MPEO LIMPIO

RIS CIVILIS

LEGES

REPETITIONVM
IN VARIAS
IVRIS CIVILIS LEGES,

In praxi præsertim Aduocatis perutiles, ac necessarias.

In Primam Partem Infortiati,

A' POMPEIO LIMPIO NVPER COMPILATAS.

VOLVMEN III.

IN QVO REPETITIONES ILLAE OMISSAE SVNT, quæ seorsum in suis iustis Voluminibus præ manibus impressæ habentur.

Atque earum loco quàm plurimæ additæ ILLVSTRIVM tamen AVCTORVM, quæ temporis iniuria maxima cum Aduocatorum iactura penè interierant.

ACCESSIT INDEX RERVM, ET VERBORVM LOCVPLETISSIMVS.

VENETIIS. MDCVIII.

Sub Signo Aquilæ Renouantis.

AVCTORVM NOMINA,

Qui leges huic III. Volumini insertas explicauerunt.

FINIS

REPETITIONVM IN VNIVERSA IVRISCONS. RESPONSA,

EAS REPETITIONES CONTINENS, quæ priori secundi Tomi Pandectarum parti (vulgus Infortiatum appellat) conueniunt.

Tomus Tertius.

REPETITIO FRANCISCI NICONITII Vtriusq; Iuris Doctoris, in Rub. ff. soluto matrimonio.

SVMMARIVM.

1 *Actum principalem attendi debere, non eum qui incidit.*
2 *Dotis dominium non transire irreuocabiliter in maritum.*
3 *Dotem etiam dici soluto matrimonio.*
4 *Dotem non posse esse sine matrimonio.*
5 *Habitum non resultare ex dispositionibus priuatiuis.*
6 *Dotalem rem non posse præscribi constante matrimonio, soluto matrimonio posse, & nu. seq.*
8 *Insulæ appellationem durare in agro, licet ager ille insula esse desierit.*
9 *Filium Titij recte dici etiam mortuo Titio.*
10 *Hypothecam quæ fuit cum principali, durare etiam sublato principali.*
11 *Conseruari facilius quod semel inesse deductum est, quam producatur id, quod nunquam fuit.*
12 *Priuilegium legis Iuliæ de fundo dotali competere hæredibus mulieris.*
13 *Statutum quod mulier habens liberos non possit testari nisi de quarta parte suæ dotis, locum habere in vidua, contrarium vide. nu. 20.*
14 *Viduam censeri stare in priori matrimonio, quousq; durat in viduitate.*
15 *Dotalem fundum a marito recuperatum pater mulieris alienare nō potest.*
16 *Beneficium quæsitum per dignitatem durare etiam deficiente dignitate.*
17 *Vsurarium manifestum non posse condere testamentum nisi prius satisfaciat, vel caueat de satisfaciendo.*
18 *Substitutus priuandus si conditio non impleatur, non priuabitur, si conditio semel impleta fuerit licet impleta non durauerit.*
19 *Vouens ingredi religionem, si ingrediatur, deinde exeat, an dicatur impleuisse votum.*
21 *Qualitatem adiectam verbo intelligi & determinari secundū tēpus uerbi.*
22 *Statutum quod causæ inter affines compromittantur, intelligi affinitate durante.*
23 *Priuilegium concessum socero non habere locum in eo qui aliquando fuit socer, sed desiit esse socer.*
24 *Statutum quod compromittatur in causis inter generum & socerum, locum non habere dissoluta affinitate.*
25 *Priuilegium concessum patrono desinit competere, ex quo desinit esse patronus.*
26 *Statutum disponens quod vxores rebellium non stent in ciuitate, non extendi ad viduas.*
27 *Statutum quod dotata de bonis patris vel matris non possit venire ad successionem alicuius ipsorum, non habere locum in ea quæ post mortem patris dotata est a fratre de bonis communibus.*
28 *Statutum quod nupta extra territorium non succedat, non habere locum in nupta extra territorium post mortem patris.*
29 *Statutum quod filij bannitorum expellantur e ciuitate, non habere locum in ijs filijs, qui ante mortem patris banniti non fuerunt expulsi.*
30 *Bannitus reuocato banno petens restitutionem aduersus contractum factum tempore banni an sit audiendus, stante statuto quod petitiones bannitorum non audiantur.*
31 *Statutum quod potestas teneatur ex delicto familiæ non extendi ad delictum commissum ante adeptam potestatem.*
32 *Filij bonis ob delictum ex statuto destruendis pater non tenetur in vita assignare filio bona quæ ei post mortem ipsius patris essent competitura.*
33 *Pupillus quando transmittat ius deliberandi ad hæredes.*
34 *Statutum quod filij eorum qui rumpunt repræsalias possint exigi extra territoriū, non habere locum in filijs natis post ruptas a patre repræsalias.*
35 *Substitutus hæredi si decederet sine filijs legitime descendentibus an admittatur, si hæres relinquat filios naturales legitimatos.*
36 *Statutum quod ecclesia succedat forensi decēdenti intestato an locum habeat in eo, qui testamentū quidē fecit, sed hæres repudiauit hæreditatē.*
37 *Mori sine liberis etiā is dicitur, qui liberos suscepit, sed ante eū decesserūt.*
38 *Hæreditatem per hæredem apprehensam non amplius dici hæreditatem.*
39 *Dote restituta ipsi mulieri cessare priuilegium legis Iuliæ fundo dotali.*
40 *Dotis mentio præsupponit matrimonium.*
41 *Intellectum non consonantem auribus vulgi esse extraneum.*
42 *Statuta intelligi secundum communem vsum loquendi.*
43 *Statutum loquens in casu vero extendi ad casum fictum, vbi subest eadem ratio.*
44 *Extensionem admitti etiam in exorbitantibus ad casum cōtentum sub expresso ex larga significatione vocabuli.*
45 *Dispositionem emanantem fauore filiorum esse fauorabilem.*
46 *Statutum excludens filiam existentibus masculis censetur etiam excludere neptem.*
47 *Statutum excludens filiam fauore fratris habere locum etiam in fratribus patruelibus.*
Statutum quod vxore prædecedente maritus lucretur dotem habere locum in dote promissa.
49 *Extensionem ad significatum improprium licitam esse in fauorabilibus.*
50 *Statutum quod agnati cogantur compromittere, comprehendit eos qui large & improprie sunt agnati.*
51 *Vsum communem loquendi præferri propriæ significationi.*
52 *Vsum communem loquendi semper attendi in omni materia etiam odiosa & pœnali, etiam si in dispositione dictum sit, quod verba intelligantur ad literam. & nu. sequen.*
54 *Statuta debere semper intelligi secundum communem vsum loquendi, siue condita sint a peritis siue ab imperitis.*
55 *Dos an dicatur soluto matrimonio si est restituta mulieri.*
56 *Continuationem tituli fieri plerunq; ad remota.*
57 *Rationes debere edi a capite.*
58 *Notarij duo volumina habētur pro vno, si sermo vnius alteri continuatur.*
59 *Clausulam positam in principio referri ad omnia sequentia.*
60 *Testamenta plurium personarum in vna charta descripta validari per testes adhibitos in primo testamento.*
61 *Conditionem appositam in institutione intelligi repetitam in legato postea facto.*
62 *Promissio nuda in libro mercatoris suppletur a causa, quæ potest colligi ex scriptis præcedentibus in eodem libro*
63 *Finem legis vel statuti talem esse, quale est principium.*
64 *Euentus posterior formatur a primordio tituli.*
65 *Nomina pulchra filijs imponenda.*
66 *Suspicionem malam ex malo nomine generari.*
67 *Domi factum videri quod in ostio factum est.*
68 *Argumentū ab ethymologia vocabuli non valere in nominibus proprijs.*
69 *Nomina posse imponi ad placitum, & quod disputatio super ea re sit pertinacibus relinquenda. nu. seq.*
71 *Repræsalias contra Perusinos concessis non comprehendi eum qui nomine proprio vocatur Perusinus.*
72 *Paria sunt esse, Perusinus, vel de Perusio, & nu. seq.*
74 *De, præpositio originem significat.*
75 *Perusini appellatione an & quando veniat is qui est de Perusio, alibi tamen habitans.*
76 *Inferiorem seu subditum non vexari interest superioris.*

77 Repressaliæ concessæ contra Perusinos an habeant locum contra eum qui Perusiæ habitat, si tamen Romanus origine.
78 Repressalias esse odiosas.
79 Qualitates duæ quoties cõcurrũt, illa p̃ualet, q̃ est benignior et humanior.
80 Ciuilitatis qualitas cõtracta ex origine fortior est q̃ contracta ex incolatu.
81 Qualitatem naturalem vel originalem concurrentem cum accidentali præualere ipsi accidentali.
82 Legitimationi filiorum non obesse vitium accidentale generandi superueniens in patre, qui concubinam suam ducit in vxorem.
83 Causa naturalis potius attendenda quam accidentalis.
84 Domiciliũ propriæ ac paternæ originis retinet quis, licet in alium locum transferat domicilium.
85 Scacbum mattum promittens dare cum pedona, an satisfacere intelligatur, si det cum pedona effecta regina. & nu. 3.
86 Seruus ex Vrbanis natus censetur Vrbanus etiam si mittatur ad villam ibi nutriendus.
87 Originis ius non perdi adoptionem.
88 Mutare suum esse non censetur id, quod extenditur.
89 Qualitas superueniens non impedit quominus prima qualitas habeat vigorem suum, licet secunda qualitas pariat repugnantiam.
90 Potentius mistum cũ minus potẽti trahit ad se naturam minus potentis.
92 Domicilij locum in dubio attendendum, vbi dispositio potest referri ad locum domicilij & ad locum originis. & nu. 105.
93 Ciuis per domicilium effectus potitur omnibus commodis quibus potiuntur ciues originarii. & nu. 100.
94 Commodum sentiens debet & incommodum ferre patienter.
95 Socij paciscentes vt lucrum sit inter eos commune, videntur etiam tacite pacisci vt damnum sit commune, licet de eo nihil expresse dicatur.
96 Vtens iure ex facto alterius debet vti cum qualitatibus & vitiis suis.
97 Clericus volens vti beneficio statuti laicorum tenetur idem statutum in omnibus contra se recipere.
98 Confessio qualificata debet acceptari cum omnibus suis qualitatibus.
99 Ciuis effectus ex solo domicilio patitur onus impositionis collectarum. & num. 102.
101 Statutum quod non possit creari prior in ciuitate, nisi sit ciuis originarius non excludere eum, qui in ciuem est receptus hoc adiecto, vt habeatur per omnia pro ciue originario.
103 Qualitatibus duabus in subiecto uno concurrentibus attendi eã, quę nocet.
104 Assessorem posse aliquem esse in loco originis, si alibi domicilium habet, non obstante lege prohibente prouinciales assidere in prouincia sua.
106 Beneficij impetratio facta a forensi non facta mentione sue originis surreptitia est.
107 Prouincialis appellatione potius venire eum, qui domicilium ibi habet, quam eum qui originem deducit, sed alibi habet domicilium.
108 Qualitatem superuenientem plus operari, quam qualitatem a principio existentem.
109 Qualitas rei alicui adiecta immutat eius naturam.
110 Addens vel minuens ex iure communi ius nouum facit.
112 Statuta ciuitatum non interpretari contra rempublica qua emanarunt.
113 Repressaliæ cõcessæ ab vna ciuitate an possint exerceri cõtra eũ qui originẽ ducit ab ea ciuitate, si domiciliũ habet in illa, contra quã sunt concessæ.
114 Conceptionem factam a principe vel ciuitate intelligi factam sine iniuria priuatorum concedentis vel alterius.
115 Bannitus desinit esse ciuis quo ad commoda.
116 Confitens se esse ciuem alicuius loci an sibi præiudicet, vt sic ea confessio probet contra eum. & nu. seq.
118 Priuilegium concessum ciuitati an extendatur ad villas, & castra quæ sunt in eius territorio. & nu. 120. & 125.
119 Priuilegium latam interpretationem admittit contra concedentem.
121 Repressaliis concessis contra ciues alicuius ciuitatis an capi possint qui sunt de territorio aut comitatu ciuitatis illius.
122 Priuilegium concedatur ciuibus an ciuitati, quid inter sit.
123 Prilegium personale extingui extincta persona.
124 Confessionem factam respectu loci transire ad omnes successores ipsius loci.
126 Vulnerans aliquem iuxta ecclesiam non minus est puniendus quam si in ecclesia vulnerasset.
127 Disponendi verbum an ex propria significatione spectet tantum ad vltimas voluntates. & nu. seq. & 129.
130 Moritur quilibet viuens.
131 Dos an dici possit nullo contracto matrimonio, vel putatiuo matrimonio contracto.
132 Quasi, particula est impropriętatis significatiua. & quando veritatem denotet. nu. seq.
134 Dos putatiua quando & quæ priuilegia dotium non habeat.
135 Turpitudinem suam allegans non auditur ad suum commodum.
136 Mulier pro alio intercedens si deceperit creditorem, non iuuatur beneficio senatusconsulti Velleiani.
137 Minor per dolum se maiorem asserens non restituitur.
138 Mulier quæ fundũ dotalẽ alienauit, & asseruit non esse dotalẽ, vt emptorẽ deciperet, non auditur, si velit restitui aduersus eam venditionem.
139 Processus factus a iudice seculari contra clericum, qui dolose tacuit clericatum; valet.
140 Dolum & exceptionem passus potest petere a committente dolum vt declaret, an velit stare contractui, & cogetur declarare.
141 Dolum passus non potest facere vt actus valeat, in quo dolus interuenit, si lex resistit ipsi actui.
142 Vir quatenus lucretur fructus dotis putatiuę.
143 Maritus an habeat priuilegium in dote putatiua vt condemnetur dumtaxat in id quod facere potest.
144 Pactum de dote lucranda non prodesse in dote putatiua.
145 Dotis appllatione venire rem doti destinatam.
146 Dotem quandoq; accipi pro ornamento rei alicuius.
147 Statutum excludens filiam dotatam a successione patris superstitibus masculis an excludat eam cui pater testamento dotem reliquit. & n. seq.
149 Dotẽ dici id, quod datur moniali ingredienti monasteriũ, & quod ea monialis cõprehendatur sub statuto excludẽte filias dotatas a successione.
150 Dotem promissam dici dotem. & nu. 185.
151 Dotandi verbo ius significari, non nudum ministerium.
152 Dotis repetitioni an sit locus alterutro ex coniugibus ab hostibus capto.
153 Capti ab hostibus efficiuntur serui.
154 Seruos haberi pro mortuis & pro nihilo.
155 Mortem ciuilem equiparari naturali.
156 Matrimonium non solui morte ciuili, sed duntaxat naturali.
157 Papa an & quando possit matrimonium dissoluere.
158 Matrimonium an & quando possit dissolui alterutro ex coniugibus monasterium ingrediente.
159 Matrimonium an dicatur consummatum per copulam, si quis ducat [illegible] quam paulo ante cognouerat quæq; ex eo conceperat.
160 Testes in testamento adhibiti si statim facto testamento rogentur, perinde est ac si ab initio rogati fuissent.
161 Testis deponens non iuratus incontinenti tamen postea iurans videtur satisfacere forme depositionis.
162 Significatione generali comprehensa significari proprie videntur.
163 Statutum loquens de petitione habeat nec ne locum in repetitione.
164 Reficiens censetur improprie facere.
165 Statutum quod de instrumento solui debeat gabella, non habere locum in reficiente instrumentum.
166 Reficere aliud esse quam facere.
167 Verbum quod potest accipi vt species & vt genus an in dubio vt species, an vt genus accipiendum sit. & nu. seq. & 170.
169 Genus quid sit.
171 Reddendi verbum significare dationem, licet proprie significet retrodationem. & sequen.
173 Compositum capi nonnunquam pro simplici & contra.
174 Statutum faciens mentionẽ de nepote quãdo habeat locum in pronepote.
175 Statutum quod maritus lucretur tertiam partem dotis an habeat locum in dote promissa. & nu. seq. & 178.
177 Solutionem nondum factam haberi pro facta quantum ad incommodum illius per quem stat quominus fiat.
179 Dispositionem locum non habere nisi probetur suppositum, quando vnum supponitur, & aliud disponitur.
180 Statutũ disponens quod cognati litigãtes cogantur cõpromittere, esse fauorabile, ac proinde extẽdendũ ad eos qui large, & improprie sunt cognati.
181 Dotis diffinitiones variæ.
182 Diffinitio omnis debet esse conuertibilis cum suo diffinito, atq; inibi quod diffinitio ostendit, quid sit id de quo quæritur.
183 Diffinitiones solere dari secundum effectum iuris, non secundum ea quę in actu vel exercitio hominis consistunt.
184 Dotem non esse, nisi oneribus matrimonij seruiat.
186 Promissionem & solutionem a pari iudicari.
287 Maritus confessus recepisse a muliere fundum in dotem, quem non recepit, non est repellendus a petitione illius fundi propter illam fictionem.
128 Arram promissam nondum datam potest compelli dare is, qui non vult adimplere contractum.
189 Iudicandũ idẽ de eo qui est in via ad actũ, quod de eo, qui est in ipso actu.
190 Paria esse, aliquid esse factum, vel de proximo faciendum.
191 Domum, cui ignis propinquus est, haberi pro combusta.
192 Statutũ quod vir lucretur dotẽ vxore prædecedẽte in matrimonio iã consumato, habere locũ ante consummationẽ dummodo vxor ducta sit domũ.
193 Basilicam de proximo consecrandam haberi pro consecrata.
194 Condemnatum videri qui de proximo condemnandus est.
195 Scholarem haberi pro matriculato, quem rector iussit matriculari, licet nõdum sit descriptus.
196 Destinatio ad aliquod opus quando habeatur pro ipso opere perfecto.
197 Banniti a banno de proximo reuocandi habentur pro iam reuocatis.
198 Licentiatum haberi pro doctore in fauorabilibus.
199 Incarceratum de proximo liberandum haberi pro liberato, ac proinde non tam arcte custodiendum.
200 Præscriptionem de proximo perficiendam haberi pro perfecta.
201 Vestimenti legato venire pannum quem testator destinauerat vestimento sibi faciendo.
202 Rem alienam datam in dotem dici dotalem.
203 Dos exigua admodum an sit dicenda dos.
locationem vno nummo factam non valere.
206 Parum & nihil equiparari.
205 Dos an sit ius vniuersale. & nu. 211.
206 Fructus augere res vniuersales non etiam particulares.
207 Dotem augeri fructibus & accessionibus.

Pretium

208 Pretium in vniuerſalibus ſuccedere loco rei, non etiam in vniuerſalibus. & nu.ſequen.
211 Rei vendicationem non dari ad vniuerſitatem iuris.
212 Vniuerſitas quæ in multis conſiſtit, poſſe remanere & verificari in vno ſolo indiuiduo.
213 Vniuerſitatem ſemper cenſeri eandem licet creſcat & decreſcat.
214 Dotis appellatione venire nonnunquam rem dotalem.
215 Traditionem non fieri in iuribus incorporalibus.
216 Bonorum appellatione in contractibus venire ea quæ ſuper ſunt deducto ære alieno.
217 Emptor hæreditatis non conuenitur, ſed hæres.
218 Libellum generalem procedere in vniuerſalibus.
219 Fructus an veniant iure actionis in vniuerſalibus.
220 Statutum imponens pœnam contrahenti matrimonium cum certis perſonis, vel puniens filiosfa. contrahentes matrimonium ſine conſenſu patris an valeat. & nu. 224.
221 Statuta laicorum an poſſint ſuper matrimonijs diſponere.
222 Matrimonia debere eſſe libera ab omni metu & impedimento.
223 Pactum, quo quis promittit pœnam ſi cōtrahat matrimoniū cū certis perſonis, non valere, atq; inibi quod valet argumentū de ſtatuto ad pactū.
225 Donatio facta a marito plebeio uxori nobili cōſtāte matrimonio an valeat.

SOluto matrimonio.

Quēadmodum dos petatur. Contra
iſtam rubr. oppono, q̄ ſit defectiue
cōcepta, qa titulus iſte habet tracta-
tū & qn̄ conſtante matrimonio dos
1 petitur, vt patet in l. ſi cōſtante. j. tit.
noſtro. Pro ſolu. reſponde, † debere
attēdi quod principaliter agitur, nō
qđ incidenter. l. ſi qs nec cauſam. ff.
ſi cer. pe. cū ſi. ſed de reſtitutione cōſtāte mr̄imonio faciēda fit
mētio incidēter, vt p Soc. in rub. ff. de vulg. & pup. in prin. ergo &c. & ad hoc faciunt, quę poſui in repe. c. qm̄ cōtra de pba. col.
322. nu. 96. vbi multę leges, q̄ ſuo titulo nō conueniūt. quibus
adde Iaſ. in l. tres fratres. col. 1. in princ. ff. de pac. per illū text. &
tex. i c. qa ſępe. vbi gl. 1. de elec. in 6. c. qđ ſicut. §. fi. vbi not. Abba. de elec. Abba. in c. 1. in prin. ex̄ vt eccle. benefi. per illū text.
2 Nota ex iſto tit. qđ † dn̄ium dotis non tranſit irreuocabiliter
in maritū, qui eſt dn̄s dotis de iure ciuili. l. doce ancillam. C. de
rei vendi. quia tenetur reſtituere. no. Iaſ. in l. ſi pęnā. col. 1. poſt
mediū. ff. de ver. obli. Roma. in conſ. 46. inci. in cauſa dn̄ę Camillę. in me. & eſt tex. q confirmat iſtud no. in §. in rebus. C. de
iur. dot. Iaſ. in l. traditionibus. col. pe. nu. 21. C. de pac. Iaſ. in l. 2.
col. 33. nu. 103. C. de iur. emph. Iaſ. in l. 3. col. 13. nu. 49. C. eo. ti.
Soc. in l. nō ſolū. col. pe. in fi. verſ. ex quib⁹. ff. ſolu. matri. Iaſ. in
l. neſennius. §. fundū. col. pe. nu. 7. ff. de re iudi. Iaſ. in l. 1. col. 3.
nu. 17. j. tit. noſtro. Iaſ. in l. ſi cōſtāte. col. 19. nu. 119. ff. eo. ti. Cāpe. ī trac. de dote q. 80. inci. oportet diſcurrere. col. 4. in me. ſub
ver. ipſi aūt. ad fi. Cāpe. in 2. p. q. 68. inc. an maritus. in prin. Cāpe. in q. 71. inci. ſi maritus. in prin. in 2. p. & in q. 72. inc. an vxor.
in 2. p. Cāpe. in q. 55. inci. an mulier. in prin. in 3. p. Campe. in q.
76. inci. hodie in prin. in 3. p. Cāpe. in q. 7. inc. an fundus. in me.
in 4. p. Cāpe. in q. 9. incip. an res dotalis. in fi. in 4. p. Bar. in auth.
de ęquali. do. poſt prin. ver. 2. Bart. in auth. vt immobi. bona ad
me. ver. oppo. dicit. Soc. in cōſ. 10. inci. quāuis qōnes col. fi. poſt
prin. in 1. vol. Hercu. ī diſpu. inci. Peruſinus col. 66. in me. Soc.
in cōſ. 69. incip. viſo laudo lato. col. fi. ad fi. in 4. vol. Scđo no. ex
3 iſta rubr. qđ dos dr̄ eſſe etiā ſolu. matri. & eſt tex. in l. 2. in prin.
j. tit. noſtro. l. etiā ff. de fun. dota. Bar. in l. ſi marito. §. ſi pater. in
fi. j. tit. noſtro. & in §. fi. ea. l. Bar. in cōſ. 85. inci. in q. Io. in med.
Cāpe. in tracta. de dote. q. 35. incip. an fundus. in 4. p. & ex hoc
infertur, male dixiſſe Anch. in cōſ. inci. in q. qđ ſolu. mat. non
dr̄ dos, nec cōpetunt priuilegia dotis, vt perpēdit etiam Soc. in
cōſ. 88. inci. abunde & eleganter. col. fi. nu. 22. in 4. volu. Contra
4 iſtud not. vr̄ obſtare, † qa dos nō poteſt eſſe ſine matrimonio.
l. 3. inci. dotis. ff. de iure dot. l. fi. inci. quū multæ. poſt prin. ver.
ſicut. C. de dona. ante nup. c. & ſi neceſſe. ex̄ de dona. inter virum & vxo. no. Iaſ. in auth. præterea. col. 2. nu. 10. C. vnde vir &
vxor. Iaſ. in l. 1. col. 1. n. 6. C. de inſti. & ſubſti. Iaſ. in l. ſi pater. col.
de. ad me. C. eo. ti. Iaſ. in l. itē qa col. 2. nu. 7. ff. de pact. Anch. in
c. canonū ſtatuta. col. 72. in fi. ver. qđ ſi ſtatutū ex̄ de cōſti. Soc.
in l. in teſtamento. col. 4. in 10. ff. de condi. & demon. Iaſ. in l. 1.
col. 4. n. 20. j. tit. noſtro. Barba. in l. ſi diuortio. col. 10. poſt prin.
ff. de verb. obli. Alex. in cōſ. 21. inci. cōſideratis verbis & diſpoſitione. poſt me. ver. & hoc cōprobo. in 6. vol. Cāpe. in tract. de
dote. q. 1. in fi. in 1. p. & in q. 83. inci. an dos ſit. in medio. & in q.
29. inci. ſi pater inſtituit. in prin. in 1. p. Cāpe. in 2. p. q. 3. incip. qđ
ſi maritus in me. Alex. in cōſ. 184. inci. in cauſa, & lite vertente.
in 3. in 6. vol. Bar. in diſpu. 7. inc. mulier habēs. col. 2. in me. ver.
6. probo. Spe. in tit. de libel. cōcep. §. formatis. col. 5. ī fi. ver. ſed
ſi matrimoniū. Spec. in tit. de poſitio. §. 7. col. 8. in prin. verſ. 15.
Io. And. in regu. acceſſoriū. col. 1. ad med. ver. in gl. 1. in Mercu. Ro. in conſ. 314. inci. in caſu. ꝓpoſitæ. ad me. ver. 2. Roma. in
cōſ. 345. inci. conſultatio præſens. col. 1. in me. ver. 2. eſt. Floria.
in diſputa. inci. mulier. 1. col. 2. in fi. ver. 9. pro hac Benedic. de
plūbi. in diſpu. incip. ſtatuto ciuitatis. col. 2. ad fi. verſ. 10. Soc. in
conſ. 92. inci. circa primū. col. 7. in prin. ver. 6. in 1. vol. Sed quā-
5 do eſt ſolutū, non dicitur eſſe, quoniā † ex diſpoſitionibus priuatiuis nō reſultabat habitus. l. ex facto. ff. de hęre. inſti. no. Bal.
in l. 2. C. de cōdic. inſer. & qa a priuatione ad habitū non datur
regreſſus. c. q̄ periculoſum. 7. q. 1. c. quæris. de conſec. diſt. 4. l. q
res. §. areā. ff. de ſolu. l. furti. in prin. ver. non retro. ff. de inſa. Iaſ.
6 in l. 1. col. pen. in 13. ff. de re iudi. Hinc eſt † qđ res dotalis non
poteſt preſcribi cōſtante matrimonio, qa eſt inalienabilis. l. ſi
fundū quem. ff. de fun. dot. no. Cāpe. in trac. de dote. q. 75. inci.
an ꝓpter negligentiā in 2. p. Iaſ. in l. 1. col. 8. nu. 13. j. tit. noſtro.
Alex. in diſputa. inci. Sigiſmundus. col. 20. in prin. ver. 2. in illis.
& col. 11. in prin. ver. item cōfirmat̄. Spec. in tit. de feu. §. quo-
7 niā ſuper. col. 2. in me. ver. 3. Et tā † ſoluto matrimonio poteſt
pręſcribi. l. in rebus. §. omnis. C. de iure dot. l. cū notiſſimi. §. illud. C. de pręſcri. 30. anno. Iaſ. in l. ſi cōſtāte. col. 17. in 107. j. ti.
noſtro. Alex. in conſ. 83. inci. viſo ꝓceſſu agitato. col. fi. in prin.
ver. bene fateor in 6. vol. Io. And. in addi. Spec. in tit. de conce.
preben. in rub. col. 1. in me. ver. ex prædictis. Doct. hic poſt Pau.
reſpōdent oppoſitionem ſ factā procedere, qn̄ nec eſt, nec fuit
matrimoniū, ſed qn̄ ſolutū, propter reliquias dicitur dos. Si-
8 cut in ſimili † ille ager, qui inſula fuerat, appellat̄ īſula, licet inſula eſſe deſierit, vt eſt tex. in l. inſula. §. fi. in fi. ff. de acqui. rerū
do. Bal. in c. bonę. col. 4. in fi. ver. aliud euidentia. de elec. dicens
vmbrā præteritorū eſſe imaginem præſentiū. Bar. in tracta. de
9 alueo. col. 1. ad me. verſ. prior. vbi dicit facere pro † teſtibus, &
notarijs, qn̄ dicunt, filius Titij, quā Titius ſit mortuus, qa ſaluatur, habita relatione ad id, qđ erat, licet nō ſit. Iaſ. idē notās in l.
eius q in prouincia. col. fi. in me. ff. ſi cer. pe. cū concor. vt p eū.
Alex. idē no. in conſ. 207. inci. ponderatis verbis. col. 2. in 17. in
6. vol. cū concor. vt per eū. Confirmat̄, qa hipotheca non pōt
ſtare ſine principali. l. grege. §. ſi ſub conditione. ff. de pigno. l.
itē ſoluit̄. ff. quib. mo. pig. vel hypo. ſol. no. Soci. per illum tex.
10 in l. creditor. in prin. ff. ſi cer. pe. † & tā hypoth. quæ fuit ſemel
cū principali, durat, licet tollatur principalis. l. 2. inci. ītelligere.
C. de lui. pig. Albe. in 1. p. ſta. q. 99. inci. ſtatuto Pergami. in prin.
Albe. in 4. p. q. 92. inci. an fideiuſſor. col. fi. in prin. Spe. in tit. de
obli. & ſol. §. 1. col. 13. in fi. ver. itē pone debebas Io. And. in addi. Spe. in tit. de ceſſio. actio. § 1. col. 9. ad me. in addi. incip. l. fi.
Accu. Maria. in c. dilecti filij. col. 5. in me. ex̄ de libel. obla. Areti. in conſ. 10. inci. caſus talis eſt, quidā Titius. col. pe. in fi. verſ.
2. dico. Iaſ. in l. edita. col. 11. in 29. C. de eden. Cōfirmatur prætc-
11 rea, † qa facilius cōſeruat̄ aliqd poſtq̄ ſemel fuit in eſſe deductum, q̄ ſi de nouo deducatur l. patre furioſo. ff. de his qui ſunt
ſui vel alie. iur. Bal. in c. conſanguinei. p illū tex. extra de re iud.
Flor. in diſpu. incip. baro quidā. col. 14. poſt prin. ver. 10. Bulg. in
diſpu. inci. Sēpronius condidit. col. 21. in fi. ſub ver. nō ob. 6. Hercula. in diſpu. inci. Peruſinus. col. 104. in prin. ver. 2. facit. & col.
70. ad fi. ver. 5. & col. 68. in prin. ver. non ob. 7. & col. 61. poſt me.
ver. non ob. 8. Soc. in conſ. 92. inci. teſtamentū præmiſſum. col.
pe. in 28. in 4. vol. Poli⁹ in trac. pupil. ſubſti. col. 23. in me. ſub
ver. 8. principaliter. Cāpe. in tracta. de dote. q. 146. inci. ſi pater.
in medio, ī 3. p. Cāpe. in q. 4. inc. an maritus. ad fi. in 2. p. Alex. in
conſ. 206. incip. viſo & examinato. col. pe. in 3. in 7. vol. Alex. in
conſ. 196. inci. viſis & ponderatis narratis. in fi. 7. vol. Alexā. in
conſ. 89. inc. circa primū dubiū. col. 2. in fi. ver. conſiderabat. in
6. vol. Alex. in cōſ. 40. inc. viſo themate & oībus. col. pe. ad fi. in
6. vol. Maria. ī c. 1. col. 36. poſt prin. ex̄ de mutu. peti. cū multis
aliis concor. q poſui in repe. c. qm̄ cōtra. col. 404. ī 65. per quatuor.
col. ex̄ de pba. ex quib⁹ oīb. potuiſſem hic deciſ. deducere multum notabiles, ſed non expedit, ſufficiat ſignaſſe loca, q̄ deſeruiunt indigenti. & ex eis poſſet reddi ſecūda repe. d. l. patre furioſo. ideo ſigna. Et ideo ſolu. mat. dicetur vere dos ante reſtitu-
12 tionē. vnde videmus, † q priuilegiū legis Iulię de fun. dota. cōpetit hr̄dibus mulieris. l. dotale. §. 1. inci. dotale. ver. heredi quoqꝫ. ff. de feu. dota. qđ nō eſſet, ſi nō eſſet dos. Vnde īfert hic Pau.
13 ad † ſtatutū Senenſe, diſponēs, q mulier hñs liberos, nō poſſit
teſtari niſi de quarta pte ſuę dotis, habebit. n. locū in vidua tale
ſtatutū, dicēs, qđ ita determinat Bald. in l. 1. ad fi. C. vnde vir &
vxor. ſequit̄ Cāpe. in trac. de dote. q. 3. inci. an dicat̄. in 1. p. allega.
Bal. in l. filię legatorū. C. de lega. & in cōſ. inci. quidā Io. Bald. in
allega. l. fi. C. cōia vtri. iur. & l. ſi ſoci⁹ p filia. ff. p ſocio. & l. filię.
C. de colla. in quib⁹ ꝓbatur, qđ mulier dr̄ dotata poſtq̄ dotē recuperauit. & iſtā deciſio. Pau. ſequit̄ Alex. in cōſ. 53. inci. conſideratis verbis. col. pe. in 1. vol. Alex. ī cōſ. 102. inci. ſup eo de quo
col. 1. in 3. vol. Pau. ī l. fi. ff. qn̄ actio de pecu. eſt anna. Cāpe. in q.
35. inci. an fund⁹ in 4. p. trac. do. Cāpe. in trac. dot. q. 54. incip. an
prædictū. in 5. p. Iaſ. in d. l. 1. col. 3. in fi. ver. teneas. C. vnde vir &
14 vxor. Et p iſta opi. facit, qa † vidua cenſetur ſtare in priori matrimonio, quouſqꝫ ſtat ī viduitate. l. fi. inci. omnē. C. de bon. ma
ter. §. ſoluto. in auth. de nupt. §. nuptialibus in ver. pendente. in

auth.neq; visũ.glo. mag.ad fi.in l.1.§.exactio.C.de rei vxo.act.
Bar.in l.filij.§.viduę ff.ad munic.Soc.in cõſ.56.inci.viso testõ
Frãciſci.ad fi.ver.pterea in 3.vol.Maria.in rub.extra de fer.Cã-
pe.col.1.in me.ver.66.alias ĩtitulatur tractatus.Alex.ĩ cõſ.207.
inc.põderatis verbis.poſt prin.in 4.in 6.vol.Alex.in conſ.115.
inc.viſo pceſſu.col.2.poſt me.in 7.vol.Cãpe.in trac.de dote.q.
16.incip.an ĩ.annũ.ad me.in 2.p.Iaſ.in l.diuortio.col.3.in med.
ver.circa primã.ĩ.u.noſtro.Iaſ.in l.fi.col.2.in 16.C.de ver.ſig.
25 †Et videtur eſſe tex.in l.rem q̃.C.de iur.do.ſm gl.ibi,ꝙ fundũ
recuperatũ pr̃ nõ põt alienare,& ſic tanq̃ dotalẽ,non obſtante
qđ redierit a marito.ſeqtur Spe.in tit.de actio.§.1.col.22 poſt
prin.ver.qđ ſi pr̃ egit. Præterea quũ iſta vidua ſemel dotẽ ha-
buerit dato ꝙ nũc nõ poſſit dici dos.ſtatuti diſpõ debet veriſi-
cari ĩ ea,qa ſenſum ſpectare debem⁹ iuxta c.intelligẽtia.extra
26 de verbo.ſig. Sicut in ſimili bñficiũ queſitũ p dignitatẽ durat
ẽt deficiente dignitate.l.decurionib⁹ in prin.C.de ſilentia.lib.
12.& l.eã legẽ.vbi gl.& l.eos.C.de excuſ.mu.lib.10.l.fi.verſi.
impetrata ſemel.C.de his q num.e.lib.no.Io.And.in c.decet.
col.pe.ĩ me.verſ.ad ꝯnũ.ĩ mercu.Scđo,qa ſi ſtatutũ caueat,ꝙ
alienans rem cenſualẽ vel fictualẽ teneatur dño ad certũ qd,&
mulier hñs caſtrũ cenſuale dederit illud in dotẽ, poſtea repe-
riatur matrimoniũ nõ tenere.certe illud caſtrũ non fit dos,tñ
qa ſemel alienatũ fuit,habetur reſpect⁹ ad pri⁹ geſta,& vendi-
cat ſibi loũ diſpoſitio dicti ſtatuti,vt p Alb.ĩ 1.p.ſta.q.95.inci.
27 quid ſi ſtatuto. Tertio † qa tu ſcis ꝙ vſurarius manifeſtus non
põt condere teſtm̃,niſi ſatisfaciat,vel idonee caueat de ſatisfa
ciẽdo,vt in c.fi.inci.q̃q̃ de vſur.ĩ 6.& tñ ſi fideiuſſores idoneos
dederit,qui ſtatim ſint facti pauperes, deinde ipſe moriat̃, va-
lebit teſtm̃,& dicitur mortu⁹ ſatisfaciens idonee.ita Bal.ĩ c.ex
literis.col.pe.ad me.verſ.ecce vſurarius.extra de cõſt.Quarto,
28 † qa diſpoſitio teſtatoris volentis priuari ſubſtitutũ beneficio
ſubſtitutiõis niſi conditionẽ impleat,ſi conditio impleatur,&
impleta nõ durauerit,non faciet priuari ſubſtitutũ,quia ẽt tpe
nõ duratiõis dicitur ꝯditio adimpleta.l.ſi quis heredẽ.vbi Bal.
Ange.Saly.& oẽs.C.de inſti.& ſubſti.Ange in ꝯſ.340 inci.Cõ
ſtãtinus & text.in l.in ſubſtitutione.vbi Imo.ff.de vul.& pup.
Soc.in ꝯſ.117.inci.viſa diligẽter facti.col.fi.ad me.ver.ꝯfirmat.
in 1.vol.& eſt duplicatũ cũ conſ.221.in 2.vol.Alex.in cõſ.101.
inci.ſuper 1.dub.col.2.in 11.in 7.vol.Soci.in l.ſolemus.in me.
ff.de cond.& dem.Iaſ.in l.centurio.col.7.in princ.verſ.adde ꝙ
ff.de vul.& pup.Iaſ.in l.1.col.3.ĩ me.ver.quid aũt.C.de inſti.&
ſubſti.Iaſ.in l.fi.col.3.nu.30.C.de indic.vidui.tol.Iaſ.in l.ſcien
29 dũ.§.ſi fundũ.col.pe.nu.6.ff.qui ſatiſ.cog.Quinto,† quia ſi vo-
ues intrare religionẽ,ſi intras & exis, diceris impleſſe votũ. ita
mirabiliter Arch.ĩ c.ſancimus 12.q.2.& vr̃ tex.in c.ex trãſmiſ-
ſa.eX̃ de renunci.S.Tho.ĩ ſecũda ſcđę.q.189 ar 4. Eſt bene ve-
rũ,ꝙ Iaſ.in l.ſi ab arbitro.col.fi.in 13.ff.qui ſatiſ.cog.non ponit
p conſtanti.idẽ vult Spe.in tit.de ſta.mona.§.1.col.5.ad fi.verſ.
22.Hinc Gemi.in c.pe.de regulis.in 6 refert quoſdã dicere,ꝙ
ille qui voluit ingredi religionẽ,hoc ipſo ꝙ ingreditur, etiã ſi
ſuſcipiat habitũ nouitiorũ,cenſetur profiteri, vult Hoſtien.in
c.inſinuante.& in c.rurſus eX̃ qui cler.vel vouen.ſic & vouens
ingredi religionẽ ĩ dubio videtur vouere, ꝙ permanebit in re-
ligione.licet Iaſ.in l.ſi quis hæredẽ.col.4.in 13.C.de ĩſtit.& ſub
ſti.aliter dicat.& in l.in ſubſtitutione.col.fi.in fi.ff.de vulg.&
20 pup.cõcludens ꝙ intentio eſt illa,quæ indicat.† Contra ſupra-
dictã deciſionẽ Pauli circa ſtatutũ Senẽſe tenet Aret.hic poſt
prin.cuius ſententia placet mihi.& p ea adduco,q̃a quũ ſtatu-
tẽ requirat dotẽ nõ poſſe alienari vltra quartã partẽ &c. debet
21 eſſe tẽpore alienationis vel teſtamẽti dos,& dici dos, qa † iure
cauetur,ꝙ qualitas adiuncta ṽbo debet intelligi & determina
ri ſm tẽpus verbi.l.in delictis.§.ſi eX̃neus.ff.de noxa.l.Titius.
vbi p Bar.ff.de teſta.mili.c.Raynaldus.eX̃ de teſta.vbi no.Ant.
l.ſciendũ §.fi.ff.qui ſatiſ.cog.cũ ꝯcor.vt p Soc.in ꝯſ.31.inci.pſe
quãdo ordinẽ col.pe.poſt me.ver.5.Bar.in l.ex facto.col.1.ĩ fi.
ver.2.caſu.ff.de vulg.& pup.l.2.ff.de aur.& arg.leg.l.ex facto.
§.ſi qs autẽ.ff.ad Treb.not.Soc.in ꝯſ.19.inc.in cauſa magnifici
poſt prin.in 1.in 3.vol.Soc.in conſ.240 inc.circa præſentẽ con-
ſultationẽ.col.3.ad me.ver.ſed ad hoc ĩ 2.vol.Soc.cõſ.260.in-
cip.prædicta ꝯſultatio.poſt princ.in 1.vol.Politus in trac.ſubſti.
cõpendioſe.col.11.in me.ver.ſcda.Cãpe.in trac.de dote.q.32.
incip.an valeat ſtatutũ ad fi.in 5.p.poſt Fulg.in l.fi.C.de pact.
Alex.in cõſ.140.inci viſo ſum.col.2.n.7.in 7 vol.Alex.ĩ ꝯſ.109.
inci.ſuper 1.col.1.nu.5.in 7.vol.Alex.in ꝯſ.101.inci.ſuper pri-
mo dubio.col.3.nu.14 in 7.vol.Alex.in cõſ 207 inci ponderã-
tis verbis.col.1.in 10.in 6.vol.Io.And.in c.ſtatutũ.de reſcrip.in
6.Alex.in ꝯſ.143.inci.viſo tit.qõnis.in prin.in 6.vol.Alex.ĩ cõſ.
229.inci.circa primũ dub.col.1.nu.3.in 6.vol.Aret.c.nulli epõ-
rũ.in f.eX̃ de accuſ.Aret.in cõſ.141.inci.viſo ſtatuto cõis Are
tij.in me.Bal.in auth.oĩno.col.3.nu.8.C.ne vxor p mari.Ant.
de But.in cõſ.1.inci.caſus talis eſt,Bertoldus.col.2.in fi.ver.ad
tertiũ.ſub tit.de ꝯſti.Floria.in diſpu.inci.Baro.col.10.in prin.
ver.5.Floria.ĩ diſpu.inci.varia.col.9.in me.ver.2.Alex.ĩ diſpu.
in ci.Sigiſmundus.col.49.poſt prin.ver.itẽ confirmat. Soci.in
conſ.102.inci.viſis.col.3.ad me.ver.2.in 3.vol.Soci.ĩ cõſ.240
inci.mã pñtis.col.1.in fi.ver.cõfirmo in 2.vol.Ro.in cõſ.318.
inci.q̃ritur ẽt.in prin.Bal.in c.1.ex trãſmiſſa.col.fi.in prin.ver.
in tex.ibi eX̃ de reſti.ſpol.Bal.in c.cõſtitutus col.2.poſt me.ver.
eps.n.de reſcr.Rota ĩ deci.857.inci.Vrbanus Papa.ad fi.ſub tit.
de ꝯceſ.pbẽ.in antiquis.Bal.in c.1.§.fi.in fi.in tit.de capitu.Cõ-
rad.Nellus in trac.de publi.teſtiũ.col.4.in prin.ver.circa cõiũ-
ctionẽ.cũ ꝯcor.q̃ poſui in repe.c.qm̃ ꝯ.col.63.in 83.eX̃ de pb.
22 Hinc eſt,qđ † ſtatutũ diſponẽs cãs inter affines cõpromitti de-
bere.intelligitur affinitate durante.vt decidit Bar.Bal.& Ang.
ĩ l.cui corũ.§.affinitates p illũ tex.ff.de poſtu.& ibi dicit Guil.
de Cu.& Ang.qđ licet qs non poſſit teſtificari p vxore pr̃is vi-
uentis,tñ ſecus erit pr̃e mortuo,quia diſſoluta eſt affinitas.ſe-
quitur Nellus in trac.circa mãm teſtiũ.col.6.poſt me.ver.ce-
23 dens.inter trac.Bar.Tertio quia † priuilegiũ conceſſum ſocero
nõ vendicat ſibi locũ in eo,qui ſocer fuit,quia tpe quo vti vult
priuilegio, erat ſolutũ matrimoniũ, & ſic erat finita affinitas,
vt eſt gl.no.in l.ſed hoc ita.in prin.ff.de re iud.ſequitur Iaſ.ĩ l.
fi.col.pe.in 23.C.de verb.ſig.Mari.in trac.de cita.col.130.poſt
me.ver.qm̃ ideo.Bal.in c.in lr̃is.in fi.de teſti.& apertius Bal.in
c.accedens.col.fi.ad fi.eX̃ vt lit.nõ ꝯte.inferens ad eũ qui fuit
24 maritus ſororis meæ.† Quarto, quia ſi ex forma ſtatuti debet
fieri cõpromiſſum inter ſocerũ & generũ,non hẽt locũ ſtatu-
tũ,qñ eſt ſoluta affinitas.ita Bal.in l.affinitatis.ĩ vlt.ver.C.cõia
25 de ſucceſ.ſequit̃ Aret.in c.ſup eo.col.1.in 7.eX̃ de teſti.† Quin
to,quia facultas,q̃ cõceditur alicui tanq̃ pr̃ono, ex quo deſinit
eſſe patronus,non põt amplius cõpetere,vt per Are.in c.ſigni
26 ficauit.col.2.in 11.de teſti.Sexto,quia † ſtatutũ diſponẽs vxores
rebelliũ non poſſe ſtare in ciuitate,non intelligitur loqui de vi
duis,quia deſierunt eſſe vxores rebelliũ.ita Ia.de Aret.& Bar.
in l.Titia Seio.§.vſuras.ff.de leg.2.Bal.ĩ l.quũ acutiſſimi.C.de
fideic.Bal.in l.oẽs ppl̃i.col.9.ff.de iuſti.& iu.Bal.ĩ l.2.C.de his
qui ad libe.perue.non poſ.Bal.in l.fi.C.de iniur.Bal.in l.volun
tas.C.de fideic.Soci.in conſ.262.inci.in cã magnifici.col.2.in
me.ver.quinimò.in 6.vol.& eſt duplicatũ cũ conſ.90.in 3.vol.
Bal.in diſpu.inci.ſtatuto cauet.col.8.in prin.ver.qũo agit.Al-
be.in 4.p.ſta.q.62.inci.itẽ q̃ro.Septimo, qa ſtatutũ volens non
extãtibus maſculis admitti fęminas, intelligitur, ſi tpe mortis
teſtatoris nõ extãt,vt p Soci.in cõſ.50.inci.viſo teſtõ.col.2.ĩ fi.
27 ver.ſed hoc in 3.vol.Octauo,† quia ſtante ſtatuto,ꝙ dotata de
bonis pr̃is vel m̃ris nõ poſſit venire ad ſucceſſionẽ alicui⁹ ipſo-
rũ.mulier dotata a fratre poſt mortẽ pr̃is de bonis cõibus, põt
petere reſiduũ portionis ſuæ.quia ſtatutũ debet intelligi de il-
la,q̃ reperit̃ dotata tpe mortis,vt p Soci.in conſ.121.inci.viſa
cõtingentia facti.poſt prin.ver.ſed ad hoc fundm̃.in 1.vol.vbi
multæ quotę.Soci.in cõſ.63.inci.in cã vertẽte.in prin.in 1.vol.
Ro.in conſ.442.inci.vt deciſionẽ.in prin.Alex.in conſ.227.in-
28 ci.ponderatis narratis.col.2.in 9.in 6.vol.vbi quotę.Nono,† qa
ſi ſtatutũ vult,nuptã eX̃ territoriũ non ſuccedere,non habebit
locũ in nupta eX̃ territoriũ poſt mortẽ pr̃is.exigit̃.n.illud tpe
mortis ipſius teſtatoris,vt p Bal.ĩ l.ſi m̃r.C.de ſuis & legi.arg.
l.ſi poſtea.ff.vñ lib.ſequit̃ Anch.ĩ repe.c.canonũ.col.52.ad fi.
ver.ſed pone p ſtatutũ.eX̃ de conſti.Soci.in conſ.20.inci.q̃uis
ex his.col.8.ad me.ver.9.ille.in ſ̃ſibus terminis Bal.poſt Pet.
& Iac.de Are.in l.non ſolũ C.de bo.q̃ lib.Io.in ſumm ĩ diſpu.
inci.baro quidã.col.12.ad me.ver.2.Bñd.de plũb.in diſpu.ĩci.
ſtatuto Piſano.col.3.in me.ver.3.Alex.in diſpu.inci.Sigiſmũ
29 dus.col.61.in prin.ver.non ob.ꝙ qualitas.Decimo,† qa ſtante
ſtatuto,filios bannitorũ debere expelli de ciuitate,ſi aliquo bã
nito filij eius nõ fuerint expulſi actualiter, ſed mortuo bãnito
agatur de expulſione,certe non poterunt expelli,quũ tpe quo
expelluntur,non ſint filij bãniti.ita Nellus in trac.bãnitorũ in
30 vlt.par.vltimi tpis.q.14.Vndecimo,qa † ſtãte ſtatuto, qđ peti-
tiones bãnitorũ nõ debeãt audiri,ſi bãnitus tpe bãni ꝯxit, &
fuit deceptus citra dimidiã, ſi poſtea tpe quo nõ erat bãnitus,
vult intẽtare remediũ.l.2.C.de reſcind.vend.põt.qa tpe quo pe
tit,nõ eſt bãnitus.ita Io.An.in addi.Spe.in tit.de empt.& vẽd.
§.nũc dicendũ eſt.col.2.ad me.ĩ addi.inci.libellus iſte.quẽ ſeqt̃
Soci.in cõſ.44.inci.ſubtiliter & abũde.poſt prin.nu.7.in 4.vol.
31 Duodecimo,† quia ſi ſtatutũ dicat, poteſtatẽ teneri p delicto
familiæ,vel pro debito, intelligitur pro ꝯcto vel commiſſo tpe
ſui offi,non añ, vt per Bar.& Bal.in l.Titius.ff.de teſt.mili.ſe-
quitur Ro.in conſ.15.inci.plura ſunt.poſt prin.ver.quo ad ſm.
32 † Tertiodecimo, qa ſtãte ſtatuto,ꝙ ſi qs dederit fauorẽ vel au-
xiliũ pro cõmittẽdo homicidio,bona ſua deſtruãtur,ſi Sẽpro-
nius filius Caij inquiſitus fuerit de fauore & auxilio pſtito ad
homicidiũ, Sẽpronius pater nõ teneẽ aſſignare partẽ bonorũ
ſi ſtãte filio,vt deſtruantur.qa iſta bona nõ ſunt filij tpe co-
miſſi maleficij.prout ſtatutũ vr̃ intelligi.ita Bar.in ꝯſi.116.inc.
33 ſtatuto Peruſinę ciuitatis cauet̃.ad fi.Quartodecimo,† tu ſcis,
quod hoc vt pupillus trãſmittat ad ſuos hr̃des ius deliberãdi,re
quiritur,ꝙ accedat ſciẽs hæreditatẽ ſibi delatã l.cũ antiquiori
bus.C.de iu.de libe.vnde ſi pupilla nõ adierit hæreditatẽ ma-
tris, nec habeat tpe mortis tutorẽ vel patrẽ, ipſius portio ac-
creſcit

crescit alijs, & nõ transmittit, nõ obstãte, quod pr̃ eius sciuerit, & ante mortẽ filię decesserit, qa scĩa requiritur tpe mortis. d. l. cũ antiquioribus ita cõsuluit Franc. Tigrin. & Bar. in cõs. 232. inci. dña Cecilia decessit, ad fi. Bar. in ɔs. 178. inci. Perusinus quidã decessit. Quintodecimo, † qa si statutũ vult, quod filij eorũ, qui
34 rũpunt represalias, possint exigi extra territoriũ, & vnus filius natus fuerit postq̃ pr̃ rupit, statutũ nõ ligat eũ. ĩtelligitur. n. de filijs existẽtibus tpe, quo rũpit. ita Bar. in trac. represalia. col. 3. in prin. ver. ad quartũ. Sextodecimo, qa † si sit substitutio Sẽ-
35 pio, si decesserit sine filijs legitime descẽdẽtibus, & decedat cũ filijs nãlibus legitimatis, substitutus admittetur. qa testator retulit se ad legitimitatem tpe natiuitatis, qñ descendebat. ita Bal. in c. naturales. ver. q̃ro quid de legitimato p matrimoniũ. in tit. si de feu. fue. cõtro. inter domi. & agna. Bar. in l. gallus. §. si eius. ad fi. ff. de lib. & posthu. Ant. in c. per venerabilẽ. fol. pe. ver. alius est effectus. Alex. ĩ ɔs. 5. inci. attẽtis narratis. post prin.
36 ver. hoc ẽt. in 7. vol. Decimoseptimo, qa † stante cõsuetudine Anglię, q si forẽsis ibi moriẽ intestatus, succedat ecclesia maior, si forẽsis ibi ɔdidit testm̃, qđ postea ruptũ est repudiatione hę redis, licet iste dicaẽ intestatus, quũ destituitur testm̃, tñ, qa cõsuetudo requirit, qđ forẽsis decedat intestatus eo tpe quo moriẽ, nõ succedet ecclesia, qa tũc quũ decessit, non dr̃ intestatus. ita sin. Bar. in l. 1. in prin. in 2. q. ff. de suis & leg. sequiẽ Ias. in l. si qs posthu. §. si filium. col. 8. in 53. ff. de lib. & posthu. Decimo-
37 octauo, qa † stante statuto, quod mortuo marito sine liberis vxor succedat in dimidia bonorũ, nisi pactũ in contrariũ eã excluderet, si mulier cõueniat cũ viro, quod decedẽte eo sine liberis ex ea, hẽat solũ tertiã, si habuit liberos, & mortui sunt, nec vixere tpe mortis patris, vxor nõ excludetur a dimidia, vt per Albe. in 2. p. sta. q. 108. in c. statuto caueẽ. Ratio oĩum prædictorũ, qa nõ debet inspici status q olim fuit, sed pñs vt p Bal. in c. post trãslationẽ. post me. ver. quero vtrũ Eps. extra de renũ. Quũ igitur ista dos repetita p viduã sit vnita ipsius matrimonio nõ diceẽ
38 amplius dos. sicut in simili † postq̃ res hæreditaria est apprehensa p hęredẽ, nõ dr̃ amplius hæreditas, & hæres nõ põt age re petitione hæreditatis l. scilicet si plures. § filio impuberi. ff. de vulg. & pup. gl. in l. hære. peti. no. in l. 1. §. veteres. ff. de acqui. poss. vbi Ias. col. 8. & Soc. in prin. Bar. in rub. ff. de acq. hære. Soc. in cons. 74. inci. super controuersia. post prin. nu. 2. in 3. vol. Soc. in cõs. 33. inci. viso testõ in prin. in 4. vol. Soc. in cõs. 288. inci. circa l. qõnem. in fi. in 2. vol. Soci. in cons. 33. incip. cir. præsentẽ cõsultationẽ. col. 2. in fi. ver. videndũ est. in 3. vol. Aret. in cõs. 161. in pñti cõsultatione. col. 1. in prin. Bar. in l. in fideicõ. ĩ fi. ff. ad Treb. Aret. in cons. 163. inci. vero est qđ Comicus. col. 3. in me. & col. fi. ad me. doc. in l. hęres per seruũ. ff. de acqui. hęre. Bar. in l. & si nõ lex. §. pe. ff. de hære. insti. Alex. in cõs. 152. inci. ĩ cã & lite vertente. in prin. ver. hoc pmisso. in 6. vol. Bar. in l. fi. ff. ad Tertu. Alex. in cõs. 198. inci. pspectis ijs q̃. col. pe. in 8. & 11. in 6. vol. no. in l. p hrditariũ. ff. de acq. re. do. Alex. in cõs. 88. inci. in omissis tribus primis. col. 1. in 4. in 7. vol. Socin. in l. qui duos. col. 1. in 3. ff. de reb. dub. Ias. in l. si qs filiũ. §. fi. in prin. ff. de acq. hære. Ias. in l. centurio. col. 5. in fi. Ias. in l. quũ quis. col. 1. in 2. C. de iuris & fact. igno. Ias. in l. qui se patris. col. 7. in fi. ver. 2. C. vñ libe. Ias. in l. pcibus. col. 8. ad me. ver. 7. fuit. C. de impub. & alijs. Ias. in l. eius qui in puincia. col. 3. in 8. post gl. & Bar. ibi. ff. si cer. pet. vbi concor. Ias. in l. venia. col. 1. in 7. C. de in ius voc. Ias. in l. post aditã in prin. C. de imp. & alijs. Ias. in l. nõ est dubiũ. ĩ prin. C. de leg. Aret. ĩ cõs. 158. inci. viso pũcto ad me. col. pe. in fi. ver.
39 circa fm. Vnde dixit Bal. in l. 1. C. sine cens. vel reli. quod † postq̃ res dotalis est restituta vxori, priuilegiũ legis Iulię de fun. dota. nõ hẽt locũ, qa desijt esse dos. & est casus in l. fundus dotalis. ff. de fun. dot. Bal. in l. si cõstante. in prin. ff. sol. mat. Bal. in l. dotalẽ. ff. de testa. mili. Bal. in l. si pdiũ. in fi. ff. de iure dot. Soci. in cõs. 147. inci. visa facti cõtingentia. col. 2. ad me. ver. tertius in 1. vol. Soc. in cons. 121. inci. visa conting. facti. col. pe. in prin. ver. hoc etiã in 1. vol. Cãpe. in trac. de dote. q. 35. inci. an fundus dotalis. in 4.
40 par. † Hinc est qđ vbi fit mentio de dote presupponitur matrimoniũ. tex. est in §. 1. ĩ auth. vt fratrũ filij. no. Anch. in cle. 1. col. pe. de pba. Barb. in l. sciendũ. col. 11. in me. ff. de ver. obl. cũ limi
41 tatione, vt per eũ. Nisi forte tuendo opi. Pau. dicas, qđ † oĩs intellectus qui nõ cõsonat auribus vulgi, est extraneus, vt p Bal. in c. 1. § opizoni. in fi. ver. in tit. de pace ɔstã. allegat. c. ex lris. de spon. sequiẽ Ias. in l. eũ q ita. §. qui ita stipulaẽ. in 2. no. ff. de ver. obl. Sed istũ intelm̃, quod recuperata dos nõ dicatur dos, vulgus
42 nõ admittit, ergo &c. Maxime quũ † statuta intelligantur fm cõem vsum loquẽdi. l. librorũ. §. quod tñ Cassi⁹. ff. de leg. 3. no. Bar. in rub. ff. de ope. no. nũ. Benedic. de plũbi. in dispu. inci. statuto Pisano. col. 4. post. prin. ver. 9. Bar. in l. Labeo. ff. de sup. leg. Soc. in cons. 103. inci. visis scripto. col. 2. in 5. in 3. vol. Soci. ĩ cõs. 235. inci. visa cõtingentia. col. 1. in prin. ver. 5. in 2. vol. & est duplicatũ cũ cõs. 130. in 1. vol. Soci. in cõs. 119. inci. psupponiẽ in facto. post prin. nu. 2. ĩ 4. vol. Bal. in c. inter corporalia. ĩ me. ver. & primo. extra de transla. episc. Albe. in 2. par. sta. q. 84. inci. si statuto cauetur. Albe. in 2. par. q. 2. inci. ex predictis. col. 4. in me. Ro. in cõs. 32. inci. visa municipali. in prin. Bar. in cõs. 200. inci. q̃ritur de legatis. inferẽs ad cõem vsum, quo dos appellaẽ ẽt ingrediẽtis monasteriũ, & patrimoniũ nõ nupte. Alex. in cõs. 153. inci. viso themate in prin. in 7. vol. Cãpe. in traẽ. de dote. q. 63. ĩ me. inci. si statutũ dicit. in 5. par. Alexã. in cons. 79. inci. Frãciscus & Beneuenuta. col. pe. ad me. in 6. vol. Soc. in rña. 241. inci. verborũ. nu. 8. ibi ɔcor. Preterea in statuto Senensi attendi debet rõ, q̃ est fauor filiorũ. & ita militat in vidua habente filios sicut in
43 vxore. vñ succedit ɔclusio, qđ † statutũ loquẽs in casu vero extendiẽ ad casum fictũ, qñ est eadẽ rõ. l. Gallus. §. & quid si tñ. & §. qđ si is. ff. de lib. & posth. vbi no. Bal. Io. And. ĩ c. fi. de ɔsuet. in 6. per. c. ex parte. & c. ad audientiã. el 2. de cle. nõ resid. Alex. inci. Sigismũdus. col. 66. ad me. ver. nõ ob. lex nãæ. & col. 53. in me. ver. itẽ ɔfirmaẽ. vbi ɔcor. tex. & doctrina Alex. in cõs. 207.
44 inci. ponderatis verbis. post prin. in 5. in 6. vol. Tertio, † qa dispõ exorbitãs loquens in vno casu, extendiẽ ad aliũ, qui saltẽ inspe ẽta larga significatione vocabuli ɔprehenditur sub expsso vel ɔuiso casu. l. filiũ habeo. ff. ad Maced. l. senatusc. ff. de ritu nupt. gl. in §. 1. in auth. vt hi qui oblig. gl. in cle. de elec. c. ĩi ɔcor. q̃ posui in repe. c. qñ ɔ. col. 478. nu. 56. & 57. eẽ de pba. & in repe. §. duo fratres. l. qui Romę. ff. de ver. obl. quib. addo ɔcor. p Alex. in cons. 203. inci. viso themate & dubijs. col. 1. nu. 8. in 7. vol. Roma. in cons. 419 inci. cõsidero in ɔposita post me. ibi, sex filia. Ro. ĩ cons. 464. inci. in ɔposita qõne in me. vsq; ad fi. ibi, similia. Soci. in l. cũ auus. col. 1. ad me. ff. de ɔdi. & demon. Soci. in l. 1. §. veteres. col. 1. nu. 4. ff. de acq. poss. Socin. in l. 1. col. 2. in 6. ff. de vul. & pup. Soci. in l. centurio. in prin. ff. eo. tit. Soc. in l. 2. §. in filij. col. 1. nu. 2. ff. ad Treb. Ias. in §. hoc aũt. col. 1. n. 9. ea. l. & in §. si is qui quadraginta. post prin. nu. 7. ea. l. Bal. Sal. & alij in l. venia. C. de in ius vocã. Preterea dictũ statutũ Senẽse est in fauo-
45 rẽ filiorũ. vñ succedit conclusio, qđ † dispõ emanãs in fauorẽ filiorũ est fauorabilis, vt p Alex. in cons. 37. incip. viso themate supradicto. col. 2. in 14. in 6. vol. & extenditur. vñ ɔprehendit ẽt nepotẽ. l. 2. §. si mr̃. ver. filijs aũt. ff. ad Tertul. cũ cõcor. vt p Ias. in auth. nouissima. col. 15. in 52. C. de inoff. test. Ias. in l. in ius vocare. §. ptérea. col. 1. nu. 6. ff. de in ius vocã. Ancha. in c. canonũ.
46 col. 96. in me. ver. capio nunc. eẽ de cõsti. † & statutũ excludẽs filiã pp masculũ censetur excludere ẽt neptẽ, vt p Pau. in l. ijs solis. C. de reuoc. dona. quẽ sequitur Alex. in cons. 89. inci. circa primũ dubiũ. col. 2. nu. 13. in 6. alleg. Nico. de Matha. & Cy. in l. 1. C. q̃ sit long. ɔsue. & Bal. in l. de quibus. ff. de legi. repetens di
47 ci fauorabile statutũ fouens agnatos. Hinc est, quod † statutũ excludẽs sororẽ p existentiã fratris, habebit locũ in fratrib. patruelibus, qñ in eis est eadẽ rõ, vt p Ro. in l. 1. C. de succes. edic. quẽ sequitur Alex. in cõs. 203. inci. viso themate & dubiis. col. 1. nu. 8. in 7. vol. Hinc est, qđ licet dos pmissa nõ possit dici ppie dos, tũ quia dictõ dotis data p gl. & Bart. j. nõ ɔpetit, tum quia dos sumit nomen ab executione. s. a danone, vt p Bar. in l.
48 iurisgentiũ. in prin. ff. de pac. † tñ statutũ disponens, quod vxore pdecedente maritus lucretur dotem, habebit locũ in dote promissa, qa largo mõ licet impropriẽ est dos, vt p Soci. in l. de diuisione. post prin. nu. 3. ff. so. ma. Bene fa. quia quũ statutũ vt ẽ
49 dixi, sit fauorabile, † in mã fauorabili licita est extensio ẽt ad significatũ impropriũ, vt p Bart. in l. si ɔstãte. in 11. q. 1. par. prin. ff. sol. ma. facit tex. in l. hoc modo. in fi. ff. de ɔdi. & dem. Ias. in l. pperãdũ. col. 2. in fi. ver. pro ista. C. de iudi. Ias. in l. prætor ait. §. pror ait. col. 1. nu. 7. ff. de eden. Ias. in l. hac cõsultissima. §. si quis aũt. post prin. in 2. C. de tes. Ias. in l. 1. col. 10. in 40. ff. so. ma. Ias. ĩ l. si ɔstãte. col. 5. in 32. ff. e. ti. Ias. in l. si is qui pro emptore. col. 79.
50 ff. de vsu. Hinc est, quod † statutũ disponẽs agnatos cogi ɔpromissum, qa est fauorabile, ɔphendit eos, q large & impropriẽ sunt agnati, vt sunt emãcipati, & nati & ɔcepti ex eis post emãcipationẽ. ita Bal. in l. q se pr̃is. col. fi. C. vñ lib. quẽ ibi seqẽ Pau. Ro. Alex. & alij. Ias. in l. qđ Seruius. col. 1. nu. 3. ff. de ɔdi. cau. da. Nec ob. quod statuta debẽt ĩtelligi ĩ casu vero & ɔprie qa p. s. deẽ limitaẽ illa ɔclusio pp idẽtitatẽ rõnis & dispõnẽ fauorabilẽ. Ac
51 cedit ẽt, quod † cõis vsus loquẽdi pfert cuicũq; ɔprie significatiõi vt est gl. no. in l. librorũ. §. qđ Cassius. ff. de leg. 3. no. in c. 1. de iniur. & dãno da. li. 6. vbi Io. And. Ant. de bu. in ɔs. 1. inci. casus talis ẽ Bertold⁹ dõdorii. col. 2. ad me. ỹ. in ɔtũ. sub ti. de const. Ant. in ɔs. 19 ici. qa hic agiẽ de pñte. col. 5. ĩ prin. Ias. in l. 1. col. 10. n. 42. ff. de aq. pos. Soc. ĩ ɔs. 152. in c. casus iste nõ ẽ. col. 1. ĩ prin. ỹ. nec ob. in 1. vol. Soc. ĩ ɔs. 102. inc. visis scripto. col. 3. in fi. ỹ. 3. Bar. ĩ l. 1. ĩ prin. ff. de suis & le. Zaneti ĩ dispu. inci. in sacro. col. 64. post me. ver. nõ ob. fm. & col. 70. post prin. ver. non obst. 11. Soc. in cons. 10. incip. quamuis qõnes. post princ. in 1. volu. Soc. in cons. 41. incip. anteq ad q. col. pe. in prin. in 2. volu. inferens ad statutũ. Bar. in rub. extra de consue. col. pe. in me. ver. cõsuetudo magis. Bar. in cõs. 57. inci. anacellus de castro. ad me. ver. vñ notarius. Bar. in cons. 159. incip. visa quadã ɔstõne. col. 1. in princ. Bar. in ɔs. 243. incip. fuit quidã de assisio. col. fi. in fi. alias est cõs. pe. Bar. in trac. represalia. cõs. 12. post me. ver. ad fm q̃ritur. Alex. in cõs. 69. inci. perspectis his in fin. in 6. vol. Alex. in cõs. 25. inci. ɔsideratis verbis. col. pe. nu. 12. vol. Are. in c. p tuas.

col.1.in 6.extra de probatio. Anch.in repe.c.canonũ. col.14.in
52 fi.sub ver.1.casu.de cõsti. Cõfirmat,q̃ † in oĩ materia ẽt odio-
sa & pęnali sp attẽdit cõis vsus loquẽdi.vt p Abb.ĩ c.2. in prin.
de arb. Bar.in rub.ff.de ope.no. nun. quẽ ibi cõiter sequuntur
doct.rñdentes tribus motiuis Ro.Io. An. in c.fundamenta. de
elec.in 6.Abb.in c.per tuas.col.2.de pb.Barb.ĩ l.5.§. satis acce-
ptio.col.5.in me.ver.itẽ adduco.ff.de ver.obl. Barb.in l.qui añ
53 calendas.col.4.in princ.vbi cõcor.ff.eo.tit. † Et hoc procedit,
ẽt si statutũ diceret,q̃d verba intelligant ad lr̃am, put iacẽt,q̃a
adhuc intelligent ſm cõem vsum.ita sing. la. But.in proẽ.ffo-
rũ sequit Abb.& Ant.in proẽ.decre. Anch.in reper. c.canonũ
statuta.col.77.in me.ver.2.no.extra de cõsti.all. l. Labeo.ff.de
sup.le.& no.in l.si.ff.de cõpen.& in l. stipulatio ista.§. ij quoq;
ff.de ver.obl.& in l.2.ff.de origi.iu. Bal.in l.oẽs ppli. col.11. &
col.pe.ff.de iuſ.& iu.dicẽs,q̃ intellr̃s vulgaris idẽ ẽ q̃ lr̃alis. Iaſ.
54 in l.si.col.fi.in me.C.de suc.edic.† statuta.n.siue sint edita a pe
ritis, siue nõ, sp debẽt intelligi ſm cõem vsum loquendi . vt p
Bal.in l.nepotes.ff.de test.tute. Ro.in l.in testõ. C. de test.mil.
Iaſ.in rub.ff.de ope.no.nun.col.pe.post prin.Hinc est in termi
nis nr̃is,q̃d pp cõem vsum loquẽdi illa hr̃ p dotata in statuto,
q̃ pprie nõ ẽ dotata,vt decidit Bar.ĩ l. Titio cẽtũ. §. Titio gño.
ff.de pd.& demõ.Soci.in cõſ.241.inci.circa primã difficultatẽ.
55 col.9.in prin.ver.3.rõ in 2.vol.dicẽs teneri cõiter.† Ex ẽ. dictis
cõcludit,q̃ post solutũ mr̃imoniũ si dos est restituta mulieri,
nõ dr̃ amplius dos,sed ppriũ pr̃imoniũ. fallit in cõi vsu loquẽ-
di. Scda fallit,si vnica rõ tm̃ pt assignari ĩ statuto,vt hic p Soci.
& Iaſ.nec ob.dñ Mod.alleg. Saly.in l.si serui vr̃i.C.de noxa.q̃
fateor plurimũ,sed Soci.& Iaſ.dicũt eo casu pcedere,quo clarũ
ẽ vnicã tm̃ assignari posse.nota tñ incidẽter aliquot quoras de
illo dcõ Saly.ĩ l.si serui vr̃i.quas posui in repe.c.qñ [illegible]
nu.69.& col.257.nu.31.extra de pba.Preterea [illegible]
ste dos cõis est exacta,vt hic p Iaſ.p l.si cũ dotẽ [illegible]
intellige tu p pr̃e pr̃is,nõ aũt p ea q̃ est mulieris [illegible]
rata nõ diceret dos. Et dũ scdo limitat Iaſ. p auth. [illegible]
ref.vxo.act.dicas eẽ rõne, quia mulier hẽt act.oẽ [illegible] ĩ, to
scdo mr̃imonio,vñ retinet nomen dotis [illegible] de fun do
dota.Gl.rub.huius pr̃inuat titulũ ad remota,[illegible]
56 tur,tñ † cõtinuatio plerũq; ad remota,[illegible]
ca.gl.in rub.ff.de acq.hær.gl.ĩ rub.ff.de iur.delib.gl. [illegible]
ex qb.causa [illegible] pxĩna.n.dẽt fieri,q̃n cognõe pt fieri [illegible]
ta.l.2.in ver.vt res patri.ff.de statu ho.circa istas cõtinuationes
nõ insisto q̃a modici momenti. Dũ gl.dicit nõ esse capit [illegible]
hic . Cõtra hoc opponit quũ liber iste tradat a initio [illegible] ad
57 instructionẽ nr̃am dẽt edi a capite,q̃ † rõ nisi capite ed [illegible] intel
ligi nõ pt.l.argẽtarius.§.1.inci.edi.ff.de edẽ. Arc.in cõſ.68.inc.
excellens dñe collateralis.col.1.ad me. Bal. in [illegible]
q̃d pce.debe.intellĩ.ad q̃d rñdent doct. Tu aliter rñde,q̃ hic a ca-
pite edi [illegible] mat.est.n. pfectus in sui principio & vere dr̃
caput libri.quia p hãc partẽ ad ipm librũ legẽdũ ingreditur [illegible]
vt ẽt legit in psal.39.inc.expectãs. ad me. ibi, ĩ capite libri [illegible]
ptũ est &c.no.Bar.ĩ trac.de insula.col.3.ĩ me. sub ver. [illegible]
ter.& ibi quotupliciter dicat caput alicui⁹ rei. sequit Bal. [illegible]
col.6.post prin.ver.sed hic q̃rit.ff.de rerũ diui.licet [illegible]
58 Bar. Inferi hic p Bal.& Alex.[illegible] q̃ si duo apparẽt volumina [illegible]
notarii,unũ tm̃ volumẽ eẽ iudicat si sermo unius alteri conti-
nuat,& iõ utriusq; cõis erit ppositio eiusdẽ indict. onis & cõsu
lis.arg.l.si q̃s ex argẽtariis.§.1 initiũ.ff.de edẽ. sequit Alex. ĩ cõſ.
14.ici.uisis & psideratis.col.pe.nu.13.in 6.uol. Alex. ĩ cõſ.245.
inci.põderatis his.ad me.nu.2.in ult.uol.Spe.in tit.de inſ [illegible]
ti.§.õnso quæst.col.5.ad fi.uer.& collige. Spec.ĩ §.ineſm ergo.
col.3.in me.uer.quid ergo.e.tit.ubi tex.p hoc quatuor. Bal.in
c.1.§.die lune.in fi.in tit.de pace pstã.Bal.in c.q̃m ɔ.col. fi.in fi.
ex.de pb.Bal.ĩ c.2.col.2.post prin.uer.itẽ si nõlit.ex.e.tit. Bal.
in c.inter dilectos.col.pe.in me.uer.itẽ latis.ex.de fid.Instr. Bal.
in c.quũ.p tabel.post princ.uer.sed quid [illegible] de fid.instr.
Bal.in c.secũdo requisitis.ad me.de appel. Ro.in pĩ.445. inci.cõ-
59 sultatio pr̃s.post princ.uer. tertio. Confirmat, quia † cl'a posita
in principio refert ad oĩa sequẽtia.l.& si pepererit. §. [illegible] ubi
Soci.col.2.in 7.ff.de libe.& posth.l. quisquis. cũ gl. ubi Bart.ff.
de leg.3.Iaſ.in l.si ita sit adscriptũ.col.1.in 12.ff.de leg.1.vbi [illegible]
sista Math.in not.151.inci.not.singulare dictũ q̃ maiores. Iaſ.
in l.1.col.1.nu.5.C.de lib.pręt.Iaſ.in l.secta col.8.nu.14.ff.si cer.
pet.Soci.in pſ.80.inci.de duob. principalit q̃rit. col.4.in princ.
uer.nec ẽt obst. Soci.in cõſ.152.inci. casus iste non est nouus.
col.2.in prin.uer.q̃d.n.in 1.uol.Soci.in cõſ.63.inci. uisis testõ.
60 col.8.in 23.in 3.uol.2.quia † plura testamẽta pluriũ personarũ
ualidant pp testes adhibitos in primo,eo quia uno ptexto po-
tuerunt testes rogari p oibus testis in vna charta descriptis. ita
Bar.ĩ l.pr̃s & filiũ.in 1.q.ex gl.ff.de vulg.& pup.quẽ ibi sequũ-
tur Bal. Ang.& Pau. dicẽs se habuisse de facto istũ casum . est
bñ uerũ,q̃d Cuma.ibi tenet ɔtriũ,& cũ eo Ang.Aret.in §.igit .
61 col.fi.insti.de pup.subsh. Tertio,quia † pdõ apposita in instõne
ĩtelligit repetita ĩ legato postea facto.l.duos, & l.ania. vbi Bar.
ff.de pd.& dem.Pau.& Ful.in l.1.C.de lib.ptc.Iaſ. ĩ l.si is qui p
62 emptore.col.15.in 46. ff. de vsuca. Quarto quia † p missio nu-
da,q̃ reperit in libro mercatoris, suppletur a cã, q̃ pt colligi ex
scriptis pcedentib⁹ in eo.lib.vt tenet sing. Io.And.in add. Spe.
in rub.de deposi.sequit Are.ĩ l.triticũ.ff.de ver.obl. Iaſ.in l.qui
filiab.col.1.nu.4.ff de leg.1. sup quo tñ vide Alex. in d.l. triticũ.
quia in p̃riũ est tex. in l. scire debemus.§.si ver. si hoiem.ff.de
ver.obl.& Bal.in c.ingsitioni.versus fi.de app. dicit hoc nõ pos-
se terminari de facili , quia est longa & subtilis mã. Quinto,q̃a
63 † quale est principiũ legis vel statuti, talis iudicatur esse finis. l.
152.§.pe.ff.de iur.& fac.igno.no.Oldr. in cõſ. 103. incip. q̃d est
an capl'm.in prin.sequitur Alex.in cõſ.134.inci. aĩaduersis dili-
64 gẽter.col.5.n.25.in 6.vol.Et † a primordio tituli posterior for-
mat euẽtus.l.1.C.de impo.lucra.descr.no. Bal. in c.q̃ in eccle-
siarũ col. fi.ad mediũ.extra de consti. Old in cõſ. 18. inci.circa
primũ articulũ. col.fi.in medio.ver.ad quartũ.Old.in cõſ.164.
inci.viso in priuilegio. in fi. Old.in cõſ.118.inci.gr̃a dño regi.ad
mediũ. Old.in cõſ.324.inci.factũ tale est.col.2.in fi.ver.nũc in-
tentione Bal.in c.1.in prin.in tit.de bñfi. femi. in feu. tradi. Bal.
in §.quidã obligauit.in med.in tit.de feu. da.inuicẽ leg. cõmi.
Rot.in deci.465 inci.extra rotã.col.fi.ad fi.sub tit.de test.& de
statu.in nouis.Bal.in tract.de duob. fratrib. col.1. post med.sub
ver.q̃ro primo.inter tractatus.Bar.vbi tex.concor.Bart.in cõſ.
241.inci.fuit quidã de Assisio.col.1.in me.ver. & pfirmat. Bar.
in cõſ.198.inci.in noĩe dñi nr̃i Iesu Christi eiusq; mr̃is.ad me.
Iaſ.in l.cũ possidere.col pe.nu.15.ff.de acq.poſſ. Iaſ.in l. si is qui
p emptore col.14.n.43.ff.de vsuca.Iaſ.in l.gñaliter.§.fi. in fi.C.
de instit.& subst. Anch.in rep.c.canonũ statuta. col.59. in med.
ver.[illegible]rius hoc ibidẽ.extra de cõsti. vbi tex. cõcord. Anch.in
cõſ. 6.inc.p.q.supradicta.col.fi.in fi. Anch. in cõſ.4.inci. ita
[illegible] quod pr̃a in princ. Anch.in cõſ.28.incip. rõnes
in [illegible] in med. Anch.in cõſ 69.inci. ɔ donationẽ factã.
col.fi.[illegible] Dum Iaſ.all.l. vxorẽ ff.de manu.testa. probantẽ
Fr. Bal.q̃ posthumus natus vocatus noĩe pr̃is,filius mortui p-
batur. recte respondet iste intellectus. quia filius ibi p batur p
cõfessionẽ mr̃is.ita intelligit idẽ Bal.in c. ex transmissa. in me.
[illegible] test.spo. Bal.in c.p tuas.col.1.in prin.vers. ib al-
[illegible] vbi tex.ad hoc.Iaſ.in l.neque professio.col.1.n.2.
[illegible] gl.& tex.in l.ẽt matris.ff.de pba. Hoſt.in c.cõcta.
[illegible] de pẽni.& remiſ. Mod.Hũ.in l.Gallus.col.40.in fi.vers.alio-
65 rum erant ff.de [illegible] bet.& posthu.† Præterea circa noĩa Io. And.
in [illegible] extra de depoſi.refert Malantiam vxorẽ suã
[illegible] quod ẽt si magno pcio noĩa emerentur,deberent
[illegible] pulchra nomina filijs sequitur Iaſ.in l.ex est. col. 1. nu.17.
66 ff.de leg.1.† a malo.n.noĩe mala insurgit suspitio, vt per Matia.
[illegible] extra de libe obla. Decius in c.1.col pen.in 25.de
[illegible] Circa dictionem,in, Bal. hic insistit . vide re-
[illegible] aliquot loca per Iaſ.in l. Gallus §.ille casus. in fi. ff.de li
be.& posthu. Oldr.in conſ.49.inci.cõtigit dubitari. col.pen.
67 [illegible] & Bal.conc[illegible] quod † factũ in [illegible] dicatur fa
[illegible] Aret.in d.§.ille casus Iaſ.in l.[illegible] cetera. §. hoc senatuſ.
[illegible] ff.de leg.1.vbi duo loca de hoc. Factũ aũt in portieu nõ dr̃
factũ in domo,vt hic p Cyn & Bal.sequitur Soci. in cõſ.221.
inci.hr̃ consulta.col fi.in me.ver.sed tñ.in 2 vol.Bar.hic coclu-
68 dit † in nominibus proprijs non valere arg.ab ethimologia vo-
[illegible] Imperator.§ pen.inci. item rescripserunt. ff.ad
munic vbi gl. Bar. [illegible] ff.ad mun. Alex.in l.2. §. appellata ff.
si cert.pet.a [illegible] Oldr.in conſ.136.inci.quod ex pdic[illegible]
col.fi.in fi.in fi.Et ex hoc limitatur illa r̃la,q̃ habet,quod valet
est arg.ab ethimologia vocabul. l.2.§.appellata.ff.si cert.pet.c.
cũ [illegible] extra de pben.in c.qui cupis.16.q.[illegible] vt p Barb.
in l.5.§.satis acceptio.col.5.post prin.ver.itẽ ff.de verb. obl.
Alex.in 4.par.statu.q̃one.22.inci.itẽ q̃ro de alio.col.1. in med.
Bal.in pœmio feu.col.2.post me.vers.secundo q̃ro Sal. [illegible] in
l.5.oppo.C. de confes. Alex.in conſ.174. inci. in cã & lite vertẽ
te.in 6.vol. Alex.in conſ.71. inci.in Dei omnipotentis nomine
ad me.in 6.vol. Iaſ.in l.1.col.3.n.15.ff.de acq.poſſ.vbi multi tex.
l.si.in l.naturaliter.§.nihil.cõe.col.2.nu.1 ff.eo.tit. Iaſ.in l.ce-
tera.§.hoc senatuſconsultũ.nu.8.ff.de leg.1.Iaſ.in l.cũ te propo
nas.col.fi.in fi.C.de transac. Iaſ.in l.1.col.1.nu.9. ff.e.tit. Anch.
in repe.c.canonũ.col.pe.ad fi.extra de cõſt. Intelligendo tñ ne-
gatiue,nõ affirmatiue,vt no.Iaſ.in l.imperium col.2.in [illegible] ff.de
iurisd.om.iud.& in plerisque alijs locis.vt in l.vtrũ tu [illegible]
69 ff.de verb. obl. Concludit Alex.post Bar.& gl.† nomina posse
imponi ad beneplacitum.l.1.C.de muta.no.l.ad recognoscen-
dos. D.de m[illegible] & manu.l.si quis in fundi vocabulo. ff. de leg.1.
Bal.in proœm.Greg.col.1.in prin.ver. amplius quæd.[illegible] Bar.
tract.de insig.& arm.post prin. Soci.in conſ.[illegible] inci.in præsenti
70 consultatione.col.1.in med.vers tertio [illegible] vol.de quo † disp
tatio pertinacibus relinquenda est,vt per [illegible] l.2 § si nemine.
C.de consti.pecu.no.Soci.in l.1.col.7.ad me.ff.de vulg.& pup.
Soc.in l.si hęres.§.itẽ si reip.col.6.in me.ff.ad leg.falci. Iaſ.in §
sic itaq;.col.1.n.9.insti.de actio.vbi alleg. Augu.in libr.de ci[illegible]
Dei,q̃ verbi cõtrouersia diu torquet hoies garrulos cõtentio-
nis cupidiores q̃ veritatis. Plin.in lib.35.c.3. post prin.inquiẽs.

Non

Nō vt puersa grāmaticorū subtilitas clypeos a lucēdo dictos.
Ab. ī c. quāto. ad fi. extra de pīum. Bal. in c. cū. M. col. fi. in me.
extra de appel. dicēs acumina verborū ptinacibus relinq. spiri-
tus aūt sapiētib⁹. Bal. in c. cū causam in prin. de iur. calum. Bal.
ī c. canonū sta. col. fi. post me. ver. sed nunqd aliud. de cōst. Bal.
ī c. 1. col. 1. ad me. ver. q̄ro, aliqs p rationē. de sum. tri. & fi. cath.
71 † Ex suprad. cōlus. qua habeī, φ in noibus ppriis nō fit allusio,
Bar. isert. φ si qs pprio noīe voceī Perusinus, & fuerint ɔcesse
repsaliæ ɔ̄ Perusinos, nō cōprehenderī ipse, nec pbatū est eū es-
se Perusinū. l. fi. §. pe. ff. ad munic. Si aūt istud nomē Perusinus
72 esset appellatiuū, tūc cōprehēderī. qa † paria sunt dicere, Peru-
sinus, vel de Perusio. c. 1. in ci. de Frācia. extra de spōsal. l. sed &
reprobari. §. amplius. ver. si. n. existens. ff. de. excus. tut. vbi glo.
Bar. I l. 1. col. fi. in prin. ff. ad muni. cū cōcor. quæ ponit Alex. in
cōs. 100. inc. visa inquisitione formata. in prin. in 6. vol. Bar. in
trac. repręsalia. col. 12. post prin. ver. ad primū q̄rit. Bart. in cōs.
42. inci. in noīe dñi amen visa inquisitione facta. in me. Arc. in
73 cōsi. 77. inc. & rō scribēdi recte. †. Aduerte. tñ, qa Bar. in l. puin-
ciales. in fi ff. de ŷb. sig. dicit, φ istud verbū de Perusio, signifi-
cat originē, nō domiciliū. alleg. l. 1. in fi. ff. de tu. & cura. dat. ab
his. & l. 1. ff. ad muni, sequiī. Soc. cōsi. 288. inc. circa primā quę-
stionē. col. 1. ad me. in 2. vo. Soc. in cōsi. 246. inc. elegāter & sub
74 tiliter. col. 1. in prin. ver. ſm in 2. vol. & potest assignari rō, † qa
ista pposītio, de, significat originē. c. eā te. extra de rescrip. not.
Io. And. in c. nullus ex cōsi. col. fi. in me. ver. itē circa. in merc.
75 vbi alij significatus ei⁹. Ex dictis doc. hic elicitur cōclu. φ † ap-
pellatione Perusini vel de Perusio venit habitans Mediolani,
dūmodo Perusii onera subeat, vnde habet originē. l. 1. vbi Bar.
ff. ad muni. sequiī Ias. in l. si is qui p emptore. col. 63. in 194. ff.
de vsuca. Alex. in cōsi. 41. inc. ex multis in prin. in 7. vol. Bar. in
cōs. 61. inc. pūctus talis est quidā est effectus. Bar. in trac. repsa.
col. 8. in prin. ver. ad primū quęritur. Soc. in cōsi. 79. inc. si esse-
mus in terminis. col. 3. nu. 22. in 4. vol. Limita pcedere, si sim-
pliciter habitat Mediolani, secus si Mediolanū maiorē partē
fortunarū suarū trāstulit. l. assumptio. §. pe. inc. iuris prudenti-
bus. ff. ad munic. l. eius. §. fi. eo. tit. l. 2. inc. senatores. C. vbi sena.
vel claris. gl. domiciliū ī c. dilect⁹ filius. extra de rescr. gl. domi
ciliū. in c. pe. inc. cū nullus. de tēpo. ord. in 6. no. Maria. ī c. licet
ratione. col. 6. in fi ver. circa primū pōt & col. 7. in fi, ver. 2. extra
de for. cōpe. Roma. cōsi. 264. inc. vt is nursinus. in prin. Spec. in
in tit. de cōpe. iudi. adi. §. 1. col. 12. in prin. versi. sed pone quidā.
Aret. in cōs. 135. inc. claris. do. collateralis. ex multiplici capite.
post prin. No. tñ in materia repręsaliarū, qa dato φ aliqs de Pe
rusio habitans Mediolani, non possit se defendere a repręsaliis
publicatis contra Perusinos, tñ Dux Mediolani poterit ei opē
76 ferre & cū ratione domicilii defendere, † qm̄ vexatio inferio-
ris est cā interesse superioris. & cū īteresse est cā dāde sibi actio
nis, vt p Inno. in c. dilectus. in prin. extra de appel. sequiī Old. in
cōsi. 106. inc. in cā carnocen. in me. Bal. in addi. Spe. in ti. de ap-
pe. col. 19. ad me. ver. emptor teneī. Io. And. in c. licet cām. p il-
lū tex. extra de pb. limitādo vt ibi p Are. col 5. nu. 32. post Abb.
77 † Quæro circa repręsalias, cōcesse sunt represalię ɔ̄ Perusinos,
nūquid habeāt locū ɔ̄ ciuē Perusinū, q origine & nāliter Ro-
manus est. Bal. in c. 1. ad fi. in ti. de for. fidel. dicit. inspici debere
78 originem, & p p̄ōs iste nō tenetur ligamine represaliarū. † qa
represalię sunt odiosę, ideo restringende vt no. in c. 1. de iniur.
& dam. dat. Alb. in. 2. p. sta. q. 2. inc. & ex prędictis. col. 8. in me.
Bal. in addi. Spe. in ti. de matri. cōtra interdic. eccle. cōtrac. col.
1. post me. ver. qōnem de statuto. Bar. in tract. represali. col. 4. in
79 fi. alias est in 2. q. prin. ver. ad quartū quæriī. præterea † quū in
isto cōcurrāt due qualitates, videlicet originalis & domiciliū,
illa prævalet, quę est benignior, fauorabilior & humanior. l. si
pup. in prin. ff. ad l. fal. vbi Bar. l. 2. inci. lex. §. fi. cum. glo. ff. ad l.
aquil. Soc. in l. 4. §. cato. col. 25. num. 13. ff. de verbo. obligatio.
Old. in cōs. 295. inc. orta mā in me. Ias. in l. 1. post me. nu. 7. ff. si
ex noxa. cau. aga. Soc. in l. 2. nu. 8. ff. de verb. obli. Aret. in c. at si
der. §. de aduli. col. pe. nu. 42. extra de iudi. Ruber. de Strozis
in subscriptione cōsi. Soc. 302. inc. videbatur primo. in fi. in 2.
80 vol. Confirmatur, † qa qualitas ciuilitatis ex origine fortior ex
qualitate cōtracta ex incolatu. l. libertus §. prescripto. & ibi no.
ff. ad muni. gl. in l. ciues. C. de incol. lib. 10. & in l. 1. C. de mu-
nic. & orig. lib. 10. Ang. in disput. inc. renouata guerra. col. 6. in
me. ver. sed circa hoc. Old. in cōsi. 169. inc. factū est tale, quidā
hoīes. ad me. Bassato mater Bono. doctor in disp. inc. quidā ci-
uis Bonoñ. inferens terminos nr̄os reprętaliarū. Alb. in. 2. p. sta.
q. 53. inc. modo cōtinuādo. col. 1. ad fi. ver. adhuc quero. Roma
in cōsi. 59. inc. ad discutiendū veritatem in prin. Old. in cōs. 25.
inc. thema tale est, aliqs pp defectū. in prin. Rota in deci. 871.
inc. supposito qđ ex priuil. ad fi. ti. de sepul. in antiq. Io. And.
in c. decet concessum. col. fi. post me. ver. item consideratio in
mercu. Io. And. in c. qui prior. col. 1. in fi. ver. 2. iur. e. ti. vbi tex.
cōcor. Aret. in cōsi. 10. inc. casus talis est. in fi. Alex. in cōsi. 141.
inc. viso statuto. col. 1. in 7. in 7. vol. Ias. in l. ex facto. col. 16. post
me. ver. 2. cōfirmatur. ff. de vulg. & pupil, Ias. in l. cūctos popu-
los. col. 5. in 25. C. de sum. tri. & fide catho. Ias. in l. si arrogator.
81 col. 17. in 44. ff. de adop. Cōfirmaī, qa † cōcurrēte qualitate na-
turali vel originali cū qualitate accidētali pualet naturalis. l. q
habebat. ff. de tutel. l. falsa demōstratio. §. 1. de condi. & demō.
§. pauonū. insti. de rerū diui. gl. no. in l. 2. alias si. ff. de possei. hę-
re. peti. vbi magis spectaī ius ciuile, qđ actiones bono. pol. in-
duxit, quā prætorium, qđ eas velut palmites & propagines ad
quasdā psonas traxit. Bar. in l. 1. ad fi. prin. ff. si qs omis. cau. test.
Abb. in c. q cōtra clericū. col. 1. in prin. extra de foro compet.
Bal. in l. cū pater. ff. de iure dot. Bald. in l. si quis posthumus. ad
fi. ff. de lib. & posthu. ibi Ias. nu. 7. Soc. in cōsi. 288. inc. circa pri-
mā. col. 2. in me. ver. 1. in 2. vol. Abb. in c. quintaualis. nu. 39. ex-
tra de iureiurand. Bal. in l. eos post prin. C. de appella. Bar. post
Dy. & gl. in l. si eadē. ff. de offic. asses. Bal. in l. 1. C. de cura. furi.
Ias. in l. si arrogator. col. 19. nu. 2. ff. de adopt. Bar. in l. naturalē.
§. apium. ff. de acquiren. re. domi. Bald. in l. 1. C. de iuris & fac.
igno. Alex. in l. filio quem pr̄. ff. de liberis & posthumis. Soc. in
l. cū auus. col. 22. in 42. ff. de condi. & demon. Soc. in regu. 40.
inc. causa. Ias. in l. nec is. §. heres institutus, post prin. nu. 2. ff. de
acquir. hæredit. Ias. in l. sed. si plures. §. ad substitutos. col. 1. nu.
5. ff. de vulg. & pupil. post Bal. Imo. & Rapha. Ias. in l. Titie tex
tores. col. 4. in 31. ff. de lega. 1. Barb. in l. 5. §. satis acceptio. col.
5. ad fi. ver. plus scribir. ff. de verb. obl. Aret. in cōsi. 29. inc. dili-
gēter & mature cōsideratis. col. fi. ad fi. Maria. in capit. ex trās-
missa. col. 1. in fi. extra. de for. cōpe. Maria. in c. cū sit generale.
col. 1. ad me. ver. 1. eo. ti. Maria. in c. dilecti filij. col. 7. in prin. ver.
4. quero. e. tit. Campe. in tracta. dot. qō. 60. inc. qd in filio lega-
li in me. in 5. p. Bar. in dispu. 18. inc. pupillus cui erat. post prin.
Soc. in cōsi. 264. inc. visis in instrumēto. col. fi. in me. in 2. vol.
Soc. in cōsi. 292. inc. visis statutis magnifice. col. pe. ad me. ver.
ex quibus. in 2. vol. vbi infert ad terminos incolatus & originis
Soc. in cōsil. 295. in c. in causa cōtra filios col. pe. in me. vers. 6.
in vol. Zaneti. in disputa. incip. in sacro. col. 44. post prin. ver. 2.
Old. in cōsi. 140. inc. in ecclesia Calaguritana. col. fi. in me. ver.
ad primā. Albe. in 3. p. sta. questio. 26. inci. itē quero pulchram.
col. l. ad me. Maria. in mā oblationū. col. 44. post prin. sub ver.
vlterius quero. cui alias est in libello. 18. col. fi. Bal. in l. 1. C. de
mulie. & in quo loco. inferens originē naturalē preferri ciuili.
arg. l. filio quē pater. cū ibi no. ff. de lib. & posth. Seqtur Soc. in
cōs. 129. inc. præstātissimi iuris interpretes. col. 4. in me. ver. 4.
82 in 1. vol. Quarto ad hoc fa. † qa constitutus in mortis art. adeo
qđ nullo modo possit generare pōt in vxorem accipere con-
cubinā & legitimatio filiorum valebit, quia adest accidentale
vitium non aūt naturale, quod impediret, vt castratum. & cō-
cludūt Ias. & doc. in l. sed est quæsitum. ff. de lib. & posthumis.
Quinto, quia stante cōsuetudine ecclesia sancti Laurentij, qđ
archipręsbyter habeat oēs oblationes factas in die dñico, sa-
crista aūt debeat hr̄e eas, quæ fiunt in festo sancti Laurentij, si
contingat festū sancti Laurentii venire in die dñico, archipręs-
83 byter debebit. oblationes habere, † qa attendi dēt cā nālis, non
accidētalis. ita Bar. in l. fi. inc. pcōsul. in prin. ff. de offi. pcōsul.
seqtur Ias. in l. si arrogator. col. 17. nu. 45. ff. de adop. Cy. in l. fi.
C. de feriis. Soc. in cōsi. 116. inc. in p̄senti cōsultatione. col. 1. nu.
8. in 7. vol. Est bene verū, qđ Cy. & Imo. in l. qui solidū. §. 1. ff. de
lega. 2. dñt p illū tex. qđ rata eius, qđ cōsueuit offerri die dñico,
spectabit ad archipresbyr. residuū vero erit sacriste. & ita dicūt
fuisse determinatū in. q. de facto Senis. Ang. ī l. si ita in prin. ff.
de lib. & posthu. Ant. in c. fi. de feriis. Iaso. in l. si qs posthu. post
prin. in 5. ff. de lib. & posth. Ias. in l. si eadē. in fi. ti. de offic. asses.
Maria. in trac. oblationū. col. 44. in prin. sub ver. vlterius. Sexto
84 † qa licet ad aliū locū qs trāsferat domicilium, tñ pprie ac pa-
terne originis domiciliū retinet. l. assumpio. ff. ad munic. & l.
orig. C. de munic. & orig. li. x. c. 3. alias pe. inc. quū null⁹. de tēp.
ord. in 6. Maria. in c. si diligenti. col. 1. post. me. ver. circa primū
extra de foro cōpe. Maria. in c. licet. rōne. col. 13. in prin. ver. 1.
casu eo. tit. Bar. in consi. 172. inc. dubia occurenda. in questione
post me. ver. 4. dubiū Abb. in c. fi. extra de parro. Soc. in consi.
79. inc. si essemus. col. 2. in 19. in 4. vol. Alex. in consi. 41. inci. ex
multis q̄ in themate. nu. 1. in 7. volu. Ias. in l. si pluribus. col. 6.
nu. 25. ff. de leg. 1. Intantū qđ etiā si qs ex uilissimo loco se trās-
ferat ad amplissimū & magnificū domiciliū, ad huc non tolli-
tur uilissimi loci domiciliū. tex. est no. in l. pe. inc. senator. ff. de
senato. ubi dicitur, qđ licet senatores in urbe habeant domici-
liū, tñ & ibi uñ oriundi sunt, habere domiciliū intelliguntur,
qa dignitas domicilii adiectionem potius dedisse, quā permu-
tasse uideī. no. gl. oriūdus. in c. accedens. extra ut lite non con-
te. Soci. in consi. 35. inc. circa prædictam consultationem. col.
2. in fi. uer. 3. in 1. uol. Soc. in consi. 84. inc. accuratissime & ele-
gāter. col. 3. in prin. versi. confirmatur. in 2. uol. Bald. in c. licet.
fin. extra de offi. iud. ord. dicens, qđ adiectio facta ad amplian-
dum non mutat id, cui additur. Old. in consil. 190. incip. the-
ma tale est fratres ad fin. Lap. in allegar. cap. 1. incip. in ciuitate
Flor. col. 1. post med. ver. secundo probatur. sub tit. de succ. ab
intesta. vbi tex. concor. Maria. in c. proposuisti. col. 1. ad fin. ver.

fecundo extra de for. compe. Maria in c. licet ratione col. 13. in
85 me eo. tit. Vñ infert Bar. in d. l. fenatores. † qđ fi promitto dare
tibi fcachũ mattũ cũ pedona, quæ vadit recte, & do cũ pedona
effecta regina, videor dare cũ pedona, tãquàm originali quali-
tate femper durãte. Io. And. in addi. Spe. in tit. de iudi. deleg. §.
86 reftat. post prin. in addi. inci. tale pactum in me. Nono qa † na-
tus ex feruis Vrbanis, fi mittatur ad villã nutriendus, Vrbanus,
nõ rufticus cenfebitur l. feruis vrbanis. §. cũ qui ff. de lega. 3. l. fi
is qui natus ff. de verb. figni. not. Io. And. in c. qui prior. col. 2. in
87 prin. verfi. fecũdo iure in mercu. † Decimo quia ius originis p
adoptionẽ quis nõ perdit. l. ordinẽ. §. fi. incip. ius originis. ff. ad
munici. no. Maria in rub. extra de fo. cõp. post prin. ver. quarto
adop. Vndecimo qa nõ vř alterari quod in originali qualitate
in habitu retinetur l. fi. ff. fi ex noxa. cã aga. Bald. in c. 1. in princ.
in tit. de benefi. femi. eo φ prima caufa magis influit in caufa-
tum, quã fecũda, quæ fubalternatur primæ, vt per Ang. in cõfi.
110 incip. fanctiffima col. 8. ad fi. Iaf. in l. clã poffidere. col. pen.
in 16. ff. de acqui. pof. vbi aliqua fimilia. Duodecimo qa ex ori-
ginali loco ad domiciliũ extraneũ eft quædã extenfio, vt ficu-
88 ti eft ciuis in loco originali, ita fit in domicilio, fed quod exten
ditur, non dicitur mutare fuũ effe l. fed fi manẽte. ff. de præca-
no. Iaf. in l. ex cornelia. col. pe. in 8. ff. de vul. & pup. Alex. in cõ-
fi. 56. incip. ponderatis his nu. 4. in 6. vol. alleg. l. cum ftipulatus
fim mihi a Proculo. ff. de ver. ob. Io. And. in addi. Spe. in tit. de
inqui. §. vifo igitur. in prima addi. Rota in decifi. 331. inci. fup-
pofito facto in fi. ver. decimo fub tit. de refcri. & pręben. in no-
uis. vbi tex. concor. Rota in deci. 345. incip. nota quod vbi fub
tit. de dila. & tefti. in antiquis. Alb. in 2. parte fta. q. 159. incip. itẽ
89 quærit ipfe. Tertio decimo, † quia qualitas fuperueniens non
impedit, quin prima qualitas habeat vigorem fuũ, licet fecun-
da qualitas pariat repugnantiam ita Bal. in l. eos post prin. C. de
appel. vbi iudex, qui fucceffit reo victo, põt cãm appellationis
90 pro reo interponere apud feipfum. Cõfirmatur quia qñ † duo
permifcentur, quorũ vnum eft potentius altero, potentius tra-
hit ad fe naturã minus potẽtis c. fi duo ex tribus de offi. deleg.
in 6. vbi Gem. in 3. no. c. cum nõ fit extra de deci. vbi Abb. no.
91 in 3. not. Iaf. in l. duo iudices col. fin. nu. 17. ff. de re iudica. † Su-
pradictis nõ obftat quod imò ftantibus repręfalijs, vt fupra di-
xi, ifte origine Romanus habitans Perufii comprehendatur a
92 tali difpofitione repræfaliarum. Moueor † quia difpofitio quæ
poteft referri ad locum domicilij, & ad locum originis debet
referri in dubio ad domiciliũ, vt eft gl. approbata in c. ftatutũ.
§. cum vero de refcript. in 6. fequitur Barb. in c. dilectus col. 11.
in 54. eo tit. in antiquis. Compo. in c. nullus extra de refcr. glo.
pen. in c. præfenti de præben. in 6. Inno. in c. fina. de foro com-
pe. glo. in cle. 1. eo. tit. licet Areti. in confil. 77. inci. & ratio fcri-
bendi col. 1. post princ. reftringat illam glo. totum ad difpofi-
93 tionem illius tex. Secũdo † quia ciuis effectus Perufii propter
domicilium omnibus commodis & fauoribus potitur, quibus
ipfi originales Perufini potiuntur, vt no. per Bar. in l. fi maritus
fit in magiftratu §. 1. incip. legis Iuliæ ff. de adul. cu quindecim
quotis adductis per Com. in confil. 62. incip. florentina confti-
tutio. ad ftaque nõ refero, quia non confueui tranfcribere alie-
nas vigilias ad idem totidem ponens Alex. in confilio 148. in-
cip. vifis quæ in themate col. 1. nu. 7. in 6. vol. Soci. in confi. 62.
incip. in præfenti confultatione col. pen. in prin. ver. quarto in
1. vol. vbi quote Soci. in confil. 110. incip. abunde & fubtiliter.
in princ. in 1. volu. vbi quote Soci. in confil. 112. incip. abunde
& fubtiliter post princ. in 1. volu. Soci. in confi. 130. incip. cum
in præfenti confultatione col. 5. post me. verfic. folum ergo in
1. volu. & eft duplicatum cum confil. 251. in 2. vol. Soci. in cõ-
fil. 129. incip. præftantiffimi iuris interpretes col. 1. in fin. verfi.
tertio hoc in 1. volu. & col. 3. post prin. verfic. fecundo refpon-
detur. Soci. in confi. 188. incip. circa primam quæftionem. col.
4. in prin. verfi. fecun. c. infurgit. in 2. vol. Barba. in l. 1. col. 24. in
prin. verfi. fecundus ff. de verbo. obli. Barto. in confil. 62. inci-
pien. punctus talis eft, quidam eft effectus. Qui igitur fruatur
commodis, debet pati etiam incommoda, quia iure cauetur,
94 quod † qui fentit cõmodum debet & incommodum ferre pa-
tienter l. 1. in princ. ff. de inftitu. l. is qui in poteftate §. fin. incip.
fi extraneo ff. de leg. præft. vbi dicitur abfurdũ effe, quod vnus
cõmoda habeat, & alius opera fuftineat l. fecus in prin. ff. de an-
nu. lega. vbi Bart. l. 1. §. pro fecundo in fi. C. de cadu. tol. leni. vbi
non eft ferendus, qui lucrum amplectitur, onus autem fubire
recufat l. 1. incip. post perfectã. C. de pericu. & commo. rei vedi.
& l. id quod post. ff. eo. tit. c. qui fentit de regu. iur. in 6. l. fecun-
dum naturam. ff. eo. tit. l. manifeftiffimi. §. fed cum in fecunda.
C. de fur. cle. 1. de cenfi. no. Iaf. l. 1. col. penul. in princ. ff. de efti-
mat. actio. Iafo. in l. Titius col. penulti. in me. in 2. no. ff. de præ-
fcriptis verbis. Soci. in l. fi iis legatũ eft in princ. per illum text.
ff. de conditio. & demonftra. Soci. in l. qui heredi. col. fi. in fin.
ff. eod. tit. Soci. in l. vtrum. §. quæfitum. in 1. not. ff. de reb. dub.
Soci. in l. 1. in prin. ff. ad trebel. & in §. fi heres col. penu. in fi. &
in §. fi quis quadringẽta. in fi. ea. l. Iaf. in l. non tantũ. post prin.

in 2. ff. de re iudi. Maria. in tracta. oblationũ. col. 17. in me. ver.
fed circa prædicta. alias eft in libello. 17. col. fi. in med. in ferens
ad filios vt offerant eleemofynas pro animabus maiorũ fuo-
rum, a quibus commoda omnia acceperunt. Maria in tract. vi-
fitatio. col. 34. post princ. verf. 7. q. Alexan. in confil. 218. incip.
ponderatis narratis. col. 1. nu. 5. in 6. volumi. Alexand. in con-
fil. 111. incip. videretur prima, in princ. in 7. vol. Poli. in tract.
vulg. fubfti. col. 55. in me. ver. vigefimooctauo. Campe. in tra-
cta. dot. q. 61. incip. fi fructus. in fi. in 3. parte. Alexand. in confi.
210. incip. reueren. pater. col. penul. num. 6. in 7. vol. Alexan. in
confil. 179. incip. vifis ac ponderatis col. penu. in fin. in 7. volu.
Specu. in titu. de feu. §. quoniam fuper. col. 7. in fin. ver. porro.
Io. And. in addi. Spe. in titul. de inftru. edi. §. nunc vero aliqua.
col. 15. in princ. in addi. incip. refp. 1. vide Io. And. in addi. Spec.
in titu. de ceffio. actio. §. 2. col. pe. in prin. in additio. inci. fed ob
præmiffa. Io. Andr. in c. quod omnes ad me. verfi. allegat ergo.
in mercu. Soci. in confi. 90. inci. abunde & fubtiliter. col. 1. post
princi. ver. & hinc eft in 1. volu. Soci. in confi. 251. inci. in caufa
domini Ioan. Francifci. col. fi. ad fi. in 2. volu. Soci. in confilio
247. incip. circa primum confultationis. post prin. verfi. quarto
corroboratur in 2. volu. Soci. in confil. 51. inci. vifa facti narra-
tione. col. 4. ad fi. ver. fecundo in 4. volu. Soci. in confil. 34. inci.
materia præfentis. col. pen. in fi. verfi. præterea in 1. volu. Albe.
in 2. parte fta. q. 134. incip. pone ftatuto. Old. in confi. 221. inci.
[illegible] propofitum fratrũ. col. 1. in prin. ver. vifa ergo. Vnde in ter-
minis noftris attenta hac ratione in eole, qui munera ciuitatis,
quã colit, fubit, funt cõcedẽde repřfalie ex caufis legitimis, p in
de ac fi originarius effet, vt per Bar. in tract. repræfalia. col. 8. in
prin. ver. ad primũ alias eft in 5. q. prin. in prin. Confirmo, quia
fieri incolam Perufii, eft q̃dã focietas in gñe fumpta Perufino-
95 rũ, † fed fi in focietate cõueniat, vt lucrũ fit cõe, videtur cõuẽ-
tum tacite φ etiã dãnum fit cõe, licet de eo expřfe nihil dicat̃.
tex. eft in §. illud inft. p Soc. Iaf. in l. cõmodiffime. col. fi. n. 10. ff.
de lib. & pofth. Soc. in cõfi. 165. inci. p̃fentis cõfultationis. col.
2. post me. verfi. 1. in 2. volu. Roma. in confi. 475. incip. quo ad
primum post me. ver. quo ad fecundũ. Oldr. in cõfil. 148. inci.
factum eft tale in med. ver. primo. Mod. Hifpa. in l. gallus. §. &
quid fi tm̃ col. 48. post p̃n. ver. fequar igitur. ff. de lib. & post hu.
96 Pręterea † qui vult vti aliquo iure ex facto alterius, debet vti cũ
qualitatibus, & vitijs fuis l. põponius §. 1. vbi no. Iaf. col. 1. n. 11.
ff. de acq. pof. Et ille cui acquiritur ius ex cõtractu alterius, pu-
[illegible] ferui, vel filij, vel pcuratoris, debet acceptare cũ oĩbus clau-
fulis, & pactis in eo appofitis, vt p Bal. in l. cõtra iuris ciuilis. §.
fi. ff. de pac. p l. Caius ff. de manumif. & p l. fin autẽ dñicam. ff.
de pact. Soci. in l. filiuffa ff. de excep. Bal. & Sal. in l. feruus C. de
pac. Soc. in ꝯfi. 125. inci. nõ infiftendo in ijs col. 1. in fi. verf. cõ-
firmat̃ in 4. vol. Bal. in r. nihil eft col. 2. in fi. verfi. quero vtrũ ex-
tra de elec. Bal. in c. 1. §. itẽ eadẽ l. in titu. de not. feu. vnde dicit
97 Bal. in l. omni nouatione C. de fac. fan. eccle. † φ licet clericus
nõ ligetur ftatuto laicorũ, tñ [illegible] vult vti bñficio ftatuti, tenetur
idẽ ftatutũ in oĩbus partibus cõtra fe recipere & Bald. in l. 1. C.
de ꝯhẽ. emp. Fede. de fe. in ꝯf. 21. Soci. in l. centurio col. 18. nu.
98 30. ff. de vulg. & pupil. Confirmo, † qa cõfeffio qualificata de-
bet acceptari cõ oĩbus qualitatibus fuis, vt per Bart. & Bal. in l.
fi quidẽ C. de excep. Bar. in l. Aurelius §. idẽ quefijt. ff. de libe.
leg. cũ cõcor. que ponit Iaf. in l. cõtra iuris §. fi filius col. pe. nu.
12. ff. de pac. Iaf. in l. cũ fundus §. feruũ tuũ. col. 4. nu. 7. ff. fi cer.
pet. Bal. in c. ex parte. col. 5. ad me. verfi. itẽ curia. extra de con-
fef. Roma in cõfi. 351. inci. quo [illegible] primũ. col. fi. ad fi. Abb. in c.
99 1. per illũ tex. de poftu. prel. † Videamus propius ad terminos
noftros, φ ciuis ex incolatu patit̃ onus impofitionis collecta-
rum, vt tenẽt Pet. & Bal. in l. qđ fauore C. de legi. fequit̃ Roma
in conf. 216. incip. electio dicti dñi post princ. Et per s̃ dicta pa-
tet rñfio ad id, qđ poffet dici, effe ciues quo ad cõmoda tm̃. Et
100 iftud maxime & abfq; dubio pcederet, † [illegible] ftatutũ Perufinum
vteretur his verbis, φ incole in oĩbus & per oĩa habeantur pro
ciuibus & tãquàm veri ciues, quia pter iftã claufulam tã actĩ
ue quàm paffiue effet ciuis ita Ang. in l. 2. §. furiofus p illũ tex.
ff. de iur. codic. fequtur Ro. in l. adoptiuũ §. patronũ. ff. de in ius
voc. Are. & Alex. in l. 1. ff. de leg. 1. & ibi Iaf. col. 3. nu. 10. Iaf. in l.
cũ qui col. 1. in 2. ff. de iureiur. Soci. in l. 1. col. 3. ñ. 6. ff. de vulg.
& pup. Alex. in cõf. 99. inci. vifa inqfitione formata col. 1. nu. 7.
in 6. vol. vbi alle. hoc tenentem Bal. in l. oẽs populi col. 16. verfi.
fed pone ftatuto caueĩ φ nullus Ancha. in c. canonũ. verf. fed
pone ftatuto de ꝯfti. Soci. in cõf. 62. incip. p̃fenti confultatione
col. pe. in p̃n. verf. quarto in 1. vol. vbi quote. vbi infert ad iudeũ
ficut ẽt Alex. in s̃ d. cõfil. Soci. in cõfi. 63. inci. vifis tefta. col. pe.
in fi. ver. p̃terea in 1. vol. Barba. in l. 2. col. 12. in me. verf. eodem
modo. ff. de verb. obl. vbi alie claufule per quas p̃ualet domici-
101 liũ. † Hinc in fortioribus terminis decidit Bald. in l. oẽs popul.
col. pe. in me. verfi. fed pone ftatuto. ff. de iuf. & iur. φ fi ftatutũ
dicat, nõ poffe creari priorẽ in ciuitate, nifi fit ciuis originarius
& aliquis forẽfis recipitur in ciuẽ hoc adiecto, φ habeat̃ p oĩa
pro ciue originario, poterit eligi prior. fequitur Iaf. l. fi ruftinus
col.

col.pe in fi.versi.secũdo limita.C.de test.mili. Et ideo sunt diligẽ
102 ter inspiciẽda verba,quãdo qs cõsequit̃ ciuilitatẽ.† Et hoc idẽ,
ꝙ ciuis ex incolatu debeat ẽt incõmoda pati,tenet Paul. in d.l.
si ruffinus qñ talis efficeret̃ ciuis ad suã ꝓpriã postulationẽ quẽ
seqtur ibi Iaf.col.fi.Pro ista parte bene facit, qa cũ origo huic
103 ꝓsit,incolatus aũt noceat succedit cõclusio,ꝙ † qñ cõcurrunt
duę qualitates in vno subiecto attendit̃ illa que nocet,non illa
quę ꝓdest.l.si qs in graui. in fi.vbi Bar.ff.ad Silleia. Bar.in l.cũ
vir vxori.ff.de dona Dyn.in c.possessor de reg.iur.in 6.cum cõ
cor.que posui in repe.c qm cõtra.col.146. extra de ꝓba. addo
Are.in cons.91.inci.visa cõsultatione col.fin.post ꝑn.Maria.in
c.veniẽs.col.16.post ꝑn.versi.qñq; vero.extra de acusa.Soci. in
ꝯsi.246.inci.elegãter & subtiliter col.1.in fi.ver.3.in 2.vol.Soc.
in ꝯs.157.incip.ꝓñs consultatio pulchra est col.fi.in fi.in 2.vol.
104 Roborat̃ ista pars ꝑ illud qđ no.Cy.Rui.& Frã.de Albe.in l.si
eadẽ.ff.de offi.assel.vbi dicũt,ꝙ si qs haberet domiciliũ in vno
loco,& originẽ in alio, poterit esse assessor in loco originis nõ
obstãte ꝙ lex ꝓhibeat, ꝓuinciales in prouincia assidere qa di-
spositio potius respicit incolatũ & familiaritatẽ,q̃ causat̃ ex in-
colatu,quãm originẽ, seqtur Soc.in cõs.79.inc.si essemus col.
105 4.nu.28.in 4.vol.Ad hoc facit,† qa si aliquis est oriũdus ex vna
diœcesi, puta Bononiẽsi, & habet domiciliũ vel bñficiũ in alia
diœcesi, si impetrat bñficiũ,dicẽdo se clericũ.diœcesis bñficij&
nõ originis,valebit impetratio,& gratia nõ erit subreptitia.ita
Rota in deci.628. inci.si aliqs sub ti.de subreptio gratię in anti
106 quis † Circa hoc tñ aduerte,qa si forẽsis impetrat bñficũ,& nõ
facit mẽtionẽ suę originis grã est subreptitia,qa in dubio Papa
intẽdit ꝓuidere cuicũq; in patria sua,ita Abb.in c.pe. inci si ꝓ-
ponẽte. extra de rescri. dicens de hoc esse glo.ibi sing. quãm
nesciat alibi:ideo signãdã sequit̃ ibi Barb.col.pen.in l.1.vide tñ
Bald.in c.eam te.col.2.ad me. versic. redeo.eo.tit. Accedit,qđ
107 † appellatione prouincialis venit ille,qui domiciliũ in prouin-
cia habet,potius quãm ille,q originẽ inde ducit, vt est text.in l.
prouinciales.ff.de ver.sign.no. Gandi.in ope.malefi.sub rubr.
quid sit agẽdum qñ reus col.pe.ad me.Alberi.in 4.par. sta.68.
incip.quęro etiã aliã in me.Spe.in tit.de instr.edi.§. nunc vero
aliqua col.fi.in princ.versi.sed quid si fuit quicqd dicat ibi. Io.
And.in addi.prouinciales. Maria.in c.licet ratione col.15. post
me.in 9.q.prin.extra de for.cõp. Areti.in cõsi.77.incip.& ratio
scribẽdi col.1.in fi. Iaf.in l.si is qui pro emptore col.63.nu.294.
ff.de vsuca.Anch.in repe.c.canonum statuta col.78.in me.ver.
108 dominus.Bald.etiã extra de constit.Præterea † qualitas super-
ueniẽs plus operatur,quam qualitas a principio inherens l.nõ
distinguemus.§.sacerdotio.ff.de arbi.vbi Bald. Old.in consi.4.
inci.quod laicus in princi. Old.in cõsi.83.incip.an Episcopus
possit col.fi in prin. Hinc est quod iudęus bapzatus nouũ testa-
mentũ obseruat,nõ autem vetus,a quo originẽ traxit c.trasla-
to extra de cõsti.vbi Bal.in princ. Et qualitas superueniens dat
nomẽ rei,& origo nõ attẽditur l.2.§.1.in ver.isq; liber &.§.po-
stea cũ Appius.ff. de orig.iur. Et qualitas superueniens minus
nobilis tollit qualitatẽ priorem penitus c.super qõnũ.§.si vero
extra de offi. dele. vbi si possum facere aliquid ex concessione
principis, & postea idẽ mihi cõcedatur a minori quã sit prin-
ceps,nõ possum amplius id facere velut de mãdato principis,
sed velut de mandato superueniens inferioris. Confirmatur,
109 † quia qualitas adiecta rei immutat eius naturam c.debitores
extra de iureiu.& c.quũ cõtingat.eo.tit.l.quãmuis.C.de pac.c.
fi.de for.cõp.c.licet de iureiu.c.cui.de ꝑbẽ.in 6.no. Rot. in de-
ci.838.inci.dñs Papa col.1.ad me.sub ti.de reserua.in antiquis.
110 Hinc est quod † qui addit vel minuit iuri cõi, nouũ ius facit l.
ius ciuile.ff. de iust.& iur.l.tribunus §.fi.ff.de test.mili.l.1.§.qs
simplr.ff.de ver.ob.vbi doc.ꝑcipue Alex.Bal.in c. canonũ sta-
cuta col.2.in me.versi.item qui interpretatur extra de consti.
Bald.in c.fi.in prin.eo.tit.Bald.in c.1.col.pe. in prin.ver. porro.
extra de sequestra.pos.& fruc.Alb.in 1.par. sta.q.9. incip. q̃ro
qõnem.post princi. Roma.in consi.45.incip.super eo qđ que-
ritur in me. Socin.in consilio.27.incip.pro deci. præsentis col.
2.post prin.Bal.in l.penul.ff.de execu.tut.Soci.in cõsil.87.incip.
pensatis iis col.fin.num.8.in 4.vol.Zaneti.in dispu.incip.in sa-
cro.col.66.ad fi.ver.vel dic.ẽt col.59.ad fi.ver.sexto.& col.1. in
prin.versi.vel dic.& col.40.in princip.versic.sexto Bal.in c.1.§.
insuper in fi. in tit.de prohi. feu. alie. per Fede. Io.An.in c.pos-
sessor.col.4.in fi.ver.põt aũt in merc.Bar.in trac.de alueo.col.
pe.post me.ver.sexto.Maria.in c.significãtibus col.17.ad fi.ver.
circa septimã extra de l.b.obla.Mari.in c.fraternitatis col. 2.in
me.ver.secũdo.& col.16 in prin.extra de test.Alexã.in cõs.151.
incipiẽ. in causa Bartholini.in prin.in 6.volu.Soci.in rub.C.de
sen.q̃ ꝑ eo.col.17.n.100. & col.23.n.123. Iaf.ĩ l.quo minus col.
12.in 67.ff.de flumi.Barba.in l.si Titius col.10.in me. ff.de verb.
obl. Pro ista parte facit,quia stãte constitutione, qđ bona eius,
qui pronunciatur hereticus,diuidantur in tres partes,quarum
vna ciuitati, aliæ officialibus. Si quidã oriũdus Bononię habẽs
ibidẽ possessiones & bona, Padue vbi morabatur, ꝑ inquisito-
res Paduanos de heresi dãnatus sit bona Bononiensia ad offi-
ciales Paduanos ꝑtinebunt ita determinauit Richar. Malũ.re-
latus ꝑ Anch.in repe.c.canonũ statuta col.54.in fi. ver. hic ap-
plica.eX de ꝯsti. Et ex his tollũtur ꝯria s.adducta.Si tñ velles in
spẽ ꝯsidere.Nõ ob.d.l.libertus §.ꝑscriptio.ad municip.quia rõ
in qua fundatur ille tex. est, quia obligatio ad munera ꝑsona-
lia subeũda fuit prius contracta apud locum originis, sed non
q̃rimus de muneribus subeũdis ita Iaf.in l.si arrogator.col. 18.
n.48.ff.de adop.Nõ ob.l.qui hẽt ff.de tute.quia ꝓcedit,nisi ac-
cidẽs alteret naturã originalem l.1.§.bestias.ff.de postu.l.si ea-
dem.ff.de off.assel.Mar.in c.veniens col.10.ad fi.ver.nõ ob.ex-
tra de accus.Alex. in dispu.incip. Sigismũdus col. 12. post me.
111 ver.acenã princeps.† Nõ ob.qđ dicit Bar.in l.pe.ff. de sena. de
pedona facta regina,quia contrariũ tenent doc.cõiter vt idem
Bar.in l.fi.ff.si ex noxa.cau.aga.Soci.in l.falsa demõstratio.§.1.
post prin.la 3.ff.de cõdi.& demõ.post Imo.Dec.in c.qm Abb.
col.8.n. 24.extra de offi.iudi. deleg.Bar.in l.legatis.§.si ex offi-
cio in fi.ff.de leg.3. Nec ob.tex.in d.l.pe. quia ipãle in senato-
re,vt per Io.And.in addi.Spe.in tit.de censi. §. nunc dicendũ.
col.2.in fi.in addi.inc.§.fi.ad materiã. Nec ob.gl.l.2.ff. de pos.
her.peti.quia cõtrariũ tenet glo.1. in §.sed iste.instit. de actio.
sequitur Iaf.in l.5.col.4.post me. n.7. ff.de ver.ob. Aduerte tñ,
quia si q̃ris,qñ debeat ꝑferri originalis qualitas qualitati domi
cilij,vide no.distinctionem Maria.in c.licet rationi.col. 6. post
princ.ver.v.principaliter quero, extr.de for.cõpet.dũ Alex.hic
circa materiã reꝑsaliarũ tenet,quod ciuis Bononiensis habitat
Perusij, nõ poterit capi in reꝑsaliis concessis alicui ciui Bono-
niẽsi ꝯ Perusinos. Tu aduerte, qa adducta per eũ nõ faciũt ad
propositũ. Bal.enĩ in l.2.incip.creditoribus.C.an ser.ex suo fa-
112 cto & in l.milites col fin.in fi.C.de test.mili dicit † statuta ciui
tatũ non interpretari cõtra rẽpublicam,q̃ statuit,& ita allegat
Rob.de Stroz.in subscript.consil.Soci.302.inci.videbatur pri-
mo.ad fi.in 2.vol.idem Alex.in cõsi.21.inci.cõsideratis iis quę
narrãtur ad fi. in 4.in 7.vol. vbi ad idem allegat Bal.in auth.sed
omnino col.fina. C. ne vxor pro marit.Iaf. in l.beneficiũ. col.
5.nu.32.ff.de constit.prin.Iaf.in l.imperium.col.5.nu.14. ff.de
iuris.om.iud. Ro.in consi.214.inci. venerabilis domine in me.
Ro.in cõsi.199.incip.presens statuti particula.col.fi.ad me.ver.
ex iis.Bal.in l.omnes populi.col.5.ver.sed nũqd Papa cõfirmã-
do,ff.de iusti.& iur. Alex.in consi. 18.incip.viso statuto, & tit.
col.pe.in me.ver.& expresse in 6.vol. Et ita intelligitur tex.in l.
si peculium.§.sicut.ff.de pecu.leg.vt per Alex.in dispu. incip.
sigismundus.col.10.in fi.ver.item cõfirmatur. Bal.in c.cũ oẽs
col.7.post me.ver.sed Ioan.And.extra de consti. Bal.in c.intel-
lecto col.1.ad me.ver.alij dicunt.de iureiur. Albe.in 2. par.sta-
tu.cõsi.215.incip.sed poue statuto. Alex.in cõsi.235.inci. post
redditum per me.col. fi.in fi.in 6.vol. Bal.in addi.Spe.in tit.de
spon.duo.col.fi.ad fi.Sed in q.nostra resp.nõ statuit contra se-
ipsam, qñ represalia exercerentur contra vnum ciuẽ alibi ha-
113 bitantẽ. † Cõprobatur quia licet verum sit,quod qñ vnus sta-
tuit,non censetur contra seipsum statuisse,tamen quãdo sunt
plures statuentes vnus ex illis bene comprehendetur a tali sta-
tuitione ita expresse determinat Bald. in c. quum in iure. post
prin.ver.extra not.de elect. Et ex his fundamentum Alex. de-
struitur. Et alio tamen illa conclusio potest sustineri, quam te-
net in terminis Bar.in tracta.repræsalia.col.13. in prin.alias est
in 7.q.prin.versi.ad tertium quęritur vbi dicit,quod cum istud
ius concedendi repræsalias sit inductum in defectum iurisdi-
ctionis,quam ordinarij debent exercere,& ciuitas concedens
possit in suum ciuem ordinarie exercere iurisdictionem,con-
tra eum nõ extendentur represalię.arg.l.serui & filii. ff.de fur.
Secundo quia ciuitas concedens repræsalias tenetur ciuem vel
incolam suum defendere ab iniuriis,quæ inferuntur per aliũ,
ergo ipsa ciuitas ciui suo non debet inferre violentiam,licet sit
114 ciuis alterius ciuitatis.arg.l.vendicantur. ff.de eui. Tertio † qa
cõcessio facta a principe vel ciuitate intelligitur facta sine in-
iuria priuatorum cõcedentis vel alterius l.nec auus.C.de emã.
lib.l.2.incip.prætor §.merito & §.si quis a principe.ff. ne quid
in loco pub.c.quum olim.in fi.extra de cõsuetu.c.ex parte. de
off.deleg.c.ex tnarum.de autho.& vsu pal.c.quãuis.de rescrip.
in 6.l.ex facto cũ ibi no. ff.de vulg.& pup. l.impuberi. ff.de ad-
mi.tut.c.si apostolice.de præbendis. in 6.c.fi.pro te.de rescrip.
in 6.no.Io. And.in c.sine culpa.col.10 in fin. ver. in contrariũ
in merc.Bald.in c.dño guerram.col.1.in me.ver. est autem in
tit.hic fin.lex.d. Fede.gl & Bald.in c.1.§. præterea alias § fi.in
tit.per quos fiat inuest. Io And.in additio.Spe. in tit. de succe.
ab intesta.§ fi.col.pen.in fi.addi. incip. Goffre. vbi hoc Specu.
in tit.de fideius.§.2.col.fin.ad fi.versic.item pone.Specu.in tit.
de causa pos.& prop.§.quia vero col.4.in fin. versic.quid ergo.
Rota in decis.331. incip.supposito facto. colu.1.in prin.in ver-
sicu.6.sub titu.de rescrip.& præben.in nouis. vbi text. concor.
Rota in decisio.857.incip.Vrbanus Papa post princip. sub tit.
de conce.præben.in antiquis.Rota bisgne.2.incip.vtrũ si Epi-
scopus Rome. sub tit de renoncia. Rota fasto. in causa. 2. du-
bio.2.incip.primum.vbi text.concor.Io.And.in c.in generali.

col.

col.1.in prin.ver.27.in me.Io.And.in c.in re communi.ad fi.
ver.soluendo.eo.tit.Bar.in consi.172.incip.dubia occurentia.
in prin.Old.in cons.277.inci.q.proposite.col.fi.in prin.Old.in
consi.267.incip.q.est vtrum col.1.post.prin.ver.sed in contra-
rium.Old.in consi.237.incip. perlectis & diligenter. col. fi.ad
me.vbi concor.Bald.in c.cum ordinem col.3.ad me.versi. op-
ponitur extra de rescript.Bal.in c.cum.M.ferra.col.3.post me.
versicu.nota quod verba de consti.Old.in consi.1.incipen.gra-
tia concessa.in fin.Roma.in consil.483.incipien.dubitatur pri-
mo col.2.in prin.ver.tertio.Ro.in consi.234.incipiē.circa pri-
mum post princ.ver.4.vbi tex.concor.Ro.in consil.218.incip.
præsens casus ad me.ver.in aduersam.Rom.in consi.163.inci.
constitu.curia.in princ.Albe.in 4.parte sta.q.89.inci.Nicolaus
col.2.post.princ.Alb.in 2.parte.q.104.incip. adhuc ex eodem
col.2.in fin.Albe.in 1.parte sta.q.16. incip. iterum quero col.
penul.ad me.Old.in consil. 310. incip. thema tale est vacante.
post prin.ver.& primo.Oldr.in consil.266.incip.in Christi no-
mine Amē.quod autem.Old.in consi.224.inci. istę sunt alle-
gationes.col.1.in fi.ver.circa priuilegium.Old.in consi.152.in
ci.factum tale est do.Cle.Papę post me.Flor.in dispu. inci. Ba-
ro quidam col.14.in fi.ver.pro hoc.Alex.in dispu.inci.sigismū
dus col.47.in prin.ver.item confirmatur.Hercu.in dispu. inci.
Perusinus col.6.in prin.in fi.ver.11.Soci.in consil. 58.inci. su-
per proposita in prin.in 3.vol.Soc.in consil.17.inci.in causa &
questione col.fin.in 7.vol.Soci.in consil.262.incip.non prose-
quendo.col.pe.in prin.ver.nec ob.in 2.vol.Soci.in consil.266.
incip.in causa quæ vertitur col.pe.in me.ver.præterea in 2.vol.
Soci.in consi.58.incip.visis priuilegiis post prin.ver.3.in 1.vol.
Soci.in consi.141.incip.circa primam difficultatem col.11.ad
me.ver.4.in 2.vol.Soc.in consi.212.incip.prima consultatione
col.2.post prin.ver.4.in 2.vol.Soc.in consi.181.incip. visis ca-
pitulis col.fi.ad fi.ver.& eo maxime.in 2.volu.& est duplicatū
cum consi.127.in 1.volu.Soci.in consi.99. incip. viso processu
agitato col.2.ad me.in 1.vol.Soc.in consi.93.inci.circa primū
col.5.post me.ver.2.in 1.volu.Soc.in consi.32.incip.ex iis quæ
superius col.pe.in me.ver.non ob.in 1.vol.Soc.in consi.30.in-
cip.quamuis ex ijs.col.9.in prin.versi.16.in 1.vol.Soc.in consi.
28.incip.prosequendo ordinem.col.9.in me.versi.nec ob.in 1.
volu.Soc.in consil.13.incip.præsens consultatio.col. 2. in me.
versi.4.in 1.vol.Floria.in disputa.incip.Baro quidam colu. 14.
post prin.ver.2.& col.16.in fi.ver.4.& col.13.in fi.ver.6.Bene-
dic.de plumbi.in disputa.incip.statuto Pisano.colu.12.in me.
versi.5.& col.7.in princ.versi.4.Hercu.in disputa.incip. Peru-
sinus col.42.ad fi.versi.16.Soc.in consil.121.incip.præmitten-
da est col.3.in.15.in 4.vol.Soc.in consi.95. incipien. nulli du-
bium est col.4.in 25.in 4.vol.Soc.in consi.115. incip. fundata
est intentio.col.1.in prin.ver.sed contra in 3.vol.Soc.in consil.
63.incip.visis testamento col.3.in 11. in 3.volu. Ang.in dispu.
astensis miles col.6.ad me.versic.ad septimum,& col.15. post
prin.ver.7.Soc.in consil.285.incip.reuerendissimus dominus
ad fi.in 2.vol.Ias.in l.de questione col.1.in fi.versi.5. C.de pac.
Ias.in auth. nouissima col.9.nu.34. C.de inoff.testa. Ias. in l.si
quando ad fi.C.eo tit.Ias.in l.1.in fi.col.nu.41. C. quando non
petē.par.Iaso.in d.l.in testō.post prin.C.de testa.mil. Iaso. in l.
omnium col.fi.in fi.C.de testa.Ias.in l.ad egregias col.1.nu. 4.
ff.de iureiu.Ias.in l.qui iurato.col.1.in 9.ff.quirtatis.cog. Ias. in
l.diē functo.col.2.nu.7.ff.de offic.assesso.Ias.in l.beneficiū col.
3.nu.19.ff.de consti.pen.Ias.in l.si emancipati. col. 7. in princ.
C.de colla.Alex.in consi.11.incip. ex ijs quæ in themate. post
prin.in 3.in 6.vol.Alex.in consi.155.incip.videretur in consul-
tatione.in prin.in 6.volu.Poli. in tracta vulga. substi. col. 56.in
me.versi.29.& col.69.in fi.Maria.in c.quoniam frequenter.§.
quod si super.col.10.in fi.ver.7.extra de lit.conte. Maria. in c.
accedens.el.1.col.1.in fi.ver.no.11.eo.tit.& in d. §.quod si su-
per.col.fin.in me. Maria.in tract. de visita.col.11.post princip.
ver.1.Are.in c.causam.col.1.in fi.extra de testib. Alex.in con-
si.199.inci.perspectis iis de quibus. col.fi.in fi.in 6.volu. Alex.
in cons.47.incipien.causa vertente.col.fi.nu.6.in 7.vol. Maria.
in c.proposuisti.col.4.post prin.ver.7.de foro compe.Soc. in l.
si filius qui patri.col.pen.in fi.ff.de vulg.& pupil. Soc. in l.cen-
turio.col.2.post.me.in 7.not.ff.eo.tit.Soc.in l.cum filiosa.col.
10.in 20 ff.de leg.1.Ias. in l.1. col.2.nu.8.ff.de iudi. Ias.in l.quo
minus col.2.nu.10.ff.de flumi.Iaso.in l.si insulam.col.7.nu.10.
ff.de verbo.obligatio.Soc.in l.cum auus col.9.in fin.ff.de con-
ditio.& demonstratio.Ias.in l.1.§.si quis ita.col.5.nu.16. ff. de
verb.oblig.Ias.in l.gallus.§.& quid si tantum.col.12.nu.61. ff.
de lib.& posth.in 1.lec.& in 2.lect.col. 10. nu.21.Barba. In l.2.
col.4.in me.ver.2.ff.de verb.ob. Aduerte etiā, quia si talis Bo-
noniensis habitans Perusii esset bannitus Bononia, videretur
115 dicendum posse exerceri repræsalias contra ipsum, quia † bā-
nitus desinit esse ciuis quo ad commoda, vt per Bar.in l.tutelas
§.si incip.item cum.ff.de cap.dimi.sequitur Ias.in l.huiusmo-
116 di §.legatum col.1.nu.3.ff.de leg.1.†. Queritur, nunquid si ali-
quis confiteatur se Perusinū, probetur per hoc esse Perusinus
in præiudicium suum, videtur dicendum quod non, eo quod
sola nominatio facta ab aliquo nō probat nominatum esse fi-
lium.vt per Bar.in l.quod senatuscons.§.1.incip.idem per cō-
trarium.ff.de lib.agno.tex.in l.neq; professio.C.de testa.l.non
epistolis.C.de proba.Soc.in consi.231.inci.quum in præsenti.
col.5.in fi.ver.1.in 2.vol.& est duplicatum cum consil. 120.in
1.vol.Moder.Hispa.in l.gallus.col.49.ad fin.versicu.extra glo.
ff.de liberis & posthumis.Bald.in capitu.per tuas.col.penulti.
ad fin.versi.2.opponitur.extra de proba.Old.in consil.136. in-
cipien.quod ex productis.col. fina.ad fi. loquens de municipe.
in terminis nostris.Alex.in consil.181. incipien. viso processu.
in princ.in 7.volu.eodem igitur modo videtur, quod sola pro-
117 fessio dicentis se esse ciuem, non probat eum esse ciuē. † Con-
trarium determinat Barto.in l.assumptio.in fi. ff. ad municip.
Et si velles respondere ad argum.in contrarium respon.quod
non probat esse filium ad præiudicium aliorum, sed ad suum
bene probat.c.per tuas.de proba.immo enūciatiua verba pro-
bant filiationem, nisi contrariū probetur.ita glo.not. in c. Mi-
chael de fil.presby.sequitur Ias.in l.ex his.col.3.in prin.ver.11.
118 C.de test.mili. † Angel.hic quæsiuit, vtrum concesso priuile-
gio ciuitati vel ciuibus fiat extensio ad castra, villas, & comita-
tenses. In hoc elicio plures conclusiones. Primo, quod priui-
legiū concessum ciuibus vel ciuitati ab eo cuius solius est præ
iudicium, censetur concessum toti territorio vel districtui.l.2.
119 inci.si quando. C.de bon.vac.lib.10.vbi Bar. † quia contra cō-
cedentem fit latissima interpretatio in priuilegiis.l.fi. ff.de cō-
sti.prin.inci.beneficium.Soc.in consi.13.inci. præsens consul-
tatio.col.2.in me.ver.4.in 1.vol. Alex.in dispu.inci. Sigismun-
dus.col.29.ad med.vers.non obst.cum enim & melius, col.34.
in prin.ver.2.quia Inno.in c.olim tibi.de verb.sig. & in c. cum
dilectus.de dona.Oldra.in consi.312.inci.thema questionis est
tale.col.fi.in prin.ver.& circa.Oldr.in consi. 300.incip.factum
tale est.post prin.ver.1.vbi tex. concor.Old.in consil.11.incip.
thema tale est in prin.Ro.in consi.363.incip. petitur a me de-
claratio.in prin.Ro.in cons.89.incip. visis quæ narrantur. post
prin.ver.& igitur. Alber.in 2.par.sta.q.175.incip.statuto cane-
tur.post prin.Gandi.in opere malefi.sub rubr.de statu.& cons
obseruantia.col.3.post prin.Rom in consil.22. incip.pro præ-
posite prohi.col.fin.post prin.versi.2.Roma.in cons. 179.inci.
amplissime doctor.col.3.in fi.versic. non obst.Oldr. in consil.
322.incip.attento themate.in fi.Oldra.in consil.252. incip. ad
quęstionem quam in prin.Oldr.in cōsi.117, inci. bone memo-
rie.ad fi.Bened.de Plumb. in disputa.incip.statuto Pisano.col.
9.in me.versi.6.Floria.in disp.incipien.baro quidam col. 19.in
med.versi.sed his.& col.13.post me.versi.7.Floria.in disp. in-
cip.varia.col.16.in prin.versic.item, quia & col. 11. post medi.
ver.5.Soc.in consi.120.inci.circa primum consultationis.col.
2.in 10.in 4.vol.& est duplicatum cum cons.169.in 2.vol.Soc.
in consi.84.incip. accuratissime & eleganter. col.4 in 16.in 3.
volu.Soc.in consi.3. incip. in causa domini Guidi. col.3.in 10.
in 3.volu.Soc.in consi.272.incip.non prosequeda.col. pen. in
med.ver.2.in 2.volu.Soc.in consi. 111.incip. abunde & subti-
liter.col.1.in prin.in 1.volu.Alexan.consi.107. inci. quamuis.
circa primum.ad fin.in 6.volu. Maria.in c.si quis contra.in fin.
extra de foro compe. Maria.in c.cōquestus.col.penul.in med.
versi.in glo.1.eo.tit.Alex.in consi. 69.incip.perspectis his. nu.
2.in 6.volu.Ioan.And.in c.priuilegium.col. fin.ad med. versi.
3.in mercu.Spe.in titul.de legato.§.superest.col.9.in fi. versi.
post etiam.Spec.in titu.de dispen.§.postremo. col. 1. ad med.
versi. quid si.Ioan. Andre.in addi.Spe. in titu.de iur. om.iudi.
§.expedito.col.4.post prin.in addi. incipien. pastoralis. Ioann.
Andr. in addi.Specu.in titu.de censi.§.fi.col.fin.ad med.addi.
incip.casum reuoluit.Ioan.Andr.in c.cum quid. post princip.
versi. ad primum in mercu.Bar.in extrauag.ad reprimen, col.
28.ad fin.in versi.lombardie, Bart. in auth.de hęre. & fal. col.
1.in 3. Specul.in titul. de.instru.edi.§. nunc autem.post princ.
Ias.in l.si is qui pro emptore. col.72.nu.335.ff.de vsuc. Barba.
in l.2.col. 3.ad fin.versi.ex hoc.ff.de ver.oblig. Soc.in l.quidam
relegatus.col.2.in 9.ff.de reb.du. Ias. in l.quominus.col. 25. n.
126.ff.de flumi. Ias.in l.2.col.2.in prin.versi. circa istam. ff. de
verb.oblig.Ias.in l.ita scriptum.col.1.in 5.ff.de lib. & posthu.
Ias.in l.serui electione.§.labeo.col.1.in 6.ff.de leg.1.Ias. in l.si
ex toto.col.2.in 11.ff.eod.titul.Ias.in l.apud Iulianū. §. si quis
alicui.col.1.in 9.ff.eod.titul.Ias.in l.re coniuncti.colum.51.in
223.ff.de leg.3.Ias.in vsib.feud.col.9.nu.26.& nu.105.Ias. in l.
quamquàm in fi.C.de testamen.milit.Ias.in l.1.col.fin.in prin.
ver.9.C.de lib.præte.Ias.in l.1.col.5.nu.19. ff.de offic. eius. Ias.
in l.imperium.col.4.num. 10.ff.de iurisd.om.iud.Mo.his.in l.
gallus.col.25.post prin.versi.ex his.ff.de lib.& posthu.& in. §.
idem credendum.col.19.post princip. versi.quid autem.col.
Ancha.in repe.c.canonum statuta.col. 80. in med. & col. 49.
post prin.vers.sed iuxta.extra de consti. Bal.in c.1. col. 2. post
med.vers.item scias.in titu.de cap.qui cur.vendi. Non omitto
dum Arct.hic.alle.Bald.in c.1.§.in generali.in titul. si de feu.

fue.

fec.contro.inter domi.& agna.quod sequitur Ias.in l.1.col.pe.
in me.uers.secunda.ff.de iur.om.iud.cum cõcor.vt per eũ. tu
per quo vide Aret.in cõs.15.inci. Reuerendissime pater. col.
120 1.ad fi.ver.circa primum.† Secunda cõclusio est, ꝙ in priui-
legijs contra ius cõmune concessis ciuibus nõ veniunt comi-
tatenses.§.si quis igitur.in prin.ver.nõ ciuis sed ex villa.in aut.
quib.mo.nat.effi.sui.vt ibi per Ang.expresse Abb.& Imo.in c.
Rodulphus.extra de rescr.Nico.de Neap.in l.sed & reprobari
§.amplius.ff.de excu.tutor.Io.Andr.& Gem.in c.si ciuitas.de
sen.excõi.in 6.Imol.in l.si finita.§.ex hoc edicto.ff.de dãn.in-
fec.Bal.in l.fi.ff.de cõst.prin.Soc.in cõs.86.incip.viso cap.post
princ.nu.2.in 4.vol.Alb.in 2 p.stat.q.177.incip.rex ex statuto.
vbi ad vtramque partem argumentatur Anch.in rep.c. cano-
num statuta. col.78.ad fi.ver.dominus Iacob.de bel.extra de
121 cõsti.vnde infertur, † ꝙ si represaliæ sint concesse contra Pe-
rusinos, nõ comprehendentur comitatiui.ita Bal.in l.si in ali-
quam.ff.de offi.proconsul. Bal.in aut.sed omnino.C.ne uxor
122 mari.Bal.in l.intulę.ff.de iud. Et aduerte, † quia in ista cõclu-
sione posui solum ciuibus,non autẽ ciuitati,quæ multũ diffe-
runt quo ad effectum,cõcessio.n. facta respectu personarum
facit,vt psonę gaudeãt tali ꝯcessione ẽt extra locũ.arg.l.fi.inc.
supernacuam.C.de tempo.in integ.resti.pe.quę commoditas
123 compensatur cum alio incõmodo, † quia extincta persona ex-
tinguitur etiam priuilegium personale.l.quia tale.ff.sol. mat.
l.pe.incip.lucius.ff.de ser.rusti.prædi.vbi est casus, contra quẽ
quilibet prima fronte diceret,vt ibi per Bal.l. Paulus.§.1.ff.de
acqui hær.l.nõ oportet.ff.de leg.2.l.in omnibus.ff.de reg.iur.
c.1.de auth.& vsu pal.Soc.in cõsi.58.inci.visis priuilegijs.col.
1.ad me.versi. 3.in 1.vol.Bar.in l.1.§.si filius.ff.de coniun. cum
eman.lib.Soc.in consi.114.incip.præsens consultatio.col.pen.
nu.6.in 4.vol.Soc.in consi.279.incip.visa donatione.col.fi.ad
me.ver.circa secundam in 2.vol.Soc.iu.in consi.151.inci.pul-
chra & subtilis.col.4.ad fi.ver.3.in secundo volu.alias est con-
si.1.in secundo vol.Soc.in cons.16.incip. non post negari.col.
4.post me.ver.vnde in primo vol. Zaneti.in dispu.incip.in fa-
cto.col.44.ad me.ver.3. Alex.in dispu.inci. Sigismundus.col.
39.in me.ver.itẽ confirmat Spec.in tit.de instr.edi.§.nũc.aũt.
col.2.in me.ver.item ꝙ fuit. Bar.in cons.180.inci.Planę ciui-
tatis.col.5.in fi.ver.item dico. Alex.in cons.71.incip.circa he-
124 sitationem.in princ.in 6. volu. † Si autem concessio fit respe-
ctu loci transit ad omnes successores illius loci,ita Bald.per il-
lũ tex.in l.omnia priuilegia.C.de Epis.& cle.l.annua.§.1.inci.
a Titia.ff.de annu.leg.Soci.in l.ciuibus.col.1.nu.4. ff. de rebus
125 dub. Tertio conclude, † quod in priuilegijs concessis præter
ius commun: appellatione ciuiũ veniunt comitatenses.l.qui
ex vico.ff.ad munici. Alexan.in cons.27. incip. viso themate.
col.fi.in fi.in vlti.vol.cũ concor.vt per eũ. Bar.in cõs.196.inci.
ciuitati Camerinen.prouincie col.pen.in med.versi. præterea
Bal.in c.Rodulphus.post prin.ver.sed e cõtra.extra de rescrip.
Aret.in cons.77.incip.& rõ scribendi.col.1.ad me. Mari.in c.
conquestus.in princ.extra de foro compe.Bar.in cons.59.inc.
126 cõmune Spoleti.post princ.ver.in questione.† Videmus in si-
mili, quod ratione vicinitatis stante statuto puniri in decem
eũ,qui aliquẽ in ecclesia vulnerauerit,si quis iuxta ecclesiã vul
neret,tenebitur illa pęna,ita Guid.de Suza.in l.fi. per illũ tex.
C.de his qui ad eccle.confu.alleg.l.predijs.ff.de lega.3.sępe.§.
tyrannie.ff.de fundo instru.Ioan.And.in add.Specu.in tit. de
immuni.eccle.in fi.rub. Alex.in cons.145.incip.viso themate
& ijs.col.fi.in fine.in 7.vol. Albe. in 2.p.stat.q.216.incip. si sta-
tuto cauetur.Confirmat,quia quando beneficium est in clau-
stro vel in cõtinẽtibus edificijs,censetur esse in ecclesia, vt per
Ro.in deci.549.incip.vnum beneficium.sub titul. de præben.
in antiquis.& est duplicata cum Rot.Bugne.3.eod.titul. Non
omitto dum Alex.hic col.1.in 13.asserit,ꝙ Barto.non scripsit
super authenticis, & quod stili diuersitas hoc indicat. idẽ at-
testatur.in rubri.ff.de acqui.hære.in princ.Iaso.in l.omnes po.
pul.in prin.ff.de iusti & iure. Alex.in l.2.§.item si in facto. col.
pe.in 11.ff.de verb.obli.Aduerte tñ qa Bar.in l. prosecutione.
C.de pig.& in l.cũ.ff.de excusa.tuto.attestatur se scripsisse.su-
pra.authenticis.vult.Bald.in authen. cessante.C. de leg. hære.
Bar.in auth.hoc si debitor.in fi.C.de pigno.Responderi tñ po-
test,nõ tenere consequentiã Bar.scripsit.supra.auth. ergo illa
commentaria,quæ reperiuntur,sunt Bart.posset enim esse oc-
cultari ea, sicut ego plura scio a quodam teneri aliena, & nõ-
nulla pro suis & tanquam sua edita. O tempora, quam per-
ditis moribus abundant tales,qui alienas laudes & vigilias sibi
appropriant seposita verecundia, non erubescentes homines
triũ literũ illos nominari, sed de his hactenus. ita saluat Ioan.
de Ana.in c.2.col.12.extra de maledi.sequitur Ias.in l. quidam
cũ filiũ.col.fi.in me.ff.de verbo. obli. dicens esse bene notan-
dum.vt in practica scias declinare authoritatem Bart.si cõtra
te allegaretur in authenti. Similiter.§.tribus libris.C. Bart.non
legit nisi vsque ad titu.de peri.cor. qui magi.interue.lib.11.vt
ibi dicit Ang. reliquum est commentũ domini Contis de Pe-

rusio,ut attestatur Alex.in cons.125.incip. viso processu cau-
se.colum. 2.post me.versi.prædictus etiam.in.7.volu.dicens se
ita sępe numero accepisse a maioribus. Alex.in l.diuortio.§.in
terdum.col.pe.in fine.uer.nec ob.ꝯ.tit.nostro. Alex.in l.1.co-
lum.pen.in 17.ff.qui satisd.cogan.Iaso.in l.si fideiussor.§.si sa-
tisdarum.colum. 2. in 15.ff.eo.titul.Similiter.Barto.non scri-
psit super primo lib.ff.uete.excepta repe.l.omnes populi.ff.de
iust.& iur.ut attestatur Imo.in l.is qui reus.colu.35.ff.de pub.
iud.& Alexan.in d.rub.ff.de acqui. hæ.in princip. Alexan.post
127 Bar. Dy.& gl.concludit,ꝙ † uerbum (disponere) de propria
significatione importat ultimã uoluptatẽ.§.pe.& fi.licet parũ
faciant,insti.qui.ex cau.maio.§.disponat.in authe.de nup. ca.
nos quidem.extra de testa.l.in testamentis.C.eo.tit.c.in his.
de sepul.& c.in nostra.eo.tit.Soc.in cons.13.incip.pręsens cõ-
sultatio.col.5.post med.uers.2.in 1.uolu.Soc.in cons.49.incip.
uiso instrumento mandati.col.pen.in 9.in 4.uol.allegat.l. dis-
128 pensatorẽ.ff.de sol. diuersimode † tñ capitur pluribus in locis
etiam inter viuos,vt legitur in capi.6.post me. in acti. aposto.
ibi,sicut disposuit illis Deus loquens ad Moysen.& ad Corin.
c.11.in fi.cetera aũt quum venero,disponã. & Luce ca.22.ad
med.& ego dispono vobis,sicut disposuit mihi pater meus.&
Sapien. ca.18. ad med.iustitie legem in concordiam disposue
runt.& Sap.cap.16.in princip.pro quibus tormentis be e di-
sposuisti populũ tuũ.& Sapi.c.12.in me.cũ magna reuerentia
disponis nos,& Paulo superius in eod. c. iuste oĩa disponis. &
Sap.c 9.post me.& disponãt populũ tuum iuste.& in eo.c. in
princ. ut disponãt orbẽ terrarum in equitate.& Sapi. c.8. post
me. disponant populos & nationes mihi erunt subditę. & in
eo.c.in prin.sapientia disponit omnia suauiter.& sapien.c.3.in
prin.iusti in multis bene disponentur.& psal.111.ad me.dispo
net sermones suos in iudicio.& psal 84.ad med.ascensiones in
corde suo disposuit.& Iudith.c.8. ad fin.quod facere disposui,
probate si ex Deo est.& 2.Paral.c.8.in prin.omnia q̃ Salomon
disposuit.12.parali.c.17.in prin.pręsidiaq; disposuit in terra Iu
da.& pro.ter.16 ad me.cor hominis disponit viam suam.& 1.
re.c 2 .ad med.& disponit Saul.venire.& sapi.c.15.in prin. &
129 in misericordia disponens omnia. † Et idcirco si istud verbũ
apponatur actui vltime voluntati cõgruo, significabit vltimã
voluntatẽ,vt legitur actuũ 3.in fi.& testamẽti, quod disposuit
Deus.& Esaię.38. in prin.dispone domui tuę,quia morieris.&
psal.82.ad me.testm̃ disposuerunt.Nec obst.si diceres,ꝙ ẽt in
his locis uerbu(disponere)capitur inter viuos,quia tñ.cõside-
rari effectũ actus.clarũ.n.est,quòd etiam testm̃ fit a viuẽte, &
130 actus vlti volunta.licet † viuens quilibet moriatur,vt est text.
no.in l.qui duos.ff.de man.test.Bal in c.per inquisitionem. ad
fi.extra de elec Bal.in c.dilectis.col.2.ad me.ver.ibi,supponẽs.
de appel.Bal.in rub.de vita & ho.cle.post prin.Bal.in.l.fi. inci.
de questio.col.pen in prin.ver.ad illam.C.de pac.in 1.lec.Old.
in cõs.177.incip.testator in suo.in fi. Campe.in tract. de dote.
q.12.incip.an valeat statutũ.post princ.in 5.par. Soc.in l.sed &
in illo.§.sed circa.in prin.ff.de reb.dub. Ias. in l.si quis posthu-
mos.§.si filiũ.col.6 nu.40.ff.de lib.& posth. Iaso.in l.si ita scri-
ptũ.§.si col.fi.in 10.ff.eo.tit.Ias.in l.Titius.§.Lucius.col.2.nu.
13.ff.eo.tit.Ias.in l.filius a patre.col.6.nu.13.ff.eo.tit.Ias. in l.si
mihi & tibi.§.si quis seruos.post prin.nu.1.ff.de leg.1. Ias.in l.
2.§ creditũ.col.2.nu.8.ff.si cert.pet. Anch. in repet.c.canonũ
statuta col.17.post prin.ver.ad idem queritur. extra de consti.
Dant gl.& Bar. sicuti quod vltima voluntas dicitur infortiatũ
hoc sequitur Bal.in c.1.post prin.vers.se statum.in tit.de suc-
131 ce.feu.Capio.1.oppo.Bart. † ex qua no.quod nullo matrimo-
nio contracto vel putatiuo dicitur esse dos,& in fauorem mu-
lieris dispositio loquẽs de dote habebit locum in dote tali pu
tatiua.l.cum si cum dotem.§.fi.incip.si mulier.ff.sol.ma.gl.in
l.dotale.§.dotale.in vers.præstabatur.ff.de fun. dot.Bal.in l.1.
C.de condic.ob cã.in. Alex.in disputa.incip.Sigismundus.col.
55.in me.ver.item confirmatur. Ro. in cons.517.incip. in casu
propositę.col.5.ad me.ver.2.Campe. in q.34. incip. an lex Iu-
lia.in 4.p.Ias.in l.maritus.col.2.nu.6.C.de procu. Spe.in titu.de
dot.restit.§.formatis.ver.sed si matrimonium Ias.in l auuncu-
lo.col.pe.in prin.ff.de condi ex lege. Soc.in cons.80.incip.prę-
sens consultatio.col.fi.in fi.4.vol. gl.fin.ad fi.in assiduis.C. qui
potio.in pig.hab.Ias.in §.fuerat.col.8.nu. 19.inst.de actio. Cõ-
tra prædicta tamen videtur obstare aliqualiter. d. l.si cum do-
tem.§.fi.in ver.quasi priuilegium,ergo non vere priuilegium
132 † quia dictio quasi est no. impropriatatis & ita illũ tex. Alex.
in disputa.incip. Sigismundus.colum.65.in fi.vers.non ob.l.&
col.48.in me. Bulgari in dispu.incip.Semproni.col. 16. in me.
vers.non ob. Rota in decisio.179.incip.actiones reales. col. fi.
sub tit.de cessio actio.in nouis. Alex.in cons.218.incipiẽ.pon-
deratis narratis.post prin.in 4.in 6.vol.& est text. in l. posthu-
morum.ff.de iniusto rup.l.cum quasi.ff.de fideicõ.libe.l. si qs
ante nup.in tit.nostro.l.1.ff.de transac.l.1.§.cum eod.ff. de eo
qui pro tuto.Bar.in l. hoc colore. per illũ tex. ff. de iniusto ru-
pto.l.si quis quasi.ff.de condi.& demon. l. in suis.vbi Bald. &
alij.

alij.ff.de lib. & posthu. Soci.in l.si pascenda pecora. ad fi. C.de
pact. Vnde † licet possit tuendo conclusionẽ responderi, quod
verbum quasi. quandoque importat veritatem, vt per Bart.in
133 l.si in rixa.col.fi.ff.ad l.Cor.de sica.l.si ante nuptias.ff.sol.mat.
vbi gl.concor.ponã fallẽtias ad cõclusionẽ.limita igitur, quia
† dos putatiua non habet priuilegiũ de quo in l.1.§.sed nec ob
134 impẽsas.C.de rei vxo.actio.de hoc est tex.cũ gl.in l.& si quid.
J.ti.nostro sequitur Bene.de plũb.in disputatio.inci. statuto
Pisano.col.5.in prin.ver.5.limita secũdo, quia si mulier scien-
ter deciperet virum in matrimonio putatiuo, nõ habet priui-
legia dotis, ne ex dolo suo lucrum consequatur. ita Paul.in d.
§.fi.allegat l.a diuo Pio.ff.de ritu nupt. sup quo vide omnino
Cãpe.in trac.dot.q.8.inci.statutũ loquens in 5.pte.vbi dicit, ꝙ
per exceptionẽ doli vel actionẽ de dolo cõsequitur dotẽ.ra-
tio, quia † nõ auditur allegans turpitudinẽ suã ad suũ cõmo-
135 dũ.glo.& docto.in c.inter dilectos de dona.glo.in c.tertio lo-
co.de presumptio.glo.in c.ex tenore.de cõces.prebẽ.Barto.in
l.iusiurandũ.ꝙ ex cõuẽtione.§.procuratur.ff.de iureiur.glos.
in l.si seruus plurĩũ.§.1.ff.de leg.1.l.trãsactione.C.de trãsact.l.
quũ profitearis.C.de reuo.dona.l.filios.ff.de his quę in frau.
credito.Io.And.in addi.Spe.in titu.de obli.& solu.§.cęterũ.
col.fi.post prin.ver.sed & indebitũ, Oldr.in consil.328.incip.
ad idem primo.col.fi.in fi.vbi tex.concor.Oldra.in consi.244.
incip.ad obiectus.col.fi.in fi.& col.3.ad me.Rota.in deci.866.
inci.Titius & Mæuius.col.pe.ad fi.sub tit.de test.in antiq.Io.
And.in c.inspicimus.col.fi.in prin.versic.4.in mercu.Io.And.
in c.quę contra.col.pen.in me.vers.item sacrilegus.Bald.in c.
1.§.si vasallus,el 2.in tit.si de feud.fue.cõtro.inter do.& agna.
Benedi.de plũb.in disputatio.inci.statuto cauetur.col.7.ad fi.
versi.3.casu. Abba.in c.cũ super.de cõces.prebẽ. Bal.in l.1.col.
2.C.de cõdic.fur.Bal.in l.1.col.fi.C.de fur.Bald.in repe.l.cum
mulier.ff.solu.matri.Cõfirmatur † quia si mulier intercedens
136 pro alio voluerit creditorẽ decipere, puta, quia induit se veste
virili, vt per gl.in l.si decipiẽdi.ff.ad Velleia.nõ poterit se tueri
beneficio Velleiani.l.fęminis.C.eo.ti.Aret.in cons.160.incip.
longa est ista cõsultatio.col.2.in fi.Spec.in titu.de posi.§.octa-
uo loco.ad me.versi.sed secundum.† Pręterea si minor dolo
137 maiorẽ se asseruit, non restituitur in integrũ.l.2.incip.si is qui
& l.3.alias pe.incip.si alterius.C.si minor se maio.dixe.Spec.
in titu.de rest.in integrũ.§.1.col.4.in prin.versic. sed nũquid.
Spec.in titu.de empti.& vendit.§.nunc dicendũ.colũ.1.post
me.ver.hoc etiam. Areti.in c.cũ dilecti filij.col.3.nu.16.extra
de accu.& inquisi.Ias.in authen.sacramenta puberum.col.5.
138 nu.21.C.si aduer.vendi.cõfirmo, † quia si mulier alienat fun-
dum dotalem, & in alienatione asserat non esse dotalẽ, vt em-
ptorem circumueniat, non auditur, si velit venire contra con-
tractũ.l.si sine.C.ad Velleia.Imo.nota.cõcludẽs in.l.cum vir.
col.15.ff.de vsucap.Imo.in c.cũ cõtingat.col.30.extra de iu-
reiuran.Iaso.in l.cum proponas.col.fi.ad me.versicu.tenẽdo.
C.de pact.& expressius Alexan.in consil.122.incipiente.quo-
niam abunde & eleganter.in me.in 6.volumine.Iaso.in l.quę
dotis.col.12.nu.70.ff.solu.matri.Balio.de monte vbia.in sub-
scriptione cons.Corne.incip.108.inter consi.Soci.in 1.volu-
139 mi.ad fin. Hinc est, † quod processus factus a iudice seculari
cõtra clericũ, qui dolose tacuit clericatum, valebit.ita decidit
Bald.in addi. Specu.in tit. de citat.post princip.ver.non valet.
Aduerte tamen pro intelligẽtia s̃.dictę limita.quado mulier
140 dolose decepit virum, † quia in terminis deceptionis passus
dolum & deceptionem potest petere a cõmittente dolum vt
declaret, an velit stare contractui, & dolũ cõmittens cogitur
declarare, tex.no.in l.iul anus.§.si quis colludente.ff.de actio.
emp.vbi Paulus dicit eũ mirabilem & fortem & alibi non re-
periri. Bart.in l.si quos, per illũ tex.C.de decu.lib.10. sequitur
§.actionũ.col.6.nu.42.insti.de actio.Ias.in l.1.col.2 ad fi.in 2.
nota.C.de car. edic. Bald.in l.doliũ.C.de per.& cõmo.rei ven
di.Ias.in l.1.col.2.C. plus valere quod agi.Ias.in l.transactio-
ne.in fi.C.de transact.Iaso in l.iurisgentium.§ pretor ait.in fi.
ff.de pac.Iaso.in l.cum hi.§.cũ transactionem.ad fi.nu.3.ff.de
141 trãsac. Est bene verũ, † quod si lex resisteret actui, in quo do-
lus interuenit, tunc passus dolũ non posset facere actũ valere,
nec renũtiare iuri pro se introducto.gl. est.no.in l.a diuo Pio.
ff.de ritu nup. glo. cõmitatur.in c.statutũ.de rescri.in 6.glo.
processus.in c.dispendia.eo.ti.text.no.in c.dilecto.ad fin.vers.
nisi forte.vbi docto; multũ no.de preben. Bal.in l.ea que.C.de
don.ante nup.Bal.in l.nõ dubium.col.9.C.de legi.Bal.in l.iu-
bemus.§.sane post prin.C.de sacrosanc.eccle.Gemi post Ar-
chidi.in c.cum de beneficio.de preben.in 6.Bald.in c.lator.ad
finem.extra de re iudi.Iaso.in l.pacta que contra in prin.C.de
pac.in l.si quis in conscribendo. col.5.nu.17.C.eo titu.Iaso.
in l.posthumus.col.9.nu.27.C.de contra tab.Ias.in l.omnium
col.2.nu.8.C.de testa.Ias.in l.ius publicũ.in fi.ff.de pac.Barba.
in l.2.§.ex his.col.1.post prin.ver.item no.ff.de ver.ob.Barba.
in l.1.§.si qs ita.col.fi.in fi.2.col.4.in fi.ff.e.ti.2 in prin.d.l.1.col.
5.in me.ver.1.Ias.in l.inter cętera.col.pe.in 12.ff.de lib.& post-
hu.Bal.in c.cõstitutus.extra de transac.Soci.in cons.87.incip.
visis inuestitura feudi.col.4.ad me.ver.confirmant. Et ex hoc
datur limitatio ad no.per Inn.in c.prudentiam.de offi.deleg.
142 vbi Deci.col.8.nu.27. Tertio limita, quia in † matrimonio pu-
tatiuo vir non lucratur fructus dotis, nec retinet nisi quatenus
cõsumpsit in res mulieri.l.in insulã.§.1.incip.fructus.vbi doc.
J.ti.nostro Alex.in l.si añ nup.ad fi.J.e.ti.Super hoc tñ Cy.in l.2.C.de dot.pro-
pendia.col.fi.in fi.J.e.ti.Super hoc tñ Cy.in l.2.C.de dot.pro-
mi.ex mẽte Dy.distinxit, aut maritus credebat matrimonium
tenere, & lucratur fructus, aut nõ, & tunc secus, nisi fuerit pa-
ctus de lucrãdis fructibus, qa tũc lucrat̃, etiam si sit sciens ma-
trimoniũ non tenere.l.dotis.ff.de iure dot.sequitur Campe.in
tracta.dotis.q.9.inci.an maritus qui sustinet.in 2.par.Quarto li-
143 mita † qa in matrimonio putatiuo maritus tenet̃ restituere to-
dotẽ, non autẽ inquantũ facere põt.tex.est in 1.incip.mulieres
de dõ.inter vir.& vxo.secũdũ intellectũ verũ.Io.An.& doc.la
de Bel.in dispu.quã posuit in l.1.C.de rei vxo.actio.Pau.in l.di-
uortio.§.impendia.vbi.Imo.J.ti.nostro.Imo.in l.si filio.la.2.J.
e.t.Alle.in l.maritũ.in prin.J.eo.ti.Campe.in tracta.do.q.238.
incip.an maritus putatiuus i 3.par.Soci.in regula.258.inci.ma-
144 ritus.nu.1.Quinto limita, † quia pactũ mariti de dote lucrãda
nõ prodest sibi in dote putatiua.l.1. C.de cõdi.ob cau.vbi Bal.
& alij.§.si vero ab initio.& §.ascriptio.vbi Ang.in aut.de nup.
Cãpe.in trac.do.q.8.inci.statutum.in 5.pt. Bal.in c.iurauit.post
prin.ver.scias.extra de prob.Soci.in cõs.80.inci.p̃sens cõsulta-
tio.col.fi.post me.ver.solũ restat.in 4.vol.Campe.in trac.do.q.
5.inci.qũo dos.in 2.pte.Vltimo limita licet nõ in terminis do-
tis, ꝙ tametsi matrimonium putatiuũ habeat priuilegia circa
dotẽ perinde ac verum, tamen circa alia non equiparãtur.l.si
cõcubinã.in prin.vbi Bart.ff.rerũ amo.Ias.in l.maritus.col.pe.
145 in prin.ver.tene cõtrariũ.C.de.pcu. Secũda conclusio, † ꝙ ra-
tione destinationis dicitur fundus dotalis.l.si sponsa.ff.de iur.
dot.l.2.inc.p. quesitũ.§.fi.ff.de priui.credi.l.4.cũ gl.ff.de fun.
146 do.no.Ias.in l.si mora.post prin.in 3.col.J.ti.nostro.† Quã do-
que dos capitur quoddã adiacens ornãs rẽ in l.Seie.§.1.inci.li-
berto.ff.de fun.instr.ibi, lego fundũ vt instructus est cũ doti-
bus & reliqs & c.& Oui.ornata est, dotes exhibet ipsa suas.&
147 gene.cap 30.dotauit me Deus dote bona filio & c.† Ex supra-
dicta cõclusione infertur, ꝙ si statuto caueatur, filiã dotatã nõ
succedere patri stãtibus filijs masculis & pater in testõ relique-
rit dotẽ filie, tal s filia non poterit petere quicquam aliud ita
decidit Bar.in l.titio cẽtũ.§.titio gñọ.col.fi.ad me.ff.de condẽ.
& demõ.sequit Ias.in auẽ.nouissima, col.13.nu.46.D.de inoffi.
test.Ias.in l.1.col.2.in me.ver.& p istã.C.vnde ver.& vxo.Bal.
in l.si.col.fi.C.de sponsa.Ias.in l.commodissime.post prin.nu.
3.ff.de libe.& posth. Alex.in cons.121.incip.cõsideratis verbis
in fi.in 6.vol. Alex.in cons.162.inci.visis his que copiose.post.
prin.nu.3.in 6.vol.Alex.in consil 238.incip.põderatis narratis
col.2.in 9.in 6 vol.Campe.in tracta.do.q.l.incip.si pater relin-
quat.in 5.pte.Soci.in cõs.92.incip.circa primũ col.3.post prin.
ver.nec ob.in 1.volu.Soci.i cõs.208.incip.in cã dñe anne.col.2.
post prin.ver.sed ad hoc.in 2.vo.Bar.in l.quum plures.§.pe.ff.
de admi.tuto.post gl.ibi Bal.in l.si plures.ver.iuxtà hoc queri-
tur.C.de cõdi.inser.Bal.in l.sancimus.C.de nup.Bal.in l.qui fi-
liũ.C.vbi pupil.edu.debe.Ang.in cõs.82.incip.Petrus.Bal.in l.
pactũ C.de colla.Ancha.in cõs.168.incip.pro veritate premit-
tẽdũ est.ad me.Zaneti.inter cõs.Soci.in cõs.6.incip.licet adij-
cere demõstrationẽ.col.fi.in 12.in 4.volu.Soci.in cons.72 in-
cip.in causa vertente.col.1.in 1.in 4.volu.Bal.in rub.extra de
consue.colum.1.ad me.versic.dicta consuetudo.Bart.in l.non
est matrimoniũ.ff.de ritu nupt.per illum tex.Bald.in cõs.393.
incip.queritur vtrum hęreditas de proprio significatu verbi
148 & c.Iaso.in l.1.§.veteres colũ.13.nu.30.de acquir.pos.† Huius
cõclusionis est fundamentũ, quia illa verba statuti (dotata) in-
telligũtur.1.filia in qua pater actũ dotandi exercuit quantũ in
eo fuit.arg.l.mulier.§.1.ff.de condi.insti.& l.stichus si heredi.
ff.de statu li.sequitur Soci.in l.si filios qui patri.col.3.in fi.ff.de
vulga.& pupil.Ange.in cõs.313.incip.quidam ciuis Florenti-
nus.Cãpe.in trac.do.q.30.inci.supposito statuto.in 5.pte.vbi
149 quote. Confirmatur, qa † illa q̃ dãtur moniali ingredienti mo
nasteriũ, dos dicitur, & tãquã mulier dotata excluditur a suc-
cessione per statutũ excludens mulieres dotatas, vt per Bar.
in l.1.§.si parens.ff.si quis a pat.fue.manu.Bal.in l.quoniã no-
uella.ad fi.C.de inoffi.testa.Soci.in cõs.222.incip.præsens cõ-
sultatio.colum.fin.in 2.volu.Soci.in cons.292.incip.circa pri-
mã difficultatem.colum.8.ad me.versi.primum est.in 2.vo-
lum.vbi respõdet ad tres rationes Petr.de Vbaldis, qui cõtra-
rium consuerat in consilio, incip.viso prefato puncto. Alex.in
cons.117.incip.viso titulo questionis.in fi.in 6.volu.& est du-
150 plicatum cõsilio 153.in 7.volu.confirmo, † quia dos promissa
dicitur dos, & non traditione, sed constitutione interuenien-
te matrimonio fit dos, vt per Ang.in consilio 77.incip.statu-
tum loquitur simpliciter &c.vbi concludit, quod stãte statu-
to, virum lucrari vnam partem dotis muliere prędecedẽte si-
ne

ne liberis, habebit locum nō solum in dote data, sed etiam in
dote promissa, quia dos promissa, est dos. sequitur Hercul. in
disputa. incip. perusinus. colum. 53. post princip. in fi. versic. 1.
& sic presupposito. Est bene verum quod contra dictam con-
clusionē Bar. in d. §. Titio genero. tenet ibi Imol. & Fulgo. in
l. non sine. C. de bon. que libe. dicens se ita consuluisse apud Ve-
ronam, & hanc esse sententiam antiquorum, & sequutus est
Alexand. de quo miror in consil. 13. incipien. circa primum.
vbi dicit, quod dotata dicitur, quādo traditur dos, quia est cō-
tractus qui re perficitur, & si non incipit a traditione sed a pro
missione, non dicitur contractus, dotis, sed promissio, quę nō
est contractus nominatus, vt declarat not. Barto. in l. iurisgen-
tium. in fine princip. C. de pac. & probatur in l. ad exactionem.
vbi Bald. C. de do. promis. refert Hercul. in disputa. incip. Peru
151 sinus. colum. 51. ad me. per totā illam col. pro † ista parte be-
ne facit, quia verbum dotare ius significat non nudū ministe-
riū. arg. l. pater extra prouinciam. in fi. ff. de ma. testa. quem ad
hoc expresse allegat Anch. in repe. c. canonum statuta. col. 72.
post me. ver. prosequor nūc. Idcirco pro sustinenda opin. pre-
ualet proprietati verborum iuxta nota. per Bar. in l. labeo. ff. de
sup. lega. Et in specie quod propter cōmunem vsum loquendi
illa habeatur pro dotata in statuto, quę proprie non est dotata
tenet Soci. in cons. 241. incip. circa primam. colum. 9. in prin.
versi. tertia ratio. in 2. vol. post Bar. in d. §. Titio genero. Glo.
ista prin. in fi. versi. 4. concludit, quod qualitercumq; soluatur
matrimonium siue per mortem siue diuortio, dos repetitur,
& redit ad mulierem, per tex. in l. quum querebatur. ff. de ver
152 bo. sign. † Pau. hic dicit, hoc limitari in casu, quo alter ex cōiu-
gibus caperetur ab hostibus, tunc enī nō repetet dotem vxor.
l. si quidem. C. solu. ma. Alex. tñ reprehendit Paul. & recte cu-
ius verba expresse sequitur Cāpe. in tracta. do. q. 4. incip. quo-
cumq; modo. in 3. par. quia per captiuitatem mariti vxor dotē
repetit perinde, ac per mortem naturalem. l. si quis sic stipule-
tur. J. tit. nostro. & rñdet ad l. si quidem. q nō loquitur in vxo-
153 re repetente, sed in fratre. que opi. potest confirmari, quia † ca-
pti ab hostibus efficiuntur serui. §. pen. inci. serui autem. insti-
tu. de iur. perso. no. Iaso. in l. si is qui pro emptore. post prin. ff.
de vsuca. Ang. in auth. de heredi. & fal. post princi. ver. supe.
154 gl. dic. † sed serui pro mortuis habentur & pro nihilo. l. seruit
utē. ff. de regu. iur. l. q attinet. ff. eo. tit. no. Poli. in tracta. vulg.
substitu. colum. 13. in fine sub ver. sexto tractari. Ias. in l. liber
homo. col. 1. num. 3. ff. de verbo. oblig. Spe. in titu. de iur. om.
iud. §. 1. colum. 1. ad med. versi. sed quid Rota Bisgne. fi. incip.
accusatus coram. ad me. sub titu. de senten. & re iudi. Iaso. in l.
quoties. in princip. C. de iudic. Iaso. in l. seruus. C. eod. tit. Ias. in
l. furiosum. col. fi. in princ. C. qui test. face. pos. Ias. in l. id quod.
post princip. nu. 1. ff. de condi. indebi. Ias. in l. seruus. in med. de
interrog. Ias. in l. contra iuris. §. qui pecuniā. in fi. ff. de pact. Are-
ti. in c. ad petitionem. colum. penul. in 28. extra de accusa. Ias.
in l. 1. §. per seruum qui in fuga. colum. 1. ad finem versicu. se-
cundo. ff. de acquiren. posses. Iaso. in l. si is qui pro emptore co-
lum. 13. nume. 37. ff. de vsuca. Iaso. in l. si victum. colum. fina.
num. 6. ff. de re iudica. Iaso. in l. stipulatio ista habere. §. si quis
forte. colum. 2. in med. nume. 8. ff. de verbo. obliga. Iaso. in l. si
quis arbitratu. colum. 15. in me. versicu. contrariam. Iaso. in l.
si ita scriptum. §. regula. post prin. num. 3. ff. de libe. & posthu.
Iaso. in l. gallus. §. forsitan. colum. 4. nu. 18. ff. eodem. titu. Ias.
in l. quum apud. ff. eo. tit. Ias. in l. si tibi homo. §. quum seruus.
in prin. ff. de lega. 1. Ias. in l. si. seruū sub conditione. §. 1. ff. eod.
titulo. Ias. in l. si mihi, & tibi. §. regula. post prin. ff. eo. titu. Ias. in
l. quū filio. col. 15. nu. 75. ff. eod. tit. Specu. in tit. de accusa. §. 1.
col. 8. in prin. versi. itē q est libertus. Specu. in tit. de instr. edi. §.
cōpendiose. col. 1. in prin. versi. pr mo. Bar. in §. inordinatum.
in fin. in authen. de heredi. & falcid. Barba. in l. si ex legati cau-
sa. col. 1. in fine. versi. nota ibi hominē. ff. de verbo. obliga. Bar-
ba. in l. si ita stipulatus. colum. pen. ad me. ff. eo. titu. Barba. in
l. 1. § qui presens. colum. 3. ad me. ff. eo. titu. Floria. in disputa.
incip. varia. colum. 2. in princip. versic. quinto. Albe. in quarta
parte statu. q. 68. ad fi. incip. quero etiā aliam. Gandi. in opere
malefi. sub tit. qui possunt accusare in prin. Gandi. sub rub. q. d
sit agendum, quando reus. col. fi. in princip. Alberi. in quarta
parte statu. q. 13. incip. item quero. colum. 1. in me. ergo &c.
155 Maxime quia † mors ciuilis equiparatur morti naturali. l. gal-
lus. §. & quid si tantum. ff. de libe. & posthu. Barto. in §. fin. au-
tem. per illū tex. in authen. de mona. vbi quote. Bar. in l. ex ea
parte. § insulā. ff. de verbo. obliga. Felyn. in c. licet vndique. col.
penul. in medio de offi. deleg. Bald. in c. si quis in princip. de
maiori. & obed. &. & in terminis nostris q ita per captiuitatem
dirimitur matrimoniū sicut per mortem naturalem, est tex.
156 in l. 1. ff. de diuor. predicta intellige in iure ciuili. † Nūc autem
de iure diuino matrimoniū nō soluitur captiuitate, sed solum
morte naturali, quia quos Deus cōiunxit homo non separet.
c. 1. incip. peruenit. de coniug. lepro. c. secūdo. incip. inter cor-
poralia. de trans. epis. c. sunt. qui dicunt. in prin. 27. q. 2. c. ad li-
157 mina beati 30. q. 1. c. penult. incip. quos Deus. 32. q. 2. † Et hoc
ne papa quidem potest facere, si est consummatum matrimo
nium. in c. ex publico. de con. coniug. Bal. in c. lator. in me.
extra de senten. & re iudi. Io. an. in c. actus. col. fi. in me. ver. 4.
in merc. Secus quando matrimonium non esset consum-
matum, quia nō obstante q sit contractum mutuo consensu
p verba de presenti, poterit papa dispensare super separatione
vt in. d. c. ex publico. sequitur Soci. in cons. 28. incip. circa pri-
mū quesitum. col. 2. post prin. ver. verum. in primo volu. Spe.
in titu. de dispensa. §. nunc breuiter. col. fi. ad. fi. ver. sed non-
158 quid. Limita secundo, quia † quando alter ex coniugibus an-
te matrimonium consumatum vult ingredi religionem, dis-
soluitur matrimoniū. c. 2. incip. verum. & c. ex publico. de con
uer. coniug. c. desponsatā. 27. q. 2. cum. c. seq. incip. decreta. &
c. scripsit. Ias. in l. qui iurato. col. 1. in 14. ff. qui satis. cog. Bar. in
§. ditiores. in fi. in auth. de nup. Io. an. in c. non prestat. col. fi. in
me. ver. preterea. in mercu. Barto. in §. quia vero. in fi. in auth.
vt lice. matri & auie. Io. an. in c. cum stat per eum. colum. 2. in
fi. ver. 4. in mercu. Io. An. in c. quę cōtra. col. 1. in me. ver. in cō
trarium. co. ii. Ange. in §. si vero. in fi. in auth. de sanctissimis
episco. Spe. in tit. de cōuer. coniug. in fi. Ancha. in repe. c. cano
num statuta. col. 6. post prin. ver. circa matrimonium. extra de
159 constit. Cāpe. in tracta. do. q. 129. incip. si filia in. 3 par. † Sed po
ne cognoui carnaliter Bertam, quę illo instāti cōcepit, postea
immediate eā accepi in vxorem, quero vtrum illud matrimo
nium dicatur confirmatum carnali copula, si dicis quod sic,
papa non potest destruere. tñ, quod est consumatum matri-
monium tamen sequens confirmat actum carnalem prece-
dentem fauore prolis, ita videtur tenere Bal. in c. si incip. licet
in fi. extra de transl. epis. quod no. quia raro alibi inuenies.
160 † & posset confirmari, quia licet testes in testamento debeāt
esse rogati. l. hęredes palam. §. fi. ff. de testa. tamen si post factū
testamētū rogētur statim, perinde est, ac si prius rogati essent
ita Bald. multū no. in l. si col. pen. ad fi. in 10. C. de fideicō. cū
concor. que posui in repe. c. quoniam contra. col. 445. nu. 217.
161 extra de proba. & ibi. num. 29. † q si testis primo deposuit
dictū. postea incōtinenti iurauit, satisfecit formę depositionis
vt per Bal. in l. iurisiurādi. post prin. C. de test. Quod tamē in
matrimonio etiā contracto papa possit dispēsare ex causa vi-
de Fel. in c. quę in ecclesiarū. col. 4. in 20. extra de cōstit. alle-
gat Ioan. And. in c. actus. in mercu. & ita de facto dispensauit
Alex. papa. 6. cū Ludo. 12. Frācorū rege, & cum alio, vt refert.
Mo. ler. Aften. in sua silua nuptiali. fo. 21. colu. 2. in fi. Glo. fin.
istius rubr. exponit (petatur) i. repetatur, & sic simplex pro
composito. similiter facit glo. i. in l. petenti. ff. de pigno. act.
sequitur Soc. in cons. 53. inci. viso instrumento donationis.
col. pe. nu. 23. in 4. vol. Bar. dicit posse accipi. verbum, peto, tanq̄
genus. & ideo comprehendit verbum, repeto, tanq̄ suā speciē
162 proprie. † quia quod significatur per verbū generis, proprie si-
gnificatur. l. semper in generibus. ff. de reg. iur. l. que conditio.
vbi no. Soc. ff. de cōdi. & demon. l. volūtas. C. de fideicō. l. si qu
is agere. §. fin. C. de codic. l. 1. C. de impo. lucra. descrip. lib. 10.
l. si quid catum. §. interemptum. ff. de leg. 3. Bal. in c. 1. col. 3. ad
fi. ver. porro. in ti. de alie. feu. Poli. in tract. vulg. substi. col. 26.
in me. versi. 3. vbi sequitur in specie Bart. hic cū multis cōcor.
que posui in repe. §. duo fratres. l. qui rome. ff. de ver. ob. & in
c. quoniam cōtra. colū. 5. nu. 6. extra de probat. Et ex hoc infert
163 Ang. hic. q † si statuto caueatur p petitione debiti debere sol
ui centum, habebit locum tale statutum in repetente. quem
sequitur Barba. in c. at si clerici. col. 19. in 86. extra de iudi. Bar-
ba. in l. 2. §. ex his. colum. 19. post prin. ver. iudicio meo. ff. de
ver. ob. & vtrobiq; p illud infert ad q. q sicuti iura prohibēt
clericum posse conuenire corā iudice laico per verbum con-
uenire, quod est tanq̄ genus, eodem modo censetur prohi-
buisse etiam reconuenire quia est species conuentionis. Cōtra
dictam tñ illationē tenent doc. cōmuniter. pro quo facit quia
164 † reficiēs inter op. dicitur face. e. gl. in l. 1. §. si me. edificare.
ff. de mor. infer. vbi no. Bal. & Ang. inferentes, q prohibitus
castra facere, non prohibetur iam facta de nouo reficere. se
quitur Ias. in l. quominus. col. 12. in 56. ff. de flumi. Barba. in
l. 1. §. si quis simpliciter. col. 8. in me. ver. ergo contra. ff. de ver.
165 ob. Hinc est q si ex vi formę statuti de instrumento solui de
bet gabella, certe si reficiatur, non debebit solui, vt p Anto. in
c. 4. incip. iudęi de iudę. p illū tex. sequitur Ias. in l. quominus. col.
fi. in fi. ff. de flumi. Ias. in l. ius aūt ciuile in 1. in 11. ff. de iustit. &
166 iur. † Aliud enī est facere, aliud reficere. l. 3. incip. vnde etiam.
§. pe. ne. reficere. ff. de in. actūq; priua. c. consuluit. extra de
iudeis. no. l. si. post Barto. in l. 1. § si quis edificiū. col. 1. in princ.
ff. de ope. no. nunci. vbi tex. concor. Spe. in tit. de expen. §. 1.
ad med. ver. si autem fiat. Rota in deci. 10. incip. fuit dubitatū
colū. 1. ad me. sub titu. de simitru. in nouis. Ioā. an. in c. factū
legitime. colum. 1. post me. versicu. circa primum. in mercu.
167 Preterea cōtra Ange. facit, quia † quādo vnū verbum potest
capi & vt species & vt genus, in dubio capitur vt species, non
autem

autem vt genus.l.hoc legatum.vbi not.Barto.ff.de lega.3.se-
quitur Maria.in c.significantibus.colū.37.in princip. versicu.
secundo cas.extra de libe.obla.Ias.in fi.ff.eo.ti.Bal.in l.1.colū.
10.nu.48.C.de confe.† Sed aduerte, quia licet ita cōmuniter
168 dici soleat, tamen non videtur probari per.d.l.hoc legatum.
non eñ loquitur ille tex,quãdo vnum & idem potest capi &
vt genus & vt species, sed loquitur de duabus speciebus,qua-
rum vna est simplr talis secūdū quid, ea eñ quæ sunt parata
ad mulieris vsum cōem sunt alia species, quæ vero ad vsum
cōem sunt alia spes,non autē genus,vt probatur in l.vestis.ff.
de au.& ar.leg. Præterea si esset verū φ certi condictio gene-
ralis esset tanq̃ genus certi cōdictionis specialis sequeretur,φ
posita certi cōditione speciali ponerētur certi cōdictio gene
ralis, quod tamen est falsum,quia sunt membra opposita. vt
per gl.& doct.in d.l.1.ergo non sunt genus & species,sed spe
cies diuersæ. † Genus enim est istud quod potest ad aliquam
169 speciem deduci per veritatē. alias est falsum genus.l.in naue
Sauelli.ff.loca.ita Bal.in l.1.col.3.C.si plur.vna senten.& que-
cunque insunt speciei,insunt & suo generi.vt legitur topico-
rum lib.2.cap.9.† Secūdo ad istud fundamentum potest res-
170 ponderi φ si capiendo verba in specie dispositio specialis es-
set odiosa vel penalis, tunc potius in genere debent sumi,ita
not.Ioan.an.in addi.Spec.in tit.de obli.& sol.§.sequitur.in 1.
addi.magna.allegat.l.hoc eñ cum ibi no.ff.de suspect. tuto.
idem tenet Bal.in c.imperialem. §.præterea. ultimo. col.3.
post prin. versic. dubitatur.in tit.de prohi. feu. alie. per Fed.
Alex.in l.gallus.§ si eius.col.1. in 3.ff.de lib.& posthu. Deci.
in c.dilecti.col.fi.in prin.versi. similiter.extra de iud.vbi quo
re.Præterea si essemus in materia fauorabili,nō esset vera cō-
clusio Barto.in d.l. hoc legatum.ff.de lega.3.licet eñ quãdo
sumus in materia odiosa.vna dictio quæ potest accipi vt gen⁹
& etiam vt species,capitur vt species,tamē si sumus in mate-
ria fauorabili capitur vt genus, hanc nota. Theoricam tradit
Abb.in c. Rodulphus.col.1.in 3.per illum tex. de rescri.iun-
cto.c.1.de.offi.ordi.& c.1.de rer. permu.in 6. nã diœcesis pōt
accipi vt genus, quo casu ɔprehendit ēt ciuitatē. & etiã pōt
capi vt species, differens a ciuitate. vnde ĩ materia stricta &
odiosa accipitur vt species,sed in materia fauorabili secus.se
quitur Alexan.in col.248.incip. pōderatis narratis. col pe.in
9.in 6. volu. Bal.in c.1.col.4. post prin. ver.3.in titu. de capi.
qui curi.vendi. Areti.in cons.127.incip.& ratio scribēdi col.
171 1.post prin.Concludit Bar.etiam post glo.fi † φ verbum red
dere capitur pro dare.l. verbum reddendi.ff. de verbo.signi.
l.cum quidam vxori.ff.de legat.2.l. hæres meus.ff.de legat.3.
Ioã.An. in c.si tibi concesso. de preben.in 6.Soc. in consilio
126.incip.visa facti contingentia.col.2.ad me.in 1.vol.Rom.
in cōsi.509.incip.circa propositam consultationem. col.1 .in
me.versicu.2.Soc. in cons.90.incip.visis quibusdam.colum.
3.nu.21.in 4.vol.Spec.in tit.de libelli concep.§ ad huius.col.
1.ad me.ver.hoc autem.Bar.in cons.123..incip. factum sic se
habet Titius & Seius.in me.versi.ad primū licet ꝓprius† ver
172 bum reddere significet retrodare.l.§.eleganter.ff.depo.& d.
l.verbum reddere notta.Soc. in cōs.253. incip. in causa domi
ni.col.3.in fi.ver.sed præmissis.in 2.vol.Bar.in tract.1.de alueo.
col.3.ad.me.ver.φ si 3. Sc.in l.1.col.fi.in fi.C. de pac. Et ex su-
173 prædictis resultat conclusio,† φ composito capit̃ pro simplici.
& est in simili gl.in rub.ff.de dote præleg.Iaso.in rub.ff.si cer.
pe. col.fi.in fi.Similiter simplex.significat compositum, vnde
appellatione nepotis venit pro nepos,& appellatione nurus ve
nit pronur⁹,& sic de singulis.l cui corū.§.affinitatis.ff de post-
hum.l.nurus.& l.soceri & l.generi. ff.de verb.sig.not.Soci. in
consi.124.inci.fortes habens vnum.post.princ.nu.2.in 4. volu.
Soc.in l.Gallus.§.instituens.col.1.in fi.ff.de lib. & posth. & ibi
Ias.col.2.nu.8 in 1.lectu.& in 2.lec.col.1.nu.4. Alexan.in cons.
248.inc.ponderatis narratis.col.pe.nu.8.in 6.vol. Fit bene ve-
174 rum, † φ si statutum faciat mentionem de nepote, non habet
locū in pronepote,nisi sit casus fauorabilis, & nemini noceat.
ita Bal.in l.1.C.de suc.edi.Bal.in l.iubemus.§.fi.C. ad Treb. cū
concor.vt p Campe.in tract.do.q.24. incip. sed cad.t vna dubi-
tatio.col.1.ad me.in 5.par. Non omitto,dum Ias.hic col.4.nu.
10.circa verbum,reddere,tetigit decisionem Saly. & Pau.in l.
si constante.C.de don.ante nup. Quia operæ precium videtur
175 distinguere circa istam quæstionē nota.in qua quæritur.† nun-
quid stante statuto, φ maritus lucretur tertiam partem dotis,
habeat locum in dote promissa. Aut enim statutū dicit, φ vir
lucretur dotem,aut φ lucretur dotem datam seu receptã. Pri-
mo casu licet dos promissa nō possit dici proprie dos, quia nō
competit diffinitio dotis Azo.vel Bar.ĩ. & quia dos sumit no-
men ab executione.s.a datione,vt per Bar.in l.iurisgentium.in
princ.ff.de pact.& sic statutum exorbitans non videatur habe-
176 re locum in dote promissa,† cōtrarium tñ verius.primo qa de
hoc est tex.quē ibi.no.Ang.in §.dotes.in auth. de nupt.præte-
rea dos promissa saltem largo modo dicitur dos.l.cū post.§.1.
vers.ex his.in glo.habeat dotem.ff.de admi.tuto.l.fi.in vers.da
ta vel promissa.C.solu.matri.cū cōcor.quæ ponit Ang.in cōs.
180.inci. præmitto ad euidētiã.ergo ad dotem promissam de-
bet referri.ex identitate rōnis.l.filiū.habeo.ff.ad Macedonian.
glossa,eligatur.in clemētina prima de electio. quod aūt sit ea-
dem rō,patet,qa tale lucrū dicitur dari in cōpensationē onerū
matrimonii,vt habetur in l.si donaturus.ff.de conditio.causa
da.sed ratio onerū ita militat in dote promissa sicut in data,er-
go &c.& hoc tenet Ang.in cons.77.inci.statutū loquitur sim-
pliciter.& est glo.in l.1.§.accedit.C.de rei vxor. actio. quã ibi
nota.Salice.Cumanus in l.si marito.§.1.ĩ tit.nostro. Et ad tex.
in auth.de non eligen.secun.nub.in fine.quē allegat Bar. in. l.
iubemus.§.sane.C.de sacro sanct.ecclesiis. respondetur, φ ibi
mulier non lucratur donationes ꝓpter nuptias,qa fuit in mo-
ra soluendi dotē promissam.Secundo vero casu qū statutū di-
cit lucrē dotē datã seu receptã. Aduerte,qa quãdoq; mulier
fuit in mora soluendi per interpellationē diei vel hominis, &
tūc dos habetur pro tradita,ex quo stetit per mulierem in tra-
dendo.& habet locū statutū argumen.l.in executione. §.fi. ff.
de verborū obligationib. & l. labeo scribit si mihi bibliothe-
177 cam.ff.de ɔ̃henda emptione.l.iure ciuili.ff.de conditio.& de-
monstratio.Confirmatur.† nã ille,per quem stat,quo minus,
solutio dotis fiat,habetur talis, ac si solutio pfecta esset etiã in
casibus,ĩ quibus vera solutio requirerēt. §.fi.in auth.vt instan.
dot.& nota.in glos.magna.§.pe.in auth.de non eligen. secun.
nubē.nota.Bar.in cons.132.inci.statuto ciuitatis Eugubii.ĩ me.
alias sequeretur, φ debitor morosus esset melioris conditio-
178 nis,q̃ ille,qui fuisset diligens in soluendo.ɔ̃ l.non solum. ff. de
noxali.& l.seruus.ff.φ vi aut clam. cū similibus. † Quandoq;
vero mulier non fuit in mora per interpellationē diei vel ho-
minis,neque fuit in mora irregulari,& tunc statutū non habe
bit locū in dote promissa, quia non verificantur verba statuti
exorbitantis.& hoc casu procedit opinio Bar.in dicto. §. sane.
& est glos.in lege assiduis in vers. data. C.qui potio.in pignor.
habeãtur. Soc.in l.de diuisione.col.1.nu.5.infra tit.nostro. vbi
179 vide tertium membrum.† quia qñ vnū supponitur,& aliud di-
sponitur,non habet locum dispositio nisi probetur suppositū.
glos.est notab. in l.mancipia.in vers.aduocandum.C.de seruis
fugitiuis.quam ibi summopere nota.Fulgosius l. 1. §.item il-
lud.ff.ad syllanian. vbi Bald.Soc.in cons.44. incip. in præsenti
consultatione col.fi.in fi.in 1.vol.Soc.in cons.51.inci.prestan-
tissime doctor.col.fi.ad me.ver.8.in 1.vol.Soc.in cons.55.inc.
prestantissime doctor.col.1.in fine.vers. quoniam ista est in 1.
vol.Soc.in cons.200.inci.in causa interpellationis.col.fin.in fi.
in 1.vol.Soc.in cons.276.incip. præmissa consultatio. col.1.in
med. vers.postremo.in secundo volum. Socinus in cons.275.
incip. in causa fratrum colum. sexta in medio.versiculo, con-
firmatur in secundo volumine.Socinus in consilio ducentesi
motrigesimonono.incipien.presentis consultationis.colum-
na penultima.in principio.versicu.ex quibus.in secundo vo-
lumine.Socinus in cons.ducentesimo vigesimo.incipien. vi-
sis compromisso columna tertia in fine.versiculo,secundo in
secundo volumine.& est duplicatū cū consilio.104.in quarto
volumine. Socinus in cons. 184. incipien. difficilis & dubius.
col.pe.in fi.ver.confirmo.in 2.vol. Soci.in cons.181. incip.vi
sis capitulis col.1.in fi.ver.nec videtur.in 2.volu.& est duplicatū
cum cons.127.in 1.vol.Soci.in cons.63.incip.in cã vertente.co
lum.pe.post prin.ver.capiendo in 1.vol.Soci.in cons.122.incip.
in cã dñi Iacobi. col.1.in 5.in.4.vol.Soci.in cons.71.incip. circa
presentem consultationem col.fi.in 23.in 4.vol. Soci.in cons.
124.incip.viso.statuto inclitę ciuitatis.col.2.ad me.in 4.vol.So
ci.in cons.121.incip.in causa reclamationis. colum.1.in fi.ver.
confirmatur.in 3.vol.Soci.in l.3.§.si seruus.col.penul.in me.ff.
de acqui. pos.dicens. tenendū menti ad multa.Soci.in l.1.col.
fi.in fi.C.de pac.Soci.in l.si filius qui patri. colum.8.in fi.ff.de
vulg.& pup.Soc.in l.1.§.si quis quadringēta.ad fi.ff.ad Trebel.
180 vbi Ias.col.1.in 7.Dum Alex.hic colum.5.in 22.dicit, φ † sta-
tutū volens, φ cognati litigantes cogãtur ad compromitten-
dum, dr̃ fauorabile, hoc idem tenet Alex.in l.1.§.lex falcidia.
col.1.ff.ad l. Fal.Fulgo.in cons.136.incip.item si qua qō.Pau.in
l.qui si patris.C.vnde lib.& ibi Iaso.colum.26.in l.5.inferentes
debere extendi ad agnatos etiam impropriè & large.Ias.in l.
quod Seruius.col.1.in me.ver.ex ea.ff.de condi.cau. data.Cir-
ca dictionem, quemadmodum, φ capiatur similitudinarie l.
3.inc princip.si quis ita legauerit.§.si duobus.ff.de adi.lega. Ias
181 in l.si familia.in princ.ff.de iur.omniu iud.† Dos multis mo-
dis diffinitur.primo per Azonem dicentem dos est,quæ a mu
liere vel eius parte marito vel eius parti propter onera matri-
monij datur,vt perpetuo sit penes eum.sequitur Bar.in dispu-
ta.7.incip.mulier habens magnum. col.1.in fi. ver.2.ꝓbo sic.
Secunda diffinitio est Bar.dos est quoddam ius in se cōtinens
id,φ a muliere vel eius parte marito vel eius parti traditur vel
pro tradito habetur propter onera matrimonii sustinenda.&
istam diffi.dicit cōem.Soci.in cons.57. incip.casus.lege muni
cipali. col.1.in fi.versi.5. in 1.vol. Tertia est diffinitio Ange.
dos

dos est ius quoddam datū traditum vel promissum a muliere
vel eius parte viro vel eius parti ob causā matrimonij. & hoc
placet Alex. sequitur Campe. in tract. dot. q. 1. incip. quid sit in
fi. in 1. par. Mihi placet diffinitio Bar. Sed priusq̄ discutiam ve-
182 ritatem sciendum est pro intelligētia, † quod omnis bona dif-
finitio debet conuerti cum suo diffinitio, alias non est bona dif-
finitio. illa enim ostēdit quid est id, de quo quæritur, & substā-
tiā rei demōstrat. ponit philosophus in 3. metha. cōmē. 10. l. 2.
§. dolum. ff. de do. Bal. in rub. C. qui admi. col. 1. Ias. in l. nemo
potest. col. 3. in 24. ff. de lega. 1. in 2. lectu. glos. in l. nihil aliud
est hereditas. ff. de ver. sig. glo. in l. fi. ff. eo. ti. glo. in rubr. extra
de summa trinita. Bar. in l. 1. col. 1 ff. de testa. Soci. in consi. 150.
incip. & nos introducere. col. 2. post me. versi. succedit. in 1.
volu. Are. in cons. 152. incip. viso themate ad me transmisso.
post prin. ver. cōfirmatur. Polit. in tract. substitu. post me. prin.
Ias. in l. 1. §. per seruum corporaliter. col. fin. in 7. ff. de acquir.
pos. Soci. in l. 1. col. 6. in 14. ff. quis & a quo appel. Soci. in l. secū-
da. post prin. nu. 7. ff. si certum peta. Iaso. in rubr. ff. de acquirē.
heredita. post prin. in sexto. Iaso. in rubri. ff. de vulga. & pupil.
colum prima in sexto. Iaso. in l. 2. in 1. nota. ff. eodem titu. Ias.
in l. 1. colum. 8. ff. de leg. 1. Bal. in cap. canonū statuta. col. 2. de
appel. Ias. in rub. C. qui admi. col. pen. nu. 9. Ias. in l. 1. col. 2. in
4. ff. de iur. om. iud. Ias. in l. imperium. col. 1, in prin. ff. eo. tit.
Moder. Hispa. in l. gallus. §. & quid si tm̄. colum. 2. in fi. ver. &
qm̄. ff. de lib. & posth. Et stante ista conclusione non videtur
bona responsio Alex. ad arg. Ang. carpentis Bart. & volentis
183 posse esse dotem, dato q̄ maritus non sustineat onera. † Sed
tamen saluari potest. habemus enim, q̄ diffinitio non poni-
tur de ijs, quę in actu vel exercitio hominis consistunt, secūdū
effectū iuris, vt per Bar. in rub. ff. de acqui. hær. nō debet igitur
considerari, q̄ possibile sit maritum in aliqua re non sustine-
re onera matrimonij, iura enim & in diffinitionibus & in alijs
rebus respuunt possibilitatem casus raro contingentis. & spe-
ctāt aptitudinem potius & naturam, q̄ alicuius emergentis ca-
sus qualitatem. nota. glo. in l. vendicatio. ff. de rei vendi. & est
text. i l. tā ad ea. ff. de leg. . sed ius cauit, q̄ maritus debeat one-
ra matrimonij sustinere. l. p hereditarijs. C. de iure dot. no Ro-
ma. in cōs. 471. incip. lucrū aūt ex dote. in prin. Roma. in cons.
46. incip. q. presens post princ. cum multus si. que possem ad-
ducere. Nec ob. si diceres, quod diffinitio non competet om-
ni diffinito, quia rñdet plura esse negociorū genera q̄ vocabu-
la. argu. l. 4. ff. de prescrip. verb. & attento hoc satis est, q̄ diffi-
nitio sui vniuersi maiorem partem comprehendat. impossibi-
le eñ est, quod in omnibus diffinitio recta & perfecta repe-
riatur. iuxta. l. omnis diffinitio. ff. de regu. iuris. Et quod onera
matrimonij posita in diffinitione Barto. sint necessaria, pro-
184 batur, † quia nō est dos nec dicitur dos, quando oneribus ma-
trimonij non seruit, vt est tex. in l. si pater mulieri. in fine. ff. de
iure dot. no. Roma. in cons. 407. incipien. quęstio præsens an
pars. in fi. versic. secundo. Roma. in cons. 510 incip. quo ad pri-
mum. colum. fi. ad fi. Campe. in tracta. dot. q. 2. incipiē. an dos
promissa. inferēs ad diffinitionem. Iaso. in l. si fūdus. col. 1. nu.
4. j. titu. nostro. et considera in dicta. l. si pater. dū dicitur, dos
nulla est. que innunt esse de substantia dotis, quod dos deser-
uiat oneribus matrimonij. nisi enim esset de substantia, pactū
185 cōtrarium non inducerer cōtractum ipso iure nullum. † Cō-
tra dictam diffinitionē Bar. videtur obstare, q̄a dos p̄missa di-
citur dos. l. prima. versicu. & si tātū p̄missę. ff. de. colla. dot. &
in rubr. & nigr. C. de dot. p̄mis. l. mulier ita dotē. ff. de iure dot.
Soci. in cōs. 32. incipien. in presenti consultatione, colum. pri-
ma. in fi. versi cu. ex quibus in 1. volum. inferēs contra diffini-
tionem Bar. Sed diffinitio Bar. non comprehendit eam, ergo
imperfecta. Solutio. illa verba, vel pro tradita habet, tollit
oppositionem. Nec obstat, si diceres, cum habeatur pro tra
dita dos promissa, ergo amplius peti non poterit, quia rñ. q̄
illa fictio non obest veritati. l. in rebus. C. de iure dot. cum cō
cordan. que posui in rep. c. quoniam contra. colum 240. nu.
23. extra de probatio. & satis quo ad diffinitionem comprehē
186 ditur promissa dos per illa verba, vel pro traditis. cum † pro
missio & solutio a pari iudicentur. l. fi. incipien. certum. C. ad.
l. falci. vbi not. Bald. l. idem est. la. 2. ff. de consti. pecu. l. si patro
nus. ff. de dona. l. fuit quęstionis. vbi Ias. nu. 5. ff. de acquiren.
hęred. Roma. in l. generaliter. ff. de verbo. obliga. et ibi Barba.
colum. 14. post princip. versicu. nos autem. & colum 18. post
me. Soc. in cons. 93. incipien. circa primum presentis. colum.
8. incipien. circa quartam. in 1. volu. Soc. in consilio. 119. in-
cipien. circa presentē. colum. 2. ad me. in 2. vol. & est duplica-
tum cum cons. 130. in 4. volu. Ioan. and. in additio. Specu. in ti
tu. de confessio. §. nunc videndum. colum. 3. in me. in additio.
incipien. similibus. Ioan. andr. in c. quod semel. in princip. in
mercu. Bart. in disputatio. 7. incipien. mulier habens magnū
patrimonium. colum. 2. in me. versic. 7. Iaso. in l. quominus.
colum. 32. nu. 164. ff. de flumi. Iaso. in l. que extrinsecus. post
princip. nu. 3. ff. de verbo. oblig. Ias. in l. singularia, colum. 12.
nu. 3. ff. si cer. peta. Iaso. in l. qui se debere. colum. fi. in pricip.
ff. de verbo. obliga. Iaso. in l. 1. §. sed quod meretrici. in me. ff.
de cōdi. ob turp. cau. Ias. in l. quod nomine. post me. in 2. ff. de
condi. indebi. Iaso. in l. si is qui. ff. eo titu. Nec obstat, si hoc re-
torqueres dicendo cum parificentur, ergo dolo petis quod in
187 ius habes, quia respon. quod in terminis dotium † si maritus
cōfiteatur fundum a muliere recepisse in dotem, cum non de
derit mulier eo ipso tenetur ad traditionem eius, nec prop-
ter illam fictionem, qua censetur receptus fundus, repelletur
maritus, tex. est nota. in l. si volun. C. de dot. p̄missione. nota.
Benedi. de plumbi. in disputatio. incipien. statuto ciuitatis. col.
quinta ad me. versicu. vndecimo. Roma. in cōs. 445. incipien.
cōsultatio presens. colum. prima post me. versicu. secūdo. Ro
ma. in consilio 54. incipien. ex supra narrato themate. in prin-
cip. Campe. in tracta. dot. q. 80. incipiē. oportet discurrere post
princip. in prima parte. dicens esse speciale fauore dotis. Barba.
in l. si diuortio. colum. 10. ad me. ff. de verborum obligatio. Et
ex hoc patet quod licet aliquid habeatur pro dato & tradito
quo ad quid, non tamen impeditur petitio, nec obstat doli ex-
188 ceptio. Videmus in simili, quod † si arra non est data, sed pro-
missa, & ille qui promisit arram, non vult adimplere contra-
ctum, prest conueniri ad arram, nec repellitur agens exceptio
ne dolo facis &c. ita Bald. in l. secunda. in 8. questio. C. quando
lice. ab emptio. disce. sequitur Iaso. in l. titia. colum. 9. nu. 25.
ff. de verborum obligatio. & attenta supradicta equalitate in-
ter traditionem & promissionem, non inconuenit, vt per illa
verba (p tradito habetur) determinetur dos promissa, quę est
189 quasi in fieri. i. in traditione. † quia idē iudicamus de eo qui est
in via ad actum, quod de eo, qui in actu est, & propinqua potē
190 tia actui reputatur pro actu, † & paria sunt esse factum, vel in p
ximo faciendum. l. pe. incip. filiusfa. ff. de testa. mili. vbi Bald. l.
abesse. ff. ex quib. cau. maio. l. legati. §. ego añt. ff. de leg. 3. no.
Hercula. in dispu. inci. perusinus. colū. 54. in fi. ver. 3. facit. Ro-
ta in decis. 255. incip. quidam patronus. in me. sub ti. de iure
pa. in antiquis. & est duplicata cum Rota Bilgne. 17. sub tit. de
cleri. nō residenti. Matia. in c. 2. alias fi. colum. 8. ad fi. extra de
mutu. petit. Campe. in tract. dot. q. 17. incip. statutum de dote.
col. 1. post prin. in 5. par. allegat. l. qui fundum. §. fi. & l. grana-
ria. ff. de cōtrahen. emptio. Ias. in l. si prius. col. 4. nu. 17. ff. de ope.
no. nun. Soci. in l. cum quid. col. 2. nu. 11. ff. si cert. peta. Bar. in l.
1. §. sed in eo. p illum text. ff. ad syllani. Ang. in l. item veniunt.
§. prętor ait. per illum tex. iuncta gl. ff. de pet. hered. Dec. in l.
qui a ciuitate. colum. fi. in 21. C. de eden. Ias. in l. cum stipulatus
sim mihi a proculo. colū. 4. nu. 8. ff. de verbo. obl. Barba. in rub.
C. qui admit. col. 56. in prin. ver. nec ob. vbi tex. concor. & ad
191 hoc vide que dixi in rub. C. de eden. in 5. & seq. † Bñ facit, quia
domus, cui ignis propinquus est habetur pro cōbusta. l. si alius.
§. est & alia. ff. quod vi aut clam. no. Albe. in 4. par. sta. q. 37. in-
cip. & transeūdo ad me. Bandi. in opere malefi. sub rub. an ban
nitus qui soluit post prin. Hinc in diuersis materijs habemus,
192 † quod stante statuto virum lucrari dotem vxore predecedēte
in matrimonio post consummatū habebit locum etiam ante
cōsumationem, dummodo vxor sit ducta, quia de proximo
est consumendum, ita Saly. i l. cum te. C. de donat. ante nupt.
Soc. in cons. 223. incip. circa præsentem col. pe. ad me. ver. sed
ad oīa. in 2. vol. Soc. in l. cum fuerit. col. fi. ad fi. ff. de condi. &
193 demō. Ias. in l. fructus. §. interdum. col. fi. in 16. ff. solu. ma. † Et
Basilica de proximo cōsecranda habetur p consecrata, & gau-
det priuilegijs ecclesię, ita no. Abb. per illum tex. in c. ecclesia.
in 3. no. eX de immu. eccl. Ias. in l. q̄. iis. col. fi. in 7. C. de inoffi. te-
194 sta. † Et de proximo condēnandus habetur pro condennato.
text. est no. in l. qui poene. §. diuus pius. ff. de manu. Hinc est q̄
sicut fideiussor actualiter condēnandus pōt agere contra prin
cipalem. ita ēt qñ euidenter apparet q̄ de proximo est cōdēnan
195 dus, ita Bal. in l. si pro ea. in 6. q. C. mand. Confirmo, quia † pe-
na statuti imposita offendēti scholarē mr̄iculatū habet locū ī
scholaro, quē rector iussit matriculari, li. et nōdū sit descriptus
ita decidit no. Ang. in l. ex eo tpe. ff. de testa. mili. sequit Alex.
196 in l. si id qd. col. 1. in fi. ff. de iur. om. iud. Confirmo, q̄a † destina
tum ad nouū opus, si erat ceptum & propinquū ad id, qd de-
stinauerat, habet p perfecto, & destinatio operatur i. & si non
sint. §. q. l. ergo. ff. de aur. & arg. lega. & l. librorū. §. & si præscri-
pt. ff. de leg. 3. Ias. post Bar. in l. cętera. §. sed si par uerit. colum.
pe. in 19. ff. de lega. 1. Confirmo, quia si aliquis dixerit in suppli
catione, q̄ scribebat in registro pape, nō dicitur mentitus licet
nondum cepisset scribere, ex quo erat deputatus, & de pximo
erat scripturus, ita Gemi. in c. quum in illis, de preben. in 6. &
in c. ponderet. in fi. l. distin. Iaso. in auth. si qua mulier. col. 8. in
197 23. ver. ad idem. C. de sac. san. eccle. Confirmo, quia † si sit factū
statutum, q̄ banniti rebānnantur. etiā anteq̄ de banno cancel-
lentur, nō poterunt offendi ex forma statuti permittentis bā-
nitos impune offendi. q̄a ex quo de proximo sunt rebānniendi,
habentur pro rebānnitis, ita Pau. in l. si creditoribus. C. de fidei-
198 cōmis. Confirmo, q̄a † vbicunq; agitur de fauore, & nō sumus
in ma-

in materia pœnali scholaris licentiatus habetur pro doctore, ita Bald. in l. 1. col. pe. J. ti. nostro. Anch. & Gemi. in proe. lib. 6. col. 2. Bal. in auth. habita. colu. 5. C. ne fil. pro patre. Ias. in l. ad egregias. col. fi. in fi. ff. de iureiu. Cōfirmo, quia † incarceratus qui est de proximo liberandus habetur pro liberato, & debet largius cu-
199 stodiri, ita Bar. per illum tex. in l. si pecuniā. §. item si quis. ff. de cōdi. ob causam. Ias. in l. admonendi. col. 11. in 56. ff. de iureiu. Cōfirmo, quia paria sunt rem esse in cōspectu, vel esse proximā, vt cito reduci possit ad cōspectu. gl. est no. in l. 1. in gl. 2. ad me. ff. de acqu. pos. Confirmo quia † præscriptio de proximo intra pau-
200 cos dies perficienda habet pro perfecta. tex. est no. in l. si fundū. ver. fi. ff. de fun. dota. † Confirmo, quia si testator habēs pānum
201 in tela, quē destinauerat ad vestimentum sibi faciendū, legauerit vestimentum suū Titio, legare censetur pānum illū destinatū ad vestimentū. tex. est no. in l. vestimentū. ff. de aur. & arg. leg. & no. Barba. in l. si diuortio. col. 12. ad me. ff. de verb. obli. d. cēs, quod qui ignoraret illum casum, respōderet cōtrariū. Barb. in l. sed si ex stipulatē. col. 13. in prin. eo. tit. super quo vide no. Alb. in 2. p. sta. q. 205. inci. itē quæro doas. in me. Dum. Ias. hic concludit, quod dos promissa cōprahētur a statuto loquente de dot. tex. est in l. mulier cū gl. ff. de cōdi. insti. Soci. in cōsi. 32. inci. in præsenti consultatione. col. fi. in princ. vers. quibus dicens esse cōem opi. † Dum Bar. dicit quod res, quæ sit aliena, nō mulieris,
202 dicitur dotalis. l. dotale. §. 1. ff. de fundo dota. Iaso. in l. si mora. col. 3. ad me. J. tit. nrō. Ias. in l. de diuisione. col. 1. post prin. e. tit. † Et quū Ias. hic cōcludit, quod dos exigua puta vnius nummi non
203 est dos dicenda, posset cōfirmari in simili, quia locatio facta vno nūmo nō dicit locatio & cōtractus est nullus. l. si quis conduxerit. ff. loca. l. si quis ante. §. fi. inci. si quis cōduxerit. ff. de acqui. pos. Ancit. in cō. fi. inci. primo eliciamus dubia. col. 2. in prin. ver. itē quinto. Soc. in regu. 229. inci. lex gñalis. col. fi. in 54. Soc. in l. 2. §. mutui datio. col. 1. in 7. ff. si cer. pe. Quum. n. † vnus nūmus sit
204 paruus habemus quod paruum, & nihil æquiparantur l. quis. ff. de cōdi. & demō. Ias. in l. si quis ante. col. ver. in 20. ff. de acqui. pol. Ias. in auth. præterea. col. 1. in 3. C. vnde vir & vxor. vbi tenet eādem cōclusionem de dote vnius nūmi. † Bart. hic concludit,
205 quod dos est quoddam ius vniuersale. sequitur Ias. in l. si cum tertium. col. 2. nu. 5. ff. si cer. pet. Ias. in l. frater a fratre. colu. 2. nu. 5. ff. de cōdi. inde. Ias. in l. si fundus. col. pe. in fi. J. tit. nostro. Alexā. in cō. 21. inci. videretur prima consideratione. col. fi. in me. ver. rursus. in 6. vol. Flori. in disp. u. inci. mulier. col. 1. in med. vers. confirmatur. Bald. in c. ex lris. col. fi. in fi. extra de iureiur. Bart. in cons. 59. inci. cōmune Spoleti. col. fi. ad fi. vers. præterea. Bar. in cons. 123. incip. punctus quæstionis talis est. P. nupsit. ad fin. Bart. in dispu. 7. incipien. mulier habens. col. 1. in fi. ver. 2. probo. Soc. in reg. 171. incip. hæres. in 2. Iaso. in l. edita. colum. 3. in 10. C. de eden. Ias. in l. 1. col. 1. in 8. ff. eod. titul. Ang. in cons. 74. incipiē in Christi noīe dña Andriola. Aret. in l. Pomponius. §. in dotem. col. fi. ff. de acqui. pol. allegat. l. 1. ver. vniuersę. & ibi glo. ff. pro dote. licet Ias. ibi reprehendat eū Alex. in cons. 125. inci. qm abunde satis. col. fi. nu. 4. in 6. vol. Alexan. in cons. 141. inci. visto statuto. col. pen. nu. 18. in 7. vol. Alexan. in cons. 177. incip. in cā & lite vertente. post p. in. ver. & potissime. in 6. vola. Soci. in cons. 47. incip. in cā restitutionis. col. 7. nu. 20. in 4. volu. Soci. in cons. 180. incip. diligenter punctī narratione. col. pe. in med. ver. confirmabā. in 2. vol. vbi dicit istam esse communem opi. & veram, & est duplicatū cum cons. 16. in 1. vol. Soc. in cōs. 94. inci. circa primū præsentis. col. 7. post me. ver. præterea. in 1. vol. Campe. in tract. dot. q. 193. incipien. fructus dotis. in 3. parte. Soc. in cons. incipi. prosequendo ordinem. post prin. vers. præterea in 1. vol. ista opi. fundatur in l. quod dicit. ff. de impen. in reb. do. fac. cum glo. vbi probatur, aliud esse corpora dotalia,
206 aliud ipsam dotē. Secundo quia † fructus nō augent res particulares, sed vniuersales, sicuti est hereditas, & peculiū l. itē veniunt. §. fructus. ff. de peti. hære. l. peculiū nascitur. ff. de pecu. no. Soc. in cons. 254. inci. vi. & considerata. col. fi. post prin. in 2. vol. Ias. in l. licet inter. col. 3. in 15. C. de pac. Ias. in l. 1. col. 1. in 9. C. de edendo. Iaso. in l. illud. colum. 3. in med. C. de colla. Soci. in l. centurio. col. 7. ad me. ff. de vulg. & pup. Iaso. in l. si grege legato. in prin. ff. de leg. 1. Oldr. in cons. 283. incipien. circa præmissa. in prin. Bal. in c. 1. col. pe. in me. ver. so. si actū. extra de iud. Ro.
207 in cons. 469. incip. quo ad primum in me. † Sed fructus & accessiones dotis augent dotem, & veniūt ex natura eiusdē actionis, vt est tex. in l. si marito. §. fi. incip. si fundū J. tit. nostro. & l. etiā. C. de iur. dot. Benedic. de plūbi. in disputa. incipiē. statuto ciuitatis. col. 5. in me. ver. 12. Campe. in trac. dot. q. 80. incipien. oportet discurrere. colum. 2. in med. vers. 5. in 1. p. Campe. in q. 199. incipien. quid si fructus in 3. par. Campe. in q. 233. incipiē. an cōpensatio. ad fi. in 3. par. Ias. in l. de diuisione. in princ. infra tit. nostro. Iaso. in l. diuortio. §. ob donationes. in 3. & 4. J. eod. tit. Iaso. in l. stichus. §. fina. colum. fi. in 8. ff. de condic. inde. ergo
208 est vniuersale. Tertio, † quia in vniuersalibus pretium succedit loco rei. l. si & rē & pretium. ff. de peti. hære. vbi not. l. imperator. §. fi. inci. quū aūt. ff. de leg. 2. l. Labeo & Sabinus. ver. itē si dñs. ff. de ver. sig. Ias. in l. post venditionem. in fi. C. de pac. Iaso. in l. filiū quē habentē. col. 10. in prin. ver. & licet. C. fami. hercis. Ias. in l. 1. post prin. in ver. in 2. C. si quis omissa cau. test. Iaso. in l. si grege. in prin. ff. de leg. 1. Ias. in l. si fundū per fideicōmissum. col. fi. ff. eod. tit. Iaso. in l. re coniunctā. col. 33. in. 129. ff. de le. 3. Iaso. in d. l. qu. Rome. §. Calimachus. col. 3. in 3. ff. de verb. obl. Ias. in l. filio pater. col. 4. in 26. ff. de lega. 1. Campe. in tract. do. q. 8. incip. an res empta. post princip. in 4. par. Alexan. in cons. 51. incip. perfectis iis. col. 2. num. 12. in vlt. vol. Alex. in cons. 21. inci. videretur prima cōsideratione. col. fi. in prin. in 6. vol. Alex. in cons. 169. incip. inspecto ac naturæ. col. fi. nu. 4. in 6. volum. Spec. in tit. de emp. & ven. §. 3. loco col. 2. in fi. vers. fo. si permutatæ. Bald in c. ecclesia. l. Mariæ post princi. vers. fi. d de ista ex-
209 tra vt lite pendē. vbi tex. communior. † Sed in particularibus non succedit pretium loco rei, vt not. in d. iuribus. text. in l. qui vas. §. fi. incip. idem etiā. ff. de fur. & l. si quis vxori. §. si Titius. ff. eod. tit. Soci. in regula. 302. incip. pretium l. quid tamen. §. inanis. ff. quib. mo. vsus. amit. l. inter stipulantem. § sacram. ff. de verbo. obliga. Barto. in l. si seruus legatus. §. qui quinque. ff. de lega. 1. Barto. in l. filia. §. a Titia. ff. de condi. & demon. Ias. in l. si grege. in princip. ff. de leg. 1. Soc. in cons. 289. incip. difficultas non parua. col. pen. in fi. ver. 2. loco. in 2. vol. Bald. in d. c. ecclesia. dicens, quod in omnibus determinatis & circunscriptis cer-
210 to modo non subrogatur vna res loco alterius. † In dote autem pretium succedit loco rei. l. res quæ ex dotali. & l. ita constante. ff. de iur. dot. no. in l. Labeo & Sabinus, versi. item si dñs ff. de ver. signi. Alexā. in cons. 21. incip. videretur prima consideratione. col. fi. in me. in 6. volu. Soci. in cons. 214. incipien. in causa Onoffrij. col. 1. in prin. in 2. vol. Soc. in cons. 93. incip. eleganter & subtiliter. col. fi. ad fi. in 3. volu. Bal. in c. cum contingat. col. 3. in princ. versi. extra quæro. de iureiur. Oldr. in consil. 245. incip. quidam pater fa. ad med. vers. 3. Ro. in consi. 101. incip. pro decisione præsentis. in prin. vbi tex. concor. Bal. in c. 1. colum. 1. in me. ver. sed nūquid. in ti. de feu. da. in vic. leg. cōmi. Io. Andr. in addi. Spe. in tit. de dote post diuor. resti. §. formatis. col. 2. in fi. in add. incip. & si puto. Campe. in tract. dot. q. 31. incipiē. an mulier. in 4. parte. Campe. in q. 80. incipien. oportet discurrere. colum. 4. post prin. in 1. par. Campe. in q. 8. incip. an res empta. post princip. in 4. par. Soci. in regula. 143. incipien. res empta. num. 4. ergo est vniuersale. Allegatur etiam text. in
211 l. 1. §. si cui præcise. ff. de dote prælega. qui probat dotem esse vniuersale ius. † Cōtra supradictā conclu. Bar. & cōem videtur obstare quia rei vendicatio. non competit ad vniuersitatē iuris. l. vēdicatio. ff. de rei vendi. l. si peculium. ff. de pecu. leg. no. Ias. in l. 1. post prin. ver. gl. C. vnde legi. Ias. in l. ex imperfecto. in princ. C. de testa. Iaso. in l. 1. col. 3. post princ. C. cōmunia de leg. Iaso. in rub. ff. ad trebel. col. pe. in 12. Ias. in l. Gallus. §. si eius. colum. penul. in 33. ff. de lib. & posthu. Spe. in tit. de teh. dom. §. 1. post prin. ver. illud aūt. Bar. in trac. de iurisdi. col. 1. post med. vers. 2. quæro. Iaso. in l. si prius. col. 1. nu. 4. ff. de oper. no. nun. Iaso. in l. 1. §. fi. colum. penul. in 14. ff. de verb. obli. Ias. in l. si grege. colu. 1. nu. 3. ff. de leg. 1. Iaso. in l. 1. col. 1. nu. 10. ff. ad trebel. in 1. lec. & in 2. lec. col. 4. num. 21. Sed dos pōt vendicari. l. in rebus. C. de iur. dot. ergo non est ius vniuersale. Solutio, fatendū est dotē vendicari. i. corpora dotalia, non ipsam dotem. d. l. vendicatio. & hoc dicunt verba. d. l. in rebus. dum dicunt (res dotales) non autem dotem. i. corpora, nō dotem prout est vniuersitas. Nec obst. quod dicit Rapha. contra. dotem esse vniuersale aptitudi-
212 ne, nō actu, si vna res esset in peculio quia tū. quod † vniuersitas, quę in multis cōstat, remanet in vno, & in solo vno indiuiduo generis verificatur. l. sicut. §. fin. incip. in decurionibus. ff. quod cuiusq; vniuer. no. c. fi. incip. si forte. vbi no. 65. distin. l. vel quæ patersa. ff. de religio. & sump. fu. Ias. in l. 1. colum. 4. nu. 26. ff. de acquir. possess. Ias. in l. si mihi & Titio. col. pen. in me. versi. quinto. ff. de verb. oblig. Ias. in l. si mihi & tibi. col. 1. num. 14. ff. de le. 1. Ias. in l. 2. § appellata. post me. in 2. ff. si cer. pet. Matth. in trac. de c. ta. col. 87. in princ. ver. tenc enim. & column. 21. in me. vers. & prædicta Spec. in tit. de acto. ab vniuersi. seu a suto. consti. §. 1. post princ. ver. item quod vniuersitas. Bald. in c. 1. §. & quia vidimus. col. 3. in me. in tit. de his qui feu. da pos. Ioan. And. in c. rationi. col. fi. ad me. ver. hoc vltimum. in merc. Bal. in proe. rex pacificus. col. 4 in princ. versic. quæro si Adā. Bald. in c. gratum. post me. versic. not. ergo quod ius. extra de postu. prę lato. Bal. in c. bone memoriæ. col. pen. post me. ver. modo ad apparatum. de elect. Bal. in c. nullus. post prin. ver. quæro. eo. tit. Bald. in c. non potest. in med. de fen. & re iudi. Bald. in c. duobus. col. pen. in me. vers. quæro nunquid. de appel. Roma. in cōsilio. 352. inci. quæritur primo nunquid. col. 2. in fi. ver. cōcludo. Roma. in cons. 366. incipien. quæritur nunquid maiore. in me. versi. vlt. Ro. in consi. 436. incipien. quod in dubium. Petri. post princip. Abb. in cons. 25. incip. quoniam de infrascriptis. colum. 1. nu. 2. in 2. parte. Hinc est, quod in vno solo cardinali consistit & residet potestas eligēdi papam, si alij recedant de cōclaui. gl. e.

tti gl.omnes in Cle.ne Romani.§.porrò de elect. quã ibi mul-
tum no. Abb.licet forte posset dici, hanc sol.procedere in vni-
uersitate personarum, secus in vniuersitate facti vel rerum , in
quibus extinguitur nomen vniuersitatis, cum ad vnum redigi
tur, vt est tex.in l.si grege.ff.de lega.1.vbi no.Iaso.in 7.N si pro
tuenda sol. dicas illud verum in vniuersitate corporum tantũ,
secus in vniuersitate corporum & iurium, qualis est dos, iuxta
not.per Barto.J. in fi. cõmenti.præterea respondetur ad argu.
213 Cu.† q vniuersitas semper dicitur eadẽ, licet crescat & decre-
scat, vt peculium, quod æquiparatur doti.ita Barto.in l.fin.in 2.
lect.col.fi.in fi.C.de pac.& est tex.in l.peculium nascitur. ff.de
pecu.& l.quæsitũ.eo.tit.l.proponebatur.ff.de iud. Ro.in cõsil.
469.incipien.quo ad primum.ad med.Ias.in l. quominus . col.
27.ff.de flumini.Socin. in rubr.C. de senten. quæ pro eo quod
inter col.11.nu.121. Nec est verum, vnam rem quæ datur dici
dotem , sed rem dotalem . Sicut in alijs vniuersalibus videmus
dici hæreditatem, quis vnam rem contineat. l. hæreditas. ff.de
214 peti.here.Est bene verum, q† aliquãdo res dotalis dicitur dos,
vt l.dedit dotem.ff.de colla.bono. l. si sponsa. & l. quamuis. ff.
de iur.dot.l.si mora. vbi not.Ias.in 3.inf.tit.nostro. Sed posset
responderi id factum in actibus, in quibus interuenit traditio
215 †cum in iuribus incorporalibus nõ sit dare traditionem. l.ser-
uus.§.1.incip.incorporales.ff.de acquiren.dom.Gandi.in ope
re malefic.sub rubr.de fur.& latro.colum.1.in princ. Iaso. in l.
domus §.1.vol 5.nu.10.ff.de leg.1.Barba.in l.a.§.& harum.co
lum.5.in fi.versic.tamen Bar.& col.10.in me.ver.Roma.hic.ff.
de verbo.oblig.Iaso. in l.ab emptione.col.7 in versic.in secun-
do ff.de pac. Bal.in c.querelam.col.2.in me.ver. vbi cum popu-
lus.extra de elec. Bald in c.grauis.col.pen.ad me.versic.quero
nunquid.de restitu.spo. Bal.in c.contingit.colum. 1. post prin-
cip.de dolo & contu Specu.in tit.de prin.decre.§.restat. col.1.
in princip. versi. Caga. tamen. Spec.in tit.de fruc.& interesse §.
1.col.2.in me.ver.sed quid. Specu.in tit.de resti.spo.§ nunc di-
camus.col.1.in prin.versic.sed & si aliquis.Spec. in tit.de emp.
& vendi.§.1.col.3.in me.Io. And.in addi Specu. in tit. de libel.
concep.§.nunc dicendum.col.3.in fi.in addi.incip.§.1.in fi. pe.
versic.Bald.in c.1.§.omnes.in princ.in tit.de pac.constan. Ma-
tia.in c.1.col.16.in me.de lib obla. Areti.in cõsi.30. incip. vi-
so themate.colum. 4. in princip.ver.venio igitur.Iaso. in l.3.§.
ex contrario.colu. 15.in 62.ff.de acqui.posse. Iaso. in l. natura-
liter.col. 1.in princ. ff. eod. tit. Iaso.in l.1 col.9.in 39.ff. eod.tit.
Iaso. in d. l. naturaliter. §. nihil commune. col. 5.in 30. Iaso.in
l.imperium.col.8.in 21.ff.de iur.om.iud. Iaso.in l.nam & postea.
§.item si iurauero.colu.1. in 7. ff. de iureiur. Præterea quasi
possessio incorporalium inheret rebus corporalibus, sicut ac-
cidens seu qualitas habet subiectum.ita Bald.in l.2.col.7.C.de
seru.& aqua. Iaso.in l.3.post princ.nu.5.ff.de acquir. possel. &
attento hoc aliquando res data in dotem dicitur dos. Contra
supradictam communem opi.videtur obstare, quia vniuersa-
lis successor tenetur stare colono, & non singularis.l.emptorẽ
vbi docto.C.loca.no. Roma.in consi.22.incipien. pro præposi-
te.colu prima post me.versi.ex quo resultat.vbi quote. Resp.õ.
tamen Soc. post alios & ad alia argumen.in contrarium , quæ
non refero, quia bene loquntur. Nec obstat.l.mulier bona.ff.de
iure dot. per quam tenet contrarium Bal. in l. sed & si posses-
sori.§.fi. ff. de iureiuran. quia successio in cõtractu inter viuos
non potest esse vniuersalis. l. 2. incipien. tutori. C. de vi publi.
216 Præterea † in contractibus appellatione bonorum veniũt ea,
quę supersunt deducto ære alieno.l.subsignatum.§.bona.ff.de
verbo.um signi.l.2.incipien.cum emanc pati §.1.inc pien. il-
lud.ff.de colla bono.l. Papinianus. § quarta. ff. de inofficio. te-
stamen. l.fi.§.vbi autem.C.de bon.quæ liber.l.3. ff. de bonorũ
posses.l.propriè bona.ff. de verb. significa. l. si quis seruum. §.
fina.cum l.sequen.ff.de lega.2.§.fina.insti.ad l.fal.no.in c. rela-
tum.el 2.de testamen.& in l non amplius.ff.de lega.1.l.nõ pos-
sunt.ff.de iure fisci. Bald.in c.cum contingat.colum.6.in med.
versicu.sed statim.de iureiuran. Campe.in tracta. dot. quęstio.
34.incipien.si filia.in prima parte.Oldra.in consi.207.incipien.
domina stella contraxit.post med.versicu.texto.Oldrad. in con
sil.249. incipien. quæritur vtrum mortuo . in me Alexand. in
consil.222.incipien.ponderatis his. in med. in sexto volu. Ma-
tia.in materia obligationum.colum.24.in fine,versic.primum
autem . alias est in libello.13.& colum.11. in fi. versicu. secun-
do.Iaso.in l.prima.col.2.num.13.& col.3. nume.17. ff.ad Tre-
bel.Soc.in consil.13.incip.præsens consultatio. colum.2. in fi.
vers.5.in 1.vol.Ias.in l.1.col.1.num.2.C.de sac.san. eccles. Ias.in
auth.nouissima.post princ.nu.1.C.de inoffic. testa. Ias. in l. qui
se patris.colu.24.in 48.C.vnde liber. Iaso.in l.quoties.colum.4.
in princip.ver.duas alias.C.de hære.instit.Ias. in auth.præterea.
col.11.in 12.C.vnde vir & vxor.Ias.in l.1.col.16.in 15. ff. de leg.
1.Ias.in l.pro hærede.§.1.col.fi.ff.de acqui.hære. Aret.in consil.
113.incipien.clarissime doctor.post me. Alexan. in consil.175.
incip.contingit dubitari.post princ.in vlt. vol. Soci. in consilio
209.inci.materia presentis.col.15.in me.ver.secundũ.in 2.vol.

Ange.in dispu.incip.in re fulgenti.colum.3.post prin. ver. nec
obst. Soci.in consi.30.incip.quãuis ex his.col.10.in fi.vers. non
obst.in 1.volu. Albe.in 3.par.statu.qõ.13.incipien. item quęro.
Secundo ad d.l.mulier bon.tñ non tenere consequentiã,non
217 potest cõueniri, ergo non est ius vniuersale.quia † nec emptor
hæreditatis põt cõueniri, sed solum hæres l.2.incip.ratio. C.de
hære.vel actio.vend. Aret.in consil. 148.incipien. in qõne pro-
posita.ad fi.Soc.in l.2.in prin.per illum tex. de pac.Ias. in l. re
coniuncti.col.32.num.126.ff.de leg.3.Ias.in l.1.post princ. nu.
4.ff.ad Treb. Ias.in l.1. colu.4. in me.ver.circa istum.C. quan-
do non peten.par. Ias.in l.quãuis.nu.2.C.de leg. Ias.in l.si cum
emptore.post prin.in 2.no.ff.de pac. Ad alia ar.rñ.Soci. & Cã-
pe.in tracta.dot.q.4.incipien.an dos.colu.fi.in 1.par.& pro ista
cõmuni vide text.in l.fi.inc.prefert.C.de fal.cau.ad.leg. Ex su
218 prædictis infertur, quòd † in vniuersalibus puta procedit libel-
lus gñalis.& sufficit dicere, peto dotem, absq; expressione rerũ
particularium. iuxta gl.in l.1. ff.de eden.vbi Ias.col. 4.num. 27.
l.4 ff.de peti.hære.& l.si quo tpe.ff.eod.tit.l.1.§.fi.ff.si pars hæ-
re.peta.gl. mag. post me.in c.2. incipien.significantibus.de lib.
obla.vbi Marti.colu. 4. in fi.versi.circa primum.Campe.in tra-
cta.dot. q. 80. incip. oportet discutere.col. 2.post princ.versic.
sunt & alia.in 1.par.Campe.in q.47.incipiẽ.an iudeus teneatur
colu. 1.post me.in 1.par. Aret.in c.in presentia.post princ.in 4.
extra de proba.Spec.in tit.de acti.seu peti.§.sequitur in princ.
Et posset confirmari arguendo de dote ad legitimam hic per
Iaso.qui repetit in l.1.colu 1.nu.8.ff.de eden. Dum etiam Bart.
219 dicit , quòd † in vniuersalibus, puta dote, fructus veniunt iure
actionis, nec est necessarium eos exprimere in libello.l. item
veniunt.§.fructus.ff.de peti.hære.vult Bal.in c.grauis. col. 1.ad
fi.ver.si autem de resti.spol.Campe.in tract.dot.q.194.incipiẽ.
an fructus. vbi remissiones. in 3.par. Et licet videatur non esse
hoc speciale fauore dotis, quoniã in omnibus actionibus bonę
fidei fructus veniunt iure actionis , iuxta glo. mag in §. actio-
num.insti.de actio.tñ vera est dicta conclusio.glo.enim illa re-
prehenditur, vt per Ias.in l.ed ta.colu.11.in fi.nu.30.C.de edẽ.
Ias.in l.1.col.1. nu.9.C.de iudi. Iaso.in l.in bonę fidei.post prin.
ff.de eo quod cer.loc.Ias. in d.§.actio num.col. 6. nu. 45. Circa
distinctionem quam facit Bar.de vniuersitate, alia corporum,
alia iurium &c. sequitur Ias. post Bart. in l.1.col. 19. num. 117.
ff.de leg 1.Ias.in l.1.§.si.eo.tit.num.13.ff.de verb. obl. Quod
dos sit de iure gentium, non autem ciuili Bar.alleg.l.has.ff.de
cap.dimi. sequitur Campe.in tracta.dot q.5 incip.an dos.in 1.
par.vbi limitat sequendo Alex.hic.Bal.in c innotuit.colu.pen.
in fi.ver.& illud extra de elec. Alex.in fi.d.cit communiter cõ
220 cludi,q† statutum imponens pœnã contrahenti cũ Gibellina
vel Ghelpha, aut alio genere hominũ , vel imponens pęnã fi-
lijs fa.cõtrahẽtibus matrimoniũ sine consensu patris.nõ valet.
Ias.in l.1.§.huius studij.col.penul.nu.11.vbi remissiones. ff. de
iusti.& iure. Anch.in repe.c.canonũ statuta.col.12.in fi.versic.
item q nõ tractat.de cõsti. Alex.in cõsi.119.incip. ponderat.s
ijs.col.2.nu.16.in 6.vol. Alexã in consi. 169. incip. visis instru-
mentis.in fi.in 7.vol.Hercu.in dispu. incip. Perusinus.colum.
78.in fi.versicu.11. Archi. in c.euphemium. 2. q.3. Bald.in ru-
bri.de cõsti.cũ l.fi.in me.versic quero. Bal.in c.tua nos.in fi. de
iureiur. Lap.in alleg.129.incip.factum super quo iuris colum.
221 8.post princ.vers.item nõ valet.sub tit.de cõuer.coniug q† sta-
tuta laicorum nõ possunt super matrimonijs disponere, vt per
Io. And.in c.statutũ.de hære.in 6. Ias.in l qui iurato.colum.fi.
nu.26.ff qui satisd.cog. Anto.in c.de sponsa.Iaso. in l. 2. §.q
si in patris.col.6.in prin.versi.quid tenendũ.J.tit.nostro. Aret.
in c.ecc esia.S.Marię.col.pe.in me.de consti. Alex.in cons.121.
inci.considerans verbis.post me.versi.& hoc comprobo.in 6.
vol. Lap.in alleg.26.incip. disputat primo.in prin. sub titul. de
222 translac.ad religio. Et quia † matrimonia debent esse libera ab
omni metu & impedimento.c.gẽma de sponsa.c.cum locũ &
c.requisiuit.eo tit. Oldr.in consi 16.incip.thema tale est. col. 1.
in princ. ver. ad primam.vbi tex.concor. Albe.in 2.par.sta.q 2.
incip.ex prędictis oritur.col.pe.in me.ver.ad aliud. Soc.in cõs.
3. inci.circa præsentẽ.in prin.in 1.volu. Spe.in tit.de sponsa.§.re
stat.post prin.ver.licet aũt.Bar.in dispu.incip.quęrit vtrum
iudex post prin.ver.3.Bar.in trac.differẽtiarum iuris ciuilis, &
cano.col.4.in me. ver. item alia differentia.colu.tradi.Campe.
in tract.dot q. 88. incipien. an eo ipso. ad fi.in 3.parte. Soc.in
l.obtinuit.post prin.ff.de condi.& demon.Ias.in l.rem quæ no-
bis.col.1.in 2.ff. de acqui.possel.Ias.in l.si ſt pu'or. in fin. ff de
ver.obl. Ias.in l stipulatio ista.§.alteri col.fi in fi.ff.eod.tit. Iaso.
in l.stipulatio hoc modo cõcepta.in princ.ff.eo.tit.Ias in l.si pę
nam in 1.no.ff.eo.tit. Barb.in l.si ita stipulatio. post princ ff.eo.
tit.Ias.in l.1.col.1.nu.4.C.de insti.& subst. Ias.in l. conditioni.
post princ.in 2.C.eo.tit.Ias.in l.1.post prin nu 9.ff.de in ius vo
can. Moder. His.in l Gallus.col.15.post me.versic. dum distin-
ctius.ff.de lib.& posthu. Anch.in repe.c.canonum.colu. 72.in
239 fine.versi. quid si statutum. extra de cõsti. † Et sicut statutum
tale non valeret, ita nec pactum quia bonum est argu.a statuto

ad pactum, parificantur enim. gl. in rub. C. de decre. decu. lib. 11. vbi Bart. glos. mag. ad fi. in l. non impossibile. ff. de pact. l. fin. ad fi. vbi Bald. C. de fideiuss. Bar. in l. alia. §. eleganter. ff. solu. mat. dicens semper procedere affirmatiue. Iaso. in l. properandum. §. sin autem alterutra. colum. 1. in me. vers. ego alias. C. de iudi. Ias. in l. si quando. § & generaliter. col. 2. nu. 10. C. de inoffic. testa. Bartol. in l. omnes populi. in 3. q. princip. ff. de iusti. & iur. l. 10. in authent. præterea. colum. 5. nu. 15. C. vnde vir & vxor. Iaso. in l. iusiurandum. colum. 1. num. 4. ff. de iureiuran. Floria. in l. si des. in princ. ff. de serui. vrba. prædio. Iaso. in l. si donatu rus. colum. 1. nu. 3. ff. de condit. cau. da. Anchar. in c. canonum. colum. 57. ad fi. versic. accedat. de constit. Soci. in l. cum filiusfami. colum. 2. in me. ff. de verbo. obligatio. Iaso. in l. quidam cum filium. colum. 8. nume. 23. ff. eodem titul. Alexand. in cõsil. 18. incipien. viso statuto. col. 1. in princip. versic. secundo in 6. volum. Alexã. in consi. 129. incipien. videtur prima considetatione. colum. 2. nu. 16 vbi quote in 6. volum. Alexan. in consil. 124. incip. animaduersis diligenter. col. 3. num. 15. in 6. volu. Alex. in consi 151. incip. viso themate. post prin. versi. confirmatur. in 7. vol. Campe. in tracta. dot. q. 79. incip. quia dictum. ad med. in 5. par. Campe. in q. 26 incip. an valeat. in med. in 5. parte. Campe. in q. 18. incip. quid si pater. post prin. in 5. parte. Alexand. in consi. 120. incip. quia oportune. col. fi. in fi. in 6. volu. Maria. in c. licet ratione. colu. 10. in me. ver. decimotertio. de foro compe. Maria. in c. si diligenti. post prin. versicu. 6. eodem titu. Soci. in consi 165. incipien. visis inuestituris. col. 9. in med. versi. 10. in 10. volu. & est duplicatum cum consil. 67. in 1. vol. Soci. in consi. 240. incip. circa præsentem. post prin. versi. secundo. in 2. volu. Floria. in disputa. incip. mulier. colum. pen. in fine. ver. in oppo Alexan. in disputa. incip. Sigismundus. colum. 46. in prin. versi. item confirmatur. Bal. in disputa. incip. statuto cauetur. col. 2. in fi. versicu. tertio. Soci in consi. 108. incip. supposito statuto. colum. 1. num. 5. in 4. volu. Hercula. in disputa. incipien. Perusinus. colum. 40. post prin. versi. octauo. & col. 58. in princ. Bald. in c. cum ordinem. colum. pe. in prin. versi. vt scias. de rescript. Bald. in c. clerici. post med. de iudi. Albe. in prima parte statu. q. 50. incipiẽ. item an valeat. Albe. in 2. parte. q. 125. incip. item quærit. † Vide tamen Bald. in c. clerici. post princip.

234 versic. sed hic quæritur. de iudi. vbi dicit, quòd statutum prohibens propter vitandum scandalum cõtrahi matrimonium cũ terrena sub pęna capitis tenet quo ad pœnam, quia non punitur matrimonium, quod est de iure diuino, sed eius qualitas. Bal. in capitu. tenor. in fi. de re iudica. dicens, posse apponi pœnam per statutum ciuitatis præterquam quo ad impediendum substantiã matrimonij. allegat Archi. corrupte. † Non omitto, quum

225 hic Imol. colum. penult. dicit, quod donatio constante matrimonio facta a rustico vel populari vxori nobili, puta quia confessus sit in instrumento se recepisse dotem, quam non acceperat valebit, quia sit causa remunerationis propter inequalitatem conditionis. Bart. in l. si voluntate. per glo. ibi. C. de dotis promiss. dicens illud esse suum nouum dictũ, & quod cõsuetudo illud obseruat. Bald. in l. 2 §. si. ff. si cer. pet. inferens idem esse, quando senex aliquis acciperet iuuenem puellam in vxorem. cũ pcor. vt p Iaso. in l. ex hoc iure colu. 11. in 55. ff. de iusti & iur. Soci. in l. 1. colu. 12. in 42. J. tit. nostro vbi dicit in dubio p̃sumi factũ cã remunerãdi, non aũt simulationis aut honoris. Ias. idem tenens in l. diuortio. colum. 4. post prin. ff. de ver. obl. vbi allegat Bald. in c. si cautio. post prin. ver. quid si confessio. de fi. instru. referẽtem hoc fecisse. d. Anto. de sclafanatis. Iaso. in l. suggestioni. col. pe. num. 18. C. de verb. sig. Ias. in l. si diuortio. col. penult. in princ. p. ff. de verbo. obliga. vbi quote. Campe. in tracta. dot. q. 52. incip. vtrum confessio dotis. colum. 1. post princ. versic. primo casu. in prima parte. Soci. in consilio. 66. incipien. frustra plenitudini. colu. 2. post princip. versic. præterea. in primo volu. vbi quote. Alexã. in consi. 31. incip. viso themate prædicto. col. 4. post prin. in 6. vol. Alexã. in consilio. 209. incip. ponderatis ijs. colu. 1. in 7. in vlt. volum. Soci. in regula. 427. incipien. testes in 6. in fi. Iaso. in l. si ita stipulatus fuero te sisti §. fi. post prin. ff. de verbo. obli. vbi dicit idem procedere, si pro bono pacis fieret talis promissio. allegat. c. 2. ver. vt pote de despon. impub. Doct. hic plura nõ ponunt, in quibus possem immorari, idcirco vela colligam propinquus portui. Scio non minus nõ seruare modum, qui. ĩ. rem. q̃ qui. s. qui astrictius, quàm qui effusius dicit. Idcirco frequenter audimus illum immodice & redũdanter, hunc ieiune & infirme. Alius excessisse consuetum modum, alius dicitur non implesse. E quæ vterq; sed ille imbecillitate, hic viribus peccat. Quod certe & si non limitationis maioris tamen ingenij vitium est. teste Plinio. At est gratior multis breuitas, fateor, sed inertibus, quorum delitias desianq; quasi iudicium respicere ridiculum est. Et quoniam audio nonnullos molestius ferre, quod in allegationibus copiosus sim, his velim responsum esse p ea, quæ dixi in proœ. repe. c. quoniam cõtra. de proba. Iudicio meo si in legali scriptore nouum aliquid desideretur, id debet, quod prosit, & quod approbatũ sit, non quod in perniciẽ tendat & scribentis & legentis desiderari. Prius enim q̃ nouæ subtilitates recipiantur & approbentur a legali schola, debẽt ab ijs proficisci, quia sibi primo ex veritatis cognitione & bonarum literarum eruditione authoritatem cõpararunt. Præpostere. n. ageretur cum ijs, qui prius subtiles, q̃ docti dicerentur. Satius igitur est, antiquorum doctrinis incumbere, q̃ nouis effingendis, vbi plures detractores quàm laudatores habiturus sis, vacare. Quid igitur dicet quispiam, nouo scriptori agendum est. Id in primis curandum, vt se scire, quæ ceteri sciunt, præseferat, vt ea approbare nouis decisionibus possit, si approbanda sint. Vt reprobandi, si quæ sunt inaduertenter a maioribus dicta, iudicium habeat non vulgare. Sed hoc non illa statim. Quid. n. maturiori etati reseruandum est, si repente vndecunq; dotissimi & exactissimi viri præstet officia. Nõ igitur temere prosiliendum est Sat celeriter fit, quod fit satis bene. Laudandus Iason, quòd ordinatius antiquorum scripta subordinauerit, laudandus Alexander. Fely. Barb. quòd copiosi fuerint. laudandi Raphaeles in subtilitatibus, laudandi Moder. qui antiquorum sententias probandas approben, improbandas improbent. Sunt nonnulla auribus audientium, dum referuntur, gratissima, sed quæ nec veritati accedunt, nec scribenti doctrinam augent. idcirco nec vtorijs, nec vtendum censeo, præterquàm in disputationibus, licet alias aliter censuerim. Hinc fit, quòd in his cõmentariolis veritati in hęrendo missam feci, quæ non approba tissima sunt. Tolerabilius enim patiendas illas obtrectationes existimo, quæ nos non subtilia dixisse, sed vera & vtilia, q̃ noua euanescentia acumina prædicent, quibus ego in disputãdo locum seruo. Quid enim est Zoilis non obnoxium. Acutũ, ingeniosum, doctum, dextrum, elegãtem. copiosum, & qui in scribendo multum candoris habeat, rarum inuenies. Ego in ijs, q̃ reperi rationibus & viribus bene munita, non vacaui oppugnationibus, in aliena. n. gloria nunquã corrugatã frontẽ habui tamen si postq̃ desiuimus facere laudãda, laudare quoq; ineptum videat quibusdam. Atque eorũ nõ facile insulto erroribus, quorum minor ingenia, quiq; in his studijs, quæ humanarum literarum flores, blandas poetarum illecebras, splendida rhetorũ ornamenta longe antecellunt, clarissimi extiterunt, in quibus grauius iudiciũ, q in effingendis nugis experitur. Quare lectores boni consulant, nec prius increpent, q̃ recte omnia intuãtur, ijdemq; ipsi meliora cudant. Improbe. n. agit, qui in alieno libro ingeniosus est, vnde quidam carpere vel noli nostra, vel e se tu scribe. Ita enim fiet vt cum idem quod ego experior, expertus fueris fortasse non ita acriter dentem acuas. Patauij. Mil. quingen. vigesimo. sexto. Franciscus Niconitus Nigrocorcyreus Dalmata.

REPETITIO.

Vincentij Saluioli ab Ocha Bononiensis Iurisconsulti in Rubr. ff. solu. matrimonio quemadmodum dos petatur.

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium duplex, verum & putatiuum.*
2 *Matrimonium quot modis soluatur iure.*
3 *Repudium non dari nisi ex causis in iure expressis, licet olim ex libera voluntate daretur.*
4 *Repudium an sit hodie permissum inter cõiuges, & quatenus, & quibus ex causis. & nu. sequen.*
6 *Subiectum an sit idem quod materia seu causa materialis. & numero. 9.*
7 *Materia triplex est.*
8 *Materia legum quæ sit.*
9 *Ablatiuos absolute positos denotare cõditionem propriam & expressam. & numero 22. & 26.*
10 *Participium etiam preteriti temporis positum absolute denotare cõditionem propriam & expressam.*
11 *Ablatiuus, soluto matrimonio, quomodo accipiatur in rubr. ff soluto matrimo. quemadmodum. dos peta. & num. 12. & 15. & 18. & 20.*
12 *Legis naturam esse, futuris negocijs prouidere.*
14 *Conditio de præterito vel præsenti falsa vitiat, nec vnquã habetur pro impleta, licet postea impleatur.*
16 *Lex quando comprehendat præterita & præsentia nedum futura.*
17 *Dotis dationem & restitutionem esse de iure gentium.*
19 *Alternatiuam veram esse cuius altera pars est vera.*
21 *Conditioni nõ repugnare quod preteritum tempus in se habeat modo contineat etiam futurum.*
23 *Verba nonnum quam impropriari ratione subiectæ materie.*
24 *Intellectus ad. l. qui fidẽ. circa clausulam, rato manẽte pacto. ff. de trãsact.*
25 *Verba hæc, arbitratu. Titij, an & quando faciant conditionem.*
27 *Ablatiuus absolutus quando denotet modum.*
28 *Ablatiuus absolute positus quando denotet dilationem.*

29 Intellectus ad l. 2. in prin. versi. sed si extraneum. ff. de vulga. & pupillar.
30 Dos an possit dici post solutum matrimonium. & nu. 32.
31 Intellectus ad l. 1. de fund. dotal.
33 Dos an sit sine matrimonio.
34 Statutum disponens quod filia dotata nihil amplius petere possit, an comprehendat eam, quæ non vult nubere, si tamen ei præstetur, quantum dotis nomine præstari deberet. & nu. 36. & 39. & 41.
35 Extensionē etiam in correctorijs posse fieri ex identitate rationis de significatione propria ad propriam. & nu. 112.
37 Extensionem licitam esse in correctorijs ex identitate rationis, vbi vel ratio expressa est, vel vnica reddi potest.
38 Extensionem in exorbitantibus fauorabilibus ex identitate rationis. & numero 115.
40 Extensionem facilius admitti in limitatorijs, quam in correctorijs.
42 Dos destinata a patre pro futuro matrimonio filie an sit dos, & an talis filia possit dici dotata. & nu. 44.
43 Destinatio facit aliquid censeri tale, licet improprie.
45 Statutum excludēs filias a patre dotatas a successione ipsius patris stantibus masculis an comprehendat eas quibus pater dotem testamēto assignauit. & nu. 47. & 48. & 54.
46 Statutorum potissime exorbitantium verba intelligenda esse secundū verum & propriam significationem. & quid si statutum est fauorabile. nu. 49. & 50. & 52.
51 Indefinitam equi pollere vniuersali non quidem proprie sed improprie.
53 Dispositio ad hoc vt procedat in casu improprie comprehenso, oportet in eo subesse eandem rationem quæ est in casu proprie comprehenso.
55 Qualitatem adiecta verbo debere adesse tempore denotata per verbum. & nu. 97. cuius limitationem vide num. 99. & 117.
56 Finis retrotrahitur ad principium, quando habet necessariam consequentiam a principio.
57 Dos assignata sponsalibus factis nondum tamen contracto matrimonio an sit dos proprie an improprie. & nu. 59. & 60.
58 Condictio nomen est generale ad omnes actiones in personam.
61 Dos an dici debeat ea, quæ data est pro matrimonio quod est nullum.
62 Dispositionem fauorabilem loquentem de dote habere locum in dote putatiua. & quid si dispositio sit odiosa. nu. seq. & 66.
64 Pactum de dote lucranda interpositum a marito an prosit ei in dote putatiua.
65 Maritum non lucrari dotem ex adulterio vxoris putatiuæ sicut lucraretur ex adulterio veræ vxoris.
67 Statutū quòd fœmina dotata non succedat extantibus masculis, an habeat locum in ea cui data est dos putatiua pro matrimonio putatiuo.
68 Dotata an dicatur ea, quæ matrimonium contraxit sine vlla assignatione dotis, cum tamen multa bona habeat.
69 Dos an proprie dicatur ea, quæ promissa vel legata est pro matrimonio iam contracto, sed nondum data, an vero sit dos improprie. & nume. 72. & 74. & 77. & 81.
70 Stipulationis verba proprie & stricte esse accipienda.
71 Offerendi verbum conuenire obligationi mere verbali nedum reali.
73 Stipulationes & conuentiones trahi ad casum omissum de quo verisimile est, quòd contrahentes respondissent, si interrogati fuissent.
75 Dos promissa nondum tradita quomodo dicatur seruire oneribus matrimonij.
76 Incipere & esse quando sint idem.
78 Stipulatio per quam donamus est donatio, aliter atq; ea per quam donare promittimus.
79 Dotem aliquando accipi proprie aliquando improprie.
80 Rationem alicuius dicti debere esse generaliorem ipso dicto.
82 Dotem promissam, cuius solutio collata est in tempus soluti matrimonij, nullo modo esse dotem.
83 Statutum, quòd vxore prædecedente vir lucretur dotem, locum habere in dote promissa soluenda constante matrimonio.
84 Statutum quòd filia dotata a patre vel habens dotem ab eo non succedat, an locum habeat in dote promissa vel legata constante matrimonio.
85 Dotis debitæ nomine posse retineri id, quod per se alias non est debitum.
86 Dotem proprie dici, quæ data est pro matrimonio recte contracto, quamdiu durat matrimonium, licet nec traducta sit vxor in domum viri, nec sequuta sit copula carnalis. & nu. seq.
88 Statutum quòd vir lucretur dimidiam partem dotis vxore mortua an habeat locum in sponsa de præsenti decedente antequam traducta sit in domum viri. & nu. seq. & 94.
90 Ratio statui præsumitur impulsiua, si statutum est generale, & ratio est specialis.
91 Causa impulsiua statuti cessans non facit cessare statutum.
92 Statutum disponens aliquid generaliter propter aliquam rationem specialem, cuius contrarium raro accidit, non restringitur ab illa ratione.
93 Statuti, quòd vir vxore mortua lucretur dimidiam partē dotis, plures esse rationes.
95 Statuti verba vbi conueniunt, conuenit & eius dispositio.
96 Saltem, particula est diminutiua denotans dispositionem verificari non solum in casu maiori, sed etiam in minori expresso.
98 Publice factum censeri, quod a persona publica vel coram ea factum est, atq; in ibi quod verbum, publice, intelligatur secundum communem vsum loquendi.
100 Consensum interuenientem post actum tantum operari, quantum si tempore actus interuenisset.
101 Dotem proprie dici post solutum matrimonium ante eius recuperationem. & num. 103.
102 Verbum, intelligitur, quando denotet veritatem.
104 Matrimonium prius censetur durare antequam vidua nubat.
105 Dotem soluto matrimonio amittere nomen dotis vbi equitas suadet.
106 Veritatis primordium plurimum operari etiam respectu eius qualitatis, quæ desiit.
107 Dotis appellatione an contineatur ea, quæ post solutum matrimonium recuperata est. & nu. 109. & 111.
108 Quasi, particulā positam per modum causæ denotare veritatem.
110 Hæreditas alteri restituenda dicitur hæreditas etiam postquàm est adita.
113 Dos consistens in specie an soluto matrimonio & ante restitutionem dicatur proprie dos.
114 Statutum quòd mulier habens liberos non possit testari nisi de quarta parte sue dotis, an locum habeat in vidua sive recuperauerit dotem siue non. & nu. 119 & 118.
119 Statutum, quòd mulier non possit relinquere vel donare de dote sua filijs secundi matrimonij plusquam filius primi, an habeat locum in vidua quo ad dotē sibi restitutā. & quæ sit ratio huius statuti. n. 121. & 122.
120 Mulieres natura mutabiles esse.
123 Dotis appellatione an veniat id, quod pater obtulit monasterio pro ingressu filiæ suæ in illud monasterium. & nu. 125.
124 Significationem sumptam a communi vsu loquendi & potissimum a vulgari esse impropriam, an sit indistincte verum.
126 Statutum excludens filias dotatas a successione patris an locum habeat in filia ingressa monasterium, pro qua pater obtulit dotem monasterio.
127 Dotis paruitas an operari possit vt non dicatur dos. & nu. sequen.
129 Dotis diffinitio ex Azone.
130 Dotis diffinitio ex sententia Bartoli.
131 Dos vt dici possit, an oporteat eam dari, an vere sufficiat tradi.
132 Dos an possit dici, licet non detur pro oneribus matrimonij sustinendis.
133 Dos an sit id quod datur in dotem, an vero sit ius aliquod vniuersale. & num. 137. & 140.
134 Verbum, relinquo, quando denotet institutionem.
135 Fructus & accessiones augent res vniuersales, non etiam particulares.
136 Pretium succedere loco rei in vniuersalibus, non etiam in particularibus.
138 Intellectus ad l. fi. C. de senten. quæ sine cer. quan.
139 Dominium in vniuersalibus transferri sine traditione.
141 Vniuersitatem rerum dupliciter considerari.

HAnc Rubricam Commentantur plurimi præcipuæ authoritatis viri, maxi. Bar. dux studiosorum iuris in princ. suæ lecturæ super Infor. quæ
an verè fuerit ipsius Barto. quamuis dubitauerint aliqui, maxime Salic. in l. cum ex filio. in
princ. ff. de vulg. & pup. & ante eum Ias. in l. quidam cum filium. in
pe. col. in ver. lectura super Infor. ff. de verb. obli. tñ hodie non
dubitatur, quin fuerit & sit Bar. vt tenet Ias. ff. d. loco, & clarius
patet ex dictis Modernorū in prima apostilla ad Bar. hic. Et quamuis tot clarissimi viri super ea scripserūt tñ in ea sicut & in alijs
locis sunt multa, quæ adhuc veritatis enucleationē desiderāt.
qđ diuina prouidentia factū puto, ne hoīes vllo tpe sint ociosi, sed semper habeant, quod meditentur & faciant. Et vñ co-
1 gnoscant, quàm imperfectus sit humanus intellectus. † Pro intelligentia huius Rubr. & suæ materiæ præmitte, quod matrimoniū
quoddã est verũ, quoddã nõ est verũ sed putatiuũ, verũ matrimoniũ est, qđ legitime ɔ̃ctum est, putatiuũ & non verũ dr̃ id,
qđ non legitime ɔ̃ctum est, sed ɔ̃hentes putant illud esse legitimũ, quia ignorāt impedimentũ quod impedit ipsum esse legitimum. si n. sciuissent impedimentum, tunc nullo modo esset matrimonium. Sic duplex est dos, videlicet vera, quæ datur
vel promittitur pro matrimonio vero, & putatiua, quæ datur
vel promittitur pro matrimonio putatiuo, q dr̃ quasi dos, & per
ea ɔpetunt quasi priuilegia dot. s. l. si cũ dote. §. fin. ff. tit. illo, &
2 ibi notatur. † Item præmitte, quod iure Romano matrimonium
soluitur pluribus modis, videlicet morte, captiuitate, & quacunque seruitute, necnon diuortio. l. 1. ff. de diuor. diuortium
autem nõ potest fieri nisi misso libello repudij. l. cõsensu. C. de
3 repud. † quod repudiũ non potest dari nisi ex causis ibi expressis. licet antea posset diuortium fieri ex libera voluntate, vt ait
Imo. hic col. 3. in versic. in alia gl. ibi quod multis modis, &c.
qui tamen ad hoc nihil allegat, sed ad hoc tu videas glos. in d.
l. consensu. C. de repud. in verbo, sin autem aliter. & istud ius
fuit etiam apud hæbreos, vt patet in c. si qua fuerit. §. 1. inci. sed
obiicitur. 31. q. 1. & idem est apud paganos. cap. fin. 28. q. 1. sed
postea superuenit lex euangelica, quæ habetur Matth. c. 19. &
Marci c. 10. vt. s. quos Deus coniunxit homo non separet. & vt
vxor non dimittatur nisi ex causa fornicationis. cuius euangelij meminit tex. in c. gaudemus. de diuor. & glo. ibi in verbo, in
euangelio, & tex. in c. cum per bellicam. 34. q. 1. in versicu. sed
quia nouimus. & tex. in cap. dixit dominus. 32. q. 1. & c. aposto-

lus.32.q.7.& tex.in cap.2.de translatio.epis. c. quos Deus.33.q.
4 2.c.ex publico.de conuer.coniu.hæc† autem doctrina euange
lica declaratur per huiusmodi distinctionem, quia aut interue
nit cõcubitus seu copula carnalis, & tunc ante mortem nullo
modo potest dissolui totaliter matrimonium valide & legiti-
me ꝯtum, etiam si papa dispensaret. c. ex publico.de conuer.
coniu.vbi glo.no.in versi.consumatum. quod declaratur pro-
cedere clare, si copula sequuta est ad consumationẽ matrimo-
nij.quid autem si præcessit copula,& sequutum est matrimo-
nium ad confirmationem copulæ? vide Bal.dubitãtem in c.fi.
in fi.de translat. epi. vbi vr̃ dubitare, licet Claudius hic referat
eum dicentẽ idẽ quod quãdo sequuta est copula. sed quãtum
ad cohabitationem tñ potest qñq; aliter q̃ per mortem solui,
puta ex causa fornicationis. d. c. dixit dominus. 32. q. 1. notant
Anto.& Abb. in c. maritus.de adulter. declarantes per am-
pliationem & limitationem, vt ibi. item si alter quærit alterum
trahere ad aliquod pactum mortale, nec ab hac prauitate com
pesci potest.c.2.incip.quæsiuit.& ibi not. Abb.in versic.2.quæ-
ro de diuor.post Inno.ibi.& in c.1.de adulte. Item propter hæ-
resim alterius eorum. cap.de illa.de diuor.& ibi doct. maxime
Abb.in c.ex parte.de conuer.coniu.in versi. Nos autem. Item
propter seuitiam vnius cõiugis tantam, vt alteri trepidanti nõ
possit sufficiens securitas prouideri.cap.literas.in fi.de restitut.
spol. quid aũt de ingressu religionis coniugum carnali copula
coniunctorum, vide in c.scripsit.27.q6.2.& in tit.de conuersi.
5 coniug.quasi per totum.† aut non interuenit copula carnalis,
sed solus consensus de præsenti, & tunc dicendum est, tale ma
trimonium ante mortem solui posse vno coniugũ ingredien-
te monasterium etiam inuito altero, adeo ꝙ alter potest iterũ
coniugari si continere non potest.c.2.de conuer.coniug. c. ex
parte.de conuer.cõiu.in versic.nos tamen. & idem ex dispen-
satione Papæ secũdũ gl.fi.communiter approbatam in d. c.ex
publico.de conuer.coniu.& ista faciunt ad q.glo.primæ hic in
versic.4.& vlt.vt ibi dicemus.s. an iste tit.procedat, quocũque
modo solutum fuerit matrimonium. Bart.hic ante ingressum
huius Rub.ponit quædam verba spectantia ad totum hunc li-
brum, sed quia sunt mutilata ideo suppleo illa ex dictis Imo.&
Alexan.hic in prin.& ex alijs.j.addendis. Igitur sciendum est,
quòd hic non est caput libri totalis, immo nec particularis, cõ-
siderata diuisione legislatoris, vt ait Barto. hic, & infra in versi.
oppo.primo.& glo.1.hic in versic.-.nota per.§.alterutri. posi-
tum in proœmio ffrorum, inducendo vt in glos. prædicta.ideo
hic omittentur ea quæ in aliorum librorum principijs dici cõ
sueuerunt, videlicet quod sit subiectum legalis sciẽtiæ, quæ cã
efficiẽs, finalis, formalis, materialis, quis titulus libri, & cui par
ti philosophiæ subijciatur, de quibus per doct.communiter in
6 prin.C.& ffrorum.& decretalium &c.† vtrum autem subiectũ
& materia seu causa materialis sint idem, vide Imo.in Rub.j.
de verb.obl.in princ. vbi refert communẽ opi. esse ꝙ sint idẽ.
licet contrarium teneat Guil.de Cun.in proœmio ffrorum.de-
mum remittit se ad notata per Io.de Lignano in proœ. Decre
7 talis. Ego† puto dicendũ, ꝙ triplex est materia, vna ex qua ali-
quid fit vt in §.cum ex aliena Instit.de rerum diui.l. adeo. §.cũ
quis.ff.de acq.rer.do.l. Labeo. ff.de supel. le. vnde dicimus, ꝙ
ex materia farinæ fit pasta, & ex materia metalli fit statua, & ex
materia ligni fit scãnum. secũda & tertia species materiæ sunt
materia in qua vel circa quã aliquid fit.l.librorũ.in princ. ff.de
lega. 3. de qua loquitur Tullius in primo lib. artis Rhetoricæ
in c.de genere artis. dũ tractat quæ sit materia Rhetoricæ vel
medicinæ.aut alterius artis.ait enim materiam artis esse illam,
in qua omnis ars de qua agitur versatur.vnde medicinæ mate-
riã dicimus morbos & vulnera, qa in his omnis medicina ver-
satur.& sic de singulis. & ista colligi possunt ex dictis per Azo.
in princ.C.& Bald.in rubrica.ff.de iusti.& iure. & Ange. Are.
in Rubr. Instit.de iusti.& iure.& Abb.in Rub.proœm.Greg.
in fi.& de multiplici materia habetur apud Arist.in 1.physico
8 rum.† Modo ad propositum ex qua factæ sunt vel fieri possent
leges, sunt bonum & æquum.l.1.in prin.ff.de iusti.& iur. sicut
maior & minor dicuntur materia, ex qua fit vel deducitur cõ-
clusio, secundũ Arist.vbi s̃.mã, ex qua factus est lib.ffrorum vel
Codicis, sunt leges antiquæ enucleatæ. Item mã, in qua fundat̃
vel fundari põt ius vel lex, est sĩr bonum & æquum. Item mã
circa quã versatur ius vel lex promulgando, est sĩr bonum &
æquum, vel disponẽdo sunt negocia hominũ sapientia, pactũ,
vel vltima voluntas, vel maleficia, aut iudicia, vel est homo po
9 liticus dirigibilis in bonũ politicũ s̃m alios.† Vtrum aũt omne
quod vocatur materia iuris vel legum, vocet̃ subiectum iuris
vel legũ, pro rñsione vera considerandũ est, ꝙ s̃m philosophos
substantiuũ proprie respicit habitum præsentẽ, materia vero
etiam absentem & recipiendum. v.g. metallum, antequam ex
eo fiat statua, est materia statuæ, sed nõ subiectũ statuæ. postq̃
vero facta est statua, metallũ est materia & subiectũ statuæ. Igi-
tur in legibus iam factis quicquid est materia legis est etiam
subiectum legis, & econtra, sed in faciendis id quod est mate-
ria legis, non est subiectum legis. His declaratis, transeo ad
Rubricam nostram, quæ diuiditur in duas partes secundũ Ro-
man.quem refert Iaso.in quadã lectura antiqua: nam secundũ
ipsum Roman. prima pars ponit conditionem: secunda pars,
quæ est ibi, quemadmodũ, ponit dispositionem. Tu potes ali-
ter diuidere in duas partes, in prima ponitur casus, in secunda
ibi, quemadmodum, ponitur interogatio. Vtrum autem diui-
sio Romani sit bona, patebit ex his.quæ dicam statim de signi-
ficatione illorũ verborum (soluto matrimonio) & ex his, quæ
de verbo, quemadmodũ, dicã sup gl. in verbo, quemadmo-
dum. Solent authores etiam sapientissimi quandoque, dum
scribũt, dormitare, & quæ dormitãtes somniant, pro veris nar-
rare, quod hic contingit Iasoni alias cordatissimo, qui perpe-
ram intelligens hec verba (soluto matrimonio) colligit ex eis
9 impugnationem duarum communium regularum, † quarũ
vna est, quod ablatiui absoluti denotat conditionem propriã
& expressam, vt habetur in l.ab emptione.ff.de pac. vbi Bart.
& alij hoc notant.quæ regula colligitur etiam ex dictis Bar.in
l.1.in 7.q.ff.de condi.& demon.in ratione sua. secunda regula
10 cõmunis est, † quod participia etiam præteriti, temporis posi-
ta absolute faciunt conditionem non impropriam nec tacitã,
sed propriã & expressam s̃m Bar. in d.l.1. in 7.q.ff.de condi. &
demon.quæ duæ regulæ nedum sunt cõmunes, sed etiã verissi-
mæ.pro quibus tu omnino videas tex.in l.si statu libera.§.fi.in-
ci. Si quis.ff.de statu l.vbi tex. expresse vocat conditionem id,
quod denotatur per illa verba.rationibus redditis, tamen ipse
Ias. vt dixi, conatur illas duas regulas impugnare nedum per
hanc Rubricam in dictis verbis a se male intellectis, sed etiam
per alia iura in simili, quæ similiter nõ bene intellexit, propter
ea in huiusmodi errorem incidit. ideo ad vitãdum hunc erro-
11 rẽ quæro, † quomodo accipiãtur hæc verba, soluto matrimo-
nio, posita hic, & in l.2.in prin.j.e.& in alijs similibus locis, di-
co igitur, quod debẽt ita accipi hæc verba.l.si solutum fuit vel
est, vel erit matrimonium.de vltima significatione.s. ꝙ intelli-
gatur si solutum erit &c.non est dubium, quicquid in contra-
12 rium voluerit Ias.quia † natura legis est, futuris prouidere ne-
gotijs.l leges & constitutiones C.de legi.c.fi.de consti.testa.l.
fi.in fi.l.iubemus in fi.C.de cura.furi.l.1.in fi.C.de cadu.tol.pro
hac vltima significatione fac.l.cum quærebatur.ff. de ver.si-
gni.vbi in contractu intelligitur soluto.i.si solutum erit, ergo
idẽ fortius in lege, cuius natura est prouidere futuris negotijs
vt.s.ad quod facit, quod nota.Bar.in Repet.l.omnes populi.ff.
de iustit.& iure, in 6.questione prin.in versi.Pono aliud.vbi ver
bum, fuerit, positũ in statuto accipitur de futuro, & in ea. 6.q.
princ in versi. quid de tempore. vbi verba legis etiã de præteri-
to vel præsenti continent futurum cum lex semper loquatur.
facit glo.in l.1.ff.de condic.ex lege.dum exponit, est pro.erit.
facit quod no Bart.in l.illicitas.ĩ prin.ff.de offic. præsi. vbi ver-
bũ.etiam præteriti tẽporis in statuto exponit̃ per futurũ. hanc
13 vltimam interpretationẽ † confirmo vltra doc. quia si illa ver-
ba (soluto matrimonio) exponerẽtur, tãtũ de præsẽti vel præ-
terito, non autem de futuro, sequeretur, ꝙ in matrimonijs nõ
solutis tẽpore huius tituli cõditi, licet postea soluta fuerint, nõ
14 haberet locum dispositio huius tituli.qa † conditio de præte-
rito vel præsenti quæ est falsa vitiat, & nunq̃ habetur ꝓ imple-
ta.licet postea impleat̃, s̃m Bal.in l.1.in 10.oppo.C. de insti. &
substi.sub cõ. fac.ꝑ l.cũ in scdo.ver.in præteritũ.ff.de inui.rup.
15 irritoq; test.& sic † ꝓbata est vltima expositio, ꝙ intelligat̃ (so-
luto mr̃imonio).l.si solutũ erit, ꝙ aũt vera sit prima & scda ex
positio.s.ꝙ intelligat̃ si solutũ fuit vel est &c.ꝙ ita ꝯprehendat
ẽt matrimonia soluta tẽpore compilationis huius tituli vel an-
16 te probo. † quia licet regulariter lex non comprehendat nisi
futura, tamen quatenus continet ius antiquum, vel eius decla-
rationem aut confirmationem, comprehendit etiam præte-
rita, & præsentia, vt not. communiter doc.maxime glo.& Bal.
& Ioan. Ant.in d.c. fina.de constit. & ibi. Philip. per tex.in §.1.
in authe. de filia. ante dota in na.& per ea quæ habentur in c.1.
de transla.& in l.bene a Zenone.C.de quad.præscrip.& per alia
adducta per dictos doct.in d.c.fina.de consti.sed iste titulus cõ-
tinet ius legum conditarum ante eius compilationem, immò in
17 aliquo continet iusgentium, † quia datio & restitutio dotis est
de iure gentium. vt nota.per Bar.& alios in fi.huius Rub. per
l.eas s̃.de capi.dimi.ergo & c.& vltra suprascriptam expositio-
nem dictorum verborũ, adde ꝙ debent subaudiri hoc modo
videlicet.soluto subaudi, & non reintegrato secundũ Pau. de
Cast.hic p.l.dotẽ.s̃.de iure dot. Eodem modo puto exponẽda
illa verba(diuortio facto) de quibus in l.diuortio.in pri.j. eod.
18 † Post.expositionem dictorum verborum videamus, quid illa
sic exposita importent, & dico, quod importent suppositionẽ
terminorum præteritorum, presentiũ, vel futurorũ. vt sit sen-
sus, supposito ꝙ solutũ sit matrimoniũ in præterito, præsenti,
vel futuro &c. nam philosophi accipiunt suppositionẽ termi-
norũ ẽt in futuris, vnde dicunt hanc propositionem posse esse
verã, videlicet, decapitatus cantabit.qa verbũ decapitatus sup-
ponet

ponit pro illo qui fuit vel erit decapitatus. & sic possunt verifi-
19 cari in decapitando. quia † ad veritatem alternatiue sufficit al-
teram partem esse veram. l. si hæredi plures. ff. de condit. instit.
cum similibus, licet Bald. strictius accipiat suppositionem ter-
minorum in d. l. 1. in 1. oppo. C. quando non pe. par. & quate-
20 nus hæc † verba, soluto matrimonio, supponunt terminos prę
teritos vel pręsentes, & sic certos, non denotant conditionem,
quia tunc non potest esse conditio, & sic non possunt habere
potestatem conditionis. l. cum ad pręsens. cum duabus legibus
sequentibus. ff. si cer. peta. & c. patet ex dictis Bald. in l. 1. C. quan-
do non pe. par. circa 1. vel. 2. colum. in versi. Modo contra hanc
legem, & in versicu. Sed tunc quomodo. & faciunt dicta Bar.
in l. 1. in diffinitione conditionis. ff. de condi. & demonstra. qua
tenus vero supponunt terminos futuros, & sic incertos deno-
tant regulariter conditionem. vt habetur in d. l. ab emptione.
ff. de pac. & in l. euictus. ff. de euic. & in l. a testatore. ff. de con-
dit. & demō. & in l. acceptis. ff. ad l. falci. in l. 2. §. videndum. ff.
ad Tertul. & sic patet quod ista Rubrica & alia iura similia nō
contradicunt dictis regulis communibus, quia in istis iuribus
verba illa, soluto &c. non denotant tantum tempus præteritū
vel præsens, sed etiam futurum, vt s. ideo pñt denotare & de-
notant conditionem, quatenus respiciunt tempus futurum,
seu casus futuros, in quos suspenditur effectus petitionis seu
repetitionnis, de qua in hac Rubric. & in l. 2. in prin. j. eod. cum
similibus. Nec obstat, quod illud participium, soluto, sit præ-
teriti temporis, quia ex quo determinat seu respicit verbum,
petatur, quod est futurum optatiui, licet possit etiam esse præ-
sens subiūctiui, quo casu iudicat vt de futuro. iuxta docti. Bar.
in l. omnes populi. ff. de iusti. & iure, in 6. q. prin. in versic. Pono
aliud &c. & sic præteritio verbi, soluto, verificatur respectu ver
bi, petatur, quia vt peti possit, oportet quod matrimonium fue-
rit prius solutum, tamen quantum ad tempus huius tituli con
ditio respicit futurum, quia dispositio huius tituli comprehendit
matrimonia in futurum soluenda, vt s. ideo facit conditionē
vt patet ex notatis per Bar. in extraua. ad reprimen. in prin. in
21 verbo. ruptis. non enim repugnat † conditioni, quod habeat ali-
quam præteritionem, dummodo etiam contineat futurum, vt
no. Bart. in d. l. 1. in 7. q. prin. ff. de condi. & demon. imo vt sit
conditio, videtur vtrunq; necessarium. s. quod cōtineat casum fu-
turum post actum dispositiuū, in quem suspendatur disposi-
tio iuxta doctri. Bar. in l. 1. in princ. ff. de cōdi. & demostr. Item
præteritum ante effectū dispositionis l. Thais. §. stichus. ff. de
fideicom. lib. alioqoin non esset conditio, sed aliud, puta mo-
dus iuxta nota. per Bart. in l. quibus diebus. §. termilius. ff. de
conditioni. & demonstrationibus. columma. 2. ver. secu. quid si
22 testator. & Imō. in l. huiusmodi in princip. ff. de lega. 1. † Non
obstat etiam, quod ablatiuus absolutus dicatur habere alias si-
gnificationes, vt patet in iuribus hic allegatis per Iaso. & Mo-
der. & vt patebit inferius. quia rñ. quod aut habet alias signifi-
cationes simul cum prædicta, & hoc nō contrariatur dicte coi
conclusioni, quia cōis cōclusio non negat, quin possit habere alias
significationes, sed tm̄ dicit, quod cōmuniter habet istam, quod signi
ficat conditionem, qñ respicit verbū futuri temporis, vt patet
ex iuribus s. allegatis iuncta doctri. Bartol. in d. extrauag. ad re-
primen. in prin. in ver. ruptis. aut habet alias significationes, &
non illam de qua in communi regula, quia cum aliis significa-
tionibus nō habet significationē conditionis, & tunc illud est.
quia materia subiecta in illis casibus nō patitur quod sit conditio,
vt. j. patebit. & ideo p hoc nō reddit falsa cōclusio cōis dicēs,
ablatiuū absolutū denotare cōditionē, quia intelligitur loqui,
qñ materia subiecta id patitur, & non aliter, sicut dicimus regu
lariter verba pprie intelligenda esse, & tamen hoc procedit ita
demū, si materia subiecta id patitur, secus si materia subiecta
23 aliud suadeat. † nā ratione subiectæ materiæ verba improprian
tur. l. si olei. cum glo. C. loca. l. pater seuerinam. §. conditionum
verba. ff. de conditionibus & demonstrationibus. no. Alexan.
in l. ait prætor. in fi. prin. ff. de re iudi. & consil. 5. quarto. vo. vers.
Et verba. vbi allegat multa ad hoc. faciunt nota. per Bartol. in
d. §. termilius, & per Imō. in d. l. huiusmodi. in princip. Et ex
hac rñsione generali pōt colligi solutio ad omnia adducta per
Ias. & Moder. cōtra dictas cōclusiones veras & cōmunes. Nā
in casu l. fidei cōmissa. §. cū esset. ff. de lega. 3. & l. si seruus. §. q
margaritam. ff. de lega. 1. denotat cōditionem & dispositionē
non regulariter, sed cum limitationibus & declarationibus no
tatis ibi, & per Bart. in l. a testatore. ff. de conditionibus & de-
monstrationibus. & late per Alex. consilio. 124. 2. vol. incipien.
Viso & mature discusso. colum. 8. versi. 8. non ob. & in consi-
lio. 198. eiusdem vol. incipiē. Viso pręstanti cōsilio. circa fi. ibi,
sexto non ob. & in casibus in quibus vtrunque significat, non
24 offenduntur dictæ regulæ, vt supra. † In casu. l. qui fidem. ff. de
transi. illa verba, rato manente pacto: nō inducunt conditionē,
sed tamen disponunt, quia mā subiecta ita dictat. nam absur-
dum esset intelligere, quod pena transactionis deberetur sub con
ditione, si rata habebitur. Præterea ibi illa dispositio sit expres-
se sub conditione cōtraria, videlicet si fides transactionis fran
gatur, seu cōtra placitum fiat. ergo non potest intelligi, quod ea
dem dispositio sit facta sub duabus conditionibus cōtrariis. & hoc
videtur magis satisfacere, q̄ id quod circa illam l. notat Ias. in l.
ab emptione. ff. de pact. in 2. notat. In casu. l. 1. in fi. ff. de leg. 2.
illa verba, arbitratu Titii, non faciunt conditionem, quia ma-
25 teria subiecta id non patitur. nā † quandoq; illa verba, arbitra
tu Titii, accipiuntur pro arbitrio solius Titii, non autem acci-
piuntur generaliter pro arbitrio boni viri, vt est regulariter. l.
si quis arbitratu. ff. de verbo. obliga. & vbi plene nota. per glo.
& doc. & tunc quia denotant incertum, videlicet, an & qd Ti-
tius arbitrabitur, ideo tunc denotant conditionem. d. l. si quis
arbitratu cum ibi notatis, vbi Bartol. & alii allegant etiam ad
hoc. l. fi. C. de cōtra. emp. & l. si merces in prin. ff. loca. q̄ iura fa-
ciunt a simili, & ab identitate rationis, qñq; vero illa verba ar-
bitratu Titii non intelliguntur ita stricte vt sonant, sed lex in-
terpretatur illa plenius. s. vt intelligantur non de solo arbitra-
tu Titii, sed etiam de arbitratu boni viri, vt est specialiter in vl-
timis voluntatibus, ne Titio non arbitrante pereant, secundū
gl. & doc. in d. l. si quis arbitratu. & sic nō denotant cōditionē
d. l. 1. in fi. ff. de lega. 2. ratio est, vt dixi alias in d. l. si quis arbitra-
tu. quia non est dubium, an arbitratus sit futurus, sed certum
est arbitratum futurū esse vel Titii, vel boni viri, nec est incer-
tum quid arbitrandum sit, quia arbitrandum erit id, quod con
uenit arbitrio boni viri, scilicet vt legatum detur pro viribus
patrimonii, & hoc est quod voluit dicere. d. l. 1. in fine. de leg. 2.
ibi, cum placeat in legatis &c. Nec ob. si opponeretur de l. cum
stipulatus sim mihi a Proculo. ff. de verbo. obliga. vbi non su-
mus in vltimis voluntatibus, sed in contractibus, & sic non re-
ceditur a persona, & tamen non facit conditionē, sed monitio
nem, vt notat. Bar. ibi in 3. & 4 oppo. nam respon. illud esse,
quia illa verba erant apposita tempori certo, vt patet in tex. &
operi certæ formæ secūdū cōmunem intellectum Bar. & alio
rum ibi. & a Thas. rñsione. facit qđ not. Bal. in l. 1. in 11. oppo.
ff. de leg. 2. vbi distinguit, an ablatiuus absolutus cadat super
26 certo, an super incerto † In l. facta. §. rescripto. ff. ad Treb. non
probatur intētio Ias. imo probatur ibi contrariū. s. quod re-
gulariter & in dubio facit conditionem non modum, vt patet
in illo text. ibi, quia quanto tardius quisq; pecuniam dat, tan-
to tardius ad fideicommissum perueniet. & idem clarius habe
tur in l. a testatore. ff. de condi. & demonstra. vbi Imo. & Pau.
27 de cast. hoc notant. est verum † quod Imo. & Alex. in d. §. re-
scripto. & glo. & Imo. in d. l. a testatore. fatentur ablatiuos ab-
solutos quandoq; denotare modum. & hoc sentit etiam. d. l. a
testatore. in fin. sed verum est, quando clare constat de mente
testatoris, quod voluit esse modū, alioquin in dubio pręsumitur
conditio vt super. In d. l. de submersis. C. de naufra. lib. 11. ibi, le-
uato velo. & ibi, in articulario absoluto, non denotat conditio-
nem, sed disponit ratione subiectæ materiæ, quæ nō patitur quod
conditionem inducat, ne frustratoria sit lex illa. l. creditor. la se
cunde. §. fina. ff. qui po. in pigno. ha. quam Ias. adducit pro se,
facit contra eum, quia ibi ille ablatiuus absolutus pecunia au-
tem soluta, denotat suppositionē terminorum futurorum cū
28 pteritione. i. si soluta erit pecunia. & sic facit conditionē. † In l.
talis scriptura. in prin. ff. de leg. 1. allegata ptra cōem cōclusio-
nē p repetētes hic, nō ablatiuus ille, annua bima trima die, de-
notat nō pditionē, sed dilationē, quia cōtinet certū tps nō incer-
tū, & sic intellige illū tex. & doctri. Bal. in l. 1. in ver. 5. quæro. C. de
lib. prete. vbi ait, quod ablatiuus absolutus qñq; denotat nō pditio
nē, sed dilationē. ad qđ vide Bal. in d. l. 1. ff. de lega. 2. in 11. op-
po. Item ad hoc vide Bart. in l. 1. in 7. q. ff. de condi. & de. dum
vult, quod participia futuri temporis non denotent conditio-
29 nem, quando habent limitationem certi temporis. † Circa l. 2.
in prin. in versicu. Sed si extraneum. ff. de vul. & pu. quæ allega
tur cōtra d. cōem cōclusionē Ias. in quadā lec. antiqua respon-
det, quod ille tex. procedit ideo, quia ille ablatiuus, filio præcedēte.
est positus gratia frequentioris vsus, quod probant repetentes
Taurinates per hanc Rubric. tu vide gloss. ibi in verbo, filio
præcedente, & dic quod ibi materia subiecta non patitur, quod il-
le ablatiuus cōditionem faciat, ne resultet prauus intellectus.
nā dicit ibi quod potest quis substituere & pupillariter pupillo ex-
traneo instituto, si eum loco nepotis adoptauerit vel arroga-
uerit filio pręcedente, nam ille ablatiuus filio pręcedente non
potest stare conditionaliter siue referatur ad tempus adoptio
nis, ne sit cōtra §. licet. insti. de adop. & ptra l. adoptare. ff. de adop.
siue referatur ad tempus mortis, ne sit cōtra versicul. posthumis.
positum in prin. d. l. 2. ff. de vul. & pu. & ideo cum nō possit sta-
re cōditionaliter nec dispositiue, intellig. ē dictū gratia frequē-
tioris vsus tm̄, quia licet ēt non habēs filiū possit adoptare vel
arrogare quē in nepotē, tn̄ frequentius euenit, quod nepotes ado
ptantur vel arrogantur, cum præcedat filius, vel dic vltra doc.
quod aliter possunt exponi illa verba, filio pręcedēte. l. in insti-
tutione vel exhęredatione, de qua prædixerat ibi vt versic. pla-
ne. & tunc denotabunt cōditionē. ac si dixisset, filio prius insti-

tuto vel exheredato, seu [illegible] filius prius erit institutus vel exhere
datus, pōt nepoti adoptato vel arrogato substitui pupillariter.
In.l.3.§.deinde.ff.de incendi.rui. naufrag. textus ille non facit
ad propositum, quia ibi non est ablatiuus absolutus, cum rega
tur a verbo aliquo, vt patet in l.1.in princip.eo. tit. Præterea ne
gatur, q ibi nō denotet conditionem, imò eam denotat, cum
respiciat futurum cum præteritione, vt patet ibi, dedisse dicet.
In.l.si mandato.§.fi.ff.manda.vbi gl.exponit, mandato.i.pro-
pter mandatum, dic q nō propterea impugnatur communis
pclusio, cū n.propterea loquat, q nō denotet cōditionē, imò
eam denotat & est ac dixisset, qđ si sequutum fuerit mandatū
debitoris aio nouandi, qđ creditor agat cōtra fideiussorem, li-
beratur debitor. in l. [illegible] quod.§.si penus. ff. de penu le [illegible],
excepto vino, denotat [illegible] & sic dispositionem nō
cō [illegible], ne [illegible] & quia subiecta materia nō
patitur, qđ ibi sit conditio, esset enim sermo ineptus, si resolue
retur in conditionem. In.l. diuortio.in princip. [illegible] non facit
contra cōem cōclusionē, sed pro ea [illegible], & resol-
uitur sic.i.si diuortium factū erit & similiter in l.1.C.de [illegible]
[illegible]ibi, cum eo consilio, iunctis notatis ibi per Bald.nō est abla-
tiuus absolutus, quia regitur ab aliquo verbo, ideo nō facit ad
hanc materiam. Ex prædictis conclusiue patet, quod ablatiuus
absolutus habet duas principales significationes, videlicet, qa
disponit, item suppositionem terminorū denotat, vt patet ex
pdictis, & ex notatis p Bal.in l.1.in prima oppo[illegible].qñ non pot.
par. & qñ non pōt significare vtrūq; significat alterū eorū. &
qñq; neutrū eorū, sed aliud, fm q subiecta mā patitur, & quā-
do denotat suppositionē terminorū, [illegible] terminū
incertū cū aliqua pteritione, denotat cōditionē, alioquin deno-
30 tat aliud, vt s. Et ide puto de participio absolute posito.† No-
ta ex hac Rub. in ver. dos secunda. [illegible] qđ ē soluto [illegible]
dicitur dos sed nomē dotis durat, cōcordat Rob. [illegible] in mul
tis legibus quæ sunt sub his titulis cont [illegible] notabile [illegible]
Pan.de Cas.in c.de l.[illegible].ff.de iur.dot. [illegible] de
donante ne [illegible] dos non potest esse, [illegible] est matrimo-
nium & nomē matrimonii [illegible] respondet [illegible]
dum [illegible] non est [illegible]
[illegible] sit, qa tūc ē dos, donec sit recup[illegible]
dota [illegible]
31 vide licet [illegible] dotalis [illegible]
ctio sed debet [illegible] ponitur [illegible] ad
legem Iuliam phibentem alienationem [illegible]
ma fallentia est quando [illegible] dotalis [illegible] alie-
natur [illegible] matrimonio
[illegible] mari-
to, & sic soluto matrimonio [illegible]
32 Alex. [illegible]
ta de [illegible]
coperiens [illegible] quicit
[illegible]
ca & c. & idē [illegible] nota-
bile & Bar. ante [illegible] marito. [illegible]
in [illegible] casu. Sed [illegible] dubitatur
generaliter apud [illegible] quādo dicatur dos, & in casibus in
quibus [illegible] procedat proprie vel improprie. in qua
materia [illegible] considerat 4 casus ponens 4 con-
clusiones. Iaso vero in 3. [illegible] ponit 3 conclusiones. Moder.
Taurinates considerant 7 casus ponentes 7 conclusiones. Ego
33 vero considero [illegible] casus, vt [illegible] Primus casus est,
quando non est destinatio dotis, nec contractum matrimo-
nium puta si mulier habet patrimonium seu bona [illegible] ad
[illegible] contrax [illegible] matrimonium, nec destinauit aliquid pro
dote, & in hoc concludit q nō est dos per l. [illegible] de [illegible] de
rep [illegible]
[illegible]
petētes Taurinates [illegible] qđ [illegible]
tali in [illegible].C. de colla. [illegible] Bal. benot [illegible] casu sit
dos saltem improprie, [illegible]
34 aliter loquuntur [illegible]
ta hunc [illegible] potest de hinc [illegible]
nit Bald. in d.l. pactum quod dotali [illegible] C. de colla.
pone extare statutum, quod filiæ dotari debeant, & dotatæ
dotem amplius petere nō possint, licet no renunc[illegible] mo
do puella non vult nubere, sed castitatem seruare, & sic nō po
test dotari, vnde vult succedere, quæritur quid iuris, & Bald. [illegible]
concludit, qđ si tantum ei præstatur, [illegible] dotis
ei [illegible] deberet, nihil amplius potest petere, per rationes de
quibus ibi per eum & hanc cōclusionem [illegible]
tur Pe. de ancha. in Rep. c. canonum statuta de constitu. in 39
charta. in 2. col. illius. 39 chartæ in versic. Quid si statutum. di-
cit, cuius conclusio potest sic confirmari, quia ratio [illegible]
ti est fauor familiæ cōseruādæ, sedm cōem opi quā [illegible]
tissime Moder. Astentes in tract. statuti excludentis fœminas,
& in 3. art. vnde aut cōmunis vsus loquendi est, qđ [illegible] qđ da-
tur, vel offertur puellæ, vt possit nubere, dicatur dos, licet dicat
se nolle nubere, & tunc constat quod statutum procederet in
hoc casu iuxta notata per Barto. in l. Labeo. ff. de supel. leg. &
gl. in l. librorum.§ qđ tamē Cassius. ff. de leg. 3. & puto qđ pro-
cederet ēt cōprehēsiue propter cōem vsum loquēdi & intelli
gendi, vel saltē extensiue, qa tūc saltem improprie dicit dos, p-
pter communem vsum loquendi, ideo extēdi debet statutū prę-
35 dictū, licet exorbitet a iure cōmuni. quia † nedum in exorbitā
tibus, sed etiam in correctoriis potest fieri extensio ex identita
te rationis saltē de propria significatione ad impropriā, vt de-
clarat Alex. in l. peregre.§. quibus ff. de acqui. poss. in 2. col. in
36 ver. Non obstat. aut vero † non est talis cōmunis vsus loquen-
di, & sic non cōstat, q sit dos nec proprie nec improprie, & tūc
idē alia ratiōe triplici, Prima, qa dicta ratio familiæ conseruan-
dę, ex quo est vnica, habetur pro expressa secundū cōem sentē
tiam, vt referūt Astentes in dicto trac. in d. art. 3. vnde succedit
37 regula, † q quādo ratio est expressa vel habet pro expressa, qa
est vnica, tunc nedum in exorbitantibus, sed etiam in correcto
riis fit extensio a paritate rationis, secundū cōmunem senten-
tiam, quam tenent Moder. in auth. quas actiones C. de sacros.
eccl. imò in l. si vero.§. de viro. inf. tit. sol. in 2. fallen. ad regulā
datā in correctoriis. Secunda rō est, quia tale statutū est fauora-
bile inductum principaliter fauore masculorum, per quos cō-
seruantur familiæ, secūdum cōem sententiam, quam Brunus
Astensis late refert ac sequitur in d. tract. statuti excludentis fę
38 minas &c. [illegible] 4. articu. quo † casu succedit regula, q in exorbi-
tantibus fauorabilibus fit extensio ex identitate rationis, vt
not. Imo. in d.§. de viro. & Alex. in l. si constante. in prin. ff. so.
mat. & si diceretur, q saltem est odiosum ex parte fœminarū,
ideo debet stricte accipi, iuxta doct. Bald. & Sal. in l. 1. C. de in
ius vocā. respond. q ex quo principaliter est fauorabile, debet
semper extendi vt notāt. Mode. & nouissime in l. 2. C. de in ius
voc. pro quibus est doctri. Barto. in l. liberorum. ff. de verbo.
signifi. colum. 3. vers. Si vero continet odium filii pro qua sen-
tentia allegatur l. filium habec. ff. ad Maced. & l. senatuscon-
sulto. ff. de ritu nupti. & ita cōmuniter tenet, & ego sequutus
fui in d. l. 2. C. de in ius vocan. respondendo nonnullis quę pos-
39 sent considerari in contrarium vltra alios.† Tertio in hoc ca-
su potest etiam confirmari opin. Bald. quia si aliter diceremus
sequeretur absurdum, q puellę nollent nubere vt succederēt,
vnde sequeretur aut meretricium, aut desertio procreationis
liberorum & causa vitandi absurdū extenditur etiam ius cor-
rectorium, vt no. Imo. in l. si vero.§. de viro infra eo in prima fal-
40 lentia ad regulā datam in correctoriis, & si extensio † tali casu
fit in correctoriis, multo magis debet fieri in limitatoriis, per
ea quę dicit Imo. in. [illegible].§. de [illegible] tractat de extensione li-
mitatiuorū iuris [illegible] dicens, q quibus casibus fit extēsio in cor-
41 rectoriis fit ēt in limitatiuis, & intelligo † dictā cōclusionē Bal.
procedere etiā in casu, quo id qđ offerebatur, nō poterat desti
nari pro dote, qa forte illa puella vouerat continentiā. iuxta. c.
cōsuluit. & c. rursus & c. insinuāte. qui cleri. vel vouē. vel erat
furiosa. iuxta l. patre furioso. [illegible] de his qui sunt sui vel alie. iur.
& c. dilectus filius. de sponsal. nā etiā hoc casu militāt rationes
Bal. & aliæ de qbus supra, & ita intellexit Pe. de anch. vbi supra
si bene aduertatur ad eius verba ibi. & sic intelligēdo illa quę
ibi commode applicatur huic cōclusioni. Si. n. mulier posset
nubere, licet dicat simpliciter se nolle nubere, tūc offerēs pot-
set destinare id quod offert pro eius dote, quandocūq; ipsa vo-
luerit nubere, & sic quæstio ista tunc nō commode applicaret
huic cōclusioni, sed sequenti. Et circa dictam conclusionē da-
tam super dicto statuto pro limitatione dictę conclusionis vi-
de Bald. in l. si plures. C. de condit. inter. colum. 7. versic. iuxta
prædicta. Pet. de ancha. in capi. canonum statuta. de constit. in
39. charta. in 2. colum. illius chartę. versic. sed in casu. quos re-
fert Alexan. consil. 13. 3 volu. colū. 5. versic. Huic conclusioni.
Item circa dictam q. vide Brunum in tract. statuti excluden-
tis fęminas in 7. articulo. in quarto casu illius 7. articulo. q. 3.
4. & 12. vbi dicit aliqua cōtra prędicta. sed cōmunis opin. tenet
vt s. & ex supra deductis potest facile rideri deductis per eum
in contrarium. Item vide Campeg. in tract. dot. in 5. parte. in
36 & 51. q. vbi tenet quod tenui s. cum communi sententia,
42 licet non allegat ea quæ ego adduxi.† Secundus casus est, qñ
adhuc non est contractum matrimonium, nec sponsalia de fu
turo, vel adhuc non pōt contrahere, quia non est ętatis legiti-
mę, nec etiā est dos data, sed destinata est per patrem, vt quia
legauit mille p dote, & tūc dicitur dos, & dicitur dotata adeo
quod veniet in statuto excludente filias dotatas secundū Mo-
der. maxime Ias. hic in 4. col. in versicu. Quarta conclusio. qui
Moder. allegant Bartol. in l. Titio centum.§. Titio genero.
ff. de condi. & demō. in versicu. Quero statutum. Bald. in l.
non sine. C. de bon. quæ liber. Barto. in l. non est. ff. de ritu nup.
& in l. qui pupillā. ff. de adul. Rapha. ful. in consi. 40. incip. Do-
minicus testator. & alios, vt hic per eos, & idem tenuit Bald. in
l. si plures. C. de condi. inter. colum. 7. in versic. Iuxta prædicta.
& vi-

& videatur Soci. hic in prima colum. in versic. Secundum cor-
rollarium. qui tenet, quod hoc casu nō sit dos proprie, sed im-
proprie. Tu aduerte, quod Barto. in d. §. Titio genero. non di-
cit, quod, talis dicatur dotata, nec mouetur eo, quia dicatur do-
tata saltem improprie, sed aliis iuribus & rationibus de quibus
per eum. sed in d. l. non est. hoc expresse vult quod vt dicatur
dotata, sufficit destinatio per illum tex. ibi, testamento destina
tam. & idem sentit Barto. in d. l. qui pupillam. per illum tex. &
idem vult Bar. in l. cum plures. §. pen. ff. de admin. tut. per glo.
ibi in versic. alio patre. quæ tamen parum facit. Bal. vero in d. l.
non sine. aliter loquitur. dicit enim vulgo tamen dotatam ap-
pellamus, quo in testamento dotata est. & sic ſm eius verba vi-
deretur dici dotata propter communem vsum loquendi, & non
aliter. & idem vult Imo. in l. Titio centum. §. Titio genero. ff.
de condi. & demon. sed Bar. sentit, quod etiam sine communi
vsu sic dicatur, licet improprie propter destinationē. quod tñ
non videtur multum bene probari iuribus ab eo ponderatis.
43 † Sed potest probari, quia destinatio facit aliquid censeri tale
improprie. vnde pecunia destinata ad emptionem immobiliū
censetur immobilis improprie, vt no. in l. cętera. §. sed & si pa-
rauerit. ff. de lega. 1. vbi Ias. hoc declarat. itē quia habens actio-
nem censetur habere ipsam rem improprie. l. qui actionem. ff.
de reg. iur. vbi Philip. Deci. hoc notat, & sic pōt responderi ad
notata per And. de Iser. in c. 1. de natura succes. feud. vbi ait, ꝙ
sicut infeudatus non dicitur, qui non habet possessionē feudi,
ita dotata non dicitur, nisi quæ actualiter habet dotem. nā po-
44 sito † ꝙ illud sit verum, debet intelligi quod procedat proprie
loquendo: sed improprie loquēdo nō procedit, quia imò im-
proprie loquēdo dicitur dotata, cui est dos legata vel promis-
sa per prædicta, quinimò si cōstaret matrimoniū, posset forte
dici dotata ꝓprie: de quo dicetur. ĩ. in 6. casu. & hanc cōclusio-
nē ꝙ in hoc casu non dicatur proprie dos, sed improprie & lar-
gissime, tenuit Bal. nouel. in tract. dot. in 1. par. in 5. col. in vers.
Quarto modo. Pro qua conclusione vide text. in l. debitor. ff.
45 de iure dot. & in l. tali. ff. de iure dot. † Iuxta hęc applicari po-
test quæstio talis, statutum est in ciuitate, quod stantibus filiis
masculis filia a patre dotata nō succedat. modo pater decedēs
reliquit filiæ nondum nuptæ nec desponsatæ de futuro dotem,
puta mille pro eius dote: nunquid ipsa excludatur a successio-
ne stantibus filiis masculis, & communis conclusio est, quod
excludatur. ita tenet Bar. & Pau. de Cast. in l. Titio centum. §.
Titio genero. ff. de condi. & demō. & Moder. hic cōmuniter.
& Bal. nouel. in tract. dot. in pri. par. in versic. Quarto modo. &
Albertus Bru. late in tract. statuti excludentis fęminas in 4. ca-
su. 6. artic. in q. incip. Tertio quæro. & in q. incip. Septimo quæ-
ro. per multa a dictis docto. allegata. cui communi conclusio-
ni ob. quod. s. dictum fuit, quia. s. ista filia non est vere & pro-
46 prie dotata, sed tantum ficte & improprie. verba autem † statu
torum maxime exorbitātium sunt intelligenda ſm veram &
propriam significationem, non ſm impropriam & fictam, vt
notat Bar. in repe. l. omnes populi. in materia interpretationis
declaratiuę ff. de iusti. & iur. & Sali. in l. si serui nostri. C. de nox.
per l. 1. §. si is qui nauem. ff. de exerci. & l. nō aliter. ff. de lega. 3.
& tanto magis quia illud statutū ex parte fęminarū est odio-
sum, vnde ex earum parte videtur restringendum ſm opinio.
plurimorum de qua habetur in l. 2. C. de in ius vo. & licet Soci.
hic respondeat, ꝙ etiā in exorbitantibus etiam odiosis fit extē-
sio ex identitate rationis ad casum, qui saltem large & impro-
prie venit sub verbis statuti, per glossam in Cle. 1. in vers. eliga-
tur. de elect. & per l. filium habeo. s. ad Mace. & ꝙ hic est eadē
ratio. s. familiæ conseruandę, quæ vnica consideratur a statuto
ſm eū, vñ vere ista rñsio non satisfacit. quia si cōsideratur sola
rō conseruādæ familiæ, sequeretur ꝙ etiam non dotata exclu-
deretur a statuto extātibus masculis qđ est ꝯ verba & mentem
47 statuti. † Igitur considerandū est, ꝙ respū exclusionis verū est
rōne cōseruandę familiæ solā considerari sed respū illius qua-
litatis seu limitationis, dotata, q̃ requirit statutū, alia est rō, vi-
delicet quia non est conueniens, ꝙ filia excludatur penitus a
masculis pp solum fauorem seruandę agnationis, ne omnino
sit inter extraneos, & forte cogatur mori fame, aut mēdicare,
vel meretricari, ideo requiritur, ꝙ sit dotata, & sic ꝙ habeat do
tem præsentem, qua facilius nubet, q̃ si habeat tm̃ actionē pro
ea. quia multi accipiunt vxores habentes dotem præsentē, qui
nō acciperent habentes actionem pro dote. ideo dicitur ꝙ mi-
nus habet actionem habens ad rem q̃ habens ipsam rem. l. mi-
nus ff. de reg. iur. vnde patet ꝙ non est eadem ratio in habente
dotē, & in habente actionē ad dotē. vñ ipse Soci. forte sentiens
d. rñsionē non sufficere, dat aliā, videlicet ꝙ si probaretur cōis
vsus loquēdi, procederet opi. cōis nō obstante improprietate,
per ea quæ no. Bar. in l. Labeo. ff. de supel. le. per tex. in l. cū de
lanionis. §. asinam. ff. de fund. instr. vbi communis vsus loquē-
di præualet proprie significationi. sed ꝑfecto licet ista solutio
in se sit vera, tñ plurimū restringit cōem sñiam, q̃ indistinctè
48 loquitur, vñ tu † cōsidera, ꝙ aut constat de cōi vsu loquendi, &
tunc absque dubio procedit cōis cōclusio, vt fatētur oēs hic, &
Imol. in d. §. Titio genero. aut non constat de communi vsu lo
quendi, quia non est, vel si est, nō vult masculus laborare in eo
probando, & tunc etiam cōis est sententia, ꝙ excludatur fęmi-
na, cui legata est dos propter identitatem rationis vt supra, qđ
ostenditur hoc modo, nam hoc statutum est principaliter fa-
uorabile, vt dixi supra circa primum casum, ideo debet ha be-
re locum etiam in casu, quo aliqua improprie est dotata. quia
49 † licet verba statutorum regulariter sint intelligenda proprie
non autem improprie, iuxta notata per Bar. in l. non dubium.
C. de legi. & in l. omnes populi in materia interpretationis de-
claratiuę. ff. de iusti. & iure. tamen hoc fallit in statuto fauorabi
li, iuxta notata in l. qui se patris. C. vnde libe. vbi Alex. in ante-
pen. col. in versic. fortius etiam. & in penul. colum. in versic. at-
tamen puto. qui post Bal. & Pau. de Cast. cōcludit. ꝙ statutum
ꝙ causæ compromittantur inter agnatos, habet locum etiam
in filio emācipato & nepote ex eo, qui sunt agnati large & im-
proprie. & hoc quia dictum statutum est fauorabile, ideo extē
dendum. quod fundamentum comprobatur ex doctri. Bar. in
l. liberorum. ff. de verbo. signific. circa quintam columnam in
versiculo, His præmissis. seu versi. Pone statuto cauetur. vbi di-
xit, statutum ꝙ filiæ non succedant stantibus filiis masculis, ha
bere locum etiam si non extet filius, sed nepos ex filio. & tamē
filii appellatione nō venit nepos proprie, sed improprie, vt ip-
50 semet no. ibi immediate ante illos versi. † Istud fundamentum
est dubiū. quia etiam in materia fauorabili videtur verba de-
bere accipi proprie nō improprie, vt patet in legatis. l. non ali-
ter. & ibi no. & l. librorū. §. qđ tamen Cassius. & l. ille aut ille. §.
cū in verbis. & l. non aliter. ff. de leg. 3. Sed circa hoc vide Ias. in
l. non dubium. C. de legi. in 9. col. in vers. 2. adde. vbi saluat di-
ctum fundamentum, respondendo dictę obiectioni. & ꝓ con
firmatione dicti fundamēti seu dictæ rationis adduco, quia in-
51 definita † æquipollet vniuersali non proprie sed improprie, vt
no. Bar. in l. si pluribus. in prin. ff. de lega. 2. & tamen in fauora-
bilibus indefinita æquipollet vniuersali secundum Bar. in d. l.
si pluribus. in fi. principii. ff. de leg. 2. per l. si quis ita. §. 1. ff. de
testa. tut. & l. qui filiabus. in prin. ff. de lega. 1. & sic dictum fun-
damentum pp prædicta nō est dubium, sed remanet tactis cla
52 rum. tñ ex † aliis videtur illud reddi dubitabile, nam non con-
stat illud procedere, quando statutū est partim fauorabile etiā
principaliter, & partim odiosum etiam secundario, quia tunc
videtur restringendum saltem ex parte continente odiū, iuxta
doctr. Bald. & Salic. in l. 2. C. de in ius voc. quam videtur tene-
re Alex. in l. si constante in princ. ff. solu. matrimo. colu. 4. ver-
sicu. hoc tamen. sed Moder. in d. l. 2. reprobant illam opin. pro
quibus est doctri. Bar. in l. liberorum. ff. de verborum signific.
in versic. Si vero continet odium filii. & tex. in l. filium. ff. ad
Maced. & in l. senatusconsulto. ff. de ritu nupt. & sic adhuc nō
remanet dubium dictum fundamentum. Magis tamen vide-
53 tur dubitabile ex alio. † nam quando interpretamur dispositio-
nem, vt procedat etiam in casu improprie comprehēso, id ita
demum facimus, vbi est eadem ratio omnium comprehenso-
rum proprie & improprie, alioquin secus, vt patet ex notatis
per Dyn. in Rubrica. de reg. iur. dum ait, quod indefinita, quę
vt dixi improprie æquipollet vniuersali, non æquipollet ei, vbi
est diuersa ratio omnium & singulorum sub ea comprehen-
sorū per l. quæsitum. §. illud fortasse. ff. de lega. 3. & per l. si cui
lana in princ. eodem tit. iunct. l. pediculis. §. Labeo. ff. de aur. &
arg. lega. quam doctri. sequutus est Bald. in l. 2. ff. de libe. & po-
sthu. & tenuit prius gloss. in cap. vt circa. in verbo, aliorum ec-
clesiasticorum. de elect. lib. 6. sed nō est eadem ratio in dotata
proprie, & dotata dicto modo improprio, vt supra, ideo & c. vn
54 de forte dici potest † præsupponendo, quod licet statutum lo-
quatur de dotata a patre, tamen ex quo illa est qualitas conti-
nens dationem, facultas eam impendi trāsit ad successorem.
l. si statu libera. §. fina. incipien. Si quis. ff. de statu liber. & suc-
cessor nedum potest, sed etiam debet eam realiter implere &
cum effectu. nec sufficit ad filiam excludendam solum legatū
vel sola ordinatio testatoris per prædicta. dico tamen, quod li-
cet filius non det dotem illam statim mortuo patre, tamen nō
propterea succedet filia cum filio. nec propterea priuabitur fi-
lius, quo minus succedat in totum. quia potest etiam penden-
te iudicio super hæreditate offerre dotem, vt totam hæredita-
tem habeat, ac si ab initio dedisset. arg. l. si rem alienam. la pri-
ma. §. fin. ff. de pigno. act. cum ibi notatus, maxime per Alber.
& l. Iulianus §. offerri. ff. de action. emptio. & de ista oblatione
quousq; possit fieri, vide Campeg. Bonon. in tract. dot. in vlti-
ma parte in 30. quæstion. & Brunum in Tracta. statuti exclu-
dentis fœminas in 6. articulo, in 4. casu, in 7. quæst. vbi sub bre-
uiloquio & mendosis allegationibus dicunt oblationem pos-
55 se fieri vsque ad sententiam. † Et si diceretur, quod ista decisio
posita. s. in versicu. dico tamen. est contra regulam volentem,
quod qualitas adiecta verbo debet adesse tempore denotato
per ipsum verbum. l. Titius. ff. de mili. te. cum similibus. & sic

debet esse proprie dotata tempore successionis delatę, iuxta. l.
penulti. ff. de fund. in. & sic non, videtur sufficere oblatio post
facta. respondeo, quod ex quo oblatio est realis, & sic vera dos
sit postea ex necessitate ordinationis factę a parte, retrotrahi-
tur, ad tempus ordinationis paternę. adeo quod erit, ac si fuis-
56 set tunc dotata actu, & sic proprie per regulam volentẽ, quod
finis retrotrahitur ad principium, quando habet necessariam
consequentiã a principio. l. 3. §. scio. ff. de mino. l. damni infe-
cti. §. Sabini. ff. de dam. infect. nota. Socin. consilio septuagesi-
mo quart. volumin. circa finem. comprobans hoc per multa
etiam in materia statutorum. & si diceres, quod statutum nõ
verificatur in casu, ficto. respond. quod statutum requirit fi-
liã esse dotatã, vt excludatur a successione patris. sed quod de-
beat esse dotata tempore delatę successionis, est per interpre-
tationem sumptã a regula iuris communis, de qua in d. l. Ti-
tius, & in d. l. penul. de fund. instrumen. & ideo cessat obiectio.
57 Tertius casus est, quãdo non est contractum matrimonium,
sed sponsalia de futuro, & dos est assignata, & tunc dicitur
dos non proprie, sed improprie secundum doctores commu-
niter. pro qua commmuni cõclusione ponderatur textus in l.
lex iulia. ff. de fund. dota. ibi, plenius interpretanda est &c. & sic
patet, quod illa interpertatio est plenior, quam propria signi-
ficatio. idem patet in l. si sponsa. ff. de iure dotium. in versiculo
exemplo dotis, quasi dicat ad similitudinem dotis. ergo pro-
prie non est dos, quia nullũ simile est idem. l. quod Nerua. vbi
hoc nota. ff. deposi. ad idem facit. l. secũda. §. fina. cum duabus
legibus sequenti. ff. de priuileg. cred. ibi, tamen ęquum est &c.
non est proprie dos. quia si esset dos proprie, haberet priuile-
gium dotis de rigore verborum. vnde non oporteret recurre-
re ad rationem ęquitatis. facit. l. dotis fructus. §. finali, me pen.
pro inde. ff. de iure doti. vbi data in dotem ante matrimonium
contractum, si matrimonium non sequatur, possunt vendica-
ri, si non est translatum dominium, vel si translatum fuit do-
minium, condici possent. ergo non petuntur actione de dote.
& sic nõ est proprie dos. & si diceres, istam legem non facere,
quia etiam actio dotis est condictio, cum sit personalis actio.
58 † nam condictio est nomen generale ad omnes actiones in per-
sonam, iuxta. §. sic itaque. Institut. de actionib. respond. quod
vsus iurisconsultorum est, quod quando loquuntur de actio-
ne de dote, vocant eam suo nomine speciali, non autem gene-
rali, prout est condictio, vel personalis actio. cõdictionem au-
tem solẽt specialiter vocare repetiones speciales, de quibus in
titulo de cõdiction. indebiti vel ob causam, vel sine causa &c.
vsus aut. loquentis plurimum inspicitur ad intelligenda eius
verba. l. si termus plurium. §. finali. ff. de legatis primo. Item me-
lius facit. l. 1. ff. de vsucapi. pro dote ibi, Ante nuptias autẽ non
pro dote vsucapit, sed pro suo. & hoc modo intelligas tacitum
de iure doti. qui loquitur etiam de dote data ante nuptias. vt
in l. dotis fructus. cum duabus legibus sequenti. eodem titu-
lo. nam quo ad illam loquitur improprie. & ratio est, quia dos
proprie non potest esse, vbi non est, nec fuit matrimonium. l.
59 tertia. ff. de iure dotium. † Sed contra hanc declarationem fa-
cit lex finalis. C. de donationibus ante nuptias. in versic. Ideo
enim. & in versiculo. Si igitur. vbi expresse dicitur, quod dos
est donatio ante nuptias seu propter nuptias, ita quod ab ea
non differt nomine nec substantia, sed ante matrimonium est
proprie donatio ante nuptias vel propter nuptias. ergo ante
matrimonium põt esse ẽt dos proprie. sed breuiter potest re-
spondere quod non differunt nomine in genere nec substan-
tia, quia vtraque est donatio ob causam, sed in specie bene dif-
ferunt, simile habetur in l. 3. C. de nego. ges. vbi gl. Bar. & alij, si-
militer homo & equus non differunt in nomine & substan-
tia generali, quia vterque est animal, tamen in specie multum
differunt. Ex his infertur quod in materia, in qua non fit ex-
tensio de significatione propria ad propriam ex identitate ra-
tionis, prouisio loquẽs de dote nõ comprehendet istam, alio-
60 quin secus. † Iuxta hanc tertium casum potest applicari quę-
stio Bar. in l. non fini. C. de bo. quę lib. in vers. Mode. hic quęri-
tur vbi ponit huiusmodi quęstionem, statuto cauetur in ciuita-
te, quod filia dotata debeat stare contenta dote data a patre.
modo puella vel puer non habet ętatem aptam ad matrimo-
nium. vnde non est cõtractum matrimonium, sed sponsalia,
tñ pater exhibuit dotẽ, deinde mortuus est. quęritur, an ex-
cludatur a successione. videretur quod nõ per prędicta, tamẽ
ipse concludit ibi contrarium. rationes suas non refero, sed vi-
61 de eas apud ipsum. † Quartus casus est quãdo cõtractũ est ma-
trimonium, sed nulliter, vt cum persona prohibita, & dos fuit
data, & tunc non dicitur dos proprie. l. si ex ea. §. fi. ff. de iure
dot. l. 1. in fi. ff. pro dote. l. 1. C. de cõdic. ob. cau. facit. l. 3. cum
similibus. ff. de iure dot. tamen dicitur dos putatiua seu quasi
dos si fuit ignorãtia impedimẽti in cõtrahẽtibus. l. si cum do-
tem. §. fi. 1. tit. isto. l. pen. in fi. ff. quod fal. tu. au. l. 2. in fi. cũ dua-
bus legibus seq. ff. de priuile. cre. nota. Bar. hic in 3. oppos. ad-
dens ad hoc. l. auunculo. §. de condic. sine causa. & l. quę cõtra.
C. de ince. nup. & l. si adulterium cum incestu. §. 1. ff. de adul-
62 te. vbi glo. in verb. errore. † Ex hoc infertur secundum Socin.
quod dispositio fauorabilis doti, & mulieri loquens de dote
habebit locũ in tali dote putatiua. facit. l. hoc. modo ff. de cõ-
do. & demõ. ibi, legem eñ vtilem reipublice adiuuandam in-
terpretatione. faciũt notata per Moder. maxime Alex. in d. l.
si cum dotem. §. fina. ff. eo. in 2. no. vbi Alex. ait, quod priuile-
gia concessa doti generaliter, competunt etiam huic doti pu-
tatiuę. ex quo infert ibi, quod priuilegiũ, ne dos possit alienari,
competit etiam huiusmodi doti. allegat glo. hoc dicentem in
l. dotale. §. dotale. ff. de fun. dota. Item infert ibi, ꝙ dos putati-
ua habet priuilegiũ tacitę hypothecæ. de quo tamen remittit
63 ad notata per se in l. 1. ff. e. † Item ex dicta conclusione infert
Soci. quod vbi non tractatur de fauore dotis & mulieris, sed
potius de odio, tunc nomine dotis non venit dicta dos puta-
tiua, per c. 1. de donatio. inter vir. & vxo. iunct. l. maritũ. ff. eod. li-
cet enim glo. in d. c. 1. restringat illum text. taliter ꝙ nõ proba-
ret dictã cõclusionẽ, tamen Io. An. Abbas, & alijs cõmuniter
reprobant glo. propter text. illum ibi, totam dotem &c. & ille
intellectus habet rationem in se, scilicet, ꝙ l. maritum. loquẽs
in dote non habeat locum in dote putatiua, quia l. in eis non
est eadem ratio, sed diuersa, ideo non debet fieri extensio etiã
de propria significatione ad impropriam, ex quo non agitur
de fauore dotis & mulieris. sed potius de eius odio & onere
nã dispositio. l. maritum. procedit solum, quãdo cõstat matri-
monium, secundum glo. ibi per. l. sed hoc ita. ff. de re iud. sed
vbi dos est putatiua, nõ cõstat matrimoniũ. ideo &c. tu cõfir-
ma prædicta ex notatis per doc. in d. l. si cũ dotem. §. fi. ff. eodẽ.
maxime per Alexan. ibi in 2. no. vbi dixit, ꝙ licet ex parte mu-
lieris dos putatiua habeat priuilegia dotis, tamen ex parte vi-
ri est secus. per. l. in insulam. §. fructus. ff. eo. vbi in dote putati-
ua vir non lucretur omnes fructus, quos lucraretur verus ma-
ritus ex vera dote, sed tãtummodo illos retinet quos in onera
mulieris vel in prædia dotis putatiue necessario aut vtiliter im
64 pẽdit, & ita notãt Bar. Pau. de Cas. & alij in. d. §. fructibus. † Ad
ducit ẽt Ale. in d. §. fi. aliud notabile ad hoc propositum, vide-
licet ꝙ pactũ mariti de dote lucrãda nõ pdest sibi in dote pu-
tatiua per tex. in l. 1. C. de cõd. ob cãm. q̃ inducatur iunc. gl. in
65 verbo pactũ. † Adducit etiã Alex. id ꝙ no. gl. in l. cõsẽsu. §. vir
quoq̃. C. de repu. quę vult, ꝙ maritus putatiuus non lucratur
dotem putatiuã ex adulterio putatiuæ vxoris sicut lucraretur
ex adulterio veræ vxoris, & dicit ad hoc esse gl. similẽ in c. ple-
runq;. in gl. fi. de don. inter vir. & vxo. vbi ẽt hoc notãt canoni.
Item ad hæc Alex. in d. §. fi. allegat gl. no. in l. vnica. §. exactio.
in glo. magna. C. de rei vx. ac. quæ vult, ꝙ vir in dote putatiua
nõ habet dilationẽ, quæ conceditur pro restitutione dotis ve-
66 ræ. † Limitatur aũt dicta illatio seu correlarium, vt non proce-
dat, vbi limitat eadem rõ. qa etiam in exorbitãtibus & stricte
interpretãdis iuribus admittitur extẽsio de significat. õe pro-
pria ad impropriã. l. filiũ habeo. ff. ad Maced & glo. in cle. 1. in
verb. eligatur. de elec. Itẽ limito vt non pcedat, qñ mentio nõ
poterat referri ad aliam dotẽ, quàm putatiuã inspecto tẽpore
67 dispositionis, per. l. pe. §. fi. ff. ꝙ fal. tut. au. † Predicta faciunt ad
statutũ, quo cauetur, ꝙ stantibus masculis feminæ dotatæ non
succedãt, an tale statutũ pcedat etiã in ea, cui fuit data dos pu-
tatiua pro matrimonio putatiuo. & cõiter tenetur, ꝙ sic, vt no
tat Alber. Brunus in trac. statuti excludentis feminas. in 3. ca-
su texti articuli. in versi. 9. quero. & Bal. nouel. in trac. dotium
in 11. parte. in 59. col. illius partis. in versic. 18. conuenientia. &
declara, quod hoc procedit non ex propria significatione, sed
per extensionem, & per rationes quas ponunt prefati doc. vbi
supra. Reliqua de materia dotis putatiuæ ponit late Bal. no-
uel. in d. tract. dotium in 11. parte per totum, vbi ponit latissi-
me, in quibus conueniat cũ dote vera & proprie dicta, & in
68 quibus conueniat. † Quintus casus, qñ contractum est matri-
monium, tñ non est data nec destinata vlla dos, licet mulier
haberet multa bona. & circa hoc gl. in l. mulier bon. ff. de iure
dot. (tenẽdo authoritatẽ Arist. in Topicis) tenet, quod dicatur
dos cõstituta in omnibus eius bonis, & sic proprie dicatur do
tata. tu autẽ distingue, vt per Bar in sua. 7. disput. incip. Mulier
habens amplum patrimonium. & Roma. consil. 154. in 2. du-
69 bio. & Alex. consil. 194. 4. vol. † Sextus casus est, quãdo matri-
moniũ est cõtractum, & dos promissa vel legata, sed non data.
& in hoc casu dubium est, an dicatur dos proprie, vel impro-
prie. nã variæ sunt opi. & rationes vtrinq;. aliqui enim tenue-
runt, ꝙ hoc casu dicatur proprie dos. ita voluit Ange. consil.
76. incip. Statutum loquitur. & idem consilio 180. incip. Pre-
mitto ad euidẽtiam. & idem in l. si prędiorum. C. ad l. falcid. &
Fran. Areti. hic in pen. col. in versicu. sed pro Ang. idem tenet
Ias. hic col. 5. versi. inquantũ. d. Alex. & hanc sententiã sequũ-
tur ẽt Mod. Perusi. hic col. 5. versic. quid autẽ dicendũ. idẽ te-
net Bulgar. hic in sua Repet. in 10. col. in versi. Et ideo dicerẽ.
qui tamẽ declarat, ꝙ non promissio dotis, sed res promissa sit
dos proprie. contrarium vero tenet Soci. ac Ruynus hic circa
diffinitio-

diffinitionem dotis. & Socinus in l. de diuisione. §. eodem. &
Alex. hic, caespitans tamē & varians. vnde patet cōmunem esse
opi. quod alias dos promissa vel legata in dicto casu dicatur proprie
dos, pro qua cōmuni sententia allegat Angelus. l. nuptura. &
l. siue generalis. & l. dotis promissio. & l. cum post. §. patrona.
& l. si pater mulieris. & l. si mulier. ff. de iure dotiū. & l. 1. & 2. C.
de dotis promis. & l. ad exactionem. eodē titulo. quę iura non
vocant dotem simpliciter. sed dotem promissam, vel id quod
doti erit, vel dotem dandam. vel dotis promissionem, vel do-
tis exactionem, vel ius dotis, vt patet in illis iuribus, siue con-
siderentur per se, siue iuncto rubro. ideo non probant. Item pro
cōmuni allegatur. l. de diuisione. §. eodem. iuncta gloss. in ver-
bo. constitute. facit text. fortior in l. 1. post princip. ff. de collat.
do. in versicu. Si in stipulationem. & in versiculo. Et si tantum
promissa. inducendo iuncto princip. illius. l. 1. & idem probat
l. 3. C. de colla. Pro hac parte etiam inducit Aretinus. l. ex mor-
te. C. de pac. conuen. vbi etiam in stipulatione mariti circa do-
tem lucrandam comprehenditur etiam dos non tradita, sed
70 tantum promissa. † & tamen in stipulationibus verba debent
stricte & proprie accipi. l. quicquid astringēdę. cum materia. ff.
de verborum obligationibus. l. si ita stipulatus. §. Chrisogonus.
eodem titulo. in versiculo plerunq; enim &c. nec potest respō
deri, prout dicebant Perusini hic post Socin. quod ille text. lo-
quitur tantum de tradita siue ante promissionem siue post,
ponderantes illum textum ibi in verbo, oblatam, vltra quos po
test etiam ponderari verbum, offerente, & obtulerit, & obla-
tiones, ista enim responsio est cōtra illum textum ibi, dederit
seu promiserit. quę verba ponuntur. §. in duobus locis. ex qui-
bus patet, quod illa lex procedit etiam in promissa, que non
fuit data. cum in alternatiuis sufficiat alteram partem esse ve-
ram. l. si hęredi plures. ff. de conditioni. institutio. cum simili-
71 bus. † non ob. verbum. offerente, cum similibus. quia verba hu
iusmodi possunt conuenire oblationi nedum reali, sed etiā ver
bali mere, vt patet ex notatis maxime per Alexan. in l. si mora.
ff. solut. matrimo. & per docto. maxime Barto. in l. accepiam.
C. de vsur. vnde si verificatur in verbali mera multo magis in
verbali inductiua obligationis & actionis. Ruy. aliter respon-
det illi legi scilicet quod non dicit id, ad quod allegat per Are-
ti. sed aliud. videlicet postquam dixit pactum seu stipulationē
de lucrando dotem vel donationē propter nuptias debere es-
se ęqualem in quota, subdit hec procedere, siue fiat super dote
data, siue promissa. & sic habet locum in dote data, si super ea
interponatur, itē super promissa, si super ea interponatur. q. d.
non est mirum, quod tūc referatur ad promissam, quia si est ex
pressum de promissa, cessat omne dubiū, si non est expressum
de promissa, tamē de ea intelligitur, ex quo non potest fieri re
72 latio, nisi ad promissam, sed † ista euitatio non videtur mihi
tuta. ponamus enī quod inter virū & vxorem dos & donatio
pp nuptias est partim data, & partim promissa, & inter eos fit sti
pulatio de dote vel donatione pp nuptias lucranda per sup-
stitē, non ne mortua vxore vir supstes lucrabit dotē tā promis-
sam quam datā, certe ille tex. manifeste vult, quod sic, & tñ si dos
promissa nō esset proprie dos, talis stipulatio nō deberet refer-
ri ad promissam, sed tñ ad datā. Preterea sicut dos dr a dando,
ita donatio dr a dando quasi doni datio. l. senatus. §. donatio.
ff. de dona. causa mor. & tamē stipulatio de donatione propter
nuptias lucrāda haberet locum in ea nedū quo ad id quod fuit da-
tum, sed ēt quo ad id quod fuit promissum, vt patet ibi. & tamen si
donatio pp nuptias facta sine donatiōe nō eēt proprie donatio,
sed esset. ig. ēt qua rōne donatio propter nuptias dicit proprie etiā
ex promissione sine donatione, ita & dos. vnde nō obstātibus
rñsionibus predictis vē q. d. lex multū stringat. nisi dicas, quod illa
73 lex nō cōcludit id esse pp proprietatē vocabuli, sed eo † quia cō
uentiones & stipulationes trahunt ēt ad casum omissum, de
quo si interrogati fuisset ɔhentes, idē verisimiliter respondis-
sent. sm Bal. & Mod. in l. tale pactū. §. fi. ff. de pact. sed ibi verisi-
militer respōdissent idem in dote promissa, ne sit melioris cō-
ditionis q̄ data, ideo &c. & forte eodē modo posset vitari. d. l. 3.
C. de colla. & l. 1. circa princ. p. ff. de colla. dotis. quia talis inter
pretatio multo magis fit in lege & statuto, vt no. in d. l. tale pa-
74 ctum. † Pro hac cōmuni sentētia ēt facit, quia licet nō sit data
res promissa viro pro dote, tamē est ei data obligatio & actio,
quę est in dote, sicut dari potest nomen debitoris in dotē. l. de-
bitor. ff. de iure dot. l. si prior. §. ti. isto. nam ad virum dicit per-
uenisse dos, ex quo haberę actionē, quæ est in dote. l. 2. §. perue
nisse. ff. de hę. vel ac. ven. & hanc rationē facit Bar. cons. 132. inc.
Statuto ciuitatis Eugubij, in fi. quam videtur etiam facere in
l. singularia. [illegible] si cer. peta. in 6. col. in versicu. si vero ille. tamen
aduertendum est, quia Barto. in dic. l. singularia. non loquitur
in his terminis. sed quando debitum mihi ex vna causa ab vno
volo conuertere [illegible] debitum ex alia. puta in causam dotis. & sic
loquuntur iura per eum allegata. illud enim ius, quod peten-
dum est ex causa dotis, est dos. sed quod illud ius quo petenda
est dos. sit dos, non probatur iure. ideo Bar. in d. consilio fa-
ciens d. rationem, qua sentit ɔrium, male sentit Ego pro cō-
muni sententia pondero tex. a contrario sensu in l. si pater mu-
lieris. in fi. ff. de iure dot. vbi dos promissa, quæ non potest exigi
constante matrimonio, non dicitur proprie dos. quia non ser-
uit oneribus matrimonij. ergo promissa quæ potest exigi con
stante matrimonio, dicit seruire oneribus ipsius matrimonij,
75 & dicitur proprie dos. † & si diceres, imo nō seruit, lex quo nō
est tradita, vt manifeste patet, rñdeo, quod dicitur seruire oneribus
matrimonij, ex quo constat matrimoniū, potest promissor co
gi illam soluere. & sic potest facile seruire. sicut scribere dicit,
qui licet actu non scribat, tamen potest quando vult scribere,
sm Dominicū in c. de illis. §. 1. in princ. de præben. lib. 6. per illū
tex. itē pro cōmuni sententia facit. l. debitor. ff. de iure dot. Itē
pro cōi sententia pondero. l. Titio centū. §. Titio genero. ff. de
cōdi. & de. vbi si testator legat centū nomine dotis filie sue pre
standa Titio genero, & sic constante matrimonio, filia incipit
76 habere dotē, ergo est dos, † quia vbi principium includit suū
finalem effectum, tunc incipere & esse idem sunt. vnde idem
sunt incipere obligari, & obligatum esse vt no. Bal. in Rub. ff. de
rerum diui. colum. 9. & 10. versicu. videamus. Sed in dote prin-
cipium includit suum finalem effectū, quia dos est quid mo-
mentaneum vt obligatio, adeo quod cū primum incipit esse
dos, est dos, ergo &c. nisi respondeas, quod fundamentum pro
cederet. vbi dos proprie inciperet, tūc enim cum inciperet sub-
stantia dotis esset dos, quia non habet extrema distincta sicut
obligatio, iuxta notata p Bal. in Rub. ff. de rerum diui. col. 9. &
10. in versic. videamus ergo. sed ibi nō incipit proprie, sed fit
quoddam preparatoriū ad dotē, videlicet obligatio ad dotem,
quod preparatoriū non facit proprie rem incipere, sed improprie,
iuxta notata p Bar. in trac. de alueo. super verbo, eius incipit.
Iuris esse. p l. 1. §. cepisse. ff. de pollici. vnde cū preparatorium
sit extremum distinctum a fine dotis, nō est dos. cogita an ista
euitatio sit bona, cū improprietet illum tex. in verbo, Incipit ha
bere dotem. nam si proprie accipiatur, vt regulariter faciendū
est non potest bene vitari. sed videt, quod hoc casu debeat im
propriari, attenta ratione quod incipit habere dotē. eo quod
habet actionem ad dotem. & hoc est habere dotē improprie.
77 vt not. in l. qui actionem. ff. de regu. iur. † Modo ɔ opi. cōem fa
cit secundū Alex. hic id quod ait Bar. in l. iuris gentiū in fi. prin. ff.
de pac. vbi ait, quod quidā sunt cōtractus qui recipiūt nomen ab
executione, vt mutuum. depositum, commodatum, & ɔctus
dotis. & illi ɔctus ex sola cōuentione nō habent nomē suum,
sed tantum ab executione illud cōsequuntur. quam doctori.
rfert & sequitur Alex. hic col. 8. & in cons. 13. 3. vol. col. 5. sed
respōderi pōt, quod Bar. ibi loquitur de nomine elegāti quo cōtra
ctus iuregentium dicebant nominati & vestiti nomine. & sic
vult dicere, quod si promittebatur dos, licet illa promissio ɔctus
dotis vel pactū dotis, vel promissio dotis, tñ illud nō erat no-
men elegans, p quod esset ɔctus noiatus seu vestitus nomine. &
sic mens Bar. nō fuit negare, quin pactum vel promissio dotis
dicat ɔctus dotis, sed voluit dicere, quod illud non est nomē ele-
gās, p quod ɔctus ipse sit vestitus. ex quo nō est facta executio seu
traditio. & vltra pdicta pro rñsione vide ēt Perusi. hic col. 5. &
Bulgari. in Reper. col. 9. etiam hoc modo potest ēt responderi
ad ea que de donatione dixit Bar. in l. iurisgentium. in fi. prin.
ff. de pac. & in l. fin. ff. de condic. causa data. in versi. pro decla-
rando. quia fateor, quod iure gentium donatio nō est contractus
nominatus ex solo pacto, sed si promittatur p stipulationem
olim. vel ēt solo pacto hodie est donatio valida & vestita ver-
bis, vel auxilio legis, licet nō de iure gentium. nec ob. ratio pa-
78 cti de donando † quia fateor, quod pactum de donando nō est do
natio, sed stipulatio vel pactum quibus donatur est donatio
continēs obligationem dandi ex causa donationis. l. hoc iure.
§. fin. ff. de dona. l. 2. §. circa. ff. de doli excep. cum glo. l. si quis
argentum. §. fi. C. de dona. Item cōtra cōmunem facit. l. 1. C. de
dote cau. nō nu. ibi, dotē numeratio nō scriptura dotalis instru
79 menti facit. cogita, an dici possit † quod dos dicatur quandoq;
improprie quandoq; proprie. quod quādo sit, colligi potest ex pre
dictis & infra. dicen. & quando accipitur proprie, subdistingui
potest, quod quādoq; accipit stricte quoad effectus obligatio
nis mariti ad restituendam dotem, & sic quatenus pro ea com
petit actio de dote ad restituendum. & hoc modo procedit di-
cta. l. 1. quandoq; large, & tunc procedunt dicta supra secundū
cōmunem opi. circa hunc. 6. casum. licet hec rñsio restringat
80 rōnem illius legis p dictū. quod nō debet fieri, † quia rō debet
esse generalior dicto. Nō autē debet esse eadē cū dicto. glo. &
Bar. in l. fi. ff. de eo qui procu. ces. facit gl. in l. nō omniū. ff. de legi.
Itē cōtra cōmunē cōclusionem pondero text. in l. Titio cētū.
§. Titio genero. versi. constante aūt. ff. de cōdi. & demō. vbi si
dos legata soluatur constāte matrimonio. mulier dicit incipere
81 esse dotata, ergo prius nō erat dos, si tunc incipit esse dos. † Sed
ad hoc rñ. dupliciter, vno modo, quod tam promissa vel lega-
ta q̄ soluta cōstāte matrimonio dicit proprie dos, videlicet pro-
missa vel legata large, & soluta stricte. & vtrunq; probat in d.

§. Ti-

§. Titio. nam in eius prin. dicitur, quod rōne legati incipit ha-
bere dotem, accipe proprie, sed large. & in vers. constāte. dicit,
ꝙ per solutionē incipit habere dotē. accipe ꝑprie & stricte. vel
secundo respon. ꝙ dos est vocabulum largius, quàm dotata &
dotale. nam per legatum vel promissionem factam constan-
te matrimonio incipit esse & est dos. d. §. Titio. cent. in prin
cip. sed per solutionem facta in marito costante matrimonio
incipit esse dotata mulier, & dotale prędiū. d. §. Titio. versi. cō
stāte. & l. dotale. §. dotale. ff. de fūdo dotali. Istę tñ euitationes
nō sūt omnino tutę. nā facere differētiā, ꝙ vno casu dicat dos
& non eodem casu sed alio dicatur dotale vel dotata, non vi-
detur habere rationem, cum omnia ista habeāt eandē origi-
nē & dependētiā seu ethymologiā. itē dicere, ꝙ vnū dicatur,
stricte, aliud large, tñ vtrūq; proprie, hoc repugnat rationi. nā
ratio quae dicit incipere habere dotē illa, cui dos est legata,
nō potest dici, nisi qa habet actionē ad dotē sibi dādā. & q ha-
bet actionem ad dotem dandam non habet dotem vere & ꝑ-
prie. sed ficte & improprie, vt notant Moder. in l. qui actionē.
ff. de regu. iur. & sic vides, quod disputatiue loquendo res est
multum dubia. vnde cogita, quia facile erit inuētis addere, &
sic veritatem inuenire, vel saltem remanente dubio facere id,
quod vulgo dicitur. s. cōmunem opin. in dubio tenendā esse.
82 † Posito tamen, ꝙ vera esset conclusio communis limita eā
non procedere, quādo substantia obligationis dotis cōfert in
tps soluti matrimonij. quia tunc nullo modo est dos. l. si pater
mulieris. in fi. ff. de iure do. l. Iulianus eo. titu. Exemplum, Cū
mulier promittit centum pro dote causa suę mortis, vel pro-
mittit dare cētum post mortem suam. Si vero substātia obli-
gationis dotis fuit pro tempore cōstantis matrimonij, sed po-
stea factum fuit pactum, quod illa non posset exigi nisi solu-
to matrimonio, & tunc secus. d. l. Iulianus. ex quo infertur, ꝙ
vt sit dos sufficit quod in substantia sit apta seruire oneribus
matrimonij, licet propter aliquod extrinsecus adueniens non
83 seruiat. † Prędicta faciūt ad statutū, quod vxore prædecedēte
maritus lucretur dotem vel certā partē dotis, nam procedet
etiam in dote promissa constante matrimonio. quia sm com
munem opi. tunc ꝑprie est dos. imo casu quo improprie esset
dos, tamē procedet statutū ex identitate rationis iuxta glo. in
cle. i. in verbo, eligatur. de elec. & l. illum. habeo. ff. ad Mac. nā
ratio statuti est ꝑp onera matrimonij, quę ratio ꝑcedit etiā in
dote ꝑmissa tñ. per Soci. in l. de diuisione. ꝗ. co. in 2. notabili,
& hoc sequor quo ad principalē decisionē, quo aūt ad ratio-
84 nē nihil firmo. qa īdigeret discutione. † Magis dubiū esse pu-
to. si statutū dictat, ꝙ filia dotata a patre, vel filia habēs dotē a
patre non succedat. nūqd habebit locū in dote ꝑmissa vel le-
gata cōstāte matrimonio. Circa quod cōsidera, ꝙ si statutum
loquitur per verbum, dotata, res non est adeo dubia, qa vt su-
pra dictū est, dotata non dicitur proprie ex sola ꝑmissiōe, sed
solū ex traditione realī, vnde est idē iuris, ꝙ est in casu secun-
do. de quo s. Sed si statutū loqt̄ de habēte dotē, dicēdo, ꝙ filia
habēs dotē a patre non succedat stāte filio masculo, hoc casu
vrget magna difficultas, quia si teneamus cōclusionē cōmunē,
ꝙ dos promissa vel legata cōstāte matrimonio dicat̄ proprie
dos, sequetur, ꝙ excludatur a successione hoc solo, ꝙ cōstāte
matrimonio pater promisit vel legauit ei dotem, ex quo pote-
rit contingere maxima absurditas hoc modo, pone eñ ꝙ pa-
ter nupta filia, & promissa vel legata dote pro ea, decessit su-
perstite filio & dicta filia, quę nō adit, qa non pōt secūdū prę-
dicta, filio autē deliberante, contingit, ꝙ hæreditas forte cōsi-
stens in rebus mobilibus præciosis expilatur, & eius bona fur-
to subtrahuntur, quæ forte nō fuissent subtracta, si filia potu-
isset succedere, & illorum bonorum custodiam habere. & de-
inde filius mortuus est, antequā se immisceret. certe filia re-
manebit ex hoc frustrata, & īdebite priuata & successione &
dote. Sed respō. ꝙ si tenemus ꝯ cōmunē opi. ꝙ etiā hoc sex-
to casu nō sit proprie dos, tunc cessat dicta difficultas, & erit
idē ꝙ dictū fuit. s. in secūdo casu, si autē teneamus cōem opi.
s. ꝙ sit hoc casu dos ꝑprie, tunc videtur militare difficultas de
qua supra. Sed potest resolui hoc modo, ꝙ aut filia est in pos-
sessione bonorum paternorum, & potest illa retinere ꝑ dote
85 sua. † licet eñ regulariter nō possim retinere ꝑ alio debito id
ꝙ mihi per se non debetur, tamē istud fallit fauore dotis. l. si fi
lio. la prima in prin. ꝗ. tutio. & ibi not. & ita per illum tex. dicit
Bal. nouellus in trac. dotium in 8. parte in fi. primi priuilegij. &
in principio secundi priuilegij. & Ias. in l. si nō sortē. §. si cētū.
ff. de cōdic. inde. aut non est in possessione, & tunc si vult, pōt
petere dotē legatā statim sine dubio, qa ex quo cōstat matri-
moniū, cessat dubiū, an legatum sit conditionale. Si vero vult
agere pro hæreditate. potest ad finem, vt filio opponēte ꝙ ip-
sa agit sine actione, replicet, ꝙ sibi nō soluitur dos debita, & si
fili⁹ nō offerret eā realiter ꝑ e debito, obtinebit filia in actio-
ne intentata, si vero offeret dotem, sufficiet ipsi filie dos, nam
si licitum est agere sine actione propter aliud omnino diuer-
sum. vt notatur communiter in l. si Titius. ff. de verb. obliga.
& habetur in l. nuda. C. de cōtr. & com. sti multomagis vt aut
offeratur dos, aut ea non oblata sibi competat ius agendi pro
hęreditate, iuxta notata in d. l. si Titius, simile videmus, quādo
non impletur modus debitus, vt per Barto. in l. quibus diebus
§. Termilius. ff. de. condi. & demō. in vlt. colu. & Abb. in c. ve-
rum, de condi. appo. in versicu. Ideo gloss. transit. & si penden-
te causa filia dubitat de consumptione vel surreptione aut oc-
cultatione bonorum, poterit recurrere ad sequestrationem.
86 † Septimus casus est, quādo contractum est matrimonium
valide, & dos est data, & durat matrimonium, & tunc vere &
proprie est dos secūdū doct. cōmuniter per. l. pro onerib. C.
de iure dot. l. si serua. §. fi. ff. de iure dot. facit l. fina. C. de donat.
ante nuptias. l. 3. ff. de iure dot. l. si pater mulieris. in fin. eodem
ti. inducendo a contrario sensu. facit vltra doct. tex. expressus
in l. 1. in versi. constante. ff. pro dote, & C. si dos constan. matri.
87 in rubro & nigro. † Ampliatur autem hæc conclusio, vt proce-
dat, etiā si mulier nō sit traducta ad domum viri, nec sequuta
sit copula carnalis secundam Moder. repetentes hic in quar-
to casu ipsorum per. l. si sponsa, & l. lex Iulia. ff. de iure dot. quę
iura videntur parū probare, sed melius videtur facere, qa iura
allegata pro cōclusione nō distinguūt, an sit traducta domum
nec ne. Item non distinguūt, an interuenerit copula carnalis,
nec ne, sed tantum considerant matrimonium. in quo non at-
tenditur concubitus, sed consensus. l. nuptias. ff. de regul. iur.
& si quis vellet ēt inducere dictā. l. si sponsa. & l. lex Iulia. pos-
set hoc modo sicut se habent sponsalia de futuro ad constitu-
endam dotem impropriam, ita se habet matimonium ad cō-
stituendam dotem veram, & propriam, vt patet ex præceden-
tibus. sed stantibus sponsalibus de futuro constituitur dos im-
propria, si non interuenit concubitus, dicta. l. si sponsa, & l. lex
Iulia. c. is qui fidem. de sponsal. ergo etiam stante matrimonio
sine concubitu & traductione ad domum mariti constituitur
dos propria, Prędictam conclusionem puto limitandam, vt nō
procedat, quando constante matrimonio dos restituta est mu
lieri, vel ad eam redijt, ita quod pro ea sibi restituenda non ha-
beat amplius actionem. & ad hoc vide omnino text in l. cum
88 in fundo. §. quod si mulier. ff. de iure dotium. † Suprascripta
ampliatio facit ad q. an statutum, quod mortua vxore vel mu-
liere in matrimonio vir lucretur dimidiam dotis, habeat locū
mortua sponsa de presēti, nōdum tamen traducta ad domum
viri. & dicta ampliatio videtur facere quod sic, & ita tenet Bar.
in l. nihil. ꝗ. rerum amo. & Bald. in l. solet. § 1. ff. de his qui no.
infa. & in l. Deo nobis. C. de epis. & cleri. & Pau. de Ca. in l. si
ante. & in l. si marito. §. 1. infra. tit. isto. & idem Pau. in l. si [illegible]
turus. § fi. ff. de condic. causa da. & idem tenuerūt multi alij re-
lati per Fely. in c. tertio loco de presump. quam tamen op. li-
mitat Bald. vno modo, vt per eum in l. non sine. C. de bonis
86 que lib. in versicu. Sed quid si erat. † Contrariam partem te-
nent doctor. communiter. volentes tale statutum non habe-
re locum in desponsata per verba de præsenti sine cōcubitu &
traductione ad domū viri, vt latissime declarat Fely. post Abb.
in capitu. tertio loco. de præsumpt. vbi allegat maximā cater-
uam doctorum hoc tenentium cum iuribus & rationibus pro
hac sententia facientibus. & idem late concludit Abb. cōsi. 1.
& Saly. late in l. cum in te. C. de don. ante nupt. & plurimi alij
allegati per Fely. in d. c. tertio loco. Et ꝑfecto a communi. opi.
non est facile recedendum. sed vt detur materia cogitandi, ad-
uertendum est, ꝙ doct. tenentes cōiter hanc op. mouentur præ-
ter alia hoc fundamento, quia secundū eos ratio statuti est, vt
succurreretur marito cōtra damnum multarum expensarum,
quas fecit maritus in traductione vxoris ad suam domum quę
ratio cessat, quando vxor non fuit traducta domum, ergo [illegible]
hanc rationem ponderat Saly. in d. l. cum in te & refert Fely.
in d. capit tertio loco. Certe si ista ratio ꝑcederet, sequeretur,
quod ēt si fuisset traducta domum sine impensa, non haberet
locum lucrum statutarium, contra verba & mentem statuti,
& contra communem obseruantiam. nam plurimi sapientes
ducunt vxores domum sine impensa & paratu nuptiali, & vt
plurimum nocte. vnde si isti propterea perderēt lucrum statu-
tarium, sequeret quod meliores cōditionis essent stulti quam
sapientes, contra. l. Seruitus. ff. quod vi aut clam. Pręterea con-
siderandum est, quod ista ratio non est finalis, sed impulsiua.
90 patet. † quia ratio est specialis, & statutum generale, quo casu
ratio presumitur impulsiua. secundū Bal. in l. generaliter. cir-
ca. 2. colū. C. de episcop. & cleri. & Ias. in additio. ad Portium in
§. sed hactenus. Instit. de milite. declarātem per exemplum il-
lius titu. vnde statutum generale nō debet restringi ꝑ rationē
91 specialem nō finalem sed impulsiuam. quia † causa impulsiua
cessans nō facit cessare statutum, vt dixi post Ias. in d. §. sed ha-
ctenus. & nota in capitu. cum cessante. de appella. Præterea di
cta ratio communiter non cessat. quia etiā antequam vxor du
catur domum, & cognoscatur carnaliter, viri faciunt multas
impensas in vestibus & ornamētis vxoris, quas si vellēt postea
vendere, multum perderent in precio. Et posito quod quādo
cessaret,

cessaret, tamen per hoc non cessaret statutū, tū quia ratio est
92 impulsiua, vt supra, tū quia raro contingit eam cessare. † quo
casu succedit doctri. quod quando lex vel statutū disponit generaliter aliquid propter aliquam rationē specialem cuius cōtrarium raro euenit, tunc ratio non restringit dictum, vt patet ex notatis per Io. fa. in §. si quis in aliena. Insti. tu. de rerum diui. in versi. Quid ergo. & per Areti. in l. gallus. in princip. ff. de libe. & posth. colum. 4. versi. Ioan. de Imo. nititur &c. Et ad
93 hoc est glo. in §. de auth. tu. §. neq; tñ. in versi. lucrosa. † Et vltra hæc considerandum, ꝙ dicta ratio non fuit sola, nec presumitur sola, sed plures præsumuntur secundū Salyc. in l. si serui vestri. C. de nox. & Alexā. in l. si cōstante. in princip. ff. sol. mat. quem referunt Moder. in l. 1. in 4. colū. C. de succes. edic. & in l. 4. §. 1. incip. Prætor ait. ff. de in ius vo. & alia ratio pōt esse scilicet qa experimento compertum est, vtile esse ita statui. ixta. l. 2. C. vt in posses. leg. Item potest reddi alia ratio forte finalis & generalis scilicet vt viri inuitentur ad matrimonium, qui non ita facile nec ita libenter contrahunt matrimonium, vt mulieres propter maxima onera matrimonij, & quia etiam non est eis tanta necessitas matrimonij, quanta est mulieribus, quę mortuis parentibus, solent derelinqui a fratribus & alijs coniunctis, & verecūdum est ac periculosum stare sine viro, nec possunt sine maximo dedecore habere amatores, sicut viri amasias. vnde his rationibus statutum videns viros, maxime adolescentes esse difficiliores ad contrahenda matrimonia, voluit inuitare eos tali lucro. & ista ratio nō cessat in matrimonio cōtracto per verba de præsenti tantum, ideo &c. per hæc tñ nō recedo deliberare a cōmuni sententia, sed relinquo cogitandū
94 † Et posito quod cōis cōclusio circa dici tū statutū ꝓcedat, tamē limito eā procedere, qñ statutum loquitur modo s. relato secus si loqueretur, vt facit statutum Boñ. positum sub Rubrica de doti. rest. in prin. super quo alias cōsului, lucrum ex dicto statuto queri viro, qui vxorem despōsauerat per verba de presenti, sed non duxerat eā domum, nec rem cum ea habuerat. cuius consilij verba ad literam hic insero, vt Bononienses Causidici & Aduocati noui habeant aliquid noui super intelligētia illius statuti. Pręfati cōsilij mei verba, quātū ad ꝓpositum attinet, sunt ista. Statutum est Bonoñ. sub Rubr. de doti. resti. in prin. positum his verbis, ordinamus, quod si inter aliquos dissolutum fuerit matrimonium morte vxoris non extātibus liberis ex ea, maritus teneatur solam dimidiam dotis restituere, reliquam dimidiam lucrifaciat ipse maritus matrimonio contracto saltem per verba de præsenti, & per annuli subarrationem publice factam. quo statuto præsupposito, dico maritum de quo agitur in hoc casu lucratum dimidiam dotis, de qua tractatur, non obstante quod maritus cōtraxerit matrimonium cum vxore defuncta solum per verba de præsenti, ea non ducta domum, nec carnaliter cognita,
95 † quia vbi conueniunt verba statuti conuenit & eius dispositio. l. prospexit. ff. qui & a quibus, & in l. nō aliter. in prin. ff. de leg. 3. l. ille aut ille. §. cum in verbis. ff. eo. titu. Hoc at. Rapha. Comen. consi. 125. versi. His tamen non obstantibus. & consil. 1 3. ad finem. Abb. cōsil. 97. secundi vol. col. 1. Nec obstat notata in c. tertio loco. de præsump. cum concordan. quia ibi verba statuti nō erant pinguia, vt in casu nostro. ibi enim statutum loquebatur de vxore, marito, & matrimonio simpliciter, quo casu restringitur, & stricte intelligitur, vt per doc. in dicto loco. sed in statuto, de quo agitur, est secus, quia eius verba sunt pinguiora & ampliora. loquūtur enim vbi matrimonium fuit cōtractum saltē per verba de præsenti & ꝑ an-
96 nuli subarrationem publice factam. Nam illa † dictio, saltē, est diminutiua denotans dispositionem verificari nō solū in casu maiori, sed etiam in minori expresso, secundum Bart. in l. 1. in 2. col. versi. Sed quid si dixit. ff. de iure codicillorū. ꝑ. l. pri. C. de emendatio. propin. Nec obst. si diceretur, ꝙ imo verba dicti statuti nō conueniunt huic casui, quia subarratio annuli non fuit publice facta, sed in loco secreto coram nonnullis testibus. & sic tempore subarrationis factę non interuenit qualitas designata per verbum, publice, prout debet in-
97 teruenire, per regulam † volentē, quod qualitas adiecta verbo debet adesse tempore ipsius verbi. l. in delicti. §. si extraneus. ff. de noxal. l. Titius. ff. de mili. testa. quia respō. dupliciter. Primo, quod imo dicta qualitas interuenit tempore su-
98 barrationis factę. nā † publice factum dicitur, quod factū est a ꝑsona publica, vel corā ea. l. fi. §. idē iuris. vbi gl. notat. ff. ad. l. Rhodi. de iac. Sed istud matrimoniū cum subarratione fuit cōtractum coram & mediante ad stipulante notario tempore subarrationis, qui notarius est publica ꝑsona, ergo &c. facit. l. sacra. in prin. cum glo. ff. de rerū diuisio. vbi publice fieri dicitur, ꝙ fit interueniēte authoritate publica. & tāto magis ista procedent, si communis vsus loquendi esset, quod talis subarratio dicatur publice facta, quando interuenerunt ea quæ in hoc casu interuenerunt, maxime patris & notarij pręsentia cum multis alijs præsentibus. nam verbum publice intelligitur secundum communem vsum loquendi. vt notat Areti. in l. hæredes palam. in prin. ff. de testamē. Secundo rñ. quod etiam si qualitates tales non interuenissent tempore matrimonij contracti & subarrationis factæ, tamen sufficit ꝙ postea facta fuerit publice nota saltem viciniæ vel maiori parti, vt dicatur publice facta. ita expresse dixit Abb. cōs. 99. pri. vol. col. 2. versic. non tamen intelligo. vbi dixit, ꝙ ad hoc vt aliqd dicatur publice factū sufficit illud taliter fieri, ꝙ trāseat illico vel successiue in notitiam saltem viciniæ vel maioris eius partis. sed ista subarratio fuit taliter facta. ꝙ statim vel successiue infra modicum tempus transiuit in notitiā nedū viciniæ, sed etiā totius ciuitatis, ergo multo magis dicit̄ publice facta. & ad hæc ego allego tex. cū glos. & ibi notatis in l. 1. §. sed scimus. C. de lati. liber. tol. vbi publice factum dicit̄, ꝙ ita factū est, vt peruenerit in notitiā publicam. vt no. Bald.
99 in Margarita sua in verbo, publice. Ad regulā † q̄litatis adiectæ verbo s. in ɔtrariū adductā rñ. ꝙ illa regula fallit, qñ qualitas adiecta verbo est huius naturæ, ꝙ de iure cōi tm̄ operat̄ adueniens post actum verbi, quantū si adesset tempore actus verbi. ad hoc est text. insti. de lege fal. in prin. in versi. Idq; vbi illa verba, intestati moriunt̄, verificantur nedū in his, q̄ mortis tēpore sunt intestati, qa nullū fecerūt testamentū, sed etiā qui, post mortē facti sunt intestati, recusantibus scriptis heredibus adire ex testamento. facit ꝙ notant Bar. & alij cōiter in l. si quis mihi bona. §. iussum. ff. de acqui. hære. vbi stāte dispositione volēte aliqd fieri cū cōsēsu alicuius, licet nō interueniat illius consensus tpe quo id fit, tñ sufficit, ꝙ post adhibeatur ille consensus, & licet Rapha. oppo. de illa regula, ꝙ qualitas adiecta verbo debet interuenire tempore actus illius verbi tñ hoc nō obstante doc. cōmuniter tenent sufficere consensum adhibitū post actum, licet nō interuenerit tempore actus
100 eo † quia consensus natura de iure cōi est, vt tm̄ operetur post actum, sicut si tēpore actus interueniat, & hoc importat natura verbi consensus. vnde non debet restringi ad tempus verbi, cui adijcitur, vt patet ex verbis doctorum ibi, & maxime Bar. Alex. & Ias. ita ergo dicēdū est in casu nostro. ꝙ verbū publice, non debet restringi ad tēpus subarrationis factæ. cum natura verbi, publice, verificetur etiam in publicatione facta post actū, vt patet ex præd. & maxime in materia matrimonij, in quo est regula quod sufficit, quod matrimonium fuerit publicatum tempore quo cōtrahitur. vel ꝙ postea publicetur, vt est tex. in c. 2. de cland. despon. & ibi notatur, maxime ꝑ Abb.
101 & Ioan. de Ana. † Octauus casus, est quando contractum fuit matrimonium validē. & dos data, & matrimonium postea est solutum, sed dos nō est recuperata, & hoc etiā casu est dos proprie secundum Pau. & doc. cōmuniter per. l. etiā. ff. de fun. dota. & licet tex. ille loquatur per verbū, intelligitur tamen ex quo ei adijcitur verbum esse denotat veritatem secundū Soci. hic colum. 2. quæ responsio posset forte procedere, si verbū, est, esset adiectum eque principaliter, verbi gratia dicendo, intelligitur & est iuxta. l. 1. §. fin. ff. ꝙ quisq; iur. vt ponderat ibi Ias. post Bald. in proe. ffōrū in fin. princip. licet Ias. in d. l. 1. §. fin. hoc reuocet in dubium. sed quando verbum est, non ponit̄ eque principaliter, tunc secus. vt si dicat lex, videt̄ esse, secundū
102 Ias. in l. si quis filium. §. in omni. ff. de acqui. hære. vnde † aliter rñ. ꝙ verbū intelligitur quādo refert̄ ad id, quod est iuris, denotat veritatem, per id quod in simili no. Bar. in l. si maritus. §. legis Iuliæ. ff. de adul. sed in d. l. etiam. verbum intelligitur refertur ad dotem, quę est ius secundum doc. s. in diffinitione dotis, ergo &c. & hoc expresse dicit Bal. in c. bonæ memoriæ. de appel. & Ias. in l. 1. C. vnde vir & vxor. vel aliter dico. ꝙ verbū, intelligitur, semper denotat veritatē, quādo potest, sicut in simili de verbo, videtur, notat Bald. in Rubrica de præscrip. in antiquis & Iason l. si quis filium. §. in omni. ff. de acqui. here. & maxime hęc procedūt in casu. d. l. etiā. vbi ponitur dictio implicatiua, etiam, quę implicat idem quod constante matrimonio, & sic veritatem ac proprietatem, vt ponderat Ias. in l. 1. in 4. col. C. vnde vir & vxor. & Philip. Decius ibi colum. 4. & 5. & in versi. Et pro ista conclusione vbi præfati doc. optime discu-
103 tiunt inductionem illius. l. etiam. ad propositum. † Pro hac eadem conclusione Pau. & alij allegant. l. 1. in fi. ff. de fun. dota. vbi tex. ponit duas limitationes ad legem Iuliam prohibentem fundum dotalē alienari. & vltima limitatio. quæ ponitur ibi in fi. est, quod regula fallit, quando fundus transit cum vniuersitate, vt quando maritus moritur: nā in eius hæredem trāsit fundus dotalis cum vniuersitate reliquorum bonorum, ita tamen quod hæres nequeat eum alteri alienare. ergo vt exceptio sit de regula, oportet dicere, quod marito mortuo, & sic soluto matrimonio, remanet dos seu fundus dotalis ante restitutionem mulieri factam. facit Rubr. ista. & l. 2. in prin. s. eod. cum concor. ad idem. l. si marito. §. 1. s. eo. & ibi Bar. no. Idem probatur in l. si pater ignorans. s. eo. ibi. non per indebiti condictionē, sed de dote. & l. si marito. §. fi. s. eo. ibi. de dote agere potest. ergo est proprie dos. alioquin non competeret actio de dote,

dote, sed alia. l. 1. C. de condic. ob causam. licet huic inductioni posset responderi, quod d. l. 1. procedit, vbi nullū vnq̃ fuit matrimonium, quia tunc non est nec fuit dos. alias soluto matrimonio competeret actio de dote, licet nunc non esset proprie dos, cum semel fuerit dos proprie. sicut videmus in petitione hæreditatis, quæ cōpetit pro rebus, quæ fuerunt semel hæreditariæ, quia hereditas est adita, iuxta notata per Alex. in l. 1. §. veteres. ff. de acq. poss. tamen nō ita facile tollantur alia præallegata pro communi sententia. quia etiam fac. l. 1. quia censetur durare prius matrimonium antequam nubat. l. si. C. de bo. ma. & notat Bar. in l. diuortio in fi. princip. infra eo. ergo est vere dos sicut si cōstaret matrimonium, quia ex fictione super facto resultat ius verum. Sed cōtra communem sententiam tenent quidam Moder. pro quibus videtur. l. si pr mulieris. § fi. ff. de iure dot. ibi, quia nisi oneribus matrimonij seruiat dos, nulla est. sed respons. vt dos sit, oportet, quod seruiat oneribus matrimonij, sed non requiritur, qd semper duret seruitium tale. nam dote producta in esse, licet cesset causa. i. seruitium, non tollitur dos, per ea quæ notantur in c. cum cessante. de appel. maxime per Dec. ibi & per Bald. in l. generaliter. C. de epis. & cle. & Bal. in l. 1. §. eo. col. 2. versi. & est ratio. Item contra communem conclusionem facit. l. 1. versic. Cæterum. §. pro dote quam allegant Ruyn. hic, & Philip. Decius in l. 1. C. vñ vir & vxor. non enim videtur posse respōderi, quia ibi loquatur, quādo nullum præcessit matrimoniū, quia repugnat verbum, cessat, quod præsupponit rem fuisse. l. qui res. §. aream. §. de solu. cui legi puto posse responderi dupliciter, primo, qd dos soluto matrimonio amittit nomen dotis, vbi equitas id suadet, vt ibi, quia equitas non suadet, quod retineret nomen dotis, cum vsucapio sit iniqua, sed retinet, vbi equitas id suadet, vt in iuribus pro communi sententia adductis. Igitur respectu vxoris retinet primum nomen proprie, quia equitas id dictat, sed non respectu viri volentis vsucapere, quia id iniquum est. sic dicimus, qd hæreditas adita subiecta restitutioni respectu eius cui debetur, retinet nomen hæreditatis, quod eq[illegible] um est, sed nō respectu aliorū. [illegible] quādo ac. de peculio. [illegible] mortuo seruo vtimur [illegible] peculij. & hic propria significatione, licet respectu serui desierit eē peculiū, & ex his infero vnum notandum, quod d[illegible] icet proprie non [illegible] quid tale, si nō est simpliciter tale, sed secundū quid [illegible] tale sit, quādo semel fuit tale simpliciter, quia licet postea desinat aliquo respectu esse tale, & aliquo non desinat, tamen dicitur proprie tale respectu illo, quo retinet nomen, per præ[illegible] nec mirum, quia primordium veritatis plurimum op[illegible] respectu eius q[illegible] l. cum filius. §. heres. ff. de legat. cum multis ad hoc adductis per Felyn. in c. cum inter de leg. & Marthus Boniarum. [illegible] col. [illegible] & Marthus Bosiarum. se consti. col. [illegible] erlic. [illegible] & singulari. 7. incip. Prudenti. & singulari. 175. incip. Viget communi inter. ergo multo magis operabitur respectu qualitatis, quæ non desijt, sed remāsit. Secundo potest responderi [illegible] versic. Cæterum infra pro dote. quod verbum, licet cessat matrimonium, nō præsupponit necessario matrimonij præcessisse. auth. cessante. C. de legit. hered. [illegible] verba d. l. 1. ff. pro dote. ibi, vsucapio cessabit, & ita debet intelligi necessario [illegible] l. 1. ne contradicat iuribus adductis supra pro communi sententia. Dictam tamen conclusionem communem limitat Soci. hic col. 2. versi. & hoc puto verum, dicens eam procedere, quādo matrimonium fuit solutū diuortio vel morte viri, secus si morte vxoris, vt hic per eum, quod aliter non dicatio, sed volui referre vt videas, & cogites.

107 Nonus casus est, quando matrimonium fuit valide contractū, & dos data, & matrimonium solutum, ac dos recuperata, & communis conclusio est, quod tunc non dicitur proprie dos, sed patrimoniū mulieris [illegible] dotalis [illegible] dota. in [illegible] illius legis, & ideo dixit Bald. in l. 1. C. [illegible] quod [illegible] non habet locum priuilegio [illegible] res dotalis est restituta vxori, non habet [illegible] fac. [illegible] dote. quā dos [illegible] refert Are. hic, & in l. 1. C. vn. de vir & vx. or. Ad hoc facit secundū [illegible]

108 C. cōia vtriusq; iud. ibi, quasi pater eq; [illegible] telt [illegible] ille tex. propter dictionē, quasi quæ [illegible] notat veritatē secundū ponitur per modū [illegible], quo casu [illegible] notat veritatē secundū Bal. in l. qui Romæ. §. duo fratres. in vlt. col. ff. de verb. obl. quē refert ac sequitur Iaso. in l. re coniuncti. ff. de lega. [illegible] Nam quando, pro qua sententia est tex. in l. adoptiuum. in fi. ff. de adop. & in l. si quis arbitratu. ff. de verbo. obli. g. Ego pro cōmuni cōclusione pondero tex. in l. cum in fundo. §. q[illegible] iure ff. de iure dotiū, qui probat ad literam & [illegible] hæreditatem, nō dicitur ampli' post quam heres apprehendit hæreditatem, nō dicitur ampli' hereditas, sed patrimoniū ipsius secundū B[illegible] fideicōmissa. hæ. pe. facit. l. sed & si plures. §. fil. o. ff. de vul. & pupil.

109 † Hanc conclusionem limitant Moder. tripliciter, vt ponit Iaso. hic in 3. col. Et primo, quod ista conclusio non debet procedere, quando dos esset iniuste recuperata a muliere, quia tūc debet dici dos, ac si nō esset recuperata, per. l. si cū dotem. §. si post. §. eo. & in l. cum in fundo. §. p si mulier. versi. quod si acciderit. §. de iure dot. Secundo limitatur dicta conclusio, vt non procedat, quādo soluto matrimonio dos esset recuperata per aliam, qui habeat eam cōseruare mulieri, exemplum habetur in auth. sed quamuis. C. de rei vxor. actio. & in l. si socius pro filia. in prin. in versi. Cæterū. ff. pro socio. & in l. si. C. cōmu. vtriusq; iudi. Et quod ista limitatio sit vera, probant Modera. similiter.

110 † quia quando heres adiuit hæreditatem, non est amplius hæreditas, sed patrimonium ipsius, nisi illam teneantur restituere, quia tunc retinet nomen hære[illegible] atis licet sit adita, vt patet in toto tit. ff. & C. ad Trebel. Tu pro hoc potes adducere notabile dictum Bald. [illegible] de iure dot. relatum per Iaso. in l. [illegible] col. C. vnde v[illegible] & vxor. vbi dixit, quod si pater [illegible] soluto matrimonio per mortē [illegible] non recuperauit do[illegible] filie [illegible] potest eā alienare, etiam posito q[illegible] ex alia re vel pecunia possit eam dotare. Et per dictū simile de hæreditate [illegible] restitutioni [illegible] posse inferri, quod ista secunda limitatio procedat etiam, quādo mulier, quæ dote recuperauit, tenetur alteri eam dare vel restituere, quod potest comprobari ex iis quæ dicent infra circa q. statuti Senensis.

111 † Tertio limitat dicta conclusio, vt non procedat, quando in lege vel statuto [illegible] Moder. vt non procedat, quando in lege vel statuto loquente de dote esset expressa talis ratio, quæ comprehenderet etiā dotem restitutam. & idem si vna tantum ratio posset assignari, quæ comprehenderet etiam dotem restitutam, per doct. & glo. Bal. & [illegible] in l. quamuis. C. de fideicom. & Bal. in l. maximum vitiū. C. de lib. præte. & Imo. in l. si vero. §. de viro. ff. solut. ma.

112 † Ego addo me putare, quod hæc [illegible] procedat etiam in statutis exorbitātibus non fauorabilibus, quia etiam illa extendantur ex identitate rationis de propria significatione ad impropriam, vt dictum fuit supra post Soci. [illegible] ff. ad Mace. & per gl. in [illegible] bo. [illegible] de [illegible] sed verbum dotis conuenit doti restitutæ improprie, & secundam significationem largissimā, vt tenet. Bal. [illegible] parte, in verb. Po[illegible] Bal. [illegible] C. de vir & vxor. per l. si socius pro filia [illegible] socio & in l. si uxor dote. C. de colla. & [illegible] Bal. in l. cum quam. C. sed quia [illegible]

113 [illegible]

114 [illegible] fic. Cæterum [illegible] pro dote. [illegible] per Paul. de Ca[illegible] tutum Senense, quo cauetur, pro [illegible] [illegible]

[illegible] mentione dotis venit dos re[illegible] expressa vel vnica, sed ita est [illegible] fragilitas consilium hic [illegible] rata, ergo &c. sed primo facie [illegible] posse dici. hoc fundamentum non valere [illegible] quia in hoc statuto nulla erat expressa ratio, nec etiam constat, quod [illegible] tantum ratio posset allegari, quia imo [illegible] rationes subesse, non autem vnicam, [illegible] fiat extensio secundū Soc[illegible] ial.

in l. si serui vestri. circa. 9. col. C. de noxa. Alex. in l. si constante
in prin. circa. 6. col. J. tit. isto. Ias. in auth. quas actiones. circa. 8.
115 col. C. de sacrosan. eccl. † Cum ergo dic, quod ex quo statutũ
non est odiosum seu pœnale nec correctoriũ sed tantũ exor-
bitans, licita est eius extensio ex identitate rationis etiam non
expresse nec vnice iuxta notata per Bal. in l. maximum vitium.
C. de li. præte. & Alex. in l. si costante in prin. J. tit. isto. quod sal-
tem est verum aperte, quando casus, in quo militat ratio statu-
ti, venit sub eius verbis secũdum largam vel lagissimam inter-
pretationem, vt dictum est supra per. l. filium habeo. ff. ad Ma-
116 ce. & glos. in cle. 1. in verbo, eligatur, de electio. † cum ergo in
hac dote recuperata militet ratio statuti, videlicet quia mulie-
rum genus fragile est & mutabile. c. forus. de verbo. signifi. l. fi-
na. C. de pac. conuen. & sic ex aliqua leui causa priuare possent
filios, & cum dos recuperata large vel largissime dicatur dos,
vt s. ideo dicendum est statutum habere locum etiam in hoc
casu, in quo militat eius ratio, & in quo large est dos. Confir-
matur hęc conclusio per. l. filiæ. C. de colla. cum ibi notatis. nã
volunt omnes, illam legem cum similibus mandantem con-
ferri dotem habere locũ etiam in dote recuperata, quia ei cõ-
uenit ratio legis inducentis collationem dotis, quę est, vt inter
liberos seruetur equalitas. l. vt liberis. & l. illud. C. de colla. ergo
idem in casu nostro, in quo ratio statuti conuenit etiam doti
re sempte. Item pro dicta communi conclusione facit secun-
dũ Pau. l. si. ff. quando ac. de pec. est anna. ex quo tex. argue sic.
Illud quod semel fuit tale, licet desierit esse tale, tamen adhuc
dicitur tale respectu personarum, quibus erat ius quæsitum
tempore, quo id erat tale. d. l. fi. sed sic est, quod tempore, quo
dos vere existebat, erat quęsitum ius filijs, vt mater teneretur
eis relinquere, ergo quo ad eos debet adhuc dici dos, licet de-
sierit esse dos simpliciter. & si obijceret, quod imò ante mor-
tem matris non est quæsitum ius, dico quod imò habent spẽ
approbatam a statuto iuncto iure communi. de quo per Bar.
in l. is potest. ff. de acqui. hære. Ego confirmo prędictam sentẽ-
tiam ex ijs, que tenuit Alex. cõsil. 55. 1. volum. & consil. 102. 3.
volum. inci. Super. eo de quo quęritur. vbi statutum, quod so-
ror teneatur relinquere fratribus tertiam partẽ dotis, procedit
etiam in vidua. Aliqui etiam faciunt fundamentum, quod vi-
dua videtur stare ĩ proprie matrimonio. iuxta. l. si. C. de bo. ma.
& doctrinã Pau. de Cast. in l. sororem. C. de his quibus vt indi.
sed non est multum bonum, primo, quia non est vere in priori
matrimonio, sed vere est dissolutum. l. 1. supra de diuor. & do-
ctri. Pau. de Cast. in d. l. sororẽ. reprobatur per Alex ibi & Ias. in
l. fideicommissum. C. de fideicõmis. & in l. 2. in prin. J. tit. isto.
117 † Sed contra dictam communẽ sententiam facit secũdũ Aret.
quia qualitas adiecta verbo debet intelligi secundum tempus
verbi, cui adijcitur. l. Titius. & ibi Bar. ff. de mili. testa. cum simi
bus. ergo statutum debet intelligi de ea, quæ est dos tempore,
quo mulier testatur, non autem quæ tantum fuit ante. Sed re-
sponderi pôt, quod stante dicto statuto dos recuperata dicitur
dos etiam post recuperationem, & sic tempore quo ipsa testa-
tur. & hoc per d. rationem, quam deduxi ex. d. l. ff. quando ac.
de pecu. est anna. & potest hæc. respon confirmari ex his, quæ
supra dixi in alio proposito de qualitate adiecta verbo. Itẽ il-
lud de qualitate adiecta verbo intelligo verum, nisi eadem ra-
tio sit, vbi qualitas non affuit tempore verbi, sed alio, quia tũc
sufficit, maximè si tẽpore verbi affuit saltem impropriè & lar-
gissime, licet non proprie, per predicta. Item contra. d. cõmu-
nem doctri. facit quod not. Raph. Cũma. in l. 1. §. veteres. ff. de
acqui. posses. circa statutum Mediolanense, dicẽs, quod nulla
mulier nubat cum hæreditate extra territorium. alioquin per-
dat ipsam hæreditatem dicit enim quod non habet locum in
ea, quæ adit hæreditatem, sed de eo non est curãdũ, quia reꝓ-
batur a Socin. & Ias. vnde eius doctri. aut est falsa, aut saltẽ du-
bia, vnde non est faciendum fundamentum in doctri. dubia.
118 † Item cõtra. d. communem doctri. facit doctri. Bart. in l. apud
Iulianum. §. fi. inci. si pupillus. J. quibus ex cau. in pos. ea. vbi di
xit, statutum quod mulier non possit contrahere sine consen-
su duorum propinquorum non procere in aditione hæredi-
tatis, quæ non est contractus, sed quasi contactus. sed certe illa
doctri. Barto. est dubia. nam contrarium videtur tenere idem
Barto. in l. more. in prin. ff. de acquir. hæredi. & multi alij, & li-
cet communis opi teneat opi. Bar. in d. §. fi. inci. Si pupillus, ta-
men Ias. in d. l. more. tenet contrarium in puncto iuris, vt ibi
late per eum. & casu quo sit vera, illud est ex eo, quia non est
cadẽ ratio, vt no. Alex. in l. mutũ. ff. de acqui. hæredi. aut ergo
est diuersa ratio in casu Bart. in d. §. fin. incip. Si pupillus, & tũc
non facit contra dicta hic, in quibus est eadem ratio. aut in casu
Bar. in d. §. fi. inci. Si pupillus. est eadem ratio, & tunc est falsa
eius doctri. ideo nõ ob. Itẽ contra dictã cõmunẽ sentẽtiã facit
doctri. Bald. in l. 1. C. sine cẽ. vel reli. q̃ refer Are. hic & Ias. in l.
1. C. vnde vir & vxor. vbi a t, ꝙ post q̃ res dotalis ẽ restituta vxo
ri nõ habet locũ priuilegiũ legis Iulię de fun. dota q̃a desiit esse
dos, & [illegible] mẽ est cadẽ ratio in ista dote recuperata, q̃ est dos lar-
gissime, & in dote ꝓprie dicta, videlicet q̃ sẽp interest reipubli-
ce, ꝙ mulieri seruet pecunia vel res, qua possit se dotare & nu-
bere, sed negari potest idẽtia rationis, aliq̃n nulla esset diffe-
rẽtia inter dotẽ & reliqua bona mulieris, ꝙ est manifeste falsũ
nã alioquin nullum esset priuilegium dotis. Et ad id ꝙ dicitur
extensionem faciendam esse ex identitate rationis tamen ad
ea, quæ veniunt sub verbis dispositionis vel statuti saltem lar-
gissime, pôt forte responderi, quod fallit, quando inducit ali-
quid in priuilegiũ speciali fauore vnius rei, quia non trahetur
ad aliam, in qua est eadem ratio, vt patet in dote, quæ dicitur
esse pręcipua in priui legiata respectu aliarum rerum mulieris.
l. 1. infra. eo. facit textus cum glo. in c. quod alicui. de reg. lib. 6.
iũcta regula permittente argui a persona ad rem. & econtra. l.
si duo. ff. de verb. obliga. l. si quis inquilinos. §. si ita. ff. de lega.
1. Sed in casu nostro nil fuit inductum fauore dotis, cogita ta-
men quia etiam aliquid posset obijci, sed his sum contentus in
presenti. ne procedat in infinitũ, & ne communes sententiæ
119 per nimiam subtilitatem subuertantur. † Item prædicta indu-
cuntur ad materiam statuti Mutinensis, quo cauetur, quod
mulier non possit reliquere vel donare de dote sua plus filijs
secundi matrimonii quam primi, nunquid tale statutum habe
bit locum in vidua quo ad dotem sibi iam restitutam, & com
munis conclusio est quod sic. pro qua adduci possunt eadem
iura. de quibus supra in præcedenti quæstione, quam cõclusio-
nem ego confirmo hoc fundamento, nam duplex fuit ratio
huius statuti, vna ex parte filiorum, vt inter eos seruetur ęqua
litas. nã fauore seruandæ æqualitatis inter liberos multa vtilia
introducuntur. l. vt liberis. & l. illud. C. de colla. Barto. in l. cum
pater. §. cunctis. infra. de lega. 2. & per Franci. Aret. in suo pri-
mo cons. secunda ratio fuit ex parte mulieris, ne a quo quam
120 subornetur. † quia mulierum natura de facili est mutabilis. l.
fi. C. de pact. conuen. c. forus. de verbo. significa. & notat Soci.
hic, sed istæ rationes militant etiam in dote recuperata per mu
lierem soluto matrimonio, ergo in ea debebit statutum habe
re locum, attento quod ista dos recuperata saltem saltem lar-
ge vel largissime est dos, & ideo videmus in simili, ꝙ iura lo-
quẽtia de dote conferenda propter æqualitatẽ seruandam pro
cedunt ẽt in dote recuperata per mulierem. l. filię. C. de colla.
ita cõmuniter intelligitur. Et circa hoc vide ẽt Soci. hic in 2.
121 colũ. & Moder. in l. 1. C. vnde vir & vxor. † Nonnulli arguunt
contra cõmunem sententiam, dicentes, ꝙ ratio fragilitatis nõ
est bona, quia si illam rationem considerasset statutum, fuisset
loquutum de omnibus bonis, non de dote tantum. vnde dicũt
verã rationem fuisse, ne mulier seducatur a secundo viro ꝙ fa
cile cõtingeret. & hec ratio cessat eo mortuo, vt in hoc casu, er
122 go falsa est cõis opi. † sed nego hãc fuisse rationem statuti, sed
ratio generalis fuit fragilitas mulierũ, etã bene verũ est, q̃d sta-
tutũ potuit cõsiderare mulieres posse seduci a secundo viro,
vel ẽt ꝓpter cohabitationẽ & maiorẽ cõuersationẽ q̃ habẽt cũ
filijs secũdi matrimonij trahi posse in maiorẽ dilectionẽ eorũ
& sic ad inequalitatem, tamen ista ratio non fuit finalis, sed im
pulsiua. ꝙ patet, quia est specialior dispositione statuti, quod
nõ distinguit, an viuat secũdus maritus nec ne, & tamen clarũ
est, ꝙ procederet mortuo secundo marito saltem ante dotem
recuperatam. Item non distinguit, vtrum mulier cohabitet
cum filijs vnius matrimonij magis quã alterius, vt per Soc.
hic. igitur finalis ratio fuit generalior, videlicet fragilitas & in
constantia mulierum. vt supra, nec tamen propterea exten-
ditur statutum ad alia bona, quæ non sunt dos saltem impro-
prie, quia dos est in plurimis præcipua, vt in l. 1. infra. e. ideo vide
tur dictam rationem fuisse consideratam specialiter in dote, &
sic non fit extensio. d. c. quod alicui. de reg. iur. vbi tex. & gl. co-
gita Decimus casus est in dote causa maritum confitendo &
promittẽdo, & de hoc habetur in C. de dote cau. non num. &
per Moder. maxime Soc. in l. 1. infra. eo. Et vide Campeg. Bo-
123 nonien. in tracta. dotium. in 6. parte 75. qõ. † Vndecimus casus
& vltimus est in muliere, quæ ingressa est monasteriũ, & pro
qua pater obtulit aliquid monasterio. circa quem casum Bar-
to. in dicta. l. Titio centum. §. Titio genero. in fin. ff. de condi-
tionibus, & demostrationi. dicit hoc casu filiam dici dotatem,
quia in vulgari id, quod taliter offertur, vocatur dos mulieris.
idem dixit Barto. in l. prima. §. si vel parens. ff. si quis a paren.
fue. manu. & aliter non declarat, nunquid hoc casu dicatur dos
vel dotata proprie, an improprie, sed videtur tacite sentire hoc
esse improprie, ex quo fundat se in vulgari sermone, seu in vul-
124 gari vsu loquendi, nam † significatio procedens a cõmuni vsu
loquendi, maxime vulgari dicitur impropria, vt patet ex verbis
Bart. in l. Labeo. ff. de supel. le. per. l. cum de lanionis. §. asinam.
ff. de fun. instru. & l. 2. ff. de vsuf. ea. rerum quæ vsu consu. facit
melius l. item prætor. ff. de suis & legi. Sed illud nõ concludit.
quia quod dicitur, cõmunem vsum loquendi esse impropriũ,
procedit, quãdo constat propriam significationem esse in con
trarium. ita loquitur Bart. in d. l. Labeo alioquin secus, vt patet
125 ex verbis Bart. ibi. propterea † Albertus Brun. in tracta. statuti
exclu-

excludentis fœminas in 6. artic. in 4. casu. in 5. q. post Diony
sium de Peru. cons. 20. & Maria. Soc. in c. qualiter. el secundo.
do. de accu. Videtur tenere, quod matrimonium spirituale &
carnale sit æqualiter matrimonium, & dos data pro vtroque
sit æqualiter dos, & sic vtraq; sit proprietado quod statutum
etiam penale loquẽs de istis verificetur in vtroque. Ergo tamẽ
in hoc puto secus esse, qa diffinitio & ethymologia matrimo-
nii ostendit matrimoniũ proprie esse ipsum cõiugium carna-
le, vt instit. de patria pote. §. nuptiæ. & ibi glo. in verb. nuptiæ.
iura autem dicunt ꝙ dos. s. propria non potest esse sine matri-
monio. l. 3. ff. de iure dot. ergo proprie non est dos, vbi non est
126 data pro matrimonio carnali. † Hic applicari potest quæstio
statuti excludẽtis fœminas dotatas, an verificetur in ea, quæ in
gressa est monasterium, & pro qua pater obtulit dotem, &
communiter cõcluditur ꝙ sic, vt no. Campeg. Bonoñ. in tract.
dot. in 5. parte. in 31. q. & Brunus in d. trac. statuti excluden-
tis fœminas. in 6. arti. in 5. q. quarti casus. Et hoc puto verum,
non ex propria significatione, sed propter cõmunem vsum lo
quendi, vel propter identitatẽ rationis, cui suffragatur largis-
127 sima significatio. † Iuxta omnes dictos casus, quibus dictum
est dotem esse, quæri potest, quid si dos sit parua, an paruitas
illa operabitur nõ posse dici dotem. Et quidem Ias. hic circa 5.
& 6. col. in versi. vltra scribentes videtur tenere quod non, per
multa quæ allegat. & idem tenent repetentes Taurinates hic
in fin. allegantes Alex. in l. cætera. §. Marcellus. ff. de leg. 1. &
cõs. 14. primi volu. & multa in simili cumulata per Iaso. in l. sci-
endum. in princi. ff. qui satisd. cog. qui multa in simili ponit in
3. & 4. col. in versi. ex quarta parte. & ista sententia potest con-
firmari ex communi sententia docto. in auth. preterea. C. vnde
vir & vxor. maxime Bal. Pau. de Ca. Roma. & Alex. ibi tenent
illam auth. loquentem de matrimonio sine dote. habere lo-
cum etiam si sit cum parua dote. tamen in contrarium facit
doctri. Bal. in c. si proponente. de rescrip. vbi argu. illius text.
dixit, quod mulier dicitur dotata, etiam si vnum tantum num
mum habet in dotẽ, adeo quod excludetur virtute statuti ex-
128 cludentis dotatas. † Ego distinguerem, quod aut lex vel statu-
tum loquẽs de dotata, debet intelligi de dotata idonee. & suf-
ficienter, & tunc non dicitur dotata quæ habet dotem ita par-
uam, nec potest dici idonee dotata. sic intelligantur notata in
d. auth. præterea. aut sumus ĩ materia, quę no debet sic restrin
gi, & tunc dicetur dotata, etiam quæ habet dotem paruam, &
ita procedat. c. si proponente. & ꝙ ibi not. Bald. exemplum in
materia surreptionis vel obreptionis, vt ibi. & rationem qua-
re ibi nõ fiat restrictio de beneficiato idonee &c. collige ex ver
bis Bal. ibi in versi. præterea. Sequuntur glo. circa quas nil in
tendo scribere, sed dicẽda circa eas dicam in voce. Solum, no
addito in scriptis, videlicet, dum glo. prima tractans cur dicat
Infortiatum, meminit de hoc libro amisso ob destructionem
studij Romæ. & de eius inuẽtione facta Rauennæ, cum studiũ
inoleret Bonoñ. & de Irnerio, nam totam hystoriam narrat
Odofre. in l. ius ciuile. ff. de iusti. & iure. ex cuius verbis colli-
gitur intelligentia perfecta huius gl. in hoc. Ideo vide ipsum si
placet. Postremo videndum est post Barto. & alios quid sit dos,
seu quomodo diffiniatur dos. Et quidem docto diffinierunt
eam varijs modis, videlicet Azo. vno modo, Barto. alio, Ange.
aliter, Rapha. cuma. aliter, & Bulgari. aliter. Sed quia magis
famigeratæ sunt diffinitio Azo. & Bart. ideo de illis videamus
129 † Azo. in summa. C. de iure dot. diffiniuit hoc modo, Dos est,
quæ a muliere vel eius parte marito vel eius parti propter one-
ra matrimonij datur, vt perpetuo sit pænes eum, & ibi conatur
suam diffinitionem probare iuribus a se allegatis. Barto. repro
bat diffinitionem Azo. præcipue in illis verbis (est quę datur
&c.) & mouetur hac ratione, quia Azo, sentit id quod datur
vel traditur, esse dotem, quod secundum Barto. est falsum, qa
imo est quoddam ius vniuersale, sicut hæreditas, patrimo-
nium, peculium, per iura ab eo allegata. & ideo putat hec ver-
ba tollenda, & alia eorum loco ponenda, vt videbis in eius
diffinitione. opponit etiam alijs leuioribus modis ĩ alia verba
diffinitionis, saluans tamen ab illis alijs oppositionibus per
130 quasdam subauditiones, † vnde ipse diffinit hoc modo. Dos
est quoddam ius in se continens id, quod a muliere vel eius par
te marito vel eius parti traditur, vel pro traditio habetur pro-
pter onera matrimonij sustinenda. Circa dicta Azo. & Barto.
super diffinitione dotis sunt videnda ista. Primo, vtrum sit dos,
proprie, licet non detur, sed tradatur. Secundo, an possit esse
dos, licet non detur pro oneribus matrimonij sustinendis. hec
enim vt faciliora præmittam. Tertio, an dos sit ipsa res parti-
cularis data in dotem, an vero ius vniuersale, quibus expeditis
apparebit de vera diffinitione, & quis melius dixerit an Azo,
131 an Bart. † Circa primum Bar. hic dicit quod ad hoc vt dicatur
dos, sufficit tradi, non autem oportet dari per glos. in l. dotale.
§. 1. ff. de fun. dota. sed Ruy. tenet contrarium. dicens, quod
immo non est proprie dos, nisi detur per simile de donatione
vt est text. cum gl. in leg. in l. in edibus. §. fin. ff. de dona. & tu
potes pro hoc adducere text. in d. l. dotale. §. 1. Item pro hoc
potest ponderari ethymologia dotis & donationis, quæ dici-
tur a dando, quod significat dominij translationem. §. sic ita-
que. Institut. de actio. cum similibus. ergo rectius dixit Azo.
vtens verbo (datur) quam Barto. vtens verbo (traditur) & si
obijceretur de l. si fundum. ff. de fun. dota. dic quod ibi transla-
tum fuit dominium in maritum per inductionem in fundum
factum a muliere domina, licet nõ fuerit in eum translata pos-
sessio, quæ erat apud alium bonę fidei possessorem, vt decla-
132 rant ibi glos. & Barto. † Circa secundum videtur prima facie se
cundum Aang. ꝙ dos possit esse, licet non detur pro oneribus
matrimonij sustinendis. Verbi gratia, si mulier dat dotem pa-
cto apposito, ꝙ ipsa sustineat onera matrimonij. l. 4. in fin. su-
pra de pac. dota. l. si quis pro vxore. in fin. s. de dona. inter vir.
& vxo. l. fin. in princip. infra de doli excep. Are. & Bulgari. res-
pondent ꝙ in casu dictarũ legum dos satis seruit oneribus ma-
trimonij, ex quo fructus dotis relinquuntur vxori, vt ipsa susti-
neat illa. & aliter non valeret pactum, quia esset contra substan
tialia matrimonij. l. cum precario. ff. de preca. l. vbi ita donatur
ff. de dona. causa mor. l. si peculium. § ff. de pecul. leg. Ista re-
sponsio tollit bene dicta iura, sed non tollit exemplum Ange.
relatum ab Alexan. hic colum. 7. puta si mulier, vt habeat vi-
rum iuuenem & pulchrum, conuenit cum eo, quod ipsa onera
matrimonij subierit seu sustineret, sed certe ẽt tunc est onus vi
ro habere vxorem turpem vel vetulam &c. Item contra. d. sol.
& eius confirmationem est. l. Iulianus. ff. de iur. dot. vbi valet
pactum ꝙ dos detur soluto matrimonio, & sic non potest dici
pro oneribus matrimonij, seu causa onerum matrimonij. bre-
uiter puto, ꝙ tale pactũ valeat ex interuallo, quia non est con-
tra substantiam. cum sufficiat, ꝙ ab initio potuerit seruire one
ribus matrimonij, licet postea nõ duret propter pactum, secus
si nec ab initio. ita sentit. d. l. Iulianus. quidam tamen vt Cam-
peg. in tract. dotium in prima. q. primę par. vt vitentur omnia
contraria, non dicunt pro oneribus matrimonij, sed pro ma-
133 trimonio. cogita. † Circa tertium Bart. tenet quod dos non sit
id particulare quod datur in dotem, sed sit ius vniuersale, vt hę
reditas, patrimonium peculium. & eius opi. tenetur commu-
niter, ita tenet Imo. Roma. Alexan. Aret. Soci. Ias. hic. sed
Bald. nouel. in Trac. dotium in 2. parte negat dotem esse ius
vniuersale, & videtur tenere, ꝙ non est eius, sed ipsa res quę da-
tur in dotem, & hoc expresse tenet etiam Bulgari. hic in princ.
suę Repet. Pro Bart. & communi opi facit. l. quod dicitur. ff. de
impen. in re. do. fac. inducendo tripliciter, vt per Soci. hic in 5.
& 6. col. versicu. Circa aliam, per quas inductiones tollit re-
sponsionem Bald. nouel. Item pro eo facit. l. 1. in prin. & in ver-
si. Sed quod dicimus. ff. de de dote præle. nam in prin. dicitur, ꝙ
patria sunt prælegari dotem, vel actionem de dote. sed actio de
dote est vniuersalis. l. si marito. §. si. ĩ titulo. ergo &c. in ver. sed
quod dicimus. sunt hæc verba, sed quod dicimus dotem ipso
iure impensis minui, non ad singula corpora, sed ad vniuersi-
tatem referendum. Facit. l. si is qui [illegible] chum. ff. de iur. do. indu-
cendo tripliciter. primo in §. quod dicitur. secũdo in §. si pecu-
nia. ibi, si pecunia & fundus in dote sit. Item & tertio in eo. §.
si pecunia. sũc. notat. s p. Bar. in l. in fundo. ff. de rei. vẽdi. quem
adducit Socin. hic. in 6. colum. Ad idem. l. etiam. in prin. C. de
iure dot. ibi, si no dotem reddi, sed ea quæ in dotem data sunt
&c. pro hoc etiam adducunt aliqui c. Raynutius. de testa. vbi
verbum (relinquo) relatum ad dotem denotat institutionem,
sicut quando refertur ad vniuersitatem, sed nil facit, quia hæc
134 non fuit ratio. nam † verbum relinquo, tunc denotat institu-
tionem, quando refertur ad vniuersitatem bonorum testato-
ris, non ad vnam vniuersitatem particularem, vt grex, pecu-
lium, dos &c. quod maxime procedit, quando refertur ad vni-
uersitatem alienam, iuxta not. per Barto. in l. cum filius. §. Lu-
cio titio. ff. de lega. 2. per. l. cogi. §. sed & similes. ff. ad Treb-
alia ergo est ratio, vt alias dixi [illegible] ff. de lega. 1. ad idem. l.
1. ad idem. l. 3. § sed vtrũ. in fi. ff. de mino. vbi dos est patrimo-
nium mulieris, & patrimonium est vniuersale. l. cogi. in prin.
ff. ad Treb. notat Ias. in l. fi. in fi. C. de pac. ergo & c. Item secũ-
dum Bart. facit † quia fructus & accessiones non augent res
particulares, sed vniuersales. Item veniunt. §. fructus. ff. de pe-
ti. here. l. pecunię. §. 1. ff. de verbo. signi. l. peculium nascitur. su-
pra de pecul. sed accessiones augent dotem, & veniunt ex
natura eiusdem actionis. l. si marito. § fi. infra titu. isto. l. etiã. C.
de iure dotium. ergo &c. Et licet tenẽtes cõtrariũ conent re-
136 spondere tamen replicari potest, vt per Ias. hic col. pen. † Ad
idẽ facit rõn Bar. quia in vniuersalib' tantum precium succe-
dit loco rei. l. si rem & preciũ. s. de peti. hære. & ibi notat. l. Im-
perator in fi. ff. de lega. 2. notatur in l. mater. C. de rei vẽ. sed in
dote precium succedit loco rei, vt notatur in l. Labeo. & Sabi-
nus. §. Item si dominus. ff. de verb. signi. declarando, vt habe-
tur ex. l. ita constante. s. de iure dot. & in l. res quæ ex dotali. eo.
titu. ergo &c. Soci. etiam ponderat ad hoc. l. fin. C. de sentẽ quæ
sine cer. quanti. sed multum violenter eam trahit ad hoc, & be-
ne

neconsiderandi non probat. Imo tenentes contrariũ allegant
eam in contrariũ, vt patet apud Bald. nouel. in Tract. dotium
in 2. parte. sed pro nostra parte probat, vt videbis. infra Ego
pro communi allego. l. ex morte. C. de pac. conuen. ibi, tantam
137 ex dote partem, non pecuniæ quantitatem &c. † Ista conclusio
Barto. & communis sicut est duę lex, ita dupliciter impugna-
tur, nam dum Barto. ait dotem esse ius vniuersale, multa ad-
ducuntur in contrarium, quibus respondet Soc. vnde non in-
sisto. Item vltra ea, quibus respondet Soc. addo, quod cõtra. d.
cõclusionem cõmunem ponderatur. l. fin. C. de senten. quæ si.
138 cer. quãti. profe. circa † quam legem omitto prolixa aliorum
scripta, & dico, ꝙ non facit ad propositum, quia ibi nedum nõ
constabat de quantitate dotis, sed nec etiam cõstabat, an dos
esset data, patet primo, quia iudex interloquutus fuerat dotem
liquidam non esset, accipe etiam, an sit data, vt sic in potiori si-
gnificatione accipiatur. secundo patet, quia Iudex non decla-
rauit aliquid esse datum in dotem, sed tantum dixit, quæ bona
fide accepisti, solue. nec declarauit, an aliquid acceperit pro do
te, nec ne. Vnde non determinatur ibi, quid si constaret saltem
esse datam dotem, licet non constaret quanta sit data. Volo ta-
men cõtra cõmunem adducere vnum, ne deprehendaris im-
139 prouisus. † nam dominium sine traditione transfertur in vni-
uersalibus, secundum Barto. in l. si ager. ff. de rei ven. sed in do
te non transfertur dominium sine traditione, vt habetur in l.
de diuisione. ꝟ. eo. ergo &c. breuiter respon. ꝙ doctri. Bart. non
procedit in omnibus vniuersalibus, sed restringitur & declara
tur ex notatis per Barto. & alios in l. & ideo. ff. de condic. furti.
140 † Circa aliam partem dictæ conclusionis Barto. volentis do-
tem non esse ipsam rem, quæ datur in dotem. Bulgari. hic ex-
presse tenet contrarium, & contra Barto. in hoc sunt plura iu-
ra, & pręcipue. l. 2. §. fi. & l. dedit. ff. de colla. bono. cũ mulus si-
milibus. Verum quia posset quis euitare illa iura, dicendo, ꝙ
ideo dicitur dos dari, quia dando rem vel res ex causa dotis.
videtur dari ius vniuersale ipsius dotis, sicut tradendo res hæ-
reditarias, dicitur tradi hæreditas. l. restituta. in princip. ff. ad
Treb. Ideo ego pro hac parte pondero tex. cui nõ potest sic re-
sponderi in l. si pater ignorans. ꝟ. titu. isto. in ver. dotẽ nume-
rauerit, nam numeratio de qua ibi non conuenit vniuersatati,
141 quę est vna, sed tantum pecuniæ datæ. † Vnde pro veritate cõ-
sidero, quod quædã sunt vniuersitates, quarum nomen nõ cõ-
uenit rebus particularibus, vt grex, hæreditas, & iste non sunt
ad rem. quædam sunt vniuersitates, quarum nomen conuenit
etiam particularibus in eis, vt cõtentis, vt verbum, bona, quod
ita potest cõuenire duabus rebus particularibus in nostri bonis
existentibus, sicut vniuerso patrimonio, iuxta. l. nam quod. §.
fina. cum duabus legibus sequentib. ff. ad Treb. Idem videtur
in verbo, peculium, quod videtur conuenire nedum vniuersi-
tati peculij, sed etiam, pusille pecuniæ in eo contentæ. l. in de-
posi. §. peculium. ff. de pecu. & idẽ puto in dote, quia eius no-
men conuenit nedum vniuersitati dotis, sed etiam rebus par-
ticularibus in dotẽ datis. Igitur verbum, dos, est generale aptũ
comprehendere & vniuersitatem dotis, & res particulares in
dotẽ datas, & proprie cõuenit vtriq; vt patet ex eius ethymo-
logia. & ex alijs supra adductis, est verum, quod hoc genus,
dos, quandoq; restringitur & capitur in specie pro vniuersita-
te dotis ad differentiam corporis dati in dotem. d. l. quod dici-
tur. ꝟ. de impen. in re. dot. fa. ibi, non corporum, sed dotis. & d.
l. 1. versi. sed ꝙ dicimus. ꝟ. de dote præle. sicut dicimus de ado-
ptione, quæ est genus proprie comprehendens etiam arroga-
tionem & tamen quandoq; restringitur, seu stricte accipitur
pro specie differente ab arrogatione. l. 2. ff. de adoptio. In hoc
ergo differunt diffinitio Azonis & Bar. quia Barto. diffinit do-
tem nõ in genere, sed in specie, & sic eius diffinitio nõ cõpre-
hendit omnia sub diffinito contenta, sed Azo diffinit dotem
in genere dicens, quod dos est, quæ datur &c. quæ verba com-
prehendunt tam rem singularem, quàm dos vniuersitatem,
quæ datur, vt patet ex predictis, & sic diffinit omnia, quæ ꝓprie
sub diffinito comprehenduntur. & sic eius diffinitio cõuerti-
tur cũ diffinito. ideo melior in hoc est diffinitio Azo. Ex præ-
dictis ergo puto dotẽ sic diffiniendã, Dos est id quod a mulie-
re vel eius patre marito vel eius patri datũ pro matrimonio vel
eius oneribus Laus Deo.

R E P E T I T I O.

Jo. Hannibalis de Canonicis in Rubr. soluto matrimo.

S V M M A R I V M.

1 *Ablatiuus absolute positus in Rubr. ff. solut. matrimo. an faciat conditionem. & nu. 16. & 19. & an stet in vim causæ finalis. nu. 5. & 9. & an in vim modi seu dispositionis. nu. 11.*
2 *Conditionem proprie esse de futuro, non de præsenti aut præterito.*
3 *Ablatiui absolute positi an regulariter faciant proprie conditionem. et nu me. seq. 15. & 18. & 22. & 24. & 26.*
5 *Mortis mentio an reddat dispositionem conditionalem.*
7 *Conditio an inducatur ex causæ finalis expressione, & numero. sequen. & 10.*
12 *Intellectus ad l. facta. §. rescripto. ff. ad Trebel.*
13 *Intellectus ad l. fideicomissa. §. cum esset. ff. de leg. 3.*
14 *Clausula, saluo & reseruato consensu domini, an aliquid operetur in alienatione rei emphyteuticę.*
17 *Legis naturam eam esse, vt futuris negotijs formam præstituat. & nu. 21.*
20 *Cõditio de presenti falsa tempore dispositionis, nunquàm habetur pro impleta, licet possit in futurum adimpleri.*
23 *Contractus in arbitrium alterius collatus non propterea censetur. cõditionalis*
25 *Intellectus ad l. 3. § deinde. ff. de incend. rui. & naufra.*
27 *Ablatiuos absolute positos varie in iure cõsiderari.*
28 *Dotem dici etiam post solutũ matrimonium. & nu. 36. & 37. & 53. & 63. & 65. & 69. & 75. & 79.*
29 *Dotem non posse dici, si nullum subsecutum sit matrimonium*
30 *Dotis appellatione contineri eam, que futuro matrimonio destinata est.*
31 *Dotis appellatio an extendatur ad eam quæ data est post sponsalia de futuro, ante tamen contractum matrimonium, & num. 33.*
32 *Dos in dubio præsumitur ita data sponso, vt statim efficiatur dominus.*
34 *Dotis appellatione an contineatur ea quæ data est pro matrimonio inualido contracto inter ignorans impedimentum, & nu. 314. & 316.*
35 *Dotem proprie dici vbi contractum est matrimonium validum.*
38 *Dotẽ proprie dici ratione matrimonij & onerũ quæ in eo sustinenda sunt.*
39 *Causa cessante cessare effectum an sit perpetuo verum. & nu. 41. & 42.*
40 *Priuilegium immunitatis concessum patri propter numerum filiorum non extinguitur deficiente eo numero.*
43 *Matrimonium censetur durare in vidua.*
44 *Verbum, videtur, denotat fictionem.*
45 *Verbum improprium iunctum verbo proprio alterari, & assumere naturam proprij.*
46 *Verbum, sum, esse expressiuum veritatis. & nu. 50.*
47 *Verbum, intelligitur, esse aliquando veritatis expressiuum. & nu. 49.*
48 *Nepotis appellatione pronepotem contineri ex proprietate dictionis.*
50 *Verba directa an & quando obliquentur ob id, quod verbis obliquis iungantur.*
51 *Verbum expressiuum veritatis iunctum verbo improprio quando proprie accipiatur.*
52 *Etiam, particula est implicatiua.*
54 *Vsucapio pro dote quibus casibus locum habeat.*
55 *Verba debere intelligi cum effectu.*
56 *Dotem recuperatam, censeri cum sua causa recuperatam. & nu. 82.*
57 *Intellectus ad l. 1. versi. cæterum. ff. pro dote. & nu. 59.*
58 *Cæterum, particulam esse aduersatiuam.*
60 *Vsucapio [illegible] atq; inibi quibus ex causis sit inuenta.*
61 *Dotalis rei dominium hodie transire in mulierem.*
62 *Hæreditatem improprie dici post quam est adita. & numer. 64. & 107. & 109.*
66 *Præsens tempus non continuo excluditur per enunciationem de præterito.*
67 *Intellectus ad l. post diuortium. ff. de iur. dot.*
68 *Dotis stipulationem non valere in casum soluti matrimonij.*
70 *Determinatio vna respiciens plura determinabilia determinat ea pariformiter. & nu. 319.*
71 *Oratio sumpta ex vniuerso si in parte est falsa, est in totum falsa.*
72 *Simile sibi vnum quodq; producit.*
73 *Dotem ibi proprie esse vbi datur actio de dote. & an hoc sit perpetuo verum. num. 78.*
74 *Actionem de dote regulariter nasci soluto matrimonio.*
76 *De, particulam denotare proprietatem.*
77 *Eadem non semper esse, quæ a pari ambulant.*
80 *Dos quæ ex parte remanere debet apud virum per mortem vxoris, vel est restituenda patri mulieris, an soluto matrimonio dicatur proprie dos.*
81 *Statutum quod mulier habens liberos non possit testari nisi de quarta parte dotis, an habeat locum in vidua. & num. 71. & 105. & quæ sit ratio huius statuti. nu. 96. & 104.*
83 *Dos recuperata per mulierem censetur proprium patrimonium mulieris.*
84 *Arbitrum & moderatorem in re sua vnumquenq; esse debere.*
85 *Odia esse restringenda, fauores autem ampliandos.*
86 *Exemplis regulam non restringi.*
87 *Mentem verisimilem plurimum operari in interpretationibus.*
88 *Qualitatem quæ fuit, venire aliquando in considerationem, licet nunc non adsit.*
89 *Dos recuperata an & quo ad quos retineat pristinam naturam. & num. 102. & 106.*
90 *Proprietatem vocabuli ex diffinitione haberi.*
92 *Iure communi posse constitui vt quis certam partem bonorum teneatur relinquere certis personis.*
93 *Dos restituta an & quatenus censeatur esse dos.*
94 *Statutum excludens filiam dotatam a successione patris locum habere quã do pater legasset dotem pro filia nubenda.*
95 *Extensio de stricta significatione ad latam quando admittatur in statutis.*

Rationes

97 *Rationes plures subesse in lege quando præsumantur.*
98 *Donationem causa mortis largo modo dici donationem.*
99 *Extensionem licitam esse in limitationis. & nu. 182.*
100 *Donationem omnium bonorum præsentium & futurorum valere, si donator seruet sibi aliquid, ex quo possit testari.*
101 *Argumentum valere de pacto ad statutum.*
103 *Vsum loquendi communem esse attendendum.*
108 *Hæreditatem appræhensam per hæredem cum suo onere dici hæreditatem etiam postea quam est adita.*
110 *Subditos locupletes habere interest reipublicæ.*
111 *Interpretatione opus non esse in claris.*
112 *Dotem matris exigi a filiis cum suis priuilegiis muliere defuncta ante exactionem suæ dotis.*
113 *Diuersitatem non esse inducendam in eadem re.*
114 *Fratri quomodo succedant fratres quorum alter est vterinus, alter consanguineus.*
115 *Dotem recuperatam an possit mulier alienare non obstante lege Iulia de fundo dotali. & nu. sequen.*
117 *Intellectus ad l. 2. ff. de iur. dotem.*
118 *Interpretatio ea est assumenda ex qua non sequatur absurdum.*
119 *Dotis appellatio quomodo sumatur in statuto prohibente mulierem testari de dote vltra quartam partem ipsius dotis.*
120 *Statutum quod mulier habens liberos ex duplici matrimonio teneatur relinquere dotem æqualiter filiis vtriusq; matrimonij, locum habere in dote recuperata. & nu. 126 & 138.*
121 *Dotis appellationem in materia collationis fiende per filiam extendi ad dotem recuperatam.*
122 *Pater dotem filie recuperatam eidem secundo nubenti tenetur dare.*
123 *Extensionem licitam esse vbi ratio non est expressa in lege, si tamen vnica reddi potest.*
124 *Statuti volentis mulierem habentem filios ex duplici matrimonio relinquere æqualiter dotem filiis vtriusque matrimonij, quæ sit ratio. & nu. 131. & 134.*
125 *Ratio finalis statuti quæ sit.*
127 *Amorem mutuum mariti & vxoris non attendi nec præsumi circa actum testandi.*
128 *Mariti præsentia an & quando attendatur, vt censeatur impedisse vxorem quominus libere testaretur, vel alium actum ageret.*
129 *Maritus qui vxorem verberauit, non præsumitur illicite verberasse.*
130 *Verba in statutis esse proprie intelligenda, & potius superflua censeri, quam vt contineant iniquitatem. & nu. 174. & 177.*
132 *Mater remota a tutela filiorum propter transitum ad secunda vota, non admittitur rursus ad eam mortuo secundo viro, si supersint liberi ex eo.*
133 *Minor non præsumitur seducere maiorem natu.*
135 *Viam non esse fraudibus aperiendam.*
136 *Mulierem esse fragilem & mutabilem.*
137 *Casum omissum a lege municipali remanere in dispositione iuris communis.*
139 *Viduam censeri durare in priore matrimonio quandiu vidua est.*
140 *Ius naturale limitationem recipere.*
141 *Statutum quod filia dotata non succedat extantibus filiis masculis an habeat locum in filia non nupta, cui pater relinquit dotem. & nu. 145. & 150. & 151. & 156. & 163. & 165. & 167. & 186. & 192.*
142 *Interpretationem eam potissimum amplectendam, quæ pœnam excludit.*
143 *Statutum quod filia dotata non succedat extantibus masculis, an sit fauorabile. & num. 162.*
144 *Fœminas esse finem agnationis.*
146 *Dotem succedere loco legitimæ stante statuto quod filia dotata. &c. & nume. 148.*
147 *Voluntas testatoris multum operatur in dote destinanda.*
149 *Destinationem multum operari. & 166.*
152 *Dotis appellationem cadere in mulierem non nuptam.*
153 *Dotata, participium prolatum a lege potest verificari in præteritum & in futurum.*
154 *Statuti repellentis filias a successione extantibus masculis, quæ sit ratio. & num. 161.*
155 *Statutum excludens mulierem a successione ab intestato an excludat eã a successione impuberis.*
156 *Extensionem esse licitam ad id quod continetur sub larga significatione verborum.*
158 *Fratrem debere subuenire fratri in necessitate.*
159 *Frater tenetur dotare sororem quæ non habet vnde se dotet.*
162 *Rationem aliquando restringi ad dictum ne sequatur absurdum.*
164 *Paria sunt, non esse, vel inutiliter esse.*
168 *Verba debent intelligi cum effectu.*
169 *Vsucapione pro dote non semper locum habere vbi est dos.*
170 *Vsucapionem pro herede non habere locum in fur.*
171 *Pater tenetur filiam dotare & eam matrimonio collocare.*
172 *Peritum vnum adhiberi sufficit vbi plures haberi nõ possunt, etiam si plures requirantur.*
173 *Significationem propriam haberi ex ipsa diffinitione.*
175 *Vsucapionis verbum simpliciter positum comprehendit præscriptionem.*
176 *Dotis appellatione comprehendi id quod filie relictum est vt in dotem eius conuertatur. & nu. 187.*
178 *Verba directa ad personam debent intelligi secundum eam personam ad quam diriguntur.*
179 *Extensio an & quando admittatur in statutis exorbitantibus.*
180 *Ratio legis non expressa habetur pro expressa si vnica reddi potest.*
182 *Res omnis facile redit ad suam naturam.*
183 *Dispositio de aliqua re vel persona simpliciter facta non habet locum in alia re vel persona cum alia qualitate.*
184 *Verbum simpliciter prolatum complectitur omnia quæ possunt sub eo comprehendi.*
185 *Lex loquens de eo quod est in facto, an extendatur ad id quod est in fieri.*
188 *Actionem habens ad rem aliquam minus videtur habere quam si rem ipsam haberet. & 190.*
189 *Dotes mulieribus constituendæ secundum dignitatem mariti.*
191 *Differre non dicuntur in substantia, quæ differunt secundum plus & minus.*
193 *Negatiuam probari per demonstrationem rei in loco.*
194 *Probationem procedere ex præsenti in præteritum.*
195 *Infatiatum quare sic dicatur.*
196 *Negatiua qualiter probetur. & nu. 198.*
197 *Probari qualiter possit quem non esse artificem.*
199 *Disputationem de nominibus magistralibus esse supernacaneam.*
200 *Nomina propria imponi & mutari ad libitum. & nu. 219.*
201 *Notarius possit ne signum suum solitum mutare. & num. 207. & nu. 209.*
202 *Signo illicito quando dicatur quis vti.*
203 *Nomen aliud sibi imponere an & quando sit illicitum.*
204 *Falsum, esse immutationem veritatis*
205 *Sigillum notarii posse in instrumento omitti, nec esse de substantia instrumenti. & nu. 211. & 217.*
206 *Falsum committens quando puniatur pœna falsi.*
208 *Actum nullum non censeri falsum, cum ex eo nihil sequatur.*
210 *Notarius an possit vsurpare signũ alterius notarij. & nu. 212.*
213 *Intellectus ad c. significauit. extra de appel.*
214 *Coniectura quæ in delictum non cadit, potius in dubio est amplectenda, quam ea quæ in delictum cadit.*
215 *Delictum non committi sine dolo.*
Dolum cessare vbi subest etiam iniustia.
216 *Signo suo alterum vti, possit ne quis per officium iudicis prohibere.*
218 *Argumentum ab etymologia vocabuli nõ procedere in nominibus propriis.*
220 *Gallum dicere aliud quam dicere de Gallia.*
221 *Suspicionem nõnunquam oriri ex nomine proprio. Nomen turpe aliquãdo esse indicium iniquitatis.*
222 *Intellectus ad c. 1. extra de deposito.*
223 *Quæstio de pluribus erit habenda a quo potissimum incipienda sit.*
224 *Intellectus ad l. facta. §. in danda. ff. ad Trebellia.*
225 *Argumentum ab etymologia vocabuli an procedat in nominibus appellatiuis.*
226 *Perusinum esse de Perusio an sint paria. & nu. seq. 2. 235*
228 *De particula denotat causam proximam & immediatam. & nume. 234.*
229 *Taxatiua particula excludit alium casum.*
230 *Intellectus ad l. ob æs. C. de præd. minor.*
231 *Ciuem ex priuilegio proprie dici ciuem quantum ad ea quæ sunt iuris.*
232 *Prouincialis generale nomen est comprehendens etiam eos qui solo domicilio prouinciales sunt. & numero 28.*
233 *Alternatiua posita inter totum & partem aut inter genus & speciem nõ discernit.*
236 *Ciues quibus modis fiant. & nu. 26.*
237 *Ex, particulam non differre a particula, de. & causam proximam denotare. numero 295.*
239 *Verba denotantia improprietatem & fictionem sumi proprie in iis que iuris sunt. & numero 256.*
240 *Oriundi ex loco aliquo qui dicantur. & numero seq.*
241 *Ius ciuile non curare grammaticorum interpretationes.*
243 *Represaliæ quare concedantur.*
244 *Represaliæ concessæ contra Perusinos an possint indistincte exerceri cõtra Perusinos nomine appellatiuo vbicunq; habitent. & numero seq. & 248. & 250. & 258. & 279.*
246 *Probationem ex diuersis non fieri.*
247 *Intellectus ad l. eum qui. C. de fundi. rei priuat. lib. 9.*
249 *Originem propriam nõ posse quem mutare propria voluntate. & nu. 260.*
251 *Municeps, esse nomen generis.*
242 *Donationis verbum simpliciter prolatum comprehendit omnem donationem, etiam causa mortis.*
253 *Municipes proprie qui dicantur.*
254 *Proprietas verborum an pendeat a communi vsu loquendi.*
265 *Ciuis potest quis dici, licet non subiiciatur muneribus.*
259 *Represalias indictas esse contra ius diuinum, canonicum, ac ciuile.*
262 *Ciuis alicuius ciuitatis transferens se ad ciuitatem dominãtem an suo facto possit mutare originem suam. & numero 264. & 267.*
263 *Qualitates duas contrarias non posse concurrere in eodem subiecto. limitationem vide numero. 80.*
264 *Ciuitatis maior respectu alterius quæ dicatur.*
266 *Ad, particula sumitur inclusiue.*
268 *Domicilio aliquem carere an & qua ratione fieri possit.*
269 *Represaliæ concessæ contra aliquos municipes, an comprehendant eos, qui*

ex eo

ex eo municipio migrarunt in locum a quo represaliæ emanarunt, & num. 274. & 275. & 277.
270 Beneficium alicui concessum non intelligitur ita concessum, vt possit eo uti contra concedentem. & nu. sequen.
272 Ciuitas an & quando habeat actionem iniuriarum ob iniuriam subdito factam.
272 Mens concedentis beneficium est potissimum attendenda.
276 Generali concessione non venire id, quod quis in specie verisimiliter non fuisset concessurus.
278 Domicilium vt quis dicatur in loco aliquo contraxisse, quid requiratur.
281 Ciuis vel ciuitatis appellatione an veniant comitatenses vel comitatus. & nu. 284 & 287. & 294. & 297.
282 Verbum, intelligitur fictionem importat. atq; inibi quando proprietatem amict. & nu. 291.
283 Patriæ appellatio an sit latior quam vrbis vel ciuitatis.
285 Ciuitatis appellatione quid contineatur, & nu 289.
286 Differre non videri in effectu quæ differunt in plus & minus.
288 Ciuitatem & oppidum pro eodem accipi in iure.
290 Incolæ appellationem generalem esse ad eius & comitatenses.
292 Impropietates duæ magis impropriant quam vna.
293 Taxatiua particula casum expressum includit, ceteros casus excludit.
296 Filiosfamilias adaptari iura de seruo loquentia.
298 Minus continetur in maiori non e contrario.
299 Intellectus ad c. Rodulphus. extra de rescrip.
300 Appellationem ab interlocutoria non esse admittendam sine causa.
301 Beneficia stricte interpretanda.
302 Represalias concessas contra ciues Perusinos non exerceri contra eos qui sunt de comitatu, & quid si sint concessæ simpliciter contra perusinos.
303 Dispositionis verbum proprie adaptari ad vltimas voluntates, an sit perpetuo verum.
304 Continuatio quando fieri possit a titulis remotioribus.
305 Accessorium venire ex natura rei principalis.
306 Modica non curari nec venire in considerationem.
307 Intellectus ad l. argentarius. §. edi. ff. de eden.
308 Index gratia commodioris diuisionis adiudicat vni id, quod est de parte alterius.
309 Notario si reperiantur duo volumina rogituum præsumitur quod sit vnus & idem sermo.
310 Dotem aliquando peti constante matrimonio.
311 Principale propositum attendi debere.
312 Regulam attendi debere, non casum specialem.
313 Errorem in iure tolerabilem esse, cum quis errando inhæret regulæ, non etiam quando contra regulam erratur.
315 Dotem etiam esse, licet actio de dote non detur.
317 Dos data pro matrimonio putatiuo an sit proprie dos, & nu. 322. & 328.
318 Res emptas ex pecunia dotali esse quasi dotales.
320 Negationes duæ quando affirment.
321 Clausulam in fine positam referri ad præcedentia.
323 Intellectus ad l. Proculus. ff. de iur. dot.
324 Verba impropria trahuntur ad propria quando cum proprijs iunguntur.
325 Quasi, particulam esse aliquando veritatis expressiuam.
326 Verbum, sum, iunctum verbo improprie si principaliter ponitur, denotat proprietatem.
327 Mentem nonnunquam potius attendi quam verba, ne sequatur absurdum.
329 Socio scholaris competunt priuilegia scholarium licet non sit scholaris.
330 Dotem pro puella in futurum maritanda datam non esse proprie dotem, licet ei competant priuilegia dotium.
331 Matrimonium putatiuum an teneat inter ignorantes durante ignorantia, & an sint legitimi qui interim ex eo nascuntur, & num. sequen.
333 Dotis datæ pro matrimonio illicito contracto inter scientes nullam esse repetitionem.
334 Maritus possit nec ne dotem pro muliere constituere.
335 Donationem inter virum & vxorem valere, si sit remuneratoria.
336 Maritum non efficit nobilem vxoris nobilitas.
337 Vxor mariti conditionem sequitur.
338 Femina naturalis tantum nupta viro naturali & legitimo efficitur legitima.
339 Honorem rebus omnibus præferendum.
340 Mulier nobilis nubens viro ignobili perdit nobilitatem.
341 Mulier nobilis nupta viro ignobili an teneatur ei præstare omnia seruitia etiam vilia.
342 Rubricam poni ad demonstrandum id quod tractandum est.
343 Quemadmodum, particula quam significationem habeat in rubrica. ff. solu. matri.
344 Petendi verbum quam significationem habeat in rubri. ff. solu. matri. & nu. 346. & 348. & 349. & 356.
345 Verba a peritis prolata intelliguntur secundum illorum consuetudinem loquendi.
347 Verbum, videtur, significatiuum esse improprietatis.
350 Dotem ab alio pro muliere datam videri ipsi mulieri donatam, ac proinde fingi datam ab ipsa muliere.
351 Veritatem solam attendi in actu, qui potest intelligi secundum fictionem & veritatem.
352 Petendi verbo generaliter sumpto repetitionem contineri. & nu. 357.
353 Specialia inesse generalibus. & nu. 359.
354 Petitionis verbo contineri petitionem iudicialem & extraiudicialem.
355 Generale id dici quod sua significatione duo complectitur.
358 Nepotis appellatione proprie contineri pronepotem.
360 Genus aliquando poni pro sua specie.
361 Fructus venire in actione personali ad repetendum aliter atq; in actione personali ad petendum.
362 Petendi verbum stricte & in specie sumptum an comprehendat repetitionem. & nu. 378.
363 Actionis verbo generaliter sumpto contineri actionem in personam & rei vendicationem.
364 Statutum disponens quod de qualibet petitione soluatur gabella, an habeat locum in repetitione. & nu. 366. & 375.
365 Verba in statutis proprie esse accipienda. & nu. 368.
367 Reficiens improprie censetur facere. & nu. 376.
369 Significationem verbi largam censeri propriam.
371 Dispositio quæ in genere & in specie potest intelligi, debet in specie accipi.
372 Vim expulsiuam grauiorem esse inquietatiua.
373 Extensionem non fieri in pœnalibus ex identitate rationis, sed bene ex maioritate rationis.
374 Dispositio copulata requirit concursum copulatorum.
376 Intellectus ad. l. is cui lege. ff. de testa.
379 Omnis diffinitio ab Azone tradita perpenditur. & nu. 387.
380 Mulier dans rem alienam in dotem non transfert dominium, tamen sit rem dotalem faciat.
381 Verba in diffinitionibus debere stare proprie.
382 Dos traditione constituitur.
383 Dos sit ne id quod in dotem datur, an potius sit ius aliquod vniuersale, & nu. 386. & 390 & 392. & 394. & 429. & 443. & 449. & 452 & 467.
384 Diffinitionem eius quod est vniuersale, non semper dari per nomina iuris.
385 Generis positionem sequi ad positionem specierum.
388 Diffinitionem non esse, sed descriptionem potius, vbi aliquid potest obstare diffinitioni. & nu. 470. & 472.
389 Dotis diffinitio a Bartolo tradita perpenditur & nu. 473. & 475.
381 Mulier habet duplex patrimonium. & nu. 420.
393 Dos proprium patrimonium est mulieris. & nu. 415. & 419.
395 Interpretationem per modum improprium non admitti a iurisconsulto.
396 Impensas in dote factas non minuere corpora dotalia, sed vniuersitatem dotis, quomodo sit intelligendum. & nu. 399. & 401. & 423. & 447.
397 Ius separatum ab ipsa re commodata aut deposita considerari in commodato aut deposito.
398 Hæreditatis petitionem esse iudicium vniuersale. atq; inibi quòd per retentionem consulatur ei a quo hæreditas petitur propter impensas ab eo factas.
400 Obligationem ex facto causari & ex obligatione actionem.
402 Hæreditas, dos, peculium, nomina sunt iuris.
403 Fructus & accessiones non augent res particulares, sed bene augent res vniuersales.
404 Fructus dotem augent, & actione de dote petuntur, atq; inibi quòd paria sunt, augere dotem, & conuerti in dotem.
405 Fructus an augeant dotem etiam post solutum matrimonium.
406 Precium succedere loco rei in vniuersalibus aliter atq; in particularibus.
407 Inconueniente concesso plura sequi.
408 Verba potius impropriãda, quàm inconueniens aliquod concedatur.
409 Precium rei dotalis an instincte succedat loco rei etiam contra consensum mulieris. & num. sequen.
411 Præsumitur id tacite actum, quod est ex natura rei.
412 Intellectus ad l. si ex lapidicinis.
413 Hæredem vendentem rem hæreditariam non posse iudicio familiæ herciscundæ conueniri nisi in subsidium.
414 Patrimonium esse quid vniuersale.
419 Commune mihi cum alio dicitur meum secundum quid. & num. 418.
417 Hæreditatem aditam dici improprie hæreditatem.
421 Tempus sententiæ considerari in iudijs vniuersalibus, in particularibus tempus litis contestatæ.
422 Expensas factas in re quæ est ex aliquo vniuerso posse repeti etiam ea re peremta, aliter atq; in re particulari.
424 Marito actionem de dote competere pro impensis in dotem factis, nedum exceptionem.
425 Compensationem cadere in dotem consistentem in pecunia ob impensas in ea factas.
426 Funeraria actio contra quos detur. & num. sequen.
428 Impensam in funus mulieris censeri æs alienum dotis.
430 Incorporalia an & qua ratione tradi possint.
431 Dotem mulieri restitutam desinere esse ius vniuersale.
432 Rei vendicatio an competat pro dote. atque inibi quòd incorporalia non vendicentur.
433 Rei vendicationem competere hæredi pro rebus hæreditarijs.
434 Ius vniuersale an semper duret corporibus extinctis, quæ sub eo continebantur. & nu. 439.
435 Ius viuersale duplex.
436 Peculium an extinguatur extinctis rebus peculiaribus. & nu. 441.
437 Intellectus ad l. peculium nascitur. ff. de pecul.

1 CApio Rubricam. ff. sol. ma. † Et ex ea no. est secundū Ias. hic. q̄ isti ablatiui absoluti solu. matr. resoluuntur, si matrimonium solutum sit, vel fuerit de praeterito, & non de futuro. & sic isti ablatiui absoluti proprie non faciunt conditionem,
2 † cum cōditio proprie sit de futuro, non autem de praeterito vel de praesenti, vulgata l. cum ad praesens l. itaq; ff. si cer. pet. & ita intelligit tex. in l. 2. ℑ. tit. nostro. & l. cum querebatur.
3 ff. de verb. signi. † Ex hoc dicit ipse confundi regulam, quae est, q̄ ablatiui absoluti proprie faciunt conditionem, vt per Bar. in l. 1. in 7. q. ff de condi. & demon. & tex. in l. a testatore. ff. de condi. & demon. & ibi Bar. & in l. ab emptione in prin. ff. de pac. & ita communiter tenent doc. ad idem allegant nouiss. Bonon. text. in l. si statu liber. §. fin. ff. de statu libe. ibi, rec. ditis rationibus. iunc. versicu. haec conditio. Sed aduerte, quia Bartol. in d. l. 1. in 7. q. non dicit, q̄ proprie faciant conditionem, sed bene dicit, cōditionem expressam facere, q̄ autē proprie vel improprie, hoc non dicit. Sed aduerte. Quia text. in d. l. si statu libe. §. fin. non probat. quia ibi est dictio, si quae respicit dictū ablatiuum absolutum, & ideo ibi illa conditio considerata per Iurisconsultum non est propter ablatiuum absolutum, sed propter illam dictionem si, vt satis apparet in d. §. fin. in exemplis ibi positis, quae ponuntur per dictionem, si, & exempla iurisconsulti totum declarant eorum intentionem l. damni infect. ff. de
4 damno infec. † Sed solutionem habes ad istam Rubr. ex his quae Iason hic dixit. Quia ablatiui absoluti faciunt conditionem, quando super incertum caderent, sed non quando super certum, quia tunc nō facerent conditionem. & ita Bal. in l. 2. in
5 11. oppo. ff. de leg. 2. & istud suadetur secundum illam opinionem, quae est, q̄ mors nō facit dispositionem conditionalem, de quo per glo. in l. si pupillus. §. qui sub conditione. ff. de nou. Haec declaratio non placet. Quia si ablatiui absoluti super incertum apponerentur, id non esset, quia ablatiui absoluti, sed quia super incertum, quod est contra illam regulam, quae est q̄ ablatiui absoluti faciunt conditionem l. a testatore. ff. de condi. & demon. cum vulg. Nec verum est dicere, certum esse matrimonium solui imò incertum l. cū nobilissimi §. illud. C. de praescrip. 30 ann. ibi, in matrimonijs in quibus redhibitio dotis vel ante nuptias donationis in diem incertā mortis vel repudij differri solet. & Bart. in l. 1. col. 1. ff de condi. & demō. dixit diem mortis inducere cōditionē per tex. in l. quibus diebus. §. quidā Titio ff. de cōdi. & demon. & sic mors facit dispo
6 sitionem conditionalem. † Secundo modo dici potest, q̄ ablatiui absoluti, de quibus in ista Rub. stant in vim causae finalis, id est solu. matri. q̄ dos petatur, & sic denotēt istam causam fi. & q̄ solu. matri. dos petatur, facit tex. in l. cum quęrebatur. ff. de verb. signi. & l. 2. ℑ. tit. nostro. & ideo nimirum si conditionem nō faciunt, facit quod vo. it Bal. in l. 1. in 1. oppo. C. quādo nō
7 peten. partes. Bal. in l. 1. col. fi. in ver. 5. C. de lib. praete. † & ideo Bar. in l. 1. col. 1. ff. de condi. & demon. dixit causam finalem cōditionem non facere, & ideo non est mirandum, si isti ablatiui absoluti soluto matri. de quibus in Rub. nostra, si non faciunt conditionem. & propterea Bar. in l. a testatore. ff. de cōdi. & de
8 mon. voluit ex natura rei conditionem non facere. † Sed ad istud dici potest, quia licet stet vt causa finalis tamen causa finalis facit conditionem saltem tacitam, vt per Roma. in cōsil. 134 incipien. pro declaratione. col. 1. per tex. in l. a Titio. ff. de verb. oblig. & per tex. in l. cum his. §. si mulier. ff. de cōdi. indebi. facit, quod voluit Bart. in l. Titio centum. §. Titio. ff. de condi. & demon. vbi voluit, legatum dotis cōditionale dici. s. si nupserit. Quia dos datur propter matrimonium l. 1. ℑ. tit. nostro l. si pater. ff. de iur. doti. & l. 1. ff. pro dot. & sic illa causa finalis resoluitur in conditionem. & ita erit in casu nostro dicendum. Sed obstat, si causa finalis facit tacitam & non expressam conditionem, nihil in casu nostro cū nos sequamur de expressa. vt per Bart. in l. 1. in 7. q. ff. de condi. & demon. & ita alij communiter vbi ablatiui absoluti expressam conditionē faciunt. Ex hoc falsa erit decisio Ias. hic in 2. lec. inquantum voluit ablatiuos absolutos facere conditionem tacitam per doct. Pau. de castr. in l. in ratione. §. tam & si fi. ff. ad leg. fal. Praeterea si resoluuntur de futuro, ergo expresse faciunt conditionem l. cum ad praesens.
9 cum seq. ff. si cer. pet. † Sed ad istud de causa finali est aduertendum, q̄ a si id esset, q̄ stet vt causa finalis, non erit q̄ a est ablatiuus absolutus, cū ita quod, esset, & si ablatiui absoluti non essent, sed ex eo, quia causa finalis, vt constat in iuribus s. alleg.
10 † Sed doctri. Bartol. & Bald. in l. 1. C. quando non peten. par. potest intelligi eo modo, quo loquitur s. in causa finali de praeterito vel de praesenti, quo casu non damus conditionem proprie loquendo l. cum ad praesens. ff. si cer. pet. Sed in casu d. cō. si Roma. est quando de futuro, quo casu facit cōditionem expressam, sed non tacitam, vt ipse voluit. facit text. in l. cum ad
11 praesens cum seq. ff. si cer. pet. † Tertio modo dici potest quod in ista Rubr. dicti ablatiui absoluti important modum seu dispositionem, cū aliquando ablatiui absoluti id importent. ideo non faciunt cōditionem l. facta. §. rescripto. ibi. accepta a Titio pecunia. iunc. fi. illius. § ff. ad Trebel. & ibi no. per Alb. & facit tex. in l. de submersis. in ver. naucularios submersio. C. de naufra. lib. 11. & l. creditor la. 2. §. fi. in ver. pecunia autem soluta. & ibi glo. ff. qui potio. in pig. habeā. & l. fideicommissa. §. cū esset. ff. de leg. 3. & l. 2. §. videndum. ff. ad Tertul. & sic hic important modū. l. dos peti debeat soluto matrimonio. & hoc est de mente Imo. & Alexan. hic in gl. in verb. quemadmodum. Sed hoc declaratio confunditur ex regula s. tradita, quae est, q̄ ablatiui
12 absoluti faciunt conditionem. † Vnde considerandum est, q̄ in casu d. l. facta. §. rescripto. magis videtur importare conditionē, quàm implementum seu modū. alias non consequeretur fideicommissum ibi nec cōmodum medij temporis vt ibi in tex. & hoc apparet in d. §. rescripto in verb. idem ius vbi de est in dispositione simpliciter cōditionali & est idem casus prout in l. a testatore. ff. de cōdi. & demon. in si gravius est in persona principalis, cui est relictum. l. in d. §. rescri pto. at in l. a testato-
13 re est in persona heredis, tamen per eadem verba. † Nec obstat tex. in d. l. fideicōmissa. §. cum esset. ff. de lega. 3. quia licet doct. intelligant ibi inducere dispositionem, tamen dici potest conditionem importare, vbi fuit rogatus restituere fideicommissum accepta certa quantitate & sic in illis verbis probatur cōditionem facere. & licet sit fideicōmissum, tamen dicta verba faciunt conditionem l. a testatore. ff. de condi. & demō. & est de mente Bart. in d. l. a testatore. Vel potest dici, q̄ fideicommissum in d. §. cum esset. quia illud est ex natura rei. facit quod voluit Barto. in d. l. a testatore. & ita etiam Alexand. in consi. 130 incipien. viso titulo q. col. 7. in 2. volum. Vel dic potest, ex quo in d. §. cum esset verba illa prolata fuerunt per ablatiuum absolutum ab eo, qui potest disponere, tunc talis ablatiuus inducit dispositionem, ita Barto. in l. 2. §. si. ff. ad Tertul. Sed haec mihi non satisfaciunt. quia in d. §. cum esset. est idem casus qui in d. l. a testatore. ff. de condi. & demō. & tamē voluit

ibi

ibi facere conditionem. ita est [illegible] in d. §. cũ esset. & ideo
Bal. in d. §. cũ esset. voluit, quod isti ablatiui absoluti facerẽt
conditionem, & haberent vim fideicommissi, vt ibi per eum.
& ita magis erit dicendum. cum regula sit, ꝙ ablatiui absoluti
faciunt conditionem. Nec obstat tex. in l. creditor. §. fin. ff. qui
pot. in pign. hab. quia ibi hæc verba, soluta pecunia, faciunt cõ-
ditionẽ idest, si soluta pecunia fuerit, vt ex se apparet. & sic ibi
important conditionem, licet etiam dispositionem. facit text.
pro ista declaratione in d. §. cum esset. & ibi Bald. & fari est de
mente Barto. in d. l. a testatore. Nec ob. tex. in l. 2. §. videndum.
ad Tertul. quia potest dici quòd illi ablatiui, matre prohibita
ius suum vendicare, ex natura rei non important cõditionem,
vt per Bart. in d. l. a testatore. ff. de condi. & demon. & per Bart.
14 in d. l. 2. §. videndum. † Ex hoc tollitur vna consideratio Iaso.
hic in 1. lect. inquantum vult, ꝙ isti ablatiui absoluti in contra-
ctu emphyteutico nihil operantur, vt puta si emphyteuta ven
dendo rem emphyteuticam cum clausula, saluo & reseruato
consensu domini, quòd talis contractus non valet. vt per Ca-
noni in c. ea tamen. de iureiuran. & ibi per Ioan. And. D. Ant.
& Imo. quia talis protestatio est contraria facto. Sed quia illud
est ex natura rei, ideo nimirum si dicti ablatiui absoluti non fa
ciunt conditionem, & sic eius natura alteratur propter quali-
tatem adiectam. l. in delictis. §. si extraneus. ff. de nox. actio. & l.
vbi ita donatur. ff. de dona. causa mortis. Vel potest dici, ex quo
constat de intentione iurisconsulti in dict. §. videndum. ꝙ im-
portent dispositionem, tunc eam importabunt. argumento. l.
in conditionibus. ff. de condi. & demonst. iuncta. l. prospexit. in
15 princip. ff. qui & a qui. † Præterea considera, quia Barto. in l. ab
emptione. ff. de pact. dixit, quòd ablatiui absoluti magis im-
portant conditionem, ꝗ dispositionẽ sed bene vult magis con-
ditionem, & etiam simul vtrunque. vt per Bald. in l. fideicom-
missa. §. cum esset. ff. de lega. 3. & de mente Barto. in l. a testato-
re. ff. de condi. & demon. Ex his satis apparet, quòd ablatiui ab-
16 soluti regulariter faciunt conditionem. † Quarto modo nouis-
si. Parpalia hic respondet, quòd isti ablatiui absoluti sunt pro-
lati a lege, & natura legis est dare formam futuris l. leges & cõ-
stitutiones. C. de lega. 1. & l. fin. C. de pigno. & l. iubemus in fin.
C. de testa. Barto. in l. omnes populi in 2. q. 5. q. principa. ff. de
iusti. & iure. tex. cum glo. in l. 1. ff. de condi. ex leg. & cap. si. de
consti. & sic isti ablatiui absoluti, soluto matrimonio, resoluũ-
tur, si solutũ erit, vel fuerit, & sic faciunt conditionem. & ita ẽt
17 nouissi Bonoñ. hic eo tacito. Sed † ad illud dici potest, vt alias
hic Bonoñ. in circulis dicebam, quòd si ita est, quòd natura le-
gis sit dare formam futuris, id non erit, quia ablatiui absoluti,
sed quia est lex. quo fit & si in alio casu quàm per ablatiuũ ab-
solutum verba essent cõcepta, idem esset, cum de natura legis
sit dare formã futuris, non quia ablatiui absoluti & sic acquie-
uerunt huic considerationi. Præterea ista consideratio † quòd
18 ablatiui absoluti prolati sint a lege, non satisfacit ex alio, quia
quando proferuntur a lege, nõ faciunt conditionem sed dispo
sitionem. ex quo proferũtur ab eo, qui potest disponere. vt per
Bar. in l. 2. §. videndum. ff. ad Tertull. Nec ob. si diceres, nonne
proferuntur a lege in l. ab emptione. ff. de pact. & in l. a testato-
re. ff. de condi. & demon. vt replicabat ille bonus doct. quia di-
cebam, non proferuntur a lege simpliciter, sed referunt factũ
hominis, circa illud postea lex determinat, vt constat in d. ll. &
alijs allegatis in materia. Sed contra hoc facit text. in §. rursus.
ibi, rescissa vsucapione insti. de act. vbi resoluuntur dicti ablatiui
in conditionem, si prius rescindatur vsucapio. ita Iaso. & Co-
mectus ibi. Sed ad istud dicerẽ, ꝙ ibi important determinatio-
nem iuris, & sic dispositionẽ. i. ꝙ prius debet vsucapio rescin-
di, antequàm agatur, cum ibi sint prolati a legislatore, & sic ab eo,
qui potest disponere, vt dictum est supra. & sic in hoc errarũt.
19 † Præterea considera, si ablatiui absoluti, de quibus in ista rub.
deberent exponi, vt Ias. fecit. i. si solutum sit vel fuerit, sequere-
tur ꝙ intra prædicta, quæ loquuntur de soluto matrim. locum
haberent in matrimonio de præsenti vel de præterito soluto,
20 non de futuro, † quia quando conditio de præsenti est falsa tẽ-
pore dispositionis, licet possit in futurum adimpleri, nũquam
pro impleta haberi debet. Bald. in l. in 10. oppo. C. de instit. &
substi. l. cum in secũdo. ff. de iniust. rupto; testa. ibi, ꝙ si pñens.
vbi conditio de præsenti si nõ sit, non rumpit testamentũ, licet
existere potuisset, ergo eodem modo in casu nostro. & ideo vt
cesset istud inconueniens, intelligi debet dispositiue in matri-
monio soluto ex natura & ex dispositione legis, declarando vt
s. declaraui. Ex hoc apparet nõ obstare, si diceres, si hoc est ne
sequatur inconueniens, non est ex eo, quia ablatiui absoluti fa-
ciunt cõditionem, sed propter illud, ne incõueniens sequatur.
& ita nouissi. Bonoñ. quia vt vides, ablatiui absoluti prolati a le-
ge in eius dispositione non faciunt conditionem, & illud incõ
ueniens consideratur in hoc, & non ꝙ faciant conditionẽ. sed
21 dispositionem. † cũ natura legis sit disponere de futuro, & si sit
concepta per verba de præterito, vel de præsenti, vt per Bar. in
l. [illegible] in prin. ff. de [illegible] cũ lex semper loquatur, & cõ-

prehendit casum contingentem l. artiani. C. de hære. & mani.
& est de mente Bar. in l. leges. C. de legi. & ideo dato & non cõ
cesso ꝙ isti ablatiui absoluti resoluerẽt de præterito & de præ-
senti, & de futuro etiam deberent resolui, cũ a lege sint pro la-
ti, ideo & c. vt constat ex his, quæ dicta sunt. Ex his apparet om-
nino resolutionem esse fiendam de futuro, & si prolati a lege,
in hoc Iaso. male loquitur. licet non ex natura ablatiui, quia a
lege. ex quo solum volebat resolutionem fieri de præterito &
de præsenti, & non de futuro. Quinto modo considero, ꝙ ista
rub. sol. mat. & quemadmo. dos peta. respicit petitionẽ, & sic
ordinationem petitionis dotis, licet per verba de præterito, ta-
men etiam futurum comprehendunt. vt per Bart. in l. omnes
populi. in 13. col. ff. de iusti. & iure & per Bartol. & alios in l. le
ges & cõstitutiones. C. de leg. & l. 2. in prin. iuncto. §. fi. C. de in
ra. calum. & istud est de mẽte Are. hic col. 4. licet ad aliud pro-
positum. nec istud est quo ad ablatiuos absolutos, sed ex alio,
propter ordinationem petitionis, & ideo dicti ablatiui nõ ope-
rantur suam naturam. & sic propter aliud. argumento. l. vbi ita
donatur. ff. de dona. causa mor. & sic demonstrat petitionẽ do
tis, qualiter auctor intẽdit de ea tractare in ipso nigro. cũ rub.
stet ad istud demonstratiue, vt per Io. Fab. in rub. insti. de act.
facit tex. in l. regula. §. fi. ibi, initium constitutionis. ff. de iur. &
facti. igno. & sic solũ demonstrat, quod auctor intẽdit. nec ali-
ter põt intelligi. Sed propter hoc incidimus in illa difficulta-
te, an demonstret vel disponat, vt per doct. in rub. insti. de
actio. Ex premissis apparet aliam declarationem Iaso. hic in 2.
lectu. non procedere, quia hic non faciunt conditionem, quia
materia subiecta hoc suadet, & subiecta materia multum ope
ratur l. si vno. cum glos. ff. loca. Potest tamen dici, quòd subie-
cta materia suadet nõ facere conditionem, quia prolati a lege
22 in actu legis, vt dictum est supra † Sed stantibus prædictis quo
ad istam rub. quærendum est, an ablatiui absoluti faciant con-
ditionem ex iam dictis satis apparet qualiter illa difficultas de-
beat declarari, tamen quia aliqui obstant quæ deducuntur per
Iaso. ideo re[illegible] est de veritate Et in primis facit text. in l.
qui fidem. ff. de transa. ibi, rato manente pacto, vbi dicti ablati-
ui absoluti stant dispositiue, & nõ faciũt conditionem. & sic si
aliquis transactioni contrauenerit, soluat pœnam, tamen pa-
ctum ratum maneat. & idem allegat text. in l. cum stipulatus
sim. ff. de verb. obli. & Bartol. ibi voluit, quòd illa verba, arbi-
trio meo, non faciant conditionem, & tamen sunt ablatiui ab-
soluti. Sed ad d. l. qui fidem. potest respondere, quòd ibi non fa-
ciunt cõditionem d. ablatiui absoluti, quia fuerunt adiecti exe-
cutioni facit, quod voluit Alexan. in consi. 330. incip. viso titu.
cola. 7 in 2. volu. & quod voluit Bar. in l. 1. in 7. q. ff. de condi. &
demon. Alio modo respondet Iaso. hic in 2. lec. ꝙ ibi ablatiui
absoluti dispositiuę erãt positi, ideo nõ faciũt cõditionem. per
doc. B[illegible] in [illegible] C. [illegible] nõ per partes. & sic disponũt. i. pa
ctum remanẽte rato. Sed magis præcedens solu. mihi placet, vt di
cantur adiecti executioni [illegible] soluatur rato manẽte pa-
cto. Nec ob. tex. in l. cum stipulatus sim. quia dicti ablatiui abso-
luti respiciunt certũ tempus, & tũc cõditionẽ nõ faciũt vt ibi
per Bar. & per Barto. in d. l. 1. in 7. q. dum allegat. l. qui viam. ff.
de pret. & com. rei ven. & eodẽ mõ potest respondere ad d. l. q
fidẽ. cũ respiciat certũ tempus. scilicet tẽpus cõtrauentionis, &
eodẽ mõ hic ad rub. nostrã. s. tẽpus soluti matrimonij. & sic tẽ-
pus certũ an, sed nõ qñ, vt per Bar. in l. 1. ff. de cõdi. & demõ, &
ita dicebat ille scholaris dñs Antonius heri vesperi ad d. l. qui
fidẽ. & ad rub. nostrã. Sed ego dicebã, ꝙ ex quo damus incer-
titudinẽ respectu mobiem[illegible] a principio, & ẽt i morte, & sic
ista solutio nõ valet, vt cõstat ex his, quæ dixi. s. Præterea con-
sidera, q in casu d. l. cũ stipulatus sim. & l. qui fidẽ. certa decla-
ratio præcessit, tũc nõ faciant conditionẽ, vt per Bar. in l. cũ sti-
pulatus. de verb. obl. Secundo facit tex. in l. 1. in fin. ff. de leg. 2.
ibi, arbitrio tutorum ibi est ablatiuus absolutus, & tñ non im-
23 portat conditionem. † Ad illud dici pot. ꝙ nõ important cõ-
ditionẽ, cũ sit expressum & natura rei hoc nõ patitur. argumẽ
to. l. plenũ. §. equitii. ff. de vsu & habita. q[illegible] cõsistitur simplici
ter in arbitrio alterius nõ facit conditionẽ, vt ibi in tex. & illud
est speciale, vt ibi dixit Barto. & Bar. in l. si quis arbitratu. col. 2.
ff. de verb. obl. & ibi per Soc. & est rõ quia arbitrũ est semp certũ
quia eo nõ arbitrãte recurritur ad arbitriũ boni viri. vt est tex.
24 in d. l. 1. in fi. Nec obstat † text. in l. de submersis. C. de naufr.
lib. 11. ibi, nauiculario absoluto. vbi dispositionem importat, quia
subiecta materia id suadet, ne frustratoria sit illa lex, & ita etiã
Iaso. in 2. lect. intelligit rubr. nostram. Sed ita dicere, hoc vult
subiecta materia, omnia cõtraria cessarent, quod absonũ esset
vnde dici debet. ꝙ illi ablatiui absoluti respiciunt executionẽ
ideo non faciunt conditionem vt constat ex his quæ dixi supra
Vel dici potest, nauiculario absoluto propter vitium iudicis,
sunt ablatiui absoluti prolati a lege, ideo inducunt dispositio-
nem, vt dixi. s. & ita potest respõderi ad l. 2. §. si extraneum. ibi
filio præcedente ff. de vulg. & pupil. vbi inducũt dispositionẽ,
quia a lege prolati. Ex hoc apparet, ꝙ Ias. in d. §. si extraneum,

& hic in 2. lectu. male dixit ibi illud esse ratione frequētis vsus. et ita etiam dicunt nou. sss. Bonon. et credo q̄ ille text. sit mendosus dum dicit, filio præcedēte, vellet dicere, filio prædecedēte, et sic institutio de dicto filio valeret, alias non, cum filius esset præteritus. l. filio præterito. ff. de iniusto rupt. testa.

25 † Nec obstat text. in l. 1. §. deinde. ff. de incend. rui. naufr. ibi, rate naue expugnata. quæ verba inducunt dispositionem, tamen sunt ablatiui absoluti, quia dico id esse, quia sunt prolata a lege, vt sæpe dictū est, et ex hoc apparet q̄ nouiss. Bonon. nō bene intelligūt illum text. dum volūt illa verba referri ad edictum prætoris, de quo in l. in princ. ibi dedisse dicetur, cum denotet futurum cū quadam præteritione & sic regūtur ab illo verbo, ideo important futurum. Ex alio hæc considerato nouiss. Bonon. confundunt, quia si dicta verba de quibus in d. l. 1. §. deinde. sint referenda ad edictum prætoris de quo in dicta l. 1. de incend. rui. naufr. ibi, vt prætor in eum qui ex incendio, ruina, naufragio, rate, naue expugnata quid rapuisse, tūc respectu relatiuis verba dicti § deinde, ibi, rate naue. non erunt ablatiui absoluti, sed referri verba ad ēt tradēte cum in edicto sit dictio, ex, & sic erunt supplenda dicta verba, ex rate naue. l. non est notum. cū seq. & l. sed & posteriores. ff. de leg. & l. incerti. ff. de leg. & auth. si quis in aliquo. C. de eden. & sic declaro. d. l. 3. §. deinde. Nec ob. l. si mādato. la 2. § fi. ff. māda. ibi, sequenti mādati id est propter mādatū. & sic illi absoluti faciūt d. spōsiōnē, & n soluuntur propter sequentem mādatū & ideo dicebat Parpa. debere ita exponi in rubr. nostra, propter solutum matrimoniū, qa dici potest, q̄ illi ablatiui absoluti fuerūt prolati a lege in eius determinatione, ideo non faciunt conditionē. Ex hoc apparet, q̄ nouis. Bonon. male dicunt, inquantum volunt facere cōditionem, & sit ac si dixisset, q̄ si sequutū fuerit mandatum debitoris an non nouādi, q̄ creditor agat cōtra fideiussorem, & liberatur debitor, quia vt dixi, non faciunt conditionē.

26 † Nec prædictis obstat tex. in l. nā qd liquidæ. §. fi. ibi, excepto vino. ff. de pe. leg. vbi illi ablatiui absoluti disponunt limitādo. qa nouiss. Bonon. dicūt illud esse, qa subiecta materia hoc patitur. Sed hæc responsio non est multum iuridica dicere, id forte propter subiectam materiam, id magis dicas esse, quia prolata a iureconsulto, & veniunt declaratiuæ, & qui declarat nihil de suo facit. l. ideo. § cum quis. ff. de acquir. rer. domi. Sed rursus contra præmissa facit tex. in l. diuortio. in princ. inf. tit. nostro. ibi, diuortio facto. & sic sunt ablatiui absoluti, & faciunt conditionem, id est si diuortium factum fuerit, & tamen proferuntur a lege. Ad istud dici potest, falsum esse, conditionem facere, sed faciunt dispositionem. hoc est, quando est factum diuortium qualiter fructus diuidantur, & licet comprehendat diuortium futurum, id est ex natura legis. l. leges. C. de legib. Ex præmissis apparet, quod lal. hic male reprehendit Barto. in l. 1. in 7. q. de conditio. & dem onst. licet lason hic in 2. lect. videatur aliter dicere. Præterea Barto. in d. l. 1. non negat participia præteriti temporis absolute posita non importare conditionem & dispositionem, sed dicit, quod est mutabile, q̄ participia præteriti temporis indicant conditionem, quia futurum tempus significant cum quadam præteritione, & sic absolute non important conditionem, & per hæc sic expedita ista difficultas.

27 † vnum tamen not. quia ablatiui absoluti diuersimodè a docto. considerantur, aliquando in vim causæ finalis, aliquando in vim modi, & aliquādo in vim dispositorum terminorū, vt per Bald in l. 1. in 1. op. col. C. qui non pe. partes. & in l. 1. C. de libe. præte. aliquando faciunt conditionem & dispositionem. l. fideicommissa. §. cum esset. & ibi Bal. ff. de leg. 3. & alijs modis capiuntur, de quibus. §. quæ singula tene menti, quia non sunt degustata a docto.

28 † Nota ex ista rubr. quod dos dicitur soluto matrimonio. & C. eo. tit. & l soluto. inf. eo. cum vulg. sed antequam ad vlteriora deueniam,

29 † pro dicendorum dilucidatione aliqui casus considerari debent. Primus quando nullum matrimonium esset cōtractum de præsenti neque de futuro, tunc dos dici non pōt. l. fi. C. de dona. ante nupt. ibi, sine nuptijs quidem nulla nos. & l. si pater. la 2. ff. de iur. do. ibi, quia nullū matrimonij oneribus seruiat, dos nulla est. & l. si serua. in l. si. ibi, in castrato dicas dotem non esse. ff. de iure do. & l. 2. ff. de inreiu.

30 Secundus casus est, quando nullum matrimonium verum vel putatiuum intercessit, nec sunt sponsalia de futuro, vt hic per doct. & Bal. Nouel. in tract. do. in 1. par. col. 4. vt puta, si pater legasset dotem pro filia nondum nupta, etiā si esset pupilla, tunc dicunt isto casu latissimā dotem esse, quasi sit pro futuro matrimonio destinata, vt per Bar. in l. Titio centum. §. Titio genero ff. de con. et. & dem onst. & Bar in l. qui pupillum per illum tex. ff. de adult. & in l. non est. ff. de ritu nupt. ibi, nec desponsatam a patre, neque testamento destinatam iuncta l. qui filium. ff. bi pup. edu. deb. ibi, filiæ dotis nomine cum in familia nupsisset, & l. cum vnus. §. fi. ff. de ali. & c. b. lega. ibi, pro modo legate dotis, quam solam pater exhæredate filiæ nubenti dari voluit. & sic pater quod denotat dotem futuram.

31 † Tertius casus est, ante matrimonium contractum post sponsalia de futuro, tunc dicitur quasi dos, & tunc largius l. 1. & Iulia ff. de fund. do. ta. tex. cum gl. in l. 2. in fi. ss. seruit. sponsa. ff. de priuilegiis cred. & l. si sponsa. ff. de iure do. & licet isto casu actio de dote nō cōpetat, tū competit p̄ bisho ob causam, si tunc dos data esset

32 sponso, vt statum fieret dominus, † id autem in dubio præsumēdum actum. l. sotis fructus. in fi. cum seq. ff. de iur. do & l. 1. § 1. ff. pro do. & qd cōpetit cōditio ob causam, est gl. in l 2. §. fi. ff. de priuil. cred. in ver. con. licet & l. si sponsa & ibi gl. ff. de iure do. & l. qui se debere § fin. & l. se. ff. de condi. ob cau. & l... C. de cōdi. ob cau. vel et sine causa l. auunculo. ff. de pdi. sine causa, vt est d. glo. qua a l as daretur rei vendicatio. d. l. dotis

33 fructus cum l. seq. & quomodo hæc sint, nunc nō declaro. † & priuilegia quæ competunt doti, competunt & isti doti, vbi sponsa præcesserunt. d. l. 2. in fi. cū seq. ff. de priui. cred. l. lex Iulia. ff. de fun. dota. gl. in l. si. C. qui po. in pig. habe. & in l. si sponsa.

34 ff. de iure do. † Quartus casus, quando contrahitur matrimonium inualidum inter ignorantes, tunc dicitur quasi dos l. si cum dotem. §. fi. j. eo. facit tex. in c. de prudentia extra de don. inter vir. & vxor. & etiam isto casu competunt priuilegia dotium vt per glossam d. § fin. & isto casu dicunt doc. largius dotem esse, alias stricte dos non esset l. si serua. §. fi. ff. de iure do. ibi, dicas dotē non esse & l. 1. in fi. ff. pro dot. & l. 1. C. de cōdi. ob

35 cau. † Quintus casus, quando contrahitur matrimonium validum tunc proprie dicitur dos l. fin. C. de dona. ante nupt. & l. si pater. in fin. de iure do. & l. si serua. in fin. ibi, quia est matrimo-

36 nium, & dotem, & dotis exactionem esse. † Sextus casus sol. matri. vt in titulo nostro, tunc dos large dicitur seu late, vt per Decium præceptorem in cons. 324 incip. consului in 2. volu. & sic intelligitur titulus noster, & omnia priuilegia quæ competunt dotibus, competunt isto casu. imò vt plurimum incipiunt locum habere, vt per Bald. nouel. in trac. dotium 8. parte in 3 & 4. col. vt ibi per eum. & ex infra dicendis magis veritas

37 apparebit. † Vn̄ pro pleniori declaratione istius difficultatis quæro, nunquid verum sit, quod soluto matrimonio dos large dicitur, & per consequens improprie secundum doctores. Et in primis videtur dicendum eam impropriam esse cum nō dicatur dos, vt per Anch. in cōs. 150. incip. in quęstione. col. 2. & tollitur titulus dotis, vt ibi. & nomen dotis, vt per Anchar. in cōsi. 93. incip. verba testamenti, ergo dos dic. non pōt proprie loquendo, sed ad istud habebis responsionem ex infra dicēdis. Secundo facit secundum Bald. nouel. in trac. dotium 1. parte

38 col. 3. † quia matrimonium & eius onera sunt causæ, vt dos sit proprie l. si C. de dona. ante nup. & l. pro oneribus. C. de iur. do. & l. si pater. in fi. & l. si serua in fi. ff. de iur. do. sed finito matrimo-

39 nio onera cessant, † & ideo succedit regula, cessante causa cessat effectus l. adigere. §. quamuis. ff. de iur. patro §. pauertas. quoque. insti. de rerum diui. & c. cū cessante. de appel. & sic dos nō erit nisi per modum improprium. Ad istud autem pluribus modis potest responderi tale argumentū non procedere, qn̄ adhuc effectus duraret, licet causa cessaret, vt per Bal. in l quoniam præterite. C. de secun. nupti. §. 1. insti. de nupti. ibi, in tantum vt etiam dissoluta adoptione idem ius remanet l. patre furioso ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. sed hic in casu nostro licet cesset causa, tamen effectus remanet l. dos vt patet in rub. nostra. & in l. 2. j. eo. & l. 3. ff. de fun. dota. ibi quoties ergo erit proprie dos. Vel & secundo potest dici, q̄ tale argumentū nō procedit, quando causa requiritur certo tempore determinata, tūc satis est quod in illo tempore adsit. & licet postea causa cesset, nihilominus effectus remanet. d. l. patre furioso, & Bal. in l generaliter. dū declarat dicta Petri. & Cy. C. de epi. & cle.

40 ibi dum allegat l. quecunq; §. fi. ff. de publ. † facit, quod voluit Io. And. in c. decet. de reg. iur. in 6 vbi voluit, q̄ si pater propter filiorum numerum consequatur immunitatem, quamuis numerus filiorum deficiat, ex hoc priuilegium immunitatis non extinguitur, & ita Decius præceptor in cons. 22. col. 2. in primo volu. satis probat tex. in l. sciendum. §. in fi. q̄ ætatis. q. & hoc idem volu. l Pau. de cast. in l. si cum dotem. §. si maritus. infra tit. nostro sed hic in casu nostro requiritur causam adesse certo tempore determinato, s. tempus matrimonii, vt dos dicatur l. si. C. de dona. ante nupti. l. si pater. in fin. ff. de iure do. & ideo licet matrimonium cesset, & sic causa dotis, tamē adhuc

41 dos durat. † Tertio modo potest dici illam regulam, cessante causa & c. non procedere, quando ius esset quæsitum alteri, & effectus esset consumatus, licet tunc cesset causa effectus tamē non cessabit, vt per Barto in l. 2. § fin. ff. de dona. Barto. in l. Titium. §. imperatores. col. 4. ff. de leg. 2. & l. si ff. quando ac. de pecu. est annal. & l. sciendum. § fi. ff. qui satisda. cog. sed hic ius est iam quæsitum alteri, & effectus est cōsumatus, quia matrimonium cōsumatum est, propter quod dos est, & per consequēs dos proprie. Quarto potest dici, ex quo effectus est perfectus, tunc licet causa cesset, tamen effectus non cessabit. vt per Bartol. in l. 2. §. fin. ff. de dona. & allegat l. si. C. vnde liber. sed vt vides effectus est perfectus, quia dos & omnia priuilegia competit, ideo licet causa, s. matrimonium cesset, dos nō cessabit,

& ita

42 & ita erit proprie dos. † Quinto dici potest regulam, cessante
causa, non procedere, quando vestigia præcedentis qualitatis
remanerent quia tunc licet causa cesset, effectus non cessa-
bit, vt per Bartol. in d. l. 2. §. fi. col. fi. & l. 2. ff. rerum amo. & l. ex
duobus. ff. de vulga. & pupil. §. præterea. insti. quibus mod. ius
pa. po. sol. iuncto. §. minima. inst. de cap. dimi. sed hic remanēt
reliquiæ præcedētis qualitatis. s. dos l. 3. J. eo. erit ergo dos pro
43 prie. † Sexto potest dici. ex quo in vidua dicitur matrimonium
durare l. filij. §. vidua. & ibi gloss. ff. ad Muni. §. non tantum in
auth. de nupti. & sic causa in totum non cessat, & ideo dos du-
rat. Sed istud non concludit, cum solum locum haberet in vi-
dua, & non quando matrimonium esset solutum diuortio, qđ
est falsum l. cum quærebatur. ff. de verbo. sign. fi. & l. diuortio.
infra eo. Præterea ꝙ non concludat, apparet, quia sequeretur,
quòd dote recuperata adhuc diceretur dos, si verum esset isto
respectu matrimonium durare, ꝙ falsum est, & omnes doc. ne
gant postquam est recuperata dotem dici, & nomen retineri,
facit quod voluit Areti. in l. Pomponius. §. in dotem. col. 3. ff.
de acquiren. hæredita. & per Bald. in l. 1. C. sine cen. vel reliqui.
Præterea quòd in d. §. vidua dicatur matrimonium durare in
vidua, illud est quo ad retinendum priuilegia mariti & sumus
in his quæ iuris sunt, tunc in illo casu lex vere disponit. vt per
Barto. in l. si maritus. §. legis Iuliæ. ff. ad leg. Iul. de adulter. sed
dos fit dos vere durante viduitate. idem sequitur, quia si est re-
44 cuperata non est dos vt dictum est & sic nihil facit. † Secun-
do facit text. in l. etiam. ff. de fund. dotal. in verbo (intelligi-
tur) quod verbum denotat fictionem l. si tibi homo. §. cum
seruus. ff. de legatis primo. & Barto. in l. si is qui pro emptore.
ff. de vsucap. ergo non erit proprie dos. Sed Soci. hic respon-
det quia ibi est verbum, esse, iuncto verbo intelligitur, tūc pro-
45 prietatem adnotat, † quia quando verbum proprium adiungi-
tur cum improprio, tūc natura improprij alteratur, & assumit
naturam proprij. Bartol. in l. si maritus. §. legis Iuliç. ff. de adul
te. & not. in l. si is qui pro emptore. ff. de vsucapio. et ibi alias la
te dixi. sed in d. l. etiam sunt verba expressiua veritatis et fictio-
nis. dicamus ergo illud verbum fictum assumere naturam pro
46 prij. † cum sum es est sit veritatis expressiuum. glo. in l. mercis
appellatione. ff. de verborum significa. per Tind. in trac. com-
pensati. colum. 24. in fine. per. d. Anto. in cap. ex parte. de de-
spons. et per Bart. in dicta l. si is qui pro emptore. et sic vere et
47 proprie erit dos. † immo ꝙ plus est aliquando verbum, intelli-
gitur, de se est expressiuum veritatis l. fi. in princip. ibi, sine nu-
ptijs quidem nulla dos intelligitur. C. de secund. nupr. quem
text. ad istud propositum ponderat insignis præceptor Decius
in lege prima columna quinta. C. vnde vir & vxor. Pro quo
considero text. in §. si Titius. instit. de rerum diuisione. iuncta.
l. adeo. §. fin. ff. de acqui. rerum domi. vbi est expressiuum veri-
tatis. § pen. insti. de nupt. & istud venit ex natura rei super qua
interponitur. vt per Tindarum. in d. trac. cōpensatio. col. 24. &
ideo facilius trahitur ad verbum proprium, vt sit expressiuum
veritatis, quia talis transitus admittitur, vt constat ex deductis.
facit in simili tex. in l. pater Seuerinam. §. conditionum. ff. de
condi. & demon. argumento l. in delictis. §. si extraneus. ff. de
noxal. Ex his apparet, quod nouissi. Bonoñ. non bene dixerūt
inquantum voluerunt, quod verbum (intelligitur) trahitur ad
proprium, quando eque principaliter adiungitur cum verbo
proprio, vt puta si dicatur, intelligitur & sit. & ad hoc allegant
Bald. in proœ. ff. in colum. 3. per tex. in l. 1. in fi. ibi, quoniam pro
nullo hoc habetur, nec est vlla sententia. ff. quod quisque iuris,
quod non est, quando eque principaliter non ponuntur. vt qa
lex dicit, videtur esse. vt per Iaso. in l. siquis filium. colum. 3. ff.
de acqui. hæredi. sed in l. etiam. verbum intelligitur non est
principaliter, ergo improprie stat, & ideo dos erit improprie.
Sed Bald. in d. proœ. non facit talem differentiam. sed solum di-
cit, si simul iunguntur, habeatur & sit, dicit significare proprie
tatem, si possunt. per d. l. 1. in fi. quod quisq; iur. quod autē prin
cipaliter vel in consequentiam, non dicit. ideo &c. Præterea
48 considera quod isti nouissi. male loquuntur, † nam appellatio
ne nepotis pronepos ex proprietate continetur vt per Bar. in l.
Gallus. §. instituens. col. 2. & alij sequuntur. ff. de liber. & post.
& tamen tex. in §. admonendi. insti. quib. mo. ius pa. po. sol. di-
cit, eadē de nepote, & pronepote dicta esse intelligantur, & tū
ibi non principaliter & proprietatem denotamus. faciunt quę
dicta sunt supra. Præterea considera, quia communis regula
est etiam in accessorio, quando diceretur, esse intelligatur, vt
constat ex his quæ habentur per doc. in l. si is qui pro emptore.
ff. de vsucapi. & Bart. in l. si maritus. §. legis Iuliç. ff. de adult. vt
49 etiam constat in iuribus supra allegatis. † Præterea verbum
intelligitur potest importare iuris præsumptionem l. nec em-
ptio. §. 1. ff. de contrahen. empti. gl. in l. 1. §. 1. C. de rei vxo. acti.
& si intelligatur secundum presumptionem iuris, erit proprie
argu. l. filium diffinimus. cum ibi not. ff. de his qui sunt sui vel
alie. iur. quia in his quæ sunt iuris, est expressiuum veritatis, vt
per Decium in l. 1. colu. 4. C. vnde vir & vxor. & allegat doctri.
Bald. in c. bone de appella. & idem Decius allegat. l. fi. C. de do
na. ante nupti. sed dos est iuris, vt constat ex diffinitione dotis,
de qua infra. & sic in materia dotis verbum intelligitur erit
50 veritatis expressiuum. † Ex his apparet, non obstare, si diceres,
licet verbum, est, sit veritatis expressiuum, illud esset verum,
quando de per se poneretur, sed hic venit ad determinatio-
nem verbi, intelligitur, ergo improprie debet determinare ex
natura verbi, intelligitur, vt videmus in simili in l. ex facto in
princip. ff. ad Trebel. vbi verba directa obliquantur per verba
obliqua illis adiuncta, & ita dicamus in casu nostro &c. Sed ad
istud potest responderi alio modo & maxime ad tex. in d. l. ex
facto. in princ. quia id verum esset, quando verba directa profe
runtur a testatore circa personam institutam ab alio quod nō
esset circa personam institutam, vt per Bartol. in l. centurio in
quinta quæstione principa. ff. de vulg. & pupil. & Alexand. in
51 d. l. ex facto. † Præterea considera quod verbum expressiuum
veritatis iunctum cum verbo improprio facit proprietatem,
quando potest, alias non vt per Bald. in proœ. ff. in princi. colu.
3. vt quando ponitur super his, quæ possunt esse vera. vt per
Tinda. in tracta. compens. colum. 24. alias secus, sed in casu di-
ctæ l. ex facto. illa verba directa ponuntur super eo, quod non
potest esse directum, sed obliquum. & ideo nimirum si pro-
pter obliquum verbum directa obliquantur. argu. l. Scæuola.
52 ff. ad Trebellia. † Præterea in casu. l. etiam est dictio, etiam, quę
est implicatiua l. etiam. C. si tuto. vel cura. interue. & l. etiam.
ff. de peti. hæredi. & implicat casum vbi erat maior dubitatio
vt per Mod. in l. qui se patris. C. vnde libe. & sic implicat solu-
to matrimonio prædium esse dotale, & dicitur dos, prout erat
constante matrimonio. & propterea Bartol. in consi. 85. dixit,
soluto matrimonio dicitur fundus dotalis, & vt dotalis possi-
detur l. etiā & l. dotalis. ff. de fundo dotali. Præterea conside-
ra, quod text. in d. l. etiam. venit saltem ampliatiue ad præce-
dentem legem, quæ est in l. quod si fundus. vbi si fundus æsti-
matus esset datus in dotem, vt electio esset mulieris, dicit tex.
alienari non potest. postea sequitur l. etiam quæ dicit, intelligi
tur esse dotale, cum ipsa mulier habeat electionē. & sic respe-
ctu istius iuris proprie erit dotalis, vt J. videbis de isto iure &c.
53 † Tertio facit text. in l. 1. §. fin. ff. pro dot. vbi dicit constante
mat. vsucapio pro dote locum habet, inter quos matrimoniū
cōtractum est. cæterū si cessat matrimonium, Cassius ait ces-
sare vsucapionem, qa dos nulla sit. & sic ille tex. expresse ꝓbat
dotem non esse soluto mat. quem tex. ad istud propositū pon-
derauit Deci. in l. 1. colu. 4. C. vnde vir & vxor. & idem Deci. in
consi. 124. incipien. consulunt. colum. fi. in 2. volu. Sed ad istud
possum dicere. illud verum fore, quando cessabat cū effectu,
quia dos fuit resti tuta, tūc dos dicitur cum effectu cessare. l. 4.
ff. de fun. dot. l. 2. J. tit. no. pro. in ne. l. fi. C. cōmunia vtri. iudi. &
Bal. in l. 1. C. sine cen. vel reliqui. & ideo nimirum si nō est dos
& sic ille tex. nō ꝓbat. Nec obstat si diceres, imò improprie est
dos sol. m. & hoc apparet. in d. l. 1. ff. pro dote. in exordio & in
eius ordine, a quo argumentū tenet, vt ꝑ Bal. in l. 3. ff. de iust. &
54 iu. & text. in d. l. 1. ponit plures casus. primus ante nuptias, alius
quando post nuptias dos est data, an & qñ habeat locum vsu-
capio pro dote, si sponsa spōso rē in dotē dedisset, & si noluis-
set, ante ꝗ nuptię sequerent, eius fieri, cessabit vsucapio. & si nō
apparet quod actū sit, tunc dicitur actum, vt statim ejus fieret,
& si alienę sint, vsucapi possunt nō pro dote, sed pro suo. & iste
est primus casus, secundus quādo matrimoniū tenet, locū ha-
bet vsucapio pro dote, & inquantū dicit, cęterum si cessat ma-
trimoniū, Cassius ait cessare vsucapionē, qa dos nulla. vnde cō-
sidera, ꝙ verbū cessare de quo in d. l. 1. in fi. præsupponit matri-
monium fuisse. c. cū cessante. extra de appel. l. qui res. §. areā. ff.
de sol. aliter ille tex. dubitationē non haberet. & sic cessat in to
55 tū, qa dos fuit recuperata, & sic cessabat cū effectu, † cū verba
intelligi debeāt cū effectu. l. si per aliū. §. docere ff. ne quis eū q
in ius vo. cū vi eximat. cum tūc nō remaneant aliquę reliquię.
vt per Bart. in l. 2. §. fi. col. fi. ff. de dona. & in l. fi. C. vnde lib. & l.
generaliter. C. de epi. & cle. cū isto casu ꝑdat nomen ius & pri
uilegia dotis. vt per Bald. in l. 1. C. sine cens. vel reliqui. Nec ob-
stat, si diceres, istud non haberet dubitationem. esto quia sit,
istud plerūq; est in lege. l. 1. in fi. C. qñ non pe. par. & l. libertos.
C. de obsequi. pat. præstan. & ideo illud fecit, vt perfecta esset
56 diuisio. † Vel pōt dici, ꝙ ille casus haberet dubitationē. Quia
dos recuperata dicitur cum sua causa esse recuperata. l. si soci'
pro filia. ff. ꝓ soci. auth. sed quis. C. de rei vx. actio. & sic videtur
eā esse recuperatā cū sua causa. sic vt vsucapi possit, & tū ibi in d.
l. 1. in fi. determinatur contrariū & sic habet maximā dubitatio
57 nem. † Alio modo pōt respōderi, ꝙ in casu. d. l. 1. in ver. cete-
rum. non erat aliquo modo matrimonium contractū, qa si ali
ter intelligeretur, vsucapio non continuaretur, vbi daret resο-
lutio cōtractus. ꝙ esset contra tex. in l. Pōponius. §. in dotem.
ff. de acq. pos. & propterea tex. in d. ver. cęterū. debet intelligi,
ꝙ ibi nō fuit mřimoniū, & ideo eo cessāte vsucapio ꝓ dote ces
sat, & sic vbi cessat, ea nullū vsucapio ꝓ dote locū nō hēt, & sit

rō, q͞a nullū fuit ſ͞oū matrimoniū, vt ī primo caſu. d. l. 1. & hic
58 ꝯſtat. † Quia dictio, cæterū, eſt aduerſatiua. l. 2. C. de edifi. priua.
& l. in cauſa vbi no. ff. de procura. & l. quæ omnia eo. tit. & l. ſi ꝓ
curatorem. §. mādati actio. ff. mand. & ideo vt aduerſetur dica
mus aduerſari matrimonio cōtracto. & ſic in dicto verſi. cæte-
rum, nullū matrimonium fuit contractū, & vt ſit bona aduer-
ſatio, dictus verſi. cæterū. debet intelligi, quando nullū matri-
moniū fuit contractum, cū hoc poſſit importare. d. l. 1. in prin.
ibi. ceſſabit, & hoc etiā probatur in iuribus. ſ. alleg. & ideo tex.
in d. l. 1. ibi, ceſſabit, dixit quod vſucapio pro dote ceſſabit, quan
do nullum eſt contractum matrimoniū, & tamē non damus
illud matrimonium cæpiſſe. & ita intelligatur. d. verſi. cæterū.
pro quo facit tex. cum glo. in l. ergo. §. ſi bona. ff. de fideicōmiſ.
liber. & hoc magis videtur verū per tex. in d. l. 1. in fi. qui text.
loquiẗ de matrimonio putatiuo, & dicit idem, quia nulla dos
eſt. Ex his apparet, quod nouiſſi. Bonoñ. male dicunt, inquan-
tum volunt ita intelligi non debere nec poſſe text. in dicta. l. 1.
59 † Alio modo poteſt dici, quod tex. in d. l. 1. ff. pro dote in dicto
verſ. cæterū. poteſt intelligi de reſolutione cauſæ ad vſucapio-
nem inducendam. cum reſolutio non tribuat titulum, vt per
Angel. in l. nec vllam. §. apud Marcellum. ff. de petitio. hære.
& eſt de mente Iaſo. in l. Pomponius. § præterea. ff. de acquir.
poſſeſſio. & hoc apparet in d. l. 1. quia ibi de hoc ſolum tracta-
tur. ſ. de vſucapione, & ſic in caſu reſolutionis contractus ceſſa
bit vſucapio inchoanda, patet, quia dicit cum nulla dos ſit ex
quo peruenit ad eum caſum a quo incipere nō poteſt argum.
l. Iulianus. & l. ſi pater la. 2. ff. de iur. dot. & iſto reſpectu loqua-
tur text. in d. l. 1. Ex præmiſſis apparet, quod nouiſſi. Bonoñ. ma
le declarant tex. in dicta. l. prima. inquantum volunt, quod dos
non dicatur dos, & nomen dotis admittit, vbi æquitas ſuadet,
ſed æquitas hoc ſuadet quod in caſu dict. l. primæ non retineat
nomen dotis cum vſucapio ſit iniqua. §. habent. in authenti.
vt eccleſi. Roma. ſed bene retinet, vbi æquitas id ſuadet, vt in
iuribus pro communi, & ideo reſpectu vxoris retinet primū
nomen & proprie, quia æquitas id dicatur. ſed nō reſpectu viri
volentis vſucapere, quia id iniquum. argumento legis finalis.
ff. quando actio de peculio eſt annalis. Sed ad iſtud dici poteſt,
quod ratio æquitatis ibi ſit in conſideratione, & ideo dos non
dicitur, falſum eſt, cum talis æquitas & iniquitas non ſit ibi de
intentione iuriſconſul. ſed alia, vt patet in diſcurſu. d. l. 1. Præ-
terea in caſu. d. l. primæ ſi daretur, quod ſit reſolutio contra-
ctus, eſſet fauor mulieris, & æquitas deberet locum habere ad
fauorem mulieris. hoc tamen ibi negaẗ. arg. l. quoties. ff. de iur.
dot. & l. has. ff. de capi dimi. vt videbimus quod poſt recupera-
tionem aliquod ius durat ad fauorem mulieris. auth. ſecundū
quamuis. C. de rei vx. act. Præterea iſti nouiſſi. præſupponunt
vnū quod eſt cōtra illum tex. in alio caſu. l. quod reſpectu viri
60 non procederet vſucapio, quod eſt falſum, vt ibi in tex. † Pre-
terea quod vſucapio ſit iniqua, iſtud non admitterem imo eſt
æqua, vt alias dixi in Rubri. ff. de vſucapio. ſub nu. 60. & pater
eam ob bonum publicum eſſe, ideo æqua. Bal. in l. ſi quis ſer-
uos. colum. 3. C. de fur. per Decium in c. quoniam contra. col.
3. de probatio. Item eam eſſe inuentā ne rerum dominia ſint
incerta. dixi inſtitu. de vſucapio. in prin. quod æquum eſt. Item
vt lites dirimantur. l. fi. ff. pro ſuo ꝙ æquū eſt. l. æquiſſimum. ff.
de vſufruc. & vide quæ dixi in dicta Rub. ff. de vſuc. ex quo eſt
impreſſa, licet aliqualiter deprauata ob incuriam ſcriptoris &
eius negligentiam. Præterea conſidera quia omnino in caſu. d.
l. 1. ſolum agitur de fauore mulieris, & ob mulierem inducta
61 ſunt priuilegia, vt cōſtat ex no. in l. 1. J. eo. † Quarto facit, nam
dominium rei dotalis hodie tranſit in mulierē. l. in reb. C. de
iur. dot. quod dominiū facit rem dotalem eſſe. l. dotale prædiū.
ff. de fundo dota. ibi, dotale prædium ſic accipimus cum domi
nium marito quæſitū ſit & ſic ex quo dominiū tranſit in mu-
lierem, tunc tranſit illud ꝙ facit rem dotalem eſſe. ergo erit
62 omnino dos improprie. † quia videmus poſtquam hæreditas
eſt acquiſita, & ante apprehenſam poſſeſſionē dicitur hæredi-
tas improprie, vt per Bart. in l. 1. ff. de acqui. hære. & per Alex.
in l. 1. §. veteres. col. 4. ff. de acqui. poſ. & ibi gl. Sed ad iſtud pōt
reſponderi, ſolum locum habere in caſu, quo res eſſet data in
dotem, & nō quātitas, quia tunc propria authoritate apprehē-
dere non poſſet rem, quæ eſſet mariti. l. dotis actio. C. ſo. ma.
63 † Vel poteſt dici, licet dominium tranſeat, tamen reſpectu
illius iuris ad huc dos diceretur & proprie. Præterea ille tex. in
d. l. in rebus. ſolum loquitur de dominio naturali, & non de ci-
uili, ꝙ eſt mariti, vt ibi dicit tex. & illo reſpectu mulier poteſt
agere rei vendicatione vel hypothecaria ex priuilegio illius le
gis, & tamen non ſequitur, ꝙ nō ſit dos & quidem proprie, cū
ad huc poſſeſſio & dominum ciuile ſit penes maritū. l. de di-
uiſione. J. tit noſtro. ibi, ſed quo primum dotale prædium cōſti
tutum eſt id eſt, tradita poſſeſſione, & ſic dicitur dotale quo ad
dominiū & quo ad poſſeſſionem. d. l. in rebus. cum actio dire
64 cta competat. † & idē erit dicendum in hæreditate. quia poſtq̄
eſt addita dominium quæritur hęredi. l. cum hæredes. ff. de ac-
quiren. poſ. & iſto reſpectu amplius nō dicitur hæreditas poſſeſ-
ſio autem non acquiritur niſi apprehendatur. d. l. cum hęredes
& iſto reſpectu dicitur hæreditas, & proprie. l. regulariter. ff. de
pe. hęr. cum ibi adſit verbum (eſt) quod eſt expreſſiuū veritatis:
gl. in l. mercis. ff. de verb. ſigni. & eſt lex Vlpiani, qui veriſimili-
ter loquitur proprie, cum reprehēdet alios de improprietate
l. quis ſit fugitiuus. §. erronem. ff. de ædil. edic. & ideo videmus
ad huc res hæreditarias dici. licet hęreditas ſit appræhenſa per
hęredem, quo ad perſonas quibus erat ius quæſitū. §. 1. J. inſti.
quibus ex cau. ma. non licet. ibi, creditores res hæreditarias ſer
ui nomine vēdant, iunc. l. fi. & ibi Pau. de Ca. ff. quando act. de
pecu. eſt anna. vbi per illum tex. dixit licet res talis eſſe deſinat,
tamen non quo ad perſonas quibus ius eſſet quæſitum. Quin-
to facit tex. in l. diuortio. §. ob donationes. cum glo. infra. tit.
noſtro. in verſi. percepti. l. ex fundo quondam dotali, & tamen
loquitur de fundo ſolu. matri. & ſic nō dicitur dotalis niſi quō
dam. & ideo iura quæ dicunt dotem ſoluto matr. intelligamus
quondam. facit in ſimili tex. cum gl. in l. naturalis. §. 1. in verſi.
meum. ff. de præſcrip. verſic. Sed ad iſtud dici poteſt, quod illa
gl. in d. §. ob donationes. eſt falſa, vt conſtat ex his quæ dicta
ſunt ſupra. Vel poteſt dici, ꝙ loquitur, quādo fundus dotalis
reſtitutus fuerat ſed quæſtio ibi agebatur quo ad fructus per-
ceptos poſt diuortiū & ante dotem reſtitutā. vel agebaẗ quo
ad fructus perceptos per maritū per totum tempus anni. Quia
ante annum matrimonium fuit ſolutum. d. l. diuortio. in prin.
alias gl. non diceret verum. Vel poteſt dici, quondam dotali,
eo reſpectu de quo ibi. ſ. quo ad fructus, ex quo amplius non in
ſeruiebat oneribus matrimonij. d. l. diuortio. in prin. in verſicu.
contrario, & in verſi, quo dotale prædium fuit. Sexto facit tex.
in d. l. diuortio. in prin. verſi. econtrario. infra. eo. ibi, ſed pro
modo temporis dominiū mēſium, quo dotale prædiū fuit, ex
mercede q̄ debebatur, portionē retinebit, & ſic ille tex. loqui
65 tur de prædio dotali ſol. matri. & dicit. dotale fuit, † & ſic appa-
ret manifeſte ſol. ma. dotem proprie nō eſſe & ideo ſi reperiun
tur iura quæ dicant dotem, intelligi debēt olim dotem ex quo
aliquādo habuit illā qualitatem. facit tex. in §. aliquādo. inſtit.
de vſuca. vbi res furtiua dicitur purgato vitio. facit tex. cum gl.
in l. naturalis. §. 1. in verſi. meum. ff. de preſcri. verb. §. cūq; hoc.
ſecundū vnam lecturā Ioā. ibi in procę. inſti. & ita alias allega-
bam illū tex. in circulis hic Bonoñ. nunquam potui habere bo-
num reſponſum, imo aliqui negabant illum text. alij id verum
66 eſſe fatebantur. Sed † ad iſtud poteſt reſponderi, licet text. di-
cat fuit, propter hoc non negat de pręſenti. tex. cum glo. in §. 1.
inſti. de atil. tu. ibi, dari poterat, quę exponit, & hodie dari po-
teſt. & ſic in præſenti. & ita in caſu. d. ver. ecōtrario. hoc ſatis ꝓ-
batur in l. verbum erit. ff. de verb. ſign. Vel & ſecundo poteſt
dici, id ibi fuiſſe quo ad effectum de quo ibi, hoc eſt quo ad fru-
ctus, qui veniūt reſtituendi, ſi percepti ſint poſt ſolutum matri
monium, quādo marito nō debētur d. l. diuortio. et l. pro one-
ribus. C. de iur. do. et non reſpectu dotis licet actio de dote con-
petat, vt acceſſionis dotis tamen non eſt dos. text. cum gl. in l. ſi
marito. §. fi. J. eo. Vel poteſt dici ad illum tex. fuit, intelliga-
mus quo ad maritum, non autem quo ad mulierem. quia quo
ad ipſam adhuc eſt dos & proprie. argu. l. fi. cum ibi no. ff. quan
67 do actio. de pecul. eſt annal. Septimo † facit text. in l. poſt di-
uortiū. ff. de iur. do. qui tex. loquiẗ in caſu quo cum matrimo-
nium fuiſſet ſolutū diuortio, rurſus eadē idem viro nupſiſſet.
tex. dicit, tacite dos reintegratur. et ſic ibi eſt tex. q͞a expreſſe ꝓ
bat ſolu. matrimo. dotē propriam non eſſe, ex quo dicit, dos re-
integratur. et ita quidam ſubtilis ſcholaris Bonoñ. mihi alle-
gabat illum tex. Sed ad iſtud reſpondebam, dos tacite reinte-
gratur in caſu. d. l. poſt diuortium. ex eo, quia amplius repeti
non poteſt per mulierem. et actio de dote, quę erat nata ſolut.
matri. l. 2. et no. in l. ſi cōſtante. §. 1. J. titu. noſtro. reintegraẗ cū
dote, ita ꝙ amplius exerceri non poſſit. vt ſatis probat tex. in
l. ſi mulier. ff. de iur. dot. vel reintegratur dos, ex quo dos erat
penes maritum adhuc ſolu. matri. reintegratur ſequuta recon
ciliatione de qua ibi in d. l. poſt diuortium. et ita Salyce. ibi. et
non eſt opus noua conſtitutione dotis quo ad ipſum mari-
tum. quia eandem dotem dicitur dediſſe viro, quam prius ha-
buit argumēto. l. dotem. ff. de iure dot. Vel poteſt dici reinte-
gratur, quia quo ad maritum non erat dos, ſed bene quo ad
68 mulierem vt dictum eſt. ſ. † Octauo facit tex. in l. Iulianus. ff.
de iur. dot. ibi, quidam fuerat ſtipulatus dotem ſibi dari ſolut.
matrimo. dicit huiuſmodi ſtipulationem non valere, quia ab-
initio in id tempus ſtipulatur quo matrimoniū futurū nō ſit, et
ſic ſol. matrim. nō erit dos. cum matrimoniū ſit illud quod cō
ſideratur, vt dos dicatur. et ita ille tex. fuit mihi allegatus in ſtri-
cta diſputatione hic Bonoñ. per excellentiſſimū doc. D. Guar. ū
Maciolū de Regio. Sed ad iſtud reſpondebam, quia in caſu. d.
l. Iulianus, conſtitutio dotis cōferebaẗ in caſum ſoluti matri-
monij. et ſic in eo tempore a quo incipere nō poterat, ideo mi
nimum ſi dos nō eſt. l. ſi pater. la. 2. ff. de iur. dot. quod nō eſt ſic
in caſu noſtro, quia dos erat conſtituta, ideo faciliter illud ius

conſeruatur

cōſeruatur, licet res deueniat ad cū caſum, a quo incipere non
poterat. l. patre ſ. rioſo. ff. de his qui ſunt ſui vel alien. iu.r. & l.
69 tenendum. §. fi. ff. qui ſatiſd. cog. † Sed aduerte quia Socin. hic.
col. 1. in fi. dixit proprie dotem eſſe ſolu. matrimo. & dixit idē
tenere Pau. de Caſt. hic. ſed in meo hoc non reperitur ſed ſolū
ꝙ ſolu. matrimo ſit dos, non autem proprie vel improprie. Iaſ.
autem dixit dotem propriā eſſe, & dicit Bart. ita tenere in cōſ.
85. incipien. Ioannes parat. & hoc per tex. in l. etiā. ff. de fund.
dota. ſed Barto. ibi hoc non dicit ſed tantum dicit ſolu. matri-
mo. dos dicitur & nouiſ. Bonoñ. hic dicunt hanc eſſe commu-
nem. Et pro iſta opinione facit tex. in l. 1. in fi. ff. de fund. dotal.
ſm nouiſ. Bonoñ. hic vbi licet fundus dotalis tranſeat cū vni-
uerſitate, tamē non poteſt alienari, quia cum ſuo iure trāſit, vt
alienari nō poſſit. propter hoc non ſequitur, ꝙ ſit proprie do-
talis & ita pōt reſponderi ad iſtam Rubr. & ad l. 2. ℐ. tit. noſtro
quia licet dicatur dos ſol. matrimo. propter hoc non ſequitur
ꝙ proprie. Secundo pro iſta opinio. facit tex. in l. 3. ff. de fundo
dota. ibi, quoties mulieri competit actio de dote, aut omnimo
do eſt competitura. ibi actio de dote, reſpicit tempus ſoluti ma
trimonij, & ſibi cōpetit & etiā tempus conſtantis matrimonij
70 ibi, cōpetitura, tunc ſic, † vna determinatio reſpiciēs plura de-
terminabilia pariformiter determinat. l. nā hoc iure ff. de vul-
gari & pupilla. & ideo ſicut conſtante matrimonio eſt proprie
dos, eodē modo ſoluto matrimonio. Sed ad iſtud dici poteſt,
verum eſſe quo ad illum titulum de fundo dotali, cum de fun
do dotali loquatur. vbi requiritur, quod dominum quæratur
marito, ideo nimirū ſi ſoluto matrimonio adhuc dos dici poſ-
ſit, qđ in alijs rebus nō cōtingit. Sed ad iſtud dici pōt, ſatis eſt,
ꝙ illa opinio ſit falſa, cū reperiatur caſus in quo ſoluto matri
monio proprie ſit dos. cum doctores indiſtincte loquātur. tūc
71 ſuccedit regula. † quando oratio ſumitur ex diuerſo ſi in parte
redditur falſa, in totū erit falſa vulga. l. is qui ducenta. §. vtrum.
ff. de reb. dub. Præterea conſidero, ꝙ ille tex. loquitur in fundo
dotali reſpectu prohibitionis, tamen quo ad actionem de dote
eſt generalis determinatio. ibi, quoties mulieri competit actio
de dote, quæ non ſolum pro fundo dotali, ſed pro omnibus re
bus datis in dotem competit. l. ſi ſerua. in fi. ff. de iur. dot. in ſua
generalitate, & ſic adhuc remanet determinatio. d. l. 3. Præ-
terea illud eſt etiam verum, & ſi dominium non quæratur vi-
ro, quia adhuc dos diceretur reſpectu poſſeſſionis, & actio de
dote cōpetit l. de diuiſione. inf. tit. noſtro. & l. 1. ff. pro dot. ſūct.
l. 1. ff. de vſuc. Tertio facit tex. in l. ſi ſerua. in fi. ff. de iur. do. ibi,
quia eſt matrimonium, & dos, dotis actio. & ſic per verbū ex-
preſſiuum veritatis. gl. in l. mercis appellatione. ff. de ver. ſign.
72 & vult, ꝙ ex dote dotis actio ſit. ergo proprie † cū vnūquodq;
tale producit ſimile omnino. l. licet. § ea obligatio. ff. de procu.
& l. manumiſſiones. ff. de iuſti. & iur. & ſic ibi eſt tex. qui ꝓbat
dotem propriā eſſe ſol. mat. cum detur actio, quæ ante nō erat
nata, ſed ſol. ma. vt per Bar. & doc. in l. ſi cōſtāte. §. 1. ℐ. tit. noſtr.
& alias ita allegabā illum tex. in circulis, & fuit mihi negatus,
ſed ex apertura libri veritas apparuit. Nec præmiſſis obſt. ſi di-
ceres, datur actio de dote, erit ergo proprie dos. hoc enim non
ſequitur quod proprie ſit dos. quia videmus in petitione hære-
ditatis, quæ datur poſtq̃ hæreditas eſt adita. & tamē improprie
eſt hæreditas. vt per Alex. in l. 1. §. veteres. ff. de acq. hære. & ſic
datˀ petitio hæreditatis proprie, & hæreditatis improprie, quia
ad illud pōt reſponderi vt dixi. ſ. Præterea conſidera qñ actio
de dote cōpetit, aliquam apprehēſionem rei datę in dote mo-
73 do aliquo non damus, quæ tamen in hæreditate datur. † Præ-
terea eſt neceſſaria conſequentia, datur actio de dote, ergo erit
proprie dos. d. l. ſi ſerua. §. fi. & l. ſi marito. §. fi. cū gl. inf. tit. nřo.
l. dotis fructus. in fi. cū ſeq. ff. de iur. dot. & l. 1. C. de condic. ob
cau. & ibi no. per Sali. & Bal. Præterea conſidera, ꝙ ſi eſſet dos
improprie, daretur vtilis actio de dote, & non directa. arg. eorū
quæ dicimus in bo. poſſ. quæ eſt improprie hæreditas, tunc datˀ
vtilis. & nō directa, vt ꝑ Bar. in l. 1. ff. de bon. poſſ. & in l. ex aſſe.
74 ff. ad Treb. & ſic nunq̃ daretur directa. † cū actio de dote regu-
lariter naſcatur ſol. mat. vt ꝑ Bar. & alios in l. ſi cōſtāte. §. 1. inf.
tit. noſtro. & tñ vtilis actio de dote non reperiř, ideo ex quo da-
tur directa, erit proprie dos. Quarto facit, nam a conſuetudine
legiſlatoris poteſt ſumi interpretatio. l. nec auus. C. de emanci.
libe. ibi, moris nřī nō eſt. iūc. l. liberorū. §. ꝙ tñ Caſſius. ff. de leg.
3. ſed Vlpianus qui alios de impropritate reprehendit. l. quis
ſit fugitiuus. § erronē. ff. de ędil. edic. loquiř ſolu. matri per ver
bum dotis in l. 2. inf. eo. ideo erit proprie dos. & hoc ſuadeř per
tex. in l. ſi ſerua. §. fi. ff. de iur. do. quæ eſt lex eiuſdem Vlpiani,
& tñ ſol. mat. exprimit dotem. per ſum es eſt, quod vt dictum
75 eſt, eſt veritatis expreſſiuum. † Quinto facit, nam lex appellat
dotem ſol. matr. per verba expreſſiuę veritatis. l. ſi filiofam. §. ſi
poſt diuortium. infr. & ibi ſi poſt diuortiū res dotales deterio-
res factæ ſint, & ſic eſt expreſſiuū veritatis & proprietatis. gl. in
l. merces. ff. de verb. ſign & l. 2. §. voluntate. ibi, de dote agit. &
l. poſt diuortiū. ibi, de reſtituenda dote. infr. tit. noſtro. ad idē fa
cit tex. in l. ſi pater. ibi, de dote actione. ff. de iur. do. q̃ loquun-
76 tur in caſu ſoluti matrimonij † per dictionem, de, quæ denotat
proprietatem. vt hic per doc. in i lo articulo. de Peruſio. vt per
Bal. in l. 1. §. ius naturale col. 2. & in l. ex hoc iure col. 3. ff. de iu-
ſtit. & iur. & denotat cauſam proximā & immediatam. vt per
doc. in l. non dubium. C. de leg. & ſic erit proprie dos ſol. mat.
Sexto facit, quod voluit Bar. in l. ſi cum dotem. §. j. ℐ. eo. vbi vo
luit ꝙ dos conſtante matrimonio & eo ſoluto a pari ambulet.
ideo datur intelligi, quòd etiam ſolu. matrim. erit proprie dos
77 † Sed iſtud de facili non admitterem, quia videmus filium &
ſeruum regulariter a pari ambulare. inſti. quod cū eo. in princ.
& l. ſi quis ſeruo. cum glo. C. de furtis. & tamen ſeruus non eſt
proprie filius. nec filius eſt proprie ſeruus, vt patet inſtit. de his
qui ſunt ſui vel alie. iur. & inſtit. de pa. poteſta. argum. l. 1. cum
78 glo. ff. de offi. proconſul. † Et circa præmiſſa eſt aduertendum,
quia in contrarium videtur tex. in l. ſi marito. §. fi. ℐ. eo. vbi do-
te reſtituta ad fructus perceptos tēpore quo nupta non fuit ad
illos recuperandos datur actio de dote, & tamen in illo caſu nō
eſt dos. & ideo non ſequitur, datur actio de dote, ergo eſt dos.
Ad iſtud dici poteſt, ꝙ ibi fructus veniunt virtute eiuſdē actio-
nis, ex quo ſumus in vniuerſalibus, & dicuntur pars eiuſdē rei.
vt per Alex. & Bar. in d. §. fi. & facit quod voluit Bar. in l. diuor-
tio. §. ob donationes. infra tit. noſtro. Vel poteſt dici, vt ibi glo.
dixit in d. §. fina. quia acceſſoria, ideo virtute eiuſdem actionis.
Quæ ſingula tene menti, quia hæc non ſunt triuialia, neque a
79 doct. deguſtata. † Sed aduerte, quia doct. non dicunt, quòd ſit
proprie dos ſoluto matrim. Aret. autem dicit, retinet nomen
dotis. Alex. dixit dotem eſſe ſolut. matr. Peruſi. dicunt, retinet
nomen dotis. Bar. in d. l. ſi cum dotem. §. 1. dixit a pari ambu-
lant. ſ. conſtante & ſolu. matr. ꝙ ſit proprie vel improprie, hoc
non dicit. Tamen eſt ſtandum cum alia opinione, dotem pro-
priam eſſe ſolu. matr. vt ſ. demonſtraui. Sed ſtante prædicta de-
80 claratione † poteſt modo limitari locum, non habere, quando
dos ex pacto eſſet remanſura apud maritum per mortem vxo-
ris. & idem quando eſſet reſtituenda patri vel hæredibus mu-
lieris, vt hic per Soci. quia fundus dotalis per eos alienari pote-
rit. l. cum vir. ff. de vſuc. l. fundum dotalem. ff. de fund. dota. li-
cet actio de dote & priuile. competant, quæ dotibus compete-
bant. Ad illud dici poteſt, licet alienari poſſit, ex hoc non ſequi
tur quòd proprie non dicatur dos, & hoc apparet in l. dotale
prædium. §. hæredi quoq; mulieris, idem auxilium pręſtabitur
quod mulieri præſtabatur. & tex. dicit fundum dotalem. facit
tex. in l. ſi poſt diuortium. ℐ. eo. vbi tex. appellat dotem, quādo
hæredibus mulieris eſt reſtituenda, ad idem eſt text. in l. ſiqui-
dem. C. de iur. matr. & quod habetur per doc. in l. 1. ℐ. & ſic ap-
paret, ꝙ eſt dos & proprie antēq̃ ſit alienata ab hæredibus mu-
lieris. Sed contra præmiſſa facit tex. in l. ſi marito. in princ. inf.
eo. ibi, centum de quibus conuenit ne peterentur, non intelli-
guntur dotis eſſe, & ſic ibi eſt tex. qui deſtruit prædicta. Sed ad
illud poteſt reſponderi, ꝙ nō intelligitur dotem eſſe reſpectu
patris ad ipſam repetendam, quia quo ad illa centū virtute pa-
cti non dicitur dos, ſcilicet reſpectu repetitionis. l. ſi pater. in
princ. ff. de pac. dotal. ꝙ alio reſpectu non dicatur dos, falſum
eſt d. l. dotale prædium. §. hæredi. & alia ſ. ſ. alleg. quæ ſingula
tene menti, quia non ſunt animaduerſa a doct. Sed ſtante præ-
dicta declaratione poteſt modo inferri ad plures quæſtiones.
81 † Et ad primam q. Pau. de Caſt. de ſtatuto ciuitatis Senarum.
quo cauetur, quòd mulier habens liberos teſtari non poſſit ni-
ſi de quarta parte ſuæ dotis, reliquas tres partes teneatur relin-
quere liberis, nunquid tale ſtatutum habeat locum in vidua.
Pau. de Caſt. dixit ꝙ ſic, etiam dote recuperata, & ita etiā tenet
præceptor meus D. Io. Campegius in trac. dotis in vltima par-
te in l. 4. Soci. hic per doct. Bald. in l. 1. C. vnde vir. & vxor. & illa
eſt communis ſm nouiſſi. Bonoñ. Sed eſt aduertendum, quod
non eſt dubitandū cū in dio dos non eſſet recuperata, quia om-
nino tale ſtatutū haberet locū, cum ſit dos & proprie, vt cōſtat
ex iam dictis. ſed qñ dos eſt recuperata, eſt maior dubitatio. Et
pro illa opinione ꝙ tale ſtatutū habeat locum in dote recupe-
rata, facit tex. in l. ſi ſocius pro filia. ff. pro ſoci. ibi, ſalua ſocietate
diuortio matrimoniū ſolu. foret, cū ſua cā dotem recuperari. ſ.
82 vt ea vel alij marito dari poſſit, † & ſic apparet, quando dos re-
cuperatur, cum ſua cauſa recuperari, & per conſequens cū ſua
obligatione, cum cā aliquando ſit idem ꝙ obligatio. vt no. in-
ſti. de action. prin. & ſic in caſu iſto dicendū erit, dotē eſſe recu-
peratā cū ſua cauſa. ad idē facit tex. in auth. ſed cũ nūnis. C. de rei
vx. actio. §. ea vero. in auth. de æqual. dot. & ſic cū ſua cā erit
recuperata ex forma ſtatuti, vt teneatur illas tres quartas relin-
quere liberis. Vel & ſecundo modo poteſt induci cum ſua cau
ſa, ſcilicet cum datione & facto. tex. cum glo. in l. vnigenitū. in
prin. & in §. ſed cum nulla. ff. de pec. & ſic vt poſſit alijs dare eſt
eodē facto, eodē mō in caſu noſtro erit dicēdū recuperatā eſſe
cū ſua datione & facto, vt omnino teneař ex ipſo ſtatuto. Sed
aduerte, ꝗa ad d. l. ſi ſocius ꝓ filia. dici pōt, ideo dos recuperata
dř cum ſua cā recuperata. ſ. de qua in d. l. ſi ſocius. & in d. auth.
ſed q̃uis. & in d. §. ꝗa vero. in auth. de æquali. dot. ſ. vt poſſit nu

bēdo dare marito. & sic quo ad istũ fauorẽ. l. 1. ℐ. ti. nostro. & l.
2. ff. de iur. dot. non autem dicitur dotalis quo ad aliam obli-
83 gationem. † Quia postquã est recuperata dicitur proprium pa-
trimonium mulieris. l. fi. C. cõmunia vtriusq; iud. & ideo Bal.
in l. 1. C. sine sen. vel reli. dixit postq̃ dos est recuperata non ha
bere locũ lex Iulia de fundo dotali. l. 2. ff. de fund. dota. Quia si
in casu nostro diceretur dotalis post recuperationem, certe
84 istud esset in odium mulieris, † cum regula iuris sit, ꝙ vnus-
quisq; sit arbiter & moderator in re sua. l. in re mãdata. C. mã-
da. §. per traditionem. instit. de rerum diui. nec cuiq̃ hominũ
ius suum detrahi debet. §. fin. instit. de his qui sunt sui vel alie.
iur. & illud est in tãtum verum, vt id quoq; sibi vendicet lo-
cũ in vltimis voluntatibus. c. placuit. 13. q. 2. & ex mente tex. in
85 l. 1. C. de sacrosan. eccl. † odia autẽ restringẽda, fauores vero
ampliãdi. c. odia. de reg. iur. in 6. & l. cum quidam. ff. de libe. &
posth. & sic non est par ratio ad casum nostrum. Sed ad istud
potest respõderi, ꝙ tex. l. si socius pro filia. probat in sua gene-
ralitate, inquantum dicit eam recuperari cum sua cã, licet po-
86 stea declarat de causa, ꝓpter hoc alia causa nõ erit exclusa, † qa
exempla non restringunt regulam. vul. l. damni infecti. ff. de
dãno infecto. facit textus in l. scire oporet. §. hoc de his. ibi,
quas exempli gratia subiecit adaptantur vtique omnibus. ff.
de excusatio. tuto. & ideo si de alia causa constaret prȩter ex-
87 pressam in illo tex. nõ erit exclusa. attẽta regula ꝑdicta, & † at-
tenta verisimili mẽte quæ in interpretationibus plurium ope-
ratur. gl. & ibi doct. in l. tale pactũ. §. fi. ff. de pac. ꝓ quo facit, ꝙ
voluit Bal. nouel. in tract. dot. in prima parte col. 6. dum vult, si
statutum disponeret, quod filia dotata nõ succedat, illud sta-
tutum haberet etiã locũ, qñ pater esset stipulatus dotẽ sibi red-
di solu. ma. & tñ filia vidua diceretẽ dotata dote recuperata, qa
dos est recuperata cũ sua cã. d. auth. sed q̃uis. facit tex. in l. fi. C.
cõmunia vtriusq; iudi, & tñ est odiosum, qa excludit filiã a suc-
cessione. l. maximũ vitiũ. C. de lib. prȩte. l. cũ quidã. ff. de lib. &
post. & l. cũ rõ. ff. de bo. dãna. Ex hoc apparet, licet odiosum, ꝓ-
pter hoc non excluditur casus similis in exẽplo posito. d. l. sci-
re oportet. §. hæc de his. ff. de excu. tuto. & l. aut lõga. ff. de ꝓ-
cu. pro quo facit. l. nõ possunt. cũ seq. ff. de legib. & maxime
cũ adsit illa rũ, qa recuperata cũ sua cã. & sic militat eadẽ rõ. fa
cit ꝙ habeť in auth. quas actiones. C. de sac. san. ec. ideo &c. Et
ex infra dicendis magis clare apparebit de veritate illius desi-
sionis. Tertio dato & non concesso in casu nostro, ꝙ dos non
dicaẽ, tñ aliter de ea iudicaẽ, q̃ de ea, q̃ nunq̃ fuit, vt patet in d.
auth. sed q̃uis. & etiam in §. qa vero. in auth. de ȩqual. dot. d. l.
88 si socius ꝓ filia, † & prȩcedẽs qualitas præponderaẽ secundum
ꝙ fuit, & ꝓducit effectũ. ac si illa qualitas adesset de præsenti. l.
fi. ff. de decurio. vbi decurio qui desijt decurio esse, nõ torque-
tur, & tñ ibi agiẽ ꝓ publicã vtilitatẽ, ne de eo habeat quȩstio, vt
ꝑ totũ. ff. & C. de q̃sti. glo. in simili in §. fi. insti. de tute. & l. 1. &
ibi not. C. de comit. prou. reg. lib. 11. facit. q semel fuit aduoca-
tus licet nũc nõ sit, in priorem qualitatem retinet, vt per Bal. in
l. 1. C. de aduo. diuer. iud. & effectus istius præcedẽtis qualitatis
talis est, vt ex voluntate alterari non possit, ex quo est affixa rei.
l. vnius facinoris §. tertius. ff. de q̃sti. & d. l. fin. & ideo licet dos
sit recuperata, ex tali voluntate mulieris effectus prȩcedentis
qualitatis, ex quo dotalis era effecta, alterari non potest, vt in
89 ea statutum locum non habeat, licet recupereta. † Quarto
facit, nam licet post recuperationem desinat dotalis esse, & sic
talis esse, & pro tali amplius nõ habeatur, tamen quod ad eos
quibus ius est quæsitum retinebit primum nomẽ. & suã pro-
priam naturã, vt est text. in l. fi. ff. qñ acti. de pecul. est an. & ibi
no. per Pau. de Ca. nam text. dicit, diffinitione peculij interdũ
vtendum est, etiã si seruus in rerum natura esse desijt & actio-
nem de peculio prȩtor intra annum dat, nã & tunc accessionẽ
& d. c. sionẽ quasi peculij recipiendam, quamq̃ desijt morte
serui vel manumissione esse peculiũ, & sic licet desinat pecu-
liũ esse, tamen adhuc durat diffinitio peculij quo ad personas,
qbus ius erat quȩsitum, & sic in illo casu d. it. ergo ꝓprie erit
90 peculiũ, † cũ ex diffinitione proprietas habeatur, vt per Bart.
in l. omnes populi. ff. de iust. & iur. facit tex. in l. quis sit fugiti-
uus. §. erronẽ. ff. de edi. edic. & ita in casu nostro erit dicẽdũ dif
finitionem dotis durare, & quidem proprie quo ad personas,
quibus ius fuit quæsitum per dispositionẽ statuti, & isto re-
91 spectu omnino erit dos proprie. † Nec prȩmissis obstat, si di-
ceres, id verum esse, quãdo sumus in dispositione iuris cõmu
nis, & non contra ius commune, vt in casu nostro, cum facul-
tas testandi adimatur cõtra l. 1. C. de sacrosan. eccle. Quia esto
ꝙ sit contra ius commune, tamen dispositio. d. l. fi. habet locũ
in statuto loquẽte de dote, & si recuperata esset, vbi ibi ꝑ Pau.
de Ca. licet dicat in isto casu dotem impropriã esse, tamẽ fal-
sum est, vt ex. s. deductis constat. Præterea esto quod sit cõtra
ius commune, adhuc dos erit in ꝯsideratione. & hoc apparet,
nam de iure communi quis de re sua libere potest disponere. l.
in re mandata. C. manda. tamen non procedit in dote, ex quo
semel effecta est dos. authẽ. sed quãuis. C. de vxor. acti. & §. qa
vero. in authẽ. de æquali. dot. & d. l. socius pro filia. durat dos
ex quo propter illam qualitatem dotis sit ius quæsitum illis. &
ita erit in casu nostro cum ius sit quæsitum filijs ex ipso statu-
92 to. † Præterea, considera quia per ius commune fieri potest, ꝙ
quis teneatur certam partem bonorum relinquere certis per-
sonis, vt videmus in patre, qui tenetur relinquere tertiã filiis. l.
quoniam in prioribus. & l. quoniam in nouella. & l. omnimodo.
C. de inoffi. testa. & econtra filij tenentur tertiam relinquere
patri. Idem in liberto, qui si esset maior centenarijs, siue liberis
decederet, tenebatur relinquere tertiam patrono. l. fi. per totũ.
C. de inof. testa. §. sed nostra cõstitutio. insti. de succes. lib. & ita
fieri poterit per statutum, vt teneatur certam partem bonorũ
relinquere. & sic non est contra ius, sed est limitatorium iuris
93 communis. † Quinto facit tex. in l. Pomponius. §. in dotem. ff.
de acquir. posses. quem ibi ponderat Aret. pro statuto vel lege
disponẽte de dote, quia dote restituta dicitur dos quo ad effe-
ctum resultantem ex titulo de iure communi vel municipali,
qa tunc appellatione dotis cõtinetur res restituta ex causa do-
tis. licet quo ad priuilegia dos non dicatur postquam est resti-
tuta. l. etiam. & l. 3. ff. de fund. dota. sed in casu dicti statuti cõsi-
deratur dos respectu tituli. & sic istud statutum solum loquiẽ
de dote, & non de alio patrimonio, qui titulus consideratur. vt
paret. ff. ꝓ do. maximè in l. 1. & ita potest intelligi tex. in authẽ.
94 sed quamuis. C. de rei vxor. act. & d. l. si socius pro filia. † Sexto
facit. nam statutum, quod excludit filiam dotatã a successione
patris, locum habet, quãdo pater legasset dotem pro filia nu-
benda. vt per Bar. in l. Titio centem. §. Titio genero. ff. de con-
di. & demon. Bal. nouel. in trac. doti. in prin. in prima parte di-
xit hãc cõmunem, & doc. hic. & sic statutum quod facit mẽ-
tionem de dote, verificatur in dote relicta. quo casu est impro
prijssime dos, vt dixi. s. in præmissis. & ideo si illud statutum ꝙ
loquitur de dote, verificatur in ea, quȩ nunq̃ fuit dos, quanto-
magis debet locum habere in ea quæ aliquãdo fuit dos. auth.
multo magis. C. de sac. san. eccle. §. filiusfami illitu. quibus od.
ius pa po. tol. istud nõ capit responsionẽ, nisi negetur hãc cõ-
95 munem, tamen nõ esset iuridice dictum. † Septimo facit se-
cundum Soci. hic, nã quando ratio est scripta in statuto, tunc
est licita extensio de stricta ad latam significationem, si est ea-
dẽ ratio in eo, quod sub lata comprehenditur. l. filium habeo.
iuncta. l. ff. ad Mace. gl. in clemẽ. 1. in ver. eligatur. de electi. &
idem esset, quando ratio scripta nõ esset in statuto, sed vnica
tãtũ reddi posset, tũc esset habenda pro expressa. vt per Bal. in
l. maximum vitium. C. de libe. pre. & per Bal. in l. quamuis. C.
de fideicom. & per Imõ. in l. si ff. de hæ. insti. arg. l. 2. ff. de li. &
posth. ibi. si nomẽ eius expressum non sit si modo vnicũ sit. &
isto casu erit licita extensio vt per Bar. in l. omnes popul. in 4.
q. 6. q. prin. ff. de iusti. & iur. no. in l. si vero. §. de viro. ℐ. titu. no-
96 stro. & Ias. in auth. quas actio. C. de sacro sanc. ec. † sed hic vni-
ca reddi potest, ne fragilitas matris ledat filios. argumẽto. c. io-
rũ de ver. si. & sic dolus posset cõmitti. l. 1. §. fi. ff. de excep. do-
li. quæ ratio etiam militat in dote recuperata. Sed aduerte, qa
ista ratio nõ est vnica, cum alia assignari possit. facit quod ha-
betur per Bar. in liberorum. ff. de ver. signi. ratio ergo fuit fa-
uore liberorum, & hæc est ex mẽte Ias. hic. & ꝙ ista sit ratio fi-
nalis apparet ex narratis in ipso statuto, quæ narrata adnotant
causam finalẽ. l. fi. ff. de hære. instu. nam statutum dicit, ꝙ mu-
lier possit de tertia parte dotis testari, reliquas tres partes te-
neatur relinquere liberis seu filijs, & sic liberi sunt in conside-
ratione. ergo eorum fauor, qui multum consideratur ex cau-
sis de quibus in l. 1. §. & generaliter. ff. de ven. in poss. mi. & sic
rõ fragilitatis nõ est de intẽtione statuti. Preterea & alio mo-
do potest cõsideri, ex quo dicta ratio fragilitatis non est scripta,
potest dici ꝙ illa non sit, sed alia. & hoc sufficit. vt per. Bar. in l.
liberorum. col. 4. ff. de verb. signi quia omnium quæ a maiori-
bus nostris tradita sunt ratio reddi nõ potest. l. non omniũ. ff.
de leg. & ideo quãdo ratio nõ est scripta in statuto, stãdũ erit
verbis statuti, & vltra nõ est quærẽdum. argumento. l. prospe-
xit. ff. qui & a quib. insti. quib. ex caus. ma. non licet in prin. ibi,
quia lex Elia sentia. Sed illud nõ est verũ, qa in contrarium
est cõis opinio. vt per Ias. in auth. quas actiones. C. de sac. san.
ecc. qñ vnica est ratio. tunc. habetur pro scripta. Ex hoc ap pa-
ret ꝙ nouissimi Bonon. ẽses. hic male dicũt, inquãtũ volũt, ꝙ
97 qñ ratio nõ est scripta, præsumatur pluralitas rationũ ad hoc
ne fiat extensio, & allegant Saly. in l. serui vestri. C. de noxa. &
Alex. in l. si constante. in princ. ff. solu. matr. Sed aduertẽ, quia
ad illud potest respõderi, vt per Ias. in auth. quas actiones. col.
4. C. de sac. san. ecc. non procedere, quãdo vnica posset reddi,
tunc talis pluralitas nõ præsumeretur, sed solum quæ est ma-
gis verisimilis gl. in l. tale pactum. §. fi. ff. de pac. sed magis veri-
similis est illa de qua. s. s. fauor liberorum non quia dos. Sed
aduerte, quia ꝙ dos sit ratio, hoc nõ admitterẽ vnde conside-
ra quia illud est, quia dos & fauor liberorum facit quod vol it
Alex. in l. 2. ff. de leg. 1. dũ quærit, an dispositio. l. si qui argentũ.
C. de dona. vẽdicet sibi locũ in donatione cã mortis, cõcludit
quod

98 quod sic, † quia largo modo dicitur donatio, facit. l. alienatũ. §. fi.
ff. de ver. sign. & militat eadẽ ratio etiã in casu nostro, q̃a largo
modo est dos, vt §. est collectum, item quia militat ratio filiatio-
99 nis. Præterea considera. † quod in limitatorijs licita est extẽtio,
vt per Ias. in auth. quas actiones. C. de sac. san. eccle. sed istud sta
tutũ est limitatoriũ, q̃a limitat ius cõe respectu certæ partis, in
qua possit, & non possit testari. & sic limitat facultatẽ testãdi.
100 de qua in l. 1. C. de sac. san. ec. & alia iura de quibus. §. Præterea
pro hoc considero, nã donatio omniũ bonorũ pręsentiũ & fu-
turorũ valet, si facta sit cum reseruatione certæ partis, vt ex ea
possit testari, vt no. in l. stipulatio hoc modo concepta. ff. de
101 verb. obli. idẽ erit in dicto statuto, † cũ de pacto ad statutũ vali-
dum sit argumentũ, vt p Bar. in l. oẽs populi. ff. de iusti. & iu. itẽ
de stipulatione ad statutũ, vt per Bar. in l. quicquid astringẽdę.
102 & ibi doc. ff. de ver. obli. † Octauo facit tex. in l. filię. cũ ibi. not.
C. de colla. vbi doc. volunt illũ tex. qui loquitur de dote, quæ de
bet cõferri, locũ habere in dote recuperata, quia eadẽ ratio mi
litat. s. ratio æqualitatis seruandę. l. fi. Communia vtriusq; iu-
di. & l. illud. & l. vt liberis. C. de colla. & ita erit in casu nostro, ex
quo etiam ratio statuti de qua. §. ideo conuenit doti restitutę.
Non facit, nam ista dos licet recuperata. tamen secundum cõ-
103 munẽ vsum loquendi, dicitur dos. † qui cõmunis vsus loquen
di debet attendi. l. cum de lanionis. §. asinã. ff. de fun. instru. & l.
Labeo. ff. de supel. le. Ad istud respondet Are, communis vsus
loquendi est facti. facta autem probari debent. l. 1. C. de proba.
cum non presum inf. l. in bello. §. facta. ff. de cap. & postli. reue.
104 † Decimo facit, Quare est quod ita a statuto est dispositum,
id in causa esse potuit, quia plerumq; mulieres odio mariti au-
ferunt bona filijs. l. si q̃s in suo. C. de inoffi. test. & ideo ne id fie
ret. parentes ita statuerunt, vt teneantur tres quartas dotium
filijs relinquere. Quę quidem ratio militat etiam dote recupe-
105 rata, & ex hoc poterit saluari rõ Soc. hic de fragilitate. † Sed est
aduertendum. quia An. hic tenet contrarium, & aliqui alij. Et
primo facit, nam qualitas adiecta verbo debet intelligi secun-
dum tempus verbi. l. in delictis. § si extraneus. ff. de nox. l. Ti-
tia. & ibi Bar. ff. de testa. mili. Bar. in l. ex facto in prin. col. 2. ff.
de vulg. & pup. sed postquam dos est recuperata, amisit no-
men dotis, nec amplius est dos. l. 3. ff. de fun. dotal. & l. 1. in fi.
ff. de vsucap. pro dote. ex quo fuit vnita cum reliquo patri-
monio mulieris, nõ dicitur dos, & sic non ad est qualitas requi
sita a statuto. & ideo tale statutũ non poterit locum habere in
dote recuperata. argumento. l. habebat. ff. de instit. Sed ad
istud potest dici, quod satis est, quod semel talis qualitas fue-
rit, licet de præsenti non adsit, saltem quando stat demostra-
tiue, vt per Bart. in dict. l. ex facto; sed hic stat demostratiue,
de quo patrimonio, cum mulier possit habere dotem, & pro-
prium patrimonium. l. si quidem. C. sol. matri; & l. fi. C. de dot.
promi. Bal. in l. 1. C. sine cens. vel reli. ideo solum demostrat de
dote, vt de ea possit de quarta parte testari, & tres partes relin
quere liberis, & nõ de alio patrimonio, q̃a libere de eo poterit
106 testari. † Vel & secũdo põt dici, q̃ adhuc adest qualitatis requi-
sita a statuto, quia licet dos sit recuperata, tamen dos non desi-
nit dos esse quantum ad personas quibus ius erat quæsitum, &
sic quo ad ius quæsitum filijs. l. fi. ff. quando acti. de pecu. est an
nal. licet vnita cum reliquo patrimonio, tamen retinet nomen
dotis. d. l. fi. Vel tertio dici potest, quod adest qualitas requisi-
ta a statuto, cum titulus dotis vt dixi consideretur, tunc isto
respectu dicitur dos, licet recuperata, vt per Are. in l. Pompo
nius. §. in dotẽ. ff. de acqui. pos. Vel & quarto dici potest, tale
argumentũ non procedit q̃a resultaret absurdum. vt p Card.
Zaba. in c. perpendimus. col. 8. de senten. excõmu. sed in casu
nostro sequeretur absurdum, scilicet q̃ mulieres vt possent te-
stari, recuperarent dotes suas. q̃ non est dicendum. faciũt quæ
habentur p Bar. in l. 2. ff. de leg. 1. & gl. in c. q̃quam de vsu. in 6.
107 † Secundo facit, hæreditas apprehensa per hæredem non dici-
tur vlterius hæreditas, vt no. per glo. in l. 2. ff. de fideicom. hęre.
peti. & per Ias. in l. 1. §. veteres col. 3. ff. de acqui. hære. §. 1. ibi bo
na. insti. de hære. qual. & differ. & hic Ias. col 3. ergo eodem
modo in casu nostro, q̃a dos est apprehensa, amplius dos dici
nõ debet, facit tex. in d. l. 3. & quę dicta sunt supra, & sic tale sta
tutum ex quo loquitur de dote, non habebit locum in dote re
cuperata. Sed ad istud potest responderi vt per Decium in l. 1.
C. vnde vir & vxor. Illud verum esse, quando hæreditas libera
108 esset apprehensa per hęredem, & acquireretur illi libere, † sed
secus esset, quando cum onere, quia tunc post aditionem re-
tineret nomẽ hæreditatis. vt satis probat tex. in §. 2. insti. quib.
ex cau. ma. nõ licet. ibi, creditores res hęreditarias. & per totũ.
ff. ad Trebel. & ita Ias. hic. facit tex. in §. restituta. insti. de fidei
com. liber. & eodem modo in dote recuperata dicitur recupera
ta cum suo onere, & isto respectu dicitur dos. l. si socius pro fi-
li. ff. pro soci. & auth. sed quãuis. C. de rei vxor. act. & l. filiæ do
tem. C. de colla. & ita Alex. in cons. 55. in 1. vol. & sic apparet, q̃
109 illud statutum locũ habebit in dote recuperata. † Tertio facit,
quod voluit Alex. & Roma. in l. 1. §. veteres. ff. de acqui. pos.
vbi dicunt stare statutum in ciuitate Mediolani, quod pro-
hibet mulierem nubere extra territorium mediolani cũ hære
ditate, & dicunt, q̃ si nupsisset post hæreditatẽ aditam, nõ erit
priuanda ab illa hæreditate iam acquisita, & sic illud statutũ lo
cum nõ habebit hęreditate adita. & est ratio, quia non est am-
plius hæreditas, vt ibi per gl. in d. §. veteres. & ideo solum erit
exclusa ab hæreditate quęrenda, & non acquisita. & ita erit in
casu q. nostræ, vt talis dos recuperata in huiusmodi statuto nõ
cõprehendatur. & hoc suadetur, q̃a illud statutum fuit inductũ
110 fauore subditorum & ciuitatis, vt bona illis cõseruentur, † q̃a
interest reipublicæ habere subditos locupletes. argumento. §.
fin. inst. t. de his qui sunt sui vel alie. iur. & l. 2. ff. de his qui sunt
sui vel alie. iur. facit doc. Bar. in l. si quis pro eo. in 10. membro.
ff. de fideius. tamen nõ habet locum in hæreditate iam adita &
ita erit in casu nostro, licet tale statutum sit inductum fauore li
berorum, non habebit locum in dote recuperata. Sed nouissi.
Bononiens. respondent hoc modo, & dicunt, quod Soc. & Ias.
in d. §. veteres. tenent contrarium. & quod dicta doctrina est
dubia aut falsa, ideo in ea non possimus facere fundamentum.
argumento. l. an ambiguo. & ibi not. ff. de reb. dub. Sed hæc re-
sponsio non valeat. quia illa doc. Alexand & Roma. est com-
munis, & sic dicta responsio non valeat contra tex. in l. in am-
bigua ratione, iuncta l. minime. ff. de leg. 1. Sed aduerte, quia
imo illud statutum confundit opinionem dictorum doct. quia
statutum dicit, ne nubat cum hæreditate extra territorium. &
sic statutum præsupponit tempore nuptus illam mulierem.
habere hæreditatem, & sic de adita statutũ intelligit. & de ea
111 expresse disponit. † & in claris non est opus interpretatione. l.
ille aut ille. ff. de leg. 3. & ideo illud statutũ cõsiderauit hęredi-
tatem propter titulum, vt dictum est supra in dote, & etiã pro-
pter effectum extrinsecũ, & tunc adhuc dicitur hæreditas. &
etiã facit tex. in l. mulier. §. si hæres. ff. ad Treb. & sic illo respe-
ctu dicitur hæreditas si nupserit extra territoriũ quo casu ius
erat quæsitum illis, qui vocantur a statuto. Præterea quidam
dominus Antonius a Piro Imolen. dicebat aduertendum esse,
quod militat eadem ratio in hæreditate, quæ in dote militat,
de qua quæritur. quia quando hæreditas est delata & nõ adita,
tunc agitur de lucro. l. 1. C. de impo. lucra. descri. lib. 9. & ideo
quod excludatur, non tractatur de damno. facit quod habetur
per Bar. in l. inter stipulantem. §. si stichum. ff. de verbo. obli.
sed quando hæreditas esset adita, tunc tractatur de amittendo
lucro cum suo damno. glo. in l. 1. §. si quis autem. in vers. per in
tegrum. ff. de mino. actuq; priua. sed in casu q. nostrę semper tra
ctatur de damno, quia semper est sua dos, siue exacta siue non,
& ideo est diuersa ratio, & ex diuersis non infertur. l. Papinia-
nus. ff. de mino. Sed est aduertendum, quia infertur de illa post
quam hæreditas est adita. quia docto. in d. §. veteres, & Alexan.
in l. hæreditas, in lect. addi. ff. de acqui. hæred. ita intelligunt, &
non ante apprehensionem, & ideo postquam est apprehensa,
tractatur de damno euitando, & in hoc facit ad q. Nec verum
est, quod in dote agatur de dãno ex parte mulieris, quia ex par-
te mulieris est titulus lucratiuus, vt per Bartol. in consil. 119. per
tex. in l. 1. §. si a socero. ff. de his quę in frau. credi. vbi est tex. Sed
aduerte, quia ex his quæ dicta sunt, & quæ inf. a dicentur appa-
rebit conclusionem communem in dicto statuto Mediolanẽ-
112 si non esse veram. Quarto facit, si ante dotem exactam mulier
moriatur, filij dotem recuperabunt cum suis priuilegijs, vt per
Bartol. in l. post dotem, & in l. infra eod. tit. & mulier habet du-
plex patrimonium. l. fi. C. de do. promi. & ius fauet liberis an-
te recuperationem, ita statutum voluit matrem fauere filijs. s.
quod teneatur relinquere filijs tres quartas. sed quãdo est recu
perata ab ipsa muliere, dicitur vnum patrimonium mulieris.
l. fi. cum ibi not. C. communia vtriusq. iudi. ideo ex quo statutum
nõ astringit mulierem in reliquo patrimonio, ita neq; in dote
113 recuperata. † ne sit diuersitas in eadem re & in eodẽ patrimo-
nio, alias esset cõtra tex. in l. eum qui ędes. ff. de vsucap. & dos
vnita cum patrimonio mulieris non dicitur amplius dos. d.
l. fi. §. quia vero in auth. de æquali. do. vbi postquam dos est re-
cuperata, non nominatur dos, sed pecunia ideo &c. & sic appa
ret tale statutum solum locum habere ante recuperationem
dotis non post. Sed aduerte, quia hæc consideratio Bulg. non
concludit propter effectum extrinsecum, cum ius sit iam quæ
situm filijs, licet postea dicta dos sit vnita cum reliquo patri-
monio. argumento. l. fi. ff. quando act. de pecu. est annal. §. 1.
insti. quib. ex caus. ma. non potest tamen adhuc nomen & effe
ctum dotis durat. l. filiæ. cum ibi no. C. de colla. & d. l. fi. & ideo
licet sit vnum patrimonium, id verum erit quo ad alios, & nõ
quo ad filios, & isto respectu idem patrimoniũ dicitur diuerso
iure. & hoc tollatur, quando principaliter cõsideratur. l. rerũ
mixtura. ff. de vsuca. & l. si certatum. §. 1. ff. de testa. mili. sed hic
in casu nostro quantum ad eos quibus ius est quæsitũ, cõside-
ratur principaliter vt duplex patrimonium. argumento. d. l. fi.
quando act. de pecu. est anna. & insti. quib. ex cau. manu. &
ideo res denominatur sub ea denominatione qua prius, & est
eiusdem

eiusdē effectus,licet vnita.d.l.fi.& d.§.1.& l.fi. §.si autē æs alie-
114 num ibi,ex hæreditaria. C.de bo. quæ liber.† pro hoc fac t, nā
quādo tractatur de fratris successione, alter ex fratribus succe-
dentibus erat vterinus,& alius vero consanguineus, tunc vte-
rinus succedit in bonis maternis, consanguineus in bonis pa-
ternis vt per Mathesil. in tracta. successionum ab intesta. co-
lum.98.per tex.in l.de emancipatis.§.exceptis.C.de legi. hæ-
r.ægl.& ibi doc.in auth.itaq;.C.communia de succes.& p Bo-
logn. in addi.ad dictum trac.colum.44.& colum.47. & tamē
patrimonium ibi erat vnitum,& diuerso iure cēsetur. & ideo
Bologn.in addi.ad dictum tractatum col.51.dixit,quod cēsen
tur duę diuersę hęreditates esse,ac duplex patrimonium sepa-
ratum & propterea creditores patris ex bonis patris contra fa-
trem consanguineum agere debent, & creditores matris ex
bonis matris contra fratrem vterinum agere debent.facit tex.
in d.l.si certarum.§.1.argumento.l.pro hæreditarijs. C.de hæ-
re.actio.declarando vt per dictum Bologni. in d.trac. & ita in
casu nostro erit dicendum duplex patrimonium esse ex di-
uersis causis, vt ex deductis.s.in discursu istius difficultatis fa-
tis apparet. Et ex his non obstabit.l. cum qui ædes.ff.de vsuca-
pi.quia solum procedit, quando actus non potest considerari
nisi vt vnicus,& vt vnum corpus. Præterea potest dici,quod in
casu.d.l.eum qui ędes.vna res non potest censeri vt mobilis &
immobilis, vt ibi dicit tex. qa alias esses repugnantia. sed talis
repugnātia non datur, quando quis habet partem rei vno iu-
re,& aliam partem alio iure,vt puta,partem rei iure hęredita-
rio,& partem iure prælegati. l.miles.§.pro parte.ff. de lega. 2.
& l.eum qui.§.pro parte.ff.de his quib.vt indig.& l.in quartā.
cum ibi no.ff.ad l.falci. & magis clare probatur in l.1.§. si quis
ex mortis.ff.quorum lega.& in l.in fideicommissaria.§.fi.ff.ad
Trebel. vt per Mathe.in l.filium quem habētem. colum.225.
115 C.fami, hercis.& ibidem per Bald.col.3.† Quinto facit, nam
dote recuperata mulier eam alienare potest,& tūc lex iulia de
fundo dotali cessat,vt per Bal.in l.1. C.sine cens. vel reli. & l.3.
ff.de fund. dotal. alias si esset dos per mulierē alienari nō pos-
set.l.etiam.ff.de fund.do. Ad istud dici potest, id verum esse,
nisi ius tertio esset acquisitum, tūc in præiudicium eius mini-
me alienari potuisset,ex quo illi tertio ius erat acquisitum.d.l.
fi.ff.quando act.de pecul.est annal. Pręterea & secundo potest
dici, quod in tali statuto vt supradictum est,dos pro titulo cō-
sideratur,& sic titulus pro dote. vt per Areti. in l.Pomponius.
§.in dotem.ff.de acquir.poss. & tunc hoc modo assumpta dos
esse censetur,& isto respectu dos durat, licet vnica cum patri-
116 monio mulieris. † Sed circa istud vnum pungam, licet enim
dos per mulierem sit recuperata, tamen adhuc alienari non
poterit vt videtur tex.in l.2.ff.de iur.do. vbi tex.dicit reipubli-
cæ interest, mulieres dotes suas saluas habere, propter quas
nubere possunt. quæ verba respiciunt futurum matrimoniū,
nec ibi damus matrimonium de pręsenti, licet de pręsenti es-
se vel non esse potuisset,& sic in sua generalitate probat dotē
esse, neq; per mulierē alienari posse,licet recuperatam, & ita
alias deducebā illum tex. in stricta disputatione, nec habui re-
117 sponsum aliquod, nisi ita esse denegabatur. † Cogitabam sic
dici posse,quod tex.in d.l.2.ponit rationem ad l.1.eo.tit.& lo-
quatur in casu quo matrimonium cum effectu esset contra-
ctum, vel quando sperabatur ex extēsione.l.lex iulia.ff.de fun.
do.& ista nō est inconueniens cōsideratio qa sæpe iurecōsul-
ti incipiunt vnum in vna lege, & id perficitur in sequenti l. vt
patet in l.1. cū seq. ff.de vsufru.& ita erit in casu.d.l.2. Vel po-
test dici,licet verba loquantur in matrimonio de futuro,tamē
de iam contracto intelligi debent. cum alioquin dos dici non
possit, quando non esset contractum matrimonium, vt con-
118 stat ex supra deductis,† cum interpretatio illa sit sumenda, ne
sequatur absurdū.l. scire oportet. §. aliud.ff.de excu.tuto.c.in-
telligentia extra de verb. signi.Sexto facit tex. in l.1.ff.de vsu-
cap.pro dote. vbi cōstāte matrimonio habet locum vsucapio
pro dote. cæterum si cessat matrimonium, Cassius ait cessare
vsucapionem, quia dos nulla est.quem tex.ad istud propositū
cōsiderat Decius in l.1.col.4. C.vnde vir & vxor. & dixi.s.eo.
modo in casu nostro ex quo cessat dos, quia exacta dispositio
statuti cessare debet, p hoc facit tex.in l.si pater.la.2.in fi.ff. de
iur.do.ibi, qa nisi mrīmonij oneribus interuiat dos, nulla est,
sed soluto matrimonio oneribus matrimonij nō interuit, qa
dos cum fructibus postea perceptis restitui debet.l.de diuisio-
ne.J.eo.& l.diuortio. multo magis dicēdum erit post recupe-
rationem nullam dotem esse, ita quod dictum statutū aliquo
modo locum non habebit. Sed ad predicta responderi potest
& in primis ad l.1.ff.pro dote. potest responderi vt supra dixi.
Vel alio modo ibi dos dicitur nulla,quia non tractatur de iure
tertij acquisito conseruando respectu dotis,sed magis de iure
auferēdi tertio de iure speciali,ideo non dicitur dos,cum alias
diceretur. argumēto.l.fi.ff.quādo act.de pecu.est anna. iūcta.
l.eius militis.§. militia missus.vbi minus fauetur iuri speciali.
119 ff.de mili,testa. † Vel potest dici q statutū nō facit vim pręci-
se, q dos proprie sit, sed statutum considerat dotem pro bo-
nis,vel pro alia quantitate data in dotem in qua videtur funda-
ri intentio filiorum,ex quo dicta bona fuerunt applicata mari-
to nomine dotis, & consideratur ad signandum bona data in
dotem. & quod sit dos proprie vel improprie non infert ad
intentionem statuti,cum in eo solum consideratur demōstra
tio rerum,quæ fuerūt datę in dotē,etiā Decius in d.l.1.C.vnde
vir & vxor. argumento.l. naturalis.in versi. in eum.ff.de præ-
scrip.ver. & argumento tex.in §. aliquando.insti.de vsuca. sed
in l.1.ff.de vsuca.pro do.consideratur dos vt dos, ad hoc vt cō-
petat illud priuilegium,vt possit vsucapi pro dote. & tunc non
dicitur dos ad designādum seu ad demōstrandum sed in casu
nostro ad demonstrandum seu ad designandum.d.§.aliquādo.
& d.gl.in d.l.naturalis. Nec l.si pr.ff.de iur.do.obstat, qa vt.s.di-
xi,ibi cōstitutio dotis conferebatur in casū soluti matrimonij.
ideo non dicitur dos, ex quo conferebatur in tempus quo dos
esse nō poterat. quod secus est in casu nostro, qa dos semel fuit
declarādo vt.s.& sic apparet manifeste,tale statutum locū ha-
bere in dote recuperata, quæ singula tene menti, qa non sunt
120 animaduersa a doctoribus.† Ex præmissis infero ad statutum
ciuitatis Mutinæ, quo cauetur,quod mulier transiens ad secū-
da vota.si de vtroq; matrimonio filios habeat, tenet relinque-
re dotem filijs vtriusque matrimonij æqualiter,quod etiam ta-
le statutum haberet locum in dote recuperata. ita Alex. hic &
Alex in consil. 101. in 3.vol.& Pau.de Ca. hic & communiter
doc. Bal.& communiter doct.in l.1.C.vnde vir & vxor. Et pro
ista opinione in primis facit tex.in l. filiæ licet. C. de colla. &
in l.fi. C.cōmunia vtriusque iudi. inducēdo prout facit Soc.nā
121 clarum est, q leges in materia collationis fiendæ per filiam ve-
rificat in dote recuperata, & istud est,vt æqualitas seruet inter
liberos.l. vt liberis.& l.illud.C.de colla.& ibi no. sed ex quo ta-
le statutum vult mulierem teneri æqualiter relinquere dotē li-
beris,apparet voluisse æqualitatē inter eos seruare, & sic verifi-
cabitur in dote recuperata, vt æqualitas seruetur. qa alioqui in-
ducuntur ratione æqualitatis seruandæ inter liberos, quę alias
nō inducerent.l.fi.C.communia vtriusq; iudi. & est fauorabilis,
cum alias inequalitas sit odiosa legibus, vt per Ancha. in cōsil.
321. Ex hoc apparet,q Pau.de Cast.& Perusini hic male loquū
tur, inquantum volunt opinionem Bal. non probari in d. l.fi.
Sed aduerte, quia Perus.hic dicunt,si id verum esset,quod sta-
tuentes cōsiderassent inequalitatē, satis fuisset statuere mulie-
rem plus relinquere non posse filijs secundi matrimonij, q pri-
mi. facit in simil.l. hac edictali C.de secun.nup. Sed ad illud di-
ci pōt, q idem est dicere,plus non posse relinquere. q est dice-
re æqualiter.vt in iuribus. s.alleg. constat. Sed si vellet statutū
absolute loqui, aliud esset, quia tunc dote & reliquum patri-
moniū cōprehenderet,q non est de intentione statuti,qa solū
cōsiderauit dotē, & sic pro eo q est separatū ab alio patrimo-
nio mulieris,vel q recipit separationē,qa dos est qd separabile
122 a reliquo patrimonio, vt patet. † qa si pr recuperasset dotē,cā-
dem quātitatem vel rem dare tenetur.§.quia vero in auth. de
ęquali.do.& idem in muliere,quę secūdo viro nupsit, si aliter
non cōuenit, eandem dotem dicit dedisse secundo viro quam
dedit primo.l.dotē. ff.de iur.do. & tamē ibi supponit vnita cū
alio patrimonio mulieris,& tn separatur,vt vides,q nota ad ea
quæ dixi ēt supra in proximo statuto ciuitatis Senarum. Se-
cundo facit secūdum præceptorem meū dominū Carolū de
Roi.viua voce, nā statutū facit duo præcepta,primū.s.q relin
quat,secūdū cogit relinquere.argu.C eltus de arbi.& l.2.ff. de
hęre.insti.& l.qui liberos.ff.de ritu nup. Sed ad illud dici po-
test.licet statutum ita disponat,quid operari possit in casu no-
stro in vidua dote recuperata, certe nihil quo ad casum.q.no-
123 stræ.† Tertio facit, nam clarū est, quādo ratio nō est scripta in
lege vel statuto.tn.si vnica esset,tūc erit licita extēsio,vt dixi.s.
& Bald.in l.maximū vitiū. C.de lib.præt. Bar.in l.oēs populi.
in 4.q.prin.ff.de iust.& iur. Alex.in l.2.colū. 2 ff.de leg.1. etiā
de stricta ad latā,vt in d.l.3.p Alex.sed in dicto statuto talis ra-
tio assignari potest.s.propter fragilitatē & imbecillitatē mulie
ris,quia potest subduci a viro,vel ab alio quocunq; l.2.§.verba
itaq;.ff. ad Velle & c.forus.de verbo.sign. & aperte pbatur in
l.lex quę tutores in versi.lex.C.de admi.tuto.vbi de facili mu-
lier spoliat filios ex primo matrimonio propter secūdum ma-
ritum. & sic tale statutū habet locum in vtroq; casu. Sed Par-
pal.ad illud respondet,qa qui dicit vnicā rationem esse, debet
illā probare, ex quo plures esse potuerunt ratiōes statuendi,vt
per Bar.in l.liberorum. col.4.ff.de verb.sig.Ias.in l.1.col.3. C.
de suc.edic.& iō requirit, q rō sit scripta in statuto. vt p Are.
Sed istud non est concludens,qa pluralitas non præsumit.l.fi.
cū ibi not.C.de reb. cred.§.fi.& ibi no.insti.de testa. & l.verū.
ff.de testa.& cōis cōclu.est,qn vnica rō pōt reddi,tūc illi sit stā-
dū,licet nō sit scripta.& ab ea fieri pt extēsio. vt p Ias.in auth.
124 quas actiones.C.de sa.sanc.ec. Vel & secūdo pt dici † q rō fra
gilitatis nō est finalis, sed magis impulsiua. & hoc pbari pōt
p tex.in l.2.§.verba.ff.ad Velle.& insti.qb. lic.alie.vel nō. iun-
cta.l.

cta.l.1 §.seru. ff. de postul. & ideo ab ista rõne nõ erit licita extẽ
sio, vt no. Ias. in auth. quas actiones. C. de sac. san. eccle. & ꝓ sit
impulsiua, apparet, quia põt cessare, qñ maritus esset mortuus.
argumen. d. §. seruum. Præterea si id fuisset propter fragilita-
tem, idem statuissent quo ad reliquum patrimonium, illud
autem non fuit factum, ergo nõ est ratio fragilitatis, & sic ista
ratio non est cõcludens, & sic per viam instantię non procedit
quæ sufficit. §. patronum quoq; insti. de rerum diui. & instit. de
fiducia. tutel. glo. in c. sicut vrgere. 1. q. 1 qa quando oratio vni-
uersalis in vna parte est falsa in totum falsificatur l. is qui du-
centa. §. verum. ff. de reb. dub. Sed ista non videtur vera, per
tex. insti. quib. licet aliena. vel nõ vbi tex. se fundat in fragilita-
te mulieris in re dotali, qđ per mulierem alienari non possit.
quæ ratio nõ habet locum in alio patrimonio mulieris, vt per
Bal. in l. 1. C. sine cens. vel reli. & per totum. ff. de fund. dotal. &
sic statuentes potuerunt considerare dictam fragilitatem in
dotem & non in reliquo patrimonio. Sed est aduertendum,
quia dicta fragilitas etiam in alio patrimonio mulieris consi-
deratur quo ad maritum. l. 1. & l. si sponsa. §. circa. ff. de don. in-
ter vir. & vxo. & per totum illum titulum. tamẽ diuersimode,
vt cõstat in dictis iuribus iuncta insti. quib. lic. alie. vel non in
prin. & sic nõ potest aliquo modo locum sibi vẽdicare in casu
nostro. præterea dicta fragilitas consideratur ne in perniciem
mulieris conuertatur quo ad alimẽta vt se & liberos alat. l. vbi
125 adhuc. C. de iure do. † Vnde considera, illa est ratio finalis sta-
tuti, vt dictum est supra, quæ colligitur ex narratis in statuto.
l. fi. & ibi Bar. & Imo. ff. de hære. insti. & l. 1. & ibi no. ff. ad Mu-
ni. & etiam illa est ratio finalis quæ habetur ex causa adiecta
dispositioni, vt per Alexan. in cons. 79. incipien. eleganter. in 5.
volum. & per Bauer. in §. in illis autem insti. de mil. testa. argu.
text. in l. ita fideiussorẽ. ff. de fideius. & l. quoties. C. de iur. do.
& sic narratis & ex expressione causæ ꝯstat id fuisse in eo sta
tuto, vt ęqualitas seruaretur quo ad dotem inter ipsos liberos.
126 & ideo ratione ęqualitatis licet dos sit recuperata, adhuc di-
catur dos in casu dicti statuti. & ꝙ ita sit apparet, quia quo ad
liberos primi matrimonij dos dicitur recuperata, & tamen in
illo casu statutum habet locum, & sic apparet tale statutũ ha-
bere locũ in dote recuperata, & sic ex manifesta mente hoc ap
paret, quæ plurimũ attenditur. glo. in l. tale pactum. §. fi. ff. de
pac. & etiã contra ꝓpriã significationẽ. l. scire oportet. §. aliud.
ff. de excu. tuto. & sic vt cõstat ex iam dictis, statutum ꝯsiderat
dotem pro re data in dotem & pro titulo &c. Ex his apparet
non obstare, si diceres, illud statutum solum habere locum in
nupta propter illã rationem amoris, metus, vl reuerẽtiæ ma-
riti. argum. l. 1. ff. de dona. inter vir. & vxo. & l. cũ multæ. C. de
dona. ante nupt. & l. interpositas. cũ ibi not. C. de transact. iun-
cta l. 1. §. quæ onerandę. ff. quar. rer. actio nõ datur. & l. hac edi-
ctali. C. de secun. nup. Sed hæc ratio non concludit ex alio, se-
cundum Alexan. in consi. 101. incip. super eo. col. 4. in 5. vol. qa
127 talis dilectio † non præsumitur neq; attenditur quo ad actum
testandi & relinquendi, cũ cõferatur post mortem l. fi. cũ ser-
uum. in fi. cũ l. seq. ff. de don. inter vir. & vxor. & l. 1. C. de secũ.
nup. & l. fi. C. si quis aliquẽ testa. prohib. vnde videtur dicendũ
a statuto inductum, ne oriantur discordiæ inter fratres. qđ ab-
horrẽt iura. l. cũ pater. §. euictis. ff. de leg. 2. Anch. in consi. 301.
128 col. 3. † Nec obst. tex. in d. l. 1. §. quæ onerandę. quia præsentia
mariti vel alterius non consideratur quo ad impediendam li-
beram facultatem testandi, vel alterius actus, nisi quando præ-
cessissent minæ vel verbera, alias nõ l. si patre cogente. ff. de ri-
tu nup. & l. qđ ad inuidiam. & ibi Bar. C. q. l. met. caus. & l. si fide-
129 iussor. §. pater. ff. de pig. cũ ita ꝓuiniãt mariti illicite nõ ver-
berare vxorẽ, ex illa regula, nemo ꝓuinẽ delinqre. c. fi. de pręs-
sum. & l. merito. ff. ꝓ soc. imo magis corrigẽdi, si reperiatᷓ ver-
berata. C. de emen. ꝓpin. Nec obst. d. l. hac edictali. quia ibi lo-
li ĩ casu quo mulier relinqueret plus liberis ex secđo matrimo
nio quam illis ex prĩo mr̃imonio, alias nulla esset suspicio. Sed
Nicol. de neap. in l. 1. C. vnde vir & vxor. tenet cõtrariũ, & Are.
130 hic, cũ distinctione tamẽ & primo facit, † nã verba statuti sunt
proprie intelligenda. l. 3. §. hæc verba. ff. de nego. gest. Bartol. in
l. 1. §. hoc interdictum. ff. de font. per illum tex. & magis debẽt
superflua interpretari, ꝙ contineant iniquitatem. Bartol. in l.
terminato. C. de fruc. & lit. expẽ. glo. in l. fi. §. in cõputatione. &
ibi Iaso. C. de iur. deliberan. sed dos amplius dici non potest
soluto matrimonio & ea recuperata, ideo & c. l. 3. & l. etiam. ff.
de fun. dotal. ergo impossibile est dicere tale statutũ in ea locũ
habere. Sed ad istud ex his quæ dicta sunt põt rñderi, quia ius
erat quæsitũ liberis l. fi. ff. qñ acti. de pecul. est annal. vel potest
dici, ibi cõsideratur pro titulo vt stet demonstratiue illud no-
131 men dotis. Secundo facit ratio statuti † secundum Aret. quæ
est, ne seducatur a viro vel a filijs secũdi matrimonii, quia plus
diligit secundũ virũ quã primum l. lex quæ tutores. §. lex. C. de
admi. tuto. argumento. l. non est consentaneũ. ff. de inofficio.
testam. & sic relinqueret iste secũdo viro vel eius filijs omnia
bona. & ideo statutũ timet, ne odio primi mariti spoliet eius
filios l. si quis in suo. §. fi. C. de in off. test. sed soluto mr̃imonio
cessat ista ratio statuti, & ideo eius dispositio cessare debet. ar-
gumento l. adigere. §. quãuis. ff. de iur. patro. & eo maxime qñ
habitaret seorsum a liberis secũdi matrimonij, & qđ dos esset
recuperata. adde quæ habentur per Anch. in consi. 316. colu.
1. cum seq. Sed ad illud potest dici, licet cesset causa, quia ma-
ritus est mortuus, tamẽ supersunt liberi ex isto secundo matri
monio, propter quos potest durare ista sinistra suspitio, ne ab
132 illis seducatur. † facit qđ voluit Ray. de for. ĩ auth. sacramẽtũ.
C. quãdo mul. offi. tutæ. fun. potest. nam matris tutela expirat
per transitũ ad secũda vota, & rursus nõ admittitur etiã si iste
secundus maritus esset mortuus re integra, si liberos haberet
ex isto secundo marito. Sed ad istud potest dici secundum Pe-
rus. hic, nam filij secundi matrimonij sunt minores tempore
133 dispositionis fiendæ per matrem. † vnde non est verisimile, qđ
per istos minores mater seducatur & illa ætas minoris est fra-
gilis. l. 1. ff. de mino. §. præterea. insti. quib. non est per. fa. testa.
vbi dicit, qđ non intelligunt quid agunt. Sed ad istud dici po-
test, licet sint minores & fragiles, tamẽ ex affectione quam ha
bet mater ad istos minores, põt causari ista seductio seu suspi-
tio, qa inducit ad adoptandũ l. nec ei. §. 1. ff. de adop. & hoc ap-
paret a communiter accidentibus. qa isti pueri paruuli magis
sunt grati, quæ cõiter accidentia sunt attendenda l. nam ad ea.
ff. de leg. Et licet habitet seorsum a filijs, propter hoc non ces-
sat sinistra suspitio quia trãsitus ad secũdas nuptias facit sem-
per eam suspectam, vt per Bald. & Saly. in d. auth. sacramen-
134 tum. C. quando mul. offi. tutel. fung. † Præterea si id verum es-
set. s. qđ data separatione posset tũc disponere, certe statutum
elusoriũ redderetur quia vt de ea ad suũ velle possit testari se a
filijs separaret, & separatim ab illis habitaret, ita quod raro vel
nunquã statutũ sibi locum vendicaret. gl. in c. ꝗꝗ de vsu. in 6.
135 & no. in l. 2. ff. de leg. 1. † nec via est fraudibus aperiẽda l. fi. C.
de secun. nup. iuncto. §. fin. insti. de sus. tuto. facit tex. in l. quo-
niã prætereã C. de secun. nup. Præterea suspitio semper durat
136 † ex quo mulier est fragilis & mutabilis l. fin. C. de dona ante
nup. & c. forus de verb. signi. & l. 2. §. verba. ff. ad Velle. Præte-
rea talis separatio non põt operari cum ius sit quæsitum libe-
ris primi matrimonii, vt iam dictum est. Præterea ponamus,
quod non haberet liberos ex secundo matrimonio, sed mari-
tũ, certe adhuc durat sinistra suspicio ne a marito seducatur,
cũ mutuo amore se spoliarent. l. 1. ff. de dona. inter vir. & vxo. &
ideo non põt dici, qđ ista sit ratio cũ certũ sit posse isto casu re-
137 linquere viro, cũ de eo nõ loquatᷓ † sed est casus omissus a sta-
tuto, ideo debet remanere in dispositione iuris cõis. l. cõmo-
138 dissime. ff. de lib. & posthu. & l. cum dotem. ꝟ. tit. nostro. Sed
alio modo Perus. hic dicunt, qđ illud statutũ qualificatiue lo-
quitur de liberis, & sic vt teneatur relinquere liberis, & dicitur
dos quo ad liberos, & nõ eo modo quo capitur in iure dos re-
stituta, cum dos non dicatur. Sed illud falsum dicerem, quia
dos restituta retinet nomẽ dotis quo ad eos, quibus ius est quę
situm, & sic secũdũ quid est dos. s. illo respectu et est secũdum
139 ius. et ita capitᷓ in iure, vt constat ex his, q̃ dixi supra. † Præterea
Peru. hic dicũt, qđ vidua dicitur durare in primo matrimonio,
durante viduitate l. filij. §. vidua. ff. ad muni. et l. omnem. C. de
bo. ma. ideo dicamus dotem durare, cum sit causa dotis, et per
consequens tale statutum habebit locum etc. Sed illud est fal-
sum, vt constat ex his quæ dicta sunt. Præterea ex quo nupsit
secundo viro, amplius matrimonium non dicitur durare quo
ad primum. cum ille primus nubendo dicatur iniuriari ab ea.
Præterea quis dicere potest, quod eo modo mulier priuatur a
libera facultate testandi, quod esse non debet l. stipulatio hoc
modo. ff. de verb. oblig. Sed ad istud dici potest, vt dixi, quod
non priuatur a libera facultate testandi, ex quo potest testari,
si ęqualiter relinquit dotes, et sic illud est respectu certæ par-
140 tis, et non totius, quia in hoc limitari potuit, † cum ius natu-
rale possit limitari. §. pe. insti. de iur. natura cũ ibi no. satis pro-
batur in argumento in l. hac edictali. C. de secun. nupt. et tene-
141 menti ita, quia non sunt aduersa ab alijs. † Inferunt etiam ad
statuta, quod filia dotata extantibus filijs masculis non succe-
dat nunquid tale statutum habeat locũ puella, quæ non est nu-
pta, cui tamen pater reliquerat dotem. Pau. de cast. et Bartol.
in l. Titio centũ. §. Titio genero. ff. de cond. et dem. tenet qđ
sic. Bar. in l. non est matrimonium. ff. de ritu nup. et Barto. in l.
quod autem. ff. de iur. dot. et Bald. in l. non sine. C. de bon. quæ
libe. Bald. in l. pater. et in l. fi. C. de sponsali. et in l. penult. C. de
cond. inser. colum. fina. Soci. hic. Bald. nouel. in tract. dot. in 1.
parte col. penult. & vlti. & dixit hanc cõmunem etiam idem
Bald. in d. tracta. in 7. parte. in 12. priuilegio. colum. 10. Et pro
ista opinione facit text. in l. non est matrimonium. ff. de ritu
nup. ibi, non despõsatam a patre neque testamento destina-
tam ducat in vxorem & l. qui puellam. ff. de adulter. ibi, non
desponsatam a patre, vel destinatam, vel testamento nomina-
tam. & sic ibi paria sunt, qđ mulier sit de ꝓsenti desponsata, vel
nominata, vel testamento destinata, vt euitet pœnam adulte-

rij, &

rij, & sic vt esset dicta pena, & ita in casu nostro, vt esset dispositio iuris communis, & sit locus statuto, erunt hęc paria, dotatam, vel destinatam esse vt possit se dotare, cum predicta non differunt in actu vel destinatione. Sed ad istud potest responderi ex mente Socin. hic illud verum in casu. d. ll. ex quo agi-
142 tur de pena euitāda, cum sit fauorabile, & sunt moliendę. † & capitur illa dispositio seu interpretatio, quæ excludit penam. argumentum l. fi. C. de interdi. ma. & l. si prætes & l. pe. ff. de pē. sed hic in casu nostro tractatur de exclusione, quæ est odiosa. l. cum quidam. ff. de libe. & posthu. & l. maximum vitium. C. de liber. prete. & sic ista non conueniunt, & dissimiles sunt, ideo nō recte infertur a l casum. q. nostrę. l. inter stipulantem. §. sacram. ff. de verbo. obliga. in versiculo, hęc dissimilia. l. Papinianus exuli. ff. de mi. §. pauonū quoq; insti. de rerum diui. Sed ad istud dici potest. quia esto quod dicta iura loquantur in re fauorabili, vt Soci. voluit, vtiq; & fauor militat in casu no-
143 stro, † cum in casu dicti statuti militet fauor agnationis conseruandę, vt per Bal. in l. maximum vitium. C. de lib. pręt. qui fauor plurimum operatur. facit text. cum glo. in l. 1. sed seruus. ff. de ven. inspi. ibi. publice interest partum non subijci vt ordinum dignitas familiarumq; salua sit. & l. 1. §. & generaliter. ff de vē. in poss. mitten. vbi fauor agnationis preponderatur. argumento tex. in §. fin. insti. de pa. pote. st. & ista est ratio dicti
144 statuti vt per Alex. in consi. 101. in 5 vol. † fęminę autem sunt finis agnationis l. pronunciatio. in fi. ff. de verbo. sign. argumēto tex. in §. fi. insti. de pa. po. & sic in casu nostro fauor agnationis militat, & propterea illud odium non consideratur, vt per Bald. in d. l. maximum vitium, & satis concludit ad casum no-
145 strum, quicquid dicat Soci. Præterea † & alio modo potest responderi, licet dicta iura scilicet tex. in d. l. non est matrimonium. de ritu nup. inf. & d. l. qui puellam de adulter. loquantur in causa fauorabili, faciunt ad casum quæstionis nostrę, scilicet quod non sit differentia inter despōsatam, & in testamēto destinatam, vel nominatam secundum testatoris voluntatē per denominationem, cui voluntati lex assentit, cum eius voluntas sit lex. §. disponat in auth. de nup. & ideo ratione istius voluntatis iuncta cum assensu legis illud quod erat punibile efficitur impunibile, & ideo ratione voluntatis prędominantis cum assensu legis dicitur dos, ex quo est destinata in testamen-
146 to, & ideo habebit locum dispositio statuti. † Præterea & tertio pōt dici ex quo mēs statuti fuit, quod dos succederet loco legitimę, vt per doc. in l. Titio centū. §. Titio genero ff. de cōd. & demonstr. Alex. in consil. 87. in 6. vo. & Anch. in consil. 232. & ista est communis opi. & sic si relinquitur dos, legitima dicitur relicta, et sic nō dicitur exclusa a successione. §. 1. in auth. de trien. et sem. et auth. vt cum de appel. cogno. §. sinc. in versi. ad hæc. et in authen. nouissima. C. de inoffi. testa. et sic modo aliquo potest dici, quod non sit materia odiosa seu fauorabilis. et ita non obstat text. in d. l. cum quidam. et d. l. maximū vitiū. Nec obstat alia ratio Socin. hic, quod in casu. d. l. non est. et l. qui pupillam. vbi verificantur verba legis requirentis consensum patris. l. cum post. §. nuptijs. ff. de iure dot. cum alias nec tutor nec eius filius potuisset eam ducere in vxorem, vt per totum. C. de interdi. ma. inter tuto. et pupil. isto casu tamen poterit, sed in casu nostro verba statuti proprie non verificantur in consensu. et propterea videmus, vbi non agit de fauore mulieris, dispositio que de dote loquitur habet locum in ista dote lato mō sumpta. l. lex Iul. ff. de fundo dota. iuncta. l. 1. ff. pro dote, qa ad istud pōt dici, licet talis cōsensus faciat cessare promissionem legis prohibētis tutorē cum pupilla matrimoniū contrahere, vt per Bald. et Sal. in l. penul. C. de interdi. ma. et d. §. nuptijs. eodem modo talis consensus seu voluntas debet
147 operari in casu nostro, † quia etiam in dote destinanda multum operatur voluntas testatoris. l. qui filium. ff. vbi pupil. educa. debet. et l. cum vnus. §. fin. ff. de alimen. et cib. lega. et ideo dñs Anto. et communiter Can. in c. Rayn. extra de testa. §. fi. dicūt
148 quod si filię dos legatur, non erit præterita. et Alex. hic. et sic ex tali relicto dotis de iure communi est exclusa a successione, eodem modo in casu statuti, si testator reliquisset illi dotem, et sic statutū effectum habebit ex tali denominatione ex quo ta-
149 lis voluntas multum operatur etc. † Præterea considera, quod destinatio multum operatur, facit quod habetur per Alb. de Ro. in trac. statu. in 2. parte. q. 204 alias. 205. vbi dixit, si statututum disponeret, viro præmoriente quod vxor succederet in dimidia bonorum immobiliū, et mobiliare maneret penes hæredē mariti. contigit φ maritus deputauerat mille ad emptionē fundi, et mortuus est antequam emeret fundū. cōsuluit, φ mulier deberet habere dimidiam illorum mille. per tex. in l. et si nō sit ff. quid ergo. ff. de auro et argen. lega. et l. fundi. §. fi. et l. granaria. in fi. ff. de act. empt. Barba. in rub. de reb. ec. nō alie. colum. 32. sed ad istud pōt responderi. qd in cōtrariū est communis opi. vt per Ias. in l. cętera. §. fi. col. pe. et fi. ff. de leg. 1. non insisto, quia nō est quæstio principalis. et in hoc solū contererē tempus vnius lectionis. alias dicam, vbi hęc magis commo-
150 de cadere possunt. † Secundo facit secundum Bar. in l. Titio cētum. §. Titio genero. ff. de condi. & demon. col. fin. φ in ex quo pater est morte pręuentus, et non potuit eam actualiter dotare, satis est, quod hic de facto fecerit, quatenus in eo esset. argumento. l. mulier. §. si quis. ff. de condit. instit. & l. Stichus. ff. de statulib. & l. Meuius. ff. de cōdi. & demō. & ideo assignādo dotē in testō, dicitur fecisse prout in eo erat, & sic de facto. & hoc mō dicerē satisfactū statuto requirenti, vt filia excludatur, cū sit dotata. Sed ad illud respōdet Soc. hic φ in d. ll. ab initio dispositio testatoris erat impossibilis nisi intelligatur de implemento de facto φ non contingit in casu dicti statuti. quia possibile est, φ pater superuiuat et eam dotet, argumēto. l. hęc cōditio. ff. de cōd. et demō. Sed dici pōt φ in tali implemento non cōsideratur quod possit superuiuere, qa illud qñ resultat et effectus iuris et de re hæreditaria non disponeret, vt per Pau. de ca. in l. mulier. §. si quis. ff. de condi. insti. Præterea cōsidera, quia p statuētes de tali dotatione de facto cogitatū fuit ratione fauoris agnationis conseruandę, φ isto casu sufficit adimplere de facto secundum qñ cogitatū fuit. vt p Bar. in l. cōtinuus. § cū quis. ff. de ver. ob. per tex. in l. Luc. §. tres hæredes. ff. ad Treb. p quo facit text. in l. ex facto §. si quis rogatus. iūcta. l. hæredibus. §. fin. ff. ad Treb. vbi filij naturales veniunt in cōditione, quia fuit de illis cogitatū. et hoc modo cōditio dicitur per modū possibilem adimpleri. et ideo in casu. d. l. mulier. §. si quis. pōt dici, φ testator cogitauit de isto implemento de facto, ex quo instit. eum manumitti, et hæredē esse. et tale relictum dotis verificabit ad
151 filiā excludendā ob rōnē statuti. † Nec obstat si diceres vt dixit Natta in c. quāuis. de pact. in 6. col. 27. quod verbū dotata de quo in statuto, pōt. verificari in nupta, et ita intelligit. l. qui heredi. et l. Meuius. ff. de cond. et demō. quia hoc est falsum. cū ibi dotata sit participiū, et ponit rem inceptam et non finitā. l. si seruos. cum leg. ver. ante sc. id est, iam imbuitceptos. ff. de pign. act. et intentio statuti est, quę est incepta dotari, et sic verificabitur in ea, quę non est nupta, et sic in dote relicta,
152 † cum etiam nomen dotis cadat in nō nuptam. d. l. qui filium. ff. vbi pupil. edu. debe. et l. cū vnus. §. fin. ff. de alimen. et cib.
153 leg. † Præterea cōsidero q. illud participiū, dotata, est prolatū a lege, quo casu pōt verificari in præteritum, et in futurum. l. illicitas. in prin. et ibi Bald. ff. de offi. pręsi. et sic satis est, φ sit dotata in futurū, et sic tale statutū verificabitur, siue de præsen-
154 ti siue de futuro sit dotata. † Præterea considera, quæ fuit ratio, quare statuentes ita moti fuerunt. s. propter conseruationem agnationis, quæ conseruatio interest reipublicę l. 1. §. publice. alias. §. sed et si. ff. de ven. in pos. mi. et l. 1. et ibi no. C. de adulte. Bal. in l. 1. col. 10. C. de sum. trin. et fi. d. catho. Pal. et docto. in l. maximum vitium. C. de lib. prete. ideo erit licita extēsio in exorbitantibus et correctorijs. vt est doc. Ang. in §. liberę. insti. de rerū diui. Bar. ī proę. ffor. § hæc aūt el. 2. et no. in l. no. fi. lū. §. de viro. insra titu. nostro, et auth. quas actiones. C. de sacr. sanct. eccl. seu ex quo ista ratio conuenit nedum nuptę, sed etiam illi quæ non est nupta, et ideo tale statutum habebit locum in casu nostro etiam cum dicatur dos. Clemen. 1. in verbo, eligatur. de elect. Sed contra istam declarationem multum stringit, nam si id verum esset, φ statutū verificaretur in dote relicta, qa fa-
155 uore agnationis † idem esset dicendum in illo statuto, a quo filia vel mulier excluditur ab intestato. sine succedit ab intestato vt etiam non succederet impuberi, cuius contrarium in isto casu communiter docto. determināt. vt per Bal. in l. 3. C. si penden. appel. et ita fuit consultum per collegium Perusinum vt per Ange. in l. in testamento. C. de testa. mili. & est communis, vt per Alex. in l. generaliter. C. de insti. et subst. tamen pupillus seu impubes largo modo dicitur intestatus. insti. de hære. quæ ab intest. defer. in prin. et in l. in testamēto. C. de mili. testa. tñ attēta dicta rōne agnationis conseruandę deberet fieri extēsio, vt essent exclusę, q tamen nō consideratur, & ēt larga significatio. d. clemen. 1. in ver. eligatur. de elec. Sed pro nunc in hoc aliter non insisto, quia tenui contra communem, dū alias legebā insti. in tit. de hære. quæ ab intesta. defe. cū largo modo dicatur
156 intestatus, oēs doct. in locis s̄ alle. dicūt. † tūc qñ aliquid continetur sub larga significatione. tūc licita sit extēsio, per gl. in d. cle. 1. in versi. eligatur. de elec. et l. filiū habeo. ff. ad maced. et p Alex. in l. 2. et ibi dixi. ff. de leg. 1. Et etiā apparet falsam esse at-
157 tēta illa ratione agnationis cōseruande, de qua. s̄. † Natta considerat aliā rationem in c. quāuis. col. 27. de pac. in 6. quod tale legatū dotis nō cōprehēdatur ī dicto statuto. Ex eo quia fratres male tractāt sorores post mortē patris, φ nō est sic, quando sunt nupte, et nō est par ratio, et propterea illud statutum locum non habebit in casu nostro. Sed ratio non est vera, quia frater dicitur quasi fere alter. imo vnus non potest alterum offendere. argu. l. si magnum. C. qui accus. pos. imo lex pluri-
158 mum confidit de fratre. arg. l. cum lucrum. C. de cur. furio. & frater subuenit fratrē vbi necessitas imminet. l. mutus. §. imminente. ff. de iur. dot. & si est dotata, ante nuptias erit alenda a fratre. l. qui filiū. ff. vbi pup. educa. deb. nec aliquo modo cadit inter-

interpretatio prędicta.C. ꝙ male tractet sororem cum sit etiam
regula, ꝙ nemo pręsumitur delinquere.l.merito.ff.pro socio.
159 iuncta.l.pro totum titulū de emendā. propin. † imò frater cogi
tur dotare sororē, quando non haberet vnde se dotaret. text.
cum glo.in l.cum in plures.§.1.ff.de admi. tutor.& de hoc di-
160 cam in l.1.Ɉ & sic hec consideratio non est cōcludēs.† Nec ob
stat si diceres istud statutū ex quo est exclusiuū, est odiosum
& inuidiosum.l. maximū vitiū C. de libe.pręt.& Bal.in l.fi.C.
de in ius vocan. & licet ex parte masculorum dicatur fauora-
bile est fauor per viam priuilegij tamen ex parte fœminarum
est odiosum, & debet restringi.l. cum quidam.ff.de liber. & post
hu.& l.fina. C. de interdi.ma. & ca.odia. de regul. iur. in.6.&
ideo ex quo ex parte masculorum continet priuilegium, de-
bet interpretari ne lędat ius commune.l.si quando.in princip.
C.de inoffi testamen.l.impuberi.ff. de administra.tutor.l.2.§.
merito.§.si quis.ff. ne quid in loc.public. & c. quamuis.de pa-
ctis. in texto. & ideo in quantum potest debet trahi ad ius cō-
mune.c.cum dilectus.de consue.& sic erit intelligendum do-
161 tatam non esse. & sic secundum ius debet restringi. † Sed ad
istud respondetur ex his quæ dicta sunt supra,quia tale statu-
tum est inductum principaliter fauore agnationis conseruan-
dæ.l.si in emancipatione.ff.de mino.cum supra allegatis.
ideo fauorabile, licet odiosum in consequentiam. argumen.
l.qui exceptionem.ff.de condi. indebi. Bal.in l.2.colum.10.C.
de sacrosanct. eccles. Bald. in l. maximum vitium. C. de liber.
prateri. Alexand. in cons. 128. incipiente, consideratis verbis.
in 1.volu. & ideo licet contineat priuilegium, ampliari debet.
argumen.l.fin. ff. de flamen.milita.facit gloss.in c. cum dile-
ctus. extra de consue. faciunt quæ habentur per Alexan.in l.
imperatores. ff.de iuridica.dum vult illum text. qui loquitur
in republica, habere etiam locum in minore & ecclesia.& sic
illud priuilegium extenditur. eodem modo in casu nostro,
cum militat eadem ratio. & intelligo in priuilegio inserto in
corpore iuris, secundum quod habetur in prima constitut.
Codicis. §. fin. vbi et Salic. qui vult,quod sit ius commune.
idem dicamus in statuto. Nec premissis obstat si diceres, vt
nouiss.Bonon. dicunt hic,quia si esset dictus fauor,sequeretur
162 quod deberet habere locum in filia non dotata. † Sed ad istud
potest responderi quod ratio aliquando restringitur ad di-
ctum,ne absurdū sequatur.l.vt gradatim.ff.de mune.& hono.
insti.quib.lic.alien. vel non.in princip.vbi est ratio quare fun-
dus dotalis alienari non potest propter fragilitatem mulieris,
quæ solum habet locum in fundo dotali. & non in alijs rebus
mulieris.facit quod habet per Bal.in l.1. C. sine cens.vel reliq.
eodem modo quādo veniret obligāda & esset circūuenta.l.2.
§ verba. ff. ad Mac.& sic quādo ratio nō potest extēdi ratione
dicit,extendi non debet. Preterea illa qualitas,dotata considera
163 tur, ex qua causatur dicta ratio &c. † Quarto facit text.in l.2.§.
si cum.l.seq.ff.de priuil.credi.nam tex.in d.§.fi.dicit,si sponsa
dederit dotem & renūciatum sit nuptijs,cōpetit priuilegium
de quo ibi. postea subdit idem puto si minor. 10 annis in do-
mum quasi vxor deducta sit, licet nōdū vxor sit. & sic ibi tex.
venit dispositiue, quod idem sit in eo casu,prout in superiori
casu,sed in superiori casu appellat dotē quę est dotata pro nu-
ptijs & pro matrimonio de futuro, ergo idē dicamus in casu
nostro, ex quo illi puellę dos est adscripta in testamēto,vt di-
tur dos, & erit dotata, & per cōsequens erit a statuto exclusa,
licet nō sit matrimoniū, neq; esse possit in casu d.l.3.ff.de pri-
164 uil. † hæc enim paria sunt nō esse. vel inutiliter esse.l.de ętate.§.
nihil.ff. de interrog. act. & tñ dicit dos ex quo erat destinata.l.
lex Iulia.ff.de fun. do.& ꝙ dicatur dos est tex.in d.l.qui filiū. ff. vbi
pupil.edu. ibi. filię noīe dotis cū nupsisset. iūcta.l.ꝙ. ff. de iur.
dot.& l.cum vnū.§.fi.ff.de alimē.& cib.leg.ibi pro modo lega
tę dotis,&l. si sponsa. ff.de iur.dot.Sed ad istud dici pōt, licet
dicatur dos,nō tñ dicitur dotata.l.1.in ver.sub cōdōne dote,pmissa.
ff.de col.dot. & l.plerūq;.§. si an.ff.de iur.dot.& isto casu dicitur
dos destinata.l. dotis fructus.ff.de iure dot. & sic est dos est in
spe.& ideo statutū locū nō hēb.t.l.si maritus. ff.de adult.& l.fi
165 C.de inter. matri. † Sed aduerte quia si dos esset destinata.rōne
destinationis esset dotata.d.l. dotis fructus.in fi. & pducit effe-
ctum,quia illud ius confert.l.1.ff.de colla.do.& cōfert naī,vt p-
166 mittente ętate possit nubere.l. interest.ff.de priu.credi. † cum
res destinata habeat pro tali.d.l.2. cū seq. de Priu.credi.arg.l.si
quis.n.ff. de relig. & sump.fune.& circa istud dic vt per Bart.&
167 alios in l. cętera.§.fi.ff. de leg.1. Sed cōtrariū † tenent Petr.de
Bellap.& Ravn. de For.in l.non si sinē, C.de bo. q lib.Imo.in l.
Titio cētū.§. Titio genero.ff.de cōdi.& demon.col.pen.& ibi
Raph. Et pro ista opin.facit l.1.§.cum dos ff.de col.do.ibi.tunc
conferat dotem mulier,cū dotata esse cęperit, & sic disposit o
quæ loquitur de dotata,requirit vt cū effectu sit dotata, & ideo
ex quo statutū loquitur de dotata,intelligi dēt de dotata cū effe
168 ctu.† quia verba debēt intelligi cū effectu.l.si per aliū.§.docere.
ff.ne quis eū qui in ius vo.est vi exi.& sic tale statutum nō habe
bit locū in ea,cui pr legasset dotē,cū requiratur a statuto, ꝙ sit
dotata. Sed ad istud dici pōt, quia tūc mulier tenetur dotem cō-
ferre ex legis dispositione,vt mulier cōsequatur rōne æqualitatis
seruande. istud & l.vt liberis.C.de colla. & ideo cū quā sit do-
tata nō est quod cōferatur ideo mulier ibi requirit, ꝙ sit dotata,
& sic ibi rōne ęqualitatis.sed in casu nro nō est sic,quia dicit do-
tata ex mente rōne statuti tū ratiōe agnationis cōseruādæ, tū quia
cōsiderat officiū patris.& hoc patet,quia statutū dicit,filia do-
tata a patre non succedat, id est si officiū dotādi exercuerit, vt
per Bar.in l. Titio cētū.§. Titio genero.ff. de condi.& demō.
col.pen.argu.l.qui liberos.ff.de ritu nupt. Nec obstat ꝙ verba
intelligi debēt cū effectu. Quia & hic intelligitur cū effectu do-
tata,licet non sit maritata,vel nupta,quia statutum requirit effe-
ctum dotandi.Secundo facit tex.in l.1.§ 2.ff.pro dote.vbi vsu-
capio pro dote ante nuptias contractas locum non habet , sed
pro suo. & sic si diceretur dos , certe vsucapio pro dote habe-
ret locum. & ideo tale statutū nō habebit locū licet pater ali-
quid sibi reliquisset nomine dotis.l. 2.ff.de fundo dotal.& l.si.
169 C.de dō.ante nup. † Sed aduerte , licet vsucapio pro dote locū
non habeat, propter hoc non sequitur ꝙ non sit dos alio respe
ctu l.qui filiū. vbi pupi.edu. debēt.l.verū.§.fi.de alim.& cibar.
lega.satis probatur in l.2.cum sequē.ff. de priuil.credit. & hoc
potest demonstrari in d.l.1.in fi.vbi vsucapio pro dote locū nō
habet in matrimonio putatiuo, nec dicitur dos,tamē est qua-
170 si dos.l.si cū dotem.§.fi.Ɉ.e † videmus ꝙ vsucapio pro hære-
de in suo non habet l.2.§ fi.& ibi no.ff.pro here.gl. in §.sed ta-
mē.insti.de vsu.cū filius est heres.§.1.inst.de her.quæ ab ante.
defer.& res est hereditaria,& sic nō sequitur,nō habet locū vsu-
capio pro hērde, ergo nō est heres, & ita nō sequitur nō habet
locū vsucapio pro dote, ergo non est dos saltem noīe, licet ef-
171 fectu nō sit,vt est illa quę inseruit oneribus matrimonij. † Ter
tio facit, nam pater ad duo tenetur.s.dotare filiam , & tradere
nuptui.l.qui liberos.ff.de ritu nup. & ideo licet dotasset eā, &
sic fecit vnū aliud tamē nō fecit.s.nubere. & ideo isto casu fi-
lia nō erit exclusa a statuto. Sed ad illud potest responderi, quia
solū preponderat a statuto officiū dotādi,cū illud sit magis of-
ficium patris.l.fi.C.de dotis promis.& satis probatur in d.l.qui
filium. & in d.l.fi. cū aliter nō potuit pendere. arg.l.mulier.§.
1.ff.de cōd.insti.& ideo tale statutū debet intelligi si actus dotā
172 di interuenire potuit alias nō. † facit ꝙ habetur p Bar.in proœ.
ff.col.4. vbi si in actu requiruntur plures periti, intelligitur si
haberi possunt,alias in vno verificatur,si haberi nō possunt, &
sic in casu nostro illi duo actus requiruntur,intelligamus si in-
teruenire possunt,alias solū intelligitur de officio dotandi , vt
ex prędictis constat , & istud est de mente Bar.in d.§.Titio ge-
173 nero. † Quarto,facit, nā propria significatio habetur ex ipsa dif-
finitione,vt per Bar.in l.omnes popul.ff.de iust.& iur.in 6.qō.
princ.facit tex.in l.quis sit fugitiuus.§.erronem. ff.de edi. edi.
diffinitio dotis non conuenit dotis relictę,sed illi tantū,quę da-
tur propter onera matrimonij,vt per Bar.Ɉ.in Rub.nostra col.
fi. & cōiter doc. quia dos sine matrimonio esse nō pōt. l.f..C.de
174 dona.ant nup. † sed verba in statutis proprie debent intelligi,
vt per Barto. in l.prima.§. hoc interdictum.ff. de fon. & in l.
3.§.hæc verba.ff.de negotijs gestis.et in l.quicquid astringen-
dæ.ff.de verbo. obli.l.si pater.ff.de lib. & posth. sed ista dos le-
gata est sine matrimonio,nec dos est nisi sm qd , ergo nō po-
test cōprehēdi casu dicti statuti. Sed ad illud pōt rńderi, quod
ibi diffinitur dos , quę est cum effectu , sed nō qñ dos de per se
consideratur ad alium finem,vt cōstat ex .s.deductis. videmus
175 † ꝙ vsucapio diffinitur vt non comprehendat præscriptionē
secundum doc.in Rub.de vsu.tamen vsucapio simpliciter po-
sita comprehendit præscriptionem, vt dixi in Rubr.ff.de vsu-
cap.Vel potest dici, quod cōprehendatur in dicta diffinitione,
ibi pro tradita habeatur , & sic ratione destinationis & ratione
dispositionis testatoris qui tale officiū exercuit, quia fecit pro
176 vt in eo erat. † Præterea largo mō dicitur dos & nominatur dos
ista ita legata. l.qui filiū.ff vbi pup e du.deb.l.cū vnus.ff.de ali.
& cib.leg.& ideo si largo modo dicitur dos in diffinitione cō
prehēditur.facit gl.cōiter approbata insti.de actio.in pri.ver.de
betur. vbi voluit illā diffinitionē in realibus locū habere,licet
stricte intelligēdo solū deberet hēre locum in personalib. vt in
177 ea.† Nec obstat, quod proprietas habeat locum in statutis,
Quia id verum, nisi aliter constaret de mēte disponētis,vt ap-
paret.non aliter.ff.de leg. 3. Sed hic aliter cōstat vt apparet ex
his quę dicta sunt supra.vt quia fauore agnatiōis sic ex mente
statuētiū,cū dicat statutū dotata a patre. & sic solū actus dotā-
di cōsideratur,vt dixi.s.& sic nō est disputādū de proprietate.
§.qui aūt insti.de excu.tuto.Item verba dirigūtur ad patrē,tā-
178 tum.ideo succedit regula †,quod verba directa ad personā in-
telliguntur secūdū personā in quā dirigūtur.l. plenū.§.equitij.ff.
de vsu & habita.& sic de actu patris in legādo vel alio modo.
179 Quinto facit,† verba statuti extēdi non debent,quando exor-
bitant , vt per Bar.in l. omnes populi.in 6. q.princip. ff. de iu-
sti.& iur.sed istud statutū exorbitat.l.cum quidam.ff.de lib.&
posthu.& l.maximum vitiū. C.de libe. pręte.ergo non debet
exten-

extẽſio.l.quod nõ rõne.ff.de leg. Sed ad iſtud rñderi põt. vt ſu
pra eſt dictum, quod modo licita eſt extenſio virtute eiuſdẽ
rationis, q. fauor agnationis, itẽ quia dotata talitẽ largo mo-
do, vt dictũ eſt. & iſto caſu erit licita extenſio.glo.in clemen.1.
de elec. l.filium habeo ff.ad Mace. Alex.in l.1.& quod virtu-
te rationis ſit licita extenſio, facit quod habetur per Bar.in l.
ſi conſtante.in 9 q.primę partis principa. ĩ.eod.facit tex.in l.i.
de leg.patro.tute.ibi, crediderunt.& tunc lex dicitur loqui, vt
p Bar.ĩ l.his ſolis.C.de re.do. & iõ dici ſolutũ ẽ q rõ nõ inducit
180 diſcrepãtiã. vt p Bal.ĩ l.oẽs populi ĩ 9. col ff. de iuſt. & iur. † &
ſi nõ eſt expreſſa, hr̃ pro expreſſa ex quo vnica.gl. in l. quãuis.
C. de fidei & l.tũ ĩ editione.in princ. ff cõ.a prędio. Paul. de
Caſt.in l.cum mulier. §.1. ĩ.eo.& ideo fit extẽſio. Preterea ta-
lis exorbitãtia ſeu correctio debet tolerari, ex quo reducit nos
ad ius antiquum.glo.in c.ſtatutum.in verſi.numerandum. de
prębẽ. Ant. in c.olim.de verſi.ſigni. Alex.in l ſi conſtante.ĩ.ti.
181 noſtro col.4.† rõ quia res de facili redit ad ſuã naturã.l.ſi vnus.
§.pactus.ff.de pac. c ab exordio.35.diſt. & ſic talis extẽſio ha-
182 bebit locum in caſu dicti ſtatuti.† Præterea tale ſtatutum non
eſt correctorium neq; exorbitans, ſed limitatorium, quia limi-
tauit legitimam ad dotem & ad quantitatem dotis, quod ſta-
tutum facere potuit.c.indultũ. de reg. iur.in 6.& doct. in l.ſan-
cimus. C.de nupt.per Ancha.in conſil.220 colum. 1.tunc erit
licita extenſio, vt late per Iaſ. in auth. quas actiones. C.de ſac.
ſanc.eccle, & not.in l.ſi vero.§.de viro. ĩ.eodẽ. & ideo tale ſta-
tutum habebit locum in iſto caſu, vel dos illo caſu ſuccedit lo-
co legitimæ. & erit ac ſi relicta eſſet legitima, vt conſtat ex his
183 quæ dixi ſ. & per docto. in capitu. Ray. de teſt.† Sexto facit,
nam diſpoſitio de aliqua re vel perſona ſimpliciter facta non
habet locum in alia re vel perſona cũ alia qualitate.vt in capit.
ſtatutum. de electio. in 6.vbi diſponitur. & licet text. in c.licet
canon.eo.tit.ſimpliciter loquatur de eccleſia parochiali, quod
ad eam promotus priuetur, niſi ĩ.annum ſe faciat promoueri
ad ſacros ordines, nõ habet locum in ea quæ eſt parochialis &
collegiata, ſed in ea ſeruatur ius antiquum, & ſic illa qualitas
collegiata alterat illam diſpoſitionem. & ita erit in caſu no-
ſtro, q. iſti cui relicta eſt dos, melior conditio, ſi nupſerit.l.plerũ-
que.§.ſi ante ff.de iure dotium.& l quod ſeruus.ff. de condic.
ob cauſ. quod non contingit in dotata. facit etiam tex.in argu.
l.habebat ff.de inſt.actio. Sed ad illud poteſt reſpondere, quia
illa qualitas collegij variat rationem diſponendi, quia in ec-
cleſia ſimpliciter parochiali promouendus vt celeriter eccle-
ſię inſeruiat promouetur, quod non contingit in collegiata, q.
per collegium poteſt inſeruire. Sed in caſu noſtro illa qualitas
matrimonij non variat rationem diſponendi, quæ eſt fauor
agnationis, & ſic dictum ſtatutum habebit locum in ea, quæ
eſt cum illa qualitate, ſi matrimonium ſequatur, cum ratio di-
ſponendi non variatur.facit quod voluit Bart.in l.per adoptio-
nem.ff.de adoptio.per illum tex. vbi diſpoſitio de ſenatore vel
de filio ſenatoris comprehendit ſenatorem vel ſenatoris filiũ
adoptiuum etiam a Plebeo, quia qualitas adoptionis non va-
riat rationem diſponendi. Præterea poteſt dici, ſi nõ emanaſſet
prouiſio.d.c.ſtatutum, etiam eſſet comprehenſa collegiata, cũ
ſit verum dicere eam curatam, & comprehenderetur ſub illo
184 verbo, curata, quia † quando vnum verbum poteſt ſub ſe plu-
ra comprehendere ſimpliciter ponendo omnia comprehen-
dit.l.alienatum.§.donationis.ff.de verbo.ſigni.l. quoties idem
ſermo.ff.de reg. iur. cuius interpretatio habet locum in ſtatu-
tis, vt per Ancha. in conſilio 187. colum.2. & ideo in caſu dicti
ſtatuti ponitur verbum, dotata, quod poteſt verificari in dote
relicta, & in dote quæ inſeruit oneribus matrimonij intelliga-
mus ergo in [illegible] caſu, cum ſit ſimpliciter poſitum ab ipſo
ſtatuto. Nec obſtat, ſi diceres, id verum eſſe, ſi in [illegible]
[illegible] facit quod habetur per Are. in l. [illegible] ff. de te-
ſtamentis per [illegible] Quid [illegible] per textum
[illegible] alienatum.§.donationis [illegible] verbo [illegible]
loquitur in donatione cauſa mortis, quę [illegible]
dem [illegible] fine, vt e [illegible] donatio inter viuos [illegible] Nec
obſtat, ſi diceres quod Are. loquitur in penis [illegible] cum
lege [illegible] §.donationis.tex. [illegible] materia,
vbi non ſit ſtricta interpretatio, ſicut in penis. c.in penis. de
reg. iur. in 6.& in odioſis lege cum quidam.ff. de liber. & po-
ſthu. [illegible] c. cum dilectus extra de dona. Quia ſi eſt verbum
generis, propriè comprehendit omnia, & non magis [illegible] ã
illa. lege. ſemper.ff. de regu. iur. vt per Bart. hic in Ru[illegible]
185 ſtra.&c. † Septimo, quando verba legis loquuntur de eo, quod
eſt in facto, non extenduntur ad id quod eſt in fieri. l. ege pra-
naria.ff.de act. empt. cum vulg. ſed in caſu noſtro ſtatutum
loquitur de ea quæ eſt dotata, & ſic quod eſt in facto, & non
de eo quod eſt in fieri, id eſt dotanda. ideo nõ debet extendi, &
ſic non comprehendentur in ſtatuto. Sed ad illud dici poteſt,
licet lex loquatur de eo quod eſt in facto quoad verba, tamen
habet locum in eo quod eſt in fieri quo ad mentem.l. ſi id qđ.
§ primo.ff.de iuriſdic. omn. iudic. ibi. Pomponius ait ſenten-

tiam edicti. ſed in caſu noſtro licet verba non habeant locum,
tamen eius ſententia locum habebit, quæ colligitur ex ratione
agnationis conſeruandæ. & ex his de quibus ſ. & ideo ex illis
cauſis habemus verſum ſententiam ſtatuẽtium, quia ſi fuiſ-
ſent interrogati, ita ſtatuiſſent.glo. & doct. in l.tale pactum.
§.fina. ff. de pact. & ſic in dicto ſtatuto dos legata erit compre-
186 henſa. † Vel & alio modo poteſt dici, quod imo ex vi verborũ
in tali ſtatuto comprehendatur dos legata. & ideo inquãtum
dicit filia dotata illud participium exponitur i. cępta dotari.
facit text. cum glo. in l.ſi ſeruus. in verſicu. iam imbutes.ff. de
pig. act. & ſic verba ſtatuti comprehenduntur in fieri. Octa-
187 uo † facit.l. cum ſcriptum. §. fin. ĩ. his verbis non dos ipſa
ſed pro dote pecunia legata videtur.ff. de dote prælega. & ſic
non eſt dos, ſed pro dote relictũ. & pro tali legato actio legati
competit.l. vir vxori.ff.de dote prælega. quia ſi eſſet dos, daretur
actio de dote.l.i.cum ibi not.C. de condi.ob cau. l.ſi ſerua §.fi.
ff. de iure dotium.& ita erit in caſu noſtro, quod nõ ſit dos. ſed
legatum pro dote. Sed ad iſtud poteſt reſponderi, quod in
caſu.d.l.cum ſcriptũ.§ fin.fuit, quia nullam dotem recuperat,
ſed quod ei legauit dotem, intelligit pro dote, & ſic ſub ſimu
latione dotis, vt ibi dixit gl.& conferebatur in tempus quo nul
la dos futura eſſet quo ad effectum dotis.l. Iulianus. ff. de iur.
do. quod eſt ſecus in caſu noſtro, & ſic non eſt par ratio. Nec
obſtat ſi diceres, imo ſolu.matrimo. legatum dotis ſi ſoluatur
mulieri, dicitur dos, & ſolutio in dotẽ conuertitur & ſic in tem
pore quo non erat matrimonium. Quia ibi legatum fuit fa-
ctum genero nomine dotis filię. & ideo licet ſit ſolutũ matri-
monium diuortio tamen ſolutio conuertitur in dotem, quia
non erat collata in tempus, quo matrimonium eſſet ſolutum,
prout in caſu. d.l.Iulianus &c. Nono facit ſecundum nouiſ.
Bonon. hic, nam dicitur dotata a ſtatuto ita vt habeat dotem
de præſenti, quia facilius nuberet, quam habere actionem
ad eam. mult. enim accipiunt vxores habentes dotem præſen-
188 tem, qui nõ acciperent, ſi haberent actionem ad dotem, † cum
dicatur minus habere qui habet actionem quam qui rem ha-
bet.l.minus.ff de reg. iur.& ſic non eſt eadm ratio in habenti
dotem, & actionẽ de dote &c. Sed ad iſtud poteſt dici, verum
eſſe in iſta ętate ferrea & plũbinea, quia non curatur contin-
tia mulierum, nec de natalibus eorũ, nec a quibus parentibus,
ſed ſolum de pecunijs. quod autem ſit beneuata aut male, vel
vt ita dicam meretricam eſſe, non curatur, dummodo habeãt
bonas dotes. ſed non antiquitus, quia aut cum dote aut ſine
189 dote.l.fi.C.de do.an nup.† & ſi cum dote ſecundum conditi
nem mariti & eius dignitatem.l. cum poſt. §gener.ff. de iur.
do. non quod vnus nobilis accipiat filiam inobilis propter
amplam dotem. & propterea ille poeta dixit, vxorẽ fuge ne
ducas ſub nomine dotis. & ſi vellem dicere, dura eſſent di-
cenda de nobilibus iſtius ciuitatis, quę ſunt relinquẽda ſatyris.
Preterea conſidera ex quo damus actionem ad rem tunc ficte
dicitur rem habere l. qui actionem habet. & ibi per Decium.
ff.de regu.iur. & iſtud eſt remotiue & quo ad effectum, ſed nõ
190 conſecutiue, quia † tunc dicitur hr̃e, vel dicitur non habere.
ſed minus ſecũdũ veritatẽ, ſed nõ ſm fictionẽ.d. qui actionẽ.
quæ fictio magis attẽditur, & prefertur veritati, vt habetur in l.ſi is
q pro emptore ff. de vſuc & no. in l.lex Corne.§ ſi.ff.de teſta.
§. ſi ab hoſtibus.inſtitut. quib. mod. ius pa.po. ſo. Sed ad iſtud
poteſt reſponderi, quod talis fictio locum non habet in ſtatu-
tis, vt per Bar.in l.1.§. hoc interdictũ ff. de fun. & [illegible] de mente
Dec. in d.l. qui actionẽ.col.ſi. dũ vult q ſi ſtatutũ imponeret
penã vendenti rem ſuã nõ habet locũ in eo qui vendit rem, ad
quam habebat actionem. Sed [illegible] actio
[illegible] videtur non tamen illud eſt ad denotandum fictio
191 nem, [illegible] minus [illegible] † ſed
[illegible] & minus non differunt in ſubſtan-
tia [illegible] & ſic non differunt [illegible]
[illegible] qualitas quæ [illegible] ſe non
alteret ſubſtantiam, vt per Pau. de ca[illegible] in prin [illegible]
vel per d.l.ſi & propterea dictum ſtatutũ habebit locũ, licet
192 [illegible] competat. [illegible] ver[illegible] mittet, [illegible] quod
illud ſtatutũ [illegible]
[illegible] haberet loc[illegible] in dote pr[illegible]
[illegible] per Anch. in cõſ. 220. fac.ũt [illegible]
[illegible] de dote [illegible] miſſa. de [illegible] hic per doc. & [illegible] cõter
[illegible] habere locũ in illo caſu & Barto. in cont. [illegible]
[illegible] ſtatuto [illegible] ideo & [illegible] conſidera, quia ſtatu-
tum [illegible] de filia dotata, que vel [illegible] verificari etiã
in [illegible] dotem, vt conſtat ex his quæ dicta
ſunt [illegible] contrario. Sed circa prędicta
poteſt probabiliter dubitari, quid in caſu dicti ſtatuti ſi pater
ſimpliciter reliquiſſet aliquid [illegible] non facta mẽtione de dote.
Bar. in l. quod autem. ff. [illegible] & Pau. de caſt. in l. Titio
centum. §. Titio genero.ff.de cond. & demonſt. concludunt
illã eſſe excluſam a ſucceſſione. & poteſt eſſe ratio, ex quo ſta-
tutũ ita diſponit. & ideo qui facit actũ videtur velle cum illo
concor

concordare. Barto. in l. hæredes mei. §. cũ ita. & ibi per Alexan. ff. a l Trebel. & Barto. in l. vt iusiurandum. ff. de oper. liber. Sed in hoc licet esset insistendum, tamen aliter non declaro diffi. cultatem, quia hic nullus ponit, sed contrarium tenent Franciscus Triginus & Andreas de monte rubeo, quos refert & sequitur Natta in c. quamuis. col. 20. de pact. in 6. sed quid si esset dotata post mortẽ patris, an ta'e statutum haberet locum vide Anch. in cons. 300. & nõ determino. Et per hęc sint expeditę dictę difficultates.

Gloss. Rubr.

Capio gl. nostram, quę potest diuidi in quatuor partes, & partes ex ipsa recitatione apparebunt, & post eius recitationem venio ad dicta Bart. & eius ordinem obseruabo, vt mihi mos est. Et in primis est aduertendũ circa primam declarationem gl. ad verbum infortiatum, quia Bart. eam reprehendit,
193 eo quia liber. ff. semper fuit Pisis prout nunc est, † & sic probat negatiuam per demonstrationem rei in loco. & sic est modus probandi negatiuam. & vide etiam Barto. in l. illa stipula-
194 tione. ff. de verb. obli. & ibi per alios. † item ex eius distinctione habes, quod ex pręsenti probatur in prçteritũ. l. moueor. C. de serui. expor. c. semel malus. de reg. iur. in 6. glo. in isto casu essent plura dicenda, sed iste nõ est locus suus, ne faciã ex libris libros vt multi solent, qui videri volunt vltra & prçter doctores ali-
195 quid dicere. † Successiue habes ex secunda consideratione Bar. quare dicitur infortiatum, quia in eo sunt fortiores leges, quam sint in aliqua parte iuris, vt in tit. de lib. & posth. in tit. de acqui. hęr. & de bon. pos. & dicit quod ista potest tolerari. Sed an istud sit verum, esset longa inuestigatio sine vtilitate,
196 relinquamus ergo curiosis, & ad vtiliora deueniamus. † Successiue ex tertia declaratione Barto. habes qualiter negatiua probetur. s. per ostensionem libri, vt patet, quia dicit neq; Iustinianus, neq; aliquis ex compilatoribus ita appellabatur. l. 2.
197 C. de ve. iure enucle. † hinc est ad probandum quem non esse scholarem, vel artificem, sufficit ostendere librum seu matri-
198 culam, vt per Bar. & Bal. & Saly. in l. fina. C. de reb. cred. † quia satis est negatiuam probari pręsumptiue. vt per Bar. & alios in l. nulla. ff. de ver. ob. & sic est secundus modus probandi ne-
199 gatiuam. † Circa quartam declarationem quia ista sunt nomina magistralia, de illis non est disputandum. gl. in l. 2. §. fina. C. de consti. pecu. & ista nomina propria sunt ad cognoscendum ideo de illis non est disputandum. l. ad recognoscendum & ibi per Sali. C. de ingen. & ma. & l. 1. C. de mu. no. & ideo de isto nomine infortiatum non est disputandum, & ita Bald.
200 hic & alij dicunt hanc veriorem esse. † Successiue habes, quia ista nomina propria imponuntur & mutantur ad bene esse d. l. 1. C. de mu. no. dummodo nõ fraudandi animo d. l. 1. & ibi
201 per Sal. † Sed hoc stante Alex. hic infert ad q. nunquid notarius signum suum solitum possit immutare, concludit non posse sm Iac. butr. & Bal. in l. 1. cõstitu. C. cũ concordantibus de quibus hic per eũ. & ita cõiter tenẽt doct. & alleg. in argu. tex. in l. eos. ff. de fals. ibi, & eũ qui cõtra signum suum falsum prębuit testimoniũ, & ibi, illicitis signis vsus est. ad idẽ est text. in §. lex cornelia. insti. de pub. iudi. sed hic notarius facit cõtra signum suũ, & sic illicitum signũ, ergo vt falsarius erit puniendus. Sed ad istud dici potest quod in casu. d. l. eos prębuit testimoniũ cõtra sua signũ, & sic dolose egit testificando cõtra pprium factũ. arg. l. ancilla. C. de fur. Sed hic in casu q. nostrę illud est, qũ vsus esset alio signo. Nec est verũ, quod illicito si-
202 gno sit vsus, sed solũ cõstat ꝙ alio signo sit vsus, † q. a dicit tũc illicitũ, qñ rebus suis vel alienis signũ potentioris aut principis imposuisset. l. 1. C. de his qui potẽ. no. & l. 1. & 2. C. vt nemo priuat. pdi. & sic loqtur de illis illicitis signis. sed si ponat aliud
203 signum in ipso instrumẽto, non erit illicitum. † Quia videmus ꝙ quis põt sibi aliud nomẽ imponere, & tñ nõ erit illicitũ, nisi id fraudãdi animo fecisset. l. 1. cũ ibi no. C. de mu. no. & ita erit hic in casu nostro, quia aliud signũ imponere poterit, si id non fraudãdi animo fecerit, & si fraudãdi, tunc illicitũ signũ esset,
204 & eo modo adulterinum. † Secundo facit falsum est immutatio veritatis. vt in auth. de instru. caute. & fid. in prin. colla. 6. & istud est generale. l. si is qui ducẽta. §. vtrũ ff. de reb. dub. sed hic est mutatio veritatis, vt apparet, q. a aliud signum, ergo debet puniri pęna falsi. Sed ad istud potest responderi, licet mutatio veritatis sit falsum, tñ nõ oĩs mutatio veritatis punitur vt per Bar. in l. qd sit falsum. ff. de fal. & per Aang. & alios in l. nec exẽplũ C. de fal. & sic qñ oratio sumit ex vnin. rso. si I pte erit falsa, in totũ erit falsa. l. si is q ducenta. §. vtrũ. ff. de reb. du.
205 & ꝙ per notariũ isto casu falsum nõ cõmittit. apparet, † q. a de iure signũ notarij nõ est de substãtia instrumẽti, quia põt omitti, vt p Bar. in proem. fforti. col. 2. & p Barba. in rub. de fid. in-
206 stru. & sic nõ affert pręiudiciũ. † sed falsũ dicitur, vt pęna falsi teneat, qñ illud in quo cõmittit falsum, nocet, vel nocere potest, vt p Angel. in tracta. malefi. in vers. falsario. col. 2. & hic p tex. cum gl. & ibi per Bar. Bal. & Sali. in l. damus. C. de fal. Bal. in l. si falso. C. de fal. & sic nõ nocet, neq; nocere põt, qñ est omis-
207 sum, sed † qñ aliud signum q̃ solitũ apponitur debet haberi p nõ apposito, cũ paria sint non esse, vel minus legitime esse. l. de ętate. §. nihil interest. ff. de interro. act. & sic apparet quod si apponatur, nihil operabitur. Tertio facit in instrumentis publicis fit cõparatio de vna scriptura ad aliam. l. comparationes. C. de fide instr. sed ex signis plerunq; falsitas deprehenditur. & ad hoc tal. a signa sunt põderanda. §. sed si instrumenta. in ver. oportet. ibi, si qua signa inuenerint adscripta chartis etiã hęc requirere. in auth. de instru. caute. & sic respectu cõparationis nocere potest. ergo aliud signum apponi non poterit. Itẽ videmus, si qd omittatur ab ipso notario, quo mediante actus redderetur nullus, puniri debet. l. damus. cum glo. C. de fals. Bald. in l. 1. C. de sepul. viola. Sed aduerte, quia Sal. in d. l. 1. in
208 sua distinctione sentit cõtrarium, & hoc apparet. quia ex actu nullo nihil sequitur, neq; falsum in eo cadit. l. si quis legatum.
209 ff. de fals. & sic dicta glo. non est vera. † Prçterea considera text. in d. auth. de instru. fide. & cautel. §. sed instrumẽta. dicit, si qua signa quę dictio denotat quatenus aliqua signa l. si necessarias. §. si annuam. ff. de pignor. act. & l. 1. § si. ff. ex qb. caus. maio. & sic talia signa non sunt necessaria, neq; de substantia, & si apposita essent, valerẽt ad comparationem, vt est de mẽte Barba. in rubric. extra de fide instru. col. 28. & constat in iuribus s. allega. Et si dicatur non esse de substantia, & si apponatur, habet effectum adiuuandi ipsam cõparationem, quia tũc ego intelligerem in signo valido, & sic de proprio, nõ de alieno assumpto, & ideo si alienum apposuit, non esset validum, quia regulariter lex loquitur de actu valido. l. si quis legatum. ff. de fals. Nec obst. si diceres imo locum haberet & in actu inualido. l. 1. ff. de tab. exhibend. Quia illud edictum loquitur de tabulis exhibendis licet inualidę sint, tamen tabulę sunt, & sic
210 nõ infert ad casum. q. nostrę. † Ex prçdictis apparet, quod Bal. in d. spu. sua incipien. accusatus de vi turbata. colum. 2. videtur male dicere, inquantum vult, quod vnus notarius non possit vsurpare signum alterius notarij, quia est signum authenticũ & sibi per principem tacite concessum, ideo debet vti suo signo, alias de falso punietur. quia solum illud primum fuit sibi suo facto concessum, ideo sine mandato principis aliquo modo ab eo mutari non potest, etiam ex iusta causa. Prçterea falsum est dicere, hoc sibi tacite concessum a principe quia iure non probatur. vt possit vti vel nõ vti signo, vt dictum est. & lex solum prohibet vti dolo malo. l. legis. §. 1. & l Pau. ff. de fal. &
211 §. item lex Cornel. instit. de pub. iudi. † & ideo Io. And. in addi. ad Spe. in tit. de fid. instrumẽ. §. 1. in ver. signũ. dixit tale signũ nõ esse de substantia de iure, licet de consuetudine sit secus. Barb. in Rubr. extra de fid. instr. col. 207. cũ seq. quia vide-
212 mus quem posse vti nomine alieno. l. 1. de mut. nomi. in sua gña itate. † Ex his apparet, ꝙ Alex. hic male dixit, inquantum voluit, ꝙ si notarius esset ptestatus se alieno signo vti, tũc vti posset, nec aliqua pœna puniret, vt p Bar. in l. ad testiũ. §. si ab ipso. ff. de test. & §. possũt. insti. de testa. cũ ibi no. & hoc est satis. c. are vñ. plari in §. itẽ lex Corne. insti. de pub. iudi. ibi, sciẽs dolo malo fecerit, & sic reqrit, ꝙ dolo malo faciat, & ideo si sciat tñ nõ dolo malo fiat, non puni, vt ibi est tex. Sed ad istud dici põt, ꝙ tex in d. § itẽ lex Cornel. magis probat ꝙ alia ptestatio non requiratur, sed solum inquirat, an dolo malo vel non. Et tex. in d. l. ad testiũ. §. si ab ipso. ff. de testa. non probat de aliqua protestatione, sed simpliciter loquitur quod alieno signo potest testamentũ signare, & ita Are. ibi. fac. t text. in d. §. possunt. Ex his apparet falsum illud, quod dicit Io. fab. in d. §. possunt. & Deci. in c. significauit, columna. 1. de appella. qui dixerunt speciale esse in testamẽto, ꝙ quis alieno anulo possit signare. & nõ generale, vt apparet ex deductis, & satis p robatũ in c. 2. de
213 offi. ordi. in 5. & in d. §. item lex Cornelia. † Sed contra hãc declarationem multũ obstat tex. in c. significauit. de appella. vbi capitulum cõstituit actorẽ p literas sigillatas, in quibus literis sigillum capituli ad actiones cõtinebatur, tamen ex quo capitulum aliud sigillum habeat, & de hoc excipiebatur, in dex coram quo iudicium agebatur, talem exceptionem admittere noluit, fuit appellatum, omnia gesta post appellationẽ reuocantur, datur ergo intelligi quod si vno signo pro alio vterẽ, fides non esset adhibenda, & sic vt falsum, &c. Sed ad illud potest responderi, quia illud agebatur coram iudice quo ad illud signũ. & nõ admisit talem exceptionem, ppter hoc fuit appellatum, pendente appellatione inrquata reuocatur, ꝙ autẽ illa appellatio esset releuãs, vt ex ea sequi debeat absolutoria fauore excipientis tex. hoc nõ p robat, nec aliqua determinatio ibi fit circa hoc. & sic apparet declarationem Alex. nõ esse veram, nec ibi cõstabat de aliqua protestatione. Et ꝙ declaratio Alex. non sit vera, apparet, quia vt dictum est, tale signum non est de substantia. Item quia nõ præsumitur delinquere. l. merito.
214 ff. pro soc. † & propterea dicebat Bald. in l. gerit. colum. 5. ff. de acq. hær. quod qñ põt capi cõiectura quæ caderet in delictũ, & quę

quę nõ caderet, erit capiẽda quę nõ cadit in delictũ, argumẽto
215 l. si pręses. & l. tunctio le. gũ. ff. de pęnis. † & delictũ sine dolo nõ
cõm ittit. d. §. itẽ lex Cornelia, cũ vulga, & qualibet causa etiã
iniusta excusat a dolo. l. igitur. §. 1. ff. de libe. cau. & l. 1. §. fin. &
ibi g. o. ff. de abige, & sic apparet, quod nõ requirit protestatio
de necessitate. Ex pręmissis ẽt apparet, q Bar. in trac de insig.
216 & armis colum. 2. male loquitur, in quantũ vult † quod qs potest
prohibere per officiũ iudicis, nequis suo signo vtatur, p
l. fi. §. nec calide. C. de assesse. Nec ille text. facit, quia loquit in
alio signo, quam in signo notarij, quia erat signũ authẽticũ,
q non est in casu nostro. Prӕterea ibi fraudulenter agebat in
217 prӕiudicium actus prohibiti tunc non potest, vt dixi. s. † Sed
pręd cta sunt vera de iure, quid modo stãte cõsuetudine, cũ sit
consuetudo imponendi signum instrumẽtis, vide per Bald. in
Rub. extra de fide instr. dic vt ibi per eũ, sed hic nõ pono, cũ
impertinẽter tetigerim hanc quęstionẽ, qa solus Alex. eã ponit,
teneatis menti, q ab alijs non sunt dicta neq; degustata.
218 † Successiue aduerte. & quӕ nomina propria ponũtur ad bene
esse. l. fi. §. pe. ff. ad Munic. iunc. l. 1. C. de mu. nomi. qñ arg.
ab ethimologia nominis proprij non procedit, vt etiam p Bal.
in rubri. ff. Bar. hic infert ad q. represaliarum. Ex eius dictis habes
no. quod si represalię cõcedũtur contra ciues Perusinos,
non poterunt exerceri contra illum, qui habet nomẽ propriũ
219 illi' ciuitatis, & sic qui vocat Perusinus. ratio † qa nomina propria
hominis ad beneplacitũ ponũtur. l. 1. cũ ibi no. C. de mu.
no. l. facta. § in danda. ff. ad Trebel. & ideo nõ sequitur, diceris
Perusinus, ergo de Perusio. l. fi. §. pe ff. ad Muni. ibi. nam solã
nomĩs similitudinem ad cõfirmandum cuiusq; originẽ satis
220 no esse. & propterea † aliud est dicere gallũ aliud de gallia. c.
1. extra de sponsa. iun. l. gallus. in prin. ff. de liber. & posthu. Ex
hoc apparet quod gl. in Rub. ff. male loquatur, quӕ arguit a nomine
proprio, & ibi eam Bal. reprobat. Sed aduerte, licet non
221 teneat arg. a nomine proprio, † tamen ex tali nomine oritur
suspicio, vt hic per Barb. in apostillis. & allegat doc. Io. And.
& Car. in c. grauis. depositi. vbi dicunt, si quis deposuisset pecunias
penes eum, qui habet turpe nomen, & eas perdidisset,
sibi imputari debet, quia fuit in negligentia. Quia debebat
pręsumere propter turpe nomen, ad hoc facit quod volunt Frãciscus
Brunus in trac. de indi. & tormẽtis, & Marsi. in l. 1. prin.
col. pen. ff. de quęst. vbi volunt, si essent plures torquendi, vt qa
essent plures rei eiusdem criminis, tũc erit inchoandum ab eo,
qui turpe nomen habet quia est indicium iniquitatis, argu. d. l.
facta. § in danda. in versi. si vero nominis. ff. ad Trebell. ibi, nihil
male est honesti hominis nomẽ assumere. Nec enim in famosis
& turpibus nominibus hanc conditionẽ exigit prӕtor.
& sic ex intentione illius tex. satis videtur probare. quod nomen
proprium indicat talem esse. facit illud quod habetur in
Euangelio, tu es Petrus, & super hanc petram ędificabo ecclesiam
meam. & ideo videtur stante dicta cõiectura, q omnino
represaliӕ contra talem nominatum Perusinum exerceri po-
222 terunt † Sed ad dicta intra respõderi põt, & in primis. ad. c. 1.
depos. qa nõ cõstat q ibi pecunia depositata fuisset apud illũ
Bellialem, sed ab eo fuerunt furto subtractę. sed bene depositatę
fuerũt apud personam ecclesiasticam, & non apud ecclesiam.
& ibi oriebatur dubitatio, an dicta persona ecclesiastica,
aut ipsa ecclesia teneretur. tex. dicit quod non, sed contra furẽ
Bellialem agere debet. cum ille qui suscepisset rem in deposito,
ex furto non teneat. §. preterea. insti. quib. mod. re contrahi.
ob. & sic falsum est dicere, ibi pecuniam depositatam fuisse
apud eũ, qui turpe nomẽ haberet. Vel dici põt, q ille Bellialerat
illa persona, penes quẽ fuit pecunia depositata, quę furtũ
cõmiserat contrectãdo illam pecuniam, & tenetur furti. l. 1. ff.
de fur. Nec obstat dictum Marsi. quia ibi constabat de delicto
commisso ab ipsis delinquentibus, & licet possit dici inchoari
deberi ab eo qui turpe nomen habet, id fuit, quia ab vno erat
223 inchoãdum. l. in naue saphelli. ff. locat. Prӕterea † illud dictum
est contra tex. in l. 1. in princ. ff. de quӕstion. vbi traditur regula,
inchoandum esse a suspecto & ab eo a quo facilius veritas
haberi potest, quod autem ab eo qui habet turpe nomen,
non probat. immo potest esse, quod ita de facili ab eo, q turpe
224 nomẽ haberet, veritas nõ habeat, vt qa esset robustior † Nec
ob. tex. in l. facta. § in dãda. licet enĩ nomẽ inhonesti hoĩs vel turpis
qs assumere nõ teneat. & cõditio remittitur ex eo solo, vt nõ
teneat assumere illud nomẽ, ppter hoc nõ sequit, q si assumpsisset,
et talis esse diceret, & hoc potest suaderi in d. l. fi. in fi. ff.
ad Muni. ibi, nam solam nominis similitudinem ad confirmandam
cuiusq; originem satis non esse, & sic solum nomen
non indicat talem esse, sed alia adminicula requiruntur. Prӕterea
in d. §. in danda non facit vim in nomine, siue bonum siue
inhonestum cum loquatur per verba exhortatiua, quę non
disponũt. l. age. C. de trã a. & in fi. d. § dãda. fit determinatio generalis
in remissione illius cõditionis in sumẽdo nomine, ideo
&c. Successiue est aduertendum dum Bar. dicit, in nominibus
propriis ab etymolgia argumẽtũ nõ tenet, quia dicere vocaris
Perusinus, ergo de Perusio, quia a proprijs nominibus non
225 procedi, sed a nominibus appellatiuis. † & sic vult procedere
argumentũ ab etymologia affirmatiue, vt hic per eũ. & hoc
idem volunt in l. 2. §. appellata. ff. si cert. peta. Sed istud non est
verum, quia doct. communiter tenent contrarium in d. l. 2. §.
appellata. & l. 1. ff. de acqui. poss. vbi dicunt tale argumentum
negatiue esse firmum, sed non affirmatiue. de hoc dixi in l.
1. ff. de acqui. pos. ad ibi dicta me remitto, ex quo hic non ponit
a doc. Sed considera, quia Bar. hic videtur loqui largo modo ab
etymologia, cũ comprehendat totam dictũ. s. de Perusio ergo
Perusinus, & si ita intelligatur Bar. reprehẽdi nõ meretur,
& quod debet ita intelligi apparet, quia dicit a nominib' proprijs
nõ tenet argumẽtũ ab etymologia, quia dicere Perusinũ,
ergo de Perusio nomine appellatiuo, bene loquit, q istud nõ
repugnat. l. 1. ibi, ius. ff. de iusti. §. iur. ius dicit a iustitia. itẽ dicere
mutuũ de meo tuũ. d. §. appellata. testamẽtum est testatio
mentis, nihil repugnat. & dicere donatio est doni datio. l. senatus.
ff. de dona. q tunc sumit argumẽtũ de specie ad suũ ge-
226 nus affirmatiue, q est validũ, ideo &c. † Successiue ex dictis
Bar. habes, quod est idem dicere Perusin' noĩe appellatiuo,
q est dicere de Perusio. & idẽ tenet Bar. in l. si possessori. §. ait
senatus. ff. de pe. here. & idẽ in tract. represalia. in 1. q. 7. q. princ.
& l. 1. col. fi. ff. ad munci. & allegãt text in c. 1. extra de sponsal.
vbi tex quidam de Frãcia mulierem nobilem de Saxonia lege
saxonum duxit id vxorem. verũ quia nõ ijsdem legibus vtuntur
Saxones & Frãcigene. & sic idem est dicere, de Saxonia &
de Frãcia, q est dicere Saxones & Frãcigene. facit tex. in c. significante
de rescrip. vbi idẽ est dicere de Remeñ. diœcesi, quod
est dicere Remeñ. diœcesi. Sed ibi in d. iuribus illud erat, quia
constabat, ex quo dixit de Frãcia, postea dixit Francigenũ quia
in claris. standũ est verbis. l. ille aut ille. & l. nõ aliter. ff. de lega.
3. & ex pręcedentibus satis infertur in sequentibus. l. talis scriptura.
ff. de leg. 1. Sed ad istud dici potest, quia dicẽdo Francus
vel Sanxon in noĩe appellatiuo, adhuc ex propria significatione
originem adnotamus. facit text. cum glo. in l. sed & reprobari.
§. amplius. ff. de excus. tut. ibi, existens Cumanus in Cęsarea
doceat, aut medicetur. & sic ibi originem annotat sine dictione,
de. Nec obstat si diceres, id verum non est attenta expositione
gl. ibi, quę exponit, Comaneus id est, de Comania & ex
huiusmodi expositione vtrunq; significatur. facit quod habetur
per Bart. in l. 1. co. fi. ff. ad munici. & sic nulla erit differen-
227 tia. † Sed prӕdicta an habeant locum secundum communem
vsum loquendi, scilicet dicere de Perusio, solum originem &
non domicilium significare, ... communem vsum loquendi
vt per Bar. in l. ... ff. de verb. sig. sed ... aduertendũ,
quia Bar. in d. l. ... in hoc, sed dicit se velle
facere vnum tractatum ... & ... quę ibi dicuntur
stare intendit, & sic ... non firmat pedem, sed in dicto
tractatu represal. in 1. c. 7. q. princip. tenet, quod non sit differẽtia,
dicere Perusinum vel de Perusio, per tex. cum glo. in l. sed
reprobari. §. amplius. ff. de excus. tu. Sed aduerte, quia Alexan.
hic voluit differentiam esse, dicere Perusinum vel de Perusio,
& per tex. in l. 1. §. fi. ff. de tut. & cur. dat. ab his. ibi. his tantum
permittitur, qui sunt eiusdem prouincię, & sic proprie sunt
eiusdem prouincię, qui sunt origine, sed non qui habent domicilium,
vt patet inquantũ tex. dicit, vel ibi habeant domicilium.
& ibi est alternatiua quӕ cadit inter diuersa. §. fi. instit. de
hęr. instit. & sic ibi eiusdem erunt prouinciӕ quãdo sunt origine,
alias ex domicilio nõ erunt proprie. & sic satis apparet q est
differẽtia habere originem vel domiciliũ, & illa est prouincia
q est naturalis, & nõ ciuilis. l. fi. cũ ibi no. C. de his qui veniã ętatis
impe. & hęc de facili non mutatur. l. assumptio. ff. ad munici.
& ibi not. & ideo ille dicitur de Perusio, qui immediate est de
228 Perusio, cũ † dictio, de, denotet casum pximã & immediatam
vt per Bal. in l. non dubium. C. de legi. sed quando quis ratione
domicilij dicitur Perusinus, stat remotiue, qa tunc est necesse
sibi ciuilitatem concedi, vt per Bar. in l. 1. ff. ad municip. & per
Paul. de Cast. in l. si possessori. §. ait senatus. ff. de pet. hered.
Sed ad istud dici potest, quod tex in d. l. 1. in fi. dixit. his tantum
permittitur, qui eiusdem sunt prouinciӕ. et taxatiue loquitur,
229 et sic nõ solũ per genitiuũ, † sed etiã per taxatiuã, quę excludit
aliũ casum. vt est tex. cum glo. in l. 1. C. de pat. qui fi. distr. et
sic includebãtur qui erãt naturaliter ex prouincia. & ideo talis
expssio fuit necessaria. s. de illis qui habebãt domiciliũ, ad tollendam
dubitationem, quӕ oriri potuisset. Sed huic considerationi
obstat, licet addatur taxatiua, tñ non excludit casum similem
tex. cũ gl. in l. ob ęs. C. de pręd. min. & sic debebat etiã in-
230 cludere qui habebant domiciliũ. † Ad illud dici potest, quod
tex. in d. l. ob ęs licet dicat ob ęs alienum tñ causa cognita &c.
dicta taxatiua referri debet ibi causa cognita tñ, & non ad ęs
alienũ qa res minoris nõ põt alienari sine decreto, vt in rub. ff.
de re. cur. & ibi in nigro, & si hoc modo intelligatur nihil facit
&c. Vel & secũdo rñdeo ad d. l. 1. in fi. quod ibi nomẽ pũncialis.
cap. ẽ p eo q nat' est ex pũncia. cũ sit ex manifesta intẽtione

ne iurisconsulti,ex quo de eo ponit,qui ibi domicilium impo-
suit, ideo nõ continetur ex quo fuit expressum, alias bene con
tineretur l.prouinciales. ff. de verb. sig. cum sub vna determi-
natione ibi positi sint.arg.l.nam hoc iure.ff.de vulg.& pup. &
231 maxime quia † quem esse ciuem ex priuilegio proprie dici-
mus esse ciuem,cum sumus in his quæ iuris sunt,vt per Bar.in
l.si maritus.§.legis Iuliæ. ff. de adul.& in l. si is qui pro empto-
232 re.ff. de vsucap. & in consi.63.incipien. punctus talis. † Præte-
rea prouincialis est generale nomen. & tunc comprehendit
prouinciales vtroque modo.d.l. prouinciales. & ideo dicta al-
233 ternatiua non habebit obstare.† quia quãdo alternatiua poni-
tur inter totũ & partẽ,& inter genus & speciẽ,nõ discernit, vt
per Bart.in l.1.col.2.ff.de re.dub,sed in l.1.§.fi.ponit inter totũ
234 & partẽ seu inter genus & speciẽ. & sic nõ obstabit. † Nec ob.
illud de dictione, de, qa semper nõ denotat causam proximã.
l.si finita.§.1. ff. de dãn.infec.in fi, ibi, de eo opere sic accipere
debemus,de eo dãno,qđ ex opere fit. & sic dãnum futurũ. &
ideo denotat causam remotã,vt ibi no. Bar. Sed ad istud potest
rñderi,qa ille tex.loquĩ in edicto de dãno infecto, qa aliter nõ
põt intelligi,nisi de dãno futuro regulariter l.2. ff. de dam.inf.
Præterea licet ibi in illo casu denotet causam proximam, pro-
pter hoc nõ sequtur,ꝙ in alio casu. s. de eo qui habet domiciliũ
nõ sit vere ꝓuincialis,quia vt dictũ est, ꝓuincialis vere dicitur.
235 † Vnde potest dici, ꝙ non est differentia,qa dicere,tu es Peru-
sinus,tũc denotam° originẽ & domiciliũ,& eodẽ modo de Pe
rusio.d.l.ꝓuinciales. cum istud sit iuris ciuilis & ex eius dispo-
sitione.§.singulorũ.institu.de rer.diuis. iuncta. l. nam & ciuili.
236 ff.de his q sunt sui vel alie.quia † ex iuris ciuilis dispositione ci-
ues fiunt origine,dignitate,& adoptione.l.ciues.C. de incolis.
libro decimo. & sic omnes sunt ciues ciuiliter & proprie vt p
Bartol.in consi.62.incip.punctus talis est,& ibi dixit,ciuem es-
se nõ est actus naturalis,qa eo iure naturali non erat ciuitas, &
nascendo nõ nascebatur ciuis,& ideo ex constitutione iuris ci-
uilis,vt late per eũ in d.consilio, & istud satis est de intentione
iurisconsul.in l.prouinciales.ff.de verborum significationem.
Ex his apparet, quod illa opinio antiquorũ, de qua in l. si pos-
sessor.§.ait senatus. ff. de pe. hære.non est vera.inquantum di-
cunt quod plus est dicere de Perusio, quam Perusinum prout
dicimus ex bonis quoniam plus est quàm dicere in bonis. §.fi.
insti.vi bo.rap.& plus est dicere ex hæreditate, quam res hære-
237 ditarias.† quia dictio ex non distat a dictione, de, vt no.in l.ex
hoc iure. ff. de iustit. & iur. & in l.non dubium. C. de legi. &
plus est ergo habere originem.quam domicilium,& sic deno-
tat causam proximam & immediatam. Considera illud quod
dicitur de bonis, & in bonis, quia in illis damus naturalem si-
gnificationem l.bonorũ. ff. de ver.sig.& ista est secundum fa-
238 ctum ideo &c.† Nec præmissis obstat,si diceres falsum esse di-
cere, eum qui habet domicilium proprie prouincialem esse,
cum tex.in d. l.prouinciales videatur sentire magis improprie
esse cum dicat, accipere, quod verbum denotat interpretatio-
nem & extensionem.insti.de leg.patro.tute.& insti.de leg.pa-
239 ren. tute.cum ibi no. & sic improprie &c. † quia hoc non est
verum,quia vt dictum est, sumus in his quæ iuris sunt, etiam
si exprimantur per verba quæ importarent fictionẽ & impro-
prietatẽ,tamen isto casu damus proprietatem,vt per Bar.in l.si
maritus.§.legis Iuliæ.ff.de adult.& l.si is qui pro emptore.ff.de
vsucap. Et in d.l.prouinciales. sumus in his quæ sunt iuris.l.ex
hoc iure.ff.de iust.& iur.Bar.in d.cõsi.62. & erit proprie & iõ
tex.in d. l. prouinciales dixit illos prouinciales non esse,qui ex
prouincia oriundi sunt quatenus darent secundum opinionẽ
quorundam quod ibi nõ esset taxatiua duntaxat.& sic impro-
prie erunt prouinciales,qui ex ea oriundi sunt. Sed hoc nõ ad-
mitterem,quia communis litera est cum taxatiua. Sed aduer-
240 t. † quia Alci. in d. l. prouinciales intelligit illum text. in illis
verbis oriundi &c.respectu originis maiorum suorum,& non
quoad ortũ suriptius.& ita Valla.c.157. in lib.elegantiarũ &c.
quia oriundus sequitur patris familiam,non tamen habet no-
men eius patriæ,si aliunde posuisset domicilium,& liberos su-
241 scepisset.l.assumptio.§.filijs.ff.ad Mun.† Sed hæc sua conside-
ratio destruitur, quia immo oriundi etiã dicũtur quoad suum
ortũ,vt est tex.in l.assumptio.in prin.cum gl. ff.ad Mun.& est
tex.expressus in §.si qs igitur.ĩ auth.quib.mod.natu,effi.sui.&
ita capitur apud legistas. & nõ debet fieri interpratio secundũ
242 grammaticos & oratores, † quia ius ciuile de illis differentijs
non curat,sed solũ cõsiderat,vbi possit effectus iuris resultare
imò plerũq; facit interpretationes contra grãmaticos, vt pa-
tet inst.de liber.in prin.vbi voluit libertinũ esse,qui ex seruitu-
te manumissus est,at grãmatici volũt manumissum libertum
esse, & qui ex eo nascitur libertinũ esse,at iuristæ ingenuũ esse
insti.de ingenu.in prin.iunct.insti. de liber.in prin.ibi,libertini
qui desierũt esse serui,& sic de alijs pluribus.Docto.autem as-
sũt pta occasione intrãt in represaliarum materiã & licet ma-
teria sit satis impertinẽs, vt etiã Alex.hic attestatur, tamen ex
quo doc.eã cõiter ponũt,ego eam ponã.cũ cõmunis error fa-

ciat ius l. Barbarius.ff.de offi.præto. Sed antequã deueniam ad
243 materiam represaliarũ † sciendũ est.qđ represaliæ cõceduntur
propter iustitiam denegatam,aut quid simile.c.cũs nr̃ 23.q.1.
& per Bal.in c.1.de mili. vassal.qui contumax est in vrbibus seu.per
244 illum tex.immo in c.olim.de rest.spo.† Et in ista materia pro-
cedam per viam cõclusionum. Prima ergo sit cõclusio,quod
represaliæ concessę contra Perusinos poterunt exerceri con-
tra Perusinos nomine appellatiuo,vt hic per Bar.per text.in c.
1.de sponsa. Sed contra prædicta facit,quod voluit Bar.in trac.
represaliarum in 2. q.7. q. princ. & Imol. hic quia licet quis sit
Perusinus noĩe appellatiuo, non poterunt contra eum repre-
saliæ exerceri quando alibi habitaret, nec Perusij subiret one-
ribus per se neq; per aliũ. n.l.sed reprobari.§.amplius.ff.de ex-
cu.tut.& videtur esse casum secundum Bar.in d.trac.in l.cum
simus.C.de agri.& censi.lib.11.& sic non erit semper verum,
quod represaliæ possint exerceri contra Perusinum nomine
appellatiuo &c.Secundo facit, ponamus Perusinum nomine
appellatiuo habitare in loco a quo represaliæ emanarũt, certe
iste nõ poterit capi,vt per Alex hic,& Barto.in trac.represa.in
3.q.7.q.prin. Are.in l.2.col.6.ff de verbo.obl.& sic apparet ve-
rum non esse represalias exerceri posse contra Perusinũ nomi
ne appellatiuo.Sed est aduertendum,qa Bar.hic se remittit ad
dicta per eum in l.prouinciales.ff.de verb.sig.& ibi dixit,quod
intendebat facere vnũ tractatũ in materia represaliarũ, quod
stabit ad ibi dicta, & dicta Bar.in lecturis nõ erunt approbata,
nisi inquantũ idẽ dicat in d.tráct. & sic eius dicta debent decla
245 rari prout in dicto tractatu. † Ex supra deductis habes, quod
represaliæ concessæ cõtra Perusinos exerceri poterunt ꝯ Peru
sinum, q domiciliũ alibi habet, si p se vel aliũ subiret munera
Perusij, vt supra fuit deductum & ista videtur communis. Et
primo pro ista opinione facit text.in l.cũ scimus. C. de agri. &
cẽsi.lib.11.vbi si fili° ascriptitij esset absens.& se habuerit in li-
bera cõuersatione lõgissimo tẽpore,liber nõ efficiẽ, ex quo age
bat operas Coloniæ per aliũ eiusdẽ corporis, vel p patrem, aut
fratrem, vel cognatos, cũ quodãmodo pars corporis eius per
cognationẽ in fundo remanebat,& sic habeẽ ꝓ præsente & nõ
distat ab eis,qui præsentes sunt. eodẽ modo in casu nostro, qñ
qs per aliũ muneribus subiiciebaẽ, cẽ nõ distare ab alijs qui de
præsenti sunt Perusij. & etiã hoc põt probari in d.l. sed repro-
bari.§.amplius. ff. de excu.tut. Sed Soci. hic dicit illud fortan
verum, quãdo illi q subijciebãtur oneribus,habebãt bona cõ-
munia,& dicit hoc esse de mente gl.in d.l.cum scimus.in vers.
in fundo.& Bar.in cõsi 172.inc.dubia occurrentia. facit quod
habetur per Anch.in consi.302.col.2.in versi.quoad primum
q cõcludit,si sunt duo,q habent cõmune patrimoniũ,& vnus
negotietur in mercantijs,alius nõ, tamẽ ex quo cõferebant in
cõmuni,erit societas bonorũ.sed si aliqui de cognatione præsti
tissent onera, & nõ esset cõe patrimoniũ isto casu onera ab ipso
ꝑstita nõ dicerenẽ ab illo absente ꝑstita,cũ non dicãtur ꝑstita a
tota cognatione,& sic dicit soluere qđ ipse,& nõ qđ alij debẽt
secundũ qđ habeẽ in l.rescripto.§.fi.ff.ad Mu.& hono.& Bar.
in l.1.C.de Mun. in quo loc. libr.10. & sic ille soluens nõ diciẽ
soluere per aliũ qui nõ soluit. sed in casu d. l. cũ scimus. opere
debebanẽ tanquã ab vno corpore censitorum,& ideo determi
natur,qđ si a patre cẽsitoriũ præstite fuissent,ius domini in oĩ-
bus cõseruatur,qa erat on° cõe oĩb°.& iõ si ꝑstite fuerũt a pr̃e,
ab oĩb° ꝑstite dicunẽ.& est casus separat° a q. nr̃a. Sed ad istud
dici põt,quia & si cõe patrimoniũ nõ haberent,ex quo tamẽ
per alios de cognatione aut per fratres inseruiebat, adhuc ob-
strictus esset,licet absens esset,& ita Ful.in cõsi.102,cui cõsilio
se subscripserũt quã plures doc.videlicet.d. Zibolus de caute-
lis de Cremona.d.Barth.de Salyc.Flo.de S.Petr.Pet.de Anch.
Ant.de Bu. oẽs doc. Bonoñ. Franc. de Zaba. & Fantinus dan-
dolo de Venetijs, vt cõstat in subscriptione dicti consilij Fulg.
& sic iste est cõis intellect° ad illũ tex. & hoc etiã est de mente
Pau.de Ca.ĩ cõs.8.col.6.in 1.vol.& sic adhuc repsaliæ poterũt
exerceri cõtra Perusinum, q Perusij nõ habitat,ex quo fratres
& cognati præstat onera,& sic p eos subijciẽ oneri°, & cẽsẽẽ
vt vna persona,& representãt vnam personam.Bar.& doc.in l.
si cognati.in fi.ff.de reb.dub. & ideo tex. in d.l.cũ scimus.dicit,
pars quodammodo corporis. Sed istud videtur confundi per
tex.in l.multis rationib°.C.de lib.cau.vbi si habeo fratrẽ seruũ
ꝓpter hoc nõ ꝓbaẽ ꝙ ego sim seru°, ut si habeo fratrem libe-
rũ,ex hoc nõ probaẽ me liberũ esse. Ad istud põt rñderi,quod
in casu.d.l.multis eramus in dubio,qa a principio non consta-
bat de statu eius vel liberum vel seruum esse.& ideo nimirum
246 si eo modo non probatur.† ideo ex diuersis non fit probatio.l.
neq; natales.C.de proba.sed in d. l. cum scimus eramus in ca-
su claro a principio,qa erat ascriptitius, ideo illud ius in esse de
ductũ cõseruaẽ.l.patre furioso.ff.de his q sunt sui vel alie.iu. &
ideo gl.in d.l.cũ scim° nõ est vera,inquãtũ intelligit illũ tex.in
casu,qñ habebãt cõe patrimoniũ p tex.in d.l.multis, qui nihil
probat. Præterea ex alio vr̃ ꝙ communis intellectus ad. d.l. cũ
scimus.non procederet p.tex.in l.eum qui. C. de fund. rei pri.

libr. 11. vbi ille qui inseruiuit collegio vel alijs corporibus per annos. 30. priuat dominiũ a iure suo, & ab omni iure dominus erit exclusus, & sic apparet satis esse, qđ per illud spacium tpis absens fuisset, & ideo talis absens qui in alia ciuitate reperitur
247 capi non poterit ex causa represaliarum, ideo. † Ad illud dici potest, vt per gloss. ibi in d. l. cum scimus, quod ibi non interuenebat per alios de cognatione, vel alijs modis, vt per glo. in d. l. cum scimus, quia quando sunt plures, separari non possunt, & sunt indiuidui ex iuris dispositione. l. quemadmodum. C. de agri. & censi. lib. 11. Sed ad illud potest responderi, quia tex. in d. l. cum qui simpliciter loquitur, quod seruiret per illos de cognatione vel per alios vel ne, non cõstat in illo tex. ideo &c. nisi diceres potest intelligi sm̃ l. cum scimus. ex quo text. in d. l. cũ qui simplr̃ loquit. ideo &c. Vel põt dici, qđ in casu. d. l. cũ q. nõ seruiebat q̃ narrant in d. l. cũ scimus & ideo nimirũ si in casu d. l. cũ qui praeterea praescriptione lõgissimi temporis. gl. in l. quemadmodum. ad fi. C. de agri. & censi. lib. 11. Praeterea & alio modo Soc. hic respondet qđ in casu. d. l. cũ scimus agebatur de iure suo cõseruando. qđ esset secus, si ageretur de iure nouo acquirẽdo. hęc enim diuersa sunt, vt per Bar. in l. quia personale. ff. eo. l. patre furioso ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. Sed istud nihil est, quia hic nullo modo tractatur de iure de nouo acquirendo, immo de acquisito conseruando, licet alibi habitet, tamen ex quo in loco originis onera supportat per se vel per aliũ. & sic de iure originis cõseruando. & ideo illud nouum ius nõ põt considerari respectu eius, qui vult represalias exercere, sed se fundat in iure qđ est, cũ adhuc nõ sit exclusus a
248 loco originis. Secundo facit. l. eo & reprobari. §. amplius. ff. de excu. tut. ibi, si enim existens Comeus in Cesarea doceat, aut medicatur, apud Comenses immunitatem non habet. & ibi, alibi habitat, tamẽ adhuc in loco originis subijcitur oneribus, & id ex alio nõ est, q̃ quia p alium ibi onera supportabat, & sic adhuc originẽ retinet. l. 1. C. de mu. & orig. lib. 10. & iõ represalię ꝯ illũ exerceri poterunt, licet alibi habitet. Sed ad istud põt rñderi, dicere, ꝙ ibi subijciebatur oneribus p aliũ, est maxima diuinatio, cũ de huiusmodi nõ loquaẽ, sed simpliciter. l. in fraudem. ff. de mil. testa. & l. 1. ff. de aleę lus. & licet alibi habitet, nõ
249 habebit excusationẽ a tutela in sua ppria patria. † quia propria volũtate nõ põt originẽ propriam mutare, licet alibi habitet. tex. in l. 1. iuncta l. originẽ propriã. C. de mu. & ori. lib. 10. & sic muneribus & oneribus grauabit in vtroq; loco vt in d. ll. iũcta l. si in patria. C. de incol. lib. 10. Ex his apparet, licet alibi habitaret, propter hoc non erit exemptus, quin dicatur ciuis illius ciuitatis vbi originem traxit, & ibi oneribus subijcitur. Ex prae-
250 missis etiã apparet illã opinio. † falsam esse, de qua per Bartol. in trac. represal. in 2. q. 7. q. prin. Imo. hic quae est cõiter approbata hic per doc. in l. 2. in prin. ff. de ver. ob. inquãtũ concludũt qđ si represalię essent ꝯcessę ꝯ Perusinos, exerceri nõ potuissent ꝯ illũ q alibi habitaret, si non subijceretur oneribus per se aut per alium. Nec ob. si diceres municeps est improprie ciuis. l. 1. ff. ad Muni. ibi, proprie quidem municeps appellatur muneris particeps. & ppterea ex quo nõ subijcitur muneribus, ideo &c.
251 † Sed ad illud respõderi potest, quia municeps est nomen generis, vt p gl. ĩ rub. C. de mu. & orig. lib. 10. & ideo si municeps capitur p eo q est muneris pticeps tũc erit sm̃ spẽm, scilicet si capiẽ municeps in genere, tũc ẽt capiẽ pro eo q nõ est muneris
252 particeps. & ideo si simpliciter poniẽ, vtroq; mõ intelligiẽ † vt dicim' in donatione, qa si illud verbũ simpliciter proferẽ, tunc omnes donationes cõprehẽduntẽ ẽt causa mortis l. alienatũ. §. 1. ff. de verb. sign. & tñ donatio cã mor. a donatione inter viuos differt. l. 1. ff. de donã. inst. de dona. in prin. & §. 1. facit etiã tex. in l. cũ lege. ff. de testa. vbi intestabilis ille dicitur, qui non potest facere testamẽtũ, & qui nõ põt esse testis, & facit. l. 1. & 2. ff. de adopti. & ideo si represalę conceduntur cõtra Perusinos, habebũt locũ etiã ꝯtra illos q muneribus nõ subijciũtur, & hoc apparet in d. l. 1. ff. ad Mun. ibi, vt puta Campanos Puteolanos,
253 & sic simpliciter sumẽdo. † Imò põt etiam dici, quod municipes etiã pprie dicunẽ, q etiã nõ subijciunẽ muneribus vt voluit gl. in rub. C. de Mu. & orig. Sed istud videtur cõfundi per tex. in l. 1. ff. ad mu. ibi, sed nunc abusiue & sic improprie. Sed ad istud põt respõderi, qđ ibi abusiue põt hoc mõ intelligi, qđ dr̃ abusiue eo respectu, ex quo erãt municipes q munerũ pticipes erant, & sic respectu illius interpretationis, nõ tñ qđ tunc sint improprie, vt satis est de mente gl. in rub. C. de mu. & orig. lib. 10. Vel põt dici abusiue, id est ab vsu, & istud dependet ab illa
254 difficultate, † an communis vsus loquendi det proprietatem. Bart. in rub. ff. col. 2. in illo articulo, quãdo qs dicatur artifex, dixit proprie artificem esse, qui est secũdũ cõem vsum loquẽdi. Dixit Barto. cõtrariũ in l. oẽs populi. ff. de insti. & iure. & dixi in rubr. ff. de oper. no. nunc. & ibi in anno futuro de veritate videbis, quia faciã illã imprimere. † Ex pręmissis apparet opinio-
255 nem Alexan. hic veriorẽ esse, inquantũ vult, licet non subijcatur muneribus, ciuẽ dici, licet. d. l. 1. ad Mu. nõ sit proprie municeps, erit tamen ciuis proprie l. ciues. vbi exprimitur per verbum est. C. de incol. lib. 10. ibi, ciues quidẽ origo manumissio electio facit. & sic sumus in casu. vbi lex nõ fingit, sed vere disponit cũ simus in his q̃ iuris sunt, quia quẽ ciuẽ esse iuris est l.
256 nam & ciuiũ. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. † sed in his quae iuris sunt, lex vere disponit, licet loquatur per verba quae fictionem important, vt per Bar. in l. si maritus. §. legis Iul. ff. de adulte. Sed contra praemissa facit, nam vt sit ciuis, est necesse quod sit particeps munerum cum de eius essentia sit, vt participet de muneribus, vt hic per Soc. & per Bald. in l. quod fauore. C. de legi. vbi dixit, qui nõ põt participare de eo quod est supremę ciuilitatis, ciuis proprie dici nõ põt, & ideõ ꝯ cũ repsa-
257 lię exerceri non poterũt. † Sed ad illud rñderi potest id verum nõ esse, quia ꝙ supportet munera, est vt sit municeps, scilicet illud non requiritur ad hoc vt sit ciuis, vt satis clare apparet in l. ciues. C. de incol. lib. 10. vbi dt, quae faciunt ciuẽ, nec constat, qđ illa qualitas participationis muneris faciat ciuẽ, vel non faciat nã videmus furtũ in gñe. l. 1. ff. de fur. in prin. & tñ est duplex furtũ s. manifestum & non manifestũ, tamen illa qualitas non alterat quin in vtroq; casu nõ sit furtũ proprie. d. l. 1. in diffinitione. iuncto. §. 1. & §. furtorũ. instit. de obli. quę ex delic. iũcto. §. in duplũ. & §. quadrupli. institu. de acti. & sic illa qualitas, muneris particeps, non alterat, quin adhuc sit ciuis ille, qui
258 non participat de muneribus, & eo maxime, † quia damus quod represaliae sunt concessae contra Perusinos sine aliqua qualitate, tunc indistincte debet intelligi de quocunque Perusino, sed si aliqua qualitas erit expressa, illi qualitati erit standum, vt per Roma. in consi. 9 & per Bartol. in consi. 117. l. alienatum. §. 1. ff. de verbo. signi. iuncta. l. vbi ita donatur. ff. de do. causa mor. l. habebat. ff. de instit. Ex praemissis apparet non ob-
259 stare, † quod materia represaliarũ sit odiosa, ideo restringenda, vt per Ioan. And. in addi. spec. in rub. de iniu. & dam. dat. immo contra ius diuinum & naturalem ęquitatem, & cõtra ius canonicũ & ciuile, & ab eo interdictę sunt, vt patet in authen. ne fiãt pigno. C. ne vxor pro ma. C. ne filius pro patre. & l. 1. C. vt nul. ex vica. & c. 1. de iniur. in 6. in quibus probatur aliũ pro alio non teneri, & ideo dictę represalię exerceri non poterunt contra Perusinum, qui alibi habitat, & muneribus Perusij nõ subijcitur, quia licet muneribus non subijciatur in loco origi-
260 nis, † eam tamen mutare nõ potest, & lex resistit mutationi. l. originẽ. C. de mu. & orig. lib. 10. ibi, originẽ ppriam neminem posse &c. & sic illud posse est cũ negatiua, quo casu damus resistentiam legis, vt per Bartol. in l. vbi lex. colũ. 3. & in l. si seruus in l. 10. ff. de fideicõ. & dixi in l. nemo potest. ff. de lega. 1. q̃ est impressa in titulatione. Ioan. de Hanniba. propter incuriam impressoris cum deberet dici Ioan. Hannibal, de canonicis, vt ibi patet in 4. col. in fin. & ideo ratione originis subijcitur oneribus Perusi. l. 1. C. de mu. & orig. lib. 10. facit l. assumptio. ff. ad Muni. iuncta l. ciues. C. de incol. lib. 10. & si vellet illã mutare, in ea requireretur authoritas superioris, vt per Bar. in l. assumptio. ff. ad Muni. Praeterea considera ad confirmationem prae-
261 dictorum. † nam ciuis fit adoptione l. ciues. C. de incol. lib. 10. tamen adoptio non remouet ius originis, quia adhuc dictus adoptiuus debet subire onera & munera in loco originis, & in loco assumpto ciuitatis per adoptionem l. ordinem. §. fi. ff. ad Muni. quae origo immutari non potest sine consensu ciuitatis originis, vt per Bartol. in d. l. assumptio. in princ. alias diceretur ciuitatem eludere. l. fi. C. de Muni. & orig. lib. 10. Ex his satis clare habes, quod represalię exequi poterunt contra Perusinum, qui alibi habitaret, licet muneribus Perusij non subijce-
262 retur, quia est Perusinus & proprie. † Et retenta illa opinione, quod suo facto originem mutare non possit erit limitanda, vt hic per Soci. locum non habere, quando quis de loco subdito ad ciuitatem nominãtem se transtulisset. & ita dicit secõ suluisse. & p ista opinione facit, nã si aliter diceretur, iste rema-
263 neret subdit' loco originis, & fieret ciuis loci dominantis. † & sic in eodem subiecto duę qualitates contrarię concurrerent, quod esse non potest l. 1. C. de furt. Pau. de Cast. in l. 1. §. post. ff. de ope. no. nuncia. l. cũ qui ędes. ff. de vsuca. l. si vt certo §. duo-
264 bus vehiculum. ff. loca. l. ius nostrum. ff. de reg. iur. † Sed aduerte quia istud non est verum & est contra text. in l. fi. C. de mu. & orig. lib. 10. ibi, si qs vel ex maiore vel ex minore ciuitate originem ducit, si eãdem euitare studet, & ad alienam se ciuitatẽ incolatus occasione contulerit, q & super hoc vel preces dare tentauerit, vel qualibet fraude nisi, vt originem proprię ciuitatis eludat, duarum ciuitatũ onera decurionatus sustineat, in vna voluntarie, & in alia originis gratia. & sic non est vis aut ad maiorem vel minorem ciuitatem se transferat, quia omnino
265 idem est ac ad aliam ciuitatem se transtulisset. † & considera quod maior ciuitas dicitur, quae ministrat, minor cui ministratur. c. diaconi sunt. 93 distin. ibi, qa scriptum est, maior est, qui ministrat, quam cui ministratur &c. & postea tex. in d. l. fi. dicit, & ad alienam, per copulam cũ dictione, ad, ideo copulat & in-
266 cludit, † cum dictio, ad, stet inclusiue. glo. in l. fin. in ver. vsque ad omnes. ff. de senato. & l. post duos. C. de aduo. diuer. iudi. &

magis clare in l. non putabam. la 2. ff. de condit. & demon. & l.
ad veteran. ff. ad l. Fal. & sic copulat & includit præcedentia. &
sic ibi est tex. quod licet se transtulisset ad ciuitatem dominã-
tem, propter hoc non liberatur a ciuitate subdita, & sic ex illo
tex. confunditur opinio prædictorum, alias hic Bononiæ in cir
culis deducebam illum text. hoc modo, & non habui aliquod
267 responsum, nisi qa negatus fuit mihi ille tex. hoc dicere. † Nec
obstat illud, quod essent duo subiecta cõtraria, quia licet ad su-
periorem ciuitatem transeat, non cõsideratur vt superior, sed
de per se, quia tanquam singuli non sunt domini, sed tanq̃ vni-
uersi sunt domini. l. in tãtum. ff. de rerum diui. l. sed & si. §. qui
manumittuntur. ff. de in ius vocã. & ideo si considerant vt sin-
guli, non erunt duo contraria in eodẽ subiecto. arg. d. §. qui in-
iuriarum. & c. episcopus. lo 2, §. qui manumittuntur. 12. q. 2. ar.
tex. & ibi no. in l. si municeps. ff. quod cuiusq; vni. nom. Et inci-
denter volo, quod no. vnum per tex. in d. §. qui manumittunt.
contra doc. de collegio Bonoñ. qui se asserunt æquites, & insi-
gnia equitum ferunt, ꝙ non possunt, cum sint ęquites per vni-
uersitatem, ita quod qñ incedũt collegialiter, bene erunt æqui
tes, alias non. vide de hoc Io. And. in regula, priuilegia. in mer-
curialibus, ad ibi dicta te remitto, & ad Abb. in c. cum capella.
& in cap. qeoniam. de priuileg. quia non determino. Præterea
potest responderi illud fieri ratione elusionis. d. l. fi. C. de mu. &
268 orig. † Secundo facit secundum Soci. hic tex. in l. eius. § Celsus.
ff. ad Muni. cum gl. vbi probatur quem esse posse sine domici-
lio, vt quia locus originis casmate perijt, vel captus est a sarace-
nis, eodem modo si captus esset a domino, qui superiorem nõ
recognosceret secundum Soci. vt per Bar. in d. §. Celsus, & per
Bart. in l. hostes. in fi. ff. de cap. & post. reuers. Sed dici potest il-
lud esse, quia ita de facto euenisset, quod alias esset secus. l. cum
loca. ff. de relig. & sumpt. fun. & hoc apparet in d. §. Celsus. ibi,
quemadmodum difficile est sine domicilio quẽquam esse. &
magis difficile sine origine esse. l. origine. & l. fi. C. de muni. &
orig. lib. 10. & l. assumptio. in prin. ff. ad Munic. Preterea illa de-
claratio glo. & Bar. est contra illum tex. qui considerat de iure,
quomodo quis possit esse sine domicilio, dicit, domicilio reli-
cto, quia quis potest ex voluntate domicilium relinquere, vt p
Bar. in d. l. assumptio. in prin. quod non contingit in origine, vt
dictum est, quia domicilium relinquere & in alio loco ponere
illud est de facto, tunc cessat dispositio iuris. argumento text.
cum glo. in §. fin. instit. de libert. & sic satis clare apparet, quod
communis cõclusio non est vera. quæ singula tene mẽti, quia
269 alij non aduertunt. † Tertia conclusio, quod represaliç conces-
se contra Perusinos non comprehendunt habitantes in loco,
a quo represaliæ emanarunt, vt per Bar. in tract. represa. in 3. q.
7. q princ Imo. & Alexan. hic. Bar. in l. prouinciales. ff. de verb.
270 signifi. † Et pro ista opinione facit, nam quando ciuitas conce-
dit aliquid alicui, cõcessum intelligitur, ne contra eam vtatur.
l. in fraudem. §. neq; instrumenta. ff. de iur. fisc. vbi si fiscus edit
instrumenta, inest conditio, ne is, cui describendi sit potestas,
aduersus se vel rempublicam his actis vtatur. l. si peculium. §.
si seruus. ff. de pecu. leg. sed si capi posset, qui habitaret in ciui-
tate, a qua represaliæ concessę sunt, diceretur ciuitas contra se
concessisse quod non est dicendum, ex quo ratione domicilij
iste sit ciuis illius loci. d. l. ciues. C. de incol. & l. 1. C. de Muni. &
orig. Sed ad istud potest responderi, id verum esse, vti nõ posse
71 contra ciuitatem, propter illã regulam † beneficium quod ha-
bes propter me, vti non poteris contra me. l. amicissimos. §. 1.
secundum vnũ intellectum. ff. de excus. tut. sed quod nõ possit
vti contra personam singularẽ, istud potest negari per d. l. sed
& si. §. qui manumittuntur. de in ius vo. cũ alijs alleg. ıtis. & l.
in tantũ. §. 1. ff. de re. diui. nam videmus mulierẽ priuilegiatam
propter vtilitatẽ publicam liberorũ, vt in l. 1. ff. eo. & tñ exercet
priuilegium contra liberos. l. assiduis. C. qui po. in pig. ha. & ita
2 Bald. in l. amicissimos. §. 1. ff. de excus. tut. † facit, nam videmus
vbi iniuria illata est alicui subdito ciuitatis, tunc dicta ciuitas
actionem iniuriarum non habet, nisi dicta iniuria sit facta ani-
mo iniuriãdi ciuitatẽ, vt per Iac. de S. Georgio in tract. de roy-
dis seu operis. col. 4. per tex. in c. si & si pignorationis. de iniu. in
6. & Bar. in l. 1. §. idem ait. ff. de iniu. arg. tex. in l. item apud La-
beonem. §. pe. ff. de iniu. Nec obstat. l. si peculium. §. pe. ff. de pe
cu. leg. quia loquitur, qñ fieret contra illum, qui in specie con-
cessit, quod non est in casu nostro. † Sed contra prædicta facit,
quia mens concedentis est attendenda. l. nec auus. C. de eman.
libe. & l. impubere. ff. de admi. tut. & d. l. si peculiũ. §. pen. & l. 2.
C. cõia de leg. sed in casu nostro mẽs concedẽtis est suos sub-
ditos locupletes habere, quia in hoc versatur interesse reipubli
cæ. §. fin. instit. de his qui sunt sui vel alie. iur. & l. 2. ff. de his qui
sunt sui vel alie. iur. & ideo isto respectu aliquo modo capi nõ
poterit &c. Sed potest dici, ex quo sumus in delictis, tale inter-
esse non consideratur. facit tex. in l. bona fides. ff. deposi. & re-
presaliç cõceduntur propter iustitiam denegatam, vt dictum
est. † Nec ob. ꝙ in vtroq; casu militet interesse reipublicæ tam
ex parte eius cui concessę sunt represaliæ, q̃ ex parte eius, qui
habitat in loco, vbi represaliæ sunt concessę, & ideo erit fauen-
dũ illi, cui represaliæ sunt cõcessę qa ex parte eius damus odiũ,
cum talis cõcessio sit odiosa. Bar. in l. si quis decurio. C. de fal.
Anch. in c. canonum statuta. de consti. & c. 1. de iniu. in 6. & ex
parte eius qui in loco habitat, est fauor & ideo virtute illius re-
gulæ. odia restringenda fauores aũt ampliãdi, de qua in c. odia.
de reg. iur. in 6. & l. cum quidã. ff. de lib. & posth. non poterunt
exerceri ꝯ habitantem in illo loco a quo dictæ represaliæ ema
narunt. Sed dici põt illud interesse publicũ esse secundario, &
non principaliter, vt no. in §. fi. insti. de his q sunt sui vel alie. iur.
Nec consideratio odij aliquid facit, quia ex quo cõstat iustitiã
denegatã, tunc dispositio suũ effectũ debet obtinere. ar. l. respi-
ciendũ. ff. de pen. & Dyn. in d. c. odia. ex quo valet talis ꝯcessio,
vt pro alio quis teneatur, vt per Decium in l. nõ debet alteri. &
ibi apostilator. ff. de reg. iur. licet ꝯrium videatur velle Albe. in
275 c. nõ debet. de reg. iur. in 6. † Secundo ex quo iste Perusinus ha
bet domiciliũ in loco, a quo emanauerunt represaliæ, & sic est
de corpore ciuitatis, a qua represaliæ emanarunt l. 1. C. de mu.
& orig. & sic est par affectio in isto, prout est in alijs habitanti-
bus & originarijs, tunc non præsumitur concessisse represalias
ꝯ eum pro alio. ar. l. non solum. §. 1. ff. de rit. nup. & l. qui duo. ff.
de proc. & l. duo sunt Titij. ff. de testa. tutel. & propterea qđ est
est verisile in ipso concedente intelligitur. l. obligatione. ff. de
pig. facit tex. in l. scire oportet. §. aliud. ff. de excus. tut. & eo ma
xime qa si de isto casu cogitasset, id expressisset, cũ sit verisile.
arg. l. tale pactũ. §. fi. ff. de pact. & ideo habet pro expresso. d. ll.
quia verisilis mens ẽt intelligitur ꝯ se. l. amicissimos. §. fi. ff. de
excu. tut. & l. assiduis. C. qui po. in pig. hab. In ꝯrium facit, nam
dñs potest petere, vt vsufructuario denegetur ius vtendi pro-
pter eius contumaciam, & sic ratione iuris, quod habet. l. hoc
amplius. §. fi. iuncta l. seq. ff. de dam. infec. & ita in casu nostro
iste poterit capi pp ius qđ in eo habet ciuitas, ꝯ quam represa-
liæ concessę fuerunt, licet ciuitas a qua represaliæ emanassent,
in eo ius haberet. l. 1. & fi. C. de mu. & orig. Sed ad illud rñderi
põt ex his quę s. dicta sunt. vel põt dici, illud procedere, qñ fuit
petitum in specie, sed non in genere. sed in casu nostro fuit peti
tũ in genere, ideo nõ est verisimile qđ hoc concedens sensisset
276 rõne sui interesse, qđ in eo hẽt, vel a verisimili mẽte, † cũ in ge-
nerali cõcessione non veniat quod verisimiliter in specie non
concessisset. l. obligatione. ff. de pig. c. cũ in genera l. de offi. iu-
277 di. & c. 2. de pe. & remi. Secundo facit, ponamus. † ꝙ ille qui ha-
bitat in loco, a quo represaliæ emanarunt, ex maiori parte tem
poris habitaret in ciuitate, ꝯ quam represaliæ emanarunt. tunc
videtur dicendum capi posse. arg. tex. in l. cũ de lanionis. §. Sabi
nus. ff. de fund. instru. vbi si legatũ factum sit de fundo, veniunt
ea, quæ solita sunt in eo esse, & quæ ex maiori parte tẽporis mo
rant, & sic ibi quæ solite, & quæ ex maiori parte anni, æquiparã
tur. ar. tex. in l. assumptio. in princ. ff. ad Mu. & ita erit in isto ca-
su. alias non. l. eius. §. Celsus. ff. ad Munic. Sed ad illud dici põt,
licet ex maiori parte tpis moram trahat in illa ciuitate, contra
quam represaliæ emanarunt, propter hoc represaliæ ꝯ eũ exer
ceri non poterunt, vt constat ex his, quæ dicta sunt, rõne iuris
quod in eum habet ciuitas, a qua represaliç sunt concessę. Nec
obstat tex. in d. §. Sabinus. quia ibi constabat de voluntate testa
toris, & sumus in vltimis volũtatibus, vbi fit lata interpretatio.
278 l. in testamentis. ff. de reg. iur. quod non fit in casu nostro. † Sed
alio respectu videtur dicẽdum capi posse, cũ requiratur, vt do-
micilium ꝯtrxisse dicatur, ita cõstituisse domicilium, ne inde sit
recessurus & maiorẽ partem fortunarũ ibi habere alias non di-
ceretur domiciliũ cõtraxisse sed peregrinus diceretũ. l. ciues. C.
de incol. lib. 10. & ideo ex quo pro maiori parte tpis habitat in
loco, a quo represaliæ emanarũt, erit vt peregrinus, vt satis sup-
ponit tex. in d. l. ciues. arg. de re ad locũ, qđ est validũ. l. ita stipu
pulatus. & ibi alias dixi. ff. de ver. obl. & habet in l. milites. §. &
quia diximus. ff. de test. mil. & no. in l. vinũ. ff. si cer. pe. sed dispõ
d. l. ciues. habet locũ, cũ maiorẽ partem fortunarũ in loco do-
micilij haberet, in illo loco non dr̃ peregrinus. ergo qñ ex ma-
iori parte tpis habitasset in aliquo loco, tũc peregrinus nõ di-
ceretur d. l. ciues. & sic vr̃ dicendũ capi posse ex cã represaliarũ.
279 cogita, quia alij hoc nõ dicũt &c. † Quarta conclusio, qñ repre-
saliæ emanarũt contra Perusinos, non cõprehendunt illũ, qui
aliunde habitasset per longũ tp̃s, & secũ haberet maiorẽ partẽ
suorũ bonorũ, & ita Soci. hic dicit se alias cõsuluisse, & moue
tur, nã clarũ est, ꝙ isti nulla culpa ascribi põt l. 1. ff. de magi. cõue.
& ideo capi nõ poterit. Sed dici põt, licet nulla culpa ei ascribi
possit, ex hoc non sequit, ꝙ represaliç cõtra eũ nõ possint exer
ceri, quia videmus in eo, qui alibi habitat. tñ doc. fatẽtur, si subij
citur oneribus in loco originis. rep̃saliæ in eũ locũ habebũt, &
tñ ex quo est absens, aliqua culpa ei ascribi nõ potest. Præterea
id esset in oĩbus absentibus, tñ represaliæ exerceri poterunt. ar.
l. prospexit in prin. ff. qui & a quibus. Nec obstat si diceres, ista
est potentior, quia dici põt, ꝙ naturalis est potẽtior. ar. l. fi. C. de
his qui ve. ęta. §. sed hodie instit. de adopt. quia ista facto, pprio
non põt mutari. l. origine. C. de mu. & origi. lib. 10. per Bar. in l.

assumptio.in prin.ff.ad Municip. & ista erit attēdenda multo-
280 magis. ex quo damus partē bonorū, licet minor pars. † Ex his
apparet nō obstare.ꝙ duę qualitates simul concurrāt.s.domi-
cilij cū maiori parte bonorū, sed illa originis cū minori parte,
vel cū nulla parte bonorū, ergo illa domicilij erit attendenda.
ar.l.quęritur.ff.de sta.homi. Bald & Pau.de Cast.in l.eandem.
ff.de offi. asse. & Areti.in l.2.ff.de ver.obl. qa vt vides, illa ori-
ginis ē maior, licet habeat & illā domicilij.l.1.C.de mu.& orig.
& vt videmus quis pōt habere duplex domiciliū.l.eius.§.Cel-
sus.ff.ad mun. Ex hoc apparet, nō obstare tex.in l.quęritur qa
illud est verū, quando ille duę qualitates separari non possunt,
tunc nō sunt in consideratione, sed hic in casu nostro possunt
considerari. Praeterea erit verum dicere, esse ciuem illius ciui-
tatis a qua originē traxit, & respectu quorundā bonorum pote
rit ibi trahi ad cautas, vel honores, & ad munera, vt per Bartol.
in l.fi.§.idem rescripserūt ff. ad muni. satis cōstat ex generali-
tate tex.in d.l.1.C.de mu.& orig. quę singula tene, qa nō aduer
sa ab alijs. Sed an capi possint, etiā post concessionē represal a-
281 rum, vide per Pau.de Cast.in cons.78.in 1.vol. † Successiue alia
est conclusio, an appellatione ciuis vel ciuitatis veniant comi-
tatenses vel comitatus. Barto.in l.2.colum.fi ff.de ver.signi.di-
xit quod sic.& Bar.in l.si finita.§.ex hoc edicto.ff de dam. in-
fec.Bar.in consi.172.incipien dubia occurrentia.col.2 & Bar.
in cons.189.incipien.ciuitas Camerini.col.3. Soci.in l.ciuibus.
ff.de rebus dub. & etiam quāplures, ques refert Alexand.hic.
Primo pro ista opinione facit tex.in l.diffinimus. C. de agri. &
cens.lib.11.vbi text.dicit, diffinimus, vt inter inquilinos colo-
nos ve, quorum quantū ad originem pertinet vendicandam
indiscreta eademq; pene videtur esse cōditio, tamen clarum
est,ꝙ coloni sunt, qui in villa, inquilini qui in ciuitate habitant.
l.re pignoris ff.de acqui. poss. & tamen ille text. vult nullā dif-
ferentiam esse. Sed aduerte, quia loquitur in origine vendicā-
da, vt paternā conditionē agnoscant.ibi, de statu.s. paternę cō-
ditionis agnoscāt, ꝙ autē appellatione inquilini veniant colo-
ni, hoc ibi non probatur. Praeterea dato & non concesso quod
non differāt.tn̄ propter hoc nō sequitur,ꝙ coloni veniant ap-
pellatione inquilini, videmus inter seruos & filiosfam.nō esse
differentiā.insti.ꝙ cū eo.in prin. & tn̄ appellatione filij nō cō-
tinetur seruus. Secundo facit text.in l.2.ff.de nundi.ibi, indiget
ciuitas pluribus resticis & alijs conductoribus, & sic rusticis.&
per consequens comitatenses sunt partes ciuitatis, & ideo ap-
pellatione ciuitatis veniunt comitatēses, & pars sub toto con-
tinetur l. quae de tota. ff.de rei vendi. Sed ad illud dici pōt, licet
ciuitas indigeat rusticis, propter hoc non sequitur quod veniat
appellatione ciuiū qa illa indigentia aliud respicit.l.commodū
ciuitatis.argu. l.2.C.quae res expo. non debē. Tertio, facit text.
in l.qui ex vico.ff.ad Mun. ibi, qui ex vico ortus est, eā patriam
habere intelligatur, cui rei publicę vicus illa rńdet, & ita Bart.
in consi.172.& ideo si habet illā rem publicam cui rńdet, ergo
282 appellatione ciuitatis venit villa &c. † Sed ad istud rńdet Ale-
xand.hic quod ibi est verbū (intelligatur) qd̄ improprietatē &
fictionem importat, vt per Bart. in l.si is qui pro emptore.ff.de
vsuca.colu. 8. & in l.filium quem pater.ff.de lib.& posthu. Ad
istud dici pōt, ꝙ illud verbū intelligitur est prolatū in his quae
iuris sunt quo casu proprietatē notat.vt dixi.s.vt per Bartol. in
l.si maritus.§.legis Iulię.ff.de adul.& sic cōsideratio Alexā.non
283 facit.† Sed alio modo pōt rńderi, qa in casu d.l.qui ex vico. est
verbū patria, qd̄ est latissimū quam sit nomen Vrbis aut ciui-
tatis, & tale verbū comprehēdit cuiusq; natale.l.3. C. de natu.
lib.l.veluti.ff.de iusti.& iur.Bar. in l.2.ff.de verb.sign.& sic duo
possunt cōuenire in patria, quia ciuis, vel quia ex vico. Sed istud
nō videtur verū per tex.in l.assumptio.in prin.ibi, neque recu-
sandoquis patriam. ff.ad Mun.patet.in l.3.& ibi Bart.& Bald.
C.de natu.lib.& ideo ibi patria p ciuitate ponitur. Sed ad istud
dici potest, quod immō sunt diuersa, vt patet in auth. quib. mo.
natu.effi.sui.§.si quis igitur, vbi ponūtur vt diuersa. patet ibi,
si vero nō ciuis, sed ex villa quadam aut vico sit oriundus. Sed
ad istud pōt dici.ꝙ ibi vt diuersa ponuntur, vt distinguant ha-
284 bitationem, & nō originē. facit † qd̄ voluit Bar.in consi. 172.
incip.dubia occurrētia. col.2. dū vult, ꝙ appellatione ciuis ve-
niant comitatenses, qa comitatenses ciues sunt, nec distinguit
originē, sed bene distinguit habitationem, per text.in l.1.C.de
cap.ciui.cēsi.eximē.& l.1.C.ne rusti.ad null. obseq. deuo. lib.
285 11.† Sed ad istud potest dici, quod ciuitas solum est quantum
cingitur muris.§.sanctę iunc.§.singulorū.instit.de re.diui.iūc.
l.2.ff.de verb.signi. & est de mēte Card. Alexan.in c.ius ciuile.
1. distin. comitatus est quid accessoriū ciuitatis, & ideo sequit̄
eius naturā. ca.accessorium.de regu. iur. in 6. & sic comitatus
non venit per modum appellationis ciuitatis, sed per modum
accessorij.& ita erit dicēdum ciuitatis appellatione comitaten
ses contineri per viam accessorij. Vel alio modo potest respon-
deri ad d.l.qui ex vico.in versi.intelligitur habere, debet intelligi
quo ad effectū.cum sit ex natura illorū verborum, vt intelliga-
tur cū effectu.vt per Archi.in ca.significāte. de rescri. pro quo
facit.l.minus.iunc.l.q actionē habet.ff.de reg. iur.nā d.l.minus
dicit minus habet qui actionē habet.at tex.in d.l. qui actionē,
dicit rē habere videtur, & sic non habet plus in iure, sed habere
286 dicit cū effectu, † qa quae differunt in plus & minus nō differunt
in effectu.§.fi.inst. de liberta.vbi tex.vult nullam esse differen-
tiā inter eū q manumittitur & manumissum nisi in nomine.
& sic ibi nō differūt effectu, sed nomine.l.fi. ff.de fund. instr.
instru.quę lega.& qd̄ differant in plus & minus, patet, qa comi
tatenses plus grauantur in collectis, vt per Bartol.in l. 1. ff. ad
Mu.l.1.C.de cap.ciui.censi.eximēdis.l.1.C.ne rusti ad null.ob.
287 se.lib. 11. † Quarto facit text.in l. 1. ff.ad Muni.vbi municipes
dicuntur indistincte, & si muneris participes non sint.patet ibi
in exemplo de Campano, eodem modo ciues dici debent oēs,
qui sunt in comitatu. Sed ad illud dici potest, vt dixi s. Quinto,
facit.l.pupillus.§.incola. ff. de verb.sig.vbi incola dicitur, ne-
dum qui in opido sunt, sed etiam qui in finibus opidi agrum
288 habēt.& sic licet sint ī comitatu ī.cole illius oppidi dicūtur.† &
idem est oppidū in iure qd̄ est ciuitas, vt patet in proę ff.§.haec
aūt in Beritensiū pulcherrima ciuitate.iunc.§. illud. in eodem
pę. ibi Beritēsiū pulcherrimo oppido, & sic apparet qd̄ dispo-
sitio quę loquitur de ciuitate, in agris vsq; ad fines eius locum
habebit.& hoc etiā probatur in d.l.pupillus.§.territorium.ibi,
289 territoriū est vniuersitas agrorū intra fines cuiusq; ciuita.† &
est ratio, qa ciuitas ex pluribus cōsistit.s.ex ipsa ciuitate, ex cō-
tinentijs, ex villis, ex oppidis.hoc satis probatur in l.3.C. de na-
turali.lib. §. si quis. in auth. quib. mo. natural. effi. sui.& istud
potest iuuari per text.in l.si maritus.§.legis Iulię. ff. de adult.
vbi dicitur quis praesens, & si in villa vel castris sit.& ibi dū tex.
dicit, quid si quis praesens sit, vice tamē absentis habet, vt pu-
ta in villis, vel in vrbanis castris militat, & sic apparet, quod ap-
pellatione ciuis veniunt comitatenses, cum qui in villa sit, pręs-
sens sit qd̄no. qa ibi sumus in penis. ita alias dicebam in stricta
disputatione, & nullus rńdit. Sed modo cogitabam, si ad di-
cta iura posset rńderi.& in primis ad d.§.incola.quia licet dicā-
tur incolę illius oppidi, propter hoc nō sequitur quod appella-
290 tione ciuis veniat comitatenses, † qa incola est verbum gene-
rale, & non cōprehendit magis ciuitatē, qua comitatū.d.§.in-
cola.& l.cū verum .C.de incol.lib. 10. & sic latior quā sit ciui-
tas. Nec tex.in §.territorium.obstat, qa ibi ad designandū fines
illius ciuitatis, & sic fines territorij ciuitatis, & sic de illo cōti-
nente sub ciuitate, & sic illo respectu ex quo cōtinetur, vt s.est
dictum, & non appellatione Nec obstat text.in d.§.legis Iulię,
quia loquitur respectu iurisdictionis.l. 1. §. quicquid. de offi.
praefec.vrbis. Sed in contrarium facit tex in c.si ciuitas. de sen.
excom.in 6.vbi interdictum emanauit contra ciuitatē, tamen
text.dicit intelligi volumus interdicta illorū suburbia & con-
tinentia aedificia.nam licet praedicta videantur alias murorum
ambitu terminari, hoc in casu ne vilipendi valeat sentētia in-
terdicti &c.expedit interpretationē fieri latiorem.& cōsidera
291 † quia ibi loquitur p verbum intelligi propter qd̄ denotat im-
proprietatē, vt per Barto.in l.si is qui pro empto.ff.de vsucap.
& sic per modum impropriū sub determinatione vrbis praedi-
cta continentur, imo nō cōtentus de dicta improprietate aliā
292 subiunxit ibi interpretationē fieri latiorē, † & sic duę impro-
prietates magis impropriant.l.in id tēpus. ff. de vsucap. ibi le-
gatarius quodāmodo quasi heres, & sic sub determinatione
ciuis comitatenses non cōprehenduntur. Item loquitur taxa-
tiue ibi hoc tamē casu & sic illa regula quę est qd̄ appellatione
ciuitatis cōtinetur quatenus muris cingitur, limitatur per taxa-
tiuam in illo casu interdicti.datur ergo intelligi non extendi in
293 alijs casibus, † qa taxatiua solum includit illū casum, & alios
excludit, vt habetur in l.1.ff.si quis ius dicen.nō obtēp.& lato-
no.in auth quas actiones.C.de sa.san.eccle.facit gl.in l.2.C.de
pat.qa filios distra.& sic manifeste apparet, ꝙ appellatione ci-
uis non veniunt comitatenses. Sed dicet aliquis, sit latior in-
terpretatio, tamen non dicitur impropria.glos.insti. de dona.
in prin.Bal.nouel.in rub.ff.de verbo.obli.in pe.char. & text.in
c.si ciuitas.dicit.videātur.& sic per verbum qd̄ denotat impro
prietatē.l.1.§.deiecisse. ff.de vi & vi arma.& sic ciuitas per mo
dum improprium muris terminatur, & de illis expressit ad tollē
dam dubitationē quę potuisset oriri.l.tam si.ff.de tuto.& cura.
da.ab his.facit, qd̄ voluit Nic.de nea.in.§.iuris praecepta. insti.
de iusti.& iur.& l.doli clausula.ff.de ver.obli.vel potest dici, ex
quo dispositio. d.c.si ciuitas, est penalis vt hic dicūt Moderni,
erit dicendū, ꝙ de iure cano.alias nō cōprehendatur sub gene
rali dispositione, nisi specialiter exprimatur.& istā regula tra-
didit Anch.in consi.290.colu.2. per text.in c.fideles de pen.in
vi.& ideo ibi comprehēditur, qa fuit facta specialis mētio &c.
294 † Secundo, facit tex.in §.si quis igitur in auth. quib. mo. nat.
effi.sui, ibi, si vero nō ciuis, nec ipse cōsistat, sed ex villa quadā
aut vico sit oriundus, ille a patre offerat ciuitati, sub qua ciui-
tate villa aut vicus tributa persoluit.& sic ex illo tex.satis clare
apparet, quod appellatione ciuitatis nō venit illa nec comita-
tenses appellatione ciuiū. Sed ad istud pōt rńderi, ex quo ibi
dixit

dixit in specie de eo qui.
295 liber orit ciuitate,† & sic p -iuitate ibi,siquis igitur ex qua
proximā l.1.§.ex incendio.ff. nē(ex)quæ ēnotat causam
hoc iure.ff.de iusti.& iur.ideo fu ai.rui.nauh.& no.in l.ex
sibus.alias propter talē expressionē esse dicet le comitatē
ponatur ciuitas muris circūdatam.& qtinere ur,cum ibi
2.& l.vt Alphenus. ff.de ver.si. c.si c uitas muris si ur.facit l.
sanctę & §.singulorum.insti.de re.d. Sed ado sent. te.q in 6.§.
sanctę.& §.singulorū.oīno probatur,q solum ciuita in d.§.
quæ est muris circundata.Sed ad illud potest respondi ē illa
in d.§.singulorū.ciuitas exprimitūr respectu originis,& quod
do cęperunt esse & edificari.propter hoc nō infertur,q in-
latione ciuitatis nō veniāt comitatenses. Præterea,consi el-
q in dictis iuribus fit mentio de comitatibus,ne neglecti
antur.qa quę sunt speciali nota digna, si de illis nō fit speci.
mentio,dicunē neglecta.l.itē apud Labeonē.§.hoc aūt edict
ff.de iniu.facit qđ voluit Sal.in l...col.8.C.de sac sa.eccle.& si
adhuc restat, q appellatione ciuiū veniunt comitatenses. Sed
ad istud respōderi pōt,id verū esse, qđ speciali nota digna &c.
qn de illis iam esset dispositū in specie, & postea aliquid fieret
circa gnalitatē,ne illud qđ est specialiter dispositū videatur ne-
glectū,de eo fit mētio.ita in specie,pbat tex.in d.§.hoc aūt edi-
cto.& ita illū tex.intelligit Arc.ī q̄i. 161.col.3. facit qđ voluit
Sal.in d.l.1.col.8.C. de sac.sa.ec.sed hic ī casu nostro nō appet
specialiter dispositū, q appelatione ciuis veniāt comitatēses.
296 ideo illa regula locum non hēbit.† Sed ꝯ̄ istud obstat,nam cla-
rū est,q in specie est dispositi,q iura q̄ loquunē de seruo,locū
habeāt in filiofa.insti.qđ cū eo.in prin.cū vul.& tñ in l.si qs ser-
uo.C.de furti.disponit de seruo,& nihil dicit de filiof.tamē il-
le tex.habet locū in filio.& sic dicta declaratio confundit. Sed
ad illud dici pōt ibi iō illud ēt, qa per prius erant equipati per
viā regulę,vt no.in d.l.si qui.& in auth.quas actiones p Mod.
C.de sac.sa.ec.& ideo fit extēsio.d.l.si quis ad filiū,qđ nō est in
casu.d.§.hoc autē edicto. q erat specialiter dispositū, sed non
per viam regulę, & ideo deeretur neglectū, si de eo nō fieret
mentio.& sic in casu nosto nō est in specie nec per viā regulę
ideo &c. Ex prædictis tollitur illud,qđ dixi. s̄. quia si exprimi-
tur villa vel comitatenses amplius non continentur appella.
ciuitatis.facit in simili dictū Nic.de neap. in. §. iuris præcepta.
insti.de iure naturali.l.dol clausula.ff.de verb.obl. Vel dici po-
test, probatur sub ciuitate villā esse & comitatenses, & non q
appellatione ciuitatis ve ciuis veniat comitatus vel comitati
ni,& hoc satis clare pbatur in d.c.si ciuitas.de sen.excō.& licet
ibi sit verbū,videt.tñ sumus in his quæ iuris sunt. §. singulorū.
inst.de rerū diu.iō proprietatē adnotat, vt dictū est.s̄.& sic qua
tenos ambitus murorum terminatur,erit ciuitas & ciues,alias
297 non &c.† Sed si voluimus cum opinionibus doc. transire, vt
vulgus facit, & iura rud.ter ita intelligere,vt ipsi faciūt, plures
casus considerari possunt ex quibus iura concordabuntur. Et
primus casus quādo fit mentio de ciuitate,& de villa, & subur
bijs,& cōtinentijs,tūc intelligitur de ciuitate,quatenus cingi-
tur muris,& ita procedat tex.in l.si quis.C.de naturali.lib.& c.
si ciuitas.de senten. excōi. in 6.& §. si quis igitur.in auth.qbus
mo.na.effi.sui.cū vulg.& ita ex mēte Bar.in cons.187.col.pen.
Secundus casus est,qn ciuitas ponitur pro populo tunc etiam
comitatenses veniunt l.2.ff.de nūdi.iunc.l.2.cū glos.ff.de legi.
in versi.ciuitate,& istud est de mente Bar.in l.2.ff.de verb. sig.
Tertius casus, quando sumus in casu certo, standum erit cer-
to.l.non aliter.ff.de leg.3.& l.ille aut ille.eo.tit.& ita Imol, hic.
Quartus casus in dubio,tunc appellatione ciuis veniunt comi-
tatenses.Bar.in l.2.in fi.ff.de verb. sig. & in cons. 187. Quintus
casus, quando dispositio redderetur elusoria, si tantum intel-
ligeretur de ciuitate quatenus muris cingitur,tunc intelligitur
etiam de comitatu.c.si ciuitas de sent.excom. per Bartol. in l.
2.ff.de verb.signi.Sextus casus in priuilegijs,tunc appellatione
ciuitatis non continetur comitatus, vel appellatione ciuis non
veniunt comitatenses, nisi exprimantur. §. si quis. in authen.
quib.mod.nat.effi.sui.ita Alexand.hic. Septimus casus in ma-
teria late interpretanda appellatione ciuis veniunt comitaten-
ses l.ciuibus,cum ibi not.ff.de reb.dub.& l. Lucius. §. ciuibus.
ff.de lega.2.vbi in legato facto ciuibus comprehendantur co-
mitatenses,quia in testamentis fit lata interpretatio. l. in testa-
mentis.ff.de reg.iur.c.cum dilectus.extra de donationib. Octa
uus casus in beneficijs, in quibus fit lata interpretatio. l. bene-
ficium.ff.de constit.princip.& not.in ca.quia circa.de rescript.
tunc appellatione ciuis veniunt comitatenses, vt satis constat
in l.si quis.C. de naturali.l.be. §. si quis igitur.in authen. quib.
mod.natu.effi sui. iunc. l. cum quis. ibi, in quorum beneficio
ipsi sunt iusti filij.& l.cōmunium.§.fi.ibi,fauendum.C.de nat.
lib. Ex hoc apparet,quod Alexand.hic male loquitur dum in-
telligit textum. in d.§.si quis igitur.in priuilegijs, in quibus fit
stricta interpretatio.c. bone.de rescrip.l.quod constitutū.ff.de
testa.mili.alias ille tex.confunderet communem,quæ est q ap
pellatione ciuis in rescriptis nō veniant comitatenses, cum sit
materia odiosa.c.Rodulphus de rescript.Sed ad c.Rodulphus
potest dici, non comprehendnutur qui sunt de ciuitate Sa-
gienensis,cum rescri tum impetratum fuisset contra Episco-
pum & alios de diocesi Saginensi, quia sub tali appellatione
ciues non continentur neq; ciuitas vt per Barto. in consi.196.
col.fi. & ita Petrus de Anch.in c.canonum statuti de consti.
& Feli.in d.c.Rodulphus.co .8.Barto. in l.2.colu.fi.de verb.si-
298 gni.† & est ratio, quia qđ est maius continet quod est minus,
& non econtra cap.plus.de regu.iur.in 6.& in l.in eo quod est
299 plus. ff. de regu. iur. Præterea si recte consideretur † text.in d.
c. Rodulphus. non est aliqua determinatio circa illam exce-
ptionem propositā scilicet qđ ille clericus se esse dicebat de ci
uitate Saginensi, & sub illa clausula de qua ibi, nullus de ciui-
tate Saginensi intelligebatur inclusus, & ideo conueniri non
poterat &c. iudex dictam exceptionē admittere recusauit. ex-
stitit ab ipsa recusatione appellatum ad sanctum dominum.&
ideo mādauit attentata reuocari ad irritum, quod autē veniat
sub dicta appellatione,tex.hoc non determinat, sed solum fa-
ctum recitat. & sic non potest fieri fundamentū, & illud factū
in se continet causam,quare fuit ab illa interlocutoria appella
3 tum, † cum alias appellatio ab interlocutoria non sit admit-
tenda sine causa.c.cum sit Romana.de appella. & ita intelligo
illum tex. ideo nihil facit,tamen determinatio cōclusionis est
vera in se.sed non per dictum.c.Rodulphus. sed per l. 2.§.me-
ito.& §.si qs a principe.ff.ne quid in lo.publ.& l.impuberi. ff.
301 de admini.tuto. † vbi in priuilegijs fit stricta interpretatio. la-
e habetur in l.beneficium.ff.de consti. princip. Nonus casus,
uando aliter constaret de mente disponentis, vt patet instit,
patria potesta. cum gloss. in verbo ciuium Romanorum,
est omnium q sunt de Romano imperio. l. nam & ciuium.
f.de his qui sunt sui vel alien.iur. Quia illud est, ex quo Roma
est communis patria.§.fi.instit.de satisda.& l 1.§. sed si qua le-
302 ge. C de ve. iure enucle. Ex præmissis habes, †quod si repre-
saliæ concedantur contra ciues Perusinos, qui sunt de comi-
tatu capi non poterunt, secundum opinionem quam tenui
supra. Sed secundum illos casus ex mente doctorum prout
fuit declaratū poteris cogitare, & adaptare ad illos casus &c.
Vnum tantum not.quod si represalię concessę sint contra Pe-
rusinos sine illa qualitate ciues, potest dici commitatenses cō-
prehendi.l.2.ibi.Roma ff.de verb.signi.l.vt Alphenus.eod.tit.
& de istis satis,quę singula tene menti,quia non sunt ita degu
303 stata a doct. † Successiue ex dictis Bart. habes,quod verbum
dispositio adaptatur ad vltimas voluntates & proprie, & ad
hoc facit text.in §.disponat.in authen.de nupt.facit tex. instit.
quibus ex cau.ma. non licet.§. fi. ibi, totorum suorum bono-
rum in testamento dispositio. & ibi, in vltima voluntate di-
sponere. Sed ad ista responderi potest, illa in iura simplici-
ter non loquuntur per verbum dispositio ad denotandum vl-
timam voluntatem, sed cum illa adiectione in testamento di-
spositio.l.cum antiquitas.ibi,vltima dispositio.C.de testa. quia
illa qualitas alterat verbum.l.habebat.ff. de instit. actio, & l.
vbi ita donatur. ff. de dona.causa mor. Et propterea Alexand.
dicebat dictam declarationem esse falsam,cum verbum,dispo
sitio, conueniat etiam alijs dispositionibus, quam vltimis vo-
luntatibus,per text.in c.2. de præben.in 6.ibi, plenaria disposi-
tio ad Romanum noscatur Pontificem pertinere.& c.cum il-
lis.de præben.ibi, etiam si curam habeant animarum ad colla
tionem prouisionem,præsentationem,vel dispositionē & l.de
creationibus. C.de episco.aud.ibi, secūdum suam opinionem
disponat.& l.1.C.de bo.dā.Nec obstat si diceres, illud impro-
prie esse, quia non constat de ista improprietate, quia potest
applicari ad vltimam voluntatem et ad actum inter viuos, et
sic secundum qualitatem adiectam, alias absolute positum
comprehendit omnem actum tam inter viuos quam per vlti-
mam voluntatem, vt constat ex his quæ dicta sunt. s̄. et pro-
pterea Alexan.hic dixit intelligendum esse secundum subie-
ctam materiam.arg.l.si vno.in ver.donatio.ff.loc.ar.l.plenum.
§.equitij.ff.de vsu et habita.l.quibus diebus.§. dominus. ff. de
condi.et demonstra.l.non videtur data.cum ibi not.ff. de reg.
iur.quod tamen intelligo propter qualitatem adiectam. arg.l.
vbi ita donatur. ff.de do. causa mor. Aduertendum tamen est
circa dicta Bar.et glo.hic, inquantum laborant in isto nomine
Infortiatum,qa non est laborandum,qa vt dixit Bar. nullus ex
compilatoribus ita nominabatur, sed solum fuit facta diuisio
per libros sub nomine. ff.seu pandectarū l.2.§.sed omnia.ibi,
nomenq; imposuerunt ff.seu pandectarum.C.de ve.iur.enuc.
in proę.ff.ibi.in libris quinquaginta. ff.seu pandectarum. et in
proę.instit.et ideo illud nomen fuit impositum ex suo capite.

Secunda. Q. Bar.

Successiue et secūdo loco quęrit Bar. in qua.quęstio. videt
velle reprehendere glos.inquantum dicit,quod hoc volumen
tractat de tribus scilicet complet tractatum dotium. Item tra-

ctatum de tutelis. Item de testamentis, & quæ in eis continen-
tur. & de his quę pertinent ad vltimas volun. tam ex testamēto
quam ab intestato. Sed Barto. hic vult de quinque vt hic per
eum. Sed aduerte, quia si omnia bene aduertentur, quæ a Bar.
dicuntur, comprehenduntur in expositione gl. quia gl. genera
liter loquitur, Barto. autem in specie loquitur. Præterea gl. ha-
buit respectum ad diuisionem per imperatorem, de qua in §.
quartus. in l. 2. C. de vete. iur. enucl. Successiue habes quare ma
gis denominetur ab vltimis voluntatibus, quia plus participat
de illis. argumen. l. quæritur. ff. de sta. homi. Sed aduerte, quod
denominetur ab vltimis voluntatibus, hoc non constat in ipsa
compilatione. Quia vt dixi, non nominatur alio nomine, nisi
sub nomine digestorum vel pandectarum, & nō cum illa qua
litate infortiatum vel nouū vel vetus. Successiue aduerte, quia
Barto. hic continuat Rub. nostram & reprobat primam conti-
nuationem gl. & secundā non approbat neq; improbat, sed di
cit, potest sustineri. Et ipse Bart. transit ad tertiā, & facit vnam
generalē continuationem a tit. de sponsalibus. vsque ad istum
titu. & quo ad vltimam continuationem Barto. conuenit cum
vltima continuatione gl. quia ad tit. proximum præcedentem.
304 † Sed aduerte, quia etiam prima continuatio glo. sustineri po-
test. quia etiam a remotis fieri potest, & eo maxime, quando
materia intermedia non sit impertinens. l. 1. in princip. ff. si tab.
test. null. extabunt. vbi iuriconsultus se continuat ad titulum.
ff. de bo. poss. secundum tab. & dicit, postquam prætor locutus
est de bon. poss. eius, qui testatus est, facit transitum ad intesta-
tos, tamen clarum est, quod inter illos duos tit. sunt plures titu
li intermediati. tamen ex quo sunt pertinentes, talis continua-
tio admittitur per iurisconsultum. Sed cogitanti mihi videtur
quod ille tex. non bene intelligatur a docto. Quia continuatio
de qua in d. l. 1. habet respectum ad edictum prætoris, quia in
edicto prius locutus est de successionibus ex testamento, dein-
de ab intestato. §. sunt autem. insti. de bono. possess. & hoc pa-
tet in d. l. 1. ibi, postquam prætor locutus est de bono poss. eius
qui testatus est, transitum facit ad intestatos, cum ordinem se-
quutus quem lex. 12. tabu. sequuta est, & hoc etiam patet in d.
§. sunt autem. & ibi not. & sic ad edictum prætoris fit continua-
tio, & non ad præcedentem titulum de bono. possess. secundū
tabu. & sic hæc continuatio glo. a remotis non est admittenda
ex isto capite. Præterea & secundo videtur, quod continuatio
glo. non possit sustineri. nam glo. dixit, suprad. dum est de iure
dotium, & per quos dos constituatur, & nunc contra quos re-
petatur, & sic glo. vult, quod prima principale est in dote, scili-
cet constitutio, & per quos licet postea ponatur titulus. de iur.
dot. & titulus de pact. dota. & sic de conuentione accessoria ad
ipsam dotem. cum pactum interponatur in eius cōstitutione,
cum ita solitum sit pactum apponi iuxta contractum. l. 1. & l.
pactum quod dotali. C. de pact. & sic a remotis. Sed aduerte,
quia si illa a titulo de iure dotium. cum seq. titulis sunt accesso-
305 ria, satis est de eo dici, cum † accessorium postea veniat ex natu-
ra rei. l. vestem. ff. de auro & arg. leg. c. accessorium. de reg. iur.
in 6. Nec obstat, si diceres, vt alias quidam mihi dicebat, quod
omnino hæc continuatio glo. non est vera, nec alia, cum supra
ponatur de diuortio. Quia illa præmittitur occasione repetitio
nis. facit glo. in rubr. institu. de obliga. & in rub. C. qui admitti.
& hoc suadetur, quia tractatus de dotibus comprehendit illū
tractatum vsque ad titu. de tutel. l. 2. §. post hos. C. de vete. iure
enucle. &c. hæc sunt leuia, ideo non insistam.

Prima oppo. Barto.

Capio primam oppo. Bart. dum oppo. de tex. in l. argenta-
rius. §. edi. ff. de eden. sol. vt hic per eum. Ex cuius dictis habes
no. quod liber potest dupliciter capi, vno modo pro volumine,
alio modo pro libro particulari, vt sunt libri quinquaginta di-
gestorum. vnde si hic primo modo capiatur, erit caput libri, si
secundo modo, non erit caput. l. librorum. § si cui. ff. de lega. 3.
Ex primo casu apparet, quod ille liber fuit diuisus gratia com-
modioris lecturæ. arg. tex. in §. commode. insti. de offi. iud. &
l. Caius. §. Titius. ff. de lega. 2. Sed hæc declaratio non placet
Alex. quia si hic fecisset caput libri, a digesto veteri in modico
distraxisset, & istū in modico auxisset, & hoc apparet, quia titu-
lus ff. de do. inter vir. & vxo. est caput istius libri trigesimiquin
ti, & solum intermediati sunt duo tituli, & consistunt in octo
paginis chartarum, & eodem modo si iste titulus positus fuis-
set in digesto veteri, qui consistit ex decē chartis, & sic in mo-
306 dico consistit, † videmus enim quod leuis febricula modicum vul-
nus non curatur. l. quæsitū. in fi. ff. de re iudi. & l. 1. §. sciendū. ff.
de ædil. edic. modicum damnum æquo animo ferri debet. l. si
merces. §. vis maior. ff. locati. facit tex. cum gl. in auth. vt mino-
ris debitor. C. qui dar. tuto. poss. vbi quis est debitor in modica
quantitate, nō prohibetur esse tutor. ad idem facit tex. in auth.
sed iā necesse. C. de do. ante nup. & ibi Bal. dixit, quod quis nō pōt
incarcerari pro modico debito. facit tex. in l. si oleūm. §. si. cum
l. seq. ff. de dol. vbi quis non debet ... esse, nec ex eo pa
ti, si est modicus dolus. l. scio. ... gestu. vbi pro modica
læsione non datur restitutio ... Sed Alex. hic saluat cō-
307 siderationem Bar. ex dicto ... quod tunc a capite est edenda, se-
tur, quando vnica ratio sufficit, quod vnica integra edatur. & ita
cus si plures essent, tunc sufficit quod vnicus integre edatur ad
hic cum res ... probat tex. in d. §. edi. Vel & secundo illud
instruē ... in d. §. edi. quādo editio fit a parte parti & sic
verum ... suspecta sed secus in iureconsulto, quæ non est perso
a pers... a. l. pars literarū. ff. de iudi. & l. 2. ff. ad l. Aquil. & hoc
na iu... ferè in omnibus decretalibus. Sed aduerte, quia ista cō
app... solum tollit illud, quare a capite, non autē illud, quia
fid... dictum. Considera, quia Barto. in terminis quibus loqui-
in... aliari poterit. nam Barto. dicit, fecit talem diuisionem in
t... ius voluminibus gratia melioris lecturæ. & si vnus liber tan
... n esset, nimis magnus fuisset, & ideo per talem diuisionem
... citum fuit etiam quod erat pertinens ad vnum tractatum se-
308 parare, & separatim in alio libro ponere, † vt videamus quia iu-
dex gratia commodioris diuisionis adiudicat partem vnius al-
teri. §. commode. insti. de offic. iudi. & ideo Bart. dixit, quod doct.
dicunt, quod iurisconsulti diuiserunt ista tria volumina gratia cō-
modioris lecturæ, quia alias vnus liber esset nimis magnus, &
alius nimis paruus, quod intellig. nisi diuisisset in illos tres li-
bros, nō autem eo respectu quo ad istum titulum, & est editus
a capite considerata diuisione facta per imperatorem in l. 2. C.
de ve. iu. enucl. cum illud volumen incipiat a libro decimoocta
uo. ff. vsq; ad vigesimumoctauum, & sic vsq; ad titulū de testa.
d. l. 2. & non incipit ab illa parte, & sic a libro decimooctauo, vt
ostenderet diuisionem nō esse factā per partes, sed vt esset con
tinuata, cum ille titulus sit pars præcedentis tractatus, & con-
tineatur sub suo toto. l. quæ de tota. ff. de rei vend. Sed aduerte,
quia Bart. & doct. hic præsupponunt hanc diuisionem factam
per iurisconsultos, quod falsum est quia hic non constat, sed be
ne constat esse factā per libros & partes, vt in l. 2. C. de vete. iur.
enuclean. & in proœ. instit. §. igitur. sed quis potest dicere, licet
non sit dictum, neq; de ea constet, tamē ex quo reperitur ita in
facto esse erit præsumendum ita factū esse quia ex præsenti præ
sumitur preteritum. l. moueor. C. de ser. expor. facit quod dixit
Bar. §. de pandectis, quod semper fuerūt ita, prout nunc sunt. Sed
illud confunditur per tex. in §. hæc autem volumina. in proœ.
digestorum iunct. præcedentibus, vbi probatur tria volumina
fuisse composita, scilicet Digestum, Codicē, & Institutiones.
Ex hoc apparet dicendum istam diuisionē digestorum in istis
tribus voluminibus non esse factā a iurisconsultis, nec tale no-
men Infortiatum impositum, vt patet. in l. 2. §. omnia igitur.
ibi, nomen imposuerunt digestorū seu pandectarūm. C. de ve.
iur. enucl. & in d. §. igitur. & ideo de prædictis aliter quærere sa
tis frustratorium esset. Vnde considera, quia potest dici, quod
iste liber fuit editus a capite, ex quo fuit editus, vt patet in libro
vigesimoquarto digestorū. & sic iste titulus est pars illius libri.
& ex quo est editus amplius edi nō debet. arg. l. si quis ex argen
309 tariis. §. fin. cum l. seq. ff. de eden. & sic de his satis. † Ex dicto gl.
Alexā. hic infert, quod si reperiantur duo volumina rogitum
eiusdem notarij, videtur quod sit vnus & idē termo, & continetur
sub altero. l. si quis ex argētariis. §. si in. ... ff. de eden. & ideo
erit communis propositio eiusdem indictionis & consulis. ar-
gum. l. quærebatur. ff. ad l. Falcid. Sed istud limitatur vt hic per
Alex. locum non habere, quando constaret de pluribus instru
mentis, ita quod esset impossibile notarium fuisse rogatum de tot
instrumentis, quia quæ verisimilia sunt debent attendi. l. in ob-
scuris. ff. de reg. iur. c. interdictos. extra de fide instru. sed nō in-
sisto, quia alij non insistunt. ideo &c.

Secunda & tertia oppo. Bar.

310 † Successiue ex dictis Barto. habes notare ex. 2. & 3. oppo. quod
dos constante matrimo. petitur aliquando, vt in l. si constante.
infra eod. & in quibus casibus vt hic per eū. Ex hoc infert, quod ad
perfectā declarationem regulæ sunt præmittendę cū suis limi
tationibus, & sic illa nō est impertinens, vt in rub. nostra. cū l. si
constante. ī. probatur in l. cēturio, & in l. ex facto. ff. de vulg. cū
311 Rub. de vulg. & pupill. † Item habes, quod principale propositum
debet attendi. l. si quis nec causam. & ibi late Ias. ff. si cer. pet. &
312 ibi alias dixi. † Item habes, quod regula est attendenda, & non ca-
sus specialis. glo. in l. fiuus. §. puto. in versi. ad agendum. ff. de hæ
red. insti. & gl. in l. omnis diffinitio. ff. de reg. iur. & l. nā ad ea ff.
de leg. & late per Ias. in l. 2. ff. si quis in ius voc. non ierit. col. 7.
313 vt ibi per eum. † Et istud est in tantum verum, quia si errasset in
iure inhærendo regulæ, talis error esset tolerabilis, nec punire-
tur, neq; est punibilis a iure. §. sed tamen. insti. de vsuca. iunc. §.
in pecudū. insti. de rerū diuisio. sed punitur, quādo errasset con
314 tra regulam, vt per Bal. in l. 1. §. ad bestias. ff. de postul. † Succes-
siue habes, quod dos quæ datur ex matrimonio putatiuo, non
est

est pprie dos. facit tex in l. si cum dotē. §. fi.]. tit. nostro. ibi, quasi
& hę dotales sint & l. 1. in fi. ff. de vsuc. pro dot. qui tex. loquitur
in matrimonio putatiuo, & dicit dos nulla est. Ad ista potest
responderi, & in primis ad d. l. si cū dotem § fi. ibi, quasi & hæ
dotales sunt, quia loquitur in rebus quæ ex tali dote putatiua cō-
paratę sunt, quasi & hę dotales sunt, & istud est verū priuilegiū
in illa dote putatiua, quod non est in alia dote. l. ex pecunia. C.
de iur. doti. & sic nō probat, quod dos in matrimonio putatiuo sit
improprie dos. & ad d. l. 1. in fi. dic vt]. dicam. Secundo facit
tex. in l. 1. C. de cōdi. ob caus. ibi, nullā actionem de dote haber.
iunc. doc. Saly. ibi, quia si actio de dote non compet t, non erit
proprie dos. Sed ad d. l. 1. de condi. ob cau. potest dici non con-
stare matrimonium putatiuum esse contractum, licet text. di-
cat, impediēte quocunq; modo iuris authoritate matrimoniū
constare, nullam actionem habere. Sed ad istud potest respon-
deri, quod satis probat in generalitate sui matrimoniū esse cōtra-
ctum, tamen ex probabili errore. l. qui contra. C. de incest. nup.
315 † Sed aduerte, licet actio de dote non detur, propter hoc non
sequitur quòd non sit dos l. 2. cum seq. ff. de priuile. credi. satis
probat text. in l. si cum dotem. §. fin. infra. Et potest esse ratio,
quia actio de dote regulariter non nascitur nisi solu. matrimo.
vt in l. si constante. §. 1. vbi Bar. & alij communiter infra titulo
nostro. sed hic non datur matrimonium solutum, ergo nō da-
tur actio de dote, licet dos sit, ex quo matrimoniū habuit effe-
316 ctum. † Tertio facit tex. in l. auunculo. ff. de condictio. sine cau-
sa., quē textum Bartolus hic allegat, & loquitur in matrimo-
nio putatiuo, & tamen datur condictio sine causa ad dotem
datam. Sed aduerte, licet dicatur dos data, non esse dotem pro
prie neq; alio modo, quia tex. dicit, cum pecunia quę daretur
in dotē conuerti nequiuit, & sic aliquo modo non est conuer-
sa in dotem. ergo dos dici non potest quia matrimonium non
fuit contractum. Præterea considera, quia ibi nullum matri-
monium fuit contractum. patet ibi, neq; nupsit. & sic ille text.
non facit, neque probat pro matrimonio putatiuo dotem im-
317 propriam esse. † Sed contrarium videtur dicendum, quòd ista
dos data pro matrimonio putatiuo sit proprie, & hoc apparet
in l. si cum dotem. §. fi. infra ibi, nisi in his rebus quæ in dotem
datę sunt, & sic per sum es est, quod est expressiuum veritatis.
glo. in l. mercis appellatione. ff. de verbo. signifi. & hoc patet in
subsequentibus ibi. vel quę ex dote comparatę sunt & hę qua-
si dotales sunt. & sic quæ comparatæ sunt ex dote, dicuntur
quasi dotales, & ita ibi Bart. not. illam text. & sic præsupponit
318 rem datam in dote propriam dotem esse, † cum res emptę ex
dote dicātur quasi dotales, & sic ibi quasi dotales includit rem
in dotem datam dotem esse, cum empta dicatur quasi dotalis
alias esset secus l. ex pecunia. C. de iur. dot. glos. de hoc in l. res
quæ ex dotali. ff. de iur. dot. Præterea considera illum text. in
illis verbis, vel quæ ex dote comparatę sunt, quasi & hę dota-
les sunt, & sic datum erit dos, cum comparata dicantur quasi
dotalia, & hoc apparet propter illam dictionem, ex, quæ adno-
tat causam proximam & immediatam l. 1. §. ex incendio. ff. de
incend. rui. nauf. Sed ad d. §. fina. potest dici, quòd illa dictio
quasi, respicit dotem & res emptas ex dote, ideo pariter deter-
319 minat in dote sicut in emptis ex dote. † cum regula sit vna de-
terminatio debet pariter determinare quando plura respicit.
l. nam hoc iure. ff. de vulgari & pupillari. & l. cum qui edes. ff.
de vsucapi. & sic in vtroque casu erit dos improprie. Sed istud
dici potest, quod text. in dicto. §. fina. inquantum loquitur de
rebus, quæ datę sunt in dotem pro matrimonio putatiuo, ora-
tio est perfecta, & nisi in his tantum rebus, quæ vel in dotem
datę sunt, oratio est perfecta. & postea subdit, vel ex dote com-
paratę sunt, quasi &c. & sic ibi est alia ratio per se dicta, & ideo nō
potest dici, quòd dicta dictio, quasi, determinet primam ora-
tionem, sed solum vltimā, & sic referatur ad immediata. facit
320 quod habetur in l. talis scriptura. §. fi. ff. de lega. primo. † & facit
quod habetur per Io. fab. in proe. insti. in §. cunq; hoc. inquantū
vult, quòd duę negationes affirmant, quādo sunt in eadem ora
tione, sed non quando in diuersis orationibus, vt ibi per eum,
arg. l. ita scriptum. ff. de manumis. testa. Sed ad ista dici potest,
quia ille versiculus, quasi & hę dotales sint, respicit vniformi-
ter præcedentia, & est in fine positus, tunc succedit regula,
321 † quod clausula in fine posita refertur ad præcedentia l. si seruus
plurium. in fi. & l. talis scriptura. in fin. ff. de lega. 1. & ibi not. &
quod ista sit, apparet. quia in matrimonio putatiuo non datur
actio de dote. l. 1. & ibi not. C. de condi. ob causam ergo nō est
dos proprie loquēdo secundū docto. & facit text. in casu e con-
uerso. in l. si serua. §. fi. ff. de iure doti. ibi, qa est matrimoniū, &
dos & dotis actio. & sic ista consequentia est vera, est matrimo
nium dos, ergo dotis actio est. sequitur econtra non est matri-
monium, non est dos, ergo dotis actio non est, & quod non sit
dos. patet in d. l. 1. & in l. 1. in fi. ff. de vsucap. pro do. vbi text. di-
cit, dos nulla est. & ideo si damus dotē, damus improprie do-
tem, & magis ad designādum illam rem datam, & sic factū &
nō dotem, vnde est aduertēdum, † qa si esset error iuris in tali

matrimonio, qa credebat valere. §. penul. instit. de nupt. & l. qui
contra. C. de incest. nupt. nō erit dos. sed secus in errore facti,
q[illegible] b[illegible] illam liberam, cū esset serua, qa tunc forsan possit
dici dos & vsucapio pro dote locū haberet, vt per glo. in l. 1. in
323 fi. ff. pro dote. per text. in l. Proculus. ff. de iure. dot. † Sed aduer
te, quia ad tex. in d. l. Proculus. potest dici, quod ibi maritus, qui
existimabat illam liberam esse, incepit vsucapere pro suo, &
sibi præscribit, facit text. in l. 1. ff. pro dote. Nec obstat, si dice-
res, ibi præsupponit dotem esse, ibi, dotis iure, quia loquitur il-
le tex. quo ad repetitionem, quia dotis iure repeti non potest.
Ex præmissis constat nō obstare quod in casu. d. l. si cum dotē.
§. fi. probatur, quod sit dos proprie, qa illa dictio quasi est iūcta
324 cum verbo (sint) quod est expressiuū veritatis, & ideo † quan-
do verba improprie adiunguntur cū proprijs, tunc impropria
trahuntur ad propria, vt per Bar. in l. si maritus. §. legis Iuliç.
325 ff. de adulter. & illud maxime erit in ipso casu † cum dictio
(quasi) aliqn̄ sit expressiua veritatis, vt no. in l. 1. ff. de transac.
& instit. de bo. poss. in prin. & hoc potest suaderi per text. in l. si
cum dotem § fi. cum l. sequen. quæ dicit, & si quid est in eā do
tem impensum, & sic iurisconsultus ibi appellat dotem illud,
quod datū est pro matrimonio putatiuo sine nota improprie-
326 tatis. † Vel etiam potest dici quod ibi dicit (quasi sint) & sic prin-
cipaliter profertur, quo casu denotamus proprietatem, facit
quod voluit Bald. in proç. ff. colu. 3. in fin. vbi voluit, quod si sum
adiungatur cum verbis, quæ denotent improprietatē, si prin-
cipaliter ponitur, tunc denotat proprietatem, sed in d. §. fi. ibi,
quasi & hę dotales sint principaliter adiungitur, ergo proprie.
facit quod habetur per Iaso. in l. filius qui. col. 3. ff. de acqui. hę
red. qui ita etiam dixit de illo verbo, sum, quando principali-
327 ter ponitur. † Sed ad prædicta dici potest, id verum esse, nisi
aliter constaret de mente iurisconsulti, ne sequatur absurdum
recedirē a verbis, & mens attenditur. text. est in l. scire oportet.
§. aliud. ff. de excus. tut. sed hic in casu nostro aliter constat de
mente iurisconsulti, immo de verbis l. 1. in fin. ff. pro dote. vbi
voluit dotem nullam esse in casu matrimonij putatiui, & ideo
ibi sumitur improprie. Præterea ista consequentia est semper
vera secundum Saly. in l. 1. C. de condi. ob causam non compe
328 tit actio de dote, ergo non est dos. † Nec obstat, si diceres, vt
dixit Bal. nouel. in trac. dot. in 1. parte. colum. 4. & idem in 11.
parte in ver. hactenus expeditus. per glo. in l. 1. C. de condi. ob
causam. quod illa condictio ob causam ex quo est subrogata loco
actionis ex stipulatu, assumit eius naturam arg. l. fin. §. 1. ff. de
eo per quē factum erit. & l. si eū. §. [illegible] iniuriarū. ff. si quis cautio,
& hoc patet, quia huic doti competunt priuilegia, quæ compe
tant dotibus. d. l. si cum dotem. §. fi. [illegible] & in l. qui cōtra. C.
de incest. nup. quia potest negari, cum de tali subrogatione nō
constat, & licet priuilegia quę competunt dotibus competant
doti putatiuę, propter hoc non sequitur, quod sit dos vt constat
329 ex iam dictis, † nam videmus quod socio scholaris cōpetunt pri-
uilegia scholariū. auth. habita. C. ne filius pro patre. tamen nō
sequitur quod sit scholaris. Præterea videmus, quòd degentes in
castris possunt iure militari testari, in hoc sibi competunt pri-
uilegia militum, propter hoc non sequitur quod sint milites. l. si.
330 ff. de testam. † patet nam in dote data pro puella maritanda, &
sic pro matrimonio futuro competunt priuilegia dotium, ta-
men est dos improprie. tex. cum gl. in l. 2. §. fi. ff. de priui. credi.
& sic non sequitur competunt priuilegia dotium, ergo est dos
proprie, & sic sufficit dare instātiam. §. pauonum quoq; instit.
de rerum diui. & l. naturalem §. pauonum. ff. de acqui. re. do. &
insti. de fiduci. tut. Præterea considera in isto matrimonio pu-
tatiuo, quod res datę in dotem, si mulier ad libertatem perueniat
in dotem cōuertuntur l. si serua. ff. de iur. do. & l. Proculus. co.
tit. & ideo iura, quę loquuntur de matrimonio putatiuo, & ap-
pellant dotem, intelligimus demōstratiue respectu illius rei,
quæ designatur dote, & ideo per modum improprium erit
dos, vt constat ex his quæ dicta sunt, prout in c. de prudentia.
iunc. c. 1. extra de don. inter vir. & vxo. & sic apparet, quod est dos
improprie quæ [illegible] sententia quia nō sunt aduersa a do
331 ctoribus, &c. † Necesse ex dictis Barto in isto matrimonio
putatiuo habes quòd est improprie matrimonium, & sic in-
ter ignorantes quod videtur dubium, quia imo inter ignoran-
tes durat matrimonium durante ignorantia. c. de prudentia.
de do. inter vir. & vxo. & qui nascūtur, sunt legitimi. c. cū inter
extra qui filij sint legi. & sic omnino videtur dicendū matrimo-
nium consistere inter ignorantes, & producere eundē effectū
332 prout matrimonium verum. † Sed aduerte, quia si damus igno-
rantiam de iure ciuili non est matrimonium, vt est tex. in l.
Proculus, ibi [illegible] antequā matrimoniū esse cęperit. ff. de iur.
do. & tales sibi nō erūt legitimi, sed spurij vt est tex. in l. si igno-
rans. C. sol. ma. licet ibi Sal. dicat quo ad illum qui sunt erūt il-
legitimi, sed quo ad ignorantē erūt legitimi, & sic secundū ei'
dictum vna res diuerso iure censeretur, cōtra text. in l. eum qui
ędes. ff. de vsuc. & sic pro parte legitimus, pro parte illegitimus,
quod nō est dicēdum. arg. §. fi. instit. de do. & l. liberis. § si duo.

ff. de lib. cau. & l. fi. ff. quibus ad liberta. procla. non licet. Sed ad istud dici potest, incongruum non esse, quod vna res diuerso iure censeatur, facit quod habentur per Bar. in l. fi. §. idem rescripsit. ff. ad Mun. d. tu. Sed aduerte quia in d. l. si ignorans. C. so. matr. dicuntur spurij & ingenui, licet pater seruus, & mater libera. & licet spurij dicantur, hoc est quo ad patrem, ex quo seruus, sed non quo ad matrem, ex quo damus ignorantiam & liberam. l. si in prouincia. ff. de rit. nup. & istud est casum de iur. canon. co. d. c. cum inter. Sed est aduertendum, quia in hoc fuerunt variæ opiniones, an sint legitimi, & quæ reputantur. dic vt per Ias. in l. auunculo col. pe. ff. de condi. ob cau. non examino, quia nullus ponit, dic vt ibi in d. l. auunculo. † Et quæ dicta
333 sunt de matrimonio putatiuo, debet limitari locum non habere, quando tale matrimonium esset cõtractum inter scientes, tunc nulla esset repetitio eius, quod datu est. §. pe. insti. de nup. & l. qui contra. C. de incest. nup. de quo per Bal. Nouel. in trac. dot. in 11. parte per plures col. & Ias. in d. l. auunculo. Successiue in d. l. auunculo videtur dicendum, quod nõ erat matrimoniũ, sed contractum fuit per verba de futuro, & sic non facit ad casum. q. Bar. sed de eius intellectu vide in d. l. auunculo. & tex. in l. si adulterium cum incestu. ff. de adulte. & l. qui contra. C. de incest. nup. inducuntur, quando error est probabilis, & istud dicitur matrimonium putatiuum. dic vt per Ias. in d. l. auunculo. super quibus cogita. † Successiue ex dictis Bar. habes, inquantũ
334 quærit, nunquid maritus possit constituere dotem pro muliere, & considerat, quòd si se contulisset ad tẽpus constituti matrimonij, tunc non potest. sed si ante tempus matrimonij, tũc bene valet. l. 1. & l. quod sponsæ. C. de do. an. nup. Sed istud limitatur non procedere, quando maritus esset ignobilis, & constitueret dotem pro aliqua muliere nobili, quia tunc in recompensam potest dotem constituere, vt per Bal. in d. l. 1. & gl. & Sal. in l. si voluntate. C. de iur. dot. & Imo. hic. de ista difficultate vide per Ias. in l. diuortio. ff. de verb. obli. Et in primis pro ista opinione facit tex. in l. 3. §. videamus. ff. de do. inter vir. & vxo. vbi improbatur donatio facta per libertum senatoris filiæ, quia inter eos matrimonium non valet, ergo præsupponit, si essemus in casu, quo matrimonium valere posset, quod donatio valeret, quia non põt liberto nubere. & istud non ob aliud est, nisi propter ignobilitatem. sed considera, quia ibi non est ratio ignobilitatis, sed alia, quia præterquam in casu illo libere potest cum quacunq; contrahere matrimonium. §. eadem. instit. quibus ex cau. ma. non licet. & ideo non potest esse ratio ignobilitatis, sed quia in illo casu lex resistebat. & iungas illum tex. cum text. in l. oratio. ff. de sponsa. iuncta. l. lege Iulia. ff. de ritu nupt. Sed ad istud potest dici, quod ibi id non fuit nisi ex causa ignobilitatis. d. l. lege Iu-
335 lia. † Secundo facit, nam donatio inter virum & vxorem valet, si sit remuneratoria. l. quod autem. §. si vir. ff. de don. inter vir. & vxo. sed ista est remuneratoria ignobilitatis cum nobilitate. Sed ad istud potest responderi secundum Bal. Nouell. in tract. dot. in 10. parte in 1. priuilegio. col. 4. & Ias. in l. diuortio. col. 5. ff. de verb. obl. quod in d. §. si vir. prædicta donatio conferebat cõ-
336 modum bursale seu pecuniarium. † sed vir ignobilis nihil ab vxore consequitur. l. mulieres. C. de digni. lib. 12. & l. fi. C. de incol. lib. 10. & ideo rusticus aliquã nobilitatem nõ consequit ab
337 eius vxore, † cum vxor mariti conditionem sequatur, vt in d. ll. Bar. & Bal. in l. fi. C. de ver. sig. & l. filij §. 1. ff. ad Mace. & l. feminæ. ff. de sena. Ex prædictis apparet, istud potius procedere & econtra. s. quãdo maritus nobilis duceret vxorẽ ignobilem, ex quo propter dignitatẽ mariti aliquid cõsequit. facit, quod no. in l.
338 quod principi. ff. de leg. 2. † & ideo Ang. in §. quod vero. in auth. quibus mo. natura. effic. sui. dixit, si femina naturalis tñ nupta sit viro legitimo & naturali, propter qualitatẽ viri efficitur legitima. & ita Decius in l. 2. col. fin. in princi. ff. de reg. iur. quod tene mẽti, quia est de pane lucrando. & ideo licet vxor efficiatur pauperior quo ad interesse, donatio tamen valet l. quod adipiscendæ cũ tri-
339 bus seq. ff. de do. inter vi. & vxo. ratio, † quia honor præfertur cunctis rebus l. Iulianus & ibi not. ff. si quis omit. causa testa. Sed aduerte licet mulier non tribuat viro, sed vir tribuit mulieri, hinc est quod dos debet constitui secundum dignitatem mariti. c. cum post. §. gener. ff. de iur. do. & datũ per vxorẽ viro in recompensam valet, vt est dictũ, tamẽ dici potest, quando mulier nuberet viro ignobili, & illa sit orta ex patre nobili, eius cõditio ante matrimonium contractum respectu patris cõsideratur l. filios. C. de mune. & origi. lib. 10. tex. cum glo. in l. cũ legitimæ. ff. de sta. ho. text. & ibi no. in l. feminæ. ff. de sena. & sic dignitatem paternã
340 habet, sed nubendo † illam amittit. & illam amplius non retinet nubendo ignobili, vt d. l. feminæ. & ibi Bald. & ideo licet nõ tribuat, amittit tamẽ. & propterea ratione amissionis honoris aliquid cõsequi põt, quia honor præferri debet omni cõmodo pecuniario l. Iulianus. ff. si quis omi. causa testa. imò quod est plus, mulier nobilis est veluti pedisequa vel famula mariti. cap. hæc imago. 33. q. 5. vt per Bald. nouel. in tracta. dot. in 10. parte. col. 5. ideo ex hoc videtur fieri pauperior. ideo in recompensam poterit aliquid consequi a viro. Nec obstat si diceres, vt est ex mente Ias. in d. l. diuortio. quod si senex ducit iuuenculam, tunc non recipit vtilitatem, imo tormentum & si vilis nobilem mulierẽ, sibi inseruire vellet. & hoc communiter accidit nobis. l. nam ad ea. ff. de legi. & §. pauonum quoq. instit. de rerũ diui. & l. naturalem. §. pauonum. ff. de acqui. rerũ do. quia dici potest,
341 quod præsumptio iuris est in cõtrarium, quia vxor tenetur inseruire marito. d. ca. hæc imago. † & si nobilis est, non tenetur ad omnia seruitia & obsequia vilia, vt puta lauare pedes, lauare caput, aut parare cibum, vt per Abb. in c. literas in fi. de resti. spolia. item quilibet præsumitur bonus l. merito. ff. pro socio. item se inuicẽ magno amore prosequũtur. l. 1. ff. de bona. inter vi. & vxo. sunt duo in carne vna c. debitum. extra de bigam. is. & sic dicta consideratio non est cõcludẽs. & de ista difficultate vide Bal. nouel. in trac. de dote. in 10. pte Nec ob. si diceres hoc non potest contingere, cum puella sit nubenda ex consensu propinquorum & si dissentiant, iudex interponit partes suas. l. 1. C. de nupt. quia contingere potest, vt ex. s. allegatis apparet, & est ex mente tex. cum gl. in l. si ex voluntate. C. de dotis promissione. quæ singula tene menti quia doct. non aduertunt.

Glo. in verbo quemadmodum.

Capio gl. in verbo, quemadmodũ. quæ declarat istud verbum (quemadmodum) de quo in ista rubr. & intelligit, quemadmodũ dos petatur, scilicet per quos l. 2. C. eo. item a quibus. l. si cum dotem. § transgrediamur. item inquantum l. maritum C. eo. item quãdo scilicet soluto matrimonio l. 2. C. eo. & sic gl. nostra vult, quod dicta dictio de qua in rubr. denotet qualita-
342 tem, modum, tempus, & personam, & potest esse ratio, † quia rubr. ponitur ad demonstrandum illud, quod auctor intendit tractare. vt per Ioan. Fab. in rub. instit. de actio. & per Decium in rub. de constit. facit tex. in l. regula. §. fi. ff. de iur. & fac. igno. ibi, initium facit text. in l. 1. ff. si certum peta. & in rub. iuncta. l. 1. in prin. ff. de suspect. tut. & sic demonstrat de omnibus, quæ
343 fiunt, & sunt circa repetitionẽ dotis. † Ex hoc apparet, quod declaratio Alex non est vera, dum intelligit glo. velle, quod stet interrogatiue, vt capitur in l. si pater. §. 1. ff. de pact. do. sed glo. ibi vult quod capiatur dispositiue. item aliquando stat similitudinarie l. 3. § si duobus. ff. de ali. leg. & l. quemadmodum. C. de agri. & cens. lib. 11. Sed Imo. hic dixit illam stare determinatiue & sic determinat dotem repeti soluto matrimo. vt C. quemadmo. testa. ape. & l. 1. C. de eden. Sed hæc declaratio non satisfacit. quia vt dixi, stat demõstratiue, & sic demonstrat soluto matrimo. regulariter dotem repeti. & non determinat. & hoc etiã potest demonstrari ex rub. ff. quẽad. ser. amit. cũ rubro. & ex rub. ff. quemad. test. ape. & sic stat demonstratiue.

Glo. in verbo petatur.

Capio gl. in verbo, petatur. quæ potest diuidi in duas partes. secũda ibi, sic & e contra. post eius recitationem in voce, venio ad dicta Barto.

Quarta oppo. Bar.

Quarto loco Bar. oppo. de tex. in l. 1. de dote cau. non nu. et
344 sol. vt hic per eum, ex cuius dictis habes, † quod petatur de quo in rub. ponitur pro repetatur. quia ex quo semel dos data fuit ideo repetitur l. 1. §. eleganter. ff. deposi. ibi, aliud est reddere, aliud de suo dare. ad idẽ facit tex. in l. cum pater. § fidei cõ. ff. de lega. 2. dos prælegata retinebitur, quoniam reddi potius quã dari videtur facit text. in l. si repetendi causa quod donabas vxori eius. C. de condi. ob causam & l. repetitio. ff. de condic. indebiti ibi, repetitio nulla est ab eo, qui suum recipit. Sed illud nõ videtur procedere in casu nostro. & hoc patet l. 2. §. 1. infra tit. nostro. ibi, petere dotem. qui tex. fuit Vlpiani, & ipse studuit in proprietatibus. l. quis sit fugitiuus. §. erronem. ff. de edilicio edicto ideo non est præsumendum quod loquatur impro prie,
345 † quia verba prolata a peritis intelliguntur secundum illorum consuetudinem loquendi. vt per Barba. in rubr. de fide instrumen. & allegat text. in l. si dictum. ff. de euictio. & l. item prætor. ff. de suis & leg. & l. nec auus. C. de emancipa. lib. † & sic (pe-
346 tere) de quo in rubr. nostra proprie debet capi. et ideo hæc rub. erit intelligenda vt iacet, et considero, nam quãdo mulier agit ad dotem, ad id agit, quod nunquam fuit penes eam constante matrimonio nec ante l. dotale prædium. §. 1. ff. de fur. do. iuncta. l. de diuisione. inf. eo. quia dos nunquã fuit penes mulierem, cum dos cõstituatur ab ipso matrimonio l. 3. ff. de iur. do. et l. fin. C. de do. ante nupt. tunc res datæ in dotem conuertuntur in dotem. argu. l. auunculo. ff. de condi. ob causam. iuncta. l. si serua. ff. de iur. do. et l. 1. ff. de vsuca. pro do. et sic illa dos constituta et eius ius non fuit penes mulierem, licet res quæ est eius, data fuerit l. 1. C. de dote cau. non numera. ibi, dotem numeratio, non scriptura dotalis instrumenti facit, et ibi, ad pe-

tition m

titionem dotis. & ibi, si dotē datam &c. & sic quo ad illud ius & quo ad dotem dicitur petere. & non repetere, vt patet in ista rubr. & in l. secunda. §. primo. J. eodē. & est ratio, quia ista qualitas superueniens alterat & transmutat eam, & ponit in aliam speciem. l. in delictis. §. si extraneus. ff. de noxalibus. & l. vbi ita donatur. ff. de dona. causa mort. §. fin. iuncti. de nupt. & quod trā eat, apparet, quia antequam esset dos, nō erat ius vniuersale, sed erat vnum patrimonium mulieris vnitum cum alijs rebus. tū facta separatiōe & datione in dotē est effecta aliud patrimonium. l. 3. §. sed vtrum. ff. de mi. iuncta l. fi. C. de dot. promis. faciunt quæ dixi in preteritis lectionibus. & est ius vniuersale, vt patet ex diffinit one doris. de qua per Bar. J. quæ est cōiter approbata, & si hoc modo intelligat, cessat talis expositio, & erit propria petitio, & nō petitio pro repetitione. Nec ob. text. in l. cum pater. §. fidei tuæ ff. de leg. 2. ibi, sed dos prælegata retinebitur, quoniam reddi potius quā dari videt ir. † & ibi est, videatur, quod denotat impropriet atem l. 1. §. deiecisse. ff. de vi & vi arma. & est etiam dictio potius, quæ nō excludit dationem, immo includit. l. nam ad ea. ff. de legi. iuncta declaratione glo. in §. si insula. insti. de rerum diui. & sic sub verbo, reddi, datio includitur. Nec ob. text. in l. si repetēdi, quia ille text. loquitur, quādo dedit rē dono vt repeteret, quia est vera repetitio eius quod dedit. quod non est sic in casu nostro, quia non repetit illud, quod dedit, sed petit dotem declarando vt. s. dixi, & eodē modo potest responderi ad tex. in d. l. repetitio. † Sed contra prædictam declarationem facit tex in l. si quidem. ibi, dotē repetere. & ibi, dotis quoq; petitio. C. so. mat. & in l. fi. C. de sentē. quæ sin. certa quā. ibi. peteretur. & ibi, repeteretur. & l. filiæ ibi, repetere. C. sol. ma, & l. 1. C. de do. an. nup. ibi, repeti non pōt. & l. inter socerum. §. pe. ff. de pac dot. ibi, repetēti dotem. & c. de prudētia. extra de don. inter vir. & vxo. ibi, de dote, quæ a viro repetebat. & c plerunq;. ibi, repetitio eo. ti, de do. inter vi. & vx. & l. res aliena. J. eo ibi, reddēda est, cū vulg. & sic ex istis iurib us apparet, quod omnino verbum, petere, de quo in ista rub. debet exponi pro repetere. Sed considera, quia iura quæ loquuntur de reddo, & repeto, considerant factum. s. rem ratā, & non ius, sed iura quæ loquūtur de peto, considerant dotē & ius, & sic ex quo vtrunq; adest, tunc vtroq; modo denominatur s. peto & repeto, prout in l. si qidē. C. so. ma. & in l. fi. C. de sen. quæ sine certa quāti. & sic pōt hęc difficultas declarari nonitem † sed circumscripta declaratione de qua. s. alio modo pōt responderi, φ in casu nostro & sic in materia nostra, peto, capitur pro repeto, & proprie, cum iura promiscui loquantur modo per verbum peto, non per verbum repeto vt videmus de verbo vsucapio & præscriptio de iure. ff. tunc vtroque modo proprie & tamen iura promiscue loquantur vt per totum ff. de vsuca. † Successiue habes ex dictis Barto. licet alius promisisset dotem pro muliere, videtur ipsi mulieri donatum, & ipsa mulier fingitur dedisse. l. singularia. ff. si cert. peta. & l. licet. §. 1. ff. de iure dot. Sed aduerte quia consideratio de l. singularia haberet locum, quando dos soluta esset pecunia numerata, vel in ijs rebus, in quibus cadit mutuum, vt per doc. in l. singularia. ponamus fundum, vel aliquid aliud, tunc cessaret dispositio. l. singularia. & tamen dicitur donatum mulieri. l. 1. §. accedit. C. de rei vxo. actio. & sic potest saluari oppo. Dy. † Præterea considera, licet iste actus fictus interuen at in dando, nihilominus in repetendo non damus actum fictum, sed verum, tunc iste solus consideratur, quia quando actus pōt intelligi secundum fictionem & veritatē, sola veritas attēdit. l. filio quē pater. iūcto summario Bar. & ibi no. ff. de libe. & post. & ibi Alex. in addi. infert ad multa. pro quo est tex. in l. 1. C. de his qui veniā ætatis impet. & in c. fi. de purga. cano. licet fingatur stipulatio. l. 1. §. accedit. in fi. C. de rei vxo. actio. Præterea doctrina Bar. procederet fm tēpus dotis ɔstituendæ, ga illud esset fm fictionē. sed post cōstitutā repetitio quę cōpetit mulieri, tūc est fm veritatē. & sic respectu veritatis est petitio ,pprie. l. 1. §. accedit. C. de rei vxo. actio. facit quod habetur p Bar. in l. 1. §. hoc autem renatus. ff. ad Sylla. Barb. in consi. 27. in 6. colū. in 1. vol. & idem in c. 1. de dona. col. 1. & sic cōsideratio Dyni, saluabitur ab ipsa reprehensione Bar. Sed bene verū erit vt ipse Dyn. dixit aliquo casu, & non regulariter verum, & sic nihil est quo ad rubr. q̄ ponit regulariter de ipsa petitione dotis, ga regula est attendenda. glo. in l. omnis diffinitio. ff. de reg. iur.

352 Successiue habes † ex dictis Bar. quod si verbum (peto) sumatur vt genus, comprehendit (repeto) vt species, & proprie † ratio, qa in generalib⁹ specialia insunt. l. semper in generalibus ff. de reg. iur. & φ peto sit generale, Bar. hic pbat, qa videmus † petitionē referri ad petitionem iudicialē & extraiudicialē. l. amplius nō peti. ff. rem ratā habe. & l. si. 10. cum petiero. ff. de ver. obli. † sed qn̄ verbum cōprehendit duo, dicit generale. l. 1. & 2. ff. de adopt. & l. alienatū. §. 1. ff. de verbo. sig. & sic repeto, erit eius species, cū sub genere cōtineat. & si hoc modo intelligat dicit Bar. expositio glo. nō erit necessaria. sed ad bene esse. † Sed in cōtrarium vrget, vt dicebat dominus Roy. me audiē-

te. φ hic non potest capi in genere, cū semper dos repetatur, & sic in specie. & hoc procedit, quādo potest verificari in vno indiuiduo tātū. l. 2. ff. de lib. & posth. l. Iunius qui locatus, ff. loca. & ideo hic in rub. nostra illud verbū (petere) nō potest capi in genere, ergo in spē capitur, & sic declaratio Bar. non est vera. Sed ad istud potest rñderi, quod imò Rub. nostra comprehendit petere & repetere, vt patet in l. 2. J. tit. nostro. & in l. fi. C. de sent. quę sine certa quāt. pfe. & l. si qdē. C. sol. ma. & l. res aliena. J. tit. nostro. & hoc etiam apparet in casu Dyn. de quo. s. si alius dedisset dotē pro muliere, vel per acceptilationem esset constituta, vt s. declaraui ideo &c. Ex alio videtur, quod consideratio Bar. nō sit vera, quia licet petitio sit iudicialis & extra iudicialis, tamē nō quo ad repetitionē ita quod (peto) comprehēdat repeto. cum text. in d. l. amplius non peti loquatur de petitione tā iudiciali quā extraiudiciali, & sic nō probatur. in d.
357 l. amplius, fundamentū Bar. quo ad repetitionem. † Sed aduerte quia ex alio potest dici contrarium quod (peto) comprehēdat repeto per tex. in l. si quidē. C. solo. matri vbi promiscue loquitur per verbum peto & repeto. & l. filiæ eo. tit. & l. fi. C. de sent. quę sine certa quan. pferun. & l. 1. C. de do. an. nupt. & ideo ex quo dicta iura promiscue loquuntur, datur intelligi, φ pero cōprehēdit repeto proprie. Vel potest dici, φ peto cōprehēdit repeto ex propria significatione. nā videmus, quando nomen
358 componitur ex duobus, significatio eius nō alteratur. facit † φ habetur per Bar in l. Gallus. §. instituens. ff. de l.b. & posthu. & in l. cū eorū. § affinitatis. ff. de postul. vbi voluit, quod pronepos sit idem φ nepos, & proprie, & ideo si pono nepotem, pono & pronepotē & proprie. & maxime qa in casu nostro cōponitur ex vno integro & corrupto, & participat plus de integro quam de corrupto, tanto magis vt simplex debet cōsiderari. [illegible]
359 [illegible] quia species prędicatur [illegible] in genera[illegible] Sed contra [illegible] habetur per Bar. in l. si [illegible] potest dici, quod [illegible] Nec [illegible] φ peto [illegible] certa quāt. [illegible]
360 [illegible]
361 [illegible] facit φ voluit [illegible] comparatio non oppon[illegible] Sed aduerte quia talis diff[illegible] in specie sumitur. sed non quia eo [illegible] nō potest variare ex varietate specierum [illegible] genus comprehendit sub se plures species, [illegible] sed bene species variantur, quando species ponuntur [illegible] de adopt. & l. alienatum. §. 1. ff. de verbo. [illegible] ideo Bar. quando dixit hic (peto) ponitur in genere comprehēdit repeto ex propria significatione. bene dixit. [illegible] Ant. dixit hic non
362 [illegible] peto sit genus quia [illegible] probatur. † Successiue habes [illegible] potest capi strictè vt species a repetere separata, tūc proprie non comprehendit repeto. sed [illegible] ff. de verbo signi. vt patet [illegible] ex tēsiue [illegible] text.
363 [illegible] Sed contra istud facit, nam actio in genere cōprehendit actionem in personam, & rei vendicationem. l. actionis verbo [illegible] sed rei vendicatio est petitio. & quis dicitur petere vendicādo. l. actionum genera [illegible] de actio. & obli. & sic dicitur petere, qui vēdicat, & sic petit dari quod suū est. §. sic itaq;. instit. de actio. & continet petitionem

rei

rei sue apud aliũ existent. & ita quod repetitio est idem quod pe
titio. Sed dici potest, licet actio sit genus, & cõprehẽdat act. o-
nem in personã & rei vendicationẽ, propter hoc non sequitur
quod petitio sit idem quod repetitio in specie sumpta. & ibi peti-
tio ponitur extensiue. vt dixi supra, & ita dico de verbo dare &
reddere. l. verbum reddere. ff. de verbo. sign. & l. cum quidam.
364 ff. de leg. 2. & l. heres meus. ff. de leg. 3. † Ex premissis potest in-
ferri ad statutũ, quod disponit, quod de qualibet petitione debet
solui gabella, nunquid habeat locũ in repetitione. Bart. vide-
tur hic determinare, dum dixit, ista sunt vtilia ad statutum, &
ideo diligẽter est inspiciẽdum ad ipsum statutum, quia si simpli
citer ponit petitionem, tunc cõprehẽdit etiam repetitionem. n.
fac. t in simili text. in l. alienatum. §. fi. ff. de verb. sign. & l. cum
lege. ff. de testa. sed si non simpliciter, tunc extensiue. d. l. ver-
365 bum reddere, & ita etiã Ang. hic. & isto casu nõ venit. † cũ verba
statuti debeant proprie intelligi. l. 3. §. hec verba. ff. de neg. gest.
Bar. in l. 1. §. hoc interdictum. ff. de fonte. & l. quicquid astrin-
gendi. ff. de verbo. oblig. & in l. omnes populi. ff. de iust. & iur.
366 † Sed Imo. hic tenet cõtrarium, scilicet quod ex repetitione
solui nõ debeat, cum fauorabilior sit causa repetitionis quam
petitionis. l. videamus. §. in fauiana. cum seq. ff. de vsur. vbi fit
differentia inter petitionem & repetitionem, quia vbi damus re
petitionem, veniunt fructus. sed vbi damus petitionem, solum
veniunt post litem cõtestatam. l. cum fundus. ff. si cert. peta. &
ideo cũ nõ sit eadem ratio, indefinita non equipollet vniuer-
sali, vt per Bart. in l. omnes populi. in 6. q. prin. ff. de iustit. &
iure. qui proprie loquitur in statutis. Ad istud dici potest, id ve-
rum in specie sumptum sed non in genere, & ideo dixi supra.
statutum debet bene considerari, an in specie, vel in genere lo
quatur de petitione, quia in genere non potest dari maior fauor
in vno quam in alio, licet in specie sic. arg. l. alienatum. §. fin.
ff. de verbo. sig. l. 1. & 2. ff. de adopt. iuncto §. preterea. insti. de
adop. Nec obstat tex. in l. 1. C. de imp. lucra. descri. lib. 10. quia
Alexan. hic respondet quod attenditur an aliquid veniat ex lu
cratiua causa, vel non, & non consideratur petere vel repetere.
Sed ad hoc obstat, quia aut causa est lucratiua aut non, & non
de verbo peto vel repeto. Sed non facit considerando, vt supra.
dixi. Nec obstat quod sit diuersa ratio, quia si in genere sumatur
diuersa ratio respectu specierũ, genus non alteratur, quia omni
no in suo esse remanet. §. plebiscitum. insti. de iure natura. & l.
alienatũ. §. fi. ff. de verb. sig. & in l. 1. & 2. & per totũ ff. de adop.
videmus cum dicimus animal in genere, omnia animalia cõ-
prehenduntur, nec genus variatur propter rationẽ diuersam
quoad speciem. patet, quia in specie aliud rationale, aliud irra-
tionale. Nec verum dicere, quod sit indefinita, immo genus
Nec obstat, quod magis fauet repetitioni, quam petitioni, quia propter hoc
nõ sequitur quod nõ cõprehẽdatur sub generali verbo d. l. alienatũ.
§. 1. ff. de verb. sign. nam clarũ est, quod magis fauetur donationi
causa mortis quam donationi inter viuos, vt habetur in l. 2. ff. de
leg. 1. tamen donatio in genere sumpta cõprehendit etiam do
nationem causa mor. & etiam magis fauetur arrogationi quã
adoptioni, & plus est arrogare quã adoptare. l. 2. ff. de adopti.
§. cum autem. §. sed hodie. insti. de adopti. per totum titulum.
Nec obst. tex. in d. l. videamus. §. in fauiana, quia dixit repetere
habet plenariam significationem eo modo quo ibi. & si ple-
naria. ergo impropria l. 1. ff. de fund. dota. c. cum dilecti extra
de dona. & c. si ciuitas de sentẽ. excõ. in 6. Sed ad istud potest
dici, propter hoc nõ sequitur, quod non fauatur repetenti plusquam
petenti. ideo &c. Sed tex. in d. §. in fauiana probat, quãdo repe-
titio ponitur in specie, & etiam quando petitio ponitur in spe-
cie, quod nõ est in casu nostro, quia questio est, quãdo in gene
367 re, & ideo nihil facit, vt constat ex ijs, quę dixi supra. † Secundo
pro ista opinione facit, reficiens improprie dicitur facere. l. 1. §.
fi. ff. de mor. inferẽ. iuncta. l. 3. §. fi. ff. de itine. actuq; priua. &
Bar. in d. l. 1. §. fi. dicit statuto loquente de ędificante, non habet
locum in reficiente. & Bar. in l. 1. §. si quis ędificium. ff. de oper.
368 no. nun. † quia verba statuti stricte capi debent. l. quod constitu-
tum. ff. de testa. mil. & l. quicquid astringẽdi. ff. de verb. oblig.
Sed aduerte quia ista non sunt eadem, quando referuntur ad ędi-
ficiũ in specie. secus si in genere. vt per Bar. in l. 1. § si quis ędi-
ficium in fi. ff. de ope. no. nun. qui ita declarat ibi per hic dicta.
& ideo glo. in d. l. 1. §. fi. dixit large sumitur ędificare, vt com
369 prehendat ędificãtem & reficientem, & istud erit proprie. † cũ
large sit idem quod proprie. gl. insti. de dona. in prin. & tex. in d. §.
fin. dicit, intelligendus est. propter verbum, est, quod est verita
tis expressiuum, & ab omni similitudine alienũ, & omnino ve
rum. l. si quis legatũ. ff. ad l. Fal. iuncta. l. 1. ff. de tab. exhi. Ad tex.
370 in d. l. 3. §. fi. ff. de iti. actuq; priua. respondeo, † quia refectionis
appellatione non venit ędificare, sed bene econtra. d. l. 1. in fi.
de mor. infer. quia reficio est species, & appellatiõe speciei nõ
venit genus sed species prędicatur de genere. l. 1. cum ibi not.
ff. si cer. pe. l. si quid earum. §. interemptũ. & ibi Bar. ff. de leg.
371 3. † Tertio facit, quando dispositio potest intelligi in genere,
& in specie, tũc erit in specie intelligẽda. l. hoc legatũ. ff. de leg. 3.

& ibi Bar. dixit per illum text. quod quis videtur potius intentare
conditionem specialem, quam generalem. facit text. in l. fi-
liusfa. §. fi. ff. de dona. iuncta. l. alienatum. §. fi. ff. de ver. sign. &
hoc idem voluit Bart. in l. 1. ff. de eden. & ita Alex. hic. & allegat
Salv. & alios in l. emancipata. C. de testi. s sing. vbi si statutum
disponeret, quod turbans aliquem in possessione condẽnetur in
centum. & restituat possessionem. si turbasset aliquem, & nõ
expulisset, non tenetur ad illa centum, cum pena statuti non
possit verificari in mero turbante, quia restitutio possessionis
372 venit copulatiue ad illa centum, per tex. in l. emancipatam. † &
maior est vis expulsiua, quam inquietatiua. l. si quis in tantam.
373 C. vnde vi. & l. si per vim. C. quod me. cau. & in penalibus. † ideo
non fit extẽsio ex identitate rationis, sed solum ex maioritate.
Ioan. An. in e. odia. de reg. iur. in 6. Ad istud potest responde-
ri, quod in casu d. l. hoc legatum, non intelligitur de cõ. bus, quia nõ
continenti etiã in genere sm propriam significationẽ. facit quod
voluit Bal. in proę. digestorũ. & ideo ex quo ibi illud fuit in-
terpretatum per iurisconsultum in d. l. hoc legatum, standum
erit illi interpretationi, quod non est in casu nostro ideo &c. Nec
ob. tex. in d. l. filiusfa. §. fi. ff. de dona. iuncta. d. l. alienatum. §. fi.
licet ibi sit facta concessio simpliciter donandi, non intelligit
de donatione causa mor. quia talis concessio erat in casu pro-
hibito a lege. ideo nimirum si non venit donatio causa mor. &
etiã in casu quo requirit cõsensus alterius. s. patris vt patet ex
narratis in d. l. filiusfa. quæ narrata denotant causam finalẽ cõ-
cedentis. l. fi. cum ibi no. ff. de hære. insti. præterea quando req-
ritur actus alterius in concessione, talis casus non venit nec cõ-
ceditur, alias secus. l. 2. & fi. ff. de natali. resti. iũcta. l. fi. ff. de iur.
aure. annul. sed in casu d. l. filiosa. §. fi. est concessio de donãdo
facta filiof. qui non potest donare causa mor. sine cõ sensu pa-
tris. l. tam is. ff. de don. causa mor. quod non est in casu nostro.
Vel potest dici illud esse in casu. d. l. filiusfa. quia fuit declara-
tum sub donatione non venire donationem causa mor. cum
aliter venisset. l. alienatum §. fi. ff. de verb. signi. cui regule stã-
dum erit. gloss. in l. omnis diffinitio. ff. de reg. iur. vel tertio dic
vt dixi in l. 1. ff. de vul. & pup. Nec obstat illud de statuto, quia
374 illud est, quia requirit illa duo copulatiue † & sic dispositio co-
pulata requirit cõcursum copulatorum, vt per Imo. in l. 1. §.
eo & l. qui liberos. ff. de rit. nup. §. si plures. insti. de hære. insti. l.
375 is qui decenta. §. verum. ff. de reb. dub. ideo &c. † Sed Alexan.
hic dicit illa posse concordari, & considerat, si statutũ est odio-
sum, tunc nõ comprehendit repetentem. arg. l. cum quidam.
ff. de lib. & post. cond. a. de reg. iur. Bal. in l. contractus. C. de fide
instru. alias secus. Sed aduerte, quia mihi videt, quod ista distin-
ctio nõ sit admittenda cum verba statuti sint generaliter con-
cepta absq; alia expressione, debent ita intelligi. cum ita intel-
ligendo intelligantur sm propriam significationem. l. in frau
dem. ff. de test. mi. & l. 1. ff. de alee lu. & alea & l. 2. ff. de adop. l.
is cui lege § fina. & l. cum lege. ff. de testa. vbi intestabilis intel-
ligitur quoad testm. quoad testẽ. & sic in suo genere, ideo ob-
seruãdum. l. prospexit. ff. qui & a quib. Sed quis potest dicere,
istud non procedere, respondendo vt per Imol. & Bal. in d. l. is
cui lege. illud esse, quia ita erat scriptum in lege quia alij infa-
mes qui nec vitam, nec ciuitatem, nec libertatem perdũt, po-
terit esse testis. l. 1. C. de secund. nup. iuncta. l. cognitionem. §.
consummatur. ff. de vari. & extraord. cogni. l. eius q. § sed rele-
gati. ff. de test. & ideo erit seruãda eo modo quo loquitur. arg.
376 l. prospexit q & a quibus. ideo nõ inferẽ ad casum nostrũ † Sed
aduerte, quia text. in d. l. is cui. §. fi. loquitur de eo infami, qui est
intestabilis, vt patet ibi, intestabilis sit. & sic consideratur solũ.
quãdo quis redditur intestabilis. d. l. cum lege. & illud est circa
verbum, intestabilis, & non quia infamis, licet d. l. is cui ponat
casus de eo, qui est infamis ob crimen famosum, tñ determi-
natio est generalis. d. l. cum lege. Secũdo modo potest rñderi
secundum Imo. in d. l. cum lege. illud esse propter subiectam
materiam, vt etiam ibi per gl. tex. cum gl. in simili in l. si vno.
ff. locati. Sed aduerte, quia falsum est dicere, illud esse propter
377 subiectam materiã, † quia in quacunq; dispositione verba ge-
neralia simpliciter posita stant in sua generalitate. l. alienatũ.
§. fi. ff. de verb. sign. & ista est regula. d. §. fi. & l. 1. §. 1. ff. de aleę
lu. & alea. & l. in fraudẽ. ff. de test. mi. & l. prospexit. ff. quib. &
ideo si aliter reperiretur, illud esset, quia lex vltra processit de-
terminando. Tertio modo potest rñderi secundum Aretin d.
l. cum lege. quod ideo illud est ibi, quia sermo se habet in ea-
dem plenitudine, ideo nimirum si in vtroq; casu verificatur.
alias si se non haberet in eadem plenitudine, tunc debet eligi
quod minus est. l. si præses. ff. de pęn. & ita etiam Decius præ-
ceptor in rub. de iudi. colum. 7. per tex. in l. in fraudem. & ibi
no. per Bart. ff. de mi. testa. & l. 1. §. quod autem. ff. de aleę lus.
378 & alea † sed in casu nostro potest dici, quod plene simul non
cõtinetur quia causa repetitionis est magis fauorabilis, quam
causa petitionis, vt s. dictum est. ergo simul vtrunque non cõ-
prehendit. Sed istud nihil est, cum damus verbum generale &
in genere sumptum, certe est eadem plenitudo respectu ge-
neris,

neris, licet in specie & respectu speciei non sit eadem plenitu-
do. patet in l. 1. & 2. ff. de adop. & p totũ tit. & insti. de adoptio.
per totum. nam adoptio in genere comprehendit adoptio-
nem & arrogationem. & proprie, vt in d. ll. tñ adoptio in spe-
cie non capitur in ea plenitudine, qua capitur arrogatio, quia
in vna transit in potestatẽ, in alia regulariter nõ. insti. de adop.
per totum. & tñ si in genere & simpliciter ponit, intelligitur
in vtroq; casu, vt patet in d. l. 1. & 2. in rub. & in princip. insti. de
adopti. & eodem modo in l. alienatũ. §. si ff. de ver. sign. nã do-
natio inter viuos differt in plenitudine a donatiõe causa mor.
l. 1. ff. de do. l. prospexit. ff. qui & a quibus. & ideo genus nõ cõ-
siderat speciem in plus & minus inter se. § plebiscitũ, cum ibi
no. instit. de iur. natu. ideo &c. quæ singula tene menti, quia
non sunt degustata a doc.

Quæstio. 1. Bar.

Ex dictis Bar. in ista. 1. q. habes no. q ista rub. solu. mar. in-
telligitur, quouis modo matrimonium soluatur. l. 2. & l. diuor
tio l. si quis stipulatus. J. co. l. cum quærebatur. ff. de verb. sig.

Bar. ponit diffinitionem dotis.

379 † Primo ponit diffinitionẽ dotis, quæ fuit Azo. qui ita dif-
finiebat dotem, dos est quę a muliere vel eius patre marito vel
eius patri propter onera matrimonij marito datur, vt perpe-
tuo sit penes eum. & Bar. eam approbat in trac. qõnũ. in 7. q.
incip. mulier habẽs. sed hic eam reprehendit. Sed aduerte cir-
ca reprehensionem quam facit hic Bar. ad dictam diffinitio-
380 nem. † & in primis facit, nam si mulier daret rem alienam in
dotem, diceretur rem illã tradendo dotalem facere, & tamen
non transfert dominium. l. dotale prędiũ. cũ ibi no. ff. de fund.
do. & l. 1. ff. p dote. iuncta. l. traditionibus. C. de pact. Sed Bar.
rñdet ad istud, inquantũ dicitur in d. diffinitione, datũ, debet
exponi, id est traditũ. l. 1. ff. deposi. cũ ibi no. l. non vĩ. ff. de reg.
iur. & tamen nõ transfertur dominium &c. vt patet in d. l. pro
dote. & d. l. traditionibus. Sed hæc saluatio Bar. non potest su-
381 stineri. † quia verba diffinitionis debẽt stare proprie, vt est tex.
in l. quis sit fugitiuus. §. erroneam. ff. de edil. edic. declaraui in
rub. ff. de vsuca. ex quo est impressa, ad ibi dicta me remit-
to, sed dicere dare id est tradere, est impropriare verba, vt cõ
stat in d. l. non videtur. & ibi no. per Deciũ. Sed aduertendum
quia Bar. potest saluari, quia datur, de quo in diffinitione po-
nitur in genere, tunc comprehendit dare & tradere, vt dixi. s.
382 Præterea absq; expositione Bar. ita potest intelligi † qa dos cõ
stituitur traditione, vt est tex. in l. de diuisione. J. eo. & in d. l. p
dote. & sic ex ipsa traditione possessiõis prediũ tale constituit.
d. l. de diuisione. s. eo. & l. iure succursum. ff. de iure dot. iũcta. l.
383 ff. pro dote. & sic cadit sub datione, † Alio modo Bar. repre-
hendit d. diffinitionem, inquãtum vult q illud quod datur, sit
dos, istud est falsum, qa dos est quoddã ius corporale seu ius
vniuersale sicut hæreditas & peculium, vt est tex. cum glo. in l.
quod dicitur. ff. de imp. in reb. dota. & q sit ius vle patet ex his
quæ habentur per Bar. hic. Sed aduerte, licet illud quod datur
sit dos, propter hoc nõ sequitur, quod non sit ius, vel quid vni
384 uersale. † nam videmus peculium esse quid vniuersale, & ta-
men diffinitio non datur per nomina iuris. vt patet in l. depo-
siti. §. fi. ff. de pecu. vbi diffinitur peculium. peculium est, q ser-
uus domini permissu separatum a rationib⁹ dominicis habet
& sic per verba facti & per effectum, & tamen est ius vle. etiã
videmus in alijs quæ iuris sunt ita dari diffinitionem. l. p verba
facti & per effectũ. l. 3. ff. de vsucapi. & illud toleratur, vt diffi-
nitio detur per effectũ per Soc. in rub. ff. de condi. & demon.
& per dominũ meũ Petrum Paulum Perusinũ causarum ca-
meræ apostolicæ ĩ pręsentiarũ auditorẽ in rub. de præscr. ptio-
nibus. & aliqua dixi in rub. ff. de vsuca. die vt ibi. Præterea ex
385 quo ponitur dos, ponit ius vniuersale. cũ sit dos ius vle. † cum
ad positionem specierum sequitur positio generis. vt no. in l.
1. ff. si cer. pe. l. si qd carũ. §. inter emptũ. & ibi no. ff. de lega. 3.
& ideo si pono hominem, pono animal prædicamẽtaliter. &
386 ita erit in casu nostro. † & sic licet dicat, dos est q datũ, hoc est
illud ius vniuersale. & q istud sit verũ, apparet in diffinitione
peculij, de qua in d. l. depositi. §. fi. iũcta. l. peculiũ ex eo. cum l.
seq. ff. de pecu. & illud quod datur est ius vle. cum iura dicant,
dotem dari. l. iure succursum. §. 1. ff. de dot. & l. si proprietati.
& l. proiectitia. & l. adoptiuũ. & l. si ego. & l. plerũq;. § si res. ff.
de iur. do. hoc est etiã in peculio, qa est quod domin⁹ tradidit.
l. eõ statim. ff. de pecu. & in illa datione fit ius vle, & ideo iura
387 dicunt dotem dari peculium tradi &c. † Et licet predictis mo-
dis possit saluari, tamen diffinitio dici non potest, quia nõ ha-
bet genus. cũ dicat, dos est quę. & sic loco generis est relatiuũ,
quod refert idẽ q est diffinitũ, dos est quæ. id est quę dos, & sic
impossibile est dici, q sit diffinitio, cũ ad eius substantiam re-
quiratur genus, vt p Bar. & alios in l. 1. ff. de testa. & Decius in
l. omnis diffinitio. ff. de reg. iur. Sed contra istud obstat insti. de
iure naturali gen. & ciui. in prin. dum ponit diffinitionem iu-
ris naturalis, dicit. ius naturale est, quod natura omnia anima
lia &c. & sic in diffinitione legis de qua in §. lex est qđ. & in §.
plebiscitũ. insti. de iur. natu. gen. & ciuili. & sic datur diffinitio
per relatiuũ. Sed ad illud põt dici, q non est diffinitio, sed ma
gis quędã descriptio seu quędam demostratio dotis. & sic etiã
probat tex. insti. de iure natur. in prin. & §. lex. §. plebiscitum.
388 † & est ratio, quia quando aliquid obstat diffinitioni, nõ est dif-
finitio. l. 1. §. 1. ff. de dolo. & reprehẽdit vt ibi, sed est descriptio
gl. in l. 1. ff. de leg. Sed contra premissa obstat tex. in l. depositi.
§. si. cum l. seq. ff. de pecu. vbi dicit, peculiũ est q &c. & iuris-
consultus dicit, diffinitio, & sic apparet q ibi est tex. expressus,
q diffinitio datur per relatiuũ. Sed ad illud potest responderi,
quod ibi diffinitio capiẽ pro determinatione. l. mora. ff. de vsu-
ri. vel pro assignatione peculij. facit tex. cũ gl. in l. 1. §. quid sit.
ff. quod vi aut clam. vel pro regula omnis diffinitio. & ibi glo.
389 ff. de reg. iur. † Successiue Bar. hic ponit aliam diffinitionẽ do-
tis, dos est quoddam ius in se continens id quod a muliere vel
eius patre marito vel eius patri traditur, vel pro tradito habe-
tur propter onera matrimonij sustinenda. & ista diffinitio est
communiter approbata, vt per Soc. in cons. 57. col. 3. in 1. vo-
390 lu. † & sic dos est ius vniuersale. idem tenet Bar. in cons. 224. &
Peu. de ca. Imo. Are. & Ale. hic. & est communis opi. vt hic p
doc. & per Soci. in cõs. 9. col. 2. in 1. vol. & in primis ad hoc alle
gãt tex. cũ gl. in l. quod dicit. ff. de imp. in reb. do. fact. ibi, rema
nebit igitur maritus in rerũ detentatione, donec ei satisfactum
sit. nõ enim ipso iure corporũ, sed dotis fit diminutio, & sic con-
stat dotẽ esse ius vniuersale, qa ibi refertur ad dotẽ, & nõ ad cor
pora. ex qua relat. one constat esse ius vniuersale. & hoc patet.
in l. 1. §. impensę. ff. de do. præleg. ibi, quod dicimus ipso iure
dotem impẽsis minui, non ad singula corpora, sed ad vniuersi
tatem erit referendum. quem tex. ponderat Alexand. in consi.
293. in 2. volum, & Soci. hic. & huiusmodi diminutio vniuer-
salis corporum non certę rei cadit in iure vniuersali prout & in
hæreditate. vt est text. in l. fideicommissum. §. 1. ff. de iudi. ibi.
cũ enim alienum patrimonium totum minuere constat. non
certi loci facultat. s. & sic apparet, quod dos est ius vniuersale
sicut hæreditas. Sed ad illud respondet Ias. hic, quod dicta iu-
ra procedunt, quando vniuersitas fuisset data in dotem, vt est
hęreditas, alias non. l. mulier bona. ff. de iur. do. & ita Bal. in l. fi.
C. de senten. quæ sine cer. quan. prose. Bal. in l. 1. col. 3. infra. eo.
& Cuma. hic. & ita intelligunt gl. in d. l. quod dicitur. Sed illud
nihil est qa est maxima diuinatio ad d. ll. cum ibi nõ constet, an
vniuersitas esset in dotẽ. in õ cõtrarium probat sm cõiter acciden
391 tia, † qa mulier de iure habet duplex patrimonium, vt no. in l.
fi. C. de do. promi. & per Bal. in l. 1. C. sine cen. vel reli. & l. si qui
dem. C. so. ma. satis de mẽte tex. in l. de ten. ff. de iur. do. & ma
gis in d. l. quod dicit præsupponitur rẽ singularem datam esse
in dotẽ, ibi in tex. vt puta fundus vel quodcũq; aliud corpus &
392 sic de vno vel altero loquitur. † Pręterea loquitur generaliter
de impensis in dotem factis, immo & si vna res tantum esset
in dotem. l. si is qui. §. 1. ff. de iur. do. Præterea considera, si ve-
rum esset id quod Ias. & alij dicunt, quod vniuersitas data fuis-
set in dotem in casu. d. l. quod dicit. ex natura dotis id nõ esset,
sed qa vniuersum in dotẽ datum, q falsum est, quia dicta iura
dicunt non ipso iure corporũ, sed dotis fit diminutio. d. l. q dici
tur. & in d. l. 1. dicit. dotẽ minui. nõ ad singula corpora, sed ad
vniuersitatẽ erit referẽdũ. & sic illud venit virtute dotis, & nõ
occasione alterius vniuersitatis. erit ergo dos qd vniuersale, li-
393 cet vna res data sit in dotem, cum dos † sit proprium patrimo-
nium mulieris. l. 3. §. sed verum. ff. de mino. & patrimonium
est nomẽ vniuersale. l. nã quod. § si cũ. l. seq. & seq. ff. ad Treb.
& l. si. fideicõmissũ. §. 1. ff. de iud. iũc. l. pecunię. ff. de ver. sig. vbi
hęreditas est nomẽ iuris, qa recipit accessiones & decessiones
vt ibi. sed dos est similiter, qa recipit accessiones & decessiones.
d. l. q dicitur. Vel & tertio rñderi potest qa tex. in d. l. q dicitur.
dicit, dotis fit diminutio & in d. l. 1. dicit, ad vniuersitatẽ erit re
ferendũ. & sic q dicit dotẽ diminui, ostẽ vniuersum diminui. vt
394 in d. ll. † & sic dat intelligi, q dos est quid vniuersale, & nõ qđ
datũ in dotẽ sit qd vniuersale, tã eo maxime cum sit idẽ Vlpia-
nus iurisconsultus qui loquiẽ in d. ll. & etiã in d. l. 1. §. impensę.
ff. de do. præleg. indistincte loquiẽ &c. Secundo principaliter
rñderi potest ad d. l. q dicit. & ad d. l. 1. §. impẽsę. de do. præleg.
quod est ibi ius vniuersale improprie, vt p Bal. in l. sed si possos-
sori. § si. ff. de iur. iu. nec est incõueniens rñsio, qa iurisconsulti
hic plerũq; admittũt. l. 1. ff. ad Muni. & l. scire oportet. §. aliud.
395 ff. de excu. tut. & l. nec seruus. ff. de pec. † Sed talis rñsio nõ est
admitenda, quia iurisconsulti reprehendunt hanc interpretatio
nẽ p modũ improprium. l. si dictũ. ff. de euic. & l. item prætor. ff.
de suis & leg. & l. qs sit fugitiu⁹. §. erronẽ. ff. de edil. edic. nec est
verisimile, quod periti improprie loquantur, vt no. p Barb. &
alios in rub. extra de fide instr. & maxime p Vlpianũ, q alios re-
prehẽdit de improprietate. d. l. qs sit fugitiuus. §. erronẽ. qui est
auctor.

auctor.d.l, quod dicit. & si talis impropríetas admitteretur, sequeretur, q ius erroribus non esset expurgatum, q tñ text. negat in proe.ff.in princ & ideo cũ iureconsulti intelligunt aliquid improprie, illud dñt atque exprimũt illud intelligi debere improprie, vt constat in d.l. & ideo in tali casu admitterẽt talẽ improprietatem in illis verbis vbiq; sitis & positis, cum talem signi ficationẽ habeãt a iureconsulto, vt late dixi in l.1.ff.de iusti. & iure. sed in casu nostro talis impropríetas data non reperitur iure. sed in casu no stro talis impropríetas data non reperitur p iurisconsultũ.iõ stan dũ erit ppríetati, vt in iuribus supra alleg

396 † Tertio fuit principalis ratio Bal.nouel. in tract.dot in 2. parte. col. 5. qd dicit in dictis legibus, qd impẽse necessariẽ ipsa corpora dotis nõ minuũt, id est nõ defalcãt p rata seu quota, vt facit lex Facidia.l.i quartã.cũ ibi no.ff.ad l. Fal.sed vniuersam mi nuũt dotẽ. qa impense in totum impediũt iudiciũ de dote, & eius actionẽ p viã retẽtionis vniceius effectualẽ repetitionẽ, & eius actionẽ p viã retẽtionis vniuersale dotis, donec integraliter ei satisfactũ fuerit de impensis pdictis, & hec pbat tex.in l.si is qui Stichũ.§.qd dic.ff.de iur. do. & iõ pter impensas mulier tãto minus cõsequit respectu corporũ dotis vniuersaliter sumpte. & ex hoc mulier nõ dicetur dotẽ diminutã in ipsis corporibus rehabuisse, licet ipsa re. rei dotẽ diminutã in ipsis corporibus rehabuisse, licet ipsa re stituisset impẽsas & iõ dum tex. ĩ d.l.c. ĩ dic ĩ dicit nõ ipso iure corporũ sed dotis fit diminutio. iõ dẽt intelligi, dotis id est ipsius iuris & actionis de dote, & sic actio de dote diminuit, & ĩ pñtiã ipsa dos in tñ minus hẽt p dote, quãtũ mĩ ẽxũ est ĩ re do tali. licet qd impensum est refundat. & ideo licet dos nõ sit ius vniuersale, tñ dos est ius diuisum ab ipsa re data ĩ dotẽ. qa ex ipso iure dotis causatur obligatio & actio mulieri, & nõ ipso cor

397 pore dato, prout † est videre in commodato & in deposito, in quo potest in abstracto considerari ius separatũ ab ipsa re commodata, cum ex ipsa re data non oriatur actio neque obligatio sed ex commodato & deposito. leg. 1.§. fi. ff. de rerũ diui.§. & insti.de reb. cor.& incorp. Sed ad illud respondet Bal. ... hic qa est falsum, quod actio de dote ipso iure minuatur ... q nõ possit agi q est ꝯ tex. in d.l.si is qui Stichum.§. q ... de iur.do.& d.l.q dicit. vbi iure retentionis subuenitur nõ iure

398 per denegationẽ vel diminutionẽ actionis. † facit, nã petitio hereditatis est ius, & in ĩtẽ vniuersale.l.regulariter. ff. de petitione hær.& pter impensas necessarias factas ... soluitur iure retentionis.l.plane cũ l.si.ff. de pet.hæred... non minuit.d.l.pecuniæ.§. ... de ver.sig.§.hæredis ... her.

399 † Præterea considera, quia dicit, tãto minus consequitur quod est falsum. qa licet tanto minus consequatur. nõ corpora, qa in illis nõ fit diminutio, vt in d.l.sed solum dicitur minus consequi respectu iuris, vt est de mente glo.in d.l. quod dic.tur. Præterea considera, quia vult ex ipso iure dotis causari obligatio

400 nem, quod est absurdum † quia ex ipso facto causatur obligatio, hoc est ex ipso dato, & actio ... ipsa obligatione. vt per Bar. & omnes & ibi dixi in l.ex hoc iure ff.de iusti.& iur.& l.cõsilio in §.si.ff.de cur.fur. Præterea cõsidera, quia ... res dotales diminuerentur, esset necesse dotẽ diminui, & tũc dotem amittere, quod est falsum d.l.si is qui Stich... m.§ quod dicit de iur.do.&

401 d.l.quod dic iur. † Præterea illa esset maxima impropríetas ad illum tex.dicere. ipso iure fit diminutio non corporum sed dotis. & intelligere in actione de dote & sic respectu iuris actionis, qd est contra d.l.1. §.impensæ. vbi intelligitur de alio, quã de ipsa actione.ff.de no.prædict. & licet actio sit ius, nõ tñ vniuersale, sed incorporale. insti. de reb.corp. & incorp. Nec obsi diceres, vt Bulg. dixit hic.licet diminutio nõ operatur respectu dominij vel rerum, tñ hoc facit vt minus patrimonium habere dicatur.l.si fideicõmissum.§.1.ff. iudi & sic in casu nostro expense facte in dotem nõ operatur, quin ista & ista res sint dotales. & licet sint, tamẽ dos est minoris pretij & valoris ratione expensarũ & isto respectu dicitur exinanita quatenus retentio expensarum impedit exactionẽ. non tamen quin ... quin de dote actio operat. & sicut bona mea ... patrimonio meo, ita bona in dotem data nõ differunt a dote. ... dixit istam esse intelligentiã glo.in d.l.q ... potest dici, q gl. dicit, si patrimonio nũa ... est ... tamen res, quas ipse habet in al ... quo desinunt eius esse, & sic ... l.pe ... ff.de pecul.& in hereditate ... ver.

402 signi.† qa hæreditas, peculium & ... mens glo. est, q sit ius vniuersale & non fit ... minuta corpora hereditaria, & bona data in dotem nõ sunt in a quo diminuta, licet diminutio vniuersi sit facta, nec dicit glo. q bona data in dotẽ nõ differãt a dote, imõ differũt, vt ex eius intẽtione cõstat. cũ bona non particulariter, sed in vniuerso diminuant, ergo ista differunt. & q pecul. si patrimonium sit & quid vniuersale, facit tex.in l.nã qd in fi.cũ l.seq. ff ad Treb.& dos etiã dicitur patrimonium.l.3.§. sed vtrum.ff.de mino. Sed contra ꝯ rem istã facit tex.in d.l.q dic.tur.ibi, admittimus diminutionem dotis ipso iure fieri a bi non sunt corpora, sed pecunia. nã in pecunia admittit diminutionem fieri. & sic dos diminuitur in illo casu. & sic falsum est dicere, dotem esse ius vniuersale.

Sed ad istud potest respõderi, quia illud est ibi, quia iurisconsultus ita determinauit in illo casu ibi, admittimus &c.& sic presupponit, si id nõ esset ad missum, remaneret sub generali determinatione nõ diminui, et si regule sit standum.gl.in l.omnis diffinitio.ff.de reg.iur. Vel põt dici, licet diminutio fiat, quãdo dos est in pecunia, pater hoc non sequit. q dos non sit ius vniuersale, quia ibi nõ fit diminutio corporum, & ideo poterit diminui

403 respectu iuris dotis, quod non sit locus retentioni. Secundo facit, nam fructus & accessiones non augent res particulares, sed vniuersales.l.item veniunt.§.fructus.ff.de peti her.ibi fructus oẽs augẽt hẽditatem.l.pecuniæ.ibi.l.si ... vel maxime ex fructi-

404 bus augetur ff.de verb.sig.l.sed fructus augent dotem. & veniunt in iudicio de dote per eãdem actionem d.l.si marito. § fi. ff. ti.nostro. vbi fructus ... iudicio de dote.l.si proprietatẽ ff. de iur.do. ibi, si proprietatem nude in dotẽ date vsus fructus accreuit, incrementum videtur dotis, non alia dos, quemadmodum si quid per alluuionem accessit. ergo dos est quid vle. Sed ad istud potest rñderi secũdũ Ang. hic, fructus non augẽt dotem, sed in dotem cõuertũtur, vt est tex.in d.l. dotis fructus in prin.ff.de iur.do. ibi, in dotem conuertuntur. Sed Ias. dixit, q ista responsio est ridicula, nec aliud dicit. vnde considera, q iura que loquuntur de istis fructibus, aliqñ dicunt, augent dotem. d.l. si marito.§. fina. ibi, ad dotis augmentum pertinet. aliquando dicunt, incrementum.d.l. si proprietati. aliquãdo dicunt, ampliatur dos.l.si seruo ff.de iur.do. aliquando dicunt doris fiunt.l.videamus.§.ante ff. de vsur.& sic apparet, q non est differentia dicere, conuertuntur in dotem, & augere dotẽ.

405 qa si conuertuntur, augent. † Sed alio modo respõderi potest s'm Bal.nouel.in trac dotis in 2.parte colũ.6.cum seq.& Ias. hic, q fructus augent dotem ex voluntate mulieris ante matrimonium, & isto casu nõ est dubium dotem augeri, quia tales fructus dati videntur ad dotem ... l.etiam.C. de iur. do. & sic augent ex natura ... d.d. tamen ... sed non ex ... & illud est verum ante solutum ... sed eo soluto nõ augent dotẽ vt per gl.in d.l.marito.§.fi. ... & l. ... §. ob donationes. ... quo desinit ma... dos desinit ... §.pe. ff.pro dot ... C.de d ... nup ... deuenit ad ... casu ... incipere ... potest ... non pot ... in d. ... casu ... propriè non sit, tamen per actionem de dote repetantur ... videtur ... magis ex quodam priuileg ... Sed ... pot ... solutum sit matrimonium ... est dos, & ... fructus ... isto casu augent dotem ... dotem ... etiam actione ... apparet, quod est ... improprium ... & pro hoc facit ... augmentum ... videtur, & non ... non est aliud ... Sed tex.in d.l.etiam. C.de iur.do. non loquitur de accessionibus, sed de ... dotẽ ... augendam ... C. de do.

406 ante nup ... Tertio facit ... vniuersalibus ... particularibus ... ex precio rei hæreditarie ... dicitur hereditatem diminui ... sed in dotẽ ... succedit ... vt no. per ... ideo & Sabinus. ff. de ver.sig ... late ... l.si ex lapidicinis.ff.de iur.do. ... percepti ex ... dicione ... dotis. Sed Ang. hic dicit, illud esse speciale fauore dotis, qua multa specialia sunt in eius fauorem ... regula ...

407 † vno inconuenienti plura sequuntur ... illud est ... possessio ... de iur.do. q dos est ius ... improprie. Sed aduerte ... illud est ... speciale ... vt est gloss. in ... non sequitur illud & illud est speciale ... & illud nã

408 ... vt ... ff. de excus.tut.facit l.nã & absurdũ ... in l.ex hoc ... in prin.ff.de ver. oblig. ... aliquid speciale dici potest, nisi de hoc expressẽ constet. vt ... dici nõ potest tale aliquid speciale ... veniunt ... ff.de pe.hære & tamen plura ... in fisco vt patet. C.de pen ... ff. de iur ...

409 consideratio Ang. non est iurid ... † Vel secundo respõderi potest secundum Bal.nouel.in trac.dot.in 2.parte prin. col.3. & ... quia precium succedit loco rei propter duo, quia ita actum inter virum & vxorem vt esset ... gl. ... in l.ex pecunia. C.de iur.do.& ... l.si mulier.& l.cũ ... in prin ff.de pact.dota secundo, quia vtilitas mulieris interesset, alias huiusmodi conuersio ... vt est tex. cum gl.in l.ex pecunia. C.de iure doti.& l.ita constante. & l.si ex lapidicinis.ff. de iur. doti.

doti. & si talis cõuersio cessaret, pciũ loco rei nõ succederet, sicut in particularibus, vt no.in l.si vt pponis.C.de rei vẽdi.& d. l.ex pecunia. Sed Soci.hic respondet, licet in conuentione requiratur, quod consensus mulieris adsit, in eius priuilegium est inductũ. d.l.ita cõstante. iuncta.l.si ex lapidicinis ff. de iur. dot. & istud est ex mẽte Barto. dum se intelligit secundum ꝙ
410 habetur in l.ita constante. & l.res quæ. ff. de iur. do. Sed hæc consideratio non videtur vera, quia consensus mulieris nullo modo requiritur, sed satis est quod vtile sit mulieri, & tunc præsumitur actum vt pecunia conuertatur in dotem.tex.cum glo.in l.fi.in glo fin. ff.de iur.doti.quam Barto. ita intelligit in
411 cõs.124.† & est ratio,quia quæ sunt ex natura rei,de illis tacite actum præsumitur.l.cum quid.in fi.ff.si cer.pet.sed dos est ius vniuersale.l.si marito.ꝟ.eo.in vniuersalibus pretium succedit loco rei.l. si rẽ & pretiũ.ff.de pig.& ita in dote.glo.in l. Labeo ff.de ver.sig.alias nullum esset speciale in dote, cũ ex volũtate ꝯhentiũ hoc in quocũq; ꝯctu fieri põt. ideo est speciale in dote,ꝙ pñium succedat loco rei,vt per Bar.in cõs. 124.incip.pun-
412 ctus.† Nec ob.tex.in l.si ex lapidicinis.quia illa volũtas mulieris requirit̃ in alienatione rei dotalis, sed nõ ꝙ pecunia efficiat̃ dotalis.cũ tex.dicat in d.l.si ex lapidicinis nũmi ex ea venditione recepti sunt dotis, & sic respicit venditionẽ factam ex voluntate mulieris, ꝙ si vtile illi,tunc nũmi sunt dotis, & non ꝙ voluntas requiratur,vt nummi sint dotis, quia solum vtilitas est in consideratione.& istud ponderat.l.ita cõstante.ff.de iur. dot. Tertio modo potest respõderi ſm Soci.hic. ꝙ ista consequentia nõ tenet, precium nõ succedit loco rei, ergo iudiciũ
413 non est ius vl'e.† & hoc patet, quia hæres vẽdẽdo rem hæreditariam iudicio familiæ herciscundæ non potest conueniri nisi in subsidium,vt per Ang.in l.si rem & pretium.col.2.ff.de peti.hær. per tex. in l.2.C.comu.diui.& l.1. C. de comu.rer. alie. Quarto facit tex.in l.3. §.sed vtrum.ff. de mino. ibi, quoniam dos ipsius mulieris est proprium patrimonium.& l.satis notũ.
414 C.in quib. caus. pig. vel hyp. contrahi. † sed patrimonium est quid vniuersale.l.peculium.la.1.ff. de pecul. & l. si fideicõmiss. §.1.ff.de iud.ergo dos est quid vl'e.& illum tex.in d.§. sed vtrũ alleg.Socin.in l.2.§.1.ꝟ.titu.nostro.& Pau.de Cast. in cõsil.11. in 1.volu.& Bar.in cons.130.& Corneus in cõs.127. in prin.in
415 3.vol.† Sed ad istud potest responderi,quod est quasi patrimonium.vt dixit glo.in d.§. sed vtrum.& ibi Bal.dicit, videtur. & Aret.in cons.162.col.1.dixit,quodammodo patrimonium.& sic per verba quæ important improprietatem.facit text.in l.in cum.ff. de reli.& sump. fune.ibi, æquissimum enim visum est veteribus, mulieres quasi de patrimonijs suis, ita de dotibus funerari. & sic est impropriè. Corne.in cõs.26. col.2. in 2.vol. & l.cum dos.ff.de pac.dota ibi, communis patris & filiæ &c.
416 & sic est patrimonium mulieris ſm quid,& non pprie, † q̃a ꝙ cõmune est dicitur meum ſm quid, vt per Bal. in procem. ff. col.2. Sed ad d.l.in eum. responderi potest q̃a loquitur post q̃ dos fuit acquisita per hæredes mulieris, & in eo translata, tũc
417 est quasi patrimonium mulieris, † vt videmus in hæreditate adita,tunc est impropriè hereditas.& sunt bona morientis impropriè vt habetur in l.eius qui in prouincia.ff.si cer.pet. & §. 1.inst.quib. ex cau.manu.nõ licet.& hoc satis apparet in d.l.in cum. Vel dicit, quasi de patrimonijs suis ita de dotibus funerari quia post mortem mulieris non est amplius propriè eius patrimonium,sed dicitur hæreditas representãs defuncti personam.insti.de stipul.seruo. & arg.l.1.§. Scæuola. ff.si qs testa. lib.esse iut. fue. sed in casu.d.l.3.§. sed vtrum mulier adhuc viuebat, & ideo mirum si dicitur ibi proprium patrimonium mulieris. Nec obstat.si diceres contra illud obst. text.in l.1.§. extraneum. ibi, quasi proprium patrimonium. C.de rei vxo. act.quia ibi lis per patrem fuit cõtestata, ideo vt quasi propriũ patrimonium ad mulierem reuertitur, ex quo per contesta-
418 tionem litis pater erat effectus dominus litis. † Vel dici potest ibi dicitur,quasi, ex quo est cõmunis.q̃a cõmunio propriũ nõ tribuit.vt per Bal.in proœ.ff.sed illud in casu isto non est verũ, quia tex.in d.l.3.§.sed vtrum.loquitur, quando erat cõmunis, & quod cõmune est propriè meum est. Anc.in cõs.160. facit. tex.insti.de iure natu. gen.& ciu. in prin. Vel potest dici, licet dicat,quasi, tamẽ erit pprie,cũ illa nota improprietatis sit adiuncta cũ illud,propriũ, tunc verè erit proprium, quia quando impropriũ adiũgitur cum nota ppriètatis, adnotat proprietatẽ,vt collat ex his quæ dicta sunt.s.& maximè q̃a dictio, quasi,
419 aliquando est nota proprietatis vt in l.1.ff.de transac.& † istud absq; dubio est verum, vt dicatur proprium patrimonium.d. §.sed vtrum.Vel alio modo dici potest in d.§.sed vtrum. dicit̃ ppriũ patrimoniũ, q̃a mulieres regulariter nõ habẽt aliud patrimoniũ nisi dotes,vt per Soc.in cõs.180. in 2.vol.q̃ ita intelligit tex.in d.§.sed vtrũ. Sed ad istud dici põt, ꝙ est maxima di-
420 uinatio ad d.§.sed vtrum.cũ regulariter † de iure mulieres habeant duplex patrimoniũ.s.dotẽ,& aliud ꝙ est dos, vt not.in l. fi.C.de do.promi.& per Bal.in l.1.C.sine cen.vel reli.facit tex.
421 in l.si quidẽ.C.so.ma. Quarto † facit,nam iudicio vniuersali illud inspicit̃,ꝙ est penes possessorem tẽpore sententiæ, vt est tex in l.si quo tpe.ff.de per.hær.& l.1. q̃tũ. ff. de pecu.sed in particulari iudicio inspicitur tẽpus ad litẽ cõtestatã. l.nõ pot. ff.de iudi. & ibi not.p Bar. & in l.edita. col.1. C.de eden.d.in dote aũt cõsiderat̃ tẽpus rei iudic.l. rei iudicatæ.ꝟ.eo. ergo dos est ius vl'e. Nec ob. si diceres, istud nõ est verũ generaliter q̃a in marito solum fit cõdẽnatio quatenus facere põt.nõ insolidũ.d. l.rei iudicatæ.& illud est ibi speciale, secus in alijs, vt ibi satis præsupponit text.
422 † Sexto facit secũdum Soci.hic, ꝙ ex pensæ factæ vna re ex vniuerso repeti poterit etiam re perempta. quod in re particula-
423 ri non procedit.Bar.in l.in fundo.ff.de rei vend.† sed expensæ factæ in fundo dotali nõ detrahũtur de ipso fundo,sed de alijs, in quibus factæ non sunt.d.l.quod dicitur. & l.1. §.impensæ. ff. de impẽ. in reb.do.fa. & l.si is qui Stichũ §. quod dicitur. ff.de iure dot. ergo dos est ius vniuersale, q̃a videmus in expensis factis in fructibus deducuntur ex alia re.l.diuortio. §.item.inf. eodem. Sed ad illud responderi potest, quia si impensæ sunt factæ in vna re, illa res, in qua factæ sunt, erit minuenda,vt est text.in dicta.l.si is qui Stichum.§.quod dicitur.ff.de iur.do.ibi aut pars fundi aut totus retinebitur. Sed illud cõsideri potest,q̃a tex.exemplificat, quando vnus fundus erat in dotem ibi, vt si forte fundus in dotẽ sit, dicit,aut partem aut totum retinebit. & sic præsupponit, ꝙ nihil aliud erat in dotẽ. tñ aliqua ex pte nõ minuitur,nec aliqua ex pte desinit dotalis esse, licet ps fundi retineat̃. idẽ & qñ plures res essẽt in dotẽ. Sed dici põt ꝙ in casu Bar.in d.l.an fundo.illud esset,qñ solũ expẽdẽti cõsulebatur iure retẽtionis. † sed in casu nostro maritus non solum est
424 tutus exceptione,sed ẽt habet actionẽ de dote.l.omnino.ff.de impẽ.in reb.do.factis.Sed ad istũ dici pt,iudiciũ de dote nõ datur ad illas impẽsas, nec p magnis daret,sed dat̃ cõdictio indebiti,vt est tex.cũ gl.in l.ꝙ dicit.§.fin.ff.de imp.in reb. do.fa. & ita Bal.nouel.in tract. dotis.in 5 pte. col.fi. Præterea cõsidera, licet iure actionis repetant, p hoc nõ sequit̃,ꝙ ex alia re non petant,vt patet,ex quo d vniuerso deducuntur.d.l.ꝙ dr. & l.1.
425 §.impẽse. † Præterea cõpẽsatio cadit ĩ dotẽ ob impẽsas necessarias, si sit pecunia.d.l.ꝙ dr.ff.de impen.in reb.do.fa.l.si is q Stichum.§.fi.ff.de iur.do.ibi,si pecunia & fundus in dotẽ sunt,& necessariæ impẽsæ in fundũ factæ sint, Nerua ait, dotẽ pecuniã ipso iure minui.Sed ad illud rñdet Soc.q̃a ex quo deducitur ex pecunia id ꝙ impẽsum est,ex alia re deducit̃. Sed aduerte,q̃a in d.l. si is q Stichũ.§.qđ dr.tanti cõsul.alleg.auctoritatẽ Neruæ,q̃ locũ nõ habet,qñ sunt corpora,sed pecunia. nã in pecunia nõ admittit diminutionẽ fieri, & illud qđ dr de messe nõ pcedit, q̃a nõ potuit deduci ex vindemia alterius anni. gl. & Pau. de Ca. & Are. in l.si fundu.ꝟ. e.& tñ in vl'ibus habet talis ꝯsideratio. Sed dici põt qđ illa gl.sit falsa p.l.qd si sumptus. ff.de pe.hær. Vel põt dici,quare nõ deducunt p sequẽti anno, q̃a est qđ imputet marito, vt p Pau. de Ca.in d.l.si fundus. cũ scire debuis-
426 set,ꝙ fruct' vltimi anni venirẽt restituẽdi. † Septimo facit tex. in l.impẽse. cũ seq.ff.de reli.& sump.fune. vbi funeraria datur ꝯ heredẽ vl'em.l.at si quis.§.fi.eo.tit. q̃ actio etiã datur ꝯ eos ad quos dos puenit & sic est ius vl'e.d.l.impẽse.& l.in cũ.ff.de re-
427 li.& sump. fu.† Sed ad istud põt rñderi, ꝙ funeraria nõ solum dat̃ ꝯ heredes, sed ẽt ꝯ alios.d.§.fi.vbi tex.dicit, dat̃ hæc actio aduersus eos,ad quos funus pertinet. vt puta aduersus hr̃dem, bono.pos.ceterosq; successores.& sunt alij vltra hæredẽ, q funeraria tenentur. cum dicat,ceterosq; successores.l.iul a.ff.de de reli.& sump.fune.Sed ad illud dic. põt,illud esse ex speciali priuilegio ipsius funerariæ,& hoc apparet.q̃a etiam creditores cõcurrũt in funeraria.l.2.ff.de priui.cred.& l. nec cre. ff.de re-
528 li. & sump.fune. † Octauo possunt dicta iura aliter induci. impensæ enim funeris es aliẽũ dotis est.l.impensa. cũ.l.seq. ff.de relig.& sump.fune.& ad quoscũq; dos transit, tale es trãsit.l. in eũ.cũ seqq.& l.maritus.ff.de relig.& sump.fun. sicut in hærede, vt cõstat in dictis illarũ.ll.& in d.l. maritus. cũ seq. & sic dos est ius vniuersale. Sed dici potest, id esse speciale in funeraria. q̃a qui lucrũ de dote facit, ad aliud es alienũ hereditas non tenetur. vt gl.in l.si pro rata ff. de relig.& sump.& l. licet. C.de iur.do. & propterea tex. in d.l.in cũ. dixit æquissimũ, ex quo alias nõ teneret. cũ æqtas denotet illud speciale esse. facit ꝙ habeñ p Bar.in l.Scæuola.ff.ad Treb.ideo ius vniuersale dici non põt.illud est cantum ab æquitate,cũ sit interesse publicũ. l.Neratius.ff.de reli. & sump. fun. imò & legata hæc es alienũ
429 funeris patiũtur.l. Iulianus.ff.de reli. & sum.fu. † Sed aduerte quia contrarium tenet Ang. & quamplures alij, quos lat. hic refert.& primo pro ista op.facit,nam iura,quæ loquunt̃ de dote,dicunt dotẽ dari, dotẽ restitui, dotem reddi.l.dedit dotẽ.ff. de colla.bõ & l.licet.ibi, dotis exactionẽ habebit.ff.de iur.do. l.cũ pater. §.fidei tuæ. & l.cũ quidã.ff.de le.2. & l.si marito.§. fi.& l.si alienũ.ꝟ.eo.& l.si qdẽ.C.sol.ma.& sic apparet.ꝙ non est ius vniuersale, q̃a tale ius nõ dat̃.l. seruus.§. incorporali.ff.
430 de acqui.rerum do.† Sed Soc.hic respondet licet incorporalia neque dari neq; tradi possint, tamen aliquando per traditionẽ rei corporalis ius incorporale vel vniuersale transit.l.restitutar

ſtituta.ff.ad Treb. & l.2.ff.de vſufru.eodẽ modo reſtituẽdo res
corporales dotis dicitur ius dotis transferri & reddi. Sed iſtud
nihil eſt quia quando datur per mulierẽ tũc p actum dationis
efficit ius vniuerſale, & donec durat penes maritũ, eſt ius vni-
431 uerſale, ſed † quando eſt reſtituta mulieri,vel reſtituitur,deſi-
nit eſſe ius vniuerſale. faciunt quæ dixi.s. & quæ habẽtur per
Bal.in l.1.C. ſine cen.vel reliqui. & ideo mirũ ſi dicunt dotẽ
dari & dotẽ reſtitui. & licet poſt reſtitutionẽ aliqui effectus iu-
ris vniuerſalis remaneant.l.ſi marito.§.fi.ꝟ.ti.noſtro.iſtud non
eſt incõueniẽs,qa idẽ eſt in peculio.l.fi.cum ibi no.ff.qñ act.de
pecu. eſt anna.Vel poteſt dici, inquantũ dicunt rem eſſe dota-
lem &c.illud eſſe improprie. Paul.de Caſt.l.ſi marito.ꝟ.e.quia
videmus etiam dici rẽ hereditariã.l. regulariter. ff. de pe.hẹre.
& ſic ad demõſtrandum.vel dic.vt ex infra dicendis apparebit
432 † Secundo facit, nam rei vendicatio ad dotem recuperan-
dam datur.l.in rebus.C. de iur.do.ſed incorporalia non vendi-
cantur,vt no.in l.1.in prin.& §.fi.& ibi Bar.ff.de rei ven.ſed ius
vniuerſale eſt incorporale.l.2. §. fi.de rerũ di.inſti. de reb.cor-
po. & in corpo.ergo dos non eſt ius vniuerſale. Sed aduerte,qa
nõ vẽdicat dos,ſed quaſi vendicat.d.l.in rebus,& ſic improprie
vendicatur, & illa dictio quaſi ſoluit difficultatem. Vel & ſe-
cundo poteſt reſponderi.qđ dos eſt ius vniuerſale,quando agi
tur alia actione,q̃ rei vendicatione.ita Cuma.in conſ. 109. col.
fi.& quãdo agitur rei vendicatione, tũc ſingula corpora erunt
deſignanda,vt hic per Bar.l.ſi peculiũ. ff.de pecul.legato.no.in
l.vendicatio.ff.de rei vend.& ita in caſu d.l.in rebus.erit fienda
demonſtratio ſingulorũ. tamẽ corporũ.tamẽ propter hoc nõ
ſequit,ꝙ nõ ſit ius vniuerſale.vt eſt ex mẽte Bar.ꝟ.qa videmus
433 †qđ rei vẽdicatio cõpetit hæredi ad res hereditar.l.ſi age.ff. de
rei vẽ.ibi, ſed heres. tamen hæreditas eſt ius vniuerſale. l. nihil
aliud eſt hereditas,q̃ ſucceſſio in vniuerſum ius. ff. de verb.ſig.
434 ideo &c.† Tertio facit,quia de natura iuris vniuerſalis eſt,licet
corpora ſint extincta,adhuc ipſum ius durare,prout eſt heredi
tas.l.hæreditas. ff.de pet.here.& peculiũ eo modo,vt in l.pecu
lium.§.ſi ære.ff.de pecul.ſed corpora data in dotẽ ſi extinguan
tur,tunc dos eſſe deſinit.l.plerunq; .ff.de iur.do. & ſic dos non
435 eſt ius vniuerſale.† Sed ad iſtud poteſt dici.quod eſt duplex ius
vniuerſale,primum qđ poteſt in eſſe produci ſine aliquo cor-
pore.l.hæreditas.ff. de peti.hered. Aliud eſt ius vniuerſale, qđ
eſſe produci non poteſt ſine aliqua re corporali, vt videmus
in peculio,& in dote,tũc ſi corpora extinguunẽ,peculiũ & dos
extinguuntur.d.l.plerunq; .& d.l. peculiũ. §.ſi ære.vt videmus
vſufructu omnium.l. quoties. §. fi. ff.de vſufruc. & vñ fundus
436 pereat,vſuſfructus finitur.§.fin,inſt.tu.de vſufruc.Sed ad iſtud
poteſt dici,licet res peculiares extinguantur,peculium non ex
tinguitur.l.peculium naſcitur.ff. de pecu.& d.l. peculium.§.ſi
ære.Nec gl.de qua in d.§.ſi ære.obſtat,quia licet peculiũ.& dos
hereditas æquiparantur, tamen hereditas rebus extinctis du-
rat. ideo talis equiparatio fit ad diminutionem æſtimationis
437 impenſarum.† Nec obſtat tex.in l.peculium naſcitur, quia li-
cet naſcatur, loquitur tamẽ de acquiſitione facta per ſeruũ de
eo, qđ domino nõ habet neceſſe præſtare,tamẽ requiritur cõ
ſenſus domini,quãdo ſibi permittit.l.placet. ff. de acqui.hære.
438 † Sed alio modo poteſt reſponderi,nam hereditas repreſentat
perſonam defuncti. inſti. de ſti. ſeruo. & non corpora. l. mor-
tuo.ff de fideiuſſ. tunc licet corpora non adſint, eſt tamen per
ſona defuncti. neq; curamus in eo caſu de corporibus.ſatis eſt
439 enim extare memoriã defuncti. † ſed dos & peculiũ repreſen-
tãtur ex corporibus, & in iſtis duo requiruntur.l. res & volun-
tas, vnde ſi res deſinit,tunc non durat voluntas,quæ in conſti-
tuendo requirebatur, facit in ſimili de populo.l.ſicut.ff.quod
cuiuſq; vni. not. & ita dos deſinit rebus ita extinctis. Quia ab
initio cõſtituebatur ex volũtate, & ideo rebus ceſſantibus ceſ-
ſat voluntas, vt in populo, quia ceſſat ſi omnes moriantur,
& non eſt veriſimile, quod maritus vellet amplius teneri re-
bus dotalibus extinctis, & ſi hoc vellet, non poſſet, quia eſſet
donatio inter virum & vxorem, quę eſt prohibita.vt hic ſentit
Soc.vel maritus diceretur dotare vxorem conſtante matrimo
440 nio,quod eſt prohibitũ.l.1. C. de do.an.nu.† Sed quod heredi-
tas dicatur, etiam ſi non eſſent corpora,ſatis eſt dubitandum.
qa hereditas eſt etiam ſi eſſet damnoſa, qa eſt iuris.l.hæredita-
tis appellatione. ff.de.reg.iu.& l.nihil.ff.de verb.ſigni.& requi
rit in eo,qđ defunctus tempore mortis habebat ius,in quo ſucce-
di poſſit.l. nihil.ff.de verb. ſign.& dicit̃ ius habere,& ſi corpo-
ra exhauriãtur debitis. Quia eo modo cõſeruatur, & ideo tex.
in d.l. hereditas. ff. de peti.hæred.dicit,hereditas etiam ſine vl-
lo corpore iuris intellectum habet,intelligo de re manſura in
hæreditate,cum plus incõmodi q̃ cõmodi prædicta hæreditas
441 habeat &c. † Sed ad iſta inſtari poteſt, quia in peculio rema-
net nomẽ etiã extinctis corporibus.d.l. peculium.§.ſi ære.& l.
peculium la.4.ff.de peculio.Sed ad iſtud poteſt dici, id verum
442 ſi corpora durant in eadem cauſa.† Quarto facit, ius vniuerſa-
le dicitur, quando continet actiones actiue & paſſiue. l. pecu-
nia. & l. hereditas appellatione. ff. de verb. ſigni. & leg.pecu-
lium. ff. de pec. & l.ſi.ff.quãdo act.de pecu.eſt anna.l.cogi.§.in
443 de quæritur.ff. ad Trebell.† & ideo ſi daretur, qđ certũ corpus
in dotem datum fuiſſet,ius vniuerſale dici non poſſet reſp. ou
iurium actiue & paſſiue.& ideo ſi dos haberet incrementũ. id
ex quadam æquitate ponderata per iuriſconſultum eueniret. l.
quoties.ff.de iure dotiũ. Sed ad iſtud poteſt reſponderi ſecun-
dum Soc. quod ſi fundus eſſet datus in dotem,quod eſſet dos
quod falſum eſt, quia ſi vna res ſit in peculio,vel in hereditate,
non erit hereditas vel peculium, ſed erit res hereditatis vel pe-
culii,& ſic erit ius vniuerſale.l.pecul.ũ.de pecul.& l.hẹreditas,
444 & l.licet minus ã. ff. de peti. hære. † & qđ fundus non ſit dos,
eſt text.in l.non ſolum.ff.de iure doti.ibi,quia fundus eſt in do-
tem.ſi in dotem,non eſt dos, quia continetur.& ſic fundus eſt
res contenta in dote, & ideo ſi vna res eſt in dotem eſt ius vni-
uerſale.l.ſi is qui Stichum.§.quod dicitur. ff. de iure doti. Præ-
terea conſidera quia dos ſuſtinet ęs alienum, ſcilicet impenſas
neceſſarias.l.quod dicitur.ff.de impẽ.in reb.dota.factis. & ideo
erit ius vniuerſale. Sed licet dos patiatur hoc ęs neceſſarium,
445. propter hoc non ſequitur, quod ſit ius vniuerſale, † quia im-
penſæ neceſſariæ etiam cadunt in rebus particularibus. §. certe
illud.cum ibi not.inſti.de rerum diuiſio. Nec obſtat,ſi diceres,
vt dicebat ille ſcholaris mihi poſt lectiones, quod immo dos
ſit capax æris alieni actiue & paſſiue.ponamus qđ ſeruus dota-
lis ſit inſtitutus hęres, tunc erit ęs alienum actiue & paſſiue. l.
etiam.§.fi. ff. de iur.doti. cum.l.ſi marito.§. fin.infra eo.& dos
erit hoc modo ꝯſiderando ius vniuerſale. Quia ad iſtud poteſt
dici, quia iſtud contingenter venit non autem ex natura do-
446 tis. † Quia natura rei debet attendi.l. naturalem. §. pauonum.
ff. de acqui. rerum domini.§. pauonum quoq; inſti. de rerũ di
ui.& nõ contingens.l.ſi quis nec cauſam.cum ibi not.ff.ſi cer-
tum peta. Prætera illud ęs alienũ hereditas non eſt in dotem.
quia in dotem plus dici eſſe non poteſt, quam id,quod ſupe-
reſt ære alieno deducto.l. mulier bona. ff.de iure dotium. Præ-
terea ponamus, ꝙ ſeruus ſit mihi legatus, cui relicta eſt hęre-
ditas.tunc habeo ſeruum & hęreditatem,tamen illa hæreditas
non facit, ꝙ ille ſeruus ſit mihi debitus iure vniuerſali.quia id
occaſione naturaliter euenit.l.ſi tibi. §.cũ ſeruus.ff.de leg. 1.&
ſic non obſtat tex.in d.l.ſi marito.§. fi.immo erit ius particulare,
ſi ęs alienũ actiue & paſſiue ſit in legato, vt puta,ꝙ ſit mihi le-
gata menſa negotiationum.l.cum pater.§.menſe.& ibi Bar.ff.
de le.2.l.vxorem.§.legauerat.& l.qui filium.§.1.ff.de legat.ter
tio. Quinto cõſidera text. in d.l. etiam. C. de iure dotium. vbi
non ſit differentia inter dotem reddi, & inter rem datam in
dotem qđ contrarium eſt in rebus incorporalibus. inſti. de re
bus corpora & incorp.& l.2. ff.de re. di. vbi res hæreditatis eſt
corporalis, ſed ipſa hæreditas incorporalis eſt,& ſic longa eſt
differentia quando ſumus in corporalibus. Sed ad iſtud ſatis
ex ſupra deductis eſt reſpõſum, tamen in ſpecie reſpondendo
dico,licet dicatur rem datam in dotem reddi,propter hoc non
ſequitur,qđ dos non ſit ius vniuerſale.quia videmus,ꝙ heredi
tas dicit̃ reſtitui. §. reſtituta.inſti.de fideic.hæredi. & tamẽ eſt
ius vniuerſale.l.ſi fideicommiſſum. § 1.ff.de iudic.& per totũ
447 ff.ad Treb.† Sexto facit tex.ĩ d.l.quod dicitur.ff.de imp.in reb.
do.fa.inducendo multipliciter vt hic per Bulg.iunc.l.1.eo.tit.
nam tex.in d.l. 1. dicit, quod impenſæ neceſſariæ minuunt do-
tem.& tex.in d.l.ꝙ dicit̃.venit declaratiue ad.d.l. 1. & ſic appa-
ret dotẽ minui propter impenſas. & nõ debet intelligi, ꝙ cor-
pora minuãtur.& iſto reſpectu ſi corpora tradita non diceren-
tur dos, vana eſſet declaratio iuriſconſulti in.d. l. ꝙ dicitur, &
ideo ex quo res tradita dicitur dos, in hoc cauſatur difficul-
tas,qualiter & quando talis diminutio fieri debet. Ad iſtud ſic
poteſt reſpõderi,quod tex.in d.l.quod dicitur.licet dicat quali
ter talis deductio fieri debeat, propter hoc ex huiuſmodi de-
ductione nõ probatur, qđ dos non ſit ius vniuerſale.& ideo in
quantum dicunt,neceſſarias impenſas dotem minuere,intelli-
gendum eſt, qđ quæ ſunt factæ in dotem,in rebus datis in do-
tem fieri dicuntur. & ideo inquantum tex.in dicta.l.1.dicit, in
dotem factæ ſunt, id eſt in rebus comprehenſis in dotem.d. l.
quod dicitur. & ita etiã videmus in hęreditate.l. non ſolum.ff.
de peti.hęredi.& l.ſi poſſeſſor.§.quod ſi poſt.ff.de peti.hęredi.
tamẽ eſt ius vniuerſale, ideo &c. Secundo modo Bulg.inducit
illum text.in d.l. quod dicitur quod illud fuit propter abſurdũ
de quo ibi.& ideo vbi tale abſurdum ceſſaret,diminutio ex re-
bus datis in dotem fieri potuiſſet. propter hoc non ſequitur,
ꝙ dos ſit ius vniuerſale. Sed ad iſtud poteſt reſponderi,quia ſi
abſurdum ceſſaret, adhuc diminutio ex rebus fieri non poteſt
ſed ex vniuerſo ibi, nõ corporum,ſed dotis fit diminutio,quia
conſideratur reſpectu vniuerſi, & ibi ſit regula, cui ſtandum
eſt.glo.in l. omnis diffinitio.ff.de regulis iur.& ſic erit ius vni-
448 uerſale. † Tertio modo inducit tex.in d.l. quod dicitur. vbi ſit
differentia inter dotem. quæ eſt in certa re, & ſpecie & pecu-
nia. & tamen propter expenſas vult pecuniam minui,& ideo
ſi dos diceretur quid ſeparatum ad eo,quod datur in dotem,
tunc nulla eſſet differentia inter dotem in quantitate vel in
ſpecie,

ſpecie, ſed diminutio dotis æquaiter fieri deberet tam pecu-
cuniæ quam ſpeciei. tamen textus dicit contrarium. Sed ad
illud poteſt dici. licet talis differentia facta ſit in d. l. quod dici-
tur. propter hoc non ſequitur, quod dos non ſit ius vniuerſale.
& ideo in pecunia fit diminutio, cum poſſit diminui, etiam ſi
ſub vniuerſo comprehenditur. Sed aduerte, quia differentia
quæ fit inter fundum & pecuniam fit propter legem Iuliam,
quæ impedit alienationem fundi dotalis. l. 1. cum. l. ſeq. ff. de
fund. do. & inſtit. quibus licet alie. vel non in prin. & ideo im-
penſe non minuunt dotem, vt patet in diſcurſu. l. ſi is qui Sti-
chum. ff. de iur. dot. & quod dos ſit vel nō ſit ius vniuerſale in
caſu. d. l. ſi is qui Stichum. ff. de iure do. & in caſu. l. 1. & l. quod
449 dicitur de impen. in reb. do. fa. non probatur. † Septimo facit
licet dos ſit quid vniuerſale, tamē nō eſt ius vniuerſale. patet in
grege, eſt quid vniuerſale, tamen non eſt ius vniuerſale. l. 1. ff.
450 de rei vend. Sed ad hoc † dici poteſt, licet grex ſit vniuerſale,
nō tamen ius vniuerſale illud eſt. quia grex eſt vniuerſitas re-
rum & corporum, at dos eſt vniuerſitas rerum & iurium. &
hoc patet in l. 1. ff. de rei vend. iunc. l. 3. §. ſed vtrum. ff. de mi. cū
alias grex non poſſet vēdicari ſi eſſet ius vniuerſale. vt per Bar.
in d. l. 1. §. fi. & ſentit in prin. d. l. 1. & ideo grex dicitur vnū cor-
pus rerum, & non iurium, vt patet in d. l. 1. in princip. & in §. fi.
& ſic magis participat de particularibus, quam de vniuerſali-
bus iuribus. ius autem vniuerſale nō vendicatur, licet eius cor-
pora vendicentur. l. 1. in prin. iun. l. vendicatio. ff. de rei vendi.
451 † Præterea conſidera, licet non fiat diminutio rerum in caſu.
d. l. quod dicitur, & l. 1. §. impenſe. ff. de do. præle. propter hoc
non ſequitur, quod ſit ius vniuerſale. facit tex. in §. certe illud.
inſti. de rerum diui. vbi in particularibus conſulitur de expē-
ſis factis per retentionem, donec ſatisfactum fuiſſet, & iſtud
non eſt alia ratione, ne abſurdum ſequatur, quod propter pe-
cuniam dotis vel alterius rei diminutio fieret. & ideo iſto re-
ſpectu locum habet ipſa retentio. & ideo inquantum dicit, nō
enim ipſo iure corporū, ſed dotis fit diminutio, id eſt, ne fiat
diminutio in rebus dotaribus propter pecuniā & ſic ad vniuer
ſum refertur. & ideo voluit tex. diminutionem fieri, quando
dos eſt in pecunia, & ſic licet ad vniuerſum referatur, propter
hoc non ſequitur, quod ſit ius vniuerſale, & ideo conſulit ma-
rito per viam retentionis. & ſic non probatur neceſſario dotē
452 eſſe ius vniuerſale. † Octauo facit tex. in l. cū pater. §. menſe, &
ibi Bart. ff. de leg. 2. vbi ſi menſa eſt legata, dicitur ius vſe, &
habet actionem actiue & paſſiue. facit. l. vxorem. §. legauerat.
& l. qui filium. §. 1. ff. de leg. 3. & tamen non eſt ius vniuerſale.
quia legatum eſt ius particulare. l. legatū. ff. de le. 2. §. 1. inſti. de
leg. & ita erit hic. ſ. ꝙ dos ſit ius particulare, licet in ſe cōtineat
ius vniuerſale. cum dos quo ad titulum inter particularia cō-
nomeretur. 3. l. ff. de publica. Sed ad iſtud poteſt dici quod nō
refertur ad caſum. q. noſtræ. quia dicere in legato eſt ius acti-
ue & paſſiue, & tamen eſt ius particulare, ergo & dos. non va-
let conſequentia, quia illud non eſt ex facto legis, ſed ex di
ſpoſitione hominis, qui ita legauit. nō autem diſputamus de
iure & inter factum legis & hominis datur differentia. gloſſ.
in l. Celſus. ff. de arb. not. in l. nemo poteſt. ff. de leg. 1. Preterea
in dote non datur æs alienum neq; actiue neq; paſſiue. l. mu-
lier bona. ff. de iur. do. & ſ. declaraui. Præterea non ſequitur,
eſt legatum particulare eo modo vt dictum eſt, ergo & dos.
quia eſſet contra text. in lege. 3. § ſed vtrum ff. de minor. Sed
aduerte, quod dos ſit ius vniuerſale, faciunt infraſcripta iura,
quibus faciliter reſponderi non poteſt, videlicet tex. in dicta. l.
3. § ſed vtrum, & l. ſatis notum. C. in quibus cauſis pyg. vel hy-
pothe. tacite contrahi. ibi, proprium patrimonium, ꝙ eſt ius
vniuerſale. l. nam quod. in fi. cum ſeq. ff. ad Trebel. Ad idē tex.
in l. 2. in prin. ff. de dote præleg. ſecundum Soc. in conſ. 180. in
2. vol. qui tex. non probat, cum dicat ius actionis & ſic ius agē-
di quia licet dicat ius actionis, propter hoc non ſequitur, ꝙ ſit
ius vniuerſale. quia actio eſt ius incorporale. ſed non ius vni-
uerſale. inſti. de reb. cor. & incorpo. & l. 2. de re. di. Adde predi-
ctis, videtur, ꝙ dos patiatur es alienum, vt eſt gl. in l. licet. C. de
iur. do. & gl. in l. ſi pro rata. ff. de relig. & ſump. fune. & ſic erit
ius vniuerſale, declarando vt. ſ. dixi. inſuper eſſent plura dicē-
da in iſta difficultate, ſed pro nunc iſtis paucis ſum contentus.
453 † Ex prædicta inueſtigatione reſultat hic effectus, quia ſi da-
mus dotem eſſe ius vniuerſale, tunc ſententia incerta valeret.
quia in vniuerſalibus ſnīa incerta valet. gl. in leg. 1. in gl. ma. ff.
de per. hære. Sed Bar. contra hanc declarationem allegat text.
in l. fi. C. de ſenten. quę ſine certa quan. proferun. vbi in cauſa
dotis ſententia incerta non valet. ſed Bart. hic dicit, quod ibi
erat incertitudo reſpectu vniuerſi. nec iudex declarauit dotē
datam eſſe neq; eius quantitatem, ſed tantum dixit, ꝙ accepi-
ſti ſolue. ſed bene valuiſſet, ſi dixiſſet cauſa dotis, licet incerti-
tudo ſit comprehenſa in corporibus ſub illo vniuerſo, vt per
gl. in l. 1. ff. de eden. Ad iſtud reſpondet Bald. nouel. in tra. dot.
in 2. parte colū. 2. vbi dixit, ex quo dos erat petita in libello vt
patet in d. l. fi. ibi, dotem datam quæ repetebatur &c. tamen nō
erat quantum pro dote petebatur. d. l. fi. ibi, cū incertum eſſet
quid accepiſſet, quantumcunq; ab eo peteretur. & ſic dos erat
in libello petita, ſed quantitas nō fuit declarata, per conſequēs
454 non valuit. † quia ſentētia declaratur reſpectu rei petitæ. & tra-
hitur ad conformationē libelli. l. vt fundus. ff. communi diui.
& l. fi. C. de fideicom. lib. not. in l. ait pretor. § ſi iudex. ff. de rei
455 ven. Sed cōſidera, quia ſi fit † expreſſa relatio ad acta per iudi-
dicem, tunc valeret ſentētia per relationē expreſſam ad acta,
ſed ſi tacita relatio fieret, tunc certificari nō poſſet, neq; vale-
ret, niſi fieret relatio ad acta ꝓbatoria, ꝙ non eſt ſi fieret ad aſ-
ſertoria, prout ibi fieri debet. tex. cum. gl. C. de ſen. q̄ ſine certa
quā. & per Bar. in d. § ſi iudex. Nec obſtat, ſi diceres dotē non
eſſe ꝓbatam in caſu. d. l. fi ex quo tex. dicit, dotem liqdam non
eſſe, qa dici pōt, ꝙ illa ſunt verba iudicis, ex quibus ꝓbatur do-
tem datam, ſed nō quid & quantū. & ſic conſtabat de datione
dotis per acta ꝓbatoria. & propterea videtur dicendum ſentē-
tiam valere per relationē ad acta probatoria &c. Sed Soci. hic
dicit, ꝙ in caſu. d. l. fi. quantum eſſet datum in dotem, nec dotē
datā eſſe, liquidum non erat, & hoc patet, qa dos fuit petita. &
ideo ſi iudicium fuiſſet particulare, libellus ineptus fuiſſet. &
per cōſequens ſentētia lata nulla fuiſſet. vt per gl. inſti. de obli.
in prin. dum dicit, per cōpetētes actiones. & Bal. in l. actori. C.
456 de iureiur. † & ideo ſi ſentētia fuiſſet nulla ꝓp ineptitudinem
libelli, confirmari non potuiſſet. vt eſt tex. in c. cum dilecti. ex-
tra de empt. & ven. & tamē in d. l. fina. ſecunda ſentētia valuit.
ideo libellus nō erat ineptus, in quo dos ſimpliciter petebat. &
457 ſic apparet iudicium de dote eſſe iudicium vniuerſale. † Nec
obſtat dicit Soc. ſi diceres, libellus nō fuit ineptus, & per con-
ſequens nec ſentētia nulla, qa non fuit oppoſitum de incerti-
tudine. quo caſu iudicium & libellus procedit. l. fi. C. de annali
excepti. qa id verum, ſi poſtea in proceſſu liquidetur ex actis, vt
per Bar. in l. ſi in rem. ff. de rei vendi. & per Abb. & doct. in c. 1.
de libelli oblati. ſed in d. l. fi. talis incertitudo non fuit liqdata.
& ſic ex quo ſentētia tenuit. iudiciū fuit vniuerſale. Sed aduer-
458 te † qa Soci. hic præſupponit primam ſentētiam fuiſſe confir-
matam per ſecundam, qđ nullo modo cōſtat in d. l. fi. ſed imò
prima fuit incerta, vt patet ibi, hæc ſentētia, quę bona fide ac-
cepiſti. ſolue &c. quę incertitudo & in quo cōſiſtet, declaratur
ibi, cū incertū eſſet qđ accepiſſet, quantūq; ab eo peteretur. &
ſic incertitudo eſt reſpectu rei, & etiam reſpectu petitionis. qa
quantum peteretur ab eo, dictū non fuit, & q iudicabat in cau-
ſa, inter loquutus fuit, dotem, quę peteretur, liquidam nō eſſe,
& erat ſolum fundata, qa incertum erat quantū accepiſſet, &
quātum ab eo peteretur. & ſic incertitudo erat in probatorijs
& in petitione. & ideo iudex interloquutus fuit, dotē datam,
quę repeteretur, non eſſe liquidam. vnde his ſic ſtantibus de-
terminatur, ꝙ illa ſentētia, quę bona fide accepiſti, ſolue. non
meret̄ iudicanti authoritatē. & quare non ■eretur, dicas ſtāti-
bus p̄dictis, quę modo narrata ſunt & ſic non ſumit naturam
iudicati, & ſic nulla fuit, nec in ſecunda agitur de prima cōfir-
māda, vt patet in d. l. fi. ibi, cum igitur is, qui poſtea iudicabat,
contra te certam protulit ſentētiam, neq; a ſtatutis prouocaue
ris, & ſic ſecunda ſentētia erat certa alia certitudine quā pri-
ma. & ideo dicamus certam. qa conſtabat quantum, & cōtra-
rium eius ꝙ in prima, quę authoritatē iudicati nō meruit, quia
ꝓbari debet dotē datam eſſe, & quantū, alias non poteris obti-
nere. l. 1. C. de do. cau. non nu. cum matrimonium poſſit eſſe
ſine dote. l. fin. C. de do. an. nup. & dos eſſe pōt in modica & in
maxima quantitate, vt hic per doct. & ideo ſi datur appellatū
fuiſſe a prima ſententia, tunc non deductum deducam, & non
ꝓbatum probabo, vt ex præcedētibus in d. l. fi. cōſtat, cū ſecun-
da ſentētia valeat, & potuit in iſto ſecundo caſu eſſe nouū iu-
dicium, cum nullum verbum adſit de appellatione interpoſi-
ta. Præterea. dict. l. fina. fuit lex Gordiani imperatoris, qui fuit
poſt Alexandrum Imperatorem, & Seuerus fuit ante Alexā-
drum Imperatorē. vt patet ex ordine. l. 1. & 2. C. de do. cau. non
nu. vbi ex inſcriptione apparet, quia. l. 1. fuit Seueri. & l. 2. Alex.
& ad cognoſcendum proprietatem Imperatorū cognoſcitur
ex precedētibus legibus, & poſterioritatē ex ſequentibus legi-
bus, & ſic ex ordine legum. vt eſt tex. in §. 1. in prima conſti Co-
dicis. & ideo ex quo cautum reperitur in d. l. 1. mulierem ꝓba-
re debere dotem datam eſſe, ſed in caſu. d. l. fi. non fuit ꝓbatū
dotem datā eſſe, vt apparet in interlocutoria, de qua ibi in d.
l. fi. & iſta declaratio fieri debet virtute. l. non eſt nouū. & l. ſed
& poſteriores. ff. de leg. Sed aduerte, quare eſt, ꝙ prima ſentē-
tia non valuit ſtante dicta interlocutoria, quia ſentētia diffini-
tiua fuit contraria illi interlocutoriæ, nec conſtat de aliqua re-
459 uocatione. † & tex. in d. l. fi. dicit (pręſertim) ꝙ eſt idē ꝙ maxi-
me. gl. & Imol. in l. ſi ff. de his quæ in teſta. delen. no. in l. illud.
ff. ad l. Aquil. tunc ex quo cōtradicit alli interlocutorie per re-
lationē ad acta prima, non valet. argum. l. 1. cum ibi not. C. quā
do prouo. non eſt neceſ. & l. fin. C. de fur. l. vbi repugnantia. de
reg. iu. & ſic intētio refragatur. l. iuſtum. C. ſi quis alteri vel ſi-
bi. c. ſuper abbatia. de offi. le. & vbi clara ſunt iura, illis erit ſtā-
dum.

dum.l. ille aut ille.ff.de leg.1.& l.cõtinuus.§.cum ita. ff. de ver. ob. & ite.. imus in casu claro,& ideo datur intelligi, si non cõstaret de dicta contrarietate,quod etiam prima sententia valuisset, & ideo secunda sententia diffinitiua valuit, quia non cõstabat de aliqua prætietate,& sic erat certa,& est aduertendũ ex quo te.. in d.l.ii. facit mentionem de dicta interlocutoria, quæ transiuit in rem iudicatam quo ad partes post decem dies, tunc non potest amplius probare. facit quod habetur per Corn. in cons. 182.in 3.vol.incip.in causa vertente.per tex. in cap.cum dilecti.
460 de elect. & in c.quod ad consultationem de re iudi. † Præterea & alio modo potest considerari, quia in sententia fuit dictum, quod accepisti, & solue, & sic ex istis verbis apparet, quod talis sñia nõ stat relatiue ad libellum sed ad acta, ex quo dixit, quod accepisti solue,& sic non se refert ad illud.quod petebatur.sed ad illud,quod recuperat, & hoc patet, quia interlocutus est dotẽ datã
461 liquidam nõ esse,& sic talis sententia erat incerta, & hoc etiã ex Rub. demonstrari potest, secundũ quam leges intelligi debẽt.l.licet imperator.vbi gl.ff.de l[illegible] di.adiic.& ideo ex quo aliud erat dictum in sententia,quam in libello est dictum, nõ potest dici stare relatiue ad libellum,& si ita intelligatur ille tex.nihil fa
462 cit &c.Sed Ias.hic tenet opinionem Barto.† & mouetur, nam in legitima libellus incertus valet, vt si dicatur peto legitimã, vt per Bald.& Innocen.in cap.conquerente. col. fi.extra de offic.ordi.sed dos succedit loco legitimæ,vt per Bar. in l.Titia cẽtum.§.Titio genero.ff.de condi. & demõ. ideo in dote libellus
463 incertus procedit. † Sed quod dos succedat loco legitimæ de iure communi hoc non admitterem, quia etiam nõ obstante dote filia succedit etiam in aliis bonis.l. fi.C. communia vtriusq.iud. & authen.ex testamẽto.C.de colla.l.filiæ dotem. l.vt liberis. C. de collat.& sic in hoc Ias.errauit.quia quod succedat loco legitimæ, est in terminis statuti, quod filia dotata non succedat, de quo per Bar.in d.§.Titio centum.col.fin. & etiam isto casu. q. est dubia. Præterea si dos succedit loco legitimæ,procedit in modo constituendi eam ab eo,qui tenetur dotare, sed non postquam est constituta quia est patrimonium mulieris.l.3. §.sed vtrũ.ff. de mino.& petitur a viro, quo casu est ius separatum a legitima.l. 2.§.eo.& ideo incertitudo nõ vitiat, & petit o incerta valet, argu.l.cum post.§. gener.ff.de iur. do.& ideo Io.Fab.in §. curare. instituti. de act. dixit, petitio & sententia incerta procedit, vbi omnino est incertitudo,sed non procedit postquam dos est constituta prout est in casu nostro,quia confunditur ius legitimæ, & sic in hoc æquiuocauit Iason.Tertio respondeo,illud quod dicit Ias. procederet, quando dos daretur a patre, & nõ ab extraneo.& sic dispositio d.l.fin. erit restringenda, quod est falsum, quia generaliter loquitur. Præterea legitima & eius iudicium non est vniuersale,vt per Alex.in l.2. C.de edi. diui Adria. toll.
464 † Secundo facit secundum Ias. nam clarum est, quod promissio dotis incerta valet.l.cum post.§ gener.ff.de iur. do. & ideo si promissio incerta valet,& libellus incertus valebit, & tũc sententia incerta valebit.§.curare cum ibi no.institu.de actio.Sed aduerte licet promissio dotis incerta valeat, & libellus & sententia incerta,ex hoc non probatur, iudicium vniuersale esse,
465 † quia etiam in particularibus in aliquibus casibus libellus, & sententia incerta procedunt,vt per Io. Fab.& doct. in §.curare. insti.de acti per.l. vbi autem non apparet.ff.de verbo. oblig.& no per Barto. in d.l.vbi autem non apparet.§.illud aut illud,& etiam in aliis casibus,de quibus per Ioan.Fab.& doct.in d.§.cu
466 rare.& sic talis consideratio Iaso.non est concludens. † Præterea considera promissio dotis incerta valet ex priuilegio dotis, vt gloss.in l.1.C.de do.promiss. Barto.in l.1.§.eodem. & ibi doc.& ibi dicam.no.in l.ita stipulatus.ff.de ver.obl.& propter hoc non sequitur,quod dos sit ius vniuersale,& sic apparet,quod considerationes Ias.non concludunt,quæ omnia rene ment., quia non sunt degustata a doct. præterea promissio incerta valet, & sic in constituendo,quia venit declaranda, vt in d. §. gener. sed non procederet,quæ est constituta,& a marito deberet reddi, vt constat ex supra deductis.
467 † Sed aduerte,quia Are.. hic fuit in alia opinione , scilicet, quod sit differentia inter dotem, & ius vniuersale, quia in iudicio vniuersali res petuntur iure actionis, sed in executione per officium iudicis restituendæ veniũt. vt per Barto. in l.1. in princip. ff.de edend. & ideo in petitione hæreditatis satis est declarare quem heredem,& eodem modo in peculio.l.quæsitum.ff.de pecul. & l.si quo tẽpore. ff. de peti. hær.sed in dote dos petitur, & res data in dotem iure actionis, vt per totum.C.de rei vxo.act.& in l.1.§.exactio.de rei vxo.act. & l.si serua §.1.ff.de iur.do.& illud cõstat in omnibus legibus, quæ loquuntur de dote petẽda. vnde si species sit in dotem,in qua fit condemnatio , statim fit restitutio, si in quantitate post ann m.d.§.exactio.& ideo iudicium de dote est magis genera
468 le, quam vniuersale. † in iudicio generali petitio generalis procedit,& in eo sententia debet esse certa,vt per Bar.in l.1.in pr nc. ff.de ed en.& h c cõprobat in eo quod dicitur de interesse. §. curare inst. de act.& Bar. in l.stipulationes non diuiduntur, in vlt.quæstio.& ideo in casu d. l.fina. libellus incertus procedit, sed non sententia,vt hic per eum , facit quod voluit Ioan. Fab. in d.§.curare. Sed ista consideratio confunditur per tex. in d.l. 3.§.sed vtrum.ff.de mino.cum aliis de quibus supra. Nec obstat, quod dos petatur iure actionis, illud esset verum petendo res singulares,vt per Barto.hic & l.illud. ff.de petit. hæredit.& dixi.sup.sed do potest simpliciter peti vt hic per Barto ideo.Vel potest dici, quòd petitur actione personali, quæ competit ad vniuersum,vt hic per Bartolum. Vel potest dici , quando petetur actione de dote,quæ competit ad illud vniuersum,vt dixi supra.Successiue Barto.hic vult,dotem esse,quæ datur propter onera matrimonii supportanda. l. pro oneribus. C. de iur.dot. Ang. l.in consil. 180.in vlt.column.1.volum.eam reprehendit,
469 † quia dos potest per mulierem dari marito vel eius patri cum hoc,quod maritus non supportet onera matrimonij, & tamen non potest negari dotem esse.l.si conuenerit.in fi.ff.de pac.dot.. & l.si quis pro vxore.ff.de don.inter vir.& vxo. & l.fi. in prin ff.de doli exceptio. & sic reperitur casus, in quo dos non datur propter onera matrimonij , & ideo succedit regula. l. si is qui ducenta. ff de rebus dub. quia oratio vniuersalis in parte falsa, in totum erit falsa. Præterea vt vides , talis diffinitio deficit in substantialibus,& ideo non potest dici diffinitio , vt per Barto. in l.1.§.1. ff. de dol. & in l. 1. ff. de testa. ideo magis erit descri-
470 ptio.quia † quando aliquid obstat diffinitioni tunc magis dicitur descriptio quam diffinitio,vt per glo. in l.1.ff.de leg. Sed ad illud posset dici, licet adsit tale pactum, & valeat, tamen alia onera adsunt,vt habere vestes præciosas & iocalia,vt ipsa experientia docet.l.vestes.§.muliebria.& l. argumen. §. ornamenta.ff.de aur.& argen. lega. Sed ad illud respondet Alexand. hic quod dicta iura non probant, quia appellatione alimentorum veniunt vestes præciosæ.l.fin. & l.legatis. ff. de alim. & cib. leg.
471 & Iason l.ss. maritus.in fra eodem.† Sed aduerte, quia licet dos non dicatur supportare onera matrimonij, tamen dicitur supportare quo [illegible] onera quæ sunt infinita,vt not. in l. si cum dotem.§.sin autem.& ita Imol. intra eod. & not. Bald. in tract. dotis a parte col. fin. & ideo quo ad ista tale pactum non valet,quia tale pactum est contra . . . dotis pro oneribus.C.de iur.do.& l.dotis fructus. ff. de iur. dot. Præterea tale actum valet, & illo casu dos dicitur supportare onera matrimonij, quia mulier tenetur se & familiam alere, licet dos ex parte mariti onera matrimonij non supportet,tamẽ dos est.l.si conuenerit.ff.de pact.dota & d.l.si quis pro vxore.§.fin. Præterea potest dici secundum Alexan. & Imol. hic satis est, quòd diffinitio detur secundum communiter accidentia, sed secundum communiter accidẽtia est, quod dos detur propter onera matrimonij.l.pro oneribus.C.de iu.do.& l. si pater in fi.
472 ff. de iur.dot.cap.salubriter. extra de vsur. † Sed aduerte quod diffinitio detur secundum cõmuniter accidentia,de facili non admitterem,quia quando vnus tex obstat diffinitioni, tũc diffinitio amplius dici non potest,sed magis descriptio. glo.in l.1. ff.de leg. tatis constat in l.1 §.1. ff. de dolo. vbi diffinitio Seruij reprehenditur,quæ in vno casu deficiebat,licet quo ad alios casus secundum communiter accidentia potuisset sustineri. Et de ista difficultate alias dixi in Rubr.ff. de vulg.& pupill. Sed dicas quantum ad casum ... dotem dari, & onera matrimonij supportare ratione subrogationis. dict.l.si conuenerit.§.fin.de pact.dot.ca.cum. ... Præterea Iason est,quòd diffinitio detur secundum intentionem legislatoris,licet per partes possit alterari,talis alteratio nõ est in consideratione,& adhuc durat diffinitio,patet institu.de pat.pote.in principio vbi matrimonium diffinitur quantum est de intentione legislatoris, licet ab homine dirimatur, vt ibi, & institut de iustit. & iur. &
473 hic illo casu poterit saluari. † Sed ex alio videtur,quòd dicta diffinitio non sit vera quia nõ comprehendit dotem promissam & non traditam,tamen est dos proprie,vt patet in Rubr. C. de do. promiss. & l.si pro dote. & l. ad exactionem . de iur. do. ad idem tex.in l.1.§.1. ff. de collat bon. & l.2.& sequen.C.de do. promiss.& l.fin.§ preterea.C.de iur.do. & lex quando loquitur de dote consferenda,habet locum in dote promissa d.§.1.& l.2.
474 C.de colla. † & dotis appellatione ex propria significatione venit dos promissa,vt per Angel.in consil.incipien. statutum loquens.in primo volum. per text in l. si pater mulieris.ff.de iur. do.& l.dotis promissio.l.cum post § pterea.& l. nuptura.& l. si mu ier.& l.siue generaliter. ff de iur. dot. Sed aduerte,quia Aret. hic dixit , quòd dos promissa est dos impropriè , quo ad diffinitionem dotis constituendæ, sicut in dote relicta pro nubendo , vt per Barto. in l. Titio centum. §. Titio genero. ff. de conditio. & demonstratio. Sed ad illud dici potest, quòd imo est dos,licet non tradita, vt cõstat in d.iur bus, sed traditio ampliat obligationem,quod non esset,nisi esset dos, vt per Ange. in d.consil.79.& per totum.ff.de pact. dota. & l. erit ergo.ff. de
475 fund.dota. & sic remanet adhuc difficultas. † Sed ad illud potest responderi, quod imo dos promissa comprehenditur in dicta diffinitione, cum dicatur, datur vel pro tradita habetur.& sic respectu actionis, cum illam consequi possit, & dicitur pro tradita

tradita haberi.arg.l.qui actionē habet.ff.de regu.iur. Nec obst.
si diceres,minus habet.l.minus.ff.de regu.iur.qa istud nihil e t
476 † quia quę differunt in plus vel minus, non differunt neque in
substantiam,vt per Bar.nouel.in Rub.de verbo obl.g.in vltim.
charta.& l.fin.ff.de fund.instruc.instru.que leg. Vel potest dici
secundum Bulga. quia si consideramus promissionem, vt est
promissio de dando dotem, tunc talis promissio non est dos,
477 neque contractus dotis,nec dici potest dos vel contractus.† nā
pactum de donando non est donatio, nec pactum de vendendo
est venditio l.in bonęfidei ff. de eo quod certo. lo. per Ma-
478 the. in no.suis 47. † quia contractus dotis est contractus qui re
celebratur,vt per Bart. in l.legitima & in l.iurisgentium. ff. de
pac.sed promissio de dotando est pactum seu stipula.l. 1. C. de
479 dot. promis. & non dos.† Sed si consideramus illud, quod est
promissum, tunc erit dos quia qui promittit dotem designat
rem,quæ debet oneribus matrimonij inseruire.arg. l. auuncu-
lo.ff.de condi. sine caus. Nec obstat, si designat rem, non erit
vera dos, quia dico quod est vera dos vt constat ex iam dictis.
480 † Nec ob. si diceres, fundus dotalis non est dotalis ante traditionem l.dotale.§ 1.ff.de fun.dot.& l. de diuisione inf. hoc tit.
quia immo dos est & proprie, licet fundus dotalis non sit,vt est
481 ex mente Angel. in consil. de quo supra &c.† Ex pręmissis satis
apparet quod si statutum disponeret, quod filia dotata non
succedat, locum habeat etiam in dote promissa, ista est communis
opin.vt hic per Iason.faciunt aliqua,de quibus per Bart.
in consil 132.incipiē. statutum ciuitatis Eugubij,& in fortioribus
terminis voluit Angel.in consil.76. incipien. statutum loquitur,
& in consil. 180.incipien. præmitto.in primo volum. &
primo facit text.in l.cum post.§.1.& ibi gloss.in versicu. habet
dotem.ff.de admini.tuto. vbi ex quo vir habebat promissionē
dotis, dicitur dotem habere, facit text. in l. si extraneus. ff.de
iur.dot.vbi si extraneus promisisset dotem, & pauper effectus
fuisset imputabitur marito, & sic dos promissa non distat a dote
tradita,cum eiusdem sit effectus.Sed dici potest, quod text.
in dict.l.cum post.§.1.cum gloss.loquitur improprie.cum cōtractus
dotis sumat vires ab executione,vt per Bartol. in l. iurisgentium.
§. 1. ff. de pact. & ideo dos dicitur postquam est
exacta,& non ante.§.fina.in authenti.de non elig.secund.nub.
482 † Sed ad istud potest dici, quod immo est proprie dos, ex quo
est promissa, & matrimonium contractum, declarando vt supra
non quod implemētum faciat proprie vel improprie dotē
vt videmus sententia est proprie sententia, licet adhuc non sit
executa.& ideo licet dicat,contractus dotis sumit vires ab executione,
propter hoc non dicit, dotē impropriam esse,vel non
esse,& sic stant ista simul,quod sumat vires ab executione, tamen
per prius esset proprie dos, quia vt supra fuit demonstratum,
dos promissa est proprie dos l.ad exactionem. C. de dot.
promiss.& dicitur dotem habere.d.l.cum post.§.1. ff. de execu.
tuto.& l.fin. C. solu. matrimon. ex quo habet actionem l. qui
483 actionem habet.ff.de regul.iuris.† Secundo facit,nam pactum
de dote lucranda verificatur in dote promissa l.si donatarius.§.
fi.ff.de do.ob causam,& ibi per Pau.de Cast & Alex.ergo statutum,
quod loquitur in dote habebit locum in dote promissa,
484 † cum de pacto ad statutū teneat argumētum, vt per Bar.in l.
omnes populi. ff. de iust. & iur. ad idem facit de pacto de dote
lucranda l.ex morte. C.de pac.conuen. qui tex.est sing. secun-
485 dum Aret.hic.† Tertio facit, dato quod dos promissa sit large
dos, tamen extensio erit licita propter rationem, quia fauor
agnationis &c. argu.l.filium habeo. ff.ad Mace.iunct. l. 1. eod.
titul.vbi dispositio quę loquitur de filio,locum habet in nepote
virtute eiusdem rationis, facit l. fin. C. de indi. vidui. tollen.
486 † Quarto facit, mulier potest dare in dotem nomina debitorum,
& dicitur dos,eodem modo in promissione dotis,ita Bartol.
in consilio 122. l. promittendo. ff. de iure dotium, & ideo
ex quo est dos, dictum statutum locum habebit, licet implementum
dotis non sequatur. Faciunt quæ dixi supra in pacto
de lucranda dote. & est ratio, quia dispositio, quæ loquitur
de dote,verificatur in dote promissa l.ex morte. C. de pact.
dotal.& etiam largo modo tunc verificatur in ea gloss.in cle.1.
in verb.eligatur de elec. & facit quod habetur per Alexand. in
487 l.2.fi. de leg. 1. † Prætereа est considerandum quia statutum
dicit,filia dotata,qa illud participium potest exponi si cępta fuerit
dotari.pro quo facit tex.cum gl. in l.si seruos.ff.de pign.act.
ibi,& si quidem iam imbutos,gloss.dicit.iam imbui cęptus. &
ibi per Sal. & ita in casu nostro dotata, id est,incepta dotari,&
erit proprie dos, facit quod voluit Ange. in dict. consilio 77.
Prætereа vt vides, sub dote & sub dotata dos promissa continetur,
saltem quādo simpliciter ponitur. & tunc vt genus. &
tunc verificabitur in vtroque casu facit l.alienatum. §. 1. ff. de
verbo.signifi & sic erit omnino exclusa, licet dos sit promissa.
Prætereа considera quia statutum dicit dotata.&c.& sic respicit
futurum,cum debeat subintelligi verbum fuerit.& sic refertur
ad futurum, quandocunq; dotata fuerit l. Plotia.cū ibi not.
ff.de iure cōdic.l.cum tale §.pe.ff.de cond.& demō.& l.verbū
erit.ff.de verbor.significatio. Alexan.in consi.134. colum 2. in
488 6.volum.† Sed contra premissa facit text. in l. 1.§.1.ff.de colla.
dot.vbi si pater promiserit dotem sub conditione, cōditione
pendēte non cōtert,sed cum dotata fuerit.& sic erit dos improprie.
& ideo statutum locum non habebit. facit, quod voluit.
Bar.in l.1.§.hoc interdictum. ff.de font. & l.3. §. hæc verba. ff.
de neg.gest.facit quod voluit Barto.in l.iubemus.§.sane. C.de
sacrosan.eccle. vbi dixit, ex quo statuta extensionem passiuam
non recipiunt locum non habebunt in dote promissa §. fin.in
auth.de non elig.secundo nub.& est de mente Soc.hic.Sed ad
istud potest responderi,verū esse, quando dos fuisset promissa
sub cōditione,quia conditio nihil ponit in esse l.si quis sub cō-
489 ditione.ff.si quis omiss.cau.testa.† & ideo videmus in statuto,
quod loquitur de creditore,locum nō habere in creditore sub
conditione,vt per Ias.& alios in l.2 ff si cer.peta. & ideo nō obstat
tex.in d.l.1.§ 1.de colla.do.cum loquatur sub cōditione,sed
in casu nostro quęritur,ex quo statutum loquitur de dotata,an
habeat locum in dote promissa, & sic in promissione pura, &
490 non sub conditione.† quia quando est simplex promissio potest
inseruire oneribus matrimonij l.si mulier ita.ff.de iure do.
Nec obstat tex.in §.fi.in auth.de non elig secund.nub.quia Soci.
respondet in l.de diuisione inf.titu.nostro, quod ibi mulier
fuit in mora soluendi dotem, & ideo nō lucratur donationem
propter nuptias,quia non seruauit conuenta, ideo commodū
non potest consequi ex ea.l.si quis maior. C. de transac.l. quę-
ro.§ Paulus.ff.locati.sed non probat,quod si mulier esset mortua,
quod maritus non lucraretur illam partem dotis, licet sit pro-
491 missa.† Secundo facit tex.in l.1.C.de do. caut. non nu. vbi numeratio
& nō scriptura facit dotem.& sic vt dicatur dos.requiritur
actualis datio. Ad istud potest responderi secundum Ange.
in dicto consilio 76. quia lex amplíat obligationem dotis
traditione, propter hoc non sequitur, quod improprie dos,
immo vult ibi statutum habere locum in dote promissa. Prætereа
text.in dicta lege prima dicit, quod non est dos quo ad
exactionem fiendam contra maritum, ex quo non recepit dotem,
& tunc agenti ad dotem contra eum obstabit exceptio
non num.pecun. seu dotis, vt per Ange. in l. si prædia. C. ad l.
Falc. Et sic apparet illud statutū locum habere in dote promis-
492 sa.† Sed an illud statutum haberet locum in dote modica Bal.
in c.si proponente.extra de re credici, quod sic,quia est dotata.
facit text.in l. Neratius.ibi,dos permodica fuit. ff. de religio.
& sump.fun. Nec obstat diffinitio ibi propter onera matrimonij,
quia dicitur satis supportare onera matrimonij in ea quantitate,
& sic erit dos, dum dos frequenter non sufficiat ad
493 onera matrimonij c.salubriter de vsur.† Nec obstat, quod dos
debet constitui secundum dignitatem mariti, & mulieris l.
quæro. ff. de iure dot. quia illud est verum, quando aliter non
fuisset constituta d.l.Neratius,& ita in casu l.si filio. ff. de lega.
2. vbi fit constitutio secundum dignitatem. quando non
procedit a facto dotantis se, vel a patre, sed ab arbitrio tertij,
immo & secundum facultates l.cum post.§ generali. ff. de iur.
dot. ponamus patrem esse in casu illo certe dos erit modica.
Ex illo tex.in dict. l. Neratius confirmatur oppos. Bald. &
Salic.in authentica.præterea. C. vnde vir & vxor inquantū volunt,
quod dotata in vno nummo nō dicatur dotata,neq; dos. Pręterea
hoc dependet ab illa difficultate, quando curatur de minimis,
aliqua dixi in l.post contractum. ff. de donati. ex quo est
impressa,poteris ibi videre,tamen teneo dotem esse,licet modica
sit. Alia diffinitio dotis de qua per Angelū in consilio 180.
col.2.primo volu.dos est quoddam ius continens in se datum,
traditum,vel promissum a muliere vel eius patre viro vel eius
patri ob causam matrimonij.vt sit dos. Sed hæc diffinitio est
magis ampla quam sit illa Bar.tamen illa Bart potest saluari, vt s.est
494 collectum.† Sed aduerte, quia credo sic dotē recte diffiniri posse,
dos est ius vniuersale propter matrimonium ab alijs bonis
separatum, cōstitutum vt oneribus matrimonij inseruire possit
&c.& sic ista videtur bona diffinitio.in primis dixi,dos quod est
res diffinita. dixi, ius vniuersale,vt ostenderem dotem esse ius
vniuersale,quia & ita diffinitur hereditas in l.nihil aliud. ff. de
regu.iur.facit tex.in l.3. §.sed vtrū ff.de mi.vt declaraui supra.
dixi,propter matrimonium,vt ostenderem,quod ante & post cōstitutio.
§.est & aliud.insti.de dona.dixi,separatum ab alijs bonis,
per id quod dixit Bald.in l.prima. C. sine censu vel reli. &
dixi supra vt oneribus matrimonij inseruire possit considerata
aptitudine.& sic comprehenditur etiam dos promissa,& conuertitur
in ius vniuersale propter matrimonium ab alijs bonis
separatum,constitutum vt oneribus matrimonij inseruire possit,
ergo est dos, quia ad hoc vt sit bona diffinitio, est necesse
quod conuertatur cum suo diffinito.gl.inst.de ob.in prin.&c.
495 † Successiue habes quod contractus dotis est de iure gentium
per textum in leg. has. ff. de capi. dimi. Sed ad istud potest responderi,
quia tex.in dicta l. has. dicit actionem de dote causari
ex bono & ęquo propter hoc non probatur, quod contractus
dotis sit de iure gētium,cum bonum & ęquum possit esse ne-

dum de iure gentium. sed de iure prætorio & iure ciuili. l. 1. ff. de iust. & iur. iunc. l. bonæ fidei. ff. depos. & sic potest intelligi de quolibet bono & æquo, magis de bono & æquo de iure ciuili, cũ loquatur de actione quæ iuris ciuilis est secundũ magis commun em opinionem, vt per doct. institu. de act. in princip. Sed ad istud dici potest, quia tex. in d. l. has dicit, quia ciuilis ratio naturalia iura corrumpere non potest. itaq; de dote actio quia ex bono & æquo concepta est &c. & ideo si ciuilis ratio iura naturalia corrumpere non potest, non corrumpit actionẽ de dote illa ratione ex bono & æquo concessam, & sic a iure naturali descendit actio de dote, & ideo ab obligatione naturali præsupposita virtute actionis, & sic contractus de iure naturali seu de iure gentium esse dicetur, cum vnus descendat ordine successiuo. Preterea considera, quòd iste cõtractus dotis non cõnumeratur inter obligationes ciuiles, vt insti. de iure naturali gen. & ciui. in. §. ius autem gentiũ. & in l. ex hoc iu-

496 re. ff. de iust. & iur. & sic nõ erit de iure ciuili, ideo &c. † Et maxime cum regula sit, quòd omnes contractus & obligationes sunt de iure gentium l. ex hoc iure. ff. de iust. & iur. §. ius autem gentiũ. insti. de iure naturali gen. & ciui. cui regule est standũ. & qui dicit contrarium, illud probare debet gl. in l. omnis diffinitio. ff. de regul. iur. &c. Ex istis sit expedita hæc rubrica per Io. Hannibalem de canonicis iur. doct. & equitem Bonoñ. ad laudẽ dei lecta in gymnasio Bonoñ. Anno 1534.

REPETITIO

D. Bulgarini de Bulgarinis Super Rubr. ff. solu. matrim. & quemadmodum dos petatur, dum legeret Senis. Anno 1480.

SVMMARIVM.

1 *Dos quid sit. & an res in dotem data dicatur dos. & num. 4. & 6. & 8. & seq. & 13. & 18. & 21. & 23. & sequen.*
2 *Ius vniuersale quid dicatur.*
3 *Successio in dote censetur particularis successio.*
5 *Ius vniuersale sui natura continere iura actiua & passiua.*
7 *Pretium rerum dotalium succedere in locum dotis.*
10 *Peculium quid sit.*
11 *Patrimonium non differre ab ipsis bonis seu facultatibus.*
12 *Peculium legetur, an res existentes in peculio, quid intersit.*
14 *Libellus generalis procedat nec ne in dote. atq; inibi quid de sententia generali circa dotem.*
15 *Dotis iudicium sit ne generale vel vniuersale.*
16 *Peculij iudicium sit ne generale vel vniuersale.*
17 *Libellus generalis & incertus quatenus procedat in particularibus.*
19 *Pactum non valere quòd dos non seruiat oneribus matrimonij.*
20 *Promissio de dando in dotem an sit dos.*
22 *Diffinitionem debere dilucide explicare essentiam diffiniti.*
25 *Dotis appellatione veniat nec ne dos soluto matrimonio.*
26 *Statutum disponens quatenus mulier habens liberos possit testari de dote an habeat locum in vidua. & nu. 28.*
27 *Qualitas iuncta verbo debet verificari secundum tempus verbi.*
29 *Represaliis contra aliquam ciuitatem concessis possit ne capi ciuis dictæ ciuitatis qui domicilium alibi habeat.*
30 *Statutum alicuius ciuitatis disponens in fauorem ciuium an habeat locum in eo qui origine quidem paterna ex ea ciuitate est, propria autem origine & domicilio est ex alia.*
31 *Immunitas concessa debitoribus Florentinis aduersus creditores Pisanos an habeat locum aduersus eum creditorem qui origine quidem Florentinus est, domicilium autem Pisis habet.*
32 *Ciuiũ alicuius ciuitatis appellatione an veniant illi qui se ei ciuitati summiserunt certis pactis & modis.*
33 *Natus in aliquo castro alicui ciuitati supposito, quod tamen suis viuit legibus, si in ciuitatem dominantem transferat domicilium, an liberabitur a loco originis.*
34 *Superioris & inferioris iura non posse consistere in eodem subiecto.*
35 *Filium posse renuntiare iuri ciuitatis acquisito per patrem lege vel pacto inito cum ciuitate.*
36 *Ciuis duarum ciuitatum possit ne aliquis esse.*
37 *Compositum non esse generalius suo simplici.*
38 *Statuta disponentia super petitionibus an habeãt locum in repetitionibus.*
39 *Indefinitam locutionem non trahi ad ea in quibus non est eadem ratio.*
40 *Statuta loquentia generaliter quando sint generaliter interpretanda, & quando specialiter.*

ANtequam veniam ad continuationem rubricæ, & ad alia quæ dicuntur super glo. ipsius. † Videndum
1 est quid sit dos, super quo Azo in tit. C. de iure do. dixit, quòd dos est quæ a muliere vel eius patre marito vel eius patri propter onera matrimonij datur, vt perpetuo sit penes eũ. Aliqui tñ habent a muliere vel ab eius patre marito vel eius patri. de quo non est vis facienda. Hæc diffinitio reprobatur hic per Barto. dicentem dotem esse ius quoddam vniuersale, non autem res data in dotem, vt hic per eum. Cuius opinionem ac distinctionem communiter sequuntur doc. Sed aduertendum est, quia immo videtur quòd diffinitio Azo. possit sustineri, & quòd dos dicatur res ipsa in dotem data. Et primo hoc videtur probare omnia iura dicentia, dotem dari, & dotem restitui, neq; dicunt rem dotalem l. dedit dotem. ff. de colla. bon. l. 2. §. fi. ff. de priuil. credi. cũ si. Et ita arguit do. Bal. nouel. in suo tracta. de dote. Sed hoc argumen. non facit. quia tradendo rem ex causa dotis, verum erit dicere, dari dotem, etiam si sit dos quid vniuersale. Item etiam restitui l. restituta. in prin. ff. ad Treb. Secundo per l. fi. C. de sen. quæ sine cer. quan. ad quam nõ videtur Bar.
2 bene respondere secundum eundem doc. vt ĩ. dicetur. † Tertio quia illud dicitur esse ius vniuersale, quod est aptum comprehendere vniuersalitatem iurium actiue & passiue, vt hereditas, peculium l. pecuniæ. §. 1. ff. de verbo. signifi. l. peculium. ff. de pecu. legat. & habet incrementa & decrementa, vt dictis iuribus. Nec dixerit aliquis, quòd dando aliquam certam rem vel certam pecuniam, hic dicatur esse aliquid vniuersalitatis respectu iurium actiue & passiue secundum præfa. doc. subdentem, quòd licet dos possit extrinsece aliqua incremẽta recipere, hoc nõ procedit ratione vniuersalitatis, vt ĩ. etiam dicetur. Sed ad hoc potest responderi, quod dos est apta continere iura actiue & passiue, vt si hereditas vel peculiũ sit in dote, vel quid simile. nam nec de necessitate hereditas vel peculiũ continet iura passiua. Posset enim esse, quòd nullũ subesset æs alienum. Item dos patitur incremẽta & decrementa in l. quod dicitur. inf. de impensis. Quarto arguit præfatus doc. quia ibi dicimus esse ius vniuersale, quòd licet omnia eius corpora sint extincta tamen adhuc durat ipsum ius allegat d. l. peculium. §. 1. sed si domus in dotem data penitus sit combusta, vel fundus dotalis chasmate perierit, dos dicitur perijsse, & mulier remansisse indotata l. 1. C. de iure do. puerile enim esset dicere eo casu remanere ius vniuersale dotis, facit secundum eum l. plerũque. ff. de iu-
3 re do. & idem in effectu dicit hic. d. Pau. de Cast. † Quinto quia mulier in dote soluto matrimonio dicitur esse successor particularis, & non vniuersalis, vt habetur per glo. no. in l. diuortio. in prin. inf. eo. & in l. filio. §. fi. eo. tit. Sed huic argu. respondet Alex. hic. Sexto mouetur præfatus doc. quia dos vendicatur l. in rebus. C. de iure do. & tamẽ incorporalia non vendicantur l. 1. & l. vendicatio. ff. de rei ven. sed ad hoc respondet Bart. hic. Septimo probatur in l. etiam. C. de iure do. vbi non fit differentia inter ipsam dotem & rem datam in dotem cuius contrarium est in corporalibus. insti. de re. cor. & incor. §. 1. sm eundẽ doc. Sed ad hoc potest responderi, quod immo illa lex probat intentionẽ Bar. nam ex quo ibi fit comparatio inter dotẽ & data in dotem, dicendo quòd vtroq; casu venit additamentũ dotis, datur intelligi, quòd illa comparata nõ sunt eadem l. quòd Nerua §. depo. Octauo arguit præceptor meus Aret. hic, quia si dos esset ius vniuersale, tunc de iure cõmuni & non de iure speciali valeret promissio dotis incerta. sicut gregis, vel peculij, vel hereditatis l. si grege. cum materia ibi de leg. 1. quod est falsum, & cõtra l. 1. cum ibi not. C. de do. promis. secundum communem intellectum ibi. & in l. prima infra eodem. Sed ipse respondet, quòd dos est ius vniuersale postquam est data, & sic vt recipiat incrementa in fauorem mulieris, non autem est ius vniuersale ante datam dotem & sic in fauorem mariti secundum ipsum. Sed potest negari quòd valeat promissio hæreditatis vel peculij per not. in l. legato generaliter infra de leg. primo. Item per l. hæreditas. C. de pac. conuen. quantum ad hæreditatem, & specialitas in dote est vt intelligatur facta promissio arbitrio boni viri. vt dicetur in l. 1. inf. eo. Et dicit do. Bal. in dicto suo tractatu de dote quòd nisi esset l. quòd dicitur inf. de impẽsis allata per Bart. nullus
4 fuisset ausus tenere talem op. d. Bart. † Nono loco vltra doctores ego induco d. l. quod dicitur, vbi est fundamentũ Bart. pro hac parte multipliciter. Et primo dicebatur in l. 1. ĩ. de impen. quòd necessariæ impensæ diminuunt dotem. Subiungitur postea in l. quod dicitur quæ venit declaratiue ad d. l. 1. vt ex ea patet, quòd illud quòd dicitur, impensas dotem minuere, nõ est intelligendũ quòd ipsa corpora diminuãtur. Tunc sic, nisi ipsa corpora tradita dicerentur dos, non erat opus declaratione iurisconsul. vanaque fuisset talis interpretatio. Verum quia res ipsæ traditæ sunt dos, ideo causabatur difficultas quomodo & qualiter talis diminutio fieret. & eodem potest induci. l. prima, versicul. sed quod diximus infra de dot. præleg. quæ in effectu idem dicit quod dict. l. quod dicitur. Secundo inducitur hoc modo, nisi esset absurdum quod pecunia diminuat corpora idest si pecunia esset potens ipsa corpora diminuere, expensæ necessariæ quæ diminuunt dotem, diminuerent ipsa corpora in dotem data. ergo corpora ipsa seu res ipsæ sunt dos. primum probatur per. d. l. quod dicitur ibi etenim absurdum &c. cõsequentia probatur, quia talis diminutio fieret vigore legis loquentis de dote.

Tertio

Tertio inducitur, quia iurisconsul. ibi faciendo differentiam an in dote sit pecunia an species. d. quod propter expensas pecunia diminuit, sed si pecunia diminuit, ergo pecunia est dos, quoniam dos est illa quę propter expensas diminuitur. dicta l. prima. eodem titu. Item si dos diceretur quid diuersum ab eo, quod datur in dotem, nulla esset differentia inter pecuniam & species. declaratur hoc, nam si dos est quid diuersum ab eo, quod in dotem datum est, equaliter ac semper fieret diminutio ipsius dotis, nec magis de pecunia quam de corpore cuius contrarium præsupponit ille text. Quarto inducitur. d. l. quod dicitur. inquantum ibi præsupponitur a contrario sensu, quod si data esset in dotem species, per refectionem expensarum dos non augeretur, ergo ibi probatur quod non erat dos vere neque ipso iure diminuta, quæ dos consistebat in specie. & sic quod illa species est dos, non autem est dos ius aliquod diuersum ab ipsa re data in dotem. Quinto facit contra Bart. quia si dos, prout dicit Bar. esset diminuta. i. ipsum ius dotis vniuersale de necessitate res desineret esse dotales pro parte, nam diminuto iure vnde nominatur, ipsas res diminui necesse est. contra tex. in d. l. quod dicitur. & in l. si is qui Stichum. in §. 1. ff. de iure do. & in l. 1. Decimo principaliter facit contra Bar. d. l. si is qui. §. fin. de iure do. vbi dicitur per expensas factas diminui dotem pecuniarum, & sic intendit ipsas pecunias esse in dotem. Vndecimo adducuntur omnes leges dicentes impensas factas in dote dotem minuere. probant enim impensas factas in rebus datis in dotem dici factas in dote. nam in iure vniuersali prout intelligit Bart. non cadit expensa. & ita probant. l. 1. §. 1. de impensis. & l. quod dicitur. versi. proinde. eod. tit. cum
5 sim. † Duodecimo quod dos non sit quoddam ius vniuersale, probatur, de natura iuris vniuersalis est, vt contineat iura actiua & passiua aptitudine saltem, ita quod prædictum ius non dicatur diminui a iuribus passiuis, sed ampliatur, non dico in valore, sed contentiue, quoniam dicitur tanto plura continere. & vt clarius loquamur, vbi sunt prędicta iura passiua seu æs alienum, illud ęs alienum est pars contentorum sub iure vniuersali. sed ęs alienum respectu dotis habet se diminutiue ad ipsam dotem, nedum enim non est pars dotis, sed dicitur diminuere ipsam dotem. dicta l. quod dicitur. cum simil. ergo dos non est ius vniuersale. maior probatur per. l. hæreditas. & l. pecunię. §. 1. ff. de verbo. significatio. minor probatur per dictam l. quod dicitur. & l. 1. §. quod si impensę. infra de dot. præleg. Decimotertio, illud non potest dici esse ius vniuersale, quod nihil per se est, nec est alicuius rei repræsentatiuum, vel significatiuum. Sed si dicimus, quod dos non dicantur ipsę res in dotem datę, dos nihil significat. dicere enim quod est ius continens ipsas res, est falsum. quia illud ius nihil est. continens enim debet esse quid diuersum & considerabile ab ipso contento. insti. de. reb. cor. & incor. §. 1. Sed quęro a te, tollas res datas in dotem, vbi est ius istud. Item ante res datas pro dote vbi erat vel quid erat istud ius, numquid deducibile in iudiciũ in legabile vel vendibile vel aliquid contractabile in. certe nõ, non sic in hæreditate quę est ius repræsentans personam defuncti. l. nihil. infra. de verbo. sign. & l. hæreditas. infra de re. iur. & sic etiam vbi nullę res sunt, est cõsiderabile. & idem in alijs
6 iuribus de quibus in d. §. 1. insti. de re. cor. & incor. † Decimoquarto probatur, ęquiparando dotem peculio, prout faciunt Bar. glo. & omnes doct. nam sicut res, quæ sunt concessę in peculium dicuntur peculium, vt patet ex diffinitione peculij, quam ponit iuriscon. in l. de posit. §. si. supra de pecu. vbi post Tuberonem iuriscon. diffinit peculium esse quod seruus permissu domini separatum a rationibus dominicis habet, deducto tamen si quid domino debet. & sic ibi probatur, quod peculiũ non est ius, sed ipsa res. ergo eodem modo in dote. quod etiam confirmatur, quia in diffinitione eorũ quę sunt iuris, semper ponitur terminus iuris in diffinitione, vt patet in obligatione, actione. vsufru. & simi. Et probat insti. de re. cor. & incor §. 1. & ex his videtur non esse verum res datas in dotem differre a dote. Non obstat primo l. quod dicitur. de impen. ſ. alleg. per Barto. quia ad illam respondetur primo vt per Moder. in d. tract. de dote dicentes, quod intentio illius tex. est quod prout colligitur ex l. si is qui. §. 1. ſ. de iure dot. quod expensę non diminuunt res dotales ad instar legis Falcidię. i. quod defalcentur seu diminuantur res dotales proportionabiliter propter expensas, sed diminuitur ipsa dos. i. actio seu ipsum iudicium de dote. & eo modo respondẽt ad l. 1. §. sed quod dicimus. infra de dote præleg. sed ista responsio ita prout sonãt verba sua intellecta, non videtur bona. Primo, quia nõ est verum, quod ipsa actio de dote diminuatur ipso iure, ita quod agi non possit. est enim cõtra tex. in d. l. quod dicitur. & in d. l. si is qui. §. 1. ſ. de iure dot. vbi iure retentionis subuenitur, non autem per denegationem vel diminutionem actionis. Secũdo quia eadem ratione qua actio, diminueretur etiam ipsum ius dotale. Ius enim ipse intelligit esse dotem, licet nõ vniuersale. vt inf. dicimus quod videtur esse cõtra prędicta iura, in quibus probat res ipsas integre remanere dotales, ergo ipsum ius dotale nõ est diminutũ. quia eius diminutione res ipsas dotales diminui & amittere non dotis necesse esset, quod prædicta iura. & ideo isto videtur etiam dans a. put videtur etiam de intẽtione gl. in d. quod dicitur. videlicet quod diminutio fiat de dote respectu valoris, vtilitatis, seu effectus, licet. n. corpora ipsa dotalia remaneãt. tamẽ habito respectu ad expensas, quæ sunt reficiendæ ratione quarũ fit retẽtatio rerum dotalium, dicitur minus esse in dotẽ. Et quod diminutio dicatur fieri propter retentionem probat tex. in d. l. quod dicitur. ibi. manebat igitur maritus in rerum detentione. iunctis verbis quę sequuntur ibi. nõ enim ipso iure corporũ sed dotis fit diminutio. Sed istud clarius omnibus probat tex. in d. l. si is qui. §. quod dicitur. ſ. de iure do. cuius verba sunt ista. Quod dicitur necessarias impensas ipso iure dotem minuere, non eo pertinet, vt si forte fundus in dotem sit. desinat aliqua ex parte dotalis esse, sed nisi impensa reddatur, aut pars fundi, aut totus teneatur. Et hoc modo intelligo text. in d. l. 1. §. sed quod diximus, quando dicit non corpora sed vniuersitatem diminui, quæ licet per diuersa verba loquatur a d. l. quod dicitur. idem tamen credendum est voluisse. cum ambę sint. ll. Vlpia. Confirmatur prædicta intelligentia per tex. in l. si fideicommissum. §. tractatum. ſ. de iudi. vbi iuriscõ. dicit, quod æs alienum diminuit patrimonium seu vniuersas facultates, non autem facultates loci quæ tamẽ diminutio non operatur circa dñium seu circa aliquod ius. Sed hoc facit, quia minus patrimonium dicetur habere, sic & in casu nostro expẽsę factę in fundo nõ operantur quin illa & ista res sint dotales, sed quod licet sint dotales & in dote, tamẽ ista dos est minoris prætij & vtilitatis. Et ratione expensarũ dicitur exinanita, quatenus retẽtio expensarũ impedit exactionem ipsius, nõ tamen est, quin bona sint dotalia, & quin cõpetat actio de dote. Sicut ergo omnia bona mea non differunt patrimonio meo, ita bona ipsa in dotẽ data non differunt a dote, quoniã ipsa dos sunt. & secundum istã intelligentiã quæ est glo. in d. l. quod dicitur, non infertur, quod dos sit quoddã ius vniuersale, licet gl. ibi dicat, quod dos, patrimoniũ, & peculium sint nomina iuris. & respectu illius iuris dicatur fieri diminutio. & idẽ velit ibi Bar. dices quod nominũ iuris quędã sunt particularia, vt obligatio, seruitus, & similes. insti. de re. cor. & incor. & in l. 1. in fi. ſ. de rerũ di. Quedã cõtinentia vniuersitatẽ personarum vt populus collegiũ & similes. l. proponebatur. de iudi. l. mortuo. de fideiuſ. Quędã nomina vniuersitas rerum & iurium, vt hæreditas, dos, peculium, patrimonium, & similia, vt ibi per eum. sed ista dicta non videtur vera, vt ex supradictis apparet, & infra etiã dicẽ. & forte quod etiam gl. nõ intellexit dicere, quod dos, & peculiũ, & patrimoniũ sunt ius. sed quod sunt nomina iuris. i. inducta a iure, vt etiã dicit ibi Bar. possit vno modo intelligi glo. hæreditatem aũt esse nedum nomen iuris, verũ etiam ius, non est ambigendum. Non ob. etiam quod dos recipiat augmenta, vt dicebat Bar. quia illa veniunt ratione specialitatis attributę doti, non ratione alicuius iuris vniuersalis, vt dicebat Ang. quod prosequeretur vt per præfa. doc. in d. suo trac. de dote in 5. char. pro qua ratione adde tex. l. etiam. C. de iure dot. vbi stipulando rem datam in dotem venit augmentam, & tamen
7 illa res non erat ius vniuersale, vt dicit ipsemet Bar. † Non ob. etiã quod in dote pretiũ succedat loco rei sicut in vniuersalibus, vt dicebat Bar. quia ad hoc vide vt per præfa. doc. in loco. sup. alleg. cui adde vnam rationem per quã in dote potest de facili pretium succedere loco rei accedentibus inde requisitis in l. etiam si cõstante. & in l. res quæ. ſ. de iure do. quia cũ dos sit capax omniũ quæ possunt deseruire oneribus matrimonij, siue sit pretium, siue res cuiuscunq; generis, hinc est quod si pro vna re subrogatur per coniuges alia res vel pretiũ, erit omnino dos, quia titulo & naturę dotis cõuenit. Idem videmus in vniuersalibus nam hæreditas non alteratur ex mutatione rerum in hæreditate existentiũ. l. si rem & pretiũ. de peti. hære. Est enim capax equaliter pretij, & omniũ corporaliũ & incorporaliũ. l. hæreditas. & l. pecunię. §. 1. de ver. sig. Idem in vniuersitatibus facit, prout in taber. nis quæstuaria, & similibus. nam merces quæ de nouo cõparantur, subrogantur loco distractarũ. l. cum tabernam. ff. de pig. l. proponebatur. sup. de iudi. cum si. non sic in alijs, nam res non potest esse pretium nec pretium res. & hãc rationẽ quare in dote & in vniuersalibus pretiũ succedat loco rei, bene nota, quia videtur vera. Non obstat etiam inducta per Bart. quem supra. quia ad illũ tex. respondetur, quod imo ille tex. probat oppositũ, vt supra fuit inductus in 7. arg. & hoc maxime patet. cum habeat locum vtroq; casu augmentũ, quod non haberet, nisi res esset dos. Nec obst. inductio supra facta. quia ratio dubitandi in illo tex. non erat cum stipulando rem videatur quis dotem stipulari. neq; quoad hunc effectum ponderabatur an dotem, an rem datam in dotem mulier illa fuerit stipulata, sed quia indefinite stipulando dotem, videbatur stipulata etiam augmentum ipsius dotis postea sequutũ. l. si seruus. ſ. de ser. vrba. præd. At stipulando rem datam in dotem, quamuis res illa sit dos, tamen videbatur quod esset stipulatio limitata respectu dotis præsentis, non autem extenderetur ad dotis additamentum

quam rationem nota ad intellectum illius text. Nec prædictæ
legi ob. l. si peculium seruo. inf. de pec. leg. vbi aliud est legare
peculium, aliud res existentes in peculio, quia illa loquitur ad
8 alium effectum quàm loquatur. d. l. etiam. † Sed pro Bar. quòd
immo res data in dotem non sit dos, arguitur primo l. præsup-
posito casu data esse duas res in dotem, domum. s. & fundum,
Certum est enim vnam esse dotem, non plures, & sic nec fun-
dum esse dotem, sed partem dotis & idem in domo, quo præ-
supposito arguo sic. Domus ista est pars dotis, & tamen nemo
dicet, quod sit pars fundi, ergo de necessitate dos est quid diuersum
ab ipso fundo. Ista consequentia probatur, quia si fundus ipse
esset dos, vel eius pars, domus esset pars fundi, & fundus pars
domus, quod est impossibile. Secundo, certum est quod dato fun-
do in dotem fructus ex eo percepti etiam soluto matr. augent
dotem. l. si marito. §. fi. inf. eo. tit. Tunc sic, aut dicimus auctum
fuisse ipsum fundum datum in dotem, & hoc est falsum, quia
ipse fundus nõ põt augeri a fructibus, aut ipsam dotem prout
est ius quoddam vniuersale distinctum ab ipso fundo, & tunc
Bart. habet suum propositũ. Vnde pro intelligentia huius arti-
culi est sciendum, quod præfati Perusini in d. tract. dixerũt, quod licet
dos non sit ius vniuersale contra Bart. tamen est quoddam ius
diuisum ab ipsa re data in dotem, nam ex ipso iure dato in dotẽ
causatur obligatio & actio ipsi mulieri, non autem ex ipso cor
pore dato. Sic etiam possumus dicere, quod cõmodatum, deposi-
tum, vel pignus seu hypotheca est ius quoddam separate sum-
ptum in abstracto ab ipsa re commodata, deposita, vel pigno-
rata, cũ ex ipsa re non oriatur obligatio & actio, sed ex ipso cõ-
modato, deposito, & hypotheca. facit tex. secundum eos in l. 1. ad fi. ff.
de re. di. Et ita dicunt debere intelligi tex. in d. l. quod dicitur.
& in d. §. sed quod diximus, dum facit differentiam inter ipsam
dotem, & corpus datum in dotẽ, & dũ tex. dicit de vniuersita-
te dotis, debet intelligi. i. de totalitate dotis, vel de vniuerso iu-
re quod competit mulieri ad ipsam rem datam in dotẽ, ita di-
cunt formaliter præfati vbi s. Sed ista dicta non videntur vera,
nam bene fateor quod contractus dotis differt a re data in dotem,
& ab ipsa dote. Et idem in contractu depositi, commodati &c.
differunt enim ab ipsis rebus. Et ex eo cõtractu oritur obligatio. l.
licet. §. ea obligatio. s. de procu. Sed nos non loquimur de dote
prout de contractu, sed prout est proprie dos, quo casu dico, quod
non differt ab ipsa re in dotem data. & ideo dico ad eiusdẽ rei
similitudinem, quod res deposita depositũ est, & res cõmodata cõ-
modatum est, sicut res in dotem data dos est, casus est in l. 1. in
princ. s. depo. vbi text dicit, quod depositum est, quod custodien-
9 dum alicui datũ est. † Et ideo pro veritate credo esse dicendũ,
quod dos est nomẽ significatiuũ omniũ rerũ quæ sunt date in do-
tem, seu habite pro datis. Siue sit vna siue duæ siue decẽ. Et propter
hoc quia est aptum comprehendere plura, potest dici genera-
le seu collectiuũ, non dico quòd dos significet aliquod ius vni-
uersale comprehendens res datas in dotem, prout dicit Barto.
sed dico, quòd signant ipsas res, non autẽ aliquod ius differens
ab ipsis rebus, est tamen nomen aptum plura cõtinere, seu est
quoddam nomẽ significatiuum vnius rei vel plurium ad vnũ
effectum coniunctarum, quod enim plura sit aptum compre-
hendere, & quod comprehẽdantur ipsa dos, patet ex his quæ latius.
10 s. dicta sunt. & probatur ad similitudinem peculij. † Est enim
peculiũ, vt inquit Tubero, quod seruus permissum dñi sepa-
ratum a rationibus dñicis habet &c. l. depositi. §. fi. s. de pecu.
& sic peculium est idem quod ipse res. licet Bar & doc. com-
muniter aliter dicant, sed male. vt patet ex prædicta diffinitio-
ne. ad quod etiam facit tex. in dicta l. depositi in §. peculium.
vbi dicit, quod peculium est dictum quasi pusilla pecunia. Pro
quo etiam bene facit. l. grege. infra de legat. 2. vbi fit compa-
ratio de peculio & grege. & text. in l. peculiũ. codẽ titulo. vbi
æquiparatur familiæ, quę tamen non sunt nomina iuris, & hoc
idem forte sensit Barto. in l. prima in princip. ff. de eden. vbi fa-
ciens differentiam inter hæreditatem & peculium, appellat
11 peculium vniuersitatem facti. † Et idem quod in peculio dico
in patrimonio, nã non differt ab ipsis bonis seu facultatibus,
vt probatur in dicta l. si fidicommissum. §. tractatum. sup. de iu
dic. & probatur in dicta l. depositi. inquantum dicit peculium
dici quasi patrimonium pusillum, & idem quod in huiusmodi
dicerem in taberna quæstuaria, mensa, seu negotiatione, vt nõ
dicantur nomina iuris esse, sed bene denotantia vniuersitatis
nomina. l. cum tabernam. sup. de pignor. l. cum pater. §. mense.
inf. de legat. 2. l. tabernæ inf. de fund. instruct. Et idem de nomi
ne gregis & nomine populi. differunt tamen, quia ista nomi-
na grex & populus non possunt denotare nisi res corporales,
& plures, dos vero & peculium etiam iura, quando in dote vel
in peculio iura sunt. Item etiam vnam rem tantum, quod non
est in dictis nominibus. l. oues. inf. de abigeis. cum ibi nota. Ad
prędicta, vel pro supradictorum confirmatione bene facit tex.
l. si peculium. in princip. ff. de pecu. lega. inquantum dicit, si pe-
culium sit in corporibus &c. Et sic denotat peculium ex ipsis
12 corporibus constare. † Nec prædictis obstat. l. si peculium ser-
uo. eod. titu. vbi fit differentia, an legetur peculium, an res exi-
stentes in peculio, quia illud est ad effectum, ne detrahatur æs
alienum debitum domino, nam nomen peculij denotat detra
hendum æs alienum, quod domino debetur. d. l. depositi. §. fi.
quod non importatur, quando simpliciter res legantur, cum
enim non legentur sub ratione peculij, sed sub nomine rerũ,
res ipse prout sunt præstandę sunt sine diminutione eris alieni.
arg. in simili in l. si prior. ∫. hoc eo. tit. Item etiam nõ ob. si quis
allegaret. l. vendicatio. s. de rei ven. vbi dicitur, quod quamuis grex
possit vendicari, non tamen peculium. ergo peculiũ non sunt
res quæ sunt in peculio, quia illæ possent vendicari. d. l. si pecu-
lium. in princ. ∫. de pecu. leg. Quia ad hoc respondetur, cum de
natura peculij sit continere in se iura. l. quod Tuberonis. §. fin. s. de
pecul. quæ iura non vendicantur, ideo non potest vendicari. vt
dicit gl. in d. l. vendicatio. Ad argumenta, s. in contrarium facta
respondetur. Et primo ad primum dicitur, quod esse fundũ & do-
mum partes dotis importat quod ambo continentur sub vno no-
mine quod appellatur dos, non autẽ quod sint partes alicuius rei.
Et eodem modo respondetur ad secundum, nam ibi fundus
tm̃ a principio erat in dote, idest veniebat sub nomine dotis, &
sic nomen dotis continebat tm̃ fundum, nunc conuersis fru-
ctibus ex dispositione legis in dotẽ, augetur dos. i. quia vbi pri-
mo dos consistebat in vna re, nunc cõsistit in duabus, est. n. dos
nomen aptum plura cõprehendere, & ex suprascriptis sumun
13 tur infrascriptę conclusiones. † Prima dos non est de necessita
te ius nec vniuersale nec particulare contra Bar. & doc. cõmu-
niter, quam conclusionem cõtra Bar. secuti sunt etiam Bal. & Sali.
in l. fi. C. de sent. quæ sine certa quantit. & in alijs locis hic per
Alex. allegatis. De necessitate aũt dixi, quia cõtingenter posset
esse, videlicet qñ in dote essent iura. l. dotis fructus. §. si vsufr. s.
de iur. dot. Secunda conclusio. Dos est illud quod est datũ &c.
iuxta diffinitionem Azonis, & duæ similes cõclusiones cõtra Bar.
14 sumuntur de peculio. † Et ex his infertur. d. quæstionẽ, de qua
hic per Bar. nunquid. s. in dote procedant generalis libellus &
sententia Super quo Bar. vbique tenuit quod sic, motus, quia dos
est quoddam ius vniuersale. Bald. vero & alij in d. l. fi. & in lo-
cis allegatis per Moder. tenebant cõtra Barto. cõtra quem etiam non hic
dñs Pau. de Cast. ponens differentiam inter hæreditatem & dotẽ cõ-
uenientẽ his quæ s. per nos dicta sunt. Quam rationẽ differentiæ rep re-
hendit hic præceptor meus Franc. Areti. & quia non bene re-
fert dicta D. Pau. de Cast. ideo ipsum non refero. Inquãtum tñ
allegat cõtra eum. l. quæsitum. ff. de pecu. Dico quod illa lex non vr fa-
cere ad propositum, quia loquitur, quãdo agebatur actione de
peculio, non autẽ quando ad peculium, prout est materia no-
stra. D. Rapha. Cuma. hoc dicit in hic articulo solum esse con-
siderandum, an dubitetur dotem datam, vel quantam. Et non
valet sententia incerta. d. l. fi. sed vbi constaret de dote & de quã-
titate vel re. sed dubitaretur de restitutione, tũc procederet sen
tentia & libellus, vt probatur in l. ait prætor. in prin. & §. primo
∫. de re iudicata. Attendendum est ergo secundũ eum, an snĩa
& libellus contineant incertitudinem respectu eius quod agitur.
Et secundum ista sua dicta posset forte inferri: Primo quod si filia
peteret, quòd pater eã dotaret implorãdo officiũ iudicis iuxta
l. obligamur. §. lege. cum ibi notatis. ∫. de actio. & oblig. & in l.
qui liberos. s. de ritu nuptia. Cum pater negaret se obligatum
ad hoc, quia hic non dubitatur, neq; fit quæstio de quantitate,
sed tm̃ an pater teneatur, procedet iudicium & sentẽtia incer-
ta. Secundo, quòd si agatur cõtra illum qui promisit de rẽ incertã.
iuxta. l. cum post. §. gener. s. de iur. dot. & nota. in l. i. ∫. eo. & con
uẽtus recuset se obligatum, valebit libellus & sentẽtia incerta
respectu quãtitatis, quia satis est quòd sit certa respectu eius quod
erat in lite & controuersia. Circa quæ cogita, quia contra hoc
vltimum vr facere quòd statim dicemus, sed pro veritate hu-
ius articuli est sciendum, quia vt dicit Bart. in l. 1. in princ. ff. de
edend. etiam in iudicio vniuersali sententia debet esse certa re-
spectu eius quòd principaliter deducitur iure actionis, licet se-
cus respectu eorum quæ veniunt per officium iudicis. Et ideo
quia agens petitione hæreditatis petit iure actionis se declara-
ri hæredem. l. licet. sup. de pet. hæredita. hoc debet deduci cla-
re, ac super eo ferri clara sententia, respectu autem contento-
rum in hæreditate satis est quod petantur in genere etiã rebus
non specificatis quoniam cum illa veniant restituenda per of-
ficium iudicis satis erit, quod liquidentur in executione sentẽ-
tię. Et idem dicit Are. in peculio, quia satis erit declarare, pecu-
lium quod est penes reum conuentum, ad agẽtem pertinere.
Ex quo infertur, quòd cum res date in dotem petantur actio-
ne de dote. l. si marito. §. fi. inf. eo. l. vnica. §. exactio. C. de rei vxo.
act. & per totam illam legem, quod sententia erit ferenda certa su
per dote. & ita in veritate probat tex. in d. l. fin. cui non bene re-
spondet Barto. vt bene demonstrant Perusini in loco. sup. alle
gato, & etiam Aret. hic. & licet Alex. conetur etiam ipse respõ
dere ad illum text per Barto. tamen ipse videtur illum text. de-
struere. Subdit hic Areti. quod illud iudiciũ de dote est magis
simile iudicio generali, quam vli, & ideo procedet quidam li-
bellus

bellus generalis, vt dicit Barto. in dicta l. 1. de eden. Simile dicit in petitione interesse, in quo debet ferri certa sententia, licet admittatur libellus incertus §. curare. insti. de ac. & per Bartol. in l. stipulationes non diuiduntur de verb. ob. ff. de dote videtur probari in d. l. fi. vt etiam dicit hic Bart. Dicit tamen Aret. esse
15 cogitandum. † Sed ego puto, quod iudicium de dote nedum non dicatur iudicium vniuersale, quale est petitio hereditatis, verũ nec iudicium generale, quale est iudicij tutele, actionis negociorum gest. & huiusmodi; nam quãuis dos sit nomẽ aptum comprehendere plures res, vbi plures res sint date in dotẽ vt s. est dictum, non tamen ex hoc dicitur iudicium generale, quia iudicium generale habet in se data & accepta, & iura actiue & passiue, & redditionem rationis administrationis, quæ naturaliter non solent venire in dotem. Vnde sicut quamuis appellatione depositi multa possint venire, quæ sint data in depositũ, non tamen dicitur iudicium generale, sed particulare. Et ideo particulariter denotanda sunt, quæ petuntur l. 1. §. si. quis argentum s. depo. Non enim procederet libellus, peto quæ deposui, si contra ipsum fuerit oppositum, eodem modo nõ debet procedere iudicium peto dotem, seu quæ dedi in dotem nam pluralitas specierum per se distinctarum datarum in dotem non facit quin sit iudicium particulare. Bene fateor, quod si contingeret quod in dote esset data hęreditas, vel aliqua taberna seu negociatio questuaria, vel quid simile, satis esset petere exprimendo eam consistere in dictis vniuersitatibus, aliter bonis non specificatis &c. satis est enim quod petitio & sententia sint certę respectu vniuersitatis petitę. vt hic dicit Barto. & glo. in d. l. 1. in princ. de eden. quæ dicit, quod in iudicio vniuersali res debet vniuersaliter designari. & ita contingit in petente redditionem administrationis bonorum ratione tutele, negociorum gest. Sed quando simpliciter peto dotem reddi, vel condemnatio fit ad dotis restitutionem, dico quod hoc & in generem in specie dicitur esse incertitudo, licet sit certa causa ex qua peto, scilicet causa dotis, non enim constat quid peto et in genere. & quod ista sint vera, probatur ex d. l. fina. vbi sententia incerta super dote non valet etiam expresso nomine dotis, secundum quod aperte ibi probatur in versi. præsertim cũ ipse &c. licet Bar. aliter dicat. cuius contrariũ esset verum si diceretur esse iudicium generale. nam sicut super iudicio vniuersali prout petitio hereditatis valet sententia generalis & incerta respectu particularium, vt per Bart. vbi s. ita & in iudicio generali s̃m Bal. Angel. Fulgo. & Mod. in dicta l. 1. ff. de eden. & Sali. in l. edita C. eodem titu. & Barto. in l. secunda. C. de sen. quę sine cer. quanti. licet dixerit in dicta l. prima. Pro qua opin. facit, quia vt dictum est s. satis est quod libellus & condemnatio sint certę eius quod vniuersaliter seu generaliter deducitur in actionem, & de quo principaliter fit questio. Ex qua cõdemnatione infertur decisio ad ea quę liquidabuntur in executione, & ideo bene videtur ex prædictis dicere hic domi. Paul. de Castro, quod agens ad dotis restitutionem habeat exprimere quantitatem, domũ, vel fundum data in dotem, cum hæc possint de facili fieri, sed quantũ ad fructus cum nõ possint de facili specificari, satis erit dicere, peto fundum cũ fructibus perceptis ante matrimoniũ, vel post ipsum solutũ, secundũ eum.
16 † Quantum autẽ ad peculium, quia de eius natura est, vt contineat debita & credita, seu iura actiue & passiue, administrationes negociorum, lucra & damna, hereditates & legata vt in l. quã Tuberonis. §. fin. s. de pecu. & in l. vendicatio. per gl. s. de rei vendicatio. Crederem in eo procedere quę dicuntur de iudicijs generalibus. Inquantum tñ Aret. dicit, quod in peculio satis est declarare peculium ad agentẽ pertinere ad sim litudinẽ iudicij petitionis hereditatis, salua semper tñ tanti viri authoritate nõ credo hoc esse bene dictum, quia in actione mere personali, prout est quando agitur ad peculium, vt hic declarat Bar. cõdemnatio venit iure actionis, nõ declarato quod res ad actorem pertineat, vt per Bartol. in dicta l. prima. de edendo Declaratio autem illa bene conuenit actioni mixtæ prout petitioni hereditatis, quia agens habet ius hereditarium, & ita petit iure actionis hoc declarari l. licet de petitio. hered. Item conuenit actioni reali, in qua præsupponitur agens habere dominium, & ita petit declarari. l. ex diuersis. §. primo. supra de rei vendica. l. Pomponius. §. primo. §. de procu. not. per Barto. in l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acqui. pos. in 5. lec. sed agens ad peculium non agit ratione iuris quod habeat in re, sed ratione iuris quod habeat ad peculium, vt hic per
17 Bartol. in versic. quare dic quod quędam &c. † Et adde circa libellum generalem & incertum, quod licet procedat etiam in particularibus, si non fuerit oppositum, per l. fi. C. de anna. excep. tamen est necesse, quod omnino declaretur pendente iudicio, alias super eo non posset ferri sententia, s̃m Bartol. l. si mater. s. de rei ven. & Al. b. in c. 1. extra de libel. obla. quod semper te-
18 ne menti. † Sed redeundo ad diffinitionem dotis, vnde ad supradicta digressi fuimus, Ange. hic & plenius in suo cons. 180. cum decimo pir. præmisso ad euidentiam, reprehendit vtranque diffinitionem tam Azo. quàm Bart. mouetur principaliter, in quantũ in vtraque diffinitione dicitur, dotem dari ad onera matrimonij sustinenda, nam reperitur casus in quo hoc non verificatur. Exemplum, si mulier det dotem cum pacto, quod ipsa susti neat onera matrimonij, & fructus augeant dotem l. 4. in fi. supra de pac. do. l. si in pri. ff. de do. excep. l. si quis pro vxore. in fi. s. de don. inter vir. & vxo. Secũdo, quia dictę diffinitiones non comprehẽdunt dotem promissam & non traditam, quę tamẽ dos dicitur, vt patet in rub. & in nigro. C. de do. promi. & in l. mulier ita s. de iure do. & in l. 1. versic. & si tantũ promissa s. de col. do. cum si. Nec satis est quod Bartol. in sua diffinitione dicat, vel pro tradito habitum, quia dos promissa non habetur pro tradita. nam si haberetur pro tradita, peti non posset contra l. ad exactionẽ. C. de do. promi. & l. vnicam. §. & vt plenius. C. de rei vxo. act. Et ideo Ange. in d. consi. aliter diffinit dotem dicens, Dos est quoddam ius in se continens datum traditum vel promissum a muliere vel eius patre viro vel eius patri ob causam matrimonii vt fit dos, sed supra dicta motiua Ang. nõ obstant diffinitioni Azo. vel Barto. Et ad primum omissis re-
19 sponsionibus Io. de Imo. hic dicendum est quod † vbi esset appositum pactum, per quod dos non deseruiret oneribus matrimonii, non valeret tanquàm contra substantialia dotis l. cũ prę cario. ff. de prec. l. vbi ita donatus ff. de do. causa mor. l. si peculium. §. 1. ff. de pecu. leg. Est autem de esse & de substãtia dotis, quod deseruiat oneribus matrimonij l. pro oneribus. C. de iure do. l. dotis fructus. & l. si is qui. §. 1. s. de iure do. l. si pater mulieris. §. fi. eod. titul. Non obst. l. per Ange. allegatę, quia vt dicit hic Aret. satis in dictis. dicitur maritus sustinere onera matrimonij. cum fructus rei augeant dotem, qui alias fuissent sui. & vbi alias si maritus sustinuisset onera matrimonij, potuisset petere vsuras dotis non solute, & quia non sustinuit, eas non potest petere, sed compensantur cum expensis factis per vxorem, vt patet in d. l. si in princ. de do. excep. & in d. l. si quis pro vxore. §. si si quis eis recte consideret. & ita tenet hic Lo. & Are. & etiam Alexan. col. 1. dicens, quod dictum pactum alias non valeret, quia saperet donationem, quæ est prohibita inter coniuges, allega. Bald. l. pactum. in f. C. de col. & Inno. in l. si socer. in §. Lucius infra eo. Et ista opi. magis mihi placet quàm illud quod dicunt Perusini in eorum tractatu de dote char. 8. Ad secundum motiuũ Ange. Alex. & Are. hic laborant pro responsione, & licet conentur saluare aliquo modo Bar. tamen cõcludunt quod in d. diffinitione debeat apponi verbum, promissum, prout in d. diffinitione Ang. sed opinio Ang. quantum ad diffinitionem ipsius dotis videtur mihi ridicula, & nõ digna dubita-
20 tione tãtorum doct. Et ideo dicerem, † quod aut quærimus, an promissio de dando dotem sit dos, & concludo quod nedũ non est dos, sed nec contractus dotis, sicut nec pactum de donando est donatio, nec pactum de vendendo est venditio l. in bonæ fidei. s. de eo quod cer. lo. & no. per Franc. de ramp. in l. fi. s. de condi. ob caus. & per Math. de mat. not. 47. Est enim contractus dotis contractus qui celebratur, vt no. per Bartol. in l. legitima. & in l. iur. gen. in princ. sup. a de pac. promissio ergo de dando dotem est pactum seu stipulatio, non autem dos vel contractus dotis. Aut quęrimus, nunquid illud quod promittitur, sit dos, seu significat dotem, & dicendum est hoc vere & proprie, quod probatur, quia ille qui promittit dotem, promittit aliquã rem quæ habeat deseruire oneribus matrimonij, sed talis res est dos, quia ei conuenit diffinitio dotis l. 1. §. dolum supra de do. ergo quod est promissum, est dos, seu significat aliquod quod est dos. Nec ob. quod illa res quæ promittitur, non sit de præsenti dos quia illud nihil est dicere, sicut si promitto tibi facere vnã domũ, nemo diceret quin illud quod ego promitto tibi significat vinũ venturũ ex tali fundo, vel, est enim quod ego promitti tibi vinum proprie & vere, licet adhuc nõ sit in rerum natura. Dicendum est ergo, quod res promissa pro dote cadat & comprehẽditur sub diffinitione dotis posite per Azo. Nunquid autem stipulatio vel statuta sequẽtia de facto dotis, habeant locũ in dote nondum soluta, sed promissa, vide in locis hic per Aret. allegatis, satis est enim ostendisse quo ad materiam nostram, quod diffinitio Azo. comprehendat etc. s. rẽ promissam dari pro dote,
21 † Diffinitio autem quam ponit Ang. non est bona, cum dicit, quod dos est illud quod est datum ob causam matrimonij, vt fit dos, nam sequeretur, quod egausa factum alicui vt contrahat matrimonium cũ aliqua certa persona, esset dos, quod est falsũ in l. 1. & 2. C. de insti. & subst. cum si. Nec ob. q. Ang. subiungat illa verbã
22 vt sit dos, † nam cum diffinitionis officium sit declarare nobis quidd tatẽ & essentiam rei, teste Boetio dicente, diffinitio est oratio substantiam cuiusq; rei significans, vt refert gl. in regula. omnis diffinitio, de reg. iur. debet concipi per terminos nobis magis notos, quam sit ipsa res quæ diffinitur, & cõsequenter per terminos diuersos ab ipsa re diffinita, vt patet in d. l. 1. §. dolum supra de do. & in l. 1. s. de testa. & in omnibus diffinitionibus positis per iurisconsultos sparsim per totum corpus iuris, quod non facit Ang. Quid enim stultius, quam si te interrogo, quid sit dos,

dos, tu respondeas. Dos est illud quod traditur vt sit dos, declaras etiam idē per idem, sicuti in simili dicimus in teste interrogato in causa scientiæ respondit, scio quia scio. Rapha. etiam Cumanus hic reprehendit vtranque diffinitionē tam Azo. quàm Barto. Mouetur, quia data consumptione vel diminutione rerum dotalium, diffinitiones prædictæ redderentur falsæ quoniam nec res in dotem data erunt dos, vt dicit

23 Azo. nec ius dotis illas res continebit, vt dicit Bar. † Et ideo ipse aliter diffinit dicens, Dos est id quod debetur, siue est ius vel obligatio continens id quod debetur propter id quod est datum vel traditum &c. & secundum istam diffinitionem non errabitur dicit ipse, quia sæpe vna res data est, & multis ex causis definit esse dos. & pro hoc adducit tex. in l. secunda. §. quòd si in patris intra cod. titu. nisi glo. destrueret illum text. Sed contra hanc diffinitionē plura faciunt, & primo in quantum dicitur quòd dos est ius vel obligatio cōtinens &c. nam immo nec est ius, nec obligatio cōtinens, vt patet ex his quæ supra late dicta fuere. Secundo, quia dicere dos est quod debetur propter id quod datum est, de necessitate importat id quod debetur differre ab eo quod est datum, cum causatum differat a sua causa. argum. l. hæres per seruum. ff. de acquiren. hær. sed demus quòd id quod est datū, sit integrum, tunc falsum est dicere, dotem esse id quòd debetur propter id quod datum est, cum sint vnū & idem. Tertio pone, quod mulier dedit fundum in dotem, & deinde permutare cōuenit cum domo, & ita domum dedit, est autem verum dicere domum esse dotem, non autem fundū, & tamen fundus debetur mulieri propter id quod est datum. Quarto pone, quod ex pacto dos data ab extraneo debet remanere apud virū in casu in quo hoc pactum valet, certe nō potest dici, quod dos sit id quod debetur, & sic diffinitio Rapha. non videtur bona. Contra tamen diffinitionem Azo. videtur facere, quia non videtur comprehēdere fructus & alia accessoria ad rem datam in dotem, maxime quæ fuerunt accepta per maritum soluto matrimonio, quæ tamen videntur esse dos, vt dicit tex. in l. si marito. §. si autem eo & tamē non possunt dici tradita vel habita pro tradita a muliere vel eius patre ad sustinendum onera matrimonij, vnde vel est dicēdum, quod dicta augmenta non sint proprie dos, vt multi tenuerunt in d. §. fi. vel quod dicta diffinitio sit imperfecta, & quamuis omnis diffinitio in iure sit periculosa, vt dicit [illegible]

24 la omnis diffinitio. † Tamen posset fortasse diffiniri hoc modo. Dos est res cum suis legitimis augmētis a marito vel eius patre recepta propter sustinenda onera matrimonij quæ sol. matrim. mulieri vel eius patri nulla alia conuentione interueniente venit restituenda, & per hāc diffinitionem si recte aduertes, cessabit etiam obiectio quam supra faciebat Rapha.

25 Sed pertinenter ad supradicta quæritur, nunquid appellatione dotis veniat dos soluto matrimonio. Ita quod statutum faciens mentionem de dote, verificetur in dote post solutū matrimo. & videtur primo quod sic, quia ei competit diffinitio. Cum fuerit res data, & sit ad supportanda onera matrimonij. Assumit enim dos nomen & esse ab vno instanti. Secundo quia ita in iure appellatur, vt patet hic in ista Rubr. In contrarium facit, quia dos sine matrimonio esse non potest. l. 3. sup. de iure dot. l. fin. C. de don. ante nupt. nec sufficit, quod supportauerit onera matrimonij, sed requiritur quòd etiam sit apta de præsenti supportare, quod esse non potest, cum matrimonium illud, cuius respectu dicebatur dos, sit dissolutum, alias sequeretur, quòd permutata re dotali vel vēdita solemniter. &c. semper illa res diceretur dos, quod est falsum, Do. Pau. de Cast. hic dicit, quod si nunquam fuisset matrimoniū, non posset dici dos. sed si fuit licet sit dissolutum, non desinit esse dos, donec fuerit exacta. alleg. l. etiam. ff. de fun. dota. & l. 1. in fi. eodem titu. vbi si fundus dotalis non potest alienari etiā solu. matrim. vbi vero fuerat exacta & incorporata, tunc secus.

26 alleg. l. fin. C. communia vtriusq. iu. † & ex hoc decidit [illegible] Senense dictans quod mulier habens liberos non possessa [illegible] de quarta parte sua dotis, vel quas [illegible] teneatur seruare liberis, an habebit locum in vidua. & concludit quod ante exactionem indubitanter habebit locum per supradicta. Quinimò dicit quod ex mēte statuentium idē erit dicendū postq fuit exacta. & sic desierit esse dos, quasi videatur loqui de dote quæ de præterito vel olim fuit, quia sic est communis vsus loquendi. alle. Bal. ita expresse determinantē in l. 1. cir. fi. C. vnde vir & vxor. vbi quærit, stante statuto Mutinæ quod mulier teneat relinquere pariter dotem suam liberis vtriusq; matrimonij, an habebit locū in ea quæ tpe mortis suæ erat vidua, & refert Nic. de Mat. determinantē quod non, quia non poterat dici dos, ex quo nō erat matrimoniū. Ipse tamen Bal. concludit oppositum, & ita videtur sequi eum ibi Sali. Pau. de Cas. & Ludo. & Alex. hic. Sed Are. hic tenet quod si dos amisit nomen dotis, statutum nō verificet in vidua, vt tenebat Nic. de Mat. quia cum vetet relinqui vel donari dotē, oportet quod tpe quo relinquitur

27 sit dos, quia † qualitas iuncta verbo debet verificari s'm tēpus verbi. l. in delictis. §. si extraneus. ff. de noxa. cū si. pro qua opin. adducit gl. & ibi Bald. in l. 2. ff. de fideicō. hær. peti. vbi glo. dicit, quod postq res hæreditaria fuit apprehensa per hæredē extinguitur illa qualitas, & per quod non potest amplius agi petitione hæreditatis, & sic priuilegium cessat extincta qualitate, & ideo dicebat ne. Bald. in l. 1. C. sine cen. vel reli. quod postquā res dotalis est restituta mulieri, nō habet locum priuilegium legis Iuliæ de fun. dota. ex quo desinit esse dos, quo ad statuta tamē supradicta putat esse considerandum, an ratio sit descripta in sta

28 tutis vt hic per eum. † Posset forte in hoc articulo distingui, quod aut sumus ante exactam dotem, aut post, primo casu retinet nomē & priuilegia dotis, & statuta de dote loquentia in ea verificabuntur. d. l. etiam. de fun. dot. & idem tenet Barto. in l. si marito. §. 1. ff. eo. & in l. filię dotem. ff. de col. do. & D. Pau. & cōmuniter mod. hic. Secundo casu videlicet quando sumus post exactā dotē, dicas, quod si quidem statutū loquitur respectu alicuius priuilegij vel effectus respicientis ipsam dotem, & dicendum est quod regulariter non verificabitur in ista. Verbi gratia, si loquitur de modo & forma agendi ad dotē, nam non habebit locum in muliere agente ad fundum olim dotalem possessum per aliquem, postquam iam mulier recuperauerat ipsum ab hæredibus viri. Si vero statutū loquitur ad alium effectum extraneū a materia dotis, verbi gratia, in materia collationis vel successionis, & dicendum est quod sic, tunc enim appellatur dos ab eo quod fuit, & sic demonstratur res seu quantitas per nomen quod iam sibi merat. Et ideo in statutis D. Pau. de Cast. & Bal. sto cū eorum decisione Non obstant all. per Are. de. §. si detracta. quia hic verbum, dos, stat demonstratiue, non qualificatiue, & ideo non requiritur quod verificetur s'm tempus verbi, vt no. declarat Bar. in l. ex facto. ff. de vulg. & pup. Nec obstat illud quod allegat de pet. hær. quia petitio hæreditatis nō adaptatur nisi respectu rei hæreditariæ, & sic sumus in materia, in qua pōderamus materiam s'm hæreditariā iuxta distinctionē s. tactā secus vbi aliqua res denominaretur hæreditaria demonstratiue ad aliquē effectum extraneū. Expedita de diffinitione dotis, & his quæ ad cognitionem [illegible] necessaria, procedamus ad

29 de [illegible] Mo. l. hic. † Et primo inquantum Mo. [illegible] quærunt, an concessis [illegible] contra aliquam ciuitatem [illegible] capi [illegible] alibi tamen habens domicilium, & concludunt [illegible] decision. Bar. in tractat. re[illegible] in 2. quæstio 7. q. princip. quod si per se vel alium [illegible] capi poterit alias non, vt ibi per eum. Adde vltra ea quæ dicit hic Alexan. quod contra dictam decisionem videntur facere no. per Barto. in l. assumptio. §. 1. infra ad Mun. vbi dicit, quod qui non potest se eximere etiam renunciando, quin teneatur [illegible] munera in patria, ergo semper erit verum dicere quòd pro represaliis capi possit tanquam obnoxius muneribus dictis. Et ideo pro defensione Bartol. & etiam pro declaratione [illegible] possumus dicere suam opinionem procedere attenta consuetudine vel statutis Italiæ, quæ est, quòd cuiuslibet ciuitatis territorium sit ita distinctum ab alio, vt nedum habeatur pro prouincia, vt dicit glo. in l. fina. C. de præscript. long. temp. [illegible] etiam ibi conueniri non possit et à ratione domicilij postea [illegible] pro his quæ [illegible] gesta erant [illegible]. Et ideo quantum ad conueniendum vel grauandum hunc talem frustratoria redditur dispositio iuris volentis non posse [illegible], & eius ratione [illegible] conueniri ad honores & munera, vt no. Ba. in d. l. assumptio. in princip. & plenius in §. 1. ad Munic. nam in loco territorij vbi de nouo contraxit domicilium non potest [illegible] ad subeunda [illegible] munera in patria, & sic licet sit obligatus subire, tamen cum se contulerit ad locū vbi conueniri non potest, habetur quasi pro exempto & liberato, & saltem de facto, ita vt non iudicetur amplius ciuis illius ciuitatis, secus vbi contraxisset domicilium in loco, vbi adhuc conueniri possit, vt quia esset ciuitas subiecta [illegible] sua originalis patria. Tūc enim habebatur pro ciue, ita vt adhuc habeatur pro ciue, & possit capi, & illud est not. quia est elegās declaratio ad mentē Bar. in d. locis, & conferre potest ad mul

30 ta, & inter cætera ad q. in qua alias [illegible], † nunquid scilicet, statutum Florentiæ disponens [illegible] beneficium ciuiū habebit locū in eo qui erat Florentinus origine paterna, licet origine propria & domicilio proprio esset Bononiensis, & cōsultum vidi quod sic, quasi potentialiter & [illegible] dicatur conueniblis & obligatus ad munera patriæ per [illegible] ergo etiam beneficia. Sed in contrarium facit, quia [illegible] detur conuenibilis ad munera patriæ, qui in loco domicilij contraxerit vbi conueniri non potest. Contra [illegible] videntur [illegible] mutari omnia dicta Barto. in dict. l. assumptio. [illegible] procedant quando erat ille in loco cōueniri [illegible] poterat cōueniri. Sed aduerte, quia contra supradictam consi[illegible] facere decisio Io. And. in rub. de don. no. dato. [illegible] hic referunt Moder. vbi dicit, quod Bononiensis qui [illegible]

[illegible]

micilium Perusij non potest capi pro represalijs concessis Bononię cõtra Perusinos. Sed dic ꝙ sua decisio procedit de iure communi vel dic ꝙ respectu ciuitatis originis cõcedentis represalias est alia ratio, qa non videtur aliquo modo sensisse cõprehendere suos ciues, licet in loco originis nõ ꝯferant. Bart. autem loquitur respectu tertię ciuitatis concedentis represa-
31 lias vnde iterum cogita.† Secundo pertinenter ad dicta Ang. & Mode. huc quarto, vtrum immunitas concessa Florentię aliquibus debitoribus contra creditores Pisanos habeát locum contra creditorẽ origine Florentinũ, Pisis tamẽ domicilium habẽtem. Pe. de An. in cons. 36. quod inci. in Christi nomine contra Ioan. & Mariani. concludit quod non. Primo qa cum in eo concurrat duplex ius. vnum fauorabile & quod prodest, s. qu a est Florentinus origine aliud nocẽs, qa rõne domicilij est Pisanus. & immunitas ista sit ꝯ ius commune, debet attendi qualitas quæ prodest. Secundo qa iste est casus mixtus. Tertio qa causa originalis est fortior &c. vt hæc omnia latius vide ibi per eum & habentur. Pro qua decisione facit decisi. Ioan.
32 And. rubri. de dam. da. s. allega.† Tertio quæritur, vtrum appellatione Genuensium veniant illi qui se submiserunt cõmuni Genuẽsi certis pactis & modis. vide Pet. de Anc. cons. 438. quod inci. in Christi nomine amen. Ista sententia &c. vbi cõcludit quòd non, quia talis ciuitas quo ad omnia habetur pro libera & nõ subiecta, & pro habente separatum territoriũ, & non regulata legibus illius ciuitatis, excepto ꝙ quo ad illa pacta, vt probatur in l. non dubito ff. de capti. secundũ ipsum, vbi tu vide Bart. qui hoc determinat expresse. & in l. hostes. de capti. & in cõsi. qđ incip. cõmune Spoleti Et ita etiam tenet hic præceptor meus Aret. dicens, ꝙ illi qui non sunt simpliciter subditi sed secundũ qd, prout sunt recommẽdati, de quibus per Bartol. in d. l. non dubito. non dicuntur proprie de terra cui sunt recommendati. glo. dicit esse notabilem, quã ibi ponderat do. Abb. ad hoc in c. 1. extra de postu. prela. & idem dicit in illis qui non sunt de comitatu dictę ciuitatis, sed districtu, quia sunt imperio eius, reguntur tamen proprijs legibus, nec conuocantur ad honores dicte ciuitatis, vt hic per eum. Ex quibus infertur, quòd supradicti non poterunt capi vigore represaliarum concessarum contra ciuitatem superiorem.
33 † Quarto quero, quid de illo qui natus est ex aliquo castro vel ciuitate supposita alteri ciuitati. viuit tamen proprijs legibus ex permissu ciuitatis superioris, & cõtraxit domicilium in dicta ciuitate superioris, an erit liberatus in loco originis & eius legibus tam ipse quam eius bona, quæ in dicto loco sita sunt. videbatur quod non, per notata per Bartol. in dicta l. assumptio. in princip. & §. primo. & per not. per eundem in l. cũctos populos. C. de summa trini. sed in contrarium vidi consultum, & ita ẽt consului & casus erat talis. Quidam de castro sancti Miniati habens ibi bona contraxit domicilium Florentie, & cum haberet filias feminas, dubitabatur, nunquid quo ad bona sita in sancto Miniato attenderentur statuta dicti castri volentia fęminas habere legitimam, an vero statuta Florentina disponentia simpliciter vt dotentur. & quod dote debeant esse contente, & sic quo ad bona sita apud sanctum Miniatum dicatur de sancto Miniato, quo ad Florentina vero dicatur Florentinus, & consuluimus quod in omni casu censeatur Florentinus. adduximus inter cetera Lud. de Ro. cons. 161. vbi consuluit ciuem origine Aret. habentem incolatum Florentie, debere ẽt subire munera quo ad bona existentia Aretij in ciuitate Florẽtie, non autem Aretij, vt ibi p eum. Item cõsiliũ quoddã Nelli de sancto Gemina vbi concludit ꝙ ciuis Pisanus origine qui transtulit domicilium in ciuitate Florentie non possit collectari Pisis etiam pro rebus ibi sitis, quãdo collecte imponũtur persone pro rebus. mouetur, quia quo ad iuris effectũ ille dicitur perdidisse domiciliũ originis eo ipso ꝙ ciuitas Florẽtina Pisanum origine fecit Florentinũ electione. Considerat enim ꝙ aut quis oriundus in vno loco trasfertur ad alium locum non superiorem, sed separatum & distinctum a loco originis. & tũc domicilium originis nõ perdit, & ibi possit collectari p bonis ibi sitis l. origine. C. de municip. & origina. Et ita procedant quæ dicunt Oldra. consilio 167. incip. factum tale est. & Io. And. in tit. de censibus. §. nunc dicendum. ver. sed pone egimus. circa fi. Aut oriundus in vno loco assumitur in ciuẽ loci superioris & domini ciuitatis siue castri suæ originis, & tunc iura loci originis perdit. Remanet enim cum qualitatibus inherentibus loco superioris extinctis
34 qualitatibus loci inferioris & subditi, † quoniã in eodẽ subiecto iura superioris & inferioris esse non possunt, nõ n. qs potest esse dominus & subditus. adduc t in argu. l. filij. §. senator. ff. ad Munic. & tex. cum ibi no. per gl. & Bar. in l. sic ius. §. Celsus. eo. tit. quæ omnia notate quia sunt valde vtilia & non vulgaria. Quinto adde ꝙ represalię cõcesse contra aliquam ciuitatem seu ciues alicuius ciuitatis, licet cõprehenderẽt ẽt ciues factos ex lege vel ex facto, non tamẽ cõprehendẽt filios eorum
35 cũ effectu, † quia licet filij nõ possint renuntiare ciuitati paterne inducte ex origine. d. l. assumptio. ad Municip. possunt tamen renuntiare ciuitati paterne inducte ex lege, vel ex pacto inito cũ ciuitate per patrẽ, quia talẽ ciuilitatẽ nemo cõsequit̃ inuitus, ita dicit Ang. per illum tex. in l. fi. C. de his qui spon. munera susce. lib. 10. inferens ad represalias, vt s. Sed aduerte, qa in cõtrariũ est decisio Bart. in l. libertus. §. patris. ad Munici. vide, quia legit cum l. ordine. dicentis non posse tali ciuili-
36 tati renuntiari per filios, vt ibi per eum. † Sexto adde ꝙ licet doct. cõmuniter dicũt aliquem posse esse ciuem duarũ ciuitatum. vt patet ex nota. hic per Moder. & per gloss. in l. ciues. C. de incolis. lib. 10. tamen Cicero in oratione pro Lucio Cornelio Balbo videtur dicere de iure ciuili Romanorum quem nõ posse esse ciuẽ duarũ ciuitatum, nisi fuerit sibi ciuitas donata. Septimo inquantum Bartol. super gloss. fi. primo concludit verbum petere sumi dupliciter. Primo generaliter pro qualibet petitione siue iudiciali siue extraiudiciali. & tunc ex ppria significatione dicitur continere verbũ repetere, sicut proprie genus comprehendit suas species regula, semper in generalibus ff. de reg. iur. Secũdo pro specie distincta & separata a verbo repetere, & tunc improprie verbum petere ponitur pro repetere. Secundo concludit, ꝙ verbum reddere primo ponitur tanquàm genus & tũc proprie continet verbum dare. secũdo tãquàm species, & tũc improprie & ex interpretatione. Adde ꝙ hæc dicta non videntur mihi absolute vera. & primo nõ video quomodo possit contingere, ꝙ verbum petere in specie sumptum possit comprehẽdere verbum repetere. nam vbi repetetur cõprehẽdere, dicemus ꝙ ibi sumitur verbũ petere in significato generali prout hic in rub. nostra. nõ in significatione speciali. vnde hoc quod dicit Bartol. non potest procedere. Secundo inquãtum dicit, ꝙ verbum reddere est genus, & verbum dare est species, illud esse videtur falsum. nã immo videtur totum ecõtra, ꝙ dare sit verbũ generale includẽs omnem traditionẽ per quã transferatur dominiũ. insti. de act. in §. sic itaq; quem tex. Bart. hic allegat. vnde videtur sibi contrarius.
37 † Quod etiam probatur, quia compositum nõ potest esse generatius suo simplici vt de se patet, & probatur per tex. in l. cui eorum. §. 2. s. de postula. vbi probatur ꝙ illa nomina simplicia prout gener, socer, & nurus, continent eas personas quibus solet adijci præpositio videlicet p genero. pro socero, & pnurum. Et quidem ex propria significatione. vt no. ibi Bartol. inferens eadem ratione nepotem comprehendere pronepotẽ & vlteriores. vt ibi per eum. Et ideo vbi verbum dare exponitur pro reddere, illud est ex propria significatione. d. regula, semper in generalibus. vbi vero reddere exponitur pro dare, tunc fit improprie & pro interpretatione. & ita intelligẽt tex. in l. cum quidam in fi. de lega. 2. & in l. verbũ reddendi. de verbo. sig. vbi etiam gloss. ita tenet. Posset forte dici, quod Bartol. intellexit, ꝙ verbum reddere, & verbum dare habeant quãque significatum generale pro omni traditione per quã transferẽ dominiũ qđ videtur sentire inquãtũ dicit, verbũ reddere accipi pro omni actu, per quẽ transferatur dñium, sicut verbũ dari. & ita audio tenere quosdam grãmaticos dicentes tunc verbum reddere componi a nomine re & dare, quasi cum effectu dare. & hoc modo intelligatur. d. l. verbum reddendi. & d. l. cũ quidã. Quãdoq; vero prędicta verba habent significatum specificũ, vt reddere p retrodare, & dare simpliciter & p se dare. Sed intelligẽdo Bar. hoc modo, adhuc nõ videt dare improprie & per interpretationẽ. nam vt. s. dicebamus de verbo petere, vbicunq; reperiẽt verbũ reddi exponi pro dare, tunc p potenimus dicere hoc procedere pprie capiẽdo verbũ reddere in si-
38 gnificato generali. i. pro effectuali datione. † Et ex supradictis infertur ad statuta loquẽtia de petẽte, an habeãt locũ in repetente. verbi gratia, si ex forma statuti p qualibet petitione, seu pro omni eo qđ petit, debeat solui decima, vel aliqua gabella, vel si inter certas personas debet fieri cõpromissũ in de eo quod peteret inter eas. Circa quæ videreẽ prima facie dicendũ ꝙ sic vt hic cõcludit Ang. nã cũ verbũ petere sit gñale ex ppria significatione cõprehendit repetentem absq; interpretatione seu extẽsione. d. regula sp. & leges seu statuta gñaliter loquẽtia, generaliter debent intelligẽda. l. 1. § & generaliter de leg. pil. l. in fraudẽ. de test. mi. cũ si. & a propria significatione verborũ non est recedendum l. non aliter. de lega. 3. Nec obstat ꝙ statuta exorbitãtia a iure cõi sint stricte intelligẽda l. quicquid astringende. ff. de ver. ob. l. qđ ꝯtrutũ. ff. de test. mi. qa hoc nõ importat ꝙ debemus recedere a ppietate vocabuli, sed ꝙ nõ debemus extẽdere vltra q̃ loquant̃, & pro hoc est tex. quẽ ibi not. Are. in l. cum lege. ff. de test. vbi habẽt, ꝙ si lex in pœnã alicuius reddit ipsum intestabilẽ. nec poterit ferre testimoniũ. nec et a sibi testimoniũ ferri licet. n. sumus in materia odiosa & restringibili. l. pręses de penis. in regula, odia. de reg. iur. in 6. propterea quod videbat qđ in altera tñ significatione intelligeret, tamen quia pprie vtrunq; importat, vtraq; pœna intelligit̃ esse affectus, & ita etiam tenet Imo. in l. suus. § de viro. ff. eo. in 4. col. dicens, ꝙ si statutũ corrigẽs ius cõe generaliter loquit̃ gñaliter debet intel-

ligi. vt ibi per eum. Nec et ob. hoc φ hic Imol. dicat pdicta sta-
39 tuta loq indefinite, & indefinita † locutio nō trahit ad ea in q-
bus nō est eadē rō, iuxta no. in l. si pluribus. de leg. 2. & per Bar.
in l. oēs ppli. in 6. q. prin. ff. de iust. & iur. sed in repetēte non est
par ratio soluēdi gabellā quæ in petēte, vt hic per eū. ergo & c.
q2 vt dicit hic Aret. pdicta statuta non loquunt indefinite sed
generalr, de natura aūt generis est indistincte comprehēdere
suas species. d. reg. semp de re. iur. Ipse aūt Are. nō tenet φ ver
bum peto sit gnale, sed φ sit distinctū a verbo repeto. nec con-
trarium dicit tenere Bar. vt hic per eū. Sed non puto eum bene
dicere, nā negari nō pōt, quin peto sit verbum gnale, tum per
rubr. nostram cū multis cōcor. tū etiā p ea q̄ ff. diximus de ver-
bo reddo. & ita etiam tenet hic Bar. cuius dicta clara & aperta
sunt. Alex. in hoc arti. distinguit īter statuta odiosa & fauorabi
lia, vt hic per eū. sed tñ non rñdet ad ea quæ. ff. in 9riū allegata
sunt. nā tex. ī l. cū qdā. de li. & posth. & ī regula, odia. de reg. iu.
lib. 6. cū materia, phibēt fieri extensionem, nō aūt negāt inclu-
sionem q̄ pcedit ex pprio significato vocabuli, vt ff. est osten-
40 sum. † Et ideo pro sustentatione suę distinctionis est aduertē-
dum, φ sicut quedam sunt noīa generis tm̄, ita φ non alicuius
speciei, verbi grā, animal est nomē generis tm̄, ita spēs habent
sua noīa, put homo, asinus, equus, & si. & in istis pcedant alle-
gata. ff. in cōtrariū, nam statutū generaliter loquens erit gene-
raliter intelligendum. Quędam sunt nomina generis atq; spe-
ciei sub genere contenta, verbi gratia, adoptio est nomen ge-
neris cōprehēdens arrogationem & adoptionē in specie, & in
istis dicendum est φ si reperiuntur prolata in materia odiosa
& restringibili, capiuntur in significatione speciei non gene-
ris. text. est not. in c. Rodulphus. de rescrip. & ita expresse not.
ibi Abb. post alios vbi nomen diœcesis in genere sumptum in-
cludit ciuitatem & comitatum. in specie autem comitatū tan
tum, in materia stricta capietur tantum pro comitatu, vbi ve-
ro essemus in materia larga & fauorabili, tunc in significato
generis capietur, vt ibi not. docto. & ita etiam not. Mat. de ma.
in suis not. nota. 98. & ita dicendum est in verbo peto. nam est
nomen generis, & est etiam nomen speciei. ponitur enim di-
stincte pro petitione ad differentiam repetitionis. si ergo re-
periatur prolatum in materia odiosa, capiendus est significa-
tus specificus non generalis. Et idem videmus in verbo facere
seu edificare. sunt enim verba generalia comprehendētia tam
ab initio ædificantem quàm reędificantem seu reficientem.
nam & isti dicuntur facere seu ędificare. l. prima. §. ędificare.
supra de mor. inferen. Capiuntur etiam specifice pro ędifican-
te vel faciente de nouo ad differentiam reficientis l. 3. §. refi-
cere. ff. de itine. actuq; pri. vbi text. dicit longe aliud est refice-
re aliud facere. Si igitur sumus in materia fauorabili, & in qua
sit par ratio vel etiam maior, lex loquens de ędificante trahitur
ad reficientem. Casus est in d. §. ędificare. Capitur enim verbū
ędificare large ac generaliter licet glo. inaduertenter ibi dixe-
rit φ verbum reficere capitur large, sed voluit dicere vt dixi.
Vbi vero sumus in materia stricta, & vbi nō sit par ratio, tunc
verbum ędificare vel facere capietur in significatu stricto &
specifico, neq; comprehenderet reficientem. iuxta materiam
l. 1. ff. si quis ędificiū. de ope. no. nū. Et quāuis ista satis videātur
de mente doc. nō tamē aperiunt istam differentiam quā facio
inter verba vel nomina habētia merum significatū generalē,
& ea quæ & generalem & specialem significatum habent. Et
ideo arbitror ea esse menti tenenda. Finis.

REPETITIO

Thomæ Parpaliæ. Super Rubrica. ff. soluto matrimo.

SVMMARIVM.

1 *Ablatiui absolute positi in quam conditionem resoluantur.*
2 *Datiuum absolute positum resolui in conditionem.*
3 *Ablatiuus absolute positus quam interpretationem recipiat, non posse certa regula definiri.*
4 *Participium absolute prolatum resolui in veram conditionem an sit indistincte verum.*
5 *Dos quando dici possit. & nu. 9.*
6 *Mulier quæ ex præscripto statuti dotari debet, tametsi nolit contrahere matrimonium, sed vellit ingredi monasterium, nihilominus dotabitur.*
7 *Mulier contrahens matrimonium ac nihil in dotem assignans habens tamen amplum patrimonium, an dicatur dotata.*
8 *Matrimonium non esse contractum, & nulliter esse contractū paria sunt.*
10 *Dotem destinatam dici dotem tametsi nondum sit cōtractum matrimonii.*
11 *Dotem proprie dici etiā post solutum matrimoniū si nondū recuperata est.*
12 *Dos soluto matrimonio recuperata an & quando possit dici dos.*
13 *Statutum disponens quatenus mulier habens filios possit disponere de dote an habeat locum in muliere vidua cui restituta est dos.*
14 *Statuta an vnica ratione fulciantur.*
15 *Negatiuam probari per ostensionem libri.*
16 *Nomina propria posse mutari.*
17 *Represaliæ an sint licitæ. & quo nomine in iure vocentur.*
18 *Perusinum esse, & esse de Perusio sint ne eiusdem significati.*
19 *Argumentū ab etymologia vocabuli an recipiatur in nominibus proprijs.*
20 *Disponendi verbum an proprie referendum sit ad vltimam voluntatem.*
21 *Continuatio rubricæ an possit fieri a remotis.*
22 *Regulam potius attendi quam casus speciales.*
23 *Petendi verbum an ex propria significatione contineat repetitionem.*
24 *Statutum loquens in petente an habeat locum in repetente. Verbum quod potest capi in genere & specie, accipi debet pro specie.*
25 *Dos quibus casibus non reddatur soluto matrimonio.*
26 *Dos sit ne ius aliquod vniuersale.*
27 *Dotem augeri fructibus. & an sit idem iudicandum de accessionibus, quod de ipsa dote.*
28 *Casum fictum non comprehendi sub vero in diffinitionibus.*
29 *Dos promissa an dicatur dos.*
30 *Libellus generalis seu vniuersalis an admittatur. & quid de sententia generali seu vniuersali.*
31 *Dotem modicam non censeri proprie dotem.*

A Postillo literam Rubricę. Ibi, soluto. Bar. in l. a testatore. per illum tex. ff. de condi. & demon. habet
1 pro regula † φ ablatiui absoluti resoluantur in conditionem propriā & sic de futuro. Ista rub. ob. ſm do. Ias. q2 resoluit in pteritū, si fuerit solutum, vel in præsens, si solutū sit & sic nō propriam l. cum ad præsens si cer. peta. Cauete quia facit ista rub. pro regula Bart. ex quo profertur ablatiuus a legislatore, respicit semper futurum, quia natura legis est futuris prouidere negociis l. leges & constitutiones. C. de legi. immo etiam quòd resoluatur si fuerit, tamen adhuc respiciat futurum, quando profertur a legislatore. gl. no. in l. cum tale. §. si. in verb. falsum. de cond. & demon. & glo. in c. 2. in verbo, cōmiserint. de consti. in 6. Feli. in c. ad hæc in prin. de rescript. & Bartol. in l. omnes populi. in 18. colu. ver. pono φ in statuto contineatur verbum fuerit de iusti. & iur. Et sic ista rubr. stabit pro regula Bart. quam amplio. idē in contractibus Barto. in l. ab emptione. in notabilibus. de pact. Amplio φ resoluitur in conditionem non tacitā, sed expres-
2 sam. Bar. in l. 1. in 7. q. de cōdi. & demō. Amplio & tertio † idē in datiuo, q2 absolute prolatus resoluetur in pditionē, vt a si per statutum dicat, confitenti delictum tertia pars pœnę remittatur. Bald. in l. 1. in vlt. colum. de iust. C. in ver. quintus casus. Addite etiam, quòd potest exponi ista rubr. aliter, & nihil obstabit regulę Bar. soluto. i. propter solutum. gl. in l. si manda to. §. fi. ff. manda. Et isto modo soluetur etiam l. 1. C. ortio. ff. cod. & l. cred tor. l. a. 2. in §. fi. qui potio. in pig no. supra. & multa alia iura. Sed magis obst. contra regulam Bartol. quod ablatiuus stet dispositiue. l. qui fidem. Et ibi Fulg. contra Bartol. de transac. relinquitur hic insolutum per do. Iaso. solutionem videtis statim. obstat magis contra regu. Bartol. tex. in l. fideicommiss. §. si cum esses. de lega. 3. vbi stat dispositiue. Bartol. ibi soluit. & videte decisionem Barto!. per illam solutionem in l. 2. §. videndum ad Tertu. in quęstione de statuto, quòd stantibus masculis filia non succedat. Sed addite, quod solutionem Bartol. dupliciter limitat & declarat Alexand. suo consi. 199. in volu. in fin. Et tribus modis illam limitat & declarat idem Alexand. suo consi. 185. in 7. colum. in eod. volum. Magis obstat contra Bartol. text. in l. 2. §. sed si extraneo. in verbo, filio. de vulg. & pup. vbi nihil importat. gloss. ibi dicit, quòd est propter frequentiam. d. Iaso. in l. ab emptione. in 1. colum. de pac. sequitur limitans per hoc regulam Bartol. quòd quando ablatiuus absolutus exponitur propter frequentiam, tunc non resoluitur in conditionem. ista limitatio non videtur vera per istam rubricam. vbi exprimitur propter frequentiam ablatiuus soluto. & tamen resoluitur, quia etiam constante matrimonio quandoque petitur, vt videbitis per gloss. primam. & Bartol. ideo dicatis da illam. l. quòd ille ablatiuus narrat contingentiam facti, quo casu non resoluitur, nec aliquid importat gloss. no. in l. vnica. vbi, vel dic tertio. C. quando non peten par. Ideo breuiter dicatis, quòd non potest dari certa regula in his ablatiuis absolutis, quicquid dixerit supra Barto. & ideo Bald. in l. 1. de lib. præt. dicit quod possunt stare multipliciter. Bald. in d. l. vnica. in 1. opp. dicit quod stant tripliciter. & per hoc d. Iaso. in d. l. qui fidem soluit contrarium illius l. Bal. in l. 1. de leg. 2. ponit aliam distinctionem bimembrē quod quandoq; resoluuntur
3 & quandoq; non. Hoc † ostendo vobis, quod non sit dare certam regulam. sed stant secundum terminos subiectos per vnū dictum Bart. in l. 3. §. deinde. de incen. ruin. vbi probat qđ ablatiuus absolutus non resoluitur in futurum. probo per l. facta. in §. rescripto. ad Treb. vbi stat modaliter. melius per l. de sub mersis. C. de naufrag. lib. 11. vbi stat dispositiue in princi. & in fin. in

fin in ver. nauiculari. & conditionaliter in medio. in verb conquerentibus. & ibi est optimus tex. de clausula velo leuato. Habetis tex. in l. talis scriptura. in princi. in ver. annua. vbi stat dilatiue de leg. 1. & in l. nam quod. §. si cui pœnus. de penuleg. lega. vbi stat limitatiue. Et sic habetis discussam regulam, an ablatiui absoluti resoluantur, & an disponant. Et habetis tex. in l. cum stipulatus. in ver. arbitratu meo. de verbo. obli. vbi secundum Bar. in principio stat admonitiue. Est secunda regula,
4 quod † participium absolute prolatum resoluitur in veram conditionem, vide Barto. vbi dicit mirabile in l. 1. in 6. q. princ. de condi. & demonstra. Obstat ista rubri. vbi profertur absolute, & tamen resoluitur in præteritum secundum do. Ias. sed vidistis responsum supra in precedenti regula ad istam rubricam. Tamen dicatis, quod etiam ista secunda regula non habet firmitatē, quia potest stare multipliciter, quia dependet à præcedēti. & contra Bar. videte eundem in d. §. deinde. vbi erat participium preteriti & istud verbum soluto amplietis, vt per gl. 1. hic dum allegat l. conquerebatur. & ibi dicam. Item istud verbum amplietis etiam constante, vt sunt multi casus positi per glo. l. 2. in princ. infra. eo. Et videbimus post Barto. in ista rubri. in oppo. l. si cōstante. In tex. ibi, matrimonio quomodo intelligatur hoc verbum videbitis in glo. 1. in fi. & per Barto. in tex. ibi. quemadmodū. quomodo stet, videbimus per gloss. 2. Alexand. In tex. ibi, dos. est pulchra materia, quando possit
5 dos dici, quia regula trita est, † quod dos sine matrimonio esse non potest. Ista rubrica confundit illa regulam, quia appellatur dos soluto matrimonio. Paul. de ca. Are. Alexand. Socin. & do. Ias. Bulga. & Aquen. tangunt istum passum procedentes fere eodem stilo, vt capiatis veritatem, reduco materiam ad septem casus. Primus quando non est destinatio dotis nec contractum matrimonij, puta si mulier habet amplum patrimonium, adhuc tamen non contraxit nec destinauit suum patrimonium pro dote. Secundus casus est quando contraxit, sed tamen non destinauit dotem, licet haberet multa bona. Tertius casus est, quando destinauit pro dote & non traxit sed nulliter, vt cum persona prohibita. Quartus casus est, quando contraxit & legitime, & dotem destinauit seu assignauit. Quintus casus est, qn̄ adhuc non contraxit, vel adhuc non pōt ɔ̄here, vt qa puella, tn̄ est iam facta destinatio dotis, vt per patrē vel administratores, vt qa dicit instituo filiam in centum pro dotibus suis. Sextus casus est, quādo erat destinatio & contractum legitime, sed est solutum matrimonium, adhuc tamen dos nō exacta. Septimus casus & vltimus est quādo solutum, & iā dos exacta, & his casibus discussis subijciā quæstiones statutorū, & cognoscetis, qn̄ possit dos dici. Circa primum casum concludite qd̄ non est dos. tex. est in l. fi. in princi. de dona. ante nup. Restringite tripliciter. Primo vt per Bar. in l. Titio centum. §. Titio genero. in fi. de cōdi. & demon. vbi videbitis dotem sine
6 matrimonio & destinatione. † Secundo quādo ex forma statuti mulier debet dotari, qa dotabitur, etiam si nolit cōtrahere, sed ingredi monasterium. Bal. in l. pactum quod dotali. in 20. q. de col. & de prima restrictione videte Alex. cons. 139. in 2. volu. Tertio restringite, si nolet nubere, sed caste viuere, quia adhuc dotabitur ex forma statuti disponentis quod filia dote
7 tur. Bald. in dicta. 20. quæstione. Circa † secundum casum concludite quod glo. in l. mulier bona de iure do. tenebat authoritatē Aristotelis quod diceretur dotata, & dos constituta. Sed in hoc videte pulchre Barto. distinguentē in sua disputatione septima, incipiente mulier habens amplum. plenius distinguit Roma. suo cons. 44. in secundo dubio vbi tangit, an veniat in statuto loquēte de lucro dotis. Et pulchrius distinguit Alexā. cons. 44. in 6. volu. Notetis dictum Bald. quod non allegatur in titul. an maritus in libello feudorum, quod nullo casu venient nomina debitorum. Circa tertium casum concludite
8 quod non dicetur dos. text. est in l. 3. supra. de in. do. † Comprobetis, quia parta sunt nullum esse contractum matrimonium & nulliter contractum. l. quoties. vbi hanc regulam examinat. d. Ias. qui satisda. cogan. & Barto. per illum tex. in l. nō putauit. §. non quæuis. de contratab. & in l. 4. §. condemnatum. de re iudi. Et plura accumulat Fely. in c. ex tenore. versi. regula. extra de rescrip. Sed secundum Soci. hic dicetur saltem large dos esse, & dicetur dos putatiua. Sed aduertite, quia istud dictum Soci. non procedit, nisi ambo ignorent. glo. est no. in l. lex. Iulia, de fund. dota. Et ideo dicatis, quod data ignorantia amborum talis dos putatiua veniret in statuto loquente de lucro dotis. glo. est in l. pe. in gloss. fin. ff. quod. fal. tuto. Et videbitis ibi glo. pe. quę loquitur, quod data scientia non dicitur dos. Et illa glo. fi. loquitur in l. pacto. de quo potest argui ad statutum. Addite pro ista conclusione decisionem Alexand. in l. si cum dotem. § si. infra. eo. quod statutum disponens instrumenta do
9 tis habere executionē, procedit in dote putatiua. † Circa quartum casum concludite, quod dicetur proprie & vere dos. dicit do. Ias. hic quod ista est clara cōclusio. habetis tex. in l. si serua. in fi. de iure do. & tex. in l. prō oneribus. C. de iure do. Et amplietis istum casum, etiam si solum sint contracta sponsalia de presenti vel futuro & etiam si mulier ad huc non sit trāsducta. quia dicetur omnino dotata. ponderetis tex. in l. si sponsa. de iure do. & in d. l. lex Iulia. tamen dicatis quod non veniet talis dos in statuto loquente de lucro, quia requirtur consumatio matrimonij, seu saltem transductio. Panor. in suo cont. 1. tangit Alex. in l si ante. ff. eo. sed plene hunc passum discutit Fel. in c. tertio loco. extra de presum. in 1. col. cum duabus sequen.
10 † Circa quintum casum concludite. quod dicetur dos. & filia dotata. & veniet in statuto excludente filias dotatas. Barto. in l. Titio centum. in §. Titio genero. in 2. col. de condit. & demon. domi. Ias. hic sequitur in 3. col. idem Barto. in l. non est. de ritu nup. & in l. qui pupillam. de adulte. Barto. mouetur vbi quæ. quia sufficit sola destinatio. videte pro Bar. plura accumulata per Felyn. in c. cum adeo. in versicu. de destinatio. extra de rescrip. domi. Iaso. hic mouetur per gloss. l. cum plures. §. cum tutor. de admin. tut. Cogitetis. quia probat oppositum, ex quo vocat filiā dotatam & nō dotatā. Bart. ibi tangit istā. q. statuti, & non decidit. ideo videte vos de hac Ange. in suo testamento in gloss. nolens intestatus. in 6. colum. Alexand. pulchre consilio 5. in 2. volumi. & consilio. 102. in tertio. Roma.
11 consilio 134. † Circa sextum casum concludite, quod dicitur dos. & ita procedit rubri. nostra. text. est in l. etiam. de fun. do. & Pau. de castr. hoc sequitur. & consuluit pariter Barto. domi. Ias. ponderat ad oppositum illam. l. in verbo, intelligitur, quod denotat fictionem, & respondet ad implicatiuam etiam. sed cauete, quia non considerat quod in illo text. intelligitur. ponitur verbum esse quod facit proprietatem & veritatem glo. l. mercis. la secunda. de verborum significa. & Barto. in l. si maritus. §. lege Iul. ę. de adulte. Et hoc verbum esse bene ponderauit hic Soci. in 2. colum. & ita teneatis quod ante recuperationem est vera dos. Hanc conclusionem limitat solus Soci. hic dupliciter. in versicu. tertia conclusio. Primo quando matrimonium esset solutū morte mulieris, & dos esset remansura marito. Secundo quando esset etiam restituenda hæredibus mulieris, non dicetur dos, quin possit alienari. In reliquis dos
12 appellabitur. † Circa septimum & vlti. casum concludite, quod non dicitur amplius dos, vt tenent communiter omnes scriben. hic. vt per Pau. Areti. do. Iaso. & alios. sunt tria iura quę obstant. quibus respondet do. Iaso. in versi. secundo considera. Vos limitetis istam conclusionem non procedere largo modo loquendo. Soci. hic in 3. col. Limitetis secundo non procedere inspecto communi vsu loquendi. Aquen. hic in 2. colum sed fuit Are. in 1. colum. Limitetis tertio, quando esset recuperata iniuste. Et quarto quando esset recuperata per alium quam per mulierem, secundum do. Iaso hic, sed sunt dicta Areti. in l. Pomponius. §. si in dotem. per illum text. de acqui.
13 poss. † Ex his habetis decisionem ad quæstionem statuti Senensis, quando mulier habens filios non possit disponere de dote nisi in tertia parte, & reliquum relinquat filijs, & quęstionem de statuto Mutinensi, quod mulier habens filios ex vtroquē matrimonio teneat omnibus æqualiter relinquere, vtrū habebunt locum ista statuta in muliere vidua, quę recuperauit dotem. Pau. de cast. hic tenuit quod sic in vtroque statuto. & do. Alex. in 7. colum. sequitur & Aquen. in tertia. dicite vt hic per ipsos. Et tangit. Are. in 1. colum. & d. Iaso. in 3. & Bulga. hic in 11. q. Addite, quod istas tangit Alex. cons. 55. in 1. volu. & 11. in 3. volu. Istas decisiones Pau. sequitur Fely. in proœmio decretalium in prin. in 3. & 4. col. fundat se super cōmuni vsu loquendi. Communiter scrib. sequuntur istam opi. Pau. dummodo sit expresse ratio in statuto quæ militet ita post recuperationem sicut ante. & sic tenet dictum Areti. hic. Sed. Soci. & do. Ias. sequuntur Pau. etiam si non sit expressa aliqua ratio, quia in his statutis vnica tantum potest assignari. in Senensi propter fauorem filiorum, in Mutinensi ne mulier seducatur a filiis secundi matrimonij, & vt videtis quod ista vnica ratio ita militat post recuperatam sicut ante, ideo habetur
14 pro expressa. gloss. l. quamuis. C. de fideicommiss. † Cauete quia hoc fundamentum posset vos decipere. nec est verum dicere, quod in statuto possit vnica tantum assignari ratio, imo hoc dicenti incumbit onus probandi, ex quo possunt esse plures rationes statuentium. Est dictum Salv. in l. si seruum. C. de noxa. & d. Ias. illud multum commendat in l. 1. in 3. col. de success. edic. vbi etiam allegat Barto. pro hoc & ideo militaret prima facie dictum Aret. quod requiritur expressio rationis vt procedat decisio Pau. Et addite de statuto Mutinensi quod Are. hic limitabat, quando filij secundi matrimonij habitarent seorsum a matre quia tunc posset libere disponere de dote recuperata. & reputat nomini. Sed Soc. ni improbat Areti. 2. colum. In tertio casu dum dixi ambobus ignorantibus esse dotem putatiuam, & gaudere priuilegijs. allego glo. singu. in l. dotale. in §. dotale de fun. dot. In quinto casu cum tetigi quęstionem de dote destinata per patrem, quod excludetur filia a statuto per solam destinationem. Addite quod Soc. hic respondet

respondet fundamentis Barto. tamen sequitur eum propter
duo. Et sic videtur magis communis cum Bart. Addite vnum
magis notabile, quod filia excluderetur a statuto, etiam si pa-
ter non reliquisset pro dote, sed simpliciter instituisset filiam
in aliquo. Ita Barto. notanter per illum text. in l. quod autem
supra de iure do. Et notetis illud dictum ad aliud, quod reli-
ctum patris in dubio censetur semper pro dote &c. text. ibi pe-
tatur cadit super gloss. fina. & Barto. In glos. 1. in princip. ca-
dit super Barto. in 1. columna ibi hoc præmisse. In eadem gl.
ibi & no. cadit super Bart. in primis verbis in prima oppo. me-
lius in eadem ibi tertio quæro. referuntur vt videtis quinque
opiniones. cadit ista quæstio super Barto. in princ pio vbi vide-
bitis quæ opinio sit verior. In eadem ibi, dicunt quidam quod
Irnerius. cadit super vltimis verbis Barto. In eadem ibi, & tra-
cta. vtrum ista diuisio glo. sit bona, cadit in 1. columna Barto.
versic. secundo quæro. In eadem ibi, quarto & vltimo. cadit
in vlti. columna Barto. in versicu. primo quæro. & corrigite
glo. quod. s. dissoluatur, dicat quomodocunque. In eadē in fi.
cadit in 2. opi. Barto. In Gloss. sequitur quemadmodum. cadit
in vlti. columna Barto. versiculo secundo, quæro. & corrigite
gloss. dum dicit & ali s, dicat & hanc. In Glo. 3. & si cadit super
tertia opinione Barto. & sic discusso Barto. habebitis verita-
tē gloss. super quo etiam collocabo breuiter scrib. nihil omit-
tendo. Dum Barto. in principio asserit hic non esse caput libri
& idem dixit gloss. 1. addite quod Bald. hic dicit apparere op-
positum ex euidentia, qa hic incipit infortiatū. soluite vt per
ipsum capiēdo librū dupliciter. & etiam hoc sequitur Aquē.
hic in principio. Quare autem non fuerit traditus liber a capi-
te. videbimus multas rationes, in 1. opi. Barto. Dum Barto. di-
cit, velle omittere quæ ponūtur in principijs. si vultis scire quæ
sint, videte Barto. in rubrica de no. oper. in 1. columna & ibi
Alexād. allegat multas quotas vbi tractantur ea quæ consue-
uerunt dici in principijs librorum. Dum Barto. reprobat pri-
mam opi. duplici ratione. addite, quod prima non concludit,
quia non probat, quod iste liber semper fuerit. s. Pisis. authori-
tas doctoris contemnitur non probata. glo. in l. 1. C. de leg. nisi
saluetis Barto. sic quod ex actu de presenti presumimus in pre-
terito. si de presenti est Pisis, præsumitur retro fuisse. est tamē
materia brocardica. ponunt Bal. & omnes in l. ad probationē.
C. de proba. Item secunda ratio Barto. minus concludit, quia
gloss. intelligit, quod huic libro fuerunt multa addita, & ideo
appellauit infortiatum. Barto. intellexit gloss. velle, quod per
hunc librum fuerint multa addita iuri nostro. ideo deberet ex
hoc iste liber dici ius infortians. Et sic videtis quod Barto. non
habuit intentum gloss. vnde; suę rationes non concludunt.
tamen omnes sequuntur Barto. Dum postea Barto. refert se-
cundam opinionem, & approbat, idem facit in fi. huius secun-
dę quæstionis. videtis quod ista secunda nō est tolerabilis de p
15 se, nisi iungatur cum alijs duabus. † Dum postea Barto. repro-
bat tertiam opinionem, ponderetis hoc dictum Barto. ad vnū,
quod negatiua probatur per ostēsionem libri, quia Bar. ostē-
dit, quod in l. 2. nullus est qui vocetur hoc nomine. & si pro-
bat etiam negatiuam, quod iste liber nō est dictus ab autho-
re. videte in hoc pulchre Barto. in l. fi. C. de reb. cre. vbi ad pro
bādum quod aliquis nō est scholaris probatur secūdum Bar-
to. ostēdendo matriculam, si nō est matriculatus & sic pote-
rit seruire ad multa alia. Dum Barto. successiue refert quar-
tam opi. & vult pertinacibus esse relinquēdam disputationē
post Tullium & gloss. hic, videte aliam gloss. in l. §. ff. de cōtr.
emp. C. addite Fely. in proœ. decretalium in 14. colum. versic.
extra gl. sequētem Barto. hic. addite etiam pro Barto. quod
nomina propria sunt inuēta ad cognoscēdum tātum, ergo
non disputandum de eis. text. in l. ad cognoscendum de in-
ge. C. addite pariter idem non esse curandum de armis, quia
conceduntur ad beneplacitum. Ita Barto. in suo tract. de in-
16 sig. & ar. in principio. Dum postea Barto. dicit, † quod pro-
pria possunt mutari quod qualiter intelligatur videte hic
Alexā. sed habetis gloss. no. quā do possit [illegible] in l. fa. in prin.
cipio ff. de fal. aliam quotam allegat hic Aquen. addite quod
Barto. in tractatu proximo dicit idem de armis, quod pos-
sunt ad beneplacitum mutari. Alexād. hic indistincte remissiue
ad signa notariorum & mercatorū vtrum possint noua assu-
mere vel aliena. & addite quod ista tangit plenius Fely. loco
proxime allega. Dum postea Barto. dicit non esse curandum
de nominibus proprijs, obstant dicta canonistarū & Bald. hic
relata per domi. Iaso. in l. vxorem. de manu. testa. vbi bona
nomina sunt timenda, mala fugienda. Et comprobetis per
carmen poeticum. Nomina sunt ipso pæne timenda sono,
sed respondete vos ad omnia ista quod Barto. non negasset,
quin bona nomina operentur effectum aliquem, sed dixit
nō esse curandum ad effectum arguēdi, vt postea se decla-
rat. Alium effectum nominis proprij ponit hic Aquen. per di-
ctum Barto in l. 2. C. de frumen. Alexandri. lib. 9. Sed cauete
quia Bart. loquitur de nomine officij & non proprio. Ad di-
te quod alium effectum operatur, reddit gratiosiorem filiū
& nepotē in patrem & auum l. cum filius §. pater. de lega. 2.
17 † Dum postea Barto. intrādo quęstionem de represalijs, prę-
supponit licitas. addite quod in iure vocantur pignerationes
in authentico vt non fiant pignora. Et verbum represaliæ est
secundum vulgus. text. in c. vnico. de iniur. in 6. sunt prohibi-
tę a lege ciui. dicta authenti. cōceduntur a canonico c. domi-
nus noster. 23 q. 2. preterquam contra ęcclesiasticos. d. c. vni-
co. & conceduntur ex consuetudine & in foro cōscientie. di-
uus. Tho. secunda secundę q. 40. vsq; 42. Et quare cōcedātur,
& qualiter, & a quibus, & quibus, & cōtra quos, videte tracta
tum Barto. represaliarum. diffusius Bal. & Salic. in auth. sed
omnino. ne vxor pro mar. A. b. in auth. omnimodo. de actio.
18 & obligationibus † Dum postea Bart. equiparat esse patria de
Perusino & Perusinum in nominibus appellatiuis non in pro-
prijs. d. Alexand. hic tenet differre. Idem tenet Lancel. Decius
hic. Are. & Aquē. tenet opinio. Barto. hic quod ambo proprie
importent originem. addite quod Barto. in l. prouinciales. in
fin. dicit quod differunt de verbo. signific. teneatis Barto. hic
De hac dictione de quod importat originem consuluit Alex.
suo consilio. 150. in 2. volum. Quod etiam verbum Perusinus
importet originem consuluit Alexand. suo consilio 41. in vl-
ti. columna. in quinto volumi. tenēs, quod si conceduntur re-
presaliæ contra Perusinos, intelligitur originarij tantum &
non habitantes. Ideo sitis cauti, vt dicatur, & habitantes, an au-
tem istę represalię extendantur cōtra oppida, Castra, & villas.
& an priuilegia pariter concessa ciuitati extēdantur ad illa, vi-
deatis hic per Alex. & Barba. suo consilio. 4. in 6. colum. in 1.
volum. & Ang. de Are. in §. res. instit. de vsucapio. & aliquid p
Aquen. hic ponentem qui veniant appellatione ciuium, & ap-
pellatione populorum. & an tales represalię extēdantur cōtra
portantes diuisam illius personę contra quam conceduntur
& vnum verbum tangit etiam hic Deci. ponens qui veniant
appellatione plebeiorum. Etiam tangit Alexand. quid si Pe-
rusinus non habitatet Perusij, sed alibi, seu habitaret in ciuita-
te quę impetrauit represalias, vel si vnus de ciuitate quę impe
trauit, habitaret Perusij, quid iuris tunc esset, videte per ipsum
post Imol. easdem tangit Are. hic. addite Alb. in prima par-
19 te statutorum quæstio. 53. † Dum postea Barto. dicit, non esse
argu. dum ab ethymologia in nominibus proprijs, duo alia
loca Alexan. refert hic Aquen. Videtur quod obstat glo. §. in
danda. vbi Accursius arguit ab ethymologia sui nominis pro-
prij. nisi dicatis quod ita contingit in ipso. & non debet trahi
in consequentiam. l. in fin. iuste de legib. et vbi cessabit con-
sequentia, non erit licitum arguere. Obstat etiam contra Bar-
to. sacra scriptura, vbi imponebantur nomina propria ab allu-
sione vocabuli, vt in libro Genesis. & in testamento nouo Pe-
trus a Petra quod erat Christus & Ioannes fuit impositum
cum mysterio & ideo limitatur Bar. hic per sacram scriptu-
ram, vbi nomina communiter imponebantur diuinitus inspi
20 rata † Dum vltimo Barto. refert quintam, & approbat, vult
quod verbum dispono proprie sit per vltimam voluntatem.
videte hic Alexan. in 5. col. Aquen. in secunda. & Decium in
principio referentem illud Esaiæ dispone domui &c. addite
consuluisse Alexand. 155. in 2. volum. & ponderetis in fin.
Barto. sibi contrarium secundum Dec. quia dixit non esse di-
sputandum de nomine. & tamē Barto. querit de ratione no-
minis. Dum Barto. secundo ponit diuisionē libri, volēs eum
denominari a potēriori parte. videte Aquen. in l. maj estatum.
in princip. ff. de iurisdictione omnium iudi. dicentē per hoc di-
ctum quod licet non sit disputandum de nomine proprio, quod
tamē denominatio debet fieri a digniori & maiori parte in
dubio. Illud vult Bart. videte similia Alex. & domi. Iaso. in l. 1.
in glo. 1. de verbo. oblig. in q. quare stipulatio denominatur po
21 tius ab interrogatore, quam a respondente. Dum Barto. † re-
probat; rationem continuat one [illegible] quia a remotis communi-
ter approbatur. & colligite limitationem ad glo. rubr. ff. de
condi. ind. quia non procedit in principio voluminis sed libri
ita colige ex Alex. Sed pro glos. nostra contra Barto. & limi-
tationem Alex. tenet Barba. in rubr. qui admit. in sua repeti-
tione in 2. colum. per glos. rubri. C. loca. de p o. de rete rd. vēd.
de procu. ex quibus cau. infa. irrog. de iure del. b. ff. de acquir.
hęred. de petit. hæred. C. Sed soluite vno verbo quod prece-
dunt, quādo ad proxima non potest commode fieri text. sta-
tim allegabo in sequēti continuatione. & eodem modo solui-
te duas glo. de act. emp. ff. & insti. de oblig. quæ ex delic. quæ pro-
cedunt modo quo dixi, sed hic poterat commode fieri ad pro-
xima. ergo ista prima cōtinuatio mala. Dū Bar. approbat secū
dā qa ad proxima sequitur A. ex. addite tex. in l. 2. in verb. pro
ximo ff. de stat. ho. & meliorē in l. cum de lanionis. §. asinam.
in verbo proxima copulata. de fun. instru. intelligite, quando
commode potest fieri. sed tenetum Alc. hic, pro quo allege tex.
not. in l. 1. §. 1. ff. si tab. testa. nul. exta. ad hoc no. Ange. in rubri.
proœmij insti. in vlti. columna, dum Barto. ponit suam ter-
tiam,

tiã. ad ite quod similẽ facit in rubri. C. de pac. dum Bart. sol-
uit §. edi. dupliciter. Primũ reprobat Alex. per vnã regulam. ꝙ
de modicis &c. & pro illa regula allegat Aquẽ. hic. aliqua. ꝓ &
cõtra. habetis. l. seio. de integ. restitu. addite ꝙ pro & cõtra. ar-
guit glos. fi. in prooemio decretaliũ. Ro. piene. cõs. 310. & cõsi.
362 & 367. an in modico feudo fœmina succedat. Fely. in c. quæ
in ecclesiarũ. 17. col. ver. quarta declaratio. de constit. Bal. pul-
chre in c. cũ adeo. de rescrip. Alex. not. cõs. 104 in 1. vol. Barba.
infinita. cõs. 10. in 5. col. in 1. vo. videte distin. Ang. in §. galima-
tũ. de rerũ diui. Et pariter nõ facit pro Bart. 2. sol. quę nõ tollit
obiectũ, ꝙ a capite fiat editio. bene verum est in se id quod di-
cit Bar. ꝙ gratia comodioris culturæ diuidit ager, remanebit tñ
vnus & idẽ ẽm Bar. in l. stipulationes. in 1. q. de verb. obl. & est
glo. l. recte dicimus §. fi. de ver. sig. Alex. cõs. 25. & 169. & 171.
in 5. vol. Vnde duas alias solutiones que sunt limitationes ad §.
edi. ponit hic Alc. post Imo. sed Aquẽ. ambas mordet. tenẽ. to
tamẽ secũdam ampliat illã in viro religioso & honesto, per sin-
gulare Bald. in c. iurauit. de proba. & tãdẽ reprobat ipse illam
suã ampliationẽ, & dictũ Bal. vos potestis eam tenere. & illud
dictũ est approbatũ ꝙ cõprobatur per decẽ dicta. Ias. in auth.
iubemus. C. de iudi. aliã responsionẽ ad §. edi. ponit hic Aquẽ.
vos ponite aliam, per l. si quis ex argẽtariis. §. nec iterum. cum.
l. seq. de edẽ. quia caput libri iam fuerat editum in ff. veteri. er-
go hic nõ debuit iterũ edi. Dũ Bar. soluit. l. si cõstãte. si aduer-
titis sunt tres solu. Prima ꝙ attenditur principale. habetis re-
gulam. l. si quis nec causam. & ibi. d. Ias. plura ad illam ponit. si
cer. pet. plura ponit Barba. suo cons. 2. in 4 col. in 1. volu. Addo
23 vobis esse pro solutione secunda Barto. † ꝙ attendimus regu-
lam, & non casus speciales. glos. no. in l. ious §. puto. in verbo,
generalẽ, de hęre. insti. addite. l. ab ea parte de proba. Bart. hoc
ponit etiam in l. 2. in prin. si quis in ius voc. non ie, a legat. Inn.
in c. preterea. de dila. & ibi. d. Ias. commendant in 8. col. versi.
notat istam doct. Barba. plura ponit in d. consil. 2. in princip. &
multa Fely. in c. 1. in 4. colum. de re iu. alia est solutio, quod at-
tẽdimus id quod est generale, & pro ista est etiã illa glos. in ver
bo generalis. Potestis aliter soluere, quod nigrũ quãdoq; plus
comprehẽdat quam rubrum. glos. no. in verbo illicitas. in §. 1.
in auth. de incest. nup. & d. Alex. ponit in l. 1. in 1. col. si cer. peta.
vbi ad statuta infert. Dum postea Bar. soluit de putatiuo, dicẽs
quod ibi non est dos proprie, nec actio de dote, probaui. s. in 3.
casu. & quia subiungit quod bene dabitur cõdictio, distingui-
te vos vt per gloss. 1 in fi. inter scientem & ignorantem. & ca-
sum de sciẽte limitat Alexand. hic in 5. colum. vbi nõ cõfisca-
tur dos, & suam limitationẽ sublimitat. sunt omnia dicta Bar-
to. in locis per eum allegatis, videte vos pulchre Panor. in c.
& si necesse. & ibi est gloss. de dona. inter vir. & vxo. dum vlt.
soluit contrarium petatur. i. repetatur sunt tres saluationes, ꝙ
hoc verbum stet proprie. duę sunt diu relatę per Bart. de qui-
bus videte Barto. & Alex. in l. diuortio. de verb. ob. ibi exami-
nãtur gloss. l. si voluntate. Aliam saluationem ponit hic Deci.
de ficta numeratione, quam reprobat. Aliam ponit ipse quan-
do dos cõsisteret in pondere numero &c. Tamen est contra. l.
repetitio. & l. si repetẽdi. allegatas per. Bar. vbi consistebat in
numero nec quis petebat idem sed tantũdem. & tamen voca-
tur repetitio. Vltimam ponit hic Aquen. an consideretur ge-
nus vel species. & fuit Bar. in rub. si cer. peta. quia istę saluatio-
nes nõ sunt generales. tenet op. gl. & Barto. quod exponatur,
petatur i. repetatur. Retuli vltimam Bar. in rub. si cert. peta. illã
sequitur. d. Ias. hic ne fiat iniuria legislatori exponendum pe-
tatur pro repetatur. Addite aliam saluationem, quod petatur
stabit proprie in partibus Hyspaniæ vbi communiter maritu
dotant vxores. Panormita. in c. & si necesse. de don. inter vir.
23 † Dum postea Bar. quęrit, vtrum; veniat ex propria significa-
tione vel interpretatione petatur pro repetatur & e contra. &
idem de verbo reddatur & detur. & distinguit inter genus &
speciem, & infert ad statuta, addite quod sua distinctio damna
tur per Mod. tãquam lege non probata, per Areti. do. Ias. Bul-
ga. in pe. columna. Deci. & Aquen. hic & d. Ias. pariter dicit gl.
male dicere, quod simplex comprehendat compositum. Sed
cauete quia gloss. hoc nõ dicit. sed dicit, quod exponitur ꝓ cõ-
posito. Breuiter concludite ex mente Areti. & ipsorum quod
in omni materia nõ statutaria vnum potest capi pro alio. quia
verba possunt impropriari. In materia autem statutaria esset
secus, quia verba debent stare proprie. Addite vos quod non
esset recedendum a Barto. quẽ sequitur Ang. Imol. & d. Alc.
& addo Fely. in c. at si clerici. in prin. in 6. colum. de iudi. vbi ar-
guit de conuentione ad reconuentionem, quia vnum pro ge-
nere aliud pro specie. Addite Alexan. suo consi. 54. in 4. col. in
4. volum. De statuto quod veniens ad habitandum &c. habe-
bitq; locum in re veniente, quia vnum pro genere &c. & etiã
ꝙ vnum capiatur pro alio, habetis text. & ibi Barto. & Bal. in l.
cum etiam de rebus credit. Tamen cauete, quia non dicit ꝙ
24 vnum sit genus. † In materia autem statutaria Barto. bene in-
fert, sed non declarat. Ang. hic tenet quod statutum loquens
in petente procedat in repetẽte, eo quod vnũ erit genus &c.
& quia statutum loquitur indefinite. Imol. dicit contrarium.
cuius opinionem comprobat Alexã. illam veriorem dicit hic
Aret. contra Ange. dicẽte sic. quod videtur quod statutum lo-
quens in petente non procedat in repetente, quia in dubio ca-
pietur petente pro specie, & non pro genere. & sic ex propria
significatione nõ comprehẽdet repetẽtem. Barto. in l. hoc le-
gatum. de le. 1. & quoties vnum verbum potest. capi pro ge-
nere & specie, capitur pro specie. Alexãd. in l. gallus. § si eius.
in 1. colum. de liber. & posthu. & in l. certi cõdictio. in princip.
in 2 colum. si cer. peta. si ergo stabit vt species, nõ comprehẽ-
det aliam speciẽ quę solum venit ex interpretatione, quia nõ
habet locum in statutis. vt Barto. fatetur. Breuiter tenete di-
stinctionem Alexãd. vtrum statutum sit fauorabile vel odio-
sum, vt per exempla sua. & quamuis Bulga. hic in vlt. colum.
annuat contra Alexand. tamẽ sequitur ipsum & comprobat.
Alexand. etiam tangit incidẽter de statuto loquente in faciẽ-
te vel edificãte, an procedat in reedificãte, videte copiose Fe-
lyn. in c. cõsuluit. de iudeis. & in c. cum accessissent. in pe. co-
lum. de cõstitutionibus. & Alexãd. cõsilio. 109. in 3. volum. nõ
est materia nostra. etiam dom. Ias. hic tangit incidẽter, an sicut
verbum reddi capitur pro dari, ita verbum restituo. puta si
maritus solutus fuit confessus dotem non solutam sibi, sed so-
lum promissam, an statutum loquens quod lucretur partem
dotis, & aliam partem teneatur restituere, vtrum verificabitur
in dote solum promissa. arguit pro & cõtra, & cõtrarium eius
quod hic dicit, tenẽt Alexãd. & ipse do. Ias. in l. si donaturus. in
§. 1. de cõ. in. ob cau. etiam vt dixi non est materia nostra. & fuit
quæstio Are. hic. Dum Bar. ampliat istam rub. quomodocun-
25 que soluatur matrimonium † Addite quod Ange. hic excipit
vnum casum vbi soluitur matrimonium, & dos non repeti-
tur. puta commisso adulterio. addite quod alium excipit hic
Pau. de Cast. de captiuitate. sed domi. Alexand. reprobat Pau.
Aquen. concordat vtrunque. addite etiam quod ista cõclusio
gl. & Bar. præsupponentium quod multis modis soluitur ma-
trimonium, non procedit hodie de iure canonico. quia quos
Deus cõiunxit &c. & sequitur Alexand. licet Imol. nõ referat.
addite secũdum Aquen. quod adhuc hodie posset dissolui ex
dispensatione facta, distinguendo an fuerit copula vel non. ha-
betis glo. in c. ex publico. de cõuer. coniug. Et refert vnum di-
ctum Bal. etiam si copula præcessisset matrimonium. Vos au-
tẽ in hoc videte Fely. in c. quæ in ecclesiarum. de cõsti. in 6. col.
volẽtem quod etiam post copulam Papa possit ex causa, sed
credo inaduertẽter dictum, quamuis referat doctores magnę
authoritatis, quia canonistę in d. c. ex publico. tenent opposi-
tum. Dum Bar. concludit verbum quemadmodum stare di-
uersimode & hoc interrogatiue. damnatur per Alex. post an-
tiquos. quia hic stat determinando & addite ed Bar. glo. l. pen.
C. de eden. quę capitur aliis duobus modis. & ita posset stare
hic quemadmodum petatur. i. quo genere actionis. Dum po
stea Bar. diffinit dotem. Scitis secundum Tullium primo offi-
ciorum quod omnis quę de aliqua re suscipitur institutio, de-
bet a diffinitione proficisci. & melius Barto. posuisset in princi-
pio commenti. Idem dicit text. l. 1. §. dolum. de dol. Scitis etiã
ꝙ omnis diffinitio est periculosa. l. omnis diffinitio. de reg. iu.
Dũ igitur Bar. primo refert illã Azo quã reprobat, additur ꝙ
Bar. cõmuniter approbat. Addite vos ꝙ Bar. est sibi cõtrarius.
tenet illã Azo. sua disputatione. princip. mulier &c. in 2. colũ.
Dũ Bart. saluat Azon. ab oppositione. l. pmittẽte. Dicite ꝙ nõ
est bona saluatio. qa Azo dixit, dat. saluatio Bar. dicit, videt da-
ta. & sic per fictionẽ. debebat ergo Azo dicere quo dat vel da-
ta videtur. & sic nõ militat saluatio Bar. Dũ Bar. saluat Azo. ab
oppositione. l. dotale. videt ꝙ nõ sit bona saluatio dicere dat ꝓ
traditur. vbi debebat saluari dicẽdo, datur seu traditur. dicatis
Bar. bene cõsiderasse qa in diffinitione nõ debet esse verbum
superfluum, vt patet hic ꝑ Bar. Sed verbũ dat fuisset superfluũ,
qa omnino cõprehẽditur in verbo tradi. l. clauibus, de cõtrah.
emptio. ideo melius fecit Barto. dicere datur, pro traditur, quã
dicere, datur seu traditur. Ista videtur mihi fuisse ratio Barto.
26 † Dum postea Bart. reprobando Azo dicit quod dos est quid
vle, articulus est pulcher. Addite eundẽ Bart. dicta disputatio-
ne. 7. in 3. col. & pulchre cõs. 124. inci pũctus questionis &c. ad-
dite cõsuluisse Alex. suo cõs. 7. in 2. vol. in penult. col in 2. vol.
vbi ampliat idẽ ad legitimam. Notetis hoc propter libellos &
sñias. addite quod idem cõsuluit Alexan. pro Barto. suo cons.
4. in eod. volum. Idem Alexand. plenius cõsil. 124. in 3. volu.
& late consilio. 49. in 4. volumi. latius in consilio. 89 in 5. volu.
Ista est communis secundum omnes hic. Disputando addi-
te quod Areti. facit vnum motiuum contra Barto. hic. Cui re-
spondet in fi. sui commẽti. Addite quod Soci. hic in 6. col. facit
tria motiua cõtra Barto. quibus responde. Decius hic facit qua
tuor cõtra Bart. qbus nõ respondet, & residet cõtra eũ. dicens
tamen communem pro Barto. do. Iaso. hic etiam adducit duo
vel tria contra Barto. quibus respondet. Addite quod contra

Barto.

Barto. etiam tenebant Bald. Ange. & Pau. Alexand. hic defendit Barto. sequendo ipsum non per. c. Raynutius. de testa. sed per quædam alia. sed do. Iaso. sequitur Barto. per illud. c. Addite etiam quod Bald. nouel. in suo tractatu de dote. facit decem motiua contra Barto. & residet contra eum. Bulga. hic a principio vsque ad 10. colum, argu. in hoc articulo pro & contra. & tenet contra Bar. asserit tamen communem pro Bar. addite etiam quod Aquen. hic tenet opin. Barto. respondens motiuis Bal. Ang. & Pau. teneatis igitur cum Bar. quem ampliauit proxime ad legitimam. aliam ampliationem ponit hic do. Iaso. de quasi dote, quod dicitur etiam quid vniuersale, quid sit quasi dos habetis. l. si serua. de iure do. glo. l. 2. de priui. cre-di. Addite quod opin. Barto. limitatur per Alex. in l. si marito. §. fi. ff. eo. vt solũ procedat ex parte mulieris. notetis hoc dictũ quia in marito non procederet libellus vniuersalis seu sententia quia si petat dotẽ, videtur quod debeat specificare rem cogitetus, quia diffinitio. Bar. hic est vniuersalis tam ad maritũ quã ad vxorem. Addite etiam quod diffinitionem Azo. sustinebat Ang. hic. sed Soc. reprobat. & idem Soci. facit aliud motiuum pro defensione Azo. arguẽdo de diffinitione peculij, cui respondet. & ita etiã voluit arguere hic. do. Ias. cuius lectura hic est corrupta. quia in vlt. col. vult arguere de diffinitione peculij. Et cauete dũ Bart. appellat patrimoniũ quid vniuersale, nec probat, dicite esse text.

27 pro ipso in l. cogi. in princ. ff. eo. ad Tre. † Dum postea Bart. infert quod fructus augent &c. Et idem iudicamus de accessionibus quod de dote. Addite quod Bal. Ang. & Pau. impugnabant hoc. sed Alexan. & Aquen. defendũt Bar. & hoc dicit etiam no. hic. do. Ias. in fi. quod idem iudicamus de augmento dotis quod de ipsa dote dicens se consuluisse. Aret. ponit in l. placet. de acqui. hære. addite esse tex. in l. etiam alle. hic per Bar. & melior in l. inter socerum. §. cum inter. ff. de pac. dota. per quẽ ita dicatis tenere Alex. in l. diuortio. §. ob donationes. in vlt. colũ. ff. eod. Et id quod dicit Barto. hic quod fructus augent &c. videte clarius per ipsum consi. præalle. punctus. & Alex. in omnibus illis consilijs quæ retuli supra pro Barto. Et vidistis quod dos est ius vniuersale. do. Alexand. tollit vnum argu. quod potest fieri contra Bart. videlicet de stãdo colono. addite quod illud plenius soluit hic Socin. in pen. colum. Dum postea Barto. infert quod fructus augent dotem, Pau. & multi respondebant ad hoc dictum Barto. Sed videte Socin. hic & Aquen. defendentes Barto. Et Soci. ex hoc dicto Barto. in vlti. colum. facit duas illationes, quod non possunt retineri propter expensas vtiles, sicut nec dos. Secundo quod pro fructibus bona mariti sunt hypothecata intelligite de perceptis solut. matri. Dum postea Barto. infert aliud per gl. l. Labeo. addite quod Pau. Deci. & multi retorquebant hoc contra Barto. sed videte Socin. in penul. colum. defendentem Barto. & etiam videte Aquen. Dum Barto. dicit esse distinguendum per leg. si constante. nullus declarat. vult dicere Bart. vtrum pretium rei dotalis sit loco rei, debet distingui, an interuenerit voluntas mulieris. & dicite quod non requiritur. sed satis est quod sit vtilitas ipsius, quod res fuerit vendita vel permutata. videte Barto. pulchre declarantem ista præallegato consi. incipien. punctus quæstionis. Et sic habetis reprobatam diffinitionẽ Azo. Addo vnum ad reprobationem illius, quia ponebat in diffinitione, vt perpetuo sit apud maritum. nam videtis quod Barto. in sua omittit illa verba. ergo erant superflua. aliter probatur, quia intẽtio mulieris non est, quod sit penes maritum, nisi quatenus sustinebit onera. ergo illa verba sunt superflua, quia sufficiebat dicere, propter onera matrimonij. Dum postea Barto. ponit suam. Addite primo quod vtitur hoc verbo traditum vel pro tradi-

28 to cum mysterio, † quia casus fictus in diffinitione non comprehenditur in vero. l. 1. in §. dolum. de dol. & Barto. in l. 2. §. fina. in fi. si cer. peta. & ideo expressit vtrumque casum. Et cognoscitis quod Barto. est sibi contrarius, quia supra saluando Azo. à contrario l. promittendo. voluit fictum comprehendi in vero. hic autem in sua exprimit vtrũque, & si cõprehẽdebatur foret

29 Bart. superfluus in exprimendo. † addite etiam quod communiter scribentes dicunt Bar. defectiuum ex quo non comprehendat dotem promissam, & ideo subaudiũt, vel promissum. Solus domi. Alex. & Aquen. tenent Barto. absque subauditione, eo quod dos promissa non dicitur dos. Et Barto. voluit solum diffinire dotem datam vel pro data. Sed teneatis oppositum secundum. Aret. & domi. Iaso. quod imo dos promissa dicitur dos, & venit in statuto vel pacto quod maritus lucretur aliquam partem dotis datæ. quia lucraretur de promissa; Bar. in l. iubemus. §. sanc. de sacrosan. eccl. Et tangit etiam hic Socin. in quinta colum. & Bulgari. in 1. articulus est notabilis. teneatis illam partem cõtra Alexand. qui ita consuluit suo cõsilio 64. in quarto volumine. Addo vobis rationem euidentem pro ista parte, quia supra vidistis probatum, quod dos solum relicta puellæ per patrem dicitur vera dos. & dicitur filia vere dotata, & excluderetur per statutum excludens filias dotatas, & ista sunt contra eius conclusio per Barto. in l. quod autem. de iure doti. Ibi ergo non erat dos soluta. immo quod plus est nec promissa. sed solum destinata. nec ibi erat matrimonium. & tamen appellatur proprie dos. ergo a fortiori in isto casu statuti vbi erat dos promissa, debet dici proprie dos. & ita tenete quod Barto. debet suppleri per verbum promissum. In alio etiam r. probatur Barto. dum dicit propter onera matrimonij, quia Ange. volebat posse constitui dotem sine oneribus. Imo impugnat. sed melius hic Alexã. in antep. colum, & clarius in vlt. col. probat quod pactum per mulierem de se alimentando non valeret. nisi in vno casu. Et ita reprobat Aret. sic habetis declaratam diffinitionem Barto. Dum postea Bart. dicit quod fructus dotis veniunt iure actionis, videte vtilitatem hic positam per do. Ias. & videte per hoc quomodo domi. Alexand. reprobat vnam glo. ff. §. actionum. de actio. tamen de illa vtrum sit vera, videte plene eundem dom. Iaso. in l. 1. in 2.

30 colum. C. de red. cõs. Dum Barto. † vult procedere libellum vniuersalem seu generalem, communiter approbatur, vt hic per Alexand. in penul. colum. contra Paul. sequitur domi. Iason. in vlti. colum. Et Socin. in 7. & amplietis quod non requiretur in processu alia specificatio rerum, vt hic per præfatos doctores. Dum Barto. concludit pariter procedere sententiam vniuersalem, dummodo sit certitudo respectu vniuersi, approbatur communiter per omnes. Et dum subiungit quod de libello probatur etiam in leg. fina. de senten. Alexand. dicit, quod ibi nihil probatur. & Dec. pariter arguit contra Barto. sed videte Aquen. hic pro Barto. & plenius Socin. in 6. & 7. colum. probantem quod ibi est casus pro Barto. Dum vltimo soluit Barto. contrarium. leg. si peculium. distinguendo inter vniuersitatem corporum tantum, & corporum & iurium, dicatis quod est text. in l. vendicatio. si pta. de rei vendi. Et addite circa Bal. ibi dicit, quod vniuersitas corporum tantum dicitur facti, & aliam iuris. aliam diffinitionem dotis ponebat hic Ange. quam Bulga. reprobat in 10. colum. vbi ponit vnam aliam suam. Item Barto. in fin. concludit contractum dotis esse de iure gentium, limitetis vt hic per Alexand. qui tangit de actione dotis. Et an sit cõtractus nominatus ponit remissiue. Et an valeat statutum vel pactum impediens contrahere matrimonium, cõcludens quod non videte diffusse Fely. in c. ecclesia in 10. colum. de consti. Et Alexand. suo consilio 97. in 1. volu. & consi. 1. in tertio. & Pano. consi. 10. in 1. volumi. & Bar. bar. consi. 1. in 1. & consi. in 2. volu. & cõsilio 4. in eo. volumi. Et plura accumulat Bald. in rubri. extra de consti. in vlt. col. Et emendetis Barto. in fin. cum dicit Irnerium vidisse illum librum, voluit allegare Barto. glo. l. secunde in §. 1. in verbo, pro

31 tecta. infra eodem. Et sic finis huius rubri. † Addite quod ex diffinitione Bart. colligitur, quod mortua ea dos dicitur dos patet, non, quia non potest sustinere onera. ergo sibi non conuenit diffinitio & ita tenet hic tenbas domi. Iason. comprobetis vos per illam regulam quam tetigi, quod de mortuis non curatur. Addite quod illa determinat pulchre Alex. in l. certa. §. Marcellus. de lega. 1. & suo consilio 54. in 1. volum. Addite quod 10 decisiones ad hæc de pªrua dote ponit idem domi. Iason in l. secun. nume. 4. & 5. colum. qui sanda, togon Ang. in malefi. in glo. tne ndato in 1. & 2. colum. & inglo. ex na alia positione. Item oppo. vobis quod diffinitio Barto. est imperfecta, quia non comprehendit dotem relictam filiæ, quæ dicitur dos ante quam nubat & proprie. vt supra. probaui. Credo igitur esse subaudiendum ad Barto. verbum, vel quod relinquitur, sicut vidistis subauditum verbum, promitto.

REPETITIO

Joannis Croti Iurisconsulti clarissimi in Rub. ff. soluto matrimonio.

SVMMARIVM.

1 *Dotem dici etiam post solutum matrimonium. & nu. 14.*

2 *Matrimonium promittens contrahere cum aliqua nulla facta mentione dotis an possit cogi eam ducere sine dote.*

3 *Contractus [illegible] idem, quod est sui natura appositum, etiam si non sit expressum.*

4 *Dos an & quibus casibus possit esse sine matrimonio. & n. 19.*

5 *Dispositionem statuti fauore dotis procedere etiam in dote [illegible] modo sumpta fauore mulieris, & an idem fauore mariti vel extranei. & numero 8. & 10.*

6 *Trebellianicæ detractionem videri prohibitam, si testator dicat velle se totam hereditatem restitui.*

7 *Actionem rerum amotarum non dari aduersus mulierem cum qua matrimonium nulliter est contractum, sed actionem fur[illegible]*

9 *Pactum de lucranda dote a marito interpositum an sortiatur effectum [illegible] reperiatur matrimonium nulliter contractum.*

11 Intellectus ad l.si concubina ff.rerum amot.
12 Delinquens indignus est beneficio legis.
13 Donatio facta a viro vxori quare non valeat vbi matrimonium est nulliter contractum.
15 Dos soluto matrimonio recuperata per mulierem an possit adhuc dici dos. & nu.seq.& 18.& 22.25.
17 Intellectus ad l.1.§.toties.ff.de fund.dotali.
20 Mulier vidua an possit disponere de dote recuperata,stante statuto, quod mulier non possit disponere nisi de quarta parte dotis.& nu.24.
21 Rationem in lege non expressam haberi pro expressa quando vnica reddi potest,proinde licitum est eo casu arguere extensiue de casu ad casum.
23 Extensionem licitam esse de casu proprio ad casum qui sub lata significatione vocabuli includitur etiam in materia exorbitanti,modo subsit eadem ratio.& nu.28.
26 Interpretationem statuti per quam reducimur ad ius commune,censeri fauorabilem.
27 Mulier testando decipi non potest.
2 Statutum prohibens mulierem disponere de dote,esse correctorium & pœnale.& quod huiusmodi statutum procedat fauore liberorum.nu.sequen.
31 Represaliæ concessæ contra Perusinos an possint exerceri contra eum, qui vocatur nomine Perusinus.
32 Perusinum esse,vel esse de Perusio non differri inter se.
33 Represaliæ concessæ contra Perusinos an possint exerceri contra Perusinos alibi quam Perusii habitantes,& nu.35.& 37.& 39.& 42.
34 Munera patriæ non posse quem se eximendo detrectare, quomodo intelligendum.
36 Domicilium quando sit magis attendendum,quam locus originis & nu.40.
38 Qualitate naturali concurrente cum accidentale,vtrū præferri debeat.
46 Patriæ quodammodo hypothecatus quiuis nascitur.
43 Represaliæ concessæ contra ciues alicuius ciuitatis an possint exerceri contra extraneum,qui ex priuilegio effectus est ciuis illius ciuitatis.
44 Verba in dubio intelligenda naturaliter non ciuiliter.
45 Represaliæ contra ciues aliquos an possint contra filios eorum exerceri,qui ex lege vel statuto ciues fiunt.
46 Represaliæ concessæ Perusinis contra Bononienses an possint exerceri contra Perusinum habitantem Bononiæ.
47 Qualitatem eam in dubio potius attendendam per quam reducimur ad ius commune.
48 Dos data pro matrimonio contrahendo an & quando matrimonio non sequuto possit repeti.& nu.52.
49 Dos data pro matrimonio illicite contracto & dissoluto ante copulam carnalem an possit repeti.
50 Delictum non sufficit esse initiatum ad incurrendam pœnam,sed oportet esse consummatum.
51 Matrimoniū contractum per verba de præsenti quod differat a matrimonio consummato per copulam carnalem.
53 Dotem amittat nec ne ea,quæ matrimonium contraxit cum eo,quem sciebat consanguineum,ignorabat tamen prohibitionem iuris.& nu.55.
54 Errorem iuris excusare a pœna incestus.
56 Infamiam non irrogari ob delictum, nisi fuerit dolo commissum, atq; inibi quod iuris ignorantia excusat a dolo.
57 Dos data pro matrimonio contracto aduersus prohibitioem iuris canonici an possit repeti,an vero fisco applicetur.& num.sequen.
20 Pœnam esse sequelam delicti,quatenus sit verum.
60 Lex interpretans intelligi debet secundum terminos legis interpretatæ.
61 Maritus quibus casibus possit dotem pro vxore constituere.
62 Mulier nobilis nubendo ignobili dicitur perdere suam nobilitatem.
63 Maritum non consequi nobilitatem ex persona vxoris, licet econtra sit.
64 Speciem proprie contineri sub genere, vbi reperitur aliquod verbum quod potest capi vt genus & vt species.
65 Dos an rite dicatur esse quoddam ius vniuersale.& nu.67 & 70.& 81.
66 Ius vniuersale quid dicatur.& nu.68.
69 Successor vniuersalis an indistincte teneatur stare locationi.
71 Impensa an minuat dotem atque inibi de intellectu. L. quod dicitur. ff. de impen in reb.dota.factis.
72 Dotale effici quod ex pecunia dotali a marito emptum est.
73 Res empta ex pecunia pupilli efficitur ipsius pupilli.
74 Fructus dotis an petantur actione de dote.
75 Intellectus ad l.si marito.ff.solu.matri.& nu.77.
76 Augmentum regulari secundum naturam principalis.
78 Libellus incertus & sententia incerta in dote an possint subsistere.& n.89.
79 Probationes non esse de substantia iudicii.
82 Dotem esse vnicam, licet plures res in dotem datæ sint.
83 Dotis definitio a Bartolo data perpenditur.
84 Pactum vt vxor se suosq; alat, an quando valeat.
85 Statutum deferens lucrum dotis marito soluto matrimonio morte vxoris an procedat in dote promissa nondum tradita.& nu.80.
86 Dotis nondum receptæ partem an lucretur maritus.si statutum dicat,quòd mortua vxore sine liberis vir non teneatur restituere dimidiam dotis. & num.88.
87 Statutū disponens quòd executor qui non exequitur voluntatem defuncti excommunicatus priuetur omnibus beneficiis & statim teneatur restituere omnia bona testatoris, non comprehendit eum executorem, qui nunquam habuit penes se bona testatoris.

OMissis superfluis ac inutilibus, quæ effundunt docto.
in ista rubrica aggredior ea, ex quibus ingenium
pôt excitari, & vtilitas magna percipi. Ex illa er-
go rubrica,quæ ita concepta est soluto matrimo-
1 nio quemadmodum dos petatur. † Notandum est,quod solu-
to matrimonio dos dicitur. & idem probatur in l. si marito. §.
fi.& in l. si pater ignorans.ſ eod. Sed contra hoc opponitur, qa
dos sine matrimonio esse non potest l.3.ff.de iure doti. l. fi. C.
de don.ante nupti.ecôtra tamen matrimonium sine dote con-
2 sistere potest auth.preterea.C.vnde vir & vxor.† Ex quo infer-
fertur, q si aliquis promisit contrahere cum aliqua facta pro-
missione dotis,cogetur cum ea contrahere matrimoniū absq;
dote, cum sine ea matrimonium possit esse. Item quia quæ si-
ne côditione promittuntur,pure sunt adimplenda. 26.q.c. fi.c.
inter cetera.22.q.4.l.cum qui.§.quoties.ff de ver.obli.cuius cô
trarium tenuit Bal.quem doc.vbiq; sequuntur in c.iurauit. de
probati.dicens,quòd si aliquis iurauit accipere aliquam in vxo-
rem nulla facta commemoratione dotis,non tenetur eam du-
cere,nisi det dotem secundum facultates & conditiones ipsius
mulieris.qa dos est quid connexum ipsi matrimonio l.qđ Ser-
nius.ff.de ꝯdicti.ob.cautam dat. & si diceres, onera matrimo-
nii sine dote nô poterunt supportari.l.pro oneribus. C.de iure
doti.ergo dos censetur tacite promissa,nisi ergo tradatur, non
est côpellendus ad contrahendū matrimoniū, ad hoc respon-
deo,q in contractibus, in quibus stricta fit interpretatio,nô in-
cluditur id, sine quo principalis dispositio effectum commo-
de sortiri non potest l.in vendendo.ff.de contra.emp.& vendi.
Bar.in l.viam constitut. ff. de seruitu rusti.prædi. Consideraui
tamen,si vna ratione defendi potest opi. Bal.nam matrimoniū
nô contrahi sine dote,et docet experientia, quæ est efficax re-
3 rum magistra.c.quam sit.de elec.in 6.id autem † quod côsue-
tum est,censet appositū in côtractu,licet nô fuerit expressum.
l.bene a Zenone.C.de quadrien.præscript.in verbo.pactis cô-
conuentionalibus.glo. in l.4.in § in lege cômissoria. ff. de lege
cômis. Bar in l.fi.in prin.ff.de his q in frau.credi.dicēs, qđ pro-
curator habēs mandatū ad fideiubendū, pôt renunciare bñfi-
cio excussionis,qa de côsuetudine oîs fideiussor renūciat,& in
gñli mandato venit id,qđ est de ꝯsuetudine ,facit id, quod vo-
luit Abb in c.1.de precariis ibi dicit,q si est côsuetudo, qđ do-
ctor possit legere p substitutū, illud intelligit deductū in ꝯtu
inito cū doctore ꝯducto ad legendū,licet nô fuerit exp̄ssum in
ꝯctu.& multa ad hoc possent adduci,q omitto,ne infulcā in co
4 pia allegationum. Redeundo † igit ad oppositionē superius fa-
ctā,q dos nô possit esse sine matrimonio,pro plena solutione
huius ꝯrii declarando hāc materiā aliqui casus pñt côsiderari.
Primus casus est,qñ nullū matrimonium fuit ꝯctum,sperat tñ
ꝯhi ex causa q est de præsenti,vt qa fuerint ꝯcta sponsalia de fu-
turo,tūc largo mô & sic improprie dr dos.& res dici pôt dota-
lis.de hoc est tex.in l.lex Iulia.quæ est l.4. ff.de fund.dot.vbi lex
Iulia,quæ prohibet maritum alienare fundum dotalem,latius
interpretatur,vt procedat etiā in sponso, & sic in illo qui non-
dum contraxit matrimonium.pro quo etiam facit tex.in rône
sua in l.si vxorem in princ. ff.de adult.dum ibi dr,quòd nec matri-
moniū,nec spē matrimonii violare licet.Idē dicēdū est in casu
in quo matrimoniū nulliter est ꝯctum, nā & hoc casu dos dr,li
cet improprie l.si cum dotē.§.fi.inf.eo.l.si spôsam.in verbo do
tis.ff.de iure doti iunctus no.p gl.in l.merces.ff de ver.sig.Bar.
5 in l.si maritus.§.legis.ff.de adulte † Et ex hac côclusione infer
tur,q dispositio,quæ emanauit in fauorē dotis in muliere,pro-
cedit etiā in dote largo modo sumpta l.2.§.fi ff.de priuile.cre-
di.& ratio est, quia talis dispô respicit publicam vtilitatem l.1.
inf.eo.ideo interpretatione est adiuuāda. l. hoc modo.ff.de cô
di.& demonst.& l.4.ff. de fund.dot.& istam ratiorē ponit tex.
in l.nihil interest.ff.de priuile.credi.de quo inf.lati⁹ dicet.Scdo
infert,q vbi non agitur de fauore mulieres,sed alterius, etiā si
sit maritus, tūc dispositio loquens de dote nô côprehendit il-
lā quæ improprie appellatur dos,verbi gratia, maritus in dote
vera habet priuilegiū,ne ꝯueniat nisi in eo.qđ facere pôt l.ma
ritū inf.e.§.fi.insti de act.hoc priuilegiū nô côpetit ei p matri
monio nulliter facto,cū illa improprie sit dos,& ita concludūt
côiter doc. in l.si cū dotē.§.fi. ſ.eo.Io And.d. Ant.& côiter alij
in c.1.de dona.inter virum & vxo. Bal.nouellus in tractatu do-
tiū in scda parte in tertia differentia quā ponit inter dotem ve-
rā & dotem putatiuā.idē hic tenet Soc.in col.1.& p hac côclu
sione adducit tex.in d.c.1.dū ibi mandat Papa,restitui dotem re-
stitui,ergo sine aliqua diminutione l.fi.C.ad legē Fal.gl.in l.de`
cem.ff.de fide cô.libert.quā p no.allegat Bal.in auth.sed cū te
6 stator.C.ad l.Fal.† Hinc dicunt doc.q per ista verba ꝓlata a te-
statore,volo q tota hæreditas restituat, censet ꝓhibita quarta
trebellianica.ita Bald. in l.ꝑcibus.ver.q̄ro vlterius. C.de impu.
& aliis subst. Ang.& Imô.in l.cēturio.ff.de vul.& pup.Alex. in
ꝯsi.5.in vlt.col.in 3.vol. de quo dixi latius in l. nemo potest in
4.char.ff.de leg.1.corroborat prædicta inductio,si ex forma sta-
tuti

tuti muliere decedente sine liberis intra matrimonium vir superstes lucrari debeat dimidiam partem dotis, & pr̄ mulieris si putatiuus fuerit dotē sibi reddi in casu soluti matrimonii, non obstāte hoc pacto locus erit lucro a statuto delato, pactus interpretatur secundum dispositionē iuris cōmunis, & pariat onere statutum. l. quærto. §. inter locatorē. ff. loca. l. quam cū filius. ff. de ver. ob. iunctis no. per Bar. in l. cū furiosus. § si liberi. ff. de ope. liber. & ita dedicit Rapha. quē ibi sequitur Alex. in vltimis verbis in l. post dotē. ꝯ. e. attamē si cōuētum fuit, q̄ tota vel integra dos restituatur, tūc cessabit lucrū delatum a statuto secū. Ang. & Imo in l. tāmi infecti. §. cū parietē. ff. de dā. infec. Imo. in l. si patronus. ff. de dona. Rapha. & Alexād. in d. l. post dotē.
7 † Scdo ꝓ hac conclusione adducit tex. in l. si cōcubina in prin. ꝯ. rerū amotarū vbi actio rerū amotarū, quę nō datur nisi in casu in quo inter cōiuges fuit ꝯ̄tractū matrimoniū, nō competit in casu in quo matrimonium fuit nulliter ꝯ̄ctū, sed cōpetit actio furti. Cōfirmatur & tertio, nā priuilegiū de quo s. inductū fuit viro ob reuerētiā maritalē. l. vnica. § cū aūt. C. de rei vxo. actio quæ durat etiā dissoluto matrimonio. l. vnum ex familia. §. si. ff. de leg. 2. alia. §. eleg iter. ꝯ. eo. sed ista reuerētia cessat, q̄n inter cōiuges nō fuit verū & legitimū matrimoniū. d. l. si cōcu-
8 bina, igit &c. † Quarto ꝓ hac cōclusione sic arguitur, facilius cōcedit priuilegiū, ꝑ q̄ differt solutio creditoris, q̄ priuilegiū, ꝑ q̄ in totū, aut ꝑ parte perimitur actio ipsius creditoris. l. quoties. C. de preci. imper. offer. sed priuilegiū dilationis inductū viro, aut eius heredibus cessat in casu, in quo matrimoniū nulliter fuit ꝯ̄ctū, ergo multo magis cessare debet in priuilegiū. l. mariū. per q̄ fit, vt perimatur ꝑ parte, imo & aliq̄n in totū denegetur ius cōpetēs ipsi mulieri, minor ꝓbatur per. l. vnicā. §. exactio. C. de rei vxo. actio. in verbo, restituendo. de quo meminit Bal.
9 in d. tractatu in 9. parte in quarta differētia. † Quinto adduco tex. in l. 1. C. de cōdi. ob cau. vbi pactū de lucrāda dote nō sortit effectū in casu, in quo matrimonium fuit nulliter ꝯ̄tractū, quod procedit etiam si nullitas detegatur post mortem ipsius mulieris per eius heredes contra maritum volentem retinere dotem propter tale pactum, sm Bal. & Salice. & Bal. nouel. in d. tractatu in 9. parte in sexta differētia. ergo idem debet dici in priuilegio, in quo stricta solet fieri interpretatio, immo & magis q̄ in pacto, iuxta no. per glo. in c. licet. de priuile. in 6. facit tex. in l. si pecuniā quam. si cer. pet. Sexto adduco tex in l. cū hic status. §. qui sponsam. qui est. §. pe. ff. de dona. inter vir. & vxo. vbi oratio diui Seueri, quę cōfirmat donationem factam a viro vxori cōstante matrimonio & e cōtra, locum non habet, quādo donatio facta fuit ab illo, quia nulliter contraxit matrimonium. Septimo adduci pōt, nam priuilegium hoc habet maritus, quando conuenitur actione ex stipulatu. l. vnica. §. cum autem. C. de rei vxo. act. sed quando matrimonium est nulliter ꝯ̄ctū, nō cōpetit dicta actio, sed cōdictio ob cām. l. 1. C. de cōdi. ob cām. §. si aduersus. insti. de nup. igitur &c. hæc sunt ex quibus illa opinio cōis pōt cōprobari. Ego autē veritatis idagan-
10 de cā † puto ꝯ̄trarium posse attētari, prout etiam tenet do. Card. in d. c. 1. post gl. ibi de dona. inter virum. & vxo. & pro ista conclusione moueor aliquibus rōnibus. Prima est, nā priuilegiū cōcessum doti & mulieri competit etiam quasi doti, & sic in casu, in quo matrimonium nulliter fuit ꝯ̄ctū. l. 2. §. fi. ff. de priui. credi. l. si cum dotem. §. fi. ꝯ. eo. econtra priuilegium indultū marito pro dote vera competere debet & in casu premisso, q̄a maritus & vxor ad imparia non debent iudicari. c. gaudemus de di uort. cum vulg. Secunda est, priuilegia cōcessa mulieri pro dote, eadem censentur cōcessa pro quasi dote. §. fi. ergo idem est dicēdū in marito, q̄a correlatiua sunt vir & vxor. & sic dispositum in viro procedit in vxore. l. fi. C. de indi. vidui. tol. Tertia est, & per hoc confirmatur fortius præcedens argumentum, nam mulier in dote promissa habet hoc priuilegium, ne conueniatur, nisi inquantum facere potest. l. non tātū. ff. de re iudi. referendo finē ad principiū. & ita de expresse vult Bar. in l. ex diuerso. §. 1. ꝯ. e. quod priuilegiū mulieri conseruatur in quasi dote in iuribus superius allegatis, æquitas ergo ratio suggerit, vt idem dicamus in marito, vt eidem cōpetat dictum priuilegium in quasi dote. ita dicit text. in d. l. non tantū. ff. de re iud. Quarto adduco tex. in c. 2. de don. inter vir. & vxo. vbi sm doctrinam quę ibi traditur est casus q̄ stante pacto vel statuto, quod bona acquisita per alterum cōiugum constante matrimonio efficiantur cōia, & diuidi debeant soluto matrimonio, certe consuetudo vendicabit sibi locū in matrimonio putatiuo, & sic declarato nullo, & sic hoc procedit in statuto ergo in priuilegio, quia & in statutis stricta fit interpretatio, sicut & in priuilegiis. Quinto & vltimo adduco, nam priuilegiū prædictum emanauit in fauorem mariti principaliter, ergo iudicatur fauorabile. l. qui exceptionem. in prin. ff. de condi. inde. ideo extendi debet de casu proprio ad casum improprium. l. senatusconsulto. ff. de ritu nup. l. libertum. §. pe. eo. ti. Et tenēdo hanc opi. non obstant obiecta, quę sunt adducta in ꝯ̄trarium, & primo text. in d. c. 1. quia licet dicat tex. quod tota dos sit restituenda, tn̄ ꝑ hoc non sequitur quod si maritus non sit soluēdo, non cōsequitur prior eo, cum prædicto argumēto eius q̄ vult glo. in l. Neratius. quam ibi no. Bal. ff. de rel. g. & sump. fu. & ista solutio probatur per text. paulo ante adductum in d. c. 2. de dona. inter virum & vxo. vel aliter & scdo rñdeo, q̄ ideo ibi præcipitur, q̄d tota dos restituatur, non ad effectum vt excludatur maritum a tali bñficio, sed ad effectum, quia in tali dote non habet locum pactum de lucrāda dote in totum aut in
11 parte. l. 1. ff. de condi. ob cām. † Scdo non ob. d. l. si cōcubinam. nam ad illum tex. tenet Alexā. q̄d ille tex. ponit casum specialē, in contrarium ergo est ius cōmune. l. ius singulare. ff. de leg. Ista solutio nō placet, quia nō ostēdit præfatus doctor rōnem specialitatis. Præterea in illo casu datur actio furti, non rerum amotarum, quę actio furti est pęnalis & famosa. l. nō potest. ff. de fur. & maritus cuius res fuerunt amotę, non cōsequitur aliquod dāmnum, sed solum lucrum amittit. si detur actio rerū amotarū, & nō actio furti. multo magis debet in casu illo cessare priuilegiū præmissum cū sit, q̄ mulier tractet de damno uitādo, si tota dos ei non restituatur, ideo eius causa debet esse fauorabilior. l. fi. C. de co. bo. & l. fi. §. licētiā. C. de iure deli. ideo aliter ad illum text. rñdeo, q̄d ille text. loquitur, q̄n matrimonium fuit ꝯ̄tractū ꝯ̄ l. quo casu ꝯ̄trahētes præsumuntur esse in dolo. l. 1. C. de rapt. vir. matrimoniū & pup. l. quemadmodum. C. de agri. & censi. lib. 9. ratione ergo illius dotis ibi datur actio furti, non actio rerum amotarū, & sic cessat priuilegiū. ar. l. pen. de iure dot. ff. vbi est casus notabilis, probatur ratione. Nam dolus est delictū. l. 1. §. minor hactenus. ff. de tute. & ra-
12 tio. d. † delinquētes autē non sunt digni bñficio legis. text. est in c. qui a frustra. de vsur. l. §. & si præfatum. C. de iure deliber. sed secus dicendum est, q̄n inter aliquos bona fide ꝯ̄ctum fuit matrimonium existimātes illud posse contrahi, eo quia errabant in facto, existimantes ante inter eos nullum subesse vinculum cōsanguinitatis. & ista solutio probatur ex illo tex. dum dicit, vt puta in ea, quæ suo tutori nupsit, vel cōtra mādata contraxit. & licet exempla regulam non restringant, tamen declarant, & efficiunt, vt sub ea non comprehendantur casus dissimiles expressis. Tertię rationi respondeo, q̄d etiam marito putatiuo reuerētia exhibenda est cum bona fide si cōtraxit matrimonium existimās nullum subesse impedimētū. argu. tex. in l. 1. in prin. ff. ad Senatus. Mace. facit glo. in c. cū inhibitio. de clan. despon. Non ob. quarto glo. in d. §. exactionē. pōt dici, q̄d opinio eius glo. nō est bona, nec probatur aliquo iure, ideo reijci potest, prout dicit Bal. in l. res publicas. C. ex quibus cau. infa. Quarto non ob. l. 1. de condi. ob causam. q̄a illa procedit in pacto, & sic in dispositione legis, prout tradit in l. 2. in. §. & quid si tantum. & ibi doct. d. c. ff. de lib. & posthum. † Sexto nō ob. l. cum hic status. §. qui sponsam. cui
13 similis est tex. in l. si ex volūtate. C. de don. inter virum & vxo. & in l. ea quę tibi. C. de don. ante nup. nam illa iura procedunt eo, quia quando maritus donat vxori, vel e contra, ipse donat contemplatione coniunctionis, seu affectionis coniugalis, si ergo matrimonium sit nullum, adest error circa coniunctionē quæ est inter virum & vxorem. l. si. §. sed cum in ter sinio. C. de fur. ideo per hunc errorem in totum vitiatur donatio. l. si pater. & l. ex capud. C. de here. institu. & etiam ratione tradit iurisconsultus in d. §. si quis sponsam. & illam sic declarat Bal. extēdēdo illam legem in l. eam quam. in 6. col. C. de fideicō. Roma. in l. si cum dotem. §. fina. ff. soluto matri. Alexan. in l. si pater. C. de hær. insti. Vltimo fundamento respondetur verū esse, q̄d maritus habet dictū priuilegium, etiam q̄n cōuenitur actione ex stipulatu, ita loquitur. §. cum autem. sed non negatur quin idem sit, si alia ratione conueniatur, vt puta condictione
14 ob causam † Secunda principalis conclusio, soluto matrimonio etiam proprie dos dicitur, ita voluit Pau. de Cast. Socin. & alii hic. Bal. nouel. in dicto tractatu de dote in prima parte dicit, q̄d isto casu dos capitur large, probatur ista conclusio per tex. in l. 3. §. toties. de fun. dot. vbi dicitur, q̄d toties fundus dotalis dicitur, nec pōt alienari, quoties competit actio, aut omnino cōpetitura est, sed mulieri non competit actio regulariter ad dotem consequendam nisi soluto matrimonio. l. si cōstante. in prin. insti. co. ergo illo tempore dicetur dotalis. Alio modo induco illum text. nam ibi pariter isto casu determinatur, q̄d actio cōpetat, vel sit cōpetitura, sed quādo actio est competitura, tunc semper adhuc subest matrimonium, & sic proprie dicitur dos, ergo & alio casu proprie dicetur dos. l. quoties. C. de impub. l. iam hoc iure. ff. de vul. & pup. Tertio facit. l. etiam. ff. de fun. dot. vbi dicitur, q̄ etiam diremptō matrimonio, diręēpt. prędiū dotale esse intelligitur, pōderādo verbum esse, quod sui natura denotat proprietatem. & licet interrogatur verbo intelligitur, quod denotat fictionem. l. si tibi homo. §. cum seruus. ff. de leg. 1. tū adhuc retinet suam naturam. l. 1. ff. quod quisq; iur. Bal. in pe. ffor. vbi dicit quod si ista verba significant veritatem, non autem fictionem, & sic verum cuem constituent. Induco etiam illum text. alio modo dum

dicetur

dicitur, etiam dirempto matrimonio. quæ dictio implicat, &
sensus erit, sicut constante matrimonio prædium dicitur do-
tale, ita etiam illo dissoluto. Ex qua conclusione ego infero,
qđ soluto matrimonio morte viri prędium dotale non pote-
ri alienari, & sic locum habebit prohibitio legis Iuliæ de fun.
dot. & hoc non habet dubitationem, qñ mulier dotem non-
dum consequuta est. quid autem si mulier soluto matrimo-
nio morte viri fundum dotalem consequuta fuerit, an tunc
poterit dictum fundum alienare, dicetur in proximo casu.
15 † Tertius casus est, quando dos fuit recuperata, & vnita cum
patrimonio ipsius mulieris, nam tūc dos amplius non appel-
latur secundum Pau. de Cast. & alios scribentes. quę cōclusio
probatur in l. 3. §. toties. ff. de fun. dot. sumpto argumento a
cōtrario sensu. confirmatur ista conclusio optimo simili de
hæreditate, quæ postquam fuit adita, non appellatur amplius
hæreditas, sed proprium patrimonium hęredis. insti. de here.
quali. & dif. in princip glo. in l. 1. § veteres. ff. de acqui. poss. in
glo. magna. Et ex hoc infertur, ꝙ fundus dotalis recuperatus
per vxorem ab hæredibus viri poterit alienari, & sic cessabit
prohibitio legis Iulię. Probatur & tertio hæc conclusio in d. l.
3. §. toties dum ibi dicitur, toties fundus non potest alienari,
quoties mulieri competit actio, aut omnimodo competitura
est. sed post dotem recuperatam nō amplius competit actio
viro de dote, qa exercitauit facta ei solutione. insti. quibus mod.
tol. obl. in prin. glo. fi. in auth. sacramēta puberum. C. si aduer.
ven. & in l. ab emptione. ff. de pac. igitur permissa erit aliena-
tio. Quarto probatur ista illatio, nam cum fundus recupera-
tus per vxorem non amplius dicatur dotalis, & sic careat no-
mine, carebit etiam effectu tributo illi nomini. l. a nullo. C. de
fer. l. Paulus. §. fin. ff. de acqui. hęr. & ita tenet Bal. in l. 1. C. sine
censi. vel reli. & in l. si prædium. C. de iure dot. & in l. dotale.
ff. de mili. test. & per Maria. Socin. in cons. 121. colum. 1. & per
16 Bal. in tra. dot. in 1. parte col. 8. Aduertite † tamē, licet omnes
ita teneant disputatiue tamen potest in contrarium allegari,
primo per tex. in d. l. etiam. inquantum ibi dicitur, qđ etiā di-
rempto matrimonio prædium dotale etiam intelligitur, nec
ibi distinguitur ante dotem recuperatam, vel post, igitur indi-
stincte est intelligendus. l. de pretio. ff. de publi. Secundo mo-
ueor per text. in l. 1. quib. alie. licet vel non in princip. dum ibi
dicitur, qđ ideo lex Iulia prohibuit alienationem fundi dota-
lis, ne fragilitas sexus mulieris in perniciem ipsarum conuer-
tatur, quæ ratio habet locum etiam in casu, in quo mulier do-
tem recuperauit, quia secundum limites rationis extenditur
dispositio. l. nomen. §. fi. ff. de leg. 3. l. regula. §. pe. ff. de iur. &
fac. ign. cum vulga. Tertio adduco tex. in l. 4. ff. de fun. dot. vbi
dicitur, quod lex Iulia de fundo dotali, quæ loquitur de mari-
to, qui non potest alienare fundum dotalem, latius interpre-
tanda est, vt habeat locum in sponso, & sic in illo, qui contra-
xit sponsalia de futuro. & ratio huius interpretationis potuit
esse, ne mulier dissolutis sponsalitijs cum alio impediatur cō-
trahere matrimonium alienata dote, quæ ratio ponitur in l. in-
terest. ff. de priui. credi. sed ista ratio locū habet in casu nostro,
nam mulier quæ post mortē viri alienauit fundum dotalem,
de facili impedietur cum alio contrahere matrimonium. Et
tenendo hanc partem non obstant contraria. Non ob. primo
tex. in d. §. toties. nam respondeo, quod ibi nō debet sumi ar-
gumētum a cōtrario sensu, quia obst. tex. in d. l. etiā. ff. de fun.
dot. qui loquitur indistincte. secundo respondeo, qđ conside-
rans verbis legis Iuliæ fundus dotalis poterit alienari, quando
per vxorem fuit recuperatus, sed ex mente ipsius legis, quę la-
tius est interpretanda, secus erit. d. l. etiā. vel aliter & tertio re-
17 spondeo, † quod ille text. inquantum dicit, toties fundus non
potest alienari, quoties mulieri competit actio, aut omnino
competitura est, vtputa quia aliquis tradidit fundum pro mu-
liere, & stipulatus est fundum sibi restitui soluto matrimonio
nam hoc casu fundus poterit alienari, quia nō aduersatur fa-
uor mulieris, cum ipsi non competit actio, nec sit competitu-
ra, & hoc modo sumetur argumentum a contrario sensu, &
18 istam puto veram esse intelligentiā ad illum text. † Scdo fun-
damento respondeo dupliciter. & primo, qđ fundus dotalis
recuperatus adhuc appellatur dotalis. d. l. etiam. quę superius
fuit inducta, propterea licet desinat esse dotalis, in memoriā
tamen præcedentis nominis adhuc non poterit alienari. ar-
gu. l. fi. ff. de decur. & glo. in §. fi. insti. de tutel. obstat tamen
huic sedę solutioni tex. in l. Paulus. §. fi. de acqui. hære. vel ter-
tio respondeo, ꝙ dos etiam ista largo modo dr dos. l. si socius
pro filia. ff. p soc. l. filię. C. de colla. Bal. in l. 1. in fin. C. vnde vir &
vxor. & illud admittit Soci. hic in 2. col. ergo lex Iulia loquēs
de fundo dotali debet extendi ad istum casum, cū sit eadē rō.
19 argu. l. 4. ff. de fun. dot. † stantibus ergo præmissis, ꝙ etiā solu-
to matrimonio proprie dos dicatur, non ob. l. 3. ff. de iur. do. nā
rñdet, ꝙ dos nō pōt esse sine mrīmonio, qñ nullo mō fuit cō-
tractum matrimoniū, sed stante matrimonio aut de præsenti,
aut de præterito dos dicitur, ideo ista rub. bene concepta est.

20 Prædicta † inducuntur per doc. ad q. statutum Senense dispo-
nit, quod mulier non possit disponere nisi de quarta parte do-
tis. & reliquę partes filiis reseruētur, an vidua poterit dispo-
nere de dote recuperata. Pau. de Cast. hic concludit qđ no, g
idē cōcludit in l. fin. C. qñ actio de pecu. est anna. & idem fir-
mat Bal. in simili. q. in l. 1. C. vñ vir & vx. & ibi doc. hoc idē te-
nēt, hoc etiā approbat Alex. in cōs. 102. inci. super eo de quo quę
ritur in 1. col. vol. 5. & hæc est cōis cōclusio approbata hic per
Moder. & in l. 1. C. vnde vir & vxor. pro qua conclusione facit
primo, qa dos postq̄ fuit exacta, retinet nomē dotis. l. si socius
p filia. ff. p soci. patet in auth. sed q̄uis. C. de rei vxo. acti. Cy. &
Bal. in l. tāq̄. C. de iure dot. qui dicūt, ꝙ si pater recuperauit do-
tē filiæ soluto matrimonio morte viri, nō poterit eā alienare,
nisi aliā quātitate posset eā dotare, & sic adhuc remanet dos.
Scđo adducitur per Soci. hic, nam ratio, quæ mouet statuētes
21 ad sic faciendū, fuit fragilitas sexus mulieris, nec † alia pōt cō-
siderari, ideo, habet̄ p expresso. vt vult gl. vulg. in l. q̄uis. C. de
fideicō. p qua est tex. in c. suggestū. quē ibi no. Philip. Perusi.
iūcto. c. meminimus. de appel. ideo dicto casu licitum est ar-
guere extensiue de casu ad casum, s̄m Bal. in l. maximū vitiū.
C. de libe. præte. nec ista dicit̄ extensio proprie, sed potius que-
dā intēsio s̄m Bal. in l. de quibus. in 6. col. ff. de leg. Pau. de Ca.
22 pulchre in cōs. 318. inci. præsens casus. † Tertio adducitur, nā
dos recuperata largo modo potest dici dos. l. filię licet. C. de
col. vbi disposit o. quæ vult, qđ dos data filiæ sit consideran-
da, verificatur etiam in dote recuperata. in l. si socius pro filia.
23 ff. pro soci. Bal. in l. 1. in fin. C. vnde vir & vxor. † sed licita est
extensio de casu proprio ad casum, qui includitur in appella-
tione largo modo sumpto vocabulo. etiam in materia exor-
bitāti & correctoria, si sit eadem ratio. glo. in Cle. 1. in verbo,
eligatur. de elec. gloss. in auth. minoris debitor. C. qui da. tuto.
pol. facit. l. filium habeo. ff. ad Mace. & l. senatusconsulto. ff. de
ritu nup. iūcta. l. pe. C. de interdi. mat. inter tutorem & pupil-
lam. & pro hac cōclusione facit. l. fin. C. quando actio de pe-
24 cu est anna. † Ab hac communi opinione dissentit Arc. hic,
nisi ratio esset scripta in statuto, ideo quia dos amisit nomen
dotis postquam est recuperata, & cum non habeat illam qua-
litatem tēpore quo testatur, quę qualitas requiritur. l. in d. li-
ct. 5. §. si extraneus. ff. de noxa. Bart. in l. ex facto in 1. colū. ff. de
vul. & pup. sequitur quod poterit testari, adducit etiam in si-
mili not. per glo. in l. 2. ff. de fideico. li. hære. pet. & no. per Bal.
in l. 1. C. sine cen. vel reli. qui dicit, qđ postq̄ res dotalis vxori
est restituta, cessat priuilegium legis Iuliæ. cum desinat esse,
dos, de quo dixi. s. sed ad hæc argumenta solutio percipi pōt
ex argumentis superius adductis. quid autem sit tenendum in
hac difficultate, non discedatis ab opinione Paul. de Cast. &
aliorum, cum illa sit communiter approbata. disputatiue ta-
25 men teneri potest opinio cōtraria, pro qua moueor. † Nam
vt dictum est soluto matrimonio postquam dos fuit restituta
non proprie & large, tunc sic, in materia correctoria & stricte
interpretanda ista verba, quę possunt capi large. item & stricte
intelliguntur in stricta significatione c. Rodulphus. de rescrip.
& ibi Abb. not. l. quod si nepotis. ff. de testa. tute. Mathesi. in
not. 194. vbi per istam doctri. decidit Polemus quæstionem,
in qua dicitur fuisse consultum per omnes doct. Italię. cū er-
go dictum statutum sit correctoriū iuris. l. parentibus. C. de
inoffic. testa. & per cōsequens stricte sit interpretandū, verbū,
dos, intelligēdum est stricte, non autem large pro dote recu-
26 perata. † Secundo in disposit one quæ deuiat a iure commu-
ni, sic. i debet interpretatio, vt per eam reducamur ad ius cō-
mune, quę interpretatio dicitur pia & fauorabilis. c. 2. in prin.
de decimis. in 6. glo. in c. statutum. in verbo, numerādum. de
preben. in 6. Præterea & tertio, in dispositione, quæ deuiat a
iure communi, fieri nō debet extensio ad casum impropriū,
nisi sit omnimoda ratio. l. fin. & no. Bal. C. de interdic. matri.
inter tutorem & pupil. sed non est tanta ratio in dote recupe-
rata. & sic in dote improprie sumpta, quanta est in dote non-
dum recuperata, igitur cessabit extēsio, qđ autem non sit tā-
ta ratio, probatur, quia facilius mulier induci potest ad dimit-
tendum dotem nondum recuperatā, quia ad illam nō habet
tanta affectionem, quod possit induci ad relinquendum do-
tē iam habitam, quia no est verisimile, qđ debeat filios priua-
re cum voto quodam naturali parentes omnia pro liberis pa-
rent. l. pe. in prin. ff. de bo. libe. Et tenendo hanc opi. ad addu-
cta in cōtrarium potest respōderi. Ad primum patet respōsio
ex primo fundamēto adducto pro conclusione. Scđo funda-
mento respond. eo, qđ fragilitas sexus mulieris non fuit causa
27 talis statuti. sed fauor filiorum. † patet, quia mulier testando
decipi nō potest. argumēto tex. in l. Aurelianus. §. Caius. ff de
libe. leg. præterea dato, qđ fragilitas sexus mulieris fuerit illa,
quæ mouit statuentes ad sic disponendum, per hoc non de-
bet extēdi ad dotem impropriā, qa illo casu non militat om-
nimodo eadem rō, vt dixi. s. in tertio fundamēto. Nō ob. l. fi.
C. cōmu. veri. iudi. & l. filia licet. C. de colla. nā ideo ibi dispo-
sitio

sitio loquens de dote verificatur in dote recuperata, q ratio
æqualitatis seruatur, ob quã collatio fuit inducta. l. 1. in prin. ff.
de col. bo. secus autem est in casu præmisso. Ad quartum fun-
28 damẽtum respõdeo † dum dicit qđ fieri debet extẽsio ad ca-
sum improprũ, dupliciter respondeo, & primo, q illud procedit,
vbi est omnimoda rõ. aliter secus prout in casu isto. d. l. fin. vel
aliter dico, q illa regula nõ procedit, qñ dispositio est pęnalis,
item & deuiat a iure cõmuni. glos. in Cle. 2. in verbo, eisdem.
de eta. & quali. p qua Are. in c. per tuas. de proba. inducit text.
in l. si vxor. in prin. ff. de adul. & pro hoc soleo adducere me-
liorem tex. in d. l. si tunc l. pe. C. de interdi. matri. inter tuto. &
pupil. quæ iura sic induco, nam prohibetur tutor contrahere
matrimoniũ cũ muliere, cuius tutelam gessit, & contrahẽti im-
ponitur pœna infamię, ista dispositio non extenditur ad cõtu-
torẽ, eo quia deuiat a iure cõmuni. & est pęnalis, cum irrogetur
infamiam, quę est pęna l. 1. isti qui d. § fi. ff. de eo qđ met. causa.
29 † Sed phibitio premissi statuti est correctoria iuris cõis. l. pa-
rẽtibus. C. de inoffic. testa. itẽ est pœnalis duplici ex causa, pri-
mo, q aufert mulieri liberã suę rei administrationem. l. testa-
mento §. centurio ff. de manu. testa. ibi, quas pœnas exercuit.
scđo quia inhabilitat mulierem ad testandum, q est pœna. l. si
is qui hæres. §. fin. vbi Pau. de Cast. ff. de vulg. & pup. igitur fie-
ri nõ poterit extẽsio ad casum improprιũ. & sic sublata sunt,
ea, quæ adducuntur pro cõmuni cõclusione, pro qua vltra su-
30 pradicta adduci potest optimum fundamentum. † Pręđictũ
statutum emanauit fauore filiorum, ne priuẽtur bonis mater-
nis, quę veluti eis debita sunt. leg. prima § largius ff. de succes.
edicto. censetur ergo fauorabile, licet ex parte mulieris pro-
hibitæ testari cõtineat odium. l. q exceptione in prin. ff. de cõ-
di. inde. d. c. nõ dubium. de senten. excom. vbi Abb. n. . tũc sic,
in materia fauorabili licet correctoria licita est extensio de ca-
su proprio ad improprium, illud colligitur ex doctrina Bald.
Pau. Roma. Alex & aliorum scribentium in l. qui se patris. C.
vnde libe. dum volunt, qđ statutum cõpellens agnatos ad cõ-
promittendum sit fauorabile, quia factũ est ad remouẽdas li-
tes inter agnatos. l. fi. ff. fami. hær. comprehendit etiam emãci-
patos, q impropriè sunt agnati. l. meminimus. C. de legit. hęr.
§. fin. insti. de leg. agna. tute. quę omnia nota, quia nullibi ita
tradita reperies.

Glo. rubricæ ist an glo. diuide per te.

In eadem glo. ibi, quia de eis nõ est disputãdum. ex hac glo.
quæ vult, quod a nominibus proprijs non est licitum arguere
31 † infert hic Barto. ad quæstionem represaliarum, quæ propter
iustitiam denegatam contra ciuem Perusinum concessæ fue-
rũt an sortiantur effectum cõtra eum, q proprio nomine vo-
cet Perusinus, & concludit qđ non. Perfecte discernendo di-
cta Bar. in hoc articulo cum iis, quæ tãgunt doct. pono aliquas
conclusiones. prius tamen videndum est, an paria sint dicere
contra Perusinos, an contra ciues de Perusio vel Perusinos,
quia Barto dum format quæstionem, vtitur istis verbis con-
tra ciues vel homines Perusines. & breuiter dicite, quod in
hoc nulla sit differentia, & ita not. idem Barto. in l. 1. colum.
fi. ff. ad Munici. deueniendo itaq; ad dicta Bart. ex eis collige
32 cõclusiones † Et prima sit conclusio, nulla est differentia in-
ter ista verba Perusinum, vel de Perusio, Bononiẽsem, vel de
Bononia, quia per vtrunq; verbũ significatur quempiam es-
se ciuem dictorum locorum. idem vult Bart. in l. 1. in vlt. col.
ff ad Municip. & in l. prouinciales. ĩ fi. ff. de verbo. signi. vbi di-
citur, quod ista dictio Perusinus, significat illum, qui habet
originem in dicto loco, vel eum qui ibidem habeat domici-
liũ. sed hoc verbũ de Perusio, significat illum qui habet ori-
ginẽ, nõ autem domicilium sm cõmunem vsum loquen-
di, per tex. in l. 1. in fi. ff. de tut. & cura. dat. ab his. & idem tenet
33 hic Alexã. nulla de Bart. facta mentione † Secunda sit con-
clusio, represalię concessę contra Perusinos possent exeq cõ-
tra Perusinos alibi habitãtes, dummodo Perusij, q est locus
originis subeant onera. l. 1. vbi Bar. no. ff. ad Municip. & in tra
ctatu represaliarum in 7. q. princ. q. 2. Nellus in trac. bannito-
rum in prima parte secundi temporis. q. 46. Socin. hic. sed ista
conclusio videtur dubia, per ea quæ not. Bart. in l. assumptio.
ff. ad Munici. vbi dicit, quod quis nõ potest se eximere etiam
renunciando, quin teneatur ad subeundum munera in patria
suę originis, ergo semper erit dicẽdum, quod pro represalijs
capi poterit ciuis, cũ semper remaneat obnoxius muneribus
patrię. Pro defensione huius conclusionis responderi potest,
istam conclusionẽ etiam esse intelligendã, quando quis cõ-
traxisset domicilium in loco, vbi adhuc posset conueniri, vt
q ille locus esset subiectus domino, cui ẽ subiecta patria ori-
ginalis. tunc enim habebitur p subeũte munera, ita vt adhuc
habeatur pro ciue, & posset capi, sed si ille locus, ad quem do-
micilium trãstulit, non esset subiectus domino, cui patria ori-
ginalis subiecta est, tunc non posset cogi neq; cõpelli, vt sub-
eat munera, & sic ad istum grauandum frustatoria redditur
dispositio iuris volentis non posse renunciari loco originis, &
ita respondet hic Bulgari. doctor Senen. dicens tũc esse eam
elegantem declarationem ad dicta Bar. in d. l. assumptio. Sed
ista declaratio nullius est momenti, eo quia licet ciuis transfe-
rat domiciliũ ad locum nõ subiectum domino, cui subiicitur
patria originalis, per hoc nõ redditur frustatoria dispositio iu-
ris volentis, quem nõ posse se eximere renunciando, quin te-
neatur subire munera, quia si repertus fuerit in loco originis
poterit cõueniri & capi, vt debeat dicta munera. l. hęres absens
in primo responso. ff. de iud. l. relegatorum. §. non dubitandũ.
ff. de interdic. & rele. per quæ hoc voluit Barto. in l. assumptio.
ff. ad Municip. circa fi. Preterea conueniri poterit in loco do-
micilij pro hac obligatione, sicut pro alijs contractibus seu
obligationibus alibi celebratis cõueniri potest. l. ciues. § primo.
ff. ad Municipa. l. ciues. C. de incol. l. b. 10. ideo huic . . . aliter
34 aliter respõdeo, & verius † Nam id qđ dicitur, qđ qs non põt
se eximere a muneribus patrię, intelligendum est de munери-
bus personalibus, de quibus in l. fina. in principio. ff. de mune.
& hono. sed a muneribus patrimonialibus eximitur, nisi possi-
deat in loco originis proprij vel paterni dodrantem, secundũ
Bart. in dicta. l. assumptio. §. filius. colum. fi. Pau. de Ca. in cõs.
19. incipien. posset quis dicere. intelligenda est præmissa con-
clusio in casu, in quo Perusinus alibi habitãs possideat bona in
loco originis, pro quibus vt dixi, possunt etiam ei imponi one-
ra patrimonialia, sed si ibi nihil possideat, tunc represaliæ cõtra
ipsum non poterũt exerceri, cum ibi non cogatur subire one-
35 ra patrimonialia. & ista est vera declaratio. † Fallit prædicta cõ-
clusio, quando quis se transtulisset ad alium locum non sim-
pliciter inhabitando, sed domicilium transferendo, quia ibi
collocasset maiorem partem fortunarum suarum. & ibi emit
vendit, contrahit, festos dies celebrat, & spectaculis vtitur, iux-
ta tex. in l. ciues. C. de incol. l. 10. & l. eius. §. primo. ff. ad Muni-
cip. nam isto casu pro represalijs capi nõ potest, quia intelligũ-
tur concessę contra Perusinos præsentes, secundum Bart. in l.
prouinciales ff. de verborum signifi. cum cõcordantijs pro o-
pinione dicta. l. prima. iuncta gloss. ff. de magi. conuen. & hoc te-
net Bal. Pau. de Castro in l. si idẽ. ff. de e . . . Ioannes And.
in rub. de iniur. & dam. da. in addi. ad Specu. Areti. in lege . .
. . a. in principio & in fi. col. ff. de verborum obligatio. & Soci.
hic mouentur, quia cum hic sint duę qualitates contrarię. Pe-
rusinus scilicet origine & incolatu alterius patrię, attendi de-
bet qualitas, quæ est fauorabilior. l. si pupillus in princip. ff. ad l.
36 Fal. † Secundo mouẽtur, quia qualitas domicilij, in quo ma-
iorem partem fortunarum suarum collocauit, est potentior,
quam sola qualitas originis, igitur ista est attendenda. l. quæ-
37 ritur de illo. ho. l. legatis. §. si vni. ff. de lega. 2. sed aduerte, † quia
poterit teneri contrarium, quod immò cõtra Perusi. qui alibi
transtulit domicilium, represaliæ possint exequi. primo, quia
qualitas originis est immutabilis. l. assumptio. in princi. ff. ad
munici. l. libertus §. præscriptio. eodem titu. glos. est in l. prima
in principio C. de municip. & orig. libro. 10. & gloss. in l. ciues.
C. de incol. 10 li. ergo potius est cõsideranda, quam locus do-
38 micilij. dicta. l. legatis. §. si vni. preterea & secundo † vbi cõcur-
runt in eadem persona duę qualitates, naturalis & accidenta-
lis, præfertur qualitas naturalis. l. qui habet. ff. de tute. maxime
cum qualitas naturalis sit illa, quæ obsit, & naturalis illa quæ
prosit, per regulam traditam in l. si quis in grauι. §. eleganter.
ff. ad Syllan. & Bartolus notat. in l. secũda §. si a pupillo. ff. de
vsucapio. pro empto l. cum pater. §. nemo. ff. de legatis 2. Non
obstat primo, quod represaliæ concedantur propter delictum
populi, vt sunt ciues, & sic contra præsentes, nam idem est, qa
ciuis originarius q alibi transtulit domicilium, non desinit
esse eius patriæ, quinimo effectualiter remanet ciuis, adeo
quod ipsi imponi possunt collectæ quæ imponuntur personis
pro rebus, quas possidebat. l. rescripto. § finali ff. de muner. &
honor. ita tenet Oldradus in consilio 169. incipiente. quidam
homines domini Raynald. Ioann. An. in addi. ad Speculum.
§. nunc dicendum. versiculo sed pone. Non obstat, quod di-
cebatur, quod qualitas fauorabilior debet attendi, quia illud
non procedit, quando altera qualitas est naturalis, tunc enim
illa consideranda, & præfertur alteri qualitati. Non obstat ter-
tia ratio, quæ fuit Socini, quia negatur, quod qualitas domi-
cilij sit potentior, quam sit locus originis. dicta. l. libertus. §.
39 prę scriptio. ff. ad Municip. & ita alias dicebam. † sed nunc ma-
turius considerans ista limitatio potest teneri, eo quia qualitas
domicilij potius attenditur, licet sit accidentalis, quam quali-
tas originis, cum dicta qualitas sit fauorabilior, pro hoc addu-
co text. a me solo ponderatum in l. hæreditatem in princip. ff.
40 de castrẽsi pecu. † Preterea, regulariter & potius attẽditur lo-
cus domicilij quam locus originis, de hoc est gloss. notabilis
in capitu. statutum. in §. cum vero. in verbo, vnam dietam. de
rescrip. in sexto. & idem in pulchra questione vult Salice. in
l. cũctos populos. C. de sum. tri. & fide catho. vbi dicitur, quod

si in

fi in loco originis mulieris statuta disponunt, quod maritus lu
cretur dimidiam dotis vxore præmoriente, licet in ciuitate ma
riti statutum solum disponat de tertia parte, vel nihil, certe at-
tendi debet statutum ciuitatis mariti, secundum Bart. in l. exi-
gere dotem. ff. de iudic. subdit Salic. hoc esse verum, nisi po-
stea maritus alibi constituisset domicilium, quia tunc statutū
huius domicilij, non originis esset considerandum, prout vult
Alex. in consil. 101. incip. ex inspectione. col. 2. volu. 3. cuius di-
cta per duas colum. refert Iason in l. si arrogator. in tertia char
ta. ff. de adopt. Non obstat. l. libertus. §. præscriptio. & similia
iura, nam ideo ibi præfertur locus originis loco domicilij, quia
obligatio ad operas seu ad munera personalia subeunda fuit
prius cōtracta apud locum originis, merito ergo ille locus præ-
ferri debet loco domicilij postea acquisiti. l. in operis. ff. loca.
& ita singulariter declarauit Bald. in dicta l. prima, C. de muni-
cip. & origi. libro decimo. Alexand. in dicto consil. 101. penul-
41 tima columna, volumine tertio. confirmatur, nam † quis quo-
dammodo nascitur hypothecatus patriæ. l. postliminium. §. fi-
lius. ff. de cap. & postlimi. reuer. Bald. in l. in adopt. C. de adopt.
Sed in hypotheca qui prior est tempore, potior est in iure. cap.
42 qui prior. de regulis iuris. in 6. † Tertia conclusio est. Perusinus
alibi habitans nec in loco originis subiens onera, non includi-
tur in represalijs contra Perusinos concessis, secundum Bart.
in l. prouinciales. ff. de verborum significatio. Imo. hic. Bald. in
capitulo primo de forma fidelitatis in vsibus feudo, & hoc se-
quuntur communiter scribentes Moderni. Alexand. tamen in
puncto iuris tenet contrarium, quia licet non subeundo mu-
nera non dicatur municeps, per hoc tamen non desinit esse ci-
uis. l. prima. ff. ad Municip. quem ibi nota. Barto. in vlt. colum.
ergo remanens ciuis includetur in represalijs concessis contra
ciues Perusinos. Socinus defendendo communem cōclusio-
nem soluit hoc argumentum dicens, quod licet dicatur ciuis,
non tamen proprie dicitur ciuis, quia is ciuis est, qui munera
subit, secundum Bal. in l. quod fauore. C. de legibus. item quā-
uis habeat nudum nomen ciuis, quia onera non subit, & non
habet effectum ipsius nō habetur cōsideratio. l. 2. §. sed si sunt
sui. ff. ad Tertulia. l. & si ex modica. §. si filius. ff. de bon. liber.
sed defendi potest opinio Alexand. eo quia quis proprie dici-
tur ciuis, licet munera non subeat, licet proprie non dicatur
municeps, secundum Barto in l. prima. colum. fin. ff. ad Muni-
cip. & sic tollitur prima ratio Alexand. Secundo respondetur,
quod licet ciuis alibi habitet, nec in ciuitate munera subeat, est
tamen habilis ad illa subeunda, quia si propter necessitatē im-
minentem reipublicæ imponatur collecta ciuibus, & ipse pos-
sideat aliqua bona in ciuitate, onus collectæ cogitur subire, se-
cundum Oldrad. in consilio superius allegato, & iste habitus
seu potentia habetur in consideratione, prout considerat Pau.
de Castro in consil. 95. incipien. posset quis dicere, quod statu-
tum. in versic. tertio posset dici. vel aliter respondeo, quod non
est vanum nomē ciuis, etiam si nihil possideret, cum possit co-
gi, vt subeat onera personalia in patria, licet alibi habitet, vt di-
43 xi. † Quarta conclusio, represaliæ concessæ contra ciues Peru-
sinos comprehendunt etiam ciuem creatum, vt quia aliquis
propter sua benemerita donatus fuit ciuitate, ita nota. Barto.
in tracta. represal. in 3. quæstio. per textum. in l. ciues. C. de in-
colis. libro decimo, sed huic opinioni contradicit Bal. in authen.
omnimodo. C. ne vxor pro mar. & in l. ciues. C. de appellat. eo
quia sicut appellatione filiorum non veniunt filij adoptiui, &
sic ciuiles. l. fideicommissum. ff. de conditio. & demonstratio.
l. si ita scriptum. §. fina. ff. de legat. secundo. ita appellatione ci-
uium non debent comprehendi illi, qui creati sunt ciues, & sic
origine non sunt ciues. Aretinus in l. 2. in princip. colum. pe-
nultima. ff. de verborum obligatio. approbat opin. Bart. & re-
spondet ad iura allegata per Bald. quia ideo appellatio filij re-
stringitur ad filios naturales non autem ciuiles, quia filius est
nomen naturale. l. tutelas. ff. de capit. diminut. ideo facilius re-
stringitur ex mente disponentis, quam nomen ciuis. Opinio ta
44 men Bald. alia ratione potest teneri. † nam verba prolata in di-
spositione etiam fauorabili in dubio intelligantur naturaliter,
non autem ciuiliter. l. Statius. §. Cornelio felici. ff. de iure fisc. l.
fi. C. de his qui ve. æta. impe. ideo dicit Petr. de Ancha. in capit.
primo, de constitutio. folio 46. ego habui hoc etiam de facto,
quod si testator iussit post obitum quorundam hæredū, quod
hæreditas deuoluatur ad maiorem de certa domo, non intel-
liguntur ista verba de maiore scientia, dignitate, seu diuitijs,
sed de ætate, per textum, in dicta l. fina. sequitur Alexander in
dicto consil. 4. incipien. ponderatis verbis testamenti. volumi-
ne quinto. Præterea contrariorum eadem est disciplina. l. is
qui contra. ff. de vulga. & pupill. l. fina. in princip. ff. de lega. ter
tio. sed ciuis Perusinus ex priuilegio nō consequitur commo-
dum concessum ciuibus Perusinis ab alia ciuitate, dictum est
Barto. in l. si maritus. §. legis Iuliæ. ff. de adulte. ergo non debet
consequi incommodum represaliarum, quæ sunt concessæ
contra Perusinos ciues. † Quinta conclusio. præsupposita opi-
nio. Barto. pro bona, de qua in præcedenti conclusione, repre-
saliæ concessæ contra ciues alicuius ciuitatis non comprehen-
dent filios eorum, qui ex lege vel statuto ciues facti sunt, quia
huic ciuilitati poterit includi ex lege vel statuto, quod ei filij
possint renunciare, & ita tenet Angel. per illum tex. in l. fin. C.
de his qui sponte munera suscep. vel recep. libro decimo, sed
in contrarium est decisio Bar. in l. libertus. §. patris. ff. ad Muni-
cip. vbi voluit, quod ciuilitas acquisita ex conuentione transit
ad filios, cum non possunt renunciare, quia ex ea obligantur filij
46 hæredes patris, sicut obligantur ex alijs contractibus. † Vltima
conclusio, represaliæ concessæ Bononiensibus contra ciues Pe
rusinos non comprehendent Bononiensem habitantem Pe-
rusij, ita determinauit Ioan. Andr. in rubr. de iniur. & dam. da-
to in addit. ad Specu. vbi dicitur, quod cum hoc de facto colle-
gisset contra Genuenses, fuit determinatum, quod Bononien-
sis habitans Genuæ capi non possit pro represalijs concessis
contra Genuenses, nam secundum Bald. in l. meliore. C. de mi
lit. testa. statutum ciuitatis debet interpretari contra alios, non
contra proprios ciues statuentium. l. si peculium. §. sicut in ar-
gumento. ff. de pecul. lega. facit etiam quod voluit Bald. in l. [illegible]
citatio. §. fiscus. ff. de publica. prædictis additur, quod not. Petr.
de Ancha, in consil. 36. incip. contra Ioannem, qui dicit, quod
priuilegium immunitatis concessum debitoribus contra cre-
ditores Pisanos non habet locum contra creditorem Floren-
47 tinum, qui Pisis contraxit domicilium, † quia potius conside-
randa est qualitas originis, quam qualitas domicilij contracta,
quia illa est fauorabilior, cum per eam reducamur ad ius com-
mune, ergo considerand. l. si pupillus. §. 1. ff. ad l. Falc. pro qua
ratione facit notabilis decisio Bald. in l. si quis decurio. infra de
fal. vbi dicitur, si vnum statutum dicit, quod contra doctorem
non possit inquiri, alio statuto cauetur, quod contra militem
possit inquiri, quidam existens miles & doctor commisit deli-
ctum contra ipsum poterit inquiri. decidit Bal. quod in isto ca-
su attēdi debet qualitas, quæ rem reducit ad ius cōmune, ideo
si delictum cōmissum est tale, pro quo de iure cōi pōt inquiri,
de quo per Bart. in l. 2. §. si publico. ff. de adulte. considerabitur
qualitas militis, non autem doctoris, alias secus, & idem tenet
Pet. de Anch. in c. canonum statuta. in ver. ecce alia qō. Areti-
nus in d. l. 2. in princ. ff. de verb. oblig. pro hoc adducentes tex.
in l. nam si milites. ff. de iniust. rup. ir. que testamen. pro cuius
inductione præmittas ter. cum ibi not. in l. 2. §. fi. in fi. de libe. &
posth. ego autem soleo allegare text. contra. quē solus ad hoc
pondero in c. super quæstionum. §. si vero. de offi. deleg. Sequē
do ordinem Bar. & omissis prima & secunda oppo. capio ter-
tiam oppo. & in quantum super ea dicitur, quod dos data pro
matrimonio nullo repetitur condictione ob causam, demū se
remittit ad no. in l. qui cōtra. C. de incest. nup. & sic Bar. nō di-
scutit, an & quando dos data pro matrimonio nullo & illicito
possit repeti, ego autem vt perfecta habeatur cognitio istius
48 materiæ, in ea pono aliquas conclusiones. † Prima sit conclu-
sio, dos data pro matrimonio contrahendo, quod non poterit
contrahi propter impedimentum iuris, repeti potest nuptijs
non sequutis, vt quia mortuus fuit sponsus, vel sponsa ante ma
trimonium contractum, & hoc siue scienter, siue ignoranter cō
traxerint prædicta sponsalia, ita no. Ang. Bart. Paul. & scriben.
in l. si. ff. de condi. ob causam per illum tex. hoc probantē dum
dicitur, quod mulier nupsit auunculo, ergo præsumitur scire
illum esse consanguineum suum. l. octaui. ff. vnde cog. & sic
sciebat factum, quod autem sciret prohibitionem iuris, proba-
tur ex tex. dum dr, quod mulier versata fuit in turpitudine, &
in dolo, qui dolus cessat, vbi adest ignorantia iuris. l. igitur. §. 1.
ff. de hoc. causa gl. in l. 1. in fi. ff. de abig. & pro ista conclusione
potest adduci in simili gl. notabilis in Clem. 1. de consan. & af-
fi. super verbo, contrahere. vbi vult, quod pena in illo tex. quæ impo
nitur cōtrahenti incestas nuptias, nō habeat locum in contra-
hente spōsalia, & sic cessat dispositio. l. oratio. ff. de spōsalibus.
49 † Secunda est conclusio, qn̄ matrimonium illicite fuit contra
ctum per verba de præsenti, & dissolutum per mortē alterius
contrahentis, aut per sicam prius q̄ sit carnali copula consum-
matum, & tunc idem est dicendū, qd̄ in proxima cōclusione,
& sic nō incurrit pena cōfiscationis, de qua ī auth. incestas nu-
ptias. C. de incest. nupt. & hoc modo intelligi pōt tex. in l. 1. C.
de cdi. ob cām, put illū tex. vt intellexisse Bal. ibi. & ita expres-
se tenet Bal. iunior in tractatu de dote. in 11. par. in 9. col. [illegible]
50 conclusio probatur optima ratione, nam vbi † a lege imponit
pena ipso iure. non sufficit delictum esse initiatum ad incurrē-
dum dictā penam, sed oportet qd̄ sit consumatum. c. cū in cun
ctis. §. pena. de electio. iuncto. ca. perpet. e. eo. tit. in 6. vbi Ioan.
And. & Dominicus expresse hoc firmant. idē Io. An. in c. in pe-
nis. de reg. iur. in mercurialibus. Abb. in d. ca. cum in cunctis. §.
pen. in 1. col. & in cap. 1. de eo qui mittitur in poss. causa rei [illegible]
tuen. Bald. in l. si quis non dicam rapere. in 3. col. C. de episc. [illegible]
cler. sed pena, de qua in d. authē. incestas, imponitur ipso iure,
vt ibi habetur, ergo necesse est quod matrimonium fuerit co[illegible]

sumatum, & idem in hac quæstione determinant Ant. de but.
& Abb. in c. & si necess. de dona. inter vir & vxo. pro qua etiam
adduci potest text. in l. cum hic status. §. si. ff. de dona. inter vir.
& vxor. vbi text. exigit, quod quis non ducat vxorem cum qua
prohibetur contrahere matrimonium, & donatio ei facta tan-
quam indigno ablata, fisco applicatur, idem etiam probatur
in l. 2. §. si quis. ff. de his quibus vt ind. hæc conclusio videtur
51 etiam dubia. † Quia inter matrimonium per verba de præsen-
ti contractum, & inter matrimonium carnali copula consu-
matum nulla videtur esse differētia nisi in hoc, quia difficilius
soluitur matrimonium consumatum, quam nōdum consuma
tum c. ex publico. de cōuer. cōiug. ideo si quis contraxerit ma-
trimonium illicitum per verba de præsenti, ne dum dicitur in-
choasse delictum, sed illud perfecisse, facit tex. in l. cui fuerit. ff.
de condi. & demon. vbi dicitur, qđ legatarius, cui fuerit relictū
legatum sub conditione, si contraxerit matrimonium, illud cō
sequitur contracto matrimonio per verba de p̄senti, licet non
dum sit sequuta copula, & tamen non admittitur ad legatum
nisi perfecta, & in totum adimpleta conditione l. qui hæredi. §.
fi. & l. cui fundus de cōdi. & demon. pro hoc facit etiam l. pe. §.
1. ff. de dona. inter vir. & vxo. & gl. in c. discretione de eo qui co
gnouit consanguineam vxoris suę, vbi adulter. si dicit cōmit-
ti, quando quis cognoscit sponsam alicuius de præsenti, ad idē
pōt adduci tex. in l. Deo nobis. C. de epis. & cle. Ad l. cū hic sta-
tus. §. pen. respondeo, quod loquitur in casu, in quo matrimo-
nium est interdictum per legem ob causam, quæ tamen nō so
nat in turpitudinem, ita isto casu vt sit locus penæ, de qua ibi,
est necesse, quod matrimonium fuerit consummatū, sed secus
est in casu isto, in quo matrimonium prohibetur ob turpitudi-
nem, istam distinctionem in simili facit Bald. in l. 1. C. de con-
52 di. ob causam. † Tertius casus est, quando contrahitur matri-
monium prohibitum ex causa turpi, vt puta inter coniunctos
& affines contrahentes, & sciunt hoc impedimentum, isto ca-
sus dos data pro isto matrimonio non repetitur, sed ad fiscum
pertinet l. qui contra, & auth. incestas. C. de incest. nup. & hoc
53 nō habet dubitationem. † Quartus casus est, quādo contrahē-
tes nolunt factum, vt qa sciunt se esse cōsanguineos in secundo
aut tertio, aut quarto gradu, ignorant tñ iuris ꝓhibitionem, de
qua in c. nō debet de consang. & affi. & isto casu dos nō amitti
tur, sed repeti potest per mulierem, ita vult Barto. quem ibi se-
quitur Pau. de Cast. in l. fi. ff. de cond. sine causa. Sed contra-
rium tenet Io. And. in c. & si necesse. de dona. inter vir. & vxor.
sequitur opinionem Io. glo. cuius opinionem sequuntur do-
cto. cōmuniter prout allegat Abb. & ibi pro hac opin. stringit
tex. in d. l. qui contra legum. quod contrahentes matrimoniū
a iure prohibitum ita demum excusantur penis de quibus ibi,
si iustissimus error interuenit. Sed iuris ignorantia non est er-
ror iustus l. latę culpę. ff. de verbo. signi. etiam in muliere l. ne
passim. C. de iur. & fac. ign. ergo igitur &c sequor opinionē Barto.
Pro qua adduco tex. in l. præfectus. in fi. ff. de ritu nupt. præsup-
ponendo quod mulier sciebat hominem, cum quo contrahe-
bat matrimonium exercere officium, cum illud communiter
sciunt, iuxta no. per gl. in l. si tutor. C. de per. tuto. & no. Bart. er-
go errauit in iure mulier existimans quod ei liceret contrahere
matrimonium cum illo, & tamen dicitur, quod dos est ei resti-
tuenda. Secundo probatur idem in c. 2. extra de dona. inter vir.
& vxo. præsupponendo, quod illi sciebant factum, scilicet corū
consanguinitatem in gradu tamen propinquo. l. octaui. ff. vnde
54 cogn. & in l. si filium. C. de libe. causa. Præterea & tertio † error
iuris excusat a pena incestus l. si adulterium cū incestu. in prin-
cip. ff. de adulte. in versicu. quia mulier, ergo excusari debet ab
amissione dotis, quæ imponitur propter incestum, qui com-
mittitur contrahendo matrimonium prohibitum ratione cō-
55 sanguinitatis vel affinitatis. † Quarto & vltimo adduco text. in
authent. incestas nuptias. C. de incest. nupt. in verbo scienter.
sumpto argumento a contrario sensu, sed secus si ignoranter
incestę nuptię contractę fuerint, & sic siue sit ignorantia iuris,
siue ignorantia facti, argumen. text. in capit. sollicitatus de re-
script. induco eundem text. aliosmodo & præmitto pro indu-
ctione, quod contrahentes incestas nuptias inter cœteras pę-
nas priuantur dignitate, & sunt infames, dicta authenti. incæ-
56 stas. † tunc sic arguitur, pœna infamię non irrogatur ob deli-
ctum, nisi illud dolo fuerit commissum, ita quod lata culpa
non sufficit. gloss. in §. suspectus institut. de suspect. tutor. & in
capit. si in actionibus in principio. ff. de in lit. iuran. sed iuris
ignorantia excusat absquē a dolo. l. igitur. §. primo. ff. de libera.
causa. glos. in l. prima in fine. ff. de abigeis. sicut ergo iuris igno
rantia prodest, ne ibi contrahatur infamia per contrahentem
incæstas nuptias, sic etiam prodest quo ad euitandas alias pę-
nas. de quibus in illo text. quia omnium illarum pęnarum vni-
formis debet esse determinatio, per regulam traditam in l. quā
uis. C. de impub. & aliis sub. & in l. iam hoc iure. ff. de vulga. Ad
tex. in l. qui contra, respondetur, quod debet referri ad proxi-
miora, & sic in ipso loquitur de lucro dotis, vel donatione pro-
pter nuptias, iuxta no. per glo. in l. si idem cum eodem. §. fin. ff.
de re iudi. præterea, clausula in fine posita non debet referri ad
præcedentia omnia, quando ex hoc insurgeret aliquid exorbi-
tans a iure glo. in l. talis scriptura. in princip. de leg. 1. & est text.
57 quem ibi not. cano. in c. ecclesia. de elec. quę omnia not. † Sed
adhuc iuxta pręmissa moueo quandam difficultatem, quam
nullus in istis terminis mouet, nam diuersimode prohibetur
matrimonium de iure cano. & de iure ciuili. §. duorum. institu.
de nup. iunct. c. non debet de consan. & affi. & sic de iure ciuili
fi ę duorum fratrum si contrahunt matrimonium ad inuicem
non dicuntur contrahere incęstas nuptias, sed de iure canoni-
co sic, qđ est attendēdum in causa matrimoniali. Dubitatur er
go, nunquid pęna amissionis dotis, de qua in l. qui contra. & in
authen. incęstas. C. de incest. nup. locum habeat de iure canoni
co in casu præmisso: in difficultate præmissa videtur dicēdum,
quod pęna prædicta locum habeat, quia ius canonicum dispo-
nens super delicto illud damnans, in consequentiā videtur di-
sponere super pęna, licet expressim de pęna nulla fiat mentio,
pęna enim est sequela delicti. l. 1. §. 1. ff. ad Turpill. l. sancimus.
C. de pęn. ex quo lex canonica damnat incęstas nuptias vsq; ad
quartum gradum inclusiue, succedit sequela in pęna imposita
a iure ciuili contrahēti incęstas nuptias calumnę §. Scia. de ali-
men. leg. l. quicunque. §. itē fideiusso. ff. de instit. act. Præterea,
ex quo ius canonicum cōstituit illas nuptias illicitas, ergo omnis
lex loquens de nuptiis illicitis illas comprehendit l. lege. & l in
primis. C. de leg. hęre. l. omnes cum ibi no. C. de quad. præscrip.
faciunt no. in c. cum dilectus. & in c. cū ad audientiam maxime
per Ioan. de Imo. de cler. non resid. & per Bar. in l. omnes po-
puli. in 6. q. principali. ff. de iustit. & iur. lex ergo ciuilis puniens
contrahentes incęstas nuptias habebit locum hoc casu, & ita
consuluit dominus Signorolus de Homodeis doctor Medio-
lanensis in consi. 45. incip. factum sic proponitur. Vltimo com
probatur ista conclusio hac ratione: Nam sicut lex non prohi-
bita per canones habet vim canonis, ita canon non prohibitus,
per ll. habet vim legis c. leges. 10. distinc. c. 2. de causa poss. &
proprie, sicut ergo si nouus gradus prohibitionis induceretur
de iure ciuili locum haberent illę ll. cum loquantur generali-
ter, sic etiam dicendum est idem in gradibus de iure canonico
prohibitis, & per istam rationem idē concludit dominus Car-
dinalis Florentinus in c. si necesse. de donat. inter vir. & vxor.
cuius opinionē amplectūtur Cardinalis Alexandrinus, & Abb.
58 ibi circa finē. † Sed istis nō obstantibus licet magna sit authori-
tas tenentiū partē istam, cōtrariū tamen puto verius, moueor
in primis, quia pęna non imponitur nisi in casibus iure expres-
sis c. is qui. de sent. excom. & in l. at si quis. §. diuus. ff. de re-
lig. & sumpt. funer. § cum igitur in authen. de non eligend. se
cundo nuben. ibi, nō est ex aliquid tale dicens gl. in c. cum vos
in g. o. magna. de offi. ord. cum suis concordātibus, sed ista pę-
na non reperitur imposita de iure ciuili, quia illud nō damnat
tales nuptias, nec illas facit illicitas, non reperitur etiam im-
posita de iure canonico, igitur &c. Et si diceres, imò de iure ca
nonico hæc pęna reperitur imposita, videlicet in cle. 1. in fi. de
ꝯsangui. & affi. dū ibi dicitur, iuribus quę sic ꝯtrahentibus alias
pęnas imponunt, nullo modo volumus derogari. Ad hoc re-
spondeo fatendo, quod ibi summus Pontifex approbat & con
firmat pęnas impositas de iure ciuili contrahentibus incæstas
nuptias, sed per hoc non est dicendum. quod videatur impo-
nere illas pęnas in gradu non prohibito a iure ciuili, quia natu
ra cōfirmationis est, non extendere vires dispositionis quæ cō-
firmatur, licet illi det maius robur, de hoc est casus notabilis
in l. Aurelius. §. testamento. ff. de libe. lega. quem ad hoc con-
siderat Bald. in l. 2. C. si aduer. rem iudi. vbi Pau. de Cast. dicit
Bal. bene considerasse illum text. commendans illius ingeniū
& idem vult Pau. de Cast. in consi. 114. incipien. notandum est
in 1. colum. Pręterea & secundo, pęna de qua in d. l. qui cōtra,
& in d. authen. incæstas imponitur contrahentibus contra ip-
sam legem. §. si aduersus instit. de nuptiis & d. l. qui contra. Sed
iste qui contrahit in casu permisso a iure ciuili, non contrahit
contra legem, sed facit actum lege permittente, igitur pœnam
nō meretur l. Gracchus. C. de adult. l. qui seruum. ff. de verbo-
rum obligatio. Tertio facit, licet ius ciuile imponat simplici-
ter pœnam contrahenti incæstas nuptias, intelligi tamen de-
bet de contrahente incęstas nuptias etiam prohibitas de iure
ciuili, non de contrahente incæstas nuptias prohibitas a iure
canonico, cum talis sic contrahens nō delinquat per regulam
iuris ciuilis, pro hoc est tex. in c. si compromissarius. circa fi. de
electio. in 6. iuncto. c. cum in cunctis. §. fi. eodem titu. in anti-
quis. Quarto facit, licet ius canonum ampliet prohibitionem
iuris ciuilis circa facultatem matrimonium contrahendi, non
tamen cēsetur ampliare respectu pęnę, per ea quæ ponit Ioan.
And. in c. dispendia. & ibi Dominicus in 3. colum. in princ. de
rescrip. in 6. Io. And. & Dominicus in c. si forte in 2. colum. de
elec. in 6. Ioan. de Imo. in c. fi. in 4. colu. de rescrip. qui dicunt,
quod dispositio quæ extenditur in eo quod principaliter dispo
nitur

nitur, non debet extendi respectu pœnæ, & præsertim quando
illa dispositio extenditur aduersus legislatorem secundũ tem
in l.fi.ff.de in ius vocando. Et inuenio, quod istam opinionem
tenet per alia fundamenta Io. Calde. in cons. 2. posito in tit. de
consan. & affi. & licet plures doctores teneant partem contra
riam, & sic illa sit communis omnibus, etiã iudicando & con
sulendo illi inhęrerem, quoniam communis opin. reijci potest
etiam in iudicando, si conuincatur probabili ratione. c. capella
nus. de ferijs. vbi Abb. & Io. And. in c. 1. de consti. Non obstant
adducta in contrarium, nam ad primum respõdetur, quod lex
damnans delictum, videtur disponere super pęna, quando illa
reperitur imposita a lege, sed cum in casu non reperitur impo
sita, de ea non videtur dispositum, quia nõ entis nullæ sunt par
tes. l. eius qui in prouinciam. ff. si cer. pet. facit. l. in testamento.
59 ff. de condi. & demon. † Non obstat secũdo dum dicitur, quod
pœna est sequela delicti, quia verum est, si illa pęna reperiatur
imposita, alias si non reperiatur imposita, dici nõ potest, quod
sit sequela. c. is qui. de senten. excom. in 6. maxime cum ius ca
nonicum imponat pęnam excommunicationis, si contrahãt
qua nulla maior esse reputatur in ecclesia, vt dicit tex. in c. cor
ripiantur. 24. q. 1. & sic delictum non remanet impunitũ. Cle-
men. 1. de consang. & affinit. Tertio fundamento respõdetur,
quod ius canonicum faciens illicitas nuptias licet recipiat in-
terpretationem passiuam a iure ciuili, tamen intelligi debet se
60 cundum terminos iuris ciuilis, † quia lex interpretans intelligi
debet secundum terminos legis interpretatę. c. constitutio. de
elect. in 6. Bart. in l. nihil. ff. de coniungen. cum emancip. liber.
ergo ius ciuile solummodo imponit pęnam contrahentibus,
contra præcepta vel interdicta, constitutionesq; principũ. d. l.
qui contra. ius canonicum sumit interpretationem secũdum
terminos illius legis, & sic cessabit pęna prædicta in contrahē-
te matrimonium in casu permisso a iure ciuili, licet prohibito
a iure canonico, vel aliter potest responderi, quod illud quod
dicitur, quod ius nouum recipit interpretationem a iure anti-
quiori non procedit, quando ius nouum est correctorium iu-
ris antiqui, illud colligo ex dictis Bal. in l. maximum vitium. C.
de libe præte. circa pen. colu. vbi dicit, quod si statutum dicat,
quod pater debeat relinquere quintam partem bonorum suo
rum filijs pro legitima, nisi dicat expresse, quod debeat relin-
qui legitima iure institutionis sufficit quod relinquat quo-
quo relicti titulo, quia statutum vult derogare iuri communi
non tantum in quantitate, sed etiam in modo relinquendi, &
idem vult Paul. de Castr. in authen. nouissima. C. de inoffic. te-
stamen. dicens, tene menti pro statuto Triuisino. Vltimo fun-
damento respondetur, quod ll. imponentes pęnam contrahē-
ti incestas nuptias nõ loquuntur generaliter, sed limitatur de
contrahentibus in gradu prohibito ab ipso iure ciuili. d. l. qui
contra & d. §. si aduersus. institut. de nupt. limitatio ergo de-
bet esse eorum effectus. l. quod dictum. ff. de pac. l. cancellaue-
rat. ff. de his quæ in test. delen. & ex his habetis hanc difficulta-
tem plenius excussam. Quarto opponit Barto. contra hanc ru-
bricam dicentem quemadmodum dos petatur, quia debuit
concipi per verbum repetatur, & soluit, vt hic per eum, in hoc
tradendo notabilem doctrinam. In qua in primis aduerten-
dum est, inquantum quærit an maritus possit constituere do-
tem pro vxore, & se remittit ad no. in l. si voluntate. C. de dot.
61 promis. Nota circa hoc, † quod quando contrahitur matrimo
nium inter personas inæquales, vt quia ignobilis accipit vxorē
nobilem, vel senex iuuenculam, potest ei dotem cõstituere, &
sic donare videtur constante matrimonio, quia censetur quę-
dam donatio remuneratoria, quæ etiam inter coniuges per-
missa est. l. cum autem. §. si vir. ff. de don. inter vir. & vxor. & ita
tenet Barto. in l. si voluntate. & in l. si diuortio. ff. de verborum
obligatio. Ioan. de Imol. hic. Abbas in cap. super eo. de test. h.
& in c. gemma de sponsa. cum concor. de quibus per Moder.
in d. l. diuortio. in 5. colum. hanc etiam opinio. tenuit Bald. No
uellus in tractatu dotis in 10. parte colum. 5. vbi dicit, quod de-
62 fendi potest hæc opinio Bart. sed alia ratione [illegible]
mulier nobilis nubendo ignobili dicitur perdere suã nobilita-
tem. l. mulieres. C. de dig. li. 12. & melius probat tex. in l. fæ[illegible]
ff. de senato. vbi filiæ senatorum tãdiu appellantur clarissimæ,
quãdiu plebeis nõ nupserint. & mulier cõ[illegible] famula [illegible]
mant. c. hæc imago. 33. q. 5. & ex hoc videtur fieri pauperior, ideo
in recompensationē istius incõmodi, qd non est paruum, vide
tur dicendũ, quod valeat donatio eidem facta, sed cõ[illegible] ista in con
clusionem arguit idem doctor. d. l. 1. §. videamus. ff. de donat.
inter vir. & vxor. vbi vult iurisçon. valere donationem factam
inter libertinũ & filiã senatoris, quia nullũ erat matrimoniũ,
ergo si tenuisset matrimoniũ, irrita fuisset illa donatio, & cũ
erat facta inter personas inæquales. Ad idē pro cõclusione est
tex. in l. & ideo. ff. eo. vbi dr̃, qd nulla est donatio facta inter pa-
tronum & libertam cõstante matrimonio. cũ quia patronus cõ-
xit matrimonium, & tamen inter eos est magna inæqualitas.
Iason in d. l. si diuortio. conatur totis viribus defendere opinio-
nem Bar. & respondet ad pręallegata iura, & primo ad l. 3. §. 1.
rñdet, quod ibi non apparet, quod libertinus fuerit ille, qui do
nauerit filię senatoris, imò ecõtra dicendum est, q̃ filia senato
ris fuerit illa, quæ donauerit liberto, & hoc est verisimilius, qa
officium nobiliũ est donare, & fungi munere donandi. c. 1. de
dona. l. sed si susceperit. in prin. de iudi. & ita confirmat eius so
lutio, quæ tamē nihil est, & impugnatur duplici ratione, primo
verisimilius est, quod vir donauerit mulieri, quam econtra, cũ
in muliere difficulter præsumatur donatio. l. si stipulata. in princ.
ff. de dona. inter vir. & vxo. Præterea ille tex. simpliciter loquit
in casu, in quo facta fuit donatio inter contrahentes matrimo
niũ cõtra mandata legis, verificari ergo poterit tam in mulie-
re donante liberto, quam ecõtra. Ad tex. in d. l. & ideo. §. fi. re-
spondet, qd ille text. probat oppositum, & sic opinionem Bar.
dum ibi exprimitur ratio, quare vitiatur donatio facta inter pa
tronum & libertam, & dicit, qa diuortiũ intercesserit, ergo si
diuortium nõ intercessisset, nõ valuisset illa donatio, licet es-
sent inequales, ista solutio est peior prima, eo qa ibi ɔsideratur
diuortiũ ad impediendũ ɔfirmationē donationis factę inter vi
rum & vxorem, quę licet morte donantis soleat confirmari. l.
donationes quas parentes. C. de dona. inter vir. & vxor. nõ tñ
confirmatur, qñ sequutum fuit diuortium. l. sed si interim. §.
maritus. ff. de dona. inter vir. & vxo. Per iura ergo prædicta, q-
bus non datur bona responsio puto opinionem contra Bart.
& cõmunem esse veriorem, & tenendo istam opinionē cõtra
cõmunē. Nõ obst. tex. ĩ d. l. qd autem. §. si vir. qa loquitur quãdo
fit donatio remuneratoria ex causa, quę attulit aliquod cõmo
dum pecuniarium, alterius vero cõmodi nõ habetur conside-
ratio. l. plene. §. si. ff. de lega. 1. l. qd adipiscendę. ff. de dona. inter
63 vir. & vxo. Præterea, † maritus nõ cõsequitur nobilitatem ex
psona vxoris, licet ecõtra sic l. fęminę. ff. de senat. & l. mulieres.
C. de dignitat. lib. 12. Non obstat. qd mulier fiat quodãmodo
famula mariti, quia illud incõmodum non est etiã ęstimabile,
nec pecuniarium, ideo ibi nõ habetur cõsideratio. arg. tex.
in l. 1. §. sanus. ff. si quis in fraud. patr. & glo. in l. fiduciũ. ff. de pac.
& in l. 3. §. fina. ff. de dic. solut. Præterea, si illa ratio esset vera, se
queretur, qd semper & in omni casu valeret donatio facta con
stante matrimonio a viro vxori, qd non est dicendũ. Successi-
ue in quãtum Bart. post glo. exponit petatur, i. repetatur, ista expo-
sitio aliquo casu non est necessaria. vt licet qn dos cõsisteret
in rebus, q̃ consistunt pondere numero vel mensura, quo casu
non eadem res restituitur, sed alia eiusdem qualitatis l. res in
dotem datur. ff. de iure dot. iuncta doctrina Barto. in rubrica. ff.
si cert. pet. vel in casu in quo species traderetur in dotem, sed
ęstimata, quo casu ęstimatio facit emptionē l. plerũq. in prin-
ci. ff. de iure dot. & sic maritus tenetur ad restitutionem pecu-
nię, quæ nunquam fuit mulieris. Tertio inquantum Barto. di-
cit, quod verbum peto, si capiatur in genere comprehendit re
petitionem, illud non probant iura adducta per eum, vt hic di
cit Iason, qui probat alia ratione, de qua hic per eum, cuius ra-
tio põt comprobari per text. in l. tutores. §. 1. ff. de admini. tut.
64 † Vltimo ex dictis Bar. in hac oppo. notan. est, qa vbi reperitur
aliquod verbum quod põt capi vt genus & põt etiam capi vt
species, tũc in genere cõtinet species ex ppria significatione
non autem ex interpretatione, illud pbatur ex l. semper. ff. de
regulis iuris. vbi dicit, semp in generali ius specialia insunt, er-
go ex ppria significatione, & ex hoc iterũ potest, verã esse opi
nionem Ange. in q. statuti disponentis, q̃ petens aliquid ab ali
quo per libellum soluere teneatur certam gabellam, quem tñ
impugnat hic Imo. cuius opinionē impugnat Alex. duabus ra-
tionibus. de quibus hic per eum, nam ex quo verbum peto, ex
sui propria significatione comprehendere potest repetentē,
non debemus restringere dispositionem etiam strictē inter-
pretando, vt non comprehendat casum, quem comprehende-
re potest ex sui propria significatione. casus est in l. si lege. ff.
de testa. quem ibi not. Ang. & in c. ex parte. el tertio, & ibi no.
Abbas. extra de decimis. Non obstat fundamentum Ioan. de
Imo. quia statutum non loquitur indefinite, sed per verbum,
quod capitur vt genus, ideo cõprehendit omnes casus, licet in
eis sit diuersa ratio. l. in fraudem. §. si si. ff. de mil. testa. l. obligari.
in prin. ff. de autho. tuto. tenendo tamen opinionem Ioan. de
Imo. ad hanc rationem potest responderi, quod illa procedit, quãdo
est aliquod nomen generis, tamē ita qd non importat speciē,
prout est animal, qd est nomē generis. & species contentæ sub
eo habent sua nomina, secus in nomine, quod potest capi tanq̃
genus, item tanq̃ species, prout est adoptio, & arrogatio, & isto
casu in materia restringibili verbum quod potest capi tanquã
genus, item tanquã species, in dubio capitur tanquam species.
c. Rodulphus. de resc. & ibi Abb. & istud est de mēte Bar. in l.
hoc legatum. ff. de leg. 2. dum vult, quod in dubio censetur per
actionem intentatam actio specialis, nõ generalis & hoc mo-
do limitatur regula tradita in d. l. cum lege. & in c. ex parte. De
mum quærit Bar. quomodo diffiniatur dos, & refert diffinitio-
nem Azo. quam impugnat nonnullis rationibus, de quibus hic

per eum. & inquantum respondet obiectioni per ipsum factę
de l. promittendo. §. 1. ff. de iur. dot. dicit, quod alio modo re-
spondere potest, nā qñ mulier liberat maritū suum debitorem
licet nullum corpus interueniat, tamen censetur dare l. in ędi-
bus in prin. ff. de dona. ideo dicit gl. in l. si quis in obligatione.
ff. de reg. iur. quam no. Bal. in l. Modestinus. ff. de dona. quod
sicut donatio excedēs summam quingentorum aureorum exi
git insinuationem l. sancimus in princ. C. de dona. Ita libera-
tio quę fit a debitore excedens prędictam summā expostit pro
65 sui validitate insinuationem, vt ibi per eum. † Successiue ex di-
ctis Bar. no. quod dos dicitur esse quoddam ius vniuersale, quę
conclusio cōmuniter approbatur, cum enim approbant Ale-
xan. Aret. & Socinus, sed contrariam opinionem Pau. de Cast.
hic. Bal. & Ange. in l. sed si possessori. §. fi. ff. de iureiur. & hanc
opin. late prosequitur Bald. nouellus in suo tractatu de doti-
bus in 2. parte, vbi multipliciter arguit, & referam hic solum
eius fundamenta potiora, quæ defensabo a responsionibus ad
66 illa traditis per Socin. hic in rubrica nostra. † Primo sic arguit,
id dicitur ius vniuersale, quod continet vel est aptum contine-
re iura actiua & passiua, prout est hæreditas, peculium, & hu-
iusmodi l. peculium. ff. de pecul. leg. l. pecunię §. fi. de verbo. si-
gni. sed quando datur certum corpus in dote, vt puta dotalis
fundus, aut quantitas, illa enim non recipit aliquod augmen-
tum ex natura alicuius vniuersalis, sed magis ex quadam ęqui-
tate l. quoties. ff. de iure dot. ergo dici non potest ius vniuersa-
le. Socinus soluens hoc argumentum dicit, illud præsuppone-
re vnum, quod est falsum, videlicet qđ fundus datus in dotē sit
dos, & licet vna res sit tantū in dote, tñ adhuc dicit qđ vniuersa-
le, vt dicimus in hæreditate, quę tñ dicit hæreditas, etiam si ni-
hil sit in ea, vel vna res tantū l. hæreditas & l. licet minimā. ff. de
pe. hęr. sed hęc rńsio nihil est, eo qa licet vna re tñ existēte vel
minus dicat hęreditas, tñ hęreditas est apta pducere augmen-
tū ex sui natura. d. l. pecunię. § 1. licet secus sit in dote, præterea
simile Socini non est verum, quia etiam si nihil sit in hæredita-
te, aut peculio, nihilominus dicitur hæreditas d. l. hæreditas.
quod non potest dici in dote. l. 1. C. de iure dot. & statim dice-
67 tur. † Secundo sic arguit, peremptis omnibus corporibus ad-
huc dicitur ius vniuersale. d. l. hęreditas, sed perempta re tra-
dita in dotem non amplius dicitur dos l. 1. C. de iur. dot. ergo
68 dos non est ius vniuersale, respondet. † Socinus distinguen-
do, dicitur enim ius vniuersale, quod refertur ad intellectum
iuris & illud durat peremptis corporibus d. l. hæreditas, ius au-
tem si non potest ad esse produci sine aliqua re corporali, &
tunc peremptis corporibus extinguitur ipsum ius vniuersale.
l. sicut in princip. ff. quod cuiusque vniuersi. nomi. l. grege. de
lega. 1. ista solutio etiam non tollit argumentum. nam ideo in
iuribus prę allegatis perēptis corporibus perit vniuersum, qa
illa sunt vniuersitas corporis, sed secus est in vniuersitate cor-
porum & iurium, prout est hæreditas & peculiū, hæc. n. inter se
differunt, vt infetius dicit Bar. ex separatis ergo nō infertur l.
69 inter stipulantem. §. sacram de verborum obligatio. † Tertio
sic arguitur, successor vniuersalis cogitur stare locationi l. viā
veritatis. C. locati. sed mulier non tenetur stare locationi factę
per maritum l. 2. §. fina. ff. de dote prælega. l. si filiæ. §. fina. ff. so-
lut. matrimo. ergo dos non est ius vniuersale. Alexand. & So-
cinus respondent, quod illa regula procedit in vniuersali suc-
cessore representante defunctum prout est hæres, vt est text. in
auth. de iureiu. a moriente prestit. in prin. mulier autem nō est
huiusmodi, qa solum succedit in dote sua, & in nullo alio, igiť
& ista solutio non tollit argumentum, eo quia successor vni-
uersalis. qui non representat defunctū, tenetur stare locationi,
patet in prælato ecclesię, qui cogitur stare locationi. iuxta glo.
in c. fi. ne prelat. vices suas quam gloss. sequitur Sali. in l. Iube-
mus. C. de sac. san. eccl. Bald. in l. si filiæ. §. fin. J. eod. de quo per
Pet. de Anc. in consi. 115. & tamen iste prælatus quoquo mo-
do dicitur successor vniuersalis ca. 1. de solu. Alia fundamenta
videte per præfatum doctorē, quædam alia fundamenta addu-
70 cuntur per Bulgarinum doct. Senens. † Sed vltra dicta. sic ar-
guitur, si diceretur ius vniuersale, sequeretur quod si mulier
tradidisset plures res in dotē, aliquibus euictis non esset locus
euictioni l. 2. in prin. de hære. vel actio. vend. sed istud est falsum
l. 1. C. de iu. dot. igitur &c. Secūdo sic arguitur, si dos esset quid
vniuersale, sequereť, qđ si testator legaret fundū, quem habuit
in dotem, itē & legaret dotem, qđ dictum legatū hic deberetur
l. si alij. §. rerū. ff. de vsuf. lega. vbi si testator legauit fundum ali-
cui, deinde legauerit eidem estimationē vsusfructus rerū suarū
ipse debebiť non solū vsusfructus fundi legati, sed etiam ęsti-
matio ipsius vsusfructus, eo quia aliud est vniuersitas, aliud res
71 contenta sub vniuersitate. † Tertio & vltimo adduco text. in l.
is qui. §. f. ff. de iur. dot. vbi fundus desinit esse dotalis, quando
impensa in eo facta ęquiualet æstimationi ipsius fundi. vltimo
circa l. qđ dicit aduertēdū est, qa doctores male intelligūt illā
legem, nā nō ideo impensa ibi nō minuit corpus dotale, qa dos
est ius vniuersale, qa & corpora cōsistētia in iure vniuersali mi-
nuuntur per totā l. si peculiū in prin. ff. de pecul. lega. sed ratio
est, qa si minuereť impensa. fundi dotales desinerent esse dota-
les, & per cōsequens sequi posset alienatio, & istud est, qđ dicit
iurisc ōsult. dū dicit cęterū hæc res faceret desinere fundū esse
dotalē, vel eius partē. & iste intellectus suadetur ex versi. male.
dum dicť, qđ quando corpora ęstimata in dotē data sunt tunc
fit diminutio ipso iure, & ratio est, qa æstimatio facit emptionē
l. plenius in prin. ff. de iu. do. & si fundus nō est dotalis, per cōse-
quēs cessat timor, qđ desinet eē dotalis, & licet tex. dicat, qđ ma-
rito existente in detentione rerū, donec sibi satisfiat, nō fiat di-
minutio corporū ipso iure, sed dotis, per hoc nō sequiť, qđ dos
sit ius vniuersale, licet fateor, qđ dos est quid vniuersale, prout est
nomē gregis, & illa verba nō enim diminutio corporū, alium
habent sensum, videlicet qđ ex quo maritus remanet in posses-
sione fundi dotalis, & ex eo fructus percipiēdo mulier maiorē
dotē dicit hře. l. quęris. ff. de pac. dot. nam alias fructus percepti
post dissolutū matrimoniū auxissent dotē l. sicut dotē. §. fi. J. e.
ex hoc ergo mulier dicit habere minorē dotem, facit text. in §.
plus. insti. de actio. super quo cogitabis. Teneo tñ opinionem
Bar. cuius fundamētis rńdent Bal. iunior, & Bulga. in locis prę
allegatis, & ex ea inferunt plura. Primo, in vniuersalibus pretiū
succedit loco rei, & ecōtra l. Imperator. §. fi. ff. de leg. 3. l. si rem
72 & pretium. ff. de pe. hære. itaque. † Si maritus ex pecunia dota-
li fundū emerit, ille fundus efficiť dotalis, & mulier poterit eū
consequi, etiam si maritus sit soluēdo, & ita alias attentaui cō-
sulendo in qōne facti. Adduxi in primis text. in l. res ex pecu-
nia. ff. de iure dot. vbi simpliciter dicitur, qđ res empta ex pecu-
nia dotali dicatur dotalis. Secundo arguebam sic, plura priui-
legia concessa sunt verę doti, quam doti putatiuę, istud patet ex
not. per Bal. in d. tractatu in sexta parte. qui tenet, quod res em-
pta ex pecunia quasi dotali efficiť quasi dotalis, & illa peti po-
test l. si cū dotē. § fi. inf. eo. ergo idem & multo magis erit dicē-
73 dū in dote vera. † Tertio adducebā, nā maius priuilegium ha-
bet vxor in dote, quam pupillus in bonis suis, sed res empta ex
pecunia pupilli indifferenter eius efficitur l. si curator. C. arbit.
tute. Bartol. in l. Titius aut Męuius. § alteri. ff. de admi. tut. er-
go idem & fortius dicēdum est in muliere, assumptum proba-
tur, nam mulieri in dote cōpetit priuilegiū tacitę hypothecę,
in qua pręfertur cęteris creditoribus mariti, licet priuilegio tē-
poris sint aliās. l. assiduis. C. qui pot. in pig. habe. qđ non inue-
nitur concessum pupillo nisi aduersus tutores, nō autē aduer-
sus alios creditores. l. pro officio. C. de admi. tutorū. Adducebam
etiā gl. in c. 1. § hoc autē notandū, in verbo non mariti, q feu.
da po. Sed huic conclusioni obstare videtur tex. in l. ex pecu-
nia. C. de iure dot. cui textui respondebam, quod ideo ibi res
empta ex pecunia dotali non est dotalis, eo quia maritus de-
cesserat nondum facta traditione rei sibi venditę, & sic adhuc
non habebat ius reale ipse maritus l. si ager. ff. de rei vendi. qđ
probatur in illo tex. inquantū dicit, qđ non potuit acqrere actio
nem ex empto ipsi mulieri. & sic præsupponit, quod adhuc du-
rat actio ex empto, sed si fuisset res tradita, illa actio fuisset pe-
nitus extincta glos. est in auth. sacramēta puberum. C. si aduer.
vend. & in l. ab emptione. ff. de pac. Secundo infero, nam mari
tus in re dotali quæ extat, eamq; possidet, non habet priuile-
gium de quo in l. maritus. § fina. inf. eodem. secundum. Ioan.
fab. Aretinum & alios in §. fina. insti. de actio. nam idem erit
dicendum, quando res data in dotem non extaret, sed extaret
alia res acquisita ex re dotali secundum præfatos doctor. in d.
§. fi. adducentes text. in l. vxor marito ff. de donat. inter vir. &
74 vxo. pro quo etiam facit l. si cum dotem. §. fi. inf. eod. † Tertio
infero, nam cum fructus petantur actione de dote l. si marito.
§. fin. inf. eodem si fructus non fuerint petiti in iudicio, in quo
dos fuit petita, poterunt nihilominus peti in alio iudicio, quod
secus est in actione particulari, in qua fructus petuntur iudicis
officio mercenario l. cui. C. de bon. pos. faciunt in simili no. per
gloss. in l. 3. §. si rem. ff. de lega. 1. & in l. non solut. ff. de rei ven.
quæ voluit, quod maximus est effectus, quod expensę possunt
75 peti mediante actione, & non mediante iudicis officio. † Sed
aduerte circa intellectum text. in dict. l. si marito. § fin. quia
quicquid dicant Bar. & docto. ibi fructus petuntur actione de
dote, non quia dos sit ius vniuersale, nec ex eo, quod ibi indu-
catur ratione alicuius specialitatis attributę ipsi doti, sed quia
illi fructus sunt augmentum dotis, vt ibi dicit tex. eadem ergo
76 actione peti possunt, qua peti potest ipsa dos, † quia augmen-
tum regulatur secundum naturam principalis dispositionis l.
si ex toto. in prin. ff. de leg. 1. l. si inter socerum. §. cū inter. ff. de
pac. dot. l. si conuenerit. §. si nude. & ibi Barto. ff. de pig. actio. &
in l. 1. in 3. col. C. quæ sit long. consue. vbi dicitur, quod castra
comitatus ciuitatis recipiunt eius consuetudine, quia quod iu-
ris est in principali, debet esse in eius adiuncto. l. liber homo. §.
Titius. ff. de hære. insti. l. Papinianus. ff. ad Treb. & istam solu-
tionem licet non ita perfecte tradit Bald. nouellus in suo tra-
77 ctatu de do. in secunda parte. † ego autem vltra docto. do ad il-
lum tex. alium intellectum, quem verissimum puto, & pręmit-
to quod

to quod contractus dotis est bonæfidei saltem ex parte mulie-
ris,& sic actio de dote est bonæfidei tam de iure antiquo quam
nouo l. vnica. §. sed & si non ignoramus. C. de rei vxor. actio. §.
fu rat. institu. de actioni Bald. iunior in dicto tractatu in. 3. par-
te colum. 1. item præmitto, quod in actione bonæfidei, vel in
ea quæ habet eius instar, si res traditur & non perfecte, adhuc
illa res peti potest in totum,& eadem actione, ac si nõ esset tra-
dita. l. huiusmodi. §. ædes, vbi Barto. ff. de lega. 1. Barto. & du-
ctio in l. Iulianus. §. qui fundum. ff. de verborum obligatio. l. 1.
§. rel. cta. ff. commod. gloss. in l. etiam. ff. de solu. dico ergo, q.
ibi mulier agit de dote ne dum ad fructus, sed etiam ad fundũ
dotalem, licet illũ recepisse, quia restituto sibi fundo sine fru-
ctibus res non fuit sibi tradita perfecte, ideo agitur ibi ad fru-
ctum, cum actio sit bonæfidei. d. §. ædes. & illud est quod voluit
iureconsultus ibi dum dicit, nihilominus de dote agere po-
78 test, quia minorem dotẽ recepisset. † Infertur & vltimo, quod
libellus incertus, & sententia qua fuit pronunciatum dotem
fore restituendam nulla expressa quantitate, viribus subsistunt
quia dispositum est in iudicio vniuersali secundum gloss. &
Bartol. in l. 1. in princi. ff. de eden. sed huic illationi obstat text.
in l. fin. C. de senten. quæ sine cer. quantita. profer. vbi senten-
tia lata in iudicio dotis vitiatur ob incertitudinẽ, sed ad illum
text. respondet. Bartol. hic, quod ibi sñia fuit incerta etiam re-
spectu vniuersi, quia iudex nõ iussit, solue dotem, sed dixit sol-
ue quod bona fide accepisti, istam solut. damnat Bald. in dicto
tractatu in secũda parte col. 3. eo quia satis videtur habita mẽ-
tio de dote in sententia, ex quo in libello dos fuit petita, & sic
ex causa dotis petitio fuit facta, quod ostenditur ex verbis il-
lius tex. dum dicit, dotem quæ peteretur non esse liquidam, nã
sñia in dubio refertur ad acta, & secundum illa declaratur. gloss. not.
in l. hæc enim causa. ff. de suspec. tut. & in l. si quis ad exhibendũ
ff. de excep. rei iudi. vbi Barto. not. & glo. pulchra in c. si confir-
mat onem. in fi. de elec. in 6. & si diceres, illa dos fuit petita
non expressa certa quantitate, & per consequẽs valuit libellus
incertus, & dicta sñia ideo fuit nulla quia non fuit probatum, quid &
quantũ peteret, rñdeo secundum p̃latum doctorẽ, quod si libellus incertus
fuisset validus, valuisset sñia, licet non fuisset probatum quid &
quantum fuisset datum in dotem, quia talis sñia dr̃ lata cõtra ius liti-
gatoris, non cõtra ius constitutionis, & nisi appelletẽ, transit in rem
iudicatã c. cũ inter vos, & c. cum ad cõsultationem de re iudic.
79 † Confirmatur ista solutio, nam probationes non sunt de sub-
stantia iudicii, prout no. Barto. in l. p latam in fi. C. de sent. & in-
terlo. om. iud. Alexã. in consi. 10 c. incipien. ponderatis libro. 6.
Ange. in l. nulli. C. de iudiciis in secundo no. Abba. in c. afferte
mihi gladiũ in secunda col. de p̃sum. per illũ text. dicit. n. iudex
põt moueri ad iudicandum ex p̃sumptionibus, quas elicuit ex
iudicio intellectus sui, & pro iudice est presumẽdum l. 2. C. de
offi. ciuil. iud. ideo imputandum est parti non appellanti. Soci-
nus hic volens defendere opi. Bartol. respondet, quod ibi sñia
fuit nulla ex ratione tradita per Bar. hic, nõ obstat, quod dicitur, si
libellus fuit validus, ergo sententia debuit valere, licet esset in-
certa respectu vniuersi, cũ possit certificari per relationem fa-
ctam ad libellum, in quo dos petebatur l. in summa. & l. ait præ-
tor. §. 1. ff. de re iudi. nam respondet præfatus doctor, quod si fit tñ
relatio, tunc sententia non potest certificari, nisi fiat relat. ad
acta probatoria, secundum Bar. in l. ait prætor. §. 1. ff. de re iud. ideo cũ
non esset probatum quid & quantũ esset in dote tradita, vt pro-
bat ille text. dum dicit dotem non esse liquidam, ad prædicta
acta non potest referri sententia, quia non entis nullæ sunt par-
80 tes l. eius qui in prouincia. ff. si cer. pet. † præterea, quod libel-
lus esset validus nõ obstante incertitudine probat ipse, nam si
fuisset nullus, nulla quoq; fuisset sententia secuta, cuius cõtrariũ
dicitur in d. l. fi. in fi. assumptum probatur in c. cum dilecti. de
emp. & vẽd. gl. in l. si. de obli. in princ. Sed istis non obstantibus
teneo cõtra Bar. sequutus opinionem Pauli qui dicit, quod ille li-
bellus, peto dotẽ, nõ procedit, & probatur ista cõclusio quia si va-
luisset libellus, valida quoq; fuisset sententia facta relatione ad
libellum. Non obstat doctr. Bartol. in d. §. si iudex quia procedit,
quando sententia potuit referri ad acta probatoria, quia aliquid
fuisset probatum, sed quando nihil fuisset probatũ, tunc de ne-
cessitate sententia ad acta assertoria referri potest, argumento
tex. in l. 2. ff. de libe. & posth. & l. fundus qui locatus. ff. de fund.
instr. maxime vt actus potius valeret, quam periret l. quoties.
ff. de reg. iur. c. Abbate. de ver. sig. Præterea, non ostenditur
ex verbis tex. quod nihil fuisset probatum, licet dicatur in eo l. iudi-
cem fuisse interloquutum, dotem quæ petebatur, non esse li-
quidam, quia potuit probari dos, licet non eius quantitas. aduer.
te, quia superfluis verbis cum iudex interloquutus sit, fieri, nõ
potest fundamentum propter dictionem, præsertim, cum ad im-
plicandum casum l. qui se patris. C. vñ libe. in verbo, maxime
etiam ponitur in l. rogasti in princip. ff. si cert. petat. Non obstat
alia ratio Soci. quia in illo text. non apparet, quod secũda senten-
tia fuit data per iudicem appellationis, immo potius fuit alius
iudex, quia videns mulier sententiam latam in eius fauorẽ esse
nullam ob incertitudinem nouum inchoauit iudicium peten
do dotem expressa quantitate, in quo fuit lata sententia con-
tra eam & certa, quam confirmauit tacite non appellando ab
81 e. l. ab eo. C. quomodo & quando iud. x. capitu. c. nodum con-
sultationem. de re iudi. † Pone ergo hoc, quod libellus incer-
tus sit iustus in iudicio dotis, sequitur quod dos non est quid
vniuersale, & illud puto verius, quicquid dicat Barto. & alii. &
si dicatur. si dos est quid particulare & non vniuersale, ex hoc
sequitur vnum absonum, videlicet quod si plures res dentur
in dotem, tot erunt dotes quot erunt res. l. scire debemus. ff.
82 de verborum obligatio. Ad hoc respondeo, † quod licet plu-
res res dentur in dotem, vna tamen erit dos, quia quando plu-
res res copulantur in dispositione respectu vnius effectus, vna
est tantum dispositio, doctrina est Barto. in dicta l. scire debe-
mus, colum. prima, sed hic plures res dantur in dotem respe-
ctu vnius effectus, videlicet vt maritus sustineat onera matri-
monii. l. pro oneribus. ff. de iure dot. l. dotis fructus. in princip.
ff. eodem titu. & c. vel aliter responden, quod dos ex par
te mariti continet contractum onerosum non lucratiuũ. l. ex pro-
missione. ff. de actio. & obligatio. Barto. in l. Mauia. §. primo, in-
fra eodem in l. fi. §. a socero ff. de his quæ in fraud. cred. vbi de-
cidit pulchrũ casum, si ergo plures res dentur, vnica erit dos. l.
duos. ff. de contrahen. emptio. nisi dicas, quod illa lex proce-
83 dit in contractu oneroso. Demum † Barto. reprobata diffini-
tione Azo. ponit aliam diffinitionẽ de qua hic per eum, quã
impugnat hic Angel. & in l. si prædiorum. C. ad l. Falcid. & in
consil. 160. incipiente, præmitto ad euidentiam, & mouetur
duabus rationibus. Prima est, quia non semper datur dos pro-
84 pter onera matrimo. supportanda † cum valeat pactum, quod
vxor se suosque alat. l. 4. in prin. ff. de pact. dot. l. si quis pro vxo-
re. §. fina. ff. de donatio. inter virum & vxorem. Præterea ista
diffinitio est defectiua, cum non comprehendat dotem pro-
missam, vt in rubr. C. de dotis promiss. & in l. 1. in princip. ff. de
collat. dot. in verbo, & si tantum promissa sit. Defendi potest
diffinitio Bar. ab obiectionibus præmissis, & primo respondetur,
quod immo est de substantia dotis, vt sustineat onera matrimonij,
nec valet pactum factum in contrarium. l. 3. in princ. ff. de pac.
dot. nunquam fit cõtra substantiam dot. & l. cum præcario. ff. de præ
ca. Nõ ob. iura adducta p. Ang. quia vltra rñsiones Io. de Imo.
rñdetur, quod maritus debet sustinere onera matrimonii, ex eo quod
fructus augent dotẽ, quia alias essent eius propter onera matri
monii. l. pro oneribus. C. de iure do. & illud est quod vult iuris. cõ-
sultus in d. l. si quis pro vxore. §. fin. dum dicit, quasi donatũ quod
cõpensatũ est, ideo si fieret pactum, quod mulier se suosq; aleret,
si non fieret pactũ quod fructus dotis augerent ipsam dotẽ, nõ va-
leret, quia contineret quandã donationẽ quæ inter virũ & vxo. est
prohibita secundum Bal. in l. pactũ. in fi. C. de col. Imo. in l. si fecer. §.
Lucius. ff. eo. Alex. hic in vlt. col. p quo bene facit tex. in l. or-
nis. ff. de preca. vbi ponitur casus econuerso in marito. & dicit
quod non valet, quia continet merã donationem. Alteri obiectio
ni responden, quod dos verificatur etiam in dote promissa. l.
85 ex morte in fi. ff. de pac. conuen. quem alleg. Aret. in 5. colum.
Sed iuxta præmissa operæpretium est discutere illam difficul-
tatem, an statutum disponens de lucro dotis deferendo mari-
to soluto matrimonio morte vxoris procedit in dote promis-
sa, & non dum tradita, in quo articulo aliqui casus possunt cõ-
siderari. Primus casus est quando statutum simpliciter defert
lucrum dotis marito, & tunc procedit in dote promissa tan-
tum. l. 1. in princ. ff. de collatio. dot. vbi dos promissa tantum
dicitur dos, & ita volunt Pau. Alexand. & omnes Moder. in l. li
cet matrimonium. ff. de condi. ob causam per gl. in l. quæritur, quod pa
ctum de lucranda dote verificatur etiam in dote promissa, ce-
go statutum in statuto arguendo de lucro ad lud. l. fin. C. de fide-
iuss. gl. in rubr. C. de decre. decur. lib. 10. facit tex. in l. ex morte.
in fin. C. de pac. conuen. Secundus casus est, quando statutum
disponit de dote data lucranda, & tunc non verificatur de do-
te promissa secundum Bar. & Pau. in l. iubemus. §. sane. C. de sa
crosan. eccl. quod fallit, quando mulier vel alius a quo dos fue-
rit promissa, fuerit in mora, nam tunc statutum verificabitur
in dote promissa, ne quis ex suo delicto cõmodum consequa-
tur. l. relegatorum. §. fi. ff. de interdi. & releg. l. itaque. in princ.
ff. de fur. & c. ne in melioris condit. ... in si sacerdo,
onam is qui solutu. & ita volt Ang. in consil. 7. inc. p. præmitto
Pau. & Alexan. in d. l. si donaturus. Alexan. consil. 62. incip. fi-
tõibus his in fi. in 4. vol. idem vult Pau. in d. §. sane. subdẽs, quod
hoc casu mora non contrahitur nisi per interpellationem fa-
ctam per maritum, licet cum ad vsuras & fructus dotis necessa-
ria non sit interpellatio secundum gloss. & Barto. in l. de diui-
86 sione. in princip. infra eodem. † Tertius casus est in statuto di-
sponente quod mortua vxore sine liberis maritus non tenea-
tur restituere dimidiam dotis, nam hoc statutum locum non
habet in dote promissa, quia verbum restituere, præsupponit
actualiter dotem datam. hæc est decisio Saly. in l. si constante.
C. de dona. ante nupt. Ang. in consil. 152. incip. quidam Petrus

87 nomine. † probatur ista cõclusio pulchra doctrina, quam tra-
dit glo. in l. Mancipia. in verbo. aduocandum. C. de ser. fug. de
qua hic meminit Alexand. in rub. ad aliud tamen propositum
& quam etiam not. Roma. in sing. 479. dicens se per eam con-
suluisse in vrbe Romana in qua erat constitutio, quod quicun-
que non exequitur volũtatem defuncti, priuetur omnibus be-
neficijs, & excõmunicatus statim teneatur restituere bona te-
statoris: modo quidam exequutor testamentarius nunquã ha-
buit bona testatoris penes se, quia illa erãt penes hæredẽ, & nõ
fuerat exequutus intra annũ, nõ incurrit prædictas penas, cum
præsuppositum statuti non verificetur in eo, qui nõ habuit bo-
na penes se. Præterea, verba statuti non cõueniunt casui in quo
dos non fuit soluta, ergo cessabit eius dispositio l. quod & con-
stitutum. ff. de mil. testa. l. 4. §. toties. ff. de damn. infec. facit pul-
chra decisio Bal. in l. seruum in princip. in 7. q. C. de in offic. te-
88 sta. † idem tamen Ange. in consi. 160. tenet contrarium, quia sa-
tis dicitur fieri restitutio dotis non datæ per acceptilationem
aut pactum, vt dicimus in illo, cui liberatio fuit legata, agit. n.
vt liberetur, & hoc modo restituit ei promissum l. si quis ac-
cepto. ff. de condi. ob causam. Prior opinio mihi magis placet,
eo quia quando dos fuit soluta marito, maius incommodum
esset ei illam restituere, quam in casu, in quo dos nondum fuit
89 soluta l. vnum ex fundis. §. si rem. ff. de leg. 2. † Vltimus casus
est, quando socer fecit pactum cum genero, quod non tenea-
tur soluere dotem vsq; ad quinquẽnium, si enim interim vxor
moriatur, locum non habebit statutum de dote lucranda, cum
socer non fuerit in mora, ita tenet Iaso. in d. l. si donaturus ad-
ducens consilium Ange. ſm ordinẽ meũ. 152. quem nõ inue-
nio hoc dicere, sed an vera sit cõclusio ista, dico ꝙ sic cũ qua-
dã distinctione, videlicet considerando duos casus. Primus est,
si statutum loquatur de dote data, & tunc vera sit ista cõclusio
per ea quæ dicta sunt in prima cõclusione. Scđs casus est, quan
do statutum disponit de lucro dotis, & tunc statutum habebit
locũ, quia non repugnat verbum statuti, cum nomen dotis ve-
rificetur in dote promissa sicut in data, vt dictum est, nec etiã
repugnat mens statuti, qđ ideo detulit lucrũ dotis marito in re
cõpensationẽ onerũ matrimonij, quæ maxima sunt l. pro one-
ribus. C. de iure dot. & l. dotis in prin. ff. eo. quę ratio cõpetit do-
ti ꝓmissæ, in qua soluẽda socer habuit dilationem, sicut doti da
te, imò plus, cum maritus, cui dos non fuerat soluta, inueniat se
magis grauatum, quam si ei dos fuisset soluta, vt inquit Ange.
in simili proposito in consi. 180. & ex istis expedita ista rubric.
videtur, & subtiliter vt puto, per Ioannem Crotum de Monte-
ferrato in almo gymnasio Bononiensi. Finis.

REPETITIO

Camilli Visitarini Laudensis Iurisconsul. super Rubr. ff soluto matrimonio in felici gymnasio Ferrarien. edita. Anno Natiuitatis Domini 1518.

SVMMARIVM.

1 *Partium integralium vna subducta impossibile remanere effectũ alterius.*
2 *Indiuiduum censeri quod non nisi per partes integrales potest diuidi.*
3 *Ablatiui absoluti in rubri. ff. soluto matrimo. quomodo accipiantur.*
4 *Conditionis effectum non committi nisi sit adimpleta.*
5 *Dos possit ne consistere sine matrimonio. & nu. sequen.*
6 *Negatiuam præpositam verbo, potest, excludere omnem potentiam.*
8 *Priuilegia, quæ veræ doti competunt, non competere putatiuæ.*
9 *Dos data sponso an dicatur dos & dotis priuilegia habeat non secuto matrimonio. & nu. seq. & 12.*
11 *Dispositũ in vno cẽsetur dispositũ in altero ex æquiparatis ꝑ modũ regulæ.*
13 *Statutum excludens filias dotatas a successione extantibus masculis an cõprehendat filiam nondum nuptam cui pater dotem testamento reliquit. & nu. seq. & 16.*
15 *Dispositionem correctoriam non comprehendere casum nisi expressum.*
17 *Dotem dici proprie etiam post solutum matrimonium, cuius contrarium vide. nu. 19. & 21. & 23.*
18 *Mulierem censeri nuptam etiam soluto matrimonio.*
20 *Dotalem rem non ob id continuo alienari posse, quod præscribi possit.*
22 *Hæreditatem aditam non amplius dici hæreditatem, licet nondum sit apprehensa. & nu. 25.*
24 *Accessorium quando possit subsistere non subsistente principali.*
26 *Dos recuperata an dicatur dos.*
27 *Autem, particula est repetitiua qualitatum præcedentium.*
28 *Statutum Senense sup dote liberis æqualiter relinquenda an habeat locum in dote recuperata. & nu. 30. & quid in statuto Mutinensi. num. 31.*
29 *Rationem in lege vel statuto haberi pro expressa, quando vnica reddi potest.*
32 *Extensionem in correctorijs non esse faciendam nisi cum sit eadem immo maior ratio.*
33 *Continuatio rubricæ an possit fieri ad remota.*
34 *Volumina duo, quorum vnum duntaxat habet titulum, reputari pro vno volumine, si sermo vnius continuatur alteri.*
35 *Adiectiua nomina qualitatem aliquam demonstrare.*
36 *Notario liceat nec ne signum suum mutare. & nu. 39.*
37 *Signum non esse necessario in instrumentis apponendum.*
38 *Notariatum non esse dignitatem.*
40 *Represalijs contra Perusinos concessis, non censentur concessæ contra eum, qui solo nomine Perusinus est.*
41 *Paria sint nec ne esse Perusinum & esse de Perusio. & num. sequen. & 45.*
43 *Ciuis alicuius municipij quis dicatur, & an ratione domicilij quis dicatur ciuis. nu. seq.*
46 *Represaliæ contra municipes aliquos concessæ an exerceri possint contra eũ qui est ex eo municipio, alibi tamen habitat, & an contra eum qui in eo quidem municipio habitat, sed originem ducit a loco concedente dictas represalias. & nu 48 & 53. & 55. & 60.*
47 *Causam naturalem iudicari potentiorem accidentali.*
49 *Represaliæ ob quam causam soleant induci.*
50 *Qualitas adiecta vel sub intellecta ampliat & restringit intentionem disponentis.*
51 *Populi appellatione quid contineatur.*
52 *Originarium non posse conueniri in loco originis nisi ibi reperiatur.*
54 *Qualitatem iunctam verbo, debere, intelligi secundum tempus verbi.*
56 *Cognatis relictum debetur proximioribus.*
57 *Represalijs contra Perusinos per Bononienses concessis, an comprehendatur Perusinus Bononiæ habitans, & num. seq. & 59.*
61 *Priuilegium concessum ciuibus an trahatur ad comitatenses, atque inibi quid ciuitatis, quid item Romæ appellatione veniat. & nu. sequen.*
63 *Principium cuiusq; rei esse potissimam partem, an & quatenus verum sit.*
64 *Verbum, peto, sit ne genus, vt repetitionem sub se proprie comprehendat.*
65 *Statutum disponens, quod pro petitione certę quantitatis soluatur gabella, an habeat locum in repetitione. & nu. 69.*
66 *Indefinita oratio quæ dicatur.*
67 *Specialia inesse generalibus, quatenus verum sit.*
68 *Genere posito species aliqua necessario comprehenditur, non tamen est necesse omnes species comprehendi.*
70 *Dotis diffinitio per Bar. tradita perpenditur. & nu. 73.*
71 *Pactum, quod mulier se alat, & nihilominus fructus dotis pertineant ad maritum, an valeat. & nu. sequen.*
74 *Dos promissa an dicatur dos.*
75 *Dos sit ne ius vniuersale diuersum ab ipsis corporibus dotalibus, & num. 80. 82. 89. 92. 94. 98. & 105. 109. & 110. & 118. & 119.*
76 *Impensæ an minuant dotem ipso iure, an corpora dotalia. & num. 78. 83. & 91. & 106. 107 & 112. 114. & 115.*
77 *Patrimoniũ sit ne quiddam diuersum a corporibus quæ sunt in patrimonio.*
79 *Vniuersitatem dupliciter considerari.*
81 *Intellectus ad l. si is qui. §. quod dicitur. ff. de iur. dot. iuncta l. quod dicitur. ff. de impens. in reb. dotal. fac.*
84 *Fructus augeant nec ne dotem. & nu. seq. & 120.*
86 *Pretium rei dotalis an succedat loco rei.*
87 *Pretium succedere loco rei in vniuersalibus an sit perpetuo verum.*
88 *Sententia incerta an valeat in causa dotis.*
90 *Impensa facta in vnam rem an possit deduci ex alia.*
93 *Legatum dotis factum a patre filiæ, cui prius fundum in dotem dederat, cuius sit effectus.*
95 *Mulier teneatur nec ne stare colono a marito constituto in prædio dotali. & num. 97.*
96 *Emptor hæreditatis an censeatur successor vniuersalis.*
99 *Maritus an teneatur restituere mulieri penam quam consecutus est ob rem dotalem furto sibi ablatam, an vero eam lucretur tanquàm fructũ dotis. & nu. sequen.*
101 *Dotem etiam in re vnica consistentem posse habere iura actiue & passiue.*
102 *Dos an duret extinctis corporibus, & quid in hæreditate, quid item in peculio. & nu. seq. & nu. 110.*
104 *Dos an & quomodo dicatur dari, cum sit ius vniuersale.*
111 *Peculium ius esse, nec vendicari posse, licet singula eius corpora possint vendicari*
113 *Intellectus ad l. quod dicitur. ff. de impens. in rebus dotali. factis.*
117 *Estimari an possit res omnis per pecuniam.*
121 *Iura personalia possint nec ne vendicari.*
122 *Fructus in restitutione dotis an veniant ex natura actionis, an officio iudicis*
123 *Dotis contractus sit ne de iuregentium, an de iure ciuili.*
124 *Actum in quo concurrunt duæ qualitates, attribui qualitati potentiori.*
125 *Stipulatio faciat ne semper contractum, cui apponitur, transire in aliam speciem contractus. & nu. sequen.*
127 *Obligatio posterior plus continens quam prior nouat priorem.*

ISta Rubr. secundum Roma. & Mod. diuiditur in duas partes, in prima secundum eos ponit conditionem, in secunda dispositionem, sed talis diuisio non placet, quia cum fiat per partes ex se nihil

se nihil importantes ad sensum qui comcipiebatur, est diuisio
quæ dicitur fieri per partes integrales, de quarum natura est, vt
per se nihil importent, vt declarat Barto. in l. qui vsum fructum
1 ff. de ver. ob. & † vna subducta impossibile est remanere effe-
ctum alterius, vt dicit Bartol. in l. si vnus. §. pactus ne peteret. ff.
de pact. & Alexand. in l. fi. col. 2. de condi. ob causam, illud au-
2 tem † quod est diuisibile tantũmodo per partes integrales, di-
cisse indiuiduum l. si is qui vbi declarat Bald. ff. de testa. & po-
nit mod. Senen. in rub. ff. de leg. 1. est enim indiuiduum qđ nõ
affert tantam vtilitatem respectu partis, quantam totum respe-
ctu totius, vt no. in l. stipulationes non diuid. de ver. ob. vnde q̃a
in proposito partes, de quibus per Roma. & mod. per se nihil
ad sensum important, merito debet hęc rub. indiuidua censeri
& ita reperio Bal. in rep. l. petens. col. 1. C. de pac. dicentẽ, qđ le-
gem vno structu verborum singula complectentem diuidere
est potius in frustra secare, quam diuidere, & ad ista vide Alex.
3 in rub. ff. de oper. no. nunc. & quæ ibi habentur. † Successiue
sequendo ordinem literę huius rub. contra eam opponit Iaso.
nam ponũtur hic ablatiui absoluti, de quorum natura est, im-
portare conditionem l. a testatore. de condi. & de. hic autẽ eã
non important, q̃a conditio respicit futura l. cum ad præsens, ff.
cer. pet. vt hic late per eum dicentem, qđ hęc rub. stringit ineui
tabiliter. Sed dicas, quod ipse decipitur, q̃a ista verba, de quibus
hic, dñt intelligi respicere actum futurũ, vt ꝓbatur in l. cũ quæ
rebatur. de ver. sig. vbi queritur, an stipulatio soluti matrimo-
nij comprehendat casum, qñ esset solutum morte vel diuortio
& tñ clatum est qđ ipsa stipulatio respicit futurum, qñ interpo
nitur. & probatur clare in l. si quis. ꝯ. eo. vbi ponuntur proprie
verba soluti matrimonij respicientia proprie futurum, si quo
casu Titia nupta tibi esse desierit. sensus ergo est soluto matri-
monio. i. si solutum fuerit matrimonium, vt etiã declarat glo.
hic in rub. nec ob. qđ non possit reddi dos nisi soluto matrimo
4 nio, † q̃a istud est proprie de natura conditionis, quę licet respi
ciat futura, effectus tñ eius non cõmittitur, nisi sit adimpleta,
& debet adimpleri antequã dispositio sortiatur effectũ l. lega-
ta. de condi. & de. & declarat Bart. in l. quibus diebus. §. termi-
nus. eo. tit. nec etiam ob. qđ sit omnino extitura conditio, q̃a ad
hoc respondet Bar. in l. si cõstante. §. 1. col. 2. ꝯ. eod. Secũdo cõ
tra hanc rub. opponit Pau. de Cast. & ante eum fuit oppositio
Barto. in l. si marito. §. 1. inf. eo. vt etiam dicunt mod. hic, q̃a dos
5 † non potest cõsistere sine matrimonio l. 3. ff. de iure do. vt la-
tius per eum soluẽtem vt hic per ipsum. circa quod Soc. hic la-
tius rem expediendo cõsiderat, qđ aut matrimonium fuit cõ-
tractum nulliter, aut non fuit contractum, intellige tñ qđ spon-
salia precesserunt, & primo casu dicitur large dos, & priuilegia
cõcessa doti verę, competunt etiã putatiuę, quod patet ratio-
ne, quia si est dos largo modo, sequitur qđ dispositio loquens
in vno casu cõprehendit alium casum, qui sub lata significatio
ne comprehenditur vt no. Alex. plene in l. 2. ff. de lega. 1. & in l.
peregre. §. quibus de acqui. pol. & Decius in c. 1. de consti. col.
6 4. † Sed tamen opi. Soci. non placet inquantum vult, quod lato
sumptio vocabulo dos dicatur, nam sine matrimonio dos non
est, vt dicit tex. in d. l. 3. vbi proprie dicitur, quod dotis app ella-
tio non refertur ad ea matrimonia, quę consistere non possunt
&c. si ergo cõsiderat Soc. nullum matrimonium contractũ er-
go nec dici potest dos. & qđ sit nullũ matrimonium, ꝓbat text.
in §. ascriptitio. vbi dicit, ꝙ neq; nuptię sunt, neq; dos, & in §.
si vero ab initio. in authen. de nup. & idem dicit tex. in l. 3. §. 1.
de do. inter vi. & vxo. vbi dicitur, qđ si leges prohibeant, non est
omnino matrimonium, pondera dictionem. omnino. quæ de-
notat nullo modo, vt no. Fely. in c. de regularibus. de simo. &
Barba. consi. 45. col. 4. 1. volu. Fely. in c. ex parte. de offi. deleg.
& Iaso. in l. 2. colum. 31. C. de iure emphy. & Imo. in l. si qnæra-
tur. ff. de testa. Ad idem facit tex. in l. si serua. §. Spadoni. ff. de
iure do. vbi dicitur distinguendum esse, si nubat mulier spado-
ni, an sit castratus nec ne, vt in castrato dicas dotem non esse,
q̃a matrimonium non est, ponderanda est dictio, quia, apposita
in lege quę censetur apposita per modum causę finalis vt not.
Bal. in l. 1. ff. de ferijs. vnde patet matrimonium considerari ad
dotem, si ergo nullum est matrimonium, ergo nec dos, proba-
tur in alle. l. 3. dum dicitur, quod sine matrimonio dos esse non
7 potest, † nam negatiua præponitur ibi verbo, post, quæ exclu-
dit omnem potentiam secũdum Bal. in l. 1. C. qui admit. Bar. in
l. cũ lex. inf. de fideiuf. & Alex. in l. stipulatio ista. §. alteri. de ver.
ob. Ideo arguit tex in l. 1. C. de condi. ob causam vbi dicitur, qđ
si matrimonium quocunque modo impeditur, nulla de dote
oritur actio. ad idem l. insulam. §. fructus inf. eo. ibi, fructus qui
in dotem dari videbantur ponderando verbum, videbantur, &
idem probatur in l. a diuo Pio. supra de ritu nup. dum dicitur,
quod ex dote nullum lucrum habet, quæ nulla est. Vis videre,
8 † qđ hoc sit verum regulariter. priuilegia quæ doti verę cõpe-
tunt nõ competunt putatiuę, vt probatur in l. maritũ inf. eo. &
c. 1 de do inter vi. & vxo. est enim fauor mulieris, quod vir non
possit conueniri, nisi quãtum facere possunt, quia ex hoc faci-
lius viros inuenit, qui hoc cognoscunt. Non obstat text. in l. si
eum dotem nam ibi tex. potius facit pro alias ꝓ. dum dicit, cõ-
cedi oporteret enim a iure hoc permitteretur, frustra conces-
sio expectaretur l. prima de thesau. libro. 11. l. 1. in fin. infra ad
Municip. & probatur dum text. dicit, quasi dotales, hoc est ad
similitudinem dotalis nullum autem simile est idem l. quod
Nerua. ff. depo. ex hoc infertur male loqui Alexand. in d. l.
l. si cum dotem. dum vult, quod si instrumenta dotalia habent
paratam executionem, illam habebunt confecta super dote
nullo matrimonio contracto, nam licet esset eadem ratio, ex
quo tamen largo sumpto vocabulo non dicitur dos, non ha-
bebit locum statutum, cum sit correctorium iuris communis,
quo instrumenta non habent executionem paratam in l. mi-
nor. 25. annis cum fide commiss. de minor. iuxta ea quę habentur
9 tur, in authenti. quas actiones. C. de sacrosanc. eccles. † Secun-
dus casus est in sponso, in quo dicendum est idem, ex quo ma-
trimonium non est. Et hoc probatur in l. prima. §. primo iuncto.
§. fina. ff. pro dote. vbi res datas in dotem sponsus non vsucapit
pro dote, sed pro suo. idem etiam probatur in. ll. allega per So-
ci. nam probat hoc text. in l. lex Iulia. dum dicit quod plenius
interpretanda est, fuit ergo extẽsio ad putatiuam dotem. nam
ista dicitur etiam interpretatio, secundum Barto. in l. primam.
§. qui operas ff. ad Tertul. & in l. omnes populi. 6. quęstio. prin-
cipali. de iusti. & iu. & in l. Cęsar. de publi. & illud quod fit ex
interpretatione, dicitur fieri ex subaudito intellectu. in capitu.
cupientes. §. quod si per 20. de elec. in sexto & tradit Soci. con-
si. 30. 9. volu. sed si ex significatione etiam lata comprehende-
retur, non fieret ex interpretatione, sed ex comprehensione, vt
dicit Bald. in l. quisquis. C. ad leg. Iul. maiest. & in l. illud. C. de
sacrosanct. eccles. hoc idem probat text. in l. si sponsa. dum di-
cit, exemplo dotis. & sic ad similitudinem, ergo non est idem,
similiter dum dicit fauoris ratione, & sic ex extensione, & non
ex comprehensione, & probatur etiam illa ratione, quia cum
non sit matrimonium, non est dos, vt etiam proprie dicit text.
10 in l. secunda. in fin. de priuil. cred. dum dicit, ęquum esse. † Sed
tamen hoc casu teneo quod omnia priuilegia competentia do
ti, competant etiam ei, quod datur a sponsa spõso nomine do-
tis, non ea ratione quod dicatur dos largo modo, sed quia ęqui-
parata sunt ex legis dispositione sponsalia nuptijs l. oratio. de
sponsal. vnde sicut dispositio principalis regulatur conformiter
ita & accessorium suum dos, & proprie hoc declarat Ioan. An-
dre. in regul. accessorium de regul. iur. libr. sexto. & ideo dispo-
situm in vno censetur in alio dispositum ex extensione passiua
vt notat. Bartol in l. prima. §. lex falcidia. ad legem Falcid. & in
11 d. l. omnes populi. sexta questio. principa. & facit, † quia quo-
ties duo æquiparantur per modum regulę, dispositum in vno
censetur dispositum in alio. in l. si quis tertio. C. de furt. no. Bar-
to. in l. inter accusatorem. colum. 2. de publ. iudic. & Aretin.
in rubric. inf. de acquiren. pos. colum. 3. Ex quibus dictis infer-
tur ad plurima decis. docto. hic & Alexand. in d. l. si cum dotẽ
& ad ea quæ ponit Brunus, in tracta. statu. exclu. femi. sexto ar-
tic. q. septima & q. 9. quarti membri. in quibus breuiter vide-
tur, quod quando nullum est matrimonium contractum, aut
sumus in dispositione correctoria, & tunc non fiat extensio, vt
in casu statuti quod instrumenta habeant executionem &c. &
ita etiam tenent Baldus, & Salice. in l. prima de condi. ob cau-
sa. vel secus sit si essemus in dote data sponso, per prædicta, aut
sumus in materia fauorabili, & fit extensio ex identitate ratio
nis & hoc habet locum vtroque casu, vt probat text. in allega-
ta l. cum dotem in fine. Si vero non est eadem ratio, non fit ex-
tensio, cum nullum est matrimonium probatur in d. l. insulam
§. fructus. nam ratio quare fauetur dotibus, est propter mulie-
rem, vt dicit tex. in l. 3. de re iu. leg. credito. vbi ergo cessat ra-
tio, non extensio. vnde etiam si maritus lucraretur fructus pro-
pter onera matrimonij, non lucratur, quia hoc non esset fauo
rabile mulieri. & similiter maritus qui alias non conuenitur,
nisi inquantum facere potest, non habet hoc priuilegium quã-
do matrimonium est putatiuum. dicto. c. primo de do. ratio. in-
ter virum & vxorem, quia non respicit personam mulieris, &
12 cessat ratio, † secus tamen esset dicendum in sponso propter
æquiparationem per modum regulę, de qua in dicta l. oratio.
& probatur hec opi. in dicta l. 1. ff. pro dote, dum dicitur quòd
pro suo vsucapit, & in effectu habet priuilegiũ dotis, licet non
possit dici dos. Et per hæc colligitur ratio, quare in dote da-
ta sponso sit idem quod in data marito. nam non est illa, quam
dicit Socin. sed ea quam dixi supra propter æquiparationem
factam a iure. ex quibus etiam apparet non procedere corre-
larium, quod ipse infert, dum ęquiparat casum dotis nullę,
nullo matrimonio contracto. & quando præcesserunt sponsa-
lia, quia illa duo manifeste diuersificantur, vt patet ex prædi-
ctis & ijs quæ not. Bartol. in consilio 2. incipien. cũ Io. Tertia
cõclusio est, quando nullum est contractum matrimonium &
tunc sine dubio nõ põt considerari dos. sed stante hac ꝯclusio-
ne infertur ad q. Bar. in l. Titio centũ. §. Titio genero. de cond.

13 & demonst. an stante statuto, † q stantibus mascu'is filia dota-
ta non succedat, idem sit, si pr ei dotem reliquisset. & Bart. ibi
tenet q sic. primo per l. qui pupillam. de adult. & quia ex quo
non pot de iure impleri sufficit q de facto impleatur Soci. sit
hic ad d. l. qui pupillã, tñ. q ibi agitur de euitatione pœnæ. hic
de inducenda exclusione odiosa, sed certe hoc non placet, qa
statutũ exclusiuũ mulierũ fauorabile reputatur principaliter
rõne agnationis conseruandæ vt no. Io. And. in addit. Spec. in
rubr. de success. ab inte. Bar. in l. liberorum. de ver. sign. Bald. in
l. quod vero de legi. & Pet. de Anch. in repe. ca. 1. 14 q. de con-
sti. sed nec placet eiusdem Soci. responsio ad aliud argumen-
tum, dũ dicit, quòd in casu isto poterat ex post facto valere, qa
est contra terminos iuris, quod non considerat in dispõne te-
statoris id, quod ab initio valere non potest, posse ex post facto
valere, vt in regula Catoni. de qua in l. 1. inf. de regu. Cato. &
non considerat quod contingere possit in futurũ, vt dicit text.
in l. quia rõ. inf. de condi. insti. vbi non valet institutio serui sui
nisi cũ libertate, licet alijs eã dare possit, si ergo testator ab ini-
tio facit qd potuit, nec implere de iure potuit, satis vr dotata
quo ad ipsum. Et pro hac opin. Bart. facit quod ipsemet tradi-
dit in auth. res quæ. C. de cõ. de leg. in quantũ vult, q bona su-
biecta fideicõ. possint alienari in cãm dotis, dicit ipse suffice-
re, quòd constituatur in testõ patris. Et quod no. Bar. in l. quid
ergo. §. cum autem. ff. de his qui no. infa. vbi vult, quòd si fiat
mentio de nuptijs casu quo de iure consistere non pñt, intelli-
gitur de his quæ de facto contractæ sunt. Et ad idẽ quod not.
Alex. & Aret. in l. 4. ff. de acquir. here. de clerico declinante iu-
risdictionem &c. Saluant tamen Moder. opin. Bart. in duobus
casibus, quia vbi est eadem ratio etiam in materia exorbitanti
fit extensio de casu ad casum. l. quid si nepotes de testa. tu. sed
hæc saluatio non placet, tunc quia istud statutum est correcto-
rium, vt Alex. dicit in l. illam. C. de colla. & naturæ accusatiuũ.
l. maximum vitium. C. de lib. præte. vnde videtur stricte inter-
pretandum. l. quod vero contra. de legi. l. 2. C. de noxa. vñ non
vr ex identitate rationis fieri debere extensionem immo nec
ex maioritate. in auth. quas actiones. C. de sacrosan. eccl. & no.
Bar. & alij. in l. si quis maior. C. de transactionib. Nellus in tra-
cta. bannitorum 2. parte secundi temporis. q. 55. præsertim cũ
non comprehendatur sub lata significatione vocabuli, vt sup.
dixi. tũ quia illa nõ est considerabilis, ex quo non est expressa,
vt concludit Bar. in l. liberorũ. col. 5. de verb. sign. Bal. in l. si de-
functus C. de leg. hæred. & Alex. consi. 55. 1. vol. & cons. 1 1 1.
3. vol. præterea ista saluatio non est de mente Bar. in d. §. Titio
genero, qui format simpliciter q. in statuto, quod filia dotata
non succedat, quo casu statutum videtur cõsiderasse dotatio-
nem, non fauorem agnatorum, vt no. Pau. de Cast. ibi Secũda
etiam saluatio eorũ minus placet, nã licet statuta recipiant in-
terpretationẽ a cõi vsu loquendi, tñ ita difficile est cũ probare,
vt ferme sit impossibile, debet enim probari cõis vsus loquen.
qui fuit tpe conditi statuti, nec probatio tanti tpis cuius initij
memoria nõ esset, sufficeret, vt concludit Ful. cons. 195. & Soci.
in l. Gallus. §. si eius. de lib. & post. h. licet male alleget consiliũ
eius, & idem tenet Alex. in l. 5. in prin. de verb. obli. & Curtius
14 iunior in cons. 5. Quid ergo dicendum, † teneo cõtra Bar. quia
si verba statuti non habent locum, ergo nec dispositio. l. 4. §. to
ties. de dam. infec. & Fely. in c. in præsentia. col. 28. de prob. vbi
plus addit, quod si verba conueniunt, extẽditur dispositio vl-
tra mentẽ disponentis, si ergo non conueniunt, nec dispositio
extenditur etiã ex mente disponentis, nã vbi verba statuti non
aptãtur, nec dispositio locum habet. l. si. C. de præd. cur. lib. 10.
glo. in c. quoniã. de vi. & ho. cler. c. maiores. & c. debitũ. de ba-
15 ptis. & dispositio † correctoria non cõprehendit casum nisi ex-
pressum. glo. in c. licet canon. de elect. in 6. & probatur ratione
efficaci, nam illud quod venit ex interpretatione, venit tacite,
vt not. gl. in c. cupientes. §. qd si per. 20. eo. tit. in 6. sed per taci-
tos intellectus non inducitur correctio. ll. vt ibi no. & similiter
expressum facit cessare tacitum. l. continuus. §. cũ ita. de verb.
oblig. l. precibus. C. de impube. ergo ius ciuile expresse dispo-
nens facit cessare tacitã dispositionem iuris municipalis. Se-
16 cundo, † istud probatur ex doctri. Bal. post Cyn. & Rayn. in l.
non fine. C. de bo. quæ lib. vbi cõcludunt, q statutum excludẽs
nuptam nõ excludit desponsatam, & eos sequitur Maria. cõs.
30. & 31. licet large sponsa vxor dicatur. l. lege Iulia. de fun. do.
fortius ergo in proposito, quia est minor ratio inferẽdi ad hos
casus, per ea quæ sup. dicta sunt. Tertio in casu Bar. res videtur
clara, quando consideratur dotatio sola, prout est. q. quam for
mat & considerat Paul. de Cast. ibi, non autem ratio agnatio-
nis, vt ibi per eum, vltra quod cum ratio illa agnationis non sit
scripta, periculosum est eam adducere, vt s. dixi. præterea statu
tum hoc debet restringi, ne filia damnũ patiatur indebite, iux-
ta not. in l. fin. §. in computatione. C. de iure deliber. Et pro ista
opin. videtur casus in l. 1. §. si sub conditione. ff. de colla. do. vbi
patet mulierem incipere esse dotatam, quando habuit dotem,
non quando est sibi promissa, si ergo verba non conueniunt,
licet esset eadem ratio, non deberet fieri extensio in hoc casu
correctorio. Præterea cum pater non solum teneatur ad dotã-
dum sed ẽt ad maritandum, vt no. doc. in l. 1. j. eo. non dr adim-
pleta conditio dotando solum, quia statutum debet intelligi
de dote propria, qñ est matrimonium, & sic ex sola dotatione
non satisfit dispositioni statuti, vnde non obstat, quod sufficiat
impleri conditionẽ de facto, quia hoc ẽt non est implementũ
facti, ex quo dos sine nuptiis non est, nec de facto nuptiæ præ-
cesserunt. Præterea ẽt legatum dotis est conditionale, sm Bar.
in d. §. Titio genero, vnde eius effectus est, vt si moriatur ante
matrimoniũ cõctum, non transmittat, ergo non dr dotata quæ
non nupsit, & hanc opin. ẽt tenet And. de Iser. in c. 1. de natura.
suc. in feu. Cætera de hac q. vide per Brunum in allega. tract. de
stat. excl. fe. 6. art. q. 7 & q. 3. quarti membri. 12. q. 18. eiusdem
17 membri. † Alia est conclusio, quòd soluto matrimonio dr pro-
prie dos, quæ probatur per tex. in d. l. etiam. de fun. do. & in l. 1.
eo. tit. & ita tenet Pau. de Cast. Are. Alexan. & Mod. hic. & pro
ista opi. vltra doct. est optimus tex. in d. §. Titio genero. s. alien.
vbi si fuerit legatum filiæ nomine dotis & post diuortium so-
lutum sit legatũ, dr pecuniam in dotem conuerti, & plus pro-
bat ille tex. q pecunia quæ nunquam fuit dotalis efficitur dota-
lis, quia debebatur ab initio ex causa dotis. Confirmatur ratio-
18 ne, nam mulier † dicitur nupta etiã soluto matrimonio, vt not.
glo. in l. 1. §. extraneũ. C. de rei vxo. act. & probatur in l. fin. C. de
bo. mater. vbi dr, patrem in priori matrimonio permanere, qñ
secundam vxorem non induxit. & no. Pau. de Cast. in l. sororẽ.
C. de his quibus vt indi. & Cano. in c. cum haberet. de eo qui du
xit in matri. quam pollu. per ad. probatur ẽt in l. fi. §. idẽ rescri-
pserunt. iuncta. l. filius. §. vidua. ad Munic. nam in §. idem refer.
dr, quod quamdiu mulier nupta est, domicilium viri retinet. in
§. vidua. dr. quod vidua retinet domicilium viri, ergo vidua dr
nupta. pro hac opin. etiam videtur esse tex. in l. si marito. §. fi. j.
eod. & probatur etiam in l. 2. in princ. inf. eo. vbi dr solu. matri.
dotem solui debere mulieri. & facit, quod videmus in simili,
quod debitum si sit debitum rẽ, ore constituti, durat licet non
sit postea debitum l. item illa. §. quod adijcitur. de consti. pe. &
quod no. Rom. in cons. 195. cum isti Fratres. Præterea sicut vbi
non est vera dos, non oritur actio de dote. l. 1. C. de cõd. ob cau.
ita est õ vbi oritur actio de dote, est signum quod est vera dos.
vt id. in operetur propositum in proposito, quod oppositũ in
opposito. l. & si õ. de vulgo. & pup. sed soluto matrimonio vera
de dote actio oritur. l. si constante. §. 1. vbi hoc no. Bar. inf. ec. er-
19 go tunc est vera dos. † si tamen velles contrariam opin. tenere,
posses eam pluribus modis comprobare; & primo matrimo-
nium est cã dotis. l. 3. §. 1. de do. inter vi. & vxo. quia dos sine eo
esse non potest. l. 1. de iure do. cessante ergo causa, debet cessare
effectus. l. adigere. §. quãuis. de iure patro. si ergo soluitur ma-
trimonium, solui etiã debet dos ipsa. Secundo dos est accesso-
ria ad matrimoniũ. d. l. 3. de iure do. non subsistente ergo prin-
cipali, non debet subsistere accessoriũ. reg. accessoriũ de regu.
iu. in 6. vbi proprie Io. Andr. vtitur in materia hoc argumento
& exemplo. Tertio probatur per text. in d. l. etiam. nam ibi dr
quod dotale prædium etiam intelligitur &c. Et sic apponitur
dictio denotãs improprietatem, & licet Soci. dicat. quod adest
verbum (esse) quod notat proprietatẽ, tñ. q importat veritatẽ
qñ a iure profertur, vt late Iaso. in l. si filium. §. in omni. de acq.
hær. tamen istud non procedit quãdo iungeretur dictioni im-
portãti improprietatem, vt in l. cum quid. & ibi etiam ipse no.
ff. si cer. pe. pro ista opi. addit Iat. q soluto matrimonio res dota
lis potest præscribi, & ratio est sm eum, quia potest alienari. l. 3.
20 de fun. do. † Sed in hoc grauiter errat, dum considerat præ-
scriptionem fundi dotalis inductam esse in cũ casum, quo po-
test alienari, quia statim quod mulier agere potest, res põt præ-
scribi, vt est text. in l. in rebus. §. omnis. C. de iure do. & tamen
non põt alienari, quia quousq; actio mulieri competit, nõ po-
test alienari. d. l. 3. de fund. dot. præscribitur tamen contra mu-
lierem, ex quo ipsa agere potest. d. l. cum notissimi. §. si ad. de
præscript. 30. anno. vnde non valet argumentum, non põt alie-
nari, ergo nec præscribi, & est ratio in primo casu, quia mulier
non põt agere, ex quo maritus est dominus. Ideo non valenti
agere non currit præscriptio. l. 1. in fi. C. de ann. except. secus est
mortuo viro, ideo præscribi põt, sed per hoc nõ sequitur quod
alienari possit, vt etiam probatur in l. dotale. §. dotale. de fund.
do. vbi dr hæredi mulieris idem beneficium competere quod
mulieri. s. vt alienari non possit, & tamen necessario est dicere,
q ibi mulier esset mortua, & per consequens solutũ matrimo-
nium, quia hæres non est viuentis. l. qui superstites. de acq. hær.
21 † Secundo pro ista opi. adduci potest tex. in l. ... §. certum. ff. pro
dote, vbi maritus non vsucapit quia dicit tex. nulla dos est solu-
to matrimonio, nec potes dicere, q tex. loquatur, quando nul-
lum fuisset matrimoniũ, tum quia hoc modo non haberet du
bium, tum quia ex ordine literæ illud ostenditur, quia primo di
xerat, quando constabat matrimonium, deinde sequitur qñ
cessat, præterea vr hoc verbo, cessat, quod denotat prius fuis-

se. l. nam & si sub cõditione. §. rumpendo. de iniu. testa. Cõfir matur ratione, quia si sol. mat. rei dotalis dominiũ ipso iure trãsit in vxorem. l. in rebus. C. de iure do. & vritur eius patrimo-
22 nio, ergo non potest dici dos. sicut dicim† q̃d hereditate adita licet non apprehensa cum dominium trãseat in hæredem. l. cum heredes. de acqui pos. non potest dici amplius hæreditas. l. sed si plures. §. filio. de vul. & pu. l. si. in fi. de inof. tes. not. Bar. in rub. ff. de acqui her. Alex. & alii in l. 1. §. veteres. de acq. pos. vbi inducunt ad q. statuti excludentis filiam a successione patris, vt nõ excludat eam a successione fratris qui adierat hæreditatẽ patris, licet non apprehẽdisset bonorum possessionem. nec ob gl. in l. 2. de fid. hære. pet. & quod ibi Bart. quia illud procedit respectu petitionis hæreditatis, vt amplius intentari non possit, vt no. Alex. consi. 173. & 175. 5. vol. & consi. 89. in 2. vol. hanc opi. etiã tenet gl. in l. diuortio, §. ob donationes, in verbo. percepti. inf. eod. vbi fundus erat penes maritũ, & tamẽ gl. ibi dicit, q̃ non dicitur dotalis. & glo. in authen. de testi §. si vero & ipsa. in verbo dare. & hanc opi. etiã tenet Pet. de Anch. con
23 si. cl. in q. quæ vertitur. & consi. 93. verba testamenti. † Et tenendo hanc partẽ nõ ob. quæ in cõtrarium adducuntur. nam ad id q̃d dicit Iason. de hypothecaria, illud est quia nõ tollitur obligatio tẽpore, licet inefficax reddatur, vt no. glo. in l. cũ notissimi. §. alie. & similiter quia obligatio accessoria potest esse naturalis tantũ. l. Marcellus. de fideius. similiter ad id q̃d dicit de naturali extincta, rñ. quod non erat in totũ res extincta, prout hic: ideo nimirum si durat obligatio, ad aliud autem respond. quod cũ sit sublatũ principale merito accessoriũ tollitur, quod dependebat a principali. ibi aũt de ipsa re principali subsistente tractatur. Non obstat. l. etiam de fun. do. quia respõ. quod potius facit: quia vtitur verbo importante impropriẽtatẽ: vt s. dixi. & ita ponderat Sali. in l. in rebus. in prin. C. de iure do. & Mod. in l. cũ q̃d. si cert. pet. s. alleg. nõ obstat. l. si marito. alleg. p Soci. quia ibi erat iam recuperata dos, & tamen appellatur dos ergo largo modo est dos. vt. j. videbis. similiter in casu. l. si pater ignorãs. erat pecunia penes illum, penes quem remanfura est ergo improprie dos est. Ad tex. in §. Titio geneto. sup. alle. respon. q̃d illud est improprie. nam ibi iam erat solutũ matrimonium, neq. res erat quæ fuisset vnquam dotalis. non ob. t dictum Pau. de Ca. in d. l. sororem. quia Alexan. ibi tenet contrarium. non obstat tex. in §. idem recipserũt. quia ibi argumẽtum sumitur a contrario sensu, qui non est sumendus, quando resultat absonus intellectus. l. 2. C. de cõdi. infer. nõ obstat quod actio de dote cõpetat solu. mat. quia illud est eo, quia dos fuit, non quia dos sit vt Bal. no. in l. dotalem. j. eo. sicut petitio hæreditatis datur, quia olim fuit, non quia sit. nec inconuenit, q̃d si iura appellent dotem solu. mat. illud improprie dicatur, sicut in hæreditate post aditionem dicit Alexan. in d. §. veteres. & sicut iura appellant maritum post solutum matrimoniũ. l. maritum. inf. eo & facit. l. insulã. de acquiren. re. do. Et quod dos improprie appellatur quandoq; dos, est casus in l. si cũ dotem. §. fin. cum l. seq. inf. eo. vbi inter seruum & liberã dicit dos, & tamẽ clarũ est, quod est improprie dos. & sic vt vides, ista opi. defendi potest a contrariis. non nego tamen, quin articulus sit disputabilis. quoniã etiã ad ea quę sup. adduxi pro ista parte respõderi posset, & ad primũ dici posset, q̃ illud est verum, nisi effectus esset iam consumatus, quia tunc nõ cessat cessante causa, vt no. t. in l. generaliter. C. de epis. & cle. ad secũdũ respõderi potest,
24 † quod non habet locũ, quando accessorium habet subsistentiam a se, vt not. Imo. in c. si. de excep. Georg. nat. in cle. sepe. de verb. sig. vel quãdo est diuersa ratio, vt not. Alexan. in l. 1. §. si vir. de acqui. poss. prout hic cõtingit quia reipublicę interest, q̃d sit priuilegiata vt facilius possit nubere. l. 3. de priui. cred. ad tertium dicitur q̃d imò verbum (esse) importat veritatem, vt not. Ias. in d. l. si filium. §. in omni. non obstat tex. in d. l. cum quid. quia ibi sunt due improprietates quę plus operãtur quam vna, iuxta not. in l. cum scimus. C. de agric. & censi. lib. 11. in auth. itaq; C. cõ. de luc. ad tex. in §. cæterũ. ... quod nulla est dos respectu inchoandi aliquid & introducendi ... cõsiderãs respectu effectuum iam introductorũ, durat dos ... dicit quod primis in § prece. dixerat iurisconsultus q̃ vtriq; & viro & vxori cum perit vsucapio pro dote. & cum repetat qualitates dictio (cæterum) aduersatiua, vsucapio non datur viro, cuius nõ est amplius dos. sed non negat dotem esse quo ad ipsam vxorẽ etiã post solutum matrimonium. Ad vltimum dici potest, q̃ illud nõ transit absq; difficultate, an desinat esse hæreditas ante apprehensionem vel post. Præterea dominium non est causa vt cesset actio de dote, quia illud dominiũ potest dici durasse pe-
25 nes mulierem, vt dicit tex. in l. in rebus. C. de iure do. † Vel dicamus, quod licet dominii translatio in hęreditate sit causa, quare non dicatur amplius hæreditas, illud est quia hereditas dicitur ab hæres q̃ est dominus. l. item mela. §. legis. ff. ad legem Aquil. vnde deficiente dominio definit esse hęreditas quia negatiue ab allusione vocabuli valet arg. l. 2. §. appellata. per doct. si cert. pet. & ideo cũ hæreditas quousq; non est adita dicatur

domina. l. 1. ff. si quis testa. lib. esse ius. fuer. & facta aditione dominium in hæredem trãsferatur, merito desinit tũc esse hereditas. sed hæc ratio nõ impedit, quominus de dote agatur, vt
26 patet in fundo inæstimato, in quo domin ũ penes mulierẽ est, & tamen de dote agitur. d. l. in rebus. C. de iure do. † Quarta est conclusio, q̃d dos recuperata non dicitur amplius dos. alleg. tex. in l. si. C. com. vtr. iudi. sed ille tex. videtur probare contrarium. nam ibi patet, q̃d sortiuntur eãdem naturam, quam sortitur dos & donatio propter nuptias, si tractatur de eis conferendis. cum ergo habeãt eff ctum, non debent nomine carere. l. 1. C. de naui. in quin. tol. & ita q̃d ille tex. probet contrariũ, alleg. Bal. in l. si. C. vnde vir & vxor. Secundo ista opi. cõfirmatur, quia si dos nondum recuperata dicitur dos, vt concludunt omnes hic. ergo idem dicendum est, quãdo est recuperata, quia recuperatio nihil facit. nã per recuperationem non acquiritur dominium, q̃d ipso iure quæritur a die mortis. d. l. in rebus. licet faciat cessare actionem de dote. vt in petitione hæreditatis diximus. Tertio probatur per text. in l. si socius pro filia. ff. pro socio. vbi post recuperationem dos recuperata appellatur dos. & idem probatur in l. filiæ dotem. C. de colla. Quarto facit text. in d. l. etiam. de fun. do. vbi indistincte dicitur, q̃d soluto matrimonio fundus dotalis intelligitur, ergo debet indistincte intelligi etiam quãdo est recuperatus. Quinto, quia sicut matrimonium large dicitur, etiam postquam est solutum, vt not. Alexan. in l. post dotem. j. eo. ita etiã dos dici debet postquam est soluta. Non obstat. l. fundus dotalis. alleg. per Socin. imò potius probat contrarium. quia licet dicat, quod non possit alienari fundus, nisi quousq; actio est competitura, nõ tamen negat, quominus sit fundus dotalis. Imò probatur, quod dica-
27 tur fundus dotalis ex illo text. † Nam ibi ponitur dictio (autem) quæ est repetitiua qualitatũ præcedentium. secundũ gl. in §. item lapilli. insti. de re. di. Bald. in l. omnes populi. de iu. stit. & iu. Alex. in l. 1. §. si ius a patre. de libe. & po. repetit ergo illam qualitatem quod dicatur fundus dotalis. Præterea licet dicatur ibi quod est fundus dotalis quãdo competit actio, nõ tamen negatur q̃ od si non cõpetit actio, non sit dotalis & sic argumentũ ibi non sumi debet cõtra dictorie. prout in simili
28 no. Aret. in rub. inf. de acqui. poss. col. 3. Ex † supradictis decidit quæstio statuti Seneñ. de quo hic per Paul. de Cast. qui concludit statutum habere locũ, etiam in dote recuperata, per not. per Bal. in l. 1. C. vnde vir & vxor. Aret. autem videtur tenere contrarium, vt hic per Soci. qui subdit, q̃d statutum de quo per Bal. in d. l. 1. videtur considerasse equalitatẽ, vt latius per eum. Sed certe ista ratio non placet aliquo modo. quia cum secundum cõmunes conclusiones dos recuperata nõ dicatur dos, si non habent locum verba statuti non debet habere locum dispositio. l. 4. §. toties. de dam. infe. nec sufficit alias hoc dictum, sed requiritur quod tempore dispositionis cõtingat, vt no. Aret. hic. & probatur ex no. per Alexan. cõs. 1. col. 5. i. vo lu. vbi vult, quod l. quãdiu. j. de acqui. her. non habeat locum, quando testator habuit cõsiderationem, quod ille esset hæres tempore mortis. Secundo pro hac opi. f. cit. quia ista ratio non reperitur expressa, ergo per eam nõ est fienda extensio de casu ad casum. vt inquit Bar. in l. liberorum. de verb. sig. Bald. in l. si defunctus. C. de leg. hære. Ale. cõs. 55. in princ. & cons. 111.
29 in tertio volum. nec dicatur. † q̃ quãdo vna ratio redditur potest habetur pro expressa quo ad vim extensionis in quacunq; materia, vt est glo. not. in l. quibus. C. de fideicom. quam pro nobi. alle. Bal. in l. milites agrum. ff. de re milit. Alexan. consi. 52. & consi. 85. 4. volu. quia non est verum, q̃ ratio statuti huius fuerit propter equalitatem seruandam, quia si illa ratio fuisset attenta, statutum non considerasset solum dotem, sed omnia ... bona quę potest habere mulier vltra dotem, iuxta not. per Bar. in ... mulier habens amplum patrimonium,
30 Tertio † facit, quia verba statuti ... ... recuperata non est proprie dos, ... ergo &c. per hoc videtur decisio Raph. quę Alexan. ibi & alii ... in l. 1. §. veteres de acqui. pos. vbi vult, quod statutum ... filiam ... extra territoriũ cum hæreditate patris, non comprehendit filiã ... quæ iam adierat hæreditatem patris quia hæreditas postquam est adita, nõ est amplius hæreditas, & est tamen vtilitas subditorũ propter quã tale statutum videtur factum, vt no. Bar. in l. si quis pro eo. in decimo mẽbro. j. de fideiu. ita militat quando hæreditas est adita sicut quando nõ est adita, ergo pariter dicamus in proposito, q̃ debet statutum in dote propria intelligi, etiam si ratio in dote impropria militaret. Quarto facit, q̃ not. Bar. in l. apud Iuliã. §. fi. ff. iud. ex cau. in potest. vbi vult, quod statutum prohibens mulierem cõtrahere nõ censeatur prohibere quasi cõtrahere, & tamen subest eadẽ ratio. & idem no. Alex. & Are. in l. 5. in prin. de verb. obli. Quinto facit quod no. Pe. de Anch. consi. 152. plura sunt dubia. iunctis no. per Are. in d. l. s. in prin. vbi concludunt, q̃d statutum prohibens liberã facultatem disponendi de rebus suis, est odiosum, sed in odiosis nõ fit extensio de

ſio de caſu ad caſum, qui ſub lata ſignificatione cōprehēditur in materia correctoria, vt no. Imo. in l. ſi vero. §. de viro. ff. ſo. & Are. in loco præalleg. ergo &c. Sexto facit, quia ad hoc vt fiat extenſio, debet eſſe omnimoda ratio glo. in cap. cōſtitutio. de electi. in 6. & Alexā. plene in l. ſi cōſt[illegible] nte. in princ. ff. ſed nō poteſt hoc caſu omnimoda ratio cōſiderari, quia cum ſtatutū loquatur ſolummodo de dote, nō hab[illegible] locū in a[illegible] bonis ſine dubio, cum [illegible] dotis appellatione non v[illegible] nec l[illegible] ergo non [illegible] fra[illegible] ilitas ſexus [illegible] conſiderat[illegible] ſed cum ai[illegible] ad[illegible] dis, quia ſi capis [illegible] propte [illegible] & ſic quando mulier eſt nupta, non [illegible] proutqua[illegible] 34. q. 5. c. hæc imago. & conſiderat Alexan. [illegible] leg. vnd[illegible] hoc [illegible] prouidere. [illegible] æqualiter [illegible] inter [illegible] Et ſi forte iſta ratio nō placet, conſidera quod ſtatut[illegible] habere reſp[illegible] ad ius commune, qd permittebat [illegible] repetēda dote, cū habeant priuilegia, q[illegible] ff. ſo. l. aſſiduis. §. exceptis. C. [illegible] pot. in pignor[illegible] ipſis in dote fauere. ſed quādo eſt [illegible] filius de iure communi [illegible] de eo q[illegible] de ſuo patrimonio. vnde poteſt alienari, vt l. [illegible] vel relinqui. quod ergo diuerſitatis eſt, [illegible] iure com[illegible] Et tenendo hanc partem non obſtant [illegible] Mod. in q[illegible] tato volunt, qd [illegible] dotis [illegible] locum, etiam quādo dos eſſet [illegible] collationis [illegible] conſidera[illegible] dote m[illegible] buſloquitur mulier ex teſtamento. [illegible] [illegible] tionis eſt tanto [illegible] quia non eſt [illegible] rem teſtatoris [illegible] poteſt, q[illegible] ratio ſtatuti [illegible] diſt. vltra qd etiā non ſ[illegible] tam vno caſu [illegible] eſt quedā [illegible] Bart. in [illegible] glo. in l. a duo [illegible] prin. [illegible] Al[illegible] c[illegible] Sali. in [illegible]

31 Quo[illegible] vero ad ſtatutum [illegible] [illegible] Item [illegible] de dote autem [illegible] tantibus [illegible] requere [illegible] nō præcipiſſet [illegible] quia [illegible] dis, vel [illegible] inter [illegible] rationem [illegible] hec ra[illegible] affectio [illegible] tem quo tēp[illegible] monij [illegible] cum [illegible] verum qu[illegible] habet tex[illegible] toreſ [illegible] [illegible] eorum filio [illegible] ratio [illegible] non eſt talis ratio [illegible] [illegible] ſtatuto [illegible] Vnde [illegible] videtur [illegible] cōſtante [illegible] cum tunc propter [illegible] matrimonio eſſet etiam cauſa [illegible] ſuſpitionis ab eo cauſare [illegible] debet vlterius extendi [illegible] per Barto. in [illegible] §. vſuras. de leg. 2. [illegible] prohibent vxores te[illegible]

32 in ciuitate, quæ non habet locum in [illegible] reſponſio ad aliu[illegible] per [illegible] eadem ratio, nō eſt [illegible] quibus [illegible] con[illegible] ratio [illegible] in l. ſi tutor [illegible] ſtatuta [illegible] 6. q[illegible] per Alexan. [illegible] eius mente [illegible] fuiſſe tacere [illegible] in prima [illegible] ſecūda pars [illegible] in quarta [illegible] ibi, tertio [illegible]

33 [illegible] nis connuationis [illegible] proxima [illegible] de [illegible] ho. dicit [illegible] Alexan. in rub. de ope. no. [illegible] hoc nō eſt de ſubſtan[illegible] & idem Ioan. Andr. in [illegible] de ſta. ſed ad hoc reſpōderi poteſt [illegible] quādo materia [illegible] ſeru[illegible] præcedentem, toleratur continuatio ad remota, [illegible] text. in l. ff. ſi tab. teſt. nul. ex. & no. Bald. & Imo. in [illegible] prin. de l[illegible] & po. & Imol. in rub. de appel. ad idem [illegible] in l. 2. §. quartus. C. de vete. iu. enucle. vbi dicunt, qd titulus de pigno[illegible]ribus non multum diſtat a tit. de pigno. actio. & tamen iſte eſt in 13. ille vero in 20. & idem probatur [illegible] dicitur, quod titulus de ædil. edic. & de eui[illegible] poſita in contr[illegible] emptionum & vend. & dum dicit, quod conſentaneum fuit titulo de leg. d. lege l. al[illegible] & de fide. com. ad Trebe. [illegible] & tn̄ plures tituli intermedij ſunt, ad [illegible] tex. in [illegible] de leg. in prin. & probatur ratione, quia [illegible] formā contextualem, dummodo actus extraneus nō ad ſit, [illegible] l. hæredes palam § ſi. ff. de teſta. l. 3. de duo. re[illegible] l. 1. §. 1. de verbo. obl. Præterea ſumus in principio volum[illegible] non vr̄ neceſſaria [illegible] de cond. [illegible] Bal. in rubr. C. de ſer. fug. [illegible] verum, quod illa [illegible] ad hoc nō probat quod a remotis fiet [illegible] Decius in [illegible] de iudic. 2. colu. nam diuerſitas librorum arguit diuerſitatem tractatuū & materiæ, [illegible] tamen continuatio fieri debet, vt probat tex. in d. § quartus, vrſ. [illegible]. In ea. gl. in 2. parte opponit Bart. quare in principio libri non eſt inceptum volumen. I[illegible] & Alexā. [illegible] per eos, ſed certe ſolutiones eorum non tollunt difficultatem Bar. de commodiori diuiſione, nam ex eis non tollitur, quin debuiſſet potius inchoari volumē a titulo de ſponta. in quo liber incipit, quia volumē. ff. veteris habuiſſet 22. libros. & iſtud [illegible], & ſic melius fuiſſet inchoare hoc modo, quā a dimidiato libro, quia [illegible] melius [illegible] quam diuiſis [illegible] bus, & licet eſſet [illegible] quia [illegible] integrā, tamen non tollitur, [illegible] materia & fuiſſet melius locata ſi a capite libri eſſet incheatum. Solutio etiā Bart. non placet, quia non tolleretur [illegible] ex ad[illegible] ctione [illegible] paucarum chartarum. Præſertim [illegible] ſi voluiſſet in hoc volumine tractare de dote, id potuiſſet fieri incipiendo a titulo de impenſis in reb. do. fac. potiuſquā dimidiatum librum incipere, vt de mirandum [illegible] Bar. qui ſolē do contrarium dicit quod hic habito reſpectu ad volumen, eſt caput, quia volumen continet plures libros integros, non autē dimidiatos, & quæſtio eſt, quare [illegible] inchoatum volumen, nam verum eſt rationem editam a capite [illegible] libus libris, ſicut etiam [illegible] poteſt in alijs, qui ederent partitas in pluribus libris, ſed quare ita ſit edita, non redditur ratio congrua. Vnde dicas, quod cum in hoc libro ageretur tractatu de materia vltimarum voluntatum, vt hic in glo. incep[illegible] eſt a tit. de [illegible] matrimon. quia plerunque matrimonium [illegible] mente. Nam ſi voluiſſet incipere a tit. de teſtamentis, non [illegible] de diuitum, & ſi a titulo de ſponta. fuiſſet [illegible] materia extrinſeca. Non omitto, quod ſi conſideras obiectum Bart. de §. [illegible] prout ipſe inducit, non procedit, q[illegible] ſi [illegible]datur pars quæ ad [illegible] licet totus liber [illegible] & [illegible] a capite [illegible] probatur in d. §. [illegible] vnde [illegible] videtur hic a capite [illegible] liber. ſi

34 incipit a materia [illegible] matrimon[illegible] &c. † Ex nota. [illegible] Bald. [illegible] Alexand. [illegible] quod ſi duo reperiantur volumina, & [illegible] intitulatum, [illegible] continuatur, iudicatur eſſe vnum volumen. poſſe contra hoc argumentari, quod ſicut compoſitio voluminis continens plures libros vnum eſt volumen, ita etiam ſeparatio [illegible] ciat plura volumina, vt correlatiuorum ſit eadem ratio. l. fina. de accepti. & not. Bal. in rub. de rebus cred. non eſt ergo ratio, quia iſta duo volumina dicantur vnum, ſed quia materia reperitur connexa, & [illegible] §. [illegible] Alexander, quod cū Bal. loquatur de [illegible] putat idem in præpoſitione [illegible] de dic idem eſt dicendum, vt [illegible] Bal. in l. pa[illegible] & [illegible] de vulgar. & pupill. quem Aret. ſequitur in [illegible] verbo. obliga. vbi vult, quod ſi reperiatur in eadem [illegible] in eodē volumine præſumatur idem [illegible]. Non obſtat conſideratio Alex. quia præſupponit Bal. quod appareret iſta duo volumina eſſe connexa & tractare de eadem materia, vt de eis diuerſitas voluminis non inducat præſumptionē diuerſitatis rerum, ſicut ſi in vno libro eſſent deſcripta, eadē præſum[illegible]tur, ita etiam ſi reperiantur in diuerſis. In tertia parte glo. Bar. eam reprehendit, quia ſemper pādectæ fuerunt P[illegible] ſed quis reuelauit hoc Barto. Immo pro[illegible] eſt pandectas, quæ fuerūt excuſſæ a Iuſtiniano, a Piſanis potius ex [illegible] præda habitas, quam quod perpetuo penes illos fuerint, alia eſt reprehenſio, quod debuiſſet dici ius infortians, non infortiatum, & ratio poteſt eſſe, quia denominatio ab actiua ſignificatione fieri debet, in gloſſ. in rub. de rebus cre. dit. [illegible] ſed poſſ[illegible] dicere, quod reſpectu iuris in eſſe conſiderati, quod eſt fortius redditum, appellatum eſt infortiatum habito reſpectu ad totum ius. Secunda [illegible] gloſſ. [illegible] placeat Barto. mihi non placet, quia quod fortius dicatur id eſt, difficilius nul[illegible] reperio, & ideo etiam hanc rationem glo. iſta impugnat. Tertia ratio non placet Bart. quia de [illegible] nullos fuit hoc nomine vocatus. Nam nō fuit nomen [illegible] infortiatum ab ipſo Iuſtiniano nec aliquo ex compilatoribus, quia ſemper totū

ope[illegible]

opus alteis appellatum est liber digestorum. sed hoc nomen
fuit sibi inditum post. Vnde aliquis inuentor potuit hoc forte
nomine vocari. sicut dicitur de Flauiano in l. 2. supra de orig.
iu. Quarta ratio glo. quod nomina ista non curentur, non pla-
cet, nam hoc nomen (infortiatum) necesse est quod sit adie-
ctiuum. qa duo substãtiua simul stare non possunt. l. 3. §. ex cõ-
35 trario. de acqui. pos. & ponit glo. hic. † Si ergo est adiectiuum,
ergo aliquam qualitatem demonstrat, vt no. in l. 4. de leg. 1. &
per Barto. in l. demonstratio. in prin. ff. de condi. & de. vbi dicit,
qđ demonstratio adijcitur per nomina adiectiua. & patet hoc
ex alijs voluminibus digestorum, in quibus additur vetus vel
nouum, quæ nomina aliud important, vt dicit Bar. in rubr. de
ope. no. nuncia. ita ergo & hoc debet importare. Retẽta tamẽ
communi opin. pro vera inducitur ad quæstionem. an sit licita
36 mutatio nominis de qua per Alexand. in d. l. 4. † Sed stat dubi-
tatio, an mutatio signi sit permissa in notario. & Alexand. hic
tenet quod non possit Bal. quem alleg. per tex. in l. eos de fal. &
in §. oportet. in auth. de fide instr. vbi dicit, quod ex signis mal
tæ deprehensæ sunt falsitates. sed hoc non arguit, quod signa
mutari non possint. nisi strictius inducas quod signa sunt de
solemnitate probatoria cui derogari non potest quãdo requi-
ritur pro forma, vt not. Bart. in l. nemo potest. de lega. 1. Alex.
in l. iubemus. C. de iud. Contrarium tamen verius videtur. Nã
si est licita mutatio nominis, vt Alexand. hic concludit & in d.
l. 4. ergo fortius signi. quia per signum cognoscitur & sic per-
37 uenitur ad notitiã nominis, iuxta. l. oratio. de spõ. † Secundo
de necessitate signum in instrumẽtis apponi nõ debet. Barto.
in rubr. ff. vete. cano. in c. 1. de fide instru. Alex. in rubr. de ope.
no. nuncia. col. 8. Si ergo apponatur & male, non debet actus
vitiari, per ea quę habentur in l. 1. in prin. ff. de eden. & per glos.
in §. multus. institu. de liberti. & in Cle. si vnam. de reb. ęccle.
non alie. Alexan. in l. quandiu. C. qui admit. quinimo etiam si
de necessitate requirerẽt, adhuc omissio nõ vitiaret, vt probat
tex. in l. fi. C. de iure delib. & not. Alexan. in l. 2. §. prius. de vol.
ga. & pupil. & in d. rub. de oper. no. nuncia. Accedat text. in l. 1.
C. de muta. nominis. arguẽdo a ratione. Et tenẽdo hanc par-
tẽ non obstat tex. in d. l. eos. quia dicit text. illicitis insignibus.
sed hic non sunt illicita. Pręterea ex illis insignibus illicitis fal-
so arguebatur dignitas. & ratione illius dignitatis sibi falso at-
38 tributę arguitur. † Sed notariatus non est dignitas, immo se-
ruus potest esse notarius. l. 4. ff. rẽ pupil. sal. fore. Item ibi in to-
tis literis falsum cõmittebat hic in leui quadam partem. imò
hic falsum non committit, quia alterius nomine se non affe-
rit, sed illo signo mutato etiam alias vti intendit. non obstat
tex. in §. oportet. quia loquitur de signis hoc est imbreuiaturis
literarum. Nõ autem loquitur de signis notarij, qua illa non
leguntur, sed inspiciuntur. nec licet dicat text. multas depre-
hendi falsitates ex signis, per hoc arguitur quod mutatio vi-
tiet, quia & ex literis multa deprehẽdũtur. l. comparationes.
C. de fide instru. non tamẽ quispiam diceret notarium vtentẽ
alijs literis, quã quibus assuetus sit, facere falsum instrumen-
tum. Non obstat. l. fi. C. de asses. qa ibi non punitur ille tãquam
vtens duobus insignibus, sed tanquam fraudans & circumue-
niens legem prohibẽtem quem fungi duplici magistratu hoc
pretextu. si enim hoc esset contra legem, non diceretur frau-
dare legẽ. l. fraus. ff. de legi. imò plus est in d. l. fi. qa ibi mutabaẽ
insigne magistratus, & sic signum publicũ, & a publico habi-
tum. Hic autẽ mutatur signum, quod quis sibi assumpsit, qđ
videtur facilius. qa nemo legem sibi imponere potest, a qua
recedere nõ liceat. l. 4. ff. de arb. Et hoc confirmatur ex no. per
Bar. in trac. de insig. & ar. vbi dicit, qđ aliena insignia quis sibi
potest assumere, dũmodo nõ fiat in iniuriam alterius. & ideo
dicit Iac. Bũt. in proœ. ff. qđ omnes. ll. de hoc loquẽtes condi-
tionaliter loquuntur vnde nõ disponũt. l. si quis sub cõditio-
39 ne ff. si quis omis. cau. test. Nihilominus † hodie quia de con-
suetudine sunt apponenda, vt no. doc. in locis alle. posset pro-
cedere opi. cõtraria. qa dispositio legis & cõsuetudinis æqui-
parantur. l. quibus. ff. de legi. & ideo etiam forma data a cõsue-
tudine debet specifice adimpleri sicut dispositio legis. opinio-
nem tamen de qua ff. ꝙ signum si non sit publicũ, possit mu-
tari. dummodo nõ fiat in fraudem, tenet Bal. in l. 1. C. quę res
ven. nõ possunt. & no. Fely. in proœ. Greg. vbi plura ponit de
mutatione nominis & signi. Et ex his quę dicta sunt de nomi-
nibus magistralibus, sumpta occasione quęrit Bar. an qui vo-
catur Perusinus censeri debeat Perusinus. & dicit quod non
40 vt hic per eum. & idem Bar. in l. fi. §. fi. ad Munici. † vnde cõ-
cessis represalijs cõtra Perusinos nõ comprehenderetur. non
enim sequitur, ꝙ sit ciuis Perusinus. & ideo cum qualitas illa
non probatur, nõ habet locum dispositio. iuxta no. per Barto.
in l. non solum. §. sed vt probari. de ope. no. nũcia. Pau. de Ca.
in l. pe. §. docere. ff. ne quis eũ. Alex. consi. 62. 2. volum. & late
Mod. in c. quoniã contra. de proba. & in c. examinata. de iud. &
Alex. cõs. 41. 5. volu. Verum est, ꝙ Ant. de But. in proœ. Greg.
& Io. An. in c. 1. de despon. dicant ex nomine proprio sinistrã

oriri suspitionem. de quo per Fely. in d. proœ. colũ. 9. & Deciũ
in rub. de iud. 2. lect. licet autem in huiusmodi represalijs ꝯ Pe-
rusinos cõcessis nõ cõprehẽdẽtur. isti, comprehẽderetur tamẽ
41 qui esset Perusinus. † sed difficultas est, qs dicatur Perusinus.
& Barto. hic dũ dicit, non valere argumẽtũ ab ethymologia
in nominibus proprijs, & ideo non sequi, iste vocatur Perusi-
nus, ergo est de Perusio. vnde videtur inferre, ꝙ si sumus in
appellatiuo quo casu argumẽtum huiusmodi valet, hoc casu
idẽ sit Perusinus, ꝙ de Perusio. cuius contrariũ tenet Alexã.
hic per tex. in l. 1. de tu. & cu. da. ab his. & opi. istã Alex. vr̃ tene-
re. Bar. in l. prouĩciales. de verb. sig. & Soc. cõs. 178. colũ. 2. sed
videtur esse contra tex. in c. 1. de spon. & gl. iuncto tex. in l. sed
& reprobari. de excus. tut. & contrarium tenet aperte Bart. in.
l. 1. ff. ad Munic. dum dicit idem esse de Perusio, ꝙ Perusinũ.
42 † Sed latius rem discutiendo reperio tres opinio. in hac mate-
ria, prima est Bar. in dicta l. prouinciales. & Alex. hic, ꝙ Peru-
sinus dicatur origine & domicilio. de Perusio origine tantũ.
secunda est, ꝙ non differant, sed semper notent originem. &
hanc tenet Barto. in dicta. l. prima. de tut. & cura. da. ab his. &
sequitur Bald. in authentica. sed omnino. C. ne vx. pro mari.
Pau. de Cast. in l. si eadem. ff. de offic. asses. Tertia opin. Bart. in
l. 1. ad Munici. ꝙ dicatur Perusinus si est origine. vel subit one-
ra. & idem Areti. in l. 2. in prin. de verb. obl. Videndũ ergo est.
quę opinio sit verior. Et præsuppono ꝙ tantum est dicere Pe-
rusinus. ꝙ ciuis Perusinus. vt dicit text. in l. prima. ad munici.
dum dicit, ꝙ abusiue municipẽ dicimus cuiusq; ciuitatis ciuẽ
vt Campanum, Puteolanum. deinde infert tex. ꝙ qui ex duo-
bus Campanis natus est, Campanus est, neque addit, ciuis, vt
sentiat idem esse Campanum, ꝙ ciuem Campanum, & hoc
tenet Barto. in l. secunda. de verbo. significatio. & in dicta. l.
prima. colũ. penul. ad munici. & in dicta. l. prouinciales. de ver-
bo. signific. & Areti. in dicta. l. 2. in prin. & Felyn. in ca. si signifi-
cãte. de rescript. ꝙ intelligo, nisi addatur qualitas, quę mani-
feste inferat eum etiã intelligi, qui non sit ciuis. c. quia in cau-
sis. de procurat. & not. Felyn. in loco præalle. Secundo suppo-
43 no, † ꝙ ille duntaxat ciuis dicitur, & per consequens Perusi-
nus, qui vel origine vel manumissione vel adoptione est ci-
uis, vt dicit tex. in l. prima. ad Munici. est verum ꝙ & ille ciuis
dicitur, qui in ciuitatẽ assumitur, vt munera subeat, sed abusi-
ue est ciuis, vt est text. in dicta. leg. 1. & in l. ciues. de C. incolis.
nã in dicta. l. ciues. est aduersatiua, quæ notat diuersitatem in
facto. l. hoc amplius. §. de his autem. de dam. infec. & Bart. in l.
ex diuerso. secunda col. ff. de rei vendica. & probatur etiam l. pri-
ma. C. de Munic. & orig. lib. 10. dum dicit, Bibilium origine,
incolam vero apud Berytum, non enim vocat Berytũ, quẽ
44 vocauerat Biblium. † ex quo patet error e ibi Alexan. hic, &
Barto. in l. prouinciales. dum dicunt Perusinum eum etiam
intelligi qui domiciliũ habet. nam talis nõ est ciuis, sed inco-
la vt patet in d. l. 1. & licet ratione domicilij quis forum sortia-
tur, nõ tamẽ propter hoc ciuis efficitur, sed muneribus astrin-
git, prout dicit tex. in l. fi. C. de muni. & orig. lib. 10. Sed huic
determinationi obstat text. in d. l. prouinciales. vbi patet eos, q
habent domicilium, dici prouinciales. profecto negari nõ po-
test, quin illa lex turbet istam materiam. nam non solum in ea
dicitur, quod. ff. proxime dictum est, sed etiã negatur eos q ori-
ginẽ habent, dici prouinciales. qđ tamen est contra tex. in l. 1.
ad Muni. vbi Campanus dicitur. qui originẽ habet. & idẽ pa-
tet in l. 1. C. de muni. & orig. Reperio, qđ Bal. in d. l. sed repro-
bari dicit qđ illa lex loquitur respectu muneris indicti, sed vl-
tra qđ ille est intellectus diuinatius, & lex generaliter loquens
generaliter debet intelligi, apparet etiam manifeste, ꝙ illa lex
ponit regulam, vnde in ea nõ debet casus figurari, vt Bart. in l.
omnes populi. de iusti. & iu. & Caccialup in l. imperium. de iu-
ris. omni. iud. Preterea sicut nõ dicitur ciuis, licet qui sustineat
onera, quia qui habet domicilium sustinet onera. l. 4. de muni.
& orig. & tamẽ nõ est ciuis. d. l. ciues. C. de inco. & probat tex.
in d. l. 1. ad Muni. ita nec deberet dici prouincialis. Alius est in-
tellectus, ꝙ ibi addatur dictio (tãtum) sed hæc solũ manifeste
contradicit tex. quia sciuisset illud addere iuriscon. si voluisset.
l. 1. §. si autẽ ad def. C. de cad. tol. Alius est intellectus, qđ aliud
sit in ciuitate aliud in prouĩcia, sed hoc est imponere legẽ ver-
bis, & nõ rebus contra. l. 2. C. commu. de leg. præsertim cum
hodie vnaquęq; ciuitas iudicetur vt vna prouincia, vt no. in l.
fi. C. de præscrip. long. temp. & no. in extrauag. ad reprim. ẽ. in
verb. lombardiæ. Præterea cõtra hoc est tex. in d. l. 1. de tuto. &
curda. ab his. dum dicit tutores dari his, qui sunt eiusdẽ pro-
uinciæ vel ibi domiciliũ habẽt, nam alternatiua ponitur inter
diuersa. l. generaliter. C. de instit. & sub. ergo innuit qđ origi-
narius dicatur prouincialis. quinimo plus probat ille tex. in d.
l. 1. quod ille qui domicilium habet nõ dicatur prouĩcialis. qa
inter diuersa ponitur, vt dixi. est verum quod Are. in d. l. 2. in
prin. ff. qđ sicut in dispositione alternatiua nõ cõtinetur to-
tum, quando in alia dispositione est facta mẽtio de parte, ita
apparet manifeste iuriscon. nõ sensisse de illo, qui esset eiusdẽ
prouin-

prouinciæ ratione domicilij, ex quo de eo particulariter loqui-
tur, vt [illegible] per eum [illegible] sed ista solu. nihil valet. Primo quia
illa verba, vel ibi domicilium habet essent omnino superflua.
contra l. si quando. de lega. 1. Item quia secundum hunc intelle-
ctum alternatiua illa nõ esset posita inter diuersa, quia omnino
ille, qui domicilium haberet esset eiusdem prouinciæ. nec obstat
l. 1. de reb. dub. alleg. per eum, quia ibi alternatiua ideo restrin-
gitur, quoniam cum fundi fiãt destinatione patrisfa. l. quod in
rerum. de leg. 1. l. [illegible] de verb. obl. ideo illa alternatiua fa-
cit restringi legatum, vt videatur testator velle alium fundum
constituere, quæ prius ab initio constituisset. sed hoc non est in
nominibus quia nomina rerum sunt immutabilia hominũ au-
tem mutabilia. l. 4. de leg. 1. vltra quod istud procederet, quã-
do manifeste constaret, quod ille ex prouincia diceretur, qui do-
micilium ibi habet licet alibi esset ortus. Alexã. hic videretur
sentire responsionẽ, quod aliud sit esse prouincialem, aliud de
prouincia. sed ista solu. non placet tum quia est cõtra text. in c. 1.
de spons. & c. significãte. de rescr. [illegible] quia licet aliud esset, po-
tius iurisconsul. cõtrarium dixisset. quia si aliud esset, deberet esse
plenius dicere de prouincia, quã prouincialem sicut plenius
est dicere de hæreditate quam hæreditariã. l. si possessor. §. ait
senatus. vbi Bar. no. & Paul. de Cast. de pe. hære. si ergo prouin-
cialis importat habentem domiciliũ, fortius deberet hoc im-
45 portare, quando diceretur de prouincia, † quid ergo dicen-
dum, Arbitror tria esse consideranda, primum, an capias no-
men habito respectu ad ciuitatem, vt Perusinus, Cam[illegible]anus,
an habito respectu ad prouinciam nõ in genere, sed in specie,
vt Germanus, Hispanus, an vero in genere habito respectu
quod omnia includat præter Italiam, vt sic totum orbem diui-
das inter Italicos & prouinciales. Primo capite dicas, quod
respectu originis tantũ verificatur. ratio est, quia illa qualitas
adiecta [illegible] eum censeri, prout est cui adijcitur scilicet ciuis.
vt not. omnes in d. c. significante. & Bar. in d. l. 1. ad Muni. vbi
est text. de hoc. Secundo capite dicas idem, tum quia non est
differẽtia inter prouinciam & ciuitatẽ, tum etiam quia probatur
per text. in d. l. 1. §. si de tuto. & cu. da. ab his. qui cõsiderat
prouinciam in specie, quia dicit ius dandi tutorẽ pertinere ad
præsidem prouinciæ vt præses prouinciæ cõsideret habito re-
spectu ad prouinciam particularem quam regit. Tertio casu
quia id nomẽ verificatur respectu qualitatis Italicos, vt patet
in l. ex facto. de hære. insti. & in l. 1. ff. de censi. nõ importat ori-
ginem. quia sequeretur absurdũ, quod considerando originem
referretur ad singulas prouincias, & quæcunq; prouincia esset,
ea etiã origo esset. & si dicas quod etiam in habitatione idem
absurdum militaret. dicas aliter, quod quia illud esse prouin-
cialem, consideratur respectu soluendorum tributorum tan-
tum, quia iuris Italici esse, nil aliud est, quam immunem esse. l.
fi. de censi. vt solutio vectigalium non cõsideratur respectu lo-
ci in quo quis sortitur originem, sed respectu rerũ. l. [illegible] §. si
vero. de censi. idem tiem respectu rerum, idest, arguendo de re-
bus ad personas idem etiam nominandum est respectu persona-
rum. iuxta l. vinum cum in arca. §. si cer. pet. Ex istis infero cõ-
tra Alexã. hic quod idem est dicere Perusinus quantum de
Perusio. vt probat tex. in d. c. 1. de spon. & d. c. significante. Se-
cundo infero, quod Perusinus dicitur origine non domicilio, po-
46 teris cogitare. Sed iuxta hæc quæritur, † quid si sunt concessæ
represaliæ Bononiensibus contra Perusinos, an veniant Peru-
sini origine licet alibi habitent, & quæstio hæc habet duo capi-
ta, primum an possit exerceri contra Perusinum qui alibi ha-
bitat. Secundum nunquid contra eum, qui Perusij moratur,
cum sit originarius ciuitatis concedentis. In primo capite te-
nent omnes, quod non, quando non subit munera in loco ori-
ginis. Alex. tamen hic tenet contrariũ, cuius rationibus respõ.
Soci. hic. Sed tamen tenendo opin. Alex. posset ad adducta per
Soci. responderi, quia vt Alex. ipse dicit, ille dicitur proprie ci-
uis. & si municeps sit abusiue, vt probatur in d. l. 1. ff. ad Munic.
& ibi Bart. no. nec est verum, quod sit nudum nomẽ eius, quia
potest conueniri in loco originis etiam pro contractibus alibi
factis vt no. doc. in c. proposuisti. de foro compet. & in l. pen. ff.
de iurisd. omn. iud. alioquin sequeretur, quod vana esset dispositio
tex. in l. assumptio. in prin. ad Munic. si illud nomen ciuis nihil
operatur, & postq̃ verba huic ciui conueniunt, satis esse videt,
vt etiã conueniat dispositio. l. 4. §. toties de dam. infec. Et hanc
opin. Alex. quod sit proprie ciuis iste originarius, etiam si alibi ha-
bitet, tenet Bar. in d. l. 1. ad Municip. Contra Alex. tamen facit,
quia cum hic duæ qualitates cõcurrant, vna originis, altera do-
micilij, potentior videtur qualitas domicilij, & ideo attenden-
da, quia in domicilio præsumitur perpetuo velle remanere, vt
dicunt Cyn. & Pau. de Cast. in l. si eadem. ff. de calic. assesso. &
hoc etiam medio vtitur Areti. in l. 2. in prin. de verborum obli-
gat. Item quia huic alibi habitãti nulla culpa videtur posse im-
putari, propter quam ad represalias teneri debeat, posset tamẽ
istis sustinendo Alexand. responderi, quia licet nulla culpa isti
possit ascribi, hoc non releuat, quominus pro delicto vniuersi-
tatis quis puniri possit, etiam si non deliquit, vt no. Bart. in d.
tracta. repres. & Bal. in authen. & [illegible] C. ne vxor pro ma.
& patet ex communi conclusione doct. qui volunt compre-
hendi originarium alibi habitantem, dummodo ibi onera su-
stineat, & tamen ei nulla culpa potest imputari, cum absit, &
per consequens ignorans præsumatur, iuxta no. per Bart. in l.
is potest, de acquirend. hære. [illegible] & sic delinquere non potest. l.
ex maleficijs. de act. & obli. [illegible] illa qualitas domicilij nõ
47 potentior, † quia causa naturalis iudicatur potentior accidentali.
l. ex ca. §. [illegible] de verborum obligatio. l. Status. §. Cor-
nelio. de iure fisci. capi. [illegible] de rescrip. in texto. decla-
rat Alexan. consil. 2. colum. 1. primo vol. item & proprie in hoc
est tex. in l. Libertus. §. [illegible] ad Municip. præterea ca
qualitas est potentior, quæ fuit antiquior. l. si pupillus. ff. ad l. Fal.
sed [illegible] per quem delictum non tenetur impu-
[illegible] in l. 2. §. [illegible] qui [illegible]
[illegible] & in l. quemadmodum. C. de agr. & censi. lib. 11. Alex.
consil. 6. in fin. 4. volu. Soci. in l. [illegible] de verb. obli. vnde
cum per qualitatem originis delictum puniatur [illegible] repre-
saliæ extenduntur ad hoc ergo videtur illa qualitas attendenda.
48 Nihilominus † circa hanc materiam represaliarum quicquid
doc. loquantur mihi videtur quod non comprehendantur et
Perusini origine ibi munera subeuntes alibi tamen habitantes
sed veniunt ciues qui habitant imo etiam incolæ. Namque li-
cet hoc nomen Perusinus importet originarium proprie, vt
dicit text. & ibi Bar. in d. l. 1. ad Muni. & Aret. in d. l. 2. de verb.
oblig. tamen ratione subiectæ materiæ non importat ciuilita-
tem, sed habitationem tantum. patet, si dicatur scholares Bo-
nonienses, quia nõ importatur ciuilitas, sed incolatus. c. quia
in causis. de procur. & plene declarant Mod. in c. significante.
49 de rescrip. Item considero, † quod represaliæ non alia ratione
indicuntur, nisi quia populus non administrando iustitiam
videtur deliquisse. l. nullus. C. de iudæ. c. dominus noster. 23.
quæstio. 2. not. Bar. in tract. repres. [illegible] & can. in c. 1. de
iniu. & [illegible] ideirco [illegible] iustitiæ nega-
[illegible] vt not. doct. & Aret. in [illegible] decem. de verb. obl.
& Fely. in c. [illegible] de excep. si ergo represaliæ cõceduntur cõ-
tra Perusinos, videntur concedi contra populum Perusinum.
Nam cũ pœna debeat suos tenere authores. l. sancimus. C. de
pœ. sicut est æquum eum delinquat, ita contra populum con-
cesse cẽsentur, [illegible] comprehensi intelligerentur,
non valerent represaliæ [illegible] propter cessantem rationẽ legis
vnde etiam si verba possint importare plus debet ex ratione
restringi. l. regula. §. [illegible] & fac. [illegible] ergo ratio
sit, vt illi, qui [illegible] iustitiã, puniantur & popu-
lus sit qui ius non fecit, et si Perusinus improprie ad popu-
lum traheretur, talis interpretatio potius quam propria esset
50 attendenda, vt Sal. dicit in l. 2. C. de nouat. † quia ratio ad e-
cta seu subintellecta ampliat & restringit intentionem dispo-
nentis. l. Locus. & ibi Bar. no. de ali. & cib. [illegible] & no. Are. in l.
51 qui in aliena §. Celsus. de acq. hær. † videndum est igitur, quid
populi appellatione cõtineatur. & quidem populi appellatio
refertur ad habitantes [illegible] & ibi Abb. expresse
not. quod Perusinus habitans Senis dicitur de populo Senẽ.
ideo non comprehenditur in represalijs indictis contra popu-
lum Perusinum. ad idem est text. in auth. de [illegible] in prin. facit
qđ not. Rota decis. 70. vbi dicit, quod clericus beneficiatus potest
se appellare alicuius diœcesis si in ea habet beneficiũ, quia cum
teneatur residere, satis dicitur ex illa diœcesi, probatur etiam
hoc, ex no. per glo. in c. statutum. §. [illegible] vero de rescr. lib. 6.
quinimo ex sola habitatione quis censetur de populo, vt no.
Bal. in c. 1. de for. fid. vbi dicit quod omnes habentes incolatum in
ciuitate veniunt appellatione populi & idẽ Bal. in c. [illegible] de offi.
or. & in l. [illegible] ff. de legi. & in l. 2. §. hæc verba [illegible]
dicit, qđ forenses veniunt appellatione populi [illegible]
etiam pon. t Fel. in c. dilectus. de offi. ord. [illegible]
dicenda sunt in casu nostro quia tractatur de re quæ [illegible] cõ-
cernit habitantes, prout considerat Bart. in l. prouinciales. de
verb. sig. & facit quod not. Bar. in l. 1. C. de inc. [illegible] qđ
ad munera non [illegible] venire non potest [illegible]
Bal. in l. 1. §. quilibet. ff. qđ cuius. vniu. [illegible] in suo
territorio quis se [illegible] grauari & p[illegible] & plura
etiam cumulãt Mod. in c. eccl. S. tri. de consti. [illegible]
[illegible] de clerico habitante quest. de populo. & plura etiã [illegible]
cit ad propositum Soci. consi. 179. [illegible] Confirmatur ista,
quia quoties quis pro alio obligatur, requiritur quod sciat illud
pro quo obligatur. Aret. consi. 57. sed qui est extra ciuitatem
præsumitur ignorare quæ facta sunt in ea. Bar. o. in l. is potest.
de acqui. hæred. ergo non potest obligari, cum totus populus
teneatur [illegible] Bar. in l. aut facta. §. fi. de
pe. hunc autẽ [illegible] absentem. &
per consequens ignorãs [illegible] competa
veritate debet cessare [illegible] videre [illegible] sint vera, ratio
52 † quia originarius [illegible] conueniri non potest, [illegible]
[illegible]

sibi repe sat . t, vt no. omnes in c. postulasti. de fo. compe. ergo
minus d. bet posse capi per represalias indictas contra locum
originis, nisi ibi reperiatur, ducēdo latius vt dicam infra in fi.
huius materię represaliarū. Et tenēd. hāc partem nō obstāt,
quæ in cōtrarium cumulat Aret. in d.l. 2. verbo. oblig. scilicet
qd qualitas originis est potētior, ideo attēdēda, quia nō est ve-
rum hoc casu. patet, quia communiter doc. cōcludūt, nō suffi-
cere originem, nisi etiam quis ibi sustineat onera. item nō se-
quitur potētior est in vno, ergo in alio, vt not. Bart. in l. si intu-
lam. col. 2. de verbo. oblig. & patet in exemplo scholarium, de
quo s. dixi per no. in d. c. significāte. de rescri. nō obstat, q debet
attēdi qualitas fauorabilior. quia aut cōsideras eum qui habi-
tat in illo loco, & est fauorabilius quod puniatur, cū cēseatur
deliquisse tāquam vnus de vniuersitate. aut cōsideras cū qui
abest, & fauorabilius est, quod nō puniatur, ne cōtingat vnū
pro alio puniri, qđ est odiosissimū, vt no. Moder. in c. 2. de cō-
53 sti. Felv. in c. ius naturale. prima distin. † Alia est quęstio, an cō-
prehēdatur Bononiēsis, habitans in loco, cōtra quem sunt cō-
cessę represaliæ. & in hoc videtur dicēdū quod sic si ante cō-
54 sumatum delictum habitabat Perusii. quia qualitas † adiūcta
verbo debet intelligi secūdum tēpus verbi. in l. in delictis. §. si
detracta. de noxa. l. ex facto. de vulg. & pup. Præterea vbi aliqd
indicitur propter accidēs, magis inspicitur accidēs, quā origo.
l. 1. §. bestias. de postula. licet ergo origo cōtradicat, nō tamen
accidēs repugnat. quia in pluribus locis potest quis sortiri do-
micilium, vt not. in ca. postulastis. de foro competēti. Item re-
presaliæ cōceduntur propter delictum, sed cēsetur deliquisse eriā
incola. l. aut facta. § fi. de pę. vbi Barto. & ratione delicti potest
quis in loco domicilij conueniri. authen. qua in prouincia. C.
55 vbi de cri. agi oporteat. ergo &c. Sed † obstat quod dicit Are.
in dicta l. 2. quod cum represaliæ sint indictę in fauorem Bo-
noniensium non debent in eorū odium retorqueri. sed respō.
quod hoc venit in necessariam consequētiam, ideo toleratur.
l. cum ex oratione. ff. de excusa. tuto. nam omnes cēsentur de-
liquisse, ideo contra omnes concesse sunt, qui sunt illius loci.
vnde etiam iste habitans deliquisse censetur, alias non omnes
cēserētur deliquisse. Preterea respectu diuersæ qualitatis, quę
in eadem persona potest considerari. l. tutorem. ff. de his qui-
bus vt ind. g. ista possunt tolerari, vt etiam dicā in sequēti quę-
stione. vltra quod ad illam reg. l. quod fauore. posset dici, qđ
intelligitur si is in cuius fauorē est cōcessum, eo vti voluerit,
vt plene declarat Felv. in c. dilectus filius. 2. de rescri. & Mo-
der. in l. non eo minus. C. de procura. item quia vniuersitas nō
cōsideratur respectu singularium personarum, & sic habito
respectu ad eas. vnde non est verum, quod contra ipsos cense-
rētur cōcessæ, ex nota. per Alexād. in l. 1. colum. 33. de officio
eius. & in l. prima §. & post operis. de operis noui nūciatione.
& infra etiam dicetur. similiter tollitur etiam ex hoc ratio di-
ctę legis, quod fauore quia non est cōsiderabilis isto casu post-
quam singulares personæ nō sunt in consideratione. vnde vi-
detur, quod debeat teneri etiam iste, qui origine erat Bono-
niēs. quia postquam Perusii reperitur, vt Perusinus iudicādus
est. & pręsertim ista cōclusio procederet, si teneremus omnes
habitantes Perusij teneri, vt supra dictum fuit. Vlterius inquā-
tum ista communis cōclusio, que habet, quod is demum capi
possit, qui sustinet onera in ciuitate, intelligitur per Bar. in tra-
cta. represa. siue per se siue per alium quis ipsa sustineat. Soci.
hic distinguēdo procedit vt per eum. Tu cōsidera, quod intē-
tio Barto. fuit velle dicere, quod idem est si vnus per se susti-
neat munera, vel alius eius nomine sustineat, prout declarat
ipsemet Barto. in l. cum scimus. C. de agric. & censi. lib. 10. vbi
expresse tenuit, quod cognatio sola hoc nō faciat. Neq; enim
facit cognatio, vt cōsentanea cōsiderare possit. quia cognatio
nō potest cōsiderari vt vniuersitas, quæ vnam personam re-
presētat, quia secūdum hoc nō esset differētia inter vnum co-
56 gnatum & alium. † & tamē si fiat relictum cognatis, proximio-
res solum admittūtur. l. peto. §. fratre. de leg. 2. & Barto. decla-
rat in l. si cognatis. de reb. dub. Cōtra etiam dicta Barto. oppo-
nit Bald. hic quod impossibile sit cōsiderare originarium nō
subeūtem munera. l. fi. de mu. & orig. sed respon. & hic fuit in-
tellectus Barto. in alleg. l. cum scimus. quod præscriptione qs
acquisisset immunitatem nō soluēdo munera. nā origo pro-
pter hoc nō amittitur, quæ etiam ab ipso patre causatur. l. as-
sumptio. & ibi glo. ad Munici. & hoc sētit Bar. in d. l. cum sci-
mus. dum exemplificat de Perusinis, qui a cōfederatis suis gē-
tes nō petiere. vel secūdo exemplifica per text. in l. municeps.
ad Muni. vt quia effectus senator onera nō sustineret. vel exē-
plifica in eo, qui beneficio principis obtinuisset, vt onera non
57 subiret. † Alia quæstio ponitur per Alexād. quando Perusinus
habitaret Bononię & sic in loco a quo represaliæ sunt cōcessę
nunquid comprehendatur. Barto in d. tract. repres. 3. quęstio-
ne 2. q. prin. tenet quod nō. etiam si princeps esset communis.
& idem tenet Barto. in l. prouinciales. de verbo. signi. Primo
quia represaliæ non videntur concedi contra absentes, sed hic
habitat Bononię, ergo &c. arg. l. prima. de magistratibus con-
ue. Secūdo quia iste videtur desiisse esse Perusinus per tran-
slationem domicilij ad alium locum. quod tamen intelligit
Paul. de Cast. nisi post cōcessionem represaliarum se transtu-
lisset, quasi videatur præuentus. iuxta l. si qui postea. de iudi.
Tertio quia represaliæ sunt cōcessę in defectum iurisdictionis,
sed hic erat in iurisdictione concedentium, ergo &c. l. seruū &
filiū. ff. de furtis. Quarto quia ciuitas concedēs tenetur illum
defendere, ergo offendere non potest. lege vend. catio. de cura-
ctu. Quinto, quia vbi aliquid cōceditur, censetur actum, ne cō-
tra se vtatur. l. in fraud. in § neq; de iure fisci. l. si peculium. §.
sicut de pe. leg. Sexto quia beneficium cēsetur cōcessum sine
iniuria priuatorum. l. nec auus. C. de emāci. lib. l. secūda. §. me-
rito. ne quid in loc. publi. Septimo addit Aret. in d. l. 2. in prin.
quod istę represaliæ sunt inductę in fauorem Bononien. ergo
non debent retorqueri in odium. Octauo addi potest, quod cū
iste habeat duas qualitates, vna vt comprehendatur, alia vt nō
comprehendatur, debet stari prohibitiuę, vt nō comprehen-
datur. l. 3. de susp. tuto. Nono etiam facit, quia iste ex vna qua-
litate venit plectendus, ex alia nō. vnde illa debet attendi vt fa-
uorabilior tanquam potentior. l. Arrianus. de ac. & ob. Deci-
58 mo, quia qualitas inspicitur secundum tempus verbi. sed iste
tunc non erat Perusinus, licet ante fuerit, ergo &c. † Si tamen
velles tenere contrariam opinio. posses dicere quod si origo
sufficit, & sustentatio onerum, vt communiter cōcludūt doct.
s. cum ista duo adsint, teneri debet. quia cui cōueniunt verba,
cōuenit dispositio. & vbi sunt rationes duę finales, vna sufficit,
licet alia cesset. l. si non lex. de hæred. instit. §. affinitatis. insti. de
nupt. & pręsertim hoc verum videtur, si tempore delicti com-
missi iste habitabat Perusii, etiam si ante concessionem repre-
saliarum transtulerit domicilium, quia delictum videtur pre-
uenire quodāmodo. vnde mutatio domicilij nō videtur obes-
se, per ea quæ habentur in d. l. si quis postea. & quia ex delicto
quis forū sortit. auth. qua in prouincia. C. vbi de cri. agi opor-
tet. cum similibus. Et tenendo hāc partem, non obstant con-
traria. Nam ad primum facilis est resp. quia intelligūtur cō-
cedi cōtra absentes, patet, quia habēt locum in ciue origina-
rio sustinēte onera. Ad secūdū negatur, q origo mutari possit.
l. assumptio. in prin. ad Muni. non ratione originis est Perusi-
nus, & conueniri potest. Ad tertium rñ. q cessat iurisdictio. nā
cōuenitur vt originarius illius loci in quo deliquit. & quia rō-
ne illius qualitatis habetur vt persona illius loci, ideo cōtra il-
lum, ex quo qualitas originis nō mutatur, debent posse exer-
ceri. d. l. assumptio. & l. origine. ad Muni. nec facit, q dominus
non habeat actionem contra seruum, quia illud est, quia nulla
lis inter eos esse potest. l. lis nulla. de iu. ciuitas autē nō habet
in potestate ciuem, licet vēdicet. quia nō vēdicat nisi adiecta
causa. & traditur in l. 1. de rei vēd. & l. de iure. ad Muni. & pos-
sunt esse iudicia inter princ. pem & priuatum. l. 1. C. vbi cau. fis.
l. bene a Zenone. C. de quad. pra. l. 1. apud Iul. in fi. ff. quibus ex
cau. in pos. ea. Ad quartum dicitur, quod licet teneatur cū de-
fendere, illud est ratione vnius qualitatis, sed ratione alterius
pōt agere. quia ex quo habet duas qualitates, iudicantur vt di-
uersę personę. l. tutorem. ff. de his quibus vt indig. & not. Alex.
in l. quartam. col. 8. ad legē Fal. & in materia eu ctionis Alex.
consil. 109. 4. vol. & Imol. in c. cum cōtingat. in quarta char. de
iureiu. Ad quintum etiam rñ. quod ex quo fingitur vice du-
plicis personæ propter duplicem qualitatem, non dicitur vti
contra se sed cōtra alium, ex quo reputatur alia persona. sicut
in simili habetur in l. cum a matre. C. de rei vē. Præterea vni-
uersitas non est considerabilis respectu singularium persona-
rum, vt s. dixi & no. Alex. in l. 1. colum. 33. de offi. eius. & Bald.
in l. mandatum. C. manda. de quo latius. ī. dicetur. Præterea
quod dicitur nō intelligi mādatū cōtra se nō est intelligendū
ita simpliciter, vt patet in l. si negocia. ff. mād. & in l. si pupillo.
de neg. gest. vbi qs a seipso exigere tenetur ratione mādati, &
dati, & sic cōtra ipsum. sed intellige in casu quo nō potest cō-
siderari obligatio passiua simul & actiua. quia in eadem perso-
na inducitur compensatio ipso iure. l. Vranius. ff. de fideiul. &
ideo cum non possit subsistere vtraq; obligatio, nimirum si
nō videē mādatum cōtra se. ita loquitur Bar. in l. licitatio. §. fi-
scus. de pub. ica. & Bal. in l. 2. C. an ser. ex suo fac. sed cū potest
cōcurrere duplex obligatio, vt hic ratione duplicis qualitatis
videtur mād. tum etiam cōtra seipsum. ita not. Alex. cōs. 149.
2. vol. nec obst. § neq; quia habet varios intellectus, de quibus
in l. iustum. C. de eden. & ideo nō potest in eo fieri fundamē-
tum, vt no. in l. in ambiguo. de reb. dub. Ad sextū dic, q hic tol-
letur ius illius ob iustam causam, videlicet ob iustitiam de-
negatam. vnde cessat argumentū. Ad septimū dic q respectu
alterius qualitatis est fauor, qa est etiam Perusinus. vel dic cū
nō pōt cōsiderari odium, ex quo ratio personarū particularium
nō habetur in vniuersitate, vt. s. vel illud ita demū concessum
intelligitur, si vellet ille, in cuius fauorē est concessum, vt not.
Bar. in l. cum hi. §. eam tamen. de transact. & Mod. in l. non eo

minus

minus. C. de procu. Fel. in c. dilectus filius. 2. de rescri. Ad octauum dic, quod istæ qualitates sunt inuicem compatibiles. Præterea illud non procedit, quãdo est magis considerata ratio permissiua, vt Fel. declarat in c. 1. col. 3. de præscri. prout est hic. quia magis attenditur origo quã domiciliũ. l. libertus. § præscriptio. ad Muni. Ad nonum non quod ista qualitas est potentior, immo fauorabilior. nam secundum eam delictum nõ remanet impunitum, quo casu dispositio reputatur fauorabilis. & extẽditur, vt s. dixi per no. per Bar. in l. 2. § exercitus. ff. de his qui not. infa. cum concor. s. alle. ad vltimum non quod duret qualitas origi-
59 nis, quæ facit vt cõueniatur. † Concludendo tamẽ magis placet prima opi. quod licet sit origine Perusinus, non põt conueniri tamen Perusij, nisi ibi reperiatur. c. postulasti. & ibi not. de fo. cõpe. ratione ergo originis ibi conueniri non põt, nec ratione delicti. nam ista qualitas Perusinus in materia ista est cõsiderabilis respectu duorum. scilicet ratione delicti & ille non deliquit, quia erat absens, vel quia conueniri ibi potest. & ille nõ põt, nisi ibi reperiatur alioquin magis pro alieno, quam pro proprio delicto grauaretur. & pro ficto quã pro vero, quod esse nõ debet. cum fictio imitetur veritatẽ. & cũ ille nõ deliquerit, cessat fauor de quo dicebamus ne delicta remaneãt impunita. quia illa intelliguntur cõtra illũ, qui deliquit. alias reputantur odio-
60 sa. & ideo restringẽda. ex † quibus etiam infertur ad supra tactam aliam quæstionẽ, quæ est. quid econtra in Bononien. habitante Perusij an cõprehendatur. & doc. videntur cõcludere quod non, quia intelliguntur represaliæ concessę contra Perusinos. Nam ista quæstio non magnã haberet difficultatem, tenẽdo opinionem, quam tenui, quod habitantes intelligantur cõprehensi. quam tacite videtur sentire doc. hic dum supponũt ratione habitationis istum teneri, nisi obstaret ratio eorum, quod viderentur concessę represaliæ contra se. sed attenta alia opi. quod origo attendatur, maior est difficultas. Adhuc tamen videtur quod comprehendatur, si tẽpore delicti habitabat Perusij. quia ex hoc forum sortitus fuit, & ideo teneri debet. nec obstat quod contra ipsos viderentur concessę, quia vt. s. dixi, vniuersitas non cõsideratur habito respectu ad singulas personas. vnde cessat etiam ratio. l. quod fauore. quæ nõ est considerabilis isto casu. Præterea in duplici qualitate illa debet prępõderare, quę nũc est. licet enim habitauerit prius Bononiæ, nunc habitat Perusij. qualitas ergo verbo adiecta operatur secundum tempus verbi. si ergo tempore represaliarum est Perusij, vt incola Perusinus, non vt Bononien. iudicandus est. Rursus Socin. hic infert ad quasdam qq. in quibus dicit se alias consuluisse. Et primo, quod opi. Bar. & communis quæ habet, quod pro represalijs quis capi posset quando cũ origine concurreret, quod onera in loco originis subiret, non habet locũ, quando maiorem partem transtulisset alio suarum fortunarũ, tum quia nulla culpa sibi ascribi potest, tum quia ista videtur qualitas potentior, cũ ex translatione tali videatur ibi perpetuo esse velle. sed ego arbitror illũ male consuluisse nam si vera est opi. Bar. prout ipse admittit, quod ratione originis & onerum quis comprehendatur, ergo etiam si alio maiorem partem fortunarũ suarum transtulerit, poterit cõueniri. nam & originẽ habet & onera subit. nec refert, an deliquerit, ex quo vnus pro alio teneri potest, vt not. Bar. in d. trac. repres. Non obstãt cõtraria. quia hoc non consideratur, sed cõsideratur origo, quæ per talem translationẽ nõ amittitur. & ideo ille animus non consideratur. l. assumptio. in prin. ad Muni. nec est verũ, quod illa qualitas domicilij sit potentior. cum naturalis causa potentior sit accidentali. l. ex ea parte. §. insulam. de verb. oblig. & in materia ista est tex. in l. libertus §. præscriptio. ad muni. Præterea qualitates sunt compatibiles, vt dicit Aret. in d. l. 2. de verb. oblig. Aliud etiam dicit attentasse Soci. consulendo, quod licet origo mutari non possit, tamen hoc nõ procedat, quãdo quis efficeretur eius loci dominantis. ne in eodem subiecto cõcurrerent, quod esset subiectus & dominus. quę stare nõ possunt. l. filij. §. senator. ad muni. & quia etiam potest quis esse sine domicilio, quãdo locus calmate periit. ergo & hic. Quia audi, cõtra ipsum est tex. in l. Municeps. ff. ad Muni. vbi dicitur, quod senator desinit esse municeps quo ad onera, quo vero ad honores retinet originem. Secundo probatur per text. in l. Roma. e. ti. vbi dicitur, quod Roma communis patria est, quę est domina orbis. l. deprecatio. ad l. Rho. de iac. & tamen nõ amittitur origo propria. Tertio, quia potius origo deberet tollere domicilium, si se inuicem impedirent, quam econtra. l. libertus. §. præscriptio. ad Muni. Quarto, quia ille consideratur vt particularis persona. vnde non infertur ad particularem ex vniuersitate. l. si ex toto. de legat. & similiter dominium, quod est in vniuerso, non consideratur respectu particularium. l. qui vniuersas. de acqui. pos. & ita in terminis reperio Alexan. reprehendentem Pau. de Cast. in l. 1. §. & post operis. de ope. no. nuncia. Præterea non inconuenit, quod quis ratione vnius qualitatis sit subditus, ratione alterius sit dominus, ex quo illę qualitates vt diuersę considerãtur, & vna persona, in quam plura iura concurrunt, habetur loco plurium persona-

rum. l. tutorem. de his quibus vt indi. Bal. in l. 1. & l. quicũque. C. de ser. fug. Alexan. in l. non aliter. in fi. ad legem Fal. & est text. incõparabilis in d. l. libertus. §. præscriptio. quinimo cum domiciliũ mutabile sit, origo immutabilis, potius deberet mutare mutabile quam immutabile. l. pater. §. quindecim. de leg. 3. Non obstat quod amittatur origo calmate &c. quia illud est ratione materię non preexistentis. vnde non entis nullę possunt esse qualitates. l. eius qui in prouincia. ff. si cert. pet. Præterea istud etiam quod Socin. dici voluit etiam Pau. de Cast. in d. §. & post operis, vbi infert ad Venetos & Florentinos. sed Alexan. ibi reprehendit. quia licet vniuersitas sit domina, tamen singuli de vniuersitate nõ dominantur. pro quo facit, quia ex collectiuis non fit illatio particularis ad singula. d. l. si ex toto. §. 1. de lega. 1. Postremo addendo ijs quæ supra dixi in q. de Perusino habitante Bononię in fin. cum dico mihi videri satis absonũ, quod cum represalię indictę sint propter delictum vniuersitatis tanquam quilibet deliquisse censeatur, & sic quis pro alterius delicto pregrauetur, in plus quis ex delicto alieno grauatur, quam si ipse deliquisset, & ideo cũ ratione delicti licet quis sortiatur forum, non tamen possit conueniri nisi sit præsens, & similiter ratione originis idẽ sit. c. postulasti. & ibi no. de foro compe. ita etiam videtur dicendum, quod licet quis subeat munera & sit ciuis, capi non possit, nisi ibi adsit, præsertim cum hæc fictio introducatur vt censeatur deliquisse. fictio autẽ debet operari prout veritas, l. 1. §. lex Falcidia. ad legẽ Fal. & si dicas, quod secundum hoc materia represaliarum nunquã possit sortiri effectũ, quia difficile est capere quem in loco, cõtra quẽ sunt concessæ represaliæ, adhoc tamen quod sicut præuentio in casu quo quis sortitur forum, operatur, vt mutatio domicilij nõ sit postea in consideratione. l. si quis posteaquam. de iu. & no. in d. c. postulasti. ita etiam in casu nostro commissio represaliarũ habebit vim preuentionis. vt eo ipso quod tempore commissionis esset in illo loco, censeretur præuentus. ita declarat Pau. de Cast. in l. si eadem. ff. de coll. asse. & si adhuc dicas quod istud maxime difficilem redderet illam materiam, si esset opus probare, quem fuisse in ciuitate tempore commissionis represaliarum, dici potest, quod quis præsumitur præsens in ciuitate, ex qua est, vt no. Bar. in l. si is potest. col. 6. de acqui. hæ. & ibi hoc tenẽt Alex. & Are. & idem Are. cõsil. 135. est verum, quod idem tenet Spe. in tit. de acto. § 1. sed ipsemet Alex. cõsi. 89. co. 5. vol. tenet primam opi. & in casu d. cõs. 80. erat decretum pro quo præsumitur. c. in præsentia de renũ. & idem etiam tenet Bar. quem Moder. non allegant in l. relegati. ff. de pœnis. & Bal. in
61 fi. § necessitate. C. de bo. quæ lib. † Ex ijs infert Ang. hic ad q. an priuilegium cõcessum ciuibus trahatur ad comitatẽses. & se remittit ad Iac. de bel. distinguẽtem vt hic per Imo. sed certe aliud videtur voluisse Bar. in l. 2. ff. de ver. sig. ex cuius dictis prima conclusio est, quod si dispositio loquitur de ciuitate, intelligitur, quatenus muris cingitur, vt probatur in iuribus per eum alle. & hoc non habet dubium. Secũda conclusio est, quod si loquitur de patria, comprehẽdit etiam vltra muros, per l. vxorem §. legauerat. de leg. 3. sed contra hoc videtur casus in l. 1. C. si cur. relict. ciu. vbi precipitur curialibus, vt ciuitates incolant. & tamẽ post subiicitur, quod si deserant patriã, puniũtur. quam ergo dixerat ciuitatem, appellat patriam. nisi dicas, quod patria est genus, & comprehendit ciuitatem, sicut adoptio arrogationem. l. 2. ff. de adopt. Secũda est conclusio, quod dicatur Roma, comprehẽdantur etiam continẽtia ędificia. per l. vrbis. de verb. sig. sed dubiũ est, quod si vtrunque nomẽ apponatur, puta ciuitas Perusina. Bar. ibi dicit, attẽdi quod precesserit. sed in contrarium videtur tex. in l. nam quod liquide §. si ita de pęnu leg. vnde Bald. in c. Rodulphus de rescri. tenet, quod indistincte importet continẽtia ędificia. sed contra hoc videtur text. in c. si ciuitas. de sen. excõ. in 6. nisi dicas, quod ibi præsupponitur, quod tantum ciuitas esset excõicata. placet tamen magis, vt siue præcedat, siue subsequatur, indistincte fiat interpetratio, ne extra muros significet. nam si vera est ratio doc. quod rei demonstrate frustra adijcitur demonstratio. l. 1. in fi. de do. præle. cum nomẽ ciuitatis sit singulare, & per consequẽs sola eius denominatio seu expressio sufficiat ad demonstrandum. iuxta no. in l. 1. ff. de libe. & posthu. & in l. hac consultissima. C. qui testa. fa. poss. qualitas ciuitatis quæ adijcitur, debet aliquid operari, vt adiectio qualitatis restringat. vt no. Bar. in l. demõstratio. in prin. col. 4. de cõdit. & demonst. Præterea restringetur murotenus & hęc si loqueris de ipsis locis. Si vero de ciuibus agatur, Barto. ibi tenet, quod etiam in materia odiosa comprehẽdãtur comitatẽses. per l. qui ex vico. ad Munici. & opi. Barto. sequitur Abb. consilio 52. 2. volum. & in c. 1. ne sede vac. & Barto. in l. si cõuenerit. §. si nulla. de pigno. actio. Alexand. consi. 106. viso themate. 2. vol. Alex. vero hic & Are. tenẽt contrariũ. primo per text. in d. c. si ciuitas, arguẽdo a speciali. Secũdo per text. in §. si quis igitur ex qualibet. in ver. Nõ ciuis sed ex villa. Tertio, quia verbum intelligitur, denotat fictionem. Quarto pro ista opi. adduco tex. in l. ciuibus.

inf.

inf.de reli.dub vbi si fiat relictum ciuibus ciuitatis intelligitur
relictum ciuitati. sed si relinquitur ciuitati, clarum est, φ non
comprehẽdit habitantes extra ciuitatem. l. 2. de verb. sig. ergo
&c. Est verum qđ Soci. ibi conatur respõdere, dicẽdo, hoc esse
ex verbo ciuitatis, qđ stat declaratiue respectu verbi ciuis. quia
cum præcesserit clausula generalis, specialis sequẽs stat declaratiue.
l. Titia. §. qui Marco. de an. leg. sed ista responsio nõ tollit contrarium,
quia secũdum hoc non esset idem, ac si fuisset
legatum ciuitati. Preterea ista solu. est contra d. c. Rodulphus.
vbi præcessit dispositio generalis, nõ remanet firma, sed limitatur in totum
per sequẽtem, ita etiam hic. nec obstat. §. qui
Marco. quia ciuis & homo est incerta persona. Tenẽdo tamẽ
opi. Bar. posset ad ista responderi, qđ. c. si ciuitas considerat ciuitatem
tãtum. & qđ sit verum, patet quia si ciues vel oppidũ,
saltem cõtinẽtia venissent. ad fin dic, qđ qa illa dictio (si vero)
repetit qualitates, vt not. Bald. in l. omnes populi. de iusti. & iure.
Alexan. in l. si filius a patre. de libe. & posthu. Ias. in l. re coniuncti.
de leg. 3. ideo ille non dicitur ciuis ortus prout primo.
Ad tertiũ dic. quod non denotat fictionem, prout. s. dixi post
Ias. in l. si filium. §. in omni. de acqui. hę. vel dic secũdo, φ fieret
extensio, ex quo a lege ęquiparãtur. l. 1. §. lex Falcidia. infra ad
l. Fal. vel tertio, qđ licet lex vtatur verbo denotãte fictionem,
tamẽ ex quo sumus in ijs, quæ sunt iuris, vere operatur. Barto.
in l. si maritus. §. legis Iulię. de adul. ad quartum dic, quod potius
facit pro opi. cõtraria. pro qua etiam facit, qa cũ verbũ, ciuis,
sit genus, vt omnes fatentur, dispositio quantũcunq; stricta
extẽditur ad id qđ in genere cõprehenditur. cũ genus proprie
cõprehendat suas species. iuxta no. in l. cũ lege. per Aret.
j. de testa. secũdo qa & sic addatur qualitas, puta Bononiẽsis,
tamen id verbum capitur sm subiectam materiam, vt. s. ostendi.
ideo non astringit adiunctum, sed ampliatur & restringitur
sm subiectam materiam, merito si addatur generi, debet fieri
62 interpretatio sm genus. † Vnde salua meliori deliberatione
ita videtur mihi distinguendum, qđ aut priuilegium dicit, ciuibus
Bononiensibus, & hoc casu omnes cõprehenduntur. nã
Virgi. dicitur Mãtuanus. gl. in l. qui ex vico. aut simpliciter dicitur
Bononiensibus & idem, cum verbum prolatum idem
importet in effectu qđ ciuibus, vt iam dixi. aut dicitur ciuibus
ciuitatis Bononię & hoc casu importat eos, qui ex ciuitate sũt
& ortũ habẽt. vt probatur in l. 1. de tu. & cu. da. ab his. nec ob. c.
2. de spon. & c. significãte de rescript. qa verũ est, qđ respectu
originis considerandę idem est Francus qđ de Francia, sed nõ
respectu aliorum. ista enim verba stant restrictiue ad locum, &
eum demonstrãt. Bar. in l. cum pater. §. mense. de leg. 2. & idẽ
si dicatur ciuibus ortis in ciuitate Paduę. nam vtroq; casu cum
capiẽt pro loco, facienda erit distinctio, an simus in bñficio, vt
tũc cõprehendatur. l. 1. §. cum vrbem. de offi. præfec. vr. an in
priuilegio, & tunc secus. d. §. si vero. Verum est, qđ in represalijs
ista non cõsiderãtur. licet Alex. hic voluerit cõsiderare. qa
vt. s. dixi, consideratur delictum, & hoc verbum Bononiensis
tantum importat, quantum materia subiecta patitur, quæ
venit restringenda, ne quis in plus grauetur quam deliquerit.
immo etiã nõ cõprehẽderet ciues ortos alibi habitantes, vt iã
dixi. quia si ipsi tenerẽtur, pro se cõueniri nõ possent, ergo nec
pro alio. In gloss. in 5. parte. hanc sequuntur Dinus & Barto.
quia in maiori parte tractatur de dispositionibus vltimarum
voluntatum, ideo fit denominatio a maiori. sed contra audi
63 † cuiusque rei potissima pars principium est l. 1. supra de origi.
iu. sed in princip. hic tractatur de materia pertinente potius inter
viuos, quam ad vltimas voluntates. l. cum quærebatur. de
verbo. sig. præterea tractatur etiam de successione ab intestato,
in qua nulla dispositio est. sed responderi potest, quod aut
principium consideratur respectu rei in esse deducendę, & tũc
est maior pars, qa sine principio non peruenitur ad medium
neq; ad finẽ. & ita loquitur tex. in d. l. 1. aut vero respectu rei in
esse deductę, & est etiã maior pars, quia principium durat vsq;
ad medium, vt no. glo. in l. 1. §. 1. s. si quis ius dicen. non ob. quã
ad hoc alle. Barto. in l. si quis ex arg. §. si initium. ff. de eden. &
maior pars reputatur primi medij, quã secũdi. l. 2. §. 1. de verb.
signi. & istis modis non est considerabile principium hic. quia
iam libro perfecto fuit nomẽ impositum. Item qa vsq; ad medium
non tractatur de actibus ad viuos pertinentibus. vel dic,
qđ est maior pars habito respectu, φ quælibet res diuiditur inter
principium mediũ & finem, vt principiũ maior pars sit medio
& fine separatim consideratis, ad secundum de successionibus
intestati dic, φ ex quo quis intestatus decedit, cẽsetur relinquere
bona sua venientibus ab intestato. l. conficiuntur in
prin. de iure codicillo. no. gloss. in l. non iustam. C. ad Treb. Et
circa obiecta Alex. hic adde, quod §. disponat. probat, qa licet
loquatur de lege disponẽte, disponit tñ etiam testator. Item ad
de quod hæc vult Bar. in l. non solum. §. morte. colũ. 3. de ope.
no. nunc. & potest dici, qđ dispositio est, quãdo actus ab volus
voluntate pendet quod nõ est ita liberum in alijs, vt in vltimis
volũtatibus. In glos. quemadmodum. tenet Alexãd. quod glo.

velit hoc verbum stare interrogatiue. tu dic φ stat demonstratiue,
vt sic demonstretur per quos & a quibus & in quãtum &
qualiter, non autẽ stat interrogatiue, qa tunc diceret, petetur, non petatur,
vt patet ad sensum. & ita etiam stat demonstratiue. vt sic
demonstrẽt per quos & a quibus & inquantũ & qualiter, non
aũt stat determinatiue sicut in l. 1. C. de eden. & in rub. quemadmodum
testa. aperiã. qđ non placet. qa rubrica fit ad demonstrationem
nigri, vt no. in l. 1. si cer. pet. in nigro autem non de repetitione
simpliciter, sed etiam agitur de personis repetentibus, &
a quibus repetitio fit. vnde melius stat demonstratiue, quam
determinatiue. In glo. petatur. in 1. parte Lancelo. Decius hic
dicit, posse saluari gloss. vt quia sit pecunia data in dotem, vel
res quæ constet pondere numero vel mensura. quo casu non
ad idem, sed ad tantumdem obligatur. l. res in dotem, de iure
dot. sed hęc fuit solu. Barto. in rubr. supra. si certum peta. in
dic, aut cõsideras, rẽ, quæ daẽ, & peti dicitur res, cuę fuit illius,
ex quo vna res vice alterius fungitur. aut consideras ius propter
quod datur, & tunc repetitur id est retro transferri petitur.
& quod etiam quando dos erat in pecunia, dicatur reddi,
& per cõsequens repeti, est text. quem gloss. allegat in l. cum
64 quidam. de lega. 2. † Ex dictis Bar. primo colligitur, quod verbum,
peto, importat genus & quidẽ proprie. sed contra, repeto,
est cõpositũ. sub simplicibus autẽ non continetur proprius
casus mixtus. l. 2. in prin. de ver. ob. secundo verbũ, repeto, non
est simpliciter peto, sed secundũ quid, ergo improprie. tertio
si sunt composita & simplicia, ergo contrariantur. sed contraria
non stant in codẽ subiecto. l. vbi repugnantia. de regu. iur.
quarto indefinita non æquipollet vniuersali proprie, sed improprie.
Barto. in l. si pluribus. de lega. 2. in l. si seruitus. de ser.
vrb. præd. & in l. omnes populi. de iust. & iu. Quinto per. l. verbum
reddendi. de verbo. significa. nã verbũ, reddo, non importat
dare ex propria significatione, vt ibi patet & l. 1. §. eleganter.
ff. depo. & l. 3. §. reficere. de iti. actuque pri. ergo & idem in
verbo, peto quia a pari procedunt. vt hic per Barto. Sexto quia
si proprie, ergo in quacunque materia etiam odiosa. l. cum de
lege. infra. de testa. vbi Imo. & Are. no. Quinimo totum contrarium
videtur, quod simplex nec ex propria nec ex impropria
significatione importet cõpositũ. simplex enim ad mixtũ
trahi non potest, sed compositum potest, qa cõtinet simplex.
& ita loquitur. l. verbũ reddendi. & omnia iura dicentia, qđ verbum,
reddo, importat, do, sicut & prælegatũ importat legatũ.
d. §. eleganter. & §. fidei tuę. & d. §. reficere & l. 1. §. ędificiũ. de
ope. no. nun. & hãc distinctionẽ facit tex. in l. qui vxori. de au.
& arg. leg. vbi quis iusserat reddi vestẽ & annulos vxori, & dicitur,
quod importat dari. in legato autem, quod fecerat de dando,
non venit redditio. Et tenendo hoc non ob. rub. ista & s. si
cert. peta. quia aut consideras ius. & istud nũquam fuit pœnes
mulierem, quia dos nunquam fuit. aut cõsideras rem, & istud
hic non consideratur. sed dicitur, qđ dos petatur, dos autem
prout ius est, nũquam fuit pœnes mulierem. est verum, quod
obstat text. in l. actio. de actio. & oblig. vbi actio in personam
dicitur, & petitio in rem. & tamen in rei vendica. petitur rem
restitui. sed dic, qđ restitutio venit iudicis officio, quia tãtum
agitur, vt dominium declaretur, & prædictis adde tex. in l. fin.
C. com. vtri. iud. Secundo ex dictis Barto. hic habes, quod verbum
petere importat genus & speciem. & quando importat
speciẽ improprie importat. sed dicit Bulg. hic qđ est impossibile.
quia si importat repetere, ergo vt genus. & sic in rubr. nostra
sumetur in significatione generali, non in speciali. sed dic
qđ Barto. hic vult, qđ in rub. nostra verbum, peto, non possit
intelligi nisi pro repeto, & sic vnam tantum significationem
potest importare, ergo non capitur vt genus, ex quo vnum
tantum importat, vt proprie declarat Iason. in l. tam is. de do.
causa mor. & sic respon. ad argumẽtum Bul. qđ ex quo verbũ
peto, hic non verificatur nisi repetitione, capitur vt species
& sic improprie, non autẽ vt genus. Ex hic infertur ad statuta
loquentia de petente, an habeant locum in repetente. Arge.
65 hic tenet qđ sic. vnde infert † qđ statutũ disponens qđ petens
certam quantitatẽ soluat gabellã habebit locũ in repetente.
Imo. vero dicit, qđ hoc casu forte secus erit. qa videtur diuersa
ratio, vt hic per eum. qui inter cetera alle. l. 1. C. de impo. luc.
descrip. lib. 10. qui text. bene probat. quicquid Alex. dicit. dum
decidit, non esse parem rationẽ inter petentem & repetẽtem.
nam petitio censetur ex causa lucratiua fieri. vt etiam declarat
Bar. in l. ita stipulatus. in 10. oppo. de verb. ob. & pro opin. Imol.
adducit Alex. plura iura, in quibus patet, quod reficere est improprie
facere. in l. 1. §. 1. de mor. infe. in l. 1. § si quis ędificium
de oper. no. nuncia pro hoc etiam facit, qa dispositio potius in
specie sumitur quã in genere. l. hoc legatũ. de lega. 3. cõfirmatur
ex not. per Bald. & alios. in l. Mancipia. C. de ser. fugit. vbi
vult, quod statutũ disponens turbantẽ possessionem alterius
puniri in centũ & restitutione rei, non habere locũ in turbante
tãtum, qa verba nõ cõueniunt. & hoc probatur, quia maior
est vis expulsia, quam turbatiua. vnde in statuto nõ debet fieri
extensio

extensio de minori ad maius. Pro contraria tamen opi. facit,
quia species comprehēditur proprie sub suo genere, vt inquit
Barto. ergo dispositio loquens per nomen generis, debet tra-
hi ad omnes suas species etiā in materia odiosa & restringibili
per.d.l.cum lege. ꝑ. de test. secundo, quia ratio quare indefini-
ta nō semper equipollet, vniuersali, est, quia nō tenet locū eius
proprie sed improprie. vt s. dixit, sed hoc cessat ī ppposito, qa ex
propria significatione species cōprehēdūtur, ergo &c. no obst
§. si quis ędificiū, cū reliquis similibus. quia in eis lex expresse
voluit vti verbo in specie prolato. patet quia loquitur in nouo
opere. reficitur autem qđ vetustum est. non obst. l. hoc legatū.
quia ibi illud genus nō poterat importari nisi cum aliqua qua-
litate, & sic non erat proprie. vnde ex illo text. dicunt docto. ꝙ
verba nō sunt capienda secundū quid, sed simpliciter. & illud
etiam habet locum in fauorabilibus. l. certi condictio. §. quo-
niā. & ibi no. Bar. si cer. pe. & ponit Soci. consi. 13. volum. infe-
rens ad vnionē capellarū, vt ibi per cū. & ad ista vide eundem
Soc. in rubrica. de verborum obligationibus. colu. 13. dum al-
leg. c. licet canō. & c. statutum. de electio. in 6. præterea nō se-
quitur, debēt potius capi in specie, quia etiā genus cōprehēdit
suas species. non ob Deci. Bal. quia in casu suo verba non po-
terant verificari, sed hic possunt etiā ex propria significatione.
nam in casu illo, nec in datione, ex quo non erat possessio pę-
nes turbātē, nec in restitutione possunt verificari, cū possessio
esset pęnes turbatū. vnde nec ei tradi nec restitui possessio po-
terat, quam habebat. Alex. hic conatur cōcordare opinio. sed
cōcordia eius non placet. quia si ex propria significatione cō-
prehēditur repetitio, ergo etiam in odiosis debet comprehē-
di. d. l. cum lege. vt etiam arguit Are. hic. sed nec saluatio co-
rum placet. quia primo est contra mētem Bart. qui vult etiam
verbum, peto, verificari nedū in petitione iudiciali sed etiam
respectu rei. patet, dū dicit, hoc verbū in ru. positum posse sta-
re proprie considerando petitionē in genere, & tamē refertur
ad rem. dato ergo qđ sit verbum generale potest respectu rei
extendi ad repetentem. Bulg. etiam hic cōtra dicta Alex. opp.
de dicta. l. cum lege. & quia tali casu non est extensio. sed com-
prehensio. & quia hic non est sermo indefinitus sed generalis
propterea distinguit inter nomina generis tantum & nomina
cōuenientia generi & speciei vt hic per eum. Sed non placent
eius dicta. & primo dum dicit, qđ animal est nomen generis.
nam nomen generale est quod sub vniuersali signo existit, vel
simili. hæc autem oratio est indefinita nō generalis vt declarat
Bar. in l. si ita. de aur. & arg. lega. & in l. si is qui. ce. §. vitim. de
66 reb. dub. † vbi vult, qđ indefinita dicatur oratio, qñ terminus
cōis potest pluribus cōuenire. & idē Bar. in l. si pluribus. de leg.
2. & gl. in l. 1. de reg. iur. & si dicatur, qđ fm hoc Barto. hic ma-
le diceret, quia appellauit verbū. peto. nomen generis respon.
quod verū est, qđ indefinita sit propter verbū generale aptum
plures species cōprehēdere, sed non dicitur prolatio fieri sub
generis nomine, sed indefinite. quia prolatio generalis est, qñ
adest signum vniuersale, vt not. Barto. in d. l. si ita. præterea per
ista non sñ. ad rationem quod si nomina generis continent
species proprie. ergo ad illa trahenda essent. d. l. cum lege. item
si verum esset, quod iste dicit, sequeretur, quod semper indefi-
nita equipolleret vniuersali, quia sermo indefinitus habet plu
res species nomine differentes, vt homo, Titium, Seium & si-
milia. & tamen vt vides in odiosis hoc non procedit. d. l. si plu-
ribus. & no. Alex. hic. sequeretur etiam, quod in dispositione
loquēte de marmore etiam in materia stricta venirent statuę,
ex quo sunt marmor, & illud nomen illis conuenit. contra l.
quæsitum. § illud fortasse. de leg. 3. Quid igitur dicendum est,
67 dico † ꝙ id ꝙ dicitur specialia inesse generalibus, non est pro-
prie nisi inquātum natura indefinite patitur, quæ est, vt nō pro
prie comprehēdat, sed largo modo. vt not. in locis sup. alle. qđ
ergo vult dicere text. semper in generalibus specialia insunt.
dic, quod vult dicere, nō qđ genera habeant sub se species, sed
68 quod ad positionem generis, sequitur positio speciei, † qa si po
nis genus necessario cōprehēditur aliqua species. l. si quid ea-
rum. §. interemptum de leg. 3. non tñ omnes species compre-
henduntur, prout proprie explicat text. in d. l. si quid earum.
vnde non sequitur quod facta mentione generis singulę spe-
cies enumeratę censeantur. sed q̃to respon. ad l. cum lege. di-
cas distinguendo quod aut sermo qui profertur, cōuenit alicui
rei non vt genus, sed vt species, & isto casu etiam in dispositio-
ne odiosa habebit locum: nam ibi est vnum verbum, quod plu
ra significat non in genere sed in specie, videlicet verbum. in-
testabilis, vnde trahitur ad omnes casus. quia sub illo verbo,
omnes casus expressi cēsentur. nam cum non adsit aliud ver-
bum magis proprium, non debet dici, quod verbum illud sit
capiendum per speciem magis quam per genus. prout quan-
do nomen generale conuenit speciei, conuenit etiam generi.
nam nomen gñis non facit dici quid nominatum. vt no. Bar. in
l. iurisgen. in prin. de pact. Inquantum autem Bul. dicit, quod si
est nomen conueniens generi, & speciei, in mā fauorabili re-
fertur ad omnia, non placet. qa licet indefinita dispositio tra-
hatur in fauorabilibus, non tamen hoc est ex nominis exten-
sione, sed ex legis expressione. quia ex quo est incertum ad qđ
voluerit disponens illud nomen referri, ad omnia refertur in
fauorabilibus, quibus ea determinatio conuenit. vt est gloss.
in c. vt circa. de elect. in 6. sicut si in specie conueniret illud no-
men. vt idem operetur species respectu speciei, quod genus
respectu generis. in odiosis autem non refertur nisi ad eum
casum qui exprimitur. l. non aliter. de legatis tertio. sed deno-
minatio censetur fieri per speciem magis quam per genus ꝙ
ex vi nominis non comprehenditur. d. l. hoc legatum. & Soc.
declarat in d. consi. 1. & habetur in alijs locis s. alle. sed qa quā
do est eadem ratio largo modo hic importare potest illud no
men, fit extensio, & dicitur cōprehēdi ex identitate rationis
l. illud vbi hic Bald. not. C. de sac. sanc. eccles. non ꝙ vis nomi-
nis hoc cōprehendat, vt patet in ll. dicentibus aliud esse refi-
cere, aliud facere. illud probatur in l. nam qđ. §. non omnis. ad
Treb. vbi grauatus restituere pecuniā, idcirco tenetur omnē.
hęreditatem restituere, ne intercidat fideicom. nō autē qa te-
stator censeatur grauasse. verum est autē, ꝙ in fauorabilibus
plena fit interpretatio, licet veniat ex extensione. vt clare dicit
Barto. in l. talis scriptura. in prin. de leg. 1. non ex vi nominis,
sed ex extensione, qa in fauorabilibus fit extēsio de casu ad ca-
sum qui sublata significatione cōtinetur. l. miles ita. de re iud.
not. Alexan. in l. 1. col. 26. de offic. eius. vnde si sumus in mate-
ria stricta, in qua non fit extensio, stabunt in vim nominis
finaliter si hoc esset ex propria significatione, semper de eo
69 intelligeretur. 1. §. & generaliter. de legat. pręstan. † vnde in q.
Ange. de statuto volente solui gabellam teneo quod non ha-
beat locū in repetente, quia est odiosum, vt dicit Barto. in l. si
pupillus. ad leg. Fal. Aret. in l. a. de verb. oblig & in l. 1. ꝑ. de
acqu. hæred. vnde cū ex vi nominis non comprehendatur,
fit interpretatio vt non comprehendatur in huiusmodi sta-
tuto. In compromisso autem continetur duplici ratione, tum
quia fauorabile est, vt hic per Alex. & latius in l. 1. §. lex Fal. ꝑ.
ad leg. Fal. tum quia militat ratio, quæ est, vt lites diminuātur.
quæ ratio militat in vno casu æque cum alio. vnde debet etiā
habere locum dispositio statuti, quia etiam in statutis vbi est
eadem ratio indefinita æquipollet vniuersali. l. si pluribus. de
leg. 2. & not. Bar. in d. l. oēs populi. in 6. q. & & hoc est ex extē-
70 sione vt Alexan. dicit in d. §. lex. Falcidia. † Extra glo. quæ-
rit Bartol. quid sit dos, & diffinit vt hic per eum. contra cuius
diffinitionem opponitur. ꝙ est superflua, cōtra l. 1. quod met.
causa & l. fi. §. 1. de acp. & Car. in cle. 1. §. nos itaq. de iureiurā.
nam dum dicit, a muliere vel eius patre, illud eius patre, vide-
tur superfluum, cum a muliere videatur datum. vt ipse Barto.
fatetur. vnde videtur etiam ꝙ saluatio quam facit Bar. non sit
bona qa si hoc sensisset, nō addidisset ab eius patre, sed simpli-
citer dixisset a muliere. nec obst si dicas ꝙ Barto. diffiniuit do
tem vere non ficte. quia imo etiam diffinit quando ficte. patet,
qa etiam diffinit dotem quę acceptilatione constituitur. solue
igitur, ꝙ quando quis ita donat vt mulieri donet, videtur ipsam
dedisse. secus si vt quęrat sibi actionē soluto matrimonio. &
ita loquitur tex. in l. licet. §. 1. de iur. dot. & l. a via. C. eo. & vtrūq;
ponit tex. in l. ex morte. in fi. C. de pac. con. Circa secundā ob-
iectionem Barto. pro opi ipsius facit. qđ ipse Barto. tradit in l.
fi. de condic. ob caus. & in l. præd. a. ff. de acqui. pos. Circa vero
obiectionem Ange. contra diffinitionem Barto. Alex. hic sal-
uando primo dicit, ꝙ attento eo quod cōmuniter accidit, illa
diffinitio procedit, vt hic per eum. sed certe ista saluatio nō vi-
detur bona, qa quod est de diffinitione, est de substantia. item
quia diffinitio non conuerteretur cum suo diffinito, contra l.
1. §. dolum ff. de dolo. vbi etiā consideratur, quod aliquid pos-
set contingere nisi dicas, quod satis est diffinitionem cōstare
ex genere & differentijs apud nos, quicquid sit apud dialecti-
cos, vt late declarat Decius in rubri. extra de iud. alia autem sal-
uatio Alexand. est ridicula. quia est diuersificare casum, non ra
tionem. præterea pone quod ita etiam cōueniat, quod mulier
alat virum & filios, nonne adhuc militabit obiectum, Aret.
hic subtilius respon. quod ex quo mulier sustinet onera, per-
cipit etiam fructus dotis dandos viro. & ideo eo fit compen-
satio adinuicem. & ideo tenentur soluere. sed hæc solutio nō
placet, quia istud procederet, si mulier haberet percipere fru-
ctus. sed Angel. non format quæstionem isto modo, sed con-
siderat, quod quia maritus erat forte pulcher iuuenis, mulier
sibi dedit dotem, & conuenit, quod ipsa se alat. dos autem ad
ipsum pertineat, alias conuentio ista nil prodesset marito. po-
ne enim, quod dos esset magna, & posset excedere onera ma-
trimonij. nonne istud esset præiudiciale marito qui alias lu-
cratus esset fructus dotis. l. dotis fructus. l. si is qui. §. 1. de iure
dot. Tu considera, quod aut conuenit, quod vir ab vxore ala-
tur, & quod fructus dotis habeat ipsa mulier. & conuentio
valet. sicut enim fructus ad maritum spectabant & ad eun-
dem onerum etiam sustentatio pertinebat, ita hic etiam fru-

ctus videbimur onera subire. & iste est casus in l. si quis pro
vxore. §. fin. de dona. inter vir. & vxor. aut cōuentio quod fru-
ctus augeant dotem, & mulier se alat, & conuenti, valet l. 4. §.
fina. de pact. dotali. & isto casu videtur etiam dos seruire one-
ribus matrimonij, quia fructus illi compēsantur cum oneribus
71 quæ sustinet mulier. sed dubium est † quid si conuen at quod
mulier se alat & tñ fructus sint mariti. Alexan. hic tenebat, qđ
non valeret, post Rom. & Imo. quia donatio prohibetur inter
cōiuges. Tamē contrarium tenēt alij, vt Lance. Decius refert,
per tex. in d. l. si quis. §. fi. sed certe ille tex a cessante ratione po-
tius videtur decidere contrariū. s. φ si nō esset, φ cōpensaretur,
valeret pactum, prout in casu isto contingit, all. etiā text in l. fi.
de doli excc. vbi valet pactū, quod mulier alat maritū &c. non
obstat d. l. 4. §. fi. quia loquitur in casu contrario, qñ fructus per
tinere debent ad mulierē, sed hic est secus, qa ad maritū perti-
net, & sicut pōt vxor dare maiores fructus marito, quam qui
72 sufficiant, ita & hic &c. Ego † autē arbitror distinguēdū, φ aut
constante matrimonio fit istud pactum, & tunc nō valeat quo
quo modo, quia in effectu est donatio, ex quo ad id mulier nō
tenebatur l. pro oneribus. C. de iure dot. non obstat dicta l. fina.
quia ibi nō aperit, an esset factum ante matrimonium pactum
de alendo, an post. non obst. quod maiores fructus possit habe-
re maritus, quia illud ab initio in dote constituenda apponitur,
& valet pactum, quia licet dos detur pro oneribus, siue ea ex-
cedat, siue non, vlterius non consideratur, quia etiam si non
ascendit ad ea, supplet maritus, & fructibus fruitur, sed in casu
nostro iam erat contractum, & ideo pactum hoc fieri non po-
tuit, quia est remissio, & sic donatio q̄ fit inter coniuges prohi-
betur. Bald. & Ange. in l. contra iuris. § fi. supra de pact. & pro-
bitur a contrario sensu, qui sumitur per modum cessantis ra-
tionis, quo casu validum est. Bald. in l. maximum vitium. C. de
liber. præter. & declarant Mod. in l. 1. §. huius rei. de offic. eius
cui manda. matrimonium non erat contractum, & si appone-
retur pactum econtra, clarum est quod non valet, vt est text. in
d. l. 4. in princ. dum dicit proprie fieri indotatam mulierem, si
vero a muliere fiat, quod vir habeat fructus, & videtur valere,
vt probat text. in d. l. fi. quia pōt esse grauamē recepisse illam in
vxorē vñ ēt oneribus deseruit, & quia nō intantū læditur dispo
sitio iuris, quę est, quod fructus ad maritū pertineat, ex quo tol-
litur ratio Lancelo. præsertim quia ab initio pactū apponi pōt.
73 Successiue † contra diffinitionem Barto. opponit Ang. consil.
181. & in l. si prędiorum, quia nō continet dotē promissam, quę
tamen est dos l. si mulier ita. §. dotem de iure dot. vbi si mulier
promittat viro & alteri, dicit ē dos quęri viro. pro hoc est l. 1. ver-
sicu. & si tantum promissa. j. de co la. dot. ad idem l. 3. & l. filiæ.
de colla. nec dicas, quod illa verba diffinitionis pro tradita habi
ta comprehendāt dotem promissam, quia si haberetur pro tra
dita, amplius peti non posset, dicit tamē Alex. hic, quod non po
test dici dos, quæ non est tradita, quia non sustinet onera ma-
trimonij l. si pater mulieris. ff. de iur. do. secūdo, quia in ɔtractu
dotis debet interuenire res, ex quo fit rei interuētu, vt no. Bar.
in l. legitima, & in l. iurisgē. in prin. de pac. tertio, qa illo iure ex
promissione nō oriebatur actio. l. ad exactionē. C. de dot. pro-
mis. Et pro ista opi. facit quarto, quia dos consideratur quando
oritur actio pro dote, quia sicut si non est dos, non oritur actio
ita vbi est dos, oritur actio l. si constante. §. primo, vbi hoc dicit
Bar. j. eod. Quinto probatur per tex. in l. Titio centum. §. Titio
genero de cōdi. & demon. vbi dicitur incipere habere dotē ille,
cui promissa est, vltimo facit tex. in l. 1. §. sed & si dotē. j. de do-
te prælega. nec obst. quæ Ang. adducit in contrarium, quia qđ
dos promissa dicat dos, est ficte. patet, quia ille, qui habet actio-
nem ad rē, nō habet rē, sed vr̄ hr̄e, vnde cum ficte sit dos, nimi-
rū si in diffinitione nō cōprehenditur. Nihilominus placet ma
74 gis opin. Ang. quod hic nō sit bene diffinita dos † quia dos pro
missa dicitur dos, vt est tex. in d. l. 1. & in l. 2. §. si sub conditione
de coll. dot. vbi dicitur, mulierē incipere esse dotatā, qñ est pu-
rificata cō titio. ad idem tex. in d. §. Titio genero. vbi dicitur ex
legato dotis incipere esse dotatā, & tenēdo istā partem nō ob-
stant adducta in cōtrariū, & ad primū argumentū Alex. qđ nō
sustinet onera, dico, qđ imò sustinet, quia ex ipsa promissione
debentur viure propter onera matrimonij, non vt ex ɔ pula-
tione c salubriter de vsur. & no. in l. insulam. § vsuras. inf. eod. est
verū, quod Soc. aliter respō. φ illud procedit, quando non esset
destinata oneribus matrimonij, sed hæc rñsio non satisfacit, qa
est subauditio maxima, præterea hoc est contra reg. qđ destina
tū pro facto non habetur in l. cœtera. §. sed si parauerit de leg.
1. preterea lex alle. per Alexand. dicit, seruiat, & sic nota actum
præsentem non futurum. vel solue melius, φ ille text. debet in-
telligi, quod neq; in potentia neq; in essentia seruiat, & sic in-
nuit, quod si in potentia seruiat, est dos, quod probatur ex illo
tex. dū vult, quod promissio dotis post parentis mortem valeat
quę tamē tunc non prouidebat, sed erat conditionalis, vt dicit
tex. de cuius natura est habere tractū in futurū l. cū ad p̄sen. ff.
si cer. peta. & hoc etiam declarat tex. in l. Iulianus scribit. de iu-
re dot. Ad fin rñ. quod illud procedit iure veteri quo ex pacto
nudo non oriebatur actio in contractu dotis, sed nunc oritur
actio d. l. ad exactionem, vnde non dicitur amplius re cōtrahi
obligatio, prout Salic. dicit in l. legē. C. de pact. & sic non debet
cōsiderari traditio. præterea Ang. in ɔsl. s. all. loquitur, cū valua
erat ɔta obligatio, & vltra hoc etiam ex verbo promitto, intel
ligitur stipulatio. §. si ita scriptū. insti. de inutil stip. & Bart. dicit
in l. 1. C. de vsur. & Alex. in l. lecta. ff. si cer. pet. & in l. sciendum.
de ver. obl. vbi proprie in dote fm qđ intelligunt doct. ibi ad id
qđ nō orit actio, dic qđ respectu viri oritur actio, vt agat, dicas
ēt cōsiderari, qđ orit possit. d. l. si mulier. nō ob. §. Titio gene-
ro, quia magis facit pro ista opi. vt s̄. dixi. nō ob. §. sed & si dotē.
quia dic quod est æquiparata respectu inualiditatis legati. In-
75 quantum vero Bar. † dicit, quod dos est ius vle, pro opin. eius
vr̄ facere tex. in l. quod dr̄. infra de impen. iuncta. l. 1. §. sed quod
diximus. j. de do. præleg. qui text. probant duo, alterum quod
dos sit quid diuersum a corporibus, alterū quod illa diuersitas
sit ius vniuersale, sed ad illa iura respondent Mode. Perusi. qđ
intelliguntur eo respectu quod agi nō pōt, nisi expensæ illę re-
ficiantur, & hoc dicunt probari in l. si is qui. §. quod dr̄. de iure
76 do. sed Bulg. hoc impugnat, primo † quia non est verum fm
eū, φ dos ipso iure minuatur, sed subuenitur ope retentionis,
tñ hoc dictum Bulg. vr̄ ɔ tex. in d. l. quod dr̄. ibi, non enim ipso
iure corporū sed dotis fit diminutio, illa enim aduersatiua re-
petit qualitates, & sic quod ipso iure. l. sed & si lege. de pe. hęr.
nec obst quod corpora retineantur, quia illa retentio causatur
ex dote diminuta, vnde inducitur, vt corpora retineri possint,
secundo dicit Bul. sicut minuitur dos, ita & iura dotalia minui
necesse esset, & per cōsequens ipsa corpora, sed ista consequē-
tia non est bona. quia inter corpora & dotem quo ad effectum
minuendi est dr̄ia fm eum, nam corpora ipsa non minuuntur
sed ius impeditur. Ideo aliter soluit ipse Bulg. quod diminutio
fiat respectu retentionis q̄ fieret, vt expensę reficiantur, & hoc
fm eum probatur in d. l. quod dicitur, & in d. l. si is qui. §. φ dr̄.
vnde infert quod sicut patrimoniū non minuitur, ita nec dos,
& quemadmodum vniuersum aliquarū rerum non minuitur, ita
nec dotis, & sicut non differt patrimonium meū a bonis meis,
ita nec inter dotem & res dotales, vt latius hic per eum. Sed ista
dicta omnia non placent, φ cum diminutio causetur dūtaxat
respectu retentionis corporum, hoc est falsum, nam immo in-
ducitur diminutio iuris, quæ causat postea retentionem corpo
rum, vt clare dicit tex. in d. l. quod dr̄, dū dicit. ex dicta diminu-
tione causari corporum retentionem, effectus autem dilata
causa introducente. l. 2. ff. de vsufruct. præterea si retentio cor-
porum esset ipsa diminutio, sicut corpora quæ retinentur pro-
pter hanc retentionē minui non dicuntur, ita nec dos dr̄ pro-
pter hanc detentionem minueretur, sed contrarium dicit tex.
aperte, dum dicit, quod ipso iure dotis non corporum fit di-
minutio, & quod sit diuersa dos a corporibus probatur ex il-
la aduersatiua, sed, quæ inter diuersa ponitur. l. hoc amplius.
§ de his autem. de damno infecto. l. sed & si lege. de petitio-
77 ne hæreditatis. † Confirmatur hoc ex. l. si fideicom. § tracta-
tum. s̄. alleg. quia tex. ille vult, quod non facultates separatim,
sed patrimonium ipsum in vniuerso consideratū diminuatur,
diminuitur ergo patrimonium, corpora autem non minuun-
tur, ergo sunt diuersa patrimoniū & corpora, nec refert dice-
re, omnia bona non differunt a patrimonio, quia aut capis bo-
na in genere, & considerantur vt ius vle, aut capis bona singlr,
& differunt a patrimonio, a quo non differunt in genere sumã-
pta. nec ob. tex. in d. l. quod dr̄. qđ dos videatur minui pp reten
tionem quia ille tex. venit ad declarationem eorum, quæ s̄. di-
xit. dum dixit, dotem minui, dixit tex quod cū dos ipsa minuat
non res, detentio rerum duntaxat permittitur non diminutio.
78 † Et idem dico ad d. §. sed quod diximus, quia dixerat dotē mi
nui, postea dicit rem non pertinere eo vt diminuātur corpora,
sed quia ille tex. declaratur per aliam legem, vt ipse fatetur, cū
dos ipsa minuatur non corpora. retentio duntaxat corporū fit,
retentio ergo corporum nō est diminutio, quia si esset, corpo-
ra diminuerentur, cum retinerentur. nec ob. §. tractatum. quia
probat oppositum. quod. l. patrimonium in vniuerso conside-
ratum minuatur, non ipsæ res particulariter, pro ipsorū tamen
opi. facit tex. in l. quod in fructus. ff. de vsur. vbi fit dos minuī-
tur non in substantia, sed in valore, & ita etiam declarat gl. in l.
fructus. j. eo. & probat. l. Mutius iuncta gl. ff. pro socio. sed non
placet, quia dos minuitur ipso iure expensis necessarijs, vnde si
retentio sola esset ea quæ hoc facit, et nō esset differentia inter
vtiles expensas & necessarias, quia & vtiles retētione retinent,
d. l. vtilium. non autem dotem minuunt, vt faciunt necessariæ,
vt etiā dicit text. in l. 1. §. sed nec ob impensas. C. de rei vxo. act.
vbi dicitur, quod expensæ necessarię minuunt dotem, vtiles au
tem retinebuntur, & dictio, autem, aduersatur in iure & in fa-
cto, aliud est ergo minuere, aliud per retentionem fieri, præte-
rea hęc diminutio respicit corpora dotalia, & tamē tex. in d. §.

sed quod diximus, dicit, quod ad vniuersitatē referēdū est, propte-
rea dicas, quod retentio non minuit dotem, sed repetitionē do-
tis, quæ sunt diuersa. §. propter repetitionē, instit. de actio. præ-
terea si retentio esset diminutio, cū ius dotis sit incorporale, &
retineri non possit, pariter non posset diminui, quod est cōtra
79 omnia iura præal. † Si tamen velles cōtrariam opi. tenere, pos-
ses dicere, quod duplex est vniuersitas, vna quæ consideratur
respectu comprehensionis, alia quæ consideratur ratione sui
met, & sic tanquam quid indiuiduum, si ratione comprehen-
sionis, cū comprehēdat omnia, pōt dici vniuersitas, patet quia
dictio vlis apposita facit speciem cōsiderari vt vniuersitatem,
declarat Bart. in l. quæsitum. §. si funeū de fun. instr. dispositio
ergo vlis facta super specie, facit speciem considerari vt vniuer
sitatem, licet ergo dos non sit quid vle, si tamē actus respiciat
vniuersitatē ipsius, dicetur dispositio fieri super vniuerso, quia
cōprehendit oīa ipsius indiuidua nō spē diuersa, ita est in em-
ptione & in legato, nam si legat puta chorus seruorū integer,
illud dr̄ esse genus respū vnius serui ex illo choro, & ita ēt si vē
ditur, dr̄ esse genus resp. vnius serui, vñ isto mō dos considera
ta, si agatur de dispōne totali, est vniuersitas, quia comprehen-
dit oīa q̄ sunt sub sua spē, non aūt diuersa comprehendit, sicut
etiam legatum chori, nam comprehēdit oīa in vniuerso, & est
genus respectu vnius serui, tamen dicitur esse quid indiuiduū
siue species, & ideo impēsa siue alia dispositio facta totū illud
indiuiduū respicit, vt impensa vel detractio facta in vna re nō
respiciat illas res, imò totum illud, quod vniuersaliter represen
tatur, & tñ nō pōt illud dici vniuersum nisi ratione indiuidui.
l. si chorus. de leg. 1. l. proinde cū l. seq. de ædil. edi. nā si quid ve
nit considerandū respectu totius, cōsideratur ius illud vt vni-
uersum, si consideratur respectu partis, consideratur vt parti-
culare, licet quo ad effectū nunquā sit vniuersale, vt l. cū eius-
dem, de ædil. edi. in proposito deductio expensarum cōsidera-
ri non pōt tanq̄ particulare, quia speciei ad speciem non fit cō-
pensatio, & ideo corpora ipsa minui nō dñt, sed tñ quia minui
tur dos, consideratur tota vniuersitas, & sic illud indiuiduum
dotis minui dr̄, & pñt impensæ factæ in vna re ex alia detrahū-
tur quia cū ex ipso iure detrahantur res ipsę non considerant̄,
sicut est etiam in emptore plurium rerum, nam damnū emer
gens respectu vnius cum interesse pecuniarium consideretur,
non respicit illam rem tantum, sed omnes res, & ideo ratione
vnius tota emptio dissoluitur, quādo est factum quod respicit
totum ius emptionis. l. si duos. de contrahen. emptio. & Bart.
tradit in l. scire debemus. de ver. obl. vbi ēt cōsiderat hoc ius vt
vniuersum, & facit quod Alexā. tradit, quod quoties res consi-
derātur vt vniuersaliter, res particulares non dicuntur vt ex se
considerari, vt ipse inquit in l. 1. colum. 33. de offic. eius, nam
tunc illæ partes illius totius indicantur vt partes integrales ha-
bito respectu ad totum vniuersale, iuxta no. per Socin. in rubr.
80 de leg. 1. & in l. si ex toto. §. fin. infra. eo. tit † Dic ergo, quòd dos
est quid vle, quādo continet plura indiuidua, & nō potest ha-
beri respectus ad singula, iudicatur quid vniuersale habito re-
spectu, quod continet sub se plura indiuidua & plura corpora,
sed non propter hoc probatur, quod sit ius vniuersale, sicut est
81 in emptore plurium rerum. d. l. si duos. † Et hæc præstant intel-
lectum ad text. in dict. l. si is qui. §. quod dicitur. de iure dot. qui
text. videtur contrariari. d. l. quod dicitur. dum dicit, factis ex-
pens. totum fundum desinere esse dotalem. Nam ratio est,
quia cum relatio fiat de necessitate ad vniuersum, sublato om-
ni iure tollitur etiam qualitas ipsius rei. l. 2. de vsufr. sed quan-
do pro parte duntaxat expeñ. facta est, totum illud vniuersum
vt indiuiduum consideratur, nec habetur ratio partis, sed to-
tius, & quemadmodum vno vitiato totum illud vitiatur. dicta
l. si duos, ita etiam stante vna re, tota res & totum ius consistit,
& ideo text. in dicta l. quod dicitur, cum ministerio loquitur
quando erant plura corpora. Sed contra hæc arguit Soci. quia
expensæ factæ in vna re, quando sumus in iudicio particulari,
non repetuntur. l. in fundo. de rei vend. sed factæ in dote de alia
re deducuntur, ergo & cætera, tamen potest responderi, quod
aut omnes res intersunt, & tunc nullæ expensæ deducuntur.
d. l. si is qui. §. quod dicitur, aut vna ex illis, & tunc deducitur ex
alijs, ratio est, quia consideratur vt vniuersitas, & sic de vni-
uersitate deducuntur, non quod id censeri faciat ius vniuersa-
82 le, sed vnum contractum dotis plurium rerum. † Sed contra
hæc rursus instatur, quia si nō esset iudicium vniuersale, quot
res essent datæ in dotem, tot dotes etiam censerentur. l. scire de
bemus. de verborum obligat. & sic expensa facta in vna re non
posset aliam respicere, sed respond. quod contractus dotis est
vltro citroque obligatorius & correspectiuus, quia datur pro-
pter onera matrimonij subeunda. l. si pater mulieris. l. dotis fru
ctus. supra de iure dot. l. pro oneribus. C. eodem tit. vnde cum
onus quod sustinetur causa rerum, sit vnicum, contractus etiā
dotis vnicus est habito respectu ad id propter quod datur, vt
Bar. dixit in d. l. scire debemus. alle. l. si duos. de contrahen. em-
ptio. & Soci. sequitur in d. rubric. de leg. 1. & d. l. si ex toto. §. fi.

83 Postremo † nō omitto, quod ad d. l. quod dicitur posset etiā aliter
dici, quod ille text. veniat declaratiue ad l. 1. eod. titul. de impens.
in reb. dot. fac. & alias. ll. in quibus dicitur dotem minui pro-
pter impensas, vt illud intelligi debeat habere locum, quando
dos est in pecunia numerata, vt tunc dos minuatur, secus sit
quando dos est in corporibus, quia tunc diminutio non proce
dit, sed retentio, & sic non sunt diuersa dos & res, quia primo
casu fit diminutio, quia potest fieri compensatio, in secundo
casu nullo modo, & illud proprie probat text. ille in d. l. quod
dicitur, ibi, ergo admittimus diminutionem fieri vbi non sunt
corpora, sed pecunia. Nam in pecunia ratio admittit fieri di-
minutionem, proinde si corpora æstimata sint, fiet diminutio,
& idem bene probatur in illo text. versicul. sed si expeñ. vbi di-
citur, quod dos crescit refectis expensis, si est in pecunia, sed si
est in corporibus, a contrario non crescit, sed si esset diminuta,
absurdum esset, quod etiam cresceret, sed tamen contra hoc
obstat textus ille dum dicit, non enim ipso iure corporum sed
dotis fit diminutio nisi dicas, quod sensus, tanquàm respon-
deat, quòd corpora non diminuuntur, quia lex dixerat dotis
fieri diminutionem non corporum. quia si dixisset corporum,
de omnibus esset intelligendum. Item quia quod dixit dotis
intelligi debet de dote consistente in pecunia, vt verba gene-
ralia in ea significatione intelligantur, quam habere possunt l.
si insulam de præscr. verb. l. pater Seuerinam. §. cōditionū ver-
ba. de cond. & dem. vnde secundum hoc bene sequitur illatio,
ibi ergo admittimus compensationem dotis fieri, vbi nō sunt
corpora, quasi velit inferre quod dictum est dotis diminutio-
nem fieri, capi eo casu quo verificari potest, & sic quādo dos ex
pecunia numerata cōstat. Obstat etiā text. in l. 1. §. impensę. de
imp. ēt. inquantū dicit, quod referēda est diminutio ad vniuersita-
tem, non ad corpora, sed intellige quod loquitur. quando dos erat
& in pecunia numerata & in corporibus, patet, quia dicit esse cō
modum repræsentationis in legato, quia dos præstatur annua, bi-
ma, trima die. & tamē quādo dos cōsistebat in corporibus tan-
tum, illico reddēda erat, secus si in pecunia, quia tunc annua bi
ma &c. l. 1. §. cum autē. C. de rei vxo. ac. vnde retento eodē casu
dicit iurisconsultus ad vniuersitatem referri, ad dotē vt vnū corpus
consideratam. Et istam opi. etiam probat text. in l. si is qui §.
pecunia, de iure dot. vbi dicit text. quod si pecuniæ & res da-
tę sunt in dotem, quod dos pecuniarum minuitur. Secundo
84 Bartol. dicit, † quod dos est ius vniuersale. quia fructus augent
dotem, sicut in vniuersalibus contingit. Angel. hic dicit, quod
in dotem conuertuntur, sed non augent, quod Imol. impu-
gnat, quia si conuertuntur in dotem ergo eam augent, & ita
etiam dicunt Pap. ñ. hic. Tu potes saluare Ang. vt ipse intelle-
xerit per hanc conuersionem fieri constitutionem nouę dotis
non autem augeri dotem primo constitutam, sicut si alias res
daretur in dotem post matrimonium, nō diceretur augere do
tem, sed conuerti in dotem l. Titio centum. §. Titio genero.
de condi. & dem. nec est verum quod dixit Mod. Perus. quòd
non possunt dici conuerti in dotem ante matrimonium, cum
non sit dos, sed additamentum quoddam, quia ista ratio pari-
ter facit, quòd non possint dici additamentum, & sic accesso-
riū, postquam non est principale, sed bene possunt conuerti in
dotem sicut alia data conuerterentur, & hoc est magni effe-
ctus, quia si tanquam accessorij accederent rei principali, sor-
tirentur naturam ipsius, & ideo essent restituendi cum ipsa re,
neq; maritus haberet annum, de quo in §. exactio. sed si prin-
cipaliter censerentur effecti dos, haberet maritus annum, vt
dicto §. exactio, sed tamen huic solutioni Angel. obstat text.
in d. l. si marito. §. fina. qui proprie dicit, quod augent, & ille
text. tollit etiam aliam solidatam per Mod. Perusi. qui dicebāt
fructus idcirco dotis fieri, non tanquam dos ipsa augeretur,
sed tanquam ex tacita conuentione id actum sit, vt sint dotis.
per l. inter socerum. §. cum inter. de pact. dotal. & l. etiam. C.
solut. matrimo. nam in primis ista consideratio non placet per
text. in l. videamus. §. ante matrimonium de vsu. qui text. dicit
fieri dotis, & sic ipsius dotis datæ. prout est de natura genitiui
importare vel dominium vel possessionem vt not. in rubr. de
ope. no. nū. similiter rei, quę non est quicquam accedere non
potest l. maritus de acqui. re. do. ideo si non est dos ante matri-
monium l. 3. de iure do. nec ei quicquam accedere potest. prę-
terea ipsi considerant fructus ante matrimonium accedere,
non post hoc est cōtra d. l. si marito. quæ dicit, quod ad dotis augmē-
tum pertinēt, sed ipsi respondēt, quod nō sunt dos, ex quo soluto
matrimonio dos considerari non potest, sed hoc est falsum, vt
vidistis supra, quia secundū magis cōem opi. dos dicitur sol. ma-
85 tri. quid dicēdū. dicas † quod aut cōsideratur dos pro ipso contra-
ctu dotis, & illo casu nō pōt dici ius vniuersale, quia cōtractus
sunt facti. l. cōsilio. §. fi. de cur. fur. aut cōsideratur pro iure & obli-
gatione orta ex ipso cōtractu dotis, & illud ius videtur inductū
cū hac qualitate, vt fructus constante matrimonio pertineant
ad maritū, quia ille contractus hoc modo censetur factus l. dotis
fructus. ff. de iure do. & similiter vt qui post matrimonium vel
ante

antē matrimoniū sunt percepti, restituātur, quia si vno casu cō uenitur vsū in alio contrariū videt̄ cōuetū l. inter socerū. §. cū inter de pac. do. vnde ex illa cōuentione resultat, qđ dote reddi minor reddi v. det̄, qa debet reddi cū illā qualitate fructuū, & pōt agi. & dicitur augeri dos, qa ita actū censetur, vt augeāt, nec augetur ipsa dos. i. ipse contractus dotis, quia post matrimonium solutum non potest constitui dos, sed crescit obligatio respectu mulieris ratione pacti tacite cōuēti. & ideo augetur, & peti potest, vnde sequitur, qđ licet ipsa obligatio augeatur, istę tamē res nō dicātur dotales, qa dos cōcernit personam viri, cui datur, & sic nō habēt priuilegia rerū dotaliū patet in l. diuortio §. ob donationē. inf. eo. vbi cōpēsatio admittit̄ in fructib⁹ perceptis, & tamē si essent res dotales, nō fieret ex rebus amotis, quæ tñ fit, vt ibi, quod cōsidera procedere respectu fructuū post diuortiū quęsitorū, qa illi non sunt dotis, sed actione de dote repetuntur vigore pacti, vt dixi. qui autem ante matrimoniū percipiuntur, hi dotis fiunt etiā vigore pacti, vt dixi & illud est quod voluit dicere tex. in d. §. ante matrimoniū l. videamus. ff. de vsu. & idcirco ob res amotas retineri nō possunt & est ratio, quia in primo casu potest considerari dos, nō in secūdo, cū nō duret amplius matrimoniū, sed bene conuertētur in dotem, vt petantur actione de dote, vt dicit tex. in d. §. Titio genero, non sunt ergo dos, sed petuntur actione de dote, & sic obligatio personas de dote illa cōprehēdit, vnde licet fundum dotalem quis sit cōsecutus, pōt tñ agere actione de dote, quia nō est consecutus fructus, put cōuenisse videtur, nec propter hoc iudiciū est vniuersale, qa pariter in iudicio particulari videmus, qđ licet quis sit cōsecutus rē, si tamen non sit integre cōsecutus qđ cōuenit. pōt rursus prima actione agere, & rē petere l. Iul. §. 1. de verb. obli. & hæc ratio quare fructus dicantur augere obligationē, quia faciunt, vt rursus agi possit, si nō reddantur, vt cōuentum est, & hoc est virtute actionis personalis, non iudicij vniuersalis, quia introducitur obligatio, quæ nō est considerabilis in iudicio particulari, vt in rei vendicatione, in qua cum non præsupponatur obligatio, fructus vigore illius actionis venire non possunt, & hæc habent locum, etiam si tacite veniant, vt euictio. d. l. Iul. §. 1. vnde ex hoc patet responsio ad inductionem, quam facit Socin. hic de dicta l. si marito.

86 † Alia est ratio Bartol. quia in dote pretium succedit loco rei, prout in vniuersalibus cōtingit. Mod. dicūt, quod hoc non est verū, nisi cōuētū sit, & in vtilitatē mulieris cedat, vñ retorquēt argumentum cōtra Bart. vt Soc. hic dicit per text. in l. ex pecunia. ff. de iure do. & ibi glo. & est tex. in l. ita constante. e. tit. Soc. aūt ipse dicit, quod hoc nō ita simpliciter succedat est inductū fauore mulieris, vt latius per eum, sed certe vt iā. s. dixi non valet argumentum, vnū est fauorabile in vno. ergo & in alio pter ea non bene rñ. Soc. ad d. l. ex pecunia. quod ibi fundus nō esset traditus viro, qa secūdū hoc tex. ille fuisset de indubitabile, cōtra l. quod Labeo. de Carb. edi. præterea isti volunt, qđ mulier ɔsentiat. sed certe ipsa non potest consentire in sui preiudiciū. l. de die & l. atilicinus de pac. do. vnde si consentit ad vtilitatē suam, & de sua pecunia res ematur, nihil videtur speciale l. 1. C. per quas perso. no. acqui. ad hoc tamen dici potest, quod imò est speciale, vt etiam si non suo nomine res ematur, si tamen vtile sibi fit, & de voluntate ipsius sit, ipsi res quæritur quod secus est in alijs cōtractibus l. 1. §. si ab ignoto. de manumif. l. qui in aliena. §. si is qu. de acqu. hær. & ponit Alexand. in l. si cū dotem §. fi. infr. eo. est ergo aliquo modo speciale, vt res empta ex pecunia dotali quęratur mulieri, vnde videtur militare obiectū

87 Mod. contra Bar. ideo Soci. secūdo dicit † quod nō est semper verū, φ in vniuersalibus pretiū loco rei succedat, & pro hoc ēt Pap. in l. te ɔiunct. inf. de leg. 3. ponderāt, quod iura vtuntur dictione, quodāmō, q̄ est nota īproprietatis, vt no. Bar. in l. si me in vacuā. de acqui. possef. sed tñ ad ista rñderi pōt, & in primis ad l. 1. quā Soc. alle. de cōiū. cū ema. lib. φ ibi non vt vniuersali nomine actū fuit, sed tātū, ipsorū noīe, ideo res non succedit loco pretij, quod secus est in l. si rē & pretiū. quia ibi hęreditario nomine res empta est, nō ob. dictio, quodāmodo, qa fateor qđ notat impproprietatē. vt etiam no. Bart. in l. 2. in fin. de ver. obli. & est tex. quē Are. ibi dicit meliorē de iure in l. 4. §. Cato. eo. tit. tñ hoc nō dicit, quod ꝓprie succedat, qa aliud est esse talē, aliud loco talis l. mercis de verb. sig. & posseris etiā dicere, φ ex quo in dote sufficit consensus mulieris in alienatione rei ad hoc vt alia ematur, solus consensus operabitur, vt res fiat dotalis, eo quia dos est quid vniuersale, ideo aūt requirit̄ qđ consentiat ne cogat̄ sol. mat. aliā rē accipe, quā dederit in dotē. requirit̄ autē qđ fiat melior ɔditio, qa non pōt ɔtra se pacisci. iuribus ꝑall. & ta gl. in d. l. ita constante. de iure do. † Adducit etiam Bart. pro ... lna tex. in l. fi. C. de sen. q̄ sine cer quāti. vbi secundū eū pro ... itur procedere libellū in quo dos in genere pet̄ ī, sed ille tex. ... tius probat contrarium, vt dicūt Mod. Perusi. hic, quos So... i refert. & licet ipse ad dicta eorū rñdeat per not. p Bart. in l. ait ... ctor. §. si iudex. de re iud. videlicet qđ si iudex nō refert se ad ... cta, nō valet snia īcerta, nisi fiat relatio ad acta ꝓbatoria, vt hic per eum, tñ ad hoc rñ. Mod. Perusi. qđ illud procedit respectu quātitatis, non respectu iuris qđ petitur, qa de quātitate absurdum est. t. quod starerur actori in actis assertorijs, sed rōne iuris φ deductū est, bñ sentētie refertur ad libellum vt no. Bar. in l. 1. C. de erro. cal. & est tex. in l. si præses de pœnis ꝑterea ēt hoc vrget, quod est diuinare, qđ per acta probatoriā non ɔstaret dotē liquidā, nec ob. dū ipse dicit, qđ hoc probabitur ibi ꝓpter verbum, nā liquidā, quia adest dictio, præsertim, q̄ implicat idē etiā esse, si hoc iudex non dixisset, vt not. in l. qui se patris. C. vñ lib. itē tex. ille nob fundat se, qđ non constet dotē datam, propterea vidētur persistere inductiones Mod. cōtra Bart. quinimo ēt vr ibi casus contra Bart. dū dicitur, cū incertū esset quid accepisset quātūq; ab eo peteretur, qa si esset vniuersale iudiciū, non vitiarēt sentētia, cū libellus possit ꝓcedere. Soc. hic dicit, qđ impossibile est, quin ex illo text. probet̄ iudiciū dotis esse vniuersale, quia procedit ibi libellus, & valet sentētia, φ non est in particularibus sm eum, nisi postea probetur, adeo φ etiā secunda sententia ɔfirmatoria non valeret per no. in c. cū dilecti. de emp. & vend. & tñ text. ille dicit, quod secunda sententia valet, sed certe tex. ille non aperit, an secunda sit confirmatoria primę, an vero ex alio libello actum, sed tantum considerat primam non valuisse, quia erat incertum, quid esset petitum, alio modo soluebat Cuma. distinguendo, an simpliciter petatur dos, an vero etiam quantitas, vt tunc sententia certa requiratur, sed istud nō placet, qa est diuinare, & etiā videtur falsum, qa sicut expressio eorum, q̄ nō sunt necessaria, nō vitiat, ita etiam omissio eius φ non est necessariū, nō debet vitiare sententiā l. 1. de eden. vbi Bart. Dic ergo, quòd ibi non valet sententia, quia iudex manifeste se referebat ad acta probatoria, vnde cum non esset ꝓbatū, non valet. secus si simpliciter dixisset, vel dic distinguendo, qđ aut sententia in iudicio generali fertur super iure deducto in libello, & tunc procedit quod dicunt Moder. Perusi. quia iustificatur incertitudo habito respectu ad acta assertoria, ad quæ refertur, aut sententia fertur habito respectu ad res, & tunc aut poterat iustificari ex actis probatorijs, & valet, iuxta not. in dicto. §. si iudex, aut non potest iustificari, quia non est probatum & non valet, ita loquitur dicta l. fina. quæ considerat, quod incertum esset, quantum fuisset receptum & est ratio, quia cum isto casu tractetur de probandis rebus, sententia non potest referri ad acta assertoria, sed probatoria, quę cum non possint iustificare sententiam, redditur incerta, & non valet. secus in alio casu, in quo per acta probatoria iustificatur, cętera ad materiam huius l. fin. vide per Deci. in c. cum venerabilis de except. vbi ponit intellectum ad illam l.

89 Pro † opinio. Bartol. hic quod dos sit ius vniuersale adducit etiam Soci. hic quia in dote si sit facta expensa in fundo, & dos constet ex fundo & pecunia, minuitur etiam pecunia, item si facta sit in vna parte fructuum, potest de alia deduci, quod non est in particularibus, vt hic per eum allega. not. in l. in fundo, de rei vendi. sed ad hęc potes respon. quòd istud nō est, quia dos sit ius vniuersale, sed quia maritus iure actionis potest petere expensas l. & omnino. infra de impen. vnde nimirum cum actio competat, si habet locum in eo casu, in quo propter retētionē cōsuli non posset. & qđ istud

90 sit verū, patet, qa nō iudicio vniuersali petuntur. † quia impēsa facta in vna re, ex alia nō deducitur l. fruct⁹. §. qđ in sēmētē inf. eod. vbi opponit Pau. de Castr. de hoc, φ cū dos sit ius vniuersale, deberet posse de alia re deduci. sed soluit, φ cum sit bonefidei possessor ille, nimirum si ex alia re deducit, in marito vero secus est, quia debuit cogitare hūc casum posse euenire, aliter etiam respon. Bartol. ad l. quod si sumptus in l. diuortio. §. impendia. inf. eodem. quod ibi in bonefidei possessore, quia nō debet dānum pati, hic in marito, ad quem cōmodum pertinet & incommodū, & Aret etiā in d. l. fructus opponit de l. quòd dicitur vbi reprobatur quorundam opi. φ aliud sit in impēsis factis ratione rerum, aliud ratione fructuū, quia inter hos casus non potest bona ratio assignari, vnde dicit ipse, id esse, quia possessor etiam sumptus repetit, si non sunt fructus, maritus vero nō repetit expeñ. nisi de fructibus, sed certe per hoc non tollitur, si dos esset vniuersale ius habito respectu ad omnia corpora, quare non repeterentur fructus habita consideratione ad oēs res, sicut impēse minuunt dotē habito respectu ad totale ius. dicas, φ fructus nūquā cōsiderantur habito respectu ad rē, sed ad tempos patet, qa ex vna re percepti vno anno considerantur cum fructibus alterius anni. d. §. quod in sementē, sed istud ēt non tollit, qa quare, est φ omnes res vt vna non considerantur dicas, φ ratio est, quia effectus rei non facit rē considerabilē in vniuerso, & ideo corpora ipsa non desinūt vt singula ostentari ex quo possunt per se suos effectus parere l. cum eiusdē de ędil

91 ędi. secus si consideraretur habito respectu ad ius. † & per hoc patet manifeste differētia expeñ. nā aut fiūt expeñ. ratione iuris vniuersi dotis, & qa res cōsideratur vt vniuersa, minuūt expēse dotē vniuersam, nec vnū corpus magis quā aliud retineri pōt, aut respectu vnius fundi, & tūc ille fundus tñ retinebitur, nisi sit pecunia qa fiet cōpēsatio hoc tñ in totū non placet, vnde dic

quod rō est, qa fructus nō dr̃ nisi tot pcepti, & expeñ. minuũt
illos fructus quia non res, sed fructus considerantur, tanto mi-
noris faciēdi, quanto graviore expensa præmuntur, vt est vide-
re in eadem re, quæ respectu alterius venit, nã compensatur, in
alia vero expeñ. illa est rō, quod de omni re deducant̃, quia cũ
rōne oneris adiecti censeat̃ dos vt vnũ corpus, sicut est in em-
ptione respectu pretij. l. qui duos. de contrahen. emptio. ita ex-
pensa non est diuisibilis per eas partes, quæ habito respectu ad
totũ corpus censentur esse partes integrales, vt Moder. dicunt
in rubr. de leg. 1. vnde in effectu nō de alia re, sed de eadem de-
92 duci videntur. † Secundo pro ista opi. Bar. adducit Soci. quia si
non esset ius vniuersale, tot essent dotes quot res. Sed ad hoc
rñ. ꝙ dos datur correspectiue ad onera matrimonij. l. si pater
mulieris, de iure do. vnde cũ istud sit vnicũ, licet plures res dē-
tur, vt vna existimant̃. quia illud rōne cuius dantur, est vnũ. vn
de vt vnũ existimant, licet sint plura. ita Bart. in d. l. scire debe-
mus, per d. l. si duos. de cōtrah. empt. & Mod. declarant in rub.
de leg. 1. sup. alleg. & in l. si ex toto. §. fi. eo. tit. & Aret. in l. si mi-
hi. eo. tit. & propterea nō placent ēt dicta Bal. hic dicētis, quod
dos cum possit capere plura, sit nomē gñale vel vl̃e, quia gene-
ralitas non causatur ex proprietate ipsius, sed rōne adiuncti, si-
cut est in emptione plurium rerum, quæ tamen emptio nō est
ius vl̃e, licet plures res contineat, & licet sit diuersa emptio a re
bus emptis, vt patet, quia emptio requirit emptorem, rem quæ
ematur, & pretiũ, vt dicit tex. in l. 1. §. de rer. permu. nō tñ sequi-
tur pp̃ hoc, ꝙ sit ius vl̃e, bene verũ est, ꝙ si postea emptionis
habeatur mentio, intelligitur de ipsis rebus emptis, non de iu-
re ipso, vnde vr̃ satis inscite loqui Bar. in l. quod dr̃. §. si dos. j. e.
qui in explicando qũo dos minuat̃, ꝯsiderat, ꝙ ipsum ius dotis
minuat̃. nō ipsa corpora, nã si minuit̃ corpus, qũo ius minui po
test, & licet esset dr̃ia inter res dotales & dotem, nō pp̃ hoc ius
dici pōt vl̃e, nã aut consideras ꝯtum dotis, & non pōt ius dici,
quia ꝯtus facti sunt. l. consilio. de cur. fur. aut obligationem, &
hoc est iuris. & considerat̃ respectu rerũ. patet, quia si cōtinet
corpora, minuitur vt iam dixi, si nō cōtinet, nō minuitur, sicut
ergo res sunt particulares, ita ēt oblo particularis & ius parti-
culare, sicut emptio iuris vl̃is, erit ius vl̃e, vnde singularium re-
rum euictio non præstatur, vt l. 2. ff. de hær. vel act. vend. & ta-
men singulis successor est non vl̃is, vt declarat Bar. in l. re con-
iuncti col. 10 de leg. 3. vñ in dote expressio facienda erit illius
iuris vl̃is, in quo consistet, & quidē in genere sufficiet, quia sa-
tis habebit̃ pro expresso, qñ est vl̃e iuxta not. in d. l. 1. de eden.
non tñ procederet libellus simplr̃, peto dotē. qa exprimeretur
id, quod singulare est, ĩ genere. s. dos, quod not. Pro hac ēt opi.
Bar. adduci potest gl. in l. fructus. j. eo. q̃ vult. ꝙ in dote vna res
subrogatur loco alterius quia est ius vl̃e, vt ibi etiam Bar. dicit.
Et pro eadē opi. est tex. in l. licet placeat. inf. de dote præle. iun-
cta declaratione Bal. in l. prædia. C. de fid. quã Alex. sequitur in
l. si res obligata. inf. de leg. 1. sed tñ potest ad illum tex. rñderi,
ꝙ ibi testator retulit se ad dotem prout erat iuris, & ibi etiam
declarat glo. quia censetur legasse quod erat in actione de do-
te, vt dicit tex. in l. 2. in princ. de dote præleg. Ad idem pro ista
opin. est tex. in l. Titia. § qui in vita. de leg. 2. iuncta. l. cũ pater. §.
93 pater filiæ. eo. tit. † nã si pr̃ qui dederat fundũ in dotē filię legat
ei dotem simpliciter, effectus huius legati est, vt dumtaxat cō-
ferre nō teneatur. l. a pte. C. de colla. non autē censetur voluisse
legatum multiplicare. d. § qui in vita, secus si legat corpus da-
tum in dotē, quia tunc vr̃ voluisse multiplicare, ratio, quia vno
casu retulit se ad ius, alio ad res, nam dos est ius, & ita Bar. dicit
in §. pater filiæ sed reperio ꝙ Roma. consil. 253. aliam huius di
cti rationem reddit. s. quia cum etiam adhuc esset quæsitũ ius
ipsius rei filiæ, si pater censeretur reliquisse illud ius quod erat
quærendum, frustra fuisset legatum, vnde vt aliquid operetur,
censetur relinquere ei corporis æstimationem, aliter etiam in-
telligit Imo. in l. huiusmodi. §. cum pater. de leg. 1. Adducitur
etiam per Alex. hic. pro opin. Bar. text. in c. Raynutius, de testa.
sed ille tex. non facit, quia ibi verbum. relinquo, non referebat̃
ad dotē, sed ad domũ & ortum, verũ est ꝙ etiã dicit Alex. ꝙ il-
le tex. potest procedere de iure canonico, quo sufficit quoquo
relicto titulo filio legitimã relinqui, vt ibi etiã tradunt doct. ta
mē hæc opi. non placet, quia nō est inducenda discordia inter
ius ciuile & canonicum, ca. cũ expediat. de electio. in 6. & dicit
Pau. de Cast. in l. cũ ex filio. de vul. & pup. ꝙ hic intellectus non
est bonus, quē ēt reprobat Alex. in l. nã quod. §. non omnis. ad
Treb. & ibi etiam impugnat aliũ intellectũ Abb. in d. c. Raynu
tius, vñ quantum attinet ad casum istũ dic. ꝙ verbũ. relinquo,
nō refertur ad ius vniuersale, vt habetur in d. §. non omnis, &
94 satis etiã sentit Alex. hic. Nunc videamus, quæ faciunt contra
istam opi. Bar. † primo in ꝯtrium adducit Are. quia attenta opi
nio. Bar. promissio dotis incerta deberet valere iure communi
nō speciali, vt hic per eum, qui rñ. ꝙ ante dotem traditam non
est ius vniuersale respectu mariti, & istam opi. Aret. tenet etiã
Alex. in l. si marito. §. fi. j. eo. p tex. in l. fin. §. præterea. C. de iure
do. sed hæc opi. non placet, quia quod cōceditur doti respectu
mulieris. id etiam intelligitur concessum respectu viri. l. de di-
uisione. vbi Bar. j. eo. l. 1. §. 1. C. de rei vx. act. præterea si dos est
ius vniuersale. non debet dici vno tempore esse ius vniuersale,
alio nō esse ius, quia res eadē diuerso iure censeri nō debet. l. cũ
qui ædes. de vsucap. nec debet fieri diuersificatio respectu ma-
riti, quia ius æque in vno sicut in alio representatur, nec diuer-
sificatur ratione personæ, & ad §. præterea, dicas, ꝙ nō erat fun
dus dotalis nisi post traditionem, vel moram tradendi. l. de di-
uisione. infra eod. sed ibi non erat traditus, nimirum si non au-
gent fructus. quia nō augent nisi a tempore moræ. l. si mora. §.
fin. inf. eo. Ideo Soci. hic aliter soluit. ꝙ aut agitur de dispositio
ne iuris vniuersalis in esse producti, & valet dispositio, aut de
producenda in esse, & speciale est in dote, ista solu. non placet,
quia sequeretur, ꝙ grex legari nō posset, nisi quando non esset
in esse deductum, quo casu etiã quælibet res legatur, itē si cōsi
deras gregem in esse deductũ respectu generis in vniuerso, ita
etiam est dos, si vero consideras, ꝙ testator haberet gregē, ma
xima est restrictio ad iura alleg. per Aret. nisi dicas, ꝙ in grege
incertitudo non vitiat, quia declaratur a lege. l. 3. ff. de abig. se-
cus est in dote quæ non declaratur per legem, sed in ea statur
declarationi hominis quæ est incertior. l. ornamentorũ. de au.
& arg. leg. Secunda est obiectio Alex. contra Bart. quia si esset
ius vl̃e, mulier teneretur stare colono, & tamē hoc est falsum,
patet, quia mulier tenetur, si qua molestia afficiat colonum, vt
hic per eum, frustra enim cautio requireretur, si nō teneretur
stare, sed ad hoc vt ēt Alex. dicit, potest rñ. ꝙ illa cautio erit vti-
lis, si de facto eum molestet, nō de iure. præterea illud est, quia
est necessarius successor qui tenetur stare colono, ex quo qui
locauit, præuidere non potuit, vt no. in d. §. si vir. item etiam vt
etiam Alex dicit, licet sit ius vniuersale, non tamen per omnia
representat personam, sicut hæres defunctum, & ita etiam rñ.
ad l. mulier bona. de iur. do. nam non sequitur, quis non potest
conueniri, ergo non est ius vl̃e, vt patet in emptore hæredita-
95 tis, & ista etiam sequitur Soc. hic. † Tu considera, ꝙ sicut em-
ptor hæreditatis teneretur stare colono, ita etiam vr̃ dicendũ
in muliere, nam emptor non representat personam defuncti,
patet, quia non tenet actionibus hæreditariis. l. 2. de hæ. vel act.
vend. & tñ tenet̃ stare colono, sed est rō, quia ille viuendo non
potuit transferre plus iuris q̃ in hæreditate esset, dicas ergo, ꝙ
ĩ muliere rō est, quia succedit ex necessitate, vel melius dic qđ
non succedit marito, sed cessat ius ipsius mariti & resoluitur,
nimirum si cessit ius introductum ex persona mariti nō sic in
hærede, quia ipse defunctum representat, vt habetur in authē.
de iureiur. a mor. præst. in princ. & sic quodammodo censetur
defunctus viuere, & ius suum continuat̃, inquantũ tñ Alexan.
96 supponere † vr̃ emptorem hæreditatis esse vl̃em successorem,
dic ꝙ licet habeat ius vl̃e, non tamen dr̃ successor vniuersalis,
sed particularis, vt no. Bar. in l. re coniuncti. col. 10. de leg. 3. sed
quia emptor vniuersalis non habet plus iuris quam qui vendi-
dit, hoc est hæres. l. emptor. de hær. vel act. vend. propterea de-
bet vti iure eius, & sic tenet̃ stare colono. Nec sufr vr̃ bona rō,
ꝙ sit necessarius successor, qui teneatur stare colono, cum non
potuerit ꝓuideri, quia hoc est ꝯ id quod no. Pau. de Ca. in l. fru-
ctus. j. eod. dum vult ꝙ idcirco maritus nō faciat fructus suos,
quia potuit prçuidere, itē quia ista ratio procederet in vsufru-
ctuario, & tamen non tenetur eius successor necessarius stare
colono. l. si quis domum. §. 1. ff. loc. nec obst. quod non habeat
ipse ius dominij, qa satis est qđ respectu iuris, qđ trãsfert, ipse
ius habeat. l. quæ de tota. de rei vēd. præterea illa ratio facit cō-
tra. quia facilius resoluitur ius acceptoris resoluto iure dato-
ris, quãdo ex necessitate resoluit̃, quã qñ ex volũtate. Barto. in
97 l. in diē. de aqua plu. ar. † dicas ergo, qđ cũ resoluatur ius mariti
resoluitur etiã ius recipientis sicut in omnib. sed quia çquum
videtur marito succurri, q probabiliter locauit. ꝙ nō erat veri-
simile diuortiũ interuēturũ, prouidetur ne maritus dãnũ sen-
tiat, ꝙ cōtingit ei restituere eo casu, quo nō poterat verisimili
ter cōsiderari, ꝙ nō deberet fundus remanere pęnes eũ secus
est in vsufructuario, ĩ quo resoluit̃ ius eo casu, quo oĩo resoluē
dũ erat, vñ infero, ꝙ si matrimoniũ morte soluat̃, nō habet lo-
cũ. d. § si vir. & similiter si vsusfructus amitteret̃ alio casu q̃ ꝑ
mortē, nō haberet locũ d. l. si qs domũ. §. 1. & sic ꝙ nō sit differ
rētia ĩter maritũ & vsufructuariũ, vel dic, ꝙ potius marito suc
currit̃, q debet omnia facere, vt onera matrimonij possit sup-
portare. quã vsufructuario q simpliciter certat de lucro. cogi-
98 tabis tñ. † Tertio cōtra Bar. nitit̃ Bal. ĩ l. 1. inf. e. ꝙ si decē dētur
in dotem tantum, fatuum est dicere, ꝙ illa iure vniuersali peti
possunt, & ideo deridet Bart. sed certe hoc nihil valet. ꝙ pone
quod decē tñ sint in hæreditate, desinet ne hæreditas esse, cer
te nō, imō ēt si nihil sit ea, est successio vl̃is. l. hæreditas. de ver.
sign. itē petitio hæreditatis q̃ est actio vniuersalis vt no. in l. 1. ff.
de edē. dat̃ ēt pro re minima. l. licet minimã. de pet. hę. Quarto
oppo. mod. Perus. in trac. doris. 2. q. quia si dos esset ius vl̃e, ha-
beret incramēta iuriũ actiue & passiue, l. peculiũ. de pec. l. pe-
cuniç. §. 1. de ver. sig. sed nullus diceret, qđ si detur fundus ĩ do-
tem,

tem illud recipiat incremētū, ergo &c. nec ob. qđ dos pōt ha-
bere incrementa extra fines, qa illud venit ex quadā ęqtate l. quo-
ties de iur. do. tñ qa illud lucrū superuenit ex causa dotis, tñ qa
99 dāno mulier afficeret, vñ cautatur illa ęqtas. † propterea si res
furto auferat viro, & quadruplū cōsequat, hō restitueret, quod
sec⁹ esset, si esset ius vniuersale l. verum de pet. hær. Tu dicas, ꝙ
illa lex potius probat cōtrariū. qa difficultatē faciebat, quia res
illa empta videbat, vt ibi aperit tex. & sic ille videbatur rē habe-
re titulo singulari. tñ dicit text. cum habeat ex causa dotis licet
emptam, pro qua ēt actione ex empto ipse ageret, nou actione
de dote, vt dicit tex. in l. 1. C. de iure dot. fit extēsio ex qualitate,
vt cū habeat originē a causa dotis, attendat qđ alias non atten-
deretur l. itē veniūt. §. cū præd ximus, de pe. hęr. & hoc duabus
rationibus, de quibus in tex. illo. Et hoc etiam probat r ex l. nō
solū, dū dicitur, qđ illud est, quia maritus ex dote nō cōuenitur
& ista est ratio finalis illius text. quoniam vtiē dictione, quia, in
reddenda ratione, vt ponit Bal. in l. 1. ff. de ferijs, nec ob. quod si
ab extraneo conuēto maritus sit aliquid cōsecutus, id non ve-
niat, qđ tamē est in iudicio vniuesali d. l. vtrū, quia cū illi si quid
ab est præstetur l. plane de pet. hęr. qđ non præstatur marito l. si
fructus §. qđ in sementē. inf. eo. nimirū si ēt ad eū cōmo. tñ per-
tinet, & illud proprie sentit text. in d. l. vtrū versic. proinde. quę
dictio infert ex. ş. dictis l. proinde ff. si cer. pe. & quod illud sit ve
rum, patet, quia si lucratur extra eas res, quibus damnum pati
nō posset ratione rerū hęreditariarū, secus est l. at vbi. ff. eod. tit.
vnde in marito, ex quo res ęstimata est, subit periculū eius, ita
etiam commodum subire debet vt l. plerumque §. 1. de iur. dot.
vbi patet, quod si aliquid accidit prędijs inęstimatis pertinet ad
mulierē, sed ex ęquitate hoc inducitur, quia etiam subit pericu
lum mulier, vt ibi dicit tex. vnde ratio est lucri & damni, nā nō
potest dici successor, ex quo nihil ab eo consequitur, sed resol-
uitur ius illius, & ideo cum nihil ei ab ipso moriente relictum
sit, grauari non potest l. ab eo. C. de fideicom. Vel aliter etiam
pōt responderi, qđ possessor bonæfidei non lucratur fructus vti
maritus d. l. plane, & ideo maritus illa habet vt fructus, vt de
clarat Bar. in fi. inf. e. vnde si darentur nō ratione fructuum, sed
100 ratione pęnę, illa maritus restituere teneretur. distingue † ergo,
quod aut pęna quæ datur ratione rei datur, & non pertinet ad
maritū, aut ratione iuris qđ habet in re & pertinet d. l. fi. & ibi
Barto. declarat vnde circa id qđ isti inferūt postea. dicas etiam
nō procedere. quia cū extraneo idē immineat periculū, debet
pariter ei succurri. Quinto ipsi opponūt, quia si dos dat in fun-
do non potest continere iura actiue & passiue. Mod. dicunt, qđ
hæc ratio non stringit, quia si res vna est in hæreditate, potest
considerari vt hęreditas. Item quia hæreditas aptitudine potest
habere iura actiue & passiue, cum representet personam de-
functi, quę potuisset obligari, non autem dos consistens in fun-
do, sed solue, qđ ponitur casus, qñ vna res tantū esset in hære-
101 ditate, & sic fundus, nō aliqui iura, & tamē est hęreditas. † Tu
dicas, qđ dos pōt habere actionē actiue, puta, si detur damnum
in fundo, eodē modo si seruus dotalis instituatur l. aditio de ac-
quirē. hære. possunt etiam passiue in dote iura cōsiderari, puta
impēsa funeris est ęs alienū dotis l. impensa. de religio. & ideo
ad quemcunque transit dos, hic etiam ęs alienum tunc transit
102 l. 1. eod. titu. Sexto † opponunt prefati Moder. quia si dos esset
ius vniuersale, duraret extinctis etiā corporibus, sicut est in hę-
reditate & in peculio l. peculiū. §. 1. de pec. & tñ secus est in l. 1.
C. de iur. dot. sed melius facit l. quoties eo. tit. Soci. hic respon.
distinguendo vt per eum, dicens peculium etiam extingui ex-
tinctis rebus, sed ꝯtra ipsum videtur casus in l. peculiū nascitur
§. 1. de pecu. vbi dicitur minui peculiū rebus extinctis, ergo non
103 moritur. † vnde tu dic quod hęreditas nō desinit esse rebus ex-
tinctis quia representat personā defuncti l. mortuo. de fideiuss.
vnde licet res nō adsint, tamē ex quo durat memoria defuncti
satis est ad hęreditatē. In peculio etiā constituēdo voluntas re-
quiritur & res, licet ergo res extinguatur, nihilominus durat
voluntas constituentis, & per consequens durat peculiū, at in
dote cū dos sit semel constituta, hac volūtate videtur cōstitu-
ta, vt rebus dotalibus extinctis maritus non teneatur, & sic tol-
litur ratione volūtatis cessantis tēpore obligationis, nam aut
dos est in pecunia numerata, & illo casu perire non potest l. in
cendium. C. si cer. pe. & idem si est in rebus ęstimatis l. quoties
ş. alle. aut consistit in corporibus inęstimatis, & periculum est
mulieris l. plerunque. ş. de iure do. vnde cōstat de manifesta vo
luntate contrahentiū non se obligandi in eum casum, quo res
pereant. Septimo ipsi opponunt de successore vniuersali, sed
de hoc. ş. dictū est. Octauo idem Mod. opponunt, quia res do-
tales vēdicantur, & tñ ius vniuersale non vēdicatur, sed dic qđ
licet res dotales vēdicentur, non tamē dos vendicatur, præte-
rea etiā iura vniuersalia vēdicantur, quando in corpore consi-
stunt l. 1. in fi. cū l. seq. de rei vend. Vltimo præfati Mod. instant
quia iura dicūt dotē dari, quę verba nō cōueniūt iuri vniuersa-
li, vt late per eos, sed dici pōt. ꝙ in illis iuribus, quę ipsi all. con-
tinēs pro cōtēto ponitur, prout persępe fit, vt in l. cum pater. §.
mense. vbi Bar. de leg. 2. & no. Are. cōsi. 51. in fi. & ponit Bar. in
l. cū tabernā de pig. Soci. in l. qui Romę. §. Calimachus. colum.
pe. de ver. obl. & late Mod. in c. cum venerabilis. col. 7. de exce.
quod patet, quia & ipsi Moder. circa explicationē l. quod dici-
tur, consideran diuersitatē inter ipsas res quę dantur, & dotem
104 vt statim videbimus. † ex quo patet iuriscon. dum de dote da-
ta loquuntur, vel habuisse respectum ad vsum communem lo-
quendi, vel ad id quod in dote cōtinetur, vel etiā considerasse.
quod per dationē illius rei, illud ius incorporale transferē vn-
de cū interueniat datio, dicitur illud ius quodāmodo dari, sicut
ētiā hæreditas quæ est incorporalis l. seruus. §. incorporales de
acqu. rer. do. dicitur restitui, eo quia res restituitur l. restituta. in
prin. inf. ad Treb. vel dicas, quod ista verba dotē dari, capiuntur
improprie pro re dotali, vt dicit Pau. de Cast. in l. si mora. inf. e.
quod tamē nō cōsueuerūt facere iurisconsulti, qui solēt ꝓprie
loqui. vt dicit Barto. in l. decē. de verb. obl. & ideo Barto. in sua
diffinitione adiecit verbū continens cū in diffinitione proprie
105 loquendum sit l. 1. §. 1. de dolo. † Successiue opponit Bal. hic de
l. quod dicit, quā multipliciter inducit ꝯtra Bar. & primo, quia
venit declaratiue ad l. 1. eo. ti. quę dicit, impensas dotē minuere.
quod l. quod dicit declarat non habere locū respectu corporū.
ex quo infertur dubiū esse, an appellatione dotis corpora cōti-
nerētur alias frustra declaratū foret, sed tu dic quod quia quā-
doq; lex consueuit appellare dotē corpora data in dotē l. quod
dicitur, oportuit declarare, quod isto casu non intelligatur de
corporibus, & sic hoc dubium tollere voluit, quod magis in-
ferebatur ex d. l. 1. dum in ea dicitur de impensis in dotem fa-
106 ctis, & sic non poterat considerari ipsum ius. † Secundo consi-
derat, quod nisi esset absurdum, quod pecunia diminueret cor-
pora, lex loquens de dote diminuenda traheretur ad corpora,
ergo corpora ipsa sunt dos, sed ad hoc dicas, quod ipsum ius
dotis vniuersale considerabile respectu quantitatis, quæ in ea
est, quando est pecunia, minuitur, quia quātitatem eius pecu-
nia facit considerabile, & ideo minuto iure vniuersali, cuius
quantitas vt dixi per pecuniam consideratur, minuitur etiam
ipsa pecunia, quia cum minor dos efficiatur l. si marito. §. fi. inf.
eo. necesse est, quod contineat etiam minorē quantitatē, & in
consequentiam iuris vniuersalis diminuti, diminuuntur & ip-
sa corpora, quæ sunt apta diminui, quia impossibile est, qđ sub
dote cōtineantur. ex quo ipsum ius est diminutum. sed quādo
ad sunt corpora, licet dos minui dicatur, non est tamē possibi-
le, quod in consequentiā corpora minuantur, vnde per conse-
quens cū dos ipsa contineat illa corpora, diminutio aliqua non
consideratur, vt dixi explicando nouū intellectū ad l. quod di-
citur, sed duntaxat corpora retinentur, vel etiam minuitur reti
nendo communem intellectum ius illud dotis, quia fit reten-
tio corporū. sic minuitur respectu iuris agendi cum in effectu
ipsum ius vniuersale non contineat omnia corpora, quę habe-
bat, vnde si minuitur ipsa dos, & tñ corpora nō minuunt. patet
aliud esse dotem, aliud ipsa corpora, & licet corpora essent mi-
nuēda, si nō esset absurdum. hoc non facit, vt corpora sint dos,
sed est ius ipsum nō habile ad comprehendēda ista omnia, vn-
de necesse est, vt sint extra dotem, nam diminutio non minuit
pecuniam vel rem, quando dos minuitur, sed facit duntaxat il-
lam esse extra dotem, vt proprie dicit tex. in d. l. quod dicitur
cum dicit, quod diminutio facit desinere fundum esse dotalē,
107 non autem dicit, quod faciat desinere esse fundum, res † ergo
ipsę non minuuntur, sed ius ad rem, & sic ipsum ius minuitur
nō res, ergo est aliud ius ipsum, quā res, vel potes dicere, quod
facta diminutione dotis resultat diminutio pecuniæ, quia pe-
cunia quæ debetur, censetur soluta vigore mutuę compensa-
tionis, quod est absurdum in corporibus, quia ipsa nō possunt
intelligi soluta. Tertio arguit Bal. quia iuriscon. ibi facit dif-
ferentiam inter pecuniam & corpus, vt pecunia minuatur, nō
corpus, & tamen dixerat prius dotem minui. ergo pecunia il-
la est dos, nam quia si esset diuersitas inter corpus, & dotem
nulla esset differentia in diminutione, quia ęqualiter dos mi-
nuereē, vt latius per eum. sed tñ. quod pecunia minuitur, vt nō
sit amplius dotalis, quia diminutio rerum non aliud facit, quā
desinere rē esse dotalem, vt proprie dicit ille text. quod admit-
titur in pecunia magis quā in corpore, quia in pecunia congru
entius fit, vt ibi dicūt doct. alia est ergo diminutio dotis, alia
pecunię, quia ipsum ius vniuersale extinguitur pro parte. & sic
non trahitur ad illam rem, ipsa vero res durat, sed non habet
illam qualitatem ratione iuris extincti, & quod ipse dicit de do
te verum est, quia diminutio dotis non variatur, sed in corpo-
re variatur effectus, & sic aliud est dos aliud ipsa corpora. Quar
to inducit a cōtrario sensu. dum ibi dicitur. quod si dos in spe-
cie data est. per refectionē expēsarū dos nō augetur, ergo dos
ꝯsistens in specie nō erat diminuta quia augeri deberet, & sic
ipsa species est dos, sed dicas. ꝙ dos non dicitur crescere. quia
non continet plus quā cōtinet, & licet tollatur illa exceptio &
retentio, quæ alias diminutionem operabantur, nō potest vi-
deri crescere dos ipsa, nisi rōne remotionis illius obiectionis.

quæ fieri poterat, vel dic, ꝙ sicut dos nõ minuitur respectu cor
porum, ita nec augetur respectu corporum, & ita considerat
iurisconsult. non autem loquitur respectu iuris vniuersalis.
108 † Quinto facit etiam, quia si dos minuitur, res ipse desinerent
esse dotales, quia diminuto iure vnde nominantur ipsas res
minui necesse est, sed dic, quod non minuitur ius ipsum dotis,
vt non contineat ipsas res, sed minuitur ipsum ius agendi pro
pter exceptionem qua retinẽtur ipse res, vel dic, quod dos cõ-
sistens in corporibus nõ minuitur habito respectu ad ipsa cor-
pora vt iam dixi, item non sequitur, nõ diminuuntur res, ergo
ius vniuersale non minuitur l. si fideicom §. tractatum de iudi.
l. prima. §. si hæres ad Trebellia. & l. prima. §. sed qđ diximus.
de dote prælega vbi tex. facit differentiam respectu corporis &
respectu iuris vniuersalis. Vltra hęc arguit ipse, quia minuitur
dos pecuniarũ, ergo pecunia est dos, sed dic, quod pecunia in
dote continetur, & ideo dicitur dos pecunię, id est quæ habet
pecuniam, nam ille genitiuus potest importare causam mate-
rialem, vt not. Barto. in rubri. de oper. nõ. nuncia. colum. 1. Ad-
ducit etiam, quia iura dicũt impensas in dotem factas &c. sed
tu intellige, quod ponitur dos pro rebus ipsis dotalibus, & sic
continens pro contento, quod sępissime fieri solet. Præterea
inducit, quia ius vniuersale continet iura actiue & passiue, &
ampliatur saltẽ cõtentiue, sed dos minuitur propter ęs alienũ,
ergo &c. ad istud respõ. quod dos cõprehensiue continet obli-
gationẽ passiuã, vt pbat tex. in l. licet de dote prælег. & in l. im-
pensæ. de relig. & sump. fune. sed tamen illa obligatio minuit
dotẽ, sicut ẽt minuit hęreditatẽ recipientẽ illã obligationẽ, vt
dicit proprie tex. l. pecuniæ. §. 1. de verbo. signific. vbi patet hæ-
reditatẽ recipere etiã decrementum, quod contingit respectu
109 obligationis passiue, quam continet. Vlterius arguit † quia ius
vniuersale est per se alicuius rei representatiuũ, sed dos absq;
corporibus nihil est, ergo &c. sed respon. quod consideratur
dos ius vniuersale respectu qualitatis, quam tribuit ipsis rebus,
quæ sunt dotales ratione iuris ipsas cõprehendentis, non autẽ
ius sunt ipse res, quia ipse sunt corpora & ius est incorporale.
dat tamen qualitatem illis rebus, & sub se eas continet & licet
extinctis rebus nõ duret, id est, quia ab initio inductum est cũ
hac qualitate, vt dixi & patet etiã in modo constituendi pecu-
lium, in quo res sunt necessarie, & tamen est ius vniuersale.
110 † Est enim aliquod ius, quod non requirit res, vt hæreditas, &
est considerabile sine ipsis rebus, quoddam requirit res & vo-
luntatem vt peculium & consideratur cum ipsis rebus, hære-
ditas enim durat extinctis rebus, quia durat persona defuncti
quam representat, sed alia iura representantur per res, & ideo
rebus extinctis extinguntur, vt contingit in vsufructu & alijs
de quibus insti. de rebus corp. & incorpo. in princ. Postremo
dicit ipse arguendo de peculio ad dotem, quod sicut res con-
cesse in peculium sunt peculium, ita etiam debet esse in dote,
& pro ista æquiparatione dotis ad peculium facit glo. in l. pe-
111 culiũ §. si ęre alieno. supra de pecu. Sed ad † hoc respon. quod
peculium ius est, & vendicari non potest l. vendicatio. de rei
vendic. & tamen singula corpora vendicantur ergo est diuer-
sum a corporibus vt l. si pe. unum de pecul. leg. & de hoc est
text. in l. proinde. de ędil. edi. vbi etiam peculium ęquiparatur
hæreditati. non obstat text. in l. deposi. ti. §. peculium de pecul.
quia verbum quod in diffinitione positum est, generale est,
vnde debet intelligi prout in diffinitione præcedenti, & sic qđ
peculium sit patrimonium quod &c. patrimonium autem est
nomen iuris & ideo hæreditas dicit successio patrimonij &c.
112 † Et pro hac opi. ego etiam induco nouiter d. l. quod dicitur,
nam ibi dicitur, quòd impensę minuunt dotem, nam si dos es-
set ius, non minueretur, quia ęs alienum non minuit ius, sed
solum minuit res, ita tex. in l. cogi. § item quære ff. ad Treb. &
probatur in l. si fideicom §. tractatum de iudi. vbi dicitur, quod
es alienum non minuit certi loci facultates, ergo vniuersitas
minuit, & hoc videtur velle innuere tex. in l. . §. qđ diximus de
dote pręleg. vbi dicit, non ad singula corpora, sed ad vniuersi-
tatem, pondera illum text. dupliciter. primo dum dicit singu-
la corpora, nam si voluisset dicere habito respectu ad corpo-
ra, illa dictio, singula, fuisset superflua, & similiter dũ dicit, sed
vniuersitate, de natura dictionis, sed, est aduersari cum repe-
titione tamen qualitatum, vt est glo. in §. item lapilli. institu.
de re. diui. & Bald. in l. omnes populi. de iustit. & iur. vnde in-
tellige, quod vniuersitas corporũ minuitur, si ergo ius ipsum
minui nõ potest, dũ in d. l. quod dicitur, traditur dotem minui
debet intelligi de ipsis corporibus, ꝙ ipsum ius non minuitur,
ergo ipsa corpora sunt dos, vnde non videtur verũ quod doct.
dicunt ius ipsum minui, quia imò non minuitur ius, sed corpo
ra tantũ, vt patet ex prędictis, & probatur rõne, ꝙ si quantitas
non minuit corpus, ex eo quod speciei ad quantitatem non fit
compensatio, multominus deberet minuere ius ꝙ est incor-
poreũ, cum sint magis diuersa corporeum & incorporeum,
ꝗ pecunia & corpus. & ista opi. etiam probatur in l. si peculiũ,
de pec. leg. dum dicitur, singula corpora pro rata diminui, Sed
113 quomodo respõdebitur ad l. ꝙ dicitur, dũ dicit qđ † res corpo-
rales non minuũtur, dicas ꝙ aut tractatur de diminutione fa-
cienda ipso iure, & tunc corpora ipsa non minuuntur, qa spe-
ciei ad quantitẽ non fit compensatio ipso iure, aut agitur quo
ad effectũ diminuendi, s. quando deducuntur expẽs. quomo-
do debeat fieri detractio, & tunc detractio fit, & per cõsequẽs
diminutio de singulis corporib. ut dicit text. in d. l. si peculiũ.
114 præalleg. † defendendo tamẽ aliã opi. potes dicere, ꝙ aut tra-
ctatur de detractione facienda, & tunc ius ipsum considera-
ri non potest, quia non minuitur, vt detrahatur de ipso iure
quod est incorporale, vt dicit tex. in d. l. cogi. § inde quæritur,
aut tractatur de diminutione ipsius iuris tanquam minus con
tineat, & tunc dicitur ipsum ius minui. probatur in d. l. pecu-
niæ. §. 1. de verb. signifi. & in l. peculium nascitur. de pecu. dum
dicitur peculium minui detractis rebus. duo ergo sunt consi-
deranda, vnũ est diminutio iuris, & illud minuitur, sed in con-
sequentiam diminutionis iuris resultat detractio facienda ex
corporib. s. d. §. tractatum, quæ aut continet pecuniam, & tũc
diminutio fit ipso iure, quia quantitatis ad quantitatem fit cõ-
pensatio ipso iure, aut continet speciem, & nõ diminuitur ip-
so iure, quia compensari non potest, sed effectualiter tantum,
vt proprie dicit text. in d. l. quod dicitur. & in l. si peculium. de
pecu. leg dum considerat, quòd debebit detrahi de singulis re-
bus, & in l. quod dicitur, diminutio corporum fieri non consi-
deratur, quia ipso iure tractatẽ de diminutione, secus si nõ tra-
ctetẽ de ipso iure diminuendis corporibus, quia tunc diminutio
fieret, id est, detractio sicut in peculio. nam in peculio diminu-
tio ipso iure non fit l. peculium. §. si ęre de pecul. vbi glos. ęqui-
parat peculium, dotem, & hereditatem, inquantum ibi dicitur
ꝙ si ęre alieno peculium exhauriatur, res tamẽ in causa pecu-
liari manent. vnde cum in dote vna res deduci possit loco al-
terius, dicetur ius vniuersale, vt dicit text. in d. l. si is qui. §. si pe-
cunię, & sm hoc patet intellectus ad l. 1. §. sed quod diximus
de dote prælег. dum tex. dicit, quod dicitur dotẽ minui expen-
sis. nõ esse referendum ad singula corpora, sed ad vniuersitatẽ
id est, ad ius ipsum dotis, quia in corporibus non fit diminutio
ipso iure, & ne illa dictio, sed, repeteт qualitatẽ dotis subintel-
lectam in corporibus nam ideirco nõ fit diminutio in corpo-
ribus, quia ipso iure fieri nõ põt, vt no. Bart. in l. rei iudicatę. §.
115 1. insi. co. Secũdo cõtra Bart. arguitur, l. † dos cõsistit in corpori-
bus, corpora non diminuuntur d. l. qđ dicitur, ergo non potest
ipsum ius dotis minui. nam de iure cõtinẽte corpora iudicatur
vt de corporibus sub eo contentis. l. si ad dissoluendã. C. de pđ.
mino. l. 2. & ibi no. C. de transac. & proprie in iure vł. not. Bar.
in l. si tutor. ff. de bo poss. Are in l. is põt. de acq. hęr. Ias. in l. a di
uo Pio. §. in venditione. de re iud. & si dicaš, ꝙ sm hoc peculiũ
& hæreditas possent vẽdicari, ex quo corpora particularia vẽ-
dicantẽ l. vendicatio. de rei ven. rñ. ꝙ ius vłe ex se consideratum
est incorporale, sed ꝯsiderãdo effectus, ipsum ius iudicatẽ vt res
in eo ꝯtenta. ita Bar. in l. põt. de auth. tut. vñ hic cũ tractetẽ de di
minutione, & sic de effectu, si corpora nõ minuuntur, nec ius
ipsum minui põt. Sed ad hoc rñ. qđ diminutio oĩno ĩtroducitẽ,
sed consideratẽ sm res quas diminuit, nã si diminuit ipsum ius
vłe, diminuit ipso iure, res vero nõ diminuit ipso iure, nisi qua-
tenus põt, vt probat tex. in d. l. peculiũ. & in l. 1. de impẽ. in reb.
do. fac. sicut dicimus in sili, qđ vnum verbum diuersimode ca-
pitur sm mãm, ad quam refertur. l. 2. ff. de ethe. proc. Diminu-
tio ergo fit, sed variatur rõne subiectæ materiæ, & hoc probat
tex. in l. 1. §. 1. de dote pleg. & in d. l. peculiũ. §. si ęre Diminutio-
nem ergo corporũ dicas fieri non in essentia, sed in potentia &
effectu. Tertio ꝯ Bart. arguitẽ si corpora ipsa nõ diminuuntẽ, &
dos consistat tñ in corporibus, quõ possibile est, quod ius ip-
sum diminuat nam per corpora ipsum ius representatur, vt di
cunt hic Mod. si ergo corpora sunt integra, ius etiã ipsum inte
grum vł, cum per corpora representetur, sed rñ. quod corpora
ipsa cõsiderata vt corpora nõ diminuuntur, sed qualitas adie-
cta ipsis corporibus. s. qđ sint dotalia bene minuitur, sed quia
non põt operari effectũ ipso iure, operatur prout operari põt,
& sic dos ipsa non representatẽ. quia illũ effectum põt ipso iure
operari in dote ipsa, nec ob. qđ corpora remaneãt, quia illa qua
litas non representatur pp se, sed pp ipsa corpora, sicut vide-
mus in hæreditate, quæ representatur per personam defuncti
considerabilem. l. mortuo. de fideiuss. & tamen illa represen-
tatio adhuc durat in persona hæredis, nõ tamen est hæreditas,
quia illa non est, quæ representat, sed aliud, vel secundo dicas
ad argumentum, quod in vno corpore potest quantitas repre-
sentari. l. sicut. supra quod cuiusque. vni. no. & sic corpora non
116 representat per plus & minus. † Quarto facit contra Bar. quia
si dos esset ius vniuersale corpora minuerentur sicut impensæ
in iure vniuersali factæ in rebus minuunt singula corpora, vt
est text. in l. si peculium. & in l. denique. de pecu. lega. sed in do
te corpora non minuuntur, ergo non est ius vniuersale, sed
dic quod diminutio iuris fit ipso iure, sed corpora non dimi-
nuuntur, nisi quo ad effectum, & ideo cum lex loquitur de

corporis

uir ensis ipso iure minuentibus, corpora ipsa non minuuntur,
sed ipsum ius. Quinto contra Barto. facit text. in l. deducta.
§. nummis ad Trebel. nam in iure vniuersali pecunia censetur
inesse, quando de illa compensanda vel deducenda tractatur,
117 licet nõ sit, vt ibi Bar. tradit † qa quælibet res per pecuniam est
æstimabilis, vt habetur in l. si ita fideiussorem accepero de fi-
deiut. & no. Ang. consi. 6. lata est sententia. sed tũ. ꝙ aut consi-
deras habito respectu ad ipsum ius, & tũc quælibet res sit æsti-
mabilis per pecuniam, ita etiam dos ipso iure minuetur, aut
habetur respectus ad corpora, & non minuuntur ipso iure,
quia non sunt quid vniuersale. Sexto contra Bart. videtur text.
in l. fi. C. de sen. quæ sine cer. quan. profe. ibi, dotem datam quę
repeteretur, quæ verba important id est, quatenus peteretur,
iuxta not. in l. Stichum qui meus erit de lega. 1. vnde ibi proba-
tur, quod dos debet esse liquida respectu rei petitę. quod non
requiritur in vniuersalibus l. fi. C. de an. exce. no. glo. in l. 1. §. de
118 eden. † Septimo facit quia ius vniuersale recipit augmenta &
decrementa l. pecunię. §. 1. ff. de ver. sign. sed dos non est huius-
modi, quia post eius constitutionẽ fructus pertinent ad maritũ
l. dotis fructus de iure do. & non quidem pertinent vt dos, sed
vt quid perceptum ex re dotali, ideo non veniunt in restitutio-
ne, & licet ante matrimonium percepti augeant dotem, illud
non est, qa dos recipiat augmentum, sed quia ex natura tacitæ
conuentionis hoc actum censetur, vt fiant dotis l. inter socerũ.
§. cum inter de pact. do. & similiter si percipiantur post matri-
monium vt mulieri acquirantur ex vi stipulationis l. si marito.
§. fi. ꝟ. eo. & hoc idẽ probatur in l. aditio, de acqui. here. nã si es-
set ius vniuersale, serui dotales acquirerent marito hæreditatẽ,
sicut peculiares ex peculio acquirunt contra d. l. aditio. Octa-
uo si esset ius vniuersale ex persona mulieris sequeretur ꝙ mu
lier non possit habere alia bona, quia illud est vniuersale quod
omnia complectitur l. Iul. de leg. 3. itẽ succedens in dote debe-
ret in totũ representare mulierẽ, sicut hæres defunctũ, & tamẽ
mulier potest habere hæredem in alijs bonis l. in cum de im-
pen. in rebus do. fac. ad hoc tamen posset responderi negando
consequentiam, vt ex se patet. Nono sequeretur, qd qui in do-
te succederet, creditoribus mulieris teneret, qd nõ est l. mulier
bona. de iure do. sicut pater tenetur. quod iure peculij omnia
occupat. l. 2. de castrẽ pecul. o. Quid igitur dicendum, teneo,
119 † ꝙ dos ab initio ꝯstituendi nõ sit ius vniuersale, patet, quia si es-
set vniuersale, maritus diceretur dotem ꝯsequi iure vniuersali
cum ex contractu eam consequatur & tamen hoc est falsum,
quia immo ex iure particulari cõsequitur etiam si in dote esset
ius vle, vt dicit Bar. in l. re ꝯiuncti de leg. 2. Constituta vero, aut
ꝯsideratur respectu mulieris, siue viri, tanquam ad quem per-
tineat ꝯstante matrimonio, & repñtat quid vle, quia dicitur pa
trimoniũ mulieris l. 3. §. sed verum de mino. l. Pomponius phi-
ladelphus. ff. fa. hær. respectu illarum quæ in dote sunt nõ autẽ
respectu oĩum, quia nõ põt dici successor vlis ex persona mu-
lieris d. l. mulier bona & l. plerunque. §. 1. de iure do & sic cum
res ipsę cõsiderentur, non est ius vle nisi respectu earum, quas
ꝯtinet ipsum ius, & hoc vult dicere tex. in d. l. 1. §. sed quod dixi-
mus de dote preleg. quia hoc considerato ꝙ potest continere
plures, est ius vle eo respectu, nõ cõsiderando ius vle vniuersa-
liter, sicut in fi. dicit tex. in l. cum eiusdem de ędil. edi. & est ra-
tio, qa vno pretio determinato. s. propter vnicum onus matri-
monij dant, vñ nõ põt pticulr ꝯsiderari l. o duos de ꝯhẽ. emp.
est tñ ius particulare, ingtũ nihil tribuit vle nisi respectu earũ
rerũ q̃ dant. nã nõ põt dos obligari c̃X illas res, qd sec9 est in pe-
culio pter q̃ in seruo fideiubẽte l. 3. §. Iul. de pec. vñ nõ ꝯsidera
120 tur dos vt ius vl. Nõ obstãt ꝯria. † & primo ꝙ fructus augeant
dotem, qa id est ex vi stip[illegible]onis, vt dixi. vel dicas, ꝙ illud est im-
proprie, vt pbat in l. si marito. §. fi. ꝟ. e. vbi fundus p seruũ dota
lem acqsitus dr̃ dotalis, & tñ itudo fit inter ipsum & fructus &
tñ fundus est dotalis ĩproprie, vt dicit tex. in l. 1. de fun. do. & ꝙ
sit ĩproprie fructus dotalis, est tex. in l. si ante nuptias ꝟ. eo. pon-
derãdo verbum, quasi & licet gl. ibi conet euadere hoc, tñ est ꝯ.
tex. in l. si seruo, de iure do. vbi fit similitudo inter id qd seruo do-
nat, & fructus rerũ dotaliũ. Nõ ob. ꝙ dos recipiat iura passiua,
qa spãle est illo cãsu, pterea ẽt ibi nõ in totũ recipit iura passiua
si adsint alia bona, vt dicit tex. in l. Neratius, & in l. 1 eũ de relig.
& sump. fu. Et ista inducunt ad q. nã si esset dos ius vle, & pater
assignaret dotẽ filiæ in testõ, censeret relictũ iure vli, & valeret
institutio. & licet Alex. hic dicat ꝙ fm hoc sequeret. ꝙ assignaret
in peculiũ, valeret instõ, qd nõ est dicendũ fm eũ sequẽtẽ Imo.
qui hac rõne vtiẽ in c. Ray. de test. tu dic, ꝙ ꝯrũ expresse tenet
Bar. in l. fi. de pec. leg. & ad alias q. Alex. hic vide eum. Alexã. in
121 l. cũ antioribus. C. de iure deli. s. Abb. in c. cũ tu. de vsur. † Vl-
terius dũ Bar. hic in sua distinctione cõcludit, ꝙ iura personalia
nõ vẽdicanẽ, posset ĩstari, qa grex vendicat, & tñ est ius psonale
qd patet, qa psonali actione petit vt ipse dicit, vñ dic ꝙ grex pe
tit rõne iuris qd hr̃ in ipso grege. nõ aũt ꝙ grex sit ius sicut pe-
culiũ & hereditas, nã grex cõstat ex collectione corporũ absq;
aliquo ĩtellectu iuris, vñ vbi sunt plura corpora semp est grex,

hęditas aũt & peculium distinguuntur intellectu iuris. Succes-
122 siue dũ Bart. dicit, † ꝙ fructus in dote veniunt ex natura actio-
nis, non officio iudicis. Alex. hic opponit, quia hoc regł vẽ in
omnibus bonęfidei iudicijs, vt est gl. in §. actionum insti. de act.
subdit tamen, ꝙ communiter tenetur contra illam gl. quæ dic.
iud. veniant, quod non præsupponit oblonẽ. Tu dic ꝙ illam gl.
sequitur Bald. in l. si marito. §. fi. ꝟ. eo. & Mathes. notab. 91. &
Bal. reputat sing. in c. cum venerab. col. 7. de except. & ponunt
Mod. in d. §. actionũ. & in l. 1. C. de iudæ. & pro opi. Alexã. facit,
quia fructus nõ dñr dotales, sed quasi dotales d. l. si ante nup. ꝟ.
eod. & d. l. seruo. de iure do. iuncta l. 3. de fun. do. vñ non viden-
tur proprie dotales & sic in obl[illegible]ne dotis, sed q̃si. & licet dicat
officium iudic non presupponit obligationem, tamen presup-
ponit quasi oblonem, vt no. Barto. in l. fi. de iniu. & doc. in l. si
seruum. §. fi. de ver. obl. Imo. in c. in nr̃a. de iniur. Alexan. in l. 1.
§. 1. ad Treb. vñ cum sint quasi in oblone, non oritur actio nisi
spãli fauore dotis. Sed declarando Barto. dicas, ꝙ ipse nõ sen-
sit, ꝙ fructus venirent spãli fauore dotis, sed quia dos est ius vle
secũdum eum, ideo fructus iure actionis veniunt, iuxta l. item
veniũt. §. fructus de pet. here. vbi dicit, ꝙ petitio hęreditatis est
vna quę cõpetit pro re & p fructibus, & ibi Bart. exemplificat
in dote, dicẽs ꝙ est sis petitioni hęditatis, & rõ est, qa cũ sint
iura vniuersalia. accipiũt diminutionẽ & augmẽtũ tã in princi-
123 pali quã in accessorio, vt dicũt Mod. in l. 1. C. de iud. † Postre-
mo dũ Bart. cõcludit, ꝙ contractus dotis est de iure gẽ. Alexã.
intelligit pcedere, cñ dos incipit a traditione, secus si a stipu-
latione, & ista est secunda opi. Tertia est opi. Petri, quẽ Alexã.
refert ꝙ sit de iure ciuili indistincte p l. ex diuerso. §. 1. inf. eod.
Quarta est opi. Perusin. in trac. de dote ĩ 3. parte in prin. quòd ab
initio esset de iure gen. si traditio interueniebat ẽt ex post facto
nũc vero sit de iure ciuili, ex quo semp in ea stipulatio fingitur
videtur ꝙ op. verior sit. Et cõtra opi. Bart. ꝙ nõ sit indistincte
124 de iure gen. facit † quia vbi cõcurrunt duę qualitates, actus at-
tribuitur potentiori l. quæritur de sta. ho. sed ius ciuile est illud
qd facit illã cõuentionẽ nollã valere & sic capit validitatẽ a iu-
re ciuili, siue adsit stipulatio, siue nõ. qa semp cõuentio validat
ex dispositione iuris ciuilis, ergo est de iure ciuili l. legitima. §.
de pact. quinimo vr̃, ꝙ semp cõtractus dotis sit de iure ciuili.
nam semper censetur interposita stipulatio si p ipso ꝯtu l. 1. in
prin. C. de rei vx. ac. siue interuenerit traditio siue nõ, & stipulatio
dicit esse potẽt ius vinculũ [illegible] in obligatione, vt dicit Cy. in
l. si ex pretio. C si cer. pe & Alex. refert in rub. de ver. ob. vnde
videtur ꝙ ꝯtractus dotis sit de iure ciuili, cũ ab eo capiat potẽ-
tiorẽ qualitatẽ, & hoc ꝯsiderãdo ius hodiernũ cõsiderãdo aũt
ius antiquum, potest dici cũ fuisse de iure gen. secundario vt di
cunt Perusi. in aiĩ tract. duplex. n. est ius gentium, vt ipsi decla-
rãt ibi, & prius Bar. in l. si id ꝙ de cõ. inde, & in l. si nõ sortem
§. libertus. eo. ti. & ita etiã no. Are. in l. qui in al ena. in prin. col.
2. de acq. hær. & oblo naturalis est orta ex illo iure gen. & istud
est, quod appellãt ius naturale, non aũt est ius gẽ. primæuũ, fm
Barto. in l. si quis a liberis. §. parẽs de lib. agno. quẽ ad hoc pon-
derant Mod. in c. cũ inter colu. 6 de app. est verum ꝙ Mod. Se-
nen. satis inepte in rub. de ver. ob. dicunt, ꝙ obligatio natura-
lis fuit inducta ab initio ex instinctu naturæ, sed non considera-
rũt duplex esse ius gent. ũ vt iam dixi. Et pro ista op. ꝙ ex quo
125 hodie semper fingitur stipulatio, sit de iure ciuili, facit, † qa sti-
pulatio facit ꝯtum, cui apponitur transire in aliam specię cõ-
tractus. l. stipulationis, vt declarat Barto. in l. 2. C. de ꝯdi. ob cãm
vbi dicit, ꝙ cũ hodie notarij soleant apponere stipulationem
in omnibus ꝯtibus, raro erit reperire cõtractũ innominatũ, &
eũ refert & sequit Alexan. d. rub. de ver. ob. sortitur tamẽ quo
ad alia naturã ꝯtus innominati, fm Barto in l. cum mota. C. de
transac. quẽ sequitur Alexan. in d. rub. & cõs. 16. 2. vol. & ꝯs. 40.
ad fi. 4. vol. & Pau. de Cast. in rub. si certi pe. & in l. si pecuniam de
cõd. ob cãm. & Aret. in l. Titia de ver. ob. est verũ ꝙ Aret. in d.
rub. col. 11. dicit ꝙ Bar. in l. ex placito. C. de rerũ permu. tenuit
ꝯrium, inquantum vult, ꝙ oritur actio ex pacto & ex stipulatio
ne. pactũ enim vestitur coherentia stipulationis. Soc. in d. rubr.
distinguit, qd aut precessit implementũ re, & ꝯtractus de per-
mutando, & censetur appositus causa implende stipulationis
l. cum in de noua. aut cõuentio præcessit, & nõ est secuta res, &
ex vtroq; agi potest. sed ipse grauiter errat, quia fm hoc seque-
retur qd plus operaretur cõuentio nuda quã vestita, qa ex nu-
da oritur actio, & nõ ex vestita, item stipulatio quæ vestit nõ
vestit et ipsa & in casu quo non vestit, sed res vestit ipsa effe-
ctũ operaretur. do. Carolus ibi dicebat, qd aut stipulatio appo-
nitur instrõ quæ nisi referretur ad pactum, esset incerta, & tũc
oritur actio ex stipulatione. qa pactũ censetur vestire stipula-
tionẽ, & interuenisse cã implẽdę stipulationis, sed quãdo est di
ctũ, quæ omnia partes per stipulationem sibi inuicem promise
runt, apparet contrahentes iterum se voluisse obligare, vnde
oritur actio ex stipulatione. sed ista dicta nihil sunt, quia vult,
ipse. qd cum stipulatio refert se ad pactum, videatur pactũ ap-
positum causa stipulationis, sed in casu de quo agitur, mani-

feste se ad id refert, quia alias esset incerta stipulatio. præterea si ex pacto potest oriri obligatio, quando incontinenti est appositum, ita etiam debet posse, si est incertũ, quia inter ea quæ fiunt, & incontinenti apponuntur, non interest. l. lecta. versic. dicebam. si cert. peta. & illud est contra dicta Bart. in l. singularia. in 6. speciali. eod. titu. vbi vult, quod si sit contractus certi ordinarius, oritur actio ex pacto dato quod sit apposita stipulatio. præterea ex alio si est deductum in stipulationem, nonne oritur actio ex ipso contractu innominato. qui resultat habita ratione pacti ad contractum. item cum simus in contractu facto in
106 scriptis, non est dare prius nec posterius. † Ex quibus defenditur quod stipulatio apposita cõtractui facit, vt sortiatur cõtractus naturam stipulationis, & si tu dicas, quod hoc est contra dicta Barto. in d. l. singularia. dico quod Barto. male dixit. quia patet manifeste, quod contractus ibi vere præcesserat in l. eum enim ex quo poterat resultare obligatio. nam dubitant ibi, an esset facta nouatio, & dicitur quod non, quia illa numeratio, & sic ille contractus qui fit re, censetur interuenisse causa implendę stipulationis. ergo signum erat, quod poterat introduci obligatio quia nisi præcedat obligatio non nouatur l. Valerianus de prætor. stip. ex quo infero Alexand. etiam male dicere quia si etiã dos incipiat a traditione, tamẽ cum fingatur stipulatio, illa traditio censetur apposita causa implendę stipulationis, & probatur in l. 1. §. accedit de rei vxo. ac. vbi stipulatio subsequens nouat obli-
107 gationem mulieri quęsitã, & probatur ratione, † quia semper nouat obligatio aliam, quando plus continet secunda l. qui vsufructum de ver. ob. sed stipulatio plus continet d. l. si ex pretio. ergo dato quod contractus efficax præcessisset, semper nouare deberet. quin immo etiam si lex nõ præsumeret stipulationem, semper apposita cẽseretur, ex quo cõsueuit apponi, & no. Bart. in d. l. 2. de condi. ob causam, & notarius semper censetur rogatus de his, quæ apponi consueuere. l. fi. vbi Bald. C. de fideiuss. l. quod si nolit. §. qui assidua. de ædil. ed. no. in l. Gallus. §. idẽ credendum. de libe. & po. ex quibus videtur dicendum contractũ dotis semper de iure ciuili esse.

REPETITIO

Doctoris Martæ Neapolitani Iurisconsulti Præclarissimi. In rubricam ff. sol. matrimonio, quam Pisis ordinariè interpretatus est Anno Domini 1598.

SVMMARIVM.

1 *Ablatiui absoluti important conditionem.*
2 *Conditio est de futuro, non autem de præterito.*
3 *Ablatiui absoluti quando importent dispositionem, & per quæ iura probetur, & nu. 5.*
4 *Filij positi in conditione censentur vocati.*
6 *Verba arbitrio tutorum, an sit ablatiuus absolutus.*
7 *Verba excepto vino, an sit ablatiuus absolutus.*
8 *Clausula rato manente pacto, ablatiuus absolutus, quid importet & n. 31.*
9 *Verba cedente, vel decedente rectore quid importent.*
10 *Soluto matrimonio hæc verba non inducunt cõditionem, sed dispositionem.*
11 *Modi qui considerentur in hoc titulo circa petentes dotem.*
12 *In interpretandis verbis, quæ, & quot consideranda sunt.*
13 *Infinitum concernit omne tempus, sic & ablatiuus absolutus.*
14 *Leges quando trahantur ad præterita.*
15 *Rubrica soluto matrimonio, quam formam ostendat.*
16 *Ablatiui absoluti à quocũq; fuerint dicti semper suspendũt dispositionẽ.*
17 *L. facta §. rescripto ff. ad Trebell. intellectus. & nu. 20.*
18 *Similium idem est iudicium.*
19 *Dictio vt quid denotet.*
21 *Disponens per ablatiuos absolutos dicitur conditionaliter facere.*
22 *Nominis impositio est facienda à digniori parte actus, & nu. 27.*
23 *Forma est dignior pars sui actus, & debet præcedere.*
24 *Ablatiui absoluti debent à conditione nominari.*
25 *Ablatiui absoluti an inducant dispositionem si lex disponat, vel referat factum hominis. & nu. 28.*
29 *L. Lucius in 2. ff. de lib. & posthum. intellect.*
30 *Ablatiui absoluti quando sunt positi in executiuis verbis, quid operẽtur.*
32 *Verba soluto matrimonio quomodo inducant dispositionem.*

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum ablatiui absoluti importent conditionem.

Ecce aggredior in nomine Domini Rubricam. ff. sol. matr. quæ hoc anno legitur in omnibus scholis Italiæ, pro cuius quæstionis explicatione insequar ordinem Soci. iunioris, sicut mos est nostræ Pisanæ Academiæ, sed non methodum, quam apud nullum, qui adhuc scripsit, inuenire poteritis, & nos Deo dante conabimur methodicè esse ablalegere. Considerant ista verba, soluto matrimonio. † l. à testatore ff.
1 qui casus ipsosque importare conditionem † l. à testatore ff. de conditio & demonstrat. in versic. acceptis centum nũmis hęreditatem restitueret l. si statu libera §. fin. ff. de statu lib. in vers. sed rationibus redditis liber iussus sit, an ad emptorẽ hæc cõditio transeat. quod lex formaliter ablatiuũ absolutũ nuncupat cõditionem. Item l. euictis agris ff. de vsuris, l. acceptis ff. ad l. Falcid. l. fideicommissa §. cum esset de leg. 3. l. 2. §. fi. ff. ad Tertull. l. qui libertatis ff. de euict. l. ab emptione ff. de pact. & probatur in l. facta §. rescripto ff. ad Trebell. Et procedit etiam de iure canonico c. 1. de hæretic. lib. 6. in vers. conuocatis abbatibus, & c. 2. de donat. inter virum, & vxorem in vers. diuortio solem-
2 niter celebrato. Sed cõditio † propriè est de futuro, non autem de præterito, vel de præsenti l. cum ad pręsens, & l. itaque ff. si cert. pet. Quare videtur Rubricam interpretandam esse soluto matrimo. i. cum solutum erit de futuro. Sed quia contra hanc expositionem obstat tex. in l. 2. inf. eod. in primis verbis soluto matrimonio. vbi Accurs. exponit, prout in rubrica, tunc sic ille textus loquitur de præterito, ergo & rubrica, probatur, nam textus dicit soluto matrimonio dos solui debet, ergo de præterito loquitur. Ideo ad euitandam contrarietatem Doctor.
3 Cõmuniter dicũt, quod ablatiui absoluti † si sunt dicti ab eo, qui poterat de re disponere inducunt dispositionem, non autẽ conditionem: Et pro hac opinione inducũtur multa videlicet l. fideicommissa §. cum esset de leg. 3. Vbi institutis hæredibus Titio, & Seio, rogauit Seium, vt accepta certa quantitate pecuniæ restitueret suam portionem hæreditatis Caio, duplex inducitur fideicommissum, alterum respectu Seij, qui potest offerre hæreditatem, & petere sibi solui pecuniam, alterum respectu Titij, qui potest offerre pecuniam, & petere hæreditatem, & hunc textum sic inducit Bar. in l. 2. §. videndum ff. ad Tertul. Item inducitur l. facta §. rescripto ff. ad Trebell. vbi si quis accepta certa quantitate pecuniæ, quæ quartam hæreditatis continet, rogatus sit restituere hæreditatẽ, is facit fructus suos, quousque illa quãtitas sibi soluatur, neque fideicommissarius volens soluere, tenetur soluere vsuras. Ex his textibus sic formo argumentum. Quælibet forma in actibus hominum est debita partium dispositio secundum prius, & posterius l. naturalis ff. de præscriptis verbis, sed in casu d. §. cũ esset, & d. §. rescripto in verbis recepta pecunia, quæ sunt ablatiui absoluti consistit forma illius actus Imol. in l. si quæramus col. 1. ff. de testamentis, & notatur in c. exhibita de iudicijs, ergo in illis ablatiuis absolutis consistit rei dispositio. Confirmatur etiam, quia accipere significat dispositionem. Secundo inducitur l. 2. §. videndũ ff. ad Tertull. vbi præsupponitur, quod si mater non petierit tutorem dari filio, prohibetur à lege illi succedere, tunc dicitur, quod matre prohibita, admittuntur agnati, & de eis non est facta mentio, vnde sic arguo: Actio ex lege non potest competere, nisi ex legis dispositione, sed in d. §. videndum non nominãtur agnati, & tamẽ matre prohibita admittuntur, ergo ex verbo matre prohibita, qui est ablatiuus absolutus, inducitur dispositio, vt agnati succedant. Tertiò inducitur l. Lucius in 2. ff. de hered. instit. vbi in fine, in vers. liberis relictis, dicitur. quod prudens consilium testatoris fuit, quia non solum fratrem hęredem prætulit substitutus, sed eius liberos; Qui textus semper
4 inducitur ad hoc, vt filij positi † in cõditione, puta si dicat non extantibus liberis, censeantur vocati, & sic per dispositionem. Et hanc tenet Ruyn. in cons. 201. nu. 1. vol. 2. Dec. in cons. 283. nu. 5 & cons. 578. nu 12. Curt. iun. in cons. 41. nu. 7. Soc. Iun. in cõs. 4. nu. 7. vers. sed pro tũc latè Menoch. qui alios refert in cõs. 152. nu. 9. vol. 2. & cons. 393. nu. 22. vol. 4. Rustic. in tract. An, & quando liberi positi in conditione censeantur vocati. lib. 6. ca. 3. Mantic. de coniect. lib. 11. nu. 12. Menoch. de præsumpt. lib. 4. pręsumpt. 76. nu. 61. Et sic formo argumẽtum. Ablatiui absoluti important dispositionẽ, quotiescunque ipsis prolatis, alter habet facultatem agendi, vt d. l. 2. in d. §. videndum ff. ad Tertull. Sed liberi extantes sic possunt agere, & excludere substitutum, ergo ipsi cẽsentur vocati, & inclusi in dispositione. Minor probatur, quia tãtum est dicere liberis nõn extantibus substituo Caium, quantum est dicere, quod liberis extantibus Caius nõ succedat, ergo liberis est data facultas succedẽdi, & per cõsequens agẽdi, quotiescunq; res essent penes alium. Et quod ab-
5 latiui † absoluti in vltimis volũtatibus, prolati ab eo qui potest disponere inducant dispositionem, & nõ conditionem, tenet Ripa hic num. 31. in fine, Alberic. in d. l. facta §. rescripto ff. ad Treb. Ant. de Rossell. in tract de success. ab intest. nu. 130. Brun. in tract. de statutis art. 12 nu. 97. Benedict. in c. Rayn. in vers. & vxorem nomine nu. 59. Bald. in l. si seruus qui margaritam ff. de leg. 1. Bald. in rub. C. de instit. Barto. in l. ab emptione ff. de pact. Alciat in l. 1. nu. 5. C. de bon. possess. Soc. Iun. in l. Gallus §. & quid si tantum nu. 98. ff. de lib. & posth. Ias. hic in fine 2. lect. Hic admonitos vos velim Ias. pro hac parte allegare text. in l. 1. vers. at-

vers.arbitrio tutorum,& in l.nam quid liquidè §.fin.ff. de pe-
6 nu legata in vers.excepto vino; Sed verbum arbitrio † tutorũ
ego non lego ablatiuum absolutum, quia depēdet à verbo le-
gatum, propterea absolutum non est. Sed quia Bart. & cæteri
Doct.legũt per ablatiuum absolutum, ideo qui vult sequi istã
lecturam, poterit dicere, quod hic ablatiuus nõ importat cõ-
ditionem propter certitudinem, nam semper illi tutores de-
bent arbitrari, & si non arbitrarentur, posset recurri ad arbi-
trium boni viri, vt dicit ibi text.in fine. Item tex.in d.l. nam qđ
7 liquidè §.fin.ff.de pœnu legata licèt verba excepto vino † sint
ablatiui absoluti tamen veniunt declaratiuè ad verbum præ-
ter. Nam ibi erat legata pœnus propter vinum, Dubitaturque
quid veniat respõdetur venire omnem penum excepto vino,
& sic verbum excepto declarare verbum præter. & quod de-
clarat nihil de suo ponit l. adeo §.cum quis ff. de acquir. rerũ
dom. Sed quia natura dictionis præter est excludens l. si ita le-
gatum, vbi Bar. Bal. & omnes ff. de legatis 1. ideo ille ablatiuus
excepto, excludit ex natura illius verbi, & secundùm subiectã
materiam, textus igitur non benè cum quæstione allegantur.
Quintò inducitur etiam in contractibus inter viuos per tex. in
8 l.qui fidem ff. de transactio. in vers. rato † manente pacto vbi
ablatiuus absolutus stat dispositiuè, Nam ibi transactio erat
facta cum clausula, rato manente pacto, & promissione pœnæ
in casu cõtrauentionis, & dicit, qui contrauenerit, soluere de-
bet pœnam, & pactum remanet. firmum tũc sic forma argu-
mentum. Illa verba inducũt dispositionem per quæ quis po-
test agere statim, sed altero contrauueniente transactioni, alter
potest agere statim, propter verba rato manente pacto, ergo
dicta verba rato manente pacto stant dispositiuè, & non con-
ditionaliter. Eodem modo potes inducere text. cum stipula-
tus sim ff. de verb.obli.in versic.arbitratu meo, quia stipulator
poterat agere suo arbitrio, cum distinctione tamẽ Proculi vt
ibi. Et pro hoc facit l. 3. §. deinde quod ait prætor naue expu-
gnata &c.ff.de incend.ruina naufragiò. vbi Vulpian. interpre-
tatur quo modo teneatur illo edicto qui nauẽ expugnat. Sex-
to probatur, eandem esse veram de iure canonico, nam si Pa-
9 pa dicat cedente † vel decedente rectore, talis ablatiuus abso-
lutus, stat dispositiuè, not. in c.1 ne sede vacante, & consulit
Oldr.in cõsil.223. Staphil.de grat. expect.forma secũda nu.6.
Et retenta hac commun, rectè potest interpretari rubrica so-
luto matrimonio verba ablatiui absoluti non inducere condi-
10 tionem. † Videlicet cum matrimonio solutum erit de futuro
Sed dispositiuè. Et probatur, nam dictio quemadmodum in-
terpretatur. 1.per quem modum peti debeat. Ripa hic nume.
39. Bolognet. nu.134. & 135. & habes interpretationem Ac-
curs.in l.1.C. de edendo. Ipse inspice quemadmodum pecu-
nia, quam deposuisse dicis, deberi tibi probas, exponit Accurs.
quemadmodum. 1. vel ex causa depositi, vel ex alia, cùm mul-
ta sint genera credẽdi, sic in tit.nostro declaratur a quibus pe-
tatur dos Item per quos, & contra quos, & qualiter seu qua
actione. Vnde sic formo argumentum, Modus est moderatio
quædam dispositioni adiecta Barto.in l.de quibus §.termillius
11 nu.1.ff.de condit. & demonstr. Sed † in isto tit. considerantur
modi circa petentes dotes soluto matr. Item circa personas a
quibus petatur. Item circa actiones quibus petatur dos. Item
circa tempus quando petatur dos, ergo verba soluto matri-
monio stant dispositiuè. & non conditionaliter, Minor proba
tur. Nam in l. 2. infra eodem determinatur, quòd si est com-
munis actio, pater petit simul cum filia, si est consolidata in fi-
liam, sola filia aget, si est cõsolidata in patrem, solus pater aget
si est ab initio sui iuris, soli filiæ soluitur d.l. 2. per totum. & l.
seq.infra eodem. Item declaratur modus circa personas a qui-
bus petitur, vt non condemnatur, nisi in quantum facere pos-
sit, & quod socer condemnatur, si habet filium in potestate,
vel etiam pater filii si fuit hæres institutus l. si a socero inf. eo-
dem, & l.si maritus ff. familiæ hercisũ. Item declaratur mo-
dus circa actionem, quia aliquando petitur actione rei vxoriæ,
aliquando per actionem ex stipulatu l.quoties in princip. & §.
1.infra eodem, aliquando petitur conditione ob causam l. si
cum dotem §.fina. infra eodem & l.1. C.de condictionibus ob
causam. Item determinatur circa tempus, quia aliquando an-
nua, bima, trima die soluebatur dos. hodie post annum, & ali-
quando incontinenti l.1. §.cum autem C.de rei vxor.actione,
& soluto matrimonio omnino, & l.2 infra eodem. Cõfirma-
12 tur † ista interpretatio, quia in verbis quatuor sunt considerã-
da natura, quando certa, & præcisa est vocabuli significatio l.
quicquid astringendæ ff.de verb.oblig. Aptitudo quando ver-
bum, vel nomen est æquiuocũ, tunc aptior interpretatio est
facienda l. quoties de verb.oblig. Consuetudo vt l.1.in si ff. de
supell.leg. & vsus, vt coaptetur naturæ, seu figuræ dictionis.
Sed isti ablatiui absoluti magis accedunt ad naturam disposi-
tionis prout tenet Paul. de Castr. & Alex.in l.in ratione §.1ã &
si ff. ad legẽ Falc. Bald.in rubr.C.de inst.& subst. in penult.qõ.
Ias.hic in 2.lect nume.24. Item si consideretur aptitudo pos-
sunt comprehẽdere omne tempus. s. si solutum sit matrimo-
nium de præterito, de præsenti, & de futuro, & hæc interpre-
tatio est communis omnium Doct. hodierno tẽpore de qua
Ias.hic num. 2.in fine. Vincen. a Bucca hic, quem citat Iunior
Socin.nu.26.ver.& scias. Bolog.num.124. & pro ea sunt iura
expressa in l.verbum oportebit 8. ff. de verb.sign. vbi includit
omne tempus, & in l. verbum erit 123. ff. eod. tit. vbi inclu-
dit omne tempus, & vtrobique latè Alciat. Et cum possint
comprehendere, concurrit etiam consuetudo, & vsus dicto-
rum sic interpretandi omni tempore, ergo nõ sunt posita cõ-
ditionaliter, sed dispositiuè. Item confirmatur interpretatio,
nam verbum infinitum concernit omne tempus, vnde si quis
promisit donare, est donatio ita tenet Salic. in l. si vt proponis
fieri ff. de verb.oblig. Alex.consil.31.volum.2& consil.83.vol.3.
Afflict.decis.61.nu.1.& 2. Sed quæ dicuntur de infinito, sunt
etiam de Gerundiis, & Supinis, secundùm Grammaticos, &
tangit Bar.in d.l.1.in 8. quæst.ff.de condit. & demonstr. Ergo
&c. Denique cõfirmatur ex interpretatione verbi petatur. qđ
potest respicere omne tempus, & licet leges † non trahantur
14 ad præterita vulgata l.leges, & constitutiones C.de legib. nihi-
lominus verbum petere significat ordinem iudicialem l. vi-
num in princ.ff.si cert.pet.l.eius qui in prouincia in versic.peti
posse ff. eodem tit.l.petenti in princ.ff.de pign.act. Dec.in ru-
br.C.si certum pet.nu.10. Ias.hic nume.18.in 1. lect. Sed quo-
tiescunque leges nouæ inducũt ordinem iudicialem, tunc tra-
huntur etiam ad præterita pro quo est text. in l.pen.in prin. C.
de vsur.& ista est communissima omnium Doct. opinio in d.
l.leges, & constitutiones. C.de legibus, vbi Bar. Bald. & cæteri
Hæc enim rub. non disponit in factum de præterito, sed ostẽ-
dit quando titulus dat formam petitioni, & executioni, & suf-
ficit quod executio sit de futuro faciẽda c. cum tu de vsur. gl.
in cap.1 hi qui, in verbo in posterum, de ætate, & qualita. Io.
And. in c. 1 in verbo cõfirmatus de elect. vbi dicit quòd si no-
ua constitutione imponitur quòd bannitus eximatur de ban-
no, soluẽdo centum, qui fuit bannitus ante nouũ statutũ, põt
eximi soluẽdo centũ. l. c. Bart.in l.omnes populi in 5. quæst.
prin.ff.de iust.& iure & in l.2.in prin.iuncto §.fi. C.de iurã.ca-
lũ. & sic fuit decisũ Neapoli in S. C. me patrocinãte; An pro-
mulgata pragmatica, vt apocæ directæ banco habeant execu-
tionem paratam, & nulla possit opponi exceptio, nisi facto de-
posito, vel constituto in vinculis opponente. In casu quem
defendebam, creditor egerat contra debitorem, sed debitor
multa opponebat, replicabat creditor de noua lege, excipie-
bat creditor quod noua lex non trahitur ad præterita: Nihilo-
minus, quia illa lex respiciebat ordinem executionis, fuit de-
terminatum ad fauorem mei clientis, pro quo allegabam So-
cin.iun.in consil.21.vol.1. quod fuit canonizatum in illa cau-
sa. Sed istis non obstantibus, contrarium puto verius de iure,
vt scilicet verba ablatiui absoluti quantumuis dicta fuerint ab
eo, qui poterat disponere, etiam legislatore, semper inducant
conditionem, & probatur. Primò quilibet futurus euentus, in
quem dispositio suspenditur, dicitur propriè conditio Bart. in
l.1.col.1 ff.de condit.& demonstr. Sed per quoslibet ablatiuos
16 absolutos † siue sint dicti a legislatore siue in vltimis volunta-
tibus, ab eo qui poterat disponere, siue a contrahentibus, di-
spositio suspenditur, ergo ablatiui absoluti faciunt conditio-
nem, & non dispositionem. Minor probatur per tex. in l.facta
17 † § recepto.ff.ad Trebell. vbi si testator institutis duobus hæ-
redibus, rogat vnum, vt accepta pecunia, restituat portionem
hæreditatis, collata in persona eius qui debet soluere pecuniã,
non dicit quod hæres quouis sit soluatur pecunia facit fructus
suos, neque fideicommissarius dicitur in mora, ideo non tene-
tur ad [illegible] Ideo [illegible] Illa est
propriè conditio per quam [illegible]
ditionem, [illegible]
[illegible] accepta pecu-
nia, stant conditionaliter [illegible] Ex quo hic sit verus
intellectus [illegible] natura est,
vt [illegible] fiat similitudo
l.si plures [illegible] fiat
similiter [illegible]
si quis accepta a Titio pecunia rogatus sit [illegible] hæredi-
tatem, &c. [illegible] &c. & si
quis hæres [illegible] centum de-
18 derit [illegible] idem est
[illegible]
[illegible] a parte textus ver-
bis, rogo si Titius centum dederit, restituas hæreditatem, stant
conditionaliter, ita in prima parte tex. verba, vt si quis accepta
a Titio pecunia &c. debent stare conditionaliter. Nec valeret
19 dicere quod dictio, Vt, † denotet modum ex regula l. 1. C. de
condit. quæ sub modo, quia quando dictio vt stat dependen-
ter a verbo, rogo, tunc inficiat orationem, & facit eam depen-
dentem ad actum verbi, & non inducit modum, sed perficit
oratio-

orationem, & ponitur vt, pro quòd; v.g. rogo te, vt restituas, i. quòd restituas. Bar. in l. quibus diebus §. Termillius nu. 2. ff. de condit. & demonstr. Sed in tex. nostro verbum rogamus, regulatur a verbo, si, & dicitur si rogatus quis sit, & dictio vt, sumitur
30 dinariè, & hæc est vera lectura. Cōfirmatur hic intellectus † nā per verba accepta pecunia restituas hæreditatem, duplex inducitur fideicommissum l. facta. §. cum esset. de leg. 3. Alterū ex parte hæredis. Alterum ex parte fideicommissarij, sed neuter ipsorum potest agere nisi adimpleta cōditione ex eius parte, ergo verba accepta pecunia stant conditionaliter, & nō dispositiuè. Item confirmatur quia tex. dicit quod quāto tardius pecuniam dat, tanto tardius ad fideicommissum peruenit, & medij temporis fructus perdit. nunc argumentor, conditio potestatiua est vera conditio l. qui balneum ff. qui potiores in pig. hab. l. si statulibera. §. si quis. ff. de statu libe. Sed in d. §. rescripto est in potestate fideicommissarij fideicommissum adimplere, & soluere pecuniam, ergo verba illa accepta pecunia, stant propriè conditionaliter, & non dispositiuè. Secundo probatur, nam quod est positum in conditione nō inducit dispositionem l. ex facto ff. de hæred. instit. l. si quis sub conditione ff. si quis omiss.
31 caus. testam. Sed vbi quis potens disponere † disposuit per ablatiuos absolutos dicitur disponere sub conditione, ergo non inducitur dispositio, sed conditio. Minor probatur per verā opinionem quæ se habet quod ablatiui absoluti inducunt conditionem, & nō dispositionem de qua communiter testantur omnes. las. Socin. Bolog. hic, & Soc. in fallentijs regula [illegible]
32 Tertio probatur. A dignior † parte actus est facienda impositio nominis ipsius, sed [illegible] dignior pars est conditio quàm dispositio, ergo ablatiui absoluti faciunt potius conditionem, quàm dispositionem etiam si proferantur ab eo qui poterat disponere. Maior huius argumenti [illegible] glo. prima in l. 1. ff. de verb. oblig. in versic. [illegible] de seruit. leg. & in l. 1. §. apud Labeonem [illegible] aqua [illegible] arcenda [illegible]
33 in l. 1. ff. de seruit. [illegible] Minor probatur [illegible] est substātia, & dignior pars in actus l. Iohannes ff. ad exhib. sed quādo in aliqua dispositione aliquid [illegible] conditionaliter, illud tale dicitur esse de forma, & [illegible] forma [illegible] actū, vt not [illegible] in l. si quæramus [illegible] ff. de test. [illegible] cap. [illegible] [illegible] confirmatur quia [illegible] in l. [illegible] ff. de pactis dicit [illegible] possent conditionem, & dispositionem, tamen magis important cōditionem, & ita etiam [illegible] legislatore [illegible] secundi & demonst. Bal. in d. §. cum esset de leg. 3. Confirmatur [illegible] quando aliquid est de forma illud debet præcedere, & non sub [illegible] quod si sequatur ex interuallo non va[illegible] Bal. in [illegible] extra quæ [illegible] Cast. [illegible] in l. si [illegible] verum ff. soluto matr. [illegible] qualiter [illegible] & in consil. 170. visto [illegible] necessariæ [illegible] in ma-
34 teria ablatiuorum absolutorum [illegible] proferantur, etiam ab eo qui habet potestatem disponendi quod [illegible] conditionaliter, & a conditione [illegible] dispositio sit nulla, quæ [illegible] tit. [illegible] casus est pluries decisus. Affl. dec. 355. in materia [illegible] Caccher. in decis. Pedemont. [illegible] Sardos in decis. Mant. 268. præter [illegible] omnes doctores ad hoc cumulantur, & pro hac conclusione potest videri Tiraquell. de retract. [illegible] num. 3. & plur. [illegible] Nec valet si diceretur
35 inducunt [illegible] quando proferuntur a lege disponente, secus [illegible] a [illegible] referente factum hominis. [illegible] facto, [illegible] faciunt conditionem, Itē §. [illegible] ex [illegible] mil. de acq. [illegible] contra absentem causa reipublicæ non procedere [illegible] quando venerit, [illegible] ponere, potest agere ex [illegible] actione, & ibi ablatiuus abs[illegible] conditionem [illegible] agit ex pristina actione [illegible] præterea [illegible] per[illegible] ret [illegible] a legislatore. Præterea replico quod [illegible] Iurisconsultus determinat in casu accepta [illegible] restitutionis hæreditatis, & tamen important conditionem. Denique [illegible] ablatiui absoluti [illegible] Iurisconsulto disponerent, tunc sequeretur quod in casu d. l. 2. [illegible] ta, quòd [illegible] prohiberetur per illam [illegible] est falsum [illegible] quando [illegible] non extantibus, disponeretur quòd liberi nō extarēt, quod falsum esset in facto, ipsis extantibus. [illegible] falsum debemus dicere, quòd nunquam [illegible] Non obstant contraria allegata pro parte communis opinionis, [illegible] ad prima duo, iam est responsum, quod in casu d. §. rescripto, & d. §. cum esset, licet inducatur vtrumque. s. conditio, & dispositio, tamē ex quo dispositio [illegible] penditur, donec adimpleatur conditio, & ab ipsa conditione est fa-
27 cienda actus † denominatio; propterea dicēdum est, vt dicit Bart. in l. ab empt. ff. de pact. quod potius faciunt cōditionem,

quàm dispositionem. Ad tertium respondetur, quòd nō aliter
28 disponitur † [illegible] retorquetur, quia si disponeretur, [illegible] quæ disponeretur idem, quod significāt ablatiui absoluti, & sic mater prohiberetur per illum §. quod est falsum. Nam præsupponitur, matrem esse prohibitam per text. in §. si mater in eadem l. vbi. si non petierit tutorem filijs. Ideo respondetur, quod ibi dispositio nascitur ex taciturnitate legislatoris, qui prohibet matrē nō petētem tutorem filijs, vt admittat agnatos, & ideo [illegible] agnati succedūt, sicut dicimus, quòd quādo aliquid aufertur contēplatione alicuius, illud alteri cēsetur datū, vt ibi tenetur Bart. in materia statuti, & hic per Socin. nume. 16. versi. sed si de agnatis. Ad quartum respondetur, quod in
29 d. [illegible] liberis non extantibus, non inducitur dispositio [illegible] liberorū, quia si induceretur per prædictos ablatiuos absolutos, nulla alia posset [illegible] quod liberi extarent & ita talis dispositio esset falsa si verè non extarēt. Secundo [illegible] Bart. in d. §. cum esset dispositio [illegible] quando verba [illegible] qui vult agere [illegible] dispositione modo in d. [illegible] verba nō dirigūtur ad liberos [illegible] dicitur ex doctr. Pauli de Castro in cons. [illegible] versicu. 4. nec obstant notata quò [illegible] in conditione affirmatiuè, aliud negatiuè. [illegible] quod existentibus agnatis [illegible] hoc casu agnati positi in conditione affirmatiuè, censentur vocati, nam aliter frustra mater excluderetur. [illegible] vocati, possent enim adesse cognati propinquiores agnatis [illegible] excluso matre, [illegible] matris exclusio facta [illegible] agnatis [illegible] prodesset alijs, quàm agnatis, quod nō potest esse [illegible] §. quod si testator de leg. [illegible] actionē. C. de pact. si [illegible], aut lex negat [illegible] quæretur [illegible] si [illegible] liberi non extarent, succedat talis, tunc si [illegible] extabunt, non cēsentur vocati, sed faciunt deficere conditionem [illegible] scilicet substituti, & illis [illegible] consultum est per successionem ab intestato. [illegible] hanc opinionem [illegible] Ruyn. in cōsil. 158. nume. [illegible] & contra [illegible] nume. 4. volum. 2. & [illegible] Dec. cons. [illegible] num. 5. [illegible] in cōsil. 3. num. 22. [illegible] Natta in cōs. 551. numer. 1. vol. 3. Confirmatur [illegible] Nam quādo liberi ponuntur in [illegible] negatiuè [illegible] non extabunt liberi, & deinde [illegible] extarent [illegible] secundum testatoris voluntatem [illegible] Sed quāto [illegible] si mater non succedat [illegible] conditio expressa à [illegible] & ideo agnati cēsent
30 [illegible] absoluti, aut [illegible] quomodo suspendant [illegible] & inducunt [illegible] modo. l. qui ponuntur [illegible] dispositionem, casus [illegible] & con[illegible] vēdit. & ita tenetur Bar. [illegible] demonstr. ita est casus [illegible] cons. 6 nu. 6. [illegible] Vnde in d. l. [illegible] in executione, [illegible] respōd. Iason. hic
31 alio modo, [illegible] ex mente [illegible] tempus [illegible] dispositiuè, & sunt appositi pro [illegible] respō quod verbum, [illegible] per sup [illegible] verba ponuntur [illegible] & nō cōditionaliter. Ad vltimū respō. quod [illegible] absoluti, aut sunt [illegible] primo modo semper faciunt dispositionem. Secundo modo, [illegible] verba cedente, vel decedente [illegible] certum est exsturum esse, quia [illegible] viuet, aut decedet, & ideo [illegible] conditionem, & [illegible] de Gratijs expectatiuis [illegible] opinione vera, potest [illegible] quod [illegible] quam
32 dicimus quod verba [illegible] nō inducunt cōditionem, sed dispositionem, ex hac vltima ratione, quia quando ablatiui [illegible] important certum tempus, tunc inducunt dispositionem [illegible] est in l. cum stipulatus sim de verb. oblig. in versi. ab [illegible] hanc interpre[illegible] Socin. hic nu. 16. quicquid [illegible] tamē mihi videtur, quod verba illius rubr. solū important tempus, s. quando dos ipsa per [illegible] repet. posuit.

SVMMARIVM.

1 *[illegible] domino cadit a iure suo.*
2 *[illegible] conjunguntur effecti dominii in ipso actu venditionis.*
3 *Clausula [illegible]*

Alienatio

4 *Alienatio emphyteusis si est nulla, emphyteuta alienans non cadit à iure suo.*
5 *Actum esse nullum, & non posse habere effectum idem sunt.*
6 *Venditio emphyteusis cum clausula saluo assensu domini est nulla, si domi nus non consentiat.*
7 *Emphyteutam alienantem saluo assensu domini qui teneant non cadere a iure suo.*
8 *Emphyteusis alienationes cur prohibeantur.*
9 *Emphyteuta per clausulam saluo assensu domini dicitur recognoscere dominum.*
10 *Reseruari quando possit ius alterius.*
11 *Reseruatio iuris directi dominij denotat superioritatem.*
12 *Feudatarius cui concessa est facultas alienandi debet esse fidelis.*
13 *Modus, & conditio quando æquiparentur in venditione rei emphyteuticæ.*
14 *Clausula saluo assensu domini importat modum, & nu. 16.*
15 *Modus quando non inuenit quod modificet, tunc extinguit orationem præcedentem.*
17 *Emphyteuta potest pignorare sine assensu domini.*
18 *Dominus directus iure prælationis potest obtinere emphyteusim alteri venditam.*
19 *Dominus directus tenetur stare colono, quādo emphyteusis cecidit in commissum.*
20 *Dominus directus potest succedere ad emphyteusim iure priuati, siue transmissionis, & iure priuationis sine directi dominij.*
21 *L. lex vectigali. ff. de pignor. intelligentia.*
22 *Dominium directum quotuplex sit.*
23 *Venditio feudi facta saluo assensu domini valet si assensus postea interpretetur.*
24 *Consensus directi domini, quando possit præcedere, & subsequi.*
25 *Consensus principis vtrum retrotrahatur in actu nullo.*
26 *Cōtractus alienationis emphyteusis, in se valet, sed impeditur si caret consensu domini.*
27 *Prouocans aliquem ad pugnam, salua licentia Papæ, vel Regis vtrum incidat in pœnam statuti, vel in excommunicationem vigore bullæ.*
28 *Impossibile an sit quod dependent a voluntate vnius tantum.*
29 *L. apud Iulianum. §. si. ff de leg. primo intellectus.*
30 *Excommunicatus semper quis censetur esse in dubio.*
31 *Absolutionem in dubio indicandum est, non valere.*

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum emphyteuta alienans emphyteusim. cvm clausula saluo assensu directi domini. cadat a iure suo.

EX præcedenti quæstione de ablatiues absolutis
Ias. hic nume. 25. in 2. lect. infert ad quæstio. de
emphyteuta vendente emphyteusim cū clau-
sula saluo assensu domini, quæ sunt verba abla-
tiui absoluti, vtrum cadat a iure suo. Et dicit
communem esse opinionem, quod cadat a iu-
re suo de qua communi testatur etiam Clarus in §. emphy-
teusis quæst. 13. vers. item quæro, & pro ipsa communi multi
1 inducuntur. Prima ratio emphyteuta † vendens irrequisito
domino cadit a iure suo, sed qui vendit saluo assensu domi-
ni, dicitur vendere irrequisito domino, ergo cadit a iure suo.
Maior probatur per text. in l. fin. C. de iure emphyt. qui est ad
hoc, & est communis, ut per Clar. in d. quæst. 13. in princip. &
cap. 1. de vassallo qui contra constitut. Lothar. cap. 1. §. fin. quæ
sit prima causa benefic. amitt. c. 1. §. callidis de prohibita feud.
alienat. per Federic. Caccher. in decis. Pedemon. 69. nume. 17.
Minor probatur quia protestatio cōtraria facto, nihil releuat.
text. est in cap. sollicitudinem in fine de appellat. sed protesta-
ri de hoc assensu, est facere actum contrarium ipsi venditioni,
ergo nihil releuatur. Et per hanc solam rationem omnes do-
ctores firmant supradictam communem. Secunda ratio Soc.
2 hic nume. 19. qui vendit † emphyteusim non adhibendo con
sensum domini, vel ante venditionem, vel in ipso actu cadit
a iure suo, sed vendens saluo &c. non adhibet, nec ante, nec in
ipso actu venditionis, ergo cadit a iure suo. Maiorem probat
Socin. per Bald. in l. 1. quæst. 16. C. de his quæ pœnę nomine. per
Abb. in cap. 2. in fine de feud. Allegat etiam And. de Iser. in c.
imperialem §. scriba de prohib. feud. aliena. per Feder. Minor
3 autem de se nota est. Tertia ratio † clausula in executiuis ni-
hil operatur l. si quis vina in princip. ff. de peric. & comod. rei
vendit. sed qui vendit cum hac clausula saluo &c. ponit eam
in executiuis, ergo nihil operatur. Minor probatur quia tota
dispositio venditionis est pretium conuentum. §. pretium in-
stit. de empt. & clausula saluo, &c. non intrat hanc dispositio-
nem, ergo est in executiuis. Sed certe ista communis opinio
4 est falsa, & probatur. Primo, quotiescunque alienatio † est nul
la, siue nō possit habere effectum, Emphyteuta alienans non
cadit a iure suo, sed emphyteusis alienata cum clausula, saluo
iure domini est alienatio nulla, neque potest habere effectum,
ergo non cadit a iure suo. Minor probatur per Ias. in l. fi. nume.
139 C. de iure emphyt. Curt. iun. in repet. legis vbi pactum in
fi. C. de trans. Alciat. Tiraqu. Rip. Cotta. & Rod. quos citat, &
sequitur Corbul. in tract. de emphyt. tit. de caus. priua. ob alie-
nat. limitat. 12. in principio. Et in feudo consuluit Bursatt. in
cons. 82. nume. 7. qui multos allegat. Et pro hac maiori facit
text. in l. si quis ante §. si quis conduxerit ff. de acquirenda pos-
sess. vbi dicitur, quòd per secundum actum tollitur primus,
tamen hoc fallit, quando actus est nullus, & hanc conclusio-
nem ibi colligunt Bart. Alex. nume. 8. Ias. 13. Socin. nume. 13.
Alex. cons. 191. num. 1. volum. 6. Menoch. in cons. 381. nume.
34. vbi nume. 40. post Bart. Castren. & Alex. subdit quòd cau-
sa possidendi non censetur mutata ex noua causa superueniē
te, quando prima causa fuit inutilis, & nulla. Et quæ dicta sunt
5 de actu † nullo, sibi etiam vendicant locum, quādo actus non
potuit habere effectum, quia paria sunt, actum non fuisse fa-
ctum & effectum habere non posse, l. si quis sub conditione
ff. de test. tut. l. ex consensu in princip. ff. de appellat. Præterea
actus quamuis validus sit dicitur nullus, quando non potest ha
bere effectum Ias. in l. fin. ff. de offic. assessor. Et nō potest dici
emptio ille contractus qui caret effectu emptionis, quia caret
nomine quicquid caret effectu l. 2. §. appellata. ff. si cer. peta. l.
nulla C. de ser. Bald. in consil. 59. volum. 1. Aymo in cōs. 556.
nume. 3. Probatur. s. quòd venditio cum prædicta clausula sal-
uo, &c. sit nulla, vel non posse habere effectum. Quia condi-
tio est futurus euentus in quem dispositio suspenditur Bartol.
in l. 1. ff. de condit. & demonstr. sed per ablatiuos absolutos in-
ducitur conditio, vt in præcedenti quæst. satis latè claret, ergo
in casu isto dispositio est nulla, quousque dominus consenserit,
quia si vendidit condionaliter, domino consentiente, tamē
si dominus non consenserit, non videtur vendidisse, quia de-
ficit conditio l. si vt fundum ff. de contrahē. empt. l. necessario
§. 1. & §. quod si pendente ff. de periculo, & cōmodo rei ven-
ditæ. Confirmatur ex loco Accurs. qui singularis est, & valde
notabilis, in l. item Labeo, in vers. si purè ff. famil. hercisc. vbi
dumtaxat dicit, si Iudex fundum vni pure adiudicauerit, non
potest postea imponere seruitutem dicit Accur. in vers. si pu-
rè, quia vbi dicit. Saluo, &c. i. salua, & reseruata facultate impo
nendi seruitutem, q. d. tunc posset imponere, quia per ablati-
uos absolutos esset inducta cōditio, & posset aliter disponere.
6 Et propter hanc solam rationem, hanc † sequuntur opinionē
contra communem And. de Iser. auriga feudistarum male
allegatus a Socin. iun. hic nume. 19. qui in capit. imperialem in
§. scriba num. 23. de prohib. alienat. feud. per Federic. tenet to-
tū cōtrarium. s. quòd emphyteuta nō cadat a iure suo. Cuius
hæc sunt verba, Quid si diuisset saluo seruitio, & consensu do-
mini, quia potest consensus etiam subsequi, si sequatur cōsen
sus, cōfirmat quod inualidum erat, si nō sequatur, & tradidit,
possessionem, amittit feudum quia traditio facit perdere, &c.
ergo sola venditione cum clausula saluo, &c. non cadit a iure
suo. Hanc eandem opinionem tenet Curt. iun. in cons. 78. nu.
4. Alber. Brun. in cons. 42. in fi. Anna in singulari 447. qui alios
cōgerit, & est casus decisus per Mynad. decis. 24. Spec. de loc
8 §. nunc aliqua vers. 81. Secundo ratio † pro hac opinione vera
est, Nam ratio cur prohibentur istæ alienationes nutto domi-
no, est quia dominus non vult contemni a vassallo, vt solus di-
sponat, quia si solus alienaret, inscio domino nō esset gratus,
& contemneret ipsum, ad quod euitandum, rigida lege, pro-
hibuit, ne sine suo consensu quicquam faceret Andr. in cap. 1.
§. necessitate qualiter feudū alien. pot. Camer. in cap. imperia-
lem fol. 5. colum. 1. lit. D. de prohibita feud. alien. per Fed. Sed
9 qui alienat † saluo assensu domini, non solum ipsum nō con-
temnit, sed ipsum dicitur recognoscere in superiorem, ergo
nō cadit a iure suo. Minor probatur ex loc. Afflict. in tit. de con
trouers. inuestit. in § si quis de manso. in 2. notab. qui dicit, qđ
reseruatio non intelligitur detrahere superioris potestati, sed
10 eum eminentiorem reddit. Et licet quis non possit † seruare
ius alterius, quia non potest alteri stipulari l. stipulatio §. alteri
ff. de verb. oblig. & §. alteri instit. de inutil. stipulat. hoc autem
procedit in iure penitus separato, nō autem in iure subalter-
no, quia potest subditus nomine rei seruare ius domini sui su-
per illa re in signum superioritatis, vt dicit Afflict. in d. 2. no-
tab. Paris de Puteo. de reintegr. feud. cap. 279 quod incipit ga
11 communiter. Et quod reseruatio † iuris directi domini denotet superioritatem probatur ex illis dd. qui tenent, quod si con
cedatur feudum alicui, cum facultate alienandi ad eius libitū,
adhuc requiritur licentia regis, vt valeat alienatio, ut Afflict.
decis. 307. nume. 21. hæc enim licentia intelligitur secundum
naturam actus l. stipulatur in princ. ff. de vsur. l. 1. §. si quis sub
12 cōditione ff. vt leg. nom. caueatur. Et feudatarius † cui cōces-
sa est talis facultas debet esse fidelis, & semper reseruare ius
domini sui, hoc enim continetur sub iuramento ut in titul. de
noua forma fidelitatis. Et quæ sit verior opinio, in hoc videte
Frece. in 2. lib. de sub feud. §. pluribus, nu. 76. 77. & 78. Tertia
13 ratio † modus, & conditio æquiparantur Andr. in cap. 1. in fine
quid

quid sit inuestit. Sed secūdum prædictam communem si em-
phyteuta vēdit, si directus dominus cōsenserit non vtique ca-
dit a iure suo vt per Clar. in d. quæst. 13. ergo si vēdit sub hoc
modo, saluo iure directi domini, nō cadit à iure suo, & hoc est
argumentum Paris de Puteo, qui sequitur hanc opinionem in
tract. de reintegrit. feud. cap. 276. quod incipit, Quia communi
14 ter. Confirmatur, quia verba † saluo &c. important modum,
vt per Alberic. in suo dictionario in vers. saluo, sed modus vbi
15 non inuenit quod modificet † tunc extinguit orationem præ-
cedētem, & in negationem resoluit l. si quis à filio §. 1. iuncta
gl. de leg. 1. ergo oportet, vt ista clausula saluo, & reseruato as-
sensu directi domini modificet ipsam venditionē, & limitet
16 vt non sit facta, nisi assensus ipse interueniat. Et quòd ista † clausula
saluo &c. modificet, & limitet dispositionem præcedentem,
firmat Ang. in cons. 290. col. 2. Felyn. in cap. inter monasteriū
de re iud. Paris. in cōsi. 90. nu. 13. & 15. vol. 3. Castr. in cons. 311.
colum. 2. & 3. vol. 1. Menoch. in cons. 161 nume. 17. vol. 1. & est
casus decisus per Cacch. in Senatu Pedemōt. 164. nu. 8. & seq.
Quarta ratio, & istud est argumentum pro disputationibus in
circulis, vbi nullus requiritur assensus frustra quæritur de qua-
litate ipsius, sed in alienatione emphyteusis nullus requiritur
assensus ergo &c. Minor probatur pignoratio est species aliena
17 tionis l. fi. C. de rebus alien. nō alienādis, sed emphyteuta † po-
test pignorare, sine consensu domini l. lex vectigalis ff. de pi-
gnor. ergo potest alienare; Et quod dicitur de vectigali, idem
est de emphyteusi, vt exponit Accur. rubricam ff. si ager vecti-
gal. vel emphyteoticarius venditus fuerit, inter quos igitur nō
est differentia. Et hoc est agumentum Caccher. in dec. s. Pede-
mōt. 156. nume. 6. vers. stante Cōfirmatur, quia si emphyteuta
locauit emphyteusim, putà per trienniū constituta hypoteca,
siue generali, siue speciali pro ipsa locatione. & durāte tempo-
18 re alteri locationis alteri vendidit, dominus directus † pretio
emptori restituto, rē ipsam emphyteoticam, siue feudum ha-
bere potest iure prælationis, casus est in §. porro qualiter feud.
alien. pot. Vrsill. ad Afflict. in decis. 238. num. 6. Idem est si vēdi-
dit, vt dominus directus præferatur, vt est casus decisus per
Guid. Pap. 411. qui loquitur, & decidit casum in vēditione, er-
go si dubium fuit vtrum dominus sit præferendus, iure potuit
vēdi sine cōsensu domini directi. Cōfirmatur quia si feudum
19 iure commissi peruenit ad dominum directū † tenebitur do-
minus directus stare colono, cui feudum a vassallo sub hypo-
teca locatum fuerat, quia hypoteca per vassallum constituta,
per lapsum feudi in commissum non resoluitur gl. Paris. §. 30.
q. 20 num 84 & d. §. 30. qō. 23. num. 94. & 95. ergo nō requiri-
tur eius assensus. Sed ista sint dicta disputationis gratia. Ideo re
20 sponde, aut dominus † directus vult succedere iure priuati, &
sic iure priuationis, primò modo procedunt omnia contraria,
quia tenetur stare locationi, & seruituti impositæ per feudata-
rium, vt quilibet successor. Nam cū ipse puta emeret a vassal-
lo, tunc succederet ad feudum, seu emphyteosim iure priuati.
Aut vult succedere iure directi dominij, & sic priuationis, &
ista nō procedunt, quia seruitus nō potest cōstitui in feudo, ni-
si durāte vita vassalli, & nō in præiuditium directi dominij, ex
reg. l. lex vectigali ff. de pignor. & in l. & in prouinciali. C. de ser
uit. & aqua cap. 1. §. rursus de controuer. inuest. Iacob. in vers.
qui quidem inuestiti promiserunt nume. 83. versi. ad secundū
Curt. parte 4. quæst. 14. Cassaneus. in cōsuetud. Burgund. rub.
3. §. 8. num. 35. versic. aduerte tamē, vbi dicit hanc esse veram
opinionem, & secundum eam pluries cōsuluisse. Quæ respōsio
est Caccher. in d. decis. 156. Ista respō. nō satisfacit. quia l. lex ve-
21 ctigali † dicit primo sensu, vectigalem fundum posse pignora-
re, sed in secundo responso, quærit quid si neque creditor pi-
gnoris, neque debitor vectigalis soluit ipsum, & sic cadat in
commissum, an nihilominus teneatur dominus ad pignus cō-
stitutum, & dicit, quòd non, ergo potuit emphyteosis pignora
ri sine consensu domini; Neque respōdet de. ... 411. Guid. Pa-
pæ, vbi dicitur quòd dominus potest iure prelationis præferri
in vēditione alteri facta de emphyteosi siue feudo. Ideo dice-
rem, quòd allegata in cōtrarium procedunt in suis casibus. s.
quando directus dominus concesserit emphyteotæ posse face
re ista, & ad hoc pōdero d. l. lex vectigali in princi. lex data erat
vectigali fundo. Sunt enim multi casus in iure in quibus per-
22 mittitur. Nam directum dominium † est duplex, vel vniuersa-
le, vel in singulare, & potest directus dominus concedere in em
phyteosim, vel feudum non solum vtile dominium, sed etiam
directum in singulari, & retinere in vniuersali, adest text. in l.
3. in princip. ff. de rei vendic. notat Barto. in l. 1. §. per hanc codē
tit. Bal. in l. 1. & ibi gl. C. vnde legit. & dixit Frecc. in lib. 2. de sub.
feudis. §. sed vt verius nume. 4. fol. 141. de regno Neapolitano,
quòd cōcessum est Regi a Papa, cum dominio etiam directo,
sed in rebus singularibus, quo casu potest omnia facere, quæ
posset ipse idem dominus directus, & alienare sine assensu, &
in his alienationibus si dominus directus in vniuersali vult præ
ferri, procedunt allegata in contrarium. Et in hoc sensu pos-
sunt etiam intelligi dicta per Caccher. quod ecclesia Roma-
na, quæ habet directum dominium in vniuersali si velit præ-
ferri, & emerct a Rege vteretur iure priuati. Ad decis. Guid.
Papæ. Respondeo quòd nil valet, quia allegat falso iura. Nam l.
fi. §. sed nec hac occasione loquitur de melioramētis factis in
emphyteusi, & ideo non potest trahi ad venditionem totius
emphyteusis. Ad §. porro qualiter feud. alien. pot. respondē-
tur, quòd procedit de iure antiquo, ut ipse titulus iudicat. Et
23 quòd venditio facta † saluo regio assensu valeat, & assensus po
stea impetratus retrotrahatur ad tempus venditionis, est ca-
sus decisus per Capyc. decis. 182. nu. 16. & pro hoc vide Frāch.
decis. 86. col. 1. Doctores considerant posse distingui aut cum
dicta clausula saluo assensu directi domini est dictum, & non
aliter, nec alio modo, & procedit opinio contra communem,
aut non est dictum, & procedit communis. Item distinguunt,
aut est facta simpliciter alienatio, & nō est processum ad actū
traditionis, & procedit hæc vltima opinio, aut est facta vendi-
tio, & traditio, & procedit communis, quas distinct. videatis a
Clar. in d. quæst. 13. & a Ias. in l. 1. C. de iure emphyt. Non ob-
stant in contrarium allegata. Ad primum dicitur, quod ven-
dens saluo assensu, &c. non protestatur, sed reseruat iura dire-
cti domini, quæ reseruatio, vt dictum, est recognitio superio-
ris, & alienatio intantum valebit, in quantum placuerit dire-
cto domino, vt late dixi. Ad secundum, quòd erat Socin. re-
24 spond. quòd est falsum in iure dicere, quod assensus † directi
domini debeat interuenire in ipso actu, nam And. feudistarū
auriga in cap. imperialem nume. 18. de prohib. feud. alien. per
Feder. disputat articulum vtrum possit procedere, vel subse-
qui, & determinat quod sic. per tex. in l. licet. ff. de iudic. Item
dat distinctionem, aut agitur de præiuditio consentientis tan-
tum. & potest, secus si ageretur de præiuditio alterius cap. in-
ter dilectos. de fide instrum. quia princeps qui agit, debet age-
re sine præiuditio alicuius l. nec auus C. de emancip. liberorū.
Hanc autem opinionem probat Frecc. in 2. lib. de subfeud. in
28. quæst. Nec obstat, quod dicit Innoc. in cap. super eo, de cō-
25 dit. apposit & ibi Abb. & Aret. in cons. 142. quòd in actu † nul-
lo, consensus principis non retrotrahitur. Quia respond. quòd
ille consensus præstatur pro suo interesse, nō solum respectu
vassalli contrahentis, sed etiam respectu domini, ut hunc vel
illum habeat in vassallum, quem eligit, & ideo bene retrotra-
hitur, & ita respondet Francisc. Aret. in l. si quis mihi bona §.
iussum ff. de acquir. hæred. & § pen. ibidē, allegat. Ant. de But.
in cap. cum consuetudinis de consuetud. per text. in cap. cum
26 in iure de elect. Secundo respondetur, quod contractus † alie-
nationis in se valet, sed propter defectum consensus domini
impeditur. Nam in d. cap. imperialem, de prohib. feud. aliena.
per Federic. non annullatur actus cum clausula decreti annul-
latiua, sed annullatur actus, si a domino non confirmabitur,
vt ibidem in vers. sine permissione. Itē quia potest si habet spes,
si dominus velit consentire, vel non, ideo contractus non est
omnino nullus, sed cum dominus declarabit se nolle consen-
tire, tunc est nullus, ergo potest postea confirmare. Et hanc o-
pinionem tenet Bald. in capit. inter dilectos de fide instr. Ca-
merat. in d. cap. imperialem fol. 24. lit. A. & B. & est casus deci-
sus per Afflic. decis. 286. & ibi Vrsil. latissime cumulat. neque
potest amplius dubitari. Ad vltimum respondetur, quòd clau
sula saluo &c. ponitur modificatiue, & limitatiue, ut probatū
est in 3. argumento, & propterea debet aliquid operari, alias
tota dispositio redderetur inutilis. Quare restat firmata cōclu-
sio, quod emphyteuta alienans saluo consensu directi domi-
ni, non cadat a iure suo. Ex istis inferri potest ad quæstionem
de qua fui interrogatus diebus elapsis. Quidam diffidauit ali-
27 quem † ad pugnam saluo consensu regis. Vtrum stante statu-
to quod diffidans aliquem ad pugnam teneatur soluere pœnā,
in hoc casu tenetur ad pœnam. Item quidam diffidauit inimi-
cum ad duellum salua licentia Papæ, vtrum stante bulla San-
tis. D. N. qua excommunicantur duellantes, & prouocantes,
& consulentes, An ipse diffidans sit excommunicatus. Ad v-
trāque quæst. respondi, aut dicunt leges, quòd non possit diffida-
ri sine licentia regis, sicut dicitur in d. cap. imperialem, in vers.
sine permissione, & non tenetur soluere pœnam diffidationis,
ex his quæ dicta sunt. Aut quod nullus possit diffidere, sub pœ-
na, & tunc diffidans salua licentia regis, est diffidare, ergo inci-
dit in pœnam. Tanto magis si princeps non sit solitus hanc li-
28 centiam impartiri, quia tunc dicitur impossibilis † non quia
dependeat a voluntate vnius solius sicut falso dicebat Ias. in l.
29 apud Iulianum † §. 1. colum. 3. de leg. 1. Sed quia insimul prin
ceps non sit solitus concedere, Et ad hoc pondero d. §. fin. in
versic. quod commercium nisi iussu principis non sit & po-
stea subdit. Item cum distrahi non solet. ut igitur actus sit im-
possibilis duo requiruntur, & quòd dependeat a voluntate v-
nius, & quòd de facili non concedatur, ita dicit tex. in § nō so-
lum, instit. de leg. in ver. commercium non est, nec adipisci po-
test. Nam vox illa minime, potentiam naturæ ostendit, quia
secundum

secundum naturam bene adipisci potest, sed impotentiam o-
stendit causatam a difficultate sicut in l. 2. §. ex his de verbor.
oblig. Et in dubio semper quis debet se pro excommunica-
30 to † habere, & ab ecclesiæ Sacramentis abstinere, & hanc te-
net Host. in summa tit. de senten. excomm. §. qualiter proferatur, uer. vnde in dubio, quia hæc est uia tutior animarum, & eli
genda, cap. iuuenis de sponsal. bus cap. significasti. in 2. de ho-
micid. & capitulo penult. & capitulo ad audientiam. Propter
31 quam etiam rationē existens in dubitatione absolutionis † de-
bet potius iudicare, absolutionem non valere Soc. in cap. per-
pendimus, nu. 227. de sent. excomm. & in cap. venerabilis eod.
tit. & scripsi latè in meo tract. de excōmunicatione c. 8. nu. 27.

SVMMARIVM.

1 *Statutum quòd filia dotata non succedat extantibus masculis comprehendit illam cui dos est relicta, secundùm communem opinionem.*
2 *Et casus decisos in diuersis tribunalibus.*
3 *Dos destinata, & tradita, quando habeant eandem rationem, & nume. 4.*
5 *Factum in tempore inopportuno, habetur pro vero, quando potest haberi effectum in tempore opportuno.*
6 *Pater qui tenetur dotare filiam, non tenetur ad impossibile.*
7 *Dos destinata dicitur vera dos ex communi vsu loquendi.*
8 *Statuti verba quando extendantur de stricta ad latam significationem.*
9 *Vtilitas publica concernit ius agnationis.*
10 *Dos vera est illa quæ sic interpretatur in præiuditium aliorum.*
11 *Barto. in. §. Titio genero. quando sibi contradicat.*
12 *Legatum dotis debetur, quando nupserit.*
13 *Dotis promissio, stipulatio, & quælibet dispositio est conditionalis.*
14 *Legatum quando dicatur conditionale.*
15 *L. Titio centum in §. Titio genero. ff. de condit. & demonstr. intelligentia.*
16 *Legum contradictio vt euitetur licitum est supplere ad textus.*
17 *Legatum dotis ante nuptias non transmittitur ad hæredes.*
18 *Statutum excludens filiam, & mandans eam dotari tunc illa dos non habetur loco legitimæ.*
19 *Dos ordinata à statuto confertur in tempus nuptiarum.*
20 *Statutum quòd filia debeat dotari intelligitur, si maritabitur.*
21 *Dos succedit loco legitimæ, stante statuto quòd filia dotata non succedat.*
22 *Dos quando succedit loco legitimæ transmittitur ad hæredes.*
23 *Filia dotata vigore statuti quando facit partem computatione legitimæ.*
24 *Dos an sit id, quod est peruenturum in dotem.*
25 *Dotem in quo casu dicatur habere virgo.*
26 *Pronomen, hoc, est ad oculos demonstratiuum.*
27 *Pronomen, aliqua, restringitur, & limitatur in minima.*
28 *Dos destinata dicitur quasi dos.*
29 *Dotis legatum, vt differat à legato alicuius rei pro dote.*
30 *Filia cui relictum est aliquid pro dote, an possit dicere quod nō vult dotari.*
31 *Regula, qui paratus est soluere, similis est soluenti, quomodo intelligatur.*
32 *Statuti verba sunt propriè, & strictè intelligenda.*
33 *Dos non est vbi non competit actio pro dote.*
34 *Pater in dotādo in actu mortis an faciat ad fraudandum illam.*
35 *Destinatum, & factum, an habeant eandem rationem, & num. 37. & 40.*
36 *Et an idem operentur.*
38 *Dos destinata differt ab actualiter data.*
39 *Vsum allegans quando probare debeat.*
40 *Doctori attestanti de consuetudine non est credendum.*
41 *Consuetudo, & vsus quomodo probētur.*
42 *Statuta quando sunt intelligenda, etiam secundum impropriam significationem.*
43 *Statutum excludens fœminas propter masculos an sit fauorabile, vel odiosum.*
44 *Statutum, per quod non conseruatur agnatio est odiosum.*
45 *Statutū, quod requirit actum de præsenti, nō sufficit adimplere in futurū.*
46 *Dotatio est duplex verbalis, & realis.*
47 *L. Theopompus. ff. de dote prælegata intelligētia.*
48 *Verbum dotata, in statuto à numeratione exauditur.*
49 *Dos destinata an ex vi comprehensionis, vel extensionis dicatur dos.*

QVAESTIO TERTIA.

Vtrum statutū quòd filia dotata non succedat extantibus masculis comprehendat filiam, cui dos est legata.

EX verbis nostræ rubricæ, doctores quęrunt, vtrū
dos sit soluto matrimonio. Et pro resolutione
quæstionis, Doctores considerāt tria tempora,
s. ante mrimoniū, cōstāte mrimonio, & soluto
mrimonio Quę diuisio eorū more, est extra p-
positū, nā istę partes ante matrimoniū, & cō-
stāte ipso, nō cadūt sub hoc tit. s. soluto mrimonio an sit dos,
ergo non est bona diuisio, quia diuisio est actualis, vel intelle-
ctualis partium separatio ab ipso toto, vel vniuersali, vel gene-
rali, vel speciali. & ideo est vnioni contraria, Sed istæ partes so-
luto matrimonio, item constante matrimonio; neque actua-
liter, neque intellectualiter, cadere possunt sub hoc tit. soluto
matrimonio ergo. Sed quia nostrum propositum est quęstio-
nes antiquioribus nobis factas declarare, faciliori qua possimus,
methodo; Ideo totam hanc doctorum nō iustam diuisionem,
in tres quæstiones restringamus. In primis igitur scire debe-
mus, vtrum dos sit ante matrimonium; Ideo titulus quęstionis
erit, vtrum statutum, quòd filia dotata nō succedit, extantibus
masculis comprehēdat illam, cui dos est relicta quomodoli-
bet ante matrimonium, vel sponsalia. Secunda erit vtrum sta-
tutum, quòd mortua vxore, maritus lucretur aliquam partē
dotis, habeat locum in vxore desponsata, nōdum cognita, ne-
que traducta ad domum viri, sic enim videbimus si in illo ca-
su cōstāte matrimonio dicatur dos. Tertia erit pro interpreta-
tione rubricæ nostrę. Vtrum soluto matrimonio dicatur dos.
1 Circa primam, communis opinio est, † quòd in statuto, quòd
filia dotata non succedat, extantibus masculis, comprehēditur
illa, cui dos relicta quomodolibet ante matrimonium, vel an-
te sponsalia, de hac communi testatur Socin. Iun. num. 30. qui
dicit, quòd ista communiter vidit seruari Senis, testatur Bal. in
l. nō fine C. de bonis quæ liber. qui dicit quod ita communiter
seruatur Perusij, Rolan. de lucro dot. q. 5. num. 14. dicit com-
munē. Saluiola. hic num. 45. Niconi. num. 147. Io. Han. nume.
141. Visitarin. n. 13. qui omnes dicūt cōmunē. Monter. etiā hic.
2 nu. 12. Et secundum hanc cōem † est casus decisus, vt per Ioseph. Lu-
douic. in decisio. Perusin. 21. in toto. i. dubio Rota Auen. dec.
56. n. 10. & 23. ad finē, Et auctor huius cōmunis est Bar. in l. Ti
tio centum, §. Titio genero nume. 5. versic. quæro statutum ff.
de condit. & demonstr. quem sequitur Bald. in l. non fine, C.
de bonis quæ liber. & in l. si pater. & in l. fin. C. de sponsalibus.
Bald. nouel. de dote part. 1. colu. penul. & infra probat com-
munem. Fundatur autem ista communis opinio, istis ratio-
nibus, & fundamentis. Quæ habent eandem rationem, habēt
3 eandem iuris dispositionem, sed dos destinata † & tradita, ha-
bent eandem rationem, ergo habent eandem iuris dispositio-
nem. Maior probatur per text. in l. si postulauerit. §. ratio. ff. de
adult. & l. quædam §. nummulariorum. ff. de edendo. cap. deb
tum, de bigamis. Minor probatur, quia destinatum, & factum
habent eadem rationem l. si pupillum. ff. de adult. l. nō est ma-
trimonium, ff. de ritu nupt. vbi habetur, quod stante prohibi-
tione de contrahendo matrimonio, inter pupillum, & tuto-
rem, si tamē est destinatum a testatore valet, vt si esset factum
absque legis prohibitione. Idem habetur in l. qui puellam ff.
de adult. Secundo quod factum est in tempore inoportuno,
si retrotrahi potest ad tempus opportunum valet vt verum fa
4 ctum, sed dos destinata † a patre morte præuento, & sic in tē-
pore inoportuno trahitur ad tempus opportunum, quādo fi-
lia nubit, ergo dos destinata a patre valebit, vt vera dos. Maior
5 probatur † per duo iura, quæ allegat Bart. in d. §. Titio gener.
nume. 5. in fin. secundo per tex. in l. mulier §. penult. ff. de con-
dit. & instit. vbi si iubeo tibi per hæc verba, hæreditarium ser-
uum manumittas, & hæres esto, si tu antequam adeas, manu-
mittis, nihil facis, sed cum postea adis, seruus remanet liber, quia
factum in tempore inoportuno, potest trahi ad tempus op
portunum. Idem probat per tex. in l. Stichus si hæredi ff. de sta
tu lib. Ego allego tex. in l. hæreditariæ, §. pater ff. de castren. pe
culio. vbi factum in tempore inoportuno, quasi iure postlimi
nij, trahitur ad tempus opportunum, idem habetur in l. pro-
ponebatur. ff. eod. tit. & pro eo facit l. seruus §. fin ff. de acqui-
rendo rerum domin. & vide l. liber homo §. Titius ex semissè
in ver. in pendenti. ff. de hæred. instit. Minor confirmatur, quia
6 dum lex obligat ad dotādā filiā † l. qui liberos ff. de ritu nupt.
l. fin. C. de dot. promiss. non vult impossibile, l. impossibilium,
ff. de reg. iu. Sed impossibile est patrem mortuum dotare pos-
se ergo sufficit, quod dotet tempore quo potest. l. cum mor-
te præuentus destinat dotem. Ergo dos destinata, & quomo-
dolibet relicta a patre ante matrimonium dicitur vera dos.
7 Tertio quandoque interpretatur † ex communi vsu loquen-
di, dicitur verè tale, sed dos destinata, & quomodolibet relicta
interpretatur vera dos, secundum communem vsum loquen
di, ergo dos destinata, & quomodolibet relicta, dicitur vera dos.
Hoc est argumentum Socin. hic nume. 36. & ita etiam arguit
Bald. nouel. in l. 1. nume. 35. infra eodem. Maior probatur per
text. in l. librorum, §. quod tamen Cassius. ff. de leg. 3. & l. nec
auus C. de emancip. lib. Item quod in statutis communis vsus
loquendi attendatur, dixit Fulgos. in cōs. 119. in fi. Curt. iun. a. 146.
Socin. Sen. consil. 102. col. 3. vol. 3. Minor probatur per Bartol.
in d. §. Titio genero num. 3. in fi. l. Laurus de palatijs in trac. de
statutis excludentibus fœminas propter masculos nume. 217.
Couar. in cap. vos quidem, nume. 11. versi. quarto infertur, de
testam. Menoch. in cons. 251. nume. 27. not. 3. & de præsumpt.
8 præsumpt. 146 nume. 23. Quarto. In statutis † fauorab. lib. ob
publicam vtilitatem, verba extenduntur de stricta, ad latam si-
gnificationem, sed statutum hoc, de quo agitur, est fauorabi-
le, inductum ob publicam vtilitatem, ad agnatorum fauorē,
ergo

ergo dos de stricta significatione debet extendi ad dotem de-
stinatam. Maior probatur per Bar. in l. quemadmodum C. de
agric. & censit. lib. 1. & ibi latè addentes. Ias. in l. qui seruus nu
me. 2. & 3 ff. de condit. caus. data & in l. 1. nu. 15. C. de transact.
Bart. in l. si constante in 9. quæst. infra eodem. Et in l. 2. §. exer-
citus per illum tex. ff. de his qui not. infam. notat Io. Andr. su-
per cap. ex tenore, qui fil. sint leg. & ita consuluit Dec. in cons.
352. col. 2. & in cons. 10. nume. 2. Et ita est casus decisus Neap.
vt per Capyc. decis. 155. nume. 23. & 24. Minor probatur quia
9 hoc statutum respicit ius † agnationis, in quo publica vtilitas
sita est l. 1. §. pen. ff. de ventr. inspicien. l. pronuntiatio ff. de ver-
10 bor. signifi. Quinto, Illa dicitur verè dos, † quæ vt vera inter-
pretatur in præiuditium aliorum. Sed dos quomodolibet ha-
bita ante matrimonium, dicitur dos in præiudicium aliorum,
ergo dos destinata, & quomodolibet habita, dicitur vera dos
in præiudicium aliorum. Minor probatur, primo per text. in l.
2. § fi. ff. de priuileg. credit vbi dicitur dos in præiudicium cre-
ditorum, etiam quod nullum matrimonium contractum sit.
Item probatur per text. in l. Theopompus. ff. de dot. præleg.
quem allegat Ripa in d. l. 2. §. fi. nume. 6. ff de priuileg. credito
rum, vbi dicitur filia dotata in præiuditium fratrum, cui relicta
est dos arbitrio amici, ideo non potest succedere. Sed ista com
muni non potest stare. Et primo Auriga huius opinionis Bar
11 tol. † in eod. §. Titio genero, sibi contradicit, nam supra nu. 1.
& 2. per plures rationes firmat hoc legatum dotis esse condi-
tionale ad intellectum d. §. Titio genero postea nume. 5. dicit,
quòd stante statuto, quod filia dotata non succedat, nec pos-
sit aliqd dicere cōtra testamētū patris, illa cui relicta est dos a
tre dr̄ dotata, ergo purè dotata de qua cōtradictione testificat̄
et Cast. in d. §. Titio genero n. 8. vers. aduerte tu diligenter. Et
contra Barto. obstat, quia institutus sub conditione, non dicitur
institutus, sed tanquam præteritus dicit testamentum nullum
l. suus quoque ff. de hæred. instit. ergo nec dotata sub conditio-
ne, dicitur dotata. Valet consequētia, quia ratio antecedētis est
necessaria, quia conditio suspēdit actum vt non dicatur actus
quousque verificetur cōditio. Scdò. Conditio est futurus euē-
12 tus per quem actus suspēditur, sed hoc relictum filiæ † pro do-
te suspēditur in euētum in quem vel ipsa nupserit, vel erit nu-
bilis ętatis ergo hoc relictum dotis est cōditionale. & nō purū.
Minor probatur dupliciter; primo promissio, & stipulatio do-
13 tis † est cōditionalis l. promittendo l. stipulationem ff. de iure
dotium l. a Titio ff. de verbor. oblig. l. cum his. §. si mulier ff. de
condit. indeb. ergo & quomodolibet relictum dotis est cōdi-
tionale. Valet cōsequētia duplici ratione. prima ex loco Fue-
tardi in cōtractibus ad vltimas voluntates. Secundò quia Iusti-
nianus ipse vtitur hoc argumento in §. sed & hoc præsenti de
santiss. episcop. relatus in auth. nisi rogati C. ad Trebel. vbi Im-
perator æquiparat dotis dationem, Item donationem propter
nuptias, & relictum illorum, vt omnia intelligātur sub condi-
tione data, vel relicta, Ideo Bart. in d. §. Titio genero, ante nu.
2. dicit hūc esse textum expressum ad hoc, item probatur. Il-
14 lud est legatum † conditionale quotiescunque deficiēte cōdi-
tione, deficit legatum, sed facto legato dotis, & moriēte altero
ex coniugibus ante matrimonium, legatum nō transmittitur
ad hęredes legatarij, sed deficit cōditio, ergo legatum dotis est
cōditionale, si nuptiæ sequantur. Maior probatur per text. in l.
in testam. ff. de cōdit. & demōstr. vbi glo. est magistralis ad hoc,
quam citat Castren. in d. §. Titio genero num. 7. vers. circa pri-
15 mum. Minor probatur per text. in d. §. Titio genero † ver. ante
nuptias vbi dicitur ante nuptias verò, Titio, vel muliere defun-
ctis, legatum apud hæredem manet. s. apud hæredem legātis.
ergo non trāsmittitur ad hæredes legatarij. Cōsidera verbum,
manet, quod verè significat, nō esse adhuc solutum, ergo nec
debitum; Et si diceretur quòd in d. §. Titio genero loquatur
de legato puro, vt in vpr. sed cùm ante nupt. quia purum lega-
tum est, peti potest. Replicatur quod ducere inconueniens, nō
est respondere. Item lectura Bart. est, quod ibi muretur casus.
nam cum in ver. ante nupt. allegato in argumēto, loquatur de
legato cōditionali. Postea in ver. sed cum ante nupt. loquitur
de legato puro. Et hanc lecturam Bar. sequitur, & dicit ita cō-
muniter teneri Castren. in d. §. Titio genero. num. 7. vers. stam
lecturam Bar. Et si diceretur quod d. ver. Ante nuptias loqui-
tur de legato sub modo. Cōtra quia modus, & cōditio æquipa-
rantur. Andr. in cap. 1. in fine quid sit inuestit. In secundo casu
est parum, quia fuit promissa dos contractis iam spo nsalibus
ex præsumpta patris voluntate, qui credebat citè matrimonū
subsecuturum. & ita voluisse generum siue filium, citò dotem
petere, licet postea in conditionem resoluatur, quia cautio per
sponsum mulieri præstanda, est de pecunia reddenda, si nuptiæ
non sequantur, vt per Bart. & Imol. ibidem, Bald. in l. si plures
nu. 25. C. de condit. insertis. Et si dicatur quis reuelauit Bar. in
secūdo casu facta fuisse sponsalia. Respondetur coniecturis ap-
parere, patrem voluisse reddere legatum. Nealioqui pugnātia
16 † sit, sicut regulariter permittitur subaudire ne correctio in-
ducatur l. cum falsa, vbi Bart. Bald. Castren. Ias. nume. 4. C. de
iuris, & facti ignor. Bald. in §. quibus in 1. constit. Cod. & pro-
bat tex. in cap. inter dilectos §. cæterum de fid. instrum. in vers.
vt autem, intelligitur eo modo, quò magis possit valere, vide-
batur distinguēdum. Aymo in consil. 70. nume. 5. & 15. & 16.
Tertiò legatum conditionale non transmittitur ad hæredes.
17 Sed † legatum dotis relictæ filiæ à patre suo, si decesserit ante
nuptias nō transmittitur ad hæredes, ergo legatum huiusmo-
di, est cōditionale. Maior probatur text. in l. inter dicit. ff de cō-
dit. & demonstr. l. vnica § sin autem aliquid sub conditione C.
de caduc. toll. gloss. in l. si. in personam, in versic. vtiliter C. de
fideicommiss. cum simili. Minor probatur, quia quando statu-
18 tum † excludit filiam, & mandat eam dotari, vt quia statutum
dicat existente masculo, filia non succedat, sed dotetur. tunc il-
la dos non habetur loco legitimæ, sed dicitur conditionaliter
sibi relicta si nubat, ita dicit Alex. in consil. 179. nume. 5. vol. 5.
quod vbi statutum mandat filiam dotari, nūquam de dote iu-
dicatur idem, quod de legitima, quia nō succedit eius loco. al-
legat Cyn Bart. Castren & alios. Et non potest dici dos subro-
gata loco legitimę, quia hęc debetur purè in die mortis patris.
19 dos † autem ordinata a statuto confertur in tempus nuptia-
rum. Quia relictum dotis habet tacitam cōditionē, si sequan-
tur nuptiæ per tex. in d. l. stipulationem, & l. promittēdo. ff. de
iure dot. idem consuluit Socin. in consi. 88. num. 2. 7. vol. & in
cōsi. 75. num. 11. vol. 3. Ruyn. in cōs. 321. nume. 6. vbi. 5. Paris. in
cōsil. 57. nu. 75. vol. 3. & hāc partem dicit magis communem.
Boss. in tit. de publicatione bon. num. 2. in fi. Imol. in consi. 13.
num. 14. vbi allegat Alex. Alber. Aret. & alios. Item Gabriel in
consil. 11. num. 4. uolu. 1. Crassus in §. legitima qō. 7. nu. 4. vers.
quid dicēdū, vbi dicit quod in tali casu, filia habetur pro mor-
tua, & nec habetur in cōsideratione, quādo habetur legitima.
Et hanc eandē opinionē ter. & Cast. in d. §. Titio genero num.
8. circa finem. cum hac distinctione, cum qua poteris respōde-
re argumēto huic. Aut statutum dicit quod extante masculo,
20 filia non succedat, sed quod debeat † dotari, & hoc casu filia
excluditur a masculo, & cum subijcit debeat dotari intelligi-
tur si maritabitur, quo casu filiæ non debetur legitima, nec ista
dos succedit loco legitimæ, ergo nō debetur purè sed cum ma
ritabitur, ita concludit Menoch. in consil. 251. num. 44. Castr.
in cons. 9. & cons. 19 uol. 1. Paris. in cōs. 35. nu. 5. vol. 3. Cephal.
21 in cons. 145. nu. 19. & 20. vol. 1. Aut dicit quod filia dotata † nō
succedat cum masculo, tunc si pater relinquit dotem, illud le-
gatum est purum, quia statutum incipit a dotatione, vt exclu-
datur, & ita declarat Castren in cons. 25. nu. 11. & num. 3. vol. 3.
Item actus l. si quis sub cōditione ff. si quis omiss. caus. testam.
Sed si ista dos relicta deberetur tempore nuptiarum, esset sub
conditione, Ergo nō diceretur dotata, & per cōsequens, ne-
que exclusa, sed omnes concludunt hoc casu esse exclusam, vt
diffuse per Surd. in trac. de aliment. tit. 3. q. 1. num. 40. & 41. &
Menoch. pręsumpt. 146. num. 43. ergo dos ista relicta intelligi-
22 tur pure, & non sub conditione Quo casu † cum dos succedat
legitimę, si filia succedat ante nuptias trāsmittit ad hęredes Ca
strē. in cons. 370. nu. 2. volu. 1. & talis dos nullum recipit graua-
men, Et reijcit pactum oppositum, quòd filia decedēte sine li-
beris, dos reuertatur ad dotātem, etiam si frater nuptui tradi-
disset, & cum dicta sua legitima auxisset dotē, prout est casus
23 decisus Neapoli, vt testatur Franch. decis. 196. Et ista filia † fa-
cit partē in computatione legitimæ, prout de communi Boss.
in tit. de publicatione bonorū num. 2. in fi. Crass. in §. legitima
quæst. 7. nu. 4. vers. aut verò statutū, vbi quòd ista filia amplat,
& impinguat portiones aliorū. Hæc igitur distinctio Castren.
vr̄ satis iusta, vt possit sm̄ ipsam iudicari iuxta qualitatē verbo-
24 rū. Quartò, quod est peruenturum in dotē nō est dos, † sed res
destinata filiæ a patre testante, est peruentum in dotem, ergo
nō est dos. Maior probat̄ primo per l. quod seruus ff. de cōdit.
caus. data. vbi dr̄, qđ est datū, ꝯtractis spōsalibus, occasione futura-
rū nuptiarū, datur quod in dotē perueniat ergo nō est dos. Itē
ꝓbatur per l. pe. ff. de iure dot. vbi dos promissa vocatur futura
dos, quia in ea nō subest causa de præsenti, quia non est matri-
monium. Item per l. ligni §. si lignum de leg. 3. vbi lignum de-
stinatum pro coquendis carbonibus, non appellatur lignum.
Sed tamē nō dicuntur carbones. Ita licet res designata pro do-
te desinat habere nomē successionis paternę, quia destinatur
ad dotem, non tamē dicitur dos, ergo neque habet effectum, à
statuto consideratum. Item per alia similia, nam l. fundi §. itē
insulæ ff. de act. empt. vbi, qđ domus causa paratum est, si do-
mus perfecta non est, non dicitur domus quamuis in ędificio
positum sit. Itē l. si nōdum C. de furt. vbi. quod destinatū est ad
templi edificationem, non dicitur templum Quintò exceptio
firmat regulam in non exceptis l. quæsitum §. denique, & ibi
25 glo. ff de fundo instruct. cum simili. Sed virgo † in solo casu,
in quo traducitur ad domum viri, dicitur habere dotem, & de
dote actionem, ergo in alijs casibus non habet, ergo puella, cui
res est

res est destinata pro dote, non dicitur habere dotem, neque de
dote actionem. Minor probatur per tex. in l. ideoque, ff. de ritu
nupt. cuius verba. Ideoque in hoc casu, aliqua virgo habet do-
tem, & de dote actionem. Casus autem relatus erat in ll. præce-
dentibus, scilicet in l. mulierem, & l. denique, vbi virgo erat tra
ducta ad domum viri. postea subdit. Ideoque &c. Considera
26 pronomen, hoc, † iunctum nomini casu, quod pronomen est
ad oculum demonstratiuum, vt notant Bart. & scrib. in l. 1. ff.
noui op. nuntiat. in l. 1. ff. si certum petat. in l. 1. ff. de pecul. Itē
27 considera pronomen aliqua † quod restringitur, & limitatur
in minima glo. in Clem. 1. in vers. purè, de foro compet. Rimi-
nald. Sen. in cons. 210. num. 7. Hyppol. Riminal. in cons. 82. nu.
64. ergo non omnis virgo habet dotem, & actionem dotis, sed
ea sola, quæ traducta est ad domum viri. Sextò dos destinata
28 † dicitur quasi dos, ergo non vera dos; hoc est argumentum
Bal. in cons. 237. inc. Titius in testam. col. 2. vol. 1. antecedens
probatur per text. in l. cum quis §. & si non dos, ff. de dot. præ-
29 leg. Vbi fit differentia † vtrum legeretur dos, vel aliquid pro
dote: quia relictum vt dos denotat substantiam, & proprieta-
tem, vt notant Bart. & scrib. in rubr. C. de edendo, quod vero
relinquitur pro dote denotat quandam qualitatem, vt dicatur
relictum occasione dotis, & sic ex causa remota l. si mulier. ff.
de act. rerum amot. & illud legatum denotat causam impulsi-
uam, vel quandam demōstrationem, & paternum consilium.
Septimò, illa mulier non dicitur habere dotem, quæ non vult
30 dotari, sed filia † cui relictum est aliquid pro dote, vt succedat
simul cum fratre, potest dicere. quod non vult dotari, ergo in
casu isto, filia non dicitur habere dotem per destinationem
sibi factam à patre. Minor probatur dupliciter, primo quod
lex dat priuatis, nullus potest auferre cōtra suam voluntatem
l. ius nostrum, ff. de reg. iur. §. quoniam, in auth. de nupt. Sed
spes succedendi datur à lege ad fauorem filię. ergo non potest
auferri à patre per donationem contra voluntatem ipsius fi-
liæ. Et si dicatur, quod nō auferatur à patre, sed à statuto, con-
tra, quia statutum hoc non dicit expressè, ergo debet intelligi
secundum ius commune. Item probatur, quia inuito nihil po
test quæri l. nec emere. C. de iure delib. l. hoc iure §. non potest
ff. de donat. l. inuito, ff. de reg. iur. ergo filiæ, quæ non vult do-
tari, non potest quæri relictum pro dote, ergo dote destinata,
filia non includitur in statuto de quo agitur. Et hoc est argu-
mentum And. de Iser. in c. 1. nu. 23. de natura successionis feu
di, quod habet pro veritate, cuius sola authoritas sufficeret.
Octauò, quod est simile non est idem l. quod Nerua, ff. depo-
siti, sed filia, cui relictum, & oblatum est aliquid pro dote simi
lis est ei, quæ habet dotem, ergo non dicitur dotata. Minor
probatur, primo, quia si mulier non vult dotem, non dicitur
dotata, vt priuetur successione spe, vt dictum est. Item proba-
31 tur, quia regula qui paratus est † soluere, similis est soluenti,
de qua in §. illud in auth. vt exactione instante dotis, & l. pi-
gnori. ff. de hæredib. instit. & l. item liberatur, §. qui paratus, ff.
quib. mod. pig. vel hypot. sol. & notatur plenè in l. pen. ff. de
milit. test. l. prætor. §. qui paratus, ff. de noui op. nuntiat. l. vlt. ff.
de iudic. intelligitur quod liberet offerentem ita quod non
teneatur postea si pereat, quod offert, dummodo offerat, &
deponat, vt dicitur in l. acceptam, C. de vsur. Item vt non sit in
mora, & cursus vsurarum impediatur. Et ideo in d. §. illud di-
citur paratus soluere proximus est danti, quantum ad prædi-
cta, quibus exoneratur. Ergo si pater relinquat, non dicitur li-
berari nisi deponat, Neque dicitur verè soluere. Nonò Do-
ctores dicunt, & communiter concludunt, quod stante statu-
to, quòd filia dotata non succedat ab intestato extantibus ma-
sculis, filia cui relicta est dos potest succedere impuberi, qui
dicitur succedere intestatus, ergo stante statuto, quòd filia do-
tata non succedat extantibus masculis, filia cui relicta est dos
potest succedere. Consequentia probatur, quia non est ma-
ior ratio de vno, quam de altero, & regula est, vbi militat ea-
dem ratio &c. Antecedens probatur per Bald. qui ita consu-
luit, & dicit ita fuisse consultum per collegium Perusinum,
vt testatur Ang. in l. in testamentō nu. 1. C. de testam. militis,
& est magis communis opinio, vt per Alex. in l. generaliter
nu. 3. & 4. C. de instit. & substitut. Et pupillus seu impubes lar-
go modo dicitur intestatus inst. de hæred. quæ ab intest. def. in
principio, & in l. testam. C. de militis testam. Decimò, verba
statuti sunt propriè, & strictè intelligenda, sed dos relicta non
est proprè & strictè dos, ergo dos relicta non comprehendi-
tur sub statuto. Maior probatur † per Bart. in l. 1. §. hoc inter-
dictum. ff. de fonte l. 3. §. hæc verba, ff. de neg. gest. & in l. quic-
quid astringendæ, ff. de verb. obl. l. si pater, ff. de lib. & posth.
Minor probatur illud est propriè, & strictè tale cui competit
definitio talis, sed doti relictæ non competit definitio dotis,
ergo non est propriè tale. Maior probatur per Bar. in l. omnes
populi in 6. quæstio. princip. facit text. in l. si quis fugitiuus §. er
rorem, ff. de ædilic. ed. &c. Minor probatur, quia dotis defini
tio est pp onera matrimonij, vt cōiter Doc. in rub. quia dos si-
ne matrimonio esse non pōt l. incestæ, ff. de ritu nupt. l. 3. ff. de
iure dot. l. cū it. l. gaii, §. eidem, ff. de cond. & demonstr. §.
sed hoc præsenti in auth. de Sactiss. Episcop. Auth. nisi rogati
C. ad Trebell. l. fin. C. de donat. ante nupt. Item probatur, qd
dos rei ctæ nō est ppriè dos p l. 1. pro §. 1. ff. p dot. vbi vsucapio
pro dote nō habet locū pro dote ante nuptias contractas, ergo
non est vera dos. Item probatur, quia cum verba legis loquan-
tur de eo quod est in facto, non extenduntur ad ea, quæ sunt in
fieri l. granaria ff. de act. empt. cum similibus. Vndecimò, cui
33 nō cōpetit actio dotis, nō est dos † sed pro relicto pro dote nō
competit actio dotis, sed actio legati, ergo non est dos. Minor
probatur per locum scriptum §. si. ff. de dote præleg. in vers. his
verbis non dos ipsa, sed pecunia pro dote legata videtur, & sic
nō est dos, sed pro dote relictum, & pro tali legato, actio lega-
ti competit l. vxori ff. de dote præleg. Item si esset dos, daretur
actio de dote l. 1. C. de cond. ob caus. cum ibi not. l. si seruo §. si.
ff. de iure dot. Item considera, quod dicta l. cum scriptum, est
situata sub tit. de dote præleg. & datur actio legat. Duodeci-
mò, quæ fiunt in actu mortis in præiudicium alicuius, dicitur
34 fieri in fraudem, & non valet, sed pater qui tenetur † dotare fi-
liam, si in actu mortis illi relinquit aliqd pro dote, dicitur frau-
dare filiam, vt illam priuet successione, ergo tale relictum in
se nō valet. Totum argumētum probatur in l. filiæ meæ emā-
cipatę, & ægræ inf. eod. vbi pater dedit dotem filiæ emanci-
patę, stipulatus est quod si ea moreretur in matrimonio, dos
reuerteretur ad patrem, tamen quia maritus illi ægræ dedit li-
bellum repudij, & sic factum diuortium propè mortē, ideo
dicitur in præiudicium patris, & in fraudem ipsius, & non va-
let, & secūdum istum tex. in multis casibus cōsuluerūt Ruyn.
in consi. 163. num. 4. vol. 3. Ceph. in cons. 276. nu. 3. volu. 2. Me-
noch. in cons. 108. nu. 16. vol. 2. Anna allegat. 55. nume. 8. Non
obstant contraria. Ad primum respondet Socin. Sen. hic du-
pliciter, quas duas solutiones inducit Soc. Iunior. nu. 31. Prima
est, quòd non est eadem rō de euitatione pœnæ, & exclusione
filię à successione, nam in euitatione pœnæ sumus in fauora-
35 bilibus, in quibus licet non esset certum, quod destinatū † ha-
beatur pro facto, tamen in dubio semper benigniorem partē
interpretamur. l. fauorabiliores ff. de reg. iur. & capiēda est il-
la interpretatio, quæ excludit pœnam l. si. C. de inter dicto ma-
trimonio l. si prætes, & l. penult. ff. de pœn. Sed exclusio de qua
in quęst. est odiosa l. maximum vitium C. de lib. pręter. l. cum
quidam ff. de lib. & posthum. Sed an hoc statutum sit fauo-
rabile, vel odiosum in resolutione ad 3. dictum. Secundo re-
36 spon. aut loquimur de actu † qui fit in præiudicium patris tā-
tum, aut de eo qui fit in præiudicium filiæ. primo casu tantum
operatur destinatum quantum factum, nam in cōtrarijs, ideo
punitur tutor contrahens cum pupilla, quia requiritur cōsen-
sus patris l. cum post § nuptijs ff. de iure dot. & ideo tantū ope-
ratur, si pater consentiat, dum fiunt nuptię quantum si pater
destinet debere fieri nuptias. Sed secūdo casu tractatur de prę-
iudicio filiæ, vt excludatur, & ideo non tantum operatur dos
destinata, quātum data ex dictis supra. Tertiò ego respon. aut
37 loquimur de regulanda voluntate † testatoris, aut de regulāda
dispōne legis. primo casu tm̄ est destinatū quātum factū quo-
ad iuris effectū, quia destinatū in testō debet fieri l. non o pōt
de leg. 1. l. in cōditionibus ff. de cōdit. & demonstr. Secūdo ca-
su destinatio non sufficit l. si nōdum C. de furt. l. proponeba-
tur ff. de Cast. pecul. Ad secundum respondetur dupliciter pri-
mo, aut loquimur quò ad effectum regulandę voluntatis te-
statoris, aut quò ad effectum regulandę dispositionis legalis.
primo modo procedunt contraria, vt dixi nuper, secundo mo-
do destinatio nō sufficit, quia pater aliquid relinquēdo pro do
te, dicitur facere contra statuti intentionem si intenderet ex-
38 cludere filiam. Nam potest esse differētia † quādo pater in te-
stamento assignat dotem, ab eo, quando actualiter est dotata,
tempore contracti matrimonij, aut in limine. Primo casu filia
in terminis statuti nostri per interpretationem passiuam, est
exhæredata Ruyn. in l. gallus § & quid si tātum nume. 140. Et
tunc succedit regula, quòd frater succedēs in bonis patris te-
neatur dotare sororem, & sic filiam a patre exhæredatam, li-
cet nō iure hæreditario, vel saltem teneatur augere dotem, &
probat in l. cum plures §. cū tutor ff. de admin. st. tutel. & ibi
gl. in ver. alio patre, & in vers. vel pater assignasset in testamē-
to, & ita firmat Bald. nouell. de dot. parte 6. priuileg. 16. co. u. 7.
vers. imò si pater filiam. Sed secundo casu quando filia actua-
liter dotatur a patre cessant omne istę difficultates, quia non
solum si ia sit dotata, sed etiam nupta. nec subest timor, quòd
maritum non inueniat, cui nubere possit. Secundo respende-
tur, aut loquimur in actu, vbi sola voluntas † desideratur, aut
vbi voluntas & factum; primo modo procedunt contraria, &
secūdo modo non; de quo etiam in l. 1. versic. non tantum, ff.
ad Syllan. Vnde Fely. in tract. de indulg. num. 15. dicit, quòd is
tantum consequitur indulgentias, qui complet voluntatem
cum facto, & sequitur Curt. in l. idē functo num. 20. & ibi Se-
bast.

bast. Tapia nume. 13. ff. de offic. assess. Tertio respondetur, aut loquimur de essentialibus actus, aut de accidentalibus, nam vbi est filiæ relictum aliquid pro dote in testamento, testamentum valet, etiam quod sit præterita in institutione. Ruy. in d. §. & quid si tantum num. 140. Sed quoad accidentalia actus, sed ad excludendum filiam vigore statuti, non valet destinatio. Ad tertium respondetur, quod vsus † est quid facti, & facta sunt variabilia, tum ratione locorum, tum temporum, quia aliquando, & alibi obseruatur, & alibi non, ideo qui allegat vsum debet probare Io. de Anan. in cap. 1. de sagitt. Alex. in l. 5. in prin. ff. de verb.
40 oblig. & in consil. 2. col. 8. vol. 1. & ideo Doctori † attestanti de vsu, vel consuetudine non est credendum, vt probat Dec. in consil. 402. nume. 13. Testis enim qui vult deponere de vsu debet
41 deponere de vsu actus cuius vsus † allegatur, & de actuum frequentia, & diuturnitate, & tales actus ita fuisse factos ita, & taliter, quod appareat de populi consensu, vel maioris partis Cyn. in l. 1. col. 12. vers. sed quæro C. quæ sit longa consuetudo. Bal. in l. de quibus, vers. postremo, qualiter consuetudo probat. C. de leg. Alex. in cons. 45. vol. 1. Aret. in §. ex non scripto. instit. de iure naturali gen. vel ciuil. col. pen. versic. quæro an testis, & ibi ponit practicam de hoc. Aymo in consil. 134. nume. 6. & est casus decisus, vt per Franc. Marcum. decis. 255. Si verò probaretur in loco, sic esse consuetudinem interpretandi dotem destinatã, pro dote data, & hanc consuetudinem probarent testes cum dicta practica, tunc forte procederet argumentum, vt dicam infra in distinctionibus. Ad quartum respõd. doctrinã Bar. non esse veram in l. quemadmodum, nam materia testamentorum est fauorabilis, & latè interpretanda l. in testamentis ff. de reg. & tamen si nõ constat de mente, nec extendimus, nec recedimus a proprietate verborũ l. non aliter de legatis 3. Ideo distingue, quòd in materia fauorabili, vbi statuta habent propriam, & impropriam signif. tunc sunt intelligẽda in propriam,
42 nisi quando ratio † quæ limitat in propria, militaret in impropria & tunc succedit regula, quòd in materia de stricta significatione ad latam ex identitate rationis, licita est extensio, Gloss. est ad hoc in Auth. si qui obli. proh. in versicu. ad curationem, & in Clem. 1. vers. eligantur. de elect. Et hoc est, quod voluit dicere text. in d. l. non aliter. de leg. 3. quando est eadem ratio dicitur cõstare de mente l. nominis & rei §. verbum ff. de verb. signif. Soc. in l. ex ambiguo col. fi. ff. de rebus dubiis. Secundo respon. aduertendo, quod hic cadit illa quæstio. Vtrum hoc statutum sit similiter odiosum, & principaliter; An verò fauorabile.
43 † Quod sit odiosum, tenuerunt multi relati per Modernos in l. 2. C. de in ius vocand. Socin. in consil. 1. num. 46. volumi. 1. vbi in versic. secunda opinio, dicit hanc esse magis communem. Sed Curt. Iun. in l. qui se patris sub nu. 75. dicit se putare; quòd sit fauorabile, esse magis cõmunem opinionẽ, item dicit Paris. in cõs. 85. nu. 28 volu. 2. Sed ego teneo, quòd sit odiosum, & propterea est respõsum ad argumentũ. Et probo noua ratione. Illud est odiosum per quod tollit, & nõ cõseruat agnatio. Sed hoc est huiusmodi ergo breuiter probatur. Ex ratione dicentiũ esse fauorabile Quia respicit ius publicum agnationis, & hoc non habet dubium; ergo statutum quod non fauet
44 agnationi, est odiosum. Sed quod propter illud † statutum tollatur agnatio sic probo filia exclusa a statuto desinit esse sua. Bar. in l. 1. §. sciendum. ff. de suis & legit. Soc. in consil. 180 col. 2. vol. 1. Soc. iun. in consil. ... nu. 5. vol. 3. Ergo desinit esse agnata. Et quòd sit odiosum tenet Andr. in c. 1. §. hoc autem col. 1. de his qui feud. dare poss. not. in l. maximum vitium, C. de lib. præter. in l. cum quidam, ff. de lib. & posth. Ad quintum respondetur, quòd aut loquimur, quando qualitas respicit tempus de præsenti, aut quando qualitas respicit tempus de futuro, primo modo loquitur statutum, secundo modo loquitur tex. in d. l. 2. §. si sponsa. Vbi pater voluit tradi eandem quãtitatem dotis, quæ fuit tradita filiæ primo nuptæ. Ista igitur qualitas respicit tempus futurũ, sed statutum de quo agitur respicit tem-
45 pus de præsenti, & rem perfectam, & vbi lex requirit † actum perfectum, & de præsenti completum non sufficit. si in futurum impleatur l. si quis id quod, ff. de iurisd. om. iud. Nec obstat, quod ibi dos appelletur, nam potius ibi fit demonstrationis causa, quam quod verè sit dos Secundò respon. aut loqui-
46 mur de dotatione † verbali, aut reali. primo modo loquitur dictus §. si sponsa. sed statutum loquitur de reali, quia effectus fuit consideratus, non verba l. si vno, ff. locati, l. 2. C. communia de leg. Dec. in cons. 306. nu. 1. Paris. in cons. 32 nu. 43. vol. 1. Facit quod in statutis effectus non figura literarum attenditur l. non figura, ff. de act. & oblig. l. Cornelius, ff. de hæred.
47 instit. Paris. in cons. 20. num. 3. vol. 4. Ad l. Theopompus † respondetur distinguendo, quod in patre concurrit duplex votum collocandi filiam in matrimonium. Vnum generale, vt filia sibi succedat, sicut dicimus filios in bonis parentum dominium habere l. in suis, ff. de lib. & posth. & hoc votum est iuris naturalis l. coniuratio, ff. de bonis damnat. & in l. si scripto, ff. de ho. Aliud votum est speciale per quod in vita sua pater

optat filias suas dotare l. mulier, §. pen. & ibi Gloss. in vers. congruebat, ff. ad Trebell. & de hoc est tex. not. hi in l. falsus, §. fin. ff. quod cum falso tut. in vers. voluit enim affectu propensiore. Tunc dico, quod in d. l. Theopompus, pater expleuit illud votum speciale, vt patet in illis verbis, quam vellem tradere, imò in d. l. Theopompus constat filium arbitratum esse secũdum voluntatem testatoris, quia testator dixerat legitimis portionibus sicut alia soror, prout Bart. ibi, & in cons. 168. quidam habens, & vide Afflict. in decis. 371. nu. 4. nihil mirum si videatur satisfactum statuto, sed quando pater solum dotem destinauit absque illis qualitatibus, de quibus in d. l. Theopompus, tunc dicitur solum adimpletum esse votum generale, & sic non est satisfactum dispositioni statuti, licet sit satisfactum voluntati patris, vt dixi supra in 1. dist. ad primum. Dices, quòd in d. l. Theopompus non constat de voluntate patris, qui voluerit filiam suam tradi: Dico quòd hoc est probabile ex prima figura, quia pater priorem filiam viro coniunxit, ex qua prima figura, in futurum coniectur l. si. in vers. sed prin a figura C. de ædil. ed. l. precibus C. de probatio. l ab eo. ff. eod. tit. vltimus enim status attenditur c. de constitutionibus de iure patron. cum similibus congestis per Dec. in cons. 126. per Alex. in l. si ab hostibus num. 3. in fine infra eodem. Denique in ista quæst. consideremus aliquas distinctiones generales, quibus vtraque opinio possit defendi. Prima distinctio aut loquimur de dote similiter relicta, in qua non est processum vlterius, sed illa stat in puris terminis destinationis, & sic antequam tradatur, & sic est vera opinio, quam firmauimus contra communem. & sic intellige dicta Bar. in l. de diuisione. in fine inf. eod. vers. soluto. aut traditio non processit, & maximè, cum illud verbum
48 dotata † in statuto debet intelligi cum effectu, qui effectus a numeratione exauditur. Aut loquimur de dote, quæ non remanet in finibus destinationis, sed in ea, quæ effectum habet à traditione media, vel quæ parata est solutioni, & tunc vera est communis sententia, dummodo parata sit cum forma l. acceptam, C. de vsur. vt dixi supra, Et pro hac concordia vide Alex. in l. a diuo Pio §. sic quoque nu. 8. in fi. ff. de re iud. Bart. & cæteras in l. cætera §. sed & si de leg. 1. Secunda distinctio, aut loquimur ex vi comprehensionis, aut ex vi extensionis. primo
49 modo illa cui destinata est dos † dicitur impropriè dotata ex dictis supra. & impropriè dotata, ex vi cõprehensionis, & non potest contineri in statuto loquente de muliere dotata, quoniam fictè dicitur dotata, & verba statuti loquuntur in casu vero l. fi. C. de his qui ven. æt. impetr. & non in casu ficto l. 3. §. hæc verba, ff. de neg. gest. Secundo modo ex vi extensionis, filia dotata impropriè comprehenditur in statuto excludente, dotatas a successione patris, quia etiam quod sit odiosum, & correctorium iuris communis secundum Dec. tamen licita est extensio, etiam in correctoriis, & exorbitantibus ex identitate rationis ad casum contentum lato sumpto vocabulo glo in Clem. 1. vers. eligatur de elect. Et semper videtur eadem ratio, quia habet dotem suam sicut si esset nupta, & pater exercuit officium dotandi in ea, in quantũ potuit. Et de plano procedunt, si constabit eandem rationem militare in vtroque casu. Verum si non bene constabit, puta quia poterant esse plures rationes, & non est eadem ratio in filia, quæ habet actionem, & in illa, quæ habuit iam dotem, tunc in dubio dicetur non militare eandem rationem, & facilius nuberet, si pecuniam præ manibus haberet. Et hæc limitatio est Bolognet. hic in rub. num. 138.

SVMMARIVM.

Statutum

21 *Statutum quod vxor lucretur tertiariam habet locum in vxore desponsata.*
22 *Dos, & donatio propter nuptias in pari dispositione dicuntur procedere.*
23 *Titulus C. vnde vir, & vxor, habet locum etiam in sponsa de præsenti.*
24 *Mater contrahens sponsalia de præsenti desinit esse tutrix filiorum.*
21 *Maritus quod lucratur per mortem vxoris, dicitur lucrari, etiam si fieret monialis.*
26 *Matrimonium non esse ante traductionem vel copulam, qui teneant.*
27 *Statuta de lucro dotis, an id faciant propter onera.*
29 *Maritus potest substinuisse onera matrimonii absque traductione ad domũ.*
30 *Verba statuti intelligenda sunt proprio significatu.*
31 *Matrimonium initiatur per sponsalia, sed confirmatur per copulam.*
32 *Vsus communis loquendi attenditur in statutis.*
33 *Matrimonium contractum per verba de præsenti venit in proprium significatum ipsius.*
34 *Viri appellatione venit qui cognouit carnaliter vxorem.*
35 *Matrimonium quo ad essentiam non requirit copulam.*
36 *Matrimonium quando fuerit institutum a Deo.*
37 *Matrimonium per verba de præsenti contractum præfertur alteri cum copula.*
38 *Matrimonium contractum sed non consumatum Papa an possit dissoluere.*
39 *Matrimonium quando sit indiuiduum.*
40 *Matrimonium consumatum per copulam non reperitur a Deo dispensatũ.*
41 *Matrimonium consumatum, & non consumatum, vt differant.*
42 *Matrimonium non consumatum per carnis copulam posse dissolui per Ecclesiam.*
43 *Copula in matrimonio an requiratur ad sobolem procreandam.*
44 *Statutum de lucro dotis an eos tantum comprehendat qui possunt generare filios.*
45 *Statutum de lucro dotis an habeat locum quando vxor à principio esset senex.*
46 *Gloss. in l. precibus C. de impub. substit. est communiter reprobata.*
47 *Conditio si sine liberis decesserit, verificatur etiam in eo qui non potuit habere liberos.*
48 *Statuto satisfit per matrimonium contractum per verba de præsenti.*
49 *Uxor, & concubina quomodo conueniant.*
50 *Statutum quod vxor lucretur tertiariam non habet locum in sponsata.*
51 *Statutum de lucro dotis, & de donatione propter nuptias, quomodo conueniant.*
52 *Statutum loquens de marito habet locum in vxore.*
53 *Copula carnalis, & traductio non mouerunt statuentes de lucro dotis.*
54 *Maritus an lucretur de dote pro ea quantitate, quam expendit.*
55 *Auth. dos data C. de donat. ante nupt. quomodo procedat.*
56 *Mulier lucratur totam donationem propter nuptias si nihil promisit, sed si promisit, lucratur pro quantitate tradita.*
57 *Expensæ mariti non intelliguntur factæ relatiue ad dotem.*
58 *Onera matrimonij habent relationem ad fructus.*
59 *Maritus non lucratur dotem quando non traduxit vxorem culpa mariti.*
60 *Vxor parata ad obsequium matrimoniale lucratur dotem, etiam non sequuto.*
61 *Vxor nil lucratur quando non fuit carnaliter cognita eius culpa.*
62 *Vxor potest recusare pati maritum infirmum.*
63 *Vxor quæ habet arctum instrumentum naturæ non lucratur vigore statuti.*
64 *Vxor quæ sponte iuit ad domum mariti infirmi, an lucretur ex statuto.*

QVAESTIO QVARTA.

Vtrum statutum quòd mortua vxore sine filiis, maritus lucretur dotem habeat locum in vxore desponsata non cognita carnaliter, neque traducta.

SVccedit altera quæstio. Vtrum statutum quod
mortua vxore, maritus lucretur certam partẽ
dotis, habeat locũ in vxore desponsata nondũ
cognita, neque traducta ad domũ, Ex cuius re
solutione apparebit, vtrũ dos vere dicatur cõ
stante matrimonio, sed non cõsumato. Quam
quæstionem mouet hic Soc. vester nu. 23. versi. Circa sin, &
latius Ripa n. 68. & 69. Accursius est auctor magis cõis opinio-
1 nis in authent. de nuptiis §. nuptias, in versi. affectus, vbi † quòd
si interueniunt verba de præsenti, est matrimonium, & dos.
Si verò verba de futuro, tunc erit matrimonium, quando tra-
ducetur ad domum viri; Sed ipse non format quæstionem de
statuto. Barto. verò in l. nihil ff. de act. rerum amot. non aliter
2 allegando gloss. dicit, quòd hoc statutum † habet locum, etiã
si cum vxore non habitauerit, si per verba de præsenti ma-
trimonium sit contractum. Hanc opinionem sequitur Cyn.
Bal. Fulg. Castrẽs. in l. nõ sine C. de bonis q. lib. Bal. & Ang. in l.
solet §. quæ virum ff. de his qui not. infam. Bald. in l. Deo nobis
col. 2. versi. sed iuxtà hoc pone C. de episc. & cler. & ibi Castrẽs.
in fi. & Fulg. dicit se ita consuluisse Bald. in l. sancimus C. de
nupt. Cuman. in l. si cum dotem §. transgrediamur ff. soluto
matr. Castrens. in l. si donaturus §. 1. & ibi Ias. col. fin. ff. de con-
dit. ob caus. Castrens. in l. sed hoc ita §. 1. ff. de re iudic. & in l. si
antequã legit simul. cum l. de diuisione col. fi. infra eodem, &
in l. si marito §. 1. infra eodem, & in l. cùm fuerit ff. de cond. &
dem. & ibi et Soc. Rom. in l. 1. C. vñ vir, & vxor. Aret. in §. nupti
aũt insti. de patria põt. Et pro hac opinione cõsuluerunt Bal. in
cõs. 110. incipit consuetudo vallar. vol. 2. Et cõs. 210 quòd vir nõ
lucretur vol. 1. & cons. 228. ad euidentiam, prope finem vol. 3.
& semper allegat Bart. in d. l. nihil. & seipsum in d. l. Deo nobis
& in consi. 467. factum tale dignoscitur volum. 4. Castrens. in
col. 152. super primo quęsito vol. 1. & consi. 413. visis scripturis
in 2. dub. vol. 1. Corn. in cons. 149. licet meo iudicio vol. 1. Soc. in
consi. 223. volum. 2. & cons. 8. viso eleganti cons. volu. 3. Ruyn.
in cons. 58. num. 4. volu. 3. Dec. in cons. 260. quæritur breuiter
nume. 3. Rub. in toto cons. 19. firmat hanc opinionem, & eam
appellat magis communem, & magis veram; Bald. nouell. in
tract. dot. parte 6. priuil. 37. Campeg. in tract. dotium 5. parte
colum. 7. vers. statutum de lucranda dote. Mathesilan. singu-
lar. 74. incipit. Nota quòd statutũ disponens. Couar. ad 1. lib. de-
cret. parte 2. c. 1. nu. 4. Et quod Ripa nu. 68. dicit cõmunem, omnes
repetentes dicunt magis communem. Et secundum istam opi-
nionẽm magis communem est casus decisus per Afflict. in de-
cis. 61. num. 4. & 5. Pro hac communi multas induco rationes.
3 Prima ratio hoc statutum † est lucratiuum, ergo debetur ma-
rito, etiam antequam traducat vxorem ad domum. Conse-
quentia probatur, aliter esset onerosum, & deberetur marito
propter onera, & maritus dicitur per solũ consensum de prę-
senti d. §. nuptias in authent. de nupt. Antecedens probatur per
4 text. in l. si ab hostibus §. fi. in ver. lucri facere infra eodem in l.
quoniam §. ad hæc in vers. lucra C. de secundis nupt. in l. sed si
alia lege in princip. in ver. dotem mariti lucro cedere ff. de bo-
nis damnat. in l. cum vir ff. de vsucap. in vers. si tota dos mariti
lucro cessit in l. Neratius §. maritus de relig. & sumpt. funer. in
vers. si maritus lucratur dotem, & in l. sic pro rata §. fin. ff. eo. in
vers. id enim lucrari videtur, & in l. si mulier ff. eod. in ver. licet
lucri dotem faciat, & in l. Titia ff. de iure dot. in vers. contentus
in retentionem lucri dotis cęteris rebus, & in l. fundum ff. de
fundo dotal. in vers. & dos lucro mariti cesserit, & in l. cum
qui vxor. ff. de dote prælegata in vers. dotem fuerit lucratus,
& in l. ex morte C. de pact. conuent. in vers. lucrari, & in l. 1. §.
illo procul dubio C. de rei vxor. act. in l. fin. §. simili in tribus
versiculis C. de iure dot. & in l. pe §. fi. in fine ff. quod falso tut.
& in l. 1. §. si verò C. de imponẽda. lucrat. descr. lib. 10. & §. 1.
vers. prospeximus in auth. de non eligendo secundo nub. & §.
1. vers. duo igitur, & §. sed etiam. vers. si verò incertum, & §. si
minores vers. si igitur in fine, & §. has itaque. & §. deinceps, &
§. soluto, & §. si verò soboles, & alibi sæpissime in tit. auth. de
nuptijs, & §. quia verò plurimas in auth. vt liceat matri. & auię,
& §. quia verò quædam, in auth. eod. tit. & §. 1. in auth. de ęqua-
lit. dot. & c. fin. de donat. inter virum, & vxor. qui omnes textus
quod maritus lucratur post mortem vxoris, siue ex pacto, si-
ue ex statuto, lucrum appellant. & apparet ex verbis ipsius sta-
tuti. quòd mortua vxore, maritus lucretur, &c. Item probatur
ex locis doctorum. Nam Angel. in §. scripto in fine in auth. de
5 nupt. dicit, quod lucratur maritus † ex dote, dicitur habere titu
lo lucratiuo, quia fructus dotis habet propter onera matrimo-
nij l. pen. in fi. ff. quod falso tut. Idem voluit Io. a Monte Spe-
rello in auth. ex testamento C. de collat. Soc. in cons. 223. circa
præsentem in fi. vol. 2. Ias. in cons. 58. in vers. Nec prædictis vol.
1. & in consi. 215. in quæstione, quæ vertitur colu. 2. vers. Nec
obstat vol. 1. Bal. sibi contrarius in hoc in cons. 276. verba statu
torũ col. 1 vol. 3. licet cõtrariũ teneat in cons. 184. si qua mulier
6 vol. 1. Ideo plerique voluerunt, pactum † de lucranda dote, qđ
idẽ est, quod statutũ requireret insinuationẽ, sicut requirit q-
libet mera simplex donatio. Azo. Cyn. & Bal. in l. fi. C. de iure
dotis Anton. de Canario in tract. de insinuatione q. 39. & seq.
Sed ad iura allegata in contrarium potest responderi, prout re
spõdit Roman. in l. si donaturus ff. de condit. ob caus. quod ibi
7 impropriè dicitur lucrũ: Nã & aliquãdo fructus dotis † dicun-
tur cedere lucro mariti l. pro oneribus C. de iure dot. l. 1. §. cũ-
que ex stipulatu. vers. fœtus C. de rei vxor. act. Et tñ non est du-
bium eos deseruire propter onera matrimonij. Aliter. Respon
det Iason. ibi, quòd dicitur lucrum habito respectu ad tem-
pus quo defertur. i. ad mortem vxoris, quia cum defertur, ces-
sant onera, sed si respiciamus ad onera præterita, non dicitur
lucrũ, sed onus. Contra has responsiones, sic replicari põt. Cau
8 sa † in dubio demonstrat proximam, & immediatam, sed ipse
maritus, & matrimonium dicuntur causa huius lucri, ergo
sunt causa proxima, & immediata ipsius, ergo non onera, &
ita est lucratiuum, & non onerosum: Hoc est argumentum
Decij in l. in eo quod vel is, vbi tenet hanc opinionem ff. de
reg. iur. Maior probatur in l. socium qui in eo §. fi. ff. pro soc. &
l. seq. & l. lege Cẽsoria ff. de verb. signific. & hęc iura, in casu no
stro loquendo inducit Aret. in l. si ante colum. fin. infra codẽ.
Minor probatur. s. quod ipse vir, † & matrimonium sunt cau-
sa huius lucri, vt notat Bald. in authent. ex testamento ver. 13.
capitulum C. de collat. & pro hoc est textus in l. cum eius

§.1.ff.de dote præleg vbi dicitur, quod matrimonij causa id lu-
cratus est, & ita per illum textum voluit Bal. Nouell. de dote,
parte 6.priuileg 37.& Soci.in d.consil.223.col. pen. in versicu.
10 confirmatur vol.2. Et semper attenditur causa † proxima Bal.
de hoc casu loquens in l.2.ff.famil hercisců. per iura, quæ alle-
gat, & in d.auth.ex testamento per l. sed & si plures. §. in arro-
11 gato.ff.de vulg.& pupill. Confirmatur, quia lucrum † dotis de-
betur, etiam si momento matrimonium durauerit Bal. per il-
lum textum in l.non tantum. C.de legat. breuitas ergo tempo-
ris nõ impedit lucrum cedere marito, vt est communis opinio
de qua testatur Ias.ibi, ergo non cõsiderantur onera matrimo-
nij pro causa, quia onera nõ feruntur momento temporis. Itẽ
12 confirmatur, quia lucrum † hoc dotis dicitur venire ex mera
legis voluntate, & prouisione, pro quo induco textum in l.3.ff.
de interdict.& relega. sed lex istius operatur l.cum ad præsens.
ff.si certum petat. Crot.in repetit.l.si is qui pro emptore num.
60.ff.de vsucapio. Item confirmatur, quia aduentitium non di
13 citur ex causa onerosa.sed hoc † lucrum dotis dicitur aduenti-
tium, vt notat Bart.& Cuman.in l.cum dotem. §. transgredia-
mur in fi.infra eodem. Ad hoc est tex.in l.1. C.de bon. quæ lib.
vbi Barto & Bald. Idem Bal.in l.si donaturus.§.1.in princ.ff.de
condit.ob caus. & in d.l.2. vbi etiam Salic. C.famil.herciscun.
Aret.in l.1.C.de inoffic testa. Dec. in cons.66.in princ. & con-
sil.460.& allegatur pro hoc l.dotem.ff.de Castrens.pecul.glo.
in l.scitis in vers.dotem.C de bon.quæ lib. Denique confirma
14 tur, quia maritus † potest illud lucrum vxori remittere, velut
existens meum lucrum Alex. in l.si socer. § Lucius infra eod.
Soci.in cons.114.vers.ad 2.rationem vol.1.Dec.in l.in eo.ff.de
reg.iur & in l.1.C.de secun.nupt.& in l.reprehendenda. C. de
instit.& substit.& in consil.67.& 266.& cons.577.latissimè. Et
15 dicit Bald Nouell.in 6 parte.priuileg.58.† quòd principalis rõ
ipsius statuti nõ est compensatio onerum matrimonij, sed alia
potest adduci ratio, vt deferatur tale lucrum marito in solatiũ
amissæ dilectæ coniugis, sicut in solatium amissi filij senatuscõ
sultum Tertullianum, & successionem matri instit. ad Tertul.
in princ Secunda ratio principalis. Illud est matrimonium le-
gitimum, quod consequitur priuilegium sibi a iure cõcessum,
16 sed matrimonium † absque traductione ad domum dicitur le
gitimum, ergo matrimonium absque traductione cõsequitur
priuilegium a iure concessum: Maior probatur per textum in
l.1.in princ.ff.vnde vir, & vxor, vbi ad hoc vt maritus consequa
tur beneficium illius bonorum possessionis a prætore introdu
ctum, necesse est, quòd legitimum sit matrimonium, & quod
legitimo consensu contrahatur, aliàs si iniustum fuerit, & non
legitimum, nequaquam peti poterit: Et rationẽ subdit ibi text.
nihil enim capi propter iniustum matrimonium potest, suffi-
cit igitur, vt consequatur illud beneficium a lege concessum,
quod matrimonium sit iustum. Minor probatur per textum
17 c.cum initiatur 27.q.2. vbi dessoratio † matrimonium non fa-
cit, sed coniugalis pactio, & ipsa traductio, actus quidam extrin
secus est, vt concludit Abb.in c.ex parte nu.26.de restit. spolia.
18 & Aret.in consi.142. Tertia ratio, statutum † de lucranda dote,
habet locum in dote præsumpta, sed is qui cõtrahit per verba
de præsenti, & non traduxit, est maritus præsumptus, ergo ma-
trimonium præsumptum comprehenditur sub hoc statuto.
Maior probatur per textum in l.dotem quæ,& l. diuus.ff.de iu
re dot.& consuluit Cuman.in consil.109.& Paris. in consil.34.
nu.1.vol.3.quia præsumptio innititur veritati l.si ff.de eo quod
met.cau. Minor probatur per text in l.pen. ff. de dona.inter vi-
rum, & vxorem, in l.cum fuerit ff.de condit.& demon. in l.nu-
ptias.ff.de reg. iur. Nec valet dicere quòd maior loquitur, de
dote, & minor de marito, quia replicatur, quod licitum est ar-
19 guere † de rebus ad personas. l. qui plures liberos. ff. de vulga.
Barto.in l.miles ita.§.1.ff.de milit.testam.Ias.in l.si ex toto.§ si
ita scriptum num.6.de leg.1 & in l.vnum.ff.si cert.pet. Et pro
20 hac opinione facit, quia etiam ante copulã,† & ante traductio-
nem dicitur proprie dos, & proprie matrimonium l. denique,
& l.seq ff.de ritu nupt.l.nuptias.ff de reg.iur. Castrens.& Ias in
l.si donaturus.§ 1. ff. de condit.ob caus. Roman.in l.1 C.vnde
vir, & vxor Aret.in d.†.fuerat, & ibi diffuse Ias.inst.de act. Quar
ta ratio principalis. Statutum quòd vxor præmoriente viro lu-
cretur tertiariam, siue antefatum habet locum in vxore despõ
sata per verba de præsenti, sed non traducta ad domum, neque
21 carnaliter † cognita, vt præmoriente marito, vxor illam lucre-
tur, ergo statutum quòd maritus lucretur dotem præmorien-
te vxore habet locum in vxore desponsata, sed nondum tradu-
cta, neque cognita: consequentia est necessaria, quia quæ dispo
22 nuntur de dote, † disponuntur de donatione propter nuptias l.
vbi adhuc C.de iure dot.auth.dos data.C.de donat.ante nupt.
Et etiam ex natura correlatiuorum l.1.C.de cupress.lib.10. An-
tecedens probatur in specie per Grammat.decis.103. num.89.
& per addentes ad consuetud Neapolit. quæ incipit Quartam,
super verbo a quondam viro suo, in additione quæ incipit hoc
pro veritate fol.255. Et quòd valeat talis donatio, tenet Azo in
summa.C.de donat.ante nupt. in fine, etiam si facta sit sponsæ
per verba de præsenti nondum traductæ ad domum, neque co
gnitæ, & sequitur Imola in l.si socer.§ Lucius.inf.eodem. Præ
23 terea titulus † vnde vir, & vxor habet locum nõ solum in vxo-
re traducta, & cognita, sed etiam in sponsa sola de præsenti, vt
per Bald.in l.1.C.vnde vir, & vxor colum.fin.& Curt. iun.ibi-
dem, colum.2.dicit hanc esse communem opinionem. Idem
Curt.in authen.præterea colum.1.eod.tit.& est ratio Rolandi
in tract.de lucro dot. quæstio.106. num.6. Confirmatur, quia
24 sicut mater † mortuo marito nõ potest esse tutrix filiorum cũ
pertransit ad secundas nuptias l.omnem. ff.ad Tertull. ita etiã
quando contraxit sponsalia de præsenti, doctrina est Specul. in
tit.de tutore.§.nunc dicendum.vers.Item excipitur. Item con
tracto matrimonio per verba de præsenti, statim mulier effici-
tur de foro viri, etiam antequam traducatur ad eius domum
gl.no.in l.ea quæ in 2.ff.ad Municip.& in l.cum te.C.de dona.
ante nupt. Alexan. in l.cum quædam puella. ff. de iurisd.omn.
iud. Ruyn.in cons 58.col.2.vol.3. Et pro hac opinione est tex-
tus in terminis.in l. Deo nobis.C.de episc & cle.in vers.& hoc
25 tantũmodo lucri nomine, vbi illud quod maritus † lucraretur
per mortem vxoris, lucratur etiam si ipsa ingrediatur mona-
sterium, & sic antequam carnis copula præcesserit, ergo ibi est
casus, quòd ad lucrandam dotem non requiritur copula, vt di-
cit ibi Bald. quia ille vers. remanet incorrectus ante copulam
carnalem, quia post copulam non posset separari coniugium,
neque essentialiter, neque quo ad seruitium altero ex eis relu-
ctante. Et retenta hac opinione affirmatiua, remanet, quòd cõtracto
matrimonio per verba de præsenti, etiam antequam vxor du-
catur ad domum viri, vel carnaliter cognoscatur, dicitur verè
dos, & verè matrimonium, prout dicit textus in l.denique & l.
seq.ff.de ritu nupt.& §.nuptias in auth.de nupt.& satis est pro-
batum. Contrariam verò partem.l.non aliter esse dotem, neq;
26 matrimonium † nisi vxor traducatur ad domum viri, vel car-
naliter cognoscatur, tenent Salic.in l.cum te.C.de donat.ante
nup. Soci.sen.in l.cui fuerit ff.de cond & dem. Cuman.in l.de
diuisione, & in l.si cum dotem.§.transgrediamur inf.eo. Mars.
in l.1.in prin.ff.de sicariis. Abb.in c.tertio loco de præsump.&
in c.ex publico de conuers.coniuga & in cons.1. per totũ. Felv.
in rubr.de sponsa.col.2 qui dicit esse communem opinionem
Anch.in c.1.de sponsal.& consuluerunt pro hac opinione Cor
neus sibi cõtrius in cons.248 col.4.vol.2.Dec.in cons 67.col. fin.
& cons.560 col. fi. vbi testificatur cõ Bartoli esse commũnẽ,
& in cons 577.col.1. Et hanc sententiam tanquam magis com
munem & magis obseruatam, & consuetudine roboratam te
net Paris.in cons.62 col.4.vol.4.& eam quoque magis cõmu-
nem dicit Brun.in tract.de sponsal.conclus.1.col.7. & Practica
Papiẽ.in forma libelli, quo vxor agit ad dotem vers. vxor quõ-
dam. Huius opinionis rationes sunt istæ. Prima ratio. Statuta
27 † differentia lucrum viro post mortẽ vxoris, id quidem faciũt
propter onera matrimonij, sed maritus, qui non adhuc tradu-
xit vxorem ad domum suam, non sustinet onera matrimonij,
ergo maritus, qui non adhuc traduxit vxorem ad domum suã,
non comprehenditur sub statuto. Maior probatur his locis do-
ctorum. Bart.in tract.de duobus fratribus.in q.5. Bald. in l.non
siue, & ibi Fulgos.in fine C.de bon.s quæ lib. Bald.in l.2. C.fa-
mil hercisc.& in l.si cum dotem. §. si pater prope finem, infra
eodem in cap.super literis.versic. & quid dices. de rescript. Et
in margarita Innoc.in ver.dos.in 2. vers. dos data filiæ Sal.in l.
cum te.C.de don.ante nup. Franc. de Aret. qui dicit hanc esse
communem in l.si ante nuptias col.fi inf eod. Soci.in l.de diui
sione col.1.inf.eo. Crement.singul.154.statuto cauetur. Et ita
consuluerunt Bal.in cons.79.casus talis est. Zeno.col.fi.vol.1.
& cons.327.factum sic proponitur.vol.4. & cons.53. quædam
domina Richabella vol.5. Angel.in cons.180. præmitto ad eui
dentiam col.2. Abb.in cons.79.stante statuto quo cauetur.vol.
2. Roman in consil.471.lucrum autem ex dote. Cuman.in cõ-
sil.48.statutum Florentiæ Castrens.in cons.59.pro pleniori re-
sponsione col.1.vers.secundo videndum. vol.1. Cepolla in cõ-
sil.ciuili 7.vers.tertio præmitto. Soci.in cons.114.viso testamẽ-
to col.2.vers.his non obstantibus vol.1. Corn. in cons.1. col.1.
vol.4.Dec.in d.cons.67.& d.cons.402. Ias.in cons.35 statuto ci-
uitatis vol.2. Respondetur huic rationi, nõ esse veram maiorẽ,
& patere ex his quæ dicta sunt supra in prima ratione pro alte-
28 ra opinione, vbi quòd onera † matrimonij non sunt causa istius sta
tuti, sed maritus est causa proxima, & immediata statuti, vt ma
gis inuitentur homines ad cõtrahendum matrimonium, & mulie
res facilius reperiant maritos, vt per Castr.in cons.155.vol.1.&
cons.149.col.1.in fine. Repa hic nu.69.ver.secundũ fundamen-
29 tum. Neque esse veram minorẽ quia aliquando maritus † po-
test substinuisse onera matrimonij absque traductione ad do-
mum, puta in faciendo vestes, & emendo alia ornamenta mu
liebria alicuius valoris Aret.in §.fuerat.instit.de act. arg.l. cre-
ditor. §. inter maritum. ff. mandati, sic etiam potest accidere
ecõtra vt fructus dotis, & ipsa dos non sufficiat ad onera matri-
monij

monii inchoandi, seu inchoati, & carnali copula consumati,
ergo onera non sunt causa proxima, & immediata illius statu-
ti, quia tunc desinente causa non desineret dispositio, l. quia re-
c. cessante. Et hanc doctrinam Ang. sequũtur Campeg. de do-
te par. 5. q. 13. Cuman. in d. l. si cum dotem. §. transgressiõne
inf. eo. Alex. in cons. 129. col. 1. in fi. vol. 7. Secunda ratio verba
30 † statuti intelligenda sunt in proprio significatu l. 3. §. hæc ver-
ba ff. de neg. gest. sed matrimonium quod est consumatũ per
copulam carnalem dicitur vere, & proprie matrimonium, er-
go matrimonium consumatum per copulam carnalem est il-
lud quod comprehẽditur sub statuto. Minor probatur per tex-
tum in c. ex publico, vbi Abbas col. 2. de conuers. coniug. & in
cons. 1. col. 2. vol. 1. Felyn. in d. c. tertio loco de præsumpt. & in
rubr. de spons. quia ante talem carnalem copulam iura appel-
lant sponsum, & sponsam, & non maritum, & vxorem Anch.
in cons. 21. col. 3. Item quia initiatur matrimonium per spon-
31 salia, † sed per carnis copulam confirmatur c. statutum. §. scien-
dum. 27. q. 2. Dec. in l. nuptias de reg. iur. & in consil. 546. col. 2.
32 Item probatur, quia ex communi vsu † loquẽdi, qui vt dictum
supra attenditur in statutis, maritus, & vxor intelliguntur con-
sumato matrimonio per copulam carnalem Abb. in rubric. de
sponsal. & in d. c. si ex publico. & in c. si inter, & in c. fi. de sponsa
duorum. Fel. in d. rubr. de sponsalib. & in dic tertio loco. Con-
33 firmatur, qa in proprio † significatu matrimonij nõ venit ma-
trimoniũ cõtractũ per verba de præsenti gl. in c. cũ initiatur 27.
27. q. 2. Et ideo dicũt Theologi inter Gloriosissimã Virginem
Mariam, & Ioseph fuisse matrimoniũ quantũ ad sanctificatio
nem, nõ autẽ quantum ad significationẽ matrimonij. Confir-
matur etiam de iure ciuili per textum in l. vxores, & l. seq. & l.
liberorum ff. de his qui not. infam. vbi appellatione viri, † vel
34 mariti viri, † vel mariti videtur comprehendi ille qui cognouit
eius vxorem carnaliter, de cuius seminis perturbatione dubi-
tatur, quia ante annum maritari non potest, illa verò, quę non fuit
cognita statim potest remaritari, quia ratio perturbationis se-
minis tunc cessat, & sic nõ propriè dicitur maritus, qui nõ co-
gnouit carnaliter. Confirmatur per textũ in §. si vxor in fine in-
stit. de nupt. vbi sponsa patris mei non dum cognita carnaliter
nõ dicitur nouerca mihi, neque sponsa filii mei nõ dũ cognita
dicitur nurus mea. Sed respõdetur quod quo ad essentiam, &
35 perfectionẽ matrimonij † nõ requiritur copula, vt dicit gl. in d.
c. cũ initiatur 27. qõ 2. sed copula defertur ad significationem
matrimonij, est igitur verũ matrimoniũ absque copula, vt pro
36 batur in c. 1. de voto lib. 6. quia matrimonium † fuit institutum
a Deo in paradiso terrestri in statu innocentiæ, & sic tempore
institutionis consumatum non fuit, & si requireretur copula,
inter Gloriosissimã Virginẽ Mariã, & Ioseph non fuisset verũ
matrimoniũ, cuius cõtrarium probat summa Angelica in ver. ma
37 trimoniũ 2. §. 23. Item primũ matrimoniũ † per verba de præ-
senti cõtractum pfertur matrimonio secundo loco cõtracto in quo se-
38 quuta sit copula carnalis c. fi. de spõsa duorũ. Itẽ quia matrimo
niũ † cõtractum, licet non consumatũ, Papa non potest dissoluere,
neque in eo dispẽsare, vt notat Abb. in d. c. ex publico in fine de
cõuers. coniug. & firmat Io. Lup. in tract. de matrim. & leg. &
probat Iacob. Almain. in lib. 4. sent. dist. 30. qõ. 2. & adden-
tes ad Dec. in l. nuptias ff. de reg. iur. in additione quæ incipit
consumato, probant vanam esse illam differentiã de matrimo
nio cõsumato, & non consumato, quia etiam ante cõgressum
est perfectum, & legitimum matrimonium. Item c. fi. de frigid.
& malefic. & in c. 1. & c. 2. de matrimonio cõtracto contra in-
terdict. eccles. & in c. per tuas qui filij sint legit. expresse probatur
dici matrimonium copulatum sine coitu. Item in iure ci-
uili probatur idem in l. si extraneus ff. de cond. ob caus. in ver.
matrimonio copulato, vbi constat ea verba significare matri-
monium cõtractum, & adhoc allegat illum textum post alios
Corn. in d. l. non sine in fine C. de bonis quæ lib. & Tiraquell. in
ver. donatione largitus num. 224. C. de reuoc. donat. Et si dice-
39 retur quod matrimonium † de iure diuino est indiuiduum, quan-
do per copulam est consumatum potius quam vbi solo con-
sensu est cõtractum, quia per copulam fiunt duo in carne vna,
quę est potissima causa reddens matrimonium indiuiduum c.
verum de conuers. coniugat. Et habet tunc suum complemen-
tum. s. ad procreandam sobolem, & euitandum fornicationẽ,
quæ in copula cõsistit. Imò non reperitur à Deo dispensatum
40 † in matrimonio copulato, sicut reperitur dispensatum in ma-
trimonio simpliciter contracto. d. c. verum, & d. c. ex publico
de conuers. coniug. Et sancta mater Ecclesia facit differẽtiam
41 inter matrimonium † contractum per copulam, & matrimo-
nium simpliciter contractũ, vt ibi Præposit. Soc. in cõs. 28. vol.
1. Rip. in lib. 1. responsorum cap. 1 & 2. Cagnol. in d. l. nuptias
nu. 6. ff. de reg. iur. Respondetur Ecclesiã declarasse matrimo-
42 niũ consumatũ per carnis copulã posse dissolui per ingressum
religionis, & in hoc solo Papam posse dispensare, in cæteris
verò nequaquam, vt probat Abb. in d. c. ex publico num. 16. de
conuers. coniug. Ideo potest dici regulariter non esse differen-
tiam inter matrimonium simpliciter contractum, & carnali
copula cõsumatum, sed hunc esse casum specialem propter ho-
norem religionis, vt ibi dicit Abb. de cuius solutionis veritate,
late scribo in tract. de iurisdictione. Nec videtur vera rõ quod
43 copula † requiritur ad sobolem procreandam, quia siquis po-
test tenere virgam rectam, licet non emittat semen, quia tamẽ
satisfacit mulieri quo ad hanc perfectionem copulæ carnalis
sufficit, ita probãt gl. finalis in c. hi, qui matrimonium 32. qõ.
7. & facit c. tantum valent eadẽ causa, & quęst. & c. 2. vbi Doct.
de frigid. & malefic. Et ideo dicit canõ quod carnalis coniun-
ctio requiritur c. quod autem 27. q. 2. Et alib. opera nuptiarum
est carnalis coniunctio c. lex continentiæ dist. 31. Non igitur ad
sobolem procreandam, sed ad satisfaciendum mulieri, sed hoc
intelligas quod sufficit; sufficit enim si non euitat prolem, &
non semper coniuges procreant filios. Tertia ratio principa-
44 lis, hoc statutũ † eos tantũ cõprehendit, qui possunt generare
filios, sed maritus qui non cognoscit carnaliter non potest ge-
nere filios, ergo &c. maior probatur per Bal. in cons. 290. vol. 1.
vbi dicit similem cõsiderationem facere gl. in l. præcibus C. de
impub. subst. idem dixit Abb. in d. consil. 1. colum. 3. volum.
1. Corn. in d. colu. 248. col. 4. vol. 2. Dec. in cons. 577. in princip.
Paris. in cons. 62. col. 3. volum. 4. Et hoc argumentum inducũt
omnes repetentes hic pro ista opinione. Confirmatur, quia Ia-
45 so. in cons. 115. vol. 1. consuluit quòd hoc statutum † non habet
locum, etiam si mulier esset traducta, quæ tamen esset senex,
& vetula, & quæ non posset sobolem producere tempore quo
traducitur, iuxta l. si maior ff. de legit. hæred. Sed respondetur,
46 quòd gloss. † in l. præcibus C. de impub. substit. est communi-
ter reprobata, vt dicit Iaso. in consi. 115. col. fin. volum. 1. quia
est contra textum in c. si pater de testam. lib. 6. & contra textũ
in l. centurio ff. de vulg. & pupill. vbi Barto. nume. 28. reprobat
47 illam cum concordantibus, vt ibi. Et quod cond. † si sine
liberis decesserit verificetur in eo etiam qui liberos habere
non potuit probat Roland. in tract. de lucro dot. quæst. 104. nu-
me. 21. vbi hic formaliter respondet. Secundo respondetur quod
48 satisfactum dicitur statuto, si matrimonium † actu contraha-
tur per verba de præsenti ad effectum consequendi lucrũ nu-
ptiarum per textũ in l. Gnerinus C. de nupt. semper enim cen-
setur cogitatum de filijs, vt l. 1. infra eodem Ripa in l. si vt quã
num. 48. & 49. C. de reuoc. donat. & ideo consilium Iaso. non
valet. & in specie propter hanc rationem fuit reprobatum a
Rolando in tota d. quęst. 105. Item l. item legato ff. de leg. 3. vbi
49 nulla est differentia † inter vxorem, & concubinam, nisi quia
vxor est nobilior, sed concubina non est, nisi quę in domo reti-
netur, ergo & vxor non est, nisi quæ ad domum traducatur.
Minor probatur per Bald. in l. 1. ff. de concub. & in l. eam quã
vers. decimo dubitatur C. de fideicommiss. vbi declarat quid
sit concubina. Sed ista non est differentia essentialis. Denique
50 statutum, quòd vxor † decedente marito lucretur tertiariam,
siue antefatum, siue donationem propter nuptias non habet
locum si vxore desponsata etiam osculata, sed non cognita car
naliter, ergo statutum quòd maritus lucretur certam partem
dotis non habet locum, nisi vxore cognita carnaliter. Antece-
dens probatur per l. si à sponso C. de donat. ante nupt. vbi stan-
te nupt. vbi stante hoc casu vxor lucratur tantum medietatem
donationis propter nuptias, & ita est casus decisus per Afflict.
in decis. 315. in 3. dub. & in 4. dub. Franch. decis. 503. qui loquitũ
stãt: Consuetudine Neapolitana. Cõsequentia probatur, quia
51 vtrũque statutũ † tractat de lucro dotis, & donationis, & quæ
dicũtur de dote sunt etiam vera in donatione propter nuptias,
& e contra l. vbi adhuc C. de iure dot. Item vtrumque statu-
tum tractat quãdo moritur alteruter antequam matrimoniũ
consumetur carnaliter. Item in vtroque statuto militat eadem
ratio, quia maritus est proxima, & immediata causa lucri dotis
ex statuto, vt diffuse probaui supra in altera opinionè in prima
ratione principali, & per eãdem rationem vxor est proxima, &
immediata causa ipsius donationis, siue antefati, vel tertiariæ.
52 Præterea probatur consequentia, quia statutum † loquens de
marito habet locum in vxore. Et e contra Iaso. latissime in l. si
nu. 14 & seq. C. de in dicta viduitate toll. vbi cõgerit omnes. Idẽ
Ias. in l. non tãtũ ff. de re iudic. Ego arbitror primam opinionẽ
esse veram, & secundũ eam semper iudicarem, quia in verita-
53 te traductio, † & copula carnis non mouerant statuentes ad id
statuendum, sed vt ipsæ mulieres facilius inuenirent maritos,
Castrens. in d. consil. 155. vol. 1. & dixi supra. Et velocius moue-
ret ad hanc sentẽtiam, si maritus fecisset aliquas impensas pro
traducendo vxorem ad domum suam, & antequam traduce-
retur mortuus est, hæc enim pauca onera de æquitate fortius
54 mouerent. Nec me mouet, quòd deberet lucrari de dote † pro
ea quantitate, pro qua expendit, argumento eorum, quæ di-
cuntur de vxore, quæ promisit dotem, & sibi facta est donatio
propter nuptias de eadem quantitate, vel iuxta formam statu-
ti, Et tunc si dedit partem dotis, debet consequi partem do-
nationis propter nuptias, & adhoc est textus in authen. dos da-

ta & ibi Bald. col. 1. C. de donat. ante nupt. & in §. illud in auth.
de non elig. secundo nub. & ibi Angel. & l. ex morte C. de pact.
55 dotal. Quia dico hæc procedere quando vxor † promisit do-
56 tem ex pacto, vel dedit dotem, sed si mulier † nullam dedit do
tē, neque promisit & sibi constitutum est antefatum, tunc lu-
cratur totum antefatum, siue tertiariam, vel donationem, vt li-
bet vocare, ita ita dicit gl. notab. in l. lege Leonis C. de pact. do-
tal. in ver. quid si in dotem nihil pactus est, & ita est casus deci-
sus per Afflict. decis. 242 & tetigit etiam in decis. 333. licet etiā
in multis casibus dote promissa, & nō soluta mulier lucrāt to-
tam donationem propter nuptias, quos casus recenset Afflict.
in constit. regni quæ incipit Mulier quæ dotarim, & in ca. §.
donare qualiter ol. feud. alen. pot. & in cap. 1. nume. 79. donat.
57 success. feud. Ergo licet expensæ † mariti essent paucæ adhuc
debet lucrari dotem integram cum non sint factæ relatiuè ad
dotem, sicut donatio propter nuptias fit relatiuè ad dotem d.
auth. dos data, & ideo hæc est ratio æquitatis, quæ fortius mo-
uere debet. Forsan hoc dictū de parte procederet in fructibus
58 dotis, ad quos habent relationem onera † matrimonij, non in
ipsa dotate, Angel. in §. adscripto, in auth. de nupt. & dixi supra.
Limitarem tamen istam conclusionem, quando, mulier non
59 esset ducta ad domū mariti, culpa ipsius mariti, † nam tunc pa
paria sunt nolle sine causa recipere, vel receptam sine causa re
pudiare l. iubemus C. de repud. sicut si repudiasset nō lucraret
dotem, ita si absque causa recipere noluisset, pro quo faciunt,
quę dicit Napodanus, in d. Consuetud. Neapolit. incip. Quartā
in vers. a quondam viro suo colum. 7. in fi. & ita tenet Bald. in
cons. 110. consueuit volum. 2. Nam qui recusat onera matrimo
nij substinere nō potest dotem consequi l. fin. §. vtrumque C.
de dot. promis. & vide addentes ad Mathesilan. in singulari 64.
Sed quid si fuisset ducta ad domū viri, & in ipsius obsequio pa
60 rata † ad actum matrimonialem, sed non fuit carnaliter cogni-
ta. Dico quòd si moritur maritus, ipsa consequitur antefatum
siue tertiariam ex statuto. Napodanus in d. Consuetud. Quar-
tam in gloss. à quondam viro suo. colum. 7. Salic. in l. cum te C.
de donat. ante nupt. vers. vnum tamen non omitto. Dec. in cōs.
140. quæritur in effectu in fine. Hoc tamen limitatur ab om-
61 nibus, quando non fuit carnaliter cognita culpa † mulieris, qa
noluit permittere se cognosci, tunc enim quartam non con-
sequitur, ex quo non dedit operam proli, vt debuit cap. solet
quæri. 32. q. 2. & ita tenet Napodan. vbi supra. Intelligitur ista
62 limitatio, nisi ex aliqua iusta † causa mulier noluisset pati se car
naliter cognosci, puta, si fuisset infirmus, vel ipsa mulier fuis-
set infirma, quia propter infirmitatem non tenetur alter alteri
reddere debitum, vt notat Abb. in c. 2. de coniug. leprosorum.
Et Syluest. in summa in vers. debitum coniugale, & alij Sum-
mistæ. Et quia senex semper ægrotat, Ideo si nupsisset seni
videtur, quòd semper posset negare debitum, quod non credo
verum in primis furijs sentibus, licet sic postea, sed in hoc non
haberet multas replicationes, sicut accidit studiosis. Secundò
63 limita, quando non fuisset carnaliter † cognita, quia habebat ar
ctum instrumentum naturæ, tunc enim licet traducta non lu-
craretur antefatum, quia potius habuit eam in sororem, quam
in vxorem c. laudabilem. & c. fraternitatis de frigid. & malefic.
Cyn. in l. pe. C. de repud. & probatur in l. cū serua §. si. & ibi no.
ff. de iure dot. Sed in hac limitatione est magna difficultas pro
pter incertitudinem cuius culpa vulua non potest reserari, an
propter arctitudinem vxoris, an propter impotentiam mariti,
64 de quo dicam in l. 1. Et quid † si vxor iuit ad domum mariti in-
firmi ex se ipsa sponte an lucretur dotē, quòd non ex regula l.
filiæ infra eod. Et ita tenet Napodan. in d. verbo à quondam vi-
ro suo nu. 34. & vide Franch. do decis. 503.

SVMMARIVM.

1 *Dos dicitur proprie, soluto matrimonio secundum communem.*
2 *Fundus dotalis non potest alienari soluto matrimonio.*
3 *Dotis actio datur soluto matrimonio.*
4 *Locutio propria est illa, quam faciunt iurisconsulti eorum more.*
5 *Fundus dotalis soluto matrimonio an desinat esse dotalis.*
6 *L. 1. §. pen. in vers. cæterum. ff. de vsucap. pro dote intelligentia.*
7 *Verbum cessare quando denotat suspensionem in actu.*
8 *Dos vt sit proprium patrimonium mulieris.*
9 *Dotis dominium soluto matrimonio ipso iure reuertitur ad mulierem.*
10 *Dos dicitur respectu mariti soluto matrimonio.*
11 *Dotis stipulatio non confertur in tempus soluto matrimonio.*
12 *L. etiam ff. de fundo dotali intelligentia.*
13 *Verbum intelligitur denotat fictionem, & quando fallit.*
14 *Verbum proprium, quando adiungitur cum improprio, tunc natura impro-
prij alterant.*
15 *Verbum esse est expressiuum veritatis.*
16 *Pronepos non venit appellatione nepotis.*
17 *Verbum intelligitur cum verbo esse, vbi non denotet veritatem, & nu. 19.*
18 *Verbum sit, est expressiuum veritatis, quando de per se ponitur.*
20 *Dos soluto matrimonio non deseruit pro oneribus matrimonij.*
21 *Regula cessante causa cessat effectus, quomodo intelligatur.*
22 *Matrimonium dicitur durare in vidua.*
23 *Matrimonium quando non dicatur amplius causa dotis.*
24 *Dos quomodo dicatur reintegrari.*
25 *Proprie, & improprie quot modis dici possit.*
26 *Matrimonium dupliciter dicitur in iure.*
27 *Dos restituta improprie dicitur.*
28 *Dotis accidentia ipsam non alterant.*
29 *Actio de dote datur, ergo est proprie dos an valeat consequentia.*
30 *L. si marito §. 1. ff. solut. matrim. intelligentia.*
31 *Actio de dote quando nascitur, & an detur actio vtilis pro dote.*

QVAESTIO QVINTA.

Soluto matrimonio vtrum dicatur proprie dos.

MOdo deueniamus ad quæstionem, quæ est pro-
pria istius rubricæ, vtrum soluto matrimonio
dicatur proprie dos, quam quæstionem expli-
cat hic Socin. nume. 55. & 60. & 71. Iaso. num.
9. & seq. in 1. lect. & in 2. vsque ad num. 10. Rip.
numer. 70. In hac quæstione secundum om-
nes possunt considerari duo casus. s. vel antequam dos sit resti-
tuta, vel postquam est restituta. Nos quærimus de primo casu,
1 an sit proprie dos. Communis est opinio, quòd dicatur pro-
prie dos, † non autem improprie, vt testatur Soci. num. 56. Bo-
lognet. num. 148. Ripa num. 71. vers. Nam contraria commu-
nis opinio Ruyn. nume. 11. Socin. Sen. num. 10. dicit esse pro-
prie dotem, & dicit idem tenere Paul. de Castr. sed non dicit
verum, quia Castrens. non dicit proprie, vel improprie. Ias. hic
dicit esse proprie dotem, & idem tenere Bart. in cons. 85. incip.
Ioānes Para. per textum in l. et ff. de fundo dotali, sed Bart. ibi
simpliciter loquitur, sed omissis locis doctorum deueniamus
ad rationes. Prima igitur ratio pro communi est. Dos propria
2 constante matrimonio alienari † nō potest, sed fundus dotalis
soluto matrimonio alienari non potest, ergo fundus dotalis so
luto matrimonio est ꝓprie dotalis. Maior ꝓbatur in §. 1. instit.
quibus alien. lic. et vel non. l. etiam. ff. de fundo dotal. l. 3. §. to-
ties. ff. de iure dot. Minor probatur per l. 1. in fin. ff. de iure dot.
vbi transit ad hæredes mariti fundus dotalis cum onere, vt nō
3 possit alienari. Secunda ratio, illa est proprie dos † vbi est actio
dotis, sed soluto matrimonio est dotis actio, ergo &c. minorē
probant per textum in l. si pater ignorans infra eodem, vbi si
pater numerauit dotem, soluto matrimonio potest eam repe-
tere actione de dote. Item rubrica nostra. & l. 2. inf. eodem, vbi
soluto matrimonio dos petitur. Item per l. 3. ff. de fundo dota-
li in vers. quoties mulieri competit actio de dote, aut omnino
est competitura. Et ibi actio de dote respicit tempus soluti ma
trimonij, quando proprie competit, sed vers. competitura re-
spicit tempus præsens. s. constantis matrimonii, quando non
adhuc competit: Et sic formo argumentum. Vna determina-
tio respiciens plura determinabilia pariformiter determinat,
l. nam hoc iure. ff. de vulg. & pupill. sed ista dispositio. d. l. 3. di-
cit actionem de dote competere, & competituram esse soluto
matrimonio, ergo soluto matrimonio est proprie dos. Confir
matur per textum in l. si serua in fi. ff. de iure dot. in versic. quia
est matrimonium, & dos, ac dotis actio est, & sic per verbum
est, quod est expressiuum veritatis. gl. in l. mercis appellatione.
ff. de verb. signific. Item confirmatur per textum in l. si marito
§. fin. infra eodem, vbi fructus augent dotem, qui sunt percepti
soluto matrimonio, & petuntur actione de dote. Item per l. iu-
rigentium. §. quinimo. vers. vt puta. ff. de pact. vbi soluto ma-
trimonio datur actio de dote, vnde si non esset vera dos, soluto
matrimonio daretur actio pro rebus in dotem datis. & nō pro
dote, quia l. 1. ff. de dote prælegata ibi est vera dos, vbi est actio
4 de dote. Tertia ratio, illa est proprie dos, † quam iurisconsulti
de consuetudine faciunt, sed soluto matrimonio omnes iuris-
consulti vocant dotē, ergo est vera, & proprie dos. Maior pro-
batur in l. nec auus. C. de emancip. lib. in vers. moris nostri non
est & in l. librorum. § quod tamen Cassius de leg. 3. & late per
Bar. in l. omnes populi in 6. quæst. princip. cum vt sunt propriā
significationem deiunia iuribus. Minor probatur, quia Vlpia
nus, qui alios de improprietate reprehendit in l. quis sit fugiti-
uus. §. errorem. ff. de ædil. ed. edict. loquitur soluto matrimonio
per verbum dotis in l. 2. infra eodem. Ergo est proprie dos, &
in l. si serua. §. fin. ff. de iure dot. quæ est lex Vlpiani, & dicit est
dos, & sic per veritatis expressiuum, vt dictum est. Item l. filius-
familias. §. si post diuortium inf. eod. & in vers. si post diuortiū
res dotales effectę sunt. Item in l. post diuortium inf. eo. in vers.
de restituenda dote. Item l. si pater. ff. de iure dotium in vers. e.
de dote actione, & loquitur soluto matrimonio. Quarta ratio,
exceptio firmat regulam in nō exceptis, sed in casu l. quod dic. tur
5 ff. de impens. iure dot. fact. fundus † desinit esse dotalis. ergo in
cæteris

cæteris soluto matrimonio remanet propriè dotalis casus. n.
dict. l. qui dicit est si constiterit impensas factas in fundo fuis-
se tanti, quanti valet fundus desinit esse dotalis, & idem habe-
tur in l. si is qui Stichum §. fi. in versi. si desinit esse dotalis po-
terit alienari ff. de iure do. Sed veriorem opinionem tenet Ri-
pa hic nume. 70. & seq. & Ruyn. nume. 11. quòd soluto matri-
monio non est propriè dos, sed impropriè. Ancli. in consi. 91.
& in consi. 149. Et ad hoc sunt iura expressa, quæ cauillari non
6 possunt l. 1. † §. pen. versicu. cæterum ff. de vsucapi. pro dote,
vbi textus dicit soluto matrimonio nulla dos est, & sunt ver-
ba textus. Constante matrimonio, pro dote vsucapio inter eos
locum habet, inter quos est matrimonium, cæterum si cessat
matrimoniũ, Cassius ait cessare vsucapionem, quia nulla dos
est. Sed Bolognet. hic nume. 149. respondet, interpretando
nulla sit dos, idest nullus sit amplius titulus dotis penes mari-
tũ, vt possit vsucapere, & siquis alius titulus remanet dotis est
solummodo in restituẽda ipsa. Deinde dat aliam responsionẽ,
quòd ibi nunquã fuit contractum matrimonium, Nam textus
vtitur his verbis in prima parte, si cõtractum est matrimoniũ,
deinde dicit, si cessat. i. si non fuit contractum, nam si fuisset
contractum, dixisset solutum. Confirmat, quia verbum cessa-
7 re † non denotat extinctionem totalem, sed potius quandam
suspensionem in actu, vt probatur in l. qui res §. aream ff. de so-
lut. vnde verbum cessare capitur dupliciter, vel vt denotat
actum suspensiuum alterius rei, quæ præcessit, vel vt denotet
actum nullum præcessisse, prout in d. vers. cæterum denotatur
matrimonium non præcessisse. Ruynus autem replicat contra
hãc solutionẽ nu. 11. Nã in d. §. pe. considerantur quatuor ca-
sus, vel de tempore sponsalium, vel de tempore durantis ma-
trimonii, vel de tempore soluti matrimonij secundum ipsum
vel de tempore matrimonij putatiui, in quibus potest esse du-
bitatio, vtrum procedat vsucapio pro dote, sed in tempore quo
nullum factum est matrimonium, non cadit dubitatio, vtrum
vsucapio pro dote procedat, alias textus esset de indubitabili.
Contra l. quod Labeo ff. ad Carbon. Confirmatur, quia Ac-
curs. ibi in ver. si cesset hoc modo interpretatur, Nam dicit si
cesset, vt differat a sequenti responso, vbi tractauit de putatiuo
quod erat nullum, & allegat textum in l. 3. ff. de iure do. vbi sit
nomen matrimonij non est, nec est dos, sic si matrimoniũ non
præcessit, quomodo vult esse dos, vel vsucapio pro dote, Et
quod Accurs. sic intellexerit probari potest alijs locis eius-
dem: Nam in l. diuortio §. ob donationes infra eod. in ver. fru-
ctus, dicit ex fundo quondam dotali, ergo soluto matrimonio
non dicuntur amplius res dotales, sed sic fuisse. Item glo. in au-
then. de resti §. si vero, & ipsam in 1. ver. dotem, dicit matrimo
nio soluto desinit esse dos. Secunda ratio. Quod est proprium
8 † patrimonium mulieris non est vera dos, sed soluto matrimo
nio dos efficitur proprium patrimonium mulieris, ergo solu-
to matrimonio non est vera dos. Maior probatur, quia omnes
communiter tenent, ꝙ quando dos est repetita nõ est amplius
dos quia commixtione factum est proprium patrimoniũ mu-
lieris, vt per Ias. hic nu... Ruyn. nu. 13. Castrens. in l. fi. C. com-
munia vtriusque iud. Minor probatur illa res efficitur propriũ
patrimonium alicuius, cuius dominiũ ipso iure reuertitur ad il
9 lum, sed soluto matrimonio dotis dominium † ipso iure reuer
titur ad mulierem, ergo soluto matrimonio dos efficitur pro-
prium patrimonium mulieris. Probatur hoc argumentũ. Quia
hæreditas adita non dicitur amplius hæreditas, sed proprium
patrimonium hæredis l. cum hæredes ff. de acquiren. possess. l.
cum hæredi, & ibi nota. Bart. C. depositi. Alexan. diffuse in l. 1.
§. veteres. ff. de acquiren. possess. Et licet multi dicant, quòd hę
reditas subiecta restitutioni, licet sit adita, adhuc dicitur hære-
ditas, & totum allegant titulum ad Trebel. Tamen est casus le
gis in contrarium, in l. cum fideicommissaria in prin. ff. ad Tre
bel. & ibi dicit glo. 2. in princip. quòd in restitutione hæredita-
tis non veniunt fructus, quia non percipiuntur ex hæreditate,
cum per aditionem desinat esse hæreditas. Et licet ante appre-
hensionem competat petitio hæreditatis, hoc tamen nomen
est improprium hæreditatis, vt dicit Alex. in d. l. 1. §. veteres. ff.
de acquir. hæred. Et quòd in dote dominium ipso iure soluto
matrimonio transeat ad mulierem est tex. in l. in rebus. C. de iu
re dot. Tertia ratio. Illa est impropria locutio, quando applica-
tur cui non conuenit, sed soluto matrimonio, non conuenit
20 propriè viro † dos, & tamen iura dicunt maritum posse vindi-
care dotem, ergo soluto matrimonio dos est impropriè dicta,
Minor probatur per tex. in auth. sed nouo iure C. de repud. in
vers. virum etiam, vbi dicitur facto repudio, ex illa causa, & sic
soluto matrimonio maritum posse vindicare dotem, nã si cũ
dos est remansura penes virum, tunc non est amplius dos, sed
efficitur propriũ viri patrimonium vt est cõmunis opinio, de
qua per Socin hic nu. 61. dum dicitur vindicare dotem, impro
prie est locutio, & in l. Titia. ff. de iure dot. dicitur Modestinus
respondit, Nihil proponi, cur marito dos auferenda sit. Quarta
rõ per text expressum in l. Iulianus ff. de iure dot. vbi cũ quidã
stipulatus esset dotẽ sibi dari soluto matrimonio dicitur huius-
modi stipulationẽ nõ valere, qa ab initio in id tẽpus stipulatur,
quo matrimoniũ futurũ non sit. & sic soluto matrimonio nõ
est dos, quia matrimoniũ est illud, propter qd dos dicitur. Re-
11 spondetur, ꝙ aut loquimur de exactione dotis, † quæ potest cõ
ferri in tẽpus mortis vxoris. vt ibi per textum, aut de constitu-
tione dotis, quæ non potest constitui post mortem, quia ces-
sat causa. s. onera matrimonij, vt dicit ibi Accurs. l. si pater in 2.
ff. de iure dot. Sed replicatur, vt in tertia. Illa est impropria lo-
cutio, quę attribuit aliquid quòd non conuenit, sed soluto ma
trimonio per mortẽ vxoris, si valet stipulatio quo ad exactio-
nẽ dotis promissæ exigendam per virũ est impropria locutio,
quia viro non cõpetit dos, ergo soluto matrimonio est impro-
12 pria dos. Quinta ratio, per textum in l. † etiam ff. de fundo dot.
Qui primo modo inducitur pro communi. Nam textus ver-
ba sunt hæc. Etiam dirempto matrimonio dotale prędium in-
telligitur, ergo soluto matrimonio est dos. Sed contra cõmu-
13 nẽ inducitur hoc modo. Verbum † intelligitur denotat fictio-
nem l. si tibi homo §. cũ seruus de leg. 1. & est significatiuum
improprietatis l. vnic. circa princip. C. de rei vxor. act. l. cum qd
in fine ff. si cert pet. Ias. in l. 1. C. vnde vir, & vxor. gloss. in vers.
intellige in cap. ex studijs de pręsumpt. vbi intelligere est præ-
sumere. Barto. in l. si is qui pro emptore ff. de vsucap. sed textus
dicit dotale prędium intelligitur, ergo soluto matrimonio est
impropria dos. Sed Soc pro communi respondet quod quan-
14 do verbum † proprium adiungitur cum improprio, tunc na-
tura improprij alteratur, & sumit naturam proprij Barto. in l. si
maritus §. legis ff. de adult. & not. in l. si is qui pro emptore,
sed in d. l. etiam sunt verba expressiua veritatis, & fictionis, er-
go verba expressiuę fictionis, assũmũt naturam verborum ve-
15 ritatis. Probatur, quia ibi dicitur, esse intelligitur, & verbũ † es-
se est veritatis expressiuum glos. in l. mercis appellatione ff. de
ver. signifi. Anchar. in c. ex parte de spõsal. & sic verè, & ꝓpriè
erit dos. Imò aliquando verbum intelligitur de se est expressi-
uum veritatis, vt in l. fi. in princip. C. de secund. nupt. in versi. si-
ne nuptiis quidem dos nulla intelligitur quem citat Dec. in l. 1.
C. vnde vir, & vxor. Replicatur per textum in §. admonendi
inst. quibus mod. ius patr. potest sol. vbi dicitur eadem de ne-
pote, & pro nepote dicta esse intelligantur. Et tamen ibi secun
16 dum proprietatem sermonis pronepos † non venit appellatio
ne nepotis, & textus vtitur verbo esse, & verbo intelligantur.
Item l. 1. in princip. C. de rei vxor. action. ibi, vt intelligatur re
ipsa stipulatio esse subsecuta, vbi verbum intelligitur stat cum
17 verbo † esse, & tamen nõ denotat veritatem, sed iuris pręsum-
ptionem secundum communiter scribentes ibi & Accurs. in
d. l. 1. §. 1. in verbo intelliguntur. dum textus dicit inesse dotibus
intelliguntur, exponit ipso iure, non ergo secundum veritatẽ.
Item in l. nec emptio. ff. de contrah. empt. in vers. facta intelli-
gatur, vbi verbum facta est expressiuum veritatis, & tamen iũ-
ctum verbo intelligitur facit præsumptionem tantum, non au
tem inducit veritatem. Ex quibus apparet quod licet verbum
18 sit. † est expressiuum veritatis, hoc est, quando de per se poni-
tur, sed quando vnitur cum verbo intelligitur, tunc habet de-
notare improprietatem, quod probatur quia in l. ex facto in
princip. ff. ad Trebell. verba directa impropriantur propter ver
ba obliqua. Confirmatur per textum in l. adoptiuis. §. fin. ff. de
19 ritu nupt. vbi verbum † intelligitur est iunctum verbo esse, &
tamen intelligitur impropriè. Nam dicit text. Socrus appella-
tione, non tantum vxoris meę mater, sed & auia, & proauia in-
telligitur. Et parum infra dicit. fuisse enim eam socrũ. Accurs.
interpretatur ver. fuisse, scilicet impropriè, & sic etiam ex ver-
bo sum, es, est, denotatur improprietas. Sexta ratio. l. diuortio.
in princip. in versic. econtrario in eodem vers. sed per modum
temporis omnium mensiũ, quo dotale prædium fuit, ex mer-
cede quæ debebatur portionem retinebit. Et sic ille textus di-
cit quod sol. matr. prædium dotale fuit. Et ideo nõ est propriè.
ergo iura quæ dicunt dotem sol. matr. debent intelligi olim do
tem, quia aliquando habuit illam qualitatem. Confirmatur,
quia §. aliquando inst. de vsucap. res furtiua dicitur purgato vi-
tio, licet impropriè. Item l. naturalis. §. 1. in versic. non recipere
velim. ff. de præscr. verb. vbi meum erat datum ex causa muta-
tionis, & tamen meum adhuc dicitur, licet impropriè. Cæterũ
contra communẽ etiam Ripa inducit aliqua argumenta. Pri-
20 mo modo, quia soluto matrimonio, † non verificatur vnum
substantiale dotis. s. quod deseruiat pro oneribus matrimo-
nii, quia filii sunt alendi de hæreditate patris, & nõ de dote mu
lieris, ergo soluto matrimonio non est vera dos. Et est argũ a
cessante causa quia matrimonium, & eius onera sunt causa, vt
dos dicatur l. fi. C. de dona. ante nupt. l. pro oneribus. C. de iure
dot. l. si pr in fi. & l. si serua. ff. de iure dot. Sed finito matrimo-
nio, iura cessant, & ideo succedit regula cessante causa. l. adige
re. § quamuis. ff. de iure patr. Sed respondetur multipliciter. Pri-
mo negatur ꝙ deseruire pro oneribus matrimonij est substan-
tiale dotis. quia est accidentale, quia est proprietas ipsius, & in

multis alijs casibus non posset deseruire. Satis dicitur deseruire pro oneribus, quia maritus intra annum habet fructus dotis l. 1. §. cũque. C. de rei vxor. act. Item respõdetur, quòd quan
21 do cessante † causa idem ius manet, non est vera regula. nam §. 1. instit. de nupt. in vers. in tãtũ, vt etiã dissoluta adoptione idẽ ius manet l. patre furioso ff. de his qui sunt sui, vel al. iur. sicut est in casu nostro. Nam licet cesset causa, tamen idem ius remanet, vt per rubric. & l. 2. inf. eod. & dixi nuper in 3. solutione. Item respondetur, quod argumentum non procedit, quãdo causa requiritur certo tempore determinato, tunc semper effectus remanet licet causa cesset d. l. patre furioso. Et per hoc facit, quòd voluit Io. And. in c. decet de reg. iur. l. b. 6. vbi hr̃ qđ si pater propter numerum filiorum cõsequitur immunitatẽ, licet cessent filij, tamen adhuc consequitur priuilegium. quia illa causa requiritur certo tempore determinato, non omni tempore, vt consuluit Dec. in cons. 24. & probat tex. in l. sciendũ ff. qui satisd. cog. sic in casu nostro requiritur causam adesse certo tpe. s. matrimonij, vt dos dicat l. 6. C. de don. ante nup. Itẽ r̃ndetur regulã cessante cã non procedere, qñ ius est quæsitum alteri, & effectus est consumatus Bar. in l. 2. §. 1. ff. de dona. sed hic ius est q̃situ alteri, & effectus cõsumatus. Itẽ r̃ndetur q argũm non procedit, quia remanent vestigia præcedentis qualitatis, vt per Bar. in d. l. 2. §. fi. col. fi. ff. de don. & in l. 3. ff. rerum amot. & in l. ex duob. ff. de vulg & pup. §. p̃terea insti. quib. mo. solu. ius patriæ potest. §. minima insti. de capitis dimin. sed hic remanent reliquiæ p̃cedentis, qualitatis. s. dos. Item r̃ndetur q
22 ẽt in vidua dr̃ † matrimonium durare l. filijs vidua, & ibi glo. ff. ad Munic. § non tñ in auth. de nupt. & sic cã in totũ non cessat, sed adhuc durat. Item r̃ndetur, q matrimonium † non dr̃
23 amplius esse cã dotis, sed fuisse, post q̃ ɔ̃clum est matrimoniũ, sicut pater non est amplius cã, & de substantia filij nati. Et qñ res deuenit ad casum, a quo incipere non põt, non extinguit, si actus est perfectus l. plurib. §. & si placeat. ff. de verb. obli. Secundo principaliter põt adduci l. post diuortiũ. ff. de iure dot. q̃ loquitur in casu, quo matrimoniũ fuit solutũ diuortio, & iterũ eadẽ mulier cũ eodẽ viro nupserit, dicit tex. tacitã dotẽ reintegrari, ergo tex. probat sol. matrimonio dotẽ non esse, quia rein
24 tegratur. R̃ndet Sal. ibi reintegratur, † quia actio de dote quæ erat nata sol. matr. l. 2. & l. si cõstante. §. 1. J. eo. nõ põt amplius exerceri, l. si mulier. ff. de iure dot. vel reintegrat dos. quia erat penes maritũ. respectu cuius non est opus noua constitutione, vel reintegratur, quia quo ad maritũ nõ erat dos, sed bene quo ad mulierem. Ergo arbitror cõem opinionẽ nullo modo esse verã, quia oĩa iura, q̃ pro ipsa allegantur dicunt dotem esse, sed non dicunt proprie, de quo est nostra qõ. Et iura quæ allegant ɔ̃ cõem, satis improprie ãt ipsam dotẽ soluto matrimonio. Nec põt trahi ad dotẽ proprie dictam. Et ideo distinguo aliquod di
25 ci ꝓprie, † vel improprie fiat dupliciter, vno modo verbaliter, alio mõ substantialiter, tunc dico, q primo modo soluto matrimonio dos proprie dr̃ verbaliter, i. retinet nomen dotis, qa Iurisconsulti sic appellant, quousq; recuperet ab ipsa vxore, & ita dicit Aret. hic & Bar. in l. si cũ dotẽ. §. 1. inf. e. dixit, constante matrimonio, & soluto matrimonio a pari ambulant, sed nõ di
26 xit, q sit proprie dos. Præterea non ne in iure matrimoniũ † dupliciter dr̃ proprie, & improprie, nã improprie dr̃, qñ post mortem mariti lex fingit illud durare in vidua, de quo in l. filij. §. vidua. ff. ad Munic. & l. 1. C. de incolis. & l. exigere. ff. de iudic. in auth. de nupt. §. non tñ, sic & dos ẽt improprie dicitur soluto matrimonio in vidua q̃ improprie dr̃ prius matrimoniũ perse
27 uerare. Sicut ẽt dicimus dotẽ † restitutã improprie dici dotẽ, vt est totus titulus. C. de colla. dotis, qui loquitur in restituta, & improprie dicit. Ideo nõ obstant rõnes inductæ pro cõi opinione. Ad primam r̃ndetur. Non valet cõsequentia, transit cũ sua qualitate, ergo est proprie dotalis, fateor ĩ genere, nego in ſpẽ, q sit proprie dotalis, qualitas prohibitionis alienationis, est ac
28 cidens dotis, † & accidentia põt adesse, & abesse, neq; cñt alterare substantiã, ideo ex eis non infertur de genere ad ſpẽm, vel de vna ſpẽ ad alterã. Ad alia r̃ndetur, q non sequitur dat actio
29 † de dote, ergo est proprie dos, qa petitio hæreditatis dat post q̃ est adita, licet non apprehensã, & tñ hæreditas adita est improprie hæreditas, vt p Alex. in l. 1. §. veteres. ff. de acq. hær. Et verbũ actio de dote accipit large, & improprie, sicut petitio hære
30 ditatis, vt per Ruyn. hic nu. 14. in fi. Non ob. l. † si marito. §. 1. J. eod. quia est impossibile, q ille textus loquatur proprie, ſm q intelligit Bart. s. quod ibi fuerit appositum pactum de dote lucranda: nam si maritus exegit dotem, ita quòd apud eum remaneret, est impossibile quòd sit dos proprie, quia efficit proprium ipsius patrimonium, ergo oportet dicere, quòd soluto matrimonio dicatur dos improprie. Sed replicari potest, q si esset improprie dos, tunc daretur vtilis actio de dote, & nõ directa, argumento eorum quæ dicimus in bonorum possessione, quæ est improprie hæreditas, & tunc datur vtilis, & non directa Barto. in l. 2. ff. de bonorum possess. in l. ex asse. ff. ad Trebell. & sic nunquam daretur directa. Respondetur, quòd actio
31 † de dote regulariter nascitur soluto matrimonio, vt notant communiter in l. si constante in princip. infra eodem, & vtilis actio de dote nõ reperitur, sicut in bonorum possessione, ideo non procedit.

SVMMARIVM.

1 *Mulier habens magnum patrimonium, quod promittit administrari à marito suo an censeatur dedisse in dotem, & nu. 28.*
2 *Maritus nihil lucratur de dote, quæ sibi constituta non est.*
3 *Mulier simpliciter nubendo non videtur dedisse omnia bona sua in dotem.*
4 *Mulier quotuplex patrimonium habeat.*
5 *Corredum in quibus consistat, & quomodo differat a quarta.*
6 *Differentia quæ sit, vtrum bona sint data in dotem, vel in corredum.*
7 *Patrimonium ab hæc respectu mulieris quale sit.*
8 *Mulieris bona in dubio non censentur esse data in dotem.*
9 *Statutum Bononiæ, vt omnia bona mulieris censeantur esse data in dotem.*
10 *Dotem esse datam, probatur per præsumptiones, & coniecturas.*
11 *Maritus præsumitur possidere bona vxoris iure familiaritatis.*
12 *Maritus non potest se intromittere de bonis vxoris, ipsa contradicente.*
13 *Fructus naturales bonorum vxoris spectant ad vxorem.*
14 *Fructus percepti a marito de bonis vxoris, an debeant restitui vxori.*
15 *Affictus, & pensiones dicuntur fructus industriales.*
16 *Maritus tenetur reddere rationem de fructibus perceptis de bonis vxoris.*
17 *Statutum de lucranda dote, habet locum quando nulla constituta dote, promittit bona sua administrari.*
18 *Maritus quando lucratur de dote, vigore statuti, ad arbitrium boni viri.*
19 *Baldus sibi contrarius in quæstione de lucranda dote non constituta.*
20 *Contrahentes matrimonium censentur se conformare consuetudini locorum, & statuti.*
21 *Mulier nubens censetur se conformare cum dispositione statuti, vel consuetudinis.*
22 *Statutum de dote data, quomodo intelligitur de bonis quæ verisimiliter sunt data.*
23 *Verisimile semper censetur dispositum.*
24 *Argumentum a communiter accidentibus est validum.*
25 *Statutum loquens de casu frequentiori expresso, non excludit casum minus frequentem.*
26 *Glos. in l. mulier bona. ff. de iure dot. est communiter reprobata.*
27 *Statutum de lucranda dote per maritum habet etiam locum in dote præsumpta.*
29 *Administratio bonorum, quomodo faciat præsumi bona esse data in dot.*
30 *Dos potest constitui arbitrio boni viri.*
31 *Dos ad arbitrium boni viri quomodo constitui debet.*
32 *Arbitrium circa dotem, sex requisita debet habere.*
33 *Dos quomodo debeat arbitrari vltra legitimam.*
34 *Filia dotata a patre minus, quàm legitima, non potest postea petere supplementum legitimæ.*
35 *Filia qua actione agat pro paragio dotis, siue legitima.*
36 *Mulier censetur dedisse eandem dotem secundo viro, quam dedit primo.*
37 *Pater si secundo collocauit filiam in matrimonium, non facta mentione primæ dotis, an teneatur dare dotem diuersam.*
38 *Dos in sequens matrimonium quando non censeatur repetita.*
39 *Statutum quòd maritus lucretur totam dotem exclusis filijs primi matrimonij valet.*

QVAESTIO SEXTA.

Vtrum stante statuto de lucranda dote per maritum si ipsi nulla facta est dotis constitutio, sed solum bona vxoris administrari permissum est, post mortem vxoris, aliquid lucretur.

SOcin. noster in quæst. præcedente de marito lucrante dotem ex forma statuti procedit distinguendo. Aut loquimur de dote promissa, & tradita, & procedũt quæ dicta sunt in illa quæstione, aut loquimur in dote nõ promissa, nec cõstituta, sed tñ ipsa mulier permisit viro administrare bona sua, & erit quæstio præsens, vtrum maritus lucretur aliquid de istis bonis. Aut loquimur in dote promissa tãtum, sed non tradita, & erit quæstio sequens. Loquendo de dote non promissa, nec constituta. Ista quæstio habet duas partes, vnam, si mulier non adhuc nupserit, aliam, si secũdo nupserit.
1 Circa primam si mulier † non adhuc nupta habens magnum patrimonium, nubit Titio, cui non constituit dotem, sed permittit bona dicti sui patrimonij administrare, & tandem decedit, nullis relictis filiis, vtrum stante statuto, quòd lucretur certam partem dotis, possit lucrari de toto dicto patrimonio, quã quæstionem diffuse tractat Bar. ad partes in 7. q. quæ incipit mulier habens magnum patrimonium. Soci hic nu. 47. Ias. nu. 21.
2 & relati per istos. Communis opinio est, quod maritus † nihil lucratur, & de hac cõi testatur Curt. iun. in cons. 168. num. 4. & huius opinionis auctor fuit Bal. in l. nulla vero nu. 9. C. de iure dot. in l. fi. nu. 5. C. de sent. q̃ sine certa quant. & in auth. res quæ C. commu-

C. communia de leg. col. 3. vers. Quæro nunquid mulier. Sali.
in l. fi. C. de repud. Imol. in l. 1. col. 8. 3. co Castrens. in auth. præ-
terea C. vnde vir, & vxo. Pro qua opinioue inducũtur illę ratio
nis. Prima ratio, matrimoniũ † põt esse sine dote, ergo mulier
simpliciter nubendo nõ videtur dedisse omnia bona sua in do-
tẽ. Antecedens probaĩ per l. fi. C. de don. ante nupt. l. fi. C. de re
pud. auth. præterea C. vñ vir, & vxor. Cõsequens ẽt est verissi-
mũ, qd probat Bar. in d. disput. 7. Alex. in ꝯs. 144. circa primum
col. 1. vol. 5. & hoc ẽt procedit si maritus esset dignus tanta do-
te, vt per Alex. in d. ꝯs. 144. col. 1. & Curt. Iun. in d. cons. 168. nu.
4 4. Consequentia probatur, quia mulier habet † multiplex pa-
trimonium, videlicet sponsalitiam largitatem auth. eo decur-
sum C. de dona. ante nup. & in auth. vt sponsalitia largitas. Itẽ
habet donationem ante nuptias, quę dicitur antiphernal. cum
mulier in princip. C. de donat. ante nupt. Item habet donatio-
nes paraphernas, quæ dantur ab amicis post nuptias post ali-
quos dies secundum mores locorum, dicitur autem a para, qđ
est iuxta, & ferna, quod est dos. Ita dicit Hugo in suo repert. in
ver. dos. Item habet alia paraphernalia, quæcunque sunt extra
dotem, & hoc vocant galli peculium, vt notatur in l. hac lege
C. de pact. conuentis, & l. si ego §. dotis autem ff. de iure do. Itẽ
habet bona ad libellum quæ cum transducit ad domum viri
scribi facit in quodam libello, seu instrumento, vt tempore se-
parationis differãtur d. §. dotis autẽ. Item habet quartam post
mortem viri, vel de iure communi auth. præterea C. vnde vir.
& vxor, vel de iure statutorum, vt Neapoli, in consuetudine
incip. Quartam. Item habet dotem, & corredum, quę in aliquo
5 sunt diuersa. Corredum † enim consistit in rebus mobilibus
& ideo dicitur corredum a corredo, quod est recolligere l. ita
autem in princip. ff. de administr. tut. vel dicitur a corrado cor-
radis, quod est abradere, seu per vsum consumere l. in fundo ff.
de rei vendic. Nam debet reddi sicut extat corrasum, seu di-
minutum l. quicunque ff. de fals. vbi corrasum ponitur pro di-
minutum. Dantur autem huiusmodi bona mobilia pro cor-
redo, vt insimul maritus, & vxor corrodant. i. vtãtur simul ip-
sis, & ideo restituuntur, prout inueterata inueniuntur. Est au-
6 tem differentia, vtrum sint data in dotem, † vel in corredum,
quia si in dotem, res sunt periculo viri l. res in dotem ff. de iure
dot. Sed si vt corredum, non sunt periculo viri, quia simul rodi
7 debent. Item mulier habet patrimoniũ arrhæ † l. mulier. C. de
sponsal. Item habet aliud patrimonium, quando datur extra
dotis causam ad sustentandũ eam l. cum te C. ne vxor pro ma-
rito. Quę bonorũ genera posuit Napodan. in consuetud. Nea-
pol. quæ incipit Si constante in gl. in ver. diminuitur. Tunc de-
ducitur consequentia, mulier habet bona multiplicis generis,
sed nõ cẽsetur dedisse vnũ genus bonorũ, ergo neque alterum
quia nõ est maior rõ de vno, quã de altero genere, cũ matrimo
8 niũ possit esse sine dote, vt dictũ est. Et quod bona † mulieris in
dubio non censeãtur esse data in dotem, habes textũ in auth.
preterea C. vnde vir, & vxor, vbi matrimoniũ fuit sine dote, &
vxor erat diues, verba sunt textus, ergo diuitiæ vxoris non prę-
sumantur datæ in dotem, idem habes in §. si quis. n. & §. seq. in
auth. de nupt. & in l. fi. C. de repud. Alex. ĩ ꝯs. 142. vol. 7. Castrẽs.
in cons. 60. vol. 2. Dec. in cons. 521. nu. 11. Roman. in cons. 44. in-
cip. Ex supra narrato themate Vrsilli ad decis. Afflict. 44. sub
nume. 4. qui multa allegat, quæ inuenire non potui. Imò etiam
si maritus teneret, & possideret bona mulieris, & fructus per-
cepisset etiam per decennium sciente, & patiente muliere, nõ
videtur dedisse in dotẽ, quia agitur de magno pręiudicio mu-
lieris, saltem in casu statuti, vt muliere pręde cedente, maritus
lucretur partem dotis, vt concludit Bart. in d. sua disputatione,
& ista est doctrina Alexand. in cons. 122. num. 12. vol. 7. & in d.
consi. 142. eodem volum. Quę non est vera si extaret statutum
9 in loco, vt omnia bona mulieris censeantur esse data † in do-
tem, prout est Bononiæ, de quo per Marsil. singul. 588. Vel vbi
mulier promitteret marito disponere de omnibus dictis eius
bonis, tunc præsumeretur dedisse in dotem, vt consuluit Go-
10 zadin num. 35. circa primum. num. 20. quia dos † probatur per
præsumptiones, & coniecturas, prout est gloss. notabilis in l. cũ
cita in versi. probanti. C. de iure dot. & ibi Bald. quam extol-
lit Marsil. in singulari 442. nume. 2. Licet si dedisset in dotem
omnia bona sua marito indigno, põt restitui, vt docet Cagnol.
in l. 2. nu. 62. C. de rescind. vendit. Secundò principaliter, quia
11 maritus † pręsumitur possidere bona vxoris iure familiaritatis,
ergo in dubio non præsumuntur data in dotem, consequen-
tia tenet, quia isti sunt tituli cõtrarij, vt quis possideat nomine
proprio, & sic titulo dotis, & nomine alieno. Antecedens pro-
batur per textum in l. qui iure familiaritatis ff. de acqui. possess.
vbi inter matrem, & filium, & alios cõsanguineos præsumitur
possessio potius iure familiaritatis, & sic nomine alieno, non
proprio, & ibi Alex. & Castrens. in terminis de possessione vxo-
ris, & mariti bonorum iure familiaritatis. Et in terminis consul
uit Soc. in cons. 131. vol. 1. Tertiò principaliter. Quia talia bona
sunt in dominio mulieris, ergo maritus non potest se de eis in
tromittere vxore cõtradicente. Nam etiam si essent parapher-
nalia, seu loco paraphernalium sunt in dominio mulieris l. si
ego §. dotis ff. de iure dotium l. fi. C. de pac. conuentis. Et mari-
12 tus † põt de illis se intromittere vxore contradicente l. hac lege
C. de pact. conuent. Item potest vxor illa bona vendicare apud
quemcunque sint, etiam constante matrimonio, etiam si ma-
ritus non vergat ad inopiam Bal. in l. vbi adhuc nu. . . . C. de iu-
13 re do. Item fructus naturales † qui percipiuntur ex talibus bo-
nis spectant ad vxorem, saltem quando vxor non vult virũ frui
illis bonis, vt notat gl. in d. l. vbi adhuc in ver. ad sustentationem
& ibi Doct. C. de iure dot. & in d. l. fi. in ver. circa C. de pact. cõ-
uent. & not. in l. pen. in princip. secundum vnum intellectum,
quẽ ibi ponit Bar. ff. ad l. Falc. & no. Bal. in l. si viua matre C. de
14 bo. matern. Et in isto casu in materia fructuũ † perceptorũ no
ta, aut isti fructus pcepti sunt à marito ꝯ voluntatẽ vxoris, aut cũ
eius volũtate. Primo casu debentur ẽt si sunt consumpti, vt di-
cit Bar. in d. l. penult. in prin. ff. ad l. Falcid. per textũ in l. de his
C. de donat. inter virũ, & vxor. Si verò de voluntate mulieris,
aut sunt fructus industriales, & spectant ad virũ, vt d. l. fin. & ibi
gl. C. de pac. ꝯuẽt. Aut sunt fructus naturales, & tũc aut magni
& consumpti sunt, & tenetur maritus l. quatenus locupletior
effectus est §. primo. ff. de donatio. inter virum, & vxor. Aut
sunt parui, & non tenetur l. si id quod §. 1. & l. verum eod. tit. Et
quod dicitur de fructibus naturalibus magni valoris, idem est
15 de affictibus, & † pensionibus, qui sunt fructus industriales Bal.
in d. l. vbi adhuc C. de iure dot. Alexand. in d. cons. 144. num. 7.
vol. 5. Et in materia istorum fructuum est decisio Afflict. 44.
quam vide, & Iaso. in consilio 197. volum. 2. Et quod de istis
16 fructibus † ipse maritus tenetur reddere rationem administra-
tionis, vt negotiorum gestor. Bald. in l. assiduis num. 17. C. qui
pot. in pig. hab. Contraria opinio reputatur verior, s. quod statu
17 tũ † de lucranda dote per maritũ post mortem vxoris sine filijs
habeat locum in casu quo mulier, quę primo loco nupsit, nul-
lam constituisset dotem, sed promisit bona sua administra-
ri a viro. Verum ista dispositio, non intelligitur simpliciter de
toto patrimonio ipsius mulieris, sed arbitrio boni viri, vnde
18 constituta † dote arbitrio boni viri, ipse maritus de dote sic cõ-
stituta lucretur partẽ, prout in statuto. Hãc opinionẽ sic firma
uit Bal. in consulendo, in cõs. 98. vol. 2. secundum veterem im-
pressionẽ, vel in cons. 102. vol. 4. secundum nouam impressio-
nẽ, q̃ cõsilium incipit. Mulierem, licet sit sibi cõtrarius † in le-
19 cturis, vt allegaui pro altera opinione. Hanc opinionẽ Bald. se-
quutus est Alex. in ꝯs. 144. vol. 5. & d. cõs. 122. & 142. vol. 7. Soc.
Iun. consuluit in cons. 8. vol. 2. Iat. hic nu. 31. Et secundum hãc
opinionem fuit iudicatum, vt testatur Iacobin. de Santo Geor-
gio in l. mulier bona ff. de iure do. Cuius opinionis ista possunt
esse fundamenta. Primò vbi viget statutum de lucranda da-
te, in illo loco præsupponitur esse consuetudo nubendi cum
dote, sed vbi viget talis consuetudo contrahentes censentur
20 † se conformare consuetudini, late Curt. Iun. in consil. 171.
nume. 2. ergo vbi viget talis consuetudo contrahentes intelli-
guntur contraxisse cum dote. Hoc argumentum dicitur coa
ceruatio, vt dixi in methodo, & quia constat ex propositioni-
bus necessarijs, est necessarium, & vtitur Gloss. Parisiens. in cõ-
suetud. Paris. §. 135. & Bald. in d. consilio 102. licet sub diuersa
21 forma. Confirmatur, quia mulier † nubens, censetur se con-
formare cum dispositione statuti, & consuetudinis loci. Ber-
trand. in l. hac edictali nu. 20 & 21. C. de sec. nup. & facit quę
scribit Dec. in cons. 195. nu. 2. Secundò statutum hoc loquitur
22 in dote, ergo loquitur de bonis † quę verisimiliter sunt in dotẽ
data. Probatur consequens. Primo quia militat eadẽ ratio tam
in dote constituta, quã in bonis vxoris nullam dotem consti-
tuentis, quorum bonorum administrationem dederit marito
scilicet propter onera matrimonij. Nam si fructus dotis deser-
uiunt propter onera matrimonij, l. dotis fructus ff. de iure dot.
vt dixi supra & administratio permittitur pro ipsis fructibus, er
go semper habeĩ respectus ad onera matrimonij. Itẽ si ista ra-
tio identitatis rationis nõ esset vera, saltem esset verisimilis, &
23 stante quacunque verisimilitudine † semper censeri debet di-
spositum, glo. est ad hoc singularis, & communiter approba-
ta in l. tale pactum § fin. & ibi tradunt omnes ff. de pact. Tertiũ
24 argumẽtum † potest deduci a communiter accidentibus l. cer-
ti conditio §. si nũmos cũ ibi traditis per Bar. ff. si cert. pet. gl. in
c. literas de despõsat. impub. cum similibus, sed in matrimonijs
communiter solent constitui dotes, ergo statutum de dote cõ
prehendit, quæ communiter fiunt. Et hic aduertite, quia si sta-
tutum loquitur de dote simpliciter dicta argumenta fortius
stringunt, quia sic loquitur in genere, sub quo genere com-
prehendi debet tam species expressa, quam species ad quam
se contrahentes conformauerint de cõsuetudine, vt dixi, & sic
ex ui comprehensionis, vt dixi in l. 1. ff. de verb. obl. in princip.
25 si verò loqueretur de dote constituta verbis expressis, † sic de
casu frequentiori, non per hoc adiecto statuto excluderet ca-
sus minus frequens in quo militet eadem ratio saltem verisi-

milis. glo. est singularis in clem. 1. de rescript. in ver. præsidentes in fine, & ibi notant Doct. & hoc argumento vtitur Alexã. in cons. 65. prope finem lib. 6. & sic ex vi extensionis ad [illegible] habentẽ eandẽ rationem. Et hãc opinionem sequitur Alex. in
26 cons. 46. nu. [illegible] vol. 1. per glo. in l. mulier † bona ff. de iure dot. quã omnes communiter reprobant, sed est mirabile, quia illa glo. in libro meo loqtur authoritate Ciceronis, & Bart. in d. q. 7. nu. 15. dicit eã loqui authoritate Aristotelis, & tota Doctorũ caterua dicũt auctoritate Aristotelis. Et forte aut nullus vidit, aut est falsus codex meus, esse igitur communiter reprobatã dicit Alex. in d. cons. 142. nu. 2. vol. 7. Curt. Iun. in d. cons. 168. nu. 4. & Dec. ibid.
27 & in l. si constante ins. eo. Et quod statutum † de lucranda dote per maritum habeat locum non solum in dote data, sed etiam in dote præsumpta, vt in casu quo permitterentur bona vxoris administrari a marito scribit Avmo in tract. de antiquit. part. 4. § videmus nu. 42. vsque ad 45. qui miratur quomodo Io. Cornens. in cons. 254. volum. 1. & [illegible] in cons. 50. volum. 1. teneant [illegible], sed ipse dicit dicta consilia loqui in dote putatiua, & eorum rationibus posse responderi per fundamenta
28 Soci. Iunioris in d. cons. 8. volum. 2. Sed Bart. † in d. quæst. 7. nume. 15. versicu. secundo casu quando nunquam fuerunt in dotem data, &c. tenet quod non præsumantur data in dotem, ideo resoluenda sunt eius fundamẽta. Allegat l. si. C. de donat. & §. si quis enim ver. & si mulier. Vbi si mulier fuit accepta simpliciter non conscriptis dotalibus instrumentis, & habebat propria bona, ea non censentur dotalia, sed forte volebat allegare tit. C. de repudijs, quia non est in ti. C. de diuortijs. Sed ista
29 non obstant, quia administratio † est quid facti, de qua cum [illegible] dicatur in d. [illegible] non præsumitur, quia facta nõ præsumuntur l. in bello § factæ ff. de capt. At in casu nostro presupponitur bonorum vxoris administrationem esse datam viro, & ideo vltra contractum matrimonij processum est vlterius, propterea ex hoc facto, presertim in locis vbi matrimonia non contrahuntur sine dotibus, [illegible] pro dotis cõstitutæ. Sed in quantum dicebam pro ista [illegible] opinione, quod
30 potest † [illegible] bonis viri ob [illegible] dotem promittere secundum [illegible] lectum [illegible] quod dos non potest [illegible] vir. Qui [illegible] quod textus hoc non dicit, sed iste intellectus [illegible] textu. Immo [illegible] post § gener. ff. de iure dot. dicit [illegible] arbitrio boni viri. Sed tenendo quod [illegible] non perficitur [illegible] arbitrium. Dist. [illegible] est secundum Azonẽ in d. [illegible] dotem certe [illegible] contra. Aut [illegible] alieno arbitrio [illegible] per pactum [illegible] primo modo non valet, cum duo spe[illegible] non concurrunt. [illegible] ex pacto [illegible] arbitrio alterius, & ita procedit [illegible] promissio [illegible] stipulatio. Secundo modo valet, quia interueniente stipulatione [illegible] dote [illegible] & [illegible] ipse [illegible] sicut in d. § [illegible] stipulatus [illegible]. Item [illegible] quod in casu nostro interuenerit [illegible] donationem [illegible] marito, [illegible] quatenus non vestiretur [illegible] traditione. Et in quantũ
31 dicimus dotem † posse [illegible] non viri. Aduertendum [illegible] fit consideratis facultatibus, & dignitatibus [illegible] ff. de iure dot. l. cum post [illegible] ff. eod. & [illegible] considerari [illegible] l. filiæ. de leg. [illegible] arbitrarium, [illegible]. Alliat. in consil. in aliquibus num. 52. [illegible] ad congruam [illegible] arbitrandam [illegible] requisita, scilicet, facultates [illegible] dignitatem parentis, [illegible] & [illegible] patriæ consuetudinem. Et licet si non reperiret virum condignum, dos † debet ascendere [illegible] legitimam, & ita est casus decisus per Afflict. [illegible] non obstante [illegible] 22. Dec. quem vide, & pro hoc [illegible] dotem [illegible] ita legum [illegible] siue quantum ad [illegible] videte [illegible] dentes ad cõsuetudinem Neapolit. [illegible] verbo Paragium [illegible] paragium [illegible] & [illegible]
32
33
34 [illegible] quid si pater † dotem dederit minus [illegible] non possit plus petere [illegible] modo [illegible]
35 [illegible] addentes latissime [illegible] actione [illegible] agat pro paragio [illegible] dote [illegible] Afflict. ad d. [illegible] quas [illegible] nõ pertinet [illegible] vera, quod mulier quæ nubit primo [illegible] donationem [illegible] administrari [illegible] dedisse illi dote in arbitrio boni viri, de [illegible] maritus lucratur partem vigore statuti. Ampliatur
36 tanto [illegible] procedere, si eadem mulier † secundo nuberet, quia tunc præsumptione iuris censetur dedisse eandem dotem secũdo viro quã dedit primo, casus est in l. dotẽ ff. de iure do. quem pro singulari notat Petr. de Rauenn. in singular. 128. [illegible] de eodẽ sit textus in l. cum [illegible] ff. de iure dot. quẽ [illegible]

ponderat Marsil. singular. 588. Et ita tenet Cyn. in authen. sed quamuis. q. 3. C. de rei vxor. act. per illum textum, quod intellige tam in muliere vidua promittente dotem per d. l. dotẽ in 1. ff. de iure dot. quã in extraneo l. cũ maritus §. Titius ff. de pact. dotal. Glo. in d. l. dotẽ tenet idem in dictis casibus, & ibi Bal. & Iacob. de Santo Georgio. Salic. in d. auth. quamuis. q. 3. C. de rei vxor. act. Castrens. in l. si mulier diuerterit infra eodem in versi. reintegrato. & versi. sed quæro. Omnes allegant Barto. in d. quęst. 7. nu. 15. vers. primo casu. Et pro hac parte consuluit Soc. Sen. in cons. 70. vol. 4. Et est casus decisus per Boer. in decis.
37 137. vbi etiam quid si pater † in secundis nuptijs promisit mille non facta mentione primæ dotis, an ipsa filia secundo nubẽs debeat habere tam primam dotem, quæ ex lege sibi debetur, ac etiam alia mille per patrem promissæ, qui casus tangitur a Guidone Papa decis. 375. sed dicit partes concordasse, & non fuisse decisum, sed Boerius dicit fuisse decisum contra filiam, quia semper prima dos minor censetur comprehensa sub secunda per d. l. dotem, & d. authen. sed quamuis. Limitatur ista ampliatio, vt non procedat, quando ex primo matrimonio ex-
38 tarent filij, quia tunc dos † in sequens matrimonium non videtur repetita simpliciter, sed ita demum, vt vir non lucretur, nisi quãtum lucrari potest vnus ex filijs primi matrimonij, vt l. hac edictali C. de secund. nupt. Est opinio Bartol. in d. quæstio. 7. nu. 15. vers. aut ex primo matrimonio, & est magis cõmunis, vt testatur Caccher. in decis. 21. nu. 22. & ij sum sequuntur Campeg. in trac. de dote parte 1. q. 39. Alex. in d. cons. 144. n. 4. vol. 5. & d. cons. 122. num. 9. vol. 7. Aret. in §. fuerat. col. 16. inst. it. de act. Curt. Sen. in consil. 79. colum. 3. Soci. in consil. 35. num. 4. volum. 4. alios Doct. cumulat Dec. in authen. preterea num. 7. C. vnde vir, & vxor. Vbi quod ista non procederent quando statutũ loqueretur cum derogatione d. l. hac edictali, sicut extat
39 statutum Florentiæ, quod maritus † lucretur totam dotem exclusis filij primi matrimonij, quia tale statutum valet, vt dicit Bald. & Salic. in d. l. hac edictali, & Castrens. dicit fuisse factũ, vt viduæ inuenirent maritos, & de hac quæstione vide ibi

SVMMARIVM.

1 *In stipulatione idem est promittere, & dare.*
2 *In penalibus idem est dare, & promittere.*
3 *Statutum de dote data locum habet in promissa.*
4 *Soluere, & promittere paria sunt.*
5 *Dos promissa, an dicatur dos vera.*
6 *Filia veniens ad successionem debet conferre etiam dotem promissam.*
7 *Dos dicitur etiam sine traditione.*
8 *Mulier dicitur habere veram dotem, si habuit illius promissionem.*
9 *Argumentum de pacto ad statutum est validum.*
10 *Pactum de lucranda dote habet locum in dote promissa, & nu. 55.*
11 *Stipulatio de dote data, habet locum in promissa.*
12 *Dos data, & promissa habent eandem rationem.*
13 *Statuti ratio de lucro dotis est propter onera matrimonij secundum communem.*
14 *Statutum de dote data locum habet in promissa,*
15 *Mulier excluditur a successione feudi si habuit promissionem dotis.*
16 *Statutum de dote data, non habere locum in promissa, qui teneant.*
17 *Statutum de dote data non habet locum in dote confessata.*
18 *Mulier tantam debet habere donationem propter nuptias, quantam dotem dedit.*
19 *Dos data, & promissa quomodo differant.*
20 *Dispositio loquens de marito habet locum in vxore, & econtra.*
21 *Statuta odiosa, & correctoria iuris communis, non recipiunt interpretationem de iure communi.*
22 *Statutum de lucranda dote est exorbitans, & contra ius commune.*
23 *Statutum contra ius commune satis est, vt verificetur in vno.*
24 *Extensio non est licita in correctoriis, etiam ex eadem ratione.*
25 *§. fin. in auth. de non elig. 2. nub. quomodo inducatur.*
26 *Principium est illud quod nihil habet ante se.*
27 *Dotis principium est, quando est numerata.*
28 *Dos data, & promissa, vt habent diuersam rationem.*
29 *Dotis datæ fructus spectant ad maritum, promissæ autem ad vxorem.*
30 *Maritus potest donare vxori fructus dotis promissæ.*
31 *Dos iure ff. an incipiebat a traditione.*
32 *Dotis contractus quomodo traditione perficiatur.*
33 *Contractus dotis perficitur solo consensu, & promissione.*
34 *Mulier consequitur donationem propter nuptias iuxta dotem datam.*
35 *Mulier lucratur totam donationem propter nuptias sibi promissam si non promiserit dotem.*
36 *Dos data, & dos promissa, vt species comprehenduntur sub dote simpliciter, vt suo genere.*
37 *Promissio dotis ordinatur ad traditionem, ideo est vera dos.*
38 *Datio que respicit factum, vt non differat ab eo.*
39 *Dos promissa quando dicatur vera dos.*
40 *Promissio quando habetur pro solutione.*
41 *Dos debet haberi pro soluta ad damnum morosi.*

Vxor

42 Vxor quando lucretur donationem propter nuptias, etiam dote non exacta per maritum.
43 Mulier debet imputari. si fecit tamen suum posse maritus, & non potuit exigere dotem.
44 Dos habetur pro tradita, quando datum est nomen insolutum.
45 Statutum de lucro dotis datæ, quo casu habeat locũ etiã quòd nõ sit soluta.
46 Dos promissa vbi est de consuetudine est vera dos.
47 Statutum debet intelligi secundum communem vsum loquendi.
48 Vsus loquendi communis debet vigere tempore statuti.
49 Usus qui est hodie non præsumitur fuisse olim.
50 Promissum, & datum cur non sit idem in dote.
51 Dos promissa dicitur impropriè, & numero 53.
52 Donatio incipiens a promissione dicitur pactum de donando.
54 L. cum post. §. sed his ff. de administ. tut. intelligentia.
56 L. si ex morte C. de pact. conuent. intelligentia.
57 Argumentum de dote data ad dotem promissam quomodo valeat.
58 Dotis data, & promissa an sit eadem ratio.

QVAESTIO SEPTIMA.

Statutum de lucranda dote data, an habeat locum in promissa.

SVccedit altera quęstio, vtrum statutum de lucranda dote data habeat locum in dote promissa, sed non tradita. Socin. hic nume. 48. & 49. declarata quãdo statutum simpliciter loquitur de dote, deinde num. 51. ad 55. scribit, quando loqueretur de dote data. Nos mouemus quæstionem super statuto de lucrãda dote data, an habeat locum in promissa, ex qua apparebit resolutio, quando loquatur simpliciter de dote. In hac quæstione disputatur primo quę sit communis opinio, quia gl. in l. 1. §. accedit in ver. fecerit C. de rei vxor. act. tenet quòd in stipula-
1 tione, † vbi sit stricta interpretatio, idem est promittere, & dare dotem, propterea idem dicendum sit in statuto, vbi sit stricta interpretatio, & hanc glossam sequuntur ibi communiter scribentes Barto. & cæteri. Et Alex. in consil. 63. num. 26. vol. 4. dicit hanc opinionem esse magis veram. Gabriel Sara in addit. ad sing. 73. Mathesil. nu. 3. versic. & ita contra Bart. tenẽt communiter Doct. Caccher. decis. 21. num. 5. in fine dicit esse communem. Sed Roland. in tract. de dote, q. 6. nume. 3. dicit, quòd altera pars est cõmunis, s. quod statutum loquens de dote data, non habeat locum in dote promissa, loquamur primo de communi affirmatiua, scilicet quod habeat locum. Cuius fundamẽta sunt ista. Primò text. in l. iubemus il 2. §. sane C. de sacros. eccl. vbi emens rem ecclesiasticam ꝯtra legem, restituit
2 rem cum fructibus, † & perdit prætium datum, & licet text. ibi loquatur de pretio dato, Accurs. ibi dicit, idem est de pretio promisso, & nõ soluto; ergo idem videtur dicendum in casu nostro, vt statutum loquẽs de dote data, habeat locum in promissa. Secundo tex. in l. fin. & ibi gl. in verbo dederit. C. de dot. promiss. vbi textus dicit dederit, glossa exponit. i. dare promi-
3 serit, vbi Bal. notat illam glossam facere † ad statutum loquẽs de dote data, vt habeat locum in dote promissa. Tertio quia
4 paria sunt promittere, & soluere † l. fi. C. ad l. Falcid. l. si patronus ff. de donat. Alex. in l. si filius in fine ff. si cert. pet. & in cõsi. 220. colum. 3. volum. 2. & quando quis promittit aliquid facere tenetur eius hæres adimplere, Alexan. in cõs. 106. col. 9. vol. 3. Quarto. Dos vera est illa quæ comprehenditur sub statuto
5 loquẽte de lucro dotis, sed dos promissa, † licet non adhuc soluta est dos vera, ergo dos promissa licet non adhuc soluta cõprehẽditur sub statuto de dote. Minor probatur per textum in l. 1. 2. & 3. C. de dot. promiss. vbi dos dicitur etiam illa, quæ promissa, vel pollicita est. Idem habetur in l. 1. ff. de collatione dotis. & in l. filię dotem, & in auth. quod locum C. de collat. Vbi
6 filia † ad successionem veniẽs vna cum fratribus ex dispositione iuris, debet conferre dotem non solum datam, sed etiam promissam, & per hæc iura ita tenet Angel. in cons. 170. col. 1.
7 & 2. Item per text. in l. de diuisione inf. eod. vbi dos † sine traditione dicitur dos, quem textum ꝑ̃õderat ibi Soc. pro ista par-
8 te. Itẽ l. cum post §. sed his ff. de admin. tu. tut. vbi mulier † dicitur habere dotem veram, si eius maritus habuit promissionem dotis. Et hunc textum pro hac parte allegat Salic. in l. si constante col. 2. C. de donat. ante nupt. Quinto valet argumẽ-
9 tũ † de pacto ad statutum. gl. in rubr. C. de decret. decur. lib. 10. & l. 2 C. quæ sit lõga cõsuetud. Bart. in l. non impossibile ff. de
10 pact. Loffred. in cons. 38 nu. 31. Sed pactum † de lucranda dote, habet locum in dote promissa l. si mulier, & ibi gloss. ff. de condit. instit. & ibi notant ad hoc Bald. Angel. & Castrens. ergo statutum de lucranda dote habet locum in dote promissa non adhuc soluta. Confirmatur, & in hoc pondero contrarietatem Socini vestri, quia hic nume. 52. facit differentiam si statutum loquatur simpliciter de dote, an verò loquatur de dote data, sed in cons. 35. num. 16. vol. 1. dicit quæ dicuntur a statuto simpliciter loquente de dote eadem sunt, si loquatur de dote data, Vnde infert, quod quæ dicuntur de dote data habent locum in dote promissa ibid. num. 5. ver. sed tamen hoc non obstante. vsque ad 17. Item confirmatur per textum in l. ex mor-
11 te in fine, C. de pact. conuent. vbi † stipulatio de dote data habet locum in promissa, in ver. oblationis, id est dationis, vt in gl. vel promissionis. Sextò, vbi viget eadem ratio, &c. sed ea-
12 dem ratio † statuti militat tam in dote data, quam in promissa, ergo statutum loquens de dote data habet locum in promissa. Minor probatur nam ratio huius statuti de lucro dotis ad beneficium mariti, est propter onera matrimonij, secundũ
13 magis † communem opinionem de qua testatur Soc. vester hic nu. 52. Sed maiora onera sustinet maritus cui fuit promissa dos, sed non soluta, ergo non solum ab eadem, sed etiam a maioritate rationis licita est extensio. clem. 1. cum gl. de elect. tex. in l. filium habeo, ff. ad Macedon. Et hoc est argumentum Castrens. in l. si donaturus, §. fin. ff. de don. ob caus. Socin. hic nu. 52. Ruyn. hic nu. 97. Et hanc opinionem sequuntur Ruyn. in cons. 223. num. 7. vol. 1. qui allegat Bart. ita consuluisse, vbi
14 statutum † loquens de dote data, locum sibi vendicat in promissa, & in cons. 224. nu. 5. vol. 7. & cons. 151. vol. 6. & 61. vol. 2. & 132. vol. 2. Angel. in cons. 180. Calcan. in cons. 31. nu. 17. & 29. Cuman. in cons. 106. Abb. in cons. 47. venio ad secundum vol. 1. quos refert, & sequitur Curt. iun. in cons. 4. nu. 17. Soc. in cons. 80. nu. 27. vol. 4. Paris. in consil. 24. nu. 1. vol. 3. Eandem sequitur Salyc. in l. si constante num. 4. C. de donat. ante nupt. Carolus de Tocco glossator in Longobarda, de ea quæ sine auctoritate mundualdi ad virum ambulauerit l. fi. Andr. in c.
15 1. de nat. success. feud. quod ita excluditur mulier † a successione feudi si habuit a fratre promissionem dotis non solutæ sicut si fuisset dotata, & ibi Affl. c. nu. 79. Idem Afflict. in constitutione Regni. Licentiam nu. 6. Tiraquell. de retract. conuent. in ver. fin. nu. 31. & plur. seq. & in l. si vnquam in ver. donatione largitus nu. 170. C. de reuoc. donat. & in legibus connub. in ver. contrecter in glos. 3. nu. 55. Contrariam verò par-
16 tem, scilicet, quod statutum † loquens de dote data, non habeat locũ in dote promissa tenet Bart. in l. iubemus §. sanè, C. de sacros. eccl. Quã opinionẽ sequuntur ibi Castr. in l. si mariti §. 1. inf. eod. & in l. fi. C. ad l. Falcid. & in l. si mulier in princ. ff. de condit. instit. Aret. in rubrica nostra col. pen. Bald. in l. fin. col. 2. ver. ego consului C. de dot. promiss. Ruy. in rubr. nostra num. 98. Socin. in l. de diuisione num. 1. inf. eod. Cagnol. in l. 2. num. 20. C. de pact. inter emp. & vẽdit. Consuluerunt pro hac opinione Bald. in cons. 324. vol. 4. vbi dicit, quòd soluto matrimonio vir lucretur quartam partem dotis vxori suæ a quocũ-
17 que fuerit data, tale statutum non habet it † locũ in dote confessata, quia aliud est dos data, aliud est confessata, vt not. in simili in l. assiduis C. qui pot. in pig. hab. & in cõs. 477. in fine vol. 4. Ruyn. in cõs. 197. num. 5. & 9. dicens Bartolum communiter reprobari. & cõsil. 225. nume. 1. & 2. vol. 1. & cõsi. 56. nume. 2. volum. 5. & ita sibi ꝯtrarius. Tiraquell. etiam sibi cõtrarius de retract. conuent a nume. 41. vsque ad 60. Et secundum istam opinionem fuit decisum pluries in diuersis tribunalibus. Guido Papa decis. 274. num. 2. qui se remittit ad Barto. in d. l. iubemus Boer. decis. 22. colu. 5. Capyc. decis. 179 Hanc opinionem testatur Alex. in l. si donaturus §. 1. ff. de condit. caus. data, Roland. in d. q. 5. num. 4. dicit magis comunem, sed in veritate numerando doctores sunt multò plures pro illa opinione, & Alexandr. qui dicit communem, tamen in cons. 63. nume. 26. vol. 4. dicit illam primam esse magis veram, & ideo debet numerari in illa parte. Nos autem, quia hanc negatiuam insectamur, pro ea sic argumentamur. Prima ratio est Bartoli in d. l. iubemus §. sanè, & in cons. 132. num. 1. in fine volum. 1. Nam
18 de iure communi mulier † tantam debet habere donationẽ propter nuptias quãtam dotem dedit, auth. dos data C. de donat. propter nuptias, vnde si plus promisit, & minus dedit, largitatem ipsam cõsequi debet iuxta data, & non iuxta promissa §. fi. & ibi glos. in ver. professa in auth. de non elig. 2. nub. Ergo statutum de lucro dotis faciendo per maritum post mortẽ vxoris de dote promissa, potest probari consequentia quia statuta recipiunt interpretationem de iure communi l. si seruus vestri C. de noxal. & ibi Bald. & gloss. in §. in computatione in gl. fi. C. de iure delib. vbi Bald. & cæteri. Et si diceretur quòd d. §. fi. loquitur de muliere lucratura, nos autem de marito lucra-
19 turo, Replicari potest, quòd quælibet dispositio † loquens de marito habet locum in vxore, & econtra, prout diffuse tractat hunc articulum Ias. in l. si a num. 14. infra. C. de indict. vid. toll. Sed hoc argumẽtum Bartoli nõ me mouet, vt nos debeamus sequi eius opinionem. Nam ille textus procedit de iure communi, secus est in statuto odioso, Nam statuta † odiosa, & correctoria iuris communis, non aliter recipiunt interpretationẽ de iure communi. Bal. in l. maximum vitium num. 14. vers. vlterius quęritur C. de lib. præterit. Alex. in cons. 227. vol. 6. Soci. in cons. 89. num. 19. vol. 4. Dec. in l. 1. in 2. lect. nume. 14. C. qui admitti.

admitti. Cotta in suis memorial. in ver. statutum. Neuizan. in
cons. 95. nu. 18. Gozadin. in consil. 19. nu. 19 & cons. 59. nu. 20.
Socin. iun. in consil. 73. in fine vol. 3. Menoch. in consil. 65. nu.
57. & consil. 88. nu. 30. vol. 1. qui dicit esse magis communem
22 opinionem. Quod autem hoc statutum † de lucranda dote sit
contra ius commune, & exorbitans probatur. Quia est contra
l. hac edict. C. de sec. nupt. Item quia ex ea tollitur mulieri li-
bera facultas disponendi, de rebus suis, contra text. in l. in re
mandata, C. mandati, §. disponat in auth. de nupt. licet Alex.
in consil. 101. nu. 15. & 16. vol. 3. aliter sentiat hanc rationem.
Item quia priuantur succedentes ab intestato ipsi mulieri l. 1.
C. vnde vir, & vxor. Alex. in cons. 112. nu. 9. vol. 7. Curt. in cons.
70. col. 6. Paris. in cons. 13. nu. 4. vol. 3. Et ideo dicebat Roman.
in cons. 199. col. 2. vers. Nunc considerata constitutione, sat est
23 si statutum † duo operari potest contra ius commune in alte-
ro sortiatur effectum, vt minus lædat ius commune. & sequi-
tur Grat. responso 46 nu. 6. & 7. vol. 1. Et pro hoc est text. in l.
quod verò contra, & l. seq. ff. de leg. vbi recepta contra ratio-
nem iuris non sunt producenda in consequentiam. Et in cor-
24 rectorijs † ex eadem ratione non est licita extensio l. præcipi-
mus, C. de appellat. l. si verò, §. de viro infra eo. Per quæ respon
detur ad doctrinam Ias. in d. l. 1. C. de indict. vid. toll. quod lo-
quatur de dispositione fauorabili non autem odiosa. Bart. in-
25 ducit textum in d. §. fi. alio modo scilicet, † quòd si mulier do
tem promiserit marito, & non soluerit, maritus autem dona-
tionem propter nuptias promisit vxori, & tradidit, facto pa-
cto hinc inde de dote, & donatione propter nuptias lucranda
per mortem alterius, hoc casu soluto matrimonio per mor-
tem viri, vxor non lucratur donationem propter nuptias vigo
re pacti, hac ratione, quia si ipsa fuisset præmortua, maritus
non potuisset lucrari dotem promissam, quia soluta non erat
propter æqualitatem. Nam textus ibi dixit, hoc esse introdu-
ctum propter æqualitatem seruandam, quod quidem nihil
aliud significat, nisi, quia maritus non potuisset lucrari dotem
promissam, ea præmortua, ergo nec ipsa mulier moriente vi-
ro potuisset donationem propter nuptias lucrari Bar. in d. l. iu
bemus in 2. §. sane. C. de sacros. eccles. dicit quòd in d. §. fi. erat
factum pactum de lucranda dote data, sed hoc est diuinare,
quia textus simpliciter loquitur de lucranda dote, & propter
nuptias donatione, vnde addere verbum data, est facere pro-
phetam, & non iurisconsultum. Ego autem moueor ad sic te-
26 nendum per alias rationes. Secunda ratio principium † est il-
lud, quod nihil habet ante se, Bal. in rubr. C. de ser. fugit. notat
Bart. in l. qui duos per illum textum ff. de reb. dub. sed mulier
27 cum habet dotem numeratam, tunc incipit † esse dotata l. Ti-
tio centum, §. Titio genero, ff. de condit. & demonstr. in vers.
constante, ergo mulier antequam habeat dotem numeratam
non erat dotata, Confirmatur argumentum per d. §. Titio ge-
nero in vers. si post. &c. quoniam in dotem solutio conueni-
tur, &c. ergo ante solutionem non erat dos. Confirmatur per
textum in l. pen. ff. de iure dot. in vers. Spe futuræ dotis, quem
vers. notant Doct. de dote promissa, Ergo non est adhuc dos,
quia conditio nihil ponit in esse. Nec valet solutio distinguen
tium, aut loquimur quò ad effectum constitutionis, & proce-
dit conclusio, aut quò ad effectum repetitionis, & procedit ar
gumentum. Quia tunc posset dari casus in quo dos esset con-
stituta, & non posset repeti. Item si procedit quo ad repetitio-
nem, ergo dos erat constituta, ergo non opus erat verbo inci-
pit, nec verbo spe futuræ dotis. Tertiò statutum loquens de
vno casu non comprehendit, neque extenditur ad alterum
quotiescunque est diuersa ratio substantialis inter vtrunque,
28 sed inter dotem † datam, & dotem promissam est diuersa ra-
tio substantialis, ergo statutum loquens in dote data non ex-
tenditur, neque comprehēdit dotem promissam. Minor pro-
29 batur, nam si dos est data † fructus pertinent ad maritum l. de
diuisione infra eo. & si mulier percipiat ipsos maritus dicitur
donare, quo casu actus prohibetur toto tit. ff. de donat. inter
virum, & vxor. & probatur in l. pro oneribus in fine C. de iure
dot. Sed si dos est tantum promissa fructus non sunt mariti d.
30 l. de diuisione, & si maritus conuenit, vt fructus † sint vxoris
non est prohibita donatio l. Iulianus, ff. de iure dot. ergo est di
uersa ratio. In vers. qd pacisci soleat, ne a viua exhibeatur, &c.
ideo ante dotem datam potest pacisci, vt mulier percipiat fru-
ctus, & post eius mortem exhibeat, idest det dotem. Confir-
matur per omnes rationes, quas dixi supra, quòd dos destina-
ta non est proprie dos, sed improprie, secundum communem
opinionem, de qua, vt ibi. Confirmatur per textum in l. si is
qui St chū, & in l. si pater mulieris, ff. de iure dot. vbi dos pro-
missa, quæ nondum tradita est, dos dici non potest, quia non
seruit pro oneribus matrimonij. Nec valet quod dicit Ioan.
Campeg. de dote q. 2. num. 3. quòd hæc procedunt iure ff. quo
31 iure propriè dos dicebatur incipere † a traditione, nec ante iu-
ra ff. dicebatur dos nisi esset tradita, quòd patet, quia ante l. ad
exactionem, C. de dot. promiss. non poterat agi ex sola stipula-
tione dotis. Quia replicatur quod non poterat agi, quia illa
erat simplex promissio, & sic per pactum nudum, quo iure
non agebatur, secus si stipulatio interueniebat, vt dicit glos.
magna prope finem in d. l. 1. C. de dot. prom. ff. vnde interue-
niente stipulatione agebatur ad dotē promissam. Item quan-
tum sit iniqua illa responsio procedit de iure digestorū secus
de iure Codicis, diffuse demonstrat Plautius de notis Crauettæ
lib. 4. cap. 10. Quarto per doctrinam Bartoli in l. iurisgentium
in princip. C. de pact. vbi dicit quod contractus, qui suapte na-
tura traditionem exposcit, nō verificatur in sola promissione,
32 sed cōtractus † dotis traditione perficitur, ergo nō promissio
ne, & doctrina Barto. probatur per textum in l. quod si nolit §.
illud sciendum ff. de ædil. edict. in vers. conuenire ergo de red-
hibendo. Sed in hoc Bartolus non bene intelligitur ab aliqui-
bus, quia idem Barto. in l. singularia colum. 4. ff. si cert. pet. di-
xit, quòd dos differt a mutuo in hoc, quia mutuum nō potest
fieri, nisi in rebus cōsistentibus in pōdere numero, & mēsura,
dos autē potest fieri cū interuētu omniū rerū, etiam nominis
33 debitoris, vt obligatio ipsa sit res dotalis. Quare † dicetur con-
trahi solo cōsensu eo mō quo dicent cōtrahi alij cōtus, qui solo cō-
sensu cōtrahuntur & satis dicitū interuenire res, seu traditio rei, vbi-
cūque interuenit promissio, seu illud ius agēdi l. debitor mulie
ris, & l. empt. [illegible] & l. si spōsalib. ff. de iure dot. Quinto si statu-
tū de lucranda dote data haberet locū in pmissa, tūc plus ope-
raretur promissio dotis, quàm si dos nō esset promissa, sed cō-
sequēs est falsum, ergo & antecedēs. Probatur falsitas conse-
34 quentis, quia si mulier † promittit dotē & maritus donationē
propter nuptias, tunc si soluit dotem, consequetur donationē
si partem soluit, partem donationis cōsequetur gloss. in auth.
dos data in versic. meretur C. de donat. ante nupt. quæ est cō-
muniter approbata, & videtur textus in l. si intra illum diem, &
ibi Barto. ff. de pact. Angel. in auth. de æqualitate dot. in princ.
textus in §. fin. in auth. de non elig. sec. nub. Sed si nulla fuit dos
35 † promissa, nec data, & fuit promissa donatio propter nuptias
tunc vxor lucratur dictam donationem propter nuptias gl. est
in l. lege leonis C. de pact. conuental. in ver. quod si in dotem nihil
pactus est. Et ita est casus decisus per Afflict. decis. 242. Et sic
notoria est falsitas consequentis. Et si diceretur esse rationem
diuersitatis, quia si nulla constituatur dos, & promittatur do-
natio propter nuptias, tunc contemplatur persona mulieris,
cui semper debetur. sed si promittatur dos ab vxore, & do-
natio propter nuptias promittatur à marito. tunc promissio
donationis propter nuptias est respectiue ad promissionē do-
tis, d. auth. dos data C. de donat. ante nupt. ergo si deficit pro-
missio dotis, debet deficere promissio donationis d. §. fi. in au-
th. de non elig. 2. nub. Hoc tamen non est respondere ad argu-
mētum, sed est dare rationem diuersitatis inter ipsos duos ca-
sus, sed nō euacuatur, quin maius sit nullam promittere dotē
quā promittere, quod vobis deseruiet, vt acuatis mentem ad
respondēdum ad formam argumēti, nō autem ad fundamēta
cōclusionis, sicut faciunt semper illi amici nostri. Pro resolu-
tione sunt notandæ aliquæ distinctiones. Prima distinctio. Aut
statutum loquitur simpliciter de dote, & sic cum genere. Aut
loquitū de dote data. Primo casu, genus cōprehēdit omnes suas
36 species & quia species † dotis sunt dos data, & dos promissa,
idcirco si simpliciter loquatū cōplectitur vtrāque, quia quælibet
species cōtinetur sub genere l. si quid certum §. inter eam [illegible]
de leg. 3. Sic distinguit, & tenet Castren. & Angel. in d. l. si dona
turus ff. de cond. ob caus. Ias. hic num. 23. & 24. Socin. num. 48.
Ruyn. nume. 99. Crot. nu. 37. & 38. Caccher. in d. decis. 20. nu.
25. Et hæc distinctio desumitur ex rubrica C. de dote cauta nō
num. & procedunt omnia iura inducta ad probandum, quod
37 dos promissa sit vera dos, quia cum promissio † ordinetur ad
traditionem, inspecto fine, illa debet censeri vera dos. Si vero
loqueretur de dote data, & sic respiceret traditionem, tūc pro-
38 cederet opinio cōtra communem. Quia datio † quæ respicit
factum, & ad ipsum ordinatur non differt largo sumpto vo-
cabulo ab ipso facto, gl. 1. in l. in facto ff. de cond. [illegible] & dem. ōstr.
licet si considerētur vt species distinctæ proprijssime differūt
l. 2. in princi. ff. de verb. obl. Et hæc distinctio respicit originem
quæstionis, vt dixi in principio. Secunda distinctio, & hæc resp-
cit ipsam quæstionē loquēdo de dote promissa tantum, prout
39 est species distincta a dote data, aut fuit habita † fides de ipsa
dote, vt continuit Dec. in cons. 46. nume. 4. Vel etiam non ac-
cedentibus fideiussoribus, dummodo promissio fuerit solem-
niter, & habita fides promittenti de soluendo infra tempus. Et
40 tunc hæc promissio † habetur pro solutione, argumēto § vē-
ditæ instit. de rerum diuis. & l. vēdidi ff. de cōtrah. empt. Et se-
cundum hunc sensum intelliguntur quæ fuerunt decisa. parē
vim habet dotis promissio, & constitutio. Boer. decis. 183. nu.
13. Afflict. decis. 61. nume. 1. & 2 & ibi Vrsil. Grammat. decis.
103. num. 8. Aut fuit simplex promissio tantum, & tunc subdi-
stingue, aut est facta ab vxore, aut ab alio promittēte dotē pro
vxore; Si est facta simpliciter ab vxore, & non soluta, aut tra-
ctatur

ctatur de lucro dotis post mortem vxoris, & procedunt quæ
dicta sunt contra cōmunem, aut tractatur de lucro donationis
propter nuptias, & procedunt quæ dicta sunt in quinta ratione
contra eādem, vt ipsa vxor quæ promisit, & nihil dedit, nihil de-
beat lucrari, aut vero lucretur tantum quātum dedit. ex decis.
Affl. 241. Aut est facta pmissio ab alio in pecunia numerata.
41 Et ad damnum morosi † dos debet haberi pro soluta l. Labeo
scribit si bibliothecam. ff. de cōtrah. empt. l. in executione §. fi.
ff. de verb. obli. Bart. in cons. 125. in fi. vol. 1. Guido Papa decis.
565. num. 5. Ne mora debitoris noceat creditori arg. l. inquisiti-
mum ff. de iur. & fact. ignor. Bald. in l. si pater C. de dot. promis.
42 Et hoc casu, aut tractatur † de lucranda donatione propter nu-
ptias, & vxor debet lucrari, quia si maritus non recollegit sibi
debet imputari. Vxori enim nō debet imputari, iuxta regulam
quod per me non stetit mihi imputari non debet. Aut tracta-
tur de lucranda dote per maritum, & idem est, quia ista dos
promissa habetur pro soluta. Et si ad maritum qui non exegit
spectat incommodum soluēdi etiam donationem propter nu-
ptias stāte statuto ad fauorem vxoris in casu isto, Ergo ad eun-
dem debet spectare commodū stante statuto ad fauorem ma-
riti, s. præmoriente vxore. Et procedunt, q̄ dicit tex in l. consen-
su §. virum C. de repud. in ver. habebit, vel vindicabit, vt etiam
post mortem vxoris vindicare possit. Sed hanc promissionem
doris factam ab alio, quam vxore intelligas cum alia distinctio-
43 ne, quia aut maritus † instetit sibi solui, & fecit totū suum pos-
se, & tunc si non potuit obtinere solutionem mulieri imputa-
ri debet, quo casu post mortem mariti, vxor nō lucrabitur do-
nationem propter nuptias, Bald. in d. auth. dos data col. 2. vers.
Nisi possit imputari mulieri, sed hoc intellige sicut dicam in
sequenti distinctione. Aut tractatur lucro dotis faciēdo per ma
ritum. Et frustra quæritur de lucro à re sterili c. odoardus de
solut. Tertia distinctio. Aut est promissa dos, & pro ea datum
44 est nomen in solutum, † & tunc etiam quòd maritus non
exigat, & sic non soluatur dos, habetur pro tradita, & pro solu-
ta, quia maritus accipit illud creditum loco pecuniæ, & tanti
dicitur illud æstimasse l. pretii C. de rescind. vendit. Et periculū
eius crediti pertinet ad ipsum maritum, ita quod siue exigat il-
lud creditum, siue non, cum venit tempus illud restituendi, te-
netur restituere in pecunia numerata, & non potest cedendo
illud liberari, ita consuluit Curt. in consi. 52. lib. 3. & consi. 151.
vol. 2. Alex. in cōs. 26 vol. 2. Castrens. in l. si socer §. Lucius. ins.
eod. l. penult. §. si vir. vbi Barto. Castren. & alij in si. eod. & ita est
casus decisus per Franch. in decis. 108. & latè tractat hunc arti-
culum Phanucius in tract. de dote §. restituenda num. 43. Quo
45 casu locum habebit statutum de lucro dotis datæ, † etiam qd
non sit soluta. & maritus ad huc vendicare poterit a debitore,
sicut habebit locū in statutum de donatione propter nuptias
lucranda. Bar. in cons. 123. statuto ciuitatis Eugulii, Boer. decis.
22. Nam sufficit viro fuisse satisfactum de dote, quomodocun-
que sibi satisfiat, & omnis satisfactio creditore volēte, opera-
tur idem quod solutio, & statutum hoc de dote data, non cu-
rauit de modo satisfaciendi. vt fuit decisum in Rota Vrbis, vt
per Achill. de Grass. in decis. 119. incip. dote promissa Quarta di-
stinctio. Aut dos promittitur in loco, vbi est de consuetudi-
46 ne † vocandi promissionem dotis pro dote data, aut nō est cō-
suetudo. Primo modo procedit opinio communis. Secundo
modo contra communem. Vnde Bar. in l. stipulatio ista §. hoc
47 quoque ff. de verb. oblig. dicit, quod si in statuto † est appositū
aliquod verbum quod habet duas significationes, vnam secun
dum propriam proprietatem vocabuli, alteram secundum cō
munem vsum loquendi, debet intelligi secundum communē
48 vsum loquend. Sed iste communis vsus loquendi † debet vige
re tempore statuti, non autem postea, vt per Soc. in l. Gallus §.
si eius ff de lib. & posthum. sicut in simili dicimus de interpre-
tanda volūtate testatoris per vsum, vt is vsus probandus sit, qui
49 vigebat tempore testamenti. Quia vsus est † variabilis, & vsus
qui est hodie, nō præsumitur fuisse olim Bar. in l. Labeo ff. de su
pell. leg. Et quod statuta recipiant interpretationem a cōmuni
vsu loquendi vigente tēpore statuti scribit latè Curt. in consi.
176. col. 2. Et pro corroboratione huius quæstionis contra com
munem, magis particulariter respondendo ad rationes indu-
ctas pro communi. Ad primum respondetur Bart. in d. §. sanè.
Non obstare illam glo. extendentem pretium datum ad pretiū
solutum, quia licet esset verum in casu alienationis rei ecclesiæ
50 tamen in casu dotis aliter † disponitur per aliam legem, vt d. §.
fi. in auth. de non elig. 2. nub. Nos autem dicimus esse aliter di-
spositū per alia iura, quæ allegauimus contra communem. Ad
51 secundum respondetur, quòd dos promissa dicitur † impro-
priè dos, & sic interpretantur iura decentia dotem promissam
52 esse dotem scilicet impropriè. sicut dicimus donationem † in-
cipientē a promissione non esse propriè donationem, sed pa-
ctum de donando, prout interpretatur Bart. in l. legitima, & in
l. iurisgentium in prin. ff. de pact. & in l. fi. ff. de condit. ob caus.
ergo dos promissa est pactū de dotando, & sic impropriè dos.

Ad tertium respondetur, quòd promittere, & soluere esse pa-
ria intelligitur dupliciter, vel ad denotandum obedientiā, vel
quo ad effectum. primo modo loquitur d. l. fi. C. ad l. Falc. Nā
si testator legauit, & hæres promisit soluere legata dicitur obe
disse testatori sicut si soluisset. sed non est sic quo ad effectum,
quia per promissionem non extinguitur obligatio, sicut per so
lutionē instit. Ad quartum negatur, quod dos promissa sit dos
vera, Ad probationem respondetur ad l. 1. & 2. C. de dot. pro-
53 miss. licet dicatur dos, tū impropriè, † Ad iura de collatione do
tis & promissæ pceduntur, quia ipsa filia quæ succedit cum fra
tribus æqualiter, non debet etiā petere, quòd sibi promissum
est, sed dotem siue datam, siue promissam confert, sicut dixi-
mus in præcedenti quæstio. de filia quam pater secundo loco
collocat, & promittit dotem, vt intelligatur promisisse primā
54 ne habeat plus quàm debet. Ad l. cum post † §. sed his, ff. de
administr. tut. Respondetur, quòd ibi non fuit pura promissio
dotis per tutorem facta, sed etiam promiserat, vt patruus, &
sic nomine proprio, vt probat vers. ille patruus, & curator sti-
pulante spopondit, & vers. cum officium suum egressus spon
te se obligauerit. & tunc talis promissio habetur pro vera so-
lutione, vt dixi in 2. dist. Ad quintum respondetur, quòd pactū
55 de lucranda dote habet locum in dote promissa, † quia ibi ma
ritus agebat ad dotem sol. mat. Sed iura non declarant quo-
modo erat conceptum hoc pactum, vel de dote promissa, vel
de dote data, & potest interpretari, quòd erat conceptum pa-
ctum de dote promissa lucranda. Et hoc dicit text. in auth. Do
tes C. de nupt. vbi scriptura debet attendi, quia dos debet at-
tendi secundum tenorem pacti. Ad secundam confirmatio-
56 nem in l. si ex morte † C. de pact. conuent. Respondet Socin.
hic, quòd ibi loquitur quando dos incępit a promissione, sed
fuit data, & sic est differentia inter primum. & secundum ca-
sum illius legis. Quia in primo casu dos incępit a traditione, &
sic fuit tradita, sed in secundo dos incępit a promissione. & po
stea constante matrimonio fuit soluta, & sic vtroque casu ha-
bet locum dispositio in dote data. Et pro ista interpretatione
est textus cum gl. in l. fi. C. eod. tit. Melius respondetur secun-
dum Ruyn. hic nu. 101. præsupponendo, quòd pactum de lu-
cranda dote, & ante nuptias donatione debet esse æquale ex
parte vtriusque, alias non valeret, & idem est dicit textus, quan
do per patrem, vel extraneum dos fuit promissa: ergo vult di-
cere, quòd si esset factum pactum de lucranda dote, vel ante
nuptias donatione promissa habebit locum perinde ac si es-
set factum pactum de lucranda dote, vel ante nuptias promis-
sione data, siue enim pactum concipiatur de dote data, siue de
dote lucranda, semper æqualitas debet seruari d. auth. dos da-
ta C. de donat. ante nupt. Non autem valet argumentum de do
57 te † data ad dotem promissam, nisi secundum similitudinem
in genere sub quo conueniunt, scilicet, vt seruetur æqualitas.
Ad sextum negatur statutum hoc fuisse factum propter one-
ra matrimonii, quia satis late probaui supra in præcedenti
quæst. rationem finalem esse pertinentem mariti cōtemplatam,
vt mulieres inueniant maritos, & onera matrimonij sustên-
tantur cū fructibus dotis l. dotis fructus, ff de iure dot. Secūdo
58 respondetur, q̄ non est eadem ratio, quia quando dos † est da
ta maritus retinet, & vtitur iure retentionis, sed quando dos
est promissa, maritus repetit, & agit, & facilius datur retētio,
quasi fauorabilior, quam repetitio l. Paulus, ff. de dol. except. l.
si in area in fi. ff. de cōd. indeb. Replicatur. Quia hoc statutū de
lucrāda dote se refert ad tps soluti matrimonij, vt mortua vxo
re, maritus lucretur. Sed mortua vxore maritus non agit ad lu-
crum dotis promissæ. sed agit ad dotem promissam, ergo dos
promissa est vera dos, quia si non esset vera non competeret
actio de dote. Confirmatur, quia tex. in l. si marito. §. 1. ff. de
fund. dot. vbi glo. non allegat aliam rationem, nisi quia mari-
tus agit non ex pacto de lucrando sed ex promissione dotis, &
tūc pecunia dotalis exacta dos efficitur, & cum verba pacti de
lucrando succedunt, succedunt etiam statuti verba.

SVMMARIVM.

1 *Dos profectitia redit ad patrem non obstantibus filiis secundum commu-
nem opinionem.*
2 *Hanc opinionem qui teneant.*
3 *Dos data, & promissa parificantur.*
4 *Lex vbi non distinguit, nec nos distinguere debemus.*
5 *Parentes cur possint retrahi a dotandis filiabus.*
6 *Dotem saluam esse semper cur intersit patris. & nu. 33.*
7 *Dos cur ad patrem reuerti debeat.*
8 *Actio ad repetendum dotem illa datur patri, quæ datur extraneo.*
9 *l. 1. in §. sileat. C. de rei vxor. actione inductio, & intelligentia. nu. 39.*
10 *Pater in vita sua non tenetur bona dare filijs.*
11 *Pater cur teneatur dotare.*
12 *Dotem profectitiam esse restituendam filiis, & non patri, qui teneant.*
13 *Consuetudo Martini hodie obseruatur per totum mundum.*

Ius for-

14 *Ius formatum est transmissibile ad suos hæredes,*
15 *Filius familias hodie habet hæredem.*
16 *Mater ad quid teneatur in filios in subsidium.*
17 *Patrimonium filiæ dotatæ quotuplex sit,*
18 *Pater non habet beneficium restitutionis integrum pro dote filię.*
19 *Nepotes ex filia quando teneantur conferre dotem maternam.*
20 *L. illam C. de collationibus, an loquatur de filia emancipata.*
21 *Patria potestas præsumitur apparente paternitate,*
22 *Creditor tenetur probare suum debitorem esse filiumfamilias,*
23 *L. fin. §. 1. C. vt legat. nom. cau. vera indictio.*
24 *L. inter socerum §. cum inter ff. de pact. dotalib. ratio.*
25 *Pacta secundum dispositionem iuris communis nihil operantur.*
26 *L. cum pater ff. de pact. dotal. intelligentia.*
30 *Filia dotata non potest petere supplementum legitimæ.*
31 *Pater non succedit ad dotem profectitiam, quando filia non potest aliud petere à patre,*
32 *Debitum legale non suscipit onus,*
34 *Actio de dote competit patri de voluntate filiæ.*
35 *L. post dotem ff. solut. matrim. quot intellectus habeat.*
36 *Martini opinio de dote, non est iuris correctoria, sed iuris interpretatiua. & numero 38.*
37 *Ius commune fit per consuetudinem interpretatiuam.*
40 *Dos à patre profecta redit ad patrem exclusis filijs, quando prius moritur maritus, deinde vxor.*
41 *Renuntiatio matris non nocet filijs,*

QVAESTIO OCTAVA.

Vtrum exactio dotis profectitiæ promissę spectet ad filios.

POstquam in precedenti quæstione disputauimus de
dote promissa, Socin hic nu. 50. infert ad quęstio-
nem, Si pater promiserit dotem filiæ, & non soluе-
rit, si post mortem filiæ supersint filij, an ipsi nepo-
tes petant dotem promissam ab auo: Ista quæstio dependet ab
altera, vtrum mortua filia dotata à patre, dos ipsa reuertatur
ad patrem, an verò ad filios nuptę. Communis opinio est quòd
1 dos † profectitia redeat ad patrē, & non aliter spectet ad filios,
vt testatur Barto. in l. post dotem num. 28. versic. teneo com-
munem nostrorum maiorum. Bolognet. in l. post dotem nu.
218. dicit communem, Aymo in consil. 84. num. 3. Curt. Iun.
in consil. 152. Capyc. decis. 170. in princip. dicit communem,
& secundum eam esse iudicandum. Et licet multi ex doctori-
bus distinguant, an liberi extent, vel non, Nihilominus quòd
liberis extantibus adhuc debeat reuerti ad patrem, & sic pro-
missa ab ea non possit exigi à filijs superstitibus tenuit Bulga-
2 rus † antiquus glossator, vt qui emet, quamuis ex sua vxore libe
ros suscepisset, tamen illa mortua, integram dotem restituerit
socero, & sequuti sunt Azo. Accursius. Iacobus de Rauenna,
Dynus, Pileus q. 89. Cyn. in l. dos a patre C. de soluto matr.
dicit hāc opinionem verā sicut euangelium. Idem dicit An-
gel. in l. pater filiæ ff. ad l. Falcid. Alberic. ī d. l. dos a patre. Caro
nistæ hanc etiam sequuntur in c. fin. de donat. inter virum, &
vxorem Io. Andr ad Specul. de donat. inter virum, & vxorem
§. fi. Alexan. in d. l. post dotem num. 17. Seysell. num. 25. Dec. in
l. illam nu. 19. C. de collat. Rip. in l. 1. §. quod si in patris nume.
6. inf. eod. Aret in §. fuerat num. 31. instit. de act. Alex. in cōsil.
114. num. 1. & in cōsil. 67. volum. 7. Corn. in cōsil. 66. num. 6.
volum. 4. & cōsil. 224. nume. 7. vol. 3. Anch. in cōsil. 50. Ruyn.
in cōsil. 56. in fine vol. 5. & 187. vol. 2. Socin. in cōsi. 9. vol. 1. vbi
per 20. fundamenta tenet contra Martinum Soci. Iun. in cōsi.
114. volum. 3. Curt. Iun. in cōsil. 93. nume. 9. Aymo in cōsi. 84.
num. 5. Hieronym. Gabriel. in cōsil. 16. num. 6. & cōsil. 58. De-
cian in cōsil. 55. in princip. volum. 2. Menoch. in cōsil. 238. nu.
30. Ceph. in cōsil. 706 vol. 5. in princip. Rip. lib. 5. resp. cōs. cap. 10.
Fanucc. in tract. de dote gl. 11. num. 3. Campeg. de dote q. 152.
parte 3. Benedict. in c. Raynutius in versic. duas habens filias
nume. 167. Tiraquell. de retract. conuent. nume. 58. cap. 60.
Capyc. d. decis. 176. Thessaur. in decis. Pedemontana 138. &
decis. 590. Et quia altera communis erat, quòd quæ dicun-
3 tur de dote data, † dicantur etiam de dote promissa, vt dixi in
pręcedenti quæstione, Ideo dicendum est in quęstione propo-
sita idem esse in dote profectitia promissa, vt remaneat penes
patrem, quia facilius permittitur retentio, quàm concedatur
actio l. 2. §. fi. ff. de orig. iur. l. 1. §. proinde ff. de var. & extraordi.
cognit. Dec. in l. idem functo num. 15. ff. de offi. assessor. & in l.
diuus nu. 5. ff. de reg. iur. Prima igitur ratio pro ista communi,
4 Vbi lex † nō distinguit, nec nos distinguere debemus l. de pre-
tio ff. de public. in rem act. sed inducendo omnes leges iuris ci-
uilis loquentes de ista materia, semper repetitur dotem à patre
datam ad patrē debere reuerti, neque fit distinctio an extent,
vel non extent filij, ergo simpliciter loquendo, etiam extanti-
bus filijs ad patrem debet reuerti. Minor probatur, inducendo
leges, quæ de hac materia loquuntur l. dos a patre C. de soluto
matrim. l. 2. C. de bon quæ lib. vbi lex loquens de lucris nuptia-
libus non acquirēdis patri quantum ad proprietatem, non ha-
5 bet locum in dote data a patre, ne retrahantur † parentes à do-
tādis filiabus, si dos ad eos nō reuerteretur, ergo filij non suc-
cedunt ad illam dotem. Item l. fi. in fine. ff. rem rat. hab. vbi dos
semper debet esse salua patri, etiam mortua filia, ergo reuerti-
tur ad patrem, Neque potest dici, quòd sit ibi apposita stipula-
tio, quia præsupponit ibi textus actionem esse communē pa-
tri, & filię, cum præstet cautionem de rato, quando agitur, Itē
6 l. pater ff. de euict. in versi. interest enim patris † semper dotem
saluam esse propter spem, quandoque recipiendi. & subdit po-
stea, quòd in emancipata vno casu tantum poterit regredi dos
mortua filia in matrimonio. Item l. si ab hostibus inf. eod. dos
ad patrem reuerti debet. Itē l. quod in vxorem C. de neg. gest.
in versi. conuenire posse debes ad quem dos reuerti debet. Itē
l. filius familias in id in fine ff. ad senatusconsultum Macedon.
in versic. ipsi enim mortua in matrimonio filia repetitio datur
Item l. & ideo in fine, & l. seq ff. de in rem versicu. cum simil.
7 Item l. † iure succursum ff. de iure dot. vbi assignatur ratio cur
ad patrē reuertitur dos. Itē l. 1. ff de dote prælegata. Sed aduer-
tatis, quòd in his iuribus nunquam iurisconsulti loquuntur in
8 casu, quo extarent filij. Secunda ratio. Illa actio † datur patri cū
communione filiæ ad repetendum dotem, quæ datur extra-
neo, l. 2. § 1. infra eod. sed extraneus potest repetere etiam ex-
tantibus liberis l. si extraneus ff. de cōdit. ob caus. l. 1. C. de pact.
cōuent. Ergo & pater. Hoc est argumentum Accursij in d. l.
dos à patre. Tertia ratio, si filij succederent excluso auo dotā-
te, tunc lex esset de indubitabili, cōtra l. quod Labeo ff. de Car-
bon. edict. Consequentia probatur, quia l. inter socerum §. cū
inter ff. de pact. dotal. disponit in vno solo casu in quo filij ve-
niunt in casu renuntiationis, & donationis factæ stipulādo per
l. si cum dotem infra eod. ergo in ceteris non est determinatū,
& si hic casus esset cum illis cæteris, lex esset de indubitabili.
Quarta ratio, quam inducit Bar. in in d. l. post dotem in quæst.
9 5. nu. 28. per textum in l. 1. §. sileat † C. de rei vxor. act. qui ex-
presse dicit, sileat ob liberos retentio &c qa naturalis stimulus
parētes ad liberorū procreationē adhortatur. Quę rō sic decla
10 rat. qa pater † in vita sua nō tenet bona dare filijs, qa satisfit le-
gi, si pater viuens minimum eis alimenta prestitit Bald. in l. po-
test ff. de adopt. & etiam si ludendo dissiparet bona sua, non
cogeretur assignare certa bona, ex quorū fructibus filij se ale-
rent, vt per lat in §. si quis in fraudem instit. de act. & ratio na-
turalis in vita solum cogit patrem ad dandum alimēta, & post
mortem suam dare successionem. sed propter fauorem publi
cum, vt mulieres nubant, & ciuitas repleatur liberis homini-
11 bus, inductum est, vt pater † in vita sua teneatur dare certam
rem, vel quantitatem pro dote, ex cuius fructibus se possit ale
re, & cum filia soluto matrimonio reuertatur ad patrē vt eam
alat, æquum etiam fuit, vt reuertatur dos. Item quia si filia mo
ritur, non tenetur amplius alimenta præstare, neque post mor
tem suam aliquid relinquere, cessat causa propter quam dos
est data, ergo in illis casibus reuerti debet ad patrem. Cōtrariam
12 opinionem † in hoc casu, quando extant liberi, tenuit Marti-
nus antiquus glossator, quem refert Azo. in d. l. dos a patre. Et
in sua summa C. de rei vxor. act. nu. 10. in fine. Et hanc opinio-
nem sequuti sunt Raynerius de Foroliuio, Petr. de Bellaper-
tica, Roffredus, Placentinus, Odofredus Hanc etiam opinio-
nem multis iuribus, & rationibus defendit Calderinus in con-
sil. 1. sub tit. de donat. inter virum, & vxorem, vbi respōdet om
nibus contrarijs. Salic. in d. l. dos a patre. Socin in consil. 25 vol.
1. Ruyn. in consil. 225 vol. 1. Pract. Papient. in forma libell. quo
vxor agit ad dotem in ver. dictæ dominæ num. 1. in fine. Qui
voluerunt id etiam procedere in dote promissa Roland. de lu-
13 cro dot. q. 5. nu. 8. & 9. Et hæc consuetudo † Martini, vt omnes
testantur hodie obseruatur per totum orbem terrarum. Gui-
do Pap. in cons. 12. num. 8. vbi probat Martini opinionem esse
veriorem. Habet. & ista opinio suas rationes. Prima ratio pro
14 opinione Martini. Omne ius † formatum est transmissibile ad
hæredes suos, sed filia in dote habet ius formatum, ergo trans
mittit illam ad suos hæredes. Minor probatur, quia dos dici-
tur proprium patrimonium filiæ l. 3. § vtrum in fine, ff. de mi-
nor. ergo videtur quòd debet esse perpetuum patrimonium,
& transmissibile ad hæredes l. fi. C. communia vtriusque iudic.
auth. sed quamuis C. de rei vxor. act. Item quia filiusfamilias
15 † hodie habet hæredem l. sancimus, C. communia de success.
l. 2. C. de bon quæ lib. & auth. de hæredit. quæ ab intest. defer.
16 §. 1. Et pro hac ratione facit, quia mater † tenetur alere filios
egenos l. si quis a liberis, ff. de lib. agnosc. & habetur in C. de
alim. præstand. glo. in l. si competenti, C. de alend. lib. à parent.
Et tenetur dotare filiam in subsidium, quando desunt patris
bona l. fi. C. de dot. promiss. l. auia, C. de iure dot. gl. in auth. res
quę C. comm. de leg. Respondet Cyn. in d. l. dos a patre, quòd
17 patrimonium † est duplex, quoddā proprium, & absolutum,
quoddam patrimonium commune cum alijs, tūc dicit quòd
filia

filia non habet patrimonium proprium, & absolutũ, sed dos est patrimonium filiæ commune cum patre, l. 2. §. 1. insi. a eod. Replicatur, quòd Cyn. non persistit in dictis suis, sed vacillat, Nam idem inducendo rationem contra Martinum, dicebat, quod actio de dote incipit competere post mortem l. 2. ff. de dote præleg. Ergo dum ipsa viuit, nullam communionem habet cum patre. Item replicat Salic. in d. l. dos a patre, quòd d. l. 3. §. verum, ff. de minor. loquitur de beneficio restitutionis in
18 integrum, quod patri † denegatur, & ideo nulla potest esse communio cum patre in d. patrimonio. Nec ibi loquitur de dote, quia illa est in dominio mariti l. dote ancillam, C. de rei vẽdic. sed de dote prout est quoddam vniuersum, vt l. quod di-
19 citur, ff. de impens. in rebus dotal. fact. Secunda ratio Martini. Nepotes † ex filia tenentur conferre dotem maternam si volunt succedere auo l. illam, C. de collat. ergo moriente filia, eorum matre, ipsi succedunt ad dotem, Consequentia proba tur, quia si ipsi non succederent, frustra tractaretur de collatione l. 1. §. si in stipulatione vers. quod si alij. ff. de collat. bon.
20 Respondet Accursius, quòd in d. l. illam † filia fuerat emancipata, & potest speculari, quòd ibi coniungit patrem, & matrẽ, quæ tamen non est in potestate aui. Replicat Martinus, quod intelligere de emancipata d. l. illam, est diuinare. Et ad speculationem respondetur, quòd ideo commiscet patrem, & matrem, quia loquitur de nepotibus ex filio, & filia, & est violatio literæ, intelligere de filia sui iuris. Item replicatur, quòd dum ibi tractatur de hæreditate patris, præsumitur habuisse filios in potestate, tam masculos, quàm fœminas, & in successione nepotes suis patribus, vel matribus in potestate existẽtibus. Confirmatur, quia textus dicit patrem, & matrem teneri conferre, ergo præsumuntur in potestate, & præsupponitur, quòd ille, de cuius hæreditate agitur superuixerit, & sui filij, tempore mortis essent in potestate sua. Item replicatur quia apparente
21 † paternitate, statim præsumitur filiusfamilias l. filium quem diffinimus, ff. de his qui sui sunt, vel al. iur. Et paternitas præsumitur, quia nemo est sine patre, nisi contrarium probetur l. si quis patrem, ff. ad Macedo. Sed in d. l. illam tractatur de successione patris, ergo &c. Et obiter nota, quòd ista præsumptio, quod quis præsumatur filiusfamilias est tã naturalis, vt etiam
22 creditor † negotians cum aliquo, præsumatur scire illum esse, filiumfamilias, non obstante, quòd contraxerit cum eo, tanquam cum patrefamilias l. 1. & l. 4. & l. pen. C. ad Macedon. Ex quo sciuit, vel scire debuit eum esse filium familias, & sibi imputet, si non intelligauit, & ideo onus probandi illum esse filium emãcipatum incumbit creditori, vt est casus decisus per Grammat. in decis. 13. vbi vide num. 19. & seq. Tertia ratio ex
23 l. fi. § 1. C. vt legat. nom. cau. vbi mater fecerat testamentum instituendo patrem, & omnia quæ non sunt de dote, debent restitui hæredi, & dos ipsa remanet penes maritum suum propter filios, quamuis ipsa mater fuisset in potestate sui patris. Respondet ibi Accurs. quòd ibi erat pactum, vel fuerat emancipata, quia aliter non potuisset testari. Replicatur contra Accurs. per supradictas proximas replicationes. Sed ego arbitror et alia ratione illam legem non facere pro opinione Martini, quam tetigit Bolognet. in d. l. post dotem nu. 220. quòd ibi illa filia nunquam fuerat in potestate patris, quia erat nata in seruitute, & postea manumissa simul cum patre, & patria potestas non contingit natis in seruitute l. seruitutem, & l. qui in seruitute, ff. de reg. iur. Quarta ratio Martini per textum in l.
24 † inter soceros, §. cum inter, ff. de pact. dotal. Sic inducendo, Si pater conuenit, vt si filia moreretur sine liberis dos ei restituatur, dicitur actum, vt si cum liberis, ei non restituatur, sed hoc esse actum non potest euenire, nisi quia casus omissus relinquitur in dispositione iuris communis l. si extra, ff. de condic. ob caus. & non quia in casu omisso videtur iuri suo renunciasse, quia talis renunciatio haberet vim iactationis, & nemo præsumitur iactare suum l. cum de indebito, §. fi. ff. de probat. Quinta ratio. Multa sunt iura loquentia de pactis in restituendo dotem patri post mortem filię cum filijs, ergo si non essent facta dicta pacta succederent filij, & non pater. Consequentia
25 probatur, quia pacta facta † secundum dispositionẽ iuris communis nihil operantur, Ias. in l. si donaturus num. 3. per illum textum, ff. de condit. causa data, antecedens probatur per textum in l. pater cum filiæ, ff. de pact. dot. vbi pater volẽs sibi prouidere, stipulatus est partem dotis sibi restitui liberis extanti-
26 bus. Confirmatur argumento Salyc. in l. cum † pater dotem, ff. de pact. dotal. vbi si maritus conuenit cum socero non petere dotem eo viuo, & postea moriatur filia in matrimonio viuente patre, non potest maritus dotem petere propter pactũ, ergo si pactum non interuenisset, maritus petere posset: tunc sic hoc non potest interuenire, nisi propter existentiam liberorum, quod probatur, quia aliter diceret pater genero, dolo facis petere, quod mihi es restiturus, sed gener replicaret, verum esse, si teneretur statim restituere l. fi. §. 1 ff. vt legat. nom. cau. Pater autem duplicaret, hoc verum esse, si ad restituendum haberet dilationem ab homine, sed maritus dicitur habere dilationem a lege miserationis gratia d. l. si donaturus in fine, ff. de condit. caus. dat. ergo non est alia ratio, quàm existentia liberorum, quibus non extantibus, debet patri restitui. Item confirmatur, quia si pater non stipulatur dotem sibi sed dũ perdit illam si matrimonium dissoluitur culpa mulieris l. consensu, C. de repud. l. si dotem, C. de iure dot. l. cum pater dotem, ff. de pact. dotal. & cum amittitur, restituitur hæredibus §. quia verò in auth. vt liceat matri, & auiæ. Sexta ratio fi-
27 lius † trãsmittit legitimam ad suos filios post eius mortem, sed dos succedit loco legitimæ, quomodolibet a patre sit data, ergo dos transit tãquam debita ad liberos. Maior probatur, quia
28 in legitima † nullum potest imponi onus, & debet esse libera l. omni modo l. quoniam in prioribus l. scimus §. repletionem C. de inoffi. testa. Et debetur libera, absque dilatione Franch. decis. 16. nu. 12. & 13. Et quod in dote data loco legitimæ, non possit fieri pactum ad beneficium fratris, vide Franch. decis. 196. Minor probatur per d. l. scimus. & l. sancimus, C. de nupt. & l. Titio centum, §. Titio genero, ff. de condit. & demonstra. Respondet Bolognet. in d. l. post dotem nu. 220. ff. solut. matr. in vers. vndecimo, quòd legitima † non debetur filiæ viuente patre, neque peti potest l. 1. §. si impuberi, ff. de collat. bon. ideo non potest deberi liberis filiæ, quod ipsi filiæ non est adhuc quæsitum, & quod quæsitum non est, ad hæredes transmitti non potest. Replicatur, Nam si ista dos, quæ datur filiæ non appropriaretur ipsi, sequeretur, quòd filia dotata a patre in minori quantitate, quàm sit legitima, superuiuens patri, pos-
30 set petere supplementum legitimæ, sed consequens † est falsum, ergo & antecedens. Falsitas probat, quia filia si dotata est à patre, non est mouenda quæstio an incompetẽter sit dotata, cum ipse melius quam alius sciat pro filia capere consilium l. nec in ea ff. de adulter. Dec. in cons. 26. Alex in cõs. 29. vbi notatur sic esse iudicatum vol. 2. quo casu, etiam si non potest petere supplementum legitimæ, prout est casus plures decisus Grammat. decis. 57. & decis. 101. Afflict. in const. regni incip. fratribus num. 13. Et non obstante renunciatione sic fuisse plures decisum Neap. iunctis dominis cõsiliarijs quarum auctorũ testificantur addẽtes ad Consuetud. Neapolit. quæ incip. si cas autem, in additione quę incipit paragium col. 2. fol. mihi 96. & vide Marãt. in decima disputatione num. 23. Consequẽter deducitur, quia legitima debetur filijs post mortem, & dos succedit loco legitimæ, vt dictum est. & si nõ datur dos, debetur legitima. Confirmatur, quia communiter omnes scribentes, dicentes opinionem Io. & aliorum glossatorum volentium
31 patrem † succedere ad dotem profectitiam exclusis filijs, dicũt de iure non habere locum, quàdo si excluderetur a successione patris, de qua communi testatur Capyc. in d. decis. 176. nu. 6. & 7. per rationes, vt ibi allegat Barto. & alios, sed filia dotata a patre nihil aliud potest consequi, vt dictum, ergo dotem dicitur sibi appropriare, quo casu transmittit ad hæredes Item
32 confirmatur, quia in debito † legali nullum potest opponi onus, Franch. d. decis. 16 & d. decis. 196. sed pater tenetur dotare filiam ex dispositione legali l. fi. C. de dot. promiss. cum similibus, ergo nõ potest imponere aliquod onus, vt ad se reuertatur: Et si hoc faceret ex pacto, vt d. l. pater cũ filiæ ff. de pact. dotal. toleratur ibi in parte, non in toto, ibi enim stipulatus est moriẽte filia cum liberis sibi reddi tertiam partem dotis, quia dos fuerat magna, sed regulariter totam dotem sibi reddi stipulari nõ potest, quia tunc in debito legali posset apponi onus. Nec obstat, quòd valet stipulatio, in qua pater stipuletur sibi dotem reddi, vt l. post dotem infra eod. Quia hoc beneficium
33 † quod datur patri ad repetendum, datur de æquitate, vt dicit gl. in l. dedit ff. de collat. dot. ergo non debet esse cum iactura liberorum, nec mariti, à quo sunt alendi l. si cum dotem §. si vero infra eodem, & ipsi filij sunt pars onerum matrimonij, per quæ dos datur l. 1. infra eod. & mortua filia adhuc dicitur durare l. fi. C. de bon. matern. Aequitas autem cõsistit, quia cum pater teneatur dotare filiam, si dos cõmmeretur, ipse cogeretur sæpius dotare, vt considerat Accurs. in d. l. 2. §. 1. in glos. dos est. infra eod. ideo disponitur, vt dos sit etiam patris, actio de dote, ad repetendum illam pro filia. Itẽ potest cõsiderari præiudicium patris respectu vsusfructus, quem habet pater in bonis filiæ, quia cõmunis est opinio, quòd pater nõ habet vsumfructum in dote aduentitia filiæ, vt notãt Doct. in d. l. 1. §. quod si in patris infra eodem ibi Socin. 2. not. Bald. Nouell. in tract. de dote parte 6. priuileg. 13. & de communi Aymo in cõs. 84. num. 7. Item confirmatur, quia pater nõ potest petere dotem profectitiam nisi de voluntate filiæ, vel eius filiorum d. l. post dotem infra eod. & l. an a C. de iure dot. & ibi gloss. in versicu. est, & tertia ratio. Et ex hoc deducitur septima ratio Septima ratio, si dos profectitia soluto matrimonio per mortem filiæ cum filij rediret ad patrem dotantem, tunc sequeretur, quòd pater post mortem filiæ posset agere ad recuperandum dictam
34 dotem, sed consequens est falsum, ergo & antecedens, Consequentia

ſequentia clarè deducitur, quia actio eſt ius perſequendi in iudicio, quod ſibi debetur §.1.inſtit. de act. Falſitas conſequentis probatur per d. l. poſt dotem, vbi pater agit de voluntate filiæ d. l. auth. & ibi gl. Nec valet quòd d. l. poſt dotem † habeat vnde-
35 viginti intellectus, quos omnes recenſet Bolognet. ibi, & ſic nō valeat allegari. gl. in ver. certas in §. quibus in 1. conſtit. Codicis. Barto. l. qui Romæ §. duo fratres colum. 3. & ibi Ripa ff. de verb. oblig. Alexād. in cōſ. 1. num. 9. vol. 2. Quia hoc intelligitur quando lex nō habet communem intellectum, vt per Ruyn. in l. 1. colum. 2. infra eod. modo ſi ventiles omnes dictos intellectus ſemper inuenies in quolibet patre non poſſe agere
36 niſi de voluntate filiæ. Octaua ratio, quia illa opinio † Martini nō eſt iuris correctoria, ſed iuris interpretatiua, & habetur ipſa pro iure conſuetudinario Alex. in d. l. poſt dotem nume. 25. & Seyſell. per l. ſi de interpretatione ff. de leg. Et quod opinio Martini nō dicatur propriè cōſuetudo, tenet Curt. Iun. in addit. ad Alex. in d. num. 15. in d. l. poſt dotem poſt Bal. in l. 1. in fi. C. de bon. quæ lib. Hieronym. Torus in d. l. poſt dotem in 4. qō. Barto. & ibi Iaſ. num. 101. poſt Alex. Nec mirum, quia iſta conſuetudo approbata fuit a Doctoribus viuentibus, & a iudicibus, qui pro ea iudicarunt, quorum longe maior fuit numerus, quàm eorum, qui pro Bulgaro ſcripſerunt, ita vt verè dici poſſit, quòd opinio iudicum iudicantium præualet diſputationibus Doctorum. Item quia conſuetudo Doctorum, & iudicum videtur potius eſſe iuris, quàm facti, & ſic inducit ius interpretatiuum, cum omnes qui eam ſequuntur ſint Doctores, & iuriſperiti, & non in facto, neque in arbitrio, ſed in iure ſcripto iudicia ſua fundentur, ergo habetur pro lege ſcripta, & ab ea non eſt recedēdum per not. in c. ne innitaris de cōſtit. Quare cum opinio Martini per conſuetudinem interpretati-
37 uam approbata fecerit † ius commune pro lege habenda erit, & cum in æquitate ſe fundet, ampliſſimè interpretanda erit, Ita vt procedat etiā in dote promiſſa, quæ ab Auo promittēte, mortua filia, eius filijs ſolui debet ſicut ad illos ſpectaret ſi fuiſſet ſoluta, & quod ſecundum hanc opinionem fuiſſet iudicatum, & paſſim iudicetur, vide Antoninum Theſaurum in d. deciſ. 190 nu. 5. verſ. quibus ſtantibus. Ideo nō obſtant rationes eorum, qui probant opinionem Martini eſſe iuris cōſue-
38 tudinariam, † & ſic ſtrictè interpretandam, tanquam exorbitans à iure, cum iam ſit probatum eſſe iuris interpretatiuum, & ſic haberi pro lege, non autem conſuetudinariam. Minus obſtant rationes, & leges, quòd dos debeat reuerti ad patrem, quia etiam ſi pater ſtipulatus eſſet ſibi dotem reddi ſecūdum formam iuris communis debemus intelligere non extātibus liberis, cum Martini conſuetudo faciat ius interpretatiuum. Præpoſit. in c. fi. §. ſi. colum. pen. verſic. immò ſi maritus de donat. inter virum, & vxorem. Bald. in l. 2. C. de bon. quæ lib. & in rubrica extra poſt. de arbitris. colum. 6. Alex. in d. l. poſt dotem num. 25. Et quod hoc tanto magis procedat in dote promiſſa, nō dum ſoluta filiæ ſi pater ſtipulatus eſſet dotem reddi filiæ, videndus Barto. in d. l. poſt dotem in 4. q. & ibi communiter Doct. prætertim ſi illa, propter cauſam illius dotis, renunciaſſet omnibus bonis paternis Aymo in d. conſilio 84. nume. 5.
39 Nec obſtat text. in l. vnic. † §. ſileat C. de rei vxor. act. vbi dicitur ſileat ob liberos retētio, cuia ipſe naturalis ſtimulus, parētes ad liberorū ſuorū educationē hortatur, &c. q textus apparēter videtur concludere contra iam determinata, pro vt Hieronym. Elē. Diatrib. lib. 2. cap. 14. conabatur inducere Quia reſpondetur, quòd ille textus loquitur, quando dos eſt reſtituēda vxori, poſt diuortiū factum & ſic vxore ſuperſtite, nos autē loquimur, quid iuris ſit in reſtitutione dotis poſt mortem vxoris. Et ſic exponit ibi Accurſ. Nam illo iure, ſi fiebat diuortiū culpa mulieris propter malos mores, fiebat retētio per ipſum maritum de parte dotis, apparet hoc quia Iuſtin. ibid. facit mētionem de moribus, & dicit, ne varium genus exſpandi inueniat, itaque apparet loqui de retētione, quæ fiebat propter malos mores, & tunc quando matrimonium erat diſſolutum culpa mulieris, vel eius patris, competebat retentio ob liberos, vt pro ſingulis liberis retinerentur ſingulæ ſextæ, vt tamen non excederet tres ſextas, & ſi fiebat diuortium propter malos mores maiores fiebat retentio alterius ſextæ, ſed ſi erat malorum morum minorum fiebat retētio alterius ſextæ, ſed ſi erat malorum morum minorum fiebat retētio octauæ partis, & mali mores mariti puniebantur in reſtitutione dotis citeriori die, vt deſumitur ex textu Vlpiani in §. mortua. in tit. de dotibus in ſuis fragmentis, ergo d. §. ſileat loquitur de iſtis ſextis, & remanet verus intellectus, vt illæ partes, quæ vocabantur quintæ deberent ei filijs, quando ſoluebatur matrimonium per mortem mulieris, vt liberi haberent quandam ſucceſſionem, ſed in eadem l. in §. taceat, loquitur, quando viua filia repetit dotem. Limitatur tamen iſta concluſio, vt nō procedat, quando prius moritur maritus, & deinde moritur vxor, tūc enim dos
40 † a patre profecta redit ad patrem excluſis filiis, nec habet locum opinio Martini, eſt doctrina Barto. in l. 1. num. 2. ff. de dote prælег. & in d. l. poſt dotem, vbi etiam Caſtrenſ. & ſequuntur communiter omnes ibi, vt teſtatur Iaſ. num. 102. & Alex d. num. 25. & in cōſil. 155. vol. 1. & hanc limitationem eſſe notabilem in practica dicit Aret. in d. §. fuerat num. 22. inſtit. de act. Neuizan. in Sylua nupt. lib. 2. nume. 79. Phanucc. de lucro dot. gloſſ. 11. nume. 2. qui dicit ſecundum hanc limitationem fuiſſe iudicatum in Rota Lucenſi, & ita etiam iudicauit Senatus Pedemontanus, vt per Theſaur. in deciſ. 138. Sed Iaſ. in d. num. 120. & ſeq. per multas rationes tenuit limitationem non eſſe veram. Nihilominus quādo vera eſſet, illi nepotes poſſent petere portionem in bonis aui, quæ ſpectabat ad eorum ma-
41 trem, & hoc procedit, etiam ſi dicta eorum mater † renūtiaſſet bonis paternis, quia illa renuntiatio quantumuis ampliſſima non nocet filijs renuntiantis, prout eſt communis, & vera concluſio, de qua teſtificatur Franch. in deciſ. Neapolit. 67. in princip. per textum in l. qui ſuperſtitis ff. de acquirenda hæreditate, diffuſe Dec. in l. pactum quod dotali C. de collat. Tiraquell. de iure primogenit. in 12. quæſt. & in quæſt. 40. nu. 111. & num. 16. Couar. in repet. cap. panuis in 3. parte relect. §. 2. incip. decima col. 4. verſic. non me latet, cum alijs cumulatis per Franch. in deciſ. 67.

SVMMARIVM.

1 *Statutum quod mulier habēs liberos non poſſit diſponere niſi de certa parte dotis, habet locum in vidua ſecundum communem.*
2 *Dos quomodo dicatur recuperari cum ſua cauſa.*
3 *Dos vera quæ ſit, & nume. 12.*
4 *Actio de peculio durat anno poſt mortem filij, vel ſerui.*
5 *Dotis qualitas præcedens conſideratur.*
6 *Aduocatus qui ſemel fuit, ſemper retinet illam qualitatem, licet non ſit.*
7 *Dos reſtituta dicitur dos quò ad effectum reſultantem de iure communi.*
8 *Ratio vnica vbi reddi poteſt, licet non ſit expreſſa, tamen habetur pro expreſſa.*
9 *Extenſio quando licita eſt in ſtatutis.*
10 *Fragilitas mulieris cuius ſit cauſa.*
11 *Dos recuperata ſecundum communem vſum loquendi dicitur dos.*
13 *Vidua adhuc dicitur eſſe in matrimonio.*
14 *Filij quæ bona dicantur habere ex prouidentia legis.*
15 *Filij reſpectu bonorū prohibitorū alienari dicuntur ſuccedere ab inteſtato.*
16 *Filij vt vniuerſales ſucceſſores matris tenentur ſatisfacere eius creditoribus.*
17 *Filij debent detrahere falcidiam ab ea parte in qua ſunt inſtituti hæredes, etiam ſi ad alias partes ſuccedunt ex legis prouidentia.*
18 *Mulier nihil poteſt legare ad pias cauſas de bonis, de quibus prohibita eſt diſponere per ſtatutum.*
19 *Legitima filiorum quando augeatur per ſtatutum.*
20 *Mulier quando poſſit diſponere non obſtante prohibitione ſtatuti.*
21 *Filij non poſſunt exhæredari etiam cum cauſa de bonis ſibi prouenientibus vigore ſtatuti.*
22 *Vidua poteſt ad ſui libitum diſponere.*
23 *Qualitas adiecta verbo debet ſecundum tempus verbi.*
24 *Dos recuperata amittit nomen dotis.*
25 *Verbum quando ſtat demonſtratiue, tunc ſufficit ſemel fuiſſe illam qualitatem.*
26 *Dotis qualitas, quando non deſinat, ſi eſt reſtituta.*
27 *Argumentum de hæreditate ad dotem an valeat, & nume. 30.*
28 *Hæreditas etiam poſt aditionem retinet nomen hæreditatis.*
29 *Dos recuperata adhuc retinet nomen dotis.*
31 *Dos non dicitur reſpectu illorum, reſpectu quorum non habet priuilegia.*
32 *Dos quando recuperatur ius eſt quæſitum filijs vigore ſtatuti.*
33 *L. cum qui ædes ff. de vſucap. intelligentia.*
34 *Mulier in quibus caſibus poſſit dotes ſuas alienare. & 36.*
35 *Alienatio prohibita non intelligitur ex cauſa [illegible].*
37 *Bona mulieris prohibita alienari ſubſunt debitis in ſubſidium.*
38 *Mulier alienans in caſibus a iure permiſſis an debeat recurrere ad iudicem.*
39 *Decretum alienationis debet præcedere, non ſequi.*
40 *Mulierem prohibitam diſponere cauſa mortis, qui teneant poſſe alienare in vita.*
41 *Statutum prohibens mulierem alienari de certa parte odioſum.*
42 *Mulier prohibita alienari poteſt donare [illegible].*
43 *Inſinuatio non requiritur in donatione [illegible].*
44 *Libertus poteſt donare [illegible].*
45 *Donatarij merita debeat probari per teſtes, vel inſtrumenta.*
46 *Dos recuperata conſiſtens in pecunia, vt [illegible] in ſtabilibus.*
47 *Dotem dici recuperatam cum ſua cauſa [illegible] ligatur.*
48 *Statutum contra ius commune non recipit interpretationem de iure communi.*
49 *Fragilitas mulieris an fuerit cauſa, cur prohibita fuerit diſponere de dote.*
50 *Narrata in ſtatuto denotant cauſam finalem.*
50 *Mulier nupta aliquando non habet vſum rectæ rationis.*
52 *Ratio vnica non poteſt dici, quando plures poſſunt aſſignari.*
53 *Rationum pluralitas non præſumitur.*
55 *Vſus communis loquendi eſt quid facti, & debet probari.*

QVAE.

QVAESTIO NONA.

Mulier, quæ ex statuto non potest disponere, nisi de certa parte, si est vidua an comprehendatur sub statuto.

CVm supra conclusum fuerit soluto matrimonio non dici proprie dotem, Infert Socin. vester hic num.74. ad quæstionem de statuto Senensi, vbi disponitur, quòd mulier habens liberos non possit disponere, nisi de quarta parte dotis suæ, & reliquas tres quartas debeat relinquere liberis, vtrum hoc procedat etiam in vidua, quam quæstionem tractat etiam hic Rip. nu.27. Bologner. num.154. & cæteri moderniores. Communis opinio est, quod hoc statu-
1 tum † habet locum etiam in vidua, & de hac communi testatur Ias. in l.1. num.9. C. vnde vir, & vxor, hanc esse communē testantur Ripa hic num.72. Crot. num.13. & 14. Salutolus nu.25. Hannibal de Canonicis hic nu.114. Hanc opinionem tenuit originaliter Bald. in d.l.1. in fin. C. vnde vir, & vxor, & ibi Dec. Castrens. hic in princip. & in l.fi.ff. quando act. de pecul. est annal. Alex. in consil.102. super eo quod queritur. volu.2. Bru. in tract. de stat. excludēte fœminas propter masculos art. 11. Cuius opinionis cōmunis rationes sunt istę. Prima ratio per textum in l. si socius pro filia ff. pro soc. in ver. salua societate diuortio matrimonium solutum foret, cum sua causa do-
2 tē † recuperari, scilicet vt ea, vel alij marito dari possit. Ex quo textu formatur argumētum. Dos recuperatur cum sua causa, ergo cum sua obligatione, consequētia probatur, quia causa, & obligatio sunt idem, instit. de oblig. in princ. Et pro hoc facit tex. in auth. sed quamuis C. de rei vxor. act. & §. quia vero in auth. de æqualit. dot. ergo dos dicetur recuperata cum obligatione, & qualitate statuti illius loci, vbi recuperata est. Item potest induci ille versicu. cum sua causa, idest cum sua datione, & facto, prout interpretatur gl. in l. iurisgentium in princip. & §. sed cum nulla ff. de pact. & sic vt debeat alijs dare cum eodem facto, vt omnino teneatur ex ipso statuto. Secū-
3 da ratio illa est vera dos, † quæ retinet proprium nomen, propriam naturam, & producit proprium effectum dotis, sed dos recuperata a vidua retinet proprium nomen propriam naturam, & producit proprium effectum dotis, ergo dos recuperata a vidua dicitur vere dos, & per consequens statutum Senense dicitur habere locum in ea. Minor probatur primo per textum in l.fi.ff. quando act. de pecul. est annal. vbi præsuppo-
4 nitur quòd peculiū finiatur morte filij, † vel serui, & tamē etiā post mortem datur actio de peculio cōtra patrem, vel dominum infra annum, ergo retinet nomen peculij, & diffinitionem in beneficium creditorum, quibus est ius quæsitum, vt terminari possint eorū credita. Et pro hoc facit, quia ex diffinitione proprietas rei habetur, l. quis sit fugitiuus §. erronem ff. de ædil. edicto sicut igitur morte soluto peculio habet nomē, & diffinitionem peculij in beneficium illorum, quibus debeat portio dotis relinqui vigore statuti. Item probatur, quòd habeat eundem effectum. nam in d.l. si socius, & in d. auth. sed quamuis, & in d. §. quia vero, præcedēs qualitas
5 dotis † ponderatur, quia producit eundem effectum, ac si illa qualitas adesset de presenti. Confirmatur quia l.fi.ff. de decur. vbi decurio, qui desiit esse decurio nō torquetur, & tamē ibi agitur cōtra publicam vtilitatem, ne de eo habeatur quæstio, vers. & C. de quæstion. & possunt cumulari multa similia, vt gloss. in §. fi. instit. de tutel. & l.1. C. de comitibus, qui prouin-
6 tias regunt. lib.12. Et † qui semel fuit aduocatus licet non sit, retinet illam priorem qualitatem Bald. in l.1. C. de aduocat. diuers. iudic. Item effectus præcedentis qualitatis ex voluntate alterari nō potest, quia est affixa rei, l. vnius. facinoris §. seruus ff. de quæst. itē probatur per textum in l. Pomponius §. in dotem ff. de acquir. possess. quem textum ponderat ibi Aret. pro
7 statuto loquēte de dote, quia dote restituta, dicitur dos † quo ad effectum resultantem ex titulo de iure communi, vel municipali, quia dos restituta ex causa dotis cōtinetur sub appellatione dotis, licet non habeat eadem priuilegia l. etiam, & l.3. ff. de fundo dot. sed in casu dicti statuti consideratur dos solum respectu tituli, ita ꝙ loquitur de dote, & nō de alio patrimonio. & ita intelligitur d. auth. sed quamuis, & d.l. si socius.
8 Tertia ratio, vbi in duplici casu vnica ratio † statuti reddi potest, tunc ea licet non sit expressa, habetur pro expressa, sed tā in dote constāte matrimonio, quàm in dote recuperata in dicto statuto Senensi vnica ratio reddi potest, scilicet ne fragilitas matris lædat filios, ergo quæ dicuntur de dote habēt locum etiam in recuperata. Maior probatur per Bald. l. maximum vitium C. de lib. præterit. vbi dicit, quando statutum nō est odiosum seu pœnale, nec correctorium, sed tantum exor-
9 bitans licita est extensio † ex identitate rationis. etiam non expressę, nec vnicæ. idem dicit Alex. in l. si constante in princ. insi. eodem Imol. in l. fina. ff. de hæred. instit. arg. l.2. ff. de lib. & posthum. in versicu. si nomen eius expressum non sit, si modò vnicum sit, & isto casu est licita extensio. Barto. in l. omnes populi in 4. quęst. sextę quęstionis principalis ff. de iusti. & iur. Notatur in l. si verò §. de viro inf. eod. Ias. in auth. quas actiones C. de sacros. eccles. Minor probatur argumēto c. forus de
10 verb. signifi. vbi notatur fragilitas † mulieris, & l. fi. C. de pact. conuent. Nam si posset recuperatam dotem ad sui libitum disponere, tunc posset dolum committere l.1. §. fi. ff. de except. doli. & sic ex aliqua leui, & fragili causa priuare filios. Quarta
11 ratio. quia dos † recuperata secūdum communem vsum loquendi dicitur dos, vt communiter testantur omnes doctores, qui communis vsus loquendi attenditur in statutis l. cum de lanionis §. asinā ff. de fundo instructo l. Labeo ff. de supell.
12 leg. & late dixi supra. Quinta ratio. Illa est vera dos, † quæ sic a iure interpretatur in alterius præiuditium, sed dos recuperata interpretatur vera dos in alterius præiuditium, ergo est vera dos. Minor probatur per textum in l. filiæ cum ibi not. C. de collat. vbi volunt illum textum qui loquitur de dote, quæ debet conferri, locum habere in dote recuperata, quia eadem ratio militat, scilicet æqualitatis seruandæ l. fina. C. communia vtriusque iudic. l. illud, & l. vt liberis C. de collat. Sexta ratio statutū hoc loquitur de dote illius, qui est in matrimonio, ergo loquitur de dote ipsius viduæ. Minor probatur per textū
13 in l. fi. C. de bo. mater. † vbi vidua adhuc dicitur stare in priori matrimonio, tanto magis si habet filios, vt Bald. in d.l. fi. notat. vnde cum hoc statutum sit inductum, vt consulatur liberis: quos vidua dicitur habere propterea comprehendit viduam, quę dotem recuperauit Et retenta hac communi opinione declara ipsam. Primo quòd ipsi filij illas tres quartas
14 † dicuntur habere ex prouidentia legis, & non ex iudicio matris, & adhoc allego textū in l. si arrogator in fine ff. de adopt. Ex qua declaratione inferas primo, quod si ipsi filij instituātur hæredes in omnibus dotibus a matre, quòd possunt dicere se
15 esse hæredes solum in vna quarta, sed respectu trium † quartarum ipsi dicuntur succedere ab intestato, & sic ex prouidētia legis, ergo in ipsis non sunt hæredes matris. & ita consuluit Castrens. in consil.341. vol.1. Dec. in cōl.386. Licet vt vniuer-
16 sales successores † vigore statuti, tenētur satisfacere omnibus creditoribus matris Aymo in tract. de antiquitate parte 4. nu.141. & huc pertinent quæ scribit Afflict. in decis.37. & decis.314. licet ibi Vrsill. in additionibus dicat sæpius in sacro cōsil. Neapolitano fuisse decisum contra Afflictum, & ita etiam testificatur Camillus Salernus in additionibus ad consuetud. Neapol. c. quæ incipit ex hac consuetudine. Secundo inferas
17 † quod si hæreditas matris, quæ consistit in dicta quarta parte dotis exhausta esset legatis, quod nihilominus in eadē quarta parte ipsis filiis debetur legitima, iste est casus decisus per Boer. decis.189. Secundo declara, quòd cum in dictis tribus
18 quartis ipsa mater necessitate † statuti debeat decedere intestata ꝙ neque super eis poterit condere testamētum ad pias causas vt consuluit Anch. consi.25. Socin. in cōs.48. nume.1. vers. nec obstare videtur ea sola ratione, quia per dictum sta-
19 tutum dicitur esse aucta † legitima filiorum, vt consuluit Feder. c. de Sen. in cōsil.18. quem sequitur Geminian. in c. fin. col. vlt. de rerum permut lib.6. & vide Socin. ibi Capic. decis.98. gloss. in §. si vero, & ipsam in versic. excipimus in auth. de testib. & De Bottis in addit. ad dictam consuetudinem Si qua moriens in additione quæ incipit si mulier in testamēto. Tertio declara, vt ipsa communis conclusio non possit procedere, quando filij consignant dotes matri soluto matrimonio per mortem patris, in instrumento dicerent ad habendum
20 † alienandum &c. prout est de stylo notariorum, quia talis potestas operatur, vt ipsa mulier libere possit disponere, & alienare Aymo in consi.24 num.8. Dec. in l.fi. nume.5. C. de pact. Et si est data hæc potestas alienandi an detrahantur ipsæ nouem partes, vide Caccher. in decis. Pedemont. 112. nume.17.
21 Quarto declara, quòd in istis tribus † quartis non possent illi filij exhæredari cum causa, quia in eis ipsa mater dicitur decedere intestata, & de eis disponere non potest, sicut est in debita iure naturæ filijs competente, vt in auth. de triente, & semisse, & sic æquiparatur illa tertia, & illæ tres quartæ Sed contrariam sententiam arbitror de iure veriorem, scilicet quod statutum prædictum non comprehendat dotem iam
22 restitutam, & ideo vidua † possit ad sui libitum disponere, & auctor huius opinionis fuit Nicolaus de Matarellis in d.l.1. C. vnde vir, & vxor, eamq; secutus fuit Aret. hic in princip. sed per rationes satis friuolas. Prima ratio Aretini est. Qualitas
23 † adiecta verbo statuti debet intelligi secundum tempus verbi, vt statutum habeat locum, sed in dote recuperata a vidua non adest qualitas adiecta verbo, nec secundum eam potest intelligi, ergo in dote recuperata à vidua non potest habere locum statutum prædictum. Maior probatur per textum in l. in delictis §. si extraneus ff. de noxal. l. Titia, & ibi Bar. ff. de testam. milit. Bar. in l. ex facto in prin. col.2. ff. de vulg. & pupill.

Minor

24 Minor probatur, quia post quam dos † est recuperata amittit
nomen dotis, nec est amplius dos. l. 3. ff. de fundo dotal. & l. 1.
in fi. ff. de vsucap. pro dote, quia fuit vnita cũ reliquo patrimo-
nio mulieris, ideo non dr̃ amplius dos, & sic non adest qualitas
requisita a statuto, ergo non habet locum, arg. l. habebat. ff. de
25 institor. Respondetur, ꝙ quando verbum † stat demõstratiuè,
tunc sufficit semel fuisse illam qualitatem doctrina est Bart. in
d. l. ex facto, sed hic verbum stat demõstratiue, quia mulier põt
habere multiplex patrimonium, vt l. si quidẽ. C. solu. matrim.
l. fi. C. de dot. promiss. Bal. in l. 2. C. sine cens. vel reliq. ideo so-
lum demonstrat de dote, vt de ea possit testari sm formam sta
tuti. Secundo respondetur negando, ꝙ in dote recuperata nõ
26 adsit † qualitas, quia in præiudicium illorum quibus erat acqui
situm ius super dote, non potest desinere illa qualitas. l. fi. ff. qñ
act. de pecul. est annalis, & sic in præiudicium filiorum, quibus
erat ius quæsitum, vt de dote ante recuperationem nõ potuis-
set testari, nisi de quarta parte, non desinit esse dos. Tertio re-
spondetur, ꝙ cum titulus dotis solum consideretur in statuto
isto respectu, etiam dos recuperata dr̃ dos. vt tenet idem Aret.
in l. Pomponius. §. in dotem. ff. de acq. possess. Secundò princi-
27 paliter argumentatur Aretin. quod sicut hæreditas † apprehen
sa non dr̃ vlterius hæreditas, quia efficitur proprium patrimo-
nium hæredis, vt no. per gl. in l. 2 ff. de fideicõ. hære. petit. Ias. in
l. 1 §. veteres col. 3. ff. de acq. poss. tex. in §. 1. instit. de hered. qua-
lit. & different. & hic Ias. eodẽ modo dos apprehensa non de-
bet dici amplius dos, ex quo eodem modo efficitur proprium
patrimonium ipsius mulieris, vt dictum est. Respondetur ꝙ
aut hæreditas apprehenditur per hæredem libere, aut cum ali-
quo onere. Primo modo efficitur verum patrimonium hære-
28 dis. Secundo modo non, quia etiam post aditionẽ † retinet no-
men hæreditatis, vt probat text. in §. 1. institu. quib. ex caus. ma-
num. non licet, & per totum titu. ff. ad Trebell. & hic Ias. facit
tex. in § restituta inst. de fideicom. libert. Ita est in dote, quæ si
recuperetur cum aliquo onere, puta, vt mulier de ea non pos-
sit testari nisi de certa parte, tunc transit cum eodem onere, &
29 adhuc recuperata † retinet nomen dotis. l. si socius pro filia. ff.
pro soc. & auth. sed quamuis. C. de rei vxor. act. l. filiæ dotẽ. C.
de collat. Dec. in d. l. 1. C. vnde vir, & vxor. Alex. in cons. 55. vol.
30 1. Et nota ꝙ non militat † eadem ratio in dote, quæ in hæredita
te, qñ hæreditas est delata, & non adita, tunc agitur de lucro l. 1.
C. de imposit. lucr. lib. 11. & ideo ꝙ excludatur nõ tractatur de
damno, sed qñ hæreditas est adita, tunc tractatur de omittẽdo
lucro cum suo damno gl. in l. 1. §. si quis autem in ver. per inte-
grum. ff. de itinere actuq; priuato. Sed in casu dotis, semper tra
ctatur de damno, quia semper est sua dos, siue exacta, siue nõ,
& ideo est diuersa ratio inter hæreditatem, & dotem, & habet
locum regula. l. Papinianus. ff. de minorib. ex quibus apparet
quod rõnes Aretini non concludunt hãc opinionem ꝯ cõem.
Ego autem moueor ad tenẽdum ꝯ cõem istam per oẽs ratio-
nes quas induxi s. in 5. q. ꝯ communem, vbi probaui, soluto ma
trimonio non esse verè dotem & propriè, sed impropriè, quas
hic volo haberi pro repetitis, & sunt satis vrgentes, etiam circa
31 præsentem quæstionem. Præterea illa non dr̃ dos † respectu fi-
liorum, quæ respectu eorum nõ habet priuilegia dotis, sed dos
recuperata non habet priuilegia dotis respectu filiorum, ergo
dos recuperata non dr̃ dos respectu filiorum. Minor probatur,
quia si mulier moriatur ante exactam dotem, filij recuperabũt
eam cum suis priuilegijs. Bar. in l. post dotem inf. eo & dicã la-
tè in l. 1. inf. eod. sed qñ est recuperata a muliere, dr̃ vnicũ eius
patrimonium. l. fi. cum ibi not. C. cõia vtriusque iud. nec habet
priuilegia dotis. & quia mulier habet duplex patrimonium, vt
dixi, sicut statutum non astringit mulierẽ in reliquo patrimo-
nio, ꝙ non habet eadem priuilegia, ita neque in dote recupera-
ta, quæ effecta est patrimonium illius, & nõ habet amplius pri-
uilegia dotis. ergo tale statutum locum habebit solum ante re-
cuperationem, non autem post. alias esset ꝯ textum in l. cũ qui
ædes. ff. de vsucap. Respondet huic argumento Hãnibal de Ca
32 nonicis hic nu. 172. qñ ipsa dos † recuperatur, ius tamẽ est quæ-
situm filijs d. l. fi. ff. qñ actio de pecul. est annalis. & ideo adhuc
nomen, & effectus dotis durat d. l. filiæ cum ibi no. C. de colla.
Et cum dicitur, est vnum patrimonium mulieris. Respondet
intelligitur quò ad alios, non autem quò ad filios. Et cum alle-
33 tur d. l. † eum qui ædes. ff. de vsucap. vbi vnum patrimoniũ non
debet diuerso iure censeri. Respondet, quòd procedit quando
actus non potest cõsiderari, nisi, vt vnicus, & vt vnum corpus,
sed contrarium est in casu nostro, cum statutum loquatur de
dote demonstratiue ad designandum differentiam alterius pa
trimonij ipsius mulieris, de quo potest testari ad sui libitũ. Itẽ
ad d. l. eum qui ædes, dic quod loquitur quando in diuersa con
sideratione caderet repugnantia, puta esse quid mobile, & im-
mobile est repugnantia, quòd non põt esse. sed respectu vnius
rei immobilis non potest cadere repugnantia, considerando
diuersa iura, quod probo, quia quis potest habere vnam rem
partim iure hæreditario, & partim iure prælegati l. miles. §. pro
parte. ff. de leg. 2. l. eum qui. §. pro parte. ff. de his quibus. vt in-
dign. l. in quartam cum ibi nota. ff. ad l. Falcid. & probatur in l.
prima. §. si quis ex morte. ff. quorum legat. & in l. in fideicom-
missaria. §. fin. ad Trebellia. Item frater dicitur habere vnicum
patrimonium copulatum de bonis maternis & paternis, pone
quòd moriatur, & habeat duos fratres vnum vterinum, alterũ
patruelem, vtique patruelis succedet ad bona paterna. & frater
vterinus ad bona materna authent. post fratres C. de legit. hæ-
redib. l. de emancipatis § exceptis C. de legit. heredib. auth. ita-
que C. communia de success. ergo vnicum patrimonium di-
uerso iure censetur. Et sic intelligas d. l. eum qui ędes. Ista so-
lutio non valet, quia si ius esset quæsitum filiis super dote re-
cuperata vigore dicti statuti tunc sequeretur quòd ipsa mulier
postquã recuperauerit non posset vendere dictas dotes suas, ne
que alienare, quia dolose diceretur facere in præiudicium fi-
liorum ad eos fraudandum, prout titulus ff. de his quę in fraud.
34 credit. Sed ipsa mulier † põt dotes recuperatas vendere, & alie
nare. Et valet alienatio, nec potest per filios reuocari. ergo ipsis
non adhuc est quęsitũ ius super dote recuperata. Itẽ infero, er-
go statutum non loquitur de dote recuperata. Et hic est tota
vis istius veritatis. Quod autem mulier dotem recuperatam,
quã prohibetur in totum relinquere ad libitum per statutum
possit alienare inter viuos, probatur sic. Primo quia dispositio
c. quanquam de vsur. l. 6. quæ loquitur in vltima volũtate nõ
habet locum in contractu inter viuos, & etiam in donatione
causa mortis si fuerit stipulatione vallata, etiam si in testamen-
to fuerit facta dummodo mediante stipulatione. Dec. in cons.
195. in fine. & ibid. nu. 3. dicit esse communem opinionem. Se-
cundo casus est in auth. contra cum rogatus C. ad Trebell. vbi
rogatus, vt restituat quicquid superest de hæreditate tenetur
ad minus quartam conseruare fideicommissario, nisi alienet
35 † pro necessitate sui victus, & sic simpliciter cõcedit alienatio-
nẽ ex causa victus, ergo statutũ hoc nõ habet locũ in alienatio
ne quę fieret inter viuos ex necessitate ipsius alienantis. Cõfir-
36 matur quia mulier † põt alienare quęlibet bona dotalia etiã in
præiudiciũ aliorũ vt viuat l. fructus §. mariẽ ff. de iure dot. l. cũ
dotẽ § si autem ꝯ. eod. quia æquius est alimenta dare, quã ne-
gare ei, qui aliquo casu dominus bonorum futurus est l. 1. §. sed
si incertũ ff. de ventr. in poss. mittend. quãtò magis debet ali
mulier de bonis suis, cũ ipsa sit domina, & filij contradicentes
dicerentur ipsam necare l. vel necare ff. de alimen. lege quo ca
su possent rationabiliter exhęredari, quasi vitę eius insidian-
tes auth. vt cũ de ap pell. cognosc. §. his a parentibus. & pro hoc
est decisio, Franch. 435. in primo dubio. Itẽ põt mulier aliena-
re ẽt in prędiciũ aliorum, vt sana viuat l. si cum dotem §. sin
autem ꝯ. eodem, nec possent filij contradicere, alias ex d. ratio-
ne possent exheredari d. authent. vt cum de appell. §. si quis au-
tem de predictis. Item potest alienare, vt libera viuat, puta, vt li-
37 beret se debito † ad quod est efficaciter, & necessario obligata
si aliunde solui nõ potest sicut diximus in minore l. lex quę C.
de administr. tut. l. ob ęs alienũ ff. de præd. minor. l. magis puto
§. nã passim ff. de reb. eorũ. & pro hoc est casus decisus per Ca-
pyc. decis. 70. in fine, & in eius in decis. 195. vbi etiã qd si non suf-
ficit illa portio de qua poterat disponere, in subsidiũ deuenitur
ad alias portiones quibus aliis forte erat ius quæsitum sibi ipse,
similiter si fuisset capta ab hostibus, & liberata ab aliquo tunc
ipsa esset pignori obligata ad reddendam illam pecuniam l. ab
hostibus C. de captiu. Item potest alienare in præiudicium fi-
liorum, vt nupta viuat. Nam pone quòd non inueniat virum
idoneum, nisi cum dote in pecunia numerata. Vel contraxit
matrimonium cum secundo viro, promissa sibi dote de para-
gio in pecunia numerata certe satis videtur iusta causa, vt pos-
sit alienare bona stabilia pro dotanda se, quia dotis causa sem-
per, & vbique est pręcipua. Sed hic cõsiderare debetis, ꝙ Abb.
38 in cons. 17. vol. 1. consuluit in mã istius statuti, ꝙ mulier † pro-
pter necessitatẽ sam. s alenans nõ debet requirere iudicem. Nõ
bene dicit, textus est in cõtrarium in d. l. ob ęs alienũ ff. de pręd.
minor. textus est expressus in l. 1. C. de prædiis et al. lib. 10. & l. ẽt
§. 1. ff. de manumiss. vendict. & l. lex q̃ tutores C. de administr.
39 tut. Quod decretum † debet præcedere, non sequi. Innoc. in c.
dudum circa medium de reb. eccles. non alien. Idis. Felic causa
debet ppeni & alligari iusta, & vera l. cũ hi §. in causæ & § præ
tor ff. de transact. l. oẽs ff. de in integr. restit. l. in testan ẽto ff. de
excusat. tut. l. iusta, & l. ẽt, & l. illud ff. de manumiss. vindict. §. ea
dem instit. ex quib. caus. manumit. nõ lic. & ita est casus decisus
per Caccher. decis. Pedemont. 167. Denique, quod in casu d. dicti
40 statuti mulier † phibita disponere causa mortis, qd possit alie-
nare in vita, cõsuluerunt Dec. in cons. 106. Alexan. in cons. 116.
an ma diuersis statutis. nu. 8 & 9. vol. 2 & in l. a ff. de leg. 1. vbi ꝙ
statutum loquens in casu simplici, non extendatur ad mixtũ, &
41 quod statutum † hoc sit odiosum Abb. in d. cons. 17. num. 1.
vers. sed in casu nostro vol. 1 & ideo non est extendendum de
vltima voluntate ad contractus inter viuos. Dec. latissim e in d.
ꝯs. 196. & vide Io. Dilect. de arte testandi tit. 1. caut. 13. qui mul-
ta cu-

... cumulat ad ho... statuti nostri, quod mulier
42 † possit donare benemerito propter grata, & accepta seruitia,
& quod non possit contradici per filios, tenet Napodan. in consue
tud. Neapolit. incipiente, & si mulier in vers. iustam nume. 10.
quia non est simplex donatio, sed remuneratio l. Attilius regu
lus l. hoc iure §. La... l. si pater §. 1. ff. de dona. ad quã necessi-
tatem astringimur, ... lege §. consuluit ff. de pet. hæred. &
sic videtur iusta, & necessaria causa, & ideo non requiritur in-
43 sinuatio † d. l. Attilius regulus, & ibi not. super verbo merã, &
cõsuluit Dec. in cõs. 665. prope finem Rip. in l. si vnquam nu. 32.
C. de reuoc. donat. Tiraq. ibid. & in tract. de constitut. parte 3.
limit. 30. nu. 53. & vide Afflict. decis. 27. Et confirmatur, quia
44 libertus non potest alienare, † & tamen potest donare bene-
merito l. mutus ff. si quid in fraud. patron. sic & prælatus l. iu-
bemus circa princip. C. de sacros. eccles. & in auth. de alienat.
& emphyt. in princip. in gloss. in ver. tenaciter. Innoc. in c. cum
in officio in princ. de testib. & licet non sit causa necessaria, est
tamen iusta, vt not. in d. l. sed si lege §. consuluit ff. de petit. hę-
redit. Quod est verum si in causæ cognitione probentur meri-
45 ta per testes, † vel per instrumenta, secus per confessionem suã
factam in instrumento, quia tũc esset beneficium coloratum,
vt d. l. iubemus §. 1. argumẽto l. sed Iulianus in princ. ff. ad Ma-
cedon. & ita tenet Innoc. in d. c. cũ in officijs. Posset vtraq; opi-
nio fœdere distinctionis concordari, quod aut loquimur de dote
46 consistente in pecunia † numerata, & tunc quando mulier eã
recuperauit, ipsa est domina, & potest de ea disponere ad sui li-
bitum, aut de dote cõsistente in stabilibus, & tunc nõ possit di-
sponere in pręiudiciũ filiorum vigore dicti statuti, quæ distinc-
tio est Frecciæ in addit. ad consuetud. Neapolit. incipiẽtem Si
qua moriens, in additione, quę incipit, ergo mulier non potest
donare. fol. 198. sed ista distinctio est vera, quando procederet
communis opinio, & est bona in disputationibus, secus in tri-
bunalibus, quia contra eã obstant omnes prædictę rationes. Et
tenendo hanc vltimã opinionẽ cõtra cõmunem, ad rationes in
oppositũ põt responderi. Ad primã respondetur, quod dotem dici
47 recuperatam † cũ ista causã stat dupliciter, vel vt nubendo pos-
sit dare alteri marito, vel, vt cõcernat aliam obligationem, tũc
dicatis, quod d. l. si socius pro filia, & auth. sed quamuis, & §. qa ve-
rò loquũtur primo modo, scilicet vt mulier quo ad eius fauorẽ
dicatur habere dotem, vt possit nubere, non autẽ secundo mo-
do, vt super ea dote insit aliquod aliorum ius, & dos remaneat
obligata, hoc illa iura non dicunt, & supradictæ rationes dum
demonstrant posse disponere inter viuos, probant contrariũ.
48 Ad secundam respondetur, quod cum hoc statutum † sit exorbi-
tans cõtra ius cõmune, quia prohibetur quis disponere de re sua ad
eius arbitriũ l. in re mandata C. mandati propterea non recipit
interpretationẽ passiuã de iure cõmuni, vt dixi diffuse supra in
7. quęst. in resolutione primæ rationis Bar. in rationibus pro ve
ritate cõtra cõmunem, & ita respõdeatis ẽt ad confirmationes.
Ad tertiam respondetur negando, quod sit eadem ratio tam
in nupta, quam in vidua, & dum dicitur quod est ratio fragili-
49 tatis, † Negatur hoc esse verum, quia alia ratio assignari potest,
& si statutum fuisset factum propter fragilitatẽ, tunc idem sta-
tuissent quo ad reliquum patrimonium quod non fuit factum
ergo non est ratio fragilitatis. Primò potest assignari ratio, sci-
50 licet fauor filiorũ, vt dicit Ias. hic quod probatur, quia narrata † in
statuto denotant causam finalem l. fi. ff. de hęred. instit. Et sta-
tutum dicit, quòd mulier possit de tertia parte suę dotis testari,
reliquas verò partes teneatur relinquere liberis, seu filijs, vnde
cum liberi seu filij sint considerati, ergo eorum fauore factum
est statutum. Secundo potest assignari alia ratio, quia plerun-
que mulieres odio mariti auferunt bona filijs l. si quis in suo C.
de inoffic. testam. ideo, vt statuentes prouidissent huic incon-
uenienti, sic disposuerunt. Tertiò potest assignari alia ratio, qa
51 mulier nupta † quandoque non habet vsum reiterationis, vel
propter amorem, vel propter reuerentiam, seu metum mariti
arg. l. 1. ff. de donat. inter virum, & vxorem l. cum mulier C. de
donat. ante nupt. l. interpositas cum ibi not. C. de transact. l. 1.
§. quæ onerandæ ff. quarum rerum act. non datur l. hac edicta-
li in princip. C. de sec. nupt. cum simil. Ideo statuentes volue-
runt prouidere circa dispositionem ipsius mulieris nuptæ, nõ
52 autem viduę. Ergo nõ potest dici ratio † vnica cum plures pos-
sint assignari Bar. in l. liberorũ ff. de verbor signific. Et licet plu
53 ralitas rationũ nõ præsumatur, † vt est cõmunis opinio de qua
per Ias. in auth. quas actiones C. de sacros. eccl. hoc tñ procedit
quãdo vnica tñ reddi põt, non aũt plures, vt dixi. Ad quartã respõ-
54 det Aret. hic in princip. quod hic communis † vsus loquẽdi est
quid fact. & debet probari. l. in bello §. facta ff. de capt. & do-
ctores nõ possunt testificari de omni loco. Ad quintã respon-
detur, prout ad primã. Ad sextã respondetur, prout ad secundã.

SVMMARIVM.

1 Mater non potest relinquere plus filijs secundi matrimonij, quam primi, nec econtra.
2 Parentum partialitas in filios vbi damnetur.
3 Baldi opinio est communiter reprobata.
4 Statutum loquens de muliere, quæ non possit relinquere inæqualiter filijs habet locum in vidua.
5 Statutum quando recipiat interpretationem de iure communi.
6 Dispositio cessat ratione cessante.
7 Statutum prohibens mulierem disponere qua ratione factum.
8 §. illud in auth. de nupt. intelligentia, & nu. 22.
9 L. edictali. C. de secund. nupt. an permittat patri relinquere plus vni, quã alteri, nu. 11. & nu. 14. & nu. 16. & nu. 17. & nu. 20.
10 Parentes possunt disponere de toto ad eorum libitum, relicta filijs legitima.
11 Legitima relicta non dicitur spretum consilium legis.
13 Mater prohibita per l. hac edictali an possint disponere si non interuenit persona patris.
15 Mater non potest donare filio in potestate mariti stante legis prohibitione.
18 Mater prohibita per l. hac edictali potest donare vni filiorum, cum pacto ne patri quæratur vsusfructus.
19 Nepoti ex filio spurio potest donari, vel relinqui.
21 Matris tutela quando expiret per transitum ad secunda vota.
23 Lex bertatiua quando subsistit.

QVAESTIO DECIMA.

Statutum loquens de muliere, quæ non possit relinquere de dote inæqualiter filijs habet locum in vidua.

ALteram quęstionem mouet hic Soc. nu. 75. de sta-
tuto Mutinensi, similem proximæ præcedenti,
quo statuto cauetur, quod mulier non possit de
dote sua relinquere plus filijs secundi matrimo-
nij, quam filijs primi matrimonij, sed debeat eã
ęqualiter omnibus relinquere, Vtrum si mulier sit vidua ex
secũdo matrimonio cõprehendatur in statuto. Cõmunis sen-
1 tentia omnium doctorũ est quod mater † nõ possit relinque-
re filijs secũdi matrimonij plusq̃ filijs primi, & oẽs loquũtur in
matre, q̃ cõprehendit tã nuptã cũ secundo viro, q̃ viduã, Hanc
opinionẽ tenet Odofred. in l. hac ędictali. col. 1. ver. nõ possit
C. de sec. nupt. licet Castr. in auth. vnde si parens alleget Odo-
fred. pro cõtra parte, tñ male allegat, vt videbitis ipsum pro ista
communi. Eandẽ opinionem sequitur Florian. de Sancto Pe-
tro. in sua disputatione quæ incipit Mulier primo vidua in ter-
tio dubio quã ad verbũ refert Bertrand. in d. l. hac ędictali. n. 14.
Hanc opinionem tenuit Baldus sibi cõtrarius in cons. 161. vol.
1. vbi dicit ita tenuisse Francisc. de Albergottus inter consi... a
Riccard. de Salic. se subscripsit cum alio cons. 264. inter consi-
lia Castrens. vol. 1. Et subdit Bald. quod ita fuit obseruatum, &
iudicatum, licet ipse conetur defendere cõtrarium. Hanc opi-
nionẽ tenet Alex. in addit. ad Bart. in d. l. hac ędictali Gabriel in
tit. de secund. nupt. conclus. 4. nu. 45. Aymo in cons. 40. in fine.
clarius firmat idẽ Castrens. in cons. 149. & cons. 150. vol. 2. vbi
dicit hanc esse vulgarem doctrinam quę colligitur ex d. l. hac
edictali. Et pro hac opinione est casus in §. fi. in auth. de nupt.
2 vbi Iustinianus multum damnat † partialitatem parentũ non
obseruantium ęqualitatem in relinquendo filijs tã primi, quã
secundi matrimonij. Et hic est textus magistralis pro hac opinio
ne. Pro hac opinione consuluit Ruy. in cons. 112. vol. 1. vbi nu.
3 7. dicit quod opinio † quam tenet Bal. in l. 1. C. de rei vxor. act. dot.
est communiter reprobata Iaso. in auth. vnde si parens nume.
4. dicit hanc esse opinionem veriorem, & ita tenere Salic. in d.
l. hac edictali quæst. 8. Sed Salic. ibi arguit ad partes, & non cõ-
cludit quam opinionem sequatur. Pro hac opinione consuluit
Corn. in cons. 82 nu. 1. vol. 3 Hyppolit Riminald. in cons. 241.
nu. 38. vbi diffusè scribit, & in cons. 243. nu. 26. & in cons. 428.
vbi dicit esse communem opinionem. Gloss. Parisiens. in ad-
dit. ad Dec. in consi. 246. Vos studentes admonitos velim ali-
quos ex iam citatis doctoribus loqui de filijs mariti, ex prima
vxore, vt Floran. Gabriel. tñ rationes quas allegant sunt illę ea-
dẽ q̃ sunt pro filijs eiusdẽ vxoris ex primo matrimonio. Et in
istam opinionẽ fuit pluries decisum in diuersis tribunalibus,
Boer. decis. 201. col. 5. ver. & sm Antonin. Thesaur. in decis. Pe
demont. 170. vbi disputat articulũ ad partes. Franch. decis. 435.
vbi habebitis allegationes satis copiosas. Ex quibus infertur cõ-
4 cludi quod statutum † loquens de muliere, quæ non possit re-
linquere filijs secundi matrimonij plusquam filijs primi, locũ
habet in vidua, quæ iam recuperauit dotem, sic deducendo ar-
5 gumentum. Statutum quod † non est correctorum iuris com
munis recipit interpretationem passiuam de iure communi l.
1. §. lex Falcidia ff. ad l. Falci. vbi Bart. & Doct. Oldrad. in cons.
224. col. 7. in fine. Dec. cons. 35. & cons. 258. Aymo. de antiqui-
tate parte 4. §. videamus nume. 48. sed de iure communi ma-
ter non potest relinquere plus vni filiorum, quam alteri, vt su-
pra probatũ est, quod est verũ tam antequã moriatur secũdus

vir, quam postquam mortuus est, & restituta est dos. ergo statutum hoc habet locum in vidua, quæ dotē recuperauit. Et ꝙ hæc sit opinio communis sic stricte loquendo in materia prædicti statuti dicit Socinus vester hic num. 78. vers. his non obstantibus ego teneo communem. Sed pro dilucidatione prædictæ communis, sic argumentari potest pro parte cōtraria, scilicet quod non habeat locum in vidua secundi viri, quæ re-
6 cuperauit dotem. Primo cessante ratione † dispositionis, cessat dispositio l. adigere §. quāuis, ff. de iure patronatus. Sed hoc
7 statutum fuit factū ne † mulier seducatur a secundo viro, quia plus diligit secundum virum præsentem, quam primum iam mortuum l. lex quæ tutores §. lex C. de administrat. tut. arg. l. non est consentiendum ff. de inoffi. testam. arg. l. 1 ff. de donat. inter virum, & vxor. l. cum multę C. de donatio ante nupt. & l. interpositas cum ibi not. C. de transact. & ideo statutum timet ne odio primi mariti sponsi, & eius filios l. si quis in suo §. fin. C. de inoffic. test. Sed sol. matr. cessat ista ratio statuti, ergo dēt cessare eius dispositio. Tanto magis si habitaret seorsum a liberis secundi matrimonij, & dos esset recuperata. Secūdo, qa si statutum hoc recipit interpretationē passiuam de iure communi, textus est ineuitabilis, qui dicit expresse contra commu
8 nem in §. † illud siue fin. in auth. de nupt. qui licet a principio videatur facere pro dispositione matris æqualiter facienda inter liberos, tamen illud non est dispositiue, sed hortatiue, & ideo in fine Imperator dicit contrarium, videlicet sufficere, ꝙ relinquatur legitima, & ita illum textum ponderat Bal. in cōs. 164. in prin. vol. 1. inter cōsilia Castrens. Bertrand. in cōs. 186. nu. 2. vol. 3. Tertio, quia aliter dicendo filij secundi matrimonij essent deterioris conditionis, quam quilibet extraneus, cui excepta legitima potest omnia relinquere. Aymo in cōs. 241. vol. 1. Roland. in cons. 62. nu. 25. vol. 1. & idem inter filios secūdi matrimonij Alex. in cons. 227. nu. 2. vol. 6. Quartò, quia si pa
9 tri † promissum est relinquere plus secundis, quam primis, vt videtur probare tex. in d. l. hac edictali, vbi Cyn. Iacob. Butr. & Bal. nu. 6. 7. & 12. & cons. 328. nu. 1. vol. 3. Bertrand. d. cons. 186. Roland. d. cons. 62. nu. 29. ideo non est denegandum matri, ex regula correlatiuorum. Et tenendo hanc opinionem contra communē posset responderi ad omnes Doctores præcitatos qui fundantur super dispositione d. l. hac edictali, & tamen illa lex prohibet secundo nubentes habentes filios ex primo matrimonio plus donare, siue relinquere secundo viro, siue secūdæ coniugi, quam sit donatum, vel relictum vni ex filijs primi matrimonij. Nos autem agimus si donetur, vel relinquatur filijs secundi matrimonij, in quo casu habemus iura particularia illa permittentia, relicta alijs filijs legitima l. si parens, & l. si tota l. si donantibus C. de inoffic. donat. & §. vnic. de immens. donat ponderando generalitatē illius verborum in aliquē, aut aliquos filiorum, & illorum circa omnem prolē, vt in auth. vnde si parens C. de inoff. test. vbi generalia verba in quēdam, vel quosdā liberos ponuntur, iuncta declaratione Odofredi, Baldi, Castrens. & Ferd. Vasqu. in repet. illius l. nu. 12. intelligentium illa verba primi, vel secundi matrimonij, quæ iuxta loquuntur de donatione. Idem est quoad dispositionē fa-
10 ctam in vltima voluntate, vt parētes † possint beneficiū vnius, vel plurium ex liberis disponere de toto, relicta cæteris legitima l. parentibus C. de inoffic. testam. §. hi in auth. de triente, & semisse l. cum filijs iuncta gloss. in ver. vt a matre C. de sec.
11 nupt. & d. §. illud ī auth. de nupt. Imò d. l. hac edictali † & optime alias consulendo inducebam pro ista opinione, dum præsupponit satis esse, quod filijs ex primo matrimonio legitima detur, vel relinquatur, in vers. Ita tamē, vt quarta pars, quæ eis ex legibus debetur nullo modo minuatur, remanente libera facultate in residuo disponendi in extraneos, vel alios filios, ēt secundi matrimonij, non tamen in beneficiū secundi viri, vel secundæ coniugis, vt declarat Napodan. in consuetud. Neapolit. incipiēte Si constante in ver. diminuitur in fin. Bertrand. in d. l. hac edictali in §. ita tamen nu. 15. 16. & 17. Capra in consil. 51. Quare rectius censuerunt alij qui existimauerunt, donationem siue legata facta filijs secundi matrimonij in dubio non comprehendi in prohibitione legis hac edictali, quia in illis nō possit considerari fraus, ex quo sunt personæ in quibus naturalis cedit affectio l. si scripto ff. vnde lib. Inter quos Bald. tam in lecturis, videlicet in d. l. hac edictali nu. 19. & in l. 1. nume. 4. C. de inoffi. dot. & in d. auth. vnde si parens nu. 2. quā in consilijs, videlicet in cons. 11. nu. 2. vol. 3. & cons. 22. nū. 1. vol. 5. & in cons. 262. & 264. inter prædicta consilia Castrens. vol. 1. Ang. in cons. 285. nu. 2. Abb. in cons. 117. nu. 1. & 2. vol. 2. Napodan. in consuetud. Neapolit. incip. si qua moriēs. in ver. relinquere, & in ver. posset. Dec. in auth. præterea nu. 6. vers. alia est cautela C. vnde vir, & vxor. & cons. 246. nu. 1. & 2. Durand. de arte testād. ti. de leg. cautela 65. nu. 2. Capra d. cōs. 51. Ruyn. in cōs. 56. nu. 9. vol. 2. Paris. in cōs. 92. col. pen in 3. vol. Cassan. in consuet. Burgūd. rubr. 6. §. 1. in fi. Aymo in cōs. 193. nu. 2. vers. putarē tñ. Roland. in cons. 62. nu. 29. Caualcan. de vsufruct. mulier relict. & nu. 39. Francisc. Marc. q. 27. lib. 2. Bertrand. in cōs. 61. vol. 1. cons. 117. vbi dicit hanc opinionē esse veriorē, & magis communem. Et nouissime Federic. Vasquius in d. auth. vnde si parens nu. 12. C. de inoff. testam. Itē respondetur, quod quando opinio Francisci de Albergot. & aliorum suprascitatorum verior, & magis communis esset, prout nō est, limitatur nō pro-
12 cedere, quando expresse fuit relicta legitima. † & sic non est spretū consiliū legis in d. l. hac edictali, & in d. §. illud. nam tūc valida est dispositio. ita declarat Sal. in d. l. hac edictali in vers. 2. diffuse declarat, & sequitur Bertrand. in loco proxime citato. in §. ita tamen nu. 15. late etiam Beer. in d. decis. 200. num. 5. vers. ego tamen. vbi dicit hanc declarationem communē esse, & consuluit Aymo in d. cons. 193. nu. 11. Decian. in consil. 35. & 36. vol. 1. Item respondetur, quod opinio Doctorum in cōtrarium allegatorum procedit quando in pacto donationis in-
13 teruenit † persona patris stipulantis pro filijs, quia tunc lex suspicatur de fraude, & interuentu personæ patris, & de acquisitione in persona illius, cui est prohibitum donari, vel relinqui, ita enim loquuntur Franc. de Alberg. & omnes Doct. in contrarium citati, secus est dicendum, quando non interuenit persona secūdi viri, sed persona notarij stipulantis pro filijs, ita cōcordando opiniones distinguit Aymo in consil. 40. in fin. Bertrand. in cons. 185. vol. 3. Ruyn. qui pro contraria parte adducit in d. cons. 112. nu. 8. Denique respondetur, ꝙ conclusio Doct. in contrarium allegatorum procedit quando facta est donatio siue legatum a matre, & in hoc casu loquuntur. Secus est
14 quando fit à patre, † & hæc distinctio probatur iuribus, rationibus, & auctoritatibus. Iuribus, nam stante legis prohibitione, quod maritus vxori, nec e conuerso donare possit l. 1. & to-
15 to tit. ff. & C. de donat. inter virum, & vxorem, mater † non potest donare filio in potestate mariti existenti, quia patri acquireretur donatum l. 3. §. videamus in vers. secundum hæc ff. eodem titu. Pater tamen donare potest filijs, quia matri non acquiritur dicta l. si totas, & l. si pater C. de inoffic. donat. & proinde etiam mater filio donare potest, quando est causa Castrensis peculij, vel est actum, quod patri non acquiratur d. l. 3. §. 1. & l. Sulpitius, alias mulier ff. eod. tit. & l. si constante, vbi Bald. notat hanc differentiam inter patrem, & matrem, C. eo. tit. Rationibus, si quidē omnes infrascriptæ tres rationes, quibus moti sunt Doct. tenētes donationē, siue legatū factū a ma-
16 tre filijs ex secūdo matrimonio non valere cessant, † imò ꝯtriæ militant in donatione facta a patre, Prima rō, qua moti fuerūt oēs Doct. loquētes in matre donāte, vel relinquēte, illa est, vel quia in totū patri quærat, præsupponēdo illud profectitiū, vel saltē vsusfructus si esset aduētitiū, & sub ista rōne clauduntur oīa adducta per Frāc. de Alberg. & alios in ꝯtrariū citatos pro fundāda eorū opinione. Secūda, quia contra mulieres secūdo nubentes præsumptio est, quod nouis maritis non solū res filiorū, sed etiam vitā addicant, vt dicit Imperator in d. l. lex quę tutores C. de administ. tut. & ita considerat Napodan. in d. cōsuetudine Si constante in ver. diminuitur, circa fin. Bertrād. in d. l. hac edictali nu. 19. Tertia, quia nō est eadē auctoritas vxoris in maritū, quę est mariti in vxorem, & istas duas vltimas rōnes cōsiderat Thessaur. in d. decis. 170. nu. 13. reddēdo rationē diuersitatis inter vnum, & alium casum. Auctoritatibus. Hāc enim distinctionē faciunt Aymo in cōs. 40 qui in hac opinio-
17 ne residet patre † donante, licet matre donante, distinguat vt supra in 3 responsione Bertrand. in d. cons. 186. vol. 1. fundantes hanc distinctionē super acquisitione, q̄ fit patri, matre donante, vel relinquēte, & ꝯsiliū Aym. sequit Rol. in cōs. 62. nu. 29. & eiusdē sniæ videt esse Thessaur. in d. decis. 170. nu. 13. in 2. respōsione, vbi prædictas rōnes diuersitatis reddit, & nemo ex doctoribus in contrarium citatis, nec alius quem viderim,
18 in patre dicit contrarium. Imò multi doctores de matre † loquentes tenuerunt proculdubio donationē, vel legatum valere, quādo fuit actū, quod vsufructus patri non quæratur, vt inter cęteros Durand. de arte testandi tit. de legat. caut. 65. Frāc. Marc. d. q. 27. lib. 2. Bertr. cōs. 19. nu. 4. vol. 3. Castr. in cons. 150. ver. aut cōstat. vol. 2. Denique pro cōprobatione istius distinctionis facit cōmunis, & recepta Doctorū snīa, quod licet filio
19 † spurio, nec donari, nec relinqui possit, tamē potest donari, vel relinqui nepoti, ex filio spurio, quando est cautum, quod patri spurio, non quæratur, ita Bart. in l. Gallus §. quod si is nu. 1. & 2. ff. de lib. & posthum. Castrens. ibid. nu. 6 Ias. nu. 24. qui alios cumulat, & communē testatur Aymo in cōs. 184. qui dicit hoc non habere dubium in matre spuria, quia sibi non quæritur. & est casus decisus, vt per Franch. decis. 77. Nec obstat, quod tex.
20 in dicta leg. hac edictali, † & §. optime loquantur tā in matre, quam in patre, & in vtroque remouentes omnem circumscriptionem per interpositam personam, vnde quemadmodum matre donante, siue relinquente filijs secundi matrimonij, persona illorum videtur interposita, eodem modo videatur interposita patre donante, vel relinquente, arguendo à correlatiuis. Quia respondetur, quòd licet verum sit,

quod

quod loquatur tam in patre, quam in matre, & in vtroque cõsiderent circumscriptionem. & sic quãdo constat, quod dictis secundo nubentibus siue matre, siue patre in effectu donatur, vel relinquitur secundo viro, vel secundæ vxori per interpositam personam, siue extranei, siue etiam filiorum, & tunc proculdubio procedit prohibitio, tñ qñ hoc nõ constat, & sumus in dubio, & fit donatio filijs, tunc interest, an fiat a matre, & forte præsumatur fraus per interpositã personã fil orum ex acquisitione, quæ fit patri, vt tenent Doct. supra citati, aut fiat a patre & tunc cessante rõne acquisitionis, cessat præsumptio fraudis per interpositam personã filiorũ, & sic stante diuersitatis rõne non valet argumentũ ab vno ex correlatiuis ad alterũ. Sed ga tenendo hanc opinionẽ factum consiliũ Neapolitanũ, iudicauit ꝯ ipsam, & consiliũ meũ pro hac opinione, qđ est in volumine primo consiliorũ meorũ dedit occasionẽ, vt fieret dicta decisio. 455. Franchi. in qua asserit oẽs Dominos tenuisse, ꝙ dispositio d. l. hac edictali, procedit ẽt qñ dispositio fit in filios nascituros secundi matrimonij. Propterea insequendo opinionẽ tantorũ patrũ, & dominorũ meorũ rñdeamus ad contraria algata pro altera parte. Ad primum respondetur, quòd licet cesset causa, quia maritus est mortuus, tamẽ supersunt filij ex isto secundo matrimonio propter quos potest durare ista sinistra suspitio, ne ab illis subducatur. Cõprobatur solutio. Nam ma-
21 tris † tutela expirat per transitum ad secunda vota, & non admittitur, etiam si iste secundus maritus esset mortuus re integra si liberos haberet ex isto secundo matrimonio. Et licet haberet seorsum à filiis, tñ non cessat sinistra suspitio quia transitus ad secundas nuptias facit semper eã suspectam, vt per Bal. & Salic. in auth. sacramentum. C. quãdo mul. offic. tutel. fung. Cõfirmatur, quia si data separatione posset disponere, tũc statutum redderetur elusorium, quia separaretur a filijs, vt de sua dote ad sui libitum posset testari, & ita statutum rarò, vel nunquam haberet locum gl. in c. quãquam de vsur. lib. 6. not. in l. 2. de leg. 1. Nec via fraudibus est aperienda l. fi. C. de sec. nupt. §. fi. instit. de suspect. tut. Ad 2m respondet Castrens. in d. cons. 150. col. 3. vers. breuiter, & Ruyn. in d. cons. 112. num. 7. vol. 1. quod
22 tex. in d. † §. illud loquitur quando cessat causa suspitionis, quia mortuus erat secundus vir, & hoc est verisimile, quia de ipso secundo viro, nullam mẽtionem facit ibi Iustinian. sed viro viuente militabit ratio d. l. hac edictali. Et eod. modo posset responderi ad d. l. cũ alijs. C. de secund. nupt. Secundo respondetur, ꝙ tex. in d. §. illud, q est ĩ sui forma singularissimus ex quo constituit legẽ exhortatiuã, & nõ preceptiuã, ꝯ formam aliarũ legũ, quæ debẽt precipere, & nõ exhortari c. lex dist. 2. vt aduertit Thessaur. respõdendo in d. decis. 170. nu. 12. Quãuis videatur solũ hortari tñ in suis rationibus, & in proœmio apponit causas quare mater seruare debeat inter filios equalitatẽ, ita vt nõ stet in meris terminis consilij, vnde male faciet illa mater, quæ cũ consilio Imperatoris non disponit, & equalitatẽ non seruat inter liberos, vt notat Castrẽs. in d. cons. 150. col. 1. Confirmatur,
23 quia talis adhortatiua † lex subsistit, vt dicit Bald. in quodã cõsilio, qđ legitur in rubrica tituli C. si quis aliquẽ testari prohibuerit. col. 2. ver. super quo ẽt. Et in simili dicitur in testamẽto, ꝙ hoc verbũ rogo importet fideicõmissum. Ad tertiũ respondetur, quòd hoc absurdum nõ sequitur, imò fuit inductũ optima rõne, idest ne mater, blanditijs secũdi viri, quem lex oderat induceretur ad relinquẽdum secundis, & excludendũ primos, quã rõnem cõsiderauit d. l. hac edictali. exorbarẽt. n. mulieres proprios filios primi matrimonij, vt secundo viro cõplacerent. Ad quartũ respondetur, ꝙ est differẽtia si relinquat pater, vel mater, vt diffuse probaui supra in distinctione. Quare non recedatis ab hac opinione, quæ est pro equalitate filiorũ, quę est equior. & humanior. Et ita credit Thessaur. in decis. 170. n. 24. semper senatũ fuisse iudicaturũ, & ita iudicatũ est Neapoli, vt d. decis. 455. Franchi, licet fortè in circulis disputationis stricto iure, posset defendi ꝯria, quam ego cogitabam veram, vt dixi.

SVMMARIVM.

1 *Dos putatiua an habeat priuilegia veræ dotis.*
2 *Dos putatiua non est vere dos secundum communem opinionem.*
3 *Dos vera vera qua actione petatur.*
4 *Maritus quando condemnetur in solidum, & quando in quantum facere possit.*
5 *L. maritum ff. solut. matrim. ratio, & an habeat locum in putatiuo, & num. 30. & num. 49.*
6 *Verbum totum importat sine diminutione.*
7 *Actio de dote non competit ex matrimonio nulliter contracto.*
8 *Pater solus agit ad dotem matrimonio nulliter contracto.*
9 *Dos putatiua an debeat applicari fisco.*
10 *Dotis restitutio debet fieri in fine annum per maritum verum, secus per putatiuum.*
11 *In dote putatiua non verificantur permissiones, & prohibitiones legum.*
12 *Retentio propter impensas vtiles factas in re dotali prohibetur.*
13 *Maritus non facit suos fructus dotis putatiuæ.*
14 *Fructus vltimi anni nõ sunt diuidendi pro rata temporis in dote putatiua.*
15 *Maritus putatiuus deducit omnes expensas quas fecit.*
16 *Vir putatiuus assimilatur bonæ fidei possessori.*
17 *Maritus putatiuus non lucratur dotem ex adulterio.*
18 *L. in rebus C. de iure dot. non habet locum in matrimonio putatiuo.*
19 *Donatio inter coniuges putatiuos permittitur de æquitate.*
20 *Successio per vnde vir, & vxor non habet locum in matrimonio putatiuo.*
22 *Filij ex matrimonio putatiuo sunt legitimi, & nu. 38.*
22 *Fiscus succedit coniugi putatiuo, altero excluso.*
23 *Auth. præterea C. vnde vir, & vxor non habet locum in matrimonio putatiuo, & nu. 35.*
24 *Præscriptio an procedat contra vxorem in matrimonio vero, vel putatiuo.*
25 *Statuta de lucro dotis non habent locum in matrimonio putatiuo.*
26 *Pactum de lucrando dotem non habet locum in dote putatiua.*
27 *Dictio quasi impropriectatem denotat.*
28 *L. Proculus ff. de iure dot. intelligentia, & nu. 56. & nu. 79.*
29 *Dotem putatiuam esse proprie dotem secũdum veram opinionẽ, & nu. 58.*
31 *Argumentum de ciuilibus ad criminalia est validum.*
32 *Honoris præteriti ratio quando habeatur.*
33 *Gesta per eum qui non habuit titulum legitimum quando valent.*
34 *Dispensatio non præsumitur.*
35 *Priuilegium dotis an sit inductum fauore publico.*
36 *Causa noniter superueniens priuilegium extinguit, & nu. 41.*
37 *Priuilegij generalitas non concludit casum contrarium publicæ vtilitati.*
39 *Habilitatio iuris ad personam fit ex dispensatione.*
40 *Societas an sit inter coniuges.*
42 *Societas quæ durat post matrimonium quæ sit.*
43 *Succurritur magis ei, qui tractat de damno vitando, quam ei qui de lucro.*
44 *Maritus habet actionem propter onera matrimonij, quam alias non haberet.*
45 *Maritus lucratur dotem ex statuto si onera sustulit.*
46 *Vxor debet infortunium viri sustinere.*
47 *Argumentum de toto ad partem quando non valeat.*
48 *Creditores posteriores præferuntur lasciuæ, & pomposæ mulieri.*
50 *Mulier in dote promissa habet priuilegium ne conueniatur vltra quam facere possit.*
51 *Dotis veræ priuilegia sunt concessa doti putatiuæ.*
52 *Dos putatiua habet priuilegium in personali, & etiam tacita hypotheca.*
53 *Statutum contra ius commune habet locum in dote putatiua.*
54 *Dotalis efficitur res empta ex pecunia dotali, & quomodo intelligatur.*
55 *Dotis titulus tam veræ, quam putatiuæ est habilis ad causandum vsucapionem.*
57 *C. 2. de donat. inter virum, & vxorem intelligentia.*
59 *Maritus verus, & putatiuus quomodo differant.*
60 *Dos nulla est quo ad nomen detecta inualiditate matrimonij, & nu. 77.*
61 *Dos est improprie dicta quo ad effectum ipsius, detecto errore matrimonij.*
62 *C. 1. de donat. inter virum, & vxorem intelligentia.*
63 *Maritus putatiuus quid intelligatur promisisse secundo marito vero.*
64 *Dos tota quomodo dicatur restitui per maritum inopem.*
65 *L. si concubina ff. de act. rerum amot. intelligentia.*
66 *Contrahentes scienter matrimonium in gradu prohibito censentur excommunicati.*
67 *Clausula generalis restringitur ad specificata.*
68 *Actio pro dote est ex stipulatu, & potest etiam dari condictio ob causam.*
69 *Actio de dote non datur, ergo non est dos, non valet argumentum.*
70 *Condictio ob causam, quomodo subrogata sit in locum actionis de dote.*
71 *Beneficium exigendi dotem competit quocunque contractu, & causa, qua maritus pulsatur.*
72 *Dilatio anni ad soluendum dotem conceditur marito miserationis causa.*
73 *Lex ciuilis fauorabilior se habet circa id quod est minus in re, quam circa id quod est minus.*
74 *Temporis dilatio, quomodo lucrum afferat.*
75 *Marito putatiuo cur non concedatur dilatio annua.*
79 *L. omnimodo C. de inoffic. testam. inductio vera.*
78 *Argumentum de pacto ad statutum in lucro dotis, vt valeat.*

QVAESTIO VNDECIMA.

Vtrum dos putatiua habeat priuilegia veræ dotis.

DOctores super ista rubrica faciunt hãc distinctionem principalem. Aut matrimonium fuit validum, & procedũt supradictæ questiones. Aut non fuit validum. Et tunc faciunt aliam diuisionẽ. Aut fuit cõtractum matrimoniũ inter eos, inter quos ipsi sciebant non posse cõtrahi. Aut ignoranter. & per errorem fuit cõtrũ. Primo casu nõ est dos, neque priuilegia dotis cõpetũt, casus est in §. si aduersus instit. de nupt. Et satis dubitatur an sit locus exactionis dotis, & qua actione. & an applicetur fisco. Secundo casu, qñ partes credidere matrimonium valere, & ita cõiter reputabatur, & hoc dicitur matrimoniũ putatiuũ. & dos putatiua, & filij putatiui, Et notate

ꝙ verbũ putatiuũ habet reſpectum ad tẽpus poſterius, ſcilicet
qñ apparet, quòd matrimoniũ non poterat contrahi, ſed quia
putabatur communiter potuiſſe contrahi, ideo tũc incipit ha-
bere nomen putatiui, & non matrimonio conſtante. Quærũt
1 igitur vtrum dos † putatiua habeat priuilegia veræ dotis. Soc.
hic nu. 79. & infra. Ripa nu. 61. quam quæſtionem tractat glo.
& Alex in l. ſi cum dotem §. fi. infra eodem Bal. nouell. in tra-
cta. de dote. parte 9. † hactenus expeditum eſt ſecundum mẽ-
brum & Campeg. in tract. de dote, q. 97. Et aliqui moderni re-
petẽtes hic. Communis opinio eſt, quod dos putatiua non ſit
2 propriè † dos de qua communi teſtificatur Soc. vel ter hic nu.
84. verſ. ſed aduertendũ eſt. Et vtilitas quæ reſultat ex iſta quæ-
3 ſtione eſt, quia ſi apparebit vera iſta communis † quod non ſit
vere dos, tunc poterit repeti actione condictionis ſine cauſa l.
fina. ff. de condictio. ſine cauſ. & l. fina. C. de conditio. ob cauſ.
Sed ſi erit verè dos, vt nos docebimus poterit repeti per actio
4 nem ex ſtipulatu l. 1. C. de rei vxor. act. itẽ ſi erit vere dos † ma
ritus non poterit condemnari, niſi in quantum facere poteſt l.
maritum infra eodem. Sed ſi erit dos impropria, maritus cõ-
uentus actione cõdictionis ſine cauſa tenebitur inſolidũ, quia
non gaudebit priuilegio d. l. maritum. Fundamenta autẽ pro
communi ſunt iſta. Prima ratio maritus, diſſoluto matrimo-
nio putatiuo tenetur reſtituere totam dotem, ergo non eſt ve-
ra dos, valet conſequentia, quia dotẽ veram non tenetur reſti-
tuere, niſi in quantum facere poteſt l. maritum infra eodem.
Antecedens probatur per textum in c. 1. & in cap. de pruden-
ti de donat. inter virum, & vxor. Confirmatur iſta ratio, quia ta
5 le priuilegium d. l. maritum † fuit conceſſum viro propter re-
uerentiam maritalem, quæ durat etiam ſoluto matrimonio,
propter reliquias, quas vocant matrimonii, ex eo quia, vir, &
vxor dicuntur fuiſſe ſocij diuinæ & humanæ domus l. aduer-
ſus C. de crim. expil. hæredit. item quia cenſentur fuiſſe vna ca
ro, c. debitũ de bigamis, quæ rõ ceſſat quando non fuit inter
eos verum, & legitimum matrimonium, licet reputaretur ve-
rum, & de hoc eſt caſus in dicto capitu. 1. vnde Papa mandat
reddi mulieri totam dotem, quando matrimonium diſſolui-
tur ex aliqua cauſa legitima, & ſic ſine diminutione. Et quòd
6 verbum † totum, importet ſine diminutione, eſt glo. in l. decẽ
ff. de fideicommiſſ. libert. quam in ſimili allegat Bald. in auth.
ſed cum teſtator C. ad l. Falc. quòd ſi teſtator mandet reſtitui
totam hæreditatem, videtur ex tunc prohibuiſſe Falcidiã. Se-
cunda ratio, vbi non competit actio de dote, ibi non eſt vera
dos, ſed matrimonio nulliter contracto, & propterea diſſolu-
7 to non competit actio † quæ pro dote datur, ergo non eſt ve-
ra dos. Maior probatur ex his quæ diximus ſupra in 5. quæſtio.
pro communi opinione quòd vbi competit actio de dote ibi
eſt vera dos & eſt lata doctrina Sal. de hoc in l. 1. C. condit. ob
cauſ. Minor probatur, primo ꝑ textũ in l. ſi cõcubina ff. de act.
rerum amot. vbi actio rerum amotarum, quæ non datur niſi
vbi fuit contractum matrimonium, non datur vbi matrimo-
nium fuit nulliter contractum, vnde ibi gloſſ. ſumit argumẽ-
tum, quod mulieri putatiuæ non debetur ille honor qui debe-
tur mulieri vxori veræ. Item probatur, quia pro dote vera re-
ſtituenda datur actio ex ſtipulatu §. fuerat inſtit. de actio. l. 1. in
princip. C. de rei vxor. act. ſed pro dote putatiua reſtituẽda pro
matrimonio inualido, datur ſolũ condictio ob cauſam, & con
dictio ſine cauſa l. 1. C. de condict. ob cauſ. l. fin. ff. de conditio.
ſine cauſa not. in l. ſi cum dotem §. fi. infra eod. Item probatur
quia regulariter pro dote profectitia reſtituenda actio eſt cõ-
munis patri, & filiæ l. 2. §. 1. infra eodem, cũ declaratione, quã
8 dixi ſupra in 8. q. ſed in dote putatiua † cõdictio ob cauſam quę
datur pro repetenda dote, non eſt communis patri, & filiæ, ſed
eſt præcipua patris. Nam condictio ob cauſam oritur ex geſto
negotio inter accipientem, & repetentem, prout eſt de natu-
ra condictionis indebiti, & multo magis in condictione ob cau
ſam, quia requirit factum explicandum ab homine Bart. in l.
is cui hæred. tas ff. de condict. indebit. Sed nullum negotium
geſtum eſt inter maritum, & filiam dotantis, quia nullum eſt
matrimonium, ergo nulla poteſt eſſe communis inter patrẽ,
& filiã de dote iſta putatiua repetẽda. Confirmatur iſta pro-
9 batio. Nam in quæſtione vtrum iſta dos † putatiua debeat ap-
plicari fiſco iuxta textum in l. qui contra, & auth. inceſtas C. de
inceſt. nupt. & l. inceſtæ, & l. dote per illicitum ff. de ritu nupt.
vel reſtitui mulieri Doct. communiter diſtinguũt, quando pa
ter ſciens impedimentum copulauit. Aut tale matrimonium
diſſoluitur per iudicium eccleſiæ, & ſi dos applicaretur fiſco,
mulier remaneret indotata, forte quia pater, vel eius hæredes
non eſſent potentes ad redotandum propter eorum inopiam,
& tunc talis ſciẽtia patris filiæ non debet nocere argum. l. libe-
rorum §. fin. & l. ſeq. ff. de his qui not. infam. ſicut etiam deli-
ctum filii circa perditionem dotis non debet nocere patri, vt
per gl. in l. conſenſu C. de repud. & in l. ſi dotẽ C. de iure dot.
quia pater tenetur redotare filiã quomodocũque ſolut. matr.
l. ſi ſocius pro filia ff. pro ſocio, & auth. ſed quamuis C. de rei
vxor. act. vnde ſi nõ poſſet, quia fiſcus auferret, dẽt ſuccurri mu-
lieri in ſubſidium. Aut pater vel eius hæredes ſunt ſoluendo,
& poſſunt redotare & tunc dos applicatur fiſco, præſertim cũ
nulla actio poſſit dici nata iuſſi mulieri pro dicta dote putati-
ua, cum nulla fuerit dos, ex quo nullum fuit matrimonium l.
fi. C. de donat. ante nupt. Vnde ſi ad patrẽ ſolum pertinet hoc
onus perdẽdi dotẽ iſtã putatiuã in iſto ſecundo membro diuiſio
nis, ad eundẽ dẽt pertinere commodum repetitionis, cũ poſt
repetitionẽ teneatur iterũ redotare, vt dictum eſt. Tertia rõ,
Accurſ. in l. vnic. § exactio C. de rei vxor. act. in ver. reſtituen-
10 dis in prin. quod hæc priuilegiũ † reſtituẽdi dotẽ infra annum
quod conceditur marito ſoluto matrimonio per mòrtẽ vxo-
ris, non conceditur marito ſoluto matrimonio ꝑ conſangui-
nitatẽ, ſed dẽt reſtituere ſtatim, quia matrimoniũ nullũ fuit, ne-
que dos. Et hanc gloſam eſſe communiter approbatam, dicit
Coraſ. in l. qui liberos nu. 59. ff. de ritu nupt. in textualibus. Ti-
raquell. in ll. connub. gl. 8 nu. 239. licet nu. 266. alleget multos,
qui de veritate prædictæ gloſæ ſatis dubitent. Confirmatur ea
gloſ. per tex. in l. ſi pater §. 1 ff. de pact. dotal. vbi dicit, qualitatẽ
hanc, quãdo dos repetatur ad ius pertinere, ergo cõcludit ma
ritũ putatiuũ nõ poſſe gaudere tali dilatione. arg. l. 1. ff. vnde vir
& vxor. vbi niſi iuſtum fuerit matrimoniũ beneficium legis
non competit. Quarta rõ Illa non eſt vere dos, in qua non ve-
rificantur permiſſiones, & prohibitiones, quæ fiunt in iure ci-
11 uili pro conſeruatione dotis, ſed in dote † putatiua non verifi-
cantur dictæ prohibitiones, ergo dos putatiua nõ eſt vere dos.
12 Minor probat, quia in dote vera prohibetur retẽtio † ꝓp im-
penſas vtiles, ẽt ad perpetuã vtilitatẽ factas in ipſa re dotali, ſed
tunc opus eſt viro agere negotiorũ geſtorum pro earũ repeti-
tione, l. 1. §. ſed nec impẽſas C. de rei vxor. act. ſecus eſt in dote
putatiua, quia nõ põt retineri pro dictis expẽſis, prout eſt text.
in d. l. ſi cũ dotẽ §. fi. inf. eo. Item licet fructus dotis veræ vir fa-
13 ciat ſuos, etiam excedẽtes onera matrimonij, tamen dotis † pu
tatiuæ non facit fructus ſuos, quatenus excedãt onera matri-
monij inducẽdo a contrario ſenſu l. in inſulã §. fructus inf. eo.
& ita voluit ibi Bart. Itẽ licet in dote vera ſoluto matrimonio
fructus vltimi anni veniant diuidẽdi inter virum, & vxorẽ, vel
eius hæredes pro rata tẽporis quo vir ſubſtinuit onera matri-
monij, ex reg. l. diuortio inf. eo. & l. 1. §. ſed nouiſſimi C. de rei
14 vxor. act. Tamen non ſic eſt † pro dote putatiua data pro ma-
trimonio, quod poſtea repertũ eſt non valuiſſe. Quia vir puta-
tiuus nõ facit fructus ſuos ratione putatiui matrimonij, & eius
onerum, ſed ratione bonæ fidei, & adeo ceſſat cõſideratio cir-
ca fructus vltimi anni, de qua in d. l. diuortio, vnde quomodo
libet ſoluto matrimonio fructus ſunt mulieris. Confirmatur
15 hoc, quia omnes expẽſas quas fecit maritus † putatiuus in do
te putatiua etiam ad perpetuam vtilitatẽ deducere dẽt de di-
ctis fructibus, ſicut deducit quilibet bonę fidei poſſeſſor etiam
ſi tantundẽ onerum ſuſcepiſſet in perſona vxoris putatiuæ, vt
eſt caſus ſingularis in d. l. in inſulã §. fructus inf. eod. in verſ. ſum-
ptus vero. Et ita voluit ibi glo. in ver. compenſatis. & gl. notab.
in l. diuortio § impẽdia in gl. fin. infra eodẽ, quæ aſſimilat talẽ
16 virum † putatiuum bonæ fidei poſſeſſori qui licet fructus per
ceptos faciat ſuos, tamẽ ſi fecit aliquas expẽſas neceſſarias, vel
vtiles in re ipſa nõ recuperat, quatenus aſcẽdunt ad ſummam
fructum perceptorum, ſed ſolum quatenus excedant l. ſum-
ptus. & l. emptor in princ. ff. de rei vẽdic. & l. ſuper C. de euict.
17 Itẽ maritus putatiuus † nõ lucratur dotẽ ex adulterio putati-
uæ vxoris, ſicut lucraretur ex adulterio veræ, vt notat gl. in l. con
ſenſu †. vir quoque C. de repud. & Alex. in d. l. ſi cũ dotẽ §. fin.
allegat etiam ad hoc gloſſ. in fi. in c. pleruinque de donat. inter
virum, & vxorem, vbi hoc notant canoniſtæ. Item in matri-
18 monio † putatiuo non habet locum diſpoſitio l. in rebus C. de
iure dot. quæ eſt ſingularis, vt concludunt omnes in l. ſi cum
dotem §. fina. infra eodem Bald. nouell. parte 11. num. 33. Item
inter coniuges veros prohibita eſt donatio, ſiue de rigore iu-
ris, ſiue de æquitate loquẽdo, ſed inter coniuges putatiuos eſt
18 prohibita tantum donatio de rigore iuris, ſed permittitur † de
æquitate l. 3. § videamus ff. de dona. inter virum, & vxorem,
& l. ſi voluntate C. eodem titu. & ibi eſt gloſſ. & probatur in l.
cum hic ſtatus §. penul. in fin. ff. eodem titulo quem allegauit
Bald. ad hoc in l. cum quæ n colum. 2. ver. modo quæro nun-
quid iſta lex habeat locum in cõtractibus C. de fideicommiſſ.
dicens, quod hæc donatio in matrimonio putatiuo non con-
firmatur morte. Item deficientibus agnatis, & cognatis vir
ſuccedit vxori, & e contra, vt tit. C. vnde vir & vxor, etiam ex-
20 cluſo fiſco l. 1. ff. & C. eodem titulo, ſecus † eſt in coniuge pu-
tatiua l. 1. ff. eodem titu. Et licet filij iſtorum coniugum putati-
21 uorum ex iuris diſpenſatione † efficiantur legitimi, vt eſt ca-
ſus ſingularis in l. qui in prouincia §. Diuus ff de ritu nupt. quę
diſpoſitio eſt approbata de æquitate canonica. Innocẽ. & Io.
And. in capitulo penultimo qui fi. ſint legit. & gloſſ. in cap fin.
eodem tit. quæ allegat illum textum. Tamen ſi aliter iſtorum
coniugum putatiuorum decederet ab inteſtato ſuccederet fi-
ſcus,

22 scus,† excluso coniuge superstite, Imò fiscus etiam post mor-
tem admitteretur ad probandum matrimonium fuisse puta-
tiuũ Bal. nouel. de dote parte xi nu. 49. Itẽ dispositio auth. præ-
23 terea † C. vnde vir. & vxor non habet locum in vxore putatiua
ẽt superstitibus filijs. qui vt dictũ dispositione iuris habentur le-
gitimi. Bal. nouell. ibid. Item maritus verus, qui rem alienã ac-
cepit ab vxore titulo dotis præscribit eam ad commodũ mu-
lieris, vt soluto matrimonio teneatur illam mulieri, vel eius hę
redibus restituere l. Pomponius §. in dote ff. de acquir. possess.
Secus est in dote putatiua mulieris seruilis cõditionis, vt est ca-
sus in l. Proculus ff. de iure do. Itẽ q̃a cõstante matrimonio ve-
24 ro nõ põt præscribi † ꝯ dotẽ in præiudicium mulieris, nisi esset
ante matrimoniũ cępta prescriptio, vt not. in l. si fundum ff. de
fundo dot. l. in rebus §. oẽs C. de iure dot. Secus est in matrimo
nio putatiuo. Et est rõ quia cõstante matrimonio vero mulier
non potest agere pro iure suo, quia omne ius est trãslatum in
maritũ l. doce ancillã C. de rei vend. c. Et sic succedit regula, ꝙ
impedito agere impedimẽto iuris nõn currit prescriptio l. 1. in
fine C. de annal. except. sed quando matrimonium non valuit,
mulier nihil transtulit domini, ergo potest agere tanquam nõ
impedita a marito. Ex q̃bus concludatis rõnem, ꝙ si quæ per-
mittuntur, & prohibẽtur pro dotibus non verificantur in do-
te putatiua, ꝙ ipsa nullo modo sit dicenda vera dos. Quinta ra-
25 tio, quia statuta † de lucro dotis non habent locum in dote pu-
tatiua, ergo non est vera dos: antecedens probatur, quia in ma-
teria dotis, valet argumentum a pacto ad statutum, vt dixi su-
pra c. si. de donat. inter virum, & vxor. no. in rubr. C. de decret.
26 decur. lib. 10. Sed pactũ † de lucrando dotem, vel eius partem
non prodest in dote putatiua Bal. in l. 1. C. de cõdit. ob caus. per
illum textum, & ibi Ang. & Salic. Bal. in l. pen. ff. quod fals. tut.
Alexand. in d. l. si cum dotem §. fi. infra eodem, qui allegat §.
ascriptitio in auth. de nupt. Et pro hoc est text. in §. ascr. ptitio
in auth. de nupt. ergo idem dicendum est in statuto de lucro
dotis, & per hoc solum argumẽtum, ita concludit Roland. de
lucro dot. q. 43. Sexta ratio desumitur ex d. l. si cum dotẽ §. fin.
ver. quasi & hę dotalis &c. vnde si dicitur quasi dos, non est ve
27 ra dos, quia dictio quasi † improprietatem denotat g. ost. in l. in
psona §. 1. in ver. quasi fideiussit ff. de pact. Bal. in l. edita nu. 12.
C. de edendo. Item sic inducas d. §. fin. in vers. quasi priuilegiũ,
quia vbi non est verum matrimonium nec vera dos, ibi non
competit verum priuilegium dotis arg. l. si serua §. fin. ff. de
iure dot. sed in d. l. si cum dotem §. fi. dicitur oportere dari qua-
si priuilegium, ergo non verum priuilegium ergo non vera
dos, faciũt quę scribit Innoc. de actione quasi populari in c. du-
dũ eccles. nu. 1. de elect. & Angel. in rub. ff. de popular. act. Alex.
in l. fi. num. 32. in fine ff. de re iudic. Tiraquell. in tract. res inter
alios acta limit. 26. Et ex his interpretare l. 3. ff. de iure dot. &
ibi nota casum in quo magis attenditur nomẽ, quam effectus
28 pro quo d. l. si serua. Denique pro hac cõ. facit l. Proculus † ff.
de iure dot. Vbi dos nulla est si serua nubat libero, & sic in ma-
trimonio putatiuo, & siue scienter, siue ignoranter nupsisset,
pecunia est restituenda domino. Deinde quærit, quid si anteq̃
matrimonium esse inciperet. i. ante manumissionem seruæ,
maritus eluceperit pro suo, an lucri fecerit & sic præsupponit,
neque matrimonium incepisse ante manumissionem. Con-
trariam opinionem arbitror veriorem, scilicet dotem putati-
29 uam † esse vere & proprie dotem eamq; habere omnia priui-
legia verę dotis, quam opinionem tenet Soci. vester hic nu. 84.
Crot. num. 7. Hannibal de Canonic. hic num. 492. Monterius
hic num. 41. in 1. parte rubricæ, & num. 106. in 2. parte rubricæ.
Ioan. Campeg. in trac. de dote quæst. 97. Habet illa vera opinio
sua fundamenta. Primum fundamentum deducitur ex dictis
30 Soc. vestri hic num. 85. Nam ratio d. l. maritum † infra eodem
militat in putatiuo, ergo & eius dispositio l. a Titio ff. de verb.
obligatio. quæ ratio est honos & memoria bene transacti ma-
trimonij, vt ipse dicit. Sed rõ Soc. nõ valet, nec est digna teclis,
quia in putatiuo matrimonio non habetur ratio matrimonij
31 preteriti, vt sic manifesto. Primo valet argumentum † de cri-
minalibus ad ciuilia labentem, s big. ot. ff. de pæ. text. in l. inter
stipulantem §. per. ff. de verb. obligat. vbi arguitur de furto ad
motorum. Tunc sic qui occasione criminis conuenitur perdit
priuilegio fori l. 1. C. vbi Senator. quod priuilegium cum ho-
nos exhibeatur, ita dicit ille text. in vers. omnem enim honorẽ
huius in l. reatus excludit. Ergo in matrimonio putatiuo illo
honore maritus non gaudet ex priuilegio l. maritum, ex quo
reatus, quia contra leges est, id excludit. Item tunc habetur ra-
32 tio præteriti honoris, † & reuerentiæ quando talis honoris le-
gitimum finem est assequutus, l. si. cum gloss. si. ff. de decur. sed
illud matrimonium nõ est assequutus legitimum finem, quia
a lege improbatum, ergo talis honos, seu talis obedientia in
præmisso casu non attenditur. Et pro hoc argumento videte
Ias. in l. qui romæ §. Grisogonus nu. 27 ff. de verb. obli. Fel. in c.
quæ in ecclesiarum num. 15. de constit. Roman. in l. si vero §.
de viro. in 3. fallent. infra eodem vers. vltimo probatur. Item
contra Socin. inducitur l. barbarius ff. de offic. prætor. vbi secũ-
33 dum communem opinionem gesta † per eum, qui nõ habuit
titulum legitimum, detecto errore valet, licet fuerit gestor
putatiuus, de qua communi testatur ibi Ias. in princip. concur-
rentibus tribus videlicet. Vtilitate publica Ias. nu. 70. vers. textu
limita. Item cõfirmatione superioris, quæ dispensatio dicitur.
Ias. nu. 66. Item quod causa sit temporalis, secus si sit spiritualis
Ias. ibid. nume. 69. Sed istæ qualitates cessant in matrimonio
putatiuo. Primo, quia vtilitas publica stat in hoc, ut matrimo-
nia secundum leges contrahantur, vt dicemus inf. in l. 1. adde
l. in bello §. medio. in vers. nec mirum ff. de capt. Item dispẽ-
34 satio † nõ præsumitur, nisi probetur cum sit facti. & contra re-
gulas iuris l. in bello §. factæ ff. de captiuis. tanto magis, quia di-
spensatio pendet a voluntate principis quę reputatur impossi-
bilis l. qui cum maiore in princip. ff. de ben. libert. l. 2. §. tractari
ff. de verb. oblig. Item non est causa temporalis, sed spiritualis,
quia sacramentum ecclesiæ c. debitum, & ibi gl. de bigam. c. in
Christo. de consec. dist. 2. Ergo cum ista non concurrant, con-
cludendum est, quod ille honor dissoluto matrimonio nõ de-
35 betur. Item l. 1. † in fine principij ff. vnde vir. & vxor. in ver. nihil
enim &c. Vbi nihil capi põt pp iniustũ matrimoniũ, ergo ne-
que etiam honos. Probatur consequentia, quia honos respe-
ctu rei, illi defertur qui participat de re l. sancimus §. sin autem
ampliores C. de donat. vbi defertur optio ei, qui in re donata
ampliorem summã habet. Et pro hoc argumento videte Zuc-
chard. in rub. ff. si cert. pet. nu. 45. sed iste maritus putatiuus nihil
participat de re. quia cum matrimonium sit nullum in eo non
cadit participatio, ergo. Secundum fundamentũ principale, quo
mouebatur Soc. n. vester contra cõmunem hic nu. 86. est hoc.
36 Nam illud priuilegium † fuit inductum fauore publico, ergo
plene debet interpretari. Respõdetur negãdo assumptũ. Imò
iste casus est cõtra vtilitatem publicam l. 3. ff. de priuileg. cred.
l. 2 ff. de iure dot. Item quando iura concedunt aliquod priui-
legiũ pp aliquod munus, non extenditur tale priuilegium ad
illos, qui non exercent tale munus l. vniuersi C. de legat. lib. 10. per
textum ita dixit Roman. in d. l. si vero §. de viro fallent. 36. nu.
189. Et quod dicitur hoc priuilegium dotis inductum esse fa-
uore publico, Respondetur quod hoc intelligitur respectu ve-
ri & legitimi matrimonij, non autem putatiui, cum enim de
vno disputatur, omnia præsupponuntur habilia l. qui testamẽ-
to ff. de testamẽtis. Et in casu isto, quod ille maritus sit puta-
tiuus, hæc est noua causa in persona concedens, quo casu, tan-
tum abest, vt priuilegium competat quinimo extinguitur, ex
regula, qua dicitur causa nouiter † superueniens, priuilegium
extinguit cap. suggestum c. dilecti filij de decim. Et habetur
per Oldrad. in consil. 247. Item respondetur, quod generalitas
37 † priuilegij non includit casum cõtrarium publicę vtilitati, vt
per Bal. in l. iubemus in prin. per illum textum C. de sacrõs. ec-
cle. multa congerit Roman. in d. §. de vno in decima fall. Ter-
tium fundamentum Socini contra communem est per textũ
38 in l. † qui contra C. de incest. nupt. vbi filij nati ex matrimonio
putatiuo fiunt legitimi. Respondetur quod hoc ideo cautum
est, quia lege expressa dispẽsatum est cum incapaci. & dispen-
satio intelligitur concessa ex iusta causa, ex quo personarum
qualitas id expostit, scilicet quia illas proles, vt late sic scribit Pa-
ris. cõs. 68. nu. 131. & seq. volu. 2. Dispensatio igitur fit propter
publicã vtilitatem quia interest publici, vt legitimi nascantur,
quia spurij, & naturales tantum non faciunt rempublicam l.
generaliter §. sunt ff. de decur. Bald. in d. c. ex tenore, & ideo
succedunt, vt notatur in d. l. Barbarius Ias. num. 10. & cõmuni-
ter omnes Doct. ibi volunt ex tali legis dispensatione ipsos ha-
beri in omnibus pro legitimis. Bal. in l. generali num. 3. C. de ta
bularijs lib. 10. Sed hæc lex cum non dispensat in parentibus
putatiuis, & ideo neque nos debemus extendere. Adde quod
idem Soc. in alias respondebat ad textum in d. l. qui cõtra C. de
incest. nupt. procedere fauore prolis. in cõs. 30. num. 8. vol. 3. &
Dec. in cons. 152. sed fauor non est trahendus ad cõsequẽtiam
l. quod vero ff. de legibus. Quartum fundamentum Socini est,
quia si dos peteretur ab istis filijs, tanquam hæredibus patris,
ex quo sunt legitimi, non est dubium eos habere illud priuile-
gium l. etiam inf. eod. & tamen sunt ex matrimonio putatiuo,
39 & dos putatiua est. Respondetur, quod ex dispensatione † fit
habilitatio iuris ad personã vt probat Paris. in consil. 7. nume.
19. volu. 2. Et ideo veniunt omnia quæ tacite exprimuntur, &
quæ colliguntur ex antecedẽtibus, & subsequentibus, & ve-
niunt omnia accessoria, vt notatur in §. & quid si tantum, &
ideo isti filij gaudent hoc priuilegio, quod venit in consequen-
tiam d. l. etiam qui effectus in personis parentum non resul-
40 tat, Quintum fundamẽtum Socini contra communem † per
textum in l. si rerum amotarum ff. de re iudicata in versicu-
lo iure præcedentis societatis, nam tale priuilegium conces-
sum est propter societatem, & alias socio conceditur l. e ve-
rum ff. pro socio. Sed hęc societas fuit in præsenti casu er-
go, &c. Respondetur negando ex dicta lege si rerũ fuisse socie-

tatem inter istos coniuges putatiuos, quia ex eo quòd figura-
liter agitur nullum ius trãsfertur, vt probat Curt. sen. in l. cum
ea nu. 1. C. de transac. Item quatenus esset societas inter dictos
coniuges putatiuos, illa fuisset tempore contracti matrimonij,
non autem post detectionem inefficaciæ, nam cum post d. de-
40 ctionem noua † inducat causa, extinguitur societas illa, & ideo
etiam priuilegium gl. est ad hoc no. in l. sed hoc ita in ver. suc-
currendum. ff. de re iudi. quam Ias. dicit singularem in d. l. sed
hoc ita, quam legit cum l. sicut aut minus. Et quòd ista socie-
tas sit extincta, est textus in d. l. qui contra C. de incest. nupt. er-
go non est mirum si nihil trãsmittitur ad tempus soluti matri-
monij. Item responderetur, quòd societas quæ durat post matri-
41 monium venit ex dispositione legis, quæ propter tẽporis mu-
tationem noua existimatur arg. c. fi. de consang. & affin. Et de-
clarat Dec. in rubr. C. qui admitti nu. 24. Item ex alio ista socie-
tas censẽ esse noua societas, quia soluto matrimonio per mor
tem vnius, lex fingit continuari eandem societatem in eodem
matrimonio quousque alteri copulẽtur l. fi. C. de bon. matern.
sed hæc fictio iuris, vel iste assensus legis, quousque alteri copu
letur durandi societatem, operatur nouam societatem doctri-
na est Bart. in l. 3. in princ. ff. de acquir. possess. in l. gerit in 5. quę
stio. principali versic. iuxta prædicta quæro. ff. de acquir. hæred.
quam doctrinam sequitur Dec. in d. rubr. C. qui admit. nu. 76.
Tunc argumentor sic. Ista societas non potest considerari in
eo casu, quo ex dispositione legis illa esset distracta, quia cum
sit ad terminos priuationis reducta, nihil ponit in esse doctrina
est Bartoli in l. 1. ff. de acquiren. hæred. in illa quæstio. Cur par-
tis repudiatio nõ trahitur ad totam, sicut partis aditio trahitur
ad totam, & ibi Ias. num. 25. dicit Doct. communiter sequi, er-
go talis societas non potest considerari ad effectum conceden
di tale beneficium. Sunt, & aliæ rationes contra communem,
& magis efficaces. Prima ratio substinens onera matrimonij
debet gaudere priuilegio d. l. maritum, sed maritus putatiuus
substinuit onera mrĩmonij, ergo maritus putatiuus debet gau
dere priuilegio d. l. maritum. Maior probatur per textum in l. si
prior. inf. eo. vbi Doct. colligunt, præsertim Castren. quod maritus
vtitur exceptione ne conueniatur nisi inquantũ facere potest,
etiam contra eum, qui delegatus est per mulierem ex causa q̃-
43 tumuis onerosa. Tunc argumentor sic. magis succurritur † ei
qui tractat de damno vitando, quam ei qui tractat de lucro ca-
ptando, vt per Castrens. latè ibid. in princip. sed si maritus non
gauderet ista exceptione propter onera, tunc magis succurre-
retur ei, qui in lucro est, quam ei qui tractat de dãno vitando,
vt igitur legitima exceptio dicatur afferendum est marito ex-
ceptionem cõcedi propter onera matrimonij. Itẽ probatur, quia
44 si maritus ꝓpter onera † matrimonij effectus sit pauperior lex
dat sibi actionem, vbi danda nõ est l. pro onerib. C. de iure dot.
sed facilius permittitur exceptio quam actio l. 2. C. de condit.
indebiti. Ergo exceptione conueniatur nisi inquantum facere
possit permittitur propter onera matrimonij. Item probatur
45 ex magis † communi opinione Doct. volentium maritum ex
statuto dotem lucrari, quoniam onera tulit matrimonij, vt per
Roland. de lucro dot. q. 4. & ex supra in quæst. 7. Itẽ probatur
per textum in d. l. si cum dotem §. si maritus infra. eodem vers.
46 quid enim tam humanum est, vbi mulier † debet infortuniũ
viri substinere, quod non tantum procedit in casu furoris, de
quo ibi, sed etiam quando maritus propter ingens infortuniũ
ad paupertatem, & infelicem statum deuenerit, tunc enim ipsa
sa vxor mariti infortunij sit particeps, & non poterit a marito
eandem dotem recuperare, vt tenet Iacob. de Aren. in l. vbi ad-
huc C. de iure dot. Et licet Castrens. in d. §. si maritus tenet cõ-
tra Iacob. de Arena, dicens communem opinionem esse con-
tra illum, Vos intelligatis veram esse illam communem opi-
nionem in tota dote, secus est in parte dotis. Nec in hoc ca-
47 su valet argumentum de toto † ad partẽ, Quia, lex prohibet in
toto ne mulier omnino remaneat indotata, sed in parte per-
mittit priuilegium marito, vt d. l. maritum. Item confirmatur
per doctrinã Io. Andr. in c. ex parte de confirm. vtil. vbi dixit cre-
48 ditores † posteriores præferẽdos esse laicinæ, & pompolæ vxo-
ri, cuius causa maritus coactus fuit cedere foro, quem refert
Ripa ff. de priuileg. credit. l. priuilegia num. 14. si ergo in prędi-
cto casu, vbi vertitur præiudiciũ amissionis totius dotis, credi-
tores preferũtur mulieri, & hoc est propter onera quę maritus
substulit, ergo a fortiori in parte ipsius dotis idem maritus isto
potietur beneficio propter onera matrimonij. Et quòd onera
49 † matrimonij sint causa priuilegij d. l. maritum videte Bald.
in l. quod nom ne, in vers. in contrarium ff. de condit. indeb. Et
licet communiter teneant, quod rõ d. priuilegij d. l. maritũ sit
propter memoriã transacti matrimonij, & allegãt l. 2. ff. de act.
rerũ amot. & potest allegari l. vtrũ ex familia §. fi. de leg. 2. Ta-
men ista rõ concernit ordinẽ iudicij, sed rõ onerũ matrimonij
concernit iustitiã causæ, & ideo vtraque substitit. Præterea.
50 Mulier † in dote promissa hoc priuilegiũ ne conueniatur, nisi
in quantum facere potest l. non, tamẽ ff. de re iud. referendo fi-
nem ad principium. Et hoc tenet Bart. in l. ex diuerso §. 1. insr.
eo. qđ priuilegiũ conseruatur mulieri etiam in eius dote d. l.
si cũ dotẽ § si inf. eo. Ergo idẽ debet dici in marito vt ẽt in do-
te putatiua conueniatur solũ in quantũ facere possit, ita dicit tex.
in d. l. nõ tantũ ff. de re iud. & quia sunt correlatiua, dispositũ in
vno, cẽsetur dispositũ in altero l. fi. C. de indict. vid. toll. l. 1. C. de
51 cupress. lib. 10. Secunda ratio principalis. Dos putatiua † habet
omnia priuilegia, quę habet dos vera, ergo dos putatiua est ve-
ra dos, antecedens probatur, quia multa priuilegia sunt cõces-
sa doti verę, vt mulier possit secundus nubere in futurum l. 2. §. fi.
ff. de priuileg. credit. sed hæc ratio militat etiam in dote putati-
ua ergo. Item Specul. in ti. de donat. inter virum, & vxor. § for
matis vero. sed matrimonium, tenet, quod omnia priuilegia
dotis veræ sunt concessa etiam doti putatiuæ. Bart. in l. si cum
52 dotem §. si mulier inf. eo. tenet, quòd dos † putatiua habet pri-
uilegium in personali l. si a sponsa ff. de priuileg. credit. l. si spõ-
sa ff. de iure dot. vbi etiam si non esset factum matrimoniũ ha-
bent locum tanto magis in putatiuo. Cyn. in l. fi. in 7. q. C. qui
pot. in pig. hab. tenet, quòd dos putatiua habet priuilegium in
tacita hypotheca. & ita tenet glo. in d. l. cum dotem §. fi. infra
eod. & gloss. in l. 2. ff. de priuileg. credit. & ibi Bar. dicit, quod
ita tenent omnes gl. in l. eos C. qui pot. in pignor. hab. & in l.
sponsam ff. de iure dot. Et hanc opinionem dicit esse veriorem
in puncto iuris. Bal. nouell. de dote parte 9. § hactenus nu. 6. &
ibi diffuse probatur. glo. in l. dotale §. dotale ff. de fundo dotali
tenet quòd dos putatiua habet priuilegium, quòd alienari non
possit sicut dos vera, licet fallat in priuilegio, de quo in l. 1. §.
sed nec impensas C. de rei vxor. act. quia illud non habet dos
putatiua, vt per Barto. in d. l. si cum dotem §. si mulier inf. eod.
Item statuta correctoria iuris communis non extendũtur de
casu ad casum, vt latè deduxi supra, sed si ex forma statuti in-
strumenta habent executionem paratam, quòd est contra ius
53 commune, † hoc statutum habebit locum etiam in dote puta-
tiua vt dicunt Bald. & Salic. in l. 1. C. de cond. ob caus. ergo dos
putatiua est vera dos, aliter fieret extensio de dote vera ad pu-
tatiuam, quod non permittitur in correctoriis. Sed qui dicũt
licitam esse hanc extensionem etiam in correctoriis in mate-
ria fauorabili, sicut est dos, ex idenditate rationis, de quo dif-
fuse per Ias. in auth quas actiones nu. 17. 22. & 26. C. de sacros.
eccles. aut hic dicunt esse paritatem rationis, & in d. l. maritum
54 negant? Item res empta ex pecunia † dotali efficitur dotalis l.
si ex pecunia C. de iure dot. ita res empta ex pecunia quasi do-
tali efficitur quasi dotalis d. l. si cum dotem § fi. & l. seq. vt vxor
putatiua in tali re præferatur cæteris creditoribus Bal. nouell.
in d. § hactenus nu. 8. declarat procedere duobus concurren-
tibus, scilicet consensu mulieris, & qđ vertatur in eius vtilitatẽ
de quo in l. ita si cõstante ff. de iure dot. & nos dicemus. ĩ. in 15.
55 q. an pretiũ succedat loco rei. Item sicut titulus † verę dotis est
habilis ad causandum vsucapionem, si res aliena datur in do-
tem l. Pomponius §. in dote ff. de acquir. possess. & toto tit. ff.
de vsucap. pro dote, sic etiam titulus dotis putatiuæ, de quo est
56 text. notab. in l. Proculus † ff. de iure do. Nam ibi fuit factũ ma
trimonium inter seruam, & liberum hominem, ideo erat nul-
lum, & nõ erat vera dos sed quasi dos l. si serua ff. de ritu nupt.
ita videbatur dicendum de titulo dotis nullæ, & tamen deci-
ditur contrarium, vt ibi pro intellectu cuius l. Proculus videre
Bald. nouell. ibid. nu. 18. Item stante statuto, quòd acquisita per
coniuges efficiantur communia, & veniant diuidenda soluto
matrimonio id vendicat sibi locum in matrimonio putatiuo,
57 vt probatur in c. 2. † de donat. inter virum, & vxor. & ita intel-
ligit illum textum gl. ibi in vers. nõ est aliud, quod obstat, decla
rando, puta pactum, vel consuetudo, & hunc intellectum se-
quitur Abb. ibi. nu. 3. & ita consuluit Ancar. in q. 101. Et de hoc
et à dicam in solutione ad quintã rationẽ pro communi. Pro
resolutione. Nos debemus hærere illis vltimis rationibus, quia
58 sic suadet † equitas naturalis, vt maritus qui bona fide contra-
xit matrimoniũ credens fuisse canonice factũ, & tenere. & pro
pterea eius filij sunt legitimi omni iure ciuili, & canonico, &
cõsequũtur omnia priuilegia, & actiones, quæ vtroque iure le
gitimis filijs ꝯceduntur. Itẽ quia maritus substinuit omnia one
ra matrimonij, vt gaudeat priuilegio d. l. maritum. & ipsa quasi
dos gaudeat omnibus iisdem priuilegijs, & dicatur vera dos. Et
quia aliquãdo aliter possunt euenire casus, Ideo multipliciter
distinguẽdũ est generaliter pro concordia opinionũ. Primo di,
stinctio aut maritus substinuit onera matrimonij & tunc pro-
cedunt omnia, quę nuper dicta sunt. Aut maritus non substi-
nuit onera matrimonij V. g. si pacto sit conuentum, quod dos
sit penes maritum, & fructus cedant lucro vxoris, quæ debeat
substinere onera matrimonij, iuxtà textum in l. si conuenerit ff.
pact. dotal. & dicam infra in 13. quæstio. Et tunc procedet opi-
59 nio communis. Et hæc sit differentia inter maritum † verum,
& putatiuum, quia putatiuus non gaudebit beneficio illius l.
maritum, nisi onera substinuerit, sed maritus verus gaudebit,
etiam sine oneribus. Et ratio differentiæ est, quia in putatiuo
non

non concurrit reuerentia præcedentis matrimonii, quod nul-
lum fuit quæ reperitur in marito vero. Secūda distinctio. Aut
loquimur quo ad nomen dotis, & tunc detecta inualiditate
60 matrimonii dos † nulla est, neque proprie, neque improprie
l. 1. § ceterum ff. pro dote l. aut[illegible]ndo, & l. 1. C. de cō. [illegible] ob caus.
l. incest. c. ff. de ritu nupt. [illegible] si necesse de donat. inter virū, & vxo.
Et pro hoc est gl. not. in l. omnes in ver. non habeant C. de sa-
crot. eccles. per illum textum, vbi falsus denarius, & putatiuus,
denarius non est, quam glo. citat Io. de Plat. in l. 1. C. de ver. nu-
mismat. pōt. lib. 11. & cōmendat Alex. in cons. 104. nu. 10. vol.
1. & singularē prædicat Barbat. in cōs. 41. præclare scribitur nu.
16 vol. 1. Aut loquimur quo ad effectum dotis, nomine subla-
61 to de medio, & tunc detecto errore dos est impropriè † & pri-
uilegia doti competentia, etiam huic doti competunt. & ita
procedit d. l. si cum dotem §. si[illegible] inf. eod. & ita intelliguntur no-
tata per Doct. in d. l. 2. §. fi. ff. de priuileg. credit. Quas distinctio-
nes applicando ad singula argumēta respondeamus particula-
62 riter. Ad primū respondetur interpretando d. cap. † [illegible] in ver. to-
tā dotem per textum in d. c. de prudentia cod. tit. de donat. in-
ter virum, & vxorem in ver. sicut canonicum fuerit, &c. nā vbi
idem tex. in d. c. de prudentia dicit etiam restituendū esse totā
dotē subdit sicut canonicum fuerit, cōsidera verbū fuerit tem-
poris futuri, & respicere ipsum factum, puta si à marito oppo-
neretur aliqua exceptio facti de qua canonice cognoscēdū est,
& hoc interpretatur ibi gloss. & Canonistæ, si totam reddere
potest, alias in quantum facere potest, iuxta textum in l. vnic. §.
cum autem C. de rei vxor. act. & hoc esse canonicum, quòd ci-
uili iure dispositū est, & per ius canonicū non est abrogatū c. 1.
de noui operis nuntiat. hāc expositionē tenet gl. in d. c. 1. in ver.
totam gl. in d. c. de prudentia in ver. sicut canonicum, & sequū-
tur ibi cōmuniter oēs Canonistæ. Ista ēt interpretatio cōfirma-
tur de iure ciuili. Nam gl. in l. si prior. inf. eo. in ver. possit vbi gl.
63 dicit, quod si maritus † putatiuus, dissoluto hoc matrimonio
promiserit secūdo marito illius mulieris, illud quòd eidē mu-
lieri debet, solum videtur promittere illud quòd effectualiter
debet, & quòd ab eo exigi poterat. quia non dicimur debere
illud ad quod mero iure tenemur si aliqua exceptione tuti su-
mus l. si dari ff. de verb. oblig. Item respondetur interpretādo
64 totā dotē restituere debet, i. est † totū illud quod mulieri debe-
tur pro dote. Hoc autem est duplex ius, vnū inspecto præsenti
tempore, alterum inspecto futuro. primum est clarum, quia
maritus debet restituere quòd superest, quod verò est de fu-
turo, quia si maritus non potest facere totum, tenetur cū per-
uenerit ad pinguiorem fortunā ergo dicetur tota inspecta du-
plici parte, scilicet iuris de præsenti, & iuris de futuro, & qa hoc
ius de futuro adhuc est in habitu, & nō in actu, & ideo non cō-
sideratur cum non subsit causa de præsenti l. 2. ff. de statu lib.
Barto. in l. qui Romæ §. duo fratres in 6. quæst. ff. de verb. obli.
Imo potest dici, quòd restituendo quod habet causam de præ-
senti cum hac exceptione, quia non potest in plus facere. intel-
ligitur restituere cum obligatione de futuro, scilicet se supple-
turum cum ad pinguiorem fortunam peruenerit, qa exceptio
in quantū facere pōt, hanc habet clausulam in corpore de sup-
plendo cū ad pinguiorem fortunā peruenerit. Ad secūdam ra-
tionē respondetur, prout dixi supra in 2. distinctione principa-
li. Ad probationes respōdetur. Ad d. l. si cōcubina ff. de act. rerū
amot. Respondet Crot. hic num. 8 confutata respōsione Alex.
65 & nos Crotum hic sequimur, & declaramus. Quòd d. l. † si
concubina in omni casu loquitur, quādo matrimonium cōtra-
hitur contra ll. quo casu dolus contrahentium præsumitur l. 1.
C. de interdict. matrim. & ideo nil mirum si cesset actio rerū
amotarū. Et pro hoc allego casum in c. & si necesse de donat.
inter virum, & vxorem, secus esset si bona fide, & ignoranter
fuisset contractum matrimonium puta ignorando in facto, &
pro hoc allego textum iuncta glo. in ver. [illegible] c. [illegible] de
66 consang. & affinit. vbi tex. voluit contrahentes † scienter matri-
moniū in gradu prohibito excommunicatos esse ipso iure, gl.
ibi in ver. sciēter, limitat textum in ignorantibus factum, quam
gl. sequuntur Ias. in l. clā possidere. num. [illegible] ff. de acquir. possess.
Dec. in cōs. 153. & 154. Soc. Iun. in cons. 39 per tot. [illegible] vol. 3.
Confirmatur intellectus, quia inc[illegible] tex. a persona infa-
mi, scilicet concubina contra quam [illegible] actio furti, scitur
idem esse vbicunque cessat matrimoniū, & licet dictio vbicun-
67 que † generalis sit, tamen restringitur ad specificata, l. si de cer-
ta C. de transact. glo. in l. si fugitiui in ver. qualibet alia pœna C.
de ser. fugit. late Fely. in c. sedes in 4. declaratione ver. sed con-
tra istam declarationē de rescript. specificauit autē ibi Vlpian.
eum quæ tutori nupsit, quòd est matrimonium interdictum l.
si patris C. de interdict. matrim. Item si contra mandata expo-
nit Accurs. idest si contra leges l. si contra C. de incest. nupt.
subdit Vlpian. & sicuti alibi cessat matrimonium, &c. quę si est
generalis, non pōt intelligi nisi de similibus, vt per scribentes
cōmuniter, quos allegat Surdus in casu deciso. decis. 326. n. 52.
quare semper ille text. loqtur in matrimonio cōtra leges cōtracto.

Ad secundam probationem, quòd pro dote competit actio
68 † ex[illegible] [illegible] matrimoniū est putatiuū [illegible] cōdi-
ctio [illegible] textus [illegible]
ex [illegible] cōueniri [illegible] cau-
sam. Et [illegible] referri quomodo [illegible] maritus [illegible], cum odo
habeamus [illegible] C. de [illegible] & [illegible]. Itē nō [illegible] da-
69 tur † actio de dote, ergo nō est dos l. 2. & seq. ff. de priuil. cred.
& d. l. si cū dotē §. fi. [illegible] eo. Quia [illegible] de dote regulariter nō na-
scitur nisi soluto matrimonio, l. si cōstāt. §. 1 inf. eo. vbi Bar. &
alij cōmuniter. sed hic nō [illegible] matrimoniū solutū, ergo non
datur actio de dote, licet sit dos ex quo matrimoniū nō habuit
effectū. Secundo respōdetur ad maiorē propositionē, quæ di-
cit vbi nō cōpetit actio de dote nō est dos, ista n. propositio est
70 vera affirmatiue nō negatiue. quia cōdictio ob causam † videtur
subrogata in locū actionis de dote, sicut stipulatio in locum
actionis rei vxoriæ § fuerat instit. de act. Et ad hoc est text. in l.
rerū quidē amotarū iudiciū §. fi. ff. de act. rerum amot. vbi vxor
cōstans res viri constante matrimonio non conuenitur actione
rerū amotarū, sed competit condictio, quæ in effectu eadē est.
Item l. contra iuris [illegible] §. sed morte in vers. Aristo. ff. de act. re-
rum amot. Vbi soluto matrimonio morte viri hæredib. com-
petit petitio hæreditatis aut actio ad exhibēdum ad prosequē-
dū res cōtractas ab vxore, subdit textus in ver. Aristo, quod ēt
datur condictio, quæ ex iniusta causa possidet vir, Ita ēt dicamus
in casu nostro, dari condictionem ex causa, quia vir ex iniusta
causa possideat illas res dotales, sed illa exactio nō fit sine pri-
uilegio marito competenti, quoniam illa iniustitia possessio-
nis purgatur ab ignorantia viri, & mulieris, ideo illa condictio
non debet ad imparia iudicari. Itē probatur in l. non tantū ff. de
71 re iudic. vbi beneficium † hoc exigendi dotē competit ex quo-
cunque contractu, & causa, ex qua maritus in iudicio pulsatur,
ergo & ex ista condictione: Et pro ista solutione est gloss. in
terminis in d. l. non tantum in ver. condemnandus in ver. quia
imitatur naturā ff. de re iudic. & ibi Alex. nu. 8. in fine, & vide
eundē nu. 11. in fine. Ad tertiā probationē. quòd ista actio cōpetit
soli patri. Respondetur quod ex eo nō infertur cōclusionē,
quia etiam pater agens, maritus habet beneficium d. l. maritū,
& in quantum ista actio non cōpetit filiæ, Respōdetur qd suf-
ficit qd pater teneatur iterum dotare filiam, vt dictum est. Ad
72 tertiam respondetur, quòd annua dilatio † conceditur ex æqui-
tate, & miserationis causa. Bartol. in l. ita stipulatus in magna.
num. 15. ff. de verb. obl. & ibi Doct. cōmuniter Socin. nume.
229. Alex. in l. semel mora nu. 11. inf. eod. sed in matrimonio putati-
uo ista æquitas dilationis concedēdæ cessare debet, quia matri-
moniū est contra leges, & ideo non potest habere fauorem le-
73 galem. Item respōdetur, quòd lex † [illegible] fauorabilior se habet
circa id quòd est minus in re, quam circa id, quòd est minus in
tempore, vt in casu nostro leges considerauerunt maritum te-
neri in quantū facere potest [illegible] cōsiderauerunt onera matri-
monij quæ passus est vir, & ideo [illegible] de damno vitando,
sed quando [illegible] quod est minus in tempore, con-
siderant de lucro captando. Et [illegible] tēpus nō videatur cō-
cessum [illegible] §. fin. ff. de compēsat.
74 tamen impossibile est quod illud nō afferat aliquam commo-
ditatem, [illegible] extrinsecum, & in-
directum [illegible] sicut &c. C. de
neg. gest. [illegible] §. [illegible] & ibi gl. in ver. com-
modi [illegible] ff. de act. rerū amot. [illegible] dum considerarūt il-
lo [illegible] cūtrahitur [illegible] res possint
[illegible] vel omnino [illegible] do-
[illegible] alij sine
[illegible] §.
[illegible]. Denique respondetur quòd in marito
75 † putatiuo [illegible] disponens de
eo quod est [illegible] debet extendi ad illud quod est mi-
nus in tēpore [illegible] inter ista duo
sit similitudo [illegible] de act. Quod probatur per l. omnimodo &
76 l. quā in prin. C. de inoffic. test. sic in [illegible] in l. [illegible] † erat di-
spositum ne testamentū rumperetur quando minus legitima
esset relictum, sed [illegible] quod legitima suppleatur, sed
quia aliquando dilatio temporis approbabatur in legitima filio
relicta, & ibi nō cadebat supplet. [illegible] remorio. ideo facta fuit
l. quoniā in prioribus per quam supplitur in tēpore, & modo,
ergo si illa lex non prouidisset, non licuisset extendere legem
disponētem de eo quòd est minus in re, ad illud, quod est mi-
nus in tempore. Nec opponatur hoc permittitur in marito ve-
ro & prohibetur in putatiuo. quia in vero permittitur propter
[illegible] prioris matrimonij [illegible], & propter onera matri-
monij, sed in putatiuo nō cadit [illegible], ideo, æquitate ces-
sante, debet stari in restituere. Ad quartā respōdetur aut loqui-
mur antequàm detegatur matrimonium inualidum, aut postea-
quam detectum est, primo modo negantur procedere illa quæ
dicuntur in probationibus minoris, vt dictum est in 2. dist. prin-
cipali. secūdo modo cōceduntur, sed nō obstant, quia cum de-

77 textum † est matrimonium non subsistere, neque etiam do-
tem, remaneat, quod priuilegium vere dotis propter æquitatē
propter onera quæ subitum, vt dixi in prima distinctione. Ad
78 quartū respondetur, quod argumentū de pacto † ad statutū in lu-
cro dotis intelligitur, idest, sicut interpretatur pactum sic & sta
tutū, & si in pacto dotali valet argumentum a contrario sensu,
iuxta dispositionē l. inter socerum §. cum inter, & ibi glo. ff. de
pact. dotal. ergo & hic sensus a contrario valet in statuto, vt per
glos. in rubric. C. de decur. lib. 10. & ita declarat Roland. in d. q.
43. nu. 2. sed pactum, & statutū differunt inter se, quia pactum
est dispositio hominis, in qua [illegible] procedit, quàm in
dispositione legis l. Gallus § & quid si tantū ff. de lib. & posthu.
Ad textum respōdetur, quod in matrimonio putatiuo, aut cō-
sideramus solum nomē dotis, & tūc non est nomen dotis, quia
non est nomen matrimonij l. 3. ff. de iure dot. & sic interpreta-
tur Azo in summa C. de iure dot. nu. 5. Aut consideramus ef-
fectū in dotis, & tunc illa dos putatiua etiam deseruit pro one-
ribus matrimonij, sed hoc intelligitur antequā detegatur esse
matrimoniū inualidum. Et probatur ista distinctio, quod pos-
sit cōsiderari aliquod ad nomē solum, & quo ad effectum so-
lum sine nomine, per textum in l. 1. C. de dot. caut. non num.
Vbi dicitur dotē fieri a numeratione intelligendo quo ad effe-
ctum dotis, & non fit scriptura quo ad effectum, licet quoad
79 nomen fit. Denique ad l. † Proculus ff. de iure dotium, respon-
detur, cum secunda distinctione principali, vt supra.

SVMMARIVM.

QVAESTIO DVODECIMA.

Ad esse dotis an requiratur, quòd deseruiat pro oneribus matrimonij. Et de pacto super fructibus dotis.

1 Bart. in rubrica nostra nu. 21. diffinit dotem hoc
modo. Dos † est quoddam ius [illegible] continens
id quod a muliere, vel eius patre marito, vel
eius patri traditur, vel habetur pro tradito, pro
pter onera matrimonij substinenda. Quę de-
finitio communiter approbatur, & de com-
muni testatur Alexand. hic nume. 25. Iaso. num. 21. Campeg.
in tract. de dote in princip. Bald. nouell. in tract. de dote in prin-
cip. Bulgarinus hic nu. 1. & Soc. vester hic in 3. parte in princip.
& secundum hanc communem, est bona diffinitio, sic inter-
pretando ius, quia secundum eam est ius vniuersale, l. quod
dicitur [illegible] penl. in reb. dot. fact. Item pro tradito, quia dos
[illegible], etiam si non sit tradita, sed tantum promissa, vt
C. de dot. promiss. per totū. Item propter onera matrimonij, quia
2 dos † sine matrimonio nulla est, l. 3. ff. de iure dot. & debet de-
seruire pro oneribus matrimonij. Præterea super ista diffinitio
ne, insurgunt istæ quæstiones. Prima an dos sit ius vniuersale.
Secunda vtrū ficta traditio dotis [illegible] operetur quantū vera tra-
ditio. Tertia vtrū dos deseruiat pro oneribus matrimonij, sed quia
Soc. vester primo disputat istā tertiā, ideo ne fatigemini in illu-
3 dendo. Primò quærimus, vtrum ad esse † dotis requiratur quod
deseruiant pro oneribus matrimonij. Cōis opinio Doctorum
est, quod hoc requisitum dotis sit verissimum de cō. Alex. hic
nu. 25. Et pro hac opinione inducuntur ista. Primo l. pro one-
4 ribus † C. de iur. dot. quā dupliciter induco. Primo fructus do-
tis deseruiūt pro oneribus matrimonij d. l. pro oneribus in pri-
mo resp., ergo requisitum est verum in definitione dotis. ante-
cedēs ēt probatur de iure canonico in c. salubriter de vsuris, &
ibi gl. notabilis in ver. onera. Secundò inducitur. Illud est essen
tiale requisitū dotis, quod ad quascunque manus vadat, sp pōt
peti pp onera matrimonij, sed fructus dotis ēt si a marito do-
nentur vxori, nihilominus pōt repeti a marito valente agere cō
tra vxorem in quantum locupletior facta est, ergo ad esse dotis ne-
cessarium requisitū est, vt fructus deseruiant pro oneribus ma
trimonij. Minor probatur per d. l. pro oneribus in secūdo resp.,
vbi textus est clarus, & nullus cōtrariū. Secundò. Illud est essen-
5 tiale † requisitū dotis, quod ad quascunque manus vadat & ex
legis dispositione ipse retinet eādem naturam. sed dos, siue eius
fructus si vadunt ad manus vxoris constante matrimonio sem
per retinent eandem naturam, vt deseruiant pro oneribus ma-
trimonij, ergo hoc requisitum deseruiendi pro oneribus ma-
trimonij est essentiale requisitū ipsius dotis. Minor probatur
per textum apertum in l. vbi adhuc. C. de iure dot. in l. si cōstan
te inf. eo & vtrobique Bart. magistraliter Bald. & cæteri, vbi si
maritus vergat ad inopiā, vxor pōt petere sibi restitui dotes, &
in cōdictorio creditorum, & de ipsis dotibus vxor tenetur alere
maritum, & liberos, & totam familiā, ergo essentiale est dotis
requisitum, vt de hoc dubitari non possit. Ab hac cōi opinio-
6 ne solus Angelus dissentit hic nu. 5. tenens dotem † aliqñ dari
non pp onera matrimonij, sed vt fiat matrimoniū, & dat exē-
plum, vt si mulier esset turpis, vel senex & affectaret facere ma
trimonium cū aliquo pulchro, vel iuuene vel ignobilis cū no-
bili, & vt succederet matrimonium daret dotem, sed cū pacto,
vt ipsa eadem mulier teneretur alere semetipsam, & filios for-
tè nascituros, tunc in hoc casu dos non datur pp onera matri-
monij, sed datur, vt fiat, & concludatur matrimonium, & opi-
nio ista habet aliquod fundamentum. Primò, quia valet pactū
7 † quod vxor teneatur se alere, & maritus lucretur fructus per
textum in l. si. in princ. ff. de doli except. in l. si quis pro vxore §.
fi. ff. de don. inter vir. & vx. in l. 4. § incipit si cōuenerit. ff. de pact.
8 dotal. Secundo quia dos modica † ēt consistens in vno nummo
dī dos, sm doctrinam Bal. in c. si proponente de rescr. Et tamē
talis dos non pōt substinere onera matrimonij. Item dos vnius
nummi dicitur elusoria, & imaginaria. ff. de reg. iur. & l. si quis
conduxerit vbi Bar. ff. locati. Sed ista non obstant. Et præsuppo
sito quòd prædictum pactum valeat, vt in fine quæstionis pro-
babo, narremus solutiones, quæ a Doctoribus afferuntur. Pri-
ma solutio est Imolæ hic. dicentis, in hoc pacto non venire ve-
9 stimenta † præciosa, & alia ornamenta quæ mulieres ex luxu
apportare solent. per textū in l. vestis. §. muliebria, & in l. argu-
mento, §. ornamenta. ff. de auro, & argen. leg. quæ omnia dicit
Imola pertinere ad onus viri. Alexā. hic nu. 26. reprobat Imol.
quia appellatione alimentorum comprehenduntur etiā vestes
preciosę l. pen. & l. legatis. ff. de alim. & cib. leg. Addit hic Soci.
cō Imol. quia ponamus q fieret hoc pactū etiam de istis vesti
bus præciosis, valeret, & tunc maritus ad nihilum teneretur.
Secūda solutio est Alex. quòd regulariter dotes dātur propter
10 onera, ergo sufficit quòd diffinitio † dotis data sit secūdum re-
gulas iuris communis, ad quod allegatur l. nam ad ea. ff. de leg.
Iat. hic nume. 22. impugnat, quia si diffinitio posset dari a com
muniter accidenti, tunc frustra diceretur in l. omnis diffinitio.
ff. de reg. iur. quòd omnis diffinitio in iure sit periculosa, quia
semper posset dari per accidentia. sed ad Iat. potest responderi
q Alex. non dixit diffinitionem dari secundum accidentia, sed
secundum regulam iuris [illegible], vt deseruiat pro oneri-
bus quæ licet accidentaliter fallat, [illegible] pacti effectu, tamen
non datur secundum fallentiam, sed secūdum regulam, & sic
bene facit d. l. nam ad ea. Iat. resp. ordi. quod nō valet pactum.
Nos probabimus in fine. pactū valere. Rip. hic nu. 57. tenet q
non obstante hoc pacto, adhuc ipse maritus dī substinere one-
11 ra † matrimonij, [illegible] mulieris. sunt. n.
mulieres, vt plurimum malæ, & insupportabiles, vt dicit gl. in
l. ex his. ff. de [illegible] cib. Item est onus reddendi debitū c. gaudemus
de diuort. glō in l. [illegible] non propter. ff. si quis caut. Item onus fa
ciendi quæ ad disciplinam filiorum pertinent. Aret dicit q vir
12 dicitur sustinere onera, quia ad hoc vt pactum † prædictum va-
leat, ipse maritus debet cōuertere fructus dotis in dotem, nec
de fructibus ipse maritus poterit disponere, & hanc solutionē
esse cōiter approbatā, dicit Soci. vester hic nu. 2. Sed est aduer-
tendum, q ista cōis ī iure non fundari, quia prædicti textus ab
Angelo allegati, non aliter loquuntur, q fructus dotis augeāt
dotem, & quòd maritus non possit de eis disponere. Et ad hoc
ponderatur text. in l. fina. in princip. ff. de exceptio. vbi si pater
non tenetur ad vsuras dotis non solutæ in illo casu, propter er-
rorem,

rorem. qui præsumitur ergo regula firma remanet in non ex-
ceptis. Item si maritus teneretur fructibus augere dotem, ni-
hil esset responsum ad exemplum Angeli figurantis venia[illegible]
cõtraxisse cum iuuene cum isto pacto, vt iuuenis haberet do-
tẽ, & nõ teneretur ad onera. Nec esset etiam dubitand. vtrum
hoc pactũ valeret, si fuisset factũ correspectiue. Bologner. hic
13 nu 185. Respondet, quod hoc pactũ † valet, & est pars dotis,
ideo succedit loco dotis. l. fundi partem ff. de contrah. empt.
& si nõ fecisset hoc pactum, vtique dedisset maiorem, & am-
pliorẽ dotẽ, vnde cum sit pars dotis, maritus sustinet onera
matrimonij cõputãdo eã dote maiori. Sed aduertite, quia in
exemplo Angeli põt esse dos, sine oneribus quia illa est dona-
14 tio † remuneratoria, que inter cõiuges nõ est prohibita l. si di-
uort. ff. de verb. obl. dicitur quidẽ remuneratoria, qa ob cau-
sam, & maxima causa est, vt venula nubat iuueni, sic in simili si
ignobilis nubat nobili, de quo per Tiraq in l. si vnq̃ in ver. do-
natione largitus, num. 19 C. de reuoc. donat. Item dicite, q in
casu Angeli etiã dos deseruit pro oneribus quia sicut fructus
15 dotis regulariter compẽsantur cum oneribus, ita dos, † quæ in
casu Angeli traditur compẽsatur cum onere, quod sustinet
vir accipiendo vxorẽ deformẽ, & senem, vt consuluit Alex. in
cõsi. 209. ponderatis his col. 2 & 3. vol. 6. Vbi consuluit defor-
mẽ mulierem nobilẽ tamẽ, & diuitẽ, quę pauperi, & formoso
viro nupsit non videri nupsisse indigno cum debeat nobilitas
mulieris, & diuitiarum copia cum forma viri cõpensari, & ita
in simili notat Bald. Imol, & alij in c super eo. de testib. Et cõ-
uerso forma mulieris nobilis, & pauperis debet compẽsari cũ
diuitijs & ignobilitate viri. Abb. & Imol. in d. c. super eo. Et ex
his cessat absurdum, in casu Angeli obijcientis, dotem in suo
casu nõ deseruire pro oneribus, cum in veritate deseruiat, per
16 dictam nostram respõsionem. Ad secundum, quod dos † cõ-
sistit in vno nummo. Ias hic nu. 25. tenet quod dos non possit
cõsistere in vno nummo. Ego autem respõdeo, quod dos cõ-
sideratur in actu, & in habitu, in actu puta si detur vnus num-
mus, in habitu, quia illa dos in vno nummo cõsistẽs põt auge-
ri, tunc respondetur, quod considerata dos secundo modo, &
sic in habitu potest semper deseruire pro oneribus matrimo-
nij, & sic de substãtia dotis est, vel vt deseruiat actu pro oneri-
bus, vel habitu scilicet quando augetur. Quare de substantia
dotis est, vt in actu, vel habitu pro oneribus deseruiat. Ex his
17 inferatis ad validitatem pacti, † quod valet si fiat, vt fructus do
tis sint mariti, & vxor sustineat onera mrĩmonij. Et hoc cõ-
probatur primo per textum in l. fi. in primo respõso ff. de do.
li except. in l. pen. & l. fi. ff. de in rem verso qui expresse dicunt
patrem dãtem dotem sic pacisci posse, vt ipse teneatur alimẽ-
ta præstare. Specul. in tit. qui fil. sint legit. §. 1. num. 28. in fine.
Item quod vxor ipsa possit sic pacisci, est textus in l. fi. ff. de in
rem verso, & in l. si quis pro vxore § fi. ff. de donat. inter virum
& vxorem. in l. si conuenerit in fi. ff. de pact. dotal. Spec. in d. §.
1. num 28. in prin. Bald. nouell. in tract. de dote. parte. 2. col. 2.
in vers. insuper aduertẽdum est. Campeg. in tract. de dote par-
te 2 q 6. col. 2. vers. aut facit pactum quod aliquid datur. Bald.
18 in l pactum † quod dotali in fine C. de collat. tenet quód hoc
pactum non valet, Vitalis. in tract. de clausulis in tit. an alimẽ-
tis possit renũtiari col. 6. ver. an valeat pactum, tenet, quod hoc
pactum tunc demum valet, quando vxor in recompensationẽ
oneris aliquid recipit, alias nõ valeat, veluti cũ mulier promit-
tit seipsam alere, dũmodo fructus augeant dotem. Et ad hũc
sensum inducit d. l. si conuenerit in fi. ff. de pact. dot. Vnde sic
formetur ratio, donatio inter virum, & vxorem non valet, er-
19 go hoc † pactum non valet, probo consequentiam, quia hoc
pactum dicitur donatio inter virum, & vxorẽ, vt in d. l. si quis
vxori in fine, ff. de donat. inter virũ & vxor, & l. mutus §. ma-
nẽte ff. de iure dot. & probat Vital. in d. col. 6. Vel forma ratio-
nem alio modo, donatio inter virum, & vxorem valet si est re-
ciproca, ergo hoc pactũ valebat si erit reciproce effectũ, scilicet
vt mulier se ipsam alat, & fructus augeãt dotẽ quia ex hoc ipsa
mulier poterit sentire cõmoditatẽ. Antecedẽs probat p Cyn.
& Bal. in l. si pater puellæ C. de inoffic. testã. vbi Salic. Castrẽs.
& Ias. nu. 2. tex. in l. quod autem §. si vir ff. de donat. inter virũ,
& vxorem. Ias. in cõs. 173. nu. 4. & 5. vol. 1. quia hoc casu nõ vi-
detur quicquam donari inter coniuges, sed compensari, vt di-
cit tex. in d. l. si quis vxori in fi. ff. de donat. inter virũ, & vxorẽ
& l. mutus §. manẽte ff. de iure dot. Natta in consil. 547. nu. 11.
Sed ad primam formam argumenti potest responderi, quod
procedit, si fieret constante matrimonio. quia eo tpe prohibi-
20 ta est donatio. † sed quãdo fit ante matrimonium cõtractum,
tũc valet, quia spõsus põt donare spõsæ l. 1. & l. cũ te. C. de do-
nat. ante nupt. l. pen. §. virgini ff. de donat inter virũ, & vxorẽ.
Bal. in l. cũ te spõsæ C. de donat. ante nupt. & ideo eo tpe pos-
sunt cõuenire, q mulier alat se ipsam, & maritus habeat preci-
puos fructus dotis, sicut possent adinuicem donare. Ad secũ-
dam dicitur, quod non quærimus an sit reciproca donatio, sed
an valeat pactũ. Tertia ratio cõtra validitatẽ pacti, quia iuri ali-
21 mentorum † renuntiari non põt. Dec. & Cagnol. in l. iura san-
guinis ff. de regulis iur. [illegible] quod se-
cũdũ eam fieret fraus leg. Et illam glossam esse communiter
approbatam tenet Ias. ib. num. 1[illegible]. Bar. in tract. de alimẽt. num.
33. Practica Papien. in forma libelli quo agitur pro leg. rei sin-
gul. Surdus in tract. de alimentis priuileg. 4[illegible]. num. 19. ergo ip-
sa vxor quæ debet habere, alimenta super dote sua non potest
facere pactum, vt maritus non teneatur ipsam alere. Quarta
ratio, quia substãtiale dotis est vt deseruiat pro oneribus ma-
22 trimonij l. pro oneribus C. de iure dot. sed pacta † contra sub-
stãtiã actus nõ valẽt, l. pacisci ff. de pact. l. pacta pucta, & ibi not.
ff. de contrah. empt. l. vbi ita donatur ff. de donat. causa mort.
Bal. in c. 1. §. & quia de his qui feud. dare poss. & in c. 1. p quos
fiat inuest. Castr. in cõsil. 160. volu. 1 ergo hoc pactum factum
contra substantiam dotis nõ valebit. Quinto quia hoc pactum
videtur contra bonos mores, vt ostendit Socin. vester hic nu.
9. & ideo concludit quod pars maior videtur defendere inua-
liditatem dicti pacti. Ego autem arbitror hoc pactum valere,
23 Primo, quia alendi necessitas: quæ est onus mariti † est de iu-
re positiuo l. dotis fructus ff. de iure dot. Roffred. in quæst. sa-
batina 29. nu 3. sed pacta cõtra ius ciuile, siue positiuum sunt
valida l. 1. ff. de pact. vnde vulgare dictum est, pacta tollunt le-
gem, & vbi adest pactum intelligitur esse recessum a iure cõ-
muni, vt aliquid ipsa pacta operentur vltra ius commune. Itẽ
nulla maior iustitia, quam pacta seruare l. 1. §. si conueniat ff.
depositi, c. 1 §. si id quod. quæ sit prima caus. benefic. amitt.
Bal. in rubr. extra de pct in prin. vbi dicit, q illa verba pacta ser-
uabo processerũt de ore Dei. Itẽ cõtractus ex cõuentione legẽ
accipiunt l. lege ff. de pact. cuent. Itẽ cõtractus possunt de con-
sensu partium alterari l. 1. ff. de constitut. & l. 1. ff. de pact. Pre-
24 terea valet omne pactum † contra naturam contractus, secus
si esset cõtra substantiam, sed hoc pactum vt vxor teneatur se
alere est contra naturam cõntractus dotalis, nõ autem cõtra
substantiam dotis, ergo tale pactum si fiet, valebit. Maior pro-
batur per gloss. Barto. & alios. in l. pacta conuẽta ff. de cõtrah.
empt. Castr. & alij. in l. 2. in prin. vbi Dec ff. si cert. pet. Et ideo
doctores dicunt quod multa nõ veniunt ex natura cõtractus,
quæ veniunt ex pacto. Bal. Ang. & Salic. in l. 1 C. cõmod. vnde
de natura cõtractus locationis est quod ob vim maiorẽ remit
25 tatur pensio, † tamen potest fieri pactum in contrarium l. 1. in
ver. in quo cuncta, & ibi Ias. num. 92. C. de iure emphyt. & ita
sæpius est decisum. Caccheranus in decis. Pedemontana 112.
26 Capyc. in decis. Neapolitana 88. Similiter licet euictio † debea
tur ex natura contractus venditionis l. si in venditione ff. de
euict. vbi Salic. notat quod euictio venit ex natura contractus,
gl. fi. in fine. in l. rem alienam ff. de contrah. empt. tamen va-
let pactum quod non præstetur euictio l. emptorem §. 1. ff. de
act. empt. vbi gl. l. qui libertatis in prin. ff. de euict. Minor pro-
batur, scilicet qd pactum de quo agitur sit contra naturã, non
autem contra substantiam dotis, vel matrimonij. Quia illud
27 dicitur † de substantia contractus, quod si nõ exprimatur a par
tibus annullat contractũ. Dec. in l. cum quid num. 4. ff. si cert.
pet. Sed si non exprimetur hoc pactũ quod maritus alat vxo-
rem non annullatur cõtractus, sed hoc pactum habetur a lege
pro expresso, ergo non est de substantia, sed de natura cõtra-
ctus dotalis. Sed cõsideratã vtramque partem cõclusionis di-
28 stinguo, aut mulier † quæ fecit hoc pactum habet aliunde bo-
na ex quibus possit se alere. & tunc licet dederit dotem, sisa-
ctũ est hoc pactum debet seruari. Aut ipsa mulier non habet
aliunde, vt possit viuere, & tunc indubitanter teneatis pactũ nõ
valere, quia hoc esset contra [illegible] matrimonij ex quo
durare nõ posset matrimonium vxore fame pereunte. Et sic
procedit [illegible] Socin. ad quintã rationẽ contrariæ par-
tis, quod est contra bonos mores, quia inhumanum esset ne-
gare alimenta [illegible] & huma-
næ domus, & tenderet turpitudinem mariti si vxor cogeretur
mẽdicare & ipse maritus diuitijs afflueret, præsertim cum do-
te ipsius vxoris suæ. Et ideo non obstant alia contraria. Ad ter-
tiam rationem respondetur quod præsupponimus hoc pa-
ctũ fuisse factũ ante matrimoniũ quo casu ipse maritus nõ te-
nebatur illum alere, ergo potest fieri pactum, vt ipsa vxor
29 † futura non acquirat hoc ius alimentorum l. si sponsus §. si
maritus. & § si quis rogatus ff. de dõn. inter virũ, & vxor. gl. in
c si. eod. tit. Quia facilius fit remissio, quam donatio. gloss. in
c statutũ § si in ver. remissione de rescript lib 6. not in c. veri-
tas in 1. de testib. Et non est æqua lis ratio non capere lucra, &
quæsita perdere l. si. C. de codicill. Ad quartã rationẽ, quod est
substantiale dotis, vt deseruiat pro oneribus matrimonij. Re-
spondeo, quod est substãtiale matrimonij, & tũc si mulier nõ
haberet aliũde alimẽta pactũ nõ valeret, sed nõ est substãtiale
cõtractus dotalis, Præterea rõ onerũ matrimonij nõ est substãtia-
lis, qa matrimoniũ potest esse sine dote, ergo est contra natu-
ram contractus, & sic valebit pactum. Sicut dicimus in con-
tractu emptionis, & venditionis, quod pretium est substantia-
le ipsius,

le ipsius. instit. de empt. & vendit. in princip. sed dominium
30 † non est de essentia ipsius contractus venditionis. l. si ita §. qui
fundum. ff. de contrah. empt. vbi qui vendit fundum non tene-
tur illum facere emptoris, & res aliena etiam vendi potest. l.
rem alienam ff. eod. tit. Immo dominium venit in executione
obligationis, & sic consequentiae & accessorie ad contractum,
31 ergo potest fieri pactum, † vt non transferatur dominium in
contractu venditionis, etiam emptorem, nisi integraliter solue
rit pretium, casus est in l. procuratoris §. plane ff. de tributor.
act. in l. [illegible] manu lata §. fi. ff. de contrah. empt. & ita tenet Fa-
bian. de Monte in tract. de empt. & vend. quaestio. 5 princip.
nu. [illegible] & est casus decisus vltimo loco in Rota Lucensi, et per
Mazon. [illegible] 31. A [illegible] decis. 118. Franc. decis. 506. & plures
habui in practica contra Bald. in rubr. C. de contrah. empt.

SVMMARIVM.

QVAESTIO DECIMATERTIA.

Vtrum ad esse dotis sufficiat aliquando traditio ficta.

ALtera quaestio est, vtrum ad esse dotis sufficiat ali-
quando traditio ficta, ita quòd dos promissa sit
vera dos & comprehēdatur sub eius definitione,
1 In qua magis communis opinio † Doctorum est
pro affirmatiua, de qua testificatur Socin. hic in 3.
parte rubricae nu. 13. Ias. nu. ... Rip. nu. ... Campeg. de dote
parte 1. q. 2. Angel. in consil. 76. & consil. 180 Ferron. in tit. de
dote §. 15. Fundatur ista communis, quia à veteribus iuriscō-
2 sultis, qui fuerunt obseruantissimi rectae loquutionis dos † pro
missa saepissime appellatur dos. l. Theopompus ff. de dote prę
leg. l. 2. §. fi. ff. de priuileg. credit. l. de diuisione infra eod. tit. no-
stro. l. nuptura l. si mulier ita l. siue generaliter l. cum post §. pa-
3 trono. ff. de iure dot. Item quia dos promissa † venit in colla-
tionem dotis l. 1. ff. de collat. dot. & creditur esse in bonis no-
stris l. cum post §. 1. ff. de administr. tutorum. Et huc perti-
nent, quae diximus supra in 7 quaest. vtrum statutum de lucran
da dote habet locum in promissa, quae omnia hic videas pro
vtraque parte. Nihilominus contrariam partem putat Socin.
esse veriorem, quod dos promissa non sit vera dos, quia dos,
4 vera † non aliter dici potest nisi tàm si nuptiae celebrentur, & sē-
quatur rerum promissarum datio l. dotale §. 1. ff. de iure dot. l.
5 1. C. de dote caut. non numerat. Item si dos promissa † habere-
tur pro tradita, tunc amplius peti non posset, & obstaret mari-
to exceptio dolo facis petere quod intus habes, prout arguit
Alex. hic nu. 27. Item l. si sponsa. ff. de iure dot. dotem a spon-
sa datam, exemplo dotis condici respondit, ergo non est vera
dos. Item l. 4. ff. de fundo dotali vbi Caius extendit legem Iu-
liam, quae de fundo dotali, ne illum liceret alienare, ad spon
sam etiam pertineat, & subdit, quamquam lex de dote pro-
mulgata hunc casum non comprehendat, ergo clare textus
dicit dotem ipsam tantum promissam, vel secutis, vel non se-
cutis nuptiis, dotem vere dici non posse. Praeterea si dos incer-
ta promitteretur, haberetur pro vera, & sic inducerentur duo
6 specialia † contra tex. in l. 1. C. de dot. promiss. antecedens pro-
batur per textum in l. cū post §. gener. ff. de iure dot. vbi potest
promitti ad arbitrium alterius. Item probatur per d. l. 1. C. de
dot. promiss. vbi Imperator dicit frustra existimas actionem ti-
bi competere, quasi dos promissa tibi, nec praestita sit, cum ne-
que species vlla, neque quātitas promissa sit, sed hactenus nu-
ptiali instrumento ascriptum, quòd ea quae nubebat dotem
7 dare promiserit Doctores †, ad intellectum d. l. 1. de dot pro-
miss. dicunt, inibi factam esse dotis promissionem per pactum
nudum non demonstrata re, vel quantitate, & ideo nullas ha-
bet vires illa promissio, sed si dotis promissio incerta facta fu-
erit per stipulationem, erit valida promissio, vt d. l. cum post
§. gener. ff. de iure dot. Sed illa interpretatio non valet, quia in
l. quarto ff. de iure dot. fuit facta simplex dotis promissio, nulla
interposita stipulatione, & valet. Item l. ad exactionem C. de
dot. promiss. generaliter dispositum est, nudam dotis promis-
sionem perinde valere, ac si stipulatio intercessisset. Franc. de
Duaren. lib. 1 [illegible] Anniuers. [illegible], aut incerte dos do
tis incerte [illegible] a [illegible] aut a patre mulieris, pri-
mo casu nulla est dotis promissio, vt in d. l. 1. C. de dot. promiss.
secundo casu valet dotis promissio, vt d. l. cum post §.
gener. ff. de iure dot. Sed contra [illegible] hunc doctorem est
textus in d. l. quaero ff. de iure dot. vbi [illegible] promissio simpli-
citer a muliere facta est, & tamen dos [illegible] promissa a patre
pro modo facultatum, & dignitatis [illegible] intelli
gitur. Nec est verum textum in d. §. gener. tunc habere locum
cum pater, vel filia aliquam quantitatem vel aliquam speciem
promiserint suo arbitratu, vel ad arbitrium alterius. Quia ne-
que in d. l. 1. C. de dot. promiss. neque in d. l. cum post §. gener
ff. de iure dot. de aliqua quantitate, vel specie fit mentio, & si
non piget videre leges, nullam de specie, vel quantitate appa-
ret esse factam mentionem. Quare concludendum est argu-
mentum [illegible] subsistere. Sed [illegible] non pigeat defendere Bar-
tolum in his verbis definitione à caeteris Scolasticis. Verissi-
ma quidem est supradicta communis quod dos promissa,
8 † sit vera dos, siue loquamur de promissione quantitatis, vel
speciei, siue de pacto de dotando, siue per stipulationem, siue
promittatur à muliere, vel a patre vel a quolibet. Promittitur
9 † quidem ab omnibus, vel solemniter, vel cum fideiussoribus,
vel quia habetur fides de promissione iuxta textum nos §. ven-
ditae instit. de rerum diuis. [illegible] hunc sensum intelligo patrem
vim habent dotis promissio, & [illegible], prout receptum est
in tribunalibus. Boer. decis. 8. nu. 1. Afflict. decis. 61. nu. 1. & 2.
Grammat. decis. 103. num. 8. vnde habetur quòd ad damnum
morosi dos debet haberi pro soluta l. Labeo scribit si bibliothe
cam ff. de contrah. empt. l. in executione §. fin. ff. de verb. obli.
Guido pap. decis. 565. nu. 5. Quid si loquamur de simplici pro-
missione dotis, adhuc promissor dotis debitor remanet & in pro-
10 missione † ipsa mulier dicitur habere dotem, quam si non pete
rit consequi integraliter iuxta quantitatem promissam, debi-
toris nomen vendet, quanti reperiri poterit, iuxta regulam in l.
quaerebatur ff. ad l. Falcid. ergo in ipsa promissione dotem ha-
bere dicitur, ideo recte textus in l. cum post mortem §. sed &
his ff. de administr. tut. puellam habentem simplicem dotis
promissionem, dotem habere appellat, tanto magis in loco
sumus, vbi dos promissa, [illegible] appellatur vera dos, Et pro
hac opinione etiam facit, quod dos promissa comprehenditur
sub statuto de lucro dotis faciendo per maritum, vt diximus
supra in d. q. 7. Ideo non obstant contraria Ad primum de l. 1.
11 † C. de dote cauta non nume. Respondetur dotem in genere
habere duas species, scilicet alteram promissam, alteram da-
tam, siue numeratam, & ipsam l. 1. loqui de dote numerata,
siue data, nec excludere dotem promissam, dicit enim dotem
numeratio facit, non scripta instrumenti dotalis, & confessio
facta per maritum de recepta dote non facit dotem, quod in-
telligitur dupliciter, Vel quod non valeat ista confessio in prae
iudicium creditorum prout est casus decisus per Afflict. in de
cis. 402. Vel quia confessio dotis receptae a marito, quam non
recepisset, esset donatio, quę non valet inter coniuges constan-
te matrimonio, nisi morte confirmaretur, vt l. 2. C. eod. titul.
Sed non per hoc excluditur quin dos promissa sit vere dos,
prout ex ipsa rubrica colligitur de dote cauta, l. promissa à mu
liere, & non numerata, non soluta, vt ibi Accurs. in 2. exposi-
tione. Ad argumentum Alexandri nu. 27. Respondetur quod
12 dos † promissa, aut consideratur respectu promittentis debito-
ris, aut respectu creditoris, [illegible] procedit respectu
creditoris, sed dos promissa habetur pro tradita ad damnum
morosi debitoris, vt dictum est. Ad l. si sponsa ff. de iure dot. in
13 versic. exemplo verae dotis condici potest. Respondetur quod
dos non dicitur † propter non secutas nuptias l. dotale §. 1. ff. de
iure dot. & cum ibi nuptiae non secutae essent, condici [illegible] ad
exemplum verę dotis. Ad l. 4. ff. de fundo dotali. Respondetur
quod Caius non dicit, dotem promissam nō esse vere dotem,
sed extendit legem Iuliam de fundo dotali prohibentem alie-
nationem dotis datae etiam ad dotem promissam, propter [illegible]
[illegible] de dote incerta, & quod concur
14 rerent duo † [illegible] Respondetur quod in iure concursus plu-
rium specialium admittitur quandoque, l. [illegible] §. 1. de iure dot. l.
singularia ff. si cert. pet. l. si. C. ad senatusconsultum Vellea-
num, & §. si ab hostibus instit. quibus modis ius patr. po-
15 test. Item Respondetur quod actus † non vitiatur ob incertitu-
dinem, quotiens illius effectus finem, & exitum est consecu
turus l. vbi autem ff. de verb. obl. l. in testamento in fi. ff. de con
16 dit. & demonstr. Nam legatum † alimentorum valet, sine adie-
ctione summae relictum, quia tunc ex eo alimenta statuentur
secundum quod testator praestare solitus erat, vel secundum
facultates, & dignitatem personarum l. si quis annuum siue
annuos leg. l. cum vnus ff. de alim. & cib. leg. l. cum his §. [illegible]
ff. de transact. Item valebit legatum hominis generaliter re-
licti.

licti, quia ex voluntate testantis interpretatur, vt præstetur mediocris. l. legato generaliter. ff. de leg. 1. Item valebit incerta decem amphorarum vini stipulatio, quoniam tot amphoræ boni vini dandæ erunt l. vbi autem. ff. de verb. oblig. Sed si quis vinũ, triticum, aut animal simpliciter stipuletur, nõ valet stipulatio, quia debitor rem minimam, aut nullius pretij dãdo, liberationem consequitur, & ita eliderctur intentiò stipulantis Accurs. §. 1. instit. de verb. oblig. Rip. in l. ita stipulatus. ff. de verb. obl. l.
17 triticum. ff. eod. Eodem modo † dicẽdum est in dote, vt valeat indefinitè, & generaliter promissa, quoniam lege disponente capit certitudinem ex facultatibus promittentis, & dignitate eorum qui matrimonio coniunguntur. l. 3. C. de dot. promiss. l. quæro, & l. cum post †. gener. ff. de iure dot. l. si hlæ. ff. de leg. 3.
18 Ad l. 1. † C. de dot. promiss. arbitror hunc posse dari verum intellectum, vt textus in vltimis verbis dare promiserit, legi debeat, dicere promiserit, & expone dicere, idest solemniter constituere, & comprobari potest, ex l. fin. C. Theodosiani sub tit. de dot. in vers. qualiacunque sufficere verba censemus, & si dictio, vel stipulatio in pollicitatione rerum dotalium minimè fuerit subsecuta. Item in l. fi. C. Theodos. de incest. nupr. dos si
19 qua fortè solemniter, aut data, † aut dicta, aut promissa fuerit, &c. & in fragmentis Vlpiani sub tit. de dotibus, dicitur, dos aut datur, aut dicitur, aut promittitur, quæ dotis dictio hodie non est in vsu: ergo in d. l. 1. mulier nullo modo dotem promisit, sed tantummodo pacto conuento dotem se daturam cauit verbum enim promisit licet ad stipulationẽ referatur. §. si scriptum instit. de inut. l. stipulat. aliquando etiam ad pactum nũ refertur l. lecta. ff. si cert. pet. & non omnis dotis promissio habet suum effectum, sed illa demum quæ dotis constitutionem continet. l. ad exactionem. C. de dotis promiss. & hic est intellectus Antonij Guberti in trac. de dote cap. 4. nu. 7. & satis potest comprobari ex loco Ciceronis in oratione pro Flacco, vbi sic declarat quid sit doti dicere, & quid sit dos dicta, quod explanat etiã Thessaurus linguæ latinæ in ver. doti dicere allegãdo textum in l. si rem aliquã §. fi. ff. de noua. in vers. doti promisit.

S V M M A R I V M.

1 *Dos an sit ius vniuersale.*
2 *Dos ipsa vt recipiat augmentum, & decrementum.*
3 *Hæreditas, quæ est nomen iuris, vt recipit accessiones, & decessiones.*
4 *Dotis vt fiat diminutio propter impensas à marito factas.*
5 *Impensæ ipso iure minuunt dotem.*
6 *Vniuersum tripliciter considerari in iure.*
7 *Deductio non fit de iure.*
8 *Fructus, & accessiones augent res vniuersales, non particulares.*
9 *Hæreditas consideratur vt vniuersitas mixta, & vt vniuersitas iuris.*
10 *Hæreditas remanet extinctis omnibus corporibus hæreditariis.*
11 *Pretium succedit loco rei in vniuersalibus non particularibus.*
12 *L. si rem & pretium, ff. de rei vendic. loquitur de vniuerso mixto.*
13 *Grauatus restituere quod superest, arbitrio boni viri potest alienare.*
14 *In fideicommisso res empta succedit loco rei venditæ.*
15 *Empta de nouo succedunt in locum antiquorum prohibitorum alienari per statutum.*
16 *L. sed si lege, §. 1. ff. de pet. hæred. intelligentia.*
17 *Patrimonium vt sit quid vniuersale.*
18 *Verbum relinquo relatum ad ius vniuersale importat hæredis institutionem.*
19 *Legitima est quota bonorum, non hæreditatis.*
20 *Ius vniuersale dicitur quod continet actiones actiuas, & passiuas.*
21 *Dos non est vlterius extinctis omnibus eius corporibus.*
22 *Feudum non est ius vniuersale, sed vniuersitas iuris, & facti.*
23 *Iura omnia vniuersalia vbi enumerentur.*
24 *Dos assimilatur peculio.*
25 *Peculium an, & quando possit vendicari.*
26 *Dos quomodo possit vendicari.*
27 *Iura qua actione petantur.*
28 *Ius vere transit per cessionem, non per traditionem realem.*
29 *Dotem tradi, restitui, dari, stipulari, vt receptum sit apud iurisconsultos.*
30 *Libellus generalis an sufficiat in dote.*

QVAESTIO DECIMAQVARTA.

Vtrum dos sit ius vniuersale.

1 DEnique circa definitionẽ dotis quæritur vtrum dos † sit ius vniuersale, & quæstionis vtilitas est, vt sciamus conficere libellum, & concludere actionem, quam intentare debemus in dotis iudicio, vltra quod habebitis intelligentiã multorum iurium ab omnibus doctoribus elucubratorum. In hac igitur conclusione communis opinio doctorum est, Dotem esse ius vniuersale, testatur Socin. vetter hic in 3. parte nu. 20. Ripa num. 43. Ias. nu. 28. Bolognet. num. 200. Et passim cæteri repetentes Campeg. de dote parte prima q. 4. Habet quidem ista opinio validiora fundamenta, & vrgentiora iura. Prima ratio. Illud nomen iuris quod recipit accessiones, & decessiones, siue augmentum, & decrementum dicitur
2 ius vniuersale, sed ipsa dos † recipit in seipsa augmẽtum, & decrementum non autem in corporibus hæreditarijs, ergo ipsa dos est ius vniuersale. Maior probatur per textũ in l. nam quod §. fi. & ll. seq. ff. ad Trebell. & l. si fideicommissum. §. 1. ff. de iudic. & l. pecuniæ. ff. de verbor. signific. vbi patrimonium
3 est nomen vniuersale, & hæreditas est nomen iuris, † quæ recipiunt accessiones, & decessiones. Minor probatur primo per l. 3. §. sed vtrum cũ simil. b. ff. de minor. vbi dos est proprium patrimonium mulieris. Item per textum in l. quod dicitur in prima ff. de impens. in reb. dotal. fact. Et in l. 1. §. sed quod diximus, ff. de dote prælegata, & in l. si is qui Stichum, §. quod di-
4 citur, ff. de iure dot. Vbi propter impensas † factas a marito in rebus dotalibus ipsius dotis fit diminutio, non autem corporum datorum in dotem, verum si mulier soluerit ipsi marito dictas impensas, & ipsa dos augeri dicitur, & sic clare videtis quod ipsa dos, quæ est patrimonium mulieris, & nomen iuris recipit augmẽtum, & decrementum. Confirmatur ista ratio,
5 quia in dictis iuribus dicitur quod impensæ † ipso iure minuũt dotem l. 1. †. impensæ, ff. de dote prælegata. impensæ ipso iure minuunt dotem, Idem habetur in l. 1. §. sed nec ob impensas, C. de rei vxor. act. l. si fideicommissum, §. tractatum, ff. de iudi. vbi æs alienum ipso iure minuit patrimonium. Sed omissis cæteris responsionibus Bulgarini, Ias. & aliorum, de quibus per Bolognet. hic nu. 201. & per Soc. nom vetterum num. 20. Ego arbitror iuxta opinionem quam defendam inferius posse sic
6 responderi, vniuersitatem ipsam † tripliciter considerari, quia quædam est iuris tantum, vt hæreditas l. hæreditas, ff. de petit. hæred. quædam est facti tantum, vt populus, legio, grex l. rerum, ff. de vsucap. l. proponebatur, ff. de iudic. l. vendicatio ff. de rei vendic. quædam est mixta, scilicet partim iuris, & partim facti, vt peculium l. peculium nascitur, ff. de pecul. l. si peculium seruo, ff. de pec. l. leg. vt etiam dos l. 1. §. impensa. ff. de dote præleg. tunc interpretor omnes leges in contrarium allegatas procedere de vniuersitate mixta hoc modo de dote fit diminutio, non autem de corporibus, idest non de corporibus particularibus, sed de vniuersitate corporum: & ratio meæ responsionis est desumpta ex l. cogi, §. inde quæritur, ff. ad Trebell. vbi dicitur impossibile est ex iure facere deductionem,
7 † ergo non fit deductio de dote, prout est ius, sed prout est quædam vniuersitas corporum. argumento tex. in l. in tãtum, §. vniuersitatis, ff. de rerum diuis. & l. sed si alia. § qui manumittitur, ff. de in ius voc. Secunda ratio etiam Bartoli pro hac
8 opinione est, fructus, † & accessiones non augent res particulares, sed vniuersales l. item veniunt, §. in fructus. ff. de petit. hæred in vers. fructus omnes augent hæreditatem l. pecuniæ, ff. de verb. signific. in vers. hæreditas, vel maxime est fructibus augetur sed dos augetur ex fructibus, & veniunt in iudicio dotis per eãdem actionem l. si marito, §. fi. infra eodem, vbi fructus petuntur iudicio de dote, l. si proprietati, ff. de iure dot. ergo dos est ius vniuersale. Omissis etiam cæteris responsionibus, dicatis quod fructus augent vniuersitatem mixtam, non au-
9 tem vniuersitatem iuris, Nam hæreditas † considerari potest, vel vt vniuersitas mixta, & sic augetur ex fructibus, ita etiam dos, vel cõsideratur vt vniuersitas iuris, & sic semper est idem ius, nec consideratur aliquod augmentum, quia etiam extin-
10 ctis omnibus corporibus hæreditatis remanet hæreditas † l. hæreditas, ff. de petit. hæred. sed dos extinguitur extinctis rebus dotalibus l. plerumque, ff. de iure dot. l. 1. C. de iure dot.
11 Tertia ratio in vniuersalibus pretium † succedit loco rei l. si rem, & pretium, ff. de petit. hæred. l. Imperator, §. fi. ff. de leg. 2. Et hoc non procedit in particularibus l. qui vas, §. fi. ff. de furt. sed in dote pretium succedit loco rei glos. in l. Labeo, & Sabinus. ff. de verb. signific. text. in l. res datæ, & l. res quæ, & l. ex lapidicinis. in fi. ff. de iure dot. in vers. nũmi percepti ex ea venditione sunt dotis, ergo dos ipsa est ius vniuersale. Sed retenta opinione vestra respondeatis, quòd pretium succedit loco rei in vniuersitatibus mixtis, quæ habent quid facti, non autem in
12 vniuersitatibus iuris, quod probatur ex d. l. † si rem & pretiũ. in vers. in locum hæreditariæ rei venditæ pretium successisse, & quodammodo ipsum hæreditarium factum, & ergo considerat hæreditatem, prout est vniuersitas facti. Item probatur, quia textus in d. l. Imperator. §. fi. de leg. 2. & l. si eo. volunt,
13 quòd grauatus † restituere quod supererit de hæreditate post mortem suã, fideicommissum hanc habeat in se qualitatem, vt ipse grauatus arbitrio boni viri l. Titius rogatus ff. ad Trebell. secundum iura digestorum licet secundum ius Codicis debet facere quod quarta supersit. auth. contra rogatus C. ad Trebell. si inquam iste grauatus vẽdiderit res hæreditarias, & de pretio alias comparauerit, nõ videtur diminuisse hæredita-
14 tem, sed res emptæ † venient fideicommissario restituendæ,

vice

vice quodammodo permutati dominij. Ergo ibi attenditur vniuersitas facti, prout vna res succedit in locum alterius, vt
15 in similistante statuto † quod de bonis antiquis quis nō possit disponere nisi de certa quantitate, si tamen illa bona alienauerit, & de pretio alia emerit, illa de nouo empta, loco permutati dominij succedunt in locum venditorum, prout est casus decisus vt per Capyc. decis. 194. ergo totum hoc est habito respectu ad vniuersitatem facti, siue mixtam. Et licet
16 textus in l. sed si lege † §. 1. ff. de pet. hæredit. voluerit quod si ex pretio hæreditariæ rei venditæ altera sit res empta, quod emptor dicitur hanc fecisse de suo patrimonio, & pretiū solutum venit in hæreditate, tamen Bart. in d. l. imperator distinguit, aut emit nomine proprio aut hæreditario, dic, vt ibi per eum. & semper considerabis vniuersitatem iuris, & facti
17 mixtam. Quarta ratio patrimonium † est quid vniuersale l. peculium in 3. ff. de pecul. l. si fideicommissum §. 1. ff. de iudic. sed dos dicitur patrimonium mulieris l. 1 §. sed vtrum ff. de minor l. satis notum C. quibus mod. pign. vel hypot. contrah. ergo dos est quid vniuersale. Respondetur patrimonium est vniuersitas mixta, sicut peculiū, vt dictum est supra. Quinta
18 ratio, & est Alexandri hic nume. 10. verbum reliqueo † relatum ad legitimam importat institutionem §. aliud quoque, & §. cæterum in auth. vt cum de appellat. cognosc. In ol. in l. 1. §. si ex fundo, & in l. his verbis ff. de hered. instit. & est communis opinio, vt testatur Alex in d. num. 10. sed dos succedit loco legitimæ l. scimus C. de inoffi. testam. ergo relatum ad dotē importat institutionem c. Raynaldus de testam. sed hoc non est in particularibus, ergo dos est vniuersale. Respō-
19 detur legitimā † esse quotam bonorum l. Papinianus §. quarta ff. de inoffic. testam. non autem quota hereditatis, & ideo ipsa legitima est quid vniuersale mixtum, nō autem vniuersitas iuris, sicut dicimus de ipsa dote. Sexta ratio. Illud dicitur
20 ius † vniuersale, quod cōtinet actiones actiuas, & passiuas. Itē iura, & accessiones, sed dos continet omnia ista, ergo est ius vniuersale, maior est vera, quia istę sunt rationes, quare hereditas dicatur ius vniuersale. Minor probatur quia per l. impēsa, & l. præcedenti, & l. seq. ff. de relig. & sumpt. funer. funeralis actio datur contra hæredem vniuersalem l. si quis §. fin. ff. eo. tit. & eadem actio datur contra eos ad quos pertinet dos d. l. impensę, & l. in eum. Item l. 1. § cumque C. de rei vxor. act. vbi stipulatio dotis ex sui natura continet iura, & accessiones. Itē l. etiam C. de iure dot. vbi in ea stipulata erat reddi dotalem fundum, & augmentum ex interuallo factum, quod non veniebat per l. si vnus §. ante omnia ff. de pact. continetur in dicta stipulatione dotalis fundi reddendi, ergo ex his omnibus ipsa dos dicenda est ius vniuersale. Sed ad [illegible] respondere potest, quod re [illegible] vniuersitas mixta iuris, prout
21 est nostra opinio, nam extinctis † omnibus corporibus dotis, non sunt vlterius actiones, & nomen dotis, nec considerantur accessiones, & augmentum sicut considerantur in hæreditate, Nā vt adsint ista iura in dote, facti est quæstio, prout in simili dicit Andreas in c. 1 [illegible] quod licet sub feudo soleant cōtineri iura, facti est ista quæstio, & ideo tenen-
22 dum † ipse nō appellat ius vniuersale, sed quasi vniuersum iuris, & facti. sic etiam non [illegible] in dote, vt per accidens sibi contingat retinere ista iura actiuè & passiuè, vt si seruus dotalis sit institutus hæres, [illegible] iura actiuè & passiuè sicut hæreditas l. etiam §. 1. ff. de iure dot. l. si marito [illegible] eod. hoc enim contingens est doti, non naturale, & natura rei attenditur l. naturalis § pauonum ff. de acqu. rerum dom. &
23 §. pauonum inst. de acq. ideo in §. † si. inst. per quas personas nobis acquiritur, vbi enumerantur omnia iura vniuersalia, per quę nobis vniuersaliter acquiritur, non reperitur enumeratum peculium, neque dos, dicitur enim videamus quibus modis per vniuersitatem nobis acquirantur, sicut [illegible] mus, siue cuius bonorum possessionem petierimus, vel quē arrogauerimus, vel si cuius bona libertatum conseruandarum causa nobis addicta fuerint, eius res omnes [illegible] transferuntur. Itē peculium potest constare ex solis corporibus. Vel mixtim ex
24 corporibus, & iuribus, sed dos † ipsa communiter per Scribētes assimilat peculio, ergo dos ipsa mixtim erit vniuersitas iuris, & facti. Maior probatur per textum in l. si peculium ff. de pecul. leg. vbi iurisconsultus aperte decidit, quod si peculium
25 † cōstat ex corporibus, & gloss. supplet tātum integra corpora vēdicātur. Vos dicatis integra, idest nulla diminutione [illegible] alienatam, vt litera dicit, quod plane dubium non habeat, Vel dicatis integra idest vēdicādo totum peculium, quia ideo & textus & glossa vim faciunt, vt ex corporibus tantum cōstet peculium, adhoc vt integrum vendicari possit. quia etiam si contineret iura, singula corpora vendicari possent, vt notatur in l. vendicatio ff. de rei vendic. Et verba illa, & tota lex essent de indubitabili, contra legem quod Labeo ff. de carbon. ed. Et ergo ex dicta vendicatio appret etiam quod potest costare mixtim ex corporibus, & iuribus, ita dicēmus in dote. Et in hunc
26 sensum intelligatis textum in l. † in rebus C. de iure dot. vbi dotem posse vendicari dicitur, Nam gloss. in l. si peculium ff. de pecul. distinguit, aut peculium continet corpora tātum, aut continet corpora, & iura, & tunc iterum distinguit, aut peculium vēdicatur totum, & tunc etiam quod contineat iura vēdicatio procedit, secundum eum l. l. & per Alex. in d. l. vendicatio, & est casus decisus per Guido Pap. decis. 148. aut vult vendicari aliquod particulare continēs ius sub generali peti-
27 tione peculij, & quia prolata † sunt remedia ordinaria pro illis vt declarat Bal. in l. 1 §. fi. ff. si cert. pet. hoc casu vendicatio nō procedit, prout ad hoc cumulat Iason §. omnium instit. de act. Et sic dicimus in dote (quæ iuris, & facti vniuersitatem continet sicut peculium) vt quando constat ex corporibus illa vendicentur dicta lege si peculium, si vero contineat etiam iura
28 seruentur prędicta. Præterea illud † dicitur vere ius, quod trāsit sine traditione, sed solum mediante simplici cessione, sicut dicimus de hæreditate vēdita, quæ trāsit in emptorem absque traditione corporum, sed solum mediante cessione, vt ff. de hered. vel act. vendita. Sed dos ipsa non transit, nisi ipsa corpora tradantur. Nam iam passimè apud iurisconsultes receptum
29 est dotem dari, † dotem tradi, dotem restitui l. 2. §. fi. ff. de priuileg. credit. l. etiam C. de iure dot. l. dedit dotem ff. de collat. bonorum l. 1. et ff. de iure dot. Neque aliter potest quæri marito, nisi per traditionem l. de diuisione ff. solut. matrim. Ergo ipsa dos non ius, sed quandam vniuersitatem corporum collectorū sub hoc iuris nomine quod dos dicitur ut patet l. quod dicitur ff. de impens. in reb. dot. fact. Et sic vniuersitas iuris in facto appellanda. Et licet communis opinio dotem ipsam vocet ius Bartolus tamen diffinit ius quoddam quasi diminute, quod traditur cum traditione corporis, vt dictum, licet ius dicitur in hæreditate, quod sit successio ad vniuersum ius defuncti. Iustinian. in [illegible] vniuersalū prætermittit dotem, & peculium. Vlpianus qui fuit vigilantissimus de proprietatibus vocabulorum in l. 1. in fine ff. de dote prælег. corporum dotalium vniuersitatem appellat, non autem ius vniuersale. Accursius etiam vniuersitatem d. l. si fideicōmissum §. tractatum ff. de iudic. vbi vniuersitas est mixta nō iuris vniuersalis & ideo a [illegible] rectius appellari vniuersitatem iuris & facti quam ius vniuersale. Denique argui potest ab effectu iudiciali, certum est quod in vniuersalibus libellus generalis admittitur gloss. magna. in l. 1. ff. de edendo,
30 & ibi communiter Doct. sed libellus † generalis non sufficit in dote, ergo dos non est ius vniuersale, minor probatur per l. fi. C. de sent quæ sine cert. quant. sed quia hæc ratio requirit vnā particularem quæstionem, ideo in sequēti illam tractabimus.

SVMMARIVM.

1 Iudicium in quo petitur dos est generale.
2 Vniuersale corpus quid [illegible].
3 Hæreditatis petitio dīcitur esse vniuersalis, licet executio fiat particulariter.
4 Generali non datur [illegible] speciebus.
5 Iudicio generali opus est [illegible].
6 [illegible]
7 [illegible] debet [illegible].
8 [illegible] oppon[illegible].
9 [illegible] nu. 13. & nu. 16.
10 [illegible]
11 [illegible]
12 [illegible] 26.
14 [illegible] debet specifica[illegible]
15 [illegible] de facili [illegible]
17 [illegible]
18 [illegible]
20 [illegible] officio iudicis.
21 [illegible] sententia, vel condemnatoria, vel declaratoria.
22 Actionem [illegible] contentam.
23 [illegible]
24 [illegible] dependet a potestate actoris.
25 [illegible]
27 [illegible] pete a parte.

QVAESTIO DECIMAQVINTA.

Vtrum libellus generalis sufficiat in petitione dotis.

QVia Doctores nostri communiter tenēt dotē esse ius vniuersale, vt dictum est in præcedenti, inferunt ad
1 practicā, quod iudicium † in quo petitur dos est generale & ideo sufficit Libellus generalis, & licet de his terminis diffuse scripserim in lectura Romana super l. edita C. de edendo

edēdo, quia tamē moderniores [illegible] cumulant, ne detur locus querelarum iuniorum propterea sic declarentur. Vniuersale
2 † vocamus in iurisprudētia vnum corpus intellectuale, quod licet contineat sub se diuersa corpora realia tamē est separatū ab illis, sicut est hæreditas, & in hoc iudicio vniuersali, dicendo peto me declarari hæredē insolidū, vel pro ea parte, in qua sum hæres, & ex officio iudicis aduersarium cogi ad restitutionē rei hæreditariæ. Bart. in l. 2. in fine, & in l. licet minimam ff. de petit. hæredit. Bald. in l. 2. in fi. C. eo. tit. Alberic. in l. 1. nu. 1.
3 ff. si pars hæredit. pet. vbi dicit quod petitio † dēt esse vniuersalis de hæreditate, licet executio fiat tantū in re particulari possessa. Ang. in l. 4. ff. de petit. hæredit. & in cons. 161. nu. 1. Abb. in c. 2 nu. 23. de libell. oblat. & ibi cæteri canonistæ. Cur. ien. in repet. l. edita nu. 35. C. de edēdo, & alij cumulati per Iasonem in §. actionum nu. 237. institu. de act. & vide ad hoc casum decisum per Cacchet. in decis. Pedemont. 74. vbi doctè discurrit.
4 Generale † verò est illud quod non habet corpus essentiale, nec visibile, nec inuisibile, sed solum deducitur vnum nomē per imaginationem intellectus colligens multas res per vnam rationem conuenientes sine constitutione alicuius corporis essentialis, & dicitur generalitas, quia genus est quædam idea, quæ nō est in commertio nostro, vt declarat Bar. in l. Meuios §. duorum ff. de leg. 2. & non reperitur extra animam Bald. in l. 1. C. qui admitti, licet logici satis sint in controuersiā de hoc & per vnum nomen generis collectiui significātur plures res collectæ, vt sermo certus de eis fieri possit, vt in iudicio dicitur, peto rationem administrationis, sed quia nullum corpus est in rerum natura, in quo possit consistere iudicium, vel di-
5 spositio, ideo in tali iudicio generali, † oportet quòd ipsæ res deducantur, & probentur singulariter, vt de eis singulariter possit ferri sententia, de quo habes textum in leg. 2. C. de iu-
6 dic. Et differt iudicium † vniuersale à generali, quia in vniuersali semper vniuersaliter loquimur ante sententiā, secus in ipsius executione, sed in generali oportet quod descēdamus ad res particulares, vt super ipsis possit ferri sentētia, vt d. l. 2. C. de iud. particulare verò vocamus quodlibet corpus, vel species,
7 siue quantitas, & in eis libellus † debet esse certus, & particulariter concludere rem petitam cum causa l. si rē ff. de rei vēd. c. 2. de libell. oblat. & iuxta theoricā Accursij in d. l. ff. de eden-
8 do. Verū si esset generalis † posset procedere, ex eo ferri sententia regulariter, secus esset parte opponente, de quo habetis l. fin. C. de annali except. & ibi videte Bartolum, & diffuse scripsi in mea practica ciuili, sunt tamē multi casus, in quibus etiam parte opponente libellus generalis procedit, quos videte à Ias. cumulatos in §. curare instit. de act. dicunt igitur Doctores ipsam dotem esse ius vniuersale nominis collectiui plurium corporum sub hoc dotis nomine contentorum, & ideo in iudicio omnia posse sub eo generali nomine deduci cum li-
9 bello † generali, dicendo per dotem, licet postea ad particularia corpora probanda descendēdum sit, vt sententia certa ferri possit, vt l. fin. C. de sent. quæ sine certa quantitate. Et hanc de libello generali esse communem opinionem firmat Socinus vester hic num. 31. vers. qui hanc. Ripa num. 41. Ruyn. nu. 86. & sequuntur cæteri scribentes, licet sic particulariter de cōmuni non testificentur. Habet & suas rationes ista commu-
10 nis. Prima igitur ratio est. Dos incerta † promitti potest, ergo libellus generalis, & incertus sufficit, antecedēs probatur per l. cum post §. gener ff. de iure dot. & sæpissimè in superioribus fuit deductū, consequentia tenet, quia maritus agendo ad dotem, cum non dependeat ab eius arbitrio, qui fortè inuolutus vxoris molestijs nulla dotis quantitate est moderanda, quare sufficit generaliter, & incertè dotem petere. Secunda ratio.
11 Valet libellus † in quo petitur legitima generaliter non aliter expressa quantitate, neque corpore Bal. in c. quæ[illegible] de officio ordinarii, sed valet argumentum de legitima ad dotem. Bart. in l. Titio centum §. Titio genero ff. de condit. & demōstrat. quia dos succedit loco legitimæ l. scimus C. de inoff. testam. ergo libellus generalis, & incertus valet in dote. Tertia
12 ratio, quam inducit Bart. hic est de l. fi. † C. de sentēt. quæ sine cert. quant. vbi libellus fuerat porrectus mulier, peto dotem, & in hoc omnes cōcordāt, & quòd libellus ibi valeat, patet, quia nullum verbum ponitur de ineptitudine libelli, immo si libellus fuisset nullus, sententia quoque fuisset nulla, intelligendo tam de prima, quam de secunda, vt notatur in c. cum dilecti fu per eo[illegible] reddendo de empt. & vendit. sed ibi secunda sententia fuit valida, ergo & libellus peto dotē fuit validus. Sed certè ista communis sic simpliciter, & absolutè non potest stare. Et
13 sic argumentor, si libellus † generalis procederet in dote, tunc si pars opponeret de specificatione repelleretur a iud[i]cio, sed consequens est falsum, ergo & antecedens, falsitas probatur. Nam ponamus quòd mulier relicta dicat in iudicio peto dotem, & hæredes mariti, fortè extranei, qui habent verisimilē causam ignorantiæ instent pro specificatione, tunc ipsa actrix tenetur declarare, & libellus non procedit sic generaliter, & in certè. Et hoc obseruatur in omnibus tribunalibus, sed hoc est ex natura omnium particularium, l. fi. C. de annali except. vbi Bart. dicit hunc casum, ergo libellus generalis non procedit in
14 dote. Et idem posset esse si mulier † in concursu creditorum peteret dotes suas, iuxta l. vbi adhuc C. de iure do[t]. & l. si cum dotem §. si verò dotem infra eodem, & §. fin. in auth. de æqualitate dot. & c. per vestras de donat. inter virum, & vxorē, quod procedit tā si mulier petierit dotes actione dotis, quā si actione hypothecaria iuxta regulam l. in rebus C. de iure dot. & l. si constante in princ. inf. eo. Et ideo Ruyn. hic nu. 90. distinguit, aut res datæ in dotem de facili possunt declarari, aut non pos-
15 sunt secundo casu procedit libellus incertus, † sicut est in peculio, & in grege, nam difficilè esset specificare omnes res peculiares, & in grege specificare illā ouem albam, illam nigrā, & ideo hoc casu dicit hic Bar. quòd potest intentari actio personalis vniuersaliter, & incertè tam ad gregem, quam ad peculium, sed in primo casu quando specificè declarari possunt de facili, parte instante recedatis a cōmuni opinione. Hæc distinctio plenè probatur per Castrēs. in l. in summa ff. de re iud. & ibi sequitur Alex. & pro hoc allego textum in l. 3. §. armamēta ff. de rei vend. vbi Bart. quod non procedit libellus peto domum cū massaritijs, sed necesse est, quòd singula declarētur, intelligatis quando de facili possunt declarari. Vnde sic potest argumentari. Secunda ratio, libellus incertus nō procedit in dote, sed libellus generalis est incertus, ergo ipse non procedit. Maior probari potest dupliciter, vel ex theorica Baldi in
16 l. † fin. num. 4. C. de sent. quæ sine certa quantitate, vbi dicit esse communem opinionem, quòd libellus generalis non procedit in dote: Ipse autem intelligitur secundum legem, quam explanat, vbi generalitas libelli dotis causabat incertitudinem ex quo sentētia certificari non poterat, item potest probari ex theorica Bartoli in d. l. fin. per quā Doctores dicunt, quod quā-
17 do adest dup[l]ex † incertitudo in libello, vel in sententia, tunc nec libellus, neque sentētia valebunt. Io. Campeg. in tracta. de dote par. 1 quæst. 4. num 9. vers. sed quando est incertum, qui in spec. loquitur de duplici incertitudine. Bolognet. in rubr. nostra nu. 229. vers. nec obstat. Vnde si mulier a[g]et in dotem
18 actionē † iniuriarum dicitur dedisse quid incertum, quia incertum est, quanti illa actio æstimanda sit, & fortè poterit æstimari nihil, ergo si soluto matrimonio vxor petat dotē ab hæredibus viri, dos erit incerta tam penes libellantē, quam penes cōuētos, qui habēt iustam causam ignorantiæ l. verius ff. de probat. Ergo hic libellus incertus non valet. Quòd autem actio iniuriarum possit dari in dotem, etiam ante litis cōtestationē super ea probatur, quia potest vēdi, vt tenet Accurs. in l. si nomē ff. de hered. vel act. vēd. & ratio est, quia actio iniuriarū potest intētari tam per iniuriatum, quam per aliū eius nomine l. sed si vnius §. idē ait & si nepoti ff. de minor. Sed huic argumento
19 poterit respōderi, quòd valet iste libellus incertus † ex quo nō pōt specificè declarari, vt tenet Innoc. in ca. cum dilecti de ordine cognit. & vide Castrēs. & Alex. in d. l. in summa §. 1. ff. de re iudic. Sed aduertite, quia quando non pōt declarari specificè, saltē opus est declarare genericè dicēdo peto dotē cōsistētē in pretio æstimationis iniuriarum, quod semper intelligatis parte instante. Tertio argumētari potest subtili ratione Areti-
20 ni in nostra rubrica, qa in iudicio † vniuersali res particulares non petuntur iure actionis, sed officio iudicis gloss. & Barto. in d. l. 1. ff. de edēdo, sed res particulares dotis cū petūtur actionis l. si marito §. si solut. matrimon. l. 1. §. exactio & per totam legē C. de rei vxor. act. itē quia res dotales vēdicātur, l. in rebus C. de iure dot. ergo videtur quòd nō sit iudicium vniuersale, neque libellus generalis. Respōdetur quòd iudicium vniuer-
21 sale † est duplex alter[um] in quo fertur sententia declinatoria, alterum in quo fertur sentētia condēnatoria, & ratio Aretini procedit secūdum primum mēbrum distinctionis, quia in petitione hæreditatis, quod est iudicium vniuersale, & petuntur res particulares, fertur sententia declinatoria, nā in libello dēt dicere peto me declarari hæredē. l. licet ff. de pet. hæred. l. ex diuerso 3. ff. de rei vēdic. & talē rē a tali possessam mihi restitui, & facta declaratione per iudicē petitur executio ab eodē iudice super tali corpore hæreditario. Exemplum est secundi iudicij in quo sentētia fertur condēnatoria, vt si ab hærede aliquis emit hæreditatē, & postea emptor agit contra vēditorē, & petit hæreditatem, isto casu, actio est vniuersalis, cuia de actione
22 † iudicatur prout de re in actione contēta, vt p Alex. in l. a Diuo Pio §. in vēditione ff. de re iud. l. qui filij, & ibi gloss. in ver. peruenisse ff. de hæred. & act. vēdit. ex quibus patet, quod pōt esse iudiciū vniuersale, & ferri sentētia condēnatoria aliquando, quæ condēnat ad res, ideo requirit petitionē exactione, & hoc modo est in dote, vt in contrariis Aretini, propterea non
23 obstant. Nec desunt qui respondēt, res particulares † dotis petuntur actionibus personalibus competētibus ad vniuersum, vide Annib. de Canonic. hic. num. 721. ideo non obstant con-
24 traria. Ad primum respondetur, aut incertitudo † libelli non depen-

dependet a potestate actori, & tunc toleratur l. 1. ff. quorum legatorum, l. vbi autem §. illud autem ff. de verb. obligat. & vide Barto. in l. stipulationes nō diuiduntur in quæst. 10. ff. de verb. oblig. Aut dependet a potestate actoris, & tunc parte opponēte non toleratur, l. fi. C. de annali except. Modo, quando maritus agit ad dotem incertam, Libellus incertus non pēdet a potestate sua, quia si ipse maritus cui debetur dos in centum vellet declarare quātitatem, forte explicaret mille, ideo toleratur iuxta naturam actionis, quam in Libello intentat. Adsecundum respondetur, quod non omnis dos † succedit loco legitimæ, quia dos a fratre, vel ab extraneo data nō succedit. Item ista opinio est dubia, qa Cyn. in l. sancimus C. de nupt. tenet, quòd dos non succedit loco legitimę. Denique quatenus ista essent vera, tamen legitima est quota bonorum deducto ęre alieno l. Papinianus §. in quarta ff. de inoffic. testam. & ideo iudicium super ea nō est vniuersale, sed particulare. Alexā. latè in l. fi. C. de edict. diui Hadr. toll. Ad vltimū respondetur, quod in d. l. fi.

85

86 † Libellus ab initio erat incertus. Nec obstat quòd secunda sentētia valuit, quia hoc erat, quia libellus fuit certificatus coram iudice appellationis, prout præsumitur l. Herēnius §. Caio ff. de euict. c. in præsentia de renuntiat. Et quod Libellus fuisset incertus, vltra dicta nuper in secunda ratione veritatis, adde quòd altero modo potest considerari duplex incertitudo in Libello d. l. fi. altera respectu dotis incertæ, altera respectu aliorum bonorum, quæ extra dotem petebantur, de quorum speciebus latissime dixi supra, Et cum sententia dixisset, quæ bona fide accepisti solue, non nititur iuris auctoritate; Et confirmatur ista intelligentia ad illum textum, quia lex duas enarrat incertitudines, videlicet incertū est, quid accepisset, intellige pro dote, & dicit quid accepisset, & sic præsupponit dotem datam esse, deinde dicit, quantum accepisset, intellige de bonis datis extra dotem, siue etiam potest intelligi de fructibus, qui augent dotem l. si marito §. fi. infra eodem. Et tenēdo quod Libellus fuisset generalis, inducas d. l. fin. secundum nostram opinionem, & hæc est verior intelligētia, quam vnquā fuerit data, videlicet quòd ex hac lege desumitur, quod libellus generalis non procedit in dote parte opponente, prout communiter obseruatur in iudicijs, Nam cum Libellus esset generalis, iudex interlocutus est non esse liquidam scilicet petitam, ergo præsupponitur fuisse oppositum de Libello generali. Nec obstat, quod hoc esset diuinare, quia quādo opponi-

87 tur † a iudice, dicitur opponi a parte, & factum iudicis reputatur factum partis l. si ob causam C. de euict. vnde cum d. l. fin. dicat iudicem extra ordinem interlocutum esse dotem non esse liquidam, præsupponit fuisse sic oppositum, saltem a iudice, ergo libellus generalis in dote non valet parte opponente, & sententia super libello per decretum declarato inualido non valet.

SVMMARIVM.

1 Contractus dotis an sit de iure gentium, vel ciuili.
2 Contractus dotis in specto omni tempore est nominatus secundum communem opinionem.
3 L. eas ff. de capit. diminut. duplex inductio.
4 Bonum, & æquum quod [illegible] esse possit.
5 Contractus [illegible] sunt de iure gentium.
6 Contractus dotis [illegible] vsucapionem pro dote.
7 Contractus ille est innominatus qui caret proprio nomine actionis.
8 Actio pro dote [illegible] incepit apud populum romanum.
9 Actio ex stipulatu pro dote, est bonæ fidei.
10 Dos iure ff. an [illegible] actionem præscriptis verbis.
11 Actio præscriptis verbis datur vbi nullus est factus contractus specificus.
12 Dotis contractus perficitur traditione.
13 Dotis contractus quomodo fieri possit hodie de iure gentium.
14 Dos semper intelligitur promissa certa.
15 Actio præscriptis verbis an competat pro dote.
16 Pœnitentia [illegible] habet locum in contractu dotis, etiam re integra.
17 Contractus [illegible] recipiunt perfectionem ab actu perficiendi, vel ab actu exequendi.
18 Pactum de dotando differt a promissione dotis.
19 Nouatio non fit ex numeratione propter adimplementum contractus.
20 Dotis contractus, vt est triplicis speciei.

QVAESTIO DECIMASEXTA.

Vtrum contractus dotis sit nominatus, vel innominatus.

VLtimo loco quærit Barto. hic num. 24. vtrum contra-
1 ctus † dotis sit de iure gentium, vel ciuili, & Socin. nume. 38. in 3. parte rubricæ, quærit sub alijs, verbis,
2 vtrum sit nominatus, vel innominatus. Communis † opinio est, quòd inspecto omni tempore sit contractus nominatus de hac communi testatur Socin. d. nume. 38. vers. Ergo teneo Io. Campeg. in tract. de dote parte 1. quęst. 6. Bal. nouel. in tract. de dote parte 3. nu. ... Dec. in l. legem nume. ... C. de pact. Alex. in l. qui Romę §. Flauius ff. de verbor. obligat. Hanc opinionē tenet Barto. hic & in l. iuris gentium in fine princip. ff. de pact. & in l. legitimam ff. eod. tit. Rip. hic nume. 8 . Annib. de Canonic. hic num. 755. Fundatur ista communis per textum in l.

3 † eas ff. de capit. diminut. dupliciter inducendo. Primo in ver. de dote actio, & sic arguendo ex contractu oritur obligatio l. 2. ff. si cert. pet. & ex obligatione actio. l. licet §. ea obligatio ff. de procurat. ergo actio oritur ex contractu mediante obligatione, prout deducitur hæc consequentia a gloss. Aretino, & alijs in §. fi. instit. de obligat. tunc sic arguēdo per capitis diminutionem auferuntur ea quæ sunt ciuilis, vt d. l. eas in 1. respōso, sed actio de dote durat etiam post capitis diminutionem, ergo durat contractus de dote, & sic non est iuris ciuilis, sed gentium. Et hoc modo inductus textus euitari non potest. Li-

4 cet a multis etiam inducatur in vers. ex bono, † & æquo quod dicunt esse iure gentium, ergo & actio, & sic cōtractus, sed ista inductio patitur instantiam, quia bonum, & æquum est etiam de iure prætorio, & ciuili l. 1. ff. de iust. & iure l. bona fides ff. depositi, & sic posset intelligi de bono, & æquo iuris ciuilis, cum actio dicatur de iure ciuili, secūdum magis communem opinionem de qua diximus anno præterito in rubr. ff. de verb.

5 oblig. Præterea ille contractus † dotis non connumeratur inter obligationes ciuiles, vt inst. de iure nat. gent. & ciuili §. ius gentium, & l. ex hoc iure ff. de iust. & iur. ergo non est de iure ciuili, & confirmari potest, quia omnes contractus sunt de iure gentium regulariter d. l. ex hoc iure, & d. §. ius autem gentium, & regulæ semper est standum. Item contractus dotis est nominatus, ergo est de iure gentium, valet consequentia, quia regulariter omnes contractus sunt de iure gentium, præter quatuor, vt dixi nuper. antecedens probatur, quia ex contractu

6 † dotis reperitur specialis, & nominatus titulus vsucapionis pro dote, vt ff. pro dote & C. de vsucap. pro dote, ergo est specialis, & nominatus cōtractus alias induceretur generalis vsucapio pro suo, prout contingit in cōtractibus innominatis, & hoc est argumentum Baldi in d. l. ad exactionem in princi. C.

7 de dot. promiss. Item quia ille est contractus † innominatus, qui caret proprio nomine actionis l. 2. ff. de præscript. verb. sed ipse contractus dotis habet de dote actionem d. l. eas obligationes ff. de capit. diminut. & C. de rei vxor. act. Et §. fuerat instit. de act. ergo est nominatus, & per consequēs iuris gentium Et comprobari potest hæc opinio, inspecta origine actionis

8 pro dote, quæ fuit apud populū romanū, Nam vt testatur Aulus Gellius, ex Seruio lib. 4. cap. 3. & Valerius etiam lib. 2. scribit, Quingentis fere annis post Romam cōditam, nullas rei vxorię, neque actiones, neque cautiones fuisse in Roma, aut in Latio, quia profectò nihil desiderabantur, nullis etiam tunc a matrimonio diuertentibus. Seruius quoque Sulpitius in libro, quem composuit de dotibus, tunc primum cautiones rei vxoriæ necessarias esse visas, scripsit, cū Sp. Carbilius, cui Ruga cognomentum fuit, vir nobilis, diuortium cum vxore fecit, quia liberi ex ea corporis vitio non gignerētur anno vrbis conditæ 523. M. Attilio, P. Valerio consulibus. Nec vero aliter ob dotis conditionē actio ex stipulatu dabatur, nisi stipulationis vinculū interessisset, Quare deinceps, explosis anxias, ac nimis scrupulosis illarum actionū obseruationibus sola ex stipulatu actio remāsit, in quam omnis vis atque facultas actionis [illegible] translata, l. vni-

9 ca C. de rei vxor. act. §. fuerat [illegible] de act. Proinde actio † ex stipulatu ea [illegible] est bonæ fidei [illegible] quondam rei vxoriæ actio fuit [illegible] eandem naturam habeat [illegible] proponitur d. l. vnica [illegible] C. de rei vx. act. Bartol. & Bal. hic, quamquam hæc les [illegible] relationis non habeāt [illegible] C. [illegible] §. fuerat instit. de act. Contra [illegible] tenet Bal. hic, quòd dotis cōtractus de iure digestorum [illegible] nominatus, neque ex iure cō-

10 peteret † actio [illegible] præscriptis verbis, & in l. ad [illegible] C. de dot. promiss. & in l. legem C. de pact. & in rubr. C. [illegible] C. de act. [illegible] & in l. [illegible] ff. de negot. gest. licet si bene [illegible] videtur sibi contradicere Nec [illegible] negare iura, quæ faciunt pro ista parte. Prima ratio pro [illegible] opinione, si iste cōtractus dotis fuisset de iure gentium, [illegible] ex eo data esset actio de dote, sed consequēs est falsum, ergo & antecedēs, falsitas probatur per l. ad exactionem C. dot. promiss. vbi permittitur dotem per pactum nudū promissam peti posse, ergo per prius peti non poterat, cū actio ad dotem exigendam non fuisset, alias lex fuisset de indubitabili, & idem habetur in l. fi. C. ad Velleian. Et potest confirmari per tex. in l. 1. C. de dot. promiss. vbi nulla est de dote actio, quia per pactum nudum erat promissa. Secunda ratio, actio

11 † præscriptis verbis datur, vbi nullus est factus specificus con-

tract. in. l. 1. & 2. ff. de præscript. verb. sed pro dote consequẽda
datur actio præscriptis verbis, ergo dotis contractus specificus
seu nominatus dici non potest, minor probatur per illos Do-
ctores per textũ in l. auia tua C. de iure dot. Item per textũ in l.
1. § accedit C. de rei vxor. act. vbi apparenter cõstat pro dote
cõsequenda dari præscriptis verbis actionẽ. Tertia rõ desumi-
tur ex doctrina Bartoli in l. iuris gẽtiũ in si. principii ff. de pact.
12 qui docet cõtractum † dotis perfici traditione, & sic denomi-
nari ab actu exequẽdi, quia pactum de dando dotem erat nu-
dum, & non producebat actionem. Et hanc doctrinam Barto-
li esse communiter receptã testatur Ripa hic. nu. 75. ergo dos
ipsa nõ erat contractus nominatus de iure gẽtium. Sed in hac
quæstione non recedatis a communi, quia dum iura nostra di-
cunt olim pro dote dari actionem rei vxoriæ, & alibi vocant
actionem pro dote, vt dictum, quid aliud significare voluerũt,
quam gẽtes ipsas antequam introducerẽtur actiones ex stipu-
latu pro dote apud populum romanum vsas fuisse illis actio-
nibus. & sic ex proprio, & nominato cõtractu, Imò tenet Bal.
nouell. in tract. de dote. parte 3. col. 4. vers. Quarta cõclusio qđ
13 si hodie † agatur inter cõiuges, vt per stipulationẽ nõ fiat no-
uatio, ꝯctus dotis remanet mere de iure gentium. Si vero non
agatur, propter tacitam stipulationem subintellectam rema-
net de iure ciuili, tam respectu dotis dandæ, quàm dotis resti-
tuendę, sublata in totum rei vxorię actione l. 1. §. sed vt plenius
C. de rei vxor. act. & d. §. fuerat instit. de act. Item dicitur de iu-
re ciuili, quia quãdo extraneus dotat, & mulier est absens, fin-
gitur a viro stipulatam esse dotem, & hoc quando extraneus
nõ fuit stipulatus dotẽ sibi reddi, vt d. §. accedit. Et licet etiam
inspecta hac stipulatione, dotis contractus remaneat de iure
gẽtium quò ad inuentionem contractuum, d. l. ex hoc iure ff.
de iust. & iur. tamẽ adhuc dicitur de iure ciuili, quoad formã
gl. in l. ius ciuile ff. de leg. Sicut potest dici de iure canonico,
quia tanq̃ mã spiritualis, ius canonicum est in eo obseruandũ.
Ideo non obstant ꝯtraria, Ad primum respondetur, quòd ille
textus loquitur dę promissione dotis certę, quod patet ex ver-
14 bis, q̃ semel pręstari placuit, &c. itaque promisit dare dotẽ † &
intelligo certam. Et si non fuerit dicta certa quãtitas, quia cer-
ta intelligitur habito respectu ad qualitates coniugũ, & quãti-
tatem patrimonij promittentis l. quæro ff. de iure dot. quo ca-
su, ex iam dictis iuribus erat actio de dote, & actio rei vxorię. &
per dictam legem ad exactionem permittitur agi ex stipula-
tu, quæ est actio principalibus constitutionibus introducta, &
cõprobatur quia in fine legis habetur, et si stipulatio in polli-
citatione rerum dotalium minime fuerit subsecuta, sic appa-
ret res dotales esse promissas sine stipulatione, posse tamẽ agi
ex stipulatione, vt d. l. 1. C. de rei vxor. act. idẽ dicit in l. fi. C. de
iure dot. Et addit quod hoc procedit fauore dotis. Ad l. 1. C. de
dot. promiss. est responsum supra in quæst. 13. rubricæ in fine.
Ad secundum respondetur negãdo esse veram inductionem
15 dictorum iurium. quia ibi actio † præscriptis verbis oritur ex
pacto, Nam quęritur, si auia dotet, & faciat pactum de sibi re-
stituendo habebit actionem præscriptis verbis ex dicto pacto,
pater autem habebit actionem ex stipulato, Et ratio est, quia
hoc pactum de sibi restituendo, non informat actionem vete-
rem de dote consolidatam tantum in persona dotatæ respe-
ctu extranei, sed tantum nouam actionem producit, quæ præ-
scriptis verbis vocatur, sed quia in patre specialiter prouisum
est, vt de dote actio communis sit patri, & filię l. 2. §. 1. inf. eod.
ideo pater præscriptis verbis non agit, quia hoc pactum incõ-
tinenti oppositum informabat veterem actionem, & sicut po
terat agere pro dote, sic ex principalibus constitutionibus ex
stipulatu aget. Eodem modo respondetur ad d. l. 1. §. accedit
C. de rei vxor. act. quia ibi etiam extraneus fecerat hoc pactũ
de sibi restituendo dotem, quo casu veterem non informa-
bat, & præscriptis verbis aget. intellectus est Accursii, & Cyni
explicantis in d. l. auia tua in versicu. simplici in fine C. de iure
dotium. Et confirmatur, quia contractus dotis re vera nõ põt
dici innominatus. Nam regula est in contractibus innomina-
tis habet locum pęnitẽtia l. ex placito C. de rerum permut. sed
16 in contractu dotis † re integra non habet locum pœnitentia,
casus est singularis in iure ad hoc in l. si ego §. 1. ff. de iure do-
tium, licet textus ibi dicat hoc esse fauore dotis. Ad vltimum
respondetur, quod ibi Bartol. facit differentiam inter contra-
17 ctus qui recipiunt † perfectionem ab actu paciscendi, & con-
tractus qui recipiunt perfectionem ab actu exequendi, primi
enim, qui ab actu paciscendi, statim habent nomen, & produ-
cunt actionem, vt emptio venditio, locatio conductio &c. Se-
cũdi autẽ, qui ab actu exequendi non habent nomẽ, nisi facta
executione, & isti sunt omnes contractus, qui re contrahun-
tur, vt depositum, commodatum mutuum, &c. vnde si facio
pactum de commodando non est contractus sic de dictis, Sic
dicit esse dotem, sed ex hac theorica nõ infertur, ergo dos nõ
est ꝯctus nominatus, nisi fuerit vere tradita. Nã respõderi põt,
18 aliud esse pactum † de dotando, quod potest fieri etiam ad ar-
bitrium alterius l. cum post §. gener ff. de iure dot. aliud esse
promissionem dotis, quæ habetur pro vera dote, vt cõclusum
est supra. & sicut pactum de commodando non est verus con-
tractus commodati, & tamen contractus commodati est de
iure gentium, ita potest dici secundum theoricam Bartoli pa-
ctum de dotando non esse veram dotem, & tamen data dote
esse ꝯtractũ dotis, id est confirmatũ ꝯtrm dotis, quia iam erat
perfectus contractus per ipsam promissionem, vt dictũ. Et cõ-
19 firmatur, quia quando actus † numerandi sequitur gratia ad-
implendi contractus, tunc non fit nouatio, neque respectu sti-
pulationis, neque respectu cõtractus, textus est in l. cum enim
ff. de nouat. & sic erat contractus primo, sed numeratio facit
ipsum perfectum, & adimpletum. Vnde Bald. in l. fin. ff solut.
matrim. dicit mutuum esse triplex, aliud naturale tãtũ, aliud
ciuile, cui natura cooperatur, aliud ciuile tantum, vt no. in l. a.
20 ff. si cert. pet. Sic ꝯctus † dotis est triplicis speciei, alia est mere
naturalis, scilicet qñ fuit numerata, & a numeratione habuit
perfectionẽ. alia ciuilis, cui natura cooperatur, vt dicũt esse ca-
sum in d. l. cũ enim, & l. præcedenti. ff. de nouat. alia ciuilis tãtũ
abstracta ab omni naturalitate, vt est dos cõfessata, quę nõ ap-
parente alia numeratione dicitur dos ficta, pro qua distinctio-
ne, & pro intellectu d. l. cum enim videndus est Bal. nouell. de
dote in 3. parte. col. 4. licet ista distinctio non placeat Ripæ. hic
nu. 74. quam æstimat potius speculatiuam, quam legitimam.

REPETITIO

Do. Bal. de Bartolinis, composita Pisis, anno 1475. Reformationis vero studij, & sua ibi conductionis, anno secundo, super. l. primam. ff soluto matrimonio.

SVMMARIVM.

1 *Dos quid sit. & an sit ius quoddam vniuersale. & nu. 18.*
2 *Sententiam incertam respectu quãtitatis valere, si relatione ad acta probatoria possit certificari.*
3 *Sententia quando debeat certificari per relationem ad libellum, seu accõmodari ad ipsum libellum.*
4 *Sententiam incertam latam super libello incerto non valet, quamuis ea sententia certificari possit per relationem ad acta probatoria.*
5 *Ius vniuersale quod dicatur. & nu. sequen.*
7 *Mulier succedẽs in dote cẽsetur succedere titulo particulari, nõ vniuersali.*
8 *Intellectus ad l. quod dicitur. ff. de impens. in reb. dot. fact.*
9 *Pretium an & quare succedat loco rei in dote.*
10 *Pretium non succedere loco rei in particularibus.*
11 *Fructus dotis augere ipsam dote quomodo sit intelligendum.*
12 *Intellectus ad l. si marito. §. f. ff solu. matri.*
13 *Fructus in dote venire iure actionis, tametsi in ceteri particularibus veniant officio iudicis. & nu. 17.*
14 *Fructus dotis non esse dotem.*
15 *Fructus ex dote percepti an sint statim restituendi, an dũtaxat post annũ.*
16 *Libellus & sententia an procedant in causa dotis non facta aliqua certificatione quantitatis dotis.*
19 *Diffinitionem non ob id debere destrui, quod aliquo casu rato contingente non conueniat cum suo diffinitio.*
20 *Pactũ quod maritus lucretur dotis fructus nec propter eos teneatur vxorem alere, an valeat.*
Vxorum mores sufferre maritis difficile est.
21 *Pactum non valere. quod vir non teneatur onera obsequialia erga vxorẽ subire, sicut nec econtrario quod vxor nõ teneatur subire ea erga virum.*
22 *Dos in iure quomodo & quot modis sumatur. & nu. 26. & 28. & 31.*
23 *Ius patronatus ecclesiæ cui quæratur.*
24 *Canonicam portionem non posse episcopum detrahere bonis assignatis ecclesiæ pro dote.*
25 *Dotem ecclesiæ assignatam non posse alienari, exemplo dotis datę in matrimonio carnali, an præscribi possit.*
27 *Pater an teneatur aliquid assignare filio ingredienti monasterium quasi in dotem.*
29 *Dotem etiam dici post solutum matrimonium, & nu. 437.*
30 *Dotis appellatio an extendatur ad eam que restituta est soluto matrimonio & nu. 438.*
32 *Dos repetenda ob non secutum matrimonium quibus priuilegiis fulciatur.*
33 *Dotis appellatio an extendatur ad eam que data est pro matrimonio inualide contracto, & an pactum super lucro datis interpositum habeat locum in huiusmodi dote, & quid in statuto.*
34 *Dotis largissime sumptæ appellatione contineri id quod filiæ a patre relictum est, & deti ipsius destinatum.*
35 *Statutum excludens a successione patris filias dotatas comprehendere eam cui dos est destinata pro matrimonio futuro.*
36 *Statutum quo cauetur neminem cogendum ad cõpromittendum in causis dotium an extendatur ad dotes destinatas pro futuris matrimonijs.*
37 *Contractus dotis sit ne iuris gentium, an iuris ciuilis.*

Actiones

38 *Actiones iure ciuili proditas esse.*
39 *Contractus dotis sit ne bonæ fidei an stricti iuris.*
40 *Dos quomodo dicatur habere causam præcipuam, & an censeatur habere causam piam. & nu. 45. & 49.*
41 *Falcidiam detrahi ex alimentis legatis diuiti, aliter atq; ex alimentis legatis pauperi.*
42 *Alimentorum causa quamobrem sit priuilegiata.*
43 *Alimentorum legatum valere tametsi sit incertum.*
44 *Legatum annuum quando censeatur relictum in causam alimentorum.*
46 *Alimenta erogata diuiti non videri in dubio erogata animo donandi, ac proinde posse repeti.*
47 *Redimens aliquem ab hostibus an & quando præsumatur id fecisse animo donandi.*
48 *Impensæ ab aliquo in alterius sepulturam factæ an & quando præsumantur factæ animo donandi, & an concernant causam piam.*
50 *Executores dati in vltima voluntate ad erogandū bona aliqua pauperibus an possint ex illis bonis donare in dotem mulieri pauperi, quæ sine dote nupsit marito locupleti.*
51 *Falcidia an detrahatur ex legato relicto in causam dotis.*
52 *Donationem factam ab extraneo mulieri pauperi in causam dotis non egere insinuatione.*
53 *Donationem factam a patre filiæ etiam locupleti in causam dotis, non reuocari prætextu insinuationis non factæ.*
54 *Iudex ecclesiasticus an & quando possit cognoscere super legato relicto in causam dotis.*
55 *Matrimonium quare potius nomen sortitum sit a matre quam a patre.*
56 *Dotis priuilegia locum habere etiam in muliere sterili, itemq; in augmento dotis facto constante matrimonio.*
57 *Reipub. quamobrem intersit ciuitatem repleri liberis.*
58 *Dotis priuilegia in quibus casibus egrediantur personam mulieris, & in quibus cohæreant personæ ipsius mulieris.*
59 *Statutum destruens venditiones omnes ex certo aliquo tempore factas videtur destruere titulū earum venditionū quas traditio non est subsecuta.*
60 *Ius ad rem facilius tolli quam ius in re.*
62 *Possessio an & quando transferri possit ex conuentione paciscentium citra illam apprehensionem.*
63 *Testes deponentes Titium semper possedisse a triginta annis, an ob id falsi arguendi sint, quod diuersa pars probet Titium per aliqua tempora absentem fuisse.*
64 *Præscriptio an præsumitur interrupta per absentiam eius qui possidet.*
65 *Testes duo affirmantes Titium possedisse cōtinue per decem annos an præferendi sint duobus alijs testibus affirmantibus partem diuersam possedisse aliquo ex illis annis.*
66 *Testis dictum debere potius reduci ad concordiam etiam per modum improprium & fictum, quam vt is dicatur incidisse in crimen falsi.*
67 *Promissio de soluendo vbiq; locorum intelligi debet de loco idoneo.*
68 *Dotis promissionem nudo pacto factam esse aecem olim fuisse ad producendum actionem, hodie autem inducere tacitam stipulationē interuenisse.*
69 *Dotis promissio sit ne contractus nominatus an innominatus.*
76 *Pollicitatio dotis an producat actionem. & nu. 72.*
71 *Pollicitatio quando proprie dicatur.*
73 *Pollicitationis verbum positum in instrumento induxit præsumptionem pacti nudi, quemadmodum promissionis verbum inducit præsumptionem stipulationis.*
74 *Fideiussorē dotis vel dādæ vel etiā restituendæ posse accedere nudo pacto.*
75 *Dotis incertæ promissio vel fideiussio per p[illegible] an valeat.*
76 *Donatio ex causa dotis facta a patre filiæ in p[illegible] an valeat.*
77 *Filia aliunde etiam locuples dotata a patre, intelligatur de bonis ipsius patris dotata.*
78 *Onus dotandi filiam an indistincte spectet ad patrem siue filia sit locuples siue non.*
79 *Mater dans dotem pro filia an & quando præsumatur de suis bonis dedisse, atq; inibi an mater teneatur dotare filiam.*
80 *Administrans bona alicuius mulieris si dotem pro ea dederit, an & quatenus præsumatur donasse. & quid in eo qui dotem dedit, nec administrabat bona mulieris.*
81 *Mater redimens filium ab hostibus præsumitur facere animo donandi nisi contrarium protestetur.*
82 *Mater dans simpliciter in dotem pro filia fundum quem habet communem cum ipsa filia, an & quando præsumatur donare partem suam.*
83 *Limitatio ad §. accedit. l. vnica. C. de rei vxoriæ actio.*
84 *Mater promittens cum marito dotem pro filia communi an sit efficaciter obligata, nec possit iuuari exceptione Velleiani senatuscon.*
85 *Mulierem intercedentem in causa dotis non iuuari beneficio senatusconsulti Velleiani, & nu. 123.*
86 *Patrem teneri ad dotem præstandam pro filia etiam locuplete, quāuis non teneatur alere filium vel filiam locupletem.*
87 *Dos imputatur in legitima aliter atq; alimenta.*
88 *Dotem a patre datam conferri, non etiam donationes simplices vel ob causam a patre filio vel filiæ factas.*
89 *Dotem deperditam sine culpa filiæ, non debere conferri.*
90 *Pater dans dotem filiæ, quæ aliunde bona habet, si dicat se dare eam de bonis suis & filiæ, quam interpretationem admittant ea verba.*
91 *Stipulatio tacita fingatur interposita in promissione dotis [illegible] nulla interuenerit, atq; & si inutiliter interposita sit, fingitur vtiliter interuenisse.*
92 *Præsumptio stipulationis interpositæ an & quando admittat probationem in contrarium.*
93 *Stipulatio tacita seu ficta quando habeat locum.*
94 *Muto vel surdo promittente dotem per nuntium vel epistolam an fingatur stipulatio interuenisse.*
95 *Priuilegium fictæ stipulationis circa dotis promissionem dari non ipsi mulieri, sed ipsi contractui, eam tamen fictionem extraneo non prodesse stipulanti sibi dotem restitui.*
96 *Pactum nudum interpositum ab extraneo dotante mulierem de dote sibi restituēda vestiri per pactum interpositum super dotis promissione per ipsum extraneum facta.*
97 *Instrumento dotis non continente stipulationem, an fingatur stipulatio interuenisse, an præsumatur. & vtrum satius sit inniti fictæ stipulationi, quam præsumptæ.*
98 *Statutum disponens quòd instrumenta publica habeant executionem paratam continere etiam eas conuentiones in quibus lex fingit stipulationem interuenisse.*
99 *Stipulationis fictæ priuilegium cessare vbi promissa esset dos quantitatis vel rei incertæ.*
100 *Fideiussore dotis promissæ accepto circa stipulationem an fingatur interuenisse stipulatio, & an ex tali pacto oriatur actio, & quid in fideiussore dotis restituendæ.*
101 *Statutum disponens quòd instrumentum dotis restituendæ habeat executionem paratam contra virum, an econtrario extendatur, vt instrumentum dotis promissæ habeat executionem paratam in fauorem viri.*
102 *Dotis promissionem muniri tacita hypotheca tam ex parte promittentis dare, quàm ex parte promittentis restituere.*
103 *Priuilegium tacitæ hypothecæ & tacitæ stipulationis paribus passibus ambulare.*
104 *Instrumenta garentigiata quæ ex statuto habent executionem paratam, an possint executioni mandari vigore tacitæ hypothecæ.*
105 *Extraneus cui dos ex pacto debet restitui, habeat ne priuilegium tacitæ hypothecæ in bonis mariti. & nu. 107.*
106 *Actio de dote extraneo competens aut aduersus extraneum sit ne bonæ fidei an stricti iuris.*
108 *Maritus agens ad id quod sua interest ex mora non solutæ dotis, vt quia interim aluit vxorem de suo, an habeat priuilegium tacitæ hypothecæ in bonis mulieris vel soceri.*
109 *Priuilegium tacitæ hypothecæ dari mulieri in bonis mariti pro fructibus ex dote perceptis post solutum matrimonium.*
110 *Dotis contractus collatus in arbitriū eius qui dotem promittit, an valeat.*
111 *Intellectus ad §. gener. l. cum post. ff. de iur. dot.*
112 *Arbitratore super contractu dotis accepto non arbitrante receditur ab eius persona, & ad boni viri arbitrium recurritur, & an sic in alijs cōtractibus.*
113 *Legatum alimētorum non ob id esse inutile, quod is qui eorum modum pro arbitrio statuere debebat noluit arbitrari, aut etiam non possit.*
114 *Dotis contractu collato in arbitrium dotantis etiam quātum ad ipsam substantiam contractus, si arbitrator decesserit antequam declararet, vellet an nollet obligari, censebitur moriendo voluisse se obligari.*
115 *Dotis incertæ promissionem valere, cuius limitationem vide. nu. 121.*
116 *Incertitudinem quæ ex causa aliqua admixta ad certitudinem reduci potest, non vitiare actum. & nu. 118. & 122.*
117 *Incertitudo [illegible] alimentorum in persona legatarij diuitis, [illegible]*
119 *Emptionem [illegible], si nulla fiat mentio de pretio, atque [illegible] mentio pretij [illegible] & quando valeat.*
120 *Intellectus ad l. [illegible]*
124 *[illegible] dotem.*
125 *[illegible] pro fideicommisso [illegible] hæredem grauatum [illegible] aut hypothecæ titulo dari [illegible] & donationis pro[illegible]*
126 *Stipulationem [illegible] sponsum & sponsam [illegible] hic causa [illegible]*
127 *Dotis promissionem [illegible] constante matrimonio an valeat [illegible] nu. 129. [illegible]*
128 *Dotem ante matrimonium [illegible] constante matrimonio [illegible]*
130 *Donatio propter nuptias [illegible] vxori constante matrimonio an & quo [illegible]*
132 *[illegible] constante matrimonio non expressa [illegible] an valeat [illegible] operetur.*
133 *Dotis titulo [illegible], si nulla præcessit promissio [illegible] mulieris.*
134 *Patientiam [illegible]*
135 *Patrem posse cogi, vt dum [illegible] pro dote portionem [illegible] sui patrimonij, quemadmodum [illegible] assignare alimenta filiis.*
136 *Filia possit ne consistere in iudicio aduersus patrem petendo ab eo vt dotem sibi assignet.*
137 *Pater an teneatur iterum dotare filiam, si prior dos sine culpa ipsius filiæ sit deperdita.*
138 *Dispositio l. qui liberos. ff. de rit. nup. hēat necne locū in auo sicut in patre.*
139 *Filius teneatur necne dotare matrem transeuntem ad secundas nuptias.*
140 *Pater an cogi possit vt dotem det filiæ naturali.*

Pater

141 Pater dans dotem pro filia naturali quæ aliunde diues est, an in dubio præsumatur eam dotare de suo, an de bonis ipsius filiæ.
142 Mater an & quanto tempore teneatur lactare filium.
143 Mater naturalis an teneatur alere filium inopem ac dotare filiam inopem. & quid econtrario.
144 Filius ex damnato coitu natus teneatur necne matrem inopem alere. & quid econtra.
145 Frater an teneatur dotare sororem.
146 Filiam a patre exhæredatã etiam ex iusta causa an frater teneatur dotare.
147 Patruus an teneatur dotare filiam fratris inopem.
148 Pater an iure possit denegare dotem filiæ, quæ eo inuito vel ignorante nubit. & nu. 150.
149 Alimenta an possint denegari filiæ per patrem ex ea causa quæ est sufficiẽs ad exhæredationem.
151 Filiam nubentem citra consensum patris esse tutã iure canonico ab ijs pœnis quæ iure ciuili aduersus eam inductæ erant.
152 Pater an teneatur dotem constituere filiæ quæ nupsit citra consensum eius, quamque maritus duxit nulla dotis mentione facta.
153 Dos constituta constante matrimonio ab ea quæ nupsit sine dote, an ea priuilegia habeat, quæ pro dotibus inducta sunt.
154 Patrem cogi posse vt assignet donationem propter nuptias filio ducturo vxorem.
155 Pater an cogi possit vt obliget bona sua pro restitutione dotis, quam filius ad vxore sua habuit.
156 Pater an possit officio iudicis cogi, vt dotem assignet filię, etiam filia id nõ postulante.
157 Iudex an & quando possit officium impartiri parte id non petente.
158 Dotis causam magis esse priuilegiatam quam alimentorum. & in quo cõsistit tale priuilegium.
159 Dotalium rerum alienatio an sit indistincte prohibita, siue dos consistat in rebus mobilibus siue in immobilibus. & nu. 164. & 167. 169.
160 Dispositio. l. in rebus. C. de iur. dot habeat necne locum in rebus mobilibus. & nu. 162.
161 Res mobilis dotalis an possit alienari. & nu. 163.
165 Præscriptio an currat contra maritum in re dotali constante matrimonio.
166 Præscriptionem triginta vel quadraginta annorum hodie locum habere in rebus quæ olim alienari non poterant, ac proinde nec præscribi.
168 Contractum ab initio vtiliter esse factum sufficit, vt rescindi non possit.
170 Dotalem fundum non posse alienari etiam soluto matrimonio ante restitutionem dotis.
171 Alienatio fundi dotalis facta a muliere & in tempus soluti matrimonij collata an valeat.
172 Dotalem fundum non posse alienari per mulierem nec si vir consentiat. & nume. 174.
173 Dotis fundi alienationem per virum constante matrimonio factam, confirmari soluto matrimonio, si vir succedat ipsi mulieri in dote.
175 Dotalem fundum a se venditum vir possit nec ne ab emptore repetere vel ex persona sua vel ex persona ipsius mulieris. & nu. 176.
176 Iusiurandum non ligare ipsum iurantem in præiudicium tertij.
178 Marito negligente repetere rem dotalem a se alienatam an mulier possit eam repetere, si vir non vergat ad inopiam, sed habeat bona sufficientia ad dotem.
179 Maritus qui vẽdidit fundum dotalem an eo nomine teneatur de euictione.
180 Maritus qui dotalem fundum vẽdidit, quem deinde mulier euicit, ad quid teneatur emptori euictionis nomine.
181 Marito & vxore vendentibus rem dotalem multum interesse emptoris vtrunq; obligari insolidum.
182 Fundus datus in dotem pro matrimonio putatiuo an non possit alienari, obstante lege Iulia, quæ fundi dotalis alienationem prohibet.
183 Maritus an possit locare fundum dotalem in longum tempus. Alienatione prohibita censeri etiam prohibitam locationem in longum tempus.
184 Maritus an possit vendere vsumfructum fundi dotalis.
185 Dotalis fundus quem mulier communem habet cum alio pro indiuiso possit ne alienari & an maritus possit prouocare consortem ad diuisionem.
186 Seruum dotalem posse manumitti per virum de voluntate vxoris.
187 Alienationẽ rei dotalis posse procedere cum alienatione alicuius vniuersi.
188 Alienatio rei dotalis an firmetur iureiurando.
189 Donatio facta ab vxore viro constante matrimonio vt ea sit loco dotis an valeat.
190 Mulierem habere tacitam hypothecã in bonis mariti pro restitutione dotis, præferriq; alijs creditoribus habentibus anteriorem hypothecam, atq; inibi an præferatur habentibus anteriorem expressam. & num. 192. & 224.
191 Mulierem ex causa dotis præferri in hypotheca ei qui in refectionẽ rei mutuauerit.
193 Fiscum non præferri prioribus creditoribus habentibus tacitam hypothecam.
194 Creditorem, cuius pecunia prædium comparatum est, quiq; specialiter prædium illud pignori accepit, præferri in eo pignore cæteris creditoribus etiam anterioribus.
195 Priuilegium prælationis in hypotheca quod datur dotibus habeat necne locum in ea dote quę duntaxat confessata est non etiam numerata.
196 Dos confessata non etiam numerata an iisdem priuilegiis muniatur quibus dos numerata.
197 Maritus cõfitens se recepisse dotem ac renuntians exceptioni non numeratæ dotis an & quando sibi aut hæredi suo præiudicet. & nu. 199. & 201.
198 Maritus qui iureiurando confessus est se dotem recepisse an non obstante eo iureiurando possit iuuari exceptione non numeratæ dotis, & n. 203.
200 Confessio receptæ dotis facta a viro cõstante matrimonio confirmatur morte ipsius viri prædecedẽtis, sicut qualibet alia donatio ab eo vxo. facta.
202 Confessio facta a marito de recepta dote, quam in veritate non recepit, an potius præsumatur facta sub spe futuræ numerationis quã animo donãdi.
204 Iusiurandum interpositum contractui simulato an illum confirmet.
205 Dos non numerata, quam tamen vir confessus est se recepisse an habeat sua priuilegia contra tertium.
206 Dotis per maritum confessatæ numerationem quibus casibus mulier non teneatur probare volens præferri cæteris creditoribus ratione tacitæ hypothecæ.
207 Dotis receptæ confessio per maritum facta an & quando possit per creditores mariti impugnari tanquã in fraudẽ eorũ facta. & nu. 209. & 214.
208 Confessio iterata an semper excludat exceptionem non numeratæ pecuniæ.
210 Confessio de recepta dote facta per maritum constante matrimonio vbi ante matrimonium præcesserat promissio dotis ex parte mulieris, an censeatur facta in fraudem creditorum, & an ei possit opponi exceptio nõ numeratæ dotis, & nu. 212. & sequen.
211 Exceptio non numeratæ pecuniæ quam ob causam sit a iure introducta.
215 Dotis priuilegium circa prælationem in hypotheca an competat patri mulieris repetenti dotem, aut ei cui mulier cesserit actionem de dote.
216 Hæres mulieris repetens dotem illius an habeat priuilegium prælationis circa hypothecam in bonis mariti.
217 Priuilegium prælationis in hypotheca competat necne marito petenti dotem sibi a muliere vel ab alio eius nomine promissam.
218 Mulierem repetẽtem dotem non præferri in hypoth. filijs ex priori matrimonio procreatis repetentibus dotem matris suæ.
219 Creditor qui in funeris impensam credidit præferatur necne omnibus anterioribus creditoribus atq; ipsi etiam mulieri dotem repetenti.
220 Verba generalia restringi fauore dotium.
221 Mulierem non præferri cæteris creditoribus in hypotheca quando agit de consequenda donatione propter nuptias.
222 Priuilegium prælationis in hypotheca non competere mulieri repetenti cũ dotem quam non est subsecutum matrimonium. & quid si subsecutum est, sed inualidum.
223 Mulier repetens dotem an præferatur in hypotheca ei ex cuius pecunia militia empta est, vel nauis aut domus refecta est.
225 Hypotheca competens mulieri in bonis mariti pro dote recuperanda ex quo tempore incipiat. & nu. sequen.
227 Priuilegium tacitæ hypothecæ quod dotibus concessum est ex quo tempore incipiat competere.
228 Confessionem mariti super receptione dotis, vbi aliter non apparet de solutione, non nocere anterioribus creditoribus ipsius mariti.
229 Hypotheca tacita, quæ contrahitur in bonis defuncti pro legatis in testamento relictis, an in legatis conditionalibus adueniente conditione retrotrahatur ad tempus aditæ hæreditatis.
230 Compensatio possit necne opponi mulieri dotem repetenti. & nu. 233.
231 Compensationis & retentionis non esse eandem rationem.
232 Compensatio quare non admittatur aduersus actionem depositi.
234 Retentio ob impensas in rem dotalem factas an & quatenus locum habere possit.
235 Mulieri agenti pro dote recuperanda magis fauendum quam alteri parti. & nu. 242.
236 Mulier repetens dotem possit ne vti priuilegio prælationis in hypotheca aduersus fiscum. & nu. 238.
237 Fiscum in dubio præsumi priorem esse circa hypothecam.
239 Mulieri dotẽ repetẽti magis fauẽdũ circa prioritatem hypothecæ quã fisco.
240 Priuilegium, quod mulieri agenti ad dotem concessum est, vt in dubio præsumatur prior in hypotheca, an egrediatur personam mulieris vt detur hæredibus, aut etiam marito petenti dotem sibi promissam.
241 Instrumentum prius in ordine scriptum in protocollo notarij censeri in dubio prius tempore.
243 Testes deponentes pro muliere dotem repetente si contrarij sint. testibus partis aduersæ, quibus potius credendum sit.
244 Iudicibus pari numero discordantibus, eorum sententiæ stari, qui pro libertate, vel dote, vel matrimonio pronuntiant.
245 Instrumentis duobus productis sibi inuicem contrarijs præferri illud quod fauorem dotis continet.
246 Stipulationem interpositam ab aliquo nomine alterius sibi coniuncti per lineam maternam valere fauore dotis quæ alias non valet.
247 Pater tametsi teneatur dotare filiam, tamen dotando eam, censetur exercere liberalitatem in ipsam.
248 Extraneus dotans mulierem possit ne citra stipulationem pacisci dotem reddi ipsi mulieri.
249 Mulier dotem pro se dans, si stipuletur eam reddi alteri soluto matrimonio, non acquirit ille actionem.
250 Stipulatio quomodo concipi debeat, p quã alteri q̃ritur actio citra cessionẽ.
251 Procuratorem aut negotiorum gestorem suo nomine stipulantem non quærere alteri actionem citra cessionem, quod tamen fallit fauore dotis.
252 Disiunctiuam positam inter personas honoratas reddere stipulationem inutilem iure digestorum, quod tamen fauore dotis fallit.

253 Disiunctionem positam inter personas honoratas hodie accipi pro coniunctiua.

254 Stipulatus aliquid dari sibi vel alteri, videtur personam alterius adiecisse solutioni non etiam obligationi, fauore tamen dotis mulier adiecta solutioni censetur etiam adiecta obligationi.

255 Dotem dans pro muliere si stipuletur eam sibi reddi, aut cui de iure debetur cui acquirat actionem.

256 Mulieri repetenti dotem quomodo consulatur aduersus eum qui adiectus erat solutioni, cuiq; dos exoluta est.

257 Dotis restituendæ promissionem factam patri & filiæ, intelligi factam secundum iuris ordinem, non solũ iuris cõmunis, sed etiã consuetudinarii.

258 Pater stipulando dotem sibi aut filiæ reddi an censeatur adiecisse personam filiæ solutioni, an obligationi.

259 Stipulatione dotis reddendæ concepta per verbũ impersonale censeri actionem quæsitam ipsi mulieri potius quam ei qui stipulatur.

260 Promissionem per verbum impersonale factam valere fauore dotis.

261 Dotem aduentitiam acquiri ipsi mulieri etiam iure digestorum tametsi in patris potestate sit.

262 Patrem non habere hodie administrationem bonorum dotalium filiæ etiã in potestate ipsius constitutæ.

263 Filiamfa. posse intendere actionem ratione dotis aduentitiæ etiam citra cõsensum patris, atq; inibi an possit agere cõtra patrem ratione eius dotis.

264 Filia cuius dotem aduentitiam pater administrauit, an ratione huiusmodi administrationis habeat bona patris tacite obligata.

265 Filiafa. an & quibus casibus possit in iudicio agere pro dote profectitia sine patre ac sine eius consensu.

266 Filiafa. possit ne habere hæredem ab intestato in dote profectitia aut aduentitia. & nu. seq & 269.

268 Intellectus ad l. 2. ff. de castren. pecul.

270 Dos per filiumfa. pro vxore sua recepta quæritur ipsi filiofa. non eius patri, & an in ea dote pater sit legitimus administrator filii.

271 Donationem vsusfructus aduentitiorum factam a patre filio in potestate valere.

272 Dos recepta a filiofa. qui cum patre habitat, an spectet ad patrem tanquã cæteræ res quæ sunt in peculio profectitio filij, & an pater pro ea restituenda teneatur de peculio.

273 Pater consentiens expresse vel tacite matrimonio filij videtur se obligare insolidum pro restitutione dotis.

274 Filiusfa. stipulatus de patre dotis lucrãdo soluto matrimonio, vtrum acquirat, sibi ne, an patri in cuius potestate est.

275 Dotis lucrum quod ex statuto marito debetur, si is maritus sit in potestate patris, quæratur ne ne ipsi patri, an vero spectet ad ipsum filium.

276 Lucrum quod per statutum filiusfa. percipit ex dote vxoris an censeatur profectitium, an vero aduentitium.

277 Dominium rei dotalis transire in mulierem soluto matrimonio etiam citra traditionem.

278 Dominium rei dotalis an transeat ad hæredes mulieris solo iuris ministerio sine aliqua traditione, & quid in patre mulieris agente ex iure consolidationis in eum factæ.

279 Dominium dotis profectitiæ, cuius actio communis est patri & filiæ, apud quem censeatur esse soluto matrimonio.

280 Priuilegium datum mulieri circa dotem an competat patri ipsius.

281 Intellectus ad l. in rebus, C. de iur. dot.

282 Dominium dotis reconsolidatæ in filiam an transeat ad eam soluto matrimonio sine aliqua traditione, ac si ab initio dos fuisset ipsius filiæ.

283 Dominium rei alienæ in dotem datæ, quam maritus bona fide præscripsit, an soluto matrimonio transeat in mulierem sine aliqua traditione.

284 L. In rebus C. de iur. dot. per quam cõstitutũ est, vt dominium rerum dotalium transeat in mulierem sine aliqua traditione soluto matrimonio, an habeat locum in quasi dominio quod per publicianam quæritur. & num. 286.

285 Publiciana quando transferat dominium sine aliqua traditione.

287 Extensio de casu vero ad fictum quando sit permissa.

288 Dominium vtile quod competit viro in dote ratione vsusfructus vel fundi emphyteutici sibi in dotem dati an transeat in mulierem soluto matrimonio, & an requiratur consensus domini.

289 Emphyteuta an & quatenus possit rem emphyteuticam alij fruendam cõcedere citra consensum domini.

290 Iura personalia quæsita per virũ ex causa dotis an soluto matrimonio trãseant in mulierem citra cessionem.

291 Dos consistens in rebus mobilibus an soluto matrimonio statim transeat in mulierem sine aliqua traditione.

292 Fructus dotis percepti vltimo anno soluti matrimonij, qui pro rata temporis spectant ad mulierem, an transeat ad ipsam mulierem sine vlla traditione, & nu. seq.

294 Marito vergente ad inopiam an dominium rerum dotalium transeat in mulierem citra traditionem. & nu. 297. & seq.

295 Vendicandi verbo actionem hypothecariam significari in l. vbi adhuc. C. de iur. dot.

296 Beneficium a lege vel principe alicui de nouo indultum debet censeri ita concessum, vt alteri non noceatur.

299 Mariti bonis publicatis, dominium rerum dotalium in fiscum statim transire sine aliqua apprehensione, atque inibi quomodo succurratur mulieri aduersus fiscum.

300 Possessio rerum dotalium an soluto matrimonio transferatur in mulierem sine aliqua traditione.

301 Mulier quæ soluto matrimonio ingreditur propria authoritate possessionẽ rei dotalis, an incidat in pœnam l. si quis in tantam. C. vnde vi.

302 Mulier an & quando possit soluto matrimonio bona mariti sibi pro restitutione dotis hypothecæ nomine obligata, propria authoritate apprehendere.

303 Dispositio l. in rebus. C. de iu. do. quot & quales effectus producat.

304 Conditio in vltimis voluntatibus cum extiterit, an retrotrahatur, disputatur aduersus Bartolum.

305 Dispositio legis dotalem ff. solu. matrimo. sit ne correcta per l. in rebus. C. de iur. dot.

306 Dominium rerum donatarum propter nuptias an soluto matrimonio transeat in mulierem solo iuris ministerio absq; aliqua traditione.

307 Dotalem rem etiam æstimatã si vir alienauerit, an & quando & qua actione succurratur mulieri soluto matrimonio aduersus tertium possessorẽ.

308 Hypothecariam actionem & rei vendicationem, quæ regulariter pro eadẽ re nõ competunt, dari mulieri soluto matrimonio pro rebus dotalibus.

309 Actionem ex stipulatu fauore dotis competere ad certum & incertum, tametsi regulariter detur duntaxat ad incertum.

310 Actio ex stipulatu quæ datur in locum rei vxoriæ actionis sint ne bonæfidei an stricti iuris, & quid de actione, ex stipulatu quæ competit marito pro dote sibi promissa.

311 Delegatione seu nouatione interuentu nouæ personæ facta priorem obligationem ipso iure regulariter tolli. fauore tamen dotis seruari mulieri veterem actionem in maritum delegantem vel eius hæredes.

312 Delegationis contractus, cui dolus causam dedit, tametsi regulariter non sit ipso iure nullus, sed sit annullãdus per actionẽ de dolo, tamen speciali fauore dotis est ipso iure nullus.

313 Dolum incidentem in contractum dotis reddere contractum ipso iure nullum fauore mulieris & dotis.

314 Mulieri minori promittenti dotem vltra vires patrimonij aut quæ totum patrimonium absorbeat, quomodo consulatur, quomodo item marito, si id cum curatoris authoritate factum sit.

315 Donationem aliquando præsumi fauore mulieris & dotis etiam aduersus verisimilem intentionem eius qui præsumitur donasse.

316 Mulieri maiori. 25. an., quæ dedit ampliorem dotem quam congrueret vel conditioni suæ, aut viri, aut quantitati sui patrimonij, an & quando & qua ratione consulatur. & nu. sequen.

318 Matrimonium non posse dirimi prætextu doli, quo quis introductus sit ad contrahendum matrimonium.

319 Bona eius qui monasticam vitam professus est dolo monachorum an monasterio debeantur, an vero venientibus ab intestato.

320 Mulier quæ scienter & dolose promisit maiorem dotem quam possit præstare, an vti possit beneficio, ne conueniatur vltra quam facere possit, aut etiam beneficio cessionis.

321 Hæreditatis datio facta a patre in contractu dotis filiæ, quam vnicam habet, an valeat. & nu. 323.

322 Verba nonnunquam improprie accipi, ne irritum fiat quod actum est.

324 Maritus, qui nihil ex dote sibi promissa consequi potest obstante nullitate contractus, an possit vti remedio l. 2. C. de rescinden. vendi.

325 Minor. 25. an. si minorem dotem ab vxore sua habuerit quam vel pro conditione sua, vel pro rõne patrimonij mulieris, an possit restitui. & quid in maiore. 25. an.

326 Dotis promissio a muliere per metum viro facta an sit ipso iure nulla, an vero rescindi debeat per actionem quod metus causa.

327 Maritus, cui mulier dotem promisit metu ab eo coacta, ac proinde talis promissio est nulla, an cogendus sit subire onera matrimonij sine spe dotis habendæ.

328 Pater soluens dotem pro filia genero, matrimonio iam per diuortiũ soluto, quod adhuc constare putabat, qua actione repetit.

329 Maritus an & quando possit soluto per diuortium matrimonio petere a socero dotem sibi ab eo promissam.

330 Intellectus ad l. qui exceptionem. ff. de condict. inde.

331 Indebitum solutum per errorẽ pro dote mulieris nuptæ an possit repeti per condictionem indebiti. & nu. 334.

332 Dotis causam posse dici piam duplici consideratione.

333 Indebitum solutum ob causam piam an repeti possit.

335 Donationem in dubio præsumi fauore dotis.

336 Dotem soluens pro muliere paupere tametsi cõtradicente, si dicat se animo repetendi soluere, an possit repetere.

337 Salarium solutum medico pro curando infirmam tametsi contradicentem an possit repeti.

338 Soluens dotem pro muliere nupta cuius dotis nomine mulier erat obligata viro, an præsumatur in dubio donasse, an potius repetẽdi animo soluisse.

339 Donatio ex causa dotis facta an requirat insinuationem. & nu. 342.

340 Dispositio vel statutum quantumcunq; generaliter loquatur, restringitur fauore dotis. & fauore reipubli.

341 Statutum prohibens mulierem, vel filiumfa. vel minorem contrahere sine consensu certarum personarum non habere locum in his cõtractibus qui fiunt fauore dotis aut reipub.

342 Intellectus ad l. fi. C. de iur. dot.

343 Filia dotata ab extraneo, quam tamen pater dotare debebat, an possit petere vt eam dotet.

Falcidia

344 Falcidia possit necne detrahi ex legato relicto in causam dotis, atque inibi an & quando possit detrahi ex legato alimentorum.

345 Mulier an soluto matrimonio habeat actionem contra virum pro dote a patre mulieris promissa non tamen exoluta.

346 Maritum soluto etiam per diuortium matrimonio habere actionem aduersus hæredem soceri pro dote sibi ab ipso socero promissa.

347 Maritus qui constante matrimonio non exegit dotem a socero an soluto matrimonio teneatur eam exigere, vt restituat vxori an vero liberetur cedendo actionem. & nu. seq.

349 Exceptionem, dolo facis qui petis quod restituturus es, habere locum etiã cum restitutio ex interuallo est facienda, si modo illud interuallum concessum est miserationis causa.

350 Causa apposita contractui non in vim conditionis, sed in vim modi an censeatur impulsiua, an finalis, & quid in contractu dotis.

351 Modus, qui in contractu appositus est, si non obseruetur, an & quando possit a contractu discedi.

352 Donatio quando censeatur contractus nominatus & quando innominatus.

353 Datum ob causam posse condici causa non sequuta re integra, & an idem in eo quod datum est ob causam dotis, aut ob aliam causam piam.

354 Mandatum tametsi regulariter finiatur morte mandantis re integra, hoc tamen fallit fauore dotis.

355 Mandatum factum fauore dotis non reuocari per hæredem mandantis.

356 Seruum liberum effectum teneri ex obligatione tempore seruitutis contracta fauore dotis.

357 Pactum legis commissoriæ quod in pignoribus regulariter in probatur, an & quando valeat fauore dotis.

358 Pactum legis commissoriæ qua ratione sit improbatum in pignoribus.

359 Maritus an lucretur fructus eius fundi qui datus est ei in pignus pro dote.

360 Vsuram nonnunquam permitti ratione interesse.

361 Maritus an & quando possit licite petere summam promissam pro suo interesse pendente termino solutionis dotis, si illa summa excedit onera matrimonij.

362 Vsusfructus fundi datus in dotem viro an extinguatur statim soluto matrimonio per diuortium vel mortem viri, & quid si per mortẽ mulieris.

363 Emphyteuta an possit dare rem emphyteuticam pro dote filiæ aut alterius irrequisito domino, & quid in feudo. & nu. 365.

364 Actus qui non valet prout agitur, valet vt valere potest fauore dotis, etiã quando agitur de obligatione contrahenda, quemadmodum etiam fauore matrimonij aut sponsaliorum.

366 Filiumfamil. qui accepit pecuniam mutuo, vt eam conuerteret in dotem filiæ vel sororis, non iuuari exceptione senatuscon. Macedoniani, quemadmodum nec si accepit studiorum causa.

367 Dotis lucrum quæsitum filiofam. marito propter adulterium vel diuortiũ vxoris an per eum quæratur patri, an vero sit ipsius filij.

368 Filiumfam. maritum posse persequi iniuriam violati vel soluti matrimonij culpa mulieris non expectato consensu patris.

369 Minoris bona posse pro dote obligari etiam citra solemnitatem a iure requisitã.

370 Mulier minor annis xxv. possit necne citra tutoris aut curatoris authoritatem ac decretum iudicis bona sua immobilia in dotem dare, aut pro dote ea hypothecæ supponere.

371 Minoris bona posse alienari pro dote, atque inibi an necessarium sit in eam rem decretum Iudicis.

372 Debitorem etiam inuitum posse per creditorem alteri delegari speciali fauore dotis & mulieris.

373 Facere quod sibi non nocet & alteri prodest an & quando quis teneatur.

374 Seruitus itineris debita per certam partem fundi an possit in aliã partem eius fundi transferri per debitorem citra consensum eius cui debetur.

375 Debitorem in diem aliquando cogi posse ante diem vt satisdet de soluendo die adueniente & maxime fauore dotis & vltimæ voluntatis.

376 Obligatum ad faciendum posse præcise compelli ad ipsum factum fauore dotis, nec liberari soluendo interesse.

377 Mulier possit necne pro debito dotis incarcerari.

378 Cautio si exigatur a lege, statuto, aut testatore, censetur in dubio exigi sine fideiussore, præterquam fauore dotis.

379 Debitor, cui a principe prorogatus est terminus ad satisfaciendum creditoribus, an & quando teneatur satisdare creditoribus.

380 Dotem a patre filiæ datam imputari in legitimam, aliter atque cæteras donationes a patre filiæ inter viuos factas.

381 Dotem conferri, aliter atque cæteras donationes a patre filijs aut filiabus factas.

382 Filia patris furiosi vel mente capti an possit de bonis patris dotem constituere, & de eius lucro pacisci cum viro.

383 Dos prælegata filiæ a patre an veniat in restitutionem fideicommissi vniuersalis.

384 Dote per virum vxori legata quid veniat in legato, & quid in legato dotis per extraneum facto.

385 Tutor possit necne donare de bonis pupilli pro dote mulieris pauperis coniunctæ ipsi pupillo.

386 Tutor an possit de bonis pupilli redimere ab hostibus personam ipsi pupillo coniunctam.

387 Minorem non restitui in ijs in quibus lex vel statutum supplet ætatem.

388 Pactum appositum a patre iuxta contractum dotis per eum pro filia promissæ an vestiatur coherẽtia contractus vt veterem actionem informet & nouam pariat.

389 Pactum tacitum valere fauore dotis & mulieris tametsi surgat ex pacto expresso inualido.

390 Pactum tacitum patris prodesse filiæ absenti citra nuntium vel epistolam fauore dotis. & nu. 392.

391 Intellectus ad l. 2. & ad l. Si creditores. C. de pact.

392 Casum omissum non remanere in dispositione iuris cõmunis vbi fauor mulieris & dotis aliud suadet.

393 Prouisio hominis expressa an & quando cessare faciat prouisionem legis ordinariam.

394 Mulier cui certa prædia a viro pro dote obligata sunt an censeatur renunciasse tacite hypothecæ generali a lege introductæ.

395 Mulier an & quatenus possit renuntiare iuri hypothecæ.

396 Maritus acceptãdo specialem hypothecam in aliquibus bonis mulieris pro dote sibi per eam promissa, videtur renuntiare generali hypothecæ tacite quam habet a lege.

397 Maritus accipiens fideiussorem ab vxore pro dote sibi per eam promissa videtur recessisse a tacita hypotheca quam defert ei in bonis vxoris.

398 Fideiussoris acceptione non videri recessum ab hypotheca conuentionali. Intellectus ad l. pen. ff. quib. mod. pign. vel hypoth. sol.

399 Fideiussore pro debito ab vno ex correis debendi dato videri renuntiatum beneficio diuisionis.

400 Mulier recipiens fideiussorem pro dote soluto matrimonio an videatur renuntiasse tacitæ hypothecæ quam habet in bonis viri.

401 Maritus restituens dotem vxori constante matrimonio an sit liberatus, vt soluto quandocunque matrimonio amplius non teneatur.

402 Fructus percepti a muliere ex pignore accepto a marito pro restitutione dotis an minuant ipsam dotem.

403 Hypotheca competens mulieri in bonis viri pro restitutione dotis ex quo tempore incipiat.

404 Mulier quæ pro dote habet hypothecam in bonis viri an teneatur eam hypothecam cedere posteriori creditori offerenti debitum ex causa dotis. & nume. sequen.

406 Malitijs hominum obuiandum & via fraudibus præcludenda.

407 Mulier possit necne agere hypothecaria contra tertios possessores bonorum mariti pro dote sua consequenda non facta discussione bonorum mariti vel eius hæredes.

408 Fiscum posse agere hypothecaria contra tertios possessores bonorum debitoris non facta aliqua discussione bonorum ipsius debitoris.

409 Fiscum ac rempub. posse agere contra fideiussorem nulla facta discussione debitoris principalis.

410 Donationem non præsumi contra fauorem dotis etiam si præcessissent merita eam præsumptionem inducentia. & nu. 413.

411 Intellectus ad §. si mater. l. idemque. ff. manda.

412 Extraneus paciscens sibi dotem reddi quam pro muliere dedit, an & quando censeatur pacisci in suam vtilitatem & quãdo in vtilitatẽ mulieris.

414 Mulier teneatur necne ad seruandum id pactum, per quod in totum vel in parte remaneret indotata, vel dotis conditio aliter deterior efficeretur. & num. 416.

415 Statutũ disponens quòd dos soluto matrimonio deferatur liberis ex eo matrimonio susceptis, quam interpretationem recipiat.

417 Pactum factum contra fauorem dotis & mulieris an valeat, si contingat matrimonium solui diuortio culpa mulieris, atque inibi quid si culpa viri. & nu. 434. & 441.

418 Pactum de lucranda per virum dote, soluto matrimonio per diuortium culpa mulieris, an sit alicuius effectus, & an sit potentius ipsa prouisione legis. & nu. 421.

419 Dotis lucrum, quod ob culpam mulieris defertur viro per legem, quibus ex causis perdatur.

420 Pactum de lucranda dote soluto matrimonio an trahatur ad casum solut matrimonij per ingressum religionis. & nu. 424. & 429.

422 Mulierem hodie perdere dotem ex causa adulterij etiam citra libellum repudij, dũmodo sit petita thori separatio per iudicium ecclesiæ, vel adulterium sit notorium.

423 Hæredem mariti non posse obijcere mulieri culpam adulterij, si maritus dum viueret non obiecit, & quid si mulier a viro discesserat metu adulterij a se commissi, quam tamen vir non accusauerat.

425 Mors ciuilis quando æquiparetur morti naturali.

427 Conditionem, si sine liberis decesserit, deficere, si sub ea conditione grauatus ingrediatur monasterium.

428 Pactum quo maritus lucrari debet dotem soluto matrimonio, an locum habeat si mulier deportata sit.

429 Pactum de dote lucranda a marito cum extraneo, qui dotem dedit pro muliere factum ex interuallo consentiente ad id muliere an noceat ipsi mulieri.

430 Pactum factum a marito cum patre vxoris super lucranda dote soluto matrimonio an valeat. & nu 443.

431 Mulierem posse in se suscipere periculum nominis debitoris in dotem dati, quemadmodum etiam potest suscipere periculum rei dotalis æstimatæ.

432 Debitor mulieris, qui dotem pro muliere promisit, vel cuius nomen in dotem datum est, si efficiatur non soluendo, cuius periculo id contingat, mariti ne, an vxoris.

433 Culpam de futuro posse remitti aliter atque dolum, non quidem latam, sed aut leuissimam aut leuem.

435 *Maritum regulariter non teneri de leuissima culpa vel casu cõtingente circa rem dotalem.*
346 *Pactum de non repetenda dote factum soluto matrimonio an valeat, atq; inibi quid de pacto, vt teneatur maritus vltra quàm facere possit.*
439 *Pactum de dote non repetenda factum constante matrimonio per mulierem an valeat.*
440 *Donatio causa mortis quare valeat inter coniuges.*
442 *Iusiurandum restringi secundum subiectam materiam ipsius actus.*
444 *Patrem dantem dotem pro filia posse ab initio pacisci pro arbitrio super ipsa dote, quatenus verum sit.*
445 *Pactum quòd dos reddatur mulieri ijsdem terminis & dilationibus quibus soluta est viro, an valeat.*
446 *Casum futurum aduersæ fortunæ venire in considerationem fauore dotis.*
447 *Regulam legis, secundum naturam ff. de regul. iur. non habere locum vbi fauor dotis aliud suadet.*
448 *Maritum dissipantem dotem per culpam quæ dolo proxima sit, non habere beneficium ne conueniatur vltra quàm facere possit.*
449 *Sequestrationẽ alias regulariter prohibitam permitti fauore dotis, atque inibi quibus casibus possit peti sequestratio dotis.*
450 *Res empta ex pecunia dotali quibus casibus efficiatur dotalis.*
451 *Mulier an possit petere sibi caueri a viro pro dote, quam ab initio cum dotem daret, sciebat iam labi facultatibus.*
452 *Nomine debitoris in dotem dato transit in maritum actio vtilis aduersus ipsum debitorem citra vllam cessionem.*
453 *Actus, ex quo solet resultare specialitas aliqua aut exorbitantia contra ius commune, nunquàm causat talem specialitatem vbi ipse actus tacite resultaret ex aliqua iuris præsumptione.*
454 *Paria sunt, esse post sententiam, & esse ante sententiam post conclusum tamen in causa.*
455 *Actionem de dote habere anomalam quandam naturam a cæteris actionibus, atque inibi in quibus consistat talis irregularitas.*
456 *Ius executiuum sententiæ, itemq; instantiam iudicij cœptam regulariter non transire in singularẽ successorẽ aliter tamen obseruari fauore dotis.*
457 *Actionem iniuriarum institutam a patre ob iniuriam filio factam an possit filius prosequi post mortem patris.*
458 *Reus tametsi regulariter nõ cogatur edere actori ad intentionẽ suam fundãdã, tamen fauore dotis ad id cogi potest quemadmodũ & fauore fisci.*
459 *Reum posse compelli per denunciationem euangelicam vt actori edat instrumenta, vbi actor aliis probationibus destituerentur.*
460 *Dotis actio an possit intendi diebus feriatis.*
461 *Dotis instantia an triennio viuet.*
462 *Dotis causam summarie tractandam.*
463 *Libellus, litis contestatio, & alia iudiciorum solemnia an requirantur in causa dotis.*
464 *Dotis causa an possit tractari principaliter coram iudice ecclesiastico.*
465 *Minor annis 25. habeat necne legitimam personam standi in iudicio ad dotem repetendam.*
466 *Publicatio bonorum alicuius condemnati an se extendat ad ea bona & iura quæ sunt penes condemnatum, restituẽda tamen sunt post eius mortẽ.*
467 *Mariti bonis publicatis an constante matrimonio publica bona dotalia cum sua causa an potius sint mulieri statim restituenda.*
468 *Marito condemnato pro debito ciuili, non posse fieri executionem in bonis dotalibus, etiam si debitum fiat commune viri & mulieris.*
469 *Mariti consilium datum ad eludendos creditores vt bona sua consignent sibi insolutum dotis pro dote vxori.*
470 *Mulier an possit impedire executionem in bonis mariti, quæ non sunt ei consignata pro dote, quasi marito vergente ad inopiam.*
471 *Legatum dotis relictum filiæ per patrem præferri cæteris legatis, & detrahi ante cætera legata tanquam æs alienum, atq; inibi an ex eo detrahatur Falcidia.*
472 *Donatio alicuius reditus annui facta a viro vxori pro victu, si amplior sit quam oporteat, an & quando valeat.*
473 *Testamenti ruptionem seu irritationem an impediat legatum factum filiæ in causam dotis, si ea filia non est in eo testamento instituta hæres vel exhæredata.*
474 *Legatum rei alienæ an valeat si ea res sit dotalis.*
475 *Rebus æstimatis in dotem datis an dotans teneatur marito ad duplum ratione euictionis.*
476 *Æstimatio rerum dotalium an faciat proprie & omni respectu emptionem.*
477 *Pœna quam quis consequitur ratione rei alienæ, quam restituere debet, an simul cum re ipsa sit restituenda.*
478 *Filiusfamilias accipiens mutuam pecuniam iussu patris an obligetur cum patre, an vere solus pater sit obligatus.*
479 *Dote soluta marito filiofamilias iussu patris an vterq; tam pater quam filius sit obligatus pro restitutione dotis.*
480 *Pater & filiusfamilias maritus confitentes in eodem instrumento se recepisse dotem ab vxore ipsius filij, an teneantur singuli insolidum & censeantur duo rei debendi & sic insolidum.*
482 *Mortis causam præbens alicui ex cuius morte lucrum aliquod sperat, an sit ipse iure tali lucro priuatus.*
483 *Maritus qui præbuit causam mortis vxori an sit ipso iure priuatus lucro dotis quod sperabat per mortem illius.*
484 *Legatorum testamento relictorum deminutione generaliter in codicillis facta, an censeatur deminutum id legatum quod pro dote relictum est.*
485 *Appellari an possit a sententia lata pro dote, & quid a sententia lata pro alimentis.*
486 *Sententia lata pro alimentis non obstante appellatione interim executioni mandanda est propter periculum quod est in mora, atq; inibi quid de sententia pro dote lata.*
486 *Mulier habens actionem de peculio contra socerum pro dote sua potest aduersus eum opponere compensationem de eodem peculio.*
488 *Iudicibus pari numero super restitutione dotis discordantibus eius sententiæ standum esse qui maiorem summam restituendam iudicat.*
489 *Promittens vel legans certam summam nummorum pro dote an præsumatur in dubio sensisse de minoribus an de maioribus.*
490 *Obligatus ad plures summas pro dote alicuius mulieris per orationem disiunctiuam seu alternatiuam an maiorẽ summam debeat, an minorem.*
491 *Fructus verbum prolatum ab homine circa fructus pendentes regulariter intelligi de integris fructibus nõ deductis impensis, atq; inibi quid dicendum si fundus cum fructibus in dotem datus sit.*
492 *Maritus an possit conueniri pro restitutione dotis in loco in quo dotem recepit, tametsi ibi domicilium non habeat.*
493 *Maritum ibi posse conueniri ad dotem reddendam vbi matrimonium dissolutũ est, tametsi alias non posset ibi conueniri obstante priuilegio fori.*

ANtequam veniam ad summariũ & ad eius materiã præmittenda sunt quædam generalia & vtilia ad ipsum titu. & dotis cõtractum iuxta doctrinã iurisc. in l. 1. §. si cer. pe. & Primo circa quidditatẽ & diffinitionẽ dotis. Secundo quot modis dos accipi possit. Tertio an dotis cõtractus sit iurisgentium, vel iuris ciuilis, & an sit nominatus, vel innominatus. Circa primũ diffinitur dos vt per Azo. in sum. C. de iure dot. & per Bar. §. in rub. q tandẽ reprobata opi. Azo.
1 † Dicit, dotẽ esse ius quoddã in se cõtinens id, quod a muliere vel eius patre viro vel eius patri traditum est, vel pro tradito habitum propter onera matrimonij sustinendã, concludẽdo in effectu dotẽ esse ius quoddã incorporale & vniuersale, sicut hæreditas & peculium, & hoc probat per l. quæ dicit la 1. in tex. & gl. inf. de im. pen. vt hic per eũ latius, adde quod Bart. & alij eum sequentes moti sunt ad hoc tenendũ, quia videbatur eis esse casum in terminis, cui non posset bene respõderi. in d. l. quod dicitur, respõdendo ad l. fi. C. de sent. quæ si cer. quan. & pro certo si d. lex, quod dicitur non esset, nullus vnquã fuisset ausus tenere d. opi. Ang. hic licet in aliquibus cõtradicat Bart. maxime dũ dicit Bart. quòd in dote res succedit loco pretij & ecõtra sicut in vniuersalibus, per id quod habetur in l. Labeo & Sabinus §. 1. in 1. char. inf. de verb. sig. & quod ibi per glossam dicit Ang. illud esse speciale in dote prout alia multa sunt specialia in ipsa dote, vt inf. patebit, & tamẽ ipse Ang. implicat sibi cõtradictionẽ, dum ipse tandẽ fatetur dotẽ posse dici ius quoddã vniuersale per d. l. quod dicitur. Io. de Imo. hic & Lud. de Ro. in effectu sequuntur Bar. sed Bal. in d. l. fi. tenuit cõtrã opi. videlicet dotẽ non esse ius vniuersale, & idẽ hoc tenuit Raph. Cuma. nisi cũ esset relatũ aliquid, quod de se foret vniuersum, intelligẽdo tex. in d. l. quod dicitur & in l. 1. §. sed quod dicitur inf. de dote. prælegat quæ tñ intelligentia ad illũ tex. nõ videt bona. imò in totum diuinatiua. Pro Bar. tamen multũ facit tex. cũ gl. in l. si marito. §. f. inf. eo maxime intelligendo illam gl. prout etiam intellexit Barto. hic & ibi, & in l. diuortio. §. ob donationes. inf. eo. sed cõtra opi. Bart. facit gloss. quam ipse pro se alleg. in d. §. 1. l. Labeo. & in l. si vt proponis. C. de rei vendi. dum voluit illud procedere nõ ex natura vniuersi, sed speciali fauore dotis & mulieris, vt inf. dicet, & hæc opinio contra Bart. põt in puncto iuris intrepide teneri. primo per casum in d. l. fi. ad quam friuola videtur respõsio Bart. quòd ideo nõ valuit ibi snĩa, quia erat incerta etiã respectu ipsius vniuersi, cum in ea nõ fuerit habita mentio de dote, sed solum iudex dixit pnũtiando cõtra maritũ, ea quæ bona fide accepisti, solue. subdẽdo hic Bar. quòd si ibi iudex dixisset, ea quæ bona fide accepisti pro dote, solue, licet nõ expressisset quantitatem vel speciem acceptã pro dote, valuisse dictã sentẽtiam. & pro certo videtur quod hoc rñsio nõ pcedat, quia imò satis videtur tacite habita mentio de dote in snĩa, ex quo in libello fuit petita dos, & sic ex cã dotis fuit facta petitio, vt patet in tex. ibi, dotẽ quæ repeterẽt nõ liquidam esse, & sic snĩa illa respectu ipsius rei petitæ & causæ deductæ in libello veniebat declarãda sm petita, vt sic censeatur cõformis ipsi libello, per id quod habetur in l.
2 vt fundus. §. cõi diui. & in l. fi. C. de fideicõ. lib. cũ si. † & licet quando sententia est incerta respectu quãtitatis. s. quantum debeat, vel an debeatur, tunc si aliter in ea non habeatur expressa relatio, tũc veniat certificãda per relationẽ non ad acta accessoria, & sic ad ipsum libellum, sed ad ipsa acta pbatoria per id quod habetur in l. ait prætor. §. si iudex. inf. de iud. & ibi p Barto. & alios. & in l. 3. C. de sen. quæ si cer. quanti. puta si dicerẽt, cõdẽno Titium in quantitate quã debet, nã dũ intelligi. i. quoties constat ex actis quid & quantũ debeat, nã aliter intelligendo. videlicet quod referatur ad libellũ, hoc esset absurdũ, cum non possit hoc cõstare iudici ex illo libello & assertione actoris, sed ex actis pbatorijs, vt

vi detur

3 videtur in d.§. si iudex. & in d.l. 3. tamen † quãdo sñia non re-
sultat incertitudo respectu iuris ipsi' actoris vel rei, & sicut de
beat & quando debeat, sed solũ dubitaĩ de qua re iudex sente-
rit in sua sentẽtia, tunc ipsa sñia debet necessario referri & intel
ligi ſm ipsum libellum, vt bene hoc colligitur ex dictis Barto.
in l. 1. C. de erro. cal. vnde ponamus q̃ actor petit fundum Cor
nelianum ex causa emptionis ipsum confinando, & postea iu-
dex condẽnat reum cõuentũ ad fundũ tradẽdum aliter ipsum
non demonstrando, nullus dixerit hanc sententiam nõ valere
tanq̃ incertam. nam imò est certa respectu ipsius fundi, cũ vi-
deatur condẽnasse ad fundũ petitum, & ex causa deducta in li-
bello, videlicet emptionis, iuxta glo. nota. in l. hę. enim causæ. ff.
de suspe. tuto. bene facit qđ habetur in l. si quid ad exhibendũ,
& qđ ibi per glo. & Bar. inf. de excep. rei iud. debet enim sentẽ-
tia & eius verba intelligi & accõmodari ſm subiectam mate-
riã deductã in libello, vt patet ex tex. cũ gl. no. in l. & puto. §. si.
ſ. fami. hęr. Sic etiam si mulier in libello aliquam rem petit a
viro seu eius hæredibus ex causa dotis restituendę, puta fun-
dum Titianum, & iudex condemnat virum seu eius hæres ad
fundum restituendũ mulieri, debet intelligi. s. ad fundum peti
tum, & sic ex causa dotis, merito cõcludẽdum est ad terminos
d. l. fi. q̃ ex quo mulier petit in suo libello dotem sibi restitui, si
iudex postea condẽnando virum dicat sententia, quę bona fide
accepisti redde mulieri, debent intelligi ista verba. s. quod acce
pisti ex causa dotis petitę reddi &c. consequẽter ergo inferẽ, q̃
ibi sñia fuit certa saltem interpretatiue. s. respectu ipsius dotis,
& sic inquantũ faceremus, ipsam dotem esse quid vniuersum
sñia fuisset certa respectu ipsius vniuersi petiti. s. respectu do-
tis. vñ per hęc non videẽ bona rñsio. ſ. dicta Bar. nec ẽt obstat,
si diceretur, qđ in d. l. fi. fuit dos petita, tñ incerta, vt vr̃ pbari ex
tex. ibi dotẽ q̃ peteret, & sic pcedet ibi libellus incertus in do-
te, qđ nõ vr̃ esse ex alio nisi ex natura vniuersi, p id qđ hr̃ in l. 1.
ſ. de edẽ. & sic ẽt valuisset ibi sñia, si fuisset aliqđ pbatũ de dote
data vel pmissa, licet nõ fuisset probatũ quid vel quantũ fuis-
set promissum, verum quia nihil ibi fuit probatum, ideo nõ va
luit sñia, sicut nõ valeret etiã in alijs vniuersalibus, qñ nihil de
ipso iure vniuersali pstitisset iudici, & id qđ hr̃ in l. plata. C. de
sen. cũ si. put etiã Bar. hic sensit hãc rõnẽ. nã põt rñderi q̃ intẽ
tio imperatoris ibi fuit annullare illam sñiam, non ex eo q̃ sine
causæ cognitione vel aliqua liquidatione pcedẽte fuisset lata, sed
ex eo q̃ illa fuit incerta, alias nõ l. ñ cõueniret tit. ſ. l. imperato
res. ſ. de in di. addic. & qđ no. gl. in c. pone. de cõsti. vtil. vel inu.
imò plus dico, qđ licet nõ fuisset p testes vel instr̃m liquide vel
plene pbatũ de dote data vel pmissa, tñ sñia cõdẽnatoria meri
to iure valeret, licet foret iniusta, & p appellationẽ posset rescin
di, cũ tunc dicaẽ lata ſ ius litigatoris & nõ ſ ius constõnis, per
id qđ hr̃ in l. præsens & l. cũ platis. inf. de re iudi. & in c. cũ inter
vos & c. qđ a pstitutione. c. v. Sequir ergo, q̃ si illi plene pbatũ
fuisset de ipsa dote, sñia tñ debebat ferri certa & nõ incerta, q̃a
4 sñia † incerta valere nõ põt, etiã si certificari possit per acta p-
batoria, qñ ẽt ipse libellus esset incertus, q̃a tũc erit vna cum li-
bello, vt hr̃ in l. si. C. de an. ex. & in l. 1. §. si qs argentũ. ſ. depo. &
no. insti. de act. §. curare. & sic necessario pcludẽ, q̃ in d. l. fi. sen
tentia erat certa respectu dotis. s. ppter libellũ, tñ q̃a erat incer-
ta respectu q̃titatis vel rei pro dote promissę, & habitę per vi-
rũ, ideo nõ valuit, vt patet ibi ĩ tex. q̃tũcũq; peteret, & sic innuit
ibi tex expresse q̃ non sufficit petere dotẽ, cũ ẽt sit opus petere
& pbare q̃tũ sit in dote. Preterea tex. ibi se fundat, q̃a incertum
erat iudici quid ille maritus accepisset in dotẽ, & sic datur ibi
intelligi, nõ sufficere iudici constare dotẽ esse datã, puta si vir
esset cõfessus se dotẽ accepisse, cũ ex hoc nõ posset sequi sentẽ
tia certa, nisi ẽt constet iudici, quid accepisset pro dote, tamẽ in
vniuersalibus nõ esset hoc necesse, cũ sufficeret qđ in executio
ne sententię liquidet vt per gl. ma. & doct. in l. 1. ſ. de eden. vnde
si qs velit recte intueri verba & mẽtẽ illius tex. est ibi casus ro-
5 tundus ſ Bart. † Scđo dic ſ dictã opi. quod facit, q̃a id dr̃ esse
ius vniuersale, qđ ptinet vel est aptũ cõtinere vniuersalitatem
iurium actiue & passiue, vt est hæreditas, peculium, & si l. pe-
cunię. §. 1. infra de verb. sig. & l. peculium. infra de pecu. leg. &
habet incrementa & decrementa, vt dictis iuribus. Sed nullus
dixerit, quòd quando datur pro dote certum corpus, puta fun-
dus, & domus, & si posit consistere in dicta re ius vniuersum
respectu iurium actiue & passiue. & licet dos habere possit ali-
qua incrementa extrinsecus, tamen illud non procedit ex na-
tura alicuius vniuersi, sed magis ex aliqua equitate pondera-
ta per iurisconsul. in l. quoties supra. de iur. doti. concurrenti-
bus ibi pluribus. Primo, quia illud lucrum superuenit ibi ex
causa dotis datę estimatę. Secũdo, quia tale lucrum ibi fuit vir
consecutus cum damno mulieris quæ remansit indotata re-
spectu illius rei euictæ. inde est quod ibi causatur illa sing. equi-
tas, & consequenter sequitur, quod si res dotalis furto subtra-
cta viro restitueretur sibi cum pena quadrupli, tale lucrum nõ
augeret dotem, nec subiceretur restitutioni solu. matrim. Ex
quo tunc cessat ratio equitatis ibi ponderata in textu quod
tamẽ secus est, si deberet dos restitui tanquam vniuersum, per
id quod habetur in l. vtrum in fin. cum si quem. [illegible] hæ-
re. & sic ẽt potest inferri, qđ si dos ibi ęstimata data fuisset nõ a
muliere, sed ab aliquo extraneo a quo vir fuisset consecutus lu
crum pro pęna stipulationis duplę huiusmodi lucrum nõ au-
geret dotem, ex quo tunc cessat ęquitas d. l. quoties. & sic be-
ne ponderando illum tex. & eius rationem multum vrget pro
6 hac opinione. † Tertio satis mouet, quia id dicimus esse ius
vniuersale quod licet omnia eius corpora sint extincta, tamen
adhuc durat ipsum ius, puta hæreditas, vel peculium d. l. pecu-
lium. §. primo. cũ simi. sed si domus data in dotem fundus esset
combusta vel fundus dotalis casinate vel alluuione pereat in
totum vel euincatur totaliter tunc desinit esse dos & mulier
dicitur remanere indotata, vt habetur in l. prima. C. de iure do
ti. & puerile foret dicere, quod remaneat ipsa dos tanquã ius
7 vniuersale, facit l. plerunque supra de iure dotium. † Quarto,
quia mulier in dote soluto matrimo. dicitur esse successor par-
ticularis & non vniuersalis, vt per gloss. not. in l. diuor. in prin-
cipio infra eodem. & habetur in l. si filio famili. § fina. inf. eo-
dem. Quinta quia dos vendicatur l. in rebus. C. de iure doti. &
tamen incorporalia non vendicantur, vt habetur in l. prima. &
l. vendicatio. sup. de rei vendica. præterea &. Sexto, quia omnia
iura communiter dicunt dotem dari. & aliquando dicunt tra-
di, & aliquando restitui. & non dicunt rem dotalem, vt l. dedit
dotẽ ff. de col. bo. & l. secunda. §. fina. ff. de priuil. cred. & sup. de
iure dot. l. licet. & l. dotem a patre. & C. eodem titu. l. si a gene-
ro & ff. de vsuca. pro dote l. prima cum multis simi. Item bene
probatur in l. etiam. C. de iure dot. vbi tex. non facit differentiã
inter dotem reddi, vel rem datam in dotem reddi. quæ verba
proprie non cadunt in corporalibus, insti. de reb. corp. & incor
in princ. & l. si seruus qui inf. incorporales. inf. de acqui. rer. do.
8 † Nunc restat respondere ad contrarium, quòd magis videtur
difficile, scilicet dictæ l. quòd dicitur & dict. §. sed qđ dicimus.
nam dico quòd intentio iurisconsulti ibi pro certo hoc fuit. s.
quòd impensæ necessariæ non minuũt ipsa corpora dotis, id est
non defalcant, p rata seu pro quota. prout defalcat lex falcidia,
sed bene minuunt dotem in vniuerso, hoc est, in totum impe-
diunt ipsum iudicium dotis, videlicet impediendo in totũ eius
effectualẽ repetitionem & exactionem, scilicet per viã retẽtio
nis totius & vniuersę dotis donec soluantur impensę prædictę
& hæc intelligentia expresse declaratur & colligitur ex tex. in
terminis in l. si is cui Stichũ. §. sed quod dicitur. sup. de iure do.
vnde si impensa illa necessaria esset in vno sestero, & corpus
dotis valeret mille, poterit vir totum retinere, & propter hoc
censebitur in effectu mulier recuperasse tanto minus de dote
sic vniuersaliter sumpta, non autem dicetur rehabuisse dotem
diminutam in corporalibus propter restitutam illam impen-
sam, & sic dum tex. in d. l. quòd dicitur, in si. princ. sonat ibi, non
enim ipso iure corporis. sed dotis fit diminutio, debet intelligi
dotis, id est ipsius iuris & actionis de dote. scilicet in consequẽ
da ipsa dote. fatendũ tamẽ est, quòd licet dos non dicatur ius
vniuersale tamen est ius quoddam diuersum ab ipsa re data in
dote, nam ex ipso iure dotis causatẽ actio & obligatio ipsi mu-
lieri, non autem ex ipso corpore dot. sic etiam possumus dice-
re, quòd cõmodatũ depositũ, vel pignus seu hypotheca est ius
quoddã separate sumptũ in abstracto ab ipsa re commodata,
deposita, vel pignorata, cũ ipsi ex re oriatur obligatio & actio,
sed ex ipso commodato deposito, & hypotheca, facit tex. in l.
prima ad si. sup. de rer. diui. & ita debet intelligi tex. in d. l. quod
dicitur. & in d. § sed qđ dicimus, dum facit differentiam inter
ipsam dotẽ & corpus datũ in dotẽ. & dum tex dicit de vniuersi
tate dotis, debet intelligi. i. de totalitate dotis, per supradicta.
9 † Item non videtur verum, quod in dote succedat precium lo
co rei, propter naturã vniuersi, immo pp duo pcurrẽt a neces-
sario, videlicet qđ hoc sit factũ inter vir. & vxo. quod succedat
pciũ loco rei datę in dotẽ, vel res loco pciĩ datĩ ĩ dotẽ ſm, quòd
hoc expediat mulieri & sic cedat ad eius vtilitatẽ. alias nõ cã-
tur talis cessio, seu conuersio. vt probatur ex text. iuncta gloss.
not. in l. ex pecunia. C. de iure do. & ex tex. in l. ita pstante. sup.
eodem titu. vnde si illa duo non concurrerent, nequaq̃ causari
10 posset dicta conuersio † obstante regula, quæ est, vt in particu-
laribus non succedit res loco precii vel econtra, vt habetur in
l. si vt proponis. & l. si ex pecunia. C. de rei vendica. & l. 1. C. si
quis alte. vel sibi cũ si. & dum glo. in in d. l. si vt proponis ponit
aliquas fallentias a dicta regula, inter alias interserit fallentiam
& spẽalitatẽ in dote. & sic d. gl. ĩ d. l. si vt pponis de directo facit
contra opin. Barto. & similiter gl. in d. l. Labeo & S[illegible], vbi
diuersificat dotem ab vniuersalibus, pone enim quod maritus
vendat rem dotalem valentem centũ pro centũ quinquagin-
ta, absonum foret dicere, quod illa centũ quinquaginta sint in
dote mulieris, nisi ita fuisset actum inter coniuges, sic etiam si
vir pro dote habuit. c. ex quibus emit fundum valentem centũ
quinquaginta nullus dixerit. d. fundũ cedere in dotẽ, nisi hoc
fuisset actum a principio, vt bene probatur ex. d. l. ex pecunia

cum gl. & ibi per doc. & in d. l. si cōstante & facit l. si mulier &
11 l. cū maritus in princip. ṡ. de pac. dota. nec ob. etiam illud † de
fructibus augentibus dotem, super quo se fundat Bartol. qui a
omnia iura hoc dicentia loquūtur de perceptis ante matrimo-
nium, vt patet in l. videamus. §. ante matrimonium de vsu. &
l. ante nuptias inf. eodē. & l. dotis fructus post principium. ṡ. de
iur. do. cum si. & hoc nimirum cū illud caueatur ex tacita intē-
tione mulieris, quasi additamenti causa censeantur dari in do-
tem si non apparet contrariū, vt dicit text. in l. inter socer. §. cū
inter. ṡ. de pac. do. ad hoc l. etiā C. de iure do. quæ ratio ibi pon-
derata per iurisconsultum nō fuisset necessaria, si tales fructus
augerent dotem ex natura vniuersi. & licet hic Ang. dicat hoc
non procedere per viam augmenti sed cōuersionis per d. l. do
tis fructus. §. 1. tamen hoc in idem recidit. præterea dicta ratio
cessat. cum ante matrimonium non poterat proprie dici dos l.
3. ṡ. de iur. do. ergo nec ipsum ius dotis siue vniuersale siue par
ticulare poterat dici ante matrimonium. & sic talis conuersio
non potest causari ex natura vniuersi, cum non reperiat tunc
12 sua extrema habilia. nec † obst. prædictę conclusioni tex. in d.
l. si marito. §. fi. iungendo finem cum princip. illius. §. qui vide-
tur multū vrgere. nam potest intelligi illud principium in fru-
ctibus perceptis ante matrimonium, vel si velis intelligere de
perceptis post solutum, vt videtur colligi ex fine illius text. ta-
mē hoc nō ex eo quod illi fructus dicantur esse dos, licet loco
dotis habeantur, & ita in terminis intelligit gloss. ꝙ tales fru-
ctus non sunt dos nec res dotales, prout sunt ipsę res ex quibus
fuerunt percepti. & id voluit glo. in d. §. ob donationes. & licet
Bar. aliter intelligat illam gl. videlicet ꝙ fructus nō sint dos, ex
quo dos differt a rebus dotalibus tanquā ius vniuersum, tamē
salua pace ista non fuit intentio glo. imò voluit glo. ꝙ fructus
nō sint dos nec res dotales, quia nec expresse nec tacite fuerūt
datę in dotem, vt hæc intentio ex ll. quas ad hoc alle glo. ibi vt
alias per Bartol. in l. non solum. § si liberationis inf. de lib. leg.
13 † Et sm hoc resultat vnum pulchrū speciale in dote videlicet
circa fructus & accessoria, vt possint peti iure actionis, per illū
tex. sing. in d. §. fi. sicut in vniuersalibus, licet regulariter in par-
ticularibus veniāt officio iudi. mercenario, vt habet in l. 3. C. de-
14 posi. & l. fi. ṡ. de eo ꝙ cer. lo. & † ex his resultāt magni effectus,
nā si dicti fructus essent proprie dos vel res dotales, tunc habe-
rent dotis priuilegia, & sic ꝓ impensas necessarias nō defalca
rent, per id quod habet in d. l. ꝙ dicit. itē ꝓpter impensas vtiles
nō haberet in eis locū retētio fienda ꝓ virū sicut nec in ipsis re
bus stabilibus dotalibus, in quibus esset facta impēsa. per id qđ
habet in l. 1. § sed nec ob īpēsas. C. de rei vxo. acti. Sic ēt si age-
ret mulier vel eius hæredes ꝯ virū ad fructus pceptos post ma-
trimoniū ꝯtū, nec interim subiuit onera mr̄monij, nā dubiū
est an illi augeāt dotē, vt sic veniant restituēdi sol. mat. an autē
possit mulier ꝯstāte mr̄monio illos repetere saltē rōne inter-
esse, ex quo interim oportuit se ipsam alere de suo. de quo dice
tur in l. de diuisione inf. eo. an ꝓ illis repetendis possit ꝯpetere
tacita stipulatio & etiam tacita hypotheca maxime cū priuile-
gio ante lationis sicut pro ipsa dote restituenda, & pōt dici ꝙ
sic, cum saltem habeantur loco dotis, sic ēt in viro si ageret ad
fructus vel interesse dotis promissę & sibi non solutę, quando
interim subit onera matrimonij cum etiam in istis accessoriis
habeant locum dicta priuilegia sicut in ipsa dote per supradi-
cta, de quo etiā dicetur in l. si cum dotem. §. sin autem. inf. eod.
15 † Item alius resultat effectus, quia si dicti fructus essent dos ho-
die haberet maritus annum post solutū matrimoniū sicut in
aliis mobilibus, per id ꝙ habet in d. §. exactio l. 1. C. de rei vxor.
acti. tñ forte dici posset ꝯtrā, cū hoc tēderet in dānū mulieris.
quia si non haberentur pro rebus dotata vir teneretur inconti
nenti eos restituere vna cum ipsis stabilibus, in quibus non da-
tur aliqua dilatio tanquam accessoria ad ipsas res stabiles, do
tales per id quod habetur in d. §. exactio. gloss. tamen Ang. in l.
diuortio. § interdum in versic. eden. inf. eodem tenuit contra-
rium dum voluit, quod in ipsis fructibus habeat locū dicta di-
latio quod vr̄ mirabile, vt sic maiorem dilationē habeant ipsa
accessoria quā ipsum principale, tñ glo. forte trāsiuit ibi cū suo
errore, put trāsiuit. inf. l. 2. in prin. tenēdo ꝙ de illo iure dabat
dilatio ēt in stabilibus, & non bene, vt ibi dicetur, in fructibus
tamen perceptis ante matrimonium sine dubio vir habebat an
num hodie, cum illi proprie fuerint in dotem ꝯuersi ex quodā
tacito pacto vt s. & sic veniunt ęquæ principaliter, & ideo nō
sortiuntur naturam ipsorum stabilium, ex quibus fuerunt per
16 cepti. † Alius etiam sequitur effectus ex opi. Bartol. commu-
niter recepta vt sup. quod procederet libellus, & etiam sentē-
tia licet in processu non sit facta aliqua certificatio quantitatis
dotis. Sed solum probatum esset quod mulier vel socer dotē
promiserit, non tamen expressa certa quātitate, & sic postea in
executione sententiæ poterit liquidari quæ sit congrua quanti
tas dotis, per id quod habetur in l. 1. ṡ. de eden. quod videtur
mirabile, & forte in puncto iuris nō verum, quia imò debet li-
quidari ante sententiam secūdum arbitrium boni viri, vt pro-
17 bari videtur in l. 3. C. de do. promiss. sequeretur † etiam alius ef-
fectus no. quod lata sententia pro dote restituenda, licet non
sit facta aliqua mentio de fructibus vel interesse nec in ipso li-
bello, peterunt tñ postea peti actione de dote seu ex tacita sti-
pu. tanquā veniāt ęque principaliter tanquā dos, vt probari vi-
detur notabiliter in d. §. fi. l. si marito vbi si non venirent ęque
principaliter, & sic solum officio iudicis non possent postea pe
ti, per id quod habetur in d. l. 4. C. de posi. & facit quod habe-
tur in l. 3. §. si rē. inf. de leg. 2. & l. non solum. ṡ. de rei vendi. qđ
est notabile, quia sępe contingit de facto quod mariti post lon-
gam moram vxoris vel soceri recipiunt dotem integram, nul-
la facta sibi solutione nec reseruatione seu ꝓtestatione in fru-
ctibus vel interesse sibi debitis ratione moræ. nam per hoc nō
præiud. caretur ei, ex quo peti possunt ęque principaliter actio-
ne de dote promissa siue ex tacita stipulatione, licet regulariter
cōtra. per id quod habetur in l. fi. & l. centum Capuę. sup. de eo
quod certo loco, & potest dici ꝙ etiam tenendo opi. quod dos
non sit ius vniuersale, sed sit quoddam particulare, tamē in ea
sit speciale ꝙ fructus & accessiones possint peti æque princi-
paliter tanquam dos & cum priuilegijs ipsius dotis, cū pro eis
cōpetat actio de dote ex singulari priuilegio dotis per casum
sing. iuncta gloss. in d. §. fi. & facit gloss. no. in d. §. ob donatio-
18 nes. † In super aduertēdum est, quia Ange. hic ex alio etiam im-
pugnat diffinitionem Azo. & Bartol. & seq. dum ponunt illud
verbum propter onera matrimonij supportāda. nam sequere-
tur, ꝙ quando esset factū pactum ꝙ ipse vir non teneatur subi-
re onera matrimonij qđ quidem pactum valet. vt l. fin. in prin.
ṡ. de except. do. & in plerisq; alijs. ll. hoc probatur, tunc nō pos-
set dici dos, & tamen iura illa probant contrarium ergo dicta
diffinitio non bona, cum in omnibus non conueniat suo diffi-
nito. & ideo dicit, ꝙ illa verba sunt superflua seu non bona in
dicta diffinitione, sed Imo. hic respondet, ꝙ vltra alimenta ex-
pedit mulieri alia habere a viro, videlicet vestes ꝓciosas & alia
ornamēta, & iocalia preciosa vt experiētia docet. facit l. vestes.
§. muliebria. & l. argumento. §. ornamento. inf. de auro & arg.
cū si. cuius dictū nihil valet, quia posset etiam per pactum fieri
quod ad illa etiam non teneatur maritus. & sic vniuersa onera
subeat mulier, vt dicit tex. in l. 4 in fi. sup. de pac. do. Sed posset
saluari diffinitio Azo. Bart. & aliorum. qđ procedat attenta cō
muni natura dotis, & prout communiter dos constituitur arg.
19 l. iemp. inf. de reg. iur. & in regula. incipiens in 6. † nec destrui
debet diffinitio, propterea qđ aliquando non conueniat cū suo
diffinito in aliquo casu de raro contingente. in l. nam ad ea. ṡ.
de. ll. & maxime in mulieribus quarum genus auarissimū est
etiā cū maritis l. si a sponso. C. de don. ante nupt. facit quòd ha-
betur in l. sed si ego ṡ. ad Velleia. imò gl. nō in l. si stipulata. §. 1.
ṡ. de dona. inter vi. dixit esse vnū de mirabilibus, quòd mulier
faciat tale pactū, vt vir nō teneatur ipsam alere, sed vt ipsa ipsam
alat de suo. & ideo dicit Tho. de Aquino in lib. de perfectione
spiritualis vitæ, quòd ea q̄ miranda sunt, non sunt trahenda in
cōsequentiā, nec in eis imponenda est certa doctrina. dicebat
tamen Lud. de Ro. super rub. huiusmodi pactum non valere,
nisi versa vice fiat pactum, ꝙ fructus dotis cōuertantur in do-
tem, & ipsam continuo augeant. & sic illos in effectu vir nō lu
cretur. alleg. tex. sing. in d. l. 4. in fi. qui tamen tex. hoc non pro-
bat, sed bene, quòd quādo fieret pactū inter coniuges, qđ fru-
ctus in dotem conuertantur, & sic eam augeant, illud non vale
re, nisi versa vice fieret pactū quod mulier seipsam alat de suo.
20 † Vnde quando simpliciter fit pactum quod vxor de suo se
alat, & maritus nihilominus dotē habeat, multa iura hoc per-
mittunt, vt tunc ipse vir etiam lucretur sibi fructus dotis & do-
tis vsuras, nec requirunt, quòd versa vice necesse sit paciści qđ
fructus conuertantur in dotem, vt patet in d. l. fina in princip.
inf. de excep. do. & clarius in l. si quis pro vxore. in fine. ṡ. de
dona. inter vir. vbi dicitur, qđ tunc potest vir fructuare sibi tatē
dotem, licet possit, si velit, permittere vxori sua dote frui. Du-
bium tamē facit, quomodo valere possit tale pactum, cum vi-
deatur esse ꝯ substantiam ꝯtus dotis, per id quod habetur in
l. cū precar. inf. de precar. & in l. si ita donat. inf. de dona. causa
mor. & quòd ibi p Bar. cū iura dicant, dotē dari & constitui, vt
deseruiat oneribus matrimonij, vt d. l. pro oner. & d. l. dotis fru
ctus cū sim. Potest dici ꝙ onera matrimonij sint multa, nō so-
lum, vt alat vxorē, & eam vestiat, sed etiā vt multa alia obsequi
alia onera subeat in persona mulieris. vt habetur in l. si cū do-
tem. §. sin aūt inf. eo. & difficile est maritis supportare defectus
& mores mulieris, q̄ cōmuniter sunt intolerabiles, vt habetur
in auth. vt matr. de. & cre. § quia vero, & per gl. in l. nā ad ea. ṡ. de
ll. & no. in l. pater Seuerinā §. socrus. inf. de ꝯdi. & demō. & sic
pōt inferri, ꝙ licet valeret pactū ꝙ non teneat vir alere vxorē. ēt
21 si dotē haberet vir, tñ nō valeret † pactū, ꝙ vir nō teneat subi-
re alia onera obsequalia matrimonij erga vxorē & ecōtra. ꝙ
mulier nō teneatur illa subire erga virū, puta in casu infirmita
tis, & in cohabitando, seruēdo, & operando, cū illud sit ꝯ sub-
stantialia matrimonij, vt insti. de pa. pote. in prin. & habetur in
d. §. fin.

d. §. finatur. similiter & nō valeret pactū, ꝙ vir habeat dotem, &
fructus nō lucretur, sed dotem augeant, & nihilominus teneat
vir ad supportanda onera, cū huiusmodi pactū esset ꝯ substan-
talia dotis, & hoc nisi dos sit adeo ampla, vt fructus temp ex-
cessiue vltra onera habeāt esse ad cōmodū interusurij, vt est ca
22 sus singul. in d. l. 4. † Descendo nunc ad secundum. s. quomo-
do & quot modis accipiat dos in iure, & dic ꝙ dotē accipimus
aliqñ matrimonio spirituali, & aliquādo pro matrimonio car-
nali. primo modo pōt cadere in ecclesiā vel capellam nouiter
cōstructā. nā cū ipsa censeat sponsa futura rectoris ibidē insti-
tuendi pro deseruiēdo ipsi ecclesię vel capellę, vt habet in c. 2.
extra de transl. hinc est, ꝙ est opus tali ecclesię & sic sponse fu-
turę dotē cōstitui, alias nō pōt nec ędificari, vel fundari, nec cō
secrari dote sibi prius nō constituta, vt habet de cōsecra. dist. 1.
c. nemo. & c. cū sit de cōsecr. eccle. vel alt. & in auth. vt nollus
fabricet ora. do. §. 1. & si fundans eccle. a prin. eā nō dotauit, po
test postea cōpelli vt eā dotet tanquā spōsam futurā vt est ex-
pressum in d. c. cū sit, & quæ dicatur cōgrua dos ibi constituen
da, no. ibidem per doct. imò si ipse fundans vel ędificās sit im-
potens ad dotandum nō debet eps eam consecrare alias cōse-
crando tenetur ipse de suo dotare, vt notab. habet in d. c. cum
23 sit. † ex qua dotatione acquiritur ius patronatus ipsi dotanti. s.
in præsentando rectorē ad dictam eccl. etiā si esset laicus vt ha-
betur 16. q. 7. c. quicumque ementis, & c. placuit. & in toto titulo extra
de iure patro. Et si vnus fundauit, & alter dotauit, ambo sunt
24 patroni, vt ibi no. maxime per Archidi. † & hæc dotatio habet
priuilegium, vt de bonis assignatis pro dote ecclesię vel capel-
lę nō possit defalcari portio canonica epalis, cū ad perpetuum
diu nō cultū censeatur assignata. per id ꝙ habetur in c. fi. de te
sta. & in c. 1. de censi. & ibi hoc tenet Abbas siculus & Petrus
de Perusio in suo tractatu canonice epalis in 7. c. & 7. charta
ꝙ est bene notandum nā facit, ꝙ similiter de legato facto mu
lieri pro dote nō detrahatur Falcidia. de quo tamē inf. dicetur
imò dicebat ibi notabiliter Petrus, quod si a principio in fun-
datione ecclesię vel post ipse fundans donaret aliqua stabilia
ecclesiæ, licet nō dixerit ꝙ ꝑ dote eccl. donaret vel legaret, prę
sumitur in dubio, ꝙ pro dote hoc fecerit, vt sic nō possit detra-
hi dicta portio episcopalis, ex quo ad hoc tenebatur facit in ar-
gu. quod habetur in l. 3. C. de acq. poss. & in l. quędam mulier
ꝟ. de rei vendi. sed imò potest dici quod etiam si ad hoc nō te-
neretur, puta quia alia persona quā fundans ecclesiam legaret
aliqua stabilia ipsi eccle. præsumit qđ ex causa dotis cōstituen-
dę hoc fecerit, quādo illa ecclesia erat indotata, quia ita suadet
subiecta materia per id quod habet in l. quod autem. ꝟ. de iur.
25 dot. † Et ex prædictis potest inferri, quod sicut dos data pro
matrimonio carnali est inalienabilis & cōsequenter etiam im
prescriptibilis, vt habetur in Insti. quib. a. l. li. post prin. & in toto ti-
tu. ꝟ. de fund. do. & in l. si fundum. eo. tit. & in l. cum vir prædiū
inf. de vsuca. & in l. in rebus. §. omnis. C. de iure do. sic etiam di
cendum videtur in dote data a principio pro sustentatione ec-
clesię fundatę, & sic infert, qđ licet alia bona ecclesiæ possint
alienari, seruata tñ forma de qua in c. sine excep. 12. q. 2. & in c.
2. de re. eccl. nō alien. & sic ēt pñt pscribi res ecclīæ sicut aliorū
priuatorū, vt habetur in c. 1. & c. sanctorū & c. de quarta. de pre-
scripit. tñ secus in bonis assignatis pro dote eccle. pro quo ēt fa
cit gloss. singu. in c. nouum genus de decimis, quæ vult, quod
de fructibus bonorum ab initio cōcessorum pro dote ecclesię
non debeantur decime prædiales, tamen similis questio su-pe-
rioribus tēporibus fuit inter episcopum lateranensem & ipsā
cōmunitatem pro certis redditibus iam ab antiquo ab ipsa ci-
uitate assignatis pro dote in noua fundatione episcopali dictę
terrę, cum postea per multa tempora no fuerūt exacti per epi-
scopos, nam dicebant nonnulli aduocati in curia ꝙ non potuit
dicta communitas præscribere cōtra ipsam dotem ecclesię ca
thedralis, cum etiam dos assignata pro matrimonio carnali sit
imprescriptibilis, vt. ꝟ. & maxime, qa magis videbatur fauēdū
respectu matrimonij spiritualis, cum illud sit magis fauorabi-
le & maioris potentiæ, qđ patet, qa tollit & extinguit matrimo
nium carnale, & eius vinculum de sui natura inseparabile, vt
habetur in c. ex parte & c. ex publi. de conuer. coniugato. videli
cet quando non esset consumatum per carnalem copulam, vt
ibi habetur. tamen in fauorem communitatis fuit consultum
per collegium Perusinū, & sic ꝙ potuerint dicti redditus prę-
scribi, per multa iura & rationes, & maxime, qa diuersa est rō
in dote mulieris. cum ipsa nullum constante matrimonio ius
habeat, nec dominium vel quasi nec potest ipsa interim agere
ideo ęquum est ꝯ eam non prescribi. vt in d. §. omnis, quę ratio
cessat in ecclesia. pręterea nullo iure cautum reperitur ꝙ bona
eccle. a principio assignata pro dote non possint alienari saltē
cum solēnitate requisita a iure, vel nō possint prescribi. & glo.
in d. c. nouum genus dum vult quòd non soluantur decime de
bonis dota. eccle. non confert ad propositum, qa non sequitur,
non soluuntur decime, ergo nō possunt alienari vel prescribi.
præterea est gl. illi contraria in c. 1. de cens. vbi idem tenuit Ho-
stien. & illam sequūtur ibi communiter doc. post Hostiē. & in
d. c. nouum genus, cum debeant bona collata ecclesiæ transire
cum suo onere tributi, vt in d. … decimę enim prędiales debē
tur ratione tributi debiti ipsi Deo in subditionem generationis ani-
26 marum. c. tua nos de decimis. † Alio modo accipitur dos pro
matrimonio spirituali. nam si filia vult intrare monasterium,
& sic nubere in Deo, & nō in viro, tenetur pater sibi assignare
cōgruā dotem, prout tenetur pro matrimonio l. qui liberos. ꝟ.
de ritu nup. & l. obli. §. lege. inf. de act. & obli. cū nō minoris sit
fauoris matrimo. spirituale quā carnale. imò maioris, ex quo tē
dit in fauorem animę l. sancimus. C. de sac. san. eccle, & ꝟ. est di
ctū. prout hoc voluit gl. not. in auth. sed quāuis, & ibi Cy. C. de
rei vxo. act. vbi dicit hoc esse verū, si intraret religionē appro-
batā, & sic dicit secus esse in istis bizocaris, quę vadunt inductę
habitu beati Francisci, dicendo ita se habuisse a Io. And. sed cū
hodie earum regula & vita sit approbata per summum ponti-
ficem, dicēdum est idem in eis, prout in intrantibus monaste-
ria regulę approbatę, vt dicit hoc fuisse de mente eiusdem Io.
Andr. tamen hoc procederet quando intrarent clausuram ali
cuius congregationis, non sic in illis quæ remanent in domo
non totum relinquendo seculum. nam cum istę possint com-
mode percipere alimenta in domo paterna, non teneret pater
eis assignare aliquid pro dote cum tunc cessat ratio, quæ viget
in stantibus sub clausura. cogita tamen, quia glo. ibi & Cy. lo-
quuntur in filia, quę remansit vidua, cui iam videtur quęsitum
fuisse ius in dote per id quod habetur in dicta authent. tamen
docto. communiter idem tenent in ea, quæ nunquam fuit nu-
pta, cum ibi subsit vinculum & officium paternū in dotando,
vt dictis iuribus, & l. si. C. de indic. vidui. Adde etiam ꝙ si pa-
ter tempore ingressus monasterij concederet aliquam pecuniā
vel rem stabilem tali monasterio, licet nō dicat pro dote dictæ
filię, tamen in dubio videtur assignasse pro dote ipsius filiæ, se-
cundum Bar. not. in l. 1. §. si parens. inf. si quis a par. fue. manu.
bene facit. l. ꝙ autem. ꝟ. de iure dot. & etiam quod dictum est
sup. in fundatore ecclesiæ. Effectus resultat magnus, quia illud
computandum veniret in legitimam ipsius filiæ sibi debitam
post mortem patris per id ꝙ habetur in l. quoniam nouella, de
inoffi. testa. C. prout etiam voluit ipse Bartol. in dicto. §. si pa-
rent, vbi si videretur patrem simpliciter donasse monasterio
non contemplatione dotis, non computaretur in dictam legi-
timam, præterea si dicta filia postea transiret ad illud monaste-
rium eiusdem regulæ vel alterius, puta de licentia abbatissę vel
per aliū modū a iure pręmissum secundū ꝙ habetur in c. licet
de regula. & c. ꝙ Dei timore. de sta. regu. tūc deberet cū ea trā-
sire ipsa dos, per id qđ habetur in l. si is qui Stichū §. vbi dos ꝟ.
de iure dot. & tamen secus esset, si nō censeretur illud assigna
27 tum pro dote, sed per viā simplicis donationis. † Quid autem
in filio intrante monasterium, dicas, ꝙ licet sic intrando videa
tur contrahere matrimoniū spirituale. c. 2. de transla. præla. tñ
pater non tenetur aliquid assignare tale monasterio pro dote-
cum solum sponsę & non sponso debeatur dos scilicet assignā
da per patrem: potest tamen dici, quod si dictum monasteriū
esset debile in facultatibus, posset tunc ex persona dicti filij in-
trantis petere legitimam assignari per patrem, licet. n. regula-
riter legitima non debeatur filio in vita patris, vt habetur in l.
fi. inf. de lib. agno. & in auth. vt lice. ma. & auię. §. pręterea, tñ in
casu isto posset cum idem videamus in casu ecōtra. s. patre in-
trante monasteriū ut possit filius legitimam petere ante mor-
tem naturalem dicti patris saltem de ęquitate canoni. vt est ca-
sus sing. in c. cum simus. extra de regula. & communiter ita
sequūtur canonistę ibidē. & tenet Bal. in auth. si qua mulier ad
fi. C. de sacrosan. eccle. licet secus de iure ciuili vt ibidem, quod
maxime videtur procedere, si monasterium esset inops & im
potens ad sustentandum talem filiū cogita tñ, quia saltem vi-
deretur tūc indubitate dicendū, patrem teneri ad aliquid assi-
gnandum in vita sua pro alimentis dicti filij, vbi si monasteriū
esset potens, dicta alimenta non deberentur, per id quod habe
tur in l. si quis a liberis, in §. si filijs. inf. de liber. agno. tñ in filia
intrante monasterium sine dubio tenendum videtur patrem
teneri ad eam dotandam, etiam si monasterium esset potens,
per id quod habetur notabi. in d. l. fina. de do promit. vbi etiā si
filia est diues in suo patrimonio, adeo quod potest ex suis be-
nis dotari, nihilominus pater tenetur de suo ad eam dotādam.
28 † Secundo princi. accipitur dos, quando constituitur pro ma-
trimonio carnali. super quo dicas, quod aliquando capimus
dotem proprie & stricte, aliquando late, aliquando latius. & ali
quādo latissime. Primo modo nō potest proprie & strictę dos
dici nisi vbi est matrimonium & vbi nō est matrimonium ibi
non est dos l. fin. C. de dona. ante nupt. & l. 3. ꝟ. de iur. do. hinc
est quod soluto matrimonio non potest proprie amplius dici
dos, cum matrimoniū & eius onera sint causa dotis d. l. 3. & l.
pro oneribus. C. de iur. dot. ergo finito matrimonio cū cessent
29 onera cessat etiam ipsa dos. † Secundo modo accipitur lar-
ge, & tunc etiam soluto matrimonio dicitur dos, & pro ea agi-

tur actione de dote,& hodie ex stipulatu, vt habetur in §. fue-
rat inst. de act.& in l.1.p totã,C.de rei vxo. act. & ideo durãt
eius priuilegia,imò ex tunc vt plurimũ incipiunt habere effe-
ctũ scilicet ea quæ in fauorẽ mulierũ sunt introducta, de quibus
latissime inf.dicẽ super gl.ma.imò nõ solũ pro re ipsa dotali,
sed ẽt pro fructibus pceptis post solutũ matrimoniũ qui pro-
prie nõ sunt dos,vt sup.fuit dictũ circa primum quæsitum, da
tur actio de dote,& etiam eius priuilegia locum habent,vt su
pra diximus,& est tex.no.in l.si marito,§ fi.inf.eod. & ibi tan-
getur,& in gl.no.in l.diuortio,§.ob donationes inf.eodem, &
ideo etiã soluto matrimonio durat fundus dotalis,& eius pri-
uilegium, vt sit inalienabilis, & impræscriptibilis, vt l.eti in
ditempto, supra de fun.do.& l.2.eod.tit. intellige donec ipsa
dos sit restituta mulieri.& sic donec durat actio de dote, vt in
30 d.l.3.† Post restitutionem autem dotis non potest aliquo mo-
do dici amplius dos,nec amplius durant eius priuilegia, vt no.
probatur a contrario sensu in d.l.2.not. Bald.in l. si constante,
in prin.& in l.si prædium,ad fi.C.de iur.do.& in l.dotalem,in-
fra de testa.mil.licet tunc per quendam modum latissimum
31 posset nominari dos,vt inf.tangetur.† Tertio modo accipitur
largius,videlicet ante matrimonium & post spõsalia de futu-
ro ɔcta,nam licet pro ea repetenda nõ secutis nuptijs nõ detũ
actio de dote,nec ex stipulatu expressa vel tacita,sed datur cõ-
dictio ob causam,si fuit data dos spõso, vt incõtinenti effice-
retur dominus,prout in dubio sic præsumitur esse actum,l.do
tis fructus,in fine cum sequen.sup.de iure dot.alias daretur rei
vendicatio,vt ibi habetur,tamẽ potest lato modo dici dos quo
32 ad multos effectus,& aliqua priuilegia, † quia habet priuile-
gium antelationis in personalibus, vt est casus singu. in l.2.§.
fina.cum sequen.inf.de priuileg.cred. & hodie haberet tacitã
hypothecam etiam cum prælatione, vt est ibi gloss.nota,& in
l.fin.C.qui pot.in pig.& tangetur.inf.super gloss.ma.circa pri
uilegia hypothec.item quia habet priuilegium legis Iuliæ de
fundo dotali,vt sic sit inalienabilis & imprescriptibilis sicut est
propria dos,vt est casus singu.in l.lege Iulia. sup.de fund. dot.
33 † & idem potest dici in dote data pro matrimonio non vero,
sed quasi matrimonio, videlicet quando esset inualide cõtra-
ctum inter ignorantes,cum dicatur tunc quasi dos l.si serua.s.
de iure dot.cum etiam dicto casu habet priuilegium prælatio
inter personales,vt habetur notabiliter in l.si cum dotẽ. §.fi.in
fra eodem,& ibi dicetur ad hoc l.2.inf. de priuil.cred. An au-
tem habeat dicta quasi dos,videlicet pro matrimonio putati-
uo,priuilegium tacitę hypothecæ, & maxime cum prælatio-
ne,tangetur in d.§.fin.& an stante pacto, quod vxore pdecedẽ
te vir lucretur dotem vel certam partem dotis. habeat tunc lo
cũ si prædecedat mulier in matrimonio putatiuo, dicas quod
non,vt est casus sing.& no.in l.a Diuo Pio,sup.de ritu nupt.&
hoc nisi ipsa mulier vel socer ij sius mariti fuisset in scientia &
dolo,quia tũc in odium suum & in fauorem mariti si mulier
prædecessit,habet locum dictũ lucrũ, licet in ipso socero non
præsumatur dolus, ex eo q sciuerit matrimoniũ nõ valere, vt
est casus no.in l.pe.inf.qd fal.tut.auto. de quo ẽt tacitũ est sup
gl.ma.rubr.ad fi.& tang. ẽ in l.si añ nuptias,ʃ.eo. q põt inferri
ad statutũ volẽs,quod vxore pdecedẽte vir lucretur certã par-
tem dotis an habeat locũ in vxore putatiua,nam patet decisio
34 ex prædictis.† Quarto modo accipiẽ dos largissime, videlicet
ẽt vbi non est matrimoniũ verũ vel putatiuũ, nec etiam spõsa
lia de futuro, puta si pater legat dotẽ pro filia nondũ nupta ẽt
pupilla in testamẽto vel codicillis, nã per modum largissimum
põt dici dos,quasi tale legatũ sit pro dote destinatũ l.cum plu-
res.§.cũ tutor.inf.de admi.tut.cũ gl.no.& ibi per Bar.& per
eundem in l.Titio centum §.Titio genero inf.de condi & de
35 monstr & in l.qui pupillam inf.de adulter.† & sic solet indu-
ci ad statutũ q filia dotata a patre nõ succedat extantibus ma-
sculis,vt tũc latis posũt dici dotata a patre, ex quo dos fuit sibi
destinata pro matrimonio futuro, & licet Cynus post Pet &
Iac.de Are.ɔtrariũ dixerint,vt sic tale statutũ sit restringendũ,cũ
tendat in odiũ & exhæredationẽ quandã ipsarũ filiarũ, per id
q habeẽ in l.cũ quidã inf. de liber.& po.cũ sim. tñ Bart.in d §.
Titio genero,& d.§.cũ tutor.& d.l.qui pupillam,tenuit cõtra-
riũ.q tunc excludatur filia. & idem post multa tenuit Bal. in l.
nõ sine,C.de bo.quæ lib.vbi ẽt Ang.& per eundẽ Bal.in l.fi.ad
fi.& l.si pater.C de sponsa & in l.penul. C.de condit. insert.in
vlt.colum.& in l.Deo nobis.C.de episc.& cler.& ista est com-
munis opi.pro qua vidi pluries fuisse consultum per solemnes
Doct.& ita ẽt vidi consultũ & obtentũ in quæstione facti, vbi
pater fuit stipulatus dotẽ sibi reddi soluto matrimonio & filia
remanente postea vidua,d. cessit pater restituta dote eadẽ pa-
tri,nam dicebat filia se nõ esse dotatã,cum dos fuerit reuersa
ad patrẽ,& in eo fuisse consolidatam ex dicta stipulatione pa-
terna,tamẽ fuit cõclusum,q ex quo adhuc sibi filiæ remansit
ius petendi dictã eãdẽ dotẽ,vt possit congrue renubere ẽt ɔ fi-
lios & hæredes ipsius patris,& iõ censetur dotata,tanq̃ sibi sit
destinata dicta dos pro alio matrimonio, per id q habetur in

d.auth.sed q̃uis,C.de rei vx.act. & in l.fi. C.cõia vtr. iud.& q p
Cyn.in d.l.1.§.videamus,de rei vx.act. & per Bar. in l. post do-
tẽ,& l.si marito,§.1.ʃ.e.facit ad prædicta tex.in l. nõ est matri-
moniũ sup.de rit.nup.& in d.§.Titio genero.in vers. sed cũ añ
nuptias inf.de ɔd.& demõ. & maxime pdicta procedũt hodie
attento cõi vsu loquendi,quia dicimus talis puella hẽt bonam
dotem, cũ adhuc sit pupilla, & sic ẽt in vidua,quæ etiam post
dotẽ exactam cõiter dicitur.q habet bonã dotem, vt dicebat
36 Bar.in d.§.Titio genero. † Et hæc oĩa sunt vtilia ad statutũ lo-
quentia de dotibus quomodo intelligantur, puta si statutum
dicat,vt vidi in plerisque locis,quòd oẽs causę compromittã-
tur ad petitionẽ partis hoc petentis,exceptis causis dotium,an
habet locum dicta exceptio statuti non solum quando dos pe
teretur per maritum tanq̃ sibi promissa vel per mulierem re-
peteretur soluto matrimonio,vel ab eius hæredibus contra vi-
rũ,vel eius hæredes,an etiam quando peteretur dos legata, li-
cet nondum sit contractũ matrimoniũ,& maxime qñ tale le-
gatũ esset purũ, vel si repeteretur dos a sponso pp nõ secutas
nuptias,nã potest dici esse ponderanda verba statuti, nã si sta-
tutũ diceret oẽs causas esse cõpromittẽdas exceptis dotibus,
& tunc statutum non poterit intelligi nisi de dotibus pro qui
bus competeret actio de dote vel hodie ex tacita stip. Si autẽ
statutum diceret exceptis causis dotium, tunc possunt magis
late intelligi vt sic quicquid tangit causam dotis habeat idem
priuilegium arg.tex.in Clem dispendiosam de iudic. & bene
facit no.doctri. Bar.in l.solent inf.de ali.leg.circa stat.q in cau-
sis dãnorũ datorũ stetur iuramẽto dãni passi,quòd dicto casu
qcquid tangit cãm damni dati habet idẽ priuilegium, vt ibi p
ipsum sicut ibi habeẽ in causis alimentorũ vt ẽt voluit Bald.in
l.1.C.de re.cre.& multo magis si statutũ diceret exceptis cau-
sis quæ essent super dotibus, cum dictio sup accomodetur ad
cãm etiã remotam,videlicet occasione dotiũ,per id quòd no.
Bal.in l.1.C.cõia de leg.p gl.ibi super verbo,super. Sequitur nũc
37 venire ad tertiũ principale quæsitum,videlicet.† An ɔctus do-
tis dicatur esse de iuregentium vel ciuili,nã Bar.super Rubric.
dixit esse de iuregent.per l.eas oblig.sup.de capi.dimi. tu dicas
hoc procedere respectu inuẽtionis prout est ipsum matrimo.
quòd fuit cã dotis,l.1.§.ius naturale.ff. de iust.& iur.vbi latius p
Bal.dicentẽ,quòd aliquo respectu matrimoniũ dici põt de iu-
re ciuili propter verborũ formam iux.gl.illã not.in l.cũ notis-
simi in prin.C.de præscrip.30.an.tamen illam glo. sum solitus
impugnare,vt latius vide dicta in l.1.§.qui psens, & §. si qs ita,
inf.de ver.obl.vnde tu dic, quòd respectu primæ inuentionis
matrimo. fuit de iure diuino, cũ a primordio institutũ fuerit
in paradiso terrestri,vt habetur in c.1.de voto,in 6.& genesi.1.
Postea vero de iuregentiũ primæuo,quo tempore gentes sine
legibus & moribus viuebant, matrimonium erat incognitũ
& omnes passim ex quacunque muliere nati legitimi dicebã-
tur,vt dicit tex.in auth.qui.mo.na.effi.sui,in prin.& in § & li-
cet. Successit postea iurisgent.secũdarium, de quo matrimo-
nium fuit recognitum & ordinatum ob bonos mores conser-
uandos,& ad euitandam fornicationẽ & scandalorum mate
riã,& vt quisque recognosceret propriã scholã,vt quilibet ha-
beret suã vxorẽ,sicut ẽt de dicto iuregen.secundario fuerunt
inuenti alij ɔctus & sicut inter gentes fuerũt diuisa prædia, ita
& mulieres, vnde eodem tẽpore fuit inuentus ɔctus dotis ob
supportãda onera matrimonij vt d.l.eas obl.ig.vbi cẽ,quòd do
tes habent naturalẽ præstationẽ.i.quia naturali rõne a iuregẽ.
considerata,fuerunt dotes ordinatę,& sic intelligas Bar.vt s. q
tñ ɔctus dotis nõ erat nominatus ɔctus, nec habebat nomen
elegans sicut alij ɔctus iurisgen.nisi quãdo erat facta traditio,
& sicut etiam dicimus in donatione,quę propriè dicitur doni
datio l.Senatus,§.donatio,inf de don.cã mor. alias qñ incipie-
bat a cõuentione,magis dicebatur pactum de donando q̃ do-
natio vt per Bar.in l.fi.ff.de cond.ob cãm, & idẽ dicebatur hic
in dote promissa,vt tunc nõ diceretur dos,nec ɔctus dotis,sed
magis pactũ de dotando,vnde qñ incipiebat a traditione, ius
ciuile primęuum condonauit sibi propriam actionem scilicet
38 de dote restituenda, † cum actiones de iure ciuili sint prodi-
tę,l.2.§.post originem supra de orig.iuris,& instit.de act.§.sed
illæ,vnde si marito erat dos promissa citra stipulationem, nõ
poterat olim agi per virum actione de dote,cum talis promis-
missio remanserit in simplici nomine conuentionis seu pacti
nudi,cui ius ciuile non assistebat,l.iurisgẽt.§.sed cum nulla sup. de
pact.cum sim. Sed postea ius ciuile videns æquum fore virum
non debere remanere sic deceptũ,vt sic habeat subire onera
matrimonij sine dote,& etiam considerans in hoc fauorẽ mu
lieris,ne a viro deijciatur velut indotata l.fi.C.ad Vell.ex equi-
tate prouidit indulgendo remedium,vt possit niti maritus ex
tali promissione dotis vestiẽdo tale pactum nudũ ex iuris mi-
nisterio vt habetur in l.ad exactionẽ,C.de do.promis.& voca-
tur vestimentum legis auxilio vt per gl.no. & ibi per Bart. in l.
legitima ff.de pactis,vt sic dicam hodie talẽ ɔctum promissio-
nis dotis esse quoddã respectu de iure ciuili, ex quo ius ciuile
dat

dat sibi fomentum, sicut idem dicimus in contractu donatio-
nis, qñ incipit a consentione, nam olim non erat 9ct⁹ nomi-
natus, nisi qñ incipiebat a traditione, licet hodie ēt quando a
promissione, dicatur 9ctus nominatus propter fomentum iu-
ris ciuilis, vt habetur in l. si quis argentū. C. de dona. & per Bar.
in d. l. legitima, & in l. iurisgentium, in prin. supra de pac. & per
eūdem in l. fi. sup. de condit. ob cām hodie tamē potest dici 9-
ctū dotis esse de iure ciuili tā respectu dotis dandę quā restituē
dæ pp tacitā stipulationē hodie inductā a iure ciuili, sublata in
totum rei vxoriæ actione, vt in l. 1. in prin. & §. sed vt plenius,
C. de rei vxo. act. & institu. de actionibus in §. fuerat, quæ taci-
ta stipulatio fuit postea ampliata in fauorem viri circa dotem
promissam, vt habetur in d. l. 1. & in d. §. fuerat. Item in alio ho
die contractus dotis potest dici esse de iure ciuili, videlicet re-
spectu mulieris, quando extraneus dotem dedit viro pro mu-
liere. nam licet tunc mulier fuerit absens, vel aliter ignorans,
nihilominus fingitur talem mulierem fuisse stipulatam a viro
dotem prædictam sibi reddi qñ ipse extraneus non fuit aliter
pactus sibi reddi, vt est casus singu. in d. l. 1. §. accedit. Ex his er-
go patet Bar. circa hanc quæstionē in aliquibus fuisse defecti-
39 uum. † An autem contractus dotis, seu dotis promissio dicatē
esse bonæ fidei vel stricti iuris. dicas quod est bonæ fidei, vt in
§. fuerat, quod nō solum procedit ex parte viri obligati ad do-
tis restitutionem, sed etiam ex parte mulieris obligatę ad do-
tis promissæ solutionem: vt est gloss. not. in l. de diuisione, inf.
eodem, communiter etiam docto. tenent, licet quidam dicāt
hoc procedere in muliere, non sic in extraneo promittēte, qa
in eo censetur stricti iuris, & ideo non veniunt fructus nisi a
tempore litis contestate, quando infra biennium ageretur. al-
legāt casum singu. in l. finali. §. pręterea. C. de iure do. & huius
sententiæ fuit Paulus de Castro in d. l. de diuisione. per illum
textum in §. præterea, tamen non videtur hoc verum vt ibi di-
cetur. de quo etiam per Bart. in l. si constante. in prin. inf. eod.
Quando autem promissio dotis restituendæ fieret extraneo,
tunc talis contractus est stricti iuris, secundum gloss. singu. in
l. 2. in princ. inf. eodem & ibi tangetur, & ideo tunc non veni-
rent fructus a tēpore morę, sed a tempore litis contestatæ, per
id ꝙ habetur in l. cū fundus, supra si cert. pet. & in l. videamus,
in princip. supra de vsur. his ergo sic præmissis, & pro intelli-
gentia materiæ absolutis veniamus ad ipsam legē quę in sum-
ma hoc dicit. Causa dotis est priuilegiata fauore rei pub. ad so-
bolem procreandam, & pone casum in exēplo Bart. hic, si re-
periantur duo instrumenta. vnum dotis, & alterum cum alia
persona de alio debito cum hypotheca expressa vel tacita, &
cantent de eadem die, vt in dubio præsumatur instrumentum
dotis præcessisse speciali fauore dotis, vt hic, & l. in ambiguis,
infra de reg. iur. alias de iur. do. ꝙ procedit etiam si illud aliud
instrumentum esset cum persona alia priuilegiata, puta cum
fisco secundum Bal. no. per illum tex cum glo. in l. dotis, C. de
iure do. & sic idē si forte si cum ecclesia vel pupillo, quia hoc
priuile. prælationis est specialiter indultum pro muliere in do
te, non tamen aliis personis priuilegiatis, facit ꝙ habetur in l.
40 de rebus. C. de do. ante nup. † Nota ꝙ dos dicitur cōtinere cau
sam pręcipuam, intellige. i. specialem & fauorabilē, ad hoc ca.
fi. de re iud. & quod habetur in l. duo iudices, inf. eodem tit. &
maximè quia in ea versatur fauor rei publ. vt hic, & inf. de pri-
uil. cre. l. 2. & l. hoc legatum inf. de cond. & demonst. item di-
citur continere causam piam l. cū his §. mulier, ff. de cō. indeb.
super quo aduerte, quia licet ille tex ita soleat communiter al
legari, tamen debet intelligi, quod dos contineat cām piā per
modum latissimū, tamen stricto modo non continet causam
piam, nisi quando dos daretur vel promitteretur pro muliere
paupere, non sic si pro diuite, & habente de suo patrimonio,
seu patris vnde possit dotari, vnde executores dati in testamen
to ad erogandum certam summam in pias causas, possent il-
lam erogare pro dotibus puellarum pauperum, non sic si do-
tarent puellam non pauperem, quod maximè procedit. quia
testator verisimiliter intellexit de pia causa prout respicit fauo
rem animæ, vt per gl. no. in l. si quis Titio inf. de leg. 2. ad hoc ēt
tex. cum glo. in l. illud, C. de sac. san. eccle. & ideo posset dici ꝙ
dispositio d. §. si mulier, non haberet locum, nisi quando sol-
uens moueret se ex pietate, pro qua alias solutum non potest
repeti l. cum his in qui. §. si in ea, ff. de cōd. indeb. & hinc est ꝙ
licet causa alimentorum lato modo dicatur pia, quiā concer-
nit vitam hominis, tamen stricto modo non censetur pia, nisi
quando alimenta essent promissa vel legata pauperi. Et ideo
41 † hoc secundo casu non detraheretur Falcidia de legato ali-
mentorum, secus si alimenta essent legata diuiti secundū An-
ge. notanter in l. diuus, infra ad l. Falcid. & ibi per Imol licet ibi
Bart. videatur voluisse hoc procedere. quando alimenta essent
legata pauperibus in genere, tamen ratio sua viget, etiā quan-
do in specie legarentur certe personæ pauperi, secundum An-
gel. & Imol. ibidem & bene & facit glo. no. in d. l. illud, & idē
voluit Barto. in l. alio inf. de ali. leg. & in suo tractatu de alimē-
tis, & etiam Bal. in l. cum hi, §. hęc oratio sup. de trans. & in l. 2.
inf. de leg. 2. in repetitione in secunda charta, & videatur tex. in
auth. vt cum de appel. cogno. in §. si vero, ibi in gentium ali-
moniam quæ verba important etiam si certis personis egenti
42 bus debeantur alimenta. † Vnde licet causa alimentorum ha
beat multa priuilegia, hoc tamen non ex eo ꝙ proprie & stri
cte sint causæ piæ sed quia concernunt quendam fauorem, cū
43 pro vita relinquuntur. † Hinc est quod priuilegium datum le-
gato alimentorum vt valeat, etiam si sit incertum, illud obti-
net, etiam quando diuiti legarentur, cum iura loquantur indi-
stincte. ad hoc l. cum hi, §. nihil. & §. cum in annos sup. de trāś.
44 & l. si cui annuum inf. de annu. leg. † Verum est autem, ꝙ quā-
do dubitaretur, an legatum annuum cēseatur factum in causa
alimentorum, tunc adhibetur illa distinctio, an sit factum pau
peri vel diuiti, vt per glo. no. in d. l. si cui, & habetur in d. §. si in
annos, & per Bar. & alios in l. si Stichum. §. stipu. inf. de verb.
45 oblig. † Vnde ad propositum similiter est dicendum in dote,
quia non est verum quòd semper contineat causam piā pro-
prie & stricte loquendo, nisi quando rogaretur, vel promitte-
retur pro muliere paupere. Vidi tamen quosdam tenere con-
trarium, allegando casum in leg. 1. §. accedit, C. de rei vxoriæ
act. nam si promittatur dos pro muliere quacunque etiam di-
uite, videtur promissa animo donandi & non repetēdi, & hoc
non ex alio, nisi quia respicit causam piam, alleg. etiam tex. in
46 d. §. si mulier. Quorum dictum non placet, † quia videmus in
alimentis, quæ licet latò modo respiciant causam piam, tamē
si sunt data vel erogata pro persona non paupere. non viden-
tur data animo donandi, sed repetendi, licet ille nō fuerit pro
testatus, vt habetur in l. Nesennius sup. de nego. gest. & in l. ali
menta, C. eod. tit. tamen secus si ille alimentatus esset pauper,
nec habuisset alias vnde se aleret, vt habetur nota. in dictis iuri
47 bus. Sic etiam videmus † in redimente aliquem ab hostibus,
quia licet actus redimendi sit in se pius lato modo, etiam quā-
do diues persona redimeretur, tamē proprio & stricto modo
non dicitur continere causam piam, nisi quando redimeretur
persona pauper, quę non habebat vnde se redimeret, aliter ip-
se redimens videtur fecisse animo repetendi & non donandi,
48 vt est tex. nota. in l. liber captus, C. de capti. † sic etiā in actu ex
pendendi pro funere vel sepultura, nā talis expendens pro fu-
nere vel sepultura alterius in dubio repetendi animo, & non
donandi videtur fecisse, nisi appareat. quòd pietatis intuitu il-
lud fecerit, vt l. & si quis, §. sed interdum, sup. de relig. & sump.
fune. & tamen actus expendendi pro funere vel sepultura con-
cernit causam piam, vt per glo. no. in c. 1. de sepul. & ibi per In-
noc. prout sup. dixi in actu redimēdi vt probat in auth. de sanc.
episc. in §. sed hoc de præsenti, & in auth. de eccle. tit. §. si quis
autem, vnde ista omnia debent intelligi. quòd concernant cau
sam piam largo modo, quando circa diuitem, & stricto & pro
prio modo quando circa pauperem, & ita debet procedere ꝙ
no. Bald. in l. hæreditas sup. de pet. hæred. & ibi Ang. dicētes ꝙ
legatum pro sepultura respicit causam piam, ad hoc etiā text.
49 & quod ibi per Ang. in l. 1. in fin. inf. ad l. Fal. † & sic etiam est
inferendum ad dotem per supradicta, vnde dispositio, d. §. ac-
cedit, non procedit ex eo quòd dicta promissio sit proprie cau
sā pia, quia tunc non præsumeretur donatio qñ pro muliere di
uite, sed illud procedit speciali & singulari priuilegio dotis, q̄
omnia sunt bene notanda ad multos effectus, & maximè ad in
tellectum not. text. in d. §. mulier, vt supra est dictum, & simili
50 ter † ad executores datos in vltima voluntate ad erogandū bo-
na sua in pias causas, vt sup. dixi. Et vidi tunc de facto dubitari,
an possint dicti executores assignare dotē pro puella iam nu-
pta sine dote, vel cum modica dote, nam dubitabatur, quia vir
suus, qui talem puellā pauperē accepit, erat de se diues, & qui-
dam dicebant, quòd ex quo cessat fauor nubēdi, & etiam quia
poterat sustentari ab ipso viro, imò ad hoc ipse tenebatur, vt l.
quod si nulla. sup. de relig. & sump. fu. & tangetur in l. si cū do-
tem, §. si autē inf. eo quòd nō poterant dicti executores illud
facere. & allegabant no. Bar. in fin. in l. obligamur, §. lege, inf.
de act. & obl. tñ fuit respōsum in 9rium, cū licet sic reperiatur
illa tūc nupta, tñ adhuc subest causa pietatis. ne talis puella ob
nō datam dotē male tractetur a viro, per id quod habetur in l.
si C. ad Vel. & illa no. Bar. in §. lege nō solet teneri, vt inf. tāge-
tur super glo. ma. circa specialitatem legis qui liberos, sup. de
51 ritu nupt. † Resultat etiam ex prædictis alius no. effectus, quia
licet soleat allegari gl. fin. in l. tali sup. de iur. dot. dum voluit,
quòd de legato dotis detrahatur Falcidia, licet in se dicatē cau-
sa pia, nā illud nō procederet, qñ legatum dotis esset factū pro
puella paupere. quæ nō habebat alias vnde se dotaret, quia tūc
proprie est causa pia, & sic nō detraheretur Falcidia, per id ꝙ
habetur in auth. similiter C. ad l. Fal. prout etiam idē dicimus
in legato alimentorum, vt habetur in l. diuus inf. ad l. Falc. &
ibi per Ang & Imol. quod etiā tenuit Ludo. de Rol. in repet.
52 d. auth. similiter, post prin. † Alius effectus etiā sequitur. quod
si extraneus promittit dotē pro muliere, cū tunc præsumatur
donatio,

donatio,vt habetur nota. in d.§. accedit. non requireret talis
donatio insinuationem requisitam a lege vel a statu. licet ex-
cederet summam legitimam, quando esset facta promissio
pro muliere, quę alias non habeat vnde se dotaret, maxime
inspecta conditione & dignitate ipsius mulieris tanquam vi-
deatur facta in piam causam.per id qđ habetur in l.illud quod
C.de sacrosan.eccle.alias autem non valeret, si non esset facta
insinuatio. per id ꝙ habetur in l.sanci.& l.pen. C.de dō. vidi ta
mē quosdam tenere cōtrarium.ex quo respectu ipsius viri nō
est donatio,sed sapit titulum onerosum, vt habetur in l.fin. in
prin. ꝟ.de excep.do.& l.si donaturus.ꝟ.de cōdi.ob causam.sed
licet respectu viri valeret, tamen respectu mulieris non vale-
ret. vnde post matrimoniū solutum, posset repeti ab ipso do-
tatore vel eius hæredibus tanquā inualida. intellige quatenus
excederet summam legitimam, & nō intra summam legiti-
mam. per. d.l. sancimus. in principio. & ita pōt limitari quod
habetur in l.fi.post princip. C.de iur.do.vt dispositio singu.di-
ctę legis habeat locum,quando dos esset promissa pro mulie-
re quæ alias non haberet vnde se dotaret, ex quo tunc respicit
piam causam. secus si pro muliere quæ de se esset diues, ipsa
vel eius pater, & sic potuisset dotem congruam de suo patri-
53 monio vel patris sui dare viro.vnde cogita. † Sed si dotatio es-
set facta a patre, tunc licet filia esset de se diues, puta propter
bona paterna in quibus successit, non posset reuocari propter
insinuationem non factam. nam licet largo modo titulus do-
tis etiā profectitię cōcernat causam lucratiuam, & sic dona-
tionem respectu ipsius filię,& sic nō onerosam,adeo quod ip-
sa postea facta sui iuris in eam habeat reconsolidari. vt. l.1.§.
videamus. C.de re.vxo. act.vel si pater fuit stipulatus filiæ do-
tē reddi expresse vel tacite,vt habetur in l. si cū dotē.in prin.ꝟ.
eo.certe nullus dixerit.quin ipsa filia dotem illam cōsequatur
ex causa lucratiua.vt etiam hic voluit glos.nota.in l. Meuia.§.
2.ꝟ.eo.tamen non requiret insinuationem, quia non est mere
donatio,ex quo iure quodam naturali pater adhoc tenebatur.
l.qui liberos.ꝟ.de ri.nup.iuncta.l.donari. ꝟ. de dona.& l.dona-
54 ri.ꝟ.de reg. iur.quæ omnia bene no. nam etiam prædicta † cō-
ferunt contra dictum aliquorum dicentium,quod cum iudex
ecclesiasticus sit competens circa legata ad pias causas, maxi-
me ob negligentiam hæredis executorum, vt habetur in c.
nos quidem.de testa.& in l.nulli. C.de epi.& cleri. quod pote-
rit iudex ecclesiasticus adiri, & se intromittere contra hære-
dem nō soluentem legatum dotis.nam hoc clare procederet,
quando dos esset legata mulieri pauperi, alias secus. cum tūc
sit proprie causa pia.sed cum ipsa dos dicatur dependere a ma-
trimonio,& matrimonium est quid spirituale, hac ratione so-
let dici,quod ecclesiasticus erit iudex competens. tanquam de
re dependet a matrimonio, per id quod habetur in clem. di-
spendiosam de iud. & quod ibi per gloss. no.& canonistę solēt
communiter hoc tenere per tex.& glo. no in c. de prudentia.
extra de dona. inter vi. & vxo. de quo tñ hic per Ang. & Imo.
& etiam. ꝟ.tāgetur latius. No.tex. ibi, nam & publice interest.
illa enim copula,&c, venit implicatiue quasi velit litera, quod
etiam alię sint causę huius fauoris dotis.licet ista causa,rei pub.
interesse, sit maxima. vt patet in l.fi.de quibus alijs causis habe-
tur.l.fi. C.qui.pot.in pi.ha videlicet propter pericula partus, &
labores, & languores. quos suscipiunt ante partum, in partu,
55 & post partum. † Et propterea iura voluerūt denominare ma-
trimonium a matre, & non a patre.dicit text.in c.fi. de cōuer.
infide. fauetur eis in dotibus, ne vacaut meretricando si non
nuberēt.l.3.ꝟ.de iur.dot. & etiam quia nobis sunt maxime ne-
cessarię propter seruitia & obsequia dicit text. in d.l.fi. qua ra-
tione vxor solet dici famula viri.33.q.1.c.mulier.& c. hęc yma.
ideo doc.communiter concludunt post Bar.& alios antiquos.
56 † quod omnia priuilegia dotis obtinent etiam in vxore sterili,
vel quæ nubit iam senio confecta, vel quæ a princip. nupsit si-
ne dote & postea dotem acquisiuit. nam licet cesset vna cā fa-
uoris.s. nubendi. vel sobolem procreandi, tamen subsunt aliæ
causę quæ sunt finales. & sic sufficit vnam tenere, licet alię
cessent.vt per gl. no. in l.liberorum.§.notāter.ꝟ. de his qui not.
infa.& institu. de nupt.in §.affinitatis & in auth.de nup.in §. si
56 vero altera.† Et sic etiam infertur, quod dos aucta post matri-
monium eo modo quo potest augeri, secundum quod habe-
tur in l.si constante.& auth ibi posita.C.de dona.ante nup. ha-
bet omnia priuilegia. & hoc nisi in fraudem esset aucta. per id
quod habetur in auth. sed iam necesse. C. de don.ante nup. vt
iam consului apud Senas in denarijs montis, qui secundum
ordinationes ibi non possunt aliquo modo alienari per ipsum
creditorem mōtis, nisi in certis casibus specialibus & fauora-
bilibus, inter quos erat causa dotis. nam quidam donauit suū
creditū montis vxori cuiusdam sui consanguinei pro augmē-
to suę dotis. nam cum esset materia suspecta. s. prohibitę alie-
nationis, & maxime ex quo illa mulier erat satis conuenienter
dotata, præsumitur in fraudem donasse, tanquam per supposi-
tam personam voluerit suum creditum montis rehabere. per
id quod habetur in l.1. C. de naturali.liber. & in l. hac edictali.
57 post princip.de secund. nupt. † Item solet alleg.hic text. quod
multum interest rei pub. ciuitatem ipsam repleri hominibus,
vt sic efficiatur populosior. Vnde dicitur, nos nasci prius pa-
trię quam parentibus.l.1.§.& generaliter.ꝟ.de ven.in pos.mit.
adhoc.l.postliminium.§.filius.ꝟ. de capt.& l.velit.ꝟ. de iust.
& iur.& l.minime.supra de reli.& sum. fu.hinc tex. in auth.de
nup. in princip dicit, quod propter matrimonia conseruatur
genus humanum, & ciuitas immortalis efficitur. & dicit phi-
losophus,quod per indiuidua quæ continue pullulant, conser-
uatur genus humanum.l.lege.12.tab.C.de leg.hæred.immo
interest rei publi. potius habere copiam hominum quam pe-
cuniarum seu diuitiarum. & vide perpulchrum tex.in l. cū rō.
§.pen.ꝟ.de bo.dam.& hęc faciunt, si est datum arbitrium ali-
quibus circa concernentia bonum & augmentum rei pub.nā
poterunt dare immunitatem forensibus venientibus ad habi-
tandum in ciuitate vel comitatu,puta a gabellis,vel alijs datijs.
immo poterunt expendere de pecunia communis pro talibus
conducendis. poterunt etiam vigore talis arbitrij constituere
montem pro puellis maritandis,prout est Florentię.nam illud
est causa innumerabilis populi ab eo tempore citra superue-
nientis in dictā ciuitatem.quæ omnia bene no.ad no.per Bart.
in l.ambitiosa ꝟ.de decre.ab or.fa.In gloss. in verbo cā dicat qđ
omnes expositiones glo reprobantur ab antiquis. Odof.ponit
septimam & Dy. octauam. Barto. tamen nota.omnes exposi-
tiones saluando considerat differentiam & naturam priuile-
58 giorum dotis, vt hic per eum plene ponentem.† Nota in qui-
bus casibus priuilegia dotis egrediantur personam mulieris &
in quibus coherent personę mulieris.de quo etiā hic per Ang.
& per eundem post Barto.in l.post. dotem.ꝟ. eo.vbi etiam po-
netur an dicta priuilegia extendātur ad patrem mulieris repe-
tentem dotem.de quo etiam per Bar.& Bal.in l.1. C.de priuil.
do. & aliqualiter etiam hic per ipsum Bal. Et ex dictis Bar. hic
potest concludi, quod solum in duobus priuilegijs non fiat di-
gressio de persona mulieris in hæredem. primo in priuilegio
prælationis quod habet mulier etiam de isto tempore in per-
sonalibus. per l.dabimus.ꝟ. de priuile.cre. vt ibi est expressum.
& in d.l.1. C. de priuil. do. Itē in priuilegio quod habet hodie
in hypotheca circa ipsum ius antelationis, per l.fi. C. qui pro.
in pi.ha.& hoc per tex,ibi.& in §. fuerat.instit. de act. dum ibi
ad finem loquitur text.per aduersatiuam. licet in vtroq; casu
transeant dicta priuilegia ad filios eiusdem matrimonij & hę-
redes,vt voluit glo.in d.l.si.§.exceptis.& in d.l fi.de priuile.do.
& in d §.fuerat.& ita communiter tenetur per text.in l.etiam.
ꝟ.eo.& in d.l fi. Bal.autem hic ponit tertium casum, videlicet
circa prohibitionem alienationis dotis, per legem Iuliam de
fundo dotali. quia licet mulier non possit alienare nec aliena-
tioni consentire, poterit tamen eius hæres. & sic tale priuile-
gium non transit ad hæredem.allega in auth.vt immobi.ante
nup.§.fi.& quod habetur in l.dotalem. ꝟ.de test.mili.& tamē
Bart.hic dicit tale priuilegium transire ad hæredem mulieris.
alleg.l.dotale.§.hærede.ꝟ. de fun.do.tu concordando dicas, ꝙ
tale priuilegium habet duo extrema,primum, vt fundus dota
lis non possit alienari,secundum,vt res dotalis alienata contra
legem Iuliam possit per mulierem vendicari vel retractari ve-
niendo contra factum suum. Primum non transit ad hæredē
mulieris. ita procedit dictum Bal. secūdum bene transit. quia
sicut mulier potest venire cōtra factum suum,ita etiam possit
venire eius hæres contra alienationem factam per mulierem
vel de eius consensu. licet non posset maritus alienare de cō-
sensu mulieris, si esset eius hæres. vt l. cum vir prædium. ꝟ. de
vsu. Et sic habes not. ex dicto Bald. quod licet dictum priuile-
gium legis Iuliæ duret ipsi mulieri etiam post solutum matri-
monium, donec sibi competit actio de dote, & sic quousq; si-
bi restituatur dos per virum vel eius hæredes, vt patet not. in l.
etiam.& in l.3.in fi.ꝟ.de fun.do. tamen non durat etiam in persona
sui hæredis, etiam si esset filius, vt sic ipse filius & hæres possit
dictam alienare.& per renūtiationē seu remissionem iuris do-
talis sibi præiudicare etiam ante dotem restitutam secundum
Bald. quod bene no. In ea.ibi,titulus vel contractus. No. bene
gloss.dum vario modo intelligit istud verbum, causam. & vi-
detur sentire,quod ipse contractus dotis dicatur quędam cau-
sa remota.ipsa vero dos dicatur causa proxima. Actio vero de
59 dote dicatur causa proximior.& dicit hic Bald.† quod si statu-
tum annullaret omnes venditiones a tali tempore citra,quod
per hoc videtur annullare ipsum titulum & sic venditiones in
quibus nō esset sequuta traditio. cum statutum non cōcernat
nisi ipsum titulum,& sic causam remotam non autem proxi-
mam.vt est ipsa translatio dominij,quæ est causa proxima pro
pter consensum in tradendo. vt.l.3. §. sebrilius.ꝟ.de condi.ob
causam.ad quod text.in l.inciuile.& quod ibi per Bal. C.de rei
vendi. pro quo facit, quia debemus interpretari verba statuti,
nequis ledant iura partium. argumen.l.a. C.de noxa. & ma-
60 xime facit.† quia ius ad rem magis de facili tollitur, quam re l.
latur

latur ius in re tanquam potentius, ad hoc c.pen.de concess. pben.in 6. dubium tamen facit quia hæc interpretatio videtur
61 subesse eadem ratio statuti. † Potest dici, quod autem statutū annullat venditiones in futurū, puta quod non possint vendi vel per alium contractum alienari res stabiles in forensem, & tunc videtur etiam prohibita translatio dominij, & maxime propter illud verbum, alienari, quod importat dominij translationem l.1. C.de fun.do. sed etiam si simpliciter diceretur, quod non possint vendi, vel distrahi in forensem, tunc idem est dicēdum, ex quo statutum loquendo per verbum, potest, præmissa negatiua reddit actū ipso iure impossibilem, vt habetur in ca.1.de reg.iur.in 6. & hinc est quod tunc dominium impeditur transferri, vt etiam hic per Bald.in l.non dubiū, C.de legi. idem si statutum dicat, quod non vendantur res stabiles ex quo statutum procedit prohibitiue, per id quod habetur in l. quemadmodum. C.de agri.& censi.lib.11.& nota in l. multū interest, C.si quis alteri vel si. Si autem diceretur annullamus venditiones quæ fierēt in forenses, & tunc forte posset dici dominium non impediri transferri, ex quo tunc statutum nō resistere videtur, sed solum videtur procedere non assistendo tali contractui per id quod habetur in l.emptor, & ibi per Bart. inf.de aqua plu.arcēd.& l.1.§.si vir.inf.de acq. poss. & notatur in d.l.multum. Et vide alias notata post Bar.in l.si ita quis, §.ea lege, & in l.multum interest, inf.de verbor.oblig. & quod habetur in l.1.C.de metropo.berito.lib.12. Si autem statutum annullaret venditiones iam factas, tunc si est sequuta traditio, & sic dominium fuit translatum, non videtur quod propter dictum statutum sit annullatum ipsum dominium, vt sic retrāsferatur illico in ipsum venditorem, vnde nōn possent venditores vel eorum hæredes vendicare, sed possent forte repetere per conditionem sine causa, cum causa, & sic ipse cōtractus, sit reductus ad non cām vigore dicti statuti, per id quod habetur in l.1. & l.fullo sup.de condi.sine causa, & sic in effectu dictum statutum secundum verisimilem mentem statuētium intelligatur etiam de venditionibus in quibus fuit ēt sequuta traditio, nō aūt quod operet effectū trāslationis dñij sine noua traditione, per regulā l.traditionibus, C.de pact.& hæc sunt vtilia ad quæstionem quā vidi de facto in ciuitate Assisij, in qua postquā fuit posita in prædam, emanauit breue Eugenij Papæ, quòd oēs vēditiones factæ per hominem de Assisio a tēpore captiuitatis citra intelligantur esse nullæ. nam obtinuit dictum breue etiam in venditionibus in quibus fuit sequuta traditio, non tñ quod propter hoc intelligatur ipso iure facta translatio dominij. & dicebat secus esse in vēditionibus factis alicui ecclesiæ in qua sicut est speciale quòd ex solo titulo puta vēditionis transferat dominiū sine alia traditione, vt l.fi. C.de sac.san.ecc. sic ēt versa vice per ti. distractus dēt trāsferri dñium in primū tradentē ipso iure, allegabat ad hoc gl.no.& quòd ibi per Bal.ad fin.in l.1.C. de inoff.don. quòd tñ vltimū non procedit sine dubio, ex quo non est eadem rō fauoris in distractu. Si tñ in dicto breui fuisset dictum habentes oēs dictas vēditiones pro infectis, & tunc dicta verba Papæ annullarēt non solū venditiones, sed etiā oēs effectus exinde sequutos, & sic operarentur retranslationē dominij ipso iure, per id quod no.gl.fi, in Clem.1.de immun.eccle. Posset ēt dici, quod si in dicto breui fuisset dictum, annullamus omnes vēditiones, & alienationes, quod tūc idē esset tenendū, cū alienatio nil aliud sit quā dominij translatio, vt sup. dixi per d.l.1. Potest enim fieri per Principem, qui est lex viua viua in terris, vt in auth.de consul.post princ. Sicut potest fieri per totam legē vel statutum quod dominiū trāsferatur, vel retrāsferatē ipso iure sine alia traditione, vt habetur in l.cū duob.
62 §.idem respondit sup.pro socio, imò † pōt fieri, quod ipsa possessio sine alia apprehensione transferatur, quod est plus, vt habetur nota.in c.1.de consuetud. Licet hoc non possit fieri per pactum contrahentiū, nisi in duobus casibus, quando per verba directa pacisceretur, puta quòd res inempta, vt per glo. illā sing.in l.2.in princ.sup.de don.& vide no.post Bar. in l.absenti.inf.de acq.pos.& l.si ita quis, §.ea lege.inf.de verb.obl. In ea. ibi, citius forte finiatur, non intelligas verba gl. vt instantia sit breuior in dote, quia hoc posset cedere potius in damnū mulieris, per id quod habet in l.1.C.vt j.cer.tem. Sed intellige circa breuitatē dilationū fiendā per iudicē, per id quod habet in l.2.inf.de re iud. Solet tñ teneri, quod sicut hodie est prouisum in causa matrimoniali vt debeat expedi summarie de plano sine strepitu & figura iudicij, vt in cle.dispendiosam, de iud. sic etiā cā dotis tanquam dependens de matrimonio, vt voluit ibi gl. no. de quo tamen dicetur, inf. super gl.ma. circa priuilegia dotis. In glo.ibi, omni tempore. No.bene gl.iuncto tex.& iuncta alia
63 particula gl.ante finem ibi, subaudi fere. † nam solet induci ad testes deponentes se vidisse Titiū a triginta annis & citra semper possidere, nam si per aliqua tempora, quod propterea non debent primi testes redargui de falso, imò debēt saluari, quòd intellexerint illud semper. i. saltem aptitudine, vel quòd viderint omni anno responderi de fructibus illi Titio, vt hic per
64 Bart.no. An † autem talis probatio primorium testium sit sufficiens, vt dicatur probata præscriptio non obstante dicta absentia probata, vt supra remittit se Bar.ad no.in l.Celsus inf.de vsuca. Ex cuius dictis potest concludi quod sic, nam si durante tali absentia alius non possedit, & sic non probatur interruptio pscriptionis, ergo potuit interim possidere ciuiliter, & sic continuasse præsumitur, per id quod habeē l.siue possidetis. C. de proba.& in c.cum ad sedē, de resti.spol. cū ciuilis possessio sola sufficiat ad præscriptionem, vt habetur l.3.§.ex contrario inf. de acquir.pos.& ibi per Bar. vñ licet testis nō possit probare ea quæ sunt iuris prout est ipsa possessio ciuilis, tñ bene ex dicto probaretur factū. i. detentatio. Ex qua detētatione surgit pñumptio iuris, quod ille possederit, vt per gl.no.in l.stip.ista, §.hæc quoque inf.
65 de verb.obl. vidi tñ de facto dubitatū, si duo † testes probēt Titiū possedisse semper cōtinue per 10. ann. vel per 30. & alij duo testes, pro parte aduersa deponāt quod tali anno puta in tali millesimo alia pars possederit dictū fundū, an per hoc dicaē probata interruptio pscriptionis, vt sic testes rei præponderent testibus actoris, & fuit respōsum quod sic, ex quo testes rei deponebāt magis specifice & particulariter videlicet referēdo se ad tēpus determinatum, & sic per sensum magis accōmodatum arg. eius quod habeē in l.ob carmen §.fi.s.de testi. & in c.in nostra, de testi.& quia species pponderat generi. l.vxorē, §.felicis-
66 simo inf.de leg.3. † Adde ēt quod dictū testis vt non incidat in falsum, pōt & debet reduci ad concordiā etiam si opus est per modum improprium & fictū. vt est gl.sing.iuncto tex.in c. periculose.de pęnitent.di.1. vnde si testis dicat quod Titius occidit Caiū, & postea probatur quod Caius fuit occultus a Seio, non propterea punietur de falso, si probatur illū Seium occidisse de mādato Titij. Quod facit ad not.post Bar.in l.2.§. creditum, & ibi dixi sup. si cer.pet.& facit no. Bal.in l.diuortio, in prin.inf.eo. Et adde glo.no.iuncto tex.in auth. vt deter. sit numerus cler §.cum vero, & 35.di.in prin.& in c.peruenit, d.2.& ibi per Archi.2.q.1.& de consecr.di.3.c.omni tēpore, & di.2.c. quotidie, de teste deponente quòd talis quotidie stetit, & vide quod habeē in c.significatū.de præben.& quod habeē in proœmio, ff.in verbo, semper Augustos. & in proœmio decretalium, in verbo, cōmorantibus, & hic ēt per Lud. latius, quæ omnia conferunt, si famulus petit sa anū pro vno anno quo cōtinue seruiuit. inducendo testes, puta vicinos, qui deponunt, quod viderunt dictum famulum per annum cōtinue seruire suo dño, cū sit impossibile quod viderint cōtinue sine aliqua intermissione, nā eorū dictū dēt intelligi, videlicet quod viderūt tēporibus & diebus cōsuetis ipsum in domo vel extra domū seruire, facit quod habeē in l.si quis ita legauerit, inf.de cōdi.& demō. inducit ēt hic Bal, hanc gl.cū dictis Bar. post Dyn ad illū qui promittit velle se esse semper obligatū, vt intelligatur. i. donec fuerit pscriptū, vt sic nō videatur renunciasse præscriptioni, an autē possit per debitorem renunciari præscriptioni vide not. per
67 Bar.in l.3.inf.de vsuca.& in l.nemo pōt.inf.de leg.1. † inducit etiam Bald.glo.hanc iuncto tex.in verbo vbique, ad illum qui promisit soluere vbique locorum, vt non intelligatur sic indistincte de omni loco, sed de loco idoneo, ad hoc quod habetur in l.1.s.de eo quod cer.lo.& in l.vt grauatim, §.sed si lege, infra de mune.& bono. facit quod habetur in l.1 C.de sacr. sanc. eccle.& in l.1.§.nunciatio, & ibi per Bart.inf. de no.oper.nun. & in l.1. C.de fid.instrumen. In ea.ibi, cum casu, & sic probat gloss. quod etiam in casu dotis confessatæ habent locum priuilegia dotis, quod an sit verum, dicemus infra latius post enumerata & posita priuilegia dotis. In ea.ibi, nudo pacto, not. hanc glo.dum ponit primum dotis priuilegium, & maximū,
68 videlicet † quod nudum pactum factum per mulierē vel eius patrem vel extraneum promittentē dotē sine stipulatione est efficax ad agendum, videlicet per condictionem legis, ad exactionem. C.de dotis promiss. contra regulam de qua in leg.iurisgent. §.igitur nuda, sup.de pact. hodie tamen subintelligitur tacita stipulatio, vt fingatur dos promissa per stipu. per.l.1. C.de rei vxo.acti. nam licet principaliter ibi ficta stip. fuerit inducta a lege in fauorem mulieris circa dotem repetendam, & sic in totum ibi imperator tollit actionem de dote, quæ appellabatur rei vxoriæ circa dotem repetendam, tamen illam suā prouisionem extendit etiam in fauorem viri circa dotem promissam. vt patet ibi post princip. §.in §. sed vt plenius. & insti. de act.in § fuerat. & sic potest inferri, quod hodie propter dictam tacitam stipula. sit sublata prouisio cōdictionis ex dicta. l.ad exactionem. sicut est sublata actio de dote circa dotem repetendam. & ideo si maritus ageret contra mulierem vel aliū dotem promittentem non innitendo ex stip. expressa vel tacita, sed ex simplici promissione, forte libellus non procederet. de quo tamen tangetur. j. in gloss. circa priuilegium tacitę stipulationis. Sētit etiam notanter glo. quod respectu viri cōtractus dotis promisse nō erat nominatus, vt dixi.s. licet quidam vt per Bal.in d.l.ad exactionem. dixerint contrarium, inducēdo quod habetur. j. in toto ti. de vsucap.pro do. & male. nam

non

non videamus aliquo iure cautum, quod actio de dote detur
nisi mulieri dotem repetenti. nec obstat illud de vsucap. pro do-
te. quia verum est quod cõtractus dotis erat nominatus, & in-
ducebat habilem titu. ad prescriptionem, quãdo erat facta tra-
ditio. vt habetur in l. fundum. supra de fun. dota. vt etiam vide-
mus in vsucapione pro donato. cum donatio non dicebatur
nominatus contractus, nisi quãdo fiebat traditio. sed ante tra-
ditionem ex sola promissione nõ resultabat contractus dona-
tionis, sed potius dicebatur promissio de donando. licet ho-
die per l. si quis argentum. C. de dona. possit dici cõtractus no-
minatus, vt habetur per Bar. & alios in l. fin. supra de condi. ob
cãm. vnde sicut hodie ibi est immutatum in donatione, sic
etiam hodie immutatum est in promissione dotis, per d. l. ad
exactionem, vt si pactum nudum vestiatur hodie legis auxilio
speciali fauore dotis. & ita intellige gloss. hic. sic etiam voluit
glo. in l. legitima. §. de pac. & ibi Barto. dicit, quod dotis datio
est contractus iurisgentium, sed dotis promissio est cõtractus
innominatus, qui tñ hodie fomentũ recipit a iure ciuili. immò
70 † dicebant quidam, quod ex mera pollicitatione dotis posset
agi, sicut quando fit pollicitatio reipub. vt etiam voluit Cynus
in rub. C. de dotis promis. & videtur hoc probari in l. fin. C. ad
Velle. ibi, dotem vel pollicitus sit, vel spoponderit. sed Bald. in
d. rubr. tenet contrarium, vt ibi etiam est de mente gloss. dum
exponit ibi pollicitationem pro pacto nudo. vt hoc idem sen-
tit glos. in d. l. fi. ad Velle. C. & hoc forte videtur verius nisi for-
te vltra pollicitationem inceperit postea soluere. & ita in hoc
æquipararetur fauori reipublicę argumen. huius legis, iuncto
eo quod habetur in l. 1. §. cepisse. ff. de pollicita. & facit quod no.
gloss. in l. & si dotis. C. de iure do. & gl. in rub. C. de priui. do. cũ
etiam quidam teneant, quod fauore eccle. vel pię causę nõn
possit agi ex pollicitatione quæ pollicitatio proprie dicitur,
71 † quãdo fit absenti promissio, & nullus ibi pręsens recipit pro
absente. & sic nullus reciperet pro eccle. vt per gl. no. in l. illud
C. de sacr. san. ecc. de quo vide dicta in l. stipul. ista. §. alteri. ff. de
72 verb. obl. & etiam ibi dixi super rubr. † immo posset notanter
dici, & non improbabiliter, quod quando dos fuit promissa
non per pactum sed per pollicitationem dicto casu non indu-
catur ficta stipu. ex quo non reperit extrema habilia. & maxi-
me quia ficta stipu. hodie est inducta in locum actionis de do-
te, vel actionis inductę per legis auxilium circa nudum pactũ.
& sic vbi alias poterat efficaciter agi ad dotem repetẽdam per
mulierem. vel ad dotem promissam petendam per virum. vt
73 bene hoc probatur per text. in d. l. 1. † Adde etiam singulare
verbum Bald. in l. 1. C. de do. promis. quod sicut verbum, pro-
misit, positum in instrumento inducit pręsumptionem stipu-
lationis, vt habetur insti. de inutil. stipulatio. §. item si scriptum
& in l. sciendum. ff. de ver. obli. sic etiam verbum, pollicitatio,
positum in instrumento inducit præsumptionem, quod saltẽ
per pactum nudum. & ideo esset efficax etiam citra cõtractus
dotis, vt saltem de iure cano. possit effectualiter agi. per no. in
c. 1. de pactis. licet ex mera pollicitatione non posset agi etiam
iure canonum. vt dixi in rub. ff. de ver. obli. sed potest dici, quod
si instrumento dicatur, Titius fuit pollicitus Sempronio cen-
tum, quod præsumatur Sempronium fuisse presentem, sicut
si dixisset, Titius promisit Sempronio. licet aliter non exprima
tur Sempronio. s. præsente, vt probatur nota. in l. 1. iuncta glo.
C. de cõtrahen. & commit. stip. & sic illud verbum, pollicitus,
propter subiectam materiam se habet ad ipsam promissionẽ.
& maxime quia alias non esset præsumendum notarium ita
scripsisse. immo forte esset puniendus de falso, si probaretur
Sempronium tunc non fuisse pręsentem, per id quod no. glos.
no. in l. iubemus. C. de testa. & facit l. si stipulatus. §. de vsur. &
quod in l. & si vno. supra loca. cum sim. merito potest dici, quod
dicto casu intelligatur non solum quod per pactum fuerit pol-
licitus Sempronio præsenti, sed etiam per stipu. per supradicta
74 iura. Et per prædicta idem potest inferri † in fideiussore dotis
dandę, vt etiã nudo pacto possit accedere speciali fauore dotis
contra theoricam de qua in l. blanditus. C. de fideiuss. vt est tex.
no. in d. l. fi. C. ad Vell. & multo magis in fideiussore dotis resti-
tuendę eo casu quo potest accedere, & maxime si posset acce-
dere ex forma statuti vel consue. loci. cum tũc vertetur maior
75 fauor dotis. de quo tamen. inf. † Si tamen fiat promissio vel fi-
deiussio de dote incerta, tunc non valeret per pactum nudum.
per text. sing. secundum vnum intellectum in d. l. 1. C. de do.
promis. & quod habetur in l. cũ post. §. gener. supra de iur. do.
in l. nota. nec isto casu sub intelligeretur tacita stipulatio, ne in-
ducerentur circa idem tot specialitates. de quo tamen infra di-
cetur in eadem glo. circa specialitatem dotis incertę promis-
sionis. In ea. ibi, de bonis patris promissa creditur. illa. leg. fina.
76 ponit aliud priuilegium in dote, videlicet † quod valet dona-
tio inter patrem & filiã in potestate in ipsa dote, licet regulari-
ter secus. vt. l. 2. C. de inoffi. dona. & l. pen. C. de dona. inter vi.
& vxo. nam ex parte filię censetur dos habita ex causa lucrati-
ua etiam ab ipso patre, vt. s. est dictum. & per gloss. no. in l. Me-
uia. § fundus. ff. eo. & tamen in dote valet donatio nõ obstante
impedimento patrię potestatis. ad hoc. l. Pomponius philadel-
77 phus. supra fam. hærci. † Tertium speciale resultat ex d. l. fi. quod
vbi alias negociorum gestor seu administrator bonorum alte-
rius explicando actum concernẽtem personam eius cuius ne-
gocia administrat, intelligatur velle de bonis illius, & sic ani-
mo repetendi ab eo, soluere, & sic vt non soluat de suo, per id
quod habetur in l. cum post mortem. inf. de admi. tut. & in l.
Nesennius. supra de neg. gest. facit quod habetur in l. procura-
tor qui pro euic. supra de procura. tamen secus in filia fauore
dotis, vt sic dotata a patre, intelligatur de bonis patris, & nõ ip-
sius filiæ cuius negocia gerit, esse dotata. licet ipsa filia de se es-
set diues, vt est casus sing. in d. l. fina. Dices tu, quod immò il-
lud non est speciale, cum onus dotandi spectet ad patrem, &
nõ ad ipsam filiam. facit in arg. l. & magis. ff. de solutio. sed re-
78 sponde † quod licet spectet ad patrem onus dotandi, tamẽ vi-
debatur hoc procedere, quando filia non habebat vnde posset
se dotare suo patrimonio. vnde si filia esset diues in patrimo-
nio, puta ex successione materna, cessaret tunc dictũ onus do-
tandi de bonis patris. sicut alias dicimus in alimentis. l. si quis
a liberis. §. si filius infra de liber. agno. cum soleant dos & ali-
menta procedere a pari ratione. vt per Bar. in l. cum de in rem
verso. supra de vsur. & in l. solent. inf. de ali. & ci. leg. Item licet
pater teneatur dotare filiam de suo. tamẽ tenetur congruẽter
dotare inspecta quantitate sui patrimonij, & suæ conditionis.
vt habetur in d. l. fina. & l. si filiæ. infra de lega. 3. & licet dota-
uerit filiam vltra congruentiam dotis, tamen etiam dictum
excessum præsumitur promisisse, seu dedisse de suo, & non de
79 bonis filiæ, vt probatur notab. in d. l. fina. † In matre autem ad-
ministrante bona filiæ dicas, quod in dubio præsumitur dotas-
se de bonis ipsius filiæ. & non ipsius matris, & sic animo repe-
tẽdi etiã si mater esset valde diues. vt est gl. no. in d. l. fi. & pba-
tur in d. l. Nesennius, cum mater nõ teneatur dotare filiam, si-
cut tenetur pater, vt per gl. no. in l. neque mater, C. de iur. dot.
& in d. l. fi. nisi ipsa filia & eius pater esset inops, vt ibi habetur no
ta. & hoc patet nota, limitatio. ad l. 1. §. accedit, C. de rei vxoriæ
act. vt non habeat locum in matre, vel fratre vel quocunq; alio
administrante bona ipsius mulieris per ipsum dotatæ, vt etiam
80 hoc voluit Bar. in d. l. Nesennius, & Bal. in d. l. fi. † Si tñ dos da
ta per matrem vel alium administrantem excederet patrimo-
nium ipsius puellæ, & tunc in illo excessu videbitur de suo do-
tasse, vt fuit de mente Bald. in d. l. fi. sed si non administrabat,
tunc videtur de suo dotasse ipsam mulierem licet diuitem, &
sic animo donandi, per d. §. accedit, iuncto. §. exactiõ. vbi ex-
presse fit mentio de matre, dum loquitur de quocunque ascẽ-
dente per lineam fœminã. nec ibi distinguitur, an filia vel ne-
ptis ibi dotata a matre, vel auo seu auia maternis esset diues, vel
inops. quod etiam probatur in d. l. Nesennius, vbi mater non
repetit alimenta prestita filiæ, quam tenebat in domo, & quã-
do filia de suo poterat alimentari, quando sua bona mater nõ
administrabat. de quo etiam nota. in l. alimẽta. C. de neg. gest.
81 cum pari fauore procedant dos & alimenta, vt supra dixi. † Sic
etiam si mater redimat filium captum ab hostibus, non vide-
tur animo repetendi, nisi contrarium fuerit protestata, vt est
tex. singu. in l. liber captus. C. de capti. & dixi supra circa prin. si
no. nec ibi distinguitur, an ipse filius redẽptus fuerit inops vel
diues. nõ sic si extraneus redimeret. quia tunc in dubio animo
82 repetendi videtur fecisse. vt ibi probatur. † Ex quibus infertur,
quod si mater dat simpliciter in dotem fundum communem
cum ipsa filia, videtur in dubio partem suam donare. secũdum
Bal. no. in d. l. fi. Hęc tamen nõ procederent, si filia haberet pa-
trem forte absentem, qui posset dotare filiam. nam tunc si ista
mater sic dotando, licet aliter nõ protestetur, posset saltem ab
ipso patre repetere per actionem nego. gest. ex quo onus dotã-
tandi non spectabat ad ipsam, sed ad patrem. prout idem dici-
mus in alimẽtis. in l. si quis a liberis. §. si mater. ff. de liber. agno.
& per Bart. in d. l. Nesennius. & d. l. alimẽta. immo forte posset
limitari multum notanter dispositio. d. §. accedit. vt habeat lo-
cum, quando onus dotandi spectabat ad ipsam mulierem. Si
autem ipsa mulier haberet patrem. qui posset & teneretur fi-
liam dotare, quæ tñ non sit dotata a patre, quia forte est absens
a remotis, vel in carceribus, vel forte perfidia detentus nollet
maritare, & dotare filiam, tunc si alius amicus vel coniunctus
dotem promittit, licet aliter nõ protestetur quod animo repe
tendi promittat, nihilominus non presumitur donatio, immo
poterit repetere ab ipso patre per actionem nego. gest. ex quo
vtiliter gessit negocium patris, quasi in rem patris sit versum,
& facit. l. mihi. supra de in rem ver. & maxime æquiparando
dotem alimentis. & sic bene facit. d. §. si mater. quod videtur
84 bene notandum. vidi etiam de facto consilium, † quod si pa-
ter & mater simul promittunt dotem pro filia obligando se
marito, quod tunc mater videatur magis intercedendi animo
pro marito promittere, quam de suo aliquid donare. & sic re-
petere, ex quo negocium in totum spectabat ad virum suum.

argu. l. vir vxo. §. fina. ſupra ad Velle. valebat tamen dicta inter-
ceſſio tacita reſpectu generis, cui fuit facta promiſſio. & reſpō
debatur ad authen. ſi qua mulier. C. ad Velle. quæ vult quod
mulier ſe obligans pro viro vel vna cum viro, tamē in cauſam
viri eſt ipſo iure tuta, & non valet obligatio. quia illius authē.
diſpoſitio non obtinet niſi in caſu quo mulier erat olim tuta
Velleiano. vt ſic vbi olim erat mero iure obligata, ſed iuuaba-
85 tur exceptione, hodie ſit ipſo iure tuta. † Vnde cum benefi-
cium Velleiani non patrocinetur mulieribus interce dētibus
pro dote promiſſa. vt habetur nota. in l. ſin. C. ad Velleia. ideo
conſequenter ceſſat diſpoſitio. d. auth. Si tamen vir non eſ-
ſet potens ex ſe ipſo ad tantam dotem, quanta fuiſſet promiſ-
ſa pro ipſa filia communi, tunc ipſa mater diues ad illud reli-
quum videtur ſe obligaſſe de ſuo nec illud repetet. per illud
quod habetur in fine, dictæ legis ſin. C. de do. promiſ. & ita iam
86 conſului. † Ex prędictis inſurgit quartum ſpeciale fauore dotis
videlicet quod dos erit magis priuilegiata quam ipſa alimēta,
quæ non debentur a patre filio vel filiæ valentibus ex ſe vel ex
ſuo alimentari. vt. d. l. ſi quis a liberis. §. ſi filius, & tamen do-
tem tenetur cōſtituere de ſuo ipſi filiæ etiam diuiti & per hoc
infertur, quod non ſemper dos ſuccedit loco alimentorum.
imò dicunt quidā, quod hoc reſpectu magis ſuccedit loco le-
gitimæ. cum legitima debeatur filio vel filię de bonis patris, li-
cet ipſe filius vel filia eſſet pſona ditiſſima de patrimonio ſuo,
87 puta materno. † quod etiam patet, quia data per patrem pro
alimentis in vita patris non imputantur in legitimam per id
quod habetur in l. ſcimus. §. reſtitutionem. C. de inoffi. teſt. &
tamen ſecus in datis pro dote, vt. l. quoniam nouella. eo. tit. &
ex quo dos computatur in legitima, ideo confertur. Et ſic re-
ſultat ex hoc aliud ſpeciale in dote, quod † vbi alias donatio-
nes ſimplices vel ob cauſam factę a patre in filiū vel filiā nō cō
feruntur, vt habet in l. fi. C. de colla. & in l. ſi donatione. eo. tit.
& in auth. vnde & ſi parēs. C. de inoffi. teſta. tamē ſecus in da-
tis ſeu donatis ex cauſa dotis, vel donationis pp nuptias. vt ha-
betur in d. l. fi. licet poſſit dici qđ hoc ſpeciale magis ſit contra
fauorē dotis & ipſius mulieris. & forte non ex alio, niſi qa dos
ſuccedit loco legitimæ. licet ſupra dixerim qđ magis ſuccedit
loco alimentorum quam legitimæ, eo maxime quia debetur
in vita. licet non ſic in legitima. vt hab. ī in l. fi. ǰ. de liber. agno.
89 dicas † etiam ꝙ ſi dos ipſa iam habita per filiam ſit deperdita
ſine culpa filiæ, puta quia vir eſt factus inops, forte quia rupit
in mari, vel dos ipſa conſiſtēs in re ſtabili caſu mate vel alluuio-
ne periit. tunc illa non imputabitur in legitimam poſt mortē
patris cum etiam tunc pater teneatur redotare ſi poſſet. vt ha-
betur in auth. ſed quamuis. C. de rei vxo. act. & ita iam de facto
ſpondi. Aliud etiam ſingulare priuilegium colligitur ex. d. l. fi.
90 de dot. promi. & erit tex. ſi. † nam ſi pater diues in promiſſio-
ne, ſeu datione dotis expreſſit, ꝙ promittebat ſeu dabat dotem
ex bonis tam ſuis quam ipſius filiæ, licet tūc ſecundum propriam
vim verborum intelligeretur promiſiſſe de bonis ſuis pro di-
midia, & pro alia dimidia de bonis filię, per id quod habetur in
l. reos. §. cum in tabulis. inf. de duob. re. & l. 1. C. ſi plur. vna ſen
tentia. tamen ſpeciali fauore mulieris illa copula, &, ponitur
pro disiuncta. ſcilicet quod in defectum, & ſequantum bona
patris non ſuppeterent, in illo pluri intelligatur promiſiſſe de
bonis filiæ, & nō aliter. & ſic verba ibi improprātur ſpeciali fa
uore mulieris in eius dote. imò nō ſolum inducitur ibi illa in-
terpretatio ꝯ propriam & ſtrictam ſignificationē verborū. ſed
etiam contra veriſimilem intentionem patris proferentis. per
illum tex. ad fi. qđ eſt mirabile. & propter hoc hodie multi pa-
tres incauti & volentes conſulere peritioribus remanent deluſi,
maxime etiā ſtante imperitia tabellionum, dum in inſtrumē-
to dotis dicitur, quā dotem, puta mille, promiſit dictus pater
computato in ea omni eo quod deberetur ipſi filiæ tam de bo
nis maternis ꝗ paternis, nam hoc non obſtante poterit ipſa fi-
lia petere poſt mortē patris bona ſua materna vltra dictā do-
tem probando tot bona eſſe in facultatibus patris, quæ ſuffi-
ciebāt ad dictā dotē promiſſam. & tamen ſi pater ipſe hoc ſci-
uiſſet ita eſſe de iure, nunꝗ promiſiſſet tātam dotem, ſed forte
dimidiam. cum illi fuiſſet dos congrua. & ita vidi conſultum
per recolendę memorię domi. Ioan. de monte ſperello apud
Piſtorum in fauorē cuiuſdam ciuis Tudertini, per text. in d.
l. fin. & ita etiam me ſubſcripſi. In ead. ibi, tacita ſtipula. hoc
91 eſt ſeptimum ſpeciale in dote, † quod fingatur tacita ſtipula-
tio, videlicet, quod ſi nullo modo fuit interpoſita ſtipulatio p
partes, fingatur interpoſita. & ſi fuit interpoſita tamen inutili-
ter, fingatur vtiliter interpoſita vt patet nota. in d. l. 1. in prin-
cip. C. de rei vxo. act. & intantum inducitur fictio, quod etiā ſi
probaretur per cōfeſſionem ſtipulationem non interueniſſe,
tamen fingetur interueniſſe prout eſt de natura fictionis, vi-
delicet, quod ſit ꝯ veritatem. vt not. in d. l. 1. §. accedit. C. de rei
vxo. ac. & habetur in l. ſi duo. infr. de acquir. hæred. licet nō ſic
in ſtipulatione præſumpta a iure. quia contra eam admittetur
probatio in contrarium non ſolum per confeſſionem partis
ſed etiam per quācunq; aliā probationem. vt not. in l. fi. in prin.
ſup. ꝙ met. cauſa. per gl. & doc. & in l. ſiue poſſidetis. C. de pro-
92 ba. vnde cetera quæ dicūt. † quod qñ apparet promiſſio facta in
inſtrumento præſumitur facta cum ſtipulatione, vt habetur
inſtit. de inuti. ſtipula. §. item ſi ſcriptum. & nota. in l. ſciēdum.
de verbo. oblig. non procederent, quando probaretur per te-
ſtes vel aliter quod ſtipulatio non interceſſit. vt dixi in dicta l.
ſciendum. Si autem pro ſtipulatione aſſiſteret præſumptio iu-
ris & de iure, & tunc non admitteretur probatio in contra-
rium, vt poteſt poni exemplum in ſtipulatione præſumpta de
qua in l. cum oſtendimus. §. fina. infra de fideiuſſo. tuto. tamē
hæc præſumptio iuris & de iure, quod fuerit interpoſita ſtipu-
latio differt a ficta ſtipulatione, quia non dicitur inducta con-
tra veritatem, ſed ſolum operatur, vt non poſſit probari con-
trarium, vt per gloſ. nota. in dicta l. finali. Et habetur in l. ſi ſes qui.
de ſpon. & in Clemen. prima, de probatio. bene tamen admit-
teret probationem in contrarium per confeſſionem partis, vt
per gloſſ. ſingularem in auth. de æqualita. dot. in §. illud, & per
Cyn. in auth. ſed iam neceſſe. C. de donatio. ante nupti. & per
93 Barto. in l. Iulianus. ſupra de condic. indeb. † Quæ tamen tacita
ſeu ficta ſtipulatio non habet locum, niſi quando eſſent ex-
trema habilia. vnde ſi mutus & ſurdus qui nō poſſunt veram
& expreſſam ſtipulationem concipere, reciperent dotem, vel
promitterent, nō fingeretur ſtipulatio, niſi quando haberent
ſeruum, quia tunc per ſeruum fingūtur promiſiſſe per ſtipu vel
fuiſſe ſtipulatos, per id quod habetur in l. 1. in prin. inf. de ver-
bo. obl. in eo quod habetur in l. qui ad certum. §. loc. imò. autē
hic dicit indiſtincte, quod etiam ſi non haberent ſeruum, fin-
getur ſtipulatio, vt ſaltem per notarium intelligatur hęc facta
ſtip. per id quod habetur in l. nec ei. ſupra de adop. & l. 2. infra
rem pu. ſal. ſo. Cuius dictum poſſet procedere, quando nota-
rius fuiſſet ibi pręſens tempore dotis promiſſę vel receptę per
mutum & ſurdum. alias non videtur quod tunc ſint extrema
habilia, ſi probaretur ꝙ nullus notarius erat ibi pręſens. & ma-
xime in loco ſeu domo eiuſ illo. Item hæc procedunt in muto
vel ſurdo a natura. ſi autē ex impedimento accidentali, & tūc
forte non impediretur. dicta fictio circa ſtipulationē inductā
ſicut in ſimili dicimus in adoptione, in qua lex procedit per
modum fictionis. & ſic qui non poteſt generare non pōt ado-
ptare. l. adoptio. in. de adop. tamen no habet locum niſi in illo
qui eſt impotens a natura & non ex accidēti. vt habetur in l. 2.
94 §. donis. ſupra de adoptio. † Quia autem ſi per nuncium vel
epiſtolam mutus vel ſurdus promittit dotem. an tūc fingatur
ſtipulatio dubium facit quia non videntur eſſe extrema habi-
lia ad fingendum, & ſi dicas, ꝙ tunc lex fingit illos fuiſſe præ-
ſentes, certe induceretur duplex fictio, ꝯ ea quæ habentur in l.
1. C. de do. promiſ. & ꝙ per Bart. in d. l. ſi is qui pro emptore. de
viuca. vnde licet etiam haberet ſeruum, tamen fictio non ope-
raretur. imo poſſet dubitari etiam in valente loqui, quando
per nūcium vel epiſtolam promitteret dotem, cum ſimiliter
videretur duplex fictio induci. prima, quod illi habeantur pro
pręſentibus, vbi erant abſentes. Secunda. quod inter ipſos ſic
fictione iuris præſentes fingatur interpoſita ſtipulatio per mo
dum congruum, ſcilicet, præcedente interrogatione & illico
95 ſequuta reſponſione. vnde cogita. hoc † autem priuilegium fi
ctę ſtipulationis datur ipſi doti, ſeu ipſi contractui, non autem
ipſi ſoli mulieri. vt patet in d. l. 1. in princ. ibi, vtriq; parti. & ſic
etiam in marito recipiente promiſſionē dotis. vt ibi etiam vo-
luit gl. quod etiam procedit, ſi extraneus promiſit dotem pro
muliere, vt contra eum fingatur ſtipu. in fauorem viri ſicut ēt
fingitur in fauorem mulieris in caſu dotis reſtituendæ. vt eſt
text. nota. in §. accedit. dict. l. 1. vnde quanto amplius eſt dicē-
dum in parte dante dotem, vt ſi, ſoluto matrimonio poſſit ui
ti ex tali ficta ſtipu. pro dote communis filio & filiæ. vt patet in
d. l. 1. §. extraneum. ver. parenti. & ſic eodē modo quando dos
conſolidatur in patrem ſuperſtitem filia prius mortua in matri-
monio, & ſic etiam econtra quando conſolidatur in filiam fa-
ctam ſui iuris. vt probatur ead. l. §. videamus. & §. & hoc ex rei
vxoriæ. fuit de mente glo. in d. §. fuerat in ſtit. de act. licet qui-
dam dicant quod reſpectu patris non fieret reconſolidatio in
tacita hypotheca. de quo infra dicetur. Dicta tamen tacita ſtipu
latio non fingitur in fauorem extranei dotantis & paciſcentis
dotem ſibi reddi ſol. mat. vt probatur nota in d. §. accedit. ibi,
pacto vel ſtipu. quaſi velit hic Imperator, quod tunc nō habet
locum ſtip. niſi expreſſe interponatur. & ſic iſto caſu non tan-
tū fauet extraneo. ad hoc glo. no. & ibi dicet inf. l. 2. in prin. licet
tale pactū de dote ſibi reddenda dicatur veſtiri cohærentia ꝯ-
ctus, vt præambule promiſſionis dotis. vt habetur in d. §. acce-
96 dit & in l. auia. C. de iur. dot. † Et hoc eſt mirabile, quod pactū
nudū factū per extraneū de dote per eum promiſſa ſeu danda
veſtiat aliud pactū ſibi cohærēs & iuxta ſe poſitum. ſ. de dote
ſibi reſtituēda. licet non ſit in patre promittēte dotem. vt ha-
betur in d. l. auia. & l. quoties. inf. eo. & eſt ratio quia illud pri-
mū pactū de dote danda licet non tranſeat in ꝯtractū nominatū

maxime

maximè olim, vt est dictum, sup. in 3. q. Tamen non est simpliciter nudum, sed vestitum legis auxilio contra ipsum promittentem in fauorem mulieris, per id quod habetur in l. ad exactionem, C. de do. promiss. & ideo vestit aliud pactum nudum iuxta se positum contra ipsum virum & mulierem in fauorẽ ipsius extranei, vt probatur in d. §. accedit, intelligendo tex. ibi quod pactum interpositum per extraneum de dote sibi restituenda fuit appositum in ipsa simplici promissione dotis. nã si a principio fuisset dos data, & in ipsa datione interuenisset dictũ pactum, tunc esset magis clarum, quod tale pactum vestiretur rei traditione, vel rei interuentu, & oriretur præscriptis verbis actio prout oritur in illis quatuor speciebus contractuũ innominatorum, vt habetur in l. naturalis in prin. & in §. quin imò sup. de pact. Sed si in promissione dotis interuenisset illud pactum, tunc daretur præscriptis verbis actio generalis informata ex pacto illo præcedenti vestito legis auxilio. & ita debet intelligi tex. in d. §. accedit. dũ loquitur de præscriptis verbis actione, & est hoc not. quod calor vestimenti legis auxilio se extendit etiam ad aliud pactum contra illum seu illam in cuius fauorem primum vestimentum fuit inductũ legis auxilio, quod est not. ad no. in l. legit. sup. de pac. & in l. petẽs. C. eo. tit. Sed cũ hodie in illo pacto dotis dandæ facto per extraneum fingatur tacita stipulatio, posset dubitari, an dicta ficta stipul. vestiat sequens pactum, vt sic ex ea possit agi per ipsum extraneum tanquam informata ex pacto incontinenti apposito, nã solet dubitari, an vestiat pactum contra ipsum stipulantẽ, de quo vide

97 not. in d. l. petẽs. † Quid autem si in instrumento restitutionis dotis vel promissionis dotis non cõtineatur stipulatio scripta per notariũ an tũc fingatur stipulatio dubiũ facit, quia ex quo ante nouam prouisionem, d. l. 1. succurrebat parti ex præsumpta stipulatione per id quod habetur in d. §. item si scriptum, insti. de inut. stip. & in d. l. sciendum inf. de verbo obl. & l. 1. C. de contrahen. & cõ. stip. Ergo non erat opus illo casu prouidere per fictionẽ, ex quo erat prouisum per præsumptam veritatem in dubium, tex. tñ est valde no. in d. l. 1. §. sed vt plenius, ad fi. ibi, quasi omnibus dotalibus instrumentis à prudentissimis viris confectis & c. licet quidam intelligant illum tex. qđ tunc Imperator prouiderit solũ per stipu. præsumptã, & non per fictã & resultet nouus effectus, quia si præsumatur stipu. in dicto casu & non aliter fingeretur, tunc esset probari in contrariũ per dicta supra in proximo alio speciali, & ideo intelligis illum tex. vt loquatur de ficta. cũ hoc sit magis vtile mulieri & etiã viro qđ fingatur stipulatio, & non præsumatur, & sic debet esse cautus ipse agens vt non agat ex stipulatione præsumpta, sed potius

98 ex ficta, imò dixit Bald. in d. l. 1. † quod si statutum disponeret, quod instrumenta publica habeant executionem paratam, & vt non possint contra ipsum opponi nisi certæ exceptiones, vẽdicabit sibi locum etiam in ficta stipulatione resultante ex dicto instrumento, licet de hoc dubitauerit Barto. in l. 1. infra de his quæ in testa. del. de quo per eundem Bald. in l. ad probationes, C. de probat. vbi idẽ tenet. licet aliud videatur voluisse in l. si per te, C. de do. promiss. & in l. ab Anastasio, C. mãd. de quo ẽt per Ang. in fin. in l. reos, §. cum in tabulis, inf. de duo. reis, licet forte non sic esset dicendum, quando quis ageret ex stipulatione præsumpta in instrumento notarij, & aliter ibi non expressa, de quo tamen vide quæ dixi in l. iurisgentium, §. quod

99 si de pactis. † Et prædicta omnia limita, quando dotis promissio esset de re vel quãtitate certa, secus si incerta quia licet speciali fauore dotis valeat promissio incerta, l. cum post, §. gener. sup. de iur. do. & etiam inf. tangetur in hac glos. tamẽ dicto casu nõ fingeretur stipula. si esset promissa pacto nudo, ne concurrant duo specialia circa idem, sicut etiam tunc non admittebatur specialitas, quod pars posset agere ex pacto nudo ad dictam dotem incertam, vt est casus notabi. in l. 1. C. de dot. promiss. quod videtur esse notan. ad limitationem d. l. 1. C. de rei vxor. act. Et ideo tunc si in instrumento esset promissa dos incerta, necessarium foret recurrere ad stipulationem præsumptam. cũ in stipulatione præsumpta nulla subsit specialitas in dote, imò est regulare in omnibus aliis conuentionibus contentis in instrumento publico vel priuata scriptura, vt habetur in d. §. itẽ si scriptũ, & in d. l. 1. C. de contrah. & com. & in l. 1. C. de vsur. Tamẽ tu cogita, quia nõ potest negari, quin sit aliqua specialitas in hoc, cũ dicta stipulatio præsumpta sit tacita extra aliquã expressione verborum, & inducatur specialitas fauore instrumenti, vel scripturæ cum non sit idem quando probaretur conuentio per testes vt habetur in d. l. 1. C. de vsu. & sic videntur concurrere etiã illo casu plura specialia circa idem. & hoc etiam probatur in d. l. 1. C. de do. promis. vbi præsumitur quòd in illo cõtinebatur dicta promissio incerta, vnde cogita. de quo etiam tangetur infra circa promissionẽ dotis incertæ. Adde etiam, quod si ad petitionem vir constante matrimonio vel post promitteret dotẽ alteri se restituturum, & sic per viam delegationis, non posset hoc esse qualiter tacere citra stipulatione non expressam, nec tunc fingeretur stipulatio, nec ex quo actus geritur omnino extra personam mulieris, vt probatur no. in l. proxima, in princ. ibi stipulanti. quod forte non procederet si mulier illum submitteret, vt esse tanquam procurator mulieris, seu ad vtilitatẽ mulieris in ipsa dote promissa, qđ

100 est notandum ad ampliationem, d. l. 1. de rei vxo. actio. † In fideiussore autẽ dotis dandæ fingitur similiter stipulat. nec ex tali forte pacto nudo oritur actio ex quo actus geritur omnino extra personam mulieris, vt sentit gl. singu. in l. fin. C. ad Velleia. & idem dici posset eadem ratione per d. l. fina. in fideiussore dotis restituendæ, vel conseruandæ, qui potest interuenire soluto matrimonio. vt l. si constante, §. quoties, inf. eod. & idem si interuenisset ante matrimonium retenta opin. Dyni, quæ tamen solet reprobari, vt per Barto. in d. §. quoties, vel secundũ opinionem communem in patre, vel aliis coniunctis personis fideiubentibus vt ibi dicetur. Et idẽ si esset consuetudo in loco, vt pro dote restituenda interuenire possit etiam a principio vt tunc fingatur stipula. si interuenit sine alia expressa stipula. licet soleat dubitari, an valeat talis consuetudo, de quo forte dicetur in dicto § quoties, vnde si in fideiussore dotis dandæ fingatur stipulatio. ergo idem & multo magis in fideiussore dotis restituendæ, facit glo. no. in l. exigere dotem, sup. de iud. quæ voluit, quod omnia priuilegia dotis dandæ extendantur ad dotem restituendam, & e contra bene facit text. ad no. in d. l. 1. §. sed vt plenius ibi, ex vtroque latere, quod potest induci ad statuta simpliciter priuilegiantia instrumẽta dotis, puta vt habeant executionem paratam, vel quid simile, vt non solum habeant locum quando dos peteretur dari per virũ a muliere vigore instrumenti, sed etiam quando peteretur restitui per mulierẽ vel eius hæredes ab ipso viro, facit d. l. 1. post prin. iuncta glo. in verbo exigi, & in d. §. tuetur in fin. institut. de act. Quinimo licet in instrumento dotis receptæ per virum nõ aliter promittatur ipsius dotis restitutio in casum soluti matrimonij, tamen quia tacite subintelligitur, ideo etiam prætextu illius taciti prædictum instrumentum habebit executionem paratam ex forma dicti statuti, vt sup. dixi. & per Bal. in d. l. 1. & maxime quia hoc venit de natura contractus, ideo habetur

101 pro expresso, l. cũ quid sup. si cer. pe. cum simi. † Sed vid. dubitatum de facto, si statutum dicit quod instrumentum pro dote restituenda habeat executionem paratam contra virum, an dictũ statutum extendatur, vt versa vice instrumentũ habeat executionem paratã pro dote in eo promissa danda, & sic contra mulierem vel socerum. Et potest dici quod sic per supradicta & ẽt propter naturam correlatiuorum per id quod habetur in l. fi. C. de indic. vid. & quia vir & vxor debẽt iudicari a pari, vt statutum in vno extendatur ad alium per c. gaudemus, de diuor. bene facit quod habetur in c. 2. de mutu. peti. vbi licet rescripta ad lites sint stricte intelligenda c. p. e. & c. super eo. de offic. de eg. & sic non extendantur vltra personam in eis expressam, tamen clausula apposita contra reum in fauorẽ actoris extenditur cõtra actorem in fauorem rei propter naturam correlatiuorum, ideo vidi consilium Antonij de Butrio circa statutum Perusinum disponens quod a sententia lata super executione instrumenti guarentigiati contra debitorem non possit appellari, extenditur versa vice, si pronunciaretur contra actorem petentem executionem instrumenti, & sic in fauorem rei, puta instrumentum non exequendum. non poterit similiter ipse actor appellare, vt seruetur æqualitas inter litigantes, argum. tex. dicti cap. 2. & propter naturam correlatiuorũ, vt supra, & vidi pluries seruari de facto in ciuitate

102 Perusina. In eadem ibi, tacitam hypothecam. ex hac gl. † collige. 8. speciale circa tacitam hypothecam, & intellige tam ex parte viri, quam ex parte mulieris promittentis dotem, vel soceri, vt in d. §. sed vt plenius. vbi pondera verbũ ibi, ex parte mulieris, & sic non dicit simpliciter bona mulieris esse tacite obligata & etiam bona viri, sed magis ample & generaliter loquitur, scilicet, quod talis tacita hypotheca inducitur ex parte mulieris, & etiam ex parte viri, & sic quicunque promittat pro parte mulieris, puta pater, mater, vel alius extraneus. bona sua intelliguntur tacite obligata omnia, & sic similiter erunt obligata bona fideiussoris intercedentis pro dote danda, & sic ẽt idem in fideiussore pro dote restituẽda eo casu quo potest interuenire. Sic etiam potest dici si interuenirret post matrimonium solutum, in terminis d. §. quoties. l. si constante, & vide gloss. nota in d. l. fina. C. ad Velleian. Sic etiam si vir non recipit dotem, sed eius pater, erũt bona patris tacite obligata, imò etiam si solum pater conferit, licet non receperit ipse sed filius dotem, similiter erunt bona patris obligata, per dicta Bart. in l. si cum dotem, §. transgrediamur inf. eod. & ib. tangetur, vnde hoc priuilegium tacitæ hypothecæ transit ad patrem vxoris, & etiam ad patrem viri actiue, & passiue vt est glo. singu. in d. §. fuerãt, licet Bald. in l. 1. C. de priuil. dot. s. illas limitauerit, vt si pater agat ex iure consolidationis in eam factæ, puta per suam stipulationem, secundum quod habetur in l. quoties infra eodem, vel per mortem filiæ, secundum quod habetur in l. dos a

patre,

patre, C.eod.tamen nihil allegat, nec videtur hoc suum dictũ
esse verum,& est contra mentem glo.in d.§.fuerat,indistincte
loquentis,& contra text.in d.§.sed vt plenius.ibi, ex vtraq; par
te, quod etiam voluit hic Bartol. dum dixit, quod hoc priui-
legium tacitæ hypothecæ datur actioni, & non personæ, &
ideo transit ad quamcunque personam, ad quam conuolat
103 ipsa actio,† confert etiam,quia paribus passibus ambulant pri-
uilegium tacitę hypothecæ, & tacitæ stipula. vt sic vbi locum
habet vnum,etiam habet & reliquum,d.§.sed vt plenius. Ergo
cum priuilegium tacitæ stipulationis obtineat in patre reperē-
te dotem etiam ex iure consolidationis in eum factæ, vt supra
dixi in proxima patricula glo.sic etiam dicamus in tacita hypo
104 theca.† Et ex prædictis inferri potest ad practicam statutorum
Italię de quibus,sup.dixi.sc.ꝙ instrumenta cõfessionata vel gua
rentigiata habeant executionem paratam, nam locum habe-
bunt etiã si petatur executio vigore dictæ tacitæ hypothecæ,li-
cet multos viderim tenere contrarium,ne inducantur tot exor
bitantiæ,ne in pluribus offendatur ius commune, per id quod
habetur in d.l.1.C.de dot.promiss. & c. cum dilectus, de con-
sue.primo ꝙ instrumentum habeat executionem paratã,cum
hoc exorbitet a iure cõmuni,per id qđ habetur in l.4.§.ex con
uen.inf.de re iud. Secũdo quod tale priuilegium executiuum
locum habeat in non expressis in ipso instrumẽto,communi-
ter tñ solet teneri cõtrarium,vt sup.dixi in tacita stipula.vt fuit
de mente Bar.in d.l.1.ℑ.de his quæ in testa.del.& Bald.in d.l.1.
post prin.C.de rei vxo.act.& l.ad probationem,C.de proba.vi
di tamen consultum,quod dicta communis opi. procedat, qñ
ageretur via executiua per tacitam hypothecariam contra ip-
sum principalem nominatum in instrumẽto vel eius heredes,
non sic contra tertios possessores, cum illi nec expresse nec ta-
cite censeantur nominati in instrumento,vt etiam fuit hic de
mente Bald.in l.1.C.commu.de leg.& facit not.Bar.in l.1.C.
105 de pigno. vidi etiam dubitatum,† an extraneus habeat dictã
tacitam hypothecam contra bona mariti in dote sibi restituẽ
da ex pacto, nam videtur quòd sicut illa tacite contrahatur
contra ipsum extraneum promittentem,& sic in fauorem vi-
ri,vt sup.dixi.ita etiam econtra habeat locum contra virũ re-
cipientem in fauorem ipsius extranei dotantis, vt sic contra-
hentium æqua sit conditio l.si id quod,§ fi.sup.de rescin. vẽd.
& maxime propter naturam correlatiuorum, per id quod ha-
betur in d.l.fi.C.de indic.vid.& l.fi.ℑ.de acce.p.& facit quod in
simili dixit Bar.in l.de diuisione.inf.eo.contrarium tamen cõ
cludi potest, & potissime ea ratione, quia vt dixi tacita hypo-
theca & tacita stipulatio in dote paribus passibus ambulant,d.
§.sed vt plenius, sed in fauorem extranei dotantis & paciscen-
tis dotem sibi reddi nõ fingitur stipulatio,vt supra dixi. & pro
batur in dicto §.accedit,& tamen contra ipsum extraneũ pro-
mittentem fingitur stipulatio,vt supra dixi.ergo idem fatendũ
videtur in tacita hypotheca. Item quia actio de dote seu ex sti-
pulatu competens extraneo pro dote resti.non est bonæ fidei,
sed stricti iuris,vt voluit glo.no.in l.2.in princip.inf.eod.quam
ibi tenet Bart.Bal.& communiter Doct.& idem ipse Bar.in
l.de diuisione inf.eod.licet ipse Bar.variauerit in l.si constante
in princip.in 7.q.secundæ partis,inf.eo.& tangetur in d.l.2.in
princ. Tertio probatur,nam tunc actio ex stipulatu in dote est
priuilegiata,quando succedit in locum rei vxoriæ actionis an-
tiquæ,quo casu ius semper fingit ipsam stipulationem, & etiã
ipsam tacitam hypothecam,vt patet in d.l.1.in princ. & in d.
§.sed non ignoramus,ergo vbi lex nõ fingit, sed exigit expres-
sam stipulationem,tunc non succedit dicta stipulatio seu pro-
missio dotis restituendæ in locũ rei vxoriæ actionis, quæ erat
bonæfidei,sed remanebat promissio seu stipulatio facta extra-
neo dotãti in sua propria natura,& sic sine aliquo priuilegio.
106 Et sic erit stricti iuris,& nõ bonæfidei,† vnde licet cõtra quẽ-
libet promittentem dotem etiam extraneum sit bonæfidei se
cundum glo.nota.in d.l.de diuisione,tamẽ pro ipso extraneo
paciscente dotem sibi reddi, est stricti iuris. Dicebant tamen
quidam quod respectu extranei promittentis marito actio est
stricti iuris, vt sic ipse maritus non habeat priuilegium con-
tra extraneum ipsum tacitæ stipulationis,& hypothecę, vt sic
seruetur natura correlatiuorum quorum dictum non placet,
quia diuersa est ratio in marito propter dotem constituendã
mulierum,& sic etiam matrimonium celebrandum quam ip
so extraneo post matrimonium solutum imò vr̃ hoc dictũ cõ-
tra tex.in d.§.sed vt plenius,& etiam in prin.illius legis ibi. om
nes dotes &c.iuncto,§.sed nõ ignoramus. Pau. tamẽ de Cast.
in d.l.de diuisione,allegabat casum in l.fi.§.præterea.C.de iur.
dot.ante finem,qui tex. multum videtur vrgere quod actio cõ
petens contra extraneum promittentem dotem sit stricti iu-
ris,& ideo non teneatur ad fructus,nisi post litẽ contestatã nõ
autem a tempore morę factæ per interpellationem hominis,
vt patet in tex.ibi,post lit.contest communiter tamen tenetur
contrarium.& potest multis modis responderi ad illum text.
vt dixi in dicta l.de diuisione. Et per prædicta potest concludi
107 quod priuilegium tacitæ hypothecæ non datur extraneo, cui
ex delegatione facta per mulierem dos fuit promissa per vi-
rum, cum etiam tunc non detur priuilegium tacitę stipula-
tionis,quæ paribus passibus ambulant,vt dixi sup. in proxima
particula glo.per tex.ℑ.l.proxima in prin.& sic priuilegia actio
nis non iræ non transeunt in actionem nouantem per viam de-
delegationis,vt ibi dicetur.tamen posset dici & non improba
biliter,ꝙ si dicta delegatio fuit in ipso actu promissionis dotis
a principio,& sic ante aliquod ius quæsitũ etiam spe ipsi mu-
lieri,& tunc procedat dicta opinio,cũ non videatur dictus ex-
traneus cui facta est dicta promissio,venire ex persona mulie-
ris,secus si ex interuallo,cum tunc videatur venire & succede
re in iure quæsito iam mulieri, vnde cogita, quia posset dici
forte,quod saltem quo ad ipsam speciẽ videtur nouata & trã-
fusa prima actio de persona mulieris in dictum extraneum,et
quando incontinenti,per tex.in l.auia, C.de iure dot.& l.quo-
ties,inf.eod.& faciunt dicta in l.quæ dotis,inf.eodem super gl.
108 † Quid autem si vir agat ad interesse alimentorũ propter mo-
ram non solutę dotis,an pro tali interesse,bona mulieris vel so
ceri sint tacite hypothecata sicut pro ipsa dote,dicas quod nõ
cum etiam econtra ratione alimentorum debitorum mulie-
ri pro dote data,videlicet pro tempore quo vir non subit one-
ra matrimonii, & tamen habuit dotem,non sunt eius bona ta
cite obligata,vt tenuit Bart.in l.Lucius,inf de alimen.legat. li-
cet aliter senserit in l.si cum dotem,§.sin autem inf.eod. tamẽ
in vero ibi se non firmat, sed solum refert opinionẽ Iacob. de
Aret. pro cuius Iaco.opinio.licet faciat text.ad hoc per alios
non ponderatus in d.§.sed vt plenius,dum ibi dicitur, quod si
dos data fuit euicta a marito,quod tunc pro euictione inest ta
cita hypotheca cõtra bona mulieris, tamen posset responderi
quod ille tex.loquaẽ de interesse ratione euictionis, quod eue
nit æque principaliter propter dotem ipsam promissam & da
tã.& postea euictam, & sic agitur actione eodem cõtractu
dotis,prout competebat pro ipsa dote promissa, secus in inte-
resse ratione alimentorũ quod venit extrinsecus ratione mo-
rę,& sic tanquam accessorium,cum non reperiamus iure cau
tum,quod hypotheca quæ competit pro re,vel pro debito per
sonali,se extendant ad ipsa accessoria,puta pro vsuris,vel inte-
resse,vt per Bart.in d.l.Lucius.& ita iam consului apud Vrbi-
num.& sic etiam iam consuluit pro hac parte Domin. Franc.
109 de Alberic.de quo etiam tangetur in dicto.§.sin autem † licet
in fauorem mulieris forte secus quo ad ipsa accessoria, & sic
quo ad fructus perceptos post matrimonium solum, cum illi
censeatur esse dos,& dotis priuilegio funguntur,& eadẽ actio
ne de dote petuntur,in l.si marito,§.fin.inf.eod. & ibi tãgetur,
& in l.diuortio.§.ob donationes inf.eodem. Hæc autem tacita
hypotheca quæ contrahitur pro dote restituenda vel dãda,cõ
trahitur generaliter in omnibus bonis mariti,vxoris, vel soce-
ri,non solum præsentibus,& quæ erant in bonis tempore cõ-
tractæ hypothecæ,sed etiã in futuris,vt est tex.no.in l. hac edi-
110 ctali.§.omnibus.C.de secun.nup.† In ea.ibi,in arbitrium alte-
rius partis,ex hac particula glos. colligitur nouum speciale in
dote,& videtur velle glo. quod sit speciale in dote,vt possit in
distincte remitti dos & eius quantitas in arbitrium alterius cõ
trahentium,imò etiam ipsa substantia contractus,& ita quidã
hic ponderant hanc glo.sic indist nctè loquentem, quod ta-
men non videtur verum, videlicet quando remitteretur tota
substantia obligationis, & non sola quantitas, & sic an quis
sit futurus obligatus puta si promitto tibi dotem pro filia
mea, vel pro alia, si voluero quia tunc non videtur valere,
sicut etiam in aliis contractibus l.in ementis, C.de contrah.
emptio.& l.centesimis.§.fina.de verb.oblig.ℑ quod etiam vi-
detur procedere, si sit expressa quantitas puta, promitto tibi
centum,si volam pro dote.vel ad meum arbitrium,nec refert.
an remittatur in voluntatem vel in arbitriũ promittentis,quia
vtroque casu non valeret,vt probatur in l.hæc venditio sup.de
contrahen.empt.& l.stipulatio non valet,& ibi dixi.inf. de ver
111 borum oblig. † nec obstat.§.gener.l.cum post,hic in glo.alle-
gatus,quia ille dẽt intelligi qñ fuit remissa non substantia ob-
ligationis,sed qualitas dotis,vt proxime dicam,quo casu quã-
do in arbitrium alterius contrahentium remitteretur quanti-
tas dotis,procedit dictus §.gener.& l.3.C.de do.promiss. vt sit
hoc speciale,etiam quando simpliciter in voluntatem remit-
teretur,secundum Cyn.in d.l.3.& Ioan.de Imo.hic, licet regu
riter secus in aliis contractibus,etiam si simpliciter in arbitriũ
remitterentur vt patet in l.sæpe §.1.sup.de contrahend.empt.
& in d.l.stipulatio non valet.& nota.in d.l.in ementis, & non
solum procedit hoc quando in volũtatem eius qui futurus est
obligatus,sed etiã in voluntate eius cui habet obligatio quæ-
ri in dote,puta ipsius mariti, vt est text. not.in d.l.3. licet hoc
vltimo casu idem esset in aliis contractibus,vt not. Bart. & alij
112 in dicta l.centesimis,§.fin. Item ex prædictis infertur.† Ad 10.
speciale ꝙ potest assignari in dote,quod licet in aliis cõtracti-
bus arbitratore non arbitrante non recedatur a persona,vt ha-
betur

tatur in l. si quis arbitratu. de verbo. oblig. & in l. si coita. supra
pro socio. cum sim. tamen non sic in cōtractu dotis. per tex. in
d. §. gener. & in d. l. 3. quare in dote receditur a psona, & recur-
ritur ad arbitrium boni viri: vt sic contractus non dicatur con
ditionaliter initus, videlicet si ille fuerit arbitratus. licet nō sic
in 3̄cōb. l. fi. de contrah. emp. & hoc ne vxor remaneat indota-
ta, si ille non fuerit arbitratus per tex. in d. §. gener. tamen pos-
set dici qđ hoc nō sit specialiter in dote. imo sit regulariter in
oīb. aliis contractib. videlicet quod vbicunq; potest remitti ali
quid in arbitrium vel voluntatem alterius contrahentium, ꝙ
quando fit, patet ex nota in d. l. si quis arbitratu. tunc illo nō ar-
bitrante, receditur a persona. & recurritur ad arbitriū boni viri
& sic remanebit contractus firmus, ne alias sequatur absurdū,
qō sit in illius partis potestate, an contractus perficiatur vel nō
vt not. in d. l. hæc venditio, post principium. & dixi plene in d. l.
si quis arbitratu. imo dicunt quidā, non esse speciale hoc in do
te, l. quod posset remitti in arbitrium alterius contrahentium.
sed illud uenit in sequentiam necessariam ex priuilegio quod
datur in dote, vt valeat promissio incerta, prout de hoc pro-
xime tangetur in proxima particula glo. & dicunt hoc proba-
113 ri per dictū. §. gener. ibi arbitrio quoque detracto. † Et ex hoc
inferunt idem esse dicendum in alio quolibet contractu vel di
spositione, quæ non vitiatur propter incertitudinē. Puta si pro
mitterem tibi alimenta secundum arbitrium Titii. nam Titio
non declarante, vel quia non velit, vel quia non possit, forte
morte præuētus: remanebit nihilominus promissio valida per
d. § gener. cum etiam si aliter non fuisset facta remissio in Ti-
tium, valeret dicta promissio, licet incerta. per id quod habe-
tur in l. si cui annum. inf. de annu. leg. Sed quando incertitudo
vitiaret, tunc si est remissa declaratio in tertium, verum est qđ
illo non arbitrante non receditur a persona, ex eo quia rema-
net contractus omnino incertus, & sic inualidus. quia rōne iura
volunt, qđ talis contractus habet in se tacitam conditionem, s.
si ille arbitrabitur. in dicta l. fi. C. de contrahenda emptio. vnde
illo non arbitrante & sic non impleta conditione remanet cō
tractus nullus & imperfectus, & sic omnino impfectus. & hac
ratione iura volunt non recedi a persona. quia si recederetur,
& sic succederet arbitriū boni viri: tunc conditio non esset im
pleta in forma, prout debet impleri, per id quod habetur in l.
Menius. & l. qui hæredi. inf. de condi. & demonstra. bene facit
quod habetur in l. multa. cod. titul. Et sic ex prædictis conclu-
dunt, qđ in dote nō est speciale, vt recedatur a persona. sed est
speciale. quare ualet promissio incerta sicut in aliis causis piis
seu fauorabilibus, vt proxime dicetur. quę opinio, licet videa-
tur satis vrgere, tamen multum videtur obstare text. in d. §. ge
ner. nam secundum hoc sequeretur qđ in casu d. §. gener. cau-
sarentur duo specialia circa eandem promissionem. primū, qđ
valeret promissio incerta. Secundum, quod ipsa incertitudo
posset remitti in arbitrium alterius contrahentium: contra
id quod habetur in d. l. 1. C. de do. promiss. & quod no. eadem
gloss. in dicto §. gener. & maxime quia in terminis d. l. 1. in pro
missione dotis concurrebat illud spāle priuilegiū videlicet qđ
valeat promissio dotis incerte iō cum eo non habebit concur
rere aliud speciale, qđ possit remitti in alterum contrahentiū,
vnde necessario sequitur, qđ postea valebit cōtractus incertus.
etiam si non remitteretur aliquid concernens subiectum con
tractus. cum non haberet perfici ipse contractus ex arbitrio par
tis postea querendo. cum etiam si non arbitraretur, haberet re
manere promissio valida & utilis. & faciunt quæ dixi in dic. l. si
quis arbitratu. & tunc non absurde admitterentur illa duo spe
cialia, quando vnum uenit per sequelam alterius. vt alias habe
tur in l. singularia §. si certum petat. & l. si vero non remunerā
di. § idem Marcellus. ff. man. ad hoc ter. & ibi no. in cap. quam
tantum. de praben. vel potest dici saluando prædictorum opi.
quod in dote non sit speciale, vt valeat promissio incerta. ut
114 tangetur proxime in gloss. † Adde etiam, quia tenendo quod
speciali fauore dotis possit remitti in arbitrium partis maxime
dotantis etiam ipsa substantia obligationis, vt tenent quidam,
ita not. in so hanc glo. vt sup. quod tunc posset tentari, qđ si iste
promittens dotem moreretur, antequam declaret se velle obli-
gari vel nolle, quod moriendo censeretur tunc velle obli-
gari speciali fauore dotis. & maxime ne mulier remaneat in-
dotata. sicut alias dicimus fauore vltimæ uoluntatis [illegible] no
ta. in l. vxorem. §. fin. inf. de leg. 3. & bene facit tex. in l. [illegible] com
missā. §. si sic. cod. tit. & per Bart. in d. l. [illegible] hoc
etiam confert tex in l. post dotem. secundum [illegible] lecturam singu-
la. gloss. ibi & per Bart. [illegible] vbi fauore dotis & mulieris quādo
restitutio dotis est remissa in uoluntatem filiæ, tunc verifica-
tur, vt moriendo filia cum liberis antequā declaret se uelle vel
nolle videatur tunc velle. de quo tamen [illegible] & etiam in
fra tangetur. & sic resultat ex prædictis. Vndecimum speciale
in dote. In ead. ibi, & quia incerta. Et hac gloss. resultat 12. spe-
115 ciale. s. † qđ in dote valeat promissio incerta puta incertę rei vel
quantitatis. vbi regulariter est contrarium in aliis contractib.

& idem si in vltima voluntate legetur dos: vbi secus regulari-
ter. disponitur enim in vltimis uoluntatibus sicut in contracti-
bus ut in l. ita stipulatus. la [illegible] inf. de verborum obligatio-
nibus. & in l. triticum. eodem titulo & in d. §. gener. & in l. si do
mus. in princ. inf. de leg. 1. & qđ hoc sit speciale in dote, voluit
etiam gloss. in d. l. 1. C. de do. promiss. & in d. §. gener. & com-
muniter tenent Doct. post Bart. hic. dicendo idem esse in aliis
causis, puta in alimentis. vt habetur in l. si cui annuum. infr. de
116 de annu. lega. † licet quidam, quos refert & sequitur Cyn. in d.
l. 1. C. de dot. promissio. teneant contrarium, dicendo, qđ imo
nō sit hoc speciale in dote propter causam piam: imo sit regu-
lare in omni contractu & etiam in vltimis voluntatibus habē
tibus in se admixtam aliquam causam propter quam possit su
mi interpretatio & declaratio ipsius quātitatis uel valoris. quę
oper. in puncto iuris posset sustineri. nam si dico dono vel lego
tibi fundum vel pecuniam, non demonstrato fundo, vel nō de
monstrata quantitate: nulli dubium est, quod hæc promissio
non valeret. ita loquitur. §. gener. & alia iura. sup. allegata. cum
nullam contineat causam, ex qua possit certificari quantitas fū
di vel pecuniæ. sed si dico, dono uel lego fundum vel pecuniā
pro alimentis. tunc licet demonstratio fundi non sit facta, vel
quantitas: tamen tacite inest demonstratio & certitudo secun
dum qualitatem alimentorum cum dicta causa alimentorum
habet in se certitudinem quandam arbitrio boni viri. conside-
rata persona cui legantur vel promittuntur alimenta, & quan-
titate patrimonii legantis secundum quod habetur in l. cum
vnus. §. fina. inf. de alimen. leg. & facit l. cum hi. §. modus. sup. de
transact. & hac ratione iura dicunt valere legatum alimento-
117 rum incertum: vt habetur in dicta l. si cui annuum † nec uide-
tur verum, quod hęc procedant quando legantur alimēta, vel
promittūtur pauperi, & sic in causam piam quia esset hoc mul
tum restringere dicta iura. nam sequeretur, quod si alimen-
ta legantur alicui diuiti, non facta alia declaratione, non valeat
tale legatum. & similiter nec promissio alimentorum facta di
uiti valeret. & esset contra text. d. l. si cui annuum indistincte lo
quentem. nam bene scouisset iurisconsultus ibi hoc declarare,
& restringere si voluisset. argumen. l. 1. §. sin autem ad deficien
tis. C. de cadu. tollen. & cap. ad audientiam. de decimis. nam et
sequeretur quod si dos legaretur vel promitteretur pro mulie
re diuite, non valeret, si esset incerta: ex quo tunc non concer-
neret piam causam. cum dos non dicatur pia causa proprie, ni
si quando cadit in personam pauperem. vt sup. est dictum cir-
ca primum nota. quod esset contra iura indistincte uolentia
valere legatum vel promissionem dotis non obstante incerti-
tudine. vt d. §. gener. & l. 1. [illegible] C. de dot. promiss. & l. si filiæ in
118 fra de legat. 3. cum simil. † Item non video quomodo possit re
spondere ad l. quidam in [illegible] inf. de legat. 2. & dicere. quod
ibi sit speciale in legato facto ad refectionem viæ, vt hic dicit
Bartol. hoc nullo modo deprehenditur ex illo tex. sed ibi iuris-
consultus se fundat ex quadam certitudine surgente iuris in-
terpretatione propter causam adiectam legato, habētem in se
quandam tacitam quantitatem pro modo & quantitate ope-
ris. quid enim si non pro uia reficienda, sed pro reficienda do-
mo Titii amici testatoris legaretur pecunia non expressa quan
titate: certe idem respondisset ibi iurisconsultus. vnde tunc in
arbitriū boni uiri versabitur, quanta pecunia possit erogari pro
refectione talis domus. sicut alias in simili dicitur in l. continuus
§. cum ita & § item si insulam. inf. de verborum oblig. Quid
etiam si legaret testator debere solui per eius hæredem matri
uel uxori testatoris pecuniam pro uestibus uidualibus: uel si le
gat pecuniam pro emēda una domo commoda suæ uxori, uel
alicui suo consanguineo etiam non pauperi, nullus dixerit nō
ualere legatum propter non expressam quantitatem. nec tex.
in d. §. gener. fundat se super aliqua specialitate dotis, sed uult,
quod satis possit dici legatum dotis esse certum uel pactum.
ex quo dos vī habere certam limitationem secundum arbitriū
boni uiri habita consideratione qualitatis personæ dotatę, &
119 etiam patrimonii dotantis. † nec etiam obstare uidetur, qđ di-
cebat hic Barto. confutando: uidelicet qđ si esset uera dicta rō
eadem ratione deberet ualere emptio & locatio, licet certum
precium non sit declaratum, cum possit declarari secundū rei
qualitatem, & sicut item in legato: cum fiat propter merita. l. nec ad
secit. sup. pro socio. Ergo poterit quantitas legati certa censeri
secundum quātitatem & qualitatem meritorum legatarii. qō
esset contra tex. in d. l. gener. & in d. l. ita stipulatus. & insti. de emp. &
uendit. in §. pretium. & §. loca. l. si merces. in prin. nam potest re
spondere, ꝙ si in dictis contractibus non esset facta mentio de
precio & eius quantitate, sine dubio nō ualeret emptio vel
locatio. quia ad esse dicti contractus requiritur ꝙ fiat mentio
de precio: alias peccaret in sui forma, puta si dicerem, uēdo uel
loco tibi talem rem; & si esset facta mentio de precio, tamen
non esset declarata quantitas similiter peccaret in sui forma, ut
non ualeat tanquam emptio [illegible] ualere
tanquam contractus [illegible]

precii, puta si diceretur, vendo seu loco tibi istã domũ pro precio iusto, quia tunc succederet arbitrium boni viri in declarando preciũ ex qualitate rei, per tex. no. insti. locati. §. qua ex causa. per quem text. ita voluit Bald. in l. contractus. C. de fide instrumen. & dixi plene in l. si quis arbitratu. de verb. oblig. & in
120 l. sciendũ † & posset responderi ad l. 1. C. de do. promis. intellectam fm cõmunem opinio. ꝙ ex quo ibi speciale est in dote vt valeat promissio incerta, non debet concurrere aliud speciale, quod valeat cum pacto nudo. nam licet iste intellectus sit cõmunis. tamen pro certo illa non fuit intentio Imperatoris ibi, maxime cum præsupponatur ibi, ꝙ ista promissio fuit facta in instrumento. ergo nõ est ibi speciale in pacto nudo, cum presumatur stipula. per id ꝙ habetur in l. sciendum. inf. de verbo. obliga. vt dixi. s. post princi. huius glos. Præterea videmus, ꝙ in dote possunt cõcurrere plura specialia, & sic circa idem. vt in promissione facta nudo pacto per mulierem fideiubentẽ pro dote. vt tãgetur in proxima particula glo. & potest dici, ꝙ ideo ibi nõ valuit dicta promissio, qa nõ apparet facta in instrumento de præsenti. vnde illud ꝙ habetur in d. l. sciendum. & in d. §. item si scriptum. procedit in promissione facta de presenti & tẽpore scripti instrumenti. secus si in instrumento notarius ex assertione partium scriberet promissionẽ fuisse factam de precio. & sic non insurgit præsentia, qđ est bene notan. ad limitationem dictorum iurium. licet multum videatur obstare text. in l. ea quę. s. de donatio. inter vir. de quo dixi in d. l. sciendum. Docto. tamen cõmuniter transeunt cum ista glo. sed opin. cõtraria quæ fuit Cyn. vt. s. posset bene sustentari per supra d. cta.
121 posset tamẽ limitari, nisi incertitudo versaretur circa aliquod corpus, puta promitto tibi fundum pro dote Titię, nõ adiecto de quo fundo intellexerim, nam tunc etiam in dote nõ valeret talis promissio incerta. licet secus quãdo esset incerta respectu quãtitatis. vt hoc bene colligitur ex tex. in d. §. gener. quia quãtitas potest limitari, & extendi secundum qualitatem personarum, & quantitatem patrimonij, non sic in specie vel corpore
122 incerto. † de æquitate tamen canonica indubitãter esset tenendum etiam in decisiuis valere promissionem incertam etiam citra causam dotis, quãdo propter aliquam causam adiectam vel tacite subintellectam posset certificari secundũ arbitrium boni viri. vt singulariter voluit Archi. in c. nonnulli. 1. q. 1. per illum text. prout etiam refert & clarius tenet Abbas Siculus in c. primo de decimis. In ead. ibi. l. fin. C. ad Vellei. illa lex est
123 multum nota. & singu. † ex qua resultat. 11. speciale in dote, videlicet, quod mulier fideiubens pro dote, non iuuatur Velleiano. immo plus & notanter probat illa lex, qđ possunt concurrere duo specialia circa idem, scilicet, qđ pactum nudum vbi est efficax ad agendum etiam sine obstaculo exceptionis Velleiani alias competentis ipsi mulieri promittenti pro alio. quod videtur esse contra ea quæ habentur in l. 1. C. de dot promissio. Vbi non obstante fauore dotis magno indulto mulieribus a iure, non possunt concurrere duo specialia circa idem. vt cõmuniter intelligunt doct. post glo. dicta l. 1 & s. est proxi-
124 me dictum. nisi dicamus, † qđ in d. l. 1. non possunt concurrere duo specialia simul ad eundem effectum causandum, secus si ad diuersos effectus. vt patet in d. l. fina. nam primum speciale est ibi. quod valeat promissio per pactum nudum. & hoc quo ad vnum effectum causandum. s. ad producendum actionem vel condictionem ex illa. l. non obstante pacto nudo. prout etiam habetur in l. ad exactionem. C. de dot. promissio. Secundum speciale est in ipsa actione iam producta ad causandum alium effectum, vt per exceptionem Velleiani nõ excludatur ipsa actio vel condictio ex lege iam producta. Sic etiam videmus extra causam dotis quod circa diuersos effectus causandos iura inducunt plura & diuersa specialia circa eundem actum, maxime quando vnus effectus sequitur post aliam. vt habetur in l. singularia. supra si certum petatur. & in l. 4. in fin. s. de dona. inter vir. Et adde, quod dispositio d. l. fin. licet loquatur in muliere fideiubente pro dote danda, tamẽ idẽ est dicendũ ex eadẽ ratione fauoris, imò maiori quãdo fideiuberet pro dote restituẽda, eo casu quo potest accedere fideiussor. ad hoc tex. in l. 1. post prin. & in §. sed vt plenius. C. de rei vxo. act. vbi priuilegiũ tacite hypothecę, & tacite stipulationis in dote promittẽda viro & in dote restituenda mulieri procedũt a pari. vt etiam. s. in ead. glo. est dictũ. ergo idem in fideiussore, vt sic effectualiter cesset Velleianũ tã in dote promissa danda viro, quã in dote data restituenda mulieri. & hoc scire est magni effectus. nam vidi de facto dubitatum in matre intercedente, & se obligante pro filio recipiente dotem. nam cum soleat communiter teneri. vt tit. C. ne fide. do. den. locum sibi nõ vendicet in parentibus intercedentibus pro filio recipiente dotẽ. vel econtra. per tex. no. in l. fin. C. de do. cau. nõ numerat. & dicetur post Bart. in l. si constante. §. quoties. j. eodem. imò etiã in aliis coniunctis personis idem solet teneri. vt per Bartol. in dicta. l. si constante. in 8. quæst. pen. partis, ergo dicta mater sic se obligans, pro filio non iuuabitur Velleiano. immo vidiiam de facto obtentum, ꝙ renunciatio tunc facta per matrem iuri hypothecarũ sibi effectualiter noceret, etiã si ipsa mater nõ habere posset regressum cõtra bona mariti aliter. ꝙ est not. ad not. in l. Meum. §. fundũ. j. eodem. Quinimo ẽt concludebãt, ꝙ licet vxor obliget se vna cũ viro pro restitutione dotiũ eoru cõmunis filii, qui vxorẽ accepit, nõ iuuaretur beneficio authen. si qua mulier. C. ad Vellei. ꝙ est notan. nam dicta authen prouidet mulieribus, vt vbi de iure antiquo mulier intercedẽs pro viro iuuabatur exceptione Velleiani, hodie tamen sit ipso iure tuta. ergo cũ etiã de iure antiquo mulier intercedẽs pro viro suo vel alia persona in causam doti dandę vel restituendę non iuuabatur Velleiano, ergo nec hodie iuuaretur beneficio dictę auth. & si dicatr. qđ mulier nõ põt fideiubere pro dote restituenda, per id quod habetur in l. 1. & per totum. C. ne fideiuss. do. dentur. Poterit responderi, qđ cum ipsa dicatur persona coniuncta respectu sui viri. l. cum aliena. C. de lega. immo nulla maior est coniunctio, per id quod habetur institu. de pat. pote. in princip. ergo poterit fideiubere pro viro pro ipsa dote restituenda. vt per Bar. in d. l. si constante. tamen cautum esset quod in eodem instrumento filius ipse qui accepit vxorem & dotem. vel pater pro eo obligetur vna cum patre & matre. quia negari nequit quod respectu ipsius filij mater sit coniuncta persona. & possit pro eo fideiubere per id quod habetur in dicta. l. fina. C. de do cau. hodie tamen cum communiter in instrumentis apponantur iuramenta, nulla esset dubitatio, quin saltem propter vinculum iuramenti talis mulier sic effectualiter obligatur per id quod habetur in c. cum contingat. de iureiuran. & tangetur in dicto. §. fundus. In ead. ibi. authen res
125 quæ. ex illa authen. † colligitur. 12. speciale in dote, vt licet alias regulariter res subiectę restitutioni per fideicommissum seu ex vltima voluntate non possint interim effectualiter alienari vel hypothecę subiici; et ipsum hęredem grauatum, tamen speciali fauore dotis possunt alienari & obligari pro dote ipsius hæredis grauati. s. siue pro dote danda per ipsum hæredem qui erat filia vel neptis testatoris, siue etiam pro filia vel nepte ipsius hæredis grauati, cum legitima ipsius hæredis non erat sufficiens ad ipsam dotem congruam constituendam. & sic est ibi casus singula. ꝙ hæres grauatus potest diminuere de bonis testatoris etiam vltra legitimam sibi de iure naturę debitam etiam inuito testatore. imò glo. si. singu. in auth. de restit. & ea quę parit. §. quam ob rem. vbi sumitur dicta auth. res quę videlicet in gl. quę incipit. nonne. voluit notãter, ꝙ testator nõ posset prohibere in suo testam. nto dictam diminutionẽ, hypothecam, vel alienationem fiendã per hæredẽ pro dote danda vel restituẽda, quando legitima non sufficeret. & sic etiam idẽ dicitur in donatione propter nuptias. si filius grauatus, ad hoc vt haberet competentem sibi dotẽ, oportuit donare mulieri propter nuptias, etiam excedẽdo mensuram suę legitime & idem si pro dote restituenda opportuit diminuere de fideicommissio etiam vltra suam legitimam, si ipsa legitima non sufficeret pro cõgruente dote habita vel habẽda & postea restituenda in casum soluti matrimonij, vt hoc probat tex. in cor. & etiam ibi hoc voluit glo. & in dicta auth. res quæ & cõmuniter doct. sequuntur. quę tamen singu. dispositio solum haberet locum in dote actualiter data vel numerata, non autem in cõfessata, qa talis confessio facta per hæredem grauatũ, de dote per eum habita, non aliter probata solutione, non valeret in præiudicium fideicommissarii, ex quo videretur emanasse in materia suspecta, & sic in fraudẽ fideicõmissa. secundũ Ange. notanter in d. §. quam ob rem. & ita pridie consului apud Florẽtiam. vt bene hoc probatur in d. cor. in §. hec igitur omnia. & facit glo. in l. si. C. qui potio. in pig. habe. in fin. & in l. si quis post hanc. C. de bonis dãna. & text. cum not. Barto. & Bal. in l. per diuersas. C. mand. & quod alias per Barto. in l. cum quis decedens. § codicillis. & §. Titia honestissima fęmina. infra. de lega. 3. & quod habetur in leg. fina. C. de sponsa. & cętera de materia dictę authen. vide plene nota. per doctο. ibi. In eadem ibi. l. quod autem. ex illa. leg. tunc potest 15. speciale in dote.
126 † vt licet alias promissio seu stip. sine causa non valeat saltem ope exceptionis secundum quod habetur in l. 2. §. circa. infra. de except. doli. tamẽ secus in stipula. facta per spontam: sponso quia licet non sit expressa causa, tamen valeat. vt sic intelligatur quod ex causa dotis sit facta. Bart. tamen hic, & cõmuniter doc. tenet illud non esse speciale in dote. immo idem videtur in omni alia promissione, in qua propter subiectam materiam & conditionem personarum potest tacite subintelligi aliqua causa, vt illa tunc de iure presumatur, vt sic non reddatur inutilis ipsa stipula. quod bene nota, & posset poni exemplum, qñ esset facta promissio personę coniunctę, vt tunc in dubio presumatur causa donationis sicut quando simpliciter daret non adiecta causa. per id quod habetur in l. si seruus communis. §. primo. s. de donatio. inter virum. vt alias per Bart. & doctor. in l. cum quid. sup. si certum petatur. & tangetur post Barto. in l. quæ dotis. j. codẽ. vel si probaretur merita precessisse, vt tũc

præsumatur promissio facta ex causa remunerationis per tex.
in l.si vero nō remunerandi.§.item Papinianus.ff.manda &
pe: Bar.in præalleg. aliis locis ad hoc etiam text in l quod autē.
si vir.§. sed donatio inter virum. Quid aut si iam contracto ma-
trimonio, nulla apparente prius facta promissione dotis, vxor
sim, licet promittat viro certam quantitatem vel rem, non
adiiciendo, quod ex causa dotis, vel si ipsa vxor tradit viro ali-
qua bona non aliter expresso quod pro dote, iam vidi de facto
dubitatum, tamen hoc dependet ab alia quæstione. † An pro-
127 missio vel traditio dotis facta ab vxore constante matrimonio
vbi a principio nulla apparet dos constituta, valeat, super quo
iam contendunt, nam Bart.in sua disputatione quæ incipit, mulier
habens amplum patrimonium in effectu voluit quod si non
apparet de aliqua promissione vel traditione facta per mulie-
rem viro, nec de aliqua expressione causæ dotis, licet ipse vir
tenuerit & tractauerit bona mulieris, puta stabilia sciente &
patiente ipsa muliere, quod per hoc non præsumatur titu. do-
tis, licet longo tempore sic tenuerit, & hoc nisi ipse vir dixisset
publice sciente & patiente muliere, quod illa tenet tanquam
dotalia, vt ibi per eum, & respondet ad l. cum de in rem verso.
§. de vsur. & etiam ad dictā l. quod autem, vt intelligatur alte-
ro de duobus modis, vt etiam intellexit ibi glo. 4. videlicet qđ
licet tempore promissionis non fuerit expressa causa dotis, ta-
men probabatur extrinsecus quod ita fuit actum inter partes
videlicet per verba præcedentia vel sequentia, vel qđ loquatur
ibi in stipulatione, quam recepit vxor a viro de quantitate do-
tis reddenda ipsi mulieri soluto matri. merito subintelligi quod
ex causa dotis. Tu aduerte. quia primus intellectus est expresse
diuinatiuus ad illum tex. imò contra mentem si verba. Secun-
dus etiam intellectus non videtur applaudere literæ, nec con-
gruit titulo, in quo tractatur de promissione dotis dande, & nō
de promissione dotis restituendę, de quo tractatur in hoc titu.
argumen. l. cum Imperatores, supra de in diem addict. & iura
super quibus se fundat Barto. ibi, videlicet lex fin. C. de diuor.
& in auth. de nup. §. si quis autem, versic. si mulierem nō pro-
bant, quia loquuntur quando consulte mulier nupsit sine do-
talibus instrumentis & sic voluit accipere vir vxorem indota-
tam, vnde non video quo modo possit responderi ad dictam l.
quod autem equiparando traditionem ipsi promissioni. ar. l. fi.
C. ad leg. Falci. & vt s. dixi per nota. in d. l. cum quid vnde pos-
sunt poni tres casus, primus est, si vxor tempore matrimonij
vel post promisit viro bona sua non expressa aliqua causa. Se-
cundus est, si non promisit, sed tradidit expresse si viro bona
sua, puta in præsentia rei, vel etiam in absentia dicendo, trado
tibi mea bona, vel talia bona, aliter non expressa causa, quia tunc
saltem videtur data licentia accipiendi possessionē propria au-
thoritate, secundum quod habetur in l. prædia inf. de acquirē-
da possessio. Tertius casus est, si non tradidit aliter, sed fuit pas-
sa virū, tenere & fructare bona sua aliter non apparente de ali-
qua dote. Primo casu nullus dixerit dotē non esse constitutam
per casum in terminis in d. l. quod autē non violādo literam, vt
supra declaraui. nec obstat. quod post matrimonium fuerit fa-
cta dicta promissio, & sic inter cōuges videatur prohibita per
id quod habetur in l. prima & per totum. sup. de donatio. inter
virum. nam licet dicatur prohibita donatio inter coniuges, tñ
non censetur prohibita dotis constitutio, maxime qñ a princi-
pio nulla apparet dos data vel promissa cam tunc respectu viri
dicatur habere talis dos ex titulo oneroso, & non lucratiuo per
id quod habetur in l. penultima. infra de excep. do. & l. fi. §. si a
socero inf. quæ in frau. cred. & in l. ex stipulatio. infr. de act. o. &
128 obli. Quinimo non solum potest dos de nouo constitui con-
stante matrimonio, sed etiam constituta potest augeri, vt est
expressum in l. si constante. C. de donatio. ante nupt. Præter-
ea tunc videtur talis mulier magis debitum agnoscere, quam
de nouo donare, ex quo verisimiliter præsumitur nupsisse cū
dote si habebat bona arguendo a communiter accidentibus
argumen. l. certi condictio. §. quoniam versi. nam & quotidie.
§. si certum petatur ad hoc etiam glo. nota. & ibi per docto. in
l. neq; natales. C. de probatio. & quod habetur in c. 1. de cleric.
non resi. & idem videtur si a principio nihil habebat mulier, &
postea sibi obuenerunt bona, puta ex aliqua successione. quasi
sit verisimile, qđ si dicta bona habuisset a principio, illa consi-
gnasset in dotem si erat secundum cōgruentiam ad mensurā
dotis inspecta persona viri. vnde illa postea dando constante
matrimonio non videtur fieri locupletior. Vnde ille ipse vir
cum receperit propter onera matrimonii quæ habebat suppor
tare. & sic in quandam recōpensationem quæ non est prohibi
ta inter coniuges l. quod autem. §. si vir. de donatio. inter vir.
& facit gl. not. in l. 3. C. de do. promis. & de donatione facta per
coniugem in recompensationem suæ senectus, vel nobilitatis
alterius coniugis, vt etiā p Bar. in l. si diuortio. ff. de verbo. ob. &
si dicatur, qđ ad illa onera matrimonij tenebatur vir & simili-
ter ex quo vxorē duxit sine dote l. qđ si nulla. sup. de rel. nā pōt
responderi, qđ ideo illā duxit sine dote quia videbat eam inopē.

vbi si bona aliqua hauisset verisimiliter eam indotatam nō ac-
cepisset. arg. l. cum de indebito. ff. de proba. & d. c. 1. de cler. nō
residen. Præterea aliter tenetur vir ad onera circa vxorē indotatā
& aliter erga dotatā. vt tangetur in l. si cū dotē. §. fin. autē. ff. eo.
129 Et sic multum interest mulieris, stare cum viro dotata, quā in-
dotata alias de facili sperneretur ab ipso viro, maxime si bona
seruitium haberet arg. l. si. C. ad Velle. & sic nō vr̄ mulier ad hoc
fieri pauperior, vt sic phibeatur talē dotē ex nūc cōstituere cōstā
te matrimonio, licet forte hodie requireretur, qđ ipse vir tantū-
dē de suo assignet mulieri p donatione ppt nuptias, per id qđ
habetur in d. l. si cōstāte. Et si forte posset tētari, qđ in locis vbi
nō est talis obseruātia donationis pp nuptias, nihilominus va-
leret noua cōstitutio dotis, facta per mulierē cōstante matrimo-
nio, licet forte nō valeret per viā augmenti dotis cū in augmē-
to dotis non subsit eadē rō, ex quo vir tūc magis videtur tracta
re de lucro, quam de dāno euitando, ppter onera matrimonij.
130 † Adde etiam, quia in l. si constante videtur probari, quod si
vir recepta dote ab vxore a principio absq; eo qđ versa vice vir
fecerit donationē propter nuptias, qa forte vxor de ea nō cura
uit, si tamē post matrimonium & dotē habitam ipse vir donet
vxori propter nuptias, licet eo tēpore ad hoc nō teneretur, ta-
men valeret talis donatio, licet inter coniuges imò etiam si ali-
ter non exprimeret, qđ propter nuptias donet, tamē hoc præ-
sumeretur propter subiectam materiā, vt notanter probatur
in d. l. qđ autem iuncta gl. Et hoc procederet, vbi esset consue-
tudo circa dictas donationes propter nuptias, vt sic dicta con-
suetudo alias interpretetur dictā tacitā causam per id qđ habe
tur in l. quod si nolit. §. qa assidua. sup. de edil. edi. & qđ no. in l.
exc. pta. & l. lucrum locati. C. alias vbi non esset dicta obseruā-
tia donationis propter nuptias, dicēdum forte esset contrariū.
quidam tamēn dicebant qđ dicta donatio propter nuptias fa-
cta constante matrimonio in recompensationē dotis datę vel
promissæ, vel quælibet alia donatio facta in recōpensationem
inter cōiuges quatenus excedit quantitatē seu valorē dotis da
te vel meritorū præcedentiū nō valeat per id qđ habetur in d.
l. si cōstante & auth. ibi posita. & in dicto. §. si vir quod etiam voluit
Bart. in. de Sala. in l. 1. C. de donatio ante nupt. & dixi in dicta l. di-
131 uortii. † Et sic idē dicendum vr̄ eadem ratione in dote postea
promissa ipsi viro si aliter nō appareat qđ ante matrimonium
fuerit dos constituta, dummodo sit conueniens dos secūdum
onera matrimonij pro quorum recompensatione ipsa mulier
promisit, quia vt dixi vir ipse non efficitur propter hoc locu-
pletior, quia licet lucretur fructus, tamen illos habet pro one-
ribus matrimonii l. pro oneribus. C. de iure dot. facit quod ha-
betur in l. de fructibus sup. de donat. inter vir. & in l. fructus C.
eo. titu. & quod per Barto. in l. diuortij in princip. infr. codē. &
pro hac opin. videtur casus in l. si quis pro vxore. §. si vxor. sup.
de dona. inter vir. vbi proprie loquitur tex. quando vxor con-
stāte matrimonio promisit dotem & dotis vsuras, & queritur
ibi, an prohibeatur hoc inter coniuges, & respōdetur qđ non.
nam si ante matrimonium fuisset dos promissa, fatua & indu-
bitabilis fuisset questio cōtra illud quod habeē in l. qđ Labeo.
ff. de Carbo. edict. & in l. Ancilla. C. de furt. cum simi. & ēt hoc
probatur ibi in fin. textus, intelligendo quod ante matrimo-
nium mulier promisit dotem, & etiam fuit actum quod seip-
sam aleret suis sumptibus, quod pactum valet, vt ibi probatur
& in l. iure. §. 1. infra de exceptione do. & dixi sup. post princip.
circa diffinitionem dotis. nihilominus si vir postea constante
matrimonio donauit fructus dotis mulieri, vt ipsa subiret one
ra matrimonij, valet illa donatio, licet vir ipse non teneretur il-
los fructus sibi concedere propter præambulum factum sic ēt
ad propositum licet ipsam mulierem teneatur vir alere de suo
etiam si dotem habuit a principio, tamen si postea mulier ipsa
grate & humane se habens erga virum donauit fructus alicu-
ius rei stabilis, ipsam consignando pro dote in recompensatio
nem onerum matrimonii, non est hoc prohibitum inter con
iuges. Et sic per prædicta potest notanter concludi, quod pro-
missio facta per mulierem viro post matrimonium contractū
de certis bonis vel quantitate valeat, vt sic præsumatur quod
per viam recompensationis onerum matrimonij talem pro-
missionem fecerit, licet aliter causam nō expresserit per supra
132 dicta. iuncta d. l. quod autem. Secundus casus principalis est, si
constante matrimonio vxor tradat viro aliqua bona vel pecu-
nias non expressa aliqua causa. Et tunc siquidem dos iam erat
constituta, præsumetur in dubio tradidisse magis ex causa ge-
rendę administrationis per virum, quam ex alia causa, puta do
nationis vel dotis, ex quo donatio illa erat prohibita & inuali-
da, nec fuit expressum quod pro augmento dotis, cum in du-
bio non præsumatur quod pro augmento, nisi expresse hoc di-
catur, vt probatur in dicta l. si constante, & institu. de donatio-
nib. ante finem, & bene probatur in l. fi. C. de pactis conuen. &
in l. si ego. §. si dotis sup. de iure dotium, & facit quod habetur
alias in l. cum pater. §. pater pluribus infra de legat. secundo de
traditione clauium. Si autem nulla erat dos constituta viro, &
tunc

tunc si quidem ante matrimoniũ fuit facta talis traditio, præ-
sumeretur qđ ex causa dotis propter subiectã materiam immi-
nentis matrimonij & eius onerũ. argu. text. in d. l. qđ aũt arguẽ
do de promissione ad traditionẽ, per id qđ habetur in l. fina. C.
ad leg. Falci. & maxime ex quo tũc põt facile præsumi alia cau
sa quã donationis, videlicet, dotis & recõpensationis onerũ fu
turi matrimonij, per id qđ habetur in l. si cũ aurũ. j. de solut. &
l. si vero nõ remunerãdi. §. idẽ Papinianus. s. manda. & qd per
Bar. in d. l. cũ qd & hoc non negasset Bar. in dicta sua disputatio
ne, qui nõ posuit casum vere & expresse traditionis, sed qñ vir
administrauit, & tenuit bona mulieris ipsa sciente & patiente.
vt inf. tangetur in tertio casu, vnde potest dici, quod si dicta bo-
na non excedant congruentiam dotis, præsumi debet traditio-
nem esse factam ex causa dotis propter subiectam materiam,
sicut supra in simplici promissione probauimus, immo etiam
forte potest tentari, quod si dicta bona essent super excessiua
vltra congruentiam dotis, idem sit dicendum, prout. s. est dictũ
in simplici promissione, cum non inconueniat, immo aliquan-
do consonet, quod mulieres dent in dotem vniuersum patri-
monium, quando ipsa dos fuisset minor inspecta qualitate ma-
riti. Si autem post matrimonium ɔ̃ctum ex interuallo mulier
tradit dicta bona viro, & iste est casus super quo consului, quia
iam mortua vxore sine liberis stante statuto in loco, ꝙ vxore
prædecedente in matrimonio sine liberis vir lucretur dimidiã
partem dotis, & agebatur contra virum per hæredem mulie-
ris ad bona, quæ obuenerunt mulieri post contractũ matrimo-
nium ex successione materna, & vir non posset probare quod
dicta bona fuerint sibi data in dotem, nec constabat, ꝙ ipsi viro
dos vnq̃ fuisset promissa, immo apparebat, ꝙ tempore matri-
monij illa mulier nihil habebat ex bonis paternis, sed sperabat
bonam successionem sibi obuenturam post mortem matris,
& ipse vir probauit in processu causæ, ꝙ nõ solum dicta bona
sic obuenta mulieri tenuit & fructauit per longũ tempus sciẽ-
te & patiẽte vxore, sed etiam probauit per aliquos testes, quod
ipsa mulier tempore sibi obuentę successionis protulit erga vi
rum hæc verba vel similia, trado tibi illa mea bona, vel conce-
do, & tuæ dispositioni cõmitto, nulla habita mẽtione quod ex
causa dotis, nam consului debere præsumi mulierem cõsignas-
se viro ex causa dotis, ex quo valide & licite poterat tunc dos
constitui, licet constante matrimonio, ex quo de alia dote non
apparebat per supradicta & maxime mouebar, qa vna cũ dicta
traditione præcedẽti facta per talia verba fuit coniuncta diutur
na & longa possessio viri postea sequens, sibi ipsi fructando sciẽ
te & patiente ipsa vxore per totum tempus suæ vitæ, vt sic ex
sequenti illa longa & continua possessione cum patientia mu-
lieris præsumatur titulus dotis ex causa in dicta simplici tradi-
tione per id qđ habetur in l. quæ dĩ mulier. supra de rei vendi-
catio. & l. prima. C. de impo. lucr. descrip. lib. 11. nam ex sequẽ-
ti possessione habita cum scientia & patientia domini pręsumi
tur aliquid quod alias non erat præsumendum, vt habetur in
l. 2. C. de acquirenda possessione, & nota. in l. 4. inf. eodẽ titulo.
& facit quod alias habetur in l. sicut. §. supernacuum. s. quib.
mod. pig. vel hypo. solu. vt sic sequentia arguant ad præceden
tia. & præcedentia, ad sequentia, vt alias habetur in l. quisquis.
infra de legat. 3. & l. si seruus plurium. §. fin. infra de lega. 1. &
facit quod habetur in l. si q adulterij. C. de adulte. & l. moueor.
133 C. de ser. expor. cum sim. † Tertius casus principalis est, quan-
do non apparet nec probatur de aliqua promissione nec de tra
ditione expressa, sed solum de continua possessione viri per lõ-
gum tempus vsq; ad mortem coniuncta patientia mulieris, &
illa est proprie quæstio Bart. sup. in dicta disputatione. vbi ipse
in effectu concludit propter hoc nõ probari titulum dotis, per
id quod habetur in d. l. cum de in rem verso. de vsur. vbi ipse
Bar. idem tenet. & hoc nisi probetur qđ ipse vir publice & palã
dicebat se tenere & possidere illa bona tanq̃ iam dotalia sciẽte
hoc ipsa muliere, & non contradicente, vt per eum in dicta di-
sputatione, & idem tenuit Barto. de Salic. in l. nulla. C. de iure
dot. & multo magis procederet dicta sua conclusio, quãdo ap-
paret expresse, qđ ipsa mulier a princip. nupsit sine dote, vt qa
eo tempore nulla bona habebat, sed postea sibi superuenerũt
constante matrimonio, qđ etiam procederet, si dicta bona nõ
erant superexcedentia congruam mensuram dotis, cum de
134 promissione dotis nihil apparebat. † Licet in incorporalibus
patientia cum taciturnitate habet vim traditionis, & sic opere
tur idem quod vera traditio in corporalibus, vt per gloss. no. in
l. 2. C. quando fisc. vel priua. & ideo quando transiret longum
tempus, præsumeretur titulus. secundum qđ habetur per Bar.
in l. seruitutes, & gl. sup. de serui. & in l. 1. inf. de aqu. plu. arcen.
& per eundẽ in dicta l. cum de in rem verso. vnde cum in ipsis
corporalibus patientia non habeat vim traditionis etiam cum
longo tempore, nisi appareat expressum titulum precessisse vt
habetur in dicta. l. 2. C. de acquiren. possessio. & per Bar. in in d.
l. quæ dotis, ad finem merito ex tali patientia licet diuturna &
longa ipsius mulieris non probatur nec præsumitur titulus vt
ibi per Barto. & conferunt ad prædicta quæ not. Anto. de But.
in c. peruenit. de censibus. In ca. ibi l. qui liberos ex illa l. surgit.
135 16. speciale, quod pater in vita sua cogitur assignare filiæ aliquã
partem sui patrimonij pro sua dote, sicut et tenetur assignare
alimenta in vita filijs, vt habetur per totum. infra de lib. agno.
& l. fina. §. ipsum autẽ filium. C. de bo. quæ lib. & C. de rei vxo.
act. in. §. taceat. cum si. est tñ differentia, qa alimẽta nõ cogitur
pater dare nisi successiuis tẽporibus, dotẽ aũt tenetur totã assi-
gnare a principio, vnde non posset dicere pater, volo assignare
marito loco dotis cõgrua alimenta de tempore ad tempus, vel
vsumfruct. talis fundi. imo nõ tenet assignare in plena proprie-
tate, sicut dicimus in legitima l. cum. us. §. repletionem. C. de
inoffi. test. imo assignando pater simpliciter fundum pro dote,
videtur assignasse in plena proprietate vt ẽt post eius mortẽ &
ẽt mortẽ filię duret talis assignatio. cum in ea fiat recõsolidatio
mortuo patre, ẽt ĩ eius hęredes tanq̃ propriũ patrimoniũ filię, sm
qđ habetur in l. 1. §. videamus, & §. & hoc ex rei. C. de rei vxo.
act. & in l. filiũ emancipatũ. inf. de collat. bo. & l. 3. §. sed vtrũ
s. de mino. secus tñ esset, si pater simpliciter assignasset filio fun
dũ pro alimẽtis, quia tũc mortuo filio fundus deberet reuerti ad
patrem vel eius heredes. ex quo alimenta morte finiuntur l. cũ
hi. §. modus. s. de transa. & not. Barto. in l. fi. inf. de his quibus vt
ind. Et sic infertur, non esse vsquequaq; verum illud qđ dici so
let, videlicet dotem succedere loco alimentorũ, vt sic indicẽs
a pari. vt alias per Barto. in l. cum de in rem verso. s. de vsur. &
per Cy. in l. non omne. C. de admi. tu. & ex illa l. qui liberos re-
136 sultat. Decimũseptimum speciale, videlicet ꝙ † inter filiam &
patrem potest consistere iudicium agendo, & implorãdo offi-
cium iudicis contra patrem, vt eam dotet. licet regulariter cõ-
tra, vt l. lis nulla. supr. de iudi. intellige tamen petita venia, quæ
etiam requiritur, quando imploratur officium iudicis, vt per
glo. no. in l. si socer. in prin. inf. eo. & l. ita tamen. §. qui rogatus.
inf. ad Treb. Et multo magis dicas, vt pater teneatur offic. iudi-
cis ad redotandum filiam viduatam. secundum quod habetur in
auth. sed quamuis. C. de rei vxo. act. & in l. si socius pro filia sup.
pro socio. & per glo. no. in d. l. si socer. in princ. Adde etiam, ꝙ
si filia nollet nubere, sed potius ingredi monasterium, tenebi-
bit etiam pater eam dotare, vt commode possit stare, & viuere
in seruitium Dei, tanquam Dei sponsa, vt monasterium possit
onus alimentationis subire, vt nota. voluit Bald. in l. fi. C. de do.
promiss. & etiam fuit de mente Barto. in l. 1. §. si parens. infr. si
quis a pa. fu. ma. Quinetiam si semel fuit nupta licet cũ ampla
dote, & nũc vidua velit religionẽ profiteri tenebitur pater eandẽ
dotẽ assignare monasterio, vt voluit Io. And. in addi. Spec. tit.
de dona. inter vi. & vxo. §. formalis ad fi. & Cy. in auth. sed quã-
uis. C. de rei. vxo. act. & ita iã ɔ̃sului apud Spoletũ. & dixi. s. cir
137 ca prin. † Imò etiam si dos ipsa assignata primo viro sine culpa
mulieris periisset, tenetur pater iterũ assignare si põt, vt pro-
bãt in d. auth. sed quis, cũ alias difficiliter posset renubere sine
dote, & sic impediretur matrimonium quę ratio facit, quod si
cõstante primo mãtrimonio dos ipsa periisset puta calamitate vel
alluuione non teneretur pater iterum dotẽ ɔ̃stituere, tñ Bal. in
d. l. fi. sensit ɔ̃triũ, quoniã sine culpa viri & mulieris superuenit
inopia. dicendo hoc idẽ esse, qñ defecerunt facultates viri, pu-
ta qa rupit in mari. de quo tñ tangetur in l. 2. §. 1. inf. eod. super
gl. nota. Et põt dici, qđ durante eodẽ matrimonio nõ teneatur
pater per viam constitutionis nouę dotis, sed alimentorum, si
potens esset subuenire eis arg. d. l. fin. §. ipsum autem patrem.
138 † An autem dispositio. d. l. qui liberos locũ habeat in auo, dicas
qđ sic in paterno, vt habetur in l. dedit dotem. inf. de colla. bo-
no. & in l. & ideo. sup. de in rem verso. non sic in auo materno.
cum etiam ipsa mater ad hoc non teneatur, vt est gl. si. not. in
d. l. fi. C. de do. promis. & in l. mater. C. de iure dot. & in l. a filia.
inf. ad Trebell. & hoc nisi filia vel neptis esset inops, quia tunc
sicut mater, ita etiam auus maternus vel auia, si essent diuites,
tenentur dotare, secundum Bal. not. in d. l. mater, & hoc nisi fi-
lia vel neptis esset hæretica, secundum gloss. not. in dicta l. fina.
& in dicta l. cum de in rem verso. per l. fin. C. de hæreticis secon
tra vero si mater sit iudæa vel hæretica, tenebitur dotare filiã
vel neptem Christianam etiam diuitem, vt not. gloss. in dicta
l. mater. quod forte non est verum ex quo non reperitur hoc
iure cautum, & regula est in contrarium in matre, vt supra di-
139 xi. † Filius autem non tenetur dotare matrem viduam secun-
dum Ange. hic ne cogatur conferre ad sui iniuriam. allegat
quod habetur in auth. de non eligen. secundo nub. §. Grego-
ria. tu adde text. in l. tutor secundum dignitatẽ. inf. de admini.
tuto. quem pro sing. ad hoc alle. Bald. in prooemio. ff. no. Guil.
de Cun. in l. 1. C. de inofficio. dona. sed Imo. hic nõ videtur in
hoc dicto residere, quia dicta iura nõ probant. sed tu dic quod
imò dicta l. tutor. bene probat, etiam suadet ratio, quia anima
viri & sic patris sui propter transitum vxoris & sic suæ matris
contristatur propter transitum ad secundã vota, vt in auth. de
nup. §. soluto. & §. si vero expectet. potest dici quod si per talẽ
dotationem conseruaretur honor filij potius quam sequatur

iniuria, quia esset suspitio incōtinentię. & mater esset iuuenis
& pulchra, & ipse filius diues, teneaē tūc ipsam dotare. ne alias
per indirectum inducatur ad meretricium. & hoc q̄n filius nō
haberet bona paterna. alias haberet locum dispositio auth. prę-
terea. C. vnde vir & vxor. & multo magis teneretur si mater
nunquam habuit patrem huius filij in maritum, & sic filius na-
turalis & diues teneretur tunc dotare, cum cessaret ratio iniu-
rię & contristationis viri. licet autem filius naturalis non tenea
tur matrem dotare, tamē bene tenetur eam alimentare, etiam
140 si esset naturalis. vt. infra tāgetur econtra autem. † An pater co-
gatur dotare filiam naturalem. Bar. hic dicit quod non. & idem
Bald. in d. l. si. Sed ipse idem Bart. in l. vxorem. §. pater naturalis.
infra de legat. 2. & in l. fi. infra de his quib. vt indig. tenuit cōtra-
rium, si ipsa filia nō haberet vnde se dotaret, & sic propter hoc
impediretur in matrimonio contrahendo. cum stante tali ino-
pia, etiam si ipsa esset filia ex damnato coitu teneretur ipsam
alere de equitate canonica per id quod habetur in c. cum habe-
ret. de eo qui du. in matrimonium. licet non sic de iure ciuili.
vt habetur in auth. ex complexu. C. de incest. nupt. & sic tenuit
Bal. & Ange in d. l. mater. primo videntur ipsi velle, quod talis
æquitas canonica debeat seruari etiam in terris imperij. & sua-
det ratio, ne sequantur crimina & illiciti coitus in periculum
animarum, quando talis filia aliter nō posset nubere ex suo. sic
in concernentibus periculum animarum debet seruari ius ca-
nonicum vbique. vt habetur in regu. possessor. in 6. & in c. fi. de
præscript. Si tamē talis filia haberet aliqua bona vel aliquā ho-
nestam artem vnde posset se sustentare, tunc non haberet locū
d. cta æquitas canonica. ad hoc. l. si quis a liberis. §. si filius. infra
de libe. agno Et sic ex quo non tenetur pater tunc ad alimenta,
eodem modo nec ad dotandum secundum Bald. in d. l. mater.
quod non ita est dicendum in filia legitima & naturali quā etiā
diuitem tenetur pater dotare de suo, licet non alere, vt. s. est di-
ctum per. d. l. fi. an. ò tñ hic dubitat circa prędicta. inclinat tamē
qđ teneatur pater dotare filiā naturalem ēt ex dānato coitu, q̄n
141 nihil habet. tñ dicit † q̄ ipsa filia naturalis ēt non damnato coi-
tu non habebit priuilegiū. q̄ videatur in dubio de suo dotare
q̄n filia haberet aliunde, sicut præsumeretur in dubio in patre
legitimo & naturali. per. d. l. fi. qđ vltimū dictū non videtur ve-
rum, q̄n pater non administrabat bona talis filiæ naturalis. nā si
hoc diximus in extraneo, vt in dubio præsumaē dotasse de suo.
vt in l. 1. §. accedit. C. de rei vxo. act. o. multo magis vr̄ dici posse
in ipso patre, cū in eo magis vrgeat ratio naturalis vt videatur
fuisse liberalis erga filiam magis quam extraneus l. nihil. §. facil
lior. inf. de bo. lib. qđ tñ. s̄. dixi, de honestate dicas procedere, ni-
si esset filia naturalis alicuius magni nobilis. qui forte nō excu-
saretur si diceret, qđ ipsa pōt se alere & sic etiā se dotare ex arte
aliqua, quando illa non esset condecens suę conditioni, puta in
142 texendo, filando, & similia. vt, alias dicebat † Azo notanter in
sum. C. de patria pote. quod licet mater non teneatur alimenta
re filium vel filiam, tamen tenetur lactare vsq; ad triennium. l.
nec filium. C. de pa. po. & c. fi. de conuersio. infide. tamen si ma-
ter esset nobilis, cui secūdū morē patriæ esset indecēs vel dede-
cori lactare filiū vel filiā, quod tunc excusaretur. licet plerīq; ca-
nonistarū illud dictū Azo. mordeāt in. d. c. f. cū talis mos patriæ
sit potius corruptela & contra rationem quandam naturalem.
l. 1. in fi. sup. de iusti. & iur. nec excusaret a peccato talem matrē
vt est text. not. 5. distin. cap. ad eius vero concubitum. & idem in
auth. ex complexu. C. de incest. nupt. & ibi etiam per Angel. ta-
men potest dici, quod talis mater pretextu talis cōsuetudinis li-
cet non rationabilis excusaretur a pęna peccati, per id quod di-
c. t gloss. not. in capit. cū venerabilis. ibi per docto. de consuet.
143 in capitu deniq; 4. distinct. tenuit † tamen Ang. in d. auth. quod
mater naturalis tenetur alere & dotare filium vel filiam inopē,
cum inter ipsos sit successio nisi sit mater illustris habens filios
legitimos. licet non sic in patre naturali. Insti. de succes. cogn. §.
vulg. & habet in l. si qua illustris. §. 1. C. ad Orfi. & sic etiam ecō-
tra in filio vel filia respectu matris naturalis, vt teneatur eam
dotare, si est inops, & filius sit diues, ex quo tenentur etiam ad
alimenta. l. si quis a liberis in prin. inf. de lib. agn. quę cum indi-
stincte loquatur, procedit ēt in patiēnte naturali. & maxime cū
ius alimentandi deriuetur a quodam iure naturali. dicta. l. 1. in
fi. de iust. & iur. quę natura est communis omnibus filijs tam le
gitimis quam non legitimis. l. hos accusare. §. omnibus. infra de
144 accu. † Sed posset dubitari in matre ex damnato coitu. nam de
iure ciuili videtur q̄ filius nō teneatur eam alere, sicut nec ecō-
tra tenetur pater vel mater filium ex damnato coitu natum ali-
mentare. d. authē. ex complexu & in corpore vnde sumitur. er-
go nec dotare. & sic etiam eadem ratione vt non teneatur talis
filius patrem alere. & sic debet limitari. dicta l. si quis a liberis. in
prin. sed de æquitate canonica secus videtur. quia sicut pater &
mater tenetur talē filiū alere vt. sup. ita etiam econtra filius sic
natus teneatur patrē & matrem alere. s. inopē. argu. l. nam & si
parentibus. su. de inoff. testa, & cōsequenter tenebitur ea ratio-
ne talis filius matrē prædictam inopem dotare de suo, si esset

diues. & illa cupiat honeste viuere, & se reducere ad frugē me
lioris vitę. vbi alias si esset iuuenis & pauper. daretur sibi occa-
145 sio meretricandi. arg. l. in summa. §. de rei vendi. cum si. † In fra-
tre autem dicas eum teneri ad dotandum sororē, si esset de eo-
dem patre nata, secus si esset solum vterina, intellige q̄n aliter
nō posset se dotare. vt est tex. no. in l. cum plures. §. cum tutor.
inf. de administ. tuto. & gl. no. in l. non omni. C. de admin. tuto.
& no. in l. Nesennius. sup. de neg. ge. cum dicto casu idem sit in
onere alimentandi. vt vide tex. no. in l. 1. §. 1. inf. de tuto. & rati.
dis. & vide per Bar. in l. 1. inf. vbi pu. du. debe. & ibi ēt per Bald.
& in d. l. si quis a liberis. §. itē diuus. Vnde stante statuto, quod
filia fęmina non succedat stantibus masculis, tunc onus quod
incumbebat patri ad filiam dotandam transit tunc in filiū ma-
sculum tanquam hæredem, cum ēt tunc transeat onus alimē-
torum. arg. d. l. si quis a liberis. §. ita rescriptum. & facit no. Bar.
post Dy. in l. si mar to. §. voluntate. & in l. post dotem. inf. eo. &
maxime quia dictum statutum sit exclusiuum filiæ ad succes-
sionem non vr̄ sibi tollere velle alimenta, imò non posset tan-
quam debita iure naturæ. d. l. si quis a libe. §. si vel parens. & d. l.
1. in fi. de iust. & iu. iuncto eo quod habetur instit. de iur. nat. gē.
§. sed naturalia. & in l. eas. sup. de capi. dimi. & sic ēt non vr̄ tale
statutum illam excludere a dote, quæ succedit loco alimento-
rum, vt per Bal. in l. cū lege. C. de episc. & cler. & per Imo. post
Bal. in l. Titio centum §. Titio genero. inf. de condi. & demō.
& per eundem Bal. in suo consil. quod incipit, antiquum statu
146 tum Perusiæ. † Imò si pater filiam exhæredauit & iuste, vt sic
non possit aliquid consequi de suis bonis, tamen ipse filius ma-
sculus ex debito fraternitatis si est ex eodem patre natus tene-
bitur ipsam sororem inopem dotare, licet tunc non teneatur
iure hæreditario vt probat tex. in d. §. cum tutor sic indistincte
147 loquens † Quid autem in patruo? Bal. hic se remittit ad d. l. ni-
hil. sup. de in rem verso. Sed ibi in vero nihil de patruo dicitur,
sed de auo. Ang. hic dicit indistincte eum non teneri ad dotan
dum nepotem ex fratre inopem, cum non reperiatur hoc iure
cautum & idem de cæteris agnatis. Tu dic hoc procedere, nisi
patruus vel alij agnati vocaretur ex forma statuti ad successio-
nē intestati, exclusa ipsa filia vel nepte de cuius hæreditate agi-
tur, quia tunc tanquam hęredes succederent in onere dotandi
sicut alimentandi, per prædicta, & argu. d. §. item rescriptum.
148 Sed † quid si filia nubit inuito & ignorante patre, nam iure ca-
nonum valet matrimoniū, licet nō sic de iure ciuili, vt habetur
in l. Paulus. sup. de ita ho. & ibi per gl. no. & habetur in c. cū cā.
de rapto. an tunc pater possit licite denegare dotē? dicas q̄ nō.
vt sentit gl. in d. l. Paulus. & expressius in c. hoc scimus. 34. q. 2.
& propter hoc non poterit hodie pater illam exhæredare. &
sic tex. in §. si alicui. in auth. vt cum de ap. cog. esset in totū cor-
rectus de iure canonico. qđ seruādum est vbiq; in materia ma-
trimonij, vt per gl. illam vulgarem & no. in §. sexto gradu. in-
sti. de gradi. qđ tenuit Host. & Io. And. & communiter canoni-
stę sequuntur in c. 1. de desponsa. imp. ub. Quicquid aliter ibi di-
xerit Goffred & glo. in c. de raptoribus. 36. q. 1. cuius opin. pro-
cederet, si filia elegisset indignum, vel ducentem vitam inho-
nestam, secundum doct. in d. c. 1. vt etiam voluit glo. secundum
aliā opi. in d. c. de raptoribus. & facit gl. no. & quod ibi per Bar.
in l. non tm̄. §. si emancipatus. inf. de contr. tabu. Quod vltimū
procederet, nisi filia debito tempore expectasset, videlicet vsq;
ad xxv. annum. nam tunc indistincte si esset ita negligens eam
nuptui tradere & dotare, non posset priuare ipsam filiam do-
te sibi debita, imò nec etiam exhæredare, licet inhonestam po-
stea vitam elegisset vel nupsisset indigno, per id qđ habetur in
auth. sed si post. C. de inoffi. testa. & in corpore vnde sumitur,
v. del cet in d. §. si alicui & idē voluit glo. & ibi Archi. in d. c. de
rap. Quidam tñ admittunt illud procedere in exhæredatione,
non sic in dotatione, vt sic teneatur pater illam dotare. licet nō
expectauerit filia. xxv. annum. vt est de mente Host. & Io. And.
in d. c. 1. Tamen videtur idem dicendum esse in dotatione, cū
149 ista procedant a pari. l. † q̄ omnis causa quæ est sufficiēs ad ex-
hæredationem sufficiet etiam ad denegationem alimentorū,
secundum glo. not in l. si quis a liberis. §. si quis ex his. infra de
libe. agnosc. cum dos succedat loco alimentorum. vt sup. plu-
ries est dictum. Vnde ex quo ipsa filia propter metum exhære-
dationis si haberet expectare xxv. annum limitatum a iure ciui
li, propter hoc retraheretur a libertate matrimonij cōtrahēdi,
ideo nubendo etiam ante xxv. annum si expectauit tēpore cō-
gruo secundum morem patriæ, puta vsq; ad xx. & tamen pater
non curauit ipsam maritare & dotem sibi cōstituere, si ipsa po
stea nubat licet personæ sibi indignę & ante xxv. an. patre igno
rante vel contradicente, non videtur q̄ propter hoc possit ex-
hæredari, ne alias per indirectum tollatur ipsi filię libertas ma
trimonij, quam libertatem non potest impedire ius ciuile, vt
no. in d. c. 1. per gl. & doct. in c. statuta. de hæret. in 6. cum ius ca-
nonicum non curet de patria potestate circa matrimonia. &
spiritualia, vt habetur in c. 1. de iudi. in 6. & in c. non est nobis
de spon. & ita etiam reperio tenere Abb. Sicu. in d. c. 1. dicēdo
, ita se

in se consuluisse, & quidem recte. nam cum pater fuerit in cul
pa, non potest culpam imputare filiæ, cum culpa patris fuerit
causa suæ culpæ. arg. l. cum mulier. & l. viro atq; vxore. ꝉ. eodẽ.
150 † Secus forte, si dicta filia non expectauit tempus consuetum
secundum morem patrię nubẽdo personę indignę. ergo forte
idẽ esset, si nupsit personę digne ignoranter, vel inuito patre,
non expectato tempore congruo, vt tũc pater nõ teneatur do-
tẽ dare, ex quo precessit culpa filiæ ita irreuerenter, & impudẽ
ter se habentis erga patrẽ, & hoc forte, nisi pater prius tractas-
set ipsam filiã tradere alij persone indigne, & ipsi filiæ nõ decẽ
ti. vnde tunc præponderaret culpa patris culpę ipsius filiæ d. l.
cũ mulier. Si aũt filia elegisset vitam inhonestã meretricando
ẽt ante 25. ann. tunc fatendũ esset dispositionẽ. d. §. si alicui. re-
manere hodie incorrectã de iure canonico, qđ solum se intro-
mittit circa matrimonia, vnde ꝓpter hoc sine dubio posset pa
ter ipsam exheredare, & ẽt per consequens alimenta sibi dene
garet, & sic ẽt dotẽ. ꝑ id qđ no. gl. ĩ d. §. si quis ex his. Sed posset
nõ improbabiliter dici, ꝙ si dicta filia vellet se reducere ad fru-
gẽ melioris vitæ, adeo ꝙ si haberet dotẽ, ĩueniret virũ, licet nõ
satis dignũ cõditioni patris, vt tunc cogatur ipse pater eã dota-
re ne alias ob hoc impediatur matrimoniũ, & etiã vt illa amo-
ueatur a meretricio, & sic a materia peccandi. cui rei multũ fa
uet ius canonicum, vt in c. inter opera charitatis, de spon. nec
dispositio. d. §. si quis alicui. deberet extendi ad hunc casum, vt
sic impediatur matrimonium, per dicta. s. imò etiam si expres-
se ipsum ius ciuile disponeret contrarium, non valeret, quia le
gis & statuta principum & aliorum laicorũ non valent in ma-
trimonialibus, & maxime inducẽtia pęnam, & præcipue etiã
si aliquo tacito vel indirecto modo per illam impediretur liber
tas matrimonij contrahendi. vt no. voluit Ioan. And. d. c. statu-
tum, & per Anto. & ibi etiam Abba. in c. 1. de spon. & per Bal.
in l. in copulandis. C. de nup. de quo etiam per eundem in l. 1.
§. ius naturale. sup. de iusti. & iur. & not. in c. fin. extra de secũd.
nupti. dum ibi concluditur per canonistas, ꝙ pęne inductę de
iure ciuili contra mulieres non expectantes annum luctus in
151 secundo nubendo sublatę sunt hodie. † & sic etiam eadẽ ratio
ne sunt sublatę pene inductę de iure ciuili ꝯ filiãfa. vel filiũfa.
nubentẽ ignorãte vel ꝯdicente patre, qđ vlt. fuit de mẽte Bar.
in l. 2. §. 1. ꝉ. eo. super gl. dũ ibi gl. alleg. l. si vt ꝓponis. C. de nup.
Prædicta aũt procedunt, qñ filia nupsit ignorante vel ꝯdicẽte
152 patre, tñ promittendo dotẽ. † Si vero nulla fuerit facta ꝓmissio
dotis, sed maritus accepit eã indotatã præ nimio amore forte,
an pater teneatur tunc dotẽ ꝯstituere, & similiter ẽt quæri pos-
set, quando nupsit indotata de vo untate patris. nam Bartol.
post Guli. in l. obligationum. §. lege. ꝉ. de actioni. & obli. tenet,
ꝙ ex quo tunc iam cessat causa difficultatis matrimonij ꝯtra-
hendi, cum iam sit contractum, non teneatur pater, vt ibi per
eum, & idem posset dici eadem ratione, quando pater sibi assi-
gnauit paruam dotem, qa maritus non curauit de maiori, vbi
pater poterat & tenebatur maiorem constituere secundũ cõ-
ditionem suę persone & quantitatem sui patrimonij, & idẽ ẽt
tenuit ipse Bar. in authentica res quæ. C. communi. de leg. di-
cendo, ꝙ dispositio. d. auth. nõ habet locum in filia quę nupsit
cum parua dote vel sine dote, quæ tamen erat grauata a patre
vel matre de restituendo hæreditatem post mortem suã, vt nõ
possit dotem de nouo constituere vel agere diminuendo fi-
deicõmissum, ex quo iã cessat causa fauoris matrimonij cõtra
hendi. per. sup. dicta. & idem in effectu sequitur ibi Bar. de Sali.
& etiam Fulg. idem etiam ibi Ang. in certis lecturis & eandẽ
opi. sequuntur pleriq; canonistarum, vt fuit Abb. sicu. in d. c.
1. de despõ. impu. & c. 1. de adul. Tu aduerte qa glo. in d. §. lege
tenuit contrarium, & idem hic Bal. dicendo ꝙ op. n. contraria
procederet, quãdo filia nupsisset ex se ipsa persone indignę, vt
hic per eum, & idẽ ipse tenuit in d. auth. res quæ. & pro illa vl-
tima opi. facit, qa licet nõ subsit causa matrimonij de qua hic,
tamen subest alia ratio propter quam tali filiæ faueri debet in
dote habenda, videlicet ne propter paupertatem vadat mere-
tricando, & sic fędus matrimonij rumpatur, & maxime si etiã
vir ipse esset pauper. Subest etiam alia ratio, qa si stabit ipsa in-
dotata, spernetur a viro, & sic non ita libenter tolerabit onera
matrimonij, & maxime circa infirmitates & alia sibi necessa-
ria. nã interesse istud, ne mulieres vadant meretricãdo, cõside-
ratur a iure fauendo eis in dote, vt est expressum in l. 3. sup. de
iur. do. & in d. l. assiduis, & qa spernũ a viro saltẽ de facto vxor
in dotata, vt in auth. de nup. §. si vero altera. & l. generaliter. C.
ad Velle. & facit tex. in auth. de nõ elig. secũ. nub. ante fi. licet
vir teneaĩ de iure eam alere de suo, & alia onera subire, ex quo
sibi imputandũ est, qđ eã accepit indotatã l. ꝙ si nullus sup. de
reli. & sump. fu. & tangeĩ in l. cũ dotẽ. § sinaũt. inf. e. & sic ex
pluribꝰ causis similibus circa vnũ dispositũ licet aliquę cessent
sufficit vnũ remanere, vt in d. l. liberorũ. §. notãter. sup. de inf.
& ibi per gl. & in d. §. si vero altera, & ẽt hic per Bar. in fi. ex cu-
153 ius dictis colligitur, ꝙ † si mulier a principio nupsit sine dote,
& post matrimoniũ ꝯtum dotem constituit, talis dos habebit
ẽt sua priuilegia, licet cesset causa fauoris matrimonij ꝯhendi
nam nõ cessat causa matrimonij conseruandi cum bona pace
& sinceritate animi, per prædicta. Et hæc optime videĩ verior,
& benignior, quam etiam hic tenet Ponta. & multi alij Mo-
derni. & cum ea etiã transit Paul. de Cast. in d. auth. res quę di-
cens se pluries ita ꝯsuluisse. & alleg. ibi Ang. idẽ tenere ĩ d. au-
thent. in quibusdam lecturis. Et subest alia rõ pro dicta opin.
qa dos data in vita succedit loco legitimę debitę post mortẽ,
vt sup. dixi pluries. Et quo talis pater propter hoc nõ excusareĩ
quin teneatur legitimã relinquere dictæ filiæ post mortẽ, per
sup. dicta, ergo similiter nõ debet excusari, quin teneatur in vi
ta ad ipsam dotẽ, quę succedit loco legitimę. Et sic etiã infer-
tur, qđ si alius extraneus, vel etiã ipse maritus ipsam filiã do-
tasset de suo, quod nihilominus ipse pater teneretur sibi dotẽ
cõstituere congruam de suo patrimonio, per id ꝙ habetur in
d. l. fi. Cogita tñ, qa vidi quosdã tenere ꝯtrariã opi. & sic Barto.
etiam quo ad terminos d. auth. res quę mouendo se per tex. in
corpore vnde sumitur in §. hæc igitur omnia, vbi dicit tex. ꝙ si
ipsa filia grauata de restituendo nupserat cum parua dote, vel
filius grauatus paruam cõstituit donationem propter nuptias,
non poterant fideicommissum diminuere de bonis restitutio
ni subiectis, si volunt dotem vel donationem propter nuptias
augere, qui text. licet videatur non parum vrgere, tamen pos-
set responderi illum tex. procedere, quando filius & filia post
mortem parentis talem dotem vel donationem constituit, vi-
delicet paruam, vbi poterat maiorem constituere secundum
condecentiã suæ personę, & sic habent quid sibi imputetur. Si
autem pater in vita dotem, vel donationem propter nuptias
constituit paruam, vbi tenebatur maiorem constituere, tunc
videtur esse ratio multum vrgens & concludens, vt ipse filius,
vel filia possit augere, ex quo tunc non est sibi culpa imputan-
da, sed patri, vel potest intelligi ille text. quando filius vel filia
asserebat dotem vel donationem esse paruam, vbi in vero erat
congrua, & sic hoc dicebat in fraudem fideicommissarij. quæ
154 omnia sunt bene notanda. † Potest etiam inferri ex prædictis,
iuncto. d. § qui liberos, ad 18. priuilegium, ꝙ pater non solum
cogiĩ dotare filiã. sed etiã cogitur assignare donationem pro-
pter nuptias ipsi filio videlicet in loco vbi est ita consuetũ do-
nari ꝓpter nuptias mulieri in recompensationem dotis, vt etiã
satis probatur in d. l. fin. C. de do. promiss. & hoc ex ratione vt
filius magis de facili contrahat matrimonium, & sic inueniat
vxorem, cum alias si non daretur donatio propter nuptias nõ
155 inueniret dotem. Infertur & ad 19. † vt posset filius cogere pa-
trem ad obligandum se & sua bona pro restitutione dotis, vt
sic filius magis de facili inueniat vxorem, vt dicetur post Bart.
no. in l. si cum dotem. §. transgregiamur infra. cod. immo forte
posset dici, ꝙ eo ipso ꝙ pater recepit dotem vel promissionem
dotis pro filio, videtur se astrinxisse & obligare ad donationem
propter nuptias secundum ęquiualentiam dotis, vt habetur in
auth. dos data. C. de dona. ante nup. immo forte posset dici, ꝙ
ex tunc videtur cõstituisse & promisisse, donãdo propter nup.
mulieri secundum ęquiualentiam dotis cum eodem pacto de
lucrando prout fuit appositum in dote dicta, vt videtur pro-
bari per tex. in corpore vnde sumit dicta auth. Et ex prædictis
posset inferri, ꝙ si in loco esset consuetudo, ꝙ mariti recipiẽtes
dotem dent & dare possint fideiussores pro dote restituenda,
quòd si filius non potest inuenire fideiussorem, ex eo quia fi-
deiussores vident eum esse in patria potestate, & nõ facile pos-
se cõseruare eos indemnes, cogetur tunc pater ad faciendum
talẽ conseruationẽ indemnitatis, cũ alias filius de facili nõ pos-
set ꝯhere matrimoniũ cũ dote habenda ꝓ supportandis oneri
bus matrimonij, qđ no. ad dicẽda in d. §. transgrediamur. Et ex
156 ꝓdictis iuncta l. qui liberos † Insurgit 20. priuilegiũ, ꝙ si ipsa fi-
lia pręrubore virginali nõ auderet petere se maritari & dotari
& pater esset negligens & ipsa foret iã matura viro, tũc iudex
ex officio suo ẽt illa nõ petente põt & debet impartiri officiũ
suũ in cogendo talẽ patrem constituere dotẽ cõgruam, vt est
tex. no. in l. ꝓfectitia post prin. sup. de iur. do. & sic surgit specia
le contra regulã de qua in l. 5. §. hoc autẽ sup. de dam. infec. &
157 alia iura volentia, † quòd iudex nõ potest supplere ex officio,
sed suum officium debet impartiri parte petẽte, nam hoc fal-
lit fauore dotis sicut etiam fallit dicta regula, vbicunq; versare
tur fauor publicus, vt per Innoc. no. & doc. in c. ad nostram. el.
2. de iureiu. Sicut etiam solet dici, quando quis vellet testamẽ
tum facere, tamen non audet propter timorem cõsanguineo-
rum proximiorum qui ipsum impediunt forte egrotãtem &
timentem accelerationem mortis. nam potest tunc iudex ex
officio suo accedere ad talẽ infirmũ, & testes adhibere & no-
tarium, vt sic illi nõ tollatur libertas testandi, vt est casus sing.
secundum Odof. ibi in l. curent. sup. de testi. cũ versetur fauor
publicus, vt testamẽta fiant, & suum possint habere exitũ. l. ve.
negare inf. quemadmo. testa. ape. Resultat speciale, quòd licet
alias circa bona absentis soleat dari curator, vt in toto tit. inf. de
cura. bo. dan. tamẽ fauore, dotis & ad euitandum talem circum-

tum ipse iudex sine tali curatore hoc ipsum explicabit ex offi-
cio, constituendo dotem in bonis patris absentis secundum congruã &
pro modo facultatum patris vt bene probatur in d. l. profecti-
tia. §. 1. & 2. Et facit tex. in d. auth. vt cũ de appel. cog. in §. si ali-
cui. Et prædicta non solũ habent locum in dote danda seu cõ-
stituenda, sed etiam in dote repetenda, si pater dotem repetẽs
soluto matrimonio, est improbatæ vitæ seu dilapidator, & mu-
lier non vellet c̃dicere propter reuerentiam paternalem, tunc
iudex posset ex officio supplere causa sibi cognita, videlicet, ꝙ
talis pater esset huiusmodi conditionis, vt est tex. not. in l. si cũ
dotem. in §. eo autem tpe inf. eo. de quo & ibi tãgetur. Ex præ-
dictis etiam omnibus infertur. Vigesimum secundum priuile-
158 gium, videlicet, ꝙ † dos erit magis priuilegiata quam ipsa a i-
menta, quæ non debentur a patre filio vel filiæ habenti vnde se
alat de suo. l. si quis a liberis. §. si filius. inf. de libe. agno & tñ te-
netur pater dotem constituere de suo filię etiam diuiti de quo
tamen fuit dictum. s. cir. d. l. fi. C. de do. promit. In eadẽ ibi, quia
non potest alienari. Not. diligenter hoc verbum gl. quæ est re-
lata ad tex. vr indistincte velle, ꝙ dotis causa sit præcipua circa
159 aliud priuilegium. Vigesimum tertium, † ꝙ dos nõ possit alie-
nari siue consistat in immobilibus siue in mobilibus, & idẽ &
expressius voluit gl. circa res mobiles in l. libertas. inf. de reg. iur.
& in l. 1. §. & cum lex. C. de rei vxo. act. licet ibi non multum vi
deatur se firmare. Azo tñ in summa. C. de fun. dota. indubitan
ter tenuit c̃rium, quia lex Iulia prohibẽdo alienationem circa
fundum dotalem, vr permisisse circa rem mobilem. arg. l. cum
prætor. s. de iudi. cum si. sed Odoffr. respondebat, quod gratia
exempli dixit de fundo dotali, quæ rñsio vr satis debilis. & ideo
gl. insti. qui. alie. li. vel. firmiter tenuit idem quod. s. tenuit Azo.
de quo hic per Bar. qui inter alia refert opi. Iac. de ra. ꝙ int. tim
potest vir alienare, ex quo nõ reperitur hoc prohibitum de iu-
re in mobilibus, sed matrimonio soluto reuertitur dominium
ad mulierem, & sic ipsa poterit vendicare. arg. l. 1. §. idẽ scribit.
s. de in di. adiec. sicut in rebus quæ subiacent restitutioni, vt in
auth. res quæ. C. communia de le. tenendo ipse Bar. hanc opin.
nonam procedere de iure antiquo, sed sm ius auth. si sunt res q̃
seruando seruari possint, tũc non pñt alienari nisi cum solem-
nitate requisita, de qua in authen. siue a me. C. ad Velle. & in
corpore vnde sumitur. Si vero non possunt seruari, tunc tenet
indistincte posse alienari, per text. in l. res in dotẽ. s. de iure do.
Ang. vero dicit illam legem procedere in rebus q̃ sunt in pon-
dere numero vel mẽsura, quia in illis vr a principio datum ar-
bitrium ipsi viro alienandi vt dicit tex. ibi. Imo. vero hic dicit,
ꝙ de iure antiquo ante dispositionẽ legis, in reb. C. de iur. dot.
non poterat mulier soluto matrimonio vendicare, quia nõ re-
uertebatur dominium ad eam, sed solum agere poterat actio-
ne personali de dote c̃ virum vel eius hæredes. per tex. in l. 1. s.
de fun. dota & in l. quædam. inf. de acquir. rerum do. de quo ta-
men vltimo. inf. tangetur circa specia e priuilegium. d. l. in re-
bus. Not. tamen ex dictis B. ꝙ hic quod singul. illa dispositio
160 † d. l. in rebus. obtinet etiam circa res mobiles dotales. Et potest
dici, quod imo multa iura probãt, quod prohibitio alienatio-
nis circa res dotales non est inducta in rebus mobilibus, imo
magis permissa etiam consistentibus in speciebus, vt probatur
in l. diuortio. §. si fundum inf. eod vbi si bene ponderetur text.
loquitur ibi in rebus mobilibus dum facit differentiam, an res
ipsę existant vel non existant, quæ consideratio proprie cadit
in rebus mobilibus, & non in stabilibus, probatur etiam in l. si
ex lapidicinis. s. de iur. dot. nec est credendum, ꝙ lex Iulia fue-
rit loquuta nisi cum magno ministerio, solum exprimendo de
fundo dotali & non de aliis rebus dotalibus, de quibus bene po
tuisset dicere, si voluisset. argu. l. 1. §. sin autem. C. de caduc. tol.
& cap. ad audientiam. de hæreticis. imo non solum dixit prohi
bendo de fundo dotali, sed prohibuit solum de fundo dotali
Italico, & sic tacite permittebat alienationẽ fundi prouincia-
lis, vt in terminis dicit tex. in d. §. & cum lex. & insti. qui. alie. li.
in princ. vnde sicut Imperator ibi illud immutat extendendo
de nouo prohibitionem legis Iuliæ ad fundos prouinciales, ita
etiam si voluisset extendisset ad mobilia, nec mirum, quia ma-
gis erat prohibita alienatio circa immobilia, cum in ipsis mobi
libus non vertebatur tantum præiudicium, & maxime cũ non
possint tam diu teneri seu conseruari sicut immobilia. hinc est
ꝙ oratio diui Imperatoris prohibebat res minoris alienari im-
mobiles & tamen non extendebatur illud ad mobilia, nisi ꝑ
postea fuit facta extensio per l. lex quæ tutores. C. de ad. tut.
videlicet circa mobilia quæ seruando seruari pñt, & sic ibi pa-
tet, ꝙ si non esset illud de nouo prouisum, possent alienari etiã
hodie res mobiles minoris sine solẽnitate de qua ibi. vnde sic
etiam dicendum est in terminis nostris, cũ hodie non reperiatur
aliquid de nouo prouisum vel immutatũ in rebus mobilibus.
argu. l. sancimus. C. de testa. cum si. Sic etiam patet in auth. in
immob. ante nupt. collat. 5. vnde sumitur dicta auth. siue a me.
vbi solum prohibetur alienatio rei donatę propter nuptias in
immobilibus, & sic circa mobilia est permissa alienatio, vt ibi
no. Sed contra prædicta & pro opinio. contraria facit d. l. in re-
bus. §. omnibus. vbi prohibetur constante matrimonio rẽ do-
talem præscribi posse non solum in præscript. x. vel xx. annorũ,
sed etiam præscriptione triennali, quæ proprie dr vsucapio cir
ca mobilia, vt habetur instit. de vsucap. post princ. ergo non est
aliud nisi quia prohibita est alienatio eiuŝ rei mobilis, & con-
sequenter vsucap. per id quod habetur in l. alienationis. inf. de
ver. sign. & per gl. no. in l. vbi lex. inf. de vsuca. Sed potest rñde-
ri, ꝙ non prohibeatur vsucapio c̃stante matrimonio in re mo
bili dotali ante dispõnem d. l. in rebus. Ex eo quia non poterat
præscribi c̃ mulierem, cum esset impedita agere, vt quę non sit
dña rei dotalis constante matrimonio, sed ipse maritus in l. do
te ancillam. C. de rei vend. & sic sibi non cõpetebat rei vendi-
catio, per id quod habetur in l. 1. in fi. C. de anna. excep. vnde ex
quo hodie oritur realis actio ipsi mulieri pro rebus dotalibus
generaliter, & sic ẽt pro mobilibus per d. l. in reb. Et ideo hac
sola ratione motus Impe. in d. §. omnibus, vult, ꝙ cõstante ma-
trimonio non currat præscriptio c̃ mulierem. Et sic potest cõ-
cludi, ex quo res mobilis non prohibetur alienari, hinc est ꝙ c̃
virum currit præscriptio. ꝙ etiam res procederet ẽt tenendo ꝙ
de iure nouissimo possit alienari vt inf. tangetur, cum tũc sim-
pliciter non sit prohibita alienatio talis rei mobilis dotalis, sed
sit prohibita casu quo nõ interueniat certa solemnitas. de qua
in d. auth. siue a me. & in corpore vnde sumitur. Et ideo tunc
non vr prohibita præscriptio vel vsuca. vt per glo. no. & ibi per
Bal. & Bar. & alios in l. 1. C. in qui. cau. resti. non est necess. & p
cano. post Anto. in c. cum non liceat. de præscr. vbi dicũt ꝙ res
ecclesiæ sunt præscriptibiles, quia ipsarũ alienatio non est pro-
hibita simpliciter, sed cum certa solemnitate de qua. 12. q. 2. c.
sine exceptione. & habetur in c. 1. & 2. de reb. eccles. nõ alie. in
6. non sic in re immobili dotali. in qua simpliciter est prohibi-
ta alienatio, nec in ea iura exigũt aliquam solemnitatem, vt inf.
tangetur & hinc est ꝙ simpliciter est prohibita præscriptio ẽt c̃ vi-
rum, per id quod hr in l. qui fundũ. s. de fun. do. licet soleat du-
bitari, an sit prohibita præscr. xxx. ann. cum per illã omnia iura
extinguantur. de quo forte inf. tangetur. Et sic per prædicta po
test limitari illa gl. no. in d. l. vbi lex. vt procedat solum in vsuca
pione largo modo sumpta. l. in præscriptione circa immobilia,
& sic long. temporis, cum ẽt iura illam appellent vsucapionẽ.
vel seruitutes. s. de seruitu. & in pluribus aliis. ll. hoc probatur.
161 † Potes tamẽ distinguere circa hoc, an res mobilis dotalis pos-
sit alienari, quòd aut loquimur de iure antiquo, aut de iure no
uissimo authen. Primo casu aut res est data æstimata aut inæsti
mata. Si æstimata, & indistincte potest alienari etiam sine cõ-
sensu mulieris, si fuit taliter data, vt induceretur emptio. cum
etiam idem in immobilibus. l. quoties. C. de iure dot. cũ si. sed
si taliter fuit data æstimata, vt nihilominus remaneret dotalis,
& tunc dicas idem prout infra in proximo casu. Secundo casu
quando non æstimata, & tunc aut de iure antiquo ante disposi-
tionem d. l. in rebus aut post. Primo casu aut in dote est genus
scilicet, consistens in pondere numero, & mensura, & indistin
cte potest vir alienare sine alia voluntate vxoris, quia vr tacite
actum, vt in eodem genere & bonitate reddatur. per id quod
habetur in l. cum quid. s. si cer. pe. & sic ex natura rei vr a prin-
cipio datum arbitrium distrahendi, vt dicit tex. in d. l. res in do
tem, quæ alienatio ẽt hodie esset in totũ irreuocabilis non ob-
stãte dispositione noua. d. l. in rebus. Aut in dote est species, &
tunc aut seruando seruari non potest, vt põt contingere, si mu
lier habuit patrem mercatorem, & dedit mercantias in dotem
inęstimatas, & sic cũ sint venales dicuntur esse res non conser
uabiles sui natura, vt alias solet dici in pecunia, vt per glo. no. in
l. 1. §. fuit quęstum. inf. ad Treb. & dictũ est in l. si ex legaticã.
inf. de verb. oblig. & maxime quia possunt esse mercantię de fa
cili corruptibiles. & vt alias per gl. no. in l. 1. C. si aduer. vsuca. Et
tunc põt dici idem eadem ratione quod sup. in generibus vt vi
deatur data a lege vel a c̃trahentibus tacita licentia distrahendi.
per id quod habetur in l. si ęstimatis. inf. eo. facit. l. in l. diuortio.
§. interdum. inf. eo. Si autem posset conseruari illud, & tunc si
militer potest distrahi & vendi per illum, vt ex eadem pecunia
ematur res alia, quę sit dotalis, dummodo accedat consensus
mulieris, & etiam eius vtilitas, prout in dubio videtur quòd in-
tersit mulieris magis pecuniam reddi, quę ammodo sibi peri-
re non potest. l. incendium. C. si cer. pe. Quandoque expedit do
tem ipsam remanere in speciebus, quę si deteriorentur, vel pe-
rirent, accederẽt ad suum damnum. l. plerunq; s. p. de iur. dot.
& in l. si ęstimatis. inf. eo. vbi tex. proprie loquitur in rebus mo
bilibus, cũ ibi fiat differentia, an extent, vel nõ extent, & sic ibi
probatur notabiliter, ꝙ siue res mobilis sit data inęstimata, si-
ue sit data æstimata, tamen vt remaneat dotalis, non potest
alienari per virum sine cõsensu mulieris, & sic ibi cadit quędã
media via. cum immobilia non possint alienari etiam cum cõ-
sensu mulieris. l. 1. §. & cũ lex. C. de rei vxo. act. de quo ẽt dicet
in d. l. si æstimatis. Si aũt mulier nõ cõsentiret, vel consentiret,
tñ caderet ad sui dãnũ, tũc licet dicta alienatio valeret. & esset
irreuoca-

irreuocabilis ante dispositionem d.l.in rebus, tñ teneretur vir
vxori ad interesse, videlicet quantū nunc magis interesset mu-
lieri rem illā non esse venditā, vnde talis cōicatio nō posset fie-
ri nisi duobus ꝯcurrentibus, vt.s. & hoc per tex.& glo.no.in l.ij
ex pecunia. C.de iure do.& ita ēt debet intelligi tex in l.ita cō-
stante.ſ.de iu.dot. vbi vult, qđ corpora dotalia possint immu-
tari in pecuniā,& sic distrahi, p pecunia redigendā, vt illa sit do
talis, qui tex.nō pōt intelligi in īmobilibus, qa tunc esset de di-
recto ꝯ l.Iulianus.ſ.de pe.here.& multa iura indistincte ꝓhibē
162 ta alienationē rei immobilis dotalis. † Si aūt loqmur post di-
spositionē d.l. in rebus,& tunc in speciebus vel in aliis mobili-
bus vbi nō reqrebatur voluntas mulieris in alienādo, vt ſ. dixi,
tūc indistincte alienatio esset irreuocabilis, licet mulieris ꝯsen
sus nō interuenerit. Et quo lege permittente, & ēt permittēte
ipsa muliere tacite, vir alienauit. Sed in speciebus in qbus req-
ritur mulieris ꝯsensus, tunc eo interueniente similiter erit irre
uocabilis alienatio, ex quo muliere permittēte fuit facta,& cō
sequenter lege permittēte, verū si fiat sine ꝯsensu mulieris, tūc
licet interim valeat,& dominiū trāsferatur, tñ erit reuocabilis
vt sic dominio retrāslato in mulierē soluto matrimonio, possit
ipsa vēdicare,& ita est de mēte Bar.hic post Iac. de Ra.licet an-
te d.l.in rebus, nō posset, nec obstat illud de re subiecta restitu-
tioni, p id qđ habetur in d.auth. res q̄.qa ꝓcedit in re subiecta
restitutioni ex vltima volūtate, secus si ex ꝯtu.per id qđ habet
in l.si ita quis.§.ea lege.ſ.de ver.ob.& in l.dotalē.ſ.eo.& ibi di
cetur,& est rō qa ex vltima voluntate transfertur dominiū eue
niente ꝯditione sine alia retraditione vt l.fi.§.sed quare.C.cōia
de le. Vnde idē eadē rōne qñ retransferretur dominium ex cō
tractu, vt est hodie in dote. per d.l.in rebus. Valet tamen inte-
rim alienatio, prout etiam idem tenetur communiter, quādo
ex vltima voluntate, vt not in dicto.§.sed quia. Quid autem in
163 talibus † mobilibus quę possunt conseruari, vt. ſ. an prohibea
tur hodie interim alienatio prout prohibetur in stabilibus per
d.l.Iulianos. Bart. hic tenet quod sic, concurrente tamen solē-
nitate, videlicet qđ mulier cōsentiat a principio,& qđ interim
post biennium confirmet. itē quod vir habeat bona sufficientia
pro restitutione precij bonorum alienatorū, vt dicit hoc pro-
bari in d.auth.vt immobilia ante nup.vnde est sumpta d.auth.si
ue a me.vbi text.in fi.extendens eam prohibitionem alienatio
nis immobilium propter nuptias datorum mulieri ad aliena-
tionem rei dotalis non aliter limitat in stabilibus vt. ſ. dixerat
in donatione propter nuptias, sed generaliter loquitur,& quia
si hoc intelligeretur in stabilibus, vt supra dixerat in donatio-
ne propter nupt.nihil de nouo prouideret dicta authent.cum
de hoc esset clare prouisum per iura antiqua, & cum hac opi.
Bart. videtur transire hic Bald. & Imol. & communiter do-
cto.& fuit de mente glo.in d.auth. Sed tu cogita, qa licet opin.
ista sit communis, tamen pro certo posset in puncto iuris tene
ri cōtrarium. nec videtur de mente iuriū.& maxime illius tex.
in d.auth.nā ibi dū idē dicit in dote non alienanda, licet loquat
sic simpliciter, tñ se refert ibi Imperator ad iura præced. & sic
antiqua, ibi dū dicit, prout hęc a vobis declarata & sancita sunt
quæ iura antiqua solum prohibebant in stabilibus, vt. ſ. dixi &
Bart.& communiter doct.hoc fatentur.i. qđ ante d.auth. non
reperiebat prohibita alienatio circa mobilia dotalia, nec etiā
est credendum qđ l.Imperator ex illo vnico verbo ibi, ne quid
dotis &c.voluerit corrigere iura antiqua cum tanta diligentia
ordinata.argu.l.si quando.C.de inoffi.testa.& c.eccle.vestra.de
electio.tenendo tamen supradictam opi.quę est communis, vt
ſ.idem esset dicendum, si secundus consensus mulieris nō ap-
pareat aliter post biennium, si tamen elapsum esset tempus 10.
ann. per huius temporis lapsum censetur interuenisse dictus
iteratus consensus mulieris, vt est gloss. sing. cum qua com-
muniter doct.transeunt in c.peruenit de empt.& vendit. imò
forte sufficeret lapsus 10. ann ad d. præsumptionē inducendā
interuentus iterati consensus maxime possessione emptoris
continuata per dictum tēpus. per id quod habetur in l.si filius.
C.de peti.hęre. & in l.cui in aliena.& ibi per doct.post Bald.&
164 Ang.inf. de acqui.hęr. † Sed circa prædicta potest dubitari, an
sit verum indistincte, quod res dotalis maxime immobilis, nō
possit alienari, super quo ponas regulam cū multis fallen. Nā
regula est, quòd non possit alienari, vt in toto titu.sup & C. de
fun.dot.cum suis vulgaribus. Primo fallit secundum antiquos
quando mulier consentiret viro alienanti concurrente postea
secundo ꝯsensu post bienniū,& quòd vir sit sufficiens, per tex.
in auth.vt immobi.ante nupt.ibi, muliere per virum vel aliū ex
ea parte, & postea extenditur ad dotē, quod etiam voluit Pla-
cen.& multi alij doc.& etiam gl.in d.c.peruenit.tan.ē gl. in d.
auth.siue a me.& in corpore vnde sumitur,& doc.cōmuniter
tenent contrariū,& etiā in d.c.peruenit.qa ex hoc sequeretur,
quòd illa dispositio extendens fauorē dotis cooperet diminu-
tionem fauoris,& sit contra eius priuilegia, inter quæ illud est
maximum, vt indistincte non possit alienari etiam cum cōsen
su mulieris, vt in d.§.& cum lex.& insti.quib.alie.lic.in prin.ꝓ-
batur etiam ex text.in d. auth. vbi vult remanere firma priuile-
165 gia dotis,& † hinc est quod ēt hodie ꝯstante matrimonio non
currit aliqua præscriptio ēt ꝯ virū in re dotali. cum indistincte
prohibeatur alienatio per id qđ habetur in d.l. vbi lex.ꝙ tñ se-
cus esset, si hodie posset alienari sm solemnitatem de qua in d.
auth.& ſ.est dictum. Et hinc est ꝙ ēt hodie curreret vsucapio
ꝯ virū in rebus mobilibus dotalibus, vt.ſ.dixi. qđ bene no. Po-
test tñ nō improbabiliter dici, ꝙ saltē locū habeat præscri.lon.
tem. maxime 40.ann. per q̄ indistincte præscribitur hodie om-
ni iuri.l.oēs in fi.C.de præsc.30.an.Et forte sufficeret præsc.30.
an.per l.sicut eo.tit.q̄ præscri. long. tēporis de isto iure ffforum
erat incognita, vt per gl.no.in l.non solū.ſ.ex qui.cau.ma.& l.
166 qui occi.tit.§.1.ſ.ad l. Aqui.† Vnde res q̄ olim erant inusucapi-
biles, efficiuntur ꝓscriptibiles dicta prescriptione longi tēporis
vt erant res furtiuę, secundū gl.no.in §.furtiuæ inst. de vsuc. Et
sic etiam res fisci,& quę erāt patrimonij Cæsaris, quę sunt ina-
lienabiles, vt habetur in l.apud Iulianū.§.fi.ſ.de leg. 1. & con-
sequenter sunt impræscriptibiles, vt l.1.C. ne rei do. vel temp.
tamen prescribuntur longissimo spacio secundum glo.not.in
sti.de vsuc.in §.res fisc. Vnde idem dicendum videtur in rebus
dotalibus, vt prohibitio præscriptionis inducta a lege ex quo
sunt inalienabiles.per id qđ habetur in d.l.vbi lex. ſ. de vsuca.
ꝙ in l.alienationis verbo.ſ.de ver.sign.non se extendat ad pre-
scri.long. temporis hodie inductā a iure.C.& maxime. 40. an.
per d.l. omnes in fin. Et ita etiā reperio tenuisse Io. de Imo.in
c.cum non liceat.de prescr.licet in contrarium faciat no. Ang.
in d.l.omnes, vbi dicit, ꝙ quando lex vel statutum inhibet pre-
scriptionem in aliquo casu speciali, videtur tunc etiam prohi-
bita prescri.30.vel 40.an.licet tunc nō censeatur prohibita pre
scriptio centum anno. alle.gl.no.& ibi etiam per eundē Ang.
in d.l.1.ne rei do mi. vel temp. Sed potest dici, ꝙ forte proce-
deret dicta opi. Io. de Imo.quando tractaretur de præscriben-
do contra ipsum maritum, ex quo sibi non denegatur potētia
agēdi & recuperādi res dotales, secus in muliere, quæ interim
est impedita agere cōstante matrimonio, vt l.in reb. §. omnis.
C.de iur.do. Et ideo licet soluto matri.adhuc fundus duret do-
talis, donec mulier ipsum recuperet, & sic interim non possit
alienari, vt l.etiam & l.3.in fi.cum sua glo.ſ.de fund.dot. tamē
tunc contra mulierem curreret dicta prescr. long.temporis, li-
cet non curreret ante solutum matrimoniū, ex quo matrimo-
nio soluto non est mulier impedita agere,& sic etiam potest di
ci. ꝙ si vir vergit ad inopiam,& sic potest mulier agere ad dotē
secundū qđ habetur in l.si constante.ſ.eo.& in l.vbi adhuc. C.
de iur.do. Et tunc cōtra mulierem inciperet currere dicta pre-
scri. long. temp. vt etiam hoc videtur probari per. d. §.omnis
alias viro non vergente ad inopiam etiam si matrimoniū du-
raret in centū annis nulla curreret præscriptio contra mulie-
rem etiam longi temporis, cum sit impedita agere. facit l.1.in
fi. C. de anna. exce. Et ideo potest inferri, ꝙ etiam dato ꝙ dos
ecclesię a prin. sibi constituta sit inalienabilis, de quo tactū est
ſ.in prin.huius legis circa secundum euidentiale, tamen qa cō
tra ecclesiā admittitur præscriptio long.temp.videlicet 40.an.
vt habet in l.si. C.de sac.sanc.eccle.& in c.de quarta.de prescr.
cū si, nihilominus fundus dotalis ecclesię prescriberet dicto lō
gissimo spacio, sicut præscriberetur dos mulieris dicto spacio
longissimo, quando mulier potuisset agere, cum etiam ipsa ec
clesia interim nunquam fuerit impedita agere.& ita fuit ꝯclu-
sum per collegium Perusinū in fauorē comounitatis Tera-
167 nensis, vt. sup. tetigi circa.d.secundum euidentiale.† Secundo
fallit, quando alienatio dotis facta per virum tenderet in fa-
uorem mulieris, puta qa fundus erat parum vtilis & illa pecu-
nia sic redacta esset magis ei proficua, vel pro emēdis alijs sta-
bilibus, vel imponendo pecuniam ad bancū, vt l. et ad licitum
& honestum lucrum, secūdum qđ habetur in c.per tuas, de
dona.inter vi.& alias per Bar.in l.at qui natura.§.non tantum.
ſ.de neg.ge.& in l.duos.ſ.ad l. Fal. vnde potest vir & vxor talē
contractum sequi, licet emptor vellet rescindere, forte postq̄
sibi innotuit rem esse dotalem, & sic claudicabit cōtractus in
fauorē mulieris & viri, sicut alias dicimus in pupillo.in l.Iulia-
nus in §.si quis a pupillo.sup. de acti.emp. & alias in l.obligari.
§.1.inf. de auth.tu.& qđ no.in l.qđ fauore. C.de.ll.& ita iā de fa
cto respondi super quadam venditione facta per virum & vxo
rem de re dotali, de qua nondum erat cōsecutum instrumentū,
& sic non poterat adhuc dici contractum esse firmatū iuramē
to.per c.cum contingat.de iur.iur.vnde mulier poterat hoc ac
ceptare,& velle nō rescindi, si dicat ꝙ pecunia esset sibi vtilior.
& ita erat in veritate.allegabam preterea tex.in d.l.ita constan
te ſ.de iur.do.dum videtur loqui generaliter ꝙ res dotalis pos-
sit cōuerti & commutari in pecuniā, si hoc apparet esse vtilius
vnde multo magis si conuerteretur pro emendo fundo vtilio
ri, facit etiam l.quamuis inf eo. licet quidā respondissent in cō-
trarium, ea ratione moti, qa per hoc videretur euacuari totus
tit.ſ.de fun.do.nec debet attendi, an vir vel mulier ex hoc sint
facti locupletiores, ad effectum vt valeat alienatio,& sic vt do

minium sit trāslatū. per id quod habetur in l. si fundus. in prin.
inf. de reb. co. & quod ibi per Bar. & in l. cum hi. §. eam transa-
ctionem. sup. de transact. & respondebant ad d. l. ita constante
vt procedat eo casu, quo lex Iulia nō obstaret. & sic in reb. mo-
bilibus dotalibus. tamen dici potest, ꝙ præsupposita ueritate ꝙ
ita expediret viro & uxori magis illam pecuniam habere, & ip
sam ponere ad honestum lucrum, vel ad conuertendum in rē
stabilem vtiliorem; vt potest contingere, si fundus dotalis erat
magis preciosus quam fructuosus: vel fuit uenditus pro maio
172 ri precio quam valeret, & propterea forte emptor quereret re
scindere talem contractum, quòd tunc non audiretur. Si autē
stāte tali vtilitate viri & vxoris nihilominus ipsi uellent rescin-
dere talem venditionem emptore inuito, & tunc bene audirē-
tur. non ob. quòd emptor allegaret & probaret, quod ipsi ex ta
li vēditione sint facti locupletiores. & ita procedat quod habe-
tur in d. l. si fundus. & in d. §. eam. Tertio limita, nisi vēderetur
fundus pro emendo aliam rem stabilem magis expedientem,
per sup. dicta. dummodo concurrat consensus mulieris per id
quod habetur in d. l. quāuis. & in l. si ex pecunia. C. de iure dot.
& in l. mutus. §. manente. sup. eod. tit. tamen interim antequā
emarur alius fundus, alienatio esset in pendenti. quid enim si
postea alius fundus non ematur ex precio redacto, vel ematur
tamen in vero non sit vtilior, certe nulla erit prima uenditio.
per id quòd habetur in l. si mulier. su. de pact. do. & in l. si ex pe
cunia. Et intellige, quòd tempore emptionis apparebat, & ita
in veritate erat vtilior. nam licet postea casualiter efficeretur
168 deterior, non propterea infirmabitur prima uenditio; † quare
sufficit rem fuisse vtiliter gestam a sui initio: per id quod ha-
betur in l. sed an vltro. sup. de negor. gest. Sic etiam econtra si
ex tali pecunia redacta ex dicta alienatione fuit postea emptus
alius fundus, qui eo tempore non erat utilior. nam licet postea
casualiter sit factus utilior, puta ex incremento alluuionis, vel
alia causa, non propterea confirmabitur prima alienatio quæ
a princip. fuit nulla. vnde poterit mulier postea dicere, puta
soluto matrimonio, volo quod primus fundus sit dotalis. &
etiam poterit dicere, nolo, quòd secundus fundus sit dotalis.
vt probatur notanter in l. cum maritus. in princip. sup. de pact.
169 dot. † Quarto limita, nisi alienaretur per mulierem de consen-
su viri vel econtra pro exsoluendo ære alieno, quo ipsa mulier
esset astricta per text. not. in l. fin. supra de iure do. Quinto limi
ta, quando alienaretur in casibus specialibus, de quib. in l. quā-
uis. cum seq. inf. eod. & ibi dicetur. Tertio limita, nisi dotalis fū
dus datus sit æstimatus, tamen ut remaneret dotalis, & sic non
habetur emptus proprie. quare tūc potest alienari si res sit mo
bilis quæ seruari possit dummodo de consensu mulieris. per
text. singul. in l. si æstimatis. inf. eod. de quo ibi dicetur cum illo
text. loquatur de rebus mobilibus, vt patet ex litera ibi dum di
cit, quæ extant, ut sup. dixi. licet opinio communis sit in contra
170 rium ut. sup. est dictum. † Septimo si iam soluto matrimonio,
& nondum dote restituta vir alienāret de consensu mulieris,
ex quo non potest dici omnino fundus esse dotalis. secus si si-
ne consensu mulieris. quia tunc omnino esset nulla alienatio
sicut si alienasset constante matrimonio. secundum quosdam
per text. not. in l. si constante. C. de donat. ante nupt. Et cum
mulier consentiendo ita matrimonio soluto potuit facere do-
tis conditionem deteriorem. per id quod habetur in l. licet su-
pra de pact. dotal. & in l. & hæredi. §. filia. supra de pact. tamen
quando mulier non consensit. & dos nondum fuit restituta,
tunc censetur fundus dotalis quoad ipsum virum. per text. ad
hoc singul. in l. etiam dirempto. supr. de fund. dot. quod & te-
nuit Bald. in l. si prædium. ad fin. C. de iure dot. & ibi etiam hoc
ten. in gloss. cogita tamen. quia text. in l. terra. sup. de fun. dotal.
iuncta gloss. vult, quod donec durat mulieris actio de dote, nō
potest talis fundus alienari. vnde licet sit solutum matrimonium
siue fundus sit apud uirum, siue apud eius hæredes, est inalie-
nabilis; & sic etiam impræscriptibilis. quod procedit viuente ip
sa vxore. mortua autem ipsa muliere, licet adhuc dos non fue
rit reuersa ad ipsam mulierem vel ad eius hæredem, tunc desi
nit esse dotalis. & ideo ipse hæres etiam si esset filius posset alie
nare. secundum Bal. hic. Et quod etiam matrimonio sol. indi-
stincte nō possit alienari, donec restituatur mulieri, uoluit Bal.
in l. dotalem. inf. de testa. milit. vnde ponamus dotem non esse
reuersam ad patrem per mortem mariti, certe antequam ad
eum reuertatur, quare adhuc durat actio ad ipsam dotem. erit
inalienabilis, etiam si consentiat pater ipsi filiæ alienanti. vel fi
lia ipsi patri. cum videatur tunc esse eadem ratio prout in mari
to. Sed post quam ad patrem fuit reuersa, posset alienari. quan
do ipse pater esset potens ad redotandum, alias secus vt no. vo
171 luit Cy. in authen. sed quamuis. C. de rei vx. act. † Octauo limi-
ta, nisi mulier alienaret dotem cōstante matrimonio conferē-
do ipsam alienationem in tempus soluti matrimonii, put. post
mortem suam, vel post diuortium. per tex. a contrario sensu. &
ibi est gl. no. in d. l. si constante. in contrarium tamē facit, quia
ante matrimonium solutum non potest causam dotis dete-
riorem facere etiam conferēdo in tempus soluti matrimonij.
vt probatur no. in d. l. licet. & l. attilicinus. s. de pact. do & ita ēt
tenuit Io. de Imo. in repe. c. cum contingat. de iureiur. in 9. col.
videtur tamen quòd prima opi. sit uerior; & sic illa gl. sit tenē-
da. quare illa iura procedunt, quando ipsa mulier pacisceretur
cum marito. secus si cum alio, maxime coniuncto, puta cū fra-
tre, vel patre, præiudicando sibi in dote in tempus postea ma-
trimonij soluti. hoc per tex. in l. cum dos. sup. de pact. do. & in l.
2. §. 1. & l. quoties. inf. eo. & in l. dotis. C. de collat. & probatur a
172 contrario sensu in d. l. si constante. unde cogita. † Nono limita,
quando mulier alienaret cum consensu viri. vt probatur a con-
trario sensu in d. l. si prædium. quod etiam ibi tenuit Cyn. post
Iac. de are. respondendo ad §. sed cum lex. C. de rei vxor. act. qd
loquatur in casu econtra quando uir cum consensu mulieris
alienaret, in quo videtur maior ratio prohibitionis. Bal. tamen
& Saly. tenent contrarium, & melius. cū imò videatur tunc ea
dem ratio prohibitionis. quod etiam tenuit Io. de Imo. in d. ca.
cum contingat. respondendo ad d. l. si prædium. vt non debeat
assumi ibi arg. a contrario sensu, ex quo resultaret absurdus in-
tellectus & contra alia iura per id quod habetur in l. 2. C. de cō
173 condi. inser. ad hoc gl. not. in c. 1. de ætate & qualitate. in 6. † De
cimo limita, nisi postea solu. matrim. puta per mortem mulie-
ris, uir succedat ipsi mulieri in hæreditate uel saltem in ipsa do
te iam per eum alienata, puta ex testō mulieris, vel per pactum
factū de lucranda dote, vel ex forma statuti. quia tunc confir-
matur ipsa præcedens alienatio. vt hr̄ no. in l. cū vir prediū. ff. de
174 vsuc. Vndecimo † qn̄ mulier alienasset consentiente vel nō cō
sentiēte viro, & postea soluto matrimonio, & sic dote ad eam
reuersa per dispositionē. d. l. in reb. C. de iur. do. vellet petere ab
ipso emptore. nam ex quo sibi superuenit ius in dote prædicta,
iō vr̄ confirmari dicta alienatio eadē rōne, prout s. in uiro. per
id quod hr̄ in d. l. cū vir. & de hoc est glo. sing. in d. l. si constāte.
quā vr̄ tenere Cy. & Bal. & Saly. in d. l. si prædiū. & Spe. in tit. de
emp. & vend. §. tertio loco. ver. sed nunquid confirmetur. licet
Spe. in eo. §. versi. consueuit autē. uariauerit. & istud ultimū vr̄
esse verius. quare nō cessat cā prohibitionis legis Iuliæ propter
matr. solut. ex quo ipsa mulier remanet indotata. imo quidā te
nuerunt, quòd ēt si fiat alienatio. solut. mat. non valeat. ut s. dixi
in 7. limitatione. & hoc idem tenuit glo. sing. instit. qui. alie. li.
post prin. & ibi ēt Io. de Fanturis. vt ēt recte tenet Io. de Imo.
175 in d. c. cum cōtingat. Duodecimo † limita secūdū quosdā, quia
licet non valeat alienatio quo ad præiudicium mulieris, & sic
ēt dominium non transferatur, tn̄ uir ipse alienans nō poterit
venire ꝯ repetēdo ab emptore & voluit gl. no. in d. l. cū vir. quā
ibi ēt tenuit Ang. dicendo quod tenetur ēt fideiussor datus per
virum de euictione. & sic ēt patet uirum teneri de euictione, si
postea talis fundus repetatur per mulierem postea sol. mat. et
ego sibi agenti obstabit exceptio de qua in l. vendicantē. s. de e-
uict. & quia non pōt venire ꝯ factum suū. l. post mortem. supr.
de adop. & quod teneatur fideiussor, allego quod hr̄ in l. si is. C.
de prædi. mino. facit bene quod hr̄ in d. l. si prædiū. & quod ibi
per Bal. & Bar. in l. cū lex. ff. de fideiuss. & in d. l. dotalē. inf. de te
sta. mili. Et subdit Ang. hoc procedere, si vir repetat ex persona
sua. Secus si ex persona mulieris. ita dicit procedere gl. not. in
d. §. & cum lex. Tu aduerte, quia cōmuniter tenetur quod in-
distincte possit repetere ēt ex persona sua. vt est de mēte illius
gl. in d. §. & cum lex. & gl. insti. quib. alie. li. in prin. nec ob. regu
la de qua in d. l. post mortem. quare nō hēt locum qn̄ prohibe
tur a iure alienatio rōne publicæ utilitatis. & ibi no. per Barto.
& alios & d. l. cum lex de fideiuss. nam quomodo potest vir no-
mine mulieris petere, cum ipsa mulier nō possit constante ma
trimonio, quia nō est domina. l. doce ancillam. C. de rei uendit.
quod ēt tenuit Spe. in d. § si certo loco. uer. quid ergo si vir. ad
hoc ēt si fuisset ignorans. cum adhuc subsit rō nullitatis propter
publicam vtilitatem. quòd ēt procedit, si uir ipse iurasset. vt vo
luit Io. And. & ibi expressius Ant. & Imo. in d. c. cū cōtingat.
176 per illum tex. a ꝯtrio sensu. cū iuramentū non † liget ipsum iurā
tem in præiudicium tertij & sic mulieris. prout alias dr̄ de præ
lato alienante, qui potest reuocare, ēt nō obstante suo iuramē
to, ex quo reuocat pro interesse ecclesiæ, & non suo. vt hr̄ in c.
peruenit. & c. sicut vestris. de iureiur. licet in cōsequentiam re-
sultet ēt commodum suum propter fructus per eum recipien
177 dos. & per hoc respondetur, quòd imo cōstante † matrimonio
tendit in præiudiciū sui, et non mulieris, cū ipse sit dn̄s, et ipse
capiat fructus, et sustineat onera matrimonij. nam ex quo tene
tur illos conuertere in onera matrimonij, iō uersatur interesse
mulieris. & licet in consequentiā versetur interesse viri, tn̄ de
hoc non est curandū. per id quod hr̄ in l. 1. inf. de aut. tu. et alias
in l. dictantib. C. de test. et per gl. no. in l. 1. §. huius cur. s. de iust.
& iur. & sic stant hæc simul, quòd ipse uir ex persona sua reuo-
cet, non aūt nomine mulieris, tn̄ propter præiudiciū, & interes
se mulieris. & prædicta procedūt, si uir esset etiam locuples cū
etiam tunc versetur interesse mulieris, vt magis diligenter vir
sibi subueniat & mulier magis de facili recuperabit dictā rem
dota-

dotalem ab hærede viri q̃ ab extraneo, & bene faciunt in di. c.
peruenit.& d.c.ficut.& l' no. Ant.de bu.i.c.cũ venisset de nib.
178 † Quid autem si vir esset negligens in recuperando, cum pos-
sit.an tũc mulier possit pro suo interesse repetere dictam rem
dotalem alienatam,& quid si vir non vergat ad inopiam,& ha
bet alia bona sufficientia ad dotem.videtur dicendũ ꝙ nõ pos-
sit,ex quo tunc nõ est proditum sibi remedium, de quo in l.si
cõstante.in princ.ĵ.eo.& in l.vbi adhuc.C.de iur.do.Quidam
tamen tenent contrariũ, vt tunc propter negligentiam viri in
subsidium ipsa possit audiri implorando officiũ iudicis, vt di-
cta res dotalis, maxime si esset magni reditus, restituatur viro
pro supportandis oneribus matrimonij ex æquitate legis,l.si is
qui Stichũ.§.ibi dos.s̃.de iur. do. de quo tamẽ tãgetur in d.l.si
cõstante.in prin.& in §.1.eiusdem legis.Et prædicta procedũt
179 quo ad effectũ repetitionis. quo ad effectũ † autem euictionis
an teneatur ipse vir vel mulier, sunt opi.vt per Spec.in d.versi.
vbi distinguit,an emptor fuerit sciens vel ignorans.communi
ter tamen tenetur,virum teneri de euictione, quãdo venditio
fundatur in persona sua.secus si vẽdat vxor, quia tunc ipsa nõ
obligabitur etiam naturaliter, & consequenter nec eius fidei-
ussor.per id quod habetur in d.l.cum lex.quicquid aliter sen-
serit gl.in d.l.si prædium. cum in viro non prohibeatur aliena-
tio propter se,sed principaliter propter mulierẽ,etiam ad effe
ctum vt non transeat dominium,licet ipse sit dominus.tamen
respectu obligationis personalis teneretur,si postea euincatur
per se,vel soluto matri.p mulierẽ seu eius heredes, & sic mul-
to magis eius fideiussor.vt tenet Bar.post. Dy.in d.l. cum lex.
& in d.l.cum vir. Et Bal.in d.l.si prædium.& Cy.in d.l.si is qui.
& Ant.de Bu.post Io.And. & Io. de lig.in d.c.cũ contingat,&
ibi etiam Imõ.Quod procedit,si emptor fuit ignorans non so
lum factũ.s.rem esse dotalem, sed etiam si errauit in iure, dũ-
modo sit persona in qua toleretur iuris ignorantia. puta rusti-
cus,minor, vel mulier. per id ꝙ habetur in l.regula.s̃.de iur.&
180 fac.igno.& l.cum de indebito.de proba.Item procedunt † præ
dicta respectu precij repetendi, nõ autem alterius interesse se
cundum Imõ. in d. c. cum contingat. licet Spec. in præallega.
versi.& glo.in d.l.si prædium.tenuerit contrarium,puta respe-
ctu expensarum.per id qđ habetur in l.si prædium.C.de prædi.
mino. & maxime ne maritus sit in lucro cum aliena iactura.&
hoc videtur verius.& bene facit glo.in l.quemadmodũ.C.de
agr.& censi.lib.9.Si autẽ fuit omnino sciens emptor, & tũc li-
cet quidam dicant,ꝙ saltẽ recuperet preciũ, & non aliud inter
esse, per id ꝙ habeť in l.fin.& auth. qui res.& ibi per glo. C. de
sacr.sanc.ecclesi.tamen communiter tenetur contrarium,ꝙ ni
hil recuperet.cum videatur ei imputandũ.nec ob. qđ habetur
in l fin.§.sed si emptor. C.communia de leg. qa ibi nõ est pro-
hibita alienatio, imõ transfertur interim dominiũ, vt ibi not.
& glo.in d.auth. qui res solet reprobari per. di.l. quemadmo-
dum.& est glos. cõtraria in authen. de non alie. §.si quis illud.
de quo per doctor.in capitul. si quis presbyterorum. de rebus
ecclesi.non alien.& si dicas,ergo vir remanebit in lucro ex suo
dolo, responde, quod hoc non inconuenit, cum sint in pari
causa turpitudinis. vel potest dici & forte melius, quod pre-
cium applicatur fisco.vt voluit glo.no.in d.l. quemadmodum
& alias per gl.in l.2.C.de cõdi.ob tur.cau.& in l. Lucius. de iur.
fisci.quæ etiã procedũt,si emptor fuisset expresse stipulatus de
euictione, vel lucrum, vt notanter voluit Imõ.in d.c. cũ con-
tingat.cum videatur cõtinere turpẽ causam ex parte vtriusq;.
ex quo contra legũ interdicta sunt mercati. per id qđ habet in
l.generaliter. ĵ. de ver. obli. vt ibi per cũ Si autẽ mulier alienas-
set,tũc teneretur de euictione solũ ad precium. & nõ ad aliud
interesse, ne ipsa sit in lucro,& consequenter etiã nec fideius-
181 sores.per id ꝙ habeť in d.l.cũ lex.† Et per prædicta habes deci-
sionẽ quid dicendũ,qñ vir & vxor simul vendiderũt.nã nisi ã
intersit emptoris, ꝙ quilibet obligetur insolidũ. cum alias in
dubio solũ teneretur quilibet pro virili. & sic vir nõ teneretur
de euictione nec fideiussor suus nisi pro sua virili.qđ etiam te-
nuit Bar. in suo consilio quod inci.punctus qõnis talis est, quæ
dam mulier dña nupsit.no.133.tamen cõiter tenetur,qđ tunc
vir teneať insolidũ quasi mulier fuerit nominata in instrumẽ-
to ad maiorẽ cautelã emptoris, & sic animo intercedẽdi. quo
casu esset mulier ipso iure tuta, licet ambo sint confessi in in-
strumẽto preciũ recepisse. per id qđ habeť nota.in auth. si qua
mulier.C.ad Velle. vt no.voluit Spe.tit.de solu. & obl. §.ante
omnia versi. quid si vir & vxor. ꝙ etiam tenuit Bal.in l.1. C.de
duo.re.& in d.auth.si qua mulier.& sequunť Moderni legen-
tes,& ibi dictã in l.si cũ dotẽ.§. transgrediamur.ĵ.eo. nã cõsu-
lui de facto,& sic fuit obtentũ Perusii,qđ ista procedũt qñ no-
tarius in instrumento esset rogatus de cõfessione viri & vxoris
confitentiũ pretiũ peruenisse ad eos.lqa tũc nihilominus iura
præsumunt ꝙ totũ preciũ peruenerit ad manus mariti. & sic
color fuerit quæsitus in tali materia suspecta cõfessionis mu-
lieris.per id qđ habetur in l.si vxori.in fi.s̃. ad Velle.cũ res vẽ-
dita, licet esset dotalis, tamen pertinebat tunc cõstante matri-
monio ad ipsum virũ.& nõ ad vxorẽ.Si autẽ in instrumẽto no
tarius attestaretur,ꝙ vir & vxor preciũ recepissent,tunc intelli
giť, ꝙ actualiter & de præsenti habuerint & receperint. per id
ꝙ habetur in gl.no.in l.si ex actione. C. de non nu. pe. & no.in
l.si ex precio.C.si cer.pet.licet cauti tabelliones soleant dicere
& habuerunt & receperunt in præsentia mei notarij, & testiũ.
s̃.scriptorum & c.de quo tangetur in d.§.transgrediamur.De-
cimotertio limita, nisi esset datus fideiussor. qa tũc obligareť
quãdo esset datus per maritũ alienantẽ. vt probať no.in d. l. si
præd ũ. C.de iur.do.& ibi per Bal.post Cy.& per Bar.in d.l.cũ
lex.& in l.dotalẽ.ĵ.de test.mili.tactũ est. s̃. in proxima fallẽtia.
Decimoquarto limita,l.ĩ.ĩ quosdã circa seruitutes fundi do
talis,qa illæ saltem sunt alienabiles,& sic perdi possunt præscri-
ptione.secũdũ gl sing.in l.si filiosa.in §.maritus.la.prima.s̃.eo.
Sed communiter teneť cõtra illã gl. de quo ibi tangetur. De-
182 cimoquinto † limita in fundo quasi dotali, & sic in matrimo-
nio putatiuo, vt nõ habeat priuilegiũ dictæ legis Iuliæ secundũ
quosdã. vt sic casus verus cõprehensus sub prohibitione legis
Iuliæ nõ extendatur ad casum fictum seu putatiuã dotẽ, & sic
quasi dotẽ,per id ꝙ habeť in l.3.§.hæc verba.s̃.de neg.gest.cum
vulgaribus.sed glo.sing.est in cõtrariũ,quæ cõmuniter solet te
neri in l.dotalẽ.§.fi.s̃.de fun.dot.notanť doc.& ibi dicetur in l.
si cũ dotem.§.fi. ĵ. eo. nã etiã in sponsa quæ nondũ est vxor nõ
potest esse vera dos,ex quo nondũ est matrimoniũ.per id ꝙ ha
beť in l.fi. C.de dona.ante nupt.& sic potest dici quasi dos,& ta
mẽ ad talẽ quasi dotẽ extẽditur prohibitio legis Iuliæ. vt est ca
sus notabilis in l lex. Iulia.s̃.de fundo dot. Sic etiã pater, ꝙ quo
ad priuilegiũ antelationis in personalibus æquiparanť illa quæ
nõ est vxor vera.sed quasi vxor,& ea quæ nondũ est uxor, sed
183 sponsa,vt est text.no.in l.2.in fi.cũ seq.ĵ.de priui.credit.† Deci-
mosexto limita quando maritus locaret fundũ dotalẽ ad non
modicũ tempus.qa licet cõmuniter teneatur,ꝙ illa sit spẽsalie
nationis.per id qđ habetur in l.1.§.ꝙ ait. ĵ.de superfic ebus.&
insti loca §.adeo. & per Bar.in l.qui fundũ.s̃.loca. adeo ꝙ pro-
hibitus alienare, cẽsetur etiã prohibitus locare ad longũ tem-
pus.& sic ad.10.annos vel vltra, vt tenet Bar.& Bal.post Dy.re
probata glossa sing.in l.codicillis.§.instituto.ĵ.de leg.2.& vo-
luit gl.no.in Cle.i. de reb.eccle.nõ alie.tamen forte hoc nõ pro
cederet in viro. nec lex Iulia prohibens fundũ dotalẽ alienari
videtur habuisse mentẽ ad talẽ locationẽ.qa nõ videť vera, &
propria alienatio,ex quo maritus non abdicat a se dominium
imõ loco talis fundi habet pẽsionem annuam loco fructuum.
l.pensiones.s̃.de peti.hær.& sic ex tali fructu seu reditu pensio
nis potest supportare onera matrimonij. sicut si ipse percepis-
set fructus absq; locatione. quid etiam si locasset nõ nummis
sed pro certa rata fructuũ habenda quolibet anno. & idẽ mul-
to magis si locasset colono partiario ad.10.annos,cum per hoc
nullum fiat præiudicium dotitam respectu viri quã mulieris,
etiam maxime si talis locatio cederet in commodũ ipsius vi-
ri.quia forte magis confert sibi ita locare fundum licet ad lon-
gum tempus,q̃ apud se habere,& ipsum cultiuare, vel coli fa-
184 cere. † Quid etiam si maritus venderet vsumfructũ dicti fun-
di,nam vendendo vsumfructum etiam ad modicum tempus,
censetur alienare.vt.l.fi.C.de reb.alie. non alie. Absurdũ esset
dicere,qđ vir nõ possit hoc facere.& maxime quãdo vendit in
fauorem & commodum sui. Quid etiam si vir haberet castrũ
in dote,& venderet fructum pedagij,adeo qđ esset magis ven
ditio fructuum percipiendorum per talem emptorem, q̃ esset
contractus locationis, iuxta not. per. Bart. in l.cotem ferro.§.
qui maximos.ĵ.de publi. Absurdũ est dicere, qđ maritus non
posset hoc facere. vnde posset dici prohibitionem legis Iuliæ
ad hunc casum nõ debere extendi.& maxime,qa licet tale ius
videatur cõstitutum in re ratione cuiusdam quasi dominii,ta-
mẽ p hoc nõ debet præiudicari mulier. qa re soluto iure dato-
ris & sic mariti,resoluit̃ ius acceptoris,argu.l.lex vectigali.s̃.de
pigno.Et potest imputari tali conductori vel emptori vsusfru-
ctus, qui verisimiliter sciebat & scire debebat tale ius debere
resolui postea soluto matrimonio,& sic pleno iure retrãsire in
mulierẽ maxime hodie per sing.dispositionẽ.l.in rebus.C.de
iu.do bene facit.l.si quis domum.in versic.hinc iungi s̃.locati.
& tãgetur in l. si filiosa.§.fi.ĵ.eo.vnde cogita,quia hoc a nemi
ne reperij tactum. Decimoseptimo limita procedere in alie-
natione voluntaria, secus in necessaria. vt habetur notabiliter
185 in l.1.s̃.de fun.dot.† Ex quo infertur. Quod si est datus in do-
tem vnus fundus cum alio communis pro indiuiso. poterit p
cedere alienatio ex quo tũc censetur alienatio necessaria.vt est
text.no.in l.cum in fundo.§.si fundus. s̃. de iur.do.hoc tamen
procedit, quando ipse vir prouocaretur a consorte ad diuisio-
nem. Si autem ipse prouocaret,& tunc non audiretur.qa alie-
natio quæ postea sequeretur, puta per viam licitationis, deri-
uaret ex causa voluntaria ipsius viri. vt est text. no. in l. C. de
fundo.do. Sed cũ semel super hoc fuissem de facto interroga-
tus,dixi, ꝙ si maritus videret, qđ talis diuisio esset sibi & vxori
multum expediens,qa forte consors est persona rixosa,vel pro

pter

pter talem communionem parum vtilitatis, & fructus habet
vir, quod tunc posset petere talem diuisionem. per id quod habetur
alias in l. si conuenerit. sup. pro socio. Et quod alias habetur no.
in l. iubemus. in prin. C. de sac. san. eccle. & quod ibi per Bald. Et
maxime si maritus vellet commutare dictam pecuniam habē
dam ex licitatione in aliquam aliam rem stabilem vtilē & fru-
ctuosam de voluntate mulieris, vt sic illa res commutata ce-
dat in dotē. per id quod habetur in l. ita cōstante. ff. de iure do.
186 & l. quamuis. inf. eo quę omnia bene no. † Decimooctauo fal-
lit, quando versaretur fauor libertatis. nam tenendo quod res mo
bilis, quæ seruando seruari potest, non possit alienari, vt multi
tenuerūt, vt dictum est. ff. in i. fallen tamen fallit in seruo dota-
li qui manumitteretur per virum de voluntate vxoris. per tex.
187 no. in l. si constante. §. si seruus. ff. eo. & ibi tangetur. † Decimo
nono fal. quando alienatio rei dotalis transiret cum vniuer-
sitate alienata vel translata in alium. vt habetur in d. l. 1. ff. de
fun. do. & sic forte posset inferri, quod si mulier habens castrū de-
dit in dotem viro quosdā redditus dicti castri, quod postea vē-
dendo mulier ipsum castrum, potuit etiā cum eo transferre in
emptorē dictos redditus. vt sic liceat sibi hoc facere per viam
alienationis vniuersalis, quod non liceret alienando particula-
riter dictos reditus. bene facit. l. quædam. inf. de acqui. rerū do.
& quod habeť in l. in modicis. ff. de cōtrahen. empt. & in c. lite-
188 ris. de iure patro. Vigesimo † & vltimo limi. in alienatione in
qua interuenerit iuramentum. per tex. in c. cum contingat. de
iureiur. & in c. licet mulieris. eo. ti. in 6. quo tamen casu quan-
do solus vir alienaret etiam cū iuramento, non firmaretur ta-
lis alienatio iuramento, ex quo tenderet in preiudiciū mulie-
ris. & tunc licet non admitteretur vir ex persona sua propter
metum periurii, tamen admitteretur ex persona mulieris. per
id quod est. sup. dictū in 10. fal. facit quod habeť in l. 1. & 2. inf. de li-
be. cauta. & qđ alias per Bal. in l. fin. §. in cōputatione. C. de iur.
deli. & sic econtra quando mulier alienaret etiam iurādo. quia
non valeret in præiudicium viri. per illum tex. sed solum in prę
iudicium mulieris iurantis, vt sic etiam solut. matrimon. non
possit venire contra. vt ibi nota. tamen iuramentum non fir-
maret actum in præiudicium viri, vt dixi. facit quod alias per
Bald. in l. cum quis decedens. §. codicillis. & §. Titia. inf. a. de
leg. 3. & per Bal. in l. 1. C. de in[illegible]. do. Si autem vir alienaret cū
consensu mulieris, & ipse vir solū iurasset. & nō mulier, tūc ex
psona sua nō posset vir ꝯtrauenire, sed ex psona mulieris pos-
set, ex quo talis consensus mulieri nō præiudicaret sine eius iu
ramento in præiudiciū suæ dotis. per id quod habetur in l. at-
tilicinus. & l. de die. sup. de pact. dota, & sic ēt ipsa mulier pos-
set cōstante matrimonio petere per officiū iudicis ex æquitate
legis, si is qui stichum. § ibi dos. supra de iu. dot. vt dos ipsa
consignetur ipsi viro pro interesse mulieris pro supportandis
oneribus matrimonii. & multo magis posset repetere solu.
matrimo. nō obstāte dicto suo cōsensu. per dicta. ff. & etiā per
id quod habetur in d. §. sed cum lex. C. de rei vxo. act. In ea. ibi,
qđ fieri potest. pō sera bene hanc gl. nam videtur sentire aliud
189 speciale in dote, † qđ licet non valeat donatio inter coniuges,
tamen si dicat. qđ vxor donat aliqua bona viro, vt illa sint pro
dote. pōt hoc fieri etiā constante matrimonio. vt prob. ť no. in
l. si. hic in gl. alle. qđ quidē clare procederet qñ a principio nul
la fuisset dos promissa. cū non videatur tunc proprie donatio.
Imo cedit in [illegible] l. ex promissione. ff. de act. & obl. cū
si. & dixi [illegible] speciale. l. qđ autē. supra de iur. do. Si
autem dos a principio fuit cōstituta, & tūc si quidē vir ecōtra
equalē cōstituit donationē propter nuptias mulieri. & tūc sine
dubio posset dotē augere [illegible] debet intelligi qđ habeť in d.
l. fi. & l. si constante. eo. [illegible] Si aūt vir econtra no donat propter
nupt. æqualiter, & tūc videtur magis dubiū quia si hoc esset per-
missum, parata esset via fraudi contra totū ti. ff. & C. de dona.
inter [illegible] & sic qđ nō valet [illegible] directā permitteretur p̄ e
indirectū [illegible] & [illegible] ad legē Falc. & reg. cū qđ
vna via. in 6. ideo pōt distingui, quod aut prima dos erat parua,
adeo qđ non erat cōgrua cōditioni viri, vel sufficiēs pro sup-
portādis oneribus matrimonii, & tūc posset de nouo augeri. si
aūt erat dos cōueniens. & tūc nō posset. quia semper posset mu-
lier volēs donare viro forte p̄ nimio amore vel aliter illecta, di-
cere se dare pro augmēto dotis. & sic interim vir efficeretur lo-
cupletior pp̄ fructus interim percipiēdos, & mulier pauperior
nec pōt dici vere, quod tale augmētū dotis cadat in ut oner[illegible]
ex quo dos prima erat sufficiēs. sic pōt nota. limitari qđ habe-
tur in d. l. si constāte. & d. l. fi. & sic pōt nota. inferri, qđ eo casu
prima dos erat parua, & secūda aucta est adeo magna qđ cōpu
tatis ambabus dotibus fieret superexcessiua vltra cōueniētiā
personarū & sufficientiā onerum matrimonii, qđ nō valeret
respectu dicti excessus. qđ etiā fuit de mēte Bar. de Salv. in l. 1.
190 C. de do. ante nup. In ea. ibi. l. assiduis. † ex illa. l. habes 24. specia
le fauore dotis. l. quod tacita hypoth. surgens speciali fauo-
re dotis de qua. sup. dixerat eadē gl. hodie habet priuilegiū an-
telationis, qđ præferat oībus aliis creditoribus ēt habentibus
anteriorem hypothecam, sed antiquum est dubium, an intelli
gatur de creditoribus habentibus expressam anteriorē, an so-
lum de habentibus tacitam, de quo per gl. in d. l. assiduis. quæ
est fi. quam disputationem late ponit Cynus ibi. & licet gl. cō-
muniter tam iuris ciuilis quam canonici restringant illam. l. in
habentibus tacitam, vt etiam per glo. & doc. canoni. in c. ex lite
ris. de pig. & Barto. & communiter alii post eum teneant hanc
opinio. tamen multi doc. magnę autho. tenebant contrarium.
quæ. 2. opin. in via disputationis posset satis faciliter teneri. quia
tex. in d. l. fi. loquitur generaliter & indistincte. nam pro certo
si ibi imperator voluisset se restringere ad creditores anterio-
res habentes solum tacitam hypothec. hoc expressisset. & sic
quia nō expressit. videtur intellexisse etiam de habentibus ex-
pressam. arg. l. 1. § sin autem ad deficientis. C. de cad. toll. & c. ad
191 audientiam. de decimis, † item quia videmus, quod mutuās ad
refectionem seu cōseruationem alicuius rei habet in illa re ta-
citam hypoth. per quam præfertur prioribus creditoribus etiā
habentibus expressam, vt etiam casus not. in l. interdum. ff. qui
pot. in pign. ha. ergo multo magis in dote, quæ non videtur ha-
bere minus priuilegii, cū per matrimonium, conseruentur nō
solum res ipsę maritimę, sed etiam totum genus humanum
conseruatur, etiam ciuitas efficitur immortalis, dicit tex. in au
then de nupt. in princ. immo videtur dos ipsa magis priuilegia
ta, quam sit talis mutuans ad nauem reficiendam, quia ei præ-
fertur in sua tacita hypothe. vt est casus singul. in auth. de equa
lita. do. §. consequens. vnde subest illa regula, si vinco vincentē
te, ergo fortius vinco te, vt habetur in l. Claudius. sup. qui pot.
in pign. hab. & in cap. authoritate de conce. præben. in 6. vnde
si mulier vincit talem mutuantem ad refectionem nauis in ip-
sa hypoth. multo magis vincere debet creditores qui vincūtur
192 ab illo † communiter tamen practicatur opi. contraria. & Bart.
& alii tenentes eam moti sunt, quia lex magis de facili induci-
tur ad tollendum suam prouisionem, quam prouisionem ho-
minis in ipsius hominis præiudicium. inde solet dici, quod lex suū
non tuum delegat auxilium, vt habetur in l. 1. C. si adu. cr. vēdi.
& quia fortius & tenacius est ius mihi quęsitum ex prouisione
mea quam ex prouisione alterius, & sic etiam legis. l. 2. sup. de
offic. procons. & l. quod principi. & l. si angustię. in f. de leg. 2. & l. si
filius. §. erit. infr. de fideic. lib. & cum magis de facili tollantur
quæsita ex iure speciali. quam quæsita ex iure communi. l. mi-
litis codicil. §. militia missus. inf. de test. mil. tamen ad hæc ge-
neralia posset multum de facili responderi, & forte iudex qui
in sententia sua inclinaret in partem & fauorem mulieris, non
teneretur in sindicatu, quia negari nequit, quod articulus sit
dubius. & in art. dubiis pronunciandum est pro dote. l. in ambi
guis. sup. de iure dot. & dicetur. inf. in cauda huius glo. in mal-
leg. d. l. in ambiguis. Et tenendo d. opi. communem illa proce-
deret, etiam si mulier prætenderet hypoth. expressam, sicut
hodie communiter solet poni in instrumentis dotalibus, vt sic
ille non præferatur prioribus hypoth. expressis, sed solum taci-
tis, quia d. l. lex fi. non dat aliud priuilegium prælationis magis
hypoth. expresse quam tacite in dote, cum etiā idem dicamus
in fisco qui licet soleat habere priuilegia in sua hypoth. vt ha-
betur in l. 1. C. de iur. fisc. lib. 10. & in l. si is qui. inf. cod. tit. ff. de
iur. fisc. tamen non præfertur in sua hypotheca, etiā in expressa
aliis creditoribus anterioribus. l. si pignus. ff. qui p. etc. & tamē
mulier & fiscus paribus passibus ambulant. l. quāuis. & ibi no.
C. de priui. fisc. & l. dotis. & quod ibi per glo. C. de iur. dot. Si tamē
prætendens hypothecam expressam concurreret cum mulie-
re in tempore, quia eodē die apparerent facta instrumenta seu
contractus celebrati, tunc præferretur mulier. vt tangetur. inf.
in fi. gl. dum alle. d. l. in ambiguis. Posset tamen reprobabiliter
dici, quod saltem in quæsitis post contractam hypothecam mulie
ris præferatur ipsi mulier creditoribus habentibus priorē ex-
pressam. nam licet hypotheca generalis non solū expressa tra-
hatur ad postea quæsita, vt habetur in l. fin. C. quæ res pign. sed
etiam tacita. vt est tex. no. in l. hac edictali. §. omnib. C. de secū.
nupt. tamen sicut dicitur in fisco, vt ex suo speciali priuilegio
præferatur in postea quæsitis aliis creditoribus anteriori, & prę
tendentibus expressam hypoth. vt est casus not. in d. l. si is qui.
idem dicendum sit in ipsa muliere, cum mulier & fiscus pari-
bus passibus ambulent, vt sup. est dictum, immo etiam priuilegiū
prælationis in hypotheca magis fauetur mulieri in dote quam
fisco, quia vt sup. dictum est, licet ipsa sit posterior in sua hypo
thec. tamen præfertur prioribus habentibus tacitam. d. l. fin &
193 † tamen fiscus non præfertur prioribus etiam habentibus taci-
tam, vt solet communiter teneri contra glossam singu. in d. l. si
pignus. vt per Bart. post Dyn. in d. l. si is qui. regulariter autem
qui prior est tempore in hypothe. est potior in iure etiā in quæ-
sitis post secundam hypoth. vt probatur no. in d. §. omnibus. &
ibi per Bal. & probatur etiam in d. l. si & per Bar. in d. l. si is qui.
in tantum quod etiam præfertur secundo creditori qui mutuauit
194 ad dictam rem emendam, † nisi dictam rem sic emptam ex pe
cunia mutuata habeat specialiter obligatam ad dictū preciū,
quia

quia tunc in illa re præfertur ēt anterioribus. ut est casus fin.in
l.licet.C.qui po.in pig.& sic posset præcedens dictum limitari
q mulier & fiscus præferatur in quæsitis post eorum hypothe-
cam posteriorem ɔ̄ctam oīb.creditorib.anteriorib.per d.l.si is
qui.nisi in re quęsita ex pecunia mutuata & obligata spāliter ad
dictum mutuū.per d.l.licet.& idē forte posset dici in re postea
empta & spāliter obligata uenditori, vt in illa hypothecę præ-
feratur oībalis creditorib.anteriorib.emptor.per id quod no.
in l.quamuis.C.de pig.& in l.quòd quis.ɔ̄.de priui.cre.& tāge
195 tur in l.si cum dotem.§.f.inf.so.†Hoc autem priuilegium cir
ca prælationem hypothecę pōt multis modis restringi & limi-
ri.& primo. vt habeat locū in dote vere tradita vel numerata,
nō sic in dote cōfessata.scdm gl.no.in d.l.fin.super uerbo,date.
vt ēt probatur ex illo tex.& facit quòd hr̄ in l.si quis post hanc.
C.de bo.damn.& quòd alias per Bar.& alios in l. per diuersas.
C.mā.quòd maxime procedit, qn̄ fieret cōstāte matrimonio,
& sic in materia suspecta.quasi tunc videatur fieri in fraudē do
nationis,quæ est prohibita inter cōiuges. Sup quo tn̄ an sit ve
196 rum,†quòd dos confessata per uirum habeat sua priuilegia in
oī casu,aduerte.quia gl.in l.exigere dotē.ɔ̄.de iud.solet alle.in
ɔ̄trium.ut sic ex illa oriatur tacita hypotheca, sicut qn̄ appare-
ret de vera numeratione.Bar.tamen in d.l.fi.dixit quòd si esset
transactum tempus datum ad oppo. exceptionem non nume-
ratę dotis,illa glo.ibi non esset vera.sed Bal.hic simpliciter trā-
sit cum illa gl. Ang.autem hic distinguit,an tunc mulier velit
uti priuile.ɔ̄ credi. priores prætendentes similiter debitum ex
confessione,& tunc possit.& non sit uera illa gl.an autē ex ve-
ra numeratione,& tunc procedit illa gl.& ita transit hic Io.de
Imo.sed tu pro ueritate distingue duos casus prin. Primus est,
an hēat talis dos suum vigorē,& sua priu.ɔ̄ virum & eius hære
des.Secundus casus est,an habeat sua priu.ɔ̄ tertium.Primo ca
su sine dubio habet sua priu.l.& sic ēt tacitā hyp. in bonis viri.
& ita proce.gl.in d.l.exigere dotem.& hoc nisi intra legitima
tempora opponeret vir vel eius heredes exceptio. non nume-
ratę dotis,quo casu posset uir venire ɔ̄ suam confessionem,&
& sic etiam eius hæredes,transferendo onus probādi in ipsam
mulierem vel eius socerum,per id qđ hr̄ in l.fi.& auth. ibi posi
ta.C.de dote cau.non nu.& sicut dicimus in confessione mu-
tui vt hr̄ in l.si ex cautione.& per totum.C.de non nume.pe-
cu.licet Bal.in l.1.C.de priuileg.dot. dixerit non oriri tacitam
hypothecam in dote confessata,& male,vt communiter tenēt
docto.hic legentes.& etiam Bal.& Ang. & ēt fuit de mēte gl.
197 hic in prin.dum dicit,& omni casu.†Si autem uir renunciasset
dictæ exceptioni prout communiter in instrumentis dotalib.
hodie solet fieri,tunc non audiretur vir vel eius hæres.secundū
Bal.in d.l.fi.C.qui po.in pign.ha.Cuius dictum non solet sic in
distincte teneri.& contrarium est de mente Ang.& ipse idem
Bar.contrarium voluit in d.l.si ex cautione.quando ita inconti
nenti.quia eadem facilitate inducitur ad renunciandū, qua du
citur ad confitendum.ar.l.doli mali.versi.d uertum.inf.de no-
ua facit.l.si iudex circumuento.ɔ̄.de mino.vnde secus esset,qn̄
ex interuallo renunciaret,secundum Bar.ibi.& ita potest pro-
cedere dictum Bar.in d.l.fi.& in l.1.C.de do.cau.& idem si antē
le dictum tempus datum ad opponendum dictam exceptionē
vir iterum ex interuallo fuisset confessus, quasi tunc magis de
liberate hoc fecerit,& sic non sub spe numerationis futurę,vt
per glo.not.iuncto tex. in l.in contractibus.C.de non nume.pe
cu.& quod alias hr̄ in l.cum fermus C.de agri.& cens.lib.11.&
198 quod ibi nota.per Bart.†& in tantum potest uir vel eius hæres
iuuari dicta exceptione, quod etiā si ipse uir iurasset super tali
contractu dotali,nihilominus tale iuramentum non extende-
retur, quo minus possit postea opponi talis exceptio propter
non secutam numerationem, quasi tale iuramentum habeat
tacitam conditionem,scilicet si sequatur numeratio.per id qđ
habetur nota.in l.fin.C.de non num.pecu.Cuius dispositio ob
tinet etiam de iure canonico,& hoc nisi cum dicto iuramento
sit facta renunciatio dictæ exceptioni,vel nisi iuramentum sit
assertorium de præterito.puta si in instrumento dicatur, quæ
omnia & singula iurauit vera esse fuisse vt de his late per Imo.
in repe.c.cum contingat.de iureiur.super.7.memb. charta.41.
199 & super 10.membro,char.52.Sed prædicta procedunt,†quan
do confessio vel renunciatio emanasset ante matrimonium.si
autem post & constante matrimonio,tunc indistincte non va-
let talis confessio tanquam in materia suspecta, quasi animo
donandi fuerit confessus,vt su.dixi.per id quod hr̄ in d.l.per di
uersas & in l.fi.C.de spon.& in l.qui testamentum.sup.de pro
ba.& alias per Bart.& doct.in l.si donatione.C.de collat.& per
Bar.in l.cum quis decedens.§.Titia.inf.de leg.3.Cum inter ip
sos coniuges sit prohibita donatio cōstante matrimonio,vt ɔ̄.
vnde sicut non valet donatio,ita ēt nō valet cōfessio viri de do
te recepta,quod etiam voluit Bar.in l.1.C.de priui.do.quod an
procedat,qn̄ ante matrimonium præcesserat promissio dotis.
200 inf.tangetur.†Si tamen uir ipse confitens prædecessisset in ma
trimonio,tunc sicut donatio expressa cōfirmatur morte, vt hr̄
in l.donationes.C.de donat.inter vir.& vxo.cum si. Ita etiam
dicta tacita donatio inducta per dictam confessionem.licet.n.
ad confirmationem donationis per mortem requiratur tradi-
tio,vt est tex.no.in l.Papinianus.ɔ̄.de dona.inter vir.& uxor.ta-
men talis confessio uiri de recepto habetur loco traditionis,&
ideo confirmatur morte.per text.sing.iur.ēta glo.in l.quod de
suo.C.de do.cau.Quod etiam voluit Bal.in d.l.1.C.de dona.an
te nup.licet multi impugnent illam glo.& de illa dubitauerit
Pau.de Cast.con.63.incipit,super isto puncto occurrunt multa
& ibi refert vidisse quandam disputationem cuiusdam magni
doctoris filii domini Ray.de Forliuio ubi multis rationibus & iu-
rib.illam impugnat.Tamen ipse Pau.dicit,quod dato quod il
la glo.sit vera tamen debet intelligi procedere in terminis suis
videlicet quando interuenit acceptilatio quę inducit fictam so
lutionē,vt ibi per eum.Tamen quicquid sit,communiter doc.
intelligunt illum tex.procedere,ēt qn̄ non per viam acceptila-
tionis.sed per simplicem confessionem vir se obligat ad dotis
restitutionem,confitendo se eam habuisse & recepisse, ut tūc
valeat saltem in vim donationis confirmatæ postea per mortē
viri confitentis & prædecedentis ante mulierē, vt satis bn̄ pro-
batur ex illo tex.& ita intelligit Bar.& Bal.in d.l.Papinianus.&
ēt idem Bald.in d.l.1.de dona.ante nup.& Bar.in d.§.Titia.ad
fi.& Cynus post Pet.in l.1.in fi.C.de sacr.san.eccle.& ita serua
tur in practica. Si autem ipsa mulier prædecederet nullo mo-
do ualeret. An autem confirmetur iuramento,proxime dice-
201 tur.†Quid autem si talis confessio fuit facta ante matrimoniū,
& constante matrimonio vir renunciasset dictæ excep.non nu
meratæ dotis; Dicas idem.s.quod non valeat talis renunciatio,
tanquam facta tempore suspecto. cum renunciatio habeat se
ad instar donationis,vt habetur in l.si quis delegauerit.ɔ̄.de do.
facit gl.in l.si quis obligatione.inf.de reg.iur.ad hoc ēt tex.not.
in l.si sponsus,§.si uxor.sup.de do.inter ui.Dicas ēt,quod si an
te matrimonium, vir fuit cōfessus se habuisse dotē.& apparet
hoc fecisse scienter & animo donandi,tunc valeret, nec posset
opponi d.exceptio non numeratæ dotis intra sua tpa.vt hr̄ not.
202 in d.l.1.C.de do.ante nup.& in d.l.quod de suo.†tn̄ in dubio si
aliter non constat, præsumeretur fuisse confessum potius sub
spe futuræ numerationis,quā ex causa donationis.vt hr̄ not.in
d.l.quod de suo.& expresse ibi voluit Bal.nam quælibet alia cā
quæ posset subesse,causam donationis excluderet, vt hr̄ in l.si
cum aurum.de sol.constante autem matrimonio,si emanaret
talis confessio viri,ex quo tūc sumus in materia suspecta, præ-
sumendum est magis quod animo donandi quā sub spe futurę
numerationis dotis vir sit confessus,secundum Bar.ibi not.vbi
tamen limitat hoc,nisi essent coniuges inter se dispares respe
ctu nobilitatis vel iuuētutis,puta si ignobilis vel senex maritus
confiteretur se habuisse dotem ab vxore nobili vel iuuene. qa
tunc pręsumeretur quod ex cā recōpēsationis hoc fecerit.quo
casu non est prohibita donatio.& hoc per ea quæ no.glo.sing.
in l.si voluntate.C.de do.pro mat.quā glo.sequitur Cy.& cōi
ter alii.& Bar.in l.si diuortio.inf.de verb.obl.& l.si stipulatus.§.
si tibi nupsero.e.ti.licet in principio totius & per viam disputatio
nis posset realiter teneri ɔ̄trarium.vt latius de hoc dixi in d.l.si di
uortio.per multa iura & rōnes.& maxime per text.quasi in ter
minis in l.3.§.videamus.ɔ̄.de do.inter vir.vbi iuris.improbat
donationem factam a liberta filio senatoris,cū quo contraxe-
rat matrimonium.& hoc ex eo,dicit ibi tex.quia inter eos ma-
trimonium non vr̄.ergo si valeret,aperte ibi sentit iuriscō.do-
nationem ipsam debere valere.tamen retenta cōtemplatia non
procederet,qn̄ dos confessata esset super excessiua, adeo quod
sm arbitrium boni viri esset magna inęqualitas & nulla cōpē-
satio respectu nobilitatis vel iuuentutis mulieris ad talem do-
nationem super excessiuā.quia tunc l.s.ē quoties esset inęqua
litas & superexcessus.nō valeret.ar.eius quod hr̄ in l.si contra
203 te.C.de do.ante nup.†Insuper vidi dubitari,an talis pretensa
donatio inducta ex tali confessione eo casu quo nō valeret de
iure,firmetur iuramēto.& quod cū donatio eēt facta per mo-
dū expressum cōiter tenetur eā firmari iuramento,adeo quod
non indiget alia cōfirmatione per mortē viri.nā ideo si mulier
pdecederet nihilominus valeret.& tenuit Bald.in l.si quis pro
eo.ad fi.inf.de fideiu.& ēt tenet Io.An.in add.Spe.in tit.de do.
int.vi.videlicet in rub.circa fi.ut latius de hoc per Io.de Imo.in
c.cum contingat.de iureiu.in 10.memb.char.52.tamen qn̄ tur
git præsumpta donatio ex confessione facta per uirum de do-
te recepta aliter non apparente numeratione, reperio Lud.de
Ro.suo cons.44.quod inc.ex ɔ̄.narrato thema.tenuisse non fir
mari iuramento,alle.Cynum post Pe.hoc voluisse no.in l.1.ad
fi.C.de sac.san.eccl.& Bar.in l.cū quis decedens.§.Titia.inf.de
204 leg.3.& maxime quia†iuramentum non firmat,quando est in
terpositum super contractu simulato.ex quo tunc abest cōsen
sus per id quod no.gl.in l.3.C.plus valere quod agitur.& facit,
quod per Bald.in l.non dubiū.C.de ll.& in l.sed nec patronus.
C.de ope.lib.& Bart.in l.nemo potest.de leg.1.tamen l.aeua
opi.nunquam mihi placuit.& sæpius vidi consultum ɔ̄trium.&
etiam

ca. ergo consului. qa licet iuramentũ non firmet actum preut
est in apparẽti, & sic nõ verum, hoc nõ ex alio procedit, nisi qa
in d. o actu apparẽti & nõ vero abest cõsensus. tñ actũ tacitum
& verũ seu q in vero inter partes gest⁹ est, firmat iurm, ex quo
adest consensus. & hæc est cõclusio doc. in d. c. cũ cõtingat.
ubi hoc tradit Anto. Bu. in 8. memb. & idem Ioan. de Imo.
in 7. membr. char. 41. nec obstat dictum Cyn. & Bar. vt sup. qa
loquũtur in iuramento assertorio de præterito. puta si vir con-
stãte matrimonio cõfessus fuit habuisse tm̃ pro dote, & ita iu-
rauit esse verũ, qa videt̃ tũc ĩ fraudẽ iurasse. & ea rõne qua fuit
motus ad confitendũ nõ verũ, qa ita ius p̃sumit, qd in fraudẽ
donationis fuerit cõfessus, & eadẽ ratione fuit motus ad iurã-
dum rẽ sic fuisse. arg. l. doli mali. §. diuersũ. ff. de noua. secus in
iuramẽto promissorio. qa sicut illud firmat exp̃sã donationẽ
inter cõiuges, vt sup. ita ẽt firmat tacitã & p̃sumptam donatio-
nem vt sic idẽ operet̃ iuramẽtũ in tacito, ꝙ in exp̃sso ar. l. cũ q.
ff. si cert. peta. & l. de quibus. ff. de ll. cũ si. nec tũc habebit locũ
exceptio nõ numeratę dotis. quia vt. s. dixi talis confessio in du-
bio magis videtur facta sub tacita intẽtione donãdi, quam sub
spe numerandę dotis, ex quo ita constãte matrimonio fuit fa-
cta. refert ergo, an sit dictũ in instrumẽto, talis vir fuit confes-
sus se habuisse & recepisse tãtũ pro dote suę vxoris. & ita iura-
uit, & tũc tale iuramentũ de preterito nõ trahitur ad obseruã-
tiam tacitę donationis de futuro. & ita procedunt dicta Cyn.
& Barto. an autẽ iurauerit promittendo dictam dotem resti-
tuere in casu soluti matrimonij. & ita iurauerit, & tũc tale iura
mentum de futuro firmat ipsum actum tacitũ & verũ, & sic
ipsam donationem præsumptã, & ita post multa tenuit Ioan.
de Imò. in d. c. cũ contingat. in 10. memb. & char. 52. ꝙ videtur
205 esse verissimũ. Secũdus casus principalis est, † an dicta dos cõfes-
sata valeat, & habeat sua priuilegia cõtra tertiũ circa ꝙ multa
& varia reperio doct. scripsisse, & maxime Bald. & Barth. de
Sali. in l. 1. C. de priui. do. & in d. l. fi. C. qui potio. & ẽt hic Lud.
& in l. si cõstãte. inf. eo. in 4. qõ. quartę partis Bartoli. Sed potes
ex multis distinguere, quod aut cõtendit mulier cũ tertio cre-
ditore vel possessore nõ prætendente hypothecã in bonis viri,
videlicet soluto matrimonio vel eo cõstante, & viro iam ver-
gente ad inopiam, pretendendo mulier hypothecam expres-
sam vel tacitã cõtra dictũ tertium vigore talis dotis cõfessatę,
& certe admitteretur secundũ Rapha. Cuma. hic, quia nõ re-
peritur iure cautũ contrarium. & text. cum glo. in dicta. l. fina.
loquitur quando alius creditor cõtendes cũ muliere preten-
deret hypothecã. & sic quãdo mulier vellet vti priuilegio an-
telationis suæ hypothecę cõtra alium creditorẽ viri prætẽden-
tem priorẽ & tacitam hypothecã. Item non obstat quod ha-
bet̃ in auth. sed iam necesse. & in corpore vnde sumit. ex qua
auth. doct. sumunt argumẽ. quod cõfessio facta per maritum
constante matrimonio de pecunia vel alijs mobilibus pro do-
te, quando vir habebat creditores, non præiudicat dictis cre-
ditoribus. vt per Cynum in dicta authen. & per Barto. in dicta
4. quæsti. ad finem. nam ille text. loquitur, vt tunc mulier pro
tali dote non possit vti priuilegio prælationis in sua hypothe-
ca contra alios creditores hypothecam habentes licet ante-
riorem, tamen tacitam. vt satis clare colligitur ex tex. in d. cor.
ergo quando vellet vti priuilegio solum in tacita hypotheca
contra alios quoscunque creditores non habentes hypothe-
cam licet anteriores, tunc Imperator in d. authen. hoc bene
concedit, ex quo solum facit vim in creditoribus habentibus
hypothecas. & glo. in dicta. l. fina. C. qui potio. super verbo,
date. iuncto illo text. solum ponderat dotem requiri esse nu-
meratam & non confessatam ad effectum dicti priuilegij præla-
tionis in hypotheca. & in hoc non facit differentiam, an con-
fessio dotis fuerit facta cõstante matrimonio, vel ante. & hinc
est quod de iure illo antiquo de quo nondum erat inuenta ta-
cita hypotheca pro dote, sed mulier præferebatur alijs credi-
toribus etiam anterioribus in tempore, qui tamen non habe-
bant aliquas hypothecas, vt habetur in l. 2. inf. de priui. eg. cre-
dito. tamen iura indistincte procedebant, siue dos esset con-
fessata, siue numerata. vnde licet mulier prætenderet debitum
dotis solum ex cõfessione viri, nihilominus præferebatur alijs
creditoribus etiam anterioribus circa personales actiones. nec
reperio qd tit. ff. de priuil. credi. faciat vim magis in creditori-
bus prætendentibus veram numerationem, quam in præten-
dentibus confessionem debiti. & hoc forte nisi probaretur ꝙ
debitor cõfiteretur in fraudem aliorum creditorum, si in hoc
adessent cõiecturę fraudis. argu. l. si priuatus. inf. qui & a quib.
de quibus cõiecturis per Bart. in l. post contractũ. infra. de do-
na. & ita debet intelligi text. in l. 1. ff. §. q mutuã. inf. quæ in frau.
patr. Sit ergo cõclusio, ꝙ hypotheca mulieris expressa vel ta-
cita operatur contra omnes alios creditores etiam anteriores
non habentes aliquam hypothecam. qa in hoc nõ reperimus
aliquid in contrariũ dispositũ. & multo magis cõtra alios pos-
sessores bonorũ mariti non habentes ius hypothecę anterius.
si tñ tertius possessor cõtra quẽ mulier vel eius hęres agerent

hypothecaria opponeret exce. non. nu. do. audiretur, dummo-
do. inf. tempus datum ipsi viro vel eius hęredi ad opponendũ.
per tex. no. in l. si cui. C. de non nume. pecu. quod voluit Bar. in
d. l. fi. imò probat. d. lex. si cui. ꝙ si adhuc non esset dictum tem-
pus elapsum, tamẽ vir nõ posset vel eius hæres opponere, quia
forte renunciasset eo casu quo potuisset renunciare secũdum
dicta. sup. tunc similiter ipse tertius non posset opponere secũ-
dum Bar. no. in d. l. fi. & etiam voluit Bal. in d. l. si cui. potest ta-
men dici, ꝙ tũc ipse tertius possessor vel alius creditor audire-
tur circa talem exceptionem quando prætenderet causam ab
ipso viro immediatam vel mediatam, puta quia emisset ab ip-
so viro, vel ab alio qui emit a viro, alias nõ videtur ꝙ posset op-
ponere, puta si possideret de facto vel titulo non habito ab ip-
so marito immediate vel mediate, alias non video quomodo
talis possessor possit vti iure vel beneficio ipsius viri, & allegare
ius tertij, cõtra id quod habetur in l. loci corpus. §. competit. ff.
si serui. vend. & quod habetur in l. 1. inf. de excep. rei iudi. facit
quod habetur in l. si mater. §. fi. eo. tit. & in l. si superatus. sup. de
pigno. & ita intellige & limita quod habetur in d. l. si cui, quod
etiam fuit de mente glos. idem & facit quod habetur in l. tam
mandatori eo. tit. Aut ipsa mulier contendit cum tertio prætẽ-
dente creditum cum hypotheca in eisdem bonis viri. & tũc di-
cas, quod aut ille creditor prætẽdit hypothecam expressam &
anteriorem, & tunc sine dubio mulier non præferretur etiam
in dote numerata, & etiam si haberet hypothecam expressam
secundum communem opin. de qua sup. Aut prætendit hypo
thecam anteriorem tamen tacitam, cum isto solo casu mulier
habet priuilegium antelationis secundum communem opin.
vt sup. & tunc cõclude ꝙ priuilegia dotis circa ius antelationis
non habent locum in dote solum confessata. s. in præiudicium
talium creditorum, vnde opus est sibi probare veram numera
tio. dotis, ad hoc vt eis præferatur in sua tacita hypoth. & ita p-
206 cedit tex. cum gl. in d. l. fi. quod tamen pluri. modis limita. † Pri-
mo nisi transiuit tempus datum ad opponendum except. non
nu. dot. secundum Bart. in d. l. fi. ꝙ etiam tenuit hic Bald. & fuit
de mente Ang. in l. si ita stipulatus. §. Chrysogonus. sup. de ver.
obli. vnde ex quo non cõpetebat viro, similiter non debet cõ-
petere suis creditoribus, per id quod habetur in d. l. si cui. & ẽt
per dicta. supr. Quidam tamen de hoc dubitant ibi. vt fuit Pau.
de Cast. tamen videtur tenenda opi. Bar. tanquam communis,
& etiam propter eius autho. tum & quia in ambiguis tenenda
est opi. quæ facit pro dote. l. in ambiguis. sup. de iur. dot. & ma-
xime si creditores habuissent notitiam de dicta confessione vi
ri, cum possit sibi imputari quare intra tempus legitimum sibi
non prouiderunt circa querelam non num. dotis. alias forte si
ignorassent, secus esset. per id quod habet̃ in l. mater decedens.
sup. de inoffic. testa. tamen dicas idẽ esse data ignorãtia, ex quo
tales creditores nõ possunt vti adminiculo istius mariti a quo
habuerunt causam, nisi cum sua causa. arg. l. Pomponius. §. cũ
quis adminiculo. inf. de acq. poss. & sic potest inferri idem esse
si vir renunciasset tali except. non nume. dotis, vt communiter
in instrumentis solet talis renuntiatio poni. vt per gl. no. in l. 1.
C. de do. cau. intellige tu eo casu quo renunciatio valeret, secũ
dum dicta. sup. & idem dicas, si in instrumẽto cõfessionis dotis
fuisset iuramentum videlicet promissorium de futuro, cum ta
le iuramentum excludat dictam exceptionem non nume. do-
207 tis. secundum dicta. sup. † Aduerte tamen, quia prædicta proce-
derent, quando dicti creditores anteriores vellent se iuuare cõ
tra dictam confessionem per exceptionem non nume. dotis. si
autem dicerent & allegarent dictam confessionẽ fuisse simula
te factam in fraudem creditorum, & tunc si quidem confessio
fuisset facta ante matrimonium, tunc non possent talem frau-
dem allegare, quia nullo iure cauetur, ꝙ talis confessio præsu-
matur facta in fraudem creditorum, nisi aliter extrinsecus pro
baretur de fraude, si autem fuisset facta cõstante matrimonio,
& tunc si tempore confessionis maritus præmebatur magno
ære alieno, & tunc eo ipso præsumitur facta in fraudem credi-
torum, & hæc est præsumptio quæ vocatur iuris & de iure cõ-
tra quam non admitteretur probatio in contrariũ. ita solet al-
leg. tex. in arg. pro singulari in d. auth. sed iam necesse, & etiam
in corpore vnde sumitur. qui tex. licet loquatur, quando vir cõ-
fitetur se habuisse aliqua mobilia pro augmento dotis, tamen
doc. illum tex. trahunt ad confessionem viri etiam ratione ip-
sius primæ dotis confessatę cõstante matrimonio, vt ibi voluit
Cyn. & etiam ibi Bar. de Salic. & etiam Bar. in d. l. si constante.
in 4. q. 4. partis ad fi. sic ex prædictis iuncto text. in d. auth. resul-
tat. Et secunda limitatio ad d. gl. in d. l. fi. vt non habeat locum,
quando creditores non vellent se iuuare ex eo ꝙ dicta confes-
sio fuerit facta sub spe futuræ numerationis, sed ex eo quod p̃-
sumatur facta in fraudem creditorum, quia tũc audirent̃ duo-
bus concurrentibus. s. ꝙ fuerit facta constante matrimonio. se-
cundo ꝙ tunc temporis maritus præmebatur magno ære alie-
no. Si autem essent creditores in parua quantitate, & tunc nõ
resultaret dicta pręsumptio fraudis secundum glo. singul. in d.
auth.

auth.sed iam necesse.quia pro parua quantitate debiti nō cansatur dicta suspitio fraudis.facit cap.& si quæstiones. de symo
nia.Tertio limita,quando confessio esset facta mulieri.secus si
fieret extraneo qui dotau t mulierem:vt quia confitetur vir ab
eo recepisse dotem.quia tunc talis dos confessata habet priui-
legium non solum circa tacitam hypothecā,sed ēt circa priui-
legium prælationis contra alios creditores:secundum Bal.no.
in l.1.C.de priuile.do. Vnde sequitur,quòd similiter dicto ca-
su non haberet locum singularis dispositio d.auth. sed iam ne
cesse.quod est bene notādum.& forte dubitabile: maxime qñ
talis extraneus esset persona,in qua versaretur suspitio. puta si
esset persona coniuncta ipsi marito,qui dicto tempore præme
batur magno ære alieno . nam tunc ratione sanguinis subesset
suspitio fraudis:per id quod habetur in l.data. C.de don.& per
Barto.in l.post contractum.inf.eod.tit.circa secundum casum
principalem primi temporis.& facit gl.no.in l.illud.C.de sacr.
san.eccle.& multo magis si vir confiteretur dotem habuisse a
socero constante matrimonio:quia videtur subesse eadem su-
spitio prout in ipsa vxore.per id quod habetur in l.3.§.qui in e-
iusdem.sup.de don.int.vir.Quarto limita, quando tali confes-
sioni viri essent adiuncta aliqua adminicula & indicia arguen-
tia veritatem datæ dotis;secundum Bal.in d.l.1.puta si vir diu
alimentauit vxorem tanquam dotatam : vel si post confessio-
nem ex magno interuallo iterum ipse maritus recognosceret
debitum dotis.arg.l.cum de in rem verso.su. de vsur. vt ibi per
eum.quæ tamen coniectura videtur multum debilis nec mul-
tum vrget.nam fuit possibile quod a principio vxorem duxit
indotatam,vel forte cum parua dote.& forte ipse vir confite-
retur habuisse maiorē dotē,quo tempore habebat multos cre
ditores.Item illud de recognitione debiti non videtur sic indi
stincte verum,quando eadem suspitio quæ erat tpe primæ cō
fessionis duraret ēt tempore recognitionis debiti. immo vide
retur,quòd per talem reiteratam confessionem surgat maior
suspitio,tanquam ex nimia cautela manauerit per id quod no
tat gl.alias in l.5.inf.de cond.insti.Cogita etiam.quia licet.sup.
208 dixerim† quod confessio reiterata excludit exce.non nume.pe
cu.secundum gl.illam no.in l.in contractib.C.de non nu.pec.
tñ illam ibi;Cynus post Pet.nō tenet indistincte,nisi qñ secūda
confessio habuit magnum interuallum,videlicet duorum an-
norū.per id quod hř in l.si mulier.& auth.siue a me.C.ad Vel
le.de quo ēt per eundem Cynum in l.cum fidem.eod.ti.tñ ad
excludēdam præsumptam fraudem de qua in d.auth. sed iam
necesse.non noceret dicta secunda confessio ēt post biennium
ꝯ ipsos creditores qui imminebant tempore dictæ secundæ cō
fessionis.cum illa sit præsumptio talis,contra quam nō admit-
titur probatio in contrarium,& sic multo minus per cōfessio-
nem illam geminatam.alias parata esset de facili via malignan
di ipsi viro,& sic eludendi ipsos creditores,& consequenter ēt
euitandi dictam dispositionem de qua in d.auth.per iura vulga
209 ta.† Quinto limita,nisi alii creditores prætenderent eorū cre-
dita & hypothecam similiter ex sola confessione eiusdem vi-
ri secūdum Ang.hic notabiliter.& in d.§.Chrysogonus. quod
etiam sequitur Imo.hic & fuit originale dictum Bal.in d.l.fin.
qui potio.quod tamen dictum non videtur esse tutum, quādo
tempore confessionis factæ priori creditori nō imminebat ma
gnum æs alienum: & sic dicto tempore non erat suspitio frau-
dis,& maxime contra futuros creditores,& sic ꝯ ipsam mulie-
rem postea ductam ab eodem viro.per id quod habetur in l.1.
C.de iur.fis.lib.10.& prout dicetur proxime in alia fallentia.vn
de non vř esse par ratio in vtraque confessione.Ex quo tempo-
re confessionis secundi debiti dotis imminebat magnū ęs alie
num.vnde cogita.quia magna est auctoritas præallegatorū do
cto.Sexto limita,nisi creditores qui se opponunt cōtra mulie-
rem in tali dote confessata , contraxissent cum marito post di-
ctam confessionem dotis, & sic tempore quo nō erat suspitio
fraudis emanauit talis confessio.Si autem aliqua esset præsum
ptio quod in fraudem futurorum creditorū fuerit facta,& ma
xime quando incontinenti cōtraxit postea dicta debita, & tūc
illis non noceret,ar.l.si ventri.§.in bonis.inf.de priuilegiis cre-
dit.& quod habetur in l.1.& ibi per Barto. ꝟ.si quis testa.lib.&
quod per eundem Bar.in l.post contractum. ꝟ.de don.& ita de
bet intelligi & saluari glo.not.in d. auth. sed iam necesse.vt ibi
per Bal.post Cynum.de quo ēt per Bar.in l.ait.prætor.§.ita de
mum.inf.quæ in frau.cred.vbi sic limitat. d.gloss.in d.auth.de
quo etiam per eundem in d.l.1.C.de iur.fisc.libr. 10. Septimo
limita quando confessio esset facta constante matrimon.vbi
præcesserat vera promissio dotis ante matrim. quia tunc vide-
tur vir magis fuisse confessus vt vellet recognoscere bonam fi-
dem,quam in fraudem creditorum:vt hic quidam moderni di
cunt vt fuit recolēdæ memoriæ dominus Ang.de peri.doctor
eius,dicendo fuisse de mente Cyn.in l.in contractibus. C.de
non num.pecu.& quod ita fuit consultum Paduæ per solem-
nes doct.allegando no.Io. And.in addi.Spec.tit. de dona.inter
vir.Super rub.ad fin.& idem & magis expresse hic tenet Lud.

de Roma.& in l.si constante.inf.eod.in 4.q. quartæ partis Bart.
dicendo ita se consuluisse in ciuitate Castelli. Tu tamen super
hoc aduerte.quia Cynus post Pet.in d.l.in ꝯtib.dicunt per illū
tex.in vers.illis ēt securitatib.qñ præcedit instrumentū promis-
sionis dotis,& sequitur postea confessio mariti cōstante matri
monio facta,quòd non hēt locum tunc excep. non numeratæ
dotis.mouendo se ex ratione,quia postquam maritus hēt vxo
rem obligatam ad ipsam dotem,iam habet quod affectauerat.
s.vxorem cum dote.quam vxorem pōt ad libitum conuenire
pro consequutione suæ dotis.quæ rō cessat,qñ confitetur ante
matrimonium.quia vt plurimum viri inducuntur ad confiten
dum dotem habuisse,ad hoc vt ipsam vxorem habeant: sperā
tes postea sib. debere solui ipsam dotē . & hac rōne iura spāli-
ter indulserunt marito dictam exceptionem nō numeratę do
tis,vt possint venire ꝯ eorum confessionē ēt trāsferendo onus
probandi in ipsam mulierem.ꝯ regulam in l.generaliter.C.de
211 non nu.pecu.† & eadem ratione mouerunt se iura ad indulgē
dum exceptionem non nume.pecu.in mutuo.vt hř in l.ex cau
tione.eo.tit.quia vt experientia docebat, videbant,quod vt plu
rimum homines egentes pecunia confitebantur creditori mu
tuanti se habuisse pecuniā mutuo.quam nondum habuerant,
sperantes tamen habere, imò aliqñ ꝯfitebātur se plus habuis-
se mutuo,ꝗ in vero habuerint,vñ succursum dederū t debito-
ribus ꝯ creditores mutuātes,vt possent opponere exce.nō nu-
meratæ pecuniæ intra bienniū. transferēdo onus probandi in
creditorē,& sic venire possent ꝯ eorum cōfessionē cōtra regu
lā de qua in d.l.generaliter. vt ibi per Cyn. Ex qua ratione tan-
quā verissima, quę mouit legumlatores, potest argui , quòd si
confessionem per me factam de mutuo recepto præcessit pro-
missio facta per creditorem,qui solēniter mihi promiserat mu
tuare dictam pecu.per me reddendam inde ad certū tēpus, nō
potero opponere tunc except.non numeratæ pecunię. Ex quo
promissio & obligatio præcesserat de mutuando , & sic habe-
bam illū obligatū,p id quod habetur in l.si pęnam inf.de verb.
obl.& sic non poterat tunc subesse rō . quod videar confessio-
nē illam fecisse tanquam affectans vt illum faciliorem reddam
ad pecuniam numerandam,quod est multum notabile maxi-
me ad notata in d.l.si ex cautione,& in l.2.§.fin.sup. si cer. pe.
212 † Aduerte tamen,quia ex dictis Cy. & Pet.vt sup. resultaret ꝙ
quando non præcessit promissio dotis,& vir constante matri-
monio confiteretur,non posset tunc opponi except.nō nume.
dotis ex quo cessat rō eorum,cum dicto tempore uir iam ha-
buit quod affectauerat.immo ille tex.in d.vers.illis ēt securita
tib.probaret per arg.a speciali,imo etiam a contrario sensu,qđ
vbi confessionem dotis non præcesserunt dotalia instrumenta
quod tunc possit opponi dicta exce.nō numeratæ dotis.nisi di
cas illum text.debere intelligi,qñ instrumentum dotale & cō
fessio sequens manarunt ante matrimonium.Si aūt confessio
fuisset facta post matrimonium ꝯtum,posset tñ dici , attenta
ratione prædicta Pet.& Cyn.quod non possit opponi prædicta
excep sicut ēt non posset quando per prius esset factum instru
mentum dotale.cum vtrobique sit eadem ratio. nisi dicas,qđ
non sit per omnia eadem ratio in vtroque,quia quando per an
tea manauit promissio dotis, tunc vir postea confitendo se re-
cepisse , videtur tunc magis præsumendum quod confessus sit
bona fide,& sic animo recognoscendi bonā fidem de receptis
circa numerationem antea factam ex causa pręcedentis debi
ti dotis.quæ rō si vera esset, argueret quod nō præsumatur tūc
facta dicta confessio in fraudē donationis prohibitæ inter con
iuges.& hoc probatur notabiliter ex illo tex.in d.vers.illis etiā
nam si præsumeretur quod in fraudem donationis , tunc con-
fessio esset nulla,sicut est nulla donatio.& ideo frustra tractare
213 tur ibi de exclusione excep.non nume. dotis . † Potest ergo di-
stingui in hoc articulo,quod aut confessionem rei factam con
stante matrimonio nulla præcessit promissio dotis maxime ante
matrimonium & tunc in uanum tractamus de excep.non nu.
dotis. quia non præsumitur tunc facta sub spe futuræ numera-
tionis,sed magis in fraudem prohibitæ donationis.vt supr.dixi
in primo mēbro per l.quod de suo.C.de do.cau. non nume.et
per Bald.post Cyn.in dicta l.1. C.de donat. ante nupt. nec tunc
oritur tacita hypotheca dot.ex quo in vero non fuit facta ex cā
dotis.immo plus ea ratione,quod si in dicto instrumento con
fessionis dotis esset apposita expressa hypotheca bonorum,tūc
illa non operaretur,tanquam nulla & simulata,sicut est ipsum
suum principale.per id quod habetur in l.fi.C.de non num.pe
cu.& l.fi.sup.qui satisd.cog.cum simi.Ex quo notāter sequitur,
quod si talis donatio præsumpta confirmaretur morte, tñ pro
ea mulier nō præferretur aliis creditorib.vigore talis hipothe-
cæ.& ita iam vidi de facto obtentum.nec obst quod su.dixi de
iuramento quod non annullatur appositum super tali confes-
sione quin eam firmet in vim tacitę donationis inter cōiuges
vt dixi in 1. memb.quia illud procedit in iuramento promisso
rio de futuro.Sed dicta hipotheca habet se tanquā sup actu de
pręterito.s.qa pro dote iā recepta me & mea bona obligaui in

casum

casum restitutionis dotis. vnde ex quo non sumus in casu vero
restitutionis, quia dos non fuit numerata, merito illa hypo-
the. nihil operatur maxime contra tertios. qd bene not. Aut
cōfessionem dotis factam cōstante matrimo. præcessit instru-
mentum dotale, & tunc aut quærimus, an talis confessio excit
dat præsumptam donationē inter coniuges, & sic valeat in præ
iudicium mariti ad excludendum eum & etiam alios habētes
causam ab eo, & tūc excludit, & valet per text. singu. ad hoc in
d. l. in contractibus. in d. versi. illis etiam. Aut quærimus an ta-
lis confessio excludat except. nō nume. dotis de qua in l. fi. & in
authen. ibi posita. C. de dote cau. & similiter excludit. per text.
ibi singu. secundum Cyn. post Pet. per quem text. not. limita-
tur dispositio. d. l. fin. & authen. ibi positæ. nec obst. tex. in final.
d. l. in contractibus. qa debet secundum eam intelligi secun-
dum terminos. d. l. fin. videlicet quādo nō præcesserunt instru-
menta dotalia. & hoc casu procedere possunt dicta præallega-
torum docto. & Ioan. Andr. in dictis addi. super rubri. de dona.
inter vir. & vxo. Aut quærimus, an dicta cōfessio sequens post
instrumentū dotale valeat ad exclusionē præsumptæ fraudis in
præiudicium creditorum, secundū qđ habetur in d. authen. sed
iam necesse. Et tunc quicquid aliter dixerit Lud. hic & in d. l. si
constante. & quicquid ipse vel alij cōsuluerint, tenēdum vide-
tur, qđ propter dictam promissionem dotis præcedentem non
excludatur præsumptio iuris, imò etiā iuris & de iure, de qua in
d. auth. & in corpore vnde sumit. ex quo ille tex. loquitur indi-
stincte. nam cū tēpore cōfessionis imminebat magnū æs alie-
num potuit talis confiteri, imò ita præsumit, magis in fraudē
creditorū, q̄ ex causa vt velit recognoscere bonam fidem. nec
Cyn. & Pet. & Ioā. And. vt. s. tangunt illū casum. nec tex. in d.
versi. illis etiā facit pro dicta opin. quia solū loquitur ad exclu-
sionem except. non nume. dot. in præiudiciū ipsius viri cōfiten
tis. imò potest dici qđ text. in d. auth. & in corpore vnde sumi-
tur, nō potest aliter intelligi, nisi quādo apparet de præcedenti
instrumēto seu promissione dotis. nā si non apparet de debito
dotis præcedētis, ad qd esset opus qđ ibi tex. dicat, qđ mulier non
potest vti sua hypothe. cōtra creditores habētes priores hypo-
the. Si enim in instrumēto cōfessionis viri facto cōstāte ma-
trimo. diceretur, qđ dos iam fuerat promissa pro matrimo. cō
trahendo, & sic hypothe. contracta. cum dubiū esset qđ talis as-
sertio viri in materia ita suspecta nō probaret dictā priorē hy-
pothe. in præiudiciū aliorū creditorū, per text. in l. scripturas.
C. qui pot. in pig. ha. qđ etiā voluit Specu. in titu. de sole. § ante
omnia. versic. sed pone ecce. alleg. d. l. scripturas. & l. Seia. § ad
Velle. iac. & l. 2. §. qui mutuam. ff. quæ in fran. patre. & ideo ne-
cessario est intelligēdus tex. in d. auth. quādo cōfessio seu argu
mentū dotis fuit facta seu factū cōstante matrimo. & præcessi-
sserat promissio. & licet text. ibi loquatur solum de augmēto do-
tis in pecunia vel alijs mobilibus, tamē docto. vt. s. dixi. intersūt
idem esse ex eadē rōne in dote cōfessata cōstāte matrimo. vt
mulier tunc non possit vti contra creditores priuilegio prælā-
tionis suæ hypothe. quæ prælatio non cadit nisi quando allega-
ret contra priores creditores qđ sua hypoth. præcesserit. cum il-
la orta sit a tempore dotis promissæ, & non a tempore solutio
214 nis vel soluti matrimo. vt infra. dicetur. † Octauo limita, nisi
statutum disponeret, qđ instrumentum confessionatum dotis
seu confessionis com mādetur executioni tenētur quia
tunc ex quo statutum figit pedem super ipsa cōfessione & non
super ipsa dote data non haberet tunc locum illa glo. de qua
in d. l. assiduis secundum Bald. not. in d. l. 1. de priuile. eo. & in
l. pecuniæ C. de solu qđ dictū non videtur esse tutum cum di-
ctum statu debeat intelligi secundū ius commune, & ab eo in
terpretationem passiuam recipere secundum qđ habet in d. l.
2. C. de noxa. & in c. cum dilectus. de consuetu. & maxime ne in
ducat plures exorbitantias. videlicet primo, qđ vbi instrumen-
tum confessionis vel alterius debiti de iure communi nō
habet executionem paratam, vt habetur in l. 4. § 1. ex conuen-
tione ff. de re iudi. & p Ange. in l. ait Pretor. §. si iudex. eod. tit.
Et per Barto. & alios in l. possessio. §. & si possessio. ff. de acqui.
pos. Tamē ex forma dicti statuti meretur executionem, sicut
sententia quæ transiuit in rem iudic. secūdum exorbitās esset,
qđ dicta executio data a statuto extēderetur ad aliam personā
quæ non est expressa in instrumēto. & sic non solum cōtra ma
ritum vel eius hæredem, sed etiam contra tertias personas. s.
tertios possessores. contra id qđ habetur in rubri. C. res inter
alios acta. per totū. & in l. sæpe. ff. de re iudi. bene facit not. Bar-
to. in l. a Diuo Pio. §. si super rebus. ad fi. ff. de re iudi. & ibi dixi
post Imol. & per Bartol. in l. 3. C. de pig. dum tractat, an pri-
uillegium executiuum sententiæ extēdatur ad tertios possesso
res. & ita iam vidi consultum per solemnes docto. vt tale statu-
tum solum habeat locum cōtra maritum vel alium debitorē
confitentem & eius hæredes, non autem cōtra tertium posses-
sorem. Ad hoc etiam not. Bald. in l. 1. C. communia de leg. in
2. col. in sec. anti. Quinimo dicebatur in d. cōsil. qđ etiam si sta-
tutū diceret, qđ instrumenta confessionis dotis mandētur exe-
cutioni contra quemcunque possessorem, vt est statu. Florentiæ, tñ
dictum statu. recipit interpretationem passiuam a iure cōi, vt
intelligatur, qñ dicta confessio dotis haberet hypothecā & sua
priuilegia cōtra ipsum tertium possessorem sm casus multos.
sup. positos in limitan do theoricam illius glo. in d. l. assiduis. Si
autem essent tales possessores qui prætenderent hypothecam
anteriorem & potiorem q̄ sit hypotheca mulieris in sua dote
solum confessata, tunc ad illos statutum non extenditur, ne vi-
deatur dictum statu. esse inductum in periculum & damnum
creditorum habētium iura potiora. ar. l. 2. §. merito. & § si quis
a principe. inf. ne quis in loco publico. Et qđ habetur in c. quis.
de rescr. in 6. in ō si esset actum contra maritum vel eius hæredes di
cta via executiua statuti, possent dicti creditores comparere, &
allegare eorum hypothecam potiorem, & sic impedire dictā
executionem maxime stante eorum vigore. 2. decreti. per id quod
habetur in l. a diuo Pio. § illud, vñ multo magis possent se de-
fendere per viam retētionis pignoris. l. inuitum. §. cum de mus.
inf. de re. iur. & in l. 1. § qđ ait. infra de superficie. Cogita tamen,
quia in ciuitate Florentiæ aliter practicatur, vt intelligo. & nūc
vsque fuit satis plene discussa prima limitatio data ad dictū pri
uileg. um dotis circa ius prælationis in hypotheca. de quo in d.
l. assiduis. Multa etiam dare possent aliæ limitationes ad dictū
215 priuilegium. [illegible] secunda est † vt solum habeat locum, quan-
do tractaretur de dote restituenda ipsi mulieri post solutū ma-
trimonium. Secus si patri ex iure consolidationis post mortē
filiæ, & maxime quando ageret ex stipulatione per eum inter-
posita de dote sibi patri restituenda. ex quo tunc ageret ex perso
na sua, & non ex persona mulieris, & sic filiæ, quia text. in d. l.
assiduis. solum indulget dictū priuilegium ipsi mulieri, vt etiā
probat tex. in §. fuerat. instit. de act. de quo per Bart. in l. post
dotem. ff. so. ma. in vlt. q. & ibi per doct. communiter tenentes
contra Barto. licet forte opin. Bart. possit teneri, quando pater
ageret actione de dote in eum cōsolidata, secus si ageret ex sua
promissione facta per suam stipulationem interpositam, & mul
to magis est hoc dicendum in extraneo qui fuit stipulatus do-
tem sibi reddi, vt probatur in d. §. fuerat. immo dicto hoc vlti-
mo casu non esset orta tacita hypotheca de qua in l. 1. C. de rei
vxo. actio. de quo tamen dictum est. sup. in glo. circa priuilegiū
tacitæ hypothecæ. Tertio & ex prædictis infertur ad tertiam li-
mitatio. qđ tale priuilegium antelationis non transit in cessio-
narium mulieris. de quo vide nota. per Bart. in d. l. post dotem.
& per Bald. post Cyn. in d. l. 1. C. de priuileg. do. potest dici qđ si
cessio fuit facta ad commodum mulieris & eius periculo, & sic
quicquid exigitur ad mulieris cōmodum vertitur, & tunc est
locus dicto priuilegio. Secus si ad commodum cessionarij, vt
in sim. ilatias habetur per Bart. post Iaco. de Are. in l. facta. §. si
hæres. inf. ad Treb. & sic etiam. Quarto limitatur, vt nō habeat
locum, quando delegatio esset facta de voluntate mulieris an-
te solutum matrimonium vel post, quia maritus hic promisit
alteri stipulanti de voluntate mulieris restitutionem dictæ do-
tis. Tamen potest eodem modo distingui, an fuerit facta dele-
gatio ad vtilitatem mulieris vel non. Et vide d. in l. 2. in princ.
216 inf. eo. † Quinto limitatur, vt non habeat locum in herede mu
lieris, nisi sit filius vel alius descendēs, vt est text. in d. l. assiduis.
versi. exceptis, imò oportet qđ sit filius eiusdem matrimonij, vt
communiter tenent ibi doc. & in d. l. 1. C. de priuil. dota. & facit
quod habetur in l. etiam. in prin. inf. eo. Et hoc procederet, nisi
filius veniret ad ipsam dotē vigore consuetudinis, de qua per
glo. in l. dos a patre. C. eo. Si teneremus, qđ filij mulieris abstra-
hant dictam dotem immediate ab ipso auo materno vigore di
ctæ consuetudinis, & nō tanq̄ heredes. vt hoc voluisse videtur
Bar. in d. l. post dotem, & expressius in l. in quartā. inf. ad l. Fal.
licet cōiter teneatur, qđ consuetudo vocet ipsos filios tāquam
217 hæredes matris, de quo dicetur in d. l. post dotem. † Sexto limi
ta, vt dictum priuilegium obtineat in bonis mariti vel soceri
mariti pro dote restituenda, non sic in bonis mulieris vel alte-
rius dotantis pro dote promissa soluēda ipsi viro, licet quidam
contrarium teneant, dicendo quòd in ipsa hypotheca proce-
dunt a pari iure nouissimo & sic ex vtroque latere & sic tā pro
dāda q̄ restituenda dote hypotheca sit priuilegiata, per tex. in l.
1. §. sed vt plenius. C. de rei vxo. act. ibi, ex vtroque latere, tamē
communiter tenetur contrarium, maxime per tex. in d. §. fue-
rat. ibi, preferri autem alijs creditoribus in hypothecis censui-
mus, cum ipsa mulier de dote sua experitur, cuius solius proui-
dentia hoc induximus, nec obst. qđ illi dicunt, qđ quando alius
q̄ mulier dotasset, videtur ad fauorem mulieris cedere in quā-
dam consequentiam, ad hoc vt facilius dos vadat ad virum, &
solidius apud ipsum virum sit mansura, quia text. in d. l. fin. qui
pot. & in d. § fuerat loquitur taxatiue, ibi, cuius solius, & sic vi-
detur excludere omnem aliam personam. l. 3. §. cū Titio. infr.
218 de alimen. leg. cum si. Septimo limita, † nisi mulier concurrat
cum alia persona eodem modo priuilegiata, puta cū alia vxo-
re primi matrimonij, vel filijs & hæredibus dictæ primæ vxoris.
cum habeant parem fauorem in hypotheca, & maxime ante-
riori,

riori.vt est tex.in d.l.fi.§.exceptis.& intellige quando illi filij es
sent suscepti ex eodem matrimonio,videlicet illæ matris & e-
ius viri in cuius bonis fuit ɔ̃cta hypotheca.vnde secus si essent
ex alio viro.quia tunc illis præferretur ista secunda vxor, vel e-
ius filij & heredes.vnde multo magis preferretur alijs hære li-
bus extraneis dictæ primæ vxoris.& hoc nisi pro dote primę v-
xoris fuisset ɔ̃cta hypotheca expressa,quia tunc illa esset poten
tior per dicta.§.circa princ.huius 25.priuilegij. Et sic potest in-
ferri ad octauam limitationem vt non procedat quando prior
creditor esset fiscus habens hypothecam tacitam,& anteriorē
vt probatur nota.in l.2.C.de priuil.fis.& ibi not. & ēt probatur
a sensu contrario in l.dotis.C.de iur.do & not.gl.in d.l.fi.imò
si vir esset obnoxius fisco ex causa primipilari præferretur fis-
cus ēt si esset posterior ut est casus not.in l.satis notum.C.in q-
219 bus cau.pig.taci.contraha.& no.in l.1.C.de priui.fisci.† Nono
limita in debito funerario, qđ habet priuilegium vt antecedat
omne aliud creditum ēt cum pignore.l.pen.ff.de relig. & sūp.
fune.voluit gl.not.in d.l.fi.in uerbo,pene. & licet doct. ibi cōi-
ter transeat cum illa glo.tñ non vr̄ vera,quā do debitum, & hy
potheca dotis antecederet.& maxime quādo mulier haberet
expressam hypothecam,per id quod voluit glo.in d l.pe.tamē
videtur idem in tacita,ex quo mulier habet anteriorem & pri
uilegiatam.ergo in pari cā priuilegij præfertur mulier in dote,
quando habet anteriorem,per id quod hr̄ in d.l.fi.§.exceptis.si
cut ēt tunc præfertur fisco.vt s̄.dixi.& hr̄ in d.l.dotis. C.de iure
dot.& licet tex.in d.l.pen.loquatur per verbum vniuersale,om
ne,tñ debet restringi,vt non comprehendat creditum dotis,qa
220 fauore dotis verba legis licet generalia restringuntur ut nō cō
prehendant præiudicium dotis,per tex.in l.fi.in prin.C.de iur.
dot.per quem tex. Barth. de Sali.ita dicebat notanter, ꝙ verba
generalia non extenduntur ɔ̃ fauorem dotis.& facit tex. no.in
l.promittendo.in prin.sup.de iur.dot.& quod inf.dicam in alio
221 priuilegio dotis,per d.l.promittendo.† Decimo limita,vt tale
priuilegium solum sit concessum mulieri in dote recuperan-
da.secus si in consequenda don. pp nup.nam licet dos & talis
donatio parib. passibus ambulant circa priuilegiū tacitę hypo
thecæ,vt l.vbi adhuc.C.de iur.dot.tamen non in priuilegio an
222 telationis.vt est tex.not. in d.l.fi.ad fi.† Vndecimo limita in do-
te data pro matrimonio contracto ante vel post. secus si non
esset contractum.puta ex pœnitentia.vel ex alia causa,& sic re-
peteretur per conditionem ob causam per ipsam sponsam.vn-
de licet talis dos data per sponsam sit priuilegiata inter perso-
nales actiones.l.2.§.si sponsa.inf.de priui.cred.tamen non quo
ad ipsam hypothecam. quia qualibet hypotheca pręferretur,
etiam si esset posterior.cum in tali dote repetenda non cōtra-
hatur hypotheca tacita.nec reperimus hoc iure cautum.& no
ta.doct.o in d.§.si sponsa.tamen etiam dato quod contrahatur
tacita hypotheca,nihilominus non esset priuilegiata.vt fuit de
mente glo.in l.eos.C.qui poti.& ibi hoc tenet Salic. & Bart.
post Dyn.in d.§.si sponsa.licet glo.ibi dixerit contrarium.& ēt
Cyn.in d.l.fi.in 6.q.Sed potest distingui, quod aut repetitur tā
quam per sponsam, & sic tanquam tanquam matrimonium
fuerit ɔ̃ctum.& procedunt predicta.si autem repeteretur tan-
quam pro matrimonio putatiuo iam contracto,& tunc sit ve-
ra opin.gl.& Cy.per id quod habetur in l.si cum dotem. §.fin.
inf.eo.& vt proxime dicam. Et sic resultat 12.limitatio vt dictū
priuilegium non procedat in dote putatiua.videlicet rōne ma
trimonij inualidi quod putabatur validum. secundum quoldā
vt voluit gl.in l.si sponsam.sup.de iur.dot.tñ glo.not.est ɔ̃ria in
d.l.si cum dotem.§.fi.quæ vult,quod dos putatiua habeat priui
legium tacitę hypothecę & ēt prelationis hodie sicut olim ha
bebat in personalibus.vt in d.l.2.& ibi communiter docto trā-
223 seunt cum illa glo.1.d.§.fi.post Bar.& Dy.& ēt in d.l.2.† Deci-
motertio limita in eo qui mutuauit ad militiam emendam,&
de hoc esset factum publicum instrumentum.vt est tex.singu.
in auth.de æquali.do.§.is consequens.vnde est sumpta authē.
quo iure.posita super d.l.fi.& intellige hoc, quando talis mu-
tuans esset anterior in tempore.vnde secus si esset posterior.qa
tunc præfertur mulier cuicunque priuilegiato.cum ēt prefera
tur tunc fisco,nisi ex causa primipilari,vt sup.dixi. & ita fuit de
intentione gloss.in d.auth.quo iure.& ēt in corpore. Decimo-
quarto fallit in eo qui mutuauit ad nauem vel domum reficiē
dam vel conseruandam vel quid simile,nam ex quo istę habēt
suam hypothecam priuilegiatam vt l.interdum. §.qui po.in pi
gn.hab.ideo mulier posterior eis non preferetur vt est tex. in d.
§.is consequens.vnde secus si essent posteriores in eorum hy-
potheca. Decimoquinto fallit in eo qui mutuauit ob hoc, qđ
res aliqua exinde ematur. & quod sit illa specialiter obligata
pro pecunia mutuata.secūdum quod habetur not.in l.licet.C.
qui potio.& hoc voluit gl.not.in d.auth.quo iure. ita extēdens
notabiliter dispositionē.d.l.licet.etiam ad creditum dotis. sed
docto.communiter tenent contrarium, cum hoc non reperia
tur iure cautum.vt per Bar.in d.l.interdum.& intellige hoc si
mulier præcedit in sui hypotheca,non sic si posterior sit.ex quo
iste est priuilegiatus,& habet expressam hypothecam, & quia
mulier non preferetur alijs priuilegiatis habentib.hypothecam
224 anteriorem,vt sup.dixi.† Decimo sexto & vlt.limita vt dictum
priuilegium de quo in d.l.fi.obtineat cōtra creditores anterio
res habentes tacitam hypothecam.secus si expressam.ut supra
fuit conclusum secundum communem opi. circa primum su
per hac particula glos.licet forte in puncto iuris posset teneri
contrarium.tamen nō esset hic improbabile tenere circa hoc
quandam mediam viam,vt opin.illa cōis procedat, qñ mulier
iuuaretur solum ex hypotheca tacita, vt tunc non præferatur
priorib.habentib.expressam.si autem iuuaretur ex expressa hy
potheca,prout communiter hodie apponitur in instrumentis
dotalib.& tunc præferatur priorib.habentib. expressam.& ita
tenuit Ang.in d.l.fi.& ēt in d.§.his consequens.dicendo ita ser
uari de consuetudine.quæ opi.vr̄ satis æqua,& maxime fauore
dotis amplectendis.per id quod habetur in l.in ambiguis. sup.
de iur.do.& quia non est incongruum, immo satis tolerabile,
quod stante contrarietate opi.de quib.in d.l.fi. capiatur quędā
media via.iuxta doctrinam iurisc.in l.adeo.§.cum quis.de acq.
rerum do.& Papæ in c.querenti.de offi.deleg. Posset tñ ēt di-
ci,quod ēt creditorib.priorib.habentib. expressam præferatur
mulier in postea quæsitis ad similitudinem fisci.vt l.si is qui.ff.
de iur.fis. Et licet gl.in hoc vlt.inclinauerit in cōtrarium,tamē
Bal.ibi inclinat pro muliere fauore dotis.quod vr̄ verius.quia
mulier & fiscus parib.passib.ambulant,vt hr̄ in l.dotis.C.de iu
re do.& in l.2.C.de priu.fisc.immo maiorem habet fauorem
mulier.quia fiscus non habet priuilegium antelationis in quæ
sitis ante suam hypothecam,sed solum in quærendis, & cōtra
priores habētes tacitam.vt hr̄ in l.si is qui. & tamē secus in mu
225 liere.vnde cogita.† Sed tunc insurgit not.dubium, videlicet a
quo tempore incipiat ista hypotheca mulieris,valet an a tēpo
re promissionis dotis.an autem a tempore solutionis. & dic,ꝙ
si esset factum instrumentum dotis, in quo contineretur pro-
missio de dote restituēda cum expressa hypotheca bonorum
vt communiter est mos tabellionum,non esset dubium, quod
inspiceretur tempus celebrati instrumenti, non autem tps so-
lutionis dotis postea sequutæ.& multo minus inspiceretur tps
soluti mr̄monij.ut est tex.in l.1.ff.qui po.in pig. & licet hypo-
theca non oriatur ante solutum matrimonium,sed matri.solu
to vna cum actione personali secundum communem opin.vt
hr̄ in l.si constante.§.1.inf.eo. & ibi dicetur post Bart. Tamen
ex tunc cum oritur ipsa hypotheca,retrotrahitur ad tēpus con
tracti matrimonij.ex quo enim videtur cōtrahi obligatio sub
quadam conditione,videlicet si matrimonium soluatur, quæ
conditio est casualis,ergo trahitur retro hypotheca ad tēs pro
missionis dotis restituendæ. quia ita est regulariter in ɔ̃ctibus,
vt conditio retrotrahatur.vt l.potior & l.qui balt.cum.sup.qui
potio.tamen non sic quando conditio esset potestatiua.videli-
cet quia esset in potestate debitoris quod committatur vel nō
committatur obligatio,vt dictis iurib.& l.pe.sup.quæ res pign.
Nec obst.si dicatur.quod imo vr̄ esse in potestate mariti, an sit
futurus obligatus vel non, & sic accipere vel nō accipere pecu
niam sibi promissam pro dote. & sic liberando ipsum debi-
torem dotis per pactum de non petendo vel acceptilationem.
l.vir ab eo.sup.de iure do.nam rñdetur.ꝙ non vr̄ hoc esse verisi
mile,nec pōt hoc fieri commode, vt sic vir ipse habeat subire
onera matrimonij sine dote, & sic vxorem indotatam hr̄e.ita
not dicit iurisc.in d.l.1.sup.qui po.& ibi ēt hoc declarat Barto.
quod maxime procedit, qñ alia persona quā mulier promisis-
set dotem.cum tunc dos sit factum propriū mulieris patrimo
nium,& ideo non potest fieri tale pactū vel acceptilatio in præ
iudicium mulieris & sine mulieris voluntate, per id quod hr̄ in
226 l.pe.§.fi.vir.ff.eo.† Et licet supra dixerim hypothecam trahi re
tro ad tempus promissionis dotis,tñ intelligi debet,& ɔ̃ctum a
trimonii.arg.l.tradi.sup.de iur.dot. quia licet dos fuerit promis
sa ante matrimonium,tamen adhuc proprie non potest cense
ri dos.l.fi.C.de dona.ante nup.quod etiam fuit de mente Bart.
in d.l.fi.C.qui por. Et ex ista inuestigatione resultat effectus, qa
si esset factum instrumentum dotale tempore sponsaliorum,
vt communiter fit,puta per annum ante matrimonium cōtra
ctum,in quo instrumento esset promissio de dote restituenda
cum expressa hypotheca bonorum,& post annū sequatur ma
trimonium, & dos postea fuit numerata per annum vel vltra
post matrimonium ɔ̃ctum,si maritus contraxisset tali qua debi
ta cum expressa hypotheca bonorum post tale instrumentum
tunc si quidem ɔ̃xerit ante matrimonium cōtractum. mulier
tali creditori non præferretur,sed bene preferretur creditori,q
contraxerit post initum matrimonium, licet ante solutionem
dotis.quia hypotheca mulieris trahitur retro a tēpore ɔ̃cti ma
trimonii,& nō a tempore promissionis dotis.quod etiam pro-
cederet,si a principio tempore sponsaliorum dos fuisset solu-
ta,ex quo dicto tempore non erat dos, etiam si dos soluta fuis-
set in stabilibus & interim sponsus fructus percepisset, qui po-
stea matrimonio contracto cederent in dotē,& dotis augmen
tum.

tum.l.si ante nup.inf.co.tamen pro illis fructibus seu eorũ æsti
matione hypotheca mulieris non se extenderet nisi a tempore
matrimonij contracti,& non ante,per dicta.su. Si autem pro-
missio dotis non appareret facta ante matrimonium contra-
ctum,sed post matrimonium,& tũc hypotheca traheretur re-
tro a tempore promissionis,& non a tempore contracti matri
227 monij. Si vero† non appareret instrumentum dotale . sicut vt
plurimum contingit in comitatensibus, & sic solum tractare-
tur de tacita hypotheca dotis & non expressa,tũc magis est du
bium,an talis tacita hypotheca trahatur retro ad tempus pro-
missionis dotis.si forte de ea probaretur per testes , & sic con-
tracti matrimonii,an autem a tempore solutionis dotis . nam
gl.not.in d.l.fin.in verbo, hypothecam.tenent quod talis taci-
ta hypotheca non trahatur retro a tempore cõtracti matrimo
nii & promissionis dotis,sicut traheretur expressa.quæ glo.nõ
reperitur alibi sm Bal.ibidem.qui vr̃ eum ea transire,& maxi-
me per iura quæ ibi alleg.gl. Et si hoc esset verum,sequeretur
nota.limitatio ad omnia iura sup.alleg.& eandem opin.tenuit
Spec.tit.de solut.§.ante omnia.ad fi.ver.sed pone contra,xi.di-
cendo ibi ipse Spec.quod talis tacita hypotheca incipit a die da
tę dotis,& non a die promissionis,& se fundat per tex.in d.l.fi.
ibi,si tamen re ipsa.& ẽt per tex.in l.1.C.de dote cau.ibi,re ipsa.
& per text.in l. 1.C.de dote cau.ibi,re ipsa.& idem sequitur ibi
Bal.in suis addit.dicendo quod hoc est not.pro qua opin.fac r.
quia aliter dicendo concurrerent duæ fictiones . Prima, quod
hypotheca tacita intelligatur contracta fauore dotis. Secunda,
ꝙ retrotrahatur & fingatur a tẽpore promissionis dotis & con
tracti matrimonii.quod vr̃ inconueniens, & ꝯ id quod hr̃ in l.
1.C.de do.promis.& in l.ei a quo.inf.& alias per Bar. in l.si is q
pro emptore.inf.de vsucapio.& alias per eundem in l. si rẽ ali-
quam.inf de acq.pos.vbi notanter dixit,quod vbi titulus est ta-
citus,non est ita sufficiens ad translationem possessionis & do
minij per modum fictum sicut titulus uerus & expressus . sup
quo tamen est cogitandum.quia Bar.in d.l.fi.tenuit contrariũ
dicẽdo idem in hypotheca tacita quod in expressa . vt trahatur
retro ad tempus contracti matrimonii, si promissio præcessit
matrimonium,& si fuerit sequuta ad tempus promissionis vt
ibi per eum.pro cuius opin.facit tex.in l.cum oportet.§ fin.C.
de bo.quæ lib.dum vult,quod tacita hypotheca quæ contrahi
tur in bonis patris pro bonis maternis alienatis , trahitur retro
ad tempus quo cœpit administrare ipsa bona ad.[illegible] filii.s ñ
super hoc est cogitãdum quia authoritas gl.& Spe.est maxima
& maxime procedit,quando nõ appareret de vera numeratio
ne,sed solum de confessione dotis receptæ,quæ non est tantæ
potentiæ maxime in præiudicium aliorum creditorum per di
cta supra.& ideo optima est cautela,quod mulier vel socer ma
228 riti prouideant per expressam hypothecam, [illegible] tamen dubi
tari,si non appareret aliter de promissione dotis,nec de solutio
ne,sed solum apparet instrumentum refutationis & cõfessio
nis dotis factum constante matrimonio per ipsum maritum.
nam licet dicatur in instrumento quod maritus fuit confessus
se habuisse & recepisse dotem sibi promissam per mulierẽ vel
socerum ante matrimonium contractum.tamen tali assertio
non nocet anterioribus etiam prætendentibus tacitam,vt sup.
dixi,per id quod habetur in l.scripturas.C.qui potio.& in Spe.
tit.de solu.§.ante [illegible] fed pone ecce. Et si aliter mari-
tus non assereret dotem fuisse promissam ante matrimonium
sed simpliciter confiteretur se habuisse & recepisse dotem sibi
promissam,tunc præsumeretur promissionem & solutionem
ibi factam tempore refutationis vt alias per Bart. in l.post do
tem.inf.eo.in 1.q.& in l.si ita stipulatus.§.Chrysogonus.inf.de
verb.oblig.& si confiteretur dotem habuisse tempore contra
cti matrimonii nec aliter appareret [illegible] non staretur dictæ
assertioni in præiudicium creditorum,per dicta.su. & ideo tũc
non esset tractandum de hypotheca bonorum extendenda an
te tempus dicti instrumenti refutationis,quod est notandum,
& vtile in practica [illegible] omnia faciunt ad quæstionem,
super qua hoc anno consului in ciuitate Florentia,& plerique
229 aliorum assenserunt in tacita hypotheca †quæ contrahitur in
bonis defuncti [illegible] legatis factis in testo vel codicillis,vt hr̃ in l.1.
C.cõia de leg. Si legatũ fuit ꝯditionale,illa trahatur retro puri-
ficata ꝯdõne ad tps aditæ hr̃ditatis , qa hæres interim alienauit
aliqua bona hr̃ditatis vt sic legatarius eueniente cõdõne lega
ti possit agere ꝯ ipsũ emptorẽ hypothecaria nã dubiũ faciebat
quia tẽpore existentis ꝯditionis & sic hypothecæ contractæ ip-
sa bona non reperiuntur in dominio hæredis . & sic fictio illa
translatiua ad tempus aditæ hæreditatis non reperit extrema
habilia . nam dicebant quidam aduocati quod dicta hypothe-
ca retrotrahitur etiam in vltimis voluntatibus alleg. tex.no.in
d.l.9.qui balneum.in versicu.sed si hæres . & respondebant ad
id quod hr̃ in l.1.§.serui.inf.ad Sylla.& ad alia iura volẽtia ꝙ in
vltimis voluntatibus conditio legati existens non trahatur re-
tro,non habere locum,quando verteretur non paruum præiu
dicium legatarii,& alleg. tex.in l.fur.§.si autem sub conditio-
ne.C.communia de leg.& hoc etiam vr̃ fuisse de mente Imol.
in l.si filius.inf.de verbo.oblig.licet ibi Barto. contrarium vo-
luerit,videlicet quod dispositio d.l.qui balneum.cum simi.nõ
obtineat in vltimis voluntatib.nam ibi Imo.dicit,quod ꝯ ipsum
est tex.in l.ea.l.qui balneum in d.versicu.sed si hæres. Sed in ꝯ-
trariam sententiam fuit conclusum,tenendo opinio. Bartol.in d.
l.si filius . quam etiã expressis firmauit in l. si is qui pro empto-
re.inf.de vsuc.& fuit responsum ad d.§.sed si hęres.quia ibi nõ
erat hypotheca procedens ex vltima voluntate,sed hypotheca
conuentionalis,ut etiam ibi respondet Ang.in d.§. & etiã Bar.
in quibusdam lec.& fuit responsum ad d.§.sin autem.secundũ
ꝙ ibi voluit Bar.& quia cum agitur de perditione uel acquisi-
tione hypothecæ,non versatur magnum interesse,vt hr̃ in l.si.
C.quæ res pig.& in l.3.§.pen.inf.de leg.2. Pręterea si uera esset
opin.glo.in d.l.fi.[illegible] qui poti.& Spec.ut su. hypotheca tacita quę
contrahitur pro legato non est tantæ potentiæ quantũ expres-
sa,ad effectum,vt possit trahi retro. et sic ex illo text.in d.§.sed
si hęres.resultat vnum valde notabi. quod hypotheca conuen
tionalis non sequitur naturam suæ principalis obligationis sur
gentis ex ultima voluntate cum illa trahatur retro,sicut est con-
ditio & natura ipsorum contractuum conditionaliũ.licet in con
trarium facit quod habetur in l.si legati serui.inf. de lega.1.In
ca ibi compensatio non opponitur.ex hac particula glo habes
230 xxvi.priuilegium fauore dotis,† quod mulieri dotem repetenti
non potest opponi compensatio.Sed aduerte quia tex.in §.ta-
[illegible] allegatus in gl. non loquitur de compensatione,sed de re
tentione.& ideo gl. [illegible] tenuit cõtrarium in sua vlt.opinio.se re-
mitt[illegible] ad id quod dixi in l.ne quis.C.de compensa.ubi glos.
tenet quod capiendo compensationem proprie modo quan
do fit de quantitate ad quantitatem, potest opponi contra mu
lierem.& idem voluit glo.in l.rei iudicatæ.§.1.& in l.d[i]uortio.
§.ob donationes.inf.eo.& ita communiter tenetur per illa iu-
ra & idem voluit gl.in l.si constante.§.si uxor.& in l.in his.§.1.
& in l.si cum dotem.§.1.inf.eod.& omnes illi text.hoc idẽ pro
bant.gl.[illegible] l.si filio.tam.in prin.[illegible] inf.eo. tenet idem quod
gl.hic.& idem [illegible] indicatæ.§.1. & ibi ẽt Lu
do.de Ro.dicendo ꝙ ille tex. in §.taceat dum loquitur de retẽ
tione,non potest intelligi nisi de cõpensatione. cũ retẽtio pro-
prie non cadat nisi in re,in qua vel pro qua est facta impensa.vt
hr̃ in l.fi.C.commo.& no.in l.si non sortem.§.decentũ.sup.de
condi.inde.vt ergo ille tex.aliquid operetur & aliquid de no-
no inducat,debet intelligi de retentione per modum compen
sationis.tñ non vr̃ recedendum a cõi opi.glosatorũ quam sequtur
[illegible] Imo & Pan.ã ex quo
[illegible] dotem non ad dotem,ut su
[illegible] in hoc expresse correcta,non dẽt
[illegible] pretatio ad [illegible]
[illegible]
sim nec obstat illud [illegible]
inducere [illegible]
[illegible] retentio-
nes de qui [illegible] regula [illegible] dotium.sed [illegible]
[illegible] non prohibet immo permittunt fieri retentiones,
[illegible] et qñ propter impensas in re posita,secundum quod hr̃
in d.l.fi.C.com[illegible]. Imperator ibi speciali
fauore mulieris [illegible] propter im
pensas utiles [illegible] sed nec ob impensas.eade[illegible] nisi qñ in rẽ
lę forent necessariæ quia tunc ipso iure minuerent dotem.vt hr̃
231 ibi [illegible] dr̃.inf.eo.l.in[illegible] vera rõ l[illegible]
videatur [illegible] in compensatione sicut est in retentione.nam
immo [illegible] permittatur compensatio ad dotem,
[illegible] quia compensatio pro iure extinguat debitũ per ũ
[illegible] cum habeatur loco solutionis [illegible] ꝙ est
oppositum [illegible] plus non petunt [illegible] nõ
ex[illegible] debitum, [illegible] impedit executionem vt hr̃ in l.
l.si in area.sup.[illegible] indebiti.nec obstat lex pen.C.depositi.
quam allegat Lud.dicẽdo,ꝙ si est speciale fauore ꝯctus deposi
ti,vt non [illegible] compensatio , multo magis fauore ꝯctus
dotis.cum sit magis priuilegiatus pp infinita eius priuilegia,&
maxime fauore rei pub.vt in hac lege [illegible] potest dici, ꝙ imo
imperator in §.in bonæ fidei.insti.de act. excludit omnes alios
ꝯctus ẽt bonę fidei,de quib.prædixerat,ponendo ẽt de ꝯctu do
tis in præcedenti.§.loquendo per d.[illegible] taxatiuam ibi , so-
li depositi causa excepta.& sic expresse vr̃ permittere compen
sationem in ꝯctu dotis,de quo prædixerat.arg.l.1.§.cum l.[illegible]
232 inf.de ali.leg.† & potest esse rõ specialitatis in solo deposito.qa
cum proprietas rei depositæ [illegible] fiat in specie, & non in pecu
nia numerata.& sic non in quantitate,[illegible] specie non per
mittitur compensatio l.si conuenerit.sup.de pig.act.[illegible] si depo
situm fiat in nume[illegible] ꝯctus depositi egreditur proprios
fines depositi.ut l.Lucius.& l.dies sponsaliorum.sup.deposi.&
ideo non est inconueniens,quod excedens suos terminos , ex-
cedatur a non suis terminis.vt habetur in l.si.de edi.dmi. Adr.
[illegible] sic ad talem pecuniam numeratam in deposito non ad-
mitta-

mittatur compensatio, sicut non admitteretur in proprio de-
posito, qñ fieret secundum sui naturam, & sic in ipsa specie, &
licet hęc opinio. sit communior, tñ videtur æquior opin. huius
gl. & maxime cum ei assentiant multi doct. non paruę authori
tatis. vt sup. & in dubijs amplectenda videtur opi. quæ est pro
dote vt in l. in ambiguis. sup. de iure do. prout inf. proxime di-
233 cetur. † Et tenẽdo hanc opi. tanq̃ æquiorem posset limitari, nisi
cõpensatio opponeretur per viam extenuationis sortis princi-
palis pp fructus perceptos ex re ipsa hypothecata pro dote qñ
fructus essent consumpti per text. in d. §. ob dona. & in l. Titia.
inf. de solu. prout etiam hoc tenuit Ioã. de Imo. in d. §. 1. perce-
ptorum. Secundo potest limitari, qñ opponeretur ipsi restitu-
tioni dotis, secus si restitutioni fructuum per virum vel eius hę
redes post sol. matrim. vel vltimo anno soluti matrimonij pro
rata tangente ipsi mulieri, qui fructus essent consumpti, & sic
deberetur eorum æstimatio, quia tunc posset opponi compen
satio. & sic diuerso iure censerentur fructus ab ipsa dote, licet
alio respectu possint peti tanq̃ dos, & actione de dote, per text.
no. in d. §. ob donationes. & ibi dixi. & tactũ est. sup. circa princ.
super articulo diffi. dotis. Tertio limita, vt non habeat locum,
quando opponeretur compensatio non ab ipso viro cõtra mu
lierem, sed econtra a muliere contra virum agẽtem aduersus
mulierem, puta ad res donatas, si essent in pecunia, vel in spe-
cie fuissent, tamen essent consumptæ, & sic deberetur æstima-
tio, vel pro rebus amotis. nam posset mulier conuenta obijce-
re contra virum vel eius hæredes de eo quòd sibi debetur pro
dote. vt est tex. in l. si filiosfam. la prima in princ. inf. eo. & ibi per
Bart. post Iac. de Are. nam quòd in dote non habet locum cõ
pensatio, obtinuit in fauorem mulieris, ergo non debet retorqueri
re in eius odium. l. quod fauore. C. de legibus cum simi. & per
234 prædicta etiam. Potest † limitari illud speciale, vt fauore dotis
non possit fieri retentio. d. § taceat. & §. sed nec ob impẽsas. nã
illud obtinet, quando allegaretur retentio circa ipsam dotem,
secus si circa fructus dotis, prout supr. est dictum in cõpensatio
ne. per text. in d. §. ob donationes, quia tunc non esset prohibi-
ta retentio fructuum perceptorum post solu. matr. vel in anno
vltimo soluti matr. videlicet propter impensas. quod est not. &
dixi in d. §. ob donationes. licet ipsi fructus speciali priuilegio
dotis censentur dos. & actione de dote peti possunt. l. si marito
§. fi. inf. eo. non autem possint retineri ipsi fructus propter res
amotas, vel donatas, ex quo tunc esset hoc contra naturam re-
tentionis, quæ fieri potest solum pro debito surgente in re, vel
propter rem tantum, vt sup. dixi, per id quod habetur in d. l. fi.
C. commoda. & in d. §. si centum. vnde multo minus qñ nõ so
lum esset hoc contra naturam retentionis, sed etiam contra fa
uorem mulieris & dotis quicquid alij dicãt in d. §. ob donatio-
nes. Secunda limitatio surgit ex text. in d. §. sed nec ob impẽsas.
& in d. l. quod dr̃, quando fieret retentio propter impensas ne-
cessarias factas ad perpetuam vtilitatem, quia tunc ipso iure ta-
lis impensa minuit dotem quod intelligas vt sup. fuit declaratũ
circa diffinitionem dotis. Tertia limitatio surgit, vt habeat lo-
cum dictum priuilegium, quando retentio opponeretur con-
tra mulierem, secus si mulier vellet retinere contra virum uel
eius hæredes. puta res amotas vel donatas, dicendo, quod ipsa
vult retinere pro dote sibi debita, siue consistat dos in corpori
bus siue in pecunia. vt voluit notanter Bar. post Iac. de Aret. in
d. l. si filiosfam. in princ. dicendo, quod in hoc erit speciale fauo
re mulieris. vt respectu alterius debiti etiã omnino diuersi pe-
titi a viro, vel eius hæredibus possit ipsa mulier retinere ipsam
rem petitam pro dote sibi debita, & donec erit sibi de dote ple
ne satisfactum. Et sic habes ex hoc vigesimumseptimum pri-
uilegium & singulare fauore mulieris & dotis in materia retẽ
tionis contra regulam de qua in d. §. si centum. & in d. l. fi. C. cõ
moda. Quarto limita, quando vir haberet restituere fundũ ple
num fructibus mulieri. nam si vir petat sibi caueri de fructibus
sibi restituendis per mulierem tempore recollectionis pro ra-
ta vltimi anni sibi tangente, & mulier denegaret, haberet locũ
retentio fundi, donec sibi caueatur. ut est text. singul. in l. diuor
tio. § interdum. inf. eod. Quinto limita, si vir ex alia causa time
ret damnum incurrere propter obligationem qua astrictus es-
set occasione rei dotalis. nam est licita sibi retentio rei dotalis,
donec sibi caueatur de indemnitate, per casum not. in l. cũ mu
lier. la secunda. inf. eo. ad hoc etiam text. in l. si filio. la prima. §.
fi. inf. eo. Sexto limita habere locum d. §. taceat. & §. sed nec ob
impensas. quando mulier ageret actione personali de dote tã-
quam contra virum uel hæredes viri, secus si tanquam cõ sim-
plicem possessorem, ex quo tunc non potest mulier uti fauo-
re dotis ex quo remedium dotis non intentat. per id quod ha-
betur per Bart. & alios in simili. l. si filiofam. la secunda, inf. eo. &
not. in l maritum. inf. & ideo si maritus cõstituisset se precario
nomine mulieris possidere fundum dotalem eueniente casu
restitutionis dotis. quo casu mulier & eius hæredes posset age
re per id quod habetur in l. 3. §. si rem. inf. de acq. possess. In ea.
235 ibi. l in ambiguis. † Ex hac particula gl. surgit vigesimum octa-
uum speciale & priuilegium generalissimum in materia do
tium, videlicet quod in dubiis debemus fauere magis ipsi mu
lieri agenti vel insistenti pro dote, quam alteri parti. hinc Dy.
& Barto. & communiter docto. hic per illam. l. in ambiguis. in
dicta. l. 1. arguunt, quod si reperiuntur duo instrumenta de eodẽ
die cautantia, nec aliter appareat, quod fuerit prius, & quod po
sterius, præsumatur semper præcessisse instrumentum dotis. &
non erat olim vtile in personalibus in quibus præferebatur mu
lier aliis creditoribus etiam anterioribus non habẽtibus hypo-
thecam, vt habetur in l. 2. inf. de priui. cre. li. Sed hoc est hodie
vtile mulieribus. cum hodie habeãt tacitam hypothecam, quę
secundum communem opinio. non præfertur anterioribus ha
bentibus expressam. secundum quod habetur in l. fi. C. qui po.
& dictum est. s. vnde si reperientur illa duo instrumenta codẽ
die facta præferretur tunc mulier creditori alterius instrumen
ti etiam habenti expressam. licet mulieris instrumentum non
contineat expressam hypothecam. Si autem contineret expres
sam, & tunc etiam olim ante d. l. fi. præferretur mulier tanquã
anterior iuris præsumptione, ex speciali priuilegio dotis. & hęc
236 procedunt etiam si cum muliere concurrat fiscus, secundum
Bald. nota. in l. dotis. C. de iure dotium † vnde licet fiscus mul-
ta habeat priuilegia. de quibus per Bald. notan. in leg. prima. C.
de hæredit. uel action. venditio. tamen non habet tantum pri-
uilegium, vt præferatur priuilegio mulieris. immo cæteris pa-
ribus præfertur mulier. Sed aduerte, quia iura videntur velle
quod mulier & fiscus iudicẽtur a pari circa fauores, & paribus
passibus ambulant. secundum gloss. in dicta leg. dotis. & ha-
betur in leg. fin. C. de priuileg. fisci. ergo mulier non debet vti
priuilegio contra fiscum. & econtra per id quod habetur in au
then. quas actiones. C. de sacr. sanc. eccles. & etiam in dicta leg.
fi. §. exceptis. & ibi glo. voluit, quod mulier non vtatur priuile-
gio antelationis contra fiscum. ad hoc etiam text. not. in l. 1. C.
de iure fisci. lib. 10. vbi fiscus est priuilegiatus cæteris parib. circa
prioritatem hypothecæ ad hoc etiam quod habetur in l. si is q.
inf. de iur. fisc. ubi fiscus in quæsitis post suam hypothecam pre
fertur omnibus aliis creditoribus etiam anterioribus. ergo nõ
solum in dubiis, sed etiam in certis interpretamur pro fisco, &
non contra fiscum, & sic videtur quod mulier non utatur suo
priuilegio contra fiscũ, vt in dubio presumatur hypotheca mu
lieris anterior. & ratio Bal. in d. l. dotis. quod in dubiis contra fi
scum est respondendum per l. non puto. inf. de iure fisc. non vi
detur esse bona. nec etiam videtur procedere dictum Bar. post
Dynum in d. l. non puto. quod si reperiantur duo instrumenta
eodem die celebrata unum fisci, & alterum priuati cum hypo
theca, præsumendum sit instrumentũ fisci posteriori hora con
fectum. nam immo videtur dicendum contrarium. per supra-
dicta. & per tex. in d. l. si is qui. & in d. l. 1. & etiam cõtra dictum
eiusdem Bar. in d. l. si is qui. vbi dixit, q̃ si fiscus conuenitur hy-
pothecaria tanquam tertius possessor. debet agẽs creditor pro
bare suã hypothecã fuisse priorẽ, & precessisse acquisitionẽ bo
norũ debitoris. nisi dicamus, quod illud dictum Bar. in d. l. si is,
procedat, nisi apparerent ambo instrumenta eodem die confe
cta, quia tunc etiam si conuenitur fiscus, ipse habet probare q̃
suum instrumentum fuerat prius celebratum, & secundum hoc
non esset speciale in dote, quando mulier contenderet cum fi
sco. quia idem esset, an fiscus contenderet cum alio priuato nõ
priuilegiato. quod videtur mirabile & contra intentionẽ Bar.
in d. l. si is qui. & contra tex. in d. l. 1. & licet Bar. in d. l. 1. respõ
deat esse ibi speciale quando fiscus agit contra donatarium ha
bentem causam a debitore fisci, & sic contra prætendentẽ cau
sam lucratiuam, & sic videtur velle secus esse, quãdo ageret cõ
prætendentem causam onerosam quia tũc haberet locum, d.
l. non puto. & idem voluit Ang. in auth. de mon. & secun § al-
lud quoque, tñ Bal. in l. si debitor. C. de priui. fisci. dicit idem es-
se, quando fiscus ageret contra emptorem. & sic pretendentẽ
causam onerosam. & idem fuit de mente Ang. in l. si mater em.
237 ad fi. C. de proba. immo ipse idem Bal. in l. 1. C. de hære. vel act.
vend. vbi ponit multa priuilegia quę habet fiscus, † inter alia po
suit illud maximum pro generali quodam priuilegio fisci, q̃d
vbicunque est dubium de prioritate maxime circa hypothecã
semper fiscus præfertur. allegando. d. l. 1. & hæc opi. videtur ve
rior, quia tex. in d. l. non facit tim in donatione, & sic in causa
lucratiua, sed simpliciter respondet consultationi. quo casu nũ
quam est interpretandum quod responsio principis nitatur su
per iure dispensatiuo, sed super regula communi. vt per glo. &
doct. in c. ex parte. de testib. & c. consultationi. de temp. ord. Si n.
ibi princeps se fundasset propter specialitatem causæ lucratiuę
hoc expressisset. arg. c. ad audientiam. de decimis. & posset tñ
deri ad d. l. non puto. vt procedat, quando esset dubitatio super
art. al- quo iuris. nam ibi vult princeps contra fauorem fisci, &
consequenter ipsius principis fiat interpretatio. & maxime
quando fiscus contenderet circa pęnas sibi applicandas. per id
quod habetur in l. si præses. & l. si de interpretatione. inf. de pę.
& ita intellexit illum tex. glo. ibi in vlt. sua opi. quæ ultima opi.

semper videtur esse consentanea glossatori. vt per glo. not. in l.
qui filium. §. Sabinus. inf. ad Trebel. & per Bal. in auth. ex testa
mento. C. de collat. Et quia si iura volunt, ꝙ fiscus in sua hypo-
theca preferatur alijs ēt anterioribus circa bona postea quæsita
hoc nō nisi propter fauorem fisci cōtra alios priuatos inductū
est. ergo multo magis quando dubitaretur in facto de priorita
te temporis. qua ratione dic. potest, ꝙ in terminis d. l. si is qui.
si dubitaretur an bona fuerint quęsita post contractam hypo-
thecam fisci vel ante, in dubio præsumendū est ꝙ fiscus preue
nerit, nisi alius creditor probet cōtrarium per text. in d. cta. l. i.
238 quicquid aliter senserit Bar. in d. l. si is qui. † & per præd. cta po
test inferri ad illud dictum Bal. in præallegata lege. dotis. vt nō
sit vsquequaq; verū. & maxime ex quo concurrunt adinuicē
duo priuilegiati qui paribus passibus ambulāt, vt est mulier &
fiscus. vt dicit glo. in dicta. l. dotis. & in l. secunda. C. de priuile.
fisc. i. Imò aliquādo præfertur fauor fisci, fauori mulieris & do-
tis, etiā quādo mulier esset anterior. vt habeē in l. satis notū. C.
in quib. caus. pig. taci. contrahi. Quid autem si mulier ageret
hypothecaria contra illum, cui vir bona sua alienauit, & ille
negat alienata fuisse in bonis viri tempore hypothecę con-
tractę mulieris. Et qđ per antea fuerunt sibi alienata per virū,
posset dici, ꝙ ex quo mulier ambulat paribus passibus cum fi-
sco circa fauorē hypothecę, & maxime circa præsumēdā prio
ritatem, cum vtroq; casu versetur fauor. pub. vt Bald. hac. l. i.
dicendum videtur onus probandi incumbere illi conuento,
prout idem dicitur fauore fisci. in dicta. l. i. vbi circunscripto fa
uore dotis contrarium esset dicendum. per id qđ habetur in l.
239 de reb. C. de dona. ante nup. & ꝙ ibi per Bald. post Cy. † immo
maior videtur esse ratio in ipsa muliere, q̃ in fisco. cum ei ma-
gis faueatur circa prioritatem hypothecæ quam fisco. nam fi-
scus non præfertur anterioribus creditoribus in bonis quęsitis
ante suam hypothecam sed solum in quęrēdis. mulier autem
præfertur tam in quæsitis q̃ in quærendis. d. l. assiduis. quod ma
xime procederet, si ille possessor haberet causam a viro lucrati
uam & sic donationis. tenendo opinio. Barto. in dicta lege pri-
ma vt procedat solum quando fiscus agit contra possessorem
habentē causam lucratiuam. vt sic idem sit dicendum in mu-
liere respectu dotis. quod etiā fuit de mente Ludo. de Roma.
in repetitione authen. similiter. C. ad l. Falci. in quinta charta.
& 11. fal' en. vbi dixit idem in qualibet pia causa, & maxime fa-
uore eccle. agentis hypothecaria cōtra tertium habētem cau-
sam lucratiuam a debitore eccle. ęquiparando fauorē eccle. fa
uori fisci. vel reipublicę. l. fin. C. de sacr. sanctis eccle. & ita dicit
iam consuluisse dominum Franci. de Albergo. vnde videtur
posse similiter hoc trahi ad fauorem dotis, æquiparādo ipsum
fauori fisci, seu reipubli. cum paribus passibus ambulent, vt
s̄. dixi. & hoc est bene no. & etiam practicabile priuilegium cir
ca ipsam hypothecam mulieris in dote. & hoc sit vigesimum
240 nonum priuilegium mulieris in dote. † Hæc autem duo pri-
uilegia circa pręsumendam prioritatem, vt. s̄. nō videntur pos
se egredi personam mulieris. & ideo nō transferūtur ad eius
heredes, nisi forte essent filij eiusdem matrimonij per id ꝙ ha
betur in dicta. l. assiduis. & in §. fuerat. institu. de actio. Et ideo
huiusmodi priuilegium non extenderetur ad maritum in sua
hypotheca tacita vel expressa in dote sibi soluenda. Dubium
tamen facit. quia tex. in dic. l. in ambiguis. simpliciter indulget
hunc fauorem dotibus. merito videretur militare tam ex par-
te mulieris, quam viri. arg. l. i. §. sed vt plenius. C. de rei vx. act.
vbi patet quod illud priuilegium datū simpliciter dotib. com-
prehēdat fauorem tam in dote promissa & viro soluenda, quā
etiam in dote soluta restituenda etiam circa hypothecam ta-
citam, vt sic parib. passibus ambulent, & sic iudicentur a pari
vir & vxor. potest tamen teneri contrarium. quia in priuilegio
antelationis non ambulant paribus passibus, vt sup. dictum est
in alia particula glo. circa priuilegium ipsius prælationis in hy
241 potheca. † Adde tamen, quod prædicta non vendicarent sibi lo
cum, quando essent illa duo instrumenta confecta ab codē no
tario eadem die, cum ex ordine scripturæ sui protocolli possit
apparere quod prius, & quod posterius quia tunc prior contra
ctus in scriptura censetur etiam prior in tempore. arg. l. si quis
ex argentarijs. §. si mutuum. supr. de eden. ad hoc. l. quoties. s̄. de
242 vsufr. & voluit Bald. in d. l. de reb. Sed † quid si non appareant
instrumēta, sed probatur per testes, quia alter creditor probat,
quod tali mense puta ianuarij fuit contractum suum debitum
cū hypotheca, & mulier probat quod dicto eodem mense fuit
contractum matrimonium, & dos data, tamen non recordan-
tur testes de die, potest dici, quod si nō apparet probatio de die
pro aliqua parte, sed solum de mense, & tunc sine dubio pręsu
mitur præcessisse contractus mulieris per suprad. cta. iuncta d.
l. in ambiguis, sed si alter creditor probaret de mēse & die per
instrumentum vel testes, & mulier solum probaret per testes
de eodem mense & non de die forte succumberet mulier, ex
quo probatio alterius partis est magis specifica & in indiuiduo
& sic non sumus in terminis parib. & hoc per singulare dictū
Cyn. & Bald. in dicta. l. de rebus. C. de don. ante nup. Forte ta-
men posset dici, quod si mulier non ageret, sed esset rea conuē
ta per hypothecariam ab alio creditore, tunc ex quo vertitur
duplex fauor, videlicet dotis. & etiā quia rea, cui in dubiis pro-
bationibus magis fauetur quam actori. vt no. in c. ex literis. de
proba. facit l. Arrianus. inf. de act. & oblig. quod tunc non hrēt
locum illud dictum Cy. & Bal. vnde super hoc cogita. quia es-
243 set hoc non parui effectus. † Et ex prædictis potest inferri ad a-
liud priuilegiū & 30. quod si testes mulieris super dote sua sūt
cōtrarij testibus alterius partis instantis contra dotem, puta si mu-
lier agit contra heredes viri ad mille pro restōne suæ dotis, &
hæredes se opponendo dicunt, quod quando vir fuit confessus
de dote recepta, non fuit dictum nisi de quingentis, & ita pro-
bant testes quod solum audierunt de quingentis, & non vltra,
& sic astruendo negatiuam bene coarctatam, videlicet qđ non
potuisset tunc dici de mille, quin ipsi audiuissent, secūdum qđ
habetur in lege prima. §. fi. ff. de itinere actuque priua. per glo.
no. & in auth. de hær. & Fal. §. si vero absunt. & per Bald. in l. 2.
C. de bono. posses. secūdum tab. & in l. si præsidi. ad fi. C. de do
nat. ante nup. testes vero mulieris deponunt se tunc audiuisse
de mille. Potest dici debere stari testib. deponentibus pro mu-
liere fauore dotis speciali. arg. d. l. in ambiguis. licet alij testes
deponant pro reo. bene facit quod hr̄ alias in simili de testibus
deponentibus pro libertate in l. pen. ff. de manumis. & per glo.
not. in d. c. ex literis. vbi alias circunscripto dicto fauore cæteris
paribus staretur testibus deponentibus pro reo. vt s̄. cum fauor
dotis & libertatis æquiparentur. vt est tex. not. in c. fi. de re iud.
& idem qn̄ deponerent testes pro matrimonio. secundum gl.
not. in d. c. ex literis. vbi glo. etiam not. extendit ad fauorem do
tis, ponendo illos versus: Stat testamentum libertas cōiugium
244 dos. Si sunt æquales qui producuntur vtrinque. † Et sic ex præ
dictis potest etiam inferri ad trigesimumprimum, quod sicut
quando inter pares numero iudices ordinarios est discordia,
tunc statur sententiæ quæ pro libertate pronunciatur, etiam si
esset contra reum, eodem modo debet stari sententiæ quæ fer
tur pro dote. vel etiam pro matrimonio. cum iste causæ et am
sint fauorabiles, vt hic. & est tex. in dicto cap. fi. & not. in l. inter
pares. inf. de re iud. Potest tamen dubitari, quid si fertur senten
tia pro dote in fauorem viri, puta pro dote sibi danda maxime
per extraneum, potest dici idem esse, cum similiter sit fauora-
bilis, ex quo datur pro matrimonio, & propter dotē magis ha-
bet præseruari ipsum matrimonium. & tex. in dicto c. fin. sim-
pliciter se fundat super fauore dotis, sicut super fauore matri-
monij. nec potest negari, quod si sententia fertur pro viro in fa
uorem matrimonij etiam contra mulierem, quod habeat lo-
cum dispositio. d. c. fin. & facit tex. iuncta glo. in Clemen. dispē
diosam. de iud. dū extendit causam matrimonij ad causam do-
tis. & illa glos. obtinet. siue petatur dos per virum siue per mu-
lierem. & idem potest dici in priuilegio. su. proximo, quando te
stes essent contrarij super promissione dotis facta viro, quia te-
stes viri deponerent de dote promissa tali loco & tempore, &
testes soceri deponerent de negatiua per modum de quo su-
pra. nec obstat quod supra dixi circa priuilegium ambiguitatis
in tempore, quia illud procedit circa prælationem hypothecæ
in qua solum mulier & non alia persona est priuilegiata. vt su-
245 pra dixi. † Et per prædicta potest inferri ad aliud priuilegium
trigesimumsecundum si reperiuntur duo instrumenta inter se
contraria vnum productum ab actore, aliud a reo conuento,
vt præferatur instrumentum concernens fauorem dotis tan-
quam magis dignum, & fauorabile. per id quod habetur. per
gloss. nota in leg. scripturæ. C. de fide instrum. iuncto eo quod
habetur in dicto capitulo fin. dicto capitulo ex literis. & in di-
cta leg. penultim. infra de manumiss. & hactenus expeditam
hanc gloss. notando ex ea. & etiam vltra eam addendo plurima
246 alia priuilegia. & sic Trigesimumtertium. † Extra gloss. datur
aliud priuilegium nota. quod licet de rigore iuris ascendens
per lineam maternam non possit stipulari & obligationem
quærere suo descendenti. leg. debitor. in fin. infra ad Trebellia.
vbi econtra idem dicitur, quod non possit dictus descendens
stipulari vel actionem quærere etiam vtilem suo ascendenti.
ad hoc etiam leg. Caius. versiculo, sed dicendum. infra eodem.
licet secus in ascendente per lineam paternam, cum possit quę
rere saltem vtilem suo descendenti etiam emancipato. vt habe
tur in leg. quod dicitur infra de verborum obligatione, & in l.
pactum. C. de pact. conuen. Intellige vtilem, & non directam,
ut ibi not. & sic debet intelligi text. in l. si genero. C. de iure do
tiū tamen speciali fauore mulieris & dotis potest ex æquitate
ascendens per lineam maternam stipulari descendenti, vt est
text. singul. in dicta leg. Caius. in fin. Barto. tamen, quem multi
sequitur, ibi inclinat idem esse in quolibet alio extraneo do
tante. cum text. ibi in fine solum se fundet super æquitate indu
cta fauore nuptiarum. & dum subdit ibi de affectione persona
rum, loquitur per verbum, maxime, & sic implicatiue. ergo et
idem si non caderet dicta coniunctio personarum ad hoc lex il
lud

lud.§.id l. Aqui.& c.spōsam. de sponsa.cū similibus,& in hāc
partē inclināt ibi Ioā.de Imol. Pau.de Cast.& Ludo.de Roma
qui ēt se mouet stāte equitate de qua in lege quoties. C.de do-
natio.quæ sub modo.nam si ibi fauore exercētis liberalitatem
specialiter prouidet,vt donans possit quęrere alteri actionē su
per re sua, quę non erat duratura sua, licet regulariter secus. l.
propriū.§.cōmunia prędiorū & d.l.pactū.multo magis in ter-
minis nostris. vbi cōcurrit duplex fauor, scilicet exercētis libe-
ralitatē, & ēt fauor dotis. licet enim respectu viri ipsa promis-
sio dotis cōcerpat titu. onerosum.l.ex promissione.ʒ.de actio.
& obliga.& l.pure.§.penul.ʒ.de except.doli.tamē inspecta per
sona dotantis,quę principaliter ducitur ad liberalitatē in dotā
da muliere,& etiā inspecta persona mulieris.erga q̄ principali-
ter habet respectus,ipsa dotatio procedit ex causa lucratiua, &
sic donationis. vt in §. accedit. C. de rei vxo.actio.qđ procedit
247 † ēt respectu ipsius patris dotātis. licet enim ad dotandū tenea
tur ex officio paterno, tamē nō posset negari. quin exerceat li-
beralitatē & donationē in filiā. vt probat in lege secūda. C. de
bonis quæ libe.ibi,paterna munificentia.ad hoc ēt text.cū glo.
& ibi dixi post. Bar.in l. Mentia.§.1.inf.eo & l fi.§.si a socero.inf.
quę in frau. credi. vnde satis mihi placet hęc opinio. maxime
cōcurrente hodie dicta æquitate.l.quoties. cōfert ēt, quia talis
stipulatio extranei iuuatur suffragio legis, quę fingeret stipu-
lationē, si extraneus nō fuisset dicto modo stipulatus. vt in di-
cto.§. accedit.& sic potest dici,q dicto casu nō subintelligatur
ficta stipulatio interposita a muliere,de qua in dicto.§.accedit.
ga nunq̄ lex.fingit nisi in subsidiū,& ex magna causa.vt p Bar.
in l.si is qui pro emptore.inf.de vsucap. q est notādū ad limita
tionē dicti.§ accedit. Et prędicta ēt opin.fuit de mēte Bar.in l.
248 vxorē §.testamēto.inf.de lega.3.† Sed tūc pulchrū esset dubiū
an hoc possit facere extraneus p simplex pactū citra stipulatio
nem nam si paciscerétur dotē sibi reddi, sine dubio posset. di-
cto. §. accedit. sed qñ alteri pacisceret reddi puta mulieri non
posset citra stipolationē per tex.in dicta.l.Caius.ibi.pactū & sti
pulationem.& bene videt probari in dicta l.pactū.C.de pactis
cōuen. in secūdo responso. & maxime ēt quia tūc pactū nudū
appositū iuxta cōtractū vestitur coherētia eius. qñ apponit in
fauorē ipsorū cōtrahentiū. Secus si pro fauore & interesse ter-
tii p id q habet in l.petē.C.de pactis. & ibi nota. q sine dubio
procederet de isto iure.tamē hodie isto casu fingeret forte ta-
cita stipulatio interposita p ipsum extraneum dotantem in fa-
uorē mulieris.per text.in dicta.l.i.§. sed vt plenius.ibi, siue aliæ
pro his personę,& dos aduentitia fuerit.vnde non esset isto ca
su opus fingere stipulationem interpositam per mulierem
ca viro, prout disponitur in d.§.accedit. Potest etiam dici, qđ
ex speciali ęquitate dictæ.leg.quoties.quęratur illi alteri etiam
citra stipulationem. vt ibi probatur. quod est notan. in dicta.
l.petens. item aduertendum, quia ex dicta l.Caius versic. sed
dicendum. satis euidenter colligitur quod singularis dispo-
sitio & æquitas de qua in dicta.leg. quoties.non erat tempore
Digestorum. nisi etiam concurreret fauor dotis. & sic illa est
dispositio noua de iure Codicis inducta per principes. & sic
posset inferri notanter, quod etiam quando per ipsum dotan-
tem etiam extraneum esset factum pactum de reddenda dote
alteri quā mulieri,valeret. & illi quęreretur actio vtilis ex ęqui
tate dictę. leg. quoties. licet non verteretur tunc fauor mulieris
& dotis. vt etiam hoc videtur probari notanter in d. leg. pater
pro filia. C. de pact.conuen. intelligendo, quod ibi ille dotans
fuit pactus dotem reddi nepotibus natis ex illa filia ex primo
matrimonio.licet enim respectu mariti,qui ita promiserit re-
stituere, non sit liberalitas, vt. supra. dixi, tamen inspecta per-
sona dotantis dicitur esse liberalitas etiam in dotando filiam,
vt supra dixi. immo tunc tale pactum, prodesset ipsi tertio
etiam citra stipulationem fauore exercentis liberalitatem,dū-
modo incontinenti fiat,vt supra dixi per text.in d.leg.quoties.
& in d.l.pater.quæ omnia sunt bene notanda & a doct.non ta-
249 cta.† Et ex prædictis sequitur, quod si mulier dotans se stipu-
laretur dotem reddi non sibi sed alteri tertio in casu soluti ma
trimonij, tunc illi tertio nulla quæreretur actio. quia tunc ces-
sat æquitas & fauor dotis, de qua in dicta. l. Caius. Item cessat
æquitas.d.l.quoties.ex quo respectu mulieris & viri non est li-
beralitas,immo est causa onerosa vt supra dixi ad hoc.l.ex pro
missione. de actio.& obliga.cum similibus. & hoc etiam vol-
[illegible] in dicta.leg. fina. C. communia [illegible]
legando ad hoc text. not. in l.debitor. ad fin. infra. ad Treb.[illegible]
Et per prædicta omnia patet, quod [illegible] hoc maior censetur es-
se fauor mulieris in dote, quam sit fauor [illegible]
per liberam & priuatam personam etiam sibi subditam non
quæritur actio.vt est text.not.in leg.1. infra de iure fis.& not.
in leg.arbiter.§ certam. supra. de arbitris. [illegible] ex [illegible] leg. Caius
potest colligi aliud special[illegible] priuilegium & trigesimum quar-
250 tum,† quia in casibus specialibus quibus quæritur actio alteri
sine cessione . de quibus per Bartol. & ibi dixi in dicta. leg. sti-
pulatio ista.§.si stipula.oportet quod saltem verba promissiua

& substātifica obligationis dirigātur ad ipsum stipulantē.alias
si in ipsum tertium absentem,nihil omnino valet.adeo q etiā
naturalis obligatio impeditur.l.quęcunq̄ gerimus ʒ.de actio,
& obliga. & ita communiter tenetur in dicto.§.alteri & §. si sti-
pulet.tamen speciali fauore dotis quæritur vtilis actio mulieri
absenti sine cessione, etiā si verba promissiua essent directa in
eam, & nō in stipulatorē. & ita multi legētes tenent in dicta.l.
Caius.p illum tex.& dicunt fuisse ēt de mente Barto. licet ibi in
noua lectura.& ēt Bald.in dicta.l fin.in penult.colum. Sed ego
tenerem cōtrariū.quia text in dicta.l.Caius.illud nō bene pro-
bat.& quia quando aliter nō apparet per verba stipulationis q
ipsā verba promissiua fuerint [illegible] ad personam ipsius tertij
vel stipulatoris; debet in dubio præsumi stipulatorē voluisse
referre ad personam suā, vt sic actus valeat.ad hoc text.not.in
l.si seruus cōmunis meus.§ si seruus titij. ʒ. de stipula. seruo.
Confert ēt, quia aliter dicēdo induceretur hoc casu circa eun-
dem actum & effectū plures exorbitātie & specialitates cōtra
regu.iuris cōmunis.contra id q habet in l.i.C.de dot. promis.
& l.cum post.§.gener.ʒ.de iur.do. Prima esset,q alteri absenti
possit qs stipulari fauore dotis, cōtra regulā vulgarē de qua in
§.alteri. Item q per liberā personā alteri quæratē actio sine ces-
sione,cōtra regulā vulgarem de qua in l.solutū.§.per liberā.ʒ.
de pignoratitia actione.& in l.possessio §. & si possessio.inf.de
acquirēda possessione.Itē & tertio,q ex actu nullo modo fun-
dato in persone stipulatoris obligatio & actio nascat,cōtra re-
gulā de qua in dicta.l.quęcunq; & in l.obligationū substā.cod.
titu. & sic inferē, q si extraneus dotās stipularetur hoc modo,
promittis mulieri absenti istam dotē sibi restituere in casu so
luti matrimonij,quod tūc nihil ageret. Posset tamē dici, quod
hodie ex singulari dispositione legis primę. C.de rei vxo. actio
fingeretur talis, & haberetur talis stipulatio, pro valida. per
text. ibi post princip. ibi. & multo magis si inutilis est validam
eam effici.cuius dispositio obtinet etiam quando alia persona
quæcunque dotem d[illegible]ret pro ipsa muliere,vt sup.dix.per text.
in dicto.§.sed vt plenius.ibi dum dicit, siue aliæ pro his perso-
næ &c. Sed si extraneus pacisceretur in fauorem alterius tertij,
& tunc nō valeret sine dubio etiam quo ad dispositionem [illegible]
gu.d.l.quoties.si promissio de directo cōferretur in ipsum ter
tium,& non in ipsum dotantem.quod no. Item ex ratione æq
tatis d.l.Caius potest inferri ad aliud priuilegium, & sic trigesi
251 mumquintum †quod licet per procuratorem vel negociorū
gestorem stipulantes nomine nostro per verba inflexa surgat
vtilis stipulatio,vt hī in l.huiusmodi in prin. inf.de leg.1.in gl.
not.& per Bart.& alios in d.§. si stipuler.vñ opus sit cessione.a-
lias non quæreretur actio.dic.§.& si possessio.cum simi.tamen
speciali fauore dotis non esset opus cessione.nam si hoc conce
ditur in auo materno imo ēt in quolibet extraneo dotante sti-
pulante nomine proprio & non nomine mulieris, secundum
communē opi.vt sup. [illegible] dictum in 12.priuilegio,quanto am
plius est hoc dicendum,quādo stipularetur nomine mulieris,
& sic per verba inflexa,quo casu magis vtiliter & firmiter cōci
pitur stip.quod etiam voluit Bal.in d.l.fi.C. communia vtriuf-
que iud.in pen.charta.& maxime quia etiam si dotans nomi-
ne mulieris puta vt procurator. vel negotiorum gestor aliter
non stipularetur dotem reddi,tamen fingatur tunc [illegible] ta stip.
per eum interposita in fauorem mulieris.per tex.in d. §. sed vt
plenius.ibi,siue ipse principales personæ dotē dederint vel pro
miserint vel [illegible] siue aliæ pro his personę & [illegible] vnde si di
cta stip.quæ fingitur interposita per ipsum procuratorem mu
lieris quæreretur [illegible] ipsi mulieri iuris ministerio. & sic sine
alia cessione,multo magis expressa quæreretur.[illegible] ad cer-
tum §.locati [illegible] potius fingeretur sti-
pul.interposita per mulierem, quam per ipsum permittētem
dotem nomine mulieris.per dictum.§ accedit.sed potest īnde
ri illud esse [illegible],quia non erat ibi aliquod aliud extraneum ha
bile ad fingendum stipulatio[illegible] in persona mulieris absentis
ex quo ille dabat dotem nomine suo , & non tanquam procu-
rator,vel negotiorum gestor mulieris.& hæc vltima inuestiga
tio non est inutilis.quia si mulier ageret tanquam ex stipulatio
252 ne per suam personam interposita,forte inutiliter ageret † Tri
gesimum sextum priuilegium resultat ex d.l.[illegible] quia licet
disiuncta posita inter pe[illegible] quibus potestat quæ
ri,redderet de isto iure Digestorum stipulationem [illegible]
so iure inutilem.l.1.§.[illegible] cum [illegible] infr. de
[illegible] tamē speciali [illegible] stipulatio erat
& [illegible]
Dynus & Bart & commun[illegible] quod
[illegible] hodie di
spositio illius le[illegible] non est [illegible] singularem & nouā
dispositionem l.cum quidam C.de verbor.sign.[illegible]
253 aliud singulare priuilegium.† Trigesimumseptimum quod [illegible]
cet hodie dispositio dicti §.si vsufructuarius cum similibus sit
immutata,& correcta per singularem dispositionem d. l. cum
quidam.vt hodie d[illegible] posita inter personas honoratas va
leat,& ponatur pro coniuncta ēt [illegible] vt sic ponatur uel pro

&c.& sic cuilibet quæratur hodie pro virili, tamen speciali fauo
re dotis disiuncta non ponitur etiam hodie pro cōiuncta. vt pa
tet in d.l.Caius.quia auus fuit stipulatus dotem reddi illi nepti,
aut sibi,& tamen illi nepti queritur actio de dote insolidum,et
non pro rata.nec hæredibus aui præmortui aliqua quæritur a-
ctio.vt tenet ibi Bar.& communiter docto.per illum text.in fi.
iuncto princ.ibi,an & cui actio ex hoc facto, & stip.competat,
& utrum heredi materni aui, an nepti &c.& sic quærendo ibi
Jurisc.cui quæratur actio ex illa stipulatione,& nominatim an
quæratur hæredi mortui aui.& respondendo ibi in fin. quod il
li nepti ex equitate fauore nuptiarum detur actio ergo per ex-
pressum videtur negari dari actionem heredi aui materni.l.cū
prætor.ff.de iud.& c.nonne.de præsumptio.cum simil.b.Quia
immo Bart.& communiter doctores ibi tenent,quod si etiam
fuisset viuus auus tempore diuortii facti,illi nō cōpeteret actio
quasi videatur adiectus solutioni,& nō obligationi fauore nu-
ptiarū,& ne mulier remaneret defraudata dote,si ipsi auo cō-
peteret actio & sic eadem ratio æquitatis ibi vigeret in auo,si-
cut in eius heredibus & idem tenuit Bartol.in dicta.l. vxorem.
§.testamento.& fuit de mente Bald.in dic.l fin. C.communia
vtriusque iud.ante fi & ita est tenēdum,quicquid aliter volue-
rit Bal.in d.l.Caius.aliter intelligendo illum tex.secundum no
uum intellectum Petri de Bellaperti. Et sic ita tenendo, & in-
telligēdo illum tex.prout cōmuniter intelligitur,resultat aliud
not.speciale fauore dotis & Trigesimumoctauum, quod licet
de natura alternatiue sit, vt possit verificari in quolibet extre-
morum,vt habetur in l.si is qui ducenta §.vtrū.inf.de reb.dub.
cum simi.tamen speciali fauore dotis perdit in totum suā na-
turam,vt illud primum extremum de persona aui non possit
verificari,sed solū in persona mulieris quo ad obligationis effi
caciam. Item sequitur trigesimumnonū speciale, † quod qñ
254 stip.fit per alternatiuam personarū regulariter persona tertij si
ue fit adiecta in prima parte,siue in secunda, sp cēsetur adiecta
solutioni.& persona stipulatoris etiam posita in secunda parte
censetur adiecta obligationi in puncto iuris , vt bene probatur
in d.l.Caius.vers.sed dicendum.tamen fallit speciali fauore do
tis.quia si persona tertii est ipsa mulier dotata,censetur ipsa ad
iecta obligationi,& stipulator dotans censetur adiectus solutio
ni.vt est tex.sing.ibi referendo finem illius tex.ad versi.præce-
dentem.sed dicendum. Tamen aduerte,quia Bal.in d.l.fi.dicit
dic.l.Caius procedere ex eo,quia ille auus posuit se in secunda
parte alternatiue,& mulierem in prima parte.nec est quod ex
hoc videtur ibi voluisse principaliter stipulari mulieri,cui po-
terat quæri speciali fauore dotis . hinc est quod secūdum eum
forte esset secus,si auus ibi posuisset se in prima parte alternati
ue,quia tunc principaliter videtur voluisse fundare actum in p
sona sua,& ideo tunc mulier videretur adiecta solutioni,secun
dum regulam quæ solet haberi in adiecto per alternatiuam.l.
si cum Cornelius.de solu.cum simi. & licet ibi Bal. dubitatiue
loquatur,i.per verbum forte.tamen hęc sua opin. videtur mul
tum rationabilis & æqua.quia non sine ministerio iurisc.in d.l.
Caius.fecit vim imponēdo casum,qñ stipulator posuit mulie-
rem in prima parte alternatiue.& hanc opinionē nō magis fir-
miter sequitur Barth. de Sali. tenuit in l.auia. C.de iure dot.&
etiam Ludo.de Roma.in d.l.Caius.pro qua opi.etiam mouet
quia ex quo casus ille est multum exorbitans a regulis iuris cō
munis,vt patet ex prædictis,ideo debet restringi iuxta proprios
terminos.arg.l.si vero.§.de viro.int r.eo.& l.quod vero & l.ius
singulare.sup.de leg.b.cum simi.licet Barto.in d.l.Caius.& ex
255 pressius in dicto.§.testamento voluerit contrarium . † Et per
prędicta potest inferri ad quæstionem de facto si dotans stipu-
latur dotem reddi sibi,aut cui de iure debetur nam tenuit Bar
tol.in d.l.Caius.se de facto respondisse , quod soli mulieri quę-
ritur actio,perinde ac si dixisset , dotē reddi sibi aut mulieri,q
mulier est illa,cui de iure debetur,vt in d.§.accedit. Bal.autem
in dicta leg.fi.C.communia vtriusque iudicii in penultima co-
lumna aliter distinguit, videlicet quod aut dotās est pater, tūc
illa verba,sibi aut cui de iure debetur , recipiunt interpretatio-
nem secundum iuris ordinem & intellectū, videlicet vt si ma-
trimonium soluatur morte viri,tunc intelligatur stipulatū fuis
se ipsi filie & patri communiter.sed si pater esset premortuus,
tunc intelligatur stipulatus soli mulieri.l.1.§ videamus . C.de
rei vxo.actione.sed si filia esset præmortua in matrimonio,in-
telligatur tunc stipulatio facta soli patri per id quod habetur in
l.dos a patre.C.sol.matr.Sed tu dic,quod hodie stante consue-
tudine de qua per glo.in dicta.l.dos a patre. quia tunc debetur
de iure consuetudinario filiis remanentibus ex eodem matri-
monio,& non patri,secundum dicta in l.post dotem.tunc cen-
seretur stipulatio facta pro dictis filiis quibus debetur de iure
non scripto.& facit nota.eiusdem Bal.in l 2.C.de bon. quę lib.
Si autem stipulator erat extraneus,& tunc dicit Bal. quod aut
stipulator adhibet nudum suum ministerium , puta promittis
mihi stipulanti,& recipienti pro eo, cui de iure debetur,& tūc
refertur ad ius commune.quia videtur stipulatus pro muliere,

cum ita ius disponat.dic.§.accedit. Si autem stipulatur sibi aut
cui de iure debetur,& tunc quicquid dicat Bart. ipse inclinat
quod illo casu ex quo posuit suam personam in prima parte
alternatiue, & sicut fuit intentio stipulari sibi quicquid potuit
de iure,vt d.ẽto.§.accedit.inf.eo.ergo postea adijciendo illa ver
ba,aut cui de iure debetur,nō videtur voluisse stipulari mulie-
ri.quia sibi de iure non debetur , quando ipse dotans prouidit
prius sibi per dictum.§.accedit.quinimo etiam si fuisset stipu-
latus dotem reddi sibi aut mulieri , ponendo mulierem in se-
cunda parte,videtur eam adiecisse solutioni, & non obligatio-
ni,vt supra est dictum . Vnde multominus videtur secundum
eum,quando fuit stipulatus sibi,aut cui de iure debetur , & sic
non nominatim.& eandem opinio.contra Bart. fuit sequutus
Bartho.de Salice. in dicta l.auia.& etiam Ludo. de Rom.in d.
l.Caius.& in dict.l.post dotem.tu cogita . quia illud quōd dicit
Bald.quando nominatim fuit stipulatus sibi aut mulieri, sit sa
tis rationabile.vt supra est dictum. quia non sine ministerio iu
risconsultus in dicta l.Caius.posuit casum,quando dotans po-
suit se in secunda parte alternatiue. quo casu videtur se posuis-
se tanquam adiectum solutioni, & non obligationi fauore mu
lieris & dotis,ne fraudetur mulier in ipsa dote.& aduertēdum
est , quia videtur presupponere iurisconsultus ibi , quōd licet
tunc videatur se adiecisse solutioni,vt sic possit solui ipsi auo tā
quam adiecto,tamen propter hoc non habebit remanere frau
data mulier commodo suę dotis,tanquam posuit se pro nudo
ministro ipsius mulieris.sicut etiā idem foret , si posuisset aliū
tertium quam se ipsum dotantem.in d. secunda parte alterna-
tiue,vt tunc illi tertio nulla sit quęsita actio, sed possit solutio-
nem recipere tanquam adiectus.ut sic ei soluendo maritus vel
eius heredes liberentur. per id quod habetur in dicta l. si cum
Cornelius.& l.vero procuratori.inf.de solu.Sed tunc pulchrū
256 est, videre , † quomodo consulatur tunc mulieri contra illum
auum vel alium tertium adiectum solutioni. si solutionem iste
ceperit.potest dici,quod possit de illo iure mulier agere actio-
ne in factum,seu præscriptis verbis generali in subsidiū ex æq-
tate legis quoques.supra de præteri.§.versi. ne remaneat mulier
defraudata sua dote,vel saltem officio iudicis ex ęquitate.l.pla
ne.& l.fin.supra de peti.hæred. Vel hodie forte possemus dice-
re,quod fingatur tacita stipulatio interposita per mulierem cō
tra dictum auum dotantem,casu quo ipse vel alius pro eo do
tem recipiat soluto matrimonio.per id quod habetur in dicto
§.accedit.licet doct.super hoc non aduertant in dicta l. Caius.
Sed quantum ad terminos quæstionis Bar.quando nō nomina
tim fuit stipulatus mulieri,sed sibi,aut cui de iure debetur , tūc
est diuersa ratio,& videtur satis vrgens , quod habeatur perin-
de,ac si fuisset stipulatus hoc modo,videlicet mihi aut mulie-
ri,inquantum sibi de iure deberetur.quia illud relatiuum,cui
importare videtur conditionem id est quatenus alteri personę
de iure deberetur quam mihi,si simpliciter dotassem sine alio
pacto.argumen.l.Stichum qui meus erit.infr.de lega.i.quæ ta
cita conditio non potest subintelligi quando fuisset simplici-
ter stipulatus sibi aut mulieri,& ita iam ego consului secundū
opinio.Barto.apud Camerinum , & multi solemnes aduocati
curiæ marchiæ se subscripserunt.immo plus dicebant quod il
la verba magis habebant operari in fauorem mulieris , quam
si nominatim esset facta stipula.videlicet sibi aut mulieri.nam
isto casu quęreretur mulieri tunc demum,quando ipsa super-
esset post matrimonium solutum.vt sunt termini dict.l.Caius
nam tunc proprie limitat ratio d.l Caius.in fin.Sed quando sti
pul.est facta dotem reddi sibi aut mulieri in omnem casum so
luti matrimonij,& mat.solutum foret morte mulieris,tūc for
te heredes mulieris non venirent,immo preferretur ipse auus
dotans vel eius heredes quia tunc cessat ratio æquitatis,& fauo
ris dotis.videlicet ne mulier remaneat indotata . super qua ra-
tione se fundat text.in dicta l.Caius in fin. & hoc notanter vo-
luit Barth. de Salic. in dicta l.auia.& sequitur Ioan. de Imol.&
Ludo.in dicta l. Caius. & tamen si dicto casu fuisset stipulatus
sibi,aut cui de iure debetur , videtur tunc succedere dispositio
dicti §. accedit . quasi voluerit ipse dotans , quōd inquantum
alteri potius quā sibi de iure deberetur , quod illius sit actio ad
dotem repetendam prout disponitur in d §.accedit. Si autem
extraneus stipularetur copulatiue scilicet sibi & cui de iure de-
betur,tunc cuilibet pro parte ęquali competeret actio . sicut si
dixisset,sibi & mulieri.secundum Bartol. in dicta l. Caius. per
id quod habetur in l.si mihi & Titio.inf.de verb.ob.Bal.tamē
in dicta l.fi.dicit,quōd licet copula posita inter personas soleat
diuidere obligationem in partes.l.reos §.cum in talib. infi. de
duo.reis.tamen in dictis terminis credit quod non diuidatur,sed
intelligatur de successoribus suis.quia eis de iure debetur vt ibi
per eum.cuius dictum non videtur verum. & contrariū est de
mente Barto.vt in.nam ex quo de iure debetur mulieri,si nul
lum esset pactum,ergo habetur ac si dixisset, dotem reddi sibi
& mulieri.quo casu cuilibet pro rata d §.cū in tabulis. nec ob-
stat q dicit Bald.in d.l.fin per text. in l. secundum respon sum.
C.de

C.de contrahen.& commit.stipu.quia ibi stipu.erat incerta.qa
fuit stipulatus ei.cui post mortem suam vellet relinquere. nec
obstat quòd hr̃ in l.pactum.ff.de proba.quòd in dubio videtur
voluisse ad hæredem transire.nã illud procedit in casu dubij,
seu quando simpliciter fuisset stipulatus. sed vltra adijciendo
illa verba,& cui de iure debetur,videtur voluisse aliquid adde
re primæ stipula.nõ enim deberet intelligi verba esse posita in
casum,& sine virtute aliquid importandi.l.si stipulatus.sup.de
257 vsur.cum simi.† In patre autem stipulante sibi & filiæ sine du-
bio illa copula,& nõ extaret nisi in sua propria virtute, sed dẽt
intelligi secundum ordinem iuris & intellectus.& sic non im-
portabit viriles portiones,sed ambas personas insolidum com
prehendet ex speciali natura & fauore dotis.contra id quod hr̃
in d.§.cum in tabulis cum simi.Et hoc erit quadragesimũ,spẽa-
le in dote,vt si contingat alterum præmori,videlicet patrem fi
liæ,vel filiam patri,talis copula operabitur,vt videatur facta sti
pu.secundum iuris ordinem.secundum Barto notanter in d.l.
vxorem.§.testamento.per id quod hr̃ in simili in l. Gallus. §.1.
inf.de lib.& posth.& bene probatur in d.§.testamento.& fuit
de mente Bal.in d.l.fi.in pe.charta.& sequuntur communiter
doc.in d.l.Caius.& in d.l.post dotem.dicendo non fore in hoc
differentiam,an pater stipuletur copulatiue vel alternatiue,'pu
ta sibi vel filiæ.vel stipuletur sibi,aut cui de iure debetur, vel si
stipuletur sibi,& cui de iure debetur.quia tunc copula,&, & al
ternatiua,vel,non stant in eorum propria natura,sed accumu-
latiue,vel subordinatiue, prout ordo iuris & subiecta materia
suadet,secundum quod casus euenerit.& vt sup dixi,debet at-
tendi non solum ordo iuris communis,sed etiam iuris consue
tudinarii.de quo per gl.in d.l.dos a patre.puta quando filia pre
decederet in matrimonio superstitib.filiis ex illo matrimonio
& idem si statutum loci circa hoc aliquid prouideret.vt iã vidi
consultum in statuto disponente quod filiafa.prędecedente in
matrimonio cum filiis masculis tota dos remaneat apud eos
sed si cum filiabus feminis,reuertatur dimidia ad auũ paternũ
si superest,alias ad filios masculos ipsius aui.nam stipulando pa
ter dotem reddi sibi aut filiæ,vel reddi sibi aut cui de iure debe
tur,dicta verba debent referri & intelligi secundum ius statuta
rium loci & eius ordinem,cum quo statuto intelligantur con
trahentes tacite se voluisse conformare,sicut cũ iure commu-
ni.arg.l.si duo.inf.de acq.hære.bene facit not.Bar.in l.vt iurisiu
randi.§.si liberi.inf.de oper.liberto.& quod alias per eundem
258 in l.hæredes mei.§.cum ita.& l.hæredib.inf.ad Trebel.† Infer-
tur ex prædictis etiam ad 41.speciale, quod licet regulariter pa
ter stipulando alternatiue.l.sibi aut filiæ videatur solum appo-
suisse personam filiæ solutioni,& non obligationi.vt sic solum
possit ei solui tãquam adiecto,nec etiã filiæ posset quæri ex stipu-
la paterna.vt est casus in d.§ ...itum.infra de solu. &
l.eum qui ita.§.qui sibi.inf.de verb.obl.tamen fallit specia-
li fauore dotis, quando pater stipularetur dotem sibi aut filiæ,
quia tunc videtur adiecisse personam filiæ non tanquam adie-
ctam solutioni,sed obligationi secundum prædicta. Quid autẽ
si fuisset stipulatus impersonaliter,videlicet dotẽ reddi & tunc
si est pater,valet stip.& debet intelligi non de sola persona pa-
tris,sed etiam ipsius filiæ,vt actio ex stipulatu sit cõmunis, pro
ut de iure disponitur in actione de dote.vt est casus sing.in d.l.
post dotem.secundum tertiam lecturam glo. & tenent com-
muniter doct. qđ si extraneus ita stipularetur impersonaliter,
similiter debet intelligi,prout disponitur de iure, videlicet qđ
259 soli mulieri quæratur per d.§.accedit.& sic resultat.† XLII pri
uilegium fauore dotis,quod vbi aliàs tertia persona non debet
extrinsecus subintelligi in stip.impersonali ... de perso
na stipulatoris.l.stip. illa §.si quis ita ... §.Chryso-
gonus.ver.sequens stip.inf.de verb.obli.& etiam vt actus sti
pulandi videatur in dubio factus potius nomine suo proprio
quam alieno.arg.l.& magis.inf.de ... speciali fauore
mulieris & dotis debebit interpretari quod ... videatur sti-
pulatus mulieri,quam sibi.vt singulariter ... Barto. in d.l.
Caius.inf.eo.& communiter tenent ibi doct.licet Io.de Imo.
de hoc dubitauerit in dicta.l.Caius per text.in dicto §.Chryso-
gonus.tamen ille tex. debet intelligi quando nõ subesset fauor
dotis.& etiam quia ibi illi tertio ... patrono non
potest actio quæri ex stipul. ... & idem tenent Pau.& Lu-
do.in dicta l.Caius. Si tamen teneretur opin. quæ fuit glo.&
mu torum,quod extraneus non ascendens saltem per lineam
maternam non possit stipulari mulieri,tunc stipulando imper
sonaliter videretur magis voluisse stipulari sibi,quam mulieri.
& sic explicare actum validum magis quam inutile idem.ar.l.3.
inf.de test.mili.& l.si seruus communis meus.§.si seruus Titii.
inf.de stipu.sed cogita.quia forte posset dici,quod etiam si eet
vera dicta opi.contraria,tamen ex quo hodie posset saltem ex
æquitate legis,quoties C.de donatio.quæ sub modo.ideo vi-
deretur potius stipulatus mulieri quam sibi.maxime ex quo de
iure deberetur mulieri,si nullum esset interpositum pactum.
§.accedit.vnde non sine ministerio in dict.§.accedit requiritur

quod ipse extraneus dotans conferat stipulationem in suã per-
sonã.ergo a contrario sensu quando nõ in suam personam,pu
ta quando impersonaliter,tunc quæreretur ipsi mulieri.sed pos-
set responderi ad motiuum.supr.per d.l.quoties.quod ex quo
actus dotandi principaliter tunc exerceretur cum persona mari
ti,& sic non concernit liberalitatem respectu viri,ergo non ob
tinet illa benigna interpretatio de qua in dict.l.quoties.sed pos
260 set non irrationabiliter dubitari.† Quid si esset impersonalitas
ex parte promissoris,puta si pater vel extraneus diceret,promit
titur tibi marito centum pro dote Titiæ, vel pro matrimo-
nio contracto vel contrahendo cum Titia,& quamuis secun-
dum regulas iuris hæc promissio esset inutilis, per id quod ha-
betur not.in auth.si quando.C.de consti.pecu.& no.in l.fi.sup.
si cert.pet.tamen speciali fauore dotis potest dici contrarium,
vt notanter voluit Pau.in d.l.Caius.& dicta ibi secutus sum le-
gendo. Et hoc erit XLIII.priuilegium,arg.ex ratione d.l. Ca-
ius in fin.quia aliàs remaneret mulier immo etiam ipse vir de
fraudatus dote,& haberet subire onera matrimonii sine dote.
& sic vbi circumscripto fauore dotis talis promissio non vale-
ret,tanquam incerta,tamen speciali fauore dotis censeretur es-
se certa,& deberet subintelligi persona ipsius loquentis,s.pro
mittuntur tibi centum per me.sed tunc dum legebam,fuit for
titer argutum.nam aut fuit facta stipul.per modum responsio
nis & interrogationis præcedentis, quia fuit dictum a marito,
promittis mihi centum pro dote illius mulieris, & ille respon
dit,promittuntur,& tunc non haberet locum dispositio.dictę
auth.si quando.quia rñsio debet intelligi vt conformet se cum
interrogatione.l.1.§.cum adiicitur.inf.de verb.ob.& instit.de
inutil.stip.§.præterea.ad hoc l.si defensor.§.qui interrogatus.
ff.de interro.actio.& ita legendo tenui in d.l.fi.& in l.stip.illa
§.si quis ita.inf.de verb.obli. Si autem per viam simplicis pacti
ille dixit,promittuntur tibi centum pro dote &c.& tunc ne concur-
rant duo specialia,videlicet qđ dos debeatur ex nudo pacto, &
ẽt incerta respectu personę promittentis,non debet valere.per
id quod hr̃ in l.1.C.de dot.promi.& no.in l.cum post.§.1.cum
sup.de iure do.tamen respondebam,quod illud dictum de quo
sup.procedere posset,quando præcessit interrogatio imperso-
naliter,puta si diceret maritus interrogatiue erga socerum, pro-
mittuntur ne mihi centum pro dote tuæ filiæ,vel pro dote tuę
sororis.nam tunc illa inutilis & inualida stipul debet reputari
pro vtili & valida & ẽt certa fauore dotis.per tex.in l.1.post prin.
C.de rei vx.act.immo etiam põt dici,quod dispõ d.l.fin cõmu
nem intellectum procedit.quando a princ erat incertitudo re-
spectu dotis,quia tunc temporis nõ poterat surgere aliqua cer
titudo nisi de futuro per declarationem fiendam arbitrio boni
viri.Sed in casu nostro ex tũc poterat surgere & haberi certitu
do iuris interpretatione,quod intelligatur de persona loquen-
tis fauore dotis,sicut et dictum est.sup.in gl.circa priuilegium
sumptum ex l.quod autem.sup de iure do.vbi valet promissio
incerti respectu causæ non expressę fauore dotis.vt subintelli-
gatur cã dotis.qñ subiecta materia suadet.& tamen doc.in hoc
non faciunt ...,an promittatur dos per stipul.vel per simplex
261 pactum.ideo cogita.quia doc.hoc non tangunt. † Item ex d.l.Ca
ius colligitur.44.priuilegium fauore mulieris & dotis, quod licet
de iure ... quærerentur omnia aduẽtitia patri,nec sta
bant aliquo momento penes filium vel filiamfam.l.placet.in-
fra de acquir.hære.& instit.per quas per.nob.acquir.§.1.cum
simi.tamen non sic in dote aduentitia promissa vel data pro fi-
liafam.quia illa pleno iure quærebatur filiæ & non patri, puta
soluto matri.nam ibi præsumitur quod illa neptis erat in patria
potestate,& quæritur ibi,an & cui ex illa stip.competet actio,
quasi dicat patri,vel nepti,vel hæredibus aui dotantis. & tamẽ
in fin.respondetur fauore nuptiarum eam neptem actionẽ
habere.ergo videtur negare de patre & de hæredibus aui.arg.
l.cum prætor.sup.eo.de iud.cum simi.& ita communiter intelli-
guntur doct.ibi,& in l.post dotem.inf.eo. post Bart.
in 3.q.& hęc interpretatio est vtilis hodie.nam ex hoc inferri
potest,quod etiam hodie de iure nouo C. nihil erat in hoc im-
mutatum per l.cum oportet.C.de bonis quæ lib.cum simi.vt
sic ẽt hodie talis dos aduentitia reuersa ad ipsam filiã remanen
tem viduã retineatur per eam pleno iure.s.proprietatis & vsus
fructus quia iura Codicis concedunt vsumfr.patri in locũ pro
prietatis.& sic de his bonis quæ olim ipsi patri pleno iure quæ-
rebantur,vnde cum iura noua abstrahant proprietatem ab ip-
so patre,volẽdo quod illa remaneat apud filium.& sic lędũt in
hoc ipsum patrẽ,ideo in recompensationem cõcedunt hodie pa
tri vsumfructum,vt patet in d.l.cum oportet. post princip.ibi,
eas suis parentibus nõ in plenum sicut antea erat sancitum,sed
vsque ad solum vsumfruct.acquirat &c.Cum ergo in dote ad-
uentitia nihil sit innouatum per iura Codicis,immo iura anti-
qua remanent intacta,cum nihil tollatur patri, merito ipsa fi-
liafam.in dote aduentitia ius consequitur plenum etiam ho-
die.quòd et ã tenuit Ludo.de Ro.in d.l.Caius inferẽdo ad no.
262 priuilegium in dote aduentitia,& hoc erit.† XLV.quod pater

nō sit hodie etiam legitimus administrator ipsius filiæ prout
in alijs aduentitijs. cū dicta legitima administratio cōcedatur
patri ratione vsusfruct. vt. l. 1. C. de bo. mater. Ex quo infertur
ad XLVI. priuilegium contra regulā, de qua in §. necessita-
tem. l. fi. C. de bonis quæ liber. vbi dicitur, q̄ filiusfami. licet ho
die sit capax aduentiorum saltē respectu proprietatis tamē nō
263 est capax iudicij mouēdi sine cōsensu patris. † nam hoc nō pro
cedit in dote aduentitia. vt probatur in d. ca. l. Caius. in fi. dum
dicit, q̄ illa filiafami. fauore nuptiarum in ea dote habet actio-
nem. nam debet intelligi effectualiter, & sic quo ad plenū ex
ercitiū. argu. l. 1. §. hęc verba. s. q̄ quisq; iur. cū simi. vnde licet
quidam dicant, hoc esse solum de iure nouissimo, per authen.
q̄ locū. C. de colla. & in cor. vnde sumitur, tamē cōtra eos mul
tum vrget text. in d. l. Caius. in fi. & etiā a contrario sensu text.
in l. 2. §. 1. j. eo. iuncta glo. no. in verbo, profecta. circa princip.
ad hoc etiam glo. in d. §. necessitatē. Quod maxime etiā proce
dit de iure cano. de quo circa matrimoniū filiafami. habet pro
matrefami. & sic patria potestas non curatur. & potest esse in
iudicio sine consensu patris sicut in alijs spiritualibus. c. si annū
de iudi. imò etiam contra ipsum patrem. vt habetur in c. non
est. de sponsa. ergo eadem ratione pro ipsa dote quæ est de ap-
pendicijs matrimonij. vt alias per glos. not. in simili in clemen.
dispendiosam. de iudi. & facit q̄ alias habetur in c. de prudētia.
de dona. inter vir. imò etiam dicta ratione si dos aduentitia es-
set pęnes patrem, posset filia agere contra patrem, tamen peti-
ta venia. cum etiam eodem modo possit pro dote profectitia.
per id q̄ habetur in l. qui liberos. s. de ritu nup. & dixi. s. in gl. in
illa particula dū allegat. d. l. qui liberos, pro speciali priuilegio
dotis, vnde si dos esset relicta mulieri a matre vel alia cōiuncta
persona, posset ipsa filiafami. sola agere, & nō posset pater age-
re tanq̄ legitimus administrator filiæ licet posset tanquā cōiun
cta psona, & sic cū cautione rati. & nota. per id quod habet in
l. 2. §. fina. & ibi dixi. j. eod. ad hoc glos. not. in l. 1. C. si per vim
vel alio modo. & ideo si appareret de contraria voluntate filiæ
expresse vel tacite, puta quia ipsa cōstituisset procuratorem ad
petendū dictam dotem nō posset tunc pater agere etiā cū cau
tione rati. per id quod habetur in l. non solum. § fin. s. de pro-
264 cura. Et ideo vidi iam de facto dubitatum. † si pater qui ad-
ministrauit certa bona relicta filiæ suæ pro dote per auum ma
ternū, illa bona pro maiori parte dispersit, & alienauit, an pro-
pter hoc habeat filia tacitam hypothecam in bonis patris, nā
dixi, q̄ cū illa tacita hypotheca sit inducta a lege circa admini-
strationem aduētitiorū, in quibus pater habet vsumfructum,
& sic est legitimus administrator. l. cū oportet. §. 1. C. de bonis
q̄ liber. ideo se nō extēdit circa dicta aduētitia, in quibus pater
nō habuit legitimam administrationem. vidi tamē quosdam
cōsuluisse contrarium per id quod habetur in l. pro officio. C.
de administra. tuto. in glos. nota. quę tamen glos. no. quia illud
procedit in personis quæ administrant tanq̄ tutores vel cura-
tores minorum, vbi non sunt. sed in filiafami. & patre admini-
strante bona filiæ hoc non cadit, ex quo pater in dicto casu se
nō gessit tanq̄ tutor vel curator filiæ, sed tāquam pater, nisi for
te probaretur, q̄ ipse pater ita administrans credebat se esse legi
timum administratorem, vbi non erat. quo casu intelligeretur
dicta tacita hypotheca legalis inducta, sicut quādo esset verus
legitimus administrator, per id q̄ habetur in d. l. pro officio. q̄
esset notan. ad ampliationē eius q̄ habetur in d. §. fi. Amplius
etiā dici posset, q̄ si dictus pater fuit consequutus dictū legatū
factum pro dote dictæ suę filię, heres qui soluit nō esset libera-
tus a dicta filia legataria, quo minus possit filia agere contra
eum argu. l. qui hominem. §. si gener. j. de solu. immo agendo
tunc filia contra dictum patrem posset repelli tanquā agens sine
actione. & hoc nisi hæres qui tenebatur ad dictum legatum so
lutum indebite dicto patri, esset factus nō soluēdo. qa tunc da-
retur vtilis actio ipsi filiæ contra patrem in subsidiū ex æquita-
te. l. fina. s. de eo per quē fac. eum. nec poterit repelli filia agens
cōtra patrem per regulam. l. lis nulla. s. de iudi. quia illa regula
nō habet locum in filiafami. agente cōtra patrem ratione do-
265 tis. vt. s. dixi in glos. circa specialitatem. d. l. qui liberos † Et quę
dicta sunt. s. in dote aduentitia, eadem ratione obtinent in pro
fectitia, eo casu quo dos consolidatetur in filiam viuo patre. vt
est, quando pater stipulatus est, vel aliter est pactus expresse
vel tacite dotem reddi filiæ solu. matri. vt habetur no. in l. post
dotem. inf. eo. & in l. cum dotē. in princip. maxime secundum
intellectum. Bartol. vel quando pater non esset probatę vitę.
vt habetur in dicta l. cum dotem. §. eo autem tempore. & alijs
similibus casibus. cum dictis casibus possit sola filia agere, &
esse in iudicio sine patre & eius cōsensu. vt legitur & not. in d.
authen. q̄ locum. & ibi docto. & per Bartol. in d. l. post dotem.
in 4. q. unde sequitur, q̄ in prin. tali dote profectitia reconso-
lidata in filiamfa. uiduā effectam ipse pater etiā hodie nullum
habebit usumfruct. & sic nō censebitur legitimus administra
tor filiæ. cum etiam olim pater nihil iuris habebat facta dicta
cōsolidatione in filiā. & sic iura noua Codicis nihil hodie im-

mutant in tali dote profectitia, sicut. s. dixi in aduentitia. & ma
xime qa indistincte hodie in profectitijs iura ant qua remanēt
intacta. vt per gl. not. in l. Frater a fratre. s. de condi inde. & est
text. in d. l. cum oportet. post prin. ibi. non ex eius substantia cu-
ius in potestate sit. & idem etiam dixi post Ludo. de ro. in d. l.
266 2. §. 1. j. eo. Et † sic etiam potest ex prædictis inferri ad aliud sin
gulare priuilegium. 47. qd̄ licet regulariter filiafa. de isto iure
ffotum. nō haberet hæredem ab intestato, vt habetur in l. 2. j.
de castren. pecu. tamē in tali dote aduentitia & etiam profecti-
tia reconsolidata in filiāfa. habebat, hoc est habere poterat hæ-
redē ab intestato, & in profectitia probatur hoc in d. l. post do
tem. secundum vnum singu. intellectum gl. & probatur in l. in
ter socerum. § cum inter. s. de pact. dota. Et in aduentitia pro-
batur in l. auus. sup. de pactis dotal. & ita tenet Bart. in d. l. post
dotem in 3. & 4. quæstionibus. & hoc etiam sentit glo. & Dy.
ibi in aduentitia. Tu aduerte, qa multi tenent contrariū, prout
etiā sentit glo. in l. nupta. §. 1. in l. filiæ meę. in fr. eo. Et maxime
ea rōne. quia videmus q̄ castrēsia. & vel quasi de iure isto ple-
no iure quęrebantur filiusfami. in eis habebantur pro patresa-
mi. adeo qd̄ poterant testari. l. fi. C. qui testa. fac. pol. cū simi. &
tamen ab intestato non habebant hęredē in castrensibus etiā,
sed pater omnia occupabat iure peculij. ergo multo minus fi-
liafami. in dote, licet sibi pleno iure quæsita. cum nō sit minor
fauor militię q̄ dotis, cum in ea versetur publicum interesse. l.
i. & per totū. inf. de testa. mili. & pari priuilegio gaudent. vt ha-
betur in l. dotalē. inf. de testa. mili. Sed respondet Barto. in d. l.
post dotem. hoc ideo, quia etiam de facto non potest hoc con-
tingere in filio milite. qa si filiusfa. miles relinqueret descēden
tem, ille est remāsurus in potestate aui, & sic propter auitā po-
testatem haberet dictam hæreditatem quęrere ipsi auo pater-
no. vnde vt euitetur talis inutilis circuitus, iura voluerunt, qd̄
ipse pater occuparet omnia iure peculij & haberent iura pro
absurdo, qd̄ pater ab intestato veniret vt hęres sui filij. & ideo
per viam quādam indirectam fecerunt ipsum patrem non hæ-
redem directū, sed bonorū possessorem, vt occuparet iure pe-
culij. facit qd̄ habet in l. tam ex cōtractibus. sup. de iud. quę ra-
tio cessat, si ipsa filia relinqueret filio. quia illi non remanent in
potestate aui materni, sed eorum patris. merito ipsi succedūt.
sed tunc obstat, quia posset esse qd̄ filiusfami. miles haberet fi-
lium emācipatum ab auo paterno. & sic mortuo filio talis ne-
pos non est remansurus in potestate aui. respondet Bart. qd̄ ex
quo talis nepos est liberatus ab auita potestate, ideo non est
cōueniens q̄ manumissio aui habeat sibi in hoc nocere per id
quod habetur in l. 1. §. nepos. inf. si quis a pat. fue. ma. & ideo ta
lis nepos debet excludi ab ipso auo. sed Ioann. de Imo. in d. l.
post dotem. dicit primo, quod d. lex, auus non probat quia li-
cet ibi auus qui dedit dotem pro nepte nō cōtemplatione pa-
tris, esset mortuus tempore soluti matrimonij. tamen nō ape-
rit ibi text. q̄ matrimonium fuerit solutum per mortem illius
neptis, & sic vt dicta dos transiret ad eius filios tanquam eius
hæredes. imò potius sentit ibi tex. quod illa neptis erat viua, &
sic quod matrimoniū fuerit solutum morte viri, vel diuortio.
& ideo dos nō debet redire ad patrem tanq̄ aduentitia, sed re-
manere apud neptem. per id q̄ habetur in d. l. Caius. Secun-
do dicit, quod non videtur bona ratio Bart. circa d. l. 2. de ca-
stren. pecu. quia imò dictus filiusfamilias posset habere nepo-
tem ex filia, qui nō est in potestate aui materni, & tamen text.
ibi dicit indistincte, talem filium non habere hęredē. & hęc im
pugnatio fuit etiam do. Bened. de plumbi. in repe. d. l. post do-
tem. Tertio dicit nō obstare. d. §. nepos. quia ratio dispositio-
nis illius tex. colligitur ibi, videlicet ne fraus fiat auo emanci-
panti volenti succedere nepoti, quem ipse sua gratia liberaue-
rat a patria potestate. quæ ratio cessat ī casu nostro, in quo nul-
la emancipatio interuenerit, & sic dicit Bart. nō bene sensisse.
quia si filiusfami. non potest habere hęredem in castrēsi pecu
lio, in quo plus iuris habet filius quam filia in dote aduentitia,
cum filius possit successionem patris quam habet iure peculij
sibi tollere testando, multo minus ipsa filiafami. in dote aduē-
titia habebat hæredem, cum non posset per testamentum ta-
lem successionē iure peculij tollere fratri arg. auth. multo ma
gis. C. de sacrosan. eccle. cum simi. & eandem opin. cōtra Bar.
tenet Bald. in d. l. post dotē. licet ex alia rōne. videlicet quia vi-
det cōueniēs, q̄ ipsa filia haberet hęredē in aliqbus bonis. s. in
dote. & in alijs bonis nō haberet hęredē arg. l. 1. §. si ex fundo.
inf. de hęredi. insti. vt vbi p eū. cuius rationes tanq̄ multū debi-
les improbat ibi Ioā. de Imol. vt ibi p eū. qui p prędicta īfert, q̄
similiter & eadē rōne de isto iure filiafami. nō habebat hęre-
dē ī dote pfectitia cōsolidata filię, quicqd aliter tēuerit Bar. in
4. q. & respondet ad tex. in d. l. post dotē. qa habet varias lectu-
ras. & ex ea nō potest capi bonū fundamētū. nec potest capi ar
gu. a cōtrario sensu, cū esset valde exorbitās cōtra regulā iuris
267 cōmunis. vt ibi latius p eū. † Tu aduerte, qa licet hęc nō hodie
sit sublata, cū de iure. C. & auth. hodie filijfami. ī aduētitijs ha-
beant hęredē descendentē nō obstāte patria ptāte, vt habet in
l. quod

l.q scitis.C.de bo.quæ libe.in auth.de hær.q ab int.§.1.& ēt ea-
dē rōne in profectitiis quæsitus pleno iure ipsi filio.vel filiofa.ta
men non est inutilis propter multa ad inuestigandum quid de
iure antiquo . & pro certo non videtur recedendum ab opin.
Dyn.& Bart.quæ est communis.cum non possit bene respon-
deri ad tex.in d.l.post dotem.& in d.l.auus.quæ multum vrget
cum loquatur indistincte nec ibi iurisconsultus se restringit,
quādo matrimonium fuit solutum diuortio,vel morte viri.sed
simpliciter dicit,dotem ad patrem nō reuerti.s.in casu dotis re
268 stituendæ & † quia tenendo hanc opi.pro vera , difficilis vr̄ re-
sponsio ad d.l.2.de Castrē.pecu.ideo semper mihi visum fuit,
quod d.lex procedat secundum communiter accidentia. quia
descendentes ex ipso filiofam. milite eo mortuo remanent in
potestate aui,sicut erant a prin.& sic subest ratio euitandi cir-
cuitum inutilem.per id quod hr̄ in l.dominus testō.s̄.de cōdi.
indebi.vnde si daretur casus,q filius natus ex dicto filiofa. mili
te mortuo ipso milite nō esset in potestate aui, forte quia emā
cipatus ab auo,pro certo mihi vr̄ , quod si talis nepos succedat
patri in Castrensibus,nec tunc auus paternus occupet iure pe-
culij.cum prima causa sit liberorum per iura vulgaria . &, etiā
quia tūc suadet fauor militis cuius votum verisimiliter magis
dirigitur erga filium suum quam erga patrē.l.nihil.§.Facilior.
inf.de bon.liber.iuncto eo quod hr̄ in l.illi, quidem.quod me-
tus causa s̄.& in l.quoniam liberi. C.de inoffi. testa.nec obstat
§.nepos.quem allegat Bar.quia non facit.nam ibi text. loqui-
tur in casu,quando nepos emancipatus ab auo decessit . & sic
ibi tractatur de succes. nepo. emancipati ab auo,tunc enim rō
est in prōptu,q dictus auus præfertur patri ipsius nepotis emā
cipati,ex eo quia ab auo fuit manumissus.& sic æquum est auū
succedere,tāquam in bonis quasi liberti. sed hic tractamus de
successione ipsius filii circa Castrensia. nam cum prima causa
successionis sit liberorum,vt iura volunt, videtur præferendus
filius militis ipsi patri militis eidemque auo paterno. & maxi-
me cum in hoc non offendatur ipse auus in iure sibi quæsito p
suam manumissionem.cum in omnem euentum habeat po-
stea succedere dicto nepoti in dictis bonis sibi quæsitis tanquā
in bonis quasi liberti.præterea ponamus dictum nepotem de-
disse se in adoptionem alteri extraneo de voluntate aui,qui ne
pos postea fuit emancipatus ab ipso patre adoptante.& postea
moriatur eius pater naturalis.s.filius fam.miles,tunc cessat om
nino ratio Bar.& nihil prohiberet,quominus dictus nepos suc
269 cedat patri militi in Castrensibus remoto auo paterno, † ergo
idem est dicendum in filiafa.circa dotem aduentitiam vel pro
fectitiam reconsolidatam ut s̄. Ex quo nihil iuris in ea habet pa
ter.immo ipsa hr̄ pro matref.merito habebit hæredem ab in-
testato.sicut ēt filius miles in Castrensib.qn̄ descendentes non
sunt remansuri in potestate aui vt s̄.est probatum.quę opi.pro
batur de directo in d.l.post dotem.a ꝯrio sensu.& puerilis vr̄ re
præhensio Imo.& Benedicti de plumbi.in filiofa.milite habē-
te nepotem ex filia nupta.cum de illo iure ille nepos tanquam
cognatus non poterat venire ad exclusionem aui materni,qui
cēsetur agnatus suo filio,qui a patre trahit iura sanguinis,quæ
iura sanguinis solum cadebant in agnatis. vt hr̄ institu.de legi.
agna.suc.post princ.licet hodie sit sublata d.rō,per id quod hr̄
in auth.defuncto.C.ad Tert.& in cor. vnde sumitur XLVIII.
270 Et ex prædictis † potest inferri ad aliud spāle & no.priuilegium
in dote,q si filiusfam.dotem recepisset pro vxore , & non eius
pater,quod dicta dos quęritur ipsi filiofam.pleno iure ēt de iu-
re isto antiquo.nec habebat locum regula d.l.placet.& sic etiā
fructus percepti ex dicta dote quęruntur ipsi filio,& non patri,
vt fuit de intentione Bartol.in l.ꝯ nutum.§.quoties.inf.rerum
amo.Ex quo ipse ibi infert notan.ad aliud XLIX.sing. priuile-
gium in dote,quod hodie de iure Codicis ipse pater non habe
bit vsumfr.dictæ dotis per d.l.cum oportet.cum si. & ꝯñt seq-
tur quod in dicta dote pater non erit legitimus administrator
tn̄ ipse limitat hoc procedere,qn̄ dos esset in corporib.seu spe-
cieb.secus si in pecunia.quia tūc de isto iure efficiebatur pecu-
lii profectitij patris,& sic transibat in dominium patris,qui te-
nebatur de peculio pro dote illa restituenda.per tex. in l.depo
siti.§.1.& l.ex facto.s̄. de peculio.pro quo facit, quia si ipsa mu-
lier in hoc gaudet priuilegio,ēt qn̄ dos nō deseruit onerib.ma
tri.puta antequam nubat,vel postquā remansit vidua , vt in ea
nihil iuris habeat pater in tali dote aduētitia,vt s̄.dixi ante pro-
ximum priuile.multo magis vr̄ dicendum in ipso filiofa. con-
stante matr.& sic cū dos cohæret mat.& eius onerib.deseruit.
arg.l.dotem.in fin.inf de castr.pec.nam primo casu concurrit
duplex fauor s.dotis & ēt matrimonii. Aduerte tn̄,quia hoc di
ctum Barto forte procederet,qn̄ filius seorsum habitaret a pa-
tre vna cū dote habita a muliere vel socero.& maxime si post-
quam seorsum habitauit,duxit uxorem, & dotem recepit . nā
æquum est,quod ibi sit dos pleno iure, & sic dotis fructus , vbi
sunt onera mat.l.cum his.§.ibi dos.s̄.de iure do.vn̄ pōt dici,qđ
ēt de iure isto.ffōrum. nō solum ipsa dos sit in dominio ipsius
mariti filiifa.sed ēt ipsi fructus ex dote percepti, vt sic eos oēs si
bi lucri faciat,& non pater.& hoc fauore dotis.& matrimonii,
vt s̄.& multo magis hoc fatendum esset,si filius accepisset exo
rem,dum cohabitaret cum patre , & postea recessit a patre cū
dote sibi consignata per patrem,quā ipse pater recuperat. qua
si tunc pr̄ ipse videatur consentire filio, vt ipse solus onera ma-
trimonij supportet cū d.dote , vn̄ ēt si fructus dotis superexce-
derent onera matrimonij, videatur pater illos sibi tacite donas
se.quæ donatio de facili præsumitur propter tantam coniūctio
nem personarum.per id quod hr̄ in l.publia.in prin.s̄.depositi.et
in l.si seruus communis.s̄.de don.inter vir.& maxime cum vi-
deatur quid modicum donasse,rōne cuius modici magis de fa
cili præsumitur donatio.l.vtrum.s̄ de don.int.vir.& ux.nec ob.
quod videatur in peculium concessisse. magis quam donasse.
per id quod hr̄ in l.si.iæ cuius.C.fam. her.& in l.si do.C.de col.
quia illa iura procedunt,quando a prin.non potuisset valere vt
donatio.vn̄ secus qn̄ a prin.potuit valere vt donatio inter patrē
& filium,prout est in dote & eius fructibus . per id quod hr̄ in
l.Pomponius Philadelfus.s̄.fa.her.& in l.si cum dotē.in princ.
inf.eo.quæ iura licet loquantur in filiasfam. tn̄ eadem rō fauo
ris respectu dotis & matrimonii videtur militare in ipso filiof.
271 †Et maxime,quia ēt circumscripto fauore dotis , in ipso vsufr.
aduentitiorum quorumcunque valet donatio facta per patrē
filio.ut est casus sin.& ibi etiam per Bald.post Bart. in l. fi.§.nō
autem.C.de bo.quę lib. Et si valet per modum expressum,eo.
modo per modum tacitum.arg.l cum quid.s̄.si cer.pe cum si.
quę tacita don.præsumitur vt s̄.vn̄ posset forte dici , quod licet
non probetur expresse dicta cōsignatio dotis facta per patrem
tn̄ eo ipso quod pater permittit filium de per se tenere, & fru-
ctare dotem suę vxoris,vel quid aliud aduentitium,tacite vide
tur donare dictos fructus.vt not.voluit Bal.in auth. ex testamē
to.C.de col.in 14.c.& etiam idem ipse sensit in l.2.C.fam.her.
& etiam Bar.in suo tractatu de duob.fratrib.quod bene nota.
272 †Si autem ipse filius habitaret cum patre,& sic pater ipse one-
ra matri.subiret alimentando filiū,& uxorē, & tunc non solū si
ipse pr̄ recepisset dotē,sed ēt si ipse filius solus recepisset posset
non improbabiliter dici,quod de isto iure.ff. dominium dotis
competebat ipsi patri & ꝯñr fructus dotis essent ipsius patris ēt
si dos ꝯsisteret in specieb.ēt stabilib. nec reperio qđ iura faciāt
dr̄iam inter dotem in pecunia & in specieb. prout facit Bart.in
d.§.quoties.nec l.ex facto.& l.depositi.sup.allegatę probant di
ctam differentiam.immo ēt si detur filiofa. species in dote,illa
efficiebatur peculii profectitii patris . & tenebatur pr̄ de pecu-
lio pro ea restituenda,sicut pro aliis rebus paternis consistenti
bus apud filiū in peculio.vt est tex.in l.filiofa.la 2.inf.eo.& pro-
batur in l.si filiofa.la 1.& in l.si cum dotem.§. transgrediamur.
inf.e.cū tex.ibi indistincte loquatur.ad hoc ēt tex.ea.l.§.fi. imo
273 potest dici,†quod si dictus pater , consensit matrimonio dicto
expresse vel tacite,ex tūc videtur se obligasse insolidum, & sic
ultra peculiū pro restōne dotis.fm d.& no.post Bar.in d.§.trās
grediamur.videtur aūt tacite consensisse,si uxor filii fuit ducta
in domum suam.& onera ma.supportauit,cū præcedebat obli
gatio legalis ad hoc ipsum faciendum. arg. eius qđ hr̄ in l.2.C.
de acq.pos.inde est, quod ex quo ipse pater est obligatus ad cō
seruationem,& restōnē dictę dotis,merito cōueniens est, qđ il
la efficiatur de dn̄io ipsius patris.non autem pater possit cogi ad
se obligandum pro filio pro dote restituenda no. in d.§.trans-
gre.& tangetur.inf.circa alia priu.dotis.si in isto casu de iure Co
dicis pater haberet vsumfr.dictę dotis.ut hoc fuit de mente gl.
no.in l.dotem.inf.de castr. pecu.in fin.verbis.quę per hoc sen-
tit,quod hodie proprietas dictę dotis quę olim erat apud patrē
pleno iure,erat de iure.C.apud filiū.licet vsufr.sit patris.quę tn̄
gl.non procederet,qn̄ filius seorsū habitaret a patre.& onera ma
trimonii subiret,vt supr.est dictū.& hęc oīa sunt no.& utilia in
practica.quia si filius hn̄s uxorē seorsum habitans a patre dotē
possidet,& fructat,talis usuf.non efficitur patri .nec fructus in
de percepti sunt cōicandi cū fratrib.ēt si erat eorum æstimatio
valde superexcessiua ultra onera matrimonii,imo ēt posset di-
ci,quod si dos esset apud patrē, cui nollet consignare tali filio
eā,qđ ex quo tunc non debetur sibi vsuf.poterit filius mortuo
patre illos fructus uel eorū æstimationē repetere a fratrib.cohę
redib.pro eorū ratis,& hoc qn̄ filius discessisset sine repręhen-
sione,forte de voluntate patris,uel forte pręter eius patris uo-
luntatē ex iusta cā,quia male tractabatur a nouerca , uel alia si-
mili cā.Si autē discessisset sine uoluntate patris,& sine iusta cā,
tunc esset sibi imputandū.imo ēt si filius cohabitaret cū patre
& pater onera matrimonii subiret,& pater ipse promitteret fi
liū tenere & fructare de per se dictā dotē,& de fructib.ad libi-
tū disponere,tunc tacite videtur sibi donasse dictū vsumfru.ut
su. dixi . & iō tunc filius dictos fructus & pecunias ex eis reda-
ctas & lucra exinde percepta nō teneretur cōicare aliis fratrib.
vt ēt voluit not. Bal.in d.auth.ex testamēto in 14.col.et in d.l.2.
274 C.famil.her. † Infertur etiā ex prędictis ad aliud speciale & sic
quinquagesimum priu.resultās ex prędictis,qđ si filiusf.qui re
cepit dotem a muliere vel socero,fuit stip.de dote vel eius par-

subijcitur restitutioni soluto matrimonio prout alias res dota-
talis, quasi ad opus mulieris vir vsuceperit, vt habetur in l. Pom
ponius. §. in dote inf. de acquir. pos. nisi in casu singulari legis,
Proculus sup. de iur. do. tamē verum est dicere hanc dotem ab
initio non fuisse mulieris, & in mulieris permansisse dominio,
vnde cogita, quia docto. non tangunt. Et potest dici, quod vir
in quærendo tale dominium, videtur ipsum accepisse ab ipsa
muliere, quæ occasionem præstitit vsucapiendi. l. qui alienam.
inf. de dona. causa mor. nisi dicas illud esse per quandam fictio-
nem. Sed quid si ipsi mulieri superuenit dominium, forte quia
verus dominus legauit rem ipsam mulieri constante matri-
monio, dicas tunc non esse opus priuilegio. d. l. in rebus. immo
de iure isto. ffortum sine alia traditione matrimonio sol. mu-
lier erit domina, non quidem per viam dominij de nouo in eā
translati, sed tanquam perseuerauerit in suo dominio in eam
translato vigore dicti legati. quia licet ius superueniens aucto-
ri prosit ipsi successori, tamen non ad effectum, vt ex tunc do-
minium quæsitum auctori transeat in ipsum successorem ex
vigore præcedentis tituli & traditionis iam factæ, immo re-
quireretur noua traditio, vt probatur notanter in l. si actio. sup.
de rei vend. & in l. apud Celsum. §. si a Titio. inf. de excep. do. &
per Barto. in l. cum vir prædium inf. de vsuca. quod bene nota.
284 † Quinto limita d. l. in rebus habere locum in dominio, non
sic in quasi dominio quod quæritur ex publiciana. super quo
considera, quòd licet prima facie quis diceret contrarium ex
regula quæ sumitur in l. cum qui. §. in publiciana. supra de pu-
bli. scilicet, quòd rei vendicatio & publiciana procedunt a pari,
& eisdem regulis subijciuntur, & sic in casibus vbi dominium
transfertur sine traditione, similiter & quasi dominium ex pu-
bliciana l. 1. in fi. cum seq. & l. cum sponsus. §. is cui. supra de pu
285 blicia. tamen hoc non procedit sic simpliciter. † nam verū est,
quòd tunc transfertur quasi dominium per publicianam sine
alia traditione, quando ipsa publiciana erat iam quæsita ipsi au-
ctori a quo successor habuit causam, vnde sicut ipsum domi-
niū ad hoc vt transferatur sine traditione in casibus specialibus
oportet esse penes ipsum auctorem, sic etiā ipsum quasi domi-
286 nium. not. glo. & ibi etiam Barto. in d. l. 1. Distingue ergo, † q
aut maritus constante matrimonio non habebat publicianam
in re aliena data in dote, forte quia eam habuit a socero sciens
esse alienam, quo casu ex titulo dotis non quæsiuit sibi publi-
cianam, & sic quasi dominium l. cum qui. § penul. s. de publi-
cum simi. Et tunc soluto matrimonio mulieri nullum quære-
retur illico quasi dominium nisi traditione sequuta per virum
si forte mulier erat in bona fide. si autem fuisset sibi quæsitum
quasi dominium ex publiciana, quia a prin. fuit in bona fide, &
tunc sicut in re non aliena dominium consistens penes virum
hodie transfertur illico in mulierem per dispositionem d. l. in
rebus, sic etiam in re aliena ipsum quasi dominium iam quæ-
situm viro ex titulo dotis ex bona fide transferretur hodie illi-
ce in vxorem sine alia traditione dicet quispiam, quòd dispo-
sitio. d. l. in rebus, loquens de dominio cum sit exorbitans a re-
gulis iuris communis & a iure antiquo non debet extendi ad
quasi dominium argum. l. quòd vero. & l. ius singulare. s. de. ll.
& in regula, quæ a iure in c. ptæterea Bal. in l. Ancillæ. C. de fur
tis dixit, quòd non semper procedit illa regula, de qua in d. l. cū
qui. §. 1. videlicet quòd publiciana & vsucapiendi cōditio pro-
cedunt a pari, non semper est vera dicendo quòd dispositio no
ua auth. malæ fidei possessor. C. de præscrip. long. temp. o. prohi-
bens hodie præscriptionem, quando auctor immediatus licet
singularis fuisset in mala fide, non se extendit ad publicianā,
vt ibi per eum, in im respondetur quòd diuersa potest assigna-
ri ratio in publiciana quam in præscriptione quo ad terminos
dictæ auth. vt ipse Bal. declarat in d. l. Ancillæ, & facit nota. Bar.
in d. l. cum vir prædium. præterea dictum Balo. non solet teneri
per modernos, vt dixi in l. rem quæ nobis. inf. de acquiren. pos-
ses. vbi Barto. tenuit contrarium voluit glo. sing. in d. l. cū qui.
§. prætor ait. vnde licet maritus acceperit in dotem rem alienā
bona fide, tamen si socer erat in mala fide sicut hodie ipse ma
ritus non præscriberet per d. auth. malæ fidei. ita etiam nō ha-
beret vir hodie publicianam quòd bene not. Et non obstat q
dixi per l. quòd vero. nam immo cum dispositio d. l. in rebus
sit mere fauorabilis concernens merum mulieris & dotis fa-
uorem, potest & debet extendi ex identitate rationis, licet sit
exorbitans, & maxime cum concernat piam causam l. cū his.
§. mulier. sup. de condi. inde. ergo debet extendi. per id quod
habetur in l. illud. C. de sacrosanc. eccle. & ibi per doct. post gl.
& l. si constante. in princ. sup. co. præterea ex quo ista duo sunt
parificata a iure antiquo per modum regulę. d. §. in publiciana
cum sim. ergo dispositio noua in vno debet se extendere ad
aliud, vt per glo. no. in d. l. quòd vero. & in l. si quis seruo. C. de
furtis ad hoc etiam gl. no. in clemen. per literas de preben. nec
refragatur, si diceretur quòd prædicta procedunt, quando a
prin. illud quasi dominium ex publiciana fuit apud mulierem
antequam traderetur res dotalis, secus si mulier nunquam ha-
buit dictum quasi dominium, quia d. lex, in rebus procedit p-
pter dominium antiquum mulieris. Sed in terminis nostris
hoc quasi dominium fuit de nouo quæsitum viro, postquam
habuit dotem, ita videtur, vt sup. dixi in dominio quæsito vi
ro cōstante matrimonio ex præscriptione, vt sic videatur istud
quasi dominium maritus habuisse a muliere per id quod ha-
betur in d. l. qui rem alienam nec ob. quòd dispositio dicta no-
ua non debet extendi de dominio vero ad dominium fictum,
per id quod habetur in l. 1. §. hæc verba. supra de neg. gest. cum
287 si nam immo † talis extensio de casu vero ad fictum est per-
missa, quādo casus fictus habet eandem rationem fauoris per
id quod habetur in l. Gallus. §. & quid si tantum & ibi etiam
per Imo & in §. si ciuis. inf. de lib. & post. & maxime quando ca
sus verus & fictus reperiuntur ęquiparati a iure antiquo circa
eundem effectum per id quod habetur no. in c. ad audientiam
& c. cum dilectus de cler. resi. & tradunt moderni in l. 1. in §.
bonorum. inf. ad Treb. & ibi dixi per Barto. in l. Deo nobis de
epi. & cle. quæ ęquiparatio de dominio vero ad fictum ex pu-
bliciana habetur ex regula d. l. cum qui. §. in publiciana cum si.
288 Sexto † limita non habere locum dictam dispositionem l. in re
bus in dominio vtili quæsito ipsi viro ratione vsusfructus sibi
dati in dotem. nam licet dicatur, quod habens vsumfr. forma-
lem dicatur habere quoddam dominium saltem vtile in ipsa
re, vt probatur in l. 4. sup. si vsusfru. pe. vel quoddam dominiū
respectu iuris vsusfructus, vt per glo. illam no. in l. 3. §. desinere.
sup. vsufr. quemadmo. ca. tamen tale dominium tanquam pro
cedens ex iure quodam mere personali & non transmissibile
de sui natura, non retransfertur in mulierem solu. ma. sed tūc
adhibentur alij modi & cautelę ad hoc, vt vxor loco restitutio
nis in effectu non remaneat indotata, de quibus in l. vsumfr. J.
eod. & in l. si vsufr. supra de iur. do. & per hoc posset inferri ad.
Septimo limita vt non obtineat dispositio. d. l. in rebus in do-
minio vtili quæsito viro in re emphiteutica sibi data in dotem
cum enim non possit fieri noua alienatio, & sic dominij noua
translatio in mulierem vel eius hæredes soluto matri. sine co-
sensu proprietarij, per id quod habetur in l. 2. C. de iure emphi.
& in c. potuit de loca. hinc est quod illud quod non potest fie-
ri per veram traditionem non videtur etiam posse fieri citra
traditionem legis ministerio, vt hoc fuit de mente Barto. in d.
l. vsufructu. ad fin. dicentis idem esse in re feudali vxoris datæ in
dotem a patre vi. o. subdendo quòd modus sit, vt fiat restitutio
per modum inductum, prout habetur in d. l. vsufructu. & sic
sentit, quòd tunc debet restitutio fieri mulieri vel de consensu
proprietarij, vel sine eius consensu concedendo mulieri solam
cōmoditatem rei emphyteuticæ vel feudalis. Sed pro veritate
huius articuli oporteret primo discutere, an emphyteuta pos-
sit a principio ipsam rem emphyteuticam dare in dotem vel rē
feudalem, maxime pro sua filia citra cōsensum domini de quo
tamen. J. tangetur prosequendo alia priuilegia dotis. nam sup-
posito q possit, tunc retransiret sine dubio, q sicut a principio
posset mulier vel socer dictā rem emphyteuticam alienare p
dotis contractu, ita etiam ex causa distractus dotis permitte-
retur retranslatio in casu soluti matrimonij arg. l. ab emptione
supra de pact. cum suis vulgaribus, sed præsupponendo q non
possit sine cōsensu domini, vt videtur per expressum velle hic
Bar. tamen non videtur q postea in noua retranslatione in ca-
su soluti matrimonij requiratur de nouo cōsensus domini. nā
ex quo a principio ipse consensit in datione dotis, necessario
etiam videtur consentire secundæ alienationi fiendę postea in
mulierem soluto matrimonio propter naturam cōtractus do-
tis, prout iura disponunt. ar. l. & si vno. s. locati. & quia ille vide-
tur velle consequens, qui cōsensit suo antecedenti. l. illud. J. de
acqui. hæredi. & l. quis simpliciter. C. de fideicommis. cū simi.
nam pone quod ille qui vendit rem emphyteuticam de con-
sensu domini, agit postea ad rescissionem contractus, puta re-
medio l. 2. C. de rescin. vend. vel si in eodē contractu fuit pactū
appositum de reuendendo, absurdum esset dicere, quòd non
posset fieri noua retranslatio dominij in venditorem sine nouo
consensu domini. & eandem opi. cōtra Bar. tenuit Io. de Imo.
& Ludo. in d. l. vsufructu & idem ibidem fui sequutus legēdo
per text. maxime in l. si pupillorū. §. si pupillus. J. de reb. co. vbi
consensus seu decretum prætoris in pignoratione rei pupilli se
extendit, vt creditor postea possit ipsam rem pignoratam ven-
dere iure creditoris sine alio permissu pretoris, & secundū hoc
potest concludi, q tale vtile dominiū rei emphyteuticę vel feu
dalis retransfertur in mulierem ipso iure sine alia retraditione
vel consensu proprietarij per dispositionem d. l. in rebus sicut
sup. dixi in quasi dominio ex publiciana. nec obstat illud de vsu
fructu, quia in eo est diuersa ratio cum vsusfructus sit ius om-
nino intransferibile & etiam inseparabile a persona, sed vtile
dominiū quod erat apud emphyteutā mulierē sicut fuit trans-
latum in virum, ita etiam illud idem habet retransferri in ean-
dem mulierē, & sic potuit transferri, vt sit illud idē specie & nu
mero prout erat apud mulierem, quia nihil prohibet, q vtile do-
minium

minium possit transferri de vno in alium, sicut transfertur vtilis actio. sicut habetur in l. emptor. C. de act. vel hæredi. vendi. per gl. no. & not. in l. ex asse. inf. ad Trebel. non sic in vsufructu quia etiam consentiente domino nõ dicitur transferri de vno in alium, imò tunc de nouo alius vsusfructus creatur. vt not. in
289 d. l. vsufructu. † No. tamen ex dictis Bar. in d. l. vsufructu. dũ tenet, q̃ licet emphyteuta non possit rem emphyteuticam alteri concedere sine voluntate domini, q̃ illud procedat respectu veri dominij, tamen bene posset concedere commoditate m fruendi alteri sine voluntate domini, q̃ dictum si procederet indistincte esset multum nota. tamen non videtur procedere quando concederetur talis commoditas ad longum tempus, quia tũc esset species alienationis per id quod habetur in l. 1. §. q̃ ait. ff. de superficie. & p Bart. in l. codicillis. §. instituto. inf. de
290 leg. 2. & in l. qui fundum. §. locati. Octauo † limita non habere locum. d. l. in rebus. in iuribus personalibus quęsitis ipsi viro cõstante matrimonio ex causa ipsius dotis, quæ essent in casu restitutionis vna cum ipsa dote, nam in illis necessaria est cessio fienda per virum vel eius hæredes ipsi mulieri, per id q̃ habet in l. si filiofa. la prima. §. fi. inf. eo. vbi si vir locauit constante matrimonio fundum dotalem, ius locatoris non transit in mulierem cõ colonum nisi per cessionem, ad idem etiã. d. lex vsufructu. & facit. l. si constante. §. si vir. in fi. & l. dotalem. & l. si vero. vers. sed & si reum. inf. eo. tit. nã hæc iura personalia non ita de facili euolant de vna persona ad aliam sicut ipsum dominium circa corporalia, vt habetur in l. possessio. §. sed & si possessio. ff. de acquir. possess. & in l. 1. C. per quas perso. ad hoc lex. 1. §. datæ. ff. de vsufr. Dispositio igitur noua dictæ. l. in reb. prouidẽs de translatione dominij circa corpora dotalia non se extendit ad translationem actionum illico inducendam de viro in mulierẽ soluto matrimonio sine cessione cũ in talibus iuribus personalibus sit diuersa, immo fortior ratio impediens dictam translationem, vt s. licet in contrarium facit gl. illa no. in l. fin. C. q̃ si sit. vel priua. & in l. 2. C. de hære. vel act. vendi. Sed regula illius gl. procedit affirmatiue, & nõ negatiue, vt voluit Bal. in l. tradi-
291 tionibus. C. de pact. & sensit in l. 1. C. de actio. & oblig. † Nono limita dispositionem dictæ legis non procedere in rebus mobilibus dotalibus s̃m quosdam, vt refert Bart. in l. ob res amo. ff. re. amo. per illum text. q̃ tñ reprobat ibi Bart. Bal. autem in l. & si dotis. C. de iur. do. tenet, q̃ ex quo hodie habet annum vir circa mobilia ipsa, vt in §. exactio. C. de rei vxo. ac. ideo nõ trãsfertur illico dominium, sed demum post annũ. & hoc probat per text. in d. §. exactio. & ita dicit se audiuisse a Bart. in voce in scholis, & idem tenet ipse Bal. in d. §. exactio. adducit etiã quod habetur in l. Sempronius Attalus. inf. de vsufr. leg. q opi. nõ placet. & licet forte Bart. hoc dixisset verbo volatili, tñ videns ipse hoc dictum nõ esse fundatum iure voluit postea in scriptis referum, & ideo ipse in d. l. ob res amotas. indistincte tenuit d. l. in rebus. habere locum tam circa mobilia q̃ immobilia, cũ loquatur generaliter, immo tex. ibi in princ. loquitur ẽt de mobilibus, nec distinguit ibi tex. inter mobilia & immobilia, vt primo casu demum post annum, & secũdo casu illico a tempore soluti matr. transferatur dominium. & forte Bal. fuit motus ad hoc dicendum, quia tex. in d. §. exactio. dum in vers. fructibus. loquendo de immobilibus dicit, q̃ fructus immobilium sunt illico restituendi ex tempore soluti matr. quasi velit, q̃ fructus mobilium sint restituendi ex tempore anni lapsi, cum etiam ipsa mobilia interim esse debeant apud virum, ergo vr̃ velle, q̃ interdum respectu fructuum perceptorum exinde interim sit ipsius viri, ergo non ex alio, nisi quia interim maritus est dñs. fac. t. l. si constante. §. quoties. inf. eo. Sed immo ille text. nõ debet sic intelligi, nã concedo quod fructus interim percepti ex ipsis mobilibus debent anno esse apud virum sicut ipsa mobilia dotalia, & vir habebit interusurium eorum fructuum, & forte posset illos distrahere, & precium ipsorum cõuertere in suum vsum durante dicto anno, sed post annum tenebitur ipsos fructus vel eorum precium restituere, sicut ipsa corpora dotalia, & hoc probatur per tex. ibi in fi. vers. similique modo, intelligendo illud verbum similique modo. i. a die sol. mat. sicut in fructibus immobiliũ prędixerat, fructus ergo intrinseci sunt interim ipsius mulieris licet eorum interusuriũ sit viri, sed fructus intrinseci sunt ipsius viri. d. §. quoties. vt etiã ibi tenet Bar. & communiter doct. post Dyn. & ibi dixi. & in l. diuortio. §. solum. & ib. tex. eo. tit. & tenet Dyn. in l. mulier. §. rerũ. infr. re. amo. & Bal. in d. §. exactio. immo etiam hoc procederet de iure ff. istorum. de quo iure vir remanebat dñs. & hoc pp regulam quæ traditur in l. si mora. inf. eo. & in l. indebiti. in princ. ff.
292 de condi. indeb. & etiam inf. tangetur. † Decimo limita dispositionem. d. l. in rebus. nõ procedere in fructibus perceptis in vltimo anno soluti matrimo. qui erant restituẽdi mulieri pro rata temporis quo vir in eodem anno non amplius subiit onera matrimonii, s̃m materiã d. l. diuortio. & l. de diuisione. inf. eo. & in §. sed nouissimi. C. de rei vx. act. Nam vr̃ q̃ ex quo illi fructus vere & proprie nõ sint dos, sed fructus dotis, licet actione de dote peti possint. l. si marito. § fi. inf. eo. ideo nõ haber tpsi. vileg. vni, vt hodie illorum fructuum dominium trãsferatur, sicut & dotis, vt in simili voluit gl. sing. in §. ob dona. d. l. diuor. & ibi dictum est, tamẽ Bal. in l. 1. in princ. C. de rei vxo. act. post hoc d. Arc. hic vr̃ voluisse cõtrarium, dum dicit, q̃ priuilegium tacite hypothecæ subintellectæ a lege circa dotem dandã vel restituendam, extenditur etiam circa fructus & accessoria, & facit q̃ no. Spec. in tit. de dona. inter virum. in §. post matris. vers. sed nunquid bona. dum tenet quòd illa tacita hypotheca extẽditur, vt etiam bona viri sint obligata pro alimentis debitis per virum vxori, & sic etiam eõ bona vxoris vel soceri sint tacite oblig. viro pro alimentis vel interesse nõ solutę dotis, quòd an sit verum, vide quæ dixi post Bar. & alios in l. si cum dotem. §. sin autem. inf. eo nam Bar. var aut ibi ab eo quod ipse dicit in l. Lucius. inf. de alie. le. & ẽt tactum est. sup. super gl. ma. dum po
293 fuit dictum priuil. tacitę hypothecæ, † tamẽ in terminis nostris potest teneri, quòd dominium dictorum fructuum non transferatur in mulierem sic indistincte, & potest dici, quòd aut loquimur in fructibus perceptis per virũ in eo anno soluti matr. tamen postq̃ matrimo. fuit solutum, & tunc eorum dominiũ a principio fuerit vxoris, & non viri, & sic etiam ante restitutionem dotis, quia ex quo ipsa mulier immediate solu. matr. esset effecta domina hodie ipsius rei dotalis, ex qua postea sunt percepti fructus, per d. l. in rebus, consequenter etiam dominium ipsorum fructuum ad eam spectat. l. solum. §. meum. sup. de rei ven. & qđ habetur in l. Herennius la prima. sup. de vsur. & ideo tales fructus non solum possunt peti actione de dote, per id qđ habetur in d. §. exact. sed etiam per actionẽ in rem iure domini. Aut loquimur in fructibus perceptis per maritum ante matrimonium sol. tamen in vltimo anno solu. matrim. & tunc in illis non habet dispositio. d. l. in rebus, locũ, ex quo fuerunt percepti per ipsum maritum tunc dominum, nec potest subesse rõ. d. l. in rebus, quę fundatur ex. in veteri dominio quod habuit mulier in ipsa re dotali, de cuius dominio transferendo tractatur. S. d. in dictis fructibus mulier nũq̃ habuit dominium vere vel interpretatiue, nec obstat, quod priuilegium dotis extendatur ad fructus & accessoria, vt sup. dixi. quia potest responderi, qđ hoc procedit, quando esset eadem ratio in ipsis accessorijs, sed ratio in qua fundatur. d. l. in rebus. nõ subest in ipsis fructibus, vt sup. dixi. præterea licet priuilegium extẽdatur ad accessoria, tamen vbi sumus in correctiuis & exorbitantibus, tũc forte secus, per id quod habetur in auth. quas act. C. de sacrosanc. eccl.
294 cum sim. † Vndecimo limit. non habere locum ante solutum matrim. puta propter vergentiam viri ad inopiam, secundum materiam. l. si constan. in princ. inf. eo. & l. vbi adhuc. C. de iur. do. vt sic non retransferatur ex tunc dominiũ in vxo. & sic non possit intẽtari actio in rem ratione dominii, sed solum ratione hypothecæ, vel actio personalis, vt voluit glo. ad hoc no. in d. l. vbi adhuc. in verbo, vendicare. & in l. doce ancil. ã. C. de rei vendi. & ita multi sequuntur. vt fuit Ang. in d. l. si constante. per illam tex. & in l. rerum dota. inf. de manu. vbi totum se fundat super personali actione, quæ tñ iura nil faciunt, cum loquantur s̃m hæc tempora digestorum, secundum quę nondum erat cognita dispositio. d. l. in rebus. vt sup. est dictum. vnde Bar. in d. l. si constante. in 2. q. 4. partis tenet dominium hodie trãsferri in mulierem propter dictam vergentiam ad inopiam, & ita etiã fuit de mente Cyn. in d. l. vbi adhuc in 9. q. & idem voluit Bal. ibi in tertio nota. & postea ibidem in 4. col. idem tenet in auth. quod locum. C. de colla. & idem post multa sequit Io. de Imo. & Lud. de Ro. in d. l. si constante. & maxime per tex. in d. l. vbi adhuc. dum loquitur per verbum, vendicare, quæ opin. licet videatur communis esse, & de mente gl. in auth. donat. ones, po sita super d. l. vbi adhuc. tamen in puncto iuris vr̃ posse teneri & intrepide sustentari cõtra opin. nam communiter doct. se fun
295 dant propter tex. in d. l. vbi adhuc. dum dicit, vendicare. † & tñ si bene ponderetur ille tex. non habuit respectum ad vendicationẽ ratione dominii, sed ratione hypothecæ, quia largo modo dr̃ vendicari etiam res, quæ aduocatur per hypothecariam, cum ipsa sit actio in rem scripta, vt habetur insti. de act. §. item Seruiana. & C. de pigno. l. pignoris cum si. & ideo dr̃ res vendicari per hypothecariam. l. si fundus. § in vendicatione. sup. de pigno. immo al quando largo modo dr̃ res vẽdicari etiam per actionem personalem. l. si peculium. post prin. iuncta gl. super verbo, vendicatio. inf. de pecu. leg. & facit quod habetur in l. vẽdicatio. sup. de rei vendi. & quod illud verbum vendicare ponatur ibi. i. per hypothecariam, prout ibidem exponit glos. clare ostenditur per tex. illum in prin. ad quem se refert illud verbũ, vendicare, dum loquitur de bonis mariti suppositis pro dote. i. obligatis, quomodo circa dicta bona consulatur mulieri tã aduersus maritum dicta bona tenentem, q̃ etiam aduersus alias personas dictorum bonorum suppositorum pro dote detentores, hoc etiam declaratur per tex. in d. l. in rebus. in fi. ibi hypothecas suas exercere iam nostra lege humanitatis intuitu diffinitum est, vnde non reperio aliquo iure cautum, quod pro bonis do-

tum.l.si ante nup.inf.eo.tamen pro illis fructibus seu eorū æsti matione hypotheca mulieris non se extenderet nisi a tempore matrimonij contracti,& non ante,per dicta.su. Si autem promissio dotis non appareret facta ante matrimonium contractum,sed post matrimonium,& tūc hypotheca traheretur retro a tempore promissionis,& non a tempore contracti matri
227 monii. Si vero † non appareret instrumentum dotale, sicut vt plurimum contingit in comitatensibus, & sic solum tractaretur de tacita hypotheca dotis & non expressa,tūc magis est dubium,an talis tacita hypotheca trahatur retro ad tempus promissionis dotis,si forte de ea probaretur per testes, & sic contracti matrimonii,an autem a tempore solutionis dotis. nam gl.not.in d.l.fin.in verbo, hypothecam.tenent quod talis tacita hypotheca non trahatur retro a tempore cōtracti matrimonii & promissionis dotis,sicut traheretur expressa.quæ glo.nō reperitur alibi sm Bal.ibidem.qui vr̄ cum ea transire,& maxime per iura quæ ibi alleg.gl. Et si hoc esset verum,sequeretur nota.limitatio ad omnia iura sup.alleg.& eandem opin tenuit Spec.tit.de solut.§.ante omnia.ad fi.ver.sed pone contra,dicendo ibi ipse Spec.quod talis tacita hypotheca incipit a die datę dotis,& non a die promissionis,& se fundat per tex in d.l.fi. ibi,si tamen re ipsa.& ēt per tex.in l.1.C.de dote cau.ibi,re ipsa. Et per text.in l.1.C.de dote cau.ibi,re ipsa.& idem sequitur ibi Bal.in suis addit.dicendo quod hoc est not.pro qua opin.fac.t, quia aliter dicendo concurrerent duæ fictiones. Prima, quod hypotheca tacita intelligatur contracta fauore dotis. Secunda, ꝙ retrotrahatur & fingatur a tēpore promissionis dotis & contracti matrimonii.quod vr̄ inconueniens, & ꝯ id quod hr̄ in l.1.C.de do.promis.& in l.ei a quo.inf.& alias per Bar. in l.si is q pro emptore.inf.de vsucapio.& alias per eundem in l.si rē aliquam.inf.de acq.pos.vbi notanter dixit,quod vbi titulus est tacitus,non est ita sufficiens ad translationem possessionis & dominij per modum fictum sicut titulus uerus & expressus. sup quo tamen est cogitandum.quia Bar.in d.l.fi.tenuit contrariū dicēdo idem in hypotheca tacita quod in expressa. vt trahatur retro ad tempus contracti matrimonij, si promissio præcessit matrimonium,& si fuerit sequuta ad tempus promissionis vt ibi per eum.pro cuius opin.facit tex in l.cum oportet §.fin.C. de bo.quæ lib.dum vult,quod tacita hypotheca quæ contrahitur in bonis patris pro bonis maternis alienatis, trahitur retro ad tempus quo cepit administrare ipsa bona aduentitia filii.vñ super hoc est cogitādum.quia authoritas gl.& Spe.est maxima & maxime procedit,quando nō appareret de vera numeratione,sed solum de confessione dotis receptæ,quæ non est tantæ potentiæ maxime in præiudicium aliorum creditorum per dicta supra.& ideo optima est cautela,quod mulieres vel soceri ma
228 riti prouideant per expressam hypothecam. † vidi tamen dubitari,si non appareat aliter de promissione dotis,nec de solutione,sed solum apparet instrumentum restitutionis & cōfessionis dotis factum constante matrimonio per ipsum maritum. nam licet dicatur in instrumento quod maritus fuit confessus se habuisse & recepisse dotem sibi promissam per mulierē vel socerum ante matrimonium contractum,tamen talis assertio non nocet anterioribus creditoribus prætendentibus tacitam,vt sup. dixi,per id quod habetur in l.si ser. pluras.C.qui potio.& in Spe. tit.de solu.§.ante [illegible] pone ecce. Et si aliter maritus non assereret [illegible] promissam ante matrimonium sed simpliciter confiteretur se habuisse & recepisse dotem sibi promissam,tunc præsumeretur promissionem & solutionem sibi factam tempore restitutionis.vt alias per Bart. in l.post dotem.inf.eo.in 1.c.& in l.si ita stipulatus.§.Chrysogonus.inf.de verb.oblig.& [illegible] confiteretur dotem habuisse tempore contra[illegible] matrimonii nec aliter appareret,similiter non staretur dictæ assertioni in præiudicium creditorum,per dicta.su. & ideo tūc non esset tractandum de hypotheca bonorum extendenda ante tempus dicti instrumenti restitutionis,quod est notandum, & vtile in practica [illegible] ad quæstionem, super qua hoc anno consului in ciuitate Florentiæ,& plerique
229 aliorum assenserunt.an tacita hypotheca, † quæ contrahitur in bonis defuncti pro legatis factis in testō vel codicillis,vt hr̄ in l.1. C.cōia de leg. Si legatū fuit conditionale,illa trahatur retro purificata cōdōne ad tēpus aditæ hēreditatis, quia hæres interim alienauit aliqua bona hēreditatis vt sic legatarius eueniente cōdōne legati possit agere ꝯ ipsū emptorē hypothecaria.nā dubiū faciebat quia tēpore existentis cōditionis & sic hypothecæ contractæ ipsa bona non reperiuntur in dominio hæredis. [illegible] sic fictio illa translatiua ad tempus aditæ hæreditatis non reperit extrema habilia. nam dicebant quidam aduocati quod dicta hypotheca retrotrahitur etiam in vltimis voluntatibus alleg. tex.no.in d.l.9.qui balneum.in versicu.sed si hæres. & respondebant ad id quod hr̄ in l.1 §.serui.inf ad Sylla.& ad alia iura volētia quod in vltimis voluntatibus conditio legati existens non trahatur retro,non habere locum,quando verteretur non paruum præiudicium legatarii.& alleg.tex.in l.fur.§.si autem sub conditione.C.communia de leg.& hoc etiam vr̄ fuisse de mente Imol. in l.si filius.inf.de verbo.oblig.licet ibi Barto. contrarium voluerit,videlicet quod dispositio d.l.qui balneum.cum simi.nō obtinēt in vltimis voluntatib.nam ibi Imo.dicit,quod ꝯ ipsum est tex.in l.ea.l.qui balneum in d. versicu.sed si hæres. Sed in ꝯtrariam sententiam fuit conclusum,tenendo opinio. Bartol.in d. l.si filius. quam etiā expressis firmauit in l. si is qui pro emptore.inf.de vsuc.& fuit responsum ad d.§.sed si hęres.quia ibi nō erat hypotheca procedens ex vltima voluntate,sed hypotheca conuentionalis,ut etiam ibi respondet Ang.in d.§. & etiā Bar. in quibusdam lec.& fuit responsum ad d.§.sin autem.secundū ꝙ ibi voluit Bar.& quia cum agitur de perditione uel acquisitione hypothecæ,non vertatur magnum interesse,vt hr̄ in l.si. C.quæ res pig.& in l.3.§.pen.inf.de leg.3. Preterea si uera esset opin.glo.in d.l.fi. qui poti.& Spec.ut sup. hypotheca tacita quę contrahitur pro legato non est tantæ potentiæ quantū expressa,ad effectum,vt possit trahi retro. et sic ex illo text.in d.§.sed si hęres.resultat vnum valde notabi. quod hypotheca conuentionalis non sequitur naturam suæ principalis obligationis surgentis ex vltima voluntate,cum illa trahatur retro,sicut est conditio & natura ipsorum contractuum conditionaliū.licet in contrarium facit quod habetur in l.si legati serui. inf. de lega.1.In ea ibi com[illegible] non apponitur.ex hac particula glo.habes
230 xxvi priuilegium fauore dotis, † quod mulieri dotem repetenti non potest opponi compensatio. Sed aduerte quia tex.in §.ta[illegible] allegatus in gl. non loquitur de compensatione,sed de retentione & ideo gl.ibi sentit cōtrarium in sua vlt.opinio.se remittendo ad id quod dixit in l.in qua.C.de compensa.ubi glos. tenet quod capiendo compensationem pro prio modo,scilicet quando fit de quantitate ad quantitatem, potest opponi contra mulierem.& idem voluit glo in l.rei iudicatæ §.1.& in l.diuortio. §.ob donationes.inf.eo.& ita communiter tenetur per illa iura & idem voluit gl.in l.si constante.§.si uxor.& in l.in his.§.1. & in l.si cum dotem.§.1.inf.eod.& omnes illi text.hoc adē probant.gl.tñ in l.si filiotam.in prin.la 1.inf.eo. tenet idem quod gl.hic.& idem Bal.post Guilan.d.l.rei iudicatæ.§.1.& ibi ēt Ludo.de Ro.dicendo ꝙ ille tex [illegible] dum loquitur de retētione,non potest intelligi nisi de compensatione. cū retētio proprie non cadat nisi in re,in qua vel pro qua est facta impensa.vt hr̄ in l.fi.C.commo.& no.in l.si non sortem §.si centum.sup.de condi.inde. vt ergo ille tex.aliquid operetur & aliquid de nouo inducat,debet intelligi de retentione per modum compensationis.tñ non vr̄ recedendum a cōi opi.glosarū quam sequitur Bart.post Dy.& alios in [illegible] Imo & Pan.ā ex quo iura cōiter permittunt com[illegible] ad dotem,ut supra allegaui.nec reperitur [illegible] hoc expresse [illegible] non dēt sic de [illegible] fieri interpretatio [illegible] veniat correctiue ꝯ [illegible] exprimitus.in [illegible] sunt nec [illegible] sic [illegible] tex. nihil de nouo induceret,[illegible] de nouo [illegible] antiqua quę emanauit super actione rei uxoriæ,permittebat fieri tales retentiones de quib. [illegible] iuris regulas.& in fauorem dotium sed [illegible] iuris regul. non prohibent, nunc permittunt fieri retentiones, videlicet quā propter impensas in re petita,secundū [illegible] quod hr̄ in d.l.fi.C.commo.& in d.l.si centum. Imperator [illegible] fauore mulieris & dotis [illegible] habet fieri retētionem propter impensas utiles [illegible] in §.sed nec ob impensas.eadē [illegible] impensę forent necessariæ quia tunc ipso iure minuunt dotem.vt hr̄
231 ibidem & in l.1.inf.tit.1.nec † est vera rō Lud.[illegible] videatur [illegible] compensatione sicut est in retentione. tam immo rō magis urget ꝙ permittatur compensatio ad dotem, ꝙ retentio. quia compensatio ipso iure extinguat debitū per suam [illegible] solutio, cum habeatur loco solutionis [illegible] est opposita.[illegible] non [illegible] habent [illegible] retētio nō extinguit [illegible] sed solum impedit executionem.vt hr̄ in l. l.si in area.sup.de cond.[illegible] nec obstat lex pen.C.depositi. quam allegat Lud.dicēdo,ꝙ si ex speciale fauore ꝯtus depositi,vt non admittatur compensatio, multo magis fauore ꝯtus dotis.cum sit magis priuilegiatus ꝓ infinita [illegible] & maxime fauore rei pub.[illegible] in hac lege,nam potest dici, ꝙ immo imperator in §.in bonæ fidei.insti.de act. excludit [illegible] alios ꝯtus ēt bonæ fidei,de quib.pra dixerat,ponendo [illegible] ꝯtu dotis in precedenti.§.loquendo per dictionem taxat.nam ibi,soli depositi causa excepta.& sic expresse vr̄ permittere compensationem in ꝯtu dotis,de quo [illegible] dixerat.arg.l.1.§.cum [illegible]
232 inf.de alt.leg. † & potest esse rō specialitatis in solo deposito,quia cum propria natura depositi sit,quod fiat in specie, & non in pecunia numerata,& sic non in quantitate,[illegible] quam specie non permittitur compensatio.l.si conuenerit.sup.de pig.act.[illegible] si depositum fiat in numerata [illegible] ꝯtus depositi egreditur proprios fines depositi.ut l.Lucius.& l.d[illegible] sponsaliorum.sup.depo.& ideo non est inconueniens,quod excedens suos terminos, excedatur a non suis terminis.vt habetur in l.fi.de edi.diui. Adr. [illegible] sic ad talem pecuniam numeratam in deposito non admitta-

mittatur compensatio, sicut non admitteretur in proprio deposito, qñ fieret secundum sui naturam, & sic in ipsa specie, & licet hęc opinio sit communior, tñ videtur æquior opin. huius gl. & maxime cum ei assentiant multi doct. non paruę authoritatis. vt sup. & in dubijs amplectenda videtur opi. quæ est pro dote vt in l. in ambiguis. sup. de iure do. prout inf. proxime di-
233 cetur. † Et tenēdo hanc opi. tanq̃ æquiorem posset limitari, nisi cōpensatio opponeretur per viam extenuationis sortis principalis pp fructus perceptos ex re ipsa hypotheca pro dote qñ fructus essent consumpti per text. in d. §. ob dona. & in l. Titia. inf. de solu. prout etiam hoc tenuit Ioā. de Imo. in d. §. 1. perceptorum. Secundo potest limitari, qñ opponeretur ipsi restitutioni dotis, secus si restitutioni fructuum per virum vel eius hęredes post sol. matrim. vel vltimo anno soluti matrimonij pro rata tangente ipsi mulieri, qui fructus essent consumpti, & sic deberetur eorum æstimatio, quia tunc posset opponi compensatio. & sic diuerso iure censerentur fructus ab ipsa dote, licet alio respectu possint peti tanq̃ dos, & actione de dote, per text. no. in d. §. ob donationes. & ibi dixi. & tactū est. sup. circa princ. super articulo diffi. dotis. Tertio limita, vt non habeat locum, quando opponeretur compensatio non ab ipso viro cōtra mulierem, sed econtra a muliere contra virum agētem aduersus mulierem, puta ad res donatas, si essent in pecunia, vel in specie fuissent, tamen essent consumptæ, & sic deberetur æstimatio, vel pro rebus amotis. nam posset mulier conuenta obijcere contra virum vel eius hæredes de eo quòd sibi debetur pro dote. vt est tex. in l. si filiofam. la prima in princ. inf. eo. & ibi per Bart. post Iac. de Are. nam quòd in dote non habet locum cōpensatio, obtinuit in fauorem mulieris, ergo non debet resultare in eius odium. l. quod fauore. C. de legibus cum simi. & per
234 prædicta etiam. Potest † limitari illud speciale, vt fauore dotis non possit fieri retentio. d. § taceat. & §. sed nec ob impēsas. nā illud obtinet, quando allegaretur retentio circa ipsam dotem, secus si circa fructus dotis, prout supr. est dictum in cōpensatione. per text. in d. §. ob donationes, quia tunc non esset prohibita retentio fructuum perceptorum post solu. matr. vel in anno vltimo soluti matr. videlicet propter impensas. quod est not. & dixi in d. § ob donationes. licet ipsi fructus speciali priuilegio dotis censentur dos. & actione de dote peti possunt. l. si marito §. fi. infr. eo. non autem possint retineri ipsi fructus propter res amotas, vel donatas, ex quo tunc esset hoc contra naturam retentionis, quæ fieri potest solum pro debito surgente in re, vel propter rem tantum, vt sup. dixi, per id quod habetur in d. l. fi. C. commoda. & in d. §. si centum. vnde multo minus qñ nō solum esset hoc contra naturam retentionis, sed etiam contra fauorem mulieris & dotis quicquid alii dicāt in d. §. ob donationes. Secunda limitatio surgit ex text. in d. §. sed nec ob impēsas. & in d. l. quod dr̃, quando fieret retentio propter impensas necessarias factas ad perpetuam vtilitatem, quia tunc ipso iure talis impensa minuit dotem quod intellige, vt sup. fuit declaratū circa diffinitionem dotis. Tertia limitatio surgit, vt habeat locum dictum priuilegium, quando retentio opponeretur contra mulierem, secus si mulier vellet retinere contra virum uel eius hæredes. puta res amotas vel donatas, dicendo, quod ipsa vult retinere pro dote sibi debita, siue consistat dos in corporibus siue in pecunia. vt voluit notanter Bar. post Iac. de Aret, in d. l. si filiofam. in princ. dicendo, quod in hoc erit speciale fauore mulieris. vt respectu alterius debiti etiā omnino diuersi petiti a viro, vel eius hæredibus possit ipsa mulier retinere ipsam rem petitam pro dote sibi debita, & donec erit sibi de dote plene satisfactum. Et sic habes ex hoc vigesimumseptimum priuilegium & singulare fauore mulieris & dotis in materia retētionis contra regulam de qua in d. §. si centum. & in d. l. fi. C. cōmoda. Quarto limita, quando vir haberet restituere fundū plenum fructibus mulieri. nam si vir petat sibi caueri de fructibus sibi restituendis per mulierem tempore recollectionis pro rata ultimi anni sibi tangente, & mulier denegaret, haberet locū retentio fundi, donec sibi caueatur. ut est text singul. in l. diuortio. § interdum. inf. eod. Quinto limita, si vir ex alia causa timeret damnum incurrere propter obligationem qua astrictus esset occasione rei dotalis. nam est licita sibi retentio rei dotalis, donec sibi caueatur de indemnitate, per casum not. in l. cū mulier. la secunda. inf. eo. ad hoc etiam text. in l. si filio. la prima. §. fi. inf. eo. Sexto limita habere locum d. §. taceat. & §. sed nec ob impensas. quando mulier ageret actione personali de dote tāquam contra virum uel hæredes viri, secus si tanquam ꝯ simplicem possessorem, ex quo tunc non potest mulier niti fauore dotis ex quo remedium dotis non intentat, per id quod habetur per Bart. & alios in simili. l. si filiofam. la secunda, inf. eo. & not. in l. maritum. inf. & ideo si maritus cōstituisset se precario nomine mulieris possidere fundum dotalem eueniente casu restitutionis dotis, quo casu mulier & eius hæredes possent agere per id quod habetur in l. 3. § si rem. inf. de acq. possess. In ea.
235 ibi. l. in ambiguis. † Ex hac particula gl. surgit vigesimum octa-

uum speciale & priuilegium generalissimum in materia dotium, videlicet quod in dubiis debemus fauere magis ipsi mulieri agenti vel insistenti pro dote, quam alteri parti. hinc Dy. & Barto. & communiter docto. hic per illam. l. in ambiguis. iūcta. l. 1. arguunt, quod si reperiuntur duo instrumenta de codē die cantantia, nec aliter appareat, quod fuerit prius, & quod posterius, præsumatur semper præcessisse instrumentum dotis. & non erat olim vtile in personalibus in quibus præferebatur mulier aliis creditoribus etiam anterioribus non habētibus hypothecam, vt habetur in l. 2. inf. de priui. cre di. Sed hoc est hodie vtile mulieribus. cum hodie habeāt tacitam hypothecam, quę secundum communem opinio, non præfertur anterioribus habentibus expressam. secundum quod habetur in l. fi. C. qui po. & dictum est. s. vnde si reperientur illa duo instrumenta codē die facta præferretur tunc mulier creditori alterius instrumenti etiam habenti expressam. licet mulieris instrumentum non contineat expressam hypothecam. Si autem contineret expressam, & tunc etiam olim ante d. l. fi. præferretur mulier tanquā anterior iuris præsumptione, ex speciali priuilegio dotis. & hęc procedunt etiam si cum muliere concurrat fiscus, secundum
236 Bald. nota. in l. dotis. C. de iure dotium † vnde licet fiscus multa habeat priuilegia. de quibus per Bald. notan. in leg. prima. C. de hæredit. uel action. vendito. tamen non habet tantum priuilegium, vt præferatur priuilegio mulieris. immo cæteris paribus præfertur mulier. Sed aduerte, quia iura videntur velle quod mulier & fiscus iudicātur a pari circa fauores, & paribus passibus ambulant. secundum gloss. in dicta leg. dotis. & habetur in leg. fin. C. de priuileg. fisci. ergo mulier non debet vti priuilegio contra fiscum. & econtra per id quod habetur in auth. quas actiones. C. de sacr. sanc. eccles. & etiam in dicta leg. fi. §. exceptis. & ibi glo. voluit, quod mulier non vtatur priuilegio antelationis contra fiscum. ad hoc etiam text. not. in l. 1. C. de iure fisci lib. 10. vbi fiscus est priuilegiatus cæteris paribus circa prioritatem hypothecę. ad hoc etiam quod habetur in l. fisci q. inf. de iur. fisc. ubi fiscus in quæsitis post suam hypothecam præfertur omnibus aliis creditoribus etiam anterioribus. ergo nō solum in dubiis, sed etiam in certis interpretamur pro fisco, & non contra fiscum. & sic videtur quod mulier non utatur suo priuilegio contra fiscū, vt in dubio præsumatur hypotheca mulieris anterior. & ratio Bal. in d. l. dotis. quod in dubiis contra fiscum est respondendum per. l. non puto. inf. de iure fisc. non videtur esse bona. nec etiam videtur procedere dictum Bar. post Dynum in d. l. non puto. quod si reperiantur duo instrumenta eodem die celebrata unum fisci, & alterum priuati cum hypotheca, præsumendum sit instrumentū fisci posteriori hora confectum. nam immo videtur dicendum contrarium. per supradicta. & per tex. in d. l. si is qui. & in d. l. 1. & etiam cōtra dictum eiusdem Bar. in d. l. si is qui. vbi dixit, ꝙ si fiscus conuenitur hypothecaria tanquam tertius possessor. debet agēs creditor probare suā hypothecā fuisse priorē, & precessisse acquisitionē bonorū debitoris. nisi dicamus, quod illud dictum Bar. in d. l. si is, procedat, nisi apparerent ambo instrumenta eodem die confecta, quia tunc etiam si conuenitur fiscus, ipse habet probare ꝙ suum instrumentum fuerit prius celebratum, & secundum hoc non esset speciale in dote, quando mulier contenderet cum fisco. quia idem esset, an fiscus contenderet cum alio priuato nō priuilegiato. quod videtur mirabile & contra intentionē Bar. in d. l. 1. si is qui. & contra tex. in d. l. 1. & licet Bar. in d. l. 1. reij ō deat esse ibi speciale. quando fiscus agit contra donatarium habentem causam a delatore fisci. & sic contra prætendentē causam lucratiuam, & sic videtur uelle secus esse, quādo ageret ꝯ prætendentem causam onerosam quia tūc haberet locum, d. l. non puto. & idem voluit Ang. in auth. de tien. & tenuit §. illud quoque. tñ Bal. in l. si debitor. C. de priuil. fisci. dicit idem esse. quando fiscus ageret contra emptorem. & sic prętendentē causam onerosam. & idem fuit de mente Ang. in l. si mat. em. ad fi. C. de proba. immo ipse idem Bal. in l. 1. C. de hære. vel act.
237 vend. vbi ponit multa priuilegia quę habet fiscus, † inter alia posuit illud maximum pro generali quodam priuilegio fisci, qđ vbicunque est dubium de prioritate maxime circa hypothecā semper fiscus præfertur. allegando. d. l. 1. & hæc opi. videtur verior, quia tex. in d. l. non facit um in donatione, & sic in causa lucratiua, sed simpliciter respondet consultationi, quo casu nūquam est interpretandum quod responsio principis nitatur super iure dispensatiuo, sed super regula communi. vt per glo. & doct. in c. ex parte. de testib. & c. consultationi. de tem. ord. Si. n. ibi princeps se fundasset propter specialitatem causæ lucratiuę hoc expressisset. arg. c. ad audientiam. de decimis. & posset uideri ad d. l. non puto. vt procedat, quando esset dubitatio super aliquo iuris. nam ibi vult princeps contra fauorem fisci, & consequenter ipsius principis fiat interpretatio. & maxime quando fiscus contenderet circa pęnas sibi applicandas. per id quod habetur in l. si præses. & l. si de interpretatione. inf. de pę. & ita intellexit illum tex. glo. ibi in ult. sua opi. quæ ultimo a opi.

semper videtur esse consentanea glossatori. vt per glo. not. in l.
qui filium. §. Sabinus. inf. ad Trebel. & per Bal. in auth. ex testa
mento. C. de collat. Et quia si iura volunt, quod fiscus in sua hypo-
theca preferatur alijs et anterioribus circa bona postea quæsita
hoc nō nisi propter fauorem fisci cōtra alios priuatos inductū
est. ergo multo magis quando dubitaretur in facto de priorita
te temporis. qua ratione dic. potest, quod in terminis. d. l. si is qui.
si dubitaretur an bona fuerint quęsita post contractam hypo-
thecam fisci vel ante, in dubio præsumendū est quod fiscus preue
nerit, nisi alius creditor probet cōtrarium. per text. in d. ĉta. l. 1.
238 quicquid aliter senserit Bar. in d. l. si is qui. † & per prædicta po
test inferri ad illud dictum Bal. in præallegata lege. dotis. vt nō
sit vsquequaq; verū. & maxime ex quo concurrunt adinuicē
duo priuilegiati qui paribus passibus ambulāt, vt est mulier &
fiscus. vt dicit glo. in dicta. l. dotis. & in l. secunda. C. de priuile.
fisci. Imò aliquādo præfertur fauor fisci, fauori mulieris & do-
tis, etiā quādo mulier esset anterior. vt habet in l. satis notū. C.
in quib. caus. pig. taci. contra. Quid autem si mulier ageret
hypothecaria contra illum, cui vir bona sua alienauit, & ille
negat alienata fuisse in bonis viri tempore hypothecę con-
tractę mulieris. Et qđ per antea fuerunt sibi alienata per virū,
posset dici, quod ex quo mulier ambulat paribus passibus cum fi-
sco circa fauorē hypothecę, & maxime circa præsumēdā prio
ritatem, cum vtroq; casu versetur fauor. pub. vt Bald. hac. l. 1.
dicendum videtur onus probandi incumbere illi conuento,
prout idem dicitur fauore fisci in dicta. l. 1. vbi circunscripto fa
uore dotis contrarium esset dicendum. per id qđ habetur in l.
239 de reb. C. de dona. ante nup. & quod ibi per Bald. post Cy. † immo
maior videtur esse ratio in ipsa muliere, q̄ in fisco. cum ei ma-
gis faueatur circa prioritatem hypothecæ quam fisco. nam fi-
scus non præfertur anterioribus creditoribus in bonis quęsitis
ante suam hypothecam sed solum in quęrēdis. mulier autem
præfertur tam in quæsitis q̄ in quærendis. d. l. assiduis. quod ma
xime procederet, si ille possessor haberet causam a viro lucrati
uam & sic donationis. tenendo opinio. Barto. in dicta lege pri-
ma vt procedat solum quando fiscus agit contra possessorem
habentē causam lucratiuam. vt sic idem sit dicendum in mu-
liere respectu dotis. quod etiā fuit de mente Ludo. de Roma.
in repetitione authen. similiter. C. ad l. Falci. in quinta charta.
& 11. fal'en. vbi dixit idem in qualibet pia causa, & maxime fa-
uore eccle. agentis hypothecaria cōtra tertium habētem cau-
sam lucratiuam a debitore eccle. equiparando fauorē eccle. fa
uori fisci, vel reipublicę. l. fin. C. de sacr. sanctis eccle. & ita dicit
iam consuluisse dominum Franci. de Albergo. vnde videtur
posse similiter hoc trahi ad fauorem dotis, æquiparādo ipsum
fauori fisci, seu reipubli. cum paribus passibus ambulent, vt
s. dixi. & hoc est bene no. & etiam practicabile priuilegium cir
ca ipsam hypothecam mulieris in dote. & hoc sit vigesimum
240 nonum priuilegium mulieris in dote. † Hæc autem duo pri-
uilegia circa pręsumendam prioritatem. vt s. nō videntur pos
se egredi personam mulieris. & ideo nō transferūtur ad eius
herēdes, nisi forte essent filij eiusdem matrimonij per id quod ha
betur in dicta. l. assiduis. & in § fuerat. institu. de actio. Et ideo
huiusmodi priuilegium non extenderetur ad maritum in sua
hypotheca tacita vel expressa in dote sibi soluenda. Dubium
tamen facit. quia tex. in dic. l. in ambiguis. simpliciter indulget
hunc fauorem dotibus. merito videretur militare tam ex par-
te mulieris, quam viri. arg. l. 1. §. sed vt plenius. C. de rei vx. act.
vbi patet quod illud priuilegium datū simpliciter dotib. com-
prehēdat fauorem tam in dote promissa & viro soluenda, quā
etiam in dote soluta restituenda etiam circa hypothecam ta-
citam, vt sic parib. passibus ambulent, & sic iudicentur a pari
vir & vxor. potest tamen teneri contrarium. quia in priuilegio
antelationis non ambulant paribus passibus, vt sup. dictum est
in alia particula glo. circa priuilegium ipsius prælationis in hy
241 potheca. † Adde tamen, quod prædicta non veniacerent sibi lo
cum, quando essent illa duo instrumenta confecta ab eodē no
tario eadem die. cum ex ordine scripturæ sui protocolli possit
apparere quod prius. & quod posterius quia tunc prior contra
ctus in scriptura censetur etiam prior in tempore. arg. l. si quis
ceargentarius. §. si initium. supr. de eden. ad hoc. l. quoties s. de
242 vsufr. & volunt Bald. in d. l. de reb. Sed † quid si non appareant
instrumēta, sed probatur per testes, quia alter creditor probat,
quod tali mense puta ianuarij fuit contractum suum debitum
cū hypotheca, & mulier probat quod dicto eodem mense fuit
contractum matrimonium, & dos data, tamen non recordan-
tur testes de die, potest dici, quod si nō apparet probatio de die
pro aliqua parte, sed solum de mense, & tunc sine dubio pręsu
matur præcessisse contractus mulieris per suprad. ĉta. iuncta d.
l. in ambiguis, sed si alter creditor probaret de mēse & die per
instrumentum vel testes, & mulier solum probaret per testes
de eodem mense & non de die forte succumberet mulier, ex
quo probatio alterius partis est magis specifica & in indiuiduo
& sic non simus in terminis parib. & hoc per singulare dictū
Cyn. & Bald. in dicta. l. de rebus. C. de don. ante nup. Forte ta-
men posset dici, quod si mulier non ageret, sed esset rea conuē
ta per hypothecariam ab alio creditore, tunc ex quo versitur
duplex fauor, videlicet dotis. & etiā quia rea, cui in dubiis pro-
bationibus magis fauetur quam actori. vt no. in c. ex literis. de
proba. facit l. Arrianus. inf. de act. & oblig. quod tunc non hēret
locum illud dictum Cy. & Bal. vnde super hoc cogita. quia es-
243 set hoc non parui effectus. † Et ex prædictis potest inferri ad a-
liud priuilegiū & 30. quod si testes mulieris super dote sua sūt
contrarij testibus alterius partis instantis contra dotem, puta si mu-
lier agit contra hęredes viri ad mille pro restōne suæ dotis, &
hæredes se opponendo dicunt, quod quando vir fuit confessus
de dote recepta, non fuit dictum nisi de quingentis, & ita pro-
bant testes quod solum audierunt de quingentis, & non vltra,
& sic astruendo negatiuam bene coarctatam, videlicet qđ non
potuisset tunc dici de mille, quin ipsi audiuissent, secūdum qđ
habetur in lege prima. §. fi. ff. de itinere actuque priua. per glo.
no. & in auth. de hær. & Fal. §. si vero absunt. & per Bald. in l. a.
C. de bono. posses. secūdum tab. & in l. si præsidi. ad fi. C. de do
nat. ante nup. testes vero mulieris deponunt se tunc audiuisse
de mille. Potest dici debere stari testib. deponentibus pro mu-
liere fauore dotis speciali. arg. d. l. in ambiguis. licet alij testes
deponant pro reo. bene facit quod hr̄ alias in simili de testibus
deponentibus pro libertate in l. pen. ff. de manumis. & per glo.
not. in d. c. ex literis. vbi alias circunscripto dicto fauore cæteris
paribus staretur testibus deponentibus pro reo. vt s. cum fauor
dotis & libertatis æquiparentur. vt est tex. not. in c. fi. de re iud.
& idem qñ deponerent testes pro matrimonio. secundum gl.
not. in d. c. ex literis. vbi glo. etiam not. extendit ad fauorem do
tis, ponendo illos versus: Stat testamentum libertas cōiugium
244 dos. Si sunt æquales qui producuntur vtrinque. † Et sic ex præ
dictis potest etiam inferri ad trigesimumprimum, quod sicut
quando inter pares numero iudices ordinarios est discordia,
tunc statur sententiæ quæ pro libertate pronunciatur, etiam si
esset contra reum, eodem modo debet stari sententiæ quæ fer
tur pro dote. vel etiam pro matrimonio. cum istæ causæ et am
sint fauorabiles, vt hic. & est tex. in dicto cap. fi. & not. in l. inter
pares. inf. de re iud. Potest tamen dubitari, quid si fertur senten
tia pro dote in fauorem viri, puta pro dote sibi danda maxime
per extraneum, potest dici idem esse, cum similiter sit fauora-
bilis, ex quo datur pro matrimonio, & propter dotē magis ha-
bet præseruari ipsum matrimonium. & tex. in dicto c. fin. sim-
pliciter se fundat super fauore dotis, sicut super fauore matri-
monij. nec potest negari, quod si sententia fertur pro viro in fa
uorem matrimonij etiam contra mulierem, quod habeat lo-
cum dispositio. d. c. fin. & facit tex. iuncta glo. in Clemen. dispē
diosam. de iud. dū extendit causam matrimonij ad causam do-
tis. & illa glos. obtinet. siue petatur dos per virum siue per mu-
lierem. & idem potest dici in priuilegio. su. proximo, quando te
stes essent contrarij super promissione dotis facta viro, quia te-
stes viri deponerent de dote promissa tali loco & tempore, &
testes soceri deponerent de negatiua per modum de quo su-
pra. nec obstat quod supra dixi circa priuilegium ambiguitatis
in tempore, quia illud procedit circa prælationem hypothecæ
in qua solum mulier & non alia persona est priuilegiata. vt su-
245 pra dixi. † Et per prædicta potest inferri ad aliud priuilegium
trigesimumsecundum si reperiuntur duo instrumenta inter se
contraria vnum productum ab actore, aliud a reo conuento,
vt præferatur instrumentum concernens fauorem dotis tan-
quam magis dignum, & fauorabile. per id quod habetur. per
gloss. nota in leg. scripturæ. C. de fide instrum. iuncto eo quod
habetur in dicto capitulo fin. dicto capitulo ex literis. & in di-
cta leg. penultim. infra de manumiss. & hactenus expeditam
hanc gloss. notando ex ea. & etiam vltra eam addendo plurima
246 alia priuilegia. & sic Trigesimumtertium. † Extra gloss. datur
aliud priuilegium nota. quod licet de rigore iuris ascendens
per lineam maternam non possit stipulari & obligationem
quærere suo descendenti. l. eg. debitor. in fin. infra ad Trebellia.
vbi econtra idem dicitur, quod non possit dictus descendens
stipulari vel actionem quærere etiam vtilem suo ascendenti.
ad hoc etiam leg. Caius. versiculo, sed dicendum. infra eodem.
licet secus in ascendente per lineam paternam, cum possit quę
rere tamen vtilem suo descendenti etiam emancipato. vt habe
tur in leg. quod dicitur infra de verborum obligatione, & in l.
pactum. C. de pact. conuen. Intellige vtilem, & non directam,
vt ibi not. & sic debet intelligi text. in l. si genero. C. de iure do
tiū tamen speciali fauore mulieris & dotis potest ex æquitate
ascendens per lineam maternam stipulari descendenti, vt est
text. singul. in dicta leg. Caius. in fin. Barto. tamen, quem in ul-
ti sequūtur, ibi inclinat idem esse in quolibet alio extraneo do
tante. cum text. ibi in fine solum se fundet super æquitate indu
cta fauore nuptiarum. & dum subdit ibi de affectione persona
rum, loquitur per uerbum, maxime, & sic implicatiue. ergo et
idem si non caderet dicta coniunctio personarum ad hoc lex il
lud

lud.& ad l. Aqui. & c.spōsam. de sponsa.cū similibus.& in hāc
partē inclināt ibi Ioā.de Imol. Pau.de Cast.& Ludo.de Roma
qui ēt se mouet stāte equitate de qua in lege quoties.C.de do-
natio.quæ sub modo.nam si ibi fauore exercētis liberalitatem
specialiter prouidet̄,vt donans possit quęrere alteri actionē sa
pe re sua. quę non erat duratura sua, licet regulariter secus. l.
propriū.§.cōmunia prędiorū & d.l.pactū.multo magis in ter-
minis nostris, vbi cōcurrit duplex fauor, scilicet exercētis libe-
ralitatē, & ēt fauor dotis. licet enim respectu viri ipsa promis-
sio dotis cōcerńat titu. onerosum.l.ex promissione.ꝭ.de actio.
& obliga.& l.pure.§.penul.ꝭ.de except.doli.tamē inspecta per
sona dotantis,quę principaliter ducitur ad liberalitatē in dotā
da muliere,& etiā inspecta persona mulieris.erga q̄ principaliter
ter habet̄ respectus,ipsa dotatio procedit ex causa lucratiua. &
sic donationis. vt in §. accedit. C. de rei vxo.actio.qd̄ procedit
247 † ēt respectu ipsius patris dotātis. licet enim ad dotandū tenea
tur ex officio paterno, tamē nō posset negari. quin exerceat li-
beralitatē &.donationē in filiā. vt probat̄ in lege secūda. C. de
bonis quæ libe.ibi,paterna munificentia.ad hoc ēt text.cū glo.
& ibi dixi post. Bar.in l.Meuia.§.1.inf.eo.& l fi.§.si a socero.inf.
quę in frau. credi. vnde satis mihi placet hęc opinio. maxime
cōcurrente hodie dicta æquitate.l.quoties. cōfert ēt, quia talis
stipulatio extranei iuuatur suffragio legis , quę fingeret stipu-
lationē, si extraneus nō fuisset dicto modo stipulatus. vt in di-
cto.§. accedit.& sic potest dici,ꝙ dicto casu nō subintelligatur
ficta stipulatio interposita a muliere,de qua in dicto.§.accedit.
ga nunq̄ lex.fingit nisi in subsidiū,& ex magna causa.vt p Bar.
in l.si is qui pro emptore.inf.de vsucap. ꝙ est notādū ad imita
tionē dicti.§.accedit. Et prędicta ēt opin.fuit de mēte Bar.in l.
248 vxorē §.testamēto.inf.de lega.1.† Sed tūc pulchrū esset dubiū
an hoc possit facere extraneus p simplex pactū citra stipulatio
nem.nam si pacisceretur dotē sibi reddi, sine dubio posset. di-
cto. §. accedit. sed qn̄ alteri pacisceret̄ reddi puta mulieri non
posset citra stipulationē per tex.in dicta.l.Caius.ibi.pactū & sti
pulationem.& bene videt̄ probari in dicta l.pactū.C.de pactis
côuen. in secūdo responso. & maxime ēt quia tūc pactū nudū
appositū iuxta cōtractū vestitur coherētia eius. qn̄ apponit̄ in
fauorē ipsorū cōtrahentiū. Secus si pro fauore & interesse ter-
tij p id ꝙ habet̄ in l.petē.C.de pactis. & ibi nota. ꝙ sine dubio
procederet de isto iure.tamē hodie isto casu fingeret forte ta-
cita stipulatio interposita p ipsum extraneum dotantem in fa-
uorē mulieris.per text.in dicta.l.i.§. sed vt plenius.ibi, siue aliæ
pro his personę,& dos aduentitia fuerit.vnde non esset isto ca
su opus fingere stipulationem interpositam per mulierem
ca viro , prout disponitur in d.§.accedit. Potest etiam dici, qd̄
ex speciali equitate dictæ.leg.quoties.quęratur illi alteri etiam
citra stipulationem. vt ibi probatur. quod est notan. in dicta.
l.petens. item aduertendum , quia ex dicta.l.Caius versic. sed
dicendum . satis euidenter colligitur quod singularis dispo-
sitio & æquitas de qua in dicta.leg. quoties.non erat tempore
Digestorum. nisi etiam concurreret fauor dotis. & sic illa est
dispositio noua de iure Codicis inducta per principes. & sic
posset inferri notanter, quod etiam quando per ipsum dotan-
tem etiam extraneum esset factum pactum de reddenda dote
alteri quā mulieri,valeret. & illi quęreretur actio vtilis ex equi
tate dictę. leg. quoties. licet non verletur tunc fauor mulieris
& dotis. vt etiam hoc videtur probari notanter in d. leg. pater
pro filia. C. de pact.conuen. intelligendo, quod ibi ille dotans
fuit pactus dotem reddi nepotibus natis ex illa filia ex primo
matrimonio.licet enim respectu mariti,qui ita promiserit re-
stituere, non sit liberalitas, vt. supra. dixi , tamen inspecta per-
sona dotantis dicitur esse liberalitas etiam in dotando filiam,
vt supra dixi . immo tunc tale pactum , prodesset ipsi tertio
etiam citra stipulationem fauore exercentis liberalitatem.dū-
modo incontinenti fiat,vt supra dixi per text. in d.leg.quoties.
& in d.l.pater.quæ omnia sunt bene notanda ēt a doct. non ta-
249 cta.† Et ex prædictis sequitur , quod si mulier dotans se stipu-
laretur dotem reddi non sibi sed alteri tertio in casu soluti ma
trimonij, tunc illi tertio nulla quæreretur actio. quia tunc ces-
sat æquitas & fauor dotis, de qua in dicta. l. Caius. Item cessat
æquitas.d.l.quoties.ex quo respectu mulieris & viri non est li-
beralitas,immo est causa onerosa.vt supra dixi.ad hoc.l.ex pro
missione. de actio.& obliga,cum similibus. & hoc etiam vol-
uit Bald.no.in dicta.leg. fina. C. communia vtri.iudi.ad fin.al-
legando ad hoc text. not. in l.debitor. ad fin. infra. ad Trebel.
Et per prædicta omnia patet , quod in hoc maior censetur es-
se fauor mulieris in dote , quam sit fauor fisci, & reipubli. cui
per liberam & priuatam personam etiam sibi subditam non
quæritur actio.vt est text.not.in leg.1. infra de iure fisc.& not.
in leg.arbiter.§.certam. supra. de arbitris. Et ex illa. leg. Caius
potest colligi aliud speciale priuilegium & trigesimum quar-
250 tum, † quia in casibus specialibus quibus quæritur actio alteri
sine cessione . de quibus per Bartol. & ibi dixi in dicta. leg. sti-
pulatio ista.§.si stipula.oportet quod saltem verba promissiua
& substātifica obligationis dirigātur ad ipsum stipulantē.alias
si in ipsum tertium absentem,nihil omnino valet.adeo ꝙ etiā
naturalis obligatio impeditur.l.quęcunq; gerimus ꝭ.de actio.
& obliga.& ita cōmuniter tenetur in dicto.§.alteri. & §. si sti-
puler.tamen speciali fauore dotis quæritur vtilis actio mulieri
absenti sine cessione, etiā si verba promissiua essent directa in
eam, & nō in stipulatorē. & ita multi legētes tenent in dicta.l.
Caius.p illum tex.& dicunt fuisse ēt de mente Barto. hic ibi in
noua lectura.& ēt Bald.in dicta.l fin.in penult.colum. Sed ego
tenerem cōtrariū.quia text.in dicta.l.Caius.illud nō bene pro-
bat.& quia quando aliter nō apparet per verba stipulationis ꝙ
ipsa verba promissiua fuerint relata ad personam ipsius tertij
vel stipulatoris ; debet in dubio præsumi stipulatorē voluisse
referre ad personam suā, vt sic actus valeat.ad hoc text.not.in
l.si seruus cōmunis meuij.§.si seruus titij.ꝭ. de stipula. seruo.
Confert ēt , quia aliter dicēdo inducerent̄ hoc casu circa eun-
dem actum & effectū plures exorbitātie & specialitates cōtra
regu.iuris cōmunis.contra id ꝙ habet̄ in l.i.C.de dot. promis.
& l.cum post.§.gener.ꝭ.de iur.do. Prima esset,ꝙ alteri absenti
possit qs stipular. fauore dotis, cōtra regulā vulgarē de qua in
§.alteri. Item ꝙ per liberā personā alteri quærat̄ actio sine ces-
sione,cōtra regulā vulgarem de qua in l.solutū.§.per liberā.ꝭ.
de pignoratitia actione.& in l.possessio §. & si possessio.inf.de
acquirēda possessione. Itē & tertio,ꝙ ex actu nullo modo fun-
dato in persone stipulatoris obligatio & actio nascat,cōtra re-
gulā de qua in dicta.l.quęcunq; & in l.obligationū substā.cod.
titu. & sic inferē, ꝙ si extraneus dotās stipularetur hoc modo,
promittis mulieri absenti istam dotē sibi restituere in casu so
luti matrimonij,quod tūc nihil ageret. Posset tamē dici. quod
hodie ex singulari dispositione legis primę. C.de rei vxo. actio
fingeretur talis, & haberetur talis stipulatio . pro valida . per
text. ibi post princip. ibi. & multo magis si inutilis est validam
eam effici.cuius dispositio obtinet etiam quando alia persona
quæcunque dotem daret pro ipsa muliere,vt sup.dix.per text.
in dicto.§.sed vt plenius.ibi dum dicit , siue aliæ pro his perso-
næ &c. Sed si extraneus pacisceretur in fauorem alterius tertij,
& tunc nō valeret sine dubio etiam quo ad dispositionem ip-
gu.d.l.quoties.si promissio de directo cōferretur in ipsum ter
tium,& non in ipsum dotantem.quod no. Item ex ratione æg
tatis d.l.Caius potest inferri ad aliud priuilegium, & sic trigesi
251 mumquintum.† quod licet per procuratorem vel negociorū
gestorem stipulantes nomine nostro per verba inflexa surgat
vtilis stipulatio,vt hr̄ in l huiusmodi in princ. inf.de leg. 1.in gl.
not.& per Bart.& alios in d.§.si stipuler.nō opus sit cessione.a-
lias non quæreretur actio.dic.§.& si possessionem similiter.tamen
speciali fauore dotis non esset opus cessione.nam si hoc conce
ditur in auo materno imo ēt in quolibet extraneo dotante sti-
pulante nomine proprio & non nomine mulieris , secundum
communē opin.vt supra est dictum in 12.priuilegio,quanto am
plius est hoc dicendum,quādo stipularetur nomine mulieris,
& sic per verba inflexa,quo casu magis vtiliter & firmiter cōci
pitur stip.quod etiam voluit Bal.in d.l.fi.C. communia vtriusque
que iud.in pen charta.& maxime quia etiam si dotans nomi-
ne mulieris puta vt procurator. vel negotiorum gestor aliter
non stipularetur dotem reddi,tamen fingitur tunc tacita stip.
per eum interposita in fauorem mulieris.per tex.in d. §. sed vt
plenius.ibi,siue ipsę principales personæ dotē dederint vel pro
miserint vel susceperint.siue aliæ pro his personę &c. vnde si di
cta stip.quæ fingitur interposita per ipsum procuratorem mu
lieris quæreretur illico ipsi mulieri iuris ministerio, & sic sine
alia cessione,multo magis expressa quæreretur actio.ad cer-
tum ꝭ.locati dices tu.quod immo illo casu potius fingeretur sti-
pul.interposita per mulierem, quam per ipsum promittētem
dotem nomine mulieris.per dictum.§.accedit.sed potest rñde
ri illud esse ideo,quia non erat ibi aliquod aliud extraneum ha
bile ad fingendum stipulatio nisi in persona mulieris absentis
ex quo ille dabat dotem nomine suo , & non tanquam procu-
rator,vel negotiorum gestor mulieris.& hæc vltima inuestiga
tio non est inutilis.quia si mulier ageret tanquam ex stipulatio
252 ne per suam personam interposita,forte inutiliter ageret.† Tri
gesimumsextum priuilegium resultat ex d.l.Caius . quia licet
disiuncta posita inter personas honoratas,quibus potestat quæ
ri,redderet de isto iure Digestorum stipulationem totam ip-
so iure inutilem.l.1.§.si vsufruct. & l.proinde.cum seq.infr. de
stipulatio.tertio.tamē speciali fauore dotis vtilis stipulatio erat
& est vtilis.vt est casus singularis in d.l.Caius. intantum quod
Dynus & Bart.& communiter ibi doct.tenent,quod hodie di
spositio illius legis non est immutata per singularem & nouā
dispositionem l.cum quidam C.de verbor.sign. Ex quo surgit
253 aliud singulare priuilegium.† Trigesimumseptimum quod li
cet hodie dispositio dicti §.si vsufructuarius cum similibus sit
immutata,& correcta per singularem dispositionem d.l. cum
quidam.vt hodie disiuncta posita inter personas honoratas va
leat,& ponatur pro coniuncta ēt ꝯtrib. vt sic ponatur uel pro

&c.& sic cuilibet quæratur hodie pro virili,tamen speciali fauo
re dotis disiuncta non ponitur etiam hodie pro cōiuncta. vt pa
tet in d.l.Caius.quia auus fuit stipulatus dotem reddi illi nepti,
aut sibi,& tamen illi nepti quęritur actio de dote insolidum,et
non pro rata.nec hæredibus aui præmortui aliqua quæritur a-
ctio.vt tenet ibi Bar.& communiter docto.per illum text.in fi.
iuncto princ.ibi,an & cui actio ex hoc facto, & stip.competat,
& utrum hęredi materni aui , an nepti &c.& sic quærendo ibi
Iurisc.cui quæratur actio ex illa stipulatione,& nominatim an
quæratur hæredi mortui aui.& respondendo ibi in fin. quod il
li nepti ex ęquitate fauore nuptiarum detur actio ergo per ex-
pressum videtur negari dari actionem hęredi aui materni.l.cū
prætor.§.de iud.& c.nonne.de præsumptio.cum simil.b.Quia
immo Bart.& communiter doctores ibi tenent,quod si etiam
fuisset viuus auus tempore diuortii facti,illi nō cōpeteret actio
quasi videatur adiectus solutioni,& nō obligationi fauore nu-
ptiarū.& ne mulier remaneret defraudata dote,si ipsi auo cō-
peteret actio & sic eadem ratio æquitatis ibi vigeret in auo,si-
cut in eius hęredibus & idem tenuit Bartol.in dicta.l. vxorem.
§.testamento.& fuit de mente Bald.in dic.l fin. C.communia
vtriusque iud.ante fi.& ita est tenēdum,quicquid aliter volue-
rit Bal.in d.l.Caius.aliter intelligendo illum tex.secundum no
uum intellectum Petri de Bellaperti.Et sic ita tenendo , & in-
telligēdo illum tex.prout cōmuniter intelligitur,resultat aliud
not.speciale fauore dotis & Trigesimumoctauum, quod licet
de natura alternatiuę sit, vt possit verificari in quolibet extre-
morum,vt habetur in l.si is qui ducenta §.verū.inf.de reb.dub.
cum simi.tamen speciali fauore dotis perdit in totum suā na-
turam,vt illud primum extremum de persona aui non possit
verificari,sed solū in persona mulieris quo ad obligationis effi
caciam. Item sequitur trigesimumnonū speciale , † quod qñ
254 stip.fit per alternatiuam personarū regulariter persona tertij si
ue fit adiecta in prima parte,siue in secunda, sp cēsetur adiecta
solutioni.& persona stipulatoris etiam posita in secunda parte
censetur adiecta obligationi in puncto iuris , vt bene probatur
in d.l.Caius.vers.sed dicendum.tamen fallit speciali fauore do
tis.quia si persona tertii est ipsa mulier dotata,censetur ipsa ad
iecta obligationi,& stipulator dotans censetur adiectus solutio
ni.vt est tex.sing.ibi referendo finem illius tex.ad versi.præce-
dentem.sed dicendum. Tamen aduerte,quia Bal.in d.l.fi.dicit
dic.l.Caius procedere ex eo,quia ille auus posuit se in secunda
parte alternatiue,& mulierem in prima parte.nec est quod ex
hoc videtur ibi voluisse principaliter stipulari mulieri,cui po-
terat quæri speciali fauore dotis . hinc est quod secūdum eum
forte esset secus,si auus ibi posuisset se in prima parte alternati
ue,quia tunc principaliter videtur voluisse fundare actum in p
sona sua,& ideo tunc mulier videretur adiecta solutioni,secun
dum regulam quæ solet haberi in adiecto per alternatiuam.l.
si cum Cornelius.de solu.cum simi. & licet ibi Bal. dubitatiue
loquatur,i.per verbum forte.tamen hęc sua opin. videtur mul
tum rationabilis & æqua.quia non sine ministerio iurisc.in d.l.
Caius.fecit vim imponēdo casum,qñ stipulator posuit mulie-
rem in prima parte alternatiue.& hanc opinionē nō magis fir-
miter sequitur Barth. de Sali. tenuit in l.auia. C.de iure dot.&
etiam Ludo.de Roma.in d.l.Caius.pro qua opi.etiam mouet
quia ex quo casus ille est multum exorbitans a regulis iuris cō
munis,vt patet ex prædictis,ideo debet restringi iuxta proprios
terminos.arg.l.si vero.§.de viro.infr.eo.& l.quod vero.& l.ius
singulare.sup.de legib.cum simi.licet Barto.in d.l.Caius.& ex
255 pressius in dicto.§.testamento.voluerit contrarium . † Et per
prędicta potest inferri ad quæstionem de facto si dotans stipu-
latur dotem reddi sibi,aut cui de iure debetur.nam tenuit Bar
tol.in d.l.Caius.se de facto respondisse , quod soli mulieri quę-
ritur actio,perinde ac si dixisset , dotē reddi sibi aut mulieri,q
mulier est illa,cui de iure debetur,vt in d.§. accedit. Bal.autem
in dicta leg.fi.C.communia vtriusque iudicij in penultima co-
lumna aliter distinguit, videlicet quod aut dotās est pater, tūc
illa verba,sibi aut cui de iure debetur , recipiunt interpretatio-
nem secundum iuris ordinem & intellectū, videlicet vt si ma-
trimonium soluatur morte viri,tunc intelligatur stipulatū fuis
se ipsi filię & patri communiter.sed si pater esset pręmortuus,
tunc intelligatur stipulatus soli mulieri.l.1.§. videamus. C.de
rei vxo.actione.sed si filia esset præmortua in matrimonio,in-
telligatur tunc stipulatio facta soli patri per id quod habetur in
l.dos a patre.C.sol.matr.Sed tu dic,quod hodie stante consue-
tudine de qua per glo.in dicta.l.dos a patre. quia tunc debetur
de iure consuetudinario filijs remanentibus ex eodem matri-
monio,& non patri.secundum dicta in l.post dotem.tunc cen-
seretur stipulatio facta pro dictis filiis quibus debetur de iure
non scripto.& facit nota.eiusdem Bal.in l 2.C.de bon. quę lib.
Si autem stipulator erat extraneus,& tunc dicit Bal. quod aut
stipulator adhibet nudum suum ministerium , puta promittus
mihi stipulanti,& recipienti pro eo, cui de iure debetur,& tūc
refertur ad ius commune.quia videtur stipulatus pro muliere,
cum ita ius disponat.dic.§.accedit. Si autem stipulatur sibi aut
cui de iure debetur,& tunc quicquid dicat Bart. ipse inclinat
quod isto casu ex quo posuit suam personam in prima parte
alternatiue , & sicut fuit intentio stipulari sibi quicquid potuit
de iure,vt d.§.accedit.inf.eo.ergo postea adijciendo illa ver
ba,aut cui de iure debetur,nō videtur voluisse stipulari mulie-
ri.quia sibi de iure non debetur , quando ipse dotans prouidit
prius sibi per dictum.§.accedit.quinimo etiam si fuisset stipu-
latus dotem reddi sibi aut mulieri , ponendo mulierem in se-
cunda parte,videtur eam adiecisse solutioni, & non obligatio-
ni,vt supra.est dictum . Vnde multominus videtur secundum
eum,quando fuit stipulatus sibi,aut cui de iure debetur , & sic
non nominatim.& eandem opinio.contra Bart. fuit sequutus
Bartho.de Salice. in dicta l.auia.& etiam Ludo. de Rom.in d.
l.Caius.& in dict.l.post dotem.tu cogita . quia illud quod dicit
Bald.quando nominatim fuit stipulatus sibi aut mulieri, sit sa
tis rationabile.vt supra est dictum. quia non sine ministerio iu
risconsultus in dicta l.Caius.posuit casum,quando dotans po-
suit se in secunda parte alternatiue. quo casu videtur se posuis-
se tanquam adiectum solutioni, & non obligationi fauore mu
lieris & dotis,ne fraudetur mulier in ipsa dote.& aduertēdum
est , quia videtur pręsupponere iurisconsultus ibi , quod licet
tunc videatur se adiecisse solutioni,vt sic possit solui ipsi auo tā
quam adiecto,tamen propter hoc non habebit remanere frau
data mulier commodo suę dotis,tanquam potuit se pro nudo
ministro ipsius mulieris.sicut etiā idem foret , si posuisset aliū
tertium quam se ipsum dotantem.in d. secunda parte alterna-
tiue,vt tunc illi tertio nulla sit quęsita actio, sed possit solutio-
nem recipere tanquam adiectus.ut sic ei soluendo maritus vel
eius heredes liberentur. per id quod habetur in dicta l. si cum
Cornelius.& l.vero procuratori.inf.de solu.Sed tunc pulchrū
256 est, videre , † quomodo consulatur tunc mulieri contra illum
auum vel alium tertium adiectum solutioni. si solutionem re
ceperit.potest dici,quod possit de isto iure mulier agere actio-
ne in factum,seu præscriptis verbis generali in subsidiū ex æq-
tate leg.s quoties.supra de præscri. versi. ne remaneat mulier
defraudata sua dote,vel saltem officio iudicis ex ęquitate.l.pla
ne.& l.fin.supra de petit.hæred. Vel hodie forte possemus dice-
re,quod fingatur tacita stipulatio interposita per mulierem cō
tra dictum auum dotantem,casu quo ipse vel alius pro eo do
tem recipiat soluto matrimonio.per id quod habetur in dicto
§.accedit.licet doct.super hoc non aduertant in dicta l. Caius.
Sed quantum ad terminos quæstionis Bar.quando nō nomina
tim fuit stipulatus mulieri,sed sibi,aut cui de iure debetur, tūc
est diuersa ratio,& videtur satis vrgens , quod habeatur perin-
de,ac si fuisset stipulatus hoc modo,videlicet mihi aut mulie-
ri,inquantum sibi de iure deberetur.quia illud relatiuum,cui
importare videtur conditionem id est quatenus alteri personę
de iure deberetur quam mihi,si simpliciter dotassem sine alio
pacto.argumen.l.Stichum qui meus erit.infr.de lega.1.quæ ta
cita conditio non potest subintelligi quando fuisset simplici-
ter stipulatus sibi aut mulieri,& ita iam ego consului secundū
opinio.Barto.apud Camerinum , & multi solemnes aduocati
curiæ marchiæ se subscripserunt.immo plus dicebant quod il
la verba magis habebant operari in fauorem mulieris , quam
si nominatum esset facta stipula.videlicet sibi aut mulieri.nam
isto casu quęreretur mulieri tunc demum,quando ipsa super-
esset post matrimonium solutum.vt sunt termini dict.l.Caius
nam tunc proprie limitat ratio d.l.Caius.in fin.Sed quando sti
pul.est facta dotem reddi sibi aut mulieri in omnem casum so
luti matrimonij,& mat.solutum foret morte mulieris.tūc for
te hęredes mulieris non venirent,immo pręferretur ipse auus
dotans vel eius hęredes quia tunc cessat ratio æquitatis,& fauo
ris dotis.videlicet ne mulier remaneat indotata . super qua ra-
tione se fundat text.in dicta l.Caius in fin. & hoc notanter vo-
luit Barth. de Salic. in dicta l.auia.& sequitur Ioan. de Imol.&
Ludo.in dicta l. Caius. & tamen si dicto casu fuisset stipulatus
sibi,aut cui de iure debetur , videtur tunc succedere dispositio
dicti §. accedit . quasi voluerit ipse dotans , quòd inquantum
alteri potius quā sibi de iure deberetur , quod illius sit actio ad
dotem repetendam prout disponitur in d §.accedit. Si autem
extraneus stipularetur copulatiue scilicet sibi & cui de iure de-
betur,tunc cuilibet pro parte ęquali competeret actio . sicut si
dixisset,sibi & mulieri.secundum Bartol. in dicta l. Caius. per
id quod habetur in l.si mihi & Titio.inf.de verb.ob. Bal.tamē
in dicta l.fi.dicit,quòd licet copula posita inter personas soleat
diuidere obligationem in partes.l.reos.§.cum in talib. infr. de
duo.reis.tamen in dictis terminis credit quod non diuidat,sed
intelligatur de successoribus suis.quia eis de iure debetur vt ibi
per eum.cuius dictum non videtur verum. & contrariū est de
mente Barto.vt in.nam ex quo de iure debetur mulieri,si nul
lum esset pactum,ergo habetur ac si dixisset, dotem reddi sibi
& mulieri.quo casu cuilibet pro rata d.§.cū in tabulis. nec ob-
stat qd dicit Bald.in d.l.fin.per text. in l. secundum responsum.
C.de

C.de contrahen.& commit.stipu quia ibi stipu.erat incerta.qa
fuit stipulatus ei.cui post mortem suam vellet relinquere. nec
obstat quòd hr̃ in l.pactum.ff.de proba.quòd in dubio videtur
voluisse ad hæredem transire.nã i.lud procedit in casu dubij,
seu quando simpliciter fuisset stipulatus. sed vltra adijciendo
illa verba,& cui de iure debetur,videtur voluisse aliquid adde
re primæ stipula.nõ enim deberet intelligi verba esse posita in
casum,& sine virtute aliquid importandi.l.si stipulatus. sup.de
257 vsur.cum simi.† In patre autem stipulante sibi & filiæ sine du-
bio illa copula,& nõ extaret nisi in sua propria virtute, sed dẽt
intelligi secundum ordinem iuris & intellectus.& sic non im-
portabit viriles portiones,sed ambas personas insolidum com
prehendet ex speciali natura & fauore dotis.contra id quod hr̃
in d.§.cum in tabulis cum simi.Et hoc erit quadragesimũ.spẽa-
le in dote,vt si contingat alterum præmori,videlicet patrem fi
liæ,vel filiam patri,talis copula operabitur,vt videatur facta sti
pu.secundum iuris ordinem.secundum Barto notanter in d.l.
vxorem.§.testamento.per id quod hr̃ in simili in l. Gallus. §.1.
inf.de lib.& posth.& bene probatur in d.§.testamento.& fuit
de mente Bal.in d.l.fi.in pe.charta.& sequuntur communiter
doc.in d.l.Caius.& in d.l.post dotem.dicendo non fore in hoc
differentiam,an pater stipuletur copulatiue vel alternatiue,pu
ta sibi vel filiæ.vel stipuletur sibi,aut cui de iure debetur, vel si
stipuletur sibi,& cui de iure debetur.quia tunc copula,&,& al
ternatiua,vel,non stant in eorum propria natura,sed accumu-
latiue,vel subordinatiue, prout ordo iuris & subiecta materia
suadet,secundum quod casus euenerit.& vt sup dixi,debet at-
tendi non solum ordo iuris communis,sed etiam iuris consue
tudinarij.de quo per gl.in d.l.dos a patre.puta quando filia præ
decederet in matrimonio superstitib.filijs ex illo matrimonio
& idem si statutum loci circa hoc aliquid prouideret.vt iã vidi
consultum in statuto disponente quod filiafa.prædecedente in
matrimonio cum filijs masculis tota dos remaneat apud eos
sed si cum filiabus feminis,reuertatur dimidia ad auũ paternũ
si superest,alias ad filios masculos ipsius aui.nam stipulando pa
ter dotem reddi sibi aut filiæ,vel reddi sibi aut cui de iure debe
tur,dicta verba debent referri & intelligi secundum ius statuta
rium loci & eius ordinem,cum quo statuto intelligantur con
trahentes tacite se voluisse conformare,sicut cũ iure commu-
ni.arg.l.si duo.inf.de acq hære.bene facit not.Bar.in l.vt iurisiu
randi.§.si liberi.inf.de oper. liberto. & quod alias per eundem
258 in l.hæredes mei.§.cum ita.& l.hæredib.inf.ad Trebel.† Infer-
tur ex prædictis etiam ad 41.speciale, quod licet regulariter pa
ter stipulando alternatiue.s.sibi aut filiæ videatur solum appo-
suisse personam filiæ solutionis,& non obligationis,vt sic solum
possit ei solui tãquam adiecto,[illegible] filia possit quæri ex stipu-
la.paterna.vt est casus in l.[illegible] [illegible] inf.de solu. &
l.cum qui ita.§.qui sibi.inf.de verbo.obli. tamen fallit specia-
li fauore dotis, quando pater stipularetur dotem sibi aut filiæ,
quia tunc videtur adiecisse personam filiæ non tanquam adie-
ctam solutioni,sed obligationi secundum prædicta. Quid autẽ
si fuisset stipulatus impersonaliter,videlicet dotẽ reddi & tunc
si est pater,valet stip.& debet intelligi non de sola persona pa-
tris,sed etiam ipsius filiæ,vt actio ex stipulatu sit cõmunis, pro
ut de iure disponitur in actione de dote.vt est casu singu.in d.l.
post dotem.secundum tertiam lectu.ram glos. & tenent com-
muniter doct. qđ si extraneus ita stipularetur impersonaliter,
similiter debet intelligi,prout disponitur de iure. videlicet qđ
259 soli mulieri quæratur per d.§.accedit.& sic erit.hac.† XLII.pri
uilegium fauore dotis,quod vbi alias tertia persona non debet
extrinsecus subintelligi in stip.impersonaliter [illegible] solum de perso
na stipulatoris.l.stip.ista §.si quis ita & l.si [illegible] latus.§.Chryso-
gonus.ver.sequens stip.inf.de verbo.obl.[illegible] vt actus sti
pulandi videatur in dubio [illegible] potius [illegible] proprio
quam alieno.arg.l.& magis.inf.de [illegible] speciali fauore
mulieris & dotis debebit interpretari [illegible] videatur sti-
pulatus mulieri,quam sibi. singulariter [illegible] Barto. in d.l.
Caius.inf.eo.& communiter tenent ibi doct.licet Io. de Imo.
de hoc dubitauerit in dicta.l.Caius per textum dicto §.Chryso-
gonus.tamen ille tex. debet intelligi quando nõ subesset fauor
dotis.& etiam quia ibi illi tertiæ [illegible] cet patrono non
poterat actio quæri ex stipul.liberti.& idem tenuit Pau.& Lu-
do.in dicta l.Caius.Si tamen teneretur opin. quæ fuit glos.&
multorum,quod extraneus non ascendens saltem per lineam
maternam non possit stipulari mulieri.tunc stipulando imper
sonaliter videretur [illegible] voluisse stipulari sibi quam mulieri.
& sic explicare actum validum [illegible] quam inualidum.ar.l.3.
inf.de test.mili.& l.si seruus communis meus.§.si seruus Titij.
inf.de stipu.ser.de cog ta.quia forte posset dic [illegible]
vera dicta opi.contraria tamen ex [illegible] hodie [illegible] ex
æquitate legis,quot. C.de dot.[illegible] va-
deretur potius stipulatus mulieri quam sibi.max[illegible] de
iure deberetur mulieri,si nullum esset interpositum pactum.
§.accedit.vnde non sine ministerio in dict. §.accedit requiritur
quod ipse extraneus dotans conferat stipulationem in suã per-
sonã.ergo a contrario sensu quando nõ in suam personam,pu
ta quando impersonaliter,tunc quæretur ipsi mulieri.sed pos-
set responderi ad motiuum,supr per d.l.quoties. quod ex quo
actus dotandi principaliter tunc exercetur cum persona mari
ti,& sic non concernit liberalitatem respectu viri,ergo non ob
tinet illa benigna interpretatio de qua in dict.l.quoties.sed pos
260 set non irratio[illegible]biliter dubitari.† Quid si esset impersonalitas
ex parte promissoris,puta si pater vel extraneus diceret,promit
tuntur tibi marito centum pro dote Titiæ, vel pro matrimo-
nio contracto vel contrahendo cum Titia, & quamuis secun-
dum regulas iuris hæc promissio esset inutilis, per id quod ha-
betur not.in auth.si quando.C.de consti.pecu.& no.in l.fi.sup.
si cert.pet.tamen speciali fauore dotis potest dici contrarium,
vt notanter voluit Pau.in d.l.Caius.& dicta ibi secutus sum le-
gendo. Et hoc erit XLIII.priuilegium,arg.ex ratione d.l. Ca-
ius in fin.quia alias remaneret mulier immo etiam ipse vir de
fraudatus dote,& haberet subire onera matrimonij sine dote.
& sic vbi circumscripto fauore dotis talis promissio non vale-
ret,tanquam incerta,tamen speciali fauore dotis censeretur es-
se certa,& deberet subintelligi persona ipsius loquentis,s.pro
mittuntur tibi centum per me.sed tunc dum legebam,fuit for
titer argutum.nam aut fuit facta stipul.per modum responsio
nis & interrogationis præcedentis, quia fuit dictum a marito,
promittis mihi centum pro dote illius mulieris, & ille respon
dit,promittuntur,& tunc non haberet locum dispositio.dictæ
auth.si quando.quia rñsio debet intelligi vt conformet se cum
interrogatione.l.1.§ cum adijcitur.inf.de verb.ob. & instit.de
inutil.stip.§.præterea.ad hoc l.si defensor.§. qui interrogatus.
sup.de interro.acti.& ita legendo tenui in d.l.fi.& in l.stip.ista
§.si quis ita.inf.de verb.obli. Si autem per viam simplicis pacti
ille dixit,promittuntur tibi.xx.pro dote &c.& tunc ne concur-
rant duo specialia,videlicet quod dos debeatur ex nudo pacto, &
ẽt incerta respectu personæ promittentis,non debet valere.per
id quod hr̃ in l.1.C.de dot.promi.& no.in l.cum post §.gener
sup.de iur.do.tamen respondebam,quòd illud dictum de quo
sup.procedere posset,quando præcessit interrogatio imperso-
naliter,puta si dicat maritus interrogatiue erga socerum, pro-
mittuntur ne mihi centum pro dote tuæ filiæ,vel pro dote tuę
sororis.nam tunc illa inutilis & inualida stipul.debet reputari
pro vtili & valida & ẽt certa fauore dotis.p tex.in l.1.post prin.
C.de rei vx.act.immo etiam põt dici,quod dispõ d.l.fin cõmu
nem intellectum procedit.quando a princ erat incertitudo re-
spectu dotis,quia tunc temporis nõ poterat surgere aliqua cer
titudo nisi de futuro per declarationem fiendam arbitrio boni
viri.Sed in casu nostro ex nũc poterat surgere & haberi certitu
do iuris interpretatione,quod intelligatur de persona loquen-
tis fauore dotis,sicut ẽt dictum est.sup.in gl.circa priuilegium
sumptum ex l.quod autem.sup de iur.do.[illegible] valet promissio
incerta respectu causæ non expresse fauore dotis.vt subintelli-
gatur causa dotis.qñ subiecta materia suadet.& tamen doc.in hoc
non faciunt [illegible] an promittatur dos per stipul.vel per simplex
261 pactum.[illegible] cogita.quia doc.hoc non tangunt.† Item ex d.l.Ca
ius.colligitur.44.priuilegium fauore mulieris & dotis, quod licet
de illo iure.ff.[illegible] quærerentur omnia aduẽtitia patri,nec sta
bant aliquo momento penes filium vel filiamfam.l.placet.in-
fra de acquir.hære.& instit.per quas per.nob.acquir.§.1.cum
[illegible] tamen non sic in dote aduentitia promissa vel data pro fi-
liam.quia illa pleno iure quærebatur filiæ & non patri, puta
soluto matr.nam ibi præsumitur quod illa neptis erat in patria
potestate,& quæritur ibi.an & cui ex illa stip. competeret actio,
quasi dicat patri,vel nepti,vel hæredibus aui dotantis. & tamẽ
ibi in fin.respondetur,fauore nuptiarum eam neptem actionẽ
habere.ergo videtur negare de patre & d. hæredibus aui. arg.
l.cum prætor.supra de iud.cum simi.& ita communiter ibi te-
quuntur doct.legentes ibi,& in l.post dotem.inf.eo. post Bart.
in 3.q & hæc inuestigatio est vtilis hodie. nam ex hoc inferri
potest,quod etiam hodie de iure nouo. C.nihil erit in hoc im-
mutatum per l.cum oportet.C.de bonis quæ lib.cum simi.vt
sic ẽt hodie talis dos aduentitia reuersa ad ipsam filiã,remanen
tem viduã retineatur per eam pleno iure.s.proprietatis & vsus
fructus.quia iura Codicis concedunt vsumfr. patri in eo cũ pro
prietatis.& sic de his bonis quæ olim ipsi patri pleno iure quæ-
rebantur,vnde cum iura noua abstrahant proprietatem ab ip-
so patre,volẽdo quod illa remaneat apud filium.& sic lędũt in
hoc ipsum patrẽ,iõ in recompensationem cõcedunt hodie pa
tri vsumfructum,vt patet in d.l.cum oportet. post princip.ibi,
eas suis parentibus nõ in plenum sicut antea erat sancitum,sed
vsque ad solum vsumfruct.acquirat &c.Cum ergo in dote ad-
uentitia nihil sit innouatum per iura Codicis,imo iura anti-
qua remanent intacta,cum nihil tollatur patri, merito ipsa fi-
liafam.in dote aduentitia ius consequitur plenum etiam ho
die.quòd et ã tenuit Ludo.de Ro.in d.l.Caius intelligẽdo ad no.
262 priuilegium in dote aduentitia,& hoc erit.† XLV.quod pater

nõ sit hodie etiam legitimus administrator ipsius filiæ prout
in aliis aduentitijs. cũ d.cta legitima administratio cõcedatur
patri ratione vsusfruct.vt.l.1.C. de bo.mater. Ex quo infertur
ad XLVI. priuilegium contra regulã, de qua in §.necessita-
tem.l.fi.C.de bonis quæ liber.vbi dicitur.ꝙ filiusfami.licet ho
die sit capax aduentiorum saltẽ respectu proprietatis tamẽ nõ
263 est capax iudicij mouẽdi sine cõsensu patris.† nam hoc nõ pro
cedit in dote aduentitia. vt probatur in d.cta.l.Caius.in fi.dum
dicit,ꝙ illa filiafami. fauore nuptiarum in ea dote habet act.o-
pem.nam debet intelligi effectualiter, & sic quo ad plenũ ex
ercitiũ.argu.l.1.§. hęc verba.s. ꝙ quisq; iur.cũ simi.vnde licet
quidam dicant,hoc esse solum de iure nouissimo,per authen.
ꝙ locũ.C.de colla.& in cor.vnde sumitur, tamẽ cõtra eos mul
tum vrget text.in d.l. Caius.in fi. & etiã a contrario sensu text.
in l.2 §.1.j.eo. iuncta glos.no.in verbo,profecta.circa princip.
ad hoc etiam glo.in d.§.necessitatẽ. Quod maxime etiã proce
dit de iure cano. de quo circa matrimoniũ filiafami.habet pro
matrefami. & sic patria potestas non curatur. & potest esse in
iudicio sine consensu patris sicut in aliis spiritualibus. c.si autẽ
de iudi. imò etiam contra ipsum patrem. vt habetur in c. non
est.de sponsa.ergo eadem ratione pro ipsa dote quæ est de ap-
penditijs matrimonij.vt alias per glos.not.in simili in clemen.
dispendiosam.de iudi.& facit ꝙ alias habetur in c.de prudẽtia.
de dona.inter vir. imò etiam dicta ratione si dos aduentitia es-
set penes patrem,posset filia agere contra patrem,tamen peti-
ta venia. cum etiam eodem modo possit pro dote profectitia.
per id ꝙ habetur in l.qui liberos.s.de ritu nup.& dixi.s. in gl.in
illa particula dũ allegat.d.l.qui liberos, pro speciali priuilegio
dotis,vnde si dos esset relicta mulieri a matre vel alia cõiuncta
persona,posset ipsa filiafami.sola agere, & nõ posset pater age-
re tanq̃ legitimus administrator filiæ licet posset tanquã cõiun
cta psona,& sic cũ cautione rati & nota. per id quòd habet in
l.2.§.fina.& ibi dixi. j. eod. ad hoc glos. not.in l.1.C.si per vim
vel alio modo. & ideo si appareret de contraria voluntate filiæ
expresse vel tacite, puta quia ipsa cõstituisset procuratorem ad
petendũ dictam dotem nõ posset tunc pater agere etiã cũ cau
tione rati. per id quod habetur in l.non solum.§ fin. s. de pro-
264 cura. Et ideo vidi iam de facto dubitatum. † si pater qui ad-
ministrauit certa bona relicta filiæ suæ pro dote per auum ma
ternũ, illa bona pro maiori parte dispersit, & alienauit, an pro-
pter hoc habeat filia tacitam hypothecam in bonis patris, nã
dixi, ꝙ cũ illa tacita hypotheca sit inducta a lege circa admini-
strationem aduẽtitiorũ, in quibus pater habet vsumfructum,
& sic est legitimus administrator.l.cũ oportet.§ ... C. de bonis
q̃ liber. ideo se nõ extẽdit circa dicta aduẽtitia, in quibus pater
nõ habuit legitimam administrationem. vidi tamẽ quosdam
cõsuluisse contrarium per id quod habetur in l. pro officio. C.
de administra.tuto.in glos.nota.quę tamen glos.no. quia illud
procedit in personis quæ administrant tanq̃ tutores vel cura-
tores minorum, vbi non sunt.sed in filiafami.& patre admini-
strante bona filiæ hoc non cadit, ex quo pater in dicto casu se
nõ gessit tanq̃ tutor vel curator filiæ,sed tãquam pater,nisi for
te probaretur, ꝙ ipse pater ita administrans credebat se esse legi
timum administratorem,vbi non erat.quo casu intelligeretur
dicta tacita hypotheca legalis inducta, sicut quãdo esset verus
legitimus administrator, per id ꝙ habetur in d.l.pro officio. ꝙ
esset notan. ad ampliationẽ eius ꝙ habetur in d. §. fi. Amplius
etiã dici posset, ꝙ si dictus pater fuit consequutus dictũ legatũ
factum pro dote dictæ suę filię,heres qui soluit.nõ esset libera-
tus a dicta filia legataria, quo minus possit filia agere contra
eum.argu.l.qui hominem.§.si gener. j.de solu.immo agendo
tunc filia contra dictum patrẽ posset repelli tanquã agens sine
actione & hoc nisi hæres qui tenebatur ad dictum legatum so
lutum indebite dicto patri,esset factus nõ soluẽdo.qa tunc da-
retur vtilis actio ipsi filiæ contra patrem in subsidiũ ex æquita-
te.l.fina. s. de eo per quẽ fac.erit.nec poterit repelli filia agens
cõtra patrem per regulam.l.lis nulla s.de iudi. quia illa regula
nõ habet locum in filiafami.agente cõtra patrem ratione do-
265 tis.vt.s.dixi in glos.circa specialitatem.d.l.qui liberos.† Et quę
dicta sunt.s.in dote aduentitia, eadem ratione obtinent in pro
fectitia,eo casu quo dos consolidaretur in filiam viuo patre.vt
est, quando pater stipulatus est, vel aliter est pactus expresse
vel tacite dotem reddi filiæ solu.matri.vt habetur no.in l. post
dotem.inf eo.& in l.cum dotẽ. in princip. maxime secundum
intellectum. Bartol. vel quando pater non esset probatę vitę.
vt habetur in dicta l. cum dotem. §. eo autem tempore.& aliis
similibus casibus. cum dictis casibus possit sola filia agere, &
esse in iudicio sine patre & eius cõsensu. vt legitur & not.in d.
authen. ꝙ locum.& ibi docto.& per Bartol.in d.l.post dotem.
in 4. q. unde sequitur, ꝙ in prin. tali dote profectitia reconso-
lidata in filiamfa. uiduã effectam ipse pater etiã hodie nullum
habebit usumfruct. & sic nõ censebitur legitimus administra
tor filiæ. cum etiam olim pater nihil iuris habebat facta dicta
cõsolidatione in filiã.& sic iura noua Codicis nihil hodie im-
mutant in tali dote profectitia,sicut.s.dixi in aduentitia.& ma
xime qa indistincte hodie in profectitijs iura ant qua remanẽt
intacta.vt per gl.not.in l.Frater a fratre. s. de condi inde. & est
text.in d.l.cum opotet.post prin.ibi, non ex eius substantia cu-
ius in potestate sit. & idem etiam dixi post Ludo. de ro. in d.l.
266 2.§.1.j.eo. Et † sic etiam potest ex prædictis inferri ad aliud sin
gulare priuilegium. 47. qd licet regulariter filiafa. de isto iure
ffotum.nõ haberet hæredem ab intestato, vt habetur in l.2. j.
de castren.pecu.tamẽ in tali dote aduentitia & etiam profecti-
tia reconsolidata in filiãfa.habebat,hoc est habere poterat hæ-
redẽ ab intestato, & in profectitia probatur hoc in d.l.post do
tem.secundum vnum singu.intellectum gl.& probatur in l.in
ter socerum.§.cum inter.s.de pact. dota. Et in aduentitia pro-
batur in l.auus.sup de pactis dot. & ita tenet Bart. in d. l. post
dotem in 3. & 4. quæstion bus. & hoc etiam sentit glo. & Dr.
ibi in aduentitia. Tu aduerte,qa multi tenent contrariũ,prout
etiã sentit glo.in l.nupta.§.1.in l filiæ meę.infr.eo. Et maxime
ea rõne. quia videmus ꝙ castrẽsia.& vel quasi de iure isto ple-
no iure quęrebantur filiusfami. in eis habebantur pro patresa-
mi.adeo qd poterant testari.l.fi.C.qui testa.fac.pos.cũ simi.&
tamen ab intestato non habebant hęredẽ in castrensibus etiã,
sed pater omnia occupabat iure peculii. ergo multo minus fi-
liafami.in dote,licet sibi pleno iure quæsita. cum nõ sit minor
fauor militię q̃ dotis, cum in ea versetur publicum interesse.l.
i.& per totũ.inf.de testa.mili.& pari priuilegio gaudent.vt ha-
betur in l.dotalẽ.inf. de testa.mili. Sed respondet Barto.in d.l.
post dotem.hoc ideo,quia etiam de facto non potest hęc con-
tingere in filio milite.qa si filiusfa.miles relinqueret descẽden
tem,ille est remãsurus in potestate aui,& sic propter auitã po-
testatem haberet dictam hæreditatem quęrere ipsi auo pater-
no. vnde vt euitetur talis inutilis circuitus, iura voluerunt, qd
ipse pater occuparet omnia iure peculij & habebant iura pro
absurdo, qd pater ab intestato veniret vt hęres sui filij & ideo
per viam quãdam indirectam fecerunt ipsum patrem non hæ-
redem directũ,sed bonorũ possessorem, vt occuparet iure pe-
culij. facit qd habet in l.tam ex cõtractibus. sup. de iud.quę ra-
tio cessat,si ipsa filia relinqueret filio.quia illi non remanent in
potestate aui materni, sed eorum patris, merito ipsi succedũt.
sed tunc obstat,quia posset esse qd filiusfami.miles haberet fi-
lium emãcipatum ab auo paterno & sic mortuo filio talis ne-
pos non est remansurus in potestate aui.respondet Bart.qd ex
quo talis nepos est liberatus ab auita potestate, ideo non est
cõueniens ꝙ manumissio aui habeat sibi in hoc nocere per id
quod habetur in l.1.§.nepos.inf.si quis a pat fue.ma.& ideo ta
lis nepos debet excludi ab ipso auo. sed Ioann. de Imo. in d.l.
post dotem.dicit primo, quod.d.lex, auus non probat.quia li-
cet ibi auus qui dedit dotem pro nepte nõ cõtemplatione pa-
tris,esset mortuus tempore soluti matrimonij.tamen nõ ape-
rit ibi text. ꝙ matrimonium fuerat solutum per mortem illius
neptis, & sic vt dicta dos transiret ad eius filios tanquam eius
hæredes.imò potius sentit ibi tex.quod illa neptis erat viua,&
sic quod matrimoniũ fuerit solutum morte viri, vel diuortio.
& ideo dos nõ debet redire ad patrem tanq̃ aduentitia, sed re-
manere apud neptem. per id ꝙ habetur in d. l. Caius. Secun-
do dicit, quod non videtur bona ratio Bart. circa d. l. 2. de ca-
stren. pecu. quia imò dictus filiusfamilias posset habere nepo-
tem ex filia,qui nõ est in potestate aui materni, & tamen text.
ibi dicit indistincte,talem filium non habere hęredẽ.& hęc im
pugnatio fuit etiam do. Bened.de plumbi.in repe.d.l. post do-
tem. Tertio dicit nõ obstare. d. §. nepos. quia ratio dispositio-
nis illius tex. colligitur ibi, videlicet ne fraus fiat auo emanci-
panti volenti succedere nepoti,quem ipse sua gratia liberaue-
rat a patria potestate.quæ ratio cessat ĩ casu nostro,in quo nul-
la emancipatio interuenerit, & sic dicit Bart.nõ bene sensisse.
quia si filiusfami.non potest habere hęredem in castrẽsi pecu
lio, in quo plus iuris habet filius quam filia in dote aduentitia,
cum filius possit successionem patris quam habet iure peculij
sibi tollere testando, multo minus ipsa filiafami. in dote aduẽ-
titia habebit hæredem, cum non posset per testamentum ta-
lem successionẽ iure peculij tollere fratri arg. auth.multo ma
gis.C.de sacrosan.eccle.cum simi. & eandem opin. cõtra Bar.
tenet Bald.in d.l. post dotẽ. licet ex alia rõne, videlicet quia vi-
det cõueniẽs, ꝙ ipsa filia haberet hęredẽ in aliquibus bonis. s. in
dote.& in aliis bonis nõ haberet hęredẽ arg.l.1. §. si ex fundo.
inf.de hęredi.insti.vt vbi p eũ.cuius rationes tanq̃ multũ debi-
les improbat ibi Ioã.de Imol.vt ibi p eũ.qui p prędicta ĩfert, ꝙ
similiter & eadẽ rõne de isto iure filiafami. nõ habebat hęre-
dẽ ĩ dote pfectitia cõsolidata filię, quicqd aliter tẽuerit Bar.in
4.q.& respondet ad tex.in d.l. post dotẽ. qa habet varias lectu-
ras.& ex ea nõ potest capi bonũ fundamẽtũ. nec potest capi ar
gu.a cõtrario sensu, cũ esset valde exorbitãs cõtra regulã iuris
267 cõmunis.vt ibi latius p eũ. † Tu aduerte,qa licet hęc oẽ hodie
sit sublata,cũ de iure.C.& auth.hodie filijfami.ĩ aduẽtitijs ha-
beant hęredẽ descendentẽ nõ obstãte patria ptãte, vt habet in
l.quod

l.q scitis,C.de bo.quæ libe.in auth.de hær.q ab int.§.1.& ēt ea-
dē rõne in profectitiis quæsitis pleno iure ipsi filio.vel filiofa.ta
men non est inutilis propter multa ad inuestigandum quid de
iure antiquo . & pro certo non videtur recedendum ab opin.
Dyn.& Bart.quæ est communis.cum non possit bene respon-
deri ad tex.in d.l.post dotem.& in d.l.auus.quæ multum vrget
cum loquatur indistincte nec ibi iurisconsultus se restringit,
quãdo matrimonium fuit solutum diuortio,vel morte viri.sed
simpliciter dicit,dotem ad patrem nõ reuerti.s.in casu dotis re
268 stituendæ & † quia tenendo hanc opi.pro vera , difficilis vr̃ re-
sponsio ad d.l.2.de Castrē.pecu.ideo semper mihi visum fuit,
quod d.lex procedat secundum communiter accidentia. quia
descendentes ex ipso filiofam. milite eo mortuo remanent in
potestate aui,sicut erant a prin.& sic subest ratio euitandi cir-
cuitum inutilem.per id quod hr̃ in l.dominus test ō.s̃.de cõdi.
indebi.vnde si daretur casus,q filius natus ex dicto filiofa. mili
te mortuo ipso milite nõ esset in potestate aui, forte quia emã
cipatus ab auo,pro certo mihi vr̃ , quod si talis nepos succedat
patri in Castrensibus,nec tunc auus paternus occupet iure pe-
culij.cum prima causa sit liberorum per iura vulgaria . & etiã
quia nũc suadet fauor militis cuius votum verisimiliter magis
dirigitur erga filium suum quam erga patrē.l.nihil.§. Facilior.
inf.de bon.liber.iuncto eo quod hr̃ in l.isti, quidem.quod me-
tus causa s̃.& in l.quoniam liberi. C.de inoffi. testa.nec obstat
§.nepos.quem allegat Bar.quia non facit.nam ibi text. loqui-
tur in casu,quando nepos emancipatus ab auo decessit . & sic
ibi tractatur de succes. nepo. emancipati ab auo,tunc enim rõ
est in prõptu,q dictus auus præfertur patri ipsius nepotis emã
cipati.ex eo quia ab auo fuit manumissus.& sic æquum est auũ
succedere,tãquam in bonis quasi liberti. sed hic tractamus de
successione ipsius filii circa Castrensia. nam cum prima causa
successionis sit liberorum, vt iura volunt, videtur præferendus
filius militis ipsi patri militis eidemque auo paterno. & maxi-
me cum in hoc non offendatur ipse auus in iure sibi quæsito p
suam manumissionem.cum in omnem euentum habeat po-
stea succedere dicto nepoti in dictis bonis sibi quæsitis tanquã
in bonis quasi liberti.præterea ponamus dictum nepotem de-
disse se in adoptionem alteri extraneo de voluntate aui,qui ne
pos postea fuit emancipatus ab ipso patre adoptante,& postea
moriatur eius pater naturalis.s.filiusfam.miles,tunc cessat om
nino ratio Bar.& nihil prohiberet,quominus dictus nepos suc
269 cedat patri militi in Castrensibus remoto auo paterno, † ergo
idem est dicendum in filiafa.circa dotem aduentitiam vel pro
fectitiam reconsolidatam ut s̃. Ex quo nihil iuris in ea habet pa
ter.immo ipsa hr̃ pro matrefa.merito habebit hæredem ab in-
testato,sicut ēt filius miles in Castrensib.qñ descendentes non
sunt remansuri in potestate aui vt s̃.est probatum.quę opi.pro
batur de directo in d.l.post dotem.a ç̃rio sensu.& puerilis vr̃ re
præhensio Imo.& Benedicti de plumbi.in filiofa.milite habē-
te nepotem ex filia nupta.cum de isto iure ille nepos tanquam
cognatus non poterat venire ad exclusionem aui materni,qui
cēsetur agnatus suo filio,qui a patre trahit iura sanguinis, quæ
iura sanguinis solum cadebant in agnatis. vt hr̃ institu.de legi.
agna.suc.post princ.licet hodie sit sublata d.rõ, per id quod hr̃
in auth.defuncto.C.ad Tert.& in cor. vnde sumitur XLVIII.
270 Et ex prædictis † potest inferri ad aliud spãle & no.priuilegium
in dote,q si filiusfam.dotem recepisset pro vxore , & non eius
pater,quod dicta dos quæritur ipsi filiofam.pleno iure ēt de iu-
re isto antiquo.nec habebat locum regula d.l.placet.& sic etiã
fructus percepti ex dicta dote quęruntur ipsi filio,& non patri,
vt fuit de intentione Bartol.in l.ç̃ nurum.§.quoties.inf.rerum
amo.Ex quo ipse ibi infert notan.ad aliud XLIX.sing. priuile-
gium in dote,quod hodie de iure Codicis ipse pater non habe
bit vsumfr.dictæ dotis per d.l.cum oportet.cum si. & ç̃ñr seq-
tur quod in dicta dote pater non erit legitimus administrator
tñ ipse limitat hoc procedere,qñ dos esset in corporib.seu spe-
cieb.secus si in pecunia.quia tũc de isto iure efficiebatur pecu-
lii profectitij patris,& sic transibat in dominium patris,qui te-
nebatur de peculio pro dote illa restituenda.per tex. in l.depo
siti.§.1.& l.ex facto.s̃.de peculio.pro quo facit, quia si ipsa mu-
lier in hoc gaudet priuilegio,ēt qñ dos nõ deseruit onerib.ma
tri.puta antequam nubat,vel postquã remansit vidua , vt in ea
nihil iuris habeat pater in tali dote aduētitia,vt s̃.dixi ante pro-
ximum priuile.multo magis vr̃ dicendum in ipso filiofa. con-
stante matr.& sic qñ dos cohæret mat.& eius onerib.deseruit.
arg.l.dotem.in fin.inf de castr.pec.nam primo casu concurrit
duplex fauor s.dotis & ēt matrimonii. Aduerte tñ,quia hoc di
ctum Barto.forte procederet,qñ filius seorsum habitaret a pa-
tre vna cũ dote habita a muliere vel socero.& maxime si post-
quam seorsum habitauit,duxit uxorem, & dotem recepit . nã
æquum est,quod ibi sit dos pleno iure, & sic dotis fructus , vbi
sunt onera mat.l.cum his.§.ibi dos.s̃.de iure do.vñ põt dici,qđ
ēt de iure isto,fforum. nõ solum ipsa dos sit in dominio ipsius
mariti filiifa.sed ēt ipsi fructus ex dote percepti, vt sic eos oẽs si
bi lucri faciat,& non pater. & hoc fauore dotis.& matrimonii,
vt s̃.& multo magis hoc fatendum esset,si filius accepisset exo
rem,dum cohabitaret cum patre, & postea recessit a patre cũ
dote sibi consignata per patrem,quã ipse pater recuperat. qua
si tunc pr̃ ipse videatur consentire filio, vt ipse solus onera ma-
trimonij supportet cũ d.dote , vñ ēt si fructus dotis superexce-
derent onera matrimonij, videatur pater illos sibi tacite donas
se.quæ donatio de facili præsumitur propter tantam coniũctio
nem personarum.per id quod hr̃ in l.publia.in prin.s̃.depositi.et
in l.si seruus communis.s̃.de don.inter vir.& maxime cum vi-
deatur quid modicum donasse,rõne cuius modici magis de fa
cili præsumitur donatio.l.vtrum.s̃ de don.int.vir.& ux.nec ob.
quod videatur in peculium concessisse. magis quam donasse.
per id quod hr̃ in l.fi.iæ cuius.C.fam. her.& in l.si do.C.de col.
quia illa iura procedunt,quando a prin.non potuisset valere vt
donatio.vñ secus qñ a prin.potuit valere vt donatio inter patrē
& filium,prout est in dote & eius fructibus . per id quod hr̃ in
l.Pomponius Philadelfus.s̃.fa.her.& in l.si cum dotē.in princ.
inf.eo.quæ iura licet loquantur in filiasfam. tñ eadem rõ fauo
ris respectu dotis & matrimonii videtur militare in ipso filiof.
271 † Et maxime,quia ēt circumscripto fauore dotis , in ipso vsufr.
aduentitiorum quorumcunque valet donatio facta per patrē
filio ut est casus fin.& ibi etiam per Bald.post Bart. in l. fi.§.nõ
autem.C.de bo.quę lib. Et si valet per modum expressum,eo.
modo per modum tacitum.arg.l cum quid.s̃.si cer.pe cum si.
quę tacita don.præsumitur vt s̃.vñ posset forte dici , quod licet
non probetur expresse dicta cõsignatio dotis facta per patrem
tñ eo ipso quod pater permittit filium de per se tenere, & fru-
ctare dotem suę vxoris,vel quid aliud aduentitium,tacite vide
tur donare dictos fructus. vt not.voluit Bal.in auth. ex testamē
to.C.de colla.in 14.c.& etiam idem ipse sensit in l.2.C.fam.her.
& etiam Bar.in suo tractatu de duob.fratrib.quod bene nota.
272 † Si autem ipse filius habitaret cum patre,& sic pater ipse one-
ra matr.subiret alimentando filiũ,& uxorē, & tunc non solũ si
ipse pr̃ recepisset dotē,sed ēt si ipse filius solus recepisset posset
non improbabiliter dici,quod de isto iure.ff. dominium dotis
competebat ipsi patri & ç̃ñr fructus dotis essent ipsius patri ēt
si dos ç̃sisteret in specieb.ēt stabilib. nec reperio qđ iura faciãt
differentiam inter dotem in pecunia & in specieb. prout facit Bart.in
d.§.quoties.nec l.ex facto.& l.depositi.sup.allegatę probant di
ctam differentiam.immo ēt si detur filiofa. species in dote,illa
efficiebatur peculii profectitii patris . & tenebatur pr̃ de pecu-
lio pro ea restituenda,sicut pro aliis rebus paternis consistenti
bus apud filiũ in peculio.vt est tex.in l.filiofa.la 2.inf.eo.& pro-
batur in l.si filiofa.la 1.& in l.si cum dotem.§. transgrediamur.
inf.e.cũ tex.ibi indistincte loquatur.ad hoc ēt tex.ea.l.§.fi. imo
273 potest dici,† quod si dictus pater , consensit matrimonio dicto
expresse vel tacite,ex tũc videtur se obligasse insolidum, & sic
ultra peculiũ pro restõne dotis,fin d.& no.post Bar.in d.§.trãs
grediamur.videtur aũt tacite consensisse,si uxor filii fuit ducta
in domum suam.& onera ma.supportauit,cũ præcedebat obli
gatio legalis ad hoc ipsum faciendum. arg. eius qđ hr̃ in l.a.C.
de acq.pos.inde est, quod ex quo ipse pater est obligatus ad cõ
seruationem,& restõnē dictę dotis,merito cõueniens est, qđ il
la efficiatur de dñio ipsius patris.in autem pater possit cogi ad
se obligandum pro filio pro dote restituenda no. in d.§.trans-
gre.& tangetur.inf.circa alia priu.dotis.s.si isto casu de iure Co
dicis pater haberet vsumfr.dictę dotis.ut hoc fuit de mente gl.
no.in l.dotem.inf.de castr. pecu.in fin.verbis.quę per hoc sen-
tit,quod hodie proprietas dictę dotis quę olim erat apud patrē
pleno iure,erat de iure.C.apud filiũ.licet vsufr.sit patris.quę tñ
gl.non pcederet,qñ filius seorsũ habitaret a patre.& onera ma
trimonii subiret,vt supra est dictũ.& hęc oĩa sunt no.& utilia in
practica,quia si filius hñs uxorē seorsum habitans a patre dotē
possidet,& fructat,talis usuf.non efficitur patri , nec fructus in
de percepti sunt cõicandi cũ fratrib.ēt si erat eorum æstimatio
valde superexcessiua ultra onera matrimonii,imo ēt posset di-
ci,quod si dos esset apud patrē, cui noilet consignare tali filio
eã,qđ ex quo tunc non debetur sibi vsuf.poterit filius mortuo
patre illos fructus uel eorũ æstimationē repetere a fratrib.cohę
redib. pro eorũ ratis,& hoc qñ filius discessisset sine repręhen-
sione,forte de voluntate patris.uel forte prpeter eius patris uo-
luntatē ex iusta cã,quia male tractabatur a nouerca , uel alia si-
mili cã.Si autē discessisset sine uoluntate patris,& sine iusta cã,
tunc esset sibi imputandũ.imo ēt si filius cohabitaret cũ patre
& pater onera matrimonij subiret,& pater ipse promitteret fi
liũ tenere & fructare de per se dictã dotē,& de fructib.ad libi-
tũ disponere,tunc tacite videtur sibi donasse dictũ vsumfru.ut
su. dixi . & iõ tunc filius dictos fructus & pecunias ex eis redа-
ctas & lucra exinde percepta nõ teneretur cõicare aliis fratrib.
vt ēt voluit not. Bal.in d.auth.ex testamēto in 14.col.et in d.l.2.
274 C.famil.her. † Infertur etiã ex prędictis ad aliud speciale & sic
quinquagesimum priu.resultãs ex prędictis,qđ si filiusf.qui re
cepit dotem a muliere vel socero,fuit stip.de dote vel eius par-

te sibi lucranda in casum solu. matr. per mortem mulieris, tale lucrum dotis esset ipsius filij quod sine dubio procederet, qñ ipse filius onera supportasset, & non pater. Sed si pater onera subijsset, vr̃ magis dubium. posset tñ nõ improbabiliter dici ꝙ ipse pater consentiendo expresse vel tacite tali matrimonio & pacto inito per filium videatur renunciasse, & donasse filio dictũ lucrũ dotis, vt sic ipsi filio pleno iure quæratur. vñ mortuo postea patre non teneretur filius cõferre alijs fratrib. cum potuerit valere donatio expressa vel tacita per patrem filio circa dotem, prout vult tex. in simili. vt hr̃ in d.l. Pomponius [illegible] dotem, prout [illegible] & in d.l. post dotem. & [illegible] & in d.l. si cum dotem in prin. & [illegible] dictã partẽ [illegible] to magis si pater [illegible] tis in [illegible] C. de [illegible] loquitur, ꝙ oĩa quæ [illegible] sunt filio [illegible] quoad proprietatem [illegible] ex substa. suæ coniugis, quærantur [illegible] filio quoad proprietatem [illegible] & patri quoad [illegible] & sic [illegible] supponere ꝙ de iste [illegible] re. florum. quærel [illegible] patri pleno [illegible] tex. vt procedat in alijs bonis [illegible] tota. præterea in [illegible] cro dotis, esset [illegible] mentem [illegible] d.l. dotem. & l. si cum dotem §. trãsgrediamur. [illegible] co. & [illegible] le lucrum obuenit filio viuente patre, hodie [illegible] patri & [illegible] ergo sequitur ꝙ olim pleno iure quærebatur ipsi patri. & sic vr̃ inferri ꝙ fauor [illegible] filio tam circa lucrum [illegible] dotis ad [illegible] vel profectitiæ, prout s. declaraui, non extẽdatur [illegible] ipsum filium fa. [illegible] & tangetur inf. in alia qõne circa [illegible] tum concedens tale lucrum. Si autẽ pater [illegible] set stipulatus sibi tale lucrum [illegible] esset dubium, ꝙ illud [illegible] cũ esset [illegible] patris ẽt quo ad proprietatẽ hodie ꝙ [illegible] cedit, nisi ipse pr̃ recusasset subire onera matrimonij, quæ forte [illegible] filius seorsum habitans. cum tale pactũ [illegible] tacitam conditionem [illegible] supportane- [illegible] tale lucrum [illegible] stipula- rit. cum non ob aliud censeatur tale lucrum [illegible] tum, nisi in recompensationem onerum matrimonij [illegible] tur in d.l. dotem. & iõ si pater ipse [illegible] parte sua, ces- sat dictum lucrum [illegible] & l. stip [illegible] quæro. §. inter locatorem [illegible] lucrũ applicetur filio supportanti [illegible] filij casus ille [illegible] de ver. obl. nec [illegible] expressam. l. [illegible] na. prout. Sed satis [illegible] preces [illegible] disponere de tota dote [illegible] pater subijsset [illegible] non [illegible]
275 set ipsa mulier dotem [illegible] per prædicta [illegible] vxore præ [illegible] matrimonio [illegible] tur cer- tam [illegible] post [illegible] [illegible] Q [illegible] in [illegible] ad [illegible] an pa- ter an filius [illegible] cum. d [illegible] tis pr̃ [illegible] esse profectitium, & non aduenti [illegible], ex quo procedit ex [illegible] patris, vt [illegible] per patre præ- stita, licet [illegible] loquatur in persona filij. [illegible] per [illegible] in [illegible] magis æquum inclinat Bald. in [illegible] Sed in dicta authen. ex testamento. vbi videtur [illegible] procedere, tenet post multa quod indistincte ill [illegible] esset aduenti [illegible] & sic præcipuum ipsius filij, & non communicandum [illegible] medi- ta [illegible] contemplatione & propter [illegible] ma- trimonij quæ [illegible] causa debet magis attendi quam remota [illegible] per id quod habetur in l. [illegible] de vulg. & pup. & in l. si ad [illegible] de vsu fruct. & hanc [illegible] & in puncto iuris magis sustentabilem tu teneas, prout tenet ipse Bart. in lectu- ris vt supra, vt sic tale lucrum dicatur magis aduentitium quã
276 profectitium. nam proxima & finalis causa d. [illegible] lucri est pro- pter ipsum matrimonium & eius coniugalis societas & fœdus vt hoc probatur in l. cum quis. circa medium. inf. de dote præle- ga ibi dum dicit, quia matrimonij causa lucratus est, non ex pa- tris iudicio. & sic ẽt probat, quod si pater fuit stipulatus tale lu- crum dotis ipsi filio ob uxoris prędecessum, illud erit aduenti- tium, & non profectitium cum ex cã matrimonij vr̃ lucratus. quod matrimonium cohæret personę filij, & non patris. pręte- rea ponamus, quod statutum se mouerit ẽt propter onera ma- trimonij. vt videtur probari in d.l. dotem. in fin. secundum in- tellectum glo. ibi secundum tamen tex. ibi ponderat primo & principaliter ipsam cohęrentiam matrimonij, & sic debet at- tendi causa principalior & potentior. arg. l. quęritur. sup. de sta- tu homin. & maxime, quia illa ratio oneris matrimonij non vr̃ multum attendenda cum pater teneatur ad alendum uxorem filij, & eius liberos. l. si filia. §. 1. sup. fam. herc. & sic etiam indo- tatam. arg. l. quod si nulla. s. de reli. & sump. fu. potest ẽt subin- telligi alia cã dicti statuti, quasi in solatiũ amissæ suæ dilectę cõ- iugis tale lucrum concesserit viro, vt alias in simili dr̃ de ma- tre, cui senatusconsultum Tertullianum cõcessit successionẽ filij, vt eam subleuaret, & in solatium amissorum filiorum. inf. ad Tertul. post prin. & alias in fi. in l. iure succursum. s. de iure do. & hinc est quod solet communiter teneri, ut lucrũ dicti sta- tuti consequatur vir ẽt in uxore non dũ ducta, quę decessit post matrimonium contractum per uerba de præsenti, & sic licet nunquam subierit onera matr. quia saltem remanet alia ratio finalis uinculi & fœderis matrim. facit quod habetur in authẽ. de nup. §. si uero altera. & insti. de nupt. §. affinitatis. & gl. in l. li- berorum. s. de infamib. quod ẽt tenuit Bar. in l. nihil. inf. rerum amo. & per Bal. in l. non sine. C. de bo. quæ lib. & in l. Deo no- bis. C. de ep. & cler. & per Bar. de Sal. in l. cum in te. C. de do. ante nup. & per Abb. sicu. in c. illud. de præsump. & vr̃ casus in authen. de sanctissimis episcopis in §. sponsalibus. & hãc par- tem, quod tale lucrum sit præcipuum filij, tenet Pau. de Cast. in d. §. transgrediamur. & Lud. de Ro. in d. auth. ex testã & ita
277 iam vidi de facto consultum. † Prosequor nunc alia priuilegia, & quinquagesimum primum est per l. in reb. C. de iur. do. vbi stãli tãto. mulie. sol. ma. illico in eam transit dominium rei do- talis iuris ministerio sine alia traditione, ꝯ regulam de qua in l. tradõnib. C. de pac. cum si. super. quo aduerte, quia licet olim nonnulli dubitauerint an constante mat. vir sit dñs rei dotalis, tñ communis est omnium sña, quod vix habeat dominium, & non mulier. imo ẽt possessionem. per id quod hr̃ in l. sciẽ- dum. s. qui satisd. cog. & in l. doce ancillam. C. de rei vend. & in l. seruus dota. inf. co. & in l. & si dotis. C. de iur. do. & in l. dotalẽ §. 1. s. de fun. do. & no. in l. diuortio §. si fundum. inf. co. iõ vide- batur non debere dictum dominium ab eo recedere post sol. mat. sed durare apud eum, donec traderet mulieri & ita multi tenebant, vt refert Bal. in d.l. si dotis. quia sicut per contractum dotis non trãsfertur dominium in virum nisi a die traditionis. l. de diuisione. in fi. & ibi no. inf. eo. iuncta d.l. dotalem. §. 1. ergo idem versa vice videbatur quod per distractũ dotis non trans- ferretur in mulierem sine traditione, per regulam. de qua in l. ab emptione s. de pact. & in l. nihil tam naturale. inf. de reg. iu. & probabant per tex. in l. si filio. la 1. §. 1. inf. eod. & ita tenet Iac. de are. ibi per illũ tex. & tẽdet ad l. in rebus quia datur ibi utilis actio in rẽ non rõne dñij. vt alias hr̃ in l. 1. C. de do. quæ sub mõ. licet largo modo hñs vtilem actionem in rem censeatur habe- re quoddam quasi dominium. vt ibi no. quod ẽt probatur in d. l. in reb. ibi, quasi in rebus proprijs quæ dictio quasi est improprietatis. not. l. fin. s. de duo. re. & licet posset hęc opin. teneri in puncto iuris, tñ non vr̃ recedendum a cõi opi. doct. ut s. secun- dum quam conclude quod de iure antiquo uir remanebat do- minus ẽt sol. mat. vt probatur in l. 1. in fi. s. de fun. do. & in l. quę- dam. ff. de acq. re. do. ut ẽt fuit de mente. glo. in 9. l. si filio. super verbo, nostras hodie tñ de iure Codicis secus est. imo illico do- minium transit in mulierem. per d.l. in rebus. vñ d. sũ d.l. no- ua est & exorbitans a iure antiquo. & ita tenet Bar. in d.l. si filio §. 1. & in l. si mora & in l. si filio. la 2. eo. tit. & ibi ẽt Bal. Ang. & Imo. & communiter legentes. & in l. Nesennius. § fundum. ff.
278 de re iud. post Bar. quod tñ pluribus modis põt limitari & † Pri- mo vt procedat qñ mulier remansit post sol. ma. secus si uir so- lus. quia dominium non transit illico ad hæredes mulieris nisi per modum regularem. & sic ius antiquum in hoc remanet il- læsum. vt voluit not. Barto. in d.l. Nesennius. §. si fund. & com- muniter sequuntur doct. quia termini d.l. in rebus sunt quan- do mulier remansit soluto matrimonio. ad quod etiã confert, quia ibi Imperator dictum priu. confert circa ipsam actionem in rem ad similitu. hypothecarię in priu. prelationis contra cre- ditores viri. & tamen certum est quod dictum priuil. prelatio- nis in hypotheca non transit ad hæredes. vt habetur in l. 1. C. de priuil. don. & in l. [illegible] C. qui potio. potest tamen teneri, quod di- ctum priuile. circa actio. in rem transit ad filios mulieris hære- des scilicet eiusdem matrimonij prout communiter tenetur in priuile. prelationis hypothecę. in dicta leg. fin. in dicta lege 1. Et sic potest inferri ad secundam limitationem vt non ha- beat locum d.l. in rebus in persona patris agentis ex iure con- soli-

solidationis in eum factę propter stip.vel prędecessum filiæ cū
d.l.in rebus se fundet principaliter super fauore mulieris, pue
etiam dictum fuit in priuilegio anteiationis in hypotheca, ꝙ
non extendatur ad patrem, vt dictum est.sup.super gl.ma. Sed
279 † tunc surgit pulchrum dubium, quid in dote profectitia, cu-
ius actio communis est patris & filię,gl.in l.2.§.1.inf.eo. super
verbo,dos & in l.non solum in gloss. 2.in prin.videtur velle,ꝙ
licet ipsa actio personalis de dote sit communis.non tamen sit
ipsa dos communis.i.ipsum corpus dotis quasi velit, ꝙ ipsum
corpus dotis sit solius patris,& sic respectu dnij.& licet Bar. &
pleriq; aliorum intelligant gloss. de ipsa dote prout est ius vni-
uersale secundum opi. Bar.& seq.in hac l.super diffinitione do
tis,tamen ista non fuit intentio glo. maxime in d.l.non solum
dū subdit,ꝙ ipsa dos est viri,quando esset consumpta,& sic in-
tellexit de ipso corpore dotis, cum iura vniuersalia proprie nō
recipiant consumptionem,imò sensit ibi glo.a cōtrario sensu,
ꝙ quando ipsa dos.i.ipsa species dotis esset cōsumpta,tunc so-
luto matrimo.nō esset mulieris nec soceri,sed adhuc duret in
dominio viri,quod sine dubio poterat procedere secundū ista
tempora.ffforum. Bald.in d.l.non solum dicit, ꝙ ex quo hodie
pro dote competunt tres actiones.s.personalis,item hypothe-
caria,itē actio in rem de qua in d.l.in rebus,quod illę tres actio
nes pariformiter procedūt,vt omnes communiter & insolidū
competant patri & filiæ,sicut olim cōpetebat actio personalis
de dote.& sic etiā dominiū erit inter eos cōe.& apud quēlibet
insolidū sol.mat.sicut ipsa actio de dote.nec obstat.§.ex cōtra-
rio.& ꝙ ibi habetur l.3.de acqui.pos.q a istud dominum habe-
bit naturā anomalam, & non erit denotatiuū partiū,sed deno
tans ius quoddam cōnexū consistens in intellectu. & erit apud
quēlibet insolidū, cōnexū tñ mō, vt vnus nō habeat exercitiū
sine alio,& in quo plures vna representantur,vt habet in fi.in l.
in suis.inf.de lib.& post. & cōtraria dicit procedere in nō cōne
xis sed separatis. Ioan.tñ de Imo.ibi dicit, non videri possibile,
ꝙ dominiū eiusdē rei sit pęnes duos insolidū in eadē specie do
minij contra omnia iura,vñ dicit tutius esse tenere, ꝙ respectu
dotis profectitiæ cōsistentis in specie nihil sit innouatū per d.l.
in reb' & sic pro ea nō cōpetat vsucapio,sed solū alię duę actio
nes.& ideo sequuta exactione sit dñiū pęnes ipsum patrē,respe
ctu cuius dñij sit in eum facta quędā reconsolidatio per l.fi.C.
cōia vtri.iu.vbi dicit esse casum & facit tex. in authen. sed quis
C.de rei vxo.act.& in cor.vñ sumit. Sed Lud.de ro. ibidē dicit,
ꝙ ista iura prima fronte non probant, quia licet dicant dotem
exactam factam esse de substantia patris, tamen non negant,
quin sit propium patrimonium filiæ l.2.§.sed vtrum ff.de mi-
no.Et subdit,ꝙ si tenemus opin.ꝙ retransferatur etiā in filiam
vt tenere videtur Bald. nō esset inconuenēs dicere ꝙ illud sit
pęnes patrē & filiam, diuersis tamē respectibus prout etiā cō-
stāte matrimonio dicitur esse pęnes maritum & vxorē,vt pro-
batur d.l.in rebus,qđ plenius declara, vt ibi per eū, qui tamen
subdit,ꝙ licet hęc opi.sit communis.scilicet, quod dotis pro-
fectitiæ sol.mat. dominium transferatur ipso iure vt sit pęnes
patrem & filiam insolidum,tamen diuersis respectibus,sed di-
cit quòd hęc opi.non est vera,per text.in d.l.in rebus, qui præ-
supponit,quòd res ab initio fuerint ipsius mulieris, & sic non
potest intelligi in dote profectitia, cuius dominium ab initio
fuit ipsius patris,& si quispiam vellet d.l.legem intelligere etiā
in profectitia, oporteт ipsum fateri quòd retranslatio fiat solū
in ipsam mulierem,quia text.in d.l.in rebus loquitur solum in
muliere,& de patre non est ibi expressum arg.l.si vero.§.de vi-
ro.inf.eod.ergo oportet vt stemus regulæ ꝗ in d.l.tradi-
280 tionibus,cum simil.Nec est verum, quòd † priuilegium datū
mulieri extendatur ad eius patrem vt dicit probari in l.aliud.
sup.de pact.dotal.iunctis legibus præcedentibus,& facit quod.
supra dixi in princi.huius fallentiæ secundę.& sic cessabit obie
ctio dicti.§.si duobus vehiculum l.si vt certo. sup. commoda.
Vel dicit ipse, non est verum illud, quod communiter dicunt
doct per d.l.in rebus,quia non videtur,quòd ille text.dicat do-
minium transferri illico in mulierem, sed dicit dari rei vendi-
cationem mulieri,tanquam dominium semper apud eam re-
mansent, & hunc dicit esse suum nouum intellectum ad d.l.
prout iuxta literam & illam non inuoluendo debet intelligi,
sed tu dic quod immo oportet ita intelligere illum text.prout
communiter doct. intelligunt post gloss. ibi. s. quòd loquatur
de quodam dominio velato quod est apud mulierem propter
spem retranslationis fiendæ post solu.matr. vel loquatur de
quodam dominio quod erat ab initio s de iure primęuo, vide
licet pro quodam communi & naturali vsu.& sic considerato
ipso dominio rudi prout erat tempore antiquo ante ius gen-
tium secundarium, de quo in l. ex hoc iure gentium supra de
iustit. & sic illa verba tex.ibi,iuris subtilitate debet intelligi de
subtilitate,& ad inuentionem iuris gen.secundarii, & aliter in-
telligendo illum tex.multa præsupponeret exorbitantia a iure
281 † & ideo verior videtur opin.quod dispositio d.l.in rebus,non
loquatur nisi in dote reuersa ad ipsam mulierem solam solu.

matri.quæ opin.videtur etiam fuisse de mente Bald. in d.l.nō
solum.nam ipse in secunda sua opin.non se firmat sed dicit qđ
si quis vellet tenere quod dominium transeat ipso iure in pa-
trem & filiam insolidum &c. Et mouetur ad dictam opi. tenen-
dam quam etiam tenuit Imo. vt supra, quia certum est, quod
de isto iure.ffforum licet actio de dote esset communis,tamen
exactio spectabat ad solum patrem, & sic eo ipso quod pater
recuperabat dotem soluto matri. illa efficiebatur de dominio
& substantia patris,vt probatur in d.l fin.C.cō. vtri. iud. & idē
erat in omnibus alijs actionibus quę erant communes patri &
filio,de quibus per glo.ma. in l.si longius §.1. sup. de iud.nam
res vel pecunia exacta per patrem vigore dictarum actionum
transibat illico in dominium patris per regulam d.l.placet.de
acquir.hære.cum simi.vnde idem erat dicendum in dote exa-
cta.in tantum quod poterat pater illam diminuere in secundo
matrimonio si secundus maritus non erat dignus, licet hodie
per authent.sed quamuis.C.de re. vxo. act. hoc non posset, vt
per Barto.in l.post dotem in 2. q. vnde stante hoc quod domi-
nium dotis datę transeat in solum patrem,respectu cuius vide
tur fieri quædam reconsolidatio in patrem, etiam si ipse non
fuerit eam sibi stipulatus, vt etiam tenet Barto. in d. l. post do-
tem & assentit Bald.in d.l.non solum bene facit l.penul.§.filia.
inf.eod.& ibi no. sequitur quòd dispositio.d.l. in rebus solum
innouat ius antiquum,videlicet quòd vbi de iure antiquo dos
quæ erat in casu restitutionis habebat effici de dominio mu-
lieris sequuta traditione, hodie sine alia traditione ipso iure in
eam transit dominium, & sic non debemus dictam l. in rebus
intelligere quòd offendat vel tollat ius antiquum in pluribus,
quando possumus intelligere quòd aliquid de nouo proui-
deat. s. in vno. per id quod habetur in c. cum dilectus de con-
suetu & in l.1.C.de do.promis.facit l. præcipimus in fin. C. de
appel. cum ergo de iure antiquo dominium dotis profectitiæ
non habebat transire in filiam sed in patrem per traditionem,
vt sup.ergo in illo casu non vendicat sibi locum d.l.in rebus &
ita videtur tenendum prout etiam vlt. loco videtur hoc sequi
Lud. in d. l. non solum. Et ex his potest inferri ad tertiam li-
282 mitationem, † videlicet quòd dicta dispositio. l. in rebus non
obtineat etiam quando dos esset reconsolidata in filiam, adeo
quòd posset sola agere,& eam exigere sol.matr.puta iam facta
sui iuris per mortem vel emancipationem patris, vel propter
stipulationem paternam,prout habetur in d.l post dotem, vel
per expressum vel tacitum pactum patris,vt habetur in l. si cū
dotem in prin.vel si pater esset absens,vel non probatę vitæ se-
cundum quod habetur in d.l.si cum dotem. §. si patri. & §. eo
autem,vel ex similibus alijs causis,de quibus tangetur in l.2.§.
fi.inf.eo.nam ex quo dicta dos vel eius dominium non fuit ab
initio & ante matri.ipsius mulieris, sed patris, ideo cessare vi-
detur ratio.d.l.in rebus.& consequenter eius dispositio. l. adi-
gere.§.quamuis.inf.de iur.patro.cum si.vt probatur ex tex.d.l.
in rebus,ibi ab initio.tamen potest teneri contrarium quia la-
tis videtur ab initio fuisse mulieris ex quo alias nomine mulie-
ris dedit.argu.l.licet.§.1.sup.de iur.do. Et quod not. Barto.sup.
circa diffinitionem dotis,& etiam super glo. Rubricæ in verbo
repetatur,& per eundem Barto.in l.si mora.inf.eo. alias seque
retur absurdum, quòd etiam dotis aduentitiæ datæ per extra-
neum non transferretur dominium in mulierem illico solu.
matri.per d.l.in rebus quod esset absurdum, nec obstat illud ꝙ
ibi dicitur ab initio,quia debet intelligi ab initio tempore con
tracti matrimonii, cum etiam durante matrimonio ipsa mu-
lier cēseatur durare in suo dominio velato,quod ipsa vel alius
pro ea dedit ipsi marito. Et videtur contra intentionem om-
nium doc.nam gaudet mulier suo priuilegio, siue dos data sit
per mulierem, siue per alium pro ipsa muliere l.si nupturа.§.1.
sup.de fundo do.ad hoc etiam tex.in l.vnica.§.et plenius.C.de
rei vxor.act.ibi,siue ipsę principales personę dotem dederunt,
siue aliæ pro his personę &c. Sed possit respondere quòd tex.in
d.l.in rebus fundat se super rei veritate. ibi dum dicit, ideo rei
veritatis &c.sed secundum rei veritatem non fuerunt a princi-
pio in dominio mulieris, sed alterius dotantis, licet per modū
quemdam fictum videatur ipsa dedisse, & in consequentiam
transtulisse dominium in virum,tamen non videtur receden-
dum a prædicta opin.quę est de intētione doc.licet per expres-
sum non loquantur prout sentit Barto.in d.l.si mora.& tex.in
d.l.in rebus potest intelligi vt loquatur secundum rei qualita-
tem s.considerato dominio quod erat de illo iure primęuo. s.
283 pro communi quodam vsu,vt.s. & sic potest inferri ad † Quar
tam limitationem, vt non habeat locum dicta dispositio l. in
rebus, quando mulier a prin. nō fuit domina rei cauns qui pro
ea dedit fuit dominus,sed fuit data in dotem res aliena, quam
maritus postea durāte matrimonio bona fide & tit.præscripsit
& sic per vsucapionem dominium quæsiuit, cum non simus
tūc in terminis dictæ l.in rebus nec ratio ibi posita comprehē-
dit hūc casum,vt dicebam alias legendo in l.si alienam.j.eo.li-
cet enim hæc res per præscriptionē sit facta proprie dotalis, &
subijcia-

subijcitur restitutioni soluto matrimonio prout alias res dotalis, quasi ad opus mulieris vir vsocceperit, vt habetur in l. Pomponius. §. in dote inf. de acquir. pos. nisi in casu singulari legis, Proculus sup. de iur. do. tamē vetum est dicere hanc dotem ab initio non fuisse mulieris, & in mulieris permansisse dominio, vnde cogita, quia docto non tangunt. Et potest dici, quod vir in quærendo tale dominium, videtur ipsum accepisse ab ipsa muliere, quæ occasionem præstitit vsocapiendi. l. quia alienam. inf. de dona. causa mor. nisi dicas illud esse per quandam fictionem. Sed quid si ipsi mulieri superuenit dominium, forte quia verus dominus legauit rem ipsam mulieri constante matrimonio, dicas tunc non esse opus priuilegio d. l. in rebus, immo de iure isto. [illegible] traditione matrimonio sol. mulier erit domina, non quidem per viam dominij de nouo in eam transitus, sed tanquam perseuerauerit in suo dominio in eam translato vigore dicti legati, quia licet ius superueniens auctori prosit ipsi successori, tamen non ad effectum, vt ex tunc dominium quæsitum auctori transeat in ipsum successorem ex vigore præcedentis tituli & traditionis iam factæ, immo requireretur noua traditio, vt probatur notanter in l. si. [illegible] sup. de rei vend. & in l. apud Celsum. §. si a Titio inf. de exce. [illegible] per Barto. in l. cum vir præd[illegible] inf. de vsuca. quod bene nota.

284 † Quinto limita d. l. in rebus habere locum in dominio, non sic in quasi dominio quod quæritur ex publiciana, super quo considera, quòd licet prima facie quis diceret contrarium ex regula quæ sumitur in l. eum qui. §. in publiciana [illegible] de publiciana, licet, quòd rei vendicatio & publiciana procedunt a pari, & eisdem regulis [illegible] & sic in casibus vbi dominium transfertur sine traditione, similiter & quasi dominium ex publiciana [illegible] & l. [illegible] §. [illegible] supra de publiciana, tamen hoc non procedit sic simpliciter † nam [illegible]

285 quod tunc transferret quasi dominium per publicianam sine alia traditione, quia nec ipsa publiciana erat [illegible] causam, vnde [illegible] dominium ad hoc vt transferatur sine traditione [illegible] oportet esse penes [illegible]

286 [illegible] glo. & [illegible] etiam Bar. [illegible] aut maritus constante matrimonio [illegible] in re aliena data in dotem [illegible] quia [illegible] esse alienam [illegible] ex titulo [illegible] publicianam & sic quasi dominium l. eum qui. §. [illegible] de publiciana cum simi. Et tunc soluto matrimonio [illegible] retur illico quasi [illegible] si forte mulier erat [illegible] bona fide [illegible] quasi dominium ex publiciana [illegible] & [illegible] per dispositionem d. l. in rebus [illegible] quasi dominium [illegible] bona fide transferretur [illegible] sine alia [illegible] diceret [illegible] sitio d. l. in rebus [illegible] exorbitans a regula [illegible] antiquo [illegible] debet extendi [illegible] quod vero [illegible] l. Anc[illegible] C. [illegible] sed [illegible] vera [illegible] possessor. C. de [illegible] publiciana, [illegible] in d. l. cum vir [illegible] acquiren [illegible] contrarium [illegible] glo. [illegible] §. prætor ait [illegible] licet maritus acceperit in dotem rem alienā bona fide, tamen si socer erat in mala fide [illegible] hodie ipse maritus non præscriberet per d. auth. malæ fidei, [illegible] etiam nō haberet vti hodie publiciana quod bene not. Et non obstat quod dixi per [illegible] quod [illegible] cum dispositio d. l. in rebus sit mere fauorabilis concernens [illegible] mulieris [illegible] dotis fauorem, potest & debet extendi ex identitate rationis, licet sit exorbitans, & maxime cum concernat [illegible] §. mulier. sup. de condi. inde. ergo debet extendi, per [illegible] quod habetur in l. illud. C. de sacrosanc. eccle. & [illegible] & l. si constante. in princ. sup. eo. præterea ex quo ista [illegible] parificata a iure antiquo per modum regulæ d. §. in publiciana cum sim. ergo dispositio noua in vno debet se extendere ad aliud, vt per glo. no. in d. l. quòd vero. & in l. si quis servo. C. de furtis ad hoc etiam gl. no. in clemen. per literas de preben. nec refragatur, si diceretur quòd prædicta procedunt, quando a prin. illud quasi dominium ex publiciana fuit apud mulierem antequam traderetur res dotalis, secus si mulier nunquam habuit dictum quasi dominium, quia d. lex, in rebus procedit propter dominium antiquum mulieris. Sed in terminis nostris hoc quasi dominium fuit de nouo quæsitum viro, postquam habuit dotem, nam [illegible] videtur, vt sup. dixi in dominio quæsito viro cōstante matrimonio ex præscriptione, vt sic videatur istud quasi dominium maritus habuisse a muliere per id quod habetur in d. l. qui rem alienam nec ob. quòd dispositio dicta noua non debet extendi de dominio vero ad dominium fictum, per id quod habetur in l. [illegible] §. hæc verba. supra de neg. gest. cum

287 si nam immo † talis extensio de casu vero ad fictum est permissa, quādo casus fictus habet eandem rationem fauoris per id quod habetur in l. Gallus. §. & quid si tantum & ibi etiam per Imo & in § si cit. s. inf. de lib. & post. & maxime quando casus verus & fictus reperiuntur equiparati a iure antiquo circa eundem effectum per id quod habetur no. in c. ad audientiam & c. cum dilectus de cler. resi. & tradunt moderni in l. 1. in §. bonorum. inf. ad Treb. & ibi dixi per Barto. in l. Deo nobis de epis. & cle. quæ equiparatio de dominio vero ad fictum ex publiciana habetur ex regula d. l. eum qui. §. in publiciana cum si.

288 Sexto † limita non habere locum dictam dispositionem l. in rebus in dominio vtili quæsito ipsi viro ratione vsusfructus sibi dati in dotem. nam licet dicatur, quod habens vsumfr. formalem dicatur habere quoddam dominium saltem vtile in ipsa re, vt probatur in l. 4. sup. si vsusfru. pe. vel quoddam dominiū respectu iuris vsusfructus, vt per glo. illam no. in l. 3. §. desinere. sup. vsufr. quemadmo. ca. tamen tale dominium tanquam procedens ex iure quodam mere personali & non transmissibile de sui natura, non retransfertur in mulierem solu. ma. sed tūc adhibentur alij modi & cautele ad hoc, vt vxor loco restitutionis in effectu non remaneat indotata, de quibus in l. vsumfr. ff. eod. & in l. si vsufr. supra de iur. do. & per hoc posset inferri ad. Septimo limita vt non obtineat dispositio. d. l. in rebus in dominio vtili quæsito viro in re emphiteutica sibi data in dotem cum enim non possit fieri noua alienatio, & sic dominij noua translatio in mulierem vel eius hæredes soluto matri. sine cōsensu proprietarij, per id quod habetur in l. 2. C. de iure emphi. & in c. potuit de loca. hinc est quod illud quod non potest fieri per veram traditionem non videtur etiam posse fieri citra traditionem legis ministerio, vt hoc fuit de mente Barto. in d. l. vsufructu. ad fin. dicentis idem esse in re feudali vxoris datæ in dotem a patre viro. subdendo quòd modus sit, vt fiat restitutio per modum indirectum, prout habetur in d. l. vsufructu. & sic sentit, quòd tunc debet restitutio fieri mulieri vel de consensu proprietarij, vel sine eius consensu concedendo mulieri solam cōmoditatem rei emphyteuticæ vel feudalis. Sed pro veritate huius articuli oporteret primo discutere, an emphyteuta possit a principio ipsam rem empyteuticam dare in dotem vel rē feudalem, maxime pro sua filia citra consensum domini de quo tamen ff. tangetur prosequendo alia priuilegia dotis. nam supposito quod possit, tunc retransiret sine dubio, quod sicut a principio posset mulier vel socer dictā rem emphyteuticam alienare per dotis contractu, ita etiam ex causa distractus dotis permitteretur retranslatio in casu soluti matrimonij arg. l. ab emptione supra de pac. cum suis volgaribus, sed præsupponendo quod non possit sine cōsensu domini, vt videtur per expressum velle hic Bar. tamen non videtur quod postea in noua retranslatione in casu soluti matrimonij requiratur de nouo cōsensus domini. nā ex quo a principio ipse consensit in datione dotis, necessario etiam videtur consentire secundæ alienationi fiendę postea in mulierem soluto matrimonio propter naturam cōtractus dotis, prout iura disponunt. ar. l. & si vno. §. locati. & quia ille videtur velle consequens, qui cōsensit suo antecedenti. l. illud. ff. de acqui. hæredi. & l. quis simpliciter. C. de fideicommis. cū simi. nam pone quod ille qui vendit rem emphyteuticam de consensu domini, agit postea ad rescissionem contractus, puta remedio l. 2. C. de rescin. vend. vel si in codē contractu fuit pactū appositum de reuendendo, absurdum esset dicere, quod non posset fieri noua retranslatio dominij in venditorem sine nouo consensu domini. & eandem opi. cōtra Bar. tenuit Io. de Imo. & Ludo. in d. l. vsufructu & idem ibidem fui sequutus legēdo per text. maxime in l. si pupillorū. §. si pupillus. ff. de reb. eo. vbi consensus seu decretum prætoris in pignoratione rei pupilli se extendit, vt creditor postea possit ipsam rem pignoratam vendere iure creditoris sine alio permissu pretoris, & secundū hoc potest concludi, quod tale vtile dominiū rei emphyteuticę vel feudalis retransfertur in mulierem ipso iure sine alia retraditione vel consensu proprietarij per dispositionem d. l. in rebus sicut sup. dixi in quasi dominio ex publiciana. nec obstat illud de vsufructu, quia in eo est diuersa ratio cum vsusfructus sit ius omnino intransferibile & etiam inseparabile a persona, sed vtile dominiū quod erat apud emphyteutā mulierē sicut fuit translatum in virum, ita etiam illud idem habet retransferri in eandem mulierē, & sic potuit transferri, vt sit illud idē specie & numero prout erat apud mulierem, quia nihil prohibet, quod vtile dominium

minium possit transferri de vno in alium, sicut transfertur vti-
lis actio, sicut habetur in l.emptor. C.de act. vel hæredi. vendi.
per gl.no.& not.in l.ex asse. inf.ad Trebel. non sic in vsufructu
quia etiam consentiente domino nō dicitur transferri de vno
in alium, imò tunc de nouo alius vsusfructus creatur. vt not.in
289 d.l.vsufructu. † No.tamen ex dictis Bar in d.l.vsufructu. dū sen
tit, φ licet emphyteuta non possit rem emphyteuticam alteri
concedere sine voluntate domini, φ illud procedat respectu
vtilis dominij, tamen bene posset concedere commoditatem
fructandi alteri sine vo ūtate domini, φ dictum si procederet
indistincte esset multum nota. tamen non videtur procedere
quando concederetur talis commoditas ad longum tempus,
quia tūc esset species alienationis per id quod habetur in l.1.§.
φ ait. ff̄ de superficie & p Bart.in l. codicillis.§.instituto.inf.de
290 leg.2.& in l.qui fundum.§.locati. Octauo † limita non habere
locum.d.l in rebus.in iuribus personalibus quęsitis ipsi viro cō
stante matrimonio ex causa ipsius dotis, quæ essent in casu re-
stitutionis vna cum ipsa dote, nam in illis necessaria est cessio
fienda per virum vel eius hæredes ipsi mulieri, per id φ habet̄
in l.si filiosa.la prima.§.fi.inf.eo.vbi si vir locauit constante ma
trimonio fundum dotalem, ius locatoris non transit in mulie-
rem ꝯ colonum nisi per cessionem, ad idem etiā. d.lex vsufru-
ctu.& facit.l.si constante §.si vir.in fi.& l.dotalem. & l. si vero.
vers.sed & si reum.inf. eo.tit. nā hæc iura personalia non ita de
facili euolant de vna persona ad aliam sicut ipsum dominium
circa corporalia, vt habetur in l.possessio.§.sed & si possessio.ff̄.
de acquir.possess.& in l.1.C.per quas perso.ad hoc lex.1.§. da-
re.§.de vsufr. Dispositio igitur noua dictæ.l.in reb. prouidēs de
translatione dominij circa corpora dotalia non se extendit ad
translationem actionum illico inducendam de viro in mulie-
rē soluto matrimonio sine cessione cū in talibus iuribus perso
nalibus sit diuersa, immo fortior ratio impediens dictam tran-
slationem, vt §.licet in contrarium facit gl.illa no.in l.fin. C.qñ
fisc.vel priu.& in l.2.C.de hære.vel act.vendi. Sed regula illius
gl.procedit affirmatiue, & nō negatiue, vt voluit Bal.in l.tradi-
291 tionibus.C.de pact.& sensit in l.1.C.de actio.& oblig. † Nono
limita dispositionem d.ctæ legis non procedere in rebus mo-
bilibus dotalibus fm quosdam, vt refert Bart. in l. ob res amo.
ff̄.re.amo.per illum text.φ tñ reprobat ibi Bart. Bal. autem in l.
& si dotis.C.de iur.do tenet, φ ex quo hodie habet annum vir
circa mobilia ipsa, vt in §.exactio.C.de rei vxo.act.ideo nō trāf-
fertur illico dominium, sed demum post annū. & hoc probat
per text.in d.§.exactio.& ita dicit se audiuisse a Bart. in voce in
scholis, & idem tenet ipse Bal.in d.§.exactio.adducit etiā quod
habetur in l. Sempronius Attalus.inf.de vsufr.leg.q opi.nō pla
cet.& licet forte Bart.hoc dixisset verbo volatili, tñ videns ipse
hoc dictum nō esse fundatum iure voluit postea in scriptis re-
seruari, & ideo ipse in d.l.ob res amotas, indistincte tenuit d.l.
in rebus habere locum tam circa mobilia ǭ immobilia, cū lo-
quatur generaliter, immo tex.ibi in princ. loquitur ēt de mo-
bilibus, nec distinguit ibi tex.inter mobilia & immobilia, vt pri
mo casu demum post annum, & secūdo casu illico a tempore
soluti matr.transferatur dominium, & forte Bal.fuit motus ad
hoc dicendum, quia tex.in d.§.exactio. dum in vers. fructibus.
loquendo de immobilibus dicit, φ fructus immobilium sunt
illico restituendi ex tempore soluti matr.quasi velit, φ fructus
mobilium sunt restituendi ex tempore anni elapsi, cum etiam
ipsa mobilia interim esse debeant apud virum, ergo vr̄ velle, φ
interdum respectu fructuum perceptorum exinde interim sit
ipsius viri, ergo non ex alio, nisi quia interim maritus est dñs.
fac.l.si constante.§.quoties.inf.eo. Sed immo ille text.nō de-
bet sic intelligi, nā concedo quod fructus interim percepti ex
ipsis mobilibus debent anno esse apud virum sicut ipsa mo-
bilia dotalia, & vir habebit interusurium eorum fructuum, &
forte posset illos distrahere, & precium ipsorum cōuertere in
suum vsum durante dicto anno, sed post annum tenebitur ip-
sos fructus vel eorum precium restituere, sicut ipsa corpora do
talia, & hoc probatur per tex.ibi in fi vers.similique modo, in-
telligendo illud verbum simil que modo.i.a die sol.mat. sicut
in fructibus immobiliū prędixerat. fructus ergo intrinseci sunt
interim ipsius mulieris licet eorum interim vsus sit viri, sed fru-
ctus intrinseci sunt ipsius viri.d.§.quoties. vt etiā ibi tenet Bar.
& communiter doct. post Dyn.& ibi dixi.& in l. diuortio.§.ob
solum.& ibi tex.eo.tit.& tenet Dyn in l.mulier.§.cum in fi.re
amo.& Bal.in d.§. exactio.immo etiam hoc procederet de iu-
re istorum.de quo iure vir remanebat dñs.& hoc per rem-
lam quæ traditur in l.si mora inf.eo. & in l.indebiti. in princ.ff̄.
292 de condi.indeb.& etiam inf.tangetur. † Decimo limita dispositionem.d.l.in rebus nō procedere in fructibus perceptis in vl-
timo anno soluti matrimo. qui erant restituēdi mulieri pro ra-
ta temporis quo vir in eodem anno non amplius subiit onera
matrimonij, fm materiā d.l.diuortio.& l.de diuisione inf. eo.
& in §.sed nouissimi. C.de rei vx. act. Nam vr̄ φ ex quo illi fru-
ctus vere & proprie nō sint dos, sed fructus dotis, licet actione
de dote peti possint.l.si marito.§.fi.inf.eo. ideo nō habent pri-
uilegium, vt hodie illorum fructuum dominium trāsferatur,
sicut & dotis, vt in simili voluit gl.sing.in §.ob dona.d.l.diuor.
& ibi dictum est, tamē Bal.in l.1.in princ.C.de rei vxo.act. post
Iac.de Arc.hic vr̄ voluisse ꝯtrium, dum dicit, φ priuilegium ta-
citę hypothecæ ibi collectæ a lege circa dotem dandā vel re-
stituendam, extenditur etiam circa fructus & accessoria, & fa-
cit φ no.Spec.in tit.de dona.inter virum.in §.post matris. vers.
sed nunquid bona. dum tenet quòd illa tacita hypotheca extē
ditur, vt etiam bona viri sint obligata pro alimentis debitis per
virum vxori, & sic etiam eꝯ bona vxoris vel soceri sint tacite
oblig.viro pro alimentis vel interesse nō solutę dotis, quod an
sit verum, vide quæ dixi post Bar. & alios in l.si cum dotem. §.
finautem.inf.eo nam Bar.var au t ibi ab eo quod ipse dicit in l.
Lucius.inf.de alie.le.& ēt tactum est.sup.super gl.ma.dum po
293 fuit dictum priuil.tacitę hypothecæ, † tamē in terminis nostris
potest teneri, quòd dominium dictorum fructuum non trans-
feratur in mulierem sic indistincte, & potest dici, quod aut lo-
quimur in fructibus perceptis per virū in eo anno soluti matr.
tamen postǭ matrimo. fuit solutum, & tunc eorum dominiū
a principio fuerit vxoris, & non viri, & sic etiam ante restitutio
nem dotis. quia ex quo ipsa mulier immediate solu.matr.esset
effecta domina hodie ipsius rei dotalis, ex qua postea sunt per-
cepti fructus, per d.l.in rebus. consequenter etiam dominium
ipsorum fructuum ad eam spectat.l.solum.§.meum.sup.de rei
ven.& qđ habetur in l.Herennius la prima.sup.de vsur. & ideo
tales fructus non solum possunt peti actione de dote, per id qđ
habetur in d. §. ex act.sed etiam per actionē in rem iure domi-
nij. Aut loquimur in fructibus perceptis per maritum ante ma
trimonium sol.tamen in vltimo anno solu.matrim. & tunc in
illis non habet dispositio.d.l.in rebus, locū, ex quo fuerunt per-
cepti per ipsum maritum tunc dominum, nec potest subesse rō.
d.l.in rebus, q. e fundat tex. in vt teri dominio quod habuit mu
lier in ipsa re dotali, de cuius dominio transferendo tractatur.
S. d in dictis fructibus mulier nū ǭ habuit dominium vere vel
interpretatiue, nec obstat, quod priuilegium dotis extendatur
ad fructus & accessoria, vt sup.dixi. quia potest respondere, qđ
hoc procedit, quando esset eadem ratio in ipsis accessorijs, sed
ratio in qua fundatur.d.l.in rebus.nō subest in ipsis fructibus,
vt sup.dixi. præterea licet priuilegium extēdatur ad accessoria,
tamen vbi sumus in correctiuis & exorbitantibus, tūc forte se-
294 cus, per id quod habetur in auth.quas act. C.de sacrosanc. eccl.
cum sim. † Vndecimo limit. non habere locum ante solutum
matrim. puta propter vergentiam viri ad inopiam, secundum
materiam.l.si constan.in princ.inf.eo.& l.vbi adhuc. C. de iur.
do.vt sic non transferatur ex tunc dominiū in vxo.& sic non
possit intētari actio in rem ratione dominij, sed solum ratione
hypothecæ, vel actio personalis, vt voluit glo. ad hoc no.in d.l.
vbi adhuc.in verbo, vendicare.& in l.doce ancillā.C.de rei ven
di.& ita multi sequuntur. vt fuit Ang.in d.l.si constante. per il-
lum tex.& in l.iterum dota.inf. de manu. vbi totum se fundat
super personali actione, quæ tñ iura nil faciunt, cum loquantur
fm hæc tempora digestorum, secundum quę nondum erat co
gnita dispositio.d.l.in rebus.vt sup est dictum. vnde Bar. in d.l.
si constante.in 2.q.4.partis tenet dominium hodie trāsferri in
mulierem propter dictam vergentiam ad inopiam, & ita etiā
fuit de mente Cyn.in d.l.vbi adhuc in 9. q. & idem voluit Bal.
ibi in tertio nota.& postea ibidem in 4.col.idem tenet tin auth.
quod locum. C.de colla & idem post multa sequit Io. de Imo.
& Lud.de Ro.in d.l.si constante.& maxime per tex. in d.l.vbi
adhuc dum loquitur per verbum, vendicare, quæ opin. licet vi-
deatur communis esse, & de mente gl.in auth.donationes, po
sita super d.l. vbi adhuc. tamen in puncto iuris vr̄ posse teneri
& intrepide sustentari ꝯria opin.nam communiter doct.se fun
295 dant propter tex in d.l.vbi adhuc.dum dicit.vendicare. † & tñ
si bene ponderetur ille tex.non habuit respectum ad vendica-
tionem ratione dominij, sed ratione hypothecæ, quia argo mo-
do dī vendicari etiam res, quæ aduocatur per hypothecariam,
cum ipsa sit actio in rem scripta, vt habetur inst.de act. §. item
Seruiana & C.de pigno.l.pignoris cum si. & ideo dr̄ res vendi
cari per hypothecariam.l.si fundus. § in vendicatione. sup. de
pigno.immo al quando largo modo dr̄ res vēdicari etiam per
actionem personalem.l.si peculium. post prin. ibi dicta gl.super
verbo, vendicatio inf.de pecu.leg.& facit quod habetur in l.vē
dicatio.sup.de rei vendi.& quod illud verbum vendicare pona
tur ibi.i.per hypothecariam, prout ibidem exponit glos. clare
ostenditur per tex.illum in prin.ad quem se refert illud verbū,
vendicare, dum loquitur de bonis mariti suppositis pro dote.i.
obligatis, quomodo circa dicta bona consulatur mulieri tā ad-
uersus maritum dicta bona tenentem, ǭ etiam aduersus alias
personas dictorum bonorum suppositorum pro dote detento
res, hoc etiam declaratur per tex.in d.l.in rebus. in fi. ibi hypo-
thecas suas exercere iam nostra lege humanitatis intuitu diffi-
nitum est, vnde non reperio aliquo iure cautum, quod pro bo-
nis do-

nis dotalibus marito vergente ad inopiam detur rei vendicatio mulieri. sed solum iura loquuntur de personali actione, & etiam de hypothecaria. mouet & secundo pro hac opin. quia iura sunt inducta ad fauendum mulieri dicto casu in subsidiũ humanitatis intuitu, ne ipsa remaneat indotata & inalimentata ex sua dote, vt dicit tex. in d. §. omnis ibi, humanitatis intuitu. & in d. l. vbi adhuc. ex quo ergo in subsidium iura in d. casu prouident & succurrũt mulieri per actionem de dote & hypothecaria, non videtur verisimile, quod dispositio. d. l. in rebus, quæ fuit facta post d. l. vbi adhuc, vt paret ex text. ibi in fine, habuerit oculos retro ad dispositionem. d. l. vbi adhuc anteriorē, per quam erat plene consultum ipsi mulieri. & sic non videtur voluisse inducere nouum remedium quasi frustra, argumen. l. hęc stipu. §. diuus. inf. vt lega. no. ca. & frustra fit per plura, quod potest fieri per pauciora l. dominus testamento. ꝟ. de condi. inde. preterea non sine ministerio tex. in d. l. in rebus in prin. dum loquitur de actione in rem danda mulieri, solũ loquitur quando solutum est matrimonium, & bene sciuisset imperator ibi ponere etiam casum, quũ ante matrimonium maritus vergit ad inopiam, prout loquitur in si illius text. ad alium tamen effectum. l. prescriptionis. & si diceres quod etiam imperator in d. l. in rebus laborat frustratorijs remedijs, cum satis erat mulieri ante d. l. in rebus esse consultum non solum per actionē personalem, sed etiam per tacitam hypothecariam. nam respōdetur quod in casu d. l. in rebus imperator non fuit motus ad succurrendum mulieri in subsidiũ circa rem dotalem datā æstimatam, sed processit ampliando fauore dotis vt in simili facit in l. 1. C. communia de leg. ampliando fauores legatorũ accumulando plura remedia, sed in d. l. vbi adhuc imperator processit ad succurrendũ mulieri in subsidiũ humanitatis intuitu, vt sup. dixi. vnde sufficit, quod in casu talis subsidij & vltimi remedij in paucis amico cōsulatur argu. l. tutori. C. de neg. gest. Ter
296 tio † fortificatur hæc opin. quia quando lex vel princeps inducit aliquid de nouo in beneficium alterius, illud debet censeri prouisum sine iactura tertij, maxime quādo potest tale beneficium transferri & effectũ habere sine damno ipsius tertij. l. impuberi. ꝟ. de admi. tuto. ad hoc l. 2. § merito. & § si quis a principe. inf. ne quid in loco publ. Sed si mulier efficeretur domina rerum dotalium propter superuenientem inopiam viri, cōsequenter maritus perderet suum dominium l. Pomponius. §. sed & his. sup. de procur. vnde licet iura subueniant mulieri ad hoc, vt non sit in damno, & ne remaneat indotata, & inalimentata, tamen nō debet censeri vt hoc velint in iacturam & damnum viri, vt sic perdat dominium suum, quando potest aliter esse consultum mulieri, & quia limitata causa fauoris propter vergentiam ad inopiam viri, limitatum debet producere effectum l. generaliter. C. de epi. & cleri. facit l. sicut. §. si debitor. ff. quib. mod. pig. sol. [illegible] mulieri succurritur per dictũ beneficiũ l. vbi adhuc, ne mulier sit in dāno, & humanitatis intuitu. ergo nō debet tribui d. dispositio vt propter hoc mulier consequatur lucrum, quod lucrum maxime versaretur, si dominiũ a viro recederet, & ipsi mulieri applicaretur propter fructus. Pone enim dotem esse vberem & amplā, adeo quod fructus valde [illegible] onera matrimonij, certe si vir remaneret dominus, tales fructus superabundantes cederent eius lucro [illegible] cederent lucro mulieris per id quod habetur in d. l. Herennius, & in d. §. meum. sunt enim [illegible] subuenire mulieri a damno, non autem in afferendo [illegible] propter talē vergentiam viri ad inopiā, nec videtur voluisse addere infortunium ad infelicitatem ipsius viri & [illegible] afflictionē afflicto [illegible] C. cũ tale beneficiũ detur mulieri causa infortunij [illegible] d. §. omnis ibi, ex quo eis hoc infortunium illatum est [illegible] vbi mulier deberet esse particeps infortunij sui viri. l. si cũ dotem. §. si maritus. inf. eodē sequeretur totum contrarium, quia mulier haberet lucrari ex infortunio viri. [illegible] dictum Bart. in d. l. si constante in 7. q. quartę partis dum dicit, quod mulier debet restituere viro illos fructus superexcedentes onera matrimonij. nam si præsupponimus mulierem esse factam dominam, non reperio aliquo iure cautum, quòd tales fructus non sequātur dñm. & si dicis, hoc esse propter onera matrimonij, certe hæc onera magis dicitur subire mulier, quam ipse vir post dictā restitutam dotē, vt probatur in d. l. vbi adhuc. Item cum limitata causa onerum non se extenderet nisi vsq; ad mensurā fructuum equiualētem ipsis oneribus, ergo alij excedētes fructus deberent sequi ipsam mulierem dominam, vnde rectius
297 † est dicere, vt euadamus talem scrupulum, quod dominium remaneat apud ipsum virum confert ēt ad prædicta, quia Barto. in d. l. si constante in 1. q. quartę partis, & ibi communiter doc. sequuntur, tenet quod per remedium d. l. vbi adhuc. conditio viri non habet fieri deterior. sed non est dubiū ipsam effici deteriorem, si haberet vir perdere dominium rerum dotaliũ, & consequenter omne emolumentũ, quod sibi per prius contingebat. Insuper etiam ad hoc facit, quia in casu d. l. si constante & l. vbi adhuc. non dicitur propria & vera restitutio dotis, cum adhuc sit matrimoniũ, & fiat hoc ad finem, vt mulier exinde se suosq; alat, vt hoc voluit glo. not. in d. l. si constante. & in d. l. vbi adhuc. & ēt ibi Cyn. in 5. q. & Barto. in 5. & 6 q. 2. partis in d. l. si constante. & communiter sequuntur doct. quicquid aliter tenuerit Lud. de rom. ibidē & male, vt ibi dixi. ergo dispositio. d. l. in rebus loquens de propria & vera restitutione non debet extēdi ad impropriam restitutionem. argum. l. 3. §. hęc verba. de neg. gest. cum simi. Accedit etiam, quia alias sequeretur absurdum. nam ponamus quòd ab ipso initio matrimonium vel datę dotis vir laboraret inopia. nam non possumus dicere, quod mulier dando dotem non transtulerit dominium, cum concurrat titulus habilis, & traditio, & etiam animus in translatione dominij, per id quod habetur in d. l. traditionibus, cum etiā alias animus sit sufficiens in transferendo dominium, licet ēt sit error in causa. vt habetur in l. 4. §. Labulius. sup. de conditio. ob causam, alias si non transferretur dominium in virum, fundus non efficeretur dotalis l. dotalem. §. 1. supra de fundo dota. ergo si talis inopia a principio non impedit translationem dominij, multo minus si postea superueniret. non operaretur perditionem dominij, sicut econtra diuitiæ superuenientes non faciunt deficere effectum iam causatum propter inopiam. l. sciendum. §. fina. supra qui satisdare cogantur. & quia res deuenit ad eum casum a quo potuit incipere argumento. §. ex cōtrario. Insti. de lega. cum simi. Et tamen propter talem inopiam viri quæ erat a principio, non impeditur repetitio dotis constante matrimonio, etiam si mulier a princip. sciuisset per id quod habetur in c. per vestras de dona. inter vir. Et per Bart. in d. l. si constante. 6. questio. primæ. partis. imò ex. d. capit. per vestras satis colligitur, quod dominiũ talis pecuniæ vel rei depositanę penes mercatorem est ipsius viri & non mulieris.
298 Vltimo † mouet ad hanc opinionem amplectendam, quia si teneremus contrarium, s. quod dominium illico transferretur in mulier. in viro vergente ad inopiā, multa cōcurrerent specialia simul & exorbitantia circa idem, cōtra id quod habetur in l. 1. C. de dote promiss. & in l. cū post. §. gener. ꝟ. de iure dot. Primum, quod constante matrimonio possit dos repeti, contra regulas communes. Secundum, quod possit repeti actione in rem propter dominium translatum illico sine traditione cōtra regulam d. l. traditionibus cum simi. Tertium, quia in re propria concurreret hypotheca contra regulam l. neq; pignus & l. nec ex prætorio. inf. de reg. iu. & sic concurrerēt actiones incompatibiles. Quartum, quod transferretur dominium sine aliquo titulo contractus vel distractus contra regulam l. nunquā nuda. inf. de acquir. rerum dom. vbi quādo solutũ est matrimonium, tunc subest saltem titulus distractus matrimonij & dotis quia ex tunc desinit esse dos, proprio & vero modo loquēdo. ideo non immerito ratio vrget, quod tunc desinat etiā dominium viri propter titulum distractus. & sic dispositio. d. l. in rebus habet [illegible] ad transferendum dominium propter titulum distractus, neq; [illegible] vbi nondum est inductus distractus matrimonij & dotis. Ex quo adhuc dicitur dos, & seruit oneribus matrimonij & durat fundus dotalis etiam quo ad prohibitionem legis Iuliæ de fundo dotali d. l. vbi adhuc vbi si dominium esset abdicatum a viro, videretur non [illegible] posset adhuc dici fundus dotalis per id quod habetur in d. l. dotalem. §. 1. & hanc etiam op. [illegible] tenuit [illegible] dominus Ange. de perusio in d. l. si constan. licet non ita ample eam comprobauerit prout. ꝟ. est deductum inferendo etiam, quod si mulier aduocasset dotem per actionē personalem & lata sententia fecerit sibi assignari aliqua bona viri [illegible] per ipsum iudicem, quod dominium talium bonorum non esset translatum in mulierem, sed potius dicta bona remanebunt in dominio viri, sicut alia bona dotalia, vel saltē recipiendo mulier dicta bona tanq̄ pro dote, videbatur recepisse non solum nomine suo, sed etiam nomine ipsius viri, ad hoc vt dicta bona sint supposita oneribus matrimonij, & vt se & virum suum & familiam alat ex dictis bonis, & sic videtur sic accipiendo mulier dictam possessionem [illegible] prodesse viro etiam, [illegible] quia vbi a princip. dominiũ erat apud se incommutabile, nunc efficiatur cōmutabile, quæ tamen opin. videtur dubia, cum ipsa mulier dictam actionem de dote intentet nomine suo proprio, & non nomine viri, immò contra ipsum virum agit, & executionem sententiæ inde secutæ petit nomine suo & pro suo interesse. Item licet secũdario & in consequentiā vir ipse assequatur cōmodum propter alimēta & alia onera matrimonij, & ideo verior forte videtur opinio Specul. post Vbertum de Bobio in tit. de donatio. inter vir. §. fina. versic. sed nunc [illegible] vt ipsa mulier assequatur bona dotalia vel bona viri pro executione sententiæ magis iure pignoris possidendo, quā iure dominij, quam tamen opin. non sequitur Bald. in d. l. si constante. in 2. quæstio. quartæ partis, tenendo, quod imò poterit petere vt assignentur sibi dicta bona in solutum, per quam assignationem poterit iudex expresse [illegible]

dicare

dicare iure dominij, distinguendo tamē vt ibi per eum, & alle
ga.tex.in anth.de equali.do.§.illud quoq; ibi, sic enim habitura
erat in collationis ratione res proprias vndiq; sine dominutio
ne &c. Sed posset intelligi ille text. secundum largum modū
loquendi.& cum etiam constante matrimonio dicatur modo
quædam res dotales esse proprie mulieris saltem spe. vt habe-
tur in l.diuortio.§.si fundum in fine.& in l.si constante §.si ma
ritus.ff.eod.sicut etiam dicit tex.in d.l.in rebus,vnde potest di-
ci,quod quando mulier ageret actione personali,& mulier vel
let sibi res adiudicari insolutum,non debet ipsa deterioris esse
conditionis quam alii creditores, quibus fit adiudicatio etiam
iure dominij,vt habetur in l.a diuo Pio.in §.si pignor.& sequē-
inf.de re iudi. & l.in ordo. C.de executio.rei iud.& in hoc solū
ent differentia,quia.d.res adiudicata mulieri succedet loco do
tis, & stabit apud mulierem cū onere alimentandi.& tūc esset
concedendum,quod dominium transferretur in mulierē non
ipso iure, sed per sententiam adiudicatiuam sequuta traditio-
ne.nec per hoc lederetur regula iuris communis de qua in d.l.
traditionibus,cū per titulum sententię vel secundi decreti non
transferatur dominium sine traditione, vt habetur Institu. de
offic. iud. §.fina. & in l.prætoris officiū inf.de dam.infec.si au-
tem dos fuisset in corporibus, & tunc ageretur actione perso-
nali nō ad finē adiudicationis fiendę, sed vt vbi dos erat apud
virū quoad dominiū & possessionē,debeat possessio naturalis
& ciuilis residere penes mulierē, nō aūt vt fiat adiudicatio do-
tis post sentētiā, vt habeat iure dominij,sed iure cuiusdā admi
nistrationis,& vt ex ipsa dote mulier se virūq; suū & familiam
suā alat,vt dicit tex.in d.l.in rebus,& codē modo & multo cla-
rius qñ mulier intētauerit hypothecariā,& hoc erit magni ef-
fectus, qa primo casu qñ per viā adiudicationis dominij, vt est
qñ dos erat in pecunia,fructus qui superessent vltra onera ma-
trimonij,erunt ipsius mulieris tanq̄ proprietarię.nec poterunt
creditores viri recurrere super illis tanq̄ super bonis viri. sed se
cundo casu secus esset dicendū, qđ esset bene notandum,& vr̄
satis rationabile, quod ex quo a princip. illa res erat dotalis, &
etiam ex post habeat remanere dotalis, non habeat fieri com-
mutatio respectu dominij. sed solū respectu qualitatis, vt am-
modo sit in administratione mulieris & possessione, vbi prius
erat viri.quæ ratio cessat in primo casu,cum non posset de no-
uo res illa viri effici tūc dotalis nisi per viā retranslationis do-
299 minij.argu.l.dotalem.§.1.ff.de fundo dot.† Et ex prædictis po-
test inferri ad 13. limitationem, quod publicatis omnibus bo-
nis viri propter delictum ex forma iuris vel statuti, ex quo etiā
iura passiua transeunt in fiscum,vt teneatur loco viri dotem re
stituere mulieri.l.si marito.in princ.inf.eod. dominium trans-
feratur rerum dotium illico in fiscum etiam sine alia apprehē-
sione per id quod habetur in l.commissa inf.de publica.& c.cū
secundum de hæreticis in 6. tamen cum onere restituendi ipsi
mulieri etiam constante matrimonio. Posset tamē mulier an-
tequam bona veniant in fiscum agere contra talem maritum
præueniēdo, videlicet per remediū d.l.vbi adhuc,vt per Bart.
in d.l.si constante in 5.quęstione primæ partis. Si autem iā bo-
na peruenerunt ad fiscum, & tunc posset mulier contra fiscū
intentare personalem vel hypothecariam, prout poterat con-
tra virū pp causatam inopiam per id quod habetur in d.l.si ma
rito.iuncta.l.vbi adhuc. Decimotertio limita, vt non habeat
locū in dote putatiua, videlicet data pro matrimonio inualido
forte contracto inter ignorantes, quia talis dos non potest re-
peti per actionē de dote,& sic tanquā propria dos,sed per con-
dictionem ob causam,vt habetur in l.si cum dotem.§.fi.inf.e.
Et in l.1.C.de condic.ob causam,cū nulla condictio detr̄ domi-
no sed cōtra dominū.Insti.de actio.§.sic itaq; & dixi in d.§.fi.
300 † Decimoquarto † limita vt licet transferatur dominium per
dispositionē d.l.in rebus tamē nō possessio, cum illa difficilius
transferatur sine apprehensione quam dominium l.cum hæ-
redes inf.de acquiren. posses. & idē in aliis personis priuilegia
tis,vt in fisco & eccl.in quos licet dominium transferatur sine
traditione l.fi.C.de sacrosanc.eccle & d.l.commissa,tamen nō
possessio.vt per glo. no.in l.cū duobus.§.idem respondit.ff.pro
socio,cū fiscus,eccle. & mulier paribus passibus ambulent cir-
301 ca priuilegia, vt per glo. in l.si pecunia & l.si vt proponis.C.de
rei vendica.& in l.dotis.C.de iure dot. & per hoc † resultat so-
lutio questionis quam gloss. nota.insolutam dimisit in l.si mu
lier.§.rerū inf.rerū amota. videlicet si mulier soluto matrimo
nio propria auctoritate & de facto intrauit in possessionem rei
dotalis an inciderit in penam l.si quis in tantam.C.vnde vi.vel
l.extat.sup.qđ metus causa.nam ex quo ipsa prius non posside
bat videtur in dictam penam incidisse, sed Dyn. in d.§.rerum.
quem videtur sequi Bar.tenet cōtrarium cum dictæ leges sint
penales,quia inducunt penam priuationis iuris.sed actiones pe
nales non dantur contra coniugem.l.2.C.rerum amo.cum si-
mil.Bal etiam in l.& si dotis.C.de iur.dot.videtur sentire con-
trarium,& forte melius,quia actiones penales cessant, quando
amotio seu occupatio esset facta constante matrimonio,secus
si post.vt l.& ideo inf.rerum amota. Sed potest distingui, quod
aut mulier intrauit in possessionem adhuc vacantē, quia forte
nondū erat apprehensa hereditas vel possessio, & tunc non vr̄,
quod habeat locū pena dictarum. ll. Vel in possessionem non
vacantem,& tunc habeat locum pena & remedium legis fi.C.
vnde vi. Tamen tenendo opinio.glo.quę communiter ē probata
tur in d.l.fi.videlicet quod ratione dominij qđ est apud ipsum
occupantem possessionem vacantem vt possit obiicere de suo
dominio,mulier erit tuta,nā licet exceptio dominij nō obstet
vere spoliato.& sic quādo ageretur ex capite violentiæ verę,vt
habetur in l.si quis a te fundum. C.ad.l.Iul. de vi. tamen secus
quando ageretur ex violentia ficta & non propria,vt in casu d.
l.fin.& ibi per gl.vt sup.Bar.in l.si debitorem sup.de iud.& dixi
latius in l.naturaliter.§.nihil commune.ff.de acquiren. poss. in
fi. & ex hoc apparet quod dispositio noua d. l. in rebus habeat
hodie producere magnum effectum in fauorē mulierū, quia
cum communiter post mortem viri heredes nō ita repēte ap-
prehendant possessionem rei dotalis, posset ipsa mulier pręue
nire in apprehendēda ꝓpria auctoritate, & sic impune.non sic
tamen posset apprehendere possessionem aliorū bonorum vi-
ri ratione suæ hypothecę, quia tunc incideret in penam cōsti-
tutionis diui Marci. de qua in d. l. extat. & maxime si esset ap-
302 prehensa prius per heredē. † Si tamē in instrumento dotis, in
quo obligādo omnia sua bona pro restitutione dotis esset clau
sula præcarij vel simplicis constitutionis,videlicet ꝯstituēdo se
pręcario nomine mulieris sua bona obligata tenere & possidere
re in casu restitutionis dotis, & tunc vigore dicti præcarij pos-
ser mulier propria auctoritate apprehendere possessionem di-
ctorum bonorum viri, etiam si per alium fuissent apprehensa
per id quod habetur in l.certe.§.quęsitū.inf.de precario. & qđ
gloss.in l.cum creditor.inf.de furtis,& per Bart. in l.3.C.de mi-
no.& per Bald.in l.si filiosa.la secunda.inf.eo.& dixi in l.inter-
dū inf.de acquiren.posses.imō etiam si nō esset dicta clausula,
& mulier remansisset in domo viri post eius obitum,posset nō
solum bonorum dotalium,sed etiam mariti possessionem ap-
prehendere propria auctoritate pro dicta sua hypotheca, vo-
lendo incumbere pignori.quasi tunc sine vitio videatur intra-
re,ex quo prius stabat in quadam possessione iure familiarita-
tis l.qui iure familiaritatis inf.de acquirē.posses. Et hoc notan-
ter voluit Bal.in l.penul.C.de pigno.act. Et facit quod habetur
per Bar.in l.si non sortem.§ si centum.ff.de ꝯdi.indebi. Et not.
per modernos in l.diuortio.§.ob donationes inf.eod.Sed in re
303 ipsa dotali nullū esset dubiū rōne dicti sui dominij in eū trans-
lati per dispositionē d.l.in rebus. Ex quo apparet † qđ sup.dicta
inuestigatio circa d.l.in rebus nō est inutilis. imō ēt magni ef-
fectus,ex alio ēt est vtilis dicta inuestigatio,qa ante d.l.in rebus
mulieri non dabatur actio legis Aquiliæ etiam pro damno da-
to in re dotali post sol. matri. antequam fieret restitutio, cum
illa detur solū domino. vnde hodie sibi illa actio competeret,
vt per Bar.nota.in l.si mora.inf.eo.de quo tū ibi vide dicta. Ter
tius effectus potest sequi propter fructus perceptos per virum
vel eius heredē sol.matri.ex re dotali.vt sup.est dictum. Quar-
tus effectus sequitur, quia posset dici,quod hodie solu. matri.
immediate fundus desinit esse dotalis, cū apud virum non sit
amplius dominium quę rō sumi videtur ex.l.3.supra de fundo
dotal.quæ lex declarat quod habetur in l.etiam eodem titu.&
facit ratio.l.dotalium.§.1 eo titu. propter quod reperio quos-
dam dicere,quod ex tunc efficeretur alienabilis maxime p mu
lierem,vt pote dominam effectam non obstante lege Iulia de
fundo dotali. Tamē cautius est tenere, quod adhuc remaneat
dotalis, donec effectualiter redeat ad mulierem,& sic nō solū
respectu dominij,sed etiam redeat respectu possessionis, cum
adhuc competat actio etiam personalis de dote contra virum
vel eius hæredes. Et ita debet intelligi.d.l.3.& hęc opin.vide-
tur equior & fauorabilior dotibus & ipsis mulieribus,ideo am-
plectenda argum.l in ambiguis.supra de iure dot.Quintus no-
tab. effectus surgit quo ad præscriptionem,quia si præscriptio
fuit inchoata circa rem dotalem eo casu quo erat vsucapibilis,
vt in re stabili in casu singulari.l. qui fundum. ff. de fundo dot.
vel in re mobili quæ est alienabilis,& consequēter vsucapibilis
secundum latius dicta supra in gloss. magna in particula illa,
dum ponit illud speciale in dote,vt nō possit alienari.certe vbi
olim præscriptio inchoata contra maritum complebatur siue
perficiebatur post solutum matrimonium in præiudicium mu
lieris, vt effectualiter non posset dictam rem dotalem ab ipso
præscribente recuperare,licet posset agere contra virum saltē
ad estimationem rescriptam p id quod habetur in l.mater. C.
de rei vendicatio.& in l.si seruum.§.fi.infra de verbo.obliga.tū
hodie ex quo immediate soluto matrimonio dominiū quod
erat apud virum conuolat ad mulierem, non poterit ille præ-
scribens vti accessione temporis quo possedit contra virum,vt
compleat pręscriptionem contra mulierem nunc effectam do
minam,quia illa pręscriptio inchoata non potuit currere con
tra mulierem constante matrimonio tanquam impeditā age-
re,sed

ge, sed incipiet currere de nouo a die soluti matrimonii, quo ip
sa potuit agere contra illum tertium præscribentem, ratione sui do
minij de nouo quæsiti, vt probatur in d.l. in rebus. §. omnis qd
est nota. Sextus effectus cautat, quia licet de iure valeret aliena
tio rei mobilis dotalis, adeo quod solu. matrimo. olim non effi-
ceretur reuocabilis, licet vir teneretur ad æstimationem, ex quo
sua culpa am. sit, tamen hodie per dispositionem d.l. in rebus.
quæ locum habet etiam in re mobili, vt s. dixit, talis alienatio
in effectu rescinderetur, cum possit mulier soluto matrimonio
illam rem aduocare propter dominium in eam translatum, sicut
dicimus in rebus subiectis restitutioni sub conditione ex vlti-
ma voluntate, vt habetur in l. fi. §. sed quia C. communia de leg.
licet hodie communiter teneatur, vt etiam ab initio nõ valeat
alienatio rei mobilis dotalis, nisi interueniat solemnitas, de qua
in auth. siue a me. C. ad Velleia. & in corpore vnde sumitur. li-
cet in puncto iuris tenuerint contrarium, vt dixi. s. super d. gl. mag.
Iste tamen effectus remaneret hodie in seruo dotali manu-
misso per virum inuita vel ignorante muliere, quod potest, vt
habetur in l. dotalem. inf. eo. nam hoc procedebat de illo iure,
quo etiam solu. matri. vir adhuc remanebat dñs, nam licet mu
lier posset aduocare talem seruum per actionem personalem de
dote agendo contra virum vel eius hæredes, saltem ad hoc vt
consequatur eius æstimationem, tamen contra ipsum tertium
in quem fuit facta alienatio talis actio personalis non poterat
dari. l. 1. §. si heres. inf. ad Trebel. cum si. Sed cum hodie mulie-
ri competat actio realis propter dominium in eam trãslatum
per d.l. in rebus. merito dispositio d.l. dotalem. hodie nõ habe-
ret locum propter d.l. in rebus. iuncto eo quod habetur in d.l.
1. §. sed quia. C. communia de leg. & in l. seruum sub conditio-
ne. inf. de manu. cuius dispositio habet locum, etiam quando
res subiaceret restitutioni ex contractu, cum eadem subsit rõ,
quæ subest in vltimis voluntatibus, & si diceretur, quod ibi sit
fauore vltimæ voluntatis, certe non minori fauore est digna
mulier in sua dote. vt no. in l. 2. in princ. ff. eo. & quod ibi p Bar.
& alios, & si diceretur, quod hic etiam versatur fauor liberta-
tis in tali seruo manumisso subiecto restitutioni, hoc esset con
tra tex. in d.l. seruum. & hoc tenebat Iac. de Are. in d.l. dotalem.
dicendo esse rationem, quia non transferebatur illico domi-
nium in mulierem eueniente conditione. s. soluti matr. vnde
sequitur ex hac sua ratione, quod cum hodie transferatur illi-
co dominium eueniente conditione solu. matr. dispositio d.l.
dotalem hodie non habet locum, & subdit rationem, quia cõ
ditio existẽs facit vt trahatur retro ad tempus manumissionis,
quam rationem Bart. improbat in d.l. dotalem, quia in d. § sed
304 quia dici nequit conditionem trahi retro, † cum in vltimis vo-
luntatibus conditio existens non trahatur retro. l. 1. §. seruum inf.
ad Sylla. & l. si mater. §. eandem. inf. de excep. rei iudica. & pro-
pter hoc Bart. ipse coactus est dicere in d.l. dotalem. quod etiã
hodie obtineat dicta dispositio, & sit speciale fauore libertatis,
iuncta etiam natura dotis quæ datur, vt perpetuo sit apud virũ,
sed hæc reprehensio Bart. non videtur concludere cum etiam
in vltimis voluntatibus conditio existens circa res subiectas re-
stitutioni trahatur retro quo ad rescissionem alienationis inte
rim factam perinde ac si eurẽ esset facta, vt est tex. in terminis
in d.l. fin. §. sin autem sub conditione. & ibi etiam hoc declarat
Bar. & tenet Bar. & communiter docto. in d. §. sin autem. dicẽ-
do quod d. §. serui. & alia similia iura quæ volunt quod in vlti-
mis voluntatibus conditio existens non trahitur retro, intelli-
guntur quo ad cõmoda & defectus interim causatos pendente
conditione, non quo ad rescissionem alienationis, vt ibi. præ-
terea in d.l. dotalem. fauor libertatis non posset operari, per id
quod habetur in d.l. seruum sub conditione. & nota. in l. quidã
ita. §. 1. inf. ad Trebell. Item illud de voto coniugum vt dos sit
perpetuo penes virum, videtur satis debilis ratio. nam imo na-
tura dotis & votum coniugum est, vt dos sit perpetuo penes
virum idest durante vita viri, imo etiam aliquãdo viuãte discee
dat dos a viro, si mulier prædecedet. vt habetur in l. 1. §. de fun.
do. iuncto eo quod habetur in l. 1. §. pro socio. & quod habetur
in l. Titia cum testamento. §. Titia cum nuberet. & quod ibi p
305 Bar. inf. de leg. 2. vnde † lo. de Imo. in d.l. dotalem. dicit oporte
re tenere vnum de duobus, vel vt euitemus ll. correctionem, qd
sit speciale propter duo cõcurrentia. s. fauorem libertatis & re-
uerentiam & societatem maritalem, cum coniuges censeantur
socij diuinæ & humanæ domus. l. aduersus. C. de crimi. expi. hæ
red. & l. 1. & 2. sup. de ri. nupt. vel quod dicamus, vt dispositio
d.l. dotalem. cum si. hodie remaneat correcta propter nouã di-
spositionem d.l. in rebus. cum ratio legis antiquæ. de qua. sup.
hodie cesset, imo subest ratio inducens nullitatem alienatio-
nis. sup. ponderata per Iaco. de Are. nam correcta ratione legis
antiquæ, & consequenter vr corrigi ipsa lex, per id quod habetur
in c. miramur. de seruis non ordi. Et hæc opin. vr verior in pun
cto iuris. nam dicere q dispositio d. l. dotalem. sit fundata sup
fauore libertatis contra tex in d.l. seruum sub cõditione. & ratio so-
cialis coniugij nihil facit, ex quo tenderet contra fauorem do-
tis. vt si illa ratio impediret hodie retranslationem dominij in-
ductam in fauorem mulierum & dotiũ. esset satis absurda opi.
& maxime quia quãdo opi. se fundat super specialitate, est re
ad refugium miserorum. in l. filium quem habentem. C. fam.
hercisc. & maxime quando potest esse aliqua alia ratio funda-
ta in iure, vt poterat olim esse in casu d.l. dotalem. & similiũ ll.
vt sup. est dictum post Ia. de Are. imo ipsi Bar. placuit ratio Iac.
de Are. licet sibi displicuerit ratio rationis, videlicet q cõditio
illa retrotrahatur, & in hoc ipse male sensit, vt sup. dixi. vñ põt
concludi, q ratio si. d.l. dotalem. fuit quia de illo tempore con-
ditio postea existens solu. matrim. nõ operabatur retranslatio-
nem dominij, cũ ergo illa ratio sit sinans & vnica. & illa sit ho-
die correcta per dispositionem d.l. in rebus. cõsequenter & ne
cessario resultat correctio d. ll. quæ fundabantur super dicta ra
tione, vt alias per gl. no. & ibi per Barto. in l. 1. inf. de legi. tut. &
optime facit tex. & ibi no. in d. c. miramur. vel posset dici, q di-
spositio d.l. dotalem. procedit mero fauore libertatis, cui qñ
cõcurrit cum fauore matrimonij vel dotis præfertur, vt est ca-
sus singu. in l. Titio vsusfructus. §. fi. inf. de condi. & demõ. Sed
tunc ob d.l. seruum. inf. de manu. nisi respõdeas, quod illud ibi
procedit propter fauorem vltimæ voluntatis, cuius fauor præ-
fertur fauori libertatis ibi. & sic oporteret dicere, q fauor vlti-
mæ voluntatis esset potentior quam fauor dotis, vnde mihi vr,
verior præcedens opin. quod dicta dispositio d.l. dotalem. ho-
die nõ procedat per supradicta, tamen si quispiam tenere vel-
let opi. Bar. videlicet quod in d.l. & similibus sit speciale p fa-
uorem libertatis concurrente voto coniugum, resultaret. De-
cimaquinta limitatio ad d.l. in rebus. vt eius dispositio non ex-
tendatur ad seruum dotalem alienatum constante matrimo-
nio per virum per modum manumissionis propter duo cõcur
rentia vt s. dictum est post Bar. & Io. de Imo. & secundum hãc
opi. surgit alius notabilis effectus. Quod vbi cessat fauor liber-
tatis & socialis vinculi coniugum, & essemus in casibus, in qui
bus alienatio rei mobilis dotalis valeret a princ. vt plene fuit di
ctum in gl. magna in particula. § relata. hodie tamen in effectu
non valeret. quia mulier posset rescindere postea sol. matrim.
agendo actione reali contra possessorem, quod maxime proce
deret, si sine consensu mulieris res fuerit alienata, & idem pos-
set dici in re immobili, quando esset data æstimata cum pacto
vt remaneat dotalis, cum licet posset interim alienari cum con
sensu mulieris secundum quod habetur nota. in l. si æstimatis.
inf. eod. nihilominus posse hodie mulier solu. matrimo. illam
alienationẽ rescindere agendo rei actione contra ipsum pos-
sessorem propter dominium in eam translatum, vt sic talis cõ
sensus hodie sibi non præiudicet, nec videtur renũciasse dicto
beneficio legis in rebus, sibi competituro solu. matrimo. non
potuit sibi præiudicare, etiam si voluisset expresse faciendo
suæ dotis conditionem deteriorẽ, per id quod habetur in l. At-
tilicinus. supra. de pac. dot. quod maxime procederet in subsi-
306 dium, per dicẽda inf. in proximo priuilegio. † Decimosexto &
vltimo limita secundum quoldam dispositionem d.l. in rebus
solum obtinere in ipsa dote, quæ solu. matrimo. habet reuerti
ad mulierem, non sic in donatione propter nuptias sibi facta a
marito, quæ sol. matrimo. per mortem viri habet cedere lucro
mulieris, quia illa nõ gaudet pari priuilegio dotis. vt l. fi. C. qui
potio. licet in aliquibus gaudeat eodẽ priuilegio maxime quo
ad tacitã hypothecam vt habetur in d.l. fin. & in d.l. vbi adhuc.
& etiam quo ad tacitam stipulationem & multa alia, vt habet
in l. 2. C. de bon. quæ lib. & quia potest mulier petere sibi dictã
donationem consignari ante solutum matrim. eniam viro ver
gente ad inopiam, sicut potest petere dotem, vt est casus not.
in d. l. vbi adhuc, tamen videtur q non possit per actionem in
rem, vt sic nõ dicatur dominium translatum in mulierem si-
cut in re dotali. gl. tamen sing. in authen. donationes. posita su
per d.l. vbi adhuc, tenuit contrarium per illum tex. ibi dum di-
cit, vendicare, & sic vult, q non solum sol. matrimo. sed etiam
constante eo transferatur dominium in mulierẽ ipsius rei do-
natæ propter nuptias propter vergentiã viri ad inopiam, licet quã
tum ad effectuale lucrum habet expectare mortem viri quod
est mirabile, & dicit ibi illa gl. q si a princ. mulier fuisset indu-
cta in possessionem, tunc haberet directam rei vendicationem
demum viro vergente ad inopiam, alias si nunquam fuisset in-
ducta in possessionem, haberet vtilem rei vendicationem, cũ
qua etiam ibi transit Cyn. tamen posset non improbabiliter di
ci quod tex. in corpore illius auth. cum loquitur per verbum,
vendicare, debet intelligi de hypothecaria, & non de propria
rei vendicatione. vt sup. dixi in alia limitatione circa effectum
d.l. in rebus. nam etiam tenendo quod competat rei vendica-
tio in casu d.l. vbi adhuc. pro dote consignanda, tamen non vi-
detur esse eadem ratio in donatione propter nuptias, ex quo
adhuc est incertum in rerum natura, & sic etiam ipsi legi an di
cta donatio cedat lucro mulieris, cum hoc pendeat ex futuro
euentu, ex quo posset mulier præcedere in matrimonio. nõ sic
in dote, cum ipsi legi sit certum, quod in omnem euentũ dos
est resti-

est restituenda mulieri,& matrimonium aliquando debere so-
lu.vnde quando tractamus de translatione dominij ex solo le-
gis ministerio,tunc lex ipsa nunquam inducit dictum effectũ,
quando adhuc res est in pendenti.vt per Barto.in l. si pluribus.
infra de leg.1. Vnde videtur illum text.in d. authent.& in cor-
pore necessario debere intelligi de vendicatione per hypothe-
cariam,& non propter aliquod dominium adhuc translatum
in mulierem dictę rei donatę. Vnde videtur quod licet possint
esse extrema habilia vt transferatur dominium dictæ rei matri
monio soluto per mortem viri,tamen hoc non reperimus iu-
re cautum,vnde standum videtur regulæ de qua in d.l.traditio
nibus,nec dispositio noua d.l.in rebus se extendit ad donatio-
nem propter nupt.& maxime cum in ea nõ subsit ratio antiq
dominij ponderata ibi per imperatorem. Si tamen possessio-
fuisset a princip.data mulieri & tũc ex quo præsumitur adhuc
possidere etiam tempore solu. matrimo. per id quod habetur
in l.siue possideris. C.de proba.& tunc fatẽdum esset dominiũ
transferri illico sine alia traditione vel apprehensione noua p
id qđ habet̃ in l.qua ratione.§. interdum, inf.de acquir. pos. &
in l.certi condictio.§.fina.cum sequen.ſ.si certum peta.qđ no-
307 m † Quinquagesimumsecundum priuilegium sumitur ex ea-
dem l.rebus circa princip.nam licet regulariter quando res est
data æstimata talis æstimatio faceret emptionem etiam in do-
te,quando aliter non esset dictum expresse vel tacite quod res
remaneat dotalis,vt tunc dominium transferatur in virum, vt
amplius non subijciatur restitutioni, vt habetur in l. penul. in
princip.& l. quoties. ſ. de iure dot.cum simi.tamen ex speciali
fauore mulieris & dotis,quando nõ haberet regressum ad alia
bona viri pro recuperatione suæ dotis, tũc in subsidium datur
actio in rem mulieri contra tertiũ possessorem,si dicta res æsti-
mata fuerit postea alienata per virum,vt est casus singu. ibi se-
cundum communẽ intellectum & cõmuniter tenent doc.qđ
detur vtilis in rem, & sic dominium quoddam vtile dicat̃ esse
retranslatum in mulierem,vt alias habetur in casu singulari fa
uore alimẽtorum in l.1.C.de dona quæ sub modo,& illa actio
vtilis in rem præfertur dominio directo quod esset penes illum
tertium vtendo re.& sic vltra hypothecariã daretur ibi rei vẽ-
dicatio.& hoc est magni effectus, quia si competeret solũ hy-
pothecaria,tunc alij creditores,qui haberent hypothecã ante-
riorem & expressam,preferrentur mulieri etiã in bonis postea
quæsitis,vt habetur in l.si. C.qui poti. nam si præfertur habenti
dominium directum per ſ.dicta,& facit quod alias habetur in
l.siue autem.§.si duobus.ſ. de publ.multo magis prefertur il-
li qui nullum haberet dominium, sed solã hypothecã. ex quo
dicta hypothe.non potuit causari in præiudicium mulieris ha-
bentis saltem spe quadam ipsum dominium vtile sibi acquisi-
tum vel acquirendum in subsidium,soluto matrimonio,super
eadem re.& multo magis prædicta procedunt,qñ bona essent
data æstimata tali æstimatione quæ non faceret emptionem se-
cundum quod habetur in l.si æstimatis.inf. eo. & l.si inter virũ
C. de iure dotiũ. nã si postea essent alienata etiam de consensu
mulieris, quo casu valeat a princ. alienatio, vt. sup.dictum est,
tunc in subsidiũ viro existente non soluendo posset mulier vẽ-
dicare per tex.in d.l.in rebus, quæ indistinctæ loquitur. imò for
te tunc etiã si esset soluendo.per dicta.ſ.in quinquagesimo pri
uilegio. cir. penultimam limitationem. Quinquagesimum-
308 tertium priuilegium surgit ex dispositione d.l.in rebus † vt fa-
uore dotis dentur mulieri actiones incompatibiles circa idem
videlicet rei vendicatio & hypothecaria cum alias hypotheca
non possit competere in re propria l. neq; pignus & l. neq; ex
prętorio.inf.de reg.iur.ita pbatur in d.l.in rebus, & ibi per glo.
Cyn.& Bal.& habetur in d.l. ab adhuc.& in auth.per missa.C.
de dona.ante nupt.& ibi per Bald.sicut etiam est speciale fauo
re vltimę voluntatis vt habetur in l.1.C. cõmunia de leg. Si tñ
eligeret mulier alteram ex his.s.hypothecariam vel rei vendica
tionẽ,& in illa succumberet,vel renunciaret liti, non posset ad
alteram redire secundũ docto.in d.l.in rebus,& facit qđ habe-
tur in l.fin.C.de codicil.& l.qđ in herede.§.eligere.ſ. de tribu.
309 † Quinquagesimumquartum,quia licet natura actionis ex sti-
pulatu sit,ut solum detur ad incertum, non autem ad certum
in stipulatione deductum,sed tunc datur certi condictio,vt in-
st.de verb. obligatio. post princip. tamen speciali fauore dotis
actio ex stipulatu datur ad quodcunq; .s.incertum & certũ, vt
probatur in l.1.in principio.C.de rei vxo.act.iuncta gloss. 2. qđ
tamen procedit in actione ex stipulatu subintellecta a lege.vn-
de secus forte in stipulatione expressa & valido modo cocepta
pro dotis restitutione vel promissione dotis, cum illa non vi-
detur habere aliquod priuilegium. Quinquagesimumquintũ
quia actio ex stipulatu licet sit stricti iuris & non bonęfidei, ex
quo non continetur in.§.actionum. insti.de act. & est text.in d.
l.1.§.sed & si nõ ignoramus ibi, ex stipulatu actionẽ ex stricto
310 iure vallatam,& nõ ex bona fide descendere. † tamen illa actio
ex stipulatu quę hodie datur in locũ rei vxo.act. sublatę est bo-
nę fidei vt dicit tex.in d.§.sed & si non ignoramus. Sed dic, qđ
non est bonefidei,sed tũc assumit naturã bonefidei,vt ibi dici
text.& est ratio,quia illa hodie est subrogata in locum dictę actio
nis rei vxoriæ,quæ erat bonęfidei merito assumit eius naturam
per id qđ habetur in l.a.§.hæc actio.inf.si quis testam.lib. quod
sine dubio,pcedit,qñ daretur p dote restituenda,sed si daretur
p dote promissa soluenda viro,vr̃ dubiũ, cũ tũc nõ succedat in
locũ rei vxo actionis,quia illa cõpetebat solũ pro dote restituẽda
q̃ est hodie sublata, & in eius locũ subrogata est dicta actio ex
stipulatu subintellecta a lege vt patet in l.1.in prin.& idẽ si esset
expsse apposita stipulatio a partibus,cũ similiter succedat in lo
cũ actionis pdictę rei vxo. sed dote promissa viro vr̃ quod actio
ex stipulatu remaneat in sua ppria natura ex quo non succedit
nec subrogat̃ in locũ dictę act.onis rei vxorię. Sed olim dabatur
actio ex stipulatu si erat interposita & si nõ erat ĩterposita age
bat̃ pdictione legis ad exactionẽ. C.de do.pmis.tñ dicas,qđ illa
quę dat̃ viro ꝯ mulierẽ vel socerũ,est bonęfidei.vt habet̃ in l.de
diuisione.inf.eo.p glo.& doc.d.xi.ſ.cir.prin.huius legis in eui-
311 dẽtibus.† Quinquagesimũsextum priuilegiũ,quia licet alias p
nouationem seu delegationem,quę fit interuentu nouę perso
nę prima obligatio ipso iure tollatur.instit.quib.mod.tol.ob.§.
præterea adeo quod non potest creditor ad primum debitorẽ
redire,licet debitor assumptus per delegationẽ reperiatur non
soluendo l.inter causas.§.abesse. ſ. manda. quod etiam proce-
dit quando dolo primi debitoris creditor fuit inductus ad talẽ
delegationem,quo casu solũ subuenitur sibi per actionẽ de do
lo.vt habetur in l.sub prætextu.C.de transacti. & l. promitten-
do.§.si debitorem. ſ. de iure dot.tamen speciali fauore mulie-
ris & dotis ipso iure præseruatur mulier illesa, vt tũc redeat ad
pristinam obligationem contra virum vel eius hæredẽ debito-
rem dotis.qui fuit in dolo.vt est casus singu.in l.si cum dotem.
§.si mulier.inf.eo.d. quasi talis delegatio habeat in se tacitã cõ-
ditionem, si nomen delegatum sit soluendo,quod est notan-
dum.doc.tñ cõmuniter intelligunt illũ tex.dũ dicit,decepta,vt
procedat,siue sit decepta dolo mariti,siue sui facilitate,cũ tex.
loquatur indistincte argu.l.3.ſ.de officio. pręsi. cũ simi. & hoc
est magis nota.& facit qđ habetur in simili in l.qui rem.inf. de
solu.vt subdemus in proximo priuilegio. licet citra causam do
tis mulier vel alia persona in nullo iuuaretur sic recipiendo ta-
le nomen debitoris inutile decepta solum sui facilitate,nisi es-
set minor.xxv. an.quia tũc iuuaretur beneficio in restitutionis
in integ.l.a.§.pen.ſ.de mino.& sic patet,qđ magis fauetur mu-
lieri in dote, q̃ ipsi minori ex̃ dotẽ, cũ minori mero iure preiu-
dicet̃,licet sibi det̃ restitutio. tñ mulier ipso iure pseruat̃ illęsa.
ex quo põt inferri ad Quinquagesimũseptimum priuilegiũ,vt
idẽ dicendũ sit in datione insolutum, vt sic prima obligatio &
actio nõ extinguat̃ imò possit mulier ad illã redire,qñ nomen
debitoris vel alia res daretur insolutum pro dote,& postea ap-
paret sibi mulieri qđ tale nomen esset non soluendo,vel alia res
data insolutum inutilis sibi esset.vt est casus singular.in d.l.qui
rem.Quinquagesimumoctauum priuilegium surgit ex prędi-
312 ctis iuncto. d. §. si mulier, quod licet delegatio sit contractus
stricti iuris,quia non fit nisi per stipulationem,vt in d.§.præte-
rea,& solet dici,quod dolus dans causam contractui stricti iu-
ris nõ annullet ipso iure, licet causet rescissionẽ per actionem
de dolo, vt habetur in d. l. eleganter.in princip. supra de dolo,
& in l. sub prętextu. & in l. si id quod autẽ.inf.de verbo.oblig.
licet secus in contractu bonęfidei.quia tũc ipso iure annullat.
vt habetur in d. l. eleganter tamen fallit speciali fauore dotis,
vt talis contractus delegationis ipso iure sit nullus,quando do
lus dedit causam, vt probatur in d. §. si mulier. in illa clausula se-
quenti,dũ dici ibi, decepta. & sic potest intelligi,quando mu-
lier non erat liberatura virum per delegationem,nisi quia fuit
ad hoc inducta dolo ipsius viri.& hoc etiam est de mente glo.in
d.§.si mulier.& communiter ibi docto.sequuntur. Tu autẽ po
tes dicere,quod imò illud non sit speciale in dote.nam ex quo
delegatio venit per modum distractus,& ad resoluendum pri
mam obligationem dotis per viam transfusionis, & cum ipse
contractus dotis sit bonefidei, vt. ſ. similiter etiam distractus
eius qui initur per viam delegationis sortietur eandẽ naturã
vt sit bonefidei.vt alias traditur nota.in l. de tutela. C.de in in-
teg.restit. mi. & no.in d. l. sub prętextu.& sic idem potest dici
in acceptilatione,quæ licet fiat per stipulationem & sit remis-
sio gratuita.l.vir ab eo.ſ.de iure dot.cum simi.tamen si veniat
ad extinguendum contractũ bonefidei,tunc ipso iure erit nul-
la,qñ dolus dedit causam, & sic si mulier soluto matrimon. li-
beret per acceptilationem maritũ uel eius hęredes seu socerũ
dolo inducta ad hoc,tunc ipso iure acceptilatio erit nulla,& po
terit mulier redire ad pristinam actionem de dote.per id quod
habetur in d. §. si mulier,sed si intelligamus illum textum in
d.§.si mulier,procedere etiam quando dolus incidit in ipsa de-
legatione,quia erat liberatura uirum per delegationem, tamẽ
fuit decepta ab eo.dando debitorem inopem.& tũc bene esset
speciale fauore dotis,ut talis delegatio licet sortiatur naturam
bonefidei uelut distractus dotis, tamẽ reddatur ipso iure nul-
la pro-

la propter talem dolum incedentē, & sic nō sit opus vt rescindatur per actione de dolo, qđ est notandū, & dicas tūc virū esse in dolo, ex quo sciuit talē debitorē delegatū esse nō soluendo, mulier hoc ignorauerit aliter ab eo nō certificata ... habetur in l. i. in ñ. §. de act. emp. ... & tenet Paul. Castr. in d. §. si ... mulier. nō sic aūt esset in viro recipiente a muliere per viā delegationis ... pro dote ... [illegible]

313 † Quæ quæ ... [illegible]

314 esset tamen ... [illegible]

315 ... [illegible] ... in l. sed si ... & hoc erit ... & prædicta locum obtinēt in muliere minore, in maiore aūt si dederit vniuersum suum patrimoniū, sibi imputēt, ēt si vltra conuenientiam congruę dot. s l. nulla. C. de iure do. & hoc cū scienter. Si autem fuit circumuenta, † & tunc si sui facultate, in

316 nullo sibi subuenitur, nisi esset lesa in dando dotē tam enormē vt sit maior dos in duplū, quā fuerit iusta & congrua dos respectu conditionis suę, & viri, & quantitatis patrimonij, nam tunc iuuabitur ex ęquitate l. 2. C. de rescin. vend. cuius remediū habet locum etiā in cōtractu dotis, vt est gl. no. in d. l. si ex causa, § an dotis. sup. de mino. Si autem non excederet duplum, puta si dos cōgrua erat in ducentis, & dedit quadringenta vel ab inde. inf. nec aliter fuit dolo viri inducta, tunc non poterit aliquo iure iuuari. cū iol. dimidiam iusti præcij licitum sit contrahentibus se decipere vt latem si præcio. versic. quemadmo. ... sup. locati. & ibi per gl. & in d. l. in causæ. §. fina. sup. de mino. posset tamen non improbabiliter dici, quod quando fuit lesa vltra duplum, licet tūc sui sit ęquitas d. l. 2. ad rescindendum talem cōtractum propter enormem lesionem causantem dolum re ipsa, tamen non intentabitur dictum remedium per modum alternatiuum, videlicet ꝙ dos reducatur ad iustam mensurā, vel ꝙ ex toto discedatur a ꝯtu dotis. nam si matrimonium iā erat contractum, & sic est factum irreuocabile, ita ēt debet secum habere ꝯcomitātā dotis pp onera matrimonij supportanda, l. pro oneribus. C. de iur. dot. cum simi. & quia inter partes fuit actum ꝙ mulier esset dotata licet in quantitate dotis fuerit causata lęsio. alias posset sperari, imò etiam reijci ab ipso viro. per id quod habetur in l. fi. C. ad Vellei. & ideo ipsa mulier tunc debet solum agere, vt dos reducatur ad congruam mensuram, & per hoc multū notat limitatur dispositio d. l. 2. vt saltem respectu remedij alternatiui de quo ibi non obtineat in dote. & hoc erit. 62. priuilegium. Si autem dolo mariti fuerit mulier maior lesa & decepta circa quantitatem dotis, potest distingui, ꝙ aut dolus dedit causam ꝯtractui, aut incidit. primo casu sine dubio non valebit ipso iure contractus, sicut idem in alijs contractibus bonefidei per id quod habetur in d. l. eleganter. si vero incidit, & tunc secus secundum quosdam, secundum dubium surgit, si dos fuisset promissa per expressam stipulationem, ex quo tūc videtur quod remaneat in sua virtute stipulatio quod etiam si dolus dederit causam stipulationi, mero iure valeat, licet possit rescindi per actionem de dolo, per nota in d. l. eleganter, sed si non fuerit interposita expressa stipulatio, ex quo tunc hodie surgit tacita stipulatio subintellecta a lege tam ex parte viri qui dotem recepit, quam ex parte mulieris vel socerí dotem promittentis, q̄a tacita stipulatio habet naturam bonæfidei d. §. sed & si non ignoramus, ideo tenere in dubio dolus dans causam tali contractui redderet ipsum ... nullum d. l. eleganter, quod intellige respectu quantitatis promissæ non sic respectu simplicis promissionis ... remaneat firma velut a iure ... vt dicitur ... priuilegiū circa dotē promissam per virum, nec videtur quod dictus §. sed & si non ignoramus, habeat locum, quando vir sibi prouidit per expressam stipulationem ... interpositam, cum per prouisionem hominis videatur recessum a prouisione legali maxime ... per id ꝙ habetur in l. si. C. de pact. conuen. & probatur in d. l. post prin. ... Sed quando dolus ... tunc videtur esse magis ... contractum non valere propter ... dotis per id quod habetur in d. §. si mulier & qđ ... circa ... etiā.

317 † Quid autem si mulier maior promiserit dotē amplam cum non esset soluēdo vel parum esset soluendo respectu tā magnę quantitatis istic casu possunt distingui tres casus, aut n. hoc fecit scienter, aut ignoranter, aut fuimus in dubio. Primo casu mero iure obligatur, q̄a talis promissio censetur esse magis difficultas quam impossibilis ... non reddit obligationem nullā l. continuus. §. ... vere ... sicut dicimus in eo qui promisit mille marcas auri vt per glo. in l. 2. §. ex his. ... de verbor. obli. & iam fuit de facto in quadā viduā, quæ vt haberet virum pulchrum & iuuenem, promisit omnia sua bona in dotē asserendo ascēdere ad valorem duorum millium ducatorū, & postea cōperit vir contracto matrimonio hæreditatem paternam illius mulieris esse magno ęre alieno oppressam, adeo qđ

318 vix ascendebat ad. ... certum est enim quod † propter talē dolum nō poterat rescindi matrimoniū licet dederit causam cōtractui cū matrimoniū sit quid spirituale & sacramētale. vt p glo. in c. veniens de transac. ideo non potest retractari ratione doli commissi etiā per restitutionem in integrationem minoris ætatis, vt no. glo. & ibi doc. in c. ex parte de rest. spol. & in l. ait prætor in pri. & ibi p Bal. sup. de mino. & sic ēt nō pōt retractari matrimoniū ratione doli sine carnale siue spirituale. l. per ingressum matrimonij, vt per gl. ... in c. ex parte el. 2. & c. dudum de conuer. coniuga. & ... in c. veniens. eod. tit. & per In-no. in c. 2. eo. tit. & in c. cum dilectus, ... cū ... simplex ... cū ... professio ... vt ...

319 betur in c. in pręsentia de proba. & ibi not. † licet tunc videtur ipsa obla-

ipſa oblatio bonorum facta expreſſe vel tacite in monaſter ũ
ratione dicti doli, ſecundum gl. ſing. in c. conſtituit. 20. qõ. 3. &
tenet Imo. in d. c. dudũ dicendo q bona debent reſeruari ve
nientibus abinteſtato. ſed hęc videntur procedere, quãdo mo-
naſterium & ſic totum capitulum commiſit talẽ dolum. non ſic
ſi al. qui de monaſterio per id qđ habetur in reg. de iſtum in 6.
& qđ ibi per glo. & 16. q. 6. c. Epiſcopum. Item procederet, qñ
dolus fuit malus, quia principaliter fuit inductus ad ingreſſum
propter ſpem quęrendorum bonorũ illius. ſecus forte ſi bono
zelo, & ſic dolus fuit bonus vt principaliter proficeret animę
illius, licet forte ſecundario monaſterium applicauerit animũ
ad ipſa bona. & ita in dubio debet p̄ſumi bono zelo, arg. l. meri
to ſup. pro ſocio. qđ etiam tenet Abbas ſicu. in d. c. dudum. Sed
ego dicerem, q etiã quando malo zelo, tunc illa bona debeant
deſignari venientibus abinteſtato demũ expectata morte na-
turali illius ingreſſi, & ſic interim erũt apud monaſter ũ, quia
talis ſucceſſio reſpectu venientium abinteſta. debet expectare
mortẽ naturalẽ. arg. l. ex facto. §. ex facto inf. ad Tre. & l. Statius
clodius. §. Cornelio felici. infr. de iure fiſci. ad propoſitum ego
põt dici, q tale matrimonium valuit, nec potuit retractari pro-
pter huiuſmodi dolum & etiam reſpectu dotis valuit contra-
320 ctus. † nec tamen mulier poſſet iuuari per beneficium ne exi-
gatur vltra quã facere poſſit. de quo in l. maritũ. inf. eod. cum ſi
ex quo ſcienter & ſic doloſe promiſit talẽ dotẽ. per text. not. in
l. pe. ſ. de iur. do. cum tale beneficium perdatur propter dolũ.
l. etiam. §. licet. inf. eo. & eadẽ ratione quis diceret etiã debere
perdere beneficium ceſſionis per id quod habetur no. in l. fin.
§. fi. inf. quę in frau. cred. & p Dyn. inſti. de act. §. item ſi quis in
fraudem, tamen tu dicas contrariũ, cum illud beneficium detũ
ad finem, vt quis non detrudatur in carcerem. mulier autẽ pro
quouis debito ciuili non poteſt incarcerari, vt in authentic. ſed
nouo iure. C. de officio diuer. iudi. poſſet tamen expelli a viro,
& alimenta ſibi denegare propter non ſolutam dotem ei pro-
miſſam per id quod habetur in lege finali. C. ad Vellei. tamen
iure canonũ, quod ſeruandum eſt in hac materia matrimonia-
li, non poſſet vir propria autho. expellere, ſed cum iudicio ec-
cleſię per id quod habetur in c. porro. de diuortijs, tamen ſi ſo-
cer fuit in tali dolo, non ſolum ſibi denegaretur beneficium il
lud ne exigatur vltra quam facere poſſit, per text. in d. l. pen. in
fi. ſed etiã poſſet detrudi in carcerem circũſcripto dicto bene
ficio ceſſionis per id quod habetẽ in d. §. fi. l. fi. ſuper quo tamen
vltimo eſſet cogitandum, qa actus incarcerandi eſt iniurioſus
& turpis l. cum filii. C. qui bo. ced. poſſ. & huiuſmodi remedia
turpia ceſſant non ſolum inter coniuges, ſed etiam inter gene-
rum & ſocerum l. nihil inf. rerũ amo. iuncta l. 2. eod. tit. qđ not.
321 † Sed pone, quod pater non habens niſi vnicam filiam, vt eam
bene collocaret, dixit in inſtrumento dotis, vel in pręſentia te-
ſtium, quod pro dote dabat hęreditatem ſuam poſt eius mor-
tem. iam hoc vidi de facto tractari. tamen poteſt dici, quod li-
cet hęreditas non poſſit inter viuos pacto dari, vt l. 1. ſup. de hę-
redi. vel act. vend. & l. hęreditas. C. de pact. cõuentis, tamẽ hoc
procederet quando ageretur, quod quis habeat ius hęreditariũ,
& ſic tanquam hęres dicta bona conſequatur, tamen ſecus, ſi
appareret de partium intentione, quod voluerit donare vel ali-
ter concedere bona ſua poſt mortem, quia tunc valeret per id
quod habetẽ in l. fi. C. de pact. & ibi per glo. & doct. & l. licet in-
ter priuatos. e. tit. Sed ſi eſſemus in caſu dubii, qa aliter nõ cõſta
ret de dicta intẽtione, tũc vt actus magis valeat q̃ pereat l. 1. de
re. iur. cũ ſi. dici põt p̄ſumi fuiſſe animũ ꝯceſſiſſe bona ſua ſim-
322 pl. & nõ ꝓprie ipſam hẽditatẽ. vnde nõ inconuenit aliqñ † qđ
verba improprientur ad hoc vt actus ſaluetur, & nõ reducatẽ ad
irritũ l. ſed & ſi poſſeſſori. §. 1. & ibi not. ſ. de iureiur. & alias per
gl. nota. in l. & puto. §. ſi ſ. fami. her. & maxime pp ſubiectã ma
teriam ꝯtus dotis, quando datur vniuerſalitas bonorum l. 1. §.
vniuerſe inf. de vſuc. pro dote. & in l. nulla. C. de iur. do. & l. mu
lier bona omnia. ſup. de iur. dot. & ſic nõ inconuenit qđ impro
prientur verba contractus propter ſubiectam materiam l. ſi iti
pulatus ſup. de vſur. & l. & ſi vno. ſup. locati optime cõfert tex.
iuncta gl. no. in l. quęſitũ. §. ſi ſeruus inf. de leg. 1. & ibi per Bar.
& doct. quę interpretatio maxime procedere debet in dote, p-
323 pter infinitos eius fauores. † pręterea nõ minori aliquando vti-
tur priuilegio mulier in dote, quãm ipſe miles in teſtando, vt
habetur no. in l. dotalem inf. de teſta. mili. & ibi no. & tamen fa
uore militis valet donatio hęreditatis collata poſt mortem, ẽt
quando donauit tanquam hęreditatem, vt eſt caſus ſing. in d.
l. licet inter priuatos. ergo debet valere fauore mulieris multo
magis, quando expreſſe hoc non apparet quod tanquam pro-
priam hęreditatem donauit. verum poſito ſine pręiudicio qđ
talis contractus non valeat, & maxime ſi probaretur quod in-
tentio fuiſſet illius ſoceri proprie quod ipſam hęreditatem vo
luiſſet dare in dotem, poteſt adhuc dubitari, an ille vir rema-
neat in totum deluſus & ſine dote. nam Bal. ſenſit quod ſic in
l. pactum quod dotali. C. de pac. licet ponat terminos ſecundũ
qđ ibi habetur in tex. puta, ſi pater forte ſenex promiſit genero

futuro & filię relinquere ipſi filię ſuã hęreditatẽ poſt eius mor
tẽ, & qđ illa cederet in dotẽ. Sed põt tentari ꝯtrarium, qa eſt veri-
ſimile talẽ virũ errore iuris ductũ fuiſſe, quia non acceptaſſet tali
ter vxorẽ dotatã. arg. l. cum de indebito. ſup. de proba. qui error
iuris cũ excuſat, ſibi nõ noceret in damnis. l. iuris ignoran. cum
ſeq. ſup. de iu. & fac. igno. & titulus dotis reſpectu viri eſt one-
roſus l. ex promiſſione. J. de act. & obliga. & l. fi. §. ſi a ſocero. J. de
his quę in frau. vnde nõ vr̃ eſſe ęquũ talẽ virũ ſic remanere lę-
ſum & deceptũ, & eſſe habiturum talem mulierem indotatã.
nã ẽt nõ parũ verſat̃ intereſſe mulieris, ſi remaneat cũ ſuo viro
indotata, & pp hoc ab eo ſit ſpernẽda & reiiciẽd. ad. l. fi. ad Vel-
324 le. & facit l. cũ do. ẽ. § ſi autem. J. eodem. † & ideo poſſet huic
viro ſubueniri ęquitate dictę l. ſecũdę. C. de reſcin. vend. vt poſ-
ſit agere ꝯ dictũ ſocerum tanq̃ ſit enormiter lęſus in cõſtitutio
ne dotis non ſolum in duplum, imò etiam in totum. ex quo ni
hil conſequi poteſt. Et ſi dicis quod tale remedium l. 2. eſt re-
ſciſſiuum, quę reſciſſio non cadit in terminis noſtris, ex quo cõ
tractus eſt ipſo iure nullus l. nam & ſic ſub conditione poſt prin
cip. J. de inutil. ſtip. & l. in cauſę la. 2. ſup. de mino. poteſt reſpon
deri vt ꝓxime dicetur in alio priuilegio videlicet quod talis ꝓ-
miſſio eſt nulla reſpectu rei in promiſſionem deductę. ſ. ipſius
hęreditatis, tamen remanebit promiſſio valida, perinde ac ſi eſ-
ſet facta ſine expreſſione alicuius rei vel quantitatis, ex quo in-
ter partes videtur actum ſaltem in genere quodam, vt maritus
habeat dotem vel poterit agi ex ęquitate legis, iure ſuccurſum.
§. fi. ſupra ne iur. dot. quod remedium fauore dotis indulgetur
etiam maiori, quando eſſet deceptus re ipſa licet enormiter, &
ibi loquitur non ſolum in muliere decepta re ipſa, ſed etiam
in viro circa dotem ſibi promiſſam, vt patet in text. ibi, circun-
uentus ſit alteruter. & ſecundum prędicta ſi vir eſſet deceptus
in dote, quia credebat fundum datum in dotem valere ducen-
ta, vbi non valebat cẽtum, vel mulier dedit in dotem nomen de
bitoris pro ducentis, vbi attenta eius inopia vel alia ſua mala cõ
ditione tale nomen non valebat centum, poterit vir iuuari ex
ęquitate dictę l. iure ſuccurſum, cum re ipſa ſit deceptus etiam
ſi mulier vel ſocer non fuiſſent in dolo ex propoſito, forte quia
credebant veriſimiliter tale prędium vel nomen debitoris eſſe
valoris 200. & ita aſſerebant nam ſaltem nec poteſt negari quin
vir ſit lęſus enormiter. quę lęſio enormis cauſat dolum quendã
re ipſa. vt habetur in l. ſi quis cũ aliter. J. de ver. ob. & in d. l. 2. vnde
de tale remediũ d. l. iure ſuccurſum, licet deriuet ab eadẽ ęqui-
tate ꝓut deriuat remediũ d. l. 2. tñ habet diuerſum modũ cõclu
dendi, quia non per modum alternatiuum, ſed ſolum per mo-
dum pręciſum intentatum, vt dos ipſa reducatur ad modum
conuenientem & decẽtem viro & vxori. quod bene no. ad dicta
ſup. Si autem dicta lęſio non eſſet enormis, quia forte non eſſet
dos conſtituta infra dimidiam congruę dotis, vel infra dimidiã
dicti precij a princi. inter partes nominati pro dote & tunc im-
putaretur viro. per id quod habetur in d. l. in cauſę. §. finali, & in
d. l. item ſi precio. niſi vir fuiſſet deceptus dolo ipſius mulieris
vel ſoceri ex propoſito. per id quod not. ibi gloſſ. & bene facit
pro hoc vltimo d. l. ex iure ſuccurſum. ſecundum vnum intelle
325 ctum gl. † Quid autem ſi vir nõ ſuit deceptus in valore rei vel
nominis dati in dotem, ſed in ipſa dote, puta quia vbi dos erat
congrua in mille reſpectu ſuę conditionis & patrimonij mu-
lieris, accepit pro dote valde minus forte illectus feruore amo
ris, dic q iſto caſu ſi eſſet minor. xxv. annis reſtitueretur in inte
grum, ratione minoris ętatis per id qđ habetur in d. l. ſi ex cau-
ſa. §. in dotis. ſup. de mino. qui tex. licet loquatur in muliere cir
cumuenta, tamen idem dicaẽ eadem ratione in viro. cum indi-
centur a pari. l. fina. C. de indi. vidui. & c. gaudemus de diuor-
tijs, & maxime in circumuentione dotis per text. in d. l. iure ſuc-
curſum ibi, circũuentus ſit alteruter. Si autem eſſet maior, &
tunc poteſt concludi idem quod ſup. in muliere, videlicet q ſi
eſſet deceptus quia haberet minus quam dimidiam congruę
dotis. poterit iuuari ex ęquitate d. l. iure ſuccurſum iũcta ẽt ęq-
tate d. l. 2. de reſcin. venditio. cuius ęquitas ẽt militat in ꝯtu do
tis. vt ſ. dixi per gl. in d. §. in dotis. Si autẽ lęſio nõ eſſet enormis,
& tunc ſibi imputabitur, niſi fuiſſet dolus ex propoſito, vt ſ. p.
eſt dictũ in muliere, quę omnia ſunt bene notanda in practica.
326 Sexageſimumtertium priuilegium † eſt in dote promiſſa per
metum, qui metus licet regulariter non annullet actum ipſo
iure, ſed cauſet reſciſſionem per actionem quod metus cauſa.
l. 2. & per totum ſup. quod metus cauſa, tamen ſpeciale fauore
mulieris promittentis dotem per metum viri ipſo iure eſt tu-
ta, & funditus non valet talis promiſſio vt eſt caſus ſingul. in l.
antepenult. §. ſi dos ſup. quod metus cauſa, vbi tamen Bar. po-
ſuit notabile motiuum, dicendo non eſſe ſpeciale in dote, ſed
idẽ in quolibet pacto alias de ſe nudo, qñ haberet veſtri legis
auxilio, de quibus pactis auxilio veſtitis per gloſſ. mag. & ibi p
doc. in l. legitima ſup. de pactis, vt tunc quando per metum in-
trentur talis promiſſio non veſtiatur, ſed remaneat in ſua nul-
litate. & ſic infert, quòd ſi per expreſſam ſtipulationem dos
promitteretur, tunc valeret mero iure, licet per actionẽ quod

metus causa posset rescindi quod dictum est nota. de per se. &
sic inferri potest, quod dispositio legis primæ. in princip. C. de rei
vxo. act. subintelligens talem stipulationem fauore dotis ces-
sare, quando dos esset promissa per metum, ex quo talis stipu-
latio auxilio & ministerio legis inducitur. tamen aduerte, quia com
muniter gl. & docto. antiqui ante Bartolum transierunt cum
dicta specialitate dotis, & sic quomodocunque promittatur siue
cum stipulatione, siue sine, talis promissio non valeat, vt voluit
glo. & ibi etiam Inno. & communiter docto. sequuntur cap. 2.
quod metus causa, quod etiam per expressum tenuit ibi Abbas
Siculus impugnando illud dictum Baldum infert, quod si per sti-
pulationem expressam promitteretur dotis per metum, tunc ve-
ro iure valeret. cum text. in d. §. si dos loquatur simpliciter &
indistincte per verbum, promissa. quod verbum potest accom
modari & intelligi etiam quando per stipulationem l. sciendū
§. dictū sup. de edil. edic. & insti. de verbo. obli. §. item si scriptū.
alias sequeretur ex dicto Bar. quod si mulier constituit dotem per
metum per viam liberationis liberando maritum futurum ab
aliqua obligatione per pactum de nō petendo, prout habetur
in licet. sup. de iure doti. quod tunc talis constitutio dotis me-
ro iure valeret, ex quo pactum de non petendo non eget legis
auxilio, & parit except. efficacem l. iurisgen. §. igitur nuda sup.
de pactis præterea text. in dicto. §. si dos dicit quod promissio
est nulla, & tamen sine legis auxilio est valida in vim pacti nu-
di efficaci maxime per viam retentionis vel compensationis,
vt habetur in l. etiam supra de compen. & tamen quando per
metum esset ipso iure nulla ad omnem effectum per text. ibi.
327 Sed tunc † surgit probabile dubium, præsupposito quod talis
promissio dotis sit ipso iure nulla, an remanebit matrimoniū
sine dote, & vir habeat subire onera matrimonij sine spe dotis
habende certe non videtur. nec potest dici hoc causari in odiū
viri inferentis metum, quia satis videtur puniri vt promissio sic
facta ipso iure annulletur contra [illegible] de qua sup. cū
annullatio actus sit pena. vt l. senatus. sup. de contrahenda em-
ptione. & per glo. not. in c. decet. de immunita. eccles. in 6. vn-
de non videtur debere excludi a consequutione congruę dotis
ne duplici pena afficiatur ex eodem facto argum. l. 1. §. sic [illegible]
pra [illegible] vnde potest dici, quod talis promissio sic
per metum facta annulletur a iure rei, certę quantitatis vel rei
in dicta promissione deductæ tamen remanebit dicta promis
sio valida, ac si a principio simpliciter fuisset promissa dos a
muliere non expressa certa re vel quantitate. quia tunc valet &
debet intelligi de dote congrua secundum arbitrium boni vi-
ri l. cum post. [illegible] gener. s. de iur. dot. & l. 1. C. de do. promi. cum
simil. quod est bene notandum. & faciunt dicta. sup. in proxi-
mo priuilegio. licet hoc [illegible] d. § si dos.
328 Sexagesimumquartum [illegible] pater [illegible]
ris qui erat obligatus viro pro dote promissa credens matri-
moniū adhuc durare. vbi erat solutum [illegible] dotem,
& sic in [illegible] errore lachi, licet secundum regulam iu-
ris cōmunis daretur condictio indebiti ad repetendum per id
quod habetur in l. 1. & per totum s. de cond. indebi. tamen spe-
cialiter fauore dotis non datur [illegible] sed habet locum
[illegible] contractu scilicet per actionē de
[illegible] ante matrimonio. vt est casus
singu. in l. si pater ignorans. s. eo. & et voluit glo. in l. si quis sua
[illegible] §. imperator s. locat. [illegible] de spec. [illegible] dote. & idem
Bar. post [illegible] in d. l. si pater [illegible] quia in hoc
versatur interesse [illegible] repetatur per actionem de dote & nō
per condictionem indebiti, quia si actio de dote competat, illa
est communis etiam ipsi filiæ nō sic si ageretur condictione in
debiti quia tunc illa esset solius patris, & nō aliqui volunt dicere,
quia cum talis condictio indebiti [illegible]
ti non forte [illegible] s. de condictio. indeb. & [illegible] nego-
cium gestum est cum filia [illegible] solo patre soluente indebi-
329 tum, [illegible] non posset dari dicta condictio ipsi filiæ. Alij † autē
vt Iacobus de areti. dicebant quod imo in d. l. si pater [illegible] notans
non soluit ibi pater indebitum, quia etiam [illegible] matrim. durat
actio contra socerum & eius hæredem. l. si donaturus s. de con
[illegible] & l. si socer. § Lucius. infra eodem. ideo videtur
pater soluisse debitum [illegible] opinio procederet quando versa-
retur aliquod interesse ipsius mulieris scilicet qd actio adhuc
competeret viro. vt est in terminis. d. §. vsusfructus, vt sic mulier
ibi non remaneat denudata iure repetendi dotem suam, quia
contra patris hæredem non posset ipsa agere ad dotem pro-
missam viro. vt l. si pro te. C. de dot. promis. ideo speciali fauore
mulieris iura volunt, quod adhuc duret actio ipsi viro contra
hæredem soceri, ad hoc vt eam dotem exigat, & soluat mu-
lieri vel saltē ipsam actionē cedat ipsi mulieri & hoc erit aliud.
Sexagesimumquintum priuilegium mulieris in dote. de quo
inf. dicemus, vt in terminis d. l. si pater non videtur versari tale
interesse mulieris de quo in d. §. Lucius, quia etiā si dos fuisset
soluta viro ante solutum matrim. filia non habebat nec habe-
re poterat exercitium de dote contra virum viuente patre, sed

solus pater. per id quod habetur in l. 2. §. finali, & in l. dotē. infr.
eodem. sed in. §. Lucius cū pater esset iam mortuus, actio erat
iam consolidata in filiā. l. 1. §. Iulianus. C. de rei vxo. act. & ideo
actio nō competebat viro contra socerū in d. l. si pater ex quo
cessat ratio de qua in d. § Lucius. & ideo erat ibi indebitum sal
tem ope except. Baldus autem ibi dicebat non esse ibi specia
330 le in dote. dando † notabilem doctrinam ad ea quæ habentur
in l. qui except. s. de condi. indebi. vt ille text. procedat in exce-
pti. quæ a sui natiuitate elidebat actionem. & tunc solutū igno
ranter repetitur per condictionem indebiti a soluente. Si au-
tem competebat except. quę a sui natiuitate nō elidebat actio
nem, sed tunc demū si opponatur, vt except. illa, dolo facis pe-
tere quod incontinenti restituturus es, vel exceptio. compensa
tionis, & tunc nō facit indebitum antequā opponatur & ideo
tunc solutum nō repetitur per cōdictionem indebiti & ita di-
cit esse casum [illegible] in d. l. si pater cū [illegible] dicto transit ibi Ioā-
nes de Imol. & pleriq; moderniorum tamen licet illud dictum
sit nota. & sine dubio procedat in exceptio. compensationis, ta
men in dicta exceptio. dolo facis petere, maxime quo ad termi
nos, d. l. si pater non videtur procedere quia dicta excep. dolo
facis petere &c. habet in se inclusam exceptionem, tua nō in-
terest agere. quę except. ab initio suę natiuitatis elidit actionē
iam ortam. [illegible] vbi ex post facto interesse quod competebat a
princi. [illegible] desinit non competere, tunc etiam desinit compe-
tere ipsa actio l. si autem §. possidere s. de rei vēdicatio. & l. si
cum §. qui in vinariū sup. si quis cau. & per Barto. in l. qui autē.
§. illud. sup. si quis cau. & per Bald. in l. ad comparandas. C. mā-
dati imo nō solum desinit actio competere, sed etiam ipsum iu-
dicium iam ceptum extinguitur, si pendente ipso iudicio de-
finat interesse. l. si mulier. infr. eodem. & ideo magis placet opi.
gl. Petr. & Bartoli. quod in d. l. si pater sit speciale in dote pro-
pter rationem supr. assignatam, quia interest ipsius filiæ detur
actio de dote [illegible] remaneat communis, qd nō esset ita, si da-
retur condictio indebiti & maxime si antequam pater ipse re-
petat, decedat nā talis actio cōsolidabitur in filia. & non transibit
ad heredem patris. [illegible] §. videamus nō sic esset si daretur condi-
ctio indebiti, quia illa transiret solū ad heredem patris pręterea
[illegible] versatur interesse patris si tem [illegible] prio. stipulatus dotē
[illegible] illa [illegible] patris l. quot es inf. e. & si-
bi [illegible] competentia ipsa de te sic soluta daretur ēt hypothe-
ca tacita, quę nō daretur per condictio. e indebiti. cum illa nō sit
priuilegiata. [illegible] nā tale priuilegium tacitę hypothecę in bonis viri
transit ēt in ipsum patrem, quando [illegible] sibi dos consolidata vel per
stipulationē, vel per mortem filiæ vt est gloss. singu. quæ com-
muniter tenetur in. § fuerat. de [illegible] act. & dictum est in glo.
magna circa priuilegium tacitę hypothecæ qd est notandum.
331 † Sexagesimumquintum priuilegium quia licet alias indebite
solutum per errorē repetatur per condictionē indebiti, tamen
fallit id. quādo solueret pro dote alicuius mulieris nuptæ. nam
tunc cessat repetitio non obstante tali errore. vt est casus sing.
in l. cum is §. si in ea s. de con. dic. inde. Sed aduerte, quia Barto.
ibi quem cōmuniter sequūtur ibi doc. videtur restringere illū
text. quādo soluens soluebat pro alia muliere dotem ex causa
quę inducebat eū ad credendum se esse obligatū ex causa pie-
tatis, quia credebat se teneri ex pietatem ad dotandum talem
mulierem, [illegible] se nō teneretur puta si erat pater, vel fra-
ter, vel alius coniunctus qui credebat se teneri ad dotādum ta-
lem mulierē ex officio pietatis quo casu [illegible] ex hac causa,
[illegible] se iure non [illegible] repetatur [illegible] secus si ex alia
causa per errorem soluisset talē dotem [illegible] muliere. vt ibi per
[illegible] in primo nota. huius [illegible] tex. debet intelli-
[illegible] pietatem stricto modo, scilicet quādo pro
[illegible] & [illegible] se dotare debere, quia tunc ve
332 re proprie [illegible] causa pietatis, nā causa dotis † potest cōside-
rari [illegible] primo per modum [illegible] propter matri
moniū. & talis pietas potest cōuenire etiā circa mulie. [illegible]
& talis causa pietatis potest operari effectum, vt in dubio præ-
sumatur donat. [illegible] promittente vel soluēte dotem
pro muliere [illegible] procedit text. in l. 1. § accent.
C. de rei vxo. act. & quod no. Bart. in l. quæ dotis inf. eo sicut ēt
alios operatur effectus, videlicet vt mandatū non expiret morte
mandantis vt l. [illegible] sup. de iur. dot sicut idem in
qualibet causa pia puta libertatis l. si pater infr. de manu. vin di.
& per Bal. in l. mandatū. C. manda. in 4. col. & l. sicut. C. de act.
& obl. e non attento an mulier sit diues vel pauper. sicut etiam
ad effectum [illegible] non necessarię in concessione dotis
etiam factæ [illegible] extraneo vt l. si. in princip. C. de iur. dot. & ideo
cum non haberet locum dispositio [illegible] §. si mulier. Secundo mo
do cōsideratur causa pia in dote magis strictē, videlicet [illegible]
d. [illegible] pro muliere paupere. & [illegible] proprie procedit text. in
d. §. si in ea quia non potest [illegible] erit ex pietate, licet ere
d derit [illegible] causa [illegible] arctaret eum ad soluendum
de iure d. [illegible] dotem. nā cessante dicto errore remanet causa
pietatis, ex qua se mouit ad soluendum. ex qua causa pietatis
solutum

333 solutum sine dubio nō repetitur.& idem posset † dici in omni
alia causa pia.nam ponamus φ quis redimat cōsanguineū suū
ab hostibus soluēdo magnā quātitatē, vel φ quis eroget pecu
niam pro funere sui cōsanguinei tunc si non appareat quo ani
mo soluerit potest repetere.l.sed si quis.§.sed interdū.supr. de
relig.& sumpt.fune.& idem in redimente captiuum,nisi esset
mater,quia tūc præsumitur potius φ animo repetendi quā do
nandi.vt habetur in l.liber captus.C.de cap. Si autē appareat φ
hoc fecerit ex pietate forte hoc exprimendo,tūc licet nō dixe-
rit φ animo donandi,non repetitur,cum tunc exprimatur ani
mus donandi.d.§. sed interdum.& bene probatur in dicto.§.si
in ea.in fine.& hoc quando sponte soluit nō credens se ad hoc
teneri. Aliquando autem quis soluit ex pietate tamē nō spon-
te,sed credit se ad hoc obligatū de iure propter officium pieta
tis,& nō repetitur. casus est sing. in do.§.si in ea & sic idē dicē
dum est in redimente suum cōiunctum ab hostibus,forte per-
suasus & inductus ad hoc faciendū ab aliqua persona ad instan
tiam ipsius capti, dicendo ipsum esse obligatum ad redimen-
dum talem captiuum.nam etiam si magnam quantitatem sol
uisset non posset repetere, quando tempore redemptionis ille
captus erat non soluendo.secus esset soluendo,quia tunc ta-
lis credulitas causaret errorem magis supinum.& ideo tūc re-
334 peteret, † & idem in soluente dotem pro muliere forte sibi
attinente, nam sit tertia persona forte doctor volens fauere ta-
li mulieri induxit illum ad soluendum dictam dotem,asseren-
do quòd de iure ex officio pietatis tenebatur soluere, nam tūc
si quidē illa mulier erat pauper, nec aliter poterat se dotare de
suo,tunc nō repeteretur,licet errasset in iure, & licet forte per
dolum fuisset inductus ad ita credendum, ex quo non potest
tamen negari subesse causam pietatis, ex qua solutum non solet
repeti etiam cessante dicto errore. Si autem dicta mulier pote
rat se dotare de suo, licet forte non cū tam ampla dote prout
ille soluit,& tunc posset repetere, quia tūc cessat causa pietatis,
quæ non potest excludere repetitionem soluti, licet ille credi-
derit se ex pietate teneri,quia talis error potest magis appellari
grossities q̃ simplicitas,& sic magis videtur succurrendum ta-
li soluēti prætextu talis erroris licet supini, ex quo tractatur de
damno vitando,vt l.iuris ignorantia,cum sequen.sup.de iur.&
facti ignorant. cum etiam in facto proprio error supinus non
impediat repetitionem soluti.l.sed si me putem.ff.de condict.
indebi. vnde cogita. quia hæc sunt bene notanda ad intellectū
335 illius tex.in d.§.si in ea † Sexagesimumsextū priuilegium est,
quia fauore dotis in dubio præsumitur donatio.d.§ accedit.li-
cet regulariter secus.per regulam de qua in l.cū de indebito.ff.
de probatio.& in l.si cum aurum.de sol.cum si. nisi aliæ cōcur
rant coniecturæ ad præsumendum dictam donationē, de qui-
bus per Bart.& docto.in l.quæ dotis.infra eodem. & in l. cum
quid.sup.si certum petat.& procedit dispositio dicti.§.accedit
etiam in muliere diuite, quæ poterat ex suo patrimonio com-
mode dotari,vt supra dixi.cum tex.ibi loquatur indistincte, &.
ita communiter sequuntur docto. per illum tex. & per tex.in l.
fin.C.de do.promis.vbi plus probatur,φ etiam pater qui arcta
tur ad dotandū filiam, promittendo intelligitur de suo & non
de bonis filiæ etiam habentis amplum patrimonium forte ex
successione materna, & idem in matre,& fratre, & similibus,
in hoc tamen differunt, quia mater & similes si administrarēt
bona mulieris,præsumerentur in dubio administratorio noīe
promisisse vel dedisse dotem,vt ibi per Bal. & alios. bene facit.
l.Netennius.ff.de neg.ge. & hoc nisi talis mater vel frater sciē-
ter promisissent vltra vires patrimonij dictæ mulieris, quia tūc
de suo intelliguntur promisisse inquantum excedit etiam si di
xerint quod administratorio noīe,vt est casus sing. ī l. cū post.
§.1.infr. de administr.tut.in patre autem licet sit legitimus ad-
ministrator bonorum filiæ.l.prima.C.de bon. mater.tamen in
dubio præsumitur dotasse de suo,ex quo ad hoc tenebatur. vt
est casus singul.in dicta l.fina.& dixi supra in glo.mag.dum al-
legat d.l.fin.& procedit dispositio dicti.§.accedit.etiam quan-
do aliā subesse posset causa, quam donationis, quando enim
nulla alia excogitari posset causa q̃ donationis, tunc nihil spe-
cialitatis esset in dote,imò foret regulare vt tunc præsumatur
dedisse ex causa donationis. per id quod habetur in l.hoc iure.
sup.de dona.& in l.Campanus.inf.de ope.libe.& nota. post gl.
in l.cum quid si certum pet. & ideo alias dicebā posse attenta-
ri,quòd si ille qui dedit vel promisit dotē pro muliere erat alias
debitor eiusdem mulieris in eadem quantitate vel maiori, &
non expressit quod animo donandi vel se liberādi ab ipsa mu-
liere hoc faceret,præsumitur quòd aīo donandi magis q̃ se li-
berandi speciali fauore dotis pp generalitatem dispositionis di
cti.§.accedit,quod est bene notādum.vnde licet forte talis do-
tans gereret in animo,quòd animo cōpensandi,vel animo re-
petendi a muliere solueret,tamē debet sibi imputare,quia vo-
luntas illa in mente retenta sibi nihil prodest in actu qui sui na
tura ad alium sonat effectum.l.si repetendi.C.de cōdi.ob cau.
vnde si protestaretur quòd animo repetendi soluebat, tūc re-
peteret a muliere per actionem nego. gest. ex quo negocium
vtiliter gessit,per id quod habetur in simili in d. l.Netennius.
336 imò amplius dici pōt,† φ si promisisset vel soluisset dotem cō-
tradicente ipsa muliere paupere,dicendo φ animo repetendi,
posset tūc repetere, ex quo pro causa tam fauorabili & pia ex-
pendit.arg.l.& si quis.§.idem Labeo.sup.de relig.& sum. fun.
Et hoc erit Sexagesimumseptimum priuilegiū fauore dotis cō
tra regulam.l.fi.C.de nego.gest.sicut alias dicimus in illo qui mu
tuauit filiofamil.existenti in studio, licet contra volnntatem pa
tris mutuauerit,cum possit repetere ab ipso patre,vt est gl.sin-
gu.in l.sed & Iulianus.§ φ dicitur.sup.ad Maced. & hoc fauo-
re studiorum.cum ita intersit reipub.vt alias per glo.not.in l.1.
C.de stud.vrb.Ro.lib.xj.& per Bar.& doc.hic in hac.l.& sic nō
videtur impar esse causa fauoris dotis & studiorum.per tex.hu
ius.l.& sic etiam fauore funeris, qui similiter respicit piā cām.
d.§.idem Labeo. qđ maxime procedit, si talis mulier cā di-
cta dotis solutę vel promissæ tradiderit se nuptui, vbi alias re-
mansisset innupta, & sic erat verisimiliter susp cādū de impu-
dicitia pp iuuentutem & paupertatē,cum præponendus sit fa-
uor castitatis cōseruandę ipsi periculo mortis.l.2. §.Virginius.
sup de orig.iur.& l.st. quidē.ante fi.sup.quod met.cau.Si autē
talis mulier tpe quo promisit vel soluit pro ea dotem iam erat
nupta, & tunc siquidem sine dote nupserat, nō posset tunc re-
peti,cum iam cesset causa de qua.sup. cū ēt a viro tūc sit alimē
tanda,licet sine dote. l. φ si nulla.supr.de relig.& sum. fune.&
no.in l.si cum dotem.§.sinautem.inf.eo. Si autem mulier iam
nupserat cum dote promissa & non soluta,forte tunc dici pos-
set,φ si erat mulier non soluendo,tunc sit maior ratio & causa
pietatis, vt sic pro ea soluendo licet contradicente possit repe-
tere,qñ animo repetendi soluit.vt sup.cū vir tali mulieri possit
denegare alimenta,& sic fame periret.l.necare. inf.de lib. agn.
& sic etiam posset eam expellere,& propterea propter paupertatē posset labi in vitam impudicam, per supradicta.iuncto eo
337 quod habetur in l.fin.C.ad Velle. † sic etiam alias solet dici de
soluente medico pro curando infirmum, maxime quando sta
ret in periculo mortis,vt possit repetere, licet infirmus cōtradi
xerit ne solueret,vt per gl.not.80.distinct.§.1.& alias per Ioan.
Andr.in cap.cum. c.laicus.de foro competen.in 6.de soluente
pro redimente captiuum,licet contradicentē. & facit not. in l.
338 quis.inf.eo.quid autē si mulier † erat iam obligata viro pro ma
trimonio contracto vel cōtrahendo, videlicet pro dote per eā
promissa, an soluendo extraneus pro ea præsumatur φ animo
donandi vel repetendi, vt sic possit repetere per actionem ne-
gociorum gestorum tanquā gesserit negocium mulieris vtili-
ter,liberando eam a dicta obligatione,per l.soluendo. supra de
nego.gest.cum si.dubium facit,quia text.in d.§.accedit.loqui-
tur in dotante,& sic in constituente dotem,vbi a princ.mulier
non erat dotata,nec dum dos erat constituta, quia satis dicitur
mulier dotata,quando dos fuit promissa,licet nondū data.l.cū
post mortem.versic.sed is de quo.in verbo, habet dotem, iun-
cta gl.inf.de admi.tut.& quod per Bart.in l.iubemus.§.sane.C.
de sac.sanc.eccle.& per Bald.in,l.fin.C.do.promiss.& per Bar.
in l.Titio centum.§.Titio genero.inf.de cōdi.& dem ō.& ma-
xime quia text.in d.§. accedit. loquitur in tali persona dotante
quæ poterat facere pactum de dote sibi restituenda soluto ma
trimonio.Sed in soluente dotem pro muliere obligata animo
liberandi mulierem,non videtur cadere tale pactum. Itē fide-
iussor qui intercedit pro muliere obligata ad dotē, videtur in
dubio intercedere nō animo donandi,ideo soluēs repetit, nisi
probetur, φ ex sua liberalitate intercesserit, vt probatur in l.fi.
C.ad Vellei.& in l.& si fideiussor.iuncta gl.inf.de iudic. qui
text.non potest intelligi in dote restituenda,per id quod habe-
tur in l.1.& per totū.C.ne fideiuss.dot.den. potest tamē in hoc
articulo sic distingui, φ aut loquimur in socero vel alia perso-
na obligata pro dote citra ipsam mulierem,aut in muliere. Pri
mo casu nō præsumitur quis soluendo dotem prædictam hoc
fecisse animo donandi tali socero vel alteri personæ & tunc sta
mus regulæ hoc casu,quia tex.in §.accedit.loquitur in promit
tente vel soluente dotem pro muliere, nec etiam versatur tūc
fauor mulieris,cum omnino sit dotata vel dotanda ab alio,qđ
etiam videtur procedere,quando nulla adhuc præcesserit pro-
missio soceri, cū onus dotandi non incumbat mulieri, sed pa-
tri.sicut alias diximus in alimentis.l.si quis a liberis. §.si mater.
infra de liber.agnosc.& per Barto Bal.& alios in l.alimenta.C.
de nego.gest.& in l.Netennius.eod.tit. Secundo casu quando
onus incumbebat mulieri, & tunc aut quis soluit pro muliere
prius nō dotata nec obligata pro dote,& tūc non repetit. ita p-
cedit text.in dicto.§. accedit.aut soluit pro muliere prius obli-
gata ad dictam dotem,& tūc aut soluit tanquā fideiussor,& re-
petit.quia in dubio videtur a princ fideiussisse animo repeten-
di per iura supr.allegata. aut soluit simpliciter,& tunc aut ipse
soluens facit pactum de dote sibi restituenda in casu sol. matr.
& tunc videtur φ animo donandi,cum alias tale pactum esset
ineptum & inefficax, si dicat postea se soluisse animo repetēdi

amuliere. In dubio enim debet præſumi voluiſſe inire pactum
vtile & validũ, & non inualidum. argu. l. 3. inf. de teſt. mili. facit
l. ſemper. ꝟ. de reg. iur. cum ſi ante nullum inijt pactum de ſibi
reſtituendo, & tunc aut erat prius debitor mulieris ille qui ſol-
uit dotem, & videtur animo ſe liberandi a muliere hoc feciſſe
ſoluẽdo creditori creditoris l. ſi opera. inf. de excep. do. & ꝙ no.
in l. ſolutũ. §. ſolutũ. ſ. de pign. act. Aut non erat debitor mulie-
ris, & tunc vr̃ in dubio ſoluiſſe animo donandi ſpeciali fauore
dotis & mulieris, per illũ tex. §. accedit. indiſtincte loquentem.
339 Sexageſimumoctauum priuilegium, † quia licet præſumatur
donatio fauore mulieris. d. §. accedit. vel licet expreſſe donaue
rit, & excedat ſummam legitimam, tamen non requiritur in-
ſinuatio talis donationis ſpeciali fauore dotis, vt eſt caſus ſin-
gu. in dicta. l. fi. in princip. C. de iure dot. ſuper quo diligenter
aduerte. quia ante. d. l. fi. quæ eſt noua. requirebatur inſinuatio
talis donationis, licet pro dote eſſet facta. vt ibi expreſſe colligi-
tur. & maxime dum loquitur per verbũ, ſancimus, qđ eſt noui
iuris introductorium. prout eſt verbum, ſtatuimus. & decerni-
mus, vt per gloſſ. no. in c. ſtatuimus. de offic. deleg. in 6. & in c.
ſ. de cleri. non reſidẽ. ſuper verbo, receperit. eo. lib. & in clem. p
literas. de preben, & in cle. 2. de reb. eccl. non alie. tamen videba
tur contrarium. cum cauſa dotis eſſet fauorabilis, imo etiam
pia. l. cum hi. §. ſi in ea. ſ. de condi. indeb. & ad piam cauſam do-
natio etiam vltra legitimam ſummam non indigebat inſinua-
tione. l. illud. C. de ſac. ſan. eccl. & ſic ex hoc ſatis clare deprehẽ
ditur, ꝙ proprio & ſtricto modo dos non cõcernit cauſam piã.
qa ſi hoc eſſet, certe etiam ante. d. l. ſin. nõ egeret inſinuatione.
per l. illud. C. de ſac. ſan. eccle. quod no. ad dicta. ſ. in 53. priuile-
gio. Sed hodie procedit tale priuilegiũ circa inſinuatonẽ non
neceſſariã fauore dotis magis ratione piæ cauſæ in genere pro-
pter fauorem matrimonij, quam ex alio reſpectu. vnde etiã ſi
mulier, pro qua fuit dos ſoluta animo donandi expreſſo vel ta-
cito & vltra legitimã ſummam, eſſet diues de ſua patrimonio,
adeo quòd poterat cõgruenter ſe dotare, nihilominus procedit
dictum priuilegium l. fi. ex quo loquitur ita indiſtincte. ex quo
ſequitur, ꝙ ſi dos fuiſſet ſoluta pro muliere paupere, tunc etiã
ante tempus d. l. fin. non fuiſſet neceſſaria inſinuatio. per id qđ
habetur in d. l. illud. & per hoc infert Barto. de Sali. in d. l. fi. ad
ſtatutũ volens, ꝙ omnia legata & donationes, ſi excedant ſum-
mam. 10. ducatorum, debent inſinuari, alias poſſit peti caſſatio
tamen non haberet locum tale ſtatutum in legato dotis, vel
in dote promiſſa p muliere etiam per extraneum & animo do
nandi, vt ſic talis mulier non teneatur inſinuare, qa tale ſtatu-
tum recipit interpretationem reſtrictiuam & limitatiuã a iure
340 cõmuni fauore dotis per id qđ habetur in d. l. fi. † & ex hoc ip-
ſe arguit notanter, ꝙ diſpoſitio quantumcunq; generalis re-
quirens aliquid pro ſolemnitate actus alias annullando &c. re-
ſtringitur. vt nõ obtineat, quando actus fieret circa dotem pro
miſſam vel datam pro muliere, cum aliter intelligẽdo mulier
remaneret infœlix & indotata. per illum tex. ad hoc etiã tex. no.
in l. promittẽdo. in prin. ſup. de iur. dot. dum dicit, ꝙ promitten
do dotem omnes obligantur cuiuſcunque ſint conditionis, nã
ponderanda ſunt dicta verba. ex quo geminate & reiterate lo-
quitur per verbum generale. primo dicendo, omnes, poſtea
ſubiungendo, cuiuſcunq; ſint conditionis, vt ſic non ſine vir-
tute aliquid operandi tex. ibi loquatur per verba vniuerſalia &
duplicata. facit quod habetur per gloſſ. nota. iuncto text. in d.
c. vt circa de ele. in 6. ſuper verbo, omnia & ſingula. ad hoc etiã
l. Baliſta. inf. ad Trebel. & tex. & ibi no. in l. cum virum. C. de fi-
deicom. Et hoc erit. 69. priuilegiũ notabile & generale in ma-
teria dotium. Sicut etiam dicimus alias fauore reipublicæ, ꝙ di
ſpoſitio licet generalis reſtringitur, maxime quãdo eſſet odio-
ſa, & quando aliter intelligendo redundaret contra fauorem
reipub. vt eſt text. no. in l. ſi quis in graui. §. hi quoque infra ad
Syllan. iuncta l. gradatim. §. ſed ſi lege. inf de mune. & honor.
341 Vnde ſtante ſtatuto, † ꝙ mulier vel filiusfam. non poſſet ſe obli
gare ſine interuentu certarum perſonarum vel patris, non ha-
beret locum, quando mulier vel filiusfa. ſe obligaret pro dote
alicuius mulieris. facit l. fi. C. ad Vell. & d. l. promittendo & idẽ
ſi loqueretur ſtatutum de minore. ſicut etiam videmus, ꝙ præ
dia minorum non poſſunt alienari etiam cum decreto, niſi p
ære alieno, tamen etiã citra æs alienum poſſent alienari pro do-
te ad quã tenebatur minor. vt habetur in l. prædia. C. de prædi.
mi & l. ob æs. eo. ti. iuncta gl. & in l. lex quæ tutores. C. de admi.
tu. nã etiã dicto caſu ſi minor ſe obligaret reipu. puta ratione
alicuius officij publici, licet ſine dicta ſolemnitate ſtatuti. vale-
ret. vt notanter voluit Albe. de roſ. in ſuo tract. ſtatu. in 2. par-
te circa fi. vt refert, & etiã tenet Lud. de Ro. in d. §. id quoq; &
propter hoc ego iã cõſului circa ſtatutũ Peruſinũ, volens qđ obli-
gatio contractus vel charta factus vel ficta a filiofamili. non va
leat ſine conſenſu patris, & quidam filiusfamil. ſe obligauit fi-
deiubendo pro quodam ſuo amico, qui emat certam gabellã
a communi, quòd non poterit iuuari tali ſtatuto. & ſic etiam
poſſet dici, ſi fideiuſſiſſet pro dote mulieris, licet aũt ſtatutum
prædictũ non extendatur ad minorẽ fideiubẽtem pro dote, vt
ſ quo minus valeat talis fideiuſſio, tamẽ forte ſibi non tollere
tur beneficium reſtitutionis in integ. per id qđ voluit alias glo.
no. in l. 1. C. ſi de momẽ. poſſ. per quam dicebat ibi Bal. ꝙ licet
ſtatutum in aliquo caſu diſponat alienationẽ rei minoris vale-
re, vbi alias nõ valebat, tñ propter hoc non cenſetur denegata
reſtitutio in integr. ratione læſionis minoris ætatis, vt alias per
eundem in auth. ſi captiui. C. de epi. & cle. & facit text. ad hoc
342 in l. ſi prædium. C. de prædi. mino. † Redeo nunc ad dictam l.
fi. C. de iure dotium. circa quam diligenter attendo, quia diſpo
ſitio notab. illius l. videtur procedere, quando onus dotandi
ſpectabat ad ipſam mulierem. ſi autem ipſa habebat patrem,
qui tenebatur eam dotare. tunc forte nõ procederet diſpoſitio
d. l. imo talis donatio egeret inſinuatione, quaſi tũc dotãdo ani
mo donandi magis videatur ille geſſiſſe negociũ patris ꝗ mu-
lieris. & ideo ſi nõ animo donãdi, tũc nõ poſſit repetere non a
muliere, ſed a patre. argu. l. ſi qs a liberis. §. ſi mater. infr. de lib.
agno. & ꝙ no. in d. l. alimẽta. poſſet tñ diſtingui, ꝙ aut donauit
contẽplatione mulieris & tũc nõ eget inſinuatione. aut contẽ-
platione patris. & tũc qa ipſi patri vr̃ donaſſe animo liberandi
eum ab onere dotãdi, argu. l. ſed ſi plures. §. in arrogato. inf. de
vulg. & pupil. & ideo indigeret inſinuatione. & hoc niſi pater
ob eius inopiã nõ poterat dotare dictã filiã maxime cõgruẽter.
nã tũc ſimiliter nõ egeret inſinuatione. p id qđ habetur ĩ d. l. il-
lud. & maxime cũ in effectu hoc redundet in fauorẽ mulieris
& matrimonij. & ideo vr̃ eſſe par rõ fauoris, vt nõ indigeat inſin
uatione. aut ſumus in dubio, & tũc præſumitur ꝙ contẽplatione
ipſius mulieris & nõ patris. arg. l. cũ aliqs. C. de iur. delib. & qđ
343 hr̃ in l. dedit dotẽ. inf. de colla. bono. † Poſſet tñ dubitari, qñ pa
ter poterat dotare de ſuo, an talis filia dotata ab extraneo poſ-
ſit petere ꝙ ẽt ipſe pater dotet. & poterit dici ꝙ ſic. per id ꝙ hr̃
in l. fi. C. de dot. promiſ. intellige, niſi iã ſit cõtractum matr. qa tunc
ceſſaret rõ, de qua in l. qui liberos. ſ. de ritu nup. Ex quo iã mu-
lier reperit ſe nuptã, & ẽt dotatã cõgruenter. vnde ſecus ſi incõ-
gruẽter, qa tũc poſſet petere ſibi ſuppleri a patre vſq; ad cõgruã
dotẽ, & maxime ne ſpernatur a viro. ꝙ no. ad dicta. ſ. ſup. p. gl. mag.
circa priuilegiũ. l. qui liberos. & l. fi. C. de do. prom. & ad not. Bar.
344 in l. obligamur. §. 1. inf. de actio. & oblig. † Septuageſimũ priui
legiũ eſt, vt legatũ dotis nõ patiatur Falcidiam tanquã cauſa pia.
per id ꝙ habetur in auth. ſimiliter. C. ad l. Falcid. & licet ſoleat
allegari glo. ſing. in contrariũ in l. tali. ſ. de iure do. tamẽ põt il-
la gl. ſaluari. quando tale legatũ eſſet factũ mulieri diuiti, & ſic
quæ poterat ſe dotare de ſuo. cũ tunc nõ dicatur pprio & ſtricto
modo cauſa pia, ſed largo modo reſpectu matrimonij, vt. ſ. di-
ctum eſt in proximis priuilegijs. Si autẽ mulier erat pauper, &
tunc ex quo proprio & ſtricto modo dicitur cauſa pia, ideo tunc
obtinet diſpoſitio auth. ſimiliter. & hoc ẽt voluit Lud. de Ro.
ibi in ſua repetitione poſt prin. ſicut etiã idẽ dicimus in legato
alimentorum cum largo modo reſpiciat cauſam piam, & lege
tur ex cauſa vitæ hominis, & ideo multa obtinent priuilegia ip
ſa alimenta, & eorum legatũ, etiam quando legarentur diuiti,
vt ſic non poſſit ſuper eis tranſigi, vt l. cum hi. ſup. de tranſa. &
valet legatum alimentorum incertum l. ſi cui annuũ. inf. de an
nu. lega. & ſic de omnibus priuilegijs, tamen de tali legato ali-
mentorum detrahitur falcidia, niſi quando eſſet factum perſo
næ pauperi. vt per Bartol. not. in l. a ho. infra de alimen. leg. in 2.
colum. & per Angel. & Imol. in l. diuus. infr. ad l. Falci. Et ideo
ſtante ſtatuto, ꝙ mulier dotata non ſuccedat patri ſtantibus de
ſcendẽtibus maſculis, tũc ſi pater in teſtã legat dotẽ filiæ inſti-
tutis maſculis hæredibus vniuerſalibus, tale legatum non pa-
tietur falcidiam, ex quo filia nihil aliud habet. Si autem dicta
filia haberet bona materna, vidi quoſdam dicere, ꝙ tunc tale
legatum patietur falcidiam, ſed tu dicas contrarium. quia tũc
dos ſuccedit loco cuiuſdam legitimæ de iure naturæ debitæ, ꝗ
non defalcatur. ex quo debetur talis legitima & conſequenter
ipſa dos tanquam æs alienum. nec capitur iure hæreditario. vt
per gl. & doct. in l. cum a matre. C. de rei vendica. & facit ꝙ ha
betur per Bald. poſt Iac. Butr. in l. quoniam in prioribus. C. de
in officio. teſtam. an autem poſſet pater in tali donatione appo
nere aliquod onus ipſi filiæ, dependet ex not. per Barto. & alios
in l. Titio centum. §. Titio genero. inf. de condi. & demonſtr. &
per Cyn. & Bald. in l. ſancimus. C. de nup. & per eundem Bald.
in d. l. fi. C. de do. promiſ. & etiam per eundẽ in ſuo cõſilio, qđ
345 incipit, antiquum ſtatutũ Peruſij. † Septuageſimumprimum
priuilegium. nam certũ eſt quòd ſm cõmunẽ opi. actio de do-
te non naſcitur ad dotem repetendã, niſi demũ ſolu. matri. vt
habetur in l. ſi cõſtante. §. 1. infr. e. ad hoc l. in rebus. §. omnis. C.
de iure dot. & ideo non videbatur naſci contra virũ, niſi poſtꝗ
fuerit conſequutus dotem. Si autem dotẽ ſibi promiſſam a ſo
cero nunꝗ recepit, & ſocer mortuus eſt ante matrimoniũ ſolu
tum diceres tu prima facie non videri actionem de dote tunc
reconſolidari in mulierem niſi quando vir fuit in culpa quare
dotem a ſocero non exegit. & tamen contrariũ probatur notã
ter in l. ſi ſocer. §. Lucius. inf. e. & ibi per gl. & doc. hoc ergo nõ
ex alio

ex alio inductū est, nisi speciali fauore mulieris, & dotis, vt sic
mulier indotata non remaneat. nā cū dos promissa non fuerit
mulieri sed viro, non potest mulier agere ꝯ hæredem patris ad
ipsam dotē viro promissam. l. si pro te. C. de do. promit. & ideo
in subsidium succursum est mulieri, vt ipsa possit agere ꝯ virū
tanquam dotem receperit, vbi ipsam nunquam habuit, nec in
culpa fuit in non exigendo, sed bene esset tunc in culpa in non
exigendo ꝯ hęredes patris, cum possit, vt dī. ibi in gl. magna cir
ca finem, quod est mirabile, ex quo sequitur aliud speciale pri-
346 uilegium fauore mulieris, & dotis, & erit. † Septuagesimum-
secūdum priuilegium, videlicet ꝙ actio ad dotem promissam
per socerum viro, vbi prima facie videbatur nō durare post so-
lutum matrimonium, ex quo defecit interesse viri propter ꝙ
sibi datur actio, videlicet ob matrimonium & eius onera sup-
portanda. l. pro oneribus. C. de iure dotium, & ideo vbi vir nō
supportat onera matrimonij, non posset petere dotem etiam
cōstante matrimonio ſm quod habetur in l. dotis fructus. ꝯ de
iure dot. per glo. not. & in l. de diuisione. inf. eo. & regula est, ꝙ
vbi deficit interesse etiam ex post ibi desinit actio iam orta cō-
petere saltem ope exceptionis. l. si cum. §. iniuriarū. sup. si quis
caut. ad hoc. l. si mulier. inf. eo. & no. in l. quia autem. §. illud. ꝯ.
si quis caut. tamen fauore mulieris, & dotis non desinit actio
competere viro, imò adhuc potest effectualiter agere ꝯ hære-
dem soceri, & hoc non pro interesse ipsius viri, sed ipsius mu-
lieris, ne remaneat sine dote, cum ipsa nō possit agere ꝯ dictos
hæredes ad d. dotem promissam, vt sup. & sic poterit & debe-
bit vir agere ꝯ dictos hęredes, & ab eis exigere ipsam dotem, vt
sic ■m exactam illico restituat mulieri, & sic iura permittunt
dictam exorbitantiam ꝯ regulam iuris communis, vt sup. etiā
per modum circuitus, vt sic mulier agere possit contra virum,
347 & vir contra hæredes soceri, † verum quia non videtur æquū,
ꝙ vir pro hoc sit in damno, ideo iura permittunt viro, vt possit
talem actionem cedere mulieri, & hoc modo liberari, vt pro-
batur notanter in d. §. Lucius, & maxime, quia tunc stante re-
gula de qua. in l. ꝙ debet. de pecul. sup. ꝙ ille qui tenetur ex eo
quia actionem habet illam cedendo liberatur. Sed Pet. de Bel-
lapert. tenuit contrarium, & quod tex. ibi dum loquitur alter-
natiue, ibi, necesse habebat maritus aut exactā dotē, aut actio-
nem ei præstare, debet intelligi, ꝙ ibi electio sit mulieris specia
li fauore dotis, sed Bal. ibi tenet ꝙ imo est mariti, per id ꝙ habe
tur in d. l. quod debetur, & per gl. in l. 2. §. idē Nerua. inf. ne quid
in loco publico, & ita etiam est de mente gl. in d. §. Lucius. vi-
delicet in gl. magna ad fi. & maxime dum allegat dictā l. quod
debetur, & posset dici quòd opin. Petri sit verior, quia in d. §.
Lucius. illa potest magis dici alternatiua remediorum, quam
rerum, vt sic mulieri competat duplex remedium. s. vel agen-
do contra virum vt agat, & exactā dotem sibi restituat, vel agē
do vt cedat sibi actionem, & constat quòd in alternatiua reme
diorum electio est actoris. l. cū filius. §. varijs. inf. de leg. 2. Præ-
terea attendendo mentem iurium vir nō est obligatus mulie-
ri ex eo quia actionem habeat cōtra hæredes soceri, sed ex eo,
quia vr̄ esse vir in culpa in non exigēdo dotem ab hæredibus,
cum possit, vt ibi voluit gl. magna ad fin. & si dicis non videre
æquum, quòd vir agat, & sic teneatur ad quoddam factum, vt
alteri prosit, & sua nō intersit in aliquo, vnde satis vr̄ esse, quòd
cedat actionem. argu. l. nec creditoris. C. de nouat. & quod hr̄
in institu. de actio. §. præterea, quia posset responderi speciale esse
in dote fauore mulieris, vt maritus cogatur facere quòd mulie
ri prodest, & sibi non nocet, vt habetur in l. secunda. in princip.
inf. eod. sicut etiam fauore vltimæ voluntatis. d. l. quia poterat. &
l. 2. secutare. §. fi. cum seq. inf. ad Treb. vbi etiam probatur, ꝙ hę
res tenetur iunerare fauore fideicommissarii, quando nulla si-
bi esset excusatio. Potest tamen dici, quod eo casu quo vir age
ret pro interesse mulieris ad dotem sibi dandam, quando ali-
ter non fuisset in culpa, teneretur mulier sibi dare pecuniā pro
expēsis litis, per id quod habetur in d. l. quia poterat. & in l. sed
est sciendum. eo. tit. & hæc sunt bene not. Et si vera essent, sur-
geret Septuagesimum tertium priuilegium, ad limitationem
348 dictæ regulæ legis, quod debetur, cum simil. † Nunc redeo ad
dispositionem nota. d. §. Lucius. dum dicebam, quod licet ibi
vir non fuisset in culpa in exigenda dote a socero, tamen solu.
matrimonio pro interesse mulieris iura permittunt, vt possit,
& teneatur vir agere ad dotem exigēdam, & ad eam exactam
soluendam mulieri, ex quo sequitur, quòd si cessaret dictum
interesse mulieris, quia posset per alium modum ei succurri,
cessaret etiam rigor iuris commixtus cū æquitate. d. §. Lucius.
puta si socer legasset dotem genero. tunc enim licet possit ge-
ner agere ad tale legatū pro suo interesse constante matrimo-
nio, maxime cum in eum verba legati sint directa. l. Titio cen-
tum. §. Titio genero. inf. de condi. & demon. tamen solu. mat.
non posset agere. quia tunc cessat omne suum interesse, & ip-
sa filia tunc potest agere, sic debet intelligi tex. no. in l. seruo le-
gato. §. si testator. inf. de lega. 1. nec obst. quòd habetur in d. l. si
pro dote. quia in legatis non sic stricte proceditur, sicut in cō-
tractibus, in quibus non sit extensio ad personā nō expressam
in promissione. l. si vnus. §. ante omnia. sup. de pactis. & facit. l.
in testa. sup. de vsur. & no. in d. §. si testator per doct. post glo. fa-
cit. l. cum pr. §. dona. inf. de leg. 2. & multo magis dicendū hoc
foret, si mulier ipsa erat obligata, & postea facto diuortio vir ip
se ageret ad dotē sibi promissam, certe tunc non audiret, imò
et tunc denegaret viro ipsa actio, licet prætēderet interesse pp
interusurium medij tpis, ſm Bar. no. in d. §. Lucius. per l. si dona.
349 in fi. sup. de condi. ob causam per quē not. † Limita quod hr̄ in
l. fi. §. 1. inf. vt lega. no. caue. vbi dr̄, quod licet exceptio illa, dolo
facis petere quod restituturus es, obtineat, qn̄ esset restitutu-
rus incontinēti, secus si ex interuallo, nā illud procedit, qn̄ tale
interuallum veniret ex natura obligationis, vel ex pacto, vel ex
dispositione testatoris, secus si esset cōcessum miserationis cā,
quia tūc talis excep. dolo facis petere &c. obstaret. per tex. not.
in d. l. si donat. facit. l. deposui. §. nuptura. sup. de pecu. quod di-
ctum licet sit in se notabile, tn̄ semper mihi est visum dubiū,
de quo vide late dicta in d. §. Lucius. Et per pdicta liquet, quod
licet ex post facto deficiat interesse viri in petenda dote sol. ma
tri. tn̄ pp hoc actio iam orta non expirat ipso iure, sed solū ope
exceptionis eliditur & sic mero iure mulier vel socer adhuc re
manent obligati viro ad dotem soluendam. ad hoc. l. 1. §. sed si
dotem. ꝯ. de dote præleg. quod no. per Bar. in l. qui aūt. §. illud.
350 ꝯ. si quis caut. † LXXIIII. priuil. adest, quia solet dici, quod vbi
causa apposita in actu nō venit per modum cōditionis, sed per
viā modi, vt in toto tit. de condi. ob cām. vt est in ꝯctibus inno-
minatis, & similibus, tunc si talis modus respicit vtilitatē tertij,
& sic alterius, q̄ eius cui datur, vel acquirit, puta do tibi centū,
vt emas fundū Titio, tunc talis cā præsumitur finalis, & nō im-
pulsiua, & ideo si fundus non ematur, non reuocatur actus. l.
Titio centū. in prin. & l. quibus dieb. in fi. sup. de ꝯdit. & demō.
Si aūt respicit cōmodū eius cui datur, & tunc cā censetur im-
pulsiua, & non finalis. d. l. Titio centū. 2. rñso. tn̄ fallit, nisi talis
cā respiciat fauorem dotis, quia tunc præsumitur cā finalis. text.
est no. in l. si ego. in princ. sup. de iu. dot. & no. Bar. ī l. 2. §. fi. sup.
de donat. & super quo tu aduerte quia ex dictis Bart. ibi potest
satis bene colligi quod hoc procederet, quādo dos promitte-
retur & daretur pro muliere paupere, non sic si pro diuite. ex
quo Bar. ibi dicit, quod ibi est fauor piæ causæ, & ideo idem di-
cit in qualibet pia causa. per. l. si quis pro redemptio. C. de don.
nam secundum eū vr̄ ꝙ pro aīa sua det ille qui sic donat, l. pro
dote mulieris, & sic non tantum ad vtilitatem & fauorē illius
cui dat, sed etiam ad vtilitatem sui dātis, sc. licet pro anima sua,
& ideo cessante vel non ■ quia tali causa non habet locū ta-
lis dona. quòd est notan. In contrarium tamen facit tex. not. in
c. verum. de condit. appo. Nam ſm vnum intellectum proba-
tur ibi, quòd modus ibi appositus importat causam impulsi-
uam, & non finalem, & tamen ibi erat fauor piç causæ, quia do
nabatur ecclesiæ, tn̄ si bene aduertatur ad illum tex. magis ap-
351 parebit illū cōcordare cū sup. dictis. nā debes scire, † quòd qn̄
modus appositus est causa finalis ipsius ꝯctus, videlicet quan-
do alias non fuisset ꝯtracturus, tunc etiam in contractibus nomi-
natis operatur vt possit discedi a contractu, modo illo non im-
pleto, casus est no. in l. cum te fund. iuncta gloss. C. de pact. inter
empt. sed si modus appositus non est causa finalis impulsiua,
quia alias erat contracturus, vt est in dubio semper præsumen-
dum in ꝯctibus nominatis, tunc non potest agi ad ipsius con-
tractus resolutionē pp talem modū non seruatum, sed debet
agi ad dicti modi obseruātiam, alias vt teneatur ad interesse, vt
habetur in l. 2. C. de condi. ob causam. per Bart. Bal. & alios. ad
hoc. l. ea condi. C. de rescin. ven. sed in contractibus innomina-
tis semper modus censetur cā finalis, & ideo eo nō obseruato
pōt agi condictione ob cām ad resolu. vt no. in d. l. 2. tn̄ Fallit,
qn̄ talis modus tenderet ad vtilitatem eius, cui datur. arg. d. l. Ti-
tio centū. 2. rñ. o. & hoc nisi datio cōcerneret causam piā, quia
tūc modus appositus censet̄ cā impulsiua, & datio censeretur
causa finalis, & ideo nō resolueret̄ per cessationē dicti modi &
ita est casus sin. in d. c. verū. intelligendo illum tex. ꝙ modus ibi
appositus de nō alienādo magis cōcernebat vtil. ipsius dona-
toris q̄ ecclesiæ. ad hoc vt res donata seruiret perpetuo cultui di-
352 uino in fauorē animæ dicti donatoris. † & sic licet alias dicat̄ ꝙ
donatio sit ꝯctus noīatus, videlicet olim qn̄ incipiebat a tradi-
tione. & ēt hodie qn̄ a pmissione per l. si qs argē. C. de dona. tn̄
hoc pcedit qn̄ donatio fieret simplr̄, secus si ob cām. qa tūc est
ꝯctus innominatus, vt per Bar. in d. l. 2. & in l. fi. C. de condi. ob
cām. & in l. 1. inf. de dona. nā illud pcederet nisi donatio fiat ec-
clesię. vel aliter tēderet in fauorē pię causę, qa tūc talis donatio
censetur ꝯctus noīatus. Et ideo nō pōt agi ad eius resolutionē
pp modum non seruatum, cum talis modus nō importet tūc
cām finalem, sed magis impulsiuam, prout idē solet dici regu-
lariter in ꝯctibus noīatis, vt sup. dixi. vnde ad propositū, si ego
dono mulieri pauperi cētū vt nubat, licet iste modus prima fa
cie videat̄ respicere vtilitatē & fauorē mulieris cui dat̄, & hoc
respectu cēseretur causa impulsiua, argu. d. l. Titio centū. 2. re-

spon. tamē principaliter respiciere videť fauorē donātis.l.ani-
mę suæ.& sic talis dōatio remanet in virtute contractus inno-
minati. & sic potest reuocari propter causam nō sequtā, tanq̄
causa finalis fuerit magis in fauorē ipsius donatoris quā mu-
lie.& ita ꝓcedit tex. in d.l.si ego & qđ ibi per Bar.& hoc n.si ꝑ
baretur ꝙ ego alias erā dōaturus, qa tūc nō sumus in casu du-
bio,sed claro.& ideo tūc causa nuptiarū erit impulsiua,& non
finalis.sic debet intelligi tex.in d.l.si dōaturus in prin. §. de ꝯd.
ob causam.& facit.l.3. inf.de don.& ideo si fuisset dictū, ꝙ nu-
ptijs nō sequutis reddātur donationes, tūc etiā sumus in casu
claro,ꝙ illa fuerit causa fina & nō impulsiua.& ita etiā ꝓbatur
in simili casu.in d.c.versi. Et sic per prędicta infertur ꝙ ex quo
dōat quis mulieri diuiti vt nubat, cessat tūc illa causa fauoris
animę illius donātis vt habetur in l.illud.C.de sac.san.eccle.ēt
si fuisset dictū,ꝙ pro anima.vt ibi per gl.no.ideo illa causa ꝑsu
sumereť impulsiua, & nō finalis. & ideo nō reuocareť ꝑꝑ de-
ficiētiā dicti modi quasi alias fuisset dona. & ita etiā pōt intel-
ligi tex.in d.l.si donaturus. quæ omnia sunt bene not.maxime
353 qa doc.aliter nō declarant. † LXXV.priu. qa licet alias qn̄ ali-
quid dať ob cām, sit locus pœnitētię ex parte dātis re integra
videlicet nondū sequuto implemēto ex parte eius cui dať. l. si
pecuniā. in princ.& per totū.ff.de cōdi.ob causam.tamē fallit,
nisi detur aliquid in dotē pro matri. cōtrahēdo in genere, vel
cōtrahēdo cum tali. qa tūc nō habet locū pœnitētia & sic nō
pōt repeti ex capite pœnitētię, sed solū ex capite causę nō se-
quutę ꝑ tex. no.in d.l.si ego.in pri.& §.1. ꝑ quē tex. sic no.vol-
uit Bar.in l.ꝙ Seruius.ī fi.ff.de ꝯd.ob.causam,tn̄ ille tex.in d.l.si
ego nō multū vrget videre meo.sed melius probat text.in l.in
potestate.2.responso.ff.de spon.& idē voluit Bald.in l.manda-
tū.C.mand.in 4.col.extendens hoc no.ad omnē piam cām.vt
in cōtractibus innominatis nō habeat locū repetitio ex capite
pœnitētię,quādo respicerent piam cām.qđ est bene no.licet in
cōtrariū facit qa fauor libertatis nō excludit talē pœnitentiā,vt
probatur in l.si pater.in.de manu.vindicta. & in l. 3.ff.de seruis
expo.& sic nec etiam fauor ecclesię vt per Bar.no.in l.cui Ro
mæ.in §.Flauius de ver.obl.& ideo hoc dictū egeret maiori di
scutione.vt etiā iam vidi diuerso modo cōsulū per solēnes do
cto.circa veritatē illius dicti Bart. in d.§.Flauius.tamen hoc in
dubio indubie procederet in ꝑsona hęredis ipsius donatoris vt
non possit ꝑęnitere.licet forte potuisset suus defunctus,vt pro-
354 xime dicetur. † 76. priuil. quia licet regulariter mandatum fi-
niatur morte mandantis re integra,vt l.mandatum. C. manda.
cum si tamen fallit fauore dotis,vt est text. fin. secundum vnū
intellectum in dicta l.si ego. §.primo,sicut alias idem dicimus
fauore libertatis in dict.l.si pater.inf.de manu. vin. & sic idem
potest dici generaliter vbicunq; mandatū respiceret fauorem
pię causæ,secundū Bald.not.in d.l.mandatū in 5.col. ipse vero
Bal.in auth.si qua mulier ante fi.C.de sac.san.eccle.dicebat de
hoc esse casum vnicū, nec habere sociū in ca.exijt qui seminat.
de verb. signi. in 6. in ver. in eo vero.casu.sed non fuit ipse me-
355 mor iurium.ff.alle.† 77.priuil. quia casibus in quibus mandatum
non finitur morte,sed durat post mortē, illud procedit donec
hæres mandantis reuocet l.fundi venditor. §. 1. infra de acqu.
pol.& tn̄ hoc vltimū fallit nisi versetur fauor dotis,& sic pię cāę.
qa tūc durat ēt,vt hęres nō possit reuocare.ex quo defunct' nō
reuocauit.iste est casus no.sm̄.alium intellectum in d.l.si ego.
§. 1. & qđ habetur in d.l.si pater.& in d.l. 3. ff. de seruis expor.&
in l.fi.C.si mancip.ita fue.alie. & etiam probatur in d.c.exijt qui
sem.nat.§.in eo vero casu.& qđ per Bal.in d.auth.si qua mulier.
356 ante fi.† Septuagesimumoctauum priuil.quia licet regulariter
seruus factus liber nō teneatur ex obligatione antea contracta
vt l.1.& per totū.C.ne seruus ex suo fac. tamē fallit fauore do-
tis reddendę.et est casus nota.in l.si serua seruo.sup.de iur. dot.
357 † LXXIX. priuil. quia licet pactum legis commissorię sit sit
improbatum in pignoribus l.1. & 2.C.de pact.pign. tamen fal-
lit speciali fauore dotis,puta,si mulier vel socer promiserit do-
tem in pecunia dando in pignus fundum interim tenendum
& fructandum per virū pro oneribus matrimonij, cū pacto, ꝙ
si.inf.certum tēpus pecunia nō soluatur,fundus ille cedat loco
dotis,vt notanter voluit Bald.in c.primo.de feu.dat. in vir. leg.
commis. allegat quod habetur in l.ita constante supra de iure
dotium quæ lex parum facere videtur. quia text.ibi non dicit,
quod res illa quæ potest permutari,vt sit in dote loco pecunię,
fuerit res data in pignus pro dote. Alle. l. quamuis alias Calli-
macus.inf.de solutionibus dicēdo quod ibi est speciale in dote.
Sed tamen licet lex illa loquatur in dote,tn̄ loquitur in dote re
stituenda a viro soluto matrimo.nō autē in dote soluēda a mu
liere vel socero ipsi viro. imò ibi ꝓbatur totū ꝯtrium, videlicet
ꝙ tale pactū non valet.hinc est ꝙ vir pōt offerre pecuniam de-
3 bitā pro dote non obstante dicto pacto. & licet doc.post Bart.
& glo.ibi cōmuniter intelligāt,ꝙ illud pactū fuit factū ex inter
uallo post hab.tam dotē,& nō a principio,quo casu licet vale-
ret ad retinendum si creditor possideret pignus,vt est casus no.
in l.Titius sup.de pigno.act.& in l.2.C.de pact. pign. sm̄ vnam
lec.tn̄ ad agendū nō prodesset ipsi creditori.ita intelligēdo.d.l.
quāuis.tn̄ ꝙ ibi fuerit pactū factū ex interuallo,est in totū durū a-
re ad illū text.vnde probať ibi. quòd indistincte tale pactum le
gis cōmissorię non valet in pignore etiā fauore mulieris credi-
tricis in dote.tn̄ bene valeret fauore mulieris & ēt fauore dotis
put.ff.sunt positi termini.& ita pōt saluari dictū Bal.in d.c.1.su-
358 mēdo arg.ex generalitate d.l.ita ꝯstante, qa tūc subest rō. † nā
quare tale pactū fuit improbatū a iure ī pignorib',est illa rō po
tissima,qa debitores egentes pecunia ꝑstabant se multū faciles
ad ꝯsentiendū creditori in tali pacto. ex quo sequebať vt pluri
mum magna lesio debitorū.quia post ea soluere non valebant
in termino.& sic res datę pignori cedebant insolutum ipsi cre
ditori pro debito.& vt plurimū huiusmodi creditores & fene-
ratores volunt,quòd pignus valeat valde plus debito.& sic tale
pactum videtur continere quandā asperitatem creditoris con-
tra debitorem.ideo iura ipsum improbant.& hanc rationē pō-
derat Bart.& cōmuniter doct.in d.l.Titius.& in d.l. quāuis. &
doct.in c.significante.de pigno.quę ratio cessat in promissione
dotis,quia cōmuniter & frequentius contingit,qđ ipsi viri ma
gis solent allici ad faciendum pacta proficua mulieri.quam si-
bi.vt dicebat.Cyn.post Petr.in l.in contractibus. post princ. C.
de non nume.pe.& ea ratione iura se mouerunt ad subueniē-
dum viris confitentibus se habuisse dotem dando eis excep.nō
nume.dotis,vt per eum.vnde mulier vel socer promittens do-
tem non eget pecunia, sed eget dilatione in soluenda pecunia
pro dote.in qua dilatione danda cōmuniter viri sunt faciles &
liberales. vnde in contractu dotis & pignore quod datur pro
dote, non subest illa ratio, quæ mouit iuris latores in alijs de-
bitis & contractibus ad improbandum tale pactum, prout etiā
subest dicta ratio in ipsis viris se obligantibus ad dotem resti-
tuendam,quia sunt magis faciles pro habenda vxore ad incun-
dum tale pactum pro dote restituenda.prætereà tale pactum,
quod pignus cedat in dotem nō tendit ad merum lucrum ma
riti creditoris, prout tendit in alijs debitis ad merum lucrum
creditoris cum in dote tale pactum cedat etiā in fauorē ipsius
mulieris,ad quā tandē ipsa dos est reuersura.nam quādo ver-
satur interesse alterius quā creditoris.tunc respectu illius non
est improbatum tale pactū.vt est tex.no.in l.fi.in prin.ff.de con
trahen.emp.& ita anno prȩterito cōsului apud Lucam in quæ
stione facti.licet ibi essent termini,vbi tale pactum,quòd pign'
cederet in dotem pecunia non soluta in termino, fuit appositū
tum ex interuallo.quo casu tale pactum non est improbatū sal
tem ad retinendum.vt est tex.no.in d.l.Lucius.qđ bene no.qa
359 sunt quotidiana.† LXXX.priuil.quia licet in alijs ꝯtractibus seu
debitis,si datur res pignori, fructus percepti per creditorē nō
cedant eius lucro,nō tamen obtinet in pignore dato viro pro
dote,quia fructus cedunt lucro ipsius mariti propter onera ma
trim.quæ ipse sufferet.vt est casus not.in c.salubriter de vsur.&
in tantum dixit ibi Ioan. Andr. esse speciale in dote.quòd ille
text.non debet trahi extra proprios terminos, quia in iure rō
reperitur vsura permissa,nisi in illo casu & qui alle.aliū casum
vel similem,debet adducere casum expressum.dicēdo ex hoc,
qđ si promitteretur interim aliqua quātitas certa pro.d. inter-
esse oneris matri. puta pro sing.mense vel sing.anno tn̄ quo
dos non solueretur,non valeret tale pactum,& inheret prauii-
tati vsurarum.non sic in fructibus fun. qui subijciuntur diuino
iudicio,& possunt nasci,& non nasci vel nasci tamen recolli-
gi in prauissima quantitate.hinc est,qđ ęquitas cano.nō habet
tale lucrum pro vsura propter dubiū euentū.& etiam propter
fauorem dotis.nec obst.sm̄ eum,si d. ceteri. hec permitti vi-
ro,vt valeat sustinere onera matri. quia posset respondere per
id qđ habetur in c.per vestras.de dona.inter vir.vult forte dice
re,qđ tunc possit vir prouidere,vt fundus vendatur vel vt dos
reponatur apud mercatorem,vt ex eius honesto lucro vir pos-
sit onera matrim. supportare, quæ resp̄ōsio videť mihi superi
lis,quia si posset dos deponi apud mercatorē, ergo multo ma-
gis solui posset ipsi viro sine alio pignore. Et ex dicto Ioā. And.
inferri potest,qđ licet dos forte esset parua.& ex fundo dato in
pignus vir percepisset tot fructus qui valde superexcessissent
onera ma.qđ tales fructus superexcedentes cedant lucro viri,
ex quo potuissent etiā minores percipi quā essent onera matr.
Anto.etiam de But.in d.c.salubriter.sin iliter videť restringe-
re dispositionē.d. c.vt procedat,quādo fuisset cōmissa mora ꝑ
mulierē vel socerum in dote soluēda.vnde infert,qđ si a princi
pio factū fuit pactum de dote soluēda in certo termino,tūc ni-
hil potest vir interim lucrari de fructib' rei pignoratę.ex quo
nulla mora præcessit.unde si dos debuisset solui incōtinenti.&
tamen fuit mulier vel socer in mora'tunc procedit qđ ibi dicit
qđ ꝑ interesse possit lucrari fructus, uidelicet quantū verisim.
fuisset lucratus cum illa pecunia ꝓmissa pro dote,ut sic habea
tur ratio lucri cessantis Sed aduerte,quia dictū illud primum
Ioan. And.ut.ff.communiter impugnatur ibi per doc. post Io.
Cal.& Ant.& etiam per Io.de Imo.in l.insulam.§.vsura,.inf.e.
nā uidetur nimiū restingere illū text.qui loquitur indistincte.
& sic

& sic videt̃ habere locũ in qualibet re data in pignus ꝑ dote.&
sic etiam si daretur domus, vel apotheca solita locari in pignus
cuius pensio potest esse certa.& non subiecta diuino iudicio, si
cut fructus fundi.nam ẜm intentionem Ioã. And. fructus talis
pensionis non cederent lucro viri.quod esset contra illum tex.
sic indistincte loquentem. Item quia si ratio Ioan. And. mili
taret,idẽ esset dicendũ in alijs ↄ̃ctibus,qñ in pignus daretur res
cuius fructus essent incerti, & diuino subijcerentur iudicio, vt
tunc cedant lucro creditoris, nec habeant extenuare sortẽ,qđ
esset ↄ̃ omnia iura mũdi.sed Ioã. And.respõderet,ꝙ sit specia
le in dote pp onera matr.& sic posset vir esse in dãno,si nullos
vel paucos fructus pciperet.qđ nõ cõtingeret in alijs credito
ribus.Itẽ ↄ̃ Io. And.facit,qa incertitudo & periculũ nõ excusat
quẽ a labe vsurarũ, vt hr̃ in c. nauigãte. & c.in ciuitate.de vsur.
& ideo opi. Io. And.nõ solet teneri, vt sup. vt ẽt eã im ꝓbat Ab
bas siculus in d.c.salubriter.illud ẽt dictũ Ant.de But.cõmuni
ter solet morderi a legentibus ibi, vt ibi per Abba.sicu.& etiam
360 per Imo.& Lud.in.d.l.insulam.§.vsuras,qui tenent ꝙ † etiam
a princ. licet pacisci ratione dicti termini a prin.indulti per vi
rum,cũ alias ipse dictam dilationẽ nõ fecisset, nisi propter quã
titatem ꝓmissam ratione sui interesse, vnde si simpliciter mu
lier vel alius dotans remansisset pure obligatus , teneretur ad
vsuras ratione interesse viri.per id ꝙ habet̃ in l.de diuisione. ↄ̃.
eod.& propter ęquitatẽ l.curabit. C. de act. empt.& idem põt
concludi ẜm eos,quãdo venditur fundus cum termino solutio
nis pretij,cum pacto,ꝙ interim soluatur aliquid durante dicto
termino,ꝑ interesse venditoris,vt sic tale pactum valeat,ex quo
alias dictum terminum non dedisset emptori. quo casu posset
venditor petere dictum iustum interesse. per dictam legem,cu
rabit. & sic non vr̃ sapere tale pactũ labẽ aliq̃ vsurarũ.nec iura
canon.im ꝓbant huiusmodi pacta,qñ rõne interesse vsura pro
mitteret̃ cũ nõ possit ꝓprie dici vsura.vt hr̃ in l. sociũ q in eo.ↄ̃.
ꝑ socio.& no.in c.conquestus de vsur.fatendũ tñ esset,ꝙ si quã
titas promissa super excederet iustũ interesse mariti, qa expen
se onerũ matri.nõ ęquiualerẽt,tũc illud vltra esset vsura,& idẽ
in venditore ita paciscẽte.posset tamẽ forte procedere opi. An
to.si vir fecisset terminũ, & reciperet pignus,nec aliter paciscę
retur de lucrandis fructibus , tũc enim tales fructus nõ faceret
suos nec ratione pacti,qa nihil fuit ↄuentũ.nec rõne morę, qa
durante dicto termino nõ põt censeri dotans esse in mora. qđ
esset notã.ad intellectũ & limitationem d.c.salubriter.Sed tũc
361 succedit pulchra dubitatio , † quid si vir est persona industrio
sa.& solita negotiari & lucrari cũ pecunia,& dicat , ꝙ licet ex
pẽsę & onera ma.nõ ascendant ad dictã summã ꝓmissam durã
te dicto termino , tamen ipse potuisset lucrari verisimiliter cũ
illa pecunia dotali durãte tẽpore dictę dilationis dictam sum
mam promissam ꝑ interesse. põt dici ipsum aud ẽdũ esse,quia
si non fuisset facta dicta dilatio,& sic mulier vel socer fuisset in
mora potuisset vir petere dictum interesse lucri cessantis , vt
voluit Anto.de Bur.in dicto.c.salubriter.& ita communiter se
quuntur doct.non solum legistę sed etiam cano.in d.c. cõque
stus.post glo.ibi per text.in l. 3.§.nunc de offi. sup.de eo quòd
certo.& ibi no.& etiam not.in l.1.C.de sentẽtijs quæ pro eo ꝙ
inter.& per Ange.post Barto.in l.cõmissa.inf.rem ra.haberi.&
idem in venditore , quando erat solitus negociari cum pecu
nia,vt tenent docto. in dicta. l. curabit.& in d.l.de diuisione.&
ibi dixi.& Barth.de Sal. in l.2.C. de vsur. vnde potest idem di
ci,quando in pactum deduceretur , ꝙ tantum debeat solui du
rante termino a princip.dato,quantũ esset suum verisimile in
teresse ratione lucri cessantis,cũ eadẽ ratione licitũ videat̃ tale
pactum,qñ venditor esset solitus negociari, vt. sup. sed si apud
se retinuisset fundũ vẽditũ, & durãte dicto termino percepis
set fructus qui ascendissent ad dictã quantitatẽ. dices tu ꝙ
hoc videt̃ esse cõtra text.in c. in ciuitate. de vsur. vbi habet̃ qđ
propter dila.datam ad soluendũ, nõ debet vẽditor carius ven
dere , alias esset vsura. nam satis dicitur emptor carius emere ,
si vltra pretium rei soluit dictam summã ratione termini. sed
responde intelligendo illum text. vt no. intellexit Bald.d.text.
in rubri.C.de vsur.ꝙ procedat solum in rebus mobilibus con
sistentibus in pondere numero vel mensura,in quibus cõmit
titur vsura.nõ sic in domo,fundo,& similibus,maxime ex quo
ex eis habetur interim fructus per emptorẽ , & ideo tũc in illis
magis toleratur vsura.i.interesse propter recõpẽsationem fru
ctuum,quos interim percipit emptor.& ista est ratio intrinse
ca ęquitas d.l.curabit.hinc est ꝙ si interim emptor nullum fru
ctum perciperet,non suaderet tunc ratio prædicta , vt sic tunc
non censeatur esse in mora.vt per gloss.no.in d.l. de diuisione.
& ibi dixi. & probatur ex text. & gloss in l.Iul. §. ex vendi. su
pra de act.emp. & hoc est valde not.ad limita. d. c. in ciuitate,
quod etiam voluit Pet.de Ancha. in sua dispu.de monte. Flo
rentino.& ex prædictis potest concludi circa terminos nostros
de dote,valere pactum , quòd socer teneatur soluere tantum
pro centenario dotis promissæ pro quolibet anno dati termi
ni ad soluendam dotem,quòd etiam procedit, si dicta summa
excederet expensas onerum matrimo. quando verisimiliter
persona viri esset talis conditionis,quòd verisimiliter fuisset tã
tum lucratus si a principio dictam dotem habuisset. alias aũt si
non fuisset talis cõditionis,& tunc nõ posset licite & sine labe
vsurarum cõsequi dictã summã quatenus excederet expẽsam
onerum. Et sic etiam infertur,ꝙ dispositio.d.c.salubriter.obti
net,etiam si vir dilationẽ indulsisset mulieri vel soccro, vt tũc
etiam interim lucret̃ fructus omnes quatenus nõ excedãt one
ra matrimonij. Si autẽ excederent,& essent consueti lucrari cũ
pecu.& verisimiliter fuisset tñ lucratus quantũ ascendũt dicti
fructus vel vltra si pecuniam dota.a prin.fuisset consecutus,si
militer faceret suos per sup. dicta.& sic ex omnibus prędictis in
fertur,quòd dispositio d.c.salubriter.non manauit propter spe
cialem fauorem dotis,sed propter interesse iustũ onerũ ma.cũ
similiter idẽ esset dicendũ in alijs contractibus, vbi versaret̃ iu
stum interesse,per.ŝ. dicta.vnde si venderẽ tibi fundũ pro cen
tum soluendis.inf.certũ terminũ cõstituens me tuo noĩe possi
dere,& ipse obligares mihi dictũ fund.pro dicto ꝑtio certe fru
ctus interĩ ꝑ me ꝑcepti cederẽt lucro tui emptoris,& extenua
rent sortẽ,nisi esset factũ pactũ,ꝙ cederẽt lucro mei interesse,
& idem forte dicendũ foret , si mihi venditori esset data aliqua
alias res in pignus,puta domus pro dicto pretio soluẽdo. ↄ̃. cer.
tempus.cũ sit eadẽ ratio,& sic eadẽ surgit dispositio.l. a Titio.
inf.de verb.obl.cũ si.quę omnia bene no.ad intellectum & am
362 pliationẽ.d.c.salubriter.† 81.priuil.quia vsusfr.tanquam serui
tus personalis & nõ realis potest constitui ad tẽpus,adeo qđ
post tẽpus ipso iure extinguitur & cõsolidat̃ proprietati. vt l. 4.
sup.de vsufr.& l.cui vsufr.inf.de vsufr.leg.nõ sic in seruitutibus
realibus,vt habetur in l.4.sup. de serui. & ibi per Bart. de ratio
ne differentię & sic videret̃,qđ mulier hñs fundũ si dat marito
non ipsum fundũ,sed vsumf.fundi pro dote,& sic pro matri.si
postea matrimoniũ soluat̃ diuort.uel morte.& maxime uiri,ꝙ
ex tunc dicatur extinctus ipso iure talis vsusf.& redeat ad pro
prietatem quasi ad tp̃s sit datus.s. duraturus quousq; durat di
ctũ matri.& tamẽ nihilominus iura volunt,quòd adhuc duret
ipsum ius vsusfr.in persona viri.nec extinguatur ipso iure , sed
opus sit restitutione fiẽda per virũ per modum cessionis, vt est
tex.no.in l.vsuf.ver.quòd si fun inf.eo.quòd videt̃ mirabile.&
maxime qa vltra hoc videbat̃ subesse ratio fauoris mulieris, vt
ipso iure ad eam rediret vsufr & sic ad proprietatẽ absq; eo,ꝙ
ipsa mulier haberet aliter laborare in petẽdo restitutionẽ talis
dotis,tũ ẽt qa subest ęquitas euitãdi circuitus,qñ põt immedia
te & directo causari effectus sine alio circuitu.arg. l.dñs testã.
sup.de ↄ̃.sic.indeb.& l.cũ fun.§.seruũ tuũ imprudens.iu.si cer.
pe.nã qñ fundus fuisset alterius q̃ mulieris,qui pro dote consti
tuisset vsumfru.in d.suo fundo,tunc suggerit ratio & ęquitas ,
vt nõ censeatur tunc usũsf.concessus ad tp̃s.s.durationis matri
monij.ut sic non extinguatur matrimonio cessante propter fa
uorem mulie.ne remaneat indotata.& tunc fiet restitutio talis
vsusfr.per modos de quibus in l.vsuf.& in d.l.vsusfr. ŝ. de iure
do.Sed quando cessat talis ratio.& etiã fauor mulieris,vt supr.
videbatur aliter dicendũ.& idem quãdo matrimoniũ soluere
tur per mortem mulieris,licet illo secũdo casu adhuc vigeat ali
qua ęquitas,vt nõ extinguatur vsusfru. quia cum dos videatur
data pro muliere animo donãdi perpetuo.& non pro solo tẽ
pore matrimonij vt patet no.in.§.accedit l.1.C.de rei vxor.act.
merito talis vsusfr. tunc transib trat hæredem mulieris duratu
rus vita mariti vsufructuarij durante , faciendo restitutionem
ẜm modũ de quo in d.l.vsufr. tamẽ quãdo mulier a princ. erat
plene proprietaria,& dedit usumf.in dotem,nõ uideo rationẽ
aliquã urgentem,quare tunc usũsf.non extinguatur ipso iure,
tanquam concessus ad tempus,& maxime cum hic non subsit
fauor dotis,sed potius cõtrarium.nisi dicamus,ꝙ sit ratio,quia
usũsf. est quoddã ius personalissimũ , adeo ꝙ sicut cũ ipsa per
sona finitur , ita difficulter ab ipsa persona euellitur sine facto
ipsius usufructuarij . Sed hæc ratio habet instantiam. quia quã
do datur usũsfr.ad tempus,non diffi.iliter euellitur a persona,
imò satis faciliter recedit a persona post ipsum tempus.ut.sup.
unde posset alia assignari rõ , qa dotis causa est de ꝑse ꝑpetua.
l.1.ŝ.de iur.do.hinc est qđ uidet̃ datus usũsfr.in dotẽ perpetuo.
& dicetur perpetuus usq; ad uitam uiri.ar.l.1.sup.pro socio.iũ
cto eo qđ habetur insti.de usũfr.§.finitur. cũ si. uerũ qa nõ ui
detur ↄueniẽs,ꝙ post matrimoniũ solutũ sit ampl⁹ eos apud
uirũ ex quo amplius nõ durãt onera matri.ideo potest peti resti
tutio dotis. hinc est ꝙ olim dñiũ rei dotalis durabat apđ uirũ
etiam solu.mat.l.1.sup.de fun.dot.licet hodie secus pp nouã di
sposi.l.in reb⁹. C. de iu.do.ideo petebat̃ restitutio. sed ad hanc
rationẽ põt satis clare respõderi , qđ ideo durabat dñium post
ma.sol.qa ↄtrahẽtes nec expresse nec tacite poterãt facere, qđ
dñiũ nõ duraret apud uirũ solu.mat. licet posset peti.resti.do.
& ↄsequenter dñi.facit qđ habetur in l.si ita quis.§.ea.l.inf. de
uerb.obl.hinc est,qđ etiã si a prĩ.inter cõiuges.fuisset actũ,ꝙ
solu.mat.dñium nõ remaneret apud uirũ,sed illico ab eo rece
deret & retransferretur in mulierẽ,nihil agetur,per ibi not.&

in l.si ea lege.C.de condic.ob causam.tamen non sic in vsufru
ctu,quia pōt pacto fieri,vt duret ad tempus, & nõ vltra. vt sup.
dixi.vnde nõ video,φ possit assignari alia ratio nisi illa,quia ex
quo vir grauatur in vno,& fauetur mulieri , vt durante matri-
monio possit talis dos cõstituta in vsufructu de facili perdi ipsi
viro pp non vsum vel alios modos,quibus solet ipso iure perdi
vsusfructus.vt insti.de vsufr.§.fi.cum si. & habetur in l. cum in
fun.ver.φ si mulier.ṡ.de iure dot.& facit φ habetur alias in l.si
grege.inf.de le.1.ideo in alio releuatur vir,& grauatur ipsa mu
lier.vt talis vsusf.in dotẽ datus non extinguatur illico sol.matr.
vnde cogita quia posset inferri ex prædictis,φ si expresse fuisset
actum quod vsusfr. datus in dote sit duraturus per tẽpus solu.
matr.φ tunc immediate extingueretur sol.matr.& sic non es-
set opus aliena restitutione,per id φ habeť in d.l.3.sup. de vsuf.
Posset etiam attentari,φ si esset factum tale pactum , nõ trans-
ferretur illico in mulierem etiam hodie per nouã disposit.l.in
rebus. C. de iure dot.ex quo diuersa est ratio in vsufr. quam in
ipso dominio.de quo dictũ est.sup.ĩ quinquagesimoprimo pri
uilegio.in limitationibus ad d.l.in rebus. LXXXII. priuil.quia
licet sit dubium an emphyteuta possit donare vel legare rem
emphyteuticã sine consensu domini faciendo alium emphy.
qui habebat a dño recognoscere rem ipsam, quam qõnem tã-
φ hic impertinentem aliter non attingo,sed de ea per doc.vide
post Bar.& ibi dixi in l.si domus.§.fi.inf.de leg 1.& per Bal.&
Sali. in l.fi.ṡ.de iure emphy.& per eundem Bald.in l.fi.C.ne rei
dominicę vel temp.& ali.qualiter per Io.de Imo.& Lud.in d.l.
vsufr.inf.eod.& per cano.in c.potuit.de locato. & per Io. And.
post Spec.in addit.in tit de locato.§.nunc aliqua.versic.107.tñ
si teneretur opin.φ emphyt. non possit donare irrequisito do-
363 mino, tamen bene † possit pater vel extraneus rem ipsam em-
phyteuticam in dotem dare per tex.not.in c.nuper. de don.in-
ter vir.& ita plerique tenentes dictam partem negatiuã dicunt
ibi esse speciali fauore dotis,potest tñ hoc idem teneri quando
in piam causam legaretur vel donaretur , & idem in feudo , vt
habetur no.in c.1.§.donare. qualiter feud. ali. pol. & in c.1. de
prohibi.feu.ali.per Fede.& vtrobique per Bald. & sic idem qñ
feudum alienaretur pro dote filiæ,vt ibi est de mẽte Bal. quod
quidem procedere pōt in feudo temporalis dñi.secus in feudo
ecclesiæ,vt no.voluit Host.in summa de immun.eccl.§.inquã
tum.ver.sed nec illa. Sed pōt dici, φ ēt de iure can. pōt dari in
dotẽ, videlicet non in perpetuũ,sed durante vita feudatarij , vt
voluit glo.no.in c.2.de feudis.cum qua cõiter transeunt doct.
post Host.sed non vt duret post mortẽ feudatarij,nisi dñs con-
sentiret.ita procedit gl.no.in c.q in ecclesiarũ.de cõsti.& ita de
bet intelligi tex.in d.c.nuper.& hoc ēt fuit de mente illius glo.
in c.quæ in ecclesia. dum alleg. d.c.nuper. Alij aũt intelligunt
illum tex. vt non videatur concessum ius emphyteuticum vel
feudale,sed solum ipsa cõmoditas , duratura quousq; erat du-
raturũ ius feudi,vel emphyteusis in persona concedentes in do
tem.arg.l.lex vectigal.sup.de pign.vt sic valeat actus eo modo
quo valere potest fauore dotis per illũ tex. Et sic potest inferri.
364 ad † LXXXIII. priuile.& not.fauore dotis,quod licet quando
agitur de obligatione contrahenda, procedat illa regula nega-
tiue,quod si actus non valet eo modo quo agitur,non debet ēt
valere vt valere potest,vt l.1.§.si quis ita,vt ibi per Barto. inf.de
ver.obl.tamen hoc non procedit,quando versaretur fauor do-
tis quia tunc procedit regula affirmatiue, vt valeat prout vale-
re potest,per tex.ad hoc no.in d.c.nuper.& maxime cum aliter
dicendo remaneret mulier indotata & infęlix.ar.l.fi.in prin.C.
de iur. do. sicut etiã idem dicimus fauore matrimonij seu spõ-
saliorum,nam si partes agunt de ɔhendo matr. φ tñ non valet
impediente ætate saltem alterius , tñ debet saltem valere actus
eo modo quo pōt,& sic in vim sponsaliorũ,vt est tex. no.in c.1.
de desponsa.impube. Ex quibus pōt no.inferri, φ si mulier vel
socer dat suũ vsumfr. quem habebat formaliter in dotẽ viro,li
cet hoc nõ possit fieri prout agitur,cum vsusfructus nõ possit
per vsufructuariũ alteri cedi vel in alterũ trãsferri sine cõsensu
proprietarij,imò ex tũc reuertitur illico ad proprietatẽ in odiũ
cedẽtis,vt est tex.no.iuncta gl.in l.si vsusfructus. ṡ de iu. do. &
Insti.de vsufr.in §.item finiť. imò licet ɔsentiat dñs, tñ tunc nõ
dř trãsferri primus vsusfructus,sed alius de nouo creari.vt not.
in l.vsufructu.inf.eod. tñ speciali fauore dotis intelligitur tunc
actũ non de ipso vsufructu transferendo,sed de eius cõmodita
te,per.ṡ.dicta. certũ est enim φ cõmoditas vsusfructus pōt per
vsufructuariũ cedi,vendi,vel donari.l.necessario.§. fi.sup.de pe
ricu.& ɔmo.rei vend.& sic debet intelligi tex.in l.arborib.§.2.
ṡ de vsufr.dices tu,φ imò hoc nõ debet induci fauore dotis,qa
videmus , φ si vir habeat vsumfructũ in dotẽ ab aliquo qui do-
tauit in eo vxorẽ,si postea matrimoniũ soluať,& vir reddat ip-
sum vsumfr.mulieri ex cã restõnis dotis,nihil agit, nec tũc in-
telligetur cessisse ɔmoditatẽ mulieri,nisi expresse hoc sit actũ,
vt vř casus in d.l.si vsusfructus,& in d.l.vsufructu.ante fin.& tñ
vř versari fauor mulieris,vt act⁹ talis restõnis valeat, & nõ red-
datur inutilis, sed pōt rñderi, φ pp hoc mulier non remanebit
indotata, nec tunc vsufr. recõsolidabitur proprietati, imò pos-
set nihilominus ipsa mulier petere vt fiat restitutio per modũ
possibilẽ,vt pbať in dictis iuribus.præterea qñ procedit per viã
resti.non † ōt congrue subintelligi de cõmoditate ipsa sola,sed
de ipso vsufr.prius dato ipsi viro,& sic reddẽdo ipsum vsumfr.
proprie intelligit de vsufr.iam dato,alias proprie non esset red-
ditio.l.1.§.si pecuniam.ṡ.deposi.& l.verbum reddendi. infr.de
365 ver.sig.† Et ex prædictis oĩbus habes,φ licet in aliquo casu pro-
hibeatur alienatio alicuius rei,puta feudi,vel emphyteusis irre
quisito dño, tñ non censetur prohibita concessio cõmoditatis
fructuũ,vt probantur in dictis iuribus, & maxime in d.l.necessa-
rio.§.fi.& d.l.arboribus.§.2.& in d.l.si vsufr & in d. c. nuper.φ
vř no.multum tamen obstat, quia per locationem non vř fieri
alienatio rei.l.non solet.ṡ.locati.sed solum vř concedi cõmodi
tas percipiendorum fructuum, & tñ locatio ad longum tps vř
esse phibita stãte phibitione alienationis,vt not.in l.codicil.§.
instituto.ĵ.de leg.2.& per Bar.& alios & in Cle.1.de rebus ec-
cle.non ali.e.facit qd habetur in l.fi.C.de reb.alie.nõ alie. vnde
cogita.quia posset dici,multũ referre,an simpliciter prohibeať
alienatio pp se , & tunc indistincte censeatur prohibita locatio
vel concessio cõmoditatis fructuum ad longum tps,& ita pro
cedit quod hř in d.§.instituto.& in d.Cle.1.& in l.fi. C. de reb.
alie. An autem prohibeatur alienatio ne fiat præiudiciũ tertio
ratione sui dominij & iuris forte nõ erit prohibita locatio, seu
concessio commodi ad longum tps.ita procedit φ hř in d.ca.
366 nuper.& in d.l.vsufructu.cum aliis.ṡ.a lep.† LXXXIIII.priuil.
quia si filiusfa. recepit pecu. mutuo vt eã conuertat in causam
dotis filiæ suæ vel sororis obligatur tunc efficaciter , nec iuuať
except.senatuscons.Macedoniani.ita alleg. l.item si filius.alias
incipit,sed & iul.§.sed & si filius.ṡ.ad Mace.cũ ēt sp̃ale sit fauo
re studiorum vt accipiendo filiusfa.qui est in studio pecuniam
mutuo,efficaciter obligeť.vt ea l.§.φ dicitur.& l.Maced.C.eo.
& facit φ alias no.in fi.in l.cum filius.ṡ.si cer.pen.& dicta.ṡ.cir-
ca.67. priuil. cum causa studiorũ concernat interesse publicũ,
sicut causa dotis,vt no.doc.post Barto.hic.& faciunt dicta.ṡ.in
68.priuil. Tu tñ aduerte,quia dici posset, φ in d.§.item si filius,
illud ideo procedit pp absentiam patris.& etiam quia in rẽ pa-
tris censetur mutuũ fuisse cõuersum, quo casu cessat senatusc.
Mace.vt ea.l.§.proinde. & maxime cũ illa videatur cã necessa-
ria,quo casu qñ in necessariã causam accipit mutuũ,cessat Ma
ce.d.l.sed Iul.§.pen.posset tamen non improba. sustineri.φ ēt
si pro alia extranea muliere filiusfamil. mutuum accipiat,vt in
illius dotem conuertat,maxime quando illa aliunde nõ posset
se dotare , obligaretur efficaciter , pp generalitatem.l.promit-
tendo.in princ.ṡ.de iur.do.& etiã dicta ṡ.in 68.priuil. & 69. Et
etiam quia senatusc. Macedo. emanauit ex quodam mero ri-
gore,& asperitate iuris positiui, qui rigor & asperitas solẽt ces-
sare vbi versatur fauor dotis,vt dicit tex.in l.fi. C.ad Vellei. &
quia si fauore dotis cessat senatusc. Velle φ est mere fauorabi-
le,multo magis debet cessare senatusc. Mace. φ est mere odio-
367 sum.vt no.in l.qui excep.ṡ.de ɔdic.inde.† LXXXV.priuil.quia
lucrum quæsitum de dote pp adulterium vel diuortium factũ
culpa mulieris,sm φ habetur in l.fi. C.de repu.pleno iure quæ-
ritur filiofa.marito etiam de isto iure.fforum. vt probať singu.
sm verum intell.& cõem doc.in l. Lucius.& ibi dixi. inf. eo. cũ
tale lucrũ veniat & caussetur pp iniuriã violati thori vel matri-
monij soluti pp culpam mulieris, quæ iniuria principaliter in-
hęret personæ viri,& ideo solet dici,φ licet reg.pater possit re-
mittere iniuriam filio illatã, etiam ipso filio ignorante vel inui
to.l.sed & si vnius.§.si filio. inf. de iniur. tamẽ hoc no procedit
368 in iniuria violati thori. † & hinc est φ in ea prosequenda , puta
per accusationẽ adulterij,talis filius habetur pro patrefamil.&
pōt in tali iudicio assistere etiã sine cõsensu patris. l.inter libe-
ras.§.filiusfa.inf.de adul.contra regulã de qua in l.fi. §.necessi-
tatem.C.de bo.quæ libe. hinc est φ in tali lucro dotis ob viola-
tũ thorũ vel matrimoniũ nihil iuris hẽt pater , sed solus filius
pleno iure sibi quærit,vt probať sing.in d.l. Lucius. bene † õde-
rando tex.illũ in fi.ibi dum dicit, etiã si vt hæres &c. quasi velit
idem esse,si filius ille ibi nõ fuisset hæres patris, & r õ cõtente-
rit sponsalibus postea reintegratis per ipsum patrẽ. & hoc etiã
fuit de mente gl.ibi sm primũ intellectũ licet Bal. ibi aliud sen
serit.tamen cõiter doc.ibi Moder. sic tenent. & ēt ipse idẽ Bal.
variauit ibidem.& ex hoc infertur, φ dictus pater hodie nõ ha
beret vsumfru.talis dotis aduentitiæ quæsitę filio,ex quo de iu
re etiam antiquo & ante.l.cum oportet. C.de bo. quæ lib. talis
dos quærebatur filio pleno iure , & non patri . & sic ēt poterit
esse in iudicio pro dicta dote consequenda sine consensu pris.
& faciunt dicta. sup. in quinquagesimo priuil. & alie priuil.ibi
369 antecedẽti. LXXXVI. priuil. † quia licet bona minoris nõ pos-
sint vendi,vel quoquo alio titulo distrahi , nec ēt tit. hypothe.
obligari sine interuentu tut. vel cur & decreto iudicis. l. 2. de
reb.eorum.& l.fin.C.de reb.alie.nõ alien. tamen pro causa do
tis possunt obligari. imò tacita surgit hypo. in rebus minoris
promittẽtis dotem,vel viri recipientis dotem. nam ex quo lex
permittit

permittit minores cōtrahere matri. ergo & dotem accessoriā ad matri. s. dotem recipere & consequenter pro dote sua bona obligari permittit. cum alias daretur quoddā impedimentum, vel difficultas ad libertatem matri. quia non aliter de faci li quis inueniret vxorem cum dote pro oneribus matrimonij supportandis, nisi permitteretur dicta hypotheca bonorum. argu. l. 2. §. de iur. om. iud. & facit quod in simili not. Bart. post Dy. in l. si cū dotem. §. transgre. ꝟ. eo de necessaria obligatione patris pro dote & matrimo. sui filij Confert etiā ratio quæ sumitur in l. mutus. in prin. §. de iur. do. & hoc videt̄ fuisse de mēte glo. no. in vltima sua opi. in l. fin. C. de legi. hære. quā etiā ibi tenet Cyn. cum illa nō sit hypotheca contracta per ipsum minorem simpliciter, sed tacite surgit ex legis authoritate. & ſm hoc nō foret speciale in dote, sed in omni hypotheca mere legali, vt illa sicut contrahitur in bonis maioris, ita etiā in bonis minoris. glo. tamē nota. sensit contrariū in l. item qa. §. de pactis & Dyn. in §. item seruiana. Insti. de act. de quo tamen me remitto ad nota. per Bar. in l. si cōstante. in prin. ꝟ. eo. in 4. q. tertię partis. vbi etiā plenius tetigi post Ioan. de Imol. & per legētes in d. l. item quia. & licet non sit parua dubitatio respectu
370 viri minoris dotē recipientis, tamen respectu† mulieris minoris dotem dantis videtur intrepide posse teneri. quod sicut nō potest dotem cōstituere maxime in immobilibus sine tutore vel curatore & decreto iudicis, vt habetur in l. lex quæ tutores. C. de admi. tut. similiter etiā nō posset pro dicta dote bona sua obligare cum hypotheca tanquam accessoria sequatur naturam suæ obligationis personalis. l. 2. C. per quas perso. no. acqui. cum si. & ideo similiter non causabitur tunc hypotheca tacita legalis. cum enim ipsa lex improbet ipsum principalem contractum. arg. l. non dubium. C. de. ll. cum si. aut cōstituitur dos cum tut. vel cur. & decreto iudicis, & tunc licet non fuerit aliter conuentum expresse de hypothe. bonorum, nihilomi. tacite surgit ipsa hypothe. per id quod habetur. C. de rei vxo. act. §. primo. & decretum iudicis porrigitur ad dictam hypothecam tacite contrahendam, ex quo enim permisit iudex ipsum principalem contractum, videtur etiam tacite voluisse quod ipsa hypothe. causetur. argumentū opti. in l. si pupillorum. §. si pupil. ꝟ. de re. eo. vnde per mittēte hoc legis ministro, videlicet ꝙ dos detur pro muliere, videtur etiā succedere legis dispositio ad dicti contractus robur & maiorē solidationē. vñ cogita.
371 † 87. priuileg. quia licet regulariter bona minorum prohibeantur alienari etiam cum decreto, nisi duntaxat propter causam imminentis æris alieni. vt. l. ob æs. C. de prædi. min. & l. prima. post princip. infra, eo. tit. tamen speciali fauore dotis talis permissio extenditur ad alienationē fiendam propter dotem. vt. l. lex quæ tut. C. de admi. tu. & ibi no. solet tamen dubitari, an extendatur ad alienationē propter nup. dona. in recompensatione dotis. & cōmuniter tenetur ꝙ sic. vt habetur in l. fi. §. fi. C. si maior fac. & per glo. & doc. i d. l. lex quę tut. & in l. prędia. C. de prædi. min. & no. in l. Titia. supra de iur. do. 88. priuil. quia licet res minoris etiam mobiles sint prohibitę alienari sine tut. vel cur. & decreto iud. etiam. d. casu solum propter æs alienum, sicut olim disponebatur in immobilibus in d. l. lex quę tut. tamē quando alienantur per mulie. mino. ꝓpter cām. matri. ꝯhendi seu propter nup. vel sponsalia, possunt alienari etiā sine decreto, quādo ab adulto cum cōsensu curat. imò tunc nō est locus resti. in integrū prætextu minoris ætatis. vt est tex. no. in l. 1. C. si aduer. dona. & fuit de mēte Bar. in l. si ante nup. ios. e. dū vult, ꝙ si mulier, quæ ducitur ad domū viri cū dote, tñ matrimonio nō dum ꝯtracto de iure ꝓpter impedimentū ætatis nō legitimæ forte ex parte ipsius mulieris vel sponsi, cum pacto vt interim vir sustineat onus alimē. & interim lucretur fructus dotis, tale pactum valet, si cū decreto iudicis fiat, si mulier erat pupilla, vel si erat maior, puta adulta, tunc valeret etiā sine decreto, imò plus sentit ibi Bar. ꝙ ēt si nō esset factū tale pactum tamen tacite videtur inesse tanq̄ ꝓpter recōpensationē onerū quasi matrimonij tūc inualidi. vnde multo magis quādo esset factū tale pactū per viam expressam. Bart. tamen ibi nihil allegat nisi. d. l. lex quę tut. quę tñ nō facit. & maxime cū ibi nō fiat differentia inter pupillā & adultā. & licet multi ibidē sequant̄ Bart. & maxime Io. de Imo. ex eo, quia videt̄ esse iusta causa alienationis ꝓpter onera quasi mřimonii, & maxime quia fructus sunt de rebus quæ seruādo seruari nō possunt. vt per glo. no. in l. 1. C. si aduer. vsuca. tamē hæc ratio cōcluderet idē in pupillo, qđ in adulto etiā sine decreto. per id ꝙ habet̄ in l. lex. q̄ tu. in fi. & in l. sancimus §. fi. eo. tit. vnde pōt dici, vtroq; casu talē virum non lucrari dictos fructus. & sic etiam posse repetere expensas onerū dicti quasi matri. interim factas. quia licet res minoris possint alienari pro dote cū decreto. d. l. lex quę tutores. tamē non debet extēdi illud ad aliā causam quā dotis. imò vt dixi in proximo priuilegio, solet dubitari, an possit donari ꝓpter nuptias. & tenendo ꝙ possit per text. in d. l. fi. § fi. C. si maior factus. tamen talis alienatio fructuum non censetur facta, vt illi sint dos vel vt sint dona. propter nup. quia illa fit a viro vxori

in recompensationem dotis. l. fina. de don. ante nupt. est ergo quædam donatio ex causa quasi dotis, & quasi matrimonij. & licet possint fructus alienari sine decreto, tanquā sint de rebus quæ seruando seruari nō possint. d. l. lex quę tutores. in fi. & d. l. sanci. tamen hoc procedit, quādo alienarētur ex causa ne corrumpantur. quia tunc ita expedit minori. sed non expedit maiori, quando fructus rei datę in dotem superexcederent expensas onerum dicti quasi matri. Lud. tamen Roma. in d. l. si ante nup. dicit tale pactum valere etiā sine decreto, dūmodo duo concurrāt. s. ꝙ propter nup futuras, itē ꝙ in rebus mobilibus, item ꝙ cū tut. vel cur. alle. tex. ad hoc sin. in d. l. 1. C. si aduer. dona. & vltra subdit, ꝙ in tantū valet tale pactū ꝙ si non sequatur matrimoniū tamen videt̄ non reuocari talis donatio fructuū, sicut non reuocatur don. remuneratoria. per id ꝙ habet̄ in l. si pater. §. fi. ꝟ. de don. cuius dictum solitus sum impugnare in d. l. si ante nup. & maxime in hoc vlt. qa & in d. l. 1. donatio fuit remuneratoria seu recōpensatoria, videlicet ꝓpter nup. & ꝓpter dotē datā ipsi minori, & tamē reuocaret̄ ibi nō sequuto dicto matri. sicut ēt reuocaret̄ dos data ipsi minori. & sic versa vice potest dici, ꝙ reuocaretur. d. donatio fructuū. & similiter vice mutua repeterentur expensę factę in dictam puellam. Bart. tamen in d. l. 1. intelligit illum tex. procedere in rebus mobilibus quę seruando seruari non possunt & ideo tūc nō datur restitutio in integrū in illo casu, ex quo don. fuit facta ꝓpter spē matrimonij. & etiā in dictis rebus quę seruādo seruari nō possunt & sic sentit ꝙ si seruari possent, nō valeret ibi illa donatio sine decreto. qui intellectus videt̄ nimiū restringere, & etiā diuinare ad illū tex. sic simpliciter loquentē. & ideo gl. ibi cū qua transit ibi Cyn. & etiā Bal. & Ang. simpliciter dicit illū tex. procedere in rebus mobilibus indistincte, vt sic non solum valeat ibi illa dona. licet sine decreto, sed etiā nō possit rescindi prętextu restitutionis in integrū. & vult ibi gl. ꝙ sit speciale ibi in re data propter spem matrimo. sed Bal. ibi sentit, ꝙ ideo non restituitur ibi minor, qa est vsus iure cōmuni. cum illa munera sint consueta fieri. vt hoc etiā colligitur ex eius summario. qa solēt mitti dicta munera ad sponsam. & ideo tutor vel curator non posset de hoc redargui. per id ꝙ habetur in l. cum in plures. §. cum tutor. ꝟ. de admi. tu. & ista opi. videtur de iure verior iudicio meo. & probatur ex illo tex. l. prima ibi. congruenti moderatione. quę congruens moderatio munerum erit, vt fiant ſm solitam obseruantiam loci, & ſm conditionem personarū, & facultatum dicti minoris in huiusmodi nuptijs. & hoc casu si erit facta donatio per adultum cum authoritate curatoris circa huiusmodi mobilia quę cōsueuerūt dari vel mitti ipsi sponsę, valebit etiam sine decreto, nec poterit reuocari per restit. in integrum, cum tunc sit vsus iure maioris, ex quo ita expediebat ipsi minori facere. per id quod habetur in l. fi. C. de in integ. resti. & hoc est etiam de mente glo. 3. in d. l. 1. & bene probatur in d. §. cū tut. maxime si in litera est ibi verbū, solita munera. vt multi libri habent. licet aliqui habeant verbum solemnia munera, si autem fieret donatio immoderate & præter dictas circunstantias, tunc non valeret, ex quo facta esset per modum non expedientem ipsi minori. vt probatur a cōtrario sensu in d. §. cū tut. ibi, si hoc pupillo expediet. & sic nō esset opus restitutione, stante regula prohibitiue alienationis rerum minorum etiam mobilium d. l. lex quę tuto. ꝙ procedit etiam in mobilibus quę seruando seruari non possint, quando fieret pro cau-
372 sa non expediente minori. vt. §. dixi. † 89. priuil. quia licet regulariter debitor non possit delegari a suo creditore inuitus, vt l. 1. & l. nec creditoris. C. de noua. tamē fallit speciali fauore mulieris & dotis, vt probatur singu. a contrario sensu in l. 2. infra eod. post princi. in versi. nec cogitur, videlicet ꝙ maritus dotē a muliere. s. vel promittēdo tempore soluti matrim. vel etiam antea a principio de restituendo in casum soluti matri. si hoc sibi viro non noceat contra regulam de qua in d. l. 1. & in d. l. nec creditoris. & ita communiter ibi sequuntur doct. post Bar. & glo. licet Bald. post Pet. ibi aliter dixerit. Ex quo infertur aliud no. priuileg. magis ampliando fauorem dotis & mulieris.
373 & erit † X C. quod licet quis regulariter nō teneatur facere si bi non nocet, & alteri potest, quando tractatur de mero lucro, & non de damno euitando, per id quod habetur Inst. de acti. §. præterea. tamen speciali fauore mulieris & dotis secus est, vt probatur in dicta l. 2. sicut etiam idem solet dici fauore vltimę voluntatis, vt l. quia poterat. infr. ad Trebel. de quo per Bartol. in dicta l. secunda. & sic facit. ꝙ si mulier habet pecuniam in cōtanti in bancho mercatoris soluendam sibi in certo termino, & velit tunc nubere, nec possit commode hoc facere, nisi illā pecuniam habeat incontinenti dandam viro futuro in dotem, quod poterit cogi talis debitor mercator illam incōtinenti soluere, dimisso apud illum interusurio medij temporis. nam ex quo mulieri prodest & mercatori non nocet, quia habet pecuniam paratam, & etiam habiturus suum interesse lucri cessantis propter interusurium, & subsit fauor dotis & matrim. ꝯtrahendi, ideo poterit cogi, nam idē videmus hoc esse prouisum speciali

speciali fauore fisci in l. prima. C. de condi. ex leg. vbi singu. ha
betur, quod fiscus potest agere ad debitum suum etiam ante
temp. us, quando vrgeret aliqua necessaria causa habendæ pecu
niæ, dimisso tamen interusurio medij temporis apud ipsum de
bitorem. vt ibi probatur notanter iuncta glo. & Bald. ibi ad fin.
videtur idem sentire in dote, dum dicit. sicut in dote. allegan-
do, l. si constante. §. quoties. inf. eod. sed tex. illius. §. licet probet
illud de interusurio, prout ibi etiam gl. ipsum alleg. tamen qđ
ante diem indifferenter possit mulier conuenire debitorē suū
ante tempus, ille tex. hoc non probat. nam ibi ideo mulier pōt
cogere virum ad soluendum ante tempus sibi datum a lege,
quia ipse vir tenebatur interim satisdare mulieri de soluendo
eueniente tempore. nam lex indulget viro dilationem ad dotē
restituendam gratia miserationis cum ista qualitate & modifi
catione, videlicet dummodo vir satisdet de soluendo dotem in
tempore. vnde non satisdando vir, cessat tunc dicta dilatio, &
tunc possit incontinenti cogi ad soluendum, cum distinctione
tamen, quia si non satisdat ex eo, quia nolit, & tunc nullum si-
bi dimittitur interusurium. an ex eo quia non possit inuenire
fideiussorem, & tunc dimittitur sibi interusurium medii tem-
poris, tamen pro ipsa muliere bene facit ratio dicti text. in l. se
cunda. & specialitas dotis & eius fauoris, quæ est ratio finalis il
lius tex. Item quia si in d. l. 1. illud procedit speciali fauore fisci.
sup. eadem ratione speciali fauore mulieris & dotis. cum pari-
bus passibus ambulent mulier & fisc. vt habetur in l. dotis. C.
de iure dot. & in l. 2. C. de priuil. fisc. Accedit etiam quia fauore
religionis & piæ causæ similiter procedit dicta regula affirma-
tiue, quod quis cogatur facere quod alteri prodest, & sibi non
nocet secundum Barto. in d. l. 2. per l. si quis sepulchrum. ff. de
relig. & sumpt. fun. & l. 2. §. pen. eo. tit. & maxime quia videtur
mulier ista prætendere interesse, ne damnum subeat, si mane
ret innupta, vel non posset congruenter nubere forte quia tūc
inueniebat virum sibi condecentem. vbi si pecuniam suā non
haberet de præsenti, remaneret frustrata, & priuata tali spe. Ad
uerte tamen, nam quidam dicunt, quod in d. §. pen. non sit spe
ciale fauore religionis & piæ causæ, sed illud sit regulare. vt fuit
de mente glo. nota. ibi dum alleg. pro concordanti. l. si quis do-
mum in principio. sup. locati. & glo. etiam in l. si cui. ad finem.
sup. de seruit. & expressius ibi Bart. voluit per text. in d. §. penu.
374 † quod si tu habes seruitutem in fundo meo. eundi per certā
partem fundi, & ego velim tibi concedere iter in alia parte fun
di tibi eque commodum, & sic commutando locū, quod ego
possum. Sed tu cogita, quia text. multum vrget in contrarium
in l. fi. sup. de vsu & habita. & etiam tex. & sic indistincte loquēs
in d. l. si cui. sed potest in hoc distingui, quod aut ego volo locū
itineris commutare, vt euitem aliquod damnum, & tunc pos
sum ex ratione. quia videor velle reducere aliquid in pristinū
suum statum, & sic reducere locum illum ad libertatem pristi
nam. quo casu possum hoc petere, ex quo tibi non nocet habē
do aliū locū æque tibi idoneū. per id quod habetur in l. 2. §. itē
varus. ff. de aqu. plu. arc. & per no. Bar. in d. l. 2. ff. eo. bene facit l.
apparet. post prin. inf. de min. ac. quæ priu. Si autem hoc peterē
ad merum lucrum, puta quia vellē per dictum locum planta-
re vineam uel arbores, & tunc non possem. & ita pōt procede-
re tex. in d. l. si cui. ad fi. quæ omnia sunt bñ notanda. Nonagesi
375 mumprimum priuilegium, † quia licet debitor in diem ante tē
pus non cogatur satisdare creditori de soluendo in termino, ni
si qñ emerserit nulla suspitio post cōtractum ēt bonæ fidei, secū
dum quod habetur in l. in oīb. ff. de iu. & in l. si creditores. infr.
de priu. cred. tamen speciali fauore dotis & mulieris vir dilatio
nem habens in dote restituenda sol. mat. interim ante tempus
satisdare tenetur ēt nulla aliter emergente contra eū suspicio-
ne. vt est text. not. in d. §. quoties. & ita cōiter ibi tenetur. & per
gl. & doct. in d. l. ij. inf. eo. prout ēt hoc est speciale vltimæ volū
tatis fauore. vt toto tit. inf. vt legatorum nomine caueatur. Ex
quo pōt inferri æquiparando in hoc priuilegiū dotis & vltimæ
voluntatis vt sup. quod sicut in dote non tenetur vir satisdare,
quando sibi laboriosum esset inuenire fideiussorem, vt ibi, sic
dici ēt pōt in vltima uoluntate, vt si hæredi obligato ad tēpus
ad legatū laboriosum foret inuenire fideiussorem. non tenere
tur tūc fideiubere, nec posset deueniri ad missionē in possessio
nem, ex quo non videtur esse in contumac. & dicebat Paul. de
Cas. in d. l. ij. quod tūc dēt stari iuratoriæ cautioni hæredis. & da
ri sub possibili sibi securitate puta cum hypo. bonorum suorū
& adiectione penæ. facit quod habetur in l. cum non facile. ff.
si cui plus quam per l. Fal. & in l. si filio. inf. vt leg. no. in l. 2. sup.
qui satis. cog. dicendo tex. no. ad limitationem totius tit. inf. ut
leg. no. c. Sed imò tu dicas, quod in dote non sufficit uiro offer
re iuratoriam cautionem & aliam sibi possibilē securitatē ut
sup. immo incontinenti posset tunc contra eum vel eius hære
des exactio fieri dimisso sibi interusurio medii tpis, per text. in
d. §. quoties. indistincte loquentem. & per d. sup. in proxi priu.
quod non esset dicendum in ultima voluntate. imo ēt si contu
maciter nollet hæres cauere cum posset, non potest ob hoc ista

tim cogi ad legatum soluendum, sed fit missio in possessionē
ex primo decr. vt hr̄ in toto tit. ff. vt in pos. leg. & tñ in dote di
cto casu fieret restitutiō dotis incontinenti, & sic non expectato tē
pore & nō dimisso sibi interusurio. per d. §. quoties. ex quib. eli
citur, quod iura maiorem exhibent fauorem doti q̄ vlt. uolun.
posset ēt non improbabiliter dici, quod si iam transiuit annus
uel dote cōsistente in stabilib. quę debet incontinenti restitui
l. 1. §. exactio. C. de rei vx. act. maritus vel eius heres recusaret re
stituere, & mallet litigare cum muliere, teneretur dicto casu in
continenti satisdare de dote restituenda, seu de iudicatū soluē
do, cum hoc idem disponatur in legatis puris, qñ hæres dilatat
& vult magis litigare q̄ soluere. vt l. hæc stipulatio. in pri. & l. ēt
de præsenti. & l. postquam §. imperator. inf. vt leg. no. c. cum nō
sit minoris fauoris cā dotis, quam vlt. volun. imo maioris. ut s̄.
licet regulariter nullus suo nomine conuētus teneatur hodie
satisdare. vt inst. de satis. §. sed hodie tñ d. regula in vlt. volun. &
376 dote non procederet vt s̄. hoc erit XCIII. priui. † Nonagesimū
tertium priuilegium quia licet sit regula, quod in obligatione
rē tradi uel aliis obligationib. facti quis præcise nō compelli ēt
post moram ad tradendum, seu ad ipsum factum. sed post mo
ram succedit obligatio ad interesse ēt inuito creditore. l. stipu-
lationes nō diuiduntur. §. Celsus. & l. si rem trad. cum si. inf. de
verb. obl. tñ fallit in dote, vt si quis promittat dotem pro mulie
re consistentem in facto, puta de fabricanda domo, & ēt tradē
do fundo pro dote. nam poterit præcise compelli ad hoc maxi
me si pōt. nec liberabitur soluēdo interesse, per text. in l. fi. C. ad
Velle. ibi dum dicit omnino compellatur, quod verbum, om-
nino, sonat in præcisam coactionē. & vr̄ respicere magis actua
lem executionem quam obligationē, ut per Bar. in l. 1. inf. iud.
sol. & maxime quia tex. in d. l. fi. non sine ministerio geminat il
la duo uerba. s. omnino compellatur. & sic ad fi. ut aliquid di-
cta duplicatio vltra operetur, quam si simpliciter dixisset, com
pellatur. facit quod hr̄ in l. si stipulatus. s̄. de vsur. & quod hr̄ in
l. si quando. inf. de leg. 1. & quod per gl. no. in c. vt circa. de elect.
sup verbo, omnia & singula. & quod hr̄ in l. balista. inf. ad Tre-
bel. & alias per glo. not. in l. cū pęna. s̄. de arb. & tex. cum gl. in l.
promittendo. in prin. s̄. de iur. dot. Confert ēt, quia fauore vlt.
volun. dicendo ad factum importat pręcisam coactionem. nec
liberatur hæres vel legatarius obligatus ad factum soluendo in
teresse. ut est tex. no in l. fideic. §. fi. inf. de leg. 3. & per Bar & do
cto. in d. l. stipulationes nō diuiduntur in 8. q. immo comperio
377 quosdam dixisse per illum tex. l. fi. Et hoc erit. † Nonagesimū-
quartum priuilegium, quod mulier poterit pro tali debito do-
tis promissæ incarcerari, licet si mulier pro debito ciuili non
possit in carcere detrudi. vt auth. sed nouo iure. C. de off. diuer.
iu. intellige tu hoc in alia muliere, quam uxore qñ non hr̄et vñ
solueret, ex quo hēt bñficium ne exigatur vltra euā facere pos
sit. l. ex diuerso §. 1. inf. eo. nisi dolose hoc fecerit. l. fi. s̄. de iu. do.
tñ illud dictum vr̄ dubium mihi & forte non uerum. nec bene
probatur ex illo tex. l. fi. quia satis est, quod illud uerbū, omni-
no compellatur, importet specialitatem contra regulas iuris cōis tā
circa amissionem beneficii Velleiani, quā ēt præcisam coactio-
nem ut possit compelli ad factum mulier ēt vindicta & pignorib.
captis. vnde non debet extendi ut in tot & tantis lædat ius com
mune, vnde ēt circa ipsam detrusionem in carcerem. arg. c. cū
dilectus. de consue. & quod habetur in l. 1. C. de. de do. promis.
præterea videmus, quod fauor mulieris ne detrudatur in carce
rem, præponderat fauori pupilli, si forte mulier quæ gessit tute
lam vel curā pupilli, male & forte dolose administrauit, ut pp
hoc non perdat beneficiū d. auth. sed nouo iure. & hoc nisi in
assumptione tutelæ uel curæ renunciauerit dicto beneficio tal
tem in genere. vt bene colligitur ex dictis Bar. in l. si quis sub cō
dōne. inf. de test. tu. & in auth. matri & auię. C. quan. mul. tu. of
fic. fun. po. quod maxime procedit, si talis mulier esset persona
bonæ conditionis & famæ. facit quod no. Bal. in l. consentaneum
C. quo & quan. iu. & maxime si esset matrimonio copulata. cū
ēt forte tunc non posset expresse renunciare dicto priuilegio,
ex quo ēt tunc uersaretur verecundia viri, & ēt damnum eius
dem uiri, in cuius est ptāte quoad debita & obsequia coniuga
lia. qua ratione dicimus, quod non pōt mulier se obligare ad
uotum itinerationis vel similis actus sine consensu uiri, quādo
per hoc subtraherentur ipsi viro obsequia coniugalia. vt habe
tur in c. manifestū. 33. q. vot. ex hoc posset plus dici, quod etiā si
mulier esset persona utilis & parū honesta, nō posset renuncia
re priuilegio dictæ auth. vt ēt fuit de mente Io. An. in add. Spe.
378 in tub. de rap. † Nonagesimumquintū priuilegiū quia licet re-
gulariter quando a lege, vel statu. vel testatore requiritur cau-
tio, intelligatur tunc nudo verbo per stipulationem & sine fi-
deiussore. vt l. sancimus. C. de verb sig. & ibi no. tamen fallit fa
uore mulieris & dotis, ut sic ipsa intelligatur cum fideiussore. vt
probatur notanter in d. l. si cōstante. §. quoties. inf. e. & sic facit
qđ si ex forma statuti disponeretur, qđ maritus ad oēm petitio-
nem uxoris ēt constante matrimonio teneatur sibi cauere de
dote restituenda, intelligeretur cum fideius. non obst. eo quod
habe-

habetur in l.1.& per totum.C.ne fideiuf.do.dentur.cum alias
dictum statutum censeretur quasi ludibrio positum,& de ven
to prouidisse mulieri.& maxime qñ dubitaretur de inopia viri
si solo verbo sufficeret caueri mulieri.vnde non immerito fa-
uore mulieris & dotis intelligentur dicta verba statuti de cau-
tione.s.idonea,quæ idonea cautio dic̃ eẽ esse,qñ cum fideiusso-
re.vt hr̃ in l.si mandato Titii.§.fi.ff.mand. multum tũc videtur
obstare gl.iuncto tex.in l.1.§.cum autem.C.de rei vx.act.tamẽ
pôt rñderi,quod 1.opi.gl.ibi sit verior. videlicet quod ibi cũ fi-
deiussore per ff.dicta.vel pôt dici,quod ibi verbum, cautio,est
prolatum a lege circa personam verisimiliter non facile valen
tem inuenire fideiussores , videlicet circa personã inopem , ut
erat ibi maritus,qui utebatur priuilegio, ne conueniatur ultra
quam facere possit ab ipsa muliere. nam durante dicta egesta-
te tenetur de iure saltem cauere de restituenda dote,cum per-
uenerit ad pinguiorem fortunã. & ideo debet intelligi de uer-
379 bali cautione.& sic facit in arg.† quod licet iura dicant,qđ debi
tor cui est indulta dilatio a principe ne . ff. certũ tempus possit
conueniri a creditorib.teneat̃ interim cauere,& non nudo uer
bo,sed cũ fideiussore,ut habetur in l.uniuersa.C.de prec.impe
ra.offe.tamen illud procederet , quando superior dictam dila-
tionem,seu saluum conductum indulgeret ex alia cã qnã pau-
pertatis,puta propter incommoditatem aliquam,uel quando
indulget cruce signatis.secus si exprimerẽt in rescripto , quod
pp paupertatẽ debitoris ita indulget,quia tunc nõ est uerisimi
le superiorem velle illum teneri interim ad satisdandũ,ne suũ
rescriptum sit frustratorium , & ludibrio uideatur concessisse.
arg.c.si Papa de priuil.in 6.cum si.unde sufficeret tunc præsta-
re iuratoriam cautionem secundum quod habetur in auth.ge
neraliter.C.de epis.& cle.& per glo.no.in l.j.sup.qui satis.cog.
imo tunc forte teneretur cauere cum generali hypotheca bo-
norum.& ẽt cũ adiectione pęnę.ſm quod hr̃ in l.prætoriæ.ff.de
præt.stip.& ibi per Bar.& gl.& Ang.in l. 2.§.si dubitetur.ff.de
iud.& no.in l filio.ff.vt le.no.caue.quæ omnia sunt bene notã-
380 da.Nonagesimumsextum priuilegium est,quia licet aliæ dona
tiones collatæ in filiam in uita patris non imputentur in legiti-
mã qñ a principio valuerint,ut hr̃ no.in l.si qñ.§.fi.C.de inoffi.
test.& in l.ẽt.§.& non mortis.ff.de don.lib.rro.& per Bar.in l.
quarta.inf.ad l.Fal.tñ fallit in donatione facta filiæ pro dote,qa
illa imputatur in legitimam.l.quoniã nouella.C.de inoff.test.
cum filia dicatur hr̃e dotem ex quodam titulo lucratiuo & sic
donationis.l.fi.§.si a socero.inf.de reuo.don & no.in l.Mæuia.
§.i.inf.eo.& ibi dixi post glo.licet possit dici,quod hoc non ce-
dat in fauorem & priuilegium ipsius mulieris.sed potius in dã
num,vt sic non possit habere legitimam,& ẽt dotem de per se
propriam.& hoc non ex alio,nisi quia dos vr̃ cedere loco cu-
iusdam legitimæ datæ per patrem in vita.quod no. ad d.sup.in
glo.mag.super priuilegio.l.fi. C.de do.promis.& l.qui liberos.
381 sup.de ri nup.† Nonagesimumseptimum priuilegium , quia
licet aliæ donationes quæ a principio valent , factæ per patrem
filio vel filiæ,non conferantur cum fratribus.l.illud. C.de coll.
& hr̃ in auth.ex testamento.eo.tit.& in auth.vnde & si parens.
C.de inoffi.test.tñ fallit in dote.confertur & similiter in dona-
382 tione propter nup.vt hr̃ in d.l.illud.& l.vt liberis.eo.tit.† Nona
gesimumoctauum,quia patre existẽte furioso,vel mẽte capto
filiafa.licet in illius potestate consistat, potest de bonis talis sui
patris promittere pro sua dote , & ẽt pacta inire cum suo uiro
de dote lucranda,vt est casus sing.in l.quoties.sup.de pact.do-
ta.tñ forte pôt dici quod hodie ille tex.non procedat,quia imõ
tunc requiritur,quod interueniat curator dicti mulieris in cõ-
stitutione dictæ dotis,& ẽt iudicis authoritas.per l. si furiosi . C.de
nupt.vel dicas,quod cum legum correctio sit euitanda , per id
quod hr̃ in l.præcipimus.in fin.C.de ap.cũ suis vulgarib.qđ dispõ
d.l.si furiosi.procedat,quando furiosus vel mentecaptus habe
ret curatorem.secus si non haberet curatorẽ,& filia esset ma-
ior.25.an.in qua non esset præsumptio alicuius læsion s . nam
tũc posset ipsa sola,absque eo quod habeat dari curator dicto
suo patri.& ita procedat text.in d.l. quoties. & facit quod hr̃ in
simili in l.si cum dotem,in §.si soluto.inf.eod. tñ tunc cautius
esset,quod interueniret ipse iudex. per id quod habetur in l.3.
§.i.ff.de iur.dot.† Nonagesimumnonum priuilegiũ,quia licet
regulariter pręlegata veniant in restõnem fideicõ.vniuersalis,
vt hr̃ in l.Marcellus.§.quidam liberis.inf. ad Treb & in l.cum
virum.C.de fideicom.tamen fallit in prælegato dotis facto per
patrem filiæ institutæ vna cum fratre vel sorore.vel cum alia p
sona vt hoc potest colligi per ea quæ hñr in l.a filia. inf.ad Tre
bel.& voluit Bald.in auth.res quæ C.communia de leg.in vlt.
col.super quo tamen diligẽter aduerte,quia si dos fuit data vel
promissa per patrem in vita vr̃ quod non veniat in resti. fideic.
etsi per uerba generalia,puta quicquid ad te peruenerit de bo
nis meis & cet.tanquam quod illud sit æs alienum, & sic quasi
debitum filiæ,& ius quoddam quod iam exiuit de patrimonio
patris.l.pater filiam.inf.ad l. Fal.merito non vr̃ venire in restõ-
ne fideic.sic debet intelligi text.in d.l.a filia . Si autem pater in

testõ prælegauit dotem , & tunc durum videtur quod filia de-
ducat dotem de d.fideic.& maxime hodie cum dicta filia pos
sit dedacere duas quartas.s. legitimam & Trebellianicam se-
cundum quod habetur in cap.Raynutius.de testa. & commu-
niter seruatur hodie etiam in terris imperii.vt habetur in l.quã
quam.C.ad l. Fal.& ibi per doct.& per Bal.in l.iubemus.C.ad
Treb.& ideo potest dici quod tale prælegatum dotis imputa-
bitur in ipsam legitimam.per id quod habetur in l.quoniã no
uella.& l.omnimodo.§.imputari.& in l.scimus.§. repletionẽ.
C.de inoffi.test.& si dicta dos transcenderet legitimam,tunc il
lud plus imputabitur in Trebel.per id quod hr̃ in l.in quartam
inf.ad l. Falci.Si autem Trebellianica non posset retineri forte
quia incontinenti debebat fieri restõ,vel erat prohibita a testa
tore,cum secundum communem sententiam possit prohibe-
ri,sicut & Falc.secundum quod no.per doct.in auth.sed cũ te-
stãr.C.ad l.Fal.& in d.l. Marcel.§.quod autem.inf. ad Treb.&
tunc illud vltra qđ trascenderet legitimã, non ueniret in restõ
ne fideic.vniuersalis.arg.eorum quæ hñr in d.auth. res quæ.nã
si ipsa filia pôt diminuere fideic. pro sua dote per eam data vel
promissa,ẽt si excederet legitimã,dummodo esset dos cõgrua
vt d.auth.res quæ.& in cor.vñ sumitur.eo.mõ eadẽq. rõne po
test illam retinere sibi a patre relictam. cum ipse pater idemq.
testator relinquendo dictam dotem videatur ipsam cõgruen
tiam & conuinientiã dotis existimasse. & secundũ hoc nõ ita
esset dicendũ in dote pręlegata ab alio quã ab ascendẽte cuius
officium nõ erat dotare dictam mulierem . cũ tũc cessat ratio
d.authen. res quæ. & ita de facto vidi consultum & obtentũ in
ciuitate Perusij in quadam causa, in qua eram ego aduocatus.
nam testator institutis duabus filiabus suis hæredibus vniuer-
salibus prælegauit alteri filiæ, quæ minorem dotem habuerat,
augendo sibi dotem, & volendo quod essent in dote æquales.
& postea eas inuicem substituit si decedãt sine filiis.prohiben
do omnem deductionem posse fieri.nam illa cui fuit factum
augmentũ dotis in testamento, prædecessit sine filiis instituto
viro suo herede vniuersali.nam fuit obtentum quod etiam re-
spectu illius augmenti dos haberet suum priuilegium, vt non
veniret in resti. fideicom. & quatenus esset vltra legitimã per.
ff.dicta. & quia augmentum censetur venire cum eadem na-
tura & priui.vt habetur in l si constante.C.de don.ante nup.&
quæ alias no.in l.si conuenerit.§.si nuda. ff. de pign. act. & qđ ibi
per Bart. An autẽ pater possit in dote grauare filiam expresse
per fideicommissum , maxime ipsa decedente sine filijs,vide
not.in l. Lucius.§.maritus.inf.ad Trebell. & in l. fin. §.filiæ.&
ibi per Bar.inf.de leg.2.& in l.1.§.videamus C. de rei vx.act.&
per Io. And.in addi.Spe.tit.de instr.edi.§.vt autem in add.quæ
incipit,sed incidit alia qõ. quã disputauit dominus meus in le-
384 gib.† Centesimum priuilegium, quia si vir legat dotem mulie
ri,legasse videtur quod restat de dote deductis impensis.l.dote
prælegata.inf.de dote præleg.& multo magis,si dictum fuerit
quicquid ad me peruenerit de dote, quia cũ hoc verbũ,perue-
nerit,importet effectualẽ peruentionem.l.2 §. peruenisse.ff.de
hær.vel act.vend.& l.cogi.§.tamen quæritur.inf.ad Treb.ideo
nõ censetur peruenisse in effectu totam dotẽ ad uirum,ex quo
pro ea tantam pecuniam impẽdit , maxime si fuerit necessaria
impensa.nam hoc procedit in testõ viri, secus in testamẽto ex
tranei prælegantis,licet significatio verborum aliud importet
vt est text.not.in l.Mæuio.§.a me.inf.de leg.2.& ibi Bar.& vo-
luit gl.in l.3.C.de falsa.cã adiec lega.& .& licet Bar.in d.§.a me
hoc dixerit sub dubio forte,tamẽ videtur posse hoc dici firmi-
ter per illum tex.in fi.dum facit dictam differentiam inter virũ
& extraneum legantem.quę autem sit ratio differẽtiæ, tex.ibi
non assignat.& difficile videtur assignari posse.qua ratione gl.
ibi voluit non esse differentiam,& forte male. unde potest di-
ci esse rationem differentię,quia qñ debitor legat creditori,nõ
videtur legare nisi commodum repræsentationis in tempore
vt habetur in l.si creditori.inf de leg.1.& sic legare videtur ip-
sum interusurium temporis.quod ipse legans habebat seu ha
biturus erat.item quia ipse idem legans erat creditor respectu
dictarum expensarum.& iõ ex quo legatum pôt esse in a quo
vtile,uidelicet respectu ipsius interusurii,iõ non dẽt extendi ad
aliud commodum.ne uideatur hæredẽ grauare dupl ci onere
l.Titia.§.qui in uita.inf.de leg.2.Sed qñ extraneus qui non est
debitor mulieris,legat dotẽ,tunc non cadit ibi commodum in
terusurii,cum ipse legans tale commodum habebat , vñ totũ
corpus dotis legare videtur.& sic sine aliqua deductione expẽ
sarum in quib.expẽsis nullum ius habebat.& iõ pôt inferri,qđ
si vir legat dotem mulieri, in qua dote nullũ interusurium ha-
bebat,tunc dẽt intelligi legata dos,vt integra debeatur sine im
pensarum deductione,alias legatum esset inutile. ff.l.si qñ . in
prin.inf.de le.1.& l. Titia.§. Lucius.inf.de leg.2 .nec obstat.d.l.
dote prælegata.quia dẽt intelligi, qđ ibi legatũ ualebat & erat
in alio.i.respectu cõmodi repræsentationis & sic erat ibi dila-
tio.Dices tu quod ibi loquitur in stabilib.in quib.nec olim nec
hodie datur dilatio a lege.l.1.§.exactio.C.de rei uxo. act. nam
respon-

responde, qđ licet esset in stabilibus in aliqua parte, tñ pro alia
parte erat in pecunia. vel forte ibi fuit dilatio data per partes
in ipso contractu dotis. s. pro dote restituẽda. quæ omnia sunt
385 bene notan. † Centesimumprimum priuilegiũ. qa licet tutor
dicatur quasi dominus rerũ pupillariũ. l. si fundũ. §. si tutor. in-
fra pro emptore. tamẽ nõ propterea habet liberũ arbitriũ do-
nandi, etiam in minimis. per id quod habetur in l. creditor. §.
Lucius. s̄. manda. & in c. 2. de don. tamẽ pro dote alicuius pau
perculæ coniunctæ pupillo potest donare. vt est glo. no. iuncto
tex. in l. cum plures. §. tutor. inf. de admi. tu. secundum quosdã.
Sed dici potest, quod ibi pupillus ad hoc tenebat, videlicet do-
tare sororem pauperem. de quo dictũ est. s̄. in glo. ma. circa pri
uile. l. fi. C. de do. promis. & l. qui liberos. supr. de ritu nup. imò
hoc casu posset tutor solus dotare sine decreto iudicis, quãdo
esset dos in pecunia. secus si in stabilibus vel mobilibus, quæ
seruãdo seruari possent. vt. l. lex quę tuto. C. de admi. tu. qa tũc
sicut nõ potest tutor vel curator pro dote suæ pupillę vel adul
tę sine decreto, vt dictum est. s̄. in 87. priuileg. ita & multomi-
nus pro dote alterius. videtur enim tunc subesse quoddam æs
alienum, ex quo pupillus ad dictam donationem tenebatur vt
sup. & ideo iusta est causa interponendi decretũ. & sic infert,
quod si minor non tenebatur dotare, licet mulier illa esset cõ-
iuncta & paupertima persona, & sic res foret pijssima illã do-
tare, tamen talem pietatem exercere nõ posset tutor vel cura-
tor de bonis pupilli, nec etiam posset iudex interponere decre
386 tum, ex quo non subest causa ęris alieni. sicut † etiam si vellet
tutor vel curator redimere ab hostibus necessariã seu cõiun-
ctam personam pupillo vel adulto, etiam si cum decreto iudi-
cis. quia hęc non est causa iusta alienandi vel aliquid diminuẽ-
di de bonis minoris. & qa minor. 10. & 8. annis non incurreret
pęnã de qua in auth. si captiui. C. de epis. & cle. in maiore autẽ
10. & 8. annorum & minori. 25. forte posset tolerari, vt minor
possit saltem in pecunia talem redemptionem facere. per text.
d. authẽ. & in cor. vnde sumitur. imò forte posset dictus minor
solus alienare bona sua ob dictam causam, siue habeat curato
rem, siue non, qa in hoc ipsa lex facit ipsum maiorem, & legiti
mæ ętatis, si excedit. 18. annum, abbreuiando ętatem. 25. an-
norum. & ideo posset pro dicta causa alienare etiã immobilia
sine decreto tanquam maior, per illum tex. ex quo etiã posset
inferri, quod sibi non competeret restitutio in integrũ aduer-
sus huiusmodi actum sicut etiam non posset restitui, si talis mi-
nor & maior. 10. & 8. annis neglexisset redimere. vt hoc vo-
luit ibi glo. no. ex qua glo. ibi solet notari iunctis dictis Bald. ibi
387 † quod vbicunq; lex vel statutum procedit limitando ętatem,
puta abbreuiando etatem. 25. annorum, tunc cessat in integrũ
restitutio. & sic etiam econtra quando lex vel statu. elõgaret
etatem. 25. annorum. nam tunc etiam vltra illud tempus 25. an
norum daretur restitutio in integrum. vt est tex. no. in l. fi. C.
388 de repu. hære. † Centesimumsecundum priuilegium, quia li-
cet regulariter pactum nudum appositum iuxta contractum
vestiatur, & ipsum contractum informet, & veterem actionẽ
vt detur actio ex eo contractu ad id quod in pacto deuenit &
nouam pariat actionem præscriptis verbis. vt habetur in l. iu-
risgen. §. quinimo. s̄. de pac. & l. legẽ & l. in bonęfidei. C. eo. ti.
tamẽ fallit in cõtractu dotis a patre promisse. per id quod ha-
betur in l. auia. C. de iure do. & ideo in patre sic paciscente requi
ritur stipulatio, vt ibi. & l. quoties. infra. e. nõ sic in extraneo, in
quo seruat regula de qua in d. §. quinimo. vt. l. 1. §. accedit. C. de
rei vxo. act. & hæc specialitas surgit in dote ex eo, qa talis cõtra
ctus dotis est necessarius ipsi patri, qui tenetur ad talem cõtractũ
ineundũ fauore ipsius filiæ. d. l. fi. C. de do. promis. & d. l. qui li-
beros. s̄. de ritu nup. ideo non videtur esse æquum, quod con-
tractus causatus ex præambula obligatione patris in fauorem
mulieris vestiat pactum iuxta appositum contra fauorem ip-
sius filiæ. vt dixi in d. l. quoties. & est ratio vt fuit de mente glo.
in d. l. auia. vel potest dici, quod ex quo pater cogitur dotare fi-
liam, & sic talis cõtractus est necessarius, & hoc est indultum a iu
re in beneficium ipsius filiæ & matrimonij contrahendi, certe
non videbatur de iuris rigore patrem posse etiam per stipula.
sibi appropriare actionem de dote, quia hoc beneficium vide-
batur large interpretandũ in fauorem filiæ. l. fi. s̄. de cõsti. prin-
cip. & in regula, indultum. in 6. nihilominus tñ iura dispensa-
tiue permiserunt patri sibi posse pacisci, & hoc cum modifica
tione quadam. s. vt non per nudum pactum, sed cum stipulatio
ne sibi prouideret. & hinc est, quod in tali pacto non subintel-
ligeretur hodie tacita stipu. de qua in l. 1. in prin. C. de rei vxor.
act. Ex quo illa non tenderet in fauorem filiæ, sed potius in di-
minutionẽ sui iuris. vt dixi. s̄. super glo. magna. & hoc fuit con
cessum patri. s. quod per stipula. posset sibi appropriare actio-
nem de dote propter cõmunionem actionis de dote inducta
a iure inter patrem & filiam. quæ communio fuit permissa pa
tri propter onus redotandi, quod sibi patri incumbit. vt no. in
l. 2. in prin. & l. nõ solum. inf. eod. Ex quo sequitur quod in alijs
personis quæ necessitantur aliquando ad dotandum, vt in ma
tre diuite, & etiam in fratre, vt s̄. est tactum in proximo priuil.
& etiam super glo. mag. circa priuilegium de quo in d. l. fi. non
subintelligeretur, si paciscerentur, hodie tacita stipulatio de
qua in d. l. 1. nec possent sibi prouidere etiam per stipula. de do
te sibi reddenda in casum soluti matrimo. quia in eis cessat di
cta communio actionis de dote, & etiam onus redotandi. qđ
vlti. est bene notan. ad limitationem. d. § accedit. & etiam eius
quod habetur in authen. sed quamuis. C. de dot. promis. & ex
prędictis potest inferri. quod si mulier esset præsens tali con-
tractui de quo in d. l. quoties. & consentiret patri ita paciscen-
ti, tunc vestiretur tale pactum cohęrentia dicti cõtractus, quã-
do incontinenti. ex quo tunc cessat ratio de qua supra & quia
potest mulier renunciare tali fauori in fauorem patris sui se-
cus tamen esset, si ex interuallo consentiret, quia tunc non pro
desset patri tale pactum nisi cũ stipulatione vt probatur in d. l.
quoties in 2. responso. & maxime cum tunc non subsit subie-
cta materia. cum non dicatur inesse pactum ipsi contractui,
vt sic ab eo vestiatur, nisi quando incontinenti. dicto §. quin-
imo. & l. lecta. versicu. dicebã sup. si certũ petatur. & ita potest
intelligi text. in l. post dotem. J. eodem. dum iurisconsul. præ-
supponit, quod pater sibi prouidit post dotem datam, & sic ex
interuallo per stipula. licet cõsentiente filia. & hoc secundum
vnum intellectum ibi. Raph. autẽ Fulgo. in hac materia quo
ad intellectum dictę. l. auia. & dictę. l. quoties. fuit in noua opi.
vt per eum in dicta. l. lecta. & in l. in traditionibus. de pactis. de
quo tamen dixi in dicta. l. quoties. tamen tu teneas rationem
esse & quidem verissimam prout supra dixi. Ex quo sequitur,
quod si pater vellet pacisci in fauorem ipsius solius filiæ videli
cet dotem reddi filię soluto matrimo. tunc posset etiam citra
stipula. vt probatur in l. si cum dotem. in princip. inf. eodem. se-
cundum intellectũ communem, quod ibi actio fit solius filię,
& non cõmunis. & idem si fuisset stipulatus pater impersona
liter, videlicet dotẽ dari, quia intelligeretur dotem dari vtriq;.
vt habetur in dicta. l. post dotem. secundum vnam lecturã. licet
istis duobus vltimis casibus hodie subintelligeretur tacita sti-
pula. Si autem ex interuallo fuisset pater stipulatus dotem da-
ri filiæ, & tunc nõ vestiretur tale pactum etiam in fauorem fi-
liæ, ex quo non est materia apta ad vestiendum, vt sup. & ita ẽt
potest intelligi tex. in d. l. post dotem. secundum alium intelle
ctum fatendum tamen esset, quod dicto casu fauore mulieris
subintelligeretur hodie tacita stipulat. & idem si incontinenti
propter generalitatem. dicta l. j. quæ omnia sunt bene notan. &
389 per doct. non tacta. † Centesimumtertium priuilegium, quod
illud tacitum surgens in casu nobili l. si cum dotem. in princi.
ff. soluto matrimo secundum intellectum communem, quod
ibi sit quæsita actio de dote præcipua ipsi filię in casu commis-
so intelligendo secundum intellectum Bart. ibi quod illud ex-
pressum pactum patris non fuit cum stipul. & sic fuit inefficax
respectu patris. tamen causauerit pactum tacitum in fauorem
filiæ efficax ad agendum sine alia stipula. Et hoc uidetur mira-
bile, quod pactum ibi expressum incontinenti appositum non
vestiatur cohærentia contractus, & tamẽ tacitum pactum sur-
gens ex illo expresso & vtili pacto vestiatur cohęrentia contra-
ctus dotis. vt sic maioris sit potẽtiæ & efficaciæ tacitum quam
expressum causans ipsum tacitum. contra omnia iura mundi
volentia, quod quando uitiatur expressum uitietur tunc & ip
sum tacitum surgens ex ipso expresso. l. 3. §. qui habet haustum
supra de serui. rustic. prædio. & l. 3. si pendente ap pella. mors in
teruę. & quia si expressum inducens abnegationem alterius a-
ctus non valet, tunc etiam illud quod consequutiue abnegaba
tur similiter non ualet. l. si iure. infra de leg. in tacit l. si ita stipu
la. inf. de expet. liber. propter quę & multa alia argumenta & ra-
tiones solet impugnari dicta lect. Barto. vt vide latius quæ dixi
in dicta l. si cum dotem in princi. propter quod si tenemus di
ctam lecturam Barto. oportet dicere, quod illud ibi sit speciale
fauore filiæ, ut dictam dotem habeat liberam, & præcipuam
propter dictum pactum factum per patrem in unum casum si
bi patri expresse prouidendo, licet inutiliter, ut saltem resul-
tet ex hoc pactum tacitum & utile fauore dotis. aliter non pos
sit dicta lectura Bartoli sustineri propter multas impugna-
tiones docto. & maxime domini Barth. de Salic. ibi in sua re-
pet. vt ibi dixi respondendo multis modis ad. l. plane. & primo
in princip. infra de lega. 1. & quia in dicta. l. si cum dotem. non
præsupponitur. quod ibi filia fuisset presens. imò loquitur tex.
simpliciter & indistincte. resultat etiam secũdum aliquos alia
390 specialitas ibi, & erit. † Centesimumquartum priuilegium, qđ
pactum illud tacitum ibi prodest filiæ absenti citra nuncium
vel epistolam. contra regulam de qua in l. 1. supra de pac. vnde
dicebat ibi Lud. quod erit vnum mirabile fauore dotis, vt con
currant plura specialia ex eodem fonte deriuãtia circa idem.
primum, quod ibi pactum nudum sit efficax ad agendum. Se-
cundum quod tacitum pactum prosit absenti & illi quęratur
actio ex eo. Tertium, quod licet pactum vestitum vestiat aliud
pactum alias de se nudum, vt per gloss. & docto. in l. petens. C.
de

de pactis. & per glos.no. in l. 2. C. de euic. & illud obtineat so-
lum inter easdem partes pacifcentes, & non inter alias perso-
nas argum.l.si tibi.C.locati.tamen fallit fauore filiæ & dotis in
terminis dictæ.l.si cum dotem. vbi per eum latius. Sed potes
dicere tenendo prædictum intellectum Barto.quod pactum il
lud alias de se nudum vestitur cohærentia contractus.per regu
lam de qua in dic.§.quinimo.cum simi.nec tunc sumus in ter
minis d.l.auia.& d.l.quoties.quod cum isto casu illud pactum
apponatur in fauorem ipsius filiæ,in cuius etiam fauorem prin
cipaliter talis contractus dotis initur,vt supr. dixi. Illud autem
quod prosit filiæ absenti,videtur dubium, quia ipsemet Barto.
in l.si constante.in prin.in v.q.secundæ partis dicit oportere in
telligere quod in d.l.si cũ dotem filia ibi erat præsens. Sed Bar.
de Sal.ibi tenet contrarium.& dicit hoc esse regulare, quod in
omni pacto tacito resultãte ex iuris interpretatione acquisitio
fiat etiam absenti.allegat.l.2.& quod ibi no.C.de pact.& in l.
si creditores.eod tit. Sed Lud.dicit, quod ideo in casu dictarũ.
ll.tacitum illud pactum prodest absenti,quia illud tendit ad ex
ceptionem parandam,& sic ad liberationem.quæ liberatio fa-
cilius quæritur alteri absenti per alterum, quam ipsa actio.per
id quod habetur in l.rescriptum.§.fin.š.de pact. hinc est quod
pactum liberatorium prodest absenti ut per glos. not.in l.non
solum.§.liberationis.inf.de libe lega. Tu aduerte.quia Bart.in
d.§.liberationis.tenuit contrarium,prout etiam tenuit glos.&
391 ibi etiam Bar.in l.idem in duobus.in fi.sup.de pac. † tñ difficile
videtur respondere ad d l.2.& l.si creditores.nisi dicas,q in d.
l.2.tacitum illud pactum iõ prodest absenti,quia vr factũ cum
procuratore ipsius absentis,licet in rẽ suã, ideo prodest absen-
ti.per id quod habetur in d.l.rescriptum.§.fin.& ita multi post
Bar.intelligunt illum tex.procedere in d.l.2. Sed in d.l.si credi-
tores.iõ prodest pactum absenti,quia duo ibi concurrunt.1.fa-
uor liberationis.secundo,q ibi res redit de facili ad suam natu
ram pristinam,quæ est,quod in contractu & obligatione duo
rum quilibet intelligatur pro sua virili obligatus.l.reos.§.cum
in tabulis.sup.de duo.reis.& l.Pau.inf.de re iud.& ita põt limi-
tari not.glo.& opi.Bar.& in d.§.liberationis.ut dixi legendo in
392 d.l.idem in duob.vñ similiter dici potest in casu d.l.si cũ dotẽ.
quod ideo ibi illud pactum tacitum prodest filiæ absenti. quia
duo concurrunt ibi.1.fauor filiæ,& dotis,ẽt quia res ibi de faci-
li redit ad suam pristinam naturam.quæ natura dotis est, quod
dos semel data vel promissa per patrem pro filia dicatur egre-
di de patrimonio patris.& efficiatur proprium patrimonium
filię ex quadam donatione patris valida fauore dotis.l. Pomp.
Philadelfus.sup.fam.her.& l.1.§.sed vtrum.sup.de min.& l.fi-
lium emancipatum.inf.de col.a.bono.uel potest dici,quod ibi
sit speciale fauore mulieris & dotis,ut acquiratur mulieri ẽt ab
senti ex illo tacito pacto.propter personam ascẽdentis ita pro-
uidentem per id qđ habetur in l.Caius.inf.eo.immo etiam idẽ
in extraneo ita prouidente.ut ibi communiter tenetur.sicut etiã
acquiritur in §.accedit.C.de rei uxo.act.sed ibi dicta stip.fingitur
interposita per ipsam mulierem. & sic acquiritur ibi mulieri
absenti ex sua ficta stipu.sed in d. l.si cum dotem, acquiritur fi-
liç absenti ex tacito pacto patris. Cogita tamen,quia negari ne
quit,quin in dicto.§.accedit.concurrunt duæ specialitates,vi-
delicet quod fingatur stipulatio ibi interposita per mulierem,
secunda quod fingatur interposita per absentem tanquam prę
sentem.& sic etiam potest dici in d.l.si cum dotem,quod indu
catur ibi pactum tacitum,secũdo quod ex illo pacto tacito quę
ratur filiæ absenti.& sic videtur ꝯ doctrina quę solet sumi in l.
1.C.de do.promiss.& per glo.in l.cum post.§ gener.sup.de iu-
re do.vel potest dici,quod ex illo pacto tacito patris immedia-
te quæratur filiæ absenti,tanquam videatur initum pactũ non
cum ipsa filia,sed cum ipso marito de restituendo dictam do-
tem filiæ in casu illo omisso.& consequenter quęratur filiæ ab
senti.per id quod habetur in d.l.Caius. & erunt duo specialia,
Primum quod surgat illud pactum tacitum tanquam factũ cũ
genero. Secundum,quod ex illo quæratur filiæ absenti.nec in-
conuenit,cum illa duo specialia veniant non a que principali-
ter,sed vnum sequitur ex alio. quo casu admittitur talis cocur
sus plurium specialitatum.per id quod habetur alias in l.singu
ra sup.si cer.pet.& in l.3.sup.de donat.int.vir. Sed tunc obstare
videtur, quia tacitus actus non uidetur esse tantæ potentiæ,
quantæ est expressus circa inducendam vel derivandam ex eo
aliquam specialitatem cõtra iuris regulas.vt per Bartolum no
ta.in leg.si rem aliquam.infra.de acquirend.possession.& per
Bald in leg.cum falsa.C.de iur.& fac.igno.nisi dicamus,quod
sit speciale fauore dotis, vt tacitus actus sit tantæ potentię quã
tæ expressus,vt ex eo deriuetur specialitas alia a fauore dotis,
sicut deriuaretur ex actu expresso.per text.in leg. si cum dotem
iunctis prædictis.Centesimumquintum priuilegium,cum sit li
cet alias dicatur,quod casus omissus, debet haberi pro omisso,
& remanere in dispositione iuris communis.l.si extraneus.supr.de
condi.ob causam.& l.commodissime.inf.de libe.& post.cum
simi.tñ ubi uersatur fauor dotis secus est dicendum. uidelicet
quando in casu omisso posset resultare aliquis effectus fauora
bilis ipsi mulieri & doti vltra ius commune.ut est in casu not.
d.l.si cum dotẽ.in pri.secundum communem intellectum qđ
ibi iurifcon.uoluerit mulieris esse actionem præcipuam paci-
scẽdo vel stip.pater sibi in vnum certum.i.dotem sibi patri red
di,vt videatur in alio casu renunciasse iuri suo in d. dote, & ita
voluit Bart.esse hoc speciale fauore matr.& dotis in d.l.si cum
dotem.& in d.l.si constante.in v.q.2.partis. Centesimumsextũ
priuilegium surgit,quia & si alias dicatur,quod per prouisionẽ
hominis expressam nunquam videtur recessum a prouisione
legis ordinaria,vt hr in l.2.C.de iure emph.in gl.not.& in l.cũ
ex filio.§ filio.inf.de vulg.& pup. Secus si esset extraordinaria,
& spãlis.vt habetur no.in l.fi.C.de pact.conuen.& in l.certe.§.
cum qui.inf.de precario. tñ ubi versatur fauor dotis censetur
recessum a prouisione legis ordinaria. & ita ponderant multi
text.in d.l.si cum dotem.Sed ut dicit ibi Barto. prouisio patris
expressa ibi fuit circa alium casum.nam id quod habetur in d.
l.e.2.procedit,quia in eo casu videbatur recessum a prouisione
ordinaria legis.& tamen ibi contrarium no.glo.potest tñ dici
procedere dictum priuil.circa prouisionem legis extraordina
riam.ut regula de qua de qua in d.l.fi.& in d.§.eum qui.nõ pro
cedat fauore dotis.immo per prouisionem hominis expressã
394 non videtur recessum a prouisione legis extraordinaria.† vt si
mulieri pro dote obligauit vir in specie certa prędia,et propter
hoc non censeatur recessum a tacita hypotheca generali de
qua in l.unica.C.de rei vxo.act.vt uoluit gl.sing.& ibi Cy.eam
sequitur,& communiter docto.in d.l.fi.& uidi iam de facto in
quodam instrumento dotis ubi uir pro restõne dotis obliga-
uit omnia bona sua mobilia & immobilia.nam certum est qđ
tunc non censentur obligata nomina debitorum. cum illa fa-
ciant tertiã speciem.ut habetur in l.quam Tuberonis.§.alia.su.
de pecu.& no.in l.a diuo Pio.§.in vendõne.inf.de re iud.& in
l.1.su.de sta.homi.per Bal.post Guil.nam mulier sol. matr.age
bat hypothecaria ꝯ debitorẽ uiri tanquam illud nomẽ fuerit
sibi tacite obligatũ & tñ opponebatur,quod ex quo mulier ex
presse sibi prouidet per hypo.bonorum mobilium & immob.
videbatur recessisse ab extraordinaria & speciali prouisione le-
gis circa tacitam hypothecam omnium bonorum.& tamẽob
tentum fuit ꝯtra eũ per gl.& ibi no.in d.l.fi.& maxime diceba-
tur glo.illã esse ueram.quia ẽt expresse nõ potuisset ipsa mulier
renunciare dicto suo priuilegio circa tacitam hypothecam,fa-
ciendo dotis suæ condõnẽ deteriorem.ut et id quod habetur in
l.2.& l.de die.& l.attilicinus.sup.de pact.dota.& faciunt d.sup.
in alio priu.posito.sup.quod non ualet pactum per mulierẽ in
prędiciũ suæ dotis.ergo si non valet in uim expressi,multo
minus in uim taciti per id quod habetur in l.cum quid.supr.si
395 cer.pet & in l.qui ad certum sup.locati.† allegabatur tamen in
contrarium,quod habetur in l.ẽt.& l.iubemus.ad Vel.ubi hr
qđ põt mulier renuntiare suæ hypothecæ etiã ipso iu.ro.de quo
tñ ult.no.in l.Mutia.§.1.inf.eod.& ibi dixi.uñ fuit responsum,
quod illa iura procedunt in hypotheca conuentionali.qa non
vr esse tanta prohibitio,ut mulier nõ possit renunciare fauori
inducto ex suamet prouisione.non sic in hypotheca tacita ho
die inducta a iure per d.l.de rei uxo. act.quæ tempore dictarũ.
ll.nondum erat cognita.quo casu maior est ratio & difficultas,
vt non possit mulier illi derogare,sicut põt suæ hypothecæ cõ
uentionali.nam lex suum magis quam suum auxilium conser
uat argument.eius quod habetur in l.fin.C.qui pot.per glo.&
in l.1.C.ad sen. tranfa.quod etiam fuit de mente Cy.in d.l.fi.dũ
allegat.l.si unus.§ quod in specie dotis.su.de pact. quod est be
396 ne.ac limitationem d.l.etiam.& l.iubemus.† Et ex prædictis in
fertur non idem esse in hypotheca viri. quæ hodie tacita con-
trahitur in bonis mulieris pro dote promissa sibi danda. Nam
si voluit, quod mulier in instrumento dotis promissæ obliga-
ret sibi certum prædium,vel bona sua mobilia & in mob.tunc
397 vr recessisse ab hypotheca legali & extraordinaria.† & idem si
uir acceperit a muliere fideiussorem pro dote sibi danda, quo
casu pot fideiussor accedere.licet non sic pro dote restituenda
ut dixi.sup.in priu. Nam tunc vr recessisse ab hypotheca tacita
per id quod habetur in d.l.fi.pro quo etiã bene facit text.not.in
l.pen.sup.quib.mo pig.uel hypo.sol.ubi quis recipiendo a colo
no suo fideiussorem,uidetur renunciasse hypothecę tacitę de
reb.iunctis & illatis.secundum quod habetur in l.itẽ qa.sup.de
398 pact.& in l.certi iuris.C.locati. Secus † autẽ in cõuentionali hy
potheca.quia ab illa nondum uidetur recessum per acceptio
nem fideiussoris postea dati ipsi creditori. ut est tex.not.in l.itẽ
liberatur.sup.qui.mo.pig.uel hypo sol.cui non obstat.quod in
d.l.pen.fuit expresse etiam cõuentum de ipsa hypotheca, & ta
men tollitur accipiendo postea fideiussorem ibi.quia respõde
tur quod illa expressio hypothecæ nihil operatur sibi, ex quo
tacite inerat de ipsis inuectis & illatis,per id qđ habetur in l.nõ
recte.C.de fideiuss.& ista est uera solutio ad illum tex.quia illa
posita ibi per glo.& in d.l.item liberatur.est expresse diuinati
399 na ad prædicta.bene facit tex.in l.1.§.illud sciendum.inf.de se
para.

para.qui solet ponderari pro no.quod unus correorum deben
di dando fideiussorē pro ipso debito,videtur recessisse & renū
ciasse prouisioni & beneficio legali & speciali. circa excep. di-
uisionis de qua in auth.hoc ita.C.de duo.reis q̄ omnia sunt be
400 ne notan. † Ex ex prædictis potest inferri, qđ licet mulier reci-
piat fideiussorē solut. matri. de dote sibi reddenda post tēpus
indultum a lege, secundum quod habetur in l.si constante. §.
quoties. j.eo. tamē propter hoc non videtur recessisse a proui
sione legali suę tacitę hypothecę bonorū.& idem si reciperet
aliqua pignora in specie.& hoc fauore dotis. per glos. no.in d.
l.si.iunctis prædictis. cogita tamen qa forte in hoc vltimo pos-
set tentari contrarium.ex quo mulier potest solu. mat. per pa-
ctum sibi præiudicare in dote. licet nō sic ante matri. vel eo cō
401 stāte vt.s.dixi in prædicto alio priuile.† Centesimumsepimum
priuilegium, quia ex quo dies soluendę dotis cedit a tempore
solu.matri. & non ante, nec ante est orta aliqua obli. secundū
q̄ no.in l.si constante.§.1.j.eod.& regulariter debitor soluen-
do ante tempus vel ante conditionem liberetur, vt postea eue
niente die vel conditione non possit amplius agi contra eum.
vt habeē in l.stipu.ista §.inter certam.infra.de verbo.obli.& ibi
no.& no.in l.post mortē.C. de fideicommis.tamen fallit in do
te.quia mulier recipiendo dotem a viro ante solutum matr.vt
aliquando fatui viri hoc faciunt concorditer volēdo seorsum
habitare tamen non liberantur quin iterum soluto matri. sol-
uere teneātur.vt est tex.no.in l.1.C. si dos cōstan.matri.& hoc
nisi mulier repetiatur nunc facta locupletior. & sic apud se ha
beat dotem non consumptam nec aliqua ex parte diminutam
secundum glo.no.in l.2.in prin inf.eo.& per Cy. in d.l.1.itē ni
si esset soluta dos pro causis de omnibus in l.quamuis cum se-
quen.inf. eo. Si tamen mulier sic recipiens iurasset non cōtra-
uenire nec amplius dotem repetere,tunc repelleretur prętex-
tu dictiiuramenti.per id quod habetur in c.cum contingat.de
iureiurand.& etiam dixi in d.l.2 in princi.inf. eodem. q̄ nota.
402 † Centesimumoctauum priuilegium, qa si mulier soluto ma-
tri. incumberet pignori in bonis mariti sine vitio, iuxta nota.
Bal.in l.penul. C. de pigno.act. vel per sententiam in executio
ne & ex illis bonis fructus perciperet, huiusmodi fructus non
extenuarent sortem dotis,imò cederēt lucro mulieris, licet re
gulariter contra vt habetur in l.1.& 2.C.de pigno.act. cum si-
mi.& hoc no.voluit Bal. in authen.ei qui.C.de bo.autho. iudi.
pol.in penul. charta.cuius tamen dictum solet morderi a mul
tis per tex.in d.l.Titia.inf.de solu.de quo vide quę dixi latius in
l.insulam.§.vsuras.inf.eo.nam posset saluari dictum Bal.quan
do mulier dictos fructus consumpsit pro oneribus sui victus,
si aliunde nō habebat ex quo alimenta perciperet pro se & sua
familia, & iam vir vel eius heredes fuissent in mora p lapsum
anni. per id quod habetur in l.1.§. exactio. C. de rei vxo.actio.
alias solet teneri, quod pro dote restituenda nō debeat mulie
ri interesse ratione alimentorum, sicut debetur viro pro dote
danda. cū hoc secūdo casu do debeatur interesse viro ratione
onerum matrimonij.vt habetur in l.de diuisione.inf.e.& dixi.
s. in priuilegio circa dispositionem.c.salubriter .de vsur.& idē
si mulier esset persona solita negociari, & lucrari cū pecunijs.
quia tunc ratione morę & lucri cessantis posset dictos fructus
pro recompentatione quadam sibi retinere. vt dixi in d.§. vsu-
ras. per ea quæ habent in l.3.§. de officio. s. de eo quod cer. lo-
co.& in l.commissa.inf. rem ra. hab.& no.in l.1. C. de sen. quæ
403 pro eo q̄ interest.& p canonistas in c.cōquestus.de vsur.† Cen
tesimumnonum,qa hypotheca dotis in bonis viri maxime ex
pressa incipit a tempore promissionis dotis, & non a tempore
solutionis.& ideo si interim maritus obligaret bona sua alteri
recipiēdo ab illo pecuniam forte mutuo, hypotheca mulieris
præfertur, licet postea ipsa dotem soluisset. & dicebat Cynus
notanter hoc in l.cum tibi.C.qui potio.hoc esse speciale fauo-
re do.per tex. in l.1.sup.eo. tit.de quo tamē vide dicta.supra.in
Glo.ma.ad si.circa priuileg prælationis hypothecæ dotis.nam
nō videē hoc esse speciale in dote,sed regulare in omni hypo
theca conditionali, qñ condi.non esset in potestate debitoris.
vt habeē in l.potior.& l. qui balneū. sup.qui potio.& rñdēt Bar
to.& Bal.in d.l.1.qđ ibi non potest cōmode dici,qđ sit in pote
state mariti non recipere dotem,vt sic subeat onera matri.sine
dote. sed pro certo videtur qđ dictum Cyni sit verius. qa non
sequitur,vir non potest nō recipere dotem,ex quo habet one-
ra matri. subire. nam imò si vellet,posset non recipere dot. cū
nō teneatur,nec possit inuitus teneri. & cogi ad dotē recipien
dam p muliere.cum possit renunciare suo fauori interim con
stante ma.faciendo pactum de non petendo maxime ipsi soce
ro.vt habeē ī l.si socer.§.Lucius, & l.nupta.§.1.& l.si marito.§.
1.inf.e.& ideo videē qđ ibi illud disponaē per viā cuiusdā fictio
nis fauore mulieris, ne interim ipsa mulier remaneat indota-
ta,argu.l.2. sup.de iure do.& qa sperneretur a viro, si interim
esset indotata. l. fi.C.ad Velle.quæ bene nota.& adde ad dicta.
supr. circa dictum priuille.prælationis hypothecę ante finem.
404 † Centesimumdecimum priuilegium posuit idem Cynus in

d.l.cum tibi.quod licet tertius possessor vel creditor forte po-
sterior habeat ius offerendi primo creditori.l. Paulus.§.qui pi
gno.sup. quibus mod.pig.vel hypo.solu.tamen secus in mulie
re agente hypothecaria pro sua dote,vel etiam retinente bona
hypothecata,q̄ tamen dixit pcedere,qñ mulier ageret,vel re-
tineret ante matrim.solutum propter vergentiam ad inopiā,
secus si post solutum matrim.quia tunc mulier tali priuilegio
non vtetur.& idē tenuit ipse Cyn.in l.vbi adhuc. C.de iure do.
in 13.q.Sed non parum mirandum est quod Barto.in d.l.si cō-
stante.super hoc dubio nihil dixit.nec etiam Bal.in d. l. vbi ad-
huc licet reper aut Paul.de Castr.illud dictum Cyn. tenere in
l.2.in prin.inf.eod.dicendo quod Barto.idem consuluit.& po-
te esse ratio motiua dñi Cyn.qa qñ ante matri. ob causam ver-
gentię ad inopiam, tunc non est propria & vera dotis restitu-
tio.vt voluit gl. & Barto. communiter doc.sequuntur in d.l.si
cōstante. quicquid aliter dixerit ibi Lud.de quo ibi latius dixi.
tenebit ergo mulier dicta bona tanquam sibi obligata pro sua
cautela, & tanquam posita in loco tuto. & ex fructibus dicto-
rum bonorum se & familiam suam cum viro sustentabit d.l.
vbi adhuc. nec tales fructus computabuntur in sortem dotis.
ex quo sunt consumpti pro oneribus matrimonij.& si interest
mulieris potius habere apud se sibi hypothecata,quam pecu-
niam dotalem sibi oblatam a possessore tertio vel ab alijs cre-
ditoribus.cum mulier non possit sic de facili ex dicta pecunia
405 lucrari, & vitam suam ducere, sicut ex fructibus bonorū. † &
ideo posset dici, quod si dicta bona obligata quæ apud se reti-
neret,vel auocare vellet propter dictam causam vergentiæ ad
inopiam,essent bona mobilia,puta mercantię,vel essent nomi
na debitorum sibi obligata, ex quibus non posset facile se su-
stentare,nisi dicta bona redigeret ad pecuniam penes se tenen
dam,tunc forte liceret alijs creditoribus pecuniam dotis offer-
re mulieri, ex quo tunc cessat ratio prædicta.cum omnimodo
mulier pro supportandis oneribus matri. necesse habeat dicta
bona ad pecuniam redigere. Alias absurdum & iniquissimum
videē, qđ mulier posset per talem retentionem damno affice-
re alios creditores, vel forte illum qui habet dicta bona obliga
ta a viro, si dicant se velle effectualiter soluere pecuniam ipsi
mulieri debitam pro dote. Idem si dicta bona quæ mulier sibi
vellet retinere pro sua hypotheca, essent in magno patrimo-
nio quorum fructus valde superexcederent expensas onerum
matrimonij,cum tunc ipsa mulier certaret de lucro,& posses-
sor seu alij creditores de damno. & ideo eis videtur magis fa-
uendum per id quod habetur in l.fi.§.licentiam.C. de iure de-
lib.licet enim faueatur mulieri in sua dote,nō tamen iura hoc
permittunt, vt lucretur propter hoc mulier cum aliena iactu-
ra l iure succursum.in fi.sup.de iure do. alias esset in potestate
mulieris, qñ videret virum labi facultatibus,eludere alios cre-
ditores, dicendo se velle retinere vniuersa bona pro dote. qđ
406 esset quid captiosum in iacturam aliorum creditorum.† & qa
malitijs hominum obuiandum est l.in fundo. s. de rei ven. Et
qa aliter dicendo esset aperire viam fraudibus.cōtra ea quæ ha
bent in d. l. in fundo. & in c.sedes de rescri. licet posset mulier
ratione suę hypothecę anterioris & priuilegiatę eligeret se vel
let retinere de multis bonis mariti sui vnum prædium, vel vnū
podere forte de melioribus,qđ esset sufficiens pro dote sua,&
pro oneribus matri.supportandis, & alia bona relinquere alijs
creditoribus. per id quod habetur in l.creditoris arbitrio. s. de
distra.pign.licet creditores alij vel possessor dicti poderis,puta
emptor offerret mulieri soluere integram suam dotem in pe-
cunia. & hoc modo posset saluari opinio Cyni. vnde cogita.
407 Centesimumvndecimum priuileg. quia voluit quidam quod
pro dote mulier possit agere hypothecaria contra tertios pos-
sessores,non aliter facta discussione contra bona mariti princi-
palis debitoris,licet regulariter cōtra vt in auth.hoc si debitor.
C.de pigno.glo.tñ no in l.vbi adhuc.C. de iure do. tenuit con-
trarium.& idem sibi Cynus in 9.q & ibi Bald. dicens,quod li-
cet mulier in dote plurimos habeat fauores & priuilegia,tñ nō
reperitur q̄ in hoc.s.quo ad modum discussionis habeat aliqđ
priuilegiū.& idē Bar.in l.si cōstante in 2.q.tertiæ partis,& hoc
etiam videtur probari per text.in d.l.vbi adhuc.ibi, secundum
legum distinctionem moueas.Sed aduerte,quia alij qui tene-
bant contrarium,vt refert Cynus ibi,videntur magis probabi-
liter dixisse.nam istud iudicium dotis est summariū, vt inf. tā-
getur ī alio priuilegio.& in eo procedi debet ex bono & ęquo
vt probatur in l.iure succursum supra de iure dot.& vbi ex bo-
no & ęquo proceditur rigor, & apices iuris nō curantur l.si fi-
deiussor.§.quędam sup.mandati.sicut etiam nō curantur,quā
408 do tractatur de interesse rei publ.puta fisci † ad cuius petitio-
nem potest agi hypothecaria cōtra tertium.possessorem, non
aliter discusso ipso principali debitore fisci.vt est casus no. in l.
moschis infr.de iure fisc.ergo eodē modo fauore dotis,in quo
etiā versatur fauor rei pub.vt hic & l.1.sup. de iure do. & ideo
in priuilegijs mulier & fiscus ambulant a pari. vt habetur in l.
2.C.de iur.fisci.per gl. & doc.& in l.dotis. C.de iure do.& ma-
xim

xime circa hypothecam vt ibi no. & dixi. sup. in fine gl. ma. cir-
ca priuilegiū per. l. in ambiguis. sup. de iur. dot. sic ēt videmus,
409 † quod fauor fisci. & reipubli. est, vt possit agere contra fideius-
so. non facta discussione contra principalem. vt habetur in l. 1.
C. de decurio. lib. 10. & in l. libertus. §. 1. inf. ad munici. no. in l.
cū filius. in prin. & ibi dixi. infr. de verb. ob. & ideo Lud. de Ro.
in d. l. si constante. dicebat oportere dicere non esse verā illam
gl. quæ solet allegari pro singulari in l. qui municipiū. §. si cō-
muni diuidundo. ff. de euict. si tenemus opi. communē de qua
supra quod requiratur excussio etiā in hypotheca dotis. nam
illa glo. voluit quod exceptio illa excussionis nō factę prius vel
alia except. præposterationis sit de apicibus iuris. & ideo vbi
agitur ex bono & æquo non debet opponi. sed tu dic quod il-
la gl. cōmuniter tenet. vt ēt tenuit Bar. & Bal. & cōmuniter le-
gentes in l. 1. C. cōmuni diuidun. & ideo si non opponatur ante
lit. conte. non potest postea opponi, & valet processus & sñia.
p id q no. habet in l. 1. C. de appel. & per Bar. in l. natural. ter. §.
nihil cōmune. inf. de acqui. pos. in 2. q. princi. vnde cū nō pos-
sit negari q in causa dotis agatur ex bono & æquo, vt. sup. ideo
talis exceptio discussionis nō factę censetur esse extranea in ta
li iudicio tanq̃ concernat merum rigorem, & iuris apices. nec
obstat dicta l. vbi adhuc. ibi, secūdū distinctionem legū. qa de-
bet intelligi nō de discussione, sed de alia distinctione & modi
ficatione, prout requiritur in hypothecaria videlicet probādo
de anterioritate tēporis, & quod res erat in bonis mariti. & sic
de similibus. nam tēpore d. l. vbi adhuc. talis ordo discussionis
erat incognitus. nam postea fuit inductus per ius authē. vt ha-
bet in d. auth. hoc si debitor. & in auth. pręsente. C. de fideiusso
& in corpo. vnde sumitur. & ita posset teneri in puncto iuris. li
cet in decisiuis forte nō esset recedendū a cōmuni opin. Si tñ
facultates viri manifestę vel notorię essent nō soluendo, tūc si
ne dubio procederet dicta opi. q non requiratur discussio vel
post vel ante solu. matri. propter vergentiam viri ad inopiam.
per id quod habet in l. nisi hoc actū est. sup. de pact. per glo. &
doc. & in l. fi. sup. si cer. pe. & no. post Bar. in l. decem. inf. de ver
410 bo. oblig. † Centesimumduodecimū priuilegiū, quia licet alias
præsumatur donatio ex causa remunerationis propter merita
aliqua præcedētia erga ipsum dantē, vt est tex. no. in l. si non re
munerandi. §. idem Papinianus. sup. manda. & per Bar. in l. cū
quid. sup. si cer. pet. & in l. quæ dotis. infr. eo. vnde si mihi aliqd
donasti, & postea te adhibeo ad stipulandū certā summam, vel
quid aliud a meo debitore, præsumitr te fuisse adhibitū animo
tibi donandi, non autem tanq̃ meum procuratorē per tex.
in d. §. idem Papinianus & tamē secus est in dote, & vbi fauor
dotis versat. vt est casus singu. in l. idēq. §. si mater. supr. māda.
& ita illū tex. pro no. allegat Bar. & doc. in d. l. quæ dotis. regu-
lariter autem si alia non subsit cōiectura in cōtrariū. pręsume-
retur quod te adhibuerim vt meum procuratorē seu ministrū
non autē animo tibi donandi. vt. l. mulier bona §. fi. sup. de iure
411 do. & in d. l. idemq. § si quid cum. & nota. in d. l. quæ dotis. † pos-
set responderi multū faciliter ad d. §. si mater. qđ ideo ibi non
præsumat causa remunerationis, qa ibi illa filia adhibuit ad sti
pulandum matrē per viam mandati suscepti ab ipsa matre po
stea stipulāte, cū videat nomine filiæ fuisse stipulatam propter
præcedens mādatum, & nō nomine suo. per id quod habet in
l. post dotem. inf. eo. in 3. lec. glo. facit. l. qui in a tena. §. 1. infr. de
acq. hære. & ita ēt probatur in l. cum quis decedens. §. nuptura
inf. de le. 3. vnde posset dici, qđ si simpliciter ibi filia adhibuis-
set illam matrem ad stipulandum, videretur animo donandi
ex præsumpta remuneratione. per id quod habetur in d. §. idē
Papinianus. quæ donatio præsumeretur facta solum in casum
soluti matri. per mortem filiæ. nō sic per mortē mariti, ne ipsa
mulier remaneat indotata. per id quod habet in l. 2. ff. de pact.
dota. & in l. 1. in prin, infra de do. præle. Ex quibus potest infer-
2 ri, † quod si extraneus dotem pro muliere promittendo, licet
paciscendo vel stipulando dotem sibi reddi soluto matri. præ-
sumatur ad suam vtilitatem & suo nomine prouidisse, & non
mulieris. l. 1. §. accedit. C. de rei vxo. act. facit. l. & magis. inf. de
solu. tamē hoc procedit, nisi stipularetur sibi reddi tanq̃ adhi-
bitus a muliere, quia tunc videtur ad vtilitatem mulieris fuis-
se stipulatus. per tex. no. in d. §. si mater. quod est not. ad limi-
ta. d. §. accedit. & multo magis si nomine mulieris a princ. pro
misit dotem, & sic non suo nomine. quia tunc videtur tanquā
negociorum gestor promisisse. per id quod no. Bart. in l. stipu.
ista. §. si stipuler. ff. de verb. obli. non sic forte si simpliciter pro
misit pro tali muliere & eius dote quia tūc fauore mulieris vi-
dereī magis promisisse suo nomine quam nomine mulieris.
per id quod habetur in d. §. accedit. licet in contrarium faciat
quod no. Bar. & ibi doc. in l. 1. §. nunciatio. ff. de no. oper. nū. vbi
dixit, non esse differentiam, an actus celebretur, dicēdo nomi
ne Titii, vel dicendo pro Titio. Si autem promisisset certum
quid pro dote talis mulieris, & tunc sine dubio videretur pro-
misisse nomine suo & sic animo donādi. secus quādo nomine
mulieris, & sic tanquam nego. gestor, ex quo tunc videtur ani-
mo repetendi per actionem neg. gest. cum tunc non simus in
casu dubio prout sunt termini d. §. accedit. Et effectus resul-
tat non paruus ex prædictis, quia quādo nomine mulieris pro-
misit vel dedit dotem, licet postea stipuletur dotem sibi reddi,
& sic non paciscatur dotem reddi mulieri, tamen præsumitur
quod nomine mulieris fuerit stipulatus, & sic repetita prima
qualitate, per id quod habetur in d. l. post dotem, secundū ter-
tiam lecturam glo. & etiam secundum quintam lecturā Dyn.
& quod habetur in l. si ita stipulatus. §. Chrysogonus. ff. de ver-
bo. oblig. & in l. post mortem. inf. quando ex fac. tut. & ibi per
Bar. quæ omnia bene no. & adde ad dicta. sup. in priuileg. posi-
413 to circa. d. §. accedit. † Quid etiam si in terminis d. §. accedit. po
stea mulier ex interuallo aliquid dedit vel promisit dicto extra-
neo dotanti, nec aliter appareat de animo donandi vel remune
randi, diceret quispiam, quod in dubio pręsumatur animus re-
munerandi, per id quod habetur in d. §. idem Papinianus & p
Bar. in d. l. cum quid. & l. quæ dotis, tamen forte dici posset con
trarium per supradicta & per id quod hr in d. §. si mater. tamē
aliter præsumendo nō diceretur mulier in effectu habuisse do
tem ex causa donationis seu lucratiua propter compensationē
præsumptam, quod maxime videtur præsumendum in mulie
re, cum mulierum genus sit auarissimum, & in eis magis diffi-
ciliter præsumatur donatio. l. sed si ego. sup. ad Velle. & l. si sti-
pulata in fi. sup. de dona. inter virum & vxo. vnde cogita. quia
forte posset dici, quod si dicta res data vel promissa per mulie-
rem tali extraneo esset non magni precij & nullo modo ascen
dat ad æquiualentiam dotis tunc magis de facili præsumatur
remuneratio per id quod habetur in l. virum. sup. de don. inter
vir. & in l. & omnino. & l. generaliter. infra de impensis. alias si esset in
magna quantitate secus esset præsumendum, quia aliter dicē-
do magis videretur mulier in effectu dotata de suo, quam de
414 bonis dicti extranei. † Centesimumdecimumtertium priuile-
gium, quia licet omnia iura clament, pacta esse seruanda. l. iu-
risgen. §. ait prætor. sup. de pac. & nihil sit ita decens quam pa-
cta seruare, & graue sit fidem fallere. l. 1. sup. de const. pecu. ta-
men speciale est in muliere vt non teneatur ad obseruantiam
pacti, per quod ipsa mulier in totū vel in parte remaneret in-
dotata. vel alias dotis conditio efficeretur deterior. l. 2. & l. At-
ticinus. & l. de die. sup. de pac. do. verum quia multa iura pro-
bare videntur contrarium, vt inf. patebit. ideo pro clara dicto-
rum iurium intelligentia, & veritate pono regulam negatiuā
vt sup. quam post limita procedere, quādo per tale pactum se-
queretur casus, quo mulier remaneret indotata, adeo qđ impe
diri posset secundū matrimo. vt est si soluatur matri. per mor-
tem viri superstite vxore, etiam si remanerent filij ex eodem
matr. & idem si solueretur diuortio. & ita procedit tex. in d. l. 2.
& l. 1. post princ. inf. de do. præleg. secus si sequeretur casus so-
luti matrim. per mortem mulieris, vnde si pactum fuit simpli-
citer factum per mulierem de dote non repetenda soluto ma
trimo. tale pactum non est inutile, sed secundum futurū euen-
tum erit vtile vel inutile per supradicta. per tex. in d. l. 2. & in d.
l. 1. vnde si præmoriatur vir, poterit mulier dotem repetere nō
obstante dicto pacto, licet etiam superessent filij ex eo matrimo-
nio vt probatur in dictis iuribus, & voluit gl. no. in l. si dotali. in-
fra eo. nam etiam si esset dictum generaliter, quod quocunq;
modo soluatur matrimo. liberis interuenientibus non exten-
deretur ad casum quando vir prædecederet, cum etiam si in di
cto casu fuisset expressum pactum, nō valeret. d. l. 2. ex quo po-
415 test inferri notanter quod. † Si statutum loci simpliciter dispo-
neret, quod soluto matrimo. dos remaneat apud liberos eius-
dem matrimonij, tale statutum recipiet interpretationem re-
strictiuam a iure communi. sicut etiam pactum de quo. sup. vt
intelligatur statutum prædictum in morte mulieris, & hoc ne
alias sequatur absurdum, quod mulieris conditio fiat deterior
in dote, immo ne remaneat indotata nam hoc casu fauor mu-
lieris præponderat fauori filiorum, vt d. l. 2. & ita reperio Bald.
dixisse in d. l. 2. in certis lectu. & maxime ne statu. videatur lu-
crum inducere in vllum cum aliena iactura. l. nam hoc natura. argu. l.
2. C. de noxa. cum alias esset contra fauorem publicum videli-
cet impedimentū matrimonij. contra id quod habetur in hac.
l. 1. & l. 1. sup. de iure dot. & multo magis hoc est dicendū, si sta-
tutum disponeret, quod soluto matrimonio vir lucretur certam
partem dotis, cum enim verba statuti referantur ad viuū, opor-
tet quod tempore soluti matrimonij vir superstet. arg. l. in deli-
ctis. § si extraneus. sup. de noxa & l. Titius. inf. de testa. milit. cū
simi. plus etiam potest tentari, quod si statu. expresse disponē-
ret, quod in casu soluti matrim. per mortem viri dos remaneat
apud filios eiusdem matrimonij superstites, non valeret tale sta-
tu. cum esset impeditiuum secundi matrimonij, & hoc per no.
per doct. post Anto. & Abba. in c. 1. de sponsa. & per Io. And. in
cap. statutum. de hæreticis in 6. & ita etiam reperio consuluisse
Anto. de Butr. & multo minus valeret, si statu. disponeret ex-
presse, quod dos remaneat apud virum, etiam si matrimoniū
soluatur per ingressum religionis ipsius mulieris, eo casu quo
potest

potest solui.secundum quod habetur in c.exparte.& c.ex pub.
de conuers.coniugat.ex quo tale statu. esset impeditiuũ ma
trim.spũalis.per indirectum.per id quod alias no.in authē.nisi
rogat.C.ad Trebe.& ēt quia per indirectum vř disponere sup
materia spũali & ecclesiastica.ꝯ ea quæ hñr in ca. causam quæ.
qui filii sint legitimi.& in c.eccl.Sanctæ Mariæ.de const.tu.an
autem pactum de dote lucranda in casu sol.ma.extendatur ad
casum quo matrimonium solua.per ingressum religionis, tan
416 getur inf.† Secundo limita dictam regulam procedere,quādo
tale pactum fieret constante matr.vel in contractu matr. secus
si antequam matr.contrahatur,quia tunc ualeret.per tex.cum
gl.no.in l.& hæred.§.filia.ꝭ.de pact. & l.cum dos.versi.si uero
sic pacta filia.ꝭ.de pac.do.pro quo facit, quia magis vĩr huius-
modi pacta tolerari a iure ante nuptias quam post.ut patet in l.
liberis §.1.alias lex quæris,ꝭ.de pact.dot. & cum illo intellectu
glo.in d.§.filia vř transire ibi Bar.licet dicat tutius fore tenere
quod ibi pactum fuit factum post solu.matr.ante exactam do-
tem.sed tu dic,quòd immo illa intelligentia,quod ibi post ma
trimonium solu.fuerit factum pactum,est necessaria per su.d.
alias esset contra multa iura.& maxime.sup.allegata.nisi intel
ligamus quod d.§.filia.procedat eo casu,quo de iure pōt vale-
re tale pactum de dote non repetēda, videlicet in casu quo ma
trimonium solueretur morte ipsius filiæ iam factę sui iuris,per
sup.dicta,vt sic eo casu prosit tale pactum uiro etiam in præiu-
dicium patris superstitis,licet ab eo dos fuerit profecta.& ita in
telligendo tex.ille est ad hoc not.& subest ratio,quia res est de
ducta ad eum casum, quo iam dos ipsa iam facta erat propria
& præcipua ipsius filiæ factæ sui iuris,puta per emancipationē.
l.1.§.videamus.C.de rei vxo.act.licet tempore initi pacti per il
lam filiã actio non esset propria eius & præcipua,sed cōis,quia
erat in potestate patris.& bñ ad hoc facit tex.in l.2.§.quod si in
patris.in fi.inf.eo.& hunc intellectum ad illũ text. in §.filia.te-
nuit & Io.de Imo.& Lud.de Rom.in l.si socer.§.Lucius.ꝭ.eo.
per tex.in d.l.2.& in l.1.ad hoc præallegata. & ēt per text.in d.l.
de die.& d.l.atticilinus.nam si non valet pactum quod vlterio
ri die quam a lege statuta dos sol.ma.reddatur,etiam si fiat an
te matr.vt ibi,& hoc non ob aliud,nisi quia haberet fieri dotis
ꝯditio deterior maxime pro secũdo matrimonio, qđ propter
hoc posset impediri,ergo multo amplius qñ perpetuo & in to
tum haberet impediri petitio dotis.ex quo etiam potest infer
ri,quod prædicta iura sibi vendicant locum,etiam qñ fieret pa
ctum de non petenda parte dotis etiam minima.nam quod lō
giori tempore dos soluatur,censeretur tunc solui in minori sũ
ma.arg.l.1.§.dies.ꝭ.de eden.& Inst.de act.in §.minus.& l.1.§.si
creditori.ꝭ.ad l.Falc.cum simi.nec obstat prædictis d.l.quæris.
quia ex litera ibi colligitur ratio decisionis. quia per illud pa-
ctum ibi vř ab ipso initio minor dos constituta. præterea illud
pactum ibi tendit in præiudicium.vt patet in d.§. Lucius. cum
multis similibus. Item non obstat,si dicatur,debere valere tale
pactum,ex quo eius effectus est collatus post tempus mat.solu
ti,& sic in tempus licitum,quo licet pacisci per mulierem. per
id quod habetur in l.quod sponsæ.C.de don.ante nup.& in l.si
cum.§.si.cum seq. sup.de do.int.vir. quia responsio patebit ad
417 dicta iura in seqq.† Tertio limita,vt valeat tale pactum de quo
su.quando contingeret casus quo mat.solueretur diuortio cul
pa mulieris. quia tunc ei quo de iure deberet ipsa perdere do-
tem & sic dos remanere apud virũ,vt habetur in l. Lucius.inf.
eo.& l consensu.C.de repu.ideo tale pactum potest ad hūc ca
sum prouisum trahi.& ita debet intelligi text.in d.l. 1.de dote
præleg.alii autem intelligunt tex.illum procedere,etiam quā-
do diuortium nō fieret culpa mulieris.dummodo tunc super-
essent liberi ex eo.matrimonio.vt voluit ibi glo.& etiam glos.
in l.si dotali.inf.eo.quæ dicit hoc procedere,nisi diuortium fie
ret culpa viri.quia tunc tale pactum non porrigeretur ad eũ ca
sum,cum non valeret.& si expresse hoc esse dictũ,ex quo inui
taretur vir ad delinquendum contra.l.conuenire sup.de pac.
dota.& sic tenet ibi gl.quod si diuortium fieret sine culpa mu
lieris & etiam viri,puta quando communi consensu, licet ho-
die de iure canon.hoc non possit,tale pactum extenderetur ad
dictum casum,subdendo, quod posset mulier in talem casum
expresse pacisci,vt dotem non repeteret,maxime quando non
exprimeretur de superexistentia liberorum tēpore talis diuor
tij,cuius dictum non placet.cum dicto casu subsit eadem ratio
quæ est,quando matrimoniũ solueretur morte uiri,ut sic mu-
lier non remaneat indotata, & ne possit impediri secundũ ma
trim.etiam si cum culpa utriusque solueretur, idem esset dicē
dum.cum tunc mulier non perdat dotem ut no.in d.l.consen
su.cum vir non possit obiicere culpam mulieri,cum etiam ip-
se fuerit in culpa.in l.uiro atque uxore.& l.cum mulier.inf.eo.
418 quicquid aliter senserit gloss.in d.l.1.† Item aduerte,quia licet
glo.ibi dixerit, quod huiusmodi pactum de lucranda dote sit
frustratorium,& nullius effectus,quādo diuortium esset secu-
tum culpa mulieris nam videtur quod imo aliquid posset ope
rari tale pactum,tanquam illud sit fortius & potentius,quam

419 ipsa prouisio legis.† quia quando ex sola prouisione legis vir lu
craretur dotem,tale lucrum de facili perditur,puta si nō accu-
sauit mulierem de adulterio,uel aliter a se illam non respuerit
vt not.in d.l.consensu.& in l.rei iudicatæ.§.1.ꝭ.eo.uel si per lon
gum tempus steterit,quo tale lucrum non petiit a muliere.vt hř
in l.cum post.in prin.sup.de iure dot.& per Bar.inf.eo.in l.quæ
dotis.dum allegat illam legem & tñ forte secus foret dicēdũ,
si sibi vir prouidisset per expressum pactum de dote lucranda.
quia in d.ca.sibus.& sim lib.perditionis talis lucri lex suũ nō
tuum denegat auxilium.vt alias hř per glos.in l. assiduis.C.qui
po.in pig.hab.& in l.1.C.si aduer.transa.& quia fortius est uin
culum acquisitionis quam habeo ex mea prouisione, quā sit
vinculum prouisionis legalis vel alterius.l.si filius.§.erit.ꝭ. de
fideic.libertatib.Confert ēt quod alias hř in l.3.§.si rem inf.de
420 leg.3.& alias in l.non solum.sup.de rei ven.† Aduertendum ēt
puto,quia quod sup.est dictum de diuortio quod fit bona gra
tia,videlicet ex communi consensu, & citra aliquam culpā ali-
cuius coniugum,procederet,nisi fieret ex cā ingressus religio-
nis,viro remanente in seculo.nam tunc potest distingui,qđ aut
separatur matrimonium quo ad totum tãtum & non quo ad
vinculum,vt esset,qñ mat.iam fuit consumatum per copulam
& postea mulier de licentia viri ingrederetur monasteriũ,quo
casu non permitteretur hoc,nisi qñ cessaret suspicio de incon-
tinentia viri,secundum quod hř in c.1.de conuer. coniugat.&
tunc pactum lucrandæ dotis in casum soluti mat.ad hunc casũ
non trahitur.nam licet solutũ dicatur matrimonium quodam
respectu.uidelicet thori,tñ uere & proprie mat.durat, ut sic di
ci nequeat verificatũ esse casum soluti mat. & sic idem in statu
to ita disponente. cum parificentur pactum & statutum circa
dictum lucrum dotis.ut su.dixi.& l.Deo nobis.post prin.& ibi
Bal.C.de epis.& cler.& c.pe.de secũ.nupt.item quia illud uer-
bum,soluto matrimonio,debet intelligi in potiori significatu.
arg.l.1.§.qui in perpetuum.sup.si ager uecti.vel emph.peta.&
ēt probatur hoc in auth.ut nulli iud.§.adulteram.prout inf.in-
ducam.& quia aliter dicendo,daretur materia impediendi li-
bertatem matrimonii spũalis & sic ingressum religionis,si mu
lier cupiens profiteri religionem cogitaret, quod ob hoc ipsa
hřet perdere dotem.cōtra id quod hř in simili in matrimonio
carnali in l.fi.C.de sponsa.& l. Titia.in prin.inf.de verb.obl.&
in c.gemma.de sponsa.Sed bñ tunc expectaretur mors natura
lis talis mulieris ingredientis.& tunc vir superstes consequere
tur tale lucrum.quia tunc vere successit casus soluti matrimo
nii per mortem s.naturalem mulieris.facit quod hř in l.Statius
florus.§.Cornelio felici.inf.de iure.fisc.& l.cum pater.§.hæred.
lo 1.inf.de le.2.& quod not.in l.ex facto.§.ex facto. inf. ad Tre-
bel.Si autem vir præmoreretur ante dictam vxorem iã ingres-
sam,vř magis dubium.nam vř quod habet locum dicto casu ta
le pactum,ex quo tunc cessat ratio prædicta, quod ob hoc hēat
impediri secundum mat.quam rōnem considerant iura,ut su
pra dixi.sed in contrariũ facit, quia si ob hanc cām vir hřet lu-
crari dotem,tanq̃ in casum soluti mat. per mortem cuiuslibet
eorum.& vbi mulier non ingrederetur religionem vir non lu
craretur nisi per mortem mulieris. ergo per hoc vř impediri li
bertas matrimonii spũalis.quia non ita de facili mulier ipsa in-
duceretur ad talem ingressum per d. sup.item quia adhuc ipsa
mulier videtur esse nupta,& in matrimonio saltem spũali, er-
go dēt esse nupta cũ dote. cum ēt ab ipso initio cōueniat dotē
dari monasterio pro onerib. supportandis pro tali ingrediente
tanquam nupta.vt per Cynum no.& Bal.in auth. sed quamuis
C.de rei vx.act.vnde cogita.Et prædicta procedunt,qñ sua spō
te mulier ingrederetur monasterium.si autem coacte, uideli-
cet propter delictũ & pœnam adulterii,ſm qđ habetur in auth.
sed hodie.C.de adulte.tunc licet vir prius decedat,& sic matr.
sit solutum per mortē viri remanente vxore ita inclusa in mo
nasterio, hæredes uiri dotem possent retinere vigore talis pa-
cti.per text.in d.auth.vt nul.iud.§.adultera. vñ sumitur d.auth.
sed hodie.quem tex.ad hoc inducit Lud.de Rom.in l. Lucius.
inf.eod.ibi dum dicit tex.vt per omnes casus viro pacta dotali
bus illata instrumentis,seruentur.dicēdo quod dictus tex.a ne-
mine ante ipsum fuit ad hoc allegatus.& tamen ibi matrimo-
nium non erat solutum.quia uir nō miserat libellum repudii.
& a die qua fuit inclusa mulier in monasterio trāsiuit bienniũ
intra qđ tp̃s vir eam nō reuetierat.quo casu nō pōt amplius eã
repetere,licet bene potuisset intra bienniũ.Si aũt vir pp adulte
rium misit libellũ repudii,& sic sol.esset matr. propter dictum
adulteriũ & repudium, tunc incontinenti non expectata mor-
te mulieris vir lucrabatur dotem.ita debet intelligi text. in d.l.
consensus. & in authen. ut licea. mat. & aui.§. quia uero plu-
rimas qui text.videtur contrariari d. § adulterium .ubi a con-
trario sensu probari uidetur, quod per adulterium non perdit
dotem,nisi quatenus pacta dotalia suffragentur.sed ut dixi ille
tex.dēt intelligi,quando ob adulterium mulieris vir non cura-
uit separari matrimonium mittēdo libellũ repudii. & sic patet
singularis limitatio ad d.l.2.& alia iura.su. alle.nã cessat tũc ra-

tio

tio considerata a iure, videlicet ne impediri possit secundũ ma
trimonium. quia dictæ mulieri ita inclusæ non est facultas am
plius nubendi, sed debet perpetuo agere penitentiam in dicto
monasterio. secundum Laud. vbi s. Sed tu dic, quod illa ratio so
la non sufficeret, nisi concurreret delictum adulterij ipsius mu
lieris, propter quod est coacta intrare monasterium. nã si non
ob delictum, sed sponte intrasset monasterium, viro remanen
421 te in seculo, tunc aliud esset dicendum, prout s. dictũ fuit. † &
per illum tex. probatur notanter, quod tale pactum de dote lu
cranda sol. matr. non extenditur ad casum quo matr. solueret
tantum quo ad thorum, & quando contingeret hoc propter
adulterium mulieris. sed tunc debet expectari mors naturalis
quod no. ad dicta s. vnde cum hodie etiam propter adulterium
nõ possit diuortium fieri quo ad vinculum, sed solum quo ad
thorum, videlicet iure canonum, quod in hoc seruandum est
vbique vt no. in l. diuortio. s. de neg. gest. cum suis vulgaribus.
422 † Hinc est quod mulier perdit hodie dotem sine alio libello re
pudij, dummodo per iudicium ecclesiæ petita sit thori separa
tio ob dictam causam. vt habetur in c. fi. de adulter. sed si nõ es
set separatio petita, & tunc esset expectanda mors naturalis, vt
vir consequatur lucrum ex pacto vel statuto. cum requirat ma
trimonium esse perfecte solutum. vt supr. dixi. sed si adulteriũ
esset notorium, propter quod vir vxorem a se repulisset, cum
tunc possit propria authoritate, & sine iudicio ecclesiæ, ut not.
in d. c. fi. & c. porro. de diuort. tunc sine alia sententia vel iudi
cio mulier perdit dotem, vt saltem ope. except. possit vir vxorẽ
repudiatam dotem repetentem repellere, per tex. not. in c. ple
runque, de do. int. vir. & idem si ipsa mulier propria authorita
te discessit a viro ob timorem cõmissi adulterij. & iõ dictũ casu
pactum prædictum patum operatur, ẽt soluto postea matrim.
per mortem, cum lucrum dotis iam fuerit causatum ob adul
terium. si autem non fuisset causatum, forte quia vir nõ petijs
set separationem thori, vel a se non repulisset vxorem, quando
fornicatio fuisset notoria, vt sup. & tunc prædictum pactũ ope
423 raretur muliere prædecedente. † sed econtra si vir prædecessis
set, & tunc secus per dicta. iuncto eo quod habetur in d. l e. 2. ne
impediri possit libertas secundi matrimonij. nec posset hæres
mariti obijcere de adulterio mulieris, ex quo vir in vita non ob
iecit immo secum cohabitando vsq; ad mortẽ videtur eius mo
res approbasse, & sibi remisisse. per id qđ habetur in l. rei iudica
te. §. 1. j. eo. de quo vide per Bar. & doct. ibi. & no. Spec. in t. de
do. int. vir. § fi. uer quod si mulier agit, & in tit. de excep. §. vlt.
ver. item quæritur. Si autem vir vxorẽ non reiecit, sed ipsa spõ
te discessit ob timorem adulterij, non reperio hunc casum ta
ctum per doct. põt dici, qđ hęres possit tunc repellere vxorem
dotem repetentem, probando de adulterio, sicut poterat defũ
ctus in vita, nec potest mulier se fundare quod vir videatur in
iuriam remisisse, ex quo eam non accusauit, nec petit separa
tionẽ fieri iudicio eccl. q põt videri, q iõ non fecit separatio
nem thori, nec accusauit, qa videbat uir non esse sibi hoc expe
diens, ex quo seipsam separauit, nec vir curauit vnquam eã re
petere. nec põt talis mulier allegare talẽ culpam viri, ex qua ip
sa lucrũ accepit. quia remansit impunita propter talem culpã.
arg. l. cum in fundo. ver. quod si acciderit. s. de iur. do. Et hoc de
primo membro, quando separatum est matr. quo ad thorum.
424 Aliqñ autem separatur quo ad uinculum per ingressum reli
gionis, vt est quando matr. non fuerit consummatum per co
pulam carnalem secundum quod habetur in c. ex parte. & in
c. ex publico. de conuer. coniu. & tunc pactum de dote lucrãda
solu. matrim. ad hunc quoq; casum se extendit, vt est casus no.
in l. Deo nobis. C. de epis. & cler. & in §. si vero constante. in au
th. de sanct. epis. immo plus probant illa iura, quod etiam si pa
ctum esset factum in casum soluti matrimonij per mortem
mulieris obtinebit vir tale lucrum propter casum soluto matri
mon. per ingressum non expectata morte naturali mulieris. ad
425 hoc etiam gl. in l. si cum dotem in prin. inf. eod. & sic illo ca
su mors ciuilis equiparatur naturali ẽt quo ad condõnis imple
mentum. ꝙ not. in l. ex ea parte. §. in insulam. ff. de verb. oblig.
Sed communiter doct. dicunt vt per Cyn. & Bald. in l. Deo no
bis. & per Bart. & alios in d. §. insulam. quod hoc procedit vbi,
vbicunque mors ciuilis operatur eundem effectum, quẽ ope
ratur mors naturalis vt habetur in l. gallus §. & quid si tantum.
j. de lib. & posth. & ibi per Bart. secus si non operaretur eundẽ
effectum. quia tunc mors ciuilis non æquiparatur naturali. ita
procedunt alia iura. vt in d. §. insulam & in d. l. Statius florus. §.
Cornelio Felici. & l. cum pater. §. hereditatẽ. de leg. 2. & quod
habetur in l. ex facto. §. ex facto. inf. ad Treb. & quod not. gloss.
in c. 16 q. 1. c. placuit. & in c. susceptum. de reser. in 6. & p Bal.
in auth. ingressi. C. de sacros. eccl. post prin. ideo autem opera
tur eundem effectum mors ciuilis in d. l. Deo nobis. quia sicut
per mortem naturalem soluitur matrimonium, ita etiam per
illam ciuilem mortem ibi. s. ingressum religionis. quæ tñ non
videtur concludere. quia etiam erat quando per deportatio
nem soluebatur matrimonium quod erat quando alter coniu
gum mutabat affectionem, vt habetur in l. 1. C. de rapt. & in l.
si quis sic stipuletur. inf. eod. nihilominus propter hoc uir non
lucrabatur dotem ex pacto vt est glo. sing. in d. l. si cum dotem
in prin. & tamen talis mors ciuilis operabatur eundem effectũ
respectu dissolutionis matr. vnde alia ratio erat in d. l. Deo no
bis. vltra rationẽ dissolutionis matrimonii, quia per tale lucrũ
ex tunc acquirendum viro non habebat impediri libertas alte
rius matrimonii carnalis. quia secuta professione non poterat
postea ad seculum redire, & alteri nubere. vt habetur in c. 1. de
voto in 6. & in c. 2. per totum extra qui cler. vel vouentes. Sed
mulier deportata poterat etiam post deportationem alteri nu
bere. cum matrimonium sit contractus iurisg. ut habetur in l.
eas obligationes. s. de cap. dim. & dixi s. circa pri. huius l. in eui
dentalib. qui cõtractus iurisgẽ. non sunt prohibiti deportato,
vt habetur in l. si tibi mandauero. §. is cuius. sup. manda. Præte
rea posset mulier postea restitui per principẽ, & sic nubere po
stea. per id quod habetur l. intercidit. inf. de cond. & dem. õ. sed
426 tunc † prędictis multum obstare videtur, quia immo in termi
nis d. l. Deo nobis. adhuc subest impedimentum libertatis ma
trimonii spũalis. quia videns mulier quod profitendo haberet
dotẽ perdere, non ita de facili induceretur ad ingressum. imo
potius retraheretur, ne propter hoc haberet dotem suam per
dere, & sic stare in monasterio sine dote. & maxime si nihil a
liud haberet in bonis nisi ipsam dotem. & ideo Ant. de But. in
quodam suo consilio dubitauit, an dispositio d. l. Deo nobis. &
d. §. si vero constante procedat de iure cano. cum per indirectũ
ob talem perditionem dotis haberet impediri ipsa professio &
etiam fauor animæ, circa quæ non posset sic per indirectũ lex
humana etiam imperatoris disponere, per dicta sup. & per not.
in c. 1. de sponsa. per An. & Abb. Sicu. & facit quod habetur in
427 c. statutum. de hære. per Io. An. in 6. confert ẽt quod in auth.
nisi rogati. C. ad Treb. & in corpore sumitur. vbi disponitur qđ
hęres grauatus de restituendo hereditatem, si decesserit sine li
beris, si ipse hęres non vellet matr. carnale contrahere sed spũa
le, ad hoc ut non impediatur talis libertas matr. spũalis, iura vo
lunt, qđ ex tunc habeatur condõ pro defecta ad exclusionem
substituti sic ingrediendo, quasi tunc monasteriũ habeatur lo
co filii, de quo ẽt habetur in c. in præsentia. de prob. vnde tali
ratione dicendum videretur circa tale pactum vel statutum de
dote lucranda per virum, si solueretur matr. ac si diceretur da ca
su sol. matr. per mortem mulieris. & multo magis si diceretur,
si mulier decesserit in matr. sine liberis vt sic satis videatur mu
lier decedere in matr. cum liberis, ut si intrat monasteriũ. qua
si monasterium habeatur loco filii. & maxime, vt dicebam, ne
impediatur libertas ingrediendi monasterium. vnde cogita. qa
doct. communiter tenent quod dispo. d. auth. non habeat lo
cum nisi in ultimis voluntatib. non autem in contractib. licet
subesse videatur eadẽ ratio impedimẽti libertatis matr. spũalis
vt fuit de mente gl. in d. c. in præsentia. & ẽt uoluit ibi Io. And.
& Ant. & communiter doct. post Matth. sil. Insuper aduerte
428 † quia licet cum preallegata gl. in l. si cum dotẽ. transeãt com
muniter doc. dũ vult quod p deportationẽ mulieris non videtur
esse locus dicto pacto de lucrando dotem. tamen non videtur
procedere intelligendo quod mens glo. fuerit, quando matri
moniũ esset solutum per talẽ deportationẽ, referẽdo gl. ad pro
xima precedentia. nam si non eẽt sol. mat. quia forte nullus cõ
iugum mutauit affectionẽ, secundum quod habetur in d. l. 1.
C. de diuor. nullum eẽt dubium, ex quo non eueniet casus solu
ti matrimonii. Sed qñ matr. fiet sol. p deportationem glo. illa
male uidetur loqui. nam imo poterit vir dotem retinere. nec
tunc confiscabitur nisi in quinque casibus de quibus in l. quin
que legib. inf. de bon. damn. ut hoc probatur in l. sed si ab a. eo.
tit. s. m intellectum Dyn. & Bar. ibidem, & est ratio, quia tunc ta
lis mors ciuilis operatur eundẽ effectum, quẽ operatur natura
lis. s. dissolutionẽ matrimonij. tunc ob quod mulier tunc remane
bit sine dote, si postea vellet nubere. nã non poterit cũ eadẽ do
te. quia si dos non remaneret apud uirum propter tale pactũ il
la transiret cum publicatione bonorum ipsius mulieris. ut l. si
constante. §. fi. int. eod. ex quo sequitur, quod si fuissent tali mu
lieri deportate reseruata bona forte ex gratia principis, tũc for
te uir nõ lucraretur talẽ dotẽ, ex quo dicta mulier volẽdo po
stea renubere, cum possit non obstante deportatione, quia cõ
tractus matri. est de iur. gent. vt hr in d. l. eas causas. cui contra
ctus gentium non denegantur deportato. d. l. si tibi. §. is cuius.
sup. mand. propter dictam perditionem dotis impediri posset
tale matrimoniũ. Si autẽ bona fuissent publicata, & postea mu
lier esset restituta a principe, tunc non solum recuperaret bona
sua a fisco, sed ẽt forte dictum lucrum quæsitum viro propter
talẽ deportationẽ. per id qđ hr in l. intercidit. inf. de cond. & de
mon. & maxime cum tunc versetur fauor dotis & matr. cõtra
429 hendi per prædicta. † Quarto limita dictã regulã procedere qñ
pactum esset factum cum muliere secus si cũ alio dotante mu
lierẽ. videlicet extraneo. puta matre vel alio eo nitur ẽ nã licet
extraneus possit ab initio pacisci de dote sibi reddenda sol. ma

eri.vt in.§.accedit.C.de rei vxo.act.t si nō sic,si ex interuallo,vt
ibi,& tñ si ex interuallo stipularetur a viro de volũtate mulie-
ris,põt mulier per talẽ ꝯsensum sibi præiudicare,& sic post ius
sibi quæsitum,vt est casus sing.in l.ob res.§.1.ſ.de pac.dota.&
pro certo si non esset ille tex.multi dicerent ꝯtrium per regulã.
ſ.sumptã,& iura.ſ.allegata,& sic habebit mulier remanere in-
dotata pp talẽ suũ ꝯsensum põt dici,qđ talis ꝯsensus mulieris
solũ se extẽdat ad casum quo matri.solueretur morte mulie-
ris,vt.ſ.dixi in simili ad intellectũ.d.§.filia l.& heredi.ſ.de pact.
nō sic ergo si morte viri vel diuortio solueret̃ sine culpa mu-
lieris,nec refragatur huic intellectui text.in d.§.1.dũ,qđ postq̃
extraneus dotẽ dederit,si vult stipulari,debet consentiẽte mu-
liere. nam debet intelligi,quia tunc ipsi paciscenti quærit actio
propter consensum mulieris.f.eo casu quo mulier per suũ cõ-
sensum potest dotis conditionem deteriorem facere,vt est,qñ
solueretur matrimonium per eius mortem,vel forte posset di
ci & non improbabiliter,quod illo casu potest mulier consen
tire indistincte tali dotanti propter causam remunerationis,
vbi ratio merę donationis nõ valeret talis consensus inclusam
habens tacitam renunciationem iuris sui.arg.eius quod habe-
tur in l.quod autem.§.si vir.supra.de do.inter vir.& quod alias
per glo.no.in l.si voluntate.C.de dotis promis.& per Barto.&
alios in l.si diuortio.inf.de verbo.oblig.& facit l.si vero nõ re-
munerandi.§.idem Papinianus.ſ.manda,& hoc videtur sen-
se de mente Barto.in l.quæ dotis.ĵ.eo.in solutione contrarij l.
ideq; §.si mater.ſ.manda.nam ibi est casus no.secundũ intelle
ctũ cõem,qđ adhibitus simpliciter a muliere ad stipulandum
dotem non præsum ĩ in dubio animo remunerandi,licet talis
adhibitus fuerit ille qui dotauit mulierẽ,vt sic in muliere non
præsumatur ĩ dubio remuneratio & hoc fauore dotis vt dixi.
in alio priuilegio. & sic videtur præsupponere Barto.quẽ
sequuntur doc.ibi & in d.§.si mater,qđ illud procedat in casu
dubio. ergo si expresse appareret de mente illius mulieris,qđ
adhibuerit dictam matrem animo donãdi,qđ præiudicasset sibi
d.mulier in tali dote,qđ quidẽ sine dubio perderet,qñ incõti-
nenti tẽpore dotationis hoc fuisset factũ p d.§.accedit,sed qñ
ex interuallo.& tũc idẽ,si contingeret casus qđ matr.soluere͂t
morte dictę mulieris,sed si morte viri,tũc esset aliquale dubiũ
p.ſ.dictam regulã nisi limitetur ppter causam remunera tatio-
430 nis & ita procedat text.in d.l.ob res.§.1.vnde cogita.† Et ex
prædictis infertur ad quintam limitationem vt dict.regula nõ
procedat,quando mulier cõsentiret patri dotanti ex interual-
lo stipulanti dotem sibi patri reddi.per text.in l.quoties versi.
cęterum.ĵ.eo.& l.2.§.1.ĵ.eo.a contrario sensu.& in l.cũ dos.2.
respondit.ſ.de pact.dota.& forte est ratio in patre,quia tale pa-
ctum non videtur multum esse præiudiciale ipsi filię,si contin-
gat matri.solui morte viri vel diuortio.nam si propter huius-
modi pactum dos remansisset apud virum,tenebitur pa-
ter necessario redotare filiam l.si locus pro filia.ſ.p socio.& auth.
sed quamuis.C.de rei vxo.act.l.ex quo inferri posset,qđ si tunc
pater non reperiretur potens ad redotandum talem filiam,ta-
lis consensus præstitus per filiam non haberet sibi obesse,vt sic
nõ habeat remanere indotata,bene facit gl.in d.l.2.§.1.inf.eo.
super verbo,sui iuris,& hoc etiam probatur no.in l.post dotẽ.
inf.eod.secundũ nouam lec.quã ibi ponit Bar.& sibi placet,&
plerisq; alijs doc.ibi limitando sing.d.l.quoties ver.cęterum.
nam licet ibi dicatur,quod pater stipulando ex interuallo de
filiæ voluntate,possit sibi appropriare actionem de dote repe-
tenda,& sic eam adimere filiæ,tamẽ fallit,nisi postea tempore
soluti matri.filia haberet iustam causam impediendi & ꝯtradi
cendi patri.puta si erat tunc suspectę vitę,adeo qđ illam dotem
ꝯsumeret,& propter hoc filia omnino remaneret indotata,&
nõ posset secũdo nubere,& licet illã lec.improbet ibi do.sine
di.de plũ.cum filia habeat sibi imputare,quare patri ita su-pe-
cto a principio consensit in sic stipulando.arg.l.si creditores.ĵ.
de priui.cre.cum si.tñ hæc sua ratio non multum vrget,maxi-
me si suspicio cõtra patrem emerserit ex post,tñ idem dici po-
test,quando a princ.inerat.nam scientia filiæ circa suspitionẽ
vitæ patris non debet nocere ipsi filiæ,ex quo etiam si expresse
vellet,non posset ex tali certa sui scientia præiudicare sibi,& do
tis cõditionem deteriorem facere,vt sic habeat remanere in-
dotata per ſ.dicta,sicut ẽt in simili dicebat notanter Bar.in l.si
constante.in prin.in 6.q.primæ partis qñ mulier a prin.dotem
promisit viro,quem tunc sciebat suspectũ & labi facultatibus,
vt nihilominus non sit destituta remedio d.l.& bene facit ca.
431 per vestras.de don.inter vir.† Sexto limita,quando per pactum
mulieris remitteretur viro obligatio,qua tenet̃ mulieri ad do-
tem restituendam,quando cępit pro dote nomen debitoris in
solutum,si contingat postea talem debitorem effici non soluẽ
do,& sic per pactum potest mulier in se suscipere periculũ no-
minis talis debitoris,vt est text.nota.in l.Papinianus.ſ.de pact.
dota.vbi idem probatur,qñ dos esset data æstimatã viro,nã po-
test mulier per pactum in se suscipere periculum talis rei datæ
æstimatę,vt est casus ibi sing.vnde si dos esset data in rebus for
te mobilibus ęstimatis,puta in armento boũ,posset mulier per
pactum suscipere in se periculum casus interẽptionis dicti gre-
gis,si cõtingat quod animalia casualiter sint mortua,& sic mu
lier remanebit indotata sine sui culpa,& sic idem in periculo
432 nominis,vt ſ.† quod procedit,quando nomen debitoris esset
datum æstimatum,& sic in solutum pro dote,vt ſ.cum sic ci-
tra pactum periculum sit viri per id quod habetur in l.nomen.
ſ.de hæredi.vel actio.vend.si autem debitor mulieris simplici-
ter dotem pro muliere promisit,& tunc periculũ esset mulie-
ris,nisi præcesserit aliqua culpa viri,quia potuit ipsum nomen
exigere,& non exegit.vt probatur in l.promittendo.§.1.ſ.de
iure dot.a contrario sensu.& nota.in l.Meuia.inf.eod.& ibi di-
xi.& in l.si cum dotem.§.si mulier.eodem tit.& sic etiã idem
in dote data æstimata.quando culpa viri præcessit dictũ casum
puta mortis animalium,nam tunc tale pactum non se exten-
433 dit,quãdo culpa viri præcessit talem casum.† sed dicet quispiã,
nonne potuit mulier per pactum renunciare,vt vir non teneat̃
de culpa,quia licet per pactũ non possit remitti dolus futurus,
imò nec per testatorem.l.si vnus.§.illud nulla.ſ.de pact.& l.cõ
uenire.ſ.de pact.dota.& l.quidam decedens.in princ.ĵ.de ad-
min.tut.tamen culpa de futuro potest remitti,vt est tex.no.in
l.vbi plures.inf.de admin.tuto.& etiam probatur in d.l.quidã
decedens.iuncta gl.in vers.senserit.facit text.in l.si seruus vetitus.
tus.infr.de leg.1.non sic forte in lata culpa,quia cum illa dolo
æquiparetur.l.quod Nerua.sup.depo.cum simil.non videtur
posse remitti,sicut nec dolus de futuro,& sic remissio potest
se extendere solum ad leuem culpam vel leuissimã de futuro,
nõ ad dolũ,vt hoc fuit de mente illius gl.no.in ver.senserit.pp
quod iam respondi de facto,ꝙ remissio facta de omnibus dã-
nis illatis & inferendis licet non tollat actionem legis Aquiliæ
pro damno postea illato per dolum vel latam culpam,tñ intel
ligeretur sublata pro damno postea illato ex leui vel leuissima
culpa etiã in faciendo,de quo alias,nam põt īſider,quod hæc
non procedunt in muliere circa dotem quæ non potest per pa
ctum remittere culpam mariti de futuro etiam leuem,ad quã
ipse tenetur,vt habetur in l.etiam.§.1.infra eodem,vt de hoc
434 est text.nota.in dicta l.Papinianus.in princip.quod nota † Se-
ptimo limita.quando esset tale pactum per quod non veniret-
tur contra naturam dotis seu eius actionis,sed potius per dictũ
pactum rediremus ad propriam naturam ipsius actionis vt est
tex.nota.in l.si vnus.§ pactus ne peteret.ver.quod in specie do
tis.supra de pact.nam si mulier ab initio fuit pacta,quod dos
puta consistens in pecunia restitueretur solu.matr.incontinẽ-
ti.& sic non expectata dilatione legali,quæ hodie est annus,vt
in §.cum autem.C.de rei vxo.act.& postea per pactum fuit cõ-
tenta,quod dos non redderetur incontinenti,sed post aliquod
tempus.licet per hoc pactum fieret cõditio mulieris deterior
in tali dote,tamen valeret,vt ibi,& ratio notabiliter assignatur
ibi,quia res de facili redit ad pristinam sui naturã,intellige tñ,
dummodo talis dilatio postea facta nõ excedat dilationem le-
galem,alias tunc non valeret tale pactum,per id quod habetur
in d.l.de die & d.l.Attilicinus.ſ.de pact.dot.licet forte tunc nõ
vitiaretur tale pactũ vsque ad dilationem legalem.arg.l.sanci-
mus.in prin.C.de dona.& ex prædictis sequitur,ꝙ si mulier ab
initio dotis fuit pacta,qđ vir teneatur non solum de culpa le-
ui,sed etiam de leuissima,& etiã de casu,& postea ipsa mulier
remisit viro dictum pactum,ei renunciãdo,valeret tale pactũ
remissiuum,licet suæ dotis conditio deterior fieret,quia non
fit deterior cõtra propriam naturam dotis,imo redditur ad na
435 turam dotis,quæ est,† vt maritus non teneatur de culpa leuis
sima nec de casu,vt habetur in l.pe.in princ.& in d.l.etiã.§.1.ĵ.
eo.qđ bene no.& quod dictum est.ſ.de pacto inualido,vt dos
viteriori die soluatur,per id quod habetur ĩ d.l.de die.& l.At-
tilicinus,procedit,quando matrimonium solueretur diuortio
vel morte viri,secus si morte mulieris,nam tunc ad dictum ca-
sum extenderetur,sicut extẽderetur pactum de dote omnino
non petenda.vt d.l.2.de pac.dota.cum hæc inter se æquiparen-
tur,vt ſ.dixi & no.in l.quod autem.ſ.de iur.dot.& maxime quia
tale priuilegium non trahitur ad hæredem mulieris tanquam
mere personale,vt habetur in l.1.C.de priuile.dot.etiã si esset
filius eiusdem matrimonij,cum adeo sit mere personale,& so
lam personam mulieris concernens,vt nullo modo possit ac-
commodari ad eius filios,cum tunc cessat ratio,ne remaneat
mulier indotata,vt sic possit renubere,per supradicta.vnde ta-
lis hæres etiam filius necesse habebit expectare talem dilatio-
nem,licet longam,& vltra metam temporis legalis indultam
per ipsam mulierem a principio dotis,non sic forte,si cõstan-
te matrimonio talis mulier dictam dilationem concessisset vi-
ro,ex quo saperet donationem quandam,super quo tamen i-
timo cogita,quia videretur dicendum hoc procedere,quando
dilatio esset adeo magna,propter quam ipsa mulier & eius hæ
436 res efficeretur pauperior,& vir locupletior,alias secus.† Octa-
uo limita dictam regulam procedere,qñ pactũ de dote nõ pe-
tenda fieret ante matrimonium vel cõstante matrimonio,se-
cus si

eus si eo soluto, quia tunc valeret. vt voluit gl.not.in l.cum dos
supra de pact.do. pro quo facit q a sol.matr. pōt mulier sibi prę
iudicare donando tunc viro. quia tunc oratio diui Pij prohibēs
donationem inter coniuges non esset impedimento. & facit
quod alias dixit glo.in simili de pacto vt vir teneatur etiam vl-
tra quam facere possit, quod ante matrim. vel eo constante nō
valet. l.aliis.§.eleganter. ̃j.co.& tamen factum sol.mat.valeret
vt voluit ibi glo.no.& licet multi post Dy.illam impugnent tñ
Bart.& multi alij illam sequuntur. vt ēt ibi legendo hoc idem
tenui per multa iura & rationes. Sed tunc multum obst.tex.in
l.licet.§.de pact.don. vbi non solum pactum de dote non repe-
tenda, quod est magis, sed etiam de dote petenda longiori tem
pore non videtur, nisi suadente aliqua iusta cā.& glo.ibi intelli
git s.paupertatis viri, quę causa paupertatis adeo iusta censet,
quod posset vir omnino excusari a dote reddenda, donec per-
ueniat ad pinguiorem fortunam. secundum quod habetur in
l.maritum. ̃j.co.cum suis vulgaribus. & ista procedūt a pari, vt
vbi non potest fieri pactum, quod longiori die soluatur dos, si-
militer immo multo minus potest fieri, vt omnino dos nō sol
uatur. vt vult text.in l.vt autem.§.de pact.dot. preterea si pactū
posset fieri sol.mat.quod dos non reddatur, eadem ratione vi
deretur posse fieri ante matrimonium. cum conferatur, ad tē-
pus quo tale pactum potuit valere.arg.l.in tempus. ̃j.de hære.
instit.& facit glos.in l.quod sponsæ. C.de dona.ante nupt.& tñ
constat, quod etiam ante matrimo.non potest fieri, vt patet ex
prædictis & ideo Ioā.de Imo.in d.§.Lucius. pro concordia di-
stinguit, quod aut interuenit iusta causa, & valebit tale pactum
arg.d.l.licet.& ita intelligatur gl.in d.l.cum dos. aut non inter-
uenit iusta causa, & tunc non valeat per dictam.l.licet a cōtra-
rio sensu.& iustam causam dicit satis adesse, si fiat pactū in ca-
su, quo de iure permitteretur ante matrimonium. & sic sequit
quod in casibus quibus tale pactū valet & se extendit, qñ esset
factum ante matrimonium in eisdem casib.valebit & se exten
det, quando factum esset soluto matrimonio alias secus. vnde
si soluto matrimonio per diuortium vel per mortem viri mu-
lier pacisceretur cum viro vel eius hærede de dote non repetē-
da, non valeret tale pactum, nisi quando vir esset factus inops,
adeo posset dotem retinere per beneficium, videlicet deducto
ne egeat. & sic fieret pactū ex causa paupertatis viri. alias esset
contra publicam vtilitatem, si talis vxor remaneret indotata,
& impediretur libertas nuptiarum. sed si forte mulier dum es-
set in egritudine faceret pactum heredi viri de dote non repe-
tenda, si contingat eam mori, & tunc valeret. quia per hoc nō
efficeretur indotata, nec impediretur libertas matrim. & hæc
fuerunt de mente Io.de Imo.vbi.§ & cum eius op.concordat
437 Ludo.ibidem. subdendo inter alia rationem, † quia etiam solu.
matr.dicitur prædium dotale respectu priuilegij, vt sit inaliena
bile.vt est tex.in l.dirempto.matr.non potest mulier sibi præiu
dicare in dote ipsam alienando. & sic etiam non potest soluto
matr.vt ibi est casus.cuius dictum & ratio militaret in reb.stabi
li.vel mobilib.dotalib.in quibus obtinet prohibitio legis Iuliæ
de fundo dotali.sm late dicta.§.in glo.mag.circa priuilegium
legis Iuliæ de fundo dotali.secundum qñ dos esset in pecunia,
non cadit tunc dictum priuilegium.nisi dicamus argu.a si-
mili, & ab identitate rationis super quo aduerte, qa qñ dos est
in stabil.b.vel mobil.b.vbi locum sibi vendicaret prohibitio le
gis Iuliæ, tunc ante restitutam dotem, & sic donec competeret
actio de dote ipsi mulieri, non posset mulier pacisci viro uel e-
ius heredi de dote nō repetēda.quia videretur per hoc dotem
alienare.quod non posset ēt sol.mat.donec dos esset sibi restitu
ta.per tex.not.in l.j.§.de fund.dot.& sic debet intelligi tex.in
d.l.et vñ eadem ratione potest dici, quando dos esset in pecu-
nia, vt donec sibi mulieri competit actio de dote adhuc vi-
durare dos & eius priuilegia etiam sol.matr & iō tunc non va
leret pactum de dicta dote non repetenda, & sic faciendo suæ
438 dotis cōditionem deteriorem. † sed post quam dos fuit restitu-
ta mulieri, & sic extincta fuit actio de dotis solutione, insti.q.b.
mo.tol.ob.in princ.tunc valeret pactum uel donatio facta per
mulierem ipsi viro uel eius heredi.quia nō potest dic amplius
dos nec fundus dotalis.vt probatur in d.l.j. unde si ponatur ca-
sus contingentis, quod aliqua ex causa ipse vir vel eius heres po
stea rehaberet dictam rem dotalem, tunc valeret pactum de
non petēdo gratuitum.cum aliam actionem quam de dote vi
deatur remisisse.idem si pro dote esset ... in pecunia ...
deret mulieri insoluti in certum prædium tamen ... quia mu
lier possessionem nanciscatur. secus pactum de non petendo ip
si viro vel hæredi valeret quidem, licet per illud pactum rema
neret indotata.cum Et posset etiam ... extraneo talem rē
donare, immo ēt omnia bona.nec posset talem donationē im-
pugnare ex eo, quod postea dicat se remansisse indotatam. & non
posse rem habere cum nullo iure cautum hoc reperiamus.cum
etiam ipsi uiro post matrimonium solutum puta diuortio pos
set dotem iam acceptam sicut alia bona donare.cum solū hoc
sibi prohibeatur constante matrimonio, ne mutuo amore se
spolient.vt habetur in l.i.2.& 3.§.de dona.inter virum. Sed an
te habitam dotem non posset ipsam donare viro, non solum si
consisteret in corporibus, sed etiam si in pecunia cū adhuc du
ret dos, ut supra dixi, licet alia bona donare posset, per supradi
439 cta.quod est bene notandum.† Quid autem si constante matri
monio fuit factum tale pactum per mulierem de dote non re-
petenda. dicas quod ex quo tale pactum patitur duplicem de-
fectum. Primo quia condōnem dotis deteriorem facit. Secun
do quia sapit donationem, quæ est prohibita etiam extra res do
tales constante matrimonio, iō non valet, ēt si contingeret mu
lierem predecedere in matrimonio. nec obstat quod collatū
videatur in tempus soluti matrimonij, & sic licitum. argu.l.in
tempus.inf.de hæred.b.instituen.prout etiam vī fuisse de men
440 te gl.in d.l.quod sponsæ, † dum dicit, ideo ualere donationem
causa mortis inter coniuges, quia collata est in tempus licitum
s. soluto matrimonio.allegando textum in l.si cum.§.fin.cum
seq.sup.de dona.int.virum.nam respondetur, quod ideo valet
talis donatio causa mortis, quia modici est præiudicij, cum sit
reuocabilis. unde si inter coniuges fieret donatio causa mortis
vel collata post mortem, adeo quod esset irreuocabilis, non va
leret ab ipso initio quia illa esset magni preiudicij, licet confe-
ratur in tempus soluti matrimonij, secundum Pau.& Lud.vbi
sup.allegār ad hoc tex.no.& sing.in l.vbi ita donatur.inf.de do.
causa mor.sed ipsi non respondent ad dictam rationē, qua for
te fuit mota glo.in d.l.quod sponsæ.per d.l.in tempus.sed tu re
sponde, quod illud argumentum sumptum vulgariter ex d.l.
procedit, nisi lex resistat ipsi initio. per id quod habetur in l.si
minor.sup de ser.expor.& per Bar.in §.quoties.l.si constante.
int e.nam lex resistit ab ipso initio.s.eo tempore quo est suspi-
cio.ne coniuges mutuo amore se spolient per id quod habeē
441 in d.l.1.& 2.sup. de dona.int.vir.† Nono limita, nisi tale pactū
esset iuratum.nam tūc iuramentum ex quo seruari potest per
ipsam mulierem sine dispendio salutis æternæ, ideo seruandū
est per tex.in c.cum contingat de iureiur. vbi fauor animæ iu-
rantis mulieris prætfertur fauori priui matrimonij & dotis.qđ
quidem indubie procedit, quando mulier fecisset tale pactum
in omnem casum soluti matrimonij etiam per mortē viri.sed
si simpliciter fecisset pactum de dote non repetenda in casum
soluti matrimonij, forte posset dici, quod tale iuramentum re
cipit interpretationem secundum ...os iuris cōs.vt ēt sup.
dixi in statuto disponente in casu lucro dotis, vt sic videant par
tes & maxime mulier ipsa intellexisse per casum soluti matri-
monij per eius mortem.& hoc propter subiectam materiā ita
suadentē fauore dotis & matrimonij ne impediatur. arg.d.l.2.
sup.de pact.dot.& maxime fauore publicæ vtilitatis.ad hoc ēt
442 gl.in l.cum dos §.de pac.dot. † iuramentum.n.& eius uirtus
restringitur secundum subiectam materiam ipsius actus.ut ha
betur in l.fi.§.qui satisd.cog.& l.fi.C.de non nu.pec.bene facit
tex.& quod ibi no.Io.An.in c.quemadmodum. de iureiu.& qđ
habetur in c.cū p.de renun.potest tamen dici & non improba
biliter quod eo casu quo per tale iuramentū sibi mulier præiu
dicasset in specie, & mulier nō haberet aliunde ex quo se pos-
set dotare pro secundo matrimonio, quod posset petere absolu-
tionem a tali iuramento secuto tali casu soluti matrimonij per
mortē viri, tū quia videt enormiter læsa, tū ēt quia surgit impedi
mentū matrimonij cōtrahendi, per id quod no.Io. And.& cæt.cōi-
ter sequuntur in d.c.cū pang it.circa similes iuramentos dict.c.
443 † Decimo ... limita etiam regulam procedere in mu
liere paciscente ... sine patre, quia tunc si in contractu dotis ...
tationis paciscente ... pater ... filiæ valebit si ... stipula-
tione.licet secus si ... interuenerit ... quoties.inf.eo.& l.cū dos
in prin.qđ procedit ... matrimonio ... solueretur morte viri,&
sic remanente filia, quia tunc non videtur filiæ præiudicare eo
casu quo ... esset ... filiæ puta factæ sui iuris morte patris ...
te patris ... ut bene probare videtur tex.in l.a-
liud in fi.sup.de pac.dot.a cōtrario sensu. ... ibi patet. qđ si pater
pacisceretur qđ ... die, quam statuta a lege, dos reddatur, ta
le pactum noceret patri, puta si ... soluti matrimonij di
uortio vel morte viri.sed si pater non superesset. quo casu dos
ventret reintegranda ... l.§.videamus. C.de rei uxo.act.tūc
filiæ non noceret illud pactum nisi ipsa esset hæres patris ...
... pactum ... defunc ... & sic ēt
eodem modo ... immo multo magis ... pactum fuisset factū
per patrem ab initio, quod dos retineretur per uirum sol.matr.
per mortem viri, et ... esset dictum, quo nomine liberorū
haberet retinere, ut ... secundum uerum intellectum quē
ibi cōiter tenent docl post Pe.& Cy.& ēt ibi Bal. in l.quamuis
C.de pact.dota.uidel ... tunc tale ... publicæ uti
litati, & ideo non valet ... & ita etiā il-
lum tex.intellexit & notauit gl. ... d.l.cum dos.in prin. Ante
autem quam filia efficiatur sui iuris. noceret sibi tale pactū pa
tris.ut probat in l.... quod si in patris ad fi.inf. eo.a contrario
sensu.ut sic ipsa nō possit agere cōtra uirum, demum si esset effecta
sui iuris puta per mortem patris, & ei esset hæres, quia tunc pro

ta rata qua est hæres noceret sibi tale pactū. per d.l.aliud.in fi.
& facit tex.in l.Lucius.ad fi.ff.eo.dices tu quod immo deberet
nocere filiæ licet effectæ sui iuris saltem respectu viri uel eius
hæredū,vt non possit contra eos agere ex quo ipsi filiæ pōt esse
consultum in agendo contra patrem,si est emācipata, vt eam
redotet.per id quod habetur in auth.sed quāuis.C.de rei vx.
act.& si pater esset mortuus,posset agere contra hæredes pa-
tris qui succe[illegible] sunt etiam in onere redotandi. vt per Cyn.in l.si
maritus.§.1.inf.eod.& per Bar.in l.post dotem.ff.eod.& si pater
vel eius hæres esset impotens ad redotandum,tunc ex [illegible]
te restitueretur pristina actio filiæ contra maritum vel eius hæ-
redes.per l.si,sup.de [illegible] per quem fac.erit.& quod no.glo.in l.
2.§.i.super verbo [illegible] inf.eod.& [illegible] sup.in quinta limita
tione quando filia consentit patri, vt stipularetur do.[illegible] pa-
tri reddi nam respondetur,quod [illegible] a principio con
siderant hanc futurum euentum paupertatis viri posse contin
gere,& ideo ab ipso initio anullant tale pactum,vt patet in d.
l.quāuis.& ideo licet postea appareat,quod pater possit redo-
tare,nihilominus quod ab initio fuit nullum,non potest recō-
ualescere.vt l.quod ab initio.ff.de reg.iur.& in rub.non firma
tur.in 6.& l.si [illegible] inf.de verb.oblig.ita singulariter di
xit Cyn.in d.l.quāuis.Sed quando filia consensit patri ita pa-
ciscenti,tunc iura non considerant ab initio dictum futurum
euentum aduersæ fortunæ.licet postea dicto casu adueniente
l.paupertatis patris prouideant indemnitati mulieris & dotis
444 fauore publicæ vtilitatis,vt ibi dixi. Et per prædicta fauore †no
tabilem limitationem ad iura disponentia & permittentia pa-
tri a principio facere quod pactum velit circa ipsam dotem d.
l.quoties.inf.eo.& d.l.nia.& d.l.cum dos. in prin. vt procedāt
in pacto circa dotem retinendam.[illegible] secus in pacto circa dotem
retinendam per virum,ut tunc non possit illud facere in præiu
dicium filiæ.ut d.l.quāuis.cum tunc videatur non solum cō-
tra filiam,sed etiam cōtra publicam utilitatem esse pactum.vt
ēt voluit.d.glo.3.in d.l.cū dos. & hoc nisi filia postea [illegible] hīs
[illegible], quia tunc dēt sibi imputari ut sic tūc stare teneatur pacto sui
defuncti [illegible] in fine.nē nisi filia ōsensisset tali pacto patris
quo casu dicere [illegible] est supra in quinta limitatione,& p
hoc sequitur,quod si filia [illegible] patrē ad stipulandum dotē
[illegible] eandem [illegible] animo donandi [illegible]
lebit talis stipulatio in præiudicium illæ propter eius consen-
sum,licet posset tunc ipsi filiæ [illegible] patre [illegible], vt
dixi sed si mulier ipsa nihil [illegible] quam patrem ad stipu-
landum animo sibi donandi [illegible] stipulatio se non extendet ad
casum quo matrimonium soluetur diuortio vel morte viri,
& sic restringetur ad casum [illegible], quo soluetur matri.per
mortem mulieris.per §.[illegible] de pact.dotal.& l.vt autē.
eo.tit.& d.l.1.de dot.præleg.etiam si expresse [illegible]
ad stipulandum in dictum casum,non valeret stipulatio per di
ctam [illegible] hoc [illegible] & Lud.in d.§.Lucius.quod
nota.d.notan [illegible] dote. an autem in dubio præsum [illegible] ad-
hibuisse patrem [illegible] ex [illegible]
glo.112.& quando [illegible] qui non dotauit pater,ex
445 not.post Bar.[illegible] ad [illegible] † ad prædicta, cum di
xi circa pactum de dote soluendo longiori tempore. nam mul
[illegible] in illo casu,si [illegible] dotis fac
rit dictum,quod mulier dotes [illegible] terminos, qui-
bus dos soluta esset viro per ipsam [illegible]
ratione æqualitatis seruandæ & mutuæ dilationis inter eos cō-
siderandæ [illegible] tale pactum [illegible] quod habetur
in l.de fideicom.C.de transa.& in l.si pater puellæ.C.de inoffi.
testa.& tñ casus est no.in contra in d.l [illegible] dicit Bar.
quod si ille casus non reperiretur decisus [illegible] quilibet [illegible] ōde-
ret in contrarium.sed in tertio videbatur minus dubium, quod
non noceret filiæ.vt patet in d.l.aliud. Quidam tñ dicunt illud
procedere,cū a prin.partes [illegible]
dotis,vt sic propter [illegible] dilationem a viro in dote soluenda
non ponerent vice mutua [illegible] in dote [illegible] per vi
rum in eodem tpe.[illegible] secus si contingeret dilationem esse cau
satam in dote soluenda [illegible] propter moram mulieris,quia tūc
[illegible] valere tale pactum [illegible] viri cum culpā
mulieris.tñ non vr̄ hoc esse verum in d.l.atilicinus qui simpli-
citer & indistincte [illegible] immo [illegible] idem [illegible]
mulier fuisset in mora soluendi vt patet in illo tex.[illegible]
de serotina solutione,& sic de morosa [illegible]
ne valeret statutum [illegible] vt est Perusij [illegible] ter-
minis debeat dos [illegible] per virum mulieri vel eius heredib.
in quib. fuit soluta viro [illegible] postquam subijt onera matrimonij. [illegible]
[illegible] ex quo vr̄ impedire libertatem nu-
446 ptiarum.per §.d.vnde cog.ita.†Centesimum [illegible]
priuilegium,quia fauore dotis non habet locum illud vulgare
de quo i [illegible] stipulantem.§.[illegible] inf.de verb.obl.quia ura
voluit q̄ futurus casus aduersæ fortunæ non sit in considera-
tione,vt ibi.& tamen secus est fauore dotis sm̄ Cyn. notanter
in l.quāuis.C.de pact.conuen. quod tamen declaratur [illegible]

447 proximo priuilegio est dictum. †Centesimumdecimum quin
tum priuilegium,quia fauore dotis fallit regula illa vulgaris.l.
secundum naturam.inf.de reg.iur.secundum Bart. in l.si con-
stante.in prin.in 5.q.quartæ partis inf.eo quod declaraui ibi p
eum.& bene facit tex.in d.l.atti licinus.sup. de pact.dotal.quia
videbatur ibi dicendum, quod mulieri sequitur incommodū
matrimonio soluto,ex quo constante matrimonio habuit cō-
modum in dote non soluenda , & sic interim maritus habuit
incommodum subeūdo onera matrimonii sine dote propter
moram mulieris . & sic videbatur versa vice debere consequi
commodum & releuari matrimonio soluto in dote restituen
da,cuius contrarium ibi [illegible] & sic ēt est cōtra illud vulgare , qui
in vno grauatur in alio dēt releuari.l.cum qui.de iureiur. ff.&
totum illud operatur fauor dotis,ne interim mulier remaneat
indotata & sic innupta.per dicta §.in proximo pen.priuileg.io.
448 †Centesimumdecimumsextum priuilegium, quia licet dicat
in l.fi.§ fin.inf. de his quę in frau.cre. & ibi per Bart quod ratione
doli commissi per debitorem in dissipatione bonorum in frau
dem crediteris perdat ipse debitor beneficium cessionis bono
rum.de quo ēt per Dy.in §.si quis in fraudem. institu.de act.&
per Bar.in l.alias.§.eleganter.ff.eo. ad fi.licet secus si per culpā
latam dissiparetur.probatur singulariter in l.etiam.§.[illegible] inf.
eo vbi probatur, quod licet ratione doli in dissipando perdat
maritus beneficium illud sibi indultum a iure,ne excutiatur vl
tra quam facere possit tamen secus si per culpā latam.de quo
ibi vide quæ dixi.tamen prædicta fallunt,quando in re dotali el
set commissa culpa lata in dissipando. quia tūc talis culpa facit
virum perdere totum beneficium per tex.ibi not.de quo ibi vi-
449 de oīā.†Centesimumdecimumseptimum priuilegium.quia
licet et si sit prohibita sequestratio.vt hr̄ in l.1.C. de prohib.se-
quest.tamen hoc non procedit,vbi versatetur fauor dotis,pu-
ta in viro dilapidante vel male tractante res dotales. quia tunc
potest peti sequestratio dictę dotis,ēt si vir ipse de suo patrimo
nio [illegible] sit.vt est tex.not.in l.si cum dotē.§.[illegible] an
te fi.ff.eo.in [illegible] autem hodie illud hēat locum,ex quo hodie talitē
de iure nouissimo viro incipiente labi facultatib.potest mulier
petere consignationem dotis sibi fieri.vt hr̄ in auth.de æquali.
dotis §.[illegible] notata per Bar.in l.si constant.[illegible] in prin.inf.
eo.[illegible] quod habeat hodie vtrunque remedium, quia
per dispositionem iuris noui vel nouissimi non vr̄ recessum a
prouisione iuris antiqui quominus mulier hēre possit plura re
media [illegible] ipsum virum,[illegible] quod hr̄ [illegible] vbi adhuc. C. de iure
dotium [illegible] posset dari casus quod vir male tractaret bona dotalia,
tamen propter hoc nō [illegible] facultatibus [illegible] ad ino-
piam.& maxime si in iurisreb [illegible] diligentissimus
& tamen possit tunc locum hēre [illegible] p
illum tex quod no †Centesimumdecimum octauum priuile-
450 gium † quia res empta [illegible] ex pecunia dotali [illegible] do
talis [illegible] quando non sunt facultates [illegible],
& [illegible] omnibus aliis creditoribus tanquam do
[illegible] a principio non fuerit dicta res empta [illegible]
lis concurrentib. & requisitis vt conuertatur in dotem. vnde li-
cet q̄ de consensu mulieris ab initio sit actum quod conuerta
tur in dotem,secundo quod conditio mulieris per hoc efficia
tur [illegible] vt habetur in l.ex pecunia. & l.si inter virū.C.de iu-
re dot.tamen ēt si a principio hæc non interuenerint tamen in
subsidium [illegible] ad eam rem regressus haberi tanquam rē
dotalē.vt probatur notanter in l.[illegible] sup.de don.int.vir.
& de hoc vide per Bal notāter in l.in reb.C.de iur. do. in v.col.
451 †Centesimumdecimumnonum priuilegium , quia licet alias
[illegible] quam tunc [illegible] , sibi debet
[illegible] non possit petere sibi tunc cautionem secundū [illegible]
[illegible] sup.de [illegible] habetur in l.si creditores.infra
de [illegible] tamen [illegible] in mulier
[illegible] dederit dotē viro, quem
[illegible] tamen poterit postea propter talem
[illegible] petere sibi [illegible] Bal notāter in
[illegible] C.de col.& bene facit quod no. Bar.in l.si [illegible]
[illegible] ff.eo [illegible] partis. Vnde per hoc singulariter li-
[illegible] C.ne fide ius. do.dentur. tamen cogi-
[illegible] ingeret magna restrictio ad dictū ti
[illegible] & maxime [illegible] tunc non cessat [illegible] perfidię inter cōiu
ges [illegible] legislatorem ad prohibendum fideiussores dari
[illegible] & maxime cum tunc ip
sa mulier [illegible] aliud [illegible] vbi adhuc.
C.de iur dot.[illegible] quod locū.& in corpore vnde sumi
452 tur.†Centesimumuigesimum priuilegium quod si mulier vel [illegible]
[illegible] in dotem nomen debitoris, transit utilis actio in [illegible]
[illegible] cessione,ubi alias [illegible] requireretur cessio,vt est tex.no in
l.2.C.de act.& obl.[illegible] speciale quādo per titulum em
ptionis,vt [illegible] & in l.emptor.C.de here.vel act.uen.licet
[illegible] secus.vt habetur in l.[illegible] co.[illegible] hoc speciale vo-
luit glo.in d.l.2 & licet Cynus post Pet.in d.l.[illegible] dicent in
[illegible] illum tex.quod ibi fuit facta cessio,tamen Barto.&
Bal.

Bal. ibi sequuntur glo. vt. sup. & idem Ang. & cõmuniter do-
cto. in d. l. 1. & ita est tenendum. cũ ad illum text. l. 2. non possit
bene responderi. & vidi iam de facto in muliere quæ transiuit
ad secũda vota, nõdũ exacta dote ab hæredibus primi viri, quæ
erat in pecunia. & vir secundus egit contra hæredes non aliter
sibi facta cessione per vxorẽ, innitẽdo ex eo, qa mulier talis cẽ-
set in dubio nupsisse cũ eadem dote, licet aliter non appareat
de alia promissione, p id q habetur in l. pe. §. vxor. infr. e. & ibi
not. ad hoc. l. diu⁹. sup. de iure do. & p Bar. in disputatione, mu-
lier habens amplũ patrimoniũ. & dixi. sup. in glos. magna circa
priuilegiũ. l. q autem. supr. de iure dot. nam in aduocãdo in di-
cta causa obtinui succũbentiam contra talem virum, licet ad
uocati partis aduersę fundarent se ex eo q habetur in d. l. 2. ta-
men inepte fundauerunt talẽ libellum. quia licet in dubio vi-
deantur nupsisse cum eadem dote, tamen talis actus non de-
bet operari magis q̃ expressus. argu. l. qui ad certum. sup. locati
cum simi. nam etiã si expresse nupsisset cũ eadem dote, ex ta-
li promissione dotis eiusdem nõ surgit, quod videatur mulier
dedisse in dotem nomen debitoris. s. primi viri seu eius hære-
dum. Sed videtur ipsam promisisse dotẽ soluere. nec tũc libe
raretur cedendo actionem cõtra illos hæredes. quia aliud pro
alio, &c. vt habetur in l. 2. §. appellata. sup. si cert. pet. & bene fa
cit text. & quę ibi dixi in d. l. penulti. §. vxor. inf. eo. pręterea da-
to sine præiudicio q nubẽdo secundo viro nõ aliter facta men
tione dotis intelligatur tacite in dubio dedisse nomen debito
ris. s. primi viri in dotem, tamen talis tacitus actus non debet
operari aliam specialitatem, q censeatur cessa actio iuris mini
sterio, per id qđ habetur in l. 1. C. de do. promis. & in l. cũ post.
453 §. gener. sup. de iure dot. † Præterea. quando ex aliquo actu seu
contractu resultat aliqua specialitas & exorbitantia contra re-
gulas iuris communis. tunc nunq̃ talis actus causat talem spe-
cialitatem, quando ipse actus resultaret tacite ex aliqua iuris
præsumptione. vt not. voluit Bar. in l. si rem aliquam. inf. de ac.
pos. & Bald. in l. cũ falsa. C. de iur. & fact. igno. & sic per prędi-
cta potest nota. limitari quod habetur in d. leg. 2. vt procedat,
quando assignatio noui debitoris fieret expresse. secus si resul-
taret per modum tacitum. vnde infertur notan. q eo casu, quo
mulier, nõ aliter facta dotis mentione nuberet, videretur om-
nia sua bona in dotem dedisse. qđ quando sit, resultat ex not.
per Bar. in d. disputatione incip. mulier hñs & per Bald. & Bar.
de Sali. in l. nulla. C. de iur. dot. & dixi. sup. super glos. magna &
sic etiam venirent nomina debitorum. per ea quę habetur per
Bald. post. Guiliel. in l. 1. sup. de sta. homi. & not. in l. a diuo Pio.
in §. in venditione. inf. de re iud. nec posset tunc vir agere cõtra
dictos debitores nisi facta cessione per. sup. dicta. tamẽ aduoca
ti partis aduersę perpendendo se male egisse, fecerũt quod di-
cta mulier pendente iudicio cessit actionem ipsi viro. vt sic tã-
quam ex causa de pręterito ius superuenisset actori, conualida
retur iudiciũ. per id quod habetur in l. si rem alienam. §. fi. sup.
de pigno. act. & l. si mã dauero. sup. manda. sed hoc nõ profuit
eis. quia iam erat conclusum in causa tempore dictæ cessionis
factæ. quo casu nõ haberet locum d. §. fi. vt singulariter voluit
Bar. quem ibi doc. sequuntur in l. si mater. §. eandem. inf. de ex
cep. rei iu. facit quod habetur in c. pasto. de causa poss. & pro-
454 prie. † quia paria sunt esse post latam sententiam, & esse an
te latam sententiam tamen post conclusum in causa. vt ibi. ad
hoc. l. qui bene. §. diuus. infr. de manu. & q habetur in l. si rem.
§. fi. & l. & ideo. in principio cũ glo. nota. sup. de euict. An autẽ
illud prodesset, quando post sententiã, & in causa appellatio-
nis superueniret. vide per Bald. not. in leg. per hanc. C. de tem-
455 po. appel. in 3. col. † Centesimumvigesimumprimum priuile-
giũ, quia actio de dote habet anomalum quandam naturã ci-
tra alias actiones, quæ communiter sunt hæreditarię, maxime
non pęnales. vt. l. 1. & per totũ. C. de hæredi. act. qa illa nõ sem
per est hæreditaria. quia ipsa competens patri per eius mortẽ
non transit in eius hæredẽ etiam lite per eum conte. sed transit
in filiam, licet non hæredem, in quam cõnsolidatur ipsa actio
de dote per mortem patris. l. 1. §. videmus. & §. sed hoc ex rei.
& ibi per gloss. C. de rei vx. act. sicut etiam in alio habet naturã
anomalam, qa cum cõpetat patri & filiæ, & cuilibet insolidũ
vt nota. in l. non solum. inf. eod. post gloss. & Bart. tale ius inso-
lidum competens cuilibet habet naturam quãdam extraneã.
quia nõ potest æquiparari iuri seu actioni competenti duobus
reis stipulã. cuilibet insolidum in quibus non est dare quod sit
vna & eadẽ actio vtriq; eorum competens insolidũ, sed sunt
duę actiones. vt habet in l. 3. inf. de duo. reis & multę alię assi-
gnanť differentię. vt no. in d. l. nõ solũ post gl. & ibi dixi. nec po
test dari cõmoda æquiparatio ad aliquẽ aliũ casũ oĩno similẽ.
itẽ conuolat de patre in filiã etiã lite cõte. & pendente. imò etiã
lata sñia pro patre agente trãsit executiuũ ius snię in filiã ipso
iure. & sine alia cessione. vt habeť no. in l. si mar. so. §. 2. inf. e. &
456 sic resultat ex hoc. † Cẽtesimũuigesimũsecũdũ priuilegiũ re
gulariter ius executiuũ snię nõ trãsit in sing. successorẽ actiue
vel passiue. vt vide per Bartol. de hoc not. in l. 3. C. de pigno. &
dixi post eum in l. e. a diuo Pio. §. si super rebus infra de re iud.
Centesimumuigẽsimumtertium priuilegium, quia licet regu
lariter instantia iudicij cępta nõ soleat transire in sing. succes-
sorem. l. 2. §. non solum. sup. de hæred. vel act. vend. no. per Bar.
& alios in l. si eum hominem infra de fideius. & hoc nisi scien
ter successerit in vitium violentiæ, qa tunc in eum transit in-
stantia passiua, sicut tunc transit rescriptum. vt est casus no. in
c. quia Vincentius. de iud. vt sing. voluit ibi Inn. tñ si eius instã-
tia cępta per patrẽ super dote repetenda, quia eo mortuo tran
sit in filiam. vt sic ex eadem instantia possit ipsa prosequi, licet
nõ sit hæres. vt solet alle. tex. pro no. in d. §. sed hoc ex rei. C. de
rei vxo. act. & dixi in d. l. si marit. §. 2. Bart. autem in d. l. si eum
hominem. intellexit illum tex. quod non sit speciale ibi in do-
te, sed sit regulare in omni singulari successore, in quem ex iu
ris necessitate transiuerit ipsa res super qua lis est mota. & al-
legat. d. §. sed hoc ex rei. & l. in iudicio sup. fami. hær. & no. Iac.
de Are. in l. inter quos. §. 1. ff. de dam. infec. Sed tu aduerte, qđ
tex. in d. §. sed hoc ex rei. nõ bene probat illud, quod in filiam
ibi trãseat instantia cępta, & sic eam possit prosequi sine nouo
iudicio. licet gloss. in l. sed si vnius. §. filio. ad finẽ. infr. de iniur.
457 hoc idem voluerit per illum tex. in d. §. sed hoc ex rei. nec † vi-
detur bonum simile de actione iniuriarum cępta per patrem
ad actionem de dote. quia tex. in d. §. filio in fi. debet intelligi,
quando pater egit nomine filij, & sic intentauit actionem iniu
riarum competentem filio. alias si pater intentasset actionem
competentem sibi, nõ video, quomodo filius possit prosequi
tale iudicium ceptum per patrem. cum competant duæ actio
nes ex iniuria illata filio, videlicet vna patri, & alia filio. l. nõ so-
lũ. §. si pater. s. de procur. & si intelligamus, qđ ibi pater intẽta-
uit actionem sibi competentem, oportet dicere, quod propter
absentiam patris filius non prosequatur eandem instantiam
cęptam per patrem, sed de nouo possit incipere iudicium sup
actione sibi cõpetente, tãquam sit persona sua habilitata pro-
pter absentiã patris. facit. l. si longius. in princ. & §. si filius. supr.
de iudic. tenendo tamen communem opi. sequeretur, q si vir
constante matri. egit ratione dotis sibi assignatæ contra tertiũ
possessorem rei dotalis, vel contra debitorẽ, cuius nomen fuit
sibi assignatum in dotem, & nondum lite finita matrimoniũ
est solutũ per mortẽ viri forte, tũc ex quo mulier videtur suc-
cedere in dicta dote, ex iuris necessitate dicendũ qđ in ipsam
transeat dicta instantia cępta. nisi dicas, quod nõ videť qđ ipsa
mulier succedat in dicta actione intentata p virum, quæ non
fuit actio de dote contra illum tertium. & maxime, quia sicut
actio prædicta non transit competens viro ipso iure in mulie-
rem soluto matri. nisi facta cessione, vt probať in l. si filiofam.
la. 1. §. fi. & ibi dixi. ff. eo. & in l. vsufru. & ibi dixi. & ẽt dictũ fuit
s. circa priui. eg. l. in rebus. C. de iure do. similiter etiam nõ trã
458 sit dicta instantia fundata super dicta actione. † Centesimum-
uigesimumquartum priuilegium, quia licet regu. quis nõ te-
neatur edere instrumenta actori ad intentionem fundandam.
l. fi. C. de eden. & no. in l. 1. §. editiones. sup. eod. tito. tñ secus est
in cã dotis. puta si mulier soluto mat. vult dotem petere, nec
habet apud se pbationes vel instrumenta illius dotis puta pro-
missę, & instrumentũ pmissionis dotis sit apud virum vel eius
hæredem, poterit petere sibi fieri editionẽ dicti instrumẽti in
iudicio. vt nota. voluit Ant. de Butr. in c. 1. de pba. & sequiť ibi
Io. de Imo. & alij moderni. nam fauor fisci & dotis procedunt
a pari. vt habetur in l. dotis. C. de iure do. & in l. 2. C. de priuil.
fisci. per gl. & fauore fisci edunť instrumenta etiã ad intentio-
nem fundandam vt habeť in l. nec quicquã. supra de eden. sm
vnam lecturã de quo tamẽ in l. 2. §. diuus. infra de iure fisci. per
Bar. & Ian. fraudẽ. §. neq; eo. titu. ergo idẽ in dote fauore mu-
lieris. & idem quando versaretur fauor matrimonij, vt ille qui
stat pro matrimonio. possit petere sibi edi. vt notan. voluit Io.
And. in addi. Spe. in ti. de instru. edi. §. vidẽdum. versi. ex præ-
missis. in fi. vbi dicit ita fuisse disputãdo cõclusum. ergo idẽ in
dote, quæ dependet a matri. & sic debet pari gaudere priui. &
maxime cũ vtrobiq; versať fauor publicus. facit q habetur in
c. fi. de re iud. & idẽ dicit ibi Anto. in qualibet causa pia. de quo
ibi per doc. & maxime per Abbatẽ siculũ qui hoc tenet pro-
cedere in subsidiũ. & qñ alię probationes deficerent, vt ibi per
459 eũ. verum dici posset, † q qñ alię deficerent probationes, & sic
nõ posset aliter actor in sua iustitia foueri, & reus nollet instru
menta edere, & sic lucrareť cũ aliena iactura, forte posset p de
nunciationẽ euãgelicã cõpelli reus ne sit in peccato p id q ha
beť in c. nouiter. de iud. & q ibi p Ant. post Io. And. & p Ba. in
extrauagãti ad repri. in verbo, per denunciationẽ. cũ ẽt possint
testes cogi ad perhibendũ testimoniũ, vbi alias de iure nõ pos-
sent puta cõtra parentes vel patronos, quando alias non esset
possibile partem veritatem ipsam pbare. imò multi tenent q
tũc de æquitate canonica & in foro poli possit de domo rei p
bationes extorquere, vt notant. docto. in c. dilectorũ. & c. fi. de
460 testi. cogen. † Centesimũuigesimũquintũ priuilegiũ, quia in
causa dotis potest procedi etiam diebus feriatis etiam de iure

ciuili, sicut in causa alimentorum, l. 2. sup. de ferijs. vt communiter tenent ibi Moder. doct. & in l. 1. inf. de re iud. quod etiam tenet Spec. tit. de ferijs §. sequitur. in prima colum. quod etiam probatur in l. publicas. C. de ferijs. vbi in causis publicis. & sic cōcernentibus publicam utilitatem, cessant feriæ. intellige prædicta de ferijs inductis ob vtilitatem hominum, non sic, si ob honorem Dei. cum etiam causæ alimentorum, quæ requirunt celeritatem, dicto tempore non possint agitari, vt habetur in dicta l. 2. & tenet Spec. vbi supr. ad hoc glo. etiam in d. l. publicas.

461 †Centesimumvigesimumsextum priuilegium, quia secūdum quosdam causa dotis non finitur triennio, sicut regulariter finiuntur aliæ causæ seu instantia aliarum causarum. l. properandum. C. de iudi. & licet Bald. de hoc dubitauerit in Rubrica de prin. don. tamen Lud. in suis notabi. ib. tenet hanc opi. pro quo facit d. l. properandum post principium. vbi in causis fiscalibus & super publicis functionibus talis instantia non perimitur tali tempore. pro quo etiam facit, quia causa dotis est dependens a causa matrimonij, cuius instantia est perpetua, sicut aliæ causæ spirituales. immo sicut & temporales de iure cano. vt in c. si. de iud. tamen communiter solet teneri contrariū. vt tenet Barto. in hac l. & sequitur Ang. & Imo. & cōmuniter legentes. nec obstat d. lex properandum. quia licet ibi tex. excipiat causas fiscales & causas publicas super functionibus. i. super tributis, quia excipiendo ibi dictas causas videtur cōfirmare regulam super alijs non exceptatis. arg. l. nam quod liquide. de pe. le. & in auth. de non alien. §. ut autem & 32. q. 7. c. dominus. nec obstat, si dicatur, quod exceptio extenditur etiam ad alium casum non exceptuatum habentem eandem rationem cum exceptuato. vt per gl. no. & ibi per Bal. in l. 1. C. de condict. ob indeb. facit c. cum dilecta. & quod ibi per Abb. Sicu. de confir. vtil. vel inutili. nam potest negari quod sit eadem ratio in causa dotis. quia ibi forte imperator voluisset hoc induxisse contra fiscum quā in eius fauorem, cum sua interesset quod cā cōtra eum mota perimeretur tempore & sic non esset perpetua. vnde forte posset dici dictam exceptionem non habere locum, quando fiscus ageret & eodem modo in muliere. nam cum dos & eius cā hēat multos fauores & priuilegia, certe esset magis odium & dānum mulieris quod causa sua perimeretur tempore, quam quod non perimeretur. vnde ibi ideo forte excipit causam fiscalem. quia esset damnum fisci, si causa sua perimeretur tempore, qñ fiscus esset actor. & pro hac intelligentia facit tex. ibi, dum loquitur de causis publicarum functionum, in quibus ipse fiscus uel res publica semper sustinet partes actoris, & non rei, agendo pro tributis. vnde super hoc cogita quia posset ille text. retorqueri contra dictam opinionem. quia excipiendo ibi imperator causam publicā quando ageretur super publicis functionibus ergo expresse visus est declarari regulam in alijs causis publicis, quæ agitarētur super alijs reb. & iur. b. fisci, & rei publ. arg. l. cū prætor. §. si iud. & c. non etiam præsump. cum similib. & maxime ēt arguendo ex illo text. a sensu cōtrario. per iura vulgaria.

462 †Centesimumvigesimumseptimum priuilegium, quia cā dotis est vltra alias causas priuilegiata quia in ea debet procedi sūmarie, & dilationes & termini debent abbreuiari per iudicem vt celeriter expediatur, maxime propter fauorem matri. si illa esset vidua. & vellet renubere. vt voluit glos. nota. hic quam ēt sequitur Barto. & communiter doctor. per id quod habetur in l. secunda. infra de re iudic. quicquid aliter dixerit Dyn. dicendo, quod potius hoc esset in odium & damnum mulieris, quā fauor. & quia hoc non reperitur iure cautum. & habemus regulam in contrarium, quod omnis causa est ordinaria & plenaria. vt l. iudices. C. de iud. nam immo reperimus hoc iure cautum in similibus causis, videlicet alimentorum. vt habetur in dicta l. secunda. immo satis in genere reperimus hoc expressū in omnibus causis requirentibus celeritatem. ut habetur in l. secunda. infra de re iud. vbi idem notant docto. in omnib. causis alijs pijs & fauorabilibus. nec esset hoc damnum mulieris. immo esset damnum, si periret sua iustitia, & causa dotis propter tempus instante. per id quod habetur in l. secūda. C. ne intra cert. tempus. & ita potest hoc vltimo modo saluari dictum Dyn. per d. iu. non tamen propter talem summarietatē debēt omitti probationes legitimæ & plenæ secundū Bar. hic. & doc.

463 Centesimumvigesimumoctauum priuilegium, †quia secundum quosdam in causa dotis non requiritur libellus, nec litis contestatio, & alia solemnia iudiciorum, sed debet & pōt procedi summarie & de plano, sine strepitu iudicii, sicut in cā matrimonii. per text. in clemen. dispendiosam. de iu. iuncto eo qđ habetur in clem. sæpe. de verb. sig. prout etiam voluit gl. in clemen. dispendiosam, per illum tex. dum loquitur de alijs causis pendētib. a causa matrimoniali, uel alijs spūalibus, vel quomodocunque ipsas causas spūales tangentib. cum non possit negari, quin causa dotis tangat ipsum matrimonium vel ab ipso matrim. dependeat. Bart. autem hic & expressius in l. si constā te. in 6. q. tertiæ partis tenuit cōtrarium, dicendo dictam clem. & quod ibi habetur, procedere, quando non tractaretur de pleno præiudicio in causa dotis. immo semipleno. Tu aduerte, quia licet doct. communiter dicant dictas cle. cum gl. procedere de iure cano. & non de iure ciuili, tū potest dici, quod disp̄ōni illius cle. procedit de iure nouissimo. nam ante ipsā d. Clem. in matrimonijs & alijs spūalib. quibuscunque non poterat procedi lite non contestata quando contra præsentem, sed solum erat spāle, quando contra absentem & contumacem. vt in cap. cū sic quenter. §. porro. vt lit. non cont. unde successit postea dispō d. Clem. quod indistincte etiam quando contra præsentem, non requiratur ordo iudiciarius. & sic illa disp̄ō est noui iuris promulgatoria, & nō antiqui iuris declaratoria, vt patet ex uerbis illius text. & ēt ibi tenent legentes. & sic patet quod ēt de iure canon. antiquo in cā matrimoniali requirebatur litis contest. vnde multo magis in cā dotis. de iure autem ciuili hoc est clarissimum. vt patet in l. si cum dotem § eo autem & l. si mulier & l. si marito. §. 2. ꝟ eo. ad hoc ēt l. 3. C. de dot. prōmiss. ibi more iudiciorum. Ang. hic idē tenet, dicendo tamen, quod disp̄ō d. Clem. habet locum, quando cā dotis tractaretur incidenter. & sic quando cā matr. tractaretur principaliter. & pōt poni exemplum, si ageretur de matrimonio de facto cōtracto separando, puta propter aliquod impedimentum, vel quo ad thorum, repetendo ēt ipsa mulier dotem. nam tunc potest intelligi, quod cā dotis tanquam tunc dependēs a cā matrimonij, vt ipsam causam matr. contingens, gaudeat eodem priuilegio quo ad iudiciarium ordinem remittendum. secus si ageretur principaliter ad ipsam dotem propter casum sol. matr. nam tunc ordo iudiciarius esset seruandus, ut iura volunt s. alleg. & subdit idē esse eadem ratione quo ad iurisdictionem iudicis ecclesiastici, coram quo pendet cā matrimonij, vt sic incidenter possit cognoscere & pronunciare super ipsa dote, tanquam dependente ab ipsa cā matr. allegat. c. de prudentia. de do. int. vir. non sic si principaliter intentaretur cā dotis propter solutum matrimoniū quia tunc coram seculari tantum esset tractāda. de quo ultimo ꝟ tangetur. Imo. aūt hic tenet, quod ēt quando principaliter ageretur de dote, non esset ordo iudiciarius seruandus per tex. in d. Clem. dum sic generaliter loquitur de dependentib. s. & sic etiam idem dicit in cā sponsaliorum de futuro, etiā si principaliter ageretur per illum tex. & dicit idem tenere ibi dominum Card. & Zab. re. Florentinum, tandem ipse concludit, concordo quod illa Clem. seruetur in foro ecclesiastico, siue principaliter siue incidentēr agatur, & in foro seculari seruetur sñia Bar. cum moderatione Ang. immo etiam in terris eccl. in foro seculari per id quod hr̄ in c. 2. de arbitris in 6. & idem tenet Ludo. in l. si constante. super d. 6. q. Bart. & licet ita videretur esse cōis opin. tamen quia vt dixi d. Clem. inducit ius nouum exorbitās a dispōne iuris antiqui ēt canonici, vñ quod dēat restringi iuxta suos terminos, & non ampliari extra terminos suos, per id quod habetur in l. quod vero & l. ius singulare. s. de leg. & in regu. quæ a iure in 6. loquitur enim in causis matrimonialib. & demum subdit, vel in causis eas tangentib. vel ab eis quomodolibet dependentibus sic debet intelligi. ab eis. s. causis matrimonialibus & alijs spūalibus, sed causa dotis licet dependeat semper a matrim. quia sine illo esse non potest. l. 3. §. de iur. do. cum simil. tamen non sp dependet a cā matrimoniali. quia sine causa matrimoniali esse potest. puta quando non esset quæstio vel causa super matrimonio, sed solum super dote repetenda sol. mat. & nullus diceret, immo absurdissimum esset dicere, quod ista causa dotis dependeat a causa matrimonii. sed bene possumus dicere, quod dependeat ab ipso matrimonio iam contracto. ergo illo casu remanere debent iura antiqua immutata. & sic potest dici, quod in puncto iuris ēt in terris ecclesiæ, immo ēt in foro ecclesiastico, si contineat causam dotis ibi uentilari principaliter, talis causa requireret iudiciarium ordinem, prout regulariter aliæ causæ, licet alio respectu deberet esse sum-

464 maria propter dilationes abbreuiandas, ut sup. est dictum. †Cēntesimumvigesimumnonum priuilegium, quia causa dotis habet priuile. quia est mixti seu vtriusque fori. videlicet quia dos de ea potest cognoscere tam iudex ecclesiasticus quam secularis ēt principaliter, & absque eo quod vertatur aliqua quæstio super matrimonio, vt notanter voluit Innoc. in d. c. de prudentia. & dicit hic Io. de Imo. quod idem sequitur ibi Host. & Ioā. And. licet gloss. ibi contrarium dixerit, quando principaliter, quia tunc solum est iudex laicus. & ita sequitur hic ipse Imol. allegando cap. ex literis. de pigno. sed Ang. hic sequitur opin. glo. ibi. vt sup. est relatum in proximo priuilegio. Tu aduerte, quia Ioan. Andr. in dicto capitu. potius inclinat in opin. glo. dicendo opin. Innocentij, procedere in muliere vidua oppressa, quia tunc ecclesia potest esse iudex tanquam in causa miserabilium personarum. facit quod habetur in ca. significantibus. de offic. de deleg. & per glos. & Doct. in c. cum sit generali. de foro compete. & sic uidetur velle, quod quando causa non esset commota puta quia repetitur dos constante mat. propter vergensam ad inopiam, secundum quod habetur in d. l. si constā te. vel propter separationē thori, tunc iudex ecclesiasticus non esset

esset competens. & idem videtur esse de mente Ant. ibidem. Sed Abbas Siculus indistincte tenuit ibi opi. Innocen. pro qua allegat tex. in cap. 1. & 2. c. per vestras. eodem titu. quia ratione connexitatis ampliatur iurisdictio. vt in ca. quinto. de iud. item quia ecclesia debet esse fauorabilis mulieribus in suis dotibus. dicto cap. per vestras. & c. nuper. eod. ti. tamen placet ista opin. tanquam fauorabilis, & benignior pro dotibus & mulieribus per id quod habetur in l. ambiguis. sup. de iure dot. & quod no. Ioan. And. post Host. in cap. 1. de cogna. spiri. videlicet temperando eam. dummodo sit vidua, licet aliter non oppressa. vel licet non alleget ipsa mulier in sua petitione dictam qualitatem oppressionis prout videtur requirere opin. Io. And. quia viduae de se dicuntur esse personae miserabiles. vt habetur in leg. 1. C. quando impera. inter pupil. vel viduas. & ecclesia debet dictis viduis fauere in dotibus. quia ecclesia hortatur eas, vt mortuo viro renubant. vt in cap. fi. de secun. nup. & sic dicuntur tunc fauere non solum doti, sed in consequentiam ipsi matrimonio, vt sic facilius renubant. subest etiam fragilitas sexus, & quia iam dicũtur derelictae & orbatae viro & sic domino suo. facit quod habetur in c. ex parte. b. de foro competẽ. & idem est de mente Pau. de Cast. in hac. l. & sic sequitur ex praedictis, si dos repeteretur ex causa inopiae viri constante matrimo. vel propter separationem thori, & sic non repeteretur per viduam, tunc procederet opin. glo. in d. cap. de prudentia. & Ang. hic. & idem si repeteretur a patre mulieris vidua filia. vel post eius mortẽ, vt tunc coram ecclesiastico contra laicum non possit tale iudicium intentari. & idem si repeteretur ab haeredibus mulieris, & multo minus si dos peteretur a viro tanquam promissa. quia tale priuilegium mixtum fori est mere personale. videlicet quãdo dos
465 repeteretur a muliere vidua. per supra dicta. Centesimumtrigesimum priuilegium, quia mulier etiã minor. xxv. annis põt esse in iudicio pro dote sua repetenda soluto matrimonio, secundum quosdam. quia fauore dotis etiam filiafam. quae alias non habet personam integram ad standum in iudicio, tamen in dote habet personam habilem. vt in authẽ. quod locum. C. de collatio. & per glo. in l. 2. §. 1. in verbo, profectam. j. eo. & dixi sup. in alio priuilegio. & facit l. promittendo. in prin. supr. de iure dot. ad quod etiam allegant tex. in ca. fi. de iud. in 6. secundum Lud. de Ro. in l. si constante. in prin. in 7. q. Bar. tertiae par. ibi tamen Bar. tenuit contrarium indistinctẽ per tex. in d. auth. quod locum. & forte melius, quia licet toleratur inhabilitas filiae ratione patriae potestatis eo casu quo dos in eam esset recõsolidata, tamen non sic toleratur inhabilitas ratione minoris aetatis propter imbecillitatem animi. & ita in terminis videtur probari in dicta authentica. quod locum. & potest responderi ad dictum ca. fi. vt procedat, quando causa dotis agitaretur una cum causa matrimonij, & sic veniret incidenter, vel per modũ connexum. quia tunc sicut ipsa mulier minor. xxv. annis. & maior. 12. habet personam habilem in causa matrimonij per eam mora, ita etiam in causa dotis quae venit per viam consequentiae ad ipsam causam matrimonij. cum multa permittãtur per viam incidentiae, quae non permitterentur quando principaliter. per id quod habetur in l. quoties. C. de iud. & quia tunc proprie dicitur causa dotis dependere a causa matrimonij, vt dixi
466 supra in proximis duob. priuilegijs. † Centesimumtrigesimũprimum priuilegium, quia licet publicatis bonis alicuius condemnati. intelligantur etiam publicata dominia, & iura, & alia bona quae subiacent restitũi post mortem illius condemnati, tñ cum sua cã. & onere restituẽdi post mortẽ. vt sic resoluto iure illius condẽnati dicatur ẽt resolutum ius ipsius fisci. ut l. ex facto. §. ex facto. inf. ad Treb. facit l. vectigalis, sup. de pig. & nota. in l. si finita. §. si de vectigalib. inf. de dam. infec. & sic per hoc videretur quod dominium rei dotalis, quod est penes uirum cõstante matr. l. doce ancillam. C. de rei vendi. intelligatur illico trãsire in fiscum sicut alia dominia viri. per id quod habetur in l. commissa. inf. de pub. & l. cum duob. §. idem respondit. supra
467 pro socio. † tamen hoc non est uerum in. dominio rei dotalis, nec publicatis bonis uiri intelliguntur publicata bona dotalia. vt vr voluisse glo. not. in l. sed si alia. inf. de bo. dam. pro qua quidam allegant text. ad hoc sing. in l. si quis pro hac. C. de bo. dã. vbi videtur probari. quod mulier potest incontinenti uendicare bona dotalia a fisco tanquam domina. facit l. si marito publicatum. in prin. inf. eo. nec poterit fiscus dicere se uelle retinere dicta bona quousque poterat maritus. & sic usque ad tempus soluti matr. nam immo incontinenti debet restituere mulieri. ut sic interim ipsa dos maneat apud mulierem, licet matrimoniũ non esset solutum, prout hodie non soluitur ex quacunque dãnatione facta de viro. vt in auth. quod hodie. C. de do. int. vir. & multo minus soluitur de iure canoni. quod ubique seruãdũ est in materia matrimonii. Sed aduerte, quia illud de dominio, quod illico retransferatur in mulierẽ, maxime de iure illo non videtur esse verum immo transit in fiscũ cum sua cã. ut est tex. in l. 1. in fin. cum seq. sup. de fund. dot. nec obstat. d. l. si quis post hac. quia loquitur in prin. de bonis proprijs mulieris, & sic nõ dotalibus. & dum postea subdit de bonis dotalibus, non repetit illud verbum uendicari. ut. inf. subdetur in proximo priuilegio. vel potest intelligi. quod dicta lex procedat de iure nouo. C. videlicet l. ubi adhuc. C. de iure dot. quia non potest negari, quod p talẽ publicationem bonorum non dicatur vir ad inopiam uergere. ut per Bart. in d. l. si constante. in v. q. primae partis. & sic est dos in casu restõnis. quo casu multi tenẽt, qd illico retransferat dominium & ipso iure recta uia in mulierem, sicut transit hodie soluto matr. per l. in rebus. C. de iure do. quod an
468 sit verum, vide quae latius dixi circa priu. d. l. in rebus. † Centesimumtrigesimumsecundum priuilegium. quia viro condemnato etiam pro debito ciuili & priuato, non potest fieri executio in re dotali mulieris etiam si debitum esset commune viri & mulieris. secundum glo no. in d. l. sed si alia. & sequitur Bal. in l. ob maritorum. in fi. C. ne ux. pro mar. quod est utile in practica ut in executione sententiae vel instrumenti confessionati contra virum mulier possit comparere, & se opponere ad impediendum ne fiat executio in bonis dotalibus. cum tunc esset quaedam alienatio, quae est prohibita per l. iuliam de fundo dotali. dubium tamen facit, quia ista videtur esse quaedam alienatio necessaria, quae non vr esse prohibita per l. Iulia. ut probatur in d. l. j. in fi. cum seq. sup. de fun. dot. tñ respõde, quod illud procedit in publicatione omnium bonorum quae in effectu nõ est praeiudicialis mulieri, cum possit illico mulier recuperare, &
469 maxime hodie, ut su. proxime dixi. † & ideo cauti aduocati docent cautelam, quando vir dubitat ne bona sua occupentur a creditorib. pro executione eorum debiti, vt tunc vir tanquam vergens ad inopiam, seu incipiens labi facultatibus, consignet, seu insolutum pro dote mulieris consistenti in pecunia det ipsi mulieri bona sua, maxime utiliora & preciosiora. ut per Bar. in d. l. si constante, in 4. q. ult. par. quae bona sic consignata censebuntur esse dotalia & in dotem conuersa. Quod quidem fieri potest etiam extra causam vergentiae ad inopiam ex quo conditio mulieris efficitur melior. vt habetur in l. ita constante. supra de iure do. & in l. quamuis. inf. eod. & sic poterit postea mulier pro suo interesse comparere ad impediendum talem alienationẽ seu adiudicationem fiendam pro executione sentẽtiae pro suo interesse. tamen vidi in practica quod aduocati ipsorũ creditorum allegabant, quod saltem non poterat mulier impedire missionẽ & tenutam ex primo decreto. de qua in l. a diuo Pio. § in vendõne. & seq. inf. de re iud. ut sic maritus taedio affectus procuret soluere creditorib. tñ rñdebatur, quod ex quo p tale primũ decretum & tenutam constituitur pignus praetoriũ seu iudiciale, ideo põt mulier impedire tale pignus, cum largo modo censeatur species alienationis. & ideo lex Iulia se extendit ẽt, ut non possit res dotalis iure pignoris obligari. ut notanter voluit Azo. in sum. C. de fun. dota. ante fi. per text. in l. fi. C. de reb. alien. non alie. quod est no. in practica. ad hoc etiam tex.
470 instit. quibus alie. licet. post prin. † Si autem mulier vellet impedire dictam executionem fiendã tanquã in bonis viri. quae nondum essent sibi consignata pro dote propter uergentiã ad inopiam, vidi dubitatum, an mulier possit pro suo interesse comparere ad impediendum talem executionem. nam dicebatur quod sic propter ius hypothecae per id quod habetur in l. a diuo Pio. §. sed illud. infr. de re iu. Sed in contrarium allegebatur, quia hypotheca nondum est orta, sicut nec personalis nisi soluto matr. per id quod habetur in d. l. si cõstãte. §. 1. uel postquam est certum uirum uergere ad inopiam. dic. l. ubi adhuc. & ideo cautela est, quod mulier in sua compartione dicat uirum uergere ad inopiam. & sic certum iam esse hypothecam suam esse natam. offerendo se probaturam incontinẽti & quod interim non fiat executio in dictis bonis, cum ipsa intendat incumbere suo pignori & hypothecae dotis ob dictam uergẽtiam viri ad inopiam. immo tunc non audirentur creditores offerentes mulieri debitum suae dotis. ut sic habeat eis relaxare dicta pignora. vt voluit dn. Cyn. in l. cum tibi. C. qui potior. quod vl-
471 timum an sit verum dixi supra in alio priuilegio. † Centesimũtrigesimumtertium priuilegium, quia legatum dotis factũ per patrẽ filiae ante oĩa alia legata detrahitur, & sic alijs legatis praefertur tanquã aes alienum. secundũ Bar. notanter in l. 2. §. si sponsa. inf. de priu. cre. & sic ẽt põt dici, quod de tali legato Falcidia nõ detrahatur, tanq̃ videatur legari dos debita filiae. facit quod ht in l. cũ dotẽ. & l. sed si vsusfructus. §. 1. inf. ad l. Falc. de quo tñ ultimo dictũ est. s. in alio priuilegio. cum. n. officium paternum sit dotare filiã. l. qui liberos. ff. de rit. nup. ideo non vr hr̃e uim meri tituli legati. & licet filia dicatur hr̃e titulum lucratiuũ in ipsa dote profectitia. l. si. §. si a socero. inf. de priu. cred & hr̃ in l. Maeuia. §. 1. inf. eo. per gl. & docto. tñ propter hoc non obstat, quin quodam respectu dicatur debita filiae. immo quidam uolunt, qd sit orta quaedam obligatio & ẽt actio cõtra patrẽ ad ipsam filiam dotandã. ut fuit de mente gl. in l. obligamur. §. lege. infr. de act. & obl. quam gl. tenuit Ang. in l. mulier. §. cum proponeretur. inf. ad Treb. dicendo quod datur condõ ex l. fi. C. de dotis promi. & d. l. qui liberos. per id quod habetur in l. j. sup. de con

dictio, ex lege. nisi dicas secundum eum, quod ille. ll. non sunt
nouę, sed antiquæ. & sic se non firmat. tamē hanc etiam opin.
tenuit Pau. de Cast. in l. si socer. in princ. infra eo. sed commu-
niter tenetur quod non iure obligationis, sed officio iudicis ex
æquitate possit cogi pater. quod officium iudicis nullam præ-
supponit obligationem. l. si per collusionem. §. sed si forte m.
supr. de actio. empti. & l. Quintus infra de annu. lega. & idem
voluit gloss. in d. l. si socer. etiam in actu redotationis filiæ iam
viduę. & idem Bart. in d. §. lege. & Iaco. de Aret. & Imo. & alij
moderni legentes in d. §. cum proponeretur. dicētes, quia ver-
ba dictarum. ll. & maxime dictæ. l. qui liberos, diriguntur ad iu
dicem. quo casu nō condictio ex lege, sed officium iudicis sur
git. vt no. in d. l. 1. ad hoc. l. si soror. C. de collatio. & ibi no. vn-
de ad propositum dicas, quod dos dicatur deberi filię magis ex
quadam æquitate naturali, quam ex iure alicuius obligationis.
licet largo modo qui tenetur officio iudicis censeatur teneri
ex quadam obligatione ratione & ęquitate naturali inducta.
vt per gloss. no. in l. si seruum. §. sequitur infra de verbo. obliga
tio. & in l. promissor Stichi supra de constitu. pecu. & ideo ne-
gari nequit dotem filiæ cōputari quodammodo inter æs alie-
num quo ad aliquem effectum, maxime vt præferatur alijs le-
gatarijs, vt dixi. licet dicatur deberi ex quadam causa lucratiua
qua ratione non concurreret cum alijs creditoribus, sicut nec
legitima. l. e. Papinianus. §. quarta supra de inofficio testamen.
472 † Centesimumtrigesimumquartum priuilegiū, quia licet fru-
ctus dotis sint viri etiā quatenus excederēt onera matrimonij.
vt. l. dotis fructus. ff. de iure dotium. & l. tertia. ff. de pactis dotali
& alias dicatur, quod si vir donat vxori aliquid annuum pro vi
ctu & vestitu, tūc quatenus illud esset vltra necessariū victum
& vestitum, non valeret, tanquā esset donatio. tamen si fructus
dotis similiter superabundarent vltra necessitatem onerum
matrimonij, valeret talis donatio, tanquam ex quadam com-
pēsatione. sed si superexcederet tale annuū vires dotis, non va-
leret. vt est casus singula. in l. ex annuo. sup. de dona. inter vir. &
473 vxor. † Centesimumtrigesimumquintum priuilegiū, quia li-
cet regulariter quando filiæ aliquid relinqueretur sine titulo in
stitutionis non valeret testamentum, tanquam filia esset prę te
rita, vt in authentica vt cum de appellatio. in §. aliud quoq;. ta-
men si legaretur ipsi filiæ aliquid, dicendo pro sua dote, vale-
ret testamētū, perinde ac si esset dictū pro sua legitima. vt no-
tanter voluit Antonius de Butri. per illum textū in capit. Ray-
nutius. de testamen. iunctis his quę habentur per Bart. & Bald.
in authentica. vnde & si parens. C. de inofficio. testamē. & per
eundē Bald. in l. humanitatis. C. de impub. in secūda columna
quod tamē dictū semper tenui pro dubitabili. quia nullo iure
probatur. quod dicēdo pro dote, importetur titulus institutionis
de quo per Imo. lam. & Abb. Sicu. in dicto capitulo, Raynutius
474 † Centesimumtrigesimumsextum priuilegium, quia licet rei
alienę valeat legatum saltem in ęstimatione, secundum tamē
distinctionem de qua in l. cum rem alienam. C. de lega. etiam
quādo aliqua ex parte esset prohibitum cōmercium, vt nota.
in l. si quis inquilinos infra de lega. 1. tamen rei alienę dotalis
legatum factum non valet indistincte etiam quo ad ęstimatio
nem. secundum gloss. ordi. in l. dotalem infr. de testa. milit. cu
ius tamen dictum non solet teneri. vt ibi per Bart. & no. per Cy.
in l. e. si prędium C. de iure dot. & vide per Ioan. de Imola. post
Ange. in l. apud Iulianū. §. fi. inf. de lega. 1. & ibi dixi. & ibi quid
de re ecclesię legata alteri. de quo vide notata in c. filius. de te-
475 sta. & per Bald. & alios in d. l. cum rem alienam. † Centesimum
trigesimumseptimum priuilegiū, qa licet quando in dote datur
res ęstimata dicatur esse facta quędam emptio. l. plerunq;. §. si
ante. ff. de iure do. adeo qđ tunc venit euictio ratione cuius po-
test agi ex empto per virum, siue cæperit a promissione siue a
datione ipsa dos, licet secus hoc vltimo casu, qñ esset data illa
ęstimata vt habetur in l. 1. C. de iure dot. & alias dicatur, qđ ex
contractu venditionis venditor teneatur emptori promittere
duplum per stipulationem, etiam si aliter a principio de hoc
non fuerit cōuentum, vt habetur in l. emptori duplum. & l. 2.
ff. de euict. tamen sic in contractu dotis datę ęstimatę. qa non
tenetur dotans ad duplum, nisi de hoc ab initio fuisset conuen
tum. vt est tex. singu. in l. non solum. ff. de iure dot. & licet glos.
ibi supplendo videatur destruere illum tex. & Bald. ibi eam se-
quatur, tamen videtur maxima violatio ad illum tex. simplici-
ter loquētem. & videtur esse ratio quam assignat iurisconsul-
476 tus in leg. quoties. eodem titu. Quia non † censetur proprie &
omni respectu esse emptio, sed datio ex causa dotis. vnde quo
ad vnum tantum effectum, scilicet periculi, vt transeat in virū,
iudicatur emptio. vt dicebat glo. in d. §. si ante. Itē quo ad effe
ctum, vt non dicatur fundus dotalis respectu legis Iulię de fun
do dotali. de quo vide dicta in l. si ęstimatis infra eod. tamen in
subsidium poterit dicta res vendicari per vxorem etiā si esset
apud tertios possessores, quando alia bona non reperirentur.
vt dixi. ff. in alio priuilegio per tex. singu. in l. in rebus. in prin-
477 cip. C. de iure do. † Centesimumtrigesimūoctauū priuilegiū

qa solet dubitari, an pena, quam quis consequitur ratione rei
meę quam debet quis mihi restituere, sit mihi restituēda cum
ipsa re, de quo per glo. & doc. in l. verum. cum seq. ff. de peti. hę-
re. & in l. si pignore. ff. de pigno. actio. & per Bar. latius in l. præ-
tor. §. qđ de fructib. inf. de bon. auth. iud. pos. & inter alia solet
dici, quod qñ ille qui tenetur mihi restituere, fuit consecutus
pęnam aliquam a me, tunc illa non venit in restitutionē, secus
si ab alio. vt est text. in d. l. verum. cum seq. Sed tūc ob. tex. in l.
quoties. ff. de iure do. ff. allega. soluunt multi, vt etiā fuit Barto.
ibidē. & in d. l. si pignore. & d. §. qđ de fructibus qđ ideo ibi pę-
na restituitur. quia ipsa pęna succedit loco rei amissę, quæ erat
restituenda, & sic loco rei datę in dotem. qñ autē nō succedit
loco rei, & tūc illa nō venit restituenda, ita procedit tex. in d. l.
si pignore. quę solutio nō videt bona ad d. l. quoties. qa ibi iuris-
consul. non fundat se ex illa ratione. sed ex quadā æquitate, ne
mulier sit in damno, & sic reperiat se in totum indotatā. præte
rea dicta ratio Bar. nō esset vniuersalis. nā pone qđ locator pro-
mittit sub pena ipsum cōductorē nō molestare, nec impedire
quo minus possit vti frui re cōducta. & postea quia cōductor
fuit impeditus in suo vsu & cōmoditate rei cōductę cōsequu
tus fuit pęnam a locatore, quę pęna successit loco sui interesse
tamē si postea habet ipsam rem restituere locatori, absurdum
esset dicere qđ habeat restituere pęnam cū illam habuerit loco
sui interesse. vt probatur in l. is qui rem. ff. locati. quę ratio cessat
in creditore qui fuit cōsequutus pęnam, etiam si illam habuis-
set ab ipso debitore, qui rem ipsam subtraxit, vel aliter impe-
diuit. cum creditor nō habeat causam & commoditatem rei
sicut habet conductor. vt hāc rationem differentiæ assignant
doct. post glos. in d. l. si pignore. vnde illa ratio quæ est in con-
ductore, videtur subesse in marito. immo maior, cum nō solū
habeat cōmoditatem rei datę in dotem, sed etiā dominiū vel
quasi. l. doce ancillam. C. de rei vendi. cum si. vnde si maritus
fuit consequutus pęnā contractus, ex eo quia socer vel mulier
impediuit virum vti frui, non teneretur vir talem pęnam re-
stituere solu. matri. sic etiam dicendum videbatur in terminis
dictę. l. quoties. cum maritus fuerit ibi consequutus duplū pro
omni suo interesse, qa diu postea stetit sine dote subeūdo one
ra matri. & ideo videbatur ipsum nō teneri ad restitutionē di
ctæ pœnæ matri. solut. tñ ibi est speciale ex quadam æquitate,
ne mulier sit in damno, vt sic remaneat indotata. & licet ibi
tex. pōderet rationem, videlicet ne vir sit in lucro, tamen illud
procedit, qa omnis pęna apponitur pro lucro. sicut diximus in
vsuris. vt habetur in l. qui se deni illes & l. cū quidā. §. diuus. ff.
vsur. licet apponi soleat ratione interesse. vt habetur in l. fi. inf.
478 de prætor. stipu. vnd cogita. † Centesimūtrigesimūnonū priui
legiū, qa si filius accipit pecuniā iussu patris, tūc nō est obliga-
tus filius, sed pater. vt. l. 1. & per totū titu. sup. qđ iussu. & hoc ni
si cōtemplatione vtriusq; ille soluerit filio, quia tūc vterq; te-
netur per id qđ no. in l. si pupilli. §. 1. ff. de neg. gest. & ibi per Io.
& docto. & facit. l. cum mandato. ff. mand. tamen hoc procedit
quando in ipso actu solemni exprimeret qđ cōtēplatione vtri-
usq; soluerit filio, alias in dubio præsumitur qđ contēplatione
solū ipsius patris iubentis soluat vt ibi no. quia volūtas in men
te retenta nihil habet operari si postea ipse egit in mēte qđ cō-
templatione vtriusq; soluerit argu. l. si repetēdi. C. de cond. ob
479 causam. & bene facit. d. l. cū mandato. tñ hoc † fallit speciali fa-
uore dotis, qa prętumitur mulier vel socer soluēs viro filiofami.
iussu patris soluisse contēplatione vtriusq; cū ita intersit mu-
lieris, vt duos habeat obligatos. arg. l. in ambiguis. ff. de iure do.
iuncto eo quod habetur in l. 1. §. fi. ff. de libera. lega. & hoc sin-
gu. voluit Bar. post Iaco. de Are. in l. si cum dotem. §. transgre-
diamur. ff. eo. vnde per hoc videtur velle Bart. post Iaco. de Are.
quod in d. casu, quando expresse vel tacite fuit data dos filio
iussu patris, atq; ita contemplatione vtriusq; data videatur, tūc
quilibet obligatus insolidū. & sic tanquam duo rei debendi
480 teneatur. qđ est no. & sic surgit. † Centesimūquadragesimum
priuilegium, quod si pater & filius in eodem instrumento cō
fitentur se habuisse dotem ab vxore vel patre vxoris, quod tūc
quilibet est obligatus insolidum, & cēsentur duo rei debendi
facti. quod etiam fuit de mente Cyn. & etiam Bald. ibidem in
l. fi. C. de do. cauta. intelligendo illum text. quod ibi pater & fi
lius simul obligati pro dote fuerunt facti duo rei debendi, qui
possunt constitui in dote secundum Bal. ibi. licet non possit fi-
eri expressa fideiussio. & idem fuit de mente Cyn. in l. vbi ad-
huc. in 2. q. C. de iure do. & etiam Bar. in l. si constante. §. quo-
ties. ff. eod. dum intelligit dictam. l. fin. quod ibi filius cum pa-
tre recipiendo dotem, cēsentur facti duo rei debendi insolidū
dicit tñ Ponta. in d. §. transgrediamur. qđ si probaretur expresse
totā dotē peruenisse ad manus alterius, puta patris, vel filij, li-
cet instrumentū cātet, quod ambo receperint, tamen debebit
prius excuti ille, ad quē tota dos peruenit, sumptibus tamē &
periculo alterius correi id quod habetur nota. in l. inde queri-
tur. ff. commoda. cuius dictū videtur dubitabile qa tex. ille lo-
quitur in duobus reis obligatis insolidum. tamen quando quili-
bet

bet tenetur pro parte, cessaret ratio illius tex.& duorum reorũ
debendi, de quo per Bar.in l.2.§.vbi duo.inf.de duobus reis &
481 ita etiam per eundem in l.duos reos. eo.tit.tamen in casu prę-
dicto quando pater & filius confitentur simul se recepisse do-
tem, dicas quod tũc quilibet pro sua virili sunt obligati nisi ali-
ter appareat quod tanq̃ rei receperint dictam dotem, quia non
videtur vnus cogitasse de obligatione alterius, vt tenuit Bar.in
d.§.qo. & etiam fuit de mente Dyn. in d.§. transgrediamur.&
etiam sequitur Bal. & Ang. ibidem per id quod hr̃ in l.vir vxo-
ri.§.fi.sup.ad Velleia.& facit.l.reos.§.cũ in tabulis. inf. de duo-
bus reis, potest tamen distingui, quod aut pater & filius simpli-
citer simul se obligant vel confitentur se habuisse dotẽ in eo-
dem instrumento, & tunc sic vera opi. Bar.in d.l. si constante.
& ita etiam procedat opi.communis doct.quia nullo iure cau-
tum reperimus, quod isto casu fauore dotis exorbitent seu læ-
dantur regulę iuris communis volentes quod vbi aliter nõ ap-
paret, quod duo simul obligati voluerint se constituere duos
reos debendi insolidũ, tunc in dubio quilibet pro sua virili cẽ-
setur obligatus d.§.cum in tabulis.& d.l.vir vxori.in fin. & l.1.
C.si plur.vna sententia.& maxime quia ita suadet natura copu
læ, vt habetur in l.cum quidam, C.de lega.nec obstat.d. l. fi. C.
de do.cau.quia ibi nihil dicitur, an quilibet sit obligatus insoli-
dum vel pro virili, sed solum disponitur quòd quilibet habet
exceptionem non numeratę dotis, aut cõstat quod filius rece-
pit totam dotem iñ iussu patris, & tunc si est actum inter eos,
quod contemplatione vtriusque mulier soluerit, prout in du-
bio præsumitur speciali fauore mulieris & dotis, vt sup. est di-
ctum in proximo priuilegio, & tunc oportet necessario fateri,
quod videatur actum vt quemlibet habeat obligatum insoli-
dum diuersa actione, videlicet filium actione de dote, & patrẽ
actione quod iussu, vel actione mandati, tanquam mandato pa-
tris soluerit, & sic quilibet est insolidum obligatus propter di-
uersum respectũ, videlicet filius quia recepit, & pater quia ius-
sit, prout alias in simili habetur in l.3.in fi.sup de nego. gest. &
in d.l.si pupilli.§.1. eo. tit. & etiam probatur a contrario sensu
in l.cum mandato. sup.manda. nam si ego mutuo tibi pecuniã
mandato Titij, licet in dubio videar tunc mutuare contempla-
tione Titij mandantis & non tua, & sic non possum agere ꝯ te
mutuatarium certi condictione ex mutuo, sed solũ contra Ti-
tium actione mandati, tamen quando appareret, quod contẽ-
platione vtriusque mutuauerim, tunc possum agere ꝯ quem-
libet insolidum diuersa actione, scilicet contra te certi condi-
ctione ex mutuo, & contra Titium actione mandati, vt habetr
in dic.l.cum mandato.ergo idem in muliere soluente dotem
filio & viro suo iussu, & mandato patris & sic soceri, vt habeat
quemlibet obligatum insolidum, non tanquam duos reos de-
bendi proprię, cum vnus non cogitauerit de obligatione alte-
rius, & quia sub diuersa specie obligationis, sed tanq̃ duos di-
uerso modo obligatos ad eandem rem, quando expresse vel ta
cite appareret, ꝙ contemplatione vtriusque soluerit mulier. Præ-
terea si dicim' hoc speciale esse fauore mulieris, vt habeat plu-
res personas obligatas ad idem, per id quod habetur in l.3.in fi.
de lib.lega.puerile quid esset dicere, quod tũc quilibet sit obli-
gatus pro sua rata, nam si hoc esset verũ, magis interesset mu-
lieris habere socerum solum obligatum & insolidum, quam
pro sua virili, cum filium de facili credendum sit non esse sol-
uendo, maxime de isto iure, vnde intrepide tenenda est op. in.
eiusdem Bar.post Iacob.de Are.in d.§. transgrediamur. quic-
quid aliter ipse dixerit in d. l. si constante. ponendo terminos,
quando ambo non simul se obligant, sed filius dotem recepit
482 patris iussu.† CXLI.priuile.quia licet regulariter quando quis
sperat lucrum ex morte alterius, tunc si talis ita sperans esset
causa mortis illius, non est ipso iure priuatus dicto lucro, sed re
manet capax, & ab eo aufertur a fisco vt ab indigno, vt habetur
in l.indignum.inf.de his quibus vt indi.& l.cum ratio. in fi.inf.
483 de bon.dam.& l.Lucius inf.de iure fisci.† tamen fallit in lucris
dotalibus seu nuptialibus, puta in dote, quam debebat vir lu-
crari per mortem mulieris prædecedentis in matrimo. nam si
vir esset causa mortis mulieris, ipso iure est priuatus, & factus
incapax tali lucro, & sic transit dos ad hæredẽ mulieris, & non
ad fiscum, vt est casus singul.in l.si ab hostibus.§.fi.inf. eod.vbi
Bart.dixit illud esse speciale in lucris nuptialibus, tamẽ ipse idẽ
bar.variauit, aliter intelligendo illum tex.in l. fi.inf. de his qui-
bus vt indig.& aliter in l.3.inf.si quis aliq. te. prob.de quo vide
484 quæ latius dixi in d.§.fi.† CXLII. priuile.quia si in testamento
inter alia legata fuit dos relicta, & postea in codicillis fuit appo
sita clausula diminutiua legatorum factorum in testamento,
talis diminutio nõ refertur ad legatum dotis, ita reperio quos-
dam dicere per tex.no.in l.libertis.§.posthumis.inf.de ali.lega.
qui tamen tex.loquitur in legato alimentorum, tamen cũ dos
partem' fauorem obtineat, vt per Bar in l.cum de in rem verso.
sup.de vsur.& sup.pluries dictum est quo ad diuersos effectus,
ideo trahi potest ille tex.ad fauorẽ legati facti pro dote, & po-
test generaliter notari, quod omnes fauores, & specialitates q̃
reperiuntur concessę a iure alimẽtis, de quibus fauoribus per
Bar.in l.Mela.inf.de alimen.lega. extẽdantur ad dotem, quod
maxime procedit, quando esset dos relicta pauperi personę, ex
quo tunc vere & proprie loco alimentorum videtur relicta, vt
si possit ex ea sustentari, & sic subire onera matrim.propter ta
lem dotem.arg.l.pro oneribus.C.de iure do. & l. si cum dotẽ.
§.si autem.inf eo.facit quod habetur in l.cũ hi.§ si in annos.ff.
de transac.& l.si cui annuum.inf.de annu.lega. & quod p Bar.
in l.Stichum.§.stipu.inf de verb.oblig.& ideo posset inferri ad
485 † CXLIIII. priuil. quia a sententia lata in causa dotis in fauo-
rem mulieris non potest appellari, sicut non potest a sententia
lata pro alimentis præstandis, vt l.fi.inf.de app.re. & ibi per Dy.
& Bar.vt etiam hoc vltimum voluit ipse Bart. in l.Mela.inf.de
ali.legat. Sed aduerte quia non videtur hoc esse expeditum,
quod non possit appellari a sententia lata p alimentis, quia tex.
in d.l. fi.solum videtur loqui in sententia lata in fauorem mili-
tum pro eorũ vsu & alimonia, quasi tunc verletur publica vti-
litas, & sic videtur probari, quod quando pro alimentis in fauo
rem priuatarum personarum, tunc secus esset. arg.l. cum præ-
tor.sup.de iud. cũ sais vulgaribus. Præterea licet reperiã quos-
dam dicere in sententia lata pro dote, tamen videtur hoc con-
tra casum in l.fi.C.de sententijs quæ sine cer.quanti. Circa pri-
mum tamen de alimentis Spec.in tit.de appel.§.in quibus.ver-
sic.8.& sequenti ponit varias opi.& tandem post Marti. de Fa-
no concludere videtur, quod quando alimenta petuntur iudi-
cis officio quod est in quibusdã personis quando propter ino-
piam, & tunc non appellatur, ex quo huiusmodi causa dilatio-
nem non capit ita intelligit d.l.fi. Secus si iure actionis, vt ibi p
eum, & sic etiam videtur sequi Bar.in d.l. fi.sed hæc ratio vide
tur subesse etiam quando peterentur iure actionis, puta ex te-
stamento, quando essent legata personæ inopi vnde ex quo nõ
haberet aliás vnde se aleret, & sic res requirit celeritatẽ, ne pe-
reat fame, & ideo videtur eadem militare dispositio.l. a Titio.
infra de verb.oblig.cum simi. & facit quod habetur in l.2. infr.
de re iud.cũ tunc deberent abbreuiari termini, siue iure actio-
nis, siue officio iudicis petantur alimenta a persona paupere.
Guido autem de Suzaria, vt refert ibi Io. And.in addit.dicebat
non reperiri iure cautum, quod a sententia pro alimentis non
appelletur.arg.l.illam.de collat.C.dicit tamen æquum esse, ꝙ
si ille, pro quo est lata sententia, non haberet interim vnde se
alat, ꝙ pendente appellatione pars appellans dabit alimenta.ar
gum.l.si instituta.§.pen.sup.de inof.test.a & facit ꝙ habetur
in c.ex parte.de accusa.& in hac opi.videtur tandem residere
486 ibi Io. And.quę mihi satis placet.† & sic potes cõcludere, quod
tex.in d.l.fi.& exempla ibi posita procedunt.s.vt non possit ap-
pellari ad finem suspensionis & impediendę executionis latæ
sententiæ, nam non obstante appellatione sententia mandabi-
tur interim executioni propter periculum in mora. Nec est ve
rum ꝙ tex.in d.l.fi.ponat specialitatem, quando pro vsu & vi-
ctu militum, nam illud ibi ponitur gratia exẽpli. & tex. in prin.
loquitur generaliter, videlicet quando res dilationes nõ capit.
Exempla enim non arctant regulam positam in l. damni infe-
cti stipul.in fi.inf.de dam.infec.& negari nequit causam alimẽ
torum celeritatem requirere, quia non recipit dilationẽ, quan
do ab inope peterentur, immo tunc die feriata procedi potest.
l.2.sup.de ferijs.& dixi sup.in alio priuilegio. Et sic potest simi
liter concludi in causa dotis, quando sententia esset lata pro do
te, & requireret celeritatem, puta, quia peteretur a muliere
vidua, vt posset se remaritare, vel exinde se alere, qa nihil aliud
haberet, vel a puella paupere, vt ex inde possit nubere, & licet
tunc possit appellari a tali sententia, tamen propter hoc nõ im-
pedietur eius executio, quia vt dixi, non potest negari, quod ta-
lis causa non capiat dilationem, sicut non capit causa alimen-
torum. vt sup.etiã dixi in priuilegio. Circa dies feriatos & sum-
marietatem causę & tex in d.l.fi.in prin.dum simpliciter dicit,
ꝙ si res dilationem non recipit, non potest appellari, debet in-
telligi ad finem impediendi executionem, per supradicta. ad
quæ etiam facit, quod no.Spec.tit.de offic.iudi.§.1. vers. sed an
eisdem. Confert etiam quod alias legitur.& not.in Clemen.1.
de re iud.& per Bald.in l.1.C.ne lice.tertio prouoc. Et per præ-
dicta põt respondere ad tex.d.l.fi. C.de sententijs quæ sine cer.
quant.vt procedat ad finem, vt sententia lata super dote etiam
in fauorem mulieris possit retractari per appellationem, quan
do esset iniusta, cum & in minoribus & summarijs causis qui-
buscumque possit appellari. l.& in maiorib.C.de appel.& præ-
dictum de appellationibus est prohibitorium, idest, quia regu-
lariter in omnibus causis potest appellari, nisi a iure reperiatur
expresse prohibitum, vt per glo.not. in l.qui restituere ff.de rei
vendi.tamen speciale est in causa dotis, & alimentorum, & si-
milibus quæ recipiunt dilationes, vt in eis sententia lata non su
spendatur per appell.quominus interim executio fiat.quod no
487 ta.† CXLIIII. priuilegium, quia licet alias sit speciale in actio-
ne de peculio, vt habens actionem de peculio non possit oppo
nere compensationem de eodem, vt l.etiam fundus.§.sicut um

tutum

rum imprudens. ff. si cer. pe. & l. si creditor. §. 1. sup. de pecu. licet posset per solutionem liberari. & sic isto casu compensans nõ habetur pro soluente, cõ id qđ habetur in l. si debitor. ff. qui poti. in pig. hab. & in l. amplius non peti. ff. rẽ ra. haberi. tñ. hoc speciale non procederet contra mulierẽ in dote habentẽ actionẽ de peculio contra socerũ. & hoc speciali fauore dotis & mulieris, vt est casus singu. ad hoc ponderatus per Lud. de Ro. ibi in l. si filiusfam. la. 2. in prin. inf. eod. Quicquid aliter ibi intelli-

488 gendo dixerit Barto. super quo tamen vide ibi dicta. † Centesimumquadragesimumquintũ priuile. speciale, qa licet aliter dicatur in l. inter pares in fi. ff. de re iu. & in l. diem proferre. §. si plures sup. de arbi. quod si duo iudices vel arbitri discordent in summis, stetur sententię eius qui in minori summa cõdemnat, tamẽ fallit, quando super dote, puta si vnus condemnat iudicando esse restituenda cẽtum pro dote mulieris. & alius ducẽta, stabitur sententię maioris. ita mirabiliter & singulariter sensit glo. in l. nuptura. sup. de iur. do. dum ita videtur limitare d. l. inter pares argu. illius tex. iuncta l. in ambiguis. eod. titul. super quo esset cogitandum, cum dubium faciat, ex quo ambo cõcordant in minori, sed in maiori vnus solus iudicat, ergo non videtur debere stari sententię vnius solius per id quod habetur in l. duo iudices. ff. de re iudi. & in l. si in tres sup. de arbi. nisi dicas, etiam sententiæ vnius solius ex duobus debet & potest stari in causis fauorabilibus d. l. inter pares & c. fin. de re iudi. quod bene no. ad dicta. ff. circa finem glo. in priuilegio d. l. in ambiguis.

489 † CLXVI. priuilegium, quia licet alias regulariter quis legando vel promittendo certam summã nummorum, intelligatur in dubio de minoribus l. nummis. ff. de leg. 3. & l. si seruus. §. fi. de leg. 1. & l. inter stipulantem. §. 2. inf. de verbo. obligat. cum si. tñ fallit, nisi ex causa dotis, quia in huiusmodi legato, vel promissione quod maius est videtur esse in obligatione, vt est text. no. in d. l. nupturę. in fi. iuncta gl. fi. ibi in prin. nam sic etiã idẽ dicimus, quando versatur fauor religionis seu alterius pię causæ. nam si lego Titio lancem, vbi habebam argenteam & auream, vel maiorem, & minorem videor legasse argenteam, vel minorem, vt habetur in l. qui lancẽ. inf. de aur. & arg. leg. tamẽ non sic, si legaretur ecclesię. vñ si legarẽ ecclesię calicẽ, videtur in dubio sensum de pretiosiori. per tex. notã. quod ibi per glo. & Bar. in l. Titia. §. fi. inf. de aur. & arg. leg. super quo tamẽ cogita. qa semper dubitaui super intellectu illius tex. quia licet ita soleat cõmuniter allegari cum gloss. q̃ fauore religionis venit in dubio q̃ est maius, tamen bene ponderando illum text. probat totum contrariũ. qa ibi iurisc. fundat se, qa in eo templo non consueuerunt fieri dona nisi de auro vel argẽto. & sic præsupponere videtur qđ si dona etiam solita fieri ibi etiam de ligno ęreo, tunc in dubio censeretur legatũ lignum ęreum per regulam de qua. sup. Præterea si ibi solita erant solũ de auro vel argento fieri dona ergo fauore religionis debet & præsumi legatum esse factũ de auro & non de argento nisi coniectio testatoris aliud suaderet, & tñ ibi indistinctẽ tñ videtur contrarium, videlicet qđ de argento testator videtur sensisse, vnde cogita pro resposione. Et ex prædictis surgit aliud priuilegium videlicet.

490 † XLVII. priuilegium, quod licet in alternatiua summarum minor summa cẽseatur esse in obligatione. l. si stipulatus fuero quinq; aut decẽ inf. de verb. obli. & l. si ita relictum. §. fi. inf. de le. 1. tamẽ fallit fauore dotis, vt intelligatur maior summa venisse, vt pbari potest in d. l. nuptura. ad fi. & ita illũ tex. pro nota. & pro speciali fauore dotis reperio ponderatum per Raph. Fulg. in l. cum his. §. si mulier. sup. de cõdi. inde. ad limitat. d. l. si stipulatus, tamẽ Lud. de Ro. in d. l. si stipulatus dicit hoc non probari ex text. in d. l. nuptura, quia ibi non fuit obligatio alternatiua, sed simpliciter fuit dos constituta in eo quod filiusfa. debebat mulieri, non autem alternatiue, videlicet in eo quod filius, aut pater debebat mulieri, qa hũc secundum casum dicit esse decisum in l. si pater. §. quę debitorẽ. inf. eo. tit. videlicet qđ cẽseatur venire in obligatione id qđ filius debet, & sic totum debitum vbi si veniret id qđ pater debet, non esset in dote totum debitum, sed quantũ est in peculio, & non plus & hoc speciali fauore dotis & mulieris, sed mirandũ est de Ludo. qui allegat casum ibi in terminis contra se, & consequenter etiã cõtra Raph. secundum intellectum gl. ibi intelligendo, quod ibi illa alternatiua posita in text. ibi, q̃ mihi debes, vel quod mihi filius tuus debet, sint verba partium contrahentium, & secundum hoc text. ibi & gl. vult quod in obligatione veniat minor summa. videlicet qđ pater debet, & sic quantũ est in peculio, & nõ plus, vnde dici potest qđ allegatio Raph. sit magis fundamentalis, & probetur per arg. d. l. nuptura. in fin. iuncta glo. fi. ibi in prin. dum iuriscon. dictum ibi in fi. probat per rationẽ. d. l. in ambiguis, & potest dici constanter, q̃ intellectus glossam d. §. quę debitorem non sit verus, nec in se, nec quo ad literam ibi nã bene ponderãdo tex. ibi illa alternatiua est iurisconsulti & non partium, quasi dicatur, siue dos constituatur hoc modo q̃ mihi tu debes, siue constituatur hoc modo, quod mihi filius tuus debet, tunc quantum sit in peculio debet inspici tempus nuptiarum postea sequutarum, & non tempus promissionis, nec illi literæ obuiat tex. d. l. nuptura. quia iurisconsult. in d. §. q̃ debitorem. non intendit decidere, quid in dubio videatur esse actum inter partes, quia illum casum quid in dubio, decidit iurisconsul. in d. l. nuptura, sed eo casu quo partes senserint de obli. patris respectu peculij, an tunc habeatur respectus ad tempus promissionis, vel ad tempus nuptiarum, & hic casus deciditur in d. §. quę debitorem. Præterea non esset vera in se dicta lect. quia esset contra fauorẽ dotis & mulieris, contra infinita iura, & contra casum quasi in terminis in d. l. nuptura. iuncta. d. l.

491 in ambiguis. † Centesimumquadragesimumoctauum priuilegium, quia licet quãdo verbum, fructus, prolatum ab homine circa fructus pendentes, intelligatur de integris, & sic non deductis impensis, puta si vendo tibi vineam plenam vuis, non potero deducere expensas ibi factas in eo anno, etiam si dicam, vendo tibi vineam cum fructibus, nam intelligeretur non deductis expensis, per id quod habetur in l. si pendentes, & l. quoties. §. si colono. sup. de vsufru. & l. fin. §. penult. inf. quæ in frau. credito. & l. Iulianus. §. si fructibus. sup. de actio. empt. secus in materia quæ concerneret fructus nascituros, quia intelligũtur fructus qui restant deductis impensis. l. fundi Trebatiani. ff. de vsufruct. lega. & per glo. not. in l. si quis argentum. C. de don. & per Bart. in l. fructus. inf. eo. tamen secus in dote. puta, si mulier dat in dotem fundum cum fructibus pendentibus, tunc intelligitur deductis expensis, per text. nota. in d. l. fructus. quem ibi ita notan. ponderat Ioannes de Imol. quod mirum videtur, & doctor. aliter non aduertentes non ponderant illum text. qui hoc bene videtur probare, & est ratio secundũ eundem ibi. videlicet pro æqualitate seruãda inter virũ & vxorẽ, ex quo enim postea viro soluto matrimonio de fructibus qui sunt diuidendi deducit impẽsas, vt ibi est tex. sic & versa vice debet mulier deducere de fructibus pendentibus datis a princ. cum fundo dotali, non tamen dicas, q̃ mulier dato tali fundo cum fructibus in dotem, possit dicere viro, volo deducere expensas quas feci pro vinea colenda, quia tunc contra eam surgerẽt iura. ff. alleg. sed debet expectare futurum euentum, & secundũ hãc rationem Imol. potest inferri, quod si vir nollet deducere expensas in fructibus vltimi anni, quo solutum est matri. forte quia fuerunt paruę, & fructus fuerũt in copia, tũc nec ipsa mulier posset deducere expẽsas fructuum primi anni, vnde vir poterit in hoc esse bene cautus, vel eius hæres, si videat sibi fore magis expediens non deducere suas expensas, ad hoc etiam vt ipsa mulier non possit deducere expensas suas factas pro fructibus primi anni, si forte illę expensę mulieris fuissent maiores. Item sequeretur, quod si nõ caderet deductio expensarum factarum in vltimo anno, quia forte nullos fructus percepit propter intemperiem aeris, vel grandinem, vel guerram similiter non de-

492 duceret mulier. quod nota. † CXLIX. priuilegium, quia licet vir recipiendo dotẽ in loco sui domicilij possit ex causa dictæ obligationis ibi conueniri, non quidem ratione pacti, sed ratione domicilij authen. qua in prouincia. C. vbi de crimi. cum sim. tamen non sic si dotem reciperet in loco nõ sui domicilij, quia tunc ratione cõtractus non posset ibi conueniri, sed solũ in loco sui domicilij, ita solet allegari casus sing. in l. exigere dotem. ff. de iud. & mirum est hoc, cum potius tendat in iacturã mulieris, sed dicunt doc. esse rationem, quasi vir recipiẽdo dotem alibi etiam in domicilio vxoris videatur ex tunc cõsensisse solutionem fiendam pro dote restituenda in loco sui domicilij arg. l. contraxisse. inf. de act. & obl. secũdum Bar. ibi & Ang. dicit ibi, q̃ tunc vir habere animum discedendi, & sic ibi contrahere videtur tanquam aduena. Sed tu cogita an hoc procederet, si postea contingat diuortium fieri vel aliter matri. separatum in loco alio q̃ domicilij, quod tñ patebit ex proxime dicen-

493 dis. † CL. priuileg. est, quia vbi dissoluitur matrim. ibi poterit vir conueniri ad dotem reddendam, licet ibi alias non posset conueniri ratione priuilegij, vt est tex. sing. cum gl. in l. si vxor. ff. de iud. Sed aduerte quia hoc non videtur priuileg. sed potius ius commune, quia per diuortium factum inter cõiuges videtur induci quidam quasi contractus de dote soluenda, ratione cuius quasi contractus facti in loco potest legatus cõueniri ibidem, sicut ratione contractus, non obstante suo priuilegio. vt no. in l. de eo. iuncta l. interdum. supr. de iud. Item quia non videtur posse negari quin per diuortium inducatur quidã distractus matri. & cõsequenter distractus dotis, & sicut ratione cõtractus quis sortitur forum in loco, vt l. hæres absens. ff. de iudi. & l. omnem obligationem. eo. tit. ita etiam sortitur ratione distractus. vt l. qui certo loco. ff. de condi. indeb. & no. in l. 2. C. vbi & apud quem, ideo videtur ibi legatus posse conueniri ratione taciti distractus, non obstante suo priuilegio, sicut ratione cõtractus, id potest dici, quòd sicut speciale est in dote, vt per distractum, sed est, per diuortiũ factum in alio loco q̃ in domicilio viri ipse vir non sortitur forum quem alias ibi non habebat, sed solum vt possit conueniri in loco sui domicilij, per id quod habetur in d. l. exigere dotem. Si autẽ poterat ibi conueniri

...de iure, tamen ratione priuilegi... ri poterat declinare forum...vt est in legato qui est Romę, ...tūc poterit ibi cō uenire... n obstāte dicto suo priuilegio ...catum sing. in d. l. si vxor, qđ est bene no. ad limitationem ...us φ habetur in d. l. exigere dotem, tamen cogita, quia vid...tur φ etiam subsit fauor dotis & mulieris, φ in loco diuortij possit vir conueniri, sicut & in loco domicilij, vt sic diuorti...adeat forum soro, & maxime, quia cēsetur quidam distract...vt sup. dixi, qui distractus est eiusdem effectus cuius est cō...ctus, etiam quo ad sortitionem fori, vt sup. dixi. & etiam no... deterioris conditionis mulier, quam alię personę nōn priu...giatę. vnde cogita quia doct. communiter intelligunt & prę...ponunt, φ per diuortium non inducatur ex tunc aliqua ...ligatio de nouo ad dotē restituendam, sed magis per ipsum ...detur purificari conditio restitutionis dotis ex antecedenti co...ractu dotis, ita intelligēdo d. l. si vxor. ex qua surgit singula... aliud priuilegium videlicet. C. L. l. priuil. φ licet quo ad sortionē fori non attendatur locus vbi est purificata conditio, sed magis locus contractus, per id φ habetur in l. si filius. inf. de verb. oblig. & gl. est ad hoc not. in d. l. si vxor. tamen fallit fauore dotis, non quidem vt ibi in loco diuortij dicatur de nouo contrahendi forum, sed quo ad hoc, vt forum ibi de iure communi sortitum non possit vir declinare ratione sui priuilegij, vt ...catus sing. in d. l. si vxor. & dicit ibi Angel. hoc priuilegium esse no. & non positum per Bart. inter alia priuilegia in hac l. Finis.

REPETITIO

Domini Bulgari de Bulgarinis, in l. 1. ff. soluto matrimo.

SVMMARIVM.

1 *Dotis causam esse precipuam ac fauorabilem.*
2 *Instrumentis duobus eodem die confectis hypothecam continentibus quorum alterum sit dotis, alterum mutui, præsumi in dubio dotis instrumentum præcisse.*
3 *Instrumento fisci eodem die confecto quo instrumentum priuati vtrum factum præsumemus. & nu. 6 & 8.*
4 *Sententia an sit semper in dubiis contra fiscum ferenda.*
5 *Intellectus ad l. non puto. ff. de iure fisci.*
7 *Fiscum præferri creditoribus habentibus anteriorem hypothecam quantum ad bona quæsita per debitorem post suam hypothecam atq; inibi declarata l. si is qui. ff. de iure fisci.*
9 *Mulier in dote & fiscus an æquiparentur circa priuilegia.*
10 *Mulier in dote contendens de prioritate hypothecæ cum fisco an in dubio præferatur fisco.*
11 *Mulier an possit renunciare priuilegiis dotalibus. & nu. 14.*
12 *Mulier quæ iam nupsit secundo viro, an destituta sit priuilegiis a iure concessis in exigendo dotem ab heredibus prioris viri.*
13 *Mulier sterilis an circa exactionem dotis habeat priuilegia a iure concessa.*
15 *Dotis causam non ideo minus priuilegiatam esse, quòd ex eo matrimonio, fauore cuius data est, liberi suscipi non possint obstante sterilitate mulieris.*
16 *Ciuitatem repleri liberis, publice interest.*
17 *Statutum concedens aliquod priuilegium forensibus venientibus ad habitandum, censeri fauorabile.*
18 *Statutum destituens omnes venditiones factas ex certo aliquo tempore, an destituat eas venditiones, quas traditio rei venditæ subsecuta est.*
19 *Excommunicatus vigore alicuius constitutionis, si postea abrogetur ea cōstitutio, non indiget absolutione, & perinde est, ac si nunquam fuisset excommunicatus.*
20 *Dotis causa possit necne agitari coram iudice ecclesiastico. & nu. sequen.*
22 *Pater dotem promittendo pro filia aut donationem propter nupt. pro filio censetur de suo promittere, tametsi filius aut filia bona habeat, quorum pater sit administrator.*
23 *Pater expresse dicens se dare vel promittere dotem de bonis filiæ an per hoc liberetur, vt non teneatur de bonis suis dotare eam.*
24 *Pater an teneatur de bonis suis dotem pro filia aut donationem propter nuptias pro filio constituere, vbi ipsi possent de suo dare. & nume. 26. & 29. & 33.*
25 *Verbum, omnino, vniuersale esse, idem significans quod indistinctè.*
27 *Alimenta magis deberi a parentibus ipsis filiis, quam dotem. atq; inibi an parentes teneantur alere filios, qui aliunde habent vnde se possint alere.*
28 *Determinationem adiectam pluribus terminabilibus determinare ea vniformiter.*
30 *Intellectus ad l. si. C. de dot. promissione.*
31 *Pater promittens dotem pro filia ex bonis suis & filiæ, maiorem tamen quam pro modo facultatem suarum, tenetur totā de bonis suis soluere.*
32 *Filiorum bona an & quando possint per patrem alienari citra consensum ipsorum filiorum.*
34 *Pater an teneatur dotare filiam naturalem tantum. & nu. 36. & 37.*
35 *Dos data a patre naturali filiæ spuriæ mortua filia non ad heredes ipsius, sed ad patrem naturalem vel eius heredes reuertitur. & quæ sit huius ratio.*
38 *Dotis ... pertineat ne ad patrem, an ad auum. & nu. 40.*
39 *Dotis ... surgere ex officio paterno & sanguinis necessitate, non ex patria potestate.*
41 *Intellectus ad l. pater. ff. de euictio.*
42 *Pater an teneatur dotare filiam quæ iam nupsit.*
43 *Mulier in hypotheca suæ dotis an præferatur creditoribus habentibus anteriorem hypothecam expressam.*
44 *Mulier quæ bona mariti pro dote obligata habet an præferatur anterioribus creditoribus saltem quoad bona quæsita post suam hypothecam.*
45 *Dotis priuilegia an locum habeant vbi non constat de solutione dotis nisi per confessionem mariti. & nu. 47. & 50.*
46 *Confessio mariti super recepta dote an ei noceat & heredibus eius.*
48 *Renunciatio exceptionis non numeratæ dotis facta a marito an valeat, & ei præiudicet.*
49 *Cōfessio mariti de recepta dote ab vxore an præiudicet creditoribus ipsius mariti vt ob talem confessionem mulier præferatur eis in hypotheca. & nume. 51.*
52 *Intellectus ad l. Assiduis. C. qui potio. in pigno. habe.*
53 *Dos confessata non etiam numerata quæ priuilegia habeat.*
54 *Intellectus ad Authen. Sed iam necesse. C. de do. ante nupt. & nu. 56.*
55 *Dote soluta in rebus mobilibus constante matrimonio et marito qui graui ære alieno opprimitur an mulier nomine eius dotis vtetur priuilegio aduersus creditores.*
57 *Mulier quæ dedit augmentum dotis in rebus mobilibus marito grauato magno ære alieno, an priuilegia omnia dotalia perdat quantum ad illud augmentum. atq; inibi an saltem in eo vtatur iure communi.*
58 *Creditores mariti qui non opposuerunt mulieri exceptionem non numeratæ dotis intra tempus, an possint petere restitutionem in integrum vt post tempus eam opponant. & nu. 63.*
59 *Intellectus ad l. si cui. C. de non num. pecu. & nu 61. & 64.*
60 *Creditorem non posse dici eum qui potest repelli exceptione.*
62 *Renunciatio exceptionis non numeratæ pecuniæ facta a debitore an & quādo noceat creditoribus eius. & nu. 65.*

DOtis causa. Hoc dicit. Propter fauorē reipublicæ qui vertitur in liberis procreandis dotis causa priuilegiata est. h. d. secundum Bart. Vel sic secundum dominum Pau. de Castr. Dos est priuilegiata nō solum fauore mulierum, sed etiam fauore publico, qui vertitur in liberis procreandis, quod summarium non sine ratione positum est propter verba illa, nā & reipublicę, quæ implicant etiam fauorem mulierum, vt infr. dicetur & diuide, vt
1 hic per gloss. Nota primo, † quod causa dotis censetur præcipua ac fauorabilis, & ex hoc infertur, quod licet recurrere ad specialitatem pro solutione argumentorum soleat dici esse refugium miserorum, vt in simili dicit glo. in l. filium quem habentem. C. fami. her. in verbo, prędij. Tamen in materia dotis non videbitur inepta solutio, dicere speciale in dote, propter multa priuilegia & specialitates ei a iure attributa. secundum do. Paul. de Castr. Et hinc videmus dotibus attributum, vt in dubio pro his sit ferenda sententia l. in ambiguis supra de iure dot. in regula. in ambiguis de regu. iur. & in ca. fin. de re iudic.
2 † Et ideo si reperiantur duo instrumenta eadem die confecta, & in quolibet contineatur obligatio personalis & hypothecaria, quorum vnum sit mutui, alterum dotis, præsumetur primo factum instrumentum dotis secundum Dynum hic. Et ita secundum hoc exemplum ponit Bart. casum in hac l. idem etiā tenet hic Bald. & in l. dotis. C. de iure do. & in d. l. in ambiguis. ſ. de iur. do. & in lec. antiqua. & in l. ad exactionē. C. de do. pro-
3 mi. † Sed hic quæritur, quid si reperiantur eadem die confecta duo instrumenta vnum fisci alterum priuati qd censebitur primum, Dynus & Bar. in l. non puto. infr. de iure fisci tenent per illum tex. φ instrumentum priuati. Bal. in l. dotis sup. alleg. inquantum tenet in casu supra posito instrumētum in fauorem dotis censeri primo factum, quam instrumentum in fauorem fisci, videtur sentire, φ vbi non ageretur de fauore dotis, fiscus præferretur. Et idem sentit hic Nico. de Neap. prout referunt Moder. Idem Sal. in l. 2. C. de priuileg. fisci. Inquantum inter dotem & fiscum, relinquit rem sub dubio. ergo priuato fiscū intendit præferre. Et pro hac parte videtur esse authoritas Specu. quem hic allegant Moder. in titu. de test. §. postquam. ver. quid si omnes vbi stante paritate testium pro vtraque parte, licet si non subsit persona priuilegiata, sententia esset ferenda pro reo, & sic absolutoria. c. ex literis. extra de probationibus l. Arrianus de actio. & obli. Secus tamen dicit, vbi altera pars esset priuilegiata, quia tunc secus, & inter personas priuilegiatas enumerat dotem, ecclesiam, & fiscum. & ita videtur simpliciter sequi.

ter sequi. Ioan. And. in addi. hic. idem etiam videtur tenere allegando Spec. vbi supra. Ioan. And. & Anto. de But. in c. in nostra, de testi. & pro hac parte Alexand. hic dicit videri text. in l. 1. C. de iure fisci. lib. 10. & ibi Bart. vbi in dubio prius præsumitur celebrata hypotheca bonorum pro fisco, quã alienatio in priuatum. Et ibi per illam legem tenent etiam Bald. & Salic. in l. si debitor. C. de priuile. fisc. & illũ tex. d. l. 1. no. ibi Ioan. de Platea contra Dynum & Bar. in d. l. non puto. & licet conetur respondere, tamen Alexã. hinc reprehendit eius responsionem. Pro hac parte etiam facit, quia causa dotis & fisci solent parificari l. 2. C. de priuileg. fisci. nota. gloss. in d. l. dotis. C. de iure doti. allegando dictam l. 3. Quæ tamen hoc iudicio meo non probat, scilicet quod fiscus in suis causis habeat priuilegium, quod mulier in suis dotibus, licet communiter doct. allegent illam legem. Et tenendo istam partem, posset responderi ad dictam l. non puto prout dicit hic Raph. in fin. scilicet quod illa l. debet intelligi quando fiscus venit ex delicto alicuius, & sic ex causa lucratiua descendente ex delicto, alias secus, vel prout illam legem intelligebat Iac. de Bel. in l. 1. in fin. C. de cad. tollẽ. scilicet quòd procedit generaliter quandocunq; fiscus tractabat de lucro captando, priuatus de dãno vitando, alias autem si priuatus de lucro ageret non procederet ille text. propter priuilegia fisco concessa. Alexand. hic tenet opin. Dyn. & Bar. per dictam l. non puto. reprobatis intellectibus Rapha. & Iac. de Bel. tanquam diuinatiuis. Non ob. d. l. C. de iure fisc. quia ille text. habet plures intellectus, vt ibi per gloss. ergo &c. l. in am-
4 biguo. & ibi Barto. inf. de reb. dub. † Pro veritate huius articuli videndum est de intellectu. d. l. non puto. quam simpliciter intelligere quòd in omnibus causis dubijs sit contra fiscum iudicandum, videtur absurdum, & sine ratione. Primo, quia bonum quod est commune pluribus, præfertur bono priuato secundum Aristo. in primo ethicorum dicentem. Quanquam enim vnius hominis idem & ciuitatis est bonũ, ciuitatis tamẽ comparare conseruareq; bonum maius atque perfectius esse videtur. Sed causa fisci dicitur esse communis toti ciuitati, ergo est præferenda. Et hanc rationem pro fisco sentit Bald. in l. quicunque. in vlt. col. C. de seruis fugi. Secundo, quia ille cui lex fauet contra ius commune idest derogando iuri communi in præiudicium aliorum, multo magis debet faueri secundum iuris communis dispositionem, idest conseruando sibi ius commune, non autem ipsum auferendo, hoc probatur in l. eius militis. §. militia missus. inf. de testa. mili. iuncta authen. multo magis. C. de sac. san. eccles. Sed lex in pluribus & quamplurimis dispensat contra commune beneficium & vtilitatem fisci & dãnum aliorum, vt in toto tit. C. de priuile. fisci. & in tit. C. de iure fisci. lib. 10 & passim in infinitis locis in toto corpore iuris, ergo non est dicendum, quod lex generaliter voluerit vel disposuerit in dubio ferendam esse sententiam contra fiscum. Confirmatur seu declaratur hoc, quia minus est præsumptionem inducere in casu dubio pro aliquo, quam in casu claro statuere. arg. l. vnicę. post prin. C. de rei vxor. act. vbi Imperator vtitur simili modo arguendi. Sed in casibus claris lex statuit pro fisco contra alios, vt dictum est, ergo multo magis in dubio præsumitur pro fisco, cum veritas possit hoc casu se habere pro eo. Tertio, quia non est dicendum leges velle contraria & ad inuicem sibi repugnantia, in regula, vbi repugnantia. de reg. iur. in 1. consti. C. in §. quibus in l. 2. §. sed cõtrarium. C. de cad. tol. sed priuilegiare fiscum respectu personarum priuatarũ & earundẽ respectu reddere ipsum deterioris conditionis, sunt adinuicem repugnantia, quoniam alterum ostendit causam fiscalem esse fauorabilem, alterum odiosam, ergo &c. Quarto facit contra d. l. non puto. intellectam, vt sup. per Dynũ & Bart. text. in d. l. 1. C. de iur. fisc. lib. 10. secundum intellectum magis communem. Quinto comprobantur supradicta, quia ego video, quod personæ priuilegiatæ a iure quarum fauore leges præferũt eorum causas alijs contra communes regulas iuris, priuilegiantur etiam quantum ad hoc, vt in dubijs feratur sentẽtia pro eis. d. l. in ambiguis. & in c. fi. extra de re iudi. ergo saltem dicamus in fisco, qui cum in plerisque ad similitudinem dictarum personarum reperiatur priuilegiatus, vt si non in dubio sit pro eo iudicandum sicut in supradictis personis, saltẽ non sit iudicandum contra eum. Nec ob. supradictis si dicatur, quod & alias videmus fiscum deterioris conditionis esse quam priuatum, vt in casu notato per gl. in l. quoties. C. de exact. tribu. lib. 10. Quia illam glo. reprehendunt ibi Bald. & Ioan. de Platea. & Mod. in l. pen. §. meũ. sup. ne quis eum qui in ius voc. &c. & per d. l. quoties. non probet intellectum illius gl. constat ex illo tex. loquẽte tam in debitore priuati quam fisci licet gl. non videatur ad-
5 uertisse. † Et ideo mihi placet vel intellectus Iacob. de Bell. de quo sup. vel saltem intellectus Raph. vt ille tex. restringatur ad causas fisci descendẽtes ex delicto alicuius, propter quod fiscus prætendit consequi bona, & sic prætendit causam lucratiuam ex materia odiosa, nec videt ita diuinatiuus sicut dicunt Mod. quia si quis recte illum titu. inspexerit quasi tota eius materia est fundata in actionibus factis fisco de his qui fidem in fraudem legum accommodarunt, vel alia delicta commiserunt, ratione quorum fiscus vendicat sibi bona, non est ergo inconueniens, quod dicta lex intelligatur in his casibus, de quibus principaliter ille titu. tractat. l. Imperatores. §. de in diem addic. Vel & tertio aliter dici possumus dicere intentionem iurisco. in d. l. fuisse quod fiscus non habet priuileg. vt in dubijs sit iudicandum pro eo, quod transisse videbatur ad similitudinem dotis. vnde ille tex. dicit, licet in dubio respondeatur vel iudicetur contra fiscum, non tamen propter hoc possumus dicere fuisse erratum, seu male iudicatũ. Ex hoc ergo quod res erat dubia, non resultat fuisse iudicandum pro fisco, & ideo qui contra fiscum hoc casu iudicerit, non tamen ex hoc dicitur errasse, & ille intellectus satis mihi placet ad euitandam absurditatem de qua sup. qui satis aequatur ex modo loquendi iurisconsulti, qui non dicit, quòd ille qui in dubijs iudicat cõtra fiscum, vere iudicet, sed dicit, quod non propter hoc putatur delinquere. i. errare. videtur tamen aliter obstare verbum (facile) positũ in tex. Vel & quarto possumus dicere, licet satis in idem recidat, quòd licet iudex male iudicans teneatur, quasi delinquat. l. ex maleficijs. §. si iudex. de actio. & obli. vbi tamen in causa dubia iudicauerit contra fiscum, nõ videbitur deliquisse. Et sic non propter hoc poterit cõueniri, attento quod res erat dubia, licet iudicauerit contra fiscum. Sed vt dictum est, satis in idẽ recidit cum præcedenti, verum tamen delinquere hic stat magis proprie. Præcedens intellectus mihi magis placet propter verbum (responderit) quod aptatur ad quemlibet respondentem de iure, nedum ad iudicem, & ita intelligit gl. ibi. Præsupposito igitur &c. quod d. l. non puto, non probet intentionem Bart. & Dyni. Item quod. l. 1. C. de iure fis. non probet opin. contrariam. vt dicit hic Alexã. videtur dicendum, quod essemus in terminis, in quibus esset si quæstio verteretur inter priuatum & priuatum, quia in his in quibus fiscus non reperitur priuilegiatus. debet stari dispositioni iuris communis l. ius singulare. & l. quod vero sup. de legi. Qui tamen communiter doct. sequuntur intellectum supra datum ad d. l. 1. prout Barto. ibi, & in l. quæmadmodum. §. 1. de pigno. & Bald. in l. si debitor. C. de
6 priuil. fisci. † possemus dicere in hoc articulo, quod aut contẽditur de prioritate inter fiscum & alium prætendentẽ causam lucratiuã & hoc casu præsumatur prius factũ instrumentum fisci per d. l. 1. quæ loquitur in donatario. Et ita semper Bart. ibi circa intellectum d. l. exemplificat in donatario. & quamuis Bartol. in d. l. & quæ sona um. §. 1. & Bald. in d. l. si debitor. videantur illam intelligere etiam in alio prætendente causam onerosam, cum tamen illa lex sit exorbitans & diuersa cum sit lucri & damni l. fi. §. licent. C. de iure deli. & l. si C. de codic. non videtur extendenda extra suum casum l. si vero. § de viro inf. cod. cum materia. & in d. l. quod vero sup. de legi. Aut non prætendebat causam lucratiuam sed onerosam, & hoc casu remaneant in terminis iuris communis. ita quod fiscus non sit melioris conditionis quam cuilibet alius. cum in hoc non reperiatur priuilegiatus, & hoc casu fiscus vtatur iure communi allego Barto. in simili casu quem doc. non allegant in hac materia in l. si is qui iuxta fi. inf. de iure fisci. Dicitur enim in d. l. si
7 is qui. secundum cõmunem intellectum. qualiter fiscus † præfertur creditori habenti priorem hypothecam in bonis quæsitis per debitorem post hypothecam fisci. Sed quærit Bartol. quid si fiscus agit contra illum, cui primo fuerat facta hypotheca bonorum, quis habebit probare? & concludit, quod ipse fiscus habebit probare res ad quas agit. fuisse quæsitas per debitorem post hypothecam suam, & hic etiam ibi erat contentio de tempore. sicut in d. l. 1. in qua tamen videtur determinari contrarium. Sed ego respondeo, quòd ibi fiscus agebat contra donatarium ad bona donata. Barto. autem in d. l. si is qui intelligit, vt loquatur, quando conuentus a fisco habebat bona hypothecata ex causa onerosa, prout communiter interponitur hypotheca, & sic eius decisio non discordabit a d. l. 1 per quam limitabitur dictum Barto. vbi sup. vt procedat, quando ille qui habebat hypothecata bona debitoris ante fiscum, erat creditor ex causa lucratiua. Circa quæ tamen cogita, quia non carent dubitatione. Post hæc scripta reperi Modernos Perusinos in noua parte eorum tractatus de dote, priuilegio primo, charta. 115. qui ponderant de intentione Barto. in d. l. 1. etiam quod illa lex procedat, quando conuentus a fisco habebat causam lucratiuam, & idem dicunt tenere Ang. in auth. de trien. & se. in §. illud. & Lud. de ro. in auth. si mulier in 5. char. in 12. speciali. C. ad legem Fal. Ipsi tamen vltra Bal. per me supr. alleg. in l. si debitor. allegant eundem in l. 1. C. de hære. vel actio. vend. tenere simpliciter, quòd vbi est dubium de prioritate temporis semper fiscus præfertur allegat. d. l. 1. & hæc pars eis placet. quia d. l. 1. non facit vim in donatione, & sic in causa lucratiua, sed simpliciter respondet consultationi, quo casu nunquam est interpretandum, quod responsio principis fundetur super iure dispensatiuo, sed simpliciter super regula communi. allegant glo. &

glo. & [illegible] ex parte extra de [illegible] & in c. constitutioni de
temp. ord. [illegible] princeps propter [illegible]
causa lucratiue, hoc expressisset. ar. c. [illegible] extra de
dec. Et ideo ipsi [illegible] dicunt ex quorum dictis [illegible]
8 pias conclusiones. † Prima, quod si fiscus contendit cum [illegible]
to in prioritate instrumenti ipse [illegible] sicut [illegible]
spondet ad d. l. non puto. quod debet intelligi [illegible]
non facti, vt intelligit glo. in [illegible] & maxime [illegible]
l. si prætes & l. si de interpretatione inst. de pe. Mo[illegible]
[illegible], quia si conceditur fisco [illegible] contra [illegible] hy-
pothecam præcedentem quantum ad bona [illegible] d. l.
fis quinti. de iure fisci multo magis [illegible]
facto de prioritate temporis. Et ex hoc ipsi inferunt secundam
conclusionem, quod si dubitatur, an bona fuerint quæsita post
hypothecam fisci vel ante, [illegible] contra
Barto. in d. l. [illegible]. Tertia conclusio, quod si esset [illegible]
de prioritate instrumenti inter fiscum & mulierem in dote mu-
lier non habebit privilegium contra fiscum. allegant ad hoc
plura quod mulier fiscus paribus [illegible] ver
eos. Quarta cōclusio, quod privilegium, quod habet fiscus per
d. l. i. C. de iu. fisci. est commune etiam mulieri in dote, quod
est valde notabile, quinimo etiam [illegible] legant
Ludo. in loco sup. allegato. Ita dicit cōclusisse Franciscum de
Albergo. de Aretio. Sed aduerte [illegible] non pu-
to, quia par ratio videtur esse, an dubitatio [illegible]
cto in iure, maxime quia dubitatio legis in facto causat du-
bitationem in iure. Et vide circa intellectum d. legis do. Mat.
de Mathesil. in suis not. notabili. 72. vbi dicit se illam intellige-
re, [illegible] dubium in iure propter opiniones doctorum, vt si
occurrat dubium, puta quia duo ordinarii ferant sententias cō-
trarias, siue sit dubiū in probationibus, vt quia fiscus & aduer-
sarius probauerint contraria, & probationes sint pares. [illegible]
Spe. Ioā. And. & Anto. de Butr. tenuerunt contra [illegible]
supra allegatis. Item quantum ad d. l. i. C. de iure fisci. si quis ve-
lit inhærere rationi præfatorum Modernorum, etiam ibi non
apparet quod Imperator fundat decisionē suam in [illegible] spe-
cialitate respectu fisci. Et ideo [illegible] dicere d.
l. [illegible], secundum ius commune. vt ibi re-
fertur in glo. Præterea contra dicta præfatorū Moder. [illegible]
in materia privilegiorum non videtur valere hoc argumen-
tum, concessum est plus, ergo & minus, in diuerso casu. iuxta
not. per Io. An. in regula, quæ a iure. de reg. iur. in 6. Abb.
Sic post [illegible] si clericis. [illegible] Item prout etiam su-
9 per [illegible] non [illegible] quod fiscus & mulier in do-
te [illegible] æquiparati maxime per [illegible] vt de vno
[illegible]
dictos Moder. allegatis videntur [illegible]
nam [illegible] per Barto. in l. [illegible] sup. cod. quā-
do tractat quot modis [illegible] publicum & privatum,
dicatur, quod vbi fiscus & mulier contendunt, quod attendi
[illegible] probat ille tex.
quod fiscus habeat privilegia [illegible] conuerso.
Ex quibus videtur inferri, quod prima & secunda conclusio
Moder. sic generaliter intellectę non sint veræ, [illegible] potius sit di-
stinguendum, prout ego distinguebam, an aduenerit [illegible] fisci pr[illegible]
[illegible] causam lucratiuam, & tunc fiscus præferatur, an non &
[illegible] fiscus iure privatorum, & maxime intelligendo l.
10 non puto. prout ego supra intelligebam. † Item videtur inferri
contra tertiam conclusionem [illegible]
[illegible] de prioritate non præter [illegible]
[illegible] ponit regula [illegible] in fauorem mulieris,
sed non reperitur talis regula in fauorem fisci, [illegible]
[illegible] d. l. non puto. nedum secundum intellectum Din.
& Barto. verum etiam secundum intellectum [illegible] me po-
situm nec d. l. 2. C. de privile. fisci. probat oppositum. Nec ob.
etiam d. l. i. C. de iure fisc. quia loquitur in casu [illegible] vt
supradictum fuit. Item loquitur respectu aliorum, non autem
mulieris. Præterea d. l. i. non loquitur de privilegio respectu
ambiguitatis, sed de privilegio [illegible]
probare intentionem suam, quæ non [illegible]
[illegible] simpliciter continente hypothecam [illegible]
[illegible], sed debebat probare rem ad quam agebat, fuisse in bonis
[illegible] tempore hypothecæ. iuxta no. per Bartol. in l. si rem
alienam. sup. de pig. act. At in casu vbi reperiuntur [illegible]
[illegible] confecta eadem die, quilibet habet pariter fundatam
intentionem suam super rebus debitoris, sed contenditur de
prioritate, & ambiguitas est super facto, ex quo resultat ambi-
guitas iuris, quo casu videtur concessum privilegium mulie-
ri in dote dict. l. in ambiguis. In [illegible] apparebat
clare non esse fundatam intentionem fisci [illegible] ex quibus
videtur inferri, quod etiam quarta [illegible] præfa-
tos Mod. [illegible] quod mulier gaudeat privilegio [illegible] est dubia &
ideo super prædictis dico iterum esse cogitandum, quia sunt
valde dubia &c. Sed [illegible] privilegia ā

fauore publico, qui consistit, vt ciuitas repleatur liberis homi-
11 num. [illegible] † Primo, quod mulier
non [illegible] renunciare [illegible]
[illegible] sup.
de pa. Sed in contrarium est casus in c. [illegible] de iu-
12 rein. & quia [illegible] † Secundo, quod mulier quæ
[illegible] non sit privilegiata in exigendo do-
tem in hæreditate [illegible] nupserit & sic [illegible]
plere fauorem publicum, sed contrarium determinant commu-
niter doct. [illegible] & Bal. [illegible] & est casus & ibi no.
[illegible] C. [illegible] & no. per
13 [illegible] & Are. Barto. & alios in [illegible] cod. † Tertio inferri
videtur, quod mulier [illegible] non habeat privilegium in dote, cū
hic cesset publica [illegible] in liberis procreandis, quos ip-
sa procreare non potest, sed in hoc etiam contrarium tenent
hic doc. & ratio [illegible] est, quia nedum
privilegium concessum est dotibus fauore publico, verum ēt
fauore [illegible] mulierem ob causas positas per imperatorē
in d. § exceptis. [illegible] probatur hoc in [illegible] republicæ expe[illegible]
[illegible] & pro etiam, vt hic in gloss. Dicto autem etiam [illegible]
[illegible] l. conuenticulam. C. de epis. & cle. [illegible] § qui
[illegible] de pac. [illegible] ita dicit hic do. Pau. de Castr. &
quidem primario ac principaliter fauore ipsarum mulierum
[illegible] privilegia [illegible] dotibus concessa, secundario fauore publi-
14 co. † Et inde est, quod tali fauori cum iuramento potest renū-
ciari, vt in d. c. cum contingat. & per Barto. in l. si quis pro eod.
inf. de fideius. Item cum plures [illegible] fuis fauo-
ris, [illegible] cessat [illegible] matrimonium contraxit, [illegible]
quam [illegible] liberos procreare non possit, non tamen cessat
[illegible] nup. [illegible] § affinita. [illegible] no. glo. in l. si venter. §.
in [illegible] habetur in l. liberorum. §. nota [illegible]
[illegible] Rayn. Barto. & com-
[illegible] dicit [illegible] dotis
[illegible] nubant [illegible]
[illegible]
secundum Barto. vt hic per eum. [illegible]
tat dictionem (maxime) in tex. nostro, [illegible]
[illegible] necessarium. Item secundum [illegible] quantū
ad mulierem [illegible] natura mulieris, nō ipsius
[illegible] & posthu. & propter
supradicta antiqui doc. hic atq; etiam Bald. [illegible]
per [illegible] legis cessat eius dispositio, de quo in locis
hic per Mod. allegatis. Pro supradictorum autem confirmatio-
ne facit, quia omnino semper [illegible] sint fauora-
biles, vt mulieres [illegible]
quod licet [illegible] habebunt ta-
men dotis [illegible] fa-
uorabilem. & [illegible] adhuc non erit
privilegiata in eius exactione ad hæred. [illegible] quia pro-
pter [illegible] nubendo nō perdi-
[illegible] privilegium do-
tis perderetur [illegible] dotem pro-
[illegible] C. ad Vel. &c.
[illegible] Præ-
terea privile[illegible] lege habendo respectū
ad naturam [illegible] in genere, non in indiuiduo, & [illegible] effe-
ctus qui ex [illegible] communiter accidentibus
[illegible] licet [illegible] casu
[illegible] vt possit [illegible]
[illegible] consideratione, sed [illegible]
[illegible] ad quod matrimonium est dispositum in genere ab
15 ipsa natura bene [illegible] supra de leg. Et ideo, † ego
[illegible] matrimonium tenet in-
[illegible] dos & [illegible] causa est privilegia-
ta, licet [illegible] non possint, siue ex naturali [illegible] mu-
lieris, siue ex [illegible] impedimento. Ex quo infer-
tur [illegible] posthumus [illegible] &
posthu. [illegible] nouus dixit, quod si sterilitas procedebat
a natura ipsi mulieri, non gaudebit privilegio dotis [illegible]
tur contra Petrum, qui dixit oppositum, quod [illegible] si ab ac-
cidenti, tunc non gaudent, vt hic referunt Moder. [illegible]
[illegible] impedimentum [illegible]
[illegible] & sic erit verum matrimonium, dotis
causa erit præcipua & privilegiata. supra [illegible]
ego probo ex textu in l. [illegible] sup. de iure do.
& in l. mutus in princ. [illegible] & ideo quæsitum l. si
quis posthumos in [illegible] & posthu. m. Probant enim
prima iura, quod vbi tenet matrimoniū, ibi tenet dos, & actio
de dote & ideo si spadoni nō castrato nupserit mulier, quia est
matrimonium, est etiam dos, & actio dotis, [illegible] tex. in d. § si.
secunda autem iura probant, quod illi qui possunt contrahere
matrimonium, licet nō possint generare, [illegible] tamen instituere
posthumos, & sic probant, quod cui [illegible] contrahere ma-
trimonium, conceditur etiam illud [illegible]
[illegible]rimo-

trimonio, i. instituere posthumos suos, quamuis attento statu suo non possit posthumos habere, ita ergo in casu nostro, dato qd aliqua mulier sit sterilis vel natura vel etate, si non est ei denegatū cōtrahere matrimonio, iudicat ac si filios habere posset. & consequenter dos retinebit suā naturā, que est cōsequens ad ma-
16 trimonium ac filios ex illa inductionē non. † Tertio noto, quod hec interesse procreari sobolem, & ciuitatem repleri liberis hominibus, bene facit text. in l. cū ratio. §. si plures inst. de bo. dā. vbi iuriscō. refert Adrianū Impera. respondere se malle imperiū hominū adiectione ampliare q̄ pecuniarū adiectione. & text. in [illegible] §. & generaliter. inst. de venan. poss. [illegible] homines nasci ipsi reipub. & hinc est q̄ [illegible] reprobauerunt conditionem [illegible] nupserit, appositam legato eius facto. Aduertitur enim publice vtilitati cum impediat sobolē procreari, vt dicit text. in l. &
17 hoc modo inst. de [illegible] & demō. Et ideoq; inferūt hic Mod. qui statuta concedentia aliquid forensibus venientibus ad habitādum, dicuntur fauorabilia ratione publicæ vtilitatis propter q̄ Bart. in l. si quis pro eo in secundo [illegible] ff. de fideiuss. decidit, q̄ si statutū dicat, vt ciuitas abundet hominibus, statuimus, q̄ si quis est obligatus ad corbe [illegible] liberetur dādo [illegible] pro corbe, tali statuto nō poterit renunciari cū [illegible] quia fauorem publicū continet [illegible] extra de foro cōp. l. si quis inquilinos. §. fi. de leg. i. cū si. Allegat Bart. l. [illegible] cū ma gl. C. de agri. & cens. lib. an. de cuius dicti veritate forte infra dicemus. Et adde quod huiusmodi statuta continentia vtilitatem publicam, in hoc, q̄ ciuitas repleatur hominibus, sunt extendenda, & large sunt interpretanda. & probat text. in terminis in d. l. & hoc modo, vbi iuriscō. in fi. dicit legem annullantē conditionem, si mulier non nupserit vtilitatē reipubli. & ex eo q̄d sobolis procreāde gratia est data, adiuuandā esse interpretatione quæ verba nil aliud important, nisi esse ampliandā & extendendā q̄ tenementi, qa non reperies meliorem tex. In glo. in verbo, cauta. Ex hac glo. secundū primā & secundā expositionem nota duplicē esse causam. scilicet causantē & causam causatā. Quod Bal. hic inducit
18 † ad quęstionē statuti dicentis, oēs venditione factæ a mense citra sint nullæ. nā si fuerit facta traditio rei venditæ in emptorē, & consequenter translatū dominiū, non annullabitur talis dominij translatio, qa licet sit annullata per statutū causa causata, i. cōtractus, non tamen est annullata causa causans, i. consensus de qua quæstione dic vt per Alexand. Adde q̄ hæc decisio procedit, etiā si statutum annullaret ipso iure huiusmodi venditionē, secundū Bart. in l. si ita quis §. ea lege. inst. de ver. obl. istam tamen decisionē limito primo, quādo statutū disponit, q̄ dicti cōtractus habeātur pro infectis seu pro non factis text. est iun-
19 cta gl. sing. in Cle. i. extra de immu. eccle. [illegible] , † qd si aliquis incidit in excōmunicationem vigore alicuius constitutionis, & Papa disponit [illegible] constitutionem habere pro infecta, nō indigebit [illegible] absolutione, & perinde est, ac si nunquā fuisset excōmunicatus. & [illegible] sequitur Domi. de sancto Gemi. c. i. extra de [illegible] li. 6. idē ergo in casu nostro &c. Secundo limito, quādo [illegible] statutum annullaret [illegible] venditiones tanquam [illegible] & sic prout retro [illegible] celebrationis [illegible] decernet, q̄ oēs venditiones factæ intra [illegible] traditio fuisset [illegible] tanc etiam dominium [illegible] nunquā transiatū in emptorē, qa ex cōtractu qui est nullus ex legis dispositione nō transfertur dñium, vt [illegible] cōcludere [illegible] de acquir. poss. Sed veritas istius limitationis dependet a veritatis super illo articulo, an ex inutili cōtractu transferatur dominium de quo in d. §. vir vxori. & in [illegible] dubium. C. de leg. [illegible] similibus. Tertio limita, quando [illegible] ex solo contractu transferret translatum dñium, prout in aliquibus casibus specialibus, iuxta l. fi. cū ibi nota. C. de sacro san. eccle. Tūc enim ex [illegible] latione cōtractus retransferretur dñium, secū dū glo. & Bal. in l. i. C. de inof. do. quā glo. allegant hic Mod. [illegible] cōprobandam decisionem Bald. hic. In eadē glo. [illegible] instantia super ist. gloss. examināda essent plura. Et [illegible] quid cā dotis possit cognosci corā ecclesiastico secūdo, nunquid eius instantia sit breuior triennio tertio, nunquid in cā dotis procedat ordinarie, an vero sine strepitu & figura iudicij, & sic sine libello, litis cōtestatiōe &c. quarto, nunquid in cā dotis possit pro-
20 cedi tempore feriato. † Circa primum possunt considerari aliqui casus. Primus est, quādo causa dotis veniret incidenter ad causam matrimonij principaliter intentatā corā ecclesiastico. nam tunc cā dotis cognoscere poterit, secundum Ant. hic allegat c. de prudēt. & de do. inter vi. & vxo. per c. licet ex [illegible] extra de iudi. [illegible] & cas [illegible] gentibus &c. & ideo si [illegible] matrimonij [illegible] corā iudice ecclesiastico, [illegible] reperiatur. & sic q̄n vna cā dotis incidenter ad aliā [illegible] priuilegium causæ principalis q̄ ad forum qd conditionata, vt hic per Aret. & iste casus est apud oēs [illegible]. Secundus casus est, q̄n causa dotis deduceretur principaliter, tamen non esset copia iudicis secularis, tunc enim posset etiā principaliter tractari corā ecclesiastico

per tex. quē ibi no. Bal. in l. in cōtractibus. §. fi. C. de non nu. pec. Tertius casus est q̄ā do solummodo principaliter peteretur dos coram ecclesiastico, dato qd esset copia iudicis secularis, & iste casus est magis dubitabilis. Nam Ang. hic tenuit qd non posset, & ita dicit tenuisse gl. in d. c. de prudentia per illū tex. Imo vero tenuit contrarium cū dicatur dotis causa esse pia. l. cum his §. mulier. c. de condictione. cuæ spectat ad ecclesiā, & ita dicit expresse tenuisse Inno. Host. & & Ioan. An. d. in d. c. de prudentia pro quibus allegat tex. in c. ex literis de pig. qui tamen text. non probat [illegible] Alexā. & Aret. hic faciant etiam [illegible] Inno. no. in cā. fi. [illegible] de foro cōpe. Idem tenuit Spec. in ti. de do. inter vi. & vxo. §. [illegible] causa dotis, & Bal. Pau. de Castr. & Ludo. hic & Bald. in l. i. C. de dot. promiss. Pro qua op. [illegible] tex. in c. nuper. extra de do. inter vi. & vxor. vbi dicitur q̄ ecclesia tenetur protegere dotes viduarum hanc partem et [illegible] tenet Hostie. & Inno. in c. ex tenore extra de foro cō
21 pe. & do. Ant. ibi quam et Aret. hic d. probabiliter posse teneri. † Sed aduertendum quia Ioan. And. in d. c. de prudentia potius inclinat in opin. gloss. ibi. q̄ regulariter quando dos principaliter petitur, nō sit de foro ecclesiæ, cū dicat opin. Inno. procedere in [illegible] vidua oppressa. Tūc enim ecclesiasticus potest esse iudex, tanquam in causa miserabiliū personarum, & hoc si velle, q̄ q̄n causa non esset cū vidua, puta quia repeteretur dos cōstante matrimonio propter vergentiā viri ad inopiam, [illegible] quod hr̄ in l. si constante [illegible] vel propter separationē thori, tunc iudex ecclesiasticus non esset cōpetens, & idem [illegible] tentire Ant. de Butr. ibi. licet Abb. ibi [illegible] indistincte teneat esse de foro eccles. per c. per vestras. & c. nuper. cod. t[illegible] Moder. Perusini in eorum tractatu de dote, parte nona, speciali 16. dicūt, quod quamuis multi teneant q̄ tunc dicatur causa viduarum, pupillorum, & similium personarum [illegible], q̄n essent pauperes, secūs si essent diuites, vt voluit Spec. in ti. de instru. edit. §. nunc vero aliqua. ver. & scias. tū eius dictum est intelligendum quo ad effectum de quo ibi, s. an rel [illegible] factū dicatur relictū ad pias causas, sed ad effectū cōpetentię placet sibi, vt indistincte possit, non attento an vidua sit oppressa vel non, prout videtur requirere Io. And. quia omnino, dummodo sit vidua quæ dotem repetit, causa agi poterit corā ecclesiastico, quia est persona miserabilis, vt ibi latius per eū. Et ideo si per nuptā repeteretur dos constante matrimonio pp. vergentiam viri ad inopiam, vel ab eius patre, siue viua filia, siue mortua, vel ab hæredibus mulieris, vel ab ipso viro qui ageret, tunc non sit de foro ecclesiæ. & sic priuilegium [illegible] personale, videlicet q̄n peteretur dos a muliere vidua, vt ibi latius per eos. Alex. hic tenet in terris imperij agendū in corā seculari In terris papę etiam coram ecclesiastico, qui a ita apparet statutū de iure canonico per d. c. nuper. Nec obstat quod loquatur de viduis, q̄ sunt personæ miserabiles, quia simpliciter hoc non est verum: sed q̄n sunt pauperes, [illegible] per eum. Tū ille tex. non procederet nisi respectu viduarū, & sic bene saluaretur op. Perusinorum, qui hoc idem [illegible], & satis placet, regulariter aūt non posse agi coram ecclesiastico. [illegible] text. in d. c. prudentia. Quo ad fin. conclude, quicquid hic dicat glo. in d. c. te instantiam nō esse breuiorem, [illegible] diceretur odium quam fauor, potenti tamen iudex [illegible] dilationes, vt hic per Bar. & alios & prælatos Perusinos in [illegible] parte sue peris. in 12. speciali. Quo ad tertium dic vt [illegible] per Alexan. & Are. [illegible] vide in d. nona 15. parte speciali. Quo ad quartum dic vt per Alex. & Cuma. &c.
22 In glo. in verbo [illegible] ibi l. fin. C. de dot. promiss. not. † quod licet pater habeat apud se de bonis filij vel filiæ, dando tamen vel promittendo dotem vel dona. propter nup. videtur de suo promittere vel dare, etiam si administraret bona filiorum, vt probatur in d. l. fin. [illegible] in l. Nesennius. sup. de neg. gest.
23 contrarium [illegible] pater adm instrat bona filiæ [illegible] ab omnibus [illegible] & merito per d. l. fi. † Sed quæritur, quid si pater expressit in dando vel promittendo dotem se dare vel promittere de [illegible] non obstante expressione tenebitur dare de suis cōsultantia hic quam in d. l. fin. licet dicant patrem simpliciter promittentem vel dantē dotē vel donationem propter nuptias videri dare vel promittere de suis, non de bonis filiorū, & sic videntur innuere q̄ ita in dubio fauore dōtis lex præsumat. Tū clarius postea se declarantes dicunt, hoc esse quia pr̄ tenetur dotare filiā. q̄d onus pertinet ad ipsum, et si filia habeat vnde se dotet. Ex quo sequitur, quod expressio vel protestatio patris nihil operabitur, & ita clare apertum me tem Ioan. [illegible] hic & in d. l. fi. & [illegible] specifice mouendo istam dubitationem declarat hic Are. dicens tunc dictam expressionem patris aliquid posse operari, q̄ [illegible] consensus filiæ, alias [illegible] hic per eum, allegantē quod expressio dedit Bal. in l. fi. §. illum autē C. de bo. quæ liber. & non inuenit hunc passum declaratū nisi per Bald. Quē tamen in [illegible] meo non inuenio, & ideo inter [illegible] Ant. in cōsi. 10. alias 20. cōsil. dicit, q̄d si pater promisit dotem simpliciter pro filia, deinde in eius solutione protestatur qd [illegible] de bonis

filiæ,

filię, & qualiter de bonis filię soluit, nō potest præiudicari filię, cui per promissionē factā simpliciter a principio fuit quæsitū, & ideo oportuit patrem protestari a principio tēpore promissionis, ipse intelligit hanc protestationē prodesse patri, quando filia consensit. sed in veritate Angel. sentit oppositum. Et
24 ideo videndum est, nunquid pater † sit obligatus constituere dotem vel dona. propter nup. pro filiis, vbi ipsi de suo possint cōstituere. & de mente doct. tam hic quā in d.l.fi. videtur esse quod sic. qa tamē articulus est pulcher & quotidianus, ideo diligenter ipsum examinemus iuxta iuriscon. in l. legatum in prin. infra de lib. lega. Et primo, quod pater omnino teneatur, videtur probare tex. in l. qui liberos. §. de ritu nup. vbi simpliciter dicitur, quod parentes coguntur dotare filias. ad idem text. in l. obligamur §. lege. infr. de actio. & obl. & ibi glo. & do. Secūdo de hoc videtur casus expressus in d.l.fi. C. de do. promis. vbi præsupponitur, qualiter filii habebant bona, & tamen Imperator dicit omnino esse officium paternum dare dotē & dona, pro-
25 pter nupt. pro sua progenie. † & noto verbum omnino quę est dictio præcisa vniuersalis. & idē importans qd indistincte. l. si cū exceptione. §. sed & si quis. in tex. & glo. & ibi Bart. §. quod met. causa. l. vbi autem. §. fi. & ibi glo. J. de verb. obl. l. 1. cū glo. C. quomodo & quādo iu. c. ex parte. el. 1. extra de offic. delega. Tertio induco tex. in d.l. fi. in ver. poterat enim. inquantum disponit, φ si pater habeat idoneam substantiā, omnino dos & donatio propter nupt. sint soluenda de suo secundū vires suas, quamuis filia habeat bona. & sic videtur ibi esse casus de hac quæstione. Quarto induco eundem tex. inquantum disponit, φ quando pater habet bona, & vult dotare, vel dare dona. propter nupt. de bonis filiorum, necesse est quod ipsi consentiant. quod non esset verum, si filia deberet se dotare de suo. videretur enim, φ pater tāquam legitimus administrator hoc pro se facere posset, cum exsoluat debitum ipsorum filiorum. l. fi. §. fin autem æs alienum. C. de bo. quę lib. quo casu etiam sine decreto videtur patri licere alienare, vt sing. not. Azo in summa. C. de bo. quæ libe. & do. Pau. de Cast. & alii in d. §. fin autem æs alienum. & Bald. in l. præses. C. de transac. Verum illud erat onus quod pertinebat ad patrem, non autem ad filios. ideo sine consensu eorum de bonis ipsorum non potest satisfacere.
26 † Sed in cōtrarium quod immo pater non sit præcise astringendus, vbi filii habent bona, plura faciunt. Et primo text. in d.l. fi. in prin. vbi imperator proponit casum, quando dos vel dona. propter nupt. fuerunt simpliciter per patrem data vel promissa nulla facta expressione de cuius bonis dederit vel promiserit, & sic loquitur in casu dubio [illegible] quo datur intelligi, quod vbi essemus in casu claro, vt quia pater expressisset qualiter illa bat de bonis filiorum, ille casus non haberet dubitationem, quin talis [illegible] non valeret, prout [illegible] non [illegible] esset necesse quęrere, quid [illegible], quando [illegible] et ā qui expressisset, idē dicē [illegible] tunc [illegible] fuisset dubitatio de tali. [illegible] esset dubium, quia pater erat debitor [illegible] & soluerit pro eis dotem vel dona. propter nu[illegible] animo se liberandi ab [illegible] an vero non. sed certe si pater fuisset præcise obligatus [illegible] tali casu, illa dubitatio non cadebat, cū non esset [illegible] soluendo dotem, ad quam erat obligatus pro filia, liberare se ab alia diuersa obligatione, qua et tenebatur [illegible] Nec erat quærendū, quid [illegible] pater faceret [illegible] facere tenebatur [illegible] Itē semper est dicendū, φ volentem facere [illegible] l. si certum [illegible] C. de alimen. pup. [illegible] & ibi per Bar. infr. de verbo. obliga. Tertio [illegible] eiusdem legis, inquantum dicit fuisse [illegible] dubitatū, vbi expressit se dare dotem vel dona. propter nup. de bonis paternis & materns, & sic filiorū, an videat ded[illegible] pro [illegible] an vero pro rata portione vtriusq; substantiæ. Sed [illegible] pater fuisset obligatus dare dotem de suis bonis, erat [illegible] dendum vnum aliud, videlicet an [illegible] bito respectu ad substantiam patris videatur [illegible] & ab inde nup. de bonis filiorum [illegible] eo casu obligatus, ideo non cadebat [illegible] consideratio. Quarto text. in d.l. fi. quęrit, nunquid pater videatur [illegible] se soluendo de suo an vero non, & sic videtur soluisse [illegible] bonis filiorum. Sed nulla esset liberalitas patris in soluendo [illegible] si ad hoc erat obligatus, quia debitoris debitū satisfac [illegible] nulla est liberalitas. l. rem legatam infr. de adimen. lega. & hoc verbum illa lex pluries repetit, vt patet ibi, liberalitas autem paterna dotem &c. Et in decisione Iustiniani dicentis, Sancimus si nihil addendum existimauerit sed simpliciter dotem vel ante nuptias donationem dederit vel promiserit, ex sua liberalitate hoc fecisse intelligi, in qua decisione tria pondero. Primo verba illa, nihil addendum &c. Ex quibus ostenditur, quod si dixisset de bonis filiorum se dare, sic secus esset. Secundo pondero verbum, liberalitate quod verbum incongruum esset, si

ad hoc esset obligatus, vt §. est dictum Tertio pondero verbū, intelligi, quod vel denotat fictionem, vt in l. quia seruo, in fi. inf. de actio. & oblig. & in l. hæres quādoq; inf. de acqui. hęred. vel præsumptionē. ca. ex studiis. & ibi glo. extra de præsumpt. Sed fictio nō cadit in proposito nostro, remanebit ergo in virtute præsumptionis, quæ nō posset habere locū, si diceremus, patrem teneri. esset enim tunc res certa. presumptio autem habet locū in re dubia. l. continuus. §. cū ita infr. de verbo. oblig.
27 Quinto arg. hoc modo. † magis sunt debita alimenta filio a patre, quam dos. sed alimenta non cogitur præstare pater, vbi filius habet vnde se alimēt. tex. l. si quis a liberis. §. sed si filius infr. de l. ber. ag. ergo multo minus dotem, seu saltem non in plus. maiorem ego probo ex pluribus. Primo, quia alimenta sunt de iure naturali. insti. de iure na. gen. & ciui. in prin. dotis vero præstatio a patre est per legē ciuilē l. obligamur. §. lege. inf. de actio. & obliga. l. qui liberos. §. de ritu nupt. Sed fortius est ius naturale. instit. de iure natu. gen. & ci. §. sed naturalia. ergo &c. Secundo, quia mater non tenetur dotare. l. mater pro filia. C. de iure do. & tamen tenetur præstare alimenta. d. l. si quis a liberis. ver. ergo mater. Tertio, qa magis sunt necessaria alimēta, quam dos, vt de se patet. Sexto principaliter adduco text. in d.l. si quis a liberis. in §. non tantum. inf. de libe. agno. dicentē, non tantum alimenta, verum etiā cętera quoq; onera liberorum patrē a iudice cogi præbere. Inter cętera autē onera, quę pater cogitur subire pro filiis est dos. d. l. qui liberos. Tunc arguitur sic, obligatio patris parificatur quo ad dotem & alimēta, vt ibi est tex. sed ad alimenta tenetur pater in subsidium. eadem. l. §. sed si filius. ergo & ad dotem. bene facit, quia quando
28 cunq; † vna determinatio determinat plura determinabilia ea debet pariter determinare. l. iam hoc iure. inf. de vulg. & pupil. l. in testamento. C. de testa. mili. cum si. Septimo probatur per. l. vxorē §. pater naturalis. inf. de lega. 3. vbi probatur, & ita etiā
29 tenent hic doct. † φ pater nō tenetur dotare filiam naturalem, habentem vnde se dotet. licet secus vbi non habet, ergo eadē ratione in filia legitima & naturali. Ista consequentia probatur, qa quantum ad dotē videtur esse par ratio vtriusq;. Nam dos non datur ratione patrię potestatis, respectu cuius differunt. quod pater, quia pater non habens filiam in potestate, vt quia sit in potestate aui, teneatur dotare, vt infra dicetur. Item teneatur dotare filiam emancipatam. d. l. fin. C. de do. promis. nec etiam danda est dos per patrem filię occasione alicuius iuris in bonis patris, quia pater non est obligatus in vita assignare aliquam portionem filiis. l. a. §. si impuberi infra de colla. bon. Itaq; quantum ad dotem non videtur debere esse alter ius cōditionis filia naturalis tantum, quam legitima & naturalis. hoc [illegible] posse dicere patrem esse obligatum filiæ naturali ad dotem [illegible] per eandem legem per [illegible] cum nulla alia lege cauea [illegible] naturalem tenetur tantum [illegible] ad dotandum. filiam legitimam & naturalem [illegible] obligat o patris ad dotem [illegible] matrimonium cōtrahatur. & sic [illegible] habēs bona [illegible] pater sit [illegible] nubit, [illegible] consignare. d. §. impuberi [illegible] videtur dici, patrem [illegible] defectu dotis nō nubat. ergo [illegible] obligationis. Item quia omnia [illegible] dotis [illegible] nubendi, vt hic in lege nostra [illegible] Et ideo Bart. in l. obligamur. [illegible] sine dote [illegible] contra patrem, vt dotaretur, quasi [illegible] patrem, vnde sicut nubē [illegible] pater non grauatur, ita & habendo vnde dotet. Nec [illegible] tenent contra Bart. in casu suo, [illegible] contra Bar. & [illegible] matrimonio cū dote. Itē probatur, quia [illegible] quod aliquis extraneus vel dotauerit [illegible] dotare, non inuenio iure cautū, φ pater hoc casu cogatur, licet Alexand. videatur aliter sensisse in l. secunda. §. quod si in patris infr. eodem titulo. Nonne si lex simpliciter obligat patrem ad dotem, & non respectiue, quatenus non impediatur matrimonium, sequeretur quod pater [illegible] vel promittendo [illegible] non posset stipulando dotis act. onē sibi appropriare, qa cū ex [illegible] l. 1. sit debitor filiæ, non posset patrem [illegible] præiudicare in regula, ius nostrū. inf. de reg. iur. Et tamē pater potest stipulari sibi. l. quoties. infr. e. & l. cum dos. in prin. §. de pact. dota. & ratio est qa obligatio patris est limitata, vt §. & ideo vbi non impeditur matrimonium, pater non est obligatus &c. Non obstant ea quæ supra in contrarium allegata sunt. & primo ad l. qui liberos. respondetur quod loquitur in filia, quæ erat in potestate patris, quæ secundum illa tempora cum difficultate poterat habere bona, immò erat impossibile.
Immò

Imò possibile atq; etiam facile fuit secundum iura digestorũ filiam fami. tametsi in patris potestate esset, bona habere, quæ ad eam pertinerent cuiusmodi erant bona matris quæ intestata decessisset. Nam Caius iuriscon. in titulo ad Tertullianum, Sacratissimi (inquit) principis nostri oratione cauetur, vt matris intestatę hæreditas ad liberos, tametsi in aliena potestate sint, pertineat. Quem articulum eleganter & copiose tractat doctissimus Alciat. libr. paradoxo 4. cap. 3. Nam peculium castrense vel quasi non cadebat in filiam. Item licet filia esset capax acquisitionis ex causa dotis l. Pomponius Philadel. supr. sa. hęre. ego fateor, quòd si extraneus dotasset filiam alicuius, quòd pater non esset obligatus, quia vt sup. dicebam, non inuenio iure cautum, quod debeat habere duas dotes, nec quod filia dotata habeat regressum contra patrem, vt in tota l. profectitia. sup. de iure do. Item donatio propter nupt. non erat tunc cognita, & sic licet filiusfa. posset habere bona castrensis peculij

30 vel quasi, non erat tunc in consideratione.† Secundo non obstat l. fi. C. de do pro misf. quæ loquens tam in emancipata filia, quæ poterat habere bona, quã in filia in potestate, dicit, quod omnino officium paternum est dotare filiam, quia respondetur, quòd ad patrem pertinet dotare filiam, sed an de proprio, vbi mulier habet bona sufficientia pro dote, hoc nõ importãt verba illa, quod officium paternum est dotare filiam, sic & officiũ paternũ est alimenta præstare filio, sed an de suo, vbi filius habeat? certe nõ, vt sup. dictum est. sicut enim officium patris est maritare filiam, & vxorem dare filio in potestate, cum illi sine consensu patris de iure ciuili hoc facere non possint. l. Paulus. sup. de stat. hom. sic & dotare ad officium paternum pertinet, cum sit accessorium ad matrimonium, & introducta sit dos, vt facilius nubant, sed vt de suo parentes dent dotem, vbi filiæ habeant, vnde detur, hoc non est necessarium, neque hoc importat dictio, omnino. Præterea illa verba possunt referri quo ad filias in potestate tantum, pro quibus de necessitate pater habebat secundum antiquas leges dare dotem, cum nihil per se habere possent, vt sup. fuit dictum. Item potest dici, quod ista verba, dotare est officium paternum, nõ important necessitatem, vbi filiæ habent bona, sed quãdam condecentiã. Nec aliter sensit [illegible] Iustinianus, cum in continenti vtatur verbis illis, veræ liberalitatis. Et si dicatur, si istud officium paternum nõ infert necessitatem, quomodo facit ad decisionem quæstionis præpositæ in d. l. fi. Respondetur quod ex hoc Iustinianus infert a[illegible] præsumptionem, vt cum officium paternum sit dotare filiã si reperiatur factum, & ignoramus de cuius bonis, præsumatur de bonis patris, sicut diceremus in alimentis, quod quia officium paternum est alimentare filium, si alimentauit, licet ille bona haberet, præsumetur tamen pater de proprijs bonis alimentasse. Et quod ita dicẽdum sit, patet, quia Iustinianus præsupponit leges dicentes hoc esse officium paternum, non esse [illegible] vel obscuras, sed claras. Sed præsupposito quod illi [illegible] necessitatem patris indistincte, vnde causa [illegible] inter iurisconsul. Rudes enim profecto multum fuisset, si cum leges mandarent patres dotare filias de suo. dubitaret [illegible], si non sit facta mentio, de cuius bonis videatur pater dotasse, nec erat op[illegible] de hoc facere legem, & si de hoc fuisset dubium, videlicet an pater teneretur dotare de suo, vbi filia haberet bona satis hunc casum [illegible] proponere, & decidere, ex quo sequebatur decisio [illegible] positi. Iustinianus ergo non intelligit per d. l. fi. introducere vel declarare, an pater sit obligatus, & quomodo, sed hoc præsupponit decisum per ll. sibi non incognitas, solum ergo intellexit decidere casum per se propositum, qui vt dubitationem habeat, & vt non sit decisus per leges antiquas, oportet præsupponere de necessitate, quod per ll. antiquas pater non compellebatur dotare de suo, vbi filia bona haberet, quia tota vis pro contraria sententia est, quia doct. præsupponũt, quod decisio imperatoris in d. leg. finali sit fundata in obligatione patris [illegible] tandum, cum istud fundamentum non sit verum, [illegible] demonstratum tam in argumentis pro hac parte, quam in responsionibus, sequitur quòd dicta opinio non sit vera, quod etiam clare videtur ostendi: Nam si imperator in prima quæstione fundasset suam decisionem in dictaratione, non statuisset totam dotem videri datam de patrimonio patris, sed catenus, quatenus pater fuisset obligatus, attentis suis facultatibus & numero liberorum, & [illegible] de quibus in l. si filiæ intra de leg. [illegible] eodem modo in secunda quæstione vbi pater dixit se dotare tam de bonis suis quam filiæ: Nam deter[illegible] tertius detis videri dedisse, quatenus fuisset obligatus, & cum in vtroq; casu aliter decidat, apparet, quod non fuit de intentione imperatoris præsupponere patrem in [illegible] fuisse obligatum, immo oppositum, quòd non esset obligatus, vt ex supr. [illegible] apparet. Non obstat etiam [illegible] addu[illegible] batur [illegible] poterat enim, quia ego respondeo, quòd Iustinianus non necessitat patrem eo casu quo filia habeat bona ad dandum dotem etiam secundũ vires sui patrimonij Sed

respondet cuidam tacitę obiectioni, videlicet domine Impera. dominatio v. dixit, quod etiam si pater expressit se dare dotem tam ex suis bonis quam filiæ, si bona sua erant, sufficientia ad talem dotem soluendam, erit soluendum in totum de bonis patris. Sed ponamus quod dos excedat competentem dotem, quia pater intellexit dare dotem maiorem quam esset danda secundum suas facultates, habito respectu ad facultates filiæ, secundum hoc sequitur, quòd ipse grauabitur vltra facultates suas, & vltra intentionem suam. Respondet Imperator, quòd hoc casu pater potest constituere dotem secundum suas vires, exprimendo quantum, & reliquum dare de bonis filiæ consentientis, & hoc habet respectum ad propositum patris, & ad casum absurdum qui videbatur resultare. Nam licet vbi tota dos non transcenderet facultates & vires patris, hæc decisio videretur toleranda, vbi tamen transcendebat, cum pater intellexit de suo dare vsq; ad competentem dotem habito respectu ad facultates suas, & reliquum de bonis filiæ, hoc videbatur durum & iniustum, & ideo Iustinianus dat cautelã seu

31 practicam de qua supra.† Ex qua etiam colligitur, quod vbi pater [illegible] dotem maiorem quam suæ facultates exposcerẽt, exprimendo quod de bonis suis & filiæ, tota tamen erit soluenda de suo. stant enim ista simul, quòd sit maior quã suæ facultates requirerent & tamen ipse eam possit soluere. Et quod talis excessus intelligatur datus de bonis patris, tenent etiam Perusini per d. l. fi. in sexta parte eorum tractatus char. 19. Non

32 obstat, quod vltimo loco dicebatur de consensu filiorum,† quia respondetur, quod in alienatione illa voluntaria, qualis est ex causa dotis, requiri debet consensus filiorum, quorũ res alienantur cum pater non possit alienare bona aduentitia l. si quis prioris. §. fi. C. de secun. nupt. l. quęcunque. C. de bonis quæ liber. l. fi. §. vbi autem & §. si autem ęs alienum eod. titu. Vbi tantum permittitur patri alienare propter solutionem ęris alieni defuncti cuius hæreditas ad filium fa. alicuius peruenerat & sic non mirum si in d. l. fi. C. de dot. promiss. pater non potest constituere dotem de bonis aduentitiis filiæ sine eius consensu, quia

33 hoc est regulare, & ex omnibus supradictis † ego dico sustentabilem ista[illegible] conclusionem, videlicet quòd pater nõ teneatur de suo dotare filiam habentem vnde se dotet, quam conclusionem reperio aperte [illegible] Barto. post Iaco. de Aretin l. mulier. §. cum [illegible] ad Treb. Licet Alexand. ibi teneat contrarium [illegible] Barto. tamen ibi per eum. Sed ipse dicit contr[illegible] Barto. [illegible] quia dos debetur [illegible] item per argumentum de alimentis [illegible]. Hanc etiam conclusionem tenet Ange. in d. consil. 209. [illegible] in d. [illegible] glo. hic, quæ dicit, quod in dubio creditur pater dedisse de suo. Et eodem modo loquendum [illegible] Bar. in l. Nec [illegible] §. de nego. ge. & quã credo de iure esse veriorem. Et ex dicta l. fi. C. de dot. promiss. colligũt Moderni Perusini in sexta parte eorum [illegible], in [illegible] charta contra patres [illegible] nolentes constituere [illegible] maxime stante imperitia tabellionum, qui dantes dotem pro filiabus, puta mille, dicunt in instrumento dotis, quã dotem promisit dictus pater compu[illegible] in eo [illegible] de [illegible] filiæ [illegible] bonis paternis quam maternis nam [illegible] poterit dicta filia post mortem patris [illegible] vltra dictam dotem probando tot bona esse in facultatibus patris quæ sufficiunt ad dictam dotem promissam. Et tamen si pater hoc [illegible] ita esse de iure, nunquam promisisset tanquam [illegible] consultũ per dominum Ioannem de monte [illegible] apud Pistorium. cui [illegible]. Sed [illegible] videtur dubia quia d. leg. finali [illegible], quando [illegible], pro quã parte bonorum [illegible] pater voluerit dotem esse cõstitutam, [illegible] mille, [illegible] constituere de bonis paternis [illegible]. Sed in casu proposito pater voluit [illegible] contra [illegible], & cum pręd[illegible] ex [illegible] si vero. §. de [illegible], quia ratio dictæ l.

34 [illegible] præcedictorum Modernorũ.† Sed [illegible] pater teneatur dotare filiam naturalem [illegible] Barto. hic tenet quod non per l. vxorem §. [illegible] de leg. 3. [illegible] si filia non haberet vnde aliunde se dotaret. tunc enim pater tenebitur ei dotem dare, [illegible] Bald. in l. mater C. de iure do. vbi dicit §. pater [illegible] intelligi, quando filia non esset [illegible] aliquo honesto exercitio posset sibi dotem constituere [illegible] pater naturalis tenebitur eam dotare vsque ad condignam quantitatem ex qua possit alimentari. Quicquid enim ex causa conceditur vel promittitur, debet secundum illam causam moderari l. Lucius supra de exercito. & ita etiam tenet hic Lud[illegible] hoc idem etiam infertur ex dictis Barto. in l. fin intra de his quibus vt indi. & in l. fi. §. si a [illegible] intra de his quæ in fraudem cred. & in l. Meuius. §. duobus de l. g. 2. in 3. char. & in auth. ex complexu. C. de ince. nup. in quibus lo-

bus locis, dicit, quod sicut filius spurius de æquitate canonica alendus est, c. cum haberet. de eo qui duxit in vxorem quã pollluit per adulterium, ita & dos præstanda. Eadem ergo ratione quo alimenta sunt præstanda filiæ naturali. l. si quis a liberis. §. primo. de libe. agn. præstanda erit ipsa dos. Sed Imo. tam hic quam in d. §. duob. dicebat, quod licet pater naturalis in dubio non videatur dotare de suo filiam, sed de bonis filiæ, intellige, qñ ea habet apud se, vt in d. §. naturalis. bene tñ tenetur ipsam dotare, quia non reperitur contrarium iure cautũ. Differt aũt hæc opin. Imo. ab opinio. præcedenti, quia longa est dñia, an pater teneatur ad dotem ex dispositione legis ad hoc obligãtis, vt dicit Imo. an vero teneatur ipsam præstare loco alimentorũ ad ea quæ pater tenebatur, vt dicunt alij, nam ſm primam opinio. tenetur aliquam quantitatem vel aliquam rem in dotem dare secundum congruentias & circunstantias quæ in dotibus considerantur. l. si filiæ. ff. de leg. 3. & sic habito etiam respectu, quod naturalis est, & mortua illa filia transibit ad hæredes ip-
35 sius filiæ. Sed † vbi datur subrogatiue ad alimenta, & non quia dos sit debita, sed quia alimẽta hoc casu mortua filia res illa in dotem cõsignata reuertetur ad patrẽ vel ad hæredes eius, quia intelligitur fuisse consignata respe. alimentorum, quæ morte finiuntur. l. cum hi. §. modus. ſ. de trans. & hoc indistincte procederet in filia spuria, cui pater si vellet vltra alimẽta relinquere non potest. Et ideo consuluit Bart. in d. l. fin. de his quibus vt indi. quod pater post mortem filiæ spuriæ, cui reliquit fundum pro alimentis, relinquat eius filijs quibus nõ est prohibitus relinquere. l. fi. C. de na. lib. & idem voluit Bal. in eam quam. C. de fideicom. col. 19. ver. pone dicit &c. dicens, quod si magnus fundus fuerit relictus spurio, valebit vsque ad alimẽta quo spurio mortuo reuertetur ad hæredes patris, & ita etiam tenent Perusini in eorum tractatu in 6. parte, priuil. 15. Sed si essemus in filia naturali, cui pater potest relinquere & donare necesse est quod appareret patrem vel dedisse dotem ad alimenta, vel saltem in vitã dedisse, alias posset videri dos data in virtute dotis, maxime fauore dotis &c. licet in contrarium faciat dictus. §. naturalis. vbi patet non videtur dare dotem de suo, quia nõ tenebatur, ergo & in casu nostro nõ videatur dare dotem, nisi quatenus est obligatus. Tenendo autem opinio. Ioan. de Imol. quod pater sit obligatus ad dotem, tunc cessarent supradicta, quia obligatus per legem ad dotem, non videtur obligatus sub taxatione alimentorum dicta l. si filię. de leg. 3. l. cum post. §. ge-
36 ner. cum ibi no. sup. de iure do. † Et profecto dubitabilis est articulus. nam l. qui liberos. loquitur in filijs in potestate, econtra vero l. fin. C. de dot. promis. loquitur in filijs emancipatis, & sic non videtur in consideratione patria potestas. ad idem. l. profectitia. §. fin. sup. de iur. dot. & quod inf. dicemus in seq. q. Sed ad hoc potest responderi, quod non est par ratio filiæ naturalis & emancipatę, quæ in effectu est redacta ad instar filię in potestate. instit. de hære. quę ab intest. §. emancipati. l. meminimus. C. de leg. hæred. & ideo filio emancipato sunt prodita remedia ꝯ testamentum patris, non autem filio naturali, vt dicit gl. no. in l. 1. in princ. inf. de bon. poss. contra tab. Item nec iure cautum reperitur fieri mentionem de dote, nisi respectu filiæ in potestate & emancipatę, vt in toto tit. nostro, & sup. de iure dot. & alijs sequentibus. Nisi dicas hoc probari per tex. in l. si quis a liberis. §. non tñ. inf. de lib. agno. vbi tex. dicit non tñ alimenta, verumetiam cætera quoque onera liberorum patrem a iudice cogi præbere, sub ratione ergo istorum onerum possemus dicere patrem teneri ad præstandã dotem etiam filiæ naturali, qm tota illa lex loquitur & habet locum etiam in filijs natura-
37 libus tñ, vt in ea patet. † Et tenendo hanc opi. Imo. quod pater sit obligatus ad dotem pro filia naturali, hoc ipse limitat, nisi filia haberet vnde se dotet, & in hoc differat a filia in potestate. sed ſm dicta per me. sup. in proxima. q. idem etiam dicendũ est in filia in potestate. Alex. tñ hic tenet, patrem non teneri ad dotandam talem filiam etiam ſm indigentiam alimentorum, quia pater in plus grauaretur, qm alimenta præstãtur mẽstrua vel annua. l. fi. & ibi Bar. inf. de lib. agno. & l. fi. inf. de alimen. & ciba. leg. dos aũt vnica præstatione datur. vt hic latius per eum. Sed potest rñderi, quod vbi assignaretur pro alimentis in dotẽ vsusfructus alicuius rei, nõ dicerentur alimenta vnica p̃statione præstari, sed per menses vel annos prout esset redditus rei. l. dotis fructus. §. si vsusfructus. ſ. de iure do. Et adde supradictis, quod disponente statuto, quod maritus debeat lucrari certam partem dotis, lucrabitur etiam partem ipsius fundi, vel rei datę in dotem per patrẽ pro alimẽtis filiæ. Nec hoc casu reuertetẽ ad patrem. ita dicunt Moderni Perusini in loco ſ. allegato. mouentur, quia cum tale lucrũ causetur iuris necessitate in illo p̃nil potest contra filiam, sed maritus lucrabitur in recompensationem onerum matrimonij. Et dato ꝙ ẽt diceretur merũ lucrum quo ad virum, idem dicendum esset, quia non reperitur iure cautum, qđ pater non possit donare marito talis filiæ, imò ẽt potuisset illud facere per pactum sine statuto, ex quo ex tali pacto nihil quæritur filiæ, quod dicunt not. Sed hoc dictũ posset esse verum, vbi ipse fundus esset datus in dotem, secus vbi esset datum in dotem ius percipiẽdi fructus ex ipso fundo pro alimentis. iuxta tex. in l. dotis fructus. §. si vsusfructus. ſ. de iure dot. & l. 4. C. de pact. dot. Tunc enim quia ius datum in dotẽ periit morte, non poterit maritus aliquam partem lucrari. l. vxor patrui. C. de leg. l. quod in rerum. §. 1. ꝫ. de leg. 1. cum vtrobique
38 notatis. † Tertio loco quæritur, an onus dotandi pertineat ad auum an ad patrem, & quod pertineat ad auum solet allegari l. dedit dotem. ꝫ. de coll. bon. & l. & ideo. §. fi. cum l. seq. ſ. de in rem vers. & l. pater. ſ. de euic. in quibus iuribus vr̃ probari, auũ, non patrem esse obligatum dare dotem pro nepte. ad idem ẽt vr̃ esse tex. iuncta gl. in l. Iulianus. §. sed & si filius. ſ. ad Mace. facit ẽt ad idẽ text. in l. cognouimus. ver. licet, & dotes. C. de hęr. lib. pro filiabus vel neptibus, & ita vr̃ tenere Bal. in l. fi. C. de dot. promis. in vlt. col. vers. sed pone quod vnus. alleg. text. in d. l. pr̃. quem dicit singularem. idem ẽt vr̃ sentire in auth. ex testã. C. de col. in 17. c. in prin. & ver. tertio quæro. idem Specu. in tit. de iudi. §. sequitur. vers. sed quid si vnus ex fratribus. hanc partẽ ẽt tenuit Bal. in quodam suo cons. quod incipit, materia diuidit. mouetur, quia hoc onus non imponitur iure naturali tantũ inspecto, sed iure ciuili. i. iure patrię potestatis. l. qui liberos. sup. de ritu nupt. & tunc auus qui dotat, nõ dr̃ impẽdere beneficiũ, sed exequi debitum naturale. l. fin. C. de codicil. l. 1. C. de impo. luc. decri. lib. 10. Et istud soluere nõ est proprie soluere debitũ, nec proprię donum, sed tenet mediũ inter ea. vt not. in l. emãcipata. C. de iur. & fact. ignor. & quod qñ prædictus auus viuit, habet vnde dotet, pater non teneatur dotare, probat, quia alias sequeretur, quod illa dos auita esset censenda aduentitia, non profectitia. Item quod vni & eidem deberentur duæ dotes. s. vna ab auo iure patriæ potestatis, altera a patre iure simul naturalis, quod dicit saltem. allega. no. per Iac. de Are. in l. veluti. de iusti. & iur. & in l. si quis a liberis. de libe. agn. vt ibi latius per eum. Hanc partem etiam tenet Ange. in d. l. pater. de euict. dicens no. quod si sunt plures fratres viuente eorũ patre, & vnus dictorum fratrum habet filiam, talis filia debet dotari de bonis aui viuentis, vt aperte dicit colligi ex illo text. Et ex hoc infert, quod si dicta dos fuit promissa viuente auo, eo mortuo debe-
39 ret illa dos promissa solui de cõi. † D. Ant. de Butr. in consil. 56. ſm formas, quod incipit, Si filius tenet, quod necessitas dotandi surgat ex officio paterno & sanguinis propinquitate, non autem a patria potestate, & ideo tale onus pertinet ad patrẽ tanquam propinquiorem auo, sicut etiam videmus in alimentis. l. non quemadmodũ cũ ibi no. inf. de lib. agn. & hinc est ꝙ dos data filiæ emancipatę per patrem dicitur profectitia. sup. de iure dot. l. profectitia. §. fina. Non obst. d. l. dedit dotẽ, quia ibi pater tenebatur dare dotem pro filio, qui regulariter illo tempore carebat bonis, & ibi se concludit, quod vbi pater habet bona castrensia vel quasi sufficientia sibi & ad dotem filiæ, ipse teneatur, non auus. vbi vero haberet bona aduentitia, an tunc onus pertineat ad ipsum vel auum, dicit esse magis dubium. Sal. in l. fina. C. de do. promis. relinquit articulum indecisum,
40 quia sub iudice lis erat. Bal. in † auth. res quæ. C. communia de leg. tenet, tunc autem teneri, quando filius non habet vnde dotem præstet, alias ipse filius tenebitur mouetur per argumen. de alimentis. nam prima obligatio alimentorum est patris, nõ aui & tenet Barto. post Iac. de Are. in dicta l. non quemadmodum. Et ita etiam videntur hic pertransire Ludouic. Alexand. & Aret. qui etiam ad propositum huius q. alleg. Barto. singulariter in consil. 131. consulentem, quod si auus reliquit dotem nepti post mortem patris, & pater postea viuens de suo soluit dotem mortuo patre, non potest neptis petere dotem ex testamento aui. quia cum illa dos videatur relicta contemplatione patris, perinde est ac si esset relicta patri l. si cui commissa. §. interdum inf. de legat. 3. l. seruo legato. § si testator inf. de lega. 1. vnde si patri esset relicta, vt ex ea dotaret neptem, non teneretur nisi semel dotare, ita etiam non teneatur in dicto casu. Hanc eandem opi. secutus est etiam ipse Aret. in consi. suo 17. quod incipit, in Christi nomine consideratis diligentissime in 4. dubio. mouetur per d. l. dedit dotem, vbi text. dicit, auum teneri dotare neptem propter filium, id est quia ipse filius tenetur, ergo prima & principalis obligatio est filius patris, secundaria aut propter patrem. a patre ergo est inchoandum, & eandem inductionem de d. l. facit Salic. in d. l. fina. mouetur & secundo arguendo de alimentis ad dotem, vt sup. Tertio mouetur per text. in l. profectitia. §. si filius el. 2. supra de iure dot. inducendo vt ibi per eum. Sed ad illum text. potest responderi vt ibi per glo. vel etiam intelligendo, quod filius promiserit dotem non animo gerendi rem patris, vt dicit text. in d. l. & ideo. §. fin. de in rem vers. vel etiam quod auus nõ intẽdebat tunc dotem dare, vt dicit tex. in l. si vero. ſ. de in rem ver. vel etiam qa tempore quo nupsit. auus erat mortuus, & sic forte onus dotandi iam spectabat ad patrem, videtur tamen Areti. in d. consi. tenere hanc opin. procedere, quando filius habebat bona sufficientia ad victum suum & suæ familię, & ad

dotem filiæ, prout etiam vr esse de mente Ant. de But. in d. cõ-
sil. & pro hac parte facit, quia cum fm doct. obligatio parentũ
quo ad dotẽ pariter s habeat quo ad filios in potestate & emã
cipatos. d. l. fi. C. de dot. promis. l. profectitiã. §. fin. ſ. de iure dot.
absurdum vr dicere, ꝙ si filius emancipatus est diues, pater te-
neatur dotare eius filiam, vel dare dona. propter nup. pro eius
filio. Et tenendo istam opinionẽ respondetur ad l. & ideo. §. fi.
cum alijs supra allegatis, ꝙ loquuntur habito respectu ꝙ filijfa.
rũ fm iura ſtorum nõ habebant bona, & ideo auus tenebatur
pro eis, vt probat. d. l. dedit dotem, inducta vt sup. l. autẽ pater.
41 de euict. bene intellecta nullo modo facit ad propositũ nostræ
quæstionis, nam quamuis gl. & ibi. & doct. cõiter videantur ip-
sam intelligere in dote data per auum pro nepte viuẽte patre,
hoc tamen est penitus diuinatiuum, nec aliquo modo ibi hoc
colligitur, sed volens illa lex probare, ꝙ res data in dotem per
patrem durãte matrimonio non dicatur sua, sed filiæ, & quod
pater nõ habeat ius in re, ratione cuius possit agere de euictio-
ne, adducit exemplum seu arg. quia videmus, ꝙ si pater eman-
cipatus qui dedit dotem pro filia sua vult succedere patri suo
mortuo constante matrimonio vna cum fratribus in potesta-
te, non potest compelli ad conferendam prædictam dotẽ, quia
non intelligitur esse sua, casus est in l. 1. §. fi. inf. de collatio. dot.
& iste est verus intellectus. d. l. pater. quam etiã hoc modo in-
telligit gl. in d. l. fi. Ex quo ego infero ꝙ inquantum Bal. in l. fi.
C. de dot. promi. alleg. d. l. pater, ad illam q. nunquid pater im-
putet sibi in legitimam dotem datam per auum nepti, non be-
ne allegat, neque facit ad propositum, quod tene mẽti, quia in
intellectu illius legis omnes doct. videntur mihi errasse. Quar-
to loco retenta opin. ꝙ pater si sit diues, teneatur propriam fi-
liam dotare, non autẽ auus, an auus habens apud se bona filij,
promittendo vel soluendo dotem pro nepte videatur soluere
aut promittere de proprio, an de bonis filij? & quidem si tene-
mus, ꝙ pater teneatur dotare filiam ẽt habentem vnde se do-
tet, & in hoc sit fundata decisio l. fin. C. de do. promis. auus iste
qui non erat obligatus, videbitur dedisse dotem de bonis filij. l.
Nesennius. ſ. de nego. gest. Si vero tenemus oppositũ, prout di
xi. ſ. in 1. q. vbi tenui, ꝙ pater non teneatur, sed tñ in dubio aliud
non exprimẽdo, videatur dotare de suo, quæstio proposita est
magis dubia, videtur tamen idem concludendum, quia dum
d. l. fi. specialiter introducta in fauorem filiorum contrahentiũ
matrimonium, vt pater videatur de proprio dedisse dona. pro-
pter nupt. vel dotem pro eis. non videtur extendenda ad fauo-
rem filij non ꝯhentis matrimonium. arg. l. si vero. §. de viro. ꝟ.
42 co. cum materia sua. cogita tamen. † Quinto quæritur, an pater
teneatur dotare filiam suam, quæ iam nupserat. Bart. in l. obli-
gamur. § lege. inf. de actio & obl. tenuit quod non, quia pater
obligatur ad dotandã filiam ad hoc vt nubat. l. qui liberos. sup.
de ritu nupt. Ex quo ergo nupsit, cessat cã obligationis, & cõse
quenter obligatio. l. adigere. §. [illegible] inf. de iure pat. Sed glo.
in d. §. lege. tenuit ꝯtrium [illegible] opi. Bar. quidam glo. vt
hic videre potest per Alex. Are. & Moder. Ego tñ vltra alios
allego tex. bene facientem pro opi. Bar. in l. pater. sup. de euict.
vbi quæritur fm verum intellectum quem retuli. sup. 3. in fin.
an pater qui emerit fundum, & ipse dederat in dotem pro fi-
lia, si euictus fuerit, possit agere de euictione, attento quod nõ
videtur patris interesse nisi in casu soluti matrimo. Et conclu-
dit Iurisconsultus ꝙ sic statim etiam ante solutum matr. atten
ta affectione paterna, sed si filia posset cõpellere patrẽ ad dotã
dũ, certe interesset patris agere de euictione nedum affectione
paterna, verumetiã rõne dãni euitandi. Nec dicas, qđ satis erat
qđ ibi pater semel dotauerat, quia ista ratio facit in oppositũ.
Itẽ non dicebatur dotasse ex quo rẽ alienã dederat. l. fi. sup. de
ꝯdi. ob cau. alias esset inuenta fraus per quã pater se exoneraret
ab obligatione, qua lege astringitur ad dotandum, quod non
est dicẽdum. l. in fundo. ſ. de rei ven. cogitate tñ, quia est noua
inductio &c. In ead. gl. ibi, & tacita hypotheca. hæc tacita hy-
potheca non cõpetit extraneo dotanti & stipulanti sibi dotem
reddi vt hic per Imo. & alios Moder. licet Alex. dicat Bart. hic
sentire ꝯtrium, sed non bene intellexit Barto. qui loquitur, vbi
actio de dote seu tacita stipulatio erat iam formata in persona
mulieris vel patris, nã ad quoscunq; transibit ibi cũ priuilegio
tacitæ hypothecæ. non aũt loquimur de extraneo dotãte & sti-
43 pulante. † In ead. ibi, in tertio præfertur alijs &c. longa fuit di-
sceptatio inter antiquos nunquid. l. assiduis. C. qui pot. in pign.
habe. disponens mulierem in dote præferri anterioribus credi-
toribus habentibus hypothecam procedat non solũ in haben-
tibus tacitam verumetiam expressam, & gl. ibi tenuit præferri
habentibus tantum tacitam, non autem expressam, & ita cõi-
ter tenetur, & cõiter de cõsuetudine seruatur, licet pleriq; do-
cto. dicant de iure veriorem esse opin. ꝙ ẽt præferatur anterio-
ribus habẽtibus expressam. per d. l. assiduis. generaliter, & indi-
stincte loquentẽ, vt ibi late per doct. videri potest, maxime per
Cyn. Dicebat tamen Ange. in auth. de æquali. do. §. his conse-
quens, quod supradicta opinio procedit in muliere habente ta
citam hypothecam, vt non præferatur anteriori creditori ha-
benti expressam, secus vbi mulier haberet ẽt expressam, quia
tunc indistincte præferretur cuilibet ẽt habenti expressam, vt sic
semper cæteris paribus mulier habeat priuilegium prælationis
ꝯ anteriorem, & ita refert hic Aret. præceptor meus dicẽs solũ
hoc esse dictum ab Ange. & ꝙ est vtilissimũ, quia cõiter hodie
credita quæ fiunt per instra publica hñt hypothecã expressam.
Moderni Perusini in eorum tractatu de dote in 10. par. in 16. li
mitatione char. 127. referunt hoc dictum Ang. in d. §. & ꝯñs. &
idem referunt dixisse in d. l. assiduis. & quod Ang. ita attestatẽ
seruari de consuetudine, quã opi. præfati Mod. tanq̃ æquam &
fauorabilem dotibus asserunt amplectendã per l. in ambiguis.
ſ. de iure dot. & quia non inconuenit inter ꝯtrias opin. amplecti
mediam viam, iuxta. l. addo. §. cũ quis. ꝟ. de acq. rer. do. & c. cõ-
querenti. extra de offi. deleg. Sed idẽ Mode. in eadẽ parte char.
121. aliter nõ facta mentione de Ang. nec de seipsis, dicũt, qđ
tenendo opinio. gl. in d. l. assiduis. quæ est cõis, illa procedet ẽt
vbi mulier prætenderet hypothecam expressam, prout cõiter
solet apponi in instrumentis dotalibus, vt non præferatur ex-
pressis anterioribus, sed tñ tacitis, quia d. l. non dat illud priui-
legium prælationis magis hypothecę expressę quam tacitę, sic
& alias videmus in fisco, cuius ẽt expressa hypotheca non præ-
fertur alijs creditoribus anterioribus. l. si pignus. sup. qui po. in
pig. hab. & hanc opin. credo veriorem stante vera cõi opin. gl.
quia non video. d. l. assiduis. posse probare. d. cõem opin. quin
etiam probet illam ꝯ Ang. nam aut loquitur tantum de tacita
hypotheca mulieris, & tunc non potest probare opi. Ang. qui
loquitur de expressa, aut loquitur tam de expressa quã tacita,
& tũc cũ æqualiter ibi determinentur, habeo propositum, qđ
tñ præcedenti hypothecæ tacitæ præferatur, non expressę iux-
ta intellectum gl. & cõem. Præterea ratio in qua præcipue fun
datur intellectus communis est, quia lex præferendo hypothe
cam mulieris tacitæ hypothecæ anteriori, denegat prouisionẽ
suam quæ consistebat in tacita hypotheca, nõ autem denegat
prouisionem propriam hominis, quę consistit in expressa. iux-
ta no. in l. 1. C. si aduer. vendi. quæ ratio militat pariter, siue mu
lier habeat expressam siue tacitã. & ista sunt maximi effectus,
quia cum semper dotibus conficiantur instrumenta publica, in
quibus semper consueuit apponi hypotheca. si vera esset opi-
nio Ange. semper mulieres præferrentur habentibus expres-
44 sam † Sed hoc quæritur, an saltem mulier per suam hypothe-
cam præferatur anterioribus habentibus expressam quo ad bo
na quæsita post hypothecam ipsius mulieris, sciendum est, qđ
regulariter generalis hypotheca trahitur etiã ad bona postea
quæsita, vt l. fin. C. quæ res pign. obl. poss. quod procedit etiam
in tacita hypotheca. l. hac edictali. §. omnibus. C. de secund. nu
ptijs. & ista talis hypotheca prior in tempore præfertur irregu-
lariter secundæ hypothecæ etiam in quęsitis per debitorẽ post
secundam, vt [illegible] in d. l. fi. [illegible] per Barto. in l. si is qui. inf. de iure
fi. & Bald. in d. §. omnibus. Perusini in loco. sup. allegato char.
121. dicũt, ꝙ mulier præferetur in postea quæsitis, quia mulier
& fiscus æquiparantur l. 2. C. de priu. fis. no. per gl. in l. dotẽ. C.
de iur. do. sed fiscus in postea quæsitis præfertur priori. vt est ca
sus in d. l. si is qui. & ibi per Bar. ergo &c. Et istud dictũ est ma-
xime importantiæ, quod tñ ego non credo verum, quia vt ego
dixi. sup. in primo [illegible] non reperio iure cautũ, quod priuilegia
fisci sint cõcessa mulieri in dote vel ecõuerso, quinimo ꝯ vide-
mus, nam fiscus non præfertur habentibus priorem hypothe-
cam etiam tacitam in quæsitis tempore dictæ hypothecę, vt te
nent Dynus & Barto. in d. l. si is qui. licet gl. in d. l. si pignus. qui
potio. in pigno. habe. tenuerit contrarium, & tamen mulier
præfertur d. l. assiduis. & ita adde ad dicta. sup. in primo nota-
45 bili. † Sed pertinenter ad istam gl. & materiam quæritur, nun-
quid priuilegia dotis præsertim quo ad prælationẽ habeant lo-
cum, vbi de dote non constat nisi per confessionem mariti, hæc
quæstio ponitur hic per Bal. [illegible] no. Pau. de Cast. & Moder
niores, & late per dict. Perusinos in dicto tractatu de dote in
10. par. in princ. pro cuius clariori examine diuidenda est iuxta
ordinem præfatorum Perusinorum in duos articulos princi-
pales: Primus, an talis dos confessata habeat sua priuilegia con
tra virum & eius hæredes: secundus, an habeat dicta priuilegia
46 contra tertias personas. † Circa primum est sciendum, varias
fuisse doctorum sententias. nam Bar. in l. si diuortio. inf. de ver
bo. obl. tenuit, quod talis cõfessio de dote recepta, siue emana-
uisset constante matrimonio, siue ante, cẽseatur emanasse ani
mo donandi, & consequenter non valeat, neq; præiudicet ma-
rito confirmabitur tñ per mortẽ mariti in pręiudiciũ hæredũ i-
psius iuxta l. cum [illegible] de [illegible]. C. de do. cau. non nume. vt ibi per eũ
quam opin. tenuit etiã in multis alijs locis. Et secuti sunt aliqui
alij, prout referunt plene Moder. & maxime Alexan. in d. l. di
uortio. fuit & secunda opi. Io. And. in addit. Spec. in rub. de do.
inter vir. & vxo. in fin. distinguendo post Alber. Galeoti. quod
aut confessio emanauit ante matrimonium contractum. &
tũc præsumetur facta sub spe futurę numerationis, & ita intel
ligatur.

Igamr.l.1.& totus tit.C.de dot. cau. non nu.aut sit iam contra-
cto & durãte matrimonio,& tunc presumatur facta animo do
nãdi.& loquat d.l.qđ de suo quã opin. etiã qđã alij secuti sunt,
vt per Moder. in d.l.si diuortio. Tertia fuit opi. qđ et si fuit fi-
cta constante matrimonio,non præsumatur facta animo donã
di,sed sub spe future numerationis, quã tenuit Imol. & Ludo.
in d.l.si diuortio.& Alex ibi referẽs ita tenuisse Dyn.in con.qđ
incipit,quærit vlrũ instrumentũ dotis &c.& Ang.in cons.5.ꝙ
incipit, Andreas Ioannis, mouẽtur per rationes de quibus sup.
per eos,& hec opin.videtur esse de mente Bart.in d.l. assiduis.
tenẽtis simpliciter,qđ cõfessio mariti elapso tẽpore dato ad ex
cipiẽdum de non numerata dote,vel si tali exceptioni fuerit re
nunciatũ . probet dotẽ datam esse. Idem etiam tenuit in auth.
sed iam necesse. C. de do. ante nup. Dicens talẽ confessionem
præiudicare ipsi marito pro qua facit quod in simili tenet Bar.
in l.per diuersas.C.mandat.vbi dicit,confessionẽ cedentis con
fitentis recepisse a cessionario sibi præiudicare,in cuo casu etiã
47 requirebatur vere numeratio. † Sit ergo regula super hoc pri-
mo articulo,quod per confessionem de dote recepta,in dubio
probabitur dos ꝯ maritum & eius hæredes, & talis dos ꝯ ipsos
habebit priuilegia . Ex qua primo inferẽ,quod mulier habebit
tacitam hypothecam in bonis viri.& ita est de mente commu
ni docto.scribentiũ hic & tenent Perusini in loco supra allega
to, ponderantes gloss.hic in princip. dum dicit , &. omni casu.
Secundo infertur ad gl.in l. exigeret dotem supra de iudic. su-
per verbo , dotale , quæ dicit,appellatione instrumenti dotalis
venire instrumentum continens quietationem seu confessio-
nem dotis, cuius argu. dixit ibi Ange. quod si ex forma statuti
contra instrumẽta dotalia nulla curiat præscriptio,& mereanẽ
executionem vt sententia,prout est Perusij. etiam instrumen-
tum quietationis dotis gaudebit talibus priuilegijs, & ita dicit
se de facto pluries obtinuisse.nam ista proc- dunt respectu ma-
riti.Quid autem respectu tertij,dependet a dicendis in sequen.
art & idem dico ad dictum Bald.in l.vnica. C. de priui. do. in-
quantum dixit , quod quando ex forma statuti instrumentum
confessionis dotis haberet executionem paratam sicut senten
tia,non poterit aliquid allegari contra,sicut non posset contra
sententiam que habeatur pro veritate l. ingenuum supra de
statu homi. Supra dicta tamen regula procedit,nisi essemus in
tra tempora opponendi exceptionẽ non num. dotis. iuxta l.fi.
& auth.ibi posita. C.de do.cau.nõ nu. qđ est verũ,nisi vir renũ
ciasset exceptioni nõ nu.dotis,in instrumento dotis prout cõ-
muniter fieri solet. Tũc n.vir vel eius heredes nõ possent dictã
48 exceptio.opponere sm Bar.in d.l.assiduis.† & sic tenet ibi Bar.
simpliciter,ꝙ tali exceptioni potuerit renũciari.sed aliter vr te
nuisse in l.si ex cautione C.de nõ nu.pe.vbi vr dicere ta ẽ renũ
ciationẽ ita demũ valere,qñ ex interuallo interuenerit.secus si
incõtinẽti,qa tũc eadẽ facilitate qua inducitur ad ɔfitẽdũ,indu
citur ẽt ad renũciãdũ l.doli mali ver.diuersum.ff. de noua.fac.t
Iudex circumuẽto.ff.de mino.Circa qđ dic vt p Bald.& Sali.&
alios scribẽtes in d.l.si ex cautione.&. p Io. And. & alios cano.
in c.1.de sol.& Abb.& Mod.in c.si cautio. de fid. inst. & ibi qđ
si fuerit tali exceptioni renũciatũ cũ iuramento.de quo p Imo.
in c.cũ ɔtingat.de iureiur.& Bar.in l.cũ qs decedens.§. Titia.ff.
de leg.3.Et Perusinos in loco.ff.alleg.qui ẽt subdũt idẽ ꝙ dictũ
est in renunciatione dictę exceptionis , dicendum esse si ante
lapsum tẽporis dati ad excipiẽdũ vir secũdo ex interuallo ɔfite
retur,videretur.n.tũc magis deliberate hoc fecisse , & sic non
sub spe future numeratio.allegãt gl. iũcto text. in l.in ɔtractibus.
C.de nõ nu.pe.& ꝙ alias habetur p Bar.in l.cum scimus. C.de
agri.& cẽs.l.b.11.circa qđ ñ vide Cinũ & Pet.in d.l.in ɔtractibus
qui nõ vr hoc simpliciter admittere. Supradicta autem proce-
dunt,vbi renunciatio emanasset ante matrimoniũ,si vero cõ-
stante mat. tũc cẽseretur renũciatũ animo donãdi,sm Perusi-
nos vbi.ff.quos vide.& sic no valeret,& idẽ vr tenere Imo. in l.
si constante.in princ.in pe.col.inf.eo.& Alex.in d.l.diuortio &
idẽ dicẽdũ est in secũda cõfessione ex interuallo emanata ɔstã
mat.vt nõ tollat exceptionẽ nõ nu.do.tanq̃ pñmatur emanasse
animo donãdi l.qui testamẽtum sup de prob.l.cũ quis decedens
§.Titia.inf.de leg.3. Sed cõtra prędicta facit. quia si renunciatio
excep.nõ nu.dotis resultans ex taciturnitate & patiẽtia ma-
riti constãte mat.per tẽpora de quibus in auth. posita in d.l.fin.
C.de do.cau.non nu.valet,nec cẽsetur facta ex causa donatio-
nis,idẽ eadẽ rõne videtur dicendũ in expressa, quia qđ opera-
tur patiẽtia successiua per tẽpus,illud idem operatur cõsensus
expressus momentaneus, secũdũ Bart.in l.qui in aliena infr.de
acqui.here.in ver.1.allegat gl.in l.2.C.de do.pro.& est tex.
apertus licet ipse nõ alleget in l.filio.C.de iur.de ideo co-
49 gita super predictis.† Circa secũdum art. an confessio mariti
de dote recepta præiudicet tertio,gl.quæ allegatur p singulari
in d.l.assiduis in ver.date.tenet qđ nõ volens dicere illum tex. qđ
realiter debeat apparere dotẽ esse datã vel numeratã pro qua
facit l.si quis post hac.C. de bo.dã.& text.in l.per diuersas cum
gl.in ver.soluturũ.& in l.ab Anastasio C mandati glossa sm. se-

sequitur Bald.in l.generaliter. C.de nõ nu.pecu.& in l.neq; C.
de compen. Sed Ia.Bu.& Bar. in d.l.assiduis dicunt d. gl. pro-
cedere,vbi nõ fuisset renũciatũ exceptioni nõ nu.dotis,& esse-
mus intra tẽpora de quibus in l.fi. cũ auth.ibi posita. C. de do.
cau.nõ nu.vbi vero vel renunciatum esset,vel essemus post illa
tempora,tenent talẽ cõfessionem præiudicare creditoribus &
mulierẽ in sua hypotheca illis esse pręferendã.& ita dicũt com
muniter obseruari.pro qua adducunt not.in l.1.ff.de do.cau.nõ
nu.& glo. in dicta l.si quis post hac.circa priu. quæ intelligit il-
lam l.loquentẽ sicut l. assiduis procedere vbi sumus intra tẽpo
ra prędicta. secus autem si post. quod ergo dicitur in l. assiduis
iuncta gl.qđ dispositio. d. legis non habebit locũ in dote con-
fessata,debet intelligi sm Bar.ex virtutę exceptionis nõ nu.do.
q̃ quilibet cuius interest põt opponere, vt in l.si cui. C. de non
nu.pec.& cũ hac opin.Bar.contrariauit Ang.in d.l. assiduis, & do.
Pau.de Cast.in l.si marito.in prin.inf.eo.& Bal.in l.pecunie.C.
de sol.& Raph.Cu.hic dicens,qđ si aliter diceremus omnia in-
strumẽta dotalia carerẽt priuilegijs. Ang. vero quem sequitur
hic Imo.& Pau.de Cast.& fuit originalis opi. Bal.in d.l.assiduis
distinguit,qđ aut mulier concurrit cũ alijs creditoribus probã-
tibus debitũ per verã numerationẽ,& procedat gl. qa illi præ-
ferentur mulieri.aut probant ẽt ipsi per solam confessionẽ , &
tunc mulier eis præferatur.& procedat opi.Bar.quia cũ sint in
pari causa , potior debet esse conditio dotis confessatę per l. in
ambiguis. ff. de iure dot. sed aduerte , nã aut illi creditores,qui
contendunt cũ muliere, probant eorũ creditũ ex confessione
ex alia causa procedẽte q̃ ex causa mutui vel dotis, & tũc Ang.
nõ bene dicit sm Alex.& Aret.hic,quia nõ est verũ,qđ mulier
sit in pari cã cũ ɔfessio ex alia cã quã mutui vel dotis probat ve
ritatẽ l.publia.in fi.ff.dep o.& per Bar.in fi.q.in l. Titia.in princ.
ff.de ver.ob.& ꝙ non sint in pari cã,patet sm Alex.quia credi-
tores fundant se in iure cõi,videlicet in prioritate tpis , mulier
vero se fundat in iure spãli, hoc est sup priuilegio, qđ debilius
est q̃ ius cõe l.eius mi.§.militia milites ff. de testa.milit. Nõ
mirũ si mulier hoc casu succumbit. Aut illi sunt creditores ex
causa mutui,& tũc pcedat opin. Ang.& aliorũ.ff. sm Alex. sed
adhuc vr eorũ opi falsa per rõnem.ff.adductã, quia creditores
fundant se in iure cõi,cũ sint anteriores, mulier vero ex priuile
gio qđ non extẽditur regulariter vltra casum expressum l. ius
singulare.sup.de leg. vnde cũ l.assiduis pcedens mulieri priui-
legium prælationis loquatur,vbi dos probatur vere numerata
nõ aũt qñ per confessionẽ sequiẽ ꝙ mulier hoc casu nõ habet
priuilegiũ plationis,& per istã rõnem tenet hic Aret. ꝯ Ange.
ꝯ quẽ ẽt tenet Cuma. motus,qa ɔfessio mariti est suspecta pp
prohibitã donationẽ inter vir.& vxo.quę rõ cessat in ɔfessione
mutui,sm ipsum. Supra dicta autem procedũt,vbi sumus post
tẽpora opponendi exceptionem nõ numeratę. Sed si essemus
intra dicta tempora respectu vtriusq; confessionis , tunc vide-
tur dicendum,quod si agunt contra tertium,possint ambo re-
pelli per exceptionẽ nõ numera.pecu.d.l. si cui. C.de nõ nu.pe.
Si vero agerẽt adinuicẽ,creditor ex causa mutui, & mulier ex
causa dotis,melior esset conditio possidẽtis , qui vigore dictæ
exceptionis repelleret agẽtẽ arg.regule,cũ par. & regulę,fauo
rabiliores inf.de reg.iur.Ioan.de Imo.in l.si ita stipulatus in. §.
Chrysogonus tenet , simpliciter gl. cõtra Bart.mouetur inter
alia,quia vbi lex in actu priuilegij,vel in actu vbi de facili fit si-
mulatio,requirit dationem,non videtur verificari,si tantũmo-
do interueniat confessio per ea quæ habẽtur in l. per diuersas.
C.mãda.in l.1.C.de fidei.a. Aret.hic etiã tenet contra Bar.mo-
uetur primo,qa ipse tenet, qđ cõfessio etiã post lapsum tẽpus.
nõ probet verã numerationẽ,vt latius per ipsum contra Bart.
in.§ Chrysogonus,& sic ex confessione dotis nõ præsumatur
vera numeratio,est casus sm ipsum valde notabilis in auth.de
tẽpo.nõ solu.pecu.in versi.si enim,vbi text.punctualiter dicit
qđ si maritus nõ opposuit dictã exceptionem, præsumitur vo-
luisse.qđ etiã si dos nõ fuisset data tamẽ debeat reddi vxori. &
sic patet manifeste , qđ lapsus temporis non inducit præsum-
ptionẽ verę numerationis. Sed qđ etiã si dos non sit numerata
tamẽ debeat solui.sed ille tex. no probat iudicio meo,qa nõ di-
cit eã prẽsumi solutã,sed bene qđ si nõ esset soluta, tacẽdo vr
voluisse quod omnino hæredes dotẽ soluant.& intelligo,ꝙ la
psus tẽporis operetur in confessione super mutuo vel dote qđ
a prin.in alijs contractibus operatur confessio. purgatur.n.per
lapsum tẽporis illa suspicio nõ numerationis,quæ solet esse in
huiusmodi cõtractibus . Secũ mouetur per text.in d.l.assiduis
inquãtum dicit,qđ mulier habet priuilegiũ prælationis,sed po
stea in versi.si tamen, videtur hoc limitare & restringere ad ca-
sum qñ dos est data re ipsa.& sic vbi nõ cẽseretur data,non ha-
bet locũ illud priuilegiũ.maxime qa in dote ɔfessata si nõ præ
sumitur intercessisse vera numeratio, non est eadem rõ con-
cedẽdi priuilegiũ, quia qñdo dos fuit data realiter mulier tra
ctat de damno vitando.Sed si non fuit data realiter , tractat de
lucro captando,in quo non est eadẽ ratio l.fi. C. de codicil.do.
Pau.de Cast. hic tenet opin.Bart.in 4. casibus.primus vbi alij

creditores probarent debitū per cōfessionē. iuxta Ang. §. relatum. secūdus, vbi creditores essent posteriores, tertius, vbi confessio mariti emanasset ante matrimoniū quartus, vbi emanasset cōstante matrimo. præcedēte promissione ante matrim. vt hic per eū, vbi vero cōfessio emanasset cōstante matrimo. non prçcedēte promissione, & creditores essent anteriores, tūc procedat gl. vt talis cōfessio nō habeat eis præiudicare, etiā si nullā haberēt hypothecā. & in hoc casu in effectu tenet gl. in alijs vero sequit Bar. Alex. de Imo hic tenet in effectu opin. Barto. quādo lapsa sunt tēpora, qa imputetur creditoribus qui nō interrupērunt cursum dicti tēporis. iuxta l. in contractibus. §. in omnibus, & auth. ibi positā. C. de nō nu. pe. & d. l. si cui. cū gl. in ver. creditores cū alijs per eū alle. subdentē, qđ vbi nō esset eis imputādū, vt qa ignorassent, cōpeteret eis restitutio in integrū vt hic per eū. Et idem tenuit do. Mat. de mathe. in suis no. notabili qđ incip. nota qđ priuilegiū prope finē. Sed qñ tempora nō essent lapsa, & maritus renūciasset exceptioni nō numeratę dotis, tūc tenet ꝯ Bar. quia renūciatio mariti non habet obesse creditoribus, vt hic per eū. Moder. Perusini in loco supra adducto tenēt opi. Bart. quā dicunt esse communem, vt ibi per

50 eos. † Mihi videtur quod in puncto iuris opinio glo. sit verior. videlicet qđ etiā si essemus post tēpus, non tamen dos confessata habeat priuilegiū prælationis. Moueor primo, quia l. assiduis simpliciter & indistincte loquitur ergo &c. l. de precio. de publica. cū vul. secundo, qa quando essemus intra tempus, iste casus nō haberet dubiū per l. si cui. C. de nō nu. pecu. tertio qa lex hoc statuit fauore creditorū ne ipsi cū sint priores, & priorem habeant hypothecā, lędantur, & mulier eis præferatur, & sic patiantur tantum præiudicium nō probata dote vere data, sed tātum per confessionē mariti, quæ multis ex causis potuit non esse vera. vnde quid ad eos, ꝙ simus intra tempus vel post. Nam esse intra tēpus vel post est in cōsideratione respectu mariti cōfitentis, & licet vbi maritus nō potest vti exceptione nō numeratę dotis, qa sit lapsum tēpus, nō possunt ēt ipsi creditores d. l. si cui. illud est verum, vbi in fauorem confitentis principaliter erat introductū, qđ confessio nō probaret, vt est regulariter. at in casu nostro principaliter hoc erat introductū in fauorem creditorum, quibus nullum est appositum tempus in iure ad opponendum contra confessionem mariti, & parum eis prodesset, nec etiam esset eis consultum, si renunciando vel labendo tempus, eis inferatur prçiudicium, quia cū maritus sit persona suspecta in hac mā, absurdū est legem sensisse esse in potestate mariti non opponendo exceptionē, posse tertio præiudicare. & ideo arbitror neq; per lapsum temporis, neq; per renūciationē, neq; per iuramentū mariti fieri prçiudiciū creditoribus, vt inf ēt dicemus. Nec obstat per quę mouetur Barto. quia vt ex prædictis apparet, aliquando lex requirit probari dotem vere datam respectu confitentis & in eius fauorem, & tunc satis est quod sint lapsa tēpora. & ita loquitur text. in l. prima. & in l. fina. C. de dot. cau. ac etiam text. in l. si quis post hac cum fiscus sit quasi loco heres l. prima §. an bona. infr. de iure fisci. aliquando lex requirit in fauorem tertii, & tūc nō fiat hæc differentia, an simus intra tempora vel non, quia hoc non reperitur iure cautum. Non omitto tamen, quod dominus Pau. de Castr. intelligit quod in terminis l. si quis post hac nullo modo fiat per confessionem mariti de dote recepta probatio contra fiscum alias lapsis temporibus, & hoc fauore fisci. quod satis videtur de intentione illius legis indistincte & generaliter loquentis. Communis tamen opinio ac etiam communis practica est secundum opinionem Bar. vt plerq; attestantur hic, & etiam canonistæ in c. ex literis. iuxta de pignor. Contra quā tamen opinio. videtur esse auctoritas eiusdem Bart. qui in authent. sed iam necesse. dixit quod confessio mariti de dote recepta prçiudicabit sibi non autem creditoribus, & sic cum dicat prçiudicare marito, de necessitate præsupponit, quod lapsa erant tempora data ad opponendum exceptionem &c. alias nec sibi noceret & non esset differētia inter maritū & creditores. Sed pro concordia dicas, quod Bar. in l. assiduis loquitur secundum terminos illius legis, quæ non est fundata præcise in suspitione fraudis, id est quod confessio emanauerit in fraudē creditorum, qui fortasse nō erant tot qui causarent talem fraudem, sed potius quod emanauit spe future numerationis secundum ipsum, & ideo elapso tempore prçsumitur confessio fuisse vera. in auth. vero sed iam necesse. Bar. loquitur secundū terminos d. auth. quæ est fundata in presumptione fraudis contra creditores merito indistincte neq; intra tēps neq; post tēps nocet eis. Et istā cōcordiam tene mēti. qa alias vidi Bart. allegati

51 in practica tanquam contrarium sib. † Et qa materia istius secundi articuli est valde frequens, & non bene resoluta, pro ipsius veritate considera primo, quod dubitatio ipsius procedit, vbi confessio ipsius mariti valebat in prçiudicium ipsius, vt qa non animo donandi emanauerat, quod dependet ab opinionibus de quibus in l. si diuortio. de ver. obli. infr. & supra dictum fuit in prçcedenti articulo. Secundo considera, qđ ex pluribus causis potest confessio dotis inualidari. primo ratione præsumptę donationis inter virum & vxo. & de effectu huius præsumptę donationis vide Bar. & docto. in dicta l. si diuortio. & Perusinos in loco sępius allegato. Secundo pōt inualidari ad effectū vt non habeat priuilegium prælationis in præiudicium habentiū priorē hypothecā, quibus lex non intellexit prçiudicare, nisi vere cōstet de dote data, ita quod bona mariti sunt augmenta

52 ta. & de hac loquitur d. lex assiduis. † Circa cuius intellectū est aduertendū primo, qđ illud qđ dicitur vigore dictæ legis cum gl. dotē confessatam non habere priuilegia dotis, debet intelligi de priuilegio respectu prçlationis tm̄. non aūt de alijs priuilegijs dotalibus, licet forte aliud videatur fuisse de mente Imo. in. §. Chrysogonus, vt ex verbis suis supra relatis apparet. hoc patet manifeste, quia l. assiduis non disponit neque loquitur de alio priuilegio quam prçlationis, & per consequens nec gloss. relata ad text. Secundo dico, quod dispositio d. legis non est fundata, quod lex præcise præsumat cōfessionē factam ex causa donationis cū loquatur simpliciter de cōfessione, & sic siue emanauerat ante matrimonium, siue eo constante vel præcise in fraudem creditorum. cum non præsupponatur ibi quod tēpore confessionis tot creditores essent, qui haberent inducere suspitionē fraudis, vel quod præcise sub spe future numerationis, licet Bart. sentiat fundatā esse in hac rōne, cū p lapsum tpis vel renunciationē intelligat illā nō procedere, vt diximus sup. Sed immo d. lex est fundata, quia cum disposuerit mulierem preferri in dote creditoribus anterioribus habētibus hypothecham nedum tacitam, prout est opinio gl. & communis obseruantia, verum etiam expressam secundum opin. magis de iure veram, vt supra fuit dictum. Intellexit hoc priuilegium tam exorbitans & in præiudicium tertii, ei iam erat ius quæsitū, ita de iure procedere, qñ vere & actualiter constaret de datione & nō per confessionē quæ ex multis causis posset nō esse vera siue ex cā donationis, siue quia animo fraudādi, siue qa sub spe futuræ numerationis, quæ præsumptio licet esset post lapsum tēpus, de quo in d. l. si. cum auth. ibi posita. C. de do. cau. non nu. Adhuc tñ posset esse, quod in veritate etiam elapso dicto tempore maritus non receperit vt in auth. de tempore non sol. pecu. §. vbi enim. & ideo lex requirit omnino constare dotem venisse in manus viri. ita qđ bona sua sunt augmentata, vt expres

53 se dicitur in d. l. assiduis. Ex istis ego infero plura. † Et primo quod dos confessata habebit omnia alia priuilegia, quæ non reperiūtur esse ei expresse denegata. & ideo habebit tacitā hypothecā ēt in præiudiciū tertii quoniā illud priuilegiū nō fuit introductū per l. assiduis. sed, et l. vnicam. § & si plenius. C. de rei vxo. ac. habebit ēt priuilegium l. in ambiguis. ff. de iure dot. Et cōsequenter si reperientur duo instrumēta eadē die confecta, alterū confessionis dotis alterū mutui, vel alterius crediti, præfertur instrumentū confessionis dotis iuxta no. ibi in primo not. huius legis habebit ēt priuilegiū diminuendi fideicōmissum iuxta auth. res quæ. C. cōmunia de le. licet nō appareat talis traditio quā oppinionem dixerit Ang. in authent. de testa. & ea quę patit. §. ... l. ibi positā de quo tñ remitto me ad not. maxime per docto. Moder. in d. auth. res quæ. & idem dico generaliter de alijs priuilegijs concessis doti a iure, non facta mentione quod dos realiter debet probari data. Secundo ego infero quod licet creditores contendentes cum muliere sint priores in tempore, si tamen non habent hypothecā mulier etiam vigore dotis confessatę præfertur vigore suæ hypothecæ quæ non indiget priuilegio l. assiduis, quia de iure ordinario creditor hypothecarius præfertur non hypothecario l. eos. C. qui potio. in pigno. habe. & ita etiam tenent Moder. Perusini in loco sępius allegato en art. 12 adducentes, quod de iure antiquo antequam mulier haberet tacitam hypothec. pro dote prçferebatur anterioribus creditoribus non habentibus hypothecam, vt habetur in l. sed & si. ff. de priuile. credito. nec distinctio an mulier probaret dotem per confessionem, an per alias probationes, quia hoc non reperitur iure cautum. An autem creditoribus possit succurri per authent. sed iam necesse. vel probādo per legitimas probationes qualiter confessio fuerat facta in fraudem creditorum, apparebit ex inferius dicendis. Tertio infero, quod si contendentes cum muliere fuerunt creditores post confessionem viri, mulier etiam eis præfertur, quia non indiget priuilegio l. assiduis cum ipsa sit anterior & ita tenent etiam hic doct. Pau. de Castr. & Alexan. alia tamen ratione, sed prçcedens ratio est melior. Quarto infertur, quod dispositio d. l. assiduis, habet locum etiam lapso tempore dato ad opponendum exceptionem non numeratæ dotis, vel etiam existente renunciatione dictæ exceptionis valida quod ad præiudicium confitētis, vel etiā iuramento, prout tenet glo. §. sępius allegata. & latius §. fuit ostensum, licet Bart. & communis obseruantia sint in contrarium. Quinto ego infero, quod dispositio l. assiduis habebit locum, etiam vbi confessio mariti emanauerit ante contractū matri, qa licet cessaret præsumptio donationis vel fraudis, non tamen cessat dispositio d. legis fundata

in vera

in vera datione & numeratione dotis, & ita teneo, licet doct. Pau. de Cas. hic teneat p̄rium, cuius opi. potest procedere quo ad dispositionem auth. sed iam necesse de qua. inf. dicet. Sexto infert. qđ dispositio d. l. assiduis habebit locū etiam in confessione quæ emanauit constāte matr. præcedēte promissione dotis ante matrimonium, qa licet pędicta promissio faceret cessare pęcisam suspitionem fraudis creditorum, vel qđ cōfessio non emanauerit sub spe future numerationis, non tamē satisfit prædictæ legi requirēti verā dationē, & ita credo esse de iure licet docto. Pau. hic & præfati Perusini vbi. s̄. char. 125. videantur tenere contrarium, dicentes ita etiā tenuisse Ange. de Peru. in hac lege. & Lud. in l. si constante in prin. inf. eo. vbi dicit se consuluisse in ciuitate castelli. mouentur per no. per Cinum in l. in contractib. C. de non nu. pec. & Io. And. in addi. Spec. in tit. de do. inter vi. & vxo. super rub. Sed eorū opi. pōt procedere quo ad dispositionem d. auth. sed iā necesse. vt. j. declarabitur non autem d. l. assiduis per supradicta. Septimo ego infero, quod etiam si tempore confessionis mariti vnus tantum fuisset creditor, & quidē nō in tanta quantitate, vt aliqua præsumptio fraudis contra eum caderet, tamē habebit locum dispositio. d. l. assiduis, quæ vt. s̄. dixi, non est fundata in suspitione, quæ causetur ex ere alieno, prout est fundata auth. sed iam necesse. Octauo infertur, ꝙ licet statutum disponeret, quod instrumentum confessionis dotis habet executionē paratā sicut sententia, non intelligitur contra tertiū, contra quē dicta confessio de iure nō probat, vt eleganter declaratur per præfatos Peru. vbi. sup. charta. 126. in 8. limitatione, licet Bald. in l. 1. C. de

54 priuile. do. tenuit contrarium. † Tertio inualidatur confessio specialiter ex præsumptione fraudis collecta secundum terminos authe. sed iā necesse. C. de do ante nup. Circa cuius intellectū ergo puto esse diligēter aduertēdū vltra doct. nā prædicta auth. disponit, qđ si cōstāte mr̄imonio vir oppressus ere alieno receperit in augmentū dotis res mobiles a muliere habēte immobiles, mulier ī hoc augmēto nullo vtet̄ priuilegio aduersus creditores mariti. Ex quo ego colligo primo, qđ non quodlibet ęs alienū causat dictū effectum, sed tale qđ merito inducat suspitionē, vt expresse dicit ille tex. & ideo si maritus esset debitor in parua quātitate nō hēret locū dispositio d. auth. s̄m gl. & doc. ꝙ secus est in terminis l. assiduis prout. s̄. dicebā in 7. illatione. Secundo colligo, ꝙ h. quē in augmēto dotis non in ipsa datione dotis principaliter facta, licet Cynus ibi & Bar. in l. si cōstante. in princi. in 4. quæstio. quarte partis prin. ad fi. intelligāt dictam auth. procedere etiam in dote tota, sed tamen hoc non dicit illa auth. & rō differentię est, qa cū matrimonia nō soleāt cōiter fieri sine dotibus, receptio dotis etiam in rebus mobilibus nō arguit aliquid in fraudem creditorum, cum dotes sint solita accidentia ad matrimonium, & ad ea quæ solita sunt fieri præsumatur, in regula, inspicimus, extra de reg. iur. in 6. facit l. fi. C. de fideiuf. & quod not. Ioan. And. in addi. Spec. in tit. de empt. & ven. §. nunc videndum, in addit. quæ incipit. Quærit Osof. licet nō sic est solitū fieri additamentū ad dotes, & ideo arguit suspitionē l. qui fistulas. C. de naui. libro. 10. facit glo. in l. 6. j. de cond. insti qđ procedit in rebus mobilibus quæ de facili possunt occultari, vt considerat text. in corpore. & Cyn. in d. auth. sed iam necesse. Itē augmētū habet in se variationē volūtatis ab eo qđ primo fuit constitutum, quę variatio regulariter nō præsumitur l. Lucius. inf. de lega. 2. Nec est presumendū, ꝙ mulier voluit suum iactare, vel dare marito etiā pro dote, cum sine augmento nupserit l. cum de indebito. s̄. de probatio l. cū aurum infra de solutionib. & hanc differentiam, an per viam augmenti, an ab ipso principio dos fuerit data, expresse ponit text. in corpore vnde est extracta dicta auth. videlicet in auth. de ęqua. dot. §. aliud dicēs ꝙ illud qđ a principio datū est, procedit sine suspitione, sed illud ꝙ postea est additū. causat suspitionem. Et ex ista ratione differentiæ, quæ est vmissima, videntur posse inferri plura. Primo, ꝙ etiam si augmētum dotis fuisset solutum ante matrimonium contractum, cū iam dos fuisset in certa quantitate destinata seu promissa, adhuc procederet dispositio dictæ auth. ex identitate rationis l. a Titio. infr. de verb. oblig. licet non possit proprie ante matrimonium dici augmentum dotis cum nec tunc dos dicatur l. 3. s̄. de iur. dot. cum simi. licet Cyn. vbi. s̄. in 4. q. videatur velle ꝙ d. auth. non procedat ante matrimonium sicuti post matrimoniū, & ideo lex non præsumit, ꝙ ita sponsa consentiat fraudare creditores ante matrimonium, sicuti post, sed ego non video ad quid tantus amor requiratur, satis est. n. ꝙ tempore recepti augmenti dotis subesset graue es alienū, vt ex tali augmento facto in rebus mobilibus seu vltra dotem ab initio cōstitutam præsumatur fraus, vt sentit text. clare in d. §. aliud. & supra dictum est.

55 † Secundo, quòd si ipsa dos fuisset soluta constante matrimonio, quia nō procedit per viam augmenti, & sic cesset suspitio supra allegata, non habebit locum dispositio. d. auth. Circa qđ tamen ego distinguerē, ꝙ aut constabat fuisse promissam dotem ante matrimonium, & tunc quāuis solutio fiat constante matrimonio, non habeat locum d. auth. licet nedum tempore matrimonii, verum etiam dotis promissæ subessent creditores per supra dicta. Aut constabat nullam fuisse constitutam dotem, sed contractum matrimonium sine dote, qđ fieri potest. l. fi. C. de don. ante nup. & tunc in tali dote soluta in rebus mobilibus cōstante matrimo. habeat etiam locum d. auth. quia in ea militāt eodem rationes quæ in augmento. sicuti enim se habet augmentum ad dotem per prius cōstitutam, ita se habet noua dotis constitutio ad matrimonium sine vlla dote cōtractum arg. l. quę de tota. s̄. de rei vendic. Ant sumus in dubio, quia non constat, an in veritate mulier nupserit cum dote, an sine, & iste casus est magis dubius. In quo tamen potest forte teneri, quod habeat locum dicta authent. quia si de dote constituta aliter non constabat, videbatur nupsisse sine dote. & in his duobus casibus sit intelligendus Cynus, & Bart. in d. l. si cōstante, qui dicunt d. auth. procedere etiam in ipsa dote, nedum in augmento. Supra dictum tamen tertium casum non firmo

56 sed puto cogitandum. † Tertio colligo ex d. auth. quòd illa nō loquitur in marito confitente se recepisse, sed in marito qui verè recepit augmentum dotis, & ita dicit hic Cuman. & Imol. in d. l. si constante. in princip. super 4. quæstio. Barto. quartæ partis princip. Ex quo infertur, quod inquantum Barto. in d. auth. sed iam necesse. in princ. & Cyn. ibi in vlt. q. & communiter doct. dicunt per illū tex. qđ confessio mariti de dote recepta, nō pręiudicat creditorib⁹ illud formaliter ibi nō donatur, sed satis vr̄ probari a fortiori. nam si vera receptio augmēti dotis in rebus mobilibus nō p̄iudicat creditoribus, multo minus ꝯfessio. authent. multo magis. C. de sacro san. eccl. Sed istud arg. de. cōnfessione ad receptionē, procedit quo ad augmētū dotis de quo loquitur d. auth. nō quo ad ipsam dotē, nisi s̄m qđ ego. s̄. proxime dixi, videlicet qñ ꝯstabat matrimoniū ꝯ̄ctū esse sine dote, vel saltē nō constabat esse ꝯ̄ctum cū promissione dotis, licet de hoc vltimo dubitauerim, tunc. n. si maritus cōstante matrimonio ꝯfitetur se dotē recepisse, non præiudicabit creditoribus sicut receptio dotis in rebus mobilibus eis pręiudicaret, vt sup. proxime fuit deductum. Et ideo arguendo de confessione ad receptionem stante paritate terminorum sicut d. auth. nō haberet locum in receptione dotis ante matrimonium s̄m superius dicta, ita non habebit locum in confessione dotis emanata ante matrimonium. Item sicut dicta auth. non haberet locum in receptione dotis facta constan. matrimo. vbi præcesserat promissio dotis ante matrimonium, vt. s̄. dixi, ita etiā non haberet locum in confessione de dote recepta procedēte promissione. cessat enim tunc suspicio fraudis contra creditores, & ita tenent Pau. de Cast. Lud. & alii quos retuli. s̄. circa intellectum l. assiduis in 6. illatione. Sed Mode. Peruſ. vbi sup. char. 125. tenent oppositum dicunt enim, quòd licet promissio dotis præcedens matrimonium faciat cessare præsumptionem donationis in confessione postea secuta constante matr. nō tamen facit cessare præsumptionem fraudis, de qua in d. auth. sed iam necesse, quæ indistinctę loquitur, & respōdent ad allegata per supra dictos doct. qui tamen nō mouentur ratione & fundamento per me. sup. adducto. Quinimo dicunt præfati Perus. qđ tex. in d. auth. & in corpore non debet intelligi, nisi qñ appareret de præcedēti promissione dotis. Ad quid enim opus, qđ text. ibi dicat, quod mulier non potest vti sua hypotheca contra creditores habentes priores hypothecas si enim instrumento confessionis viri facto constante matrimo. diceretur, quod dos iam fuerat promissa pro matrimonio contrahendo, & sic hypotheca contracta, cui dubium est, quod talis assertio viri in materia ita suspecta non probaret. d. priorem hypothecam in pręiudicium aliorum creditorū per tex. in l. scripturas. C. qui poti in pig. habe. & per no. per Spe. in tit. de sol. §. ante omnia, ver. sed pone facit l. 2. §. qui mutuā. in fi. quę in frau. pat. & ideo debet intelligi quādo confessionem factam constanse matri. pręcesserat promissio. vt latius vbi. sup. per eos, dicentes ꝙ nisi præcessisset promissio, mulier nō potuisset fundare prioritatē suæ hypothecæ contra creditores, tunc enim ideo videretur prior, qa hypotheca oritur a tempore dotis promissę, vt ibi per eos. Sed ex dictis superius per me apparet veritatē esse in contrarium. nam d. auth. loquitur in augmento dotis, in quo nō cadebat pręcessisse promissionem, & ideo procedet tantūmodo in dote, ad quam nulla præcesserat promissio, s̄m superius dicta. Nec obst. quod dicunt de hypotheca, qa mulier poterat allegare hypothecam contra nō habentes eam. Item contra habentes, sed tacitam, per l. assiduis, & s̄. dicta tene mēti, qa doct. non videntur bene aduertisse ad differentiam inter dotem & augmentum dotis &c. Quarto colligitur ex dicta auth. & ex corpore vnde sumitur, quod tunc receptio augmenti dotis nō nocet creditoribus, quādo mulier haberet bona immobilia, & daret mobilia. quo casu resultat pręsumptio fraudis. Et sic vult ille text. secus esse dicendum, vbi mulier non haberet immobilia, qa tunc non arguetur fraus, & valebit datio mobilium pro augmento dotis etiam in preiudicium creditorum. Ex quo infertur,

fertur, quod in omnibus casibus in quibus arguēdo de receptione ad confessionem. s. dictum est confessionem de recepta dote nō preiudicare creditoribus, procedit, vbi mulier haberet bona immobilia, & nō aliter, qd esset maxime importātie & maximi effectus. Et ideo cogitandū, quia nō vr esse de cōmuni intentione docto. licet text. vbi supra expresse videatur hoc dicere. quem etiam reperio ita notare Imo. in dicta l. si constante.
57 in loco supra allegato. † Quinto colligitur ex dicta authent. & ex text. in corpore, quod mulier in augmento per se dato perdit priuilegia dotalia tm, nō aūt ius cōe. Quinimo sm Moder. Perusinos vbi. s. char. 113. nō perdet omnia priuilegia dotalia sed tm priuilegiū prælationis, de quo in l. assiduis. Ex qua infertur opinione, qd saltē mulier poterit vti priuilegio hypothecę cōtra nō habentes hypothecam licet priores vel habentes posteriorem. Sed in contrarium arbitror, quia quāuis tex. in corpore in aliqua parte videatur exprimere de priuilegio prælationis, tamen inferius loquitur de omni priuilegio dotali. & ita exprimit text. in d. auth. sed iam necesse, qd etiā tenet Imo. in d. l. si constante in loco. s. alle. Ex quo autē non admittant ius commune, vt dictū est, infertur qd talis mulier in tali augmēto dato in dotem concurreret cum creditoribus non habentibus hypothecam, sed tātum merā personalē l. priuilegia. ff. de priui. credi. Sed dubitatio remanet, quid in cōfessione de recepto augmēto dotis in rebus mobilibus, vel de recepta dote, sed est dictum sup. in ver. secūdo colligo quod loquitur &c. Mod. Perusini vbi supra non facientes differentiam inter confessionem & receptionem, tenent, vt supra dictum est, quod mulier amittat priuilegium prælationis tantum, non autē alia priuilegia dotalia, & multo minus ius cōe. Sed Imol. in l. si constante tenet quod mulier admittit etiam ius cōe, id est, quod per dictam cōfessionem non probatur datio. Et idem videtur esse de mente Pau. de Castr. hic in fin. dicentis, quod quia confessio præsumitur emanasse in fraudē creditorū, primo satisfiet eis quam mulieri. & sic etiam vbi essent creditores habētes tm personā, mulier non concurret cum eis de cōi autem mente docto. nō vr esse facere differentiam inter receptionem rerum mobiliū quantū ad dictam auth. Et vr esse quasi par ratio quia sicut vir potest confiteri se recepisse ab vxore quod nō recepit in fraudem creditorū, ita potest actualiter recipere bona mobilia ab ea, & clam postea eidē ea restituere. vnde sicut in tali ratione mulieri reseruatur ius commune, vt sup. est dictum, ita videtur dicēdum in confessione. Super quo tamen puto cogitandum. nam leges videntur habere magis suspectam ipsam confessionem, quā receptionē, vt l. 1. §. si mutuum. ff. si quis omittit... patio. Et ideo mihi magis placet opin. Imo. & docto. Paul. de Castr. Et nota, quod si teneremus, qd idē iuris esset in cōfessione rerum mobiliū, quod in receptione in d. auth. esset casus cōtra Barto. in l. si diuortio. ff. de verborum obligationibus, qui voluit, qd confessio dotis constante matrimonio præsumitur facta animo donandi. nam in d. auth. probaretur oppositum. cum ibi habeatur pro dote quo ad præiudicium mariti. Quinimo etiam quo ad præiud. cum creditorum quo ad ea quę iuris communis sunt. Potest tamen confessio dotis inualidari tā quam facta simulate & in fraudem creditorum, probando simulationē & fraudem per coniecturas & præsumptiones legitimas. iuxta not. per Bartol. in l. post contractum. ff. de donat. cum simi. Effectus autem erit, quia mulier non habebitur pro creditrice neque concurret cum alijs creditoribus, vt not. in d. l. post contractum, & in toto titu. C. plus vale quod agi. Ex quo infero, quod cum præsumptio dictæ authent. sed iam necesse, non sufficiat ad probandum confessionem fuisse factam in fraudem futurorum creditorum, nisi appareant illa indicia, & coniecturæ, ex quibus arguitur fraus l. si maritus intra qui... & a quibus not. Bartol. & doc. in d. auth. sed iam necesse hoc casu præsumpta fraude mulier non concurreret cum cred. tertiis posterioribus, sed tanquam non creditrix penitus ab eis excluditur, quod est menti tenentium, quia per ... non declaratur. Et ex supradictis considerationibus patet non bella diuersitas effectuum confessionis de dote recepta quo ad terminos l. assiduis, & auth. sed iam necesse. & regularē dispositionem iuris loquentis de confessione, & alijs actibus factis simulate & in fraudem creditorum. Sed pro perfectione huius articuli præsupposita opin. Bartol. in d. l. assiduis, quod elapso termino ad opponendam exceptionem nō numeratæ dotis, confessio dotis recepte habeat præiudicare etiam creditoribus quo ad dispositionē d. l. assiduis, & generaliter loquendo in omnibus casibus in quibus lapsus temporis dati ad opponēdam exceptionem non numeratæ pecuniæ nocet confitenti ac eius
58 creditoribus. † Quæro nunquid creditores qui sua ignorantia nec opposuerunt exceptionem non numeratæ dotis nec egerunt ad interrumpendum tempus datum ad opponendā dictam exceptionem, iuxta tex. in l. in contractibus. §. in omni cum auth. ibi posita. C. de non nume. pecu. possunt lapso tēpore petere restitutionem in integrum vt admittantur ad opponendam dictam exceptionem. Alexād. Imo. tenet hic qd sic. mouetur per text. in d. l. in contractibus in prin. iuxta gloss. in verb. petitaris. & per id quod singulariter dixit Bartol. in l. 1. §. si qs aūt. ff. de in... q: pri. & not. glo. in l. si pactens. s. quemad. ser. amit. & Spec. in titul. de præscriptio. §. 1. & late habetur per Alex. l. cum filius §. in hac. ff. de verb. ob. in quibus videtur cōcludi communiter ratione iustæ ignorantiæ concedi restitutionē in integrum. Et idem quod in creditoribus cōtrahentibus cū muliere pōt dici in tertio possessore cōuento a muliere hypothecario vigore dotis confessate. Sed in contrarium facit l. si cut. C. de non nu. pec. quę aperte dicit, tūc licere tertio hanc exceptionem opponere, qn principalis poterat, sed qn principalis non poterat, tunc nec tertius. & ita dicit Bar. in d. l. assiduis, volens, qd si maritus sit exclusus tēpore vel renunciatione, tunc intelligantur etiam exclusi creditores. Ex quo infertur, quod tertius non pōt petere se restitui ad opponendam exceptionē, quam maritus non poterat opponere, & quam ipse tertius nō poterat opponere nisi ex iure mariti. excluso enim iure autoris excluditur ius acceptoris l. lex vectigali. de pigno. c. 1. §. Rursus de controuer. inuestit. in vsib. feudo. & sic non cadit tertium posse restitui ad exceptionem quā non habet ex propria persona, sed auctoris, qui eam nō poterat opponere. Et propter hoc dicebant Moder. Perusini in loco sæpius allegato chart. 124. qd tunc demū tertius possessor cōuentus a muliere existens inf. tēpus opponēdi audiretur circa talē exceptionē, qn prætenderet cām ab ipso viro immediatā vel mediatā, puta quia emisset ab ipso viro, vel ab alio qui emit a viro. alias si possideret de facto, vel cum titulo non habito ab ipso marito immediate vel mediate, non vident quomodo talis possessor possit vti iure vel beneficio ipsius viri, & allegare ius tertij contra id quod habetur in l. loci corpus. §. cōpetit. ff. si ser. ven. & in l. 1. ff. de except. rei iud. cum si. & ita intelligunt & limitant. d. l. si cui, dicētes ita fuisse de mente gl. ibi. Ex quibus inferunt, quod nedum tertius excluditur ab excipiendo, quando habebant notitiam de dicta confessione. & sic erat sibi imputādum verum etiam quando fuisset ignorans, ex quo non poterit vti adminiculo ipsius mariti, a quo habuerat causam, nisi cum sua causa argu. l. Pomp. §. cū quis adminiculo ff. de acq. pot. & sic tenēt oppo-
59 situm ad id quod tenet Alexan. Sed aduertendū est † pro veritate supradictorum. Et primum ... Perusini circa intellectū d. l. si cui, dicunt illā non procedere, nisi in tertio habēte causam a debitore, ergo nō credo eos bene dicere, moueor primo per d. l. si cui ... possidētes eius bona ... possint vti hac exceptione ... contra possessores dictorum bonorum, & ... habere causam a marito ... possidebāt, habebant causam ab eo & sic ... ibi esse casus contra eos. Sed forte ipsi intellexerunt, qd creditores dicantur in credito habere causam a debitore, certe non est verum ad effectum de quo ... sed ille dicitur habere causam, qui habet ... in regula ... de reg. iur. ... in d. §. cum ... Secundo ... quare quilibet vtitur illa exceptione ... quoniam procedit per viam exclusionis iuris agentis, quam exceptionem ... potest opponere iuxta not. in d. l. 1. de excep. rei iud. & in l. si ... C. ... sed ... nam ille qui opponit ... creditrix in dote, cum repellatur exceptione ... enim agens hypothecaria contra tertiū fundat ... intentionem suam ex iure quod habet contra suum debitorem ... cuius agit, ita repellitur ab illo tertio excipiente quod illud ius non est efficax
60 † vnde non potest dici creditor, ex ... exceptio dotis nō solutę ... & ... de ac. & obl. ... creditores ... creditor. & l. ... de ver. ... iuncta l. si ... de condi. indebi. Ex qua ratione ... qd nedū habēs causam a principali debitore confitente verum quilibet alius intra tempora legitima talem exceptionem opponere potest. Secundo quanto ad q. principaliter motam non puto Alexan. bene decidere. primo quia illa prætensa ... illum tertium, ergo eius ... ignorantia, non est attendenda. Sed currit aduersus principalem ... tertius in consequentiam possit excipere de nō efficaci credito, & quidem in eo tēpore, quo verum erat dicere creditum non subesse, qa poterat repelli exceptione, vt in ll. s. allegatis, & sic non est tractandum de restituendo eum, qui non est in consideratione, qd probatur per d. l. si cui. dicente qd si principalis non pot opponere, nec tertius, qd nō esset bene dictum, si ipse tertius per se in hac materia esset in cōsideratione, quæ enim ratio permitteret ius tertii tolli facto vel nō facto alterius in regula ius nostrū ... de reg. iu. ... probatur ponēdo quod ille tertius esset pupillus, contra quē non curreret præscriptio l. si. C. in gl. cau. in integ. rest. nō est necesse ... quærere, quod illud tps nō curreret, qd est absurdū l. Aemilius ... de mino. l. 1. C. si aduer. vē. pig. Secundo, qa licet infra tempus de quo. s. creditū non sit efficax, quoniā principalis pōt oppo-
nere

non contra ipsam exceptionem, si tamen non reclamauit, lex præsumit tertio confessionē emanasse non sub spe futuræ numerationis, sed quia vere numeratio præcesserit. & idō non est ideo concedendi restitutionem in int. ad dicendū numerationē non factam in casu in quo lex præsumit numerationē factam. Licet. n. intra tempus lex se admitteret, nunc elapso tpe se nō admittit, quia hēt confessionē pro uera probatione. nam sicut si essemus in casu in quo confessio vere probaret, iste tertius nō posset eam infringere, ita & nunc. rā qđ operatur in alijs ɔ̃ctib. confessio a principio, operatur in mutuo & dote elapso tpe d. l. fi. C. de don. caut. cum sua auth. & si tertius sciens tertio infra tps fuisset admissus, fuisset male admissus attenta veritate. quia præsumptio legis erat ɔ̃ veritatē, vt apparet ex eo, quod postea secutum est. quia confitens nihil infra tps opposuit. Tertio, quia non est verū, qđ tertius poterit ēt durante tpe querelæ de non numerata pecunia ad finem perpetuādi dictam exceptionem. quia hoc concessum est ipsi principali debitori vel eius hæredi. l. si in tra. & l. cum vltra. C. de non num. pecu. & in d. l. in ɔ̃ctib. §. omni. eo. tit. & in auth. ibi posita, & in corpore vnde sumitur non autem tertio. Cum enim, nihil ipse confessus sit, nec cū eo aliquid actū sit eius rac turnitas vel querela non est in consideratione, sed tantum ipsius principalis debitoris confitentis. qui cum confessus fuerit se habuisse pecuniam, lex cōsiderans qđ ista confessio poterat continere veritatem, poterat ēt esse falsa & emanasse sub spe futuræ numerationis, vt plerunque in mutuo & dote contingit, statuit, qđ ubi ipse confitens vel eius hæres reclamauerit intra certum tps, præsumatur habuisse. vbi vero per dictū integrū tēpus tacuerit, presumatur habuisse. ut in iurib. supr. allega. Tertius ergo, in cuius reclamatione vel taciturnitate nō est fundata l. præsumptio, nihil hēt operari in ista materia. Quid. n. scit ipse, an fuerit numerata pecunia vel non numerata, cum secum nihil actū sit. Itē esset in potestate ignorantis facere, quod confitens non agnoscat bonam fidem contra l. quoties. §. sicut. inf. de admi. tut. & l. at qui natura. §. cum
61 me absente. sup. de neg. gest. † Nec supradictis obstat d. l. si cui vbi pine pali tacente tertius opponit de non nu. pec. nam hoc ideo procedit, quia cum adhuc duraret tempus principalis, poterat opponere. & consequenter debitum cōfessatum nō erat efficax, cum obstaret exceptio, vt in iurib. s. alleg. secus in casu nostro. Præterea tex. in d. l. si cui non dicit. quod ex tali oppositione tertii perpetuetur exceptio, sed satis erit, quod quantū ad illud iudicium pecunia non habebitur pro numerata. & sic cōfessionarum debitum non habebitur pro efficaci. vnde tertius opponēs siue actor siue reus, obtinebit. Ex quo sequetur vnū qđ est nouum & notandum nisi fallor. Quod si in terminis d. l. si cui iterum ageretur lapso iam tpe dato ad opponendum de nō nu. pec. intra quod debitor principalis semper tacuisset, nō posset opponi per tertium de non nu. pe. & ideo succumberet in hoc iudicio, licet in primo obtinuisset nec posset opponere exceptionem rei iam iudicatę in sui fauorē. quia primo debitum non erat efficax. Nunc vero per lapsum tempus est effectum efficax & sic noua cā agendi facit cessare excep. rei iudi. l. si mater. § eandem. inf. de excep. rei iud. l. Iis qui. in prin. eo. tit. l. grege. §. si sub con. tit. sup. de pign. Et istud videretur procedere, nisi posset argui ex legitimis coniecturis maritū in frau-
62 dem creditorum tacuisse, & tempus labi permisisse † & per supradicta dico idem in renunciatione exceptionis non nu. pec. vt in quib. casib. lapsus temporis præiudicat creditorib. in isdē ēt renunciatio contra renunciantem valida eisdē præiudicet. prout tenet Bart. in d. l. assiduis. licet do. Ale. hic videatur tenere oppositum: dicens non debere esse in potestate renunciantis præiudicare tertio. l. si unus. § ante omnia. sup. de pac. sed vt patet ex supradictis istud præiudicium uenit necessario in consequentiā ad debitum ipsius renunciantis. nam in potestate debitoris est se obligare, dummodo hoc non faciat in fraudem alterius. sicut ergo vbi per instrumentum constaret de numeratione pecuniæ, præiudicaretur creditorib. ita ēt ubi constat mediante confessione & renunciatione, quæ tū non probetur facta in fraudem creditorum. probatur. n. ex eo quod confitens recepit, & est effectus debitor ex quo resultat præiudicium creditorum, tum quia est tanto minus soluēdo, tū quia præfertur eis smo p. Bar. in d. l. assiduis. Si n. confessus est non sub spe futuræ numerationis, sed quia uere recepit, quod pñt creditores allegare, quare ille non debeat agnoscere bonam fidem, quod enim dē infra certum tps præsumi confessionē emanasse sub spe futuræ numerationis, procedit, nisi cōfitens asserat ɔ̃trium renunciando dictæ exceptioni, in casu in quo renūciatio valeat quod depēdet ab his quæ notantur in locis allegatis. sup. in primo articulo. Et ex supradictis ego elicio infrascriptas conclusio-
63 nes. † Prima quod creditores uel quælibet alia tertia persona non possunt etiam ratione iustæ ignorantiæ petere se restitui in integrum ad opponendum exceptionem non nu. pec. ex persona debitoris elapso tempore ad illam opponendam a iure constituto contra Alexā. de Imo & Mathe. de mathesi. in suis not. notabi. su. alias allegato. quam conclusionem arbitror esse de intentione Bart. in d. l. assiduis. Secunda conclusio, q tertia persona non potest infra tēpus prædictum querelare nō esse numeratam pecuniam debitori suo, ad effectū perpetuandi dictam exceptionem non numeratæ pecuniæ, contra Alex. Tertia cōclusio, q tertia persona infra ad tempus statutū principali debitori ad opponendum exceptio. non nu. pecu. potest per uiam exceptionis vel replicationis ipsam opponere, quam uis ipse non prætendat causam immediate vel mediate a debi-
64 tore. contra Moder. Perusinos in loco sæpius allegato. † Quarta conclusio, quod creditori excluso a tertia persona per exceptionem vel replicationem de non num. pec. oppositam intra tempus agenti postea elapso dicto tempore, non poterit opponi exceptio non nu. pec. non opposita per principalem. nec ēt exceptio rei iudicatę, & ista est noua & notabilis declaratio ad
65 l. si cui. C. dē non num. pe. † Quinta conclusio, vbi renunciatio non num. pec. valet in præiudicium debitoris renunciantis, præiudicat etiam eius creditorib. in quorum tamen fraudem nō probetur facta contra Alex. quam conclusionem tenet Bar. in d. l. assiduis. Supradicta autem procedunt, etiam tenendo sententiam quod ratione iustæ ignorantiæ competet restō in integrum aduersus præscriptionem decursam. prout tenuit Bar. in d. l. 1. §. si quis autem. de itine. actuque priua. & alii doct. de quibus su. sed multi præclari docto. tenuerunt oppositum, prout late uideri potest per Alex. eos referentem in d. l. cum filius. §. in hac. de uerb. obl. quorum opin. ego alias iam sunt anni. 24. publice disputando in hac ciuitate sequutus sum, allegans inter alia casum legis a me solo notatum in l. unica. post principium. in uersi. sed & si quis. C. de vsucap. transfor. Finis.

REPETITIO

Ioannis Crotti Iurisconsul. Clarissimi in l. 1. ff. soluto matrimonio.

SVMMARIVM.

1 Semper particula tametsi perpetuitatem temporis significet, non tamē per eam excluditur beneficium præscriptionis.

2 Emptor qui ex pacto tenetur retrouendere quandocunque precium ei restituetur, an possit lapsu temporis præscriptione se tueri aduersus pactū & num. 6.

3 Infinitas aut perpetuitas quando possit tolerari.

4 Præscribi nullo tempore posse aduersus facultatem adimplendi conditionē potestatiuam.

5 Præscriptio non posse per pactum renunciari.

7 Dotis causam priuilegiatam & præcipuam esse.

8 Dotis priuilegia licet sint inducta fauore publico, tamen principaliter respiciunt vtilitatem ipsarum mulierum. atque ibi an tali fauori possit cum iureiurando renunciari.

9 Contractum dotis præsumi in dubio prius factum, quam contractum mutui.

10 Argumentum procedere de libertate ad piam causam.

11 Testamentum, in quo pia causa est instituta, præsumi in dubio posterius eo testamento, in quo alius est institutus.

12 Fiscus an æquiparetur mulieri in dote. & num. 13. & num. 17.

14 Fisco fauere aduersus priuatum, vbi probationes sunt vtrinque pares.

16 Intellectus ad d. l. non puto. ff. de iure fisci. & nu. 15.

17 Fisci causam censeri esse causam publicam.

19 Fisco in dubio fauere contra priuatum prætendentem causam lucratiuam.

21 Fisco concurrente cum muliere repetente dotem vtrū præferatur. & numero. 23. & 24.

22 Priuilegiato concurrente cum altero priuilegiato, præferri eum, qui est magis priuilegiatus.

25 Communem omnium utilitatem præferri debere vtilitati & commodo fisci.

26 Intellectus ad l. 2. ff. ad municip.

27 Fictionem non induci a lege nisi subsistente necessitate.

28 Dotis instrumentum priuata scriptura confectum an præferatur alteri instrumento publico. atque ibi quamuis habeat instrumentum dotis priuata scriptura confectum.

29 Instrumentum in quo est apposita hora an præferatur in dubio prius confectum quam alterum instrumentum eodem die receptum. & numero sequen.

31 Instrumentis duobus eodem die confectis utrū præsumatur in dubio prius confectum.

32 Dispositionem generalem non comprehendere contractum dotis, & numero 33.

34 Indefinitam æquipollere vniuersali ex quadam interpretatione, nō ex proprietate verborum.

35 Dotis causa an sit pia.

36 *Dispositio concernens commodum publicum secundario, & principaliter vtilitatem priuatam, fauorabilis est.*
37 *Lex introducta fauore publico non recipit restrictionem de habilitate.*
38 *Dotis priuilegia quam ob causam sint concessa contra regulas iuris communis.*
39 *Mulierem sterilem habere priuilegia doti concessa.*
40 *Fauorem publicum versari in procreatione hominum.*
41 *Mulieri concessum esse priuilegium tacitę hypothecæ pro dote per quam hypothecam præfertur omnibus creditoribus etiam anterioribus habentibus actionem personalem, & in quibus alijs casibus concedatur huiusmodi priuilegium. nu. 47.*
42 *Mulier an excludatur a priuilegio tacitæ hypothecæ spatio decem annorum.*
43 *Mulieri an competat priuilegium tacitæ hypothecæ pro dote putatiua. & nu. sequen.*
45 *Dispositio quæ principaliter vel secundario emanauit in fauorem reipub. extenditur de casu vero ad fictum.*
46 *Hypotheca tacita an subintelligatur in stipulatione expressa pro dote interposita.*
48 *Hypotheca tacita mulier pro dote concessa ex quo tempore contrahatur vtrumne ex tempore promissionis, an ex tempore numerationis.*
49 *Specialia duo circa idem non posse concurrere. & nu. 114.*
50 *Priuilegium tacitę hypothecæ mulieri pro dote concessum, an transmittatur ad hæredes etiam extraneos. & nu. 52.*
51 *Cessibile an continuo sit quod est transmissibile.*
53 *Priuilegium concessum doti, vt eius instrumentum in dubio præsumatur prius confectum quàm aliud eodem die receptum, an transmittatur ad hæredes. & num. 55.*
54 *Priuilegium prælationis doti concessum, non transmitti ad hęredes mulieris, & num. 67.*
56 *Priuilegium doti concessum, vt actio ex stipulatu pro ▬ competens sit bonæfidei, an transeat ad hæredes mulieris.*
57 *Actio de dote competens marito contra patrem mulieris qui dotem promisit, an sit bonæfidei. & quid de ea quæ competit aduersus extraneum qui dotem pro muliere promisit. nu. 61.*
59 *Dotis instantia quanto tempore expiret. & nu. 61.*
60 *Fiscum, mulierem in dote, & ecclesiam æqualibus priuilegijs vti, an sit indistincte verum. & nu. 63.*
62 *Exceptio vt sit bona, fieri debet de contentis sub regula.*
64 *Depositum in vno ex æquiparatis habere locum in alio, an & quando procedat.*
65 *Dotis causa possit necne tractari coram iudice ecclesiastico, & quando.*
66 *Dotis causa an possit tractari in iudicio diebus feriatis ad hominum necessitatem inductis.*
68 *Mulier exactione dotis an præferatur prioribus creditoribus habentibus expressam hypothecam. & nu. seq. & 117.*
70 *Maritus habeat necne priuilegium prælationis in hypotheca in bonis soceri vel alicuius extranei qui dotem pro vxore eius promisit.*
71 *Priuilegium prælationis in hypotheca, an competat pro dote putatiua sicut pro dote vera.*
72 *Mulier habeat necne priuilegiũ vt in bonis postea a marito quæsitis, præferatur creditoribus anterioribus habentibus generalem hypothecam.*
73 *Pater teneatur necne dotare filiam, quę aliunde habet bona, ex quibus possit se dotare. & nu. 79.*
74 *Pater non tenetur alere filios habentes vnde se alant.*
75 *Pater an cogatur dotare filiam naturalem quæ non est legitima.*
76 *Pater tenetur filio spurio alimenta præstare.*
77 *Pater teneatur necne dotare filiam, quæ in corpus suum peccauit. & an ex ea causa poßint ipsi filiæ alimenta denegari.*
78 *Pater an cogendus sit dotare filiam, quæ citra consensum eius nupsit nulla dote promissa.*
80 *Auus teneatur necne dotare neptem ex filio. & nu. 831.*
81 *Dos ab auo nepti data an debeat imputari ipsi nepti in legitimam, quæ ei debetur in bonis patris sui.*
82 *Neptis ex fratre, dotata ab auunculo, præsumatur necne dotata contemplatione patris sui, vt sic eam dotem tanquam profectitiam teneatur imputare in legitimam sibi in bonis patris debitam?*
84 *Neptis ex filio contrahendo matrimonio debet requirere consensum aui, non etiam patris, licet nepos vtriusque consensum debeat requirere, & cur tam varie?*
85 *Neptis tametsi emancipata sit, non potest iure ciuili nubere citra consensum eius, in cuius potestate aliquando fuit.*
86 *Dos data ab auo nepti concepta ex filio emancipato, imputatur ipsi filio in legitimam, & ab eo conferenda est aliter atq; si sit data nepti in potestate aui constitutæ.*
87 *Auus maternus cogatur necne neptem ex filia dotare.*
88 *Mater an teneatur in subsidium filiam dotare.*
89 *Filius an & quando possit cogi dotare matrem transeuntem ad secundas nuptias.*
90 *Mulier nubens secundo viro de voluntate filiorum non patitur pęnas impositas mulieri secundo nubenti.*
91 *Frater teneatur necne dotare sororem non habentem vnde se dotet.*
92 *Muto contrahente matrimonium possit ne habere locum fictio stipulationis interpositæ.*
93 *Dos possit necne conferri in arbitrium promittentis vel alterius, & quid si ille nolit arbitrari.*
94 *Dotis incertæ promissio an valeat speciali fauore dotis. & nu. 96.*
95 *Venditionem valere factam tali precio, quod tertius aliquis fuerit arbitratus.*
97 *Intellectus ad l. 1. C. de dotis promis.*
98 *Statuto stante quòd filia non succedat existentibus masculis, sed debeat dotari arbitrio propinquorum, non poterunt propinqui minus arbitrari quàm sit filiæ legitima, plus tamen poterunt pro qualitate & conditione personarum.*
99 *Legitima tradita filio viuente patre, augetur aucto postea patrimonio ipsius patris.*
100 *Statutum loquens de dote lucranda an verificetur in dote incerta*
101 *Verba in statutis proprie & vere sunt intelligenda.*
102 *Præsumptio legis sit ne vera & propria probatio.*
103 *Mulier fideiubens pro dote an efficaciter obligetur, vt ei non prosit exceptio senatusconsulti Velleiani.*
104 *Dotis constituendæ causa possint ne alienari bona fideicommisso subiecta, & sic quæ tacite prohibentur alienari.*
105 *Pater an possit constituere dotem pro filia bonis emphyteuticis.*
106 *Vasallus possit necne feudum in dotem pro filia tradere irrequisito domino. & nu. sequen. & 110.*
108 *Intellectus ad Authen. res quæ. C. communia de leg.*
109 *Mulier feudataria potest feudum pro se in dotem dare sine consensu domini.*
111 *Promissio certe quantitatis nulla expressa causa facta marito constante matrimonio ab ea muliere, quæ nupsit nulla dote constituta, an valeat.*
112 *Titulus an & quando præsumatur ex possessione longi temporis.*
113 *Minor non potest bona immobilia dare in dotem sine decreto iudicis.*
114 *Specialia plura an & quando fauore dotis possint concurrere.*
115 *Dotalem rem siue mobilem siue immobilem non posse alienari nisi seruata solennitate de qua in. § pe. in Authen. vt immobi. ante nupt. dona. an sit indistincte verum. & nu. sequen.*
118 *Verba in dubio esse intelligenda de actu qui sortitur iuris effectum.*
119 *Statutum disponens quod si quis habitauerit per tres annos continue in ciuitate, efficiatur ciuis, habere locum etiam in eo qui maiore parte dicti temporis habitauit in ciuitate.*
120 *Statutum valere, quod filius mercatoris teneatur ad debita patris, etiam si non sit eius hæres. & qua ratione filio consuli possit aduersus statutũ.*

LEx prima. Ista l. prima est situata in hoc titulo, ideo veluti prima filia quę ducitur ad nuptias a parentibus, ampliorem dotẽ cęteris. ll. a scribentibus reportet, vt in simili dicit iurisconsultus in l. 1. C. de fer. lig. & licet Moder. super hac lege multa scripserint, multa quoq; omiserint, in quibus alienus labor se potest exercere, multa quoq; postea deerunt quæ indigẽt maiori excussione, & ideo hanc legẽ per modum cuiusdam breuis repetitionis commentabor. Summate hanc legẽ, & in ea pone casum vt per Barto. & docto. iur. † Not. primo ex isto tex. in verbo, semper, iuncta l. in rebus. § omnis. C. de iure dot. quod licet hæc dictio, semper denotet temporis perpetuitatem, per eam tamen non excluditur beneficium præscriptionis. ita hic no. Bal. pro quo facit gl. in l. in cognitione in fi. ad Sylle. quem ad hoc no. Alexand. in l. nemo. col. pen. infra de leg. 1. idem est in dictione, quandocunq; glo. est notan. in c. 1. super verbo, quandocunq; de feu. dat. in vicem. l. commisso. in vsib. feud. † Ex quibus infero ad quæstionem, in qua consului in partibus Germanię in causa quorundam comitum, & semper de facto solet contingere, nam fuerat venditũ castrũ certo præcio cũ pacto, qđ emptor teneatur illud retro vẽdere quãdocunq; ipse, vel eius hæredes præciũ obtulissent, fuit dubitatum an huic pacto possit vllo tẽpore pscribi per emptorẽ. Ange. in consi. 54. incipiẽ. Iulianus. tenet quod huic pacto præscribatur spatio. xxx. anno. & Pet. de Anch. in cons. 332. tenet, quod huic pacto præscribatur spacio. x. annorum. Ego autem consului cõtrarium duplici ratione, prima est, qa † quando verba prolata a disponente sui natura sunt importare infinitatem seu perpetuitatem tunc infinitas toleratur, seu est admittenda l. in annalibus. C. de lega. l. si ita stipulatus fuero a seio. ff. de fideius. no. Bart. in l. quæ bona. § fi. ff. de dam. infec. sed ista verba quandocunq; & similia sunt apta importare perpetuitatem temporis, igitur quãtocunq; tẽpore admittitur vẽditor volẽs retro emere oblato pręcio emptori. Secũdo adducebam, qa dictũ pactũ videtur collatũ in liberã voluntatẽ ipsius vẽditoris, & sic cẽsetur factũ sub cõditione potestatiua, qđ colligitur ex nota. p Bart. in l. si decẽ cum petiero. ff. de verb. obli. in fin. tunc sic. facultati † ad implendi cõditionẽ potestatiuã nullo tẽpore potest præscribi. l. sui quoq; § fi. ff. de de hær. inst. ĩ fi. & l. fi. ĩ fi. de codi. inst. p quæ iura sic dicit Barto. in l. pignoris. ff. de vsuca. & ista fundamenta quidã tacito auctore sibi ascripserunt habita a me copia dicti consilij. Sed aduerte, quia hęc decisio videtur dubia † cum sit, qp per pactum non possit renunciari præscriptioni, prout no. Barto. in l. nemo potest in 2. colum. vbi aliquando dixi. ff. de

Margin numbers in body: 1, 2, 3, 4, 5

ri.ff.de leg. Abba.in rub.de præſcriptio.& ibi Felyn.adducens
quotiſ-er-o per illa verba quandocunque,& ſimilia non vidẽ
tur contrahentes renunciaſſe beneficio præſcriptionis,cum &
per pactum expreſſum ut dictum eſt,renunciari non poſſit.qa
nec talis voluntas diſponentis valuit ad ea, in quibus in ſpecie
diſponere non potuit.c.a nobis.vbi Abb.de ſentent.excomun.
l.Lucius.§.pe.in fi.ad municip.in verbo.cum ad ea quæ man-
dari poſſunt,voluntatem ſuam dediſſe videatur.not. Bart.in l.
ſub conditione.de condi.inſtitu.Bal.in l.fi.§.in computatione.
C.de iur.delibe.& hoc modo tollitur prima ratio adducta pro
hac deciſione.præterea,hæ dictiones ſemper,& quandocunq.
& huiuſmodi,non excludunt beneficium præſcriptionis,ergo
6 & cæter.†Sed his non obſtantibus adhuc adhæreo primo fun-
damento,cui non cadit reſponſum. Nõ obſtat quod fuit dictũ
quod præſcriptioni per pactum non poteſt renunciari, nam il-
lud procedit,quando eſt orta actio, ſed quando ius aliquod fa-
ciendum eſt ſequendæ actioni cõpeliturum,huic iuri non præ
ſcribitur.quia præſcriptio eſt introducta ad extinguendum ali-
quod ius formatum.& in eſſe productum,non ius in eſſe dedu
cendum,hæc eſt doctrina Bart.in d.l.pignori. ff. de vſucap.ſed
venditori competit actio contra emptorem, & ſic ante preciũ
ſolutum non eſt orta actio.l.2.C.de pact.inter empt.& vend.ſe
quitur hinc,quod iuri offerendi pretium nullo tempore poteſt
præſcribi,& ita pertranſeo,ſequẽdo quod alias tenui,quod no-
7 ta,quia ſæpius verſatur iſta queſtio in facto. † Secundo not.qđ
cauſa dotis eſt priuilegiata,& præcipoa,ex quo infert hic Paul.
de Caſt.quod non eſt inepta ſoluto dicere, ſpeciale eſt in dote
cum multa priuilegia ſint ei a iure attributa,de quibus dicetur
in proceſſu materiæ.hinc eſt,quod in dubiis pro dote eſt iudi
candum.l.in ambiguis.ſup.de iure doct.c.fi.de ſenten. & re iu.
8 †Tertio not.quod cauſa dotis eſt priuilegiata fauore publico,
principaliter tamen reſpicit vtilitatem ipſarum mulierum ob
cauſas,de quibus in l.aſſiduis.C.qui pot.in pig. hab. & inferius
hoc vult Bart.hinc eſt,quod tali fauori cum iuramento poteſt
renunciari,cum non ſit principaliter publicum.c.cum contin-
gat.de iureiur. Barto.in l.ſi quis pro eo.in fi. de fideiuſ. Sed hic
aduertendum eſt,nam quando aliquid eſt ſtatutum fauore pu
blico,licet illud principaliter reſpiciat vtilitatem priuatam,tũc
illi ex pacto renunciari non poteſt,ſicut quãdo id quod ſtatuit
lex,principaliter & directo reſpicit vtilitatem publicam, hæc
eſt doct.Bar.in l.ius publicum.ff.de pact.adducit tex. in l.dedit.
ff.de pactio. Sicut ergo quando aliquid principaliter ſtatutum
eſt fauore publico, ei cum iuramento non poteſt renunciari,
vt not.per glo.& ſcribentes in c.ſi diligenti,de foro compe.ſic
ergo renunciare non poteſt cum iuramento in caſu præmiſſo,
& ſic diſpoſitio d.c.cum contingat. non videtur fundari ratio-
ne.Sed poteſt dici ex hoc fundamento, quod alienatio non fir-
metur iuramento,licet iuramentum debeat obſeruari. Ex quo
fit,quod petita abſolutione a tali iuramento res dotalis poterit
peti,quia alienatio nulla eſt,concluditur tamen ibi, quod alie-
natio firmetur iuramento prout ibi aliquando dixi. Et ideo pu
to huic difficultati aliter poſſe reſpõderi,nam ibi alienatio fun
di dotalis firmatur iuramento,quia cauſa quæ mouit legiſlato
rem ad prohibendum alienationem fundi dotalis, non fuit fa-
uor publicus,ſed vtilitas priuata,vt oſtendam, ideo non eſt ma
lum,ſi iuramento firmetur huiuſmodi alienatio, vt per Bart.
loquentem in caſu econuerſo in l.ius publicum.ff. de pact.qđ
autem vtilitas priuata fuerit cauſa huius cõceſſionis, probatur
inſtit.quib.alien.licet vel non.ibi, ne ſexus muliebris fragilitas
9 in perniciem earum ſubſtantiæ conuertatur. †Quarto not. ſe-
cundum caſum hic poſitum per Bart.quod ſi reperiantur duo
inſtrumenta continentia hypothecam eadem die confecta,ita
quod non conſtat de prioritate ipſorum,& vnũ contineat con
tractum dotis,& alterum contractum mutui,præſumitur ſem
per pro cõtractu dotis,& ille præſumitur prius celebratus,quã
contractus mutui.& idem tantum Bart. in l. in ambiguis.ff.de
iur.dot.Bal.in l.dotis.C.eo. Alex.& cæteri Mod.hic. iſtud pro-
cedit etiam in cauſa libertatis.l.inter pares.ff.de re iud.Cy.in l.
in exercendis.in 2.q.C.de fide inſtrum. ex quo infero idem eſ-
ſe in pia cauſa ita tenet Rom.in authen.ſimiliter in 13.ſpecia-
10 li piæ cauſæ.C.ad l. Fal. †procedit enim argumentum de liber-
tate ad pias cauſas ita arguit Bart.in l.ſi vnus. C.de teſti.& in l.
proxime.ff.de his quæ in teſta.delen. Hinc eſt, quod licet lega-
tum reuocatum alienatione voluntaria facta per teſtatorẽ non
recõualeſcit ſequuta acquiſitione.l.cum ſeruus.ff.de alim.leg.
attamen hoc nõ habebit locum, quando legatum fuerit factũ
piæ cauſæ.ſic decidunt Bal.& Imo.in l.3.in prin. de hære.inſti.
Ang.§.ſi rem ſuam.inſti.de leg.adducentes tex.loquentem in
legato libertatis in l.rerum in prin.ff.de ma.teſt. Soleo tamen
cõtra hoc allegare tex.in l.primo gradu.inf.de his quæ in frau.
cred probantem,quod maior fauor debetur legato libertatis.
quam legato alimentorum, quod tamen parum eſt. l. mela.in
princ.ff.de ali.& cib.leg.ergo non videtur bona argumentatio
11 de libertate ad piam cauſam affirmatiue. † ſtãte tamen iſta il-
latione infertur,quod ſi producantur duo teſtamenta eadẽ die
confecta,& in vno ſit inſtituta pia cauſa,& in alio alius, præſu-
mitur pro teſtamento in quo pia cauſa eſt hæres, quod ſit po-
ſterius,& ſic quod reuocat omnia alia teſtamenta, quia illud
eſt vtilius piæ cauſæ ita præſumendo.§ poſtea not. inſtit quibus
mod.teſta.infir.quod eſt no.ad ea quæ no. Bar.in l.1.§.nos aũt.
12 in fi.ff.de bo.pos.ſecundum tab. † Infero & tertio idem eſſe in
fiſco,cum fiſcus & mulier in dote æquiparentur.l.2.ff.de priui.
fiſc.& ſtatim dicetur,ita tenet Barto.in l.1.C.de iure fiſci.libro
decimo.& idem ſentit Salyc.in l.2.C.de priu l.fiſc.in quantum
inter dotem & fiſcum relinquit ſub dubio,ergo vult,quod fiſ-
ſcus præferatur priuato. Dyn. tamen & Bart.tenent contrariũ
per tex.in l.non puto.in fi.de iur.fiſ.Matheſi.in not.72. dic.t.q
d.l.non puto.eſt ſingularis, & intelligitur, ſiue queſtio ſit du-
bia de iure propter doctorũ opiniones,ſiue ſit dubia,quia duo
ordinarii protulerunt ſententias cõtrarias, ſiue ſit dubia in pro
bationibus. Sed contra hoc arguit multipliciter Bald.nouel.in
ſuo tractatu de dote in decima parte in 2.oppo.cuius fundamẽ
ta tacito auctore ſibi aſcribit Soc. Et vt iſte articulus bene ordi-
netur,referam fundamenta doctorum addendo vbi opus erit.
13 †Primo mulier & fiſcus circa fauores a pari iudicantur iuxta.
glo.in l.dotis.C.de iur.dot.& probatur in l.2.C.de iur.fiſc.quæ
bene probat quicquid dicat Bulg.& induco illam legem, nam
fiſcus prior tempore præfertur doti, & ecõtra mulier fiſco,ſed
iſtud non poteſt procedere alia ratione , niſi quia vterque eſt
pariter priuilegiatus , ideo dato concurſu vtrumque ſe mutuo
confundunt eorum priuilegia,ideo locus erit iuri communi.l.
aſſiduis.§.exceptis.C.qui potio.in pign.hab.l.ſed & milites.§.1.
ff.de excu.tut.notatur in auth.quas actiones.C.de ſac.ſan.eccl.
Præterea & ſecundo adducit tex.in l.1.C.de iur.fiſ.lib.x.& li-
cet Bar.dicat eſſe ſpeciale in caſu,in quo fiſcus agit contra do-
natarium habentem cauſam lucratiuam a debitore fiſci, & ſic
contra prætendentem cauſam lucratiuam,tamen Bal.in l.ſi de
bitor.C.de priuileg.fiſc.dic.idem eſſe ,quando fiſcus ageret
contra prætendentem cauſam oneroſam , & hoc idem etiam
eſt de mente Ang. in l.matre.in fi. C.de prob.quorum opinio
ſecundum præfatum doctorem eſt verior, quia ibi imperator
non facit vim in donatione,ſed ſimpliciter reſpondet conſulta
tioni quo caſu non debet fieri interpretatio quod reſponſio le
giſlatoris fundetur ſuper iure diſpenſatiuo,ſed ſuper iure com
muni iuxta not.per glo.in c.ſi vero ex parte.de teſti & in c.con
ſuluit de tempo.ordinan Præterea & tertio, lex fauet fiſco in
caſu,in quo certum eſt ipſum non eſſe priorem tempore . l.ſi
is qui.ff.de iure fiſ.ergo multo magis eſt ei fauendum in caſu,
in quo eſt dubium,an ſit prior tempore,uel ne , vt in text.præ-
miſſo. Quarto arguit hic Bulgarinus, dicendum non eſt.quod
lex ſibi voluerit adinuicem contrariari.l.vbi repugnantia.de re
gu.iur.§.de quibus in 1.conſti.C.ſed priuilegiare fiſcum reſpe
ctu perſonarum priuatarum earundem reſpectu reddit ipſum
deterioris conditionis,hæc repugnant, quia in vno oſtẽdit cau
ſam fiſci eſſe fauorabilem,in altero oſtẽdit illam eſſe odioſam,
14 igitur &c.† Vltimo adducitur authoritas Spe.in tit.de teſtib.§.
poſtquam.ver.quid ſi onus.quem ibi ſequitur Io. And.& Ant.
in c.in noſtra.extra de teſt.vbi dicit,quod qñ probationes ſunt
pares in cã vertente inter fiſcum & priuatum,ſicut fauetur ec
cleſiæ contra priuatum,ſic etiam fauetur fiſco,& per hoc nota
tur,quod in omnib.cauſis in quib.iudicibus diſcordantibus in
prælatione ſententiæ præualet ſententia lata in fauorem vnius
vt in caſu.l.inter pares.ff.de re iu.in eiſdem data paritate teſtiũ
teſtes præferuntur,qui deponunt in fauorẽ dictam in cauſatũ.
& no.in l.lege Iulia.& Papia.ff.de manu. quam ad hoc addu-
cit Bal.in c.pe.§.promptiores.in tit.hic finitur lex Corn.& in l.
magiſtratus.C.quan.proco.non eſt neceſ. Are.in c.a.in noſtra.
de teſti.Sexto vltra doct. ſic arguo cauſa fiſci principaliter re-
ſpicit publicam vtilitatẽ,ſed cã dotis priuatã, vt inferius decla-
rat Bar.tunc ſic,in dubio præſumitur inſtrũm dotis eſſe prius cõ
fectũ ſcđm Bar.& alios hic,ergo multo magis hæc præſumptio
erit capiẽda in fauorẽ fiſci, cuius cã reſpicit publicã vtilitatem,
probatur iſta minor in l.aut ſcđa.ff.ad munic.iuncta.l.Lucius
Titius.ff.de admi.tut.quæ iura ſimul iuncta probant, qđ fauo-
re publico pr̃tacẽs vr̃ fideiubere pro filio,qđ ſecus eſt in mulie
re,cuius vtilitas eſt priuata principaliter , prout eſt in munere
15 tutelæ.Sic arguo†& iſtud eſt meũ nouũ fundamẽtũ , nã aliquo
caſu fiſcus & reſpublica præferũ dotalitatis notũ. C.in qb.cau.
pig.taci.cõtrah.& tñ nullo caſu mulier in dote pferẽ fiſco prio
ri tpe,ergo pactum,qđ cã fiſci eſt fauorabilior cã dotis.ſicut er
go fauore dotis pſumit eſſe prius inſtrũ cõfectũ , ergo multo
16 magis fauore fiſci.& ſequendo hanc opinionẽ. Non obſtat† d.
l.nõ puto.qa ſcđm Iac.de Belui.in l.vnic.§.fi. C. de cad.tolliſ ille
tex.non eſt intelligendus ſimpliciter & indiſtinctè, ſed in caſu
in quo fiſcus prætẽdit cauſam lucratiuam , & iſtum intellectũ
ibi tradit Cumanus,& hic Ang.in l.ſciendum in princ.de app.
recip.& in §.fi.inſti.quib.mo.teſt.infir. quẽ intellectũ ſiccaſ p-
bat Inn.col.9.ſed Alex.impugnat,quia eſt diuinatiuus,ſed po-

test, dici, quod imò ille tex. patitur illũ intellectũ cõsiderata natura tituli in quo illa lex situata est, quæ loquitur in delationibus factis fisco de his qui aliquod delictum cõmiserũt, ratione cuius fiscus vendicat eorum bona. l. imperatorem. ff. de in diem addictio. sed iste intellectus Iacobi alia ratione reprobatur, nam mulier in dote regulariter prætendit causam lucratiuam. l. fi. §. si a socero. vbi Barto. ff. de his quæ in fraud. credi. & in l. Meuius. §. duobus. ff. de leg. 2. in l. Meuio. §. 1. in fi eo. ti. sicut ergo præsumitur pro muliere, licet prætendat causam lucratiuã, sic & multo magis pro fisco, per ea quæ superius dicta sunt. Aliũ intellectũ ad illum text. ponit Bald. in dicto tractatu, in 9. parte dicens illum tex. procedere, quãdo est dubitatio super aliquo articulo iuris. illum intellectum videtur approbare glo. in d. l. non puto. dum vltimo loco ipsum refert. iuxta not. per glos. in l. qui filiũ. §. sabinus. ff. ad trebel. & Bar. in l. bona fides. ff. de bo. pos. & istum intellectum alias dixi esse probabilem, sed nunc nõ placet, quia illa verba in dubijs intelligenda sunt, siue dubitatio referatur in iure, siue in facto. c. licitatus. de rescrip. in fine. Alium intellectum ad illum text. ponit vterq; Senen. qui dicunt, quod lex nõ dicit, quod iudex nõ debeat pronũciare cõtra fiscũ sed dicit, quod iudex non delinquat. & sensus est, quod iudex nõ facit litem suam pronunciando cõtra fiscum, sed iste intelectus nõ potest procedere, quia si iudex tenetur in dubijs quæstionibus proferre sententiam pro fisco. & pronunciet cõtra eũ, sine dubio eius sententia erit iniqua quia vnicuiq; debet fieri iustitia c. nuper de don. inter vir. & vxo. delinquet ergo iudex aliter pronunciando, & sic facit litẽ suam. Ex præmissis ergo patet quod nullus intellectus hactenus a doctoribus ad illũ text. traditus est bonus. Ideo nouissime puto illũ tex. aliter posse intelligi, &

17 præmitto quod † causa fisci dicitur esse causa reipu. l. 2. ff. de iur. fisci & posito fisco, ponitur respubli. sicut posita specie ponitur & genus, ita dicit Bart. in l. 1. C. de iu. fisc. lib. 10 sicut ergo in dubio pronunciandũ est pro testamẽto. c. fi. de testa. quia in hoc versatur fauor publicus in consequẽtiam fi. l. vel negare. ff. queãd. test. ape.

18 sic & multo magis pro fisco, hoc præmisso † dico illũ tex. esse intelligendũ, quando fiscus agit ad illa bona, quæ sibi applicãda sunt ex crimine delinquentium, quod vt dixi suadet ex natura tituli, ex tali enim lucro nõ vult fiscus habere aliqđ priuilegiũ, sed vult vti iure cõi priuatorũ, ita dicit. l. quod placuit. ff. de iure fisc. sed in causis priuatorũ in dubio pronunciandũ est contra actorẽ. & sic in fauorẽ rei l. Arrianus, in fi. de act. & obli. & l. fauorabiliores, in fi. ff. de reg. iur. & c. in nostra, & ibi not. de testa. Secundo modo potest intelligi de iurecõsulto cõsulente in causa fiscali. qui nõ delinquit respondẽdo contra fiscũ ex sui facultate, cũ tunc nõ dicatur esse in dolo respondẽdo quia id proprie ad iurecõsultum spectat, qui consulẽtibus dat responsa, vt inquit tex. in l. 2. in fi. col. ff. de orig. iur. Vt tamẽ perfecte cognoscatur difficultas,

19 primo aliqui casus sunt cõsiderãdi † Primus, quando fiscus agit cõtra prætẽdentẽ causam lucratiuã. & tunc in dubio præsumitur pro fisco, ita dicit l. 1. C. de iure fis. lib. 10. quam ita Barto. vbiq; intelligit, licet in l. & quæ nondũ. §. 1. ff. de pigno. aliter intelli-

20 gat, vt statim dicetur † Secũdus casus est, quando fiscus agit contra prætendẽtem causam onerosam, hoc casu fiscus nõ erit melioris cõditionis, quam quilibet alius priuatus, quia in hoc nõ reperitur priuilegiatus, ita tenet Saly. in l. si debitor. C. de priuile. fis. vbi dicit, quod l. 1. C. de iure fis. lib. 10. nõ debet extẽdi ad eũ qui possidet ex causa onerosa, vt puta ex causa emptionis, duplici ratione, prima est, quia maior fauor debetur tractãti de dãno euitãdo, quam illi qui tractat de lucro amittendo. l. fi. §. licentia. C. de iure delib. l. fi. C. de codicil. secũda rõ est, quia facilius presumitur fraus in possidentibus ex cã lucratiua, quam ex cã onerosa. l. si quis in fraudem. §. si quis mutã. in fi. ff. si quid in fraud. patro. nec hic Bulgarinus, qui de Saly. nullã facit mẽtionẽ. Sed hæc cõclusio habet dubitationẽ quia tex. in d. l. 1. est fundatus super dispositione iuris cõis, nõ super aliquo iure speciali, cũ legislator rñdeat. quod præposite, iõ habebit locũ. si fiscus ageret cõtra possidentẽ tit. oneroso, & ita illum tex. intelligit Bar. in l. & quæ nõdũ. §. 1. ff. de pig. & Bal. in l. si debitor. ff. de priuileg. fis. non est dicendũ quod isto

21 casu pro fisco, præsumatur per rõnes de quibus sup. † Tertius & vltim⁹ casus est quando mulier cõcurreret cũ fisco, & isto casu præsumitur instrumẽtũ dotis prius cõfectũ, quam instrumentũ fisci, ita tenet Bal. in l. dotes. C. de iure dot. & in l. ad exactionem. C. de dot. promis. Nico. de neap. & vterq; Senen. hic pro hoc adducẽ-

22 tes, † quia cũ priuilegiatus concurrit cũ priuilegiato, præferẽtis qui magis est priuilegiatus. l. verũ. §. fi. ff. de minor. & hr. & no. in auth. quas actiones. C. de sac. san. eccl. sed mulier est magis priuilegiata quam fiscus, patet, quia præfertur creditoribus habẽtibus tacitã hypothecã, licet priores sint tẽpore. l. assiduis. C. qui potio

23 in pig. hab. et quibus tamen fiscus nõ præfertur. l. 1. C. rem alie. † Preterea, in dubio est pro dote pronunciandum. c. fi. de re iud. l. in ambiguis ff. de iur. dot. quæ regula non reperitur posita in causa fisci, quia imò statuitur contraria in l. non puto. ff. de iur. fis. Bal. iunior in d. tractatu pñti aperte, tenet quod fiscus & mulier in dote sint adequati. l. 2. C. de priuileg. fis. neuter præfera-

24 tur alteri. Alias in ista difficultate tenui, quod imò etiam in isto casu præsumat pro fisco, quia causa dotis, vt dictũ est, & ideo fiscus tanquam magis priuilegiatus præfertur mulieri. d. l. verũ. §. fi. ff. de min. & sic corruit fundamẽtũ Soci. qui dixit, causam dotis fore magis priuilegiatã quã causam fisci, non obstat, quod mulier præferatur creditoribus prioribus tẽpore, quibus fiscus non præfertur. & sic cessat priuilegium fisci. l. 2. C. de priuileg. fisc. gl. magna in d. l. assiduis. Præterea, licet fiscus non habeat priuilegium prælationis cõpetentis mulieri, habet tamen alia priuilegia, quę mulier etiam nõ cõpetunt, & robant, quia fiscus prefertur creditoribus habẽtibus expressam hypothecã generalẽ in bonis postea acquisitis. l. si is qui. de iure fisc. quibus tamẽ non præfertur mulier. glo. in d. l. assiduis quã ibi sequitur Saly. cũ quadam mod. ficat. de qua inferius dicetur. Et licet alias ita tenuerim, posset tamẽ dici contrariũ, scilicet quod vnus alteri nõ præferatur, vel quod mulier in dote fisco præferatur. Primã partẽ propositiõis probo sic, nã mulier in dote prior tpe fisco præfertur & econtra l. 2. C. de priuile. fis. istud nõ põt cõtingere alia ratione, nisi quia vterq; est pariter priuilegiatus, ideo offenditur ius cõe. d. l. assiduis. §. exceptione. stãte ergo incertitudine circa prioritatẽ, mutuo se ĩpediũt, & sic vnus nõ præfertur alteri l. si duobus. ff. de. adi. leg. & l. si fuerit. ff. de reb. dub. Præterea, licet cã dotis principaliter respiciat cãm priuatã, & publicã secũdario, de ea tñ est iudicãdũ vt de causa publica. l. de dic. ff. de pac. dot. Bar. in l. ius publicũ. ff. de pact. cũ ergo vtraq; causa cẽseatur publica tã fisci quã dotis, vna non præfertur alteri. Secundã partem quod mulier fisco præferatur, sic probo, nã mulier in dote in hoc censetur priuilegiata, vt pro ea in dubio sit pronũciandũ. d. l. in ambiguis. qđ priuilegiũ nõ reperitur cõcessum fisco, imò fiscus in hoc vtitur iure, quod seruatur in causis priuatorum. l. de contractib. ff. de rescis. vend. itẽ veniunt. § in priuatorum. vbi gl. ff. de petit. her. & ibi adducitur l. 1. C. de iure fis. lib. 10. ideo quod illa lex non cõprehendit casum dotis specialiter alere priuilegiatum, ar. eius qđ vult gl. in l. hac consultissima. in verbo. concernit. C. qui test. face. poss. quã ibi sequuntur scribentes. facit l. libertis. §. posthumus. ff. de alim. & cibar. leg. iuncta l. cum his. §. quæ mulier. ff. de condi. inde. Preterea & secũdo. priuilegia cõcessa dotis respiciunt vtilitatẽ omnium & hoc respectu dotationis, afferunt publicam vtilitatẽ. auth. res quę

25 C. com. de le. & inter ius hoc declarat Bar. † & hæc vtilitas præfertur vtilitati & commodo fiscali, de hoc est casus expressus in l. vnica. 6 fi. C. de cadu. tol. vbi dicitur quod cõmuniter omnibus prodest, hoc priuatæ vtilitati præferendum esse censeamus, & nostrum esse proprium subiectorum commodum. & c. Præterea & 3. fiscus reperitur priuilegiatus in genere, mulier aũt in spẽ scilicet cã dotis, & non in alijs bonis, ideo præferẽda est

26 fisco priuilegiato in genere l. fi. ff. ex quib. cau. maio. † Non obstat si adduceretur l. 2. ad mu. iuncta l. Lucius. ff. de admi. tut. quia ad illa iura rñdetur, quod ibi versatur publica vtilitas in communi & particulari, cum decurionatus sit magistratus, sed talis vtilitas præfertur omnibus alijs l. Sancimus. C. de sac. san. ecc. l. impensa ff. de relig. quæ iura ad hoc alle. Bart. inferius in ver. i. est quędam vtilitas. vel aliter & secundo, quod ideo in d. l. 2. pater tacendo vr̃ consentire, quia decurionatus est dignitas. l. spurij in prin. ff. de decur. cũ ergo expediat patri quod filius cõsequatur honorem, lex præsumit illum tacendo contentire l. qui patitur. ff. ad mun. & licet pater in contribuentium pro filio obligetur, illud incommodum non attenditur, sicut econtra commodum veniens in consequentia non consideratur l. 1. ff. de autho. tuto. sed non idem est dicendum in casu d. l. Lucius. quia tutela est principaliter onus, non honor. l. tria onera. ff. de excu. tut. ideo non subest equitas, quod fingatur fide-

27 iussisse pro filio. † ficto aũt non inducitur a lege nisi subsisten te æquitate. l. postliminio. in prin. ff. de cap. & post. Barto. in l. si is qui pro emptore. ff. de vsucap. pro emp. idem tenet Saly. in l. 2. C. de priu. fisc. & distinguit inter possidentem & nõ possidentem, nam præsumitur pro illo qui possidet. siue fiscus, siue mulier, prò quo faciunt not. per Bart. in l. cui ex liberis. §. testamento. & in l. 1. §. 1. in f. de bo. poss. secundum tabu. & in l. si inter. de reb. dub. facit. c. si a sede. de præb. in 6. & gl. in c. nulli. 10. q. 5. quę vult. quod si dubitetur, an bona per prelatum acquisita fuerint acquisita ex bonis ecclesię, præsumẽdum est pro possessore eorundẽ bonorum, ideo si bona illa prælati sint possessores talium bonorum, sit præsumptio, quod fuerint acquisita ex bonis proprijs prælati, faciũt etiam not. per Pau. de Cast. in consil. 10. aut primo. vbi vult, quod feudum præsumitur esse antiquum, si vassallus asserens compte possidebat. facit l. militis §. veteranus. ff. de milita. testa. Prædicta tamen de muliere

28 limitantur dupliciter, † Primo quando scripturã vxoris esset priuata facta cum duobus testibus recognoscentibus subscriptionẽ iuxta tex. in l. scriptura. C. qui pot. & ins. ẽm priuati cẽt publicũ, cõ stẽ præsumit pro instrumẽto publico. ita hic limitat Soci. dicẽs hoc esse de mente Cyn. satis clare in l. in exercẽdis. in 29. col. de fide instr. hæc limitatio non est simpliciter vera,

ideo

ideo fuit considerand' duo casus. Primus est, quando scriptu-
ra priuata est subscripta a duobus testibus duntaxat, & illo ca-
su respectu actionis personalis probat, ac si esset publica scriptu
ra d.l.scripturas. ideo mulier quæ est munita tali scriptura res-
pectu actionis personalis præfertur alteri, qui habet instrumen
tum publicum. Secundus casus est, quando scriptura priuata
habet subscriptionem trium aut quatuor testium. qui sunt in-
tegræ & vitæ probatæ & tunc habet vim publici instrumenti re
spectu actionis hypothecariæ.d.l. scripturas.in fin.ideo mulier
quæ probat dotem per huiusmodi scripturam, præfertur alij
producenti instrumentum eodem die confectum etiam actio
nis hypothecariæ, quia quo ad effectum paria sunt esse talem,
vel haberi pro tali.l.cum ex oratione. §.fin.ff.de excusat.tutel.
29 †Secundo limitatur in casu, in quo in alio instrumento quædã
adduntur, vel aliam causam priuilegiatam continet, & certum
tempus vt puta decima quarta hora, tunc pro instrumento do
tis non præsumeretur, in quo non fuit apposita hora, ita hic li-
mitat Socin. adducens not. per Bald. & alios in l.de rebus.C.de
don.ante nup. & per Ioan.de Pla. in l.1.C.de iure fisc.lib. x. ista
limitatio dubia videtur, quia non est opus, quòd in instrumen-
to apponatur hora, cum non inueniatur inter solemnitates re-
quisitas in instrumentis, de quibus per glo. in l.generaliter.C.
de tab.libr.10.& in auth. vt præponatur nom. impe.in princ.si
autẽ fuit apposita non auget ius aut effectum eius. l. 1.vbi Bal.
C.de leg.hær. & in c.1.de grad.succes.in feud.vbi dicit, quòd in
feudis non attẽditur ius cognationis, quia in eis soli agnati suc
cedunt, sed vtrinque coniunctus non præfertur fratri consan-
guineo, sed pariter succedunt, quia qualitas cognationis non
consideratur, & in illa materia non auget ius fratris vtrinq; cõ
30 iuncti, & sic limitatur authen.itaque. C.com.de succes.† Præ-
terea dicẽdum totum contrarium, quod posterius, quando in
eo fuit apposita hora. quia per appositionẽ horæ certi sumus
quod instrumentum prius ante dictam horam non fuerit con
fectum, & sic præsumi potest pro altero instrumento, in quo
hora non fuit apposita, nam in incertis nõ autem certis locus
est coniecturis.l.ille aut ille.§.cum in verbis.ff.de leg.3.l.conti-
31 nuus.§.cum quis.ff.de verborum obligatio.† Nota tamen pro
complemento huius materiæ duo. primum est, quod vbi repe
riuntur duo contractus eadem die celebrati, & nõ constat vter
eorum præcesserit, præsumendum est illud instrumentum es-
se celebratum, quod debebat fieri præambulum, & per quod
vterque contractus validatur, verbi gratia. reperitur filius fecis
se testamentum eadem die, reperitur instrumentum emanci-
pationis, nec constat de prioritate illorum actuum, præsumen
dum est, actum emancipationis præcessisse, quia aliter præsu-
mendo testamentum esset nullum l.3.§.1.ff.de leg. 3.hanc do
cto ponunt Cy.& Bal.in l.cum in testamento per illum text.§.
hæc verba inf.de here.instit. Alex.in consi.85. incip. 4.in 3.col.
in 3.vol. Secũdo notate, quod appellans debet inserere horam
de momento ad momentum ideo est possibile, quod decima
die iam sit inchoata vndecima, & ita tenent Moder.& Ang in
l.1.§.dies.inf.quando appel.sit.& Fely.in c.quod ad consulta-
tionem.col.14.de iud.versic.quarta conclusio. Quinta not. qđ
32 causa dotis est præcipua ex quo ego infero† quod in dispositio
ne generali non cõprehenditur contractus dotis, quando non
esset fauor ipsius dotis, quod comprehẽderetur, nam quæ spã-
li digna nota sunt, nisi exprimantur, censentur omissa.c.quam
uis.de præben.in 6.l.item apud Labeonem.§.hoc edictum.ff.
de iniur.ideo dicit Pau.de Cast.in consi.121.inci.licet domina
Elisabeth.quod est repetitum in consi. 215. quod per genera-
lem quitationem vel liberationem non censetur renunciatum
doti in casu, in quo dos succedit loco legitimæ.l.si quando.§.&
generaliter.C.de inoff.test.dicit etiam Salic. in l.fin. C. de iur.
dot. quod statutum generaliter disponens quod instrumenta
publica non probent, nisi reperiantur registrata in memoriali-
bus, non comprehendit instrumẽtum dotis, licet loquatur ge-
neraliter, & idem tenet Bald. nouellus in suo tractatu de dote
in v.par.priuileg.48.inferens, quod statutum disponens filium
familias non posse obligari sine consensu patris, non procedit,
quando ille pro dote se obligat, pro quo adducit l.fi.C.ad Vel-
33 leia.& l.promittendo in princ.ff.de iure do. †Distinguendum
puto, quod aut statutum loquitur per verba generalia, & tunc
comprehenditur etiam instrumentum dotis, licet eius cã præ-
cipue sit fauorabilis.l.obligari de autho.tut.vbi sermo genera-
lis comprehendit actum primum scilicet libertatis in eius præ-
iudicium.l.1.§.quod autem.ff.de his quæ in frau. credit. & l.1.
§.fina.ff.de milita.testam.in verbo, determinatio Papiniani ge
neralis est.ideo dicit Pau.de Cast.consi.255.incipien.primo vi
dendum in fin. quod confessio generalis facta per mulierem
quæ confitetur se habuisse & recepisse omnia legata & præle-
gata facta in testamento, comprehendit etiam prælegata dotis
quando habet naturam meri & puri prælegati ut ibi per eum.
Fallit hoc quãdo dos specialiter est priuilegiata priuilegio clau
so in corpore iuris ciuilis. illi enim non censeretur derogatum
per statutum speciale, per ea quæ vult glos.in l.2.§.delegatis.ff.
de iudic.& Barto.in authẽ.qua in prouin.C.vbi de crimin.agi
opor cum suis concordantiis. Secundus casus est, quando sta-
tutum loquitur indefinite, & tunc non comprehenditur in eo
causa dotis, cum sit pia, vt statim dicetur, ideo non includitur
in sermone indefinite prolato.l.libertus.§.postliminium.ff.de a-
34 limen.& cib.leg.& hoc probatur ratione. † nam indefinita æ-
quipollet vniuersali ex quadam interpretatione, non ex pro-
prietate verborum.l.si senatus.ff.de ser.vrb.præ.not.l.si plurib.
ff.de leg.2.in fin.interpretatio autem non sumitur in præiudi-
cium piæ causæ, doctrina est Petri de Ancharã.in consi.43.vbi
vult, quod dispositio.l.cum auus.ff. de condit. & demonstr.&
l.cum acutissimi.C.de fideicomm.nõ procedat in casu, in quo
ipsa causa fuit substituta. Vlterius not. quod causa dotis est fa-
35 uorabilis.sed nunquid dicatur † pia? dic te quod sic largo mo
do.l.cum his.§.1.si mulier.ff.de cond.ct.indeb. Bart.in l.si con-
stante.in 7.q.primæ.q.principalis.inf.eod & in l.2.§.fi.ff.de do
nat.& l.si ego.sup.de iure dot. Bal.in l.mandatum.in 4.colum.
mand.& l.sicut.C.de actio.& oblig.& l.qui in alieno.§.quam
quam.sup.de nego.gesto. Bald.in tractatu de dot.in v parte.in
1.& 2.column. ex quo ego infero, quod si vnus dotet sororem
de communibus bonis sciente altero fratre & non contradi-
cente, non potest ille frater aliquid petere tempore diuisionis
ante partem ratione huiusmodi dotis, quia fauore piæ causæ
sciens & non contradicens præsumitur consentire.auth.si ser-
uus & ibi Bald.C.de episcop.& cler.cap.si seruus.54.distin.per
quæ iura hoc voluit Roma.in consi.311.incip.in casu proposi-
tæ consultationis in primo dubio.& idem voluit Ioan.de Imo
la, in suo consi.incip.in casu præmisso. de quo meminit Socin.
in consi.cccxcj.incip.visis.col.6. quod est notabile ad limitatio
nem tex.in l.si socius pro filia.inf.pro socio.per quem tex.com
muniter tenetur, quod etiam socius omnium bonorum non
poterit dotare filium de communi, nisi factum fuerit id inter
eos, prout voluit Pet.de Anch.in consi.cclix.& in consi.32.in-
cip.materia de qua quæritur, quæ non est noua. vide Roma.in
consi.317.incip.quo ad primum. Aret.in consilio 48.incipien.
perspectis li.2.stricto tamen modo & propriè non dicitur cau
sa pia, ideo delegato dotis Falcidia potest detrahi, nisi fuerit re-
36 lictum pauperi, ita dicit Bald. nouellus in dicto suo tractatu. §
Sexto no.quod dispositio concernens commodum publicum
secundario licet principaliter concernat vtilitatem priuatam
fauorabilis est, ideo est late interpretanda.l.hoc modo. in fin.
de cond.& demonst.& ex hoc infero, quod multo magis dice
tur fauorabilis dispositio, quæ principaliter emanauit fauore
37 publico, hinc est † quod lex introducta fauore publico non reci
pit restrictionem de habilitate.l.si quis in graui §.vtrum.ff.ad
syl.ideo dicit Bald.in l.1.C.de prec.impe.offe.quod premium
delatum a statuto bannitum occidenti debetur bannito alterũ
occidenti, hinc est, quod cum in puniendis delictis versetur fa
uor reipublicæ.l.ita vulneratos.ff.ad l. Aquil.lex pœnalis exten
ditur, ne delicta remaneant impunita.glos.& Barto.in l.quem
admodum.C.de agri.& censi.lib.10.& in l.2. §.exercitum.ff.
38 de his qui not.infam.† Septimo not.rationem rationis, cur do-
tis priuilegia sint concessa contra regulas iuris communis, quæ
est, ut ciuitas repleatur liberis hominibus, & sic procreatio so-
bolis videtur fuisse causa finalis legis huiusmodi priuilegiorũ,
ex quo videntur duo posse inferri. Primum est, quod mulieri
sterili non competunt priuilegia dotis, quia in ea cessat causa
ob quam emanauerunt priuilegia doti concessa, ideo priuile-
gium cessare debet.l.sicut.& l.plane.ff.de ope. Secundo vr in-
ferri, quod mulier quæ nupsit non habita dote, non amplius re
tineat priuilegia doti concessa, cum iam maritum inuenerit.
39 vtraque illatio reprobatur per docto. †& circa primam illatio-
nem dicite, quòd immo mulier sterilis habet priuilegium do-
tis, prout concludit Barto.in pen.col.quem doct.communiter
sequuntur, eo quia licet in muliere sterili cesset ratio pro crean
de sobolis, aliæ tamen non cessant, de quibus in d.l.assiduis.C.
qui pot.in pig.hab.ideo succedit gl.de qua in §.affinitatis.insti.
de nupt.& pro hac opinione Barto.in dicta l.assiduis ponderat
illum text.ibi dum dicit, siue liberos habuerit ab initio, siue nõ
qui text.non probat secundum Modern. hic, quia quòd mu-
lier liberos non habeat, hoc potuit contingere ex culpa mariti
vel ex diuersitate complexionum. Fallit, quando mulier esset
sterilis propter impotentiam causatam a natura, ita limitat Bar
to in l.si quis posthumos.in princ.infra eodem & hoc sequun-
tur cõiter scriben. sed in hoc potest dici cõtrarium, quia licet in
hac muliere nõ adsit facultas procreãdæ sobolis propter im-
pedimentum naturale, ex quo tamen cũ ea põt cõtrahi matri
monium, argu.l.cum seruo.§.fi.ff.de iur.do.erit dos.& sic erit
locus priuilegijs concessis doti. vt hic latius declarat Bulgari.
& bene, vt hic dicit Soc. vt hic per eum, qui multa verba effun
dit, declarando quid sit spado. Præterea & in ista muliere nõ
cessant rationes, de quibus in d.l.assiduis.ideo licet cesset ratio
sobolis procreandæ, non tamẽ cessat talis dispositio.d.§. affini-
tatis.

tatis. Preterea & tertio, lex quę cōcessit priuilegia dotibus propter sobolis procreationē non habuit respectum in genere ad naturā mulieris, quæ nata est, vt filios procreet, licet ergo reperiatur mulier, quæ sit impotens ad procreandum, ex hoc non cessabunt priuilegia dotis, istud probatur ex optimo simili, nā pupillus ideo testari non potest, q̃a nōdum stabilem mētem adeptus est. l. fina. C. de testa mil. ista prohibitio nihilominus habet locū in pupillo, qui ante pubertatem stabilem mentem adeptus s̃m doct. ibi. & in l. 2. de testa. probatur in §. sed neque insti. de auto. tuto. & in l. 1. C. qui & aduer. quos. iuncta. l. 1. ff. de mino. quæ optime probat, si recte inducatur. Secunda il-
40 latio reprobatur per Barto. & alios in l. nupta infra eo. † Octauo & vltimo not. ꝙ in procreatione liberorū hominum versatur fauor reipublicę, ideo iurisconsultus in l. cū ratio. §. 1. ff. de bo. dāna. refert Adria. dicere solitū ęquidē ampliari imperium, hominū adiectione potius quam pecunia. & l. 1. §. gñaliter. de ven. in pos. mit. ibi, non tantum &c. & ideo dicit Bald. in l. vt vim. in 9. q. ff. de iusti. & iur. q̃d cui libet est licitum impune occidere aggressorem alicuius, quia talis aggressor infert vim reipublicæ, quam quilibet de populo propulsare potest. & idem tenet Bal. in l. rapt ores. C. de epis. & cleri. Inno. in c. si vere. de sentē. excō. & ex istis sint expedita nota. Capio glo. in verbo, causam. quia varijs modis exponitur dictio, causa, de qua in text. & expediendo dictam eius doctri. ex ea elicio non
41 nullas conclusiones. † Prima sit conclusio, actioni de dote cōcessum est priuilegium tacite hypothecæ. l. 1. §. illud plenius. C. de rei vxo. acti. §. fuerat. insti. de actio. ideo mulier prefertur omnibus creditoribus habentibus actionem personalem, licet sint priores tēpore, & sint priuilegiati in huiusmodi actione. l. eos. vbi glo. C. qui pot. in pig. hab. poterit etiam agere cōtra tertios possessores. l. alienatio. ff. de contrahē. emp. c. ex literis. de pign. contra quos non daretur actio. si ipsi competeret sola actio personalis. l. fi. §. fi. ff. de cōtr. empt. l. eius. ff. de do
42 na. l. 1. §. si hæres. ff. ad trebel. † dubium tamen est, an mulier excludetur spatio 10. annorum in actione hypothecaria quo ad cęteros creditores, prout dicto tēpore excluditur alius creditor. l. 1. & 2. ff. si aduert. credit. quæ iura adhuc non sunt correcta per auth. malęfidei. C. de præscr. trigin. anno. secundum Oldra. in cons. 16. de quo feci mentionem in l. Pomponius. §. cum quis infra de acqu. pos. videatur dicendum, quod illa iura non habeant locum in causa dotis, cum loquātur generaliter. per ea quæ supra dixi in 4. notabili. pro quo facit decisio Bald. in consilijs, quam hic allegat Ias. quæ vult. quod dispositio. l. bene a Zenone. C. de quad. præscr. non procedit in causa dotis. cogita, ista conclusio procedit etiam in casu, quādo vir nō receperit dotem, sed pater eius, nam & bona soceri erunt tacite hypothecata, quia consentit filio dotem recipienti, idem erat dicendum per Barto. & alios in l. si cum dotem. §. trans-
43 grediamur infra eod. † Secundo procedit hęc conclusio in dote putatiua. nam & ei est inductum priuilegium cuiusdam tacitę hypothecæ. iuxta glo. in l. si cum dotem. §. fi. infra eod. vbi Barto. & docto. idem tenent. & glo. in l. dabimus. in princ. inf. de priuileg. credito. & hāc opinionem tenet Cin. in l. assiduis. in 7. q. C. qui potio. in pigne. habean. & communis est hæc cōclusio, Contrarium sentit gl. in d. l. eos. & idem tenent Dyn. & Iacob. de Are. in l. 2. §. fi. infra de priuileg. credito. quorū opinionem dicit etiam veriorem Bal. in d. suo tractatu de dote. in 9. parte. & pro hoc arguit tripliciter. Primo, priuilegium tacitę hypothecæ per iura noua introductum est speciali fauore. d. l. vnice. §. 1. ergo non debet extendi ad quasi dotem, videlicet cum matrimonium nulliter fuit contractum, cum dos nō dicatur, nisi adsit matrimonium legitimum etiam in materia exorbitanti, & dispositio loquens in casu vero nō extenditur ad casum fictum etiam improprie. l. 3. §. hęc verba. ff. de nego. gest. Secundo sic arguit ex tacita hypotheca a iure inducta est actio ex stipulatu, & lege subintellecta. d. l. 1. §. sed vt plenius. circa finem. sed doti putatiuę a iure nō est introducta huiusmodi, prout vult glo. in §. si aduersus. institu. de nup. & patet, quia datur condictio ex causa ad repetendam dotem. l. 1. ff. de condict. ob causam. igitur cessat tacita hypotheca. argu. l. q̃d constitutum. de milita. testa. Tertio arguitur, quia nullibi cautum reperitur, quod doti putatiuę cōcessum fuerit hoc priuilegiū, sed erubescimus, si sine lege loquimur. l. illā. C. de col
44 lati. l. dissentientis. C. de repud. Sed istis nō obstātibus† sequor communem opinionem, pro qua vltra scribentes sic arguo, difficilius conceditur priuilegium prælationis quam tacite hypothecæ, sed priuilegium prælationis competit doti putatiuę in actione personali. l. si cum dotem. §. fi. infra eo. ergo multomagis competit priuilegium tacitę hypothecæ. assumptum probatur ex no. per Barto. inferius dum vult, quod priuilegiū tacitę hypothecæ competat extraneis hæredibus, quibus nō competit priuilegium prælationis, & ex hoc fundamento tollitur prima ratio Bald. nouelli. Secundo arguitur, hoc priuilegium tacite hypothecę respicit fauorem reipublicę, cuius interest, vt mulieres res datas in dotem pro matrimonio nullo repetere possint, vt alijs nubant, ita inquit iurisconsultus in l. 2. §.
45 fin. cum l. seq. inf. de priuil. credi. & † dispositio loquens in casu vero extenditur ad casum fictum, etiam quando dispositio emanauit principaliter, aut secundario in fauorem reipublicæ l. 1. §. bonorum. inf. ad Trebel. iuncta. l. 2. inf. de bono. pos. titu. gene. facit. l. ergo. §. fi. iuncta. l. prætor. §. 1. ff. ex quib. cau. maio. vbi edictum loquens de persona extenditur ad ciuitatem, quæ est persona ficta. l. mortuo. ff. de fideius. Tertio adduco glos. in l. licet. §. fi. ff. de fund. dot. quæ vult. quod fundus in dotem traditus pro matrimonio putatiuo alienari non possit, sicut quādo fuit traditus pro matrimonio vero, & ex præd ctis patet solutio ad primum fundamentum Bald. nouelli. Secundo argumento rñdeo, nam nō procedit, nam pone, quod mulier fuit stipulata expresse dotem sibi reddi, hoc casu non competit sibi tacita stipulatio, quia expressum facit cessare tacitum. l. fin. C. de pact. conuē. l. cum ex filio. §. fi. infra e. & tamen hoc casu competit tacita hypotheca, nam inducta ad augendum nō debent operari diminutionem nec econtra. l. cum tale. §. pactum infra de condi. & demō. l. si quis mancipia. de fun. instr. ista solutio est dubia, ideo reassumo istum articulum, & for-
46 mo quæstionem. † An in expressa stipulatione subintelligatur tacita hypotheca, & videtur quod sic, quia hæc expressa stipulatio subrogatur in locum tacitę, ideo eius etiam naturam sortiri debet. l. si eum. §. iniuriarum. ff. si quis cau. l. si donate. §. 1. supra de dona. inter vir. & vxo. Præterea, hęc expressa stipulatio ex quo tacite in est a lege, nihil operatur. l. 3 ff. de leg. 1. l. nō recte. C. de fideiuss. & per hanc finalem rationē ita tenet Bal. nouellus in prædicto tractatu in 10. parte. q. 10. In contrarium aūt sic arguitur. expressa stipǔlo extinguit tacitam, cum illa sit de iure spāli. l. fi. C. de pac. cōuē. gl. & Bartol. in le. 2. C. de iure emp. ideo priuilegia tacita hypothecæ concessa stipulationi a lege subintellecte non transfunduntur in expressam stipǔlonē, nisi id inter ptes actū fuerit. l. aliā. ff. de noua. s̃m vnū & bonū intellectum quem ibi sequitur Cumanus, & illum sequutus sum in l. ita stipulatus. in fi. de verb. obl. Non ob. prima ratio, quia regula procedit, quando fit subrogatio accumulatiue, secus si fiat æstimatiue, vt in casu isto. l. quod debitore. ff. de do. causa mor. Ang. Ro. & Mod. in le. certi condictio in prin. ff. si cer. pet. Non ob. ratio Bal. quia illa procedit, quando expressio fit sub conditione, secus autē si fiat dispositiue, talis enim expressio multum operatur, istud elicitur ex dictis Barto. in l. diē proferre. §. stati supra de arbi. & hoc eleganter declarat Aret. in d. l. 3. ff. de le. 1. sed iterū considero si dici pōt, ꝙ in eo adhuc habeat locū tacita hypotheca, eo q̃a per expssam stipulationē nō cessat tacita stipulatio, licet fuerit introducta de iure spāli & hoc fauore dotis vt dicit gl. in l. fi. C. de pac. cōuē. quam ibi approbant Cy. & cōiter doc. Bald. in d. suo tractatu de dote in 6. parte priuileg. 68. Non obstat vltima ratio, q̃a licet hæc conclusio nō probetur lege expresse, probatur tamē ex mēte legis
47 quod est idem cum lege. l. mulier. inf. e. Tertio † pcedit hęc cōclusio in donatione ppter nuptias. l. vbi adhuc. C. de iure dot. & quæ dicatur donatio propter nuptias, & qui sint eius effect⁹ videte Abb. in c. fi. de do. inter vir & vxo. Quarto procedit et in bonis postea a marito acquisitis. l. hac edictali. §. oībus. C. de secū. nup. si ergo maritus post dotem sibi datā acquirit aliqua bona, illa censent eē hypothecata. pro quo facit tex. in l. fi. C. q̃ res pig. obli. pos. argu. ab expressa hypothec. ad tacitā. Vltimo procedit in alimētis debitis vxori. Bart. in l. si cū dotē. §. sin autem in seuissimo ff. e. quē sequitur Pau. in consil. 8. sed cōtrarium tenet Bar. in l. Lucius. ff. de alimē. & cib. leg. quē sequitur Roma. in d. §. sin autē in seuissimo. p quo induco tex. in l. Lucius. C. qui pot. in pig. ha. vbi hypotheca cōtracta sup principali extēditur ad vsuras quarū debitū est odiosum, multomagis debet extēdi ad alimēta, ex q̃bus causatur debitū fauorabile. l. Luci⁹. §. 1. ff. de alimē. & cib. leg. iūcta. l. cū quidā. § 1. s. de vsur. nec dicas, ꝙ in casu. d. l. Luci⁹. pdiū esset expresse hypothecatum p vsuris, q̃a ille tex. sic intellect⁹ nullā haberet dubitationem cōtra. l. ancillę. C. de fur. & l. ꝙ Labeo. ff. de carb. edic. & si obijceres de. l. quæro. in prin. s. loc. respōdeo, ꝙ hypotheca q̃n de modico pÿudicio agitur, facili⁹ extēditur q̃ obligatio fideiussoris quæ obligatio augeretur, si ad vsuras extēderet. argumēto. l. fi. C. quæ res pig. oblig. poss. iūcta doct. Bar. in l. si ita de aur. & arg. le. Sed antequā vlterius pcedā, hic colligit diffi-
48 cultas. † An hęc tacita hypotheca contrahatur a tēpore quo dos fuit promissa viro, an a tēpore quo fuit numerata, de hypotheca expressa non est dubiū, q̃a in ea attēditur tēpus promissionis dotis. l. 1. s. qui pot. in pig. hab. sed dubiū est, quid in tacita hypotheca, glo. in l. fi. in verbo hypothecæ tenet, ꝙ contrahatur a tēpore dotis solute, & non prius, idē vult Speculator in tit. de solu. §. ante omnia. ver. sed pone. qui mouetur per l. primā. C. de dote cau. nō nu. adducit etiā text. in d. l. fi. ibi in verbo, re ipsa. & hāc opinionē ibi tenet Bal. in additio. ad Speculat. & pro hac opinione Bald. Nouellus in suo tractatu de

d ote

dote in 10.parte.in 8.charta adducit talem rationē, nā si tacita
hypotheca censeretur esse cōtracta tēpore promissionis, circa
idem concurrerent duo specialia, primum, quia fingeretur cō
tracta hypotheca. secundum quia illa tacita hypotheca trahe-
49 retur retro ad tempus factæ permissionis.† duo autem specia-
lia circa idem concurrere non possunt. iuxta not. in l.1. C.de
dot.promi. Contrariam opinionem tenuit Iac. de Aret. Ray.
& Barto.in d.l.fi.& ibi Saly.qui dicit hanc opinionē in iudican
do esse tenendam,quia in ambiguis dotibus fauendum est,sed
res dicitur ambigua,vbi sunt doctorum opinio. vt notatur in l.
leges.C.de legibus quinimo dicit Socinus in consil. ccxlix.in-
cip.pro inuestigatione cōmuniter tenetur, pro quo facit text.
in l.cum oportet.§.fin.C.de bonis quæ lib. Præterea,tacita hy-
potheca subintelligitur a lege, ac si a cōtrahentibus fuisset ex
pressa l.vnica.§.sed vt plenius.C.de rei vxor.actio.ergo illa taci
ta hypotheca recipit interpretationem passiuam a lege cū ma
teria sit fauorabilis.per ea quæ not. Alexan.in l.1.§.ex Falcidia
col 3.ff.ad leg. Falcid. Non obstat fundamentum Bald.nouelli
quod hic adest vnum speciale, quia quod hypotheca trahatur
ad tempus factæ promissionis, non fuit introductum speciali-
ter fauore dotis,sed ratione fundata a iure communi in d.l.1.in
fin.C.qui po.in pig.hab. Præterea fauore dotis plura priuilegia
circa idem possunt concurrere.l.fin.C.ad Velleia.& l.vnica.§.
50 sed vt plenius.C.de rei vxo.actio. Secundo† ex dictis Barto. eli-
citur alia conclusio, quòd priuilegium tacitę hypothecę con-
cessum actioni de dote transmittitur ad hæredes etiam extra-
neos.d.l.vnica.§.sed plenius.iuncta l.in omnibus.de reg.iur.vi-
de tex.qui facit in contra.in auth.vt immobilia.§.fi.col. v.pro
solutione videas Bald. nouellum in suo tractatu de dote in 12.
parte in fin.tertię col. Pro ista conclusione vltra docto.adduco
vnam vrgentem rationem,†nam tacita hypotheca intelligitur
in tacita stipulatione de sui natura.l.vnica.§.& vt plenius.C.de
rei vxo.actio.sed actio ex stipulatu transit ad hæredes mulieris
cum sua natura.d.l.vnica.§ sed vt plenius.& d.l.fin.§. exceptis.
C.qui potio.in pigno. habe. ergo cum priuilegio tacite hypo-
thecę. Bar.in d.l.post dotem.col.fi.inf.eo.dicit, quòd ad quem
cunque transit dos,transit cum priuilegio, quia eo ipso quod
dos fuit in esse deducta,priuilegia doti concessa habēt exequu
tionem. Et ex hoc infertur,quod hoc priuilegium trāsit in ces
51 sionarium mulieris.† quia quicquid est transmissibile,est cessi-
bile.l.ex pluribus.inf.de admi.tuto.& ita infert Bal.in dicto suo
tractatu de dote in 12.parte q.2. quæ illatio non est bona, quia
aliquid est transmissibile,non tamen cessibile.l.si mulier. §.ex
parte.supr. de iur.dot.iuncta l.cogi.§.item metianus,& l.apud
Iulian.§.vtrum.& §.antistia.& l.postliminio. ad Trebellia.be-
ne tamen sequitur,aliquid non est transmissibile,ergo nec ces-
sibile,& sic loquitur dic.l.ex pluribus.sed affirmatiue prędicta
consequentia non procedit. Sed contra hanc conclusionem
sic arguitur,priuilegia concessa doti respiciunt fauorem mulie
ris.& sic causa proxima immediata huius concessionis fuit fa-
uor mulieris,ergo debent esse personalia, cum proxima causa
sit inspicienda.l.socium qui in eo.in fi.ff.pro socio.glo.in c.de-
terior de homi.& in l.si mulier.inf. rerum amot.faciunt dicta
52 Barto.in hac doctrina in simili priuilegio. Pro solutione. †con
siderandum est, quoddam esse priuilegium concessum doti,
quod nulli alij competit, & tale priuilegium est personale,pro
ut est priuilegium prælationis,de quo in d.l.assiduis,quoddam
aliud est priuilegium concessum doti, quod respicit fauorem
alterius quam mulieris, prout est priuilegium tacite hypothe-
cæ,quod competit nedum mulieri, verum etiā marito aduer-
sus quemcunque promittētem dotem, etiam si fuit ipsa vxor.
præall.l.vnica.§.vt plenius,& isto casu tale priuilegium non cē
setur personale,sed ad hæredes transmittitur, & ista doctrina
est de mente legum licet a doctoribus non fuerit considerata.
53 Tertia conclusio.† priuilegium concessum doti, vt eius instru-
mentum præsumatur in dubio fuisse prius celebratum, quan-
do instrumentum producitur eadem die confectum,transmit
titur ad hæredes,nam quia concessum est doti. l. in ambiguis.
sup.de iure dot.transmittitur ad omnes, cui ipsa dos competit
l.in omnibus.ff.de reg.iur.sed hanc conclusionem reprobauit
Soc.& dominus pręceptor meus, qui vtuntur eisdem funda-
54 mentis,quæ breuiter referam:primo,† Nam priuilegium præ-
lationis doti concessum non transmittitur ad hæredes. §. fue-
rat.insti.de actio.& hoc firmat Barto. sed quando duo concur
runt,nec apparet de prioritate instrumentorum, tunc mulier
pręfertur non secundum regulas iuris communis, vt per Bart.
in l.si fundus.§.si duo.ff.de pig.sed præfertur ex priuilegio con
cesso doti vt dictum est,ergo personale priuilegium non trans
mittitur ad hęredes extraneos ipsius mulieris. Secundo sic ar-
guitur mulier ex speciali priuilegio præfertur creditoribus ha-
bentibus actiones personales.quibus non præfertur de iure cō
muni.l.dabimus.in prin.ff.de priuil.credi.qua ergo ratione pri
uilegium nō transit ad hæredes d.l.assiduis. pari ratione idem
dicendum est in hoc casu,quando concurrunt, fortificatur,quia
fortius est priuilegium competens in actione hypothecaria in
qua præfertur possessor.l.creditor.ff.de pig.qui non præfertur
in actione personali l.cum vnus.ff.de bon.autho.iud.poss.cum
ergo in personalibus actionibus priuilegium non transeat ad
hæredes multo minus transibit in casu nostro. Quarto adduci
tur l.assiduis. C.de qui pot.in pig.hab.vbi dicitur, licet anterio-
res.qui text.innuit quod mulier præferatur creditoribus, siue
sint anteriores,siue concurrant,sed respectu anteriorum priui
legium non transit ad hæredes, vt ibi est text. ergo non transi-
bit respectu creditorum qui concurrūt, per regulam traditam
in l.quamuis.C.de impu.& aliis subst. Sed aduerte.quia isti ve
nerandi patres pace eorum dixerim,equiuocarunt. nam aliud
est querere,nunquid priuilegium prælationis competens mu
lieri pro dote transmittatur ad hæredes,& tunc est dicendum,
quòd non d.l.assiduis.& hoc fatetur Barto.in hac sua doctrina
55 in duobus locis.† Aliud est querere, nunquid priuilegium per
quod præsumitur instrumentum dotis fuisse prius celebratum
transmittatur ad hæredes,& tunc dicendum est quod sic,quia
tunc mulier nō dicitur præferri creditoribus posterioribus, cū
præsumptio operetur eundem effectum in casu præsumpto,
quem veritas in casu vero.cap.veniens.de sponsa.c.per tuas.de
condi.appo.cum vulgaribus sunt ergo inter se dissimilia. Præ-
terea,quòd mulier præferatur creditoribus, quos constat esse
priores tpe,ex hoc dicitur inferri maior iniuria creditorib.quā
in casu in quo præfertur creditoribus,quos est dubium,an fue-
rint priores an posteriores. ideo primo casu strictior debeat fie
ri interpretatio,vt non transeat ad hæredes extraneos priuile-
56 gium pręlationis,quam in secundo casu.† Quarta cōclusio,pri
uilegium dotis quòd in dote actio ex stipulatu sit bonæfidei,&
non stricti iuris.§.fuerat.insti.de acti. censetur esse concessum
contractui dotis,& ex hoc infertur,quòd hoc priuilegium trā-
sibit ad hęredes extraneos,quod tantum Barto. Bald. Ang.hic
Bal.iunior in d.trac.in 4.parte in fi.pro quo facit l.vnica.§.illud
C.de rei vxo. ac. vbi dicitur, quòd actio ex stipulatu transit ad
hęredes cum sua natura.prętere, ex persona hæredis non va-
riatur natura actionis,siue obligationis.l.qui fundus.§.fin.infr.
de condit.& demonstr.l.2.§.ex his.inf.de verb.oblig. Procedit
57 † etiam ista conclusio ex parte etiam mariti agentis ad dotem
contra mulierem.quia & tunc actio de dote competens ei est
bonęfidei.glo.est quam Bar.& alij sequuntur in l.de diuisione
inf.eod.quinimo si pater,cui incumbit onus dotandi filiam do
tem promiserit,eo ipso quòd maritus duxerit vxorem absque
aliqua interpellatione,dicitur pater in mora constitutus re ip-
sa,cum maritus ex parte sua cōtractum adimpleuerit.arg.text.
in l.curabit.C.de act.empt.& ita tenet Barto.quem alij sequū-
tur in d.l.de diuisione. Alex.in consi.147.incip perspectis.in v.
vol.vbi pro hoc adducit Ang.in l.fi.§.pręterea. C.de iure dot.
58 † quod tamen nō procedit in extraneo, ad quem spectat onus
dotandi mulierem,quia actio de dote competens contra eum
est stricti iuris,nec in eo mora constituitur nisi per litis conte-
stationem,aut lapsum biennij.l.fi.§.pręterea. C.de iure dot.in
quo tamen credo,quod etiam hoc casu actio competens con-
tra extraneum a quo dos fuit promissa,sit bona fidei,prout te-
nent Aret.& Alex.in d.l.de diuisione.in prin. Bal.iunior in suo
tractatu in 6.parte & tertio priuilegio,pro quo viget text.in l.
vnica.§.sed ut plenius.versic.simili que modo. dum dixit text.
quod dos est bonęfidei ex parte mulieris,siue mulier dotē pro
miserit,siue pater eius,& hoc idem firmat Alexan. in d.consi.
cxlvi. Non ob.l.fi.§.pręterea. C.de iure dot.quia cum sit prior
in ordine,cēsetur correctus per d.l.vnicam. §.sed vt plenius,&
ita respondet Aret.in d.l.de diuisione, quę solutio non placet,
cum sit euitanda correctio cap.cum expediat. de elect.in 6.&
quod non reperitur expresse immutatum, non censetur corre
ctum.l.fi. C.de indic.vidui.tollen.ideo aliter respondeo, quod
ille text.bene dicit,quod extraneus qui dotem promisit,e apso
biennio censetur in mora constitutus absque interpellatione
ac si contra eum lis esset contestata, non tamen negat ille tex.
quin extraneus,qui dotem promisit, in mora constituatur me
diante interpellatione,& sic in effectu vult ille tex.quod lapsus
biennij tantum operatur ad constituendum in mora extraneū
promittentem dotem,quantum operatur interpellatio & litis
contestatio,fateor tamen, quod isto casu extraneus non con-
stituitur in mora absque aliqua interpellatione, etiam si mari-
tus contractum adimpleuerit traducēdo vxorem ad domum
suam,vt per Barto.& alios doct.in d.l.de diuisione. & hęc suf-
59 ficiant,quantum. Quinta conclusio, instantia in causa dotis nō
expirat biennio,sed solum triennio,& ita hic concludunt com
muniter scriben.excepto don.meo Iaso.qui ostentauit hic no-
uam opin.videlicet quod imò instantia dotis non expirat trien
nio,sed est perpetua, & pro hac conclusione mouetur uno pul
chro,vt ipse dicit fundamento.nam l.properandum.C.de iudi.
loquens generaliter non intelligitur de dote, per ea quę dicit
Sal.in l.fin.in prin.C.de iur.dot.de quo supr. feci mentionem.
Secundo inducit,quia in d.l. properandum excipiuntur causæ

fiscales,

fiscales, lex asit ponens exceptionē extenditur ad casum similem eandem, habentem rationem, vt dicit gl. in l. 1. C. de códic. inde. c. cū dilecti. de confir. vtili vel inuti. Tertio monetur, nam causa dotis dependet a matrimonio. l. e. 3. ff. de iur. dot. ergo cum instantia matrimonij sit perpetua, sicut & aliæ causæ matrimoniales. c. fi. de iudi. idē erit dicendum in causa dotis. cle. dispēdiosam. de iudi. & ista duo fundamenta sunt Bald. in suo tract. in [illegible] parte. priuil. 12. Quarto arguit qua ratione. lex properandū. excepit causas fiscales, extēditur ad ecclesiam, vt eius causa triēnio non expiret, etiā si tractetur in foro seculari, put tenuit Abb. in c. pe. extra de iudi. Secūdo lecti [illegible] Odo. ita debet extēdi ad causam dotis. q̄ est similis causę fisci. & istā cōclusionē quā tenuit preceptor meus pro noua, tenuit Ludo. Ro. in singul. quē refert Bal. nouel. in præalleg. loco, qd̄ tamen nō inuenio in singularibus meis. Et vt iste articulus fiat ma-
60 gis dubitabilis, pro ista parte arguo tripliciter. † Primo, fiscus, dos, & ecclesia, æqualiter sunt priuilegiat. l. 2. C. de priuil. fisci. ergo. d. l. e. properandum. priuilegiat. fiscu [illegible] eius instantia nō labatur triēnio. causam dotis [illegible] priuilegiare. l. qui neq;. §. 1. in fi. de reb. corū gl. in l. 2. C. de [illegible] traditur in l. a. ff. de leg. 1. Secundo arguitur sic, priuilegiata est causa fisci, & eius instantia non finitur triēnio, cui [illegible] fauor impenditur a iure, ergo multomagis cēsetur priuilegiata causa dotis, cui maior fauor præstatur. maior probatur in l. properandum. minor probatur dupliciter, & primo per tex. [illegible] ff. de iur. fisi. iuncta. l. in ambiguis. ff. de iure dot. secundo probatur, nā mulier præfertur creditoribus prioribus tempore habentibus tacitam hypothecam, quibus tamen non præfertur fiscus l. a. C. [illegible] [illegible] Tertio [illegible] ratio [illegible] dotis causa est præcipua, vt in hoc tex. & [illegible] sunt, nisi exprimantur, censentur [illegible]

61 §. hoc edictum. ff. de mar. † Sed [illegible] [illegible] [illegible]

62 [illegible] sit exceptio [illegible] contentis sub regula, vt not. [illegible] Bart. [illegible] ff. de leg. Ioan. de Imo. [illegible] statutum disponens quod [illegible] exceptiones, licet non sint proprie exceptiones [illegible] mediante acceptilatione, cum exceptio debeat fieri de contentis sub regula, vt dictū est. Cum ergo ille text. excipit causam fiscalem, & sic causam quę aliter est priuilegiata [illegible] regula [illegible] causæ quæ sunt priuilegiatæ. & sic causa dotis. Sexto & vltimo induco eūdem [illegible] certo tantummodo quæ verba exceptiua [illegible] ostendunt etiam voluntatem disponentis, [illegible] ad aliū casum non possit extendi dispositio. glo. est [illegible] super ver. [illegible] de [illegible] patr. [illegible] glo. tenet [illegible] Ex istis patet conclusionem communem esse [illegible] non obstant adducta in contrarium. Non obstat primū argumentū, cui potest [illegible] solutio ex his quæ in primo argum [illegible] dix. Nō obstat secundū, quia solutio patet ex vltimo [illegible] fun-
63 damento † vel aliter [illegible] causa dotis & fiscus [illegible] similem rationē. ergo fieri nō debet extensio ad causam dotis probatur dissimilitudo, nam causa dotis principaliter respicit priuatam vtilitatem & in consequentiam publicam, vt declarat Bartol. in fina. sed causa principalis respiciens vtilitatem publicam, vt est fiscus, est fauorabilior quam illa, quæ secūdario respicit vtilitatem publicam. c. cum cōtingat. de iureiuran. no. in cap. si diligenti. extra de foro compet. Non ob. 3. ratio: nam non est bona consequentia, instantia causæ matrimonialis est perpetua, ergo & dotis causa, patet, quia in casu matrimoniali in omni casu adeundus est iudex ecclesiasticus. ca. tua. de ordi. cog. c. lator. qui filij sint leg. & tamen secus est de causa dotis, de qua cognoscit iudex secularis, non ecclesiasticus nisi in sub-

sidium l. in contractibus. § fin. de non num. pecu. & statim dicetur. Ad quartum respondeo quod l. properandum. loquens in causa fisci extenditur ad ecclesiam quia causa ecclesiæ respicit publicam vtilitatem sicut causa fisci. l. 1. ff. de iust. & iu. & cum similem rationem [illegible] habeant, de vno casu ad alium licita est ex-
64 tensio. l. c. cum dilecta. in casu autem nostro secus est. † Quintum argumentum [illegible] loquitur, nam id quod dicitur, quod dispositum in vno ex æquiparatis habet locum in alio, procedit, quando dispositio [illegible] in casu, in quo sit adæquatio sed secus est si loquitur in alio casu, prout in terminis. gl. est in c. 1. super verbo declaramus. ne cler. vel mon. in 6. Ad sextum argumētum respondetur, nam non est bona consequentia, concessum est priuilegium in casu [illegible] ergo illud competit in casu magis [illegible] secundum Io. And. in c. [illegible] de reg. iur. in [illegible] Abb. in c. at si clerici. in 5. col. de iudi. ista tamen solutio non procedit, quia Io. And. loquitur, quādo dispositio est [illegible] prout est dispensatio, secus si est fauorabilis: nā tunc procedit argumentum a maioritate rationis. c. per venerabilem. extra qui filij sint leg. Abb. in c. ad aures. de rescr. præterea, licet fiscus non præferatur prioribus creditoribus tēpore, quibus tamen præfertur mulier, tamen per hoc non sequit, quin causa fisci sit fauorabilior causa dotis l. satis notum. C. in quib. cau. pign. tacitē contrahatur. Solutio vltimi argumēti patet ex fundamento primæ cōclusionis. Sed iuxta prædicta suc-
65 cedunt [illegible] difficultates, quas hic tangunt doct. prima est † an causa dotis possit tractari coram iudice ecclesiastico, & sic an sit mixti fori. In ista difficultate plures casus possunt cōsiderari. Primus est, quando causa dotis incidenter venit tractāda ad causam matrimonij principaliter intentatam coram iudice ecclesiastico [illegible]

[illegible]

& in illis terminis [illegible] text. in cap. ex literis. extra de pigno. & ita alias respondebam [illegible] Quartus casus est, quando [illegible] terris ecclesiæ subiectis quo ad temporalem [illegible] causa dotis etiā principaliter [illegible] iudex ecclesiasticus, qui cognoscit de causis spiritualibus, ita tenet Alexand. hic in 5. col. in fin. Quintus & vltimus casus est, & ille est dubitabilis quando causa dotis principaliter venit agitanda per viduam quę nō est oppressa, & [illegible] non est miserabilis persona habitu nec actu: & hoc etiam casu adiri potest iudex ecclesiasticus, ita tenet hic Ioan. de Imo. qui dicit, quod causa dotis dicitur pia. l. cum is. §. si in ea opinione. ff. de condit. indeb. idem tenet Specu. in titu. de dona. inter virum & vxor. in § firmatur. in versi. [illegible] Bald. Pau. de C[illegible] Ludo. Roma. hic & Bald. in l. 1. C. [illegible]

[illegible]

promissi Innoc.& Host.in cap.de prudentia. de donat. inter vir.
& vxo.quos sequitur ibi Abb.per tex.in cap.primo,& secũdo,
& cap.per vestras.eod.tit.Anto.de Butr.in d.cap. de prudentia.
tenuit contrarium in casu præmisso. & ista opinio videtur esse
per l.in contractibus.§.fin.C.de non num.pecu.inducendo vt
hic per Soci.Idem etiam probatur in cap. de prudentia. de do-
na.inter virum & vxor. vbi iudex ecclesiasticus ideo cognoscit
de causa dotis,quia incidenter tractatur, non autem principa-
liter,& super ista ratione se fundat ibi Romanus Pontifex. Nõ
obstat quod dicitur, quod causa dotis est pia, quia illud est ve-
rum largo modo,quia proprie non est pia causa, prout declara
ui in not. Non obst.etiam quòd dicitur,quod ratione connexi-
tatis ampliatur iurisdictio, quia hoc non procedit in casu no-
stro.d.l.in contractibus.§.fi.20. dist. cap. nuper. quia illa verba
de quibus.sup.sunt patris ita tractantis quæ non important iu-
ris ministerium.glo.in l.1.C.quando non peten.par & de acq.
poss.per to.vel alter,illa verba sunt intelligenda in subsidium,
quando mulier petens dotem opprimeretur coram iudice se-
culari.cap.ex tenore.extra de foro cõpet.tenendo tamen com
munem conclusionem,eam limita non procedere,quando pa
ter mulieris,vel eius hæredes peterent dotem, nam priuilegiũ
mixti fori est personale,& procedit, quando dos peritur a mu-
liere, secus si ab alio secundum Bal. Nouellum in suo tractatu
66 de dote.in 9.parte.in fi.16.priuilegij. † Secunda est difficultas,
an diebus feriatis ad hominum necessitatem procedi possit in
causa dotis.communiter concluditur q̃ sic, & tenet hoc Bald.
in suo tractatu,& Paulus Roma.in l.1.§.fi. ff.de ferijs. arguen-
do de alimentis ad causam dotis, quod argumentum secundũ
Alex.non procedit,& allegat tres differentias inter causam ali
mentorum,& causam dotis,sed ego addo aliam & notabilem,
nam a sententia data pro alimentis præstandis non põt appel-
lari.l.fin.ff.de appell.recipien.tamen a sententia data pro causa
dotis potest appellari.l.fina. C.de senten. quæ sine cer. quanti.
prolat.licet propter appellationem exequutio dictæ sententiæ
non impediatur,prout declarat Bald.in d. suo tractatu in 7. pri-
uilegio.9.partis. sequor tamen opinionem communem, quã
sequitur Bald.in d.parte in 13.priuilegio,vbi dicit hoc idẽ pro-
cedere in vno agente ad dotem, & pro ista conclusione vltra
doct.ego moueor dupliciter,& primo,quia causæ quę exigunt
celeritatem, expediri possunt diebus feriatis.l.2.ff. de ferijs. dũ
ibi dicit de cautione damni infecti, sed causa dotis exigit cele-
ritatem,ne impediatur matrimonium contrahendum per mu
lierem.argumento.l.de die.& l. Attilicinus.de pact.dot. Secun
do adduco text.in l.publicas. C. de ferijs. vbi in causis publicis
concernentibus publicam vtilitatem procedi potest diebus fe-
riatis,sed causa dotis est publica saltem secundario, igitur &c.
potest tamen huic inductioni responderi, quod ille text. est in-
telligẽdus in causis simpliciter & omni respectu publicis,quia
verba in dubio sunt intelligenda simpliciter.non autem secun
dum quid.l.hoc legatũ.ff.de lega.3.induco illum tex.alio mo-
do,dum dicit, quod causæ fiscales diebus feriatis expediri pos-
sunt,ergo & causa dotis,quia fiscus & mulier in dote sua æqui-
parantur.l.2.C.de priuileg.fisc.glo.in l.dotis. C.de iure dot.&
fuit suprad.ctum.Sextam conclusionem colligo ex dictis Bar.
67 † priuilegium prælationis concessum actioni de dote, de quo
in l.assiduis.C.qui pot. in pign. habe. non competit hæredibus
extraneis mulieris.& ex hoc habeas vnam limitationem ad d.
l.assiduis.& ad text. in §.fuerat.institut.de actio. & ex hac limi-
tatione infertur alia, quod dictum priuilegium prælationis nõ
transfertur in cessionarium per regulam traditam in l.si ex plu
ribus.ff.de admin.tuto.de quo late per Bar.& scribẽ.in l.si post
dotem.in vlt.col.inf.eo. & latissime per Bal.in tract.de dote in
12.parte,vbi per multas col.discutit veritatem vnius art. Tertio
68 fallit † in creditoribus prioribus tempore habentibus expres-
sam hypothecam,his enim mulier non pręfertur secundũ glo.
in d.l.fi.C.qui pot.in pig.habe.quam doct.communiter sequũ-
tur.& gl.in §.fuerat.insti.de actio.glo.& doct.in c.1.de pign.&
pro hac cõclusione adducitur,nam mulier & fiscus a pari pro-
cedunt.l.2.C.de priuileg. fis.sicut ergo fiscus non præfertur ha
bẽti priorem hypothecam expressam.l.si pignus. ff. qui pot.in
pig.hab.nec mulier huic præferri debet. Secundo quia fortius
est ius acquisitum ex prouisione sua,quã id quod est acquisitũ
ex prouisione legis.argumento.l.si a(u)gusto.& l.quod princip.
ff.de lega.2. præterea, facilius tollitur ius speciale quam cõe.l.
eius militis.§.militia missus.de milit.test. & ita cõiter tenetur,
Sed in contrariam opinionẽ fuit Martinus glosator per tex. in
§.his consequenter.in Auth. de æqualitate dot. in quo proba-
tur quod mulier præfertur in sua tacita hypotheca illi,qui mu-
tuauit pecuniam ad refectionem nauis, quæ tamen præfertur
creditori anteriori tempore habenti hypothecam expressam.
l.interdum.ff.qui potio.in pig. ideo succedit illa regula vulga-
ta.si vinco vincentem te.l. de accessionibus.ff.de diuer.& tem
po.præscri.l.claudius.ff.qui pot.in pigno. hab. pro hac opinio
ne Mar.Bal.in d.tractatu in 10.parte in 1.col.adducit,quia tex.
in d.l.fi.nõ distinguit inter hñtẽ tacitam aut expressam hypo-
thecam, & facile fuisset legislatori distinguere. argumen
to.c.ad audientiam.de deci.cũ vulg. sed si velles tenere cõem
conclusionem, Ad contrariam disputatiue poteris respondere
re ad d.§.his consequenter,quod ille tex.loquitur,quãdo cre-
ditor, qui mutuauit pecuniam ad alicuius rei refectionẽ, fuit
posterior, secus aũt si fuisset tempore prior, huic eñ mulier,
quę dotem postea viro dedisset,nõ pręferretur,quia qui prior
est tempore &c. Ad dictam rationem Bald. respondeo, quod
ille text. optime distinguit, dum dicitur in eo licet anterioris
tpis priuilegio sint vallati.nam creditores quibus expresse bo
na debitoris hypothecata fuerunt,non dicuntur habere priui-
legium qui prior &c.Illud est de iure communi,non ex priui-
legio.l.ex diuersis.C.qui po.in pig. Ego aũt alijs rationibus te-
neo contrarium,& primo induco tex.in d.l. assiduis dum di-
citur, cum & in personalibus actionibus secundum quod di-
ximus,hoc priuilegio vteretur res vxoria,cur non in hypothe
caria hoc mulieri indulgemus beneficium, & sic considero,
quod ibi legislator vult, quod in sua hypotheca mulier habe-
at priuilegium pręlationis,eo modo quo de iure antiquo illud
habeat in actione personali, sicut ergo in actionibus personali
bus indistincte præferebatur creditoribus prioribus tempore,
ita præfertur in actione hypot. & eo modo potest induci ille
tex. in prin. dum dicit & senioribus hypo.nouas mulierum hy
poth. expellebant. & intelligẽdo illum tex. quod loquatur de
expressis hypo. & sic introductis a iure communi non autem
speciali,quia sic in dubio dispositio est intelligenda.l.quãquã.
C.de mil.test.l.ex facto.vbi Imo.ff.de vul.& pup. in prin. Præ-
terea & tertio,induco illum tex.& subtiliter in d.§. his conse-
quens.& præm.tto, quod mutuans pecuniam pro nauis refe-
ctione præfertur habenti expressam hypo.licet priorem tem-
pore.d.l.interdum & tunc sic.si vxor marito dotem dedit, &
postea alius mutauit pro refectione nauis,mulier huic pręfer-
tur, vt ibi est text.& ratio est, quia priuilegiatus concurrit cũ
priuilegiato, ideo attenditur regula.s Codicis.d.le. assiduis.§.
exceptis,& sic considera,quod mulieres in sua dote sunt pari-
ter priuilegiatę,sicut ergo talis creditor præfertur habenti hy-
po.expressam tempore priorem,ita & mulier.d.le. interdum.
Quarto induco illum dum vult, quod mutuans pecuniã pro
refectione nauis præfertur habenti expressam hypothecam,
& non pręfertur mulieri priori tempore in sua tacita hypothe
ca, sequitur ergo quod prædicta hypotheca tacita mulieri cõ-
petens est potentior,quam sit expressa hypotheca creditoris,
cum eius effectus potentior esse debet,& sic mulier præferen
da erit creditori habenti expressam hypothecam.Hæc opinio
potest disputatiue teneri.Quinto induco tex.eundem in versi
culo, quæsitum est, ibi dum dicit, in quo etiam hoc firmatur
priuilegium, si prioribus vir voluit pręponi creditoribus, &
sic vult ille text. quod mulier habeat priuilegium prælationis
eo modo, quo illud est concessum personis, de quibus in illo
tex.sicut ergo illi præferuntur creditoribus habẽtibus expres-
sam priorem hypothecam, ita & mulier præfertur.d.l. inter-
dum. & hæc opinio est de iure verior, quam sequitur Abb. in
69 c.ex literis.de pig.Sequendo † tamen communem conclusio-
nem limita non procedere,quando mulier habet hypothecã
posteriorem quę esset expressa,in illa enim pręfertur credito-
ribus prioribus tempore, quorum etiam hypotheca esset ex-
pressa,ita limitat Ang.in d.§.his consequens,cuius opinio.ap-
probat Bal.in d.tractatu.in 10 parte,in penul.char.vbi dicit,q̃
ista opinio est æqua & amplectenda,maxime quia stante con-
trarietate opinionum, de quibus supra hec opinio media est
amplectenda.cap.quærenti. de offic. deleg.leg.adeo. §.cum
quis.ff.de iure dot.& pro hac limitatione vnus vestrum sic ar-
guebat.nam sicut mulier in tacita hypotheca præfertur prio-
ri tempore habenti tacitam, ita in expressa præferri debet ha-
benti expressam licet sit prior tempore, illa limitatio de iu-
re non procederet inherendo communi conclusioni. argue-
tur sic,aut vis,quod mulier habeat priuilegium in expressa hy
potheca.vt præferatur habenti expressam.& hoc priuilegium
probandum est argo. leg. ab ea parte. ff. de proba.c.decimas.
de restitu.spol. lib.6. aut vis quod dispositio d.leg.assiduis:lo-
quentis de tacita mulieris hypotheca extendatur ad expres-
sam,quia taciti & expressi eadem est virtus.l.cum quid. si cer.
pe.& tunc necesse est dicere,quod prædicta extensio sit intel-
ligenda secundum terminos legis interpretatæ in authen. de
filijs ante instru do.na.in prin.Barto in d.leg nihil,de commu
nium.cum eran.li.cum ergo in tacita mulier non pręferatur
habenti expressam tempore anteriorem,nec etiam præfertur
si habet expressam hypo.& hãc opi. sequitur Saly.in d.l.fi.C.q
po.in pig. Bul. hic & Socin.in vlt. col. Et ex p̃dictis hẽtis duos
casus, in quibus cessat priuilegium pręlationis in dote. audite
alios casus, in quibus non competit hoc priuilegium in dote.
70 Tertius† ergo casus est in quo non habet locum priuilegium
prælationis in bonis soceri, vel alterius promittentis dotẽ, ea
hoc

hoc casu hypotheca competens pro dote consequenda non est priuilegiata, ita communiter concludunt doct. in dict. l. fin. & Bal. l. in dicto tractatu in 10. parte. versic. 6. limito. vbi dicit, quod ista est communis opinio, per tex. in §. fuerat. insti. de act. dum dicit tex. cuius solius prouidentia hoc induxit, per quod verbum videtur excludi quæcumque alia persona. legat. 3. §. conditio. inf. de alimen. leg. sed aduerte, quia contrarium potest teneri, eo quia æquiparantur vir & vxor in tacita hypotheca in actione ex stipulatu. l. vnica. §. & vt plenius. C. de rei vxor. actio. cum ergo per dispositionem. d. l. assiduis. statutum sit, quod actio ex stipulatu cui inest tacita hypotheca, sit priuilegiata ex parte vxoris, censetur idem statutum esse ex parte mariti. l. cui neque. §. 1. ff. de reb. eorum. doctrina gl. in l. si quis persuaserit. C. de fur. Barto. in auth. sed cum testator. C. ad leg. Falc. Præterea quod ex parte mariti hypotheca habeat priuilegium prælationis, versatur commodum ipsius mulieris, quia si maritus dotem consequitur, dicitur dotata, & melius tractabitur a marito. l. fin. C. ad senatusc. Velle. dote autem non exacta remanebit indotata, & mortuo marito non facile inueniet secundũ maritum, cum quo matrimonium contraheret, igitur competere debet dictum priuilegium prælationis, arg. l. fideicomm. §. interdum. ff. de leg. 3. & l. seruo legato. §. testator. inf. de leg. 1.

71 Quartus † casus est, in dote data pro matrimonio putatiuo, nam tacita hypotheca licet competat pro huiusmodi dote, nõ tamen est priuilegiata respectu prælationis secundum Dyn. Iaco. de Aret. & Barto. in l. 2. ff. de priuile. cre. in hoc tamen communiter concluditur contrarium. & ita tenet gl. in d. l. assiduis in fin. glo. mag. & glo. in l. si cum dotem. §. fi. inf. eo. & gl. in l. 2. in verbo ad priuilegium vbi latius disputat hunc articulum. ff. de priui. cred. & ita tenent Pau. de Castr. Imo. & Rom. in d. l. si cum dotem. Saly. in d. l. assiduis. in 7. q. vbi dicit, quod ita se habet communis opinio, quia priuilegia quæ olim dabantur doti, competebant quasi doti. d. l. si cum dotem. § fi. & d. l. 2. cum l. seq. cum ergo per iura noua sit additum priuilegium prælationis doti. argumento eorum, quæ notantur in l. si quis seruo persuaserit. C. de furt. Præterea, mulier in quasi dote est priuilegiata respectu [illegible] competit priuilegium prælationis. d. l. si cum dotem. § [illegible] theca quę est eius accessoria simili priuilegium sortitur [illegible] per quas perso. nob. acqui. [illegible] de reg. iur. in 6. [illegible] ne considera. vtrum possit teneri contrarium. ideo quia priuilegium prælationis est concessum actioni ex stipulatu d. l. assiduis. circa medium. cum ergo pro dote putatiua non competit illa actio, sed condictio ob causam vel sine causa [illegible] di ob causam. glo. in [illegible] non potest competere [illegible] prælationis [illegible] debet exten[illegible] cum dictum [illegible] debet extendi [illegible] in nupt. Bal. in l. maximum [illegible] Non obstat [illegible] dicit, quod [illegible] competat priuilegium prælationis in actione hypothecaria [illegible] consequentia nõ est bona, & confunditur per [illegible]

72 perflua, si procederet [illegible] Nunquid autem mulier præferatur creditori [illegible] generalem hypothecam in bonis postea acquisitis [illegible] determinat quod sic, quia hoc priuilegium [illegible] quæ ff. de iure fisci. ergo & illud competit mulieri [illegible] & hanc opinionem sequitur Bal. in d. l. fin. & Bald. in suo tractatu in 10. parte. char. 2. eo quia [illegible] fauor concessus est mulieri in dote, quam fisco, quod [illegible] in dicta leg. fina. in 3. quæst. vbi dicit, quod in bonis acquisitis post generalem hypothecam, & post obligationem mulieris, & sic vtriusque, tunc mulier præfertur, quia [illegible] præfertur, quia eodem tempore concurrunt [illegible] que cum in dictis bonis ante acquisitionem non poterat contrahi hypotheca, quia in re aliena hypotheca non potest constitui neuter ergo ipsorum est prior, ergo mulier debet præferri, quia omnibus præfertur ex priuilegio, qui non habent expressam hypothecam tempore anteriorem. Nonnullos alios casus ponit Bal. in d. tractatu in 10. parte, & ex his sit perfecte expedita ista doct. Barto. circa quam nihil fuit omissum, capio glo. in verbo, semper. circa quam inquantum adducit l. fi. C. [illegible]

73 dot. promis. notandum est, † quia pater compellitur dotare filiam etiam habentem bona propria, ex quibus possit se [illegible] & ita quotidie adducitur ille text. verũtamen Bolgarinus [illegible] tis rationibus conatur tenere contrarium, ideo in isto articulo prius fundabo communem conclusionem, demum respondebo ad dicta per eum in contrarium. Primo adduco tex. in l. qui liberos. ff. de ritu nup. & in l. obligamur. § ea lege. ff. de action. & oblig. quæ iura simpliciter dicunt, parentes cogi filias dotare, nec distinguunt inter filias habentes vnde se dotent, vel nõ habentes. Nec obstat si dicatur, illa iura procedere de iure digestorum, secundum quod impossibile erat, mulieres filiasfamilias habere aliqua bona, cum in eis non cadat peculium castrẽse vel quasi, quia respondeo, quod in multis casibus præter peculium castrense vel quasi filia acquirere poterat bona pleno iure, quos ponebam in l. placet. inf. de acq. hære. Secundo induco. d. l. fin. vbi imperator decidendo primam dubitationem dicit, quia officium paternum est omnino dotare sobolem, quæ ratio vt congrueret casui præposito, de necessitate est intelligẽda in casu, in quo filia habet bona ex quibus potest se dotare. Tertio induco eundem text. alio modo nam si pater non cogeretur dotare filiam habentem bona propria, non procederet decisio illius text. quia censeretur dotem promisisse tanquam administrator bonorum filiæ, & sic de dictis bonis mulieris. l. cum post. §. 1. inf. de admin. tut. Quarto induco eundem tex. in fin. inquãtum ibi dicit, quod pater si dixerit, quod dotat filiam de bonis paternis & maternis, censetur prius dotasse de proprio patrimonio, si idoneas habuerit facultates, quod nõ censetur ex alio, nisi quia propter necessitatem impositam a lege patri dotandi filiam etiam habentem bona propria. copula, & non dicitur copulare æque principaliter, sed intelligitur secundum ordinem necessitatis, iuxta doct. in glo. Barto. & doct. in l. gallus §. quid si tantum. ff. de lib. & posthum. Sed contra hanc conclusionem insurgit Bolgarinus inducendo tripliciter tex. in d. l. fi. vt hic per eum. [illegible] potest respondere, quod aliud est quærere, nunquid pater possit compelli ad dotandum filiam habẽtem vnde se dotet, & tunc compelli potest iudicis officio, quia filia non vult, quod dos constituatur in bonis suis. aliud est quærere nunquid si pater dotauit filiam simpliciter præsumatur ipsam dotasse de bonis propriis, non de bonis ipsius filię, nam hic licet possit [illegible] præsumptio, quod voluerit eam dotare de bonis filiæ cum ipsa non contraxerit, & expresse non fuit protestata, quod volebat dotem constituere in bonis suis nihilominus capitur præsumptio, quod pater voluerit dotare filiam de bonis ipsius patris propriis. Secundo ponderat text. ibi, liberalitas maneat puro nomine & [illegible] sed si pater teneretur filiam dotare habentem vnde possit se dotare, non cẽsetur exercere liberalitatem [illegible] legatam. § si inf. de alimen. le. l. proxime. ff. de [illegible] dicitur exercere liberalitatem dotando [illegible] habentem vnde se dotet [illegible] hoc non potuisset sine voluntate filiæ tacite vel expresse in illis bonis dotẽ cõstituere, [illegible] dotem promisit simpliciter, nã tunc præsumitur voluisse [illegible] bonis propriis dotem constituere, & sic liberalitatem exercet. Secundo potest respondere quod illa est liberalitas [illegible] pater ad dotandum, et [illegible] her. & ma [illegible] mulier [illegible] constituitur, quę habet [illegible] de his quæ in fraud. cre. [illegible] non ex parte dotant [illegible] per gl. in cap. [illegible] Tertio [illegible] alimenta sunt magis [illegible] parte [illegible] pater [illegible] tutor [illegible] dignitatẽ, § [illegible] de alimen. [illegible] cum melius

74 alimenta [illegible] Sed [illegible] habentes vnde se [illegible] & si filius. insti. de libr. [illegible] promittere non [illegible] alimentorum, quæ pater [illegible] habet tractum successiuum, obligatio autẽ dotis habet tractum momentaneum, ideo [illegible] quod causatur ex obligatione alimentorum [illegible] pater filiæ [illegible] præstare cogitur & [illegible] non debe[illegible] si aliũde victum quærere possit [illegible] in l. [illegible] in fin. [illegible] de alimen. & [illegible] aliter respondeo, quod in alimentis [illegible] obligat [illegible] de qua in [illegible] sed mulier [illegible] dotem constitueret. Quinto [illegible] tex. in l. [illegible] §. non tantum. ff. [illegible] regula tradita in l. quamuis. C. de impube. & aliis subst. [illegible] solutio, quod regula d. l. quamuis nõ procedat [illegible] est diuersa ratio [illegible] si de manu. [illegible] quæ est diuersa ratio inter obligationem dotis [illegible] alimentorum prout dixi in [illegible] monetur quia pater filiam naturalem non cogitur [illegible] habeat vnde se dotet. l. vxorem. §. § pater naturalis [illegible] in filia legitima & naturali [illegible] ad dotem non consideratur [illegible] patria potestate [illegible] in d. l. fi. Solutio, licet filia non sit in potestate patris, vt quia sit emancipata, non per hoc desinit esse filia naturalis & legitima, & nihil decrescit propter emancipationem [illegible] consequitur. l. 1. C. de offi. [illegible] ergo non est bona consequẽtia, pater filiam naturalem quæ non est in potestate [illegible] non cogitur dotare, ergo nec filiam legitimam in potestate siue emancipatam. Præterea ille text. in d. §. pater naturalis. retorquetur contra

tra est, nam si pater cogitur dotare filiam naturalem non ha-
bentem vnde se dotet, ergo filiam legitimam & naturalē do-
tare cōpellatur etiā in casu, in quo ipsa haberet bona propria,
alias sequeretur, quod tantū fauorem tribuisset filie naturali,
quantū filiæ legitime & naturali circa obligationem dotandi
iniunctam patri quod continet magnā absurditatem. arg text.
in l. fi. & in auth. licet. C. de natu. lib. c. si gens Anglorum 56.
distin. Penultimo arguit, nam obligatio patris ad dotem causa
tur ad finem, vt contrahatur matimoniū. d. l. qui liberos. & ne
ex defectu dotis impediatur matrimoniū, ideo cum ex bonis
proprijs dos mulieri constitui potest, non impedietur effectus
matrimonij, igitur cessare debet prædicta obligatio. faciūt no.
per Bart. in l. obligamur. §. ea lege. ff. de actio. & obli. Solutio,
huic arg. & sequenti potest responderi, qđ obligatio patris ad
dotem bene fuit causata vt filia nubere possit, qa si non nubat,
cessat ista obligatio, sed quod pater nō teneatur dotare filiam
nubentem si habeat bona propria, nusquā cautum reperitur
contrarium. Præterea posset impediri matrimonium. qđ filia
vellet quod in bonis proprijs constituatur dos. ideo pater com
pellendus erit ad dotandum filiā de suis proprijs facultatibus,
& sic patet etiam veram cōmunem conclusionem. Vltimo ar
gumento respondeo non sequitur, pater potest stipulari dotē
sibi restitui, ergo non cogitur pater eā dotare qa in casu in quo
certum est, quod cogitur pater filiam dotare, vt qa nihil habet
in bonis, pater potest, stipulari incontinenti dotem sibi restitui.
75 d. l. quoties. Fallit † ista cōclusio in filia naturali, quam pater do
tare non cogitur secundum Bar. hic, per tex. in l. vxorem. § pa-
ter naturalis. in fi. ff. de leg. 3. & idem tenent hic Bal. & in auth.
res quæ. C. cōmu. de leg. & Alexan. hic. est verum, quod in du
bio pater naturalis non censetur dotasse filiam de suo, sed de
bonis filiæ, sed quod non teneatur dotare. nō probatur in d. §.
pater naturalis, sed probatur s'm Alexa. hic dum præsupponit
iurisconsultus, quod si filia ratificasset dotem traditam a patre
naturali, non potuisset petere bona sua, quę erant sibi debita ra
tione fideicōmissi. & infert ipse Alexan. post. Ioann. de Imo. ꝙ
licet pater ipse naturalis filiā educare cogatur, auth. licet. C. de
natu. libe. Non tamē pro filia dotem cōstituere cogitur, & sic
nō procedit argumentum de alimentis ad dotem secundū eū
Sed ista illatio non procedit, eo quia pater filiam non habentē
vnde se dotet, cogitur dotare, nec contradicit tex. in d. §. pater
naturalis. istud tenet hic expresse Soci. ergo a pari procedunt
in casu isto causa dotis, & causa alimentorū, cum alimenta nō
sunt præstanda nisi in casu, in quo filij aliunde victum acquire
re non possunt. leg. si quis a liberis. §. sed si filius. in fi. ff. de libe.
76 agno. Dicite etiam addendo, † quod cum de iure canonico ali-
menta filio sint præstanda etiam spurio. c. cum haberet. de eo
qui polluit per adulter. eam quam duxit in matrimoniū. pro fi
lia spuria pater cogetur dotem constituere s'm Bar. & Imol. in
l. maritus. §. duobus infra de leg. 2. & Barto. in l. fi. in fi. ff. de his
quib. vt indig. & l. fi. §. si a socero. ff. de his quę in frau. cred. & in
auth. ex complexu. C. de incęst. nup. & hoc impugnat Alexa.
quia non est bona consequentia. tenetur pater filiam spuriam
alere, ergo eam dotare, quia alimenta prestātur annua, & mē-
strua. l. pecuniæ. in fi. de alimen. & ciba. leg. dos aūt vnica præ-
statione soluitur, quod difficilius expediri solet. arg. l. hæredes.
§. idem iuris. ff. famil. hærc. & l. tutor. §. Lucius. ff. de vsur. sed
ista ratio potius probat contra eum, quia obligatio alimento-
rum est successiua, obligatio vero dotis est momētanea, ideo
prima obligatio censetur durior quam secunda. l. pecuniæ sor
tem. in fi. alia tñ ratione teneri potest ista opinio, nā doctores
arguunt de alimentis ad dotē, quę argumentatio nō procedit,
vt sepius dictū est. l. e. tutor. §. 1. ff. de admi. tuto. iuncta. l. si quis a
liberis §. si parens de libe. agn. cū multis quæ superius adduxit
Alexā. Hæc cōis conclusio procedit in terris subiectis ecclesie
quo ad tēporalē iurisdictionem, sed non in terris imperij, s'm
Imo. in l. ex facto §. si quis rogatus. ff. ad Treb. & in l. Lucius. §.
in testamēto. ff. de le. 2. per ea quę narrauit gl. in c. 2. de arbi. in
6. in quo tamen tenent cōtrarium Ant. & Cardi. Floren. in d.
c. cum haberet quos sequitur Ang. in Insti. de iure natu. gētium
& ciuili. in pr. n. vbi dicit, se ita cōsuluisse cum alijs amplissimis
doctoribus, ideo qa negare alimenta est hominē necare. l. neca
re. ff. de libe. agn. necare aūt hominē est peccatū, & vbi agitur
de peccato, ius canonicū seruandum est in vtroque foro, vt ibi
per eum, arguendo igitur de alimentis, ad dotem prout argu-
unt Bartol. & doct. in i. quæstione, dicendum est etiā quod in
terris imperij. pater filiā spuriā dotare cogat. cū ad ipsam alen
dā de iure cōpelli possit. d. c. cū haberet. vide Caccialupum in
repet. l. frater a fratre. ff. de cōdi. inde. in 3. colum. Secundo fal
77 lit, † quando filia legitima & naturalis peccauit in corpus, tūc
de iure non est dotanda secundū Bal. in l. fi. C. de dot. promiss.
cōprobatur, nam ex hac causa filiæ possunt denegari alimēta,
iuxta glo. in leg. si quis a liberis. §. si quis ex liberis. de libe. agno
quæ vult, ꝙ ex omnibus causis propter quas filij a parentibus
possunt exheredari, ex eisdem possunt eis alimēta denegari, si

ergo alimenta non sunt prestanda filię in casu præmisso, mul-
tominus dos erit ɔstituenda, cū fortiori vinculo debeantur ali
menta iure naturali. q̄ dos. subdit tñ Bal. in d. l. fi. ꝙ si filia pęni-
tētiam egerit, a patre erit dotanda, & idem firmat Spec. in tit.
qui filij sint legit. versi. qđ si filia peccauerit. Bal. in l. si filia. C.
de testa. vbi ponit rationem dicens, ꝯ postrema vitę consue-
tudo est spectāda l. Mela §. 1. de alimen. & ciba. leg. & idē fir-
mat hic Alexan. inferens ad filium, qui non poterit exhæreda
ri a patre ob ingratitudinē, si eo viuente pęnitentiā egerit, vel
ante testū conditum. pro quo facit tex. in c. ferrum l. dist. & in
l. imperialis beneuolentię. C. de nupt. quia Inn. dicit in c. fide-
lior. l. distin. & in c. obuenientibus. 61. distin. quod is qui deli-
quit, & fuit correctus, preferendus est in electione illi qui sem
per fuit bonus, & ita cōiter doc. transeunt in hoc articulo, in
quo ɔtrium puto esse verius, eo quia propter delictum cōmis-
sum a filia ius patri est acquisitum, vt illam possit exhæredare,
& vt eā dotare nō cogatur, hoc ergo ius patri acquisitum au-
ferri non potest per pęnitentiam filię c. fi. de conuer. coniu. Se
cundo qñ ex delicto per alium commisso infertur alteri preiu
diciū per pęnitentiā, nō tollitur macula ipsius delicti l. Athle-
tas, & Pomponius, iuncta l. pe. ff. de his qui no. infa. vbi probat
qđ licet ancilla semetipsam prostituerit, infamiā non incurrit
adepta libertate, seruus autem qui prostituit mancipia, rema-
net infamis adepta libertate, & tñ per libertatē seruus effici-
tur nouus homo, sicut nouus homo efficitur is, qui deliquit
peracta pęnitentia c. q̄uis, de pęnit. distin. 3. Tertio adduco tex.
in l. Deo nobis C. de episc. & cle. vbi dicitur, quod filius qui in
greditur religionem, & sic conuertitur ad frugem melioris
vitæ, vt inquit tex. in c. commissum, de sponsa. licet non possit
exhæredari ideo quia monasteriū velit ingredi, ex alijs tñ cul-
pis potest exhæredari. Quarto adduco tex. in l. liberi. in princ.
C. de inoffi. testa. in verbo, obsequiū debitum prout ipsius na-
turæ religio flagitabat parētib. adhibuerunt vlt. facit l. si vxor.
78 in prin. & quod ibi no. Bar de adult. Tertio fallit, † qñ mulier
nulla promissa dote nupsit sine patris consensu, tunc pater fi-
liam dotare non compellitur s'm Bart. in l. obligamur §. ea le-
ge. ff. de actio. & obli. quem sequitur Abb. in c. 1. de desponsa.
impub. in quo tñ articulo plures casus possunt cōsiderari. Pri-
mus casus est, qñ filia nupsit sine consensu patris, & dotē pro-
misit, & nupsit personæ equali, & hoc casu filiæ pr̄ cogitur do
tem dare, ideo quia permittitur filiæ nubere sine consensu pa
tris de iure canonico c. sufficit 27. distin. & c. cum locū, & ibi
Abb. de spon. ergo nubendo sine patris consensu nullā pęnā
meretur, quia facit actum lege permittente. l. Gracchus C. de
adult. & iste casus est apud omnes indubitabilis. Secundus ca-
sus est, qñ filia nupsit sine patris consensu personæ ęquali, &
nullam dotē promisit, & isto casu pr̄ cogitur eā dotare, quic-
quid dicat Bar. in d. §. ea lege. & ita tenet gl. in d. c. hoc sanctū.
32. q. 2. & in c. de raptoribus. 36. q. 1. q̄ hic sequuntur Moder.
& hanc opinionem tenet Bal. in auth. res quæ. C. com. de leg.
Imo. & Roma. hic quorū opinio est ęquior & humanior s'm
Aret. hic, eo quia licet cesset ratio dotandi, eo quia mulier in-
uenit maritū, nō tñ cessant alię rōnes, videlicet qđ mulier me
lius alimentabitur, si fuerit dos cōstituta arg. l. si cum dotē §. sin
aūt ff. eo. Item alia rō, quia mulier nō dotata poterit a uiro ex
pelli. l. fi. C. ad Velleia. faciūt notata per Bar. in l. nupt. in prin.
ff. eo. Tertius casus est, qñ filia nupsit sine patris consensu per-
sonæ indigne, hoc casu pr̄ poterit dotē filiæ denegare, s'm gl. q̄
ibi sequitur Archidia. in d. c. de raptorib. qui adducit tex. in l. 3.
qui emācipatus. inf. de bon. pos. ɔtab. & idem tenent hic Bal.
& Ant. in c. accedens, de procura. Abb. in c. 1. de desponsa. im
pub. & in c. cum causam. in vlt. col. de rapto. Alexan. in consi.
96. incip. principalis. col. 4. lib. 1, Inno. in c. accedens, de procu.
Alexand. hic impugnat decisionem gl. ideo quia si filia nubat
indigno, non potest a patre exhęredari per iura noua in §. cās,
in auth. vt cum de appel. cog. Bar. ie d. §. qui emancipatus, qui
dicit illū tex. esse correctum, ergo nec dos ob istam cām pote
rit denegari, cum sit ēt quod filia possit nubere sine patris cō-
sensu, & hæc opi. verior est. Quartus casus est, qñ filia nupsit si
ne patris consensu ante. 25. annum, cum. n. ob illam cām pos-
sit exhęredari, per cōsequēs ei poterit dos denegari, auth. sed
si post. 25. ann. C. de inof. test. quæ dispō non est correcta p ius
canonicum s'm Pau. ibi, in quo tñ tenēt ɔtrium Abb. in consi.
1. de despon. impub. & in consi. 12. incip. ma. d. in secundo du-
bio, pro qua opin. vltra adducta per dñm Abb. moueor duab.
rōnib, prima est, ideo filia, q̄ nubebat ante. 25. annum sine pa-
tris ɔsensu poterat exhæredari, qa absq; iussu patris matrimo-
niū non poterat ɔhere, sed de iure canonico hoc ei permitti-
tur, ꝙ seruandū est in vtroq. foro, quia materia spūalis. cap. pe.
& fi. de secun. nup. ergo nō dēt pęnā mereri, cū nō delinquat
faciēdo actū authoritate legis l. Gracchus, C. de adul. & subla-
to delicto tollitur ēt pęna. l. 1. § si pe stit inf. ad Turpil. Preterea,
qñ vnū venit in ɔsequentiam alterius, vno immutato & cor-
recto alterū cēsetur immutatū c. immutatum. de ser. nō ordi. c.

a multis.de eta.& qua.l.alteri.ĵ.de adi.leg.glo.& ibi Abb.in c.
non d.bet.de cōsan.& affi.Bar.in l.gallus.§.& qd si tm̄ inf.de
lib.& posth. tūc sic,pater filia nubens sine eius voluntate ideo
poterat excludere, eo qa sine patris ꝯsensu nō poterat matri-
moniū ꝯhere, cū ergo sit derogatū iuri ciuili requirēti patris
cōsensum per ius canonicū, cēsetur ēt derogatū respectu pœ
79 ne ꝙ oīa no. Vltimo pro cōplemēto materię,† inquantū dictū
fuit supra ꝙ pater cogit̄ dotare filiā etiā habentē vnde se dotet
per l.fi.C.de dotis promis. cōsidera si ille tex. solum ꝓcedat in
casu,in quo filia habebat bona quorū vsusfructus ad patrē per
tinebant,& rō pōt esse,qa cū filia haberet nudā ꝓprietatē, nō
de facili inueniret maritū,qui vellet dotē in bonis prędictis,cū
ex illis nō possit sustinere onera matrimonij, ob quæ dos con
stituit̄.l.pro oneribus.C.de iu.dot.l.dotis.in prin.š.de iu.dot.ex
quo inferri pōt, ꝙ si filia hēret bona aduētitia, in quibus vsus-
fructus patri non acquireretur, non procederet decisio illius
tex.& casus plures ponit gl.in §.insti.per quas perso.nob.ius ac
qui.& in auth.idē est.C.de bo.quę lib.hęc cōsideratio non est
vera,licet prima facie sit colorata,eo quia repugnat tex.dū di-
cit,vel quocūq; alio modo poterat quasdā actiones ꝯ patrē ha-
bere filius,nō enim habet actionē ꝯ patrē nisi in casu,in quo si
bi acquirit,& nō patri.nam si pr̄i acquireret proprietatem, vel
vsumfructū, ꝯ patrē nō cōpeteret actio per regulā traditā in l.
scilicet si quis.§.& regulariter š.de vsuf.l.liber.homo de verb.
obli.Bar.in l.frater a fratre.col.4.sup.de cōdi.inde. Præterea di
cit tex.vel quocūq; alio modo. ergo pater tenetur siue habeat
vsumfructū in bonis acquisitis per filiā, siue nō.l.a ꝓcuratore.
80 ff.mād.l.Iulianus.de leg.3.cum vul.† Querit etiā Bar.an auus
neptē ex filio dotare cogatur, & cōcludit quod sic per l.dedit
dotē.in prin.de colla.bo.& idē tenet Bal.& Sali. in l.fi.ff.de do
tis promis.Ale.& ceteri Moder. post Bar. pro qua cōclusione
optime facit optimus tex.in l.& ideo.§.fi.š.de in rē verso l.co-
gnouimus.C.de hære.& mani.in verbo,sed & dotem pro filia
bus & neptibus dare cogātur.quem ad hoc considerat Sali.in
d.l.fi. Ad idem & tertio est.l.qui liberos supra de ritu nup. vbi
illi,qui liberos habēt in potestate, compelluntur dotare,cū er-
go auus neptē ex filio habeat in potestate, non eius pater.l.sic
eueniet.in fi.inf.de adult.& ad illam dotandam cōpelli. potest
81 † Notabis tamen,qd̄ ista dos tradita per auum nepti cū censea
tur tradita cōtemplatione patris,cōputabitur ipsi nepti in legi
timam quę debet in bonis pr̄is sui.ita no.Ang.in cōsi 76.incip.
Ioā.Philippi & in consi.sequenti.& in l.in quartam.in fi.ad le.
Fal.vbi Alex.in 10.col.& idem in cōs.179.incip.redemptoris
82 suffragio libr.5.† Quinimo dicit Pau.de Cast.in cons.120.in-
cip.si dicta Cornelia.quod si frater dotet neptē ex fratre, præ-
sumitur dotare fratris contēplatione,cui magis afficitur, & sic
censebitur hæc dos profectitia.l.scilicet si plures.§.in arroga-
to.ff.de vul.& pup.ideo cū censeatur profecta de bonis patris,
computabitur ei in legitimam a patre debitam.l.e scimus.§.in
cōputatione.C.de inoffi.test.quæ decisio apud me dubia est,
eo qa frater nō cogit̄ dotare neptē ex fratre, ꝓut declarat Ale-
xan.Ang.& Imo.hic reprobātes Bal.ideo si dotet neptē ex fra
tre illa dos censetur aduētitia,nō aūt profectitia,& tn̄ auus ma
gis afficitur filio,q̄ nepti.gl.est de hoc in l.quæsitum.in prin.de
leg.1.& in l.q in aliena.§.interdū.ĵ.de acqui.hær.Bar.in auth.
ex testamēto.C.de secun.nup.infertur ergo ex prędictis, ꝙ cū
dos tradita per auū nepti in legitimā sit imputāda, erit etiam
cōferēda fratribus, casu quo mulier velit cū ipsis succedere pa
tri ab intestato defuncto.l.illud.C.de colla. Ista conclusio fal-
83 lit,† quādo neptis haberet patrem dotantē,nam tūc a patre est
dotanda,& non ab auo, ita limitat Sali.& Fulgo.Romanus
Alex.& reliqui Moder.adducētes no.per Bart.in l.non quem-
admodū.in fi.de libe.agno.& pro hac opinione Aret.in cōsi.
15.in quarto dubio adducit tex in l.profectitia.§.si filius.ci.ꝣ.
de iure dot.inquantū ibi dicit, ꝙ si filius viuēte patre promisit
dotem,& illā factus sui iuris soluerit, non potest onus hæredi-
bus imputari, cū non soluerint æs alienum,videtur ergo velle
ille tex.ꝙ hæreditas superueniens exoneret hæreditatē auitā,
ergo pari rōne facultates superueniētes filio exonerabūt auū
viuentē, vt nō teneat̄ neptē ex filio dotare. Præterea,auus ne-
ptem ex filio dotare compellit̄ ꝓpter filium.d.l.dedit dotem.
ergo multomagis filius si sit idoneus, hoc onus subire cōpel-
letur,qa pp vnūquodq; tale & illud magis.auth.multomagis.
C.de sacr.san.eccl.l.cum quis.C.de natu.lib.Socinus hic tētat
contrarium,qa sicut teneт̄ dotare neptē,quando habet bona,
ex quibus se dotet.l.fi.C.de dot.promis.ibi,suam ꝓgeniē sic
& dotare cōpellit̄.licet habeat patrē diuitē, sed istud argumen
tum parū stringit,qa nihil interest ipsius filię,ꝙ magis dotetur
ab auo q̄ a patre suo, vt interest in casu in quo tractat̄.ꝙ magis
sit dotāda de bonis ꝓprijs,nō aui.adducit ēt tex.in d.l.qui libe
ros.qui loquit̄ generaliter & indistincte.sed dici potest,ꝙ licet
ille tex.loquitur indistincte,intelligi tamē debet in casu ꝓmis-
so, Ego tamē alijs rationibus teneo istam opinionē, & primo
pro ea adduco tex.in d.l.e,qui liberos.vbi dicit,ꝙ parentes co-
guntur dotare liberos quos hn̄t in potestate, sed neptis est in
potestate aui.non autē patris, insti.de patria potestate in prin.
d.l.sic eueniet, ergo indistincte ab auo est dotanda, non a pa-
tre. Secūdo induco tex.in l.& ideo §.fi.ff.de in rem vers.in sui
gn̄alitate. Tertio induco text.in l.fi.C.de do.promis.vbi dicit
tex.paternū officiū est omnimō suā progeniē dotare, quo de-
bemus cōprehendere ex sui significatione non solū filios, sed
ēt pronepotes & nepotes,l.fi.C.de natura.lib.Bal.in c.si pr̄,de
test.in 6.si ergo oīno est dotanda neptis ab auo, ergo & in ca-
su in quo ipsa hēt patrē diuitē, dictio.n.oīno, vt dixi superius
84 idem importat,ꝙ oī casu.† Pręterea & quarto,neptis in ꝯtra-
hendo matrimonium dēt requirere ꝯsensum aui, nō patris l.
oratione,§.1.š.de ritu nupt.ergo ab auo dotanda est,cuius cō-
sensus requiritur,non a patre d.l.qui liberos,& si quæratur cā
cur nepos ex filio non possit ꝯhere sine cōsensu patris & aui,
& tn̄ inepte secus est d.l.oratione §.1.glo.ibi ponit vnā ratio-
nem diuersitatis, sed alia melior potest reddi, videlicet ne pr̄
possit cōqueri,ꝙ inuitus habeat hæredē natū ex filio suo,quē
nolit habere l.in bello.§.Meuio.in fi.ff.de cap.& post istam rō
nem ponit Romanus in consi.516.aut 511.incip.quo ad pri-
mum propositę quęstionis articulum. Nō ob.d.l.profectitia,
§.si filius,quia ille text.sm̄ gl.ibi procedit ex eo, ꝙ filius vole-
bat dotē esse profectā a se, nō ex patre suo, quod pōt ex pro-
missione simpliciter facta,& ēt so.arg.l.magis.ĵ.de solu.Non
obst.dū dicit,auus pp filium neptē cogitur dotare, ergo mul-
to magis filius,nā fateor consequentiā,ꝙ filius tenetur filiam
dotare magis q̄ auus, sed per hoc non sequitur, ꝙ viuēte auo
filius ad hoc cōpellatur, licet sit idoneus facultatibus, cū filiā
viuente auo nunq̄ habuerit in potestate, & si obiiceres de.l.fi.
C.de dot.promis.vbi filia emancipata est dotanda,& sic non
ꝯsideratū patria potestas,rn̄deo, ꝙ illud est pp reliquias præce-
dētis patrię potestatis.arg.l.fi.C.de decur.& gl.in §.fi.insti.de
85 tute.† Et licet neptis sit emācipata,nubere tn̄ non potest de iu
re ciuili sine eius ꝯsensu, in cuius potestate fuit l.viduę,& l.in
coniunctione C.de nup. Ang.insti.de nup.in prin. Non obst.
simile adductū per Bar.in d.l.non quēadmodum,quia non est
verisimile, nā ius pręstādi alimenta descendit ex ęquitate cha
ritateq.sanguinis l.si quis a liberis §.1.ff.de lib.agn.cum ergo
pr̄ sit proximior filio q̄ auus, illū educare cōpellitur.si sit ido-
neus facultatib.sed ius compellendi ascēdentes vt dotent de-
scendentes cātur a iure patrię potestatis, d.l.qui liberos, ergo
onus dotādi neptem incumbit auo,non patri, hinc est.ꝙ filiæ
naturali alimēta prestanda sunt, quia non ꝯsideratur in eis pa
tria potestas,auth.licet in fi.C.de nat.lib.iuncta l.si quis a libe-
ris §.1.de libe.agno.& tn̄ pr̄ naturalis dotare non cōpellitur fi
liā naturalē l.vxorem §.pr̄ naturalis ff.de leg.3.Et ex hac con-
clusione infero, ꝙ auus neptem natā & conceptā post eman-
cipationē filij dotare nō compellitur.cum illā nunq̄ habuerit in
potestate,& cū illa neptis debeat de cōsensu patris, nō aui nu-
86 bere §.fi.insti.quib.modis pat.pote.sol.† Sequendo tn̄ hanc li
mitationē dicite,ꝙ si in casu pręmisso auus de proprijs faculta
tib.neptē dotaret, tunc dos cōputaretur filio in legitimam in
bonis paternis sibi cōpetētem, quia vr̄ profecta in ipsum filiū
ad quē spectat onus dotandi filiā, cū esset idoneus facultatib.
& in istis terminis vera sit decisio Cy.in d.l.scimus in 1.q.C.
de inoffi.testa.& Alex.in l.in quartā col.17.in fi.ff.ad leg.Fal.
& cū in legitimā computetur,venit ēt conferenda alijs fratri-
bus. Sed in cāsu, in quo auus tenet̄ dotare neptem,tunc dos ei
tradita nō venit ꝯferenda per eius patrē alijs fratrib.quia in o
tanq̄ ęs alienū deducitur,ita decidit Bal.in l.fi.C.de dot.ꝓmis.
vbi ad hoc adducit tex.sm̄ vnam lecturā in l.si pr̄ fil ę.š.de cui
ctio.idem tenet Romanus in singulari.402.vbi dicit esse casū
in l.dedit dotem,in secundo rn̄so.& ibi gl.ĵ.de colla.bono.&
cum nō sit conferenda,non imputabitur in legitimā ipsi.pro-
ut decidit Bal.in l.in testā col.fi.C.de colla.Alex.in d.l.in quar
87 tam col.16. Secundo fallit,† in auo materno,qui neptem ex fi
lia dotare non compellitur,& ita procedit glo.in l.fi.C.de dot.
promis.& ita defendit Sali.& pro hac limitatione pōdero tex.
in d.l.fi.cum dicit offm̄ paternū esse dotare suam progeniem,
nā appellatione progeniei nō veniunt descendentes ex filia, cum
illi nō sunt in potestate aui.l.fi.& ibi Bal.no.C.de eman.libe.
propterea mater non compellitur ad dotādā filiā.l.mater.C.
de iu.dot.ergo multominus auus maternus, qui est in gradu
88 remotiori.† Quæritur etiā an mater teneatur dotare filiam in
subsidiū,& cōcluditur qd̄ sic cōiter, & istā opi.tenet Bar.Bal.
Fulgosius in auth.res q̄.C.cōmu.de le.Bal.in l.mater.C.de iu
re dot.Cuman.in l.filiā.§.ĵ.ad Treb.adducūt simile de alimē
tis ꝓstandis filię, ad quorū præstationē mater cōpellitur,si pa-
ter fuerit inops.l.si quis a liberis.§.1.versi.ergo & matrē.in fi.
de libe.agn.& no.in l.alimēta C.de nego.gest. sed huic opi
ꝯdicit Ang.in d.auth.res q̄ & in d.l.fi.C.de dot.promis.Rom.
& Alex.hic eo quia non procedit argū de alimentis ad dotē,
vt sepius dictū est,& pro eorū opin.adduci pōt tex.in d.l.ma-
ter.C.de iure dot.vbi mater nō compellitur, nisi ex magna &
probabili

probabili cã,& probabilẽ cãm gl. ibi dicit esse in casu l.cogno
uimus l.fi. C.de here.& mani.videlicet qñ mater sit heretica,
filia aũt sit orthodoxe fidei,pterea vt dixi ĩ precedẽti lectione,
onus dotandi filiã causatur a iure patrię potestatis presẽti vel
pterito, l.qui liberos ff. de ritu nup.sed mater nõ hẽt filiam in
89 potestate §.feminę.insti.de adopt.igitur &c. † Quæritur etiã,
quid de filio,an matrem teneatur dotare,quæ vult transire ad
secundas nuptias,doct.ↄcludũt quod non,ita tenẽt Ang.post
Guliel.de Cun.in l.si vineę. C.de pręsc.long tẽpo.Bal.in d.l.si
a matre,per illũ tex.C.de iu.dot. & in proę.ffõrũ.in prin.Sali.
in l.si filius,C.ad Macedo.& pro hac ↄclusione adducit.l.1.§.
1.in fi.s.de tutel.& ratio.dist. & l.tutor ẽm dignitatẽ, §.fi.in fi.
ff.de admi.tuto. item quia per transitũ ad secunda vota inferẽ
iniuria filijs §.nos igiẽ.& §.nos aũt.in auth. de nupt.col.4.igiẽ
non cogitur dotare matrẽ volentẽ secũdo nubere.cũ filij affi-
ciant iniuria.Considero si dici põt,ꝙ si mater trãsit ad secũda
vota de volũtate filij, quo casu ei nõ infertur iniuria,cũ volẽti
& ↄsentiẽti nõ inferatur iniuria,l.1.§.vsq.adeo ĩ.de iniur.l.cũ
donationis.C.de transac. gl.in istis terminis in auth. de nõ eli-
gen.secũdo nuben.cir.prin.ĩ verbo copulatur, per ꝗ dñt doct.
90 ꝙ † mulier ꝗ nubit secũdo viro de volũtate filiorũ, nõ patitur
pęnas impositas mulieri secũdo nubenti , ita dicit Ang. repu-
tans illã gl.sing.in l.mater.C.ad Tertul.Bal.in l.1. C.de secun.
nup. Roma.in cõsi. 109. incip.ex themate ↄsultationis pręmis
se.Veronensis in suis cautelis cautela.35. ideo cessante ista in-
iuria cũ filius teneatur pręstare matri alimenta.l.si qs a liberis.
§.si parẽs.ff.de lib.agno. sic ẽt eam dotare tenebitur,arguẽdo
de alimẽtis ad dotẽ, prout dixi,& prout ẽt arguit Bar.in l.fi ff.
de his quib. vt indig. & in auth. ex cõplexu. C. de incest.nup.
nec iura adducta pro ↄclusione probãt de necessitate illã, qa ĩ
casu d.l.si vineę.& d.l.si a matre,nõ apparet, ꝙ mulier ꝗ tradi
dit secũdo viro bona filij, nõ hẽret quicꝗ de suis bonis, ex qb.
dotẽ sibi posset cõstituere,minus probat tex. in l.tutor.§.fi.&
d.l.1.§.prætera,ff.de tutel.& rõ.distr.inquantum ibi dr.quod
munus nuptiale mitti nõ dẽt matri pupilli , quia illa verba nõ
intelligunẽ de dote , sed de alio munere qđ fiebat tpe nuptia-
rum a cognatis vel propinquis ↄhentium matrimonium,pro
ut obseruaẽ in multis regionib.& quod hoc sit verũ,probatur
ex illo text. dũ dicit, ꝙ nec sorori pupilli dẽt mitti tale munus
nuptiale,ꝗ tñ dotanda est a fratre, si sunt ex eodem parẽte,&
aliter nubere nõ põt l. cũ plures § cũ tutor ff.de admi.tuto.&
ista ↄclusio procedit tenẽdo id quod cõiter tenent doc. ꝙ ius
91 dotãdi non cãtur a patria potestate.† Vltimo quæritur,an fra-
ter teneatur dotare sororẽ non habentẽ vnde se dotet, & ↄclu
dit quod sic,si fuerit nata ex eodẽ parente,alias secus l.cũ plu-
res,§.1.in fi.ff.de admi.tuto. & ita tenet gl.in l.non omni.& ibi
Cy.C.de admi.tuto.& in l.1.C.de alen.lib.Bal.in auth.res quę
C.cõm.de leg.& ex hoc infertur, ꝙ non procedit argm̃ de ali
mentis ad dotẽ, patet , quia soror ꝗ non ex eodẽ parente nata
est alenda est a fratre , quia iura in hoc indistincte loquunẽ l.q
filiũ.ĩ fi.C.vbi pup.edu.deb.l.tutor.§.fi.ĩ.de admi.tuto.expręs
se Cy. in l.1.in 2.q.C.de alen.lib. Ang.in l.fi.ĩ.ad Trebel.& ꝓ
batur in l.1.§.1.ĩ. de tutel. & rõ.distr. & tñ dictã sororẽ dotare
non cõpellitur, vt s.dixi. Addit ẽt,ꝙ si pr̃ iuste filiam exhære-
dauerit , & sic non põt aliquid cõsequi ex bonis patris,adhuc
frater tenetur sororẽ inopẽ dotare, licet nõ teneat iure hęre-
ditario,ita decidit Bal. nouellus ĩ suo tractatu de dote in 6.par
te priuilegio.16.versi.in fratre aũt dicas,adducit.d.l.cum plu-
res §.1.quæ loquitur indistincte. quinimo frater clericus cum
bona ↄscientia põt dotare sororẽ vel cõsanguineam inopẽ de
92 redditib.ecclesię.ẽm Abb.in c.peruenit extra de arbi. † Quæ-
rit ẽt Bar.an in casu quo mutus ↄtrahat matrimonium, finga
tur stipulatio de qua in l.1.§.1. C.de rei vxo.actio.& vr̃ dicen-
dũ quod non,quia fictioni locus nõ est,vbi veritas locum hẽt
non põt l.qui ad certũ.§.fi.ff.loca. cũ ergo mutus vere stipula
tionẽ ↄcipere nõ possit l.1.§.in prin.ff.de ver.obl.fingi nõ põt
ex eius parte, ꝙ ↄcta sit stipulatio. Bart. tñ determinat ↄtrum,
cum per seruum mutus vere possit stipulari, & ↄhere o.l.1.in
prin.ergo & ficte.ista dicta Bar. solent reputari mirabilia ĩ ma
teria fictionis.ex quib.inferri potest,ꝙ licet lex non potest fin-
gere super eo quod est impossibile, tñ super eo quod est possi
bile in gñe aliquo, in casu qui põt imaginari, & est possibile ,
lex fingere possit,vt quia mutus ↄxit matrimonium cum illa,
ꝗ nullum hẽt seruum,ex eius parte fingi nõ põt ↄcta stipula
tio,tñ possumus imaginari,ꝙ habeat seruum mediante quo si
bi aliquid acquiri possit per stipulationem ↄctam a seruo d. l.
1.in prin. aliter tñ põt dici. ꝙ in casu præmisso fingitur stipula-
tio,quia quod mutus non possit vere stipulari,hoc non est im
possibilitas naturæ , sed est quædã impossibilitas causata iuris
artificio requirente in stipulatione pro forma verba . sed lex
fingere potest ↄ id, quod est impossibile iuris cẽsura l.2. C. de
vsufr.earũ rerũ ꝗ vsu ↄsumuntur, iuncto tex. in l.1.ff. de vsufr.
† Successiue quærit Bar.an dos possit ↄferri in arbitrium pro-
mittentis , item an promissio dotis incertę valeat spãli fauore
dotis, & ↄcludit vt hic per eum,ex cuius dictis elicio duas con
clusiones. Prima ↄclusio est, dos ↄferri põt in arbitrium pro-
mittentis,vel alterius, ita quod illo nolente arbitrari recurreẽ
ad arbitriũ boni viri l.3. C. de dot. promis. qđ secus est in alijs
ↄctib.quia arbitrari nolẽte arbitratore nõ recurritur ad aliũ,
quinimo ↄctus reddetur nullus l. si quis arbitratu ff. de verb.
obli.& l.fi. C.de ↄhen.emp.quinimo dicit Cy.in l.3.C.de dot.
promis. ꝙ promissio dotis ↄferri põt in eandẽ voluntatẽ pro-
mittentis,ita qđ recurretur ad arbitriũ boni viri,& hoc sequẽ
Imo.& Alex.hic,qui adducit no.per glo.in l.penul.ff.de arbit.
sed hoc dictũ Cy reprobat Bal.nouellus in d. tractatu in 6.par
te priuilegio.8.eo quia si promissio dotis cõferri põt in liberã
voluntatẽ promittentis, concurrerẽt duo spãlia circa idẽ, pri-
mõ, quia promi.dotis incertę valeret, ẽm quia possit promis-
sio ↄferri in liberã voluntatem illius, qui dẽt obligari,qđ est ↄ
ius cõe l.centesimis §.fi.ff.de verb.obl.sed rñderi põt sequẽdo
Cy.ꝙ fauore dotis circa idẽ admittũtur plura priuilegia spãlia
l.fi.C.ad Vellei. Soci. hic alia rõne reprobat hoc dictũ Cy. ad
ducẽdo l.creditor.§. Lucius.ff.mãd. iuncta doc.Bar.in l.socie
tatẽ §.arbitrorũ ff. pro Soci. cuius fundamento ẽt rñderi põt,
ꝙ aliud est qđ ↄctus ↄferetur in merã voluntatẽ illius, cũ quo
ↄctus celebratur, ita quod nisi iste ↄhẽs fuerit arbitratus,alter
incurreret dãnum , & tũc in eũ censetur collata dispõ tanꝗ in
bonũ virũ , & in casu isto is qui ↄxit matrimonium, lęderetur
nõ habita dote, pp ꝗ ferre posset onera matrimonij l.pro one
rib.C.de iu.dot.aliud est, ꝙ detur alteri mandatũ cum hoc, ꝙ
possit facere oĩa,ac si esset dñs,vel duob.litigantib.cõpromit-
tatur in aliquem tanꝗ arbitratorẽ,quia licet possit lędere par-
tem compromittentẽ. ista tñ lesio non respicit commodũ ip
sius arbitrantis, sed alterius partis, & vr̃ ei in hoc tradita pote-
94 stas,vt per Bar.in d.§.arbitrorum.† Secunda cõclusio est,pro-
missio dotis incertę valet spãli fauore dotis , & ita tenet Bart.
in l.ita stipulatus in 4. oppo. primę partis pñcipalis ff.de verb.
obl.quẽ doc. hic & ibi sequuntur. Cy.in l.1. C.de dot.promis.
tenuit , ꝙ non sit aliqua spãlitas in dote , quia valet de iure cõi
promissio dotis incertę,cũ possit certificari ex modo & quan
titate facultatum promittentis dotẽ , & ex nobilitate viri l.cũ
post.§.gene.2.l.fine & l.quero. ff.de iure do.& l.filię.ff de leg.
3.& hanc opi.defendit Bal.iunior in suo tractato in 6.par.pri-
uile.11. eo quia si legentur alimenta diuiti, hoc legatũ non est
piũ,& sic non sufficit aliquid fauoris ꝙ hoc legatũ qui incertã
quantitatẽ tenet,debeat valere, & tñ valet nulla alia rõne,nisi
quia põt certificari l. si cui annuũ ff. de ann.leg.l.1.ff.de alimẽ.
& cib.leg. ꝗ iura loquuntur indistincte, adducit ẽt l.quidam
testo ff.de leg.2.vbi iurisconsultus non fundat se super aliquo
priuilegio reipublicę ↄcesso,sed fundat se super quadã certitu
dine surgente ex iuris interpretatione pp cãm adiectam lega-
to. Inducit ẽt tex.quem ẽt sic inducit Soci.in l.cum post.§.ge-
ner.ff.de iu.dot.vbi iurisconsultus non fundat se super aliquo
priuilegio ↄcesso, sed dicit,ꝙ dos ↄstituitur pro mõ facultatũ.
Et ad fundamẽta Bar.rñdet,ꝙ pro forma emptionis requirit,
ꝙ interueniat pretiũ certũ §. qua de cã.insti.loca.per quẽ tex.
ita no.Bald.in l.ↄctus C.de fide instr.Sed istis nõ obstantib.te-
neo opinionẽ Bar. per eius rones,quib.non bene rñdent tenẽ
tes ↄtrum,& inquantũ dicit prælatus doct.ꝙ in venditione re
95 quiritur pro forma certũ pretiũ, hoc nõ est verum,patet † qa
valet venditio facta eo pretio, quod talis fuerit arbitratus l. fi.
C.de ↄhen. empt. & sic pretium certũ non est statutũ, sed ve-
nit certificandũ. Non ob.tex.in d.§.qua de cã,quia ibi non fit
mentio de pretio certo , aut incerto, quia ibi loquitur ille tex.
qñ dr̃ inter ↄhentes , ꝙ tñ dabitur, quantum inter ipsos con-
uentũ fuit. Pręterea non rñdent ad id quod Bar.dicit de lega-
to, quod certificari põt habita consideratione ad merita col-
lata erga testatorẽ per legatariũ,& tñ legatũ vitiatur pp incer
titudinẽ d. l.cũ post.§.gener. ff.de iure dot.inquãtum ẽt dicit,
ꝙ legatũ alimentorũ relictum diuiti est validũ,& tñ nõ subest
rõ spãlitatis, cũ non debeat valere, ad hoc rñdeo,ꝙ legatũ ali-
mẽtorum relictũ diuiti licet non dicatur factum ad piã cãm ,
ita quod de ipso Falcidia non sit detrahenda,ↄsequitur tñ alia
priuilegia de quib.per Bar.in l.Mela.in princ.ff.de alimen. &
cib.leg. Præterea aliquo modo dr̃ fauorabile, licet sit factũ di-
uiti.l.cũ 2.§.eam transactionem ff.de transac.Obstat tñ cõclu-
sioni Bar.tex.in l.si cui annuũ in fi.ff.de ann leg.vbi legatũ an-
nuum valet non expressa certa quantitate,& tñ nullus specia-
lis fauor potest ↄsiderari in casu , in quo fuit factum hmõi le-
gatum diuiti,prout verificari põt ille text.cum loquatur indi-
stincte l.cum 2. §.in annos ff.de transac. Obstat etiam tex.in l.
quidam testamento in fi.de leg.2.qui tex.licet loquatur in le-
gato reipublicę facto, attamẽ & locum habet in legato facto
priuato,cum non appareat,quod ibi illud statuaẽ fauore reipu
blicę l.1.C.de peti.hęre.quẽ ad hoc ibi no. Pau.facit gl.in l.tẽ
96 venunt §.in priuatorum ff.de peti.hęre.† quicquid sit in hoc
oẽs ↄcordant,quod promissio dotis incertę valida est, licet dis
sentiãt,an istud sit speciale fauore dotis,an sit de iure cõmuni,

contra q̃ conclusionem vrget tex. in l.1.C.de dot. promis.vbi expresse dr̃, q̄ si in instrumento dicatur, mulier promisit dotẽ,ex hac promissione non oritur actio, cũ quantitas non fuit expressa.gl.ibi & in l.cũ post.§.gener.de iure dot.rñdet, quod illud procedit, quia duo spẽlia circa idẽ concurrere non pñt, quæ solutio non procedit duplici ratione,prima est.quia in fauore dotis plura specialia circa idẽ concurrere pñt d.l.fi.C.ad Velleia.Præterea,quod verb. in promitto,in instrumento appositum publico comprehendit stipulationẽ, hoc non procedit de iure spẽli fauore dotis: quia idẽ est in quocunq; instrumento publico l.sciendum ff.de verb. obl §.si scriptum insti. de inuti.stip. Alias audiui quosdam dicentes,quod d.l.1 corrigat d.l.cũ post.§.gener.qui intellectus non facit. tum quia euitanda est.ll.correctio.c.cum expediat. de elect.in 6.& lex non cẽsetur correcta,nisi expresse corrigatur.l.fi.C.de indic.vidui. tollen.Præterea ibi Imperator rñdet ꝯsultationi, ideo nihil dicitur immutare,sed solũ ius antiquum declarare,vt dicit gl.in c.ꝯsuluit.de tẽpo.ordi & ĩ c.fi.in verbo,rñdemus de verb.sig. in 6. Alij dñt prout hic dicit Soci. quod ille tex.in d.l.1.loquitẽ in muliere promittẽte dotẽ incertam,quia hoc casu nulla est promissio,quia ipsamet se põt dotare,vt vult,nec cogatẽ se dotare iuxta arbitriũ boni viri, prout tenetur pr̃ dotare filiã d.§. gener.sed nec ille intellectus põt ꝓcedere,quia vt inquit Sali. in l.2.ẽt in casu in quo mulier quæ nubit promittit dotem,illa dos certificari potest ꝯsideratis facultatib. mulieris dotẽ promittẽtis,& ꝯsiderata qualitate viri.cum quo contrahitur matrimonium ar.l.pe in fi.princ. de alimen. & ciba. leg.2.l.si cui
97 annuum in fi.de ann.leg.† Considera si potest dari ad illũ tex. alius nouus intellectus,videlicet quod ibi dubitatur,an in casu in quo fuit ꝓmissa dos incerta, agi possit ad interesse & ad vsuras dotis, cuius solutio fuit dilata p promittente, & ibi deciditur quod non,quia anteq̃ certificetẽ quãta dẽat esse dos,ꝓmittens non est in mora ꝯstitutus. & quod hoc sit verũ,satis patet ex verbis illius tex.dum dicit, frustra existimas tibi actionẽ cõpetere ex eo qđ dos promissa fuit, nec ꝯstita fuerit, & sic conquerebatẽ maritus,q̄ sibi dos nõ fuit ꝯstita, cum pro parte sua adimpleuisset ꝯtum,ideo petebat vsuras dotis non solutę,cogitabitis tñ super hoc, quia non pono pro ꝯstãti illum intelle-
98 ctum.Vltimo pro complemento illius articuli notate,q̄ stãte statuto,quod filia non dẽat succedere stantib. masculis,sed debeat dotari arbitrio propinquorum, non poterunt propinqui arbitrari minus q̃ legitimã. q̃ debetẽ filie de iure cõi, sed plus poterunt arbitrari fm qualitatẽ & ꝯditionẽ persone, ita decidũt Bal.& Sali.in auth.res q̃.C.cõ.de leg. Pau.in cõs.10. versi. sicut super septimo dubio. Alexan.in cõsi.609.incip.super primo dubio an dicta Agnes.vbi ad hoc adducit Ang.in ꝯs.311. incip.dñs Gregorius.& Bal.in ꝯs.incip.Ant.habens plures filios, quinimo si filia fuerit dotata. & legitimã ꝯsequuta fuerit attentis facultatibus, quas tũc possidebat pr̃. & postea eius facultates auctę fuerint, ad hoc debet augeri ipsa dos secũdum Pau.de Cast.in consi.13.incip.licet dña Elisa.quod confirmatẽ
99 optima rõne,nã dos subrogatur loco legitime.† tunc sic.legitima tradita filio viuente patre fm facultates quas tũc possidebat, augetur aucto postea patrimonio ipsius patris l.si qñ.§.1. C.de inoffi.testa.vbi Pau.& Moder. ita no. cũ cõcordantibus de quibus ibi,& in auth.nouissima.C.de inoffic.testa quæ omnia sunt notanda, & super eis sæpe de facto consului, ideo ite-
100 rum nõ replico. † Notandum est ẽt, quod statutum loquens de dote lucrãda nõ verificatur in dote incerta, vt quia mulier nupsit sedo viro nulla facta promissione dotis, quo casu dos tradita primo viro cẽsetur promissa secundo l. dotẽ ff.de iure dot.l.pe.§.si vxor.ĩ.c.Bar.in disputatione incip. mulier habẽs amplũ patrimoniũ.& ita tenet Ias. in §.fuerat in fi.col.insti de actio.vbi alleg. Nic.de nea.in rub.ẽ.c.Hec opi. vltra eos cõpro
101 batur pulchra rõne. † nã in statutis verba vere & proprie sunt intelligenda.l.1.§.is qui nauẽ. ff.de exercito.l. non aliter.ff. de leg.4. id aũt quod cãtur mediante præsũptione seu coniectura, dr̃ ẽt quid impropriũ l.2. si tabu. testa. nulle exta. in verbo,
102 cũ per cõiecturas nõ proprie scriptũ sit. Ideo dñt Roma.† & Alex. in l.1 C.de test.mil. qđ p̄sumptio legis nõ dr̃ vera,nec propria probatio, & sic nõ cõprehẽderetẽ in statuto requirẽte probationẽ.inuenio tñ Raph.Cu.cõsuluisse ꝯtrium in ꝯs.100. incip.dña Ioanna, eo quia p̄sumptio iuris ꝓcedit fm ueritatẽ, adducit l.fi.in prin.ff.qđ met.cã & eius opinionem sequor.eo quia p̄sumptio legis nõ est ĩpropria̅da,quinimo vera est ꝓbatio, casus est ĩ l.si.ff.de ꝓba. ibi rñdi ueritati locũ fore.ideo dicit gl. fiñ l.si tutor petitus.C.de piu.tut.q̄ p̄sũptio iuris dr̃ esse liquidissima probatio,& no.Bal.ĩ l.1.C.de fideiuss.q dicit,q̄ statutũ regrẽs probationẽ instrũlẽ uerificatẽ ĩ p̄sũptione de qua ĩ l.cũ de in rẽ uerso. ff.de usur. cũ ergo iuris p̄sũptio dicatẽ q.d verũ & propriũ,verificabitur ẽt in dispõne statuti. Cõfirmatẽ, nã ĩ causis criminalib. requiruntẽ probationes vere,& luce meridiana clariores.l.sciãt cũcti.C.de proba.& tñ iuris p̄sumptio sufficit,vt qs dẽat ꝯdemnari pro crimine ẽt pęna ordinaria,l.si qui adulterij.C.de adult c.cõtumacia.de hære.in 6.glo. in c.insinuatum de simo. Abb. in c.accedens.in 2. col. de accu. Non ob.l.1.si tab.test.nulle ext.quia procedit in præsumptione hominis,illa enim non est vera probõ,nec habet vim,nec effectũ vere probationis.c.afferte mihi gladium.de præsump.no. Inn. in c.verisimiliter intra e.tit.& ita pertranseo. Aliud priuilegium
103 est concessum doti secundum Bart.†nam mulier fideiubens pro dote obligatur,nec ei prodest exceptio senatusꝯsulti Velleian.l.fi.C.ad Velle.qui tex.procedit etiam in muliere fideiubẽte ĩ casu dotis restituẽde, fm Bal.ĩ. suo tractatu in 6.pte p̃ui. 10.vbi adducit tex.in l.1.§.scilicet vt plenius.C.de rei vx.act.vbi p̃uileg.ũ tacitę hypothecę & stipulationis in dote ꝓmissa viro, & in dote restituẽda vxori, a pari ꝓcedunt. iõ si mr̃ intercessit p filio ad dotis restitutionẽ, obligabitẽ. qa hoc casu fideiussor accedere põt in casu dotis restituẽde.l.fi.C.de dote caut nõ numer. Ista ampliatio vltra eum comprobatẽ dupliciter, nam qđ mulier pro alio fideiubẽdo nõ obligetur. hoc deuiat a regulis iuris cõmunis, q̄ tunc obligetẽ, si intercesserit pro dote danda, istud est fm ius cõmune,ideo.d.l.fi.C.ad Velle. cẽsetẽ fauorabilis,& ideo extenditur ad casum promissum,cum per hãc extẽsionẽ fiat reditus ad ius cõe c.2.in prin.de deci.in 6.gl.ĩ c. statutũ in verbo numerãdũ de præb.in 6.præterea, ibi exprimitẽ rõ, videlicet ne interueniẽte casu fortuito cõtingat mulierẽ fieri indotatam,quæ rõ procedit ẽt in casu nr̃o,ideo sub illa dispositione includetur intẽsiue non aũt extẽsiue l.cũ mulier inf. co. declarat Bal.post Cy.in l.de quibus sop de leg.in 6.col. Pau.de Cast.in cõs.238. incip.primus casus modicam dubitationis ra-
104 tionẽ retinet. Aliquod priuilegiũ est,nã bona sub certa fideicõmisso,& sic quę tacite alienari prohibẽtur,in casu dotis constituẽde pro filia alienari possunt.auth.res q̃ C.com.de leg.q̃ cõclusio extẽditẽ trib.modis Primo, vt procedat ẽt in bonis, quæ testator expresse ꝓhibuit alienari extra familiã,fm Bar ĩ l filiusfa.§ 1. de le.1.& ibi dixi de veritate huius articuli. Scdo ꝓcedit ẽt in casu in quo testator expresse ꝓhibuit alienari bona pro cã dotis,fm Pau.in cõs.11.cuius cõtrariũ tenet Alex.in cõs. 25. in 2.volu.l t hãc opinionẽ tanq̃ veriorẽ sequuntur Iasõ in d. §. diui. in 6. charta. Tertio & vltimo ꝓcedit in dote restituẽda in casu soluti matrimonij, secundum glo. quam ibi doct o. communiter sequuntur in auth.res quæ. C. com. de le. q̄ vltimũ fallit in dote ꝯfessata. & sic qñ nõ ꝯstat actualiter fuisse numeratã, qa nẽ probaret dicta cõfessio dotem fuisse numeratam in p̄iudiciũ fideicõmissarij.ita limitat Ang. in §.q̃ebrẽ. de resti.& ea q̃ pari.colu.4.& ita dicit se consuluisse apud Florentiam. Bald. in d.tractatu in 6.parte priuil. 11. quæ limitatio probatur lege, rõne,& optimo simili lege qdẽ.p tex.in §.hęc igitẽ. in auth. de restit.& ea q̃ parit.dũ dicit ibi Imperator q vult q̄ ĩ hoc nõ fiat aliqua circũuẽtio, ratiõe probatẽ, na si ꝓbaret dicta ꝯfessio dotis recepte in p̄iudiciũ fideicõmissarii, de facili posset eueniri fideicõmissum,q̄ fieri nõ debet.l.fideicõ.ff.de cõdi.& demõ.ꝓbatẽ ẽt in simili p glos.in l fi.C. qui potio.in pig.habe & ex not. per Bar.in l.cũ quis decedens §.licet honestissime. ff.de leg.2.
105 & in leg.qui testamentum ẽ.de proba.† An autem pater possit constituere dotem in bonis emphyteuticis sine consensu dñi directi, communiter cõcluditur qđ sic,ita tenet Speculator in tit.de locato.§. nunc aliqua.versi.cix.Ioan.Andre. in c. potuit. & ibi Imol. in penult.col. extra loca Sali. in l. fi.C. de iure emphy. Paulus in l vsusfructus in fi.ĩ.co.Alexan.in consi. 153. incipien. viso themate. in 2. volu. vbi dicit, q̄ ita cõiter tenetur, illud puto intelligendũ in casu, in quo pater non haberet alia bona, ex quibus filiam congrue posset dotare, prout loquitur dispositio.d.auth.res quæ.alias autẽ non haberet locum prędi
106 cta decisio.† An autem vasallus possit tradere feudum in dotem pro filia irrequisito dño, Hostiensis in ca.ex parte.vbi Ioan.And.extra de feud.tenet quod sic, & ita tenet Ioan. Calderi.in tit.de feudo.consi.10. Alexan.in consi.28. in fi.colu.volu. 3.sed in contrarium est glo.in c.quę in ecclesiarum.de cõsti in verbo,feudum.& glo.in c.imperialẽ.in prin.de prohibita feud. alie.per Fede.in vsi.feudo.quam glo.sequitur ibi Iaco.de bella perti.Bal.& Nicol.de neapo.Idem tenet Ioan.de Imol. in c.ex parte. de feudis. & pro hac opinione adducitur text.expressus
107 in c.1.§. donare.in titu. qualiter olim feudum possit aliena.† in quo articulo quinq; casus possunt cõsiderari. Primus casus est quando pater habet bona propria, in quibus dotem pro filia constituere potest, tunc sine dubio non potest in feudo filiam dotare sine cõsensu domini directi.d.c.1.§.donare.vbi est text. cui non potest commode rñderi. Secundus casus est, quando pater habet bona præter feudum, & tunc vsq; ad vitam patris in feudo potest dotem constituere,sed post eius mortem extinguitur ista concessio.c.nuper.de dona.inter vir.& vxo. Tertius casus est, qñ pater non habet in bonis præter feudum, & tunc videtur,q̄ in feudo potest dotem constituere non habito consensu domini directi, prout fit in rebus prohibitis alienari tacite vel expresse a testatore. d.auth.res quæ C.cõ.u.de l.cuius tamen contrariũ tenet expresse Bal.in d.c. imperialem.& in-

det

det quod d. auth. res quæ. loquitur, qñ ꝓhibitio alienationis
causatur respectu personę. sed secus est in prohibitione quę cau
satur rōne rei, prout est feudū: quę solutio est verbalis, nō au-
tem realis: nec iure probatur: & vr esse eadē ratio in vtroque
casu: quia sicut feudum prohibetur alienari fauore dñi dire-
cti. c. 1. §. denique. in tit. quæ fuit prima causa beneficii amittēdi
in vsibus feu. ita bona subiecta fideicommisso alienari prohi-
bentur fauore substituti: hinc est, quod eis consentientibus per-
mittitur alienatio. l. quoties. C. de fideicom. l. nihil. § oĩbus. ff.
de leg. 1. per Bar. in d. §. diui. penul. col. ideo aliter & melius re
108 spondeo, † nam dispositio d. auth. res quæ procedit solum in
liberis grauatis de restituendo, non in aliis, ita probat text. ibi
in verbo, liberis, & ibi doct. hoc tenēt & in d. §. quamobrem,
vbi reprobant gl. ibi tenentem ꝯtrium, & sic extraneus hæres
grauatus de restituenda hæreditate non posset in bonis subie
ctis fideicommisso dotem pro filia constituere, cū ergo vasal-
lus respectu dñi a quo habet feudū, dicatur extraneus, nec ipsi
incumbat onus dotādi filiam vasalli sui, non potest eo nō con
sentiente vasallus ipse in feudo pro filia dotem constituere,
licet non habeat alia bona in quibus filiā possit dotare. & hæc
est vera rñsio, & pro hac opi. Bal. vrget tex. in d. §. donare. qui
loquitur simpliciter, & indistincte. Nec ob. si adducatur tex.
in d. c. nuper sumpto arg. a ꝯtrario sensu, quia fm Imo. in d. c. ex
parte nō dēt sumi arg. a ꝯtrio sensu, quia esset ꝯ tex. in d. §. dona-
109 re. † Quartus casus est, qñ ipsamet mulier esset feudataria, tūc
pōt pro seipsa dotē constituere in feudo sine consensu dñi, ita
tenet And. de Iser. Bal. Iaco. Aluarotus in d. c. 1. §. donare, & in
d. c. 1. in tit. an maritus in bonis succedere potest, in vsibus feu.
110 † Quintus & vltimus casus est, qñ vasallus simpliciter conce-
dit feudū in dotē pro filia sua, tunc dico quod oĩ casu valebit
cōcessio facta inconsulto dño, licet morte vasalli extinguatur
ipsa concessio, illud probatur in c. nuper, qđ & si loquatur in
feudo tpali, nihilominus procedit in feudo cōcesso pro se &
hæredibus per rōnem de qua ibi, dū dicit, quod nullus plus iuris
cōferre pōt &c. quæ quidem rō locum hēt in feudo ꝑpetuo,
quod sic probatur, nā aut feudū est nouū, quo casu agnati suc
cedere nō pñt c. 1. §. notandū, qui feudare pos. & tūc mortuo
vasallo ius qđ hēt in feudo, reuertitur ad dñm directū, & licet
descendentes in dicto feudo succedere possint, tñ adhuc mor
te vasalli extinguetur ius quod hētur in feudo. quia ipsi descē
dentes dñtur consequi feudū ab ipso dño concedente ꝑ mor
tis cā capionem, non aūt ab ipso patre, vt dicit Bal. in l. mortis
cā ff. de dona. cā mor. & in l. si mihi & Titio ff. de verb. obl. &
idē dicēdū est in feudo antiquo, in quo transuersales succede-
re pñt, illud n. consequūtur ab ipso dño cōcedente, non aūt ab
ipso vasallo, istis ergo casib. expirabit cōcessio facta de feudo
pro dote filię ipsius vasalli, licet ex superflaite dici posset esse
validā hmōi concessionē, quæ oĩa nota & tene menti. Aliud
priuilegiū fm aliquos est, nā promissio facta sine cā in effectu
est inualida, quia cōpetit exceptio non numeratæ, prout trad. ī in l.
2. §. circa ff. de excep. doli. sed fauore dotis valet, ꝓmissio l. qđ
aūt ff. de iure dot. Illud tñ reprobant Bar. & coiter doc. dicen
tes, quod in hoc nō est aliquod speciale in dote, qa idē est in quali
bet promissione, in qua ꝓpter subiectam materiam cā tacita sub
intelligi pōt §. itē quia ff. de pac. l. si seruus cōis ff. de do. inter
vir. & vxo. & l. si vero non remunerādi §. idē Pap. ff. mād. vbi
ꝓp merita præcedentia præsumitur, quod ꝓmissio facta fuerit ex
cā remunerationis, quod ēt probatur in l. quod aūt §. si vir. ff.
111 de do. inter vir. & vxo. † Sed circa hoc dubitabat, quid si ꝯtracto
matrimonio nulla prius facta promissione dotis mulier ꝓmit
tat quantitatē certā nulla expressa cā, & tradat certa bona, an
præsumetur cā dotis, ita quod locus sit lucro delato ex forma
ꝯsuetudinis marito vxore ꝓdecedēte, in hoc articulo quatuor
casus considerari pñt. Primus est, qñ vxor promisit viro non
expressa cā, aut tradidit certa bona, tunc dicendū est quod va-
leat ista ꝓmissio & traditio, & ꝓsumitur cā dotis d. l. quod au-
tē Nec dicat. quod ista promissio sit nulla, qm facta ꝯstāte matri.
quo tpe inter coniuges prohibita est donatio, quia cū ex ista
promissione maritus non fuit locupletatus, patet quia in dote
est titulus onerosus, non aūt lucratiuus l. ex promissione ff. de
actio. & obli. Bar. in l. Menius §. duob. in fi. de leg. 2. & l. si §. si a so
cero. ff. de his quę in frau. credi. nō erit prohibita hęc ꝓmissio,
licet possit dici, quod mulier fiat pauperior ex hac ꝓmissione
l. si sponsus §. fi. ff. de do. inter vir. & vxo. Præterea, ista traditio
dr̄ facta in recompensationem onerum matrimonii, q̄ tolera
tur d. l. quod aūt. §. si vir. Secundus casus est, qñ constante ma-
trimonio vxor tradidit bona marito nulla expressa cā, & dos
prius fuerit cōstituta, tunc ꝓsumitur traditio facta ex cā dotis,
& maritus in dictis bonis habet administrationem, nō autem
censetur facta traditio pro augmēto dotis, cū hoc expressum
nō fuerit in d. traditione l. fi. C. de pac. conuen. & l. si ego §. do
tis ff. de iu. do. facit tex. in arg. in l. cū pater §. pluribus, in fi. de leg.
2. ideo hoc casu haberet locū statutum de lucranda dote fm
Bal. nouellum in d. tractatu in 6. p. priuileg. 14. vbi dicit se ita
consuluisse. Tertius casus est, qñ non cōstat de aliqua promis-
sione aut traditione facta per mulierem, sed constat solum de
continua possessione, in continuata ēt vsque ad mortem ipsius
mulieris, & isto casu non præsumetur facta traditio ipsorum
bonorum ex cā dotis, nisi aliud concurrat, videlicet quod vir
palā dixerit se tenere & possidere dicta bona tanq̄ dotalia sciē
te muliere & non cōtradicente & ita tenet Bar. in disputatio-
ne incipiente, mulier habens amplū patrimoniū. Sal. in l. mu
112 lier. C. de iure dot. † nec dicat. quod ex possessione longi tpis præ-
sumitur titulus, per ea quæ traduntur per Bar. in l. cum de in
rē verso ff. de vsur. & per cano. in c. peruenit. de cēsi. quia illud
procedit in iurib. incorporalibus, sed secus est in reb. corpora-
libus, in quib. titulus non præsumitur ex possessione longi tpis, l.
nullo C. de rei vend. Bar. in d. l. cū de in rē verso 3. col. in l. quæ
dotis, in fi. ꝟ. eo. considera si dici pōt, quod rōne coniunctionis &
magni amoris qui est inter virū & vxorē l. fi. §. sed cū in consi-
mi. C. de fur. ex possessione longi tpis, & cōtinuatione per patien
tiā vxoris titulus dotis ꝓsumitur, vt in simili dr̄ titulus dotis in
l. cum oportet §. si n aūt res. C. de bo. quæ libe, vbi dr̄, quod pr̄
præsumitur donasse vsumfructum filio sibi cōpetentē in bo-
nis aduētitiis filii, patiendo ipsum possidere rē aduentitiā lon-
go tpe, & dicit Sal. in l. filio. in 7. q. C. famil. hær. quod pr̄ præsumi
tur donasse rē filio, si illā possideret spatio 10. annorum patre
sciēte & non ꝯdicente, cogitabis tñ. Quartus & vltimus casus
est, qñ minor 25. ann. tradidit bona immobilia marito nulla
expressa causa, nam tunc non præsumeretur cā dotis, cum ex-
113 presse non possit sine decreto iudicis ista tradere l. lex q̄ tuto-
res. C. de admini. tuto. & no. in l. 1. C. si aduer. cre. & cū hoc ex
presse non possit, nec tacite illud ꝓsumetur l. qui ad cer. ff. lo
cat. & ita tenet Bar. in dicta disputatione. Romanus in ꝯsi. 314.
incipiente, in casu ꝓposito consultatoris. vbi si bdit idē esse, si
maritus possessionē continuauerit post longā legitimā ętatē
eius vxoris consentiente ēt eius patientia, quia otiosa possessio
nis est exquirēda l. clam possidere in prin. ff. de acqui. pos. cir-
ca quod tñ aduertendū est. Prosequēdo dicta Bar. ponit
aliud speciale in dote, de quo in l. fi. C. ad Velleia. per quē tex.
114 doc. vbique tenent, † qđ fauore dotis plura specialia circa idē pos-
sunt concurrere, qđ de iure coi non admittitur ēt fauore eccle-
się l. si quis rē §. 1. ꝟ. de poll. aucto tex. in l. fi. C. de sac. san. eccle. ꝓ
q̄ ita hoc voluit Bar. in l. si is qui pro emptore in pen. cha. ff.
de vsuc. sed dic, quod ille tex. non ꝓbat, eo qđ de iure cōi duo
specialia pñt concurrere non ad eundē effectū eundem, sed ad di
uersos effectus, maxime qñ vnus effectus venit post alium, vt
traditur ī l. singularia ff. si cer. pet. & l. 3. §. si 5. de donatio. inter
vir. & vxo. sed in casu d. l. fi. illa duo specialia tendunt ad diuer-
sos effectus, vt probabitur, ergo admittitur de iure communi,
nam primum speciale quod valeat promissio facta pacto nudo,
tendit ad illum effectū, vt producat actionē ad exactionē. C.
de dot. promis. Secundum speciale est, vt mulier non iuuetur
beneficio Velle. ante traditio ad hoc, vt actio in esse deducta nō
excludatur per exceptionem Velleiani; & ita illum tex. subtili
ter declarat Bal. in d. tractatu in 6. p. priuilegio. 7. quod tamen
plura priuilegia possint concurrere eidem & circa eadē rem
fauore dotis, melius probatur in l. vnica § sed vt plenius, & ibi
115 glo. nota. C. de rei vxor. actio. † Inquantum etiam ponit Bar.
aliud priuilegium, quod res dotalis non possit alienari siue sit
res mobilis, siue immobilis, nisi seruata solemnitate de qua in
§. penultim. in authentica, vt immobilia ante nupt. don. collat.
5. ista conclusio Bar. communiter est approbata, prout testa
tur hic dominus Iason & Bald. in d. tractatu in 124. ar. column.
7. sed contra ipsam hic arguit Iason adducendo tex. in l. in re-
bus §. omnis. C. de iure do. per quem textū conatur probare,
quod indistinctè res mobilis dotalis alienari non possit, sed
nec immobilis, nam dicit text. quod omnes res dotales prohi
bentur vsucapi, nec in eis habet locum præscriptio, 10. 20. anno-
rum, nā vsucapio cadit in rebus mobilibus, præscriptio in im-
mobilibus, & sic ergo sicut immobilia non possunt præscribi,
sic etiam nec res dotalis mobilis, tunc sic arguitur, res quæ nō
potest vsucapi nec præscribi, non potest alienari, nec econtra
l. cum vir. in fi. de vsucap. & l. fi. C. de reb. alie. non alienan. sed
ad hoc fundamentum respondetur, quod ideo res mobilis dota-
lis non potest vsucapi, non ea ratione quod non potest alienari,
sed ea ratione, quia constāte matrimonio mulier non potest
agere ad dotem, cum sibi non detur actio l. 2. in princ. ꝟ. de do
te prælega. Barto. in l. si constante §. si ex hæreditate in fin. ꝟ. eo.
sed non valenti agere non currit præscriptio l. 1. in fin C. de an
na. excep. & quod hoc sit verum, ostēditur ex illo text. dum vult,
quod si maritus vergat ad inopiam, quo casu etiam constante ma
trimonio mulier potest agere ad dotem l. si constante, in fi. ꝟ.
116 eodem, quod tunc incipiat mulieri currere præscriptio. † verius
ergo dici potest, quod non solum de iure antiquo, verum etiā
de iure nouo res mobilis dotalis possit alienari, & sic non sit
necessaria solemnitas de qua in d. authen. eo quia ibi Imperator
respectu dotis non intendit aliquid de nouo statuere, patet ex

eius verbis dum dicit, iam enim hæc sufficienter declarata &
sancita sunt nec est præsumendum, quod Imperator voluerit ex il
lis verbis, si quid dotis, corrigere iura antiqua, quæ permitte-
bant alienationem rei dotalis consistentis in rebus mobilibus
l. si quan lo. in prin. C. de inoffic. test. c. ecclesia. de electio. & de
ista materia latius videre per Bald. in d. tractatu in 7. parte. Vlti-
117 mo inquantum, † dicit Bar. quod mulier habet priuilegium in do-
te de quo in d. l. assiduis. C. qui pot. in pig. hab. in prin. sequēdo
opinionem Martini dicit, quod mulier præferatur creditorib.
habentibus etiam expressam, contra quorum opinionem ad-
duco aliqua fundamenta. Et primo induco text. in d. l. assiduis.
circa fin. in verbo pleno iure sancitur. Nam vult Imperator, quod
per illam constitutionem sit plene consultū mulieri, sed si mu
lier præfertetur creditoribus habētibus expressam, plenissime
esset ei consultum l. in rebus, C. de iure dot. igitur &c. Secūdo
sic arguitur, potentior est hypotheca expressa quam tacita ad
impediendam libertatem, ergo multomagis debet esse poten-
tior ad impediendum fauorem dotis. l. dotale. inf. eo. assumptū
probatur in l. 2. C. de seru. pig. dat. & manumis. & in l. est diffe-
rentia. sup. ex quibus cau. pig. tacite contrahatur. Tertio sic ar-
guitur, si fiscus prior tempore præfertur mulieri. l. 2. C. de priuil.
fis. cui fisco præfertur priuatus. l. si pignus. ff. qui pot. in pig. hab.
ergo multomagis præferri debet habens expressam hypothe-
cam priorem mulieri in dotem per regulam l. de accessionib.
ff. de diuer. & tempo præscrip. Quarto sic arguitur, licet lex au
ferat ius alteri acquisitum ex dispositione ipsius. l. fi. C. de sent.
pass. non tamen aufert ius alteri acquisitum ex alia uel propria
prouisione glo. & Barto. in l. gallus. §. & qui l si tantum. inf. de
libe. & posthum. Successiue prosequendo dicta Barto. in secun
da oppositione circa q. de teste dicite, quod opinio Dy. quam
118 Bar. reprehendit optime potest stare, † nam verba in dubio sūt
intelligēda de actu, qui sortitur iuris effectū. l. is cui. §. Flauius
& ibi Barto. vult inf. de solutio. sed ciuilis possessio est illa, quæ
producit iuris effectum, & fructuum acquisitionem, & præscri
ptionem secundum Bar. & docto. in l. 3. §. ex contrario. in fin.
ff. de acquir. poss. igitur &c. Præterea hic videbatur tractari de
possessione respectu præscriptionis quam allegat possessor, er-
go super ciuili possessione videtur testē deposuisse ratione sug
gestæ materiæ. l. si uno ff. loca. in argumentum. Præterea & ter
tio, ex quo probatur initium possessionis, licet probetur posses
sorem aliquando fuisse absentem, per hoc possessio non deli-
nit esse continua iuris præsumptione l. siue possideris. C. de pro
ba. ca. sunt & tria. de restitutio spolia. & ibi not. Abb. dicens, quod
in remedio recuperandæ sufficit agentem probare se aliquan-
do possedisse, quia hoc probato præsumitur eum possedisse,
ex eo quod fuit deiectus, quæ est pulchra declaratio ad l. primā
§. interdictum autem hoc. in fi. ff. de vi & vi arma. Secundo ad-
uertendum est circa hæc dicta Barto. nam vult, quod in qōne
proposita dictum testis debet interpretari eo modo, de quo
hic per eum, quo ad hoc ut ipse testis euitet falsum, sed nō quo
ad effectum vt probet, sed contrarium tenet Bald. in §. 1. circa
fin. in 1. consti. C. Ang. in l. 1. § pro infecto de flumini. Domini
cus in c. sacrosan. 22. dist. Vltimo de istis verbis semper, assiduo
sine intermissione, qualiter interpretentur, vide hic Alexand.
Mod. & latius Fely. in proœmio decretalium, in verbo, rex pa-
119 cificus. † Notabis pulchrum dictum Romani in sing. 669.
incipien. communiter per Italiam. vbi dicit, quod statutum
in ciuitate disponens, quod si quis habitauerit continue in ci-
uitate per tres annos efficiatur ciuis, sufficit ad consequendā
ciuitatem, quod habitauerit maiore parte dicti temporis, ad-
ducit text. in l. cum de lanionis. §. Sabinus in fin. de fund. instr.
120 † Circa tertiam oppo. Barto. inquantum adducit text. in l. fin.
C. de primipilo. lib. 12. Bald. & docto. per illum text. in l. dotis.
C. de iure dot. dicunt quod valet statutum quo cauetur, quod
filius teneatur ad debita patris mercatoris, etiam si nō sit eius
hæres, dicunt tamen, quod cautela est, vt pater exhæredet fi-
lium, cum exhæredatus habeatur pro mortuo, & statutum est
intelligendum de filiis, qui sunt sui hæredes patris, si volunt,
& istam cautelam sequūtur Bononienses in libro cautelarum
cautela 36 quod consilium confirmari potest ex dictis Barto.
in l. 3. circa finem. C. de fideicom. vbi dicit, quod filius qui nō
potest esse hæres patris, vt quia a patre exhæredatus, admittitur
ad successionem feudi paterni, & sic limitatur capitulū vnicū,
an patri vel filiis in vsibus feu. ista cautela dubia est, quia illa ver-
ba, si non sit hæres patris, intelliguntur quando non vult, aut
quia non potest l. cum proponas. C. de hære. instit. Præterea,
aut filius exhæredatur non expressa causa ingratitudinis, & sic
non rite, & isto casu exheredatio habetur pro non facta l. non
putauit. § non quæuis. ff. de cōtratab. aut exheredatur expres-
sa causa legitima, quæ causa est ab herede probāda, & nisi pro
baretur, præsumeretur esse facta in fraudem creditorū, & isto
casu dicēdum est etiam, quod debeat esse obligatus ad debita
patris, ne ex suo delicto cōsequatur commodum, & ne sit me
lioris cōditionis filius, qui deliquit, quam is qui non deliquit.

l. relegatorum. §. fi. de inter. & releg. l. nō solum. ff. de noxa. ca.
contingit de dolo & contu. Præterea filius exheredatus non
habetur pro mortuo quo ad ea, quæ respiciunt cōmodū alte-
rius l. filiusfam. §. cū quis in fi. inf. de leg. 1. & si diceres, aliquā
do exheredatio fit a patre non ob demerita filii sed ad eius cō
modum, quo casu non est opus, vt probetur aliqua causa in-
gratitudinis l. multi non note ff. de lib. & post hu. l. filiis ma-
trem. C. de inoffi. testa. respondeo, quod in casu isto si fuerit ad
cōmodum filii, prout in dubio præsumitur esse facta, nisi pro-
baretur de causa exheredationis, diceretur esse facta in fraudē
creditorum, & sic veniret rescindenda. cogitabitis super his,
& per illa remanet expedita ista l. 1. cum laude omnipotentis
Dei, ac eius gloriosissimæ genitricis semper virginis per excel
lentissimum Vtriusq; Iuris docto. dominum Ioannem Crot-
tum de monte Ferrato ad concurrentiam domini Caroli
Ruini Regiensis in Florentissima Academia Bononiensi an-
no dominicæ incarnationis. 1515. claues Petri gubernāte san-
ctissimo nostro Leone Pontifice X.

REPETITIO

Camilli Visitarini in l. 1. ff. soluto matrimonio.

SVMMARIVM.

1 *Generale dictum restringi & regulari per rationem.*
2 *Etiam, particula est implicatiua.*
3 *Dotis priuilegia an procedant principaliter ob fauorem publicum an ob fa uorem priuatum. & nu. seq.*
5 *Fauori, qui principaliter est priuatus & secundario publicus, renunciari non posse.*
6 *Nam, quia & similes particulæ denotant rationem finalem.*
7 *Dotis fauorem præferendum esse in ambiguis.*
8 *Probationis onus incumbere ei qui fundat se super tempore. & num. 22.*
9 *Hypotheca expressa dotis an præferatur anteriori hypothecæ expressæ aliorum creditorum, & quid in tacita hypotheca. & numer. 11. & 13. & 16.*
10 *Priuilegia non ex tempore, sed ex causa considerari, quatenus verum sit.*
12 *Dispositionem loquentem in casu iam disposito censeri disponere in omnem casum.*
14 *Ius commune facilius tolli quam ius speciale.*
15 *Testamentum factum iure militari quare facilius tollatur quam factum iure communi.*
17 *Specialitates duas non debere circa idem concurrere. & nume. 34.*
18 *Specialia duo an possint circa dotem concurrere.*
19 *Legem habentem varios intellectus non posse allegari ad decisionem casuum.*
20 *Donationem non præsumi, sed quamlibet aliam coniecturam potius accipi, quam præsumatur donatio.*
21 *Intellectus ad l. matrem. C. de probatio.*
23 *Instrumentum fauore piæ causæ factum an in dubio præsumatur præcessisse aliud instrumentum. atq; inibi quod valeat argumentum de libertate ad piam causam.*
24 *Causa pia an sit fauorabilior quam libertas.*
25 *Testamento arrogati & instrumento arrogationis eodem die factis, vtrū præsumatur prius factum.*
26 *Fiscus an in dubio præsumatur habere anteriorem hypothecam contra creditores. & nu. 28. & 32. & 35.*
27 *Dos & fiscus an & quando paribus passibus ambulent. & nu. 40.*
29 *Fiscum debere vti iure communi vbi non reperitur priuilegiatus.*
30 *Dubium probabile iuris & dubium facti æquiparari.*
31 *Intellectus ad l. non puto. ff. de iure fisci.*
33 *Extensio an admittatur in fisco de casu ad casum ex identitate rationis in exorbitantibus.*
36 *Fisco & muliere ex causa dotis concurrentibus vter præferatur in hypotheca. & num. 38. & 42.*
37 *Rei conuenti meliorem esse conditionem in pari causa.*
39 *Priuilegio non posse aliquem vti aduersus eum a quo habet tale priuilegium.*
41 *Intellectus ad l. 1. C. de iure fisci.*
43 *Instrumentum censeri prius altero etiam ratione vnius horæ.*
44 *Instrumentum duobus eodem die confectis quorum alterum habeat horā alterum non habeat, vtrum illorum præsumetur prius confectum.*
45 *Instrumentum quod habitum inducit, præsumitur præcedere illud quod inducit priuationem.*
46 *Instrumentis duobus eodem die ab eodem notario confectis vtrum prius factum præsumatur.*
48 *Coniectura quæ facit actum valere fortior & potentior est omnibus aliis coniecturis.*
48 *Publicæ vtilitatis causa receditur nonnunquam a regulis iuris communis.*
49 *Priuilegia inducta partim fauore publico, partim priuato nihilominus durare etiam si cesset fauor publicus.*

Priuile-

50 Priuilegium fauore publico inductum non potest tolli per pactum iureiurando firmatum, etiam si priuatum commodum respiciat.
51 Priuilegia dotibus concessa esse inducta principaliter fauore publico.
52 Priuilegia dotiũ an cõpetant mulieri sterili, & n.seq. & 56. & 59. & 62.
54 Dispositionem generalem restringi per rationem. & nu. 58.
55 Matrimonium non esse, nec dotem vbi mulier nubit castrato seu spadoni, & an priuilegia dotium ei competant. nu. 61.
57 Ratio legis præsumitur in dubio finalis.
60 Priuilegia doti competere etiam vbi matrimonium non consistit.
63 Dispositio generaliter loquens an trahatur ad causam dotis.
64 Alienationem fundi dotalis non valere, & an firmetur iureiurando.
65 Venditio fundi subsecuta traditione facta citra mensem an sit nulla, stante statuto, quod venditiones factæ ab vno mense citra sint ipso iure nullæ, & quid si interpositum sit pactum legis commissoriæ. nu. 68.
66 Qualitas adiecta facit rem variabilem.
67 Qualitas potentior debet attendi.
69 Lex licet aliquid reuocet, non tamen reuocat respectu dominij.
70 Lex vtens verbo futuri temporis non importat quod id fiat ipso iure.
71 Priuilegium hypothecæ inductum fauore dotium competat ne personæ, an ipsi actioni de dote.
72 Priuilegium hypothecæ quod mulieri pro dote datur, an transeat ad hæredes mulieris.
73 Priuilegium prælationis in hypotheca, quod mulieri pro dote datur, an trãseat ad eius hæredes.
74 Possessor potior est etiam in actione personali.
75 Actio ex stipulatu pro dote transiens ad hæredes mulieris an sit bonæ fidei respectu ipsorum hæredum.
76 Priuilegium, ne res dotalis possit alienari, an inhæreat rei, an personæ ipsius mulieris.
77 Dotis causa an sit in hoc priuilegiata, vt possit in ea summariè procedi.
78 Exceptio loquens in vno ex æquiparatis trahitur ad alterum. & nu. 80.
79 Instantia in causa dotis an expiret triennio.
81 Exceptionem trahi ad casus similes in materia fauorabili, in qua fieri debeat extensio ratione fauoris publici.
82 Dotis causa possit ne die feriato tractari. & nu. 84. & 85.
83 Iudicari idem de potẽtia per quam peruenitur ad actũ, quòd de ipso actu.
86 Dotis causa an possit coram iudice ecclesiastico tractari. & nu. seq. & 89.
88 Vidua an dicatur miserabilis persona.
90 Priuilegium instantiæ, quod mulieri in causa dotis competit, an transeat ad hæredes.
91 Præscriptionem an possit opponere is, qui promisit se semper vel perpetuo soluturum.
92 Verbum, perpetuo, quo ad effectum agendi respicit tempus triginta annorum.
93 Præscriptio an tollatur ex his verbis, omni tempore, positis in dispositione legis.
94 Dos an sit priuilegiata ante contractum matrimonium.
95 Dos an constituatur pacto nudo. & an ex sola pollicitatione, atque inibi an intersit, aliquid promittatur pacto nudo, an sola pollicitatione, & n. 79.
96 Consensum in cõtractibus interuenire posse ex interuallo, nec requiri, quod sit simultaneus.
98 Probationem non admitti contra fictionem legis.
99 Pater dotando filiam an in dubio censeatur dotare de bonis suis, an de bonis filiæ, & num. 110. & 111.
100 Patrem non teneri præstare alimenta filio diuiti.
101 Protestatio facta a patre dotante filiam quod eam dotat de bonis ipsius filiæ, an aliquid operetur, & an præiudicet ipsi filiæ.
102 Pater an teneatur dotare filiam diuitem, atque inibi de intellectu. l. fi. C. de dotis promissi. & num. 107.
103 Argumentum an procedat de alimentis ad dotem, & num. 150.
104 Alimenta non intelligi in dubio præstita animo donandi.
105 Patrem non ob id liberari a dote danda pro filia, quod filia possit aliũde ali
106 Filiam naturalem pater alere tenetur, non etiam dotare, sicut nec legitimã relinquere, & num. 113. & 115.
108 Dos an debeatur filiæ soluens de bonis paternis, si pater dicat se dotem dare computato omni eo quod petere posset filia de bonis paternis & maternis, & num. seq.
112 Pater naturalis dotando simpliciter filiam naturalem an censeatur dotare eam de bonis suis an de bonis ipsius filiæ.
114 Pater an teneatur filiam dotare eo respectu, quod eam alere teneatur, & nume. 118.
116 Intellectus ad l. vxorem. §. pater naturalis. ff. de leg. 3.
117 Dos proprium est patrimonium filiæ.
119 Pater an teneatur filiam spuriam alere & dotare.
120 Auus paternus an teneatur neptem dotare.
121 Patruus an teneatur dotare neptem.
122 Mater an & quando teneatur dotare filiam.
123 Determinationem unam debere æqualiter determinare quando vera sit.
124 Frater teneatur necne sororem dotare.
125 Fratres in communi habitantes an dotent filias suas de communi patrimonio.
126 Stipulatio tacita an fingatur interposita ex parte viri in contractu dotis.
127 Fictionem non induci nisi exigente necessitate.
128 Stipulatio an fingatur interposita, si maritus dotem accipiat, & nu. 132.
129 Persona extrinseca an & quando possit in actu aliquo subintelligi.
130 Matrimonium posse aliquando sine verbis contrahi.
131 Iusiurandum nonnunquam valere etiam si non interueniant verba.
133 Stipulatio tacita, quę fingitur interposita in contractu dotis an habeat executionem paratam traditam per statutum stipulationi contentæ in instrumento.
134 Dos an in arbitrium alterius conferri possit. & an in liberam voluntatem, & quid ea verba denotent, & num. seq. & 137.
136 Contractus dotis an possit conferri in arbitrium promittentis dotem, & numer. 138.
139 Dotis promissio incerta an valeat, & an in hoc sit aliquid speciale circa dotem. & num. seq.
141 Incertitudine non uitari promissionem iure canonico.
142 Mulier promittens dotem pro alia, aut intercedens pro eo qui dotem promittit, an iuuetur senatuscon. Velleiano.
143 Alienari an possint ob causam dotis ea quæ fideicommisso sunt subiecta.
144 Intellectus ad d. l. quod autem. ff. de iur. dot.
145 Pater teneatur necne dotare filiam, quæ citra consensum eius nupsit. & nume. seq. & 149.
147 Marito licere expellere uxorem ob dotem sibi promissam non solutam.
148 Interpellationem requiri in obligatione legis.
151 Matrimonium contractum citra voluntatem patris iure ciuili non ualere.
152 Dotales res an & quæ alienari possint. & nu. 155. & 157.
153 Regula quando restringatur exemplis.
154 Priuilegiatum in specie excludere priuilegiatum in genere.
156 Pignoris iure resoluto in persona datoris resoluitur etiam ius acceptoris.
158 Dotem quandoque repeti constante matrimonio.
159 Dotem adhuc durare post repetitionem.
160 Priuilegium hypothecæ de quo in l. assiduis. C. qui potio. in pig. habe. an habeat locum in dote confessata. & nu. seq.
162 Priuilegium prælationis in hypotheca competat ne extraneo dotanti, & num. seq.
164 Semper particula perpetuitatem denotat.
165 Testis dictum deponentis aliquem semper possedisse, an & quomodo possit saluari. & num. 167.
166 Possessionem naturalem non argui ex perceptione fructuum.
168 Testis an possit deponere de iis quæ sunt iuris.
169 Testis dictum si non possit uerificari circa ea quæ sunt facti, intelligetur circa ea quæ sunt iuris, ut uitetur falsitas.
170 Mulier obligans se una cum viro ad dotem pro filia an sit efficaciter obligata.
171 Verba enunciatiua in dote an probent.
172 Exceptiones a regula faciunt regulam contrariam, & trahuntur ad casus similes.
173 Implicatiuę dictionis eam esse naturam ut idẽ implicet in casu tacito, quod in expresso.
174 Fauore publico & priuato concurrentibus, uter sit magis considerandus. & nu. 176. & 179.
175 Publicum commodum pecuniarium sit ne fauorabilius non pecuniario.
177 Collectas imponi ratione bonorum quæ quisque possidet.
178 Vtilitas quando consideretur vt publica.
180 Litigantes cogi possint ad concordiam etiam inuiti.
181 Appellari an possit a sententia arbitri in quem ex necessitate statuti compromissum est. & num. 193.
182 Incidens articulus dici non potest quando principaliter propter eum iudex aditur.
184 Litigantes inter se compromittentes, stante statuto quod ad id compelli possint, an videantur compromittere ex necessitate, an ex uoluntate.
185 Doctor uel scholaris an possint expellere fabrum malleantem, & vicinia, & nu. 187.
186 Priuilegia non esse intelligenda in præiudicium tertij, quatenus uerum sit.
188 Dispositum in uno extendi ad illud, per quod peruenitur ad id, super quo expresse dispositum est.
189 Studij causa sit ne fauorabilior quam causa dotis, & num. seq.
191 Donatio a patre facta filio studiorum causa an valeat, & nu. seq.
193 Donatio ob causam a patre facta filio in potestate, imputatur ei in legitimam.

DOtis causa. Diuiditur in tres partes, in prima ponitur dictum, in secunda ratio dicti, in tertia ratio rationis. secunda ibi, nam & tertia ibi, cũ dotatas. summatur secundum Dy. & ceteros ante Bar. hoc modo mulier omni tempore & loco priuilegiata est. in actione de dote propter fauorem ipsius mulieris & publicũ & hoc summarium probatur in l. 1. C. de priuil. do. ibi, quo mulieres vtuntur in actione de dote. & in l. assiduis. C. qui potio. in in pig. hab. & ẽt in text. nostro dum in reddenda rõne assignat
1 rationem respicientem fœminas. † & dictũ gñale per rationem regulatur l. cum pater. §. dulciss. de leg. 2. hoc tamen summariũ non placet. q̃a ẽt ad alios extenditur priuilegium dotis. l. ẽt. uit. eo. & d. l. assiduis. & no. gl. in d. l. 1. C. de priu. do. vñ aliter summ ãt Bart. Ang. Imo Alexand. Aret. & Soc. hic vt hic per eos.

& est cõmune summarium. Ias. tamen hic in secũda lectu. &
Bulg. post Paul. de Cast. aliter summant, videlicet, dos est pri-
uilegiata nõ solum fauore publico, sed etiam priuato mulierũ
qui fauor vertitur in liberis procreãdis. & hoc dicunt propter
distinctionem, & positam in text. quæ implicat, cum ilet pro
2 etiam, vt gloss. declarat. & natura dictionis † etiam est implica
re. vt no. in l. conuenticulam. C. de episco. & cleric. & in l. iuris-
3 genti. §. quinimo. de pact. & † ibi dicit Iaso. sentire Barto. hic,
dum vult, fauorem publicum secundarium, priuatum autem
principalem. qđ etiam patet secundũ eum. qa si esset principa
lis publicus, ei non posset cũ iuramento renũciari, qđ est fal-
sum. vt patet in c. cum cõtingat. de iureiu. & hoc etiã Abb. di-
cit in c. si diligenti, col. 2. de foro compe. Nihilominus pla-
cet magis summarium commune, vt dicamus, dotem priuile
giatam etiam fauore publico concernente etiam priuatũ cõ-
modum, vt sic ius priuilegians dotem attendent dũtaxat vti-
litatem publicam resultantẽ, licet maior resultet priuata, quã
tamen nõ attendit ius commune de cuius natura non est mu
lieres priuilegiare, imò voluit esse deterioris conditionis quã
4 viros. l. in multis, de statu ho. & † ꝙ fuerit publica vtilitas, pa-
tet ex l. 3. de priuile. cred. & in l. in bello. §. medio. de capt. & in
l. 1. de iure dot. nec obstat dictio implicatiua, qa respondeo, ꝙ
non implicat, ꝙ mulieri priuilegiũ concedatur intuitu ipsius
mulieris. sed bene implicat interesse mulieris. sed hæc rõ non
cõsideratur sed cõsideratur publicũ interesse, quod solum Iu
risconsult. hic prosequitur, cũ dicit, cum dotatas &c. vt sit sensus,
ꝙ fauetur doti, quia non solum interest mulierum sed etiã rei
pub. ratione cuius interesse fauetur. & hoc est qđ dicunt Bart.
& glo. s. ꝙ interuenit priuata commoditas, sed tamen illa non
fuit considerata. vnde cum istud ius sit introductum principa
liter ratione publicæ vtilitatis resultantis secundario ad priua-
tum interesse, tolli non potest. l. de die. & l. atticinus. de pac.
5 dot. nec ei potest renunciari. † imò etiam si esset priuatus fa-
uor principaliter, & secundario publicus, ei etiam renunciari
non posset, vt not. Bart. in l. pen. C. de pac. & in l. iuspublicum.
ff. eodem. præsertim cũ sit inseparabilis vtilitas publica a pri-
uata. nam statim ꝙ negatur dotem esse fauorabilẽ, & mulieri
sit præiudicium & rei publice propter impedimẽtum nuptia-
rum, nec ob. c. cum contingat. de iureiuran. quia licet fauor pu
blicus censeatur de iure ciuili, attamen id non considerat ius
canonicum, vt dicit Imo. ibi. vel dic quod non validatur renũ
ciatio per iuramentum sed ei parendum est, quia non est con-
tra bonos mores canonum, & quia ei pareri potest sine interi-
tu salutis eterne. vt plene traditur in dicto capi. cum contin-
gat. & in leg. pacta nouissi. C. de pac. per Mod. Et ꝙ hoc sit ve-
rum, patet, si fauor mulieris principaliter attenderetur, etiam
si non esset fauor publicus, dos deberet esse priuilegiata. & ta-
men contrarium innuit text. noster, dum pro ratione conside
6 ra fauorem publicum. & † vbi lex vtitur verbo (quia, nam) &
similibus, ratio censetur finalis. l. c. 1. vbi Bald. s. de ferijs. & ra-
tio legis in dubio finalis censetur. l. cũ tale. §. pe. de condi. & de
monst. Bal. in addi. Spe. in tit. de dispu. & alleg. §. post. colum. 6.
Casus in terminis vario modo figuratur. retenta tamẽ hac ra-
tione posset figurari, ꝙ duo extabant instrumenta, vnũ dotis,
aliud mutui, vtrunq; habebat obligationẽ personalem & hy-
pothecam, euenerat casus restituende dotis, & viri facultates
non sufficiebant ad vtrunq; satisfaciendum. vnde solum dubi
tabatur, quod esset presumendum prius factum. & videbatur,
ꝙ alio non constito se per concursum impedirent, iuxta. l. duo
sunt titij. de test. tu. tamen deciditur. ꝙ instrumentũ dotis pri-
mo loco censeatur factum, vt eius hypotheca præualeat. quia
7 † in ambiguis pro dote respondẽdũ est. l. in ambiguis. de reg.
iur. & ita Bald. in l. dotis. C. de iure do. ratio illius dicti est, ſm
ꝙ inferunt Pau. de Cast. & Bulga. hic, quia causa dotis est præ
cipua. & sic habet multa spãlia ergo ẽt & illud. & pro hac opi.
facit text. in §. all. l. assiduis. vbi imperator arguit ex priuilegia
concessa alia concedi conueniens esse. In cõtrariũ tñ facit, qa
qui in vno releuatur, in alio debet grauari. l. cũ qui. de iureiur.
quo argumẽto vtitur Alex. in l. si prius. in antepe. col. de ope.
no. nunc. preterea dicere, speciale est hoc casu, ergo & alio. est
truffa, ſm Petrum quem sequitur Bar. in l. si insulam. consũ. 2.
de verb. ob. & glo. idem tradit in l. a diuo Pio. in prin. de re iud.
Imo. in l. iudex postea q̃. co. ti. Alex. in rub. de offi. eius. colum.
3. nam non sequitur ſm eũ delegatus habet multa specialia,
ergo & hoc. & Saly. dicit in l. cõsentaneum. col. 1. C. quomo
do & quando in ꝙ specialia non sunt extendenda. & idẽ Bart.
proprie. in l. naturaliter. §. nihil cõmune. antepe. col. de acquir.
pos. dicit, ꝙ non sequitur, ista causa habet vnum speciale, ergo
& aliud. imò dicit ipse potius deberet contrariũ dici. l. 1. C. de
do. promis. nec ob. l. assiduis. qa differentia est an sit respectu
eiusdem specialitatis, vt puta si respectu hypothecæ sit cõces-
sum vnũ quo casu quia reperitur circa illud causa priuilegiata
potest fieri extensio respectu illius priuilegij. qa venit cõsecu-
tiue ad illud. quo casu duo specialia concurrunt, vt no. Bart. in
l. si is qui pro emptore. ad fi. de vsuca. sed in casu nostro nõ est
reperire, ꝙ dos citiori tempore data præsumatur, bene adest
prælatio ratione hypothecæ, etiam quando cõstaret, sed non
ratione tẽporis adest speciale. non ob. l. in ambiguis, quia vel
potest intelligi, quando variæ sunt sniæ docto. prout not. Imo.
hic. & Fely. in c. 1. col. 15. de consti. nam hic non est ambiguũ,
8 † quia ei qui agit. & fundat se super tempore, incumbit onus
probãdi. l. eum actum. de neg. gest. l. matrem. C. de proba. præ-
terea iste casus non videtur facere ad text. nostrum qui loqui-
tur in casu claro, dum dicit, præcipua. Vnde posset ſm Ange.
casus in nube figurari, & illud tanto magis pcedit, cũ sit gene
ralis consultatio, quo casu non est figurãdus casus ſm Cyn. &
Bar. in test. in l. omnes populi. de iusti. & iu. & ponit Caccialu.
9 in leg. imperiũ. in 1. col. de iuris. om. iud. † Ex cõi tñ figuratione
casus infert Iason hic, qđ expressa hypotheca dotis non præ-
fertur anteriori exp̃sse aliorũ creditorũ. cuius cõtrariũ in taci-
ta disponitur in l. assiduis. C. qui po. in pig. ha. Ang. tamẽ Are.
& Bald. no. in locis relatis per Iaso. hic. tenebant ꝙ imò etiam
expressa dotis præferretur expresse anteriori per rationes, de
10 quibus per Iasonem, quia vltra eos confirmat, † eo ꝙ priuile-
gia non ex tempore, sed ex causa considerantur. l. qđ quis. & l.
priuilegia. de priui. credi. sed hæc ratio nihil est, quia habet lo-
cum in actionibus personalibus, non in hypothecis. vt no. glo.
in d. l. c. priuilegia. & probatur in l. si fundum. C. qui po. in pig.
11 ha. † Contrariam opi. tenet ipsemet Bald. no. in suo trac do-
tis. in 9. parte col. 1. & in 10. parte. col. 2. duplici rõne, & primo
quia. l. assiduis. dat priuilegium tacitæ, non autem expressæ. sed
ad hoc potest responderi, ꝙ verum est, ꝙ dat priuilegiũ tacitæ
mulieris sed contra expressas aliorum, post q̃ aliter non se re-
stringit. præterea concedit priuilegiũ ipsi actioni, nõ hypothe
cæ. non dicit eñi pferri in hypothecis oĩbus creditoribus, licet
12 sint anterioris tpis priuilegio vallati. † Cõfirmatur hoc quia
dispositio loquẽs in casu iam disposito censetur disponere in
oẽm casum. l. 1. §. nũtiatio. de ope. no. nun. ẽt si non adsit dictio
vniuersalis, vt ibi no. & in l. 2. C. de sac. san. eccl. vnde videretũ di
cendũ, qđ mulier habens tacitã posteriorẽ præferretur etiã ha
bẽti expressam anteriorẽ, præsertim cũ rõnes. l. assiduis. proce
13 dãt etiã isto casu. † Secunda ratio Bal. not. est, quia hoc videns
in fisco cuius expressa nõ præfertur habẽti anteriorẽ exp̃ssam.
sed tñ qđ fiscus hñs tacitã nõ est potior alio habente tacitam
anteriorem. & tñ mulier est potior. d. l. assiduis. vbi hoc no. gl.
nec ob qđ paribus passibus ambulent. quia procedit respectu
ipsorum, non quo ad cæteros, præterea de hoc latius dicet infe
rius. Hanc tñ opi. Bal. no. tenent etiã Mod. Senen. hic, quia lex
suum non tuum denegat auxilium, & fortius est ius cõe q̃ spe-
ciale. l. eius militis. §. si militia missus. de mil. test. sed tu respon.
ꝙ lex isto casu suum denegat auxilium, non tuum, quia vult ꝙ
ex illa hypotheca nõ oriatur obligatio, quæ excludat. sicut nec
ex actione personali vult oriri. d. l. assiduis. non obst. §. si militia
14 missus, quia argũ potest retorqueri. † quia facilius tollitur ius
cõe q̃ speciale, patet, quia ad derogandum priuilegio requirĩt
expressa mentio, non tñ ad derogandũ iuri cõi. auth. qua in pro
uincia. C. vbi de cri. agi oportet. iuncto. c. 1. de cõsti. in 6. pbat per
auth. hoc inter liberos. C. de te. sta. vbi ſm testm̃ nõ eneruat pri
mum in casu illo, nisi de eo fiat expressa mentio, & tñ secus in
alio solẽni testõ. l. sancimus. C. de testa. nec quicq̃ facit. §. si mi-
litia missus, quia minus est efficax testm̃ iure militari factũ, q̃
cõi, vt probatur in l. quod dĩ. de tes. mil. & ita reperio declarare
Crottum in rep. §. diui. col. 26. in l. filiusf. de leg. 1. tñ ista eius di
cta non placent, quia ideo requiritur spãlis derogatio in priui-
legijs, quia princeps non præsumit habere sciam eorum, sicut
iuris cõis. l. omniũ. C. de testa. & ita proprie tradĩt in d. c. 1. de cõ-
sti. in 6. nõ ob. auth. hoc ĩter liberos. qa illud est ex eo, ꝙ testm̃
inter liberos censet habere clausulam derogatoriã fauore libe
rorũ, quo casu non tollitur per sequens testm̃, nisi fiat expressa
15 mẽtio. † nec est bona rñsio ad §. si militia missus, quia primo rõ
quare facilius tollatĩ testm̃ factũ iure militari est, qa est debilius
cũ infra annũ tollatĩ, secũdo cũ essemus ibi intra tps quo nõ tol
lerecĩ. s. intra annum, respectu illius temporis ita debuisset esse
forte, ex quo intra illud nõ intelligitur sublatum. l. si. C. qui ad-
mit. cuius cõtrarium ibi cĩ. Et illa regula ad quam ille tex. allegatĩ
optime probatĩ in §. quia vero verisimile. in auth. de non alien.
vers. oportet aũt. vbi proprie dĩ, ꝙ oportet potius valere q̃ com
muniter introducta sunt, q̃ quæ de iure spãli. & no. Bal. in l. cẽ-
turio. per illum tex. de vul. & pup. est verum ꝙ Decius in rub.
de cõstit. secunda lect. col. pe. dicit ꝙ regula fallit in d. auth. hoc
inter liberos, sed non placet, quia etiam si esset ibi testm̃ factũ
ſm ius commune, non ita tolleretur per aliud testamentum so
lemne, sicut aliud tolleretur, vnde non est ibi fortius ius specia
le, sed cum essent ibi instituti filij, testm̃ rumpitur difficilius. l.
16 hac consultissima. §. si quis autem. eod. tit. † Et istam opin. con-
tra Bal. nõ firmat Ias. hic primo, quia mulieri conceditur priui
legiũ contra actionem personalem quęsitã ex facto hominis,
sed ad hoc responderi potest, ꝙ acquiritur vtiq; actio, sed pri-
uilegium

uilegium obuenit lege disponēte, secus ergo si facto suo quis
sibi acquirat, & lex ab initio hanc qualitatem illi obligationi
adijciat, quam potest adiicere, licet non tolleret postea indu-
ctam l.si non sortem inprin.de condi. indeb. Secundo moue-
tur, quia est par fauor priuilegiare expressam contra expres-
sam, & tacitam cōtra tac.tam, sed respon.ꝙ non est par fauor.
quia lex suum non tuum denegat auxilium, & quia tollitur ius
alterius vnde non est par fauor.iuxta no.in l.fina.§. in compu-
tatione.C.de iure delib. Tertio adducit, quia imperator idem
statuisset, si de hoc fuisset interrogatus, sed rñ. ꝙ imò non sta-
tuisset, quia noluisset ei tollere. quod vigilando sibi quesierat
l.pupillus.ff quæ in frau. cred. Vnde ex his vides, hanc figura-
tionem casus non transire absq; dubio maximo. propterea re-
perio ꝙ Bald.no.in d.tract.in 9.parte in prima q.col.1. aliter fi-
gurabat casum, q.s.duo apparerent instrumenta, vnum conti-
nens expressam hypothecam, aliud mulieris non habens ex-
pressam, sed tacitam, quo casu vt communiter cōcludunt doc.
in d.l.assiduis, qui prior est tempore potior est iure. vnde si ap-
parent duo instrumenta vnum dotis sine hypotheca, aliud al-
terius contractus cum hypotheca, illud prius pręsumetur per
hunc text. Sed certe ista casus positio nō poterat fieri hoc iure
ante d.l.assiduis, quia per eam inductum est, ꝙ tacita posterio-
ri expresse pręferatur pręterea istud dictum est dubitabile, quia
si in instrumento dotis non est hypotheca, vtiq; ex priuilegio
dotis hypotheca præsumetur, sed si volumus etiam præsume-
17 re, ꝙ hypotheca præcesserit, duę † essent specialitates circa idē
concurrentes contra l.1.C.de do.promis. prætereà illud est cō-
tra dicta Barto.in l.iurisgen.§.quinimo.de pact. vbi vult, quòd
licet quis promittat pacto nudo plusquam deberet, licet resul-
tet præsumpta donatio l.si tibi decem cod.t.e. tamen non ori-
tur obligatio efficax, ne duæ præsumptiones & specialitates
circa idem cōcurrant ita in proposito duo orirentur specialia,
vnum præsumptę hypothecæ, aliud, ꝙ illa etiam pręcessisse prę
sumeretur contra rego. quòd qui se fundat in tempore illud
probare debet l.nō solum.§.sed vt probari.& ibi declarat Bar.
de ope.no.num. Confirmatur hoc ex doctri. Barto.in l.natura-
liter.§.nihil commune in antepe.colu. de acquiren. possess. vbi
vult, ꝙ cum sit speciale in causa momentaneæ possessionis, ꝙ
contra non legitimam personam exerceatur in illa causa po-
stea non posset esse speciale, vt lite non contestata non proce-
datur alle.d.l.1.C.de do.promis.& sic sentit quòd etiam in do-
te idem esset cum dictum docto. debeat intelligi secundum l.
quam allegat l.imperatores de in diem addic. Bartol. in l. non
solum.§.liberationis verba.de libe.de l.b.leg. Tertio arguitur,
quia si extat publicum instrumentum mutui, & scriptura pri-
uata dotis, præsumetur prius instrumentum præcessisse secun-
dum Cyn.in l.in exercendis.C.de fide instru.& referunt mod.
18 hic.† Est verum Seneñ.hic col.9.dicunt, non esse inconueniēs
quod in dote duo specialia concurrānt per text.in l.fina. C. ad
Velleia.sed ad illum tex.respon quòd ibi non sunt duo specia-
lia, quia duo sunt ibi casus, vnus, quādo mulier pollicita est do-
tem, quo casu non concurrit nisi vnum speciale, quia donabat
mulier, & sic non habet locum Velleianum l.sed si ego.§.si.ad
Vell.vnde nō est nisi vnum speciale, quòd ex pacto nudo obli-
getur, alius est casus, quando spopondit. quo casu intelligitur
mediante stipulatione l.blanditus.C.de fideius.& sic etiā tunc
est vnum tantum speciale. s. respectu Velleiani, quia illo casu
non iuuatur Velleiano mulier, vnde infero, quòd si mulier pa-
cto nudo se obligaret in causam fideiussoriam pro dote, ęque
non teneretur, sicut nec si in aliam causam, & si dicatur, quòd
secundum hoc ille tex. modicum faceret ad titulum illum, re-
pondetur, quòd satis est, quod in aliquo faciat ad titulum, & in
aliqua sui parte operetur, vt no.Soci.consi.207.in causa. Placet
tamen opin. Bald.no.in se.quia ambo specialia a iure commu-
ni concurrunt isto casu.s.tacita hypotheca a d.l.assiduis, & ius
fingens pręcessisse. a. l. in ambiguis de iure dot. quo casu pos-
sunt concurrere. vt no. Bald.in l.1.C. quando li.ab emp.dis. &
Aret.in rub.de acquiren.hęre.colum.3. vel secundo dic, quod
vnum speciale venit consecutiue ab alio, quia data hypotheca
in causa dotis, prælatio etiam oritur consecutiue, ita Bald. in
l.1.C.de do.promis.& Feli.in c.cum Marinus de consti. col.7.
& Domi.in c.non omnes.2.q.7.& Bald.in l.1.in antepe.col.C.
de fur. Et confirmatur eg doctri. Barto.quam ibi Imo. Alexan.
& alij sequuntur in l. si rem aliquam de acqui. pos. vbi in con-
ducente fundum suum ab ecclesia & sic ficte dante vult ex il-
la ficta donatione ex qua resultat traditio ex legis dispositione
l.fi.C.de sac. san.eccles. transferri dominium, quia ex illa ficta
donatione resultat ficta traditio ex legis dispositione ita hic re
sultat ex illa præsumpta hypotheca prælatio ex legis dispositio
ne non ob.l.prima de dotis promissione in quantū ibi promis-
19 sio dotis incerta non valet. † quia illa lex habet varios intelle-
ctus, vnde non potest allegari ad decisionem causarum, vt no.
in l.in ambiguo.de reb.dub.& Modern.in proœ Grego. & in-
tellectus communis non potest procedere ad illam l.vt Alex.
tradit in l.sciendum colum.1.de verbo.ob.non ob.no.per Bar.
in §.quinimo, quia primo Areti.impugnat in l.2.de lega.1.sed
non considerat rationem Bartol. quæ tamen non placet, quia
ex legis dispositione vna ad aliam accedit, vt supra dixi. item
quia in casu Barto.ratione illius obligationis præambulæ con-
ferebatur facta promissio.vnde non valet donatio, cum nō es-
set pura donatio, sed contractus innominatus, qui re perficitur
l.1.de re. permuta. præsertim cum accedat contractui mutuo,
cuius ideo naturam sortitur, vt no.Barto.in l.naturalis.§.quod
si faciam de præscr.ver. & hoc est quod dicit propriè text.in d.
l.si tibi.in versi.re enim nō potest contrahi obligatio, nisi qua-
20 tenus datum est fuit, † quia quælibet coniectura potius quam
donatio sumi debet l.si cum aurum de solu.& ad hoc vide Bar.
in l.cum proponas.C.de dila.& in l.1.§.diuus de va.& extraor-
di.cog.non ob.quod dicunt Seneñ.post Cy.quia illud est, quia
minus priuilegiata est scriptura priuata, quam publica l. scri-
pturas.C.qui po.in pig. ha. sed in casu nostro ęque est priuile-
giata tacita hypotheca sicut expressa, quia in eis attēditur prio-
ritas tantum d.l.assiduis. Hanc decisionem loquentem in do-
te ampliant mod.Seneñ. hic procedere etiam in libertate per
l.inter pares de re iudi.cum similibus, sed huic determinatio-
ni obstat text.in l.matrem.C.de proba.vbi in probatione liber
tati instrumentum manumissionis maternę non releuat, quia
potuerat post illud nasci.glo.ibi dicit, quod mulier erat in qua
si possessione seruitutis, vnde nimirum si in ea non releuat ex
quo præsumptio erat contra ipsam Bald. ibi & Pau. de Castr.
idem dicunt, si mulier erat in quasi possessione libertatis, & ip-
sa assumpsisset partes actoris, iuxta l. circa de proba. quod est
magni effectus, vt considerant doct. alle. plus etiam videtur
velle ille text.quod nedum si agat, sed etiam si se defendat, illa
probatio nō releuet.dum dicit, quod enim fratribus nulla mo-
ueatur quæstio, id ad defensionem tuam prodesse non potest,
& quod non sit differentia, an sit actor vel reus, comprobatur
ratione, quia si in sententia non est differentia, an sit actor vel
reus d.l.inter pares, idem erit in probationibus, quia de senten-
tia ad probationes arguitur, & secundum quod in sententia
diffinitur, ita & in probationibus l.lege Iulia.vbi est casus sing.
ff.de manumis.quam pro sing. alleg. Bald. in titu. hic fini. lex
Corn.& Georg. nat.in cle.sæpe.§. non sic tamen colum.1.de
verbo.signific. Nihilominus placet opin.Soci.pro qua est text.
in l.si seruus legatus de fideicom.lib.& gloss.tradit in c.ex lite-
21 ris de prob.vbi etiam est text.de hoc, & in c. fi. de re iud.† Sed
quomodo respon.ad l.matrem.dic quod in illa lege duo casus
ponuntur, vnus est, quando quis petebatur in seruitutem, &
actor probauerat intentionem suam, reus vero volebat absol-
ui. & hoc casu si reus tantum probauit quæstionem fratribus
non moueri, si aliud non probat, hoc non releuat, ideo succū-
bit. aut vero actor probauerat intentionem, sed ille qui agebat
pronunciari se liberum probauerat matrem manumissam, nō
tamen probauerat se post manumissionem ęditū, & illud non
sufficit quia plene est probata eius intentio agentis, vt pronun-
22 cietur liber.† ex quo qualitas temporis necessaria ad actum de
bet probari l.eum actum de neg.gest.l.non solum.§.sed vt pro-
bari.de oper.no. nun. cum probatio actoris haberet qualitatē
contrariam annexam. s. seruitutem, quia manumissio argue-
bat l.decem.de verb.ob.vbi Bartol.no.vnde etiam si alius nihil
probasset, hoc non sufficiebat ad probandam actoris intentio-
nem, quia probatio de necessitate non concludebat, vt debet
c.in præsentia de prob. l. non hoc. C. vnde cog.lec in casu isto
mulier plene probauerat, si alius non contradixisset, producē-
do instrumentum dotis, alius ergo contradicendo illam non
excludit pari probatione, sed debet validiorem excludere, &
23 hoc est quod dicit tex.in d.l.lege.de manu.cogitabis. † Secun-
do ampliat procedere in pia causa per no.in auth.similiter. C.
ad l. Falci.confirmatur quia de libertate ad piam cām arguitur
semper.ita Alexand. arguit in l. quidam ęstimauerunt in pen.
colum.si cer.pen.post Rom.ibi, & no. Bartol in l.si vous. C.de
testa.& in l.proxime de his quæ in test.del. Alexand.in l.capta-
torias.C.de testa.mili. Soci.in l.quidam relegatus.colum. 5. de
reb.dub. vbi dicit doc, semper arguere de libertate ad piā cau-
sam, vnde cū simus in fauorabilibus dispositio etiam loquens
de vno casu debet ad alium trahi, vt Alexand.concludit in l.in-
ter pares de re iud.est verum quod Ias.in d.l.quidam ęstimaue
runt dicebat, quod licet de pia causa ad libertatem arguatur,
econtrario de libertate ad piam causam non arguitur, nam di-
cit ipse quod libertas est fauorabilior quam pia causa, quia legi
tima filiorum non minuitur propter piam causam, & tamen
propter libertatem secus l. P.ap.§.quarta de inoffic.testam.sed
ad istud respon.quod est, ne excogitetur fraus aduersus filios,
faciendo legata ad pias causas.ita Alexand.consi.18.4.volu.qđ
non est ita facile in libertatibus, nisi quando serui sunt in patri-
24 monio.† quinimo videtur, quod fauorabilior sit pia causa quā
libertas, quia pia causa conferri potest in arbitrium hæredis nō
autem libertas l.1.vbi Bar.de leg.secundo.& no. in l.1.C.de sa-
cro san.

crosan. eccle. & per Alexã. in l. captatorias. C. de testamẽ. milit. vbi plus voluit, quòd legatum libertatis semper dicatur respicere causam piam verum est quod ipsemet Alexã. in l. si pecuniam. colum. 7. de condi. ob causam, dicit, quod legatum libertatis ita demum respicit piam causam, si pro anima relinquatur, quod si esset verum, nullum esset speciale, quia regulariter quodcunque relictum pro anima dicitur cõcernere piam causam l. fideicom. §. interdum de leg. [illegible] tamen Alexand. ponit alium casum in quo fauorabilior est pia causa, quam libertas, quia mandatum ad pias causas non reuocatur morte mandantis, prout contingit in libertate. & ibi et argum. quod sicut in dote non habet locũ pœnitentia l. si ego. §. 1. de iure dot. ita ipse arguit in pia causa & libertate, vt arguit Bal. in l. sicut. C. de act. & obli. super hoc tamen ipse relinquit cogitandum. Tertio ampliatur decisio de qua suprà in testamento arrogati nã pone, quod quis se in arrogationem dedit, quo casu licet arrogatus possit facere testamentum, instit. quibus mod. testamẽ. infirm. in princip. tamen si testamentum quod ante arrogationem fecit declarat velle valere, confirmatur testamentum, vt est casus singul. in l. penult. ff. de bon. pos. secundum tabul.

25 si ergo † extat instrumentum arrogationis & testamentum factum eo die, prius præsumetur testamentum factum [illegible] quia testamentum publici iuris est l. vel negare, quemad. test. ap. & in ambiguis præsumitur pro iis, quæ ad publicum ius pertinent l. inter pares de re iudi. secundo [illegible] in testamentis benigna interpretatio facienda est secundum Imol. qui ita arguit in l. 1. colum. 4. de cond. [illegible] tertio, quia si [illegible] testamento per prædicta. Quarto supra dictam conclusionem, quod instrumentum dotis præsumatur prius factum ampliat Bal. in l. dotis. C. de iure dot. procedere, si aliud instrumentum sit fisci per l. non puto. de iure fisci quæ lex probat [illegible] priuato [illegible] concurrat cum fisco vt etiam dicit Alexan. [illegible] & [illegible] hoc tenent Dyn. & Barto. quorum opinioni [illegible] videtur adhærere Alexand. [illegible] licet primo contra eam inducat tex. in [illegible] C. de iure [illegible] respondeat ad l. non puto vt hic [illegible] Sec[illegible] quod [illegible] erat ex ea [illegible] sed hec expositio non videtur [illegible] hypotheca [illegible] fuisse ante in bonis debitoris [illegible] & rationem ponit [illegible]

26 † fiscus ergo qui habere [illegible] anteriore [illegible] quando [illegible] est [illegible] etiã si contineat ei causa lucratiua [illegible] anteriorem hypothecam [illegible] [illegible]

27 [illegible]

28 [illegible] Quinto [illegible] causa priuati [illegible] do contra [illegible] priuatum [illegible] bona [illegible] tius quando incertum erat [illegible] sed dicas non [illegible] fisc., ergo debet [illegible] hoc non [illegible] per [illegible] ob quod [illegible] ius clarum, fortius debet tollere ius dubium, [illegible] consequentia ratione priuilegij [illegible] in illo casu non reperitur habere [illegible], vnde argumentum procederet [illegible] futurorum, quia si præfertur in casu claro fortius in dubio contra Barto. etiam arguit Bal. hic primo, quia cum causa fisci sit publica debet esse fauorabilior priuata Bald. in l. quicunq; C. de ser. fug. sed respon. quod respectu commodi pecuniarij facilius fisco aufertur quam priuato l. 1. §. 1. ff. de ser. fug. & ibi gloss. ponit rationem præterea cum plura c. [illegible] spe-

cialia, non inconuenit, vt in aliquo etiam grauetur l. cum qui. in prin. de iureiu. Secundo arguit, quia si in multis dispensatur fiscus contra ius commune, facilius debet conseruari illi quod est secundum ius commune, sed respõ. quod sicut ius fauet illi in eo, quod est contra ius commune, ita non incõuenit, quod grauet ipsum in eo, in quo locum habet ius commune, vt sit debilius respectu ipsius quam alterius d. l. cum qui. & grauius interpretetur contra eum, & ita no. Alexand. in l. si prius colu. antepe. de oper. no. nun. Tertio inducit, quia minus est præsumere in casu dubio, quam statuere in casu certo, sed respon. quod hoc procedit respectu illius casus, in quo statutum est, vt dicit propriè tex. in d. l. 1. in princip. C. de rei vxo. ac. sed argumentum, quod ex quo statutum est in vno casu, hoc etiam in alio statutum intelligatur, non procedit d. l. cum qui vnde si essemus in casu, in quo esset priuilegium, puta in hypotheca tacita, nunquid fiscus præferatur non hñti, clarum esset quod potius præferretur non hñti quam habenti. Quarto arguit, quia priuilegiare fiscum contra priuatum, & eundem reddere deterioris conditionis respectu eius, sunt inuicem contraria, sed respon. quod bene essent contraria, si fiscus reperiretur in genere priuilegiatus contra priuatos, sed cum sit tantum in spẽ, nõ arguitur de vna spẽ ad aliam, quia ex diuersis non infertur, & multitudo priuilegiorum restrenanda est. Decius in alle. cons. 5. & in c. at si clerici. §. 1. de iu. & in c. ex litteris de proba immo

29 † iura in fisco contrarium volunt, quod vbi non reperitur priuilegiatus vtatur iure communi l. 1. vbi glo. C. de pe. hæc lite venimus. §. priuatorum. ff. eod. Quinto adducit l. 1. C. de iure fisci. sed illa lex habet varios intellectus, vnde ex ea argui non potest l. in ambiguo de reb. dub. Imo. in l. cum pro[illegible] de re iu. Fel. in pr. Grego. colum. 2. Sexto arguit, quia personę priuilegiatę hoc habent, vt in dubio pro eis respondeatur, sed dic qđ non habent hoc ex vi specialium priuilegiorum, sed quia particulariter hoc eis conceditur alias. ll. hoc dicẽtes fuissent superindubitabiles si hoc censeretur concessum eo ipso, quod haberent multa specialia contra l. quod Labeo de carbo. edict. cum ergo non reperiatur hoc particulariter concessum fisco, intelligendum est contrarium. Vide Vulpie. ad d. l. non puto primo tenet responsionem Iacob. Bel. & Raph. nec obst. quod sit diuinatoria quia ipse dicit non esse verum, ex quo facit ad titulum, sed tu dic, quod responsio istorum confunditur per tex. in l. qđ placuit. ff. eod. tit. de iure fisci. secundo ipse alter respon. quod licet in dubio non sit pro fisco iudicandum, non tamen sequitur, quod sit contra eum iudicandum, sed iste intellectus non placet, quia bene procederet si diceret, quod in dubio non delinqueret qui pro fisco nõ iudicaret. sed dicẽdo, quod contra fiscum [illegible] sit, in hoc est deterioris cõditionis fiscus quam priuatus. Præterea adest verbũ (facile) in tex. ille, quod repugnat intellectui huic. Tertio ipse rñ. quod iudex non videtur delinquere, [illegible] dubiis, si iudicat contra fiscum sed neque istud [illegible] quia si fiscus est persona priuilegiata, esset in dubio iudicandum pro eo, non contra eum, sicut dicimus in libertate & [illegible] causis l. inter pares de re iudi. Alium intellectum etiam ponit Bal. no. in d. trac. dotis in 9. parte prin. in primo ipsi. col. 1. quod tex. in d. l. non puto loquatur, quando est probabile dubium iuris, sed illud etiã non placet, quia si fiscus est priuilegiatus, quare etiã non est in hoc priuilegiatus potius quam priuatus. Præterea vt etiã Bulg. hic

30 dicit, par ratio videtur inter dubium iuris & dubiũ facti, † quinimo probabile dubium iuris & facti equiparantur. ita gl. no. in c. vnico. de post. prela. in 6. & ibi Io. And. & est tex. in c. cum dilectus. de cõtue & no. Perusi. in c. sæpe. col. 1. de app. Reperio etiã quod Fely. in c. pastoralis. col. 5. de rescri. & in c. si duobus. de re iudi. sequitur intellectum Iaco. de bel. ad illum tex. decimus ait in c. ex literis. col. 3. de proba. faciens mentionẽ de his dictis Alexan. hic respon. quod ibi erat dubium, an fiscus haberet priuilegium contra priuatum, quo casu in dubio pronunciandum est, vt fiscus non sit priuilegiatus. ar. c. sane. de priuileg. & l. in fraudem. §. fi. de test. mili. vbi Bald. no. vnde ipse intelligit, quod aut fiscus agit ratione priuilegij. & hoc casu in dubio contra eum iudicandum est, aut agit ratione iuris communis, & tunc secus sed hic intellectus non placet, quia diminat manifeste ad illum tex. preterea tex ibi repugnat cum dicit, in dubijs questionibus. & sic considerat esse aliquod dubium in iure non habito respectu ad fiscum. Quidam etiam mod. vt refert Decius in rub. de iud. secunda lec. in vlt. col. dicunt, quod ille text. loquitur quando dubium erat, an bona essent auferenda sed iste intellectus etiam non placet, quia loquitur in dubiis quæstionibus, nec aperit de bonis auferendis. & ibi etiam Decius sequitur intellectum, quem posuit in d. c.

31 ex literis. † Quid ergo dicendum ad illum tex. arbitror, quod ille tex. vel loquatur in casu, quando fiscus esset actor, & ageret ad penam prout probatur in toto illo titulo quo casu in dubio iudicandum est contra fiscum. & ratio est, quia fiscus iure priuat vtitur. l. quod placuit. eo. tit. & sic non est priuilegiatus

amplius

amplius. vnde sicut actore priuato non probante reus absolui
tur, ita etiam in fisco. maxime quia in pœnis absolutio fieri de
bet in dubio l. Arrianus. de act. & ob. vel generaliter intellige
text. vt in dubiis iuris articulis contra fiscum pronuntietur. nã
ex quo multa sunt ei concessa priuilegia, non inconueniet, vt
habeat istud incommodum, vt respectu iuris cõmunis sit de-
terioris conditionis quam priuatus, & in eo casu in quo non
est priuilegiatus d. l. eum qui de iureiu. & Alexan. in d. l. si prius
colum. antepe. de oper. no. nun. vel intellige in dubiis quæstio
nibus habitis per tormenta. accipiendo verbum, quæstio vt ac-
cipitur in tit. ff. & C. de quæstio. Ex his inferri potest, quod nec
l. non puto. cum varios habeat intellectus, nec l. 1. C. de iure fi-
32 sci probant aliquam opin. Circumscriptis † ergo his iuribus de
q. quæritur in qua vt vides Soci. tenet indistincte, quod debeat
præferri fiscus, per ea quæ adducit. quæ omnia fuere Bald. not.
in d. tract. in nona parte primo speciali & eandem opin. tenet
Ang. in §. aliud quoq; capitulum in auth. vt cum de ap. cog. &
Bald. in l. creditor. C. de priuile. fisc. & in l. 1. C. de hære. vel ac.
vend. Bartol. in l. & quæ nondum. §. quod dicitur de pig. Ang.
in l. matrem. C. de prob. Et pro ista opin. primo adducit Bald.
no. tex. in d. l. 1. C. de iure fisci ponderando, quod ibi imperator
solum respondet consultationi propositæ, quo casu censetur
respondere. prout est de iure communi c. cõsultationi de resp.
ord. & quia si princeps duntaxat de donatione intellexisset, hoc
expressisset, & exempla non solent regulam restringere, & quia
si iura volunt, quod fiscus præferatur priuato quando est cla-
rum d. l. si is qui, fortius quando est dubium. Cõprobatur hoc,
quia si in priuato non habetur consideratio, an nitatur ex cau-
sa lucratiua vel onerosa, ergo videtur dicẽdum, quod idem sit
in dispositione cõtraria loquente in vno casu, vt trahat ad aliũ
casum, quando disponit per contrarium, vt contrariorum ea-
dem sit ratio. præterea si ista reperiuntur æquiparata in modo
disponendi, & est eadem ratio in vtroq; casu, nam ratio quare
hoc sit, est ea, quam tenet Bal. in l. matrem. C. de proba. quia
ille cum contendat de dominio, semper habet intentionem
fundatam in limitatiuis, prout est hæc dispositio, quia non cor-
33 rigit, sed limitat. in fisco † fieri solet extensio de casu ad casum
in quo est eadem ratio, vt no. glo. ss. in l. illud. C. de sac. san. eccl.
no. in l. si a primo in f. de lib. & posth. tradit Alexand. in rub. su-
pra eod. etiam in exorbitantibus. vt probatur in c. cum dilecta.
de cõfir. vti. vel inut. no. Abb. in c. translato de constit. Alexan.
in l. certi condictio §. si nummos. supra si cer. pet. Sed Bulga. hic
tenet cõtrarium, primo quia d. l. 1. loquitur de causa lucratiua
vnde non debet extendi ad alium casum, præsertim cum non
sit eadem ratio lucri & damni l. fin. §. licentia. C. de iure delib.
Secundo mouetur per doctri. Bartol. in l. si is qui. de iure fisci.
vbi vult, quòd licet fiscus sit anterior creditor in rebus postea
quæsitæ, non tamen est priuilegiatus in hoc, vt præsumantur
quæsitæ ante vel post. Est verũ quod Mode. Perusin alle. trac.
aduertentes ad hanc obiectionem dicunt, quod Barto. ibi ma-
le dicit, sed videndum est, an posito quòd Barto. bene loqua-
tur, opinio illorum procedat. Tenendo hanc partem non ob-
stant, quæ pro contraria adducuntur. nam ad argumenta Soc.
fuit heri responsum. non obstant fundamenta Bal. no. quia li-
cet princeps non censeatur super illo casu dispensare, sed ius
condere, vt no. in d. c. consultationi, & tradit glo. in c. ex tua. de
fil. presby. & Car. in cle. si. de præben. secunda oppo. & Abb. in
c. venerabilis colum. 2. de iud. & in c. fi. colum. 2. de iur. cal. &
est tex. nõ solitus allegari in c. ex multa de voto. secundũ Mod.
qui plene congerunt in c. 1. colum. 4. de consti. licet eum alleg.
gloss. in d. c. ex tua. tamen hoc est verum respectu illius casus,
de quo loquitur ipsa lex, vt trahant ad omnes casus. vnde licet
sit scripta voi, trahitur ad alios, cum sit redacta in corpore, se-
cundum Host. in c. cum super de sepul. sed quod extra illum
casum ad alios porrigatur, non dicit hoc aliqua lex. Et tanto ma
gis quando sumus in materia stricta priuilegiorum in quibus
non fit extensio c. fane. de priuile. & multiplicitas eorum non
sit inducenda, vt no. Decius consi. 5. primo volu. & no. doc. in
cap. si clerici. §. 1. de iudi. Ad secundum respon. quod illud po-
tius facit contra, quia si imperator voluisset illud habere locũ
in contractu oneroso, id expressisset l. 1. §. sin autem ad deficiẽ-
tis. C. de cad. tol. cum ergo non sit expressum, non est facienda
extensio, ex quo sumus in materia stricta priuilegiorum, & ẽt
in casu quo fieret damnum tertio. d. l. fi. §. licentia. Non ob. qđ
exempla non restringunt regulam, quia ibi imperator non lo-
quitur per modum regulæ in omni casu, sed loquitur dunta-
xat in casu donationis, non est ergo fienda extẽsio vltra illum
casum. Non ob. quod in priuato non distinguatur, quia cum
statutum iam esset in donatione in priuato, per l. de rebus, for-
tior erat ratio in titulo oneroso, vnde nimirum si trahitur ad
illum casum dispositio loquens ex maioritate rationis, sed in
casu isto minor est ratio & minor fraudis suspicio l. 1. §. si mu-
tuam. ff. si quid in fraud. pa. Non ob. quod ista sint æquiparata,
quia ratio cõcludit quo ad modum inducendæ probationis in
fauorem donatarij & habentis titulo oneroso, sed in casu isto
est minor ratio, vt respectu donatarij hæc ratio locum non ha-
beat cum ipse tractet de lucro. & non sit par ratio lucri & dam
ni. & sic extensio non est facienda, ex quo ratio non est omni-
moda. iuxta gloss. in cle. constitutionem de ele. & sit minor
fraudis suspicio, vt dixi. Si quis tamen vellet tenere illam opin.
Mod. posset ad contraria respon. nam text. in d. l. 1. posset cura-
ri, quia habet varios intellectus, vt tradunt Alexand. & Bulg.
hic & licet illa etiã loquatur in donatione, adhuc dicitur aliis
rationibus videri idem dicendum in causa onerosa. inducen-
do illum text. qui disponit in casu, in quo persona quæ teneba-
tur probare, erat priuilegiatior, quam quilibet habens simpli-
citer causam onerosam quia habebat fundatam intentionem
suam fisco non agente, vt ponunt doct. in d. l. de rebus, si ergo
potens est fiscus ad excludendum intẽtionem fundatam, quã-
to potentior esse debet ad excludendum intentionem, quæ
non sit fundata, & sic maior videtur esse ratio in casu q. propo
sitæ. bene verum est, quod in casu l. 1. trahere illam ad haben
tem ex causa onerosa, esset minor ratio, quia illa non loquitur
in causa onerosa in casu suo, sed extendere illam, quando appa
rerent duo instrumenta eadem die confecta, est arguere de
minori ad maius affirmatiue, quod argumentum valet. auth.
multo magis. C. de sac. sanc. eccl. Non obst. doctri. Barto. in l. si
is qui. dato quod esset vera, quia ideo ibi res non præsumitur
postea quæsita. ne duo specialia cõcurrant circa idem. nam es-
set vnum speciale. quod fiscus esset potior, aliud speciale esset,
34 quod bona præsumerentur post quæsita. † duo autem specialia
circa idem non possunt concurrere l. 1. C. de do. promi. & no.
Barto. in l. si tibi decem. & in l. antiquæ. §. quinimo. sup. de pac.
35 Quid igitur dicendum in hac re? puto † hanc quæstionem in
duas debere diuidi. prima est, quando fiscus & priuatus con-
currerent. Secunda quando fiscus & dos. Circa primam mihi
videtur distinguendum, quod aut fiscus agit ex causa lucrati-
ua. aut ex causa onerosa. si ex causa lucratiua, tunc aut agit con
tra habẽtem similiter causam lucratiuam, & isto casu puto fi-
scum præferendum, per d. l. si is qui, quæ vult, quod in pari cau-
sa fisci hypotheca præferatur etiam priuatæ hypothecæ, quia
cum illa res vbique obligetur, tunc quando acquiritur, fiscus
præuenit, vt propter dicit ille text. & sic videtur, quod si incer-
ta sit obligatio, fiscus præferri debeat, quia si hoc admittitur in
casu claro, fortius in dubio debet admitti. Aut vero fiscus agẽs
ex causa lucratiua nititur contra habentem causam onerosam
& hoc casu sortitur ius priuati. ita tex. in l. quod placuit. ff. de
iure fisci. Si vero fiscus agat ex causa onerosa contra etiam ha-
bentem causam onerosam etiam præfertur d. l. si is qui. & for-
tius præfertur, quando agit ex causa onerosa contra lucratiuã
d. l. 1. etiam si ille habens lucratiuam haberet pro se aliquam
præsumptionem, vt probatur in d. l. 1. & supra dixi. & transfert
onus probandi in aduersarium, vt ibi patet, non ob. l. non puto
quia loquitur in fisco agente ex causa lucratiua contra credi-
36 tores, quo casu sortitur ius priuati, vt dictum est. † Circa secũ-
dam q. quando fiscus & dos concurrunt. Bald. in l. dotis. C. de
iu. do. tenet, quod præferatur dos, per l. in ambiguis. de iure do.
& d. l. non puto. Sal. autem in l. quamuis C. de priui. fisc. distin
guit, quod aut vnus agit contra alium, & melior est conditio
37 possidentis. tum per reg. l. qui accusare. C. de eden. † tum quia
in pari causa melior est conditio conuenti l. vtro atq; vxore in-
fra eod. l. minor. xxv. annis de mino. aut agent contra alium, &
tunc vel concursu se impediunt. vel faciunt sibi partes per con
cursum, vel quod occupantis sit melior conditio, vel quod lo-
cus sit gratificationi, & sic vides totam argumentationem Sa-
lic. eo deduci vt paribus passibus ambulent in pari causa. Bald.
nouellus autem in alle. tract. in d. q. concludit post glo. ss. in d. l.
dotis, quod sit par causa fisci & dotis. Primo, quia regulariter
paribus passibus ambulant l. 2. C. de priuile. fisc. ergo vnus cõtra
alium non vtitur priuilegio suo auth. quas actiones. C. de sacr.
san. eccle. Secundo per tex. in d. l. 1. C. de iure fisci. vbi fiscus in
cã hypothecæ est superior cæteris. Tertio per tex. in d. l. si is qui.
vbi etiam fiscus excludit alios anteriores, & pondera, quod exclu-
dit etiam habentem expressam hypothecam, qđ non facit mu
lier. Quarto quia nedũ par, sed superior videtur esse fiscus. per l.
38 satis notũ. C. qui po. in pig. ha. † Sed magis placet cõtraria opi.
quod mulier fiscum excludat per reg. l. in ambiguis de iu. do.
quæ regula non reperitur in fisco. imò contrarium in eo repe-
ritur statutum l. non puto de iure fisci. prout etiam Alexã. tra-
dit in l. inter pares. ff. de re iud. nec potest dici, cessare hoc pri-
uilegiũ, quia dos sit tantũ in genere priuilegiata, quia sic hoc fru-
stra fuisset facta d. l. in ambiguis, si ergo istud competit ratione
priuilegii specialis, duo inferuntur. Primo quod priuilegium ge-
nerale ad illum casum non extenditur, vnde illud priuilegium
fisci istum casum non debet cõprehendere. Secundo infertur
quod dato ẽt quod ratione generalis priuilegij haberet locum in fi-
sco, cũ tamen mulier concurrit cũ fisco. quæ reperitur in illa re
specialiter priuilegiata, fiscũ excluderet non nisi in genere pri-
uilegia

uilegiatū. vt no. in auth. quas actiones. C. de sacrosan. eccl. qa non sequitur, q quis nō posset vti priuilegio suo contra priuilegiatum, quando ille, contra quem vtitur, non reperitur per omnia in illa re priuilegiatus. ita Abb. in c. auditis. de resti. in integr. & in c. ad aures. de prescri. Rom. in auth. similiter. ī 40. speciali. C. ad l. Fal. Mod. in c. in præsentia. col. 13. de proba. & est communis opin. vt Decius ibi attestatur. col. 27. licet ipse pugnat in contrarium. præterea istud priuilegium causæ fiscali competit propter causam dotis ex extensione, qa trahitur ad
39 fiscum vt æquiparatum ipsi doti. sed quis non potest vti priuilegio contra illum a quo venit. le. si. vbi Barto. C. de fruc. & lit. expen. l. amicissimos §. Lucius. de excu. tut. l. si post mortē §. fi. de contratabul. ergo &c. Et ista magis placent quā dicere prout dicit Soci. hic. quod potentius est ius mulieris, quia præfertur habenti tacitam anteriorem quod est in fisco. nam illa ratio nihil valet quia secundum eam sequeretur quod semper mulier præferretur fisco. & sic nunquam haberet locum. l. 2. C. de priui. fis. præterea immo ius fisci videtur potentius, quia excludit expressam etiam anteriorem respectu futurorū. d. l. si is qui. de iure fisci. quod in muliere expressum non reperi-
40 tur. Et tenendo istam opi. non obstant contraria. † quia dum dicit, dos & fiscus paribus passibus ambulant. quia dico quod verum est respectu priuilegij in genere considerati nō autem specialiter considerando & sic concurrente priuilegio speciali cum generali attenditur speciale. vel secūdo negatur, quod paribus passibus ambulant, quia fiscus non excludit tacitam anteriorem, quod tamen facit dos. l. assiduis. C. qui po. in pig. ha. non obstat, si dicatur, quod quando inuicem concurrunt, paribus passibus ambulant, quia per hoc non sequitur, quod ex quo in hypotheca paribus passibus ambulent, ideo etiam in alijs a pari iudicentur alias sequeretur, quod cum hypotheca fisci & priuati regulariter paribus passibus ambulent. le. si pignus. C. qui po. in pig. ha. quod fiscus & priuatus in alijs dicerentur paribus passibus ambulare simpliciter. licet enim sit priuilegiatus in vna specie priuilegij, per hoc nō sufficit ad excludendum in alios. Bal. in d. authen. quas actiones. Ad leg. 1. C. de iure fisci. non satisfacit responsio Alex. quod illa lex habeat varios intellectus, quia cum communis sit, quod fiscus cēseatur habere hypothecam anteriorem, potest ex eo argui. vt no in le. cum prolatis infra de re iud. vnde dic melius. quod ille text. loquitur contra personam non priuilegiatam, nō cōtra mulierem pro dote agentem. sed obstat, si dicatur saltem per illam l. probatur, quod fiscus habet in spem priuilegium respectu hypothecæ. & sic videtur ipsalius, quam in muliere, quæ habet hoc in genere, quod in dubijs pro ipsa iudicetur. vnde dic, quod ibi text. loquitur in contractu lucratiuo, hic in oneroso, quia mulier agit ad restitutionem dotis suæ. Aliter etiam respondebat Burg. hic. videlicet, quod ibi sumus in casu claro, quod fiscus præfertur, qui nullo modo habebat fundatam intentionem suam ex instrumento, sed debebat probare rem in bonis debitoris fuisse. sed hoc est falsum. quia cum is haberet causam titulo lucratiuo ab ipso debitore, non erat necesse probare dñium, sed erat fundata intentio creditoris contra eum agentis, vt ponunt doct. Cy. Bart. & Bald. in le. de rebus. C. de do. ante nup. præterea ille tex. non considerat, qđ fiscus haberet probare dominium debitoris, sed hypothecā tantum, quæ probabatur ex instrumento, quinimo si hoc est in casu claro, secundum eum fortius esset dicendum in dubio vt ipsemet arguit per. leg. 1. in princi. C. de rei vx. ac. vnde dic,
41 † quod alius est sensus illius tex. quem considerem docto. videlicet quod fiscus agebat reuocatoria contra donatarium, in quem per debitorem erant alienata omnia bona quo casu est præsumptio fraudis. vel etiam maior pars bonorum. l. g. omnes. §. Lucius. quę in frau. cred. nec illi erat necessariū probare rem in bonis debitoris fuisse, quia agebat contra possidentem a debitore vt dixi. vnde fundata intentione fisci, ad hoc vt ille fiscum excludat, debet probare donationem perfectam. nam ex quo possidet titulo lucratiuo. nisi probet donationem. i. traditionem secutam, vt ibi explicat glo. præsumeretur contractus simulatus. l. sicut. § superuacuum. quibus mo. pig. vel hypo. & Bart. in l. post contractum. de dona. vnde ille probando hoc. & etiam probando prius alienata, quam fisci rationibus obligaretur, non reuocatur donatio. non est ergo ibi, quod fisci hypotheca anterior præsumatur, sed quia fiscus etiam probauerat, quod ei erat probandum.
42 † Non ob. tex. in l. si is qui. quia licet fiscus alios anteriores excludat. non tamen excludit priuilegiatos, de quibus ibi nihil dicitur. præterea debilius est ius fisci in excludendo, quam dotis. nam fiscus excludit duntaxat respectu bonorū postea quæsitorum, vt ibi, mulier autem respectu omnium excludit habentem tacitam anteriorem. d. l. assiduis. a quibus fiscus excluditur. d. l. si pignus. Non ob. lex satis notum. quia ille casus specialis est, & non trahendus ad consequentiam. l. ius singulare. de legi. & si vno casu fiscus, alio mulier præfertur. d. l. si pignus

Non ob. l. vtilitas. C. de primipilo lib. 10. quia verum est eo casu quia respicit commodum vniuersale. alias sequeretur, qđ fiscus semper esset potior muliere. contra d. leg. 2. C. de priuileg. fisc. Ex his ergo habes, quod ratione fauoris instrumentum præsumitur prius confectum. Hoc limitant doc. hic, nisi
43 in altero appareat de horę prioritate, † quia tunc instrumentum ratione vnius horę dicitur prius altero. gloss. in leg. si ex pluribus. de solu. de quo plura Felv. no. in c. pastoralis. de re-
44 scrip. & hoc non habet dubium. Sed dubium est, † quando in vno reperitur expresse certa hora, in alio non reperitur vtrum prius præcessisse præsumatur. dic, quod prius præsumitur, in quo vna hora est apposita, vt ponit Sal. in l. debitor. C. de priui. fis. Bal. & alij. in d. l. de reb. de don. ante nup. quod an procedat in beneficijs collatis a Papa & ordinario, late ponūt mod. hic quorum dictis respon. Mod. in d. c. pastoralis. inquantum tamen Soci. hic dicit, quod cum appositio horę non sit necessaria, nō potest imputari, qui nō apposuit. & ideo non deberet ei præiudicare. dic, quod ista ratio bene concludit respectu validitatis, vt instrumentum validum sit. sed circa hanc prælationem non disputatur de validitate, sed de prioritate, quæ melius probari videtur instrumentum, in quo hora reperitur ap-
45 posita. Secundo limita † nisi instrumenta haberent ordinem, nam præcessisse præsumitur quod habitum inducit, quam qđ priuationem. cum priuatio præsupponat habitum. le. decem. de ver. ob. vbi etiam Barto. infert, an qui probat se manumissum, videatur probare se fuisse seruum, & vide Alexan. in l. 1. in princ. col. 2. de ope. no. nun. vbi plura ad hoc similia congerit. & vltra eum. adde Bald. in l. si pro dote. C. de do. promis. qđ per instrumentum, quo quis vsuras promittit, videtur fateri obligationem sortis præcedere. Et nedum illud habet locum si esset necessitas præcisa, sed etiam si causatiua tantum. vt qa pro sebsistentia actus illud esset necessarium, quia & tunc pręcedere intelligitur, vt late no. Iason. in le. is qui hæres. §. neque filij. in tertio no. de acqu. hære. & Bar. in le. cū pater. §. libertis.
46 de lege 2. † Tertio limita, nisi ambo instrumenta essent confecta ab eodem notario, quia illud quod prius in ordine reperitur, præcessisse præsumitur, vt no. Barto. in leg. 2. §. prius. de vulg. & pup. & Bal. in §. quibus. prima consti. cod. & plura ad hunc ordinem scripturę tradunt Car. Alexan. & Decius. in c. Nicolao. de app. Illud tamen intellige procedere, nisi actus redderetur inutilis. quia licet plura instrumenta apparent confecta vnum post alterum, semper præsumeretur pręcessisse id per quod actus redderetur validus. ita Abb. in c. exceptionem de excep. & Barto. in l. quidam consulebat. col. 2. de re iud. & Lanfr. in c. quantum contra in ver. recusationem. de proba. & plura de hoc ordine ponit Felv. in c. cum dilecta. 3. colum. de
47 rescrip. & ratio huius vltima est, quia † coniectura quæ facit actum valere, est fortior & potentior omnibus alijs coniecturis. vt Bal. no. in l. cum in testamento. §. hæc verba. de hære. insti. & Alex. in l. diuortio. infra eo. & consi. 112. super eo dubio. 5. vo. & Decius in c. quantum abbas. de offi. delega. cum cōcor. Quarto limitat Ias. quando priuatus esset in possessione. quia tunc instrumentum eius præsumeretur prius. alleg. in simili tex. in c. si a sede. de præben. in 6. & in c. ex literis. de proba. & not. per Bar. in l. 1. §. non autem. de secundum tab. & per Bal. in c. capitulum. de rescript. vt hic per eum. sed grauiter errat, quia dos est etiam in hoc priuilegiata, vt in dubijs etiam contra possessorem iudicetur. d. c. ex literis. vbi gl. & l. inter pares. vbi Alex. de re iud. & est tex. ad literam. in c. 1. de re iud. arguendo de sententia ad probationes, prout argui potest, per tex. in l. lege. Iulia intra de manumis. quem pro singulari all. Bal. in tit. hic limitur lex. & c. & est ēt pro hoc ꝯ cū tex. l. 1. C. de iure fis. lib. 10. non ob. c. si a sede. quia ille non erat priuilegiatus. nisi vt in pari causa præferatur. dos aūt est priuilegiata etiā ꝯ possessorem. vt patet in iuribus sup. alleg. non ob. no. per Bar. in d. §. non autem. quia loquitur, quando vterque erat pariter priuilegiatus quia vterque veniebat ex testamento. & idem est casus Bal. in d. c. capitulum. ideo illa limitatio in terminis istis non videtur vera. Et ex his quæ dicta sunt in dote infert Bal. hic, quod idē esset in causa studij, quia causa studij & dotis æquiparantur. vt per Bar. hic in fi. & glos. in l. 1. C. de stu. lib. vrb. Ro. ex quo enim est eadem ratio locus est extensioni. iuxta no. in l. si stante infra eo. & no. Alexa. in l. certi conditio. §. si nūmos. si cer. pe. & ī leg. si ita stip. §. Chrysogonus. de ver. ob. vbi proprie declarat hoc etiam procedere in inducto fauore publico. Sed dubium est, quid si causa studij & dotis cōcurrerent. in quo dic, quod cum causa studij non sit nisi in genere priuilegiata, dotis vero cā in specie, causa dotis præferretur. vel ex quo studij causa consequitur hoc priuilegium a causa dotis, contra eam vti non debet, vt supra dixi. In tex. ibi. cum
48 dotatas. † Nota secundum Alex. quod ex publica vtilitate receditur a regulis iuris communis. concor. leg. fi. C. de sac. san. eccle. & idem ipse Alex. tradit in l. 1. col. 23. de offi. eius. & in l. 1. §. & post operis. col. 3. de oper. no. nun. quod amplia. nedū

si prin-

si principaliter vtile sit, sed etiam si secundario, vt patet in hoc
textu iunctis his quæ.inf. dicentur.& probatur hæc conclusio. in
l.si quis ingenuã.§.in ciuilibus.de cap.& declarat Bart.in l am-
bitiosa.col.4.de decr.ab ordi.fa.& Georg.nat.licet de Bar. mẽ-
tionem non faciat,in Clem.sæpe.col.15.de verb.sign & quan-
do ex causa possit recedi a regulis iuris. vide eun dẽ Georg. qui
plura ponit in d.Clem.sæpe.col.17 38.& 61. Feiy.in c 1.col.12.
de constit. Perusi.in cap.ob'atę.de app. Curt. in l. admonendi.
col.67.& seq.de iureiur.doct.in l.1.§.nuntiatio.de oper. no.nũ.
Crottum in l.nemo potest.col.3 de leg.1.cum infinitis concor-
dantibus. Item nota versari publicum fauorem in augenda ci-
uitate liberis hominibus.concor.tex.in l.fi.& ita etiam Bar.no.
infr.de bo.dam.quod inducitur ad statutũ per Bart.in l.si quis
pro eo.in secundo memb.princ. de fideiuss. & sequitur Alexã.
hic,sed considera, quòd illud statutum non videtur factũ pro-
pter publicam vtilitatem,quia ex hoc quod obligatus dare fru
mentum, liberetur dando decem, sequeretur quòd emptor
posset fame perire,& verisimilius est, quòd venditor frumenti
habeat plus, q̃ ille qui vult emere, cum emptio sit inducta ob
res,quibus indiget.l.1.de rerum permu.& si dicatur,ratio proę
mialis censetur esse finalis.l.fi.de hære.institu. l.vt liberis. C.de
coll.no.Bar.& Bal.in l.si patruus.C.cõ. vtr.iud. ad hoc respon-
de,quòd non creditur rationi expresse, quando illa pro solẽni-
tate requiritur.vt no.in l si forte.ff.de castr.pec.no. Alex.in l.si
donatione.C.de coll. Soci.late consil.66. vbi ampliat hoc pro-
cedere etiam in actu iurato. præterea licet tale statutũ concer-
neret fauorem publicum,talis fauor esset secundarius nõ prin-
cipalis, vt hic in dote dicitur quòd est fauorabilis propter sobo
lem procreandam, & tamen iste fauor publicus dicitur secun-
dario non principaliter, vt videbis infra apud oẽs conclusum,
ergo huic fauori cum iuramento debet posse renuntiari. l. Se-
ius & Augerius.ad leg. Fal.& ponit Bar.& in d.l.si quis pro eo.
Nota etiam ibi,nam & reip.interest.quòd concurrit fauor pri-
uatus cum publico,vt patet ex illa implicatiua, &, probatur in
49 l.assiduis.C.qui po.in pig.ha.ex † quo inferunt doct.hic, quòd
etiam si aliquo casu cesset fauor publicus, cum tamen adhuc
habeat locum priuatus, habebunt locum priuilegia de quibus
hic.per reg.l.liberorum.§.notatur.de his qui no.infami.& est
text.in l.si cũ lex ebescentia.de hære.insti. & ponit Alex. in l.1.
col.17.de offic.eius. Sed audi quia ista dicta non videntur vera.
nam dictio,&,in text. isto implicat quidem interesse mulierũ,
sed non infert,quòd interesse earum fuerit consideratũ a iure
ad concedenda ista priuilegia vnde videtur, quòd fauor publi-
cus sit principaliter in dote consideratus, & quòd ratione eius
sit principaliter dos priuilegiata,vt in tex. nostro hic, & proba-
tur,quia si est priuilegiata ea ratione,quia ciuitas augetur libe-
ris,priuilegium cõcessum hac ratione vt ciuitas liberis augeatur,
dicitur cõcernere fauorem publicum principaliter, vt no. Bar.
in d.l.si quis pro eo.in secundo memb.de fideiuss.& in l. fin.de
bo. damn.& probatur hoc ex doct. Bar.in l.ambitiosa. col.3.de
decr.ab ord. fa.vbi vult, q̃ licet aliquid concedatur propter di-
uersos effectus, respicitur tamen ille, qui fuit principalis causa
inducendi illud,vt dicatur principaliter inductum,per quod ẽt
patet responsum, si diceretur, quòd adest vtilitas priuata,quia
cum principaliter fauore publico concedatur,non dicitur con
cessum ratione priuatę vtilitatis, sed fauore publico, hoc etiã
probatur per tex.in l.3.de priuil.cred.& in l.2.de iure dot. & in
50 l.in bello. §.1. de cap.† vnde licet respiciat commodum priua-
tum,pacto tolli non potest etiam iuramento firmato. vt ponit
Bar.in l.ius publicum.de pac.de cuius mente est,quòd pactum
in odium dotis non valeat,dum æquiparat casum.l. de dic.& l.
Atticinus.de pac.do.casui.l.2.de agr. & censi. in qua pactum
non valet etiam iuramento firmatum,vt ibi decidit gl.sed con
tra istam opinio.obstat tex.in c.cum contingat.de iureiur.alle.
hic per Iaf.& tex.in l.vtilitas. C. de primipil. lib.12. & not. per
Bar.in d.l. si quis pro eo. cum quibus Imol. hic transire vide-
tur licet aliqui teneant contrarium. Et tenendo hoc ad rationẽ
s.deductam de statuto concedente priuilegium vt ciuitas au-
geatur &c. posset responderi, quia in casu Bart.illud principa-
liter consideratur,sed in casu isto vtraque vtilitas videtur con-
siderata, vnde licet sit publica vtilitas, ad hoc vt principaliter
ex ea quid inductum dicatur, oportet quòd principaliter fue-
51 rit considerata,vt no. Bar.in d.l.ambitiosa.† Tamen adhuc pla
cet opinio de qua supra,quòd sint inducta fauore publico prin
cipaliter,prout probatur in l.si cum dotem. §. eo autẽ tempo-
re.vbi Alex.inf.eo non ob.cap.cum contingat.quia aut loquē-
tis de pacto interposito constante matrimonio, & nõ respicit
vtilitatem publicam,quia iam mulier est nupta,aut de interpo
sito ante vel post.& non habet locum ille tex.vel dic. quod ius
canonũ non habet hoc pro cõcernente fauorẽ publicũ, sicut
non habet aliquando contra bonos mores illud pactum,quod
de iure ciuili est contra bonos mores,vt not.in l.pactum. C.de
coll.& in cap.quamuis.de pact.lib.6.ad l.vtilitas dic,quòd aut
commodum publicum,& fauor publicus concurrunt,& præ-
feruntur mulieri, aut commodum publicum & fauor mulie-
ris,& concurrunt,vnde tex. non sine misterio dicit, priuatę rũ
52 contractibus non vtilitatibus.† Ex his infertur ad q. de muliere
sterili,an ei competant priuilegia dotis.& Barto. hic cum quo
concord. Pau.de Cast.tenent quòd sic.primo per l. in pra. inf.
eod.Secundo.quia ratione vna cessante dispositio non cessat,
ex quo adsunt aliæ.§.affinitatis.insti. de nupt. Tertio per tex. in
l si quis posthumos.inf.de liber.& posthu. Quarto per tex.no-
strum in verb. maxime quæ dicto de sui natura implicat. l.qui
se patris.C.vnde lib.vnde ita debet intelligi in tex.nostro cum
in dubio a propria significatione non sit recedendũ, & ita tol-
luntur,quæ circa hoc dicit Bulga.hic.Quinto per tex.in l.2. de
iure do. Eundem tenet Bal.in auth.res quæ.C.com.de leg.quia
substãtia matrimonij nõ dependet ex liberis, sed est quid acci-
dentale.l.assiduis.C.qui pot.in pigno.habe quæ lex manifeste
ostendit,subsistentiam filiorum nõ esse causam priuilegij do-
tis,quicquid Soci.dicat. ergo debent competere etiam sterili.
addit Bulg.aliam rationem, quia facilius inuitatur mulier ad
nubendum sciens priuilegium sibi durare. Præterea secundũ
cum priuilegia sunt concessa naturæ muliebri habito respectu
ad genus,non ad speciem,vnde sterilitas vnius non considera-
tur.Ideo secundum eum vbi est matrimonium,ibi dos semper
habet priuilegia sua, secus vbi nõ est matrimonium saltem va-
lidum.alleg.l.si serua seruo.§. Spadonem.de iure do.& l.sed est
quæsitum.de lib.& posthu.& idem etiam tenet Soci. hic qui
etiam plus vult,quòd etiam si matrimonium nõ consistat dos
53 habeat sua priuilegia vt hic per eum.† Quid tenendum? Vide-
tur,quòd mulier sterilis,siue matrimonium constet, siue non
constet,non habeat priuilegium, nam cum principaliter istud
sit inductum fauore liberorum non autem fauore mulierum,
quia eis ius non fauet.l.in multis.sup.de sta.hom. videtur quòd
cessante ratione legis debeat cessare ipsa lex.cap.cum cessante.
de appel.præsertim cum ista ratio sit finalis,quia adest ratio ap-
posita respiciens fauorem publicum,vnde censetur inductum
etiam fauore publico.vt per Barto.in d.l.ius publicum.de pact.
quia fauor publicus videtur principaliter consideratus,vt sup.
dixi per no.per Bart.in d.l.ambitiosa. col.3.merito cum esset
illa ratio,licet aliæ concurrant,non videtur habere locũ dispo-
54 sitio. Cõprobatur,quia † dispositio generalis restringitur per
rationem & intantum vr̃ habere locum inquantũ habet ratio.
l.cum pater.§.dulcissimis.de leg.2.l.regula.§ sed si quis.de iu.
& fac.ign. Vñ licet de substantia matrimonij nõ sit soboles,tñ
cum ratio inductiua priuilegij sit soboles, vt hic,dispositio re-
stringitur pp rationem adiectam,licet nõ necessariam.vt pro-
batur in d.§.dulcissimis,vbi ratio illa adiecta restringit legatũ.
& idem habet in l.Lucius.vbi Barto.no.de alim. leg. & decla-
rat Aret.in l.qui in aliena.§ Celsus.de acquir. hær. & ideo dicit
Aret.in l. Paulus rñ.col.2. eo.tit. q̃ renuntiatio facta per verba
generalia & etiam geminata adiecta causa,intelligitur inquan
55 tum causa se extendit.Cõfirmatur hoc, † quia si mulier nubit
castrato non est dos nec matrimonium d. §.Spadonem, & ta-
men defectus ibi interuenit culpa alterius,sponsi ergo dicen-
dum est, quòd si culpa sua interuenit, non sit dos & per con-
sequens non habeat priuilegia. & tantomagis quia nupta spa-
doni possit saltem illo moriente nubere alteri, vnde interim
deberet dos conseruari cum suis priuilegijs,ex quo in potentia
ratio militat.c.ablate.& ibi Abb.de ver.sig.& tamen hoc non
attento cõtrarium deciditur in d.§.Spadonem,ergo fortius in
casu isto in quo neq; in actu neque in potentia concurrit ratio
sobolis,& quòd cõsideretur,quod mulier possit nubere in fu-
56 turum,probatur in l.3.de priui.cred. Et tenendo † istam partẽ,
non obstant contraria,quia ad l nupta respõ.quòd ideo nuptę
conseruantur priuilegia,ne ipsa retrahatur, antequàm nubat a
nubendo,& sic ne in ipsa soboles non existat.nõ ob. cred sint
due rationes finales, quia negatur, quod sint finales,quinimo
liberorum fauor est principalis,vt proprie dicit text.in d. l. as-
siduis, ibi pro quibus multa sunt inuenta priuilegia. & proba-
tur in text. nostro in quo per modum reddendę rationis pone
57 tur de libertis, ergo liberi sunt causa finalis, † quia ratio legis
in dubio finalis præsumitur,vt no. Ioan. And. in addi. Spec.in
titu.de disp.& allen §.post in addi.incip.actor. non ob.l. si quis
posthumos, quia ibi defectus superueniens non vitiat benefi-
cium inductiuum matrimonij,ad cuius subsistentiam soboles
non erat necessaria,& ideo ille potest exponere actus cõgrues
matrimonij, sed hæc dotis priuilegia introducuntur cum hac
qualitate quæ restringit dispõnem præambulam l. habebat de
insti. & patet hoc, quia cessante ratione nõ cessat effectus iam
consumatus,vt no.in l.generaliter C.de epi.& cler.nõ ob. tex.
noster.quia declaratur per Mod.hic non ob.l.2 quia ibi ideirco
nuptijs fauetur,quia sunt liberorum causa,vt hic in tex.nostro
& vna lex per aliam declaratur l.sciendum.ff.qui satis.cog.iun
cta auth.offeratur.C.de litis contest. nõ ob. argumentum Bal.
de l.assiduis,quia licet illa lex non neget matrimonium posse
sine filijs subsistere, tamen non per hæc vult, quod priuilegia
doti

doti concedantur, ex quo cum illa causa subsistentie liberorũ
conceduntur, qua cessante debet cessare dispositio. non ob. q
58 priuilegia sunt concessa generi mulierum. † quia dispositio ge
neralis per causam restringitur quando est finalis in casu no-
stro, secus si impulsiua l. 1. §. sexum de postu. & ibi no. nõ obst.
§. Spadonem. nã licet sit dos, non tamen habet priuilegia. neq;
enim sequitur est dos, ergo priuilegiata. Nihilominus conclu-
59 dendo. † videtur quod siue matrimonium consistat siue non
consistat in muliere sterili dos habeat sua priuilegia. nam cum
simus in materia fauorabili & respiciente fauorem publicum,
dispositio loquens in vno casu trahitur ad alium. Alc. in l. si ita
stip. §. Chrysogonus de ver. ob. & in l. 1. col. 18. de offic. eius cui
60 mãd. est iuri. † preterea videmus, quod priuilegia competen-
tia doti, competunt etiam quando matrimonium non cõstat
l. si cum dotem §. fi. infr. eod. licet ergo non constet matrimo-
nium, dos tamen habebit sua priuilegia. Secũdo probatur per
d. l. assiduis, quę in narratione facti exponit plurimas causas ita
conuenientes si consistat matrimonium, prout si non consi-
stat. maxime dum adducit etiam fragilitatem. nam fragilitas
ita consideratur in nupta, sicut in non nupta, & ratio expressa
in narratione semper censetur finalis, vt no. Ioan. And & Ge-
mi. in c. fi. de iur. cal. in 6. Quarto probatur, quia si nupte conce-
ditur priuilegium, ne a nubendo retrahatur, pariter debet con
cedi sterili, quia alias induceretur retractatio a nubendo. Quin-
to facit, quia vbi aliquid alicui conceditur ille potest eo iure &
beneficio vti, si adimpleuit vt potest etiam de facto, quando de
iure non potest adimplere l. Stichus si hæredi. de ma. tes. l. mu-
lier. §. 1. de condi. & de. vnde mulier sterilis debet habere priui
legia, ex quo facit qđ in se est nubẽdo. Vltimo quia sterilitas est
vitiũ naturę qđ non debet vitio ascribi l. maximum vitiũ. C. de
61 lib. præte. † Non ob. text. in l. si serua. §. Spadonẽ, quia licet non
sit matrimonium nec dos proprie, non tamen negatur, quin
ei cõpetant priuilegia d. l. si cum dotem. §. fi. prætereà ibi im-
putari potest mulieri, & sic respectu vitij alterius maiori mor-
bo laborat ducendo spadonem, quam si vitium esset ex parte
mulieris ex quo ipsa fecit quod potuit. adimplendo de facto.
& vitium naturę ei ascribi non debet d. l. maximum vitiũ non
ob. l. si quis posthumos iuncta l. sed est quæsitum, quia cum fi-
ctio introducatur super re existente possibili. §. minorem insti.
de adop. nimirum si requiritur possibilitas in genere, sed in do-
te hoc non est necessarium, quia etiam si non cõstat matrimo-
nium, habent locũ priuileg. prętereà ibi tractatur de odio, vide
licet de rũpendo testõ, quo casu non habet locũ quod dicitur
62 de facto impleri posse, vt no. Soc. in rub. sup. eo posset † tamen
dici, q d. l. si cum dotẽ §. fi. habet locum, eo quia poterat nube-
re mulier iterum, & filios suscipere, vnde vt postea liberos pos-
sit suscipere habet priuilegia, qđ non est considerabile, quãdo
est sterilis, & sic etiam matrimonio deficiẽte ex impotentia vi-
ri habet locum ratio sobolis, quia nubere alteri poterit, quod
non est in sterili. non ob. ratio fragilitatis sexus, quę censetur fi-
nalis, ex quo in narratione ponitur, vt sup. dictum est, quia re-
sponderi potest, quod illæ rationes sunt correspectiue ad matri
monium, patet, dum tex. etiam dicit propter obsequia quę ma
ritus præstantur alias si fragilitas sola hoc induceret, sequeretur
quod semper mulier agendo deberet esse priuilegiata. consi-
deratur ergo sexus in causa matrimonij tantum, & ad hoc fa-
cit text. in d. l. 3. de priuil. cred. ex alijs tamen supra deductis in
eadem opinione resideo. Nota etiam ex isto tex. quod non va-
let argumentum de dote ad alios contractus, quia dos semper
est præcipua, vt hic dicitur, verum est, quod valet argumentũ
de dote ad matrimonium, vt est glo. not. in l. si mulier. §. si dos
63 l. eo ratio est, quia fauor dotis pendet a matrimonio. † Et hoc
infert Iaso. hic, quod dispositio generaliter loquens non trahi-
tur ad causam dotis, vt hic per eũ, sed certe ista quæstio est ma-
xime dubia & contrarium tenet Petr. de Ancha. consi. 99. &
Decius consi. 5. & consi. 301. vbi ostendit Sali alleg. per Ias. nõ
loqui in casu isto, & videtur text. in l. fina. C. ad Velleia. nam li-
cet dos sit priuilegiata, hoc intelligitur in eo casu. quo in spe-
cie habet priuilegium, alias secus, vt no. Bald. in l. in fraudem.
§. fina. de testamento milit. Nota etiam quod dotes conserua
64 ri interest reipublicę. vnde infertur, quod alienatio fundi dota-
lis non valet l. 1. §. & cum lex Iulia. C. de rei vxo. actio. & ideo
dixit glo. nota in l. si prædium. C. de iure dot. quod non valida-
tur iuramento de quo dicendum est vt per doct. instit. quibus
alienare non licet in principio. In glo. causa inducitur hæc glo.
65 per Bald. hic ad q. statuti dictantis, † quod omnes venditiones
ab vno mense citra factæ, sunt ipso iure nullæ. si aliquis vendi-
dit fundum, & etiam tradidit intra mensem, an dicta venditio
sit nulla, in tantum quod dominium retransferatur, hæc glo.
præstat argumentum quòd non inquantum vult, quòd duplex
sit causa. s. causa causans. s. venditio. & causa causata, dato ergo
quòd venditio, & sic causa causans tollatur, remanet tamen
translatio dominij, quę fit per traditionem, & ista inductio me
lius satisfacit, quàm illa Machagnani seu Bald. s. quòd duplex
sit causa, causans & causata, & tanquam causa causans sit me-
diata, causata autẽ sit immediata vnde licet tollatur causa me-
diata, remanet tamen causa immediata. & ita etiã refert Alex.
qui ponit ambigue hanc quæstionem. s. an intelligas, quod vẽ-
ditio sit facta ante mensem, an vero quòd vtrunq; sit factum
intra mensem, vnde videtur, quòd ista quæstio esset in duo ca-
pita diuidenda. Circa primum Bald. alle. text. in l. 3. §. subtilius
de condi. ob causam vbi statuliber tradendo pecuniam suam
non transfert, si alienam credit ex vera causa, secus si pecunia
tradatur ex causa reprobata a iure, agitur tamen hoc a traden
te l. si ob turpem de condi. ob tur. cau. & sic consensus, nõ cau-
sa pro qua traditur, videtur esse causa immediata in translatio-
ne dominij, & hoc modo intelligendo nihil facit illa gloss. nec
glo. quam alle. Alexand. in l. 1. C. de inoffi. do. nec potuit hoc
considerasse cum dictum eius intelligendum sit secũdum le-
gem, quam allegat, vt no. Barto. in l. non solum. §. liberationis
verba de lib. leg. nec ibi traditio consideratur, quia vtroq; casu
interuenerat, sed agitur de considerando consensu qui vno ca
su operatur, vt traditio non transferat dominiũ, alio autem in-
ducit, vt transferat, dato quòd vno casu cã esset valida, in alio
autem esset inualida, & sic plus operatur consensus, quàm ti-
tulus, quia si adhibetur titulo inualido, transfert dominium,
quod non facit titulus validus sine consensu. Sed tamen hæc
consideratio non placet in proposito, quia ab initio consensus
ille fuit adhibitus non pure, sed cum hac qualitate & causa vẽ-
ditionis s. vt transferretur dominium ex causa venditionis l. in-
ritgen. in prin. de pac. annullata ergo venditione, consensus etiã
annullatur, quia qualitas remouetur, qua remota non est am-
66 plius consensus. † qualitas enim adiecta facit rem variabilem
l. habebat de instit. l. cum pater. §. dulcissimis de leg. 2. vnde cũ
tollitur qualitas, tollitur etiam consensus, qui non agebat nisi
super illa qualitate, & sic non est aliquid, quod amplius ad trans-
lationem dominij faciat, vnde apparet illa iura non facere ad
rem, quia ibi licet consensus esset improbatus, durabat tamen
qualitas consentientis in illam qualitatem, quam cõsensus po-
stea subsequens facit probabilem, licet alias esset improbata,
sed hic non apparet consensus, ex quo est limitatus in causam
venditionis, quæ postea est improbata. prætereà secundũ hoc
sequeretur, quòd statutum nihil operaretur, quia ex quo rema
neret consensus, qui est causa immediata, illa attendenda esset
l. si mulier rerum amo. & per consensus cum adesset traditio,
deberet dominium durare pœnes eum, nec illi auferri. Quod
autem Bald. dicit de antecedenti destructo. facile posset tolli te
nendo opin. Machag. quod consensus esset causa immediata,
quia non destrueretur antecedens causa immediata, quæ est
67 potentior. † & qualitas potentior debet attendi l. quæritur de
sta. ho. præsertim cum sit qualitas quæ facit actum valere quo
casu dicitur potentior l. quotiens de reb. dub. no. Abb. consi. 93.
2. volum. hæc etiam opin. non placet alio medio. quia cum cõ-
sensus sit quoddam generale necessarium in quolibet contra-
ctu l. 1. in fi. fur ro de pac. sublato eo contractus tollitur, vt pro-
batur per tex. in l. penul. de secundum tab. vbi testamentum il-
lud, qui dedit se ad arrogandum, sola voluntate confirmatur,
requiritur tamen declaratio huiusmodi voluntatis, ergo vo-
luntas illa non durabat, quia si censeretur durare, alia declara-
tione non esset necessarium, & tamen lex & natura nihil operantur frustra l. hæc stipulatio. §. diuus, vt leg. no. ca. sed tunc
obstat, quod ponit Barto. in l. cum quis. C. de iur. & fac. ig. & in
l. 1. de condic. indebi. vbi vult, quòd ex testamento nunquam so-
lum probatur voluntas testatoris, vnde arbitror dicẽdum, quòd
aut ab initio actus capiebat subsistentiam cum qualitate, & tũc
remota qualitate remouetur etiã actus, aut ab initio actus erat
nullus, & tunc ex eo etiam voluntas declaratur, sed huic deter
minationi obstat text. in l. fi. infr. de rebus eorum. vnde dic, vt
sup. dixi, quòd in proposito consensus ab initio fuit limitatus
ex causa venditionis. Alia est consideratio, vt dicas, quòd tradi-
tio est causa immediata translationis dominij l. traditionibus.
C. de pact. & tunc licet tollas causam causantem, & sic vendi-
tionem & titulum, causa causata. s. dominium non tollitur,
& pro hoc Alexand. adducit glo. in d. l. 1. C. de inof. do. ad idẽ,
quia resolutio est eius naturę, cuius constitutio l. & ideo de cõ-
di. fur. & hæc non est materia nostra, sed late ponit Alexand. in
l. si ita quis. §. ea lege de ver. ob. & in l. 1. ff. ad Treb. & in l. non
dubium. C. de leg. & Barto. in l. cum lex. inf. de fideiuss. & istud
probatur ex l. 2. C. quãdo lice. ab emp. disce. arguẽdo de pacto
ad statutum iuxta no. in l. alia. §. eleganter. infr. eod. præsertim
cum tractetur de auferenda re a priuato, quo casu fortius ope-
ratur pactum priuati de sua re, quàm statutum. vt no. Gem. in
68 c. fi. de app. in 6. Limitatur † tamen hoc per Bald. in l. 2. C. com.
de leg. nisi interuenisset pactum legis commissorię, vt refert
Alexand. hic sed Bald. ibi non loquitur in dispositione statuti,
sed tantum quando ab initio interuenit in contractu, quo ca-
su distinguitur, an sit resolutiuum emptionis, & puta sit em-
ptio, vt dicit tex. & ibi gl. in l. 2. §. de in di. ad. & in l. 1. sup. de leg.
commis.

commisso. nam si est conditionale, dominium non transfer-
tur, idcirco resoluta emptione remanet penes tradentem po-
test enim agi in emptione cõditionali, quòd dominium trans-
fertur vel non vt l. dotis de iure do. & no. Pau. de Castr. consi.
84. in causa illorum. Sed si sumus in statuto, maius dubium est
quia licet ex pacto contrahentium sit conditionalis contractus
tamen non resoluitur dominium sub illa conditione de qua
egerunt contrahentes, nec cõditio impedit translationem do-
minij, vt dixi. præterea purificata conditione contractus habe-
tur pro puro. §. sed hæc pñti. in auth. de sanctis. epis. Vnde non
videtur dicendum, quòd resoluto contractu resoluatur domi-
nium, nisi ex causa sub qua dominium resoluendum erat l. in
agris & acquir. re. do. præterea si in contractu id habet locum,
fortius in statuto, vt statim dixi. Secundo limitat Alexand. &
fuit etiam limitatio Bal. in d. l. 2. sed non facit ad casum nostrũ,
sed tantum an post celebratum contractum possit apponi pa-
ctum resolutiuum dominij translati in quo dicas, quòd non,
vt probatur in d. l. 2. C. quando lice. ab emp. disce. Secundo li-
mitat Bolg. quãdo esset dictum, pro infectis habeantur per gl.
in cle. 1. de immu. eccle. quam sequitur Gemin. in c. 1. de consti
tu. in sexto, & Sali. in c. 1. de iud. colum. secunda, sed hæc limi-
tatio non placet per no. hic, quia aliud est causa causans aliud
causa causata. statutum enim solum agit infringere venditio-
nem, sed per hoc non infringitur causa causata, & sic traditio
69 remanet. † præterea licet reuocet aliquid, non tamen respectu
dominij reuocatur secundum gloss. in d. l. 1. de inoffi. do. item
quia licet alias lex declarando contractum nullum & traditio-
nẽ, obstet acquisitioni dominij l. 4. de do. inter vi. & vxo. istud
est ab initio in modo ineundi. sed postquàm est initus contra-
ctus, & sic translatum dominium, lex nõ infringit dominium,
vt Alexand. hic sentit in secunda limit. lex enim potest obstare
ab initio l. si non sortem. §. 1. de condi. indebi. & in l. 1. vbi Bart.
de noua. præterea lex non fingit super dominio, dato quòd fin
gat super contractu, nisi in casibus expressis secundum Bart. in
l. si is qui pro emptore de vsucap. quia ad acquisitionem domi
nij factum est necessarium, & sic traditio. quinimo dico plus,
quod ista verba minus important, quàm si diceretur, ipso iure,
70 † quia quando lex vtitur verbo futuri temporis, vt quando di-
cit, habeantur, nõ importat ipso iure l. in criminali. vbi hoc no.
Barto. C. de iuris. om. iud. & idem Barto. in l. iubemus. §. sane.
C. de sacr. sanc. eccle. nec in proposito ob. glo. in d. cle. 1. quia ibi
sublata constitutione, tollitur eius effectus, vnde non indiget
amplius absolutione, ex quo lex non operatur amplius effe-
ctum suum. Quarto limitat idem Bolg. quando statutum an-
nullaret venditiones, vt ab initio factæ nõ essent, sed nec istud
placet, quia si non posset fieri per pactum, ergo nec per statutũ
nõ ob. no. in §. si vir. quia fateor, quòd ab initio lex potest indu
cere, sed secus puto ex post facto, & contra istam limitationẽ
sentit etiam Alexand. dum loquitur de pacto legis commisso-
riæ. Et si tu opponeres de text. in auth. cui relictum. C. de ind.
vid. tol. vbi patet, quòd legatum quod veniebat mulieri acqui-
rendum sub conditione negatiua, si nuptias non contraxerit,
ipsa contrahente etiam si sit datum aufertur, dic, quòd aut cũ
ista causa ab initio fuit præstitum legatum, & eueniente casu
resoluitur dominium, vt in lege commissoria, & not. glo. in d.
l. ab emptione aut post, & resolui non potest. Secundo no. ex
glo. quòd verbum, causa varijs modis exponitur, & fuit ratio
secundum Barto. quia causa dotis, est matrimonium l. 3. de iu.
do. & sentit glo. hic in secunda parte vnde videbatur, quòd hic
poneretur de matrimonio, cum tamen de dote tractari debe-
ret, propterea gl. opponit varijs modis, & primo mõ. actione,
sed contra hoc oppo. Barto. quia si priuilegia competerent si-
ue actioni, siue doti, siue naturæ, siue contractui, semper tran-
sirent ad hæredes, & sic pondera, quòd id quod gloss. dixerat
conditio. Barto. exponit pro natura, & ita exponit Bald. hic per
text. in l. si vnus. §. pactus de pact. vnde distinguit Barto. vt hic
71 per eum. Ex cuius dictis primo † colligitur, quod priuilegium
hypothecæ non competit personæ, sed actioni pro dote all. §.
fuerat insti. de act. & l. 1. §. & vt plenius C. de rei vxo. ac. In con-
trarium tamen facit text. in d. §. fuerat dum dicit, quòd solius
mulieris prouidẽtia hoc inducitur ad idem text. in d. l. assiduis.
inquantum equiparat priuilegium hypothecæ personali, sed
in personalibus priuilegium est solius mulieris, vt hic per Bar.
ergo &c. Tertio facit text. in §. & vt plenius inquantum tex. il-
le vtitur dictione, quemadmodum, quæ stat similitudinariè l.
3. §. si duobus de adi. leg. l. quemadmodum. C. de agr. & censi.
lib. 11. vult ergo cõpetere actionem de dote, quemadmodum
in rebus pupillaribus hypotheca datur, sed in eis non transit
ad hæredem l. dabimus §. 1. de priuile. credi. Barto. in l. 1. C. de
priuil. do. ergo &c. Quarto facit ratio de qua in tex. nostro, quæ
fuit finalis, ex quo est scripta in lege l. cum tale. §. fi. de condi. &
demon. & sup. dictum est ex quo enim dos est priuilegiata pro-
pter liberos, si cessat ista ratio, debet cessare dispositio l. adige-
re. §. quamuis de iure pa. sed ista ratio non potest in hærede ex-
traneo considerari, ergo non debet habere priuilegia, & cum
mulier sit causa proxima priuilegij, ad hæredem eius transire
non debet, vt no. Bart. in l. quia tale infr. eod. Quinto facit, quia
si mulier sterilis a natura non habet priuilegia dotis, vt om-
nes concludunt post Barto. in l. si quis posthumos inst. de lib. &
posthu. idem & fortius videtur dicendum in extranea in qua
omnes rationes cessant quarum aliquæ militãt in muliere ste-
rili, de quibus in d. l. assiduis. Sexto facit, quia si esset verum, quod
istud priuilegium competeret actioni, sequeretur, quòd tran-
siret ad omnes, ad quos transit ipsa actio l. in omnibus de reg.
iur. & tamen hoc priuilegium hypothecæ non transit ad extra
neos, vt not. hic Alexand. colum. 12. Septimo pro hoc videtur
casus in auth. vt immo ante nup. do. in fin. coll. 5. ibi, omnibus
priuilegijs doti dotis &c. & in auth. vt exact. inst. do. in princ. ibi
non alijs &c. Et tenendo hanc partem non obstant contraria.
nam ad §. fuerat respondeo. quòd ibi loquitur respectu mari-
ti, cui etiam competit hypotheca. §. & vt plenius, & sic aduer-
tatur respectu mariti, non respectu aliorum non obst. §. & vt
plenius, quia non competit viro, vt transeat ex persona mulie-
72 ris, sed ei principaliter datur. † Circa secũdum priuilegium an
transeat ad hæredes, videretur quòd non per prædicta tamen
teneo contrarium per doctri. Barto. in l. post dotem circa fi. in-
fra eod. & in l. quia tale eod. titu. quia cum ius sit introductum
viuente muliere, transit priuilegium ad quemcunque vt dicit
Barto. in d. locis. est verum, quod istud facit contra superiorẽ
conclusionem inquantum Barto. in d. l. post dotem vult, quòd
hypotheca sit introducta viuente muliere, & sic transeat ad
quoscunq; sed illud est falsum, quia actio de dote non compe
tit nisi soluto matri. regulariter, vt ex tub. nostra probatur, &
in l. si constante in prin. inf. eod. vnde si non habet locum actio
principalis, nec etiam sibi locum vendicare potest hypotheca,
quia non potest subsistere sine principali, vt per Barto. in l. fun-
dum inf. de excep. & in l. si iudessor obligari de fideius. & ibi cæ-
73 teri notant. † Tertium est priuilegium prælationis de quo in
text. nostro, quod etiam transit ad hæredes secundum Barto.
hic. sed Soc. tenet contrarium. primo quia in prælationibus cõ
tra regulas iuris priuilegium nõ transit ad hæredes vt hic pro-
bat, sed mulier concurrens cum alio si non esset priuilegiata,
non preferretur l. si fundus. §. si duo de pig. & ponit Salic. in l.
quamuis de priuile. fisc. ergo &c. sed ad hoc respon. quòd argu
mentum non concludit, quia tex. in §. fuerat loquitur in priui-
legio, quod datur mulieri, non autem doti. hoc autem de quo
hic, datur doti d. l. in ambiguis, vnde non resultat priuilegium
prælationis, nisi agat mulier, sed in alio casu præfertur quilibet
quia non dat mulieri sed doti. nec iste venit in vim prælationis
sed ratione illius priuilegij prior præsumitur, & sic præfertur l.
vti iure communi præferretur. Secundo dicit Socin. si priuile-
gium prælationis in personalibus non transit ad hæredes d. l.
assiduis. §. exceptis, ergo nec hoc casu quando concurrunt in
hypothecaria, sed respon. ad hoc quod aut consideras prælatio
nem in casu claro, & tunc sicut non præfertur in personali, ita
nec in hypothecaria. aut in casu dubio, & tunc quia in perso-
nalibus prioritas vel posterioritas non attenditur, nimirum si
non præfertur nisi speciali priuilegio mulierum, quæ in perso-
nalibus etiam præferuntur l. priuilegia de priui. cre. sed in hy-
pothecaria est secus, quia in ea etiam in non priuilegiato attẽ-
ditur prioritas temporis, vt per glo. in d. l. priuilegia. vnde cum
sit dos priuilegiata vt in casu dubio censeatur præcessisse, resul
tat quod iste præferendus est non speciali priuilegio dotis, sed vt
anterior propter præsumptionem a iure introductam. Tertio
confirmat Soc. quia fortius est ius hypothecæ quàm persona-
le, quia in pignore anterior in possessione præfertur l. si debi-
tor de pig. secus in personali l. cum vnus de bo. auth. iu. possi.
74 sed dic quod ipse errat, † quia in personalibus possessor est po-
tior l. si non expedierit. §. 1. eod. titul. de bo. auth. iudi. pos. & l.
qui autem, §. sciendum & l. Pupillus quæ in frau. credi. non ob
l. cum vnus, quia ibi tractatur de pignore prætorio. quo casu
vno misso cæteri missi videntur, & sic non est priuilegiũ præ
lationis, sed licet esset verum, hoc argumentum nõ facit, quia
licet in personalibus non detur prælatio, illud est, quia ista præ-
latio non potest cõpetere nisi priuilegio speciali mulieris, quia
priuilegia metiuntur ex causa. non ex tempore, vt dicit text. in
d. l. priuilegia, & istud ius prælationis competit mulieri tantũ
vnde alii non datur, sed hypothecæ datur anteriori. l. si fundum
qui potiores in pig. ha. & sic prælatio non venit ex vi mulieris, sed
ex priuilegio resultante ex eo, quod prior præsumatur, & per
cõsequẽs preferẽda. Quarto dicit hoc probari in l. assiduis, quæ
vult, quod priuilegiũ sit, quod mulier præferatur creditoribus ante-
rioribus, quia ista dictio, licet implicat, vt etiam sit priuilegiũ quod
preferatur, quando sunt equales. nã in alijs non datur priuilegium, nisi
cõcurrant eodem tẽpore, quia alij etiam preferrẽtur si essent anteriores,
sed in hoc etiam errat, quia in personalibus non attenditur tẽ-
pus d. l. priuilegia, vnde nimirum si ibi illud priuilegium non
competat, quia respectu mulieris datur, & tex. ille de personali-
bus tan-

bus tantum actionibus loquitur, vt proprie postea sequitur dū
dicit, & hoc in personalibus statuebam actionibus, sed hic da-
tur vt dixi quia nō est vi prælationis sed vt priuilegij. d. l. in am-
75 biguis. Circa quartum priuilegium. † Ias. hic allegat tex. quem
dicit formalem in l. 1. §. ille proculdubie. C. de rei vxo. act. sed
tu dic, quod ille tex. potius probat contrarium, quia actio ex sti
pulatu est stricti iuris. vñ ne illa verba superflua sint, secundum
naturam intellige suam, vt sit stricti iuris, quia illa est sua natu-
ra, & istud etiam ratione probatur, quia ius actionis non erat
ante matrimonium solutum. l. si constante. in prin. inf. eo. cum
ergo hoc priuilegium non sit tunc cum ipsa re introductū, nō
debet competere extraneo. Tertio probatur hoc in §. fuerat.
dum dicitur, cuius solius prouidentia hæc induximus, tā cum
loquatur in numero plurali, necesse est vt intelligas saltem de
duobus. l. vbi numerus. de testi. & loquitur tantum de eo, q sit
bonęfidei, item qđ preferatũ, & tantomagis hoc procedit, quia
non dr̃ hoc cōpetere contractui, quòd sit bonęfidei sed actio-
ni. §. actionum. instit. de act. vnde nimirum si stimulatio cens ē
interposita, quia ipsa interuenit in ipso contractu, licet effectū
tunc non operetur. vt not. Bart. in d. l. post dotem. sup. alleg. an
vero sit in ipsa actione, & quia non operatur tunc effectū, non
trahitur ad quoscunque, vt dictum est, vnde actio ex stipulatu
quæ competit extraneo, est stricti iuris, vt per Bart. in l. de diui-
sione. inf. eod. & sic potest non competere actioni priuilegiū,
sed mulieri tantum, vnde non transit ad hæredes, vt per Barto.
hic. vnde videtur, quòd etiam istud priuilegium sit concessum
mulieri, & licet text. noster dicat, dotis cām esse præcipuā &c.
tamen restringitur per rationem, quam ponit. l. regula. §. sed si
quis. sup. alleg. cum sit ratio finalis, ex quo in lege expressa re-
peritur. iuxta no. per Imo. in l. cum tale. §. fin. de condi. & dem.
& sup. dixi. & ideo etiam l. in ambiguis. debet intelligi, quando
mulieri est vtile, quia vna lex per aliam declaratur. l. sciendum,
qui satisd. coga. iuncta authen. offeratur. C. de lite contesta. &
licet aliqua priuilegia transeant ad hæredes, illud est, quia effe-
ctus sunt iam consummati, merito transeunt, vt not. Bart. in l.
quia tale. inf. eod. alias secus, vt ibi per eum. Aduerte etiā dum
76 Bart. dicit † quòd sit priuilegium rei, quòd res dotalis alienari
non possit, quia hoc videtur falsum, quoniam immò videtur
priuilegium mulieris, quia tex. dicit dotes mulieribus conser-
uari sicut idem videmus in re minoris, vt alienari non possit. l.
1. inf. de reb. eo. & in re ecclesiæ. l. iubemus. & auth. hoc ius por
rectum. C. de sacrosan. eccl. in feudo. cap. 1. qualiter olim feu.
pot. al. nec ob. quod hoc priuilegium transeat ad hæredes. l. do
tale. §. 1. de fund. do. & dicta. l. cum vir. per locum a speciali. de
vsucap. quia virtus priuilegij stat in impediendo dominiū trāsferri.
l. lex Iulia. de fund. do. vnde cum tempore alienationis do
minium non transierit. l. nō dubium. C. de leg. ex post facto po-
stea non reconualescit. l. cum vir. de vsucap. vbi apparet mani-
feste, quod non est respectu rei, sed mulieris, quia ille non po-
test venire cōtra factum suum, quod non esset, si esset ratione
77 rei, quia posset rem repetere. Aliud priuilegium † est respectu
instantiæ, vt hic per Bart. & per eundem in l. si constante. in 6.
quæstio. 3. quæst. princip. inf. eod. vbi dicit adeo esse priuilegia-
tam, quod non requiritur libellus, quia cēsetur quasi causa ali-
mentorum, in qua summarie proceditur, tamen concludit cō
trarium, ex quo patet plenum preiudicium vt ibi per eū latius.
Bald. autem hic considerat quadrupliciter dici summariā cau-
sam, vt per eū. & vlt. quod si incidat cum matrimonio, sum-
marie cognoscatur respectu ordinis iudiciarii, si vero principa
liter, tunc ordo iudiciarius seruetur, vnde vides communiter
concludi, quòd quo ad substantialia iudicii dos non sit priuile-
giata, sed quo ad dilationes dumtaxat breuiores statuendas, vt
etiam Alex. hic dicit. per l. si cum dotem. §. eo autem tempore.
inf. eod. & l. 4. de dot. promiss. ibi, more iudi. licet meus text. di-
cat iure iudic. quod placet. Illud tamen de breuiori dilatione
videtur falsum, quia l. 2. alleg. per Alex. loquitur de condemna
tis, quibus quadrimestre tantum tempus indulgetur, vt not. in
l. si debitori. de iudi. & tamen in dote statuitur longius tempus
ad restituendum. l. 1. §. exactio. C. de rei vxo. act. præterea si es-
set priuilegiata respectu breuitatis temporis, ab ea non appel-
laretur, sicut nec in causa alimentorum. l. fin. de ap. recip. & ta-
men appellatur. l. fi. C. de sen. quæ sine cert. quantit. prof. item
in executione non agitur, nisi quantum fieri potest. l. maritum.
inf. eo. ergo est minus priuilegiata quàm alia actio. nec iuuat di
cere, est priuilegiata in vno, ergo in alio. vt no. Bart. in l. si insu-
lam. col. 2. de verb. obl. Inquantum autem Iaso. tenet, quòd in-
stantia eius nunquam finiatur. & fuit opinio. de qua per Peru-
si. in alle. tract. q. 14. 9. partis. primo quia lex generaliter loquēs
non comprehendit causam dotis. secundo quia causa dotis &
78 fisci æquiparatur. † & in æquiparatis exceptio loquens in vno
casu trahitur ad alium. l. 1. vbi glo. & Bal. de condi. indeb. Abb.
in cap. ad audientiam. de cle. non resid. igitur sicut in fisco, ita
& in dote. tertio quia dependet a matrimonio, ergo de ea idē
debet iudicari, quod de matrimonio. Clemen. dispendiosam.
de iudi. Quarto quia causa ecclesiæ non expirat triennio, quia
æquiparatur fisco. Abb. in cap. pen. de iudic. & sic qua ratione
trahitur exceptio ad ecclesiam, eadem & ad dotem debet tra-
79 hi. Nihilominus † contrarium verius videtur, per text. in allega.
l. properandum, quæ lex generaliter loquitur. ideo debet gene-
raliter intelligi. præsertim cum dicatur respicere publicā vtili-
tatem, ne lites fiāt immortales, vt ibi dicitur. vnde pactum vel
adiectio pœnæ non valet. vt no. Bar. in l. Seius & Augerius. ad
l. Fal. & Alex. consil. 32. 2. vol. præterea excipit quosdam casus,
vnde in aliis confirmat regulam. l. in his. de legi. præterea adest
dictio (tantummodo) & sic dictio geminata quia excipitur,
& additur postea dictio tantum. vnde non videtur posse exten
di ad casus similes, quia dispositio geminata trahitur ad oīa. ca.
vt circa. vbi glo. de elect. in 6. not. Anto. de Butr. consil. 19. con-
firmatur, quia alias ista verba nihil operarentur, nisi traheren-
tur ad dotem, & similes casus. vnde ita facienda est interpreta-
tio, ita proprie Soc. vtitur hoc argumento consil. 300 circa pre
dicta. Tertio dos est priuilegiata fauore priuato principaliter
secundum communem opinio. & in consequentiā fauore pu-
blico, sed quando concurrunt fauor publicus principaliter, &
priuatus principaliter sed in consequentiā publicus, præfertur
publicus principaliter. l. vtilitas. C. de prim. lib. 12. ergo videtur,
q expiret instantia. Non ob. contraria, quia primum argumen
tum non procedit. vt declarat Decius consil. 5. sup. alleg. & cō-
trarium tenet Petr. de Anch. consil. 90. & probatur in l. fi. C. ad
Velleia. Præterea dispositio generalis etiam si esset verū quòd
non traheretur ad dotem, ratio esset, quia est priuilegiata, &
sic dispositio generalis non trahitur ad casum priuilegiatum,
vt per Barto. in extrauag. ad repri. in versi. non obstantibus, sed
non reperitur dos priuilegiata contra publicam vtilitatem etiā
secundario resultantem, vt in casu isto saltem resultat, ergo di
spositio trahetur ad illum casum. Bal. in l. in fraudem. §. fi. de te
80 sta. mili. ad secundum dum dicitur, † quòd excepto trahitur ad
casus similes. reperio. quòd hoc etiam dicit Alex. in l. 1. col. 25.
de offic. eius. & consil. 130. in causa strazolorum. 4. vol. vbi con
cludit, quod etiam si adsit dictio taxatiua, de cuius natura est
excludere. l. 3. §. Titio. de adi. leg. tamen dicit non excludere si-
milia, nec ea, quæ ex vigore verborum veniunt, vt habetur in
Cle. exiui de paradiso. de verb. sign. & per glo. in l. si mora. inf.
eo. cum similibus & respon. etiam ad id quod dicebatur. quòd
erat geminata exclusio propter exceptionem iunctam cum di
ctione exclusiua. quia respondet. quòd hæc geminatio non re-
spicit nisi dissimilia, sed certe ista ratio non videtur vera. quia
aliàs ista verba nihil operarentur, & licet per se nil aliud operē-
tur, tamē iuncta cum alio debent fortius operari, sicut dicimus
in pacto nudo geminato de quo habetur in l. legem. C. de pac.
& no. in l. cum scimus per Bar. C. de agri. & censi. lib. 11. & per
81 Moder. in cap. si quando. de rescript. præterea † exceptio trahi-
tur ad casus similes in materia fauorabili, & in qua esset fienda
extensio ratione fauoris publici, vt propriè intelligit Alexā. in
d. l. 1. col. 25. ita intelligendo tex. qui ad hoc alleg. in cap. cum di
lecta. de confir. vtil. vel inutili. alias exceptio nedum non trahi
tur sed includit alios casus qui non comprehenderentur in re-
gula, vnde licet alias princeps nō censeatur velle tollere ius ter
tij. l. 2. §. merito. ne quid in loco pub. si tamen excipit vnum ca
sum, exceptio ampliat regulam in aliis, vt no. Decius cons. 97.
vel respon. quòd non sunt æquiparata fiscus & dos, nec probat
hoc l. 2. de priuil. fisc. præsertim hic. cum præterea illud proce-
dat, quando inter se, sed non quando contra alium, vt supra di-
ctum fuit. Non obst. tertia ratio, quia si ageretur causa dotis in
consequentiam matrimonialis, bene procederet argumētum,
sed si principaliter agitur, cum tunc non dependeat, non pro-
cedit argumentum. Præterea ille tex. habet varios intellectus,
vnde non probat. non obst. quartum, quia ibi lex non agit spe-
cialiter disponere in ecclesia. vt ibi glo. no. Præterea illud. cap.
pen. habet varios intellectus, vt de non pro. ... l. in ambiguis.
de reb. dub. etiam retento communi intellectu, iuxta nota. per
Alex. in l. cum prolatis, de re iudi. præterea ecclesia priuilegia-
tior est quàm dos, quia respicit principaliter publicam vtilita-
tem, vt per Bar. infra, vnde ei renunciari non potest. cap. si dili-
genti. de foro compet. secus in dote saltem cum iuramento. c.
82 cum contingat. de iureiuran. Alia est quæstio † nunquid causa
dotis possit tractari tempore feriatò. Alexand. hic dicit. q licet
communis opin. sit q sic, tamen iure non probatur, quia non
valet argumentum de dote ad alimenta. & idem Alex. in d. l. si
constante. col. 13. inf. eo. & in l. cum hi. §. si mulier. de cōdit. in-
deb. sed argumenta sua nihil faciunt, quia iura sua loquuntur
respectu dotis constituendæ, sed constituta dote q non ita sit,
iura illa non probant, & hoc etiam Bal. dicit in l. fi. C. de do. p-
miss. nec ob. q in dote non reperitur, q videatur necare &c. ga
imò potest idem dici in dote, quia in potentia perueniri potest
ad actum generādi, & sic impeditur soboles. quo casu videtur
83 idem iudicandum, † quia de potentia per quam peruenitur ad
actum, iudicatũ vt de ipso actu. l. ex eo. de test. mili. & bene pro-
batur

[illegible] hoc in l.negat. [illegible] mor. inferen. non ob. l.pecunia alleg. per Alex. quia illud est propter qualitatem rei debendę quam [illegible] ita moderauit. praeterea quod facilius praeteritur, in hoc nō [illegible] esse ius. Vnde videtur ipsi, qđ si petatur dos ab ea, quae nō habeat vnde se alat, procedat cōis opi. alias secus, vt per eū.

84 † Soci. autem dicit, quod dotis causa cōcernit piā cām, vnde debet feriato tempore posse tractari, sicut pia causa c. fin. de ferijs. sed certe tex. in § si mulier. per eum alle. non probat, quod causa dotis sit causa pia, quia vt ibi declarat Bart. ideo [illegible] tatur causa pia, quia data fuerat a matre, quę ducta pietate hoc

85 fecerat. Quid ergo dicendū, verior † videtur op. quod procedi non possit. quia in modo procedendi non valet argumentum de dote ad alimenta. patet quia a sententia super alimentis nō appellatur. l. fi. de ap. recip. & tamen a causa dotis appellatur. d. l. fi. C. de sent. quae sine cer. quant. & appellare vel non ap. [illegible] concernit ordinem procedendi [illegible] Ant. de Butr. in c. qđ clericis. de foro compe. & Alex. in [illegible] Nihilominus concludendo teneo contrarium, quod siue dos sit causa pia, siue non pia, siue sit magna, siue parua, siue etiam mulier habeat vnde se alat, in causa dotis possit procedi tempore feriato. Primo quia est causa in qua tractatur de fauore publico saltem secundario ergo procedi potest tempore feriato. vt no. in d. l. 2. de ferijs & leg. publicas C. eo. praeterea licet dos non sit causa pia, tamen aequiparatur causae piae, vt supra visum est. & in aequiparatis dispositio fauorabilis in vno trahitur etiam ad aliud, vt no. Alexa. in § inter pares infra de re iud. [illegible]

[illegible]

cit, quod ecclesia in causis viduarum se debet exhibere fauorabilem. Vnde Soci. hic dicit, quod debet causa coram iudice laico tractari per tex. in l. in contractibus alle. per eum, inducendo vt ipsum. [illegible] quod ibi ex quo actor habebat plures iudices, vnum [illegible] iure competentem, alium iure communi, ideo videtur exceptio proponenda coram iudice ordinario [illegible] tamen illud non placet. quia contrariū [illegible] pro habenda veritate quęsitorum [illegible] quod ille tex. loquitur de iure ciuili. Secundo ad [illegible] pondero verbum protegere, quod non im[illegible] sed in subsidium. sed respon. quod differē[illegible] principaliter adeatur, & tunc ad pro[illegible] ecclesia tenetur. [illegible] vero principaliter ecclesiasticus adeatur, & hoc non negat illa litera. praeterea ibi ē[illegible] dicitur quis protegere & defendere [illegible] quando iustitiam facit. Tertio inducit [illegible] quod ibi erat in iurisdictione de[illegible] de offi. deleg. vnde [illegible] quia causa erat connexa, agitur coram eodem co[illegible] nō posset [illegible] de quibus [illegible] nec ille tex. probat quod dicit Socin. quia ibi dicitur, quod voluerat cognoscere, non autem quod posset [illegible]

89 de mandatur, quod cognoscat. quid dicendum. Teneo † quod causa dotis possit coram ecclesiastico iudice tractari. moueor, quia [illegible] priuilegiauit, vt sine strepitu & figura iudicij [illegible] ergo alterauit [illegible] Secundo si causę matrimonia[illegible]

[illegible]

stra, aliter non insisto. Non omitto tamen, quod Alex. & Aret. in l. cum stipulatus sim mihi a Proculo. ff. de ver. oblig. videtur tenere, quod præscriptio etiam currat, quando dictum est quod omni tempore ad tui petitionem ergo hic difficultas, ab eo dependet, an in promissione annua currat præscriptio, de quo per Barto. & alios in l. cum notissimi. §. sic. C. de præscri. xxx. an. & per Ang. cons. [illegible] vbi concludit, quod si promitto vendere domum quandocunque voles, excluderis spacio anno. xxx. glo. autem in l. 1. inf. de conent. † videtur velle, quod in dispositione legis verba (omni tempore) excludant præscriptionem, quod si est verum obstaret eis, quæ hic notantur, si est vera inductio Bald. de qua sup. sed non est vera vt dixi, quia non agitur hic quod actio de dote sit perpetua, sed tantum quod considerato omni tempore sit priuilegiata, declarando tempus vt dixi. Vnde placet, vt dicamus, quod quando expresse patet, quod lex vult tollere præscriptionem & tunc tollitur præscriptio, quia lex pôt impedire ortû vel defensionis vel exceptioni etiã cõcernêtis ius naturale, vt no. Bar. in l. si non sorte. ff. de condi. indeb. vnde multomagis poterit impedire ortû præscriptionis, quæ est mero iure inducta de iure ciuili: in dubio aût nõ videtur velle tollere, siue vtatur verbo, per, etuo, siue etiam verbo, omni tempore, quia recipiunt illa interpretationem ab alia lege, vt patet ex supradictis, maxime ex no. per Alex. in d. l. 2. vnde intelligetur vsque ad xxx. ann. in priuata aût dispone indistincte non vr sublata præscriptio, quia nõ pôt tolli vt dixi. §. & not. Bart. in d. l. nemo pôt. & ista sufficiant, cum non sit proprie materia nostra. Secundo ex hac gl. dum exponit dictionem, semper. i. omni casu, infertur, quod expositio quam glo. dat ad verbum, vbique dum intelligit omni casu, nõ procedit, quia secundum hoc alterum ex eis esset superfluum, vnde exponi debet verbum vbique per modum loci, prout magis conuenit naturæ suæ, quia verbû quodlibet in lege debet censeri appositum cum misterio aliquid operandi. vt glo. dicit in c. si romanorum. 19. distin. & in l. 1. ff. quod me. causa, & est dictum Bald. in rub. C. de cõtra hẽmp. lex enim & natura nihil operantur frustra. l. qui bis idem
94 de ver. obl. Tertio not. ex glo. quod † dos est ante matrimoniũ priuilegiata, sed contra hoc oppo. Bart. quia ante matrimoniũ non est dos, & non entis nullæ sunt qualitates. resp. tamen duobus modis, vt hic per eum, quæ responsiones non saluant glo. quia secundum primam dos non haberet priuilegium ante matrimoniũ, sed post ipsum contractũ, licet haberet in eo quod esset factum ante matrimoniũ, quod est de directo contra verba glo. quæ dicit, quod capit priuilegium ante matrimonium. Secunda etiã responsio videtur magis abiona a glo. [illegible] quod capit priuilegiũ ante matrimoniũ. quãdo matrimonium non est secutũ. quia si hoc intellexisset, dixisset sine matrimonio, non aût ante matrimoniũ. preterea in sponso nõ est dos, vt est tex. in l. 1. §. [illegible] pro dote. itẽ nõ pôt considerari matrimoniũ, ex quo nõ [illegible] cũ nõ entis nullæ sint qualitates [illegible] probatur in l. [illegible] in prouincia [illegible] de vinea. vnde dicas quod glo. retulit se ad tex. in quantũ dicit, causa dotis, nõ autẽ dicit dos, vt necesse sit priuilegium dos sed causa dotis cõstituendæ. licet. n. ante matrimoniũ non sit dos, habet tñ conditionẽ vt sit futura dos, vt in simili est tex. in l. promittẽdo. & in l. licet. §. 1. de iur. do. vel sedo dicas quod dos añ matrimoniũ est, si matrimoniũ postea cõtrahatur, non quod matrimoniũ impẽdat dotẽ, vt inquit Barto. sed quod resoluatur dos matrimonio nõ contracto, & in simili dicit glo. in l. 2. de in diẽ add. & probatur [illegible] de cõdit. ob caus. & quia ante matrimoniũ fructus dotis cõsiderantur. l. dotis fructũ. ff. de iur. dot. & quia nisi esset futura, non tolleretur obligatio, vt dicit d. l. si mulier, sed esset mente conditione dumtaxat non mutur, vt in l. quoties. de nouationib. In se-
95 cunda parte gloss. exemplificat † quod nudo pacto dos constituitur. l. ad exactionem. C. de dot. promi. l. quæ lex probat amplius, quod ex sola pollicitatione quis teneatur, & ita reperio tenere Cyn. in rub. de do. promi. pro quo facit d. rub. & l. 1. C. de iure do. & l. fi. C. ad Vellei. Contrariũ tenet Bald. in d. rub. & Perusin. in tract. de dote in primo spali sexte partis per l. absenti. de don. & quia etiam donatio ad pias causas requirit præsentiam partis, vt per gl. in l. illud. C. de sacr. sañ. eccl. quã pro sing. alleg. Alex. in l. 2. C. de pac. Si tñ velles tenere opin. Cyn. posses dicere, quod sicut promissio in cãm dotis valet, et si non exprimatur l. qd añt. de iure do. ita et pollicitatio, qa non potest pollicitatio considerari nisi vt pactũ, qa semper quis censetur cõsentire in iis quæ sunt ad sui commodũ. l. quæ dotis. ff. eo. vbi Bar. declarat, vnde cum pollicitatio semper respiciat commodum eius cui promittit, semper consentire vr ideo non vr differentia inter pollicitationem & pactum nudum. Et [illegible] dicas, [illegible] hoc teneatur quis ex pollicitatione eque ac ex pacto, & tñ differunt pollicitatio & pactũ, & ad hoc aduertunt Moder. Senen. in tit. ff. de ver. ob. qui pro responsione dicunt quod pollicitatio est quæ fit in absentia, pactum, vero fit in præsentia, sed hoc nõ
96 placet, † quia in contractibus consensus qui requiritur, non requiritur vt sit simultaneus sed etiam ex interuallo potest interuenire l. si stipuler. §. fi. de ver. ob. vnde præsentia partis non requiritur, quod patet, quia literis obligatio contrahi potest. l. cõsensu. vbi glo. de ac. & obli. & probatur, quia tacitum pactum inter absentes interuenire [illegible] sup. l. [illegible] §. soluta. de pign. ac. & no. Bar. & Alexand. in l. 1. C. de pac. & est text. in l. Chariderrus. ff. de pollicit. vnde pollicitatio facta absenti, qui præsumitur postea acceptaturus, debet valere iure
97 taciti pacti, cum absentia non noceat † Vnde dicas, quod pollicitatio potest dici sine causa, vt dicit text. in l. 1. §. 1. de polli. quo casu nõ obligat nisi in dote. d. l. 1. §. 1. pactum vero non potest considerari sine causa, patet per text. in l. iuris gen. in prin. de pac. vbi iurisconsultus distinguendo omnia pacta, diuidit ea in duo capita, nominata videlicet & innominata & cor respectiua inuicem, vnde in pacto non cadit præiuntius consensus, ex quo non videretur consentire nisi cum onere. l. Aurelius. §. idem quæsitum. de lib. leg. & al. as non valeret, sicut etiam stipulatio. At pollicitatio potest esse sine causa, & valet quando ex dote eius obligatur, & probatur, quia tunc facta pollicitatio valet nulla causa interueniente. vnde idem videtur in dote, ex quo æquiparantur. l. inter pares. de re iud. & in dote non requiritur causa, vt dixi: & etiam si requireretur, adest semper causa dotis, & hoc argumento de ciuitate ad dotem vtuntur etiam Peru. in loco supra alleg. dum alle. l. 1. §. cepisse. de polli. nec obstat glo. in l. illud, quia ibi causa non aderat. Dicebat tamen Bald. in l. 1. C. de do. promi. quod si reperiatur in instrumẽto, Titius sic facere pollicitus est, intelligitur mediante pacto. sicut si adest verbũ, promisit, intelligitur mediante stipulatione. l. Sciendum. de verb. ob. vbi not. & sequuntur Perusi. in loco præalle. sed non placet, quia verbum, promitto, est generale. l. Sciendum. §. dictũ. de ædil. edic. vnde verificatur in significatu posito. sed verbum pollicitum est nomen speciei, vnde secus videtur, quia termini non sunt pares. Et in quantum Barto. opponit contra glo. quia semper fingitur tacita stipulatio, & soluit vt per eum, dicit Pau. de Cas. hic quod etiam hodie competit vtrumque remedium, adeo qui succubuerit ex vno, potest aliud intentare, sed hæc non est materia nostra, sed ordinarie traditur in d. rub. de ver. ob. & in l. 2. in prin. si cer. pe. Et concludendo dic, quod istud priuilegium de quo in glo. non potest conuenire huic [illegible] licet verum sit, quod nudo pacto dos constituatur, hoc procedit iure Codi. secus de iure ffortum. l. cum proponas. §. gener. de iure do. l. 1. C. de do. promi. l. promittendo & l. stipulationem. de iure dot. & hoc etiam tetigit Bald. in d. l. 2. de pactio [illegible] Et similiter secundum priuilegium tacitæ stipulationis [illegible] natura [illegible] non procedit, quia per ius Codicis inductũ est per quod fingitur stipulatio nõ autem præsumitur, vt probatur in d. l. 1. ponderando verbum intelligitur, quod denotat ficti [illegible] consistuntur in [illegible] de iure cod. & effectus
98 est in annus, † quia contra fictionem non admittitur probatio in contrarium vt not. Barto. in auth. sed iam necesse. C. de do. ante nup. & ponunt Perusi. in d. 6. parte in secundo speciali, & sunt etiam cõsiderationes And. Siculus in l. cum acutissimi. in 8. col. C. de fide com. considerantes etiam text. in d. l. 1. dum vult, quod si nulla est, intelligi [illegible] verum est, quod ibi ipse supponeret, quia dicit, quod si lex fingit super incerto, admittitur probatio in contrarium, nam fictio non potest cadere super incerto, ita tunc est lex per præsumptio, vt dicit gl. in d. l. 1. & accedit, vbi cum glo. [illegible] verbo importante præsumptionem intelligitur fictionem, & idẽ gl. in [illegible] de acquir. here. [illegible] quia etiam si esset solũ præsumptiue inducta ista stipulatio, cum nõ non inducitur fauore stipulantis, sed fauore mulieris, vt hic per Barto. licet partes fatentur nõ interuenisse stipulationẽ, non ñ præiudicaret mulieri, est exegesis declarat Georg. nat. in cle. sæpe. col. 25. de verb. sig. post Bal. in l. si [illegible] §. 4. de lega. 2. & confirmatur ex iis quæ late ponunt Mod. in [illegible] & quando col. 19. de acce. vbi volunt, quod cõfessio [illegible] quæ per cõfitentem [illegible] nõ possunt, sed ius alterius sine facto eius tolli nõ potest. l. id quod nostrum. de reg. iu. etiam si beneficio tuo sim affectus. l. si post mortem. §. fi. vbi hoc declarat Bart. de contratab. Tertium priuilegium sequendo gl. in d. l. fin. C. de do. promi. vbi licet, has gerens negocium a tertius nõ cen-
99 seatur de suo soluere. l. Nesennius. de neg. gest. tamẽ pater † dotando filiam censetur de suo dotasse. l. l. si. & ratio est secundũ Barto. quia paternum officium est dotare filias. l. qui liberos. & secus est in alia expensa si faceret pro filio habẽte bona aduentitia, vt patet in l. si de pet. here. & no. Pau. de Cas. & Alex. hic & procedit hoc, et si pater gereret negocia filiæ, vt hic per Imo Roma. Alex. & Are. tenẽtes contra Bar. in d. l. Nesennius. Soc. vero hic conatur saluare Bar. primo vt quatenus pr tenebat [illegible] patrimonij, eatenus censeatur de suo dasse aliud vero cẽseat administratorio nomine dedisse. alle. no. in l. post mortẽ. [illegible] sed hæc saluatio nõ placet, primo per tex. in d. l. Nesennius. qui non facit istã distinctionem, quod media vno modo, alia dimidia alio modo data censeatur. ad idẽ tex. in l. perfectis. §. fi. cum l. seq. de

l.seq. de iure do.vbi pater, quod si pater sit curator filiæ, dos
data ab eo censetur in totum ab eo vt patre data, non vt cura-
tore etiam pro aliqua parte. præterea ista saluatio est expresse
contra text.in d.l.fi.vbi patet, quod dos censeatur data de bo-
nis paternis, nisi expresse contrarium protestatum fuerit.ergo
apparet, quod text.loquitur, etiam quando dotem non teneba
tur dare de suo, patet quia admittit protestationem in contra-
rium.quæ non admitteretur, si totum dare debuisset, vt decla-
rat Bart. in d. l. Nesennius, & ponunt doct.in l alimenta.C.de
neg.ge. Et hoc idem probatur in d. l. post mortem, vbi nego-
tia gesta de rebus pertinentibus communiter ad tutorē & pu-
pillum, tutorio nomine tantum gesta præponuntur, ergo idē
in proposito, quia munus hoc paternum potius pietatis patriæ
munere, quàm administratorio gestū videtur, vt declarat Bart.
in l.1.§.nec castrense infr. de colla.bo.& text.in alle.l. profecti-
tia.§.fi.ad idem text.in l.fi.§.ipsum.C.de bo.quæ libe.ibi, con-
currente vtraq; causa alendi, & propter bona filij quæ habet
pater, & propter pietatem magis intuitu pietatis quàm ratio-
ne bonorum censetur alitos. Et illo casu plus est quam in pro-
100 posito† quia filio diuiti pater alimenta præstare non tenetur l.
si quis a liberis.§.filius de lib.agn. & tamen dotare tenetur d. l.
fi.& hanc rationem cōsiderat tex.ibi circa med.dum dicit, pa-
ternum officium esse dotare filias, & ideo de bonis suis datam
videri, quod officium pietatis magis in genere quàm in specie
consideratur, quia si ad speciem referas, illa pietas considera-
ri non posset, quando habet bona filia.vt proprie declarat Bar.
post Iacob.de Are. in l.mulier.§.cum proponeretur ad Treb.
& est ratio, quia aliquo casu in genere considerato hoc potest
ad ipsum pertinere, vt considerat proprie tex.in d.§.ipsum au-
tē supra allegato.& si tu opponeres de l. Nesennius, vbi mr̄ nō
præsumitur intuitu pietatis hoc facere.dicas, quod illud est, eo
quia nil pertinet ad onus matris, quæ non tenetur alere filios,
nec etiam quod Soci.dicit, fuit de mente Barto.nam text.in d.
l.Nesennius, quem allegat, potius probat contrarium, quia in
nullo casu præsupponit, quod partim administratorio, partim
proprio nomine censeatur præstare. Et idem est in fratre do-
tāte sororem, quia aut soror habet vnde se alat, aut non habet,
& sic aut in totum, aut in nihilo de bonis fratris dotata cense-
tur, id quod ēt in extraneo est, quia aut totū donat, aut totū ad
ministratorio nomine facit, ergo nec in patre aliud dicendum
est, quia res vna diuerso iure non est censenda l. eum qui ædes.
de vsuca.præterea illud est contra tex.in l.profectitia.§.cæterū
qui vult q bona filiæ in dotē data cēseantur ea volēte, & sī se-
cundū hoc ea ēt inuita dare possent, nec obstat l.vxorē.§. pater
naturalis, quia ibi nō dr̄, q ratificare cogatur.itē ibi filia nō po-
terat dotē aliunde sperare. nec vr̄ verum, q stāte promissione
paterna non possit soluere de rebus filiæ, quia cōtrarium vide-
tur innuere tex.in d.l.profectitia.§.certū dum dicit, qđ dos pro
missa a patre poterit esse profectitia, & si quid debetur filiæ, &
eius volūtate dederit, erit aduētitia, ergo dos profectitia in ad-
uētitiā cōuerti pōt. Tamē si velles defendere Bar.considera, qđ
aut administrator habet vsumfructū bonorū q̄ administrat, &
tūc nō cēsetur soluere de illis, qa bona illa aliquo respectu repu
tantur ēt sua, & nō illius, cuius sunt quo ad proprietatē, & ita lo
quitur text. in d. l.fi.de do promiss.aut vero administrator non
habet vsumfructum sed est simpliciter administrator, & tūc se
cus est, vt probat tex.in l.fi.de peti.her. cogita tñ, quia secundū
hoc nō posset procedere qđ habetur in d.§.cæterum, quia si pr̄
semper censeretur de eius proprio promisisse filia non posset
et consentire, vt de bonis suis solueret, quia in effectu donaret
patri, quod non licet l.donationes quas parentes. C. de dona-
tio.inter virum & vxorem, & ita voluit dicere Socin. hic, nisi
dicas, qđ textus in.§. cæterum loquitur in filia emancipata, sed
tunc non haberet vsumfructum. ideo cogitabis. Ex considera-
tione tñ Soc.bene tollitur ar. Alex.de [illegible] ferunt de [illegible] qui
cūēt pater vt administrator tenetur, & de suo nō tenetur in to
tum, satis verificatur qđ ibi dicitur, quia nō interest [illegible] pr̄
tenetur in totū, sed si nō tenetur, nō psumitur ab eo factū in to
tū, sed etiā a filia cuius interesset, vt no Mod in c.1.colum.2.de
iu.vnde filia præsumeretur mandasse patri pro quota ad [illegible] spe
ctante, vel saltem præsumeretur factū nō ad commodum filiæ
sed ad cōmodum proprium l.1.C.de bo.mat.vnde cessat id de
qua in l.Nesennius, qđ administrator de bonis illius cēseatur
soluisse potiusq̄ de suo. ex qua ratione vsusfructus sunt etiam
101 ista quodammodo sua. Limitatur † tamen communis conclu
sio, vt nō procedat, qñ pater protestatus esset, qđ dotat de bo-
nis filiæ, qđ videtur absurdum Are. hic, nisi filia cōsentiat, & ista
opi.placet quicquid Soc.dicat. primo quia retēta cōmuni opi.
pro vera qđ pater filiam diuitem dotare tenetur de suo infra
dicetur protestatio in casu necessario non releuat l.alimēta.C.
de neg.ge.vbi hoc declarant Bar.& Salic. Secūdo quia non pōt
pater de bonis filiæ ei inuitæ dotē constituere. d. l.vxorē. §. pa-
ter naturalis, & l. profectitia. §. si pr̄ de iure do. Tertio proba-
tur per tex.in d.l fin. vbi patet, qđ si pr̄ protestatur se dotare de
bonis suis & maternis, quo casu censeretur dimidiā tantum de
suo patrimonio dare voluisse.l.Reus.§.cum tabulis.de duo.re.
tñ totum de suis censetur dare velle, sicut ergo respectu partis
protestatio nihil operatur, ita nec debet operari respectu to-
tius.l.quæ de tota.de rei vendi.nec placet responsio Soci.vt vi-
deatur ordine necessitatis hoc agi vnde copula intelligatur or
dine successiuo, iuxta no.per Bart.in l.Gallus.§.quidam recte.
de lib.& po.quia illud esset verum, si vnum post aliud effectū
esset habiturum vt in casibus Barto.ibi, sed hic vnum tantum
habet effectum, quia dos intelligitur constituta solum de bo
nis paternis. Similiter dum Soc.infert, q quādo vltra vires dos
esset, nō intelligatur de bonis paternis nisi secundum vires, nō
videtur verum.quia repugnat tex.in d.l.fi.ibi, inopia tentus est
quod verbum, inopia, intelligitur quando nihil penitus habet
vt no.Mod in auth.præterea C.vnde vir & vxor, præsertim cū
adsit dictio, penitus, quæ excludit omnē potentiā, vt no. Arch.
in c.1.de sup.negl.præla.in 6.& no.in c.ordinarij.de offic.ordi.
hoc etiam probatur in tex.illo.in vers.poterat.n.dum dicit qđ
videtur totum de substantia sua dedisse, quia poterat sm̄ vires
suas dare, & postea consentire &c.nec intellectus Soci. ad illa
verba, poterat.n.placet quia eo attento non inferretur ad supe
riora prout inferri videtur, vt probatur ex dictione. n. quæ per
modum rationis reddendæ ponitur, & cōtinuatiue ad superio-
ra l.2.C.de eroga.milit.an.lib.12.l.neq; enim.supr. de test. mil.
102 † Ex his infertur ad.q.an pater filiam diuitem dotare teneatur
& sic an.d.l. fin. habeat locum etiam in filia diuite, & quidem
docto. hic & ibi videntur sentire quòd sic, vt hic per Bulg. qui
cōtrarium late defendere conatur.primo quia tex. in d.l.fi. lo-
quitur in casu dubio, quando simpliciter dos promissa fuerat
per patrem, si ergo in casu claro quādo pater expressisset se de
bonis filiorum dotare, idem esset quod ibi dicitur, frustra fuis-
set dubitatum de casu dubio.sed ad hoc responderi potest, qđ
dubium erat, q̄ pater teneatur ad dotem dandam, vt videa-
tur potius de suis quam de bonis filiæ dedisse. at in casu claro
quando pater exprimit, clarum est quod de bonis filiæ dat. sed
tamē per hoc non liberatur, sed filia postea agit, vt hic per Soc.
vel dic, quod dubium erat ibi eo respectu, an pater filiam diui-
tem teneatur dotare, & sic ante decisionē illius legis hoc erat
probabile dubiū, an pater filiā diuitē dotare teneretur, & ea ra-
tione dubitabatur in casu de quo ibi, sed stante decisione illius
legis sublatum est hoc dubiū, qa ex ea infertur, qđ etiam tene-
tur pater filiā diuitē dotare, & ita tollitur etiā secundū argumen.
Bulga.quia ante decisionem illius legis dubitatio illa non erat
vana, cum non reperiretur adhuc illud expressum. Ad tertium
argumentū eius respōde, qđ imò ibi deciditur illa cōsideratio
seu dubitatio, quā ipse dicit, sicut etiā ibi in effectu proponitur
inquantū tex. ille dicit, pro rata vtriusq; subscribit, quia cū dos
promittatur habito respectu ad facultates.l.cum post.§.gener.
de iure dotiū. satis erat quærere, an pro dimidia an pro rata. Et
idem patet ex text.illo dū dicit, totam dotem videri datam de
suo, quia si volebat secundū vires patrimonij intelligi datam,
poterat ipse dare, & facere, q filia consentiret. ista.n.responsio
interrogationem declarat.l.si defensor. §. qui interrogatus.de
inter. act. inquantū ergo responsio fiet de dote intra vires, illa
interrogatio pro rata id sensisse videtur. Ad quartum dum di-
cit de liberalitate dicas, qđ dubitatio illius tex. versabatur dun-
taxat principaliter circa hoc, quando dos esset vltra vires, an de
suo promisisse intelligeretur, non autem an ipse esset obliga-
tus ad eam, quā de iure teneretur dare habito respectu ad suas
facultates. & hoc probat ex decisione tex.in qua pro constanti
habetur, qđ dos excederet vires, a tan [illegible] obstrictatur q
secundum hoc [illegible] Imperator, non esset
bona, dum considerat paternum officium esse dotem dare, cū
paternum officium non [illegible] vltra facultates dare, vt [illegible], quia re
spondetur, q Imperator non considerauit illam rationem tan
quam necessariam & finalem eo casu, sed considerauit eam vt
in genere militantem, vt in simili cōsiderat tex.in l.fi. §. ipsum
autem.C.de bo.quæ libe.sup.etiam alleg.vbi considerat filium
alimentari intuitu paternæ pietatis in casu quo pater non te
nebatur, quia in genere [illegible] aderat pietas paterna. præterea
secundo responderi posset, q licet sit debitum naturaliter inter
tam coniunctas personas, tamē dicitur liberalitatis ratione per-
solui.l.1.C.de impe.lucr.descrip.lib.10.& idem tex.dicit in l.
103 cognouimus.C.de haere. Ad quintum respondetur † q nō pro-
cedit argumentum de alimentis ad dotem, vt no.Bal. & Ang.
in l.a filia in princ.infra ad Treb.& Bal.in l.qui filiū. inf. vbi pup.
educ.deb.& late Alexan.consil.7.secundo vol. nec obstat quòd
sint priuilegiatiora alimenta, quia immo dos in aliquibus est
magis priuilegiata, vnde habent se vt excedentia & excessa.
104 † nam alimenta non intelliguntur in dubio præstita animo do
nandi l.si paterno.C.de nego. gest. l. Nesennius. & ibi per Al-
ber. ff. eod. tit.& tamen dos data ab extraneo præsumitur ani-
mo donandi data.l.1.§.accedit.C.de rei vxo. actio. Item in do-
te tacita hypotheca inducitur. vt not. [illegible] & tamen secus est in

alimentis. l. Lucius. & ibi Barto. infr. de alimentis & ciba. lega.
105 † Item pater non liberatur a dote, etiam si filia possit aliunde ali, vt qñ est iam nupta, quia etiam tunc pater cogitur dotē dare, vt no. in l. nupta. inf. eo. & in l. obligamur. §. lege. de actio. & obliga. & per Alex. late in dicto consil. 7. colum. 4. & tamen liberatur ab alimentis tali casu, dicta l. si quis. §. sed si filius. Praeterea dos loco legitimę succedit. l. quoniam nouella. C. de inofficioso testamento. vnde sicut legiti[illegible] debetur filiae diuiti ita etiam dos. Ad text. in d[illegible] text. in dicta l. si quis a libe. §. non tantum. respondetur, q[illegible] loqueris in modo obligandi, & non habet locum ille text. [illegible] loquens in modo exigendi, & bene procedit, vt per quas vias alimenta exiguntur, per easdem etiam [illegible] onera exigantur, & in hoc comparatio procedit, secus in alijs casibus,
106 † quia filia naturalis est alēda a patre. authen. licet. C. de natu. lib. & tamen non est dotand[illegible]. l. vxorem. §. pater naturalis. de leg. 3. Ad septimū dic, quod dos datur respectu legitimę, d. l. quoniā nouella. quae non constituitur ita naturali sicut legitimę. vnde sicut filia [illegible] debet habere legitimā, ita & dotem habere debet, quod nō est in filia naturali, immo contrarium, q[illegible] licet non debetur ei legitima, ita nec dos deberi debet. nec obstat quod in legitima [illegible] patre filia nullum ius habeat, quia licet non habeat, dicitur tamē quasi habere. l. in suis de liberis & posthu. & ideo dicitur quasi debita, vt no. in l. [illegible] C. de iur. & fac. ign. Ad octauum dic, quod illud est falsum, quia contracto matrimonio adhuc durat dotis cōstitutio, vt per Bar. in d. l. nupta in prin. inf. eo. & per Alex. in d. consil. 7. sicut ergo nupta dotanda est, ita etiam quādo habet aliunde vnde se dotet, quia si cessans ratio matrimonij nō excludit vno casu, ita nec alio debet excludere, sicut [illegible] vno excluderet alia etiam deberet excludere, vt considerat Bar. in auth. [illegible] C. communia de lega. Ad nonū responde, quod pater est debitor [illegible], vt possit [illegible] dotem sibi reddi [illegible] non stipulatur, actio est communis, vt no. in l. [illegible] tus. in[illegible] cod. vbi etiam pater non [illegible] matrimonium, q[illegible] Bulga. [illegible]. Et ex his defe[illegible] communis
107 opinio † quae comprobatur, quia [illegible]

[illegible]

108 [illegible] dotem dare comput[illegible] omni eo qđ petere posset filia de bonis paternis & [illegible] an tali casu debeat solū de bonis paternis. Perusi. [illegible] texto primo [illegible] partis tenent q̄ sic per tex. in d. l. fi. Soci. hic dicit hoc esse dubium, quia tex. in d. l. fi. loquitur in casu dubio, hic autem sumus in claro. Secundo dicit, quod illa [illegible] procederet quando dos esset vltra vires, quia tūc paternum officium non militaret. Tertio alle. l. & id. o. sup. de in rem ver. vnde infert, vt hic eum, allegando Bart. qui non dicit id, ad qđ eum allegat. Sed audi, pro opin. Perusi. facit text. in d. l. fi. dum vult, filiam consentire debere ad hoc, vt bona sua dentur in dotem, sed hic non consentit, ergo & c. Confirmatur hoc quia si pater posset de bonis filiae promittere, consilium quod dat ille text. in fi. esset frustratorium & non verum. quia sine illo posset pater sibi consulere, exprimendo prout isti ponunt casum in hac. q. Praeterea ibi dos erat promissa de bonis paternis & maternis, quo casu ex dispositione legis dos erat certa, quia virtute illius copulę videbatur dimidia de paternis & alia dimidia de maternis data, & tamen hoc non attento contrarium determinat illa lex, ergo idem in casu isto, licet verba cōtrarium innuant, debet videri tota promissa de bonis paternis. & ex hoc tollitur argumentum Socin. quòd hic sumus in casu claro, ibi in dubio, quia immo etiam ibi erat casus clarus ex dispositione legis, quę ita interpretatur & dat naturam copulę d. l. res. §. cum in tabulis de duo. reis. non ob. si sit vltra vires, quia etiam in casu d. l. fi. dos erat vltra vires, vt supra declaraui respondendo etiam ad id, quod Soci. dicit de paterno officio alleg. textū in l. fin. §. ipsum autem. C. de bo. quae lib. ideo aliter nō replico. Minus facit l. & ideo, quia licet appareat, quod de bonis maternis esset facta promissio, hoc non sufficit, quia consensus requiritur filiae, vt iam dixi. & ex his etiam vt dixi, tollitur quod dicit Soci. nō constare in casu d. l. fi. pro quanta parte de maternis bonis dos promissa centeretur, quia immo constabat ex natura copulę. item etiam potuisset aliter constare capiendo pręsumptionem, vt quātum vires paternę sufficerent, dos promissa intelligeretur de paternis bonis, sicut & alias in l. cū post. §. gener. de condi. & demon. & tradit Iaso. hic. Reperio tamen, q̄ opinionem quam tenet Soci. tenuit etiam Corn. in consi. 16. colum pen. & seq. 3. volu. vbi notabiliter loquitur. primo quia dispositio. d. l. fi. est exorbitantissima ideo non debet trahi ad consequentias l. quod vero. sup. de leg. vnde cum verba de quibus supra, videlicet computato omni eo, sint diuersa, & habeant diuersum effectum a verbis, de quibus in d. l. fi. non debet fieri extensio. namq; computatio est insimul positio. quia computari dicitur, quando insimul ponitur l. omnimodo. §. imputari. C. de inoffi. test. l. 2. C. de iure fisc. lib. 10. verba autē, de bonis paternis & maternis, ordine successiuo intelligi possunt vt sępe contingit, & declarant doc. in l. Gallus. §. quidam recte de lib. & po. Itē quia in casu d. l. fi. expresse dixerat de bonis suis & maternis. at in c. su[illegible] dicēdo, cōputato eo qđ debebat, apparet q̄ noluit in quantum esset dos materna. dotare de suo. adducit etiā illū tex. in fi. dum dicit, vt appareat quod re vera vult dare, ne dū [illegible] sermone se iactat, qa hic apparet q̄
109 vult dare, vnde nō est sermo effusus. † Sed his non obstantibus alia opi. pōt sustineri qa primo si ille diceret se mille dare in dotem de bonis paternis, & maternis. clare constat q̄ etiā bona materna volebat cōputari in dictis mille, & tñ ibi deciditur, qđ totum de suo dare videat, nec obstat, q̄ ordine successiuo capi possunt, qa sm hoc sequeretur, q̄ si bona paterna nō sufficerēt hoc casu bona materna capi possent vltra id qđ esset ex causa necessitatis, sic inquantū esset vltra vires, qđ tñ negat ille text. imo vult de suo totū promissum intelligi, nec etiam obstat expressio, qa etiā si simpliciter dicat, de suis promisisse intelligit. Et quia ex natura copulę satis erat clara illa promissio, vt supra dixi. Arbitror tamen posse dici, vt de bonis vtriusq; dos debeatur in casu isto, & aliud sit, quā dicere de bonis suis & maternis
110 † moueor, qa mihi dubiū est, q̄ si nō sunt bona patris, quae sufficiant, q̄ dos de bonis filiae promissa intelligit, vt dicit text. in d. l. fi. versi. vbi autem, sed qñ pater promittit dotē de suis bonis & maternis, primo habet respectū ad omnia sua bona, & ideo bona sua si sufficiunt, primo ex eis debet solui. sed quando dicit, computato omni eo qđ debetur, clarum est, q̄ nō ponit nisi tot bona, quot sufficerēt, si fieret communium insimul computatio. vnde cū bona sufficere nequeant de bonis filię dos promissa videtur, nec isto casu consensus filiae requiritur, vt probatur in d. versi. vbi autem, & infra declarabo. Comprobatur, qa ista verba, computato eo, videntur quodammodo importare causam. sicut quando dicitur pro resto, vt est glo. sing. in l. si pluribus. ff. de soin. & no. Roma. sing. 107. verba illa, & ponit Barto. proprie in verbo, computato. in l. 2. ff. de dona. & in l. Stichū. de verb. obl. Et facit, quod no. Bald. in d. l. quoniam nouella. C. de inoffi. testa. cū dicit. q̄ dicatur expresse prohibita legitima, quādo additur verbū, cōputato eo & Alexan. in l. si debitor. inf. ad Treb. Non obstat, q̄ filia consentire teneatur, quia id procedit quando filia esset dotata congruenter, alias pater potest pro filia dotem promittere absq; eo, q̄ filia consentiat, ita proprie probat tex. in d. l. fin. ad fi. inquantum vult, q̄ pater mors censeatur dotem promisisse de bonis filię. & sentiunt Moder. hoc dum considerāt illud officium dotandi, inquantū siue de suo siue de bonis filię sicut curator hoc facere potest l. mulier. C. de iure

111 de iure do.† Vnde si nõ consentiat. Aut dotem dedit pater de
suo congruam, & non valeat ɔstitutio quo ad bona filiæ. Aut
non dedit, sed dixit, quòd computato eo dabat dotem, & hoc
casu cum certum sit de suo illum amplius non promisisse, va-
lebit constitutio etiam filia non cõsentiente. Aut dixit, de suis
& filię, & censetur primo dedisse de suis, & si sua nõ supersunt
postea de bonis filiæ, vt in tex. illo, & sic illa copula aliquo mo-
do importat ordinem successiuum, vt dicebant isti Mod. quic-
quid sup. dictum fuerit, quæ tolluntur ex dictis Pau. de Cast. in
d. §. quidam recte colum. pen. & per Decium consi. 291. col. 1.
Sed ista omnia procedunt in patre legitimo & naturali, secus
112 † est in patre naturali tantum, quia ille dotando simpliciter vi-
detur dare de bonis filiæ secundum Barto. hic per text. in alle.
l. vxorem. §. pater naturalis de leg. 3. vbi est tex. mirabilis, quòd
pater qui tenebatur iure fideicommissi dare filię, potest appo-
nere pactum, & censetur promisisse de bonis filię apponendo
etiam pactum & conditionem, quod videtur contra iura, quæ
volunt rem nostram sine facto nostro obligari non posse l. cõ-
tra iuris. §. fi. sup. de pact. per quod apparet male dicere Imol.
in l. Meuius. §. duobus col. 5. de leg. 2. inquantum considerat,
ꝙ pater non videatur voluisse dotare, ex quo erat stipulatus do
tem reddi sibi, ꝙ illud potius facit cõtra, cum videatur voluis-
se dare de suo, ex quo legem apposuit, quã non debebat posse
rebus alienis apponere. dicebat tamen Soc. hic, quod in d. §. pa
ter naturalis, illud est, quia pater dedit nomine & vice filiæ, vn-
de infert, quod idem esset in patre legitimo & naturali, qui no
mine filiæ dotem constitueret, sed iste intellectus est mani fe-
ste contra dicta Bartol. in d. §. pater naturalis, qui volt, quod il-
lę text. non habeat locum in patre legitimo. præterea est cõtra
text. in d. l. fi. vbi etiã ponitur casus quando pater pro filia pro-
misisset, quod idem est, ac si nomine & vice filiæ promisisset l.
siue pro fratre. C. de neg. gest. nõ obstat, quod ista verba tollãt
præsumptionem donationis, qui alias censeretur donare sicut
extraneos, quia aliud est in patre qui ex necessitate tenetur d. l.
fina. aliud in extraneo, qui non exequitur munus necessarium.
præterea in dubio videtur magis facere vt pater l. profectitia. §.
fina cum l. sequen. de iure do. quinimo quid prohibet, vt ani-
mo donandi & magis in causam suam fecisse intelligatur, vt l.
113 & magis inf. de solu. † Ex his infertur, an naturalem filiam pa-
ter dotare teneatur, & Barto. hic sentit quod non, & idem late
defendit Alexand. hic siue habeat aliunde vnde se dotet siue
non, quia licet alere teneatur, non sequitur, quod teneatur do-
tare, quia inter dotem & alimenta est differentia ob diuersita-
tem præstationis, vt hic per eum. Socin. vero tenet, quod imò
teneatur dotare, quando tenetur alere. Primo, quia dos etiam
debetur, vbi nõ debentur alimenta, vt patet in filia diuite, quæ
dotari debet, licet non ali. secundo quia dos & alimenta ęqui-
parantur auth. ɔtra cum rogatus. C. ad Trebel. tertio quia dos
succedit loco alimentorum l. si cum dotem. §. si autẽ in seuissi-
mo inf. eodẽ. quarto per textũ in l. cognouimus. C. de hęretic.
114 † Tu aduerte primo, quod in hac quest. magnus effectus est, an
teneatur dotare, habito respectu ꝙ alere teneatur, an vero sim
pliciter, vt tenebat Imo. quia si respectiue ad alimenta tenetur
mortua filia dos rediret ad patrem, quia alimenta extinguunt
per mortẽ eius, cui debent, vt sentit aperte Bar. in l. si. inf. de ijs
quibus vt indig. dum dicit ꝙ post mortẽ filij naturalis debet re
linqui eius filijs, alius est effectus, quia si filia haberet aliquod
exercitium, vnde posset se alere, sicut pater eã alere nõ tenere-
tur d. l. si quis a lib. §. sed si filius. ita nec dotare, & qđ mulieres
possent artes exercere, considerat Alexan. consi. 131. vere 4. vol.
Vnde Bulg. hic tenet, quod pater dotare teneatur per text. in l.
si quis a lib. §. nõ tñ. de lib. agn. sed ille text. nõ probat quia nõ
aperit, an filij essent naturales, item nec quę onera pater subire
115 debeat. † Quid ergo dicendum? Qõ hęc habet duo capita, vnũ
an pater naturalis teneatur dotare, aliud an dato quòd tenea-
tur teneatur tanquam illam alat non tanquàm dotis causa de-
beat. Circa primũ omnes vi sentire, ꝙ non quia si tenerẽt dare
non viderẽt de bonis filiæ dedisse, vt dicit in. §. pater naturalis,
116 pręal. Imol. vero dicit hoc ex illo tex. nõ probari. † mihi vide-
tur, ꝙ ille tex. nõ faciat ad propositum, sed alius sit eius sensus.
nã ibi pater iam dederat dotẽ filię, quia iã nupserat primo vi-
ro, qui fideicõ. reliquit. nec enim pręsumitur ꝙ indotata nupse
rit, vnde cũ iam dotẽ dedisset. clarũ erat, ꝙ amplius de suo non
tenebatur dotare l. si socius pro filia. ff. pro socio. sed difficulta
tem faciebat, quia dãdo dotem secũdam stipulatus fuerat sibi
dotẽ reddi. ex quo videbatur ẽt de suo dare voluisse, quia alias
nõ potuisset nec debuisset legẽ imponere alienis rebus d. l. cõ-
tra iuris. §. si de pact. dicit tñ text. ꝙ si filia ratã habet dotis con-
stitutionẽ, nõ poterit petere fideicõmissum, vnde vbi pater nõ
tenebatur de suo dare ex quo prius dederat, merito ille tex. nõ
facit ad propositũ, & ideo põt sustineri opi. Imol. cõtrariũ tñ vi
des, tenet Ale. ẽt eo casu, quo pater alere teneatur, & tenẽdo
istã opi. nõ obstãt adducta per Soc. quia ad primũ. dici põt, qđ
istã procedit in filia legitima & naturali non rõne alimentorũ
sed quia illi legitima debetur. siue diues sit, siue nõ, loco cuius
legitimæ dos succedit l. qm̃ nouella. C. de inoffi. testa. quæ legi
tima naturalibus non debetur Bald. in auth. res quæ colu. 2. C.
cõm. de leg. Ad secũdum dicas, quòd huiusmodi ęquiparatio
non procedit, vt hic per Alexand. & quia bona subiecta per fi-
deicom. alienãtur in causam dotis, & non in causam alimento-
rum, vt inquit Salic. in d. auth. res quæ. Ad tertium dic, quòd id
nõ est, quia dos succedat loco alimẽtorũ, sed q̃a ille alere tene-
tur, apud quem dos est, sicuti si quis haberet bona alicuius, illũ
117 alere tenetur l. fin. §. ipsum autem. C. de bo. quę lib. † est enim
dos proprium patrimonium filię l. Põponius Philadelphus. ff.
fa. her. l. si fundum. §. dotis. & l. si filiæ. §. fin. eod. titu. l. actione.
§. fi. supra pro soc. & ideo hæredes mariti quandiu habent do-
tem tenentur mulierem alere, vt dicit Alexand. in d. consi. 131.
minus obstat l. cognouimus, quia loquit in patre legitimo, q
118 tenetur alere & dotare. † Placet tamen magis opi. Soc. quia fa-
uorabilior est dos, quam sint alimenta, quia per eam aluntur
personę, & multitudine ciuium respublica augetur, vt inquit
Salic. in d. auth. res quæ si ergo alitur, ergo & dotatur, non ob-
stat ratio Alex. quia ad eam respon. Bulg. per l. dotis fructus. §.
si viuit de iure dot. sed eius responsio non placet, tum quia &
vnica præstatione dos ibi præstatur, tamen etiam quia dato qđ
non adesset fundus, dos integraliter præstanda esset vnde dic,
quod vel integralitatis illius præstandę considerabitur interes-
se, & tanto minor erit dos, vel quod ẽt nõ inconuenit, quod
& si dos præstatur ob alimenta illa dos quæ præstatur conside-
ratur vt dos, non vt alimenta, & per consequens habeat priui-
legia dotis, sicut dicimus, quod dos datur ob legitimam, & ta-
men legitima non debetur viuo testatore l. 1. §. si impuberi de
colla. bo. dos autem præstatur viuo patre. Vnde infero, quod
dos illa non extinguetur mortua illa, cui data est, ex quo sorti-
tur causam dotis, quæ nõ redit ad dotem stantibus liberis. prę
terea illud quòd alimenta menstrua præstentur, inducitur, ne
ille consumat, cui dentur, & sic fame pereat postea vnde in mi
lite dãtur diaria l. 1. C. de ero. mil. an. li. 11. & etiam ne si ille mo
reretur, cui præstanda sunt, reperiretur, qui præstare debet, in
plus grauatus, vnde si clarum est, quòd sint relicta personę quę
interire non possit, puta pauperibus hospitalis, tunc non præ-
stantur menstrua secundum Ang. in d. l. cum hic col. 2. de trã-
sact. at hic cessat periculũ, quia & vxor pręstita dote aletur a vi
ro. d. l. si cum dotem. §. transgrediamur, & etiam dos reddetur
illa moriente, vel saltem sine liberis decedẽte, vt dixi, ergo &c.
& ex his patet, non referre, an dos præstetur respectiue ad ali-
menta nec ne. quicquid supra dictum fuerit, & ita etiam secũ-
119 dum caput huius quæstionis redditur expeditum. † Quid au-
tem in filia spuria, ex quo pater eam non tenetur alere de iure
ciuili. authenti. licet. C. de natu. lib. Alexand. hic ponit distin-
ctionem, an simus in terris ecclesiæ vel imperij, quia de iure ca
nonico alenda est, & ideo etiam dotanda c. cum haberet de eo
qui duxit in matrimon. sed Abbas in d. c. cum haberet. tenet, ꝙ
etiam in terris imperij sit alenda, & per consequens dotanda,
& idem tenent Car. flor. & Alexand. ibi post glo. & ista videtur
esse communis opin. quam etiam tenet Abb. consi. 115. 2. vol.
& Aret. consi. 48. reuocatur in dubium, & idem Aret. insti. de
iure na. in prin. & in §. legari. insti. de leg. & confirmatur, quia
est causa pia, vnde standum est iuri canonico, vt no. in cap. 1 de
ope. no. nun. & ita tenendum est, quicquid teneat Imol. alleg.
120 per Alexand. Successiue † quæritur, quid in auo paterno, &
Bart. concludit idem quod in patre per l. dedit dotem de coll.
bo. probata gloss. ibi, sed glo. non meretur reprehendi, quia lo-
quitur in auo materno, qui non tenetur dotare, & ita illã Bart.
intelligit in l. dedit dotem. Illud tamen intelligebat Bald. in d.
auth. res quæ quando filius esset soluendo, quia alias ipse filius
teneretur, & idem tenet Aret. in consil. 17. per text. in l. profe-
ctitia. §. si filius el. 2. de iure do. sed ad hunc text. respondet Soc.
hic dupliciter primo, quòd ibi dicitur soluisse suum ęs alienũ,
ex quo pro auo promiserat alle. tex. in ea l. profectitia. §. si filius
el. 1. sed certe ille text. non facit contra Aret. immo potius pro
eo ex quo considerat pecuniam videri versam, quatenus esset
dotaturus auus, non autem quòd obligatio suscepta sit aui no-
mine. præterea si auus esset obligatus, ergo solueret ęs alienum
aui non suum. Itẽ contra. Soci. est tex. in l. adoptiuum. §. si quis
cod. tit. de iure do. vbi si promisit quis dotẽ pro alterius filia, &
deinde succedat pater promissori, si ante nuptias succedat, dos
dicit. ɔfectitia. ex quo virtute obligationis præambulę nõ tene-
batur nisi vellet. vñ ɔsideratur, an obligatio sit efficax ex facto
ipsius. Secũda ẽt rñsio Soci. nõ facit, q̃a illud nõ ɔsiderat, imò
est contra tex. cui dicit, ꝙ nõ soluit ɔ hęreditate patris, sed suũ
ęs alienũ. Sed tñ vltra Soc. nõ vĩ, qđ ille tex. ɔbet, q̃a promissio
erat facta noĩe ipsius filii. vñ non vĩ dos auita ex quo non noĩe
aui, sed suo noĩe erat facta promissio ipse. n. ex illa obligatione
sua fuit obligatus l. tã ex contractibus. §. de iud. nec enim pote-
rat ex obligatione filij obligari, vñ tex. ille nõ ɔsiderat, an filius
haberet bona necne, sed cõsiderat ɔmissionẽ suã, vigore cuius

dicitur suũ ęs alienum. Inquantum tñ Soci. hic arguit, ꝙ sicut
auus neptem diuitem dotare tenetur, ita ẽt debet teneri, qñ fi-
lius & sic pater neptis est diues, dicas, ꝙ argũ non procedit, qa
primo casu filius nõ liberatur, dato ꝙ eius filia sit diues, ab one
re dotandi. d. l. fi. & ideo auus hoc casu ex persona filij tenetur,
ex quo ipse soluere non põt, at in secundo casu cum filius te-
neatur, debet ipse compelli ad soluendum, vnde liberatio con
tingit auo, qui non tenebatur nisi ex persona filij. ex quo filius
121 soluere põt. Viso de auo † sequitur videre de patruo, an tenea-
tur dotare neptem. & Bal. hic tenuit ꝙ sic. per tex. in l. & nihil. §.
de in rem ver. sed Ang. & Imo. quos sequitur Alexã. dicunt, ꝙ
ille text dũ loquitur de nepte loquitur respectu aui nõ patrui.
pro quibus facit, quia neptis proprie est filia filij. l. iuriscon. §. 1.
de gra. § fi. instĩ. de patr. pot. tñ dic, ꝙ ille tex. habuit respectum
ad patruum, non ad auum, quia dicit, nepti ex altero filio natę.
quæ dictio præsupponit loqui de filio, ex quo illud verbũ præ-
supponit alium filium. l. si ex toto. §. si ita scriptum. vbi gl. infr.
de leg. 1. Sed tñ in hac q. placet opi. ꝯtra, quia si frater dotare so
rorem non tenetur. l. cũ in plures. §. fi. de admin. tuto. ergo nec
patruus. cũ dos ratione sanguinis præbeatur, & coniungit̃ ma-
gis frater sorori q̃ patruus. authẽ. post fratres. C. de leg. hæred.
non ob. text. in d. l. & nihil. quia licet filius dotet neptẽ ex alio
fratre, text. dicit, ꝙ in rem fratris vertitur, & hoc non cõcludit,
ꝙ ipse dotans teneatur, imo ꝯtrium, quia potius suũ q̃ æs alienũ
exoluisset. d. l. fi. de do. promis. & hoc patet ex eo ꝙ tex. ille sub-
dit de seruo qui non tenetur dotare. & ideo dr̃ in rem domini
122 vertere. † Quid autem sit in matre Bar. se remittit ad nota. in l.
neque mater. C. de iur. do. vbi dr̃ ꝙ non cogitur, nisi ex proba-
bili cã, quæ aũt sit probabilis causa. dicunt docto. relati hic per
Alex. ꝙ est qñ esset inops filia, sicut dr̃ in alimentis. Roma. aũt
hic tenet contrarium, quia argumentum de alimẽtis ad dotẽ
non valet, sed tu dic, ꝙ ex quo tex. ille dicit ex probabili causa,
ꝙ ea est cã probabilis, quæ concernit necessitatem. l. de ętate §.
ex cã. de inter. ac. & l. 2. de fer. & per Mod. in c. 1. col. 12. de ꝯstit.
vel dicas, ꝙ aut dos consideratur correspectiue ad alimenta, qa
datur ratione alimentorũ, & non arguitur de vno casu ad aliũ.
alias vero argui debet, quia dos consideratur vt alimentũ filię.
l. si cum dotem. §. sin autem in seruissimo. inf. eo. Confirmatur,
quia de vna cã fauorabili ad aliam arguitur. qñ est eadem rõ. l.
inter pares. Vbi Alex. no. infr. de re iud. sed in dote est eadẽ rõ,
quæ in alimentis, imo maior, vt considerat Salic. in d. auth. res
quæ propterea quod & ipsa mulier alitur & respublica amplia
tur, ergo fienda est extensio. Secundo dicitur probabilis causa
in proposito, vt quando mater esset hæretica, filia vero ortho-
doxa, quia tunc mater tenetur, secundum gl. in d. l. neque ma-
ter. & Alex. hic. verum est ꝙ gl. ibi videtur tenere ꝙ indistincte
mater tenetur hoc casu. sed Alex. vr̃ velle, quod solum teneat̃
in casibus, de quibus in d. l. mater. & sic qñ concurrit alia proba
bilis cã. & illa opinio est verior, quia text. in l. cognouimus. C.
de hæret. quem gl. illa alleg. solum dicit, quod filij pp electio-
nem diuini amoris paterna prouisione fundari non debent, &
sic non vult eos consequi aliquid plus, quam consequerentur,
sed solum id, quod alias consequerentur, nec obst. quod textus
dicat, quod a parentibus debent necessaria suggeri, & dos fm
vires præstari, quia inquantum de dote loquitur in parentibus,
123 hoc in patribus intelligitur, nec obst. † quod vna determinatio
debet æqualiter determinare. l. nam hoc iure. de vulga. & pup.
quia illud intelligitur. qñ est eadẽ rõ. Imo. in l. Caius. ꝟ. eo. Ang.
in §. hinc nobis. in auth. de hære. & Falc. & Alex. in l. Gallus. §.
quidam recte. de libe. & posthu. ista tamen responsio non pla-
cet, quia est manifeste ꝯ text. in d. l. nam hoc iure. vt considerat
Alex. ibi. vel dicas, ꝙ vna lex per aliam declaratur. l. sed & dum. ff.
qui satisd. cog. iuncta auth. offeratur. C. de lit. conte. Postremo
124 quærit Bar. † quid in fratre. & se remittit ad no. in l. cum in plu-
res. § pe. de admi. tut. vbi videtur velle, ꝙ sororem natam ex eo-
dem parente dotare teneatur, & ita videntur sentire doc. com
muniter, siue habeat vnde se alat, siue nõ, vt hic per Alex. Ego
puto contrarium verius, quia paternum officium est dotẽ mu
lieribus constituere. l. qui liberos. sup. de ritu nupt. secundo, quia
si frater dotet sororem, censetur de bonis eius dotasse. Bald. in
d. l. fi. C. de dot. promiss. quod secus esset, si ipse dotare teneret̃,
vt probatur in illo tex. vt sup. dictũ fuit. Vnde vr̃ ꝙ non teneat̃,
nisi qñ non habet vnde se dotet aliunde. Et pro hoc vr̃ text. in l.
tutor fm dignitatẽ. § fi. de admi. tut. vbi tutor non imputat pu-
pillo munus nuptiale, nec alimenta præstita sorori pupilli nisi
ex causa necessitatis, & ita etiam tenet Bart. in d. l. cum in plu-
res. § pen. & ita debent intelligi dicta Alex. hic. Vnde infero, ꝙ
sicut tali casu dotare non tenetur, ita nec alere, pro hoc est tex.
in d. l. tutor secundum dig. in vers. aliud est si alimenta necessa-
ria sorori præstiterit, cum aliunde se alere non possit. Et ista pro
cedunt in sorore nata ex eodẽ patre, secus si solum ex eadẽ ma
tre nata esset fm Alex. Sed contra, quia iure naturali alimenta
debentur, insti. de iure nat. in princ. sed cõsiderato iure naturali
inter cognationem & agnationem non est dĩa. l. ius agnatio-
nis. supr. de pact. sed dic, ꝙ eo iure non erat inducta obligatio,
sed instinctu quodã. patet, qa illud est cõe cũ feris, vt in tex. illo
dicitur. & ita proprie illũ tex. declarant Mod. Senẽ. in rubric.
125 inf. de ver. ob. col. 1. sed quõ dubia est † quam sepissime vidi de
facto, an si plures fratres habitãt in cõi, teneantur dotare filias
de cõmuni patrimonio. ista questio requirer altiorem inda-
ginẽ, & nõ sunt octo dies, qđ super ea est iudicatũ. Alex. tenet,
quod non est dãda dos de cõi. consil. 153. 2. volum. & consi. 57.
2. vol. sed contrarium tenet Soci. consi. 241. & Decius consi. 56.
& consi. 57. & quia certi non tangunt, videre in dictis locis, in
126 quibus allegantur concor. In ea. ibi. de tacita stipulatione. † du
bium est, an fingatur etiam ex parte viri. Alexan. hic tenet qđ
sic post plures quos alleg. & ista videt̃ communis opi. sed con-
trariam opi. vltra Alex. vr̃ tenere gl. hic quam doc. non ponde
rant, dum alleg. l. ad exactionem. quam vult non esse correctã,
nisi salues, vt per Pau. de Cas. hic. quæ tamẽ saluatio nõ placet,
qa interesse plurium actionum non cõsiderat. l. si mulier. §. si
rẽ. de leg. 3. & no. Bartol. in l. si creditori. de leg. 1. & in l. qui bis
idem. de verb. obli. Et de hoc etiã dubitat gl. in d. l. 1. C. de rei
127 vx. ac. Et probatur ista opi. ratione, † quia fictio non inducitur,
nisi vbi est necessitas. vt not. in le. si is qui pro emptore. de vsu-
cap. sed si conuentio nuda sufficit, ad quid opus est stipulatio-
ne. d. l. qui bis idem. præterea stipulatio non fingitur vbi posset
ex ea præiudicari mulieri, ergo &c. facit text. in §. & vt plenius.
ea. le. vbi in casu quo vtrique competit enumerat. vnde si alio
casu idem voluisset, dixisset. l. 1. §. si autem ad deficientis. C. de
cad. tol. Non ob. ver. & vt nemo. in ea. l. quia ibi relatio ad pro-
xima facienda est, non ad remota. l. si seruus plurium. §. fi. de le.
1. & l. talis scriptura. §. fi. eo. ti. non ob. quod hoc datur actioni,
quia intelligitur ex parte mulieris tãtum. patet, quia extraneo
128 non datur. d. §. accedit. † Sed quid si mutus dotem accipiat, an
præsumatur stipulatio. Barto. dicit quod fingitur interposita
129 per seruum. sed contra hoc opponitur, † quia persona extrin-
seca nunquam subintelligitur. l. si ita stipu. §. Chrisogonus, de
ver. ob. & hoc habet locum etiam in dote, nisi in aliquibus ca-
sibus secundum Bart. in l. post dotem in 3. lect. infra eo. vbi op
ponit, quod pater stipulando simpliciter non videtur sibi & fi-
liæ stipulatus, quia persona extrinseca nõ intelligitur. & idem
etiam Bart. in l. Titium & Meuium. §. altero. colu. 2. de admi.
tuto. & quod plus est. pater ibi stipulabatur filiæ, quę persona
extrinseca non intelligitur habito respectu ad patrem. sicut hę
res alias subintelligitur. Potes respondere, quod si persona ex-
trinseca non vitiat actum, subintelligi potest. ita declarat Pe-
trus de Perusi. in trac. societatis in 2. q. pri. vers. ex his de indi-
tur. q. col. pe. & Salic. in l. si patruus. colum. 2. C. com. vtr. iud.
& probatur hoc in d. §. accedit. vbi mulier stipulata præsumi-
tur, & sic persona extrinseca præsumitur, vel dic secundo, qđ
est spãle, quod stipulatio hic valeat sine verbis. cum etiam va-
leat cũ verbis inutilibus vt dicit tex. in d. l. 1. in princ. sic & alias
130 videmus † quod licet in matrimonio verba requirantur, vt est
gloss. sing. in l. cum notissimi. C. de præscrip. 30. ann. tamen nõ
sunt necessaria in nõ valente loqui. c. tuę & c. cũ apud. de spon.
vbi mutus non valens loqui potest contrahere matrimonium
131 per nutus & signa. † sic etiam licet in iuramento verba requi-
rantur. §. sed neque. authentica. de mand. princip. not. Barto.
in l. qui iurasse. de iureiu. & in l. & per iusiurandũ vbi gl. eo. ita
men valet, si nõ interuenerũt verba. c. testĩ. 2. q. 9. c. de testibus.
132 extra de testi. † Vel dic, ꝙ persona stipulationi necessaria inter-
uenisse finget̃, vt hic Bar. dicit, & vna fictio veniet cõsecutiue
ad aliã. l. sub cõditione de solu. & no. Bart. in d. l. si is qui pro em-
ptore. col. pe. & istud magis placet, quã vt fingas cũ stipulatũ q
in genere stipulari nõ potest. quo casu fictio non potest induci.
fm Bar. in d. l. si quis pro emptore. versi. 4. principaliter. & pro-
bat̃ in d. l. qui ad certum. §. loca. Itẽ inquantũ Alexan. hic dicit,
ꝙ si fiat pmissio ad damnũ dñi, nõ valeret. quia nõ fieri posset
nisi pŝumat mãdatũ. tu dic, ꝙ mandatũ nõ præsumitur, vt ipse
Alex. no. in l. sciendũ. de ver. ob. & Fely. in c. sicut. de re iud. sed
dic, ꝙ obligabit ad nutũ. quia ex signis cognoscit dñm voluis-
se obligari. iuxta no. in l. mutũ. de acqui. hę. & propterea finget̃
stipulatio ex persona serui interuenisse super ea obligatiõe. nã
volentẽ dñm potest seruus obligare. l. seruus vetante. de verb.
133 obli. † Iuxta hæc quærit Alexa. an ista tacita stipulatio habebit
paratam executionem traditam per statutum stipulationi cõ-
tente in instrumẽto. & dicit ꝙ nõ per tex. in l. 1. in prin. ꝟ. de his
q̃ in test. del. Aduerte, qa principalis ratio huius decisiõis est, qa
aliud est esse talẽ, aliud haberi pro tali. l. mercis. de ver. sig. sed
ad hoc rñderi potest. ꝙ dispositio loquens in casu vero. trahit̃
ad fictũ ex identitate rationis. l. 1. §. lex falcidia. ꝟ. ad l. Fal. & ha
bet locũ extensio passiua, vt ibi dicitur. Et pbatur hoc in d. l. 1.
§. & vt plenius. vbi tex. dicit, siue scripta sit siue nõ scripta stipu
latio, videt̃ tñ interposita. præterea illud qđ venit ex mente le-
gis, dicitur inesse. l. nominis & in §. 1. de ver. sig. & per Bar. in l.
omnes populi. in 6. q. prin. versi. 4. quæro. de inst. & iu. vbi dicit,
quod illud qđ est ex mẽte, videtur esse in ipsa lege vel statuto.

quinimo

quinimò dicitur expressum id, quod est ex mente, sm Bar. in l. pre
tor. §. 1. de ope. no. nun. sicut euidens dicit, quod ex cōiecturis col-
ligitur l. licet imperator de leg. 1. & no. Fely. in proœ. decre. col.
6. & in tract. quando lit. ap. no. patr. eccl. col. 4. & Curtius consi.
49. memoriç recolendç. Tertio facit, quia stipulatio est de iure
ciuili vt per glo. in §. adeo. insti. loca. & in §. de constituta insti.
de act. sed circa ea quæ sunt iuris ciuilis lex fingendo, vere actū
producit l. si maritus. §. legis Iuliç de adul. ergo. Quarto facit,
quod no. in l. fi. C. de edi. di. Adr. tol. vbi patet, illud remedium
quod loquitur de hærede scripto, habere locum in eo, qui ve-
nit ex tacita pupillari comprehensa in vulgari. Quinto facit, qđ
no. Barto. in l. postulante inf. ad Treb. dum vult, quòd executio
instrumenti fieri potest contra hæredem debitoris, licet nō sit
scriptus in instrumento. Sexto facit tex. in l. 1. in ver. scriptus he-
redibus & ibi Bald. ad hoc no. C. quorum leg. vbi Bald. not. quod
hæres hæredis dicitur etiam scriptus hæres per quod redditur
dubia decisio Alexand. consi. 171. visa facti narratione. 5. volu.
nisi salues, quod ibi addidit suprascriptos, vt considerat Iaso. in
l. si filium. §. in omni de acqui. he. & ita sostineri potest ista opi.
licet opin. causam teneat etiam Soc. in l. cū quid col. 2. §. si cer.
pen. In ea ibi, item quia in arbitrium alterius habes duo priuile
gia dotis. Primum quòd in arbitrium dantis dos conferatur.
134 Secundum quod dotis promissio incerta valeat. † Circa primum
Cyn. in l. 3. C. de do. promis. ampliat vt etiam in liberam volū-
tatem conferri possit, quem impugnat Alexand. hic postea sal-
uat vt habes per eum hic. Soci. vero opponit, vt hic per ipsum.
Cui adde, quod eius opin. fuit Imo. in l. 2. §. voluntatem. insf. eod.
& tenet etiam Barto. in allega. l. creditor. §. Lucius sup. mand.
sed aduertendum est, quod ipso quod dolus est exclusus, vide-
tur quod arbitrio boni viri duntaxat agere possit. ita declarat
Imol. in d. §. voluntatem, & Barto. in l. filiusfa. infr. de dona. vbi
vult, quod etiam si concedatur liberum arbitrium, non possit
ius alterius ledere, & idem Bar. declarat in l. 1. de mil. test. & ver
ba importantia liberam voluntatem semper accipiuntur ne ter
tio præiudiciū inferatur, & pro arbitrio boni viri, vt dicit Ant.
de But. in c. 1. de constit, & Lapus alleg. 61. vis. s. Abb. in c. dile-
cti. de iudi. & Deci. in d. c. 1. col. 10. & tantū est dicere liberū ar-
bitrium quantū est conferre in liberam voluntatē, secundum
Bar. in l. alio col. 4. in fr. de ali. & cib. lega per qđ infertur, quod illa
verba, quodcunq; arbitratus fueris, important perinde, ac si di-
ctum fuisset, libere voluntati tuç, & tñ ibi dicit, quod ad arbitrium
boni viri res reducitur ergo ibi est casus pro Alexā & ibi etiā
hoc no. Bal. & idem Bal. in l. si quis maior. C. de trans. & latissi-
me Georg. Natā in cle. sepe. §. non sic tamen colum. 13. & seq.
de verb. sig. sed contra hoc facit, quia si esset verū hoc, nō esset
differentia, an quid cōmitteretur arbitrio alicuius an libere vo
luntati, cuius contrarium dicit Bar. alleg. per Mod. in d. §. arbi-
trorum, & idem Bar. in l. alio. & clarius in extrauagan. in verb.
videbitur, vbi proprie ponit differentiam, an ponatur in arbi-
trio, an in libera voluntate, quia si in libera voluntate, omnia
potest præter duo. s. quod nō donet, & quod dolus absit, & ista
decisio est magis in propositum, quam alleg. per Mod. quia re
135 spicit modum contrahendo de quo agimus † quid dicendum
quia huic determinationi Barto. obstat mirabiliter text. in d. l.
3. C. de dot. promis. inducendo prout induxi. Dicas vt innuit
Alexand. hic, quod aut ille cuius arbitrio committitur conse-
quitur commodum ex illa re, quia actus faciendus, erat ab eo
faciendus, & hoc casu verba quantumcunq; importantia libe-
ram voluntatem regulantur, vt intelligantur commissa arbi-
trio boni viri. ita procedit tex. in dicta l. 3. aut non erat commo
dum illius, & tunc solum dolus non censetur remissus, nec do
natio cōcessa. ita probat text. in d. §. Lucius, & ita declarat Imo.
in l. ti. de præt. stip. & sequitur Alexand. in l. centesimis. §. si. de
verbo. oblig. quæ declaratio ratione comprobatur, quia in pri-
mo casu quando committitur aduersario, ex quo ipse commo
dum consequitur, equum est eum non fieri locupletem cum
aliena iactura l. nam hoc natura. de condic. indebi. at in secun-
do casu ex quo ei nihil adest, equum est eum non teneri nisi de
dolo suo, sicuti dicimus in depositario. §. præterea. insti. quib.
mod. re contrahi. oblig. posses etiam alteri dicere, quod ex lesione
dolus præsumitur, vt Alexand. not. consi. 17. 3. volumi. & suf-
ficit dolum præsumptiue probari l. dolum. C. de dolo. & ita vi-
detur sensisse Alexan. hic allegando Barto. in d. l. fin. de præto.
stipulatio. qui hoc modo soluit. magis placet tamen quod pri-
us dixi. † Secundo aduerte inquantum Alexan. hic dicit, quod
est speciale in dote contra l. centesimus. §. si. ex hoc enim senti-
re videtur, quod substantia contractus conferri possit in arbi-
trium patris, quia hoc casu loquitur ille text & hoc proprie te-
net Bald. hic qui dicit, quod valet obligatio, si promitto dotem
quam voluero tibi dare, licet sit contra, secundū eum. text. in l.
in ementis. C. de contrahen. emptio. & ita ponderant Perus.
in tract. de dote. 6. parte in 8. speciali, sed certe Bald. solum lo-
quitur, an quantitas dotis conferri possit, vt patet per eum. Ipsi
tamen Perusi. tenent contrarium, quod substantia dotis nō
possit in arbitrium dantis conferri. Primo quia duo specialia
concurrerent, sed ad hoc posset dici, quod veniret consecuti-
ue vnum ad aliud, quo casu admittuntur, vt supra dixi. Præte-
rea sequeretur, quod si promitterem centum nomine dotis
si voluero, hoc casu valeret promissio, quia non esset nisi vnū
speciale. Secundo adducunt, quod quando promittitur dos in-
certa, totum videtur remissum arbitrio boni viri. l. cum post. §.
gener. de iure dot. at hic in liberam voluntatem remitteretur.
137 † sed ad hoc etiam respon. quod in liberam voluntatem, im-
portat arbitrium boni viri, quando remittitur in eū, cuius inter
est. vt s. dixi, vt bonus vir arbitraretur an esset danda, vt puta si
iuuenis seni, & nobilis ignobili nuberet, iuxta no. in l. si diuor-
tio. de verb. obl. placet tñ ista opi. Perusi. quia solū reperit dos
priuilegiata, vt qñtitas dotis possit in arbitriū partis cōferri. ita. n.
138 in quātitate loquitur d. l. 3. & d. §. gener. † sed quid si substantia
actus cōferatur in arbitriū partis, est quid maius, q̄ quod cōferatur
quantitas, vt patet in l. 1. de lega. 2. & not. Mod. in l. si quis arbi-
tratu. de verbo. oblig. ergo per concessionem minoris non de-
139 bet intelligi concessum qđ est maius. † Circa sm priuilegiū tra
ditū hic in gl. quod promissio incerta teneat Cyn. tenebat, quod hoc
nō esset speciale, vt hic per Alex. cuius opi. sequitur Soc. hic, &
Perusi. in alle. trac. in. 11. speciali 6. partis primo per iura q̄ Bar.
hic allegat, quæ indistincte loquūtur, nō attento aliquo fauore
speciali. Secundo quia tex. in d. §. gener. non se fundat in aliqua
specialitate, sed quia certificari pōt Tertio per tex. in l. 1. C. de
do. promis. vbi promissio incerta vitiat promissionem dotis.
Quarto quia tex. in d. §. gener. arguit de fundo promisso ad do-
tē promissam, quasi idem sit, si certificari posset fundus, sicut
dos Reperio, quod quidā Mod. in l. ita stipulatus inf. de verb. obli.
tenent opi. Bar. hic. primo per tex. in l. quidā testō alle. per Bart.
ponderādo qđ ibi valet legatū, licet esset incertitudo omnimo
da. quia habito respectu ad facultates nō poterat cōsiderari va
lor. l. si iudex constitu. t. vt ibi, sed ad hoc respon. quod ibi arbitriū
iudicis versatur circa diminutionem legati, non circa validita-
tem alias non bene loqueretur tex. in d. §. gener. qui cōsiderat,
quod poterat certificari dos habito respectu ad patrimonium,
quasi sentiat, qđ si non posset certificari, non valeat dotis pro
missio. Secūdo dicunt, quod valet promissio facta ab extraneo
suo arbitrio. d. l. 3. C. de do. promis. & tamē tūc est incerta pro-
missio. qa non potest haberi relatio ad bona ipsius, cum dota-
re non teneatur, sed hoc est etiam contra text. in d. §. gener. vbi
valet quia certificari potest, vt dixi. Respondent etiam ipsi ad
d. l. 1. C. de do. promis. quod ibi erat incertitudo rerum & persona
rum iuncta gl. in l. si merces. §. loca. & in l. si fuerit. inf. de cōdi. &
demon. & Bar. in l. quidam relegatus de reb. dub. sed hæc solu-
140 tio etiam est manifeste contra. d. §. gener. † Vnde concluden-
do arbitror nō esse differentiā inter dotē & cęteros cōtractus,
prout arguit iuriscon. in d. § gener. quantū sit eo respectu, dos
incerta non vitietur, sicuti legatum fundi vitiatur, sed differen-
tia eo pertinet qa in dote recurritur ad arbitrium boni viri, vt
bonus vir ęstimet, quæ dos danda sit, at in legato fundi id non
est nisi expresse actum sit, vnde etiam dotem incertitudo vitia
ret, nisi ad arbitrium boni viri recursus fieret, et ā quando dos
esset stipulatione promissa, sed in cęteris contractibus in qui-
bus persona extrinseca nō subintelligitur, nisi expresse agatur,
non itur ad tertium l. si ita stip. §. Chrysogonus de verb. oblig.
sed contra hoc obstat tex. in d. l. 1. C. de do. promis. vbi nō obli-
gatur, qui incertam dotē promittit, & tamē poterat subintel-
ligi persona, vnde dic, quod vel illud est ibi, ne concurrant duo spe
cialia, vt ibi Bal. dicit, quem sequitur & probat Aret. in l. sciendum
dum col. 6. de verb. oblig. vel dicas, quod in. §. gener. persona quæ
erat obligata dotare, promiserat, quia socer erat, vnde fortius
obligatur, & patet manifeste, quia dictum erat certo die, tanq̄
stipulatio alias fuisset inutilis, ex quo obligabatur ille, qui alias
erat obligatus l. qui bis idem. de verb. obliga. vnde ibi fit vt dos
deberet, at nō sic in casu. d. l. 1. quia fiebat promissio ab eo qui
non erat obligatus, speciale est ergo in dote, vt valeat constitu-
tio incerta, quādo se obligat is, qui alias tenebatur, sicut ex pa-
cto nudo oritur actio de constituta, quando is iam erat obliga-
tus §. de constituta insti. de act. vel potest text. in d. §. gener. in-
telligi dum dicit detracto arbitrio. i. vt nō solum conferri pōs-
sit in arbitrium, sed etiam in liberam voluntatem promitten-
tis, quia in effectu idem est, vt hic per Alexā. & s. dixi. Huic ta-
men declarationi s. traditæ obstare videtur l. cum quidam. & l.
si cui annuum alle. hic per Bart. quia si in dote non valet incer-
ta promissio, nec deberet in casibus illis valere, sed dic, qđ illud
est in illis. ll. propter duplex vinculum quod cōcurrit, videlicet
fauor vltimç voluntatis in qua facilius recurritur ad arbitrium
q̄ in contractibus, vt no. in l. si quis arbitratu. de verb. oblig. &
fauor piç causç de qua in eis, & ita proprie considerat Bart. in
dispu. mulier habens amplū patrimoniū. col. pe. dum explicat
141 text. in l. 1. C. de fideicom. † Quod tamen dictum est incertitu
dinem vitiare promissionem, est verum de iure ciuili nō autē
iure canonico, secundum Arch. in c. nonnulli. 2. q. 1. quod dictū

est legistis incognitũ, secundum Alex. hic sed ante eum posuit
Imo. in l. ita stipu. de ver. obl. & ibi etiam sequitur Alexã. col. 2.
& idem sequũtur Mod. hic, quia ius canonicũ nititur ęquita-
te iurisgen. vnde relictum ecclesiæ incertum valet l. priuilegia.
C. de sacr. sanct. eccle. sed dici posset, ꝙ istud nõ est ex ęquitate
iurisgen. sed fauore pie causę præterea nõ est bonũ arguere de
relictis ad contractus, quia in vltimis voluntatibus facilius re-
curritur ad arbitriũ, quam in contractibus inter viuos, vt no. in
l. 1. de lega. 2. vnde licet relictũ incertum valeat, secus videtur
in promissione incerta pro hoc facit gl. in l. illud. C. de sacr. san.
eccle. quæ vult, ꝙ ex pollicitatione quis non obligatur paupe-
ribus absentibus ex quo patet, quod contractus non regulãtur
prout vltimæ voluntates, quia donatio in testamento facta pau
peribus valeret, & tamen promissio inter viuos facta nõ valet,
142 vt ibi per gloss. Successiue † gloss. ponit aliud speciale, alle. l. fi.
C. ad Velleia. in quo text. secundum Soci. s. proxime sunt duo
specialia. s. ꝙ mulier non iuuetur Velleiano, item ꝙ competat
actio ex pacto nudo, & sic sentit, ꝙ ibi mulier spondendo pro
alio obligatur pacto nudo, sed dic, ꝙ ille tex. hoc non dicit, sed
sunt duo casus ibi, vnus quando quis pollicitus est dotem, siue
masculus siue femina, quo casu Velleianum nõ habet locũ. qa
in donante Velleianũ nõ loquitur l. sed si ego. §. f. s. ad Velle.
alius casus ponitur, quãdo mulier pro dote intercedit, quo ca-
su licet alias Velleiano iuuetur, hoc tamen casu non iuuatur,
nec ibi obligatur pacto nudo, quia verbum, spondeo, stipulatio
nem importat. §. in hac insti. de verb. obl. vt est necessarium in
fideiussione l. Blanditus. C. de fideiuss. & sic vnũ tantũ est spe-
ciale respectu Velleia. & iste intellectus suadetur ex verbis tex.
dũ dicit, si spontanea liberalitate ab initio liberalitatẽ suã exer-
cuit &c. & per hoc tollitur difficultas l. 1. C. de do. promiss. in qua
tamen etiam dici posset, ꝙ in d. l. fi. cõcurrunt duo specialia, qa
Velleianũ competit mulieri de iure speciali, vnde facilius tol-
litur, cũ sit debilius iure cõmuni l. eius militis. §. si militia missus
de mili. testa. maxime quia hoc modo res redit ad ius cõmune
quod reputatur fauorabile, & fit ideo de facili, vt not. Iaso. in l.
omnes populi in 3. q. princi. de iusti. & iur. Et ex intellectu sup.
tradito ad d. l. fi. infertur, ꝙ si nudo pacto se pro alio ad dotem
obligaret, nõ teneret obligatio, quia fideiussor non obligatur
nisi mediante stipulatione, & probatur hic intellectus in prin.
illius tex. dum dicit pollicitus est vel spopondit, quasi inter di-
uersa ponantur, & licet in primo capite secundum hoc ille tex.
non faceret ad materiam illius tituli, satis est tamen quod in
secundo capite faciat ad titulum c. gratum de offi. deleg. Imo.
in c. causam quæ de rescrip. Socin. consi. 207. in causa d. Annę.
143 colum penu. In ea ibi, authent. res quæ † habetur aliud specia-
le. nam ibi patet, ꝙ irreuocabiliter alienari possunt ex causa do
tis bona fideicommisso subiecta, quod mirum videtur, quia
filij non computant fructus in Trebellianicam l. iubemus. C.
ad Treb. & tamen in dote computantur l. mulier. §. cum pro-
poneretur inf. ad Trebel. & illud speciale procedit etiam inui-
to & prohibẽte testatore, vt per glo. auth. de testi. & ea quæ pa.
in ver. quamobrem, licet alias possit Trebellianica prohiberi l.
Marcellus. §. quod autem inf. ad Treb. & illud etiã habet locũ
nedum inter viuos, sed etiã in vltima voluntate. vt Bar. dicit in
l. a filia inf. ad Treb. In ea ibi l. quod autẽ. Bar. hic dicit non esse
aliquod speciale in casu illius legis, & idem tenet Imo. hic, sed
certe intellectus Bar. diuinat, quia nõ apparet, qđ inter contra-
hentes hoc actũ esset. alius est intellectus quẽ dat Bart. in q. mu
lier habẽs amplũ patrimoniũ quod ibi stipulatio esset dotis red
dendę, sed Perusi. in alle. tract. in 14. speciali textę partis impu-
gnãt, quia nõ ꝯuenit titulo cũ ibi nõ de restituenda, sed de pro
mittẽda dote agatur. prętterea ex alio nõ placet vltra eos, quia
ęquiparat casum traditionis huic casui, qui nõ potest interue-
nire nisi ab ipso initio. nã si præcessisset pręambulus titulus, tra
ditio nuda nõ esset l. traditionibus. C. de pact. & l. nunquã nuda
de acqui. re. do. vnde Perusi. in d. loco distinguunt, intelligẽdo
illã legẽ qñ ab initio ꝯtracti matrimonij vel ex post facto nul-
la cõstituta dote res traderetur a muliere, vt tunc præsumatur
dos. secus si iam dos fuisset cõstituta, sed iste intellectus etiam
diuinat ad illũ text. qui simpliciter & distincte loquitur, & sm
eos nõ esset speciale in dote vt valeret stipulatio dotis sine cã
qa idẽ est in alijs cõtractibus in quibus cã vera vel præsumpta
sufficit l. 2. §. circa de doli excep. l. a Titio. de ver. ob. l. cũ quid si
144 cer. pe. l. si vero nõ remunerandi. §. idem pap. s. manda. † Ideo
ego arbitror intellectũ illius legis esse, qđ sicut qñ quis vult cõ
stituere dotẽ alicui, licet nõ exprimat, intelligitur tñ tacita cõ-
ditio, si nuptię sequantur, & licet nõ exprimatur, tñ intelligitur
etiã cã dotis, ex quo dos sine matrimonio esse non potest l. 3. de
iure do. ita etiã si tradatur res, qđ intelligitur etiã illa tacita cõ-
ditio dotis, vt sit sensus quod quoties quis dat propter nuptias,
nõ sit necessaria dotis adiectio, qa censetur dedisse propter do-
tẽ vt l. licet. §. 1. de iure do. nõ autẽ titulo donationis, & effectus
est, qa primo casu nõ secuto matrimonio nõ obligatur donãs
l. si mulier de ꝯdi. ob causam, in secundo aũt casu obligaretur. Et
qđ dictũ est in stipulatione, vt censeatur habere tacitã cõditio-
nẽ, si nuptię sequantur l. stipulationẽ eod. tit. habet etiã locũ in
datione probatur, quia oẽs ille. ll. sunt Vlpiani, & quia adest di-
ctio, autem, de cuius rõne est quantitates repetere gl. in l. itẽ La-
pilli. insti. de rerũ diui. Bal. in l. omnes populi. col. antepe. de iu.
sti. & iur. Alex. in l. si filius a patre de lib. & po. repetit aut habi-
to respectu ad l. stipulationẽ, quæ præcedit & est eiusdẽ Vlpia-
ni, vt dixi. vnde ad illã venit continuatiue. In ea ibi l. qui liberos
145 ille tex. clare procedit in filia nõ nupta, † sed quid si filia nupsit
patre nõ cõsentiente, prout hodie potest secundum ius cano-
nicum, vt no. glo. in c. sufficit 32. q. 2. & Pet. de Anch. consi. 19.
quia consensus patris est de honestate, non de necessitate glo.
in d. c. sufficit, & ita intelligi debet tex. in c. honorantur 32. q. 2.
quicquid esset de iure ciuili in l. Paulus. s. de sta. ho. nam matri-
monia regulantur secundum ius canonicum c. tuam de ord.
cogni. Et glo. in l. obligamur. §. lege de act. & obl. tenet, qđ pa-
ter teneatur, & sequuntur Imol. & Roma. hic fundamentum
istorum est, quia pater tenetur ad duo. s. maritare & dotare d. l.
qui liberos. Secundo, quia dos datur propter onera matrimo-
nij l. pro oneribus. C. de iure do. quæ onera etiam habent locũ
post cõtractum matrimonium, & ista opinio procederet sine
dubio retẽta cõmuni opi. pro vera, qđ pater filiã diuitẽ dotare
teneretur. nã etiã illa posset alias commode nubere, & tñ pater
tenetur dotare d. l. fin. C. de do. promiss. ergo ꝓpter nuptias dos
a patre nõ datur, sed qa tenetur. & hãc opi. glo. & sequaciũ tenet
146 Alex. consi. 92. vol. 5 vbi etiã vtitur hoc argumento. † Sed con-
trariã opi. tenet Bar. in d. §. lege. & sequitur Abb. in c. 1. de de-
spon. impub. Pau. de Castr. consi. 129. & 233. licet ista domina
Lisa. Et hæc opin. cõprobatur, qa dos non potest considerari de-
bita filiæ nisi propter tria, videlicet primo ꝓpter matrimoniũ,
secundo ꝓp alimenta, tertio propter legitimã debitã ipsi filiæ.
quo ad primũ illud cessat, qñ filia est iam nupta. secundũ etiam
cessat qa qñ filia habet vnde se alat, pater nõ tenetur eã alere l.
si quis a liberis. § sed si filius de libe. ag. sed mulier nupta alen-
da est a viro c. per vestras vbi no. ... ano. de do. inter vi. & vxor. &
vbi vna persona magis quã alia tenetur alere, alia liberatur d. l.
si quis a libe. versi. vtrũ. Tertiũ etiam nõ procedit, qa nullũ ius
cõpetit filiæ viuẽte patre in legitima l. 1. §. si impuberi de colla.
bo. vnde dos ad eũ casum referri nõ põt. Cõfirmatur, qa si ipsa
per se elegit virũ videtur renunciasse tacite vię legis, quę est, ꝙ
pater requirat virũ & filiã dotet & eam viã quã elegit in princi
pali, videlicet in matrimonio, debet etiam sequi in accessorio, & sic
in dote c. accessorium vbi propterea Io. And. infert de matrimo-
nio ad dotẽ de reg. iur. lib. 6. ... enim, quam quis elegit, sibi pa-
tere debet l. si mulier. §. ... tenetus causa. Accedat, quia dos
officio iudicis debetur d. § lege & d. l. qui liberos & plene not.
Alex. in l. mulier. §. cũ proponeretur ad Treb. quod officiũ iu-
dicis regulatur ęquitate l. qđ si ephesi. ... eo quod cer. lo. sed hic
cessat æquitas ergo debet cessare officium quo cessante pater
non tenetur, quia officium iudicis non præsupponit obligatio
nem l. qui per collusionẽ. sup. de ac. emp. Postremo facit. quia
cum dos taxetur secundum facultatẽ & nobilitatẽ viri, seque-
retur absurdũ. quod pater in plus teneri posset, quàm tenere-
tur si ipse nuptui dedisset filiã. itẽ esset in potestate filię accipiẽ
do maritum nobilem vltra conditionem suã depauperare pa-
trẽ vltra facultates suas, & obligare eum vltra, quam ipse se ob-
ligasset cũ vt dixi dignitas viri ꝯsideratur in dote danda l. quæ-
ro. s. de iure do. Et tenendo hanc partẽ, non obstante contraria
quia ideo pater tenetur dotare, quia dos facit vt filia nubat.
ista enim videtur esse ratio dotandi, vt filia possit cõmode nu-
bere, sed ista rõ nõ cessat. ergo debet cessare dotis cõstitutio. ad
sm dic, quod illud est, qa fauor publicus cõsideratur etiã ꝯstã-
te matrimonio, vt alantur liberi. vnde cũ duret rõ fauoris, du-
rat etiã ipse fauor. sed in patre est secus, qa non alit, ex quo alius
alere põt nõ obstat l. nupta. ꝟ. eo qa in casu illo dos erat ꝓmis-
147 sa. & licet † maritus teneatur tractare vxorẽ maritaliter, qñ et
nõ est sibi promissa dos, vt dicũt doc. in d. c. per vestras, & pro-
batur in l. qđ si nulla. s. de relig. & sump. fu. tñ qñ est sibi ꝓmis-
sa, si nõ soluatur, põt eã expellere, vt in auth. de nõ elig. secũdo
nub. & ibi gl. in fi. & not. Bal. in l. de diuisione. ꝟ. c. nõ ob. qđ pa
ter filiã diuitẽ dotare teneatur, qa illud est, qa si sint ampliores
facultates, mulier facilius nubet, & inueniet ampliores condi-
tiones. sed postq̃ est nupta, hoc cessat. non obstat, quod pater te
neatur se obligare ꝓ dote d. l. si cũ dotẽ. §. ... aggrediamur, qa il-
lud est rõne matrimonij, qđ cũ ipsa dote introducitur, secus in
proposito, & sic vr̃ ꝙd defendi possit opinio Bar. in d. §. lege. &
ex his infertur ad q. Sal. in d. l. q. liberos, qui volebat, qđ opin.
cõtra Barto. saltẽ ꝓcederet, qñ possit imputari tarditati patris,
quare eã nuptui nõ tradidisset. nã ista opin. non vr̃ procedere,
ex quo est nupta, & dos nõ datur, nisi vt alatur & nubat vt dixi.
nec ob. qđ est, qđ sibi imputetur, quia istud nõ facit, vt ad dotẽ
148 teneatur, si alias nõ teneatur, † nã in obligatione legis requiri-
tur interpellatio l. peto. §. fi. de leg. 2. no. Alex. ꝯs. 205. visis. 2. vo
lu. Aret. consi. 132. clarissime domine. & Ias. late in l. vniuersa.
C. de

C.de preci.impera.of.nec dicas, q dies interpellat pro homi-
ne, vide licet lapsus.25.annorum, quia cum habeat tacitã con-
ditionem si filia viuet non committitur mora per euentum
diei gl.in l.si decesserint.§.qui satis.cog. & Decius cõsil.2.pri-
mo volu. non ob. quod post lapsum, 25.annorum non potest
exhæredari auth. sed post.C.de inof. testa.quia ibi excusatur a
pena.l.cum quidam de lib. & post.hic autẽ consequeretur lu-
crum.nam dos ad filiam dr̃ titulo lucratiuo pertinere l.1.C.de
impo.lucr.descrip. lib.10.l.1.§.fi.infr.quæ in frau.cre. Bar. in l.
149 Meuia. inf.eo. cum si.† Retenta tñ cõi opi. pro vera limitatur
vt non procedat, qñ filia nupsisset indigno. quia si potest exhę
redari, potest ẽt dos negari, sed Imol.hic & Alex.ꝯdicunt, qa
hodie non est ista iusta causa exhæredationis, ergo nec dene-
gationis dotis, sicut nec alimentorum. sed tu dic argm̃ istud
non procedere, quia respectu exhæredationis minoris est prę
iudicij nulla constitutio dotis q̃ exhæredatio, ex quo postea le
150 gitimam consequetur illa, cui dos nõ est constituta.† similiter
respectu alimẽtorum non valet argm̃, quia licet non possint
negari alimẽta alicui, non tñ ex hoc dotari debet, patet in ma-
tre, quã filij alere tenentur l.si quis a lib. §.si vel parens.de lib.
agn.& tñ dotare nõ tenentur l.tutor ſm dig.§.fi.de admi.tut.
item in sorore vterina, q̃ frater tenetur alere. l.qui filiũ inf.vbi
pup.ed. deb. & tñ non tenetur dotare l. cum in plures.§.fi.de
admi.tut. Non omitto ẽt quòd Pe.de Anch.consi.21.pro reso
lutione,& Alex. consi. 96. principalis dubitatiõ.col.pe.primo
vol.tenent, quod sit iusta cã exhęredãdi si filia nubat indigno
absq. consensu patris.nõ ob.§.cãs alle.hic p Alex.quia ibi hoc
151 non exprimitur, ex quo non poterat ꝯsiderari,† cum iure ciui
li non valeret matrimonium ꝯtractum sine consensu patris d.l.
cum qui. de sta. ho. vnde lex postea superueniens trahi dẽt ad
antiquã,& licet alias dicatur, quod lex dat formã futuris nego
tiis l.iubemus. C.de test. tñ hoc intelligitur in gñe, non in spẽ.
Bar.in l.sancimus.C.in quib.cau.test. non est necess. Alex.in l.
1.in prin.col.7.de officio eius cui manda.est iu.Riminal.in l.1.
col.3.C.de edẽ. De eo aũt, qđ subdit Alex. hic, qñ filia peccat,
& venit ad pęnitentiã, tu vide Fely. in c. Rodulphus col.4.de
rescrip. Postremo dum Bar.hic dicit, quod si pr̃ abest, iudex de
bet ꝯstituere dotem alle.l.profectitia in prin.de iure.do.tu dic,
qđ ille tex.non probat, nisi qñ pr̃ haberi nõ potest.sed si absit,
qđ non sit expectandus, ille tex.non dicit, vñ tu vide tex.in l.si
filij eius,§.de ritu nup. In ea, ibi, itẽ secundo quia non põt alie-
152 nari.† in hoc articulo sunt plures opi. prima est gl.hic, qđ res
dotalis indistinte alienari non possit, pro qua arguit Ias.vt hic
per eũ, sed ꝯ istam opi.ob. tex.in l.res in dotem §.de iur.dot.tñ
posset rñderi, quod illud est, quia illę res functionẽ recipiunt ĩ
gñe suo, hoc est, qđ vna res fungitur vice alterius, & eędẽ res
dicuntur l.2.§. mutui datio. si cer. pe. vnde speciale est in illis
reb.vt aliud pro alio solui possit. quia non diuersa, sed eadem
res reddi dr̃. Sed tñ hęc opi. nõ placet, quia tutori conceditur
alienatio eorũ q̃ seruando seruari non possunt l. lex quæ tuto-
res.C.de admi.tut.ergo multo magis marito cõcedi dẽt, quia
maritus maiorem administrationẽ hr̃e censetur.quã tutor.cũ
iure suo & vt dñs administrare censetur l. si filio.§.si vir. & ibi
Bar.inf.eo. tutor aũt iure alieno. secunda est opin. Pet. qđ res
q̃ seruando seruari possunt alienari non possint.aliæ vero sic,
iuxta. d.l.lex q̃ tutores. & hanc sequitur Ias. hic. Sed non pla-
cet, quia lex Iulia respicit prædia, & adijciebat ab initio Itali-
ca, vt dicit tex.in l.i. quib.al.non licet in prin.ergo clarum est,
qđ non respiciebat mobilia, quia frustratorie ꝯsiderasset, an es-
sent Italica necne, si ergo prohibebat in vno, sequitur quod in
cæteris permittebat l.necnõ.§.quod eis, ex quib.cau.ma.præte
rea lex prohib.tiua alienationis semper loquitur in pđio, vt pa
tet in toto titu.de fund. dot.iuncta rubr. & in l.dotale pđium,
§.de fun.do.vbi dr̃ legem Iuliam loqui de prædio rustico & vr
bano. & patet in l.fundus dotalis, eo.ti.vnde licet Ias.dicat, id
dici gratia frequẽtioris vsus, qui tñ nõ probatur, adhuc dr̃, qđ
cũ lex tam frequenter, imo semper vtatur isto verbo, se decla-
153 rat, vt voluerit duntaxat loqui de re immobili.hoc † probatur
per gl.no.in cle.i.in ver.diœcesanos.de iur.pat.quæ notabiliter
vult, q illud q dr̃, q exẽpla non restringunt regulam.non pro
cedit, qñ in lege sępe reperitur appositum idem verbum.quia
ex hoc infertur, q lex solũ voluit super illo casu disponere, &
tradit Gem. in c.si duob.in ver.pręsentauerunt de rescri.in 6.
& And.Gamma.in rub.de rer.permu.col.6. Tertio illud pro-
batur p tex.in l.dotale vbi valet manumissio serui dotalis.nec
obst. q illud sit fauore libertatis, quia cũ causa dotis sit cã pia
sicut libertas l.cũ is §.si mulier de condi. inde. & Bar.in l.pro-
xime.de his quæ in test. del. nõ deberet ꝯ eam esse priuilegia-
154 tam,† maxime quia dos est in spẽ priuilegiata, vt alienari non
possit res dotalis. vnde deberet excludere priuilegiatã in gñe,
iuxta no.in auth. quas actiones de sacsan.eccl. & per Abb. in
c.ad aures.de prescr.& Mod.in c.in presentia de proba. Quar-
to probat per tex.in auth.vt immo.ante nup. do.qua conside-
rat tñ immobilia, vt patet ẽt ex rubrica ipsa. Nec huic opinio-
ni ob tex. in d.l.res in dotem.quæ vr̃ ponere casum specialem
in rebus, quæ pondere numero mensurave consistunt, vt eas
maritus possit alienare, ergo in alijs secus, quia non agit hoc
decidere ille tex.sed q est imputandum marito, si eas nõ alie-
net, ex quo põt reddere alias eiusdem bonitatis & qualitatis,
& ideo si non alienat, eius periculo sunt, quia imputatur ei.&
ideo dicit tex. q dantur, vt eas distrahat.at in alijs reb.secus est,
quia non pñt reddi eiusdem qualitatis, vt licet non alienet cũ
possit, non ei imputatur l.plerunq.in prin.de iure do.sed peri-
culũ ad mulierẽ pertinet, vt ibi patet. nõ ob.quod dicit Ias. de
impedimento præscriptionis, vt sic videatur impedita aliena-
tio.l.in reb.C.de iure do. quia ille tex.loquitur in reb. estima-
tis, quo casu clarũ est, q dñium est viri, & ei est permissa alie-
natio l.si ęstimatis inf. eo. & tñ in subsidium mulier hẽt vẽdi-
cationẽ, vt declarant doc. in d. l. in reb. non quia sit prohibita
alienatio, sed est priuilegium specialiter concessum mulieri.
sicut res empta ex pecunia dotali efficitur mariti l. vxor mari-
ti.de do.inter vir. & vxo. & declarat Bald. in d l.in reb.col.pe.
155 † Tertia est opin. Iac. de are.vt valeat alienatio sed reuocetur,
vt hic per Bar. sed hæc opinio nõ placet quia si alienatio valet
ab initio licet maritus possit desinere esse dñs. hoc non impe-
dit validitatẽ alienantis quia in ꝯtractibus conditio non retrotra-
hitur quo ad dñium l.sicut aũt §. si duobus §.de publ. & decla
rat Bar.in l.si qs pro emptore.versic.5.principaliter quæro de
vsucap. & Bal.in l.3.si dotis. C.de iure do. licet secus sit in pi-
gnore l.potior.& l.qui balneũ §.qui po.in pig.ha.& ita proce-
156 dat tex.in d.l.3.§.Marcellus.† quia in pignore resoluto iure da
toris resoluitur ius acceptoris. l.in diẽ inf.de aqua plu.ar.& ibi
proprie Bar.ita intelligit.d.§.Marcellus, sed secus est respectu
dominij, quia alienatio nõ resoluitur, vt patet in iuribus pręal
le. & in hoc est dr̃a inter ꝯtractus & vltimas voluntates, quia in
ꝯtractibus non retrotrahitur respectu dominij, sed secus est in vl
timis voluntatib.d.l.fi.§.sed quia & ibi ita declarat Ias.C.cõia
de leg.pręterea ista opi.Iac.de Aret. est ꝯ ea, quæ no.Bar.in l.si
mora.col.2.§.eo.vbi vult, q iure veteri dñium rei dotalis non
transit in mulierẽ.alle.l.1.in fi. §.de fun.do.& l.quędam.de ac
qui.re.do. Quarta est opi.Bar.hic q hodie valeat alienatio.ſm
dispõnem auth.siue a me. C.ad Velleia.alias secus vt per eum
latius, sed nec illa opi.placet qa tex.in aut.siue a me. venit cor-
rectiue ad ius antiquũ, non ampliatiue, pręterea non agit dare
licentiam alienandi, sed restringere, vnde intelligitur, q in ca-
sibus quib. alias poterat fieri alienatio, non possit hodie fieri,
nisi seruata illa solemnitate. Alia est opinio. Imo.quod valeat
alienatio, sed reuocetur, nisi sit facta ſm auth.siue a me. & sic
vult, quod auth. siue a me. operetur, vt non reuocetur soluto
matrimonio, sed non placet per prędicta, & quia ille text.non
loquitur de mobilib.sed tñ de immobilibus, quicquid Bar.di
cat. Alia est opin. Roma. vt valeat alienatio indistincte serua-
ta, d.auth. siue a me. & pro hac opi. facit, quia dos & donatio
pp nuptias sunt ęquiparata l.fi. C.de do.ante nup.vnde dispo-
sitio superueniens in vno ex ęquiparatis hẽt locum in alio l. si
quis seruo.C.de fur.tñ nõ placet. qa illa auth. venit ad restrin-
gendã alienationẽ, nõ ad ampliandã, vt patet in corpore eius
in proęmio, ex quo solet adduci cã finalis. l.fi.de hęre.insti.vn
de intelligitur in immobilibus in casu quo poterant alienari.
157 † Vnde circa hoc puto dicendũ, q aut loqueris de immobili-
bus,& tũc non põt fieri alienatio regulariter.fallit tñ in aliqui
bus casib. vt qñ fundus est ęstimatus l. si ęstimatis infr. eo. vel
qñ ꝯsentit mulier cum iuramento, iuxta.c.cum contingat.de
iureiu. & istis casib. requiritur solẽnitas d.auth. siue a me.quã
istis casib.loqui intelligo, nec ob.q non potuit diuinare de ca-
su d.c.cũ contingat,& alijs futuris, quia verũ est in sp ẽ, sed in
gñe põt, vt §.dixi. aut loqueris de mobilib.& pñt alienari, siue
seruari possint, siue nõ, fallit in casu, l.in reb. C.de iure do.nec
reuocantur ẽt per omissionẽ solẽnitatis d. auth. siue a me.qa
non loquitur in mobilib. vt supra dixi, & ita concludo in hoc
158 articulo.In ea.ibi, itẽ quia constante.hẽs aliud priuilegiũ,† qa
dos repetitur qñq.constante matrimonio, cũ tamẽ dos dẽt vt
ppetuo pęnes maritũ sit l.2.in prin.inf.eo.& in hoc Bar.hic se
remittit ad no.in l.si cõstante inf.eo. sed reperio q Pau de ca.
& Alex.in d.l.1.in princ.reprehendunt gl.inquantum dicit, q
est spãle in dote.quia imo idẽ est ẽt in alijs casib.l.is cui in fi.§.
commod.vbi dr̃, q extra id qđ agitur. qñq.nascitur obligatio.
sed saluando gl.dic q aliud est, an preter mentẽ ꝯtrahentiũ oria-
tur aliquid, an ꝯ mentem, vt in hoc casu, in quo dos datur vt p
petuo sit pęnes maritũ, & tamen ꝯ mentem partiũ repetitur.
159 vnde hoc est speciale, vt repetatr̃. † Et ẽt aliud spãle, quia post
repetitionem adhuc durat dos.vt in d.l.si constante.inf.eo.qđ
non est in alijs casib. quia solutione extinguitur obligatio &
ius ex ea introductũ insti.quib. mo.ob.in princ.prætcrea in ca
su d.l.is cui. nõ poterat valere actus vt agebatur, hic aũt pote-
160 rat,& tamẽ variatur, ex quo patet esse speciale in dote.† In ea.
ibi.l.assiduis.an illa lex habeat locum in dote cõfessata late in-
sistit Alex. & latius Mod.hic sed breuiter aliqua discurrendo
glo. in

glo. si in d. l. assiduis. tenet quod non. pro qua Barto. ibi allegat
quędam iura de quibus per Alex. hic dicit tamē Bart. ibi con
trarium obseruari, si sit renunciatū exceptioni non numeratę
dotis, aut lapsa sint tpa. intra quæ pōt opponi exceptio illa. &
hāc opi. Pau. de Cast. sequitur in l. si marito inf. eo. Bal. aūt in d.
l. assiduis. limitat opi. gl. vt non procedat, quādo alij creditores
iuterentur etiā ex cōfessione, quia tunc essent in pari cā. quod
intelligit Alex. hoc, nisi essent creditores ex cōfessione, aduer-
sus quam non possit obijci de non numerata pecunia, quia tūc
non essent in pari casu. eo quia creditores cum sint anteriores,
fundarent se in iure cōmuni, mulier aūt in iure spāli, quod est
debilius. l. eius militis. §. si militia mīlius. de mili. testa. sed cer-
te Bal. intelligit, quando contra dotem nō posset exceptio nō
numeratę dotis opponi. alias ridiculum esset, cum possit oppo
ni etiam per creditores. l. pe. C. de nō nu. pe. quod mulier poste
rior præferatur creditori anteriori, cum nec posteriori etiam
esset eo casu præferenda. vñ cum sit tuta exceptione, relinqui
tur vt sint in pari causa. quia etiam illi sunt creditores ex con-
fessione. non ob. quod priuilegium sit debilius. d. §. si militia
mīlius quia ille tex. hoc non dicit sed facilius tollitur quam ius
commune. hic aūt sumus in priuilegio contra ius commune, qđ
vsum ius cōe tollit vt d. l. assiduis. ideo nō potest dici debilius
161 in casu in quo inductum est. † Vñ considera, quod aut sumus
intra tpa opponendę exceptionis, & nō vī habere dubium, qa
creditores pñt eam opponere. aut sumus post tpa opponendi,
& non video quod referat, an sit creditor ex vna vel ex alia cau
sa. vnde debet præferri mulier. Sed dubium est quando sumus
intra tpa, & est renunciatum exceptioni, quo casu Alex. tenet,
quod mulier non præferatur, quia non debet esse in ptāte ma
riti præiudicare creditoribus. leg. si vnus. §. ante omnia. de pac.
pro qua opi. facit, quia vbi est opus numeratione, non præiudi-
cat nec sufficit confessio. vt no in l. si ita stip. §. Chrisogonus. de
ver. obl. Tertio facit tex. in l. tā mādatori. C. de nō nu. pe. Quar
to, quia ista exceptio peremptoria vī, ideo remissio vī donatio.
Vltimo quia istud ius potest esse separabile ex persona mariti
& creditorum, ergo vnū alteri præiudicium nō debet inferre.
Cum pro opi. contraria facit text. in leg. si cui. C. de non nu. pe.
vbi patet, quod tunc creditores opponere possunt honum ex-
ceptionem, quando ea potest debitor vti. sed hic debitor non
potest, ergo &c. Secundo cōfessio debitoris non præiudicat,
quando est aliqua fraudis suspitio, sed hic nō est aliqua. ex quo
vltra confessionem concurrit renunciatio. quæ operatur præ-
sumptionē numerationis. Bal. & Sali. in l. si ex cautione. C. de
non nu. pec. Are. in l. diuortio. col. 5. infra eo. Alexan. in leg. 1. §.
si quis ita. & in d. l. si ita stip. §. Chrisogonus. de verb. obli. merī-
to debent competere priuilegia dotis verę, cum renunciatio
exceptionis huiusmodi arguat dotē verā, vt patet in locis præ-
allega. Et ex his respon. ad contraria, quia ad ratione Ale. dico,
quod non fraudantur creditores ex quo numeratio interuenit
vel saltem id, per quod lex præsumit numerationem. & quia
potest præiudicare accipiendo vere. vnde idem in proposito,
cum præsumatur numerationē veram interuenisse. non obst.
no. in §. Chrisogonus. quia procedūt in cōfessione simplici, se-
cus quando cōcurrit renunciatio. nō obst. l. tā mandatori. qa
illud pcedit, nisi sit renunciatū. nō obst. quod sit perēptoria, qa
remissio fit ex actu præsumente numerationē & seu cā probā-
te. vnde nō est donatio. nō obst. quod ius creditoris sit separabile.
qa in. ōius corū regulat a iure debitoris. d. l. si cui pterea sicut
numeratio vera præiudicaret, ita & ista quæ præsumptiue pro
bat. cętera de hac. q. vide p Soci. & Bulg. hic & Mod. Perusi.
162 in trac. de dote, in 10. parte. † Quęrit etiam Alexan. hic, an hoc
priuilegium pręlationis competat extraneo dotanti, & tenet
quod non per tex. in §. fuerat. insti. de act. & quia hypotheca
solum inducta est fauore coniugum, non a tertijs. sed contra-
rium videt velle Bar. hic. dum dicit, quod hypotheca trāsit ad
quēcunq; trāsit ipsa dos. per d. §. fuerat. quid dicendū? videtur
quod ipsi mulieri dūtaxat hoc priuilegiū cōpetat. primo per l.
dabimus. in; ... omni. cre. pōd. rādo dictionem, ipsa. quæ
est dictio personalissima secundum Bal. in consil. 404. nobilis
vir. & Iasi. in l. ... §. diui. de lega. 1. Secūdo probatur per tex.
in auth. vt exac. inst. do. in prin. dū dicit. nō enim dedimus aut
damus alijs hoc priuilegiū. quē tex. Par. alle. in l. post dotem. in
vlti. col. ff. eo Tertio probaē p tex. in l. 1. §. accedit. C. de rei vxo.
actio. qui vult, quod tacita stipulatio nō habeat locū in extraneo.
vñ si stipulatio nō habet locū, nec hypotheca cū sit accessoriū
ad illā stipulationē, & stare nō possit sine pricipali l. fideiussor
163 obligatur de fideiusso. † In cōtrariū tñ facit, qa hoc priuilegiū
cōceditē viro, ergo videē cōcedi actioni. d. l. 1. §. & vt plenius. &
est fauor dotis, quod cōcedātur extraneo priuilegia. qa sic prōprio
res reddunē ad dotandū. præterea istud priuilegiū videē intro
duci in ipso ortu, ergo ad quēcunq; debet trāsire. l. maritū. ff. e.
Et hoc videtur probari in d. §. fuerat. vbi patet quod tacita hypo-
theca concessa est actioni de dote. ita enim debet exponi illud
verbū, ei. s. actioni, nō aūt ei. s. mulieri, qa habet relationē ad su
prædicta, & supra nondum fuerat facta de muliere mentio. sed
postea fit in alio priuilegio prælationis in personalibus. confir-
matur quia in illo priuilegio prælationis in personali tex. ille di
cit, tunc competere, cum ipsa mulier experitur, ergo per inclu-
sionem illius vī alia excludere, & per consequens innuit, quòd
alia priuilegia de quibus. sup. dixerat, habent locum, etiā si ipsa
non experiatur. vnde hoc modo considerando, patet quòd ille
tex. non facit pro opi. Alex. Non obst. quòd hypotheca nō in-
ducitur, nisi quādo est fauorabilis mulieri, quia immo est fauo
rabile, quòd competat extraneo, quoniam vt dixi. extranei vi-
dentes se habere actiones priuilegiatas ad repetēdum, facilius
inducentur ad dotandum. Non obst. d. l. dabimus, quia loquiē
in priuilegio prælationis in actione personali, & ita etiā loquiē
tex. in d. §. fuerat. vt dixi. & patet ex illa aduersatiua, autem, quę
venit aduersatiue, vnde vt aduersetur, est necesse quòd hypo-
theca concessa sit actioni, non mulieri. Et ita etiam de priuile-
gio prælationis in personali loquitur tex. in d. auth. vt exact. in-
stit. do. patet dum facit mentionem de. l. assiduis. per quam in-
ducta est prælatio. hypotheca enim iam erat inducta per. l. 1. C.
de rei vxo. act. non obst. §. accedit. quia ibi erat cōmodum mu-
lieris quod non habeat priuilegium, vt proprie considerat ille
tex. sed hic ex hoc quòd ille non habeat hoc priuilegium, non
resultat aliqua vtilitas mulieri, ideo attendi debet fauor gene-
ralis mulierum, qui est, quòd extranei reddantur promptiores
ad dotandum, vt dixi. iste enim fauor non attenditur cōtra mu
lierem, & ita loquitur. d. §. accedit. sed contra alios vtique attē-
di debet. Relinquitur ergo si habet hypothecam, vt preferatur
cæteris personalem actionem habētibus, quia hypotheca præ-
fertur. l. satis notum. qui po. in pig. hab. In ea. ibi, sed argu. con-
tra. potes dicere vltra gl. & doct. quòd cum beneficium de quo
in d. l. maritum. detur etiam ipsi mulieri. l. ex diuerso. infra. eo.
l. sicut de re iudic. & sic cum commodum respiciat vtrunque,
non potest considerari læsio. l. de fideicommisso. C. de trans.
no. Bar. in proœ. Cod. col. 2. ex solutione tamen quam datur in-
fert Barto. hic ad testem deponentem per dictionem semper.
164 Ex † cuius dictis primo collige, quòd dictio, semper, denotat
perpetuitatem, adde pro hoc tex. in l. 2. C. de episc. & cler. & ad
idem tex. in l. 3. C. de episc. aud. dum dicit homicida quod fecit
semper expectet, & not. Marianus consil. 11. col. 2. vbi allegat
id quod ecclesia cantat sicut erat in principio &c. ad idē l. sem-
per. de iure imm. & l. semper. inf. quod vi aut clam. quandoq;
tamen verificatur cum interuallo, vt probatur in § appell. insti
tut. de perpe. & temp. act. & in l. 3. §. 1. de except. & in l. semper
in obscuris de reg. iur. & in tex. cum glo. in cap. 1. de in integ. re-
stit. & in cap. quotidie. & in cap. nunquam de consecr. distin. 2.
165 Secundo † collige ex dictis Barto. quòd dictum testis deponen
tis aliquem semper possedisse potest saluari. vt hic per eum. al-
leg. l. 1. §. ergo. de aqua quotid. & æsti. sed Are. hic in prin. huius
legis videtur impugnare Bart. distinguendo vt per eum. sed sal
uando Barto. dic. quòd ipse voluit intelligere, quòd esset in lo-
co proximo, & sic dictū testis posset verificari in naturali pos-
sessione. vt not. in d. l. 1. in princ. de acquir. possess. in gl. cum al-
leg. l. clauibus. de contrahen. empt. & §. si iusserim in ea. l. 1. vn-
de male considerat Are. quòd verificaretur in ciuili tantum,
quia immo etiam in naturali. vt ex no. in d. l. 1. apparet. Alia au-
166 tem saluatio Bar. & Aret. non placet, quia † ex perceptione fru-
ctuum non arguitur naturalis. l. 3. §. ex plurimis. de acquir. poss.
vnde testis in effectu de ciuili deponeret, ideo non probaret, d.
l. stipulatio ista. §. hi quoque. nam tempore quo fructus perci-
piuntur, ipse naturaliter non possideret, sed ciuiliter. quia si ab-
esset, naturalis nō retineretur. sed ciuilis. quæ sola sufficeret ad
acquisitionem fructuum, & sic deponeret testis de ciuili, quod
est contra mentem Bar. nisi diceres, quòd cum hec dictio, sem-
per, verificetur congruis temporibus, vt hic per Aret. & proba
tur in cap. sacrosancta. 22. dis. ideo in proposito intelligitur reū
semper possedisse naturaliter, hoc est congruo tempore perci-
piendorum fructuum. Aliam solutionem ponit Are. in qua ip
se vult, quòd si fructus nomine meo erāt percepti, possum ex
documento ratificare, sed hoc videtur falsum, quia ratificatio
est necessaria saltem eo tempore, quo ille qui dicitur possidere
nomine meo, esset in possessione. l. honorum. infr. rem ra. hab.
quæ requirit, quòd ratificatio fiat re integra & in eodem statu.
& not. Specu. in tit. de sol. §. 1. & Bar. in l. si vxor. §. si quis vxori.
de adul. Anto. de But. post Imo. in cap. cum venissent. de restit.
spol. & Alex. consil. 110. visis. primo vol. non obst. text. in ca. ad
audientiam. alleg. per Aret. quia ibi præsupponitur fuisse nun-
tios Romanæ curiæ, qui potuerunt acquirere possessionē abs-
que ratificatione. l. quod meo. §. si procurator. de acquir. poss.
& declarat Barto. in l. qui mihi donatum. de donat. & in l. si pu-
pilli. §. 1. de negot. gest. bene verum est quòd si probaretur fru-
ctus peruenisse ad dominum ratificatio nō esset necessaria, sed
censeretur habere ratum percipiendo fructus etiā si non pro-
baretur ille nuncius aut procurator. ita Alex. consil. 88. col. pe.
5. vol. Tertio collige ex dictis Bart. quòd dictū talis testis bene
concludit

concludit vt euitet falsum, sed non vt probet. ista enim diuer-
sa sunt, vt no. Bar. & Alex. in l. inter stip. §. 1. de ver. obl. & cano.
167 in c. cum tu. de testi. cum multis similibus. † Sed contra Bart.
facit quia cum ista dictio semper recipiat interpretationem a
iure secundum subiectam materiã, dictum testis capiendum
est vt iuri consonet, & interpretatio semper facienda est vt p-
bet. vt not. Imo. in c. cum clamor. de testi. & sequitur Bald. in
auth. qui semel. C. quomodo & quando iu. fiet ergo interpre-
tatio, vt testis videatur voluisse dicere, quod vidit eum sẽper
percipere fructus, & sic per ꝯsequẽs possi disse. vel quia actus
possessorios fecerit, de quib. gl. no. in l. si quis. C. si. reg. & Bal.
in l. post sententiam. C. de sent. & Bart. in l. Titia. de sol. & in
l. litibus. C. de ag. & censi. lib. 11. Tamen non videtur receden
dum ab opi. Bar. vt non probet nisi quo ad euitandam pęnam
168 falsi, quia cum interpretatio huiusmodi fiat secundũ ius, † te-
stis in iis quæ sunt iuris deponere non potest c. cum causam
quæ inter archiepiscopum. de testi & si deponat, debet etiam
non interrogatus reddere rationem, vt dicũt doc. ibi quia ad
testes non pertinet iudicare. vt dicit Bar. in l. 1. C de vsur. depo
neret etiam circa ea quæ iudicio intellectus perciperent non
oculis corporis. merito nõ probat. vt habetur in d. locis. & ista
procedunt aduersario aliquid probante, & reddente dubiam
testis huius probationem, secus si aduersarius nihil probasset,
quia dictum talis testis satis esset certum, ex quo de naturali
possessione intelligeretur. vnde forte tunc probaret. cogita-
bis tamen super hoc. & vide quæ no. Alex. in d. l. inter stip. §. 1.
col. pe. Arbitror tamen quod etiam si dictum testis non pos-
sit intelligi nisi de ciuili possessione, euitet pęnam falsi. licet
contrarium tenuerit Pe. de Anch. consi. 296. visis articulis. vbi
facit mentionem, & ita declarat, quæ dicuntur hic per doct.
169 † quia testis vt euitet falsum, si non potest intelligi deposuis-
se circa ea quæ sunt facti, intelligitur circa ea quæ iuris sunt
deposuisse gl. est sing. in c. periculosa. de pęni. dist. 1. & no. Cy.
& Bal. in l. testium. C. de testi. vbi ex hoc volunt dictũ testis ad
intellectualem præsentiam referri, & late ponunt doc. in c. cũ
tu. de testi. est verum, ꝙ Alex. in l. 1. prin. de ope. no. nun. vide-
tur aliqualiter contrariari. sed loquitur in eodemmet teste q
difficilius ad concordiam reducitur. bene verum est, quod si
esset valde longum tempus, de quo testis deponeret. obliuio
iudicaretur, & ideo etiam ciuilis possessio non præsupponere
tur l. si de eo. §. fi. de acq. pol. & not. Alex. consi. 6. 3. vol. & ista
sufficiant circa hoc. In ea. ibi sunt & alia. Bal. addit vnum pri-
170 uilegium scilicet † ꝙ si mulier vna cum viro se obliget ad do-
tem pro filia, valet obligatio. cuius contrarium tenent Alexa.
& Are. hic sed pro opi. Bal. facit, quia sicut videmus, quod re-
gula prohibitiua donationis inter virum & vxorẽ, inter quos
ipso iure prohibita est, non obstat, quominus valeat inter eos
donatio ex causa dotis l. profectitia. §. si qs certam. de iure do.
& l. si vxo. de do. inter vir. & vx. & sicut mulier quæ Velleiano
ipso iure obligari prohibetur l. antique §. fin. C ad Velleia. &
tamen obligatur ex causa dotis l. si dotare eod. tit. ita videtur
quod valeat obligatio ex causa dotis contra dispositionem ge
neralẽ d. auth. si qua mulier nec ob. quod mulier seduci pos-
set vt hic per Are. quia hoc non considerat fauore dotis, alias
non procedat tex. in d. l. si vxor. nec tex. in d. l. si dotare, nec est
verum quod dicit Are. mulierem pro alio ipso iure obligari,
sed obstare exceptionem, quia imo ipso iure prohibetur obli-
gatio d. l. antique §. fi. nec etiam obstat ratio Alex. quia aliud
est in alienatione prædij, aliud est in obligatione, quoniã obli-
gare se pro dote potest. d. l. si dotare sed alienare prohibetur l.
171 sed si ego supra ad Velleia. Aliud priuilegium † tangit Alex.
hic qd verba enunciatiua in dote probant l. 1. C. de dotis pro-
mis. dicit tñ Alex. quod ille text. non probat. Sed tu dic, ꝙ imo
hoc probat ille tex. nam aduertendum est, quod verba enun-
ciatiua inter partes probant l. optimam C. de contrahen. & cõ
mit. stip. hoc tamen non procedit nisi quãdo principaliter agi
tur inter partes de eo quod enunciatur, vt declarant Anto. de
But. & Mod. in c. illud de præsump. Alex. consi. 17. 3. vol. vnde
in casu d. l. 1. nisi principaliter ageretur de dote promissa p ver
ba enunciatiua regulariter ex eis nõ fuisset probata dotis pro-
missio, & tamen text. ille innuit contrarium dum se fundat in
hoc, quia erat incerta quantitas & species, vnde ex quo legisla
tor considerat istam rationem, patet, quod est ratio finalis il-
lius tex. l. cum tale §. fi. & ibi no. de condi. & de. & sic manife-
ste tex. ille probat, quod nisi concurrisset incertitudo, sufficiẽ-
ter per illa verba enunciatiua fuisset dos probata. & ideo text.
ille hoc melius probat. quam l. 2. eo. ti. quam Bar. ad hoc alle-
gat consi. 133. factum tale est Titius, quem allegat etiam Alex.
hic quia illa l. 2. præsupponit manifeste dotem promissam. vn
de intelligi debet, quod secũdum regulas iuris de tali promis-
sione constaret l. qui testamento in princ. inf. de testam. illum
tamen tex. in d. l. 2. ad hoc allegat Roma. sing. 534. verba enũ-
ciatiua. contrarium tamen quod per verba enũciatiua dos nõ
probatur tenet Ang. nullam de istis faciens mentionem cõsi.
181. A. fecit testamentum. In gl. vbique prima expositio non
placet, quia dictio semper. idem importat l. semper infr. quod
vi aut clam. vnde dictio, vbique esset superflua, ideo secũda ex-
positio videtur melior quia ista sunt aduerbia localia. vt not.
Bal. in l. ex persona C. de proba. sed contra hanc opponit Bar.
de. l. 1. §. & cum lex. C. de rei vxo. ac. & soluit vt per eum, sed
secunda eius solutio confunditur secundum Imo. hic per tex.
insti. quibus alie. non licet in prin. vnde Aret. respondet quod
hę dictiones non sunt ita præcisę, vt licet aliquo casu non ha-
beant locum, non dicantur tenere significationem suam, sed
172 obstat, quia hic ponebatur hoc per modum regulę. † exceptio
nes autem faciunt regulam contrariam l. generali §. vxori de
vsufr. leg. & trahuntur ad casus similes l. nam quod liquide §.
fi. de pe. lega. c. cum dilecta de confir. vti. vel inuti. vnde dic ꝙ
licet respectu alienationis fundi extra Italiam priuilegiata, nõ
esset, non tamen negatur, quin in alijs casibus priuilegia vbiq.
173 haberet. In gl. nam & reipublicę, in prin. † nota quæ sit natura
dictionis implicatiuę, vt idem implicet in casu tacito, pro quo
vide scribentes in l. 1. de iuris. om. iudi. Secundo nota ex glos.
quod vbi copula additur vni de copulandis, stat implicatiue,
& ita hanc gl. not. Sali. in l. omnis ratio. §. 1. C. de inoffi. testa. Et
inquantum Bar. hic opponendo de l. satis notum C. in quibus
cau. pig. ta. contraha. videtur sentire, quod ibi non eo quia ad-
sit vtilitas publica, hoc videtur falsum per text. in l. vtilitas. C.
de primipi. qui considerat hoc esse inductum fauore publicę
vtilitatis, & sic videtur, quod dos excludatur concurrente fa-
uore publico. Vnde Bar. hic distinguit vt hic per eum, & circa
primam vtilitatem addetex. in l. non distinguemus §. sacerdo
tio supra de arbi. est enim publica vtilitas cum maiestati Dei
indulgetur, vt ibi. & similiter quo ad magistratus l. 2. § deinde
supra de orig. iu. Circa secundam vtilitatem opponit Socin.
hic quod imo affert vtilitatem in particulari, quia cessabit im
positio collectarum, sed ad hoc responde, quod cum impona
tur collecta ratione necessitatis, istud non præsumitur debere
interuenire in fisco, quia fiscus dicitur & semper esse præsu-
mitur soluendo, vt dicit Bart. in l. 1. C. de hære. vel ac. vend. ex
quo etiam tollitur alia ratio Socin. si pecunias semper habere
præsumitur, quibus necessitatibus subuenire potest. Circa ter
tiam vtilitatem Are. hic arguit contra Bar. & soluit vt hic per
eum comprobando dicta Bart. per ea quæ habentur in c. cum
contingat, de iureiu. sed eius saluatio non satisfacit, quia licet
ibi causa obligãdi esset eadem, tamen & hic ex quo agitur pu-
blice, & priuate, potest considerari quod vtrumque principa-
liter agatur, ne sit potentius ius vnius quam alterius, sicuti in
duobus reis dicitur principaliter agi. nec tunc vtraque obliga
tio diuiditur nec respicit magis vnum quam alium, nec est ve
rum, quod sit vnus finis in obligatione duorum reorum, quia
sequeretur quod non vterque principaliter sed pro portioni-
nib. hæreditarijs teneretur, nec Bart. in d. l. ambitiosa, conside
rat obligationem, sed finem obligandi, qui erat respectu duo
rum, & sic principaliter agit quia dupliciter considerabatur,
& idem est in alio exemplo Aret. de domino & procuratore,
quia si vna consideraretur persona, pro portionibus quilibet
esset obligatus, sed quia vt diuersæ personę cõsiderantur, vter
que principaliter tenetur, & sic vbi diuersa considerantur, illa
174 vt principaliter considerata cẽsentur. Quinimo † si vnius illo
rum tantum ratio habenda esset, videtur quod ex quo cõcur-
runt fauor publicus & priuatus, cẽseatur magis consideratus
fauor publicus, vt no. Bar. quem et am Are. hic alle. in l. ius pu
blicum §. de pac. dum adducit l. de die. & l. Attilicinus, de pac
dot. nec ob. c. cum contingat, quia ibi non est, quia tolli possit
sed quia obstat iuramentum ne ille fiat periurus, & quod con
cernat publicam vtilitatem patet ex lege nostra & l. 2. de iure
do. & l. 3. de priui. cre. item quia statutum quod ciuitas liberis
augeatur dicitur principaliter concernere fauorem publicũ.
Bar. in l. si quis pro eo. in secundo memb. de fideius. & in l. fin.
inf. de bon. dam. cũ similib. & ideo vř ꝙ vtrumque concurrat,
& principaliter consideretur, quod patet, quia dos est fauora-
bilior, q̃ alia causa publica tñ, quia illa non tollit ius quęsitum
priuato. l. si pignus ff. qui po. in pig. ha. qđ secus est in cã dotis.
l. fi. C. eod. tit. & ratio vř, quia concurrit vtrumq. vinculũ, vnde
non inconuenit, ꝙ sit potentius vno tñ. auth. itaq. C. com. de
suc. Soci. ẽt hic opponit ꝯ Bar. & soluit vt hic per eum faciẽdo
tria capita. & inquantũ in primo capite concludit, ꝙ non ma-
gis publicũ q̃ priuatũ interesse consideratur exẽplificando vt
hic per eũ, tu dic ꝙ in exẽplo per eum posito magis cõsideratẽ
publicus fauor q̃ priuatus, quia ratione illius publici cõmodi
põt partes cogi ẽt inuitę ad faciendam pacẽ, vt Alex. cõcludit
in l. 1. §. & post operis. de ope. no. nun. & in l. 1. col. 23. ff. de offi.
eius & in l. quidam ęstimauerunt, vbi ẽt Mode. si cer. pe. & tñ
inuito non dř beneficium fieri l. inuito. de reg. iu. l. fi. de vsu &
hab. & sic tali casu non cõcurrit cõmodum priuatum saltem
considerabile, imo non vř priuatum fieri, ex quo fit ꝯ eius vo-
175 luntatem, vt patet in d. l. † Similiter non vř verum, ꝙ fauora-
bilius

bilius sit commodum publicum pecuniariũ non pecuniario, quia imo [illegible] vr, quod commodum publicum pecuniariũ potius attẽdat, q̃ pecuniarium publicũ, vt bene probatur in l. 1 §. fi. C. de cad. tol. nisi dicas, vt inf. dicetur. Nõ placet ẽt quod ipse dicit in tertio capite inferẽdo ad cãm dotis, quia imo lex se fundat super publica vtilitate in cã dotis, vt patet in text. nostro. itẽ quia si causa dotis respiceret priuatam vtilitatẽ principaliter, sequeretur, q̃ cã fisci deberet ei preferri, & tñ hoc est falsum vr. [illegible] vidimus in prin. huius legis. vnde vr. q̃ dotis causa respiciat ẽt vtilitatẽ publicam. non obl. [illegible] vtilitas. C. de primip.
176 lib. 12. quia vltra Bart. considera, quod aut est vtilitas oĩ respectu publica, vt est prima vtilitas considerata hic per Bart. & illa prefertur omnibus aut est vtilitas publica aliquo respectu, & etiam quo ad commodum pecuniariũ, & excludit vtilitatem publicam [illegible] commodo tantum. ita procedit [illegible] tas, quia dote vtilitas publica non est respectu commodi pecuniarii, merito excluditur per aliam vtilitatem publicam quæ sit publica respectu etiam pecuniarii commodi. quia [illegible] cula fortius stringunt [illegible] nec [illegible] q̃ fiscus non excludit dotem l. 2. C. de priui. [illegible] commodum pecuniarium fisci non reputatur publ. com. sed priuatum. vt probatur aperte in d. l. 1 §. fi. de cad. tol. vnde in eo non concurrit commodum publicũ vtroq. respectu, merito non excludit dotem. Circa [illegible] tam vtilitatem Soci. explicando [illegible] Bar. dum dicit [illegible] ter sine adiectione cautę. exponit, quod [illegible] diuites in dote & diuites in magistratu [illegible] non placet quia oĩno magistratus sine diuitiis publice prodest. [illegible] considerando diuites sine adiectione cautę, vt puta [illegible] possit adipisci magistratum vel [illegible] dotẽ [illegible] concludunt, q̃ diuitię pñt afferre vtilitatem in [illegible] quia si in cõi afferunt, ergo deberent concurrere cum cã dotis quod aperte negat Bar. sicut [illegible] fisco in l. 2. C. de priuil. fi. quinimo vr, q̃ diuitię quolibet particulari [illegible] possint
177 vtilitatem afferre in quolibet priuato distributione [illegible] collecte imponi [illegible] q̃ possidet, vt [illegible] l. 1. C. de mul. & in quo loco lib. 10. pone ergo rẽpub. [illegible] mis certe quo quisque est ditior [illegible] & alius exonerabitur. ecce [illegible] priuatus [illegible] commodum capere [illegible] publica & priuata [illegible] & per consequens [illegible]
178 cãm doti [illegible] vtilitas, [illegible] inseparabi [illegible] cõsideratur, & [illegible] reputatur [illegible] vtilitas, vt est in magistratib. & [illegible] & matrimonio [illegible] qui considerantur [illegible] in lucem educentur, & qui educẽdi sunt [illegible] proc [illegible] de prodire nõ possint, per [illegible] seruetur, vt dicit Bal. [illegible] vero bene [illegible] aliquis [illegible] publica vtilitas, potest tamen etiã esse [illegible] particularis respi [illegible] quia non principaliter in hoc ordinatur [illegible] q̃ aut diuitię considerant̃ [illegible] non respectu aliquorum particularium [illegible] tunc dr̃ publica vtilitas, & statutum respiciens [illegible] incernere. Bar. in l. si [illegible] pro contectum [illegible] de fideiuss. aut respectu particularium. & tamen [illegible] publicũ, non consideratur [illegible] per Bar. in l. [illegible] certo. § nunc [illegible] & bene probat tex. in l. 1. in fi. de mag. conue. [illegible]
179 ad Municip. † vltimo in hac materia [illegible] q̃ [illegible] priuata præ[illegible] vtilitati publicę [illegible] quid in fiu. pub. c. [illegible] de [illegible] vt publice ẽt interfit quod priuatę interfit [illegible] docet. Subsequenter quærit Imo. [illegible] an concessa tacite [illegible] per publicum [illegible], possint compelli partes ad compromittendum, & refert Bar. [illegible] decidẽtem quod [illegible] quia publice interest, quod lites [illegible] tamen [illegible] [illegible] de [illegible] in l. [illegible] dictum § si compromisero. de [illegible] Placet opin. Bar quam et [illegible] sequitur Are. quia non inconueniens q̃ publica vtilitas [illegible] vt vidimus [illegible] post Bar. & alios, & ideo etiam si [illegible] derentur partes ex compromisso, adhuc tamen fieri posset ratione [illegible] publici. [illegible] vide
180 mus † quod [illegible] ad [illegible] Imo [illegible] si compromisero. quia [illegible] Alex [illegible] ẽt pro arbitro [illegible] sicut pro iudice [illegible] ad petitionem [illegible] not. Abb. [illegible] ẽt habet locũ in iudice ordinario [illegible] prorogatur [illegible] patet, & tamen [illegible] mitur, vt [illegible] Alex. [illegible] quod illud est, quia non cõ[illegible] actio de emptione, nisi [illegible] ex necessitate [illegible] citur. c. si venditor. de emptio. & ven. quod non [illegible] est factum, compromissum vel prorogata iurisdictio alterius
181 iudicis, Successiue † quęrit Imo. an a sententia talis arbitri possit appellari, & refert Bart. sibi contrariasse. vnde ipse concordat, quod aut statutũ iubet compromitti simpl̃r, & potest appellari. aut cum adiectione pene, & non potest appellari. Ista dicta Imol. sunt ambigua, an velit dicere, quod statutũ iubeat compromitti, non apponendo penam si non compromittatur, an apponendo si non compromittatur, an vero velit dicere, quod fiat compromissum simpliciter sine pena, an ei adijciatur pena. si intelligis primo modo, male loquitur, quia pena tali casu non videtur adiecta alia ratione, nisi vt metu eius fiat compromissum, vt declarat Bar. in d. l. ambitiosa. vnde oñ est factum, adiectio pene nihil vltra debet operari, quia esset contra intentionem statuti. l. non omnis. si cer. pe. si autem capis secundo modo, vt videtur intelligere Alex. hoc etiam nõ placet. imo potius videretur dicendum contrariũ, quod permittatur appellatio soluta pena, vt in arbitro dñ de iure communi, in quo nulla alia erat iurisdictio, sed metu penę ei parebatur auth. decernimus. C. de arb. & gl. declarat in l. 1. ff. eo. tit. Vnde Imo. ipse in c. Quintauallis de iureiur. aliter distinguit, videlicet quod aut statutũ vult q̃ compromittatur per pactũ, & appellari põt. aut per stipulationem, & non appellatur, sed illud etiam non placet, tum quia ex pacto oritur actio quando interest l. eleganter. §. seruus pactionis ff. de dolo. tamẽ etiam quia stipulatio illa interposita deberet interpretari s̃m naturã actus, super quo interponitur l. si stipulatus ff. de vsur. & si de natura posset operari illa stipulatio, non deberet in plus intelligi. l. Miles. §. decem. vbi Alex. declarat. de re iud. Ideo Ant. de But. in d. c. Quintauallis. tenebat, quod non possit appellari indistincte & respondebat ad. c. ab arbitris, de offi. delega. in 6. q̃ ibi compromissum fuerat factum super incidẽti. quod Alex. hic impugnat, quia dicit esse contra tex. in l. fi. C. de iud. sed nõ bene dicit, quia ibi etiam erat articulus incidens. tñ non placet opin. Ant. de Butr. quia cum ille articulus sit incidens, ẽt per consequens non decidat causam. facilius debebat iniq; edici ap-
182 pellatio, & tñ permittitur, vt in dictis iuribus, prãterea † non põt dici articulus incidens, quãdo principaliter pp̃ [illegible] iudex aditur. Bar. in l. 1. in fi. de præto. stip. Perusi. in c. cum cessante. col. fi. de app. Are. in l. 5. in prin. de ver. ob. Alex. in l. quod iussit
183 col. 5. de re iu. quid ergo dicendum. Teneo, † q̃ indistincte si statutum compellat partes ad compromittendum non appelletur. nam si a sña arbitri non appellatur de iure. l. diem proferri §. stari. de arb. ita videtur dicẽdum, q̃ nec ex statuti appositione, quia lex noua superueniẽs recipit declarationem a lege veteri. vt in auth. de filiis ante do. instr. na. in prin. & per Bar. in l. nihil. inf. de cõiung. cum eman. lib. Soc. in Rub. ff. ad Treb. & statutum recipit interpretationem a iure cõi. l. si duo. de acqui. hę. preterea si statutum agit tollere litem, quo tolleret. si posset appellari. non ob. c. ab arbitris quia alius est arbiter cõmissarius de quo loquitur statutum, alius est arbiter iuris. & in dubio appellatione arbitri de compromissario intelligitur glo. in §. 1. in ver. arbitros. ĩstit. de actio. in arbitro iuris ratio est, quia succedit in locum iudicis, vnde sicut a iudice appellaretur, ita & ab arbitro appellatur. vt declarat Are. cõs. 87. col. 2. & dicuntur iudices delegati, tanq̃ a principe delegentur. vt no. Alex. in l. 1. col. 3. de offi. eius. a delegatis autem appellatur d. c. ab arbitris, at statutum in casu isto non delegat, sed arbitrũ iudicem ordinarium facit, qui censetur cum ea ptate factus, quam alias solet habere arbiter ipse compromissarius, cũ prorogata sit quodammodo eius cognitio, & sic cum suis qualitib. vt no. in l. 1. §. & post operis. de ope. no. nun. & in c. de causis. de offi. delec. Et de hoc etiam an possit appellari, vltra pręsdicta vide Fely. in c. 1. ad fin. de consti. & in c. 1. de treug. & pa.
184 Sed dubium est, quid si stante tali statuto partes inter se compromittant, an videantur facere ex necessitate, an ex voluntate retenta cõi opi. q̃ a necessario posset appellari. a voluntario secus, effectus esset magnus, & quia in voluntario habet locũ d. §. si compromisero. non in necessario Petr. de Anch. in d. c. ab arbitris tenet, quod tali casu non habeat locum tex. in d. §. si compromisero quod intelligit Sali. in d. l. fi. de iud. quando apparet, quod coacte arbitri electi fuerunt. alias secus sed contra Salic. arguit Fely. in c. fi. col. fi. de re iud. per tex. in l. nou ssime infr. quod fal. tuto. vbi paria sunt esse compulsum, vel timuisse se posse compelli. & idem Bart. no. in l. creditor. §. fin. de solu. vbi volt quod si debitor probat se exactum a republica, præsumitur per vim exactus. soluit Felyn. q̃ illa procedunt in actu, quem quis coacte facere solet. secus in eo quẽ quis. quis ẽt voluntarie facit. aliter soluit Aret. quem ipse non allegat. in l. ita stip. col. 17. de verb. obl. vbi distinguit, aut erat apposita pena, aut non, et ibi per eum alle. Bar. in l. ventre. inf. de acqui. hęre. In gl. sobolem. dum glo. exponit ad nubendum, vr̃ sentire, q̃ mulier nupta non habeat priuilegia. de quo Bar. se remittit ad l. nupta. infr. eo. Tu dic, q̃ in nupta ẽt potest considerari fauor nuptiarũ, quia si mulier habebit dotẽ, a secũdo viro melius tractabitur §. si quis, in auth. de nup. & si agat soluto matrimonio ad

monio ad repetendam dotem, hoc etiam considerabile est,
quia ditiori nubet, vt proprie considerat tex. in §. qui vero. in
authentica de æq. do. alle. hic in gloss. qui loquitur in secundo
matrimonio & considerat interesse de quo hic in gloss. Po-
185 stremo † quærit Bartol. hic an doctor vel scolaris possit expel-
lere fabrum malleantem. & concludit hoc consistere in arbi-
bitrio iudicis considerata locorum dispositione & antiqua cō
suetudine. & non declarat circa quę alia consistat hoc officiū
iudicis. vnde Abb. in c. fi. de iudi. sentit etiam versari, vt si pri-
mo sit præoccupatus per fabrum, vt non expellat. & hoc col-
ligitur ex dictis Bar. dum dicit, considerata antiqua consuetu-
dine, quia sit solitum ibi legi. & quantum attinet ad doctorem
omnes videntur transire cum istis dictis. Sed mihi videtur, q̄d
etiam si sit præuentus doctor a fabro, præferatur doctor fabro.
moueor, quia cum maior sit causa, quæ respiciat doctorem,
quam quæ respicit fabrum, vt fatentur omnes hic, non est lo-
cus prçuentionis. immo maior licet præuentus trahit ad se mi
norem. l. contra pupillum. §. is qui ad maius. de re iudic. & de-
clarat Barto. in leg. 2 §. fi. de custo. reo. & Oldr. consi 234. factū
tale est. est verum quod Alexan. in d. §. qui ad maius. limitat,
nisi sit præuenta iurisdictio, alleg. l. cum quędam puella. de iu-
risdi. om. iud. & leg. si quis postea. supra de iudici. quę intra non
faciunt, quia ibi erat iam præuenta iurisdictio respectu fori,
quam quis non euitat, licet sit prçoccupatus, ex quo in pluri-
bus locis quis sortiri forum potest. c. postulasti. de foro compe.
vnde tenetur coram eo comparere. c. grauem. de offi. deleg.
nec ipse vocatur ad alium iudicem & ista opi. Alexan. videtur
contra tex. in d. §. is qui ad maius. vt etiam no. Decius in c. cū
parati. col. 4. de app. Secundo facit, quia fauorabilior est causa
studij, quam causa priuati. vnde isto casu præponderat prioritа
ti temporis secundum Iō. Andre. in c. contractus. de reg. iur.
lib. 6. inferentis ibi ad duo monasteria litigātia, quorum vnū
esset vocatum in vna curia, & alterum in alia, dicit qualitatem
considerandam. & sequitur Ro. consi. 47. Tertio si equiparan-
tur causa studij & causa dotis, ego video, quod causa dotis po-
tior est tempore, ergo etiam causa studij. nec ob. ratio Barto.
in quam tamē dicit, quod text. noster nō facit, quia hic ad idē,
ibi ad diuersa veniebāt, quia respondetur primo quod hoc est
assignare diuersitatem casuum, non rationum. item quia imò
hoc etiam ad idē veniunt, quia tractantur vter potior sit respe-
ctu eius loci, quem habitant. Quarto facit, quia causa studij est
vtilis publice habito respectu distributiuæ ad singula. quia ex
ipsis creantur magistratus, vt dicitur in proç. insti. ad fin. quod
respicit vtilitatem publicam principaliter, ergo debet exclude
re etiam priuatam anteriorem. l. re. de priui. cre. Quinto facit,
quia si dos præfertur, fortius causa studij præferenda est. nam
dos respicit publicam vtilitatem secundario, secundum Bart.
& doc. quia illud est in potentia, nec est ordinatum principali-
ter propter hoc. quod enim nascantur filij, non propter hoc ni
si in quandam cōsequentiam resultat quod sint magistratus.
At studia non respiciunt priuatam vtilitatem principaliter, sed
publicam, quia ad hunc effectum principaliter ordinata sunt,
vt magistratus sufficientes haberi possint, qui ciuitatem regāt.
quod respicit publicam vtilitatem, vt dicit Barto. hic. Sexto fa-
cit, quia priuilegium est circa ea quæ respiciunt vtilitatem pu-
blicam, videlicet circa studia, ne impediantur, fabri autem est
priuatum commodum. vnde si dos respectu priuatæ vtilitatis
præfertur, licet non agatur de publico commodo, quod potest
resultare, fortius debet preferri quādo tractatur de fauore pu-
blico. vt no. Ang. consi. 198. in meis incip. a & b. Septimo causa
studij reperitur in hoc specialiter priuilegiata, ne ei obstrepatur,
ergo ratione priuilegij sui conseruandi debet hoc agere. ideo
non debet considerari prioritas aut posterioritas temporis. le.
186 priuilegia. de priui. cre. Non ob. quod priuilegia nō sunt intel-
ligenda in præiudicium tertij. l. impuberi. de admi. tuto. quem
tex. dicit Barto. no. in le. idemque supra qui po. in pig. ha. quod
etiam intelligitur in pupillo, quia istud haberet locum, si do-
ctor ex sua causa vellet alium excludere. sed hic concurrit vtili
tas publica cū priuata, quæ excludit priuatam & in hoc est pri-
uilegiata, vt etiam in præiudicium tertij excludat. l. item ver-
beratum. de rei vēdi. l. Lucius. de euic. Vnde iura alleg. loquun
tur in ea persona, quæ priuilegiū non habet de iure. tunc enim
si princeps concedit, videtur voluisse conseruare ius tertij, vt
hī in d. locis. quinimo etiam si expresse videatur velle deroga-
re, non tamen derogat, vt est dictum Cāpoll. in c. causam quę
de rescrip. & per Alex. cōsi. 45. 4. volum. & Mod. in l. fi. supra de
consti. princ. at hic non est ea ratione, quia derogat, sed quia
hoc est de & nititur iuris dispositione, vt proprie dicit tex. in
d. le. impuberi. dum considerat, quod priuilegia cōcessa militi
sunt tantum respectu bonorum suorum, at hic est ius, quod fa
cit anteferri cōmodū publicū priuato & sic etiā ī p̄iudiciū ter-
tij. Ad secūdū argumētū Bar. r̄nde q̄ in casu illo vterq; tractat
de priuato commodo, at hic vnus de publico alius de priuato
cōmodo, inter quę nō est par rō. Ad tertiū [illegible]us argumentū q̄
imò dicit immittere, ex q̄ p strepitū impedit facultatē studēdi,
vt considerat tex in d. l. 1. C. de stud. lib. &c. & non considera-
tur hoc ædificium prout in d. §. Aristo. sed impedimentū quod
præstatur propter strepitum, vnde ad incōmodum illius quod
fieri dī. Non ob. l. si pluribus, quia habet locum. qn̄ vterque est
in pari causa ita Ro. declarat in alleg. consil. 47. visis. bene verū
est. q̄ si æque commode doctor legere possit, non posset faber
expelli, vt probatur in l. si cui. de serui. nam totus fundus seruit.
l. si mihi. de serui. rusti. prædi. & hoc vult dicere Bar. in lege no-
stra, dum dicit, iudicis arbitrium exquirēdum. vt in simili dicit
187 tex. in l. certo generi. de seru. rusti. prædi. † Sed alia quæstio est,
an hoc priuilegium competat scholaribus. & Barto. hic tenet
quòd sic per l. legatis. §. ornatricibus. de leg. 3. & idem Alexā.
hic, quia etiam in hoc ne fiat strepitus videtur considerari fa-
uor scholarium. l. 1. in fi. C. de stu. lib. vrb. Romę. & quia in ma-
teria fauorabili fit extēsio de casu ad casum. Et idem tenet So-
cin. hic primo, quia si remouetur strepitus doctoris, fortius fa-
bri. secundo per dicta Bar. in l. sciendum. §. dictū. de edil. edict.
tertio quia idem est de præparato ad actū, quod de ipso actu. l.
diuortio. §. non solum. inf. eo. quarto quia dos est etiam priui-
legiata ante matrimonium, vt hic late per eum. Tamen Imol.
tenet contrarium per tex. in l. 1. C. de excus. art. lib. 10. nec valet
responsio Soci. ad illum tex. quia etiam nō est par ratio in scho
lari quæ est in doctore, quia maior vtilitas est in doctore quàm
in scholari. Et tenēdo istam opinio. pro qua etiam faciunt not.
per Barto. in d. §. ornatricibus. non obstant adducta in contra-
rium, nam primum argumentum Alex. non videtur verum.
quia d. l. 1. non inducit, q̄ scholares habeant hoc priuilegium,
immo videtur considerare strepitum principaliter propter do
ctores legentes, nec secunda eius ratio quicquam valet, quia
ad hoc vt fiat extensio, debet esse eadem ratio, vt ipse Alexan.
tradit in d. l. si constante. at in proposito non est eadem ratio, vt
dixi. non obst. prima ratio Socin. quia ibi remotio strepitus est
vtilis vtrisque. at hic est inutilis fabro, licet scholari vtilis esse
possit. scholaris enim æque potest bene studere demissa voce,
prout elata, sed faber nō potest aliter artem suam exercere, nō
ob. no. in §. dictum. quia ibi erat eadem ratio, quia licet non es-
set conuentuatus erat tamen medicus, alias Bar. ibi male dice-
ret, quia aliud est esse doctorem aliud scho arē, vt no. in proœ.
Grego. præterea ibi agebatur de pœna excommunicationis vi
tanda, hic de iure tertij tollendo. inter quæ est magna differen
tia, cum pœnæ sint restringendę, & per consequens amplianda
est dispositio, ne pœna incurratur, sed si ius tertij tollitur, hoc
est restringendum, & per consequens dispositio hoc inducēs
restringenda est. vt no. Mod. in d. l. fi. de constit. princ. non obst.
quod dicitur de præparato, quia ille tex. non probat, & contra-
rium est de iure verius. l. cætera. §. sed si parauerit, & ibi not. de
lega. 1. non obst. quartum, quia est eadem ratio in vtroque ca-
su ibi, cum doti fauor impēdatur propter nuptias ad sobolem
procreandam, quæ ratio ita procedit in sponsa, sicut in alio. at
hic eadem ratio non militat. quia maius est emolumentum in
doctore quàm in scholari. Placet tamen magis opinio Barto.
quia respectu studij scholaris resultare pōt vtilitas publica con
siderando singulas personas distributiue, quia potest fieri ma-
gistratus, ista autem vtilitas publica præfertur priuatę. auth. res
quæ. C. com. de leg. Secundo probatur in d. l. 1. de excusa. artif.
vbi cōsideratur, quòd ita interest reipublicę vt artifices discāt,
æque ac doceant. Tertio probatur. quia si prohibetur molesta
ri doctor, ergo & illa qualitas per quam peruenitur ad illud, sci
188 licet scholaris. l. oratio. de spon. † Quarto quia quando duo sic
se habent, quòd de vno ad aliud peruenitur, dispositum in vno
censetur in alio esse dispositum. Abb. in cap. translato. col. 1. de
constit. quod etiam ampliat Abb. in cap. 1. de postu. præla. col.
vlt. alleg. tex. in cap. si postquam. de elect. in 6 & licet Alex. cō-
sil. 194. consideratis. col. pen. sin. vol. dicat illud procedere, vbi
est eadem ratio. hic potest eadem cōsiderari eo respectu, quia
quatenus est fauorabile fauore publico secundario, quod suffi-
cit, idem sit in scholari quod in doctore. non obst. quòd nō di-
catur artifex, quia priuilegium non datur ratione artificij, sed
ratione publicę vtilitatis. non obstat, quòd sit minor ratio, quia
sufficit, quòd vna ratio finalis militet vt hic per Bar. & quia cō
trarium patet ex d. l. oratio. & no. per Abb. in d. c. translato. Ex
189 his † arguit Bar. quòd causa dotis & causa studij cōcurrunt. alle.
l. assiduis. § exceptis. C. qui po. in pign. hab. cuius dicta cæteri se
quuntur. Sed videtur dicendum, quòd sit potior causa studij,
nam causa dotis affert vtilitatem publicam secundario, secun-
dum Bar. & alios hic. at causa studij principaliter ad publicum
ordinatur, vt ciuitas possit habere magistratus idoneos, quod
respicit bonum publicum in communi, vt hic per Alexā. & li-
cet etiam considerari ista vtilitas, tamen non venit ex necessita
te, nec ad hoc principaliter ordinatur. vnde non videtur atten-
denda. Nec obst. considera. in Soci. hic quòd in dote adsit du-
plex vtilitas, vna tamen considerabilis est respectu publicę. l. q̄
fiant magistratus, & hęc in dote est debilior, quam in causa stu
dij,

dij, quæ principaliter ordinatur ad hoc. vnde licet sint duę respectu vnius rei, debet tamen præferri ea, quę habet principalem illam potentiorem, vni habēti plura iura debiliora. l. Spadonem §. qui multa iura. de excu. tu. & no. Roma. singu. 333. quo ad primum, & licet Decius in ca. clerici. col. 4. de iudi. videatur impugnare, tamen ipse loquitur, quando vterque haberet parem gradum. sed si vnus haberet superiorem, vt quia esset doctor in Theologia, excluderet doctorem iuris canonici & ciuilis simul. vt etiam Decius tradit. in d. c. clerici.
190 † Placet tamē, vt causa dotis preferatur causę studij ea ratione, quia dos reperitur in specie quo ad prælationem priuilegiata: ergo debet excludere causam studij, quæ solum in genere reperitur priuilegiata, per ea quæ habentur in auth. quas actiones. C. de sacr. sanct. eccl. & in c. ad aures de præscri. præterea causa dotis reperitur priuilegiata quo ad hypothecam, quæ hypotheca solet alias personales excludere. vt not. glos. in l. priuilegia de priui. cre. quod priuilegium hypothecę non reperitur in rebus studij, sicut nec in rebus ecclesiæ. vt no. Ant. de Butr. & Imo. in c. potuit. de loca. & si dicatur, quod ex quo causa studij equiparatur causæ dotis, ideo quod dispositum est in dote, debet trahi ad studium. iuxta ea quæ habentur in l. si quis seruo. C. de fur. potest responderi, quod etiam si priuilegia omnia dotis competant studio, quod tamen non affirmo, non potest eis vti studium contra dotem, quia priuilegio quod capis a me non potes vti contra me. l. amicissimos §. fi. de excu. tu. l. si post mortem §. fin. de contractibus. præterea ea quæ traduntur in l. si quis seruo, procedunt in ęquiparatis per modum regulæ, vt plene not. in Rub. de leg. primo, sed hoc non reperitur in proposito. nec sufficit quod simpliciter sint equiparata, vt patet in fisco qui equiparatur doti l. 2. de priui. fisc. & tamen in eo habet locum prælatio. vt supra vidimus. Vltra quod regula. d. l. si quis seruo. habet locum, quando est eadem ratio, ut Alexand. dicit in l. si insulam colum. secunda de verborum obligatio. alleg. Bart. in l. cum qui. §. si iurauero. de iureiuran. vnde etiam dici posset, quòd etiam respectu aliorum causa studij non habeat priuilegium hypothecæ. ex quo in eo nō possunt considerari rationes, de quibus in d. l. assiduis. vel saltē hoc potest dici in priuilegio prælationis, si vellemus, quód priuilegium hypothecæ competeret, ex quo est inducta fauore dotis, quasi satis conueniant rationes auth. habita. C. ne fil. pro patre, & quia in huiusmodi fauorabilibus causis fit extensio de vna ad aliam, vt no. Alexand. in l. inter pares. inf. de re
191 re iudic. † Ex his infert Ange. hic, quód sicut donatio facta per patrem filiæ in potestate ex causa dotis valet, ita & donatio facta ex causa studij, sed contrarium tenet Imol. pro cuius opin. Alexan. adducit tex. in l. quæ pater. sup. famil. herc. tenn. lat. vero hic tenet opin. Ange. & ad l. quæ pater. dicit, quód non probat nisi a contrario sensu, qui est fragilis inductio. sed hoc est contra tex. in l. 1. §. huius rei. sup. de offic. eius. vbi dicitur hic esse fortissimum argumentum. præterea in d. l. quæ pater. illud verbum, emancipato, est [illegible] nisi contrarium esset in filio in potestate, [illegible] quando verba aliter non operantur, argumentum a contrario validissimum est. vt not. Paul. de Castr. cons. 435 [illegible] Item fortius stringit ille tex. quia ibi dicitur, [illegible] & c. nam si esset debitor, non indigeret alia probatione, quia exsoluisse eius suum videretur. l. fi. C. de dotis promiss. item quia se fundat tex. ille in æquitate, quasi tentat, quod aliud sit de iure. vnde [illegible] tionē, quod ibi filius peregre agebat, vnde secus si domi. sed hoc minus placet, quia vt infra dicam, quod datur causa studij, datur ratione alimentorum. vbi autē quis alendus est si ipse vult etiam extra domum alendus est secundum Ang. in l. cum hi.
192 §. vult igitur. de transact. † Concludendo tamen placet opinio Ang. & Moder. quia sicut pater dotare filiam, ita etiam filium in studio tenere cogetur, sicut in alimentis hoc est, leg. qui filium. infra. vbi pupil. educ. deb. Præterea si ob sobolis amplian de ratione cōcedītur, fortius ratione animi excolendi cum sit nobilior. l. [illegible] C. de sacros. eccles. non obst. l. quæ pater, quia non facit ad propositum. nam ibi tractatur, nunquid filio in legitimam imputentur quæ ei pater absenti misit. dubium erat in filio emancipato, quia videbatur pater studiorum causa misisse, & sic imputandum esse filio in legitimam, licet illico valuisset donatio. quia donatio ob causam imputatur. l. omnino. §. fina. l. si quando. §. fina. C. de inoffic. testamen. not. Barto. in l. in quartam. infra. ad l. Falcid. contrarium tamen decidit ibi text. scilicet, non imputari in filio emancipato, & qua
193 re, † quia in filio in potestate semper esset imputanda, nam aut ob causam studiorum, & licet valeat, tamen imputatur, quia est ob causam, aut ex alia causa, & tunc quia capit vires a morte, imputatur etiam, casus est in l. filium quem habentem. C. fami. hercisc. vnde non valet argumentum dicere, si donatio valet, ergo non imputatur, quia immo etiam quæ valet imputatur. Et ex his cum laude Dei sit expedita ista lex. Cætera vide per Alexan. & Moder. hic.

REPETITIO

D. Thomæ Parpaliæ, Super l. 1. ff sol. matrim.

SVMMARIVM.

1 *Instrumentis duobus eodem die confectis præsumitur fauore dotis quod instrumentum ipsius dotis præcesserit alterum.*
2 *Fauore publico a regulis iuris nonnunquam recedendum.*
3 *Dotes conseruari interest reipublicæ.*
4 *Dotis causam esse specialiter priuilegiatam.*
5 *Statutum dans præmium venientibus in ciuitatem vt ibi habitent, concernit fauorem publicum, cui nec cum iuramento renunciari potest.*
6 *Fauorem publicum versari in procreatione liberorum & num. 34.*
7 *Statutum destruens venditiones ex certo aliquo tempore factas, an ipso iure retransferat dominium in venditorem.*
8 *Priuilegia in fauorem dotis introducta an tribuantur ipsi mulieri, an vero ipsi actioni.*
9 *Priuilegia omnia dotibus data an transeant ad quoscunque etiam extraneos, & nu. sequen.*
11 *Dotis instantia an pereat biennio vel triennio.*
12 *Dos an possit dici ante matrimonium, & an habeat priuilegia.*
13 *Lex, Ad exactionem C. de dot. promissio. an sit correcta per l. vnicam. C. de rei vxor. actio.*
14 *Stipulatio in promissione dotis an fingatur tā ex parte mariti quā vxor.*
15 *Pater an teneatur dotare filiam quæ aliunde habet vnde se dotet.*
16 *Pater dotem dans pro filia an in dubio censeatur dare de bonis suis, an de bonis filiæ.*
17 *Mariti bona esse tacite hypothecata pro precio rerum dotalium quemadmodum pro ipsis rebus dotalibus.*
18 *Stipulatio tacita quæ fingitur interuenisse fauore dotis an habeat executionem paratam, casu quo per statutum caueatur, quod instrumenta habeant executionem paratam.*
19 *Stipulatio tacita an fingatur interposita a muliere muta dotem constituente, & quid in muto promittente.*
20 *Stipulationem tacitam, quæ in contractu dotis fingitur interposita, esse magis priuilegiatam quam expressam.*
21 *Mulierem fideiubentem pro dote obligari etiam citra stipulationem, nec iuuari exceptione Velleiani. atque inibi an duo specialia possint concurrere fauore dotis.*
22 *Pater an possit cōpelli ad dotandam filiam quæ sine nupsit, sine dote tamē.*
23 *Mulier carens patre & matre [illegible] alia persona quæ possit cogi ad eam dotandam si nupsit nulla cōstituta dote, an possit cogi ad eam constituendam.*
24 *Dotales res qua & quomodo possint alienari.*
25 *Res mobiles dotales an iure antiquo indistincte alienari potuerint vt ex ea alienatione dominium transferretur.*
26 *Mulier an & quatenus præferatur in hypotheca ratione suæ dotis aliis creditoribus mariti.*
27 *Mulier habens expressam hypothecam in bonis mariti pro dote sua, an præferatur anterioribus creditorib. mariti etiam expressam habētibus.*
28 *Priuilegia dotibus [illegible] an habeant locum in dote confessata.*
29 *Præfatæ particulæ [illegible] sunt, semper, omnino, & similes recipere [illegible]*
30 *Possessio probetur necne ex receptione fructuum.*
31 *Verbum, vbique, quomodo accipiatur in l. 1. ff sol. matrim.*
32 *Publica vtilitas quotupliciter consideretur, & quæ cui præferatur n. 36.*
33 *Filium [illegible]*
35 *Dotes concernant necne publicam vtilitatem.*
37 *Mulier habens tacitam hypothecam in bonis mariti pro dote an præferatur creditori habenti expressam hypothecam sed tamen posteriorem.*
38 *[illegible] dicere [illegible] testamento [illegible] mulierem [illegible] heredem & nu. 41.*
39 *[illegible] est inter eos [illegible] sine accidentaliter.*
40 *[illegible]*
42 *[illegible] maxime versari circa homines peritos literarum.*
43 *Priuilegium semper intelligi concessum sine præiudicio tertii.*
44 *Doctor an possit expellere fabrum iuxta se habitantē. & qua actione. nu. 47.*
45 *Arbitria [illegible] est articulus per legem non decisus circa quem [illegible] opiniones.*
46 *Iudicem in [illegible] posse se conferre ad locū controuersum etiā post publicationem [illegible]*
48 *Scholastici an [illegible] priuilegiis doctorum, & quid in priuilegio expellendi fabrum [illegible] & nu. 50.*
49 *Studiorum causa an æquiparantur causæ dotis.*

DOtis causa. Summetis, vt per Barto. sed plenius per Pau. & Bal. diuidite vt per glo. 1. & Bar. ponite casum vt per Bar. quem omnes sequuntur excepto Ang. dicente quod Bar. non debuit ponere in specie casum, vt possitis cogitare. Ostendo quod casus Bar. nō conuenit literę. Primo quia capit causam pro obli-

pro obligatione seu facto, quod est nimium restringere, ex quo ex
ponitur per glos. sex modis. Secundo repugnet litera in verbo,
semper, quę amplectitur tria tempora, fm gl. Et Bart. loquitur
de alio tempore. Item per rationis. Repugnat etiam verbum ibi quia
intelligitur de loco. & Bar. nihil de hoc dicit in suo edit. Repu
gnat fortius contra Bar. verbum, præcipua est, quia Bart. ponit
casum de præsumptione hoc est præsumitur præcipua, & tex. lo
quitur fm veritatem, nō præsumitur, sed est. Et ista multū differ
runt, esse, & præsumi. Bart. in l. si maritus. § legis iul. ff. de adul.
te. Item Bart. vult capere verbū, præcipua, pro prior. & tñ glo ca
piunt aliis modis. vt videbitis in eis. ista sunt dicta ad declara
tionem literę & Barto. a quo non recedatis. Sed cogitetis Bar.
dixit in suo casu, personalis per se, vult innuere quod hypothe
caria non dicatur per se, principalis. Cuius cōtrarium dicit ex
presse Barto quod vtraque dicitur per se in l. edita. C. de eden.
in secundo genere cumulationis. Et ideo videbitis ibi quod
vno respectu hypothecaria dicitur per se, & alio respectu dici
tur accessoria. verba Bar. ibi declarant ipsum hic. Sit ergo regu
2 la notabilis ex Bart. † quod datis duobus instrumentis eodem
die confectis, præsumitur illud dotis prius. pro Bart. videte tex.
vbi idem Bart. & Bal. in l. in ambiguis supra de iure do. Ista re
gula habet tres ampliationes, quas tangam infra in Bart. de he
rede, marito & cessionario, Quartā ponit hic d. Ias. de pia causa
sed fuit Socin. hic. Aquen. etiā idem ponit. Aliam ponit idem
Soc. de libertate. Aliam ponit hic Alex. de salario doctoris le
gentis, cadit in Barto in vlt. col. Aliam ponit hic Alex. de fisco.
sed cauete ne decipiamini, quia bene tangit de fisco & priuato
& vt stat in duobus iuribus in l. non puto. vbi Bart. de iure fis.
infra & in l. 1. C. de iure fis. lib. 10. Ista iura videntur contraria
in hoc articulo. Et Aquen. hic transit etiam cum Alex. Aliter
respondens ad illam l. 1. Sed Alex. non tangit de dote & fisco.
ideo quia d. Ias. simpliciter etiam transit cū Alexā. si vos voltis
videre vtrūq; articulum bene discussum de fisco & priuato, &
dote & fisco, videte hic Bal. per quinq; col. vbi dat varios intel
lectus ad iura prædicta. l. nō puto & vtrūq; articulū tangit etiā
hic Socin 2. & 3. col. Addite quod istā materiā pulchre expli
cat Felyn c. capitulum. in vlt. char. de rescrip. vbi tāgit de duo
bus collationibus. de duobus simul nascentibus. de duobus si
mul peruenientibus seu currentibus ad brauium. Addite etiā
quod aliā ampliationē ad istā regulā Bart. ponit Alexan, in l. di
uortio. in princ. in 2. col. s. eo qd præsumitur præcise instrumē
tū emancipationis ante instrumētū donationis. vt ibi videbitis.
Addite etiā qd casum in terminis Bart. hic sequitur Bald. suo
consi. 42. incip. ad euidentiā & c. in primo volu. Ista regula Bar
habet tres limitationes. quia a diuersis notariis. quia in vno esset
hora. Quando quis possit scire ponit hic do. Ias. inferens ad col
lationē habentē horam fuerūt etiā oīa dicta Soc. hic. scilicet
Fely. car. vs ponit loco pr̄allegato, maxime q̄ collatio p̄feratur.
Addite etiā quod de ista fallentia propter horā tāgit hic Aquē.
& ampliat. Addite esse gl. de hoc in l. si ex pluribus. in ff. de solu.
Aliā sociā ponit hic Dec. Addite qd istā fallentiā pulchre exa
minat Fely. in c. Pastoralis. in 2. col. ver. sed quo ad hore. extra
de rescrip. & ibi probat qd gl. pręd. est nihil facit. Et ista omnia
ponite ad capitulū, si a sede de preben. in 6. & addite qd tertiā
fallentiā de possessore plene explicat Bal. suo consi. 27. in pe.
col. in 1. vol. & addite qd duas alias fallentias, ponit hic Soc. in
2. col. de priuatione & habitu & de priuatis scripturis. & addi
te vltimo q Bar. in sua regula non tangit, quando ista instrumē
ta essent inter personas non priuilegiatas. ideo tunc recurratis
ad cōmodū possessionis. vt per Bald. vbi proxime. & hic est di
scussa ista regula Bar. Posito casu fm Bar. vt habeatis literam,
dicite sic, quod sub compendio duo sunt hic de textu scilicet
bus primo expositio verborum. secūdo concernit notabilium.
Ad primum dicit. quod tex sunt verba exponēda, causa. sem
per, ibi; præcipua, nam & maxime. & reseruo vobis super gl.
vbi cognoscens rationē expositionis istorum verborum. Ad
2 secundum procedite per regulas. Ponam † quod fauore publi
co recedimus a regulis iuris. declaro, quia videtis dari multa pri
uilegia don. & priuilegia sunt contra regulas. c. priuilegia. 3. di
stinc. Addite vos ad istam primam regulam. Alex. 40. dictio
nes accumulatas per Felyn c. nonnulli. in 10. col. versic. & fa
uore publico. extra de rescrip. seruiet vobis ad multa. videte
dictum Bar. in l. quemadmodum de agrico. & censit. lib. 11. Se
3 cunda regula, † quod interest rei publicę dotes conseruari. Am
pliatis vt per tex. notabilem in c. ex literis. de pigno. vbi cōseruatio
nem extendit ad recuperationē dotium. Bald. cum not. & istū
4 tex. in consil. 35. in 1. volum. Tertia regula, † quod dos nedum
dicitur priuilegiata sed specialiter priuilegiata resultat magna
vtilitas quia requiritur in renūciādo & in derogando specialis
mentio. istam ponit do. Ias. hic, propter verbum, præcipua, qd
exponitur specialis. vos videte plura per ipsum in l. post pactum
Iul. in glo. fin. C. de pact. do. Alexan. ponit & declarat istam regu
lam in pratica in consi. 134. in 2. volum. & consil. vlti. in eode.
Addite de ista regula esse tex. & ibi glos. c. pe. & ibi declar. item
in l. decurionibus. C. de silentia. lib. 12. quem ita ad hoc ponde
rat Roman consil. 426. & 458. Quarta regula sit ista, quod fa
uor publicus verteretur in respiciendo ciuitatem liberis hominibus.
habetis moralem tex. in l. 2. de indic. viduit. Ex ista inferuntur
5 dicta † quod statutum dans priuilegium venientibus ad habitan
dum est publicę vtilitatis, secundum Alex. hic. Addite ita ple
ne consuluisse consil. 54. in 4. vol. & Roma. nota. suo consil. 69.
in prima col. secundum quod infertur, est, quod dicitur esse fauo
rabile, & eidem non posse renunciari cum iuramento. secun
dum Alex. & Aquen. sequitur. Addite plene consuluisse Alex.
6 suo consil. 38. in 3. vol. Quinta regula sit, † quod fauor publicus ver
satur in procreatione liberorum. Et ad hoc videte D. Ias. in pe.
not. & Aquen. Et habetis tex. in l. 1. §. & generaliter. de ven. in
sp. quod liberi nascuntur reipublicæ. Et ideo ex ista insurgunt
aliqua dubia, de muliere sterili. Et de muliere quæ iam nupsit
secundo viro & c. Et an valeat argumentum a cessante ratione,
& a correcta ratione, ista omnia transit Alex. hæc reseruo infr.
super Bar. l. in d. tangam id quod hic Alex. In glo. 1. in princ. ca
dit super 1. q. Barto. in 2. partis huius legis. In eadem in fi. de ista
conclusione videte per Bart. possetis dicere etiam quod in prima
parte ponitur dictum. In secunda ponitur ratio generalis ipsius
dicti. In tertia ponitur ratio specialis. habetis text. & ibi gl. in si
mili in l. 1. §. si ergo. sup. si pars hære. peta. In gl. secunda ad fi. re
seruo istam super 1. opi. Bar. solum tangendo ea quæ Bar. non
tangit. Addite dum gl. dicit quod est duplex causa. s. causans & cau
sata. Addite quod in simili d. cum gl. Bart. & omnes esse dupli
cem naturam, videlicet naturantem & naturatam. in l. cum ad
præsens. cum duabus legibus sequentibus. ff. si cer. pet. Addi
te etiam quod illud de duplici causa ponit hic Alexā. ad statuta
& statim ponam. Et addite etiam dum gl. dicit, quod pōt capi pro
instantia seu iudicio. Ista sunt multum diuersa. Item quod non vi
deo posse capi pro iudicio, quia gl. met. in l. causas. C. de trāsac. vult
quod causa capiatur vsq; lit. conte. sed iudicium dr ante & post. er
go causa non debet posse stare pro iudicio. videte vos Alex. qui
declarat omnes istos terminos, causam, instantiam, iudicium, li
tem & c. in l. post q̄ litem in princ. C. de pact. vel. quia dicam vobis
super Bar. Etiam dum gl. dicit, quod matrimonium potest sine do
te esse, sed non e contra, declaraui, & limitaui multis modis. s.
in rubr. in illis septem casibus sectis. Reassumo id quod fuit di
ctum de duplici causa seruit ad quæstionem statutariam, nam
præmittite, quod in omni contractu translatiuo dominium re
peritur causa causans id est traditio cum consensu tradentis, &
7 causa causata, id est ipse contractus. † Modo statutum annullās
venditionem seu alium contractum a mente citra vel factum
sine tali solemnitate vtrum per talem annullationem retrāns
feratur dominium ipso iure in tradentem assigno vltra scribē
tes vtilitatem per casum. l. 1. C. de don. quæ sub mod. & alia dic
vnt, quia si sit retranslatum, vendicabitur res a quocūque si
si non sit retranslatum, solum pōt recuperari ab accipiente quia
cōpetit solum condictio personalis. Bal. hic & Alex. cōcludunt
dominium non retransferri. quia solum annullatur cā causata. Ad
dite ita pulchre consuluisse Alex. vbi ponit vtilitates prædictas
suo consil. 92. in 1. vol. magis ample suo cōsi. 10. in eo. vol. quia est
gl. singularis. quod vbicunque requiritur traditio in transferendo,
requiritur & in retransferendo, quia nūquam ipso iure retransfer
tur. glo. in l. 1. in fin. magna glo. C. de inoffic. dona. Alexand. d.
consil. 10. facit singularem. & etiam quia distractus seu annul
latio regulatur a contractu, in ista materia translationis & re
translationis Barto in l. & id. ff. de condit. fur. plene Alex. con
sil. 136. in 2. volum. & addite quod dictum Bald. & Alexan. hic
sequitur simpliciter Bal. hic. cum ampliatione, etiam si statum in
annullans vteretur verbo, ipso iure. quia adhuc non retransfe
tur, dicite quod fuit electio Barto. in l. si ita quis §. ea lege. in 1.
col. de verborum obliga. Istam conclusionem limitat hic Ale
xand. nisi in traditione fuisset appositum pactum legis cōmis
soriæ, & esset appositum incontinenti, nam tunc secundum glo.
glo. singularem. l. ab emptione. sup. de pact. quia tunc retrans
ferretur dominium. Vos declaretis Alexā. quo modo sit tale
pactum per verba directa, & nō obliqua. gl. singularis. vbi Bar.
in l. 1. in ff. de dona. videte per Alexan. dictum Bar. in l. si hom
nem. in ff. de v. sic cap. addite quod Bulg. hic ponit tres alias limi
tationes ad dictum Bald. Prima, quando statutum diceret, ha
beantur pro non factis vel infectis. Secunda, quando statutum
diceret, sint nulli contractus ab initio. Tertia, quando essemus
in casibus in quibus dominium transfertur ipso iure in cōtra
ctibus sine traditione qui ponuntur per glo. Alexan. & de mi
rum Iason in l. traditionibus. C. de pact. tunc in illis casibus re
transferretur dominium sine traditione propter annullationē
statuti. consideretur quod istam vltimam vult ista glo. ff. l. 1. de
inoffic. donat. & Barto. in d. l. & ideo fuit ordinata glossa. & 2.
super dictis Barto. tertia in verbo, semper. cadit super secunda
opinio. Barto. vbi tangit omnia verba gloss. præter duo, Di gl.
gl. dic præcipua id est speciales, & expone quare dicantur pri
pua, quia præ aliis multa capit. addite istę glo. esse ff.
bes, dc

bus,de verb. sig & tex.in l.placuit. C.de iudi. nam in l.quibus, exponitur,præcipua,ut est specialis in l.placuit id.si præferenda. Secundum verbum glos. est dum dicit magis laboriosum quam subtilem,quia infra videbitis,quod sunt multa alia specialia glo.voluit te excusare, quia exempla non sunt multiplicanda l. ita vulneratus §. fin. ibi, unum proposuisse. ad legem Aquil. & text.notabilis in l. damni infecti stipulatio pertinet. de dam.infect.in ß. Gl.quarta in verbo, ubique cadit super tertia opin. Bar.glos.Glo.quinta in verbo, nam & cadit super 4. 5. oppositionibus, & ibi exornabo vobis omnes casus tactos per glo.& sub breuitate. Cauete solum ad unum quod Barto. non tangit dum glo dicit,est prima dicta ratio.nam præsupponit glo.quod sint plura dicta contra id quod dixit gl.1. Bar. in sua diuisione quod est unum dictum tantum. Soluite hoc per tex.in c.Ioseph,de verb. sig & per tex.in l.proximis infra. de ver.sign.Glo.secunda fuit expedita in diuisione,& potestis dicere ut dixi, quod non sit ratio rationis, sed specialis ratio. Glo.septima in verbo.ad sobolem. cadit super 6.opin. Bart.& super quarta quæstione. Glo.octaua in verbo liberis cadit super ea.6.opin Glo.nona in verbo,ciuitatem.cadit super secunda q. Bar.Glo. decima in verbo,maxime.cadit super quarta q. Bar.ubi aliter exponit,quam faciat glo.Glo.undecima.& fin. principium cadit super 6. opi. finis vero cadit super quinta & ultim.quæst.Bar. Circa primam opin.Bar.ponderetis,quod ex Bar.est necesse dicere,quod glos. in verbo,causa.est corrupta & superflua. & non debet in ipsa esse illa expositio ultima.ibi, aliud est matrimonium, quia videtis quod Bar. præsupponit, quod sunt sex tantum,illa esset septima. Item si esset illa in gl. esset falsa. quia videtis quod Bar. dicit quod hic non tractatur de priuilegio matrimonij. Tertio probatur, quia paulo post Bar.vocat illam expositionem de instantia esse ultimam,ergo alia quæ sequitur illam est superflua in glos. Notetis etiam ex Bar.quod tenet argum.ex Rub.videte eundem in l.1.in 2.not. si certum per. Tertio notetis, quod leges debent tractare materiam positam in Rubr. videte eundem in l.Imperatores.per illum tex.de in diem addic. Dum postea Bar.dicit,quod quidam reprobant primas quinque. Aduertite, quia non numerat nisi quatuor,primam,secundam,quartam, & quintam. Dicite quod Bar.omisit tertiam,quia comprehenditur in secunda. nam secunda vocat dotem causam. quia causat.tertia vocat dotē causam, & sic ambę loquuntur de dote quod possit dici causa. Propterea Bar.postea.inf.in tertia & quarta expositione dicit, quod tendunt ad idem cum secunda. Dum postea subiungit Bar.ult.reprehendit Dy. videtis quomodo tota ista gl.debet finiri in illa. Et ideo dixi sup.quod alia verba gl.sunt superflua. Dum postea Bart. relato Odofre. & Dyno incipit saluare omnes expositiones.vi gl & duas Odofre.& Dy.secundum doc. hic Bart.habuit illam theoricam a Raynerio. Dum igitur sal-

8 uat primam expositionem.vult Bar.illa. Primo quod † sint aliqua priuilegia competentia actioni non propter mulierem, sed fauore ipsius actioni. Secundo quod ut priuilegium tacitę hypothecę. & quod istud competat actioni tantum. Dicatis quod communis est cum Bart.solus Aquen. hic probat, quod imo hoc priuilegium datur contractui. & quod tex.in §.sed ut plenius. debet exponi actioni id est contractui. si hoc est verum, cogitetis,quod corruit primum dictum Bart. quia nulla reperientur priuilegia competētia ipsi actioni, & iam tolliris illud quod dat Bar. Non esset recedendum a communi. Sed addite quod contra Bar est tex.in §.fuerat.instit.de actio.in verbo, ei. & ibi glos.intelligit quod hoc priuilegium detur ei scilicet mulieri.quamuis secundum gl.possit etiam intelligi de actione. Respondete saluando Bar.quod illud verbum, ei,intelligitur de actione, quia illud verbum ambiguum declaratur per §.sed ut plenius,in verbo,actioni. Tertio vult Bar. quod illud priuilegium tacitę hypothecę transeat ad maritum, ad heredes,& ad omnes ad quos transit dos,nullus improbat Et Bar. in hoc vult, quod competat etiam extraneo dotanti. In hoc do. Alexand, infra 12. col. versi successiue quærit &c.reprobat Bar. & concludite quod non competeret extraneo,& hoc sequuntur Deci.& Aquen.per bonas rationes, & ita restringite Bar. Vltimo vult Bart. quod priuilegium prelationis, quod priuilegium prelationis,quod est annexum tacitę hypothecę, non transeat in alium quam in mulierem, vos corrigite Bart. quia aliter esset sibi contrarius, infr.& dicatis quod non transit in alium,nisi ad filium. Dum Bar. soluit secundam expositionem, cogitetis quod vocat dotem ipsam rem datam, & videtur adherere huic opinioni, ut possit inferre quod sunt aliqua priuilegia data doti.idest rei.Bar.supra in Rubr.voluit contrarium,quod imo dos contineat rē,& aliud est continens, aliud contentum. Ex hoc vos cognoscitis quod intentio Bart.videtur frustrata. quia non potest probare, quod aliqua priuilegia competant doti,nisi præsupponat, quod dos & res sint idem. Sed istud est improbabile,ut dixi.ergo videtur corruere intentio Bar.tamen omnes transeunt. † Item contra Bar.quod omne priuilegium datum doti transit ad quoscunque arguit hic do.Ias.de.l.in rebus, & solut. Tertio addite quod Bart. sequitur hic Alexan.post Paul. dicens esse limitationem ad l.prima de iur.fisci. Item addite quod Barto. dum exemplificat de fundo ne alienetur, quod transit hoc priuilegium ad hæredem. dummodo non sit maritus, pro Bartol. allego tex.in l.dotale. in §.here.uxf. de fun.dota. Et ne decipiamini, declaretis quod hæredi datur hoc priuilegium, ut possit reuocare rem alienatam, sed non datur priuilegium, quod ipse hæres non possit vendere rem dotalem, quia imo poterit, & valebit alienatio, Istud probat Soci.supra in Rubr.in 2.col. & ideo habebit priuilegium reuocandi, sed non habebit priuilegium ne alienetur quamuis Bart. hic sentiat oppositum. qui loquitur de priuilegio ne alienetur, melius dixisset de priuilegio reuocandi alienationem. Et ultimo quia vult Bartol. priuilegium prelationis in casu ambiguo transire ad quoscunque. Addite quod dom.Ias.hic,arguit contra Barto. quod non transeat ad heredes,& pariter ad maritum. Dicatis quod eademmet argumenta facit hic Soci. contra Barto. dicens communem cum Bart. & sic est finis secundæ expositionis. Addite ad prædicta quod solus dominus Ias.in §. fuerat. dicit esse veritatem, quod priuilegium tacitę hypothecę competit extraneo. probantur supra oppositum post Alexand. & eius motiuis. respondet hic

10 Deci. Addite ex hoc, † & facio conclusionem generalem, quod nulla priuilegia dantur extraneo patet quia lex non fingit tacitam hypothecam, non fingit stipulationem §.accedat. de rei uxo.non facit actionem bonefidei glo.not.in l.a.in verbo,nec cogitur insr. eod. Et sic cogitetis quod nullum reperitur. Cogitetis etiam.utrum habeat ius reuocandi dotem alienatam.quia text. in §.hæredi.dat solam mulieri & hæredibus. Et quis dicatur extraneus dotans habetis §.extraneum. de rei uxor.actio. Addite etiam quod prima expositio melius saluaretur per priuilegium, quod actio dotis sit bonęfidei. nā hoc datur actioni.datur marito, & cuicunque, excepto extraneo, & transit ad omnes cum illa qualitate bonęfidei,ut per glo.in §.fuerat. Illud exemplum posui. quia vidistis heri quod exemplum Bar. conuenit contractui secundum Aquen. Dum Bar. saluat tertiā & quartam,dicēs quod reincidunt cum secunda, heri probaui de tertia. Quod aūt quarta reincidat declarat Bart. sic, quia natura & aptitudo sunt quid infitum rebus, glo.in c.ius naturale, 1.distinctione. Et ideo ex quo secunda expositio tractat de rebus & de dote. quarta de natura & aptitudine ergo reincidunt in idem. Ponite exemplum dato agro,datur natura & aptitudo ad producendum. Dum postea Barto.saluat quintam ponendo duo exempla de priuilegio tacitę stipulationis & bonęfidei,quod dicit esse transitoriū ad omnes omnes approbant Bar.Sed dicite quod fallitur,imo tacita stipulatio tribuitur actioni,& non contractui.tex.in §.1.ubi glo.in verbo,eam de rei uxo.actio.& contra Bar.est illa rubrica quę non tractat de contractu sed de actione. Et dat igitur illud priuilegium actioni. & valet argū ex rubrica, ut vidistis, & ideo hoc exemplum magis conuenit primę expositioni. Pariter Barto. non probat. fin quod contractus sit bonefidei. nec reperitur iure cautum.bene datur illud priuilegium actioni.§.fuerat.& ideo Io. Fab.ibi in 2. colum. dicit, quod videtur stricti iuris & contractus matrimonii. Solum pro Bar.facit unum,quia esset absurdum quod actio esset bonęfidei, & contractus stricti iuris Cauete etiā quia Bart.dicēs quod illa priuilegia transeunt ad omnes, debet restringi, non ad extraneum dotantem. per ea quæ supra dixi. Dum Bartol. saluat sextam expositionem, Addite dum primo dicit, quod dabuntur breuiores dilationes,quod approbatur. sed dum mouetur arguendo de alimentis,dicite, quod in iure non tenet hoc argumentum. ut in alio actu tenet Alexan. hic per quatuor vel.5.col. bene tenet argumentum de alimentis ad legitimam.gl.in §.causas in authen.

11 tca.ut cum de appel.cogno. Dum Bart.dicit quod † instantia non perit biennio.intuit quod bene triennio. & est ista communis. d.Iason.hic solus tenet quod nunquam pereat.tenete communem, & addo ita consuluisse Roma. consi.124.incip. amplissime. Dum Barto.etiam allegat Clementinam,dispendiosam. nihil loquitur de dote,sed matrimonio. ideo sumpta occasione tractatur hic articulus, utrum causā dotis possit tractari die feriata. Item an coram ecclesiastico, & an omisso ordine iudiciorum.& tam de iure ciuili quam canonico.& tam in terris ecclesiæ quam imperij. videbitis Alexan. hic & Aret. Soci.& Bulg.& addite do.Ias.in auth. quod locum.in quarto notabili,de colla.& quia Barto.utitur verbo obscure transibit secundum qualitatem personę heredum,& nihil dixit de qualitate mulieris. istud declaratur hic per dom.Ias.Dum ultimo Bart. saluat expositionem Odof. & Dy. & remouet volumē posset fieri pro Odofr.addite quod omnes sequuntur Bartol. Sed cauete vos quod Bar.grauiter errauit, faciendo differentiam inter priuilegium in personalibus, & priuilegium prelationis in tacita hypotheca, eo quod primū nullo modo transeat,secun-

stat, secundum transeat ad heredem suum, quia dicatis, quod imo in omnibus parificantur, nec pariter potuit Barto. dicere, quod primum datur mulieri, secundum datur actioni inter mulierem, quia vt dixi semper parificantur, istud probat hic Aquen. per aliquas glo. pariter quomodo Bart. pôt dicere, quod transit ad suum hæredem secundũ, non primum, cum filius non sit suus matri, quia non est in potestate. Dicatis, quod Bar. se declarauit alibi, suum, id est omnem descendentem ex se. Bart. in l. vnica. in principio de priuileg. do. Sed cauete, quod adhuc Bart. grauius errat, volendo qđ non transeat nisi ad suum heredem. Bart. nõ debebat facere mentionem de herede, sed dicere, trãsit in filiũ vel descendentem, quia hoc priuilegium transit non iure hæreditario, sed filiationis glo. est approbata. in d. l. vnica. tenent gl. & omnes ibi in §. fuerat. Et Bar. se remittit de illa quæstione patris, videbitis etiam ibi aliam notabilem, vtrum ista priuilegia competant cessionario. quia do. Ias. mouit hoc supra in text. & nihil determinat nec allegat Bart. ibi & tangunt etiam in d. §. fuerat. Vltra glo. & Bartol. adde aliam expositionem ad tex. dotis causa, idest ipsa datio. glos. est ita exponens in l. 1. supra de iure dot. & ista datio dotis potest trahere ad se omnia priuilegia, seu saltem pro maiori parte. Circa secundam opinio. Barto. in qua reducit glos. verbi, semper, ad tria. Primo ad tria tempora. Secundo ad exempla. Tertio ad contrarium, l. maritum. inf. eo.

12 Quantum ad primum Bartol. format fortem oppositionem † quomodo possint esse priuilegia dotis ante matrimonium. cũ ante non sit dos, & fortificetis, quia non entis nullę sunt qualitates, & sic nulla priuilegia. l. eius, si cer. pet. Barto. laborat obscure in soluendo dupliciter. Saluetis vos glo. & declarabitis solutiones Bartol. nam scitis, quod omnia quæ fiunt ante matrimonium, habent tacitam conditionem, si matrimonium sequatur l. stipulationem, & l. non enim. de iure dot. Et propter istam tacitam conditionem stant in suspenso, ita quod sequuto matrimonio confirmantur, si non sequatur, euanescunt l. item quia supra de pact. l. promittendo, in princip. de iure dot. Et ideo dicatis ad propositum, quod omnia priuilegia narrata hic per glo. competunt semper ante matrimonium, & possunt deduci ante matrimonium, puta promissio nudo pacto, ficta stipulatio, collatio in arbitrium tertij & cæt. sed stant in pendenti, & sequuto matrimonio capiunt effectum. si non sequatur euanescunt, & istud est quod voluit dicere glos. quod est dare priuilegia ante, istud est quod voluit dicere Bart. in prima solutione, quod sequuto matrimonio dos assumet priuilegia. Et quia quandoque non sequitur matrimonium, tamen sequuntur sponsalia de futuro, ideo tunc sponsa non retinet omnia priuilegia, sed aliqua tantũ, quia ibi non est dos, sed quasi l. si sponsa allegata per Bar. & l. 2. de priuil. credi. ideo dixit Bar. in secunda solutione, quòd sponsa retinet aliqua, non tamen ea quæ numerantur per gl. sic habetis declaratam glos. & Bar. quod ante

13 matrimonium est dare priuilegia dotis. † Dum postea Bar. op. contra primum exemplum l. ad exactionem. C. de do. promiss. & solut. nihil scribitur, & tamen sunt hic aliqua necessaria. Primo Bart. non aperit vtrum illa lex, ad exactionem, corrigatur per l. vnicam C. de rei vxor. actio. concludite quod non per tria dicta Bar. per illum tex. in l. præcipimus §. fina. C. de appel. quia vt inducatur correctio, requiritur quod specialiter fiat. nec potest dici correctum, nisi expresse dicatur, nec potest induci etiã ex identitate rationis. Sed tunc stat aliud dubium non declaratum per Bar. vtrum illa lex erit superflua. Et vtrum possit intentari hodie condictio ex illa lege solus Deci. hic dicit quod erit superuacua illa lex. dubitat tamen, & refert Petrutium tenere oppositum. Videte, si esset superuacua illa lex, posseris dicere id quod gl. in c. fuerunt. 7. distin. vt quid occupat membranas. ideo tenete vos, quod illa lex non est superuacua. & quod poterit intentari condictio ex illa lege quamuis nobis sit prouisum de ficta stipulatione. allego vobis casum primo in l. quoties §. de act. & obl. Secundo, quia probaui quod non correcta, modo quando lex antiqua non corrigitur, sed lex noua dat nouum remedium, non prohibetur intentari antiquum glos. est in verb. quiescente, & ibi Bar. in 2. q. & Alex. in 1. col. in l. fin. in princ. de

14 edict. diui. † Vltimo aduertite, quia Bart. vult expresse quod stipulatio ita fingatur ex parte mariti, sicut ex parte vxoris, & vult quod fingatur in casu l. ad exactionem, quę loquitur de marito videte, nullus facit mentionem de Bar. contra quem est gl. in l. 1. in verbo, marito, C. de iure dot. pro Bart. cuius opin. teneatis, est gl. fi. l. de diuisione infr. eo. & ibi Alex. dicit, quod fingetur pro marito, & contra extraneum, quod erat magis dubium, & pro Barto. videtur tenuisse gl. in l. ad exactionem. d. Alexa. infr. in 8. col. in alio proposito, nec facta mentione de Bar. dicit, quod ex parte mariti fingitur stipulatio, & sic habetis tres nonos articulos prouenientes ex Bar. hic. Dum postea Bar. soluit aliud forte contrarium, quomodo potest gl. exemplificare istam legẽ quæ loquitur de interesse mulieris, per illam l. ad exactionem. quæ loquitur de interesse mariti, nescit euadere alio modo, nisi qđ interesse mulieris redundat ex interesse mariti, & quod mulieris interest, quod valeat cõstitutio facta marito nudo pacto, & quod fingatur stipulatio, quia ex his acquiretur dos mulieri. Videtis quod Bar. repilogat, quod fingitur stipulatio etiam ex parte mariti. tetigi hoc proxime. Sed ostendo, quod euasio Bar. nõ est generalis, quia est dare, quod nihil acquiretur mulieri, & sic sua non intererit, puta, quando extraneus constituit dotem marito, & stipulatur sibi extraneo reddi. iuxta §. accedit. de rei vxo. nam tunc nihil acquiretur mulieri, & tamen valebit constitutio nudo pacto facta marito, & fingetur stipulatio pro ipso marito, & habebit locum l. ad exactionem, ergo non semper ex fauore mariti acquiritur mulieri, & sic videtis, quod solutio Bar. non generaliter procedit. Intrat Bar. aliud speciale l. fi. C. de dotis promiss. sunt duę quęstiones, vt bene capiatis. Prima, vtrum pater teneatur dotare, legitimus scilicet & naturalis. Secunda, an pater naturalis tantum, annectatis tertiam quam subiungit Bart. de auo paterno. Circa primam dicatis quod resultant isti

15 articuli. † Primus, vtrum teneatur dotare filiam habentẽ aliunde, quia quando non habet res est clara, dicite fm Alex. & omnes indifferenter hic, quod tenetur dotare. Addite, quod si vultis disputare, Bul. hic per tres col. tenet contra Bar. & oẽs, adducens bonas rationes, fatetur communem opin. Bar. Limito istã communem in filia hæretica vel iudęa. gl. in l. si vero sup. de interem verso. Alex. hic in alio proposito incidenter ponit. Secun-

16 dus est, † vtrum pater in dubio dotando videatur dotare de suo vel de bonis filię. Bart. & communiter omnes tenent quod de suo per d. l. fi. C. de do. promissio. Addite, quod est singularis in alio, quia ibi copula non copulat, sed inducit ordinem, & rationem assignat hic d. Ias. sed fuit ponderatio Soci. hic, quam addite ad Bar. in l. Gallus §. quidam vbi tangit an copula ordinet. Addite quod pro ista communi consuluit Bal. suo consil. 204. in 2. vol. Amplietis istam communem. siue pater dotet simpliciter, siue exprimat, quod dotat de communibus, seu de bonis vtriusq; imo etiam si diceret se dotare de bonis filię. ita Alexã. hic & omnia probantur in illa l. fi. Amplietis, siue sit filia in potestate, siue emancipata d. l. fi. & hic per Alex. Colligo nunc limitationes ex mente omnium doctorum. Prima, quando pater esset inops. Secunda, quando filia cõsentiret patri protestãti se dotare de bonis filię. Iste duę ponuntur per Alex. & Areti. Tertia, qñ pater esset legitimus administrator filię. fuit Bar. in l. Netennius, de neg. gest. istam damnat Alex. Are. d. Ias. Addite quod Soci. bonis rationib. nititur saluare istam. Quarta, qñ filia primo promisisset dotem, & pr̃ postea solueret. istã ponit Soc. hic in articulo de patre naturali. Quinta, qñ pater diceret se dare dotẽ pro filia incluso omni eo quod hẽt in bonis matris vel aliunde, fm do. Ias. referentem Maria. Soc. Addite quod istam posuit Soci. hic referens dictum Maria, patrem suum, istam ẽt tangit hic Bulg. qui vr̃ tenere oppositum. Sexta est, quando pr̃ dotasset primo vnam filiam, declarando quod hoc faciebat de bonis filię & ipsa consentiente, nam si dotet postea alias simpliciter, vr̃ dotasse de bonis ipsarum. istam ponit hic ẽt Soci. Vltima est, qñ pater promisisset dotem vltra vires sui patrimonij, quia in eo quod est plus, videretur promisisse de bonis filię, istã probat hic ẽt Soc. sic habetis articulum cum limitationibus & ampliationibus. Addite aliam ampliationem, idem esse, quando filia haberet aliquid ab auo, puta legatum, & pater dotauit filiã simpliciter quia videtur adhuc dotasse de bonis ipsius patris, & sic filia neptis poterit adhuc petere legatum aui. Istud erat magis dubium, quam de bonis maternis, vel aliunde, de quibus loquitur illa l. fi. ex quo auus tenebatur dotare, vt statim videbitis nihilominus consequetur a patre & ab auo. Istam ponit Soci. infr. in articulo de auo, sic habetis finitam primam q. cum suis articulis. Secũda quæstio vt bene capiatis, habet istos articulos, Primus, vtrum naturalis pater teneatur dotare filiam spuriam habentem aliunde. Secũdus, vtrum in dubio videatur dotasse de suo vel filię Tertius, quid si non habet vnde, an teneatur illã dotare. Quartus, an teneatur illam alimentare. Quintus, an sit differentia inter ius ciuile & canonicũ, & an inter terras ecclesię, & imperij aliquos ex his articulis tangit Bar. d. Alex. miscuit oẽs confuse. Addite quod contra Alex. in his articulis tenet hic Aquen. hos etiam examinant Soci. & Bulg. tenentes contra:3. Et addite quod hos articulos tetigit Fely. in c. ecclesia. in 17. col. de constit. Alex. consuluit suo consi. 74. in 2. vol. Bal. pulchre cõs. 75 in 3. volu. tangit hanc materiam Ang. in suo testamento in gl. nolens intestatus decedere. In tertia qõne & vltima sunt isti articuli. Primus, an auus paternus teneatur dotare neptem habentem aliunde, istum tangit solus Soci. Secundus, vtrum teneatur eam dotare, si pater suus habet vnde. Tertius, vtrũ in dubio videatur dotasse auus de suo vel de bonis neptis, quos articulos tangunt hic d. Alex. & Soci. dc. Iason arguit contra Bar. & refert Anto. de Butr. sed sunt oĩa dicta Bulga. ex quo scribentes tam ample scripserunt in his tribus qõnibus volui solum laborare in distinguendo articulos & ampliationes & limitationes addendo solum vnum ad quod scribentes nõ aduertũt qđ Bart. male reprehendit gl. l. fi. quia nihil loquitur de auo paterno.

Et dicatis ꝙ istam. q. de auo paterno supra omnes examinat d.
Io. Baptista de sancto Seuerino in repe. l. frater a fratre. in 37. q.
ff. de cōdi. indebi. Prosequor alias qōnes, de matre, auo mater-
no, de fratre vterino, & vtrinq. coniuncto, de fratre beneficiato
De filia, an teneatur matrē dotare, de patruo. Istas oēs tangit
hic Alex. quē de fratre sequitur in oībus, d. Ias. de matre & auo
materno cum reprehendit Aquen. Addite de fratre beneficia-
to pulchra dicta Panor. in c. [illegible] fi. de coha. cleri. [illegible] eius,
quid possit facere de redditibus erga affines. Et de qōne de pa-
truo addite Alex. suo consi. [illegible] in 4. vol. Et an frater teneatur ali-
mentare, videte suo consi. [illegible] in 2. volum. In alio priuilegio de
17 tacita hypotheca oēs transeunt † [illegible] Aret. hic ampliat in 2.
col. idē in precio quia sicut pro dote restituen. in res mariti sūt
tacite hypothecatę, ita pro precio rerū dotalium venditarū [illegible]
in multis valet [illegible] vt [illegible] videbitis. [illegible] Aret. ꝙ [illegible]
fuit sibi ꝑrius in suo consi. 124. incip. punctus & in l. [illegible] ff. de
distract. pig. Vos aduertite, quia articulus est notabilis, & dicite,
quod nulla est ꝯrietas in [illegible] sed sunt duo casus. Primus, an
pro precio rerum dotaliū sint hypothecate res mariti, & cōclu-
dite ꝙ sic. ita loquitur Bar. in illo consi. Secundus est, an preciū
rerū mariti venditarū sit hypothecatum tacite pro resti. dotis,
& concludite ꝙ nō, nisi in subsidiū. qñ res [illegible] essent
perempte vel ꝓscripte, tūc ageret tacita hyp. [illegible] q dēt exbur-
sare preciū, vel q exigit. ita loquit Bar. in dc. consi. dicēs se ha-
buisse de facto ī muliere paupere. Addite tū vltra. [illegible]
sua opi. indistincte [illegible] tacita hyp. o. prec. [illegible] cederet e-
co rei nō distinguēdo in precio rei dotalis & in precio rei mari-
ti. videte suo ꝯsi. 108. & 70. in 5. vol. [illegible] distinctione [illegible]
ci quia saluat Bar. a ꝯrietate. In alio [illegible] tac. [illegible] glo. &
Bar. omnes transeunt. Ampliatis [illegible] Aret. [illegible] ad donat.
18 propter nuptias. Et † dubitat [illegible] Alex. & [illegible]
pula. habeat priuileg. statuti [illegible] quod instrumenta [illegible]
executionem paratam, [illegible] decidunt videte Rom. [illegible]
consi. 147. & fuit ista quęstio Bar. [illegible] ad
dite quod illam examinat Felyn. [illegible]
19 de consti. In quęstione de [illegible] † omnes [illegible] Bar-
tol. & amplietis [illegible] per Alexand. [illegible] quia fin-
getur stipulata dotem [illegible] Amplietis
[illegible] promittente [illegible] loqui-
tur de marito. Addite etiam [illegible] ad [illegible] certum respon-
det vltra Bartol. [illegible] Aquen. [illegible] Bar-
tol. velle [illegible] quod [illegible] mariti obli-
gatur [illegible] Et videtur
Alexand. & omnes non [illegible] Bartol. [illegible]
hic vult Bart. [illegible] ex parte mariti [illegible]
20 tus. Secundo † vult vnum valde [illegible] pri-
uilegiata tacita [illegible]
videte Bartol. in l. [illegible] textum C. de
pact. quod in tacita [illegible]
robur [illegible] ex
pressum non [illegible] excipiendum. In [illegible] priuilegio
collatum [illegible] approbatur, amplietis [illegible]
ter, vt hic per Alexand. [illegible] in ar[illegible] tertio, si-
ue contrahe[illegible] in liberam voluntatem con-
trahentis. & Alexand. [illegible] Aquen. ad-
dite quod Socin. bona ratione [illegible] Ale-
xand. de libera voluntate. In alio priuilegio in [illegible]
res communiter [illegible] Bartol. [illegible]
Ias. referentem quatuor alios casus vltra Bart. [illegible]
do non vitat fuerunt formalites domini [illegible] sti-
pula. la grande. in 7. columna in verbo. obli[illegible]
[illegible] C. tenet hic Aquen. [illegible] Barto. [illegible] & [illegible]
tem differentiam [illegible] dos incerta [illegible] ma-
trimonio [illegible] Addite quod contra Bart. [illegible] fundamen-
tis pro C. [illegible] tenet hic Socin. & [illegible] concor-
dat. Addite etiam quod [illegible] post [illegible] tenet contra Bar-
tol. dicit tamen communem cum ipso. Addite etiam contra
Barto. dum arguit de [illegible] non tenere hoc argum. vt in
tribus locis probat hic Alexand. Addite vnum aliud quod Bar-
tol. alibi [illegible] esse [illegible] dotem, alimenta, & electio-
nem. dummodo concurrat duplex fauor [illegible] in l. si certis an-
nis C. de pact. & [illegible] & omnia iura [illegible] qui-
bus hic se fundat. [illegible] secundum Alexand. [illegible]
de iure canon. [illegible] reputat incognitum le-
gistis. Socin. hic probat hoc dictum [illegible] bonis rationibus [illegible]
do vobis quod Panor. multum laudat hoc in c. [illegible] extra de [illegible]
In priuilegio legis fina. ad Velleianum, addite quod [illegible]
vnum [illegible] duo sunt secundum Bald. ibi. & Deci. hic, videlicet,
21 † quia mulier fideiubens obligatur sine stipulatione [illegible] l.
blanditus, de fideiusso. C. Secundo quia non iuuatur Velleiano.
Et sic dubitat Deci. quomodo possint duo specialia concurre-
re, contra l. [illegible] de dotis promis. addite quod Socin. hic in [illegible]
de incertitudine tenebat nouiter posse concurrere duo [illegible] a-
lia fauore dotis per illam legem fina. & respondet ad illam l.
primam, quia non esset recedendum a communi, quod duo
non concurrunt etiam fauore dotis, ideo respondete subtiliter
ad illam l. fin. secundum Aquen. quod ibi non sunt duo, con-
tra Bald. & Decium, quia quod mulier non iuuetur ibi Vellleia-
no, non est speciale inducere, sed tollere inductum, & redire
ad ius commune. Sed fortius insiste, quia probo quod in illa l.
fi. sunt vltra tria specialia, quia videtis quod obligatur nudo pa-
cto. Secundo, quia obligatur ex sola pollicitatione Ias. in rubri-
ca de verb. oblig. in 3. colum. dicit esse ibi speciale, & ibi dispu-
tat an in illa l. fin. verbum, pollicitatio, stet proprie concludens
quod sic. Do aliud speciale illa l. fin. quia ibi obligatus ad tradē-
dum, non liberaretur præstando interesse [illegible] moderatio dom.
Iaso. post Bald. nouellum ad illam l. fin. in verbo omnino com-
pellatur in l. stipulationes non diuiduntur, in vltima colum. de
verbo. oblig. Et sic adhuc militat obiectum Deci. quomodo
possunt plura specialia concurrere. Videte [illegible] possit solui per
dictum Bartol. in l. singularia, in princip. si cer. pet. quod plura
specialia non concurrunt eque principaliter, sed accessorie sic.
In alio speciali l. quod autem sup. de iur. dot. intellectum Bar-
tol. sequitur Alexand. & addit alium Bald. addite alium Ro. ad
illum tex. in consil. 44. & in secūdo dubio. In alio speciali auth.
res quæ. C. communia de lega. Bart. non bene se remittit quia
in illa l. a filia ins. ad Trebellia. bene tractatur de vno singul. pri-
uileg. dotis de quo videte diffuse per Alexand. suo consi. 20. in
3. volum. & Ro. suo consi. 134. Sed non tractatur ibi de priuile-
gio, de quo sensit glos. Ideo uidete Bartol. in l. illa auth. res quę
post glo. & diffuse Alexand. suo consil. 67. in 4. volum. An pro
dote constituenda & restituēda possint res subiectę restitutio-
ni alienari. In alio priuilegio l. qui liberos sup. de rit. nupt. Ale-
xand. hic declarat in quo consistat. quia ibi est lis inter patrem [illegible]
filiam, contra l. lis. de iud. Aret. in hic dicit in illo tex. esse casum
quod pater cogitur dotare. Et ideo tangit de illis personis, quę
possunt compelli. addatis suam opinionem ad dicta heri. quia
in omnibus dicit idem quod Alexan. addite etiam quod idem
Alex. hic dicit esse multos casus, vbi pater non compellitur, po-
sitos per Bald. in l. fi. de dot. promis. tangit ipse vnum casum tā-
22 tum, & est materia notabilis † Vtrum filia iam maritata sine
dote, possit pater compelli ad dotem. & sic pariter de aliis per-
sonis, quæ compelli possunt. Dicite, quod hæc quæstio habet
ista capita. Quando est maritata cum consensu patris. Quando
sine consensu patris. Qñ cum cōsensu vel sine promisit ipsa so-
la dotē. Qñ se maritauit indigno. Qñ ipsa filia peccauit in cor-
pus. Vtrū possit pater denegare dotem. Qñ post peccatum egit
pœnitentiam. Et an pariter [illegible] peccato possit pater sibi dene-
gare alimenta. Item an possit eā exheredare. Itē & an pariter
in filio cōmittente ingratitudinē sed penitentiā agente, Vtrū
possit pater exhæredare & alimenta denegare, & si filius non
agat pœnam, tū faciat multa benemerita in patrem. Et pariter
in donatario qui post ingratitudinem confert beneficia donā-
ti, an priuetur amplius donatione, ista sunt omnia quæ collige-
tis ex Alex. hic. & Aquen. plenius, & in aliquib. reprobat Alex.
habetis glo. quæ est tenenda in l. obligamur. §. lege. reprobato
Bar. ibi de act. & ob. habetis gl. c. hoc sanctum. 32. q. 2. & in c. de
raptoribus. 36. quęst. prin. a quæ approbantur. addite ꝙ ista om-
nia tanguntur per do. Iason l. 2. §. quod si in patris. infr. eo. pen.
col. vbi in aliquo tenet contra Alex. hic. addite plene Alex. suo
consil. 7. & 130. in 2. volu. & consil. 97. in primo & consil. 33. in
quarto. & consil. 56. in eo. & Panor. in consil. 12. in 1. vol. Et est
23 alia notabilis dubitatio, † qñ mulier carens patre & quacunq;
alia persona necessitata dotare se maritauit sine dote & ꝓmis-
sione an possit compelli per maritū ad constituendū. videte l.
fi. C. de repud. quod non. Duos casus ponit hic Deci. post Pau.
vbi compellitur. Tertiū addit Aquen. reprobato Alex. in loco
allegato per eum quem tū saluat vno casu. Et vltimo in qōne
de patre absente vtrū index possit cōstituere, addite dictū De-
ci. hic quod patre superueniente cogetur habere ratum. In pri-
legio rei dotalis ne alienetur, quia Bar. obscure loquitur, & est
mā vtilis, & declarat multa iura, dicatis sic sub breuitate colli-
24 gendo dicta omniū, † ꝙ res mobiles quæ seruādo seruari pos-
sunt nō alienantur sine solēnitate authenticę, siue a me. Et ita
intelligitur opi. Bar. res autē mobiles quæ seruari non possunt
alienantur sine illa solemnitate & alia. Et quę dicantur res quę
seruando seruari nō possunt, habetis gl. singularem in l. vnica.
C. si aduer. vendi. addite Soci. & ibi Alex. in l. diuortio. §. impē-
dia. infe. & Alex. suo consi. 49. in primo. Et inter istas ponite pe-
cuniam. glo. sing. in l. 1. § quæsitum. vbi Bar. & Alexan. ad Tre-
bell. Itē serui non prohibentur manumitti, & sic remanet inta-
cta l. dotalē allegata p Bart. quis sint de rebus quæ seruari [illegible]
istud nō aperit Bar. Item res consistentes pondere numero &
mensura possunt alienari. Et sic remanet intacta l. res in dotē.
sup. de iur. dot. ita dicit Aret. hic quamuis Barto. non declaret.
Item res immobiles non possunt alienari etiā cū solemnitate il-
lius authenticę siue a me. C. ad Velleia. sm Alex. hic dicentem
ꝙ Bar. dēt ita intelligi, & qd aliter male diceret quis Roma. te-
nuerit

...xerit illã auth. procedere in immobilibus. Item dicite, quod
...nte iuramento possunt omnes mobiles & immobiles alie-
nari sine solennitate.c.cum cõtingat.de iureiur. Item immobi
les date æstimate alienantur sine solennitate.gl. in §.1. quibus
aliena.licet. Item vltimo dicite,& tenete menti,quod vbicũq;
est vtile mulieri & accedẽte suo cõsensu possunt mobiles alie-
nari & sine solemnitate illius auth.secundum Dec. & Aquen.
hic. Dicatis, quod non fuerunt ausi tangere de immobilibus.
sed tenete, quod data vtilitate possent. Item tenete non acce-
dente consensu, quicquid ipsi dixerint.ita de ambobus consul
uit Bar.suo consi.124. heri allegato.& vidistis Bar.in rub.dum
reprehendit Azo.quod data vtilitate nõ distinguit inter mobi
les & immobiles.sic habetis quod opi.Bar.hic solũ procedit in
rebus mobilibus quæ seruari possunt. quãuis adhuc cõtra istã
opi.Bart.arguat.d. Ias. vno motiuo,cui patet responsio ex gl.l.
quã alle.quæ intelligit illum tex.sex modis.Et addite qđ Deci.
hic ẽt arguit cõtra Bar. tñ trãsit cũ eo. Et dicite quod Bul.nitit̃
sustinere Bart. in eo quod dixit in illo.§.lege.de filia maritata.
Heri distinxi vobis casus in rebus dotalibus alienãdis. Scilicet
25 reseruaui nouũ articulũ ex Bart. quia ipse conclusit, quod† de
iure antiquo in rebus omnibus mobilibus siue seruari siue nõ
seruari possent tenebat alienatio cõstãte matri.eo soluto retrãs-
ferebat̃ dñiũ in vxorẽ. ista erat dispositio iuris antiq, sm Barto.
Sed videte qñõ loquit̃ sine lege,qa.l.3.§.scilicet & Marcellus.
nihil de dote loquit̃. imò ibi erat alienatio cõditionalis. nimirũ
si trãsfert.vt p Alexa.s.in gl.cã.Itẽ simile de rebus subiectis re-
stitutioni nihil facit, qa fuit inductũ post ius antiquũ,vt volunt
iura Bar.iõ pulchrũ est intelligere,vbi sit hoc ius antiquũ maxi
me qa remanet incorrectũ saltẽ in rebus q̃ seruari nõ pñt.nul-
lus scribẽtiũ aliquid dicit. Solus Aquẽ.dicit hoc verbũ,ꝙ Bart.
voluit intelligere de iure.l.i rebus.de iure do.C.aduertite istud
nõ est verũ.primo.qa Bart. dicit de iure antiquo, & sic voluit
cõprehendere ante iura Codicis.secundo qđ est fortius statim
pbabo ꝙ l.in rebus. nõ habet locũ in mobilibus. Et ideo vr̃ re-
manere opi.Bar.sine lege ffori & C. Et dicatis plus, ꝙ ista opi.
Bar.est solũ tenẽda pp auth.quia oẽs trãseũt scilicet allego vo-
bis Bar. dixisse oppositũ ꝙ imò de iure antiquo nunq̃ retrãsfe-
rebatur dñiũ.ita Bar.in l.si mora.ß.eo. Et si pro veritate retrãs-
ferebatur de iure antiquo.ad qđ fuisset inducta.l. in rebus.For
tius ad propositũ nostrũ pbo, ꝙ nec adhuc hodie retrãsfertur
dñiũ in rebus mobilibus ita sing.Bald. vbi rõnẽ ponit in l.3.C.
de iure do.& in l.vnica.§.exactio.de rei vxo. Et istud tenet Ale.
in d.l.si mora.in prima col.rñdẽs ad.l.in rebus.quę loquitur de
mobilibus,quod debet intelligi de certis mobilibus,de quibus
ibi per eum,non in omnibus. Ex quo ergo præmissa sunt vera,
videtis quod opi. Bart.confunditur,dicentis quod de iure anti-
quo retransferebatur dominium. quia probatum est quod nõ.
Confunditur etiam saluatio Aquen. dicentis quod Barto.in-
tellexit de le.in rebus. quia probaui quod illa lex non procedit
in mobilibus saltem omnibus. ideo libẽter intelligam si sit lex
pro Bar.de iure antiquo vel codicis. In alio speciali.l.vbi adhuc
C.de iure dot. Barto. se remittit quia est longa repe. sua in le.si
constante infra eo. Hic Barto. omittit aliud priuil.gloss.dum al
le.l.fin. C. de do. ante nup.dicite secundum Alexand.ver.illud
speciale melius probatur in l.si constante infra eo.vult alle.illo
eo. tit. Item intelligatis hoc quod dos constituitur constante.
matrimonio secundum quod declaratur per glo.in l.quod de
dot.cau.C. & inf. statim plenius intelligetis in articulo de do-
te confessata. In alio priuileg. prælationis tam in personalibus
quam in hypot. tacita Bartol.transit simpliciter. & alij nihil di
26 cunt.attendite,quia materia vtilis. Et dicite sic† quod in perso-
nalibus mulier præfertur quibuscunque etiam priuilegiatis &
anterioribus tempore. In hypot.autem tacita dicite, quod pre-
feretur omnibus habẽtibus etiam tacitam etiam anterioribus
Sunt tamen aliqui speciales casus in quibus non præfertur.sed
gloss.nullibi tangunt,neque doct. Vtrum si mulier habeat ex-
pressam,prout hodie semper habent, ex quo communiter do
tes fiunt per instrumenta sub obligatione bonorum mariti.
Nunquid mulier habens expressam præferatur etiam alijs ha
bentibus etiam expressam, quia communiter hodie crediro-
res habent expressam per instrumenta.vtrum preferatur eis ẽt
anterioribus tempore,est singula.dictum Ange. quod sic in §.
his consequenter.in auth.de æquali. dotis.& ideo dicite,quod
preferatur in tacita habentibus tacitam.sed non habentibus ex-
pressam, nisi ipsa habeat etiam expressam. In vltimo priuileg.
Barto.etiam se remittit ad §.ob donationes.l.diuortio infr. eo.
non attingo.& sic Barto. solum voluit sequi gloss. Dicite secũ
dum Alexand.hic quod vltra gl.Spec.numerauit.24. Paul.hic.
29.Bal.& Sali.30.merito dixit gloss. esse laboriosum numera-
re.Et cauete, quod omnia fere exempla gloss. sunt de iure no-
uissimo post digesta.quomodo ergo lex nostra antiqua potest
exemplificari per iura noua,dicatis,quod Bart.in l. 1. in prima
col.de officio eius cui mandata. vult legem antiquam non be-
ne exemplificari per nouam.dicite oppositum, quod non est
absurdum,prout facit gl.hic.& gl.in leg.1.in §. huius studij. in
verbo,in sacris.de iustitia & iure.& ibi Decius, quod ex quo le-
ges semper loquuntur & sunt in viridi obseruantia, possunt an
tique exemplificari per nouas.le. Arriani. de hæret. C. Retuli
27 heri singulare † dictum Angel. & reperi postea, quod illud in
alio proposito & in alia quæstione sequenti, quam statim tan-
gam de dote confessata,tenet Are. hic, & reputat verbum vti-
lissimum. Profecto est vtilius, quam dictum quod habueritis
in hac lege. & ne videatur absurdum, comprobo opinionem
Ang.quia par est virtus taciti & expressi.l. cum quid. si certum
peta.sed mulier habẽs tacitam præfertur anteriori tacite,vt est
gl.hic per l.assiduis. ergo habens ipsa expressam poterit præfer
ri alteri expresse. & sic data semper paritate mulier præferetur
solum excluditur data disparitate.vt quia si habet tantum taci-
tam.non preferetur expresse anteriori. Potest fortiter argui cõ
tra Ang.de figuratione casus Barto. hic vbi solum præfert mu
lierem in casu dubio, ergo in casu claro nõ prefertur. oportet
declarare Bar.sic,quod creditor habebat expressam & mulier
tacitam.& ambo instrumẽta erant eodem tempore.tunc mu-
lier propter dubiũ preferetur. In casu claro, quando illa instru-
menta essent diuerso tempore, non ita est necesse restringere
figurationem casus Bar.& est noua declaratio.alias confunde
retur Barto. per dictum Ange. Item istud dictum Ang.limite-
tis nisi simus in casibus specialibus.quia scitis quod sunt aliqui
casus in quibus adhuc hodie mulier non præferetur in perso-
nalibus neque in hypothecaria tacita, qui ponuntur per tex. &
gl.in auth.situata.super.leg.assiduis.nam in illis casibus habens
mulier expressam non preferetur alteri expresse, quia in taci-
ta non præfereretur alteri tacite.vt sit par virtus taciti &c. Ex
his habetis priuilegia dotis enucleata. Sed videte omissa fuit
28 quæstio necessaria† vtrum omnia priuilegia dotis maxime pri-
uilegium prælationis habeant locum in dote confessata.gl. &
ibi Bart.in d.l.assiduis.tangunt.& est vna gl. in simili in le.exi-
gere.s.de indi.do. Alex.& Aret. hic tetigerũt istam satis bene,
sed non perfecte. Aquen.collegit istam per conclusiones & se
ptem fallẽtias.Videte domi. Bulgar. qui subtilius tetigit istam
quęstionẽ hic per viginti col. sed adhuc cõfuse processit. Ideo
superuenit domi.Soci.qui hic per plures col.fuit hãc quæstio-
nẽ amplexus. Et reduxit illam ad duos articulos.& sic habebi-
tis examinatum totũ Bar.in l.si diuortio.de verb.ob.& in d.le.
assiduis.& examinatam gl.not.in auth. sed iã necesse.de do.añ
nup. Primus articulus est,quãdo confessio fit per maritum an-
te matrimonium, vel in actu contrahendi matrimonium. Et
iste articulus habet duo capita. Primũ,vtrũ preiudicet talis con
fessio ipsi marito & hæredibus. Secũdũ caput vtrũ præiudicet
creditoribus. Primũ caput habet quinque cõclusiones cũ suis
correlarijs & limitationibus. Secundũ habet tres cõclusiones
cũ suis ẽt correlarijs & limitationibus. sic habebatis totũ pri-
mũ articulũ Secũdus articulus est quãdo confessio fit per mari
tũ cõstante matrimonio.habet iste duo capita etiã.primũ,vtrũ
præiudicet marito & hæredibus.secũdũ vtrũ creditoribus. Pri-
mũ caput habet quinq; cõclusiones & sm habet pariter qnq;
& habẽt sua correlaria & limitationes recurrite igitur ad lectu
ram Soci.hic. Dum vltimo Barto. reprobans Dy. in solutione
cõtrarij.l.maritũ.tñ verbo obscuro cõtra cõem regulã,decla
rat hoc solus Decius.dũ ipse Bar.soluit sequẽdo gl.per subaudi
tionem,fere, dicite quod gl.in proę.ffori. in §. discipuli.vocat
similia verba tẽperamẽta philosophica.addite sm Imol.Aquẽ
29 & Deci.colligi ex Barto. † quod dictiones pręcise, qñque reci-
piũt restrictionẽ. Deci.allegat vnã gl. Aquen.tres seu quatuor.
Et sic videbitis ex gl.& Bar.quod ad verificationẽ istarũ dictio
num, semper, & similiũ non requiritur quod omni tempore
impleant secundum Alexan. hic. Aquen. hic allegat quatuor
gl. Ias. probat per quinque vel sex similia. Vos videte amplam
quotam Felyn.vbi de hoc verbo,semper, continuo, continue,
sine intermissione quotidie,die noctuque.& similibus in proę
mio decretalium.in 23. colu. ver. rex pacificus.Et vltra addite
Alexan.cõsi.23.in primo.& Roma.123.& 243.& 301.& Ang.
in suo testamento.in gl.in verbo, item reliquid Gayoannuum.
Viti.do.Ias.hic colligit,quod verbum,semper,bñ importat ge
neralitatem temporum,sed non casuum. videre est hic glo. in
verbo semper.in princ.ad op.q̃ dicit omni tpe & omni casu co
rũdẽ temporũ. Et addite ꝙ Barto. in omnibus in quæstione de
teste sequunt̃ scribẽtes hic, excepto Aret.qui in 1.colu.appro-
bat Bar.in omnibus excepta saluatione data p l.n.de qua quoti.
30 quam Are.pbat dubiam. Et ponit duo notanda ad Bar.† vel cen
tẽ qđ ex redditibus probetur possessio. Quid si isti redditus sol
uantur negociorũ gestori,vel cõsistant in pecunia.de his vos vi
dete diffuse Fely.in c.cũ Bertoldus.in antepe.& pen.col.de re
iudi.Et do. Ias.hic limitat Bar. nisi ille stetisset absens per lon-
gum interuallũ,qa nõ saluaret testis. Deci. hic baptizat hoc in
teruallũ per decẽniũ satis est dubia hec limitatio,qa etiam qđ
steterit absens lõgissimo tpe.tñ Bart.p̃ supponit,ꝙ percipiebat
redditus.nam si non percepisset,bñ procederet limitatio qa p

decennium perditur possessio ēt ciuilis, vt per gl. & do. Ias. plene in l. 1. de ser. fug. quamuis Alex. ponat arbitriū in l. si de eo. §. fi. de acqui. pos. Addite quod reperi nouiter Bulga. hic sequentem dictum Ang. in versi. dicebat tñ Auge. Refert Mod. Perusinos tenuisse oppositum antequam vidissent Ang. quo viso dixerunt esse amplectendam suam opinionem tāquam equam, & dotibus fauentem. Idem tamen Bulg. facit vnam rationem contra Ang. sed tandem transit, dicens esse menti tenendum.

31 reperi postea Ang. idem tenuisse in d. l. assiduis. † Circa tertiā opi. Bar. de verbo, vbique, videtis secundum eum quod gl. ponit tres expositiones. Bart. praesupponit omnes veras, sed secundam veriorem, quod stet localiter, pro quo Aquen. allegat bonam gl. hic allego tex. in l. 1. inf. de abige. sed dicatis primam & tertiam non veras, quia deberet esse in tex. vbicunq. & non vbique. Item in lege nullum verbū debet esse superfluū. Bart. in l. transigere in 1. op. de transf. sed verbū semper importat idem, quod oī tēpore, vt dicit ibi gl. ergo frustratorium esset verbū vbique, si exponeretur omni casu. Et idem dicatis contra tertiā expositionē, quia importatur per verbū semper. i. sine cont[illegible]latione, sine fine, & sic frustra tex. posuisset verbū vbiq. Tenendo igitur q stet localiter, colligo vobis hic multū bene probari q valet argm̄ de tempore ad locum, quia sicut lex per. i. omni tempore. Ita vbique. i. omni loco est precipua, ita arguit iurisconsultus, habetis illā gl. notabilem in cle. 2. de censi. q prohibitus comedere carnes in quadragesima prohibetur ēt in loco Cartusiensium comedere ēt extra quadragesimā. est regula tradita per Bar. & ibi Alex. & do. Ias. in l. vicinis. si cer. pe. Sed tenendo istam expositionem, q localiter stet, obstat fin. Bar. §. & vt plenius, corrigite, dicat. §. & [illegible] lex. Bart. dat vnam re[illegible] pōsitionem. Imo dat aliam, quā sequitur Alex. Sed addite q Are. bona rōne reprobat ambas & dat tertiam [illegible] non erat vbiq. priuilegiata. sed solum in Italia. Et ideo dēt subaudiri ad illud verbū vbiq. verbum, fere, [illegible] ad veritatem temp[illegible]. Hodie vero est pax [illegible] vbiq. per illum [illegible] lex. Cogitetis tñ. [illegible] Areti[illegible] ctionem, quæ non [illegible] per solutionem [illegible] Circa quartā op. dum Bart. [illegible] in sua theorica [illegible] Ias. oppo [illegible] propter l. non puto [illegible] quod sunt oēs intellectus [illegible] prin. istius legis. & plenius [illegible] Bar. d. [illegible] allegat l. si de [illegible] Circa suam theoricam [illegible]

32 Primo, [illegible] publica vtilitas. Secundo [illegible] prima superat omnes. Secunda [illegible] delicet de p[illegible] & superat quartā [illegible] quæsito & [illegible] rendo. Tertia vero superat qu[illegible] Bar. quem corrigite in l. [illegible] secun. nup. est l. [illegible] sitis apostillet Bar. dum [illegible] ponit quas [illegible] principes & [illegible] secunda [illegible] litatem, vtrum in princip[illegible] publica vel secundar[illegible] [illegible] Addite q Dec. [illegible] huius l. op. contra hanc vtilitatem & eam [illegible] [illegible] Quia [illegible] quatuor species. Cogitetis, quod tertia habet [illegible] conuenientiam cū prima, & quarta cum secunda, quia [illegible] tatem in particulari [illegible] secunda & quarta [illegible] Circa primam igitur speciem addite, quod [illegible] autoritate Valerij & philosophi. Addite quod [illegible] Bartol. [illegible] in Barto. [illegible] cundum illam glos. quod verba Bart. [illegible] sacris & sacerdotibus. Amplio vobis [illegible] in pia causa, quia concernit p[illegible] & hoc [illegible] pia causa. Et habetis [illegible] vbi Bart. [illegible] Bar. in l. [illegible] quæ non [illegible] secundo Barto de magistratibus [illegible] alia offic[illegible] publ[illegible] iurisdictione carentia, vt sunt [illegible] plis versatur publica vtilitas. Lex omnibus [illegible] Et quamuis loquatur de decurione, hodie succe[illegible] nostri temporis. Bartol. in l. 1. de [illegible] allegat tres [illegible] Circa secundam speciem aduertite ad vnum [illegible] quia Barto. loquitur de camera fiscal[illegible]

33 re omnes [illegible] communitatum [illegible] habet fiscum nisi Papa & Imperator & illi qui [illegible] illi qui non recognoscunt superiorem, videte Bartol. in [illegible] veniunt. § at Senatus de pet. here. [illegible] videtur quod vtilitas publica non consistat [illegible] habentibus fiscum [illegible] quia & hæc ciuitas non habet fiscum, & tamen in [illegible] versatur publica vtilitas. Ideo extendite Barto. ad omnes res publica[illegible] quia potest stare late & stricte, & videte Barto. post glo. pulchre in rubr. C. de iure fis. lib. 10. do. Alexan. suo consi. [illegible] vo. Nūc contra Bar. op. vobis de l. vnica §. fin. de cadu. tol. vbi cameram fiscalem vocat vtilitatem priuatam. nisi soluatis quod est priuata inspecta persona ipsius Imperatoris, vel soluite aliter vt dicā. inf. Iterum op. de illo §. fi. Item contra Barto. op. hic Soci. Alio modo quia si camera sit diues princeps melius prouidebit necessitatibus subditorum. ergo potest afferre vtilitatem in quolibet particulari contra Bart. relinquit cogitandum. Oppo. etiā contra Bar. aliter, quia si respub. vel fiscus est diues, potest afferre vtilitatem in quolibet particulari. probo, quia non imponetur collecta subditis donec communitas habet, vnde glo. nota. in l. 1. §. quod si nemo supr. quod cuius. vni. quam pulchre examinat Fely. in c. cum directa. ven. col. de rescript. vbi ponit quādo subditi possint collectare. Cogitetis in hoc contra Barto. Et sic videtis quod ista secunda est apta afferre in particulari vtilitatem. Circa tertiam speciem vult Bart. dicere sic, quod ex matrimonio nascuntur liberi

34 † ecce hic est vtilitas publica vniuersaliter, voluit allegare. l. 1. §. & generaliter, de ven. in pos. mit. & sic est hic vtilitas vniuersaliter, quia liberi nascuntur reipub. postea dicit Barto. quod ista est apta afferre in particulari, vult dicere, quod potest nasci Imperator, vel Papa, a quibus quilibet de repub. defendetur. istam speciem Bar. omnes sequuntur cōtra quam Are. op. de dictis Bar. in l. ambitiosa, & in l. ius publicum, & soluit. Contra ipsam ēt opi. Soci. vno motiuo & soluit breui distinctione. Et addite ad istam secundam habuit Barto. a gl. d. §. huius studij. Circa quartam & vlt. Bar. approbatur communiter. Et dum allegat §. publi. c. quoniam de [illegible] fiat ille tex. inducit hic Soci. tum in Bart. duo verba cum pōdere posita, dum dicit, sine adiectione alicuius causę. ista verba hñt tollere multa contraria, vt nunc intelligetis. duo format Alexā. hic contra Bart. [illegible] l. vno. S[illegible] d vno verbo tollite, dicendo quod Alex. a[illegible] causam, sed Bart. loquitur considerando diuitias in abstracto nulla adiecta causa. ita soluunt Aquen. & Soci. hic con-

35 tra Alex. † Pulchrum igitur est intelligere, vtrum diuitiæ concernant publicam vtilitatem, & possint afferre vtilitatē in quolibet particulari. Item quod diuitię vnius possint prodesse alteri. Bar. tenet quod non. Oppo. vobis quod Bar. sit contrarius, quia in præcedenti specie dicit, quod nubendo ditiori, resultabat vtilitas publica etiam in quolibet particulari. Op. etiā contra Bar. quia respublica sordescit propter paupertatem l. quisquis ad l. Iul. maie. Item interest reipublicę & principaliter habere omnes virtuosos, sed facilius peruenitur per diuitias ad virtutem. iuxta illud satyricum. Haud facile emergunt, quorum virtutibus obstat res angusta domi. Et si in repub. sunt homines virtuosi, quilibet de repub. defendetur, & pariter dicatis in dignitate ecclesiastica. quia concernit vtilitatem publicam principaliter, & affert vtilitatem in quolibet particulari, vt vidistis in prima specie, & tamen videlicet ecclesiastica dignitas sine diuitiis, clem. in plurisq. in princ. de el. est. Item dignitas & diuitię purificantur l. 1. in princ. de custo. reo. sed propter dignitatem affertur vtilitas in particulari, vt vidistis de Papa & Imperatore, ergo & per diuitias. Soluite vno verbo dum Bart. dicit sine adiectione causę, quia omnes opi. contra Bar. habent causam annexam, ipse loquitur in abstracto. Et addite quod de illa quarta specie pulchre consuluit Alexand. suo consil. 52. in quarto volum. in vlt. col. in q. vbi plura ponit de diuitijs, & plene Barb. suo consil. 4. in 1. colum. in 1. vol. Et sic habetis quatuor species vti-

36 litatis publicę. Et addite † quod oēs sequuntur Barto. in modo præferendi quod prima præfertur omnibus, & secunda cōcurrit in iure quęsito. inferatis ex hoc q ad sacerdotium ad magistratum ad consiliū quilibet pōt compelli, quia ista publica pręfertur cuicunq. text. in d. l. ex omnibus quam extēdit ad omnia officia. dom. Ias. post Roman. in l. plerique de in ius voc. Et pariter pro ecclesia construenda cogitur quis vendere l. si quis se pulchrum. de relig. quia illa publica pręfertur priuatę. Et aduertite dum Bar. dicit de iure concedendo, quia l. vnica § fi quam allegat dicit totū econtrariū. q imo vtilitas priuatorum est publica, & imperij priuata, nimirum si vtilitas priuatorum ibi pręfertur. soluite hoc vt hic per Aquen. Et videtur Bar. non bene dicere in fi. quod tertia pręfertur quartę, quia non est verū simpliciter. nam dos non semper pręfertur alijs creditoribus. puta si habent expressam ergo Bart. nimium generaliter loquitur, & debet subaudiri data paritate. Ad tertiam speciem Bart. addite tex. moralem in l. hoc modo de condi. & demon. q oī interpretatione est iuuāda ista species. Ad quartam addite quod Bart. illam habuit a gl. in verbo, munerum instit. de excu. tut. in princ. addite q expedit bene habere homines diuites in republi. sed non nimium diuites secūdum Soci. hic authoritate philosophi. Et dum Bartol. allega. capitulum, bone, colligite vos q ibi vna publica pręfertur alteri publicę eiusdem speciei, dūmodo vna sit vniuersalis & alia particularis. Dum dicit, qđ secūda & tertia ambulant pari passu, vnum est necessario intelligendum, dicite q ambulant inter se, sed non quo ad alios, quia plus fauetur tertię quā secundę, nam mulier habēs tacitā pręfertur alteri tacitę anteriori, & a fortiori habēs expressam, d. l. assiduis,

assiduis, & tamē fiscus non præferretur, etiā si haberet expressam. allego tex. in l. vnica. C. rem alie. geren. Itē contra Bar. obstat l. non puto. quia vult hic Bart. ꝙ secunda bene præferatur quartę. ille tex. obstat. soluite vt hic per Bal. & Aquen. Dū Bar. postea dicit in iure concedendo priuata pręfertur publicę ne princeps videatur auarus, dicite ꝙ ista non est ratio. sed ponitur per tex. in l. cum ratio. §. fi. de bo. dam. infr. Addite vlti. ad Bart. quòd publica vtilitas primę speciei prefertur omni subtilitati iuris. ita quòd non admitteretur disputatio. tex. not. in l. ita vulneratus circa fi. ad l. Aquil. Item addite, quod pariter vox publica prefertur omnibus priuatis. gl. not. in l. testamento domini, de heredi. insti. per quem dicit Bald. quod plus valent consiliariorum voces quam dimidię partis omnium ciuium priuatorum. Addite etiam quod Alex. etiam hic ponit limitationē ad Bart. quod magna priuata prefertur modicę publicę. sequitur Aquen. authoritate Sali. & Deci. authoritate Auli Gellij. addite vos duas alias sing. limitationes ad Bart. qui fuerunt Panor. quas dixit hic addendas in c. fi. extra de voto. quæ multum restringunt theoricam Bar. illas sequitur simpliciter Fely. in c. nō nulli. in 22. col. de rescrip. Alexa. hic tetigit duo de statuto puniente facientes rixam, & compellente ad compromittendum an concernat fauorem publicum, & an possit appellari a sententia talis arbitri, videte plene Fely. de his in c. quę in ecclesiarū, de consti. 17. colu. & Prępo. in rubr. de appel. Est necesse videre vnum articulum non decisum a scribentibus, quia intellexistis, quod mulier in tacita præfertur tacite anteriori. & in expressa expresse. in tacita non præfertur expresse anteriori, nisi in casu
37 dubio, & ita saluaui Bar. supra a dicto Ange. Est videndum † an in tacita præferatur expresse posteriori. Ange. de Aret. in §. fuerat. in gl. creditoribus, dicit quod non prefertur per tres gl. do. Alex. in additionibus ad Baldum in l. assiduis. dicit idem sub dubio, & allegat illum in regula, qui prior. Sali. ibi in secunda quæstione dicit idem. tenete oppositum. quia gl. & Ange. hoc non dicunt. Dyn. in illa regula dicit totum contrarium, quod imo pręfertur, istud tenet clare Bal. in d. l. assiduis, & ibi Ange. idem, quod in tacita pręfertur expresse posteriori. Et quia est conflictus opinionum, probo ratione & lege, quia si non præferretur expresse posteriori, frustra disputaretur, per glos. l. assiduis, vtrum preferatur anteriori expresse. quia si non præferretur posteriori, esset indubitatum quod nec priori, & sic vana esset disputatio illius gl. Probo vobis istam opin. per text. in d. l. 1. rem ali. alienan. vbi pupillus habens tacitam prefertur expresse posteriori etiam fisci, a fortiori preferetur mulier. quæ præfertur pupil. d. l. assiduis. Et habetis hunc artic. hactenus non decisum. Circa quintam opinio. Bart. se remittit de materia glos. quæ facit sex species interesse, ne grauem materiam nostram, de prima & secunda videte diffuse Fely. in c. cum venerabil. de exceptio. Alex. pulchre suo consil. 191. & 221. in 2. volum. Barba. suo consil. 15. & sequenti. in 6. col. in 1. Et Are. consi. 9. & in secunda specie. Alexan. hic ponit vnum singulare, est corrupta lectura. vult alleg. gl. singul. in l. si quis vxor. §. pen. de furt. Istud dictum Alex. limitat hic Deci. & Aquen. sed dicatis quod tam dictum quam limitatio plenius discutiuntur per Alex. in l. 3. §. Labeo. de acquiren. pos. De tertia specie videte dictum gl. in l. vt vim. de iusti. & iur. De quarta videte tex. in ca. 1. 1. distin. De quinta videte pulchre Alexan. in suo consi. 67. in 5. vol. & Paul. suo consil. 16. Barba. diffuse suo consi. 13. & 27. in 17. colum. in 1. vol. Roman. suo consi. 22. Vltimam notetis propter administratores & tutores, quia ratione vicinitatis possunt carius emere & debent carius vendere. Et omnes approbant Bartol. in 6. & vlti. opin. quod necessarium stet pro vtile, addite quod istud notat multum Bal. in 1. consti. Cod. in fin. prin. quod verba debent reduci ad proprietatem. Bartol. etiam ibi in primis verbis presupponit, quod quādo profertur hoc verbum in eo qui nō subiicitur legi, vt in principe, resoluitur id est. Et addite pro Bartol. hic glos. in l. 1. in princ. in verbo, prius supra de iusti. & iur. & glos. in c. 1. in verb. vult prima distin. sic habetis omnes opinio. Bartol. Circa primam quæstionem Bartol. communiter approbant. Addite glos. in l. auia. C. de iur. dot. quæ vult quod sit dare profectitiam etiam filia non existente in potestate. melius Bald. ibi declarat quod profectitia potest stare dupliciter. Circa secundam quæstionem Bartol. Addite pro eo & glos. aliam gl. no. in verbo, per Italiam. in auth. cassa. de sac. san. Et aliam in l. 1. de nil. age. non rump. quæ extendit ad omnia alia flumina. Et aliam glos. in proposito meliorem in l. res publica. C. ex quibus cau. maio. & ibi Bar. quæ extendit illam legem ad castra & oppida. & cōsuluit Rom. consil. 423. in secundo dubio. Addite aliam glo. in l. rem publicam. C. de iure rei pub. lib. 11. Et aliam in l. ciuitas, sup. si cer. pe. Et aliam in verbo reipublicę. in §. rursus. de act. & aliam in l. legatus. supr. ex quibus cau. ma. Et addite pro ista glos. & Barto. hic regulam quod multoties vnū verbum exprimitur in lege propter maiorem frequentiam vel excellentiam, sed ex hoc non excluduntur alia loca, personę, vel res. glos. in l. vnica in verbo, sponsum. de raptu virgi. & in l. 1. C. de his qui ad eccle. confu. & do. Ias. hoc dixit etiam in articulo de alienatione rei dotalis, & habetis glo. in cle. abbatem. in verbo, præsidentes, de [illegible] scrip. Multa pariter posuit idem d. Ias. in l. licet. in 2. colum. C. de pact. Et videte amplum consilium Barba. suo consil. 6. & 7. & 8. col. in 1. volum. & Alexand. suo consil. 54. in 4. volum. Circa tertiam quęstionem Bartol. addite quod Alexand. in 2. col. & Bulga. in 6. sequuntur simpliciter Bartol. addite primam rationem pro ipso, quia quantumcunque mulier sit iam nupta, tamen debet gaudere priuilegijs, ne inducatur facilitas eam expellendi per maritum, quia non gaudendo posset multoties dotes perdere. Secunda ratio, quia maritus fraudaretur spe legis quæ adiuuat mulieres. contra l. 2. de his qui ven. ęta. Et istam secundam facit hic Bulga. in 7. col. Circa quartam quæstionem Bartol. addite quod omnes approbant Bartol. do. Ias. hic dicit, quod est pro Bartol. melior text. de iure quem ibi ponderauit Bald. in d. l. assiduis. Sed videte hic Soci. in 3. col. probantem, quod ille text. nihil facit. do. Ias. etiam dicit quod Bartol. non bene ponderat istum text. pro se in verbo, maxime. quia vult Bartol. quod stet implicatiue, est contra gl. quæ exponit, pro valde, dicite quod antea contra Bartol. istud motiuum fecit Deci. hic in vltim. colum. Addite etiam quod bene istud verbum, stat implicatiue quandoque, licet non hic, & multoties stat taxatiue pro tantum. videte de vtroque multas glos. iuris ciuilis & canonici quas alleg. do. Ias. in l. qui se patris super verbo maxime. C. vnde lib. Quamuis ergo istud verbum non faciat hic pro Bartol. tamen communis est cum eo. & cōprobo per decisionem Bald. & ibi do. Ias. in 11. col. in auth. res quæ. C. commu. [illegible] de leg. vbi etiam pro muliere sterili alienantur bona subiecta restitutioni ad dotandum ipsam. hæc tamen decisio debet [illegible], vt procedat in sterili ex ac-
38 cidenti vt statim dicam. Addite etiam, quod † quantumcunq. [illegible] priuilegijs, tamen reputatur infamis [illegible] & repelleretur [illegible] stories a testimonio, maxime in [illegible]. Sed magis est, quod si institueretur per aliquē [illegible] frater [illegible] querelare testamentum, eo quod [illegible] habet [illegible] l. fratres C. de inoffi. testa. [illegible] ibi per d. Ias. ista [illegible] videtur [illegible] contra mulieres steriles, tamen eam [illegible] per iura canonica in c. at si clerici. in [illegible] Est verum etiam, ne videatur vobis [illegible] iure antiquo, vt patet [illegible] addite etiam quod ista decisio Bart. debet [illegible] steriles naturaliter, qui a nō [illegible] Pet. dicebat totum oppositum, quod [illegible] sterilis naturaliter, gaudebat priuilegijs, secus si ex accidenti. Videte Bar. in l. si quis post hos mos infr. de lib. & post h. d. Alex. [illegible] Pet. in 2. col. addite quod [illegible] reprobat [illegible] Bart. [illegible] respondet Aquen. qui [illegible] Bartol. hic in vltim. colum. So[illegible] col. hic tenet [illegible] Bart. [illegible] Sed si velis [illegible] per duas rationes reprobat vtranq. Pet. [illegible] siue naturaliter siue accidentaliter [illegible] non esset recedendum a communi. Vltimo addite, quod [illegible] casus, quando mulier esset sterilis [illegible] hic Soci. in 4. colu. [illegible] etiam [illegible] possit adopta-
39 re filios. [illegible] notabile quod † data sterilitate siue ex parte mariti siue mulieris, siue naturaliter siue accidentaliter, [illegible] matrimonium, quando [illegible] quibus non est spes procreandi [illegible] Fely. in c. cum sit. extra de [illegible] Bartol. [illegible] ex accidenti, quod mulier gaudeat priuilegijs [illegible] contrarietas quia priuilegia [illegible] matrimonio putatiuo l. si cum dotē §. [illegible] circa [illegible] Abb. in [illegible] sterilis etiam naturaliter [illegible] beneficio [illegible]
40 [illegible] Addite ad Barto. † quando [illegible] dicatur sterilis [illegible] C. de leg. [illegible] Addite [illegible] prin. tit. de act. emp. [illegible] miraculo [illegible] pariat post. Et quia Barto. [illegible] sterilem ex accidenti ꝙ a natura [illegible] mulierem [illegible] accidēti l. [illegible] tur. §. de sterili. sup. de [illegible] Barto. dat priuilegium [illegible] hac ratione, quia magis natura quam vitiū debet attendi. [illegible] natura semper produc[illegible] mulieres ad procreandum, & [illegible] quędam [illegible] tas habendi prolem [illegible] C. de
41 indic. vidui. tollen. [illegible] Fely. qui dicit sterilem infamem [illegible] reprehenditur per dominum Simonetam in additionibus suis quas fecit ad Felyn. in

d. c. at si clerici. & ibi Fely. solū procedūt de testamēto veteri. Circa vlt. q. Bart. de doctore scholari & fabro cōiter approbat. & ỹ. ponam amp[illegible]tationes. verū dicta sua egent aliquali additio
42 ne. Dum igitur refert primā opi. fundatā q† reipublicę fauor versatur in peritis hominibus. Alex. hic add[illegible] §. fin. in proœ. insti. do. Ias. addit moralē tex. q per peritos totus mundus illumi natur, i[n] auth. habita ne fil. pro patre. addite q plura accumula uit Fely. in c. nonnulli. 20. col. versi. & fauore publico. extra de rescrip. inter alia vocat peritos stellas celi. Item licet pluralitas beneficiorum sit prohibita, tamē dicit, q propter publicā vtili tatem ecclesię periti sunt extollendi ad pluralitatē beneficiorum. videte ampiam epistolam Hieronymi ad Paulinum, quātum extollat peritos, & quantū differāt periti ab imperitis. Dū
43 Bart. refert. 2. opinio. prima ratione, quia † priuilegiū intelligitur sine præiudicio te[rtii] est regula [illegible] notabilis, & præsumeremus potius nullitatem priuilegii, [q]uam quod princeps voluerit concedere cum præiudicio tertii. videte de ista plene Ro ma. suo consil. 334. circa principium plene Alexa. consil. 35. & 123. in quarto vo. & plenius suo con[s]il. 125. in 2. vol. & consil. 3. 23. & 142. in 5. volu. Dum Bar. adducit secundā rōnē per l. quæro. ỹ. de iur. patro. videte decisionē Alexan. l. cū in plures. in prin. §. loc. in additionibus ad Bar. Dū facit tertiā rōnē Bar. de l. sicuti. §. Arist. si ser. vēdi. nō videt bene cogitasse, q[uia] imò faber aliquid immitit in scholas seu in domū doctoris [illegible] strepitu & sic ille tex. magis facit ad oppositū. sed respondete secundū Deci. quem sequitur etiā Aquen. [illegible] quod non habetur in consideratio ne ista immissio patet. quia si haberetur cōsideratio posset pariter expelli a priuato. per d. §. Aristo. qd est falsum, [illegible] magis insto cōtra istam solutionem, quia in l. vnica. C. de stud. libe. consideratur strepitus [illegible] scholarum, ergo [illegible] in cōsideratione. nisi respond[illegible], quod ibi turba[illegible] [illegible] doctoris in domo sua. & ideo [illegible] extendā Bar. loquentē de domo ad scholas iuxta quas [illegible] faber [illegible] casus cō
44 bene decidit a Bar. † in [illegible] de fabro. vbi Barto. [illegible] quatuor opin. & quinta est [illegible] Bar. illam impro bat. & non sine mysterio hoc [illegible] reprobantē illas [illegible] Panor. [illegible] omnes ref[illegible] & nullam improbat. [illegible] ideo si queratur quare hoc [illegible] potest esse vera & non vera [illegible] in fauorē doctoris, quādo [illegible] seu dispositio loci [illegible] opin. quando nō militat [illegible] secunda, quia potest [illegible] tia, cuius [illegible] pro doctore [illegible] Et ideo parti[illegible] Alex. [illegible] tim vera, & parti[illegible] rabitur [illegible] [illegible] ditur [illegible] Bart. [illegible] cūstantiis. Et sic intelligitis quomodo omnes [illegible] cedere. & non immerito Bar. noluit [illegible] per suam opi[illegible] omnes. & [illegible] quæstionem iudicis arbitrio. addite [illegible] pulchre dicit Bal. [illegible] Barto. semper habebat [illegible] & qd illu[illegible] honoris [illegible] me. si de feu. de[illegible] controuer. dicit, quod [illegible] [illegible] ingeniū [illegible] modo in proposito non poterat [illegible]
45 re opi. magis equam, quā committere iudicis arbitrio [illegible] dite quod quoties non reperimus text. decisam & [illegible] ctus opi. bonū est recurrere ad arbitrium iudi. [illegible] decisiones Barba. suo consil. [illegible] 2. volu. Et dicit Bal. In c. [illegible] nō clauduntur sub certa regula, commi[illegible] Et idē dicit Panor. in c. [illegible] de cohab. cle. & Alex. etiā post a de hoc ponit suo consil. [illegible] Dū Barto. ponit circunstan[illegible] videte tex. in l. si interruptione. §. ad officium [illegible] quo text. inte
46 ro hic ad Bart. † quod etiam in [illegible] potsset iudex se transferre super loco. & [illegible] hincinde. quia vult Barto. hic [illegible] est multum priuilegiata. videte Ange. de Are[illegible] de gradi. Et quia Bart. pon[illegible] aliam coniecturam [illegible] consuetudine Alex. hic allegat bonum tex. pro Bart. [illegible] tet a[illegible] cōmode [illegible] addite [illegible] iura accumu[illegible] Barba. suo consil. 9. in [illegible] col. in [illegible] vol. quod consu[illegible] habet vim [illegible] vim priuilegii. & [illegible] maxime in his quæ fiunt ab antiquo. Et videte no. gl. Bal. in verbo sicut. in ti. de pace Consta. §. [illegible] ra per Alexan. consi. 6. in 1. volu. Subiungit Bart. qd ex aliis circu[m]stātijs & c. videte qd dicit Bald. in rub. de cōtrouer. inuesti. in [illegible] col. quod iudex nō debet moueri ex vna, sed ex pluribus circu[m]stantijs. Et videte plene Fely. in c. exceptionem. in 1. col.

de excep. quando aliquid committitur iudicis arbitrio vel iudicis facultati. an possit facere modo suo. & an possit appellare a suo arbitrio. Cōclusionē Bar. ampliat ipse Bar. ad duas scholas sequitur Alexa. qui ampliat ad monasterium vel ecclesiā iuxta quā moratur faber. Et pariter ampliat ad sociū alta voce legentem, & impedientē consocium in camera sua. de his omnibus
47 addite pulchre Fely. in c. si. circa fi. de iudi. † & dum Bar. subiungit q ista omnia fient iudicis officio, cauete, quia Bart. differt a præcedētibus. quia in præcedētibus loquitur de commissione, hoc est quod committit arbitrio. hic loquitur de actione, hoc est quo[d] ad expellendum implorabitur officiū vel agetur cum [a]ctione ex lege [illegible] videtis quod Bar. loquitur dubitatiue. Credo quod agatur officio iudicis, quia lex vnica dirigit verba ad iudicem. ibi, tua sublimitas faciat. C. de stud. libera. posset argui pro & ỹ. videte Alex. in l. [illegible] C. de eden. videte D. Ias. in l. si pascēda. de pac. C. habetis Bart. plene distinguentem in l. vnica. ỹ. de condi. ex leg. qñ nascatur officium vel condictio ex lege. Bart. postea dicit quod in dubio index fauet doctori. aduertite quia vl Iac. de Are[tio] [illegible] m dixisse. §. sed probo quod multū differūt. quia Iac. vult loqui, qñ datur paritas in pueniendo, vt quia ambo eodem tempore concurrunt. Barto. vult loqui, quando datur paritas circunstantiarum. vt quia locus sit aptus vni sicut alteri. Dum vlti. Barto. ampliat suam conclusionem, quæ est de scholis ad domum doctoris & scholaris. aduertite, quia D. Ias. de doctore loquitur, si sit actu legens, vt possit auditoribus proficere. sed Aquen. hic & melius dicit simpliciter de omni doctore dummodo nō sit legum doctor. sed patrocinetur, el[u]ducet. quāuis non dicat, fuit opi. Imo. hic. se[d] alleg. tex. in l. aduo cati. C. de aduo. diuer. iud. vbi videbitis quantum sublimentur
48 doct. patrocinantes † De scholari autem Imo. & multi tenent contra Bart. hic allegantes aliqua iura, quod priuilegia doctorum non competunt scholaribus. Do. Iaso. hic sequitur Barto. per aliqua fundamenta quæ fuerunt dom. Socin. hic. Ex dictis ipsorum cognoscetis, quando scholares gaudent priuilegiis doctorum, & quando non. Et videbitis plene Fely. in proœ. decretalū. in verbo, doctoribus. satis est quod habeatis pro nunc, quod in hac quæstione de fabro non differt scholaris a doctore & hic tenet Alex. et ā hic. Et Aquen. adiungit de licentiato, qui non est scholaris nec doctor. sed melius videte vos de hoc plene Fely. in c. cam te. in 1. col. de rescr. p. tangunt Alex. & omnes in l. cum quid si cer. pe. Fely. in c. clerici. de iudi. Et in hac materia expulsionis videte q potest procedi die feriata in honorē Dei. nō potest appellari a sententia. vt hic per d. Ias. &
49 alios † Et [vl]ti. Bar. approbatur, dū parificat causam studii & dotis. videte Bart. non bene declaratur. quia potest intelligi dupliciter, quod iste causę cōcurrunt contra tertium, hoc est si reperiatur debitum ex causa studii, & debitum ex causa dotis, quod præferatur. Bart. vul[t] quod æqualiter procedatur. potest etiam Bar. intelligi, quando concurrunt inter se. d. Alex. intelligit primo modo Soc. secundo modo & sic procedit vtroque modo. Vidistis illud dictū Bar. vobis & nobis vtile, q causa studii parificatur doti. Soci. hic facit vnū argumentū contra Bar. cui respondet & sequitur Bar. Itē est dare aliquas instantias seu differentias inter dotem & studium. colligetis ex dictis Alex. & do. Ias. hic. quorum dictis addite Roma. suo consil. 145. Et ipsi ponunt etiam aliqua priuilegia scholarium in domibus conducē dis. aliud ponit hic Aquen. & aliud dictū ponit Alex. q pro
50 pter pulsationes scholarium legens non debet desistere † Videte est solū hoc vna ampliatio. d. Ias. periculosa. quia Ias. vult fabrum posse expelli a scholare. d. Ias. hoc ampliat in scholaribus non studentibus sed vagabundis. dicens q gaudent omnibus priuilegiis. quis Bar. fuerit sibi cōtrarius. Et addite q istud am[p]le discutit Fely. in proœ. decreta. in 13. col. ver. quarta decla ratio. Vt dixi ista ampliatio nō videtur vera, quia qd possit expellere fabrum est ne auertatis a studio. d. l. vnica. de stud. libe. & c. Sed vagabūdus iam est auersus. & sic cessat ratio. finalis legis. bene fortiam auertetur a dormiendo, & erit talis auersio vtilis. Ad dicta Fely & d. Ias. respondete, q procedunt in aliis priuilegijs, quæ dātur fauore studij, sed istud est fauore auersionis quod non cadit in vagabundo. Cogitabitis. Date Deo laudes. Finita est hæc notab. lex die 3. Decembris 1510.

REPETITIO

Doctoris Martæ Neapolitani, Super l. 1. ff. soluto matrimonio.

SUMMARIA.

1 *Dotis causa, quare sit semper priuilegiata.*
2 *Dotis contractus præsumitur prius celebratus, quàm contractus mutui.*

Vetbum

3 *Verbum est significat existentiam realem.*
4 *Casus figuratur l.1.ff.solut. matrim.*
5 *Creditor anterior habens hypothecam spetialem super vno corpore, non agit super alijs.*
6 *L.2.C.de pignor.est casus singularis in iure, & quomodo procedit.nu.15. & nu.17.& 18.*
7 *Creditor præsumitur posse satisfieri ex corpore spetialiter sibi obligato.*
8 *L.creditoris arbitrio ff.de distract.pign. quando non habeat locum.*
9 *Creditores habentes specialem hypothecam super feudalibus, an cogant alios creditores habentes generalem super alijs rebus in iudicio.*
10 *Dictio semper denotat temporis continuitatem.*
11 *Dictio vbique est aduerbium loci, & quid denotet.*
12 *Opinio illa est amplectenda in dubio, quæ fauet doti.*
13 *Opinio singularis quando præferatur communi.*
14 *Dotis iudicium est summarium.*
16 *Creditor agens hypothecaria contra tertios debet prius discutere principalem debitorem.*
17 *Dos, & fiscus habent eadem priuilegia.*

POMPONIVS.

Dotis causa semper, & vbique præcipua est. Nam
& publice interest dotes mulieribus conseruari,
cum dotatas esse fœminas ad sobolem procrean-
dam, replendamque liberis ciuitatem, maxime
sit necessarium. Diuiditur ista lex in tres partes,
In prima ponitur regula priuilegiorum dotis, In secunda ibi
nam,& publice interest,ponitur ratio regulæ,vt mulieres ha-
beant integras dotes, In tertia ibi cum dotatas, ponitur ratio
rationis propter interesse publicum, vt ciuitas repleatur ho-
minibus. Summarium Bar.est cōiter receptū,vt testatur Soc.
Dotis causa semper, & vbiq. præcipua est,per rationes de qua
in lege.similis ratio decisionis est in l.2.ff.de iure do.vbi quod
1 reipublicæ † interest mulieres dotes suas saluas habere,vt nu-
bere possint,alias rationes habetis in l.assiduis C.qui potior.in
2 pign.habea. & retenta doctrina Bar.contractus dotis † præsu-
mitur prius celebratus, quam contractus mutui, vt tenet etiā
in l.in ambiguis.per illam legem ff.de iur.dot. Bald.in l.dotis.
C.eo.tit. Alexa. & omnes Moderni hic. Sed quia ipse figurat
casum in præsumptione,lex autem nostra loquitur per verbū
3 est, † quod significat existentiam realem gl. in l.mercis appel
latione ff.de verb.sign. Ancar.in c.ex parte de sponsalibus.Itē
præsumptio est super incerto.gl.in l.1.§.accedit.in ver.præsu-
mitur C.de rei vxo.act. Nos aūt loquimur in casu certo. Ideo
4 aliter pōt figurari casus, † Titius maritus, qui habuit dotē in
pecunia se obligauit restituere ipsā in casu dissoluti matrimo
nij,& in spē obligauit vxori quandā vineam,deinde per aliud
instrumentū se obligauit Caio de soluendis mille sibi mutua-
tis obligando oīa bona sua,& ita huic secūdo creditori erat fa
cta generalis tm̄ hypotheca, cum aūt ex bonis dicti cōis debi-
toris fuissent depositati mille aurei cōcurrebat ipsa vxor pro
dote sibi restituenda, quæ habebat specialem super vinea, hīc
concurrebat Caius creditor cum muliere,dubitatum est,cuius cau
sa esset potior. Pro ratione dubitandi videbatur dicendum q
ipsa mulier debebat succumbere,quia l.2.C.de pign.clare de-
5 cidit, quod creditor anterior habēs hypothecam † specialem
super aliquo corpore bonorū non possit in præiudicium alte-
rius creditoris posterioris confugere ad alia bona,& vbi hypo
theca generali si res eadem obligata sufficit pro debiti satisfa-
6 ctione.Et casum d.l. † non esse alibi in iure,& esse mirabilem,
dicit Bal.ibi,& in c.1.in fine,de rescrip.& singularem appellat
Cremens in singul.54.& Are.in §. item seruiana instit.de act.
Roman.in cōsi.187.col.1.vers.3.quia cum ex alijs bonis. Aymo
Crauetta in consi.77.nu.16. Secundo,quia præsumitur illā rē
7 spāliter † hypothecatam sufficere pro integra satisfactione de
biti, donec ab ipso creditore fuerit ꝯtrium probatum gl.in d.l.
2.in ver.redigere C. de pigno. q̄ sequitur Salic. ibidē in prima
oppositione. Paris.in cōsi.50 nu.28.vol.1. Negusant.de pign.
in 5.p.princip.in 2.memb.in fine.Couar.lib.3.variarum resol.
8 c.18.nu.1.qui multos congerit. Tertio,quia l. † creditoris ar-
bitrio ff.de distract.pign.non hēt locū,qn̄ faciliter pōt credito
ri satisfieri super re sibi specialiter obligata. Bar.in d.l.credito-
ris,dicit quod illa lex procedit debitore non instante, & quod
dr̄ de debitore idem dicendū in creditore Bart. in d.l.2. C. de
9 pign.& hæc deseruiunt ad qōnem, vtrum creditores † haben
tes spālem hypothecam super feudalib. cum consensu Regis
possint cogere creditores habentes specialem super allodiali-
bus,& gn̄alem super omnib.bonis,ēt super feudalibus cū con
sensu Regis, & ipsi vendere faciant bona allodialia, & de illis
satisfiant, super quo diffusè scripsit Annibal noster compatrio-
ta in allegat.141. Sed istis,& similibus non obstantibus, contra
riū decidendum est per legem nostram. Nam dotis causa sem
10 per,& vbiq.præcipua est.Dictio semper † denotat tpis cōtinui
tatē,vt cōmuniter Doctores hic l.semper ff.de iure immunit.
Ang.in auth.de hæred.& Falc.in ver.semper,& licet ista cōti
nuitas restringatur ad triginta annos, Bal.hic gl.in l.in cogni-
tione in §.ff.ad Sylan. quam ad hoc notat Alexan.in l.nemo
col.pen.ff. de leg.1.tamen intra hoc tempus denotat omnem
casum l.f.ff.de patricid.l.inquisitione ff.quod vi,aut clam c.si
quis voluntarie dist.50.Item per ff.de iure immunit.Roman.
11 in cons.407.nu.4. Item dictio † vbiq. est aduerbiū loci c.cū sit.
de authoritate,& vsu pall.j,& denotat in omni loco iudiciali,
vbi dos ipsa petatur,vt in rub.C.vbi,& apud quem.& notatur
in l.nostra,& in l.1.C.de tempor.in integr.restit. Præterea sē-
12 per in ambiguis fit interpretatio † pro do. l. in ambiguis ff.de
iur.dot.l.in ambiguis ff.de reg. iur. vnde dicit Imol. hic quod
vbicunq. in aliqua qōne circa materiam dotalem sunt opinio
nes hinc inde,dēt amplecti opinio. quæ fauet doti, nisi illa es-
set cōiter reprobata.arg.l.minime ff.de legi.& Cāpeg.de dot.
q.80.nu.5 vers.2.dicit,hoc esse verum etiam si opinio,quæ fa-
13 uet doti nō esset cōis,quia opinio † singularis si est humanior
& æquior præfertur cōi. Abb.in c.si vir.de cognat.spirit.per il-
lum tex.vbi quod si agatur de matrimonio substinēdo opinio
singularis præfertur cōi, sed in restitutione dotis facienda mu
14 lieri maximus fauor attēditur,cuius iudiciū † est summariū,&
celerrime expediri dēt, quia si illa esset vidua, & vellet nube-
re,pro ut est verisimile,& sic periculum esset,quia difficile est
reprimere iuueniles calores l.fi.§.filij aūt.C. de bon.quæ libe.
glo.hic in ver.causa.in vers.& citius expediatur,quam esse cō
muniter approbatam dicit Bar.& Nouell.de dote nona priui-
leg.12.ergo sine discussione corporis specialiter sibi hypothe
cati poterit obtinere in casu proposito. Deniq.quia mulier ha
bens gn̄alem ex lege, si recipiat speciale pignus pro dote,non
pōt facere ius dotis deterius glo.in l.si. C.de pact.conuent.in
ver.contentam,q̄ ibi sequitur Cyn. & Bal.& Sali. qui in l.assi-
duis in 7.q.C.qui potior.in pign.hab.dicit quod Doctores illā
sequuntur cōiter & ita ēt dicit Negusant.de pig.in 2.par.in 4.
memb.nu.87.ideo non obstant in ꝯtrium allegata. Ad primū
15 Respondetur, quod dispositio d.l.2. † habet locum vbi prior
creditor habet primo spetialem hypothecam super quibusdā
bonis debitoris,deinde generalē super alijs bonis, quasi in sub
sidium spetialis præcedentis,& ita intelligendam esse illam le
gem,vult gl.ibi,in ver. accepit,quam sequitur Pet.de Bella
pert. Alber.& Ange. Cremensis in singul.54. dicens hanc
obligationem esse conditionalem,& subsidiariā,casu quo res
spetialiter hypothecata pro debiti satisfactione non sufficiat,
sed in casu nostro mulier habet tacitam generalem super oī-
bus bonis mariti, quæ tantum valet, quantum expressa aliorū
l.assiduis C.qui potior.in pign.hab.& dicemus inf. Item habet
specialem secundo loco constitutam. Præterea iudicium do-
tis est,adeo summariū, quod non patitur discussionem corpo
16 rum. Nam licet sit regulare, † vt agens hypothecaria contra
tertios debeat facere prius discussionem principalis auth.hoc
si debitor C.de pign.tamen in Iudicio dotis summario,proce
ditur de bono,& æquo,quo casu rigor,& apices Iuris non cu-
rantur l.si fideiussor §.quædam ff.mandati. Sic etiam est,quan
do tractatur de interesse reipublicæ,& fisci,vt agatur hypothe
caria contra tertios, non aliter discusso principali, vt not. in l.
moschis ff.de Iure fisci, ergo idem dicendū est in dote,in qua
versatur ēt fauor Reipublicæ,vt in hac lege.& l.2.ff.de Iur.do. Et
17 ī priuilegijs mulier, † & fiscus a pari ambulāt l.2.C.de Iur.fisc.
gl.& Doct. in l.dotis C.de Iur.dot. præsertim circa hypothe-
18 cam,vt inibi notatur. Præterea dispositio d.l.2.† C.de pigno.a
Doctoribus dicitur exorbitans Socin. in consi.198.vol.2.& in
consil.76 num.7. vol.4. ideo non debet comprehendere mu-
lierem agentem, ex regula l.cui gene aliter ff. qui potior. in
pignor.hab.& l.generaliter C.eodem titu. Denique quia d.l.
19 2.† C.de pignor. procedit de æquitate, vt il i per gol & Doct.
super verbo temperamenta, sed in dote, vbi agitur de bono, &
æquo non debet opponi exceptio discussionis,quæ est de api-
cibus iuris,vt late per Bal.nouell.de dote, parte 8. priuileg.37.
ex quibus sunt etiam resoluta alia contraria.

SVMMARIA

QVAESTIONIS PRIMAE.

1 *Dotis priuilegium contra priuatum,an competat fisco,vbi communis opinio est negatiua.nu.2.*
3 *Fiscus quando concurrit cum priuato in causa onerosa præfertur illi, secundum communem opinionem.*
4 *L.1.C.de priuileg.fisc.lib.10 intelligentia.*
5 *Fiscus non est priuilegiatus, vt transferat onus probandi contrarium in ... fisci ...*
6 *Fiscus quando non apparet priuilegiatus vtitur iure communi.*
7 *L. ... qui fisc. ... intellig. nu.12.*
8 *Creditor secundus qui accepit pignus potior est in eo, quolibet alio priore.*

9 *Fisci causa an sit fauorabilior causa dotis.*
10 *L. satis notum C. in quibus caus. pign. vel hypoth. tacite contrahatur intelligentia.*
11 *Fiscus præfertur in probationibus paribus cum priuato.*
12 *Creditores duo priuati concurrentes in hypotheca, vt præferuntur.*
13 *L. non puto ff. de iure fisc. intelligentia.*
14 *Causa dubia appellatur quando non habetur plena probatio.*
15 *Iudices sicut habent certa arbitria in causis priuatorum, ita etiam in causis fisci.*
16 *L. non puto §. de iure fisc. in quibus causis lucratiuis loquatur.*
17 *Probationes fiunt iudici, non autem parti.*
18 *Lex magis fauet ei qui tractat de damno vitando, quam ei qui tractat de lucro captando.*
19 *Lex interpretari potest a natura tituli vbi collocatur.*
20 *L. non puto ff. de iure fisci, quot habeat intelligentias, & nu. 27.*
21 *Lex habens varios intellectus potest allegari, quando habet communem intellectum.*
22 *Opinionem communem qui sequitur debet allegare rationem.*
23 *Pro fisco est iudicandum inter pares causas.*
24 *C. si. de re iudicata habet locum in fisco.*
25 *Fisci causa, vt dicitur esse fauorabilis.*
26 *Causa pia præfertur priuato etiam possidenti.*

QVAESTIO PRIMA.

Vtrum priuilegium præsumptæ prioritatis hypothecæ, quod in dubio competit doti, competat etiam fisco contra priuatum.

PResupposita præfata casus figuratione per Bartolũ,
Doctores omnes illius vestigia insequentes, quæ-
1 runt, vtrum hoc priuilegium quod habet dos, † vt
præferatur concurrenti creditori in eodem tempo
pore competat ẽt fisco si eodem modo concurreret cum alte
ro creditore habente instrumẽtum sub eadem die, hora vide
licet incerta, & deficiente scripturæ ordine ex protocollo. In
2 hac quæstione Soc. hic num. 13. in fine dicit magis cõem † opi-
nionem esse pro negatiua, l. quod fisco non competat hoc pri
uilegium, cuius auctorem dicit esse Bar. in l. non puto ff. de iu
re fisc. in nu. 28. vers. & licet s. dixerim, tot esse doctores pro af
firmatiua dicit, vt dubitet quæ istarũ sit cõior, & vel doctores
esse numerandos censet, vel esse difficile quæ sit cõis asserere,
Nihilominus Negusant. in tract. de pignor. in 2. p. membr. 4.
3 num. 118. in princip. dicit quod quando fiscus † cõcurrit cum
priuato ex causa onerosa per duo instrumenta eadem di con
fecta, non apparente prioritate temporis, vel momenti, neq.
ordine scripturæ quod præsumatur pro fisco esse prioritatem
hypothecæ, & testatur hanc esse magis cõmunem opinionẽ,
eandem ẽt testatur cõem Couar. in lib. 1. var. resol. a 16. nu. 2.
vers. quorũ opinionem. Item Bal. nouell. in tract. de dote par.
10. nu. 2. etiam testatur communem. Hanc opinionẽ sequun-
tur Bald. in l. si debitor C. de priuil. fisc. Dec. in l. ambiguis pro
dot. ff. de reg. iur. Rom. in auth. similiter nu. 10. C. ad l. Falcid.
Soc. Sen. hic nu. 6. Iunior nu. . . Ias. nu. 4. & 37. Ripa nu. 4. Vin-
centius Herculanus nu. 2. Negusant. de pignor. p. 2. memb. 4.
nu. 117. & seq. Bal. nouell. in tract. de dote p. 9. priuileg. 1. & alij
Doctores cumulati per Menoch. de præsumpt. lib. 2. præsũpt.
72. nu. 12. & plur. seq. Alciat. de præsumpt. reg. 1. præsumpt. 41.
& Couar. in d. c. 16. num. 2. Prima ratio quæ inducitur pro ista
4 magis cõi a Doctoribus est per textum in l. i. † C. de priuileg.
fisc. lib. 10. vbi in concursu duarum causarum, & priuati, causa
fisci est potior, quod dicit esse priuilegiũ fisci Peregr. in tract.
de iure fisci. p. 6. tit. 6. nu. 21. ergo si proponãtur duo instrumẽ-
ta eadem die cõfecta, alterum cũ fisco, alterum cum priuato,
fisci instrũm præsumitur anterius, potest fiscus iure pignoris bo
na a possessore vendicare, nisi is doceat temporis anteriorita-
tem, & hic est casus in d. l. secundum intellectum Bar. ibi, &
in l. quæ nondum §. quod dicitur ff. de pign. Rom. in singul.
158. Licet secus sit inter priuatos creditores l. si fundus §. si
duo ff. de pign. l. de rebus C. de donat. ante nupt. Sed ad istum
textũ communiter rñdẽt Doct. quod loquatur in diuersa quę
stione a proposita scilicet quando fiscus agit ex causa onerosa
cõtra priuatum conuentum ex causa lucratiua, quo casu pro
fisco præsumitur, & pro eo est iudicandum in dubio, ita inter
pretantur ibidem textum illum, glos. Odofred. Luc. de Pen.
Ioan. de Plat. & Rebuff. Angel. in §. illud quoque in auth. de
triente, & semiss. Castr. & Salic. in l. matrẽ C. de probat. Salic.
in l. si debitor ff. de pig. Alex. in addit. ad Bar. in d. l. 1. C. de iure
fisc. Afflict. in rubr. de fratrib. de nouo benefi. inuestie. nu. 47.
Sed quæstio nostra proposita est quando fiscus agit ex causa
onerosa contra tertium, cõtra quem etiam alter priuatus cre-
ditor ageret ex causa onerosa. Sed in quantum dicunt cõmu-
niter Doct. quod quãdo fiscus agit contra priuatũ ex causa lu-
cratiua, est priuilegiatus per illam legem, quia priuatus ipse
debet probare rem sibi fuisse prius donatam, quam fisco obli
garetur, Respondetur quod in casu d. l. 1. C. de iure fisc. inten-
tio fisci erat fundata, super illis bonis, quæ asserebãtur donata,
q̃a ibi præsupponitur fuisse ĩ bonis dicti fiscalis debitoris, qua-
re ipse donatarius qui prætendebat prius sibi fuisse donata, q̃
obligata fisco debebat probare, quia hoc erat fundamentum
suæ exceptionis, prout subtiliter demonstrant Ruyn. hic nu.
11. & Paris. nu. 13. Et quod iste sit verus intellectus probatur,
5 quia nulla alia lege fiscus † reperitur priuilegiatus, vt fiscus trã
sferat onus probandi contrarium in aduersarium, hoc n. esset
satis durum, quia semper posset sine actione experiri. Vbi au-
6 tem non apparet † clare priuilegiatus vtitur iure communi,
& priuato æquiparatur l. quod placuit ff. de iure fisc. l. 1. C. de
conduct. & pro curat. præd. fiscal. lib. 11. Et propterea textus in
d. l. 1. C. de iure fisc. æquiparat fiscum priuatis, in vers. Quod ci
tra fraudẽ creditorum gestum est nõ rescinditur, & in dubio
non est inducendum priuilegium. Secunda ratio pro ista cõi
7 deducitur ex l. † si is qui ff. de iure fisc. vbi in rebus quæsitis a
debitore post hypothecam fisco quæsitam, ipse fiscus præfer-
tur alteri creditori, licet sit posterior tpe, licet in quæsitis ante
hypothecã fisci, priuatus qui prior est tpe præferatur fisco. Et
hanc esse cõem intelligentiam ad illam legem testatur Bald.
nouell. in tract. de dote parte 10. n. 2. licet Paris. hic nu. 13. vers.
nec obstabit d. l. si is qui conetur respondere, quem sequitur
Menoch. in d. lib. 2. præsumpt. 72. nu. 12. Tamen ergo arbitror
aliter posse responderi. Quod in l. si is qui non sit priuilegium
fisci, sed sit regulare in quolibet priuato, & ꝑ hoc induco tex-
tum in l. sicut §. illud ff. quibus mod. pig. vel hypoth. soluat. in
8 vers. tamen secundus creditor † qui pignus accepit potior est,
ex quibus verbis habetur quod si secundo creditori detur pi-
gnus, licet sit posterior tpe, tamen prior creditor non poterit
euincere a posteriore pignus retinente, quem textum induce
bam in vna causa Neapoli coram Excellentissimo Præsiden
te de Franchis, & dedit occasionem prorogandi expeditionẽ
quousq. partes concordatę fuerunt, & creditor qui habet pi-
gnus dr̃ habere specialem hypothecam super illo, ideo nõ mi
nus potens est causa dominij in domino, quam causa pignoris
in creditore Soc. in consil. 75. nu. 7. vol. 4. & si ille creditor fue
rit posterior præfertur cuicunq. anteriori habenti generalem,
vt est cõis opinio, de qua per Gabr. in conclus. 1. tit. de pignor.
nu. 6. gl. in l. qui generaliter in ver. posuit ff. qui pot. in pign. ha-
beantur. sed in d. l. si is qui C. de iure fisc. fiscus præoccupauit
postea quęsita, idq. probatur ex illo eodẽ textu, in vers. præue-
nit. n. causa pignoris fiscus, in quo redditur causa, quare fiscus
sit potior in postea quæsitis, quia præuenit causam pignoris,
nec possumus intelligere præuenit de iure, quia idem esset ra-
tio, & quæsitum, ergo vt ratio differat a quæsito, oportet dice
re præuenit de facto, & ita nulla sit ratio spetialitatis. Tertia ra
9 tio est Cron hic num. 7. Causa fisci † est fauorabilior causa do
tis, sed fauore dotis instrumentum præsumitur prius confe-
ctum, vt dictum est, ergo fauore fisci tanto magis est id iudi-
candum. maior probatur per textũ in l. satis notum. C. in qui-
bus caus. pign. vel hypothec. tacite cõtrahatur, vbi dos habet
necessitati primipilaris. Sed responderi potest negando, quod
causa fisci sit fauorabilior, quam causa dotis, Primo quia quã-
do contentio est inter mulierem, & fiscum magis communis
doctorum sententia est, vt dos præferatur fisco Bal. in l. dotis
C. de iure dot. in l. ad exactionem C. de do. promiss. Ias. hic nu.
17. Socin. Sen. nu. 15. Rip. 10. Paris. nu. 14. Socin. iun. num. 16.
Negusant. in 2. membro 3. partis princip. nu. 109. Couar. lib. 1.
variar. resolut. cap. 16. num. 6. Item quia dos habet fortius pri-
uilegium fisco l. si pignus ff. qui pot. in pign. hab. l. assiduis C.
eodem tit. l. vnic. C. rem alienam gerentibus. Nam in d. l. si pi
gnus habetur, quod tacita hypotheca priuati anterior præfer
tur tacitæ hypothecę fisci posteriori, & tamen in d. l. assiduis
dispositum est tacitam hypothecam pro dote posteriorẽ præ
ferri tacitæ hypothecæ anteriori priuati & de hoc dicam in-
fra. Tertio quia dos est regulariter priuilegiata, vt in hac l. sed
fiscus non reperitur regulariter priuilegiatus n. si in certis ca-
sibus, ergo sine difficultate dos est magis priuilegiata, quam
10 fiscus. Ad textũ in d. l. † satis notũ C. in quib. caus. pignus. vel
hypothec. tacite contrah. dicitur quod ibi est casus spetialis, vt
dos remaneat obligata pro solutione primipili, idest admini-
strationis primi ipsius principis, vt exponit glo. fin. in l. quisquis
C. de episc. & cleric. (& quid sit primipilus videatur Couar. d.
c. 16. nu. 7.) Et rõ spetialitatis est, quia cõsideratur publica vti-
tas principaliter, sed dos ipsa secũdario consideratur ꝑꝑ publi
cam vtilitatem, vt hic cõcludunt communiter Doct. & est re-
sponsio Cynon d. l. satis notũ, & sequitur glo. in c. ex literis in
ver. maleficiũ in fine extra de pignor. & gl. in c. ex parte vestra
in ver. alienat. de rescript. Quarta rõ, quã etiã inducit Cron ibi
nu. 6. & Menoch. d. præsumpt. 72. nu. 12. vers. 2. Qñ pares sunt
11 probationes fisci † actoris, & priuati rei, pro ipso fisco est pro-
nuntiandũ, ẽt si sit actor, sed ista quæstio de instrumẽtis est de
spetiebus

ſpeciebus probationum, ergo pro fiſco eſt pronuntiandũ. Ma-
ior propoſitio eſt recepta a Docto. Specu. de teſte. §. poſtquam
nu. 5. Io. Andr. in cap. in noſtra de teſtib. Alex. hic num. 2. Dec.
in l. in ambiguis nu. 2. ff. de reg. iur. Franciſc. Lucan. in tract. de
fiſco priuileg. 82. Reſpondetur, aliud eſſe loqui de hypotheca
conſtituta per inſtrumenta, aliud de prioritate hypothecæ, ar-
gumentum rectè procedit, primo modo, ſed dum diſputatur,
quæ ſit hypotheca anterior, hoc non probatur per inſtrumen-
ta, & fiſcus in hoc non reperitur priuilegiatus, ideo non con-
cludit illud de quo diſceptamus. Quinta ratio, Aut fiſcus eſt
priuilegiatus in hoc per iura allegata, & eſt finita quæſtio. Aut
non eſt priuilegiatus, & tunc vtitur iure communi, vt dictum
12 eſt, ſed duo priuati † concurrentes per hypothecam ex inſtru-
mentis eadem die confectis æqualiter ſunt admittendi ad bo-
na debitoris d. l. ſi fundus. §. ſi duo. ff. de pignor. ergo fiſcus non
excludetur ab altero creditore priuato, & hæc eſt ratio Pere-
grini in d. tract. de iure fiſci. lib. 6. tit. 6. nu. 22. verſ. Horum opi-
nio. Sed reſpondetur, aliud eſt tractare quæſtionem, vtrum fi-
ſcus præferatur, & in hoc non reperitur ſpecialiter priuilegia-
tus, & ſic diſputamus, aliud eſt tractare de fiſco, vt priuatus, &
tunc nõ cadit quæſtio, quia generaliter eſt diſpoſitum, vt in alle
gatis in contrarium, & de hoc modo non diſputamus. Cõtra-
riam verò partem, quòd ſcilicet in dubio ſit pronuntiandum
contra fiſcum, & ſic in fauorem priuati in hoc caſu tenet Bart.
13 in l. non puto † ff. de iure fiſci. vbi dixit quod ſi extent duo in-
ſtrumenta eadem die confecta alterum fiſci, & alterum priua-
ti, inſtrumentum priuati præſumitur prius confectum, Barto-
lum ſequitur Alex. hic nu. 3. & Matheſil. In ſingulari. 71. quod
incipit nota vnam regulam mirabilem, & omnes per textum
in d. l. non puto. cuius verba ſunt. Non puto delinquere eum,
qui in dubiis quæſtionibus contra fiſcum facile reſponderit.
Sed iſta lex multipliciter a noſtris Doctoribus intelligitur. Pe-
regrin. in tract. de iure fiſci. lib. 6. tit. 6. nu. 23. putat debere decla
rari per textũ in l. admonendi. ff. de iureiur. in verſ. ſolent enim
14 ſæpe iudices in dubiis cauſis, vbi dubiæ † appellantur cauſæ, qñ
non habetur plena probatio, ergo hic de dubiis quæſtionibus
intelligit reſpectu probationũ, vt quia non ſunt certæ, vel quia
cauſa ſit coniecturalis, adeo quod non conſtet de iure, & cauſa
fiſci pro quo facit. l. abſentem. ff. de pœnis, quatenus determi-
nat ex præſumptionibus neminem eſſe damnandum, & ipſæ
præſumptiones dubiam cauſam efficient gl. in l. vnica. §. acce-
dit. C. de rei vxor. act. Idẽ eſſet, ſi probationes hinc inde eſſent
plures, nam ambigua facti quæſtio eſſet Bal. in auth. omnes pe
regrini. C. communia de ſucceſſ. Item dicit quæſtionem eſſe
ambiguam etiam ſi conſiſteret in ratione, vt ſi fiſcus vellet ra-
tionem trahere ad intellectum ſibi proficuum, reus autem ad
alium ſenſum, nam in dubio fauendum eſt reo. l. ſi quis inten-
tione ambigua. ff. de iudic. l. in ambiguis orationibus. ff. de reg.
iur. l. veteribus. ff. de pact. l. non intelligitur. §. 1. ff. de iure fiſci,
Idem eſſet ſi iuris quæſtio eſſet ambigua. l. in ambiguo. ff. de
reb. dub. Sed iſte intellectus nõ facit caſum ſpecialem in fiſco,
vt requiritur, ne d. l. nõ puto ſit de indubitabili. Nam vt nemo
condemnetur per præſumptiones, vt etiam in dubio magis fa-
ueatur reo tam de iure, quàm de facto, ſunt regulæ cõmunes,
quæ obſeruantur contra quemlibet, vt ex iuribus allegatis vi-
deri poterit. Nec eſt verum quod quando probationes ſunt pa
res pro fiſco ſit iudicandum ex iis quæ dicta ſunt ſupra in quar
ta ratione pro communi. Menoch. in d. lib. 2. præſumpt. 72. nu-
me. 17. arbitratur ſenſum d. l. non puto eſſe vt ſit in arbitrio iu-
dicis in caſu dubio iudicare contra fiſcum, vel pro eo ſicut iu-
dicari poteſt contra quemlibet priuatum, quaſi ipſe princeps
15 noluit eſſe arctatus de ſua poteſtate, vt ſicut iudices † habent cer
ta arbitria in cauſis priuatorum, ita etiã habeãt eadem in cau-
ſis fiſci & in dubiis quæſtionibus non delinquant, ideſt non er-
rent ſi iudicent contra fiſcum, ſed hunc intellectum ego arbi-
tror verum, addità tamen cauſa ex communi intellectu, ne in-
cidamus in difficultatem l. inter pares ff. de re iudic. Commu-
16 nis igitur intellectus ad d. l. † non puto eſt, illam legem proce-
dere in quacunque cauſa lucratiua, quam fiſcus prætendat, cu-
iuſmodi cauſæ enumerantur à iuriſconſulto in l. 1. ff. de iure fi-
ſci alias enumerat Ripa in l. filiosfamilias §. diui nu. 52. de leg.
1 propter quas bona veniant applicanda fiſco, quo caſu in du-
bio ſit iudicandum pro fiſco, quia nemo debet condemnari,
niſi ex probationibus perſpicuis l. fi. C. de probat. Sed quia pro-
17 bationes † fiunt iudici l. quinquaginta ff. probat. iudex ipſe po-
terit arbitrari rem eſſe vel non eſſe probatam ſicut in cæteris,
ita in fiſco, ſed remotis cauſis lucratiuis, non eſt locus d. l. non
puto, & ratio legis † ſatis æqua fuit, cum magis faueatur illi qui
18 tractat de damno vitando, quam illi qui tractat de lucro captan
do l. fi. ff. de codicill. l. fin. ff. qui pot. in pig. hab. Vnde inquit Al-
ciat hic nu. 5. Modeſtinum auctorem d. l. non puto approbaſſe
Traiani optimi Imperatoris ſententiam, dicentis fiſcum lieni
ſimilem eſſe cuius craſſitudo imbecilliorem reliqui corporis
valetudinem, tenuitas verò valentiorem iudicaret, & ſequitur
Couar. in d. lib. 1. variarum reſolut. cap. 16. ergo fiſci opulentia
malam reipublicæ conſtitutionem arguit. Cum igitur propria
materia illius tituli ſit cauſa lucratiua, vt patet in l. 1. ff. eodem
19 ergo d. l. † non puto intelligenda eſt ſecundum naturam eiuſ-
dẽ tituli, vbi collocatur. l. Imperatores ff. de in diem adiect. &
hanc opinionem ſequuntur communiter ſcribentes. Iacob. de
Beluiſ. & Cuman. relati à Soc. hic nu. 24. Idem Soc. nu. 28. verſ.
tene ergo primam. Alciat. hic num. 6. addentes ad Mateſil. in
d. ſing. 71. Felyn in c. paſtoralis. num. 7. de reſcript. Bolognet.
nu. 17. Crot. hic num. 8. qui multos alios intellectus dat ad illã
l. tamen hunc ſequitur. quinque alios inducit intellectus Soci.
20 & hunc ſequitur. Iaſ. hic nu. 37. alterum intellectum † inducit,
addentes ad Alexã. hic ſub num. 3. alterum intellectum indu-
cunt. Alciat. hic nu. 5. quinque alios intellectus inducit, eoſdẽ
intellectus Alciati impugnat. Marcus Anto. Cuccus in tract.
de moratoria præſcriptione num. 48. ſed omiſſis aliis tene hũc
communem. Doctores etiam in d. l. non puto hunc intellectũ
21 communiter ſequuntur. Nec obſtat, quòd habens tot † varios
intellectus non poſſit allegari, quia hoc procedit, quando non
habet communem intellectum, vt declarat Ruyn. hic num. 9.
verſ. quia iſte textus habet communem intellectum. Quare d.
l. non puto loquitur in cauſa lucratiua, noſtra autem quæſtio
mota eſt in cauſa oneroſa, ſequitur quòd non faciat ad propo-
ſitum pro opinione Bartoli, & Alexandri. Cum igitur nulla ex
legibus pro vtraque parte allegatis videatur poſſe ſubſiſtere,
adhuc dubitatur de certiore opinione, Niſi velimus inſequi
22 communem † ſicut aues, vel ſicut ille Conſiliarius, qui igno-
rans notare per rationes, in votando ſecutus fuit opinionem
Domini (N.) interrogatus a Domino Præſide propter quam
cauſam, reſpondit (purachi è muy amigo di ſu mageſtad) Qua
mobrem inſequamur communem propter hanc rationem,
23 quia inter pares † cauſas pro fiſco eſt iudicandum pro quo al-
24 lego c. fi. † extra de re iudic. vbi in cauſa fauorabili, puta matri-
monio, dote, libertate, & teſtamento pro ipſis eſt iudicandum,
& ibi Felyn. nu. 6. dicit, caſus fauorabiles extendi etiam ad ſimi
les, ſed ipſe Felyn. ſolum propter d. l. non puto arbitrabatur il-
lud cap. fi. non poſſe extendi ad fiſcum, ſed iam eſt demonſtra-
tum illam legem non loqui in caſu noſtro, ſed in cauſa lucrati-
ua. nos autem in pari cauſa oneroſa, ergo habet locum diſpo-
25 ſitio d. c. fi. & l. inter pares ff. de re iudic. quòd autem cauſa † fi-
ſci dicatur eſſe fauorabilis, probatur generaliter quia fiſcus, &
dos circa fauores à pari iudicantur glo. in l. dotis C. de iure dot.
& probatur in l. 2. C. de iure fiſci. Imò cauſa fiſci principaliter
reſpicit publicam vtilitatem l. 2. ff. ad Municip. l. Lucius Titius
26 ff. de adminiſtrat. tut. latè Crot. hic num. 6. Vnde ſicut poſſeſ-
ſio † non releuat priuatum, quando pia cauſa concurrit cum
teſtamento eadem die confecto ad eius fauorem Dec. in l. fin.
colum. fi. C. de edict. diui Adr. toll. & vide Iaſ. qui hæc applicat
ad fauorem fiſci, & Afflict. in deciſ. 387. in fine de pia cauſa, Ita
non releuat priuatum contra fiſcum Peregrin. de iure fiſc. d.
27 lib. 6. tit. 6. nu. 28. Et pro hac opinione † faciunt, quæ dicit And.
in c. 1. §. ſed & res. titu. per quos fiat inueſti. & in c. 1. de duobus
fratribus de nouo benefic. inueſtit. & in conſtitutione regni,
quę incipit. Vt de ſucceſſionibus. col. 6 quòd d. l. nõ puto intel-
ligitur quando eſt dubium de facto, tunc fit interpretatio con-
tra fiſcum, ſed quãdo eſt de iure, tunc interpretatio ſit pro cau-
ſa fauorabili, ſcilicet pro ipſo fiſco, quem ſequitur Afflict. in cõ
ſtitutione regni, quæ incipit Si dubitatio. num. 20. Sed in caſu
noſtro, dubitatio eſt de iure, ſcilicet ꝓbata hypotheca per duo
inſtrumenta eadem die confecta, cuius cauſa ſit potior, ergo
non mirum ſi iſta cõmunis rectè determinat ad fauorem fiſci.

SVMMARIA.

QVAETIONIS SECVNDAE.

1 *Dotem præferri fiſco in dubio ſecundum communem opinionem.*
2 *Priuilegiatorum ille præfertur, qui habet potentius priuilegium.*
3 *l. ſi pignus ff. qui pot. in pignor. hab. vera inductio.*
4 *Verbum accipere, denotat hypothecam expreſſam.*
5 *Dos regulariter eſt priuilegiata, fiſcus autem ſolum in caſibus.*
6 *Lex generaliter loquens an comprehendat cauſam dotis.*
7 *Lex generaliter loquens includit cauſam fiſci.*
8 *Pro dote in dubio eſt iudicandum.*
9 *Dotis priuilegia reſpiciunt vtilitatem omnium.*
10 *Caſum ſpecialem an liceat dicere in cauſis dotalibus.*
11 *Regula. Si vinco vincentem te fortius vinco te, vbi & per quos probetur.*
12 *Mulier præfertur cuicunque creditori mutuanti in refectionem rei hypo thecatæ.*
13 *Prioritas hypothecæ ex quibus poſſit apparere.*
14 *l. ſcripturas C. qui pot. in pig. hab. habet locum in omnibus contractibus.*
15 *Hypotheca conſtituitur ex ſcriptura priuata Florentiæ, & quomodo intel- ligatur.*
16 *L. 2. C. de priuileg. fiſci duplex inductio.*

L.2.C.de

17 *L.2.C.de privileg.fisc.vbi corrigitur.*
18 *Dos,& fiscus in quibus æquiparentur.& nu.28.*
19 *Creditores pares in pignore,æqualiter admittuntur.*
21 *Privilegiatus non vtitur suo privilegio cõtra privilegiatum in pari causa.*
22 *Creditor ille est potior,qui prius pervenit ad sententiam.*
23 *Fiscus si reperitur in possessione,& sumus in dubio,præfertur doti.*
24 *Præsumptio est pro possessore.*
25 *L.3.C.de primipilo lib.12.intelligentia.*
26 *Ratio generalis restringitur ad specificata.*
27 *Ratio generalis non trahitur ad maiora.*
28 *Ratio generalis non comprehendit alios casus,in quibus est diversa ratio.*

QVAESTIO SECVNDA.

Vtrum dos vel fiscus præferatur.

EX prædictis infertur ad quæstionem, Si de prio-
ritate temporis secundum casum Bartoli con-
tendat fiscus,& dos quis eorum præferatur, in
1 hac quæstione † communis opinio est pro do-
te,vt testificatur Alciat.de præsumpt.reg.3.ca.
41.in fine. Covar. lib.1.var.resolut.cap.16.nu.
6.Menoch.de præsumpt.lib.2,præsumpt.72.num.18 cuius cõ-
munis auctor fuit Bald.in l.dotis C. de iure dot. & in l.ad exa-
ctionem C. de dot. promiss. & sequitur Soc.hic num.39. Iaso.
num.37.Rip.num.10.Crot.num.9.Parif.nume.14.Bolognett.
num.18.Negusant.de pignor.in 3.parte princip.in 2.membro
num.109.Prima ratio pro ista communi,quando duo privile-
2 giati concurrũt, ille præfertur qui habet privilegium † poten-
tius, sed dos habet privilegiũ potentius fisco, ergo causa do-
tis præferri debet causæ fisci. Maior probatur per textum in l.
verum in fine ff.de minor. Bartol. & Doct. in auth. quas actio-
nes C. de sacros.eccl. Minor probatur per textum in l.si pignus
3 † ff.qui pot.in pign hab.qui sic inducitur a Docto. quod tacita
hypotheca anterior privati præfertur posteriori hypothecæ ta-
citæ fisci,& tamen in l.assiduis. C. qui pot.in pignore habean-
tur,dispositum est,tacitam favore dotis,licet posteriorem præ
ferri priori hypothecę tacitæ ipsius privati. Sed illam minor
non bene probatur per d.l.si pignus,quia Accurs. ibi interpre-
tatur Si pignus specialiter idest expresse,& sic non loquitur de
tacita,& non valet argumentum,quia expresse regulariter prę
fertur tacitæ, Et confirmatur,quia dicit ibi Vlpianus,Si pignus
4 specialiter respublica acceperit,† cum pignus quis nisi expresse
accipere non possit: Item quia prior erat fisco, tam ex eo quia
habet expressam,quã ex eo, quia accepit pignus, ex regula d.
l.illud §.sicut in verbis. secundus creditor.ff. quib.mod.pign.
vel hypot.solu. sicco aliis modis potest probari d.minor, vel vt
Socin.hic num.38.per l.1.C.rem alienam gerentibus.vbi si tu-
tores,vel curatores,quorum bona sunt tacitè obligata pro ad-
ministratione vendiderint eorum bona fisco, vel privato, eo-
rum bona transeunt cũ dicta tacita hypotheca, & sic anterior
5 fisco. Sed melius probatur, quia dos † regulariter est privile-
giata,vt hic,sed ipse fiscus non est regulariter privilegiatus, ni-
si in casibus a iure expressis,quos casus recẽsent. Francisc. Lu-
can.in tract.de privileg. [illegible] Martin. Lauden.in tract. de Fisco.
Peregrin.in tract.de iure fisci,Afflict. in tit. de duobus fratribus
de novo benefic. invest. Vbi autem non reperitur privilegia
tus æquiparatur privato l.quod placuit ff.de iure fisc. l.1.C. de
conduct. & procur. præd. fisc.lib.11. l.1.C. de petit.hered.glo.
in l.item veniunt §.in privatorum ff.de petit.hęredit. ergo dos
est magis privilegiata quam fiscus, Potest etiam probari quia
6 causa dotis est adeo privilegiata, vt lex † generaliter lo[illegible]
non comprehendat illam,prout est communis opinio [illegible]
per Gabriel.in tit.de legib.& constit.conclus.1.nu.10.q[illegible]
7 nes allegat,sed lex † generaliter loquens includit fiscum. Sar-
dus in decis.Mantuana 13.nu.1.& 2.& seq. Et licet iudicatũ
quod lex generalis comprehendat causam dotis,vt per Frãch.
in decis. Neapolit. 219. & decis. 286. tamen decisiones proce-
dunt quando causa dotis non erat privilegiata in eo,super quo
generalis lex disponit, prout adhoc congerit idem Gabriel. in
dicta conclus. 1.num. 11. sed fiscus ipse semper comprehendi-
tur,vt in d. decis. 13. per Surdum. Vnde sicut pro dote præsu-
mitur cõtra privatum, eodem modo pro dote pręsumendum
8 sit contra fiscum. Secunda ratio. In dubio est pro dote † pronũ
tiandum l.in ambiguis pro dote ff.de iure dot.c. fi. de re iudic.
& hoc procedit semper de regula, sed pro fisco non semper,
nisi secundum intellectum communem, quem dedimus ad l.
non puto ff.de iure fisc.& confirmatur,quia privilegia conces-
9 sa † doti,respiciunt vtilitatem omnium, & hoc respectu dota-
tionis afferentis publicam vtilitatẽ auth.res quæ C.comm.de
leg.quæ vtilitas publica præfertur commodo, & vtilitati fisca-
li,casus est expressus in l.vnica §.fin. C.de caduc. toll. vbi quod
communiter omnibus prodest,hoc privatę nostræ vtilitati prę
ferendum esse censemus,& ibi loquitur de fisco. Et propterea
Castrens.hic infert,quòd licet sit refugium miserorum allega-
10 re,hunc esse casum † specialem,tamen in causa dotis,si nõ ha-
bemus aliam responsionem recte dicimus esse casum specia-
lem, Rip.ad hoc concedit, ad concordiam reducendum leges,
quando leges specialiter de dote loquuntur, vt in d. l.assiduis.
C. qui pot. in pig. hab. Vos dicatis quòd non possumus dicere
speciale esse in dote,nisi vel lex loquatur,vel ex verbis, vel per
extensionem ex identitate rationis.probatur quia in l.in rebus
C. de iure dot. fuit factum vnum speciale in rebus dotalibus,
quod non extenditur ad pecunias dotales,ideo necessariũ fuit,
facere l.assiduis C. qui pot.in pign.hab. Et probabimus quod
cum ille textus non faciat mentionem de hypotheca expressa,
quod non possumus extendere, ergo in dote etiam refugium
est miserorum dicere esse casum specialem sine ratione gloss.
in ver. percept. in l. filium quem habentem C. fam.hercisc.
11 Tertia ratio regula † est, si vinco vincentem te, multo fortius
vinco te, sed creditor qui mutuat pecuniam in refectionẽ do-
mus præfertur quibuscumque creditoribus anterioribus, &
fisco, & mulier præfertur illi creditori in causam refectionis,
ergo multo magis præfertur ipsi fisco: maior probatur in l. de
accessionibus ff. de perpetuis, & temporalibus præscriptioni-
bus.quam regulam dotem explicat Oldrad.in cons.98.& post
eum Fulgos.in l.Claudius ff qui pot. in pig. hab. Minor respe-
ctu creditoris mutuantis in refectionem probatur per l.credi-
torem 1.ff.si cert. pet. & l.interdum ff.qui pot. in pignore hab.
12 Item probatur respectu mulieris † quæ præferatur creditori
mutuanti in refectionem in aut. quo iure C. qui pot. in pign.
hab.& in §.his consequens in auth. de ęqualit. dot. Declaretis
istam magis communem opinionem procedere dummodo
dicta duo instrumenta sint eadem die confecta, & non appa-
13 reat de aliqua prioritate,† quę potest apparere,vel ex ordine na
turæ pot.,quia in vno instrumento esset promissio habitus, in
altero privationis, quia tunc regula est privatio præsupponit
habitum.l.decem ff.de verbo. obligat. l. manumissiones ff. de
iust.& iur. §. 1. instit. de his qui sunt sui,vel alie.iur. Vel quando
vnum instrumentum esset publicum, alterum privatum, iuxta
14 terminos l.† scripturas C.qui pot.in pign.hab. cuius dispositio
habet locum in omnibus casibus in quibus ex scriptura priva-
ta potest fieri fraus habenti instrumentum publicum,pro quo
videte Tiraque.l.de retract.conventional.§.1.glo.7.vers.nunc
autem & Franch..in decis.Neapolit.95.num.4. qui alios con-
15 gerit. Verum illa declaratio non haberet locũ Florentiæ † vbi
habentes scripturam privatam in eorum beneficium, intelli-
guntur habere instrumentum guarentigiatum, propter statu-
tum Florentinum,de quo per Nerviant.in 5.parte.in 2.mem
bro nu.47.[illegible] ideo consuluit Soc. quod
creditores scripti in libro debitoris si sint anteriores præferan
tur aliis creditoribus posterioribus habentibus instrumentum
in [illegible] quod ego intelligo si liber sit scriptus
manu debitoris,vel si de [illegible], alterum esset subscriptus
per debitorem,& liber non [illegible] exceptiones falsitatis. Itẽ
declara, dummodo eadem instrumenta non sint confecta ab
eodem notario, [illegible] scripturæ, & protocolli potest
apparere de prioritate temporis,vt dixi supra, & videte ad hoc
Vivian.in additionibus ad decis. 87. [illegible] & Felyn.in cap.pasto-
ralis.nu.5. de rescriptis. In contrarium, quod in dubio non sit
pronuntiandum pro dote cõtra fiscum sed quod dos, & fiscus
a pari procedant, tenet Bald.nove. in tract.de dote parte 9.pri
vilegio.1.Heren. [illegible] nume.5. Rip. [illegible] nume. [illegible]
de iure [illegible] quæst.17.nu.15. Prima ratio pro ista opinione
16 desumitur ex textu.l.2 † C. de privileg.fisci,dum licet illam in
[illegible]. Vel quod ibi fiscus præfertur dot. sed huic inductio-
ni respondẽt communiter Doctores quod ibi clara est decisio.&
prioritas fisci, ex quo [illegible] erant mariti bona, antequam con-
traxerat matrimonium, Nos autem [illegible] in dubio,& Ac-
17 curtius in d.l.2 † dicit legem illam corrigi per l.fin. C. qui pot.in
pign. hab.& sic d. l.fin. [illegible] quinquaginta [illegible]bus,
vel novis constitutionibus,de quibus in l.1.C. de emendat. Co
dicis Iustin vt hic declarat Soc. nu. 39. Secunda ratio alter in-
18 ducẽdo,quod fiscus,† & dos æquiparentur in privilegiis, sicut
inducit glo.in d.l.2.C. de privileg.fisc.& probat text.in d.§. his
consequens in auth. de æqualit. dot.& l. quod quis ff. de privi-
leg.credit. Nam in d.§.his consequens definitur quod dos prę-
feratur ei qui mutuavit in refectionem,& in d. l. quod quis fi-
scus præfertur etiam ei qui mutuavit in refectionem, Tunc po
test formari argumentum, Causa dotis, & causa fisci paribus
privilegiis ambulant,ergo vna non est alteri præferenda,ante-
cedens est probatum,consequentia valet,quia idem est in pri-
19 vatis,qui si pares † in iure pignoris æqualiter admittuntur l. si
debitor l.si fundus §.si duo ff. de pignor. Sed respondetur, quod
20 ista regula † fiscus,& dos æquiparati procedunt,intelligitur in gene
re privilegii,non in specie,idest,quod sicut fiscus, ita & dos ha-
bet privilegium tacitæ hypothecæ gloss. in l. dotis, C. de iure
dot.quæ ibi est communiter recepta, & probatur in l. assiduis.
C.qui

C.qui pot.in pign. hab. sed vbi duæ scripturę apparent eadem
die confectæ altera in fauorem dotis, altera in fauorem fisci, &
sic in specie magis recepta est senẽtia vt pręualeat ea quæ in fa
uorẽ dotis, vt dictũ est. Itẽ respõdẽt à pari procedũt ꝯ tertiũ, &
sic loquunẽ casus legũ inductãrũ, sed qñ inter eos tractatur, qa
dos reperiẽ regulariter priuilegiata, vt hic, fiscus aũt nõ regula
riter, nisi in certis casibus priuilegiatus, ideo dos præfer̃ fisco.
21 Tertia ratio. priuilegiatus † non vtitur suo priuilegio cõtra pri
uilegiatum in pari causa, vt notat gl. in ver. cessat in d.l.2. C. de
iure fisc. & gl. in l. dotis. C. de iure dot. ergo inter fiscum, & do-
tem est seruandum ius cõmune, sed de iure communi ille est
22 † potior qui prius ad sententiam peruenit. l. is a quo in prima.
ff. de rei vendic. l. siquis a multis. ff. de noxal. Imò videtur quòd
pariter admittatur quilibet pro sua rata, quia hypotheca neu-
trius attenditur inter seipsos, ex quo de prioritate hypothecæ
non apparet, & sic pro rata concurrunt. l. priuilegia. ff. de priui-
leg. credit. & est argumentum. l. si. C. de bon. auth. iudic. possid.
& l. cum vnus. ff. eod. Sed respondetur concedendo maiorem
quando sunt ęqualiter priuilegiati, secus si alter esset magis pri
uilegiatus, quia præfertur. l. verum in fine. ff. de minor. & iam
est probatum dotem ipsam esse magis priuilegiatam fisco, Nõ
23 tamen negamus ꝙ si fiscus † reperitur in possessione, & deten
tione rerum, ꝙ eius conditio sit potior, prout quando agitur
inter duos priuatos, & ista est doctrina Salic. in l.2. C. de priuil.
fisc. Idem dicimus in dote. quia possessionis additamentũ effi-
caciter ampliat iura possidentis. §. commodum instit. de inter-
dict. cap. si a sede de præbend. lib.6. Bart. in l. si fundus. §. si duo.
24 ff. de pignor. nam præsumitur † pro illo qui possidet, siue sit fi-
scus, siue mulier, & pro hoc faciunt notata per Bart. in l. quæ li-
beris. §. testamenta. & in l.1. §.1. ff. de bon. possess. sec. tab. & in
l. si inter. ff. de reb. dub. facit cap. si a sede de præb. lib.6. glo. in c.
nulli. 12. q.2. quo casu non obstaret causam dotis esse potiorẽ,
quia id intelligitur cæteris. Peregrin. de iure fisc. lib.6. tit.6. nu.
25 34. Quarta ratio per tex. in l.3. † C. de primipilo. lib.12. duplici-
ter illam legem inducendo, Primo modo in casu legis, vbi fi-
scus præfertur doti, & est clarum. Secundo modo in ratione le-
gis, quæ generalis est, sic arguendo vtilitas publica præfertur
priuatorum contractibus per illam legem, sed in fisco conside
ratur vtilitas publica, non autem in dote, per illam legem, ergo
generaliter fiscus præfertur doti. Sed respondetur communi-
ter per scribentes ipsam legẽ loqui in casu primipilari, cui spe-
tialiter est concessum ibi, vt præferatur doti, sicut sunt etiã con
cessa alia priuilegia magis ardua, vt filij obligẽtur, licet nõ sint
hæredes patris. l. fi. C. eod. tit. & hanc responsionem dedit pri-
mo loco Cyn. in l. satis notum. C. in quibus caus. pign. vel hy-
poth. tacite contrahatur. qui est cõtextus ad d.l.3. C. de primi-
pil. lib.12. & ibi sequuntur omnes. Alciat. de præsumpt. regu.3.
præsumpt. 41. in fi. Couar. lib.1. var. resolut. cap.16. nu.6. in fine.
Menoch. d. præsumpt. 72. nu.4. Soci. hic. nu.41. Nec obstat ra-
26 tio † generalis, quia restringitur ad express. §. fratris instit. de
nupt. & ibi gl. docet. l. de eo. §. si quis ex auis. ff. ad exhibend. gl.
in l. si fugitiuis in ver. qualibet alia pœna. C. de seruis fugit. latè
Fely. in cap. sedes in 4. declaratione de rescript. & hanc tanquã
communem probat Abb. Siculus in d.c. Sedes nu.149. & plur.
27 seq. Nec potest ratio † generalis trahi ad maiora expressius Syl
uanus in consil.45. nu.41. qui testatur de communi Ias. in l. si is
qui pro emptore. nu.121. ff. de vsucap. Crot. in consi.60. nu.22.
vol.1. Castrens. in consil.467. vol.7. vol.2. Curt. sen. in consil.16.
nu.26. versic. vltimo ista pars. Et ista doctrina sæpius est recepta
in tribunalibus Capitaquens. decis.145. nu.4. par.1. & decisio.
272. nu.3. eadem parte, & decis.100. num.2. par.3. & decis.103.
28 nu.2. Et qñ diuersitatis † ratio allegari potest alios casus nõ cõ-
prehendit. l. talis scriptura. §. fin. de leg.1. Gabriel. in tit. de clau-
sul. conclus.9 nu.3. Surdus in decis. Mantuana.88. num.13. Et
est magna ratio diuersitatis inter fiscum, & dotem in cæteris
casibus, in quibus dos ipsa maiora consequitur priuilegia, vt
abundè probatum est.

SVMMARIA

QVAESTIONIS TERTIAE.

1 *Dotis priuilegium in tacita hypotheca an complectatur expressam, & nume.32.*
2 *Glossæ opinio in decisiuis est tenenda.*
3 *Ius commune potentius est quàm ius priuilegiatum, quod est singulare.*
4 *Ius commune per ius speciale derogatur.*
5 *Actus qui iure communi fieri potest, & iure speciali, tutior est si fiat iure communi.*
6 *Ius priuilegiatum potentius est in concursu iurium.*
7 *Priuilegia in dubio non intelliguntur cum iniuria alterius.*
8 *l. impensa. ff. de relig. & sumpt. funer. intelligentia.*
9 *Creditor pro sumptibus funerum non præfertur creditori anteriori habenti hypothecam expressam.*
10 *Dos præfertur expensis funeris in tacita hypotheca.*
11 *Mulier non præfertur creditoribus in hypotheca expressa, & nu.16.*
12 *Hypotheca tacita non operatur tantum effectum, quantum expressa.*
13 *Prouisio hominis potior est prouisione legis.*
14 *Mulier non habet priuilegium hypothecæ contra habentem ius quæsitũ.*
15 *Clausula antefe. ri facit priores cedere posterioribus.*
17 *Mulier in sua hypotheca præfertur creditori mutuanti in refectionem domus, vel nauis.*
18 *Regula si vinco vincentem te &c. intelligentia.*
19 *Creditor mutuans in refectionem non habet hypothecam, sed solum personalem actionem.*
20 *Prædium emptum ex pecunia mea, quando efficiatur meum.*
21 *l. interdum. ff. qui pot. in pign. hab. intelligentia.*
22 *Comparatiuum non excludit qualitatem positiui.*
23 *§. his consequens in auth. de æqualitate dot. intelligentia, & nu.32.*
24 *Hypotheca tacita in quibus casibus contrahatur.*
25 *Dotem, cæteris paribus, præferri ex priuilegio.*
26 *Legum extensio non est facienda ad correctionem iuris.*
27 *Argumentum de personali actione ad hypothecã expressam non procedit.*
28 *Declaratio nihil de nouo inducit.*
29 *l. assiduis procedit, vbi non inducitur iuris correctio.*
30 *Extensio quando fiat in exorbitantibus.*
33 *Dos est magis priuilegiata quàm fiscus.*
34 *Hypotheca tacita in dote tantum operatur, quantum expressa in priuato.*

QVAESTIO TERTIA.

An mulier pro suis dotibus in concursu creditorum præ-
feratur alijs habentibus non solum tacitam, sed
etiam expressam hypothecam.

TErtio prosequendo ordinem prælationis, quæ-
runt Doctores vtrum priuilegium indultum
1 † mulieribus pro exactione dotis, vt præferatur
alijs creditoribus mariti, de quo in l. assiduis.
C. qui pot. in pig. hab. in §. fuerat instit. de act.
l.2. §. fi. ff. de priuileg. credit. in l. vbi adhuc. C.
de iure dot. in §. aliud in auth. de æqualit. dot. in §. quæ igitur in
authẽ. de priuileg. dot. habeat locum etiam contra creditores
anteriores habentes hypothecam expressam, nã de tacita non
est dubitandum, cum d.l. assiduis clarissimè hoc determinet.
Communis opinio est pro parte negatiua. vt testificantur, So-
cin. sen. hic in fine, iunior nu.105. & no. in fi. Ias. nu.10. in 2. lect.
Bolognet. nu.171. vers. tertia pars. Negusant. in tract. de pigno.
in secunda parte princip. in memb.4. versic. & alij comm uni-
ter. Corn. in consil.182. nu.3. vol.1. in versic. opinio glossæ com
muniter obseruatur. Ruyn. hic nu.4. Crot. nu.28. Ripa hic. nu.
27. & in d.l.2. §. fin. ff. de priuileg. credit. Author istius commu-
nis fuit Accurs. in d.l. assiduis in ver. licet anterioris. versi. tu dic
tertio, & ibi Iacob. Butr. Bal. & Salic. & hoc voluisse etiam Bar.
hic, testatur Soci. iun. d. nu.105. glo. in §. fuerat in ver. credito-
ribus instit. de act. & ibi Ang. nu.12. gl. in c. ex literis extra de pi
gnor. in ver. fauor. & ibi Anto. de Butr. dicit esse communem
opinionem inter Canonistas. Dyn. in reg. qui prior. de reg. iur.
lib.6. & ibi addentes cumulant. Et secundum hanc communẽ
est casus decisus in Cappella Tholos. decis.218. Bart. in d.l. assi-
duis dicit quod consuetudo iudicandi est pro opinione glossæ.
Abb. in d. c. ex literis nu.8. in fine dicit, quòd ipse seruaret opi-
nionem glossæ, si ita esset de consuetudine. Corn. in d. cõs.182.
2 nu.3. dicit ꝙ dicta opinio glo. † in decisiuis est tenenda, tũ quia
ab opinione glossæ non est recedendum per notata a Iac. But.
in l.1. C. qui pro sua iurisdict. multo minus a communi opinio-
ne concurrente cum sententia glossæ, vt notant Doctor. in cap.
ne innitaris extra de constit. & in l. cum prolatis. ff. de re iudic.
Vt igitur ostẽdam vobis hanc opinionem esse verissimam, &
amplectendã esse in tribunalibus, recitemus primo ipsius fun-
damẽta, deinde quot fuerint de ea re opiniones diluamus pro
confirmatione veritatis. Primo igitur inducitur regula gene-
ralis. qui prior est tempore potior est in iure cap. qui prior. de
reg. iur. lib.6. l. potior, & l. qui balneum. ff. qui pot. in pigno. ha-
3 beantur. Secundo, ius † commune potius est iure singulari, qd
vocant priuilegiarium, sed creditores qui expressam hypothe-
cam habent, & qui mulierem tempore antecedunt nituntur
tantum iure communi, mulier autẽ solum speciali fauore do-
tis, ergo potius est ius creditorum anteriorum ipsa dote; ma-
ior probatur per textum in l. eius militis. §. militia missus. ff. de
milit. testam. in l. centurio. ff. de vulgar. & pupill. substit. Sed te-
nentes contrariam partem respondent, quòd ista non proce-
dunt, quando creditores priores tempore nituntur tãtum iu-
re communi, sed posteriores tempore nitũtur iure priuilegia-
rio, l. creditor in 1. C. si cert. pet. l. impensa. ff. de relig. & sumpt.
4 funer. l.3. ff. quod cum eo qui in aliena potestate. Quia ius † cõ-
mune per ius speciale derogatur ex regula generi per speciem
derogatur cap.1. de rescript. cap. generi de regul. iur. l. vxori in.
§. felicis-

§.felicissimo,& l.seruis vrbanis.§.si alii.ff.de leg.3. l.in toto.ff.
de reg. iur. Item ad regulam ius commune potius est iure sin-
gulari, respondetur, quando vtrunque ius in eadem persona
5 concurrant,tunc actus † qui iure cõmuni valere potest, ex pri-
uilegio non sustinetur,quãdiu ius commune locum habebit.
vt d.l.Centurio. Item actus qui de iure communi, & speciali
cõfici potest,tutior est,& minus periculis expositus, si iure cõ-
muni fiat d.l. eius militis §.fi.ff.de milit.testam.,& Crot.ibi no
tat de priuilegio tẽporario agi,cum post annum,quo quis mis-
sus est, militare testamentum reuocetur l. quod dicitur ff. de
milit.testam.sed nos loquimur de priuilegio perpetuo Ripa in
6 l.filiusfamilias §.diui nu 82.de leg.1.Item † in concursu iuriũ,
potius est ius speciale,& priuilegiatum,quam ius commune l.
3.ff.quod cum eo l.ex facto §.fin.ff de pecul. Nam qui in nauẽ
extruendam,vel reficiendam credidit,priuilegium habet,quo
ceteros iure communi venientes superat l.qui nauem ff.de pri
uileg.credit. Sic etiam dicẽdum sit,vt priuilegium quod in cau
sa dotis mulieribus concessum est, potius sit quam priuilegiũ
antiquiorum creditorum,tanquam speciale potius, & valẽtius
generali. Sed istæ responsiones præsupponunt mulierem esse
priuilegiatam pro dote in hypotheca expressa, quod omnino
est falsum, & de hoc disputamus, vnde sic replico, priuilegia,
7 † quæ principalibus constitutionibus tribuuntur, ad alienam
iniuriam porrigi non oportet l.cum auus C.de emancip. lib.l.
impube.ff.de administrat.tut.ergo priuilegium prelationis qđ
principales constitutiones in causa dotis mulieribus indulse-
runt,quod loquitur de hypotheca tacita, ad iniuriam aliorum
creditorum anteriorum in hypotheca expresse trahi non de-
8 bet. Confirmatur,quia in responsione allegatur l.impensa † ff.
de relig.& sumpt. funer. per quam volunt creditorem pro ex-
pensis funeris præferri cuicunque alteri creditori etiam ante-rio
ri,allegant etiam l.Neratius,& l.nec ære alieno l.at si quis §. 1.
ff.eod.tit.& notant Doct.communiter in l.fin. §. in computa-
tione C.de iure delib.per quæ iura ita tenet Alber.in l.2.in prin
cip.C.de priuileg.credit.Bar.in l.1.in 4.opposit.vers.cum quæ-
ritur ff.soluto matrim. Aret.in §.fin.instit. de lege Falcid. Ripa
in tract.de peste in tit.de remed.præseruatiuis nu. 133. Cassan.
in consuetud. Burgund. in tit.de nast.& apparit.rubri 9. §.15.
Alios congerit Petrus Duenas in reg.297.nu. 7. vbi etiam, qđ
expensę funeris preferuntur doti. Soci.Iun.hic num.61. Et ta-
men isti Doctores [illegible] quia dictæ leges in tit. de relig. &
9 sumpt. funer. non habent † locum contra creditorem anterio-
rem habentem hypothecam expressam,vt tenet glo. in d.l. im
pensa funeris quæ est l.pen.ff.de religios.& ibi tenet [illegible] Odof-
red.& latius in d.l.at si quis §.1. Vbi dicit hoc lege non caueri,
& hanc opinionem tenet Petr. de Bellapertic. in l. eos in prin-
cip.vers. vos habuistis C.qui pot.in pign.hab. Angel.in d. l. 2. ff.
de priuileg.credit.vbi Ripa qui dicit hanc esse communem opi-
nionem Bald.Nouell.in tract.de dote.in 10.parte princip.in 9.
10 limit. vbi probat dotem † præferri expẽsis funeris in tacita hy-
potheca,& Negusant.de pignor.in 5.parte princip.in 2.membro
bro nu. 28. Et secundum hanc opinionem est casus decisus in
pluribus tribunalibus,vt testificatur Franch.in decis.51.vbi in-
terpretatur dictas leges allegatas in contrarium ff. de relig. &
sumpt.funer.& fuit etiã decisum in Senatu Mantuano, vt per
Surdũ decis.245.Tertio adducitur l.[illegible] C. de iure dot.
vbi Iustin. ait, marito vergente ad inopiam vxorem posse res
dotales vendicare,[illegible] a creditoribus posterioribus, vel ab his,
11 qui non potiora iura legibus habere noscuntur, [illegible] confiten
dum † est creditoribus tẽpore prioribus in hypotheca expres-
sa mulierem non præferri, [illegible] solum credi-
toribus posterioribus,& alijs qui potiora iura non habent, [illegible]
fertur. Quarto per l.in rebus C.de iure dot.vbi habetur [illegible]
in rebus dotalibus mulier omnibus alijs creditoribus [illegible]
tur,ergo in rebus mariti non præfertur, [illegible]
lus creditores habentes expressam hypothecam anteriorem.
Quinto per l.2. C.de seruo pignori dato,vbi si contraxi cum fi-
sco,quo casu omnia bona mea sunt tacite obligata, si postea de
di libertatem seruo,non impeditur libertas,& ratio illius text.
12 est,quia hypotheca tacita † non tantum operatur, quantũ ex-
pressa specialis,ergo dum mulier est priuilegiata in hypothe-
ca tacita,non facta mentione expresse non est eo vsque exten-
13 denda. Sexto potior † est hominis cautio dispositione legis, l.
& habet §.1.ff.de precar.l.fin.C.de pact.convent. Alci. [illegible]
Bartol.in l.si quis ita ff.de condit.& demonstrat. [illegible] creditores
res priores tempore nituntur sua propria cautione,mulier au-
tem nititur dispositione legis l.vnic.C.de rei vxo.act.ergo cre
ditores priores tempore præferẽtur doti in hypotheca expres-
sa. Denique potest confirmari,quia mulier paciscendo sibi in
hypotheca expressa non potest efficere deteriorem illorũ cre-
14 ditorum conditionem,quibus per hypothecam † anteriorem
est ius quæsitum l.filius C.de pact. l. transactione matris C. de
transact.l.non debet ff.de reg.iur. Item facit,quia in quęstioni-
bus beneficiorum priores tempore, posterioribus anteponũ-
tur c.eum qui de præbend.c.tibi qui de rescript.clem. capitulũ
15 de rescript. Sed si Romanus Pontifex clausulam, † vt vocant
anteferri in diplomate posteriorũ inseruerit,magis est,vt prio-
res posterioribus cędant, quamquam prioribus ius quæsitum
iam esset c.quamuis de rescript.cap. auctoritatem de concess.
præbend.clem.pen.de præbend.sed in quæstione proposita ex
pressam prælationem ab Imperatore decretum non habemus
ergo dici non poterit, ipsam dotem anterioribus creditoribus
16 anteferri, Item † per tex.in d. l. assiduis §.& ideo C. qui pot. in
pign.hab.cui similis est tex.in §.1.in auth.vt exact. instante do-
te,vbi filij prioris vxoris prius consequuntur maternam dotẽ,
& postea secunda vxor consequitur dotem suam,ergo mulier
in dotis exactione nõ præfertur omnibus creditoribus expres-
sam hypothecam habentibus. Sed tenentes contrariam partẽ,
dicunt omnia prædicta procedere attento iure communi, ve-
rum, quia Iustinianus voluit supplere omnes leges antiquas
& hoc nouum priuilegium concedere in d.l.assiduis, propte-
rea videndum est,an hoc priuilegium haberi possit ex d. l. assi-
duis Soc.hic num. 111.& seq.multis modis inducit d. l.assiduis
pro ista opinione affirmatiua, & quia Martinus antiquus glos-
sator fuit auctor huius opinionis. Primo arguit ex Martini fun
damento. Nam creditor mutuans pecuniam in refectionem
domus,vel nauis,licet sit posterior,prefertur cuicunque alteri
etiam anteriorem hypothecam habenti per textum in l. inter
17 dum.& l.seq.ff.qui pot.in pignore hab. sed mulier † in sua hy-
potheca præfertur creditori isti mutuanti in refectionem, er-
go ipsa mulier præfertur illis creditoribus habentibus expres-
18 sam, ex regula † l. de accessionibus ff. de diuers. & temporal.
præscript.vbi si vinco vincẽtem te,multo fortius vinco te.Sed
quia huic argumento respondet Accurs.in d. l. assiduis in glo.
magna in vers. Sed certe, vbi quod ista regula si vinco vincen-
tem te &c.non semper est vera,sed plerumque fallit, vt in ca-
su auth. licet C. de natural. lib. Soc.tamen replicat. Nam præ-
supposito quod concurrant simul creditor mutuans in refe-
ctionem, & ipsa mulier pro suis dotibus,& alij creditores ante
riores in hypotheca expressa, vtique præfertur creditor mu-
tuans in refectionem alteri creditori habenti hypothecam ex-
pressam d.l. interdum,& huic creditori mutuanti in refectio-
nem præfertur mulier pro suis dotibus, prout est casus in d. §.
his consequenter in auth.de æqualit.dot.ergo dos ipsa præfertur
creditori anteriori habenti expressam,cum sit eadem ratio vin
cendi,vt per Bart in d.l.de accessionibus & in l.Claudius ff.qui
pot.in pign hab.Secundo replicat Nam mulier contra credẽ-
tem illum plus iuris habet quam anterior creditor habens etiã
expressam, probat quia ille cedit creditori in refectionem, &
mulier talem credẽtem superat, ergo plus iuris habet. Sed istæ
19 replicationes Soc.presupponunt creditorem † mutuantem in
refectione esse creditorẽ in hypotheca, quod est falsum, quia
ipse est creditor in actione personali,& hoc tenet gl. in l.inter-
dum in ver. credidero in vers. tertium ff. qui pot.in pign. hab.
& glo prima in l qui nauem ff.de priuileg.credit. Et quando
præfertur creditoribus anterioribus per d.l.interdum, hoc est,
quia iste mutuans sibi expresse cauit de hoc ex regula l.licet.C.
20 qui pot.in pign hab. [illegible] si prædium † ematur ex pecunia mea,
non aliter debeo in illo præferri cæteris creditoribus, nisi spe-
cialiter retinuerim hypothecam super illo prędio,& hoc fiat de
consensu vẽditoris,quia in actu acquisitionis ipse venditor [illegible] po-
test creditoribus anterioribus præiudicare Negus. de pignor.
in [illegible] parte nu.24. & seq. & est casus [illegible] Franch. in de-
cis.[illegible] & vide Capyc.decis.194.in 3 difficultate. Sed quia in d.
21 l.interdum † non aderat venditor [illegible] fiebat pactum inter cre-
[illegible] mutuare pecuniam in refectionem,& ip-
[illegible] creditorum anteriorum, & videba-
[illegible] non erat in facultate debitoris facere [illegible] m
[illegible] Vlp. [illegible] quod debitor
bitor specia[illegible] e hoc pactum [illegible] etiam [illegible] mo-
[illegible] aliorum credito[illegible] quæ immediate
subsequuntur [illegible] special [illegible] debitor [illegible] pos-
set hoc facere, & ita intelligo Accurs.in d. l.interdum in vers.
credidero in vers.& tunc speciale est. Et quod in d.l.interdum
sibi expresse cauerit de hypotheca prædicta, probatur, Nã Vl-
pian.dicit interdũ posterior potior est priore,sed dum de prio-
re creditore loquitur, intelligit de eo, qui expressam habuit
hypothecam, ergo & dum de posteriore loquitur,eodem mo
22 do est intelligendum, cum a contrario † nõ excludat qua-
litatem [illegible] Bart.in l.legata inutiliter in princip.de leg.1.
Bald.in l.2.vers. confirmatur etiam hic C.de probat. Nec obstat
modo quod ipsa dos præferatur creditori mutuanti per d. §.
his consequen in auth de equalit.dot.quia nos loquimur vtrũ
hypotheca expressa posterior pro dote præferatur hypothecæ
expressæ anteriori alicuius priuati,sed in d. §.his consequens,
23 † dubitatur, vtrum sicut creditor mutuans in refectionem,qui
licet sit posterior,tamen præfertur anteriori, ita etiam debeat
præferri doti quæ fuerit in hypotheca anterior,& sic sumus in
diuerso

diuerso casu,& quod ibi dos fuerat anterior probatur ex versi.
Quæsitum est igitur si mulier prætendens priuilegium super
antiquam dotem,& augmentum,&c. Secundo inducit d.l.as-
siduis Soc. in vers. Et ab anterioribus creditoribus, quæ verba
ipse dicit esse intelligenda tam de habentibus expressam, quã
tacitam. Sed ista inductio non probatur, & hoc est illud de
quo disputamus. Tertio inducit, quia si ille textus restringe-
retur solum ad habentes tacitas hypothecas, vtique rarissime
procederet,quia pauci sunt creditores,quibus talis hypotheca
tacita concedatur,de quibus in tit.ff.quibus mod.pign.vel hy-
potheca tacitè contrah.contrahitur quidem hypotheca tacita
24 † in rebus illatis per colonum §. item seruiana instit. de act. &
l.item ff.de pact. Item in rebus tutoris erga pupillum l. pro of-
ficio ff.de administr.tut. Item in contractibus fisci l.2.C.in qui
bus caus.vel hypot.tacitè contrah. Et secundum aliquos in do
mo,quæ credita pecunia reficitur l.creditor ff si cert. pet.& d.
l.interdum ff.qui pot.in pign. hab. Vnde cum non sint alij ca-
sus in iure de tacita hypotheca dos ipsa,quæ ex d. l.assiduis ha-
bet etiam tacitæ hypothecæ priuilegium solum in istis paucis
casibus verificaretur, & sic rarissime procederet. quod argu-
mentum etiam facit Iason.hic colum.2.in 2.lect.sed responde
25 tur quod non fuit parum, vt ipsa dos cæteris paribus præferre-
tur, sæpissime enim in iudicijs isti casus occurrunt. & textus in
l.nam ad ea ff.de legibus à contrario sensu, intelligitur, cum
ita rarò eueniant,vt per miraculum potius quam aliter euenis-
se credatur.Bartol. in l. si maior C.de legit.hered. Deci. in l.ea
quæ rarò, vbi Cagnol.ff.de regul.iur.Gomes.in §. item seruia-
na num.27.instit.de act. Alciat.lib.2.dispunct.cap.8.Socin.iun.
in consil.15.num.23.lib.2. Quarto Socin inducit d.l. assiduis,
in vers.oportebat enim maritos disponi,&c. Vbi illa ratio for-
tius vrgere videtur in hypotheca expressa, quam in hypothe-
ca tacita,quia tunc magis videtur maritus creditoribus satisfa
cere velle,quam si lex tacitam hypothecam inducat,& hoc ar
gumentum etiam est Iason.ibidem.num. ... Sed respondetur
26 quod siue sit par ratio, siue maior, non est facienda † legum
extensio ad correctionem iuris per notata in auth. quas actio-
nes C.de sacrosan.eccles.latè Iason.ibi.& in l.Gallus §.1. ff. de
lib.& posthum.præsertim in præiudicium aliorum,vt per Ga-
briel.in tit.de iure quæsito non toll. Quinto inducit in vers. Cũ
enim in personalibus, &c. Nam ibi ad similitudinem perso-
nalium statuitur vxorem præferri in sua hypotheca alijs hypo
thecis anterioribus,sed respectu personalium prælatio fit, licet
sint expressæ,ergo similiter debet intelligi, & de expressis hy-
pothecis. Et hoc est etiam argumentum Iason.pro hac opinio
27 ne. Sed ista argumentatio † de personali actione ad hypothe
cam expressam non procedit,quia d. l. assiduis non introduxit
priuilegium personale pro dote, vt præsupponit Iason. sed de-
clarat illud fuisse per prius introductum,& ita erat l.2.§.fin.&
l.seq.ff.de priuileg.credit.& l.1.C.de priuileg.dot.vnde d.l.assi-
duis in hoc nihil de nouo introduxit contra regulas iuris,quia
28 qui declarat † nihil de nouo facit Felyn.in c. super quæstionũ
in princip.extra de offic.deleg. Sed quo ad priuilegium præla-
tionis respectu tacitæ hypothecæ d. l. assiduis illud de nouo in-
troduxit contra regulas iuris communis de quibus in d. l. po-
tior,& in d.l qui balneum ff.qui pot.in pign.hab & sic proces-
sit respectu tacitæ hypothecæ correctoriè ad ius,ergo non de-
bet extendi ad expressam hypothecam: Cum igitur sit diuersa
ratio inter priuilegium personale,& priuilegium hypothecæ,
non valet argumentum de personalibus ad hypothecas. l. fin.
ff.de calumniatoribus.cum simil.b. Sexto inducit Soc.d.l.assi-
duis in vltimis verbis,dum dicitur curamus,ne mulieres dam-
num patiantur, suisque rebus defraudentur, licet pro lucro
non foueamus. Tunc sic argumentatur,si expressa hypothe-
ca anterior præferretur doti, non satis curasset Imperator de
ipsis mulieribus, quia sæpissimè remanerent indotatæ, & sic
contra intentionem Imperatoris,qui videtur in omni casu, &
aduersus quoslibet creditores (cum generaliter loquatur) vol-
uisse conseruare mulieres in suis dotibus. Sed respondetur, quod
29 hæc generalitas d.l.† assiduis procedit,vbi non inducitur cor-
rectio iuris, Nam ad euitandum correctionem iuris magis est
attendẽda causa prior,quam causa dotis,seu eius fauor c. cum
expediat de elect.lib.6.& d.authent.quas actiones C. de sacros.
30 eccles. Vnde licet in exorbitantibus † fiat extensio ratione piæ
causæ tamen in correctorijs non fit, regulariter loquendo, vt
per Barto.in l.si constante in princip.in 9.q.infra eodem, & ibi
31 Alexand. Septimo Soci.inducit d.§. his consequens † in auth.
de æqualitate dot.duplici modo in vers. Quæsitũ est si mulier &c.
primo,nam dicitur quòd mulier volebat præferri creditoribus
anterioribus,pro vt regulariter poterat,sed veniebat,qui in re-
fectionem crediderat,& eisdem creditoribus,& mulieri vole-
bat præferri, & sic respectu creditorum non fit distinctio, sed
de eisdem loquitur tam respectu mulieris,quam respectu cre-
dentis in refectionem,sed iste qui mutuat in refectionem præ-
fertur etiam habẽtibus expressam,ergo pariter & mulier præ-
fertur habentibus expressam. Secũdo inducit, Nam ille textus
loquitur etiam de eo qui credidit in emptionem agri,qui cum
ratione hypothecæ vellet præponi alijs, præsupponitur habe-
re expressam,quia ille tacitam non habet, iuxta l. licet. C. qui
pot.in pign.hab. sed mulier isti præfertur, ergo habenti hypo-
thecam expressam anteriorem præfertur. Sed ad hoc argu-
mentum iam est responsum,quòd in d.§ his consequens,quæ
situm est,quis præferatur,an dos anterior in hypotheca, an ve
rò mutuans in refectionem, vel creditor ex cuius pecunia em-
tum est prædium licet fuerint posteriores & pro ratione dubi-
tandi erat, quia cum isti præferantur quibuslibet creditoribus
anterioribus in hypotheca,ergo idem videbatur dicendum in
dote, & sic præsupponitur hypothecam dotis esse anteriorem
istis creditoribus in refectionem,& in emptionem, sed contra
rium deciditur in dote,cum ergo loquatur de hypotheca do-
tis anteriore, nos autem in quæstione præsupponamus dotis
hypothecam esse posteriorem, sequitur, quod non procedit
argumentum. Quare resolutis contrarijs,remanet firmata cõ-
32 clusio,quòd dotis expressa † hypotheca posterior non præfer-
tur anteriori expressæ priuati,sed inter dotem, & priuatum,re
manet regula in suo robore, qui prior est tempore,potior est
in iure,sed in tacita,mulier præfertur, etiam si sit posterior tẽ-
33 pore,& in hoc est magis † priuilegiata, quam fiscus, qui si est
posterior non præfertur,vt l.si filius ff.qui potior.in pign. hab.
Aut vnus habet expressam, & alter tacitam, & tunc si mulier
est illa,quæ habet expressam,ipsa præfertur,licet tacita sit prior
tempore,vt d.l.assiduis,sin autem ille habet expressam,& mu
34 lier tacitam,tunc quia tantum operatur † tacita in dote,quan-
tum expressa in priuato,habebit locum regula,qui prior est tẽ
pore,potior est in iure, aut non apparet de anterioritate alicu-
ius,& tunc in dubio pro dote, vt dictum est in figuratione ca-
sus per Barto. & hanc distinctionem plenissime explicatam,
vide à Dyno.in d.regula qui prior est tempore.lib.6.

SVMMARIA

QVAESTIONIS QVARTAE

1 *Causa quotupliciter sumatur.*
2 *Dotis priuilegia concessa actioni,contractui,rei,& conditioni transeunt ad hæredes.*
3 *Priuilegium quando non transit ad hæredes,& nu.7.*
4 *L.1.C.de priuileg.dot.intelligentia,& nu.8.*
5 *Dotis priuilegia quæ transeant ad hæredes.*
6 *Actio ex contractu dotis ex stipulatione semper est bonæfidei.*
9 *Actio dotis ex stipulatione expressa proueniens est bonæfidei.*
10 *L.quoties in §.cæterum ff.solut.matr.intelligentia.*
11 *Actio dotis communis patri,& filiæ,quando consolidatur in filiam.*
12 *Nouatio quando inducitur per stipulationem.*
13 *Stipulationis tacitæ,& expressæ super dote differentiæ ratio.*
14 *Stipulatio super dote quando sit stricti iuris.*
15 *Dotis priuilegium actionis bonæfidei est transmissibile ad hæredes.*
16 *Dotis priuilegium tacitæ hypothecæ est transmissibile ad hæredes, & numero.20.*
17 *Dictio,autem,cuius naturæ sit,& nu.19.*
18 *Dotis priuilegium, quòd mulier præferatur cæteris per tacitam hypothecam non est transmissibile ad hæredes.*
21 *Hypotheca tacita,& ficta stipulatio pari modo conceduntur doti.*
22 *Priuilegium tacitæ hypothecæ an transeat in cessionarium.*
23 *Dotis priuilegium in l.assiduis,an transmittatur ad hæredes.*
24 *Filiorum appellatione an veniant nepotes in priuilegijs.*
25 *Dotis priuilegium competens filiis,transit ad omnes filios de sobole.*
26 *Dotis priuilegium in prælatione actionis personalis an transmittatur ad hæredes.*
27 *Priuilegium dotis in actione personali cur sit concessum mulieribus.*
28 *Vir,& vxor æquiparantur in tacita hypotheca ex stipulatu.*
29 *Priuilegium tacitæ hypothecæ transit ad quoscunque vadit dos.*
30 *Priuilegium prælationis per tacitam hypothecam quomodo sit concessum actioni.*
31 *Actio ex stipulatu pro dote cum sua hypotheca extenditur ad partem mulieris.*
32 *Priuilegium prælationis per tacitam hypothecam in dote,competit etiam patri mulieris.*
33 *Pater tenetur iterum dotare filiam,quæ dotem amisit.*
34 *Cessibile quod non est,neque est transmissibile,& nu.36.*
35 *Priuilegium prælationis dotis per tacitam hypothecam non est cessibile, & num 38.*
37 *Priuilegium prælationis potest cedi per fiscum.*
38 *Stipulatio,dotem extraneo restitui,est stricti iuris.*
40 *Cessionarius quando possit intentare actionem sibi cessam cum suis priuilegijs.*
41 *Auth.vt exact.instant.dot.in.§.1.intelligentia,& nu.44.*
42 *Priuilegium prælationis quando transit in cessionarium.*
43 *Fiscus,& mulier,paribus passibus ambulant in priuilegio prælationis.*

EXPO-

EXPOSITIO GLOSSAE IN VERBO DOTIS CAVSA.

QVAESTIO TERTIA.

Vtrum Dotis priuilegia transeant ad hæredes mulieris.

Primus articulus de priuilegio hypothecæ, & eius prælationis.

EXpeditis quæstionibus, quę applicantur ad casus
figurationem secundum Bart. deuenio ad tex-
tum, qui dicit, Dotis causa semper, & vbiq; est
pręcipua, &c. Accur. interpretatur multiplici-
1 ter verbum causa, † primo, idest actio, vt l. 1. C.
per quas personas nobis acquiritur, & sic dotis
actio est priuilegiata, Item sumitur pro causa causante, & sic
ipsa dos dicitur priuilegiata. Item causa in obliquo, quasi pro-
pter quam, idest matrimonium, Item dotis causa, idest condi-
tio, & aptitudo, & sic comprehendit tam dotem, quam actio-
nem, Item dotis causa, idest titulus, vel contractus dotis est pri
uilegiatus. §. si res institut. de leg. Item causa, idest iudicium, &
instantia, vt citius expediatur, vt l. causas. C. de transact. Deniq;
causa, idest matrimonium, quod est causa dotis, quia sine eo
dos esse non potest. l. 3. ff. de iure dot. Et licet singulæ interpre-
tationes habeant suas obiectiones, Bar. tamen hic num. 1. dicit
quamlibet expositionem in se esse veram, sed diuersis respe-
ctibus, & propterea enumerat sex dotis priuilegia, videlicet.
Aliud est priuilegium tacitæ hypothecæ, Aliud est priuilegiũ.
quod datur doti, idest rei in dotem datæ, Aliud est quod datur
contractui, vt de tacita stipulatione, Aliud est quod datur cau-
sæ seu instantiæ iudicij, Aliud quod datur personæ dumtaxat
mulieris, aliud denique quod datur meræ actioni fauore mu-
lieris, & prædicta omnia priuilegia declarat ex eorum trãsmis-
sione si transeunt, vel non transeunt ad hęredes, propterea Do
ctores nostri, statim mouent hic quæstionem, Vtrum dotis pri
uilegia transeant ad hæredes. Nam tenendo omnes expositio-
2 nes Accursij esse veras, quod priuilegia dantur doti, † actioni, con-
tractui, rei, & conditioni, ergo transeunt ad hæredes, quia pri-
uilegia non respiciunt personam, sed ipsam dotem ex regula l.
in omnibus. ff. de reg. iur. vbi quòd si personæ conditio est cau-
3 sa priuilegij † tunc deficiente persona deficit priuilegium, sed
vbi priuilegium datur actioni, tunc ad quem transit actio, tran-
sit & priuilegium sed actio transit ad hæredes, ergo & priuile-
gium actionis ad hęredes transibit. l. priuilegium ff. de reg. iur.
Item potest dici, sed actio de dote trãsit in hæredem mulieris.
l. 1. §. illo procuidubio. C. de rei vxor. act. ergo priuilegia ipsi do
ti, seu eius actioni attributa transire debent ad eosdem. In hac
quæstione sic generaliter disentienda habemus textũ expres-
4 sum, in l. 1. † C. de priuileg. dot. qui simpliciter, & indistinctè
dicit quòd dotis priuilegia ad hęredes mulieris non transeunt.
Item in l. dabimus. ff. de priuileg. credit. vbi quod priuilegium
concessum doti, intelligitur concessum mulieri, ergo per d. l.
in omnibus ad hęredes non transmittitur, Sunt etiam alia iura,
quæ in suis casibus specialibus decidunt priuilegia illorum ad
hæredes non transmitti. l. fi. §. exceptis. C. qui pot. in pign. hab.
vbi declaratur speciale esse in filijs ipsius mulieris præmortuæ,
vt gaudeant priuilegio. ergo alijs hæredibus dicitur esse dene-
gatum. l. cum prætor. ff. de iudic. Item in §. fuerat. instit. de act.
in vers. cuius solius. i. mulieris prouidentia hoc induximus. Itẽ
in §. 1. in auth. vt exactiones instantis dotis in versic. non enim
alijs dedimus dudum, neque damus hoc priuilegium hæredi-
bus, aut creditoribus, sed solum filijs. Item in §. fi. in auth. vt
immobilia ante nupt. in versic. alijs omnibus præter mulierem
huiusmodi priuilegia, nec ex antiquo dedimus neque damus.
Barto. hic in principio in sua theorica concludit, quod omnia
5 priuilegia † dotis transeunt ad hæredes extraneos etiam, exce-
ptis duobus, alterum, prælationis tacitæ hypothecæ de quo in
d. §. fuerat, & similibus, alterũ prelationis quod habet in actio-
nibus personalibus, de quo in l. assiduis. §. acceptũ. C. qui pot.
in pign. hab. & d. l. dabimus. ff de priuileg. credit cum simil. &
ita intelligi potest. d. l. vnica. C. de priuileg. credit & theorica
Bart. vt loquatur de dictis duobus priuilegijs prælationis, vt sci
licet ad hæredes non transeant. Sed magis specialiter procedẽ-
do, declaremus quæstionem per articulos: Primus igitur sit ar-
ticulus de priuilegio tacitæ hypothecæ, & ipsius hypothecæ
prælationis, In quo ego arbitror sic esse distinguendum, Aut
consideramus priuilegium prælationis, quod datur contractui
dotis. Aut consideramus priuilegium, quod consistit in tacita
hypotheca. Prima consideratio circa contractum habet duo
capita, scilicet tacitam stipulationem, quæ a lege inducitur su-
per contractu dotis, de qua in l. 1. C. de rei vxor. act. & quod actio,
quæ oritur ex hoc contractu dotis, cum tacita stipulatione sit
bonæfidei, vt in §. fuerat. instit. de act. & ista duo capita semper
6 procedunt vnita, quia actio † ex contractu dotis ex ficta stipu-
latione prouenięs semper est bonæfidei, & qualitas bonæfidei
contractui inest. l. 3. C. in quib. caus. restit. in integr. non est ne-
cess. Et in ista consideratione vos habetis resolutionem quæ-
stionis ex casu d. l. in omnibus. ff de reg. iur. & ibidem in d. l. pri-
7 uilegia. Vbi priuilegia, † quæ dantur contractui. & non princi-
paliter personæ, semper transeunt ad quemcunque transeat il-
le contractus. & hanc esse communem opinionem dicit Bald.
nouell. de dote par. 12. nu. 1. in fine. Et pro hoc est textus in l. 1.
§. illo proculdubio C. de rei vxor actio. Vbi dicitur, quòd actio
ex stipulatu, in quam antiqua rei vxoriæ actio est translata, trã-
siuit mortua muliere in matrimonio ad eius hæredes secundũ
naturam, & sic cum sua natura, vt sit bonæfidei, sicut olim erat
ipsa actio rei vxoriæ. idem habetis in d. l. 1. §. sed & si non igno-
remus. C. de rei vxor. & in d. §. fuerat. Et sic poterit responderi
ad iura dicentia priuilegia dotis non transmitti ad hæredes de
8 quibus, in l. 1. † C. de priuileg. dot. & in auth. vt exactiones in-
stantis dotis in princip. & in § fi. in auth. vt immobilia ante nu-
ptias, vt non loquantur de istis duobus priuilegijs, quæ re vera
transmittuntur ad hæredes, sed de alijs, de quibus infra dice-
mus. Ampliatur ista prima consideratio, vt procedat non solũ
in actione ex stipulatu tacita, & ficta a lege, sed etiam in expres-
sa stipulatione, quæ ab omnibus hodie interponitur in restitu-
9 tione dotis, vt sit etiam actio † ex ea proueniens bonæfidei, li-
cet regulariter stipulatio sit stricti iuris, vt probatur in d. l. 1. in
princ. & d. §. illo procul. C. de rei vxor. act. quia ille textus secun
dum communem intellectum loquitur de omni actione ex sti
pulatu, siue sit apposita, siue non sit apposita, vel inutiliter, vt
d. §. 1. & d. § sed si non ignoramus. C. eod. tit. Sed contra am-
10 pliationem obijciens de l. quoties † §. cæterum infra eod quæ
vult, quòd pater sibi soli approprıet actionem per stipulationẽ,
ergo est stricti iuris, aliter dic. l. quoties esset correcta. Item l. si
maritus. C. de procurat. vbi prouisio hominis facit cessare pro-
uisionem legis, & lex non tuum, sed suum tibi deneget auxi-
lium. gl. magna in l. assiduis. C. qui pot. in pig. hab. etiam essent
correctæ. Respondetur, aut stipulatio expressa fuit apposita sta
tim, prout in quolibet cõtractu notarij illam apponere solent,
illam miscendo cum contractu v. d. cẽdo, dedit pecuniam pro
dote, quam Titius maritus recipiens promisit idem præsenti,
& stipulanti ad interrogationem sibi factam restituere, & tunc
stipulatio expressa videtur sumere naturam contractus dotis
l. duo societatẽ. ff. pro soc. l. si stipulatus ff. de vsur. & tunc actio
11 † ex stipulatu nascens erit bonæfidei, & habebit tacitam hypo-
thecam, & erit communis patri, & filiæ, & consolidabitur in
filiam per emancipationem, siue per mortem patris loquẽdo
pro vt communiter scribentes, & in effectu ista actio habebit
omnes qualitates attributas a Iustiniano in d. l. 1. per totam. C.
12 de rei vxo. act. Aut ista stipulatio † fuit apposita post quam cõ-
tractus erat perfectus, cum clausula animo nouãdi, siue appro-
priandi sibi actionem, vel etiam si dicta clausula nõ fuisset ap-
posita, ipsa tamen stipulatio ex partium voluntate fuit apposi-
ta super cõtractu perfecto, quo casu intelligitur facta nouatio.
l. aliam. ff de nouat. l. 4. §. si ex conuentione ff. de re iudi. & tũc
illa actio erit stricti iuris ex propria natura stipulationis in nul-
lo immutata, quo casu erit solus patris, non autem communis
etiam filię neque consolidabitur in filiam per emancipationẽ,
vel per mortem patris, neque habebit tacitam hypothecã. sed
seruabit naturam regularis stipulationis, quia ita partes volue-
runt, quod secus esset, si partes protestatæ essent, quod non ani
mo nouandi stipulationem interposuerũt, sed cautelam
cautelis addendo, vt l. fi. C de nouat. Et ratio differentiæ stipu-
13 lationis † tacitæ, & expressæ super dote est, quia quando noua-
tio seu transfusio vnius actionis in alteram fit ex legis conien-
tia, tunc nouat cum eadem natura, prout erat prima in cuius fauo
rem fuit facta transfusio, & sic in casu nostro remanet bonæ-
fidei, secus est, si fiat nouatio ab homine, quia tunc perdit
priuilegia primæ actionis, vt in d. l. aliam, & d. l. 4. §. si ex conuẽ-
tione, & pro hoc videte Bal. in d. l. 1. §. sed & si non ignoramus.
C. de rei vxor. act. & est ratio, quia fauorabilius agitur cum le-
ge, quam cum homine arg. l. Celsus. ff. de arbitr. Item intelli-
gas hanc primam considerationem, nõ solum in dote, sed etiã
in augmento dotis. l. etiam. C. de iure dot. Itẽ in fructibus per-
ceptis soluto matrimonio. l. si marito. §. fi. infra eod. Limitatur
14 tamen, vt non procedat, † quando interuenissent sponsalia tã-
tum, siue matrimonium fuerit nullum ex aliquo impedimen-
to cum delicto, vel etiam sine delicto, vt in l. 1. C. de condit. ob
caus. & l. si extraneus. C. de condit. ob caus. & l. si cum dotem.
§. fin infra eod tunc enim cum agatur condictione indebiti, vt
dictis locis, illa est stricti iuris, nec fuit mutata, quia priuilegiũ
fuit concessum solum actioni ex stipulatu pro dote. vt d. §. fue-
rat instit. de act. & d. l. 1. §. sed vt plenius. C. de rei vxor. act. Pro
15 respectu priuilegij † transmissibilis, intelligatis in hac conside-
ratione rectè posse transmitti, quia hoc priuilegium fuit con-
cessum marito, vel eius patri ad exigendum dotem. d. §. sed vt
plenius

plenius in vers. ab vtraque parte. Item cõpetit etiam patri mu-
lieris habentis actionem communem cum filia in dote profe-
ctitia. argu. l. 1. §. videamus, & §. & ex hoc rei. C. de rei vxor. act.
Et ideo hoc priuilegiũ transit in heredem, & in cessionariũ, ad
quemcumque transit dos, vnde Bar. in l. post dotẽ in fine infra
eo. tĩ. dicit, quod hoc priuilegiũ transit etiã ad diabolũ inferna
lẽ, si ad eũ transiret dos. Secunda cõsideratio circa priuilegiũ
in tacita hypotheca, & sic etiam distinguendo, aut loquendo
generaliter, aut specialiter in casu l. assiduis C. qui pot. in pign.
hab. Generaliter loquẽdo de ipsa tacita hypotheca doti a lege
16 concessa an sit transmissibilis ad hæredes. Et respondent † cõ-
muniter scribentes, quod cũ ipsa hypotheca tacita detur actioni
de dote, vel ex stipulatu, ideo transit ad quoscunque trãseat ip
sa actio, ex regula d. l. in omnibus, & d. l. priuilegium ff. de reg.
iur. & rõ est fm Bal. nouell. qui testatur de hac communi, in d.
parte 12. nu. 6. quia lex ipsa producendo hanc actionẽ de dote,
voluit producere cũ natura tacitæ hypothecæ, ergo hoc bene-
ficium iuris non põt eradicari ab ipsa actione, propterea apud
quascunque personas trãsit cũ dicta hypotheca tacita, tanquã
in executionẽ iuris sic illam producentis, & hanc opinionẽ te-
net Alex. in l. si cũ dotẽ §. sin autem ff. solut. matrim. Bald. in l. 1.
§. sed vt plenius. C. de rei vxor. act. Barto. in d. l. post dotem col.
fi. infra eod. Alberic. in d. l. 1. in fine C. de priuileg. dot. Ripa hic
nu. 32. qui testatur de cõi. Soci. Iun. hic nu. 102. qui etiã de cõi.
Et pro hac opinione considerant Ripa d. nu. 32. & Ruyn. hic
17 nu. 19. textum in d. §. fuerat instit. de act. in dictione † autẽ, cu-
ius natura est aduersari in iure, & in facto. l. hoc amplius §. de
his autem ff. de damno infecto, Nam vult dicere ibi Imperator
quod ista actio ad dotem habet duo priuilegia, vnum. l. tacitæ
hypothecæ, alterum quod per tacitã hypothecam præferatur
cęteris creditoribus anterioribus. Et dicit tex. ibi (Sed & tacitã
ei dedimus hypothecam, præferri autem alijs creditoribus in
hypthecis tunc censuimus, cum ipsa mulier de dote sua expe-
riatur, cuius solius prouidentia hoc induximus.) quasi dicat quod
priuilegium, quod præsumatur hypotheca pro actione de do-
te est transitorium ad quemcumque transeat ipsa actio, ex re-
18 gula d. l. in omnibus ff. de reg. iur. Sed quòd † præferatur, non
nisi quãdo ipsa mulier sola agit, & sic pręsupponit, quod prece
dens priuilegium tacitæ hypothecæ doti concessum sit transi-
toriũ ad hæredes. Nec valet consideratio Soc. hic. nu. 101. vers.
ad secundum quod d. §. fuerat in dictione autem habeat respe
ctum ad donationem propter nuptias, in qua etiam habet ta-
citam hypothecam secundum gl. in l. vbi adhuc C. de iure dot.
per illum textum. Quia licet hoc sit verum per d. l. vbi adhuc,
19 nõ tñ de donatione fit mẽtio in d. §. fuerat, & aduersatiua † de-
bet aduersari præcedentibus, non autem remotis d. §. his autẽ
ff. de dam. infect. Iaso. in l. 4. §. si is qui duplam nu. 5. ff. de verb.
20 obligat. Et quod priuilegium † tacitæ hypothecæ competat
omnibus ad quos transit actio pro dote probatur in d. l. 1. §. sed
vt plenius. C. de rei vxor. actione. vbi pondera verbum ex parte
mulieris: nã in verbo ex parte, sic generaliter loquẽdo voluit in
cludere oẽs promittentes ex parte mulieris, & ex parte viri, pu
ta siue sit pater, & mater, siue extraneus, semper eorum bona
sint tacitè hypothecata pro dote, vnde hoc priuilegium tacitę
hypothecæ transit ad patrẽ mulieris, & ad patrẽ viri actiue, &
passiue, vt est glo. quã dicũt singularẽ in d. §. fuerat in verbo cũ
ipsa in fine. Itẽ d. tacita hypotheca transit ẽt in extraneũ. Nam
21 hypotheca † tacita, & ficta stipulatio pari modo conceduntur,
vt d. §. sed vt plenius C. de rei vxor. act. sed priuilegiũ fictę stipu
lationis transit ad oẽs heredes, vt d. l. 1. §. maneat, & §. illo penul.
C. eo. tit. ergo idẽ de priuilegio tacitæ hypothecæ dicendũ est.
22 Ex quo infert qd hoc priuilegiũ † tacitę hypothecæ trãseat ẽt
in cessionarium ex reg. l. ex pluribus ff. de administrat. tut. quia
quicquid est transmissibile, est ẽt cessibile, vt ibi, & vide Bart. in
d. l. post dotẽ in 6. quæst. hoc tñ intelligatis iuxta doctrinã Ca-
strens. cons. 222. vol. 1. in vers. super tertio verò, vbi distinguit,
aut cessio est facta ex causa voluntaria, & tunc [illegible] apud cedentem remansura foret, & tunc non transit priuilegium, aut ex
causa necessaria, puta fideiussori, qui se obligauerat ad dotẽ &
eã restituerat mulieri, & ita sibi debebat fieri cessio l. cum [illegible]
de solut. & tũc cũ cessione trãsit dictũ priuilegium, & ita est ca-
sus decisus per Afflict. in decis. 200. nu. 6. & [illegible] infra. Altera pars
distinctionis est de priuilegio tacitæ hypothecæ de quo in l. as-
siduis C. qui pot. in pig. hab. & circa ipsam Doct. [illegible] lo-
quũtur. Soc. hic nu. 306 & inf. disputat, an d. l. assiduis, quæ ex
presse loquiẽ de hypotheca tacita, locũ habeat in expressa, vt
posterior pro dote pferatur anterior priuato, & de hac nos di-
sputauimus in precedenti, & pbauimus cõmunem s. non habe
re locũ in expressa. Sed Bal. Nouell. in d. 12. parte. nu. 9. quærit,
23 Vtrũ priuilegiũ † tacitæ hypothecæ, de quo in d. l. assidui trãs-
mittatur ad hæredes: Et hũc titulũ quæstionis insequentes. In
hoc articulo cõmunis opinio Doct. est quod hoc priuilegiũ pre
lationis hypothecæ tacitæ. ita competit mulieri, vt nulli alteri
cõpetat, quã suis proprijs filijs, & de hac cõmuni testatur Bald.
Nouell. de dote. parte 12. nu. 9. & hanc tenet gl. in ver. ad hære-
dẽ in l. vnic. C. de priuileg. dot. & est cõmuniter recepta ibi per
Doct. gl. in ver. eis in fine in l. vnic. §. exceptus. C. qui pot. in pig.
hab. quę gl. est ẽt cõiter recepta ibi per illum textũ, & ibi Cyn.
in 9. quæst. & in d. l. vnic. C. de priuileg. dot. Sed istã cõmunem
intelligaris procedere solum in filiis respectu eiusdẽ matrimo-
nii, pro quo fuit data dos, quia licet sit controuersia cõmunio, an
24 appellatione † filiorũ veniant nepotes, super qua cõsuluerunt
Alex. ĩ cõs. 168. vol. 1. & cõs. 54. vol. 3. & cõs. 16. vol. 5. Dec. in cõs. 511.
Aymo. in cõs. 154. col. fin. vol. 1. Soc. Iun. in cons. 30. nu. 35. volu.
3. & cons. 135. vol. 1. & 128. nu. 228. eod. vol. & 54. in princi. vol.
2. & alibi omnes cõsulẽtes, tñ in priuilegiis appellatione filiorũ
non cõprehenduntur nepotes l. sed & si milites in ver. hæc aũt
de excusat. tut. Cõtrarium tamen voluit Bar. in l. si cũ procura
25 tore in fine ff. de re iudic. vbi quod priuilegium † dotis transit
ad omnes filios de sobole, allegat textũ in l. si quid C. qui pot.
in pig. hab. Alex. tñ in l. etiã nu. 3. inf. eod. distinguit, aut priuile
gium est concessum soboli, & tunc veniunt liberi, nepotes, pro
nepotes, & deinceps, vt §. si quis autẽ defunctus in auth. quib.
mod. nat. effic. sui. & probatur in l. 1. C. de infantib. exposit. &
in l. 1. C. de alend. lib. Aut est concessum filijs, & tunc aut habe-
tur consideratio filiorum respectu eiusdem patris, & matris, si
cut in d. §. exceptis in d. l. assiduis, & tunc non aliter extenditur
ad nepotes, secus esset si non haberetur ratio prædicta, & est
distinctio Bar. in l. maximum vitium C. de lib. præterit. & in d.
l. sed & si milites ff. de excusat. tutor. Ampliatur iste articulus,
vt procedat non solum in prælatione tacitæ hypothecæ, sed ẽt
26 in prælatione † actionis personalis, vt scilicet ad filios transmit-
tatur, & hanc tenet gloss. in l. dabimus in ver. non habent ff. de
priuileg. credit. & gl. in l. etiam in ver. etiam filios infra eod. &
ibi Alex. nu. 3. vers. Nam textus. vbi dicit esse glossas notabiles
quia textus in d. §. exceptis loquitur de hypothecæ tacitæ pręla
tione, nõ autem de actionis personalis pręlatione, quę an trans-
mittatur ad filios, nõ est decisum à lege expressa, & an Bart. te-
neat priuilegiũ in psonali transmitti ad filios, Alex. d. n. 3. tenẽt
quod sic, sed Ruyn. hic nu. 43. probat Bartolũ tenere contrarium,
quia dicit literã, Bart. hic nu. 7. dicere hoc priuilegium in perso
nali trãsire ad heredes suos, Ego autem vidi multos Codices,
& nunquam inueni, illud pronomen suos, ideo sequor Alex. in
d. nu. 3. quod Barto. dicat, prout generaliter dicit l. 1. C. de priui
leg. dot. non transire ad hæredes, vnde cum glossæ sic interpre
tentur, & Barto. non præsumitur contradixisse glossis, dicen-
dum est, ipsum tenere etiam hanc opinionem. Et licet contra-
riũ teneant hic Castrens. & Aret. quos refert, & sequitur Ripa
27 nu. 49. Quia hoc priuilegium † est cõcessum mulieri, vt facilius
possit nubere l. 2. ff. de priuileg. credit. quæ causa extinguitur
cum persona mulieris, ideo non transit ad filios. Tamen, respõ
detur, quod hoc priuilegium est concessum mulieri propter fi
lios illius matrimonii, vt in hac l. nostra, & ideo sunt omnia pre
dicta priuilegia cõcessa filiis in cõsequentiã, & hæc est vera rõ
d. l. assiduis in ver. exceptis, imò cũ in d. l. assiduis in princ. loquatur
ẽt de actionibus personalibus, nõ inconuenit dicere d. §. exce-
ptis cõprehẽdere ẽt priuilegiũ in actione personali. Sed vt iste
articulus clarior euadat, examinemus ipsum per cõtra Primo.
28 quia vir, † & vxor ęquiparãtur in tacita hypotheca ex stipulatu
vt d. l. vnic. §. sed vt plenius C. de rei vxor. act. in vers. ex vtroque
latere damus hypothecã siue ex parte mariti pro restitutione
dotis, siue ex parte mulieris pro ipsa dote præstanda, vel rebus
dotalibus euictis, &c. Sed p dispositionẽ d. l. assiduis statutũ est,
vt actio ex stipulatu, cui inest tacita hypotheca sit priuilegiata
ex parte vxoris, ergo censetur idẽ statutũ esse ex parte mariti l.
cui neque §. 1. ff. de reb. eorũ gl. in l. si quis psuaserit C. de surt.
Bar. in auth. sed cũ testator. C. ad l. Falcid. Et cõfirmari põt, vt p
Crot. hic, quia si ex parte mariti, hypotheca habeat priuilegiũ
prælationis versatur cõmodum ipsius mulieris, quia ipsa vxor
melius tractabitur a marito l. si. C. ad Velleia. sed dote nõ exacta,
& marito mortuo, ipsa mulier remanebit indotata, neque faci
lè inueniet alterũ maritũ cũ quo pheret, ergo priuilegiũ prela
tionis hypothecę ẽt marito cõpetere debet. Respõdetur aliud
esse loq. de tacita hypotheca, aliud de priuilegio plationis ccs-
so mulieribus p tacita hypotheca de quo in d. l. assiduis, primo
modo cõcessimus in articulo pcedẽti, q ad quoscunque vadit
29 dos, transit etiam priuilegium † tacitæ hypothecę, sed priuile-
gium prælationis in sua tacita hypotheca est cõcessum mulieri
soli, quod probatur in §. fuerat in vers. solis mulieribus instit. de
act. & in auth. vt exact. instant. dot. in princip. ibi alijs personis,
neq. dedimus, neq. damus, & in auth. vt ĩmobilia ante nupt. §.
30 fi. Et qui dicunt hoc priuilegium esse concessum actioni † hoc
limitatè intelligunt, solum fauore ipsius mulieris, & sic nõ sim
pliciter actioni, vt in d. l. assiduis in ver. hoc mulieri beneficium
damus, & ideo non extẽditur ad hæredem mulieris, multo mi-
nus potest extendi ad aliam personam non repræsentantẽ ip-
sam mulierem. & sic non extẽditur ad virum, & ista est opinio
Accursii in d. l. vnic. §. & vt plenius C. de rei vxor. act. in ver. ex
vtroque

vtroque latere quam insequuntur Cyn. & Bal. ibi, & cæteri cõ muniter, quia conceditur personę mulieris, ergo nõ debet extẽdi ad alias personas. Confirmatio ipsa põt cõcedi, qa presupponit maritũ agere ↄstante matrimonio, & sic inspecta persona mulieris, tanquã legitimus illius administrator, iuxtà l. 2. C. de procurat. & facit glo. in l. præses C. de transact. sed in hoc articulo nos loquimur, an maritus possit obtinere per prælationem tacitæ hypothecæ inspecta persona sui ipsius. Secundo, quia
31 actio † ex stipulatu pro dote cum sua hypotheca extenditur ad patrẽ mulieris, vt est casus in l. 1. §. extraneũ in vers. parẽti C. de rei vxor. act. qui licet loquatur de ficta stipulatione, tamen Doctores communiter extendunt ad tacitam hypothecam, quia hęc duo priuilegia. s. fictæ stipulationis, & tacitę hypothecę a pari procedunt, vt de communi testatur Bald. Nouell. d. parte 12. nu. 1. vers. Item secundo, ergo vbi est locus fictę stipulationi, est etiam locus tacitę hypothecæ, vt d. §. sed vt plenius C. eod. tit. Respondetur eodẽ modo, ꝙ argumentum procedit de tacita hypotheca, quã admisimus apud quemcunque transit dos in præcedẽti articulo, sed hic loquimur de priuilegio prælationis in tacita hypotheca, ꝙ solis mulieribus est ↄcessum per supradicta iura expressa. Et licet glo. in ver. cũ ipsa in fine d. §. fuerat.
32 instit. de act. teneat, ꝙ hoc priuilegium † prelationis tacitæ hypothecę competat etiã patri, quã glossam sequũtur Cy. in l. 1. C. de priuileg. dot. & Dyn. in d. l. post dotẽ infr. eodẽ. Tamẽ dupliciter poteris respondere, vel secundum Dyn. ibidem, aut pater agit viuente filia, & sic versatur etiam fauor ipsius, & tunc habet quidem hoc priuilegium, sed non inspecta patris persona sed filię, cuius administratorio nomine agit, & hoc modo nos non loquimur. Aut verò agit post mortẽ filię, in casu quo sibi dos esset restituenda, & sic loquimur in hoc articulo, & pater non habet tale priuilegiũ, Bar. ẽt in d. l. post dotem nu... dicit, aut pater agit, quando actio de dote est consolidata in eius persona, puta post mortem filiæ, vel post diuortium, vt l. 2. §. 1. infra eodem, & tunc non habet dictum priuilegium, aut verò agit nomine communi, scilicet administratorio nomine, & habet quidã ipsum, sed non inspecta patris persona, sed ipsius filię, cuius administratorio nomine agit. Altera responsio est. Aut pater agit viuente filia, aut post mortẽ, primo casu aut de voluntate filię, vt d. l. post dotẽ infra eod. & quantum habet hoc priuilegium prælationis tacitæ hypothecæ, quia agit ad mixto
33 nomine filiæ, & licet ipse pater † videatur agere, propter suum interesse, quia tenetur redotare, authent. sed quamuis C. de rei vxor. act. & si non recuperaret dotem propter creditores anteriores, & ipse pater effectus esset pauperior, resultaret damnũ ipsius mulieris, tñ iurisprudentia non considerauit damnũ patris, sed contemplata est persona mulieris, cui voluit tale priuilegium concedere, quod sic intelligunt Doct. vt si ipsa viuente agatur, possit obtinere ex dicto priuilegio, quantumuis agat ab alio nomine mulieris, vel communi nomine, sed de voluntate mulieris d. l. post dotẽ, ne ipsa cogatur personaliter comparere in iudicio. Aut vero agit post mortem filię, & tũc nõ gaudebit hoc priuilegio, cum patris persona in eius cõcessione nõ sit cõtemplata, tanto minus si pater per stipulationem conuenit de dote actionem, vt dixi supra per d. l. quoties. infra eod. &
34 l. aiunt tua C. de iure dot. Tertio, quod nõ est cessibile † ad alios, illud nõ est transmissibile ad heredes l. ex pluribus, & ibi Dyn. & Bart. ff. de administrat. tut. l. non solum §. si puella ff. de ritu. nupt. l. si stipulatus fuerim in princip. ff. de verb. oblig. Bal. in rubric. de inno Cod. componẽdo in fine. & in l. fi. C. de hered. vel act. vendit. Sed hoc priuilegium † tacitę hypothecæ, qđ
35 habet mulier quod præferatur ceteris creditoribus, cedi non potest, ergo neque ad alios trãsmitti, argumentũ est Tiraquel. de retractu lignag. § 23. gl. 1. num. 81. Minor probatur, quia si mulier cedat alteri actionem ad repetendam dotem, is nõ habet hoc priuilegiũ Bal. in l. vnic. ver. quærunt Doc. de pulcherrima quæst. C. de priuileg. dot. & sequit. Iaf. in l. ... fundus §. 1. ff si cert. pet. Alberic. hic Imol. in d. l. post dotem col. fin. infra eod. & ita est casus decisus, vt per Afflict. decis. 306. vbi nu. 6. ꝙ priuilegium dotale non transit ad cessionarium ex voluntate, secus ex necessitate, puta ex titulo oneroso, vt ibi declaratur.
36 Respondetur quod regula, quod non est cessibile, † nõ est trãsmissibile ad heredes intelligitur de extraneis, secus est de heredibus suis, ad quos transmittitur, vt per gl. in d. l. ex pluribus in ver. dat per textum. in l. maritũ, & l. seq. & l. etiã infra eo. & d. l. assiduis in d. §. exceptis. C. qui pot. in pign. hab. & l. & si fideiussor, & l. seq. ff. de re iudic. Et licet gl. in d. l. ex pluribus replicet non, pcedere hãc limitationẽ regulę, quia priuilegium est concessum personæ, quo casu non transmittitur ad heredes suos, Tamẽ respõdetur replicationẽ esse veram, qñ heredes sui nõ sunt contẽplati in dicto priuilegio, vt est in casu d. l. ex pluribus sed in casu dotis filij sunt contẽplati in priuilegio dotis, qa priuilegia ↄceduntur mulieribus, ꝓpter filios, vt dictũ est. An autem hoc priuilegiũ cedi possit extraneos, Alberic. in d. l. vnic. nu. 2. C. de priui. dot. argumẽtatur ꝙ sic, qa fiscus, & mulier paribus passibus ambulant l. 2. C. de priuil. fisc. & l. dotis C. de iure dot.
37 sed priuilegiũ ꝑlationis † põt cedi per fiscũ, vt l. fi. C. de priuileg. fisc. & l. si tibi decẽ §. pactus, & l. heredis ff. de pact. ergo & mulier põt illã cedere, Secũdo argumentat, qa cessionarius in rẽ suã agit, & illa actio proficit mulieri, q̃ aliter teneret de euictione iuxta naturã ↄctus. In ↄtrarium quod hoc priuilegium
38 † non possit cedi, vel transmitti in extraneum, quia extraneus solum potest habere actionem ex expressa stipulatione, quãdo expresse sibi cauit, vt l. vnica § in presenti C. de rei vxor. act. qa
39 in dubio, si nõ stipulatur † sibi reddi, videtur donare l. si cũ dotem infra eodem, & illa actio tunc dicitur stricti iuris secundũ propriam naturã actionis ex stipulatu, vt habetur in l. 2. in princip. infra eod. & est cõmunis opinio, vt testatur Ruyn. hic nu. 28. vnde sic formetur argumentũ, priuilegiũ hoc datur actioni pro dote qñ est bonęfidei, sed actio competens extraneo est stricti iuris, ergo tale priuilegiũ nõ transmittitur ad extraneos.
40 Minor probatur vt sup. Pro resolutione. Si cessionarius † intẽtat actionẽ directã nomine cedentis viuo, eo de cuius interesse agitur, & tunc potest intentare eam cum suis priuilegijs, Cyn. Alberic. Bald. & Sali. in d. l. vnic. C. de priuileg. dot. Bald. Imol. & Angel. hic post Dynum, qui ↄcludunt, quod si facta est cessio secundo viro, transit cum priuilegio, quia tendit in vtilitatẽ mulieris, Angel. Aret. in §. fuerat instit. de act. dicit hãc sententiã esse veriorẽ Bal. Nouell. de dote parte 12. nu. 16. Cuman. in auth. si breuiores C. de sent. ex breui. loq. recitand. dicit, ꝙ ab hac sententia non est recedendum in iudicio, Et hanc etiam sequitur Curt. in addit. ad Alex. in d. l. post dotem super nu. 33. infra eod. dicens non obstare iura dicentia, hęc priuilegia non esse cessibilia, quia non negant, quando agetetur ad cedentis
41 vtilitatẽ. Neque obstare text. in auth. † vt exact. instant. dot. §. 1. in ver. aut hæredibus, aut creditoribus, & in d. l. assiduis vers. exceptis, & in d. l. dabimus, quia loquitur in creditoribus mulieris, quibus fuit facta cessio periculo ipsorum cessionariorum, vel ad eorum commodum & incommodum, secus si tractatur de vtilitate mulieris directè, vel per obliquum, nam priuilegium merè personale competens marito, ne cõueniatur, prodest fideiussori, ne per obliquũ inducatur amissio priuilegij, vt declarat. Bar. in l. & si fideiussor ff. de re iudi. & in l. Stichũ §. ꝙ vulgo ff. de solut. & in l. verum ff. pro soc. Imol. in l. cum filius §. 1. in fine ff. de verb. oblig. dicit quod hoc est singulare dictũ,
42 quia licet illud † priuilegium prælationis sit merè personale, non transit etiam ad heredes extraneos tamen ne per obliquũ priuetur suo priuilegio, transibit in cessionarium, & pro hoc vide Bar. in l. facta §. heres in vltima opposit. ff. ad Trebell. qui distinguit quomodo fiat cessio. Et in hoc addunt cõter scribẽtes rationẽ, quia facta cessione ex necessitate, priuilegium fisci
43 transit in cessionarium l. fi. C. de priuileg. fisc. sed fiscus † & mulier paribus passibus ambulant priuilegio prælationis, vt concessum vni intelligatur concessum alteri. glo. in ver. creditoribus in d. §. fuerat. & ibi Aret. instit. de act. & l. 2. C. de priuileg. fisc. ergo facta cessione ex necessitate per mulierẽ, priuilegiũ prælationis transibit in cessionarium. Nec est bona responsio dicere, quod fiscus nũquam moritur, ideo illud priuilegiũ de sui natura est perpetuum, & ideo transit, sed mulier, ergo & eius priuilegium, ideo ex sui natura extinguitur, & non transit. Quia replicant Bald. Nouell. & Curtius in locis citatis, quod hoc priuilegium fisci cum cohereat eius personæ hac ratione non videtur posse cedi, & tamen ceditur, eodem modo dicendum est, si priuilegium prelationis mulieris cedatur ex necessitate, vt dictum, vel ad mulieris commoditatem agatur. Sed Imol. in d. l. post dotem contradicit per textum in §. 1. in auth.
44 † vt exact. instant. dot. vbi illa cessio fiebat ex necessitate, quia fiebat creditoribus, vt patet ibi in vers. aut creditoribus, & tñ non transit priuilegium. Respondẽdum est sin Accurs. ibi. ꝙ mulier nõ cogetur cedere creditoribus, quia poterat aliter satisfacere, ideo cedit hoc facit ex voluntate, nõ ex necessitate.

SVMMARIA

ARTICVLI SECVNDI.

1 *Priuilegium præsumptę anterioritatis pro instrumento dotis an transeat ad heredes.*
2 *Priuilegium præsumptæ anterioritatis cui sit concessum doti.*
3 *Priuilegia quando transeant ad extraneos.*
4 *Priuilegium personale quando egrediatur personam.*
5 *Mulier si non posset transmittere priuilegia, priuaretur aliqua commoditate sibi proueniente ex illa transmissione.*
6 *Priuilegium præsumptę anterioritatis est concessum doti, non autem mulieri, & nu. 13. & nu. 18.*
7 *Priuilegia concessa certis personis quando extendantur ad alios.*
8 *Immunitatis priuilegium concessum vni ex socijs extenditur ad alterum.*
9 *Socius, & coniunctus gaudet priuilegio socij, & coniuncti.*
10 *Priuilegia extenduntur etiam ad seruos.*

Priuile

11 *Priuilegium in dubio præsumitur personale, non autem reale. & quando fallit num. 12.*
14 *Creditores duo concurrentes in eodem tempore simul admittuntur.*
15 *Priuilegium in actione hypothecaria fortius est, quã in actione personali.*
16 *Mulier de iure communi non præfertur pro dotibus.*
17 *Verbum, licet, quomodo intelligitur, & nu. 21.*
19 *Ius commune, & ius tertij minus læditur in dubio, quam in claris.*
20 *L. si fundus §. si duo ff. de pignor. intelligentia.*

ARTICVLVS SECVNDVS.

De priuilegio præsumptæ anterioritatis pro instrumento dotis.

SVperest modo tractare de alijs priuilegijs, quę secundum Bartolum transeunt ad hæredes extraneos, Et primo loquamur de priuilegio
1 † præsumptæ anterioritatis pro instrumento dotis, an transmittatur ad hæredes, de quo in primis Socin. Senior hic tractauit nume. 30. deinde Iason. in 1. lect. nume. 12. Socin. Iun. nume. 114. & Ripa nume. 39. interpretantes Bartolum sic asserētem num. 4. In hoc igitur articulo communis opinio est secundum opinionem Bartoli, quòd hoc priuilegium transmittitur ad hæredes extraneos de qua testantur Ripa, & Socin. Iun. in dictis locis. Et licet nullus ex doctoribus quos viderim pro hac communi allegat rationes, præter iam dictas, quia hoc est priuilegium concessum doti, ergo debet transire ad quoscunque trãsibit dos, ex regula d. l. in omnibus quę est 68. de reg. iur. & l. in ambiguis ff. de iure dot. Sed Iason. num. 19. vers. Et tenendo
2 dicit quod est concessum † doti propter priuilegium personæ prout in alijs priuilegijs prælationis, ergo sicut cætera priuilegia prælationis non transeunt ad hæredes extraneos, neque istud transire debet. Ripa autem d. nume. 39. rectè respondet, quod aliud est in dubijs fauere doti, aliud est in claris dotē priuilegiare, tunc dicatis quod nos loquimur de priuilegio præsumptæ anterioritatis in hoc articulo, & sic in dubio, quod nō dicitur priuilegium prælationis, sed priuilegium præsumptionis, & in dubijs non ita offenditur ius cõmune, neque ita læditur ius tertij, sicut in claris, ideo facilius est, vt hoc priuilegiũ pręsumptionis transeat ad extraneos, quã cętera dicta priuilegia prælationis, quę omnia mixtim cõfundit Ias. Nihilominus
3 arbitror pro ista cõmuni posse allegari, Nam priuilegia † trãseunt ad extraneos, quotiescunque priuilegiati nō possent cõmode gaudere eorum priuilegio sed si hoc priuilegium præsumptæ anterioritatis restringeretur solum in persona mulieris, & non trãsiret ad extraneos, ipsa mulier non posset cõmode gaudere hoc priuilegio, ergo transit ad hæredes extraneos.
4 Maior probatur, nam regula quod priuilegium † personale non soleat egredi personam priuilegiatam, neque ad aliũ extēdi, de qua in c. sanè de priuile. in c. petistis. 7. q. 1. c. postulasti de concess. prębendę. & c. priuilegium, vbi glo. & Dyn. de reg. iur. lib. 6. fallit, quando si non fieret extensio, priuilegiatus nō posset commode gaudere illo priuilegio. Bald. in auth. habita. C. ne fil. pro patre. Felyn. in c. quam sit in princip. de iudæis. Mi-
5 nor probatur, quia si mulier † non posset transmittere priuaretur aliqua commoditate sibi proueniente ex illa transmissione, & ita illud priuilegium in muliere aliquãdo redderetur elusorium. Item probatur quia in dubio priuilegia extinguũtur cũ personis priuilegiatis, si hoc agitur a concedente, glo. in l. fama in §. quamq̃ ff. de censib. in ver. cum personis, allegat l.
6 etatē in fine ff. eo. tit. sed hoc priuilegium † pręsumptę anterioritatis, non est concessum doti per legem expressam, sed quia ita Doct. cõmuniter interpretantur hanc l. 1. per d. l. in ambiguis ff. de iure dot. & sic sępius decidit Surdus in decis. Mãtuana 298. nu. 5. Et dicunt omnes concessum doti, non aũt mulieri, quia omnes ad hoc allegant d. l. in ambiguis, loquentem de dote, & non de muliere, sed dos, vt probatũ est semper transit cũ suis priuilegijs, ex theorica Bar. in l. post dotem col. fi. ʒ. eod.
7 Item probatur, quia si priuilegia concessa † aliquibus personis extenduntur etiam ad alios, propter cõmoditatem priuilegiatorũ, q̃muis illæ alię personæ fuerint extraneæ, tanto magis debent extendi ad hæredes, licet fuerint extranei, in quibus repręsentatur ipsa mulier defuncta, vt in auth. de iureiur. a moriente præstit. in princip. Antecedens probatur, quia immunita-
8 tis † priuilegiũ concessum vni ex socijs, extēditur ad aliam, gl. in l. fin. C. de muner. & honor. lib. 10. Alex. in consi. 122. col. 4. vol. 4. Barbat. in conf. 36. nu. 18. vol. 2. Ias. in l. 1. col. 2. C. de transact. Natta in consi. 65. & consi. 66. & consi. 1. num. 10. vbi post Bald. in addit. ad Specul. in titu. de magistris in fine dicit, quod socij doctorum gaudent eorum priuilegijs, Et generaliter est
9 verum, quod socius, † & coniunctus gaudet priuilegio socij, & coniuncti Barbat. in consi. 36. nume. 18. volum. 2. Iason. in l. emancipati nume. 3. vsque ad 25. Marsil. singul. 180. Et licet in socio intelligant qñ materia est indiuidua, vt tũc ne priuilegiatus priuetur beneficio priuilegij, permittitur quod socius codē gaudeat priuilegio, vt declarat. Dec. in d. l. emancipati nu. 5. Caghol. nu. 101. & 105. C. qui admitti. & diximus late in §. Ca-
10 to. tũ priuilegia † extenduntur ēt ad tertios, Dec. in d. l. in omnibus ff. de reg. iur. & in ɔl. 121. in casu proposito. Luc. de Pen. in l. prędia. C. de locat. pręd. ciuil. lib. 11. nu. 5. & nu. 18. ergo tãto
11 magis ad hæredes. Pręterea, & si in dubio priuilegium † ɔcessum a principe intelligit personale, & nō reale gl. in c. cũ venissent in verf. probatũ extra de instit. & in c. possessiones 16. q. 1. Bar. in l. 1. ff. de ɔdit. princ. Ioan. And. in reg. priuilegiũ in mercurialibus Cyn. in l. hæredes C. ad Velleia. cũ alijs adductis per Alex. in ɔl. 101. visis instrumētis in fine vol. 1. & cõs. 71 circa hęsitationem vol. 6. Grammat. dec. 47. hoc tamē intelligitur, vbi
12 priuilegium † simpliciter conceditur personæ, secus si cõcedatur loco, vel rei, vel dignitati, vel dignitari, vel causę, vel actioni vel ecclesiæ, vel ciuitati, vel alię personæ, quæ nuñq̃ morit, quia tũc in dubio priuilegiũ interpretatur reale, & non personale, & hoc modo procedit gl. in c. in summa 25. qõ. 2. & in l. de forma §. q̃q̃ in d. verbo cum personis ff. de censib. & ita declarat Imo. in l. quia tale ff. solut. matrim. quem Alex. ibi sequitur, & idem Imo. in d. c. cum venissent de instit. Sed hoc priuilegium
13 † præsumptæ anterioritatis dotis per communē Doct. opinionē doti tributum, vt dictum, ergo est reale, & ad hęredes transitorium. & hãc opinionem inueni etiam tenere Constantium Rogerium in tract. de dote §. 9 nu. 7. Sed prædictis obstãt quatuor rationes Soc Sen. d. nu. 30 quas dicit hic Socin. Iun. Iasonem sibi appropriare hic nu. 18. & seq. Prima quia priuilegiũ, quo mulier præferatur alijs creditoribus, nō trãsit ad hæredes extraneos, sed qñ concurrunt duo instrumenta eadē die cõfecta, & nō apparet de prioritate, mulier nō potest præferri de iure communi Bart. in l. si fundus §. si duo ff. de pignor. sed præfertur ex speciali priuilegio, & sic contra ius commune, ergo hoc priuilegium non transibit ad hæredes extraneos, maiorē probat per textum in d. §. fuerat instit. de action. in sui generalitate. Secundo, quia de iure communi, concurrentibus duo-
14 bus creditoribus, † siue in actione hypothecaria, siue in actione personali, nullus præferatur alteri, sed omnes simul admittũtur, sed mulier in actione personali pręfertur alijs creditoribus l. priuilegia, & l. dabimus in fine ff. de priuileg. credit. & priuilegiũ mulieris in actione personali non transit ad hæredes extraneos, vt in pręcedēti articulo cõclusum est, ergo eadē rõne, neque priuilegiũ in actione hypothecaria transibit ad heredes
15 extraneos. Cõfirmari põt. quia fortius est priuilegiũ † in actione hypothecaria, quã in actione personali, sed priuilegium in actione personali non transmittitur ad hæredes extraneos, vt dictum, ergo maiori ratione priuilegiũ in actione hypothecaria non transmittitur ad hæredes extraneos. Maior probat, quia in actione hypothecaria possessor præfert l. si debitor C. de pignor. sed creditor in actione personali admittitur contra alterum creditorē possessorē l. cũ vnus in prin. C. de bonis author. iudi. possidend. ergo si in personalibus priuilegiũ non transit, in quibus nulla datur prelatio regulariter, multominus debet transire in hypothecaria, in qua prælatio est pro possessore. Deinique mulier præfertur omnibus creditoribus ex priuilegio, siue anterioribus, siue non anterioribus, sed respectu creditorum non anteriorum non dicitur præferri, nisi quando concurrit cum ipsis in eodem tēpore, ergo hoc priuilegium pręferendi creditoribus in eodē tēpore nō trãsmittitur ad hæredes.
16 Maior probatur, quia mulier † de iure communi non præfertur l. si debitor. C. de priuileg. fisci, sed præfert ex priuilegio d. l. assiduis C. qui pot. in pign. hab. in vers. contra omnes creditores, licet, anteriores sint, & c. & sic præsupponuntur creditores
17 etiam nō anteriores, quia verbum, licet, † exponitur, idest quãuis, c. licet de elect. c. licet de offic. vic. c. licet de sent. excomm. c. licet de regul. iur. Archidiac. in c. licet de constit. lib. 6. & aduerbium quamuis stat multiplicatiuē, & augmentatiuē l. quãuis inf. eod. & pro hoc cōgerit Anna in reper. rubricæ de vassallo decrepitę ętatis nu. 61. & nu. 64. in vsibus feudorũ. Sed ista
18 non obstãt. Ad primũ dr, quod hoc priuilegiũ pſumptæ † anterioritatis non est cõcessum mulieri, sed doti, nã ista cõis doctrina desumitur ex lege nostra, in qua de dotis priuilegijs loquit, & in dubio sic intelligit, ex his quæ diximus. s. nu. 6. & nu. 13. ideo ad hæredes transitoriũ. Ad secundum, & tertiũ, dicendum est quòd aliud est loqui de priuilegio prælationis, aliud de priuilegio pręsumptæ anterioritatis, & hæc differunt, quia primum consistit in claris, sed secundum in dubio, & minus læditur ius
19 † commune, & ius tertij in dubio, quam in claris, propterea facilius est faciẽda interpretatio, vt trãseat ad heredes extraneos secundum, quam primum. Nec obstat, quòd in d. l. si fundus
20 † §. si duo ff. de pignor. certè disponatur, vt duo concurrentes creditores simul admittantur, & ita in hac quæstione præsumptæ anterioritatis sumus in claris, vt replicat Soc. Iun. hic d. nu. 114. vers. & si vis cum domino meo. Quia d. §. si duo loquitur

de obligatione facta duobus creditoribus simul, & eodem momento. Nos autem loquimur in dubio, & ita adhuc sumus in dubijs. Ad vltimum respondetur, quòd illa verba, licet anteriores sint, non ampliantur ad creditores, qui nō sunt anteriores, sed ad creditores in actione personali. Nam dicit litera, vt contra omnes penè personales actiones habeant priuilegia, & creditores alios antecedant licet fuerint anteriores, &c. Ita ēt in decisione legis in ver. Cuique etiam tacitam donauimus inesse hypothecam, potiora iura contra omnes habere mariti creditores, licet anterioris sint temporis priuilegio vallati, & subdit rationem. Cum enim in personalibus actionibus secundum quod diximus tali priuilegio vtebatur res vxoria, qua propter non in hypotheca. &c. Et sic semper verbum
21 licet † ampliat de actionibus personalibus ad hypothecarias.

SVMMARIA
ARTICVLI TERTII.

1 *Priuilegium fundi dotalis transit ad heredes, & nu. 8.*
2 *Fundi dotalis prohibitio non extenditur ad mobilia.*
3 *Maritus reuocat alienata immobilia.*
4 *Maritus reuocans alienata per ipsam dotem, an teneatur de euictione, remissiue.*
5 *Alinare prohibitus, etiam si iuret non cōtrauenire, quando possit alienare.*
6 *Dominium dotis alienatæ non transfertur.*
7 *Dotis augmentum, & donatio propter nuptias non possunt alienari, ex prohibitione fundi dotalis.*
9 *Priuilegium l. in rebus C. de iure dot. transmittitur ad quoscunque hæredes.*
10 *Dotis dominium ciuile est penes maritum, naturale autem penes vxorem.*
11 *Dominium rei dotalis alienatæ adhuc remanet penes vxorem. & nu. 13.*
12 *L. in rebus. C. de iure dot. intelligentia.*
14 *Hæredes mulieris an possint reuocare dotem alienatam etiam cum consensu mulieris iurantis, & nu. 18.*
15 *Iuramentum non ligat hæredes & quando fallit, & nu. 17.*
16 *Exceptio quæ afficit personam, non obest cessionario.*
19 *Hæres tenetur obseruare contractum iuratum sui testatoris.*
20 *Cessionarius tenetur obseruare iuramentum, sed non vt possit conueniri coram ecclesiastico.*
21 *Hæres per ecclesiasticum potest compelli satisfacere animæ defuncti.*

ARTICVLVS TERTIVS.

De priuilegio fundi dotalis.

Aliud est dotis priuilegium à Bartolo enumeratum hic nu. 3. vt res in dotem datæ non possint
1 alienari, & hoc priuilegium † transit etiam ad hæredes. Quòd enim res dotalis non possit alienari est totus titulus ff. & C. de fundo dotali, & l. vnica §. & cum lex C. de rei vxor. act. Et
2 quod ista fundi † dotalis prohibitio non extendatur ad mobilia, latissimè probat Bal. Nouell. de dote parte 7. priuileg. 1. col. 1. & 2. Prohibitio ista igitur, quæ est directa contra maritum, vt non possit alienare etiam consentiente vxore d. §. & cum lex transitad hæredes mariti, vt ipsi etiam prohibeantur alienare, vt l. 1. in fine ff. de fundo dot. & sic ad successorem vniuersalem, Idem ad successorem, Nam fiscus, neque poterit alienare, si maritus effectus sit seruus pœnæ l. si maritus ff. de fundo
3 dotal. Et huius priuilegij est, vt sicut alienata † immobilia dotalia cōstante matrimonio idem maritus vendicat, vt est glossa notabilis in §. 1. in vers. alienare instit. quibus alienare licet vel non, quia ipse est dominus dotis l. doce Ancillam C. de rei vendic. l. sciendum ff. qui satisd. cog. seruus dotalis. infra eod. l. si dotis C. de iur. dot. not. in l. diuortium §. si fundum infra eo. & hæc est communis opinio, vt testatur Aret. in d. §. 1. nume. 7.
4 instit. quib. alien. licet vel non, vbi etiam an maritus † reuocans alienationem teneatur de euictione. Ita post mortem mariti alienata reuocabit ipsa mulier, quia penes ipsam resurgit dominium l. in rebus. C. de iure dot. Et hoc priuilegium reuocandi alienata. & vendicandi transit etiam in hæredem mulieris, prout est textus in l. dotale §. hæredi ff. de fundo dotali. Potest esse rō pro marito alienante, reuocante, & vendicante. Nā
5 prohibitus † alienare, etiam si iuret non contrauenire, poterit nihilominus contrauenire si damnum ipsius alienantis nō est separabile à damno tertij, & publico, prout consuluit Roman. in consi. 370. S. d damnū quod prouenit marito alienanti etiā cum iuramento de non contrauenjendo non est separabile à damno vxoris, cuius interest habere dotem, & à damno reipublicæ, cuius interest mulieres esse dotatas, vt liberis hominibus procreandis possint vacare, vt notatur in hac lege per omnes, & videtur casus in c. cū contingat de iureiur. & in c. quāuis de pact. li. 6. ergo maritus ipse vēdicabit. Nā cū res ipsæ dotales sint affectæ hac legis prohibitione, vt alienari non possint do-
6 minium † non transfertur, & ideo ipse alienans vindicabit, sicut dicimus de re affecta vitio litigiosi, quę debet restitui à possessore, tanquam si nō esset alienata, prout est notabilis Doctr. Andr. de Iser. in titu. quę sint regalia in vers. condemnatorum num. 40. Ampliatur ista cōclusio, vt procedat nō solum in do-
7 te, sed etiam in augmento dotis, † per text. in l. etiam C. de iure dot. & sic est casus decisus per Affl. in in decis. 333. nume. 2. & decis. 291. num. 3. Item ampliatur etiam in reb. donatis donatione propter nuptias à marito, vel eius patre, ex causa lucri dotalis de quo in auth. de æqual. dot. in princ. & in authent. vt sponsal. tia largitas per totum, de qua prohibitione est text. in authent. siue à me. C. ad Velleian. In hoc artic. Soc. Iun. num. 111. hic dicit Doct. transire cū Bart. hic, videlicet, vt hoc priui-
8 legiū † transeat ad hæredes. Sed Rip. hic nu. 37. dicit cōmunē opin. esse cū Bar. in l. Nesennius §. si fundus in fi. ff. de re iud. & hāc etiam cōmunem appellat Bal. Nouell. de dote parte 8. priuile. 6. Cū igitur dubitetur quæ sit cōis, veniamus ad rationes. Quæ sunt fortiores pro opinione tenet Barto. hic. f. quod hoc priuilegium transeat ad quoscunq; hęredes, etiam extraneos.
9 Prima igitur sit, quæ rō militat cur mulier per d. l. in reb. † C. de iur. dot. possit vēdicare suas dotes, eadem militat in quibus libet suis hęredib. ergo priuilegium d. l. in reb. transmittitur ad
10 quoscunq; hęredes: Antecedēs pr baī. Nā cū mulier † habeat naturale dominiū suæ dotis, si nubit, & de marito, ipsi ciuiliter acquiritur d. §. inst. quib. alie. licet vel non, & d. l. doce Ancillā C. de rei vēdic. sed soluto matrimonio illud dominiū ciuiliter offuscatū, quasi per ius cōsolidationis reuertitur ad suā originē, & dominiū naturale, ergo origo quare mulier p d. l. in reb. vēdicat est dñium naturale, prout cōiter tenēt ibi oēs Doct. & de cōi testaī ēt hic Bolog. n. 76. sed hoc dñium trāsit ad quoscūq. hæredes, ergo penes quoscūq; trāsibit priuilegiū reuocādi alienata, & vēdicandi vigore d. l. in reb. Et hęc est rō Raph. Cuma. tā hic, q̄ in d. l. Nesennius §. pen. ff. de re iud. Secunda rō, quia
11 dominiū † rei dotalis alienatæ per maritū cōstante matrimonio adhuc remanet penes vxorē, vt d. l. in reb. ergo transmittit ad hæredes. itē q̄a ratio æquitatis qua concessum est dictū priuilegiū ēt militat in quocunque hærede, quia nō est adhuc satisfactū de dote, vt cōsiderat Cuman. vbi supra, sed hæc rō ita militat in hærede sicut in muliere, ergo &c. Sed cō istā conclus.
12 stāt multa. Primo d. l. in rebus † vbi dr̄ hoc priuilegiū cōpetere mulierib. in vers. mulieres in his vendicandis. Sed priuilegium personale nō transmittit, vt dictū est, ergo &c. Respondet, q̄d mulieres ibi cōsiderantur quo ad exercitiū actionis. vt in ver. ea mulierib. ex eo tēpore opponatur, ex quo possint actiones mouere. Secūdo obstat Doct. Barr. in d. l. Nesennius §. pen. ff. de re iud. vbi dicit, q̄ de iure antiquo nō redibat dominiū ad mulierē soluto matrimonio, sed transibat ad hæredes viri, vel remanebat apud ipsum virū, vt l. quędā ff. de acq. rer. do. & l. 1. ff. de fundo dot. & l. sed & si dotis C. de iur. dot. Sed per d. l. in rebus C. de iure do. est immutatū solū in persona mulieris, ergo eius priuilegium nō transibit ad eius hæredes & sic isti nō poterūt vēdicare. Sed certè Bar. loquitur q̄n solutum est matrimoniū per mortē mulieris, quo casu dominiū semp fuit penes virū, & nunq̄ transiuit ad ipsam mulierē per d. l. in rebus, ergo non potuit illud dñū nō acquisitū trāsmitti ad heredes extraneos secus esset dicendū q̄n dñium acquisitū esset ipsi mulieri per mortē viri, ad quā cōuolauerit illud dominiū ciuilis iuris, quia tūc trāsmittitur ad dictos heredes, & sic intelligitur Bar. hic & hanc responsionē sequitur Bolog. hic nu. 77. Sed cō hanc respōsionem duo obstant. Alterum, quia per l. vbi adhuc C. de iure dot. vbi mulier constante matrimonio potest dotem suam vēdicare in casu vergentiæ viri ad inopiam etiam à posterioribus creditoribus dictam suam dotem occupantibus, ergo constan-
13 te matrimonio dominium † rei dotalis remanet penes vxorē saltem illud dominium naturale, quod est origo dictæ vendicationis, cum ciuile dominium per dictam viri inopiam redierit ad vxorem, quę vendicare poterit. Alterum per d. l. dotale §. hæredi ff. de fundo dotal. quæ generaliter dicit hæredē mulieris posse fundum dotalem alienatum vēdicare, propter quā legem Socin. Iun. num. 113. vers. Et ideo arbitratur Bartolum clarè sibi cōtradicere, & habeat locum dictum Aristotelis cōtra Platonem, vt piū sit veritatem in honorem præferre. Denique obijcies, quia ista principalis conclusio videtur falsa, q̄a soluto matrimonio per mortem mulieris, fundus desinit esse dotalis, sed stante conclusione vera non posset alienari, q̄d est falsum. Sed respondetur quod doctrina Bar. intelligitur q̄n alienatio fit viuente vxore, quo casu hoc priuilegiū inualidæ alienationis, quod competebat vxori, transit ad hæredes eius, nā dicit, quòd hæres poterit vendicare, sicut ipsa mulier. Am-
14 plietis hanc solutionem, vt hæredes † mulieris possint vēdicare, etiā si ipsa mulier alienans, seu consentiens alienationi factæ ab eius marito, non posset contrauenire propter iuramentum d.

tum d.capit. cum contingat de iureiurando tamen hæres eius
poterit vendicare,& ista est doctrina Ioan. Fabri in §.1. institut.
15 quibus alien.licet vel non,quia iuramentum † solum ligat ani-
mam iurantis, & non transit ad hæredes, vt notant Canonistæ
in cap.veritatis de iureiurando Cassan. in consil. 24. nume.16.
& ita est propriè casus decisus,vt per Carvc. in decisio.75. nisi
defunctus iurasset pro se, & hæredibus Bolognet. in consilio
quadragesimoquinto. Dec.in consil.636. nume. sexto. Et pro
hoc facit d.cap.cum contingat,in versic.mulieres ipsæ seruare
debent huiusmodi iuramenta,quasi dicat, quod non hæredes,
& ita firmat etiam Barto.in l.qui superstitis. ff.de acquiren.hæ-
redit.vt ibi refert Angel. Sed hoc in lectura Barto. non reperi-
tur.& notant Barto.& Docto.in l.apud Celsum.§. sed cum le-
16 gitima. ff. de doli except. quod illa exceptio † quæ non afficit
actionem, sed personam, non obstat cessionario, licet obstet
cedenti per glossam notabilem,quæ est ibi in ver. . . .
sed certum est quod exceptio periurij solum afficit personam
iurantis dicto cap.veritatis.ergo non afficit ipsos hæredes. Sed
17 hanc ampliationem intelligatis procedere,quando † iuramen
tum non firmat contractum, vt quando in odium creditoris
reijcitur contractus, vt in exemplo Bartoli in l.si quis pro eo.ff.
de fideiussor.in quarta combinatione. sed in casibus in quibus
iuramentum firmat contractum,vt est quando fauore debito-
ris reijcitur contractus, vt authen.sacramenta puber. C. si ad-
18 uers.venditio. Et in muliere † alienante, vel consentiente alie-
nationi fundi dotalis dicto cap.cum contingat de iureiuran. vt
per Bartolum in dicta l.siquis pro eo in quinta combinatione,
& sequitur Angel.ibi,& communiter Canonistæ in dicto cap.
cū contingat,tunc non possunt procedere, quia efficacia obli-
gationis firmatæ per iuramentum transit ad hæredes,& sic iu-
ramentum habet realem effectum Iason. in consilio septuage
simosexto,numero primo,volumine primo. Ideo etiam hæres
19 † tenetur obseruare contractum iuratum sui testatoris Barto.
in l.cum quis decedens.§.codicillis numero decimo, de leg.1.
& sic est casus decisus, vt per Afflictum decisio.381. numero
octauo,& nono. Caccheran.in decisio. Pedemontana 40. nu-
mero decimoquinto,qui alios cumulant,ergo hæredes tenen-
20 tur obseruare iuramentum, tanto magis cessionarius, † licet
non quo ad hoc,vt possit conueniri coram iudice ecclesiastico
ratione iuramenti, quia non peccat contraueniendo, seu non
est periurus,Bald.& Salic.in d.authen.sacrament. puber. Ang.
in dicta l.qui superstitis.ff.de acquiren.hæredit. Sed hoc est ve-
rū iure actionis, Fallit per officium iudicis ecclesiastici, quod
21 potest implorari,vt hæres † compellatur satisfacere animæ de-
functi,vt dicit Abb.in cap.fi.de sepult. per illum tex. & per cap.
a nobis.in 2.de sentent.excommun.& sic potest saluari opinio
Abbatis,tenentis contrarium,& in hoc vis erit in modo practi-
candi,& latè de hoc scripsi in tract.de excommun. ad commo
diorem vsum iurisdictionis cap. 2. qui est vnitus cum tractatu
iurisdictionis.

SVMMARIA

ARTICVLVS QVARTI.

1 *Priuilegium causæ, & instantiæ dotis an sit transmissibile ad hæredes, & nu.22. & nu.27*
2 *Dilationes hodie an debeant esse triginta dierum, vel arbitrariæ iudicis.*
3 *Argumentum ab alimentis ad dotem est validum, & nu.7.*
4 *Dotis iudicium est summarium.*
5 *Dos est fauorabilior alimentis.*
6 *Dos continet causam alimentorum.*
8 *Libellus debet dari in causa dotis,sicut in causis summarijs.*
9 *Dotis instantia an biennio finiri debeat.*
18 *L.properandum.C.de iudicijs intelligentia respectu dotis. & nu.17.*
11 *Extensio non fit,quando lex loquitur per dictionem taxatiuam.*
12 *Statutum generaliter loquens non comprehendit causam dotis.*
13 *Insinuatio non fit in causa dotis.*
14 *Statutum de registratione instrumenti non habet locum in instrumentis dotalibus.*
15 *L.bene à Zenone.C.de quadr.præscrip.an comprehendat causam dotis.*
16 *Dispositio generalis non comprehendit causam dotis, vbi reperitur specialiter priuilegiata.*
18 *Dotis priuilegium non aufertur a lege generali.*
19 *L.in fraudem.§.fi.ff.de testam.milit.intelligentia.*
20 *Dictio taxatiua non impedit fieri extensionem ad casus similes.*
21 *Dos gaudet omnibus priuilegijs piæ causæ.*
23 *Dotis instantia transit in singularem successorem.*
24 *Instantia transit in successorem vniuersalem per sententiam.*
25 *Instantia,vt transferatur in alterum,requiritur citatio.*
26 *Actio dotis non transit in mulierem sine cessione.*
27 *Priuilegium instantiæ est concessum doti,saltem per extensionem.*
28 *Fatalia non currunt hæredi pauperi.*
29 *Dos transit cum sua qualitate, & natura etiam ad hæredes extraneos.*

ARTICVLVS QVARTVS.

De priuilegio Causæ, & instantiæ iudicij dotis.

1 ALter articulus est de priuilegio † causæ, & in-
stantiæ iudicij dotis, vt quia hæc causa est fauo
rabilis, ideo iudex potest dilationes breuiores
dare,quam facere consueuerit. argu.l.2. ff. de
re iudic.quam allegat Barto. hic nu.6.& Soci.
nu.117. allegat Clem. dispendiosam de iudic.
2 Quod declaretis, quia dilationes † hodie debent esse triginta
dierum.auth.qui semel.C.quomodo,& quādo iudex. & ideo
glo.ibi in ver. interualla dicit iudicem non posse illas dilationes
minuere,quam glo. Ang.ibi dicit esse singularem. Tamen ali-
qui dicunt hoc corrigi per obseruātiam legis per interuallum
ff.de iudi.vbi dilationes sunt decem dierum dandæ. Sed verior
opinio est, quod iudices in concedendis istis dilationibus possunt
moueri ad eorum arbitrium gloss.in cap.1.& ibi Abb. nume.1.
de dilat. Felyn.in cap.cum sit Romana nume.1. de appellatio.
Ripa in l.2.num.31.ff.de re iudic. Alios doctores congerit Me-
noch.de arbitrar.iudic.casu 52.per totum, vbi etiam tractat de
dilationibus abbreuiandis ex statutis definitis, & de causis, cur
breuiores concedi debeant. In causis alimentorum spetialiter
est decisum,vt dilationes breuiores cōcedantur.l.2.ff.de iudic.
vbi Bart col.pen.ver.item est & aliud glo.in l.3.§. sciendum in
ver.summatim.ff.ad exhibēdum. Bart. in l.Mela.ff.de alim.&
cibar.leg. Practica Papien.in forma libelli quo agitur pro lega-
to rei singularis in princ.nu.58. Specul.in tit.de actore col.2.&
alios pro hoc congerit Surd.in trac.de alimentis.tit.8 priuil.2.
3 nu.6.Sed ab alimentis † ad dotē valet argumētari, vt per Eue-
rard.in loco ab alimentis ad dotem,& licet multi hoc negent,
præsertim quia hoc argumentum,habet multas fallentias, So-
cin.tamen dicit in casu illo valere argumētum, quia ratio quæ
mouet iudicem ad breuiores concedendas dilationes in causa
alimentorum,militat etiam in dote,& est valida ad mouendū
4 animum iudicis ad hoc. Et quod in causa dotis † iudicium sit sum-
marium, & dilationes debeant abbreuiari, est communis opi-
5 nio,de qua per Rip.hic nu.44. Addatis,quod dos † est fauorabilior
alimentis Cyn.in l.1.in 2.q.C.de alend.lib. Salic.in l.neque ma-
ter.C.de iure dot.& in auth.res quæ col.fi.C.eo.tit.Bal.Nouel.
in tract.de dote,par.6.priuil.15. Rip.hic nu.54.& nu.103. Tiraq.
in tract.primogen.q.62.nu.5.Cyn.& Bart.in l.non omni C.de
6 administ.tut. Imò dos † continet causam alimentorum, & ha-
bet illorum præstationem adiunctam.l.pro oneribus.C.de iu-
re dot.l.si cum dotem.§.si autem in sæuissimo.ff.eod. ergo in
7 hoc alimenta excedit. Et quomodo argumentum † ab alimen-
tis ad dotem,& econtra sit validissimum,& firmissimū,viden-
dus est Surdus in tract.de alimentis tit.9.q.1.per totam,vbi re-
spondet omnibus argumentis in contrarium, & possunt eius
dicta deseruire ad decisionem multarum quæstionum pro do
te. Intelligatis tamen ipsas dilationes breuiores concedi iuxta
naturam summarij iudicij, sed non per hoc, non teneri actorē
8 in causa dotis † dare libellum, quia ad hoc tenetur, & fit ēt litis
contestatio.l.si cum dotem.§.eo aūt tempore.ff.eo.l.3. in vers.
more iudiciorum,& ibi Bal.C.de dot.promiss.item requiritur
plena probatio.l.doce ancillam.C.de rei vendic.quia ēt in cau-
sis summariis requiritur libellus quo ad partem, l.cet nō requi
reretur quo ad iudicem Bal in l.1.C.de precib.imper.offerēd.
& declarat Iason in §.præiudiciales.nu.25.instit. de act. & vide ad
hoc Io.Bapt. Asin.in praxi sua ciuil.§ 4.c.3.per totum. Item in
ipsa instantia est priuilegiata dos,siue ipsius causa, sed instantia
in ciuilibus regulariter durat triennio.l.properandum.C.de iu
9 dic.in criminalibus autē biennio,ergo & dotis † instantia bien-
nio finiri vr̄.arg.l.2.C.vt īt.cer.tempus causę crimin.termin. In
hac quæstione Bart. non explicat suam opinionem, quid pro-
prie teneat hic communis opinio est quod duret triennio sicut cæ
teræ instantiæ causarum priuatorum de qua testatur hic Soci.
nu.122.& Bolognet.nu.80 Prima ratio pro ista communi, di-
10 spositio generalis.l.properandum † C.de iudi. excipit solū cau
sas fiscales, & potuisset excipere etiam causam dotis si voluis-
set,sed non excepit,ergo præsumitur noluisse.arg.l.vnica.§.sin
autem ad deficientis.C.de caduc.tollend. cum si. Secunda rō,
sic inducendo d.l.properandum. Nam exceptio firmat regulā
in non exceptis.l.nam quod liquide.ff.de penu legat. & nor.in
l.1.ff.de reg.iur.sed in d.l.properandum datur regula instantiæ
causarum ciuilium,vt triennio finiantur, & excipiuntur causæ
fiscales solum, ergo in alijs remanet firma regula, & sic dotis
causæ instantia expirat triennio,iuxta cōem regulam. Confir-
11 matur,quia dicit d.l.properādum exceptis tantūmodo † causis
fiscalibus.& sic loquitur per dictionē taxatiuam, quo casu non
fit extensio sin glo.in l.2.C.de patribus, qui filios distraxerunt
lib.11.Bar.in l.serui nomine.ff.de vsuca. Ego arbitror in hoc ar
ticulo non esse sequendam cōmunem opinionē. Quia verior,
12 & magis recepta est opinio scribentium,legem, † statutum,si-

 ue con-

ue constitutionem generaliter, siue etiā vniuersaliter loquentem absolutè non comprehendere causam dotis, nisi fuerit de dote expressum, prout scripsit Salic. in l. fi. in 4 nota. C. de iure dot. Nam Salic. ex d. l. fi. in 4. notab. colligit causam dotis esse
23 priuilegiatam, vt insinuatio † in ea non requiratur & statim ex eo notabili infert. Ex quo nota bonum argumentum, vt statu-
24 tum † generaliter disponens, quod instrumenta [illegible] non probent, nisi reperiantur in memorialibus registrata nō habet locum in instrumentis dotalibus. [illegible] Sali. loquitur de registratione instrumenti [illegible] positione [illegible] loquitur d. l. fi. C. de iure dot. Et Salicetū [illegible] declarat, [illegible] Negusantius in tract. de pignor. par. 8 [illegible] ver. tamen licet dicta [illegible] contra Decium [illegible] & hanc eandem opinionē sequitur Bal. [illegible] quemadmodum [illegible] qui dicit dotem [illegible] & vbique priuilegiatam esse [illegible] positionem l. bene a Ze-
25 none † C. de quadr. præscript. dotem non comprehendere [illegible] & Bald. & Salicet. [illegible] sequuntur [illegible] Nouell. in tract. de dote par. [illegible] in fi. & priuil. 48. Io. Baptista de Sancto Blasio [illegible] de priuileg. [illegible] Balbus in tract. de præscription. [illegible] quinta parte princ. [illegible] Paul. de Citadin. de iure patronatus [illegible] in tract. de iure patronat. [illegible] priuileg. [illegible] Rauen. [illegible] num. [illegible] dec. [illegible] num. 16 [illegible]
16 [illegible]
17 [illegible]
18 [illegible]
19 [illegible]
20 [illegible]
21 [illegible]
22 [illegible] redes. Ex quo ad [illegible] consentientium, & [illegible] quam [illegible] & [illegible] quæ consideratione [illegible] arbitrium iud[illegible] dilationes [illegible] Ideo concludi[illegible] quod [illegible]
23 bitrari iudici. Menoch. [illegible] casu [illegible] Respectu vero † [illegible] Bald. Nouell. in tract. de dote parte [illegible] priuileg. [illegible]

esse in dote, vt trāseat in singularē successorē. Sed non esse spe-
24 ciale probatur, Primo quia regulariter instātia † transit in successorē [illegible] ipso iure, adeo quod sententia lata cōtra defunctum [illegible] contra [illegible] per textum notatum in l. Paulus in 2. ff. quæ sent. sine appellat. rescind. & l. in summa §. fi. ff.
25 de re iudic. Et dicunt ibi Castrens. & Alex. vt instantia † trāsferatur in eum, requiritur quod citetur per textum in l. æditum ff. de iudic. & l. oratione ff. de fer. & tunc intelligitur instantia translata, & ex eisdem actis, & instantia iudicari poterit contra ipsum per tex. in l. fi. ff. ad exhib. l. Lucius §. rogatus cū hæreæ not. Bart. ibi ff. ad Trebell. Bald. in l. fi. [illegible] de fideiussor. Angel. & Imol. in l. penales in princ. ff. ad l. Falcid. Et ideo seruatur in practica, quod mortuo reo lite pēdente, citantur filij vel alij prætendentes se hęredes, quod cōpareant ad declarandū si sunt filij, & hęredes talis, & ex qua parte, & ad videndū iudiciū trāsferri in ipsos, qua citatione facta iudex postea interponit decretū, quod iudiciū in ipsos transferatur, & cū ipsis ad vlteriora procedatur [illegible] etiā practicetur ex parte actoris. Nam eo mortuo lite pendēte, hæredes volētes prosequi iudiciū, declarantes se esse hęredes defuncti actoris citata parte, transfertur iudiciū in eos, instantia [illegible] regulariter transfertur sed non ipso iure. Præterea nō est speciale respectu dotis, quia Bal. Nouell. ibidē pro hoc allegat textū in l. vnic. § [illegible] hoc ex rei, C. de rei vxor. act. quem text. Bar. intelligit generaliter in quolibet singulari successore, in quem de necessitate [illegible] trāsiret ipsa res, super qua est mota lis, in l. si eum hominem ff. de fideiussor. vbi Bar. allegat ad hoc d. §. sed hoc ex rei, & [illegible] in iudicio [illegible] familię herciscū. ergo nō est [illegible] priuilegiū, sed debet eadem practica seruari. Confirmatur, quia quæ eos per maritum esset intentata actio contra debitorem dotis, & [illegible] lite mortuus esset, & ita mulier vellet prosequi [illegible] non pōt, quia in eā nō tran-
26 sit † actio sine cessione. l. si [illegible] in prima § fi. & ibi notatur in ista eodem, tanto minus in hæredes. Ideo in hoc ista
27 communis opinio reijcitur. An igitur priuilegium † instantiæ dotis, de quo supra transeat ad hæredes. Ad suos quidem non dubitatur, quia est eadem ratio arg. l. assiduis §. exceptis. C. qui pot. in pigno. habe. Sed quid ad extraneos. Repula est prop-
28 sis in d. l. in omnibus ff. de regul. iur. qua est priuilegiū † personæ dotis, talē per extensionē a [illegible] dictū Bar. in d. nu. 6. in fine dicit, quod hoc priuilegiū trāsibit ad hæredē vniuersalē secundum qualitatem hæredis. Sed dicere hoc non est respondere quęstioni particulari quæstioni, sed generaliter pro vt in omnibus, quia si
28 hæres esset pauper † non currerent fatalia. l. si procuratorem §. si ignorantes ff. mādati & ita est casus decisus, vt per Frāch. decis. 84. ergo neque instantia prima, quæ facilius restituitur.
29 Ideo dicatis, quod dos ipsa † transit cū sua qualitate, & natura ēt ad hæredes extraneos per l. 2. ff. de re iudic. quia est causa fauorabilis respectu dotis d. l. 2. & clem. dispēdiosam de iudicijs & priuilegium causæ transit ad quoscumque.

SVMMARIA.

1 *Dictio semper denotat continuationem temporis.*
2 *[illegible] continuationem.*
3 *Denotat [illegible]*
4 *Aliquando [illegible] multoties.*
5 *[illegible] idest quando læditur.*
6 *[illegible]*
7 *[illegible] idest temporibus consuetis.*
8 *Testes probantes [illegible] semper habitasse, licet non viderint habitare [illegible]*
9 *Dictio [illegible] aliquando significat idem quod multoties.*
10 *[illegible] materia.*
11 *Testes si dicat T[illegible] per 30. annos, quem probatur fuisse absentem, an probet, [illegible]*
12 *[illegible] probatur ex perceptione fructuum, etiam per alium.*
13 *[illegible] continere priuilegium dotis.*
14 *[illegible] secundum propriam naturam dotis.*
15 *Dos est priuilegiata in triplici tempore.*
16 *Dos an sit priuilegiata ante matrimonium.*
17 *Sponsa quibus priuilegijs dotis gaudeat.*
18 *[illegible]*
19 *Dos est priuilegiata [illegible] ante matrimonium.*
20 *Sponsa [illegible] habet priuilegium tacitæ hypothecæ.*
21 *Dos non est ante contractum matrimonium.*
22 *Hypotheca dotis quando [illegible]*
23 *[illegible]*
24 *Hypotheca dotis [illegible] ad tempus contracti matrimonij, non autem ad tempus promissionis [illegible] num. 26.*
25 *Hypotheca [illegible] retrotrahi ad tempus promissionis secundum communem opinionem.*
17 *Dos non gaudet priuilegijs in actione hypothecaria, nisi subsequuto matrimonio.*

EXPLI-

EXPLICATIO.

Glossæ in verbo semper

PRo expositione huius glossæ Bartol. nu.7. format secundam oppositionem per tex.in l.maritum infra eod.sic arguendo, maritus non tenetur restituere dotem actione insolidum, sed solum inquantum facere potest, ergo dos non est semper priuilegiata, Consequentia proba-
1 tur, quia dictio † semper denotat continuationem temporis l.
Caio. §. Imperator ff.de adim. leg.l.quę sub imagine C.de distract.pignor l.1.in princip. ff.de flumin. & significat omni tẽpore l. semper ff. de iure immunit.l. semper ff. quod vi, aut clam. Bursat. in cons. 345. num.14.& seq.volu.4. Menoch.in consi.244.num.22.& seq.volum.3.& est casus decisus Frãch. decis.307.num.7. Item denotat omni tempore.& in omni casu Decian.respons.1.num.258.volu.1. Hyppolit. Riminald. in cons.490.nu.2.& cons.219.& nu.26.& nu.30.vol.2. Bero. cons. 80 nu.9.vol.2. Paris.cons.90.nu.28.& cons.92. nu.37.volu.2. cum simil.per Roland.in cons.23.nu.19.volum.4. Item in om-
2 ni casu † denotat Continuationem in proœm.instit.in ver. semper Augustus, vbi gl.& l.2.C.de episc.& cleric.c.1.vbi glo Hostiens. Innoc. & cæteri de restitut. in integrum. Et denotat
3 † perpetuitatem l.Caio in fine ff.de alim.& cib.legat.l. semper ff.de iureiur.l.fi.C.de vsufruct.l.tutor.§.fi. ff.de tut.& ration.distrah. ergo si est falsa in vno, redditur falsa in omnibus l. si is qui ducenta §.vtrũ ff.de reb.dubijs,cum simil.ibi notatis. Ideo Bar. fatendo contrarium nu.19.dicit subaudiẽ dum esse fere, quasi dicat fere semper, quia fallit in casu d. l. maritum,& hanc esse communem intelligentiam testatur Socin.Iun nume. 242. & cũ Bar.transeunt Dec.&.Ias.nu.33.vers. Adde q licet. Et fundari
4 põt,quia dictio semper † aliquando exponitur,idest multoties auth.vt determinatus sit numerus §.cum verò l.semper in generalibus l. semper in dubijs l. semper in obscuris l. semper in cõuentionibus,& vbique glossę ff.de regul.iur. Addo ꝙ dictio semper in iure ẽtiã accipitur pro plerumque l.fi. C.de testam., & est casus decisus,vt per Caccher.decis.86.nu. 8. Et probatur,
5 qa ecclesia † semper restituitur,non tñ in perpetuum,sed semper,idest qñ lęditur.gloss. in ver.iure minoris in c.1.de restit in integrũ.Ideo aliquando exponitur semper, idest horis continuis,gl.in c.si quis voluntate in ver.semper dist.50.Item c.si cle-
6 ricus laicum de foro cõr et. vbi quòd semper actor † sequitur forum rei,dicit ibi glo. quòd hoc non est semper.sed aliquando, & sequuntur Docto. communiter, Spec.de testam.§ post quam ver.quid si plures, vbi quòd si testes deponant, quod viderunt ecclesiam semper percipere decimas in tali loco, intel-
7 liguntur semper † idest tẽporibus consuetis, allegat c. nunquã in princip.dist.5.de consecratione, & ibi glo.text. in cap. significatum de præbend.tex.in d.l.fin.in princi.in ver.semper C.de testam.& l.fi.C.de iur.& fact.ignor.& illũ tex.ponderat ad hoc Albericus ibi in princip. Ang. in l.1. §. 1.ff. de fluminibus Bal. in c.ex tenore per illum text.in ver. semper de testibus, vbi nota-
8 tur per testes † probari aliquẽ semper habitasse, licet de nocte non viderint habitare, Bald. in l.aduersus C.de vsur.s,ꝙ dictio semper verificatur in his, quæ haben temporis interuallum.
9 Et aliquãdo significat idem † quòd multoties,l.1.C.de priuat. carcerib.Item potest verificari in triennio,vel aliquo temporis interuallo Salic.in d.l.aduersus nu.3. & ibi duę apostillæ C. de vsuris.& addẽtes ad Bal.in d.l.aduersus. Et propterea stãte mul-
10 tiplicitate significationis,sumenda est, prout subiectæ † materię côuenit,vt dicit Alber. in suo dictionario,in ver.semper,& sequitur Menoch cons.244.nu.23.vol.3.ergo in casu proposito ad euitandum contrarietatem d.l.maritũ. sumẽda est,vt significet multoties,& aliquãdo. Probatur ẽt ex practica. Nã si testis † dicat se vidisse Titium possedisse per 30. annos,si tamẽ ex aduerso probatur,quod Titius fuerit absens,nõ ideo testis redarguetur de falso, sed eius dictũ saluari potest,quia illa dictio semper verificatur aliquando,& hanc tenet Barto.d.nu.19.& est communiter recepta,vt testatur Socin.Iun.nu.248.Tindar. in tract.de testib.c.6.nu.5.Ruyn.nu.13 . Limitat Ias.nu.35. hanc communẽ non procedere,qñ probatum fuerit, ꝙ aliquo longo tempore fuerit absens,quia tunc testis non saluaretur, & in hoc ipse sequitur Ancar.in cons.291. & vterque sequitur Bal. in 1 cons.in.Codicis.in fine princip.Rip.nu.107. in fine distinguit,aut loquimur quantũ ad effectũ excusandi testem de falso & bene procedit ipsa cõis,quia semper capienda est ea interpretatio,per quã euitetur falsitas Bal.in l.iurisgentium §.quod fere ff. de pact. Alex. in cons. 74.lib.1 aut quantum ad effectũ probãdi possessionem, & rectè procedit limitatio. & videtur etiam esse de mente Bartoli nume. 20.& 27. Sed quia Bar.hanc limitationem etiam vult saluare, dicendo dictum testis esse verum, quia potuit videre singulis annis sibi satisfieri de fructibus a colono, per quod † satis probatur continuata possessio per tex.in litibus C.de agric.& censit.lib.10.Ideo Doct.plenius dicunt,ad euitandã aliquã contrarietatem,quod potuit esse,te stem vidisse nomine absentis aliquẽ percepisse fructus a colono,tunc enim etiam si de mandato eius non cõstat,semper dicetur continuata possessio, Ita originaliter dixit Aret. hic,quẽ sequitur Rip.nume.109.Socin.nu.250. Ruyn.num. 134.& est communiter recepta, vt testantur addentes ad Bartol. hic ad nu.22.& notantur per Bald. in l.foramen ff.de seruit.vrb.pręd. Specul.in ti.de teste §.postquã. Angel.in l.minimè ff.de legib. & in l.1.§.1.ff.de fluminibus,& licet Ruyn.in d.nu.134.conetur dare alias solutiones, ego rogo vos, vt habeatis hãc sanã doctrinã,& intelligatis hic testem saluari ad euitãdã falsitatẽ, sed nõ saluari ad probationẽ faciendã,& sic semper loquitur Bar.in toto hoc articulo. Sed ꝯ hanc comunem principaliter propositam,tenet Ias. eo quod ista interpretatio nõ sit vera,subaudiẽdo aduerbiũ ferè ad ipsum semper, Nam respectu d. l. maritũ,
13 † ipsa facit pro ipsa interpretatione,quę semper, idest in omni tẽpore,& casu dotẽ vult gaudere posse priuilegio,quia priuilegiũ d. l.maritũ,vt non teneatur pro dote,nisi in quantum facere põt, cõpetit etiam mulieri promittenti dotem l.non tantũ in final.verbis ff.de re iudic.in ver.quod & in persona mulieris æqua lance seruari æquitatis suggerit ratio, idem habetur in l. & ex diuerso §.1.inf.eod. Et licet Socin.d.nu.242.vers.prętere a dicat, negari non posse, quin contra dotem iudicetur in casu d.l.maritum,& sic non sit priuilegiata,tamen idèm Soci. ibid. dicit quod non potest conqueri mulier de hac sententia, post quam & ipsa eodem priuilegio,& sententia contra virum gaudere potest: Nec facio fundamentum in alijs iuribus per Iason. allegatis, sufficit idem priuilegium respectu dotis vtrique cõcessũ esse,vt ipsa dos priuilegiata dici possit, Nèc dicitur iudi-
14 cari cõtra dotem per d.l.maritum,† immo secundum propriã dotis naturam,quæ pro oneribus constituta est l.pro oneribus ff.de iure dot. & propter eadem onera idem priuilegium marito concessum est Bald. in l. quod nomine in vers. in contrarium ff.de condit.indeb.& dixi supra in rubric.quæst.11.num. 49. vbi quod communis opinio quæ habet priuilegium illud esse cõcessum marito propter memoriã trãsacti matrimonij, procedit quo ad ordinẽ iudicij,sed quo ad iustitiam causæ, ipsa onera priuilegij causa fuerunt, Ideo extincta parte dotis, ꝑpter onera matrimonij,maritus qui de cętero restituere non potest hoc ipso priuilegio propter dotẽ gaudere debet,quo ipsa vxor æqua lance gaudere potest,quare nõ obstante d. l.maritũ, ipsa dos semper idest omni tempore,& casu est priuilegiata,sed qa
15 Accursius propterea enarrat † triplicis temporis priuilegia,scilicet ante matrimonium, Item constante matrimonio, Item dissoluto matrimonio, & sub singulis temporibus diuersi generis quæstiones congerit,ideo singulas disputemus.

QVAESTIO QVINTA.

Vtrum dos sit priuilegiata ante matrimonium.

BReuiter pro complemento istius lectionis, explicemus quæstionem in genere, quam facit Bartol. hic nume. 9 vtrum dos † sit priuilegia-
16 ta ante matrimonium, & solus Socin. nume. 144. sequitur explicare Bartol. tenet affirmatiuam, & mouetur,quia ante matrimonium
17 sunt sponsalia, & tamen sponsa habet aliqua priuilegia dotis l.2.§.1 ff.de priuileg.credit.l.si sponsa.ff.de iure dot. Contrariũ tenet Socin. quia omne quod fit circa dotem habet tacitam conditionem si nuptiæ sequantur l. stipulationem ff. de iure dot.ergo si nuptię non sequuntur dos ipsa non erit priuilegia-
18 ta: Nec placet responsio glossæ ad d. l. stipulationem, † quam dat in l. Titio centum in §.fin.in ver.peti potest ff.de condit.& demonstrat. vt procedat, quando dos est promissa a muliere, secus si ab extraneo,vel legata sit,quia est cõmuniter reprobata,vt dixi sup.in rubric. Pro resolutione distinguẽdum est, Aut
19 loquimur de priuilegijs † in actione personali,& procedit prima opinio,& d.l.2.§.1.ff.de priuileg.credit.& d. l. si sponsa, & ibi gl.& no. Ang.in auth.de ęqualit.dot §.his cõsequẽter in fine, qa spõsa habet priuilegiũ in actione psonali,quo mediante præfertur alijs creditoribus in actione personali. Negusant. de pignoribus in 4.mẽbro 2.partis.nu.72. Non.n. cõpetit spõ-
20 sę † priuilegiũ tacitæ hypothecę in bonis sponsi gl. in l.eos.C. qui pot.in pig.hab. Bart.in l.2 §.fin.ff.de priuileg.credit qa lex 1.ff.qui pot.in pig.hab.& l.fi.C.eod.tit.& l.vnic. §.vt plenius. C. de rei vxo.act.& §.fuerat instit.de action qui text. loquũtur de tacita hypotheca,quæ datur doti, loquuntur proprie de dote,
21 sed ante contractum † matrimonium per verba de præsenti nõ est dos l.fi.C.de donat.ante nuptias,ergo sponsa nõ habebit priuilegium in actione hypothecaria. Aut loquimur de priuilegijs in actione hypothecaria.& tũc dissentio est inter Doct.an
22 incipiat hypotheca † a die celebrati instrumẽti,an a die solutio

nis dotis, & maxima est vtilitas istius articuli, quia si facto in-
strumento dotali tẽpore sponsaliorũ per annũ fortè ante ma-
trimoniũ in quo est facta promissio de restituenda dote cũ ex-
pressa hypotheca bonorũ, & post annũ sequatur matrimoniũ,
& post matrimonium contractum per annum, & vltra fuerit
soluta dos, & interim maritus contraxit aliqua debita cum ex-
pressa hypotheca bonorum, tunc sepissimè venit in controuer
siam in tribunalibus, quibus creditoribus præferatur ipsa mu-
lier, an anterioribus solutione dotis sed posterioribus matri-
monio. Aliquibus visum est preferri omnibus posterioribus in
23 strumẽto, originẽ † enim negotij esse inspiciendum multa iu-
ra clamãt quæ latè cumulat Azo in sua Brocardic. in rub. ori-
ginem negotij spectãdam, & in rubr. initiũ negotij spectandũ,
& in rubric. quod cœptum est prodest, licet completum non
sit, sed ab instrumento incipit esse cõstituta hypotheca pro do
24 te, Aliquibus tñ visum est quod hypotheca † mulieris trahitur
retro ad tẽpus contracti matrimonij, licet postea soluta fuerit
dos, nõ autem ad tempus promissionis dotis, de qua opinione
late per Bald. Nouell. de dote parte. 10. priuileg. 1. nu. 37. vers. si
maritus contraxisset. Cæteris visum est contrarium vt hypo-
25 theca † dotis trahatur retro ad diem promissionis, quamuis n.
promissio de restituendo dotem, ad quã maritus per tacitam
stipulationem obligatur sit cõditionalis, scilicet si dos sibi pro-
missa soluatur, l. f. C. de non nu. pec. & eodẽ modo constitutio
hypothecę tacitæ, l. vnic. §. & vt plenius C. de rei vxor. action. ta
men subsecuta postea datione dotis & sic purificata conditio-
ne sub qua maritus erat tacitè obligatus, & illius bona tacitè
hypothecata, illa conditio retrotrahitur ad diẽ promissionis
dotis factæ marito, qua die maritus tacitè fuit obligatus ad re-
stitutionẽ dotis, & eius bona tacitè fuerant obligata sub condi
tione si dos sibi soueretur Et istã esse magis comunẽ opinio-
nam testatur Soci. in cons. 269. pro inuestigatione colu. 3 & 4.
ver. quarto, & vltimo vol. 2. Et hanc sequitur Neguſant. de pi-
gnoran 1. membro 5. partis princip. nu. 14. Reprobata opinio-
ne Socin. in cons. 41. col. 4. vers. secunda principalis responsio,
vol. 4. volentis quod licet in expressa attendatur tempus obliga
tionis, sed in tacita attenditur tẽpus datæ dotis, quoniã in [illegible]
26 est cõis opinio. Cõtra hanc com[illegible] vide [illegible]
Neapo[illegible] Consiu[illegible] est [illegible] fieri capitula
matrimoniala, & [illegible] dotis promissio [illegible] parte vxoris, &
ex parte viri [illegible] de illa [illegible], & [illegible] solet sequi
matrimonium, deinde [illegible] dotis & [illegible]
tum promissionis restitutionis cum hypotheca bonorũ, si in-
terim maritus contraxerit debita, non præfertur [illegible] cre-
ditoribus posterioribus [illegible] matrimonij contracti [illegible]
tionem, quia [illegible] dos, & gaudeat [illegible] priuilegiis [illegible] ma-
trimonium sit contractum, vt dixi in primo [illegible] di
stinctionis. Et ideo solet vxor [illegible]
te [illegible] ad [illegible] matrimonium [illegible]
[illegible], à qua [illegible] cæteris, sequitur [illegible] hoc Specul.
in tit. de obligationibus [illegible] Bal.
in addit. Soc. [illegible] Nouell. [illegible] nu. 37.
Ergo concludendum [illegible] actione hypothe-
27 caria † non gaudet vxor [illegible] dote, nisi matrimonio subsecuto,
& hoc probat tex. in l. si. C. [illegible] in pignor. hab. in vers. ipsa
data, & in l. [illegible] C. de do. caut. non num. in vers. [illegible] sic [illegible]
gend. est d. l. stipulationem ff. de vers. dot. vt [illegible] hypotheca
dotis habeat sua priuilegia, in quantum nuptiæ subsecutæ fuerant.

SVMMARIA.

1 *Dos an pacto nudo constitui possit.*
2 *L. ad exactionem C. de dotis promissione intelligentia, & numero 5. & nume. 7.*
3 *L. fin. C. ad Velleian. intelligentia, & nu. 9.*
4 *Actio nulla præsumitur suppressa per alteram.*
6 *Fictio non cadit super eo quod non est necessarium.*
8 *Stipulationis fictæ priuilegium an competat marito, & nu. 10. & nu. 12.*
11 *L. vnica §. & nemo C. de rei vxor. act. intelligentia, & nu. 13.*
14 *Stipulatio an nouet contractum dotis.*
15 *Stipulatio apposita super pacto, non tollit illius naturam.*
16 *Stipulatio cur non nouet pactum promissionis dotis.*
17 *Dotis promissio facta per metum, mane sit nulla.*
18 *L. si pater marito. C. de dotis promiss. intelligentia.*
19 *Actio consequendi dotem marito mortuo cõpetit vxori relictę ex æquitate.*

QVAESTIO SEXTA.

Vtrum dos posit constitui pacto nudo.

1 AGgredior vos docere quæstionẽ An dos † nudo pacto
cõstitui posit, tractatam à Doctoribus tam hic, quã
in l. legitima ff. de pact. & a Bal. Nouell. in tract. de do
te parte 6. priuileg. 1. qui damnans doctores legentes tanquam
dilatantes fimbrias, ab eis, quicquid scripsit, desumpsit. Et qđ
posit constitui pacto nudo, tenet gl. hic in ver. semper Ruy. nu.
52. Castrens. nu. 6. vers. nisi dicamus, Fortunius Garzia in l. legi
tima in fi. glo. colu. 9. ver. ego vero. Nouell. d. priuileg. 1. Et pro
2 hac opinione est casus in l. † ad exactionẽ C. de dot. promiss. vbi
siue per vxorem, siue per socerum, siue per extraneũ dos ipsa
simplici pacto marito promissa sit, vel alteri pro eo recipienti,
tale pactum est efficax ad agendum fauore dotis, & sic contra
regulã l. iurisgent. si §. igitur nuda ff. de pactis, & confirmatur
3 per text. in l. fin. C. † ad Velleian. quę est dispositio Iustinian. in
vers. dote vel pollicitus, vel spoponderit, vbi ex pollicitatione
dotis, i. per pactum nudum promisse datur actio, sic enim gl. in
d. l. fin. pollicitatione, idest nudum pactũ sentit, & Bal. in ru-
bric. C. de dotis promissione sic exponit. Et Soc. qui num. 146.
in fine dicit Senis se disputasse de hoc cum Fortunio Garzia
in longa quasi, & diurna disputatione, dũ recenset hæc illius ar
gumentũ nu. 146. ver. & primo, & nu. 148. ver. non obstant cõ-
traria, vult ei respondere, sed remittit ad ea quæ inferius dicet
super d. l. ad exactionem mox sub nu. 150. vbi de illa lege tractat
admittit contrarium, & sic ad argumentum non respondet, vt
videatur vere quod Ruyn. hic nu. 86. de Soci. asserit, quod stu-
betcebat, quando quid simile sibi proponebatur, & ipse Ruy-
nus dicit, credatis, quia ego cognoui hominem, ergo illa pri-
ma ratio remanet insoluta. & cõfirmari potest per tex. in l. quo
4 ties ff. de act. o. & obligat. vbi non præsumitur actionem † esse
extinctã, & suppressam per alteram actionẽ, nisi expresse hoc
lex dicat, & in simili dixit gl. in l. cum ex facti ff. dist. 7. Item confir-
5 matur, quia d. l. ad exactionem † dicit, quod qualiacunque ver
ba sufficiunt ad dotis exactionem, siue stipulatio sit inserta, si-
ue non sit inserta, ergo textus expresse dicit ad exactionẽ dotis
6 nõ esse necessariam stipulationem, sed fictio † nõ debet cade-
re super eo quod non est necessarium, ergo non debemus fin-
gere stipulationem interuenisse, vbi ex parte viri solo nudo pa-
cto ad dotis exactionẽ agi potest; Hęc sunt verba textus, ad exa
ctionem dotis, quam semel præstari placuit, qualiacunque suf-
ficere verba sancimus, etiam si stipulatio in pollicitatione rerũ
dotaliũ minimè fuerit subsecuta. Secũda ratio Garzię pro hac
opinione. Subrogatũ sapit naturã eius, in cuius locũ subroga-
tur l. si eum §. qui iniuriarum ff. si quis caut. Sed actio ex stipu-
latu (propter quã fingitur stipulatio) datur in locum actionis
rei vxoriæ, vt l. vnica in princip. & in §. & nemo C. de rei vxor.
act. & in §. fuerat instit. de act. [illegible] datur mulieri, vel pa-
tri eius pro repetitione dotis, non autem marito, ergo sequitur
7 quod dispositio † d. l. ad exactionẽ, quæ disponit super promis-
sione dotis facta marito remanet efficax, & viua. Nec obstat re
8 sponsio Soc. hic num. 148. ver. Ad secundum quod ficta † sti-
pulatio principaliter fuit introducta pro muliere, sed ne vir es-
set deterioris conditionis ipsa muliere placuit etiam dari viro.
Primo, quia tunc subrogatus haberet maiores vires, quàm cu-
ius locum subdrogatus est. Item Aliud est, vt tũ stipulatio fin-
gatur pro petitione promissę, & hic est casus noster, vt proceda
tur ex solo pacto nudo d. l. fi. C. ad Velleian. vbi Iustinianus lo-
quitur, cũ aliqua mulier pro altera promisit dotem, & dicit nõ
obstare Velleianum, quia ex pacto nudo obligatur, Nec valet
9 † quod loquitur de fideiussore, quia sic esset inutiliter fingere,
Aliud est, vt fingatur stipulatio in datione, vel promissione do
tis, vt restituatur soluto matrimonio & procedit d. l. vnic. C. de
rei vxor. act. quod declaro per ver. [illegible], cum autem in exactione
dotis ex stipulatu quidẽ actio naturaliter restitutionẽ dotis ex
parte mariti [illegible], & insolidum fieri iubemus, ex quibus appa-
ret quæ sit natura, & finis actionis ex stipulatu. Item rei vxoriæ
actio etiam contra maritum competebat ad res vxorias resti-
tuendas, in cuius locũ ex stipulatu actio successit, ergo fictio sti
pulationis stat in hoc, vt in datione, vel promissione dotis, re
ipsa fingatur stipulatũ, vt dos reddatur soluto matrimonio. Et qñ
Soc. nu. 49. dicebat hanc fictã stipulationẽ esse indictã ad fauo-
10 rẽ mulieris, sed eadẽ ratione debere dari † etiã marito, quod pluries
in ea columna deduxit, quod dictum videbatur fundari in d. l.
11 vnica §. & nemo † C. de rei vxor. act. Aduertite subtiles, quia
in d. l. vnica in principio actio ex stipulatu fuit data ab Impera-
tore ad repetẽdam dotem, & ibi in § & vt plenius in princ. fuit
data tacita hypotheca tam mulieri contra virum, quã viro cõ-
tra mulierem, & sic ex vtraque parte, postea in fine illius §. re-
ferũtur illa priuilegia actionis ex stipulatu, & hypothecæ vtri-
usque partis, & sic illud verbũ ex vtraq; parte, tñ ad hypothe
cã referendũ est, & in d. §. & vt plenius dicit verba in huiusmo-
di actione damus ex vtroque latere hypothecã, intellig. i. ad [illegible]
ne, de [illegible] actu, vt not. in l. [illegible] de action. in princ. quia alias actio ex
stipulatu nõ haberet hypothecariam, quia hypothecaria distin
cta est, & dos habet hypothecariam, sicut habet administratio
tutoris. Nec obstat, quod ex eadem ratione datur marito, quia
hoc negatur, primo per d. l. vnica §. accedit, in vers. Ne qđ pro
mulieribs inductum est contra eas. &c. Item quia fictio solet
induci ex magna causa, l. post liminium ff. de captiuis cum
simil.

simil.sed in marito nulla causa subest, quia plene cōsultum est
per d.l.ad exactionem. Contrariam opinionem tenet Accurs.
12 in d.l.ad exactionem, vt hodie etiam ex parte mariti † fingatur
stipulatio,& sic dispositionem d.l.ad exactionem esse correctā
idem tenet Accurs.in l.si diuortio in ver.dote ff.solu. matri. &
in §.fuerat instit.de actio. & glo. magna in l. de diuisione infra
eodem . & Bart.hic nu.10.& est communis opinio, vt testatur
Rip.nu.52.& Soci.nu.146.& Alex.nu.25.Sali.in d.l.ad exactio
nem in princ. Fundamentum huius communis opinionis stat
13 in d.l.vnica † in vers.omnes dotes, & in §.nemo vers.ex vtraq;
parte,& in §.& vt plenius vers.ex vtroque latere, quæ verba se-
cundum communiter scribentes pertinēt ad vtrosque coniu-
ges,& sic priuilegiū fictæ stipulationis de quo ibi pertinet etiā
ad maritum , Sed quantum pertinet ad illos vers.pro vtraque,
diximus nuper, & versic.omnes dotes non habet respectū ad
maritum,sed ad eas,quæ vel per vxorem,vel patrem eius repe-
tentur, & sic ista communis remanet sine ratione inermis , &
dicetur fundata ex volatu doctorum. Bolog nu.91. conatur de-
fendere ipsam,quia quotiescūque ipsa stipulatio apponitur su-
per aliquo actu,animo nouandi illum actum,tunc vnius stipu-
lationis natura,& effectus sequit̄,& nominatur.ex regula text.
in l.cū enim.ff.de nouationibus, sed Iustinianus hic voluit tol-
14 lere actionem rei vxoriæ, & facere quod stipulatio † nouet cō-
tractum dotis,d.l.vnic.C.de rei vxor.actione,ergo etiam fatē-
dum est,vt voluerit tollere illam actionem subsidiariam,ex pa
cto nudo pro dote consequenda ex parte mariti. Fatetur tamē
hanc opinionem cōmunem fallere in matrimonio putatiuo,
circa quod non operatur fictio stipulationis,& propterea dicit
tex.in l.fi.C.ad Velleia.debere intelligi de matrimonio putati-
uo. Sed hoc argumentum debuit forè dulcius audiri in scho-
lis,q̄ grauius legitur impressum,quia difficiliora sunt iudicia le
gentium,quam audientium, equidem nō probat minorem,q̄
Iustinianus voluerit tollere actionem subsidiariā ex pacto nu-
do,& illam extinguere nouando, & transfundendo in stipula-
tionem. Imo adest casus legis in contrarium in d. l. quoties. ff.
de actio.& obligatio. vbi quoties lex obligationem nouam in-
troducit, nisi nominatim expresserit, vt ea sola actione vta-
mur,etiam veteres eo nomine actiones competere.ergo actio
quæ competit ex pacto nudo per fictam stipulationem non
tollitur, Item probatur per text.in l.lecta.ff. si cert. & in l.iurisf-
gentium.§.quinimò.ff.de pact.& in l. 2. C. de pactis inter em-
15 ptio.& venditio. vbi si pactum † incontinenti iuxta stipulatio-
nem ponatur, fingitur stipulatio , & cōpetit ex stipulatu actio,
non tñ tollitur si qua competit actio ex pacto fm propriam na-
turā ipsius pacti d.l.2. ergo sic dicēdum est in casu isto. Deniq;
16 illud pactum promissionis † dotis est bonę fidei,ergo stipulatio
quæ super eo fingeretur non debet illud extinguere, vel noua-
re,antecedens probatur,quia talis actio de sui natura est bona-
fidei,& fauorabilior,vt est cōis opinio in d.l.iurisgētium.§.sed
cum nulla,vbi Bar.dicit,q; in casibus,in quibus ex nuda conuen
tione oritur actio propter legis confirmationem, talis actio est
bonæfidei,per l.si mulier. §.si dos. ff. de eo quod met. caus. vbi
17 est textus expressus, q; promissio † dotis facta per metum est
nulla,quia habet æquitatem naturalem,& est bonæfidei:Con-
sequentia probatur,quia stipulatio est stricti iuris, vt per Bar.in
d.§.si dos,vbi si dos fuisset metu promissa per stipulationē, va-
leret,sed ea quæ sunt stricti iuris non possunt tollere cōtractus
bonæfidei,vt est communis opinio,de qua per Docto. in rubr.
ff.de verb. obligat. ergo nullo modo,potest dici quod illud pa-
ctum sit extinctum per stipulationem nouanté, & dicere hoc,
esset errare terminos. Nec valet limitatio de matrimonio pu-
tatiuo,quia,vt audiuistis supra in rubrica in quæst. 11. dos puta-
tiua habet omnia illa eadē priuilegia, quæ habet dos vera . Ri-
pa nu. 52. tenet l.ad exactionem non esse correctam , sed eam
esse veram in hoc casu quia si pater , vel extraneus promiserit
dotem marito stipulanti , ex ipsa stipulatione nō cōpetit actio
mulieri contra promittentem,ad quod allegat l.si pro te,C.de
dot.promiss.& ita etiam allegat Bolog.qui illum refert,sed vo
18 lebat allegare tex.in l.si pater † marito.5.C.de dot.promiss.si ta
men mulier tēpore promissionis esset præsens,tunc agere pos-
set,non ex illa stipulatione , sed ex pacto nudo contracto inter
promittentem dotem , & ipsam præsentem, & tacentem, pro
quo allegat Alex.& alios in rubr.ff.de verb.obl. qui tractant de
pacto nudo,& Bald.in d.l.5. Sed aduertite quæso,non addoca-
mini ex authoritate viri, sed ex qualitate dicti , quia teste Iusti-
nian.in l.2.§.sed neque. C.de veteri iure enucleando , pōt qui-
dem,& vnius.& deterioris senten tia,& multos,& maiores su-
perare , Ista doctrina est falsa , quia in casu d. l. si pater marito,
aut loquimur marito viuente,& nulla cōpetit actio, quia mari
tus stipulatus est sibi dotem, & quantūcunque vxor fuerit præ
sens,nihil refert,cum ipsi nulla competat actio, Aut loquimur
marito mortuo,& tunc sæpissimè dubitatum est in tribunali-
19 bus,vtrum ista actio † cōsequendi dotem promissam pertineat
ad ipsam vxorem relictā,an ad hæredes mariti, quia stricto iu-
re pertinet ad hæredes mariti.l.cum hæredes.ff.de acquir.poss.
Corn.in cons.153.vol.4. Nihilominus de æquitate illa actio per
tinet ad vxorē,de qua æquitate est tex.in d.l. vnica §.videamus
in ver.æquissimum nobis visum est,&c.& in § accedit. in ver.
tunc præsumatur,& mulierem ipsam stipulationem fecisse C.
de rei vxor. act. & ita est casus decisus, vt per Guidonem Pap.
decis.173.vbi quòd text.in d.l.si pater marito C.de dot.promiss.
non habet locum marito mortuo,& etiā D. meus Franch. fa-
cit doctam decis.43.vbi videte & propterea ex eo text.non pōt
verificari dispositio tex.in d.l.ad exactionem in casu somniato
a Ripa. Quid tenendum, Domini,ista communis est falsa , Ego
sequor Accursium hic,quod dos habet priuilegiū d l.ad exa-
ctionem,ea ratione,quia , vt vidistis hoc argumentum Garziæ
non fuit a quoquam resolutum. Adnite pro defensione veri-
tatis,quòd legum correctio non præsumitur,& cito Deo dan-
te vnica lectione declarabo vobis an sit inuenire in nostra iu-
risprudentia,q; vna lex aliam corrigat , quod multi ad euaden-
dum labores tepidi sæpè amplectuntur. Et ita in hac die decima
octaua Decembris 1598.compleuimus viginti octo lectiones,
& crastina die Sabati erit punctus huius primæ tertianæ.

SVMMARIA.

1 *Pater dotando filiam,de cuius bonis censeatur dotasse .*
2 *Pater tenetur dotare filiam etiam diuitem .*
3 *Protestatio patris,quòd dat dotem de alijs bonis,non releuat .*
4 *Pater habens solum vsumfructum vnius rei,de eo tenetur dotare filiam.*
5 *Inopia quando est considerata respectu certi effectus, sufficit quomodolibet possit satisfieri.*
6 *Pater tenetur dare dotem filiæ etiam nuptæ.*
7 *Pater iure actionis tenetur dotare filiam.*
8 *Filia nupta sine dote agit contra patrem ad dotem.*
9 *Filia potest nubere sine consensu patris de iure canonico.*
10 *Auth.sed & si post. .de inoffic.testa.est correcta de iure canonico .*
11 *Dos filia est danda a patre,& non a societate omnium bonorum .*
12 *L.si socius pro filia.ff.pro socio intelligentia quæ sit,remissiue .*
13 *Legitima debetur filio etiam ditissimo in bonis patris .*
14 *Dotem non debent filiæ diuiti,qui teneant .*
15 *Dos non debetur filiæ per officium iudicis .*
16 *Officium iudicis quando competit.*
17 *Pater non tenetur alere filios diuites .*
18 *Argumentum ab alimentis ad dotem,validum.*
19 *Alimenta sunt magis debita,quam dos.*
20 *L.fi.C.de dot.promiss.quot modis indicatur a Bulgarino.*
21 *Liberalis nemo existit in necessitatibus .*
22 *Solutio semper præsumitur in duriorem causam .*
23 *Patris obligatio ad dotem,quare sit inducta.*
24 *Dictio omnino habet naturam præcisam.*
25 *Et affert facultatem dispensandi.*
26 *Copula,& ,aliquando significat ordinem charitatis .*
27 *Filia nubens,& promittens dotem obligat patrem actione de in rē verso.*
28 *Mulier nobilis nubens ignobili,per dotem compensat conditionē personæ.*
29 *Pater non tenetur dare dotem filiæ nuptæ sine eius consensu , quæ non promisit dotem.*
30 *Dos dicitur debitum necessarium patris.*
31 *Dos taxatur officio iudicis,& quæ considerentur .*
32 *Pater dans tenuissimam dotem,quomodo cogatur ad supplendum .*
33 *Causatum non consideratur , sed causans .*
34 *Officium iudicis circa dotem dandam filiæ,ad quid deseruiat .*
35 *L.qui liberos.ff.de ritu nuptiarum declaratio .*
36 *Iudex ex officio cogit patrem negligentem ad collocandam filiam .*
37 *Argumentum ab alimentis ad dotem,quando non procedit .*
38 *Pater dotando filiam,quando dicatur exercere liberalitatem.*
39 *Liberalitas dicitur exerceri ex parte recipientis .*
40 *Administrator censetur expendere de bonis administrati .*
41 *Matrimonium quomodo possit impediri ex lite .*
42 *Pater non solum tenetur ad dotandum,sed ad maritandum.*
43 *Patrem teneri dotare filiam quot modis amplietur,& limitetur,remissiue.*

QVAESTIO SEPTIMA.

De dote ab ascendentibus præstanda, per quinque articulos explicanda.

PRIMVS ARTICVLVS.

Vtrum pater dotando filiam præsumatur dotasse de bonis proprijs.

POst vacātias natalis Domini, imponemus vltimam
manum huic legi , & prosequendo docere priuile-
gia dotis ante matrimonium , Videamus qui dotes
dare teneantur , & in primis de Patre , qui cum re-
gulariter teneatur dotare filiam. l. fin. C. de dot. promiss.pro-

1 præterea quæramus, vtrum dotando illam censeatur † dotasse de
bonis propriis, sicut tenet Accurs. hic. Vtilitas istius quæstionis
est, quia si pater dederit filiæ tria mille pro dote, computato in
ea, omne illud quod debebatur ipsi filię etiam de bonis mater-
nis, prout solent facere incauti homines, tunc non obstante di-
cta clausula, poterit ipsa filia post mortē patris petere ipsa bo-
na materna, vltra dictam dotem, probando tot bona esse in fa-
cultatibus patris, quæ sufficiebant ad dictam dotē promissam,
& tamen si ipse pater sciuisset hoc esse de iure, nunquam pro-
misisset tantam dotem, sed fortè dimidiam, ita probat Nouel.
de dote parte 6. priuileg. 6. & sequitur Ias. hic num. 24. Præsup-
ponimus igitur filiam esse diuitem. Prima ratio pro hac opi-
nione Accursij est, pater tenetur dotare filiam, etiam diuitem,
2 † ergo præsumitur dotem dedisse de bonis suis propriis. Ante-
cedens probatur per tex. in l. fi. C. de dot. promiss. in vers. neque
enim incognitæ sunt leges quibus cautum est omninò pater-
num esse officium dotem, vel ante nuptias donationē pro sua
progenie dare, &c. & ibi hanc sententiam amplectuntur Bald.
& Ang. & Alexā. in l. mulier in prima. § cum proponeretur. ff.
ad Trebell. Angel. in auth. res quæ. C. comm. de leg. & Ias. hic
nu. 25. dicit esse communem opinionem. Ruyn. nu. 48. & seq.
Hercula. nu. 31. Rip. nu. 54. qui omnes tuētur, & sequuntur ip-
sam, & tenuit etiam gl. & communiter omnes Doct. in l. 1. C.
de dot. promiss. Consequentia probatur, quia si quantumcun-
que pater protestetur, quod dat dotem ipsi filiæ sic de propriis bo
3 nis ipsius filiæ, nihilo minus ista protestatio † expressa non rele-
uat, & semper præsumitur dotem dedisse de suo patrimonio
patris, postquam pater de necessitate id facere debebat Gerar.
dus in singulari 71. tene mente. Cuman. in cons. 67 alias 132. do
minus circa medium Cotta in suis memorial. in vers. dos data,
& in vers. Auus Lup. in c. per vestras. §. 14. de donat. inter virū,
& vxorem Soci. iun. in cons. 9 vol. 2. & hæc dicuntur ab istis do
ctoribus propter eam rationem, quia tenetur de necessitate pa
ter ista facere, ergo multo magis præsumendum est dedisse do
tem de suo proprio, quando sine prædicta expressa protestatio-
ne dederit, & ita propriè est casus decisus, vt per Afflict. decis.
170. & Boer. in decis. 7. dixit quod si pater non habeat aliud quàm
4 vsumfructum. † vnius rei, & de eo dederit dotem ipsi filiæ alia
bona habētē, quod de eo vsufructu præsumitur dotasse Nec in isto
casu considerabitur paupertas patris, si potest satisfacere de eo
5 vsufructu, quia inopia † quando consideratur respectu certi ef-
fectus, puta dotis promissæ, sufficit quod ex eo vsufructu possit sa-
tisfieri, & ita semper præsumetur data de bonis patris, & non
6 filiæ. Confirmatur, quia etiam filiæ nuptæ † tenetur pater dare
dotem, prout est communis opinio, de qua testatur Viuius opi
nione 587. & Alex. in cons. 109. nu. 2. vol. 7. Iaso. in §. fuerat. nu.
57. instit. de actio. Pinell. in l. 2. par. 1. cap. 1. nu. vltimo. C. de re-
scind. vendit. etiam si sine patris consensu nubat, vt latè per Co
uar. de sponsal. 2. par. cap. 3. §. 7. nu. 7. & quamuis ante 25. annū
nubat, quando digno nubit, vt est cōmunis opinio de qua per Curt.
iun. in auth. res quæ nu. 25. C. comm. de leg. Secūda ratio, quia
7 pater † cogi potest dotare filiam. l. qui liberos. ff. de ritu nupt.
& quidem iure actionis, secundum magis cōmunem opinio-
nem, de qua per Curt. iun. in d. auth. res quæ nu. 25. C. comm.
de leg. Ias. in auth. præterea num. 8. C. vnde vir, & vxor. Rip. hic
nu. 55. Soci. in fallent. regula 282. fallent. 4. Coua. in epit. de ma
trim. in 4. par. 2. par. c. 3. §. 8. nu. 7. & propterea Soci. iun. hic nu.
226. limitat text. in l. lis nulla. ff. de iudic. vt possit inter patrem,
& filiam de hoc esse lis. Confirmari potest eodem modo, quia
8 etiam nupta † sine dote, potest petere a patre, vt ipsam dotet,
gl. in l. obligamur. §. lege. ff. de act. & oblig. & quāuis ibi Bar.
teneat contrarium, tamen illam glo. sequuntur Bal. & Ang. in
d. auth. res quæ. Item confirmatur a fortiori, quia cogi potest
ad dandum dotem filiæ, quæ nupsit sine eius consensu, secun-
dum glo. in c. hoc sacramentum, & in c. de raptoribus. 36. q. 1.
9 quia de iure canonico potest filia † nubere sine patris consensu
cap. gemma de sponsalibus, & ista est magis cōmunis opinio,
dummodo ipsa nubat viro digno glo. in c. cum causa de rapto.
Bal. in l. si pater. C. de sponsal. Abb. in d. c. cum causa Alexā. in
cons. 97. incip. principalis dubitatio. vol. 1. Nec obstat tex. in au-
10 then † sed si post. C. de inoffic. testa. quem ibi ad hoc notat Ca-
strens. sic inducendo, pater potest exhæredare filiam quę nubit
sine eius consensu ante 25. annum, ergo multo magis non te-
netur eam dotare, quia d. auth. est correcta de iure canonico se-
cundum communiter scribentes, vt testatur Ias. in l. 2. §. quod
si in patris nu. 28. ersa cod. & Abb. in c. 1. de desponsat. impub.
Bal. Nouell. par. 6. priuileg. 16. Soci. hic nu. 228. testatur etiam
11 de communi. Item confirmari potest, † vt licet pater contraxe-
rit societatem omnium bonorum, nihilominus ipse solus filiæ
vel nuptæ, vel nubendæ teneatur dare dotem, & non societas,
quia hoc onus dotandi cohæret personę patris, & eius personā
afficit d. l. fi. C. de dot. promis. & quæ cohærent personæ ad aliū
non transeunt c. fi. de offic. deleg. c. is cui. eo. tit. lib. 6. c. manda-
12 ta de præsumpt. & pro hoc est tex. in l. si socius † pro filia. ff. pro
soc. sm verum eius intellectum, de quo per Petrum de Vbal-
dis in tract. de duobus fratribus par. 6. q. 9. vers. quarto per tex.
vbi d. ff. ipse probat hunc articulum, quem solum attingit Ruy.
hic nu. 72. sed valde dubitat de intellectu d. l. si socius pro filia,
quem in d. q. 9. videbitis, vbi citat alios. Tertia ratio, pater tenet
13 † relinquere legitimam filio etiam ditissimo. l. quoniā in prio-
ribus & l. omnimodo. C. de inoffic. testam. & §. aliud quoque
capitulum in authen. vt cum de appell. cognosc. sed dos succe-
dit loco legitimæ. l. cum scimus vbi Doct. C. eo. tit. Bar. in §. Ti-
tio genero ff. de condi. & demon. l. quā nouella. C. de inoffi. te-
sta. ergo tenetur dotare filiam diuitē, ergo adimplendo pater-
num officiū, censetur de propriis suis bonis dotasse filiā. Con-
trariam opinionem tenet Bart. in d. l. mulier. §. cum propone-
14 retur ff. ad Trebell. quod pater † non teneatur filię diuiti dare
dotem, ergo ipsam dotando, non sit præsumendum dotare de
suo & pōt fundari ista opinio. Primo, quia pater vbi cogit do-
15 tare filiam ad id compellitur officio iudicis, † ergo non præsu-
mitur dotasse de suo: Antecedens probatur per gl. in l. si socer
J. eo. & ibi Castrens. & Alex. Albe. in l. fi. C. de dot. promiss. Af-
flict. in constit. regni in aliquibus nu. 73. Soci. iun. hic nu. 228. &
est communis opinio, vt testatur Benedictus in c. Raynutius in
vers. dotem, quam ei dederat nu. 24 de testam. & Coras. in re-
pet. d. l. qui liberos nu. 95 ff. de ritu nupt. Consequentia proba-
16 tur, quia officium † iudicis competit ex mera æquitate, vbi de-
ficit obligatio Bal. in l. fi. §. sin autem in secunda, in princ. C. de
furtis, si igitur illa filia habebat bona, quæ poterat suo marito
in dotem dare, frustra implorabit officium iudicis, & ideò si pa
ter id fecit, non præsumitur de suo fecisse. Confirmat Bar. in d.
17 §. cum proponeretur, quia pater † non tenetur alere filios diui-
tes, sine habētes vnde se alant, ergo nec tenetur dotare: Ante-
cedens probatur per tex. in l. si quis a liberis. §. sed si filius. ff. de
lib. agnosc. & ibi gl. Bar. & Albe. Surd. in tract. de alimentis. tit.
7. q. 6. in prin. Alex. in cōs. 27. viso themate. vol. 4. & in cons. 48.
18 nu. 2. vol. 3. Consequentia probatur, quia alimenta † sunt debi-
ta iure naturæ. d. l. si quis a liberis, & ibi notant omnes, sed, dos
est debita de iure ciuili. d. l. fi. C. de dot. promiss. & per ius ciuile
successit in locum legitimæ, & alimentorum, Ideo mater tene
tur ad alimenta filiorum. d. l. si quis a liberis. §. 1. sed non tenet
ad præstandum dotem filiæ, l. mater, C. de iur. dot. & dicemus
J. & ita Bar. in d. §. cū proponeretur arguit ab alimentis ad do-
19 tem. Et quod aliment. † sint magis debita a patre, quàm dos, est text. in
l. tutor sm dignitatem. §. 1. ff. de adminis. tut. & l. 1. §. 1. ff de tu-
tel. rationib. distrah. Secūda argumētatio pro hac opinione Bar-
20 toli, est Bulgarini hic, tripliciter inducētis d. l. † fi. C. de dot. pro-
miss. primo in vers. liberalitas maneat puro nomine, & irreuo-
cabilis, &c. sed si pater teneretur filiam diuitem dotare nō cen
21 seretur exercere liberalitatem † l. rem legatam. §. fi. ff de adim.
leg. & l. proximè ff. de ritu nuptiarum, vbi in necessitatibus ne-
mo existit liberalis, & facit gl. no. in l. cognominatus in ver. libe-
ralitatē. C. de hæretic. vbi quod in obligato impropriè dicitur munifi-
centia, vt dicit etiam Castr. in l. constitutiones. C. de bon. quæ lib.
ergo pater ex d. l. fi. non tenetur. Itē quia in d. l. fi. dubitandi fuit
ratio, vtrum pater, qui erat debitor filiæ, videatur dotasse de bo
nis suis, an de bonis filiæ, ergo ex hoc probatur, quod ipse pater nō
tenebatur ad dotandum, arg. tex. in l. quod magis. ff. de sol. Nō
enim poterat ista dubitatio cadere in illo tex. si pater ad præstā
dum dotem fuisset obligatus, quoniam illam dando faceret il-
lud ad quod præcise erat obligatus, & sic præsumeretur dotē
esse datam, prout danda erat, arg. l. fi. C. de alim. pupill. præstan.
22 Et pro ista inductione facit, quia solutio † semper præsumitur
facta in duriorem causam. l. 1. C. de solut. & ibi Salic. per tex. in
l. in his. §. apud Marcellū. ff. de solut. Anna allegat 54. qui alios
adducit, & durior causa est debitum dotis quia est legale debi-
tum, vt late Bal. in cons. 20. vol. 2. quod consilium est canoniza
tum in decis. 168. Capellæ Tholosanæ. Denique contra communem
23 adducitur, quia obligatio † patris ad dotem inducta est ne ex
defectu dotis impediatur matrimonium, vt in auth. de æquali-
tate dotis. §. quia verò, & l. 3. ff. de iure dot. sed si filia est diues,
potest sibi constituere dotem, & inuenire virum, & propterea
cessat ratio in filia diuite, ergo cessare debet eius dispositio l.
adigere. §. quāuis. ff de iure patr. quare cum pater non sit obli-
gatus ad dotandum filiam diuitē, si ipsi dotem dederit, in casu
d. l. fi. C. de dot. promiss. præsumitur illam dedisse de bonis filię.
Ista cōmunis est vera, & ipsam sequamur per d. l. fin. C. de dot.
promiss. sed sub diuersis considerationibus. Primo, quia ipsa
lex dicit, Non enim incognitæ sunt leges, quibus cautum est
omnino paternum esse officium, &c. sed ista dictio omnino
24 † natura sua habet præcisam l. si possessor in princip. ff. de petit.
hæredit. gloss. & Doct. in cap. ex parte. in 1. de offic. deleg. Bald.
in l. fi. col. 1. C. de contrah. empt. notat in c. & si Christus, vbi Bal.
de iureiur. & in cap. qualiter de iud. Dec. in cons. 51. col. 2. & im-
portat generalitatem, & omnem casum comprehendit Ias. in
§. curare nu. 4. instit. de act. glo. in l. si cum exceptione. §. quam-
uis verb. omnimodo. ff. quod met. caus. & propterea aufert fa-
cultatem

25 cultatem† dispensandi in aliquo casu, vt notant Doct. in l. fin.
C. vt intra certum tempus Felyn. in c. qualiter il 2. nu. 8. de ac-
cusationibus, & est casus decisus de vtraque dictione, scilicet
omnino. & omnimodo, vt per Franc. decis. 250. habent enim
vim, & effectum clausulæ derogatoriæ Abb. in c. 2. de rescript.
Crot. in l. stipulatio hoc modo cōcepta nu. 23. ff. de verb. oblig.
gl. fi. in clem vt hi. de ętate, & qualit. quam allegat Iacobin. in l.
properādum §. fin. C. de iudic. Neuizan. in cons. 22. nu. 8. Abb.
in c. non magnopere nu. 5. Ne clerici, vel monaci, ergo in om-
ni casu, siue filia sit diues, siue non pater tenetur illam dotare.
I. Item quia ibi in vers. si forte dixerit in instrumento dotali ex
26 rebus paternis, & maternis, &c. illa copula, & † significat ordi-
nem charitatis, Ias. hic nu. 24. Ruyn. nu. 48. quo casu non diui-
dit, vt per gl. in le. gallus. §. quidā recte. ff. de lib. & posthum. sed
intelligitur iuxta ordinem charitatis, vt primo de bonis pater-
nis cuius est proprium debitum, d. l. qui liberos. ff. de ritu nupt.
le. obligamur §. ea lege ff. de act. & obligat. & in subsidium de
aliis, & ita proprie est casus decisus, vt per Affl. et. d. decis. 179.
ergo ibi illa copula & denotat ordinem, vt in simili habetur in
c. 1. vers. quis etiam. Episcopum, vel Abbatem, & in c. 1. §. filia
vero. de success. feudi. Et propterea non recedatis ab hac com
muni opinione, secundum quam est casus decisus, vt testatur
Aufrer. in additio. ad Cappel. Tholos. decis. 190. in fine, & facit
etiam decisio Lusitanię 55. de qua per Anton. Gaman. & late
scribit Gomez. in le. si tauri. nu. 21. vbi videte. Pro resolutione
igitur cōtrariorum, aduertēdum est circa primum. quod vult
communem opinionem esse patrem cogi posse officio iudicis
ad dandum dotē filię, Nam in primo argumento pro cōmuni
opinione huius articuli, probauimus patrem teneri iure actio-
nis, eamque esse communem, & de vtraque testatur syntagma
comm. opinion. tom. 1. loco 3. cap. 7. col. 1. nec curat eas cōcor
dare, Ideo pro vberiori doctrina distinguamus, Aut filia exce-
dens 25. annum nupsit sine consensu patris digno, vel saltem
27 non indigno, & promisit dotem, † & pater est obligatus ad do-
tandum, quia licet non consenserit pater in tali promissione,
tamen filia per hanc promissionem releuat patrē à debito do-
tandi, & ideo quia dicta promissio vertitur in rem patris, pater
tenebitur actione de in rem verso, ita dicit Bart. in d. l. obliga-
mur §. lege ff. de act. & obl. per text. in simili in l. & ideo §. fi. &
l. filius ff. de in rem verso. dicūt tamen fallere hoc primū mem
brum distinctionis, quando nupserit indigno secundum glos.
in c. de raptoribus 36. qō. 1. declaretis tamen hanc fallentiam,
vt procedat si est indignus turpi dignitate, sicut dicūt Anton.
de Butr. & Imol. in capit. accedens de procurator. secus si est
indignus, idest non paris conditionis, quia tunc per minorem
28 dotem poterit compensare conditionem personæ l. si volunta
te. C. de dot. promiss. vbi dicit Bart. hoc de consuetudine obser
uari, Ita etiā voluerunt Bart. Imol. Cuman. Alexā. & Ias. in l. si
diuortio ff de verb. oblig. Angel. & Ias. in le. si stipulatus fuero
te filli §. si tibi nupsero per illum tex. ff. eo. tit. Bald in l. 1. in fin.
C. de donat. ante nupt & in l. 2. §. final. col. 2. vers. fallit nisi ma-
ritus ff. si cert. pet. qui dicit hanc esse magis compensationem
amissæ nobilitatis. Salic. in l. 2. C. de dote caut. non num. & ita
consuluerunt Anchar. in consi. 219. Mirū, Cumanus cons. 40.
quidam filio col. fi. Fulgo. cons. 109. Item si qua quęstio. col. 3.
vers. nec obstat. Roma. in cons. 445. consultatio colum. 1. vers.
vnde si inæquales Guido pap. cōs. 112. nobilis Guiscardus. col.
2. & est communis opinio, vt testatur Ias. in d. l. si diuortio, qui
respondet cōtrarijs, & pro hoc videte Tiraquell. in ll. cōnubial
lib 6. nu. 27. vbi etiam quod censetur facta compensatio, quan-
do iuuenis pulchra sine dote accepit senem. Aut non promi-
29 sit dotem, † & sic nō tenetur Abb in c. accedens in 1. de despon
sat. impub. & in cap. 1. de adulter. quia ex quo inuenit maritum
sine dote, & maritus tenetur eam alere sicut filiam, auth quib.
mod. nat. effic. legit §. penult. & notat Innoc. in c. per vestras de
donat. inter virum, & vxorem, & si premoriatur, tenetur sibi re
linquere quartā partem bonorum suorum, gl. in d. §. pen. ideo
cessat vtrumque debitum in marito Bart. in d. l. obligamur §.
lege, Bal. hic, & in l. fin. C. de dot. promiss. & sic limitatur supra
dicta opinio, quòd tenetur pater nuptam dotare, etiā si nupta
sit ipso inuito. Sed ista distinctio procedit, quando pater tene-
tur iure actionis, sed non determinat quando teneatur officio
iudicis, ideo firmior illa communis videtur, quę habet, vt iure
actionis teneatur. Nec est generalis quia restringitur ad casum
quando pater tenetur actione de in rem verso. Secunda distin-
30 ctio, Aut loquimur generaliter, & dos† dicitur debitū necessā
rium patris a lege introductum, Bart. & Doct. in l. si cum dotē
§. si pater infra eodem. Campeg. de dote parte 1. quæst. 13. Ias.
in auth. preterea nu. 8. C. vnde vir & vxor. Lup. in reper. rubric.
de donat inter virum, & vxo. §. 22. & ita est casus decisus, vt per
Boer. decis. 130. nu. 4. Caccher. in decis. 167. num. 6. & per totā
31 decis. Aut loquimur circa taxandam dotem, † & sic tenebitur
officio iudicis, Nam si filia dotata excluditur a statuto, eo casu
dos filiæ debet esse competens, & congrua dignitati nataliū, &
facultatibus patris, vel aui dotantis & qualitati mariti cui nube
re conuenit, habita etiam ratione ad numerum liberorū patris
& ad cōsuetudinem aliarum mulierum in ea familia nuptarū,
& regionis vt habetur in l. quęro ff. de iure dot. l. si filię pater. ff.
de leg. 3. Nouel. de dot. parte 5. priuileg. 16. Brun. de stat. exclu
dente fœm. art. 9 qō. 1. nu. 32. quo casu dos debet esse congrua,
& vsq; ad legitimā, de quo late per Menoc. de arbitrarijs casu,
149. Sed si ēt in casu, quo per statutū filia illa dote cōtenta esse
deberet, ēt si dotata esset a pre, quo casu supplemētū legitimæ
petere non pōt, vt disputādo tenui in circulis supra disputatio-
ne 5. quibus adde Menoch. d. casu 149. in 2. casu, pr tenuissimā
32 † dotem constituisset, ita vt constare posset iudici filiā esse gra-
uissime lęsam, tunc officio iudicis aget ad supplementum do-
tis cōgrue, & ita post allegata p Menoch. ibi, est casus p Thes-
saur. decis. 192. vbi nu. 2. in fine sic dicit sępius in eo senatu fuis-
se iudicatum. sed quicquid sit de ista opinione, Adhuc ista di-
stinctio firmat illam communem quæ habet, quod iure actio-
nis pater teneatur filiæ dotē dare, quia officium iudicis in hoc
casu imploratur pro eo necessario debito, quo casu non consi-
33 deratur † causatus sed causans l. 1. §. idem Pomponius ff. deposi
ti, & attendendam esse originem negotij dixi in præcedēti quę
stione, pro quo est regula in l. 1. §. non solum in ver. initium ff.
depositi, & in l. si procuratorem in princip. ff. mandati, cum si-
milibus notatis in gl. in l. vnica vers. & si ad primordium tituli
posterior formatur euentus C. de impon. lucr. descript. lib. 10.
Et sic tenendo recte potest dici, quod iure actionis tenetur pa-
ter ex eo quia debitum est necessarium, vt probatū est, sed offi
34 cio† iudicis venit cognitio an pater sit diues, &c. Et ita proprie
est decisum, vt per Cappel. Tholos. decis. 292. & ita intelligatis
35 tex. in d. l. † qui liberos ff. de ritu nuptiarum quia dicit, patrem
ex constitutionibus principum per iudices cogi ad collocan-
dum, & dotandum, considerando verbum cogi, quod execu-
tionem denotat dotis per ipsos arbitratæ, & in hunc sensum
intelligatis decisionē Boerii 130. sub nu. 4. vbi quod iudex ex
36 officio suo, etiam † filia non petente, potest cogere patrem ne-
gligentem, & mutum ad filiam collocandam, & dotandam,
tanto magis petente vno ex eius consanguineis, semper enim
patris obligatio pręsupponitur. Ad confirmationem huius pri
37 mæ argumentationis respondetur, quod argumentum † ab ali
mentis ad dotem nō procedit quando adest diuersa ratio inter
ea Sord. in tract. de aliment. titul. 1. quæst. 14. nu. 14. vel quando
contrariū est decisum in iure Euerard. in loco a Dote ad alimē
ta nume. 2. & ibi in istis terminis respondet, & Paleott. late in
tract. de notis, & spurijs cap. 49. iure decisum esse patrem tene-
ri dotare filiam diuitem d. l. fi. C. de dot. promiss. sed nō teneri
præstare alimenta filio diuiti, d. l. si quis a liberis §. sed & si fili-
us ff. de lib. agnosc. vbi vide, quia eius responsio magis placet
aliis, quę a Croto hic nu. 33. & a Ruyn. sub num. 52. in fine assi-
gnantur. Ad secundum, respectu primi sensus Bulgarini de d.
38 l. fi. C. de dot. promiss. dicatis, q pater† dicitur exercere liberali
tatem in quantitate, pręsupponēdo enim q ipse teneatur pote
rit dare paruam dotē, nec filia conqueri poterit, vt dixi in d. di-
sput. 5. nec petere supplementū legitimæ, nisi in casu quo fuis-
set enormissime lęsa, vt p Menoch. d. casu 149. nu. 15. vnde ipse
dicetur exercere liberalitatem, dando maiorem dotē, quia in
eo pluris non tenebatur, Doct. autem cōmuniter dicunt, qđ est
39 liberalitas † ex parte recipientis, est autē debitum ex parte pa-
tris dantis auth. sed quāuis C. de rei vxor. act. Item est liberali-
tas ex parte viri recipiētis l. ex promissione ff. de act. & obligat.
& ita respondet Napodan. in Consuetudine Neapolitana quæ
incipit. Eas autē nu. 55. Et ad secundam inductionem respon-
detur, negando istā esse rationem dubitandi, An pater qui erat
debitor filiæ cēseatur dotasse de bonis filiæ, vel suis, sed dubiū
40 erat, quia ille pater erat administrator † bonorū filię. & obstat
l. Nesenius ff. de neg. gest. vt dicit ibi Accurs. & l. cum post §. 1.
ff. de administr. tut. vbi pręsumitur fecisse de bonis administra
ti, & non administratis, tamē contrariū deciditur propter ne-
cessitatem dotandi, quā habet pater de filia, & huc pertinent,
quę in argumentatione dicūtur, quia solutio pręsumitur facta
in duriorem causam. Ad vltimū respondetur, q matrimoniū
41 † poterat impediri ex lite quia filia volebat sibi dari dotē de bo
nis patris, & interim impediebatur, ideo fuit decisum, vt etiam
diuiti filiæ pater teneatur dare dotē, Nec reperitur iure cautū
q filię diuiti non teneatur dotem impartiri. Doct. cōmuniter
42 dicunt, q nō solū tenetur ad dotādum † sed maritandū & ideo
pater cogitur filiā nuptā dotare, vt est dictum, licet Bar. contra
rium teneat in l. obligamur §. actio ff de act. & obligat. qui cō-
muniter reprobatur, vt testatur Ruyn. hic nu. 54. Denique ista
43 cōclusio, q pater † teneatur dotare filiam ampliatur multis mo
dis, quos videte a Baptista de Villalob. in suis cōm. cōclus. 182.
in litera D. & per Viuium in suis communibus in ver. pater. &
limitatur etiam multis modis, quos videte a Petro Dueñas in
2 tomo reg. 133. & a Socino in reg. 250. quas ne sim prolixior
in hac lectione pretermitto.

SVM-

SVMMARIA.

SECVNDVS ARTICVLVS.

Vtrum pater naturalis teneatur dotare filiam spuriam.

1 SVccedit modo videre vtrum pater † naturalis
teneatur dare dotem filiæ spuriæ. [illegible] hic tenet
negatiuam, cuius opinionem dicit communẽ
Socin. hic num. 180. & sequuntur Imol. [illegible] oma.
Alexan. & Aret. Bald. in l. si. col. [illegible] de inum
quid pater C. de do. promiss. & in auth. res quæ
colu. 1. C. comm. de leg. [illegible] liberos ff. de ritu nupt. & in l.
neq; mater C. de iure dot. [illegible] nisi filia esset ad
modum inops, & in c. super literis col. 2. vers. item pone exemplum
de rescript. & in consil. [illegible] ad euidentiam [illegible] col.
2. vers. Item surgit vol. 1. Ange. [illegible] consil. 229. pro decisione in
princ. Aret. in §. sucte [illegible] vers. alterius quæro instit. de act. & Curt.
Iun. in consil. [illegible] diligenter, & consider. [illegible] Tiraquell.
in l. si vnquam in verbo susceperit liberos num. [illegible] C.
de reuoc. donat. Prima & potissima ratio pro hac commun[illegible],
2 per text. in l. † vxorem § pater naturalis de leg. [illegible] Nam si [illegible]
filia ratificasset dotationem, non posset pe[illegible]
sum petere. & hoc tantum valet dicere, quantum qu[illegible]
dotata de bonis proprijs, ergo si pater fuisset obligatus eam [illegible]
tare, præsumeretur dotasse de suo proprio per ea quæ diximus
3 heri in præced. nu. Secunda ratio si pater teneretur dotare † filiam
spuriam, tũc dos ipsi soluta acquireretur sibi, & suis filijs,
& hæredibus, sed hoc consequens est falsum, ergo & [illegible]
dens. probatur falsitas, nam filia mortua dos reuertitur ad patrem
dotantem, & eius hæredes, vt est tex. in l. 1. C. de natural.
lib. per quem ita consuluit Bartol. in consi. [illegible] Dominicus
par. 1. Sed istis non obstantibus alia [illegible] opinio est
4 verior, & primo probatur. Pater tenetur † alere filiam spuriam,
ergo & dotare. Antecedens probatur primo per tex. in l. si quis
a liberis § 2. in sui generalitate ff. de lib. agnosc. Et quod teneatur
dare alimẽta filiæ, ex quolibet reprobato coitu natæ est tex.
5 in c. cum haberet † de eo qui dux. in matrim. quam polluit per
adulter. cui licet contradicat lex ciuilis, auth. ex complexu C.
de incest. nupt. tamen super alimentatione liberorum est seruandum
ius canonicum, etiam in terris imperij. Imol. in l. ex facto
§. si quis rogatus il. primo colu. 6. ff. ad Trebell. per not. per
glos. in c. si. de arbitr. lib. 6. Idem Imol. in l. 1. Titius §. 1. de leg. 1.
Alexan. h. c. & in consilio 74. circa primum, vol. 3. Aret. in consil.
47. reuocatur, & omnes dicunt quia d. cap. cum haberet est
fundatum super iure naturali, cuius dispositio debet seruari et
in terris imperij Afflict. in consti. regni quamq; [illegible] num.
24. & late Ias. in consil. 26. nume. 13. & seq. vol. 1. qui dicit hanc
esse communem opinionem. Dec. in consi. 611. magnificus nume.
5. & in c. ecclesia num. 30. de constit. & in c. clerici. num. 2.
de iudic. Ruyn. in consi. 98. visis dubijs num. 4. vol. 3. Gabriel. in
tit. de alimentis conclu. 1. num. 1. Confirmatur ista probatio ex
alia opinione eorum qui dicunt spurio deberi alimenta etiam
6 de iure ciuili, † & Cæsaris glos. fin. prope fin. in d. c. cum haberet
Bursat. dicit deberi in vtroque foro in consil. 92. post num.
9. volum. 1. vbi dicit communem, & Dec. in c. clerici. num. 4. de
iudic. & in c. in præsentia num. 115. de probation. Hanc etiam dicit
communem Rip. in l. si vnquam nu. 68. C. de reuoc. donat.
& in rubr. ff. de verb. obliga. num. 58. Duenas parte 1. regul. 367.
num. 1. Syntagma comm. opini. tomo 1. loc. 2. cap. 2. col. 2. vers.
alimenta debentur. Anton. de Butr. in d. c. cum haberet col. 2.
dicit, quod eius dispositio debet intelligi etiam in terris imperij
alias non haberet dubium. Abb. ibi col. 1. dicit quod illi inri
statur etiam de iure ciuili, & idem tenere Bart. in d. auth. ex cõplexu.
& in l. si gener. col. 2. ff. de his, quibus ut indig. testatur
Bald. nouell. de dote parte 6. priuile. 16. col. 2. Bald. in d. auth. ex
complexu dicit, quod credit dispositionem d. c. cum haberet,
7 † procedere in natis ex quocunque coitu, & sequitur Nicol. de
Vbald. in tract. de succes. ab intest. par. 1. nu. 46. Couar. in epito.
de sponsal. par. 2. cap. 8. §. 6. num. 6. in fine, & ita est casus decisus
in regno Lusitaniæ, vt per Anton. Gaman. in decis. 403. Itẽ pro
8 batur, quia hoc onus alimenta † præstandi filiis spuriis transit
ad hæredes, & successores parentum, vt no. in d. c. cum haberet
Bald. in auth. licet C. de natu. lib. Bertrand. in tract. de publicis
concubinar. fol. 226. num. 52. Abb. in consi. 115. volum. 2. & esse
communem testatur Bursat. in consil. 60. num. 7. vol. 1. & consil.
62. num. 12. & 83. num. 2. & 18. eodem vol. & de hoc habetis
latam decisionem 211. Thesauri. Et quod ista opinio procedit
9 etiam si fiscus † esset hæres scribit Lupus in c. per vestras §.
24. num. 8. & 9. & sic quandocunque bona sunt cõfiscata fiscus
teneatur alere filios spurios. Et pro hac opinione in probatione
[illegible] antecedentis facit, quia pater de iure naturali tenetur
alere [illegible] l. 1. § ius naturale ff. de iust. & iur. quo iure non consi
10 derabatur ista spurietas, & pater † & filius sunt vna caro §. hac
auctoritate dist. 35. propter quem tex. gl. in c. studeat in ver. iu.
dist. 54. & in c. super eo de testibus dicit quod pater, & filius cẽsentur
vna persona, & nulla persona potest negare alimenta sibimet
ipsi & induco vobis glos. not. in c. 4. de pœnit. dist. 3. quæ
vult, quod licet quis non possit ieiunare per alium, vt per text.
11 ibi. tamen poterit † ieiunare per filium, & Castre. in consi. 264.
in præsenti causa col. 3. vol. 2. dicit carnem filij esse carnem patris
auctam, & [illegible] hoc habetis tex. de iure ciuili in l. cum scimus
§. si C. de agric. & censit. lib. 11. per quem Ang. in consi. 26. sta-
12 tuto ciuitatis consuluit, quod non censeatur † abesse a ciuitate,
qui [illegible] filios, quia [illegible] corporis ipsius, & ibi videte
Luc. de Pen. qui multa [illegible] collegit. & in l. fin. C. de impub.
13 subst. vbi omnes scribunt, ergo ista obligatio alendi filios, † licet
spurios est adeo de iure naturæ, vt æstimari debeat prima
charitas in seipsum, cuius pars est suus filius quantumcunque
sit spurius. Consequentia probatur, quia, vt dictum est supra,
14 hoc argumentum † de alimentis ad dotes procedit, quando nõ
reperitur dec[illegible] contraria inter ea, sed in casu proposito
sic argumentatur d. cap. cum haberet in fine, scilicet de alimentis
ad dotem, ergo [illegible] cessatio concludit & ideo dicebat Lup. in
d. c. per vestras §. 24. quod ista extensio de alimentis ad dotem
est ratione publicæ vtilitatis facienda, & recenset Boer. decis.
127. num. 12. in fine. Attendite rogo ad hoc argumentum, ex
quo resultat veritas propositæ quæstionis, quia non semper pa-
15 ter naturalis † tenetur filio spurio præstare alimenta, sed ita demum
si iste filius non habeat, vnde se alat, ita probat tex. in d. l. si
quis a liberis [illegible] filius ff. de lib. agnosc. Abb. in d. c. cum haberet
nu. 10. & Butr. Soc. [illegible] consi. 121. num. 47. vol. 4. Alexan.
in consi. 64. num. [illegible] vol. [illegible] Dec. in consi. 576. col. late Crauett. in
consil. 100. per totum. Duenas [illegible] reg. 367. num. 1. & ita est casus
[illegible], vt per Rot. Bononiens. decis. 22. nume. 5. & seq. &
probat [illegible] ad Capp. [illegible] Thol. decis. 77. [illegible] in fine addendũ
est [illegible] pater esse egens, quia nõ tenetur [illegible] quam fa-
16 cere posit. [illegible] † Bartol. [illegible] & Io. Andreã fuisse bastardos,
vt testatur Rip. in c. inter cæteras num. 2. de rescript cuius probatio
non est plena, sed de Iasone est certissimum, quod natus
est ex quadam serua domi retenta, vt dicit ibid. Rip. & hucusq;
[illegible] successiue per relationem. Non potuissent eorum pa-
tres [illegible] cogi, qui sua excellenti professione decẽ mil-
[illegible] alere potuissent, & quibus declaro vobis illam huius
17 [illegible] rationem, quia habet non cogi † parentes ad alendum
liberos, licet spurios qui ex sua arte ali possint, de qua per
B[illegible] in l. vnic. C. de mendicant. val. d. lib. 11. & Dec. in d. consil.
57[illegible] col. 1. præterea [illegible] dedecas filijs artem quam sciunt
exercere, vt per Bar. in tract. de alimentis, quem sequitur Lup.
in d. c. per vestras §. 23. nu. 7. Couar. in epitom. de sponsal. in 2. p.
cap. 8. §. 6. num. 9. Et ideo retentis istis terminis licet pater non
18 teneatur alimenta, vel dotem † dare filiæ spuriæ, quæ ex arte
sua viuere potest Bald. in l. mater C. de iure dot. Bal. nouel. de
dote par. 6. priuil. 16. col. 2. vers. si tamen talis filia, tamen hoc nõ
procedit si filia ista exercendo artem, id faceret in dedecus, &
cpprebrium

opprobrium suum, & suæ familiæ, in decorum enim esset filiã spuriam ex clarissimo, & locupletissimo patre genitam nubere rustico, & eius manibus sibi victum quærere, ideo consuluit Doc. nouem millium, & quingentorum, aureorum dotem aliquando congruam fuisse, vt consil. 611. & sequitur Paleot. de Nothis, & spurijs cap. 50. nu. 2. Ex ista limitatione volo vos ad-
19 uertere intelligentiam differentiæ huius argumenti † ab alimẽtis ad dotem. Nam pater tenetur præstare vtrumque, si pater diues, & filijs egentibus, sed quia alimenta præstantur per singulos menses, & annos l. pecuniæ ff. de alim. & cib. legat. l. fin. vbi Barto. ff. de lib. agnoscend. infra quæ tempora, possunt ipsi filij bona fortunæ acquirere, & sic pater ab obligatione liberari, quia habenti alimenta non dantur, vt dictum. Cõtrarium est in dote, in qua non est dispositum, quod habenti dotem, non detur, & vnica vice præstari debet, ideo regulariter argumentum nõ procedere dicunt. Quod argũ de alimentis ad dotem in filijs
20 spurijs recte procedere arbitror, quia Doct. per d. c. † cum haberet ex ratione alimentorum, concludunt de dote, Dicat quicquid velit Paleot. de nothis, & spurijs cap. 49. num. 4. quod pater indistincte teneatur dotare filiam spuriam, nulla habita rõne huius argumenti ab alimentis, quia d. c. cum haberet, dicit parentes liberis suis debere pro modo facultatũ necessaria subministrare, &c. sed dos maxime necessaria dicitur, vt per hanc l. nostrã ergo indistincte tenentur dare dotem. Sed certe illa verba necessaria ministrare intelliguntur de alimentis, vt ibi glos. in ver. secundum facultates. & omnes Doct. intelligunt, & ex ratione alimentorum concluditur a Doctoribus etiã super dote. Propterea firmemus cõclusionem verissimam, quod pater
21 † tenetur præstare dotem filiæ spuriæ illam non habenti, & dicamus hanc esse vere cõem opinionem, vt testatur Rip. num. 65. & ita fuisse decisũ sæpe in tribunalibus, vt videbitis per Rot. Bononien. d. decis. 22. & per Capyc. decis. 164. num. 2. & decis. 181. per totam, & per Boer. decis. 127. nu. 7. Et pro hac opinione
22 induco textũ in l. vxorem † §. pater naturalis de leg. 3. inductus pro illa cõi ficta, de qua per Socinum vbi supra in prima ratione, præsupponitur ibi patrem naturalem ex alia causa filiæ debere, quo casu dicit iurisconsultus non esse cogẽdum ei dotem dare, quia ex proprijs bonis, quæ spuriæ a patre debebantur, poterit sibi conficere dotem, arg. d. l. si quis a liberis §. sed si filius ff. de lib. agnoscend. & d. c. cum haberet in fine, ergo restat, vt pater naturalis non aliter teneatur filiæ spuriæ dotem dare, quæ dotem ipsam aliunde habet, contrarium dictum est in patre legitimo per tex. in l. fi. C. de dot. promiss. Ideo non obstat secun-
23 da ratio pro opinione negatiua, quod dos † data filiæ spuriæ debeat reddi ad hęredes patris dotantis, Primo quia Bart. sibi expresse contradicit, nam in l. fi. §. 1. ff. quæ in fraud. credit. dicit, quod
24 si pater dederit † filiæ spuriæ magnam dotem, soluto matrimonio per mortem mariti, subducendum est illud superfluum, & quod ex dote superfluum est, id proximioribus patris applicandum, & ipsi filiæ tñ æquam portionem vnde se alat relinquẽdum, idem dicit in l. Menius §. duobus in 4. quęstione de leg. 2. Abb. in consi. 50. & consi. 117. vol. 2. Item vltra contradictionẽ
25 ego puto rationem falsam, quia lex † 1. C. de donat. lib. quæ videtur obstare, vt pater nihil possit filiis naturalibus donare, nõ habet locum in dote, quæ non est mera donatio, quia potest iudicis officio cogi ad dotandum, vt diximus supra in præcedenti qõne, quæ rectius applicatur in hac dote, quæ ex ratione alimẽ-
26 torum procedit. & quando pater dat dotem † marito, illã vult post viri mortem ad filiam pertinere l. 1. §. videamus C. de rei
27 vxor. act. Ideo crederem esse veram rationem, quando dos † excederet magnam quantitatem, quia tunc præsumeretur fraus, Barto. in l. 1. C. de nat. lib. Durand. de arte testandi titul. 1. caut. 14. nu. 12. Nicol. de Neap. in tract. de success. ab intest. p. 1. nu. 50. Benedict. in c. Raynu. in ver. & vxorẽ, decis. 5. nu. 126. de testa. Boer. d. decis. 127. nu. 7. ergo in eo quod excedit iustam taxã, mortuo viro, etiã locus restituitur omnibus hæredibus patris dotantis. Et ideo debetis ponere quæstionem formatam. Aut pater dat dotem filię sponte sua, aut coactus. Primo casu, aut dat dotem magnã excedentem iustam metam, & tunc soluto matrimonio per mortẽ mariti, nullis superstitib. filijs dicti matrimonij, sed superuiuente ipsa filia dotata, illud excedens erit restituendum patri fin. Paleot. d. c. fin. § 1. ff. quæ in fraud. credit. cum alijs super adductis. Aut
28 supersunt filij, & hoc casu non reuertitur ad heredes dotantis, sed ad filios filiæ † dotatæ, quia licet pater non possit donare filiæ spuriæ, tñ poterit donare filijs ipsius spuriæ, ita consulit Bart. in consi. 118. Oducius p. 1. vbi dicit quod ita fuit iudicatum pro opinione sua, Imol. Alex. Aret. & Ias. in l. Gallus §. quid si his ff. de lib. & posthum. & est communis opinio, vt testatur Ias. in l. hæreditas nu. 8. C. de his, quibus vt indign. & multos ad hoc cu-
29 mulat Duenas in reg. 366. limit. 1. sed dos † data filiæ censetur etiam data contemplatione filiorum ex eo matrimonio, vt no. in l. cũ adhuc. C. de iure dot. ergo non restituetur filijs dotantis, sed remanebit penes filios ipsius dotatæ, & hæc est vera, & æquissima opinio, Licet ad euadẽdum aliquam difficultatem, melius esset, vt pater dans dotem filiæ caueat, vt post eius mortem habeant filij ex eo matrimonio secundum gl. communiter approbatam in l. fin. C. de nat. lib. de qua communi testatur Rip. hic num. 69. & tunc est casus decisus, quod vadit ad filios mulieris, & non ad hęredes patris, vt per Capyc. decis. 181. Aut
30 sponte dedit dotem congruam iuxta eius qualitatẽ, & tunc teneatis indistincte, quod trãseat ad filios dotatæ, quia sunt contẽplati in ipso matrimonio, & quia pater erat ad hoc obligatus, & cogi poterat iudicis officio per dispositionem d. c. cum haberet, etiam in terris imperij. Item quia dos est fauorabilior alimentis Cyn. in l. 1. in 2. q. C. de al. lib. Fulgos. in consi. 228. Antonius col. fi. quia in dote inest fauor alimentorum, & sobolis procreandæ, de quo in l. nostra Tiraquell. de iure primog. q. 62.
31 nu. 5. in fine. Aut pater † per officium iudicis coactus dedit dotem, & tunc Rota Bononient. in d. decis. 22. nu. 6. dicit quod debet reuerti ad hæredes patris, nõ autem filiæ, quod dictum ego sequor, quando tractamus de hęredibus extraneis, quia ipsi nõ sunt cõtemplati in matrimonio, pro quo data est dos, ideo isto casu non existentibus filijs dotatæ, omnino debet reuerti ad hęredes dotantis, non autem ad hæredes extraneos dotatæ, secus
32 si extent filij dicti matrimonij, vt dictũ est. Et quanta † debeat esse illa dos danda filiæ spuriæ, quia volumus his paucis lectionibus expedire legẽ, ideo breuitatis causa remitto vos ad eã quæ dicit Paleot. in tract. de Nothis, & spurijs, capit. 50. & Gomez. in ll. tauri super l. 9. qui citant alios.

SVMMARIA.

1 Auus maternus non tenetur dare dotem nepti, & quando fallit nu. 28.
2 Secus auus paternus.
3 Et per quę iura probetur.
4 Etiam de iure codicis.
5 Auus paternus non tenetur dare dotem nepti, quando filius est diues, secundum communem opinionem.
6 L. profectitia §. si filius in 2. ff. de iure dot. intelligentia.
7 Dotandi necessitas prouenit a propinquitate sanguinis.
8 Alimenta debent dari ab eo, qui est magis coniunctus.
9 Dotis obligatio an proueniat a patria potestate.
10 Neptis in contrahendo matrimonium debet requirere consensum aui.
11 Nepos si nubat cur requiratur consensus patris, & aui, secus si neptis.
12 Dos data nepti ab auo censetur data contemplatione patris.
13 Dos data ab auo nepti debet imputari in legitimam patris.
14 L. dotem dedit ff. de collat. bonorum intelligentia.
15 Mater tenetur dotare filiam in subsidium.
16 L. neque mater C. de iure dot. sensus.
17 Mater tenetur alere filium in subsidium.
18 Argumentum ab alimentis ad dotem an procedat in matre.
19 Mater tenetur dotare filiam dote alimentorum, & cum natura eorum.
20 Filius nõ tenetur dotare matrẽ transeũtem ad secundas nuptias, & nu. 22.
21 Correlatiui vnius dispositio procedit in altero.
23 Mater transeundo ad secundas nuptias videtur facere iniuriam filijs.
24 Secundo nubentibus quot pœnæ applicentur a lege remissiue.
25 Filius tenetur dare dotem matri nubenti de eius consensu.
26 Mater iuuenis, & pulcra pp quã dẽt habere dotẽ a filio, si secundo nubat.
27 Honor comparatur vitæ.
29 Mater hæretica an teneatur dare dotem filiæ orthodoxæ.
30 Crimina læsæ maiestatis diuinæ, & humanæ sunt æquiparata.
31 L. quisquis C. ad l. Iul. maiest. an habeat locum in filia.
32 Fœminæ plectuntur pœna l. quisquis C. ad l. Iul. maiest.
33 Filiæ committentes crimen læsæ maiestatis habeant solum legitimam in bonis maternis.
34 L. quisquis punit filios tanquam ex infecto sanguine.
35 Mater iudęa an teneatur dare dotem filiæ christianæ.

TERTIVS ARTICVLVS.

Vtrum Auus paternus teneatur dotem dare nepti.

SEquitur videre vtrum Auus teneatur dare dotem nepti, & loquimur de paterno, quia de ma-
1 terno † est communis opinio, quòd non teneatur, de, qua per Rip. num. 81. propter rationes de quib. in sequẽn. articulo. Vtilitas istius quęstionis est, quia si auus tenetur ex psona sua dotare neptem, tunc post mortem patris ista dos ab auo data non cõputabitur filiæ in legitimã, de qua quæstione per Rip. in l. in quartam nume. 202. & plur. sequen. communis opinio est, quod
2 auus † paternus teneatur dotare neptem, de qua testantur. Ias. nu. 26. Bolognet. num. 121. & hanc opinionem tenent Socin. Sen. nu. 47. Iunior num. 191. vers. ego tamen Bald. in consil. 323. materia. vol. 3. Caccialup. in l. frater a frate num. 37. ff. de cond. indeb. cum alijs per eum ibi inductis. Primo adducitur multa
3 iura. tou. sic decidit in l. dedit dotem. 6. ff. de collat. bonorum l. & ideo §. fi. & sequ. ff. de in rem verso, vbi si filius mutuauit pecuniam,

da. Item quòd mater non teneatur istam dotem dare simpli-
citer probat text. in d.l.fina. C. de dot.promiss.vbi quod pater-
20 num,non maternum est officium: Item quia filius† non tene-
tur dotare matrem transeuntem ad secũdas nuptias, ergo ne-
que mater tenetur dotare filiam, consequentia probatur, quia
21 mater,& filia sunt correlatiua,& qđ disponitur † de vno ex cor-
relatiuis, censetur dispositum de altero, Bar.in auth. qui semel
C.quomodo.& quando iudic. Bald.in l.nemo. C.de sacrosan.
eccles.l.fi.ff.de acceptilation.& ibi Barto.& in l.fi. C.de indict.
vid.toll.& in l.1.C.de cupress.lib.xj.gl. & Doct. in Clem. vnic.
de consang.& affinit. Antecedens probatur, quia filius non te
22 netur dotare matrem, secundo nubentem, licet paup. isrẽ † ca-
sus est in l.tutor secundum dignitatem.§.fi.ff.de administ. tut.
vbi nuptiale munus non tenetur dare matri. l.1. §. præterea. ff.
de tut.& ration.distrah.l.3.C. de præscript. longi temporis, &
hanc opinionem tenent Guglielm.de Cun.in l.1.C.de inoffic.
testam. Angel.hic,& Alex.nu.10. Rip. nu.82. qui dicit esse cõ-
munem opinionem, de qua etiam testatur Bolognet. nu.127.
Campeg.de dote parte 1.quæst.21.& ita est casus decisus,vt per
Caccheran.decis. Pedemont.124 nu.4. Et omnes dicunt ratio-
23 nem esse quia mater† transeundo ad secundas nuptias videtur
facere iniuriam filijs,& contristatur anima mar ti. §. prospexi-
mus in auth.de non elig.sec.nub. & §.nos igitur. & §. non au-
tem in auth.de nupt.& hoc tenet etiam Bal.in l.si viceno.C.de
præscript.longi temp.qui dicit tex. in d.l.tutor esse singularem
adhoc,& idem dicit Salic.in l.si filius in id.ff.ad Macedon.& la
tius omnibus hanc materiam pertractat Ioan.Gatonis in trac.
24 de secun.nupt.in cap.de pœnis secundo nubentium, † vbi cu-
mulat quadraginta nouẽ pęnas a lege impositas secundo nu-
benti,ergo propter iniuriam quæ fit filio, cessat argumentum
de a'im nus ad dotem, postquam adest diuersa ratio, vt dicit
Rip.nu.82. Et si esset vera opinio Croti hic nume.41. volentis
25 † filium diuitem teneri dotare matrem pauperẽ secundo nu-
bentem, quando nubit de voluntate filiorum, per glo. in ver.co
pulatur, in auth.de non elig.sec.nub.in princ. quam glo. Ang.
reputat singularem in l.mater. C.ad Tertull. & Bald. in l.1.C.
de secun nupt. Capoll.in cautela 35. Ego declararem hanc li-
26 mitationẽ procedere, quando mater † esset iuuenis,& pulchra,
& subesset suspitio incontinentiæ,& inhonestatis, quo casu, si
de consensu filij nuberet, tunc teneretur ipsi dotẽ dare, vt con-
suleretur communi honoris patris,& matris,c.nerui testiculo-
rum.dist.13.l.ita vulneratus in fi.ff.ad l. Aquil. nam sicut filius
præstando alimenta tenet prospicere vitæ.l.1.& 2.C.de alend.
lib.l.1.§.sed & nõnullas.ff.de tut & rat.distrah.ita multo magis
27 tenetur prospicere honori,†qui comparatur vitę.l.iusta,vbi gl.
ff.de manumiss.vindict.& ita dicit Rip hic. Et totum hoc de-
bet pendere ab arbitrio iudicis argu.l.1.ff.de iure delibe. vt etiã
filius cogatur præstare consensum. Et hoc casu non diceretur
inferri iniuria filijs, ratione grauioris iniuriæ, quæ per cornua
sibi posset inferri,& ita est casus decisus,vt per Boer.decis.129.
in fine,& si casus occurreret,sic iudicarem. Et retenta hac cõ-
muni opinione pro vera, quòd mater diues teneatur dotẽ præ
stare filiæ in subsidium; amphãt illam etiam in auo materno,
28 † filia existente paupere,& patre,& nepte,quia successio etiam
est in auo materno.§.1.in auth.de hæredit.quæ ab intest.defer.
& ita tenetur dare dotem pro legitima; quam ipsa neptis esset
habitura in bonis aui, Bolognet.hic nu.124. Item declarant di-
29 ctam conclusionem procedere quando mater † sit hæretica,
filia verò orthodoxa, vt dicit Accurs. in d.l.neque mater. C. de
iure dot. Sed ista glo.est falsa, quia omnia bona hæreticæ appli-
cantur fisco auth. gazaros. C.de hæretic.cap. vergentis eod. tit
Nec Rip.hic nu.78.versic.contrarium videtur bene dicere, ex
eo quia reseruatur vita per d.cap. vergentis, debent etiam dari
alimenta, sine quibus vita conseruari non potest. l. necare. ff.
30 de liber.agnosc. Quia hodie crimen † læsæ maiestatis diuinæ,
& humanæ sunt æquiparata, glo.in l. Manichęos in ver. subire.
C.de hæretic. Decian.in consi.18.nu.43.vol.1.qui alios citat, sed
in crimine læsæ maiestatis humanæ delinquente, filijs reseruatur
tur sola vita propter commiserationem,& nulla bona possint
accipere, neque ex testamento, neque ab intestato, nec inter vi
uos, sed perpetuò infames, & perpetua egestate sordentes sit
mors ei solatium, & vita supplitium, vt dicit text. in l.quisquis
in §.filij.C.ad l.Iul.maie. Et licet communis opinio vult quod
31 d. l. quisquis † non habet locum in filia de qua per Gigant. in
tract.de crimin.læsæ maiest.lib.2.quæstio 14. Tamen ista com-
munis est falsa, vt late probat Claudius de Seiseli. in l.si quis id
quod ff.de iurisd. omn.iud. vbi per tres columnas a nu.3. infra
disputat articulum,& resoluit Saly. & sequaces in d.l.quisquis
satis errasse,& num.14.exclamat temerarium esse tam in con-
sulendo, quam in iudicando contrarium sentire, quin pęnę d.
l.quisquis non comprehendant etiam filias rebellis. Item quia
per constitutionem Federici contra rebelles statutum est, vt li
beri delinquentis, exheredatione damnentur, ita vt liberorum
appellatione, etiam fœminæ complectantur, Et quod fœminę
32 † plectantur eadem pœna d. l.quisquis est tex. in l.si.C.de bon.
damnat. quæ declarat d.l. quisquis in versic. etiam ad posteros
transmittit, vbi nomen posteros etiam filias cõprehendit cap.
vbicunque de pœnis, lib.6.& hanc opinionem tenet Ioann.de
Terra Rubra in tract. Rebell.art.2.lib.2. quæst.12. & reassumit
Bursat.in consi.216.num.20.vol 2. Nisi dicamus, quod fœmi-
33 nę † sexus miseratione habeant legitimam tãtum in bonis ma
ternis, prout late firmat Igneus in l.1. §. iuxta hoc tamen ff. ad
Syllanian.& per Claudian de Seysell.in d.l.si quis id quod,er-
go tamen dicta contra Ripam procedunt in bonis patris,sed nos
loquimur in bonis matris, in quibus dum reseruatur legitima,
videntur posse dari alimenta, & sic posse defendi Rip. Sed ad-
uertite Domini, quia nec ista sunt vera, quia Igneus, & Clau-
dius loquuntur quando pater commisit crimen lęsę maiesta-
tis, sed nos loquimur, quando mater cõmisit, quo casu Doct.
34 considerant quod pena d.l. † quisquis punit filios, tanquam ex
infecto sanguine patris, vt Salic.aduertit ibi. & probat Decius
in consi.64.num.3.versi.vltimo prædicta conclusio, Restaur.in
tract.de Imperator.q.118. num.13. & num.15.macula enim pa-
tris est in filius, qui non diligunt, quem pater odit,& in quẽ de-
liquit l.diuo Marco. C.de q & considerat Andr. in §. præterea
si Vasallus nu.11.vers.nec videtur hoc sine ratione. Quę sit pri
ma caus. benef. amitt. sed ista ratio militat etiam in fęmina,
quæ prouenit ex infecto sanguine matris hæreticæ, ergo ratio-
ne æquiperationis in crimine læsæ maiestatis diuinæ,& huma-
næ concludendum est, quod istis filiabus fęminis non debet
dari dos in bonis matris hæreticæ. Denique declarant d.l. ne-
que mater, & conclusionem nostram procedere, vbi filia esset
35 effecta Christiana,& mater † esset iudęa, quo casu teneretur ẽt
præstare dotem filiæ suæ per text.in l.cognouimus C.de hære-
tic.de quo articulo remitto vos ad Socin. Iun. hic nu.197. Rip.
nu.77. Ias.in § fuerat. nu.114.& seq.instit.de action Marquard.
in tract.de iudæis,parte 3.cap.4.& videte Borgun.Caualcan.de
cis.67.vbi etiam late de hoc.

SVMMARIA.

1 *Fratres carnales qui sint, & qui patrueles.*
2 *Frater carnalis qui,& quando teneatur dotare sororem.*
3 *Frater quando iterum tenetur dotare sororem.*
4 *Frater qua actione teneatur dotare sororem siue ex dispositione legis, siue hominis.*
5 *Portio accrescens quo iure possideatur.*
6 *Soror pauper habens fratrem, & matrem diuites a quo prius debeat dotari.*
7 *Dotem qui tenetur dare, tenetur etiam maritare.*
8 *Frater non potest maritare, nisi cum consensu matris.*
9 *Fratris appellatione continetur soror in omni casu.*
10 *Dos habet priuilegium tacitæ stipulationis.*
11 *L. vnica C. de rei vxor. action. an loquatur de stipulatione ficta, vel præsumpta.*
12 *Stipulatio præsumpta, & ficta quomodo differant.*
13 *Dos quando habeat priuilegium stipulationis præsumptæ, & quando fictæ.*
14 *Matrimonium potest contrahere mutus.*
15 *Mutus quomodo fingatur esse stipulatus & nu. 18.*
16 *Dos nunquam potest habere duo spetialia.*
17 *Impossibile quotuplex sit.*
19 *Stipulatio quando fingitur inter absentes.*
20 *L.1.C.de rei vxor. actione quando non procedit.*
21 *Statutum de instrumento guarentigiato habet locum etiam in ficta stipulatione pro dote.*

QVINTVS ARTICVLVS.

Vtrum frater teneatur dotare sororem.

1 CVm quærimus an frater teneatur dotare soro-
rem, intelligatis de fratribus carnalibus, † siue
ex eadem matre tantum nati sint, siue ex eodẽ
patre,& matre l.iurisconsultus §.qui cognitio-
nis ff.de gradibus affinit. siue ex parte patris tan
tum, vt §.1. instit.de legit.agnat.success.quia ap-
pellatione fratris intelligitur de fratre carnali Bald & Io. Andr.
in c.licet de offic leg. Abb. & cæteri in c.causam de iudic. Soci.
in consi.1.vol. Alexan.in consi.97.vol.2. Benedict.in ca. Raynut.
in ver.si absque liberis in 2.num.32.& in ver.mortuo itaque te
statore nume.26. Nec veniunt fratres patrueles, seu consobrini
Bart. in l. Lucius §.quæsitum de legat. 3. Alex. in l.si dotali nu.
4.infra eod. Aret.in §.1.col.1. instit de legit.agnat.success.& in
§.quarto gradu instit.de gradibus. In hoc articulo Bart.hic nu.
12.se remittit ad l.cũ plures §. cum tutor ff. de administrat. tut.
2 & ibi dicit quòd frater † carnalis vterinus non tenetur, sed fra-
ter ex parte patris tenetur dotare sororem pauperem,& ista est
communis opinio, de qua testantur Socin. Iun. nu.199. Rip. nu.
83 Ias.

83. Iaſ. nu. 20. & ſequuntur hic Crot. nu. 41. Bolognet. nu. 128.
Bar. in 1. conſtit. ff. col. fi. circa princip. & in l. alimenta C. de neg.
geſt. gl. Dyn. & Doct. omnes in d. l. cum plures §. pen. & fi. ff. de
adminiſtrat. tut. Imol. in l. quamuis infra eod. gl. Bart. & Doct.
in l. non omni C. de adminiſtr. tut. Ang. in l. a filia in princ. ff. ad
Trebell. gl. Bar. Bal. & Angel. in l. qui filium ff. vbi pupill. educ.
deb. Barto. in auth. res quę C. comm. de leg. Bal. in l. fi. C. de do.
promiſſ. & in l. cum acutiſſimi C. de fideicommiſſ. & in auth.
niſi rogati C. ad Trebell. & ſecundum hanc opinionem eſt ca-
ſus deciſus, vt per Guidonem Papam deciſ. 479. in fine. & ſcri-
bunt Theſſaur. deciſ. 192. nu. 7. & Aufrer. ad Cappell. Tholoſ.
in deciſ. 290. nu. 8. Affli ct. in deciſ. 371. num. 3. Et omnes mouē
tur per textus in d. l. cū plures §. cum tutor ff. de adminiſtr. tut.
in d. l. qui filium ff. vbi pupill. educ. deb. in l. non omnium C. de
adminiſtr. tut. & in l. 1. §. 1. ff. de tutel. & rat. diſtrahend. Itē pro
batur concluſio, quia Doct. in illo articulo, an ſoluto matrimo-
nio per mortem viri, ſi eius hæredes ſunt pauperes, & non poſ-
3 ſunt dotem reſtituere fratres iterum † dare dotem teneantur,
communiter diſtinguūt, aut frater tenetur ex diſpoſitione ho-
minis, & non debet iterum dare dotem, aut tenetur ex diſpoſi-
tione iuris ſicut nos quærimus, & iterum tenetur dotare Alex.
in l. ſi cum dotem §. 1. col. 3. infr. eod. Afflict. in Conſtit. Fratrib.
nu. 3. Vincentius de Franch. in addit. ad Conſuetud. Neapolit.
quæ incipit. Si moriatur, in additione quæ incipit an hæc con-
ſuetudo, verſ. & quid ſi ſemel. Item cum hac diſtinctione di-
4 catis † actionem qua teneatur frater, quia ſi tenetur ex diſpoſi-
tione hominis, puta conſuetudinis, quę ſunt pactiones ciuium,
& idem intelligo ſi ex ſtatuto excluſiuo fœminarum dotatarū
propter maſculos, tunc ipſe frater poterit conueniri petitione
hæreditatis, cum ipſe frater portionē ſororis poſſideat pro hæ-
5 rede, Nam portio accreſcens † alicui poſſidetur per eum eodē
iure, ſicut poterat poſſideri per eum, ex cuius perſona ſibi accre
uit, vt notatur in l. 1. C. quando non petent. part. ergo tenetur
petitione hæreditatis l. regulariter ff. de petit. hæred. & ſic ve-
niunt oīa, quæ veniūt in petitione hæreditatis. Aut nulla adeſt
diſpoſitio hominis, & tenetur condictione ex ſupradictis iurib.
Socin. hic num. 200. verſ. ſed vltra alios moueo pulcram quæ-
5 ſtionē, tenet, quod in caſu quo ſoror † eſſet pauper, & haberet
fratrem diuitem, & matrē diuitem, quo caſu ex ſupradictis vter
que tenetur ad dotandum, quod tūc vterq; tenebitur pro dimi
dia, Ego vero indiſtincte teneo matrem inſolidum teneri, quia
iudicium eius in maritando ſororem præfertur iudicio fratris.
Primo quia debitum dotandi dependet a proximitate ſangui-
7 nis, & ipſa mater proximior eſt. Item quia qui tenetur † dotare,
tenetur ēt maritare l. cum multa C. de donat. ante nupt. & ſic
8 debet laborare in inueniendo virum, ſed frater † nō poteſt ma
ritare niſi cum conſenſu matris, & conſanguineorum, adhoc
vt ceſſet omnis præſumptio doli, & culpę per id quod dixit Bal.
in l. Polla in 3. oppoſ. C. de his quib. vt indignis, & probat in ter
minis Afflict. in Conſtitutione Fratribus nu. 4. ergo totū onus,
& debitum eſt matris. Et retēta ſupradicta concluſione, quod
frater diues teneatur dotare ſororem diuitem, nulla habita cō
ſideratione qualitatis clericatus, pro vt doctores hic dilatant
fimbrias, Amplietis illam procedere etiā in ſorore, quia appel-
9 latione fratris † continetur ſoror l. tres fratres ff. de pact. Caſtr.
& Alexā. in l. humanitatis C. de impub. & aliis ſubſtit. qui legē
illam loquentem in fratribus ampliant etiam procedere in ſo-
roribus, vt ſicut pater filio mente capto, quando non hēt filios
tenetur ſubſtituere fratres, ita etiā tenetur ſubſtituere ſorores,
& ibi Dec. num. 11. & pro hoc facit l. Lucius §. Meuia in 2. ff. ad
Trebell. Item probatur, quia & ſi nomen fratris proferatur ab
homine, adhuc comprehenduntur ſorores Angel. in d. §. Me-
uia, & in d. l. tres fratres Alex. in conſi. 85. nu. 7. vol. 4. Dec. in l. 2.
num. 117. ff. de reg. iur. & in ſpetie de fratre obligato ad dotan-
dum ſororem, tenet Afflict. in d. conſtitutione fratribus num.
3. quod comprehendatur ſoror.

QVAESTIO OCTAVA.

Vtrum mulier pro dote ſemper habeat priuilegium tacitæ ſtipulationis.

Nunc pro complemento lectionis aggredior alterum
10 priuilegium † quod habet mulier, i. tacitæ ſtipulatio-
nis, de quo in l. 1. §. 1. & 2. C. de rei vxor. act. & in gl. in
l. ſi diuortio inf. eod. & in §. fuerat inſtit. de action. &
quæro vtrum in oī caſu fingatur ſtipulationē interueniſſe, cōis
opinio ſe habet pro parte affirmatiua, de qua per Ruyn. hic nu.
70. Soc. Iun. nu. 207. & 208. verſ. quare. & ſequitur Crot. nu. 42.
Rip. nu. 96. Bolognet. nu. 136. & Doct. cōiter in l. 1. in princ. ff.
de verb. obl. Hic volo vos aduertere, φ gl. & Bar. nu. 13. loquun
tur de priuilegio tacitę ſtipulationis, & poſtea proſequūtur de
ſtipulatione ficta, & ita oēs Doctores ſequuntur per text. in d. l.
11 1. † C. de rei vxor. actio. in verſ. omnes dotes ex ſtipulatu actio-
nem conſequi, ſiue ſcripta fuerit ſtipulatio, ſiue non, vt intelli-
gatur re ipſa ſtipulatio eſſe ſubſecuta. Contrarium tenent mul
ti, quod ibi d. l. tractet de ſtipulatione præſumpta, & non ficta,
& ita voluit gl. in c. is qui fidem de ſponſal. Bart. ſibi contrarius
in l. Iulianus verum debitorem col. 9. ff. de condit. indeb. & in l.
3. §. 1. ff. de pecul. & gl. in d. l. 1. §. accedit, tenet loqui de ſtipulatio
ne pręſumpta, & non ficta. Et iſta differentia inter Doct. eſt ma
12 ximi momenti, quia ſi eſt ſtipulatio † præſumpta admittitur
probatio in contrarium gl. in d. §. accedit in ver. pręſumatur tex.
in l. conficiuntur in ver. quoniam creditur ff. de iure codicill. in
l. fi. ff. quod met. cauſ. in l. ſi duo in ver. adire ff. de acquir. hæred.
in c. is qui fidem, & ibi not. de ſponſal. quia præſumptio eſt in
caſu dubio, & incerto. Si vero eſt ſtipulatio ficta, non admittit
probationem in contrarium, quia fictio eſt in caſu certo, & cō-
tra veritatem, & ideo lex fingens non admittit probationē cōtra
rium, Sed iſtę opiniones poſſunt concordari, & defendi Barto.
13 quia aut eſt dubium an ipſa ſtipulatio † interuenerit, & tunc ap
pellabitur ſtipulatio pręſumpta, & pręſumpta dos, & agetur ex
ſtipulatu, & hęc admittit probationes in contrarium, Aut pro-
babitur quod ſtipulatio non interuenerit, & tunc recurrēdum
eſt ad fictam, quam lex fingit interueniſſe pro commodita-
te dotiū & iſte intellectus elicitur ī verſ. omnes dotes per actio
nes ex ſtipulatu peti poſſunt. Et ex hac reſolutione reſpondebi-
14 mus ad contraria. Primum eſt, Mutus † poteſt contrahere ma-
trimonium, ergo non poteſt ſuper eius dote fingi ſtipulatio. an
tecedens probatur per l. mutus in princ. ff. de iure dot. Conſe-
quentia probatur, quia lex non poteſt fingere ſuper impoſſibili
l. cum ad certum ff. locati. ſed mutus non poteſt ſtipulari, quia
non poteſt loqui l. 1. in princ. ff. de verb. oblig. ergo lex non pōt
fingere ſtipulationem in cōtractu dotis per mutum facto. Sed
communiter omnes Doct. reſpondent ad hoc argumentum, φ
15 mutus † fingitur ſtipulatus eſſe eo modo, quo poteſt ſcilicet p
ſeruum, l. 1. in princip. ff. de verb. oblig. & ſi non haberet ſeruū
proprium, tunc fingeretur ſtipulatus eſſe per ſeruum publicū,
ideſt per notarios, ita dicit Rip. hic num. 96. alleg. l. 2. ff. rem pu-
16 pill. ſalu. fore. Ruyn. num. 77. replicat. quia in dote † duo ſpetia-
lia non poſſunt cōcurrere l. 1. C. de dot. promiſſ. ſed ſi dicamus,
quod mutus fingitur ſtipulatus eſſe per ſeruum, concurrerent
duo ſpecialia, ſcilicet præſumeretur ſtipulatio, quæ eſt contra-
ctus, & ſic facti l. conſi. §. fi. ff. de curator. furioſi, & facta nō pręs
ſumuntur, niſi probentur l. in bello §. factę ff. de captiu. Itē pręs
ſumeretur perſona extrinſeca in ſtipulatione, quod eſt contra
eius naturam l. ſi ita ſtipulatus §. Griſogonus ff. de verb. oblig.
Et dicat quicquid velit Ruyn. huic replicationi, vt ipſe etiam di
cit in verſ. & mihi non ſatisfacit. Et ideo ad argumentum prin-
17 cipale reſpondeatis, quod impoſſibile † eſt duplex, quoddam
per naturam, & ſuper eo non poteſt lex fingere, vt quod homo
volet, & ſic intelligitur contrarium, quoddam eſt impoſſibile
de iure, vt quod ſtipulatio non poſſit aliter fieri, quam ſi verba
interrogationis, & reſponſionis interueniant, & tunc propter
18 præſentiam † muti in ipſo contractu dotis lex fingit ſtipulatio-
nem interueniſſe, Nec dicatis, ideſt fingit ipſum loquutum eſ-
ſe, ſed fingit non fuiſſe factam iſtam prohibitionem de iure, vt
ſtipulatio pro forma requirat verba, & tunc per iſtam fictionē
ceſſante illa prohibitione, dicetur potius ſtipulatio præſumpta
propter præſentiam, φ ſtipulatio ficta, & hæc eſt veritas, & intel
ligentia d. priuilegii, & d. l. C. de rei vxor. act. Et quando Rip. di-
19 cit d. num. 86. in fine, quod hæc ſtipulatio † etiam fingitur inter
abſentes, Reſpondeo quod fingitur vbi non poteſt præſumi, vt
dixi in fundamento, ſed vbi cōcurrerent duo ſpetialia, puta quia
abſentes contrahentes matrimonium ſunt muti, tūc inter eos
non fingitur ſtipulatio, quia duo ſpetialia concurrerent, quod
20 in dote ſpecialiter eſt prohibitum, ergo intelligatis d. l. † 1. C. de
rei vxor. act. nō procedere in caſu d. l. 1. C. de dot. promiſſ. & hęc
eſt veritas. Et iſta fictio eſt tantæ efficaciæ, vt ſtatutum, quod in-
21 ſtrumenta † habeant paratam executionem, habet etiam locū
in ea, vt eſt communis opinio, de qua per Socin. Iun. hic num.
210. & ſequitur Bolognet. nu. 137. Nam quod inducitur ex di-
ſpoſitione legis habetur pro ſcriptura quo ad effectum l. quicū
que C. de apoc. lib. 10. vbi qui tenetur oſtendere ſcripturam de
ſolutione facta, ſatis liberatur ſi pro ſe allegat diſpoſitionem le
gis, & quod lex ex ſua diſpoſitione inducit, perinde habetur ac
ſi eſſet expreſſum. Addite quod iſtam opinionem in terminis
tenet Pariſ. de Put. in tract. de reaſſumptione inſtrumentorum
rubr. 14. colum. fin. quo vos remitto breuitatis cauſa.

SVMMARIA.

1 *Dos an poſſit promitti ad arbitrium patris, & nu. 3.*
2 *Dos poteſt promitti per verba importantia merum arbitrium.*
4 *Actus qui dependet a iuris neceſſitate, non regulatur ſecundum voluntatem hominis.*
5 *Pater quomodo eſt obligatus ad dotandum filiam.*
6 *Voluntas præſumitur regulata ſecundum legem.*

Verba

7 *Verba importantia liberam voluntatem non operantur effectum contra tertium.*
8 *Arbitrium regulatum ratione per quæ verba importetur.*
9 *Creditores habentes liberum arbitrium non possunt præterire ordinem legis in exequendo.*
10 *Creditori debet satisfieri ex re viliori.*
11 *Creditores in feudalibus habent arbitrium etiam regulatum a lege.*
12 *Patris arbitrium in dotando an intelligatur in debita, an in maiori summa.*
13 *§. quamobrem in auth. de restit. & ea quæ parit sensus.*
14 *Dos danda puellæ exclusæ per statutum non potest esse minor legitima.*
15 *Contrahentes censentur se conformare dispositioni statutorum.*
16 *Contractus non potest conferri in arbitrium alterius.*
17 *Dos an possit promitti ab extraneo ad eius arbitrium.*
18 *Dos incerta an promitti possit.*
19 *Præsumptio iuris comprehenditur sub dispositione statuti.*
20 *Statutum requirens probationem instrumentalem verificatur in præsumptione iuris.*
21 *Pœna ordinaria potest imponi etiam ex præsumptione iuris.*
22 *Contractus an possint remitti ad arbitrium vnius ex contrahentibus, & num. 25.*
23 *Dispositio incerta quælibet an reguletur arbitrio boni viri.*
24 *L. 1. C. de dot. promiss. intelligentia, & nu. 28. & vsque ad finem.*
26 *Argumentum de vno speciali ad alterum non valet.*
27 *Promissio incerta pro alimentis, & pro refectione viæ non valet, secus in vltimis voluntatibus.*
29 *Specialia duo quando possunt concurrere.*
30 *L. 1. C. de dot. promiss. an loquatur de promissione per stipulationem.*
31 *Verbum promitto quid contineat, & quid significet, & nu. 34.*
32 *Dictio frustra quid denotet.*
33 *Dictio quasi quid denotet.*
35 *Promissio quando significet stipulationem.*

QVAESTIO NONA.

Vtrum dos possit conferri ad arbitrium patris.

BArtolus num. 13. in fine tenet, quòd possit dos
1 † promitti ad arbitrium patris, & hoc esse spe
tiale priuilegium dotis, propter hanc rationē,
quia promissio dotis incertæ valet. Ideo videa-
mus imprimis an sit verū hoc speciale dotis,
secundo an possit defendi per rationem Bar-
2 toli. Circa primum. Communis opinio Doct. est, q dos † pos-
sit promitti per verba importantia merum arbitrium, & libe-
ram voluntatem, dicendo dabo tibi dotem, quam voluero, vel
prout mihi libuerit, de qua testatur Socin. iun. nu. 216. vers. sed
dicet aliquis Ias. nu. 32. Hanc opinionem tenet Cyn. in l. 3. C. de
dot. promiss. Bal. hic nu. 25. qui dicit hanc esse veritatē, & hanc
etiam tenet Bar. hic sequendo Cyn. in d. l. 3. & quando repro-
bat Cyn. in l. 1. C. de dot. promiss. est super diuerso, videlicet, an
sit speciale in dote, vt dicā in primo argumento pro parte con-
traria. Prima ratio pro communi deducitur ex iuribus, quæ ge-
3 neraliter dicunt dotem † posse conferri in alterius arbitrium l.
cum post. §. gener & l. quæro. ff. de iure dot. l. 3. C. de dot. pro-
4 miss. & l. si filiæ 43. de leg. 3. Item quia actus † qui depēdet à iu-
ris necessitate non regulatur secundum voluntatem hominis,
sed secundum arbitrium. l. si arrogator. §. sed an impuberi. ff.
de adoptio. & in simili de dote prælegata. l. Theopōpus. ff. eod.
tit. & c. cum tibi de testamentis æquiparando piam causam do
ti. Item quia pater in dubio promittendo dotem filiæ videtur
promittere eo modo, quo est obligatus l. fi. C. de dot. promiss.
5 & diximus supra q. 7. art. 1. sed pater † dicitur obligatus arbitrio
boni viri, vt dos sit congrua dignitati natalium, facultatibus pa
tris, vel aui dotantis, & qualitati mariti cui nubere conuenit,
habita etiam ratione ad numerum liberorum patris, & ad con
suetudinem aliarum mulierum in ea familia nuptarum, & re-
gionis, vt colligitur ex d. l. quæro. & d. l. si filiæ pater, & scribunt
Fulgos. in consil. 32. ex facto. vers. notandum. Cephal. in cons.
751. nu. 11. Bal. Nouell. de dote parte 5. priuileg. 16. Menoch. de
arbitr. casu 149. Thessaur. decisio. 192. vbi condemnatur pater
ad supplendum dotem arbitrio illius senatus, ergo &c. Con-
6 firmatur, quia quis disponendo creditur velle † quod vult lex
l. si duo in fine, & ibi Doctor. ff. de acquiren. hæredit. & notant
omnes in l. hæredes mei. §. cum ita. ff. ad Trebell. ergo licet di-
cat dotem dabo quam velim, debet suam voluntatem retulis-
se ad dispositionem legis, & sic ad arbitrium boni viri. Item
7 quia licet verbum volo † importet liberam voluntatem l. cum
quidam, & ibi Barto. de leg. secundo. l. fideicommissaria liber-
tas. ff. de fideicommis. libert. tamen ista promissio est facta ma-
rito, & verba importantia liberam voluntatem nunquam ope
rantur effectum suum contra tertium Anto. de Butr. & Imo.
in cap. 1. de constitutio. Lapus allegatione 61. quæ incipit Visis
8 literis per tex. in cap. super eo de offic. deleg. Et semper † libera
facultas importata per quæcunq; verba significat liberū arbi-
trium regulatum ratione Bald. in c. 1. §. fin. de pac. iuram. firm.
per illum textum. Item quia verbum placet, quod idem est si
ue a lege, siue ab homine dicatur semper importat arbitrium
regulatum ratione le. Thais §. sororem ff. de fidei commiss. li-
bert. nota. Bartto. in l. si sic de legat. 1. & facit gl. in cap. abbate.
de verb. signific. & in c. iudicet 2. q. 7. & in c. vt debitis de appel
9 lat. Et in simili creditores † qui habent arbitrium in exequendo
cōtra bona debitoris l. creditoris arbitrio ff. de distract. pignor.
non possunt præterire ordinem legis a diuo Pio ff. de re iudica
ta, quia illud arbitrium a lege concessum, sicut quodcunque
aliud debet esse leg. & ratione regulatū. Menoch. de arbitrar.
lib. 1. quæst. 13. nu. 15. Negusant. de pignor. in 2. membro 5. par
tis nu. 51. quæ l. a diuo Pio licet loquatur in actione personali,
tamen idem est in hypothecaria Capyc. in inuestitur. feud. ver.
feud exequutionis, cū quo concordat Liparul. in addit ad An-
dreā de Isernia in §. quid ergo de inuestit. de re alien. fact. vers.
quid ergo si actū est hypothecaria, & Anna allegation. 141. late
declarat. & ita est casus decisus vt per Minadoū decis. 13. vnde
dicit gl. in l. quandiu C. de distract. pignor. & Barto. in d. l. credi
10 toris arbitrio ff. eod. tit. creditorē † male agere, & dolo versari
dum potest ex vna re viliori sibi satisfieri cum minori incom-
modo, & interesse possibili, & vendit rem pretiosiorem. Ideo
ī creditore qui plures correos obligatos habet, fuit ordo tradi
tus in authen. hoc ita C. de duob. reis. & in auth. præsente. de fi-
deiussor. Et in eo qui plura iura obligata habet in auth. sed ho-
11 die de actionibus, & obligation. & in creditoribus † feudalium
cum assensu, vt non possint statim ad eorum arbitrium exequi
super feudalibus, nisi seruato ordine d. l. a diuo Pio, sic regulan
do eorum, arbitrium, quantumuis liberum a lege factum scri-
bit Camerar. in l. imperialem folio 49. litera N. & O. Et in ma-
teria maioratus optimis rationibus defendit Ludou. Velascus
in repet. legum Tauri l. 46. gl. 9. Et de creditore habente assen
sum etiam super feudis titulatis, vt nō possit ad eius arbitrium
agere cōtra feuda titulata, nisi prius super alijs egerit feudis, an-
te consului, vt habetur in meo repertorio consiliorum feuda-
lium in ver. Creditores. Ex quibus similibus in iure luce meri-
diana nobiis apparet, quod pater qui in dotando filiam habet
arbitriū regulatū a lege, & ad id cōpelli pōt, quantūuis promi
serit dotem pro filia ad eius arbitrium, & libitum, & liberam
voluntatē, semper debet esse ab ipsa lege regulari. Et ideo di-
catis hāc communem opinionem esse veram, & eam sic inter
pretemini, quando pater promittit dotē pro filia pro vt volet,
12 vel sibi placuerit. quod illa voluntas, † & placitum nō est ab eo,
in quo tenetur infra, sed est ab eo in quo tenetur supr. puta, in-
spectis sup. dictis qualitatibus pater debebit dare mille pro do-
te, ipse autem dotem promittit pro vt sibi videtur, vel volet vel
placuerit, idest hæc libertas erit si voluerit dare plus quam mil
le, Et hanc intelligentiam deduco ex text. in §. quamobrem
13 † vbi Angel. in auth. de restit. & ea quæ parit in vndecimo men
se, dum iubet Iustinianus patrem filijs reseruare debere legiti-
mam antequam fideicommissa restituat deinde dotes filiabus
secundum portionē legitimę, & quid plus si ita suadeat quali-
tas, & dignitas mulieris, & mariti, sed dos nō debet esse minor
legitima, vt late per Dec. in consil. 26. ergo promittendo ad sui
libitum, debet intelligi de eo pluri quod dependet libere a sua
voluntate, Nam textus in d. §. quamobrem dicit & quid plus si
ita suadeat dignitas mariti, sed patris est consilium collocare
magis vni quam alteri, quod dependet a voluntate sua, ergo il
lud plus legitima erit sibi libera absolute. Ampliant multi hāc
communem procedere etiā in extraneo dotante, vt possit do-
tem promittere ad eius liberam voluntatem, hoc argumento
quia stāte statuto quod filia nō debet succedere stantibus mas-
14 culis, sed debeat dotari arbitrio propinquorum, † non poterūt
ipsi propinqui, qui sunt extranei respectu puellæ le. 1. §. extra-
neum C. de rei vxo. act. arbitrari dotem minus quam legitimā,
quæ debetur filiæ de iure cōmuni, sed plus poterunt arbitrari
secundum qualitatē, & cōditionem personæ. Bald. & Salic. in
authen. res quę. C. comm. de leg. Crot. hic nu. 47. post Castren.
15 Alexā. Angel. & alios, quos allegat, sed contrahentes † semper
censentur se conformare dispositioni statutorum, & eorum,
interpretationi. Curt. Iun. in consil. 171. nu. 2. Socin. in cons. 14.
vol. 4. ergo ipsi extranei promittētes dotē pro vt sibi placuerit
debebunt regulari boni viri arbitrio, & sic non dare dotem mi
nus quam sit legitima. Et si hęc ampliatio esset vera fortius ap-
pareret hoc esse speciale in dote. Nam cum regulariter contra
16 ctus † non possit conferri in arbitrium alterius l. in vēdentis. C.
de contrah. empt. l. centesimis §. fi. ff. de ver. oblig. quia si nol-
let arbitrari contractus redditur nullus le. si quis arbitrator ff.
eodem tit. & l. finali C. de contrahenda empt. hoc fallit in do-
te cuius promissio potest cōferri etiam in voluntatem promit-
tentis, & ratio specialitatis est, quia quilibet promittens in hoc
habebit arbitrium regulatum a lege. Sed hanc ampliationem
17 non admisit † Cuman. hic nu. 8. nec Socin. Iun. nu. 216. in fine,
vers. Si vero dixerit, Nec Rip. d. nu. 97. vers. secus si extraneus,

quia cum non reperiatur aliquo modo obligatus, & dotando censeatur donare l.1.§.accedit C. de rei vxor.act. poterit ad eius arbitrium liberum etiam vnam rem solam dare, quia etiam in solo nummo dos cõsistere potest & Socinus relinquit cogitandum more suo qui in toto hoc suo volumine non dicit quinquaginta res resolutas. Ego teneo ampliationem esse veram, quia licet iste extraneus nõ sit obligatus dare dotem, tamẽ eo ipso quod promisit dotem, vt sibi placuerit, incipit esse obligatus illam dare arbitrio boni viri, sic enim probaui, interpretari debere verba pro vt volet, & pro vt sibi placuerit. Item hoc deducitur ex qualitate promissionis, quia dos promissa debet deseruire pro oneribus matrimonij l.pro oneribus C. de iure do. & dixi late supra in rubr. quæstio. 12. Et licet dos possit consistere in vno nũmo, quia pauper nihil aliud habet, & illud tradit, & dicitur dos, quia est ius vniuersale, & potest augeri, tamẽ in dubio intelligitur promissa secundum qualitatem personarum, & arbitrio boni viri. Nec placet dictum Cumani in d. nu. 8 quod ipsa mulier promittens dotem, non cogetur assignare arbitrio boni viri, quia ne superiori rubrica in quæstio. 6. hoc idem esse in promissione tacita, puta, stante statuto de lucranda dote per maritum, si ipsi nulla dotis constitutio facta sit, sed solum bona vxoris administrar permissum est, post mortẽ vxoris lucrabitur boni viri arbitrio, ergo tãto magis in promissione dotis expressa, Ideo ampliatio est vera. Circa secundum an supradicta communis sit vera, per rationem Barto. quia specia-
18 le est. vt dos † incerta promitti potest, sicut etiam tenet in l.ea stipulatus in 4. opposit. primæ partis ff. de verbo. obligat. & ibi omnes Doct. sequuntur. Item quia statutum loquens de lucro dotis verificatur etiam in dote incerta, vt tenet Croti. hic num. 47. post Cuma. in consil. 109. incipit. domina Ioanna. Quia in statutis verba sunt vere, & proprie intelligenda l. 1. §. is qui nauem ff. de exercitor. l. non aliter de leg. 3. Sed dos incerta pro-
19 missa verificatur ex præsumptione † iuris, quæ procedit secundum veritatem, & proprie probat, ergo comprehenditur sub ipsa statuti dispositione, Minor probatur, quia præsumptio iuris procedit secundum veritatem l. filium princip. ff. quod met. causa. Imo est vera probat. [illegible] veritati locum fore [illegible] culo nu. dicit quod præsumptio [illegible] batio, vt not. [illegible] C. de fide [illegible]
20 † requirens probationem [illegible] sumptione [illegible] Et dixi in præcedenti [illegible] nalibus requiruntur probationes [illegible] clariores
21 [illegible] C. de probation. & tamẽ [illegible] ficit, vt [illegible] etiam pœna ordinaria l. si quis adulteri. C. ad l. Iul. de adulter. [illegible] lib. 6. [illegible] verificatur ex præsumptione [illegible] promissa [illegible] l. de iure do. l. penult. §. si vxor. [illegible] Bart. in disputatione [illegible] habens [illegible] vt dixi [illegible] ctum comprehendi [illegible] certam. Sed [illegible] communis non sit vera per rationem Bartoli, [illegible] argumentum [illegible] l. C. de dot. promiss. [illegible] forma [illegible]
22 † possunt remitti in arbitrium vnius ex contrah[illegible] non est spetiale in dote. Antecedens probatur [illegible] ptio instit. de empt. & vendit. l. hec venditio ff. de cõtrah. empt. l. si in lege ff. locat. [illegible] stipulatus sum a Proculo ff. de verbor. obl. cum multis concordantibus adductis per Doct. [illegible] alterius arbitratu ff. de verbor. oblig. Consequentia [illegible] do quia promissio dotis incertæ valet ex iure [illegible] non est spetiale, antecedens probatur ex his quæ dicta [illegible]
23 pra, quia quælibet † incerta dotis promissio [illegible] bertate facta, semper regulatur, & certi[illegible] viri, Sed hoc est regulare in omnibus, pro[illegible] te parte 6 [illegible] quia si legetur alimenta [illegible] ris continent, cum non sit legatum [illegible] & licet legatum in certam quantitatem [illegible] tamen debet valere ex ea sola ratione, quia potest certificari l. 1. ff. de aliment. & cib. legat. l. si
24 cui annuum ff. de annuis legat. Tertio per tex. in l. 1. C. de dot. promiss. vbi incerta dotis promissio non valet, & hoc probatur in versi. cum neque species vlla, neque quantitas promissa sit. Sed istis non obstantibus non recedatis ab hac communi fundata per rationem Bartoli cum ratione specialitatis, & ad contraria respondeatis. Ad primum quod multa possunt remitti in alterius voluntatem in contractibus, sed substantialia cõtra-
25 ctus † non remittuntur in arbitrium alterius d.l. in vẽdentis C. de cõtrah. empt. l. quod sæpe. & l. hac venditio ff. eod. titul. [illegible] est spetiale in dote per supra probata. Ad secundum respondea-
26 tur, quod non valet argumentum † de vno spetiali ad alterum quia posset retorqueri, & postea duo specialia non possent destruere regulam, quæ potest nõ solum in duobus, sed etiam in multis alijs limitari, vt notatur in l. 1. ff. de reg. iur. sic est in casu proposito, regula est incertitudinem in iure vitiare, fallit in dote, in alimentis, vt d. l. si cui annuum, & in refectione viæ l. quidam testamento. de leg. 2. si illi, & alij casus sunt speciales non possunt destruere regulã, alias sequeretur, vt dic. Bart. hic, q̃d nulla incertitudo vitiaret, quod est falsum, vt probatum est. Secundo respondetur, q̃ aut loquimur in contractibus, aut in vltimus voluntatibus, primo modo non procedunt allegata in con-
27 trarium, quia si promitteretur † quid incertum pro refectione viæ, vel aliquid incertum pro alimentis, iste promissiones vitiarentur, quia sunt incertæ, Nec valeret argumẽtum de vltimis voluntatibus ad contractus, quia in vltimis voluntatib. versatur duplex fauor scilicet alimentorum, & vltimarum voluntatum, sed in contract. b. versatur solus fauor alimẽtorum, vel publicus refectionis viæ, qui non sufficit ad validandũ contractum incertũ. Secundo igitur modo sic ut supradicta legata valebunt, sic & legata dotis incertæ, quia continetur duplex fauor s. dotis & vltimæ voluntatis. sic Bart. in l. cum de in rem verso. col. [illegible] ff. de vsur. & in l. si certis annis C. de pactis. Sed nos in cõne proposita loquimur de promissione dotis incertæ, & sic in contractib. Ad vltimum dicatis, q̃ nos loquimur vtrum
28 dos possit cõstitui ad arbitrium alterius, sed tex. in d. l. 1. † C. de dot. promiss. de nullo arbitrio loquitur & addere arbitrium illi legi, est illam destruere, vt diximus supra in rubri. q. 6. nu. 10 & probatur, quia [illegible] C. eo. tit. dicit promissionem istam valere, q̃ñ adiectum est arbitrium, & ita loquuntur, d. l. cum post §. gener. & d. l. quæro [illegible] de iure dot. Sed quia in d. q. 6. nu. [illegible] diximus d. l. 1. C. de dot. promiss. id dispone [illegible] ratione, quia duo spetialia simul permissa nõ sunt, & Bolognet. hic nu. 141. post omnes alios copiosius id impugnat, Primo quia duo
29 spetialia † possunt concurrere, quando non oriũtur ex eodem fonte [illegible] ad Velleian. & notant singularia ff. si cer. pet. & probatur etiam in materia nostræ dotis, quæ multa priuilegia ha-
30 bet. [illegible] dicere, quod in d. [illegible] facta promissio per pactum [illegible] destruere illam legem, & totum titulum. Nã in ipsa lege [illegible] verbum promitto, quod denotat stipulationem l. [illegible] ff. de verbo. oblig. § si scriptum instit. de inutil. stipul. § [illegible] Et ipsa rubrica de dotis promissione cõmuniter interpretatur, id est facta per stipulationem & lex semper interpretatur ex materia tituli l. Imperatores ff. de in diem add. est. Demum [illegible] d. l. interpretari de pacto nudo, quia ex eo [illegible] nõ [illegible] vt ex pacto nudo [illegible] oriretur actio, quod [illegible] est per hac exactionem C. eod. tit. [illegible] intelligentiã [illegible] respondeatis ad illas oppositiones Bologneti. Ad primam dicatis, quod verum est regulã, sed [illegible] pacto, quia tenendo q̃ dicta promissio dotis erat facta per pactũ nudũ, ita duo spetialia oriuntur ex eodem fonte [illegible] actus, & vna promissio dotis incertæ, ex [illegible] habat priuium speciale, de quo etiam in l. ad exactionem, & sic [illegible] incertitudinem in nullius arbitrium collatam. Ad 2m respondetur, quod verbum promitto
31 † est nomen generis, quod continet etiam promissionem per pactum nudum [illegible] l. ff. de pollicitation. vers. solius offerentis promissum, & communiter [illegible] rubric. ff. de verbo. obligation. [illegible] quando dicitur importari stipulationem nõ potest intelligi [illegible] quia hic non esset nomen generis, sed in dubio sic intelligendum est, & late probat Iacob. de Alba in d. rubric. num. 45. [illegible] non potest intelligi de ea promissione, quæ [illegible] per stipulationem, quia dicit Imperator frustra
32 † exactionem competere & c. & aduerbium frustra [illegible] omnino sine effectu Soc. in l. centurio num. 216. & ibi notant omnes. Et si interuenisset stipulatio, nõ esset frustra [illegible] ea. Item probatur ex d. [illegible] vers. quasi
33 promissa dos [illegible] & dictio quasi † est nota maxima [illegible] nume. 12. C. de edend. Alberic. in l. [illegible] ex illam text C. de quadr. præscr. pt. [illegible] & duo fratres, & ibi Rip. num. 9. ff. de verbo. oblig. & denotat fictionem Alex. in cõsil. 2 num. 4. vol. 1. & importat diminutionẽ Aluaro. de inuestit. de re aliena facta nu. 1. in fi. & importat [illegible] glo. in l. in persona §. 1 in ver. quasi fideiussit ff. de [illegible] ergo non est illa promissio, quæ importat
34 stipulationem. Item verbũ promitto † legis præsumptione importat [illegible] prius inde ex ea si præcedente interrogatione [illegible] d. l. 1. non potest præsumi præcessisse interrogationem, quia dicit tex. [illegible] species vlla, neq. quantitas promissa sit. Deinde probatur, quia verbum promitto
35 † tunc potest significare stipulationem, quando scriptum est de voluntate promittentis, quia lex præsumit ordinem stipulationis, vt d. §. cum, sed in d. l. 1. verbum promisit fuit scriptum sine voluntate mulieris promittentis, vt exponit ibi Accur. in ver. dotem, in vers. tu dic, vt concordet cum contrariis, ergo resolute concludendum est, quod promissio non fuit facta per stipulationem. Nec obstat rubrica de dotis promissione, quia illa inter-

illam interpretatur ex [illegible] gro, ubi tractat non solum de promissione dotis facta per stipulationem, sed etiam per pactum nudũ, ut in l. 3. C. eo. tit. & illud argumentum a l. Imperatores procedit in dubio, sed in d. ti. C. de dot. promiss. clarè apparet tractari de promissione dotis quomodolibet facta. Ad vltimũ respondetur, quod & si per Theodosiũ fuerit inductũ, vt ex pacto nudo dotis agi possit d. l. ad exactionem, quod prohibet etiam fuisse inductum per Alex. in d. l. 1. C. eod. tit. Nec d. l. ad exactionem fuisset superfluè posita, quia ipsa principaliter ad hoc compilata est, sed d. l. 1. principaliter ad casum si duo specialia habẽtia originem ab eodem pacto in dote concurrere possunt: Et satis est vetus quærela nostrorũ cõpilatores, qui tot. & talia ex legibus resecarunt, vt vix integer sensus percipi possit, vt per Alciat. ff. de verb. signifi. in fine. Et alias in digestis nouissimis apparebit.

S V M M A R I A.

1 *Dos consistens in immobilibus alienari non potest, & quando fallit. num. 5. & num. 8.*
2 *Alienatio rei dotalis confirmari non potest per mulierem soluto matrimonio.*
3 *Mulier non tenetur de euictione dotis venditæ.*
4 *L. cum vir ff. de vsucap. sensus.*
6 *Venditio, & permutatio quando valeat inter coniuges.*
8 *Mulier iurans potest se obligare, etiam non certiorata de Velleiano.*
7 *L. fin. C. ad Velleianum debet intelligi cum vtilitate mulieris, non cum damno.*
10 *Mulier renuntians cum iuramento consentiens alienationi per maritum factæ, etiam non existentibus alijs bonis mariti, non habet recursum ad res dotales.*
11 *Doctores qui tenent mulierem iurantem, etiam non certioratam obligari efficaciter, reducuntur in contradictionem sui met.*
12 *Doctor in vno articulo sibi contradicens pro neutra parte est allegandus.*
13 *Mulier iurans vt obligetur, debet esse vere certiorata de Velleiano, secundum vere comm. opin.*
14 *Mulier iurans, & certiorata renuntians, potest in subsidium habere recursum ad bona dotalia.*
15 *Iuramentum non obstat stante enormi læsione.*
16 *Iuramentum in primo actu an inualidet secundum actum contrarium etiã iuratum.*
17 *Contractus qui dependet à voluntate non potest irreuocabiliter fieri, etiam cum iuramento.*
18 *Actus primus iuratus quando habeat clausulam derogatoriam.*
19 *Testamentum iuratum potest quis mutare.*
20 *Procurator iuratus potest reuocari.*
21 *Promissio iurata de non alienando non impedit translationem dominij.*
22 *Dos consistens in mobilibus cum qua sollemnitate possit alienari, & numero 25.*
23 *Æstimatio an & quando faciat venditionem.*
24 *§. & multo potius in auth. vt immobilia ante nuptialis. intelligentia.*
26 *Res mobiles datæ in dotem constante matrimonio non possunt vsucapi, nec præscribi.*
27 *Argumentum de pupillis ad vxores an valeat. & nu. 30.*
28 *L. in rebus §. omnis C. de iure dot. declaratio.*
29 *Argumentum de vsucapione ad alienationem non valet.*
31 *Dos consistens in mobilibus quando possit alienari sine sollemnitate.*

Q V AE S T I O   D E C I M A.

Vtrum res datę in dotem possint alienari.

NVnc videámus de priuilegijs dotis constãte matrimoni, & primo examinemus quæstionẽ Bartoli hic nu. 17. & 18. vtrum res datæ in dotem alienari possint, cuius duę sunt species, immobiles videlicet, & mobiles, De primis omnes concordant,
1 quod alienari † non possunt, postquam sunt ad hoc iura expressa. l. 1. & per tot. tit. ff. de fundo dotal. l. 1. per totam. C. de rei vxor. act. instit. quib. alien. lic. vel non in princip. & l. ita constãte, & l. cum in fundo §. si fundus ff. de iure dot. Ideo dicit Barto. hic quod talis alienatio est nulla etiam cum sollemnitate authent. siue à me C. ad Vellei. quia consentiendo pluries interpellatis temporibus, semper ipsa alienatio remanet nulla, vt dicit glo. in d. auth. siue a me. Ampliatur prædicta conclusio, vt procedat etiam soluto matrimonio, cum dos pleno iure pertineat ad vxorem,
2 vt talis alienatio † confirmari non possit, sed possit mulier rem alienatã petere, & reuocare à quolibet possessore, siue emptor sciuerit, siue ignorauerit, quia in hoc militat fauor, & priuilegium mulieribus concessum in eatum dotibus, quia constante matrimonio nõ tantũ egent priuilegio, quia maritus substinet onera matrimonij, sed etiã expresse non possit mulier alienationem dotis confirmare, nec de re dotali disponere antequam fiat sibi realis, & plena restitutio, vt in l. 3. in princ. & in
3 l. etiam ff. de fund. dot. Et probatur etiam, quia mulier † non tenetur de euictione, ad pretium, ergo soluto matrimonio cũ sit domina dotis non potest contractus cõfirmari, nec per possessorem conuentum impediri, nec aliqua exceptione, vel retentione defendi, antecedens probatur, quia respectu eius, & fauoris sui cõtractus est nullus: Et hãc opinionem tenet Imo. in l. cum vir. nume. 4. ff. de vsucap. & in c. cum contingat num. 22. de iureiur. Io. Fab. in §. 1. nume. 8. instit. quib. alien. lic. vel non Bald. Nouell. de dote. parte 7. limit. 11. Nec obstat text. in
4 d. l. cum vir † ff. de vsucap. vbi si maritus vendit rem dotalem, si postea soluto matrimonio ipse efficiatur dominus, vel successor illius rei, confirmatur venditio, ergo ita in vxore, vt tenet gl. reputata singularis in l. si constante. C. de donat. & eam vt singularem sequuntur Barto. Alberic. & Angel. Cyn. in l. si prędium in 2. quæst. C. de iure dot. Specul. de empt. & vendit. §. 3. versicu. sed nunquid potest confirmari. Quia ille tex loquitur in marito, vel extraneo, qui non est prohibitus alienare Ideo tenetur de euictione, & ad pretiũ obligatus, sed vxor est prohibita alienare, & de re dotali disponere non potest antequam fiat sibi plena, & realis restitutio, vt dictũ est, ergo soluto matrimonio non potest illam venditionem confirmare, & hæc opinio est magis tuta, quia fauet doti. Limitatur primo, vt pos-
5 sint res † dotales alienari cum consensu mulieris, quando id fieret in vtilitatem ipsius, l. 1. § & cum lex. C. de rei vxor. act. & de hoc est casus in l. ita constante ff. de iure dot. Et sic intelligatis iura in l. si sponsus circa venditionem ff. de donat. inter vi-
6 rum, & vxor. & in l. si donatæ. §. fi. C. eod. tit. vbi venditio, † siue permutatio, siue alius contractus onerosus valet inter maritũ, & vxorem, si is fiat in vtilitatẽ ipsius, & prętium æquipolleat rei in eo aũt quod non ęquipollet, & reputatur donatio non valet. Vnde facta permutatione fundi mariti, cum domo vxoris, & postea alienata domo per maritũ, non põt post mortẽ mariti vẽdicare domum, tanquã dotalem, & prohibitã alienari, quia ille contractus onerosus poterat fieri inter coniuges, & in toto æquipollebant res permutatæ, & erat in vtilitatẽ ipsius mulieris fieri dictã permutationẽ, ita est casus decisus per Afflict.
7 decis. 330. Sic etiam intelligatis tex. in l. fi. † C. ad Velleian. quę habet quòd mulier potest fideiubere pro altero, recepto aliquo, idest eo recepto, quod sit in vtilitatem mulieris, vnde si mulier fideiuberet pro scutis quinque mille, recepto anulo valoris duorum scutorũ, fuit decisum Lusitanię fideiussionẽ nõ valere, vt per Ant. Gaman. decis. 121. quia debet intelligi ille tex. quando mulier pro fideiussione tale pretium accepit, quod magis pro vtilitate, quam ex fragilitate acceptum iudicetur.
8 Secundo limitatur pro liberatione † mariti, nam viuente constante matrimonio, res dotales possunt alienari, l. quamuis ff. solut. matrim. l. mutus § 1 ff. de iure dot. & ita est casus decisus vt per Franch. decis. 237. Tertio limitatur, quando mulier iurauit, quia tunc valet, & tenet contractus, & alienatio ca. cum contingat de iureiur. cap. licet mulieres eodem tit. lib. 6. etiam
9 si mulier † non fuisset certiorata de Velleiano. Archidiac. & Ioann. Andr. in cap. quamuis per illum text. de pact. lib. 6. & ibi Natt. num. 54. Anton. de Butr. in cap. si diligenti, quem sequitur Alexand. in cons. 42. colum. 4. vers. pro hoc vol. 1. & in cõs. 146. vol. 7. Castrens. in l. fi. §. fi. num. 8. ff. ad Velleian. dicens hoc esse, quia iuramentum extenditur ad ignorata. Ias. in l. in repudianda ff. de acquir. hæredit. dicens de hoc esse casum in c. in rescript. de iureiur. Et hanc opinionem esse approbatam in practica, & de hoc esse text. rotũdũ in d. c. ex rescripto, dicit Rom. in l. sciẽdum ff. de verb. oblig. Curtius in additionibus ad Castren. in d. l. fi. §. 1. dicit esse cõem opinionẽ Andr. Gail. obseru. lib. 2. ca. 77. nu. 10. dicit esse communem. Seraphinus tract. de priuileg. iuramenti cap. 63. num. 3. dicit communem. Cutier. in tract. de contractib. iuratis. ca. 20. nu. 2. dicit communem, & ita est casus decisus, vt per Cappel. Tholos. decis. 57. Thesa. in decis. 22. num. 13. in fine. & nume. 2. in fine dixit quod quando adest iuramentum senatus pedemontanus est solitus tenere hanc opinionem. Et pro hac opinione faciunt aliæ opinio-
10 nes quia quando mulier † consentit alienationi, & renuntiat cum iuramento, tunc licet non supersint alia bona, tamen super eisdem alienatis non poterit habere recursum, & ita fuit decisum, vt per Afflict. decis. 311 & per Boer. decis. 23. num. 9. versic. sed bene, & per Franch. decis. 84. Sed Bone Deus quan-
11 ta videtur cõtradictio inter nostros Doctores, † propter ignorantiam logicæ nescientes distinguere: Pauci sunt ex præcitatis Doctoribus, qui sibi non contradicat & ordine retrogrado procedendo, vt huius Lectionis instar attentent nostri aduersarij emulari memoriam meam: Franch. in decis. 477. colum. 2. a numer. 8. infra. dicit, quòd ita demum, mulier, quæ remisit hypothecam & renuntiauit cum iuramento, regressum ad eadem bona habere non poterit, quando vir esset soluendo super alijs bonis, sed si non esset soluendo, ad eadem bona redire poterit, & ad hoc citat Afflict. in d. decis. 311 & monstrat hanc opinionem esse certiorem, pro qua multa allegat Thesaur. in

decis. 323. nu. 9. vxorem non obligari pro viro etiam iurato, & latis late, & docte probat hanc esse veritatē. Capella Tholos. d. decis. 37. loquitur, non interueniente iuramento, non ergo in casu, in quo allegatur. Gutteres. in d. cap. 20. nu. 2. dicit ꝙ mulier iurans, & renuncians debet esse certiorata, alias iuramentum non obstat, & hanc esse communē opinionem etiā, vt ipse sibi contradicat in decernendo verè communem. Roman. in d. l. sciendum dicit, etiã q ipse sæpe & legendo, & consulendo tenuit, quòd mulieri nō obstet iuramentum, nisi fuerit certiorata, & in l. si duo patroni §. idem Iulianus ff. de iureiur. dicit hanc esse opinionem æquiorem. Iason in auth. sacramenta puber. col. 13. vers. tertio & principaliter. & seq. C. si aduers. vendit. dicit quòd iuramentum non obstat nisi certioretur, & hanc opinionem esse æquiorem, & forte veriorem, & hoc etiā dixit Alex. in cons. 89. vlto puncto col. 5. vers. nec huic opinioni vol. 2. & in l. sciendum col. 3. ver. iuxta hoc quærit ff. de verb. obl. dicit hanc opinionem posse in puncto iuris sustineri. Io. Andr. in addit. ad Specul. in tit. de oblig. & solut. §. 1. col. 6. in addit. quæ incipit quomodo huic dicto sequitur hanc opinionem sibi contradicens. Bald. etiam qui suo more sibi contradicit, in d. l. si duo patroni §. idem Iulianus ff. de iureiur. dicit hāc opinionem esse æquiorem. & in l. 3. in fi. C. de decur. lib. 10. & in cons. 4. quæritur fideiuss. res vol. 1. & cons. 47. casus talis est D. Andreolus in fin. vol. 1. vbi dicit hanc esse communem opinionem, & in cons. 4. [illegible] in casu proposito col. 1. vers. sed dubitatur eod. vol. 1. Et propterea stante contrarietate Doctorum non est credendum huic opinioni, quia Doctor in vno articulo
12 † sibi ꝯdicens pro neutra parte est allegandus l. vbi repugnantia ff. de reg. iur. Ergo declaramus primo hanc tertiā limitatio-
13 nē, procedere, qñ mulier † iurãs certioratur de iure Velleiano & hāc opinionē esse verè cōmunem testatur Bellog. in Spec. prin. tit. de iurament. cart. penult. & hanc sequuntur oēs Doctores qui fuerunt iuramentorū obseruãt. [illegible] Dyn. in col. 5. qō talis est Cyn. in l. 2. in 6. q. C. de rescind. vend. & ibi Bald. in 9. quæst. & ibi Salic. in 11. quæst. Cardinal. in c. [illegible] de empt. & vendit. vbi Anton. de Burgos dicit hanc esse verè communē opin. [illegible] Sen. in cons. [illegible] Imol. in l. [illegible] & Barbat. ff. de verb. oblig. [illegible] gat [illegible] membro, & in plurib. [illegible] Alber. [illegible] Salic. in d. auth. sacramenta pub. Fulgos. in cons. [illegible] nis colu. 2. vers. [illegible] col. 4. ver. sed dub [illegible] fin. Fabian. in tract. de empt. [illegible] alijs congestis per Franc. [illegible] C. de renon. [illegible] continet [illegible]
14 claratio [illegible] nem procedere qñ mulier [illegible] certiorata [illegible] modo non [illegible] [illegible] Velle [illegible] Salic. [illegible] [illegible] sed ista ratio dicit in communi [illegible] est casus decisus, vt per Franc. in [illegible] declarat etiam qñ mulier habet correum [illegible] fideiussorem pro dote [illegible] huius declarationis [illegible] est, quia vbi remaneret indotata,
15 ipsa mulier enormiter læderet, quo [illegible] mulier C. ad Velle [illegible] nionē testatur Gail. pract. obseruat. c. 77. [illegible] Dec. in cōs. 180. [illegible] per Thessaur. in decis. 223. num. [illegible] & præsumeretur iuramentum metu reuerentiali [illegible] [illegible] tenuerit Alexan. [illegible] Barto [illegible] congestos per Thessaur. [illegible] declarat hanc limitationem [illegible] primo
16 iurasset non vendere res dotales, nec alienationi consentire, [illegible] vendit, vel alienationi consentit & iurat eo casu non valet hoc secundum iuramentum [illegible] intellectu de iureiur. [illegible] tenet Innoc. & Abb. & communiter Doctores & hanc opinionem tenet gl. reputata singularis [illegible] licet mulieres de iureiur. [illegible] & ibi Ioan. And. Archid. Gemin. [illegible] Franch. Hos. [illegible] in d. c. cum contingat col. fin. ver. quid si minor, vel [illegible] de iureiur. Spec. de empt. & vendit. [illegible] tertio [illegible] & nota generale [illegible] Bart. in l. si quis pro eo [illegible] g. ff. de nociu. [illegible] columna [illegible] de iure dot. & in l. is cui bonis ff. de verb. obl. [illegible] §. in fin. instit. quib. alien. lic. vel non. vbi dicit illam gl. esse singularē, Bald. [illegible] in l. duobus §. fi. ff. de iureiur. vbi Alexan. dicit hanc esse communem opinionem, & illã glo. reputat singularem. Imol. in l. si æstimatis in fin. ff. solut. matrim. Sed ego credo hanc opinionem non esse veram. Primo, quia qñ actus,
17 vel cōtractus † dependet à mera facultate, & voluntate ipsius disponentis, non potest irreuocabiliter astringi, etiam cum iuramento taliter ꝙ ab eo non possit recedere, sed valet, & tenet secundus actus contrarius, licet disponens sit periurus, arg. tex. in l. quis in aliena §. si ff. de acquir. hæred. & l. si quis in princip. testa [illegible] & l. si nemo enim. de leg. 2. Et de hoc est casus expressus in c. sicut ex literis de sponsalib. vbi qui iurat contrahere matrimonium cū Berta potest contrahere cū alia, licet sit periurus.
18 Nec obstat qđ primus actus iuratus † habet clausulam derogatoriam sequentis actus ꝯrij. & tollit vires illius virtute iuramēti. Quia illud est in dubio, qñ non constat de determinata volūtate secundæ dispositionis, secus quando constat, vt in casu proposito, quia tunc primus actus derogatur per secundum, & dicitur constare vel per clausulam derogatoriam positam in secundo actu, vel per iuramentum in secundo actu interpositū ex quo inducitur tacita reuocatio prioris actus. Et pro hoc sunt multa similia iure sic decisa, Si quis fecit testamentum,
19 & iurat non mutare, postea ad libitum potest mutare, licet sit periurus, Ioan. And. in reg. quod semel de reg. iur. lib. 6. Item
20 si quis constituat procuratorem, † & iuret non reuocare, pōt ad libitum reuocare, gl. in ver. reuocatus in c. fi. de procurator. lib. 6. quę est cōmuniter recepta. Et pro hac improbatione fa-
21 cit, quia promissio † de non alienando, etiā iurata non impedit translationem dominij, & ita tenet Innoc. in c. dilecto nu. 4. de præbend. & ibi Abb. & cæteri Doct. in l. ea lege C. de cōdict. ob caus. Iaso. in l. si ita quis §. ea lege num. 23. ff. de verb. oblig.
22 Altera pars lectionis est videre de mobilibus, † vtrum constante matrimonio alienari possint, In quo articulo communis opinio est, ꝙ hodie non possint alienari, nisi ab initio consentiat mulier, & lapso biēnio iterum consentiat, & viro remaneant tot in bonis, quæ optime sufficiāt ad dotis restitutionē, & ista sollemnitas ponit in auth. siue à me C. ad Vellia. de qua loquitur Bart. hic & de communi testatur Socin. Iun. nu. 235. & Bolognet. nu. 170. Declaratur autem ista cōmunis, vt procedat quando res mobiles sunt datę inæstimatæ, quia per æsti-
23 mationem † dicitur fieri venditio, & non erit amplius illa res in dote, sed prætium eius l. quoties, & l. plerunque §. si ante ff. de iure dot. ergo eius dominium irreuocabiliter efficitur viri, vt not. in l. si æstimatis, & l. seq. infra eod. Sed intelligatis hanc declarationem procedere quando æstimatio fit per modū veri pretij, secus si æstimatio fieret, vt sciretur valor, quia eo casu res adhuc remanet dotalis, & eius augmentū spectabit ad vxorē, & eius hæredes, non autem ad maritum, prout ita est casus decisus per Afflict. dec. 270. & late de hoc scribit Couar. pract. qō cap. 28. præsertim nu. 4. Item intelligatis, dummodo in æstimatione prædicta, quę fit per modum veri pretij mulier non sit læsa, etiam infra dimidiam iusti pretij, quia tunc semper succurritur ipsi mulieri, vt in d. dec. 270. nu. 5. Fundatur ista com-
24 munis per tex. in § & multo potius in auth. vt immobilia ante nuptialis donationis &c. in vers. si quid dotis aut alienetur, aut supponatur, quia versicu. debet intelligi de rebus mobilibus, quia impossibile est intelligere de immobilibus, quę pleno, & expresso iure prohibitæ sunt alienari, Item si de immobilibus intellexisset, oportuisset dicere, & multo minus procedit in dote, quia res immobiles plenius prohibentur, Item quia in fine dicit, ꝙ oīa priuilegia dotis remaneāt in suo robore, cū igitur ille ver. non pōt intelligi de rebus immobilibus, concludendū est intelligi debere de mobilibus, vt. s. prohibeātur alienari, sed postea permittant cum illo duplicato consensu. Item probat, quia cū vnica dispositione esset prohibita, & permissa alienatio nō poterat ille ver. multo potius se referre ad patrē dispositionis sūæ, Sed referendo se ad totam dispositionē, induceret absurdū, & esset dicendū multo minus, qa esset correctio dispositionis in preiudicium mulieris, qđ vt euitet, debet referri ad res mobiles, & ideo referri debet ad res mobiles, vt videatur eas tacite prohibere alienari, sed pmitti cū duplicato ꝯsensu ipsius, & iste est intellectus glossę ibi in ver. valebunt in fi. c. Sed contra hanc communem sententiam multa opponuntur. Pri-
25 mo text. instit. quib. † alien. licet, vel non in princip. vbi prohibitio facta de alienatione rei dotalis intelligitur solum de rebus soli, ergo res mobiles indistincte possunt alienari. Secundo si res dotis mobiles possent alienari, tunc earum dominium posset transferri per alienationem, sed hoc consequens est falsum, ergo & antecedens, ꝓbatur falsitas per tex. in l. i. reb. §. oēs
26 C. de iure dot. vbi habetur quod oēs res † dotales prohibentur vsucapi, & præscribi, nec habet locū prescriptio etiam 30. ann. sed vsucapio est respectu rerum mobilium, ergo mobilia non possunt alienari l. cū vir ff. de vsuca. l. fi. C. de reb. alien. non alie-
27 nand. Tertio opponitur res mobiles † minorum prohibentur alienari omnino, ergo & res mobiles dotis, antecedens probat per tex. in l. lex quæ tuthores. C. de admin. tut. Et hæc erat opinio Petri de Bellapert. Consequentiam probo, quia ratio fragilitatis æqualiter militat in rebus mobilibus & in rebus immobilibus, & æqualiter militat in minore, & in muliere, ergo & eadem dispositio. Istis non obstantibus, non est recedendum a cōmuni. Ad primū respondetur, ꝙ procedit ex prohibitione legis Iu-

legis Iulię de fundo dotali,quæ postea fuit correcta per Impe-
ratorē, vt l.vnic.§.& cū lex.C.de rei vxo.act.licet Ias.hic nu.33.
ver.ꝯsidera ꝙ posset aliter respondet,& sequitur Soci. hic nu.
28 237.vt videbitis. Ad secundum respondetur,ꝙ in d.§. oīs † nō
prohibetur vsucapio simpliciter,eo qa res non potuerit aliena
ri,sed eo quia mulier nō cōpetit actio ꝯstante matrimonio,er-
go potuit cōstante matrimonio esse facta alienatio, & eo solu
to incipere vsucapio,sicut ēt pōt vsucapio incipere ꝯstante ma
trimonio, qñ mulieri cōpeteret actio ad repetendā dotem ob
vergentiā viri ad inopiā per l. vbi adhuc. C.de iure dot. Nec va-
29 let argumentū de † de vsucapione ad alienationē,qa ēt res alie
na vendi pōt l. itē alienā ff.de ꝯh.empt.sed vsucapi non pōt §.
furtiuę instit.de vsucap. Ad vltimum respondet Bar. negando
esse eādem rōnem inter pupillū,& mulierē quia facilius impe
ditur alienatio propter pupillū,q̄ propter mulieres l.sicut C.de
præscr.30.ann.vbi præscriptio currit ꝯ pupillos,sed non ꝯ mu-
lieres.Ias.replicat,quòd intentio Petri de Bellaper. fuit argue-
30 re de pupillo † ad dotem, non autē de pupillo ad mulieres, &
in istis terminis bene procedit argumētum de pupillo ad do-
tem,nā sicut nulla currit præscriptio cōtra pupillum,vt d. l. si-
cut ita nulla currit contra dotem l.cum nouissimi §.illud C. de
præscr.30.ann.& l.in rebus §.omnino C.de iure dot.Sed tenē-
do quod Petrus intellexerit de argumento a pupillo ad dotē,
nō procedit istud tertium argumentum, quia vt dictum nul-
lo modo valet argumentum de præscriptione,siue vsucapione
ad alienationem,& nos loquimur de alienatione. Sed ista cōis
de rebus mobilibus intelligitur de ijs quæ seruādo seruari pos-
31 sunt,quia si fuerint mobilia,† quę seruādo seruari nō possunt,
indistinctè possunt alienari,quia si non alienarentur,esset dam
nū mulieris,quia perirent,& inutiles efficerētur, & ideo inuti-
lia etiam propter euitandum damnum possunt alienari l. ita
constante ff.de iure dot.Item limitatur,vt non procedat, quā-
do res mobiles dotales consistunt in pondere,numero,& mē-
sura,quia tunc indistinctè possunt alienari l. res quæ in dotem
ff.de iure dot.Item limitatur fauore libertatis quia serui dota-
les possunt manumitti.l.1.C.de ser.pign.dat.manumitt.l. do-
talem in princip.infra eod.gl.in l.libertas ff.de reg.iur.

SVMMARIA.

De expositione Glossæ in verbo Vbique,& in verbo Nam & reipublicæ.

SEquebat̄ videre de priuilegijs dotis soluto matrimo-
nio, Sed quia in p̄cedentibus tractata est illa qō vtrū
mulier per tacitā hypothecā p̄feratur habenti ante-
riorem expressam, & quia vos instatis pro vacātijs so
litis. Propterea percurramus hodie istas glossas. Et in primis in
1 ver. Vbique.† Accurs.tripliciter interpretatur vel in oī casu,vel
in oī loco,vel siue cū stipulatione,siue absque ea . Prima,& vl-
tima cōiter reijcitur, Secunda cōiter approbatur , de cōi testat̄
Soci.iun.nu.252.Bologn. nu.186. Ego non video drīam inter
primam,& secundā,quia licet dictio vbiq; sit aduerbium loci,
& ideo ex natura aduerbii interpretari debeat in oī loco, tñ ip-
sa dictio ex iuris interpretatione interpretatur in oī casu , vt est
textus expressus in §.hinc nos in auth.de nuptijs, in versi. quia
vbique custodire morientē volumus voluntate , & inibi vbiq;
exponit̄,vbiq; in oī casu , & indistinctè , prout late interpretat̄
Hippoly. Rimin.in cons.305.nu.52.& 53. vol.3. nec pōt dici in
oī loco,quin casum cuiuslibet loci ꝯprehēdat . Nec ob. ꝙ lege
Iulia de fundo dotali ꝓhibitio alienādi solū in Italia facta erat,
instit.quib.alien.lic.vel non in princ. & l.vnic. §. & cum lex. C.
de rei vx.act.ergo extra Italiā hoc priuilegiū non erat,& sic nō
in oī loco,& propterea Aret.dicat subaudiendā dictionē ferè,
quē sequitur Rip.nu.109.& Bologn.nu.187.dicat ꝙ ēt in oī rta
subintelligitur,postq̄ non est regula in iure , q̄ non habeat suas
fallentias , Ego aūt credo Socini bonā r̄nsionem posse sub hac
2 forma declarari,ꝙ priuilegium † dotis est duplex, aliud particu
lare,aliud generale q̄ inter se differunt, qa generale priuilegiū
est illud quod in dubio intelligit̄ in casu non prouiso,sed parti-
culare expressum habet, quod continet , tunc dicendum ꝙ lex
nostra loquitur de priuilegio generali, ꝙ in dubio doti cōcedi
tur, ergo si in aliquo reperiat̄ expressā iuris decisio , priuilegiū
nostræ legis non procedit,& ideo si consideremus legē nostrā
sub tēporibus Pōponij,longe ante Iustinianum qñ vigebat for
te ipsa lex Iulia, aderat expressa iuris decisio, vt prohibitio fun-
di dotalis extra Italiam non erat facta , quo casu non procede-
bat hoc priuilegium generale,& in dubio . Sed pōt ēt dici ꝙ d.
3 lex Iulia † fuit correcta a Iustiniano,vt d.§.& cū lex,& quia Iu-
stinianus noluit per Cōpilatores poni leges correctas , ne pone
rent̄ inutilia,ideo cōcludendū est ꝙ apposuerunt ea verba Pō-
ponij,q̄ habebāt respectū ad ipsam correctionē factā p Iustinia
nū. Et ideo hodie possit dici dotē sp,& vbique.i.in oī loco priui
legiatā esse. Gl.i ver.& reipublicæ.diuidit̄ in duas partes, In pri-
ma tractat de vtilitate publica,in secūda de interesse æstimabi-
li,& inęstimabili,& prima subdiuidit̄,quia primo exponit qūo
intersit reipublicæ, deinde colligit notabile qñ rō priuatæ vti-
litatis concordat cū ratione publicę vtilitatis,& secunda etiam
subdiuiditur in eas partes quæ tractāt de interesse inæstimabi-
li,& de speciebus interesse æstimabilis,pro quibus oēs Doc. hic
se remittunt ad not.in l.1.C.de senten. q̄ pro eo quod interest.
Sed quia Doctores oēs hic satis perplexè tractant hanc mām ,
Nos methodicè doceamus primo quot sint spēs vtilitatis pu-
blicę,& qūo differant inter se,deinde videamus pp quā vtilita-
tem publicam dos sit priuilegiata. Circa primū Bar. hic nu.25.
4 & seq.dicit ꝙ † publica,& priuata vtilitas pōt esse quatuor mo
dis. Primo quædam est vtilitas publica,quæ affert suam vtilita-
tem in cōi,& in quolibet particulari,quod consistit in sacris sa-
cerdotibus , & magistratibus , nam sicut vnus potest intrare in
ecclesiā,ita & alius , & sicut vnus defenditur a magistratibus,
ita & alius l.1.§.huius studii.ff de iust.& iur. Secundo est quędā
vtilitas publica,quæ suam vtilitatem affert in cōi, & non in par
ticulari,vt id quod habet camera fiscalis.l.vtilitas. C.de primi-
pil.lib.11. Tertio,quædā est vtilitas priuata principaliter, sed se
cūdario dr̄ publica , quia respectu vniuersi vtilis est,ex eo quia
affert vtilitatē respectu vniuersi , & est apta afferre in quolibet
particulari,vt quod mulieres sint dotatæ,nā sic nubent,& pote
runt generare filios,qui erunt fortè magnates , Imperator, &
Papa,& sic est apta afferre vtilitatē ī quolibet particulari, Quar
to,q̄dā est vtilitas publica,q̄ principaliter ē priuata , sed ideo dr̄
publica,quia affert vtilitatē respectu vniuersi,sed in particulari
affert vtilitatē cuilibet de per se separatim, & ita vni, quod non
alteri,nec est apta afferre in quolibet particulari vlr̄,sed separa-
tim , & particulariter, vt reipublicæ interest suos subditos esse
diuites.§.pen.instit.de his qui sunt sui, vel al. iur. & §.cogitatio
in auth.vt iudi.sine quoquo suffrag.& l.seruū quoque §. publi
cē.ff. de procur. ista est igitur priuata vtilitas principaliter , sed
ex ea resultat publica in vlī. Differūt aūt inter se, Primo in vlī,
5 ex eo quia regula est,vtilitas † publica præfertur priuatæ, l.1.§.
nec tñ. C.de caduc.toll.l.pen.ff.de priuil.cred.l.1.C.de vend.re-
rum fiscal.lib.10.Bal.in l.iubemus.C.de sacros. eccl. ꝙ in omni
priuilegio intelligitur excepta vtilitas publica, & in l.in prouin
ciali,& in l.seq.ff.de parricid.& in rubr.C.qui accusar. nō poss.
& in c.1.de præbend.& in c.bonæ de postulat. prælat. latē Grā.
6 decis.13.nu.17.& seq. Sed hanc conclusionem intelligunt,† qñ
priuata sita includitur sub publica,vt ipse priuatus ēt iuuetur ex
ea vtilitate publica,licet non tantum quantū iuuabatur ex sola
sua priuata,aliàs secus,quia tunc præfertur priuata , quia char-
tas ordinata incipit a seipsa.l.præses.C.de seruit.c si nō licet 23.
q.5.& hanc tenet gl.in d.c.bonæ in 1.de postul. præl. & in ca.li-
cet in ver. ita cōis vtilitas.de regular.Butr.in d.c.bonæ num.44.
Abb.in c.si. nu.4. de voto. & ita aliàs consului Neapoli pro D.
Comite Sarni, ꝯ D. Episcopum Sarni , Sed hodie contrariū te-
neo , & doceo vos veritatem ipsam , quia cīa iura allegata per
dictas glossas in d.c.bonæ, & in d.c.licet loquunt̄ qñ concurrit
7 vtilitas priuata cū priuata,sed qñ cōcurrit † priuata cū publica,
sp succumbit ipsa priuata, & de hoc est casus in l.vtilitas. C.de
primipil.lib.11.Nec obstat qđ publicum dr̄ illud quod quilibet
participat & sic de hac vtilitate publica deberet ēt participare

8 qui succumbit, quia qñ princeps † aufert alicui bona ex causa participat, vt in l. nã si verberatũ ff. de rei vendic. & in l. Lutius ff. de euict. quã vtilitatem põt percipere ille priuatus à quo bona ablata sunt, & tñ vtilitas publica oĩno supprimit priuatã idẽ habetur in l. venditor § si constat ff. comm. præd. vbi loquit de lapidicinis ĩ alicuius fundo sitis, quas nulli cedere licet, nisi cõsuetudo aliter disponat, & ibi gl. dicit, licet lex sit, vt nulli domi norũ ius suũ auferatur, tñ ei derogatur ↄsuetudine, ergo & per principem id fieri potest Et dicit Bart. in proœm. ff. illum text. ad hoc esse singularissimũ in iure, & singularissimũ appellat ibi Cagnol. nu. 39. & ibi oẽs dicunt, quod causa, quæ debet mouere principẽ debet esse fauor publicus. Bart. in l. quęcunq; C. de fid. instr. lib. 10. Roman. in cons. 310. vbi ex pluribus cõcludit

9 ciuitatem † posse auferre rẽ aliquam a priuato, vt de ea remuneretur eum, qui sit benemeritus de republica, & sequitur Dec. in ↄs. 269. & in ↄs. 361. col. pe. & in ↄs. 388. & late Iaf. in l. Barbarius. col. 6. ff. de offic. præt. & in l. fi. C. si ↄtra ius, vel vtil. pub. & in l. quo minus circa. prin. ff. de flumin. Crauett in ↄs. 5. nu. 5. Viuius in suis commun. in ver. Princeps col. 2. vbi testatur de magis cõi, & per Fel. in c. quæ in ecclesiarum colu. 10. de consti. Nec potest dici, φ ille priuatus cui bona auferuntur ex causa publica debet habere pretiũ, & sic ẽt sentit commoditatẽ. Quia tex.

10 in d. l. item † si verberatum, dicit (modico dato pretio) ergo nõ integraliter. Et licet alias Romę consuluerim, φ illa verba modico dato pretio debẽt intelligi de iusto pretio, vt ibi per Cyn. & Iacob. de Arena, & Bellug. in Spe. prin. §. donum rub. 46. in prin. nu. 4. & ita ibi obtinui post Pontificatũ Sixti Papæ V. tñ ibi ẽt declaraui, φ illud dr̃ modicum respectiue ad vtilitatẽ domini a quo inuito extorquetur l. nec quasi iuncta glo. ff. de rei vendic. Bal. in l. non interest ff. quod met. caus. quia considerat interesse voluntatis l. fi. ff. de vsu. & hab. ergo sp vtilitas supprimitur ab vtilitate publica, ĝtũuis priuatus, nil percipiat ex illa publica. Modo videamus differentias in mẽbris distinctionis Bart. Circa primum Bart. nu. 26. dicit φ illa prima vtilitas publica præfertur cuicunque alteri siue priuatæ, siue publicæ, sed Bart. hic non distinguit, & melius dixisset quòd iste sit primus gradus æquitatis qui datur religioni, illam præferendo tam in vniuersali, ĝ in particulari cuicunq; alteri rei, siue publicę, siue priuatę, vt scriptũ est in l. 2. ff. de iure & æquitate in Digestis nouissimis. Sed retẽtis terminis Bar. in rebus spiritualibus nullus

11 debet præferre vtilitatẽ † cõem propriæ, & priuatæ vtilitati, qa charitas ordinata incipit a seipso, habetur in c. si non licet 23. q. 5. regula diligẽdi proximũ a seipso ĩcipit, ergo magis vnicuiq; est optanda, & præferẽda vtilitas propriç salutis, saluti aĩę quorũcunq; aliorũ. Et hoc probatur per tex. Ecclesiast. cap. 4. Qui sibi nequã, cui bonus, ergo videtur quod nullus potest alios ordinate diligere nisi prius diligat seipsum, sed isto modo nõ põt esse qui propter vtilitatẽ cõem aliorũ sibi vult esse nequã. Be-

12 ne verũ est, φ bonũ publicũ † spirituale est præferendum cuicunque bono tpali, siue publico, siue priuato, & hoc voluit dicere Bart & probatur per illud Io. maiorem charitatem nemo habet, ĝ vt animã suam ponat quis p amicis suis, casus aũt est

13 in quo quis tenetur corporalẽ † vitam pro vtilitate aliorũ spirituali offerre, vt cum prælatus, cui commissa est cura de ouibus suis, iuxta illud Io. cap. 10. bonus pastor dat animam suam pro ouibus suis, vel vt dicit S. Tho. in 3. sent. dist. 29. cum scimus fratrem nostrũ posse libertate per mortẽ corporis a morte aĩæ si ne periculo aĩæ, tunc. n. tradere animam fratribus non est perfectionis, sed necessitatis, voluit igitur hic intelligere Bart. φ vtilitas publica præferatur cuicũque alteri publicæ. l. sancimus C. de sacros. eccles. l. int. eã ff. de religios. & sic præfertur dot. Circa secundum membrũ Bar. distinguit, aut quęris an ista vti

14 litas publica. s. pecuniç † fiscalis pręferatur doti, de qua in 3. mẽbro & respõdet nõ, φ qa pari passu ambulant, vt l. 2. C. de priuileg. fisc. & dictum est supra, aut an præferatur quartæ, & quia illa est priuata principaliter, & distinguit, aut loquimur de iure iã quæsito, & vtilitas publica oĩno præfert, vt C. de priuilegijs fisci per totum ti. & l. pen. ff. de priuileg. credit. Aut loquimur de iure nouo per principẽ ↄcedendo, & tunc aliqñ princeps solet præferre vtilitatẽ priuatorũ, ne videatur auarus, vt l. 1. C. de secund. nupt. & l. 1. in fi. C. de caduc. toll. Circa tertiũ mẽbrum. s. de dote dicit φ ipsa præfertur vtilitati priuatorũ, vt hic, & in auth. res quæ C. comm. de leg. Sed nos hic examinemus vtrũ dos sit priuilegiata principaliter propter vtilitatem publicam.

QVAESTIO VNDECIMA.

Vtrum dos sit principaliter priuilegiata propter fauorem publicum.

IN hoc articulo communis opinio est, quòd priuilegia

15 † sint concessa principaliter fauore dotis, sed secundario propter fauorem publicum, & hanc tenet Barto. num. 25. Socin. Iun. num. 4. & 257. Iaso. num. 39. Rip. num. 16. vers. Sed aduerte, Bolog. nu. 38. Crot. nu. 4. & nu. 10. Ruyn. nu. 135. qui testatur de cõi, sed ipse tenet contrariam opinio-

16 nẽ. Fundatur ista cõis quia priuilegio † inducto propter publicam vtilitatem principaliter non põt renuntiari ẽt cum iuramento l. si vnus §. pac. ne. ff. & § seq. ff. de pact. & l. ius publicũ ff. eod. & not. in c. si diligenti de foro cõpet. latẽ Bar. in l. si quis pro eo ff. de fideiuss. sed mulieres possunt renunciare istis priuilegijs cum iuramento c. contingat de iureiur. c. licet mulieres eod. tit. lib. 6. & habetur in auth. sacrã. pub. C. si aduers. vẽdit. ergo cãũ priuilegia non sunt inducta principaliter pp fauorẽ publicũ, sed secundario, principaliter autẽ propter priua-

17 tũ. Scdã rõ priuilegia † sunt concessa principaliter pp dotẽ, ergo secundario pp fauorem publicũ, antecedens probatur per textum nostrũ in vers. itẽ & reipublicę sic inducẽdo, nã ex dictione & quæ est implicatiua colligitur, quod priuilegia conceduntur principaliter pp interesse, & fauorem ipsarum mulierum, & in consequentia pp fauorem publicum, quia dictio etiam, vel &, implicat casus magis dubitabiles, argum. not. in l. 1. C. qui admitti, & erat maior dubitatio propter fauorẽ publicũ, & sic maior distantia, & cã remota. Cõtraria opinio est verior s. qđ. priuilegia sint doti concessa pp fauorẽ publicum

18 pricipaliter, & hanc opinionẽ tenẽt Aretin. & Ruyn. hic. Primo per text. in l. assiduis C. qui pot. p gn. hab. vbi habetur, qđ antiqui non habuerunt respectũ ad incõmodum mulierũ, qđ respicit priuatam vtilitatẽ, sed solum habuerunt respectu publicæ vtilitatis, & post illam legẽ inductũ est vt dos ipsa sit priuilegiata fauore publico, & priuato æque principaliter. Tñc fiat argumẽtũ, illud dicitur inductũ fauore publico principaliter, qđ ot etsũque per legẽ allegatur fauor publicus, sed in d. l. assiduis allegat fauor publicus. Idẽ habet in l. nostra, & in l. 3. ff. de iure dot. & in l. 2. C. de priuileg. credit. ergo & c. maior probat p Bar. in l. ius publicũ ff. de pact. per illũ tex. vbi in fine ẽt dicit, φ nec cũ iuramento illi põt renuntiari. Secunda rõ, Ista priuilegia sunt doti ↄcessa inspecto interesse priuato, & vtilitate publica, ergo sp dicũtur cõcessa inspecta vtilitate publica principaliter, Consequentia est clara, quia, vt dictum est vtilitas publica supprimit priuatam, & Imperatores concedentes hæc priuilegia censentur in dubio se ↄformare cum dispositione iuris cõis, & sic vt cã publica preferatur priuatæ. Antecedens

19 probatur, quia priuilegia † dotibus ↄcessa, Vel pp fragilitatẽ mulierũ, Vel quia præstant obsequia viris, Vel quia totũ earũ patrimoniũ ↄsistit in dote, Vel quia perpetuo ex ea debẽt habere alimẽta, & ista priuilegia ponunt in d. l. assiduis. Vel quia alias mulier meretricaretur. §. his ↄsequẽter in auth. de equalit. dot. Vel vt possint nubere, & hoc esse viuar l. 2. ff. de iure d. t. Vel pp sobolem procreandam, vt hic in texto, ex quibus septẽ rõnibus licet quinque respiciant fauorẽ mulierũ, tamen duæ respiciunt fauorem publicum, qui supprimit in omni casu interesse priuatũ, ergo principaliter dicuntur ↄcessa pp fauorem publicũ. Et hoc forte voluit dicere Alciat. hic, q tenet istã opinionem, quòd Imperatores concedentes hæc priuile-

20 gia, † primo habuerunt in intentione vtilitatẽ publicam. l. vt ciuitas repleretur hominibus. Nec valet respõsio Soc. d. n. 257. φ primũ in executione est vtilitas mulierum, & sic in ordine naturæ, quia non põt ciuitas repleri hominibus, nisi gradatim generent homines. Quia non valet est primũ in ordine naturæ, & sic in executione, ergo est principaliter intẽtũ, nã primũ

21 † in intẽtione est vt qs euadat Cardinalis, pp φ facit totũ suũ posse, sed si prius euadat eps, & postea Cardinalis, non erat principaliter intentũ euadere eps, licet sit primũ in ordine naturæ, quia ex epis solent creari Cardinales. Item sequeretur qđ vtilitas publica non extingueret priuatã. Itẽ sequeretur qđ in dubio principes ↄcedentes priuilegia non censeretur ea ↄcedere suis rõne & sic vt vtilitas publica quæ facit cessare priuatã, sic principaliter intenta, & hoc argumentũ deducitur à Bar. in l. ambitiosa. col. 4. ff. de decret. ab ordin. fac. & à Ioanne Monaco in proœm. lib. 6. decret. Et ex his reijciẽ φ dicit Rip. hic qđ licet principaliter leges motæ sint ad concedendum priuilegia pp publicam vtilitatem principaliter, hoc enim dictum non valet, quia causa finalis est ea quæ est prima in intẽtione, & quæ principaliter dicitur, & quæ attendẽda est in priuilegijs, & hęc est vtilitas publica, quę extinguit priuatã in nominatione causæ sicut in cæteris. Non obstant contraria. Ad

22 primũ, primo retorquetur argumentum, quia statuto † quod respicit principaliter vtilitatem priuatam propter fauorẽ publicũ secũdario nõ põt illi renuntiari Bar. in l. ius publicũ ff. de pact. per tex. in l. dedit dotẽ ff. de pact. dotal. Sedo respõdet

23 priuilegia † inducta a lege ciuili pp fauorem publicum principaliter, aut sunt expresse approbata de iure canonico, vel expresse reprobata, & renuntiatio ẽt cũ iuramento facta non tenet, & non est hic casus noster. Aut nec expresse approbata, &

24 tunc † quantumuis non valeret renuntiatio de iure ciuili, valebit de iure canonico pp iuramentum, vt respondet, & probat Imol. in d. c. cum contingat in 2. membro prin. & sequitur hic

tur hic Ruyn. nu. 126. ver. nam responde. & hic est casus noster
vnde si mulier alienat fundum dotalē eo modo, quo diximus
in præcedēti quæstione, cū iuramēto valebit alienatio, qa priui-
25 legiū † fundi dotalis, nec expresse approbatur, nec expresse re-
probatur de iure canonico, sed propter iuramētum statur eius
dispositioni. d. c. cum contingat. & d. c. licet mulieres. Ad secū
dum negatur antecedens, ad eius probationem respondetur,
26 quod præsupposito quod dictio. Et. † vel etiā explicet casum
magis dubitabilē, vt l. 2. & l. etiam & l. in his. §. fi. C. etiā si tut.
interuen. l. illa verba §. spurii l. itē dicimus in princi. ff. de verb.
sign. l. etiam aureo ff. eo. tit. l. extraneum ff. de hæred. instit. c. 2.
de rescript. & videte Fel. in c. ex parte nu. 11. & plur. seq. de re-
script. exponitur textus. Dotis causa semper, & vbique præci-
pua est, Nā & reipublicæ interest, quasi dicat vltra interesse pri
uatum quod inest dotibus, & sensibilis est, etiā adest interesse pu-
blicum, quod principaliter fuit cognitum ad concedendū pri-
27 uilegia dotibus. Quare. n. dos præfertur † fisco, vt in l. vnic. §. si.
C. de caduc. toll. & diximus. ꝯ nisi eius causa principaliter esset
publica, alias sequeretur quod fauor principaliter priuatus præfer-
retur fisco, qui principaliter est causa publica, quod est ꝯ veri-
tatē, & ideo ego nō video quomodo possit substineri ista cōis.

SVMMARIA.

QVAESTIO DVODECIMA.

Vtrum mulier sterilis gaudeat priuilegijs dotis.

1 DEnique pro complemento videamus, an mu-
lier † sterilis habeat ista priuilegia, Sed quia vi-
deo Doctores confundere terminos, Ideo pro
clariori intelligētia noteris, quod sterilitas mu
lieris in iure ꝯsideratū, vel in ea ętate in qua re-
gulariter generare nō possunt, vel qa naturale
aliqd impedimentū habeat: In primo modo distinguatis duos
2 casus, Aliqñ. n. est sterilitas † pp impubertatē, Et hic noteris, quod
vera, & naturalis pubertas nō est numero annorū, sed ex habi
tu corporis cognoscitur, vt qui generare possunt, sint puberes
§. 1. instit. quib. mod. tut. fi. c. pubes de desponsat. impub. & ita
pubertatē Cassiani existimarūt, vt dicit Vlpian. in suis insti. Pu
3 berē † aūt Cassiani eū esse dicūt, qui habitu corporis pubes ap
paret, i. qui generare pōt. Proculus aūt eum puberem dixit, qui
14. annos expleuerit, & ideo magna dissentio orta est inter anti
quos, an habitus corporis videndus sit tā in masculis, quā in fę-
minis vt iudicaretur puberes. & Arist. obtinuit, vt pubertas cir
ca annos bis septē ꝯtingat, li. 5. de hist. aīal. c. 14. a quo excerpsit
Iustinian. in §. fi. inst. quib. mod. tutela fi. qđ & ante Iustinianū
obseruatū est, nā Tertullianus, qui insignis theologus, & Iuri-
sconsultus fuit, & floruit tpe Seueri Imper. in lib. de virginibus
velandis, ait tēpus ethnici obseruant vt ex ea lege naturæ iura
sua quibus reddant, nā fęminas quidē a duodecim annis, ma-
sculos verō duobus amplius ad negotia mittunt, sed quia ma-
trimoniū principaliter fit ad sobolē procreandā, propterea sta-
tutū est, quod mas maior annis 14. fœmina vero maior 12. ꝯhant.
4 qui regulariter † solēt esse fertiles c. insuper qui matrim. accus.
poss. §. per occationem in auth. de nupt. c. laudabilē de frigid.
& malefic. ergo ante hanc etatem, sterilitas iure appellabitur,
5 quia generare nō possunt. Aliqñ ꝯsideratur sterilitas † in mu-
liere post quinquagesimū annū, Nam Arist. lib. 5. de hist. aīal.
c. 14. Homo mas inquit ad annū vsq; septuagesimū potest ge-
nerare, fęmina vsq. ad quinquagesimum, verum id raro, pau-
cis. n. proles in eo ætatis tpe procreata est, sed magna ex parte
maribus finis procreandi est anno sexagesimoquinto, fœmi-
nis anno. 45. Et ideo per legē Papiā Pompeiam prohibitę sunt
6 † nuptiæ inter virū sexagenariū, & mulierē quinquagenariā l.
pe. C. de nupt. adeo vt nec adinuicē succederent, nec eorū libe
ri ipsi succedebant, si quos fortè procreabant l. si pater §. fi. ff.
de adopt. & in fragmētis Vlpiani. tit. 16. & rō legis Papię erat,
quia nuptiæ ad sobolē procreandā ꝯhuntur, l. si maior C. de le-
git. hæred. c. fraternitatis de frigi. & malefic. & vis illa procrea-
trix deficit post quinquagesimū annū, vt per Plin. l. 7. c. 14. Pro
pterea Vlpian. l. si sterilis ff. de act. empti, respondit, eum teneri
actione ex empto, qui sterilem Ancillam, vel maiorē quinqua
ginta annis vendidisset. Sed in ista qōne nō tractamus de ste-
rilitate mulierum ante pubertatem, & post quinquagesimum
7 annum, quia aliquando euenit, † vt ante pubertatem genuis-
sent filios, nam vt Alberic. de Rosat. in suo repertorio, in vers.
matrimonium, puellam nouem annorum peperisse ait, & pue
rum nouem annorum suam nutricem grauidam reddidisse, di
cit gl. in summa 20. q. 2. & ibi Archid. & Host. & Io. And. in c. si.
de eo qui cognou. consang. vxor. suæ, & in c. 1. de delict. puer. &
Salomon decē annorū genuit Roboā, & Achaz eiusdē ætatis
genuit Ezechiā, & habeto de hoc multa exempla per Tiraq.
in 6. l. connub. nu. 37. & in historijs habetur Masinissam 86. an-
no filiū genuisse, Catonē Censoriū 80. Vespasiam anno 90. vt
apud Tiraq. d. l. 6. nu. 22. Ideō Claudius Cęsar derogauit legi
Papiæ, vt docet Tranquillus in Claudio c. 23. & per Iustinianū
ēt abrogata est d. l. pen. C. de nupt. qui voluit ab eis procreatos
liberos, tanq̃ iustos, & legitimos ad successionē parentū, tā ex
testō, q̃ ab intestato admitti. l. si maior. C. de legit. hæred. & fun
dari pōt ista decisio ex authoritate D. Augustini in lib. 3. ꝯ Iu-
lianum, qui ait, cum anni maris, & fęminæ cōputati, & in vnū
adducti centenos excedunt, eos nō posse liberos procreare, ex
quo definitur illa qō a Socino discussa in consi. 65. an is iustus,
8 & legitimus filius † esse præsumatur quē vxor octogenaria pe-
rit. & alter casus Fulg. in cons. 212. quædam mulier, vbi videte.
9 Tertio modo mulier dicitur sterilis † propter impedimentum
naturæ, vel quia mulier est arcta, quo casu abstinere a nuptijs
debet c. requisisti. 3. q. 1. & l. quærit. §. mulier. ff. de ædilit. edict.
l. in causis. C. de repudijs. c. 2. de frigid. & malefic. Vel quia vte-
ros frigidos, & densos habent. vel humidos, vel siccos, aut cali-
dos nimium, quibus casibus sm Hyppocratem sterilescunt, &
generare non possunt, vt in lib. 5. aphoris. 42. vel vt ait Plutar-
chus in lib. 5. de placitis philosophorum, mulieres, quę langui-
do sunt aīo, aut rabido corpore steriles sunt, & liberos genera-
re nō pñt. Et de istis proprie erit nr̃a qō. Sed quia ista qō decla-
ratur a Doctoribus per sterilitatē viri, circa quā videbimus de
10 intelligentia aliquorū iurū, ideo noteris, quod sterilitas † in mascu
lis pōt contingere, & sm multos modos qui continent appel-
latione spadonū, est enim spadonum generale nomen l. Spa-
11 donū † ff. de verb. sig. & licet Theophilus in §. sed & illud inst.
de adopt. dicat eunuchi nomen esse generale, tñ non sequitur
esse generalius noīe spadonis, quia spadones comprehendūt,
tam natura spadones, quām extrinsecus, & omnes eunuchos,
eunuchi verō tantum de iure dicuntur, qui facti sunt ab homi
nibus. l. 1. & 2. C. de eunuchis. in versic. feceris. & in vers. factos.
12. Coeunt † eunuchi, & multi ēt valide, licet nihil emittant, se-
men non ēst necessarium ad venerem, sed ad generationē eo-
rum q̃ semine propagant, quod turcæ cognouerint, ne eunu-
chi amplius cū mulieribus concuberent, non solū testes, sed ēt
priapū amputāt. Spadones igitur sunt vel natura, vel præter na
turam, vt probatur in l. quæritur. §. 1. ff. de ædilit. edict. natura
13 † quidem, quos Gal. lib. 5. aphoris. 62. ostendit hoīes esse infę-
cundos pp excedentem temperamēti frigiditatem, caliditatē,
humiditatē, vel siccitatem, & lib. 5. de vsu partiū. ob distortio-
nem meatuum seminis, quod idcirco rectā egeri non pōt, nec pro-
ficere ad generationem. Diocles apud Plutarchum in lib. 5. de
placitis philosophorum ait, Viros steriles esse, aut quia semen
nullū oīno emittant, aut quia minus, quām opus est, aut quia
minus fęcundū, aut quia flaccescant genitalia, aut propter pe-
nis obliquitatē. Et isti spadones, qui sanos & validos testes hñt,
& etiā alias corporis partes, licet nō possint liberos generare,

quia tamen possunt coire, & sperari potest, vt vitio quo tenen
tur aliquãdo purgato liberos gignant, ideo recte matrimoniũ
cõtrahere possunt. sed hæc spadonum species a Iurisconsultis
24 non consideratur. Dicunt tamẽ spadones naturæ esse a natiui-
tate, forsan vitio teste nati, vt ferunt fuisse Syllam & Gottam
l. qui cum vno ff. de re milit. sed quia illi generare possunt, ideo
morbosi, vel vitiosi esse censentur l. Pomponius in fi. ff. de ædi
lit edict. Si tamen quis sit ita spado, vt necessaria pars corporis
ei penitus absit, morbosus est l. sin autem ff. eod. Et hic deridẽ
dus est Accursius qui necessariam partem ibi exponit, siue ter
que testiculus absit, Ego vero necessariam partem eo loci men
talem, & virgam intelligo, quæ ad merendum, & alia necessa-
25 ria est. Spadones autem præter naturam † sunt, Vel qui facto
hominis effecti sunt qui Castrati vocantur. Sed hic aduertatis,
quod gl. in § in pluribus instit. de adopt. & in l. sed est quæsitum
in verb. non puta asti. ff. de lib. & posth. dicit, Castratus dicitur
quasi Caste natus, Spado autẽ cum spata, & glad. os, quia al. fal-
sa sunt & illas glossas esse coter appro batas dicit, & sequitur
hic Soc. iun. num. 270. Iste glossæ sunt tales sicut Iudas, & sunt
contra text. in d. l. spadonum ff. de verb. sign. vbi spadones com
prehendunt etiã eos, quibus virilia abscissa sunt spadæ, vel cul-
tro, vt dicit Accurs. Nam dicit thlibiæ dicũtur quib. coleri attri-
ti sunt, Thlasiæ dicuntur, qui testiculos habent fractos, & conl
sos, sed ego non miror de Accursio, quia in d. l. spadonum, vo-
lens exponere qui sint thlibiæ dixit nescio, Miror autem de do
ctoribus, qui non excurrendo, nec videndo textus faciunt cõ-
26 munem opinionem. Sunt etiam Spadones † casu facti, vt qui
aliquo morbo testiculum amiserit, vt l. qui cum vno testiculo
natus est, qui ve amisit iure militabit. ff. de re milit. & l. si quis
posthumos ff. de lib. & posthum. Et ex istis terminis resultat re
solutio multarum quæstionum quas tanquam similes Doct. al
legant in resolutione quæstionis nostræ. Prima est, quod licet
17 Spado natura † nõ facile generare possit, tamen potest posthu-
mum instituere, quia nec ætas, nec sterilitas ei impedimento
est l. sed & quæsitum ff. de hæred. insti. ætas quidem non im-
pedit senem, quin possit posthum. instituere, quia senes etiã
non valentes generare per ætatẽ possunt posthumos hæredes
instituere l. si quis posthumos ff. de lib. & posthu. quia magis
natura, & consuetudo generandi in homine spectãda, quã tem-
porale vitiũ, aut valetudo, propter quã abdicatur a generandi fa
cultate. Et ex his rationibus deciditur secunda quæstio, quãuis
18 spadones † generare non possint, tñ adoptare possunt. Inst. §. il-
lud. ff. de adopt. §. sed & illud instit. eod. tit. & spado arrogando
suum heredem sibi asciscere põt l. arrogato. § 1. ff. de adopt. &
põt causa matrimonii manumittere, l. a finos. ff. de manumiss.
19 vindic. Item † a tutela non excusantur l. spadonem. ff. de excus.
20 tut. Item spadones, † seu eunuchi possunt ordines assumere, &
quælibet beneficia ecclesiastica obtinere, ac etiam ad epatum
promoueri, et absq; dispensatione c. ex parte C. de corpore vi-
tiatis c. eunuchus. dist. 55. vbi gl. clamat cõ rusticos dicentes ca-
stratos illos debere seruare testiculos, quia hoc nihil magis prod-
desset, quasi seruaret dentes mutatorios, & Alci. in d. l. spadonũ
dicit posse admitti et ad dignitatem Papalẽ, Nam quãuis ante
coronationẽ soleat inquiri an habeat testiculos, sufficit eũ ha-
bere mentalem, vt ea ratione vir dici possit, quod sequitur etiã
Rebuff. ibi prope finẽ. Item deciditur tertia quæstio, q; licet spa
21 dones † natura non possint cõhere matrimonium, sed cũ his cõ
tractum debeat annullari, vt tit. de frigid. & malefic. (quod in-
telligatis, si perpetuum impedimẽtum liquido probari queat,
puta q; precisa sit omnis virilitas, & propterea castratus posthu
mum instituere non potest d. l. sed est quæsitum, quia certum
est hunc facto hoĩs generare non posse, cũ per abscissionẽ im-
potens factus sit, & incertis nõ est amplius locus coniecturis l.
continuus. ff. de ver. obl. alias triennio expectandum est, vt ad-
uersus Bernard. infiam in c. 2. de despont. impub. probant. Ioã.
And. Abb. & Collectarius ibid.) tñ si spadones erũt natura sm
ius ciuile. s. vnum tñ testem habuerint poterunt cõhere matr-
22 monium, & ita intelligatis tex. in l. si serua † in fi. ff. de iure dot.
& l. Pomponius. ff. de ædilit. edict. Modo quatuor verbis expe-
diamus quæstionem, vtrum mulier sterilis gaudeat priuileg. js
23 dotis cõis opinio est pro affirmatiua, † de qua testatur Soc. iun.
nu. 269. Ias. nu. 42. Rip nu. 124. Bolog. nu. 210. cuius auctor fuit
Cyn. quem sequitur Bar. hic. Fundatur ista cõis per tex. in d. l. si
quis posthumus ff. de lib. & posthu. vbi attenditur aptitudo na-
24 turalis, † & non consideratur impedimentum infirmitatis, &
senectutis. ergo dicit Soci. iun. nu. 271. Si sunt impediti a natu-
ra non possunt contrahere matrimonium, sic inducendo d. l.
si serua. §. fin. ff. de iure dot. & per consequens non gaudebunt
25 priuileg. dotis. Item quia quando † priuilegia conceduntur ob
duas rationes æque principales, cessãte vna ex eis adhuc durat
cõcessio, §. affinitatis, & ibi not. inst. de nupt. l. si ventri. §. in bo-
nis. & ibi gl. in ver. depositarijs in fi. ff. de priuil. cred. l. liberorũ
§ 1. & ibi gl. ff. de his qui not. infam. §. si alteri in fi. & ibi gl. in
ver. confusionẽ in auth. de nupt. Sed priuilegia dotiũ sunt cõ-
cessa principaliter pp ipsas dotes, & secundario pp vtilitatẽ pu-
blicam, ergo quamuis cesset ratio vtilitatis publicæ stante ste
rilitate semper mulier pp ipsas dotes, et sterilis debet gaudere
priuilegijs. Cõfirmat Ias. hanc opinionẽ nu. 42. in fi. ex autho-
26 ritate Bal. in auth. res quæ † C. cõm. de leg. vbi tenet q; priuile-
giũ illius authenticæ fauore dotis habet locũ et in muliere ste-
rili, eo quia substantia dotis non pendet a procreatione libero-
rũ, quod est accidentale. Et Io. And. in reg. sine culpa lib. 6. te-
27 net q; et vbi non est spes sobolis põt † esse matrimoniũ, v. g. in
valde sene, vel cõstituto in articulo mortis. c. nuptiarũ in prin.
27 q. 1. gl. in c. quod sedẽ de frigid. & malefic. ergo a pari mulier
sterilis, q; destituta est spe sobolis potest cõhere matrimoniũ, &
ita gaudere priuilegijs dotis. Sed istis non obstantibus teneatis
28 opinionẽ cõ cõem, s. quod mulier sterilis sterilitate † tertio mõ
dicta superius non gaudet illis priuilegijs. Et pro hoc est tex. in
c. 2. & c. consultationi de frigid. & malefic. vbi quod non põt cõhe
re matrimoniũ, & si cõtractum fuerit dissoluitur c. fraternitatis eo.
tit. Secundo inducatis pro hac parte oĩa argumenta dicta in p̃-
cedenti qõne, quibus probauimus dotẽ principaliter esse priui
legiatã pp fauorem publicũ ad sobolem procreandã, ergo ces-
sante ista rõne, quia matrimoniũ cõhi non põt, debẽt et cessare
priuilegia. Et hoc confirmat inducendo legẽ nostram in ver.
maxime necessarium, & retorquendo cõ Bar. prout facit Ias. d.
nu. 42. Item in l. assiduis C. qui pot. in pign. habeantur, vbi præce-
dentur priuilegia dotibus, si pp procreationem liberorũ, & li
cet inducantur aliæ rationes, tñ hæc est potissima, & principa-
lis, vt conclusum est in præcedenti qõne: & confirmatur, quia
Romani imposuerunt pœnas volentibus viuere in celibatu tit.
& ibi no. C. de infirmandis pœn. celibat. Item mulieribus, q̃ non
procreauerant nisi vnum filiũ non poterant succedere ex sena
tuscons. Tertull. sius 1. vs, & tenũ fuit pecs successio p̃ re tertiã-
tibus tres filios. §. 1. instit. ad Tert. Et hoc facit, q̃a mulier sterilis
maledicta habebat c. recurrat. §. his ita 32. q. 4. Pro resolutione
igit. distinguatis, aut loquimur de muliere sterili, q̃a arcta vel
castrata est, ita q; impedimẽtũ naturæ patet ad oculũ, & tunc quia
matrimonium contrahere non potest, nec dos est, nec eius pri
29 uilegia habebit, Imò si sciẽter † nubat, peccat in virũ & in rem
publicam, & propterea non est digna priuilegio legis, At lo-
quimur de muliere sterili per naturam, quæ habet omnia mẽ-
bra apta ad generationem, sed propter aliquas qualitates natu
rales non potest generare, & tunc ex eo q̃a potest contrahere
matrimonii, erit dos & eius priuilegijs gaudebit & rõ est, quia
sufficiat posse generare, vt sit spes, quod natura mutetur, vnde
30 dicit † tex. in c. conquerente de cleric. nõ resid. imputet sibi qui
31 vxorem sterilẽ accepit c. 1. de celebra. missar. Nec Papa † potest
dispensare cum Rege qui habet vxorem sterilem, vt alium du
cat, vel habeat concubinam, vt notat Bal. in c. lator de re iudic.
& Fely. in c. quæ in ecclesiarum col. 6. de constit. Io. de Selu. in
tract. de benefic. q 8. part. 3. nu. 10. Ideo non obstant contraria.
32 Ad primum de d. l. si quis posthumos † Respondetur, quod lo-
quitur de sterilitate proueniente per accidens ex defectu vale-
tudinis, vel senectutis, qui defectus solent mutari in melius, vt
declaraui supra de sterilitate proueniente ab ętate, & ad tex. in
d. l. si serua §. fi. Dicatis primo cum Rip. hic nu. 126. in fi. quod
Soci. non allegat illum textum ad propositum. Secundo dica-
tis illã legem intelligi debere, prout dixi nuper. Ad secundum
quod priuilegia dotis sunt concessa propter duas causas, Vltra
responsionem Rip. hic nu. 125 dicatis prout in precedenti quę
stione. Ad cõfirmationes Iasonis dicatis, quod nõ loquitur de
muliere steril. quę non potest contrahere matrimonium, pro
ut nos præsupponimus; & ita tractandũ, & intelligendum est
Sed quia tractauimus etiã de sterilitate viri, Ideo dicatis, quod
si maritus ita sit sterilis quod euidenter non possit contrahere
matrimonium, modo prædicto, ipsum dissoluetur, Si vero ma-
33 trimoniũ esse potest, sed propter viri † culpã mulier sterilescit,
tunc omnes concordat, mulierẽ dotis priuilegijs gaudere, quia
ipsa non est in culpa, & in ea nõ est, nisi dolor. Et ita in istis de-
cẽ lectionibus sumus expediti ab ista secũda tertia rin carnis pri
uij ad laudẽ, & gloriã Sãctissimę Trinitatis die 16. Febr. 1569.

REPETITIO

Do. Thomæ Parpaliæ, Super l. 2 ff. solu. matrim.

SVMMARIVM.

1 *Dotem nonnunquam constitui a marito.*
2 *Dos an possit peti, reddi vel restitui quæ nunquam soluta est.*
3 *Verba non debent esse in legibus superflua.*
4 *Dotis actionem nasci præter & contra voluntatem partium.*
5 *Priuilegium concessum alicui perpetuo, intelligitur donec vixerit.*
6 *Redimendi potestas facta venditori, sub his verbis, vt liceat ei quandocun que redimere, quanto tempore expiret.*

Legatum

[illegible] factum ecclesiæ vel ciuitati aut alteri congregationi nõ [illegible] quanto tempore debeatur. & nu.seq.& nu.15.
9 Dotis repetitio cui,& quando competat.
10 Maritus an cogi possit dotem alteri promittere quam vxori, & quid si alteri promiserit volente vxore. an nihilominus remaneat obligatus vxori.& num.13.& 109.
11 Contrahere an quis cogi possit si nihil ei noceat.
12 Creditorem non esse cogendum accipere alium debitorem, etiam si hoc ei nihil noceat.
14 Paria sunt, rem aliquam adesse & suspicionem eius subesse.
16 Verba quantumcunq; generalissima recipere aliquando restrictionem.
17 Legum verba nonnunquam declarari ex rubrica.
18 Dos consisteret in mobilibus an in immobilibus, fuerit ne olim differentia quantum ad restitutionem ipsius.
19 Dos consistens in mobilibus, quę olim restituebatur annua bima trima die, an restituenda erat in principio an in fine anni.
20 Dotis promissioni inserta clausula, anno vel die minime ex pacto quid operetur.
21 Renunciari non posse beneficio indulto miserationis causa.& nu.28.
22 Dotem non esse restituendam ei mulieri, cuius culpa matrimonium solutũ sit.& quid in donatione propter nuptias quã ex pacto lucri debebat.
23 Mulier quibus ex causis dotem perdit.
24 Pœnam priuationis non imponitur ob delictum fictum.
25 Pœnam priuationis non habere locum nisi in casibus in iure expressis.
26 Osculũ an & quando sit sufficiens ad inducendum præsumptum adulteriũ.
27 Mulier an perdat dotem ob adulterium commissum post mortem mariti. & an dotalitium.
29 Donatio facta a marito vxori in contractu matrimonij an reuocetur per natiuitatem liberorum.
30 Renunciatio facta a muliere in contractu matrimonij de hæreditate paterna in fauorem fratrum an reuocetur per natiuitatem liberorũ.& n.32.
31 Donationem factam ob causam non reuocari per natiuitatem liberorum.
53 Renunciari an possit dispositioni legis, Si vnquam. C. de reuoca. dona.
34 Dotis lucrum marito ex pacto debitum an censeatur deberi ex causa lucratiua, an ex causa onerosa.
33 Pactum de dote lucranda matrimonio soluto per mortẽ mulieris an valeat. & quid si fiat in casum soluti matrimonij p mortẽ viri.& nu.42.& 61.
36 Extraneo dotanti mulierem permissum esse facere quicquid voluerit circa dotem, quomodo intelligendum.
37 Pactum de lucranda donatione propter nuptias per mulierem ipsa etiam muliere prædecedente, an valeat.& nu.seq.
39 Maritũ nõ teneri ad restitutionẽ dotis q̃ ex statuto lucratur ẽtsi liberi extẽt.
40 Statutum deferens lucrum dotis marito etiam prædecedenti an valeat.
41 Maritus inops an succedat vxori intestate in dote.
43 Dos an & quando possit exigi constante matrimonio.
44 Marito bannito esse locum restitutioni dotis.
45 Marito excommunicato & vxore volente habitare seorsum locum esse restitutioni dotis.
48 Mulier detinens bona mariti pro dote in his casibus in quibus restitu-
46 Marito repellente vxorem, vel redeuntem recusante recipere sine causa locum esse restitutioni dotis.
47 Maritus qui culpa sua dotem restituere vxori cõstante matrimonio coactus est, an liberetur, si vxor eam dotem consumpserit.
48 Mulier detinens bona mariti pro dote in his casibus in quibus restitutio dotis locum habet constante matrimonio, an possit excludi ab his bonis per creditores mariti offerentes ei dotem in pecunia.
49 Dotem non posse sponte restitui per maritum cõstante matrimonio.& quid si restituatur, an sequatur liberatio.& nu.sequen.& nu.53.
51 Dotis restitutionem constante matrimonio sponte factam instar donationis habere, ac proinde non valere, vt per eam maritus liberetur.& nu.59.
52 Rationẽ legis posse nõnũquã aliã assignari, quã q̃ est in ipsa lege expressa.
54 Pater qui ab vxore filij dotem recepit, si eam filio seorsum a patre habitare volenti restituat, an sit liberatus.
55 Dotis restitutio facta a viro vxori constante matrimonio an valeat & liberationem afficiat ob id quod vicissim mulier restituit viro donationẽ propter nuptias æqualem doti.
56 Maritus possit necne constante matrimonio liberare vxorem a promissione per quam promisit dotem soluere.
57 Maritus liberãdo debitorem de consensu mulieris, cuius nomen datum fuerat in dotem, an sit ipse liberatus.
58 Dotalium rerum permutatio an valeat constante matrimonio.
59 Continuationem non solum fieri de libro ad librum, rubrica ad rubricam, aut de lege ad legem. sed de paragrapho etiam ad paragraphum.
60 Continua quæ dicantur.
62 Extraneus dans dotem pro muliere possit ne stipulari eam restitui alteri extraneo exclusa ipsa muliere.
63 Stipulatio iterata ex interuallo post cõtractũ dotis sup restitutione ipsius dotis an adimat marito dilationẽ anni sibi cõcessã ad restituendã dotẽ.
64 Maritus soluto matrimonio promittens vxori restituere dotem intra dilationem concessam an teneatur promittere cum fideiussore, & quid si promittat extraneo.
65 Actio de dote competens mulieri est bonæ fidei.
66 Actio secunda cumulata primæ ex interuallo, vel subrogata primæ assumat necne naturam illius.
67 Actio de dote competens extraneo est stricti iuris.
68 Lex, in omnibus. ff. de iudi. an indistincte procedat in contractibus stricti iuris.
69 Debitor in diem vel sub conditione an & quando teneatur dare fideiussorem pendente die vel conditione.nu.71.
70 Dilationem concessam debitori miserationis causa non impedire petitionẽ ante diem, executionem tamen impedire.
72 Specialia duo tolerari circa dotem, quando vnum venit in consequentiam alterius.
73 Verba nonnunquam improprie accipi vt actus substineatur.
74 Marito dicenti sibi esse incommodum dotem alteri quam mulieri promittere, incumbit onus probandi eam incommoditatem.
75 Suspectum quibus rationibus probari debeat. Debitorem esse suspectum quomodo probetur. & an in ea probatione facienda requiratur citatio debitoris.
76 Probationes liquidissimas requiri cum agitur ad pœnam conuentionalem, nedum cum agitur ad pœnam criminalem.
77 Debitorem esse suspectum quando non sit necesse creditori probare. atq; inibi quibus rationibus eam suspicionem possit debitor diluere.
78 Debitorem possidentem immobilia non debere in carcerem conijci pro debito ciuili.
79 Potentior altero quibus rationibus quis dicatur.
80 Marito aduersus mulierem agentem competit beneficium ne condemnetur vltra quam facere possit.& quid aduersus extraneum.
81 Mulier an & quando possit alteri promittere dotem suam constante matrimonio animo donandi
82 Debitor operarum volens recedere cogi potest satisdare, etiam nulla suspicione probata.
83 Lucrum perdens an & quando dicatur damnum pati.
85 Multa tolerari ne dispositio fiat illusoria, quæ alias non tolerarentur.
85 Argumentum valere a verisimili.
86 Futura posse iudicari ex præsentibus
87 Possidens bona in loco periculoso habetur pro non possidente.
88 Vsuris implicitum haberi pro inope ac non possidente.
89 Possidere bona non videri eum qui de bonis suis non potest disponere.
90 Possidens vilissima vel sterilia habetur pro non possidente.
91 Matrimonio sine dote contracto an mulier cogatur postea se dotare, & quid in patre ipsius mulieris.
92 Promittere alteri an quis cogi possit si nihil ei noceat.& nu.95.
93 Cessio quid distet a delegatione.
94 Debitor operarum an possit alteri delegari.
96 Facere alteri quod ei prodest & nihil non nocet, an possim cogi, si ille tractat de lucro captando, & quid si tractat de damno vitando. nume.seq. & 99.& 101
98 Vendere viam alteri per fundum suum an quis possit cogi si ei nõ nocet & alteri prodest.
100 Debitor an cogatur reficere instrumentum creditori si prius instrumentum sit deperditum.
102 Facere in suo neminem posse quod sibi parum prodest, & alteri multum nocet.
103 Limitatoria iura recipere extensionem.
104 Vassallus vel alius subditus & an possit compelli ad præstandum fidelitatem alteri, vel possit in alium transferri inuitus.& nu.106.
105 Necessitatis causa nonnunquam recedendum a iure communi.
107 Vniuersitate alienata, multa cum ea transire quæ alias non possent alienari, atq; inibi an princeps possit alienare ciuitatem sibi subditam vel castrum.
108 Intellectus ad l.in omnibus.ff.de iudic.
110 Superfluitatem in pactis, positionibus, cautionibus, probationibus, absolutionibus reijciendam.
111 Creditor potest cogere debitorem vt faciat ei instrumentum de debito ẽt ex interuallo.
112 Clausulam in fine contractus, vel vltimæ voluntatis appositam posse referri ad proxima & remota.
113 Promissio de dote restituenda facta a marito vxori aliter quam ex forma iuris an valeat.
114 Notarios debere conficere instrumenta secundum consuetudinem loci, & apponere in eis clausulas solitas apponi. & quid si sint diuersæ consuetudines in eodem loco.

Vasoria prefatio in auditores ab

Horat. Flacco vate digno sũpta in arte sua sic dicẽte. Qui studet optatam cursu contingere metam, multa tulit, fecitq; puer, sudauit, & alsit, abstinuit Venere & Baccho, extimuitq; magistrum. Suadẽtur a poeta quinq; multa sufferre a pueritia, quia vt dr̃ Threnorum tertio, Bonum est iugum ab adolescentia. sudare, algere. Tertiũ ab omni luxu abstinere, magistrũ timere. hoc maxime in non pulsando contra eius velle, & preueniẽdo horã statutã, si hęc obseruaueritis, facile ad finem optatum peruenietis. Aggredior hãc l.2. diuiditis, summetis, casum figuretis vt hic per Bar. quem oẽs sequuntur, & quare diuidat in duas principales, demum subdiuidat. habetis tex.& ibi gl.in verbo, omnium, in-

stit. de obli. & quid diuisio operetur, habetis gl. in proe. insti. in
verbo, easdem. Videtur mihi quod Bart. equiuocet in duob. in
diuisione, summario & figuratione, nam primo dicit, q principiū
leg. s loquitur de solutione, in summario dicit, quod loqui-
tur de redditione, in figuratione loquitur de restitutione. Ista
multū differunt, quia per redditionē & restitutionem iste text.
1 non cōprehenderet dotem confessatam, nec † cōprehenderet
dotē a marito constitutā, iuxta casum gl. in l. si voluntate, C. de
dot. promis. qñ ignobilis ducit nobilē, vel senex iuuenem, q̄ gl.
laudat Bart. in l. si diuortio insf. de verb. obli. ex quo tales dotes
nunq̄ fuerunt date, non cōprehenderētur per redditionem &
restitutionē l. verbum reddendi insf. de ver. si. nec etiam cōpre-
henderetur dos promissa, & tamen debet etiam mulieri solui l.
fi. in verbo promissa. C. eo tit. est verum quod gl. ibi in verbo,
vel promissa, dicit oppositū, non tangam pro nunc, ideo dicite
quod Bar. bene loquitur in diuisione, & maxime quia cōuenit
textui in verbo (solui) quod cōprehendit oēm dotem, sed non
videtur bene loqui in summario & figuratione, nisi saluando
2 † Bar. dicatis, quod etiā per verbū restitui vel reddi comprehen
ditur ēt omnis dos prædicta. tex. est not. in l. 1. § & ibi gl. in ver-
bo, hoc interdictū infra quo. bo. & ibi Bar. pro libellis, quia pos-
sum petere mihi restitui vel reddi quod nunquam solui, & sic
per dicta verba prolata a Bar. hic comprehendetur omnis dos.
Ista tamen saluatio ad Bar. hic fiet ex impropietate tex. est in l.
cum quidā, quę videas hoosero. insf. de leg. 2. Pro saluatione prę,
dicta facit gl. in c. consilia. in verbo, perdere, 17. dist. quod quis
dicitur perdere quod nunquā habuit, ita dos dicetur reddi vel
restitui, quę nunquam fuit marito data. & conferunt ad decla-
rationem Bart. & literę in verbo, solui. Secundo videtur Bart.
ęquiuocare in figuratione, dicens, quod in hoc principio vsque
ad versi. nec cogitur fuerunt tria quęsita, & tres responsiones,
an solui, & quando, & cui. videtur quod imo sit vnū quæsitum
tm̄. an solui debeat dos mulieri solu. matr. quia ſm Bar. opus es
set facere de quolibet verbo vnā orationē, & tñ est contra text.
& gl. & Bar. ibi infert ad statutū puniens aliquē de quolibet ver
bo iniurioso, quia intelligitur id est de qualibet oratione, & v-
num quodq. verbū non debet pro oratione poni, in l. si quando
la prima. & ibi glo. in verbo. hoc verbū C. de bonis vacā. lib. 10.
Bar. hic facit oppositū, quia est vna oratio tm̄, & sic est vnū quę
sitū pregnās, & tñ Bart. cōstituit tres orationes ꝯ prædicta. Te-
nendo Bar. ponderetis † q oē verbū legis debet esse cū ministe
3 rio, ita vt ēt syllaba non reddatur superflua, gl. not. in l. 1. §. qd̄
metus causa. Et dicit Bal. in rub. in 2. co. C. de cōtrah. emp. quod
omne verbū & in quacūque materia debet esse cū virtute ali-
quid operandi, per l. stipulatus, in prin. sup. de vsur. Alexan. facit
magnū festū de istis sepe in suis consiliis. maxime consi. ... in 3.
col. in 2. vol. Fely. plura in c. 1. in 5. col. de rescrip. dicens esse text.
aureū de hoc in l. fundus qui locatus, cū l. sequē. infr. de fun. in-
struc. Sic habetis declaratū, quare de quolibet verbo Bar. fece-
rit orationē & quęsitū, quæ autē sit ratio dubitādi ad hoc prin-
cipiū, illam colligite a l. 1. ff. de iure dot. quia datio est perpetua,
& datur vt semper sit apud maritū, ergo nunquā deberet mu-
lieri, solui. contra determinatur. & rōnē ad illam l. 1. videbi-
tis cras. ideo ad l. 1. de iure do. respondetis, q est speciale in dote
4 † q nascatur actio præter & contra voluntatē partiū, quia licet
sit data vt perpetuo duret, & sic vt nunquā nascatur actio ad re
petendū. tamen nascetur præter voluntatē eorū, est gl. in l. 1. §.
eo d. Alex. hic fatetur q nascitur prēter intentum, sed reprobat
gl. dicentē q sit speciale in dote quia reperitur in aliis casibus l.
si is qui in fi. sup. comm. Decius hic in principio reprobat Alex.
& gl. q nascatur actio prēter intentū quia est falsum, nam vt sta
tim videbitis intentio partiū est q duret perpetuo. i. donec du-
rauerit matrimoniū ergo sol. mat. nascetur actio ſm intentum,
& nō præter. Hercul. hic alia ratione improbat gl. & Alex. quia
partiū intentio semper regulatur ſm dispositionē iuris cōis, vi-
dentur. n. semper partes velle, quod ius cōe vel municipale di-
sponit. sed lex nostra disponit, quod sol. mat. nascatur actio, er-
go partes habuerunt istā intentionē ab initio quod nasceretur
sol. matr. ergo nascitur ſm intentū & non prēter. hoc fundamē
tum suum cōprobat Ias. in l. 1. § hoc aūt. inf. ad Trebell. in prin.
Alex. in l. Gallus § quędam in fi. inf. de lib. & post. & plura accu
mulat Fely. in c. ius. in 1. & 2. col. 1. dist. decre. Aquen. hic saluat
glo. prædictam, quia non loquitur in terminis nostris quod na-
scatur actio solut. matri. sed loquitur quando nascitur constan.
matri. puta marito vergente ad inopiam, & tunc secundū eum
glos. bene dixit quod nascitur actio prēter intentum partium,
& sic quod sit speciale in dote. vos attendite quod ista saluatio
Aquen. est bona, quatenus ostendit quod illa gl. loquitur in di-
uersis terminis, quia illa constante, nos soluto. sed nō potest sal
uari, quin in suis terminis male loquatur. primo, quia vidistis q
in aliis casibus nascitur prēter intentū, ergo non potest esse spe-
tiale in dote. etiā quando repetitur constante matrimonio, alia
ratione potest illa gl. improbari, quia posito quod sit aliqua spe
cialitas quod dos repetatur constante matr. non dēt dici, quod
sit speciale, nascitur prēter intentū, sed glo. debuit dicere, quod
sit speciale. quia nascitur contra regulā legis nostre. illego pro
hoc gl. 2 quę ... sit speciale quando repetitur cōstan. ma.
pp inopiam, contra regulā istius legis. Ista sunt ... & subtilia
vnde Alex. ponit aliam solutionem ad l. 1. sup. de iure do. quod
illa verba, perpetuo. semper, restringuntur & exponuntur. i. do
nec durauerit matrimonium, nihil allegant scribentes, qui oēs
sequuntur hic indistincte Alex. sed est gl. in terminis in c. si gra
tiose. de rescrip. t. lib. 6. in verbo, perpetuo. quæ exponit i. donec
4 vixerit. per quam Alex. consi. 86. in 1. col. 1. vol. dicit. † quod pri
uilegium concessum alicui perpetuo, restringatur donec vixe-
rit. subdit hic Alexan. quod illa verba & similia semper restrin-
guntur secundum subiectam materiam, in hoc videte plura ac
cumulata per Fely. in proœmio decreta. in versi. rex pacificus,
infert Alex. ex hoc primo, quod quā loq. verbum, perpetuo re-
stringitur ad centum annos propter subiectam materiam l. an-
nua. §. a Titia. in fi. inf. de annuis lega. Ias. ponit simile, si statutū
dicat, quod possit quis perpetuo petere rem suā, tamen exclu-
detur præscriptione centum annorum, est dictum Cy. & Bal.
de quo adde plene Alex. in l. nemo potest. vlti. col. inf. de leg. 1.
Cepo. sua cautela 85. incip. si petens, in fine, ego pro illatione
6 Alex. pono vobis decisionem quotidianam. † quod si emo rē,
& do recatum parti, quod possit quotiescunque semper & cū-
cumq. recatare, tamen excludetur spacio 30. annor. vt consuluit
Ang. sed Pe. de Ancha. consuluit quod imo spacio 10. anno. &
Iason sequitur, referens consilia in l. 3 petens, in 4. colu. C. de pa-
ctis. Iason in l. si mater. in vlti. colum. C. de institu. dicit se pe ita
respondisse interrogatus & consuluisse, procedunt hęc etiam
posito iuramento. distinguendo tamen vt per Fely. qui sequi-
tur Angel. & Petrum in rubrica extra de præscript. in quinta
colum. versicu. falli quarto, infert secundo Alexand. ad casum
7 quotidianum † si testator legauerit ecclesię vel corpori nun-
quam morituro, iuxta l. proponebatur supra de iudiciis, cen-
tum annua perpetuo, solum debebitur legatum vsque ad cen-
tum anno. per dictum §. a Titia. & ibi Bartol. secundum eum,
& dicit Alexand. se ita consuluisse, suum consilium est, in pri-
mo volum. consilio. 40. incip. omisso multiloquio, ponderetis
quod Alexan. hic dicit, quod allegantes contrarium succubue-
runt sic attestatur iudicatum pro se. Socin. hic sequitur. Decius
idem, dicens quod Ana. suo consilio. 3. vir profundę scientię &
conscientiæ, ... consuluit. erat socer Alexandri. est con-
silium non tertium. sed 39. incipit præsupposito. Aquen. hic in
prin. sequitur Alexand. in 3. colum. confirmat per id cōsilium
Ana. Iason hic dicit ... Alexand. meliorem esse tex. vbi casus
in l. si vsufructus municipibus, vbi glos. & Bartol. infra de vsu-
fruc. lega. & in l. an vsusfructus ff. de vsuf. & ibi glos. in terminis,
in verbo, longeui. Bologne. per ista iura tenet cum Alexand. in
additionibus ad Ana. addens aliam rationem, quæ pro verita-
te est expressa in iuribus prædictis, videlicet ne proprietas red-
datur semper inutilis, & quamuis illi text. loquantur in vsufru-
ctu secundum eum, dicit tamen quod ista ratio militat etiam
in legato annuo. Iason hic & Hercu. faciunt vnam rationem
contra Alexand. per quam Iason tenet contra eum. Hercu. ve-
ro relinquit cogitandum, videlicet quod iura prēallegata per
Alexan. loquuntur in vsufructu legato, sed casus in quo consul
uit erat in annuo legato, & quod ista differunt per tex. & gl. in
l. in annalibus, C. de legatis. iuncta l. antiquitas C. de vsufruct.
& quod in vno militat ratione proprietas sit inutilis, sed nō in
alio, videlicet in legato annuo. tamen intellexistis quod Bolog.
dixit quod est eadem ratio in vtroq. item dicite quod ista rō Ia-
so. & Hercu. est falsa. imo inter ista duo nulla est dissimilitudo
in iure, nisi reperiatur in l. expressa, & ita erat expressa in iurib.
eorum in illa l. in annalibus, & l. antiquitas, ipsi fuerunt decepti
ex opi. Rogle. qui in l. annua. infr. de annu. leg. & ibi glos. facie-
bat differentiam inter illa. sed non viderunt, quod gl. in illa l. si
vsusfructus municipibus, reprobat Rogle. non viderunt etiam
quod Bar. reprobat omnē differentiam, nisi quatenus reperia-
tur expressa, ergo impugnatio eorum contra Alex. cessat. Pro
Alex. videtur alia ratio, quia testator præsumitur velle grauare
heredem minus quam sit possibile text. no. in l. vnum ex fami-
lia. §. si rem. ff. de leg. 2. sępe no. doc. in vltimis voluntatib. ma-
xime Iason. in l. seruū §. cum fundus inf. de leg. 1. in effectu per-
stringendo per Alexā. & doc. sunt tria iura. §. a Titia. l. an vsusf.
& l. si vsusfruc. municipibus, cum suis glos. & Bart. ibi sunt duę
rationes ne proprietas sit inutilis & vt minus grauetur hæres
sunt duo dicta de præscriptione centum annorum & de recato.
Quid tenendum, videretur melius silere quam contra tot ce-
lebres doc. tenere sed dicit Philosophus primo ethicorum, im-
pugnando opinio. maiorum, quod amicus Socrates, amicus
8 Plato, sed magis amica veritas, ostendo † male fuisse consul-
tum & minus bene iudicatum. illa tria iura pro Alex. sunt de di
recto contra, & faciunt expressam differentiam inter perpetuo
& centū, & dicunt clare. quod perpetuo durat vltra centum, &
sine limite, videte in quo sunt decepti doc. qa tex. illi videlicet
l. an vsus

[illegible]fruct.& l.si vsusfruct.bene limitant legatum vsusfr.&
annuum, & pariter ibi glo. quando erat legatum simplex sine
adiectione, perpetuo.tunc tex.dubitant, an durent illa legata
perpetuo, an vsque ad centũ. & sic exprimunt quod perpetuo
sit plus. tamen limitant vsque ad centum, eo quia deficiebat
qualitas perpetuo. & ideo Bart. ibi cum reuerentia male intel-
lexit etiã, dicens quod per illum text. probatur quod perpetuo
durat vsque ad centum.imò textus clare dicit, quod durat plus
§.a Titia.cum glo. ibi dicunt oppositum, quod perpetuũ dura
bit donec durabit templum.est verum quod Bar.ibi dicit cõ-
trarium eius quod dicit Alex. & facit expressam differentiam
inter perpetuo & centum. & quod perpetuum importat plus.
sic retorquentur iura contra doct. duę rationes tolluntur faci-
liter, quia militant in legato simplici.sed in legato cũ adiectio-
ne perpetuo illa iura non habent pro absurdo, immo expresse
volunt quod ꝓprietas reddatur inutilis.'ex quo ita est voluntas
testatoris adijciendo perpetuo. & pariter fuit voluntas, quod
grauaretur hæres.sic cessat.§. si rẽ.in d.le. vnum ex familia.qui
loquitur in dubio. duo dicta nihil faciunt pro Alexan. quia lo-
quuntur in materia odiosa præscriptionis cẽtumtriginta &c.
cui non possent partes etiam si vellent renunciare. nec possent
facere, quod duraret vltra centum vel triginta. Bart.in leg.1.ff.
de vsucapi.sed testator bene potest hoc facere. & contra Alex.
& docto.militat talis ratio, quia iura præallegata limitant lega
tum simplex ad centum. si pariter limitent qualitatem, perpe-
tuo, illud verbum nihil operaretur. vidistis supra in principio,
quod omne verbum debet esse cum virtute aliquid operandi.
Contra Alex. etiam facit, quod ista opinio contra eũ fauet piæ
causę & ecclesię, ergo tenenda.tex not. in l.sunt personę.in h.
de religiosis sup. Item fauet animæ quæ cunctis rebus est præ-
ponẽda.l.Sancimus.la 1.C.de sacrosan.Item fauet publicę vtili
tati, quæ consistit in ecclesijs & corporibus nõ morituris. Bar.
declarat in l.1.§.eo.ergo debet præponi priuatæ vtilitatis hære
dis sic. ergo non restringetur verbum, perpetuo vel aliud simi-
le, quicquid sit dictum per docto.vidistis quam Bar.fuit contra
nos sibi.habetis duas solutiones ad contrarium.l.1.de iure do.
videtur posse dari tertia, quod in omni materia, maxime in ma
trimonio de dote data semper intelligitur, quod du.et dato, re
bus sic stãtibus.i.donec durauerit maritus.tex.in l.quod seruus
& ibi Ias.multa in vlt.col.sup.de condi.ob causam.sed per dis-
solutionem non stant res, ideo fit repetitio.text.est ibi & glos.
ibi in verbo, pôt.datur alia responsio quod illa.l.1.dicit, vt sem-
per sit apud maritum, sed dissolutione, morte, vel diuortio nõ
dicitur amplius maritus.tex.in l.Lucius.§.fin.in verbo, quodã.
infra eo.& gl.1.in l.viro.infra eod.& tex.in l.precibus. in princ.
C.de impub. Expedio textualia, facio vnum not.tantum com-
plectens tamen omnia textualia & oĩa no.scriben.non omisso
verbo de tex.vt vidistis Bar.diuisit in duas partes vsque ad §.qđ
si in patris.dicite quod prima pars habet quinque regulas tam
explicite quam implicite vel tacite a contrario, quia secũdum
gl.no.in l.apud antiquos in verbo, coniectura.C.de fur.regula
ita potest colligi in sensu contrario tacito vel implicito sicut in
9 directo vel explicito.† Prima est ꝙ soluenti datur repetitio.Se-
cunda, ꝙ datur mulieri, non alteri. Tertia.quod constante non
potest repeti coactiue. Quarta quod non potest repeti volunta
rie. Quinta ꝙ si voluntarie repeteretur, non induceretur libera
tio, quælibet istarum habet suas fallentias, & quælibet habet
suam rationem, videbitis in gl.huius primæ partis. secũda pars
ibi, nec cogitur, habet vnicam regulam tantũ cum vna amplia
tione, vna restrictione seu limitatione, vna fortificatione seu
ampliatione, alia regulæ, sic vna regula, duplex ampliatio seu
10 fortificatio, vna restrictio. Regula est † quod maritus non cogi-
tur alteri promittere, rationem dicã in gl. Ampliatio.hoc pro-
cedere duplici tempore, videlicet contractus matrimonij, vel
dissoluti, vt in gl.& Bar.declarando verbum, ab initio, omittũt
Tertium tempus, scilicet constante matri.dicite, quod nõ pos-
set cogi, sed voluntarie posset.& in hoc differt a restitutione, sed
caueat maritus, quia si promittit alicui existenti non soluendo,
remaneret obligatus duobus, illi & mulieri glo.sing. secundũ
Alex.& alios hic in l.si cum dotem.§.tãg.re.infra eo.videtur
ꝙ Roma.consuluerit oppositum consil.46.incip.in causa dñæ
Camillæ.quod si vnus debens vxori constan.matri.de volun-
tate vxoris promittat marito in dotem, nihilominus ille debi-
tor liberabitur ab vxore, & tuæ rationes faciunt quod idem sit
in marito promittente inopi, & mulier habet sibi imputare, vi-
debitis per eum. Vidistis regulam cum prima ampliatione, in
qua tex.vtitur verbo stipulandi, idcirco dicite hoc esse cum mi
sterio, quia alij simpliciter nunquã cogitur promittere, sed ver
bum stip.faciebat dubium, ex quo regula loquitur de delega-
tione quę exigit stipul.l.1.C.de noua.vbi est differẽtia inter de-
legationem & cessionem, & ideo alij non stipulãti sine dubio
nõ cogebatur promittere, sic fuisset regula indubitabilis, vt er-
go haberet dubium tex.dixit stipulanti, restrictio regulæ est, si
non patitur incommodum, ex qua restrictione colligite pri-
mo, quod tibi non nocet & alteri prodest est concedendũ ser-
uit ad multa, videbimus.inf.post glo.& Bar.Secundo colligite
11 esse hic casum, † in quo quis cogitur contrahere quando sibi
non nocet, duos alios addit hic Ias. de ædificatione ecclesiæ in
loco alieno, vel com muni.l.si quis sepulchrum. sup. de relig.l.
libertas.la prima.in §.duob.corrupte allegatur.est l.1.C.de cõ-
muni seruo ma.in §.si itaque.& in §.fi. Nõ est materia nostra.
videte diffusius eum in l.nec emere. C. de iure delib.vbi alios
accumulat.& in l.1.§.nunciatio.in 1.col.inf.de no.ope.& in l.ro
galli in princ.sup.si cert.pet.& dicite secundum opin.glossa-
rum istã restrictionem solum procedere in dote, quia alij debi
tores etiam ꝙ eis non noceret, non cogerentur, secundum gl.
12 in d.l.1.C.de noua.an verum dicat.inf.dicetur post Bar.† adde ꝙ
ista restrictio etiam non procederet in creditore, quia non est
dare casum ꝙ creditor cogatur alium debitorẽ accipere, etiã si
sibi non noceat.tex.in l.si mandato meo.in prin.ver.item. sup.
man. Alex.notat illum tex.per quem dicit hic Ias.ꝙ non coge-
retur capere alium meliorem velęque idoneum.ille text. hoc
non dicit, sed credo verum per l.fi.sup.de vsu & habi & gl.in l.
cum quid.sup.si cer.pet. Videtur esse tex.ad oppositũ in l.quid
autem.§.sed si quis.sup.de consti pe.vbi cogitur creditor acci-
pere aliam personam æque idoneam, nisi respondeatis, ꝙ per
hoc ibi non mutat personam debitoris, sed mutat personam,
quam debitor promiserat soluturam vel fideiussuram.Secun-
13 da ampliatio regulæ est, quod † nedũ si patiatur incommodũ,
prout regula loquitur sed etiam suspicionem incõmodi pro
cedit regula.& ita notat Aret.hic.vos ponderetis, quod suffice
ret minimum incõmodum vel minima suspicio, ponderando
verbum, nihil incommodi, & verbum, aliquod suspectum. est
verum, quod exempla glo.videntur sonare oppositũ, & regu-
la.l.scio.sup.de in integ.rest.plura accumulant Alexã.& alij in
rubr.sup. in prima col. quod de modicis non curamus. ex hac
14 ampliatione colligite vnum notandum † quod actus & suspi-
cio ipsius actus parificãtur, sicut incommodum & suspicio in-
commodi, sicut lis & metus litis.l.2.vbi plura Ias.C.de transac.
sicut guerra & metus guerræ.fuga debitoris & metu fugæ.vt
per Alex.in l.diuortio.in princ.2.col.inf.eod. sicut tormenta &
metus tormentorũ casus sing.in l.nouissime.versi.quid enim.
inf.quod fal.tu.autho.summe no. Alex.consil.100.2.col.in 3.
vol.Bal.consil.28.in princ. sicut arma & metus armorum.l.3.
§.armis deiectum vbi glo & Barto.infr.de vi & vi arma.sic per
vnũ notabile habetis sub breuitate omnia textualia verbo non
15 omisso. † Heri vidistis, quod illa tria iura videntur de directo ꝯ
Alex.& est verum capiendo prout ipsi allegant, videlicet sepa-
ratum, quia Alex allegat solum.§.a Titia. alij allegant alia duo
iura.sed coniungendo ipsa sunt pro Alexã. est optimum argu-
mentum in iure ex coniunctione duarum vel triũ legum. tex.
in l.Gallus.§.ille casus.inf.de liber.& posth.& ibi Bart.not.in 1.
col.ibi Alex.in 3 col.& Ias.in secundo notabili adducũt plura.
modo iungatis illa tria iura sic.l.annua §.a Titia.inf.de annu.
legat. dicit legatum annuum simplex esse perpetuũ. alia duo
iura limitant legatum simplex ad centum annos. ergo videtur
pariter limitare perpetuum ad centũ, pariter sustineo opinio.
Ro.gl.communiter damnatam, quia nõ potest damnari nisi ex
coniunctione illarum legum.ex quo.§.a Titia.loquitur in le-
gato annuo, alia loquuntur in vsufructu, coniungendo sic, non
debet esse differentia inter hæc legata, sed separando ipsa iura
optime probatur differentia pro Ro.gl.e. ista addatis ad supradi
cta.Glo.prima nihil habet. vos attendite quod cũ misterio glo.
se refert ad rubricam, & potest intelligi vno modo secundum
Hercul quod velit se referre ad gl.in rubr.ibi quarto & vltimo.
videlicet quod sicut subaudiendum ad text.nostrũ verbum, quo-
modocunque, & erit sensus, soluto matrimonio quomodocũ
que dos solui debet.illud probatur in l.cum quærebatur. infra
de verbo.signifi.in verbo, nullo modo. soluto matrimonio
nullo modo dos maneat marito, & est idem quod dicere, quo
modocunque soluatur matrimonium dos solui debet. si glo.
habuit istum intentum colligite ex text.ita subaudite & gloss.
16 † Quod verba quantumcunque generalissima recipiunt tamẽ
quandoque restrictionem, quia videbitis in gl.sequen. multas
fallentias.glo.est in l.1.C.de sacrosan.tex.& ibi glo.& Ias.not.
post Aret.in l.ren.in verbo, quamcunque rationem.C.qui ad-
mi.est materia Bar.in l.1.§.nunciatio.inf.de no.oper. sicut et cõ-
tra verba taxata recipiũt ampliationem.gl.in l.ob ęs.C.de præ-
di.minor. potest secundo modo intelligi glo.quod voluerit se
referre ad gloss.secundam rubricæ & est hæc mea declaratio,
quod in isto tex.debeat subaudiri verbum, quando & hoc sen-
tit hic Barto.in figuratione casus.& est sensus, dos solui debet,
quando autem, soluto matrimonio, & ita ex ista glo. sic decla-
17 rata colligite vnum † quod nigrum debet declarari per rubrũ.
videte quæstionem statuti excludẽtis filias dotatas simpliciter
per rubricam, & per nigrum solum excludebat a paterna hęre
ditate, nihilominus propter rubricam excluditur a quacunque. con
sulunt Pau.& sequitur Alex.in l.1.in 1 col.sup.si cer.pet. Alex.
consil.

consil. ı. in 4. vol. Glo. secunda. Bar. diuidit in tres. non bene cōplectitur glo. diuidite in sex pricipales. In prima ponit, qualiter olim, & qualiter hodie fiat restitutio soluto matri. In secunda quæ est ibi. sed hoc fallit. glo. contra primam re[illegible] ex tex. collectam format tria contraria, & sic tres [illegible] ad regulam. In tertia ibi. Item fallit si extraneus. format contra secundam regulam duas opposit[illegible]nes. & sic duas fallentias. In quarta quę est ibi. item quod [illegible] glo. contra tertiam regulam format quatuor cōtraria, & sic quatuor fallentias. In quinta quæ est ibi. sunt & [illegible] glo. format opposit. contra quartam regulam. & [illegible] quot sunt cases enumerati in il. alleg. per glos. In sexta [illegible] si red[illegible] glo. ponit quintam regulam cum vna fallen. & ratione regul[illegible] primam principalem diuidite in duas. In prima qualiter olim. In secunda qualiter hodie. secunda ibi. hodie &c. Secundam principalem diuidite in sex. In prima primam fallen. In secunda illam modificat ibi. nisi vir. In tertia tertiam fallentiam [illegible] con[illegible] ponit ibi. & ad hoc factum [illegible] ipsam fallentiam modificat. in 6. ponit tertiam ibi item fallit si aliud. [illegible] aliarum partium videbitis inf. in discursu. In eadem glo. in princip. [illegible]

18 † quod iure isto non esset differentia inter immobilia & mobilia. reprobatur per Bar. in prima quæstione. imò olim immobilia restituebantur statim. sequitur Iason. per l. cum in fundo. §. si fundus communis supra de iure do. sunt tex. Bart. in § interdum. diuortio infra eo. vbi pariter Bar. reprobat ibi [illegible] quod Lud. Ro. suo sing. 226. incipien. tu habes. l. [illegible] &c. dic[illegible] illum casum esse sing. & dare cautelam mulieribus, quod quando habeat pro dote rem immobilem non contentant [illegible] & [illegible] eas in pecunia super bonis, quia soluto matrimonio dabitur annus ad soluendum pecuniam, vbi alias restitutio [illegible] rabile. quod subrogatum non [illegible] natura[illegible] subrog[illegible] verbo, [illegible] Bar. [illegible] in verbo, quod commune [illegible] & attendite quod Bart. dicit olim quia [illegible] hoc fecit [illegible] ante tempora [illegible] Iaso. hic referat olim [illegible] digestorum [illegible] Mela intra [illegible] dicit Bar. [illegible] si mulier [illegible] & [illegible] contantes [illegible] Mobilia igitur sola olim restituebantur annua [illegible]

19 die. co [illegible] restitue[illegible] in fine. Videt[illegible] in prin. per tex. & glo. [illegible] dies leg. [illegible] & glo. in l. [illegible] hoc anno intra [illegible] contrarium. quod in [illegible]

20 † hodie aūt [illegible] anno vt in glos. [illegible] attendite ad [illegible] nunquam fit instrumentum dotis, in quo non apponant notarii [illegible] minime expedit [illegible] hoc restitutio [illegible] statim. tenete oppositum. [illegible] dilatio [illegible]

21 to. [illegible] in gl. [illegible] in verbo, excedere. [illegible] inter pu. & [illegible] ple. vlt. col. [illegible] quod [illegible] isto anno maritus habet [illegible] debi[illegible] per Barto. & alios in l. constante [illegible] attendite adh[illegible] quod olim [illegible] annua & [illegible] & [illegible] Iaso. dicunt bina trina videtur [illegible] & reperitur [illegible] non plus. l. [illegible] dicitur [illegible] & [illegible] credo quod possit [illegible] iura. quia [illegible] de [illegible] lega. & ibi [illegible] que. tamen cauete, quia glo. [illegible] contra se, [illegible] parte [illegible] hoc fallit. [illegible] matrimonio debet [illegible]

22 regul[illegible] dictis in [illegible] contrarii. l. [illegible] dam glo. [illegible] & [illegible] amplietis fallentiam quod [illegible] donati[illegible] tas, quam forsam lucrabatur ex pacto per glo. in c. [illegible] de do. inter [illegible] culpa [illegible] dissolueretur quia [illegible] lucr[illegible] ex pacto. & quando ambo [illegible] particula glo. [illegible] non seruatur [illegible] propter nuptias, [illegible] procederet in donatione ante nuptias, quod [illegible] argumentum [illegible] de dona. ante nup. [illegible] Bal. [illegible] quia disposita in dote trahuntur ad argumentum l. quoties, C. de iure do. & l. cum inter socerum §. cum inter supr. de pac. dota.

23 & amplietis fallentiam glo † adhuc in adulterio. item in osculo luxurioso, item si patitur positionem manus ad pectus vt tenuit Bal. in c. tuę. de procura. per glo. in verbo, latent ins. ı. quibus modis. feu. ami. Primum de adulterio tenetur. & qđ plus est, amplietur ad bona parapherna. quę sequitur hic Iaso. per glo. in ca. plerunque. sed non aduertit quod Panor. ibi tenet oppositum. Præp. etiam ibi dicit non probari per iura. vos tenete illam glo. & eam defendit Felyn. in c. pastoralis in 3. colū. de iudi. referens Car. ita consuluisse. & Bal. ita tenere. & istam cōclusionem de adulterio declaretis dupliciter secundum Iaso. in apostolis suis primo stantibus liberis, quia per adulterium reseruaretur eis. dicatis idē stante patre mulieris. vt tenuit Spe. in tit. de dote post diuortium restituenda. in §. soror atis. versi. sed nunquid. glo. tamen dubitauerunt in l. si dotem. C. de iure do. & in l. ex consensu. C. de repu. in verbo, sibi. Secūda in adulterio pręsumpto, quia dicit quod non perderet. Cauete quia in hoc decipitur, ex quo sufficiat adulterium probare præsumptiue. c. literis. de præsumptio. & Bar. in l. capitē quinto de adulte. & dicam statim in alio articulo. debet ergo dicere in adulterio ficto, puta ob contumaciam mulieris pronunciatur adul-

24 terium. facite istam regulam, † quod pęna priuationis nunquā imponitur propter delictum fictum. est singulare dictum Bar. per illum text. in l. & ideo supra de euic. Alexand. in l. transigere. in gloss. magna. C. de trans. & ideo volui videre consilium Anch. quod allegatur per Iason. loquitur de ficto quamuis nō faciat hoc fundamentum de dicto Bartol. quod feci. Prædicta de adulterio simpliciter sequitur Herc. dicens quod etiā priuabitur dotalicio. sed cauete, quia dotalicium comprehendit solum parapherna & propter nuptias glos. & ibi Panorm. in [illegible] col. in c. ex parte de foro compet. in aliis duobus de osculo, & manu. Ias. hic tenet oppositum contra illam glo. & Bal. & credo

25 dicat veritatem per vnam regulam † quod pœna priuationis nunquam habet locum nisi in casibus expressis in iure tex. no. in §. cum igitur ibi, nec est lex quę hoc expresse dicat in auth. de non elig. per quem ita dat regulam Alexan. in l. etiam §. licet col. 2. inf. eod. plenius Alexan. in consil. 103. pen. col. in ı. volu. dicens esse gloss. & Panor. in c. si. de iure patro. Multa ad illam regulam accumulat Barba. consi. 11. 16. 34. in primo vol. Feli. in c. 3. pen. colum. de consti. in c. 2. in prin. de rescript. Sed de osculo & manu non est expressum in iure, sed solū de adulterio, & fundamentum Iaso. est etiam, quod non sit fienda extensio, sed cauete quia obstat cōtra hoc fundamentū & d. regulā id qđ proxime vidistis de paraphernis, & donatione propter nuptias, vbi fit extensio. & tamen sumus in pęna priuationis. Nimirum [illegible] Panor. & Prep. vt retuli dicebant non esse iure cautum. videte si potest dari responsio, quod in supradictis de paraphernis &c. non fit extensio de delicto ad delictum sed de bonis ad bona propter idem delictum. Sed in decisione Bar. fieret extensio de adulterio ad osculum, & sic de maiori ad minus. sed in supradictis fit extensio ad minera bona. Item videtur qđ Bal. possit saluari, nec habuerit cū intellectum quē sensit Ias. & illa glo. non enim volunt dicere, quod propter osculū & positionē manus inducatur priuatio sed qa ex osculo & positione resultat prędumptum adulterium. volūt dicere, quod priuabitur propter adulteriū præsumptū, & sic cessant fundamenta Iaso. qa tunc non fit extensio. si Bald. & gl. habuerunt istū intentum, optime defenduntur a fundamentis de extensione, & de illa regula. §. cum igitur. Sed cōtra eos tunc obstaret aliud,

26 † quia ad inducendum adulterium præsumptum non sufficerent prædicta de osculo &c. nisi etiam iungeretur opportunitas loci & temporis, vt Barto. in l. 2. in princ. de fur. & Panor. in c. cum non ab homine. de iud. in 3. colum. cano. in c. literis de

27 præsumpt. † vltima datur ampliatio, præmissa procedere in stupro commisso post mortem mariti, quia mulier priuabitur dote, potestis dicere plenius, quod priuabitur dotalicio. Istam opinio. tenuit Pan. consulendo. Iason. hic. Hercula. sequit hoc [illegible] relinquens cogitandum. Alexand. in l. Sororem. C. de his quibus vt indignis, in contraria opi. eo quod non esset fienda extensio. cui motiuo respondet Pau. vbi sup. & contra Alexand. videtur glo. & ibi Barto. in l. pen. C. de adult. contra Alexand. videtur text. glo & Barto. in l. fi. C. de bon. mater. & ibi Alexan. sibi contrarius in apostilis tenet cum Pau. Alex. consi. 20. in 2. volum. probat per bona fundamenta, quod mulier in viduitate dicitur adhuc vere esse in matrimonio. maxime per gloss. l. vnicę. §. exactio. in verbo, restituendis. C. de rei vxoriæ act. opi. esset tenenda quam defendit Felyn. c. pastor. in 3. colu. de iud. vbi amplat ad sponsam. vbi etiam tangit, si mu-

28 lier sit per vim adulterata, quid iuris. Quia heri dixi † quod dilationi annali nō pōt renunciari, quia miserationis gratia &c. Obstat l. re die, cum seq. sup. de pac. dota. in verbo, citeriori. cui respondebam quod bene potest breuiari. quia multa possunt breuiari, non tamen in totum tolli. vt per Bartol. in l. secunda de [illegible] iud. & in legitima quæ potest minui non tolli. sed magis obstaret l. iurisgentium in. §. quinimo. in verbo, statim sup. de pact. Ideo videtur quod ista dilatio non debeat dici miserationis gratia contra Alexand. vel oportet dicere, quod regula gl. illius l. vnicę non semper sit vera, quam tamen Bald. Sali. & ibi Alexand.

Alexand. dicunt esse veram, & nota. cogita. In eadem glo. ibi, nisi vir deliquerit, videlicet ampliationes ad fallentiam, hic est si mutato fallentiæ marito delinquente intelligatis pariter, quia compensabitur cum delicto mulieris, sic mutabit regula, quod dos restituatur. Ponderetis clarius hic esse glo. quod culpa appellatur delictum, patet quia delictum mariti compensatur cum culpa mulieris, & oportet quod esset paritas l. ambo. sup. de compen. Bald. in hoc dubitavit in l. pen. C. si adver. lib. inferens ad statutum imponens pœnas pro delictis an comprehendat culpam. In eadem ibi, item fallit, si pactum illa fallentia gl. Secunda approbatur per Bartol. & omnes amplietis eam etiã natis liberis, quia adhuc durabit pactum. amplietis eam in dote siue data siue promissa. Amplietis etiam si matrimo. duraret momento. istas tres colligo ex Alexand. Iaso. & Her. & est glo. de liberis in l. 2. supra de pact. dota. de promissa autem videbitis Iaso. in rubr. supra de momento. videbitis Fel. in cap. tertio loco de præsumptio. Et ista ampliatio de liberis multum
29 ponderatur hic a Soci. & Ber. ad decisio. casus quotidiani. † quod donatio, quæ fit tempore contractus matrimonii per maritũ vxori, vel econtra, non reuocabitur per natiuitatem filiorum, est magna limitatio ad l. si vnquam C. de reuoca. dona. Socin. non audet firmare dicens se alias vidisse Alexan. consulentem oppositum dicatis quod est cons. 61. in quarto volumine. Her-
30 cu. magis tenet hoc inferens quod † filia quæ renunciat fratribus tempore contractus matrimo. hæreditatem patris vel matris, non reuocabitur renunciatio natiuitate filiorum. Et dicit esse consilium Alexand. 29. in tertio volu. Caute tamen loquitur de filia, quæ renunciabat patri, nec habebat aliquod ius quæsitum. quo casu militat capi. quamuis de pact. in sexto nec renunciatio rumpitur natiuitate, sed Herco. format casum in quo sita ad quam nihil facit consilium Alexand. item nihil facit hoc dictum gl. quia hoc lucrum datur marito ex pacto ob causam, propter onera. glo. singu. in l. si donaturus in verbo, duntaxat supra de condit. ob causam, & ibi Alexand. multum
31 not. † quod lucrũ dicitur esse ex causa onerosa, sed l. si vnquã habet locum in donatione ob causam l. prima. vbi Iaso. in tertio nota. C. de pact. Nimirum si hoc pactum de lucro non reuocatur per l. si vnquam, sed ipsi loquuntur in dona. simplici
32 & renunciatione. ergo eorum illatio non videtur bona. † Iste articulus modernorum est quotidianus propter filias renunciantes in actu matrimonii fratribus, vel in actu matrimo. contingit donationem fieri per maritum vxori vel econtra, & sicut loquimur de donatio. quæ fiunt in actu matrimo. quia habes scire, quod quando fiunt extra actum, omnes articuli fuerunt ventilati per doc. maxime Barto. in l. Titia. §. Imperatorum, infra de leg. 2. Et an in totum vel in parte reuocetur. Et an sit differentia inter titulum & donati. & l. si vnquam. Et quid si donetur parua res, & quid si donetur monasterio, & quid si donetur ob causa, & utrum illi l. si vnquam possit renunciari, illi omnes articuli vltra Barto. sunt discussi in pluribus locis & consi. maxime Alexand. 40. & 61. in quarto. & Ro. 26. & Iaso. in l. prima & plus in l. pen. de pact. C. & omnes tetigit antiquus practicus Franciscus Curtius in suo consilio primo. Et ibi tenet contra Ias. quod non possit renunciari quãdo autem fit in actu matrimo. fuit indecisum. Et iste casus noster in quo isti domini relinquunt hic cogitan. tamen tenent hoc, quod reuocaretur donatio, tenent plus quod reuocaretur pactum lucrandæ dotis de quo in glo. volente ipsa muliere. Ideo non reuocatur in l. secunda supra de pact. dota. vt ibi est gloss. & heri dixi in vna ampliatione. quia mater in ista non fuerat consequta magna restrictio. & pro veritate Alexã. hic in 2 colum. tenet oppositum, quod ind. simpl. pactũ non reuocetur. In articulo autem principali dicite quod pendet ab
33 vna decisione Barto. in alio articulo † vtrum illi legi possit renunciari Barto. tenet quod sic dummodo sit cogitatum in specie de liberis, puta promitto non reuocare etiam per natiuitatem, vel dicendo, renuncio l. si vnquam. est verum quod Cur. vbi supra tenet, posse renunciari nullo modo. Ias. vbi supra attestatur se cõsuluisse oppositum. Nunc ad decisionẽ casus nostri, ex quo non fuit cogitatum de filiis in specie, sed solum in genere propter actum matrimonii, ideo est dicendum donationem reuocari, & hoc solum decidit casum illum. Dubium erat de opposito, quia erat cogitatum de liberis in actu matrimonii, pater responsio, quod solum in genere & non in specie fuit cogitatum, ita cogitabitis etiam vos. De eo autẽ quod
34 dicit Socin. & Hercu. reuocari etiam pactum gloss. non tenendum videtur tenendum, quia mouentur ratione non vera † quod hoc lucrum debetur marito ex causa lucratiua, & sic est simplex donatio, ergo militat lex, si vnquam. patet quod sit lucratiua, quia debetur marito etiam immomento matrimonium duret, ergo debetur propter fœdus, & non propter onera. heri allegaui gloss. ad oppositum ad hoc moti. uum respondet Fel. in c. tertio loco de præsump. quod immo marito non debetur, quando momento durat, nisi fecerit expensas nuptiarum, vel circa vestimenta. sic semper debetur propter onera, & cessat l. si vnquam contra eos. Et has duas ampliationes quando momento, vel dos solum promissa potuit etiam Aret. hic. Itẽ hoc dictum glo. de lucro procedit soluto matrim. omnino morte quando autem in diuortio distinguitur vt per glo. & Bald. in l. fin. princ. in verbo interueniente de do. prælec. Cuius distinctionem defendit Socin. hic contra aut quæritur an procedat dictum glo. quando soluitur ingressu monasterii vnius vel vtriusque, prout proprie loquitur. §. si vero allegatus in glo. videte Alex. distinguentem in l. si cum dotem in princip. in 2 colum. infra eod. In ea. ibi, in sen casu, est modificatio ad secundam fallentiam glo. quia priuatur maritus lucro. Remitto vos ad Alexã. & Barto. in §. allegato per glo. vbi ponit multos alios casus, in quibus maritus priuatur lucro. In ea. ibi. & ad hoc etiam facit dicite quod nihil facit ad fallentiam, nec ad modificationem, sed bene concordat ad regulam. Aliam modificationem po-
35 nit hic Barto. † vt valeat pactum lucrandæ dotis muliere præde cedente cum liberis vel sine, sed secus marito prædecedente, & si fieret etiam pactum expressum quod eo prædecedẽte sui heredes habeant, non valeret pactum. Bartol. approbatur ab omnibus hic. Iste articulus habet quatuor capita. Primum de muliere ita præcedente, secundum de patre, quando dotat. Tertium de extraneo dotante. Quantum in donatione propter nuptias, an maritus possit paciscí, quod etiam muliere præcedente sui hæredes habeant, in primo capite nullus dubitat in secũdo de patre non est etiam dubitandum secundum Iaso. & Soci. per textum l. quamuis C. de pact. conuen. quia non valebit, sicut nec in primo quantus ego. Ioan. de Imola sensit. Paris tenet precise hoc consi. 120. incip. Titius maritauit. Ponderetis fortius vos, quod non valeret, etiam si pater faceret in fauorem ... quia non valeret etiam contemplatione eorum... tamen... sed contra Barto. de patre est textus in l. cum dos. in princip. & ib. gloss. supra de pact. do. in verbo, quam legem sciat respondebitis ... In tertio capite de extraneo omnes approbant Barto. excepto Socin. & Iaso. primo
36 † per l. ob res §. 1. supra de pact. dot. vbi permittitur extraneo facere quod vult circa dotem. Respondeo secundum Her. quod potest dummodo sibi faciat ad suos vtilitatem non tertius, puta mariti. Et pari modo respondetur ad l. cum dos in capite præcedenti allegata. Pro ista responsione ego ponderem. §. accedit in verbo in suam personam l. vnica C. de rei vx. o. cui pariter respondeatis pro Barto. quod permittitur extraneo omnia facere, hoc est, quo ad personã suam, est magna restrictio. vnica ergo ratione tenent Socin. & Iaso. contra Barto. de extraneo, eo quod sit magna differẽtia inter patrem. & extraneũ, quia pater necessitatur dotare, & quamuis possit sibi stipulari dotem reddi, tamen adhuc ipso cum remanet necessitas redotandi & licet stipuletur, tamen stipulatur cum illa necessitate. Et ideo mulieris interest quod non fiat pactum, per patrem marito prædecedente, quia licet pater teneatur redotare tamen posset esse diminutæ suæ facultates, ita quod in redotãdo mulier haberet paruã dotẽ, sed in extraneo cessat illa necessitas, nec enim ab initio nec ex post cogitur dotare, vel redotare, ergo debet posse facere pactum, quod mariti præcedẽte sui heredes habeant, ex quo mulier non potest pati interesse de diminutis facultatibus. Ista ratio tamen fortasse tamen facit ad oppositum pro Barto. contra eos quia infertur totum ecõtra quod debeat potius permitti pactum patri quam extraneo. ex quo non in patre propter necessitatem redotandi subest spes filiæ habendi secundam dotem, licet perdat primam, propter istam spem debebat pactum valere in patre, quia non remanebit omnino indotata. nec militat, quod facultates possint minui, quia etiam possent augeri, & sic consequeretur maiorem dotem l. quæro supra de iure dot. & ... quod augeantur l. de iure dot. ... sed in extraneo cessat illa spes redotationis, & si valeret pactum in extraneo, posset filia remanere sine dote, ergo minus debet valere in extraneo quã in patre. & sic eorum ratio videtur contra eos pro Barto. Probaui igitur Barto. bene dixisse in illo consilio cum quo etiam transit hic Aret. probaui etiam, quod fortius debet prohiberi extraneus a pacto, quam pater, & quod l. quamuis loquens in patre, debet extendi ad extraneum a maioritate rationis. Item probaui quod illa tria iura. §. accedit l. cum dos. & l. ob res debent restringi ad personam eorũ ponderando verba in suã personam, nunc probo clarius per illam l. quamuis, vbi non permittitur patri facere illud pactum etiam pro filiis & sic nepotibus suis, ergo non potest egredi personam propriam, ideo dixi etiam supra, quod contemplatione etiam filiorum non valeret hoc pactum nec in toto nec in parte d. l. quamuis, sic
37 habetis tria capita expedita. Circa quartum † omnes tam antiqui quam moderni in l. allegata, quamuis, & hic tenuerunt valere pactum lucrandæ dotis ante propter nuptias etiam ipsa muliere præmoriente; sic vt detur conseruetur æqualitatem, contra auth. æqualitas. C. de pact. conuen. Dicunt omnes hic esse ca-

esse casum, vbi non seruatur & allegant gl. sing. de hoc in verbo ex matre in l. quod fecitis C. de bo. quæ lib. reprobato Bart. ibi dicente hoc non bene probari, ibi lat. post Ro. & Aret. Decius, Aquen. & reliqui tenentes contra Bar. assignant varias rationes diuersitatis, quare pactũ lucrandæ dotis nõ valet marito præmoriente, tamen valeat pactũ lucrãdæ donationis muliere premoriente, assignant varias remedentes in hoc, quia in dote priuaretur mulier superueniens contra fauorem publicum, sed in donatione cessat ille fauor, etiã quod maritus superueniat. Attendite, quia credo Bart. bene dicere & credo qđ non valeret pactũ lucrande donationis muliere præmoriente contra omnes tenẽtes, qui non aduertunt ad vnum verbũ ad illam auth. equalitas in verbo omnino quod importat idem quod omni casu & sic quod nullo casu excepto seruetur semper equalitas ergo non possunt dicere hic esse vnum casum, vbi non seruetur æqualitas quia illa auth. prohibet omni casu l. vbi autẽ §. fina. de ver. ob. lat. plura in l. præci. imus. col. de impuber. Assignare rationes multas diuersitatis nihil facit, quia non sequitur potest ratio diuersitatis dari, ergo ibi potest seruari inequalitas non est bona consequentia, probo, quia ea attenta sequeretur, quod quando coniuges faciunt pactum lucri, quod posset dici sic, quod mulier plus lucretur de donatione, quam maritus de dote, ex quo militat fauor publicus pro muliere, vt habeat maius patrimonium, & facilius reperiat secundum virum. nam ex quo potest dari ratio diuersitatis, sequeretur quod valerent ista pacta inequalia, quod est falsum, etiam contra illam authenticã æqualitas quæ vult, quod semper equalitas seruetur in lucris, etiam si posset dari ratio diuersitatis, ergo fundamentum scribentium non videtur vigere contra Bart. Nunc respondeo ad l. quod fecitis & dico, quod ibi est tex. pro Bart. & quod bene dixit dicendo quod ibi non bene probatur inequalitas, quia dicatis quod ibi necessario erat equalitas, nam tex. ponit casum, & infert glo. ibi in verbo dotem, quod ambo pacti fuerant de lucrando, & maritus dotẽ, & mulier donationem, quomodocunque matrimoniũ solueretur, & erat illud pactum etiã secundum legẽ, ita quod etiam muliere premoriente erat iniustum, ex quo si non habebat vltra nubere ita quod etiã si maritus lucrabatur dotẽ ipsa lucrabatur tantundem, euenit ergo casus quod ipsa prædecessit tex. determinat, quod lucrum quod ipsa fecit, ij eæ stabat filijs, & filiis mortuis spectabit ano secundũ vnum intelligẽtiũ vel marito superueniẽti, & sic patri, secundũ alium intellectũ. de quibus ibi per Bart. & glo. in verbo, ex matre quæ dicit matrem predefunctam. nõ negat quin potuerint esse pacta hinc inde, & sic equalitas hoc modo defendendo opi. Bar. contra omnes, sic cõcludite contra cõmunẽ quod in l. quod fecitis, ibi erat equalitas, secundo q. ibi non valuisset pactũ ex parte mulieris tantum, quod ea prædecedente lucraretur donationẽ, sicut non valeret ex parte mariti tantũ, quod eo præmoriente

38 lucretur dotem † in vno casu notabili saluo cõmune, qñ nulla esset dos sed bene esset constituta donatio propter nuptias, tũc valeret pactũ lucran. æ donationis etiã muliere præmoriente nec est curandũ de alia equalitate pacti, ex quo nulla dos, allego gl. notabilem de hoc in l. lege. in verbo, deduci. C. de pac. conuen. sic habetis expedita ista quatuor capita & Are. hic ponit aliã modificationẽ ad istã gl. de feudis hæc. in 2. col. sequitur simpliciter quod non valebit pactũ lucratiuum sine consensu domini. In ea. glo. ibi, item fallit si aliud, est tertia fallentia continẽs duas. Bar. approbat & reliqui. cauete, quia videtur quod iste non sint fallentie quia fallentia debet esse de regula l. 1. ff. de regu. iur. Exemplũ omnes scholares scribunt excepto Titio vt sit bona fallentia oportet quod Titius sit de scholaribus sed regula loquitur, quando euenit tẽpus dotis restituendę, & durat illud tempus, itẽ loquitur, quando extat dos, fallẽtie vero loquuntur, quando non durat tẽpus. itẽ quando dos erat perempta ergo non videntur de regula. Vltra fallentias

39 gl. † Paul. ponit aliam de lucro statuti quod maritus illud non debet restituere, cum ampliatione, etiã si extent liberi Alexan. dicit ampliationẽ esse indubitatã propter dicta de pacto lucri. Hercu. dicit imò erat dubiũ propter l. si vnquam, dicite quod hoc nihil facit, quia hoc lucrũ debetur ex causa onerosa. & l. si vnquã nõ habet locũ in donatione ob causam supra, probant. Duas alias ampliationes ad hoc statutũ de lucro ponit Areti. videlicet in promissa, & si momento duret. Dedi de hoc remissiones supra vltra quas videte Fely. in rubrica de sponsalibus, vbi videbitis hanc vltimã de momento non esse verã. Et

40 cogitetis † vtrũ tale statutũ valeat deferens lucrũ etiã copræmoriente, vidistis pactũ non valere, argumentum de pacto ad statutũ bene tenet affirmatiue. glos. & Bart. in rubri. de decre. decurio. lib. 10. sed nõ tenet negatiue l. nec ex prætorio. de reg. iur. Bar. in l. alia §. eleganter. ff. eo. licet ergo non valeat pactũ, deberet valere statutum. Ad oppositum facit, quia videtur esse contra publicã vtilitatem sicut pactũ. & posset limitari regula quod procedit argumentũ etiã negatiue, quando agitur de fauore publico. † Vltimã limitationẽ ponit Pau. de marito inope qui succederet ab intestato mulieri in dote. Alex. sequitur eũ limitatione, nisi extent liberi, dicite quod etiã est alia dubitatio, quia Pau. præsupponit quod succedat in tota dote. & hoc tenuit glo. in l. licet. C. de iure do. Aret. hic dicit quod succedit in vna parte tantum, & hoc esse æquius in hoc, videbitis Alexand. & lat. in auth. præterea in 1. col. C. vnde vir & vxor. 41

42 † Vltimo colligite ex l. quod fecitis, cum glo. 2. nouã limitationẽ ad l. quãuis vbi valebit pactũ lucrãdæ dotis etiã marito premoriente, quando mulier superueniens tantundẽ lucratur de donatione. nam ille tex. & glo. præsupponunt pacta valere quã doceant; præmoriatur, imò infra videbitis multos tenuisse, qđ potest dos perdi etiã constante matrimonio, dummodo mulier lucretur tantundẽ l. si constante. § sed & econtrario. C. de dona. ante nup. tamen de hoc vltimo dicetur. ff. In eadẽ glo. ibi item fallit, si extraneus sunt due fallentię ad secundam regulã. Bart. & alij approbant. notabitis casum qui posset contingere de extraneo dotante per Alexan. consil. 61. in 4. vol. ibi reuocatur dos & surgunt multa incõuenientia quod dos repetitur constante matrimonio, item matrimoniũ erit sine dote. item fit reuocatio contra fauorẽ publicũ, item ponitur magna ampliatio ad l. si vnquam, vt procedat in reuocatione dotis. lat. ea ibi, vel vt ista non obstent. Are. post Bal. hic no. hãc glo. ad verũ Aquen. addit duo iura. cauete, quia loquuntur econtrario, qđ pars ponitur pro vna persona. gloss. hic loquitur, quod vna persona ponitur pro tota parte. Are. limitat in materia stricta. illã gl. eandem ponit & prosequitur A ex. consi. 14. in 2. vol. Arg. in maleficiis glos. per pauos, quia nõn sequitur facio promissionem de non te offendendo, ergo nec aliquem de parte tua puta cõl argumentum videbitis vt supra In ea. gl. ibi, item quod dicit soluto, est

43 † Tertia regula, quod constante matrimonio nõ debet exigi dos. Rationem ponit las. in tex. fuit Pau. hic. Gloss. hic põnit quatuor fallentias. Bar. dicit quod prima nõ videtur bona, quia ibi non fit proprie restitutio, ex quo adhuc deseruit oneribus dicite quod glo. in l. si constante, in verbo, marito hoc dicit, sed adde quod Ro. consi. 342. inci. circa primũ per tria tenet contra Bar. & quod ista restitutio comprehenderetur etiã in materia stricta. Al. j nihil tangunt hic, & ideo Ro. vndet motiuo Bar. Circa secundam Bar. etiam improbat, quia ibi fit repetitio condictione ob causam. Deci. & Aquen. instant in hoc contra Bart. quia dummodo repetatur, non quærimus qua via ideo aliter improbant gl. quia ibi non loquitur de vera dote l. quemadmodum, nos loquimur de vera, si aduertitis Bart. bene hoc voluit, dicendo, quod repetitur non actione de dote. præsupponit qđ non erat vera quia cõpetijsset actio de dote. Circa tertiam & quartam Bar. dicit quod Barto. voluit tantũ ponere vnam differentiam inter primam, & has duas, quod in prima deseruiret oneribus, sed non in tertia & quarta. Bar. hic nõ dicit, & si dixisset male loqueretur, quia imò dicite, quod in tertia & quarta deseruiat oneribus, hoc in specie dicit Barto. in l. si constante in 5. q. principali. ff. de hoc est tex. in l. mutus. §. 1. ff. de iure do. hoc dicit Spec. in loco allegato hic per Barto. Item contra Bart. comparantem quartã cũ prima obstat aliud, quia imò in quarta fiebat confiscatio partis bonorum tantũ, ergo non erat totalis vergentia, prout erat in prima, & hoc mouent las. hic & Her. in 5 cõl. Et fortificando eorũ motiuũ arguitur fortius contra Bart. dicentem, quod in tertia & quarta deducitur ad summã inopiã. videtur falsum quia in l. si marito, solũ confiscabatur pars, vos dicite Barto. bene dicere, & dicatis plus, quod etiam si nihil confiscaretur, adhuc diceretur totalis vergentia & summa inopia, quia Barto. non consi lerat bona, sed perceptionem extra domum. Ita vult ipse in quõ de bannito hic. & clarius hoc vult in d. l. si constante in 5. q. Vltimo obstat aliud contra Bar. quia in prima fallentia fit repetitio a marito sed in quarta & tertia fit a fisco alle. glo. in l. 1. in verbo. non competit. C. de repũ. & sic in hoc dicatis, quod est aliqua differentia inter has duas & primam. Areti. hic simpliciter transit cum dictis Barto. contra gloss. sed adhuc insto pro glos. contra Barto. quod isti casus vltimi non comprehenduntur in primo, quia in his duobus vltimis est vera restitutio patet, quia fit non a marito, sed a fisco, & sic est propria, licet deseruiat oneribus mariti, non tamen fisci, ergo quo ad fiscum est propria, sed in primo Barto. fatetur quod est impropria quod fit propter tenet in terminis Roma. quando fit a fisco consil. 492.

44 inci. † Circa primum Barto. addit quintam fallentiam de marito bannito, quia fit locus restitutioni, relinquens indecisum, cum comparentur banniti nostri temporis. Alexan. simpliciter se remittendo transit cum Bart. Areti. idem tenet non per iura Bar. quæ dicit non probare, sed per. l. idemque. in verbo, inuitus absfuturus. supra pro socio. Hercu. tenens cum Barto. ostendit quod iura sua bene probant contra Aret. Et ita est tenendũ cum Bart. pro quo adde consuluisse Ro. consi. 187. in præsenti. vnum verbum dicit in præalle. consi. 392. Ponderetis a fortiori quod iura Barto. de exhibe. reis. & sic omnes obe. iure loquuntur

quoniam de exilio sine delicto. & sic de honesto. talis peregrina-
tio inducit ad pauperē. ergo fortius in exilio delicti. & pro hoc
non est multum a longe quod dicit auth. habita. C. ne fil. pro
pa. loquens de exilio laudabili secundum Bald. quod scholares
fiunt exules, & de diuitibus pauperes. sic tenendo cum Barto.
amplietis procedere suam fallentiam, siue fiat confiscatio om-
nium bonorum cum banno, siue pro parte siue nihil. quia in di
cto Bart. solum debet attendi exilium. videte Barto. in l. si con-
stan. in 5. q. prin. infra eo. Deo eo quod relinquit Bart. cui com
parentur bāniti, videte Alex. omnia ponentem. consi. 23. & 16.
in 1. colu. & Ang. in malefi. in verbo, qui iudex videns &c. Ex
45 ista Barto. † Pono sextam, marito excomunicato muliere volē
te habitare seorsum. tenuit Spe. in titu. de dote post diuor. re-
stit. in §. si. versi. quid si vir. aliquid Soci. in articulo de muliere
excussa. aude plene cōsuluisse Alexan. consi. 78. in 1. colu. 5. vo.
Septimam videte hic per Alexā facta separatione thori culpa
mariti. omnes transeunt, & vidistis supra quod maritus multa
perdit. Octauam & vltimam ponit Bald. in l. fina. C. de senten.
46 quæ sine cert. quanti. † expulsa muliere sine causa iusta. Alexā.
hic est in contraria opi. allegando Io. And nisi ab initio fuisset
ita conuentum. Soci. contra Alexan. facit aliquas rationes pro
Bald. sed pro veritate eas accepit formaliter ab Alexā. in consi.
præalle. 78. vbi. Alex. sibi contrarius tenet pro Bal. & dicit Ioan.
An. tenere idem quod Bal. ibi ampliat hanc fallentiam Bal. pu
ta muliere sponte recedeñ. volente tamen redire ad maritum,
sed maritus recusat quia erit idem quod de expulsa. & cū Bal.
tenet Alex. sibi contrarius in l. si cum dotem § trāsgrediamur.
infra eo. cum Bal. etiam duobus iuribus tenet Aquen. hic cō
47 tra Alexan. Idem tenet Her. † Surgit dubitatio, an in omnibus
his fallentijs maritus liberetur, si forsam dos perdatur vel con-
sumatur ab vxore. Hercu. solus mouet & relinquid cogitañ. vi
detur quod non. quia in omnibus fallentijs interuenit culpa
mariti. Crederem oppo. quia maritus coacte facit & lege iubē
te & non debet fraudari authoritate legis dicit tex. nota. in l. 1.
C. de his qui ve. æta. & quia etiam doc. dīt communiter infra
quod non liberatur, quando facit sponte. cogitetis &c. in pra-
48 ctica sepe euenit vnum singulare † vtrū mulier in fallentijs sup.
positis possit excludere creditores, maxime posteriores offerē
tes sibi dotes in pecunia, an possit dicere, volo tenere bona ma
riti mihi hypothecata. iuxta. l. assiduis. C. qui pot. soluto matri-
monio est clarum quod non potest recusare oblationem, etiā
si esset anterior, casus vbi glo. & Bar. in l. cum tibi. C. qui potio.
sed constante matrimonio potest, dummodo concedatur eue
nisse casum dotis restituendæ, aliter non. est singulare dictum
Cyn. sine l. in d. l. cum tibi. Pau. hic sequitur dicens esse consil.
Bar. de hoc incipiens, quæritur vtrum. Are. hic in 2. colum. re-
plicat valde singulare sed infra post ea 5. col. refert Bal. tenuisse
contrarium. & dictum Cy. non procedere, nisi in duobus casi-
bus. sed ipse Are. tenet cum Cy. cum vna tamen modificatio-
ne, quando mulier cum pecunia sibi oblata ita poterit sustine-
re onera matrimonii, sicut per bona. crederem indistincte di-
ctum Cy. verum. & videtur mihi casus de hoc in l. vir vxori. §.
si mulier sup. ad Velle. vbi mulier solū repellitur a bonis, quia
voluit accipere pecuniam. ergo si recusasset, non fuisset repul-
sa. intelligendo illum tex. quod matrimonium adhuc durabat
vt videbitis in seq. regu. In eam gloss. ibi, sunt & alij. vsque ad fin.
habetis quartam & quintam regulas cum ratione & fallentijs.
49 † quarta quod nō potest sponte restitui. quinta quod si restitua-
tur maritus nō liberatur. Ratio, quia instar donationis &c. Cō
tra quintam regulam tenebat Iac. de Are. quod saltem debeat
induci liberatio per l. vir. allegatam per Bar. cui Bar. respondet
attendite, quia fatetur Bart. quod ibi duraret matrimoniū. sed
idem Bart. ibi etiam dicit quod potest aliter responderi quod
erat solutum. Bar. tandem per duo iura tenet contra Iac. cum
Bar. per alia iura transit hic Alex. cum Bart. etiam transit Iaso.
Deci. & Aquen. s. nihil additio Are. vero respondens iuribus
Barto. tenet contra eum aliquibus motiuis. quibus respondet
Soci. tenens cum Bar. per quinque rationes Hercu. plenius ce-
teris per multas glo. & iura tenet cum Bart. respōdens motiuis
50 Are. sic communis cum Bar. † quam ego amplio quod non in-
ducitur liberatio ipso iure. licet interueniat solutio. contra. §. 1.
institu. quibus mod. tol. obli. nec etiā ope exceptionis, quia est
sper alle. infra in secunda fallentia. Item quia. l. vnica. C. si dos cō-
stan. dicit, quod legibus stare non potest, sic denegatur omne
remedium, qñ negatiua præcedit verbum, potest Bar. in l. Gal-
lus. 2. col. inf. & de libe. & posthu. glo. in cap. 1. de regu. iur. in 6.
Alex. dicit, quando annullatur actus per verbum, non potest,
ibi non nascitur exceptio. consil. 77. in 1. col. 2. vol. Nunc ante
fallentias videamus de ratione gl. an sit bona. omnes sequūtur
51 eam † quod nō valet restitutio nec inducitur liberatio, quia in-
star donationis habet. Aret. in specie inducit ex ea, quod debi-
tor soluens ante diem, non dicitur proprie donare, quia instar
importat similitudinem, potuit allegare gl. l. mercis. la secūda.
de verb. signific. Aliud est esse talem, aliud loco talis. Aret. be-
ne loquitur in non prohibito donare, quia casus est in l. in diē
de condictio. indebi. sed in prohibito donare, vt in casu nostro,
dico quod diceretur vera & propria donatio. contra istam cō-
munem rationem glo. oritur alta difficultas, quod si habet in-
star donationis, ergo fortius debet maritus liberari. probatur
secundum Cuman. & sequuntur Ias. & Herc. omnia dicta Cu.
quia donatio inter coniuges bene confirmatur morte donan-
tis. l. donationes quas parentes. C. de dona. inter virum & vxo.
intelligatis si donatio incipiat a traditione vera vel ficta, vt per
Bar. in l. Pap. ff. illo eo. tit. Si ergo sm Cu. confirmatur morte,
ergo marito mortuo qui restituit & donauit, deberet esse indu
cta liberatio. nec sui hæredes deberent posse conueniri. Cu. &
præfati doct. respondent, quod prædicta procederent in dona-
tione vera & propria, quia bene induceretur confirmatio & li-
beratio soluentis. sed in casu nostro maritus restituendo nihil
intendit donare de suo. & secūdum Hercu. donat de eo quod
est futurum vxoris. Itē nec interuenit traditio alicuius rei ma-
riti, nimirum si nec confirmatio nec liberatio inducitur. ideo
tex. dicit quod habet instar. Non aūt quod sit donatio. & illud
instar secundum eos iacet in fructibus, quia saltem maritus de
proprio videtur donare fructus, quos percepisset. & per con-
sequens videretur saltem fieri confirmatio in fructibus, sed ta-
men adhuc non fit in fructibus sm eū, quia non potest imagi-
nari aliqua traditio, & sic cessat confirmatio. qua sublata nimi-
rum si maritus non fuit liberatus. & ita soluunt difficultatem.
cum reuerentia eorum dicatis totū oppositum. quod imō sit
propria donatio vera vel saltem præsumpta. glo. in d. l. vnica. in
verbo, perspicitur. & glo. in §. dotes in verbo, donationis. dico
vltra quod propter præsumptam text. dicit. instar. quasi non
vera saltem est præsumpta. Dico vltra contra eos, quod inter-
uenit vera traditio. per l. doce ancillā. C. de rei ven. Dico vltra,
quod fuit inducta confirmatio morte mariti. & sic est totum
ecōtra eius quod dīt. Et ad obiectum quare maritus ergo nō
liberatur, Respondete, quia donatio fuit perfecta per mortem
eius. Et ideo tex. præsupponit, quod debet fieri iterata solutio,
ex quo prima fuit donatio, quam mulier propter hoc debet si-
bi cōpensare cum dote. glo. est in terminis quod donationem
non compensat cum dote, in dic. § dotes. & sic dicite, quod ex
quo fuit donatio, traditio, & confirmatio, non sequitur libera-
tio mariti. Hinc est quod si mulier præmoriatur, maritus bene
repetit donatum, quia non est confirmatum. tex. in d. l. vnica.
quam sic habetis declaratam. solus Deci. quem Aquen. sequi-
tur dicit esse aliam rationem vltra glo. videlicet propter fragi-
litatē mulieris, ne dos perdatur, prohibetur fieri restitutio con
stante matrimonio. nec inducitur liberatio quamuis no sit ex-
pressa in l. vnica & in §. dotes dicūt quod colligitur ex d. l. mu-
tus. §. 1. In verbo, vel non perdit. No. hoc ad vnum singulare di
52 ctum Sali. quod facit pro Deci. quod † licet sit expressa ratio in
lege, vt est in iuribus præalle. non est absurdum dare aliam ra-
tionem. & qui dicit quod non fuit alia ratio quam expressa in
lege vel statuto, habet hoc probare. quia non obstante expressa
possum assignare aliam ad legem vel statutum. Sal. in l. senu. C.
de noxa. quod extollit Alex. in l. si constante. 7. col. infra. Ias. in
l. 1. 4. colum. C. de succes. edi. fallit nunc primo regula videlicet
quarta. in casibus. l. quamuis. Alex. hic in vlti. fallentia sequitur
post Bar. Et Bar. addit illam l. mutus. & facite tot fallētias quot
sunt casus ad de Ro. consi. 306. circa propositam quod in omni
bus his casibus permittitur restitutio sine solennitate forsam
alias requisitas a lege vel statuto. Cogitetis vnum satis mirabi
le, quod in illis casibus permittitur restitutio soli mulieri, & in
præiudicium patris, qui habebat communionem. Item & qui
tenebatur forte iterato dotare. authē. sed quāuis. C. de rei vxo.
cogitetis etiam quare in illis casibus tam necessarijs non coga-
tur maritus, potest si vult. Videtur mihi ratio, quia prima chari
tas incipit a seipso. l. preces. C. de ser. & aqua, qa ipse habet susti
53 nere onera matrimonij. Fallit secundo quinta regula † muliere
facta locupletiore glo. est hic. Bar. sequitur & alij. & quando di
catur fieri quis locupletior, iura sunt varia. est l. in pupillo infr.
de solu. vbi Bar. ponit, quod tps attendatur. aliquid tangit Bar.
in l. 1. §. impuberes supra commo. Bar. dicit. quod maritus libe-
ratur potius via compensationis vel exceptionis doli quam so-
lutionis. illud habuit a gl. in d. §. dotes. in verbo, donationis. in
fi. & scriben. omnes approbant. Declarate quod dicit Barto. quia
ex quo prima solutio fuit donatio, non potest dici liberatio vi
solutionis. & opus esset secunda. sed quia mulier facta est locu-
pletior, opponetur compensatio contra eam, dicendo, quod
compensatio habet vim secundæ solutionis. quia qui compen-
sat. dicitur vere soluere. tex. not. in l. 4. in fin. supra qui potio.
Bart. in l. diuortio. § ob donationes in prima oppo. infra eo. &
hoc dictum Bar. tollit difficultatem etiam Cu. contra glo. hic.
videlicet quia quāto vxor fit locupletior tanto minus deberet
induci liberatio, ex quo inducitur maior donatio, ergo ex causa
prohibita, debet induci minor liberatio. respondent Cu. Ias. &
Hercul. quod non inducatur liberatio, sed bene inducitur cō-
pensatio,

pensatio, fm Bar. Tertiã colligo fallentiã ex Bart. qñ maritus restituit nõ vt vxor habeat, sed vt onera sustineat. ꝙ sit interueniente cõfessione falsa mariti, & est practicabile, omnes trãseunt dicite rõnẽ esse p Bar. qa tũc nõ vr̃ donare. dicet tñ plenius. ĩ. in l. si cõstan. Quartã ponit hic Alex. de. l. cũ in fundo. §. ꝙ si mulier. ĩ. de iure do. puta negligentiã mariti. Aquen. hic dicit, ꝙ permittit̃ ibi tacite, ꝙ nõ expresse per l. 1. §. quod obseruari. C. de iura. cali. id istũ videte plura per Iason l. 1. col. 3. C. qui admi. Alex. in l. pactũ curatoris. de pac. & l. eiv. n. eu cũ accessissent. 1. col. ver. tertio limita. de conditi. Her. dicit ergo dicit, ꝙ ibi fit necessitate iuris, vult dicere p. §. si. instit. de vsuf. Quintam fallentiam ponit Alex. de l. seruus dota. ĩ. eo. dicũt Aquẽ. & Her. qd non est fallentia eo q limitat. l. qui sit. inst. de solut. Alio modo rñdet Her. etiam vel dicite quod ibi non resultabat aliqua donatio presumpta imo totum contrariũ, quia maritus intẽdebat rehabere seruum.

54 † Sextam ponite, & est practicabilis multũ, quando filius vxoratus non potest habitare cum patre propter discordias inter nurum & socerũ, vel pater vult separare a se filium, põt prius emancipando filium restituere sibi dotem vxoris. Richar. malum & Bar. ita decidunt in l. fane. per illum tex. ĩ. de iure do. in hoc articulo sunt tot sniã quot capita. Alexan. tenet hoc dummodo filius sit soluendo. Aquen. tenet oppositũ, dummodo filius non sit suspectus de dilapidatione. Are. simpliciter cũ Bart. Ias. cõtra Bar. dicens in emãcipato esse de indubitabili. itẽ dicit, ꝙ talis restitutio poterit fieri etiam ignorante muri. Bar. ... dicit sciente & Alex. hic imo iubente. Ias. dicit ... ignorante profecto repugnantem ... text. qui dicit quod iussus mariti compensabitur fisci cũ dote. Soc. simpliciter tenet cum Bar. Bal. consil. ... col. dat consilium, quod pater habeat cautionem a filio, si forsan perderetur dos idem Bald. in l. vxor. C. ... haere ac ... occurrenti. Recurrite ad Her. qui plenius ceteris in 7. col. amplectitur omnes casus de emancipato vel in potestate, de soluẽdo existeñ vel nõ, de suspecto vel non, subsistente cã vel non item de cautione prædicta item & an possit aliquo casu pater cogi, quia fallentia loquitur, ꝙ pater põt vt ... ptum.

55 Septimã fallentiam † ponit Pau. post ... [illegible] propter nup. ... [illegible] maritus restituat dotem ... [illegible] quia tunc ... est æqualitas restituitur ... [illegible] donat ... inter eos, tñ tolerat ... mutua & æqualis. l. ... §. si vir. ĩ. de do. inter vir. ... cõstan. §. sed & ecõtrario. de dona. ante nup. Alex. ... reprobat dicens quod ille ... [illegible] glo. est in verbo ... [illegible] tantũ vel ... [illegible] in hoc ... [illegible] restitutio ... [illegible] propter fructus ... Aquen. ... Alex. tamen reprobat ... lectura ... [illegible] §. ... Soc. hic tenet contra Alex. ... [illegible] Hercu. tenet cum Alex. ... Alex. verã quia sublatus est. § in quo fundat ... [illegible] contra ... [illegible] quia ponit ... [illegible] & æqualis donatio & ... hinc inde, ꝙ ... Alex. ... [illegible] est ... donatio hinc inde ergo marito ... [illegible] & opus erit alia solutione ... [illegible] loco donationis, ergo cũ sit mutua donatio inter eos ... [illegible] ergo ... restitutio non valet ... fallentiam

56 † ponit Alex. in dote promissa per d. §. sed & ecõtrario ... ꝙ maritus in dote promissa poterit ... mulieri ... matrimonio sic valebit restitutio. Alex. dubitat ... intellectu ad illũ §. Ex quo ... gl. ponit ... Alex. ... fallentia. Hercu. dicit ... [illegible] intellectu qa est vltimus per gl. l. q. ... ad Tre. qd limitet ... per Ias. in l. ... Hercu. cũ Alex. non per ... Alex. quã improbat, sed alligat aliã. Aquen. in hac fallentia tenet ... Alex. nisi per talem liberationem mulier fiat locupletior. cogitatis quæ sit verior. Penul. fallentia Pau. et voce declaraui, est in l. ... §. ... pater. de le. 1. Alex. improbat ... illum. §. Aquen. improbat rñsionem Alex. ... Pau. probando, qd ... liberatus, sed non maritus probo ... ratione ... quia paria sunt ad ... donationem inter coniuges ... maritus faciat ... ille alter præsumat donasse marito, & maritus vxori. l. ... §. ... l. sing. & ibi Bar. ... si cert. peta. si ... qd maritus restituat, vel iubeat debitori vt soluat

57 vxori. † Vltima fallẽtia est in casu l. debitor. ĩ. de iur. do. vbi ... declaraui liberãdo debitorẽ datum in dotem si maritus liberet de iussu vxoris, rẽmanebit liberatus. dicite ꝙ remanebit liberatus debitor, sed non maritus, nisi muliere facta locupletiore ex illa liberatione. secundũ Alex. hic post Bal. in d. l. debitor, pono exemplũ, vt si ille debitor promittat aliquid tua ... vxori. Est verum qd istud vltimum improbat Hercu. volens ꝙ maritus indistincte liberetur. dicit tñ ꝑpter authoritatẽ Bal. esse teneñ. dictũ suum. subiungit idem Hercu. ꝙ sexta fallentia. ĩ. quæ fundat̃ per Bart. in l. sane. non probatur ibi. adde vltimo

58 † qd licet non valeat restitutio constante matrimo. valebit ꝑmutatio. si sit vtile mulieri maritus põt permutare res dotales in alias secundũ Pau. hic. & sequitur Aquen. & probatur in l. si ex lapidicinis supra de iure do. & optime in l. si. eod. ti. cogitetis ad vnum in practica declaratiuũ. l. vnicę. C. ... dos constañ. quę vult restitutionem esse loco donationis. & qd muliere ꝑmorientẽ maritus reuocat. videt̃ qd non procederet ꝑducto iuramento super restitutione, qa statim valet donatio irreuocabilis. sic maritus nõ reuocaret muliere præmoriente. cõis est cõclusio. Barto. in l. Seius. inf. ad l. Fal. Ias. in l. pacta q̃ cõtra. C. de pac. Gl. nec cogitur. diuidite in quatuor. In prima ꝯtinuatio. In secũda ibi, nã nõ cogitur. ponit primũ intellectum, In tertia ibi, vel dic loqui. ponit secundũ. In quarta ibi, & prout. Primo dixi timore ꝓriorum ponit expositionem triũ verborũ, ab initio, Stipulanti, & noceat, procedo per conclusiones & illationes ex ipsi.

59 Prima conclusio † quòd nedum de rubr. ad rubr. vel de titulo ad titulum vel de libro ad librum est permissa continuatio. l. 2. ff. de sta. ho. glo. in rubri. sup. de condi. fur. & de lege ad legem. glo. in l. Gallus. in prin. in verbo, posthumos. & gl. 2. de peti. bo. subl. lib. 10. quæ loquitur de. ll. C. cõtinuandis. sed etiam de §. ad §. & de vers. ad versi. est permissa. põderetis gl. hic. & Bar. & an hic possit dici. §. vel versi. Bart. in l. 3. §. filius. ad fi. infr. de lib. & posthu. põderetis Barto. dicere, quod continuatio gl. non est bona, nisi secundum primũ intellectũ. quia in secũdo iuriscõ. prosequitur candẽ materiã de soluto matrimonio. propne loquẽdo esset dicendum oppositũ propter diffinitionẽ continui

60 quia † ea dicũtur cõtinua quorũ vltima sunt vnũ, vt linea secũdum Philoso. in 6. physi. in prin. & sic continuatio magis conuenit vbi est eadem materia. Secunda conclusio glo. quod iste versiculus possit intelligi de nuda promissione ante solutũ matrimoniũ. Bar. dicit inchoatũ. iste intellectus tenet̃ per Barto. & Soc. dicit qd est verus, sed qd non conuenit aliquo mõ litere, ponderando vt p ipsum. hinc est dicit ipse, & Hercu. sequit̃, qd gl. & Bart. trãseũt ad aliũ. facit illa gl. §. Sabinus. sed ipsi nõ aduertunt ꝙ Bart. in fi. dicit. qd primus applaudit lr̃e, quare hoc dixerit. declarabo infr. Ex ista secunda cõclusione retento hoc intellectu primo resultat pr̃a illatio, qd debet text. intelligi in muliere dãte dotẽ, vt dixi. Bart. approbat. & alio loco dicit, hęc lectura est vera. Aquẽ. dicit ꝙ est verus intellectus. Soci. & Her. hic qd tenẽdo primũ intellectũ iste intellectus de muliere est necessarius. & qd tex. nullo modo põt loqui de extraneo. videbitis ponderationes eorũ. Attendite ad vnum nõ tactũ, si intelligitur tex. in muliere, vr̃ hic esse casus cõtra cõclusionẽ cõem

61 quæ habet † quod muliere nõ põt dotẽ alteri stipulari ea superuiuente puta hæredibus mariti, vt vidistis in glo. præceden. examinando. l. quamuis. hic est tex. ad oppositũ, si non sit incõmodum marito. puta quia ille sit soluẽdo, cogit̃ illi promittere. & pręsupponit tex. etiam soluto matrimonio morte mariti remanebit ergo mulier indotata. credo opus sit restringere tex. qd nõ valeret promisso. cogitetis quia est necessaria declaratio ad literam. posui vnam restrictionem litere, ponite alio modo, ꝙ mulier potest facere. quod promittatur alteri, dũmõ ea superuiuente ille alter remaneat obligatus in tantumdẽ dotis. Secũda illatio, quod iste tex. non potest intelligi in extraneo dotante contra quosdam quos improbat gl. per §. accedit. & l. cum dos supra de pac. dotal. cogitetis contra istam glos. vnum, quia vult l. cum dos. loqui in extraneo dotante. gl. 1. ibi restringit ad patrem suum. intellectum quorumdã reprobatum Barto. saluat in casu l. ex morte. C. de pact. cõuen. in fi. vbi maritus non cogetur. sic erit pro opinionum. Omnes approbant saluationẽ Bar. Alex. dicit Bar. voluisse vnum falsum in hac saluatione. qd in casu l. ex morte. intelligatur secundum literam nostram, ꝙ ibi nõ cogetur maritus, qñ sibi esset incõmodũ. aliter cogeret̃. nã Alex. tenet cõtra Bar. in hoc dicens fortius, qd nec etiã consentiẽte muliere maritus cogeretur per l. Attilicinus. ĩ. de pac. dot. ne mulier faciat deteriorem ꝯditionẽ suæ dotis. Ex Alex. colligo duas ampliationes ad l. ex morte. in fi. Prima vt procedat sine distinctione litere nostre, contra Bart. hic. Secunda vt ꝓcedat etiam muliere volente. Ista secũda est cõiter approbata scilicet cõtra Alex. videt casus formalis in l. ob res. §. 1. supra de pac. dot. vbi cõsentiente muliere põt extraneus qui dotauit, facere quicquid vult super dote etiam ex interuallo. Et tenendo cõtra Alex. rñ. ad l. Attilicinus, ꝙ loquitur inter mulierẽ & maritũ. sed nos inter mulierem extraneũ dotantẽ. sic illa lex erit directo cõtra Alex. in secũda ampliatione q̃ collegi. Sed tenendo cõtra Alex. per illam l. ob res resultat maius dubiũ de l. quoties inf. eo. vbi vult tex. esse speciale in patre, ꝙ mulier ex interuallo possit cõsentire in deteriorãdo dotem. & ibi Bar. & Ale. ponũt rõnem in patre. sic ista tria iura manent cõtraria. soluite sic ꝯcordãdo ꝙ inter vxorẽ & maritũ loqtur l. Attilicinus inter pa-

ter patrem & filiam loquitur. §. quoties. inter filiam & extra-
neum loquitur l. ob res. sed non intelligatis quod permittatur
tãtum extraneo quantum patri quia patri permittitur etiam
vt sibi approprier dotem sed cum extraneo permittetur, ita ta
men quod non appropriet sibi dotem, vel actionem, & sic vt
remaneat sibi adhuc obligatus, permittetur sibi pacisci con-
sentiente muliere. ita loquitur l. ob res & hoc modo habetis
declaratam secundam ampliationem Alex. probo illud, quia
Imo. in l. penul. §. si vir. infra eo. dicit, quod patri permittitur
appropriatio cõsentiente muliere, ergo innuit, quod extraneo
posset permitti pactio sed non appropriatio, cogitetis, qa ista
sunt difficilia. Circa primam ampliationẽ quam Alex. ponit
contra Barto. dicite quod Soc. saluabat Barto. in vno casu sed
Her. improbat illamque saluat Bar. in tribus casibus. sed re ve-
ra sunt diuinationes. Item adde qđ vltra saluationem Bart. ad
illos quosdam. Soc. ad eos ponebat aliam quam etiam impro-
bat Her. ponite aliã ex vno dicto Bar. hic in seq. lectura. & ibi
Aquen. sequitur, qñ testator legasset pro filiabus maritandis;
tunc si hæres vellet sibi stipulari, qñ soluit, non cogeretur ma-
ritus sibi promittere sic erit casus vbi nõ cogitur extraneo
dotãti. Adde vlt. ꝙ quis Alex. dixerit Bar. velle distinctionem
huius literę adaptari ad l. ex morte. ꝙ Alex. improbat, vt vidi-
stis in prima ampliatione, tñ Bar. hoc nunq̃ voluit. nec intelle-
xit se referre ad tex. nostrũ. sed quia gl. reprobat illos quosdã
per §. accedit, Bar. in terminis illius. §. volebat saluare istos, qđ
maritus non teneretur extraneo promittere indistincte, non
cõsiderato an incõmodum &c. Cogitetis. dico aliud nõ tactũ,
ꝙ isti quidam nõ fuerũt hactenus intellecti. & qđ male hacte-
nus sunt reprobati. & ꝙ bene dicũt indistincte, quia nõ est ve-
risimile eos ignorasse. §. accedit. & dixisset ꝯ casum iuris. dico
ꝙ ipsi non intellexerunt de ipso extraneo dotante, sed de al-
tero extraneo ab ipso dotante, puta si extraneus dotabat, non
dubitassent, vtrũ maritus teneretur ipsi dotanti promittere. qa
erat casus iuris ꝙ sic, sed erat dubiũ, vtrũ maritus cogeretur
alteri tertio extraneo promittere volẽte ipso extraneo dotãte,
rñdetur per istũ tex. ꝙ non cogitur si maritus habeat incõmo-
dũ, probo vobis qđ iste sit intellectus eorũ, qa aliter fuisset fa-
tuus intellectus, nec cõueniens literę nostrę. quæ querit de pro-
missione fienda alteri vltra personã dotãtis, ideo isti quidã po-
suerũt intellectũ. ꝙ cogitur si nõ sit incõmodũ, si intellexis-
sent de extraneo dotante vtrũ sit sibi promitteñ. dixissent, nõ
cogiẽ eũdẽ. sed dixerunt, nõ cogiẽ extraneo. & sic de alio vltra
62 dotantẽ Tenẽdo † istũ intellectũ aperitur vobis decisio vnius
profundę dubitationis hactenus non tactę. Nunquid in §. ac-
cedit. ẽt in l. cum dos possit extraneus stipulari alteri, vel pati
ꝙ alius habeat dotem exclusa muliere. de ipso est clarum, qđ
põt excludere. Ias. hic solus dicit qđ extraneus põt exclusa mu
liere acquirere dotẽ cuicunq; vult & rñdet optime ad regulã,
ꝙ alteri stipulari nemo põt tenet ad huc ꝯ cõem, ꝙ extraneus
poterit aqrere heredibus mariti ẽt superuiuente vxore. in secre-
to ista opi. vř bñ rõnabilis facio vnũ motiuũ, ne extraneus re-
traheretur a dotãdo quod retraheretur, nõ possendo acquirere
cui vult. tñ nõ teneatis istã conclusionẽ Ias. quia est ꝯ cõem vt
vidistis in gl. præceden. de hæredibus mariti. ẽt in quocunque
alio obstat ille. §. accedit. in verbo, in suam personã. quod ver-
bum adducit hic Iaso. ꝯ se. & non respondet. Sit ergo hec pria
conclusio, quod sibi extraneo põt indistincte, siue mulier su-
perueniat, siue non. Scda conclusio, quod heredibus mariti
non poterit. Tertia conclusio, quod alteri stipulabitur. vt pro-
bat Iaso. Vltima conclusio, quod ea præmoriente poterit be-
ne stipulari, & pati quod tertius habeat excluso ipso dotante
& muliere, tamen cum distinctione. si non sit incommodum
mariti ita est intellectus istorum quorundam pro ista vltima
conclusione. Vidistis primum intellectum posse procedere in
muliere etiã in extraneo. dicit Soci. hic quod pro veritate me-
lior est in muliere, quia litera nullo modo conuenit extraneo
q̃uis intellectus de extraneo sit in se verus. cogitetis in isto pri
mo ad vnum, quare Bar. dicat, quod intelligitur de promissio-
ne nuda. dicite qa datio fideiussoris esset nulla. & maritus pro
mittens restituere dotanti nõ potest dare fideiussorem etiam
extraneo, & etiam volens. l. prima. & secũda. C. ne fideiu. dot.
Tertia conclusio glo. continens secundam lectu. est quod iste
text. possit intelligi de promissione post solutum matrimo-
nium. & secundum Barto. approbatur. Socin. quem Hercu.
sequitur dicit post Cuma. quod est necessarius. & facit qua-
tuor fundamenta ad hoc ostendendũ. cauete, quia non aduer-
tunt quod Barto. dicit primum esse verum. & in fi. dicit, quod
primus applaudit litere, ergo secũdus repugnat. & quare Bar.
hoc dixerit, declarabo. Ꝭ. tenendo istum sm intellectum. dicit
Bart. quod loquitur de promissione cũ fideiussore ad formã.
§. quoties. Bart. omittit. §. si vxor. quia ille. §. loquitur econtra
de cautione pręstanda ab vxore marito. Ex ista conclusione
tertia inferuntur. 6. Primum quod textus põt intelligi dupli-
citer in muliere quę volebat alteri promitti, vt distinguatur,
an sit incommodum vel non. istud primum approbatur ab
omnibus post Barto. Item quod potuit intelligi in extraneo
volente sibi promitti, vt distinguatur, an incommodum vel
non, istud est falsum, licet Barto. teneat. quia videbitis in tertia
illatione, quod cogitur sine distinctione dare fideiussionem
extraneo. & posito quod intellectus de extraneo esset verus, vt
distinguatur, an incõmodet vel non, miror quod glo. & Bar.
eum posuerint. quia non litere, quæ loquitur de promissione
fienda alteri quam dotanti cum fideiussore. male ergo exem-
plificatur in ipso dotante & ideo iste de extraneo posset susti-
neri in promissione fienda alii de voluntate extranei dotantis,
quia distingueretur, an sit incommodum, dare fideiussorẽ.
Secundum quod infertur, est, quod dilatio quæ datur marito
contra mulierem ad formam. §. quoties. cuius loco successit.
§. ex actio. quod detur ẽt ꝯ extraneum. sunt ampliationes ad il-
los §. qui loquuntur solum. ꝯ mulierẽ. omnes approbant istud
& Bart. nititur multum probare hoc, & non sine cã, quia pas-
sus est dubitabilis. Are. hic relinquit cogitañ. Reliqui omnes
63 hic tenent vt p Alex. Soc. Her. & cęteros † habetis tamen ad-
uertere ad vnam cautelam, qđ est facere, qđ maritus priuetur
illa dilatione. puta si post ꝯctum dotis ex interuallo dotans si-
ue mulier siue extraneus sit, stipuletur iterũ dotẽ sibi reddi qa
intelligetur, sine dilatione anni, siue ista stip lo fiat ante matri-
mo. siue ꝯstan. siue soluto. est singulare dictum Bar. post lac. in
l. si diuortio. inf. de verb. obli. & hoc tenent Alex. & reliqui ex-
cepto Pan. qui dicit, qđ destrueretur omnis practica, ex quo sp
maritus habet dilationem. tñ per experientiam videmus, qđ
in contractu dotis interuenit stipulatio. Decipitur, quia caute-
la loquitur ex interuallo. ipse loquitur de incontinenti. Caue-
te, quia Bart. non facit differentiam. ex interuallo, vel inconti-
nenti. sed pro veritate quis posset adhuc decipi in hac cautela
quia dilatio quæ competebat in prima, vř semper repetita in
2. l. lecta. §. si cer. pe. Propterea dicite, qđ sunt semper inspiciẽ-
da verba secundæ stipulationis. quia aliud est, quod ego dicã.
stipulor dotem, aliud qđ dicam, centum pro dote. Istud est in
omni debito. quia vnocasu repetitur dilatio. alio non Bar. in l.
64 si Stichũ. §. 1. inf. de noua. Tertia illatio glo. & Bar. † ꝙ mari-
tus bene cogitur indistincte promittere vxori cum fideiusso-
re etiã si in cõmodũ. extraneo aũt nõ cogeretur nisi cũ distin-
ctione an in cõmodũ &c. ita gl. & Bart. improbatur ab omni-
bus. Concludite ꝙ nulla est differentia inter mulierẽ & extra-
neũ. in hoc scdo intellectu qñ volunt sibi ipsis promitti. pari-
ter nulla debet esse differentia, qñ volunt alij promitti. quia in
vtroq; distinguetẽ, an sit incõmodum, & qñ fiat sibiipsis nulla
fiet distinctio. ista est cõis hic omnium ꝯ Bart. Quarta illatio,
65 † quod vxori actio cõpetens est bonefidei sm gl. & Bart. & est
vtile propter multa priuilegia. habet tñ vnã singularẽ limita-
tionẽ per Alex. hic, qñ soluto matrimo. mulier secundo stipu-
laret nõ animo nouãdi, vt qui hoc non dicit, secus si aĩo nouã-
di, qa tũc scda esset bonefidei posset per multa morderi hæc
66 limitatio Alex. qa pẽdet a disputato articulo. † vtrũ secũda actio
cumulata primę ex interuallo, vel subrogata primę assumat
naturã primę. habetis text. ꝙ sic in l. 1. §. bellissime. inf. vt. leg.
no. ca. propterea remitto vos ad Alex. & Ias. de articulo in l. cer
ti cõdictio in prin. 8. vtroq; at 10. col. si cer. pet. & aliquid ibi Bar.
67 Penultima illatio ꝙ † actio competens extraneo est stricti iu-
ris. in hoc approbatur glo. & Bart. Cauete quare Bar. dicit hoc
est verbũ in dubio. lectura est corrupta vult dicere indubitan-
68 ter vel sine dubio. Vltima illatio † quod. l. in omnibus. ff. de
iudic. loquens in contractu bone fidei procedit etiam in stricti
iuris, cum distinctione tñ, an sit incõmodũ vel non debitori
dare fideiussorẽ. ita gl. & Bar. hic tenet oppositũ. & dicite, qđ
nulla fit distinctio inter ꝯctum bonefidei & stricti iuris & sicut
in vno cogitur debitor distincte etiam si incõmodum, ita &
in contractu stricti iuris cogetẽ indistincte. & Bar. hoc loco ex-
cepto, vbiq; tenuit istud videre in d. l. in omnibus. & in l. si cõ-
stante in 6. q. scdę partis. Ne forsan deciperemini, nõ intelligatis
tus ꝙ. l. in oĩbus. sit regula, sed est fallentiæ. ideo ponite regulã
69 cum tribus fallentiis. † Regula, qđ nullus debitor ẽt in oĩẽ vel
condictionem cogitur cauere nec fideiussorem dare. l. 2. vbi
Cy. & omnes. C. de hęr. vel act. vẽ. Fallit primo in debitore ha-
bente dilationem gratia miserationis, vt maritus erga dotan-
tẽ habet annũ, cogitur satisdare, etiam si incõmodum. Itẽ po-
nit exemplũ in inducijs, quia impetrãs inducias debet satisda-
re. l. vniuersa. C. de pręci. impe. & in debitoribus condemnatis.
isti omnes habẽt dilationẽ gratia miserationis. l. si debitori. in
verbo, cautela. ff. de iudi. & si essent impotẽtes, coguntẽ reme-
diis de quibus per Ro. pulchre consil. 499. vlti. dubio. ubi. pro-
bat, quod non admittentur ad iuratoriã ꝑ p in potentiã, quod
vlti. tenet hic solus Are. Ro. hic fuit in una opi. quod ista pri-
ma fallẽtia semper distingueretur, an sit incõmodum debito-
ri. Et ita saluabat sm intellectum in extraneo. Soc. audet sequi
in hoc no. Her. dicit qđ equiuocat. & bene etiam Alex. tenet ꝯ-
tra Ro. vna rõne ostẽdo Ro. nõ bene dicere, quia sequeretur
quod

quod ipsi mulieri volenti sibi promitti deberet ēt distingui an
sit incōmodū, quia ita est gratia miserationis ɔ̄ mulierē sicut
ɔ̄ extraneum, tñ videtis quod in muliere volente sibi promitti
non distinguitur, an sit incommodum. gl. est hic. & vidistis in
tertia illatione, ideo Ro. volēs saluare gl. in extraneo, diceret ɔ̄
eam in muliere. Adde ꝙ Ro. consil. præalleg. tenet quod in ista
prima fallentia indistincte cogitur debitor, nō distinguēdo, an
70 sit incōmodum sibi. Adde † quod ista dilatio miserationis gr̄a
nunq̄ impedit petitionem ēt ante diem, solum impedit execu-
tionem, sed vsq; a principio anni possent facere condēnare ma
ritum, vel aliū debitorē. Bar. in l. ita stipulatus. 1. q. princ. de ver.
obl. An sit verū videte Alex. in l. pecuniā. si cer. pet. Fallit secū-
71 do † in debito ex vlt. voluntate quia pendente die vel conditio-
ne hæres cauet, vel satisdat. l. inter oēs. ꝟ. qui satisd. cog. Alex. hic
& Are. qui dicit illum tex. esse valde singularem ad ampliatio-
nē tituli vt leg. no. ca. Qd̄ velit dicere Are. videte ibi Ias. ī prin.
post Pau. dum facit illum tex. sin. Cauete ad aliud, quia ibi tex.
vr̄ velle, quod hoc sit in oī debito ēt ex ɔ̄ctu, ideo videbitis ibi
Bart. in notabilibus ponentē dr̄iam. Tertio & vlt. fallit cā co-
gnita. i. ex insta cā, quia cogetur debitor, ita loquit. l. in oībus.
non distinguendo inter ɔ̄ctus, nec distinguendo, an sit incom-
modum. ɔ̄ gl. & Bar. hic. Et vbi cōsistat ista causæ cognitio, po
nit Bar. in l. si creditores. de priuil. cre. videlicet vtrum debitor
esset suspectus tpe ɔ̄ctus, an vero suspicio superuenerit, quia si
superuenit cogetur, alias non, tñ hoc vltimū ꝙ non cogetur, re
cipit magnā limitationē ex dicendis. ī. per Alex. in glo. seq. vbi
videbitis. ꝙ ēt si non superuenit, cogeť tñ debitor. Non omit-
to verū singulare & nouū Soci. hic est grandis limitatio ad lite-
rā. q̄ vult s̄m intellectum, ꝙ maritus cogitur alij promittere, si
non sit incommodum, eo quia sumus in dilatione gr̄a misera-
tionis, ideo spāli priuilegio dotis cogitur ita ꝓmittere, quia nō
offendiť nisi vna rl̄a iuris in l. nec creditoris. C. de noua. & vnū
speciale bene toleratur fauore dotis, sed qñ dilatio competeret
marito non gratia miserationis. puta quia concessa ab homine
qui dotabat, qui tpe contractus vel solutionis dotis dixit mari-
to, concedo tibi dilationem solu matrim. per annum vel bien
nium. tunc dicit Soci. ꝙ maritus non cogeretur alij promitte-
re, ēt si non sit sibi incommodum, nec erit tunc aliquod spāle
priuilegio dotis. Ratio est s̄m eum, quia tunc offenderentur duę
rl̄æ, vna illius. l. nec creditoris, altera. l. in oībus, quia sine iusta
cā cogeretur satisdare, & sic essent duo spālia, vnum, quod co-
gatur promittere, alterum, quod cogatur satisdare sine cā, re-
putat hoc nouum, nec in dote tolerantur duo spālia. l. 1. C. de
dot. promiss. Crederem hoc dictum non verum, & sic erit am-
pliatio ad tex. quod ēt procedat dilatione concessa ab hoīe. gl.
est in terminis in §. quoties, & ibi Alex. multum not. quod de
concessa ab homine idem iudicamus, quis non dicatur gratia
miserationis, quod de cōcessa a lege quæ est gratia miseratio-
nis, item suum præsuppositum non vr̄ verum, quia ita in lega-
li offenduntur duæ rl̄æ, sicut in concessa ab hoīe, nam in lega-
li cogitur & alteri promittere & satisdare sine cā. dūmodo sibi
72 non sit incommodū † & tolerantur ista duo spālia ɔ̄ duas rl̄as,
quia vnū de satisdando venit in consequentiā alterius de ꝓ-
mittendo. quo casu duo tolerātur, qñ vnum in consequentiā.
Bart. in l. singularia. in princ. si cer. pet. Cogitetis quod magis
vobis placuerit. Quarta conclusio, ꝙ ad sustentationē vtriusq;
73 intellectus debent verba impropriari, dicatis tertio esse regu-
lare in omni actu vt sustineatur, siue sn̄ia, siue libello, siue con-
tractu, siue vltima voluntate, siue rescripto, siue priuilegio. gl.
in l. si olei. vbi Bar. C. loca. gl. in l. 2. vbi Bar. C. de his qui ex pub.
rat. lib. 10. gl. no. in l. & puto. in verb. non communicari. sup. fa-
mil. hercisc. tex. in l. pater. §. cōditionum. inf. de cond. & de.
plura Fely. in c. 2. & in c. examinata. de iud. & in c. significante.
de rescript. 2. & 3. col. & in c. auditis. in princ. de præscr. Roma.
cons. 14. & 180. & 245. Alex. cons. 121. 1. vol. Prima illatio, ver-
bum (ab initio) stat. i. date dotis. glo. cum mister o dixit hoc,
& male. retulit Soci. ꝙ dicebat. i. contractus dotis, s̄m Hercul.
nihil aliud dicentem. & est verum, vt statim declarabo. Secun-
da illatio, ꝙ (ab initio) stat. i. ante solutum matrimonium, est
falsa ēt s̄m primum intellectum, quia de duobus alterum, aut
dationē dotis præcessit promissio, & tunc mulier posset se re-
trahere a ɔ̄hendo matrimoniū, nec obligaretur ex promissio-
ne, quia habet promissio tacitam cōditionem, si matrimoniū
sequatur. l. stipulationem. & l. talis. ꝟ. de iur. do. & sic se retrahē-
do posset cogere maritum, nedum si sibi non sit incommodū.
sed ēt si esset incommodum, ergo ista expositio non conuenit
literæ. q̄ loquitur de coactione, si non sit incōmodum, sed ex-
positio gl. loquitur de coactione, ēt si sit incōmodum, aut mu
lier iam dedit dotem, vel vult dare, & pariter posset se retraho-
re a ɔ̄hendo matrimonium, & dicere ꝙ datio habuit etiam ta-
citam conditionem. l. quod seruus. sup. de cond. ob cau. sic glo.
loqueretur de coactione etiam si nullum incommodū, quod
repugnat literæ, ideo ista prima expositio, ante matrimonium
non est bona. Tertia illatio, ꝙ ab initio. i. cōstante, ista est bona
in vno casu, qñ dationem præcessit promissio, nam ex quo mu
lier non pōt se retrahere a ɔ̄hendo, quia iam est ɔ̄ctum, nec a
dando, quia iam promisit, tunc bene compellet maritum s̄m
literam nostram, si sibi non sit incommodum. puta retinendo
dotem, vt in gl. seq. sed non posset cogere ēt si nullum incom-
modū, ex quo pōt se retrahere a ɔ̄hendo nec a dando ꝑꝑ pro-
missionem, & ideo solum pōt cogere, si nullum incommodū,
& ideo in ista expositione, constante matrimonio, si nulla præ-
cessisset promissio, & sic essemus in principio ɔ̄ctus dotis iam
constante matrimonio, tunc mulier cogeret maritum, ēt si es-
set sibi incommodum, se retrahendo a dando dotem, dicēdo,
ꝙ matrimonium bene pōt esse sine dote. l. 3. ꝟ. de iure dot. &
ideo tunc hæc expositio de ɔ̄stante non conueniret literæ, q̄ lo
quitur, qñ nullum incommodum, ideo male referebat Soc. ab
initio ɔ̄ctus, quia tunc nulla expositio esset vera, qñ possit mu-
lier se retrahere a dando, si essemus in initio ɔ̄ctus. ideo glo. cū
mysterio dixit, date, præsupponendo, ꝙ ɔ̄ctus præcesserat per
promissionem. Adde quod istā expositionem, de constante, ꝓ-
cedente tñ promissione ante dationem, vr̄ tenere Bar. hic, dicē
do, ab initio. i. inchoato, & sic constante, nō aūt ante, & pro ista
de cōstante est tex. in l. 1. C. qñ dies leg. ce. & est verū quod ma
gis proprie stat i. ante. l. 1. § siue aūt. ꝟ. de condi. sine cā. Ista sunt
subtilia. partim accepta Pau. partim a Decio & Herc. sed ꝓ ma
iori parte suppleui. Quarta illatio s̄m secundū intellectum ab
initio. i. soluto approbatur simpliciter. s̄m Herc. vr̄ satis absur-
dum exponere initio. i. soluto. ideo ꝑꝑ hoc Bar. dicebat primus
applaudit, tñ dicans, quod glo. noluit exponere in ablatiuo, sed
in genitiuo, & posito quod in ablatiuo, adhuc stat bene. qm̄ iu
re ab initio capitur i. post. & sic ab initio i. post solutū. glo. in l.
neminem. C. de [illegible] & no. bene dictas expositiones gl.
ad saluat[illegible] Aquen. videte gl. in l. 2. §. crostū.
in verbo. post [illegible] Bart. exempla ponit. ꝟ. si cer. pet. Vlti-
ma illatio s̄m [illegible] stipulanti. i. volenti stipulari. Hercu. di
cit quod non reperit legē pro [illegible] cogitabam si voluit dicere va
lenti, quia non [illegible] stipulatur, pōt stipulari, sicut in lege quā
alleg. gl. no. oē [illegible] pōt peti, vt ibi dixit gl. vel si gl. di-
xit volenti, tunc [illegible] ponere actum pro volito, quia tex. lo-
quebatur de actu. i. stipulante. glo. resoluit in volitum, quia ille
tertius non erat in actu. & tunc lex quam allegat vr̄ nihil face-
re. Item noceat pro possit, secundum primum, cogitetis, quia
imo s̄m vtrumque, quia in vtroque habetur respectus ad incō
modum de futuro. & sic noceat præsens resoluitur in futurū
possit, similes expositiones videatis per gl. in l. si. ꝟ. de re. diui. &
in l. quod ab initio. ꝟ. si cer. pet. & in l. tutores. §. hæres. in verbo,
restitut. inf. de admin. tuto. & in l. fi. C. solu. matrimo. Glo. in
verbo, suspectum. Pau. Decius & Are. habent istam glo. pro ea-
dem cum præcedenti. lego separatim. prout libri hn̄t. procedo
per conclusiones, illationes, regulas. fallētias. Ex principio duæ
74 sunt conclusiones. prima. † quod marito incumbit onus pro-
bandi incommodum & mulieri dicenti commodum nihil in-
cūbit, patet quia gl. facit probationes pro marito & hoc tenēt
75 hic Pau. & Aquen. ī. in discursu. Secūda cōclusio quod † vt qd
dicat suspectū, debet ostendi ex probabilibus coniecturis, s̄m
Bal. hic. & vr̄ quod glo. ponit euidentes. Prima illatio, quod ad
obtinendum capturam ɔ̄ debitorem suspectū non sufficit per
iur̄m probationis, quamuis Ang. Imo. & Ias. teneāt oppositū,
quod ad capturam sufficiat iur̄m, sed statim post fiat iustifica-
tio suspicionis per probationes coniecturatas, idem Iaso. in l. si
ab arbitro. in 2. col. tenet quod non sufficiat iur̄m, sed in pe. col.
tenet idem quod hic. relinquit tandem cogitandum. Teneatis
primum quod non sufficiat. Alex. est corruptus quia in princi-
pio dicit idem quod Ang. Paulo post dicit nō sustentabile. illa
est magis cōis, quod non sufficiat, quā tenet Are. Ang. & Her.
est verum quod Alex. consuluit oppositū. est cons. 19. in 3. vol.
& ꝑꝑ illud Ias. tenuit semper id quod. ꝟ. non recedatis a cōi. &
videte Alex. cons. 78. in 5. vol. in articulo, quod si peto cautio-
nem ꝑꝑ suspicionē, debet suspicio probari. & summarie, sicut
habeo probare de debito ante capturam, saltē semiplene, s̄m
Alex. & alios in l. si fideiussor. §. fin. ꝟ. qui satisd. cog. Sed videte
vnū, si debeo facere probationes, requiretur citatio debitoris
ipsius. tex. & gl. in l. si qñ. in verbo, deduci. C. de testi. tñ ipse de-
bitor instrueretur ad fugā. rn̄dete vnum nō tactū, ꝙ vbi agiť de
captura, fiat probatio sine citatione. est dictū Salic. in l. fin. C. de
cōni. cōmendat Alex. cons. 180. 3. col. 2. vol. plura ad hoc Fely.
in cap. cum non ab homine. pe. col. de iudi. limitetis illationem
in modico debito. s̄m Ro. & Sali. sufficeret iuramentum. per l.
thesaurus. ꝟ. ad exhi. Alex. reprobat Aquen. sequitur. quia illa
lex debet intelligi, qñ agitur de modico præiudicio. puta de se-
questrando rem debitoris suspecti, vel de mittendo in posses-
sionem ex primo decreto, sed impetrare capturam est magni
præiudicii propter infamiam. Illud tamē quod dicit de missio-
ne Alex. dixit oppositum in l. si fideiussor. §. fin. sup. qui satisda.
tenere quod dicit hic. & Aquen. tenet ad illam. l. thesaurus. Vi-
dere multa per Felyn. in c. quæ in ecclesiarū. 18. col. ver. quarta
declaratio.

declaratio.de constito.plura per Alexand. consi. 104. in 5.vo-
lum.ad practicam infert,quod commissarius notarius actorũ
potest solo iuramento suspectus recusari,& iudex,eo quia agi
tur in his de modico præiudicio. cauete quia agitur de nullita-
te actorum,& sic satis grauis preiudicij. Barto in l.quia poterat
infra ad Treb.cogiteris etiam contra scriben.quia l.thesaurus.
nõ loquitur de iuramento probatorio seu reuelatorio ab one-
re probandi,prout loquimur nos,sed de iuramento calumnię,
& sic præparatorio. Secunda illatio, postea quam non sufficit
iuramentum sed probatio, dicite hoc esse probandum suspi-
cionem superuenisse post contractum. Barto.in l.si creditores
de priuileg.cre.in l.si.per illum text.C.de spon. hęc illatio fal-
lit. quando creditor ignorasset conditionem debitoris tempo
re contractus. & dicite quod in dubio pręsumitur ignorantia.
contra Alexand. hic,contra quem tenet Aquen.dicens quod
Alexand.non bene respondet illi.l.si.contra Alexan. etiam te-
net Aret.hic.est tamen ignorantia alleganda in actis, secundũ
Aquẽ.pro quo videte regulam no. Barto.in l.cum quid 3. co-
lum.supra si cer.pe.dum alleg.§.idem pollioni. notanda tamẽ
76 est solutio Alexand. † quod nedum vbi agitur de pena crimi-
nali, sed etiam conuentionali requiritur liquidissima proba-
tio. est ampliatio. l. fin. C. de proba. laudat Aquen. hic videte
Alexand.consi.34.in 1.volum.& 33.in 2.& 87.in 5.ponderans
de hoc text.in l.in testamento. la grande infra de condi. & de-
mon.ad hoc ponderauit Bald.in c.1.in tit.qualiter vasal. feudi
propri.priuetur. Secundam limitationem ad illationem colli-
77 gite hic ex Alexand. † quando creditor fuisset dolo inductus
ad contrahendum. quia tunc non requiritur probatio super-
uenisse suspicionem.sequitur hic Aquen.Iason.in l.si ab arbi-
tro.ponens ibi duas alias,quarum altera est, quando contraho
cum aduena.de qua etiam hic tangit Aretin. sic habetis qua-
tuor limitationes.econtra ponit duas defensiones pro debito-
re prima allegando creditorem habere pignus apud se. Bald.
in l.creditor.la secunda supra si cer.pe.nisi creditor probet pi-
gnus insufficiens,secundum Alexan. ibi. in dubio pręsumitur
sufficiens gloss.in l. 2. C. de pign. Secunda defensio colligitur
ex Alexand. hic, quando debitor ostendit se habere tantum
in bonis,quantum est debitum.gloss.in verbo,in vinculis. in l.
78 3.§.fin. infra de suspec. tu.est not. † & ad hoc quod possidens
nunquam debet incarcerari pro debito ciuili.videte Bartol.in
tract.de carcere.de illa gloss.in 1.colum.Ro.consi.241. & 320.
vbi plura ponit' de ista captura, & de requisitis. sunt sex. per
ordinem numerat Iason.in d.l.si ab arbitro.& in materia vide-
te Alexand.consi.60.in 5. volum. ponens in fideiussore suspe-
cto,an sit distinguendum per omnia, vt de principali. & an sit
probandum suspicionem superuenisse.sic dicta doctorum cõ
fusã habetis ordinata. & de illa fallentia de modico debito tã-
git Aret.contra Ro.In ea.ibi, rixosus. Barto.approbat quatuor
dicta contra rixosos addit. Iaso.de quibus videte Ro.consi.106.
& Alexand.18.in 2.& 6.in 5.quintum addit Aquen. hic. Aret.
addit text.in l.2. est in l.1.in §. 1. supra si ex noxa.cau.in verbo,
duriore.declaretis istam gloss.siue rixosus extra iudicium,siue
litigando.per illam gloss.not.in l. ab Anastasio.in verbo,mo-
rantur.C.mandati,quam Felyn. summe no.contra cauillosos
aduocatos & procuratores in c.pastoralis.1.colum. de iudi. In
ea.ibi,vel potentior.hoc secundum sequitur Barto. addit text.
l.primæ si ex noxa.in verbo,potentiori.& Ias. addit. duo dicta
de potentibus.videte aliud per Fely.in c.cum non ab homine.
de iud.colum.pen.propter potentiam omittitur citatio. vide-
te aliud dictum Bart.in 1.not.in l.prima C. ne lice.poten.aliud
Bald.in l.fina. C. de his quę a non domino. sequitur Angel. in
79 malefi.in verbo, dictus Titius se defendendo. † Ad declaratio
nem gloss.& prædictorum dicite,quod quis dicitur potentior
[illegible] ex diuitijs,edificijs, parentibus.& amicis. Spe.in ti.quod
metus causa ad fi. In ea. ibi,vel si mulier. hoc tertium incom-
modum approbat Bartol.excepto vno.quia gloss.sentit quod
mulieri daretur actio ex stipulatu isto iure an hoc sit verum vi
debitis circa fin.gloss.Ex ista gloss.colligite tres conclusiones.
80 † Prima, quod contra mulierem competit beneficium ne cõ-
ueniatur &c.contra quam autem actionem competeret, dice
tur infra licet Barto. hic misceat. Amplietis conclusionẽ qua-
cunq; actione etiam vltra dotem ageretur cõtra maritum. gl.
in l.maritum infra & sentit Barto.hic. Secunda conclusio, qđ
contra extraneum nõ competit beneficium.amplietis, etiam
si ille extraneus fieret creditor ex causa lucratiua per l. Nesen-
nius.amplietis secundo etiã contra extraneũ dotantẽ. quia gl.
loquitur de extraneo, cui fit delegatio. Istã ampliationẽ colli-
go satis obscure ex Bar.hic,has tamen ampliationes duas l.mi
tetis considerando verba promissionis.gl.est no.in l.si prior.§.
eo.Bar.& Bal.hic.& ad de aliã in d.l. Nesennius.& adde no.de
81 ci.Barto.per illas glo.in l.si Stichum.§.1.infra de noua. † Ter-
tia conclusio.mulier potest alteri constante matrimonio pro-
mittere dotem suam etiam animo donandi adueniente casu
soluti matrimonij.gloss. est hic. & omnes sequuntur.pro qua
est tex.in l.quæ dotis infra eod.limitat Iaso.hic ea præmorien-
te marito.& bene,quia iam sępe vidistis, quod ea superuiuen-
te nullum pactum valet. Item per hoc limito vobis vnam glo.
quam Bald.ibi exclamat,in l.constante.C.de dona.quæ vult, ꝙ
mulier possit etiam donare spem suæ doris,debet intelligi, ea
82 pręmoriente. Quia † supra in materia suspecti debitoris posui
quatuor fallentias, vbi capitur debitor, & cogitur satisdare et
si suspicio non superuenit, adde quintam in debitore operarũ
volente recedere,quia cogetur satisdare nulla suspicione pro-
bata.gloss. singularis in l.pen.in verbo reuerentiam.C.de ope.
libe.qui ita limitat.l.in omnibus.& illam gloss. limitat Bald.in
§.si vero.in titu.de pa.iur.fir. In ea.ibi,item nõ poterit.est quar
83 tum incommodum.Barto. illud reprobat, quia † lucrum per-
dere non est damna pati. & Alexand. & omnes indistincte se-
quuntur Barto.contra glo. intelligatis semper dictum Bartol.
in lucro non radicato.vt per Alexand.in l.2.& 3.infra de dam.
infec.& in l.non amplius.in fi.princ.infra de le.1.& consi.115.in
tertio volum. & ita erat in exemplo gloss. quia lucrum erat
de futuro, & non radicatum, ideo dixit Bartol. quod non erat
damnum pati,vt dixi omnes sequuntur Barto.contra gloss.di-
cit Alexan. hic. quod lucrum perdere est bene pati incommo
dum, est etiam deteriorem conditionem suam facere. dicit
Aquen.quod lucrum perdere est bene nocumentum pati, in-
telligeñ.de lucro rationabili & non odioso,vt per eum. Atten
dite quod isti sequentes Bartol. impugnant eum. & volentes
improbare glo. approbant illam. Nam licet non sit damnum
pati,si est pati incommodum vel nocumẽtum,militabit litera
nostra, quod maritus non teneatur promittere in hoc quarto
incommodo.glo. & sic vera erit glo. propter tex.in verbo. ni-
hil noceat. sed perdere lucrum est nocumentum, est incom-
modum, ergo procedet exemplum glo. & ponderetis contra
Barto. verbum,aliquod incommodum, quia etiam si non sit
damnum pati, est pati incommodum. Remanet ergo ratio
Barto.destructa.& exemplum glo.bonum.Est ad reprobatio-
nem. gloss. in isto quarto incommodum necessario ponenda
vna limitatio noua ad istum text. quod est dare casum,in quo
maritus cogetur alij promittere, etiam si patiatur incommo-
dum & nocumentum, puta perdendo lucrum. ratio huius li-
mitationis est ista,quia alias redderetur dispositio istius.§.illu-
soria,quia semper maritus diceret.ex quo perdo lucrum, no-
lo alij promittere. & sic semper se excusaret. & nunquam es-
set dare,quod posset cogi.ne igitur fiat hæc illusio, dicatis, qđ
in isto casu licet nocumentum & incommodum patiatur, ta-
men cogetur promittere.& sic nõ potest improbari hoc quar
tum incommodum gloss.per illam rationem Barto.sed per li-
84 mitationem ad tex.de hoc † quod multa tolerantur,ne dispo
sitio fiat illusoria.habetis gloss. fi.in c.quam quam de vsu.in 6.
Alexand.in l.2.inf.de leg.1.& Fely.in c.translato. in vlti. colu.
de consti. aduertite ad id quod dixit Alexand. quod lucrũ per-
dere est pati incommodum.Mouetur per gl. l. 3.§.fi.in verbo
incommoditate supra de ali.iud. Aquen.dicit quod potius di-
cit contra.dicite quod illa gl.bene probat hoc, quod pati incõ-
modum est pati damnum sed non dicit, quod perdere lucrũ
sit incommodum.Item gl.in hoc quarto dicit, relinquere in
morte. Bal.hoc summe no.ad vnum dicendum infra in l. si cũ
dotem in princi.videte ibi in 3.col. vbi ponderat hanc glo. Et
quia etiam glo.in hoc quarto fundat se in l.cum maritus. §.fi.
sentit,quod ibi esset donatio inter viuos facta fratri.patet quia
glo.hic talem donationem mulieris reputat irreuocabilem, di
cendo,quod non poterit marito relinquere. est maxima diffi-
cultas & Barto.reputat difficile in l.quę dotis in 1.col.[illegible] dicens
quod erat ibi causa mortis. sed præsupponit ibi aliud interue-
nisse in illo.§.fi. Alexand.ibi in 1. colum. refert alios varios in-
tellectus. In ea.ibi,sed quomodo creditor.hoc contrarium ve-
nit contra tertium incommodum. In eadem ibi respon. quod
iam forte erat non soluendo. Barto.& omnes approbant. non
credo verum hoc dictum glo.primo,quia si iam erat non sol-
uendo,ergo erat incommodum de præsenti, & non conueni-
ret literę.quia considerat incõmodũ de futuro, vt maritus nõ
cogatur.pręterea & fortius si maritus erat non soluendo,ergo
euenerat casus dotis restituendę nunc de præsenti.per l.si con
stante.& l.vbi adhuc.C.de iure doti.& sic cogeretur nedũ pro
mittere,sed restituere.& non conueniret litere nostrę,quæ lo-
quitur de ꝓmissione fienda ſm vtrũq; intellectum anteꝗ eue-
niat tpš solutionis dotis.'cogiteris.In ea. ibi, vel est verisimile.
85 vsq; ad versi.item no.procedo conclusiue.† prima conclusio,
valet argumentum a verisimili.l.fi.§. qđ me.causa dicit Bal. in
l.1.C.de seruis fugi.id qđ est remotum a verisimili, est falsita
tis imago. sępe hoc argumento vtitur Alex. in consilijs maxi-
86 me.27.in fi.2.vol.Secunda conclusio.† ex statu de præsenti po-
test iudicari tristis exitus de futuro. si scholaris de præsenti nõ
studet facile iudicabitur ꝙ non erit bonus doctor in futurũ.est
limitatio ad l. Iuliã.allegata in glo.& ad l.inter stipulã.§.sacrã.
vbi Barto.etiam hoc dicit in 3. col. & Barto. hic ibidem dicit.

87 Tertia cõclusio † possidẽs bona in loco periculoso habetur pro
non possidente. Barto. hic extendit hoc tam ad immobilia, pu
ta in montibus, iuxta flumen rapidum, quam ad mobilia, pu-
ta in mercantijs vel super mari vel terra. cum Barto. transeunt
omnes didete quòd per hanc glo. dicit idem Barto. in l. si quis
stipulatus. §. fi. de verb. oblig. idem Barto. per istam gloss. in l. 3.
88 §. fi. infr. de lib. l. Quarta conclusio † implicitus vsuris habetur
pro non possidente bona. Barto. & omnes approbant. Alexan.
addit bonum text. in verbo voragine. in c. quam de vsur. Ad-
do gl. iur. ciuilis de hoc in verbo, deducta. in l. qui habebat. inf.
de leg. 3. est vna ratio, quare vsurarius cogitur edere actori ꝓ-
89 pter eius voraginem temeritatem &c. Quinta conclusio † qui
non potest de suis disponere, habetur pro non possidente. hæc
conclusio gloss. potest intelligi dupliciter. primo propter præ
dicta de vsur. quia omnia sunt obnoxia vsurio. & glo. credo ita
intellexisse. alio modo secũdum Aquẽ. quando debitor pigno
rasset bona sua tanti, quanti valet. est verisimile quod non re-
dimat, sic non potest vendere. videte text. glo. & Barto. in l. le-
gata. §. fi. ff. de sup. le. Alexand. plene de hoc in l. 1. §. per seruum
corporaliter. de acqui pos. & consi. 208. in 2. & 47. in 3. Bald. in
§. aut si libellario. in titu. quibus mod. feud. amit. Prædicta no.
ad limitandum. l. sciendum supra qui satisda. secundum Bart.
hic. addit Aquẽ. alium casum, quando quis possideret bona,
quæ tantum essent in expensa, puta custodię vel culturę, quan-
tum in reddita. allegat consi. Roma. 8. videte eundem consi-
lio. l. & 510. videte text. vbi Bartol. in l. mediterraneæ de anno.
& tribu. lib. 10. Præposi. in c. de appella. extra de appel. & hoc
dictum defendit ab alio dicto Alexand. in illa. l. sciendum vo-
90 lentus † quod possidens vilissima vel sterilia sit pro non possi-
dente. omnia not. hic per Alexand. ad sciendum quis dicatur
fideiussor idoneus. dicite etiam quod ista omnia versantur in
illa causæ cognitione. de qua loquitur l. in omnibus. ff. de iud.
& Barto. in l. si creditores &c. sic habetis quatuor incommoda
glo. expedita. quintum videte, per quod maritus posset se ex-
cusare, positum per Alexand. supra in tex. dum allegat glo. §.
transgrediamur. In ea. ibi, item nota tangit materiam brocar-
dicam, quando cogatur quis alteri promittere vel generaliter
cogatur alteri facere, quod sibi non nocet. reseruo post duo
contra l. sicut. & l. 1. quæ includuntur in hac materia. In ea. ibi
l. in fundo. ad quid velit glo. hic allegare illum text. videte aliã
gloss. in l. 1. C. de noua. In eadem l. sicut. videtis in contrarium
cum duabus solutionibus. vtraq; approbatur per Bart. nec do-
cto. aliquid addunt excepto Decio qui contra vnum verbum
Barto. opponit declarando Barto. & glo. oppono de contrarie-
tate, quia istę solutiones sunt contrarię. dicere est speciale, po-
stea dicere, ratione præambulæ, secunda tollit primam, quia si
ratio, ergo non speciale. vtraq; solutio est vera. & nulla contra
rietas. habetis diuidere cõtrarium in duo, & sic ad vnũquodq;
pendet sua solutio primum est, videtur quòd maritus non co-
gatur alij permittere, etiam si nullum incommodum per l. si-
cut ad contrarium tendit prima solutio quod sit speciale in
dote. Secundum contrarium est ꝙ non debet cogi promitte-
re etiam mulieri de dote sibi restituenda, quia ita promittere
est contrahere. & mulier debebat sibi prouidere, quãdo dabat
vel promittebat. & tamen tẽxt noster vult, ꝙ mulieri etiam te
netur promittere ex interuallo. & etiam quod text non dicat,
est hoc clarum. ergo ꝯ l. sicut. Ad hoc contrarium venit secun
da solutio, ꝙ illud est ratione contractus præambuli, qui indu-
cit maritum in secundam necessitatem. & Barto. hoc multũ
no. quod cogatur mulieri promittere & dicit verum dummo
do præcessent ꝓmissio vel datio dotis a muliere & in tert Bar.
quod pariter data vel promissa dote ab extraneo, qui sibi non
prouidit, cogetur maritus promittere mulieri. quia videt̃ mu-
lieri donatum. & sic ista secunda solutio tollit pariter contra-
rium de extraneo, quia quis diceret, quomodo potest cogi ma
ritus promittere mulieri, cum qua nihil contraxit, respon. Bar.
obscure, quòd ratione contractus præambuli cum extraneo vi
detur contraxisse cum muliere, quia extraneus videtur donas-
se & mulieri viro. sic intelligitis quomodo veniant solutiones,
& dicta Bar. Bar. approbatur ab omnibus excepto Dec. faciẽte
vnum motiuum contra Barto. cui respondet Aquẽ. addo duo
verba ad Bar. dũ primo secũdam sol. probat per l. si quis seruũ
videte dictũ Bar. in l. fi. col. pe. C. de pac. per illã l. si quis seruum
adde pro Bar. & gl. hic in fortioribus terminis no. gl. quã Bart.
ibi tenet in l. non. ꝯ nf. ret. amo. quod si pono rẽ meam vena-
lem, ex hoc præambulo cogor postea vendere. An tñ illa glo.
sit vera, videte Iaso. in l. nec emere. C de iur. deli. & in l. rogasti.
91 in prin. ff. si cer. pet. Dũ scdo Bar. dicit, † ꝙ ꝯcto matrimo. sine
dote non cogitur postea mulier se dotare. dicite secus in pa-
tre mulieris, quia cogeretur. gl. fi. in l. obligamur. §. fi. de ac. &
obl. licet Bart. aliter ibi dicat. cõis est cũ illa gl. vt per Alex. in l.
1. 8. col. 3. eo. vbi multa ꝯs. retuli pro illa glo. Dum vlti. Bart. di-
cit, quod extraneus dotans & sibi non stipulans videtur mulie
ri donare, videte multos text. ad hoc per Alexand. consi. 71. in
princip. quarti volumi. & quomodo dicatur ista donatio cum
non interueniat præsentia mulieris, nec nuncius, vel epistola,
declarauit Alex. in l. 2. C. de pac. vbi ponit idem in pia causa. In
ea. ibi. l. 1. de nouo. Bar. dicit magis obstare l. nec creditoris. glo.
hic se remittit ad illam l. 1. vbi glo. opponit de illa l. nec credito
ris. & respondet esse speciale in dote Barto. & omnes sequun-
tur reprobato Pe. qui dicebat, quod de equitate cogitur sem-
per quis alij promittere, quando non esset incommodum. ita
loquitur iste tex. secus de rigore. ita loquuntur contraria. Bart.
reprobat vna ratione. Are. dicit, quod est dicere, quod iste tex.
corrigat illa iura non est de intentione Pe. quod dicit Aret. qa
esset dicere, quod lex antiqua corrigat nouam. volebat dicere,
quod æquitas debet præferri rigori. iuxta l. placuit. cum glo. C.
de iudi. pro Pe. allego tex. qui proprie dicit, quod ęquitas præ-
fertur rigori in nostra materia in l. 2. §. item Varus. ver. quãquã
in si. inf. de aqua plu. ar. sed respon. pro Bar. vt inf. quod ibidem
reficiendo &c. opi. Pe. tenet Ro. per auth. hoc nisi cum l. præce
dẽ. C. de solu. cui respon. Aret quod ibi suberat necessitas, quę
cessat in casu nostro propter cessionem. pro Pet. Ro. alle. l. vsu-
ras. C. de solu. Are. respon. proxime. quam responsionem im-
probat Soci. & ideo Soc. & Her. sunt opi. quod opin. Pe. proce
dat subsistente aliqua iusta causa, quia si mihi non nocet pro-
mittere & prodest alij cogor facere. iustę causæ narrantur per
glo. illius. l. vsuras. Item licet non dicant esset arbitrium iudicis
iuxta gloss. l. in omnibus sup. de iudi. eorum opin. videtur pro-
bari etiam per l. si hominem supr. man. per quem plura accu-
mulat Fely. in c. 1. de consti. quod ex iusta causa licet transgre-
di omnia iura in versi. septimo fallit & idem Alexand. in l. & si
contra. §. etiam inf. de vul. quamuis ipsi non referant. ista fuit
opi. Bal. hic quod ex iustissima causa cogatur quis alij promitte
re dat exemplũ si ego creditor sim peregrinaturus possum di
cere debitori quod promittat alij. quia sibi non nocet. ista opi.
etiam fuit Bald. in l. 2. C. de re iudi. dat exemplum de quo per
Alex. in col. si non recedatis ab opi. Bar. & opi. Bald. illa l. 2. im-
92 probat per Alex. & Aquẽ. & cõcludite † quod regulariter nõ
cogor alij promittere, etiam si nullũ commodum patiar. etiã
subsistente causa, nec etiam de æquitate, ratio est euidens vltra
rationem Bar. quod sit ꝯ velle meum, quia est mihi prouisum
via cessionis, quia possum cedere debi. meum. d. l. 1. C. de noua.
cum glo. & remedium ordinarium debet facere cessare extra-
ordinarium, iuribus vul. ad l. vsuras. vbi totum fundamentum.
patet solu. quod illa. l. habet varias lecturas in gl. Est ergo spetia
le in dote, sed moueo difficultatem, quomodo possumus repe
rire spetiale in dote, nam aut mulier vult cogere maritum an-
te ꝯctum matrimonium, tunc potest, etiam si haberet incommo-
dum puta se retrahendo a contractu aut iam contracto matri-
monio, & dote soluta, & tunc maritus semper allegabit incõ-
modum, dicendo, quod nõ liberatur ab vxore. per l. vnicã. C. si
dos cõstan. & quamuis loquatur in solutione, pariter procedit
in promissione, videbimus in §. seq. Here. hic dicit istum text.
debere intelligi in casibus permissis in quibus toleratur restitu
tio constan. matrim. vel in casu, quo mulier fiet locupletior, qa
tunc ex quo permittitur a iure restitutio, permittetur etiã pro-
missio. saluetis sm̃ Alexã. in §. seq. in 1. col. qñ ista mulier vult
promitti illi tertio non animo donandi, declaro, quia vult ꝙ il-
le tertius remaneat sibi mulieri obligatus, vel saluetis, qñ mu-
lier vult promitti illi tertio in casu soluti matrimonij morte ip-
sius mulieris, vt declaraui. s. allegãdo gl. l. si constan. vltimo sal-
uetis sm̃ intellectũ, iam soluto matrimonio, quia maritus non
poterit allegare aliquod incommodũ, ex quo liberabitur pro-
mittẽdo alij, & sic in his tm̃ saluationibus procedit hoc, quod
dicimus est spetiale in dote, quia proxime extendi. l. vnica. C. si
dos cõstan de solutione ad promissionẽ, videte gl. §. seq. in ver-
bo, adempta. facit. l. fi. C. ad l. Fal. quia ẽt reprobaui o. i. Soci. de
iusta causa addite si vultis eã tenere. esse gl. de hoc in terminis
in l. si cum in gl. fi. sup. de serui. est approbata, vt dicam. ꝯ. ꝓ ipso
ẽt est decisio Alexã. hic in fi. & Are. volentium, quod ex cã ne-
cessitatis dñs põt delegare vasallum, & videte, ista opi. est mul-
tum probabilis per l. si hominem. quam alle. iunctis decisioni-
bus Fely. per illum tex. tenendo cõem ꝯ Soci. quæ fundatur so
lum, quia est prouisum via cessionis, ergo vbi cessaret cessio, ꝓ-
supponunt Alex. & oẽs, ꝙ ibi militaret delegatio, & sic stante
statuto de prohibitione cessionis, vt in prima ista, sequeretur ꝙ
prohibitus cedere posset tũc delegare, tñ hoc est absurdũ, quia
inductũ fauore debitoris vt eius nomen non cedatur, redũda-
ret in odiũ, quod cogatur delegari. ergo dicere ꝙ delegatio est
prohibita, quia habeo viam cessionis, non vr̃ tutum fundamẽ-
tum. Cogitetis, quia non est recendum a cõi. Item quia intelle
xistis istam, ꝙ non cogitur quis alij promittere, est speciale in
dote, vt hic, vr̃ ꝙ sit magis odiũ mulieris, & vt hoc est sibi ces-
93 sio, quam delegatio, † quia delegando inducitur nouatio. gl. 1.
approbata in l. 3. statim allegãda. Item maritus totaliter liberat̃,
sed per cessionem mulier haberet adhuc maritũ obligatum,
imò posset post cessionem adhuc exigere, quia retinet dire-
ctas

ctas apud se.sed per delegationem illas perdit.casus est sing.in
l.3.C.de noua.ergo ex delegatione non consequitur commo-
dum.sic non videtur aliquis fauor. Cogitetis, quia non habet
cōmodum, nisi quatenus satisfacit melius illi tertio.cui fit de-
legatio, qui non contentaretur de cessione. aliam fallentiam
94 vltra dotem addit hic Alexand.in debitore operarum,† puta si
quis habeat mihi facere aliquid puta scribere librum, possum
eum delegare. Alexand.tenet oppositum dicens ꝙ Barto.in l.
si non sortem.§.libertus. colum. pen. de condi.inde. loquitur
de cessione,non de delegatione. Aquē. sequitur Alexan. dicit
tamen cōmunem esse contra Alex. cōtra quē teneatis vt hic
per Soc.& Are.& reuera Bar.dicit delegari poterit,& nō cedi.
videte Alex.non in lec.ibi quia tenet idem ꝙ hic sed in apostil.
ibi ad Bart. tenet contrarium eius quod hic. Vltimum casum
addit Alexand. in omnibus obligationibus faciendi conceptis
in personam plurium creditorum,vnus poterit delegare alte-
ri.fuit Ang.per illum tex.in l.stipulatio.§.operarum.dummo-
do omnes creditores consentiant inf.de verb. obliga. Lectura
Alexā.hic est corrupta.quia quandoq; dicit Ang.bene dicere,
quandoq; male. & dicit cōceptis in priuilegium personæ cre-
ditoris.debet dicere vt retuli, cōceptis in personis pluriū.ideo
95 de veritate videte Alexā. in d. c.operarum.† Reassumo nunc
theoricam Bart. & vtilem materiam specialem & generalem
vtrum cogar alteri promittere, meo creditore instante & sic
specialiter & generaliter vtrum cogar alij facere, qđ mihi nō
nocet,& sibi prodest.& sic vna dependet ab alia. Prima cōclu.
Barto.est quod præcedente contractu,cuius natura est, vt faciā
alij qđ mihi nō nocet.tūc cogor facere l.in creditore &c. Bar.
oēs approbāt.obst.aliqua cōtra Bar.in l.si quis seruū,quia præ-
cedē.cōtractu cogor etiam si mihi noceret.ob.secūdo sol.l.sicut
ꝙ ex cōtractu præambulo inducor in necessitatē promittendi
mulieri,etiam si mihi esset incōmodū.obst.cōtra Bart.§.si pi-
gnori alle.in glo.vbi propter ꝯtractum præambulū cogitur quis
ēt si noceret sibi.videtur ēt contra Bar.quia nullū erit speciale
in dote,quia ꝯtractus præambulus dotis erit ille, qui coget mari-
tum hic ad promittendū.& sic nō erit aliqua specialitas.saluā-
do Barto. dicite faciendo tres casus,primo, qñ est talis natura
cōtractus.& hoc verbo,natura,vtitur Barto.scđs est,qñ præce-
dit ꝯtractus,sed de natura illius nō est,quod ego faciā quod mihi
non nocet,tunc talis ꝯtractus præambulus inducit in necessitatē,
vt faciam,etiā si mihi noceat.sed Barto.loquitur,qñ est contra
ctus, cuius natura est, vt faciam tantū ꝙ mihi non nocet.& in
secundo casu loquuntur oīa cōtraria l.si quis seruū.§.si pigno
ri.& secūda sol.l. sicut.qñq. & tertio nō attenditur ꝯtractus præ-
ambulus nec nā.& tūc procedit tex.noster probo.quia dixi vo
bis.s.in ꝯtio l.sicut.quod secunda solu.non potest adaptari,qñ
promissio est fienda tertio. tamen illa secunda solu. loquitur
de contractu præambulo,ergo videtis,quod erit speciale in do
te.quia non attenditur nec contractus præambulus nec natu-
ra.Ex hac conclusione Barto.ponite vnum quod l. Paulus.al-
legata in glo.debet intelligi de natura contractus. aliter obsta-
ret etiam contra Barto.quod creditor cogatur accipere pecu-
niam alterius materię vel formæ si sibi non nocet.oportet di-
cere quod est de natura contractus præambuli. Et illum text.
adde pro Bar.in hac prima conclusi.Secunda conclusio.quod
96 † nullo præcedente contractu non cogor facere alij tractanti
de lucro,etiam si mihi non nocet. Barto. approbant omnes &
pro suo fundamento addo glo.l.cum quid in verbo,nouum.si
cer.pet.dicentem quod dicit Bar.& per iura Bar.fallit secundū
Bart.tripliciter, primo fauore religionis l. si quis sepulchrum.
sup.de relig.omnes transeunt. parcat Barto.quia ista est fallen
tia ad conclusionem.nam ibi cogitur facere, etiam si haberet
incommodum, dummodo non magnum.vt dicit tex.& sic lo
quitur, etiā si facere debenti noceat.Præterea de illo tex. ęqui-
uocat hic Bar.quia loquitur de eo qui tractat de damno euitā-
do,& conclusio loquitur de lucro.ideo Barto.in sequē.cōclu.
de dāno iterū repetit illū tex.De illo tex.videte Fely. in c.quæ
in ecclesiarū.de ꝯsti.in materia,an qs cogaꝰ vēdere fauore pu-
blico.& per Iaso.in l.nec emere.C.de iure delib.& in l.1.§.nū-
ciatio.1.col.inf.de no.ope.vbi extenditur ad libertatem &c.Itē
ille tex.loquitur extra terminos cōclusionis, quæ dicit,an debeā
facere captanti lucrum.ille tex. loquitur de capiente ex causa
onerosa.s.venditionis,quæ est titu.onerosus,& non lucratiuus
l.vnica. vbi Barto. C. de impo.lucr.lib.10.Secunda fallentia in
vltima voluntate per l. quia poterat. rationem fallentiæ vide-
te per text.l.1.§.1.ibi,supremæ defunctorum &c. inf. ad Treb.
dicatis ꝙ est etiam fauor publicus in hac secunda l. vel nega-
re.inf.quemad.testa.aper.& cauete,ꝙ in ista fallentia Bart. ille
cui cogor facere,non semper tractat de lucro,immo procedit
etiam si tractat de dāno captando l.si hæreditatem sup.mādā.
Tertia fallentia Bart.in text.nostro,vt dixi. sup. istud prodesse
magis cōcernit tertium quā mulierem, nisi in quandam cōse
97 quentiam.Tertia conclu. Barto.† non cogor facere alij tractā-
ti de damno euitando,etiam si mihi nocet,vbi agitur de nouo
faciendo,& nullus præcessit contractus.contra Barto.obstant
quæ videbitis in §.glo.vbi ad faciliorem probationem cogitur
debitor facere instrumentum creditori, etiam si nunquā fuit
rogatum,ex quo debitori non nocet,& prodest creditori tra-
ctanti de damno euitando.fallit secundū Bar. sua conclusio fa
uore religionis d.l.si quis sepulchrum.contra Barto. repetatis
omnia.s.dicta de illo text. in preceden. conclusione. cogitetis
contra Barto. quare non repetijt alias duas fallentias, dotis, &
vltimæ voluntatis,quia pro veritate militant etiā in ista.3.con-
clu. quia si fauetur vbi tractatur de lucro, fortius vbi de dāno.
98 Ex ista.3.infert.Bar.† quod non cogor vēdere viam alicui pro
eundo ad fundum suum,etiam si mihi non nocet.per glo. l. Bi-
nas &c.cogitetis,quod loquitur in fortioribus terminis. etiam
si ego prius fuissem venditor illius fundi,ad quem vult me co-
gere vendere viam.istam illationem Barto.limitetis ne.destru
cta via publica,quia tunc cogor vendere. gloss. notab. in l. per
agrum.C.de seruitu.dicit alia glo.in l.si locus.§.fi. in verbo. cū
vi supra quemadmo.serui.amit. quod de consuetudine non te
neor soluere precium de prædictis.vide Fel.in c.omnes.§.vo.
99 versi.sextus casus.1.distin.decret.Quarta & vlti.conclu.Barto.
quod bene cogor reficere si mihi non nocet.& prodest mihi tra
ctanti de damno euitando.§.item varius &c.attendite,qui il-
le tex.loquitur de faciendo refici.vt ibi gloss.in verbo,reporta-
tur.item loquitur de vtili actione. item de æquitate propterea
videbitis ibi Barto.vt intelligatis,quando teneatur reficere, &
quando pati,. & quando de rigore, & quando de æquitate. &
quando directa, quando vtilis. infertur Bartol. ex hac quarta
100 quod † debitor cogitur creditori reficere instrumentum si sit
deperditum.iuribus allegatis per eum.dicite idem,si foret de-
perditum protocollum, a quo nunquam fuit leuatum instru-
mentum. idem dicatis, si instrumentum foret antiquum vel
corrosum,ita quod legi non posset. ista omnia videte per Fel.
in c.accedens.el primo.2.colum.vt lit.non contest. Alexan. in
l.si finita.§.eleganter infra de dam.infec.gloss. no. in authent.
de hæred.& Fal.§.1.in verbo reparari. sic habetis totam theo-
ricam Barto.ad quam ex dictis Aquē.pono vobis vnam gene-
101 ralem fallentiam † quando mihi nocet in modico ita quod nō
posset estimari pecunia.& alij esset magnum commodū,tunc
omni casu cogor facere. dicit fuisse Cęp. in tract. seruitutum
in c.de solo & area. est 39. ca. in tract. vrbanarum seruitutum.
hæc fallentia est vera in iure & in sua materia,sed nō in nostra.
quia in nostra est necesse, quod ego nihil incommodi patiar.
patet in text.nostro in ver.nihil.& in verbo,aliquod. etiā quod
agatur de fauore dotis.& in l.in creditore.in versi.sine dispen-
dio.supra de euict.& in l. Paulus in versic.aliquod.Et ideo ha-
betis scire quod sunt quinq; regulæ. prima est nostra. Quod
mihi non nocet non cogor facere.secūda est,quod magna vti-
litas alterius præfertur modicę vtilitati meæ, immo præfertur
modicę vtilitati publicæ.l.2.§. sunt qui putant infra ne quid in
loco publi.& l.vnica.§.fina. C.de cadu. tollen. Ex ista secunda
resultat tertia,quod possum facere in alieno, quod mihi mul-
tum prodest,& sibi parum nocet. Ex illa secūda resultat quar-
102 ta,† quod non possum facere in meo, quod mihi parum pro-
dest, & vicino multū nocet. & in istis terminis loquitur Cęp.
& est bene no.Et ex illa secūda resultat quinta, quod non pos-
sum facere in meo,quod mihi parum prodest,& multum no
cet vicino,etiam si multum prodesset tertio.quia non ꝯsidera
tur illud prodesse tertij. sic habetis enucleatam theoricā Bart.
de secunda regula.videre Alexand. in l.1. antepenul.colum.§.
eo. Fely.in c.quæ in ecclesiarum.colum.ii.de cōsti.Dec.3.& 5.
videte Ange. post Io. Fab.insti.de leg.fu.ca. De quarta videte
Cęp. vbi.s.ponite tertiam fallentiam generalem,quam capio
ex illa opi.Bal.& Soc.quod subsistente iusta causa,non proce-
deret theorica Bar.est vt in l.si cui.heri allegata quamuis eorū
opi.nō procederet in illo artic.quod cogar promittere.ex quo
ibi militat via cessionis.bene crederem eā militare in ista ma-
teria,vbi nō tractatur de cessione neq; de legatione.& maxime
quia in omnibus fallentijs.s. positis per Barto. & Aquē. vide-
103 tis,ꝙ semper militat aliqua iusta causa.† Et iura limitantia be-
ne possunt extendi.quia in limitatorijs est licita extensio. glo.
in l.vnica.gloss.4. C. de his qui ante aper.quæ causam intestati
extendit ad testati,& econtra.tū illa l.vnica.est limitatoria.§.in
nouissimo.l.vnicę.C.de cadu.tol.cogitabitis,quia esset magna
restrictio ad theoricam Barto. Addo vltimam generalem, ꝙ
sua theorica non procedit in patiendo,quia quod mihi nō no-
cet,cogor pati.glo.no in l.fi.in verbo.nullam.s.de serui. vrba.
prædi. Vidistis duas regulas cum fallentijs,quod non teneor
alteri promittere, quod non teneor alteri facere, quod mihi
nō nocet,alias fallentias ponam in quæstione proxime termi-
104 nanda, † vtrum vasallus vel alias subditus possit compelli ad
præstandum fidelitatem alteri, vel possit in alium transferri
uel alienari inuitus.gloss.tenet quod non in l.inuitus infra de
fideius.lib.iura feudo.uidentur diuersa in.§. præterea ducatus.
de proh.feud. alien.per Fed.& in.§.ex eadem de lege corrad.

breuiter ex dictis Alex.& Are.quos omnes sequuntur,facio regulam cum duabus fallentijs.regula,quod nõ potest, per duas regulas.s̃.positas a Bar.fallit primo ex causa necessitatis. Alex. probat per ar.l.patronus.cum l. seq.de op. libe. quæ parum faciunt in specie.probo istam fallen.per l.alienationes. sup. fam. hercisc.ad quam multa accumulat Roma.cons.107.melius pbatur in l.2.C.de patribus qui filios distra.facit,l.ob ęs. cum gl. C.de prędijs mi.& ex ista fallen.habetis ponere aliam fallen.ad illas duas regulas Bart. quia non procedunt ex causa necessitatis,item ista fallentia Alexan.fortificat illam quam.sup.posui, quod illæ regulæ Bar.non procedunt subsistente causa. imò diceremus quod fallentia Alexã procedit,etiam si esset incommodum alteri fidelitatem facere,vel si sibi noceret,quamuis Alexan.hoc non dicat, ex ista fallentia colligo vnã regulam gene-
105 ralem.quod † ex causa necessitatis recedimus a iure communi.l.1.cum glo.sup.de offic.consul.& l.1.§.huius.vbi gl.in verbo proficiscatur.& ibi Ias.in 5.no.sup.de offic.eius. videte glo. magistram in c.sicuti.47.dis. & ad istam reg.multa accumulat Fely.quæ fortificant fallentiam Alexã.in c.cum accessissem 9. col.extra de constit. Alexan.plura consi.109.in 3.vol.1.colum. Panor.in c.2.vlt.colum.de iudic. & istam fallentiam Alexand. sequitur Iaso.in §.item Seruiana. in gloss.in verbo, de qua. instit.de act.& Roma.consuluit cons.26.Bal.consil. vlt. in 1.vol.
106 Secundo † fallit secundum Alexand. & Are. cum vniuersitate,quia alienando vniuersitatem, puta villam, castrum, vel ciuitatem possunt cogi subditi ad fidelitatẽ alteri, dicatis quòd multa transeunt cum vniuersitate,quæ non transirent per se l. quædam.inf.de acquir.re.do.& l.1.sup.de fun.do.allego gl.magistram in l.in modicis.s̃.de cõtrahen. empt. quæ infert, quod ius patronatus transit in venditione vniuersitatis bonorum, & tãgit Alex.in l.2.C.de in ius voc.Pan.in c. quãdo. extra de iud.
107 Et istã regulam,† quod cum vniuersitate multa transeunt alias prohibita.late explicat Fely.in c.causam. extra de præscri.in 3. col.Bald.cons.32.in 3.vol.Roma.consil.368. & ex ista secunda fallentia ponite aliam ad dictas regulas Barto.quia non procedunt,quando cum vniuersitate venit promissio vel delegatio, vel id quod mihi non nocet,sed aduertite,quia ista secunda fallentia Alex.præsupponit vnum valde dubium, quod dominus possit alienare villam,ciuitatem,seu castrum, tamen Bart, in l. prohibere.§ si.int quod vi aut clam.est in alia opinione,distinguendo. de quo scribentes hic non faciunt mentionem. ideo Aret.dicit,quod Papa faciet cum consensu cardinalium, alius dominus cum cõsensu subditorum, articulus est satis dubius. quem tangit Bal.in prælud.is feud.versi. ex edita diffinitione. & §.in generali.in tit.si de feudo defuncti. Alex.cõs.24.& seq. in 5.vol.videbitis Fely.in c.ad audiẽtiam.in 1.& 2. col. extra de præscrip.vbi tangit,an possit infeudare dominus villam &c. & an possit concedere regalia & iurisdictionem transferre. adde vlt.quod Felyn.in cap.dilecti.versi. hominibus multis. sequens Alex. hic amplat hic dicta ad emphyteusim, vtrum dominus possit emphyteutam transferre. & ibi colligetis tertiam fallentiam, quòd dominus potest pensionẽ vel censum quæ sibi soluitur a subdito,alteri remittere.ibi etiam amplat nota. omnia illa dicta Alex.procedere econtra.vtrum subditus inuito domino possit facere fidelitatem alteri.ibi tangit articulum no.ꝙ ad omnia ad quæ tenetur vasallus erga dominum, ad ea omnia tenetur dominus erga vasallum.de hoc habetis tex. in § fi. in tit. de forma fidelitatis. An hoc dictũ procedat indistincte, discutit Are.cons.14.habetis finem huius quæstionis. Secũda quæstio deciditur per Ias.de Molendino superiori & inferiori, pariter dicatis de pratis existentibus subtus Molendinum. Bar.in l. quominus.12.q.ita determinat Alex.cons.108.in 2.vol. Ias. hic limitat nisi Molendinum inferius esset ecclesiæ per l.si quis sepulchrum. sup. de relig.ita pariter dicatis de pratis. non credo istam limitationem veram, & videtur aliq aliter decipi. quia l.si quis sepulchrum,loquitur de ipsa ecclesia,nõ autem de rebus ecclesiæ.nec credo quod res ecclesiæ gaudeant eisdẽ, quibus gaudet ecclesia.vt patet de confugientibus &c Et illud ius singulare in quo versatur publica vtilitas, vt homines possint ire ad ecclesiam, non debet extendi ad res ecclesiæ, vbi solum versatur priuata vtilitas. si esset vera fallentia Iaso. esset magna ampliatio ad illam l.si quis sepulchrum. Et vlt.quæstio decidĩt per Alex quæ fuit gl. fi.l.si cui simpliciter. de serui. sed cauete, quia imò istę regulæ Bar hic confundunt illam gl.quia ibi cogitur quis facere,quod sibi non nocet.ideo dicite quod solum illa gl. saluatur propter duas fallentias quas posui ad regulas. s. subsistente causa,vel quia ibi agitur de pati & non facere,ita loquitur illa glo.nec aliter posset saluari, quamuis Alexã. hic approbet.& Ang.in d.l.si cui.improbat illam.quia §. pen. in quo se fundat glo. loquitur in casu speciali. non recedatis ab Alexã. & ante eum tenuit Roma. dicens quomodo ille § pen. habet locum in priuato.& ita extendit in l.1.§.fin. & ibi Ias.in vlt.col. sequitur,non faciens mentionem de Alex. hic inf. de no. ope. nuncia.& illud ꝙ decidit Alexã. hic ꝙ potest quis cogi ad vendendum terrenum vt erigantur furcę, non est in proposito regularum Bar.sed in alia regula,quod propter publicam vtilitatem quis cogitur vendere.& Alexan.repetit hoc dictum in l.1. antep.col.sup.eo.& sunt dicta Bar.in l.fin.in princ.sup.de pign. actio. volentis, quod etiam possit capi asinus pauperis, & illud ꝙ Iudei angariauerunt Simonem Cyreneũ.tangitur per Fely. in c.quæ in ecclesiarum de consti.in 11.col. In eadem ibi,item quomodo cogitur aduertite ꝙ differunt gl.& Bar. in tit. quæstionis Glo. quærit quõ cogitur promittere, Bart. quõ cogitur cauere.dicite concordando,ꝙ ista duo pacificantur,vt per Bar. in l.in finita.§.eleganter.vlt.col.de dam.infec.probo per istammet gl.quę.inf.subiungit.sed ad quid cauetur,vel dicite,ꝙ Bar. habet respectum ad dicta in gl.præcedenti,per eum, ꝙ s̃m primum intellectum iste tex.loquitur de nuda cautione,secundũ loquitur de satisdatione, In eadem ibi,per retentionem, est primum remedium cogendi quando dos nõ est adhuc soluta, & hoc remedium omnes sequũtur.In ead.ibi, s̃m primũ casum, vult gl.hoc remedium competere secundum primum intellectum gl.pręcedentis.cauere,quia gl.non potest saluari indistincte.sed solum in expositione quam feci ab initio. i. constante, quia in alia expositione ab initio.i.ante. non cõpeteret mulieri hoc remediũ retentionis, quia haberet fortius remedium.s. se retrahendo a contractu matrimonij.ita oportet saluare istã gl. In eadem ibi,sic causatiue nõ præcise,dicite,ꝙ gl.voluit inferre,ꝙ duplex est coactio,vna causatiua,alia pręcisa,vt declarauit Bar.in l.Gallus.in princ.1.col.inf.de lib.& posthu. Aquen.dicit aliqua.& dr̃ causatiua propter exceptionem.i.retentionem.In eadem ibi, ꝙ esset si iam soluta &c. habetis secũdum remediũ cogendi,quando dos iam est soluta.vult glo.ꝙ competat actio vel officiũ, præsupponit gl. ꝙ ista remedia dicentur præcisa ad differentiam remedij præcedentis. Bar.placet. ꝙ competat officium,ponderando verbum literæ in verbo,cogitur. & verbo, cogi.quæ prolata impersonaliter referũtur ad iudicem. videte gl.fi.l.sicut latam.C.de lib.cau.sed cõ illam & Bar.est tex.in l.si quis ex argentarijs.§.cogentur.sup.de eden. & in l.quædam.§. nihil in verbo,tenebitur.illo eo.tit. quæ proferuntur impersonaliter,tamen datur actio ex illo edicto. ista iura põderantur in alio proposito contra Bar.per Dec.in l.1. C.de eden. in articulo.an edit o fiat officio vel actione,tamen communiter approbatur ibi Bar.per Alex.In eadem ibi,nam tunc mulieri cogitur reddere. Ista gl.approbatur, sed videte,quomodo possit procedere,quum nondum euenerit tempus restituẽdi?quomodo cogetur maritus reddere? imò duplicarentur inducię petendo de præsenti.§.hodie.insti.de except.oportet dicere, quòd suppleatur glo.cogitur reddere.i.de reddendo promittere.probo per l.quam glo.alleg.in omnibus.ff.de iudic.tamen ibi nõ redditur ante diem,sed de reddendo cauetur.de qua.l.adhuc nũc
108 opponam contra glo.† In eadem igitur ibi,vt d. l.in omnibus. licet doct.transeant simpliciter oppono contra gl. quòd nullo modo debet in hac materia compulsionis competere beneficium.l.in omnibus, quia loquitur de remedio cogendi per satisdationem.i.cum fideiussore.vt iam vidistis.sup.sed satisdatio non potest cadere in promissione dotis restituendę, toto tit.C. ne fide.do ideo ad declarationem illius legis & glo. hic dicite, quòd promissio de qua ibi, potest quandoq; esse cum fideiussore,quando petitur propter suspitionem, quandoque potest esse sine fideiussore, sic nuda cautio seu promissio, vt quando petitur ad faciliorem probationẽ, & in his terminis loquitur glo.hic.& isto modo saluatur glo.in l.in omnibus, quæ intelligit sine fideiussore semper.quia põt saluari in isto casu, & non aliter.videte Bart.distinguentem in illo.§.eleganter.in vlt. col. & ibi Alex.etiam.In ead.ibi,§.pe. credo ꝙ gl. allegando illum. §.velit ponere aliud remediũ cogendi, hoc est ꝙ captis pignoribus maritus compelletur,cogitetis si possit adhiberi aliud remedium.glo.sing.in l.sed si per prætorẽ.§.sed si dum decreto. in verbo.decreto.sup.ex quib.cau.ma. ꝙ iudex potest denegare audientiam in omni causa quæ agitaretur per maritum etiã contra quẽcunque. Alex.in l.1.§.in operis.1.col.inf.de no. oper. habet hoc remedium pro singulari,vt pareatur iudici. & videt esse fortius quam captis pignoribus. In eadem ibi, etiam si dicatur.ista gl. non potest procedere in promissione fienda mulieri,quia est indubitatum, quod maritus allegans incommodum non auditur,debet ergo gl.referri ad promissionem fien
109 dam tertio.† ex qua colligo not. limitationem ad illum text. ꝙ maritus non cogitur tertio promittere,quando patitur incommodũ.hoc procedit si sponte promitteret, sed quando patitur coactionem, non auditur in allegatione incommodi, omnes transeũt cum gl.quomodo potest hoc stare, quia si patitur incommodum.ergo debite conqueritur,ergo deberet audiri in allegatione incommodi contra glo.non video quòd possit saluari,nisi dicatis,ꝙ ab initio non habebat incommodum, quando fuit ceptus cogi.ita quod si postea superueniat,non audiretur,& in hoc ista gl.esset bene notan.ad limitationẽ literæ, sed quando fecisset ab initio incommodum, non video quõ possit gl.

sit gl. procedere, q maritus nō audiatur. imò plus quod etiam si ab initio nō fecisset incommodū, sed superuenisset suspitio, adhuc maritus deberet audiri. per l. si rem. §. fi. ff. de pign. ac videte Alex. in l. si mulier. inf. eo. in articulo, quod suspitio superuenens post lit. contest. potest adhuc opponi. licet de iure debet opponi ante. In ea. ibi, nisi dicat pactum factum. quia glo. voluit maritum nō audiri in allegatione incōmodi ꝯ remedia coactiua. hic vult eū audiri in pacto lucrādę dotis. oēs trāseunt cum gl. excepto Deci. post Dy. & Abb. dicē. qđ non audiretur maritus in casu pacti inualidi. dicite quod ista gl. non pōt procedere, nisi in vno casu. nā aut loquimur ſm primum intellectū, videlicet qñ coactio fiebat constante matrimonio, & tunc maritus nullo modo auditur allegando pactum lucrande dotis, quia adhuc ambo viuunt, nec euenit casu lucrāde dotis. & potest esse qđ mulier superuiuet. quo casu. non valebit pactū l. ij. C. de pac. cōuen. licet possit euenire, quod mulier præmoriatur, tamen adhuc non auditur maritus. qa actus pendēs quando pōt se habere vt prohibens & vt permittēs, tūc semp stat ꝓhibens. tex. no. in l. i. §. si pēdeat. ff. ad Maced. ergo vita & mors mulieris pendens stabit prohibitiue, vt pactum non valeat. & sic ſm primū intellectum nullo modo debet maritus audiri. Contra gloss. hic. & de illo. §. si pendeat. videbitis in l. i. C. de pact. Quantum ad secundum intellectum non potest ēe saluari. quia ex quo mulier petit cogi, pręsupponit, q viuat, & q matrimonium sit solutum morte mariti. ergo pactū nō valet. potest ergo solū saluari in hoc, quando ipsa mulier prædecessisset, & eius hęres peteret cogi maritum promittere alteri vel sibi audiretur maritus allegans pactum lucrande dotis. tamen gl. non habuit hanc intentionem. ideo non potest saluari. ista sunt subtilia &c. Vidistis remedia compulsiua & remedia contra compulsionem. Aduertite, qa gl. vult vnum, quod non credo verū, q solum primum remediū competat, vt promittatur mulieri & tertio. Sed alia remedia puta officium &c. solum competant, vt promittatur mulieri. gl. vult q non competant, vt promittatur tertio. cogitabitis. qa non video rationem differentiæ. Item cauete ad aliud contra glo. quia vult, q possit concludi hoc modo, peto cogi maritum ad promittendum mihi. & pariter q ita possit cogi in casu. d. l. in omnibus. est erroneum & subtile in practica. quia solū posset cōcludere peto cogi ad faciendū instrumentū de promissione iā facta. & si peteret cogi de nouo ad promittendū, succumberet. videte Bar. in terminis vbi ponit rationem in l. 3. circa fi. principij. supra de condi. ob causam. In ea. ibi, sed ad quid cauetur. colligite

110 duas regulas. † Prima. q cautionibus frustratorijs non est vtendum, vel superfluis. Et secunda, quòd non debet fieri pactum, quod nō releuat. habetis l. hæc stipul. §. diuus. inf. vt leg. no. ca. videte Barto. in l. 2. secunda oppo. C. de eden. habetis l. ampliorem. §. in refutatorijs. C. de appella. & in practica dicit, q positiones, capitula superflua non admittenda videte text. in l. ad probationē. la prima. C. de proba. qđ nō admittitur ad probandū quod probatum non releuat. videte plura per Ro. consi. 46. in articulo, quod nō est danda absolutio a iuramento quæ data nō releuat probat, et iura canonica & an hoc procedat indistinctæ. quia videmus quandoq; superflua tolerari in iure videte Alex. distinguētem in l. Gallus. §. quidā. inf. de libe. & post. i. col. In ea. ibi, cum habeat. Barto. improbat hic in duobus locis hanc glo. Alex. sequitur, volentē quòd iure isto competeret tacita ex stipulatu. & pariter reprobat glo. l. si filio infr. parcat Bar. quia gl. male improbatur. quærit enim de iure hodierno ad quid erit vtilis cautio. glo. vtitur verbo, cum habeat. dixisset cū haberet. nec est verisimile quòd gl. voluerit quærere de veritate secundum ius ffrorum. sed de hodierno. & etiam male Bart. reprobat glo. l. si filio. quia sunt due ita incipien. & nulla glo. hoc dicit. maxime quia glo. l. ad exactionem. C. de dotis promiss. dicit, qđ hodie est inducta. & ideo dicatis qđ bene cōpetebat ante ius ffrorum. ita intelligatis. §. videamus l. vnice C. de re. vxo. dū refert ius antiquū de iure aūt ffrorū, solū erat actio de dote, quam dicit Alexand. ita baptizatā a iuristis. pro quo est glo. in l. si cum dotem. § transgrediamur. inf. hodie est cōfirmata illa tacita ex stipulatu cum modificatione de qua in illo §. videamus. sic habetis concordiam iurium. In ea. ibi, respondeo, vt habeat instrumentum. istam gl. approbāt omnes ex qua notat. Aquē. quod interesse facilioris probationis est in consideratione. & cogitetis qđ glo. vult. l. in omnibus. habere locum nedum propter suspictionem, sed etiam propter habēdam probationem. & heri dixi. & ista gl. est multum not. secū

111 dum Bar. & omnes, quod † creditor potest cogere debitorē vt faciat sibi instrumentum de debito, etiam ex interuallo. & hoc Bar. tenet ibi. licet hic se remittat. & est communis opi. vt per Alex. in illo. §. eleganter. Ista glo. confundit theoricam Barto. & volentis, quod vbi agitur de nouo faciendo, non cogitur qs alteri facere, quod sibi non nocet. imò videtis quod hoc debitor cogitur, ex quo prodest creditori, qui tractat de damno euitando. Item opus est restringere istam glo. secundum qđ prędixi, quando creditor solum ageret ad faciendū instrumentū secus si peteret ad promittendum de nouo. Ratio. quia tunc noceret debitori per glo. l. qui bis idem. de verbo. obl. hanc conclu. glo. amplietis. etiam si debitor negaret debitum. contra Bald. in l. sicut datā. C. de lib. cau. volentē posse debitorē solū cogi, si fateatur debitum. qa etiā si neget, secundū Are. hoc dum tamen modo probetur per testes. limitetis no. istam gloss. conclusionem stante statuto, quod instrumentum habeat executionem, quia tunc debitor etiā quod constet per testes, non cogeretur, quia sibi noceret propter executionem paratam secundum Iason. post Ange. sed ante fuit Areti. sed non aduertit, quod hoc dictum Ang. non est verum. Alexā. in d. §. eleganter. in antepen. col. improbat. & respōdet tex. per quem mouebatur Ang. cogitetis. qa Alexan. non respondet rationi, quod noceret debitori. & istam materiam, an debitor cogatur, tangit etiam Felyn. in c. accedens. extra vt lite non contest. 2. colum. In ea ad fi. videtis quatuor iura. dicite, quod duo veniunt ad illud, quod tibi non nocet. duo alia secundum glo. veniunt ad aliud, quod suspicio nocumenti habetur in cōsideratione. cauete. qa l. qa poterat. per Barto. deducitur ad illud, qđ tibi non nocet &c. & sic stabit pro vtroq; Gloss. sequens penul. approbatur. not. illam,

112 qa erit vtilis ad multa, † maxime ad contractus, statuta, & vltimas volantates, quod clausula in fine apposita potest referri ad proxima & remota. aliam habetis in l. si idem. §. fi. vbi Iaso. no. limitat. ff. de iurisdi. om. iud. & Barto. ponit in l. tal. s scriptura de le. i. Alexan. in l. i. C. de lib. prete. & consi. 48. in i. volu. & aliam gl. in §. ęque. in verbo ille. de actio. late istam materiā explicat Felyn. in c. causam quę. 3. col. per, ver. clausula. in fi. refertur extra de rescrip. Glo. fin. etiam approbatur. cogitetis vtrū glo. velit excludere alios modos, quibus filia potest fieri sui iuris. glo. semper ponunt hos duos tantū, morte & emancipatione. videbitis in. §. sequen. in verbo, sui iuris. & quod dicit gl. de morte, subaudiatis etiam ciuili. l. insula. inf. eo. vbi gl. ponit rationem. & cogitetis quod iura quæ gl. hic allegat, non videntur concludere ad propositum. tex. loquitur etiam quando ab initio actio dotis fuit insolidum filię. & illa iura loquuntur, quando fuit ab initio communis. licet postea consolidetur in filia.

113 extra glo. Barto. † subtiliter quærit, quomodo formabitur promissio per maritum de dote reddenda. & Bart. intelligit tā de fienda mulieri, quā tertio. respondet, taliter qđ nō teneatur nisi de iure, ac si promissio facta non esset. in hoc verbo taliter, Bar. videtur velle solum formare quęstionem de promissione fienda mulieri. qa ante erat omnino de iure obligatus. & sic videtur differre a tit. quęstionis sua responsio. Bar. subiungit rationem, qa promittendo aliquod nouum, maritus pateretur incōmodū, ista ratio ostendit, quod quæstio loquitur de vtroq; qa in fienda tertio inspicitur incōmodū. sic videtis ambiguitatem, qualiter Bar. voluerit formare quęstionē, an de fienda mulieri tantum, an tertio & mulieri. scriben. approbant dicta Bar. qđ satis est qđ permittatur in genere. vt probant duo iura allegata per Bar. & ponite exemplum in hac prima cū dicitur sic, quā dotē promisit restituere in omnem casum & euentū dotis restituēde ad formā iuris. videntur duo obstare cōtra Bar. sua ratio non vr̄ bona. primo dū dicit, quia maritus pateretur incommodum. nam in promissione fienda mulieri, non attenditur aliquod incommodum. tex. est hic, qui solum cōsiderat incommodum quo ad tertium pręterea est hic gl. in terminis quam vidistis quod maritus cogitur mulieri promittere etiā si dicat sibi incommodum. ergo videtur ratio Bart. non bona item & scdo Bar. vult, qđ maritus etiā si vellet spōte promittere vltra ius, qđ non obligetur. & illud vr̄ satis inconueniens. qa fatetur quod non posset cogi. sed Bart. in suis verbis vult quod etiā nō posset promittere. est magnū quid. & hoc clarius vult in vna illatione statim fienda, dū dicit, nō valere promissionē, qđ siue cū liberis, siue sine soluatur matrimoniū morte mulieris, quod maritus restituat. & sic uidetis qđ Bar. vult non posse etiā sponte promittere cōtra formā iuris. illud est ꝯtra regulā l. sicut. C. de ac. & ob. & cōtra literam istā, quæ vult bene maritū nō cogi, sed non negat spontaneam promissionē, etiā si patiatur incommodū. Cogitetis etiam in hac illatione Bart. qua vult, nō valere cū incommodū hic resultat. dicite qđ resultaret incommodum ab vtraq; parte. primo ex parte mulieris. ex quo promissio fit solū per mortē ipsius. ideo morte mariti nō restitueretur. resultat etiam incommodum ex parte mulieris. ex quo si moriatur sine liberis dos debet restitui. & si moriatur cū liberis, est incommodum mariti, quia perdit vsumfructum. licet ex quo dr̄, siue decedant in pupillari &c. est incōmodum mariti quia priuatur successione. sic habetis declaratam illationem Barto. quare velit talem promissionem nō valere, quia resultaret incommodum ab vtraq; parte. Bar. facit aliam illationem, quod maritus tenetur etiam de leui. vult inferri quod si promitteretur solum de lata, non valeret secundum Iason. pariter dicatis Bar. velle, quod si promitteretur de leuissima, nō valeret. quia resultat incōmodum. vt ergo cessent omnia incōmoda hinc

inde, Bar. mouetur ad dicendum quod promissio fiat generalis ad formam iuris. limitat Barto. suam conclusionem singulariter, nisi esset consuetudo ad oppositum per. §. qui assidua.
114 l. quod si nolit. super de edic. ex qua colligite regulam † quod notarij debent conficere instrumenta secundum consuetudinem patrię vel loci. & debent opponere communes clausulas solitas apponi. imò possent cogi ad oppo. etiam post leuatum instrumentum. imò habentur pro appositis, si non apponat. & Barto. hic sequuntur omnes, maxime Aquē. qui ampliat siue sint substantialia siue solemnia etiam si non esset dictum, dictamine sapientis, contra Bal. quia quādo est positum illud verbum, dictamine sapientis, posset apponere etiam non solitas. Soc. etiam ad Barto. add. t consilium Aret. 11. videte de ista materia tex. meliorem de iure in l. fi. vbi Bald. C. de fideius. & Alex. & Ias. per illum tex. in verbo, quotidie. in l. si certi condictio. §. si nūmos sup. si cer. pe. plura Ias. ad hoc dictum Barto. in l. vt liberis in verbo, fieri assolet de coll. Istam materiam per regulares etiam fallentias ponit Fel. in 4. no. in c. cū. m. de ꝯsti. Alex. cons. 27. 2. vol. vbi ponit, an possit poni iuramentum vel constitutū. est verum quod Aquē. hic dubitat quomodo possit notarius hoc facere, cum debeat solum ponere id quod fuit dictum a partibus, ergo nō solitum debet ponere, sed dictum propter hoc facit in materia tres casus, vt videbitis soluere secundum Bar. in l. cum quid 2. col. sup. si cer. pe. quod omne solitum videtur dictū ab ambabus partibus. per. d. §. qui assidua. quem alleg. plura videte per Iaso. in l. singularia in pen. & vlti. col. sup. si cer. peta. quod notarius conficiens secundum consuetudinem excusatur semper a falso. & ibi ponit de illa clausula, dictamine sapientis, quæ est Bar. in l. illa institutio. de hęredibus insti. Vnum verbum in materia tangit Alexand. in l. 1. C. de eden. & in l. Gallus. §. idem credendum, in articulo, quomodo debeat extendi dictio &c. adde, quod ista decisio Bar. adeo est vera quod ēt teneretur notarius s̄m consuetudinē facere, stante statuto, qđ ad formam iuris tantū faciat. & dictio taxatiua nunquam excludit consuet. & solita. est tex. fin. & ibi. Bar. in specie. in l. viros. C. de diuer. offi. li. 12. no. Iaso. in l. si mora. in no. inf. co. addi. consi. Ro. 114. in secundo dubio. & 94. consuluit quod mandatum cum taxatiua, non excludit solita. & mandatarius potest excedere. Bar. postquam intellexistis qđ consuetudo inspicit̄, quęrit, quid si sint diuersę consuetudines vel cōtrarię in loco vel patria, dicit esse redeundum ad ius commune approbatur per. l. nemo. §. temporales inf. de regu. iur. Soc. allegat cons. Aret. Iaso. dicit, qđ videtur attendenda rationabilior. Alexand. attendit præscriptam, dicens no. post Bal. quod præscripta tollitur vno actu contrario in iudicio possessorio. Alexand. consi. 5. in 5. vol. & 22. in eo. tenet simpliciter Barto. vtrum hęc dicta Barto. Alex. & Iaso. sint vera, reassumit Fel. in c. cum accessissent. de consti. in antepe. col. pro veritate videt̄ quod sit attendenda vltima cōsuetudo. tex. est in l. Mella §. sed & si alimenta inf. de ali. leg. & no. Dec. in l. pacta nouissima. C. de pact. propter illū tex. Bal. aliter distinguit quam Bart. hic. in §. fi. 1. col. in ti. qui feu. da pol. Fely. per illum tex tenet indistincte, plura addens, qđ vltima sit attendenda. in c. eam te. in vlti. colum. extra de rescri. Quærit penul. Bar. an maritus possit petere caueri de euictione a muliere. Bar. se remittit. non impertinenter de hoc quęrit, quia glo. 1. ad quam se remittit, attendit consuetudinem regionis. est etiam materia. l. 1. vbi gl. C. de iure do. Vltimo quærit, an possim petere mihi caueri ab inimico de non offendendo. se remittit. multas quotas ponit Alex. in hoc princip. sup. in 6. colum. in versico. prædictis &c. Hercu se remittit ad Aretinum plene in. §. sequen. Materiam videte per Fely. ibi regulam & fallentias facit in rubric. extra de treg. & pace. in versicu. si quis timet verisimiliter offendi. non est materia nostra. Finis.

REPETITIO

Thome Parpaliæ in §. Quod si in patris ex l. 2. ff. soluto matrimonio.

SVMMARIVM.

1 *Aduersatiua particula quando aduersetur præcedentibus in iure & facto, & quando in iure tantum.*
2 *Conditionem in lege appositam denotare causam illius finalem.*
3 *Actio de dote quando sit communis inter patrem & filiam.*
4 *Actionem dotis aduentitiæ non esse communem patri cum filia. & numero 11.*
5 *Patrem non posse intendere actionem pro dote filiæ per se solum vel per procuratorem.*
6 *Verbum, per se, aut suis manibus, importare personalitatem.*
7 *Argumentum an & quando valeat de petitione ad delegationē. & quid de petitione ad stipulationem.*
8 *Pater dando dotem pro filia, & simpliciter stipulando eam reddi an & quando soli filię actionem quærat, & an matrimonio non secuto actio de dote soli filiæ quæratur.*
9 *Copulatiue veritas vtriusq; partis veritatem exigit.*
10 *Aduentitium censeatur necne id quod ab auo profectum est.*
12 *Patrem non esse legitimum administratorem aut vsufructuarium in dote aduentitia filiæ.*
13 *Filiafa. an possit agere in iudicio pro dote aduentitia citra consensum patris. & quid in cæteris aduentitijs quorū vsufructus nō quæritur patri.*
14 *Filiusfa. possit ne agere citra consensum patris pro donatione propter nuptias aduentitia.*
15 *Filiusfa. possit ne sine consensu patris exercere omnia & iudicialia & extraiudicialia circa ea in quibus non quæritur vsusfructus patri.*
16 *Profectitia etiam hodie quæri patri per filiumfa.*
17 *Dos si est data a patre pro filia, emancipata, an actio de dote sit communis patri & filiæ.*
18 *Dotem dupliciter posse considerari. & quomodo maritus dicatur dominus dotis, cum dos sit ipsius mulieris.*
19 *Pater an teneatur redotare filiam secundo nubentem, quæ priorem dotem sua culpa perdidit, & quid in filia emancipata. nu. seq.*
22 *Actionem dotis quare lex voluit esse communē patri & filiæ. & nu. seq.*
23 *Filiafamilias transiens ad secundas nuptias citra cōsensum patris, an perdat actionem quam habebat communem cum patre ad repetendam dotem prioris matrimonij.*
24 *Intellectus ad l. si vt proponis. 2. C. de nuptijs.*
25 *Actio de dote quæ ex dispositione legis est communis patri & filię, quibus casibus soli patri competat. & nu. sequen.*
27 *Pater quibus casibus stipulando sibi reddi dotem pro filia datam acquirat actionem ipsi filiæ.*
28 *Pater dans dotem pro filia an possit incontinenti adhibere tertium, cui stipulanti maritus promittat. & an ea stipulatio valeat in præiudicium filiæ. & num. 30.*
29 *Pater possit ne ex voluntate filiæ totam actionem dotis ex interuallo sibi acquirere. & quid in extraneo.*
31 *Maritus an possit cogi ad promittendum dotem ex interuallo patri vxoris vel tertio.*
32 *Patris factum circa dotem pro filia datam nō nocere filiæ sui iuris effectæ. & an noceat ei quandiu in potestate est. & nu. 34.*
33 *Pater faciens se vasallum vel subditum alicuius domini an præiudicet filiis suis.*
35 *Patris factum circa feudum non nocere filijs vbi feudum esset quæsitum tam pro se quam pro filijs seu descendentibus.*
36 *Filiæ quibus casibus noceat factum patris circa dotem.*
37 *Cautio tametsi per legem vel statutum requiratur, si tamen omittatur, vtpote non petita, non propterea subuertitur iudicium.*
38 *Lex loquens in dote soluta procedit in promissa.*
39 *Verbum, quandoq; accipi pro quam primum.*
40 *Dotis cōmunionem nō esse inter mulierem & hæredes patris mulieris proinde non teneri hæredes ad redotandam ipsam mulierem, etiam si sine culpa eius dos deperdita sit.*
41 *Pater sit ne legitimus administrator filiæ in dote profectitia.*
42 *Patrem esse vsufructuarium in dote filiæ soluto matrimonio, nec teneri ad restitutionem fructuum redotando eam.*
43 *Patrem non esse legitimum administratorem fructuariū in dote filiæ emācipatæ etiam si dos sit profectitia.*
44 *Actionis de dote exercitium sit ne commune patri & filiæ quemadmodum ipsa actio.*
45 *Factum alicuius circa rem quam habet cum alio indiuiduam an & quatenus ei noceat.*
46 *Filia an aliquo casu possit sola agere de dote durante patria potestate.*
47 *Patrem inopem non esse legitimum administratorem dotis etiam profectitiæ quæ ad filiam redit soluto matrimonio.*
48 *Mulier qua ratione consulatur cuius pater exegit dotem a marito constante matrimonio, qui deinde effectus est pauper.*
49 *Filij factum non nocere patri nec quantum ad legitimam quidē, atq; inibi quod legitima nullo modo debeatur filio viuente patre.*
50 *Mulier renuncians hypothecæ in bonis mariti, an præiudicet patri, cui cōmunis est actio de dote cum ipsa muliere.*
51 *Adulterium filiæ an noceat patri circa actionem de dote, quam habet cōmunem cum filia. & nu. 53.*
52 *Argumentum de contractu ad delictum non valere.*
54 *Filiæfa. factum an noceat ei effectæ sui iuris. & quid sit filiusfa. accepto tulerit debitoribus paternis. an noceat ei effecto sui iuris. & nu. 57. & 61.*
55 *Frater qui promisit dotem pro sorore, viuente patre, an teneatur mortuo patre, & an de bonis suis præsumatur promisisse.*
56 *Donatio facta a muliere ipsi viro de dote sua an aliquo casu possit valere.*
58 *Patri quibus modis consulatur, vbi filia cum marito pacta est super dote ab ipso patre profecta.*
59 *Filiafa. possit ne facto suo durante patria potestate amittere actionem de dote quam habet communem cum patre.*
60 *Factum filiæ quare non noceat patri circa actionem de dote. atq; inibi quomodo dicatur actio de dote communis patri & filiæ.*

62 Pater qui potest agere ad dotem filiæ vel solus vel adiecta filiæ persona an plures actiones habeat, an vnicam duntaxat.
63 Agere an possit quis per alium quod per se non potest.
64 Actionem de dote volare & reuolare.

§. Quod si in patris.

Bartol. dicit hunc. §. esse secundam partem legis.
recurrite ad diuisionem, quam fecit in princip. dicit, quod tractat
vnam materiam vsq; ad §. voluntatem. Pau. dicit, quod tractat ma
teriam, quæ durat vsq; ad l. de diuisione. quæ est subtilis, vtilis,
& difficilis. quę dicitur communio actionis, quam Barto. tra-
ctat in duobus locis infra in l. post dotem. & in l. si cum dotem
§. fin aūt infra eod. & dicit, quod est materia principalis huius ti-
tul. alia postea quæ incipit in l. de diuisione durat vsq; ad l. di-
uortio. & quod non est minus vtilis, quomodo diuidantur fru
ctus vltimi anni soluti matrimonij, dicit Barto. quod ille §. est
fons suæ materię. ipse solus apostillat verba literæ in multis.
Barto. summat vno modo, quem Aquens. Deci. & Iason. se-
quuntur. aliter summat Alexand. Aret. post Bal. aliter Pau. &
Hercu. Barto. etiam diuidit vno modo, quem Imol. Areti. &
Deci. sequuntur. plenius diuidit & subdiuidit Pau. & casum in
terminis ponit. & omnia transcripsit hic Her. declarans quare
Pau. format casum in hoc. §. tā in dote data quam in promis-
sa. non sequar vobis diuisionem alicuius. sed diuidite in tres
partes secundum apparatum Barto. procedentis per tres vers.
sicut sunt tres materię. & vnūquemq; ver. expedio per se cum
suis no. & glo. secundus est ibi, cęterum. tertius est ibi, item si
voluntate. In primo videbitis regulam generalem cum illatio
nibus. In secundo videbitis, quid si contra fiat per patrem re-
gule & illationibus. In tertio videbitis, quid si contra fiat per
filiam. Primus ergo versic. vsq; ad versic. cæterum. continet in
1 tex. infrascripta. Primam regulā colligo hic ex text. † & quod
aduersatiua sine copula aduersatur omnibus præcedentibus
in iure & in facto, quando est cum copula, aduersatur in facto
tantum, est hic text. in verbo, quod si. est regula glo. in l. sed &
si lege. in prin. & Barto. no. supra de peti. here. est verum quod
Iason. in 5. no. l. 1. supra ne quis eum. allegat multa iura pro &
contra glo. etiam & ibi Bart. ponunt istam regulam in l. patris
infra de vulg. ibi Iaso. repetit prædicta. & hanc regulam no. li-
2 mitat. Secundam colligo regulam ex eodem text. † quod con
ditio legis denotat causam fi. ipsius, quia conditio in lege ap-
posita demonstrat illam esse causam fin. legis condendę. de
hoc est tex. qui dicit qd conditio in l. demonstrat illud esse de
forma & de substātia. l. 1. l. prætor. in prin inf. de col. bo. & j. vide
bitis qd illud verbū (si) multum ponderatur. maxime a Iaso. in
fi. gl. magnæ primæ. & illā l. prætor. no. Bal. ad hoc in auth. matri.
C. cōm mul. dicit Alexan. in l. 1. in fi. inf. de libe. & posth. quod cōditio
posita in lege demonstrat illud requisitum esse de solēnitate
non leui. idē Alexā. dicit in l. 2. §. prius inf. de vul. declaro nunc
vno verbo ambas regulas. iste. §. aduersatur pcedenti in facto.
qa ibi filia in potestate, sibi soli dos reddēda, i. filiu solus alteri
promittenda, hic contra. idem in iure. q. ibi liberatur maritus.
ipse itē declaro secundā regulam quod de substantia de forma de
solemnitate requiritur qd filia sit in potestate & dos profecti-
tia propter condictionē legis, qd si. quæ cōdictio presupponit
omnia premissa. & quod cōdictio legis dicatur causa fi. Bar. sensit
in l. 2. in §. insr. de dona. Et ad illam secundā regulā ponetis fi-
nem. §. pręcedentis ibi. & hoc si filia sui iuris sit. Tertia est re-
3 gula, † quod duobus concurrentibus, patria potestate, & profecti-
tia dote, actio fit cōis, & glo. 1. in prin. vult hęc concurrere vbi
dicetur, & videbitis inf. quod est vna tantū, & nō plures. & dat vni
cuiq; insolidū. quod Pau. reputat hoc mirabile. sequit Herc. circa
fi. §. licet per errorē Aquē. hic dicat cōtra Pau. non esse mira-
bile. qa idē in duobus reis nō aduertit, quod Barto. in fin. huius. §.
dicit cōtra. quod imò sunt plures in duobus reis. sic remanet mi-
rabile cōtra regulā l. si vt certo. §. si duobus. ff. commo. qui. §. debet
limitari per hoc quare aūt fuerit inducta ista cōio a lege, vide-
bimus in gl. huius. §. versi. primi. qualis aūt sit ista cōmunio,
Bar. in fi. §. se remittit ad l. seq. idem facit Aquē. hic in princ. &
Alexan. in 3. colum. Ex ista tertia regula sequitur prima illatio,
4 † quod in aduentitia actio non est cōis. patet ex illa regula de
cōdictione, qa requiritur pro forma, quod sit profectitia. & est satis
mirandū qd in aduētitia pater nihil habebat, qa in aduentitijs
habet ius. & ideo resultāt difficultates magnę, quas videbimus
in glo. 1. vtrū dicatur legitimus administrator, vtrū eius cōsen
sus requirat in agendo per filiā, vtrū habeat vsumfr. Secunda
resultat illatio, qd vt dicatur profectitia vere, requiritur cōcur
sus patrię potestatis. hunc text. pōderat glo. 1. in fi. ibi reseruo,
vtrū sit dare profectitiā in emancipata. Tertia illatio no. est in
5 ver. deniq; quod † pater per se solū non pōt agere, nec per pro-
curatorem. istud qd dicitur per procuratorē, est sine dubio sm
Aquē. qa qui nō potest per se, cui dubiū qd nec per procurato
rem l. 1. ff. de proco. & sic tex. posuit vnū superfluum. soluit vno
modo, hoc est per se. i. nomine suo. per pcu. i. cōi nomine cō-
stitutum, hoc non valet, quia imò tunc bene ageret pater per
procur. soluit secundo modo, per se. i. suo noīe. per procur. i. ad-
ministratorio noīe filiæ constitutū, quia pōt constitui cōtra glo. 1.
C. de bo. mater. & sic erit sensus, quod per suo noīe solum vel noīe
filiæ solū non potest agere, videte. est aliqualis error quia pdi-
cta q allegat, loquuntur in aduentitijs, nos in profectitijs, & est
magna ambiguitas, vtrum in dote profectitia pater sit administra
tor, & Iaso. j. in vlt. col. tenet quod nō, & multi alij, probabo vo
bis. j. quod Bar. dicit oppositum, q erit prior. j. videbitis. soluo
cōtrarium hoc modo, quod multoties in lege toleratur conculca-
tio verborū ad maiorē expressionē l. certi condi. in princ. & ibi
gl. 2. ff. si cer. pe. vel soluite, quod non est absurdū in lege, sm di-
ctum est minus dubium quā primum. d. l. certi condi. §. si nūmos.
quē ad hoc no. Alex. in l. postq liti. vlt. col. C. de pac. & hoc ver-
bum, per procuratorē, est minus dubium quā per se. Iaso. dicit
6 aliter, & est quarta illatio ex tex. † quod verbū (per se) importat
personalitatem, & idem dicit de verbo (suis manibus) & hoc
pbat per duo vel tria similia in 3. no. hoc quod dicit de suis ma-
nibus, est verum. per l. iubemus. la 2. vbi Bar. C. de erog. mil. an.
lib. 12. licet Ias. corrupte alleget. l. per hanc. & de hoc bene con
suluit Roma. cons. 352. Fely. plene in c. pastoral. 1. col. de iudi.
Et Præpositus in c. cum parati. 2. col. de appel. & Bal. in c. cū di-
lecta. de refer. vers. pone, qn dr personaliter facias. Panor. in ca.
licet. extra de deci. Ang. in male. in gl. Sempronium. vers. 13 &
14. sed hoc quod dicit Ias. de verbo (per se) est falsum, quia nō
importat personalitatē. videte eundem in l. 1. 7. col. sup. de offi.
eius nisi sm cum ibi ponatur geminatio, per sese, vel tete. sed
hoc de geminatione non est verum. videte. l. pen. in verbo (per
sese) C. de pac. & ibi Ias. in vlt. col. vo. sic habetis declarata ver-
ba, per se, & per procura. Alia & quinta illatio in versi. sic ergo.
7 quod nec potest pater solus delegare nec filia. † Ex qua illatio-
ne ponite sextam, valere argu. de petitione ad delegationē. in-
telligite sm Ias. negatiue, affirmatiue non. qui potest petere nō
sequitur ergo delegare. l. si vnus. in princ. ff. de pac. Cauete, quia
loquitur in nouatione, credo sit eadem ratio. Septima illatio
resultat ex ver. ei ergo, quod valet arg. de petitione ad stipula-
tionem, reseruo in gl. in verbo, ei. vbi illud verbum declarabo.
& de hoc de petitione ad delegationē videbimus in glo. amis-
sam. in solutione cōtrarij l. cum dos. Et sic resultat vlt. illatio quod
in omni actu requiritur vtriusque consensus, sic habetis decla-
ratam totam literam huius primi ver. cōtra quem obstant tres re-
gulæ. prima de. l. placet secunda de. l. doce quas ponunt hic So
cin. & Ias. in 1. & 2. no. sed cadunt super glo. 1. & 2. & in primis
oppositionibus Bar. vbi reseruo. Tertia est de. §. accedit. l. vni-
cę. C. de rei vxo. & ista est opp. Deci. post Abb. hic. nam in illo.
§. dote data simpliciter per extraneū, acquiritur tota filiæ, nisi
sibi stipuletur. ergo fortius esset dicendum in data per patrem
simpliciter, put debet simpliciter intelligi iste tex. vt videbitis.
j. & quod fortius deberet acquiri. probatur per l. Aurelius. §.
Titio. el 2. inf. de lib. leg. soluunt, quod succurritur magis pa-
tri, quia facit ex necessitate, quam extraneo, qui facit ex volun
tate, licet nihil allegent, videtur tex. de hoc in l. si fideiussor. §.
necessaria. sup. qui satisd. cog. probatur in l. interesse puto. inf.
de acquiren. possess. & hanc differentiam ponit Panor. & Fely.
in cap. examinata. in glo. 2. de iud. parcant. quia ista solutio non
congruit. quia glo. mer hæc secunda soluit hic contrarium, si ad-
uertitis, ponendo rationem quare lex induxerit hanc commu-
nionem. & Bar. qui eam sequitur, non se fundat in necessitate.
sed sunt aliæ rationes, de quibus ibi. Prima fallentia ponitur p
Alex. hic in princ. ad hunc primum vers. quando pater simpli-
citer data dote stipulatur illam reddi, non dicendo mihi vel fi-
liæ, quia erit propria sibi hæc actio. per l. Pompon. Philadelphus. ff.
famil. hercisc. per l. post dotem. in 6. lect. Dyn. & ibi Bart. eam
sequitur. inf. eo. & dicit hoc voluisse Bal. & Imo. hic ex qua re-
8 sultant duo no. † Primum, quod filia iure isto erat capax acqui
sitionis dotis contra. l. placet. inf. de acquir. hæred. secundum,
quod non secuto matrimonio, in dote repetēda competeret so-
lum actio filiæ per tex no. in l. si extraneus. de cōdi. ob causam.
Aquen. hic miratur valde de errore Alex. quia tunc erit com-
munis, quando simpliciter stipulatur, vt tenet idem Alex. in l.
Caius circa fi. infr. & ponderat istum tex. cōtra Alex. cui debet in-
telligi simpliciter. vid. dis proxime in opp. Albe. & Dec. Herc.
etiam hic dicit Alex. errasse, & nullo modo posse saluari. Ias. in
illa. l. si extraneus vlt. no. dicit Alex. melius locutum in l. si cum
dotem. quam hic. est in 2. col. dicite esse imputandum scripto-
ri. & non Alexan. qui nō fuit intellectus, & voluit ponere duas
fallen. & in ambabus conueniunt illa duo sua dicta not. & quia
voluit ponere duas, allegauit iura & authoritates quæ loquun-
tur dupliciter. Prima ergo fuit sua fallen. quando pater stipula-
tur simpliciter tantum, dico quod acquiritur soli filiæ in casu
de quo loquitur Alexand. videlicet, in 6. lect. l. post dotem. pu-
ta, quando antequam pater stipularetur filia dixit, quod stipularetur
tur, sibi filiæ dotem quā iam dederat pater, tunc simpliciter sti-
pulando acquiritur soli filię pp præcedentem voluntatem seu

mandatū eius.& hic isto modo voluit limitare primo Alexan.
& ad hunc allegaui sextam lec.l.post dotē.secundo voluit limi
tare istū tex. quādo pater filię tantū fuit stipulatus & tūc acqui
retur soli filiæ. & ad hāc va.tit.l. Pōponius Phila. & authoritas
Bal.Imō. & antiquorū. & in ambabus fallē. militant duo dicta
Alex.supra posita.& addo duo alia in ambabus, & sic tertium,
quod colligo ex Iason. in dicto vlti.no. quod iure isto licet esse
prohibita donatio inter patrem & filium.fallit in dote. quartū
est quod colligo ex Herc.hic quod nō secuto mřimonio dabi-
tur actio,nedū ad repetēdū ipsi filiæ dotē iam solutā, prout lo-
quebatur Alex. sed etiā daretur sibi contra patrē ad dotē pro-
missam.sic habetis oīa tex.alias fallen.ad literā ordinabo, infr.
in discursu gl.& doc.In gl.in verbo,profecta. diuide vt per Ias.
vel Her.In ea.in prin.glo.bene dicit, sed non probat. quod ista
duo requirantur,probo per duas regulas,primā vidistis in prin.
quod conditio præsupponit requisita esse de forma & de sub-
stantia, & ostendit cām si.legis. secūdam & meliorē pono pro
9 gl. † quia ad verificationem copule oportet vtrumque cōcur-
rere.l.si is qui ducenta.§.vtrum.& ibi pulchra theorica Barto.
in versi.vt ergo liqueat.infra de reb.dub. & maxime in mēbro
dum alle.l. Titie textores. sed hæc est copula, quod si in patris
& dos a patre,ergo &c.videte.l.si hæredi plures.vbi Barto.inf.
de cōdi.instit. In ea.ibi,& est profectitia.gl. optime se remittit,
& ibi bene diffinitur profectitia, quæ a patre vel contemplatio
ne patris prouenit.& tex.loquit̄ de ea quę prouenit ab auo nep
ti.& ibi glo.1.Aduertite,quia videtur esse hoc contra glo.sing.
in l.quæ in aliena.§.interdum infr.de acqui hære.reputatur sin
10 gularis.† quod omne obueniens ab auo dicatur aduentitium.l.
profectitia. & ista glo.eam allegantes dicunt oppositum. Bart.
sequitur ibi illam glo.idē Bart.in l.quęsitum.de leg.1. Bart.sibi
contrarius tenuit,quod profectitiū dicatur ab auo paterno pro
ueniens &c.in auth.ex testō C.de secun.nup.& in l. [illegible] dotē
alias incipit,dotem quam inf de coll.ob.tenete el [illegible].§ quā
Alex.in l. sed si plures. §. in arrogato, dicit communem infra de
vult.& ad.l.profecti,date responsionē quam dat Alexā.ibi ad l.
dedit. quod debet intelligi quādo pater non habuit vnde dota
ret.tunc auus videtur dedisse contemplatione patris, ideo dici
tur profectitia.sed glo.§.interdum est intelligenda in alio casu
in quo auus non tenebatur, et quia pater habebat vnde vel in
donatione simplici,quia voluit donare sponte, tunc videtur ad
uentitium sic habetis declaratam l.quam hic glo.allegat In ea.
ibi,an aduentitia.Barto in 1.q. & omnes scribentes dicunt hic
esse gl. volentem, quod in aduentit.a filia sola agit sine consen
su patris &c.est communis opi.vt per Ias.maxime & Heren.&
Aquen.adde quod Alexand. sibi contrarius attestatur istam
communem quicquid dicat hic in consi. [illegible] in 2.vol &
ista cōis cōclusio præsuppōnit tria alia,quod in aduētitia actio
nō sit cōmunis. quod pater non sit vsufructuarius. quod pater
non sit legitimus administrator & ista omnia sunt tenenda cō
tra Alex.& alios, vt infra dica. Ante processum ad vlteriora mi-
ror de omnibus doct. maxime de Barto. qui fuerit in hoc errore,
quod glo.velit illā conclusionē,& quod approbent illā & sequantur,
vult totum contrarium, [illegible] si approbant,est improbanda,
vult ergo glo.quod sola filia bene agat in quo casu actio nō sit cōis, sed
quod agat sine consensu patris negat glos. & vult quod imo pater
debeat consentire,& ad hoc alleg.l.si §.tamen est §.necessitate,
dicite plus quod glosator semper fuit illius opin.quod requiratur
consensus,videte glo.magnā in illo §.necessitate, dicentē esse
speciale in dote,vt in aliquibus casibus filia agat sine cōsensu,
ergo regulariter cū consensu glo.ēt in auth.quod locū sibi in-
bio fuit in hac opi. quod in omnibus aduentitiis etiā vbi pater non
est vsufructuarius vel administrator,vt aliqui ponūt in auth.
idem est,cū gl.C.de bo.quæ lib.quod semper in hisomnibus re-
quiritur consensus patris,videte in si.illius gl.magnæ,& aliam gl.
claram in c.3.§.si filio, sup. cū no. pro veritate istæ gl. nō sunt te-
nendæ,vt ostendā inf.sed non est quin tuen [illegible] intelligere
His ergo præpositis procedite conclusione propter varietatem
11 scribentium.† Prima cōclusio in aduentitia actio non est cōis.
Ias.hic dicit indubitatū,idem in 2.no.& Socin.in 2. etiā dicunt
hoc probari à cōtrario sensu hic.& ideo in aduentitiis cessat re
gula regulæ cū omnibus suis illationibus, & infra videbitis quod
filia pōt omnia sola,reseruo in vlt.cōclu. & sic posses ponere in
tertia fallentia licere,nō tamen proprie,quia litera loquitur de
12 profectitia & fallentia de aduentitia. Secunda cōclu.† in aduē-
titia pater non est legitimus administrator contra Alexā. hic.
Cui.l.respōdebo statim.Tertia cōclusio,nec etiā est vsufructua-
rius et ā sol matr. contra Alex.etiā & pariter procedēs procedit etiā
soluto,quia cōclusio,l.quæcūque de bo.quæ lib. qua mouetur
Alex.nō loquit̄ de dote,nec debet intelligi, sed de lucro dotis
quod maritus facit,& in illo pater bene administrat.& est vsufru-
ctuarius,& ita illum tex.intelligit hic Ias.sed ante fuit Socin.in
2.not.Herc. vult quod possit intelligi in dote, sic sustineret opin.
Alex.pro quo adde gl.primā,l.cum oportet illo,eod tit.quę di
cit,l.quæcūque de dote loqui,nō teneatis istud quia repugnāt
tres gl.in illa,l.quæcūque 2.& 3.& 4. Et ponderetis ēt l.cū opor
tet,quæ declarat illā, l.quæcunque, & vtitur verbo maritali lu-
cro,sic remanent firme conclu.contra Alex. Quintā cōclusio d.l.cū
oportet,dū loquitur de aduentijs,non procedit in dote, ita de-
bet limitari per prædicta, vt tenet Iason. hic. Sexta conclusio,
13 † quod in aduentitia pōt filia esse in iudicio sine patre,& est cō
munis contra Alex. cuius supra consiliū retuli pro cōi. & licet
scribentes approbent hāc gl. hoc velle,probaui quod vult opposi
tum,ideo est improbanda,est etiam verum quod Herc. hic di-
cit,quod posteaquā erit agitatum iudiciū,bonū erit defendere
actū,allegando istam cōem esse, sed laudat quod ab initio po
tius adhibeatur consensus propter varia dicta doc. Septima cō
14 clusio,† nedū in dote sed in omnibus aduentitiis in quibus pa-
tri non quęritur vsusfru.qui numerantur per gl.in auth.idē est
non requiritur in iudicio consensus contra glosatores vbique,
& infero ex hoc quod est tenenda opin.Ottonis in d.§.necessita-
te,qui in vno casu tantum exigit consensum. & Bar.ibi sequi-
tur,& attestatur cōem. Aquē.etiam hic dicit cōmunem. Iaso.
in §.penales in gl.in verbo,cum quid etiam tenet,& ex hoc di-
co Socin hic nō bene sensisse,qui sequitur aliā opi. dicens su-
stentab.lem.Octaua cōclusio quod,§.necessitate,non habet locū
in aduentitia ex quo nunquā patri quæritur fructus. Nona cō-
clusio quod talis consensus non requiritur etiā ad habilitandā
personam contra Deci.hic qui dicebat quod non requiruntur
duo ad administrationem,sed bene ad habilitationem, est fal-
sum,quia Bar.in d.§necessitate,improbat hāc opi. Decima cō
clu.quod non requiritur in aduentitia nec de iure ciuili nec de
iure cano cōtra Alex.hic qui dicebat esse verum de iure cano.
sed de iure ciuili esse dubium, & propter dubiū deberet attēdi
ius cano.probatum est quod imo nec dubiū de iure ciuili pro
eo tamen addo consuluisse Ro 486.incip.in casu propositæ cō
sultationis.sed non teneatis hoc propter prædicta. Vndecima
conclusio quod procedunt omnia præmissa siue dos sit parua
siue magna,cōtra quosdam qui ita distinguebant, quos refert
Alex.hic,quia illa distinctio in auth.quod locū fit ad alium effe
ctum,prout ēt ad ibi dicta per doc.se remittit hic Her. Duode-
cima cōclusio,quod præmissa omnia sunt vera siue constante
matrimonio agat filia, siue soluto. cōtra quosdam ,quæ ita di-
stinguebant,quos improbat Aret. hic dicens in practica cōem
esse cum glo.hic,& glo.saluari.Cauete vt dixi quia glo. est im-
probanda.bene est seruanda cōmunis. Penultima conclusio,
quod oīa dicta sup. procedūt etiā in donatione propter nupt.
ita Iaso.hic,secutus Alex.hic quem nō refert,& Alexan.alleg.
Bal.& dicit valde menti tenēdum,& sequitur etiā Herc.quare
hoc dicant esse menti tenēdum,prima facie diceretur opposi-
tum,quia regulariter disposita in dote nō disponūtur in dona-
15 tione propter nupt. Alex.cons.27.in 5.vol. Fol.133.ad fi.† Vlti-
ma cōclusio,quod tam in aduētitia quam in omnibus alijs dū-
modo nō quæratur vsusfructus patri,filius & filia potest omnia
tam iudicialia quā extraiudicialia excepta vltima volūtate,vide
te tex.in auth.vt liceat, matri & aui, ibi,quo volūt mō dispone
re. & ibi gl.1.in verbo,disponere. dubitat de donatione causa
mor. sed dicatis quod etiā potest vt per scriben.contra Alexan.
in l.fi.C.qui testa.fa. & illa cōclusio probatur in l.fi.§.finis aūt.
C.de bo.quæ liber. a contrario sensu. sic habetis articulum ple
ne discussum. Vult illa gloss.loquens de aduentitia adhuc vnū
secundū Herc.hic, quod in profectitia in agendo per filiā be
ne requiratur consensus patris.& dicit esse indubitatum. dica-
tis glo.tune dubio hoc velle. quia si hoc voluit in aduentitia, vt
probaui,fortius ergo in profectitia. Preterea est clarum,quia si
est cōmunis actio, oportet quod ambo agant. sed cauete, quia
hoc nihil est,quia licet ambo agāt,non sufficit ille tacitus con-
sensus patris in agendo communiter cum filia,sed vltra hoc re
quireretur expressus.gl. [illegible] communiter approbata in l.si cum
dotem [illegible] in verbo,volūtatem & in §.seq.videbitis se
cus esse econtra,quod in agendo per patrē sufficit tacitus consen-
sus filiæ.[illegible] conclusionem ampliatis etiam de iure cano &c.
si.de iud in 6. dans facultatem filiæ in agēdo pro dote sine pa-
tre,debet procedere secundū Herc. solum in aduentitia.vel
ponite aliam responsio. quam dedit Alex.ē.in articulo de
aduentitia ,quod illud capitulū nō procederet etiam in aduē-
titia , quando agitur principaliter de dote, sed solum quando inci-
denter, & de matrimonio principaliter. Nullus est qui ibi im-
probet hanc solutionē,nisi in genere, quod nō est fienda diffe
rentia inter ciuile & canonicum, vt retuli. Hæc conclusio glo.
ita ampliata debet limitari not. non procedere in casibus, vbi
tota actio acquiritur filiæ. vt vidistis in duabus fallentiis literę,
& in alijs infra videndis. & posito quando actio est com mu-
nis, quod requiratur consensus in agendo, vt verum est, num-
quid dicetur pater administrator profectitiæ & usufructuarius
sunt articuli difficiles, videbimus in articulo sequenti, vbi tan-
getur etiam,an de tali profectitia possit filia disponere extraiu
dicialiter sine patre saltem soluto matrimo. In ea.ibi,& est præ
cipuum. Bar.in 1.opp.sequitur solutionem glo. & Iaso.in 1.no
voluit

voluit addere aliam, quã improbat hic Herc. adde quod Bald.
hic assignat rationem quare sit speciale in dote per l. si id quod
ego. infr. de duo. re quæ ratio non multum cõcludit. approbo
vobis communem solutionẽ glo. & Bar. quod debet esse specia
le in dote, vt sit communio per illa quatuor dicta posita. supr.
in duabus fallentiis. Primus, quod iure illo erat speciale, quod
filia esset capax totius dotis. & si poterit esse capax totius actio
nis etiam non secuto mat. vt ibi probaui ergo fortius potest es-
se capax cõmunionis, & partis. ar. l. quæ de tota. sup. de rei ven.
& quod iudicamus de toto & de parte. sed in toto fuit speciale
16 vt probaui. ergo & in parte. ponderetis† vnum verbum additũ
per Bar. vltra glo. quia dicit etiam iure hodierno per l. cũ opor
tet. quod omnia profectitia quærebantur patri. vult expresse,
quod in profectitiis nihil sit immutatum. & sicut olim quęre-
bantur omnia patri, ita & hodie. & sicut olim actio erat com-
munis in dote, ita & hodie. Ista est vera conclusio. licet Barto.
aliter dicat per illum text. qui verget in l. fi. §. similique modo.
C. de bo. quæ libe. tenete quod dicit hic. Et hoc tenet glo. in l.
fi. inf. quis ordo. glo. in l. 2. C. de rep. bo. pos. Barto. vbi Alexan.
respondens illi. §. simili. in l. si quis mihi bona. §. iussum infr. de
acqui. hæred. & Iaso. respondens etiam illi. §. similique modo.
in l. 1. vlt. col. C. qui admi. In ea. ibi item quid si pro emancipata.
17 vsque ad fi. articulus est pulcher. † an sit communis actio. In gl.
tres sunt opi. prima Ir. quod vtroque iure hodierno & antiquo
sit communis. Cauete. quia dum Ir. dicit & intellige, vult lege
re. §. extraneum. hic disiunctiue vsq; ad verbum, & in potesta-
te. exclusiuæ. & sic quod non curetur patria potestas vt sit cõ-
munis. & verbum (in potestate) subsequens importat, & quod
paria sunt, siue sit in potestate, vel non, & isto modo probare-
tur opin. Ir. legendo disiunctiuæ. Secũda opi. præsupponit, qđ
iure antiquo esset communis, non hodierno, per illum §. extra
neum. & isti volunt legere copulatiue, quod profectitia & in
potestate. Tertia opi. Ioã. quod vtroque iure esset communis.
& glo. corrupte posuit verba secundũ Pa. dicendo, etiã hodie.
quia debuit dicere, etiam olim, vel potest stare hodie secundũ
Her. referendo hodie ad istud ius digestorum. quod nunc legi
mus. & ista opi. Io. est communis. ex qua colligo quartam fallẽ
tiam litere, quod fallit in emancipata. Bar. in 2. q. vno fundamẽ
to probat istam. doc. dicunt esse inconuincibile, & totus mun-
dus non responderet. fortifico illud, quia si emancipatio subse
quens aufert iam quæsitum patri in communione. d. §. videa-
mus. fortius impediet ius quærẽdum patri in cõmunione quia
facilius impeditur quærendum, quam tollatur quæsitum. l. fi.
C. de acqui. pos. Adde quod Bald. hic aliis verbis firmat funda-
mentũ Bar. & Dy. quia si mediate acquiritur tota actio filiæ. i.
mediante emancipatione, fortius debet sibi acquiri immedia-
te, quando datur a patre filiæ emancipatæ post emancipationẽ
ad §. extraneum. glo. & Bar. non respondet. præsupponẽtes vt
credo illum. §. debere legi copulatiue, vt dixi ad l. filiæ. cui glos.
non respondet. respondet Bar. & ad l. si ab hostibus. Alexan. te
net istam opi. addens l. pater filiam. de euictio sed habuit a glo.
in illo §. extraneum. & in illa l. tibe. Ias. & Herc. sequuntur istã
ponderantes conditionem positam in lege, de qua feci vobis
regulam sup. in princ. §. Ias. addit alium tex. pro ista communi.
Cuma. solus post Christo. de Castel. tenet secundã opi. sed eius
fundamento respondet Alexã. ad l. profectitia. §. pen. si aduer-
titis, differunt gl. & Bar. in respondẽdo. doc. non tangunt, nam
gl. fatetur quod deficiente patria potestate dos nõ dicetur pro-
fectitia nisi improprie, & non vere. licet prouenerit a patre vel
alio ascendente. Bart. vult contrarium, quod bene dicetur pro-
fectitia. sed sequitur, ergo cõmunis est actio in hac contrarieta
te tenete glo. & Bar. hoc tenuit, quod non dicatur proprie pro
fectitia, in l. 1. supr. e. in pe. col. versi. venio ad quæstiones. & ibi
doct. super glo. 2. illius legis hoc tenent maxime. videte ibi mo
dernos. & sic habetis totam gl. dixi quod glo. debet dicere. etiã
olim. hoc dicit etiam hic Alexan. tacendo Pau. quod pro opi.
Ir. si fieret fundamentum de §. nullam. in auth. de hæredi. quæ
ab intesta. quod est sublata differentia emancipationis, dicite ꝙ
procedit solum materia successionis & ab intestato, vt respon
det Her. in gloss. seq. in articulo de emancipata, an pater tenea-
tur redotare. & dum dixi quod gl. hic melius soluit quam Bar.
quod profectitia nõ dicitur vere in emãcipata, adde quod Bal.
hic dicit, quod dicitur solum profectitia quo ad nomẽ nõ quo
ad ius. habuit a Cy. in §. accedat. licet taceat. In gloss. in verbo,
dos. in prin. exponit propter contrarium. l. doce. secũdum Bar.
18 in 2. opp. Cuma. hic dicit, † quod dos potest stare, prout stat, di-
cens debere considerari dotem dupliciter. Primo tanquam ꝗ
dam ius vniuersale vel intellectuale seu incorporeum. vt poni
te simile de hereditate. & isto modo dicitur dos esse mulieris
ita considerauit hic iurisconsul. & quod sit vniuersale, licet nõ
dicat, tenuit Bar. in rub. supr. aut consideramus rem dotalem
seu dominium, & tunc dicetur mariti. d. l. doce simile in hære-
ditate dixi quia potest considerari vt ius. & vt res. istã solu. Cu-
ma. posuit hic Pau. tacens Cuma. Iason reprobat solutionem
Cuma. non facta mentione de Pau. dicit enim quod debemus
attendere qui habeat manus, vt dicatur quis dñs. l. recte. de ver.
signif. sed maritus dicitur habere manus, quia habet res & do-
minium. ergo necessaria est expositio glo. tamen dicite, quod
statim Ias. tenet istud dictum Cuma. sibi contrarius, alio moti-
uo improbarem solutionem. Cuma. & Pau. quia considerãdo
ius vniuersale, dicunt quod bene stat verbum dos. est imperso-
nale, quia requireretur, ꝙ illud ius intellectuale esset cõmune
patris & filiæ, & hoc modo dos est communis patris & filiæ, di
cit tex. si resolueretur. i. ius intellectuale. ergo illud esset cõmu
ne, quod est falsum, vt nũc videbitis. est igitur exponendũ pro-
ut gl. facit ꝯ Bar & communiter omnes, & ꝯ l. doce. quod imò
maritus non possit dici dñs. est tex. in l. 3. §. sed vtrũ. in fi. sup. de
mino. ꝙ dr dos proprium patrimonium filiæ. Sal. Soci. in 1. no.
& Ias. in 2. Hercu. in gl. præcedenti dicunt tria esse consideran-
da in dote, actio, & ista est communis per istũ tex. & sic ita pro-
cedat, res seu dominium, & ista mariti sunt. procedat. l. doce.
Tertio ius vniuersale seu intellectuale, istud mulieris, ita pro-
cedat. §. sed vtrum. ita concordantur hęc tria iura. ideo dixi, qđ
male Pau. & Cuma. dicunt, ꝙ hic verbum dos stat bene, quia
vt dixi, esset cõmune illud vniuersale, quod videtis falsum, ista
sunt quæ ponuntur hic per scribeñ. dixi quod Ias. est sibi ꝯrius.
quia hic vult esse attendeñ. hoc ius vniuersale. sup. vult esse at-
tendeñ. solum dominium vel res. dico ẽt quod doct. errant in
solutione huius ꝯrii quia non est verũ, quod tex. in §. sed vtrũ.
velit dotem esse patrimoniũ filiæ, vt viderunt gl. ibi subaudien
tem, quasi voluit glo. ꝙ solum diceretur mulieris propter ali-
quam spem. alleg. l. in suis. quæ propter spem vocat filium do-
minum, & pro illa gl. videte glo. l. 1. C. de iuris & fac. igno. quæ
propter spem vtitur verbo (quasi) ergo male doct. hic conside-
rant in illo. §. sed vtrũ ius intellectuale. quia non esset subaudiẽ
da dictio (quasi) ex hoc dico quod est verior alia ratio quã im-
probat hic Soci. quod in §. sed vtrum. cõsideratur solum spes,
& consideratur quod datur propter alimenta mulieris. isti be-
ne considerabant, quamuis Socin. eos improbat. Hercu. ẽt eos
improbat, dicens, quod erat ratio domini sui Gor. hic adde ẽt
ꝙ doct. non aduertunt esse tex. qui soluit hæc ꝯtraria, in l. quã-
uis. sup. de iure do. quamuis dos in bonis mariti sit, mulieris tñ
est, & ibi gl. probat, ꝙ maritus dicitur dñs quo ad quid, & mu-
lier quo ad quid. adde vltimo ꝙ gl. in l. in rebus. C. de iure dot.
dubitat, & disputat de hoc, an maritus vel mulier sit dominus.
In ea. ibi, & dic ꝙ hanc societatem seu communionem. quare
glo. posuerit communionem, dicite, quia inf. videbitis, ꝙ non
potest dici societas in ista actione, videbimus in gloss. in verbo,
amissam. In ea. ad fi. habetis rationem, quare sit inducta cõmu
nio. & ista ratio est ex parte patris tantum, & probatur per Bar.
solus Pau. improbat rationem relatã per Aquen. quam ipse non
improbat. sed eam improbat hic Soci. non facta mentione de
Pau. qui arguebat de filia emancipata, & non bene. & Soci. re-
mouet aliam obiectionem, quæ posset fieri de l. quoties. inf. &
Soci. sequitur Herc. simpliciter ex ista ratione gl. resultant duę
19 no. conclusiones. † Prima, ꝙ sicut pater tenetur dotare filiam.
l. qui liberos & c. dotem exactam soluto matrimonio cõserua-
re, auth. sed quamuis. de re. vxo. & de illa iterum dotare filiam
secundo nubentem. d. auth. ita pariter tenebitur dotare filiam
si dos sit perdita & consumpta per maritum. & etiã per ipsam
ẽt si dolo & culpa sua perderet. Alex. & Aret. huc se remittunt.
Soci. hic tenet istam conclusionem respondens authẽticæ, qđ
locum. Herc. prima facie attestatur communem esse ad oppo-
situm, sed post in articulo de emancipata tenet com. Soci. non
teneatis ista, quia Socin. fatetur communem ad oppositum, ꝙ
debeat distingui, an sit perdita culpa filiæ vel non. ita distinguit
Alex. in l. si cum dotem. §. 1. reprobãs gl. hic. ꝯ co. adde ꝙ Fely.
probat istam communem per plura in ca. quæ in ecclesiarũ. in
2 5. col. ver. in gl. 3. extra de consti. vbi etiam tãgit, quid si filius
cõsumat sui culpa sibi assignatum a patre pro legitima vel ali-
mentis, an possit iterato consequi. & ita habetis communem ꝯ
istam gl. Soci. & Herc. & secunda est conclusio gl. quæ colligit
20 ex ea † ꝙ pater non tenetur redotare emancipatam, licet dota-
re teneatur. l. fi. C. de dotis promissi. quia ex quo cessat cõmu-
nio, cessabit redotatio, & tenent Soci. & Herc. hic ẽt, siue perda
tur dos culpa filiæ vel non, siue soluto matrimonio, & exacta p
filiam, siue constante, nisi foret perdita culpa patris. & respon-
det Herc. illi. §. nullam. ꝙ si sublata differentia & c. modo quo
retuli in glo. præcedenti. cogitetis, quia ex hoc pono vobis vnũ
nouum, ꝙ ergo pater tenebitur redotare filiam in potestate in
casibus, vbi acquiritur tota actio filiæ, quia tunc erit idem ꝙ de
emãcipata, ex quo cessat communio, & erit noua limitatio ad
præcedentem conclusionem cõmunem, & in his casibus pos-
set saluari opi. Soci. & Herc. contra communem in pręcedenti
conclusione. Non reperio tactũ. cogita & c. Quia dixi esse sub-
audieñ. casum ad §. sed vtrũ. dicatis, ꝙ est de hoc casus in §. ex-
traneum. in ver. & hoc. ibi, quasi mulieris patrimonium & c. si
vultus tenere dicta scribeñ. resultat quinta fallentia ad literam,
videlicet

videlicet quia fallit in dote quæ est mariti. Resultat sexta fal-
lentia in iure vniuersali dotis, quia est mulieris. ratio quã vidi-
21 stis,† quare sit inducta cõmunio concludit secundum Bar. so-
lum ex parte patris. ideo Bar. ex parte filię ponit aliã, ne si pa-
ter solus accipiat. eã cõsumat, & filia maneat indotata. l. si cũ
dotem. §. eo aũt tempore. inf. e. Soc. & omnes tenent istam. &
respondet vni motiuo, qđ posset fieri cõtra Bar. quare lex cõ-
fidit, qđ possit pater sibi soli stipulari, ex quo poterit cõsume-
re, & soluit vt per eum. & Hercu. sequitur. ista ratio Bar. meo
iudicio parũ valet. nec pot [illegible] ea retenta deberet cõ-
munio durare post exactionẽ dotis. quia ambo exigunt. & sta-
tim expirat cõmunio. & solus pr̃ habet. imò filia perdit suum
ius vniuersale. vt ponam. Ꝫ. in tertia fal. qñ soli patri competit
actio. Attenta rõne Bar. debet tunc incipere communio. & fi-
nitur. Probatur secundo contra Bar. quia tex. est contra eum
in illa auth. sed quamuis. vbi post exactionem lex confidit de
sola custodia patris, attenta rõne Bar. esset custodiẽda per am-
bos. tex. in quo mouetur Bar. nihil facit in l. si cum dotẽ. §. eo
autem tpe. Ꝫ. eo. quia ibi pater erat turpis persona & dilapida
tione suspecta ideo. l. prouidet specialiter in illo casu ne con-
sumatur per patrem ergo non procedit generaliter rõ Bar. sic
non tenẽda. Alia rõ assignatur per Pau. hic quam Aquen. im-
probat, & Aret. improbat vna rõne non vera. vt ostendit Her.
qui alio motiuo improbat Pau. Alia ponitur per Aquen. vt
melius custodiatur per ambos. & eandem ponit Hercul. fuit
Aret. hic in 1. col. addens aliud propter fragilitatem filiæ. Ista
rõ eorum nihil valet quia obstant dicta contra Bar nec est ve-
rum, quod custodiatur per ambos, imò per solum patrẽ. Her.
tandem dicit, quod non omnium potest reddi ratio. videtur mihi
22 † posse assignari vna ratio fundamẽtalis quod sit inducta illa
communio in casu dubio & [illegible] propter [illegible] quę est,
quod pater & filia in potestate censeatur [illegible] persona. l. fi. C.
de impub. & eadem vox. §. ei vero. de inutil. stip. [illegible] probo istam
rationem esse veram per aliqua miranda, quę resultant cõtra
regulas. Nam dixi in text. [illegible] doc. maxime Pau. [illegible] non
est nisi vnica tantum actio. licet sint duę personę. dicit quod queli-
bet [illegible] non possunt esse [illegible] propter
[illegible] vbi cessat [illegible] emancipata,
[illegible] tunc post do-
[illegible] remanet [illegible]
[illegible] videbitis in glo.
[illegible]
nionem [illegible]
23 incipiunt fallentię ex p[illegible] est secun[illegible] Bar.
post gl. hic in casu. l. [illegible] commu-
nione [illegible] patr[illegible] sequuntur Ias.
& Her. & Ias. reputat mirabile, quod [illegible] nullo [illegible]
pęna subiiciet [illegible] secus de iure canonico quia contrah[illegible]
[illegible] contrahere potest [illegible] nec fiet priuat[illegible] & [illegible]
sequ[illegible] & [illegible] Ias. tenebitur de iure cano.
pater [illegible] quos refert, [illegible]
here[illegible] per 25. annos & corrigeretur [illegible]
[illegible] non posset fili [illegible]
ita [illegible] pro veritate Bar. & ipsi gl. [illegible]
24 errarunt in his [illegible] † Primo Bar. [illegible]
si vt proponis & quod per [illegible] limitare istum §. [illegible]
econtra. [illegible] concordantia. etiam [illegible]
[illegible] priuat filiã cõmunione, quicquid [illegible]
& ipsi & [illegible] disputatur per Bar. qđ [illegible]
[illegible] de iure canonico [illegible] verũ quod aliquid inducat non [illegible]
nihil disponit [illegible] antea. probo, [illegible]
duo, quod non possit [illegible] sine consensu patris nec [illegible]
here. & hęc iam erant [illegible] & Ias. [illegible]
[illegible] remaneat comm[illegible]
[illegible] priuationem. & [illegible]
[illegible]
[illegible] verum, quod filia nolete [illegible]
[illegible] causa, etiam [illegible]
sed [illegible] in disponitur in § [illegible]
in verbo [illegible] hic in §. eo autem tempore.
l. si cum dotẽ. dum [illegible] pater solus agit. non est quod sit indu
cta priuatio communionis per [illegible] sine [illegible] crede-
bat Bar. & [illegible] propter voluntatem [illegible] contra[illegible]
filię. & [illegible] male intellectum illum tex. & illam
gl. videtis quod [illegible] mirabile Ias. quod ex actu nullo in
ducat pęna non est verum de quo tamen [illegible] videte Bar. in l.
[illegible] col. vbi Ias. ponit ea quę hic. & multa alia,
nihil concludens. C. de pact. est [illegible] formanda fallentia illo
25 modo ad tex. † fallit primo filia nolente vel Ꝯdicente sine cau-
sa. quia soli patri competit actio. non autem debet formari [illegible]
faciebat Bar. fallit si filia contrahit sine consensu cogitabitis
super prędictis. Improbaui Bar. eo quia Ias. & Herc. eum refe-
runt ad istam gl. nunc ostendo, qđ fuit alias intentio Bar. [illegible]
ipsi dicant. quia Bar. voluit se referre ad glo. ibi dicens fallit se-
cundum gl. s. ibi quæ pro veritate in terminis limitat istum. §.
dum dicit. qđ pater solus non agit. glo. ampliat etiam filia hic
non cõtradicẽte. fallit in illa lege, quia solus ageret in casu vo-
luntatis vel contradictionis. hic autem non posset agere filia
contradicente. ita est glo. ibi. ratio scđum Bar. est, quia nupsit
sine cõsensu. sic videtis quod gl. ibi & Bar. hic limitant istũ. §.
in casu voluntatis & Ꝯdictionis. illa gl. & Bar. etiam non pos-
sunt bene dicere. quia probo, quod nec ibi pater posset agere
in casu Ꝯdictionis. Nam in isto casu contradictionis vel volun-
tatis debet fieri distinctio, an filia Ꝯdicat cũ causa vel non Bar.
in d. §. eo autẽ tempore. & ita distingueretur in isto §. filia no-
lente vel contradicente vtrum solus pater agat. distinguetur
modo prædicto, probo, quia pariter est distinguendum in l. si
vt proponis. qñ filia non vult vel contradicit, distinguetur, an
cum causa vel sine. probo necessarium istud, nisi filia ibi audi-
retur cum iusta causa, priuaretur dote nõ solum communione
patet quia si pr̃ esset turpis persona, dos perderetur. & non est
alia iusta causa Ꝯdicendi nisi ista, vt videbitis in §. seq. Ne ergo
priuetur dote fiet eadem distinctio. quia Ias. hic in specie dicit,
qđ ibi filia nõ debet priuari dote, sed cõione. & nisi distingue-
ret, probatur quod priuaretur dote. si ergo ita distinguit ibi si-
c et hic, ergo illa lex non potest limitare istum. §. contra glo. ibi
& Bar. hic quæ male dixit, siue se retulerit ad istam gl. siue ad
26 illam. In ea. ad fin. l. quoties. † est secũda fallentia ex parte patris,
[illegible] & Bar. in [illegible] opp. hic approbat. & quamuis gl.
& Bar. [illegible] si pater incontinenti stipuletur &c. dicite, quod [illegible]
ex [illegible] in vno casu illius l. quoties. ver. plane. restringe
27 [illegible] secundam fallentiam. † Primo, quando pater stipularetur
in [illegible] casum. quia in aliũ acquireretur filiæ. Istã colligo ex
Pa[illegible] hic est tex. & exemplũ in l. si cum dotẽ. in prin. inf. eo. vbi
gl. & Bar. secundo restringo secuta emancipatione post stipu-
lat[illegible] quia erit cõmunis perdit, vt vidistis per §. videamus. &
per Bar. in 2. quia perderetur propria patris. gl. est no. in d. §. vide-
dea[illegible] & Ang. hic sequitur Alex. non determinat in 3. col.
illa glo. non est tenenda nec ista restrictio. videte Bar. in l. post
dotem. in 2. q. principali. inf. vbi disputat hic secundũ tria iura.
T[illegible] restrictio est quam colligo ex Soci. primo no. quando
pa[illegible] dotaret filiam de bonis filiæ. cuiẽ si stipuletur sibi patri
redd[illegible] tenebitur stipulationem remittere hæredibus filiæ. co-
gitetis, quare non ipsi filiæ. & credo quod etiam filiæ per dicenda
in seq[illegible] restrictione. & ex [illegible] Soc. Bal. cõsuluisse no.
[illegible] statuto, quod [illegible] dotata de bonis suis, qđ
si pater dotet & non [illegible] sed sibi [illegible] stipuletur. tenebitur
pariter re[illegible] propter p[illegible]sumptionẽ statuti, nisi maritus
confiteretur de bonis [illegible] recepisse. quia ista cõfessio tollet
præsumptionẽ statuti nõ crederem hoc vltimũ verũ. quia ista
cõfessio non præiudicet tertio. [illegible] filiæ. l. fi. §. de inter. act. ideo
[illegible] adhuc remittere [illegible] fateor quod maritus ex sua cõ-
[illegible] bene obl[illegible] patrem, & fiet circuitus. quia ma-
ritus [illegible] & pater [illegible] pater probet de bonis suis dotasse
[illegible] cõfessionẽ mariti. quarta pono restrictionẽ stante statu-
[illegible] non succedit patri, quia pr̃ stipulando sibi re-
[illegible] in 2. vol. Vltimam col-
ligo [illegible] incontinenti stipulari, sed
[illegible] per maritum incontinen-
ti [illegible] rationem Aquen. inf. in glos. adempta.
[illegible] Decio, & [illegible] volens quod etiã ter
[illegible] adhuc nõ est clara decisio. & tã bis
[illegible] ponderando. §. accedit. in verbo,
[illegible] quoties. in verbo in suã personã, &
Ias. [illegible] & fec[illegible] vnam distinctionem, qđ
[illegible] superueniente nõ, quia remaneret
[illegible] contra Dec. nunc quod etiã de-
[illegible] tertio, etiam quod filia maneret in-
dotata [illegible] patris, qui adhibuit [illegible] tertium.
[illegible] in glo. præcedenti etiã in filia
[illegible] patris perditur. cogitetis. Tertia est
fallentia post exactionẽ dotis quia expirat cõmunio secundũ
Cum[illegible] Aquen. sequitur in notabilibus assignans rationẽ.
Soc. hic in fin. secundi notabilis dicit, qđ ẽt perdet ius vniuer-
sale [illegible] de quo dixi. Ꝫ. dicit Aquen.
[illegible] dos perdet [illegible] alias fallentias tam ex parte fi-
liæ [illegible] Alias breuiter colligit Bar.
in auth. [illegible] de colla & tertiam fallentiã
proxime [illegible] late prosequitur Alex. consi. 119 in 2. volu. &
quia [illegible] secundæ fallẽ. colligite tex. ã no.
[illegible] & [illegible] in hoc differt ab extraneo, & est
deterioris conditionis & glos. fi. in l. auia. C. de iure dot. ponit
quatuor [illegible] quæ sit verior prosequitur Alexan. in l. si cũ
dotẽ [illegible] princ. post Barto. in 2. gl. infra e. vbi alias assignat. In
glo. seq. in verbo, sic ergo. in princ. habet [illegible] rationem ad §
Chrysogonus. quia ex præcedentibus potest subaudiri persona
videte ibi Barto. in vlti. col. in ver. opponitur, dicitur hic quo
persona nunquã intelligitur &c. in terminis videte Ange. i
malefi.

malefi. in glo. quæ incipit, & alias quatuor fallentias vbi subin
telligitur videte per Alexan. in l. post dotem. in 3. col. infra e. In
ea. ibi, sic est argumentū. intelligatis procedere negatiue non
affirmatiue. declaraui in tex. In ea. ad fi. tanguntur per gloss. &
29 tex. tria non tacta a doct. Primum vult glo. quod † ex interuallo
pater de voluntate filię potest sibi totā actionem acquirere. de
incontinenti non est dubium etiam inuita filia. d. l. quoties. &
credo in hoc gl. bene dicere. & dicite quod pater in hoc differt
ab extraneo. quia non posset ex interuallo etiam cum volunta
te mulieris. per Alexan. in §. præcedenti in 4. col. & pro illa gl.
de patre dico esse text. in d. l. quoties. in ver. ceterum. etiam si
faceret conditionem suam deteriorē. & ideo Imō. in l. pen. §. si
vir. inf. eo. vult patrem de voluntate filiæ posse sibi totam actio
nē appropriare & in hoc videtur male sensisse Aquen. in l. quę
dotis. in princ. infra. e. qui dubitauit de isto. hic pono quatuor
fallentias ad §. quando pater de voluntate filiæ ex post stipula-
retur totam. quia perditur communio. secundum vult glo. qđ
30 † de voluntate filiæ posset pater ex interuallo adhibere tertium
ad stipulandum. non crederē glo. bene dicere, per ea quæ vidi-
stis sup. quod pater non posset adhibere tertium incontinenti
secundum opi. Deci. iste tex. qui videtur velle oppositum qđ
ei est promittendum, cui vterque iubet. ergo tertio, debet in-
telligi in casu quo mulier non remaneret indotata, puta, ea prę
moriente ante maritum. ita concordaui Deci. cum Aquen. ali
ter non potest procedere iste tex. pro quo probo, quia etiam hę
redi mariti non posset pater consentire nisi muliere præmoriē
te. vidistis l. quamuis. C. de pact. cōuen. tertium & vlt. vult tex.
& glo. ibi, quod posito quod & pater & tertius possint stipula-
ri de voluntate filiæ, procedunt clare ista marito volente pro-
31 mittere. † sed tex. in verbo, iusserit. pręsupponit, quod maritus
cogatur. quia iussus præsupponit coactionem. l. sepe. de offic.
præsi. videtur hoc nō posse procedere, quia maritus patitur in
commodum promittendo patri vel tertio ex interuallo. patet
quia non liberatur a muliere vel patre ex prima obligatione. l.
vnica. C. si dos constante. sic esset bis obligatus. & quamuis ille
tit. loquatur in dote soluta procedit in promissa, vt vidistis sepe
in §. pręcedēti. ideo dicite quod debet iste tex. restringi, quādo
requirerē promissio a marito in casibus a iure permissis quos
vidistis in glo. 2. §. præceden. vel quando requiritur, vt promit-
tat soluto iam matrimonio intra tempus anni, vel quando re-
quiritur constante matrimonio, vt promittat in casu soluti ma
trimonii per mortem mulieris premorientis, vel quando appa
ret, quod conditio mulieris sit melior, quo casu cessat ille tit. vt
vidistis in §. præceden. istis casibus procedit ille tex. quod mari
tus cogeretur. aliter non. ista sunt necessaria ad declarationem
literę & glo. Glo. sequens fi. parua licet approbetur, male dicit
in verbo, ei. quod verbum (ei) refertur ad patrem & ad tertiū.
est impossibile referri ad patrem quia esset sensus, ei scilicet pa
tri est promittendum, cui vterque iusserit, id est, pater & filia.
videtur proprie referri ad tertium. sic habetis primum versicu
lum expeditum. Sequitur versiculus cęterum.

32 Ver. Ceterum. Not. primo Bart. † quod factū patris nō no
cet filiæ factæ sui iuris. bene sibi nocet durante patria
potestate. ita Barto. colligit ex toto isto versic. Cuma. infert ex
Bart. qđ potentius ius habet pater in cōmunione quā filia quia
videbitis in versi. seq. quod filia nullo tempore præiudicat pa-
tri. Iaso. hic in 5. no. improbat illationem Cuma. quia videbi-
mus statim per Bart. quod etiam durante patria potestate pos-
set non obstante facto suo pater agere administratorio nomi-
ne filiæ, ergo factum patris non est illud quod nocet filiæ. pa-
tet quia potest adhuc agi nomine filiæ. Est igitur obstaculum
patrie potestatis quod nocet filiæ, non autem factū patris. Ad-
uertite ad tria, quod non potest impugnari Cum. quin impro-
betur notabile Bar. licet Ias. non dicat. ideo dico no. Barto. esse
falsum ex alio. quia paulo statim videbimus Bart. velle in i. quę
stio. huius versi. quod pater durante patria potestate non obstā
te facto suo poterit agere de voluntate filię. ergo eius factum
non nocet filię durante patria potestate. Id ergo quod sibi no-
cet, est patria potestas & inhabilitas ad agendū. Secūdo aduer-
tite quod Ias. est sibi contrarius. nam sup. dixit, patrem esse ad-
ministratorem dotis profectitiæ, & posse administratorio no-
mine agere. & tamē. inf. in glo. sui iuris, dicit totum contrariū,
& male. Tertio aduertite, quod id quod dictum est per ipsum,
& reper. quod est patria potestas quæ nocet, sed non factum,
contra Barto. est glo. hic in ver. sui iuris. ibi, interim. ergo &c.
Quarto aduertite quod vna alia illatio quam facit hic Ias. in fi.
33 tex. non est bona inferens, † quod si pater faciat se subditū vel
vasallum alicuius domini, nō pręiudicat filijs, nisi ipsi facerent
similem recognitionem. hoc nō potest colligi ex isto tex. quia
probaui quod factum patris hic non attenditur. Item etiam si
attenderetur, videtis quod non præiudicaret nisi aliquo tem-
pore. & Ias. in l. transactione matris. post Bal. tenet idem quod
hic. C. de transa. sed pro veritate quęstio est multum dubia, in
qua Spec. relatis varijs opinionibus tenet cautelam esse, quod
dominus faciat obligari bona illius qui facit, se subditū vel va-
sallum. quia si filij voluerint habere bona, habebunt cum illo
onere vasallagij & subiectionis. sic habetis declaratū no. Bart.
probaui no. Bar. non verum. hinc ex reprobatione pono tres il-
34 lationes. † Prima, quod in isto text. procedit regula correlatiuo
rum contra Bar. & illationem Cuma supr. volentis patrem ha-
bere potentius ius in hac communione. quam regulam explı-
cat Fely. in proç. decre. in verbo doctoribus, Secūda, qđ sicut
in quæsitis filius nullo tēpore pręiudicat patri. l. filius pacisce
do vbi Ias. C. de pact. ita nec pater filio tex. est hic cōtra no. Bar.
& pariter dicite sicut in quærendis filius præiudicat. l. e. fi. C. de
acqui. pos. ita pater filio, in quærendis. tex. est in l. quoties. allega
35 ta hic in glos. maxime in verbo denique. Tertia illatio. † quod
factum patris non nocet filio in feudis vbi iam ius est quęsitum
filio. vt quia feudum est captum pro se & filijs seu descendenti
bus. quo casu debetur ex prouidentia legis. ideo pater nec con
trahendo nec delinquēdo præiudicaret, ita potestis inferre ex
isto tex. contra no. Bar. fateor, quod forte durante patria pote-
state impediretur filius agere. vel etiam durante vita ipsius, qa
non est materia nostra. videte Bar. vbi de delicto in l. 1. infr. de
interdic. Bald. vbi de delicto & alienatione in §. denique. in tit.
quę fuit prima causa Aret. cōsi. 14. maxime secūdo dub. Alex.
consi. 26. & 28. in 5. vol. vbi tangit, quid si sit hæreditarium cap-
tum pro se & hæredibus, nunquid tunc factū patris præiudica-
bit filijs, quia tūc nō debetur ex prouidentia. & ibi tangit, quid
sit si fiat inuentarium per filium an poterit conueniri ex facto pa
tris, licet sit hæres. Alexan. in illis consilijs aliqualiter cōtraria-
tur inuentario. sic habetis textualia huius versic. Contra quē
oppo. quia de indubitabili videtur tex. quia cui dubiū qđ iussus
patris nō nocet filiæ, propter hoc gl. 1. subaudit, quod vltra ius-
sum maritus promisit. ideo dubitabatur. an promissio pręcedē
te iussu noceret. & pro illa gl. Adde aliam glo. primam in l. 1. in
prin. supr. si quadrup. paup. ad quam Fely. plura in c. si clericus
laicū. de foro cōpe. adde gl. in l. 2. C. de in ius voc. & tex. in §. fi.
insti. de pęna tem. lit. ibi, postulauerint & impetrauerint. ita vi-
detis, quod hęc verba debent intelligi cum effectu, iussus cum
promissione. l. 1. §. hęc verba sup. quod quisque iur. vbi Alexā.
& alij. obij. contra istum tex. §. si pater. l. si cum dotem inf. pro-
pter quem glo. 2. hic in verbo adempta, quā Bart. in opp. huius
36 versi. sequitur. limitat tex. dupliciter, † quod etiā facta sui iuris
factum patris sibi noceret. Prima quando esset hæres patris. po
nite rationem. l. cum a matre. C. de rei ven. quia hæres non po-
test cōtrauenire facto defuncti. & quid si esset hæres solū pro
parte, quamuis ista pars ascenderet plusquā dos, nunquid pos-
set conueniri, multi voluerūt quod requiratur, quod sit hæres
insolidum. remitto vos ad Alex. in d. §. si pater. in prin. Restrin-
go tamen istam limitationem glos. nota. quando filia hæres fa
ceret inuentarium, quia tunc licet pater disponat de bonis filij
in vita vel filię, puta de dote, tamen poterit contrauenire facto
defuncti, & rem suam recuperabit. tenebitur tamen quatenus
suppetunt vires hęreditariæ pro euictione. gl. est quamuis doc.
dubitent in l. fi. §. in computatione. C. de iure delibe. Alexā. in
l. si debitori. C. de pac. Secūda limitatio glo. quando filia acce-
pisset tantumdem a patre, quantum dos. puta per legatum vel
alio modo. glo. & Barto. in illo. §. si pater. laborant in assignan-
do rationē tenete illā, quia pater est debitor necessarius. Alex.
in auth. præterea. C. vnde vir. & vxor. Istam secundam limi. re-
stringite. vt per Alexan. in d. §. si pater. vbi probat. quod quādo
37 quę filia agit, licet habuerit tantumdem. † vnde pondero vltra
Barto. ibi esse tex. quod quamuis lex requirat cautionem præ-
stari, si omittatur, nō vitiatur iudicium imò semper lex vel sta-
tutum requirens cautionem, intelligitur, si petatur. text. est ibi
formalis, quia consuet. allegari glos. semper, in l. vn. uersa. C.
de pręci. imper. ad quam regulam multa accumulat Fely. in c.
si autem. extra de rescri. vltra quē videre Alexan. allegantem
text. consi. 56. in princi. 4. volu. & 37. in 1. colu. in 2. Item oppo-
no contra prædicta. & videtur quod §. si pater. nihil faciat ad li-
mitationem huius. §. quia ibi vltra iussum maritus processerat
ad solutionem, hic ad promissionem. propter hoc gl. ista secū-
38 da ampliat illum. § ad promissam. † ex qua colligite, quod lex
loquens in dote soluta procedit in promissa. & videte Alexan.
pro gl. in l. creditori. C. de pac. dum allegat. l. fi. allegatā hic per
gl. & intellexistis sup. qđ titulos siue dos constan. matri. loquēs
in soluta procedit in promissa. & probaui vobis in 1. & 2. fallen
tia primi versi. huius. §. quod non secuto matri. filia erat capax
dotis, nedū iam solutę marito, sed promissę. contra gloss. hic.
obij. no. dictū Barto. in l. iubemus. la. 1. §. sanc. el. 1. C. de sacro-
sanc. qđ statutū dans lucrum marito in dote soluta muliere præ
moriente, nō militaret in promissa. an illud dictū Bar. sit verū.
videte Ias. in rub. ff. huius tit. vbi Her. & Mode. tenēdo istā ęqui
parationē, resultat alia regula, qđ vbi eadē æquitas ibi idem ius.
Ista glo. in fi. pro qua videt meliorem gloss. in l. illud. in verbo
æstimari sup. ad legē Aquil. est ampla materia. Bar. in l. si cōstan
te in 9. q. secundæ partis. vbi Alexand. in 2. & 3. col. ff. eo. solus
Aquen.

Aquen. hic ponderabat istam gl. contra Deci, qđ tertius pōt
incontinenti adhiberi per patrē examinaui in ver. præce. in gl.
Deniq; tandem obst. contra istum tex. aliud dum dicit, quan-
doq; facta. istud verbū (quandoq;) videtur diminutionē im-
portare. propter hoc gl. exponit qñq;. i. quandocunq;. Alexan.
consil. 83. in 2. volu. in 5. col. approbat, & not. istā glo. licet cor-
rupte alleg. glo. in l. per duos. §. 1. vult dicere. in l. 3. quia in hoc
ti. nulla est lex per duos. & pro ista expositione gl. adde tex. vbi
39 glo. similiter in l. hæres testatoris. inf. de leg. 3. sed † videt mihi
quod sit mala expositio. & melius exponitur qñq;. i. quā pri-
mum. tex. est formaliter in l. rogo. inf. quando dies leg. ced. &
male glo. exponit prout facit hic. & illū tex. ad hoc dicit sing.
Ro. suo sing. 114. incip. quid diceres. inferens quod si testator
legat mihi centū qñq; debebuntur quam primum. Bar. in l. 1,
inf. de condi. & de. in 5. col. tangit vnum verbū de hoc. tñ. l. cū
dic. in qua se fundat nihil facit. si pur vultis tenere expositio-
nem gl. hic dicatis qđ cum ministerio qñq;. i. qñcunq;, potius
quam toties quoties. quāuis videretur idem importare, tamē
qñcūq; est plenius. & multū differt in practica, promittere de
rato qñcunq;, vel promittere qñcūq; aliquem præsentare, vel
promittere toties quoties. quia ad plus tenebit promittēs pri-
mo modo. Alexādr. vbi alij in l. 2. §. 1. ff. qui satisda. in prædictis
videte Bar. in l. centurio. 7. col. ver. 3. opinio. inf. de vul. q istud
qñcunq; facit distributionem temporis. Item circa istum tex.
quæritur iterū, ex quo non nocebit filię factę sui iuris, quomo-
do capiatur sui iuris hic. gl. sequēs ponit duplicem modū. ideo
oritur dubitatio. quid si fiat sui iuris alijs modis. quia gl. vbiq;
ponunt istos duos. & gl. §. præcedē. in verbo, sui iuris. & glo. in l.
quæ hominē. §. si gener in verbo socia. inf. de sol. & gl. filia in l.
cū dos. ff. de pac. do. ideo ampliando hāc gl. & alias dicite idem
si alijs modis, vt Alex. cōs. 139. in 2. vol. Ex hac glo. colligo vnū
40 nouū, & est alia fallentia ad tex. nostrū, qđ cōio non est inter
filiā & hæredem patris, ex quo morte consolidatur in filiā, &
ex hoc pono aliud, qđ hæres non tenetur redotare filiā, ex quo
cessat cōio, quæ causat redotationē. ideo si dos pderet sine cul
pa filię. vbi pr̄ tenebatur heres non tenebitur. ita limito Bar. &
alios in l. si cū dotē. §. 1. inf. & intelligatis hoc. nisi pr̄ iam exegis-
set, quia eo mortuo hæres redotaret, vt per Alex. allegato pro-
xime cōsilio. ista declarant auth. sed quāuis. C. de re. vxo. & ex
ista gl. colligitur aliud, quod sicut sunt duo modi faciendi quē
sui iuris, ita sunt duo modi consolidandi. & aduertite, quod in
vno de morte differt pater a filia, quia morte patris etiā ciui-
lis fit consolidatio, sed non morte filiæ nisi naturali. Alex. pro-
xime allegato cons. in prin. & alios modos cōsolidandi videte
per tex. & gl. l. filiusfa. §. sed & filia. ff. de procu. aliū modū col-
ligam no in fi. huius gl. Sed iterū quæritis, quid interatur a cō-
trario sensu. dicit ista gl. qđ infertur, qđ ergo durāte patria po-
testate filia non agit, etiam qđ euenit casus dotis restituendæ.
ideo intelligatis qđ patria potestas est quæ impedit, & non fa-
ctum patris. cōtra Bar. ff. illam conclusionē gl. Bar. limitat du-
pliciter in 1. qō. huius versic. 1. si pater ageret administratorio
noīe filiæ. Bar. approbatur. ponderat gl. l. cum dos. dicite, quod
est in verbo neq; dū æquiparat patrē tutori. cauete tñ, quia lo-
quit vbi factū patris forte nō interuenit, puta remissio vel de-
legatio. Bar. dicit hoc probari a cōtrario sensu. cogitetis quō pro-
bet tex. qđ filia quæ non agit, & pater qui non agit suo noīe.
possit agere noīe filiæ. non vr̄ probari etiam a contrario, sic
non expresse nec tacite. tenet tamen cōiter dictū Bar. ex quo
41 resultat vnum magnum. † q in dote profectitia pater est legi-
timus administrator. Are. dicit esse nouū dictum. Cuma. non
facta mentione de Bar. dicit cōtrariū. Ro. dicit ēt expresse cō-
tra Bar. quem Ro. las. hic sequitur. eorum fundamentum est
satis erroneū, quia in profectitiis nihil est immutatum nisi si et
eos diceremus, q dicitur administrator large rōne sanguinis.
sed non rōne vsusfr. prout capitur in iure, vt per Bar. in l. si ita. §.
pupillus. de verb. obl. tenete cū Bar. eorū fundamenta tñ fate-
dog q nihil est immutatū. ideo dicet legitimus administrator
& iure isto ffotum. & hodierno etiam. ff. ponderat las. sibi cō-
trarium. nā in tex. tenet cū Bar. cum quo et ff. tenet hic Aquē.
probans non esse absurdū. q qui non potest suo nomine agere
possit alieno. vt in prelato eccl. sic & c. Her. ēt tenet cū Bar. di-
cēs q ergo a fortiori deberet esse legitimus in aduentitia. vult
adhuc inherere suæ opinioni. q in aduentitia pr̄ sit legitimus.
vidistis contrariū in gl. 1. huius. §. & ita tenē. differt ergo profe
ctitia ab aduentitia. Soc. etiā hic in duobus locis tenet opi. Bar.
in ista glo. & in 2. no. vbi refert consilium Bal. de hoc. & in ista
gl. facit duas rōnes per Bar. sed in gl. 1. dicit vnum. q est fienda
differentia inter paruā & magnā. & q in profectitia parua pro
cedit hoc qđ dicit Bar. sic videtis contrarietatem in ipso. tenet
qđ dicit in ista gl. & in d. 2. no. adde qđ Bar. clarius tenet istud
& melius probat in §. seq. in vlt. op. & ex ista conclusione cōi
42 resultat vtilitas † articuli qđ erit vsufructuarius pr̄, intelligatis
post euentū casum dotis exigendę. quia ante intellexistis. ff. qđ
maritus habet fructus, & est dñs. ex hoc resultat alia vtilitas.

qđ pater faciat fructus suos, nec augebunt dotē, quis sit quid
vniuersale, vt in rub. per Bart. ff. & ideo pater redotando nō te-
nebitur ad fructus probo per auth. sed quis. C. de re. vxo. vbi solū
tenet ad primam quātitatem ergo ibi probatur pro Bar. q est
vsufructuarius & per consequens administrator legitimus. &
qđ plus est amplio hoc dictū Bar. & est casus frequens. etiam
si actio non esset cōis, sed in totum filiæ, prout hodie sp stipu-
latio cōcipitur in solam filiam, q quidem dotem ipse maritus
promittit reddere ipsi mulieri, raro vel nūquam ponit pater.
nam adhuc isto casu procedit dictū Bar. q erit vsufructuarius
pater & administrator, quia in gl. 1. huius. §. probaui qđ ēt vbi
tota queritur filiæ, tñ ibi requiritur consensus patris in agēdo.
ergo per consequens dicit administrator. quia si non haberet
43 vsumf. non requireretur consensus, vt vidistis in aduentitia. † li-
mito dictū Bar. non procedere in emācipata. qa licet in ea ca-
dat profectitia, vt intellexistis in gl. 1. tñ pr̄ in illa nō erit admi-
nistrator nec fructuarius. Scda limitatio Bar. ad istā gl. est quā-
do filia ageret de voluntate patris quia posset ēt durāte patria
potestate & nō obstante facto ipsius patris. lectura Bar. est cor-
rupta. dicit nolente patre. dicat volente. dicite q talis voluntas
debebit esse expressa glo. in l. si cum dotem. §. si pr̄. inf. verbo,
volūtate. ex hac limitatione Bar. colligo aliam cōsolidationē,
quia pr̄ ita agendo cōsolidabit totam actionem in filiā, & ista
differt a duabus cōsolidationibus positis in prin. huius gl. quia
ista fit fm voluntatem patris, ille fiunt cō vel præter voluntatē &
vltimo resultat aliud ex hac 2. limitatione Bar. q quamuis pa-
ter [illegible] factum [illegible] exercitio actionis suo nomine,
[illegible] actionis de voluntate vel nomine filię,
nec [illegible] stratione, vt ex prædictis omnibus patet quę
multum [illegible] illum tex. præsupponentē q nocebit ipsi
44 [illegible] in quo noceat, & in quo nō. iterū † querit
[illegible] est cōis, vtrum exercitium actionis sit. ista
[illegible] non erit insolidum patris, & approbat. po-
[illegible] ad literā quia fallit in exercitio. & adde
[illegible] q pp hoc pr̄ dicitur habere plusculū iuris q
[illegible] actio aūt bñ erit cōis. d. l. seq. & sic æquiparabit actoni.
[illegible] ad tex. quæro, quare pr̄ post factum suum non possit age-
re noīe suo, gl. sing. rñdet quia nō licet sibi venire cō factū suū
pro qua [illegible] de actio. & obl. Ista gl. approbatur contra eam
45 oppono sic, † in indiuiduis factum vnius non valet ēt quo ad
ipsum. facientem. l. per fundum. ff. de seruit. ru. sed ista actio est
indiuidua, vidistis in tex. qđ est vnica, & vnicuiq; insolidū cō-
petens, & propter hoc gl. inf. in verbo, amissam. in prin. dicit,
qđ per factū si. ipsa si. nō perdit actionem. vult dicere, q in in-
diuiduis factū nō tenet ēt quo ad ipsum facientē. ergo debere
pater hic posse venire contra factum suum. tñ. dupliciter pri-
mo primam colligo ex Dec. hic qđ ēt si factū nō valet, tñ non
licet cōuenire facienti quo ad partē suam, probat in d. l. per fun-
dū. secūdam colligite ex Are. in d. glo. amissam. q factum vnius
dicit validum, sed tñ inefficax. ideo pp validitatē non licet cō-
uenire d. l. per fundū. q plus est reprobabo [illegible] glā. gl. amissam q
imó filia perdit [illegible] approbatur a scribē. & de hoc articulo qñ
liceat venire cō factum suum, videte Bar. ad illum tex. in l. post
46 mortē. ff. de adop. Iterū † & vltimo quæritur ad ver. vtrum sit
dare casum quo filia possit agere durante patria potestate, &
sola sine patre. gl. ponit vnū casum qđ sic, qñ pater qui delega-
uit, vel exegit promissionē a marito, vel solutionem constan.
matri. fieret pauper, ita qđ non possit redotare tūc adueniente
postea casu dotis restituēdę sola filia ageret, non obst. facto pa
tris & patria potestate Bar. in 2. q. huius ver. approbat gl. addēs
pro ea duo alia iura. l. plane. la. 2. § 1. de leg. 1. & l. pater. in fi. de
dote præle. dicite qđ illum. § primum habuit Bar. a gl. l. fin. al-
legant hic a [illegible] Aquen. Dec. Alex. Hercu. & clarius Are. dīt
gl. esse veram non per iura sua, sed per iura Bar. non aduertūt
tñ q [illegible] agis se fundat in iuribus gl. quæ tñ vt dixi, ipsi p̄bo-
bant [illegible] Tenendo igitur gl. & Bar. inferatis, qđ in hac
materia [illegible] parantur emancipato & inopia, & qđ vtroq; mo-
do sit cōsolidatio in filiam. ideo ff. dixi & aliū modū conso-
47 lidandi videretis in fi. glo. Item † tenēdo gl. pono limitatioē
scdam ad conclusionē Bar. ff. q in profectitia adueniēte inopia
pater nō erit legitimus administrator, imó priuatur ēt vsufru-
ctu, maxime tenendo qđ proxime dixi post Bar. q æquipara-
tur emancipationi. & Alex. in l. imperator. in 2. col. faciēs mē-
tionē de ista gl. 1. ad Treb. fatetur q in casu inopie pater priua-
tus habebit tñ alimenta ad metū. d. l. imperator. Item aduerti-
te. q predicta æquiparatio Bar. nō est totalis. quia per inopiam
fit consolidatio cō voluntatem, per emancipationē vero secus.
Circa dicta Bar. in hoc articulo & aliorum scribeñ. aduertite,
48 † q est differentia in titulo qōnis. nā Bar. & doc. formant psup-
ponendo filiā agere patre facto paupere anteq ipse pater exe-
gerit dotē. glo. autē format aliter, qñ pater factus pauper post
exactionē, differētia est magna. quia fm gl. maritus soluet bis,
fm Bar. & alios semel. ideo habetis tenendo gl. eā ampliate vt
procedat, siue pater iam exegerit siue nō, qa sola filia agit patre
existente

existente inope. Item reperio secundam differentiam inter gl. &
Bar. quia gl. præsupponit filiã agere post exactionẽ patris ipso
patre facto inope & dote consumpta. sed qñ dos extaret, licet
pr̃ factus pauper gl. præsupponit, qđ non ageretur ꝯ maritum,
licet male soluerit, sed esset auocanda dos a patre, vt ponat̃ in
tuto. iuxta. l. imperator q̃ alleg. & in hoc Barto. nihil tangit. &
sic nõ sequit̃ terminos gl. & credo qđ gl. sit vera dote existen-
te. ita qđ non debet agi ꝯ maritũ iterato, sed solum in subsidiũ
dote cõsumpta. & ista opi. gl. multũ bene probatur per gl. d. l.
pr̃ in fi. magna est vtilitas hæc inuestigare, vt sciatis qñ sit agẽ-
dũ ꝯ maritum, & qñ ꝯ patrem. in casu huius gl. Et in practica
tenẽdo ꝙ dote extante agatur ꝯ patrẽ debet mulier ratificare
exactionẽ patris anteq̃ agat. videte Bar. in l. si cũ seruũ. ff. si cert.
pet. & ex prædictis Bar. decidit qđ sicut filia agit sola propter
inopiam, ita mortua vxore marito vergente ad inopiam filij
poterunt auocare dotem a patre. & cogitetis nunquid pater
priuabitur administratione & vsufructu. in casu Barto. crede-
rem. quod si propter inopiam, solum haberet alimenta per l.
vbi adhuc. de iure do. & d. l. imperator. pono ex hoc limitatio-
nẽ ad l. 1. de bo. ma. & l. fin. de bo. quæ libe. quia propter inopiã
non procederẽt illa iura, nec pater esset administrator vel fru-
ctuarius. Alexand. & Deci. approbant Barto. & alij remissiue
tangentes. an causante vergentia ad inopiam possit filius in
vita patris petere assignari legitimam, vel sibi assignari posse-
ssionem pro alimentis. videte eundem Alex. in d. l. imperator.
& Iason. in §. item si quis in frau. 1. col. de actio. habetis finitum
versiculum cæterum.

49 Ver. Item si voluntate. Bart. no. primo † factum filij non
nocere patri. ponderetis, quia loquitur in masculino
& tex. in fœminino. Bar. fecit propter maiorem generalitatem
q̃ tex. specialiter loquit̃. & amplietis no. ẽt respectu legitimę,
tenẽdo s̃m aliquos gl. qđ ẽt in vita debetur legitima filio aliq
tenẽt, ꝙ quasi debeatur. verius est ꝙ nullo modo debetur nec
spe quidẽ. Bar. in l. fi. de lib. agno. Alex. refert oẽs in l. lex cor-
ne. inf. de vulg. qũocunq; sit, pater nõ teneretur ex facto filij ẽt
pro legitima. nec valeret statutum ad oppositũ. Alex. ibi. gl. in
rub. de decre. decu. lib. 10. plene Alex. in l. 1. 10. col. de leg. 1. Fe-
ly. in c. 2. de consti. in prin. & in c. ius. 1. distin. in vlt. col. Limite-
tis no. Bar. in quærẽdis. l. fi. de acqui. pos. & gl. l. 1. C. qui admit.
plene Alex. in l. legatum. de lega. 1. Ias. & reliqui in l. seruus. C.
de pactis. etiam. l. filius illo eo. tit, dicam in gl. amissam. Ex no.
Bar. resultant duæ illationes s̃m eum. sed eius lectura fuit de-
prauata. quia fuerunt positę in Bar. in prin. §. seq. qui nihil facit
50 † Prima est, quod mulier renunciãs hypothecę in bonis mari-
ti ad formam. l. iubemus. & auth. ibi. C. ad Velle. non pręiudi-
cat patri. an autem præiudicabit filiæ factæ sui iuris dicetur in
51 seq. no. & secũda illatio est, † ꝙ adulterium filiæ non nocet pa-
tri. aduertite in his dictis Bar. ꝙ videtur ponere duas ampliatio-
nes ad istũ ver. hoc est quod non obstante facto filię. ex quo nõ
pręiudicatur patri, quod pr̃ habebit istũ duplicẽ modum agen-
di, solus, vel adiuncta &c. in hypothecaria. & nedum si factum
sit contrahendo, sed etiam delinquẽdo. ista pono, quia tex. lo-
52 quitur de personali. Item loquit̃ de facto in contrahendo. † &
non videtur argumentum procedere de contractu ad delictũ.
gl. in l. iubemus. de sacrosan. tamen Bar. vult istum tex. extendi
ad pręmissa. & omnes simpliciter sequuntur Bar. in tex. maxi-
me Alex. Aret. Ias. & Her. Aquen. de hypothecaria se remittunt
ad §. seq. & ibi se remittit hic. In illa de adulterio Cuma. & Sa-
li. tenebant contra Bar. quorum motiuo r̃ndet Alex. In ista de
adulterio Aquen. in §. seq. nititur ostendere quod opin. eorum
procedit iure. ffõrum. sed non codicis & authent. eorum. tene-
te contra eos, vt tenet in no. Herc. quamuis Deci. hic in ista de
adulterio teneat cõtra Bar. sed pro Bar. est gl. in auth. econtra.
C. de rep. & clarior in l. consensu. illo eo. tit. in verbo sibi. & gl.
in l. si dotem. C. de iure dot. amplio decisionẽ Bar. qđ pariter
non præiudicaret filijs factum matris. gl. c. 1. vt lite nõ cõtesta.
dixi aliquid in §. 1. huius. l. in gl. 2. Aduertite ad vnũ, quamuis
doc. omnes referant Bart. de adulterio, reuera loquit̃ de diuor-
tio, nunquid factum per filiam nocebit pãtri est verum qđ sua
53 iura loquuntur de adulterio. † Istam illationẽ adulterij limitat
no. hic Soc. in tertio no. huius. §. stãte statuto, quod mulier pri-
uetur dote propter adulterium, & pr̃ dotans stipularetur sibi
reddi secundum formã statutorũ adulterium filiæ nocebit pa-
tri. & dicit patrem suũ Marianum ita consuluisse. & Herc. hic
in no. sequitur formans sic, qñ pater simpliciter stipulatur red-
di secundum formam statutorum. ista decisio est multum no.
& ponderetis quod Soci. loquitur in fortioribus terminis quã
Barto. quia Barto. loquitur, quando actio est communis. Socin.
etiam si tota patris. Herc. etiam loquitur, quando pater stipula-
tur simpliciter. Bar. vero, quando sibi & filiæ. tamen est idẽ ca-
sus, vt sępe intellexistis. remitto vos ad principium huius. §. Vi-
detur ergo qđ pariter si non extaret hoc statutum, quod factũ
filiæ deberet pręiudicare patri. quia stipulatus reddi videtur sti-
pulari secundum ius commune. & de iure communi per adul-
terium filia priuatur, & tamen nõ nocet patri ergo pariter non
deberet nocere stante statuto cõtinente idem qđ ius commu-
ne. & fortius ꝯ eos videtur facere, quia pater stipulando voluit
se referre ad statuta loquentia de redditione. & nõ de perditio-
ne. & actus agentium non debet operari vltra intentum. l. nõ
omnis. in prin. ff. si cert. peta. eorum authoritas magna est, cogi-
54 tabitis. Secundum nota Barto. est quod † factum filiæ nocebit
ipsi filiæ factæ sui iuris. ideo præmisse illationes de hypotheca-
ria & adulterio quæ non nocent patri nocebunt filiæ factæ sui
iuris & resultat alia nota. illatio quod filius in vita patris quie-
tãs debitores paternos præiudicabit sibi facto sui iuris, & hære
di, ex illo enim secundum Pau. hic. Alexand. in vlt. colu. se remit-
tit ad Bart. in l. filius. inf. de solutio. in l. cum dominus §. filius.
inf. de pecu. leg. Aret. etiam hic se remittit ad dicta duo loca.
Iaso. & Hercu. in nota. idem faciunt. & ea quæ ponit hic Iaso.
repetijt in l. filius. C. de pactis. & hic & ibi dicit esse fortem tex.
contra Barto. in duobus locis in l. & suum. versicu. Idem pro-
bat. supra de pactis. Saluando Barto. respon. quod loquitur in
casu contrario, quando filius liberatur a creditore. aduertite
quod Barto. in illis locis bene alleg. illum tex. & aliter funda-
mentaliter respondet vt videbitis. Item aduertite, quod Alex.
& Aret. hic & præfati doct. dicunt istum text. nihil facere in
articulo isto. quia hic filia habebat ius in vita patris, id est, com-
munionem. & videtur quod prima facie nihil faciat probo.
quia vidistis, quod dicitur patrimonium filiæ, quod habet ius
vniuersale &c. sed pro veritate dicite, quod ille tex. multum fa
cit, quicquid dicant pro Barto. in dictis duobus locis quia Bar.
loquitur, quando debitores erant obligati tam patri quam ipsi
filio & sic filius habebat ius. Item ipsi se remittunt ad Bart. in
dictis duobus locis. & Bart. non loquitur eod. modo in vtroq;
loco. & sic redditur confusa quęstio. nam in l. filius. distinguit
an liberauit gratis vel aliquo accepto. in §. filius. sequitur, an fi-
lius haberet aliquam spem, vel non in illis debitoribus, vt quia
sibi obligati sub conditione simul cum patre, licet patri pure.
& in l. filius. considerat non spem, sed vtrum haberet ius de
præsenti. & in illo §. filius. nõ considerat ius, sed spem, & quod
peius est Barto. in vtroque loco decidit casum per eadem et
iura. & est impossibile, quod trahentur ad ius & ad spem. puta.
§. noster alleg. per Bar. in vtroque loco tamen est contrarietas,
dicere, quod idem tex. decidat casum, quando filius habebat
spem, & quando ius. & in §. filius. Bart. dat vnam cautelam, qđ
promittat de non molestando cum erit hæres. & in l. filius. nõ
ponit illam, & sic dubitatiue procedit. Vltimo in §. filius. Bart.
dubitat de vno, decidit, de quo non dubitauit in l. filius. quo-
modo possit valere ista liberatio, cum videatur facta super hę-
reditate viuentis cõtra l. fin. C. de pactis. dicite, quod toleratur
fauore liberationis. est magna limitatio illius. l. fi. videte Alex.
in l. iurisgen. §. si ante. ff. de pactis. Cogitetis quia non tangun-
tur a scriben. Aliam illationem facit facit Panor. in suis consi.
55 † de fratre, qui viuẽte patre promittit dotem pro sorore, quod
mortuo patre tenebitur. Iaso. hic in tex. dicit esse quæstionem
de indubitabili. ex qua sit vsfa. ex omni cõtractu obligatur. di-
cite quod Panor. nõ dubitauit quin filius obligaretur sed con-
suluit, vtrum posset petere restitutionem. quia minor. item de
alio magis dubitabili, vtrũ videretur promisisse de bonis suis,
an de bonis patris, differentia erit magna, quia si patris, illa dos
computaretur filiæ in legitimam. secus si de proprijs. & ideo
male videtur Ias. dicere qđ erat de indubitabili. Item & quod
Panor. suam decisionem inferebat ex isto tex. quia nullo modo
potest inferri. ex quo non dubitat, quin obligato teneatur
& in vita patris. Hoc suum s̃m no. Bar. limitat ipse et & ob-
scure. & multa complectitur in tribus verbis, quia nocebit ipsi
filiæ factæ sui iuris, quando facit ante matrimonium. vel post
solut. matri. secus si constante, vt quia remisit vel donauit dotẽ
marito, non nocebit ipsi prohibente lege. per tit. de do. inter
vir. est corrupta lec. dicit Bar. prohibente viro. dicat prohibẽte
lege. si est sensus Bar. in tribus verbis, quod nocebit si fiat ante
vel post. secus si constante. & Bar. loquitur quando fieret ma-
rito, pro veritate videtur esse hic extra terminos litere, quæ lo-
quitur magis quando fit remissio vel delegatio tertio per ma-
ritum iubente patre vel filia. ideo de illo tertio dicã post Bart.
56 † videatis primo ad Barto. quomodo loquitur. doc. nihil tan-
gunt. considerat igitur Barto. tria tempora ante, post, & con-
stante, quando fit marito, & idem Barto. considerauit ista tria
tempora & personam mariti in l. 2. heredi. § si a [illegible] supra de
pact. In primo tempore quando ante, non videtur Barto. be-
ne loqui. quia licet cesset prohibitio [illegible] de donat. inter
vir. & vxorẽ. tamen militat secunda prohibitio, ne ipsa mulier
maneat indotata. & licet non tam cotrahere [illegible] si donet
dotẽ marito futuro, poterit indotata manere. licet igitur ces-
sat vna prohibitio, tamen militat alia. & sufficit. §. [illegible]
insti. de nup. posset saluari Bart. [illegible] muliere præmonente, quia
tunc cessabit vtraque prohibitio. de secundo tempore, quan-
do constante. videtur qđ Bart. non possit procedere [illegible], sal-
tem mu-

tem muliere præmoriente. quia tunc morte cõfirmabitur dona. maxime si incipit a traditione. iuxta. l. Papinianus. vbi Bar. sup. de donationi. inter virum. procedit ergo dictum Bart. marito præmoriente, nam muliere præmoriente cessat titu. de donatio. prout dixi. item cessat secunda prohibitio, quia non erit indotata. ex quo præmoriente, item dictũ Bar. non procederet, si interuenisset iurm. vt ipse voluit in illo. §. filiafa. quamuis dubitet & se remittat. tamen non crederẽ hoc verũ quia licet iuramentũ faciat cessare titulũ de don. inter vir. vt per Barto. in l. Seius. ad l. Fal. & Ias. l. in pacta quæ [illegible]. C. de pac. tamẽ hoc procederet quãdo donatur alia res quam dos quia quãdo donatur dos, militat secunda prohibitio, ne maneat indotata. & illa nõ tollitur per iuramentũ, quia cõcernit publicã vtilitatem. l. [illegible] c. vñ. iurm nihil facit. l. non dubium. vbi gl. & alii. C. de leg. [illegible] intelligitis. quãdo procederet dictũ Bar. in hoc secũdo tẽpore, quia procederet muliere præmoriẽte, tunc iuramentũ operabitur. item dicite, quod dictũ Bar. de hoc secũdo tpe non procederet in casibus, in quibus mulier remitteret non animo donandi, vt quia maritus se obligat ad tãtundẽ. In tertio tempore Bar. non videt procedere simpliciter. quia ita demũ permittit mulieri super dote pacisci ex iusta causa nõ aliter text. in l. licet sup. de pac. do. & statim dicã loquendo de tertio. solum ergo Bar. procederet causa suo sistẽte, & dicite quod causa iusta residet in pectore iudicis. iuxta gl. in l. ir. omnibus. in gl. iusta. supr. de iud.

57 † Quia Bar. nihil tangit, quãdo fit tertio remissio vel de legatio, & est propric istud ad lĩam nĩam. iste tex. videtur velle quod tale factũ noceat filiæ statim si sit sui iuris, vel postea quã erit affecta. Alex. hic in vlti not. dubitat de text. quia videtur esse contra. l. Attilicinus. & multa iura illius tit. de pac. dot. prohibentia mulierẽ de dote pacisci constante matrimonio. propterea Imo. & Ro. dicebant istum tex. solum loqui soluto matrimonio. & Ias. hic in nu. 9. nõ facta mẽtione de Alexã. sequitur istam sed Alex. improbat, quia [illegible], & quia solũ permittit ex iusta causa. d. l. licet. & dixi supr. in marito, vñ alia dat solutio per Alex. quando fieret huic tertio non animo donandi, vt quia remaneret [illegible] tãtum [illegible] vt declarauit Soci. in §. præcedẽ. in [illegible] respondet Alex. quando [illegible] conferret [illegible] soluti [illegible] præmoriente, [illegible] in hoc Iasõ [illegible] in [illegible] impectum [illegible] hoc clarius [illegible] secundum [illegible] eret facto diuortio, vt per eum [illegible] Alex. tamen dicit vnum, [illegible] ita sunt dum [illegible] probat Alex. [illegible] na est, quibus [illegible] statim [illegible] [illegible] tu [illegible] habente mari[illegible] beatur ponite [illegible] & cum alii soluti [illegible] in §. sequ. [illegible] col. [illegible] quid ea nunc [illegible] dote præiudicat [illegible] quoad extraneũ dotantẽ, [illegible] vel quo ad tertium adhibitum per patrem [illegible] ergo quo ad [illegible] sup. in Barto. quo vero ad [illegible] validius nunc, proxime, & intellexisti de omnibus [illegible] ribus [illegible] declarauit Bar. loqui de ea quæ [illegible] tria tempora, & quod non loquebatur de [illegible] dixi quia allegabat tit. de dona. inter vir. [illegible] A[illegible] loquens de tertio nullam facit mentionem [illegible] quod Bar. loquatur de ea que fit tertio, [illegible] ad glo. illius. §. filia. que ita loquitur de tertio. [illegible] quæstionẽ de iuramento, vult quærere, an ea quæ fit tertio [illegible] iuramento & tunc Bart. [illegible] corruptus [illegible] tit. de pact. de [illegible] allegat [illegible] dum dicit non valet prohibi[illegible] mori[illegible] viro. & [illegible] non valebat præmorien[illegible] ro, eo quia [illegible] tam retinendo, [illegible] pro [illegible] redduntur super [illegible] dicta Alex. [illegible] Bar. [illegible] quando procederet iste tex. & quando non. & posito quod Bar. ita loquatur de tertio, remanent tamen [illegible] rationes quas ad eum posui in illis [illegible] sup. [illegible] sit tertio [illegible] marito propter indotationem & publicam vtilitatem [illegible]

58 [illegible] habetis hic text † quo l pater habet duplicẽ modum [illegible] quando [illegible] sola contraxit quia aget solus, vel adiuncta persona filiæ ad petendum dotem soluto matrimo. ab hæredibus vel a marito. videte est vna sola difficultas quod operabitur iste secundus modus de adiuncta, cum possit agere solus reperio Pau. hic dicentem, quod si pater ageret solus antequã maritus soluisset illi tertio, posset filia adhuc se intromittere ad impediendum solu. habendo causam contradicendi [illegible] ta §. eo aũt tempore. quæ contradictio non fieret, si agit adiuncta persona Alex. in fi. huius. §. improbat Pau. propter generalitatem literæ volentis, quod possit solus liber agere. Aquen. sequitur Alex. in vlt col. vnde ipse Alex. dat aliam vtilitatẽ. quia agendo primo modo solus, procederet marito non excipiẽte secus si excipiat de persona filiæ. Aquen. improbat Alex. & bene. & fundamentum quod facit contra Pau. militat contra ipsum. quia litera permittit generaliter, quod possit solus pater agere. Ias. hic in 8. no. non faciẽs mentionem de prædictis, dat aliam propter priuilegia dot. quæ nõ detrahuntur, si pater agat adiuncta filia. secus si solus tenendo istam vtilitatem. aduertite quod pater patietur magnum incommodũ. quia tenebitur redotare filiam, quãdo aget adiuncta persona, quã non teneretur, si agat solus proper culpam ipsius filiæ. hæc probabo in gl. penult. sic intelligitis vtilitates istius duplicis modi agendi. Cõtra quẽ est vnum difficile contrarium. l. cũ dos. videbitis in gl. sic habetis inferre secundũ Imo. & Ias. quod debet inspici tem per modus agendi. decisiones allegantur per eos. fuit hoc Bal. hic ante eos. videte pulchre Bar. in l. qui stipẽdia. C. de procur. & in l. certi. condi. in 2. col. supr. si cer. pe. plura ad hoc Alexan. consi. 17. in 2. vol. & infinita Felyn. in c. in præsentia. de prob. in 2. col. Oppono contra literam, videtur de indubitabili per l. si vnus. §. ante omnia sup. de pac. Bart. in 1. oppo. l. post quã liti. C. de pac. quia cum dubium quod factũ filiæ non se extendit ad aliã personam glo. [illegible] propter hoc subaudit, quod filia fecerat suo & nomine patris. & nominatio patris faciebat dubium. Itẽ quia [illegible] solus, gl. [illegible] subaudit, que modo intelligatur. dicite quod [illegible] in solutione contrarii [illegible] dos. approbat istam patiũ gl. declarans quomodo pater solus quandoq; filia sola agit & [illegible] Item quia tex. dicit, vel adiuncta. gl. 3. declarat a suo & nomine filiæ. Bart. in solutione dicit cõtrarii reprobat istam gl. eo quod [illegible] pater possit agere adiuncta filia, ad vtilitatem filiæ nam dicit Bar. esse falsum. cogitetis quomodo per illa verba [illegible] intellexerit ad vtilitatem. quia potuit intelligere [illegible] cõsensu [illegible] quo casu bene dixisset. & sic esset cõtra Barto. [illegible] cum dicite quod Bart. colligit intellectum gl. ex glo. [illegible] quæ verbum suo nomine intellexit, id est ad vtilitatem [illegible] ita voluit intelligere verbum, adiuncta. id est ad vtilitat[illegible] male improbaretur a Bar. iterũ [illegible] opponit [illegible] filiæ actionem non amissam du[illegible] sit verum etiã quo ad ipsam filiam gl. [illegible] filia perdit. Are comprobat per regulã. [illegible] pro illa glo. videtur litera quæ permittit patri [illegible] filiæ. Her. hic improbat istam gl. quod [illegible] iste tex. quia non necessitat pa[illegible] concessam filiæ [illegible], etiam quod filia per [illegible] factum non excludatur a consentiendo, tamen excludit [illegible] ergo ipsa per [illegible] actionem, quãuis non dicat, vidi[illegible] de patre in ver. præcedenti, qui per factum suum [illegible] ab agendo tamen Bart. dixit ibi, quod non excluditur a cõsentiendo filiæ. & ita concludit contra glo. quod filia [illegible] & pater per factum suum [illegible] hinc inde & ad l. per fundum [illegible] contrahens sine alio sit [illegible] & sic etiam filia erit exclusa a [illegible] declarationem literæ & gl. [illegible] istam gl. est in solutio [illegible] huius gl. Posito quod [illegible] pater aget, gloss. dicit [illegible] l. cum dos. approbat [illegible] vers. approbat etiã illam [illegible] quod filia erit exclusa [illegible] consentiendi. Sed quæritur tunc de [illegible] non nocet alteri. glos. ponit, quia [illegible], ponit etiam rationem [illegible] sint socii, quia vnus posset agere suo [illegible] approbat Barto. hic addens post [illegible] non sint socii. de consolidatione & [illegible] Bar. sequuntur simpliciter alii doc. [illegible] sequuntur Alex. & Bar. quod etiã si forent [illegible] vnus nõ noceret alteri, quod est plus, etiã [illegible] respõdent ad l. si duo, quod ibi in [illegible] videte gl. [illegible] qui admi[illegible] consi. [illegible] in 2. col. 54. in 2. vol. plura [illegible] ecclesiarum. 10. col. & de constit. Alexã. consil. [illegible] & 491. in tertio dubio. Felyn. in [illegible] in l. seruos. C. de [illegible] post gloss. [illegible] endo igitur quod non sint socii prout gloss. & Barto. cogitetis quomodo procedat glos. hic in verbo, dos. que appellauit societatem & cõmunionem. Item quomodo procedat tex. qui dic[illegible] est acti. videtur posse dici, quod ista stabant pro æqualitate. Quandoque in iure quando dicitur communiter, intelligitur æqualiter est vtile, quando vult aliquid fieri communiter, vel communibus impensis. videte tex. not. in

not. in l. fina. §. Lucius infr. de legat. 2. & Bar. de hoc in l. Quintus. infr. de annu. lega. & Alexand. consilio. 76. in 4. volumi. his
61 positis † queritur iterum de ratione, quare factum filię nocebit sibi factæ sui iuris. gloss. respondet proper consolidationem, & vult vnum falsum quod nocebit & patri & filiæ. videtis quod ratio repugnat huic dicto. quia si consolidatio, ergo soli filiæ. & ad oppositũ est gloss. penultima infra dicens, quod soli filię. Corrigatis istam glossam ibi. sed ea facta sui iuris nocebit ei & filiæ. dicat, ei scilicet filiæ. Contra istum text. videtur casus in l. cum dos. §. fi. inf. de pact. dotal. vbi pater agendo adiuncta persona filiæ sibi præiudicat. hic dicitur oppositum. Barto. fatetur contrarium forte & omnes. aduertite primo, quamuis glo. hic dirigat hoc contrarium ad §. fi. tamen glo. ibi in princ. l. in verbo, adiuncta, dicit posse venire ad prin. & ad fin. secũdo augeo difficultatem in vno quod videtur mihi obscurum, dicit quod factum filiæ nocebit sibi factæ sui iuris etiam si foret protestata, quod sibi non noceat. hoc videtur satis absurdũ & videtur esse aliud contrarium ad §. istum, qui tacite satis innuit, quod nocet filiæ factæ sui iuris quando simpliciter fecit, sic videtur esse ibi text. quod quando reseruationes sunt negatorie prout dicit glo. in l. si debitor. §. 1. in verbo, salua sup. quib. mod. pign. vel hypot. sol. solutiones huius contrarii sunt varie. duę ponuntur hic per glo. quas Barto. improbat post Dyn. quemlibet vno fundamento. Aquen. hic vult defendere primam, quod multum differt, ipso iure & ope exceptionis. cõtra Bart. pro Aquẽ. videte Bar. no. de hac differentia in l. 1. in §. subiata. inf. ad Trebel. versi. vlti. not. diligenter. Aquen. hic in fi. sui commenti repetit, quod hæc solu. prima est vera. tamen Ias. attestatur, quod cõmuniter reprobatur. & quod pro Bart. est l. nihil interest. ℨ. de reg. iur. vbi patet solutio ad motiuum Aquen. qa nulla est differentia considerato effectu ad repellendũ. & hoc considerat Bart. secundam solu. glo. quã Bart. improbat, defendit hic Are. respondens motiuo Barto. & probans, ꝙ differat factum a delegatione. Socin. defendit istam secundam oppositionem motiuis Aret. & soluens istam secundam. tenet etiam Ias. hic, assignando aliam rationem diuersitatis inter hunc §. & illum. & respondet tacite obiectioni. Herc. sequitur Bart. & respõdet omnibus motiuis Are. Socin. & Iason. vltra illas duas ponitur tertia per glo. in §. contrario. faciendo differentiam inter actionem parandam & exceptionẽ. docto. dicunt ꝙ Bart. improbat istam. aduertite, quia Barto. post duas præceden. solutiones reprobat vnam aliam in genere, quã dicit fuisse gloss. §. contrarij. sed non aduertunt doct. quod ibi glo. vltra istas tres ponit alias duas in prin. glo. fi. potuit forsam Barto. velle probare vnam ex illis, quia non declarat quã, sed solum dicit, quod est cõtra tex. Salic. tamen quomodocunq; sit de Barto. dicit istam tertiam esse diuinitatem. Cyn. tamen & Paul. hic eam approbãt Alex. etiam non negat, quin possit esse bona. & probat quod non diuinat, contra Salice. adhere tamen alteri solutioni, quam statim ponam. Soci. etiam hic defendit istam. & probat. qđ nõ diuinat. & dicit, quod Fulg. in cõtrario probat istam verissimam Herc. etiam dicit istam bonam secundum solutionem quam, facit Alexan. ad ipsam. Barto. omissis his tribus addit quartam, declarando hoc verbum, adiuncta, dupliciter declaraui voce. Paul. hic reprobat istam Bartol. aliquibus rationibus, quibus respondet Alex. dicens istam Barto. cõmunem. & illam saluat Aquen. quãuis eam non teneat, attestatur eam cõmunẽ. Cuma. improbat istã vno motiuo, cui respondet Alexan. & dicit Cuma. qđ vt iura iuribus cõcordentur, sunt tenẽdę solutiones gl. & doct. tamen qđ nõ potest dari vera. Salic. etiã improbat istã Bart. vna ratione, cui respondet Alex. Aret. vltra rationes Pau. facit alias cõtra Bart. dicens contrariũ difficile, & adherens secundę solutioni. Soci. hic vult sustinere istam Bart. & respondet motiuis Paul. aliter quã Alex. sed de motiuis Areti. non facit mentionem. vltimate Hercu. hic improbat istam Barto. & omnes solutiones Alex. ad eam. & omnes solutiones Soci. ad ipsam probans quod ipse Socin. alibi dicit contrarium eius qđ dicit hic repetitq; quod ista Bar. nullo modo potest saluari. Idẽ Hercu. refert aliã solutionem Fulgo. dicens qđ saluatio Alex. ad tertiam solutionem supra saluat etiam istam. de ista Fulgo. meminit ſ etiam Soci. idem Hercu. ponit aliam declarationẽ litere ad saluandã aliam solutionem glo. §. contrarij. refert etiã aliam solutionem Ro. quam reprobat. tamen Soci. hic dicit, qđ ista ratio est eadẽ cum. glo. hic. ipse Herc. refert aliam solutionẽ do. sui Cornei, tandẽ cõcludit ex tribus iunctis posse dari bonam. prima est glo quã ſ retuli pro tertia. secũda Ful. tertia dñi sui, Sic videtis difficultatẽ contrarij. si queratur, quæ sit verior, est difficile. si quæratur, quæ sit communis, est illa Bart. vt testantur Alex. & Aquen. videtur quod in hoc contrario sint tria cõsiderãda amissio, possibilitas experiendi, & nocumẽtũ. si aduertitis iste tex. non loquit nisi de duobus primis qđ non est amissa. & ꝙ põt pater experiri adiuncta &c. De nocumento nihil tangit. sed de eo solum loquitur. l. contraria concedẽdo duo pmissa, quod non amissa & ꝙ põt experiri. sed addi-
62 tertium, nocebit patri. Prosequendo gl. † quæritur, vtrum erit vnica actio tantum, an due. gl. refert duas opi. approbatur cõmuniter opi. lo. ꝙ vnica, & sequunt Pau. Ias. & Herc. post Bar. facientem bonas rõnes pro Io. & rñdentem motiuis, quę possent fieri ꝯ Io. & retuli in prin. §. ꝙ erat mirabile, qđ esset vnica. & improbaui Aquen. qui volebat ponere alium casum similem de duobus reis. quia videtis, qđ hic nunc Bar. dicit contrarium. pro prima opi. Bar. arguit obscure, ꝙ sint duæ, ponderã Io. hic negatiuã, dicens ꝙ copulatiua inclusa in negatiua facit pluralitatem. vult dicere, qđ negatiua resoluitur in copulã. videte tex. & ibi Bar. in l. sæpe. de verb. signi. ℨ. & copulatiua facit pluralitatem, ergo & negatiua, respondente vt per Bart. Itẽ quia contra Io. obijcitur per gl. de actione iniuriarum, videte rationem diuersitatis per Barto. hic, quem omnes approbant. Item contra iam sæpe dicta obstat, quomodo filia possit con-
63 sentire patri, cum ipsa non possit agere. Item quõ debet posse per alium, ꝙ non põt per se. glo. in fi. soluit. & Bar. vĩ sequi, & se remittit ad l. si fundus. de pigno. Deci. hic de hoc allegat bonam theoricam Bart qui non potest per se, an possit alteri cõsentire. & qui non possit per se, an possit per alium in l. fi. col. 1. C. de pa℈. videte Barto. vbi aliter intelligit. l. si ꝑ r. de qua hic in gl. & illã. l. si fundus. in cons. 70. incip. reuerendissime dñe. Multa de his regulis accumulat Barb. cõs. 12. in 1. vol. 15. col. multa no. Bal. i c. suffraganeus. de elec. videte Ias. in l. principalibus si cer. pe. dum alle. l. qui in prouincia. ℨ. de ritu nup. obstat vltimate ꝯ sæpe. d. l. post dotem ſm Bart. vbi sunt paria, facere de voluntate & de mãdato. Bar. se remittit. videte Alex. cõs. 80. in 4. vol. in 1. col. & in 3. & multa no. de hoc ponit in vltima & finẽ huius gl. & approbat Bar. in solutione ꝯrij. l. cum dos. Quæritur ad tex. dicentem. ei nocebit. de qua persona loquatur. gl. pe. intelligit de filia, reprobata alia opinione, quæ intelligebat de vtraque, & correxi gl. pręcedẽ. quę ꝯdicebat huic Ex ista gl. & illa precedenti correcta colligitur vnum valde no. ſm Her.
64 post dominũ suum † ꝙ illa actio in qua vidistis multa notãda, habet adhuc vnũ mirabile, qa volat & reuolat. nã per factũ filiæ volat in patrem, & facta filia sui iuris, reuolat in filia tota nõ obstã. facto ipsius filiæ. & est magna ampliatio ad §. videamus quia sicut fit consolidatio per emancipationem vel alio modo ita fit reuolatio vel deuolutio talis. & repetant no. sed cauete quia ista non videntur multum magna. ex quo fiunt in præiudicium filiæ, quæ remanebit sine actione & dote. & illa reuolatio concernit fauorẽ alterius, & non filię. sed ꝯsolidatio concernit filiam. Item aduertite. quia illa reuolatio fieret in filiã, quãdo pater adhuc nõ exegisset dotẽ quia exacta extinguitur act. & quod non est, non potest reuolare, sed tunc facta exactione, vtrum pater tenebitur redotare filiam vel eius hæres, præfati doc. concludunt qđ nõ, si pater agat adiuncta persona filiæ secus si solus: istam ampliant & limitant auth. sed quãuis. C. de re. vxo. Ampliãt isto modo, qđ pater tenet redotare nõ obstã. facto filię, quæ se priuauit dote, quando pater exegit adiuncta filia. Limitant illo modo, pater tenetur redotare, vt ibi, post exactionem. fallit, quando solus exegit non adiuncta filia. sic videtis, quod duo modi agendi positi in isto tex. ampliant & limitant illam auth. & hæc sunt vera tenendo solutionem Bar. qđ possit pater cum consensu filiæ agere sine nocumento suo Et vltimò obstat contra text. verbum stipulatio. quia hic filia nõ interrogabat. sed promittebat. & stipulatio stat pro interrogatione. gl. dicit, quod hic stabit pro promissione. scribentes tñ secũt, videtur melius dicẽ. quod stabit pro totali id est interrogatione & responsione. gloss. est, & ibi Alex. hic examinat, an stet pro simplici vel composito in l. 1. de verborũ obligatio.

REPETITIO

Ioan. Croti Iurisconsulti clarissimi in l. 2. ff soluto matrimonio.

SVMMARIVM.

1 *Dos tametsi detur, vt perpetuo sit penes maritũ, tamẽ soluto matrimonio morte viri peti potest.*

Perpetuo, particula quam significationem habeat in iure & quid differant perpetuum & æternum.

2 *Hæredes quibus onus perpetuũ a testatore est impositum an ad illud teneantur quocunq; tempore, vt sic infinitas tolerari debeat. & nume. 4.*

3 *Legatum factum de fructibus annuis alicuius fundi simile esse legato vsufructus.*

5 *Hæredes hæredum non præsumi grauatos eo onere, quod ipsius primis hæredibus est impositum.*

6 *Maritum non esse cogendum promittere restitutionem dotis alteri quã ipsi mulieri. & an hoc sit perpetuum. nu. sequen.*

Credito-

8 *Creditorem non posse cogi alium debitorem suscipere, licet debitor possit compelli alienum creditorem agnoscere.*
9 *Mulier cuius culpa matrimonium soluitur, perdit dotem & donationem propter nuptias.*
10 *Mulier vidua committens stuprum tempore viduitatis an amittat dotem & nu. sequen. & 13.*
12 *Extensio vt fiat in pœnalibus oportet subesse omnimodam similitudinem.*
14 *Pactum de lucranda dote, solu. matri, morte mulieris, valere atq; inibi an reuocetur per superuenientiam liberorum.*
15 *Donatoris assertio an sufficiat ad probanda merita donatarij ob quæ dicit se ei donasse.*
16 *Pactum adiectum donationi quod non possit reuocari per superuenientiam liberorum an valeat. & nu. seq.*
18 *Monasterium non haberi loco filij nisi in casibus a iure expressis.*
19 *Mulier ad hoc vt ob stuprum vel adulterium perdat dotem an sufficiat crimen præsumptiue probari, an vero necesse sit quod vere probetur.*
20 *Mulier deprehensa in præparatorijs adulterij dotem amittit.*
21 *Pactum de lucranda dote an sit validum si maritus decesserit superstite muliere. & nu. 25.*
22 *Pater mulieris possit ne eo tempore, quo filiam nuptui tradit, pacisci cum genero, vt lucretur dotem, etiam si decesserit vxore superstite.*
23 *Pater qui dotem pro filia dans stipulatus est eam alteri reddi, cogi potest filiæ iterum nubenti dotem constituere.*
24 *Intellectus ad l. quamuis. C. de pact. conuen.*
26 *Extraneus qui dotauit mulierem potest ex post facto accedente consensu mulieris pacisci de dote lucranda, licet id non possit pater mulieris, & cur tam varie.*
27 *Alienare probibitus potest nihilominus ei donare a quo bene merita recepit.*
28 *Marito ab hostibus capto possit necne mulier dotem repetere.*
29 *Marito reuerso ab hostibus matrimonium non reintegrari citra consensum.*
30 *Maritus restituens dotem mulieri constante matrimonio, an liberetur. & numero 34.*
31 *Dotem non debere restitui constante matrimonio, cuius fauore introductum sit & nu. sequen.*
33 *Dotis restitutio facta constante matrimonio an & quando babeat instar donationis.*
35 *Dotis restitutio facta mulieri constante matrimonio vt ex ea liberet maritum e carcere an cēseatur facta ex causa honesta & probabili ita vt restituens liberetur.*
36 *Dotem constante matrimonio restituens liberatur, quando conditio mulieris sit melior.*
37 *Pater mariti dotē a nuru sua receptam restituens ipsi marito de consensu nurus, an liberetur etiā si maritus dotē consumpserit. & nu. 41. & 43.*
38 *Dos quibus casibus constante matrimonio debeat restitui.*
39 *Maritus an teneatur præstare impensas vxori quam sine eius culpa domo eiecit, atq; ita dotem possit retinere.*
40 *Maritus non sustinens onera matrimonij an lucretur fructus dotis.*
42 *Dos apud eum esse debet apud quem sunt onera matrimonij.*
44 *Filiusf. qui duxit vxorem quibus ex causis possit habitare seorsum a patre*
45 *Pater filium, vxorem eius, ac nepotes ex eo alens, si permittat filium percipere fructus dotis, censetur ei donare. & an eos talis filius conferre debeat fratribus. & nu. 47.*
45 *Filium non conferre fratribus suis legata sibi a patre facta.*
48 *Dotem ac donationē propter nuptas posse diminui constante matrimonio.*
49 *Remittens actionem debitori suo in totum aut in parte, censetur diminuere patrimonium suum.*
50 *Intellectus ad l. si constante. §. sed si econtrario. C. de donat. ante nupt.*
51 *Onus dotandi filiam transit ad heredes patris.*
52 *Ius alicui quæsitum etiam sine facto eius, non potest ab eo auferri sine eius voluntate.*
53 *Actio competens extraneo ad restitutionem dotis, quam pro muliere dedit, an sit stricti iuris, an bonæ fidei.*
54 *Dilatio concessa in exactione dotis, de qua in l. vnica. §. exactio. C. de rei vxo. actio. an locum habeat in extraneo.*
55 *Dispositio l. in omnibus ff. de iudic. habeat necne locum in actionibus stricti iuris.*
56 *Maritus an & quando conuenitur in plus quam facere possit, vbi extraneus stipulatus est dotem sibi reddi.*
57 *Obligationis naturam non variari ex qualitate successoris.*
58 *Suspectum quem esse, quomodo probetur.*
59 *Debitor vt possit capi, quid probandum est creditori.*
60 *Creditor an probare debeat ignorasse se debitorē tēpore contractus labi facultatibus, an vero debitor probare debeat creditorem id sciuisse.*

PRincipium huius. l. vsq; ad §. ꝙ si in patris. diuidit in duas partes, prout hic Bar. diuidit. Noto primo secūdū Pau. Alex. & Moder.
1 † qđ licet dos detur, vt ꝑpetuo sit apud maritum. l. 1. §. de iure dot. tñ so. matr. morte viri dos peti pōt, dictio ergo perpetuo, exponit. i. cōstāte mat. put exponitur. l. 1. ff. pro soc. vbi dicit, qđ societas pōt coiri ꝑpetuo. i. dū viuūt ipsi socij, ex illa tñ. l. iuncto tex. in l. nulla societatis. e. ti. collige esse dñiam inter verbum ꝑpetuū, & verbum eternū, quia verbum (eternū) denotat tpis ꝑpetuitatē, sed secus est in verbo, perpetuū, & ex prędictis infert Alex. in contingentia facti consuluisse in ciuitate Bononię, qđ onus impositum heredi de præsentando certum qđ ecclesiæ perpetuo, intelligitur vsque ad cētum annos. quibus finitis extinguitur, & ita consuluit in cons. 60. incipiē. omisso multiloquio. vo. 1. mouetur, quia æquiparatur legatū annuū, & legatū vsusfructus. l. in singulos la. 2. de ann. leg. sed legatū vsusfructus relictū ciuitati non durat vltra centum annos. l. an vsusfructus. ff. de vsufruc. & l. si vsusfru. municipibus. de vsuf. le. adducit etiā no. per Bar. in d. l. si vsusfructus. de vsuf. le. & glo. in l. 2. §. hoc interdictū perpetuū. ff. ne quid in lo. pub. ꝙ vult, ꝙ perpetuū illud dicatē, qđ durat vsq; ad cētū ānos. & ista decisio videtur habere æquitatē, tū quia infinitas est euitanda. c. cum multis. de rescri. in 6. l. fidei. §. si quis decē. de le. 3. tū quia fieri debet interpretatio in legatis, vt hr̄des videanē minus onerati. l. apud Iul. §. Seio. ff. de leg. 3. ista decisio. d. Alex. licet pul-
2 chra sit, non tñ est vera, prout considerat hic Ias. quia † ex quo testator imposuit onus perpetuum hęredibus, ad illud tenetur quocūq; tpe, quia ista verba sunt apta importare infinitatē, ergo infinitas est toleranda. l. in annalibus. C. de le. l. si stipulatus fuero a Seio. in fi. de fideiuss. Bart. in l. qui bona. §. fi. in fi. de dan. infec. & dixi superius in l. 1. Pręterea ꝯ Alex. induco tex. in d. l. si vsusfructus, arguendo a cessante rōne. nā ibi dicitur, ꝙ legatū vsusfructus relictum municipibus, expirat lapsu cētum annorum, eo quia si quis perpetuo eos tuebiē, nulla erit vtilitas, vñ á proprietate vsusfructus sp abscederet, ista est rō quę cessat in legato annuo, vt ꝓbaē, igitur &c. Probatur illud, nā ad legatū annuū relictū alicui pro se & hr̄dibus suis admittunē hæredes in infinitum. l. in annalibus. C. de leg. & tñ ad legatū vsusfructus admittuntur solūmō primi hr̄des, non hr̄des hr̄dum, l. antiquitas. C. de vsufru. Scđo adduco tex. in l. pe. in fi. de ann. le. iūcta. d. l. si vsusfructus municipibus. inquātum. ibi dicitur. ꝙ legatū de certa pecūia relictū reipublicæ per quadriēnū vr̄ hr̄e perpetuā ꝑstationē, ergo & post cētū annos prestandum erit hoc legatum, quia alias nō dicitur hr̄e perpetuā pręstationem. d. l. si vsufructus municipibus. Tertio adduco. l. annuam ff. de annuis leg. in qua dicitur, quod legatū annuū relictū reipublice non est ad tempus, sed si expiraret lapsu cētū annorū esset ad tempus, igitur. Hæc tñ opinio cōtra dñm Alex. dupli-
3 citer limitari pōt, primo † qñ legatū fuisset factū de fructibus annuis alicuius fundi, nam hoc legatū perinde accipiendū est, ac si vsusfructus fundi fuisset legatus, ita dicit text. in l. cum ita legatum. in fi. de vsufruc. lega. sicut ergo expirat legatum vsusfructus spacio centum annorū, ita etiam expirat istud legatum
4 † Secundo fallit quando testator imposuisset onus perpetuum infrascriptis hæredibus, nam tunc propter illud verbum, infrascriptis, onus extinguitur in personam priorum hæredum, & sic ad illud non tenerentur hæredes hæredum, ista limitatio probatur per. l. cum filio minori impuberi. iuncta. l. qui liberos §. hic verba. ff. de vulg. & pup. vbi per ista verba, quisquis mihi hæres erit, filio meo impuberi hæres esto, non admittitur hæres hæredis, quia non est scriptus in testamento. quod requiritur per. d. verba, quisquis. l. ex parte. ff. de verb. sign. & ad l. cū filio. ideo em̄ dicitur scriptum in testamento, quia oculis corporeis legi potest l. 1. in fi. ff. de his quæ in test. delē. & pro hac limitatione faciūt not. per Bar. in l. qui liberis. §. hæc verba. in fi. ff. de vul. vbi dicit, qđ si testator substituat per hæc verba. substituo hæredes meos infrascriptos si talis decesserit, demū substituat pauperes eligendos per aliquem, illi pauperes non admittentur, quia illi dicunt scripti qui possunt legi, non autē qui
5 possunt intelligi. † Confirmaē hæc limitatio ex eo, quod voluit Bar. in cons. inci. Andreas Martini condidit testamentum. vbi quærit, testator instituit filios hæredes. & pluribus personis legata reliquit, & mandauit per suos infrascriptos hæredes prędicta legata debere solui inf. biennium, quod si soluta non essent, voluit hæreditatem suam deuenire ad tale hospitale, cōtingit ꝙ. ff. biennium decesserūt filij hęredes, quibus mater ab intestato successit, quæ intra biēniū nō soluit legata, quærebaē, an. hospitale possit matri auferre hęreditatem, concludit ꝙ nō quia testator inponendo pęnam habuit respectū solū ad personā filiorū, qui scripti erant hæredes in testō, & non ad corū hæredes. & hoc cōsiliū sequiē Alex. in l. fi. §. 6. C. de hære. insti.
6 † Secūdo no. ibi, ab initio stipulanti. sumpto argumento a cōtrario sensu, ꝙ maritus dote recepta nō cogitur ꝓmittere eius restitutionē alteri ꝙ̃ mulieri, & ratio pōt esse, quia per talē promissionē nō libe. ab vxore. de hoc est gl. in l. si cū dotē. §. si mulier. ff. eo. qa ergo remaneret obligatus duobus. s. vxori, & ei cui promittit dotē, nō cogitur facere talem promissionē, qa ex ea
7 ꝯsequereē incōmodum. † Tertio no. qđ maritus cogitur promittere. & sic contrahere, qđ regulariter nō admittitur. l. nec emere. C. de iure delib. l. dudū. ff. de ꝯtrahen. emptio. & istud facit receptio dotis voluntaria, ex qua videtur maritus se obligasse. ad promittendū, argu. l. si quis seruum. ff. de actio empt.

hanc

hanc rationem ponit hic Aret. quę non placet, eo quia receptio dotis nō censetur voluntaria, seu potestatiua ex parte mariti l. prima, circa fi. supra qui poti. in pign. hab. ideo alia ratio assignari potest, nam inter coniuges non ita amare tractandū est, sicut inter alias personas. l. si id quod. §. si quas. sup. de don. inter vir. & vxo. si ergo maritus ex promissione dotis alteri facienda non consequitur incōmodū, & id prodest mulieri, cōpelli pōt ad illā faciendam.

8 † Vltimo not. ꝙ licet creditor non cogatur mutare obligationem, & aliū debitorē suscipere. l. si mādato meo, in fi. prin. sup. manda. debitor tñ cogitur aliū suscipere creditorē, & ratio fm Bald. in l. si pater. C. de colla. quia creditoris est agere, debitoris conueniri, q̄ rationē declaro, nā creditoris qui agere debet, interest magis habere vnū debitorē q̄ aliū ratione legalitatis, & facultatis conueniendi. l. si quis stipulatus sit Stichum aut Pāphi. §. fi. in fi. ff. de ver. obl. l. 2. sup. qui satisd. cog. sed debitoris nihil interest, an magis conueniatur ab vno q̄ ab altero, quę ratio non cōcludit, qñ etiam debitoris pōt interesse magis habere vnum creditorē q̄ aliū, quia forte alter est rixosus, vt inferius dicit glo. & Bartol. ideo dici pōt ꝙ istud fit spāle in casu isto, vt inferius dicit Barto. no. circa hoc vnū solemne dictum Bar. in l. solutum. §. solutam de pign. act. col. 1. vbi vult, ꝙ debitor qui hypothecauit bona creditori, pōt soluere creditori sui creditoris eo inuito, & soluēdo liberatur &. hoc quo ad notabilia. Capio glo. in verb. dos. quā diuido in tres partes principales. in prima ponitur quādo dos debeat restitui. in secunda ponit fallentias ad text. in tertia parte ponit tres casus, in quibus dos restituitur constante matrimon. secūda pars incipit ibi, sed hoc fallit. tertia pars incipit ibi, itē quod dicit. In eadem gloss. ibi quando culpa mulieris est solutum matrimonium.

9 Ex ista gloss. est nota. † quòd quando culpa mulieris soluitur matri. vt quia mulier committit adulterium, tunc perdit dotem & dationem propter nuptias l. consensu. C. de repudia. quinimo propter adulterium mulier perdit etiam bona paraphernalia. de hoc est gloss. singular. in cap. plerunque de donatio. inter virum & vxor. in quo etiam not.

10 † quòd etiam si mulier post mortem viri dum perseuerat stare in viduitate cōmittit stuprū, dotē amittit, quæ applicabitur hæredibus mariti. ita consuluit Pau. consi. 121. incip. reuocatur in dubium. adducit text. & ibi not. per glo. & Bar. in l. pe. C. de adul. vbi vxor non debet maculare viduitatem stupro, & illam maculādo hæredibus illius principaliter offensis dos applicari debet l. fi. ff. de lit. & idem etiam tenet Paul. in l. fideic. ff. de fideicom. per glo. ibi, & in l. sororem, C. de his quib. vt indig. & idē etiam tenet formaliter referen. do consilium Paul. Alexand. in c. plerunq; & hic Iaso.

11 Sed † huic decisioni repugnat Alexand. in d. l. sororem. eo quia iura quæ loquuntur de priuatione dotis, loquuntur de adulterio, & sic in delicto commisso viuente marito, nō debent ergo extendi ad aliū casum cū sint pęnalia. l. fi. C. de inter. matri. inter tuto. & pupillam. facit l. cum quidā. ff. de lib. & posth. & ista opi. Alexā. est de iure verior, pro qua considero aliquas rationes. Et primo, nam mulier post mortē mariti dī committere stuprum, non adulterium commiscēdo se alteri l. inter liberas. §. lex stuprum. ff. ad leg. Iul. de adul. sed pœna amissionis dotis nō reperitur imposita mulieri committenti stuprum, ergo nec nos illam imponere debemus, cū pœna non imponatur nisi in casibus a iure expressis. cap. is qui, de sent. excom. in 6. l. at si quis §. diuus. ff. de reli. & sum. fu. gl. in c. cum vos. de officio ordinarij & si diceres, fateor ꝙ pœna reperitur solum imposita mulieri committenti adulteriū, sed tñ illa lex debet extendi ad mulierē cōmittentē stuprum, quia illa pœna imponitur propter offensam quæ fit marito. l. consensu C. de repu. quæ offensa etiam defuncto fieri potest l. 1. ff. de his quib. vt indign. & not. in l. sororem. C. de his quib. vt indi.

12 Ad hoc respondetur, ꝙ vt fiat extensio in pœnalibus, oportet esse similitudinē rationis per omnia. d. l. fi. C. de inter. matri. sed nō est similis ratio in stupro quę in adulterio, quia stuprum leuius delictum existimatur. d. §. lex stuprum. iuncto c. nō afferamus. 24. q. 5. nisi dicas, respectu mariti pro offensa cōtrahitur ex stupro sicut ex adulterio. igitur vtroq; casu dos amitti debet.

13 † Secundo ista opi. facit. nam pœna predicta imponitur respectu offensæ, quæ fit marito, sed defunctus vere offendi nō pōt l. in sepulchra. C. de sepul. violato. in verbo, vt ita dixerim. Bal. & Sal. in l. 1. C. de his qui. vt indig. & d lex pœnalis loquens in casu vero extendi non debeat ad casum fictum fm Bart. in l. 1. §. hoc interdictum. ff. de fonte. facit decisio Io. And. in c. frustra. de reg. iur. in mer. de quo dicto feci mētionem in §. Cato. circa fi. de verbo. obl. Tertio induco tex. in l. pe. C. de adul. vbi lex ex speciali priuilegio defert facultatem marito rei udiato accusandi vxorem crimine stupri, quod priuilegium non competit eius hæredibus, quia ipsi non ita grauiter offenduntur ex illo crimine sicut defunctus, ergo nec hæredibus competit facultas accusandi vxorem crimine stupri quo ad effectum priuandi mulierem dote. In eadem glo. ibi, item fallit, si ex pacto de lucranda dote.

14 † ex hac glo. notandum est, quod valet pactum de lucranda dote solu. matri. per mortem vxoris, quod pactum sortitur effectum etiam existentibus liberis. l. vnica cum glo. ꝙ si dos consti. matri. petatur, & §. dotes in auth. de nup. & ita tenet Pau. dicens hoc menti tenendum. & pro hoc Alexā. adducit l. 2. cum glo. de pac. dota. & istud indubitatum est, qñ tale pactū fit cū muliere dante dotem, vt inferius dicet, & ex hoc inferri pōt, qđ l. si vnquā. C. de reuo. dona. locum non habet, qñ fit donatio in ꝯctu matrimonij, quia cū matrimonia contrahantur ad sobolem procreandam, vt est l. 1. sup. eo. constat mulierem cogitasse de liberis, quo casu non procedit dispositio d. l. si vnq̄ fm Bar. in l. Titia. §. Imperator. col. fi. ff. de lega. 2. sed Senen. dicunt se & Alex. consuluisse ꝯtrum, eo quia vt non fiat reuocatio per d. l. si vnquam debet expresse constare, ꝙ de liberis sit cogitatum, quod in dubio non præsumitur secundum Barto. in d. §. Imperator. quę responsio non tollit fundamentum, eo quia per contractum matrimonij in genere præsumitur cogitatum de liberis, ideo reuocatio cessare debet, ac si in specie de liberis esset cogitatum l. qui iure militari. ff. de mili. test. Pau. in cons. 21. circa fi. Bal. in l. 1. in fi. C. de inoffi. dona. & inquantum dicit Soc. l. si vnquam non habere locum in donatione ob causam, & sic in donatione remuneratoria, & allegat Bald. & Ange. in l. si vnquam dicite, quod idem tenet Rom. cons. 16. incip. pro decisione eorum. & in l. si vero. §. de viro. in 46. fallē. ff. sol. mat. Alex. consi. 40. incip. super primo dubio lib. 4. & consi. 26. incip. preclare & subtiliter. ad fi. in 3. lib. & rō est, quia l. si vnquā exorbitat a lege communi. §. perficiuntur. instit. de dona. intelligendum ergo est in donatione vera & propria, non autem in donatione remuneratoria, q̄ est impropriè donatio l. Aquilius regulus. ff. de don. & quę habet instar donationis l. sed si lege. §. consuluit. ff. de petit. hæredit. faciunt not. per Bar. in l. Modestinus. ff. de donat.

15 † Sed iuxta hoc dubitatur, an in casu isto assertio donantis probet merita, quæ dicit sibi per donatarium fuisset collata, alias in q. facti dicebatur ꝙ sic. quia hoc casu nō prohibetur posse donare, ideo succedit doc. Bar. in l. si forte. in fi. de cast. pec. Ego autem cum essem aduocatus partis aduersæ, tenebam contrarium, quia potest prohiberi donare, ideo asser tio donantis non probat merita & c. Bart. in d. l. si forte. assumptum probatur,

16 † quia non potest pater donare cum hoc pacto ꝙ donatio non possit reuocari natiuitate filij, quia l. si vnquam emanauit fauore filiorum, nō patris, ideo ei per pactum præiudicari nō pōt l. pe. C. vt in poss. leg. l. quod de bonis. §. in fin. ad l. Fal. & ita tenet Old. consi. 163. incip. quidam habens vnicū filiū. Io. And. in ti. de instr. edit. §. porro. vers. hoc autem certum est. Rom. consi. 269. incip. nō est dubiū. vbi dicit reiectis subtilitatibus sequendam esse opinio. Ioā. And. & idē tenet Albe. & Sal. in d. l. si vnquam. & ita fuit pronunciatum, sed addite, ga

17 verius dici potest, quòd immo assertio probet merita, † quia patri permittitur donare in pręiudicium etiam filiorum nasciturorum, & pacisci potest quod illa donatio non reuocetur natiuitate filij, prout tenet Bar. in l. Titia. §. Imperator. ff. de leg. 2. ver. quęro vtrum. Rom. consi. 26. incip. pro decisione eorum. tertio dubio. Bald. & Fulg. in l. pe. C. de inoff. dona. & ita tenui in l. nemo potest. in 24. colum. cum sequen. infra de lega. 1. vbi pro hac opin. induxi tex. in d. l. si vnquam. Redeundo ad principalem illationem pro ea adduci potest tex. in l. Deo nobis. C. de episco. & cler. vbi pactum de lucranda dote sortitur effectum, licet mulier ingrediatur monasterium, & tamen monasteriū habetur loco filij. c. in præsentia. de proba. sed pro solu. dici potest, quod monasterium non habetur loco filij in casu isto, per ea quæ not. Bald. post Mar. Sili. in auth. nisi rogati. ad fin. C. ad Trebel. Abb. in c. in præsentia. colum. 12. de proba. vbi dicunt

18 † quòd monasterium non habetur loco filij, nisi in casibus a iure expressis. sequendo tamen istam illationem non obst. responsio tradita per Socin. ad. l. 1. C. si dos constant. matrimon. quia si fieret reuocatio quæ fit per. d. le. si vnquam secundum Barto. in l. Titia. §. Imperator. colum. pen. non esset opus quòd natis filiis mulier reuocaret pactum de lucrāda dote, quinimo si diceret, non aliter declarata voluntate sua in hoc, possent nihilominus eius heredes vendicare bona dotalia, si verum esset quia natiuitate filij pactum reuocaretur, moueor ex not. per Bald. in c. imperialem. §. insuper. de prohib. feudi alienatione per Fede. in vlti. feudo. Paul. in l. omnimodo. in princip. C. de inoffi. testa. dicunt, quòd in casibus in quibus vasallus ipso iure amittit feudum, facultas priuandi vasallum trans it ad hæredes domini, licet ipse dum vixerit nihil de hoc fuerit conquestus. & sic limitatur tex. in cap. fi. de don. & in l. fin. C. de reuo. dona.

19 † Inquantum supra dixi mulierem priuari dote committendo stuprum in viduitate, dicite quòd isto casu non sufficit probare stuprum seu adulterium præsumptum, sed est necesse, quòd vere probetur hoc crimen, vt amittatur dos, ita consuit Pet. de Ancha. consi. 40. incip. probata sententia tanti viri. pro hoc adducit text. in §. qui vero plurimo. in authent. vt liceat matri & auię colum. 6. quam credo voluisse inducere in illis verbis, & si huiusmodi accusatio veras esse ostenditur, quę decisio non est

30 vera.† & in contrarium allego Bal. in c.tuę.de procura.vbi for tius voluit, quod si mulier deprehẽdatur in præparatorijs adulterij,dotem amittit.de quo d.Bald.feci mentionem in rubrica de iur.patro.& illud sequutus sum. Præterea, pbatio presumptiua sufficit, qñ agitur de imponẽda pęna mortis pro tali crimine,ergo multomagis illa sufficiet in casu isto, in quo agitur de imponẽda pœna pecuniaria l. in seruorũ ff.de pœnis.assumptum probatur in l.& si adulterium.C.de adul.non ob.tex.adductus per Anch.nam accusatio dicetur vera,si crimen adulterij præsumptiue fuerit probatum, cũ iuris pręsumptio dicatur

31 veritas l.si.ff.de proba.† Iuxta præmissa moueo difficultatẽ. an pactũ de lucranda dote validũ sit, si maritus decesserit superstite muliere.in ista.q.vt plene & perfecte d scutiatur casus sũt considerandi aliqui. Primus casus est,quando mulier dans dotẽ paciscitur cũ marito, vt ipse lucretur dotẽ, etiã si decesserit vxore superstite,& isto casu pactũ non valet l.2. ff.de pac dota. & rõ est,quia ex tali pacto conditio dotis fit deterior. quia mulier remanet indotata,ideo redditur nullum huiusmodi pactũ

32 l.de die.& l. Attilicinus sup.de pac.dot. Secũdus casus est,† qñ pater mulieris tẽpore, quo tradidit filiam nuptui, & sic ab initio paciscitur cũ genero,vt ipse lucretur dotem,ẽt si decesserit vxore superstite,& isto casu tale pactum nõ valet, & ita voluit Bar.ɋ.1 6.inci. Titius maritauit suã sororem.adducit tex. vbi videtur esse casus in terminis in l.quãuis.C.de pac. conuen. & idẽ vult gl.cũ dos in prin.super gl.in verbo,velit.de pac. dot. & Sali.in d.l.quãuis.hãc opi.tenet Soc. & Ias. Sed cõtrariam opinionem quod imò valeat pactum,tenet glo.in l.quamuis,quę vult q ideo ibi non valuit pactũ, quia fuit nudum nõ vallatum stipulatione, quod in pacto non sufficit.l auie.C.de iur.dot. & illam gl.sequuntur ibi Cy. Ang.Ro.in §.seq.illa opinio de iure verior est,pro qua adduco text. in l. cum dos in prin. ff. de pact. dota. vbi dicit, quod in initio dotis dandæ potest pater legem, quam vult etiam citra personam mulieris apponere, si ergo permissum est patri ab initio apponere pactum quod vult, ergo & pactum de lucranda dote etiam superstite. Præterea pater potest stipulari sibi, & ad commod m alterius qui primo casu pater cogitur assignare dotem pro filia volente iterum nubere l.si socius pro filia. ff. pro socio. auth. sed quamuis. C.

33 de rei vxo.actio.quod secus videtur esse in alio casu.† Nam respondeo,ɋ imo in isto casu pater cogitur dotare filiã, cũ filia sit indotata nõ ex facto suo sed ex culpa patris, qui huiusmodi stipulationem interposuit.auth ɋ locũ C.de col. Bart. & doc. in l.si cum dotem.§. solutum inf.eo.& si diceres prout dicunt Salic.in d.l.quamuis.Socin & Moder.hic posset interesse mulieris quod tale pactum non valeret, quia patris facultates essent diminutæ &c. per quas dos constitui debet l.quæro.supra de iure dot.ad hoc respondeo,quòd non est præsumptio,quòd facultates patris minuantur sed potius augeantur l. cura. § deficientium.ff. de mun. & hono. & l. si defunctus. C. arb. tute. Bar.in l.ex diuerso.§ fi.inf.eo Præterea,sicut possunt diminui, ita etiam augeri, & sic auctis facultatibus dos esset constituẽda mulieri in maiori quantitate,& licet contingeat re pta ɋ facultates patris sint diminutę,& sic mulieri fiat præiudiciũ, quę minorem dotem esset habitura, illud tamen incommodum non consideratur l.si pater puell'e. C. de inoffi. test. l. de fideicom.C.de transac.† Non ob.l. quamuis. C. de pactis conuen.

34 nam ad illũ tex. respondeo, & do nouam intelligentiam vltra gloss. & doc. quia ideo ibi pactum non sortitur effectum,quia pater mulieris iam decesserat, & sic, non erat qui dotaret mulierem,ne ergo remaneat indotata, in subsidium mulier agit ad dotem contra hæredes mariti,& ɋ pater mulieris non viueret,probatur ex illo tex.dum dicit,quod mulier habet actionẽ integrę dotis, sed si pater viueret non competeret sibi integra actio,cum esset communis patri & filiæ l.2 §.quod si in patris. inf.eo.& ex hoc infero,quod si pater viueret,& ratione inopiæ non possit filiam dotare, tunc in subsidium mulier poterit agere & petere dotem non obstante tali pacto.argu.l.fi.§.1. ff. de eo per quem factum erit.& l.plane.§.1.ff.de leg. 1. faciunt no. per Barto.in l. post dotem. in 2 lectura.infr.eod in fin.Tertius

35 casus est,quando ex post facto pater paciscitur cum genero de dote lucranda,& hoc casu nõ valet pactũ,et ã si mulier cõsentiat,quia mulier pacisci non potest in præiudicium dotis l.2.de pact.dot. ergo non poterit patri paciscenti consentire l. si fundus.§.1.ff de pig.& si ɋ pronis de l.quoties inf eod.respondeo quod illud operatur communio actionis de dote.quæ est inter patrẽ & filiam argu.l.voluntas.C.de fideicommit.& qđ ibi ponit Bald. & Moder Quartus casus est,quando extraneus dedit mulierem,& ab initio facit huiusmodi pactum,quia valet, legem enim suæ rei dicit l.ob res.§.1.sup.de pact.dota. Præterea põt stipulari dotẽ sibi reddi l.vnica.§.accedit.C.de rei vxor. c. ergo & alij potest stipulari seu verius pacisci, quòd dos alteri

36 constituatur.† Quintus casus est,quando extraneus ex post facto paciscitur de dote lucranda,& valet tale pactum si ad id accedat consensus mulieris.d.l.ob.res.§.1 ff.de pac.dota.& si dices,cur diuersum in patre, qui vt dixi, non potest ex post facto facere tale pactum etiam accedente consensu filiæ.respondeo, ɋ permissum est hoc pactum in extraneo ratione donationis præcedentis per extraneum collatę in mulierem.argu.l. si vero non remunerandi.§. Papinianus.ff. manda. qui. n. pro-

27 hibetur † alienare,nihilominus donare seu alienare potest alicui,a quo bene merita recepit c relatum de test.l.2 C.si aduersus vendi.iuncta.l.fina.C.si maior factus. Roma. in l.si autem nuptias infra.eod.Iaso.in l.ex hoc iure in 16.colum. versi. effectus.11 ff de iusti.& iur. sed in patre non adest ista liberalitas, cum filiam cogatur dotare.l.vnum ex familia.§. si de Falcidia, ff.de leg.2 & ex istis habetis istam difficultatem plenius expe-

28 ditam.† Sed iuxta hoc succedit alia difficultas, si maritus capiatur ab hostibus.quo casu de iure ciuili soluitur matrimo. l. 1.sup.de diuortijs.an eo casu mulier dotẽ repetere potest. Pau. in rub.§.eo.tenet quod non,per tex in l.si quidem.C. solu. matri.sed ipsum impugnat ibidem Alex. in 5. colum. per l.si quis stipuletur infr.eod.& ad l.si quidem.respondet vt ibi per eum. pro qua ratione est text. licet illum non alleget in l.nec nos.C. de cap.& postlimi.reuersis,sed considera,si opinio Pau.potest defendi. Nam vt dos repetatur per dissolutionem matrim. est necesse, quod omni respectu & simpliciter matrimonium sit solutum,vt in rub.sup.eo.iuncta l. hoc legatum.ff.de leg.3. sed captiuitate non omnimodo, nec simpliciter soluitur matrim. l.vxores. ff.de diuor. igitur. † Præterea licet captiuitate soluatur

29 matrimo. nec reintegretur fictione post liminij. l. cum duę in si inf.de cap.vbi dicit, quòd matrimon. consensu reintegretur qui est quid facti.l.in bonefidei.§.si in fi.ff.de acqui.rerum domi.in his autem quæ facti sunt postliminio locus non est l. denique & l.nec vxilem.sup.ex quib. cau. mai. attamen spes est. qđ matri. hoc debeat reintegrari tam ex parte viri capti quã mulieris ex parte viri,quia spes est quòd liberetur ab hostibus, vt per Bart.in l.si sub conditione.colum.2.ff.de testa.tute.ex parte mulieris est spes, nam nisi reintegretur matri: cum viro ab hostibus reuerso ad pœnas dissidij tenetur. l. non vt a patre. in fi.de cap.quæ penæ ponuntur in l.fin. C.de repud.præsumptio est,quod reintegrabit matrimon.ne patiatur premissas pœnas. arg.l.cum de indebito.ff.de proba.nõ ob.l.si quis ita stipuletur quia respondendo dico. quod ibi repetitur dos virtute stipulationis conceptę illo modo, videlicet si quo casu nupta esse desierit,quę verba important,ɋ pro parte & non in totum matrimonium fuerit dissolutum,dos repetatur.iuxta glo.in cle.1.in verbo,aut casum aliqua parte.de foro competen. vel aliter respondeo, ɋ ibi dos non erat restituenda mulieri, sed alteri qui eam fuerat stipulatus,ideo diss luto matrim. captiuitate,actio cõpetit ei,quæ nõ auferetur.ẽt si post modũ matrimoniũ reintegretũ l.insulã.§.f. ℨ e.sed nõ sic est in casu.in quo cõpetit mulieri actio ad dotẽ per rationes præmissas, & ex istis sit expedita hęc difficultas.In eadem gl.ibi,& ɋ dicit solutũ dicit Barto. esse aduertẽdũ,quia tertius & quartus casus possunt dici idem cũ primo, quia primus casus loqtur. qñ maritus vergit ad inopiã,sed si maritus deportetur,vel dãnetur in metallũ,olim,& hodie perdit bona. l.deportatorũ.C.de pœnis. auth. bona dãnato. C. de bonis dãnato. merito ergo dos repetitur, quia vir deducit ad summã egestatẽ. Ias. hic subtilizando reprobat Bar.quia gloss. ponẽs quartũ casum allegat.l.si maritũ in prin ℨ e.qui loquitur, qñ pars aliqua bonorũ mariti publicatur, nõ omnia bona non põt ibi dici qđ talis maritus vergat ad inopiã,cũ supersint bona,ex quibus possit esse cõsultũ ipsi mulieri circa dotis restitutionẽ sed defendendo Bar.dic te ɋ ex quo ibi maritus cõmisit delictũ,ex quo pars bonorum fuit publicata, iam incipit maritus substantia sua abuti.§. Illud.in authent.de equalitate dot.colum.7.adeo dos repetitur,sicut quando maritus vergit ad ino-

30 piam,per Barto.in l.si constante.in 1.col.inf.eod.† Penultimo ex ista glo.no.est,quod si maritus constante matrim. redderet dotẽ mulieri,nõ liberaretur,& ratio huius conclusionis est,quia hæc restitutio facta illo tẽpore habet instar donationis l.i. C. si constã.matri.quæ est prohibita omnimodo inter virum & vxorem toto titu ff.de dona.inter virum & vxorem. præmissa ɋclusio cõmuniter est approbata hic per Bar.pro qua adducitur text. in l.si.§.de iure dotiũ.l.si pro rata.§.1.ff.de reli.& sump.fun.facit etiam.l.quãuis ℨ,eo.titu,ex causa honesta de qua ibi mulieri recte sol itur dos constante matri.ergo ex alia causa non recte ei soluitur dos.& per consequẽs maritus non liberatur. §. nũc admonendi.insti.quib.alie licet vel non.Iac.de Are. tenuit cõtrarium,vt hic refert Bart.per tex.in l.si vir vxori.§.1.ad Vellei.

31 cuius opinionẽ defendit Are.quia † qđ maritus non possit soluere dotẽ cõstã.matri.& qđ ista restitutio nõ valeat,fuit introductũ fauore mariti,vel eius hæredũ l.1.C.si constã.matr.siergo irritatã ista restitutio dotis in fauorẽ mariti restituentis,qui censetur donare, hæc nullitas non põt allegari a donatario ad ipsius fauorẽ.l.Iulianus.§.si a pupillo ff.de acti.emp.& vendi. l.eleganter.in prin. ff.de dolo.facit l.no omnis de proc.& no. per Abb.in c.causam quæ de iudi Præterea,si mulier facta fuit

locupletior

locupletior in aliquo ex restitutione dotis, non videtur posse
illam impugnare, cum ex illa lucrum sentiat l. cum in fundo.
§. si fundum. ver. φ si mulier. ff. de iur. do. l. si seruus plurium. §.
32 1. ff. de leg. 1. sequendo opi. glo. & omniũ considera, † dos pro-
hibetur restitui mulieri constante matri. tum ex fauore mari-
ti, qui priuat se commoditate dotis. d. l. 1. C. si constante matri.
tum fauore mulieris, ne dotem receptam amittat l. mutus. §.
manente. ff. de iure dotium. ibi, non perditure mulieri. ergo
potest allegare restitutionem dotis sibi factam esse nullam cũ
etiam eius fauore sit prohibita talis restitutio, ex hoc tolli pōt
fundamentum Aret. Non ob. secundum, quia quando mulier
fit locupletior, maritus liberatur, & licet illa liberatio contin-
gat magis iure compensationis & exceptionis doli, quam iure
voluntaris solutionis, vt dicit hic Barto. per text. in l. apud Cel-
sum. §. si quis pupillo. infr. de excep. doli. istud tamen nihil re-
fert. quia habito effectu, de modo non est curandum l. si ma-
ter. C. de instit. & substit. l. si mulier. ff. ad Trebel. Inquantum
33 dictum est † quòd dotis restitutio habet instar cuiusdam do-
nationis Raph. Cuma. contra hoc arguit, nam si ista restitutio
habet instar donationis, ergo solu. matri. conualidatur, & libe-
rat maritum, ideo non posset conueniri a muliere, cum sit do-
natio quæ est prohibita inter virum & vxorem, nisi confirme-
tur morte l. donationes quas patentes. C. de dona. inter virum
& vxo. l. Papinianus. & ibi glo. & Barto. ff. de dona. inter virum
& vxor. ergo mortuo marito non debent eius hæredes posse
conueniri. huic differentię respondet Raph. Cuma. vt hic per
eum, cuius rationem hic sequitur Iaso. quæ nihil est, quia nega
ri non potest, quin restituendo dotem veniat traditio, ideo do
natio illa debet confirmari morte mariti restituentis, ideo cō-
sidera, quod si maritus qui dotem restituit, decessit ante vxorē
tūc ista restitutio quę habet instar donationis, & confirmatur
morte, & si mulier facta sit locupletior, heredes mariti non
possunt cōueniri, si vero mulier, cui fuit restituta dos, decedat
ante maritum, tunc illa restitutio cū habeat instar donationis,
confirmatur morte mulieris donatarię l. si inter virum. ff. de
rebus dubijs l. a marito. C. de dona. inter vir. & vxo. ideo mari-
tus superstes repetere poterit dotem ab hęredibus vxoris cum
fructibus ex die restitute dotis, & istud est quod vult tex. in d. l.
1. C. si const. mar. dos peta. Vltimo inquantum glo. dicit, quod
34 in quibusdam casibus † dos restitui potest constante matr. hic
dubitatur, an in dictis casibus si fiat dotis restitutio constante
matrimon. soluens liberetur, & pono quæstio. in qua alias cō-
sului in ciuitate Mutinæ. Quædam mulier cuius maritus in car
ceribus detinebatur propter ęs alienũ, quo premebatur, pacta
est cũ socero suo, vt eius dote recepta maritũ a carceribus libe
raret, & ita socerũ soluētem dotē ob istã causam liberauit, de-
mũ mortuo marito mulier hęc agebat contra socerũ, vel eius
hæredē petendo dotē, & allegabat, φ socer nō fuerat liberatus
ex restitutione dotis illi factę cōstan. matrimo. ego autē cōsul-
ui ꝯ mulierem motus primo, quia qñ dos restituitur mulieri
constante matr. ex causa honesta & probabili, tūc ex hac resti-
tutione soluens dotem liberatur, & mulieri non superest actio
ad dotē consequendã l. quamuis. ĩ. eo. l. mutus. §. manente. ff.
35 de iure dot. sed † nemo inficiabitur solutionem factam per so-
cerũ nurui, vel alij de eius voluntate, vt maritus redimat a car-
ceribus processisse ex causa honesta & probabili, igitur ex hac
socer ipse liberationē fuit cōsequutus, φ aũt ista fuerit honesta
& probabilis cã, probat rōne & lege. ratione, nã vir. & vxo. di-
cunt socij diuinæ & humanę domus l. aduersus. ff. de cri. expi.
hær. l. 1. ff. re. amo. & dicũtur adinuicē coniuncti. l. si. §. sed cũ in
cōiuncto. C. de furt. sicut ergo si soluat dos mulieri existēti in
matrimonio vt redimat filios, fratres, aut parētes, soluens libe-
ratur, sic ēt si soluatur mulieri dos per socerum, vt redimat vi-
rũ a carceribus, ex hac solutione veluti ex honesta causa facta
dicemus socerũ fuisse liberatum. Confirmatur hoc fundamē-
tum ex ijs, quæ dicit Barto. in disputatione incip. mulier habēs
amplum patrimoniũ. vers. 9. probo sic, vbi dicit, φ tales vī esse
affectus inter virũ & vxor. qualis est inter patrē & filiũ l. 1. §. fi.
ff. de lib. exhi. & l. 1. §. fi. ff. de min. qđ ergo dispositũ est in d. l.
q̃uis de redēptione quæ fit de fratribus seu parētibus mulieris
procedit etiã in redēptione mariti. cuius nō minor est affectio
q̃ parētis, vt. ŝ. dictũ est. Secūdo principaliter hoc probatur in
l. mutus. §. manēte. ff. de iur. dot. quē sic induco ibi, solutio do-
tis fieri potest mulieri cōstan. matrimo. vt virum egentē susti-
neat, si ergo causa alendi virum egentem existimatur iusta &
probabilis, ex quo mulieri rectè solui potest dos cōstan. matri-
mo. ergo multo magis redēptio mariti incarcerati censeť iu-
sta & ꝓbabilis cũ sic redēptioni carcerati & detenti iura nō mi
nus faueãt, q̃ causę alimentarię. §. sacre. insti. de rer. diui. c. char.
12. q. 1. facit tex. in auth. sed hoc ꝑlenti. in fi. C. de san. epis. col. 9.
36 Cōprobeť & tertio, † nã dos restitui pōt mulieri, & restituens
libereť, qñ eius conditio fit melior. l. fin. ff. de iur. do. sed ex ista
restitutione facta ob causam, vt maritus a carceribus libereť,
conditio mulieris facta fuit melior, ergo insurgit liberatio. as-
sumptum probatur ex not. per Bar. in l. quamuis infr. eod. vbi
dicit, φ si maritus expendit pecuniã dotalē mulieris non habi
to eius consensu non tamen contra eius voluntatem, vt libera
ret coniunctum vxoris a captiuitate, pro hac summa tollitur
actio dotis, etiam si huic redēpto mulier non erat successura
ab intestato, quia naturali quadã ratione maritus dicitur ꝯ ges-
sisse vtiliter negotium ipsius mulieris, ideo cogitur ipsum, si-
cut si re ipsa ipsum negotium vtiliter fuisset gestum l. si pupil-
li. § itē quia. ff. de neg. gest. & cum illo dicto Bart. ibi transeunt.
Mod. Pau. Alex. Bal. in l. si pupilli. §. quid ergo. & Ang. in §. itē
quæritur. ff. de neg. gest. cum ergo ex hac pecunia soluta de vo
luntate mulieris eius maritus fuerit redemptus, & sic persona
eius coniuncta. & cum qua existimatur vnum & idem corpus
c. gaudemus de diuor c. admonere. 33. q. 2. naturali quadã ra-
tione eius negotium dicitur vtiliter gestum, ideo cogitur il-
lud ratum habere. Quarto & vltimo probatur illa cōclusio ex
37 not. per Bar. in l. Sancimus. ŝ. de iur. do. † vbi quæritur, dos fuit
data non marito, sed patri mariti, demũ pater emancipat filiũ,
& dotem restituit filio consentiente vxore, an liberabitur so-
cer, ita φ non possit de cętero conueniri. etiam si maritus dotē
ipsam consumpserit decidit ibi Bar. post Richar. malũ. φ socer
non poterit amplius conueniri, & idem volunt Paul. & Ro. in
l. si cum dotem. §. transgrediamur in fi. inf. eo. Paul. Alexan. &
Mod. hic. Io. And. in addi. ad Spe. in ti. de dote post diuortium
restituēda. in prin. in addi. inci. forma sequens. vbi pro hoc alle-
tex. in l. mutos in prin. ŝ. de iure dot. & in d. l. quamuis & ex
dictaru. ll. allegatione facta per Io. And. infero illũ velle, φ non
solum in casibus ibi expræssis restitutio dotis fieri possit mulie
ri constante matrim. ita quòd restituens liberetur, sed etiam in
alijs casibus in quibus versatur honesta & probabilis causa re-
stituendi ipsam dotem, prout in casu isto. in quo dos fuit solu-
ta pro redemptione mariti, nec mirum, quia lex quæ ponit ual
lentias, extenditur ad casus similes c. cum dilecta. ver. nos igi-
tur. de confirma. vtili vel inutili. glo. in l. 1. C. de condictione in-
38 de. Abb. in c. translato. de constitut. & c. fi. de rescrip. † Succes-
siue ponunt hic Moderni alios casus in quibus constante ma-
trimo. dos venit restituenda, & primus casus est, quando seui-
tia viri vxor fuit expulsa. vel illa ex se decessit de marito. qa ab
illo male tractabatur, ita decidit Bald. in l. fin. C. de sententijs
quæ sine certa quantitate proferuntur. eo quia dos non debet
esse pęnes illũ, qui non sustinet onera matrimo. l. pater filiæ. in
prin. ĩ. de excep. dol. ꝯfirmat hoc Alexã. qa dos est propriũ pa-
trimoniũ mulieris l. 3. §. sed vtrũ. ff. de min. l. vnic. §. accedit. C.
de rei vxo. act. istã opi. approbat hic Soc. quia si mulier expulsa
seorsum habitat a marito, pōt expensas ab eo petere, vt voluit
gl. in c. significasti. in gl. 1. de diuor. a ꝯrio sensu. & Bal. in l. 1. C.
de legi. ergo maritus non dř sustinere onera matrimonij, qa si
diceretur onera sustinere, faceret fructus suos l. pro oneribus.
C. de iur. dot. Alex. in hac difficultate allegat Io. And. tenētem
ꝯrium in tit. de don. inter vir. & vxo. in §. nunc de. sed corrupta
est hæc allegatio, quia istud ponit in tit. de dote præstanda post
diuortiũ. in primo ꝯrio incipiente, Odof. vbi dicit, φ quãdoq;
est casus dotis restituende, & tunc maritus non sustineret one-
39 ra, vt cum eiecit eã de domo. † & subdit hic dominus Alex. qđ
in iudicãdo & consulendo non parum vrget authoritas Ioan.
And. & istã opinionē ꝯsulēdo approbat Pau. de quo dec. nullã
faciũt mētionē cons. 392. inci. visso quodã libello porrecto. col.
pe. vbi dicit, qđ maritus vxori separate tenetur solum ministra
re expēsas necessarias. residuũ vero pōt retinere. quia si fructus
dotis non sufficerent ad alendũ vxorē, imò si nulla esset dos, te
neretur vir præstare integra alimenta ipsi vxori, cũ sine sua cul
pa nō esset expulsa, sed seuitia vir, vt no. per Cyn. in l. vxorem.
C. de neg. gest. ergo ꝯ si fructus dotis excedant alimēta, debet
apud ipsum residuum remanere, vt contrariorum eadem sit
disciplina l. fi. in princ. ff. de leg. 3. & l. is qui contra. ff. de vulg.
& pupil. & ista opin. verior videtur, & ita de facto interrogatus
sępius respondi. pro quo faciunt, quia regulariter maritus non
cogitur dotem restituere constante matrimonio nisi in casu l.
si constante solu. matrimo. & in casu c. primi. vt lite non con-
testata, huic ergo regulæ inhærendum erit, cum in hoc casu
contrarium non reperiatur l. ab ea parte. C. de proba. Bal. in l. si
tutor. C. de seruo pigno. dato manumisso cũ vulga. Non ob. l.
40 pater filiæ. & si. iura. quia fateor, † φ maritus qui non sustinet
onera matri. nō possit petere fructus dotis nondũ receptos, sed
fructus dotis iam receptos, & a se perceptos lucrabitur, & illos
non cogitur restituere, & ita respondet Pau. in dicto cons. Vel
aliter respondeo, φ maritus adhuc sustinet onera matrim. cũ
alat se & liberos. & etiã ipsi vxori tenetur pręstare alimēta ex-
tra domũ, vt dixi supra allegãdo glo. in c. significasti de diuor.
& Bal. in l. 1. C. de leg. & ex hoc potest responderi ad fun[illegible]
41 Soc. † Secundus casus quem ponunt doc. quando pa[illegible]
tem recepit a nuru emancipat filiũ, & ei dotē [illegible]
iussu nurus, nã liberabitur pater ex ista [illegible]
constante matri. istud decidit Barto. p[illegible]

sanè.C.de iure dot.quē sequuntur doct.hic relati per Alexan.
considera tamen,si istud quod ponit Barto.in d.q.de filio emā
cipato importet iuris minuterium. ita quod aliud dicendum
sit.si pater restitueret dotem filio in potestate seorsum a se ha
bitanti, & videtur dicendum, quòd non procedat illa decisio
in filio in potestate, quia pater soluendo dotem filio in pote-
state censetur ei donare fructus dotis, donatio autem a patre
facta filio in potestate non valet etiam respectu fructuum vt
infra dicetur. breuiter dico quod illa decisio procedit in filio
42 in potestate,† quia dos debet esse apud eum,apud quem sunt
onera matri. l. si filia.§. hoc amplius. ff.famil. hæreiscun.l.si is
qui.§.1. ff. de iur. dot. ideo potest cogere dotem restituere ex
disposi.legis,vt per Bart. in l. si cum dotem.§.transgrediamur
43 infra eod. soluens † ergo dotem socer liberatur,ne decipiatur
sub authoritate legis l.1.in fin. C. de his qui veniam ætatis im-
petra.& ita hic concludit Iaf.inferens,quòd etiam si ignoran-
te muliere dos restitueretur per socerum, adhuc liberaretur
ex quo soluit filio, constito quod filius erat homo diligens, &
probatę vitæ, & istud etiam voluit Bald. in tractatu de dote in
7.parte in 14.priuilegio.colum.4.Non ob. ratio in contrarium
quia exquo pater liberat se ab onere præstandi alimenta filiæ
& vxori & aliis liberis restituendo dotem filio, nō dicitur pro-
prie donare sed compensare,ideo valet talis restitutio. arg.l. si
quis pro vxore.§.fi.de dona inter vir.& vxo.& inuenio Ange.
44 ita tenere in l.si cum dotem.§.transgrediamur infra eod. † sed
Ioan.de Imol.istud non admittit in filio in potestate.nisi quā-
do incepisset seorsum habitare a patre cum sua vxore de vo-
luntate patris,secus si absq; eius voluntate,quia tunc imputa-
retur filio,exquo seorsum velit habitare, nisi forte ob aliquam
iustam causam nō posset simul cohabitare cum patre, vt quia
pater est nimium seuerus, vel quia filius habet nouercam, cū
qua semper habet contentiones, vel quia filius haberet vxorē
iuuenē & pulchram, & pater esset homo improbatę vitæ, &
admitteret in domo socios sibi similes,nam tunc filius potest
discedere a patre,& recusare morari cum patre.argu.l.grauis.
§.fin.ff.de alimen.& cib.lega.& l.non aliter.ff de viu. & habi.
hoc ergo casu dicendū est, quòd teneatur pater dotem nurus
filio assignare ex æquitate de qua in l.si is qui.§ ibi dos.ff.de iu
re dotium.& istam opinio. late sequitur Bald.in tract.de dote.
45 35.speciali.7.partis. Prædictis add.te,quod † si pater permittat
filio tenere dotem vxoris, & illam fructuare,videtur tacite do
nare fructus ipsius dotis,licet socer alimentet vxorem,filium,
& liberos,& ideo mortuo patre non poterit molestari a fratri-
bus,nec cogi vt tales fructus conferat.ita dicit Bal.in l.2.C. fa-
mi.hercis. & est authent. ex testamēto.C.de collat.per l.cum
oportet.§.si n autem.C.de bon.quę lib.& l.contra nurum.ff.te
rum amo.Ista doc.non procedit,si teneamus opi.quam tenuit
Barto.in d.l.oportet.§.si autem.& ibi Sal.& Bald.in authent.
excipitur. C. de bo.quę dicit. quod donatio vsusfructus tacite
vel expresse facta filio in potestate statim valet, nec morte cō-
firmatur,ideo venit conferenda fratribus, iuxta not. per doct.
in auth.ex testamento.C.de coll.sed tenendo aliam opinio, ꝙ
illa donatio statim non valeat, sed expectet confirmationem
morte parentis,quam tenuit glo.in d.§ si autem.& glo.in d.l.
2 C.de inoffi. don. quæ opinio est verior secundum Raph. in
d. §. si autem. iterum procedere potest ista decisio, quia talis
46 donatio morte confirmata habet vim legati. † legata autē nō
conferuntur l.a patre.& l.ea demum.C.de coll. & ita no. in d.
auth.ex testamento. breuiter distinguendum puto in proposi-
47 ta.q.quod † aut pater recusat ab initio vsumfructum vt filio ac
quiratur,& cum isto casu valeat statim donatio.argu.l.si spon-
sus.§.si maritus.ff.de donat.inter vir.& vxo.tunc tales fructus
erunt conferendi.aut pater acceptauit vsumfructum, & illum
postea donat tacite vel expresse filio in potestate permittendo
eum percipere fructus & tunc cum ista sit proprie donatio nō
valet statim,sed venit confirmanda morte parentis,ideo mor-
tuo patre tales fructus non erunt conferendi, quia talis dona-
48 tio habet vim legati,quod non confertur,vt dixi Tertius† ca-
sus est,qui ponitur in l.si constante.§.sed & si econtrario.C.de
dona.ante nupt vbi constante matrimo.dos potest diminui,&
etiam donatio propter nuptias,& ratio est secundum Cyn. &
Iac.de Aret.ibi,quia mutua seu reciproca est illa donatio, quæ
non est prohibita inter vir.& vxor.l.cum autem.§.vir & vxor.
supra de donatio.inter virum & vxor.quæ ratio non concludit
secundum Card. hic & Salic. in dicta l. si constante. eo quia si
dos diminuitur maritus amittit commodū illius dotis qđ ve
niebat vxori,& sic vir fit pauperior,mulier aūt fit locupletior,
sed ex donatione propter nuptias diminuta maritus non cōse
quitur commodum fructuū, quia illa omnimoda spectant ad
eum,non autem ad vxorem.prout vult gloss.in auth.dos data.
C.de donationibus ante nupt.ideo nō est mutua hæc donatio
ideo gl.in d.l.si constante. qua ibi sequitur Salic. dat alium in-
tellectum ad illum text.& illum dicit procedere solum in do-
te promissa non data,sed ista solu.non est admittenda,quia cū
maritus habeat actionē ad dotem promissam, dotem ipsam
censetur habere l.qui actionem inf.de regu. iur. sicut ergo va-
49 let diminutio in dote promissa, ita etiam in dote data.† Con-
firmatur. quia qui remittit in totum. aut in partem actionem
debitori.dicitur diminuere patrimonium suum,& fieri paupe
rior.l.tam si.iuncta l.quę autē in prin. supra de his quæ in frau,
dem credito.cum ergo maritus fiat pauperior ex hac diminu-
tione dotis,& vxor locupletior sit,deberet esse prohibita,sicut
quando diminuitur dos data l.si sponsus.§.fina. ff de donatio-
nibus inter virum & vxor.cuius contrarium dicitur in illo tex.
Confirmatur per textum in l.ne autem supra de pact.dota. de
quo Roman. arguit in singulari 599. Tertio loco Soci.intelli-
git illum tex.procedere,quando diminuitur dos non in quan-
titate,sed in toto,prout loquitur principium illius tex propter
pactum lucrande dotis.sensus est istorum verborum, vt quia
diminuitur dos respectu lucri, quod debet sortiri effectū post
dissolutum matrimonium,diminuitur dos in quantitate con-
stan. mat. iste intellectus licet sit coloratus, non est tenendus,
quia principium tex. loquitur si recte inspiciatur, quando dos
& donatio propter nuptias augentur in quantitate,ergo.§. sed
& si econtrario. similiter est intelligendus in casu. in quo dos
diminuitur in quantitate, quia aduersatiua recipit qualitatem
in sequentibus,quę est in precedentibus l. Seio. §. Caius. ff. de
fundo instruc. glo. in.§.item lapilli. insti. de rerum diuisione.
Bal.in l.omnes populi.in 12.colum.ff.de iusti.& iure. Præterea
ponitur ibi casus contrarius principio illius legis, vt ergo bo-
na sit contrarietas,necesse est dicere,ꝙ sicut illa lex in sui prin-
cipio loquitur,quando dos augetur in quantitate, sic econtra
loquitur quando dos diminuitur in quantitate. Ideo nouissi-
50 me puto † dici posse, ꝙ ille tex. procedat,nedum in dote data,
sed etiam in dote promissa,& etiam quando non interuenit pa
ctum lucrande dotis.Et ratio illius decisionis est,quia sicut lex
tolerat,ꝙ mulier possit augere dotem constante mat.in fauo-
rem mariti,nec ꝓhibet huiusmodi liberalitatē, vt dicit illa lex
in prin.sic etiā admittit, vt maritus possit diminuere dotē in fa
uorem mulieris,vt æqualitas inter eos seruet,non enim debēt
maritus & vxor difformiter iudicari.c.gaudemus de diuor.sed
opponitur, cur non valet restitutio dotis facta vxori constante
matri.illam enim lex prohibet, quia habet instar donationis l.
vnica.C.si dos constan. mat. peta. cogita. Vltimo inquantum
superius dixi, ꝙ potest pater ab initio dotem stipulari reddi al-
teri etiam solu.mat. morte viri superstite vxore. & respondi ad
l.quamuis.C.de pact.conuen.tradēdo nouum intellectum ad
illam inueni postea tex. qui multum obst. in l.aliud.ff de pact.
dota. vbi dicitur, ꝙ pater non potest pacisci vt dos restituatur
filiæ citeriori die,& sic prolongando dilationem concessam a
lege.nisi sit hæres patris,& patri consentiat. intellectus quem
dedi ad l.quamuis nō satisfacit, quia licet pater esset mortuus
51 per hoc non expirauerat onus dotandi filiam,† quia tale onus
transit ad hæredes in l.rei iudicatę.§.2.infra eod.& Barto. in l.
post dotem.Glo.in verb.nec cogitur.ista glo. ponit nonnullos
intellectus ad istum text.In ea.gloss. ibi l.1.§.accedit. C.de rei
vxo.Barto sustinet istam lectu.ponendo casum,in quo pręces-
serat promissio extranei, & postea quādo dabat dotē, volebat
stipulari sibi. nā tūc nō cogitur maritus sibi promittere, quia
ius erat acquisitum mulieri.l.ex morte.in fin.C.de pactis con-
52 uen.& ratio est.d.§.accedit.confirmatur,qa ius † alicui acquisi
tum etiā sine facto suo,nō potest illi auferri sine eius volunta-
te.l.fin.ff.de pact.l.si dotē.§ 1.ff.queād.ser.amitt.Bald.& Imol.
in l. Insulam.§.si.inf.eod. Alexā. præsupponit Bar. velle,ꝙ isto
casu cogeretur maritus promittere dotem extraneo. similiter
reddere.sed istud est falsum l.de die.& l. Atticinus.ff.de pact.
dot.sed defendi potest Bart. ab ista impugnatione,eo quia ex-
traneus qui dotauit mulierem, ex post facto potest apponere
pactū qđ vult,dummodo accedat consensus mulieris.l.ob res
§.1.ff. de pact. dota.& istud admittitur propter donationē præ-
cedentē collatam in mulierem per extraneum illam dotantē.
argu.l.si vero non remunerandi.§.Papinianus.ff.manda. Facit
c.relatum.de testa.& l.v.si aduers.transacti.& quod no. Mod.
53 in l.ex hoc iure in 10.effectu.ff.de iusti.& iur.† Secūdo ex hac
glo.est not.ꝙ actio cōpetens extraneo ad dotis restitutionem,
est stricti iuris,nō autē bonefidei.idem vult glo.& Bart. in l.de
diuisione.inf.eod.Bar.& docto.hic.& hanc opinionē late pro-
sequitur Bald.in tracta.de dote.in 4.parte.sed idem Bartol.in
1.q.2.partis principalis vult, ꝙ immo talis actio sit bonefidei,
per l.1.§.1.C.de rei vxor.actio.tex.est in §.fuerat.insti.de actio.
in illa aduersatiua,præferri autem,vult enim tex.quod priuile-
giū prælationis de quo ibi, fuerit inductum prouidentia solius
mulieris, ergo priuilegiū concessum actioni ex stipulatu vt sit
bonefidei,de quo in prin.illius.§.fuit cōcessum cuicūq; perso
ne,vt recte stet illa aduersatiua.ista opin. Bar.defendi non pōt
eo quia dictū priuilegiū fuit ꝯcessum huic actioni fauore dotis
iste fauor fuit causa finalis huius concessionis. l. vnica.§.& vt
plenius.C.de rei vxor.act.iuncta.l.regula.§.pe.ff.de iur.& fact.
igno.

igno.ibi,initium constitutionis.l.fi.ff.de hære.insti.sed hic non-
versatur aliquis fauor,igitur. Præterea,priuilegiũ hoc fuit con
cessum actioni ex stipulatu, quam lex fingit interpositã ex par
te viri & mulieris.d.§.fuerat.sed in extraneo dotante lex nõ fin
git hanc stipulationem.l.vnica.§.accedit.C.de rei vxo. act. igi-
tur.Non obst.iura adducta per Barto.& primo.l.1.§.1.nam ibi
tex.ille loquitur,quando extraneus dat dotem pro muliere, &
non paciscitur illam sibi restitui, quo casu dos acquiritur mu-
lieri.d.§.accedit.nõ ergo mirũ si actio sit bonæfidei.Non ob.§.
fuerat,quia illa aduersatiua sic est intelligenda,quia priuilegiũ
prælationis cum sit introductũ fauore solius mulieris, non cõ-
petit suis hæredibus extraneis,sed priuilegiũ concessum actio-
ni ex stipulatu cõpetit hæredibus extraneis mulieris,quia subij-
ciũtur loco eius, sed extraneo qui nullũ ius habet ex muliere,
54 non competit,& illũ tex.declarat Bal.in l.1.col.3.ĩ.eo.† Tertio
no.est ex ista gl.quòd dilatio de qua in d.l.vnica.§.exactio.pro-
cedit ẽt in extraneo cui dos est restituenda. & idẽ vult Bar. hic.
& est communis conclusio,ꝯ quã instat Aret. adducendo Bal.
in l.si diuortio.inf.de verb.obl. sed resoluendo hanc difficulta-
tem considera tres casus.Primus casus est, qñ extraneus tẽpo-
re, quo promittit dotem,stipulatur dotem sibi reddi , nec alia
subsequitur stipulatio,& isto casu dicẽdum est, quòd sit locus
prædictæ dilationi , quia si illa a lege conceditur in præiudiciũ
mulieris,cui dos venit restituenda, multo magis cõcedi debet
in prçiudicium extranei. Prçterea,illud pactũ simpliciter cõce
ptum sumit interpretationẽ passiuam a iure cõi, & sic a dispo-
sitione.d.§.exactio.l.quæro.§.inter locatorẽ.sup.loca.l.1.§.sub
conditione.sup.vt lega. nomi. caueatur. & ex hoc tolliẽ quod-
dam funda.Are.de.l.ita stipulatus.in prin. inf.eo. Secundus ca-
sus est, qñ secunda interponitur stipulatio per extraneũ de do-
te restituenda,nulla expressa quantitate,& tunc idem dicendũ
est,quòd in proxima conclusione,dilatio.n.quæ inest primæ sti
pulationi vel pacto,censetur repetita in sequẽti,prout no. Bar.
in l.Stichum.§.1.de noua. Tertius casus est qñ interponitur se-
cunda stipulatio vel pactum de dote restituenda , & exprimiẽ
quantitas dotis,& isto casu cessabit præmissa dilatio,vt stipula-
tio aliquem effectum operetur,& ita loquitur Bar.in l.si diuor
tio.inf.de verb.obl.cuius dictum sic est declarandum per ea, q̃
55 ipse ponit in d.l.Stichũ.§.1.de noua.† Quarto ex ista gl.not.est,
quòd l.in omnibus.ff.de iudic. non habet locum in actionibus
stricti iuris,sed hoc reprobat Bar.per l.vniuersa.C.de prçci.im-
pe.offerendis.& in l.si creditores.inf.de priui. credi. & idẽ vult
Bar.allegans alia iura in l.1.ff.de condic.ob cau.& hæc est com
munis conclusio,prout dicunt Alex.& Moderni, pro quo ad-
ducit.l.quod in diem.in princ.sup.de petit.hæredi. ibi, stipula-
tione conditionali.iuncto vers.sequenti,illum referẽdo ad om
nia præcedentia. Vidi,& diligenter perspexi omnia, quæ faciũt
pro ista communi opinione. & nulla est , quæ illam probet vr-
genter , ideo disputatiue saltem defendi põt opinio huius glo-
sç,eo quia d.l.in omnibus,disponit de actione bonæfidei , ergo
excludit actiones stricti iuris.l.cum prçtor.ff.de iudicijs.l.nõ eo
minus.ff.de procur. habent.n.actiones bonæfidei pinguiorem
naturam,quam actiones stricti iuris.vt per Bart.in l.4. §. Cato.
in 4.opp.ff.de verbo.obli.non ergo mirum, si aliud statuitur in
actionibus bonæfidei, aliud in actionibus stricti iuris. pro opin.
gl.facit tex.in l.3.in prin.ff.de condict.ob causam. dum vult, ꝙ
si dedero seruum,vt manumittatur in certum tp̃s, cautio non
erit præstanda,nisi conuentum fuerit . Non ob.l. si creditores,
illa.n.est intelligenda de creditoribus , quibus competit actio
bonæfidei,prout loquitur.l.in omnibus . ita ẽt respondeo ad l.
in possessionem,quibus ex causis in possess. eatur. Non ob.d.l.
vniuersa . quia illa loquitur ẜm dilationẽ a principe cõcessam ,
& sic ex gratia in prçiudicium & voluntatem creditorum,illis
enim voluit lex subueniri mediãte præstatione idoneæ cautio-
nis,cum enim grauentur in illa dilatione præstita, cum eorum
voluntate,in alio debent alleuiari.l.cum qui.in prin.ff.de iure-
iurando.sed d.l.in omnibus . loquiẽ,qñ dilatio est concessa de-
bitori ex volũtate creditoris,& sic ex nihilo grauatur creditor,
cum fiat eius voluntate,debitor ergo nõ cogitur præstare cau-
tionem,nisi actio sit bonæfidei. Non ob.l.ꝙ in diem,quia intel
ligo illum tex.vt loquatur de debito solũ, de quo loquiẽ princ.
illius tex.pro quo fuit intentata petitio hæredi . & sic actio bo-
næfidei.§.actionum.insti.de acti.istud ostenditur ex verbis tex.
dũ dicit,cauere iudicis officio debebat de restituendo hoc de-
bito,pronomen enim,hoc,est demonstratiuum. l. hoc edicto.
in prin,& ibi Bar.inf de dam.infec. Nam in effectu alia iura, q̃
adducit Bar.in d.l.3.loquunẽ in alijs terminis. Vltimo circa istũ
tex.Bal.in d.tract.in 6.par.priuil.a 1.7.fallen.dicit,quod iste tex.
est correctus per dispositionem.l.1.& 2.C.ne fide. dotiũ denẽ.
ex quibus exprimitur ratio ne causa perfidiç inter cõiuges ge-
neretur,quæ ratio militat in casu huius tex. ergo eam compre
hendũt illæ leges virtute rationis in eis expresse. l.cum mulier.
ff.sol.matri.gl.est in Cle.1.in verbo , eligatur. de elect. sed hæc
opinio non placet,eo quia maritus in nullo grauatur , qñ cogi-
tur promittere dotem alteri , qñ nullum præsumitur incõmo-
dum,prout grauatur,quãdo cogitur dare fideiussores, propter
quod est obligatus ipsis fideiussoribus,& est quasi seruus eorũ,
prout dicit Bar.in l.si constante.§.quoties. inf. eo. Glo. in ver-
bo,nec cogitur. Bar.in expeditione huius gl. peruertit eius or-
dinem,sequor tamen ordinem Bar.prout consueui,qui primo
examinat illam materiã,qñ cogitur quis facere illud quod sibi
non nocet,& alteri prodest considerando quatuor casus vt hic
56 per eum. Successiue ex ista gl.no. Bar.† quod si extraneus stipu-
latur dotem sibi reddi,adhuc maritus non conuenitur inquan
tum facere potest,si promisit dotem restituere simpliciter, se-
cus si promisit dotem restituere expressa quantitate ipsius do-
tis.l.eum qui.§.si mulier.sup.de iur.dot.no.gl.in l. Nesennius.
in princ.ff.de re iud.gl.& Bar.in l.si prior.in princ.inf. eod.& ita
cõiter tenetur,sed conclusio habet difficultatẽ,& sic dici põt,
ꝙ si extraneus stipuletur dotem simpliciter,ẽt isto casu non ꝯ-
petat dictum priuilegium,eo quia illud fuit concessum mari-
to ob reuerentiã maritalẽ.l.alia.§.elegãter. inf.eo.l. vnica.§.cũ
aũt.C.de rei vxor.actio quæ reuerentia nõ debeẽ per extraneũ
marito , cũ ergo in persona huius extranei cessat rõ priuilegij ,
ipsum quoq; priuilegiũ cessabit.l.plane.iũcta.l.sicut.inf.de ope
ris libertorũ . Præterea, maritus non conuenitur nisi inquantũ
facere põt,quia simile priuilegiũ çque cõpetit vxori.l. non tm̃.
de re iudi.sed extraneo nõ cõpetit hoc priuilegiũ aduersus ma
ritũ, ergo nec çque marito ꝯpetere debet, vt æqualitas seruẽ .
d.l.non tm̃.in ratione dicendi.facit.l.fi.C.de fruct.& lit.expen-
sis.l.si cum es.§.pe.sup.de arb. Non ob.l.si prior. nã ideo ibi ma
ritus prior promittendo dotẽ secundo viro retinet prçdictum
priuilegiũ,quia illam promittebat tanq̃ debitor mulieris, exce
ptio ergo competens viro aduersus mulierẽ cõpetit ẽt aduer-
57 sus ẜm virum eius successorẽ.l.fi.§.1.sup.ad Velleia. facit† quia
ex qualitate successoris non variatur natura obligationis.l.2.§.
ex his ff.de ver.obl.l.cui fundus,in fi.ff.de condi. & demõ. Suc-
58 cessiue ex ista gl.no.Bar.quod quis dicitur esse suspectus † quã
do ex probabilibus coniecturis apparet legitime de causa suspi
tionis, nec sufficit iustificare suspitionem per iuramentum , vt
hic per Alex.adducentem quotas,sed Imo.post Ang.tenet,ꝙ
imò sufficeret probare suspitionem per iuramentum . per l.cũ
proponas.C.de bonis autho.iudi.poss.& idem tenet Pau. cons.
4.inci.pro pleniori examine.vbi dicit, quòd totus mundus hoc
obseruat , quia hic agitur de modico præiudicio , cum debitor
dans fideiussores debeat dimitti.l.si fideiussor.§.fin.ff.qui sat.s-
da. cogan. ergo sufficit probatio iuramentalis. l. thesaurus. ff.
ad exhiben.idem vult Alexan.consil. 19.incipien.viso processu
capturæ.lib.1.& istam opinionem in practica sæpius vidi obser
59 uari.† Dicite etiam aliud requiri pro validitate capturç proban
dum , vt est debitorem mutasse conditionem in deterius post
contractum celebratum in quid facti, ita dicit Imol. Alexand.
Areti.hic post Barto.in l.fin.de sponsa. & in l. si is a quo. §.fin.
infra , vt in poss. lega. sed an ista mutatio probabitur solo iura-
mento.dicas quod sic,quia sicut dictum est , suspitio probatur
solo iuramento, sic & ista qualitas iuramento probabitur , per
ea quæ voluit Bart.in l.solent.de alimentis & ciba.leg. & ita te-
net Pau.in d.consil.4. Id tamen quòd dictum est,quòd probã-
60 dum est† quòd conditio debitorum sit facta deterior post con-
tractum celebratum , limitatur non procedere , quando credi-
tor ignorasset casum suspitionis subesse tempore contractus
celebrati,tunc enim capi posset,ac si superuenisset causa suspi-
tionis,hæc enim duo çquiparantur.l.fi.C.de sponsa.& ita ibi te
net Barto.& in l.quæsitum.ff.de pig. Alexan.hic post doct. po-
nunt allegationes,quas quidem arguit hic Aret. quia creditor
fuit in culpa non explorando eius conditionem, cum quo con
tractum erat celebraturus , non potest ergo allegare istã igno-
rantiam,quia nõ est probabilis,assumptum probatur in l.3.inf.
de fideiusso.& in l.qui cum alio.ff.de regulis iuris.ideo pro re-
solutione huius difficultatis considera tres casus. Primus casus
est,quando debitor asseruit socium celebraturum cõtractum
esse idoneum soluendo,& isto casu procedit ista opinio.argu-
ment.l.penult. circa fin. ff.de iure dotium. & ita vult Paul. in l.
etiam.§.penul.infra eodem,& in l.1.infra de fideiusso. Secun-
dus casus est,quando debitor non dixit se esse idoneum,cõmu
ni tamen opinione reputabatur idoneus , & ita in ciuitate eius
nomen celebre erat, & tunc etiam procedat præmissa opinio ,
quia nulla culpa potest imputari creditori , qui cũ illo cõtraxit
non aliter explorata eius conditione. argu. text.in l.3. in princ.
ff.ad Mace.& tex.notabilis in l.si res pupillaris ĩ.de admin.tut.
Tertius casus est, quando debitor non sic reputabatur, & tunc
61 nõ procedat hæc conclusio.per l.qui cum alio.† Iuxta præmis-
sa quærit Alexan.an ignorantia sit probanda per creditorem ,
an vero creditori incumbat onus probandi scientiam credito-
ris,& allegat Bald.in l.si legibus. C. de episcopali audientia . &
in l.fi.C.de sponsa. qui tenet , ꝙ debitor probari debet scientiã
creditoris,quod probatur in d.l.fi.ibi,siquidem probatũ fuerit.
sed in contrarium arguit Alexan.de l.qui cum alio.ff.de regu-

lis iuris.& de l.3. in fi.de fideiusso.& ad d.l.vltima respondet,ꝙ
ibi agitur de pena, quo casu liquidissima debet esse probatio.
l.in testa.in fi.ff.de condi. & demonstra. iuncta. l.his verbis. §.
pe.ff.de lega.3.quæ sol.non placet,quia etiam vbi agitur de pę
na imponenda, sufficit probatio legis præsumptiua. l. si is qui
adulteri. C.de adulte.c.cum contumacia de hęre.in 6. Abb in
c.accedens de accusat.colum 3. hinc dicimus,ꝙ præsumptio-
nes legis dicuntur liquidissimę,& euidentes probationes l. li-
cet Imperator.ff.de leg.1.Bart.in l.fi.ff.de publi. iudi. cum suis
concordantibus ideo aliter potest responderi, quòd probatur
creditorem habuisse scientiam eo ipso, quòd non probatur
contrarium, cum sit presumptio contra eum, vt in simili no.
glo.in l.1.de militari testamento.in prima glo.& ex illis sit ex-
peditum principium.

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium non liberat filiam a patria potestate.*
2 *Filiamfa.nuptam non posse testari etiam de dote.*
3 *Patri competere vsumfructum in bonis quæ filia nupta habet vltra dotē.*
4 *Actio competens pro dote profectitia est communis patri & filiæ. & an id sit perpetuo verum. & nu.6. & quæ sit ratio huius communis.nu.35.*
5 *Pater post traditam pro filia dotem potest ex interuallo, consensu filiæ interueniente stipulari dotem sibi soli reddi, & quæ sit huius ratio.*
7 *Extraneus si stipuletur dotem sibi restitui, aut ei, cui de iure debet restitui cui acquirat actionem. & nu. 10.*
8 *Nominatum primo loco censeri magis dilectum.*
9 *Presumptio quænis potius accipienda, quam donationis.*
11 *Pater dans dotem ad se reuersam pro filia secundo nubente an possit stipulari eam sibi soli restitui. & nu.13.*
12 *Ius communionis quæsitum filiæfa.in dote a patre pro ea tradita non posse ab eo auferri sine voluntate sua.*
14 *Facere per alium non potest quis id, quod per se facere debet.*
15 *Delegatus principis, cui commissa est causa, vt de ea per se cognoscat non potest eam alteri delegare nec partibus quidem consentientibus.*
16 *Facultas alicui a lege vel statuto cōcessa habito respectu ad personam eius non potest alteri demandari.*
17 *Filiæ factum non nocere patri in actione de dote.*
18 *Damnum pati non debet quis ex culpa alterius.*
19 *Feudum possessum a duobus fratribus, quorum alter dominum tutatus est alter deseruit, an amittatur propter delictum vnius an vero retineatur propter probitatem alterius.*
20 *Adulterium per filiamfa.nuptā cōmissum an noceat patri eius circa dotē.*
21 *Integrum quid significet.*
22 *Maritus legans vxori integram dotem videtur ei remisisse impensas factas circa dotem, cuius contrarium vide nu.24.*
23 *Legatum in dubio ita esse interpretandum vt afferat aliquod commodum.*
25 *Pater licet solus posset agere ad dotem datam pro filia, potest tamen agere si vult adiuncta persona filiæ. & nu.27.*
26 *Mulier an & quando possit sibi præiudicare paciscendo super dote, vel eā alteri delegando.*
28 *Agens ex vna causa an possit consequi sententiam ex alia causa non deducta ex qua potuisset melius agi.*
29 *Filia nubens ante.xxv.annum sine consensu patris an ob id possit a patre exhæredari.*
30 *Pater habeat ne aliquam communionem cum filia in actione de dote quam dedit pro ea filia iam emancipata. & nu.32. & 34.*
31 *Actus factus consideratur inesse deductus, quam fiat de nouo.*
33 *Extraneum eum censeri respectu mulieris, qui eam non habet in potestate.*
36 *Voluntatis mutationem non præsumi.*
37 *Pater teneatur nec ne ad dotandum iterum filiam quæ dotem consumpsit absq; sua culpa.*
38 *Intellectus ad auth.quod locum.C.de collat.*
39 *Considerandum esse id quod secundum naturam & secundum hominis dispositionem, non id quod præter naturam aut legem potest euenire.*
40 *Pater si dotem exegit & factus sit inops, non præiudicat filiæ, quin possit aduersus maritum vel eius hæredes agere pro dote recuperanda.*
41 *Filiam solam posse agere ad dotem patre existente inope non expectato consensu patris, cuius contrarium vide nu.43.*
42 *Actionem nonnunquam dari cōtra aliquem propter inopiam alterius, quæ alias non daretur.*
44 *Idoneum censeri magis ex probitate vitæ, quam ex facultatibus.*
45 *Intellectus ad l. cum dos.§ fi.ff.de pact.dotal.*

§.Quod si in patris. Iste. §. vt latius intelligatur
diuidi potest in 4. partes,
in prima ponit vnum dictum in 2.ponit aliquas illationes in 3.
ponit, quid si cōtra fiat. in 4.remouet vnam dubitationē 2. ibi,
denique 3.ibi.ceterum 4.ibi.sed verum.quem tex.summa vt hic
1 per Bartol.† Noto primo ex isto text.quod matri. non liberat
filiam a patria potestate, nam dos non potest esse sine matri. l.
3.sup.de iure dotium.& tamen hic dicitur, ꝙ actio de dote est
communis patri & filiæ, si fuerit in potestate patris, idem pro-
batur in l.si vxor.C. de conditio. insertis. & sic vxor nō dicitur
esse in potestate mariti.licet dicatur esse in eius seruitio.& eius
quodammodo famula dicitur.c.hęc imago.& c.mulierem.33.
q.2.no, Pau.in d.l. si vxor. istud tamen non procedit in matri-
monio spūali, nam per illud filius & filia liberantur a patris po
testate.auth.sed episcopalis dignitas.C.de epis.& cle.c. scilicita
ris.7.quæst. 1. & in c. nisi cum pridē.in verbo, sponsam enim
tuam de renū. & idem vult glo. 3.approbata in l.si ex causa. §.
2 Pomponius supra de mino.† & ex his infero. cum filia nupta
adhuc sit in patris potestate, non poterit testari de dote, nec de
aliis bonis aduentitiis, licet in eis nullum habeat vsumfructū l.
3 seruum & l.fin C.qui testa. facere possunt. † Infero etiam, ꝙ
si filia vltra dotem haberet bona aduentitia in eis patris com-
peteret vsusfructus,& nō vxori, nec marito.§.1. insti. per quas
personas nobis acqui.l.fin.C. de bonis quæ libe.& probatur in
illis terminis in § quia vero.in auth.de ęqualitate dotium.col.
7.& in l.quicunq; C.de bonis quæ li.& l. 1. C. de seruis fugiti-
uis, Infero & 3. ꝙ donatio facta per patrem huic filiæ excepta
dote nō valeret patre superstite, sed eius morte veniet confir-
manda l.donationes quas parentes. C.de don.inter vir.& vxo.
4 † Secundo no.ꝙ actio competens pro dote profectitia est cō-
munis patri & filiæ, & sic pater non potest intentare sine con-
sensu filiæ, nec econtra. fallit tamē quādo pater stipulatus fuis-
set dotem reddi filiæ, tunc enim filia poterit agere sine consen
su patris, cū dos dicatur propriū patrimoniū filiæ l. Pōponius
Philadelphus.ff fami.her.sic limitat Bald.post Iaco. de Bel. &
Iaco.But.& ita tenent Imo.& Alex. hic. Secundo fallit,qñ in-
continenti stipulatus esset dotem sibi reddi, nam tūc cessaret
ista communio.& soli patri competeret actio.d.l.quoties infr.
5 eod.Tertio fallit,† quando pater ex interuallo consentiente fi-
lia stipularetur dotē sibi reddi.l.quoties.infr.eo.& hoc videtur
mirum prima facie, cum sit, ꝙ mulier non possit per consen-
sum suum sibi præiudicare in actione de dote, ius sibi compe-
tens diminuendo l.de die.& l. Attilicinus.& l.vbi autem. ff.de
pact.dot. Considera ergo quę potest esse ratio huius dicti, di-
cas,ꝙ ratio pōt esse, quia lex mulieri confidit de patre, præsu-
mendo ꝙ hanc dotem reseruabit pro filia, cū nullus amor vin
cat paternū l.fi.in prin.C.de cura. furio.& pietas paterni nomi
nis pro filiis salubre consiliū accipere solet. dicta l. in ea. ff. de
adulter.pro qua ratione facit quod voluit Bald.in l.pactum qđ
dotali.in 21.q.C.de pact.do.vbi dicit,ꝙ statutū prohibens mu-
lierē posse cōtrahere sine consensu propinquorū, locū nō ha-
bet in filia renunciante patri, aut cū illo contrahente, quia pro-
pter nālem affectū patri plurimū vr̄ concessum l. Aurelius.§.
Titius.in argu ff. de lib.le. Alia rō potest esse, quia propter cō-
munionē quę est inter patrē & filiā in hac dote permissum est
filiæ præiudicare sibi.argu. l.voluntas.cū ibi no.pro dote.C.de
6 fideicōmis.† Quarto fallit, ex quo pater dotauit filiam de eius
bonis, quia tūc nō pōt sibi stipulari,& si stipularetur, tenetur he-
redibus filiæ stipulationē remittere l.vxorem.§.pr̄ naturalis ff.
de l. 3. qđ prosequere sm Alex.hic.Quinto & vltimo fallit,qñ
pater alternatiue stipulatus esset sibi dotem reddi, aut filiæ, nā
hoc casu cōpeteret patri in vita actio integra,& mortuo patre
vel si aliter fiat iniuria, ipsi mulieri cōpeteret actio, qa ista ver-
ba intelligēda sunt sm dispositionē iuris, & ista est dispositio
iuris l.vnic.§.videamus.C.de rei vx.actio.& ita decidit Bar.in l.
vxorē.§.testō.ff.de le. 3.vbi subdit idē esse dicendū, si pr̄ stipu-
laret̄ copulatiue sibi & filiæ l.Gallus.§ 1.C.de lib.& posth. Ne-
scio quid ibi voluerit Bar qa si ista verba sunt intelligenda sm
iuris dispositionē, ergo actio erit cōis patri & filiæ existēti ī po
testate patris, vt in isto tex.ideo Bal. in l.fi.col.pen. C. cōmunia
vtriusq; iudi. dicit, ꝙ qñq; actio erit præparatoria patris.qñq;
commendatur filiæ, quandoq; erit actio communis patri & filię.
7 † Quid autē si extraneus stipulatur dotē sibi restitui, aut ei cui
de iure debet restitui, cui acquiretur ista actio. Barto.in l.Caius
inf.eod.dicit in q facti se respondisse, ꝙ actio re integra cōpe-
tit mulieri, qa ipsa est illa cui dos debet reddi de iure l.vnica. §.
accedit.C.de rei vxo.act.sed hæc opin.Bart.cōiter est dānata &
eā dānat Bal in l.fi.C.cōia vtriusq; iu.eo qa stipulatio est funda
ta primo in psona ipsius stipulātis mulieris, ergo vr̄ adiecta so
lutioni, nō aūt obligationi l.si cū Cornelius.ff.de so.eandē opi.
ꝯ Bar.tenēt Imo.& Alex.in d.l.Stichū.§.quæsitū inf.de so. vbi
si pr̄ stipulat̄ sibi aut filio, filius cēsetur adiectus solutioni.& pr̄
obligationi, licet pater filio emācipato possit stipulari,& ei ac-
8 quiratur vtilis actio.sm Bar.in l.qđ dī. ff.de verb. obl.† pro hac
ergo opinione contra Bar. Alex.in d.l.Caius mouetur, quia pri
mo nominatus censetur magis dilectus l.quoties. ff. de vsufr.
eandem opinionem contra Barto.tenet Salic.in l. Auia in 6.q.
C.de iur.dot.adducens tex.in l.cum pater.§.pen. ff. de lega.se-
cundo.vbi primo nominatus cēsetur magis dilectus.& sic Sal.
9 ponit fundamentum qđ ponit Alexan in d.l.Caius.† Confir-
matur ista opinio, nam quandocunq; potest capi alia præsum
ptio q̄ donationis, illa capienda est l.si cum aurum inf.de solu.
l.eleganter.§.qui reprobos. s̄ de pig. actio. sed hic pōt capi alia
ꝯiectura q̄ donationis, videlicet ꝙ mulier fuit nominata in hac
stipula-

stipulatione vel adiecta solutioni, igitur sibi actio nō acqui-
ritur, & vltimo loco illam opinionem cōtra Bar. sequitur Bal.
in tract. in 6. parte priuileg. 24. vbi dicit, φ iureconsultus in d.
l. Caius, non sine ministerio posuit casum, quando dotans po-
suit se in secunda parte alternatiue, quo casu videtur se posuis-
se tanquam adiectus solutioni, & nō obligationi fauore mulie-
10 ris & dotis, ne fraudetur mulier in ipsa dote. † quia cōmuniter
docto. reprobant prædictam opinionem Bart. puto tamen illā
posse sustineri, & in veritate probabilis est opi. Bart. pro qua est
tex. in d. l. Caius. hoc modo inducēdo, nam ibi dr̄, quod si auus
maternus stipulatus sit dotem reddi nepti aut sibi, cōsiderato
rigore iuris mulier cēsetur adiecta solutioni licet hic prius fue
rit nominata, ideo prius directa actio ei nō potest competere,
licet dos ei solui possit veluti adiectę solutioni, tamen fauore
nuptiarum ne mulier fraudetur cōmodo dotis, vtilis actio cō-
petit ei, qua ergo ratione fauor dotis operatur, vt mulieri cō-
petat actio, quæ alias diceretur adiecta solutioni, licet prius fue
rit nominata, eadem ratiōne eidem cōpetit actio, quando fuit
secundo loco nominata, & in alio casu diceretur adiecta solu-
tioni, suadetur hoc, nam in illo tex. exprimitur ratio, ne mulier
commodo dotis fraudetur, & fauore nuptiarum, quæ quidem
ratio habet locum, siue mulier primo loco fuerit nominata, si-
ue postremo loco fuerit apposita, & si diceres, ille tex. procedit
in auo materno propter sanguinis coniunctionem, non autem
in extraneo: responden. φ imò procedit etiā in extraneo, pro-
ut tenet Imo. ibi & Salic. in d. l. au a. in 7. q. C. de iure dot. quod
ostēditur ex illo tex. in illa implicatiua, maxime. l. qui se patris.
C. vnde liberi. Preterea tex. dicit propter affectionem persona-
rum, quæ affectio deprehenditur ex eo, quòd auus dotauit ne-
ptem, quæ habebat patrem, a quo poterat dotari. arg. l. si patro-
nus. sup. de confirmatio. tuto. Præterea, sicut in casu precedem-
tis imitationis stipulatio cēsetur alternatiue facta, intelligitur
secundum terminos iuris. l. vxorem. §. testamento. in fi. ff. de le
ga. tertio. sic in casu istò intelligi debet secūdum terminos iu-
ris, vt mulieri acquiratur actio, & extraneus censeatur adiectus
solutio. l. vnica. §. accedit. C. de rei vxo. actio. Adducta in cōtra-
rium non ob. quia illa procedunt in alijs casibus, & non in casu
11 isto, in quo agitur de fauore dotis. † Successiue inquantum di-
ctum fuit superius in secunda limitatione, φ pater potest stipu
lari incōtinenti dotem sibi reddi, quo casu cessat communio,
hinc insurgit vna dubitatio, an quādo dos reuersa est ad patrē
solu. matrimo. morte generi, possit pater tempore, quo dat do
tem mulieri secundo nubenti, stipulari dotem restitui sibi soli.
Bart. in l. post dotem, in 1. q. circa fi. concludit φ non, quia talis
dos diminui non potest per patrē §. quia vero in auth. de ęqua
litate dotium. col. 7. & idem tenet Sali. licet de Bart. non faciat
mentionem in l. 1. §. sed videamus. C. de rei vxo. actio. sed Imo.
ibi & Roma. tenent contrarium. & Cyn. in auth. sed quamuis,
in fi. C. de rei vxo. actio. mouetur Imo. quia tex. in d. §. quia ve-
ro. prohibet diminui dotem in quantitate, non autem prohi-
bet patrem posse sibi appropriare actionem de dote, iura ergo
antiqua remanebunt incorrecta. l. præcipimus. in fi. C. de app.
l. sancimus. C. de testa. §. quia confirmatur hoc per Alex. in d. l.
post dotem. col. 12. nam quamprimum dos redit ad patrē effe-
cta est proprium patrimonium eius. l. fi. C. cōia vtriusque iudi.
potest ergo stipulari eo modo quo vult. l. quoties. J. eo. sequor
opi. Bar. pro qua vltra cū moueor aliquibus rationibus. Prima
ratio, nam tradita dote filię, ius cōionis in dote est ei acquisitū,
vt in hoc tex. licet ergo dos reuertatur ad patrē, ad eū reuertit
cū isto onere, & qualitate. l. Caius. J. de manu. l. alienatio. ff. de
12 ɔ̄henda emptio. Præterea, ius † commenionis filiæ acquisitum
non pōt ei auferri sine volantate sua. l. id quod nrm̄. ff. de reg.
iur. l. fi. ff. de pac. Tertio pro opinione Bar. sic arguitur, nā si fi-
lia mortuo viro velit incontinenti nubere secūdo, hoc pōt. c. l.
& fi. de secundis nupt. extra. & isto casu pater incontinenti do-
tem non diminutam cogitur tradere. d. §. quia vero. nō potest
ergo dos censeri in patrimonio patris, cum incontinenti tenež
eam restituere. l. fi. §. fi. C. de bonis quæ lib. & ex hoc tollit fun-
da. Alex. facit tex. in d. §. quia vero. vbi habetur, φ dos dr̄ aliena
ta a substantia patris, & sic ergo non censetur in eius patrimo-
nio. facit. l. fi. J. de coll. dotis. Vltimo probatur hæc opi. nam pr̄
cogitur vt dixi, conseruare dotem pro filia volente secūdo nu-
bere, censeri ergo debet potius in patrimonio mulieris quā pa
tris, ad cuius commodum hoc reseruatur. arg. l. cum dotem. J.
ad l. Falc. & l. 3. §. 1. ff de leg. præstan. & l. simplicius. s̄. de dona.
13 inter vir. & vxo. † sine ergo consensu mulieris, cui iā ius in dote
est acquisitū, hæc stipulatio fieri non pōt. Non ob. funda. Imo.
quia ex quo iam per ius nouū dispositum est, φ pater non pos-
sit diminuere dotem ad se reuersam, iam cōstat ius filiæ in do
te esse acquisitum, ideo hoc ius nō pōt auferri per patrem sibi
appropriantem actionē de dote sine consensu filię. l. quoties. J.
eo. iura. n. noua recipiūt declarationē a veterib. l. non est nouū.
& l. sed & posteriores. ff. de legi. Tertio no. ibi & neque per se,
neque per procuratorem, φ ista verba se, significant personali-
14 tatem † ideo si mādatur, vt aliquid fiat per se, intelligit̄ hoc mā-
datum, vt non faciat per aliū, de quo est text. & ibi gl. in verbo,
per se de præbendis in 6. & pro hoc notabilit. moderni adducūt
aliqua dicta quibus addo tex. in c. vniuersitatis. de sen. exc. vbi di
cit. φ Abbas in ꝓpria persona debet verberare clericū vel mo-
nachū, & si per aliū hoc faciat cessante necessitate, incurrit ex-
cōicationē, a qua non pōt absolui nisi per Sūmum Pontificē,
& ita illū tex. no. ibi Abb. idē voluit Arch. & Domi. in summa.
15 45. dist. & de hoc est consilium Cortetii nu. 78. inci. Abbas. † Se-
cundo addo, nā delegatus principis, cui aliquid fuit cōmissum
personaliter, vel cui fuit ɔmissa cā per se ipsum agnoscēda, nō
pōt alteri subdelegare ēt partibus ɔsentientibus, quia tunc cē-
set electa industria ꝑsonæ, ita Abb. in c. fi. in fi. principij de offi.
dele. Ang. in l. more. de iur. om. iudi. Pau. & Mod. in l. a iudice.
16 C. de iudi. † Tertio addo, φ si lex vel statutū habeat spālem re-
spectum ad personas, tunc facultas a lege vel statuto ɔcessa alteri
non pōt demandari, vtpote quia dicit statutum, φ liceat offen-
so lęsei offendētem ꝓpria authoritate, hanc. n. facultatē nō
poterit offensus alteri demandare, iuxta gl. ponentē opi. Io. in
l. si cū fundū. J. de vi & vi ar. quā sequitur Bal. in l. accusationis.
C. quod me. cau. vbi Alex. adducit ɔcordantes. idē Alex. in l. 1.
§. fi. J. de no. oper. nunc. Ro. cons. 484. inci. hoc φ vicinus. Pau.
consil. 43. inci. vr̄ dicendū col. pe. plura alia possent dici q̄ omit-
17 to, quia sunt fori positiui, non aūt speculatiui. Quarto no. φ fa-
ctū filiæ non nocet pr̄i in actione de dote, ad idē est text. in l. cū
dos. §. fi. ff. de pac. dot. ex quo inferē, φ si filia ɔmittat adulteriū
ex illo crimine non infert præiudiciū pr̄i, licet alias priuet dote
q̄ maritus lucrat̄. l. ɔsensu. C. de repudijs. & ita concludunt cōi-
ter scribentes, quos hic adducit Alex. idē voluit Ant. & alij ca-
no. in c. plerunque extra de do. int. vir. & vx. & pro ista opi. facit
iste tex. in quo pactū quod nō sonat in delictū per filiū factum
nō nocet patri, multo ergo minus nocebit delictum, & ita hic
18 tenuit Alex. Præterea † quia non debet pati dānū ex culpa alte-
rius, & illud reputat̄ iniquū in l. si quis ī suo. §. fi. C. de inoff. test.
l. paterfa. in fi. de hære. insti. cū imò stante ista cōione dicendū
est, φ pena hæc non debeat inferri mulieri ex persona pr̄is, qui
19 non deliquit. arg. c. sacris. de sepul. faciūt † no. per Bal. in c. 1. qb.
mo. feu. amitt. vbi inquit, φ si duo fratres habeant feudum ab
eodē dn̄o, & vnus ipsorū delinquat in ipsum dn̄m, vt quia cū
dereliquit in bello, alter vero eum tutatus est, neuter feudo pri
uari debet, quia ꝓbitas & virtus vnius prodest alij, qui deliquit.
Sed ɔ̄riū tenet gl. I. l. si dotē. C. de iure do. Raph. Cuma. hic qui
addūt l. 3. §. fi. J. rer. amot. ad quem vno modo hic rn̄det Alex.
alio modo Soci. vt hic per eos. Et illa opi. gl. licet cōiter dānet,
defendi pōt, pro qua in primis adduco no. per Bar. in l. 3. quam
legit pro prima. J. de inter. & rele. vbi dicit, φ qn̄ vasallus cōmit
tit delictū quo directo venit priuādus feudo, tunc delictū pr̄is
nocet filio, idem dicit esse in alijs casibus per iura de quibus ibi
20 ꝑ eū, † cū ergo in casu isto mulier ob crimen adulterij veniat di
recto dote priuāda, tūc delictū filiæ nocebit pr̄i, sicut hic eɔ̄ de-
lictū pr̄is nocebit filio. Secundo adduco tex. in §. quia vero q̄dā
mulieres. in auth. vt liceat matri & aui. col. 6. vbi maritus lucrat̄
dotē, qn̄ mulier diuertit ab eo temere sine cā, licet mulier sitā
prāte pr̄is, vt in fi. illius tex. sicut ergo diuortiū temere factū no
cet pr̄i circa dotē, sic ēt nocebit crimē adulterij, imò magis, cū
ex crimine adulterij inferatur maior iniuria marito q̄ ex illo di
uortio. Confirmatur & tertio ista opi. nam dos hēt illā qualita
tē a lege, vt amittat̄ ob crimē adulterij ɔmissum ꝑ mulierem:
sub ergo istam qualitatē censetur tradita ꝑ patrē, ergo. l. q̄ro. §.
inter locatorē. ff. locat. & l. si duo. §. fi. J. de acq. hære. Cōfirmat̄
hoc, nam cū dos habeat illā qualitatē ex nā ipsius ɔ̄ctus, factū
vnius culpa nocet alteri illud colligo ex no. ꝑ Bar. in l. vt iurisiu
randi. §. si liberi. J. de oper. libert. dū dicit, φ idem ē non soluen
do canonē ꝓ re emphyteutica p̄iudicat filijs, quia istud ex na-
tura ɔuētionis seu ɔ̄ctus. Præterea, licet pr̄ puniat̄ ex facto filiæ
sine eius culpa, subest tn̄ cā, vt dos applicet̄ marito in recōpēsā
tionē grauis iniuriç, q̄ fuit ei illata arg. l. fi. J. de litigiosis, sed nō
est inconueniens φ quis puniat̄ sine culpa, nulla subsistēte cā.
c. qm̄ frequenter. §. quia vero. extra vt lite non cōtestata. not. in
c. cognoscentes. de ɔstit. Nō ob. ille tex. & similia iura, quia ꝓ-
cedunt ex pacto quod non inest ipsi dotı ex sui natura, nec ēt
est aliquod incōmodum parti, φ debeat acquirere ob iniuriā
illatam, put in casu isto, in quo infert̄ iniuria marito ob crimē
adulterij, nō tn̄ discedat̄ a cōi opinione in iudicando & ɔsulen
21 do. † Quinto no. ibi in verbo integra φ verbū integra, importat
idē quod tota. & sine aliqua diminutione, idē ꝓbat̄ in l. fi. C. ad
l. Falc. per quē tex. dicunt ibi Soci. Bar. & Sal. φ si hr̄s promittit
soluere legata. nō vr̄ renunciasse cōmō Falci. secus si promisit
soluere integra legata, tunc. n. de legatis Falcidia detrahi ꝑ hæ-
redē non pōt, quia vr̄ renunciasse. Secundo facit quod voluit
Bal. in auth. sed cum testator. C. ad l. Falc. vbi dicit, φ si testator
mandat solui integra legata, vr̄ prohibuisse Falcidiam, & ex ꝓ-
dictis infert Alex. cons. 133. incip. super quæsitis lib. 5. φ socius
si promisit restituere certam quantitatē integrā, vr̄ renūciasse

beneficio, ne conueniatur nisi in quantum facere potest, de
quo in l. verum in prin. supra pro socio. & in l. sunt qui. ff. de re
22 iudicata. † Et ex prædictis etiã infero, ꝙ si testator legauit vxo-
ri integram dotẽ, vr remisisse vxori impensas factas in rebus
dotalibus, quas alias deducere potuisset, istud probo per l. Me-
uio. §. a me. coniuncta glo. cõmuniter approbata. infr. de leg. 3.
vbi per ista verba quicquid ad eum vxoris nomine peruenerit
videtur facta remissio impensarum, & idẽ vult Bar. in l. 2. in fi.
prin. inf. de dote præle. quinimo Bal. in d. tractatu in prin. versi.
13 posuit vnam opinionẽ, ꝙ si vir legat dotem mulieri in qua
dote nullum interusurium habebat, vt quia dos consistebat in
rebus mobilibus, tunc censetur legata integra sine deductio-
ne impensarum, vt legatum afferat aliquod commodũ l. Titia
23 §. qui in vita. ff. de leg. 2. † Confirmatur hoc, nã in dubio lega-
tũ est interpretandũ, vt afferat aliquod cõmodum ẽt præsumẽ-
do testatorẽ voluisse hęredẽ grauare duplici onere. l. apud Iul.
§. Titius inf. de le. 1. & l. qui cõcubinã. §. qu. ortos. & l. patronus.
24 §. codicillis. ∫. de le. 3. † ista opinio nõ placet, quæ confunditur
lege, & ratione. lege per tex. in l. dote prælegata inf. de dot. prę-
le. vbi expresse dr̃, qđ heres potest retinere dotem prælegatam
propter impensas necessarias in re dotali factas, nec tenent sol.
quas tradit Bal. in loco prælegato, quia sunt diuinatiuę. Ratio-
ne confunditur, nã impensæ necessarie ipso iure minuũt dotẽ
l. 1. §. impensæ inf. de dot. præle. & tanto minus cẽsetur esse dos
quanti valent sumptus necessarij in ea facti. d. l. dote pręle. cum
ergo testator legauerit dotẽ, hoc legatũ nõ potest ampliari, vt
cõprehendat id, quod non est dos. Non ob. ratio adducta in cõ
trariũ, quia procedit, si legatũ potest afferre aliquod cõmodũ,
alias secus l. Aurelius. §. fi. infr. de liber. lega. l. si cred. tori. ff. de
le. 2. t. opi. posset esse vera, qñ impensæ essent vtiles non aũt ne-
cessarie nã cũ illę nõ minuant dotem, illã censetur legasse ma-
ritus, vt legatum afferat aliquod cõmodum mulieri. nã repeti
possent tales impensæ, si eius voluntate factę fuissent l. vtiles. ∫.
25 de impensis. Sexto no. † ꝙ pater licet solus posset agere ad do-
tẽ [illegible] adiuncta persona filiæ, idem pro-
[illegible] de pact. dota. & si dices, qui commo-
[illegible] adiuncta persona filiæ. Respondeo ꝙ con-
[illegible] cõpetentia mulieri, quæ sola agẽt ad
dotẽ [illegible] Bar. in l. post dotẽ in vltimis ver
[illegible] & [illegible] doctores sequuntur, quod dictum comproba-
tur per l. 2. fi. infr. [illegible] vbi præsumitur [illegible]
adiuncta psona filiæ, qñ filia delinquit ergo ecõtra si pater agit
& debet consequi priuilegia pcessa filiæ agenti adiuncta eius
persona [illegible] eadem sit disciplina l. si in fi. de le. 3. l.
26 [illegible] † Septimo noto, ꝙ mulier põt sibi
pre[illegible] dotẽ alteri delegando, idem proba-
[illegible] in l. & hæc [illegible] de pactis. Sed ob. id quod sępius
[illegible] per pactum non posse dotis conditionẽ
facere deteriorẽ l. de do. & l. Atilicinus. sup. de pac. dota. Huic
obiectioni respondeo, ꝙ constante matrimonio mulier nõ põt
in dote sibi p̃iudicare, sic loquuntur cõtraria, sed soluto matri-
monio põt l. licet sup. de pactis dot. sic intelligi debet iste text.
sic soluit Bart. in l. & hæredi. § filia. Imo. Roma. & moder. hic
Imo. in l. si incer. §. Lucius. infr. eo. sed hic puto posse attentari
vnã nouã opinionẽ, videlicet quod iste tex. procedat etiam, cũ
sit pactũ constante matrimonio, istud primo probo per tex. in
l. cum dos. §. fi. inf. de pac. dot. coniuncto prin. illius l. in quo lo-
quitur de genero paciscẽte cũ socero post dotem datam, & sic
post [illegible] matrimonium, & ibi distinguitur, quo debeat fie-
ri tale pactũ, an cũ socero, an cũ filia & socero, demum subdit
tex. ꝙ si filia sola paciscatur, hoc pactũ nocet sibi, nõ patri, & rõ-
deo, quia tex. dicit, si vero. loquendo alternatiue aduersatiue,
quę aduersatiua repetit qualitates in sequẽtibus l. Seio. §. Caio
inf. de fundo instructo. gl. 1. §. itẽ lapilli. inst. tuta de rerũ diuisio
ne. Secundo induco tex. in l. & hęredi. §. filia. vbi ęquiparantur
isti duo casus, videlicet ꝙ filia paciscatur, ne agat de dote, cũ facta
fuerit sui iuris, & ꝙ filia faciat pactũ de nõ petẽdo legatũ cõdi-
tionale, ex quo nõ orit̃ actio ante euentũ conditionis l. cedere
diẽ inf. de ver. sig. vt ergo bona sit equiparatio facta de duobus
casibus istis, dicendũ est, ꝙ primo casu filiæ tpe quo paciscēba
tur, non cõpetebat actio de dote, prout nõ cõpetebat in secũ-
do casu, ergo matri. extabat, & nõ erat dissolutũ, constante. n.
matri. nõ nascitur actio dotis l. in rebus. §. omnis. C. de iure do-
t. ff. Bar. in l. si constante. §. si exheredato. inf. eo. Tertio & vlti-
mo induco istũ tex. in quo dr̃ ꝙ si filia fuerit facta sui iuris, no-
cebit ei stipulatio, ex quo infero, ꝙ pactũ seu stipulatio fuit cõ-
cepta constante matrimonio, nõ eo dissoluto, ꝙ sic deducitur
nã si fuisset factũ post dissolutũ matrimoniũ, aut fuisset factũ
anteꝗ̃ dos exigeretur, aut post dotem exactam, primo casu in-
tegra actio cõpetit patri ante dotẽ exigendam. & dos exacta re
manet penes eũ & in eius patrimonio, idẽ & in secundo casu.
l. fi. C. communia vtriusq; iudi. & licet patri postmodũ det eandẽ
dotẽ filiæ, attamẽ hæc filia consequit̃ istã dotẽ ex noua cau-
sa, & ex nouo iure, ideo tale pactũ nõ nocet ei, postea factę sui
iuris ex noua causa habebit dotẽ, nec ad id pactũ extẽditur l. si
ita quis. § fi. inf. de Ver. obl. Bar. in l. actione. C. de transac. Abb.
in c. 1. in vltimis verbis eo. tit. de transac. intelligendus est ergo
iste tex. quando fiebat pactum constante matrimonio per mu
lierem, & illa facta fuit sui iuris per mortem vel emancipatio-
nem, antequam veniret casus dotis restituendę, tunc ergo eĩ
ius superuenerit in dote ex causa antiqua non noua, ei nocebit
stipulatio. Ad iura in contrarium adducta respondeo, ꝙ proce-
dunt in casu, in quo filiæ soli competebat actio, secus quando
actio esset cõmunis patris & filiæ, & ista potuit esse ratio text.
in l. quoties inf. eo. super quibus cogita, quia a nemine sunt con-
27 siderata. † Vltimo no. ex isto tex. duplicem modum agendi &
petendi, pater. n. põt agere suo nomine solus, & adiuncta per-
sona filię, ex hoc infert Imo. esse inspiciendũ modum agendi.
c. examinata extra de iudi. l. habebat in prin. de inst. r. & de hoc
est gl. in c. quippe. 30. q. 6 de qua meminit Bald. in plerisq; locis
28 hic adductis per moder. ideo † si agat ex vna causa, dato ꝙ ap-
pareat ex actis ex alia causa melius potuisse agi, ex hoc non po
terit sequi sententia condẽnatoria, de hoc est text. in l. Bebius.
Marcellus sup. de pac. dot. & ita dicit Ang. in l. Claudius felix
ff. qui potio. in pig. habean. Bal. in auth. sed si quis. C. de secun-
dis nup. & in l. pe. in fi. C. de pign. actio. vbi vult, ꝙ vbi est bene
actũ & male probatum, succumbet actor. & idẽ vult in l. fi. C.
de hæred. instituen. [illegible] fallit, quando causa venit decidenda so
la veritate facti inspecta, nam tunc posset sequi cõdẽnatio ex
causa etiam non deducta, si illa fuerit probata, ita dicit Ant. de
But. in quodã cõsi. qđ incipit, viso pũcto. quem refert & sequi-
tur Alex. in l. ita stipulatus. §. Chrysogonus inf. de verb. obl. &
Marinus Soc. cons. 146 incipien. viso proc. stu. col. pe. in fi. &
ex illis sint expedita notabilia. Priusquam expediam gl. venio
ad vnam oppositionẽ Bart. quã facit de l. si vt proponis. C. de
nup. & soluit vt hic per eum, cuius verba sunt notabilia inquã-
tum dicit, qđ [illegible] de iure canonico sit correcta l. Paulus. ff. de
statu ho. & sic filia. ꝙ filia possit cõtrahere sine cõsensu patris ces-
29 sabit pena. d. l. si vt proponis, ex eius enim dictis infero, † ꝙ si fi-
lia nubat ante. 25. annum sine consensu patris, non per hoc po
terit a patre exhæredari. & sic est derogatum per ius canonicũ
auth. sed si post. C. de inof. testa. & ita voluit Abb. Nic. & Alex.
in d. c. 1. de despon. impu. idem Abb. in cõ. 12. Moder. hic, & in
d. auth. sed si post. & hæc opi. est vera & tenenda, quicquid ibi
scribẽ. dicant. pro qua [illegible] scribẽtes arguo dupliciter, Nã ideo
illa filia sine cõsensu patris cõtrahens poterat exhæredari, quia
ius ciuile prohibebat eã nubere nõ habito patris cõsensu, cum
ergo istud sit immutatũ per ius canonicũ, quod præbet ei fa-
cultatẽ nubẽdi, pena cẽsetur sublata, arg. c. miramur. de seru.
nõ ordinã. c. [illegible] ætate & qualitate. gl. & Abb. in c. nõ de-
bet. de ætate & qualita. Bar. in l. Gallus. § & quod si tñ. col. pe.
inf. de lib. & posth. hered. [illegible] Secundo arg. pęna imponi non
põt nisi per illum, qui habet iurisdictionem. c. fine de cõiug. §.
in hoc. 33. q. 2. sed nullus laicus in spiritualibus qualis est causa
matrimonialis, habet iurisdictionẽ. c. tuã. de ordi. cogn. c. lator.
qui filij sint legit. [illegible] Gl. in verbo, profectitia. diuidi põt
in duas partes, in primo no. & querit in secũda quærit. ex hac gl.
primo notandũ est, ꝙ filia in dote aduẽtitia põt agere sine cõ-
sensu patris, sed discutiẽdo perfecte hanc q. tres difficultates
sunt discutiẽde, prima est, an patre in dote aduentitia filiæ ha-
beat vsumfructũ, secũda an in eo sit legitimus administrator.
Tertia an illa sola possit agere ad huiusmodi dotẽ sine cõsen-
30 su patris. † Secundo ex ista gl. no. est, ꝙ in dote profectitia data
per patrẽ filię emãcipatę pater nullam habet cõmunionẽ. &
ita limitatur iste tex. & hec est cõis cõclusio, pro qua Dy. & Bar.
allegãt vnã rõnem, cui cũ difficultate põt rñderi, nã per emã-
cipationẽ actio quæ est cõis cũ patre, cõsolidatur in filia l. vnica
§. videamus. C. de rei vxo. actio. ergo multomagis efficietur ip-
sius filiæ a prin. si sit emãcipata. argu. l. acceptã. & l. si pro re. C.
de vsur. vbi sola oblatio impedit vsuras, q̃ nõdũ cœperũt curre
re, sed qñ ceperunt currere, ad impediendũ earũ cursum requi-
31 rit depositio. † Cõfirmat̃, quia facilius cõseruat̃ actus in esse dedu
ctus. quam fiat de nouo l. furioso. C. qui testa. fa. pos. l. patre fu-
rioso. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. cũ ergo cõmunio actio-
nis de dote in esse deducta non cõseruet̃ superueniẽte emãcipa
tione d. §. videamus. & l. si cũ dotẽ. §. eo. aũt tẽpore. inf. eo. ergo
multomagis eã impediet emãcipatio filiæ, q̃ est tpe quo pater
32 dedit dotẽ. † Pro hac opinione & tertio Ias. hic ponderat istũ
text. dũ dicit si in patris ptãte. conditio. n. importat causam fi-
nalẽ secũdũ Bar. in l. 2. §. fi. inf. de dona. pro quo adduco bonũ
tex. in l. demonstratio falsa. §. 1. circa fi. inf. de condi. & dem. re-
mota ergo patria ptãte tolletur & cõio veluti cessante causa fi-
nali. l. adigere. §. quamuis iure patro. c. cum cessante. ext.
de appell. põderat etiã, quia cõditio non importat formã legis
in isto primo. ff. de coll. bono. & doc. & Bald. in auth. matri. &
auię. qñ mulier tutel. officio. Pro hac ergo cõclusione vltra scri
bentes pondera istũ text. quantũ copulatiue loquendo dicit,
si in patris potestate est, & ab eo dos pfecta sit, ipsius filiæ dos
est, re-

est, requiritur ergo concursu vtriusq; copulatiue. l. si hæredi-
33 bus. infr. de condi. insti † Quinto induco tex. in l. vnica. §. extra-
neũ. C. de rei vxo. actio. vbi ille qui nõ habet filiam in potesta-
te censetur extraneus, pater ergo qui dotat filiã emancipatã, di
citur extraneus, & cũ non fuerit stipulatus incontinẽti sibi do-
tẽ restitui, illã censetur donare fil. d. l. vnica. §. accedit. C. de rei
vxo. acti. filię ergo soli acquiritur actio cũ sit emãcipata l. dona
tiones. §. pater infr. de dona. & l. siue emancipatis. C. de donat.
Vltimo pro eodẽ cõtrario sic arguo, plus iuris habet filia in do-
te, quã in alijs bonis profectitijs a patre, sed in alijs bonis profe-
ctitijs a patre actio acquiritur & plenũ ius filio & filię. d. l. siue
emancipa. ergo & multomagis in dote dicamus idẽ assumptũ
probatur in isto text. iuncta l. placet. ff. de acqui. hære. & ex no.
per Bar. in l. si quis pro eo. §. 1. inf. de fideiussu. ex istis ergo ostẽ
ditur veram esse præmissam cõclusionem, cui inhærendũ est.
34 Disputatiue † tamẽ cõsidera, si possit teneri contrariũ, & esset
pulchra cõclusio & ingeniosa. Pro qua adduco tex. in l. profe-
ctitia. §. pe. vbi iurisconsul. dicit illam esse dotẽ profectitiã, quæ
cõfertur a patre in filiam emãcipatam, quia dotẽ cõstituit pro
fectitiam nomẽ parentis. non ius patriæ potestatis. & ad nullũ
aliũ effectum ponitur ibi illa decisio, nisi vt cognoscatur quan
do pater habeat cõmunionem in dote, cũ in dote aduentitia so
li filiæ cõpetat actio. l. Caius. infr. eo. & dictũ fuit superius. Nisi
dixeris, quod alius effectus potest considerari, quod dos profe
ctitia ad patrẽ reuertitur, quando filia fuit in ptãte. l. si ab hosti
bus. in prin. inf. eo. l. iure succursum. in prin. s. de iu. do. secus si
filia fuit emãcipata. l. pater filiæ fundum. ff. de euic. Nõ ob. obie
cta, ad primum responderetis, quod multũ refert, quod filia sit
emancipata a princ. vel post dotẽ datã sequatur emancipatio,
nam secũdo casu filia liberatur a patria ptãte, ideo dos tradita
velut accessoria ad eius personã eximit ab ista cõione, quæ cau
satur ab ista pria ptãte. l. si adoptauero. inf. de preca. vbi Bar. bo
na gl. in c. quod te. de clericis coniugatis. & ita etiam responde
tur secũdo ar. Tertio fundamẽto adducto per Ias. respondeo,
qd dictio. si, improbat causam finalẽ, quando dos fuit tradita
filiæ in potestate, qñ si cessat pria ptãs, cessabit cõio veluti ces-
sante cã finali, sed secus est in casu in quo filia a prin. fuit emãci
pata ratione præmissa. Quarto arg. respondeo, quod si incipiat
a pria ptãte, vtrũq; requiritur, sed si incipiatur a dote profecti-
tia tũc nõ requiret patria ptãs, prout habet in simili in l. potuit.
& ibi gl. C. de iure deli. & in l. quẽadmodum. insr. de acqui. pos.
Nõ ob. tex. in l. vnica. §. extraneũ, quia illa verba habentẽ filiã
dotatam in ptãte, sunt referẽda ad patrẽ adoptiuũ, q adoptauit
neptem ex filia, cum transit in potestatẽ aui materni adoptan-
tis §. sed hodie. insti. de adop. l. cum adoptiuis. C. eo. ideo talis
non dicitur extraneus, licet non sit de ascendentibus per virilẽ
sexũ, sed ascendentes per virilem sexum licet nõ habeant mu-
lierem in potestate, per hoc nõ dicentur extranei. Vltimo arg.
respondeo, quod cũ pater cogatur inuitus filiam etiam eman-
cipatam dotare. l. fi. C. de dote promis. lex magis indulget ei, vt
habeat in hac dote communionẽ cũ filia, quam in casu in quo
sponte donet filiæ aut filijs emancipatę, per regulam traditam
in l. cum postulassem. §. 1. ff. de damno infec. quę etiam proba
tur in l. si quis filio ex hæredato. §. quatenus. inf. de iniusto rup.
irritoq; facto testã. iuncta. l. qui liberis. §. testa. inf. de bonorum
poss. secundum tabu. bona glo. in c. ab arbitris. de officio dele-
gati. in quo nõ discedas tamen a communi conclusione. Et in
quantũ Bart. respondet ad l. si ab hostibus. inf. eo. responde alio
mõ, quod ideo ibi soli patri cõpetit actio, quia filia iam decesse
rat, & sic amplius nõ intererat filię, vt actio de dote esset cõmu
nis, dos ergo reuertitur ad patrẽ, ne filia amissa pecunia damnũ
sentiat. l. iure succursum. in prin. sup. de iure dotium Gl. in ver
35 bo, dos. † ista glo. ponit rationem istius communionis, de qua
in tex. quę ratio respicit patrem sed Barto. ponit aliam rationẽ
respicientẽ ipsam filiam, videlicet ne remaneat indotata patre
exigente dotẽ, & illam retinente. l. si cum dotem. §. eo aũt tem
pore. inf. eo. ista ratio respectu patris videtur dubia, quia ea attẽ
ta sequeretur, quod filiam emancipatam iterum non cogere-
tur dotare, si sine culpa sua dotẽ amisisset, sed illud est falsum
vt statim dicetur, quod autem illud sequeretur, probatur, quia
filia emancipata cessat ista communio d. §. videamus & d. § eo
aũt tẽpore. ex parte etiam mulieris nõ cõcludit ista ratio, quia
pater iure isto non cogebatur dotem conseruare pro filia, sed
illa necessitas fuit introducta de iure nouo. auth. quamuis. C.
de rei vxo. actio. Bar. in l. post dotem. in prin. q. inf. eo. vbi addit
tex. in l. si socius. inf. pro soc. nisi dixeris, quod non est præsumẽ
dum quod pr̃ debeat diminuere dotem, quia eius pr̃imoniũ
36 non fuit diminutum † quia non præsumitur mutatio volunta-
tis l. Lucius. in fi. ff. de leg. 2. l. cum qui sup. de proba. c. maius. in
fi. de bap. Cõsidera tamẽ si illa ratio potest assignari nam atten
to cõi dos ista profectitia a pr̃e deberet immediate acquiri, cũ
ciuilis obligatio nõ possit cõsistere inter patrẽ & filiam in po-
testate. l. frater a fratre. ff. de conditio. inde Bart. in l. si quis pro
eo. §. 1 inf. de fideiussu. attento ergo, quod dos tradita per patrem
filiæ separetur ab eius substantia. l. si. in fi. ff. de coll. dotis. & §.
quia vero. in auth. de equalitate dotium. col. 7. & fiat pr̃imoniũ
solius filię. l. Papinius Philadelphus. §. famil. hercis. actio dotis
soli filię deberet acquiri, propter ergo cõflictum istarũ rationũ
media via est electa, vt ista actio sit cõis pr̃is, & filiæ, vt in simili
habetur in l. Nesennius. in fi. de neg. gest. & est § pe. instit. qui ma-
numit. nõ possunt & istam credo esse meliorem rationẽ super
37 quo cogitabis. † Supra occasione ex ratione hic cõmuniter tra
dita Soci. attentat duas nouas cõclusiones, prima est, quod pa-
ter non cogitur iterũ dotare filiam in potestate, quæ consum-
psit dotem absq; culpa sua, quia nullo iure cautum hoc reperi
tur. induceret ad tex. in l. pr̃ filiæ. ff. de euictio. inducendo vt hic
per eum, & hęc conclusio potest cõprobari, nam quod dicit lex
teneri patrẽ ad dotandũ, verificatur in prima dotatione, qua se
quuta extinguitur obligatio. l. boues. §. hoc sermone. inf. de verb.
sig. l. si socius pro filia. ff. pro socio vbi pactum fuit inter so-
cios quod filia debet dotari de cõ, extinguitur facta prima do
tatione, nisi aliter inter socios nominatim conuentũ sit, arguẽ
do ergo de pacto ad dispositionem legis est ibi tex. pro hac cõ-
clusione, iuxta no. per gl. in rub. de hæredi. decurio. lib. 10. Secũ
dam ponit conclusionem, quod nec filiam emancipatam co-
gitur dotare per rationem iam traditã hic communiter, vtraq;
conclusio est falsa. Circa primam inquantũ dicit, quod cõmu-
nis conclusio nõ probatur iure, male probat, & dicit quod pro
ea est casus in d. auth. q locũ C. de col. & in corpore vnde sumi
tur & ita dicit ibi Bar. esse casum in l. si cũ dotẽ §. si post inf. e. &
pondera q Bar. nõ dicit ibi esse tex. in argu. sed dicit ibi esse ca
sum. videamus ergo quomodo ibi sit casus. pro hac cõclusio-
ne, credo qd si debeat induci, nã vult tex. ibi, q quãdo nulla cul
pa põt imputari mulieri, quæ nõ exegit dotẽ a marito, tũc ipsa
nõ debet pati periculũ amissionis dotis, sed si pater non coge-
retur eã iterum dotare. periculũ amissionis dotis ad eã specta-
ret. l. pater dotẽ. § fi. inf. de dot. præleg. l. Caius. in fi. inf. eo. Igi-
tur &c. Præterea facit tex. in l. fi. C. de dotis promissio. q officiũ
pr̃ternũ est oĩno sõ dotare suã progeniẽ, & sic omni casu. l. in
naue saupheli & ibi gl. in verbo omnimodo. ff. locati. Nõ ob. d.
l. pater filię. quia ibi iurisconsultus, solũmodo cõsiderat spem
reuersionis dotis, qñ filia est in potestate, & nõ cõsiderat, q pa
ter cogatur iterũ dotare filiã, si erat nupta, ideo cessat onus do-
tandi filiã a lege patri impositũ, vt per Bar. in l. obligamur. §. ea.
l. inf. de actio. & oblig. & Abb. in c. 1. de despon. impub. pro quo
rum opinione põt allegari ille tex. verũ quia multi dãnant opi-
38 nionẽ Barr. ideo † do aliã sol. videlicet qđ dispositio d. auth. qđ
locũ. procedat, qñ dissolutũ est matri. & filia vult iterũ nubere,
cõstante enĩ mat. pater filiã nõ cogitur dotare, quę absq; culpa
sua dotẽ amisit sm Bal. & Pau. in d. auth. qđ locũ. Sed diceres,
cur magis iureconsultus considerat spem reuersionis dotis, ad
patrem quã cõsideret qđ filia dissoluto matri. velit iterũ nube-
re quo casu iterum a pr̃e esset dotanda. Rñdeo, & pro dissicne
assumo doc. Barr. in l. inter stipulantẽ. §. sacram. col. 2. de verb.
39 obli. vbi dicit qđ qñ aliquid euenit sm naturã, & sm hoĩs dis-
positionẽ, tunc inspicimus id, q euenire põt l. si quis de mom.
§. 1. sup. locati. & l. fi. §. sin aũt auaritię cupidos. C. cõia de leg. si
vero aliquid contingat preter naturam, aut præter legẽ, tũc inspi
ci nõ debet id, qđ potest euenire, quod ergo dos reuertatur ad
patrẽ a quo profecta est, illud est sm legis dispositionem. l. si
ab hostibus. in prin. inf. e. l. iure succursum. in prin. supr. de iure
dotium. quod autem mulier velit iterũ nubere post dissolutũ
primum matri. illud non contingit secundũ naturam, nec sm
hominis dispositionem, igitur illud inspici nõ debet, & ita in
alio proposito consitetur Alex. in l. post dotem. col. vlt. ietr. e.
Aduerte & secũdo, quia iste tex. in fi. põt induci & probat vtrã
que conclusionem dum dicit, quod magis paterna affectio in-
ducit. nam cõparatiuum, magis, præsupponit positiuum. l. vbi
autem non apparet. in princ. infr. de verbo. ob. sentis ergo est,
paterna affectio magis inducit vt detur actio patri de collectione
casu quo filia sit emancipata, quã interesse quod pater cogatur
iterum dotare filiam, & ratio est, quia affectio paterna extat de
præsenti, illud vero interesse respicit tempus futurum, cũ filia
velle iterum nubere. Nisi respondendo dixeris, quod illud
cõparatiuum præsupponit interesse reuersionis dotis in casu,
in quo pr̃ stipulatus fuit illam sibi restitui filia existente eman-
cipata, ideo magis adhæreo alijs considerationibus factis circa
illum tex. Et has cõclusiones tenendo, nõ ob. obiectio per me
in contrarium facta quia illud assumptũ nõ procedit in disposi
tione legis sed solum in dispositione hoĩs, ita voluit Bald. in l.
veluti. §. hęc vxo. sup. de edendo. Alexan. in l. si cum dotem. §.
si post inf. e. & consi. 7. inci. visis consilio. libro cum ergo pater
ex dispositione legis filiam cogatur dotare. l. qui liberos supra
de ritu nup. nedum semel, sed iterũ cõpelletur ad eã dotandũ,
si absque sua culpa dotem amiserit. Glo. in verb. iniuriis. circa
fi. Barto. & doc. ex ista glo no. q filia a patre inuito põt agere du
rante patria potestate, si pater ipse sit inops. & pro hoc Barto.
adducit tex. in l. plane. §. qui rogatus inf. de le. 1. & l. pr̃ dote. §. fi.
inf. de

infr. de dote prælc. quæ iura nihil faciũt in ppoſito huius cõclu ſionis. ideo aduerte, quia iſta gl. tacite ponit duas cõcluſiones.
40 Prima concluſio, † φ qñ pater exegit dotem. tũc maritus, aut eius hæredes, qui doté ſoluerũt, poterunt conueniri a muliere pp inopiã patris. & ad illud probãdum gl. adducit l. ſi. C. de co per quem factum eſt. & pro iſta concluſione faciunt d. l. plane §. qui rogatus & l. pater dotem §. fin. quæ iura adducit hic Bar.
41 † Secunda eſt cõcluſio, φ pariter exiſtente inope ſola filia põt agere ad dotẽ non habito conſenſu patris. & pro hac gl. adducit tex. in l. Imperator. inf. ad Trebel. Et circa primã cõcluſionẽ aduertendũ eſt, quia præſupponit, φ qñ pater eſt ſoluẽdo, liberat ſoluẽs dotẽ pr̃i ſine filia, quia vult φ ſolũ detur actio ꝯ virũ, ſi pater qui recipit dotẽ nõ ſit ſoluẽdo, illud autẽ eſt falſum. l. nõ ſolũ. inf. e. ideo pro ſolutione ꝯſidera duos caſus. Primus caſus eſt, qñ filia eſt in poteſtate patris, & iſto caſu procedat pcluſio gl. quia tũc ꝯ eũ non aget, niſi pr̃ ſit inops, & non alio modo. Et rõ eſt, quia factũ pr̃is præiudicat filiæ tũc, qñ facta fuit ſui iuris, ſed prius nõ, aſſequit actionẽ de dote, vt dicit iſte tex. in ver. cæterũ. Tertius caſus eſt, qñ filia facta eſt ſui iuris, & tunc indiſtincte agere põt ꝯ illũ, qui ſoluit dotẽ patri ſine eius voluntate. d. l. non ſolũ. Et inquãtũ dicit Bart. ſup iſta gl. inopia pr̃is reſcindit ſpẽ liberationis q̃ habebat vir, iſta verba ſunt obſcura, ideo ea declaro, nã vir dr̃ habere ſpem liberationis ex dote ſoluta pr̃i ſine voluntate filię, quia ſi pecunia ceſſerit ad cõmodũ filię ſoluẽs liberatur. l. nõ ſolũ. inf. e. & illud eſt ſpẽtãdũ in pr̃e. l. nec in ea. infra. de adulte. & l. fi. in prin. C. de curato. furio. In quantũ ẽt dictum fuit, † φ pp inopiã datur actio ꝯ aliquẽ, quæ alias non darẽt, pro hoc addo plura iura. l. filię. in fi. §. de [illegible] ſi apud minorẽ. & l. cum mandato. §. fi. §. de mino. l. ſi ex pluribus. §. de hæredi. vel actio. ven. vbi dicit, φ licet hẽditatis petitio nõ detur ꝯ tt. poſſidentẽ, fallit vbi vẽditor eſt inops. & ille text. eſt valde no. No. ẽt pulchrũ dictũ Pau. in cõſilio pr̃io incipiente, Iterum eſt in iure. vbi dicit, qđ qñ hr̃s qui alienauit rẽ ſubiectã fideicõmiſſo nõ eſt ſoluẽdo, retractatur venditio, licet ipſe & emptor ignorauerint prohibitionẽ. & ſic limitat. l. fi. ſin. infra de le. 2.
42
43 † Circa ſcdam cõcluſionem q̃ elicit ex gl. dicit, qđ eſt approbata cõiter, cum eũ ſequitur Bar. hic. Pau. & A. exam. & alii nihil ſcribunt ſed hæc cõcluſio credo qđ non ſit vera, quia non probat iura. Præterea, licet pater ſit inops, tñ alias ſit probus, & non ſit turpis perſona, non debet priuari cõione dotis, quia
44 † quis exiſtimatur idoneus magis ex fide & probitate quam ex patrimonio. l. ſi quis ſtipulatus ſit St chum aut Pamphilũ. §. fi. infra de ver. ob. Præterea, tutorem nõ faciunt ſuſpectum facultates modicæ, ſed fraudulentia in rebus pupillaribus, vel calidia conuerſatio. d. l. creditores. in prin. infra de priui. cre. d. l. ſeire oportet. § cum rei [illegible] de tuto. & cura. dat. ab his. ergo multo minus ſola paupertas reddit patrem ſuſpectũ, vt debeat priuari communione dotis, cum ei ſit magis indulgendum pp commendationem, quæ eſt inter [illegible] & filiam arg. l. ſi tutor. ff. de ſuſpec. tut. φ hãc cum ce [illegible] facit. l. ſuſpectũ. ff. de ſuſpec. tuto. & no. p gl. in l. nec ei. §. fi. ff. de adop. vbi probatur, qđ quis nõ redditur ſuſpectus ex ſolis facultatibus vt remoueatur a tutela ſeu teſtificando, ſi tñ ſit diligens & fidelis, ergo nec iſto caſu pr̃ debet amittere cõionẽ dotis, quia illã amittit ita demũ, ſi ſit turpis perſona, & vitæ ſuſpectæ. l. ſi cũ dotẽ. §. eo autẽ tpe. inf. eo. & l. filiusfa. §. ſed & filia. ff. de procura. Præterea & quarto, iſta amiſſio cõionis dicitur eſſe pęna. argu. l. ſi teſtõ cẽturio. ff. de manu. teſta. ideo non debet imponi pp paupertatẽ, cũ illa non ſit delictũ. Nõ ob. l. Imperator. quia loquitur in caſu, in quo pater dilapidauerat bona ſubiecta fideicõ. in fraudẽ ipſius fideicõ. ideo cũ ſit ſuſpectę vitę, cogit transferre fideicõ. in filiũ. Gl. in verbo, amiſſam. in fi. iſta gl. opponit de l. ſi dos § ſi §. de pac. dota. & ſoluit duobus modis vt hic per eã. difficile eſt hoc ꝯtrium qđ Bar. ſoluit alio modo dicẽdo, qđ qñ agit pater adiuncta perſona filię. i. de voluntate & permiſſione filiæ, non tñ ad eius vtilitatẽ, & hoc modo põt agere. & ita procedit ille text. & ſubdit hoc expreſſe probari in l. filiusfa. §. ſed & filia. ff. de procura, qui tex. cum difficultate probat, ſed credo Bar. ſic voluiſſe cum inducere, nam dicit text. qđ ſuperuacuum eſt, qđ filia conſtituat procuratorẽ ad dotẽ exigẽdam cum patre, cum ſufficiat patrẽ dare ex filiæ voluntate. infero ergo ex illis verbis, qđ actio de dote ſpectabat ad ſolum patrẽ, nam ſi fuiſſet cõi patri & filiæ, non potuiſſet pater ſiue filia, nec eũ procuratorem cõſtituere, quia cum ſolus pater non poſſit agere ſtante cõione doris, nec ſolus poſſit procuratorem conſtituere. l. neq; perſeruum. C. de hæred. inſtit. iſtum ſolu. Bar. reprehendit Pau. quia ſp pater dicitur agere ad vtilitatem filiæ, cum dotẽ cogatur conſeruare filiæ. auth. ſed quamuis. C. de rei vxo actio. ſed ab iſta impugnatione Alex. defendit opi. Bar. quã impugnat hic Soci. quia eius ſolu. omnino reſtringunt iſtã literã, & dat aliam rñſionẽ dicẽs, φ commodum filiæ venit in quandam conſequentiam, ideo non cõſideratur l. 1. inſr. de autho. tuto. & ita reſpondet Barto. vno verbo in l. poſt dotem. in fi. inſ. eo. hæc reſponſio non placet, quia ex quo hæc dos cõſeruanda eſt filiæ, dicitur agi principaliter de voluntate filiæ, & eius perſona potius eſt cõſideranda, quã perſona patris, pænes quam dos nõ eſt remanſura. l. cum dotẽ. infra ad l. Falci. l. 3. in princip. de leg. præſtã. ideo defendendo ſo. Bartol. do aliam reſponſionem, videlicet quia ex quo non eſt certum, qđ dos ſit peruentura ad filiã, & ita demũ pater cogatur dotẽ filię conſeruare, ſi velit nubere, & non aliter, nõ eſt cõſideranda perſona filiæ, ſed perſona patris. & ita limitantur iura per me adducta, & pro hac ſolutione adduco elegãs dictũ Lu. Ro. cõſi. 206. circa fi. vbi limitando dictũ Bal. in l. auia. §. Titio. inf. de cõditio. & demonſtra. dicit illum non procedere, qñ nõ eſſet certũ, quod legatũ eſſet peruentũ ad piã cauſam, vt quia erat relictũ ſub cõditione Areti. alia ratione impugnat ſo. Bar. & dicit, quod voluntas filiæ eſt neceſſaria propter ſuũ intereſſe vbi gloſ. illud dicit quod cõſenſus filię non debet adhiberi, & eſt ſuperuacuus, & dicas fatendo patrẽ poſſe agere ſine filia, ſi tamẽ vult agere adiuncta perſona filiæ, iſtud permittitur ei per tex. in d. l. filiusfa. §. ſed & filia. adductũ per Bart. ipſe idẽ Areti. tradit aliam ſo. faciendo differentiam inter delegationẽ & pactũ, quæ ſolutio potius eſt fantaſtica quam iuridica, & confunditur ex tribus Primo, quia ſi delegatio affert præiudiciũ inſeparabile delegato, ergo nec filiæ deberet nocere ex perſona patris, cũ quo habet ius commune. l. ſi cõmunem. §. quẽadmodũ ſerui. amitta. c. per tuas. de arbi. glo. in c. 1. de iure patro. in 6. Prętera & ſecundo confunditur, nã in iſta delegatione adeſt ſolum effectus ex parte mulieris delegantis, ſi ergo, non valet vt delegatio, nec valebit vt pactum. capitulo primo, de deſponſa. impube. in d. l. quacũq; ratione. ff. de procura. Bartol. in l. 1. §. ſi quis ita. inf. de verborũ obliga. Tertio confunditur, nam in delegatione refert pactũ, vt per gloſſ. in l. non putat. in princip. ꝯ ad Velleia. ſi ergo non valet delegatio, valebit vt per pactũ. l. ſi vnus. § ſi acc [illegible] l. actio. ff. de pac. Nõ ob. quędam reſponſio Soci. quia tollitur per text. in illo. §. ſi acceptilatio. & per text. in l. ſi acceptolatam. inf. de acceptila. vbi partes principales intendebant facere acceptilationem, & tamen ſi nõ valet vt acceptilatio, valet vt pactũ quod in ea includitur virtute conſenſus. l. 1. ff de pac. Nec ob. l. per fundum, adducta per Aret. quia ad illã patet reſponſio ex not. per Bart. ibi dũ adducit text. in l. quẽadmodum. de agri. & cenſi. lib. 9. ideo alia ſolu. & clarior poteſt dari, quæ eſt de mente glo. in l. cum dos §. fi. ſed imperfecte loquitur. † dicendũ ergo eſt circa dictum contrarium, quod ille text. non negat, quin pater poſſit agere adiuncta perſona filiæ,
45 vult tamen, quod aliquo caſu agendo adiuncta perſona filię pactum filiæ noceat ei, videlicet in caſu in quo filia reconueniret ad penã promiſſam ad res amotas marito. vel ad aliquid aliud, iuxta. l. [illegible] § fin. infra rerum amota. & quod hoc ſit verum, oſtẽdo ex verbis illius text. dum dicit, pactum nullo modo nocet patri, & ſic nullo caſu, ſubdit textus. niſi agat adiuncta perſona filiæ, & ſecus eſt, nam tũc ei agenti aliquo caſu nocebit huiuſmodi pactũ, vt in caſibus premiſſis. & ex iſtis ſit expeditus iſte. §. quod ſi in patris. Sequitur. §. Voluntatem.

SVMMARIVM.

1 *Tacentes & non contradicentes conſentire videntur, non quidem vere, ſed ficte.*
2 *Statuta eſſe intelligenda in caſu vero non in caſu ficto.*
3 *Conſenſus qui colligitur ex taciturnitate interponi debet in ipſo contractu, nec poſſit præcari ante vel poſt.*
4 *Conſenſus non inducitur ex taciturnitate an ſit fictus. & nu. 10.*
5 *Fictio quid ſit.*
6 *Statuto requirenti conſenſum propinquorum in contractu minoris vel mulieris non videri ſatisfactum, niſi propinquior conſentiat.*
7 *Contractus ſi petatur reſcindi ob id quod conſenſus propinquorum nõ fuerit adhibitus, non aliter reſcindetur, quam ſi probatum fuerit, quod contrahens propinquos haberet, qui poterant conſenſum adhibere tempore contractus.*
8 *Conſenſus & voluntas an & quomodo differant.*
9 *Diſpoſitio requirens aliquid pro forma verificatur in caſu ficto.*
11 *Filia præſens eo tempore, quo pater agit ad dotem, nec contradicens, an ſemper videatur conſentire, & an aliquando requiratur expreſſus conſenſus eius.*
12 *filia agent ad dotem præſente patre & non contradicente, an recte agat quaſi ex conſenſu patris.*
13 *Metus reuerentialis an excludat conſenſum, nullis etiam præcedentibus minis, & nu. ſequen. & 16.*
15 *Intellectus ad l. fideiuſſor. §. pater. ff. de pigno.*
17 *Furioſus an poſſit fingi conſentire.*
18 *Lex non fingit niſi vbi ſubeſt æquitas fingendi.*
19 *Patrem ſolum poſſe agere ad dotem nulla præſtita cautione ratihabitionis, filia exiſtente furioſa. Et an idem poſſit filia patre exiſtente furioſo.*
20 *Filius illegitimus an cenſeatur conſentire patri impetranti pro eo legitimationem ſi hoc ſciat, nec contradicat.*
21 *Filio illegitimo magnum incommodum afferri ex legitimatione.*

Teſtis

22 *T[…]s respondens se scire quia fuit præsens, an sufficientem causam scien- tiæ reddat.*
23 *Patrem esse legitimum administratorem filii dupliciter contingit, atque ibi quantum intersit utro eorum modorum sit administrator.*
24 *Venditor tametsi sciat litem esse motam adversus emptorem de euictione tamen non tenetur, nisi ei fuerit denunciatum, vt veniat ad defendendum. & nu. seq.*
29 *Naturalia contractus non esse exprimenda.*

1 **§. Voluntatem.** Nota primo est isto tex. qđ tacẽ-
tes † & non contradicentes ficte
consentiunt. Vnde ex hoc inferunt Bald. Imol. & reli. quod
statutum requirens consensum propinquorum in contractu
mulieris & minoris non verificatur in his qui sunt præsentes,
2 & non contradicunt, quia tacens videtur consentire, & sic fi-
cte. l. 1. §. deiecisse. ff. de vi & vi ar. † & statuta sunt intelligẽda
in casu vero, non autẽ ficto. l. 3. §. hæc verba. ff. de neg. gest. l. fi.
C. de his qui veniã ęta. impet. confirmat hoc Are. quia talis cõ-
sensus est similis authoritati, verb s est ergo interpretãdus, nec
sufficit taciturnitas. l. 3. §. tutor. ff. de autho. tuto. l. 1. ff. de tutel.
assumptũ probatur autoritate Bald. in l. si vxor. de condi. inser.
& Anto. in c. cõsuetudinis. extra de consue. ex hoc dicto infero
3 † quod talis consensus nõ posset pręstari ante ɔ̃ctum nec post,
sed in ipso ɔ̃ctu esset interponendus. §. tutor. insti. de tute. & l.
obligari. §. tutor. sed aduerte, quia ɔ̃trarium põt attentari. & in
4 primis considero, † qđ consensus qui causatur ex taciturnitate
non est fictus, prout dicunt doct. sed est consensus præsumptus
istud voluit Bar. in l. quæ dotis. col. vlti. inf. eo. dum alleg. l. qui
patitur. §. manda. vbi vtitur verbo, intelligit. Probatur ẽt rõne,
5 nam prout dicit Bart. † diffiniendo fictionem in l. si is qui pro
emp. fictio est in re certa eius qđ possibile est pro veritate ɔ̃ ve-
ritatẽ assumptio. & sic lex fingit in casu in quo ẽt veritas esset
in ɔ̃trium, sed qñ res non est certa, sed dubia, tũc illa dr̃ esse pre-
sumptio. prout gl. in l. vnica. §. accedit. C. de rei vx. act. sed an qs
tacendo videatur consentire, vel contradicere, istud est dubiũ,
ideo consensus qui causat̃ ex taciturnitate, est pręsumptiuus,
non fictus, cum non si certũ qđ ille tacendo ɔ̃sentiat, nec dis-
sentiat, tunc sic. quęlibet dispositio loquens in casu vero, veri-
ficatur in casu ficto vel præsumpto. Bal. in l. 1. col. 3. C. de fidei-
com. vbi vult, quod statutũ requirens probationem instrumẽ-
talem verificatur in probatione pręsumptiua, de qua in l. cum
de in rem verso ff. de vsur. est enim præsumptio legis ipsa veri-
tas. l. fi. ff. de proba. ibi, respondi veritati locũ fore. Non ob. fun-
damentum Aret. quia negari põt ꝙ talis consensus sit similis
authoritati, & in cõtrarium adduco not. per Bar. in l. tam is. in
vlti. verbis. inf. de dona. caus. mort. vbi dicit, patrem posse præ-
stare consensum filio donanti causa mortis, antequã filius do-
net, ergo talis consensus non est similis authoritati. d. l. obliga-
ri. §. tutor. Et si diceres, talis cõsensus est pręstandus a patre pro-
pter suũ interesse, rñdeo, quod hoc non est verum, patet, quia
filiusfa. non potest donare causa mortis ẽt bona aduentitia, in
quibus nullum ius patri competit, vt Alex. concludit in l. fi. C.
qui testa. fa. pos. cuius opi. secutus sum in l. frater a fratre. ff. de
condi. inde. nec ẽt dicatur, qđ illo casu versatur interesse patris
qa in talibus bonis posset filio succedere ab intestato, nã istud
interesse nõ est probabile. l. cũ tale. in prin. ff. de cõdi. & demõ.
Pręterea, posset iste habere filios, quorũ prior est successio in
bonis patris. auth. in successione. C. de suis & legit. Obstat etiã
tex. in c. cura. & in c. suggestũ, de iure patro. qui solet pondera-
ri ɔ̃tra præsumptã et prædictã doct. Bal. in d. l. si vxor. circa præ-
6 dictũ statu. no. duo. Primũ est, † nã stante hoc statuto non suffi-
cit pro validitate contractus, qđ duo propinqui consentirent,
sed esset necesse, qđ ille consentiret, qui esset propinquior, &
ita Bal. in l. fi. C. de verb. sig. & Alex. in l. si cũ dotẽ. §. eo autem
tẽpore. inf. eo. & l. fi. C. de mili. testa. pro pro dicto facit l. peto.
§. fratre. inf. de leg. 2. in verbo proximus quisq; admittẽdus est,
7 & hoc dixi latius in §. omnis. insti. de actio. † Scdm dictum est,
nã ad inualidandum contractũ ex eo, qđ non fuerit adhibitus
consensus propinquorum, esset necesse probare, qđ ɔ̃hẽs ha-
beat propinquos, qui poterant consentire tpe ɔ̃ctus, et qđ erãt
habiles ad consentiendum. alias succumberẽt. ita voluit Pau. in
quodam cons. incip. in cã quæ vertitur. relatũ per Philip. corn. in
l. 1. col. 1. C. vñ vir & vxor. qui tamẽ dubitat de veritate huius si
Pau. de Cas. sed puto verã hãc decisionẽ, qa dicti ɔ̃hens propin-
quos habiles nõ habeat, solus põt ɔ̃here. l. cũ haberes. inf. de ac-
qui. hæredi. vbi Bal. & Alex. hic. 2. col. sed qđ iste habuerit pro-
pinquos, qui sunt habiles, istud est facti. sed facta non pręsumũ-
tur, nisi per illũ qui allegat, fuerint probata l. in bello. §. facta.
inf. de cap. & postli. & l. si emancipati. C. de colla. & c. 1. de con-
8 stitu. in 6. † Scdo no. esse differẽtiã inter consensum, & volũta-
tẽ, quia verbũ volũtas alíqñ importat tacitam volũtatẽ, sed con
sensus nõ importat nisi verũ & expressum ɔ̃sensum, im hic no.
Aret. pro quo no. las. addit Io. Andr. in fi. de iudi. in 6. & Bal. in
l. fi. §. necessitatẽ. C. de bonis quę lib. addit etiam tex. in auth. ꝙ
locũ. C. de col. & in corpore vnde sumit̃. sed istorũ opin. vr̃ cõ-
fundi per. l. si cũ dotem. §. eo autẽ tpe. inf. eo. vbi iuriscon̄. dicit,
qđ filia debet consentire patri agenti ad dotem tẽpore, quo litẽ
contestatur, & sic promiscue vtit̃ illis verbis voluntate & ɔ̃sen-
su. Retorqueo etiã ɔ̃ eos §. quia vero. in auth. de æqualita. do-
tiũ col. 7. ibi, neq; ɔ̃sensit, neq; licentiam præbuit. ibi enim ver-
bum consensit, importat tacitum ɔ̃sensum, quia alia verba, quę
subsequũtur, essent superflua, cum sit, qđ verbum, licẽtia, requi-
rat expressum consensum. vt voluit Ioan. And. post Are. in c. si
abbatẽ. de electio. in 6. & c. qui tacet. de regulis iur. & Alex. hic.
9 † Tertio no. iuncto casu præcedenti quod dispositio requirens
aliquid pro forma verificatur in casu ficto, illud sic adducitur,
nã in casu pręcedẽti dicitur, quod pr̃ non aliter potest agere ad
dotem, nisi de voluntate filiæ, & tñ sufficit ficta voluntas, hæc
cũ verba non aliter, important forma. doc. est Bar. in l. de his.
ff. de transac. & l. 2. C. de admi. rerum ciui. lib. 10. illud autem
non admittitur. c. ad nostram. de iureiurando. vbi iurans solue-
re, non liberatur compensando, quamuis compensatio sit ficta
solutio. l. Iulianus. inf. de ɔ̃di. & demon. ratio, quia formã est spe-
cifice adimplendũ. faciũt no. per Ang. in l. 1. inf. de lib. & posth.
l. vbi autẽ. §. qui illud. inf. de verb. oblig. vbi voluit, qđ in termi-
nis cle. appellanti. de appella. non sufficit exprimere causas ap-
pellationis per relationem quæ fit ad acta, & tñ talis relatiua ex-
pressio dicit̃ ficta relatio. l. Titia. §. fin. & ibi no. Are. inf. de verb.
obli. Moderni quidam repetentes in l. Gallus. §. & quid si tantũ
col. 35. infr. de libe. & posth. dicunt, quod vbi requiritur ɔ̃sensus
eius cuius interest, talis consensus nunquam censet̃ de forma.
vt no. mod. in l. si quis mihi bona. §. iussum. inf. de acqui. hære-
di. idem vult Imo. in c. cum nos. de his quæ fiunt a prælat. sine
consensu capituli. ista rñsio non euacuat difficultatem, quia in
casu isto ista volũtas præstanda filiæ censetur de forma pp ver-
bum non aliter, quod etiam probatur in l. si cum dotem. §. eo
autẽ tpe. [illegible] vbi dicitur, ꝙ si pater agat ad dotem sine volunta-
te filiæ, frustra agit. & sic iudicium est ipso iure nullũ, quia hoc
importat verbum, frustra, in l. pe. §. ad examen. inf. de publ. iudi.
vbi Bar. cum ergo ibi lex procedat annullando iudicium, qñ fi-
lia non consensit, patet illum consensum esse de forma, per ea
10 quę no. Bal. Alex. & reliqui in l. 1. inf. de libe. & posth. † ideo ali-
ter rñdeo, ꝙ consensus qui causatur ex non ɔ̃dictione, seu taci-
turnitate. non est fictus, sed est pręsumptus, ideo dispositio etiã
aliquid requirens pro forma verificatur ẽt in casu præsumpto.
l. Lucius. ff. de cõdi. & demon. vbi ista conditio, si probauerit
se filium verificatur in probatione præsumpta de qua in l. si vi-
cinis. C. de nup. & in filium. ff. de his qui sunt sui vel alien. iuris.
patet, si illa conditio exigeret veram probationem, censetur
impossibilis, & per consequens ea reiecta institutio remaneret
pura, & sic testamentum valeret, cuius contrarium probatur in
illo tex. et ita illum tex. intelligũt Imo. & Pau. ibi in summario
11 Quarto no. † qñ filia est præsens tempore, quo pater agit ad do-
tem, & non contradicit patri euidenter, videtur cõsentire, limi-
ta non procedere in casu, in quo filia haberet iustã causam cõ-
tradicẽdi, quia tunc habetur pro contradicente, sic limitat Bar.
in l. si cum dotem. §. eo autem tempore. inf. eo. & idem hic te-
net Are. col. pen. argu. tex. in l. si Cornelius. inf. de solu. itẽ quia
metus reuerẽtialis impedit tacitum cõsensum. l. pe. inf. de iur.
Bar. in l. quę dotis. col. vlt. ff. eo. Soci. hic subtiliter attẽtauit opi-
nionem contrariam, ꝙ imo ille tex. procedat indistincte p. eius
funda. ego autem referã breuius & clarius quam ipse loquat̃,
& considera, ꝙ ipse inducit hunc text. quatuor modis. Primo
sic, nam quia filia non habet iustam causam contradicẽdi. eius
cõsensus expressus non requiritur. l. si dotem. inf. eo. ergo nec ta-
citus, vt ergo iste text. contineat dubitationem, est intelligẽdus
in casu, in quo filia habet iustã causam contradicendi. Secundo
inducit istũ tex. alio modo, nam vult tex. loquens indistincte, ꝙ
sufficiat tacitus consensus, ergo siue filia habeat iustam causam
contradicendi, siue non, ille consensus tacitus sufficit. l. de pre-
tio. ff. de publi. Tertio inducit alio modo, nam. §. præcedens lo-
quitur, quando filia habebat causam contradicẽdi, quia alias nõ
esset opus eius voluntate ad dotem. ergo eodem modo est iste
§. intelligendus, cum veniat interpretando ipsum. §. præceden-
tem, etiam omnia quæ sunt in lege interpretata cẽsentur repeti-
ta in lege interpretante. Bar. in l. [illegible] ff. de coniungendis cum
emanc. lib. & in auth. de filiis ante instrumenta dotalia natis in
princ. Quarto sic arguo, vt bona sit exceptio, debet esse clara.
glo. in c. 1. de reg. iur. in 6. Bart. in l. in his. ff. de legi. sed exceptio
de qua in tex loquitur, quãdo filia habebat iustam causam cõ-
tradicendi, quia in casu in quo non habet iustam causam con-
tradicendi eius contradictio nihil operatur. d. l. dotem inf. e. er-
go similiter regula posita in principio text. est intelligenda in
casu, in quo filia habet iustam causam contradicendi, ista est
breuis sententia suorum argumentorum. [illegible] bene eam consi-
deraui, in tribus argumẽtis fundat se pro filia, quando non ha-
bet iustam causam contradicendi, tunc nec eius consensus ex-
pressus nec tacitus requiritur. illud autem præsuppositum est
falsum

falsum, quod ostendo tripliciter. Primo induco tex. nostrum in fine dum dicit, quod si filia sit absens habēs patrē, pater nō pōt agere nisi præstita cautione de rato, ergo in casu in quo filia habet iustam causam contradicendi, tunc ea absente in casu præmisso non potest agere, ergo nec ea inuita seu contradicente per regulam. l. qui potest inuitis. ff. de reg. iur. & l. 4. §. illud. ff. de fidei. liber. Scdō induco tex. in l. dotē. inf. e. vbi lex fingit dotem receptam de voluntate filiæ, qñ non habuit iustam causam cōtradicēdi, secus si eius cōtradictio esset superflua, vt vult Socin. nam lex non induceret talē fictionem, quod nō est dicendū. l. postliminio. §. fin. infr. de cap. & postli. reuer. Tertio illud ostēditur, nam ita demū patri soli datur actio de dote, quando filia cōtradicit, & non habet iustam causam cōtradicendi. l. si cum dotē. §. eo. autē tēpore. infr. eo antequam ergo cōstet iudici, an filia iuste ɔ̄dicat vel ne, patri denegatur actio. l. sed si hac. §. prętor. ait. supr. de ius vocan. in verbo, & hoc totum causa cognita prætor statuere debet. Et ex hoc respondet ad primū & tertiū & quartū funda Soci. Non ob. secundum quia licet tex. loquatur simpliciter, tñ per rationes de quibus. s. restringi debet, & in tali solū casu, in quo filia non habet iustam causam cōtradicendi, maxime quia lex præsumit consensum filiæ, ex quo non habet iustam causam cōtradicēdi sed qñ habet iustam causam ɔ̄dicendi, tunc potius debet præsumi dissensus, quia tractatur de præiudicio filiæ. l. qui vas. §. vetare. ff. de fur. & vna præsumptio tollit alteram. l. diuus. ff. de in integrum restit. tit. gñali. c.
12 afferre mihi gladium. de præsumptio. † Secūdo limita in filia agente pñte patre, nam hoc casu requirit, quod pater expresse consentiat idem vult glo. in l. si cum dotē. §. 1. infra e. quam ibi sequuntur Bart. Bal. Imo. Pau. Alexan. Ang. & alij oēs excepto Roma & idē firmat Bar. & alij in l. non solū. §. si. inf. e. & ratio diuersitatis est, licet actio de dote sit cōis patris & filię, exercitiū tamen eius spectat ad patrē, vt vult glo. in §. præced. nti. & pro hac limitatione adducunt scrib. tex. in auth. quod locū de col. & in corpore vñ sumitur, pondera verbum consentit, qd̄ verificatur in expresso consensu, nō tacito secundum Io. an. in c. si. de iudi. in 6. & dictū fuit supr. sed in hac limitatione cōtrarium tenēt Bal. & Sal. in d. auth quod locum vbi dicunt idem esse in patre, quod in filia, & idem tenet Ro. in l. si cum dotem. §. 1. inf. e. & ista opi. est probabilior, pro qua induco sequentia. Et prīo facit tex. d. l. nō solū. inf. e. & in §. præcedenti vbi æquiparantur pater & filia in dote exigenda & soluenda, sicut ergo quo ad filiam tacitus consensus sufficit, sic etiam quo ad patrē quia in equiparatis idem est ius. l. qui neque. §. 1. infr. de rebus eorum. gl. no. in l. 2. C. de curatore furiosi. Secundo induco l. filiusfa. § sed & filia. ff. de procur. vbi dicit qd qñ pater est absens, filiæ datur actio de dote, igitur sola procuratorem cōstituere potest, & sic filia ibi agit sine expresso consensu patris, nisi dixeris, qd̄ ibi ideo filię permittitur propter patris absentiam arg. l. si longius. ff. de iud. & c. ne sede vacante. in 6. & c. 1. de testa. co. lib. Tertio adduci pōt tex. in la correlatiuo. l. si C. de indic. vi. lon. tol. Præterea & vltimo, si in filia præsumitur consensus, si non contradixerit, vt in hoc text. multo magis in patre illud debet præsumi, præsertim hoc nā in filia potest præsumi, quia non cōtradixerit ob timorē reuerentialē, iuxta l. pater. ff. ... rerum actio nō datur. & l. pe. ff. de fur. Non ob primum fundamentum, quia habet exercitium actionis de dote filia ... sed idem est etiam in filia, nam & illa habet exercitium ... patre volente auth quod locū. C. de col. & ita dicit Bar. in d. l. non solum. inf. e. Ad secundum fundamentū respondeo, quod text. in auth. quod locum. & in corpore vnde sumitur probat contrariū prout deduxi in præcedētu. Quinto no. hic Soc. quod
13 est hic text. qui probat secundū intellectū suum † quod metus reuerentialis non excludit cōsensum filiæ, nisi præcedāt minę, cuius contrariū Bar. in l. quæ dotis col. vi. in t. eo. & Bal. in l. & si fine. C. ad Vellcia. & in l. 1. in fi. C. de bonis maternis & in l. si. fa. §. mulieres. ff. de procura. vbi ponderat glo. super verbo, probatum. & tenet Ant. in c. nōne. de præsump. & Alex. in l. interpositas. C. de transac. primā tñ opi. approbat Abb. in c. nōne. de præsump. & Alex. in l. quę dotis. col. 1. infr. e. & pro ista opin. vrgent multa iura Primo text. iste secundum intellectū Soci. Secundo tex. in c. 1. in prin. de desponsa. impub. in 6. vbi filius videtur consentire pri cōtrahenti sponsalia eius nomine, si præsens fuerit & taceat. Tertio facit l. fideiussor. §. patre. de pign. vbi filius præsumitur cōsentire patri obliganti domū pertinentem ad ipsum filium tacēdo, licet alias suū consensum nō accōmodauerit. Quarto pro eadē opinione est l. si. C. de adopt. vbi filius dī consentire patri tradenti eū alteri in adoptionē, si sit præsens & non cōtradicat, & sic ille tex. ineuitabiliter stringit pro hac opinione. Quinto & vltimo adducitur per d. Alex. in §. eo. aūt tpe. regula tradita in l. cū quid. ff. si certum petatur, quia sicut metus reuerentialis nō impedit cōsensum expressum, nisi precedant minę sic etiam non debet impedire consensum tacitū
14 seu præsumptū. † istis tñ non ob. sequor opi. Bar. per text. in d. l. pe. ff. de fur. vbi pudor & verecūdia liberti erga patronū efficit, quod libertus non videatur consentire patrono rapienti bona sua, & tñ si ibi abesset iste pudor, præsumeretur consensus propter meritū præcedens libertatis collatæ in libertū. l. si vero non remunerandi. §. & dum Papinianus sup. mandati. & sic male dixit Alex. in d. l. dotis dicendo, quod ille tex. non probat opi. Bar. Non ob. adducta in cōtrariū, & primo text. iste, quia intellectus per Soci. traditus fuit reprobatus. Secundo non ob. tex. in d. c. 1. nā ibi ideo non excluditur consensus ob metū reuerentialem pr̄is, quia ibi nō tractabatur de euidenti preiudicio filij imò ille actus magis poterat se habere ad commodū filij, ideo propter ipsum huiusmodi præsumitur consensus. l. qui patitur. ff. mandati. sed vbi ageretur de incommodo filij aut filię metus reuerentialis excludit cōsensum tacitum qui alias præsumitur inter cōiunctas personas. l. si seruus cōis supra de dona. inter vir. & vxo. Tertio ad text. in l. fideiussor. §. pater. respondeo, quod ibi requiritur consensus filij, videlicet quia ibi agebatur de modico præiudicio ipsius filij, videlicet de hyppo. rei ipsius, & ita illum tex. intelligit Roma. in d. l. quę dotis. Alex. in l. interpositas C. de transactio quorum solutio non placet, quia ibi filius abstinuerat se ab hæreditate paterna, quo casu verisimile est, qd̄ hæreditas patris non erat soluenda eo modo, ideo creditores agebant actione hypothecaria ad rē ipsius filij, & ideo hac de causa eā amittit, ergo tractat de magno præiudicio filij, ratio cū ipsorū procedit in debitore hypothec. bona sua hoc enim casu bñ dicitur tractari de modico præiudicio ipsius debitoris cum ei obligatio non augeatur vt per Bar. in l. si. C. quę res pig.
15 oblig. ideo † do aliam responsio. ad illum text. & dico, qd̄ ideo ibi filius præsumitur consentire, quia scripserat chyrographū sub commemoratione domus pertinentis ad filium, ex illa eñ scriptura & sic ex illo facto declaratur eius voluntas, qui voluerat domū suā esse pignori obligatā, fortiora eñ sunt facta ad declarandā voluntatem alicuius, quā verba quę sepe proferuntur contra intentionem proferentis. c. existima. 9. q. 3. Abb. in cōs. 225 in 1. illud de iure quo. col. pe. & de hoc est etiā bonus text. in leg. Paulus. ff. rē ratā haberi. & melior in l. si tñ. §. ei qui. ff. de edil. edic. ibi, multo eñ amplius est id facere, quam pronunciare in vinculis fuisse & ista est vera solutio.
16 † Quarto non ob. l. si. C. de adoptio. nam ideo ibi metus reuerentialis non impedit metum præsumptum in filio præsente & non contradicente, quia ibi adoptio fit apud iudicem actis interuenientibus, vt dicit ille tex. & præsentia iudicis efficit, vt omnis metus & omnis suspitio doli videantur cessasse. l. si. in princ. ff. quod metus causa. ita dicit Bar. in l. frater a fratre. charta vltima. ff. de cōdictio. indeb. Ang. & Imol. in l. 1. §. fuit quæsitum. ff. ad Trebell. Alex. & Moder. in l. transactione. C. de transactionibus. Vltimo non obst. regula l. cum qui. l. quia regula procederet, si diceremus, qp tacitus consensus qui est in esse deductus, debeat eundē effectū oprari quem expressus, sed non sequitur, metus reuerentialis non impedit expressum consensum, nisi præcedāt minę, ergo non debet impedire præsumptum consensum, patet quia damnū qd infertur alicui, non impedit eius cōsensum expressum. l. inter mandata. C. manda. § per traditionem. insti. de re dum. & ... consensum. l. qui vas. §.
17 veta. ea. de furt. Sexto no. † qp furiosus fingitur consentire. sed ɔ̄ hoc oppo. de l. qui ad certum. ff. loca. vbi in furioso non fingitur consensus & rō est. quia lex non fingit in casu in quo veritati locus non pot esse, & sic super impossibili, vt per Bar. in l. si is qui pro emptore. in 10. q. ff. de vsuca. & ibi late dixi. Soc. rñdet huic ɔ̄rio distinguēdo, cuius distinctio est de mente Bar. & licet l. ualiter se aliter rñdere huic ɔ̄rio, qui dicit doc. tñ eius solutionem ponit hic Bart. quorū so. est ɔ̄ illum tex. ibi, dum nō pōt pp dementiam ɔ̄dicere, consentire quis eā merito credet. Pręterea, non ɔ̄dicere & pati idem sunt, sicut ergo in casu. l. qui ad certum. non fingitur ɔ̄sensus ex patientia, ita ēt nō fingitur ɔ̄sensus ex non ɔ̄dictione filiæ furiose in casu nostri tex. ideo do aliā solu. & forte meliorē. Nā qñ ex cōsensu quem lex fingit, non resultat aliquis contractus, tunc lex fingit furiosum consentire, licet vere consentire non possit. ita procedat iste tex. sed quādo ex ficto consensu resultaret aliquis contractus, tunc lex nō fingit furiosum consentire, & ita procedit l. qui ad certum. & hæc iura sic declarat Pau. in l. si a furioso. ff. si cert. pet. istud limita non procedere, quando filia furiosa haberet causam contradicendi nam tunc lex non fingeret ipsam consentire, & sic pater solus non posset agere, ita hic tenet Pau. & pleriq; Mod. secundum Soc. qui dicit istam limitationem esse contra mentem limitātis, quæ præsupponit quod propter dementiā prætermittit filia prāte contradicendi, ergo iuste poterat contradicere, quia si non habet iustam causam contradicendi, non admittitur ad contradicendum. Secundo arguitur contra hanc limitationem, nam magna dr̄ia est, an intelligatur simpliciter & absolute, an vero secundum quid. l. hoc legatum. ff. de leg. 3. sed si iste tex. non haberet locum in casu, in quo filia haberet iustam causam contradicendi, tunc non diceretur non posse contradicere propter dementiam, sed simpliciter & absolute, quia

cum isto casu si non esset furiosa, non potest contradicere. l.
dotem. infra eo. Tertio adducitur. l. cum hæres. infra de acqui.
28 hær. istis non obst. sequor opin. Pau. pro qua adduco † vnam
rationem vltra, nam lex non fingit, nisi vbi subest æquitas
fingendi. l. postliminium. in princip. infra de cap. Barto. in l. si
is qui pro emptore. inf. de vsucapionibus sed nulla subest ęqui-
tas, ꝙ fingatur consensus in casu præmisso, cum filia possit re-
manere indotata patre dotem exactā consumente. d. l. si cum
dotem. §. eo autem tpe. ℸ. eo. Non obst. duo prima funda. Soc.
nā in illis præsupponit, ꝙ qñ filia non habet iustam cam ɔdicē-
di, solus pater possit agere non requisito consensu filiæ, istud
autē est falsum, & sæpius fuit reprobatum igitur &c. Non ob-
stat. l. cū hæres. nā ideo ibi patre existente furioso solus filius
adire pōt hrditatē sibi delatam, quia cōmodū hrditatis sibi ac-
quiritur, & nullo modo patri, vt ibi vult gl. & Bar. & sic ibi non
est aliqua cōio inter patrē & filium prout in casu nřo. Vltimo
29 no. ex tex. † ꝙ filia existente furiosa pr̄ solus ad dotē agere pōt,
nec requirit̄ cautio ratihabitionis. fallit tamen econtra in pater
existente furioso, nam tunc filia non pōt agere de dote nisi ca-
ueat de rato. text. est in l. si cū dotem. §. soluto. & ibi gl. declarat
inf. eo. rō diuersitatis vltra doc. est, nā qñ filia est furiosa, pater
efficitur ipsius legitimus administrator. §. furiosi insti. de cura.
furi. tutores aūt seu curatores non tenētur præstare hmōi cau-
tionē. l. tutores. C. de admi. tu. gl. in l. fi. §. defensionem. C. eo.
Sed quando pater est furiosus filia non potest esse eius admini
stratrix. l. fęminæ. inf. de reg. iur. l. tutela. ff. de tutel. nō est ergo
mirū, si illa teneatur pręstare cautionē ratihabitionis, & ex istis
sunt expedita textualia. Glo. in verb. cōtradicat diuidi potest in
tres partes. in prima supplet ad tex. in secunda opponit. in ter-
tia notat. secunda ibi, scilicet contra. tertia ibi, item no. in eadē
gl. ibi. inf. eo. l. Titia habetur lex quę probat iuncto prin. tex. qđ
lex requirens probationē sub conditione verificatur in proba-
tione pręsumptiua, dictio enim, nisi, posita in illo tex. importat
conditionem. l. quibus diebus. §. quidam Titio. infr. de cond. &
demō. quod no. ad ea quæ superius dixi in no. in ead. gl. ibi qui
tacet consentire videtur, vt hic discutienda est vna quęstio, quā
30 hic ponunt Mod. & discutiunt. † Pone pater impetrat legiti-
mationē pro filio illegitimo, filius hoc scit, & non contradi-
cit, an videatur ɔsentire. Roma. in l. quæ dotis. col. 1. ℸ. eo tenet,
qđ tacendo videtur consentire legitimationi. idē vult in sin-
gu. 566. incip. tu scis. & pro hoc adducit gl. sing. in l. in adoptio-
nibus in verbo, contradicendo. ℸ. de adopti. illa opinio vera nō
est, & cōfunditur aliquibus rationibus. Primo, quia metus re-
uerentialis excludit consensum pręsumptum. l. pe. ff. de furt.
31 Bart. in l. quæ dotis. col. vlti. ℸ. eo. vt superius fuit dictū. † Scđo
ex hac legitimatione infertur magnum pręiudicium filio, quia
subijcitur patriæ ptāti, cum esset sui iuris. §. fi. insti. de nup. iun-
cto. §. & generaliter in auth. quib. mod. na. effi. sui. col. 7. & sic
amittit ex hoc libertatem. q̄ est magni præiudicij. l. 1. C. de in-
gra. lib. ideo dicit. l. 1. C. de officio pręto. quod magnum bene-
ficiū confertur filio per patrem, qñ emancipando liberat eū a
nexu prę ptātis, hinc est, ꝙ pręmiatur pr̄ a lege qū emancipat.
§. 1. insti. per quas perso. nob. acqui. & si diceres, rōne huius in-
cōmodi cōsequitur aliud cōmodū, quia patri poterit succede-
re ex testō, & ab intestato a legitimo nihil differens penitus. §.
illud. in auth. quib. mo. na. effi. legi. col. 6. & §. releg. in auth. qb.
mod. na. effic. sui col. 7. Ad hoc rñdeo, ꝙ illud cōmodū nō est
certū, sed incertum, cū multa contingere possint, ꝙ hrditas ad
ipm nō perueniret, vt quia nihil esset in bonis pr̄is, vel qa filius
añ patrē decederet. ar. l. naturalē. & l. in laqueū. ℸ. de acqui. re-
rū dñio. Bar. in l. sciendum. in princ. ff. qui satis. cog. incōmodū
aūt qđ filio ex legitimatione infertur, est, certū cū statim subij-
ciatur prę ptāti, ex qua fit, ꝙ eius bona acquirantur pr̄i quo ad
vsumfructū, nec de illis disponere pōt arbitrio suo nec ɔhēdo,
nec testādo. l. seruum. & l. pe. & fi. C. qui test. fa. pos. huius ergo
incōmodi qđ certū est, cū cōmodo qđ est incertū, non est iu-
sta compensatio. arg. l. ꝙ in diē. ff. de compensatio. Tertio con-
tra Ro. adduco text. in l. in adoptionibus in prin. iuncto. fi. vbi
ponitur dif. an adoptetur aliquis qui sit iuris, an vero adoptet̄
is, qui erat in pr̄is ptāte, nam in primo casu æquiritur expressa
voluntas adoptati, in scđo vero casu sufficit non contradictio,
& sic tacita volūtas, ratio diuersitatis est inter istes duos casus.
Nam quando arrogatus is, qui erat sui iuris, iste subijci debet
ptāti arrogatoris, cū ergo tractetur de magno pręiudicio, vide
licet amissionis libertatis, voluntas expressa requiritur, scđo
vero casu sufficit tacita volūtas, quia cessat hoc præiudiciū, cū
sit, ꝙ talis adoptādus nō amittat libertatem, quia omni modo
erat subiectus pr̄is ptāti legitimi, & naturalis. & sic illa glo. quā
Ro. adducit relata ad tex. nō probat eius opi. Gl. in verbo ɔdice-
re. hæc gl. opponit de. l. qui ad certū. §. locari. & soluit vt in ea.
ista opp. fuit expedita in no. sed hic insurgit dubitatio, cur ī isto
tex. non disponit lex ꝙ pr̄ solus non agat ad dotem filiæ existē-
tis furiose non alr̄ fingendo eius consensum, prout disponit in
l. cū hrs. ℸ. de acqui. hær. & in l. si furiosi. C. de nup. ñ nec huic
dubitationi, ꝙ ideo in dictis iuribus lex noluit fingere, qa non
suberat æquitas fingendi vt in isto. §. qđ ostendo per d. l. cum
hrs. nā si lex finxisset iussum pr̄is furiosi pręcessisse ad dationē
hrditatis. hrditas illi eēt acquisita, & sic implicaret virū oneri-
bus hrēditarijs, & si forte non fuisset furiosus, repudiasset præ-
dictā hæreditatē, non subest ergo æquitas fingendi. facit. l. nec
emere C. de iure deli. idem dico in casu. l. furiosi. C. de nup. nā
si ibi fingeretur cōsensus patris furiosi, nepos nasciturus ex fi-
lia agnosceret ei quodammodo inuito, vt dicit text. in l. in bel-
lo. §. medio. ff. de cap. & postli. istud aūt est inconueniens. §. sed
& si quis nepotis loco. insti. de adop. cogita. Gl. in verbo, sed si
absens. istam gl. inquantum discutit, an furiosus habeatur loco
abñtis. Barto. post Dy. distinguit considerando quinque casus
vt hic per eum, sed circa tertium casum aduertendum est, in-
quantum dicit quod quando requiritur pñtia & consensus ex-
pressus, & tūc furiosus hr̄ loco absentis. l. 2. §. furiosus. ff. de iure
codi. Bar. circa intellectum huius. § iudicio meo male loquitur
& quia in codicil antem non requiritur penitētia habito rę-
spectu ad illos, relinquit legatum vel fideic. l. cū pater. §. dona-
tionis. & l. miles ad sororem. in prin. ff. de leg. 2. nec ēt requiri-
tur expressus cōsensus, cum nutu quis possit facere codicillos.
l. nutu. in prin. ff. de le. 3. ideo alr̄ intelligo illum tex. qđ ibi furio
sus habeatur loco absentis non corpore. sed aīo, quia alienatus
est mēte. Gl. in verbo ɔdicat. inquantū dicit quo ad aīm, quia
22 abñs iudicatur. inducitur † ad q. per Bal. ad dictū testis, quia in-
terrogatus quō sciat. rñdet se scire, quia fuit pñs, nā non valebit
eius dictū, quia potuit esse pñs aīo. & non corpe. idē tenet Bal.
in c. 1. de ɔtentio. inter dñm & vassalum ad inuestiturā. sed opi.
est in ɔtrium, vt hic per Alex. adducentē ɔcordantes, & latius p
Jas. eo quia cum quis deponit de pñtia propria, illa includit in-
telligētia. l. corā. ℸ. de ver. sig. & l. diē proferre. §. corā. ff. de arbi.
secus si deponat de penitentia alterius, doc. est Barto. in l. 1. §.
fi. ℸ. de auth. tuto. ɔ q̄ doc. oppo. de no per Bar. in d. §. corā. & in
l. corā. ℸ. de ver. sig. vbi vult Bar. qđ pñtia testis de qua facit mē-
tionē notarius in instrō, includat intelligētiā, & sic notarius nō
excusatur a falso dicens excusando se, quia testes fuerunt pñtes
corpe, licet nō aīo, declarādo hęc d. Bar. & ipm saluādo a ɔrie-
tate dicite, ꝙ ideo ibi non excusatur notarius a pęna falsi, quia
inter cæteras solemnitates in instrō requisitas requiritur pñtia
testiū, qui intelligāt tenorē ɔctus, vt per gl. in l. gñali. C. de tab.
li. 10. notarius ergo qui dicit testes fuisse pñtes corpore, nō aīo,
fatet̄ se omisisse solēnitatē requisitā in instrō. ergo quo ad pę-
nā ipsius instrī pręsumit̄ falsum, vt per Bar. in l. null. C. de nu. &
actuarijs. li. 12. Cy. Pau. & Moder. in l. iubemus. C. de test. Gl. in
ver. ratā. circa istam glo. opponit Bar. de. l. fi. §. defensionē. C. de
admi. tut. iuncta. l. 1. C. de bo. mr̄. & soluit vt hic per eum consi-
23 derādo tres casus. sed supplēdo dicta Bar. sciendum est, † quod
aliquando pr̄ est legitimus administrator bonorum filij rōne
vsusfructus, qui hr̄ in bonis aduētitijs filij, aliqñ est legitimus
administrator bonorū filij nō rōne vsusfructus, sed quia est le-
gitimus tutor filij impuberis emancipati, vel datus est ei cura-
tor, quia prominior, inter istos duos casus est magna differētia
quia primo casu pōt pr̄ ante litem contestatam procuratorem
constituere secundum Barto. in l. 1. C. de bon. m̄. in scđo autē
non l. denique. C. de procur. Præterea & secundo, in primo ca-
su pr̄ non cōpellit̄ reddere rōnē administrationis. l. fin. §. penul.
dubio. C. de bo. quę liber. scđo vero casu sic l. qui superstitus. C.
de dolo. l. licet. C. ad l. Falc. l. Aurelius. §. Titius. ff. de libe. lega
Præterea & tertio, in primo casu pōt pr̄ imminente ęre alieno
alienare bona filię absq; iudicis decreto. vt tenet Azo in sum-
ma C. de bo. q̄ lib. quē sequit̄ Bal. Pau. & Moder. in l. præses. C.
de transac. in scđo vero casu istud nō pōt. l. si pupillare. §. si pr̄.
ℸ. de rebus eorum de qua dixi latius in reper. l. frater a fratre. ff.
de ɔdi. in de. Gl. in verbo scire Bar. inducit istā gl. ad. q. an vēdi-
tori. scienti litē esse motā denuntiatio fieri debeat p emptorē
& ɔcludit vt hic p eius dictis elicio duas conclusiones. Prima
24 est conclusio, † venditori scient. litem esse motam denūtiatio
fieri debet, als nō dat̄ actio de euictione emptori ɔ eū. ioē vult
Bar. in l. qui vxori. §. 1. de adulte. & in l. nō solū. §. morte. in 3. q.
pricipali. ℸ. de ope. no. nū. Bal. in l. 1. C. de per. & cōmo. rei vēd.
& ista est cōis opi. q̄ hic sequunt̄ Alex. & Aret. p qua vrget. l. q
absente. ff. de procu. inquātū vult tex. ꝙ defensor ēptori absenti
nō pōt interpellare vēditorē, vt veniat ad defendū, nisi caueat
de rato, q̄ cautio nō esset præstanda, si sufficeret vēditorē esse
certū de lite mota aliunde q̄ ab ēptore. l. litē venient. §. petitio. ff.
de pet. hær. ɔ hanc cōem conclusionē hic arguit Ias. de. l. fi. ff.
de transac. iuncta. l. 3. C. de nouatio. vbi renūtiatio requirit̄ nedū
ad finē scientię. sed ēt ad finē prohibitionis. & n̄ illa denuntia-
tio nō est necessaria in debitore sciente cessionē vel venditio-
nē hrditatis prout vult Bar. in l. emptor. ff. de pac. & in l. nomē
C. quę res pig. obl. pos. tenēdo cōem conclu. pręd. ergo arg. pōt
rñderi, ꝙ in casu. d. l. fi. requirit̄ sciētia & certioratio habita ab
emptore, & sic n̄ sufficit sciētia habita ab alio, prout voluit Ang.
Pau. & Moder. in d. l. fi. & ꝙ hoc sit verū, ostēditur, quia illa de-
nuntiatio

nũtiatio operẽ effectũ inhibitionis, est opus, quod clare apparet cessionario de cessione facta per instrumẽtum cessionis. l. nomẽ. C. quę res pig. obli. pos. ista creditoratio fieri non potest nisi præcedente vel habente mandatum ab eo, quia alias ver similiter non habet facultatem ostendendi instrumentum, iuxta no. per
35 gl. in l. fi. C. de pact. couen. † Secundo ex dictis Bar. elicitur illa conclusio, non sufficit denuntiare venditori litem esse motã, nisi etiam dicatur, quòd veniret ad defendendum causam, ita vult Bart. in l. qui absentem. per illum tex. sup. de procur. & in d. §. morte. in 3. q. principali. & hanc conclusionẽ firmant Moder. in cap. fin. per illum tex. de emptio. & vendit. pro hac opin. facit etiam tex. in l. si parentes. in princ. C. de euictio. & ista videtur esse communis opin. sed contrarium tenent Bal. & Sali. in l. 1. C. de pericu. & cõmo. rei ven. & ista opinio magis placet reiecta distinctione Bal. in cap. 1. si vasallus de feu. in 1 lib. feud. quam hic approbat Soci. & pro hac opinio. moueor. quia venditor tenetur defendere causam, & ad id tenetur ex natura cõtractus, quia non est opus, quòd hoc deducatur in pactum, vt per Bar. in l. venditores ff. de verb. oblig. venditor ergo ad id tenetũ,
36 licet hoc nõ fuerit expressum in denuntiatione, † quia naturalia contractus non sunt exprimenda, vt per glo. mag. in l. magnum. C. de contrahen. empt. id quod tamen superius dictum fuit venditori scienti denuntiationem fieri debere de lite mota, intelligitur procedere, quando causa esset iniusta, ita hic limitat Alexan. dicens ita hic Fulgosium tenere in l. & ideo. de euictio. & ita etiam tenuit Fulgo. in l. emptorem. de act. empt. & Alex. in d. §. morte. in fi. & hic refert quoddam consi. iũ Raphael idem tenentis per tria fundamenta, quæ hic per Soc. reprehenduntur, & licet ipse Soc. impugnet hanc opi. per aliqua quibus respondebo, tamen placet hæc opin. pro qua moueor, quia quando causa est iniusta, nõ cogitur eam defendere emptor. l. quoties. §. sicut. inf. de admini. tut. gl. in l. & ideo. de euictio. illud admittit Soc. ergo non tenetur denuntiare, quia denuntiatio fit ad finem, vt venditor eam defendat. l. [illegible] §. fi. sup. de euictio. & l. 1. sup. de pe. & cõmo. rei ven. sed sublato actu consequutiuo cenetur etiam sublatus [illegible] dens. arg. l. alumine §. [illegible] facit dect. Bar. in l. [illegible] de libe. & po[illegible] Non ob[illegible] fundamento respondeo, [illegible] de act. empt. dicit Bar. male [illegible] & ideo venditor non potest allegare iniustitiam sententiæ, quia lex præsumit pro sententia [illegible] & est præsumptio [illegible] contra quam non admittitur probatio [illegible], nisi per confessionem partis [illegible] Quarto [illegible] respondeo [illegible] [illegible] V. I. Doctorem dominum Ioan. [illegible] de monte Ferrato, in almo studio Bononiensi. Finis.

REPETITIO

Odonelli Marcandilli Iur. Vtr. Doctoris Astensis, Super l. de diuisione ff solu. matrimo.

SVMMARIVM.

1 *Matrimonium est maris & fœminæ coniunctio, indiuiduam vitæ consuetudinem continens.*
2 *[illegible]*
3 *Matrimonium [illegible] id, & quare sic [illegible].*
4 *[illegible] nuncupetur. cum seq. 6. Nuptiæ [illegible].*
7 *Nuptiæ debent [illegible] concordia, & pudore, repleri.*
8 *[illegible] consortium vnde dicantur. cum duo seq.*
11 *Vxor quid virum sequi debeat.*
12 *Contubernium quid veteribus denotauerit.*
13 *Quis ordo in hac [illegible] requiratur.*
14 *Seruos cum liberis iure pontificio copulari.*
15 *Cæsaris statuto in matrimonio consensum parentum postulari.*
16 *Canones, nubentium duntaxat consensu contentantur.*
Inter eos qui fari possunt consensus matrimonij debet verbis exprimi.
17 *Licet & id plerunque fallere demonstretur. & nu. 19 20. & 21.*
18 *Muti matrimonium recte contrahunt.*
22 *Sermo omnis aptus, & intelligibilis contrahentibus esse debet.*
23 *Quousque oporteat a nuptijs abstinere.*
24 *Dos mulieris est patrimonium, circa quam quædam remißiue. & seq.*
26 *Quodcunque habet principium & finiri necesse est.*
27 *Quibus casibus dotis exactio fœminæ conceditur. & 47.*
28 *Matrimonium solui quotupliciter contingat. & seq.*
30 *Mors omnia soluit.*
31 *Mors naturalis quid, & quid ciuilis. & seq.*
33 *Diuortium quid, vnde dicatur, & quæ ad id requirantur. cum duo. seq.*
36 *Matrimonium solui quotupliciter consideretur.*
37 *Impotentia generandi matrimonium solui & qualiter.*
38 *Q[illegible] primo in vrbe diuerterint & quare. cum seq.*
40 *Quando diuortio facto nuptias iterari liceat.*
41 *Crimen hæresis quòd ansam diuertendi præbeat.*
42 *Adulterium est legitima causa diuortij.*
43 *Quod quando non ita pluribus ostenditur.*
Paria delicta mutua compensatione tolluntur.
Mores quos quis in se approbat in alium reprobare non debet.
44 *Carere debet omni vitio qui in alterum paratus est dicere.*
45 *Diuortiũ legitime postulatur quãdo alter cõiugũ alteri mortẽ machinatur.*
46 *Adulterij rea diuertit, & dotem perdit.*
48 *Quibus actionibus valeat dos repeti.*
49 *Annus quid & quotuplex.*
50 *Soluto matrimonio, annus, marito qui onera matrimonij subierit in diuidendis fructibus fundi dotalis, a die rei postquam onus susceptum est traditæ computatur.*
51 *Fructus dotis, marito onera subeunti pertinent.*
52 *[illegible] anni dotis fructus [illegible].*
53 *[illegible] nuptias dotem augent.*
54 *[illegible] traditione.*
55 *[illegible] possessio, fructus facit possidentis.*
56 *[illegible] & vsucapionibus non nudo pacto dominia rerum nobis a[illegible]*
57 *[illegible] vnque rigori præferenda est.*
58 *[illegible] nulla vult, antequam res dotalis sit fructus marito quæri.*
59 *[illegible] nulla.*
60 *[illegible]*
61 *[illegible]*
62 *[illegible] non possunt.*
63 *[illegible] quæramus. cum tribus seq.*
67 *[illegible] dotale sit.*
68 *[illegible] marito lucro cedunt.*
[illegible] tenetur.
[illegible] item imputari non permittit.
71 *[illegible] inspici.*
72 *[illegible] dotis [illegible] contraxerit, an mortis tps attẽdi queat.*
73 *In bonæ fidei [illegible] ex mora debentur.*
74 *[illegible] officio postulantur.*
75 *[illegible] principali obligatione extinguuntur.*
76 *[illegible] effectus non conceditur.*
77 *[illegible] eundem.*
78 *[illegible]*
79 *[illegible] non sunt, perempta principali obligatione [illegible].*
[illegible] dotis exactio non patitur.
[illegible]
[illegible] fidei naturam mereri.
[illegible] plura determinabilia ea pariformiter de[illegible].
[illegible]
[illegible] qualitatibus suis.
[illegible] dotem [illegible] alteri, nec sibi reddi stipulatur.
[illegible] moram committere.
[illegible] moram contrahere.
[illegible] complemento alterum moram [illegible].
[illegible]
[illegible] & absq; ea dotis fructus deberẽtur.
[illegible] onera matrimonij vir subire teneatur.
[illegible] necessario postulant.
[illegible] dote constat.
[illegible] iure prouenit.
[illegible]
[illegible] eodẽ tpe, quempiam obligari & in mora constitui.
[illegible] mora non contrahitur, nisi ab altero [illegible] acceperit.
99 *An mora [illegible] ad fructus qui percipi potuerunt teneatur.*
100 *Mora re ipsa [illegible] conuenit, & re & pretio vti.*
101 *Alter alterius non est cum iactura locupletandus.*
102 *Mora irregularis quid.*
103 *Moram irregularem ad fructus neglectos obligare.*
104 *Quod interest, in re, omne quod extra rem patimur antecedit.*
105 *Nemo potest ex sua improbitate sibi lucri [illegible].*

An

106 An legatus, qui hora tertiarum reuertitur totius diei stipēdia̧ mereatur.
Et de eo multa notabilia subsequuntur.
109 Quod ob causam promittitur, id impleta causa debetur.
110 Ex eodem actu debet pręmium & pœna statui.
Conditio, pro impleta habetur, si per eum cui implēda est steterit quominus impleatur.

L. de diuisione anni eius quo diuortium factū est
quæritur, ex die contracti matrimonii, an ex die traditi fundi maritus sibi computet tēpus. Et
vtique in fructibus a viro retinendis, neque dies constitute dotis, neque nuptiarū obseruabitur. Sed quo primum dotale prædium constitutū est, i. lest tradita possessio est. Responsum hoc
domini Vlpiani, clarissimi post Papinianum iuris & æquitatis
consulti Phęniciæ oriundi. vt ille affirmat in l. 1. de censi. interpretandū aggredior. Quod vt cū materia ibi tractanda. facilius
ītelligi valeat, paulisper fines illius aggrediar, & mihi de qbusdam præfari concessum vollo, quæ rem de qua agendum est,
1 necessario antecedunt. Et premitto primo quod † matrimoniū
est legitima maris & fæmine coniunctio indiuiduam vite consuetudinem continens. can. primo 27. q. 2. l. 1. de ritu nup. & §.
2 1. inst. de patr. potest. † Quod sic appellatum est, quia semper in
eo mater maneat, & quamuis mulier filios nondum produxerit, matrisque nomen adepta non sit, quia spes est & omen vt
3 illud actu, quemadmodum potentia obtinet adipiscatur † mater familias & matrona merito nuncupatur. quia mariti familiam sequitur, vnde matrimonium ea appellatione dictum est
vt Aul. Gel. lib. 18. cap. 6. testatur. Verum tamen est quod apud
nos, etiam ea mater familias dici potest quæ virgo, vel alias honeste innupta, vitam ducit. l. pronunciatū. §. matrem familias
de verb. & re. signi. l. nam ciuiū de his qui sunt sui vel. alie. iur.
4 & l. quæ adulterium. C. ad leg. Iul. de adult. † Istud autem quod
indiuiduam coniunctionē appellaui, in iure nostro, multis de-
5 nominationibus ostēditur quia interdum id nuptias. † dicimus
6 quæ nobis † hilaritatem & ceremonias quasdam denotāt, quas
veteres in vxoribus ducendis obseruare cōsueuerant, cum caput pudoris gratia obnuberent seu velarent. Quemadmodū
Rebecca in genesi fecisse legitur, quæ cum primum Isac. vidit
cepit caput obnubere pudoris gratia. vnde Cic in oratione pro
7 Aul. Clu. inquit † nuptias dignitate, concordia, & pudore, replēdas, quod & iurisconsultus voluit, dum in matrimonijs contrahendis, naturale ius, & pudorem inspiciendum tradit. in l. adoptiuus. §. vnde nec vulgo de rit. nup. † interdum dicitur coniu-
8 gium eo quod mas & fæmina in vnum iugū cōueniat, &c. sub
iugo illo (haud leui) onus suum ferre, vt est tit. de cōiug. seruo.
9 in antiquis † Interdum connubium dictum est, ab eo quod ambo vir, scilicet & vxor pari & cōiuncto pudore vinciuntur ambo, vt ait iurisconsul. in leg. eo. iure. §. hoc caput. de ritu. nupt.
10 † Interdum & id consortium dicitur. quia maritus, & mulier
11 eiusdē sortis duo sunt. l. 1 de ritu nup. l. fi. C. de ser. fugi. † Et ista
denominatio partes eorum sustinet, qui crediderūt fœminam
virum sequi (licet bānitum & relegatum, ne non eiusdem sortis duo existere videantur. & cuius laudabile propositum imperator ait est, si maritum tali in fortuna non relinquat in l. 1.
12 C. de repud. † Demum & cōtubernium appellatur, quod olim
sic dicebatur, quia cum inter seruos matrimonium non posset
iure cōtrahi. l. cum ancillis. C. de incest. nup. §. si vero ab initio
in auth. de nup. illam coniunctionemque ad instar matrimonij
fiebat, coniuctum & contubernium appellabant hodie autem
quia inter seruos nuptię prohibite non sunt. c. 1. de coniug. seruo. eo nomine vtimur, vt paucis significemus, & matrimoniū
& conditionem contrahentium. Secundo pręmitto, quod matrimonium ita demū recte cōtrahitur, si masculi puberes sint,
femine viripotentes, idest cum mas quartumdecimum, femina vero duodecimū annum attigerit. l. 4. de ritu. nup. §. primo
inst. de nupt. vel malitia seu corporis habitudo ętatē suppleat.
c. puberes & c. de illis de despon. impub. c. vnı. §. idem quoque
13 eo. tit. in 6. † Item inspecto iure ciuili si persone libere sint. iuri-
14 bus superius allegatis † iure tamē pontificio (quod obseruatur)
etiam inter seruos matrimonium iure initur, nisi conditionis
eorum ignorantiam concesseris, quia nec eo iure, si ancillam
vxorem duceres, quam liberam esse credidisses matrimoniū
15 vires suscipit dicto c. 1. de cōiug. seruo. cum simil. † Item ex dē
iure ciuili parentum consensus postulatur. l. 2. & l. si nepos de
ritu. nup. §. 1. inst. de nup. quod & a theolog. disceptatum in va-
16 rias sententias itum est. † Sed canones solo nubētium cōsensu
contentatur. c. sufficiat. 27. q. 2. Consensum autem istum, cum
sit de cuiusque actus substantia. l. obligationum substantia de
actio. & obl. l. 2. de ind. & dicto. c. sufficiat cū vulga. ita interuenire debere iura tradunt, vt res ipsa ab omni incertitudine libe-
17 retur, & propterea statutū est, quod † si inter eas personas quæ
fari possunt matrimonium contrahatur, debeat consensus ver-
18 bis exprimi. c. de illis de sponsa. duo † Si autē inter mutos vel
eorum alterū mutum contingat id contrahi, signa consensum
indicantia postulantur. c. cum apud de sponsali. Quare & mos
obseruat, quod media interrogatione & per verba, vt aiunt, de
19 præsenti responsione, nuptiæ celebrentur. † Quod autē hinc
inde verba requirantur non est perpetuum. quoniam aliquādo
20 vnius tantum verba sufficiunt † puta si vir dicat fœminæ (ego
capio te in vxorem meam, & te vt talem habeo, quare si tu me
accipis in maritū prębe mihi manum) si mulier percutiat palmam, & sic porrigat manum, tenet & valet contractus. c. si. &
21 ibi not. doc. de sponsa. duo. & c. f. 27. q. 2. † itē si pater pręsente
& audiente filia alicui postulanti diceret, hanc filiam meam tibi in vxorem do) quam ille acceptaret nec filia contradiceret
hic cōsensus ad nuptias sufficeret, vt notat Ias. in l. Titia primo
not. de verb. oblig. Et tandem quicquid sit, nemo hic se peri-
22 culo subijcit, quin velit † verba apta & iuxta morem regionis
perceptibilia suis nuptijs interuenire, ne res alicui incertitudini
relinquatur. Nouissime vero non ignores, tunc legitimas nuptias effici, si ab vtroque contrahentium, cognatio, affinitasq;
tā legalis quam spiritualis sacramentum, votum & religio, abfuerint. l. nuptie consistere de ritu nup. c. 1. & c. non debet de
23 cōsangui. & affini. † Et scilicet cognatio & affinitas inter ascēdentes & descendētes in infinitum, transuersales vero seu collaterales vsq; ad quartum gradum. d. c. non debet. sicut pręmittitur contractis nuptiis, solent dotes accedere. † quę vxoris
24 mittitur contractis nuptiis, solent dotes accedere. † quę vxoris
25 patrimonium sunt coniugiique tutela. † Et quid sint cū diuisionibus & subdiuisionibus, in præcedenti lege tractaui scilicet
26 fi. C. qui pot. in pign. hab. at quia † vnumquodque habet principium, id & finem habere necesse est. (vt inquit) Cic. de na-
27 tura deo. libr. primo. † Et dotes de quarum fructuū diuisione
tractaturi sumus, nō nisi soluto matrimonio regulariter. & in
quātum facit ad nostrū propositum repetuntur. l. 2. §. eo. idcir-
28 co † quemadmodū matrimonium solui contingat prefabor.
29 quare. Tertio pręmitto, quod † matrimoniū vera, vel ficta, seu ciuili & imaginaria morte dissoluitur. l. 1. ff. de diuor. & repu. De
30 naturali morte nō ambigitur † quia mors omnia soluit. §. de-
31 inceps. in auth. de nup. Nec aliud quidpiam † est quam anime
32 a corpore separatio, † sicut & ciuilis seu imaginaria est ficta
prioris status maxima cum capitis diminutione commutatio.
l. 1. §. deportatos de bo. pos. contr. tab. not. doc. in l. 1. §. hi quibus de lega. 3. & in l. 1. C. de hęr. inst. pariter nec de diuortio du-
33 bium est, cum aperto iure caueatur. † Et est diuortium causa
cognita coram competenti iudice matrimonij seu coniugum
34 segregatio. † ita propterea appellatū, quoniam qui semel animos coniunxerant, nunc in diuersas mentes eant. l. 2. eo. tit. de
35 diuor. † Sed non tolleratur diuerti nisi causę cognitio præcesserit. c. porro. extra eo. tit. quapropter vt bonus vir, iudex competens, normam habeat, quemadmodum partes ad diuertendum admittere debeat. plerasq; causas habemus per quas pos-
36 se diuerti effectus producitur quoniam † plerunque licet ex
causa diuerti & rursus nubere. interdum vero minime, sed sola dotis fit restitutio, & quādoque nec id fieri conceditur. de
37 singulis igitur causis differemus & earum effectibus † prima
igitur est causa diuortij, quam do alterutrius cōiugum, impotentia incurabilis, ad sobolem gignendam ante matrimoniū,
altero ignorante interueniret. c. laudabilem per totum. c. fraternitatis & gl. in c. ex literis in verbo cōtraxit de frigi. & male-
38 fi. † quæ causa primo aniam diuortio tribuit in personam Sp.
Carbilij cognomento ruge, qui vxorem sibi dilectissimā dimi-
39 sit † eo quod corporis vitio liberos non pareret & anno ab vrbe condita. 523. vt Val. max. & Gel. lib. 4. c. 3. & lib. 17. c. vltimo
40 tradiderunt. † Et ex hac causa nuncios remittens, potest aliud
matrimonium etiam viuente repudiato cōtrahere, sicut & dotis restitutioni locum facit, dicto capitulo fraternitatis cum
41 præallegatis de frig. & malefi. † Secūda causa diuortij est alterius coniugum, deprauata fides, seu hæresis, nam vir orthodoxus, hęreticam, vel iudęam vxorem relinquere potest. & econtrario, mulier Christiana, & fidelis, virum hæreticum, repudiare. c. quanto per totum & ibi doc. notāt de diuor. & cap. iudei.
28. q. Sed quia de effectibus istius causæ est dissensio inter doc.
42 ad ibi notata te remitto. † Tertia causa diuertendi est adulteriū
non dimittet (dominus noster ait) quispiam vxorem suam,
quam si nisi ob fornicationē dimiserit mechatur. c. 10. Matth.
c. ex parte de sponsa. & c. ex literis de diuor. Ita sane hæc causa
43 sufficiet nisi pari delicto alter contineatur. quoniā † paria delicta mutua compensatione tolluntur. Et carere debet omni vitio qui in alterū paratus est dicere c. significasti in fine de diuor
l. viro atque vxore solut. mat. Dicit enim dominus primus ve-
44 strū qui est sine peccato iniiciat in eam lapides. † mores & pręterea quos quis in se at probat in aliū reprobare nō debet l. in arenam. C. de inoff. testa. Nec credas omnem coitum, esse legitimam causam diuertēdi, velut cū mulier crederet virū perijsse
& alteri nuberet. c. dominus de secun. nup. aut inscia cum alio
q̄ viro suo cōcubuerit vt in illa nouella de qua meminit Bocc.
de quadam muliere ad cuius thorum alterū tem virum suum
arbitrabatur accesserat, quę regis vice, seruū experta est, &c.

vel

vel alias vim passa alterius semine cōspurcetur.l. fedissimam.
C.ad.l. Iul.de adult.l.vim passam.ff. eod.c.proposito.22.quæst.
5. His enim causis legitima diuertendi occasio non tribuitur.
effectus autem istius cause est, quod si propter viri adulterium
fiat diuortium dos repetitur, sed si ob adulterium mulieris, illa
diuertit & dotē perdit. l. consensus.§.vir quoque.C.de repud.
45 c.plerunque de don.int.vir.& vx.† Quarta, & pro nunc vltima,
causa est, si alter coniugum alterius vitę insidietur. & mortem
machinetur, de cuius causæ effectu tractatur iuribus pręmiss.
Prima igitur causa operatur iteratas nuptias & dotem repeti.
secunda vtrumque interdum, & plerunque neutrum. Tertia,
46 quod† mulier diuertit & dotē perdit & vltima vt (quo ad do-
tem) secunda. Cum soluto matrimonio qđ attinet ad nos mu
47 lierem dotes repetere† quod etiam interdum, eo adhuc consti
tuto propter viri inopiam facit, supra ostenderim, & latius di-
cam in l.si cōstante infra eo.tit.queque quot modis matrimo-
nium soluatur tradiderim, superest vt qua actione dotes repe-
48 tātur videamus.& ideo. Quarto pręmitto† quod dotes repetū-
tur triplici actione, ex stipulatu videlicet.l. vni. in prin.C.de rei
vxo.actio.hypothecaria, vt.l.vbi adhuc C.de iure dot.& rei vē-
dicatione, vt.l.in rebus.eo.tit.notatque Bar.infra in l.si constā-
te in pri.quæst.3.q.principalis.hoc tit.nostro. Itē per ipsam mu
lierem si sui iuris sit, vel per suos hæredes, aut habētes causam
ab ea, hoc ita, si ipsa dotem dederit, vel alius pro ea, qui sibi red-
di illam non fuerit stipulatus, ad formam.§.accedit l.vnicę pręe
dictę, vel si sui iuris non sit, profectitiaq; dos extiterit.quoniam
hoc casu cōmunis dotis actio est, patri, & filiæ.l. 2. §. quod si in
patris supr eo.idcirco ambo dotis actione potiūtur, vel alterius
alter cum mandato seu consensu aut solus pater repetit modo
filia sciuerit, nec contradixerit dicta. l. 2. aut quicumq; dotem
dederit quā soluto matrimonio sibi reddi fuerit stipulatus. Sin
autē aduentitiā dederit, eā solā repetit etiam sine consensu pa-
terno vt in dicta.l.si cōstante ostendi, licet multi cont.teneant.
Demum dos repetitur a viro, vel socero aut qualibet persona
ea de causa obligata, arg.l.si cum dotem.§.trāsgrediamur infr.
eo.& not.in d.l.2.vel ab tertijs possessoribus, ad mentem dictę
l.vbi adhuc, in qua repetitione, venit res in dotem data, cū om-
nibus accessionibus naturalibus, & industrialibus, nisi necessa-
riarum impensarum prestatio, vel vtiliū quicquā detrahere vi-
deatur. Item venit pars fructuum vltimi anni, quo matrimo-
nium solutum est.iuxta normam infra tradendam cum aliorū
annorum quibus matrimonium constitit, dotis fructus ad ma
ritum onera matrimonij subeuntē pertineant. l. pro oneribus
C.de iur.dot.le. dotis fructus.ff. eo. Sed quoniam de anno plu
ries hic mentio habenda est.igitur. Quinto & pro nunc vltimo
49 præmitto† q annus est trecentūsexaginta quinque dierū circū-
fluxus.l.si ita vulnerat⁹ ad legē Aquil.l.cū hęres.§.Stich⁹ de sta
tu lib.sic dictus qđ annuli ad similitudinē circūfluat. Et est du-
plex naturalis scilicet qui aliq̄n emergēs nūcupaē, & artificia-
lis, aliter cōmunis appellatus. Naturalis est qui ab eo q quid es-
se, vel fieri cępit exorditur. Nā (inquit lex) qui primus vulnera-
uit, tāntū prestabit quātū in anno proximo homo plurimi fue-
rit, repetitis ex die vulneris, trecētū sexaginta quinq; diebus, po
sterior vero in id tenebitur quāti homo venire potuerit, in an-
no proximo, quo vita excessit dicta.l.si ita vulneratus.annus ve
ro, cōmunis seu artificialis est qui iuxta mores & cōsuetudines
locorum initium capit, velut secundum christianos aliquos, &
vt in pluribus a natiuitate domini nostri Christi Iesu.& secun-
dum alios ab incarnatione eiusdē domini dei nostri, Arg.nota
torum per glo.in l.per hanc in verbo per annos. C. de tempo.
diuerso iudicum. His sic præmissis, lex nostra hoc dicit in sum
50 ma. † Soluto matrimonio, annus vltimus, viro qui onera ma-
trimonij supportauit, in diuidendis fructibus fundi dotalis sine
rei postquam onus susceptū est traditę computatur. Istud sum
mariū vniuersam materiam, legis nostre complectitur, quod
aliorum cōpendia nō faciunt. Textus noster duas partes con-
tinet, quarū prima in qua factū proponetur, durat vsq; ibi (vti-
que) vltima vbi decisio fit reliquū cōplectitur, queritur in hoc
51 Vlpiani responso, cum vt prędiximus† fructus fundi dotalis ad
maritum onera matrimonij subeuntem pertineat, dicta.l. do-
52 tis fructus† Et vltimi anni quo matrimonium solutum est, in-
ter coniuges fructuum partitio fiat. l.diuortio infra hoc eo. tit.
Quemadmodū maritus sibi vltimi anni tempus computet, &
quoniam tria sunt tempora in proposito cōsiderabilia, primū
scilicet quando dos constituitur, & promittitur antequam ma
trimonium celebretur, secundum quando contrahuntur nup
tie, vxore viri sumptibus exhibita, & vltimum, quo res in dotē
promissa traditur, videbatur iustum & ęquum fuisse, quod se-
cundum tēpus contracti videlicet matrimonij, Vlpianus inspi
ci respondisset, si mulier viri sumptibus extaret. Quoniā ęqui-
tas suadet quod maritus fructus habeat rei dotalis, pro tempo-
re quo coniugij pondus subijt.l.dotis fructus pręallegata, & di
cta.l.pro oneribus.C.eo.& posito quod rigor iuris contrarium
postularet. illa ęquitas, eius vigore fructus dotis viri fiunt, erat
prorsus tali iuris subtilitati pręponenda.l.quod si ephesi de eo
quod cer. loco.c. fi. de transac. Quod multo magis dicendum
erat, quoniam circumscripta dispositione presentis textus, om
nia alia tempora excludūtur ab hac cōputatione excepto tem-
pore quo matrimonium contractū est, & vxor viri sumptibus
gubernatur, primū enim constitute & tradite ante matrimo-
53 nium dotis attendi nequit, † quia eius temporis fructus, dotem
augent l.si ante nuptias inf. eo.tit. vbi fructus rei date antequā
matrimonium fuisset celebratū doti accrementū faciunt. Vl-
timū scilicet quo rēs tradita est inspici nō potest, etiā post ma-
trimoniū contractū.l.in insulam. §.vsuras infra eo.l.fi.in princ.
de except.doli quia ante matrimoniū res est expedita per dictā
le. si ante nuptias. Quapropter vltimus annus habito ad onera
matrimonij respectu, cōputandus erat, vt Papiniano visum est
in l.diuortio infra eodem tit. Diuortio facto (inquit) fructus di-
uidi, non ex die locationis, sed habita ratione præcedentis tem
poris, quo mulier in matrimonio fuit. vnde æquitatis plenus il
le Paul. Castrensis noster in tertio notabili legis huius, asseruit
se eam nō posse ab iniquitate tueri. Sed tamē Vlpianus auctor
huius responsi, neque dotis constitutę, nec contracti matrimo
nij tēpora, ad vltimi anni cōputationem. inspici statuit sed quo
dotale prędium constitutū est, idest tradita possessione. Ea præ
sertim ratione, Quoniam nullo iure cauetur quod vir aliquid
de fructibus rerū extra dotis causam, cōstitutis lucretur, nec
ulla ęquitas id suadet. Arg.l. fi. C. de pac. conuen. & dictatum
legum scilicet, dotis fructus, & pro oneribus sup.in oppositum
54 adductarum quas affero a contrario sensu, † sed sine traditione
prædium dotale non est, ergo ante eam nulli fructus debentur
55 & per consequens, nec cōputatio vltimi anni exorditur.† Nam
traditione acquiritur possessio quę si bona fide adiouetur facit
possessorem fructus lucrari.l.bonefidei de acq.re do.§.si quis a
56 non domino inst.de re diuit.† Item traditione, & vsucapione,
57 rerū dominia quęrimus.l.traditionibus. C. de pac.† nec obstat
quod fructus rei dotalis equitatis ratione viri fiant, & quod il-
la ęquitas sit pręferenda rigori, dicta.l. dotis fructus. & dicta.l.
58 quod si ephesi† quoniam ista procederent quando semel æqui
tas sibi in casu nostro locū fecisset, sed nūquam est aliqua ęqui
tas, nisi res dotalis sit. ergo frustra de illā rigori præferendo tra-
ctamus. Item non obstat.l.si ante nuptias, quia illa loquitur an-
tequam matrimoniū fieret, nos autem loquimur quādo post
contractū matrimonium res tradita est, & vir onera matrimo-
59 nij sustinet † Dos nanque sine matrimonio nulla est. nec facit
lex in insulam cū.l. fi. supra adductæ in cōtrariū, quia loquit in
casu quo vir pondera coniugij non ferebat, nos vero contra, id
est qđ debitū vir reddit. & demum non obstat.l.diuortio, quo-
niam dū dicit (Diuortio facto fructus diuidi) intellige fructus
scilicet dotis, qui antequā res sit effecta dotalis, nulli sunt, nec
vltra producitur illa æquitas nisi quādiu res dotalis facta est &
talis perdurat. dicta.l.diuortio in his verbis, dū dixit fructus di-
uidi rei dotalis, & quędam alia subdit. (Et pro modo temporis
omnium mensium quo dotale prædium fuit.) Quia glo.secun
60 dū Azo.credit† tria requir, vt hos maritus fructus lucret, ma-
trimoniū videlicet esse contractū, onera matrimonij virū sub-
61 ire, & rem esse traditam in dotē, vt euitentur contraria, † quo
fit vt videatur Pau. de Cast. obijciendū, qđ Celsus adolescens
dicere solebat, plerosque in metienda ęquitate falli. l. si seruū.
§.sequitur de verb.ob.dū enim considerabat ęquitatem, opor
tebat intueri qualitates requisitas interesse, ad hoc vt æquitas
dici posset dicta.l.dotis fructus, ne loco æquitas iniqtatē sulci-
pianus dum iurecōsultum de iniquitate reprehendimus.pro
ut ipse fecit, ego quod attinet ad requisita vt vir fructus lucre-
tur non arbitror rem ipsam non posse cōpendiosius explicari,
vnde dico, virū onera matrimonij subeuntem dotis fructus lu
crari, quo axiomate, dum onerū matrimonij memini, & con-
tractū & pondus comprehendo, cum vero dotis fructus lucra
ri censeo, & rei tradite in dotem actum necessario præmitto.
Et hæc omnia textus noster cōplectitur, quia de diuisione anni
eius quo diuortiū factū est queritur sed si est factū diuortiū, sup
ponit matrimoniū antecessisse, quandoquidem habitus pręce
dat priuationem.l.decem de verbor. obligat. & rem traditam
in dotem ac onera matrimonij supportata, quoniam dum de
vno est quęstio in cęteris habilitas pręsupponit.l.qui testamen
to de testa. Nota primo qđ tradidi in summario scilicet quod
soluto matrimonio anni vltimi fructus diuiduntur, rei dotalis
effectę, tempore inspecto. Secūdo noto quod vir dotis fructus
lucratur, si pondus matrimonij sustineat, vt hic & dicta.l.dotis
fructus & l.diuortio infra eo. Tertio noto, prędiū dotale nun-
quam dici nisi eius possessio tradatur. vt hic & l.dotale.§ fi. de
fundo dota. (Dotale prędiū ait Vlpianus) sic accipimus, cū do
minium marito quęsitum est. vt tunc demum alienatio pro-
hibeatur.) Sed dominium sine traditione, vel vsucapione nō
62 quęritur.l.traditionibus. C. de pact. ergo & c.† Qui enim vult
cōsequens quod antecedit recusare non creditur.l.ad rem mo
bilem: & l.ad legatum de procura.atqui ille text. vult domini
quęri,

quæri, ergo traditione, vel quaſi. Iſtud notabile ita paſſim & alij ſequũtur, & idem iuris eſſe credunt, nõ ſolum ſi res particularis conſtituta mulieri in dotem fuerit, verum etiam ſi vniuerſale quidpiam dotis cauſa conſtitutum reperiatur. Quoniam in omnem caſum traditio requiritur l. qui tibi.C. de his qui a non domi.manu.ſunt. Qui tibi (dicitur) hæreditatem vendidit, antequam res hæreditarias traderet dominus earum perſeuerauerit, &c. ideo manumittendo, libertatem ſeruo hęreditario præſtitit, qua propter etiam quòd hæreditas in dotem conſtituta foret traditio exigetur, vt dotalis hæreditas efficiatur gloſſ. in l. 1. in verbo vniuerſe de vſucap. pro dote, facitque regula dictæ l. traditionibus. C. de pact. communiter igitur &c. nos receptum inuenimus, vt rei etiam vniuerſalis poſſeſſio ac dominium ſine traditione non transferantur. not. doct. in dicta l. traditionibus, ſed nos annotauimus id notabile verum eſſe, ſi vera ex traditione, dominium, & naturalem poſſeſſionem intueamur, quoniam alias, quod dicitur ſine traditione dominium non transferri, ſi fictam non comprehenda-
63 mus, perpetuum non eſt † nam fauore eccleſiæ, reipublicęque, aliter conſtitutum comperio in l. fin. C. de ſacro. ſanct.
64 eccle. vbi pijs locis res fingitur ſine traditione quæſita, † item legatorum prætextu, quæ a teſtatore in hæredem recto tramite pertranſeunt l. a Titio de fur. dominus præceptor meus
65 Torniellus declarat in titu. de leg. 1. † Item ſi alter alterius nomine ſe poſſidere conſtituat, quoniam alterius miniſterio po-
66 ſitur l. quod meo de acq. poſ. † item in ſocietate omnium bonorum l. 1. & 2. pro ſocio, vbi dicitur in ſocietate omnium bonorum omnes res quæ contrahẽtium ſunt continuo communicantur. Quia licet ſpecialiter traditio non interuenerit, tacite tamẽ creditur interuenire quod enim meo nomine poſſideo poſſum & alieno nomine poſſidere, dicta l. quod meo. his igitur caſibus a prędicta regula recedimus, & ſine vera traditione rerum dominia quęrimus. Solus dominus Iaſon. in
67 hoc notabili quicquam molitur, qui ſic arguit † fructus prædij non quęruntur antequam dotale ſit, vt in themate proba-
68 uimus † atqui ſine domini acquiſitione fructus mariti lucro cedunt, ergo prędium dotale eſt. quod ſine domini acquiſitione fructus acquirantur viro. probat per text. in c. ſalubriter de vſur. vbi dicitur, fructus fundi dati in pignus occaſione debiti dotalis in ſortem non imputari, ſed mariti lucro cedere pro oneribus matrimonij, quamuis regulariter fructus rerum pignori datarum in ſortem imputari ſoleant. c. illo vos de pigno. Et tamen pignoris dominium non transfertur, ergo ſine acquiſitione dominij prædium dicitur dotale probat etiã per doctrinam Bartol. ſupra in tituli noſtri expoſitione in quantũ reprobat diffinitionem Azonis dum concludit rem alienam poſſe in dotem tradi, cuius propterea non transfertur dominium. Arg. l. traditio de acqui. re. do. Ad iſtud ego reſpondeo quòd ex duabus præmiſſis propoſitionibus non ſequitur concluſio quam facit Iaſon. Nam poſſunt ſimul ſtare, quòd fructus non acquiruntur viro priuſquam fundus factus dotis fuerit, & quòd fructus acquirantur ſine dominij acquiſitione, & demum quòd prædium ſine dominij acquiſitione dotale dicatur, & tamen nihil noſtro oberit notabili, quod vult rei conſtitutæ in dotem traditionem fieri, ſi dotalis dici debeat, & ſic non poſtulat dominium, ſed poſſeſſionem quæ a traditione prouenit, vnde patet non obſtare tex. in dicto capit. ſalubriter immo probare hanc partem, dum ibi appellat fundum dotalem, illum qui pignoris cauſa traditum fuerat, quia prætextu ſolius traditionis, illa qualitas quòd res ſit dotalis inducitur, nec etiam doctrina Bar. in dicto titulo noſtro, eadem ratione, quare credo Iaſonem non ad notabile, ſed ad ampliationem animaduertiſſe, &c. propterea quare doctores fecerant tranſitum ad regulam, quòd ſine traditione rerũ dominia nemo quæ-rat, credidit illos dicere quòd res non ſit dotalis ſine dominij trãſ-
69 latione, pręſertim dum admonendos nos voluit † interdum ſine traditione rei dotalis dominium ad mulierem reuerti l. in rebus. C. de iur. dot. quod ſub fictę exceptione traditionis ſatis
70 ſupra comprehenſum erat. † Item fructus pignoris dotalis in ſortem minime imputari ſed mariti lucro cedere. Quem ſenſum nemo illorum vnquam habuit. Et poſito quòd talem ſenſum habuiſſent, tunc reſpondeo ad doctrinam Bart. ſupra allegatam, cum enim res aliena in dotem datur, quamuis eius dominium minime transferatur, quod tamen attinet ad tradentem, idipſum, in euidẽ tradentis odium operatur illa traditio quemadmodũ vera dominij translatio. &c. ideo quoties quęritur de partiendis fructibus vel aliter quomodolibet inter coniuges de dote cõtentio ſit, odio tradentis dominium pro tranſlato habetur. Ad c. ſalubriter, ſi tu de eo, proximo reſponſo obijcere velis, reſpondeo in eo dominium non transferri, quoniam partes ita conuenerant attenta natura pignoris, quę eſt, ne dominium transferatur. & c. tũc quod prædium dotale dicitur ad ſermonis improprietatem pertinet, & latius alibi.
71 Quarto noto, † medij tẽporis fructus rei dotalis, ad maritum pertinere, qui pondus coniugij ſubeat, dum namque de diuiſione vltimi anni quo matrimonium ſolutum eſt quæritur, præſupponitur medij temporis acceſſiones ad maritum pertinere, cõcordat dicta l. diuortio in illis verbis, (ſed pro modo tẽporis omnium mẽſium, quo dotale prędium fuit) Atqui Bar. hic contra iſtud notabile opponit de l. in inſulam. §. vſuras inf. eo. & l. fi. de exceptione doli, vbi ſi mulier ſumptibus viri exhibita nõ eſt, fructus & acceſſiones marito nõ debentur. Huic obiecto glo. & Bar. reſpondent hic in primis gloſſemmatibus quòd contraria loquantur, quando vir pondus matrimonij non ſubiuit, vt & id expreſſe dicunt. nos autem dum de vno dubitamus in cæteris habilitatem cõcedimus & propterea virum onera matrimonij ſubijſſe arbitramur, alioquin de diuiſione non quærentur ſi totum oporteret ad coniugem reuerti, iuri-
72 bus præallegatis. Quinto noto † in vltimi anni computatione traditę poſſeſſionis tempus inſpici, id ex totius legis ſenſu elicitur. Verum aduerſus hoc facere videtur text. in l. ſi ante nuptias infra proxime. vbi dicitur (ſi ante nuptias, fundus traditus eſt. ex die nuptiarum, ad eundem diem ſequentis anni computandus eſt annus) ad id gloſſ. & Bart. reſpondent quòd ille textus ante matrimonium loquitur. nos vero de fructibus, poſtquam matrimonium contractum eſt perceptis, ab eo qui onus ſuſtulit matrimonij tractamus, iſta ſolutio vera eſt. & melius per me ex ſupradictis explicata reperitur. videlicet quòd nos loquimur de fructib. dotis, lex vero contraria de fructibus rei nondum effectę dotalis, cum ante matrimonium, & ſine eo, nulla vere dos dici valeat. l. dotis appellatio de iure dot. Ex his quę ex gloſſemmatibus Bartolique & aliorum commentarijs decerpſi, quinque dubitationes oriuntur, quas ſi diligenter excutiam cum quotidiano vſui forenſi pertineant, opere-
72 pretium exiſtimaui. Et primo, † ſi vxor moram in fundi traditione contraxiſſet an poſſit moræ tempus inſpici. Quod Barto. credidit, & communis doctorum ſcola ſequitur, per l.
73 videamur l. mora. §. in bonæ fidei & l. vſuræ. vbi dicitur † in bonę fidei contractibus, vſurę ex mora debentur, & vſuræ vicem fructuum obtinent, & merito a fructibus non ſeparantur. At quia huic opinioni textus iſte aduerſatur, qui non morę ſed traditionis tempus iubet inſpici, propterea dicit Bartol. quòd textus noſter mulierem in moram non incidiſſe præſupponit ad quod etiam gloſſ. animaduertit, cum his verbis vtatur (imputari enim debet maritus ſi dotem non petijt, & propterea fructus non habuit,) Et ideo concludit quòd ſi mulier contraxiſſet morã illius tempus inſpiciendum foret. Paulus Caſtrẽ. qui eandem ſententiam ſequitur, ad iſtum textum per hanc cõmunem concluſionem, fieri magnam limitationem atteſtatur, quia fere ſemper per moræ contractum illius diſpoſitio alterabitur. Ego autẽ ſolus inter eos quos viderim, a generalitate legis huius recedẽdũ nõ arbitror, quia ſi moræ tẽpus poſſet inſpici, id ſciuiſſet Vlpianus complecti, quapropter, ne (vt aiunt) mendicata ſuffragia quęramus, id quod a Bar. in contrarium
74 adductũ eſt refello, Sed præmitto, quòd fructus, & vſurę, quæ in bonę fidei iudicijs poſt moram veniũt, iudicis officio debeãtur l. qui per colluſionem. §. fi. de actio. emp. l. Lucius la prima depoſi. & latẽ veniunt de pet. hæredit. & iſtud ſumo pro antecedenti, ex quo ſequitur quòd tales fructus per maritum fundum dotalẽ recipientẽ cẽſentur fuiſſe remiſſi. l. centum Capuę. & l. fi. de eo quod cer. loco. vbi dicitur quòd qui principale accipit, prout maritum feciſſe ſupponimus, venientia officio iudicis petere nõ poterit, quia ea remiſiſſe creditur. Deduco adhuc cla-
75 rius, † ea quæ officio iudicis veniunt, ſine principali obligatione ſubſiſtere nequeunt. dict. l. centum Capuę. Sed fructus dotis poſt morã ſunt huiuſmodi, quoniã iam fatemur eos propter moram deberi, iuribus per Bar allegatis, & officio iudicis venire, vt in dicta. l. item veniunt cum ſimil. Ergo ſine principali obligatione ſubſiſtere nequeunt. Neceſſario namq; fatemur in caſu huius legis, fundum, in dotem conſtitutum, traditum fuiſſe, quia alias etiam alia ratione fructus non deberentur, igitur & principalem obligationem extingui, cuius morte officium iudicis illi deſeruiens conquieſcit, dicta. l. fi. in his verbis, (creditor accipiendo pecuniam etiam pęnam remiſiſ-
76 ſe videtur.) † Remittentibus namq; actiones & obligationes earum effectus denegatur. l. quęritur. §. ſi vẽditor de edil. edic. l. qui res. §. aream de ſol. Sed huic noſtre cõcluſioni, quã contra communem opinionem ſic vt ſupra firmauimus, obſtare videtur tex. in l. ſi marito. §. fi. [illegible] qui mihi a quodam ſubtili [illegible] fuit in circuitis oppoſitus, vbi dicit quòd ſi mulier fundum repetit dotalem, fructus autẽ tempore quo matrimonium non extitit conſequuta nõ eſt, illos dotis actione conſequitur, [illegible] ſolutus fundus & per cõſequens principalis obligatio, & tamen ad fructus dotalis fundi actio conceditur, ergo officio iudicis non veniunt, ſed iure actionis, nec propterea extincta obligatione extinguuntur [illegible] §. fi. Ad iſtud [illegible] dupliciter reſpondi. Primo quòd ille textus loquitur, quando [illegible] eum fundũ in dotem dederat priuſquam matrimonium [illegible]

xerit, viriq; sumptibus exhiberetur. Illiusq; temporis fructus vir percepit. Quo casu tales fructus dotis pars fiunt, & in dotē conuertuntur l. si ante nuptias infra proxima, & latius supra dixi, & ideo receptione fundi, remissi fuisse non videntur, sicut nec receptione vnius ex rebus debitis, alijs renuntiatum intelligitur, nec dicebantur proprie fructus dotis, cum quo tempore matrimonium non erat, nec dos fuerit, l. dotis appellatio de iur. dot. At nos loquimur in talibus terminis, vbi fructus fundi promissi in dotem, non possunt fieri pars dotis, vt iure actionis debeantur, vt in illo §. fi. Et posito quod vt in eo, in dotis partē tales fructus conuerterentur, multo minus in proposito, mari
77 to deberentur, quia † dolo facit qui petit quod restituere oportet eandem, sed nunc oportet virum totam dotem reddere, ergo dolo facit illius partem petere, siue igitur dicas eos fructus in dotem conuersos, siue non, omni respectu concludendum est non debere in computationem venire, quod autem in his terminis ille §. fin. loquatur ex hijs eius verbis panditur (si fundum recepisset mulier, non habita ratione fructuum pro portione anni quo nupta non fuisset, nihilominus de dote agere potest, quia minorē dotem recepisset, hoc enim ad dotis aug-
78 mentum pertinet) † cuius textus sensus est, quia & si regulariter, qui principalem rem cōsequitur omne accessorium remisisse videatur, dicta l. fin. Tamen quia fructus a viro percepti, sunt pars dotis effecti, quod matrimonium non cōstaret, nec onera matrimonij sustulerit, ea propter possunt dotis actione extorqueri, velut pars eius, dicta l. si ante nuptias, quod cum in proposito nostro fieri nequeat per supra dicta, ergo ad illud legis prędictę dispositio non producitur. Quare illum textum re
79 torquendo in oppositū sic argumentor † quoties fructus pars rei debitę non fiunt, toties sublata principali obligatione perimuntur, dicto §. fin. qui ea ratione fundatur quia illi ad dotis augmētum pertinent, & dicta l. centum C. [illegible], atqui fructus de quibus est questio, ad dotis acremētum non pertinent, nec pars dotis sunt effecti, vt supra ostendi. Ergo sublata obligatione principali non debentur. Secundo responde, quod etiam si concederes obligatione principali sublata, iudicis [illegible] extinguit, non propterea talem computationem [illegible] cursio alteraret quia per eam hoc fieret quod fructus [illegible] tur pro tempore more marito, & cæt. tunc non [illegible] posset computationem alterare nisi iure compensationis [illegible]
80 ctum, cum fructibus, sed quidam volunt † dotis actionem compensationis exceptioni non subiacere, de quo dicen[illegible] in l. si constante hoc eodem titul. ergo nec [illegible] computatio alterabitur, sed prima solutio & responsio [illegible] contra Barto. & omnes concludo, per motę [illegible] ab huius legis [illegible] nunc discedendum. Secun[illegible]
81 [illegible] est, † an actio ex stipulatu, ad dotem marito [illegible] vestimentum induat, in qua vt breuiter me [illegible]
82 concludo, † dotis actionem marito competentem [illegible] naturam meruisse, Ea namque a Iustiniano intro[illegible] l. vnic. §. & vt plenius C. de rei vxor. actio. & tam respectu [illegible] quam mulieris, dum sic dicit (siue ex parte mariti pro[illegible] tione dotis, siue ex parte mulieris [illegible] in §. sed etsi non [ignor]amus, qui subsequitur, [illegible] dicit, se velle, illam actionem [illegible] [illegible], quamuis non interuenerit interuenisse, bone[fidei illegible] mentum capere, igitur & actio ex stipulatu [illegible]
83 [bo]nefidei iudicijs numeratur † Vnum [illegible] [illegible] respiciens plura determinabilia [illegible] determinare [illegible] hoc iure de vul. & pupil. [illegible] & alijs [illegible], verum simul vtrique [illegible] & viro & vxori [illegible] concessa est, quam ergo [illegible] dei naturam induens [illegible] complect[illegible] [illegible] l. Bar. Paul. Alex. & Soci. [illegible] communem testantur & tenent. Oppositum tamen [illegible] in l. [illegible] verbo nec [illegible] supra [illegible] quam hic Barto. [illegible] ab Arena [illegible] esse, & post illos [illegible] Alberic. [illegible] [illegible] bonefidei, posset [illegible] mora [illegible] ex vendito de actio. emp. l. curabit C. eo. [illegible] empt. & vend. [illegible] bonefidei sunt. [illegible] re ipsa & sine interpellatione mora contrahitur, & [illegible] l. naturalis vbi Iason not. de præscript. verb. sed [illegible] [illegible] l. si [illegible] de iur. dot. vbi mora ante biennium [illegible] interpellatione non contrahitur, nec fructus citra [illegible]
84 [interpella]tionem debentur, ergo & antecedens. † Ad hoc respondet Bar. quod illa lex si. loquitur in extraneo dotem promittente, non autem in alio, quod verum est, & ita communiter doctores intelligunt eam, qui si aliter intelligeretur & argumentum procederet quod isti faciunt, etiā sequeretur quod actio vxori cōpetens non esset bonefidei. quia ille textus loquitur in promissore dotis, quem si generaliter ad oēm promissorem referant vxorem quę plerumq; promittit comprehendent, &c. admisso argumento, actionem ēt vxori competentem bonefidei non

esse necessario concedemus quod est contra textū expressum in dicto §. sed etsi nō ignoramus. vltra quod & de his latius infra. secūdo adducunt. §. fuerat inst. de actio. vbi dicitur actionē ex stipulatu quæ ad dotis exactionem tantum datur bonęfidei naturam meruisse, sed mentio quæ de exactione fit actionem quæ vxori soli, pro recuperanda dote competit complectitur, arg. huius legis in verbo exactionem & dictę l. vnic. §. exactio. C. de rei vx. act. Huic obiecto est duplex respōsio prima quod ille §. fuerat nihil de nouo inducit sed se refert ad §. sed etsi nō
85 ignoramus secundum quem intelligendus est, † cum referens sit in relato cum omnibus qualitatibus suis l. asse toto de hęr. inst. auth. si quis in aliquo documēto. C. de eden. Altera quod exactionis in eo facta mentio dotis actionem marito cōpetentem non excludat, vt per totam dictam constitutionem de rei vxo. act. constat Horum igitur dicta non erunt penitus ab omni iure aliena, si ad extraneum dotem promittentem referantur, cuius actio stricti iuris est, cum stipulatio sibi competēs fi-
86 cta non sit arg. §. accedit dictę l. vnic. † donare pręsumitur qui extraneus dotem promisit, nec sibi illam reddi stipuletur, nec de ea dictus §. sed etsi non ignoramus meminit, sed de legali tm̄ a Iustiniano introducta &c. ita glo. Bar. & Ias. hic tradunt. Quamuis Bar. contrariū senserit in l. si constante in sexta quęst. secundę partis principa. infr. cod. vbi id Deo dante excutiemus.
87 Tertia dubitatio est, † An re ipsa, mulier possit in mora constitui, an vt dotem tradat interpellatio postuletur, in qua conclu-
88 do. † Re ipsa mulierem, dotem tradere differentiam in mora constitui, & cęt. fructus a tempore morę deberi quæ conclusio communiter approbatur vt Iason refert eamq; hic glo. Barto. Paul. Soci. & idem Ias. quos vidi amplectuntur. Hisque rationi
89 bus confirmatur † quod in contractibus vltro citroque obligatorijs, vnius implemento alterius mora contrahitur l. Iulianus §. ex vendito de actio. emp. & l. curabit. C. eo. l. naturalis vbi Ias. not. de pręscr. verb. cum simil. At huiusmodi est dotis contractus ergo per implementum partis vnius, alterius re ipsa in mora constitutio fiet. Secundo, hæc viro competens actio bonęfidei est, vt supra ostendi, igitur re ipsa mora in ea contrahitur, vt ex Iac. ab Arena argumento superius relato colligitur, tertio maritus in dotis restitutione re ipsa & sine interpellatione moram contrahit l. videamus la 2. de vsur. vbi maritus qui dotem reddere distulit sine vlla interpellatione moram contra-
90 xisse videtur, ergo & mulier, † quoniam sunt correlatiua inter quæ idem debet esse iudiciū [illegible] C. de indic. viduita. tol. l. [illegible] de cupte. [illegible] Verum idem Iac. de Are. And. de Pisis, Bal. suo more [illegible] in dicta l. fi. C. [illegible] & c. Alex. hic con-
91 trarium probare conantur. Et primo sic arguunt † si mora sine interpellatione committeretur fructus citra interpellationē deberentur l. mora. §. in bonę [fidei] de vsur. Sed consequens falsum [illegible] d. l. fin. C. de iur. dot. vbi fructus omnia & accessiones tam [illegible] naturales, rei in dotē promisse, non nisi bien[nio illegible] contestata debentur. ergo mora sine interpellatione non contrahitur l. apud antiquos. C. de furt. nec obstat [illegible] in extraneo dotem loquatur, quoniā ex idē[illegible] dispositio ad casum quoque nostrum pro[illegible] ad l. Aqui. Quod aūt sit eadem ratio osten-
92 [illegible] marito nullam [illegible] ob causam dos datur, nisi [illegible] pondus subeat l. pro oneribus C. eo. et quo per [illegible] dos tradi debeat, ad eum nihil interest. arg. l. o[illegible] minus obstat. l. curabit cum simil. supra alle-
93 [gat illegible] in emptione & venditione loquuntur, quę ex re [illegible] §. precium inst. de empt. & uendi. l. [illegible] C. cod. & [illegible] nos autem in matrimonio lo[quimur illegible] etiam sine dote subsistere, vulgo scitur. l. fin. C. [illegible] hæc Bal. in [illegible] adducebat, quamuis hic ac[illegible], sed longe fallitur, quoniam credidit esse ea[illegible] quando extraneus, quæ quando se ip[illegible] cum tamen sit diuersa ratio, concedo enim [illegible] vir [illegible] dotem accipiat, sed quādo lex vo[illegible] & seu debitum vsurarum propter solutionem dotis nō tactam [illegible], & melius cum extraneo [illegible] extraneus liberalitatem exerceret [illegible] mulier aūt non §. & vt plenius, [illegible] [paritatem] mutuis lex prouidet, arg.
95 [illegible] dicta l. finalis hoc induxit in extraneo [illegible] ad paritatem reduceret, quia [illegible] lege [illegible] extraneus dotem promisisset, quia actio marito & vxori pertinens bonęfidei est, potuisset & re ipsa moram committere d. l. curabit, sed si sibi reddi dotē stipulatus erat virum, aut vxorem, dotē reddere differentes, nō nisi per interpellationem morosos reddere poterat, cum sua actio esset stricti iuris, arg. l. mora de vsur. quapropter erat quædam inequalitas obligationum, quā lex ad paritatem reducere uoluit, ne viderentur deterioris conditionis esse hi, qui actū spontaneū faciunt, his qui necessariū, & extranei ab actu dotandi deterreātur, ista parificādę obligationis ratio nō militat in viro atque vxo

que vxore, quorum vtriusque est par obligatio, vt in proxima dubitatione firmaui, ergo verum non est, quod illa l. finalis ad vxorem perducatur. cum manifeste rationes diuerse demon-
96 strentur. † Item dum respondet ad l. curabit æquiuocat, a dotis contractu ad contractum matrimonii, quandoquidem inquit emptionem sine re & pretio non consistere, sed posse matrimonium sine dote constare, ego dico quod quãdo dos fuit promissa, ita ea est in tali cõtractu necessaria, quemadmodum in venditione pretium, argu. l. sicut de actio. & obli. licet enim potuissent ab initio partes, sine dote contrahere matrimoniũ, tamen postquam dos promissa est, illa de necessitate debetur, & est omnimodo inter emptionẽ, & dotis contractum, quod attinet ad propositum paritas, & similitudo, quia lex curabit loquitur, quando iam venditio erat celebrata, quæ defectu solutionis pretij non corruisset, cum venditoris emptor fidem secutus fuisset. Et sic nos loquamur in dote promissa, in qua sicut honestum non est emptorem & re, & pretio vti, sic nec vxorem oneribus matrimonij exhibitam, ad impensam viri fore, & dotis fructus percipere. Ex quo constat male ad propositum adduci a Bald. §. pretium de emp. & vendi. & l. fin. C. de dona. ante nup. quæ iura loquuntur rebus integris & nondum initis contractibus videlicet emptionis & dotis. Et quæstio nostra est post tales contractus. Secundo dicti aduersantes probare conantur assumptum per text. nostrum hic, qui vult sine delectu, quod fructus a tempore rei traditę debeant in computationem venire, nec assignat exceptionem vllam, quasi dicat, quod etiam contracta mora idem nihilominus semper esset, de mora dico. quæ re ipsa committitur, igitur re ipsa moram mulier non contrahit. Ad istud respondet gloss. quod non steterat per vxorem, quin dotem soluerit sed per maritum ne acciperet, vnde sequitur quod quando non stat per eum per quẽ conditio implenda est, quominus impleatur, perinde habendã esse, acsi impleta fuisset. l. in iure ciuili de regul. iur. & l. iure ciuili de condi. & demonstra. Ista responsio est diuinatiua & nihil valet. Sed tu responde ad contrarium dupliciter, vno modo quod in casu nostro non constat morã fuisse commissam, &c. ideo diuinare pariter videntur, qui sub prætextu quod soluendi dies ante traditionem venerit, de hoc textu se tuentur. Secũdo modo posito quod vxor fuisset miles in mora, computatio hæc nũquam aliter fieret quam ab hac lege disponitur, per rationes dictarum legum, centum Capuę & si. de eo quod cer. loco. & per ea quę in prima, ni fallor, dubitatione tradidi. Tertio
97 probare nituntur hoc modo, † ius nostrum non tollerat, quẽpiam eodem tempore obligari, & in mora constitui. l. quod dicimus de solut. Ergo nec mulier obligatur vt in mora re ipsa constitui valeat, deduco consequens, quando dos pro mittitur inest conditio ſi matrimonium sequatur. l. item quia de pac. necnon & si vir onera matrimonij subierit. l. pro oneribus. C. de iur. dot. istę conditiones statim implentur cum matrimonium sequitur, & vxor viri sumptibus exhibetur, & tunc vir dicitur sui parte adimplere contractum, sed si re ipsa mora sine interpellatione contraheretur, eodem tempore vxor obligaretur, & moram committeret, quod ius nostrum non patitur. Huic argumento quidam respondent, quod regul. l. quod dicimus non habet locum in mora irregulari in qua nos loquimur, sed tantum in regulari. ista responsio multum non placet, vnde solue aliter videlicet quod consequens prædicti argumẽti non probetur. quod ostendo quoniam implementum conditionum, de quibus in eo, facit venire diem obligationis principalis dotis, nõ autem fructuum, sed percipiendo fructus, aut negligendo traditionem rei, ex talibus actis mora re ipsa contrahitur. & ideo dum dicitur neminem eodem tempore obligari & in mora constitui, tu dic quando circa idem & obligatio & mora versantur, sed nos sumus in causa vbi circa diuersa & quamuis loqueremur circa idem, non est verũ, quod mora eodem tempore, quo obligatio, sed propter diuturnitatẽ & negligentiã in obseruãdo promissa contrahitur, & ideo soluit obiectũ arg. l. videamus de vsuris. Quarto aduersarij moliunt
98 secundum And. de Pis. hoc q; modo argumentantur, † vt mulier re ipsa moram committere valeat. Ex parte viri implementum postulatur, dicta l. Iulianus cum similibus & l. cum proponas C. de transa. sed istud est impossibile, ergo & moram re ipsa committi, de impossibilitate implementi ostendere putant, dum dicunt, quod ad faciendum fructus mariti lucro cedere, necessario debuit onera cõiugii supportasse l. doris fructus & l. pro oneribus supra allegatis, sed hoc est impossibile probari, nisi soluto matrimonio, quoniã potuit per aliquot annos vir con ferre oneri, & inde deficere, ergo nec poterit mora committi, huic obiecto respondet primo Bar. per notata in l. 2. C. de loca. vbi qui locauit ædes suas per aliquot annos, potest in calce cuiuslibet anni sibi debitam mercedem solui facere, quãuis non dicatur totum contractũ impleuisse, nam tenetur locator pro annis ob. conductori re conducta vti permittere & de vtendo præstare patientiam. l. si t. bi alienam cũ dua. seq ff. loca, quã in fine cuiusq; anni præstasse pro toto tẽpore est impossibile, tñ non minus mercedem debitam consequitur, sic in proposito pro modo tẽporũ quibus vir onera matrimonij fert, põt fructus cons qui & in eo mulier moram contrahere, sed ista solutio sm Alex. non cõcludit quoniam aliud est in locatione, vbi tot dicitur locationes, quot anni, & seu solutiones, & aliud in nr̃o proposito vbi per plures annos onerũ præstatio non distinguitur, sed successione temporis impletur, & (vt aiunt) tractũ habet successiuũ & continuũ, quo casu vnicum est implementum quod debet moram præcedere, arg. not. per eundem Bar. in l. si seruus communis Meuij & castrensis peculij. §. cum seruus fructuarius de stip. seruo. secundo respõdetur sm Ias. quod obiectum Andr. de Pis. procedit, quando esset quæstio, an propter moram re ipsa cont actam, oẽs fructus totius tẽporis matrimonij etiam futuri deberentur, quia tũc obstaret oppositũ, sed nos quærimus, an mora re ipsa cõmittatur vt temporis prę teriti fructus debeantur, quo constat virum onera subiisse, oẽs fructus debentur pro modo temporum & mensium, quibus vir oneribus matrimonij contulit. l. diuortio in verbis a me in themate supra põderatis Ista solutio declarat solutionem Bar. & videtur excludere responsum Alexandri, qui credidit onera coniugij in plura tempora non distribui, sed Ias. nihil allegat ego tamẽ tibi id probo per dictam. l. diuortio & superius adducta. Sed tertio & vltimo melius soluitur quoniã dicitur. Si esset verum quod vxor non contraheret moram nisi impleto e parte viri contractu, eo modo quo aduersarij crediderunt, sci licet per præstationem omnium onerũ integraliter, sequeretur quod nec dotem ipsam cõstante matrimonio posset vnquam cõsequi sed expectare tempus, a, quo dos inchoare non potest scilicet soluti matrimonij. Arg. dict. l. Iulianus. §. offerre de ac. empt. Item sequeretur quod nec per interpellationem, nec tẽporis cursum posset vxor in mora constitui, per eandem rationem. Consequentia falsissima, ergo & illa obiectio. arg. dictarum l. fina. C. de iur. dot. & l. item quia de pac. cum mille simil. Quamobrem ab opinione Bar. quam communem supra retuli, & Alexander qui nesciuit illam tueri æquiorem testatur, re
99 cedendum non arbitror. Quarta dubitatio est, † nunquid is, qui in moram re ipsa incidit, ad fructus tantum perceptos, an etiam ad eos qui percipi potuerũt teneatur & receptior est opinio ad perceptos tantum teneri. Quam glo. Bar. Paul. Alex. & Soc. hic, & alijs in locis sunt amplexi, communemq; testantur
100 Ista communis opinio probatur, quoniam † mora re ipsa eo inducitur, quod nemo has sit quempiam & re & pretio vti. l. Iulianus. §. ex vendito de actio. emp. in his verbis, (nam cum re emptor fruatur, æquum est eum vsuras pretij pendere) l. bonæ fides eo. l. curabit. C. eo. ti. vbi dicitur (curabit præses prouinciæ cõpellere emptorem qui nactus possessionem fructus percipit)
101 partem pretij quam penes se habet cum vsuris restituere. † Itẽ probatur, qm̃ leges de his disponentes ea super naturali ęquitate fundantur, ne alter alterius cũ iactura locupletetur. l. nã hoc natura de cond. indeb. & vt indebitũ lucrũ ab possidente auferatur vt ex eis patet, sed istud lucrum non inuenitur penes illũ qui nullos fructus percepit, a quo oĩs suspicio culpe abesse dr, & sine qua nulla est mora gl. in l. si. C. in quib. cau. in integ. rest. non est neces. Ergo &c. Tamen contrariũ tentare visus est Romanus per tex. in l. si sterilis. §. cũ per venditorem de actio. emp. vbi dicitur (cum per venditorem steterit quominus rẽ tradat oĩs vtilitas emptoris in æstimationẽ venit) l. venditor ex hęreditate in verbo quemadmodũ de hær. vel act. vendi. vbi dicitur, venditorem fundi fructus præstare teneri bonæ fidei ratione & per doctrinam Bar. in l. si seruũ de verb. obli. vbi re perẽpta debitor eiusdẽ tenetur, si fuerit in culpa ne solueret q̃n debuit ad illius æstimationem creditori. Quamuis igitur penes eũ nihil sit, ratione tñ moræ æstimationẽ pręstet, ergo nõ habetur respectus an perceperit quidpiam debitor vel non sed tñ quãti interfit creditoris rem traditam esse. His respondet Alexan. quod obiecta in mora regulari disponunt, nos vero de irregulari loquimur. Ista responsio est satis generalis, & circa hanc materiam Socin. plura loquitur, & multas difficultates relinquit, quas si vellemus enodare, necesse esset hic more tractatũ referre, quod cũ non sit propositi nři, ea duntaxat attingã, quæ ad propositæ quęstionis vim pertinent. Et cum ad pro-
102 positum † mora irregularis sit debitoris defectus re ipsa sine interpellatione contractus. l. in minorum. C. in quibus causis. in integ. restitu. non est necess. Decius. in l. quod te si cert. pet. quæ personarum & causarum qualitatibus inspectis committitur, & de facili interrumpitur. l. continuus. §. illud de verb. obligat. l. Thais de fideicommiss. liber. Quando quęstionis nostrę vim postulat, videlicet an morosus re ipsa ad ea tantum quæ percepit, an & quæ percipi potuit teneatur, sic distinguo quod aut res debita constabat in fun. dis, aut in quantitate aut specie quadam mobili, aut in iure, & re incorporea, primo casu, quando res debita erat in fundis, aut illi erant fertiles, aut steriles, si fertiles. Constat Romani opinionem veram esse, scilicet

103 Morosum re ipsa non tantum ad fructus perceptos, sed & qui
percipi potuerunt teneri. dicta. l. Iulianus. §. ex vendito de
action. empt. in hijs verbis (hoc enim tantum spectare debe-
mus an habeat facultatem fructus percipiendi) l. si ea res, & l.
venditor. eod. tit. Aut fundi erant steriles, seu etiam fertiles, ta
men sine difficultate magna, debitor fructus percipere nō po-
tuit, & tunc, ad perceptos tantum fructus, debitor regularem
moram qui contraxit tenetur. Argu. notatorum supra pro cō
muni opinione, iuncta dicta. l. continuus de verb. oblig. Sed si
fortasse non fructus sed quanti interest fidem non esse negle-
104 ctam peteretur. † Tunc quia id quod intra rem interest exclu-
dit quod extrinsecus est. Si res sit fertilis, vsque ad fructuū quā-
titatem perceptorum, & qui commode percipi potuerunt, de
bitor compellitur, non autem vltra. l. si sterilis §. cum per ven-
ditorem de actio. emp. Salic. in l. 2. C. de vsur. cano. in c. conque
stus de vsur. Quod si res sterilis existat, poterit extra rem, quan
ti sua intersit creditor consequi. Bar. in l. vni. colum. 6. numero
18. C. de sentent. quæ pro eo quod int. profer. Socin. hic cum
multis concordan. Secundo si res quæ debetur in quantitate
constabat, & tunc, aut erat pia causa, aut non, si pia causa, puta
minori debebatur, vel ecclesiæ, seu similibus, & tunc interesse,
quod pro modo honesti lucri taxatur in condemnationem ve
nit. l. curabit. C. eod. & dicto. ca. conquestus. cum ibi notatis de
vsuris. Si vero cuicunque maiori ex causa non priuilegiata de-
betur, tunc is tātum quanti sua interest consequitur, habita ra-
tione damni emergentis, & vt ab altero tantum lucrum inde-
bitum auferatur. arg. l. 2. C. de vsur. & dict. §. cum per vendito-
105 rem † Non enim debet quispiam ex sua improbitate sibi lu-
crum capere. l. siue hæreditatis de nego. gest. cum vulga. Sunt
tamen qui hoc quoque casu distinguerent, quod aut creditor
esset persona negotiatrix, & ei quoque lucrum cessans debere
tur glo. & Abb. in dicto. c. conquestus. gl. in l. 2. §. si. de eo quod
cer. loco, in auth. ad hęc. C. de vsur. aut quæ non soleat negotia
ri & tunc procedat quod ego dixi. de hoc te remitto ad scriben
tes in eisdem locis & Paul. Castr. in dicto. § ex vendito, ac Soc.
hic. Tertio & vltimo casibus, scilicet quando in specie mobi-
li, aut aliquo iure debitor tenetur. Tunc multa ratione id quā-
ti creditoris intersit si res sine debitoris facto pareat, quamuis
moram irregularem incurrerit, debitor poterit m[illegible] [illegible] ex-
ta notata per Alex. hic 3. colum. & Soc. paritt[illegible] ac per eundem.
Alexan. l. contra Bartolum in l. vnum num. 14 si cer. pet. Quin
106 ta & pro nunc vltima dubitatio est † an legatus qui hora tertia
rum e legatione reuersus sit, totius diei stipendium consequi
mereatur. Est enim ille legatus, qui alicuius rei pub. vel pro
vinciæ causa, decreto legantium aliquos proficiscitur. vt inquit
Azo. in summa super ti. de legatio. Et illi merces constituit,
aut per certa tempora, veluti decem in singulos menses, & an-
nos, aut dies, aut certa quantitas semel tantum, aut nulla fit ta-
xatio, sed mittitur in legationem simpliciter sine vlla dispendij
taxatione. Item legatio illorum finitur aut morte legati, aut
desertione, aut legantium reuocatione, aut perfecto negotio
107 cuius causa legabatur. † Si legatus ad certam stipendij semel tantum
quantitatem præstandum conuenerit, functusque sit officio,
vel perfecto negotio, omnem summam promissam consequi
meretur. l. legatus. §. si quis in munere de legatio. vbi id dicitur
108 ad literam. Quod etiam ratione probatur † quia cum per eum
non steterit quin conditio impleretur, pro impleta habetur. l.
cum heres. §. stichus de statu lib. & in terminis Spec. in titu. de
loca † §. postquā nu. 20. quamuis contrarium teneat Bar. in l. 1.
§. datus de varijs. & extraor. cog. & late in l. diem functo de off.
asses. Item qn̄ impleta est causa, succedit axioma æquitatis, qd
109 † id quod ob causam promittitur, id impleta causa detur. l. 1. l.
110 dedi. & l. si donaturus de cond. ob caus. Sed si desertione † qm̄
111 legationis desertor punitur. l. 1. & 2. ff. eo. † Ne ex eodem acto,
pœnam, & premium accipiat l. relegatorum §. sol. ipso iure ea de
inter. & releg. c. intellleximus de in[illegible]. Ideo legationis desertor
nullam mercedem consequitur. Quod si reuocatione legātiū,
officium legationis extinguatur. Aut talis reuocatio culpa le-
112 gati euenit, aut culpa legantium, † si culpa legati reuocatio sit,
mercedem ad temporis ratam accipiet, Bart. in dicta. l. diē fun
cto de off. ass. Sin autem citra eius culpam, aut culpa legantiū
reuocetur, omne stipendium consequi meretur, cū per se non
steterit quin promissa adimpleuerit. l. qui operas loca. l. dedi. §.
113 quamquam de cond. ob. cau. † Et conditio pro impleta habe-
tur quando facta eius cui implenda est non impletur. l. 2. de an
nu. lega. Si vero ad certum tempus merces constituta sit tunc
si extinguitur legatio morte legati vel impleto negotio, aut re
uocatione culpa legantium facta, & tunc totius illius diei qua
reuersus est mercedem consequitur. Argum. dictorum supra
per l. legatus eod. titu. & quia per eum non stetit, locationeq;
tot dicuntur quot dies, Bar. in l. si seruus communis. §. si seruus
fructuarius de stip. seruo. quod si certū tēpus, puta anni vnius,
vel mensis, tales legati solerent constitui, idem per omnia dicē,
dum est prout supra in certā quantitate dictum est. cum valeat
argumentum de re ad tempus l. miles ita de milit. test. Quan
do autem nulla taxatio nec temporis facta est, nec quantita-
tis, tunc inspecta quantitate personarum, eo quod in tali nego-
tio fieri solet & modo per quem officiū extinctum est, bonus
iudex ea in re arbitrabitur quid statuendum sit. arg. l. 1. de iur.
delib. & l. 1. de var. & extraor. cogni.

REPETITIO

Do. Christophori de Castellione Super l. si cum dotem ff. solu. matri.

SVMMARIVM.

1 *Pater dans dotem pro filia quærit actionem vel sibi, vel filiæ, vel vtrique pro ratione stipulationis per eum interpositæ. & nu. 11.*
2 *Responsionem præsumi factam secundum interrogationem.*
3 *Patris dotantis filiam, an & quatenus sit melior conditio quam extranei dotantis.*
4 *Traditio rei an indistincte vestiat pactum obligatorium, siue ea traditio in dictis fit ad liberationem siue ad obligationem. & nu. seq.*
6 *Pactum interpositum ab extraneo dotante mulierem quare sit efficacius quam interpositum a patre. & nu. 8. & 9.*
7 *Nouationem [illegible] fieri per pactum [illegible] per stipulationem.*
10 *P[illegible] sua expressa [illegible] an possit quis vti prouisione legis.*
12 *[illegible] in [illegible] non porrigi ad casum omissum. & nu. 23.*
13 *Ex[illegible] inter socios porrigitur ad damnum tamen, si dāni nullam [illegible].*
14 *Casus [illegible] an & quando maneat in dispositione iuris communis. & nu. [illegible] 17.*
16 *P[illegible] in vno casu an & quando tollat prouisionem legis in a-lijs [illegible].*
18 *Ex[illegible] dans dotem pro muliere an & quando & quatenus censeatur a mare [illegible] mulieri.*
19 *Pat[illegible] dotans filiam an & quo casu præsumatur ei donare. & nu. seq.*
21 *Pactum [illegible] dote interpositū in casum mortis mulieris an locum habeat in casu [illegible].*
22 *M[illegible] ciui[illegible] & naturalis an & quando æquiparentur.*

SI cum dotem. Ad euidentiam huius principij præmitto qd
interdum quærimus an negligentia in vno præiu-
dicet in alio. Et ista non est mā huius principij. sed
remitto te ad no. per doc. in l. si seruus de bo. auth.
iud. Interdū quærimus an prouisio in vna persona porrigatur
ad aliā & non loquitur principiū, sed loquitur. l. 5. C. de do. re.
l. si stipulatus fuero de v[illegible] ob. Interdū quærimus, an quis sibi
prouidendo in vno iure præiudicet sibi in alio, & nō sequitur
illud principiū sed loquitur l. cū qui. C. de inoff. test. l. si. C. de co
dic[illegible] de [illegible] acq. hær. interdū quærimus, qn̄ quis
prouidet in vno casu, qd iuris sit in omisso, & interdū a lege isti
in nullo casu est prouisum, & dubitat, an prouisio in vno casu
porrigatur ad aliū casum & nō loquitur istud princip ū [illegible] com-
modissime. ff. de lib. & posth. & no. p Bar. in [illegible] & qd si
tm̄ [illegible] alias aliter istā māmn [illegible] me-
diū fa. Interdū [illegible] est a lege prouisum & dubitatū
an ille prouidēs in vno casu qd iuris sit in omisso. sic vertitur du
plex dubitatio, primo, an in casu expsse dicat renūtiasse ꝓuisio-
ni legali, & loquitur l. si. C. de pac. conu. Scda dubitatio est, qd in
casib. omissis, an in illis dicat renūtiatū ꝓuisioni legali, an in illis
hēat locū prouisio legalis, & de hoc dubitatur, & loquitur princi
1 piū huius legis, & redditur iptum difficile. † Secundo pręmitto
ad euidentiam, quod qn̄ pater dat dotem pro filia in ptāte con
stituta, aut non stipulatur, & tunc lex prouidet pr̄i & filiæ cōi-
ter in hoc casu, quia producitur actio de dote cōis pr̄i & filiæ.
& in hoc habet actio de dote aliquid spālitatis. cū hic filiafa. re
periatur habere propriū in potest. ījs ius cōe est in ꝯrium di-
scurrendo per omne ius. l. placet. de acquir. hær. l. cū oportet. in
prin. C. de bo. quę lib. & in auth. de hær. ab int. in prin. & de hoc
loqr̄. l. 2. §. qd si ī pr̄ s. su. e. interdū pr̄ stipulat in vnū casum [illegible]
& hic vertit triplex dubitatio primo, an in casu expresse proui-
so pater appropriet sibi actionē, & est tex. q sic. in l. quoties. li-
cet al q doc. ꝯriū voluerit. Scda dubitatio est, posito q pr̄ in ca
su expsso appropriet sibi actionē, an mortuo patre actio d' anā
seat ad hr̄dē pr̄s, an ad filiā trāseat glo. ista in fi. vult q ad hære-
des patris transeat. Istā qōnē examinabo ī l. post dotē inf. e. vbi
eā examinat Bart. Tertia dubitatio est, qd erit in casib. omissis,
an in illis dicat renuntiatū ꝓuisioni legali, an prouisio legalis re
maneat, & de hoc loquit princip ū nr̄m, hoc dicit. Per dantem
dotē prouidētē sibi in vno casu spāliter, in casu omisso respiciē
ti euētū quo matrimoniū ē dissolutū, præsumimus donationē
factam

pactum mulieri fauore mulieris. h. d. secundum intellectũ Bar. quem intendo sequi. Diuiditur istud principium in duas partes. In prima parte ponitur thema, ex quo tacite elicit quæstionem In secunda parte ponitur solutio quæstionis; secunda ibi, dicẽdum. Lego literam si cum dotem, d. c. i. rem dotalem, nã dos est quoddam ius incorporale & vniuersale, vt l. quod. dicitur. & ibi gl. j. eo. tit. & dixi tibi in Rubr. s. quod quidem ius nõ recipit traditionẽ, vt l. seruus. §. incorporales. de a. q. hære. Soc. & per hoc patet quod in ipsa traditione intercessit pactum seu stipulatio, cætera lege per te. non colligo notabilia ex illa lege, sed venio ad apparatũ. Et primo oppo. innuit iste tex. quod pater dans dotem, per pactum appropriat sibi actionem. ↄ. de l. auia. C. de iure do. huius timore dicit præterea gl. parua licet iurisconsultus in narratione cõiungat patrem & extraneum, in responsione loquitur solum in extraneo, & non de patre, & sic alleg. in l. licet. §. si filius. de peculio, quasi dicat fateor quod pactum simplex patris nihil operatur. Ista solutio nõ placet, quia non est verisimile, ꝙ iureconsul. nõ respõdeat de patre, de quo

2 fuit interrogatus. Præterea † quoties præcedit interrogatio de duobus, & sequitur respõsio simplex, præsumitur facta s̃m interrogationem præcedentem. vt l. 1. C. de diuer. rescr. l. 1. §. quis ita. de verb. obl. & insti. de inuti. stip. §. quoties. quare gl. secũda transit ad aliã solutionẽ in prin. sui. & dicit, ꝙ istud verbũ pepigit prout refert ad patrẽ, intelligit per stipulationẽ, put vero refert ad extraneũ, intelligit siue per pactũ, siue per stipulationẽ, & sic erit sensus, simplex pactũ nihil operat in p̃re, sed i ext̃neo sic. sed ↄ istam solutionẽ opponit, non debet esse deterioris cõditionis p̃r q̃ extraneus, imò melioris, vt l. 1. §. accedit. C. de rei vxo. act. & l. 2. §. quod si in patris, quod hic esset s̃m verba p̃dicta.

3 † solutio, nulla prouisione hoĩs interueniente melior est ↄditio p̃ris q̃ extranei qa si p̃r dat dotẽ, actio est cõis p̃ris & filiæ, secus in extraneo, sed q̃ro de rõne huius d̃ntiæ. sol. dicit do. Bal. in l. in traditionibus. ff. de pact. rõ est talis, & p euidentia p̃supposito quod ars inquantũ põt nãm imitatur. l. nam adoptio. de ado. ff. Sed a nã sic est, ꝙ vnus hõ nunq̃ sibi vestit ↄriũ hoĩem, imò libẽtius eũ expoliaret, ita erat in arte, quod vna dispõ nunq̃ vestit sibi ↄriũ, hoc voluit gl. tua in l. iurisgentiũ. §. quinimò, q̃ incipit, sed quidã in iudiciis. s. de pac. Secundo p̃suppono ꝙ liberatio & obligatio sunt ↄria. l. decẽ. de ver. obl. his p̃missis vide rõnem s̃m eum, p̃r est astrictus de necessitate legali dotare

4 filiã, vt l. fi. C. de do. promiss. Ideo † cũ traditio fiat ad liberãdum p̃rem a necessitate legali, pactũ incontinenti appositũ ad obligationẽ inducendã sibi ↄrium nõ poterit vestiri, sed extraneus donans dotem pro muliere nõ se lib erat ab aliqua necessitate, sed hoc facit ex propria liberalitate ideo incõtinenti appositũ ad obligationem inducendã poterit vestiri cohærẽtia traditionis non sibi ↄriæ l. in traditionibus. ff. de pac. Sed ↄ istã rõnem opp. si promitto nudo pacto dare vt tu facias, tradendo liberor ab obligatione, tñ si iuxta istã traditionẽ appono pactũ ad obligationem inducendã, vestit coherentia traditionis. vt no. gl. in l. traditionibus. Soc. in ↄctibus innominatis traditio nõ fit principaliter vt me liberem, quia non eram efficaciter astrictus, sed fit simpliciter vt obligẽ te ad faciendũ, imò pactũ incontinenti appositũ vestiet coherentia istius traditionis non sibi ↄriæ. Sed ↄ istam solutionem opponitur de. l. 1. in prin. j. de so. solutio. interdũ iuxta solutionẽ liberatoriã apponitur pactum ad obligationem inducendã, vestitũ coherentia traditionis, vñ non valebit, nec quo ad actionẽ, nec quo ad exceptionẽ, quia ad hoc nõ fit, arg. l. ad emptionẽ. in fi. s. de pac. interdũ iuxta solutionẽ liberatoriã apponit pactũ nõ ad obligationẽ inducendã, sed regulatoriũ illius solutionis, & valet in ↄrio, sed ista ratio Bar. est falsa. Nam sicut pater habens filiam in p̃tãte tenetur de necessitate eam dotare, ita pater habens filiam emancipatam, vt l. fi. C. de dot. promiss. & l. liberos. ff. de ritu nup. Modo si pater pro filia emãcipata det dotem, & paciscatur sibi reddi, appropriat sibi actionẽ, & istud pactum vestitur coherentia traditionis, licet fecerit ad liberandum patrem a necessitate legali, iste est casus in l. 1. §. accedit. coniuncto. §. extraneũ. C. de rei vxo. act. nõ ob. ratio Bar. cum gl. suis quia traditio illa quæ fit a patre p filia in potestate seu emancipata, licet fiat ad liberandum eum a necessitate legali, tamen etiam fit ad obligandum maritum ad restituendam dotem soluto matrimonio, vt l. 2. sup. e. & hac. in princip. Innuo ergo, ꝙ traditio quæ fit ad obligandum, nõ est ↄria pacto sequenti, sed conformis. Et ideo poterit illud pactũ vestire, casus est in simili in l. lecta. ibi, dicebam. sup. si cer. peta.

5 ideo est aduertendum. † nam interdum traditio fit ad liberandum tantum, & non vestiet pactum ad obligationem inducẽdam sibi contrariam. Ita intelligo rationem Bar. cum glo. suis. Interdum traditio fit ad obligandum alium, & vestiet pactum incontinenti appositum ad obligationem inducendam, vt l. in traditionibus. cum ibi notatis in glo. sup. de pac. Interdum traditio fit partim ad liberandum, & partim ad obligandum. Et etiam in eo quo fit ad obligandum, vestiret pactum sibi conforme ad obligationem inducendam, vt patet in patre eman-

6 cipante. in cap. accedit. quæ † ergo erit ratio d̃ntiæ inter extraneũ & patrem habentem filiam emancipatam ab vna parte, & patrem habentem filiam in p̃tãte ab alia parte. glo. in l. auia. C. de iure do. reddit quatuor rationes. Capio secundã in ordine positam. officium est patris dotare filiã. vt l. fi. C. de dot. promiss. secus in extraneo, ideo simplex pactum facilius operat in extraneo q̃ in patre, sed ista sol. nõ placet, quia in l. fi. C. de pac. dota. accipit ibi officiũ pro necessitate legali. nã lex imponit necessitatẽ patri dotare filiã, nõ extraneo. vñ rationem istã reduc ↄ gl. facilius ista rõne attenta debet operari pactum in patre q̃ in extraneo, cũ magis debet subueniri necessitato legis dispõne q̃ imponenti sibi necessitatẽ ex propria volũtate, vt l. procur. qui pro euictio. Et quod ibi no. s. de procu. & quod no. in l. 1. §. si p̃. j. eo. Præterea alia ratione nõ placet, quia sicut est offĩm patris dotare filiam in p̃tãte, ita & filiã emancipatã, vt d. l. fi. & tñ pactum patris dotantis filiã emancipatã prodest sibi. vt §. accedit. coniuncto. §. extraneum. Redditur alia rõ. & est talis, qñ pater dat dotẽ pro filia in p̃tãte, quæsita est statim cõis actio de dote patri & filiæ q̃ pater non põt auferre sine eius voluntate. l. quoties. j. eo. sed ista rõ non vr̃ procedere in extraneo dante dotẽ, quia statim est quæsita actio mulieri, vt d. § accedit, quã nõ debet posse auferre sine eius voluntate. l. quoties. j. eo. sed ista rõ non vr̃ procedere in extraneo dante dotẽ, quia statim est q̃sita actio mulieri, vt d. §. accedit. q̃ nõ debet posse auferre sine eius voluntate. Sol. dicit gl. prædicta ꝙ extraneo dotẽ dante, ipso paciscẽte sibi actio quæsita mulier fingit non nata. l. cũ. n. ff. de noua. Ista rõ non placet. ita dicã in patre dãte dotẽ, ipso paciscente. Præterea innuit ista ratio, ꝙ sit nata mulieri actio, sed p pactum incontinenti subsequens fingitur nõ nata. ista ratio est falsa, quia pactũ d̃r incontinenti apponi, anteq̃ ↄctus a partibus sit absolutus. l. in bonæ fidei, & quod ibi no. s. de pac. l. qui duos. §. 1. de duob. reis. sed anteq̃ ↄctus sit absolutus a partibus, non parit actionem. l. in ↄctibus. C. de fide instr. falsum est ergo dicere, ꝙ per pactum incontinenti appositum fingatur actio nõ nata, imò vere nunquam fuit nata. Præterea si ista ratio esset vera, eodem modo pater incontinenti stipulando sine voluntate filiæ nõ appropriaret sibi actionem, quod tamen est falsum, vt

7 l. quoties. infra eo. † Quarta ratio est, non potest simplex pactũ nouare actio. dotis, sed stipulatio sic. ratio, quia nouatio fit per stipulationem, non per pactum, vt l. 1. ff. de noua. & instit. quib. mod. toll. obli. in princ. sed contra istam communem op. nõne de iure fforum obligatio dotis procedit ex consensu solo. l. vni. C. de dotis promissio. quare ergo non tollitur ex solo consensu per simplex pactũ. ar. l. ab empt. s. de pact. hoc est dicere, quare inducitur nouatio isto casu magis per stipulationẽ quã per pactum simplex, so. interdum pactum fit tñ ad tollendam obligationem, non ad aliquid aliud, tũc ad hoc est potens creatura iurisgẽtium, cum a iuregentium sit statutum vnũquodq; tolli eo vinculo quo ligatum est, vt l. Stichum. §. naturalis. ff. de so. & l. prout. eo. tit. Interdum pactum fit nouandum, quæ quidem est vnius obligationis in aliam transfusio. Et isto casu pactum non fit tantum ad tollendam, sed ad tollendum & ad nouam obligationem inducendum, & hoc non põt operari simplex pactum sed requiritur stipulatio. vt in tit. de noua. Et hoc ideo est, quia nouatio est creatura iuris ciuilis. l. 1. de noua. ideo ius ciuile voluit demũ posse fieri per creaturas suas, & sic per stipulationem, nõ per pactum, quę est creatura iurisgentium. l. iurisgen. in prin. & l. 1. in prin. sup. de pac. Ista rõ non placet. primo, quia non ponit rationem d̃riæ inter patrem & extraneum, vt qõ, sed inter pactum & stipulationem, secundo præsupponit actionem natam antequam sit ↄctus absolutus a partibus, quod est falsum, vt sup. dixi. tertio præsupponit hoc pactũ fieri ad tollendam obligationem & actionem, sed hoc est falsum, imò fit ad impediendũ actionẽ s̃m legis prouisionẽ. Præterea eadem ratione simplex pactum in extraneo nõ posset operari,

8 quod est falsum, vt d. §. extraneũ quare † Pet. de Bellapetti. dicit, ꝙ quando pater paciscitur, videtur pacisci sibi & filiæ. Sed qñ stipulator præsumitur tantum sibi stipulari, quia stipulationes sunt inuentæ, vt vnusquisq; sibi acquirat, & nulli alteri. sed ista ratio non placet, quia non ponit differentiam inter patrem & extraneum, sed inter pactum & stipulationẽ. Præterea siue personaliter siue impersonaliter fiet, non fiet differentia inter pactum & stipulationem, quia aut paciscitur impersonaliter, & præsumitur pacisci sibi & filiæ, vt dicit ipse. eodem modo si stipuletur impersonaliter, vt l. post dotem. j. eod aut stipulatur personaliter, & non intelligetur persona filiæ nõ expressa in stipulatione, vt l. ita stipulatus. §. Chrysogonus. de verbo. obliga. eodem modo in pacto nõ intelligetur persona filiæ nõ expressa, vt l. si vnus in §. ante omnia. de pact. patet ergo rationem Pet. esse vnam frustam. ideo Iaco. de Are. assignat aliam rationem, quãdo pater dat dotem pro filia in potestate actio de dote est futura vnica & propria insolidum in persona patris, sed est talis natura ꝙ morte patris consolidatur in personam filiæ, non autem transit ad hæredes patris, vt l. 2. §. ꝙ si in patris. tg.

eo, modo si pater paciscitur sibi reddi, illud pactũ non fit vt nouam actionem producat in persona eius. quia nõ est neces. sed fit vt nouet naturam actio. de dote, sicut ante mortẽ patris consolidabatur in personam filię, nunc transeat ad hæredes patris. & hoc non potest facere simplex pactum, sed requiritur stipulatio. l. 1. de nouatio. Sed in extraneo dotem dante actio de dote non est futura in personam ipsius, sed in personam mulieris si nihil dicat. vt §. accedit. ideo si paciscitur sibi reddi, illud pactum fit vt inducat nouam actionem in personam extranei, quod fuit necesse, per pactum illud, cum sit vestitum cohærentia traditionis. l. in traditionibus. de pact. Sed contra istam rationem oppo. in primo membro, pactum non fit ad nouandum, de qua nouatione loquitur. l. 1. quę est vnius obligationis in aliam transfusio. sed fit secundũ eum ad immutandum naturã actionis de dote. quod potest simplex pactum vt l. alia. § eleganter. sup. eo. & quod ibi nota in glo. itam simplex pactum operatur alterationem naturę actionis de dote, nisi sit contra bonos mores, & reuerentiam mariti. Et nimirum facilius quid alteratur quam nouetur. vt l. si vnus. §. pactus. de pact. Præterea ista ratio non placet ex alio, quia illud pactum non fit ad alterandum naturam alicuius actionis de dote, quia non erat nata, sed fit ad impediendum natiuitatem actionis secundum legis pro-

9 uisionem. † quare hoc non operatur simplex pactum in patre vt in extraneo. sol. dicit gl. & est prima ratio in l. auia. C. de iur. dot. Et similiter dicit gloss. in c. inter dilectos. § cæterum. extra de fide instr. quia lex prouidet patri. vt d. §. quod si in patris. nõ prouidet extraneo. vt § accedit. & pro tanto videns lex qđ honorauit patrem voluit eũ grauare in alio, vt non posset per pactum simplex sibi prouidere & impedire naturam prouisionis legis, sed extraneus sic. præterea prouisione legali debemus esse contenti. vt l. stipulatio ita. de verb. oblig. Ideo cum per legem sit prouisum patri lex voluit, vt difficilius possit sibi prouidere quam extraneus. Sed contra istam rationem opponitur, vna prouisio non debet impedire [illegible] alterius. vt l. [illegible] §. ex ho. edicto ff. nau. caup. [illegible] apud Labeonem §. hoc [illegible] prouisio legis [illegible] prouisionem patris. Præterea prouisio [illegible] est introducta in [illegible] ergo non debet [illegible] fauore de lege [illegible] necessitate [illegible] de procu. præterea si pacto [illegible] prouisionem mulieris ergo pactum patris debet [illegible] te prouisionem legalem [illegible] personam [illegible] non obstantibus [illegible] rationem istam [illegible] vna prouisio non debet impe[illegible] prouisionis [illegible] contrarijs. sed hic prouisio [illegible] non tendit [illegible] legalis [illegible] impediendum [illegible] debet posse [illegible] legis [illegible] patri [illegible] voluit [illegible] grauare [illegible] dum [illegible] quem [illegible] pedire [illegible] hoc non posse [illegible] per patrem, [illegible] cum non [illegible] motiuum [illegible] debet [illegible] hoc [illegible] pater debuisset esse [illegible] grauare [illegible] non obstat [illegible] respond [illegible] dem [illegible] Secundo præsuppono quod [illegible] pro [illegible] dat pro filia [illegible] galis prouidet patri & [illegible] communiter [illegible] extraneus dat [illegible] pro muliere [illegible] & sic vni. vt §. acce[illegible] go prouisio legalis in patre dante dotem quam quando extraneus dat dotem. ergo [illegible] deberet posse [illegible] ergo extranei [illegible] & non patris. [illegible] contra istam lecturam [illegible] istam lect. verbum [illegible] prout refertur ad patrem, intelligitur per stipulationem, prout refertur ad extraneum, intelligitur per pactum. contra quã do vnum verbum respicit plura determinabilia, debet respicere ea æqualiter. l. iam hoc iure. de vulg. & pupill. cum sibi similia. quod hic non facit. solutio, quandoque illa extrema conueniunt, vel conuenire possunt in paritate rationis, vt pater & extraneus, vt supra dixi, & tunc dictio respiciens plura extrema, respiciet vnumquodque secundum sui rationẽ, & sui qualitatem. vt hic. & l. certi condictio. in prin. si cer. peta. & l. 1. ff. de officio proconsul. Alia est lectura Bar. quod verbum, pepigit. per respectum ad vtrumq; intelligitur vniformiter in pacto simplici. non ob. d. l. Auia. interdum quæro, nũquid pater per simplex pactum appropriet sibi actionem. & dico quod non. vt l. Auia. interdum quæro, nunquid in casu omisso sit actio mulieris ex præsumpta ademptione & donatione, & dico quod sic. Et ita intelligatur istud principiũ. arg. l. plane. la prima. in princ. de lega. primo. & quod caute iurisconsult. hic respon. quid iuris sit in casu omisso tantum. sed ista lectura non placet. quia qñ pater prouidet sibi in vno casu, lex præsumit in casu omisso tacitam donationem, & tacitam ademptionem in personam sui, ad hoc vt prouisio expressa valeat. l. si inter. de lega. 3. & l. si autem. ff. de acquir. pos. Et no. in l. seruum filij. §. si de seruis. de lega. 1. non ob. d. l. plane. in princi. quia ibi loquitur in expressa reuocatione facta a testatore, quæ est pure. ex verbis igitur præsumimus sic tantum fuisse vt verba sonãt. vt l. Lab. de supel. lega. ideo valet, licet legatum non valeat. ideo nos loquimur in tacita reuocatione & donatione a lege præsumpta in qua inest semper a lege tacita conditio, si prouisio expressa valet. ideo si

10 non valet cessat leg. coniectura. vt l. supra alleg. † Hic quæro an in casu expresso ex quo non valet prouisio expressa, posset vti prouisione legis, dic quod sic. quia ita demum notatur in casu expresso renuntiare prouisioni legali, si expressa valet. vt d. l. si inter. & est casus in d. l. Auia. C. de iure do. & l. certi condictio. §. quoniam ff. si cert. peta. ideo teneatis secundam lecturam in

11 ordine, quæ est vera. † Ex prædictis no. quod pater stipulãdo sibi reddi in traditione dotis appropriat sibi actione. secũdo not. quod extraneus idem facit. l. 1. §. accedit. Sed contra primum notabile oppo. paternum est officium dotare filiam. & de hoc potest compelli officio iudicis. l. fin. & l. qui liberos. su. allegat. ergo pater non potest sibi appropriare actionem, & impedire ius quęsitum filię l. vnum ex familia. §. si Fulcinius. inf. de lega. 2. Præterea videtur casus in l. post dotem. secundũ primam lectu. inf. præterea vr̃ casus in contrarium. l. cum dos. su. de pact. dota. Sed his non obstantibus veritas est patrem per stipulationem appropriare sibi actionem. l. quoties. infr. eod. non ob. primum motiuum officium paternum est dotare filiam, fateor. cum dicit, ergo non poterit impediri ius quæri in persona filiæ verum esset, si hoc faceret authoritate propria, sed hoc facit authoritate huius. l. & l. quoties. infr. eod. Et ratio quare lex præstitit hanc authoritatem patri est, quia vidẽs lex quod pater grauatus est dare de suo proprio, & id grauamen est impositũ ex æquitate legis fauore filiæ, similiter ex ęquitate sua præstitit patri authoritatem vt possit per stipulationem propriã acquirere sibi actionem. sed in l. vnũ ex familia §. fin. saltem quis tenetur dare de necessitate ex prouisione testatoris. ergo nõ potest iste qui dat aggrauare, cum ipsum non dicatur honorare. non ob. l. post dotẽ. inf. e. dic φ ibi pater per stipulationem non appropriat sibi actionẽ, tamen si pater agit filia absente & ignorante. admittendus est. Sed si aget contradicente & habente causam contradicendi, pater repellendus est. nã pater exactam dotẽ tenetur iterato dare filiæ quãdoq; vt debitã. vt in auth. quãuis. C. de rei vxor. act. ac eadẽ ratione põt filia impedire exactionẽ patris, ne dotẽ consumat, nõ ob. l. cum dos. interdũ pater in traditione incontinenti stipulatur dotẽ sibi reddi & appropriat sibi actio. vt hic. interdũ ex interuallo post traditionẽ hoc facit. & non potest per stipulationem sibi actionem appropriare sine filię voluntate. Et ratio huius solutionis est, cũ pater dat dotẽ. & nihil dicit, ius in dote est quęsitum communiter patri & filię spe. quod quidem ius nõ potest pater stipulãdo filię auferre. Sed quando tempore traditionis pater facit pactum, tunc temporis nullum ius est ei quęsitũ nec re nec spe. ideo debet posse per stipulationem appropriare sibi actionẽ, & ponere quã legẽ vult in traditione rei suæ sine voluntate filiæ. sed contra istã solutionem oppo. de ver. plane. in l. quoties. dic vt ibi dictam contra secũdũ notabile op. de l. vna §. accedit. C. de re. vxor. act. vbi pactum extranei in dotis traditione non valet. so. interdũ dos incip. a præcedenti promissione, tunc si postmodum tradat, & tempore traditionis pactum apponit, vt sibi tradatur, illud pactũ non valet. rõ, quia per promissionẽ dotis factã ius in dote q̃ritur mulieri. so. in §. accedit ideo p pactũ subsequẽs nõ põt extraneus appropriare sibi rõnẽ. & auferre ius quęsitũ mulieri sine volũtate eius. vt l. ius nr̃um de re. iur. Præterea traditio, q̃ fit post promissionẽ dotis, fit tñ ad liberãdũ promittẽtẽ, ideo nõ poterit vestire pactũ cõsequẽs, qđ fit ad obligationẽ inducẽdã. Interdũ dos incipit a pręcedẽti traditione, & paciscit̃ sibi reddi incõtinenti, & tũc appropriat sibi, & ius nullũ tollit mulieri, cũ

12 nunq̃ fuerit sibi quæsitũ nec re nec spe. † Scđo no. ex ista leg. i ver. dicẽdũ qđ prouisio in suo casu nõ porrigit̃ ad casum omissum. vt l. si vnus, §. ante oĩa. de pactis. Itẽ oppo. de l. si extraneus de condi. ob causam. ff. & sum in gl. magna post prędictã solutionẽ dicunt quidã, interdũ casus omissus est similis expresso, tunc prouisio in vno casu porrigit̃ ad casum omissum propter

rationis

rationis identitatem, vt in contrario, hic est dissimilis. ista solu-
tio non placet ratio enim quę potest mouere glo. est quia in le
ge contraria casus omissus est dissimilis expresso, immo etiam
contrarius. nam prouidit in omnem casum matrimonij soluti
& euenit casus contrarius, matrimonium scilicet non esse con
tractum, vt l. si concubinam. in prin. inf. rerum amo. quare glo.
in contrario dat duas solutiones. prima est talis, ibi dās dotem
fuit diligens in prouidendo in omnem casum matrimonij so-
luti, ideo præsumitur etiam tacite prouidisse in casum non cō-
tracti matrimonij, & hoc videtur velle ibi text. verisimile. hic
vero non fuit ita diligens, quia tantum prouidit in vnū casum,
ideo in alio casu non videtur voluisse prouidere. ista solutio nō
placet propter tex. qui sequitur. nam secundum istam solutio-
nem in casu omisso agetur ex stipulatione tacita. tamē ibi tex.
vult, ꝙ agatur condictione ob causam tanquam datum ob cau-
sam causa secuta. Præterea sicut hæc prouisio in vnum casum
dissoluti matrimonij non trahitur ad alium casum matrimo-
nij dissoluti dissolutione cōtraria, multomagis ꝓuisio in oēm
casum matrimonij dissoluti nō trahitur ad casum matrimonij
non contracti. Præterea pro hoc facit quia genus subalternum
non cōprehendit alias species nisi sub eo contentas, vt l. si quid
earum. §. interēptum de leg. 3. quare gl. ibi transit ad aliam so-
lutionem quæ est talis, interdum quæro, nunquid casus omis-
sus relinquitur dispositioni iuris communis, & dico quòd sic,
vt ibi. nam matrimonio non secuto causatur sibi condictio dā
ti ob causam tanquam datum ob causam, causa non secuta, &
hæc est de iure commun. Interdum quæro, nunquid prouisio
in vno casu porrigatur ad casum omissum & dico ꝙ nō. & ita
loquitur illud principiū. Ex qua solutione not. duo notabilia,
ꝙ prouisio in vno casu non porrigatur ad casum omissum. Se-
cundum no. ꝙ casus omissus relinquitur dispositioni iuris cō-
munis, sed ꝯ primū notabile opponetur de l. Deo nobis. in pri.
C. de epis. & cl. sol. dñt do. interdū casus omissus est oīno sīlis
expsso, & porrigit ad casum omissum pp oīmodā sīlitudinem
interdū casus omissus est oīno dissimilis expsso & nō porrigi-
tur, vt hic, sed forte ista solutio nō posset sustineri in casu dictæ
leg. s. nā ibi fuit ꝓuisio ī modū ꝯditionis, q̄ quidē ꝯditio debet
impleri ī specifica forma vere vel ficte. nec sufficit in simili vel
æquipollēti. vt l. q hr̄di. in prin. ff. de ꝯdi. & demō. l. Stichū aut
Paphi. §. vsumfructū. de sol. iō dicas ꝙ ibi casus qui euenit, cō-
prehenditur in verbis ꝓuisionis ex ꝓpria significatione. nā pa-
ctū ibi fuit si mulier moriāt in matrimonio. modo per ingres-
sum monasterij ꝓprie mulier dicitur mori in matrimonio, cū
dissoluatur matrimonium, nec est spes reintegrationis matri-
monii, quia ibi appellatio mortis & mortē ciuilem & natura-
lem de ꝓpria significatione cōprehendit. & hoc qñ mors ciui-
lis repræsentat oīo eūdem effectum quē & naturalis. Sed vlte-
rius oppo. de l. si dotali. in f. eod. dic, ꝙ ibi casus qui euenit, com
prehenditur ex verbi significatione l. nā appellatione liberorū
ff. de ver. sig. an autē appell. liberorū cōprehendit nepotes re-
mitto ad ibi no. Sed vlterius oppo. de l. si filia. supr. de repudiis.
& l. filiæ meę. inf. eod. solu. interdum casus omissus obuenit in
fraudem patris stipulantis vnum casum, tunc perinde disponi-
tur tanquam casus prouisus per patrem obuenisset, in odium
fraudem cōmittentis, aut casus omissus obuenit nō in fraudē
stipulantis in vnum casum, tunc prouisio in vno casu nō por-
rigitur ad alium omissum. Sed vlterius oppo. de. l. fi. C. de posi-
hu. hære. insti. Solutio, hæc verba sunt clara comprehenden-
tia vnum casum tantum, ideo non porriguntur ad aliū casum
omissum. ibi sunt verba dubia. in primo casu illa verba, intra. x.
mensium spacium, possunt determinare illud verbū, post mor
tem meam, & tunc non comprehendent omnes casus. Item
in secundo casu illa verba, intra menses proximos mortis meę
possunt determinare verbū hęredes sumpto. & tunc cōprehē-
dit omnem casum, siue nascatur in vita, siue post mortē. dūta-
men infra. x. menses a tēpore mortis. ideo in fauorē vltimæ vo-
luntatis interpretaī vt cōprehendat oēm casum. In contrariū
est ius cōmune, q̄a verba dubia semper interpretātur cōtra ꝓfe
13 rentē, vt l. veteribus. s. de pac. Sed ulterius † oppo. de. §. illud an-
sti. pro soci. sol. ibi casus omissus cōtinet in expresso ex natura
expssi, iō trahit ad aliū casū, nā fm̄ nām est ut eū quē sequunt
cōmoda sequātur et incōmoda, iō prouisio ut lucrū oē in cōe
comprehendit etiā damnum hic uero casus omissus non cō-
prehenditur in expresso. igit non porrigitur ad aliū, vel aliter,
interdum ratio æquitatis seu conuenientie suadet prouisionē.
in vno casu trahi ad alium casum, & trahit, sed hic ratio ęquali
tatis & conuenientie non suadet. ergo & c. Opp. de l. si ita. de
lib. & posth. sol. interdum dispositio est clara comprehendens
vnum casum tm̄. & loquitur materia suprad cta. Interdū pro-
uisio est clara comprehendens duos casus separatim, & dubi-
tatur, an porrigaī ad vtrūq; casum mixtim. & loquitur l. con-
14 tra. & statim dicā in d. st nctio. † Sed cōtra fm̄ notabile opi. ista
l. est mirabilis. nā prouisio in vno casu non trahitur ad aliū. hic
vero est casus, vbi etiā omissus nō relinquitur dispōni iuris cō-
munis nā si pater dotē dat pro filia, & stipulatur in vnū casum
in casu omisso actio deberet esse cōis ꝑris & filiæ secundū iuris
dispositionem, & tamen hic dicit tex. quod est ipsius mulieris.
solutio dicunt quidam, hoc ideo nō est, quia traditio dotis quę
fit, fit ad implēdū hoīs prouisionem, vñ actio de dote commu-
nis & filię nō potest oriri. hic vero primo prouisione expressa,
quia hoc constat, non ex traditione, quia ad hoc non fit lex. sed
ista solutio non placet quia quod operatur omissio totius quo
ad totum, debet operari omissio partis quo ad partem. l. si duo
de admi. tu. Sed si pr̄ tradit dotem, & totaliter stipulationem
omitteret, actio erit cōmunis. ita dicā quod si pater tradat do-
tem, & prouideat sibi in vnum casum, licet in casu expresso tra
ditio fiat ad implendā prouisionē illā tamen in casibus omissis
non fiat ad implendam hoīs prouisionem quia nulla est. quare
ergo in casibus omissis non est cōmunis actio patris & filiæ. so.
dicunt quidā quod principium loquitur in filia emācipata. vn-
de tunc casus omissus relinquitur dispositioni iuris cōmunis.
quia in casu omisso actio est propria mulieris secundū ius cōe.
vt. d. §. extraneum. ista solutio non placet gloss. nam tex. dicit, si
pater vel extraneus. sic repetit idem per idem. cum pater non
hñs filiā in potestate sit extraneus. & quod in casu omisso actio
est communis patris & filiæ, vt vult ius cōe. Et quod dicit tex.
ipsius mulieris esse actionem, subaudit cū patre. istam solutio
nem tenuit Dy. aliquo tempore. sed non placet, quia ista verba
mulieri esse actionem, respiciunt patrem & extraneum, ideo
ipsa respiciunt ęqualiter, mulieri esse actionem. s. proprie & in
solidum, & in vtroq; casu. item ista solutio violat tex. item est
contra. l. Bebius. de pac. do. vt statim videbis vbi in casu omisso
actio est propria filiæ. quare glos. transit ad aliam solutionē. Et
dicit, quod in casu omisso est propria mulieris tm̄. quia pater
15 expresse & specialiter prouidendo in vnum casum, in alio ca-
su omisso videtur renunciare prouisioni legali alle. gl. l. si mari
tus. C. de procu. alle. per doc. & l. & habet. §. cum quis. de præ-
cario. l. fi. C. de pactis cōuentis. nō ob. l. si extraneus. sup. de con
dic. ob causam. quod interdum prouisio legalis est extraordina
ria & in subsidium inducta, & tunc per prouisionē hoīs tollit
prouisio legis inducta in subsidium sibi, & non cōpetit. vt. d. §.
& cum quis. interdū prouisio legis est extraordinaria, & tunc
aut est inducta in priuilegiū de iure speciali ꝯ regulas iuris cōis
vt est actio de dote, quæ secundū legis prouisionē est cōmunis
patris & filię. nam filia in potestate cōstituta nō habet propriū
de iure cōi. fallit in actione de dote. vt l. 3. §. qđ si in patris. mul-
ta priuilegia alia habet actio de dote. vt. l. 1. s. e tūc per prouisio
nem hoīs specialem dicetur renunciatū prouisioni legali spe-
ciali, & in priuilegium inducte, vt hic. & l. fi. C. de pac cōuen. in
terdum prouisio legis est inducta de iure cōi. & tunc per pro-
uisionem hoīs non dicitur renunciatum prouisioni legis. vt. l.
si extraneus. de condi. ob cau. ratio huius solutionis potest esse
ista, quia facilius presumitur esse renuntiatum iuribus speciali-
bus in priuilegiū inductis, quam iuribus cōibus. vt. l. eius mili-
tis. §. militia missus. de militari testa. & istam rationē posuit
gl. in l. qua. in 4. q. C. de iure emphy. sed contra prædicta oppo.
de. l. cum enim. de nouatio. quod ex numeratione nascaī actio
hoc est de iure cōmuni. & tñ per stipulationē sequentē impe-
dit actio oriri ex numeratione. sol. interdū id ex quo debet in-
surgere legis prouisio fit in oēm casum ad implendā hoīs pro
uisionē, tūc ex eo non insurgit prouisio legis. q̄a ad hoc nō fit.
vt l. cum enī. de nouatio. aut id ex quo debet insurgere legis ꝓ-
uisio fit in casu expresso ad implendā hominis prouisionē. q̄a
nulla, & dubium est, an per prouisionē expressam in vno casu
in casibus omissis sit renuntiatū ꝓuisioni legali, an in illis stet
prouisio cōis, dic vt. s. istā solutionē sequutus est Dy. in lectura
sua ordinaria. & Ray. & dñi mei in repetitione huius legis. ista
opinio nō placet. q̄a licet in actione de dote sit aliquid specialī
tatis per respectum ad filiam. vt. l. 2. §. ꝙ si in patris. s. eo. tamen
per respectum, ad patrem, nihil est specialitatis. Ista ratio fuit
domini Bald. tamen rationi posset responderi, quia licet per re
spectū ad patrem nō sit aliquid specialitatis, vt sibi acquiratur
actio, tamen sunt & alia multa specialia in dote. vt. l. prima. s. e.
præterea possemus dicere, qđ in patre sit specialitas vt sibi ac-
quiraī actio. nam ex quo lex hoc speciale statuit, qđ filiafamil.
habeat proprium, quia per ipsam retinet nec acquiraī patri, vt
l. Pōponius Philadelphus. fami. herc. & l. 2. §. quod si in patris.
sup. eo videtur quod actio deberet esse propria filiæ, sicut dici-
mus in extraneo & in patre emancipato. vt l. vna. §. accedit ta-
men per respectum ad istas personas lex introducit speciale in
patre habente filiā in ptāte, vt actio sit cōmunis patri & filiæ &
introducit ꝓpter patriā potestatē in dote ab eo profecta. tamē
16 ista opinio nō placet stat. aliis rationibus. † nam bene est verū,
qđ ꝓuisio hoīs expressā tollit prouisionē legis extraordinariā,
& subordinariā vt habeī in d. §. cū quis. Item bene est verū, ꝙ
prouisio hominis in casu a lege prouiso, in casu alio tollit pro
uisionem legis. ratio huius pōt esse, quia ex quo prouidet sibi
in casu a lege prouiso, videtur velle in alio casu renunciare pro

uisioni legali, & esse cōtentus sua prouisione. nec est verū tūc,
ꝙ prouisio expressa redundet in odium. & tollat prouisionem
legis. imò voluntas sua tacita est illa quæ tollit. & sic cessat. l. ꝙ
fauore. C. de legi. Sed ꝙ per prouisionem hominis in vno casu
videatur renuntiari prouisioni legis in casibus omissis & sepa-
ratis, hic primo lege non cauetur. ideo dicere nō debemus. l.
illam. C. de colla. item est contra rationē, quia de separatis de-
nuo aliud non infertur. l. si de calumnia. Item in casibus omis-
sis non prouidi mihi specialiter ergo in eo remanet prouisio
legalis, quia ꝙ non est mutatum, stare non prohibetur. l. præ-
cipimus. de appellatio. & l. sacrosanc. C. de testamentis. quia di-
cit ipse, ꝙ dans dotem siue pr̄ siue extraneus prouidens sibi in
vno casu, videtur in casibus omissis ademisse prouisionem le-
galem, non per gl. nec per rōnes suas, sed per alias & per aliam
rōnem. Et primo est casus in isto princ. nam verba illa, mulie-
ri esse actio. referunt ad patrem & ad extraneū. ergo intelligi-
tur æqualiter per respectum. Idem hic tenet Dy. in c. ob gratiā
extra de re iud. lib. 6 & Cy. in l. ꝙ fauore C. de legi. Et est casus
in l. Bebius. de pac. do. non ob. l. si extraneus. ff. de condi. ob cau-
sam. quia debes scire, ꝙ lex multum fauet mulieri qñ est matri
moniū secutum. quod patet in extraneo dāte dotē. nam secu-
to matrimonio lex fingit dona. & stipulat. in personā mulieris.
vt. §. accedit. sed matrimonio non secuto non multū fauet ei. l.
si ego. in princ. de iure dotium. & l. si extraneus. modo sic, in-
terdum casus omissus respicit illum euentum quo matrimo-
niū nō est secutū, quo casu lex nō multū fauet mulieri. tūc nō
præsumemus donationē. imò ille casus relinquitur iuri cōmu-
ni, siue pr̄ siue extraneus det. vt l. si extraneus. in prin. & in fin.
interdum casus omissus respicit illum casum in euentum quo
matrimoniū est secutum, quo casu lex multum fauet mulieri.
tunc in casu omisso præsumemus donationem in personā mu-
lieris, siue extraneus, siue pr̄ det. vt hic. & hoc fauore mulieris
& dotis. non obst. l. maritus. C. de procura. quia quod ibi dicit
text. ꝙ in casibus omissis maritus non potest agere. verum est
siue mandato siue cautione de rato. vt l. diligenter. ff. mandati
Sed bene potest agere de iure communi. dūtamen caueat de
rato. & sic ibi casus relinquitur dispositioni iuris cōmunis. Et
17 ista fuit op. vltima in d. l. si maritus. C. de procu. † sed ꝯ prædi-
cta oppo. nam prouisio hominis expressa est inducta in vtilita-
tem patris. ergo in eius odium non debet redundare l. ꝙ fauo-
re, de legi. ꝙ. facit. quia in casu omisso actio est propria mulie-
ris, & nō cō[illegible]unis, vt esset de iure cōmuni nulla prouisione in-
teruenienie. Præterea non debet esse deterioris conditionis
pr̄, qñ prouidet, quam qñ non prouidet, cum vno casu sit ma-
gis diligens quam alio & ideo diligentia sua non debet esse si-
bi nociua. l. cum aliam. de nouatio. quod est illo casu Præterea
in casibus omissis non est aliquid immutatum per hominem,
ergo in illis debet remanere [illegible] dispositio. arg. l. præcipimus.
in fi. C. de appellatis non obstantibus teneo opinionē prædictam
ad primum [illegible] sic, prouisio patris expressa nō est illa quæ re-
dundat in odium [illegible] sed est tacita donatio patris in casu omisso,
quæ [illegible] quā [illegible] inducitur in eius fauorē. ita no. Dy. in c. ob gra-
tiam. non ob. aliud argumentū, non debet esse deterioris condi-
tionis pr̄, qñ prouidet [illegible] quādo non prouidet. verū est sed
[illegible] casu non prouidet & prouidere poterat licet alias relinque-
rent [illegible] casus omissi dispōni iuris cōis. Non ob. aliud, in casibus
omissis non est aliquid innouatum per hominem [illegible] est im-
mutatum [illegible] in illis casibus præsumitur donatio fauore mu-
lieris [illegible] est intellectus huius legis. Ex prædictis [illegible]
[illegible] quod dans dotem pro muliere, & prouidens sibi [illegible]
casum in casu omisso respicienti euentū matrimonij nō contra-
cti lex non præsumitur donationem in persona mulieris vt l. si
extraneus. Sed contra hoc opp. de. l. si donaturus in prin. ff. de co-
18 di. ob cau. solutio † interdum extraneus nullo præcedente iu-
su mulieris nec mandato dat dotem sponso, tunc præsumitur
donare causa matrimonij futuri. ideo non secuto matrimonio
cessat donatio. l. si extraneus. interdum præcedēte iussu mulie-
ris extraneus dat dotem simpliciter sciens se non teneri, & præ-
sumitur mulieri donare simpliciter, ideo non secuto matri-
monio competit mulieri condictio ob causam. vt l. si donatu-
rus. Ratio huius solutionis potest esse, quando extraneus dotat
non repertutus a muliere, præsumitur motus cōtemplatione
matrimonij contrahendi tm̄. ideo cessante matrimonio cessa-
bit donatio. Sed quando dotat requisitus a muliere, præsumi-
tur motus precibus mulieris, & hoc facit contemplatione mulie-
19 ris tm̄. non præsumitur dotare simpliciter. † Secūdo no. quod
pater dans dotem pro muliere, prouidendo in vnū casum tm̄,
quod in casu omisso eueniente, matrimonio secuto, præsumi-
tur donatio in personam mulieris. Sed contra præsumitur do-
natio in personam mariti. vt l. inter socerum. §. cum inter. de
pact. dota. so dixit Dy. fateor quod in casu omisso actio est mu-
lieris. vt hic. sed in §. cum inter mortua muliere existentibus li-
beris, nōn est casus omissus. nam cum in contractibus interdū
habeat locum ar. a contrario sensu ex defectu rationis seu cau-
sæ finalis, & istud argumentum sit probabile, non potest dici
omissum id quod includitur a contrario sensu. vt l. quæ testa-
mento. §. si mulier. ff. de testamētis. & qđ no. in l. apud antiquos
C. de furt. & in l. conuenticulam. C. de epi. & cleri. vnde cū in-
ter patrē & maritū actū sit vt mortua muliere sine liberis dos
patri restituatur. Ratio finalis & pacti fuit non existētia libero-
rum, ergo a contrario sensu mortua muliere existentibus libe-
ris tacite videtur actū ꝙ propter existētiā filiorum dos reuerta-
tur ad maritū. ergo illo casu dos erit mariti ex pacto tacito. Et
istam rōnem videtur velle ibi text. & Dy. in c. ob gratiā. & Cy.
in l. ꝙ fauore dominus Bar. dicit. qđ in casu omisso præsumitur
donatio in personam mulieris fauore mulieris & ideo dicit ibi
tex. dotem remanere apud maritū, intelligo propter filios qui
sunt heredes mulieris. vnde puto ꝙ habeant filij dotē præcipuā
licet ibi alios filios instituerit vt l. cū oportet. in prin. de bo. quæ li-
be. alleg. Bar. casum in l. Bebius. de pac. do. nā ibi in casu omisso
de existentia liberorum mulier potest testari de dote, ergo est
propria mulieris. & ista fuit opinio originalis Iaco. de belui. in
qōne quā disputauit. d. Bald. dicit ꝙ l. bebius. nihil facit quia ibi
intendit pactum de restituenda dote patri, si filia decedat sine
filijs. vnde aut decedit cum filijs, & iste est casus directo contra-
rius expresso. iste diceretur expressus & non omissus, cum in-
datur in expresso a contrario sensu. sed in l. Bebius. mulier non
decessit cum filijs, sed diuortium fecit & filio reliquit vnde iste
casus non est cōtrarius expresse, sed separatus & omissus, ideo
in illo casu actio est mulieris, poterit ergo testari. tunc non ob.
§. cum inter. quia ibi maritus retinet ex pacto, non autem ibi ex
pacto contrario expresso est actio propria mulieris. ꝙ declarat
sic, aut mulier in casu quo actio est sua propria decedit sui iuris
effecta. & transit actio ad suos heredes. vt l. Bebius. aut decedit
filiafa. sic & in dote propria non potest hæredem hr̄e ꝙ proba
tur sic, quia si haberet hæredem in dote, ergo & in vniuerso. vt
l. i. §. ex fundo. de here. insti. sed hoc est falsum quia in vniuerso
non pōt habere heredē, cum sit filiafa. vt l. filiusfa. de testa. Præ-
terea si haberet tm̄ in dote, iste non esset hæres. vt. l. quoties ff.
de her. instit. Præterea quid si filia habeat alia bona & dotē in
dote habebit hr̄dē, & in alijs non. ꝙ filia est mortua cū filijs, vel
dices, qđ actio est mulieris propria, & remanebit apud maritū
pp filios, qui nō possunt esse hæredes filiæfa. sed dos esset patris
iure peculij. l. 2. de Castrē. pe. cū ergo ibi dicit tex. qđ dos rema-
net penes maritum, est necesse dicere, qđ remanebit tanquam
lucretur eam ex tacito pacto. & hoc puto verum de iure. sed cō-
suetudine, q̄, est, qđ in casu existentium liberorum dos est filiæ
& aufertur a patre, intelligam illud tacitum pactū s̄m dictam
consuetudinem. & consuetudo confirmat pactū. l. licet. de pa-
ctis. Et istud dicit ipse non est clare sūmum. Sed ista opin. Bal. sal-
ua eius reuerentia non videtur vera. Et præsuppono qđ filiafa.
in dote possit habere heredem de iure illo. qđ hoc sit verū, pro-
batur, nam de iure isto dos est proprium patrimonium mulie-
ris in casibus omissis, adeo qđ nihil in ea pater habet, facere. vt
hic. & l. Pompo. Philadelphus. ff. familiæ hercisc. nec aliquid
aliud potest habere filiafa. de iure illo, non profectitia, non ad-
uentitia, quia statim quæruntur patri. l. placet. de acqui. hære.
non Castren. si. vel quasi. quia ista nō cadunt in mulieribus, sed
in masculis. vt l. fin. de inoffic. test. Et ideo institutus in dote
erit institutus in vniuerso patrimonio mulieris. & sic heres vni
uersalis. & per hoc cessant motiua eius. Præterea cum filiusfa-
mil. possit habere Castrensi. poterit filiusfam. instituere in dote
vt in Castrensi. l. de Castren. pe. & sic institutus in dote erit in-
stitutus in vniuerso. nec hoc est absurdum in filiafa. isto casu.
item de iure [illegible] posset filiusfam. habere aduentitia. & sequitur
hoc institutus est in dote ergo in vniuerso. cum filiafam possit
habere hæredem in aduentitijs. vt. l. quod scitis. C. de bo. quæ
libe. idem de iure cui licet in authen. de hered. ab intę. in princ.
[illegible] Dyn. non videtur vera nam pater stipulatus est dotem si-
bi restitui mortua muliere sine filijs licet in casu contrario filia
matrimonio decedente cum filijs videatur actum contrarium.
scilicet non restitui patri, nam restitui patri & non restitui patri
sunt proprie contraria. ergo apud maritum, non est proprie cō-
trarium expresse, quia posset nō restitui patri, & penes maritū
20 non remanere. † Est ergo videndum, cum in isto casu contra
rium videatur agere, vt non restituatur, ad hoc vt sit mulieri
fauore mulieris. vt in [illegible] dicēdum est ergo, qđ ibi dos rema
neat apud maritū pp filios qui sunt hæredes mulieris. pōt tñ su-
stineri opi. Dyn. hoc mō. interdum euenit casus omissus & re
spiciens euētum mr̄imonij secuti & in eo est actio mulieris
præsumpta p̄ris donatione. & hoc fauore mulieris & dot. vt hic
& in l. Bebius. interdū euenit casus cōtrarius expresse, tūc aut in e
su cōtrario eueniente non cessat rō fi. expressi vt est in casu. l.
extraneus. de don. ob causam. Et iste non concludit in expres
so a contrario sensu. vt l. conuenticula. Et qđ ibi no. C. de ep
& cle. Et iste dicitur omissus. ideo cum respiciat euentum m
matrimonij non sequatur quo casu lex non multū fauet muli
ri nō præsumimus donationem in personā mulieris, sed reli
quitur

quit dispositioni iuris cōis. vt l. si extraneus. alias si respiceret euentū quo matrimoniū ɔ̄hitur, præsumemus donationē. ar. huius prin. aut in casu ɔ̄rio eueniēte cessat causa finalis expressi, & iste cōcluditur in expresso a ɔ̄rio sensu. Et iste dicetur expressus & non omissus l. 1. §. huius rei. ar. de officio eius cui mā. est iur. tunc aut iste casus contrarius nō posset alio non euenire quam mortua muliere, quo casu cessat fauor mulieris. tūc in illo casu præsumitur actū, ꝙ dos nō restituatur, sed sit mariti pp onus filiorum. Et ita intelligo. §. cum inter. Et ibi dr̄, ꝙ remaneat apud virum, intelligo qñ eā lucratur ex tacito pacto, aut casus cōtrarius posset euenire viua muliere. tūc præsumitur in casu contrario actum, vt dos sit mulieris fauore mulieris, vnde pōt esse, quod vr̄ sic diceret, quia si matrimonium dissoluatur non exñtibus liberis nō restituat dos mihi. certe posset euenire casus ɔ̄rius viua muliere quia matrimoniū posset dissolui ea viua existētibus filijs, & tunc præsumimus actū, vt nō restituatur dos, sed sit mulieris fauore mulieris, & hoc ar. huius principij,
21 modo venio ad q. † Et primo quæro de tali. q. quam gl. format post principiū sui. filia deportatur nūquid pactū cōceptū in casu mortis verificetur in casu deportationis, vr̄ quod sic qa mors ciuilis & naturalis æquiparantur. auth. Deo nobis. C. de epis. & cle. & l. 1. in fi. de ɔ̄ta. & l. actione. §. publicat. ff. pro socio. in ɔ̄riū vr̄ casus in l. ex ea pte §. in insulam, de ver. obl. & l. si sic inf. eod. d. Bart. in ista qōne sic dicit. Aut coniunx remanens in ciuitate non mutauit propositum, & matrimoniū durat pacto nō verificato, l. 1. C. de repudi. aut cōiunx in ciuitate remanēs mutauit propositū, quo casu matrimoniū dissoluitur, & adhuc pactum tollitur in tpe mortis non verificatum in isto casu, non ob. con-
22 trariū, quia qñq; mors ciuilis & naturalis repñtant oīno eundē effectum, & repñtari æquiparātur, vt l. Deo nobis. nā sicut per mortē naturalē dissoluitur matrimonium, nec est spes ꝙ amplius reintegreē, ita per ingressum monasterij. interdū nō repñtant oīno eundem effectū, tūc non æquiparantur, ita in proposito. nā per mortē naturalē dissoluitur matrimoniū, & non est spes ꝙ reintegretur, sed deportatione licet dissoluat matrimoniū, tñ isto casu sub est spes reintegrationis. non ob. l. si sic inf. e. quia interdū dñs dotem stipulatur sic, si quo casu mulier desinat. tūc restituas mihi dotē, & tūc si deportetur, & cōiunx mutet affectū. verificanē verba stipulationis, & ipsa stipulatio. sed in casu nr̄o fuit facta stipulatio, si filia moriatur, ergo nō cōphēdit casum deportationis, cū mors naturalis & ciuilis nō equiparētur, dñs meus tenet. ꝙ stipulatio cōcepta in casu mortis verificatur in casu deportationis, si cōiūx mutet affectū. & mors naturalis & ciuilis æquiparantur, tūc p respectū ad matrimoniū dissolutū, nec ob. de reintegr. matrimonij, qa hoc nō dēt attēdi cū sit vētura hęc reintegratio ex sola pricipis concessione. ar. l. apud Iul. §. fi. de le. 1. sed forte opinio Bar. est vera nā ꝓuisio fuit facta per modū cōditionis, si matrimoniū dissoluatur morte, sed si filia deportetur, nō est verū dicere matrimoniū dissolutū morte, nec naturali nec ciuili, quia sola deportatio nō dissoluit matrimoniū, sed volūtas coniugis in ciuitate remanētis, vt l. 1. C. de repu. casus ergo deportationis nō est cōprehensus in verbis & ista qō habet dubiū de iure antiquo hodie vero nō habe-
23 ret dubium, vt in auth. de nup. §. si in captiuitate. † & pro tanto pro declaratione prædictorū sic distingue, interdum a lege in nullo casu prouisum. & quæritur, an si prouisio in vno casu porrigaē ad aliū casum omissum tūc interdū loquor in actib. inter viuos. & tūc aut verba sunt clara oēm casum cōprehēdētia, & cōprehēdet oīs casus. l. si sic inf. e. interdū verba sunt dubia & tūc aut interpretamur ɔ̄ ꝓferētē, & tūc si dispositio eēt nullius effectus interpretari dēnt ꝓ illo l. cū q de ver. ob. ar. l. quoti. e. ti. alias fieret interpretatio ɔ̄ ꝓferētē. l. veterib. de pactis, & l. inter stip. de verb. ob. §. 1. interdū ꝓuisio est clara in duob. casib. separatis & quæritur vtrū dēat porrigi ad vtrūq; casum simul cōcurrentē, dico quod nō l. vim passam. §. incest. in l. Iul. de adul. fallit rōne ɔ̄rietatis euitāde, vt l. 2. de ver. ob. Itē fallit si hic ē expressum in lege, vt §. oī. inst. de actio. Itē fallit in materia ita fauorabili vel magis q̄ vltima volūtas, vt in bñficijs princīpū, & no. i d. l. 2. Interdū verba sunt clara, vnū tñ casum cōprehendētia, & tūc interdū prouisio expressa fit per modū dispōnis, interdū per modū conditionis, primo casu aut constat esse actū, quod omissum comprehēdatur, & cōprehendetur pp volūtatē ɔ̄hētiū l. si certū. de ver. ob. aut est dubiū vtrum hoc sit actū nec ne & tūc aut tacitū erat de natura expressi. & præsumitur actū inter ɔ̄hētes vt id hētur pro expresso, ideo id habetur, vt l. cū quid ff. si cer. pe. & instit. pro socio §. de ill. aut de natura expressi nō est omissum, & tunc aut maior est rō disponendi in omisso q̄ expresso, & trahitur ad casum omissum, vt l. cui pacto. ff. de servis expor. vel possum dicere, quod ibi casus omissus cōprehendatur ex volūtate tacita disponētis, quia ex quo interdicit id qđ est minus. & multo magis videtur interdicere id qđ est maius. aut nō est maior ratio disponendi in casu omisso, tūc aut casus omissus est similis expresso, & trahitur ad illū, vt l. si in fi. ff. mā. aut non est similis expresso, & tūc aut si non trahitur ad omissum prouisio expressa esset inutilis, & trahitur, vt l. si stipulatus fuero. de verb. obl. aut prouisio expressa esset vtilis, ēt si non traheretur, tunc regulariter non trahitur. vt l. diligenter. ff. mand. & l. iudex de ver. obl. fallit. si casus omissus euenit in fraudē sibi prouidentis expresse, vt l. si filia. tu. de repu & l. filię meę. inf. eo. Secundo casu qñ est prouisio facta per modum conditionis, & non trahitur omissum, etiam si idem effectus resultaret. vt hic & l. qui hære. de cond. & demon. non ob. l. Deo nobis. & l. si dotalium. vt su. dixi. Interdum loquor in vltima voluntate, & tūc aut verba sunt clara oēm casum cōprehendētia, & cōprehēdūtur oēs. l. commodissime. in prin. de libe. & posthu. aut sunt verba dubia, & comprehendunt oēm casum fauore vltimę voluntatis. vt l. 2. C. de posth. hære. aut verba non sunt clara. tunc aut sunt facta in duobus casibus separatis, & quæritur, vtrū trahantur ad vtrunq; casum simul cōtingentē, & dico quod sic. l. si ita de l. b. & posth. aut de mente disponentis nō apparet, & tūc dic vt dicā in l. Gallus. § & quid si tñ de lib. & posth. Interdum est mihi prouisum in oīb. casib. tūc aut prouideo mihi specialiter in oīb. casib. a lege prouisis, & tollitur prouisio legalis, & iste est casus in l. & hēt. § cum quis. de præcario. & l. fi. C. de pac. cōuen. & l. cum. n. de noua, aut prouideo mihi specialiter in vno casu tñ & tūc in casibus omissis an videar renūtiare dispositioni legal., dico quod nō, quia quod est mutatū &c. & hoc est verū in ista materia, sed in cōtractu dotis dic vt su. dixi in cōtrario l. si extraneus, & l. inter socerum. §. cum inter. dñs meus quærit, quid si pater stipulatus est dotem sibi reddi in omnē casum & moriatur, an actio trāseat ad mulierem, an remaneat penes hæredes patris, dicam de hoc in l. post dotem infr. eo. Secundo quęritur, nunquid actio de dote nascatur sol. matr. vel constante, dic vt dicam in l. quoties, & l. si constante. Tertio quærit, maritus, fecit vestes mulieri, moritur maritus, cuius erunt, eruntne mulieris, vel hæredum, dicam in l. placet. §. 1. inf. eod.

REPETITIO

Domi. Baldi Nouelli, in l. si constante. ff. solut. matrim.

SVMMARIVM.

1 *Mulier competere actionem de dote constante matrimonio, viro vergente ad inopiam, & an competat actio personalis. nu. 14.*
2 *Inops quando quis dicatur.*
3 *Mulier potuerit ne ante ius Codicis agere pro dote actione personali aduersus virum vergentem ad inopiam, an hypothecaria duntaxat.*
4 *Mulier vt possit dotem repetere constante matrimonio, an sufficiat virum incipere male vti sua substantia, an vero necesse sit ipsum deuenisse ad inopiam, & nume. seq. & 7.*
6 *Apparere euidentissime id censeri, quod per coniecturas, & præsumptiones legum apparet.*
8 *Mulier quibus casibus prouisum sit vt possit repetere dotem constante matrimonio, & nu. seqq. vsque ad nu. 12.*
13 *Hypothecaria actio competeret necne mulieri iure digestorum in bonis viri pro restitutione dotis.*
15 *Hypothecaria actio iam nata licet possit sine personali subsistere, prius tamen nasci non potest, quam sit nata personalis.*
16 *Rei vendicatio competat necne mulieri pro rebus dotalibus constante matrimonio viro vergente ad inopiam.*
17 *Dispositionē etiam exorbitantem loquentem in vno casu extendi ad alium in quo subest eadem ratio disponendi.*
18 *Statutum excludēs matrem a successione propter patruum an intelligatur etiam excludere amitam & sororem.*
19 *Dos recepta a marito & eius patre an possit per mulierem repeti constante matrimonio, altero eorum vergente ad inopiam, & an eo casu maritus, & socer sint duo rei debendi, & aduersus vtrumlibet agi poterit & nume. seq.*
21 *Rei duo debendi etiam extranei possint ne a principio constitui pro dote restituenda.*
22 *Filia possit ne habere iustam causam contradicēdi patri exigenti dotem in casu l. si constante. ff. solut. matri.*
23 *Filia an quibus casibus possit sola agere ad dotem sine patre marito vergente ad inopiam.*
24 *Pater stipulando sibi dotem reddi matrimonio quocunque modo soluto an tacite videatur donare filiæ in casu inopię mariti omisso, vt eo casu actio sit quæsita soli filiæ, & num. 59.*
25 *Patrem posse stipulando quærere filiæ absenti actionem vtilem fauore dotis, ac etiam ei donare.*
26 *Dotis restitutio quæ fit constante matrimonio ob inopiam viri an dicatur proprie dotis restitutio. & an statutum faciens mentionem de restitutione dotis extendatur ad eam, & nu. sequen. & 29. & 31. & 33.*
28 *Restituere quid sit.*

Mulier

30 *Mulier an & quatenus dotis restitute ob inopiam viri fructus suos, faciat.*
32 *Lex non dat materiam delinquendi.*
34 *Extraneus qui recepit dotem & se obligauit ad illius restitutionem an viro vergente ad inopiam teneatur restituere, tam & si ipse extraneus diues sit.*
35 *Dispositionem exorbitantem fauorabilem extendi de vno casu ad alium habentem eandem rationem.*
37 *Beneficium quod habet maritus ne in exactione dotis exigatur in plus quã facere possit, an habeat locũ, cum petitur dos restitui ob illius inopiam.*
38 *Mulieri agenti ad dotem & allegant i maritum non esse soluendo an incumbat onus probandi, & quid probare debeat.*
39 *Hæredis assertioni an stetur asserentis non esse plus in bonis defuncti. & numero seq.*
41 *Agens hypothecaria vel agens contra fideiussorem & asserens principalem debitorem non esse soluendo an hoc debeat probare.*
41 *Notorium esse aliquem non esse soluendo sufficit probari per vulgi opinionem. & nu. 44.*
43 *Notorium quid sit.*
45 *Probatio cuiusmodi requiratur ad id probandum quod euidentissime constare debet.*
46 *Præsumptionem legis esse euidentissimam probationem.*
47 *Paupertas qualiter probetur.*
48 *Probari quomodo possit aliquem incipere vergere ad inopiam, & male vti sua substantia.*
49 *Dotem posse repeti per mulierem constante matrimonio ob bannum superueniẽs in persona mariti. & quod eo casu mulier debeat mittere alimenta viro bannito & absenti. nu. seq.*
51 *Dos an possit repeti per mulierem propter inopiam viri, si mulier tempore datę dotis sciebat virum esse inopẽ, & male vti substantia sua. & n. 53.*
52 *Maritum posse pacisci cum vxore quod ipsa de suo se alat, & dos non deseruiat oneribus matrimonii.*
54 *Mulier agens ad dotem constante matrimonio propter inopiam viri an possit repelli ab ipso viro per actionem fideiussoris idonei.*
55 *Titulus. C. ne fideiusso. dot. dentur. habeat necne locum in personis coniunctis fideiubentibus pro viro.*
57 *Pactum tacitũ inductum ex dispositione iuris non requirere partis præsentiam. & an id sit indistincte verum. nu. seq.*
59 *Patre ad inopiam vergente an possint filii petere per officium iudicis bona a matre præmortua relictum relicta, aut alia aduentitia sibi restitui.*
60 *Patrem suspecte vel improbate vitæ perdere legitimam administrationẽ sibi concessam a lege in bonis filiorum.*
61 *Filius an possit viuo patre agere cõtra possessores bonorum matris suæ, quæ pater alienauit.*
62 *Mulier si non possit agere ad dotem viro ad inopiam vergente an filii possint agere.*
64 *Mulier agens hypothecaria contra tertios possessores viro vergente ad inopiam an repelli possit exceptione non factæ discussionis in bonis viri. & numero. 66.*
65 *Fiscus & respu. an possint agere contra tertios possessores nõ facta discussione contra debitorem principalem.*
67 *Exceptionem præposterationis seu discussionis non factæ contra principalem debitorem esse declinatoriam, ac proinde non posse opponi post litem contestatam.*
68 *Fideiussor excusatur, si exceptionem præposterationis omiserit, quemadmodum & tutor.*
69 *Emphyteutica bona viri an comprehendantur sub hypotheca tacita concessa mulieri in bonis viri pro restitutione dotis.*
70 *Emphyteuticę rei alienationem factam citra consensum domini non valere tanquam prohibitam.*
71 *Feudi alienationem alia ratione prohibitam esse quam rei emphyteuticæ.*
72 *Mulier agens ad dotem viro vergente ad inopiam habeat necne regressum per hypothecariam ad merces per ipsum virum alteri venditas & traditas. & nu. 74.*
73 *Hypotheca generalis an trahatur ad res mobiles venales. & nu. 75.*
76 *Minoris bona an sint tacite hypothecata pro dote per eũ ab vxore recepta.*
77 *Protestationem nihil operari contra fictionem legis.*
78 *Exceptio oblationis debiti an possit opponi mulieri agenti hypothecaria contra tertium possessorem pro restitutione dotis.*
79 *Sententia an possit ferri contra maritum absentem contumacem lite non contestata pro muliere agente ad restitutionem dotis propter inopiam viri & quid si ageret contra tertium possessorem hypothecaria.*
80 *Dispositio. l. in rebus. C. de iur. dot. habeat necne locum vbi constante matrimonio reuellitur dos ob inopiam viri.*
81 *Verbum (assignare) quando importet dominii translationem.*
82 *Verba in sententiis debere intelligi secundum potiorem significationem.*

SI constante Si ad dotẽ bona viri non sufficiũt, ipsius dotis exactio constante matrimonio competit mulieri.
1 h. d. & sic † habes hic casum specialem, in quo actio de dote competit mulieri, videlicet quãdo vir deuenit ad inopiã adeo q eius bona non sufficiunt effectualiter ad integram dotem. Secundo habes ex
2 hoc prin. legis, † q tunc demũ dicitur esse quis inops. quãdo nihil habet, vel si aliqua bona habet, illa non sunt sufficientia ad debita exsoluenda, licet sint etiam aliqua debita non pura, sed
3 habentia dilationem, vt est debitum dotis. † Itẽ probat hic text. q in casu inopię põt agi, & etiam poterat ante ius Codicis agi personali actione de dote ꝯ virum, licet Iac. de Are. dixerit contrariũ, videlicet intelligendo hunc tex. de hypothecaria, & etiã tex. in l. vbi adhuc. C. de iu. dot. qđ est expresse contra hunc tex. & maxime, quia hoc tempore non erat cognita hypotheca videlicet illa legalis. de qua in l. 1. C. de rei vxo. actio. de quo. ĩ. dicetur, & pro intelligentia considera, quia hic Bart. in 1. contrario in hac materia distinguit tria tempora. Primum tempus est fforum. secundũ quod prouidebatur mulieri plene, tñ nõ multum plene. Scđm est Codicis, per qđ prouidetur plene. Tertiũ est authenticorum per qđ prouidetur plenissime vt hic per eũ.
4 Tu aduerte, † quia gl. hic & in d. l. vbi adhuc. solum considerauit duo tempora. Primum fuit tempus Codicis & ffiorum, fm qđ solum prouidebatur mulieri, quando vir iam venit ad inopiam talem, qđ non sufficiebant bona viri deducto ęre alieno ad integram consecutionẽ dotis. & sic d. l. vbi adhuc cõcordat cũ ista. pro quo facit tex. ibi, dum dicit, ad inopiam. Scđm tempus fuit authẽticorum, de qua in auth. de æquali. do. §. illud. vñ est sumpta auth. quod locum. C. de coll. vbi Imperator vult sufficere, qđ vir male administret & gubernet bona sua, vel aliter incipiat male vti sua substantia quo casu licet tunc nõdum sit factus pauper, potest mulier agere constante mat ꝯ d ctum virũ ad dotẽ, licet ad huc appareat diues vel ditissimus, adeo qđ
5 substãtia sua sufficeret ad plures exigẽdas similes dotes. † Tertia opi. fuit gl. in d. §. illud. qđ solum consideretur vnicum tempus. & qđ d. §. illud. concordet cum hac lege, & cum d. l. vbi adhuc. ne aliquid noui inducat. & sic dum ibi tex. loquitur de viro male administrante. vel male vtente sua substantia, intelligatur, quando per talem abusum iam deuenit ad extremã inopiam, fm q hic dicitur, quod tamen videtur esse contra mentẽ & verba illius tex. Quarta fuit opi. intelligentium illam gl. vt d. §. illud. declaret istũ tex. & tex. in d. l. vbi adhuc, videlicet vt intelligatur euidentissime apparere viri facultates ad dotis exactionem non sufficere, videlicet si appareret, oporteret mulierem expectare dissolutionẽ matrimonii, qui futurus euentus habet cõiecturari per ea quæ sunt de pñti videlicet propter malam conditionem viri abutentis sua substantia. quia per pñtia
6 iudicatur circa futura. facit. l. minor. s. de ser. expor. † & sic fm hoc dicitur aliquid euidentissime apparere, qđ per coniecturas & præsumptiones legum appãret. ad hoc quod habetur in l. licet Imperator. ĩ. de leg. 1. & in l. si quis locuples. ĩ. de manu. te-
7 sta. Quinta fuit † opi. Ia. de are. cui inheret hic Raph. cuma. distinguendo duos casus Primus, quando mulier habet virum suspectum de consumptione & sic propter malam eius administrationem, & tunc loquatur d. §. illud. qui licet mentionẽ faciat de præcedentibus, tñ illę hodie non inueniuntur. in quãtũ loquebantur de viro incipiente vergere ad inopiam. Secundus casus est. si mulier timet ne creditores viri auferãt bona viri qui forte fecit multa debita propter eius necessarias impẽsas in tñ q non supersint ad dotẽ. & ita loquatur hic tex. q declarat ver. facultatibus hic positum & gl. hic exponit. i. bona que bona intelliguntur deducto ęre alieno. l. subsignatũ. §. bona. ĩ. de verb. sig. & melius hoc probatur in d. l. vbi adhuc in prin. & in fi. licet Imo. hic dicat, q gl. in §. illud in 2. col. forte habuit bonam considerationem, vt etiam illa opi. tenuit Cy. & quod cõsideratio Bar. non videtur de mente. l. vbi adhuc. nec d. §. illud. nam d. l. vbi adhuc. nihil videtur ponere diuersum ab ista respectu inopię & temporis exactionis dotis, sed solum innouat circa remedia danda pro faciliori recuperatione dotis. quod patet dum ibi tex. se fundat in viro ad inopiã deducto, & sic videtur se referre ad istã. l. & pro eo, facit, quia si in aliquo diuersificat illa lex in tempore respectu inopię illa videtur prouidere tardius quã lex istã. nam aliquem deductum esse ad inopiam, significat tẽpus præteritum perfectum, & sic inopiam esse iam consumatã & completam. Secundo facit, quia illa lex promittit agere cõtra creditores mariti qui eius bona occupauerũt, & sic præsupponit, virum non habere bona sufficientia, & non esse soluẽdo ipsam dotem. alias non posset deueniri contra tertios possessores, per id quod habetur in auth. hoc si debitor. C. de pign. Tertio, quia ibi tex dicit ipsis creditoribus integram actionẽ remanere contra virum & eius bona, si qua postea acquiret, & sic præsupponit quod tunc non erant aliqua bona pęnes virum, sed in aduerso quia pro certo nõ est credẽdum quod Iustinianus in d. §. illud. qui refert se ad suas leges antecedentes. quod intellexerit de aliis legibus, non reperiebantur, sed de his legibus, quas posuerat in Codice, in quo reperiuntur solum duo iura de hac materia loquentia. s. d. l. vbi adhuc. & l. in rebus. ad fi. e. ti. vñ dici põt in hac materia quod d. l. vbi adhuc, maxime intellecta & declarata per verba tex. in d. §. illud, non fundet se super tali inopia & calamitate iam causata in persona viri sed in inopia iam initiata, & sic eo ipso, qđ vir efficitur parũ idoneus,

neus, vt probatur in d. l. in rebus. ad fi. ibi. parum idoneus & ibi
se refert ad l. vbi adhuc. præcedentẽ, ibi iam nr̃a lege humanita-
tis intuitu diffinitũ est & sic illud diminutiuũ, parum idoneus,
relinquat positum in termino sicut & comparatiuũ l. vbi autẽ.
in prin. ff. de verb. obl. vñ stant hec simul, quod quis sit idoneus,
tamen parum idoneus vnde ex quo d. l. in rebus se expresse re-
fert ad legem præcedentem. est dicendum, quod de mẽte Im-
peratoris fuit in d. l. vbi adhuc, prouidere mulieri metuenti ino
pie viri. s. quomodocunque & qualitercunque possit conside-
rari inopia quæ potest considerari tripliciter videlicet inopia
initians perseuerans & consumata, vnde licet hic text. loqua-
tur de consummata, vt declaratur hic in fi. ibi, ex quo eniden-
tissime apparuerit &c. tamẽ in d. l. vbi adhuc. Imperator voluit,
quod quęcunq; sit inopia, possit agi, & sic siue sit initiata, puta
si vir incipit male vti sua substantia, siue iam sit effectus parum
idoneus. & ideo Imperator ibi de nouo in hunc etiam casum
prouidere intendit. & sic bene cõsonat. d. §. illud. referens se ad
leges Iusti. idem disponentes. & iste videtur verus intellectus
prędictorum iurium. vnde non tria tempora, vt Bar. sed duo tã-
tum tempora consideranda sunt, videlicet ffiorum, & Codicis,
quia ius Authẽticorum non est alicuius noui iuris promulga-
8 torium, sed iuris Codicis declaratorium, & relatiuũ. † Pro ve-
ritate ergo poni possunt plures casus in hac materia. primus qñ
vir dissipat dotẽ mulieris. & tunc sine dubio prouisum est mu-
lieri etiam de iure isto, vt dos sequestretur, vt in §. sinautem in
seuissimo. l. si cum dotẽ ff. eo. & etiam hic per Bar. in 4. cõtrario
dicentem qđ si mulier esset diligens & non furiosa, petere pos-
set dotem sibi consignari etiam de iure isto, vt in d. §. sinautem
in seuissimo. vbi prouidetur de sequestratione, qa mulier erat
furiosa. vñ ex eadẽ ęquitate qua fuit inducta dispositio huius le
gis, posset dici, q si mulier esset sana & nõ furiosa stãte dicta di-
spositione ẽt si maritus esset diues de suo patrimonio, posset p
9 officium iudicis petere sibi dotẽ consignari. qđ bene no. † Scđs
casus est, quando mulier dubitat de mala administratione viri
circa bona sua, quia incipiat male vti substantia sua puta, quia
vadit per mare, vel ludit ad azardum, vel tenet gẽtes, vel accipit
pecunias sub vsuris, & incipit viuere sub binis oculis, & simili-
bus. & tunc licet olim non esset in isto casu subuentum mulie-
ri, tamen hodie potest dotem petere sibi consignari, vt in d. §.
illud. in auth. de æquali. dot. & in auth. quod locum. C. de colla
& potest dici, q tunc forte non agatur actione de dote, sed con-
dictione ex d. l. vbi adhuc. & ex d. §. illud. quæ conditio habebat
omnia priuilegia, quę habet actio de dote. & sic etiam cõpetet
10 hypothecaria cũ priuilegio prælationis, vt d. l. vbi adhuc. † Ter-
tius casus est, quando constante matrimonio mulier timet de
inopia viri, quia habet multos creditores, licet aliter non possit
probare de abusu viri, & sic est magis infortunium, quam cau-
sa viri. & tunc de iure isto similiter non erat permissum, si ali-
quid superesset viro vltra dotem & ęs alienũ. prouidetur tñ de
11 nouo per dispositionem. d. l. vbi adhuc, & d. l. in rebus. † Quar-
tus casus est, quando vel propter abusum viri, vel propter infor-
tunium, ipse vir est diminutus substantia, adeo vt non habeat
tantum quod sufficiat ad ęs alienum. computata dote in ere
alieno. & de hoc fuit expressum de iure isto per hanc legem, vt
per mulierem possit peti dotem sibi assignari. Quintus casus
12 est, † quando nondum est data dos promissa viro. & qui eã pro-
misit, recusat dare, quia maritus ad inopiam vergit. & iste casus
non fuit expresse permissus a iure ciuili, sed per ius canonicum
fuit prouisum mulieri, per c. per vestras de dona. int. vir. & vxo.
nam primo succurritur, vt præstita cautione de dote non per-
denda, cogatur dare dotem, & si dictam cautionem dare non
pôt, tunc dos debet deponi apud mercatorem, qui de parte ho-
nesti lucri rñdeat ob supportanda onera mrĩmonii. In gl. 1. ibi,
13 & hypotheca. duo sentit hæc gl. primo, † q de iure isto cõpete-
bat mulieri hypothecaria contra bona viri pro dotis restitutio-
ne, etiam si aliter non sit expressa, qđ non videtur verum. secũ-
dum Cuma. hic, & etiam Pont. quia tacita hypotheca nõ erat
cognita de hoc iure, sed solum de iure Codicis, videlicet l. 1. C.
de rei vx. ac. & maxime in §. sed vt plenius. ibi, damus ex vtroq;
latere hypothecas, & sic illa verba important, quod ibi ius sit
nouum, & etiam probatur in §. fuerat. insti. de actio. ibi, indu-
ximus &c. etiam in l. fi. C. qui pot. in pig. ha. ibi, donauimus &c.
bene facit gl. in cle. 1. de offi. vica. in ver. volumus. & in c. statui-
mus. de of. deleg. in 6. & in c. 1. de cler. non resid. eo lib. in ve. re-
14 cepent. † Secundo habes ex hac gloss. quod in casu huius legis
constante matrimonio est nata actio personalis & eius exerci-
tium contra virum quod etiam tenet hic Barto. in 2. q. 4. partis
prin. & etiam hic Bal. & expressius in d. l. vbi adhuc quod est ve-
rissimum per hunc tex. & per tex. in l. seruum dotalem. infra de
manumis. nec poterat intelligi hic tex. de hypothecaria, vt dixi.
licet Iac. de Are. dixerit hic contrarium, dicendo quod non in-
conuenit, quod aliquando hypothecaria subsistat sine perso-
15 nali. l. intelligere. C. de lui. pig. cũ simil. † sed vt dicit hic Pont.
licet hypothecaria iam nata possit sine personali remanere ali-
quando, vt habetur in l. cum notissimi. C. de præscript. 30. anno
tamen non potest prius nasci, quam sit nata personalis. l. cũ sol-
uendo. ff. de distrac. pig. & l. sicut. §. si paciscar. ff. quib. mo. pig.
vel hypo. sol. licet aliquando ante natum exercitium actionis
personalis nascatur exercitiũ hypothecariæ natę vna cũ actio-
16 ne personali, vt in casu sing. l. quæsitum. ff. de pign. † An autem
in casu huius legis sit nata rei vendicatio, vt sic dominium re-
transferatur in mulierem illico sicut soluto matrimonio per
nouam dispositionem. d. l. in rebus. Bar. in d. 2. q. 4. partis princi-
pa. hic, tenet q sic. & idem Bal. in d. l. vbi adhuc. licet gl. in l. do-
ce ancillam. C. de rei vendic. & Angel. teneant contrarium per
hunc tex & per d. l. seruum. vbi tex. solum se fundat super per-
sonali. Sed vt dicit hic Imo. & ponit pro opin. Barto. videtur ca-
sus in l. in rebus, in §. omnis. bene inducendo vt hic per eos. sed
melius facit. d. l. vbi adhuc. in tex. ibi, easdem res vendicare. licet
gl. ibi improprie exponat. nec obst. hic tex. & d. l. seruum. quia
de isto iure rei vendicatio non competebat etiam soluto ma-
trimonio, vt dictum est in l. si filiusfa. ff. eo. In gl. 2. ibi. quia eadẽ
rõ æquitatis. tene menti istam gl. quæ solet semper allegari pro
17 notabili. † qđ dispositio licet exorbitans a regulis iuris commu-
nis loquens in vno casu extẽdatur ad alium, vbi esset eadem rõ
disponendi. facit gl. & ibi per docto. in auth. quas actiones. & in
l. illud. C. de sacrosan. eccl. & qđ habetur in l. 2. C. de par. qui fil.
18 distra. † & sic facit ad illam. q. vulg. an statutum excludens ma-
trem a successione propter patruum intelligatur etiam exclu-
dere amitam & sororem. de quo tamẽ per Bal. in l. illam. C. de
colla. & in l. si defunctus. C. de leg. hær. & in l. quod vero. ff. de
leg. tenente partem negatiuam. nam cum dictum statutum cõ
tineat duo capita, vnum inclusiuum, & alterum exclusiuum,
certe primum inclusiuum tanquam fauorabile debet extendi,
exclusiuum vero tanquam odiosum debet restringi. de quo ẽt
per eundem Bal. in l. simili. in l. 3. C. de in ius vo. & per eundem
in l. quicunque. C. de ser. fug. vbi dicit, quod statutum excludẽs
auũ maternum propter patruum, excludit ẽt auiam maternã,
non ex via extensionis, sed magis ex natura verbi, cum mascu-
linũ concipiat femininum. de quo ibi per eum. dicas tamen, q
cum illa dispositio, licet sit exorbitãs a regulis iuris communis
tamẽ est fauorabilis, & magna æquitate subnixa, ideo fit exten-
sio, per id quod habetur in d. l. illud. vel dici pôt, quod hæc lex
non sit exorbitans a regulis iuris communis volentis quod con
stante matrimonio non possit dos restitui. vt l. 1. C. si dos cõst.
ma. nam & hic non est propria & vera restitutio, vt patet hic in
gl. no. in fi. & ibi dicetur. In ead. ibi. sed hodie, Bart. hic in 8. q. 1.
19 partis principa. post multa tenet, † q si maritus & socer mulie-
ris nõ sunt constituti duo rei expresse vel tacite, qđ tunc inopia
vnius non nocet alteri. secus si sunt duo rei, & maxime socij, vt
hic per eum, de ratione, qui pro dicta sua hic videtur sentire, q
si maritus & socer mulieris confitentur se recepisse dotem, in
dubio non videtur duo rei debendi constituti, sed quilibet tũc
pro rata tenebitur. vñ in hoc ueriatur fauor dotis, vt inducatur
constitutio duorum reorum debendi. licet ipse Bart. in §. tran-
sgrediamur. d. l. si cum dotẽ ff. eo. tenerit contrarium. sed Bal.
& Ang. ibi & etiam hic tenent vt ff. arg. l. reos. §. cum in tabulis
inf. de duob. re. Imo. tñ hic dicit, quod ẽt isto casu videtur posse
agi contra alterum propter inopiam alterius tã fauore dotis,
quã etiam quia negari nequit, quod res pro dote adstricta inci-
piat male gubernari, & imputandum est eis. qui hunc casum
inopię potuerant præcogitare. arg. l. si quis domum. ff. loca. qđ
dictum non videtur verum, cum nõ debeat plus operari casus
restitutionis propter solutum matrimonium, vt voluit gl. in d.
l. vbi adhuc. quo casu non posset alter conueniri propter factũ
alterius, sed solum propter decisionem pro rata sua. Adde ẽt q
contra opin. Bar. tenet etiam hic Bald. & Ang. vt possit agi so-
lum contra ipsum inopem correum debendi, & non cõtra di-
uitem. arg. reg. non debet in 6. sed respondet Imo. q illud non
procedit ex eo, quia factum vnius correi. l. vergẽtis ad inopiam
noceat alteri non vergẽtis. sed legis dispositio hoc inducit mu-
lieris fauore. & dicit hoc etiam fuisse de mente Iac. Butri. in
d. l. vbi adhuc. sed hoc nihil est dicere. quia fauor legis hic se fun
dat solum super facto vergentis ad inopiam, vt contra eũ agi
20 possit. † Pon. autem hic indistincte tenet opin. Bal. & Ang. quia
dispositio huius legis & d. l. vbi adhuc est facta solũ. vt consu-
latur indẽnitati mulieris. sed satis consultum est si alter ex cor-
reis est diues, licet alter sit inops factus vñ auget inopia vnius nõ
nec minuit opulentiam alterius ad hoc tex. iuncta gl. in l. si plu-
res. ver. præter ea. ff. de fideius. & in auth. hoc si debitor. C. de pi-
gn. & quia inopia vnius suppletur ex opulentia alterius. argu. l.
diuortio §. fi. ff. eo. vt hic per eum. & pro hac opi. pôt adduci, qa
ex dicto Bar. sequeretur vnum absurdum, videlicet quod si cor-
reus diues habet in patrimonio decem millia. & alius correus
habeat in patrimonio. cc. quantum est dos, & maxime si a prin
cipio temporis date dotis erat in eadem inopia, quo casu ẽt agi
pôt, vt hic per Bar. in 6. q. 1. partis. sed absurdissimum esset dice-
re, q cõ talem correum diuitẽ possit agi per mulierẽ qñ nõ cõ-

stante

ftãte mřimonio. aľs sequeretur & aliud absurdũ, φ si alter correorum debendi in diẽ deteriorauit conditionẽ suã tunc possit exigi satisdatio nõ solũ contra illũ inopem, per id quod habetur in l. in oĩbus. §. de iud. & in l. si creditor. infr. de priuil. cre. li. vel etiam contra aliũ diuitẽ, quod est absurdũ dicere. dicas tamen dictum Bar. posse proce[illegible]re, quãdo dareter casus, in quo nõ esset cõsultum indẽnitati mulieris, videlicet quando ad alterũ ex correis inopem factũ spectabat onus alimentãdi mulierem. vt aliquando contingit, quod filius separatur ab ipso pře & stat seorsum cum sua vxore nam fauor huius legis & d. l. vbi adhuc. inductus est principaliter ex duabus rationibus. primo vt dos non perdatur, secundo vt propter inopiam non subtrahantur alimenta mulieri. vnde sufficit vnam ex dictis rationibus remanere, per id quod habetur inst. de nup. §. affinitatis. & in l. liberorum. §. notantur. ff. d. infa. & facit quod no. Barto. in l. quẽadmodum. sup. de iur. dot. & propter has rationes [illegible] hic melius quam alibi tenuit veritatẽ in hoc articulo, videlicet vt opi. Bar. procedat, quando propter inopiam alterius correi mulier deficeret in alimentis & in oneribus matrimonii, quo etiã casu sensit notabiliter, quod si maritus & socer mulieris non essent duo rei, sed quilibet teneretur viriliter, tunc propter inopiam vnius posset agi contra alium diuitẽ non sustinentem onera matrimonii. Sed tu dicas hoc non procedere ex dispositione huius leg. scilicet ex aequitate l. [illegible] §. [illegible] infr. de iur. do.

21 †& per praedicta tenet hic Bar. & al. [illegible] quod in dote restituenda [illegible] a principio constitui duo rei debendi quod tamen negauit ipse Bar. in §. quoties infra. ea l. dicens speciale esse in pře, & filio, & similibus coniunctis, de quo ibi per doc. sed cõmunis cõclusio est, quod possunt duo rei debendi constitui etiam extranei, maxime tenendo [illegible] Do. cõmunem, quod pro dote restituẽda possit decedere fideiuss. licet Im[illegible] Pon. in d. §. quoties adhaerere videantur [illegible] opi. [illegible] respondeo idem [illegible] idem tenet Barto. hic in 4. q. [illegible] parte vbi tribus

22 modis limitat. [illegible] hic per eum [illegible] adde †quod [illegible] dicit, quod si [illegible] dissentiat sine causa [illegible] potest pater solus agere [illegible] moderatiores. hic [illegible] hoc casu filiam nõ posse habere aliquam instantiam [illegible] causam [illegible] procedere [illegible] patrem, sed debet deseruire oneribus matrimonii [illegible] glo[illegible]. T[illegible] quod mõ posset iuste contradicere [illegible] esset probatae vitae, adeo quod non ferret onera alimentationis [illegible] tate, vel esset persona [illegible] in agitando d[illegible]

23 [illegible] propter inopiam quibus [illegible] agere, sicut posset soluto matrimonio [illegible] §. [illegible] autem tempore adde etiam quod [illegible] pater [illegible] tamen in hoc casu inopie non vellet [illegible] consentire, posset ipsa filia sola agere [illegible] pater, [illegible] d. auth. quod locum [illegible] C. de co[illegible] per Ba[illegible] limitat d. auth. [illegible] quando d[illegible] processit [illegible] patrimo[illegible] adeo quod [illegible] posset [illegible] filia [illegible]

24 [illegible] etiam [illegible] Bar. hic [illegible] dixit, quod si pater [illegible] cunque soluto matrimonio, quod [illegible] tis propter [illegible] videtur in [illegible] poterit agere [illegible] pater ipse solus [illegible] quia filia pote[illegible] stipulatione, per id quod habetur in d. l. [illegible] si fuisset absens. vt hic per eum [illegible] [illegible] qualitas [illegible] in casu inopiae omnibus [illegible] expressio. [illegible] d. l. si cum dotem [illegible] & [illegible] Perusie. No. tamen [illegible] limitationem. d. l. si [illegible] habeat locum [illegible] quando filia est [illegible] si esset absens. & maxime hoc procedere videtur tenendo [illegible] licet [illegible] dixerit Sal. [illegible] dictum est [illegible] dubitare posset [illegible] illud dictum procedat [illegible]

25 †ex quo [illegible] potest, ac pater [illegible] absente, maxime [illegible] quaerendo [illegible] per id quod habetur [illegible] ergo [illegible] multo magis [illegible] absenti donare expresse vel tacite fauore [illegible] praeiudicare. & maxime ex quo [illegible]

26 [illegible] cogita. [illegible] non est casus reddende dotis, [illegible] tene [illegible] hanc glos. & ita soleo semper allegare [illegible] quae fit propter inopiam, non dicatur proprie red[illegible] dotis quod est vtile ad [illegible] mentionem de dotis [illegible] de dote reddenda, vt hunc casum non comprehendant. [illegible] hic etiam firmat Barto. in 6. q. [illegible] facit, quod ipse no. in l. si sic. inf. e. vbi dicit, stipulationem factam de dote [illegible] reddenda non trahi ad casum, matrimonii separati quoad thorum seu communem cohabitationem, ex aliqua iusta causa extra se-

27 parationem vinculi matrimonii.† Pont. tamen hic tenuit contra hãc gl. & communem opi. dicendo se ita consuluisse & secundum suum consilium fuisse iudicatum Florentiae. Primo, quia haec restitutio dotis propter causam inopiae est vera & ple-

28 na restitutio. †quia nihil aliud est restituere, quam eum, cui restituitur, possessorem facere, fructuumq; perceptorem. l. plus. inf. de ver. sig. sed haec est huiusmodi, quia mulier possidet fructusque percipit. d. l. vbi adhuc. nec obstat secundũ eum, quod adhuc dos deseruiat oneribus matrimonii, quod non est ita, quando matrimonium est solutum, nam imò secũdum eum matrimonio soluto dos restituitur cum eodem onere alimentandi, & iterum eam supponendi oneribus matrimonij, per id quod habetur in l. si socius pro filia. supr. pro soc. & in auth. sed quamuis. C. de rei vxor. act. Qua ratione infert, quod etiam soluto matrimonio fundus dicitur esse dotalis vt non possit alienari viuente ipsa muliere, ad hoc vt deseruiat oneribus matrimonij secundi, per tex. no. in l. etiam dirẽpto. sup. de fun. dota. & sic etiam infert, quod hoc casu ipse extraneus percipiet hãc dotem propter causam matrimonij, & cum onere subeundi, onera matrimonij. quia res transit ad eum cum onere alimentorum per id quod habetur in simili in l. 2. infr. de alimen. lega.

29 †Sed factus fuit ille iudex qui fuit ausus iudicare contra communem opi. & maxime contra opi. gl. a qua in dubio nunquã est recedendũ in via iudicandi, & consulendi, vt dixit Iac. But. in l. 1. C. qui pro sua iuris. nec videtur ratio Pont. concludens.

30 †quia immo mulier non plene fructus percipit, videlicet vt faciat suos sed solum vt eos administret pro se viro alimentando. d. l. vbi. & si qui restãt vltra onus alimẽtandi, illi cedunt lucro viri, & non talis mulieris, cui est facta talis restitutio dotis. quia nõ debet mulier ex infortunio viri lucrari, & iura solũ prouident indẽnitati mulieris in hac materia, non autem vt ipsa ex hoc locupletetur, vt etiam tenuit hic Bar. in 1. q. 4. ptis. cum fructus dotis superexcedentes cedãt lucro viri & nõ mulieris, vel alterius dotantis. l. 4. in fi. sup. de pac. do. & sic absurdũ esset dicere, quod extraneus dotãs, qui fuit stipulatus sibi reddi, etiam si fuisset stipulatus, generaliter in oẽm casum restituende dotis, quod videatur stipulatus in hunc casum inopie viri, cũ non dicatur vera & plena restitutio. & ineptissimum esset dicere, φ haec iura fauẽtia in hoc solum mulieri, ne sit in damno, vel'int priuare virũ suo lucro fructuũ superexcedentium dicta onera, & illos applicare mulieri, vel dicto extraneo, quia limitata causa dispositionis limitatum debet producere effectum. l. cum ta-

31 le. §. si. infr. de condi. & demon.† Quid etiam si esset factum pactum de lucrando, vel statutum esset hoc mõ, videlicet quod ipse vir lucretur tertiam partem in oẽm casum restituende dotis praeter quam per mortem viri predecedentis, absurdissimũ esset dicere, quod in hũc casum restituende dotis propter inopiam viri lucretur ipse vir dictam tertiam ptẽ. & maxime per id quod habetur in l. 2. supr. de pac. dot. & responsio Pon. non procedit quia ex dictis suis sequeretur quod sicut soluto matrimonio dos redit ad patrem dotantem cum onere iterũ dotandi dictam mulierem, etiam si fuerit stipulatus sibi. d. auth. sed quamuis ita etiam si rediret ad ipsum extraneum dotantẽ, qui fuit sibi stipulatus reddi quod est contra text. in §. accedat. C. de rei vxo. ac. & in l. cum maritus §. Titius. supr. de pac. dot. Item si speciale est in patre propter vinculum paternum vt teneatur redotare per d. l. [illegible] a, ergo secus in extraneo, vt probatur in corp. vnde sumitur. d. auth. nec est verũ, quod soluto matrimonio ipse fundus iã dotalis incipit fieri vsucapibilis seu praescriptibilis, ergo incipit fieri alienabilis, quia ista conuertuntur vt. l. si fundus. sup. de fun. dot. & l. alienationis verbum. infr. de ver. sig. adeo autem ante solutum matrimonium est imprescriptibilis, quia non potest alienari, vt ibi. Sed soluto matrimonio incipit fieri praescriptibilis. vt. l. in rebus. §. cũ. C. de iur. do. nec tex. in d. l. etiam illud probat, quia debet intelligi secundũ primam opi. gl. ibi, que ovi etiam ibi repetitur in fi. gl. quasi illa sit etiam sua opi. & illi adhereat. per id quod no. glo. in l. qui filiũ. § Sabinus. inf. ad Treb. & per Bal. in auth. ex testamento. C. de colla. Itẽ absurdũ esset dicere φ ipsa mulier, quę forte est iuue-

32 nis & pulchra, habeat regi & gubernari, ab ipso extraneo, † & sic lex daret materiã delinquẽdi cõtra. l. 2. C. de his qui ve. eta.

33 & sic verior videt̃ opi. glo. quae est cõmunis† vt dicta restitutio de qua hic nõ sit vera & propria restitutio sed ĩpropria & anomala, vt sic appellatione restitutionis ptinuat simplex & propria restitutio, & nõ ista impropria. vñ nõ posset mulier agere ex vigore stipulationis, puta, si ipsa vel př fuit stipulatus seu stipulata dotẽ sibi reddi in omnẽ casum restituẽde dotis, sed solũ tenet̃ cõditione ex hac lege. & d. l. vbi adhuc. φ est vtile ad statutũ, volẽs φ instrã cõfessionata & maxime dotalia mandẽtur executioni, puta in sĩa, cũ trãsiuit in rẽ iudicatã. & cõtingat vẽgere ad inopiam, φ in isto casu dictũ instrumentũ nõ mereat priuilegiũ executiuũ statuti p praedicta Si tñ forte fuisset dictũ φ vir promisit dictam dotẽ restituere mulieri & eius hředibus in casum soluti matrimonij. & in omnẽ aliũ casum, restituẽde

dotis,

dotis, to forte extenderetur ad dictũ casum inopiæ. alias dicta
verba generalia ex quo nō pñt trahi cōmode ad s. specificata,
& etiam ad hoc vt aliquid operentur comprehendent dictum
casum. facit quod habetur in simili per Bar. in l. si de certa. C. de
transact. & in l. Aurelius. §. Caio. inf. de lib. lega. & facit l. si stipu-
34 latus. s. de vsu. † In ea. in fi. tene menti hanc gl. dum videtur sen
tire quod extraneus recipiēs dotem pro muliere, & se obligās
ad illius restitutionem, quamuis sit idoneus & soluēdo, tamē
ab eo repeti potest viro vergēte ad inopiā quod vr̃ mirabile. nā si
dicto casu vir ipse nō est obligatus ad dotis restitutionē, per id
quod habetur in l. si cum dotem. §. transgrediamur. s. ergo vr̃ non
debere attendi ipsius viri inopia, sed ipsius obligati. vñ in isto
casu non vr̃ eadem equitatis rō, qua mouetur lex ista & similes
quæ loquitur, qñ obligatus vergit ad inopiā. vñ reperio d. Frā-
ciscum Tigrini hic reprobantem hanc gl. quia nō reperit hoc
iure cautum, ergo non est superstitiosis adinuentionibus præ-
sumendum. c. 2. de transact. l. prelatorum. & l. illam. C. de colla.
cum simi. allegat tamē ipse pro hac gl. aliam gl. similē in §. pro-
xi. secundum opi. Rog. dicit tamen vidisse iudicari contrarium
in ciuitate Pisarum & secundum hanc gl. & male iudicio suo.
Sed d. Cuma. hic inclinat pro hac gl. tamen aduerte, quia gl. in
§. proxi. videtur impugnare illam opin. Rog. ex quo enim tunc
vir non tenetur, quia dotem non recepit ad quid consideratur
in eo inopia, nisi intelligendo prout intellexit ibi Bar. qđ onus
alimentandi pertinebat ad ipsum maritum, non ad istum reci-
pientem dotem ergo tunc propter eius inopiam potest dos re-
peti ab illo obligato propter onera matrimonij supportanda.
imò tunc ex quadam æquitate posset fieri repetitio per ipsum
virum, per id quod hr̃ in l. si is qui Stichum. § 1. s. de iur. dot. vt etiā
tangit hic Bar. in 8. q. 2. partis. Si autem dictum onus non perti-
nebat ad virum, sed ad alium, qui dotem recepit, & tunc proce-
dat ista gl. & hoc propter dicta. s. in ea. gl. in 2. q. secundum opi.
domini Cum. Alij autem intelligunt hanc gl. quando ille alius,
qui dotem recepit, & se obligauit, vergit ad inopiam, conclu-
dendo idem tunc esse qđ in socero est conclusum. s. in princ.
35 glo. & sic solet hæc gl. allegari. † quod dispositio etiam exorbi-
tans in vno casu extenditur aliũ casum habentem eandē ra-
tionem, qñ illa dispositio est fauorabilis, & non odiosa. de quo
tamen hic p Bar. no. & per eum in l. omnes populi. s. de iust. &
iu. & per Bal. in l. illud. & in auth. quas actiones. C. de sacrosan.
ecc. qđ maxime procedit, ne alias sequatur magna iniquitas in
pernitiem alterius, prout esse in terminis nostris. vt per Bal. in l.
omnes populi. & facit gl. in cle. auditor. de rescri. de quo etiā la-
tius per Imo. in l. si vero. §. de viro. j. eo. in gl. in ver. non sufficie-
te. ibi. hodie vero mox &c. de hoc dicas, vt hic per Bar. in 4. cō-
36 trario. & dixi. s. in not. In ea. ibi, bona. † tene menti glo. quod verbũ
facultates, proprie loquendo intelligitur ere alieno deducto, si-
cut etiam intelligitur verbum bona vt l. bonorũ. & l. princeps
bona. inf. de ver. sig. qđ not. ad multa. nam facit qđ si statutum
dicat quod quis nō possit esse de prioribus, nisi suæ facultates ascē-
dant ad cētum tamen si haberet ex soluere æs alienum. quo ex-
soluto non ascederent ad centum, non posset esse tunc de prio-
37 ribus. In ea. ibi cum temperamēto. † sentit hæc gl. multum no-
tanter, quod beneficium illud, ne vir exigatur vltra quam facere
possit, locum habet etiam in casu huius legis. sed gl. est contra-
ria in d. l. vbi adhuc in glo. añpe. de quo hic per Bar. in 8. q. 1. par-
tis. concludentem procedere hanc glo. in terminis huius legis,
quando conueniebatur vir actione personali, sed contraria pro-
cedit, quando cōueniebatur reali seu hypothecaria, vt alias per
eundem in l. maritum. s. eod. sed Imo. hic dicit, qđ etiam quā-
do personali, procederet gl. in d. l. vbi adhuc. per rationem. d. l.
in fi. quæ prouidet etiam viro egenti, vt facta restitutione dotis
ipse ex redditibus dictę dotis alimentetur vna cum vxore. nam
si lex illa præsupponeret, quod viro ad inopiam vergente relinqui
debeat tantum, ex quo possit viuere, non induxisset Imperator
ibi illam prouisionem, sed stetisset contentus prouisione legis
antiquæ prouidētis ipsi viro egeno, ne teneatur ad restitutionē.
Sed Pōta. hic dicit, quod licet hęc ratio sit colorata, tamen d. l.
vbi & d. l. in rebus. non facit, quia loquitur ibi de hypothecaria
& reali, in quibus non habet locum tale beneficium etiam so-
luto matrimonio, vt habetur in l. maritum. & ideo tenet opi.
Imo. per hunc text. bene intellectum, dum præsupponit virum
esse in totum egenum, & non soluendo, si deducantur debita,
nihilominus vult ipsum teneri ad dotis restitutionem. Præte-
rea non est verum illud indistincte. quod quando conuenitur
reali denegetur sibi dictum beneficium, vt dictum est in d. l. ma
ritum. Extra glo. dum hic Bar. in 5. contrario tenet quod tit. C.
ne fideiuss. dot. den. locum habeat tam in dote conseruāda quā
in restituenda. Adde quod idem ipse tenet contra Dyn. in §.
quoties. infr. ea. l. de quo tamen ibi per Imo. & latius per Pōta.
tenentes contrariam opi. vt ibi per eum. dum tamen hoc vult
contra Dy. & Cy. quod in casu, & sic non habeat locum dispo-
sitio d. l. in omnibus. s. de iudic. adde quod ipse Bart. fuit in hoc cō-
trarius in d. §. quoties. propter suspicionem de nouo superue-
nientem, per d. c. per vestras. de quo tamen hic latius per Ponta
circa hoc ponentem multa membra & quæstiones, vt hic per
38 eum. † Inquantum hic Barto. in 1. quæstione. 1. partis, cōcludit,
quod mulieri allegante maritum non esse soluendo, vel bona
eius non sufficere, incūbit probatio. & satis est, si probet se esse
debita & asserat in bonis viri esse tantum in valore, & non vl-
tra. licet hanc negatiuam aliter nō probet, & incumbat proba-
tio ipsi aduersario s. plura esse bona allegando ad hoc gl. no. in
dicto text. in l. cum de lege. s. de proba. adde quia Iaco. Butri. in l.
actor. C. de proba reprobauit illam gl. respondendo ad text. ibi,
quia nō erat ibi quæstio, an esset plus in bonis, sed de valore bo-
norũ. tamen vt dicit hic Imo. imò ibi erat quæstio, an essēt plus
39 in bonis. † & ideo statur ibi assertioni hæredis asserentis nō esse
plus in bonis, quia si occultaret bona, præsumeretur dolus & fur-
tum. arg. eius quod habetur in auth. de her. & Fal. in §. sancimus. quod
non est præsumendum. l. quoties. § qui dolo. s. de proba. Item
quia perderet beneficium Falcidiæ. l. rescriptum. j. de his quib.
vt ind. & sic multo magis quando hæres fecisset inuentariũ, vt
tunc non præsumatur esse plus in bonis. nisi probaret p aduer-
sam partem, vt etiam est de mente glo. in d. l. cum de lege. dum
alleg. l. fi. §. in computatione. C. de iur. delibe. Sed Pon. hic dicit
40 † quod de iure ffotum assertio hæredis non probat plus esse in bo-
nis. al. e. l. maritus. §. si. j. ad l. Fal. & in l. 1. §. cum dicitur. j. si cui
plusquam per l. Fal. vnde ipse concludit. quod vltra dictam as-
sertionem debet probare hanc negatiuā saltem per vulgi opi.
& hoc sufficeret contra virum, cũ sit modici præiudicij, vt hic
41 per Bart. † Sed quando ageretur contra possessorem hypothe-
caria debet probare per vicinorum estimationem, videlicet de-
bitorem principalem non esse soluendo, vt no. gl. menti tenē-
da in l. 1. C. quando fisc. vel priua. & probat tex. no. in l. 1. §. 1. j.
de flumi. vel per factam bonorum excussionem. arg. l. fi. ī qui-
busdam. cum ibi no. infr. de le. 2. quæ opi. videtur verior. tamen &
quando esset modici præiudicij, puta quando ageretur contra
fideiussorem priusquam contra principalem vel contra alium
correum insolidum, secūdum quod habetur in auth. præsente
C. de fideiu. & in auth. hoc ita. C. de duo. reis. non sufficit alle-
gare principalem debitorem vel alium correum non esse sol-
uendo, & quod nō habeat in bonis tantum quod sufficeret pro
debito, nisi fiat probatio. per excussionem bonorum, ita pro-
bando talem negatiuam, vt habetur in d. auth. præsente. & in d.
auth. hoc ita. bene verum est, quod talis excussio fiet per missio
nem nuncij ad hoc deputati. qui ibi per conuenientiam & per lo-
ca vbi talis persona conuersabatur, & erat nota. per tex. in l. ma-
gis. §. non passim. inf. de reb. eo. & voluit Bart. in l. decē. & ibi ēt
per Doc. j. de ver. ob. & l. hoc iure. e. ti. & in d. auth. hoc ita. Quę
omnia bene nota, quę sunt vtilia in practica. Item inquantum
42 Barto. in 2. q. notabiliter concludit, quod † vbicunque probatio
notoria vel euidentissima a iure requiritur in actu negatiuo tūc
debet intelligi secundum subiectam materiam, vt sic aliquan-
do sufficiat vulgi opin. vt est quando requiritur notorie aliquē
non esse soluendo. vel bona debitoris notorie non sufficere. nā
hoc est singulariter notādum ad declarationem. l. fi. s. si cer. pe.
& l. nisi duntaxat. s. de pac. dum ibi dicitur quod contra fideius-
sorem vel tertium possessorem rei hypothecatę potest agi nō
discusso principali, quando notorium est, vel manifestũ, ipsum
non esse soluendo. quod sufficiat probare talem notorietatem.
nam tunc sufficeret per vulgi opi. & sic facit in terminis contra
quosdam, qui consuluerunt, quod quando principalis decessit
& allegatur hereditatem notorie non esse soluendo, & nōdum
aditam ad hoc vt deueniatur contra fideiussorem vel tertium
possessorem, quod talis allegatio non procedat, cum notorietas
non possit consistere in iure intellectuali, vt est ipsa hæreditas
43 continens in se debita & credita & aliquando litem. † Noto-
rium autē est quod oculis nostris se exhibet, vt l. fi. in auth. cui
semel. C. quo. & quando iu. d. & in l. ciues & incolę. C. de appel.
& propter hoc fuit iudicatum in quadam causa me aduocante
in contrarium. nam dicta decisio non videtur fuisse vera. quia
in materia negatiue iura requirentia notorietatem nō pñt nec
debent intelligi de notorietate facti, & sic de illa quę palā se ex-
hibet oculis hoīm. quia est impossibile in actu negatiuo. vt in c.
bone. el. 2. de elec. & in d. l. actor. Sed tunc propter subiectā ma-
teriam tale notorium debet intelligi per modum improprium
44 videlicet secundum vulgi opinionem. vt voluit hic Bart. † nam
etiam quādo allegatur persona aliquam non esse soluendo, al-
legando etiam hoc esse notorium, vt in terminis gl. d. l. fi. & d. l.
nisi duntaxat. non potest tunc capi notorium nisi modo impro
prio. quia talis negatiua non potest nobis cōstare per euidentē
oculorum inspectionem, sed per estimationem vulgi & vicino-
rum consanguineorum & aliarum personarum notarum, qui
habebūt deponere nō de notorietate, nec de immediato sensu
visus, sed quod ita credāt & existimēt, vt. s. dixi. nam qui locu
adhuc viuit, pñt esse debita & credita latētia, & etiam in secre-
to, & in scrinijs posset habere multas pecunias quas nō exhi-
bent. vt aliquādo multi auari faciunt, qui nō curant se reputari
pauperes

pauperes licet habeāt magnū pecuniarum aceruum in secreto
& tamen in illo sufficeret vulgi opinio & existimatio, vt dicatur
notorie non soluendo, vt hic per Bar. & Bal. illud tenentes in d.
l. vbi adhuc. vnde absurdum esse dicere, quod si valet in illo
viuo talis depositio notorietatis per vulgi opinionem, quod il-
lico illo mortuo & iacente sua hæreditate non possit eodem
modo ꝓbari talis notorietas. nā licet possint esse debita & cre-
dita latentia in dicta hr̄ditate quæ non possunt oculis hominū
exhiberi, tamen illa non sunt alia nec diuersa quam fuerint añ
47 morte millius debitoris. † Nota tamen singulariter dictū Bar.
hic, volentis, quod quando a lege vel statuto requiritur aliquid
dēre cōstare euidentissime, tunc non sufficiat constare per te-
stes vel instrumenta, sed per probationes notorias. & idem vo-
luit glo. no. in l. si vero §. si pro rei. š. qui sat. cog. & facit tex. in c.
euidētia. de accu. & gl. no. in l. fi. š. quod met. cau. dicto tamē ca-
su sufficeret probari per præsumptionē legis, † quæ est euiden-
dētissima seu liquidissima probatio, vt l. licet Imperator. inf. de
leg. 1. & l. si quis locuples. inf. de manu. testa. & per gl. not. in l. si
tutor. C. de pericu. tut. & sic admitteretur contra illam proba-
tio in contrarium, prout admittitur contra præsumptionem le-
gis, facit tex. & quod ibi not. in l. quicunque. C. de apochis pub.
libr. 12. & vide plenius dicta in d. l. licet Imperator. † Item in-
quantum hic in 3. q. ponit Bar. qualiter probetur paupertas, &
quis dicatur pauper & maxime secundum subiectas materias,
vide etiam de hoc per Bal. in d. l. vbi adhuc. in d. auth. hodie. C.
de act. & ob. & l. 1. de his quæ in frau. cred. & qđ hr̄ in auth. præ-
terea. C. vn. vir & vxor. & per cano. in c. tuis de præbē. & de mul-
tis præiudicijs & ēt odiis paupertatis vide plenissime per Arch.
in cap. pauper 1. q. 2. & in c. statim de rescri. in 9 & 30. di. §. hoc
48 autem. † Item in 4. q. qualiter probetur quem incipere vergere
ad inopiam, & male vti sua substantia, vide etiam per eundem
Bar. & Bald. in auth. quod locum. C. de colla. & dicit hic Ange.
quod si vir est solitus soluere pœnas in communi, vel pro aliis fi-
deiubere, vel si pro multis fideiussit ex hoc probatur male vti
substantia sua, vt hic per eum. & in l. in personā. §. fi. sup. de pac.
& vide etiā alios modos probādi per Doc. post gl. in l. 2. in prin.
sup. eo. Idem si inciperet intrare in partialitatibus, per id quod
hr̄ in l. si quis ingenuam. §. in ciuilibus. infr. de capi. & in l. 1. in
prin. C. de cad. toll. & quod habetur in l. si quis a filio. §. si patri,
49 & ibi dicam. infr. de leg. 1. † Circa. 5. q. dum concludit, quod ex
superuenienti banno mariti dos possit repeti per mulierē con-
stante matrimonio, adde quod idem tenuit Bald. in l. 2. in prin.
sup. eod. & facit tex. in c. 1. de donatio. inter vir. & vxor. & in c. 1.
qui mat. accus. po. & idem Spec. in tit. de dona. int. vi. §. fin. ver.
quid si vir. vbi Io. And. in addit. secus dicit esse, si vir esset excō-
municatus, cū ob hoc non debeat ipsum euitaret, & ab eo disce-
dere. c. si vere & c. inter alia de senten. excom. & 11. q. 3. c. cum
50 excommunicato. † Tene etiam menti, dum concludit Bart. &
etiam Specu. vt sup. qđ dicto casu mulier quę ita rehabuit dotē,
debet mittere viro bannito & absenti alimenta. quod procedit
non solum si fructus dotis & patrimonij viri sufficerent, sed ēt
si non sufficerent, & mulier esset diues de suo patrimonio, vt ēt
tunc teneatur illum subuenire per dicta. in §. si autem in secuis-
simo. l. si cum dotem. sup. eod. Sic etiam filius patrem bannitū
debet alere, & ei alimenta mittere, vt in auth. incestas. C. de in-
cest. nup. & in corpore vnde sumitur. & facit. l. motus. §. manē-
te. sup. de iur. dot. & quod no. Spe. in prealleg. tit. in §. formatis.
ver. quod si vir. quod tamē non credas procedere in taliter bā-
nito, cui esset hostis ciuitatis, vt sunt banniti, qui possunt impu-
ne offendi. l. amissione. §. qui deficiunt. supra de capi. dimi. quia
tunc nedum quod non teneatur ei alimenta mittere quod imo
ēt posset ipsum impune occidere, & iuri patrio bonū patr. e ꝑ-
ferre. vt habetur in l. veluti. š. de iusti. & iur. & in l. minime. š. de
religiosis. nam prius patriæ nascimur quā parentibus. l. 1. §. si ea
51 de vent. in pos. mittē. † In 6. q. dū no. conclu. dit Bar. qđ si a prin-
cipio & tēpore date dotis vir erat inops, & male vtebatur, sub-
stantia sua, adhuc etiam habebit mulier remedium huius legis
& d. l. vbi adhuc. & in d. §. illud. etiam si hoc sciuerit mulier, cū
etiam expresse non potuisset ipsa dictis remedijs renūciare, cū
per hoc faceret conditionem dotis deteriorem, dicendo ꝙ hæc
sua opi. dotibus & mulieris fauorabilis tenenda est contra Dy.
& Cy. vt hic per eum. Nam adde quod opinio. Dy. & Cy. tenuit
Io. And. in d. addit. in d. §. fin. ver. sed cū mulier. & Bal. in d. l. vbi
respondēs ad rationem Bar. ꝙ ex quo tale pactum inhęret pro-
prię naturę dotis, quę est, vt stet pęnes virum, & sit remedium
huius legis extraneum ab ipsa natura dotis, certe valet tale pa-
ctum, licet sit contra fauorem mulieris ex quo res de facili re-
uertitur ad suam pristinam naturā qua rōne multę pacta per-
mittuntur, quę alias non permitteretur. vt l. si vnus. § pactus ne
peteret. vers. qđ in specie dotis. š. de pac. & ita etiam tenet hic
Imo. & Pon. respondendo ad c. per vestras. de dona. int. vi. quod
allegat Bart. vt hic per eos. & maxime quia ibi non apparet qđ,
mulier sciuerat a principio virū inopem. imò potius debet ibi
præsupponi ignorātia arg. l. verius. š. de proba. Tu aduerte quia
ratio Bal. videtur multum debilis, nec etiā videtur concludens
52 † nam de natura dotis est vt deseruiat oneribus matrimonij, &
de fructibus vxorem alimentet, vt in l. pro oneribus. C. de iur.
dot. cum simi. & tamen potest vir pacisci quod mulier de suo
seipsam alat, & non deseruiat dos oneribus matrimonij. vt l. 4.
in fi. š. de pac. dot. & l. si stipulata. §. fi. sup. de pac. do. int. vir. nec
videtur bona responsio ad d. c. per vestras. nam talis ignorātia
non videtur excusabilis per. l. qui cum alio contrahit. inf. de re-
53 gu. iur. † multum tamen contra Bart. facit tex. quem doc. non
allegant ad hoc infr. proxim. secundum lect. Rog. quam ibi te-
net Bar. nam si mulier nubit filiofami. & ei dat dotem, nō pōt
contra ipsum constante matrimonio per remedium huius le-
gis, similium, prætensa causa ꝙ filius nihil habeat, cum etiā ni-
hil habebat, nec hr̄e poterat a principio de isto iure. l. placet. š.
de ac. hę. sed tunc demum post mortē patris potest agere mu-
lier si fuit exhr̄datus a pr̄e, & sic ex causa superuenienti & non
ex antiqua. ad idem etiam tex. in l. vbi adhuc, dum dicit, de viro
deducto ad inopiam constante matrimonio, & sic se fundare
videtur super inopia superuenienti quasi secus sit, si ante ma-
trimonium. tamen cogita, quia forte opi. Bart. tanquam beni-
gnior & dotibus fauorabilior esset tenenda in iudicando & ꝯ-
sulendo, per id quod habet. l. in ambiguis. sup. de iur. dot. & l.
1. sup. e. & maxime per tex. in c. per vr̄as. iuncto eo qđ habet. in
d. l. qui cū alio. & l. 1. §. pe. inf. fur. aduer. nau. cau. & qđ no. Bart.
54 in l. si patronus. inf. de confir. tut. † Circa decimam. q. Bar. con-
cludentis inopem virum non posse repellere mulierem per
oblationem fideiussoris etiā idonei, licet hic Doct. cōiter cū
eo pertranseant, & facit tex. & qđ ibi no. in simili in l. 4. §. præ-
tor ait. inf. de re iud. tñ hoc videt̄ ꝯ tex. in d. c. per vestras. nam si
statio fideiussoris cōcedit viro inopi exactionē dotis ꝯ mulie-
rem obligatā, vt ibi, multo magis debet cōcedere viro exceptio-
nē & retentionē ipsius dotis per id qđ habet. in l. nec intentio.
C. de trāsac. cū simil. nisi dicas inter hæc multū differre. cū dos
nōdū fuerat soluta, & sic erat mulier obligata ab obseruātiam
contractus & promissionis dotis. Sed nos loquimur in dote so-
luta restituenda ex causa inopię, cui non satisfit per dationem
55 fideiussoris. † Nota etiam dum Bart. in 8. q. notabiliter conclu-
dit quod tit. C. ne fideiu. do. dē. non habet locū in personis cō-
iunctis fideiubentibus pro viro de dote restituenda vel conser-
uanda, cum in eis cessetrō perfidię generandę inter coniuges,
per tex. & quod ibi habetur. l. fi. C. de do. cau. nō nu. nā idē ipse
voluit, licet non ita clare. inf. ea. l. §. quoties. sed videtur magna
restrictio ad illum tit. tam ad rubrum quam ad nig. vnde cū d.
l. fi. loquat̄ in patre & filio insolidum se obligantibus, nō debet
extendi ad alias personas coniunctas, per id ꝙ habetur in l. ius
singulare. & l. ꝙ vero. sup. de legi. cū ēt in patre subsit rō, quia
posset ēt cogi. ad se obligandum pro filio, vt not. sup. in §. trāf-
56 greditur. l. si cum dotē. Circa 2. partem principalem omissis
alijs quæstionibus hic per eum tactis, quia sup. sunt examina-
te in glosis, adde in v. q. dū singulariter limitādo & restringen-
do. l. si cū dotē. in prin. su. eo. secundum lec. illā magis notabilem, q̄ ibi
tenuit ipse Bar. videlicet ꝙ pr̄ ibi in casu omisso videatur renū-
ciasse & sibi ꝑiudicasse in actione de dote & ipsam insolidū ap-
propriasse filiæ, dicit illud procedere speciali fauore dotis. alias
citra fauorē dotis casus omissus habetur simpliciter pro omis-
so, & remanet in dispositione iuris cōis. dicēdo etiam quod in
dicto casu requiritur filiam fuisse præsentem, alias si fuisset ab-
sens tpe dictæ conuentionis factæ per patrē cū viro, non posset
valere in vim pacti in fauorē filiæ, ex quo pactū reqrit præsen-
tiam, sed solum in vim renunciationis, quæ renūciatio non pōt
trahi ad ius de futuro, vt l. 1. C. de pac. & l. si ita relictū. §. si sub
cōditione. inf. de leg. 2. nā adde, ꝙ cōiter Doc. vbi tenēt dispoſi
tionē d. legis procedere secundū d. lec. regul. & nō in casu spā-
li dotis, ex quo casus omissus in effectu erat cōtrarius casui ex-
presso, vt ibi etiā tenet d. Bar. de Sal. in repe. & ibi dixi etiā dicē-
do tenendo ꝯ Bar. hic videlicet quod ex quo ille tex. loquit̄ in-
distincte, habet locum, etiam si filia fuisset absens, quia licet ex
pressum pactum requirat pręsentiam vtriusq; vt l. prima. sup.
57 de pact. cum simil. † tacitum tamen inductum pactum ex iuris
interpretatione non requirit pęnitentiam, per id quod habet
in l. 2. & l. si creditores. C. de pact. & facit quod habetur in l. 1.
§. accedat. C. de rei vxo. ac. nam ibi extraneus promittendo, vel
dando dotem viro pro muliere siue præsente siue absente vi-
detur donare. quę donatio cum inducatur ibi tacite ex iuris in-
terpretatione, non requirit presentiam. Sed posset responderi
qđ ibi sit speciale fauore dotis & mulieris. cū alias donatio re-
quirat præsentiam, olim etiam cum stipulatione, licet hodie p
nudum pactum per. l. si quis argentū. C. de dona. & idem forte
videtur dicendum, ꝙ sit spāle in patre fauore mulieris & dotis
58 in d. l. si cū dotē. vt nō requirat̄ ibi præsentia mulieris. † nec est
verū illud indistincte, ꝙ tacitū pactū non requirat pręsentiā. nā
illud procedit, qñ ex aliquo facto lex induceret tale tacitū pa-
ctū, vt patet in d. l. 2. & in d. l. si creditores. cum multis simil. sed
qñ induceret tacitū pactū ex verbis aliquibus ꝓlatis in aliqua
conuen-

conuentione vel ꝯtu,& tunc non videt̃ verum, ꝙ tunc etiã in
absentia alicuius, illi quęrat̃ ex tali tacito pacto, cũ etiã si ex̃sse
verba illud sonarent, nõ acquireret̃, ꝑ id qđ habet̃ in l. stipula-
tio ista. in §. alteri. & §. si stipuler. ff. de ver. ob. & in l. quoties. C.
de dona. quæ sub mo. arguẽdo ibi a spãli. & etiã ne ꝑlus operet̃
tacitũ, q̃ expressum, cõtra. l. cũ quid. ff. si cer. pet. & l. qui ad cer-
tum. sup. loca. hinc est, ꝙ iura dicunt, plus esse facto aliquid ex-
primere, quã verbis, vt in c. ex ore. de his quę fi. a ma. par. cap.
& quod habetur in c. dilecti. de appella. † Circa. 8. q. dum cõclu
59 dit quod patre vergẽte ad inopiã possunt filij mulieris premor
tuę eorũ bona materna vel alia aduentitia petere eius restitui
per officium iudicis, allegãdo. l. Imperator. ff. ad Treb. & quod
habetur in l. fi. C. de sen. pas. & in l. fi. circa princ. inf. vt lega. no.
caue. nam hoc est valde menti tenendũ in practica, & etiã ten-
uit Bald. in d. l. vbi adhuc. sed Io. And. in d. §. fi. in vlt. addi. post
multa dicit sibi placere, quod possit peti talis restitutio, assecu-
rato tamen patre, vt vsufructũ cõsequat̃. sed Pont. hic videtur
tenere filios excludi a tali petitione si pater satisdat. inducendo
d. l. Imperator, quæ se fundat super impossibilitate satisdandi.
vnde isto iure ex quo nõ erant cognita aduentitia, & nulla obli
gatio consistere poterat inter patrem & filiũ, ideo erat quędã
iuris impossibilitas, per id quod habetur in l. frater a fratre. sup.
de condi. inde. sed cũ hodie possit esse dicta obligatio circa ad-
uentitia inter patrẽ & filium, vt not. in d. l. fratre. & in l. si vnus.
§. pactus. supr. de pact. & in auth. vñ & si parens. C. de inof. test.
ideo admittetur talis satisdatio patris, de quo hic latissime per
eum, posset etiam responderi ad. l. Imperator. vt etiam respon-
dent quidam moderni hic quia ibi pater erat in dolo vero vel
præsumpto. respondent etiam ad. d. l. fi. quia ibi pater totaliter
perdiderat administrationem. † vidi tamen consultũ quod si pa
60 ter est suspectę vel improbatę vitę, quod tunc perdat legitimã
administratorem sibi concessam a lege, per id quod habet̃ in l.
si cum Cornelius. inf. de solu, & quod ibi per Bar. & per eundẽ
in l. 2. inf. de vulga. & pup. & quod dictum est in l. si cum dotẽ.
in §. eo autẽ. sup. eo. & quod habetur in l. filiusfamil. in §. sed &
filia. & §. si de dote. sup. de procura. & l. sed si vnius. §. si filio. ff.
de iniu. & sic ꝑ cõsequẽs ꝑdita legitima administratione, debe
bit restituere dicta bõa nõ obstãte, ꝙ velit satisdare. cũ ẽt tutor
suspectus nõ euitet remotationẽ & depositionem ab admini-
stratione, licet velit dare idoneũ fideiussorẽ. cũ ẽt si haberet ta-
lẽ fideiussorẽ a prin. ꝑ cũ, tñ põt remoueri stante suspitione,
vt habetur in toto ti. inf. de suspec. tu. † Inquãtũ etiã Bart. in ea
61 dẽ q. concludit, ꝙ si pater in vita alienauit bona materna filio-
rũ, nihilominus filij eo viuo nõ possunt agere ꝯ possessorẽ, ad-
de quod Bald. in l. fin. §. in cõputatione. C. de iure delibe. vide-
tur voluisse contrarium, vltra etiam subdens, quod ipse idẽ pa-
ter poterit cõtrauenire, petẽdo dictam rem alienam tanquam
legitimus administrator filiorum, & sic vt diuersa persona. fa-
cit quod habetur in l. 1. C. de lib. caus. & in l. fi. supr. de inoffi. te-
sta. & in l. si creditoribus. C. de ser. pign. dat multo ergo magis
videtur, quod possint agere filij pro ipsorum interesse. tamen
potest responderi, quod dicit filij non possent tũc agere nisi cũ
consensu patris, & maxime quia non interest filiorum viuen-
te patre auocare dicta bona, ex quo in vita patris nihil emolu-
menti erant percepturi, cũ etiam potuisset pater vẽdere suam
commoditatẽ vsusfructus, per id quod habetur in l. si vsusfru-
ctus. inf. eo. & in l. necessario. §. fi. sup. de peri. & cõm. rei vendi.
nisi respondeas, quod pater alienando bona filiorum ex tunc
facit se suspectum in administratione, & sic perdit administra-
tionem legitimam, & ꝯsequenter ipm vsumfructum, per præ
dicta. de quo tñ vide. quod habetur in l. cum non solum. §. vbi
autem. C. de bo. quæ lib. † Circa. 10. q. dum cõcludit quod mu-
62 liere existẽte excõicata vel bãnita, & sic non valente agere eius
filij agere possunt cõtra patrẽ dissipantẽ dotẽ, seu ad inopiam
vergentẽ, tanq̃ cõiunctę ꝑsone, imò ẽt matre inuita hoc face-
re possunt pro eorum interesse, vt alimẽtent̃ ex dote. d. l. vbi ad
huc adde, quòd pro hac cõclusione notabili facit tex. & quod
ibi per Bar. in l. patri pro filio. ff. de mino. vbi cõiuncta persona
aliqñ agit ꝑ coniuncta, & sic alterius noĩe etiam illo inuito, qñ
versat̃ suũ interesse. multũ tamẽ obst. d. cõclusioni Bart. q̃a di-
ctũ interesse filiorũ põt excludi, si pater velit offerre vel eis con
signare alimenta de suo patrimonio. vt tenet̃ in toto ti. infra. de
lib. agno. dãdo aliqd eis loco alimẽtorũ. & si nõ vellet ꝯsigna-
re, possunt eius filij per remediũ ordinariũ iuris agere cõtra pa
trẽ dissipantẽ, vt eis assignet tñ de suis, per quæ ipsi filij sustẽ-
tẽtur in futurum, vt not. dixit Bal. in l. 2. C. [illegible] pater
nõ debent admitti ad hoc extraordinariũ remedium, [illegible]
obstans a regulis iuris cõis, cũ habeant remediũ ordinariũ in
bonis maternis, per id qđ habet̃ in l. ẽt. ff. de mino. [illegible] nisi
forte dicamus, hoc dictũ Bar. procedere, quando bona pater-
na nõ sufficerent ad sustẽtationẽ ipsorũ filiorũ, & eorũ familiæ
sine bonis dotalibus eorũ matris. vnde cogita, quia dictum [illegible]
est notabile in practica. & maxime, q̃a vt plurimum mulieres
sunt timidę, & non audẽt agere ꝯ maritũ inuitũ hoc remedio,
nã tũc bona cautel. est vt agãt filij & maxime qñ essent filij alte
rius matrimonij, sentit etiam Bar. notabiliter, ꝙ quando pater
dissipat bona dotalia vxoris, possunt filij petere, vt sequestre-
tur dos materna pro dictis alimentis, prout poterat ipsa mater.
63 d. l. si cum dotem. §. sin autem. ad fi. Circa. 8. q. Bar. † tene men-
ti dum no. concludit ꝙ filius habitans seorsum a patre cũ vxo-
re sustinendo onera matrimonij põt iudicis officium implora-
re ex æquitate l. si is qui. §. ibi dos. ff. de iur. dot. vt pater cogatur
consignare ipsi filio dotem quam recepit pro nuru etiam si ip-
se pater non vergeret ad inopiam, quod no. ad no. per Bald. &
Ang. in l. si cum dotem. §. transgrediamur, quod tamen vr̃ du-
bium si pater habuit amplam dotem pro nuru in pecunia vel
stabilibus, & velit consignare pro alimentis & sustẽtatione filij
& nurus & eorum familiæ tantũ de bonis, ꝙ sufficiat pro eorũ
sustentatione, licet supersint multa alia bona dotalia, vel in pe-
cunia vel in stabilibus, ex quo apud ipsum patrem debet esse
emolumentum dotis. per id quod habetur in l. dotem. infr. de
cast. pecu. de quo tamen vltimo vide dicta in §. trãsgrediamur.
tamen forte si ipsa mulier eademq; nurus vellet implorare di-
ctum officium iudicis ex dicta æquitate. d. l. si is qui. tunc ipsa
magis audiretur quàm maritus, ex quo vir ipse non habet alia
bona, & etiam hoc vltimum fuit de mente Bart. hic. & vide di-
cta. sup. in §. si exhæredato ciui. l. adde etiam ꝙ si filio sic seor-
sum stante & onera matrimonij supportante vxor decedat si-
ne filijs, & sic locum habet lucrũ statuti, puta tertiæ partis, vel
dimidiæ dotis secundum diuersitatem locorũ, sine dubio quę-
reretur tunc ipsi filio saltem quo ad proprietatem, & non ipsi
patri, qui nõ supportabat onera matrimonij, licet sit magis du
bium, quãdo pater ipse, qui dotem recepit, onera matrimonij
sustinuit, cui quæratur tale lucrum, de quo vide per Bart. dicta
64 in d. §. transgrediamur. † Circa 3. partem principalem, dũ Bart.
concludit in 2. q. mulierem agentem hypothecaria contra ter
tios possessores non admitti, non facta prius discussione cõtra
ipsum virum inopem, cum quo etiam communiter hic doct.
pertranseunt, nam hoc est valde notab. & infert notabiliter, ꝙ
exceptio discussionis non factæ licet dicatur esse de apicibus iu
ris, tamen obstat etiam in materia fauorabili & priuilegiata, vi
delicet dotis quæ licet habeat plurima & plurima priuilegia,
tamen in hoc non est priuilegiata, imò mulier ipsa vtetur iure
communi, secundum quod habetur in auth. hoc si debitor. C.
de pign. multum tamen obstat, quia causa dotis non est digna
minori fauore quàm causa reipub. & etiam fisci, per id quod
habetur in l. 1. sup. eo. immo etiam aliquando maiori, vt habet̃
65 in l. dotis. & ibi per glo. Cyn. & Bal. C. eo. de iure dot. † & tamẽ
pro debito reipub. vel fisci non requiritur discussionem præce
dere contra principalem, vt est tex. not. in l. moschis. inf. de iu.
fisci. & in l. 1. C. eo. tit. lib. 10. & in l. 2. de decuri. eo. lib. & in l. li-
bertas. §. 1. inf. ad Municip. & dixi in l. cum filius. §. 1. de verbo.
oblig. nisi dicatur non esse veram illam gl. quæ solet alleg. pro
singulari in l. si Mancipium. §. si communi diuidundo. supr. de
euic. volentem, quòd exceptio præposterationis seu discussio-
nis prius non factæ, & similes sunt de apicibus iuris, vt etiam il-
lam glo. reprobat hic Pont. dicens, quod si hoc esset verum, nõ
admitteretur fauore reipub. per tex. in l. ita vulneratus in fi. sup.
66 ad l. Aquil. † & non constat cõtrarium in dote, vt sup. est dictũ,
in qua dote non debet contendi de apicibus iuris, sed de bono
& æquo, vt l. 3. sup. de iur. dot. dicit tamen, quod ipse consuluit
iam pro illa glo. non attendens ad sup. dictam rationem vrgẽ-
tem in contrarium. Tu dicas, quod dictum suum consilium
67 processit de iure, † cum talis exceptio præposterationis sit exce
ptio declinatoria concernens merita & iustitiam principalem,
& sic debet opponi ante litem contestatam, & nõ post, vt not.
Bar. in l. 2. sup. communi diui. & facit quod not. in l. 1. C. de ap-
pel. & ideo si non opponatur, procedat iudicium. & valet sen-
tentia, vt per Barto. in d. l. 2. & habetur in l. si fideiussor. §. quæ-
68 dam. & §. in omnibus. sup. man. † & ideo excusatur fideiussor,
si illam non opponit, tanquam sit contra bonam fidem, & de
apicibus iuris, quam bonam fidem tenetur fideiussor agnosce
re, vt & ibi. & idem in tutore & curatore omittentem talẽ ex-
ceptionem opponere, vt excusetur, vt habetur in l. quoties. §.
sicut in fi. sup. de admin. tut. facit & quod no. Inno. in c. quoniã
felicis. de restit. spol. vbi dixit notabiliter, quòd si contra mino-
rem iudex tulit interlocutoriã super exceptione declinatoria,
seu alia respiciente iuris apices, non potest peti in integ. rest. cũ
illa procedat ex æquitate prætoria, & ex bono & æquo. l. 3. ff.
[illegible] magna læsio. & no
[illegible] an coram arbitro sta
[illegible] cognoscit de veritate & ęq-
[illegible] debeat admitti talis exceptio præposte
rationis vel discussionis non factæ, & similiter posset dubitari
in causis summariis, in quibus proceditur summarie de plano
sine strepitu & figura iudicii sola veritate facti inspecta. de quo
tamen vide per Bar. [illegible] in extrauag. ad reprimẽdum. super ver.
figura. & super ver. de plano & etiam per Bal. in l. si pro ea. C.
mand.

mand.& pro Barto.in l.Quintus,& in l.si filiusfamil.ff.de dona.
69 † In 3. q. dum concludit, quod sub hypothecaria tacita legali
pro dotis restitutione comprehenduntur etiam bona emphy-
teutica viri,adde q hic Imo.& Pon.tenent contrium, cum etiam
sub expressa non possent venire, cum in specie nõ possint obli
gari,per id quod habetur in cap.Imperialem.de prohi.feu.alie.
in vsib.feu.& idem dicunt tenere Spec. in tit.de pign. §.1.ver.
sed nunquid feudum.circa fi.& respondent ad l.lex vectigali.ff.
de pign.quia debet intelligi,quod de consensu domini emphy
teuta obligauit vel hypothecauit, quod et fuit de mente Bald.
70 in l.codicillis.§.instituto.inf.de leg.2.† Cõfert etiam, quia alie-
natio rei emphyteuticę est simpliciter prohibita sine cõsensu
domini vt l.2.C.de iur.emphy.c.potuit.de loca.cum simi.ergo
etiam ipsum pignus est prohibitum cum contineatur sub pro-
hibita alienatione vt l.fi.C.de reb.alie.nõ alienã.& in l. in quo-
rum.inf.de pig.& c.nulli.de reb.eccl.non alienan. & l.si pupil-
lorum.§.1.sup.de reb.eo.multum tñ obstat.d.l.lex vectigali.ad
quam non video posse bene responderi, nisi cum magna diui-
natione,quia non apparet ibi de consensu domini. Præterea si
ibi dñs consensisset, non finiretur hypotheca finito iure illius
hypothecantis,imò esset perpetua,& transiret ad ipsum domi
num finito iure emphyteutę propter eius consensum, cũ sibi
præiudicauerit,per id quod habetur in l.sicut. §. venditionis.ff.
quib.mo.pign.vel hypo. sol. Præterea alienatio prohibetur rei
emphyteuticę in fauorem domini, cum sit magis honestum,
quod ipse dñs habeat meliorationes illas, quam extraneus, &
sic solum habet locum in vẽditione, per id quod hr in d.l.2. &
hinc est,quod põt donari,licet nõ vendi, vt dictũ est in l.vsufru
ctu.inf.eo.& no.in l.si domus.§. fi.inf.de lega.1. fm communẽ
opi.vnde multo magis potest pignori dari, ex quo melioratio-
nes remanent apud emphyteutam,licet fructus computentur
71 in sortem.& sic etiam nõ ob.d.c.imperialem, † quia alia ratio-
ne prohibetur alienatio feudi, quam alienatio rei emphyteuti-
cę sine voluntate domini,quia primo casu illud procedit pter
ius superioritatis, & sic nõ sufficit dominum requirere, nisi et
consentiat. Secundo casu illud procedit pter meliorationes,
& ideo sufficit dñm requirere, si ipse velit emere, & si non ve-
lit emere vel transeat tempus stat tum ipsi dño tunc põt em-
phyteuta vẽdere etiam inuito dño vt in d.l.2. & quod aliud sit
in feudo quã in emphyteutica re,sentit glo.in d.l. lex vectigali.
& hoc etiam fuit de mente ipsius Imo.in d.c.potuit. & sic for-
te verior vr opi.Bart. quæ potest procedere non solum in debi-
to dotis,sed etiã in quocunque alio debito, pro quo esset obli-
gata expresse vel tacite omnia bona debitoris. q est vtile in pra
ctica, vt sic etiam bona emphyteutica respectu vtilis dominij
ipsius emphyteutę & quousque durat sibi dictum ius dicantur
72 obligata.† dum etiam in eadem.q.concludit no.ipse Bar in ca-
su inopiæ mulierem non habere per hypothecariã regressum
ad mercantias per ipsum virum venditas & traditas, per l.cum
tabernam.sup.de pign.adde q Bal in d.l. vbi adhuc. ad intelle-
ctum illius.l.cum tabernam.dixit notabiliter,q merces vendi-
tę vt aliæ res euantur, non transeunt cum onere hypothecæ,
quia ipsa mensa seu mercãtia est quoddam corpus vniuersale
in quo vna res succedit loco alterius vt habetur i l. Imperator.
§.fi.infra de leg.2.& [illegible] in rubrica,vnde secus dicit esse,
si merces vendantur omnes eo animo, vt amplius non [illegible]-
tur,& sic finiatur mercantia,quia tunc per hypothecariam re-
cuperari possunt a [illegible] muliere agere ad dotis resti[illegible]tionem [illegible]
per eum, & etiam hic per Pon. quod tamen videtur [illegible]
73 † cum hypotheca generalis non trahatur ad res venales maxi-
me mobiles & sic destinatas vt nõ sint perm[illegible] per de-
bitorem.per textum nota.in l.debitor. [illegible] per
quem tex.probatur, quod merces venales licet [illegible] ven-
ditæ & traditæ, non veniunt in hypotheca [illegible] generali
maxime tacita, & sic [illegible] ratione. licet Barto. hic sentent
contrarium.dum videtur requisisse,quod merces ipsę sint ven
ditæ & traditæ,ad hoc vt mulier non habeat regressum ad eas.
74 † procederet tamen dictum Barto. quando quis in specie obli-
garet ipsam mensam & sic ipsum corpus vniuersale ipsius ta-
bernæ, quia tunc per viam consequentiæ venirent etiam ipsæ
merces & res venales tamen postquam sunt venditæ & tradi-
tæ, ex quo non sunt amplius de ipso corpore vniuersali, ideo
non sunt amplius obligatę,facit quod habetur in l.vaccæ, & in
l.naue.supra de emptio.& in l.rerum mixtura.§.1. infra de vsu-
ca. Si autem in specie obligasset tabernam & merces in ea exi-
stentes, & tunc ex quo æque præsenti pluraliter sunt obligatæ
merces licet venales,tunc transiret hypotheca etiam ad ipsum
75 emptorem,quod nota. † Dixit tamen hic Pontan. vnum ver-
bum singulare ad limitationem . dictę l. debitor.quod si debi-
tor erat quidã mercator, qui omnia sua bona habebat in mer-
cibus vel mercantiis,vt contingit in Genuensibus & Florenti-
nis,tunc sub tali hypotheca generali venirent merces licet ve-
nales, ne alias sit frustratoria & inanis dicta hypotheca, ad hoc
gl.notabilis in l.periculis.§.cum quæritur.inf.de aur. & argen.
leg.& vide Bal.in l.certi iuris.C.loc.Sed põt dici,q immo non
erit frustratoria dictã hypotheca,cum comprehendat,& com-
prehendere possit ipsam tabernam,& sic ipsam mensam tanq
corpus vniuersale, in quo venient per viam taciti & consequẽ
tie nomina debitorũ, & forte etiam tunc venirent ipse merces
donec vendantur, tanquam comprehensę sub ipsa mensa seu
traffico hypothecato, tñ postquam sunt venditæ, ea tamen in-
tentione vt non finiatur ipse trafficus, ex quo tunc nõ sunt am
plius de mensa,ideo hypotheca illas non concomitatur,per su
pra dicta,licet nomen talis emptoris pro pretio nondum solu-
76 to esset hypothecatum, vt dixi in 4.q.dum concludit † Bartol.
bona mariti minoris recipientis dotem non censeri tacite hy-
pothecata cum non interuenerit decretum iudicis.adde quod
Ioan. And.in d.addi. Spe. §.fi.ver.quid si mulier, tenet contra-
rium,vt etiam tenet hic Bald. & Ang.cum ista obligatio sit ac
cessoria & non principalis l. si pupillorum §.si pupillus.infr.de
reb.eo.& respondent ad iura & rationes Bart vt etiam hic per
Pontan. idem tenentem . de quo etiam hic per Imo. qui tenet
opinio. Bar. vt etiam plerique moderniorũ hic tenent,de quo
etiam per ipsos Moder. in l. item quia supr.de pac. & in simili.
q.de rebus inuectis & illatis minorum, an sint tacite obligatæ
pro pensione domus, & hoc ne plus operetur tacitum quã ex-
pressum cõtra l.qui ad certum sup.loc.cum simi.tamen verior
videtur opi.Io. And.Bald. & sequacium potissime ea ratione,
quia hęc tacita hypotheca in dote non procedit ex consensu
expresso vel tacito mariti, sicut etiam nec tacita stipulatio, sed
ex legis necessitate l.1.C.de rei vx.act.vnde si vir recipiens do-
tem protestaretur se non velle obligari ex aliqua stipulatione,
nec velle esse obligata sua bona, tamen hoc non obstãte ex ne-
77 cessaria prouisione legis erunt obligata. vt not. in d.l.1. † quia
contra fictionem legis non admittitur protestatio in contra-
rium,vt ibi voluit Bal. & etiam no.per Ant. in c.is qui.de spon
sa.& per Bart. in l.si is qui pro emptore. de vsucap.Constat ast
quod quando lex inducit aliquam obligationem necessariam,
ad illam etiam astringitur minor, vt habetur in l. sine hærede.
§.Lucius, de admi.tut. imo tunc non datur restitutio in integ.
vt habetur in l.fin. supra de in integ. resti.min.& propter vide-
mus, quod ex quo ex legis necessitate bona delinquentis ali-
quando confiscantur pro quibus etiam tacita hypotheca con-
trahatur,vt habetur in l.1. C.de pe[illegible] lib.10.& l.re-
scripto in prin.supra de pac.tunc talis confiscatio & hypothe-
ca obtinet etiam in bonis minoris propter talem necessariam
& legalem hypothecam & alienationem. [illegible] semper in
telligitur excluta a quolibet prohibitione alienationis. facit, l.
rogo. infr. de fideicom. lib. & quod [illegible] §.si de
vectigalibus supra de dan. infec. & [illegible] quasi
casus in l.2.in fi.cum seq. & seq.inf.de [illegible] tamen hic
Bar.incidenter in hac q.ponit,an [illegible] non aliter ex-
pressa dote, videatur in dubio omnia [illegible] in dotem dedis
se,de hoc lat us per eum in sua disput[illegible] habẽs
amplum patrimonium,& tactum est [illegible] §. vxor.inf.eod.&
tene menti dictum Bar.hic dum videtur extendere dispositio-
nem auth sacramenta puberum C. si aduer.vend.etiam ad cõ
tractum pignoris vt firmetur iuramẽto,etiam sine decreto iu-
dicis, [illegible] cum in eo subsit maior ratio, quam in
propria alienatione. Circa 6.q.dum ponit,an in hoc iudicio re
stitutionis dotis seruetur ordo iudiciarius, nam vide de hoc di
78 [illegible] Circa 7.q.dũ concludit,quod mulieri agen
ti hypothecaria contra tertium possessorem nõ possit opponi
de [illegible] sicut posset qñ ageret se soluto matrimonio
allegando Cyn. post Iac. de Are.in l.qui tibi sup.qui potio. Ad-
de q Bal.hic tenuit contrarium.& Ange.in d.auth.quod locũ
C. de colla. & etiam ibi Bal. vt hic & ibi per eos,ipse tñ Ang.in
l. [illegible] eo.tenuit opi.Bar. sed Imo.hic sequitur opi.Bal.cum non
no[illegible] damno vxor per hanc oblationẽ, nam poterat depo-
nere pecuniam in bãchum ad honestũ lucrũ. per d.c.per vestras,
& idem in effectu sequitur hic Pont. quæ opin.vr rationabilis.
posset tñ procedere opi. Barto.qñ essemus in loco,vbi de facili
non reperiuntur mercatores, maxime recipientes pecuniã eo
modo,& hanc opi. Bar.tenuit et Io. Andr.in d.addi.in d.§ fin.
79 ver.quid si mulier. In 8.q.dũ concludit,q † in hoc iudicio non
proceditur ad diffinitiuam sniam contra absentem contuma-
cem, lite non contestata sed ad missionem in possessionẽ. Ad-
de hoc procedere, qñ ageretur hypothecaria contra tertium
possessorem, secus si ageret mulier ad dotem contra virũ per
id quod habetur in clem.dispendiosam,de iud.cum dos & do
tis causa sit dependens a matrimonio,vt ibi not.gl.& sic proce
datur lite nõ contestata, de quo ibi vide. & l.1.ff.eo.no.per quæ
limitatur gl.in d.cle. dispendiosam, & notata Bar.& Bal.in d.l.
1.& in d.auth.quod locũ, dum volunt,quod in causa dotis pro
cedatur hodie summarie & de plano sine strepitu & figura iu
dicii,tex.in d.cle.quia non habet locum,nisi qñ ageretur cõtra
virum vel eius hæredes ad ipsam dotem, secus si contra tertiũ
possessorem per hypothecariam,vt fuit de intentione Bar.hic.
Item for-

Itē forte nō haberet locū, si agerent hæredes mulieris defun-
ctæ etiā contra virū, cū tunc cesset fauor dotis, per id quod ha-
betur in l. 1. sup. de priuileg. dot. Quid autem si agerent hære-
des viri contra socerū, vel etiā ipse vir, soluto matrimonio, se-
cundū qđ habetur in l. si socer. §. Lucius. sup. eod. vel si ageret
vir ꝓ interesse lucri acquisiti ex forma statuti, vel si socer agat
contra virū soluto matrimonio per mortē mulieris, an habe-
at locū. d. priuilegiū summarietatis de quo in d. cle. vide dicta
in d. l. 1. Circa. 8. q. 4. partis principa. adde quod dixi. sup. super.
80 1. glo. & not. † tene menti semper dictū Bar. hic, ꝙ dispositio.
l. in rebus. C. de iur. dot. cū sit noua & exorbitans extenditur
ante matrimoniū solutum stante inopia viri etiam notoria vt
sic illico non retransferatur dominiū in mulierē, sicut soluto
matrimonio, & hoc ne circa idē concurrant plures specialita-
tes contra id qđ hr̄ in l. 1. C. de do. promi. Concurreret etiā alia
specialitas, videlicet ꝙ in re propria competet hypothecaria
contra l. neq; pignus inf. de reg. iur. cū simil. Concurreret etiā
alia, videlicet ꝙ non dn̄s interim lucraretur fructus aliquos vl-
tra equiualentiam onerum matrimonij, vt voluit Bart. in 7. q.
& ideo ne concurrant tot specialitates & exorbitantie a regu-
lis iuris cōmunis. Quidā Moder. hic sub dubio tn̄ forte tenent
contra Bar. ēt si mulier incepit possidere ex. d. restitutione sibi
facta, vt dominiū non transferatur alias in eam. Nec ob. §. illud
in auth. de æqua. do. quia vt. supr. dixi dispon. illius auth. se re-
fert ad dispōnem. d. l. vbi adhuc. & d. l. in rebus. respectu hypo
thecarię, cū solū concedant hypothecariā in dicto casu inopię
quod etiā est de mēte Pont. hic. Si tn̄ tenemus opi. Bar. etiā ad
extensionē. d. l. in rebus dicas ꝙ dominiū retransit illico, cum
cępit vergere ad inopiā. nā cū dicta retranslatio fiat solo iuris
ministerio, quod ius est certum, prout est certa natura de ipsa
inopia. l. cū ad pn̄s. sup. si cer. pet. ideo non inconuenit, qđ ex
tunc fiat retranslatio. Sed tunc posses dubitare, quid si a prin-
cipio tp̄e datę dotis, vel ante matrimoniū contractū, vel post
vir ipse erat inops vel incipiebat labi facultatibus ignorante ip
sa vxore ex quo. s. in 6. q. 1. per eis Bar. cōclusit esse locū huic re
medio, an dominiū dicatur a principio retranslatū. & dicendū
esset, ꝙ nō, ne sequatur incōueniēs, videlicet vt aperiatr̄ quidā
circuitus inutilis, qđ fiat trāslatio dn̄ij, & illico retrāslatio & sic
frustratorie lex ꝓcederet per talē circuitū, qa lex nihil facit fru
stra. & frustra fit ꝑ plura, qđ fieri prout ꝑ pauciora. l. 1. §. stip. lo.
inf. vt leg. no. cau. & facit. l. qui sic. infr. de sol. & qđ hr̄ in l. dn̄s
81 testō. s. de ꝓd. inde. vnde cogita. † Dū etiā in eadē. q. concludit
de versi. assignare, vt si proferatr̄ in libello, vel in sn̄ia, vel in fisi
acto, in quo ꝓsupponitr̄ cā acta ad dn̄ij trāslationē, ꝙ tūc impor
tat ipsam trāslationē dn̄ij. & idē voluit Bal. in. d. l. vbi adhuc &
per eundem plenius in d. c. 1. quid sit inuc. in vsib. feu. facit l. si
arbiter. & ꝙ ibi not. s. de dil. pig. & l. si neq; s. de peri. & con. rei
ven. & quod habetur de verbo concedo, in l. pen. inf. de do. &
82 ꝙ no. in c. referente. & c. inter cætera. de præbē. & † quia verba
sententiæ debent intelligi secundum potiorem significatū. vt
in c. pe. de sen. excom. & quod per Bal. in l. ea quę. C. commi-
na. vel epis. facit l. 1. §. qui in perpetuum. s. si ager vectig. non ta-
men iudex potest vnico decreto adiudicare.

REPETITIO PRIMA

Ioannis Crotti, super l. Si constante. ff. soluto matrimon.

SVMMARIVM.

90 Mulier volens agere hypothecaria contra possessores bonorum mariti pro recuper. nda dote sua an necesse habeat prius excutere maritum.
Exceptionem excussionis esse de apicibus iuris,
91 Mulier ei infundi res possit a marito auocare per actionem de dote, quam intendit constante matrimonio eo vergente ad inopiam. & nu. 95.
92 Feuda non posse hypothecæ supponi, alias qui ea supponeret hypotheca ca deret a iure suo.
93 Obligatione generali non comprehendi eam rem quam quis probibitus est alienare.
94 Emphyteutica posse obligari irrequisito domino.
96 Obligatione generali omnium bonorum veniant necne merces & venalia, & an pecunia, atque inibi quid in legato generali.
97 Mulier repetens dotem constante matrimonio viro vergente ad inopiam, an possit agere hypothecaria ad suppellectilia viri.
98 Suppellectilem non venire in generali obligatione bonorum quomodo intelligendum.
99 Minor ducens vxorem & dotem accipiens, an censeatur tacite obligare bona sua pro restitutione dotis. & nu. 101. & 104.
100 Vendens rem alicui minori cum pacto, vt ea res sit ei obligata pro pretio, an habeat hypothecam in ea re, & quid si fiscus vendat minori.
102 Priuilegium tacitæ hypothecæ competat necne omnibus & aduersus omnes, quibus & aduersus quos actio de dote competit.
103 Minorem annis xxv. haberi pro maiore quantum ad matrimonium & ea quæ ab eo dependent, modo sit maior annis xiiij. quatenus verum sit.

SI constante. Principium huius legis famosum est & secundū Pau. Bart. & illud repetiit in iuuentute sua Pisis, anteq̃ in iure ciuili scriberet, & senex factus nihil mutare voluit, vt posteris quæ tūc professionis esset, ostenderet, & subdit, q̇ intelligentibus satis apparet iuueniliter loquutum, quia in multis ꝯdixit his quæ in alijs locis tenuit, tamen & hic plura bona dixit. Tu vide Bar. in l. si is qui pro emptore, in vltimis verbis. de vsucap. vbi refert, illam legem repetiisset primo anno, quo in studio Pisano legere incepit, & fuit prima lex quam suis auditoribus in scriptis tradidit 25. annum agēs, & eam in aliquo immutare non voluit, vt eius quod erat tempore iuuentutis suæ daretur notitia. Et hoc intendit. Si bona mariti nō sufficiunt ad dotē, constante matrimonio dotis actio mulieri cōpetit, & diuiditur in duas partes, in prima quærit, in secunda respondet. Aliqua non colligo ex tex. nisi prout litera iacet. Sed descendo ad Bart. apparatū cum plenissime glo. & materia explicabitur.
1 † Collige itaq; ex dictis Bar. in tertia opp. qñ mulier incipiat habere dotis actionem viro vergente ad inopiā, & quidē ipse tria tpa distinguit. l. ffo rū. C. & auth. volens vnūquodq; ius venire additiue ad aliud, & plenius mulieri prouidere, & cū sua opin. pertransit Pau. Co. & communis schola. Sed Imo. dicit, quod quamuis hæc sit cōis sñia ꝯ quam in practica difficile esset obtinere, maxime quia dotibus est fauendum. l. in ambiguis. ff. de iure dot. tñ dicit, q̇ forte in puncto iuris verior est opin. gl. in §. illud. in auth. de æquali. dot. cū qua pertransit hic Dy. s. q̇ iura. C. & auth. intelligant ſm illa, & illa ſm illa, vt sit sensus, quod viro inchoante male vti substantia sua, vxor possit agere ad dotis repetitionem, quod tamen intelligendum est ſm iura ffla quando taliter male vtitur bonis suis quod etiā creditoribus nō forent sufficientia. Et q̇ hæc sit veritas, patet, nā si ponderetur tex. in d. l. vbi adhuc. Imperator non intendit aliquid de nouo inducere circa tempus exigendi dotem propter inopiam viri, sed solum prouidere mulieri de remedijs opportunis, quib. possit se iuuare in casu, in quo sit locus repetitioni dotis propter inopiā viri, & sic in casu ll. antiquarū. similiter si ponderes tex. in d. §. illud. Imperator non intendit aliquid de nouo inducere circa tps exigendi dotem propter inopiā viri, sed solū dicit qđ si mulier sui iuris sit, & velit ad successionē venire cū fratribus in hæreditate patris vel matris, & actionē de dote quā conferre tenetur. habeat inutilē, quia maritus soluendo nō sit, illā in portionē suā sibi debet cōputare, quia imputandū est ei, quare a marito inchoante male vti substantia sua dotē nō repetiit, prout sibi concessum erat, qđ intelligo per l. vbi adhuc de iure dot. cū ibi per gl. & sic Imperator non intendit aliquid plus inducere quā per l. vbi adhuc. inductū foret, & ita dicebat Imo. Alex. hic dicit, quod si recte inspiciat tex. in d. l. vbi. clare patet, q̇ vult plenius succurrere mulieri quā per legē istā succursum foret. Sed bene dicit, q̇ in puncto iuris putat d. §. illud. nihil addere ad l. vbi adhuc. & ita etiā fuit de mente Roma. hic de quo Alex. mentionē nō facit. Ego pro prima cōclusione q̇ dispositio l. vbi adhuc aliquid de nouo circa inopiam viri iuri ffo rum
2 non addit, formo rationē istam. † verba enunciatiue principis em ffa propter aliud, non disponūt nisi quatenus enunciatum verū reperitur. c. si propria. & ibi gl. & oēs. de priui. in 6. doc. in c. fin. de succes. ab intesta. cle. ex literis. de proba. Are. consil. 23. in 2. col. sed Imperator in d. l. vbi adhuc, & in l. in rebus. §. fin. C. de iure dot. dū facit mentionē de inopia viri facit enunciatiue propter aliud, volens ponere quæ remedia tunc competant pro dotis exactione, vt patet intuenti, ergo per aliud enunciatum non videtur de nouo inducere aliquid circa inopiam viri, nisi qualiter de iure antiquo hoc reperiebatur expressum. Pro secunda conclusione quòd text. in d. §. illud. aliquid de nouo
3 circa inopiam viri non inducat, formo aliam rationē † Dispositio referens recipit interpretationē & declarationem secundū id ad quod fit relatio. l. in summa. §. 1. ff. de re iudi. l. asse. de hære. instit. l. institutio talis. de cond. insti. sed tex. in d. §. illud. dicit, quod viro male substātia sua vti inchoante mulier potest agere ad dotis restitutionem, sicut sua dictat constitutio, ergo dispositio. d. §. illud. recipiet declarationem & restrictionem secundum terminos. l. vbi adhuc. ad quam fit relatio, nec aliquid vltra eius dispositionem debet inducere, non inducit autē dispositio. l. vbi adhuc. aliquid vltra hoc quod de iure ffo rum sancitū erat, ergo de primo ad vltimū, nec eius Codicis nec auth. in aliquo dispositionem iuris antiqui immutarunt, & profecto hæc sunt multum vrgentia ꝯ cōmunem. Tamen si a cōmuni non vis discedere, considera, q̇ immo Imperator per l. vbi adhuc, & l. in rebus, aliquid voluit disponere circa inopiam viri in repetitione dotis, & hoc indicat text. in d. §. illud. vbi Imperator faciens mentionem de constitutione. l. vbi adhuc. & de d. l. in rebus. dicit, nos autem ex aliis nostris. ll. iuuamus causam. dedimus enim mulieribus constante matrimonio si maritus male res gubernet, eas recipere & gubernare sicut nostra dictat constit. & sic per illa verba, dedimus &c. expresse dat nobis intelligere, q̇ non solū per d. legem voluit inducere remedia in retinenda dote, vt dicebat Imo. sed etiam disponere circa viri inopiam, quando sit locus repetitioni dotis, si ergo per d. ll. in hoc aliquid disponere voluit, attendimus tenorem earum. sed certe tenor dictarum. ll. est, quando maritus vergit ad inopiā, vel est factus minus idoneus, vt mulier possit agere ad dotis repetitionem, & sic infertur, q̇ ex quo incipit non posse honorifice viuere secundum conditionem & dignitatem suā,
4 quòd mulier poterit agere ad dotis repetitionem. † Nam pauper ille appellatur qui secundum dignitatem & conditionem suam commode viuere non potest. l. nepos Proculo. de verb. sig. l. in condemnatione. de reg. iur. & inf. dicitur. Pro secunda cōclusione quod. §. illud addit ad dispositiones. l. vbi adhuc. & l. in rebus. circa inopiam viri in casu repetitionis dotis. conside-
5 ra rationē † qñ sumus in legibus priuilegijs, contractibus, & similibus, de quorū natura est aliquid inducere de nouo, si in illis contineatur certa dispositio, quamuis fiat relatio ad aliam dispositionem per dictionem, secundū sicut, prout, & similes, illa dispositio semper de se disponit, nō cōsiderato quid in dispositione, ad quā fit relatio, cōtineatur. ⁊ Abbate sane. de verbo sign. doc. in c. examinata. de confir. vtil. vel inutili. Are. consil. 76. sed dispositio. §. illud. est certa, disponens quod viro inchoante male vti substantia sua vxor possit agere ad repetitionem dotis, ergo quāuis in ll. ad quas fit relatio, aliter contineatur, propter hoc dispositio. §. illud. non debet alterari. Confirmatur etiam hæc communis sententia per tex. in c. per vestras. In ver. vergere ad inopiam, & quod ibi gl. de do. int. vir. & vxo. vbi vr̄ velle tex q̇ satis est, maritum vergere ad inopiam, vt mulier ad dotis repetitionē agere possit. & sic immutatur dispositio iuris antiqui, ſm quam erat necessarium, ipsum ad inopiā peruenisse. & isto modo possit defendi communis sententia, tñ passus est dubius, & subtilis indicator posset respondere ad rationem proxime per c. Abbate. deductam, tñ ideo, vt procedat qñ non reperiretur dispositio ad quam fit relatio, sed si reperiatur, tunc omnino dispositio referens debebit interpretari secūdum eum ad quam fit relatio. & ita fuit de mente Bar. in extraua. ad repri. in ver. prout. cogitabis super istis, quia sunt noua, in materia nō deducta, in quibus aūt alijs per dispositionem. l. vbi adhuc. & §. illud, addatur iuri ffo rū, dic vt late hic per Paul. de Cast. Collige ex dictis per Bar. in 4. oppo. diuersitatem inter remedium huius legis, & l. si cum dotē. §. finautē in seruissimo. §. eo. nam remedium huius legis cum ſm. competit qñ maritus bona sua dissipat. remediū vero. §. finautē. quod est sequestrationis, competit, quando maritus bona dotalia dilapidat. nam etiā si ditissimus esset, potest peti dos sequestrari. & ita pertransit Pau. hic & communis schola & Moder. Perul. in tracta. de dote. in 6. par. in 7. priuilegio. & sic sentiunt, quod ista remedia
6 insimul non concurrant. † Ego putarem iure nouissimo si maritus bona dotalia dissipet, q̇ non solū mulier poterit sibi prouidere remedio sequestrationis, & sic. d. §. finaūt. sed etiā remedio nostrarum. ll. moueor: nam hodie viro inchoante male vti substantia sua, vxor potest agere ad dotis restitutionem. dicto §. illud. & firmat communis schola: sed licet maritus dissipet bona dotalia, adhuc verum est dicere ipsum substantia sua male vti, cum dotem consumptam de substantia sua mulieri resarcire teneatur, & maxime quando dos est magna, ergo merito poterit intentari remedium istarum legum, & ita fuit de mente Modern. in tracta. de dote. in septima parte. in 25. priuilegio.

uilegio, quáuis istam rationem non deducant, quicquid senserint in l. 70. speciali.
7 † Collige ex dictis Bar. in 1. q. modum probandi hanc negatiuam, facultates alicuius ad debita non sufficere. Et modus est secundū eum, probare per testes vel instrumenta tot debita extare, quæ ascendunt ad centū, & postmodum asserere, q nō sunt nisi tot bona quæ ascendūt quinquaginta, nā ex hoc resultat psumptio, plura bona nō esse, dicenti plura esse incūbit onus probādi, alle. gl. in l. cū de lege, ff. de proba. & idē tenet per illā gl. in l. fi. §. licentiā, C. de iure deliber. & Pau. in l. maritum, §. eo. sequit Ang. & Imo. in l. cū ex causa, ff. de re iud. & Ang. in l. multū, §. 1. de acq. hæred. facit quod not. Bar. in l. decē, de ver. obl. Quod si in libro estimi non reperiant descripta nisi tot bona Sempronij, ex hoc resultabit præsumptio ipsum plura bona non habere, allegat gl. in d. l. cum de lege, facit quod voluit Bart. in l. conficiuntur, in fi. ff. de codicill. quod si quis tempore pestis adhibuit quinque testes in testō, & dicit plures adhiberi non potuisse, est præsumptio pro sic dicente & neganti incumbet onus probandi, alleg. glo. in d. l. cum de lege, facit quod voluit Bar. in rub. de oper. no. nunciat. quod si litigans coram iudice Patauino statutum Bononiense producat, & dicat in eo plura non contineri, fundatam habet intentionē, & contradicenti incumbet onus probandi, ita magis communiter sequuntur scriben. in d. rub. quicquid ibi dixerit Imo. facit, q voluit Alex. cōs. 47. in 1. volu. quod si socius dicat non esse maius capitale, fundatā habet intentionem, & contradicenti incumbit onus probandi, allegat gl. in d. l. cum de lege, facit quod voluit Alex. cons. 51. in 3. volu. quod dicenti non potuisse reperire plures merces ad vehendū fundatam habet intentionē, & neganti incumbit onus probandi, per d. l. & sic nunc habes plures notabiles decisiones per d. l. cum de lege. Contrariū, & quod ista non sit sufficiens probatio ad probandū plura bona non esse, tenet Iac. Butr. in l. actor, C. de proba. & in d. l. cum de lege, sequitur Imo. & Roma. hic, & Pau. in l. Meuia, §. fi. inf. eo. & Rapha. in d. l. decem.
8 † Quia probatio debet de necessitate concludere, l. neque natales, C. de proba. c. in præsentia, eod. tit. cum si. sed de necessitate nō concludit, pars dicit plura bona non esse, ergo plura non sunt, pro ista ēt opin. adducebat Rom. l. si maritus, §. post aditam, ff. ad legem Falc. a. l. 1. §. condicitur, ff. si cui plusquam per legem Falc. non obl. glo in d. l. cum de lege, quia & si plures dentur solutiones per Imol. hic quarum aliquæ subtiliter considerando sustineri possent, licet Alexā. infringere conetur, tamen illa tutissima videtur, quod illa glos. debet intelligi secundum iura quę allegat iuxta vulgatum dictum Bar. in l. liberationis verbo. de lib. leg. ibi autem glo. dicit, quod hæres probabit esse locum Falcidię, si probet tot legata fuisse facta, & asserat tantū esse in bonis, nam ex hoc resultabit pręsumptio plura bona non esse, & legatariis oppositum asserentibus incumbet onus probādi, alleg. l. fi. §. licentiam, C. de iure delibe. qui §. loquitur, quādo hęres inuentarium cōficit, quo casu propter pręsumptionem ex inuentario resultantem sua assertio confirmatur bene, nō sic videtur esse, quādo assertio partis inuentarij pręsumptione nō adiuuaretur, & dicebat Alexan. quod putabat hanc partem in iure veriorem, quamuis secundum eum in practica non esset leuis authoritatis opin. Bar.
9 † Confirmatur per text. in d. l. decē in ver. discussum, ff. de ver. vbi videtur probare tex. quod nō statur simplici dicto partis, aliquem soluendo non esse, sed requiritur excussio, quę fit mittendo nūcios, & exploratores, qui habeant de hoc inquirere a vicinis consanguineis, & alijs hoc similiter scire debentibus, vt communiter glo. in l. 3. C. quando fisc. vel princ. & Bar. in l. a Diuo Pio, §. in venditione, ff. de re iud. & in auth. hoc si debitor. C. de pigno. & hic dicetur. Et hęc opin. mihi magis placet, quamuis forte contraria sit communior, & comprobo primo, nam quando tractatur de probando facultates alicuius ad debita non sufficere in casibus in quibus de pleno preiudicio tractatur plene super hoc requiruntur probationes, adeo quod non sufficeret probatio per famā seu vulgi opinionem, ita formaliter vult hic Bart. sicut ergo dicimus, quod in casu isto non statur assertioni partis de debito, sed illud debet plane probari per testes & instrumēta, eodem modo non videtur dicendum, quod debeat stari simplici assertioni partis plura non esse bona, cum ista sua assertio videtur esse longe minus quam semiplena probatio. Secundo, si hęc conclusio esset vera, sequeretur quod semper in potestate agētis esset transferri onus probandi in aduersarium, nam poterat actor probare de aliquo debito quamuis minimo. & postmodum dicere non esse tot bona, quę ascendant ad debita, & sic onus probandi contrarium in aduersarium trāsferretur, quod immo tot sunt bona, quæ debitis satisfaciunt, quod profecto
10 non est dicendum. † Quia probationes non sunt sumendæ ex domo rei, l. qui accusare, & l. fina. C. de eden. l. 1. ff. de proba. l. actor. C. eodē cum si. Tertio aut pars asserens plura bona non esse, de hoc non fuit plene informata, & suæ assertioni stari nō debet, nec ex ea aliqua videtur resultare pręsumptio, aut vero fuit plene informata, & non video rationē, quare suam informationem in medium producere non debeat, sicut etiam dicimus, quod plene de debitis probare debet, nisi dicamus, q plene de debitis probare debet nisi dicamus, quod facit solum vt se exoneret ab onere probandi, & alium transferat, quod non videtur esse rationabile per prædicta. Quarto, si solo verbo testatoris asserentis plura bona in hæreditate non esse, non statur sine iuramento, in auth. de iureiuran. a mo. præsti. & no. Aret. in l. decem, de verbo. oblig. multominus debet stari simplici verbo partis plura bona non esse asserentis absque iuramento. Quinto, si ex eo quod probaui te tantum habere in debitis, staretur meæ assertioni quod non habes tātum in bonis, quod debitis satisfacit, sequitur, q si essem stipulatus a Titio centum, deinum eadem a te stipulor, quatenus a Titio consequi non valuero, quod possem agere directo contra te non facta aliqua excussione in bonis Titij ad cognoscendum, an valeat mihi satisfacere, sed solum probabo, quod Titius debet mihi ista centum, postmodum dicam sua bona nō sufficere, & probatum erit non habere tot bona quæ ad debita satisfiant, & sic non erit necessaria aliqua excussio, quod profecto est falsum, & contra text. in dicta l. decem, & in l. fina. ff. si cert. petat. & per hoc videtur destrui opin. Barto. quamuis tamen fatear, quod si subtilis disputans vellet ad aliqua ex prædictis respondere, posset. Non placet etiam opin. Paul. in l. Meuia, §. fin. inf. eod. qui dicebat esse distinguendum inter reum, & actorem, nam ex parte rei sufficit probatio secundum formam l. cum de lege, & ita loquitur illa glo. sed ex parte actoris sit secus, & videtur sequi Alexan. hic, cum simpliciter referendo, quia si ista probatio non concludit, ita debet non concludere ex parte rei sicut ex parte actoris, & rationes superius allegatæ vtroque casu militant. Alios autem modos probandi ipsam negatiuā bona ad debita non sufficere, posui in l. illa, ff. de verbo. oblig.
11 in tractatu negatiue in quarta principali fallent. † Collige secundo ex dictis per Barto. quod mulier agens contra maritum ad repetitionem dotis secundum formam huius legis quia tractatur de modico præiudicio, sufficit probare bona mariti non esse ad dotis exactionem sufficientia per famam seu vulgi opinionem, & ita communiter transeunt scriben. & est veritas, quicquid dixerit Dom. Anton. de Prato veteri in repetitione huius legis, qui oppositum tenebat, debilibus motus ra
12 tionibus. † Collige tertio, quod in causis in quibus sententia modicum preiudicium facit, in illis semiplene admittantur probationes, l. 3. §. sciendum, ff. ad exhibend. cum simi. de qua dic vt plene per Barto. in l. 1. §. fin. ff. de preto. stipu. & in l. dan.
13 hic per Alexand. allegatis. † Collige quinto, quod factum negatiuum non potest transire in notorium, & not. Imol. in d. l. decem, de verb. oblig. Contrarium tenuit Bald. in repeti. c. vestra, de cohabit. cler. & mulie. probans per plura iura, maxime per c. primum, de confes. in 6. iuncto d. c. fi. de cohabi. cleric. & est casus in cap. cum olim, de verb. sig. & cap. dudum, el primo de electio. & est veritas secundum Alex. hic, quod non examino, quia non est de medulla huius legis, quæ autem sit differētia inter notorium & manifestum, dic vt per Bar. & alios in l.
14 si vero, §. qui pro rei qualitate, qui satisd. cogan. † Collige ex dictis per Bar. in 2. q. qualiter probetur paupertas, & concludit quod in his quæ modici sunt preiudicij, probabitur per vulgi opinionem. In his vero quę sunt grauis preiudicij, probabitur iudicis arbitrio, allegat gl. in auth. præterea. C. vnde vir & vxor. & ita magis communiter per transeunt scribentes. Tu adducas, quid dicamus in simili, quod statur arbitrio iudicis, q debitum dicatur paruum vel magnum Bar. in auth. minoris debitor. C. qui da. tuto. poss. facit quod not. omnes in authen. quod locum, C. de colla. quod statur arbitrio iudicis, quę dicatur dos parua vel magna, & inferius tibi dicam in 2. q. 2. partis principa. alia similia adiungendo. Iudex autem arbitrabitur de paupertate maxime ex duobus secundum Bar. ex qualitate perso-
15 narum & factorum, personatum, † nam rusticus & vilis reputabitur diues cum paucioribus facultatibus quam nobilis, allegat quod habetur in l. nepos Proculo, ff. de verbo. signific. & in l. in condemnatione, ff. de regulis iuris, & per glos. in l. sed si susceperit, ff. de iud. facit quod pulchre dicit Bal. in l. si quis ad declinandum per illum casum quem reputat singularem, C. de episcop. & cler. quod episcopus habens aliquid erogare inter pauperes, poterit erogare in nobilem, qui dato quod non sit omnino mendicans, tamen secundum cōditionem suę nobilitatis commode viuere non potest, vel si habeat plures filias ad maritandum, sequitur Mo. Ver. in tracta. de Imperatore eligen. in versic. item ratione nobilitatis. & suadetur ratione. Nam nobilis maioribus indiget diuitijs pro sui sustentatione, quam rusticus seu vilis, facit gl. in l. heres, de leg. 3. quod rustici non sunt alendi pullis gallinaceis, sed caseo & cepis, facit gl. in l. idemque. §. item labeo, manda. Quia rustici non debet ire eques, sed pedes, per Baldum in l. liberisque. C. de operi. liber. facit quod nota. Baldus in l. alimenta. C. de ne-

gotijs gestis. quod rustica seu vilis tenetur lactare filium, tamē
secus est in nobili. allegat dictum Azo. in summa. C. de patria
potestate. in fine. facit quod dicimus, quod nobilis non tene-
tur vilia exercitia exercere. & propterea dicebat Bartolus in le
ge prima. de mendicant. validis. quod pater non tenetur mi-
nistrare alimenta filio sibi victum quærere valenti. lege si quis
a liberis §. sed si filius. ff. de lib. agn. tamen fallit quando pater
esset nobilis, nam nō poterit dicere filio, vade ad ligonizandū
& colendum terram. Item etiam dicas, quod alio modo ex
qualitate personæ iudex de paupertate arbitrari poterit, vt si
degit in hospitali, tunc enim dicitur in eximia paupertate. Bal.
in d. l. si quis ad declinādum, per illū tex. & idem si vadit discal
ciatus. But. & Ang. in l. si vero §. qui pro rei qualitate qui satis-
da. cogan. Idem si vadit ostiatim mēdicando. cano. in ca. Odo-
ardus. de solu. nec toleraretur ita mendicans, si haberet vnde
posset de suo viuere, sed de ciuitate expelli deberet. d. l. 1. C. de
mendicāt. valid. Item probatur pauper exul ab ecclesia. Bal. in
l. omnes & in d. l. si quis ad declinandū. C. de episc. & cleri. ex
qualitate autem factorū iudex arbitrabitur quē pauperē, vt si
operi iniuncto non potest inseruire, sed pro alimentis habet
necesse victum quærere l. paupertas. iuncta gl. ff. de excusa. tut.
Item dicas, ꝙ colligitur eo, quod bonis cessit. c. Odoardus. &
ibi Inno. de solu. poterit ēt probari paupertas vltra dictos mo-
dos, scilicet per discussionem nunciorū, qui referant tot esse
in debitis, & tot in bonis, vel per librū æstimi. vt supra vidimus.
17 † Itē non reputatur pauper, qui habet artem vnde viuere pos-
sit. glo. est notabilis in. d. l. si quis argentū in ver. donauerit. C.
de dona. & allegat hoc do. Pet. caput grat. Salic. in repeti. hu-
ius legis. istis modis assumitū paupertas quo ad materiā nostrā
& similē. tamen philosophice loquendo & ciuiliter ille dice-
tur dites qui bonis moribus dotatus est. & ille pauper qui ma
lis moribus laborat. Bald. in l. humilē. per illū text. C. de incest.
nup. Quid aūt differat paupertas ab inopia & quid penuria, vi-
de per Alexā. hic. & l. si vero. §. qui pro rei qualitate. ff. q satisd.
18 cog. non est materia nostra. Vnū † non omitto quod est notan
dum in practica quoad materiam nostram, ꝙ ad hoc vt mulier
possit agere ad dotis repetitionem remed. ordinarium. ll. nō suffi
cit probare virum vergere ad inopium, sed debet probare ma
nifestum esse ipsum vergere ad inopiam. ita pulchre Bal. in. l.
in rebus. §. fi. in ver. claruerit. C. de iure dot. ꝙ dicebat Alexan.
esse notandum pro testibus, vt non sufficiat dicere, ꝙ maritus
vergit ad inopiam, sed debent dicere, manifestum esse, verge-
re ad inopiam. Sed contra illud dictum facit secundum Salic.
hic qđ not. Bar. in auth. ꝙ locum in vltimis verbis. C. de colla.
vbi dicit, ꝙ etiam si maritus secreto dilapidet, sufficit, qđ duo
testes de hoc deponant, qa eorum depositione illud quod late
bat factum est publicum vt decętero negari nō possit. l. ciues
C. de appel. & l. qui sententiam. C. de pęn. Nec obstat tex. in. d.
ver. clam. erit. quia dicit exponendum vt ibi per Bald. Ego au-
tem pondero qđ dictum Bar. in d. l. in rebus expresse est con-
tra suam doctrinam hic cōmuniter approbatā. Nam text. hic
dicit, qđ debet euidentissime constare, facultates viri ad dotis
exactionem nō sufficere. tamen dicit Bart. qđ non erit necesse
hoc fore manifestum. sed exponetur verbū (euidentissime) se
cundum subiectam materiam. vt si tractatur de modico pręiu
dicio, vt quando mulier agit ad repetitionē dotis contra ma-
ritū, & dicetur euidentissime cōstare, si fiant semiplenę proba
tiones, vt per famam seu vulgi opinionem. Aut tractatur de
graui præiudicio, vt quando ageret contra tertios possessores,
& dicetur euidentissime constare, quando iudici hoc videt̄ ex
variis circunstantijs & coniecturis, ex quibus poterit de pau-
pertate informare animū suum. ergo nō est necesse probare,
manifestum esse maritum vergere ad inopiam. ideo sufficiet
ostendere ex aliquibus coniecturis, ex quibus iudex animum
suum. possit informare. Pręterea si esset necesse expectare istā
notorietatē. esset satis præiudiciale ipsi mulieri. qa forte ante-
quam hoc esset manifestum, posset maritus omnia bona con
sumpsisse, vnde cogitabitis ꝑpter authoritatē Bar. & Alexan.
19 † Collige secundo ex dictis Bartol. dum dicit, ista esse notan-
da pro testibus & aliis, qđ testes interdum propter pauperta-
tem repelluntur. sed in hoc dicas, quod aut loqueris in crimi-
nalibus, & testis qui non habet quinquaginta aureos in bonis,
non reputatur idoneus. l. nonnulli. ff. de accu. & intellige de au
reis quorum septuaginta duo faciūt vnam libram auri. l. quo-
ties. de suscep. & archa. libr. 10. & nota. gl. in l. fi. in prin. C. com
munia de leg. & ita nota. Alexand. consi. 15. viso processu. in. 2.
volum. In ciuilibus vero testis reputatur idoneus, qui habet
tantum in bonis, quantum est valor causæ, super qua deponit.
gl. no. in authen. de hęred. & Fal. §. si vero absunt. in verbo, fa-
cultatem. & ita videtur transire Alexā. in consi. præalleg. Sed
certe quicquid dicat illa glo. communis cōclusio est, quod te-
stis ratione paupertatis non repelleretur, si alias est honesta,
& nō suspecta persona. & ita magis cōmuniter cōcludsit scri-
ben. in c. si qui testium. de testi. & Spec. in tit. de teste §. 1. vers.
20 item quod est pauper. † qa paupertas non est de genere malo
rum. 15. q. 1. ca. illa g ... c. ... totum. § ... in versi. pau-
peres. de rescrip. libr. 6. & ... transit Alexan. consi. 65. in. 1.
volu. & consi. 1 ... 9. in 6. volu. & pulchre Aret. consi. 13. Cæte-
21 ris † tamen paribus præferuntur testes diuites pauperibus. glo.
in. l. 3. in prin. ff. de test. ... not. Bar. in l. illicitas. §. si. ff. de offic. pre-
sid. & glo. in. d. ver. si facultate pro quo facit ratio, nam pauperes
res dicuntur personę viles. glo. in auth. de manda. prin. §. sit bi
quoq; in versi. vilium. quod tamen intelligas procedere, quā-
do diuitiæ fuerunt bene acquisitæ. sed si per extorsiones & vsu
rariam prauitatem, tūc minus crederetur diuiti quā pauperi.
quia præsumptio est quod per pecuniā corrumpatur, cū pro-
pter diuitias se diabolo tradiderit ... Cyn. post Iaco. de Raeē.
& Pet. & sequitur Albert. in l. si quis ad declinandum. C. de epi
sco. & cleri. & Moder. in trac. de ... impera. eligen. ... ratione ...
... Et de hac tamen materia quis dicatur vilis vel abie-
ctus, habes glo. singu. secundum Salic. hic & in l. neque. C. de
dign. lib. 12. quæ dicit, quod qui custodiūt portas in castro li-
mitis, & qui vendunt oleum, sal & cere, & similia vilia, dicun-
22 tur viles & abiecti. † Collige ex dictis per Bar. in 3. q. qualiter
probetur, quē male vti substantia sua. & duplex est modus, nā
aut tractatur de modico præiudicio, & sufficit probatio per
vulgi opinionem seu famam. gl. in. d. §. illud. in auth. de æqual.
dot. Aut tractatur de pleno præiudicio, & debet fieri probatio
per actus extrinsecos illū iudicantes, vt quia vendebat, & di-
lapidabat. l. is qui. ff. de tuto. & cura. dat. ab his l. 1. de curat. fu-
rio. Adde duos alios modos, primus est, quando quasi de-
bet pro alijs. Nā ex hoc arguitur male vti substantia sua. Ang.
in. l. in personam. §. 1. ff. de pac. sequitur Alex. hic reputans per
... tenendū. secundus est, quando probatur, quod
pecuniam recipit sub vsuris. Ang. vbi sup. per illum tex. not.
Bar. in l. 2. sup. eod. probatur in ca. quanto. extra de vsur. & in
23 cle. vsurarum. eo. titu. † In quantum. Barto. vult, quod quando
mulier agit contra maritum ad repetitionem dotis, tanquam
dicatur tractari de modico præiudicio, sufficiet probari mari-
tum male vti substantia sua per semiplenam probationē, puta
famam, vel vulgi opinionem, dicas, quod licet magis commu
nis schola transeat cum eo, tamen do. Ant. de Prato vetere in re
pe. huius legis dicebat, quod istud putabat esse falsum. & ideo
etiam in casu isto videntur necessariæ plene probationes. Pri-
mo, quia male vti substantia sua, cadit in vitium prodigalitatis
d. l. is qui. de tutor. & l. 1. de curato. furio. & sic venit hoc re su-
gillandus. ergo hoc non debet iudicari parua causa. l. illi qui-
dem. §. 1. quod metus cau. ca. nolo. 12. quę. 1. cum simile. In
isto casu videtur tractari de grauiori præiudicio. quam si age-
retur contra extraneum possessorem pro recuperatione dotis
patet, nam quando agit mulier contra tertios possessores hy-
pothecaria, solum ab eis auocat possessionem rei in qua existe
bant pro securitate sui debiti. l. si cum venditor. §. 1. ff. de eui
ctio. sed quando agit contra maritum, ab eo auocat possessio
nem & dominium rei dotalis. l. vbi adhuc. in versi. vendicare.
C. de iure dotium. Item quando agit contra maritum, & do
insimul auocatur, amplius ei non restituitur, quamuis post
modum locupletissimus fiat, vt infra dicetur in vlt. q. post
Barto. sed non sic est quando agit contra creditores pro recu
peratione dotis, nam quamuis ab illis rem auocet, attamen
ius suum contra maritum habet illesum, vt si ad pinguiorem
fortunam perueniat, iterato possit eum conuenire. d. l. vbi ad
huc. & l. fi. quæ res pig. & propterea dicendum videtur, quo
sicut quando agitur contra tertios necessarię sunt plene pro
bationes, eodem modo erunt necessariæ, si agatur contra m
ritum. Confirma, nam quando tractatur de priuando que
administratione bonorum, quia male vtitur substantia sua
plene requiruntur probationes, vt patet in prodigo. d. l. is qui
& l. 1. & l. obseruare. ff. de curato. furio. Ita dicamus, quod
quo tractatur de priuando maritum administratione bono
dotaliū, ꝙ essent necessarię plene probationes. priuare eni
quem administratione dicitur pęna. l. testamento. centur o.
de manumi. testa. & propterea non debet reputari hęc cau
modici præiudicii. Nihilominus non discedo a cōmuni op
Nec obstat primum quia non sequitur, dicitur maritus ma
vti substantia sua, ergo cadit in vitium prodigalitatis, quia p
test esse, quod dicatur male vti substantia sua quo ad effect
illarum legum, & tamen non incidit in vitium prodigalitat
vt patet in multis exemplis positis hic per Bar. Item istud n
ordinatur ad suum dedecus, sed ad bonum finem, vt sibi, v
ri & filijs consulatur. & propterea non debet sibi ad iniuri
reputare. in regula, nemini iniuriam facit. de regulis iuris.
6 Non obstat secundum, quia dico, quod imò grauius præ
dicium generatur creditoribus per huiusmodi auocatione
quæ ab illis fit, quam per auocationem quę fit a marito pa
nam quamuis creditores solum habeant possessionis commod
nihilominus fructus interim perceptos possint pro deb
suo in sortē imputare, & de suo debito sibi satisfacere. l. 1. &
de pigno

de pigno.actio. Cl.1.C.de partu pign.quod amplius facere nõ
poterunt, ex quo res est ab illis auocata. sed non sic est, qñ dos
auocatur a marito, nam propter hoc non priuatur commodo
fructuum,sed adhuc fructus lucratur d.l.vbi adhuc. Nõ obstat
vltimum per me adductum,quia istud est verum, quando tra-
ctatur de priuando aliquem administratione bonorum ex vi-
tio prodigalitatis, quo casu venit priuandus administratione
omnium bonorum etiam propriorũ,sed nos loquimur,quan-
do ex mala administratione veniebat priuandus tãtum guber-
natione dotis & bonorum alienorum, nec illa auocatio cense
tur sibi fieri in pęnam, sed ad commodum, ergo &c. & ita te-
24 ne. † Collige ex dictis per Bar.in 1.q.quod si mercator ex mer-
cantijs suis non lucratur, imò potius perdit propter naufragiũ
vel quid simile, adeo quod secundum vulgi opinionem inci-
pit vergere ad inopiam,mulier poterit agere ad dotis repetitio
nem remedio istarum legum,maxime §.illud & ita cõiter per
transeunt scriben. Tu confirma per c.per vestras. in verbo,ver-
gere ad inopiam,iuncta glo.de don.inter vir. vbi ad hoc vt mu
lier possit agere ad dotis repetitionem,sufficit maritum verge
re ad inopiam, sed nos præsupponimus secundum vulgi opi-
nionem, quæ ad materiam nostram est sufficiens probatio,vt
25 supra vidimus,maritum vergere ad inopiam, ergo &c. † Con
firmo secundo,nam si consideramus recte, lex introduxit ista
remedia ad illum finem, ne marito ad paupertatem reducto
mulier habeat sua dote spoliari, & postmodum cum filijs mẽ-
dicare compellatur, sed profecto hæc ratio habet locum,quan
do timor est, ne maritus ad paupertatem deueniat, quãuis ge-
rat negotium seu mercantiam,quæ communi opinione perni
ciosa non reputatur, quia re ad vota non succedente, mulier
dote sua spoliari posset,ergo & maxime quia fauore dotis lici-
tum est casum aduersamq; fortunam alterius spectare. ita pul
chre Cyn.sub dubio tamen forte, in l.quamuis C.de pact.con-
uen.sequuntur Moder.in tract.de dote.in 7. par.in 12.priuile-
gio.& cum illa opin.pertransit Alex.in l.si cum dotem §.si ma
ritus,sup. eo.quicquid dixerit ibi Iaco.de Aret.qui oppositum
tenet.& Benedic.de plumbi.in l.seruum dotalem ff.de manu-
mis.& d.Ant.de Prato vete. & Rapha.vt refert Alex.hic, super
gl.non sufficere.qui tenebat oppositum,præcipue illa ratione,
quia humanum est vxorem infortunij viri debere esse partici-
pem d.§.si maritus, & propterea ex quo maritus recte agit, ẽt
si infortunium sibi contingeret, debet ęquo animo ferre. Sed
tu habes respondere, quod mulier debet esse particeps infor-
tunij viri,dummodo doti non fiat præiudiciũ, ita dicebat Ale-
xand.in d.§.si maritus, alias sequeretur, quod si maritus absq;
sui culpa ad paupertatem deueniret,quod mulier non deberet
posse agere ad dotis repetitionem, quod est falsum, & contra
istum tex. & l.vbi adhuc. Præterea dato quod isto casu mulier
agat ad repetitionem dotis, non negligit viri infortuniũ. imò
occurrit,ne in alterum infortunium incidat,& postmodũ ipsa
cum filijs laboret inopia. Mouetur etiam do. Anto. nonnullis
alijs rationibus, quæ satis debiles sunt. & ideo referre nõ curo.
26 † Collige ex dictis per Bartol.in 5.quæst.quod ex eo quod ma-
ritus a patria sua est bannitus, erit locus repetitioni dotis, tanq̃
dicatur male vti substantia sua, vt hic per eum,& ita tenet ma-
gis cõis schola. cum concor. per Alexand. alleg. Sed certe de
ista communi sententia satis dubito.quia iudicio meo non re-
cte concludit, maritus est bannitus, ergo sperandũ est de ino-
pia. Nam poterit procuratorem in patria dimittere, qui nego-
ciorum suorũ habebit curam. vt l.Papinianus exul.ff.de min.
Item poterit bona locare, vel alijs medijs sibi prouidere, vt ex
bonis eius possit redditus colligere, & ne ad paupertatem de-
ducatur, sicut si voluntarie abesse vellet.& dato quod illud in
fortunium sibi contingeret, propter quod inficiari non potest,
quin aliquatenus suę facultates fuerint diminutę, tamen ex
qualibet diminutione facultatum, si non est periculum quod
maritus in futurum labatur facultatibus, nõ est dicendũ,quod
sit locus repetitioni dotis. Non obstat modo,quod peregrina-
tio ad paupertatem deducit & mortẽ,d.auth.de exhibẽ.reis &
in auth.vt oẽs obedi.iudi.prouin. quia si recte consideres, im-
perator ibi loquitur in his qui cã iudicij extra propriũ domici-
liũ trahebantur, & sic solũ ea causa habebant extra proprium
domiciliũ vagare. & sic ea litis contestatione maximis dispen-
dijs affic.ebantur neq; alijs negocijs vacare poterant. quo casu
fatendũ est,quod ex tali peregrinatione resultabant pauperta-
tes & miserię,sed nos loquimur in bannito, qui extra domici-
lium sedem in alia ciuitate fixit, & ibi negocia sua & artificiũ
suum potest exercere, vel aliud simile sibi conueniens,sicut in
ciuitate sua esset, alias si vera esset hęc ratio Bart. sequeretur, q̃
si maritus propria voluntate in alio loco domicilium confer-
ret,vel si destinasset ire ad sanctum sepulchrum, vel alium lo-
cum remotum, tanquã ex peregrinatione haberet deduci ad
paupertatem,q̃ mulier deberet posse agere ad dotis repetitio-
nem quod profecto dicendum nõ est. Pro veritate huius paf-
sus putarem istud totum remittendum ad iudicis arbitrium,
qui habet cõsiderare, an ex ista exulatione verisimiliter possit
deduci ad paupertatem. q̃ satis poterit considerare ex faculta-
tibus mariti, si enim amplę forent eius facultates, & bannitus
erat talis qui non vacabat suis negocijs per se,sed per procura.
& factores, & commode ex redditibus eius potest tñ collige-
re, vt valeat sibi subministrare expensas non alienando capita-
le, iudicabit non esse locum repetitioni dotis. Item poterit cõ-
siderare, q̃ forte ille bannitus est talis,qui apud exteros maio-
ris erit estimationis quam apud proprios ciues, iuxta illud, ne-
mo propheta acceptus in patria sua, & sępe numero hoc vide-
mus. Sed si esset persona,quæ non abundaret facultatibus,nec
cõmode extra patriam viuere posset sine alienatione proprij
capitalis, poterit pronunciare locum esse repetitioni dotis, &
ex multis alijs poterit animum suum informare, & isto modo
27 posset saluari opi. Bar. † Dicendum est etiam, quod si maritus
foret vagabundus, neq; in aliquo loco vellet sedem figere, qđ
erit locus repetitioni dotis, quia isto casu vere iudicandum est
per peregrinationem ipsum ad paupertatem peruenturum. d.
auth. de exhiben.reis. facit etiam quod dicimus quod vxor vi-
rum vagabundũ sequi non tenetur, vt per Bar.in l.Meuia.§.si.
ff.de annu.leg.& per Alex.& Imo. in l.si cum dotem §.si mari
tus,sup.eo. Et isto etiam modo posset sustineri opi. Bar.& fuit
etiam de mente do. Ant.quamuis istis rationibus non moueа
28 tur. Ex prædictis modo infertur, † quod si aliquis est bannitus
cum publicatione alicuius partis bonorum,an sit locus repeti-
tioni dotis,si tenemus opin.Bar.& communem de qua proxi-
me diximus,quod solum bannum facit locum repetitioni do-
tis, tunc res est clara, qđ si aliquis est bannitus & vltra hoc ali-
qua pars bonorum publicata,quod multo fortius erit locus re
petitioni dotis.Sed si tenemus, quod simplex bannum nõ præ
stet causam repetitioni dotis, vt proxime diximus,tunc res ma
iorem habet dubietatem, & licet hic Bart.velit expresse quod
29 sic per tex.in l.si marito.inf.eo.in tex.† ille non videtur stringe
re,quia solum dicit,q̃ publicata aliqua parte bonorum viri,pu
ta tertia,vel quarta, mulier in repetitione dotis respectu partis
publicatę potest agere contra fiscum. sed non dicit, quod sta-
tim agere possit.vnde intelligã, quod ageret soluto matrimo-
nio,si illa pars publicata nõ erat talis, quę virum in paupertate
constitueret, quo casu de iure illo nõ erat locus repetitioni do
tis, & propterea sicut illo casu non posset agere contra virum,
similiter non debet posse agere contra fiscum, qui in locũ ma
riti successisse videtur,facit.l.inter §.fi.ff. de pact.dot. & ita fuit
de mẽte Imo. in d.l.si marito.vel sic, q̃ quamuis tex.ille dicat,
quod publicata aliqua parte bonorũ mariti mulier posset age-
re contra fiscum ad repetitionem dotis, dico quod debet intel
ligi solum respectu partis fisco applicatę, quia si in totum bo-
na mariti fisco fuissent applicata, in totum cõueniri posset pro
restitutione dotis.l.1.C. de repudi. vnde idem dicendum est,q̃
si pars tantum fuit applicata, quod pro ea parte statim potest
cõueniri,vt idem iuris sit de parte quoad partem &c. l.quæ de
tota. de rei vendi. nec illud inficiari videtur tex. in d.l.si mari-
to,& illum intellectũ probat Imo.hic, tamen præcedens mihi
magis placet. An autem de isto iuris remedio. §. illud mulier
agere possit ad repetitionem dotis, tanquam isto casu vt mari
tus dicatur vergere ad inopiam, pendeat ab his quę supra vidi-
mus, & credo quod erit considerandum,an ex illa parte publi
cata possit deductos ad paupertatem, vel timor sit de pauper-
tate futura, quæ omnia debet considerare iudex secundum ea
30 quæ supra diximus. † Quid autem si maritus sit excommuni-
catus, an mulier possit agere ad dotis repetitionem, dic vt per
Io.And.in additio.in tit.de dona. inter virum & vxo.§.fi.versi.
quid si vir est in banno.vbi cõcludit,non esse locum repetitio-
ni dotis,nisi aliud cõcurrat. cum etiam isto casu mulier tenea-
tur cum viro habitare.vt in c.inter.de senten. excommu.sequi
tur do. Anto.in ca.per vestras,de donatio. inter virum & vxor.
31 & Imol.& Alexand.hic. † Collige etiam,quod vxor marito ex
bannito tenetur mittere alimenta ex fructibus dotalibus, &
idem etiam est dicendum in filio, qui patrem exbannitum te-
netur alimentare, auth. incestas, & in corpore vnde sumitur.
C.de incestis nupt. fortius dicatis, quod etiam si fructus dota-
les non sufficerent ad alimenta, vxor de proprijs tenetur sub-
ministrare, ita dicebat Salic. hic post Petr. attentis ijs quæ ha-
bentur in l. si cum dotem, §. sin autem in seuissimo supra eo.
32 † Collige ex sexta quæstione duas conclusiones. Prima est,
quod si mulier tempore datę dotis ignorauit maritum male
vti substantia sua, vel inopem esse, non præiudicat sibi, quin
possit contra ipsum vti remedio illarum legum ad dotis repe
titionem, & illa conclusio ab omnibus approbatur, & confir-
matur, quia mulier iuri quod ignorat renunciasse non videtur
l.mater decedens ff.de inoffi.testam.l.cum Aquiliana,& l.qui
cum tutoribus ff. de transac.cum simili. Secunda est cõclusio
& fortior,quod si mulier tempore datę dotis sciuit viri condi-
tionem, nihilominus adhuc sibi non præiudicat, quin possit
agere contra eum remedijs illarum legum ad dotis repetitio-

nem, & hoc maxime per tex. in c. per vestras. de dona. inter vir. qui tamen nõ videtur stringere in proposito. quia ibi nõ apparet, qd illa inopia subesset tempore contractuum nuptiarum, sed forte postmodum illa tẽpore petitionis dotis, superuenit, vel maior. & ita videtur sentire ille tex. dum dicit, ꝙ pronunciatum fuit maritum vergere ad inopiã. vel forte mulier a principio ignorabat virum pauperem [illegible] præsumendum est. l. verius. de proba. & postmodum tempore petitionis dotis ad suā notitiam peruenit, virum pauperē esse. vel si volumus tenere, qđ a principio tempore contracti matrimonii inops erat, & ꝙ mulier illud sciuit, vt videtur sentire Bar. hic, etiā tex. ille non facit ad propositū, qa nõ loquitur de remedijs nostre l. repetitionis, sed de remedio [illegible] & depositionis, vt ibi habetur. Imo. potius videtur innuere, ꝙ si mulier dotē soluisset, ꝙ non potuisset agere remedijs istarum legum ad repetitionē [illegible], quia si posset vti remedio istarum legū, [illegible] maritum dotem petentē indistincte potuisset repellere exceptione, dolo facis, qui petis, quod restituturus es. l. dolo. de dol. excep. ꝙ negat ille tex. & vult maritum audiri petat dotem, & offerat cautionem de dote seruanda, vel patiatur dotem sequestrari vt ibi habetur. & ita hic Imo. cũ hac tamen opinione Bar. pertransire videtur in l. si a quo §. si ff. vt in possess. legato. & Bal. in auth. quod locum. C. de colla. & Ancha. & Imo. [illegible] tat eam. de loca. & Alexan. hic oppositum tenuit Dy. & Cy. vt refert Bart. hic & idē sequitur Bal. Ang. Imo. & scribentes [illegible] cum dotem. §. si maritus ff. [illegible], ꝙ vxor tempore contracti matrimonii sciuit eum esse vagabundum cẽterum eius personam approbasse, & eum sequi debet. [illegible] vagabundū [illegible] non teneatur. vt ibi per eos [illegible] adducere [illegible] breuita. causa omitto. [illegible] huius passus duo puto discutienda. Primum erit, an mulier expresse remedio istarum legum possit renunciare. Secundum, posito quod sic, an ex eo quod tempore datæ dotis sciuit conditionē

33 viri, ex hoc videatur remedio istarum legum renunciasse. † Ca [illegible] concludo [illegible] quod [illegible] mulier [illegible] conditionē facere deteriorem [illegible] l. de [illegible] faceret [illegible] be ne facit [illegible] l. Pō. [illegible] Modes. Perusi. [illegible] in secu. [illegible] tamen [illegible] hæred. [illegible] illum tex. ff. [illegible] Alex. hic [illegible] istarum legum [illegible] pro securitate [illegible] tu. n. ergo illis iuribus non debet [illegible] renunciare [illegible] tenet Bar. hic & Alexan. [illegible] hoc patet responsum ad [illegible] Bal. [illegible] Rom. hic qui dicebāt, quod [illegible] debet [illegible] remedio istarum legū renunciare qa per talem [illegible] ad suā naturam [illegible] maritum tenebere [illegible] & per nu[illegible] quando re[illegible] naturam [illegible] ff. de [illegible] per M[illegible] in 7. parte in [illegible] tenet [illegible] Bart. hic [illegible] 6. [illegible] conditiones fuisset facta melior ex parte [illegible] ab illa cōuentione [illegible] tenetur ad regulam [illegible] dotis, sed nos loquimur, quando [illegible] recedere ab eo, quod de iure communi [illegible] propter quod dotis conditio efficeretur [illegible] de natura [illegible] vt [illegible] At partes [illegible] Alex. [illegible] dote [illegible] per legem [illegible] prohiberetur [illegible] quod [illegible] mulier [illegible] priuatur dote, [illegible] illud quod dicit [illegible] contra Barto. [illegible] erat special. fauore fidei [illegible] t a. addi. [illegible] de pac. dota. in quibus mulier possit sibi præiudicare in dote, vide plene per Mod. in d. 7. parte in secundo priuilegio. non est nostrę materiæ. Remaneat itaque conclusio, quod mulier remedio istarū legum renunciare nō potest. & ideo inferendum est, quod si maritus esset inops, quāuis honestę vitę, neque de dilapidatione suspectus, tamen etiā etiam cum isto casu text. admitterat dotis repetitionē per generalitatem huius text. iuncta. l. vbi adhuc. mulier poterit remedio huius. l. vti, cum ei renunciare non valuerit, per prædicta, quamuis in hoc oppositum teneat Imo. & do. Ant. hic dicentes ita intelligi text. in d. c. per vestras. dum vult, quod maritus præstet cautionem, quam præstare potest. & pro istorū opinione

34 hoc casu stringit vna fortis ratio. † Nam non debemus recedere a regula iuris nisi quatenus reperitur exceptum. l. omnis definitio. de reg. iur. imò exceptio affirmat regulam. l. nam ꝙ liquide. de pę. leg. l. in his. de leg. cū simi. Illa aūt regula limitatur non procedere, quando constante matrimonio maritus ad inopiam peruenisset, vel ad inopiā vergere cepisset. ita probat ille tex. & d. l. vbi adhuc. & d. § illud. & merito isto casu mulieri prouidendum fuit. quia de futura paupertate viri gaudere non potuit, sed in casu quo maritus a principio esset pauper quo casu mulier potuit sibi prouidere antequam dotem traderet, petēdo dotem sequestrari, vel sibi caueri iuxta tex. in c. per vestras. de dona. inter vir. nō reperitur isto casu facta exceptio a regula. ergo quo ad hoc debemus remanere sub regula generali, quod dos cōstante matrimonio repeti non possit. & maxime, ex quo non est periculum dilapidationis, qa maritus est persona honesta. & sic isto casu nō est mulier quę sibi præiudicat in dote, sed ipsa lex, quæ tantū videtur in istum casum suū remedium accommodare in dote repetenda. Et profecto ista mihi videtur vrgētior ratio, quæ in hac materia adduci possit

35 † Non recedo tamen a cōmuni sententia. & respondeo ad rationem illam quia si mulier expresse promitteret nō agere ad dotis repetitionem, etiam in casu, in quo maritum contingeret vergere ad inopiam, non valeret ista promissio, qa dotis cōditionem faceret deteriorem. eodem modo dicēdum est, ꝙ si a principio sciat maritum vergere ad inopiam nō debet posse paciscei, vt non possit agere ad dotis repetitionē. qa paria sunt, facere in tempore, vel conferre in tempus. l. in tempus. ff. de hę redi. instituen. l. eo nimis. ff. de sponsa. Item si mulier ignorasset viri inopiam, clarū est, ꝙ non fuisset priuata remedio istarum legum, & omnes fatētur. ergo per suum pactum similiter non debet posse sibi præiudicare, qa apparet conditionē dotis fieri deteriorem. cog. tabitis tamen pro meliori respon. Non obstat etiam tex. in d. c. per vestras. inducēdo vt supr. induxi postimo. quia patebit [illegible] in his quæ dicentur in 10. quæstio. huius primæ partis, dū tangemus, an remedia c. per vestras. concurrant cū remedijs istarum legum & nostrę legis. & per hæc

36 sit expeditus primus articulus. † Capio secundum, præsupposito quod mulier remedio istarum legum possit renūciare, an ex eo quod sciuit viri conditionē, videatur sibi præiudicasse. & quidem Dy. hic & Cy. in d. l. vbi adhuc sentiunt, quod sic. & ita videtur sentire Bart. & communis schola, dum sentiunt, ꝙ ideo mulier sibi non præiudicat, quia dotis conditionem non potest facere deteriorem. bene infertur. quod si posset, ꝙ tunc istis ll. tacite renunciare videretur, ex eo quod sciuit conditionem viri. Sed in hoc considero, quod cōtrahens videtur approbare personā secum contrahentis habito respectu ad statum in quo erat tempore quo contraxit. sed si postea esset factus deterioris conditionis, iam approbatus non videretur. adduco quod voluit Ang. in l. nemo carcer. C. de exacto tribu. libr. 10. & Bar. in l. si is a quo. §. si. per illum tex. ff. vt in possess. lega. & l. si. C. de sponsa. & l. quæsitum. ff. de pigno. & Alex. consi. 19. in 3. colu. & Imo. & ibi allegaui alios concor. in l. 2. §. quod si in patris. ff. eod. qui omnes volunt, quod debitor non potest capi vt suspectus respectu suspitionis, quę inheret tempore contractus debiti, quia eius respectu persona sua censetur approbata. sed be-

37 ne respectu nouę suspitionis capi poterit. † Facit quod dicimus quod dispositio intelligitur rebus sic stantibus prout stant. l. si. ff. qui satisda. cog. l. final. ff. ad Municipa. ca. cum. Pa. Gaufridi. de renun. cum simi. & propterea ex hoc infero, quod si mulier contraxit matrimonium cū marito, quem sciebat ad paupertatem vergere, non tamen erat paupertas talis multū propinqua, quod si postmodum ad duriorem perueniat paupertatē, poterit contra eum remedijs istarum ll. agere, similiter si erat inops, & postmodum ad magis extremam paupertatem deueniat, mulier poterit agere contra eum remedijs istarum legū. qa respectu huius nouę paupertatis approbatus non censetur. & sic si tenemus etiā opinionem, ꝙ mulier sciendo cōditionem viri videatur eius conditionē approbasse, parum proderit marito. quia eo aliquantisper conditionem suam deteriorē fa-

38 ciente, poterit remedio istarū ll. conueniri. † Collige ex dictis, per Bar. in 7. q. quod sicut marito vergente ad inopiam mulier potest agere ad dotis repetitionem, eodem modo si socer. qui dotem recepit, ad inopiam vergat, mulier poterit cōtra eum ad dotē agere, & ita pertransiunt cōmuniter scribē. & Iac. de Belui. in d. §. illud. & Cy. & scribē. in d. l. vbi adhuc. & probatur ratione, quia vtrobiq; versatur eadē æquitas. nam illud remedium solum fuit inductū, ne mulier dote sua spolietur. sed eadem viget ratio, quando pro dote ei sibi obligatus socer, sicut

quando

quando maritus, nam socero ad paupertatem perueniẽte pos-
set sua dote spoliari, ergo maior vr̃ ratio cõcedendi actionem
de dote contra socerum ad inopiam vergentem, quam ↄ̃ ma-
ritum, quia in marito vr̃ obstare illud quod diximus, humanũ
esse vxorem infortunij viri debere participare. l. si cum dotẽ. §.
si maritus. sup. eo. ꝙ non sic est in socero. & pro hoc faciunt, q̃
dicentur in 9. q. huius primæ partis. vbi videbimus remedium
harum legum competere etiam ↄ̃ extraneũ, qui dotem rece-
pit, huic tamen conclusioni fortiter vr̃ obstare regula, quòd in
exorbitantibus iura loquentia de viro non extenduntur ad so-
cerum. l. si vero. §. de viro. ↄ̃. eo. sed ista iura sunt exorbitantia a
regula communi, quæ est, quod dos cõstante matrimonio re-
peti non possit, & loquuntur in viro, ergo non debent extendi
ad socerum, sed ad istam rationẽ rñde vt hic per Bar. & est me
lior solutio, quam illa q̃ ponitur per Pau. hic quæ per Alex. re-
probatur. vt hic per eũ col. 2. Collige ex dictis per Bart. in ea. q.
ꝙ mulier pro bonis liberti quæ peruenerũt ad maritum male
manumittentem volũtate vxoris non põt agere actione man-
dati sed debet agere condictione ex dispositione. l. Iuliæ. de ma
rita. ordi. & ita pertranseunt hic scrib. quod comproba. ſm Ale
xã. quia regula quæ dicit, ꝙ quicquid ex marito meo ad te per-
uenit debet mihi restitui, procedit, quando illud absq; manda-
to meo explicari non poterat, ꝙ non est in casu. d. l. si vero. nã
ibi maritus sine vxoris mandato seruum dotalem manumitte
39 re poterat. l. seruum dotalem. ↄ̃. eo. † Collige ex dictis per Bart.
in 7. qõ. An qñ maritus & socer sunt obligati pro dote, si vnus
vergat ad inopiam, sit locus repetitioni dotis remedio istarum
legum, & tres videtur ponere cõclusiones principales. Prima,
quòd contra illum qui vergit ad inopiam sine dubio agi pote
rit. Secunda est, ꝙ sunt duo rei debendi socij, & tũc ex inopia
vnius poterit agi contra alium. Tertia est conclusio & fortior,
ꝙ etiam si non sint socij, nihilominus ex inopia vnius poterit
agi contra alium, vt hic late per eum. Sed nunc videamus, an in
istis conclusionibus recte loquatur, & capio primã, quæ est, ꝙ
si vnus ex obligatis vergat ad inopiã quod sine dubio põt agi ↄ̃
ipsum, & quamuis Bar. dicat istam conclusionem esse indubi-
tatam, & communiter sequuntur scribentes, tamen penes me
istud non est ita expeditum. & considero, ꝙ aut maritus vergit
ad inopiã, & sine dubio fateor, ꝙ contra ipsum agi poterit re-
40 medio. §. illud, & in hoc sto cum cõmuni. † sed si ipse socer ver
gat ad inopiã, tunc dico quod istud habet dubium, & vr̃ dicen-
dum quod aliquo modo non sit locus repetitioni dotis reme-
dio istarum. ll. cum clarum est, ꝙ isto casu nõ põt agi remedio
huius legis, quia dispositio huius legis procedit, qñ cõstat eui-
dentissime bona ad dotis exactionẽ non esse sufficientia, sed in
casu nostro bona apparent esse sufficientia, cũ maritus soluẽdo
sit & istud omnes fatentur, sicut non potest agi remedio. l. vbi.
& §. illud. qui loquitur, qñ maritus vergebat ad inopiã, seu inci
piebat male vti substantia sua, quo casu lex voluit prouidere
mulieri de dotis repetitione, ne marito ad paupertatẽ perue-
niente reperiret se dote spoliatã. Item ne maritus fructus dota-
les habeat consumere, & interim ipsa & filij laborent inopia,
sed in casu nostro maritus nõ vergit ad inopiam, & mulier est
secura de dote, cum maritus diues sit, neq; subsit aliquod indi-
cium futuræ paupertatis, cum bene substantia sua vtatur. Imò
est spes, ꝙ potius ad pinguiorem fortunam perueniret. l. si de-
functus C. arbi. tute. & vxor non priuatur fructibus dotis, er-
go manifeste patet, ꝙ non sumus in casu repetitionis ex forma
nostrarum legum, & satis fuit de mente Pau. hic. sed sustinen-
41 do † communem sententiam, possemus ad istud respondere, &
dico ꝙ substantia fideiussoris cõputatur in substantia rei prin-
cipalis. l. si plures. §. præterea. el 2. ff. de fideiuss. vñ similiter est
dicendum, quòd quando maritus & socer sunt correi debendi
pro dote, ꝙ quo ad istum finem bona vnius cõputantur in bo-
nis alterius cum adinuicem videantur fideiubere. l. vir vxori. §.
fi. ff. ad Velleia. si ergo bona mariti correi cõputantur in bonis
mariti, & ipse correus vergat ad inopiam, satis maritus etiam
dr̃ vergere ad inopiam, cum isto casu respectu dotis minus in-
cipiat esse succursum, sicut si maritus esset ditissimus, & post-
modum inciperet male vti substãtia sua, nam quamuis adhuc
diues, nihilominus hoc nõ obstante esset locus repetitioni do-
tis, vt per Alexan. hic. & isto modo posset sustineri communis
sententia, tamen subtilis disputans posset ad istam rationem
respõdere, quòd ex diminutione patrimonij mariti potest agi
cõtra eum ad dotis repetitionem, quoniam ex illa diminutio-
ne est timor ne maritus ad inopiam perueniat, sed in casu no-
stro quamuis bona correi mariti cõputentur in numero mari-
ti, tamen ex diminutione bonorũ eius non est timor maritum
ad inopiam peruenturum, cũ ipse diues sit, neq; aliquo modo
sua substantia vtatur male, & propterea nõ debet esse locus re-
petitioni. cogitabis pro opi. communi saluanda. † Capio secun
42 dam conclusionem, quãdo maritus & socer sunt obligati pro
dote tãquam duo rei debendi socij, & in hoc Bar. & cõmunis
schola tenet quod vno ad inopiam vergente contra alium agi
poterit, quia isto casu factũ vnius alteri nocet. l. pen. ff. de duob.
reis. l. mora. §. si. ff. de vsu. sequitur Imo. Roma. & Alexan. hic.
& mihi placet per ea q̃ dicentur in seq. conclusione, quicquid
dixerint vltramontani, volentes quod ẽt isto casu ex vergentia
vnius ad inopiam non possit agi cõtra alium, sed diuitiæ vnius
debeant supplere pro inopia alterius. d. l. si plures. §. præterea.
quam pro singulari allegauit Bald. in l. mulier. C. de iure dot.
Sed responde, quòd ille tex. loquitur, quando quæritur, an ali-
quis dicatur non soluẽdo, & dicimus quod non reputatur nõ
soluendo, si fideiussor suus soluẽdo sit, sed ad materiã nostram
vt vxor possit agere ad dotis repetitionem, non expectamus,
quod maritus sit non soluendo, sed sufficit, ꝙ incipiat vergere
ad inopiam, vergit autem ad inopiam, ex quo minus incipiunt
habere in bonis pro dotis satisfactione, & quia bona vnius re-
putantur in bonis alterius, vt supra vidisti. Præterea quod in ca
su isto inopia mariti non sustineatur ex diuitijs correi, proba-
tur, nam si maritus esset in casu restitutionis dotis propter ino-
piam, non euitat restitutionem per dationem fideiussorum, vt
per Barto. hic in 10. qõ. huius primæ partis, ergo similiter non
debet euitare propter correum seu satisdationem præstitam.
43 † Capio tertiam, quãdo maritus & socer sunt obligati tanquã
duo rei, sed non sunt socij, & in hac quidem Bart. concludit, ꝙ
similiter ex inopia vnius poterit agi contra alium, maxime per
text. in auth. sed hoc ita. C. de duobus reis. vbi etiam pluribus
reis debendi non socijs inopia vnius nocet alteri, & facit alte-
rum insolidum teneri, sed certe ille tex. non stringit ad propo-
situm, nam loquitur in duobus reis debendi qui ex regulari sui
natura possunt insolidum conueniri, ex quo insolidũ sunt obli
gati, tamen ex constitutionibus diui Adriani est eis beneficiũ
concessum, quòd si ambo reperiantur diuites, habeant benefi-
cium diuisionis, modo ego dico, quòd quando vnus reperitur
pauper, ille non fecit correum teneri insolidum, quia prius te-
nebatur, sed sufficit, quod non conceditur beneficium, quod
alias sibi per legem fuisset indultum, si foret diues, sed in mate
ria nostra ex regulari natura dotis isti correi, qui pro dote tenẽ
tur, non poterant cõueniri ad dotem nisi soluto matrimonio.
modo si diceremus, quod propter inopiam vnius alter posset
conueniri, tolleret ei prouisionem iuris cõmunis, quæ ipso iu-
re sibi competebat, quod non debet facere posse, ex quo non
sunt socij, & ista conclusio mihi magis placet, quã illa quæ po-
nitur per Paul. & Alex. quamuis ab hac non videatur multum
discrepare, & cum illa opinione pertransit hic Iac. de Belui. &
Ang. & simpliciter sequentes gl. hic. & Io. And. in addi. de do-
na. inter vir. §. formatis. in addi. vt not. in d. l. vbi. & idem sequit̃
Imo. hic. & mihi placet illa ratione, quia isti correi videñt obli-
44 gari in casu restitutionis dotis. † restitutio autem dotis compe-
tit, quando res pro dote obligatæ incipiunt male geri. Ita vult
glo. hic. Sed certe siue maritus vergat ad inopiam siue correus
semper res pro dote obligatę incipiunt male geri, quia bona
istorum quo ad istum finem reputantur pro vno patrimonio.
d. §. præterea, & propterea vergente ad inopiã, satis alter etiam
vergere dicitur, ergo merito semper contra ambos agi pote-
rit, & ita teneas quicquid dixerint Ang. & Bal. hic, cum quibus
transit Alex. volentes quod isto casu quando sunt duo rei de-
bendi non socij, quod tunc ex inopia vnius posset agi contra
ipsum tñ, & non contra alium, quia isto casu factum vnius al-
teri præiudicare non potest. regula, non debet, de reg. iur. lib. 6.
Sed certe istud est penitus falsum, quia in casu nostro vnus nõ
facit alium in obligationẽ incidere, sed ipsimet obligationi se
supponentes, qui vñr velle teneri in casu quo sit locus repeti-
tioni dotis. Item qñ correus mariti ad paupertatem vergit, pa-
rum prodest dicere, quod solum ↄ̃ ipsum agi possit, quia om-
nino ẽt per quandam consequentiã contra maritum agi debe
ret, nam vxor ageret contra correũ, & correus contra correũ,
& correus exactus ↄ̃ maritum, & sic omnino pro facto vnius
45 ambo grauarentur, vnde teneas quod dictum fuit. † Secundo
principaliter collige ex dictis Bar. quod si socer & maritus sunt
pro dote obligati non tanquã duo rei, qđ tunc ex inopia vnius
non poterit agi ↄ̃ aliũ, & hoc per regulam quæ est, quod factũ
vnius nõ debet alteri nocere, regula, non debet, de reg. iur. lib.
6. & ita cõmuniter videntur transire scribentes. Imo. tñ disce-
dendo ab hac opi. cõi volebat, quod siue isti sint obligati inso-
lidũ, siue quilibet pro parte, quod propter inopiam vnius pote
rit agi cõtra alium, quia in casu isto factum vnius non videtur
nocere alteri, sed est dispositio iuris cõis volentis, quod ex quo
res pro dote obligatę incipiant male geri, possit dos repeti, &
propterea obligans se pro dote debuit precogitare istũ casum
euenire posse, & propterea nõ habet de quo cõqueratur. Ang.
l. si quis domum. ff loca. Et certe hęc opinio in pũcto iuris satis
sustentabilis est, probo: nam aut maritus incipit male vti sub-
stantia sua, & dico, quod alter qui obligauit se insolidũ vel pro
parte. licet non vt correus, debet posse conueniri, quia videt̃ se
obligasse in casu quo dos veniet repetẽda, sed certũ est in casu
isto dotẽ repeti posse. d. §. illud. ergo &c. Aut vero ille alter qui

se pro dote obligauit vergit ad inopiã,& dico qđ similiter ma-
ritus dēt posse conueniri.patet,cum clarũ est,quod ille vergēs
ad inopiam pōt conueniri.vt omnes fatentur.ergo necesse est
dicere,quod ēt ipse maritus potest conueniri.etiã ille nō vide
tur se obligasse nisi in casu, in quo dos repeti pōt. vnde si dos
repeti nō posset a marito, nō deberet etiã posse recipi ab ipso.
Item quia ex quo iste principalis ex promissor vergit ad inopiã
est necesse similiter dicere,ꝙ maritus dicatur vergere ad ino-
piam, quia respectu huius obligationis bona secũ promitten-
tis reputantur esse in bonis eius.d.§.præterea.vñ ex quo secum
promittens vergit ad inopiã. similiter & ipse maritus vergere
dicitur.Præterea satis superfluum videtur quærere,qđ isto casu
possit agi cotrã vergētem ad inopiã & non cōtra maritũ,quia
omnino ille vergens ad inopiã exactus eũ contēplatione mari
ti intercesserit, poterit contra maritũ immediate agere. vnde
super prædictis cogitabis. Vltimo collige ex dictis per Bart. an
plures extranei possint se tanquã correi obligare pro dotis resti
tutione.&.quamuis.limittat cogitandum ut illud determina
45 uit.ext.ca.l.§.quoties.dic vt ibi per scrib. † Collige ex dictis per
Bart.in 9.q. Quod si dos sit soluta extraneo, & ille ad inopiam
vergat. quod poterit agi contra ipsum ad dotis repetitionem
remediis istarũ ll.& cōiter sequuntur scrib.d. Anto.hic tamen
dicit,quod non videtur opus tractare de hac extensione. & ꝙ
non credit isto casu mulieri competere contra extraneum re-
medium illarũ.ll. quia non est eadem ratio.nã mulieri contra
maritũ est inductũ remediũ istarũ.ll.quia mulieri nō erat suc-
cursum aliquo remedio pro securitate dotis suę.quoniã ab ip-
so fideiussores exigere nō poterat.vt per totũ tit.ne fideiussor.
do.dẽ.quis postmodum hoc remediũ fuerit per ius cano.c.per
vestras de do.inter vi. Et propterea fuit necesse prouidere mu-
46 lieri de isto remedio repe.† sed nō sic erat quãdo extraneus do
tem receperat.nã eo vergente ad inopiam erat succursum mu
lieri remedio.l.in omnibus ff.de iud.& maxime hoc est verũ,
q[illegible] extraneus nō foret obligatus ad onera matr.sed ad virũ spe
ctabant,qui vxorem potest recipere indotatã. & propterea nō
potest dicere mulier,ꝙ vult quod dos inseruiat oneribus matr.
tamen tu potes saluare cōem sententiam per tex.in §. & vt ple
nius.C.de rei vxo.act.inducendo vt hic per Bal. Collige secun
do ex dictis per Bart. aliqua vtilia in materia extensionis.& ad
ipsam semper recurrimus.& satis possem aggredi extēsionis ma
teria sed quia satis lōga est & periculosa,vt dicebat Alexã. hic
& lex ista in materia sua est multũ onerata.solũ tangã ea, quæ
cōcernunt veritatē dictorũ Bar.hic cętera silentio pertrãsibo,
remittendo me ad loca, in quibus extensionũ materia explica
tur.vt in locis per Alex.hic [illegible] 9.col alle. Collige itaque primo
47 ex dictis Bart. † quod in correctoriis non admittitur extensio
ex rationis identitate.auth.quas actiones.secundum intellectũ
Io. cōiter approbatũ.C.de sacrosan.eccle.& hęc cōcl. est euan
gelizata in materia extensionum.limita non procedere,qñ per
talem extensionem reduceremur ad ius cōe. nam etiã in cor-
rectoriis ex paritate rōnis,tanquã causa dicatur fauorabilis,ad-
mittetur extēsio.gl.est melior de iure in c.statutũ.in ver.dinu-
merandũ.de præbē.in 6.sequitur Ant.in c.olim tibi. per illum
tex.de ver.sig.& Alex.hic & in consil.75.in 5.parte consi.pro
quo bene facit,nã facilius tollitur ius per quod recedimus a iu
re cōi,q iam ius cōe.l.si vnus.§.pactus ne peteret.vers. quod in
specie.ff.de pac.iuncta.l.de die.ff.de pac.dota. Limitatur secũ-
do nō procedere in correlatiuis.nam correcta in vno correlati
uo admittitur extēsio,vt intelligatur correcta in alio.l.fi.C.de in-
di.vidui.& de istis correlatiuis possem multa adducere. sed qa
tempus nō patitur omitto. Limita tertio,ꝙ non pōt fieri ex-
tēsio ex ratione simili,specie tñ differenti.ita procedit gl. in d.
auth.quas actiones. nã fauor publicus & pius sunt species diffe
rentes licet similes in effectu videantur. & propterea disposi-
tum in fauore pio nō extenditur ad publicũ. quia ista est pro-
prie extensio,quia est progressio termini ad terminũ.sed ex rō
nis identitate bñ posset fieri extēsio ad casum similē ēt in cor-
rectoriis.quia vbi est eadem rō, non dr̄ fieri extēsio de casu ad
casum, sed eadē ratio oēs casus cōprehendit. sicut genus suas
species.ita pulchre inquit Pau. consil.324.incip.præsens casus.
& Alex.cons.75.in 5.parte.facit quod no. Bal.in l.de quibus.in
pe.char.ff.de ll.quod vbi plures eandē habent rationem, licet
de vno mētio fiat,fieri videtur exemplariter non restrictiue,vt
l.imperiũ.ff.de iur.om.iud.facit casus singul.in cap.1. §.porro.
quæ fue.pri.cau.benefi.ami.& illũ dicit ibi Bal.meliorem de iu
re,ꝙ in pęnalibus statutis & consuetudinibus proceditur de si
milibus ad similia ex rationis identitate.& idem voluit Bal. in
l.omnes popul.in 14 col.ff.de iust.& iur. facit quod dicit Pet.
de An.in repe.c.can.in 22.col.de const. quòd id quod venit ex
mente legis dicitur venire ex verbis legis. c. [illegible] postquã de elec.
in 6.l.nominis & rei §.verbũ ex legi.ff.de verb.sig.& ideo talis
interpretatio habet ēt locũ in pęnis. & vbi est omnimoda ra-
tio,ibi nō dicitur fieri extēsio.c.1.cũ ibi no.de temp.ord.in 6.&
ideo huiusmodi interpretatio habebit locũ in statutis. quia di-
citur potius interpretatio intēsiua. & intrinseca siue declarati-
ua,quam extrinseca.alle.Cy.in l.fi.C.de ind.vidui.tol.& l.liber
48 tus §.senatus.ff.de rit.nup.confirmatur.† Nã nihil aliud est lex
quam mens & ratio legis. Dyn.in c.fi.de reg.iur lib.6.Cyn.in l.
nō dubiũ C.de ll.sicut enim homo cōsistit ex anima.& corpo
re.ita lex ex rōne & verbis.& verba sunt corpus & superficies,
ratio vero est anima istius.& illa magis debet attendi quam su
perficies & cortex verborum.l.si de interp.ff.de leg.c. Marchi.
& Basilides,1.q.1.c.intelligētia de ver.sig.& in quacunq; dispo
sitione semper mēs verbis est præferenda.not.gl.in c.quanto.
de priu.& tacite videtur dispositũ idem,vbi eadem ratio viget.
d.l.fi.C.de indi vidui.per Bal.in l.si quis seruo.C.de fur. ita pul
49 chre Pet.de Anch.in loco preal leg. † Ex prædictis infero ad de-
clarationem eius quod dicit Bal.in l. data opera.16.col.C. qui
accu.nō pos.& in c.inter cęteras.in fi.de rescr.quod nō liceat ar
guere a simili cōtra casum legis vel statuti. quia secundũ eũ ar
gumentum a simili est a coniectura. ergo debet cessare vbi ha
bemus casum legis.quia in certis &c.l.cōtinuus. §. cũ ita. ff.de
ver sig.sequitur Pet.de Anch.in d.rep.in 31.colu. ꝙ confirmo
per bonum casum in l.nō possunt ff.de legi.tñ illud debet limi
tari,qñ argueretur de casu habente similem rōnem, secus si ean-
50 dem.per prædicta.sed nunc dubitare contingit,† qñ cognosce
mus, an eadem sit ratio in vtroq; casu. & dicas ꝙ aut ratio est
expressa in leges.& res clara est.& ex rōne expressa potent fie-
ri exterfio ad casus similes.glo.in cle.1.in verbo,eligo.de elec.
no.Bald.in auth quas actiones. in 2.col.istud nonnullis mediis
probans.si vero ratio nō sit scripta in lege,tunc eam possumus
excogitare secundum rōnem naturalem. & cōiter accidentia.
& per eã possumus legem mitigare & ampliare l.scire oportet
§.sufficit.ff.de excu.tut ita dixit Bart.post Cy. in l.nō dubium.
C.de legi.& Pet.de Anch.in d.rep.in 33 col.subdens,ꝙ qñ nō
exprimitur ratio in lege vel statuto, qualiter illam eligere de-
51 bemus.† Et instruit nos philoso.in Topicis dicens,ꝙ ad legem
cōdendã præsumitur legistator motus ea ratione, qua moue-
retur discretus & sapiens,si de hoc fuisset interrogatus. qa per
sapiētes,leges & statuta fiũt.vt in proœ.C.& ffrorum.tu vide bo
num tex.in l.qm̃.C.de natur. lib. & ideo subijcit,quod semper
in legibus debet cessare absonus intellectus & captiosus.d.l.sci
re oportet.& sic maxime concludit, quod vbi in lege nō expri
mitur ratio,dēt subintelligi ratio naturalis. & verisimilis quan
tum pōt neq; iudicabitur interpetatio extēsiua, sed intellecti-
ua.quia intellectus & ratio idem sunt l.cum ex familia.§.impe
rator.ff. de leg.2.ita bellissime rñde Pet.de Ancha.in loco præ
52 alleg.quod tene menti.considera etiam, † quod si non potest
excogitari nisi vnica ratio pro decisione legis illa habetur pro
expressa.& in correctoriis ex ea poterit fieri extēsio glo.est no.
& ibi Bal & scrib.in l.quamuis. C.de fideiussor cum aliis con-
cor late per me.sup.in rep.rub.huius tit.alleg. Bar.tamē in l.li-
berorum.in 8.col.versi.his præmis.ff.de verb.sig & nonnulli a-
lii,quos retuli in dicta rep.volebant,ꝙ quando in statuto nō est
assignata ratio,ꝙ in ea nos fundare nō possumus.tamen in ve-
ritate non loquuntur, quando vnica tantum pōt assignari ra-
tio.& ita fuit de mēte Alexan.hic subdens,quod sufficit,quod
quis neget aliam rationē reddi nō posse, ad hoc vt impediatur
extēsio.allegat Salic.in l.si serui.C.de noxal.ꝙ dicit esse menti
53 tenēdum. Quod an sit verum,aliter nō discutio.† Retēta mo-
do hac conclusione pro vera, quod ēt in correctoriis ex ratio-
nis idētitate admittitur extēsio,restringe non procedere quan
do lex esset correctoria & pęnalis,nam tunc ēt ex ratione in le
ge expressa nō poterit fieri extēsio.gl.singu.in Clem.si quis in
ver.eisdem.de ętat.& quali.& Alexan.hic.& de illa infernus fa
ciã mētionē. Secundo restringe,quando alia ratio non scripta
in lege suaderet extēsionē fieri non debere,nã tūc nō fiet extē
sio ēt ex rōne in lege expressa.quia ex hoc satis colligitur quod
oĩno nō militet eadē rō in vtroq; casu.gl.est cui Alex.dicit se
sociam in c.cōstitutio.de elec.in 6.& ponderat ibi Imo. & Do
54 mi.† Secundo principaliter adde nōnullas alias limitationes,in
quibus in correctoriis fit extēsio. primo,quãdo essent duo per
legem antiquam æquiparata. nam tunc lex correctoria super
ueniēs,& loquēs in vno,extēditur ad alium.glos.in l.si quis se
uum.C.de fur.iuncta.l.vt tantum ff.de ser.corrup.Bartol.in l.
Marc.ff.ad Treb.glos.in l.quod vero ff.de leg. & pro hoc An
in rub.ff.de acqu.pos.allegat bonum casum fm eũ in auth. de
her.quæ ab intest.§.ex his.cir.prin.tu adducas aliũ text. de leg
patro.tutel.inst. hoc tamē intellige,quando sunt gñaliter æq
parata,secus si quoad aliqua.gl.singularis in c.1.in ver.declara
mus.ne cle.vel mona.in 6.iunc.tex.in c.dudũ.lo secundo. po
medium.de elec.& ita videtur sentire glos.in c.si postquam
fin.de elec.in 6.dum dicit, cum quotidie. &c. & vide omnino
55 Imo.in l.si vero.§.de viro in 6.fal.in correctoriis.inf.eo ti.† li
mita secundo non procedere, quando duo comprehēderēt
sub lata significa. vnius vocabuli. nam etiam in correctoriis
similitudine rationis procedit argumētum de vno ad reliqu
gl.in cle.1.de rescrip.& in Clem.auditor.e.tit.& in cle.1.de e
facit gl.

facit gl. [illegible] primo. eo. tit. in 6. & in c. si postq. §. fi. eo. tit. & li. &
in c. quamquā. de vsur. eo. lib. l. filium habeo. ff. ad Macedo. l. li-
bertum. §. senatus. ff. de ritu nup. voluit Imo. in d. §. de viro. fa-
cit glo. in auth. minoris debitor. C. qui da. tuto. pot. hoc tamen
intellige, nisi essemus in correctorijs & pęnalibus, nam tūc nō
procederet ista extēsio. gl. est singularis in dicta clemē. hic qui.
in ver. eisdem. & illam allegat Roma. in repe. authen. similiter.
in 4. Fal. circa vltimas voluntates. C. ad leg. Fal. Limita tertio,
nisi tractaretur de fauore animę. nam tūc in correctorijs, & pę-
nalibus fiet extensio ad casum similem. Bar. in auth. sacramēta
puberum. post gl. ibi. C. si aduer. vēdi. volens illam auth. esse iu-
ris antiqui correctoriam fauore animę, ne aperiatur via periu-
rijs. & loquitur in pubere iurante super contractu, vt extenda-
tur etiam ad impuberē doli capacem iurantem super quasi cō-
tractu. quia vtrobiq; versatur periculum animę. & illud dictū
alleg. Ioan. in d. auth. similiter. in 19. speciali circa vltimas vo-
luntates. in articulo, an filiusfami. possit testari ad pias causas in
aduentitijs, in quibus patri acquiritur vsusfructus facit singula-
re dictum Ioan. Calde. in c. series. de testi. vbi tex. illum volentē
publicatis attestationib9 posse produci testes pro validitate ma-
trimonij, & hoc fauore animę, ne matrimonium legitime cō-
tractū dissoluatur, extendit, similiter vt possint produci ad ma-
trimonium dissoluendum, quia vtrobiq; videtur versari peri-
culum animæ, ne coniuges illegitime in matrimonio inualido
perseuerent, & sequuntur ibi cōiter doc. facit quod dicit Imo.
in c. fin. de præscri. vbi voluit, qđ quamuis tex. ille loquatur in
56 actione reali † quod malefidei possessor aduersus eam præ-
scribere non possit, & hoc fauore animæ, vt ibi habetur, dicit
extendendum etiam ad actionem personalem, quia vtrobiq;
versatur idem periculum animæ. de quo per Bar. & alios in l. se-
quitur. §. qui viam ff. de vsucapio. facit singulare dictum Ioan.
And. in ca. ex tenore. extra qui fil. sint legit. quod licet. c. fi. de
clandę. despon. vbi vult, quod coniuges, qui scientes contraxe-
runt illegitima sponsalia, non excusentur, quamuis matrimo-
nium. palam & in facie ecclesiæ contraxerint, & loquitur quā-
do sciebant impedimentum consanguinitatis subsistere, vt in-
telligit ibi Gofr. tamen ex quo illud capitulum emanauit in fa-
uorem animarum. vt illegitima coniugia fugiantur, extenda-
tur etiam, quando coniuges sciebant aliud impedimētū subsi-
stere. quia vtrobiq; versetur periculum animæ sequūtur scrib.
in d. ca. ex tenore, facit quod voluit Io. And. in ca. 1. de homicid.
in 6. quod licet tex. ille sit pęnalis. & loquatur de principe tamē
quia emanauit in fauorem animæ ex paritate rationis fiet extē-
sio ad principem maximi gradus, facit qđ pulchre dicit Host. in
c. 2. de diuor. vbi propter fornicationem separatur matrimoniū
nam secundum eum debet intelligi tam de carnali quā de spi-
rituali, vt quia incidit in hæresim & hoc fauore animæ. facit qđ
57 vult gl. in ca. quamuis. de vsur. in 6. † facit qđ voluit Abb. in c. 2.
de diuor. in fi. ꝙ in materia pęnali verbum generale intelligitur
largo modo, si dispositio tendit in fauorem fidei: facit gl. in c. si-
cut cuncti. de elec. in 6. & ista tene menti. de isto fauore animæ
alias etiam limitationes ad materiam istam vide per Anto. de
But. in c. terminarum. 11. & 12. fallen. de consuetu. per do. in c. 1.
de tēp. ord. in 6. cum alijs con cor. per Alexā. alle. & vnum adde,
ꝙ nunquam fiet extensio ad casum non expressum ex rationis
identitate in materia fauorabili, quando casus ad quem fit ex-
tensio, nō est ęque fauorabilis cum expresso. gl. no. in c. in fidei
fauorē. de hære. in 6. & dixi in repe. mea in rub. huius ti. & quā-
uis forte glo. illa in casu suo non sit vera, quia imò causa accusa-
tionis est ita fauorabilis sicut inquisitionis, vt per Barto. & omnes
in l. 2. §. ex pu. ff. de tute. & Bal. in l. ea quidē. C. de accu. cū alijs
concor. alle. per Alexā. & illam reprobat Archi. ibi, & Ro. in re-
pe. auth. similiter in 19. Fal. tamen credo suam decisionem fo-
re veram. quia ex quo casus ad quem fit extensio, non est æque
fauorabilis cum expresso, satis datur intelligi, ꝙ vtrobiq; nō est
58 eadem ratio. † Secundo collige ex dictis per Bart. ꝙ iura distin-
guētia seu limitatiua, quæ exorbitatiua appellantur, possunt ex
tendi ex paritate rationis. ita procedit glo. nostra hic & in c. quæ
a iure cōi. de reg. iur. in 6. sed hæc doctrina ita simpliciter intel-
lecta nō est vera, quia falsum est dicere simpliciter, ꝙ iura exor-
bitantia ex paritate rationis extendantur. hoc est contra text. in
c. consti. de regula. in 6. iuncto. c. cū solum. e. ti. & iuncto. c. quæ
a iure de reg. iur. in 6. & l. si vero. §. de viro. inf. eo. & l. ius singu-
lare. de leg. cū sim. & quamuis Abb. in c. cum dilecta. de confir.
vti vel inuti. §. nos illud ponderet ibi casum, ꝙ iura exorbitātia
nōn extenduntur ex paritate rationis, sicut neq; correctoria iu-
59 ribus proxime alle. † Limita primo non procedere, quando lex
exorbitans esset fauorabilis vel pia. nam tunc ex idētitate ratio-
tionis extēdi poterit. ita procedit gl. nostra hic. & in d. c. quę a iu-
re cōi. ꝙ confirma pluribus gl. & primo per gl. in l. 1. C. de his q
an. aper. tab. vbi gl. tex. illum specialiter emanatum fauore filio-
rum & disponentem vt hæreditatem paternam ex testamento
eis delatā & non aditam transmittat, extendit etiam qñ esset de
lata ab intestato. ad idē gl. in auth. præterea. C. vnde vir & vxor.
vbi tex. illum inductum fauore coniugis inopis vt succedat cō-
iugi præmortuo in certa portione vna cum liberis, extēdit etiā
vt succedat, quando non extarent liberi, sed parentes coniugis.
facit glo. in l. 1. C. de iur. & fac. ignorā. vbi tex. illum emanatū in
fauorem militis vt possit opponere exceptionem peremptoriā
post sententiam, ex paritate rationis extendit etiam ad militem
celestis militię. iuxta no. per gl. in l. miles. ff. de re iud. Ad idem
pro hoc facit bonus casus in l. 2. per quas perso. nob. ius acquir.
facit ꝙ not. scrib. in auth. res quę. C. cōmunia de lega. ꝙ sicut res
subiectę restit. possunt alienari in casu alimentorum vel pro re-
demptione personæ. facit gl. q hic alle. Alex. in l. posth. el. 1. ff. de
li. & posth. & dicas gl. no. quia optime seruiūt ad nostrū propo-
60 situm. Et ampliando istā limitationē dicas, † ꝙ iura exorbitātia
extenduntur si faciliora sunt, non considerato ꝙ ex parte alte-
rius tractarē de pęna. ita procedit gl. in l. 2. §. si mater non petierit
in ver. qđ si curatores. ff. ad Tertul. vbi voluit qđ licet dispositio
illius. § sit pęnalis. ex parte matris, ut priuet eam successione fi-
liorum, si eis non petierit tutorem, tñ ex paritate rōnis, extēdit
et si nō petijt curatorē. quia dispositio illa principaliter emana-
uit in fauorē filiorum. hoc tñ intelligas, qñ pęna nō erat grauis
vt amissio successionis, vt ibi. sed si pęna foret grauis, puta infa-
mię, tunc bene impeditur extensio. l. fi. C. de interdi. matri. iun-
cta l. isti quidem. cū gl. ff. ꝙ met. causa. vt sequitur hic Alex. tñ ꝯ
istud stringit tex. in l. libertum. §. senatus de ritu nup. ubi dispo-
sitio illa senatuscon. prohibētis puellam in matrimonio cum
tutore vel eius filio copulari irrogabat penā infamiæ. l. si testa-
tor. C. de interd. matr. & tñ fit extensio ad hæredes etiam extra-
neos ex paritate rationis. d. §. senatus. ergo bene cogitabis, & sic
ex prædictis habes vnam restitutionem ad dictam fallentiam,
vt non procedat, qñ ex parte alterius tractaretur de graui pęna.
61 † Secundo restringe non procedere, quando tractetur de præ-
iudicio alterius pię causę & fauorabilis, nam tunc impediretur
extēsio. ita voluit gl. sane intelligenti. in c. quæ a iure. de reg. iur.
in 6. & in c. constitutionē. de regula. eo. li. volentes, ꝙ dispositio
cle. dudum. §. verum. de sepul. quæ vult qđ ecclesia parochialis
possit retinere quartam de relictis fratribus prædicatoribus vel
minoribus, non extendatur ad fratres mēdicantes. vel alios re-
ligiosos, vt de eis relictis possit quartam detrahere, dato ꝙ vtro-
biq; videatur eadē ratio, sed ideo hoc est, quia si extenderemus
istam dispositionem inductam in fauorem eccl. paro. hæc ex-
tensio tenderet in præiudicium alterius piæ causæ. ꝙ esse non
debet quia pia causa non vtitur priuil. contra piam causam. §.
sed hoc de præsenti. in auth. de sanctis. episc. facit tex. in l. sed &
milites. ff. de excusa. tuto. & istas gl. ita declarat Ioan. in d. auth.
similiter in 110. fallen. sequitur Alex. hic per rationem. d. §. sed
hoc de præsenti. tamen dicit quod glo. præallegatę non faciunt
ad propositū, quia dispositio. d. cle. dudum. erat correctoria iu-
ris cōis. & ideo non debuit iudicari fauorabilis. & propterea nō
extendenda ad casus similes, istud tamen dicit restringendum
non procedere, quādo esset maior fauor extensionis quam re-
strinctiionis. nam tunc fiet extensio ex paritate rationis etiam
ad aliam causam pariter fauorabilem. ar. l. verum. §. fi. cum seq.
ff. de mino. & hæc sufficiant quo ad istā principalem limitatio-
62 nem. † Secundo principaliter limita, ꝙ licet lex exorbitans seu
limitatiua odiosa ex paritate rationis non extendatur, tamē ex
maioritate extendi poterit, pro hoc adduco glo. in l. transigere.
C. de transac. vbi tex. excipit vnum casum in quo transigere nō
licet. l. in crimine adulterij & gl. ibi extendit ad crimen raptus
ex rationis maioritate. & illam exclamat Bal. & Sal. pro statuto
disponente, ꝙ de crimine possit fieri concordia excepto furto
ꝙ ex maioritate rōis fiet extensio ad robariam stratę, quia ma-
ius delictum est. refert Archi. in c. statuta canonum. in 86. col.
in articu. an statuta recipiant interpretationem extensiuam, de
constitu. si autem non appareat an lex limitans sit fauorabilis
vel odiosa, dico qđ non poterit extēdi ad casus similes. pro hoc
adduco quod voluit Bal. in l. 1. §. excipiūtur. in fi. ff. de ferijs. vbi
dixit, ꝙ si statuto caueatur, qđ tempore messium nō reddatur
ius nisi in tali & tali causa, qđ non poterit reddi in causa simili
nō exceptuata. & idem dicit post Raph. in l. ita nobis pudor. C.
de adul. volens, qđ si statutum dicit, ꝙ contra instrumentū non
possit opponi nisi talis & talis exceptio qđ non poterit opponi
alia similis non expressa, & dicit ita de consuetu. obseruari. &
idem voluit Bal. in l. item vidēdum. §. fi. alias incipit sed si lege.
§. item videndum. ff. de petitio. hære. & idem voluit Are. cons.
106. de quo etiam per Bart. in l. 1. §. patur. ff. ꝙ vi aut clā. Collige
63 tertio. ex dictis Bar. an & quando dictio † taxatiua impediat ex-
tensionem ad casus similes. & in hoc Bar. tres videtur depone-
re conclusiones. Prima est, qđ dictio taxatiua indistincte nō ex-
cludit extensionē, quæ per aliam legē fieret. l. ob ęs C. de præd.
min. l. serui nomine. ff. de vsu. l. contractus. ff. de reg. iur. cū sim.
& est verissima conclusio communiter approbata pro qua be-
ne facit quod not. Bar. in l. 2. §. cum Titio. de adimen. leg. Quod
si statu. disponat, quod vulnerans in pęna puniatur in mille, &
alio statuto caueatur, quod puniatur in quingentis tantum qđ
nihilo-

nihilomi. punitur in mille. quia per dictionē (tantum) videtur
correctum aliud statutum. allego. gl. in d. l. ob æs. pro quo vide
in capit. inter alia. & quod ibi per scrib. de immu. eccl. & bon.
tex. gl. & scrib. in l. 1. C. de bo. pos. contra tab. sequitur Alex. in d.
hic. Et subde, quod sp dicitur fieri extēsio per legē, quando ca-
sus ad quē vis extēsionē facere, alias p legē casui expresso repe-
riebatur æquiparatus. ita pulchre Paul. in l. si mora. per illum
tex. & glo. sup. coniuncta l. quod Nerua. ff. depos. videtur n ista
esse quædam extēsio passiua, quæ fit virtute regule resultantis
ex æquiparatione facta a iure antiquo, quo casu sp fit extēsio.
vt per glo. in d. l. si quis seruo. C. de fur. & dictum fuit supra &
ita transit Aret. in d. l. si mora. & illud expresse voluit Bartol. in
hac q. cu. lom allog. l. 1. §. sed vt planius. C. de rei vxo. act. & est
64 glo. in l. contractus. ff. de regul. iur. † Secunda est concl. quod ta
xatiua apposita in lege casum fauorabilē vel pium continētē,
non impedit extēsionē ad casus similes. glo. in l. illud. C. de sac.
san. eccl. & sequitur Bar. hic & communis schola. & idē voluit
Bar. in l. [illegible] ff. de vsuca. & Ro. in l. non est. §. dato. de interr.
quicquid dixerit ipse in rep. auth. similiter. in 19. fal. & text. in l.
1. de pat. qui fil. distra. C. vbi sin eum lex illa principaliter fuit in-
troducta in fauorē patris, vt ex causa victus possit filium aliena
re. & tñ gl. vult & communiter scrib. q impediatur extēsio ad
casus similes. & est gl. in d. l. illud. vt ibi per eum. non recedas a
65 r. opi. quæ communis est. † Tertia est concl. q taxatiua apposi-
ta in lege continēte odium impedit extēsionē ad casus similes
tex. iunc. gl. in d. l. 2. C. de patri. qui fi. distra. & communiter se
quūtur scrib. Sed nūc insurgit dubitatio, quid si taxatiua est ap-
posita in lege continēte materiā indifferētē, non odiosam nec
fauorabilē, an impediatur extēsio ad casus similes. hęc conclu.
fuit omissa a Bar. & scrib. hic & vī dicēdum, quod impediatur
extēsio. quia de natura taxatiuę est, vt excludātur oēs casus ex
vi verborum non inclusos. l. 2. §. cum [illegible] de adim. leg. facit
quod hētur in l. qui in aliena §. qui libertus. ff. de negot. gest. &
ita voluit Bal. in l. [illegible] nos pudor. C. de adult. & Dyn. in c. in arg.
ff. de reg. iur. in 6. comproba. ex eo quod dicam in simili, quod
dictio taxatiua impedit ius accrescendi inter coh̄ēdes. casus est
singularis in l. Lucius. §. quę habebat. ff. ad Trebel. & ita dicit
Bal. in l. si arrogator. de adopt. & Roma [illegible]
ff. si quis ius [illegible] obtent. per Bal. in l. [illegible] de
[illegible] est casus singularis, q si duobus relinquantur [illegible]
ta, & vnus legatum repudiat, portio repudiata alteri non accre
scit. & ratio est sm Bald. quia legatum alimētorum [illegible]
[illegible] taxatiuam, & propterea impeditur ius accrescendi.
66 allegat tex. in d. §. quæ habebat † Confirmo etiam ex simili, q
taxatiua impedit prorogationē [illegible] Titius est [illegible] ad
cognoscēdum vsq; ad [illegible] & [illegible] supra
non potest iurisdi. primi iudic. prorogari propter vimtē ta-
xatiuæ. ita singulariter [illegible] Bald. in l. certe. §. quando [illegible]
dicamus quod taxatiua impediat extensionē ad casus similes.
In contrarium tamen facit [illegible] l. necessarias. §. si de vē
dendo. ff. de [illegible] act. vbi [illegible] personam hēdis.
quia videtur [illegible] de [illegible]
[illegible] casus [illegible] to-
lum §. tale. [illegible] lib. leg. ad [illegible] optimus casus in C. [illegible]
§. cum aūt natura termini est [illegible] excludat
ab ipso extranea [illegible] quod taxatiua [illegible]
excludat casus extraneos & non similes [illegible]
tut Alc. contra [illegible] vbi voluit quod [illegible] taxatiua de-
nuata non excludat casus similes. quiē [illegible] si
mora. sup. [illegible]
alle. tenet [illegible] partem, q [illegible]
les excludit [illegible] naturalem [illegible]
& 24. dist. [illegible]
§. petent. ff. de publ. & [illegible] Bal. in d. l. [illegible] contra
tab. & Ioan. And. eleganter in [illegible]
67 rans quot modis ponatur dictio [illegible]
bat Aret. ad confi. sing. doctrine Bar. in l. [illegible] §. [illegible]
to. ff. de procu. q si constituat procuratorem ad agend. [illegible]
taxat seu tantum quod virtute [illegible] no
debet. quia per hanc taxatiuam [illegible] prohibitus [illegible] præstet
cautionem de dño defendendo [illegible] de iure [illegible]
§. aut prætor, & propterea [illegible]
prædictis infertur [illegible] esse falsam, [illegible]
[illegible] consequentiam [illegible] taxa-
tiua nō debet [illegible] excludere. facit tex. in l. [illegible] gatū. & [illegible]
ad rem immobile [illegible] procu. [illegible] tamen [illegible] q posset al
[illegible] doctrina Bar. in casu suo. quia si [illegible] taxatiua nō excluderet
[illegible] nihil operaretur. [illegible] ex hoc in-
fert, q [illegible] dictio (tñ) excludit casus similes, q alias nihil ope
raretur. sed certe quamuis Aret. ita in terminis istam opi. te-
net, penes me est multū dubia, per ea quæ superius adduxi: ex
quibus probari vī, quod imò taxatiua casus similes excludit. &
fortius stringit, nam exceptio dicitur habere in se tacitam taxa
tiuam. quia exceptio firmat regulam & c. l. nam quod liquide.

ff. de pen. leg. c. 1. de coniug. lepro. tñ exceptio in materia indif-
ferenti excludit extensionem ad casus similes, vt sup. vidimus.
ergo multo magis hoc debet facere taxatiua expressa. cogita-
bis, quia casum non bene reperio dilucidatū. cetera in materia
extensionis non aggredior, quia nostri non est farrago libelli.
68 † Vltimo collige ex dictis Bar. cit. si. q dos nō solū est fauorabilis,
sed pia pro quo facit tex. i l. cū his. §. si mulier. ff. de cōdi. indeb.
not. Bart. in l. si ego. in prin. ff. de iur. do. & pro veritate dicas vt
dicam in legato alimentorū. nam aut fit diuiti, & non censetur
pium. aut pauperi, & tunc sic. Bart. in l. alio. ff. de ali. & ciba. leg.
Roma. in repet. auth. similiter in pri. 1. vbi istam distinctionem
69 firmat in terminis nostris. sequitur hic Alexā. † Collige ex di-
ctis per Bar. in 9. q. offerens vxori maritus fideiussorem de do-
te conseruāda & restituenda nō auditur, vt eam excludat a re-
medio istarū. ll. & ita firmauit glo. in d. l. vbi adhuc. quia reme-
dium istarū. ll. non solum emanauit, vt mulier reddatur de do-
te secura, sed vt ex ea possit fructus colligere pro sui & filiorū
substentatione. d. l. vbi adhuc. sed p huiusmodi cautionem nō
prouidetur suæ sustentationi, ergo, & ita pertransit Cep. in d. l.
vbi. Confirmans, quia non est æquum mulierem se cōmittere
fragilitati. l. cogi. §. si pater ver. 3. quęrit & l. qui ita §. 1. ad Treb.
& idem tenent magis cōmuniter canonistæ in d. c. per vestras.
cum alijs concor. hic per Alex. in 19. col. alleg. Contrarium te-
net Ro. & Ang. hic per tex. in d. c. per vestras. & quāuis Ale. re-
spondeat dicens, quod ille tex. facit mentionem de remedio sa
tisdationis per maritum offerendo, tamen non videtur velle,
quod mulier satisdationem cōpellatur accipere. imò dicendū
70 est quod non. † quia quando creditori plura remedia cōcedun
tur, electio spectat ad ipsum. l. quod in hēdē. §. eligere. ff. de tri-
bu. per Bar. in l. cum proponas. C. de transac. sed hęc solu. est de
directo contra illum text. ibi enim Papa dirigit verba ad iudi-
ces dicens, mandamus quatenus dotem assignari faciatis sub
ea qua potest cautione, vel saltem alicui mercatori committi.
& sic illa remedia non committuntur in elect. mulieris neque
viri, sed iud. eis arbitrio, qui habeat examinare, an maritus suf-
ficientem possit præstare cautionem. & si non pōt, mandet do
tem sequestrari. vnde si maritus idoneam offerat cautionem,
vī expresse sentire textus quod dotis exceptionem euitabit.
71 † & pondera, quia tex. ille loquitur, quando maritus agebat ad
dotem. & vult. quod præstando fideiussorem de dote conser-
uanda. possit dotem obtinere. ergo multomagis præstando fi-
deiussorem debet posse eam retinere. quia facilius permittitur
retentio, quam actio cōcedatur. l. si in area. ff. de cōd. inde. c. cui
damus. de reg. iur. li. 6. non videtur etiā bona alia solutio, quam
sentit Ale. hic, quod ille tex. procedit, quādo a prin. mulier scie-
bat virum inopem esse. quo casu satis est, quod fideiussorē præ
stet. nā hæc solutio similiter est falsa. quia mulier ex sua sciētia
non potest sibi præiudicare in remedio istarum. ll. vt sup. con-
clusum fuit. Item non apparet ex illo tex. quod illa paupertas a
prin. subesset. vnde tex. ille optime contra cōem sniam stringe
re vī & cum ista opi. pertransit Anton. hic ponderans text. in
d. l. vbi adhuc. ibi, vt potuisset, si matrimonium dissolutum es-
set. vbi formaliter vult tex. quod viro ad inopiam vergente mu
lier potest agere ad dotis rep. sicut si matrimonium foret disso
lutum. sed soluto matri. maritus offerendo cautionem de do-
te restituenda tempore suo eam excludit a repetitione. vt j. ea.
l. §. quoties. ergo idem est dicendum, quando agit ad dotis re-
petitionē propter vergētiam mariti ad inopiam. in hac q. sic di
cēdum putarē, quod aut maritus est inops, tamen est honesta.
& prouida persona, in quo nō subsit suspicio de dilapidatione
dotis. & tunc offerendo satisdationē de dote conseruanda de-
beat excludere mulierem a repetitione dotis. quia isto casu vi-
dentur cessare rationes, propter quas lex vult dotem vxori re-
stitui. cessat enim suspicio dilapidationis dotis, tamen quia ha-
bet fideiussorem, tum quia persona mariti est honesta & pro-
uida. in quo magis præsumendū est, quod ad pinguiorē deue-
niat fortunam, quam ad deteriorem descendat paupertatem.
l. defunctus. C. arbi. tut. cum simi. neq; isto casu mulieri simpli
citer dicitur se committere fragilitati cautionis, sed etiam se
confidere in viri sui legalitate, & isto casu diffidere de mari
to esset ei iniuriam facere. & ita formaliter videtur velle text.
iuncta gl. in d. c. per vestras. maximè in ratione sui dum dicit, cū
ergo satis creditum dotis possit ei committi, cui creditum est
corpus vxoris. Item alio respectu nō dicit posse allegare, quod
non vult se committere fragilitati cautionis, quia omnino mu
lier dotem exactam tenetur deponere, vt ex eius fructibus ip
se maritus & eius filij competens recipiant solatium. d. ca. per
vestras. & d. l. vbi. & sic omnino dos est committenda fragilita
ti cautionis, & vxor solum fideiussorem. & non maritum ha
bebit obligatum. vnde multo fortius est dicendum, quod in
casu isto debebat excludi a repetione per cautionem a marito
præstitam, cum maritum, & fideiussorem pro dote sit habitu
ra obligatum. isto etiā casu satis est prouisum sustentationi mu
lieris. ex quo pręsupponimus maritum probum & honestum
& fructus

& fructus dotales male nō consumptum, vel possemus di-
cere, quod etiam ista cautione debebit cauere de fructibus do
t. sin onenbus matrimo. conferendis. Sed si maritus inops est
suspecta pesona & dilapidator, tunc dicendum est, vera esse
communem sententiam, quod mulier non excluderetur a re-
medijs istarum. ll. propter satis. quia proprie isto casu succedit
illa regula, qđ res fragilitati cautionis non est committenda.
§. nouissime. insti. de suspe. tuto. & quia isto casu non esset be-
ne consultum sustentationi mulieris & filiorum. & satis mo-
lestum esset quotidie conqueri fructus dotales in onera ma-
trimonij non consumi. & ita saluetur communis sententia. &
hanc concordiam satis videtur sensisse Imo. sup. in 6. q. Nunc
descēdo ad questiones Bart. in hac secūda parte principali &c.
72 † Collige ergo ex dictis eius in prima. q. quod licet dos profe-
ctitia est parua, filia non possit agere contra maritum ad ino-
piam vergentem sine consensu patris. §. illud. in auth. de equa
li. dot. tamen fallit, quando pater est ita pauper, ꝙ si dos perde-
retur, denuo filiam dotare non posset. Nā poterit agere absq;
eius consensu. sequitur Bal. Ang. Raph. Alex. & communiter
scrib. cum concordantijs hic per eum alleg. & per glo. & scri-
ben. in l. 2. §. quod si in patris. sup. eo. Collige ex dictis Barto. in
73 2. q. secundę partis, † ꝙ dos magna vel parua iudicatur ex qua-
litate personarum. & sic istud totum remittitur arbitrio iudi.
facit quod no. Bar. in l. admonendi. ff. de iureiur. & in auth. nisi
breuiores. C. de senten. ex pericu. recitan. facit quod vidimus
sup. post Bar. quod pauper vel diues æstimatur arbitrio iudicis
facit quod voluit Ioan. And. in c. fi. de dona. quod quando do-
natarius dicitur intulisse magnum damnum in rebus donan-
tis, iuxta l. fin. C. de reuoc. dona. & d. c. fi. statur iudicantis arbi-
trio, quod dicatur maius vel minus. facit glo. in c. fi. de re iudi.
in 6. quod causa an dicatur magna vel parua, statur iudicantis
arbitrio. no. in c. de appellationibus de appellat. facit quod di-
xit Bald. in c. constitutis. eod. titu. quod statur iudicantis arbi-
trio, quæ delicta dicantur grauia. de quo etiam per Alex. cons.
2. in secundo volum. facit quod dicit Bart. auth. minoris debi-
tor. C. qui da. tut. pos. quod statur iudicantis arbitrio, quod de-
bitum dicatur paruum vel magnum. Bald. in l. 1. C. si aduer.
p. g. vendi. ꝙ statur iudicis arbitrio quādo minor dicatur pas-
sus magnum detrimentum. sequitur Alexand. consi. 67. in 5.
volum. & de isto iudicis arbitrio possem tibi plura adducere,
74 sed pro nunc breuitatis causa omitto. † Collige ex dictis Bart.
in 4. q. quod in dote profectitia viro ad inopiam vergente non
solum filia potest contra virum actionem mouere, sed etiam
pater. & ita magis communiter pertrāseunt scriben. per ratio
nes supra allegatas, & pro hoc adduco tibi casum in. §. illud.
versic. si autem. ibi. ille autem neq; mouit. in auth. de equali.
dotis. intellige tamen esse verum quando dos erat communis
patris & filię, sed si pater esset stipulatus dotem sibi reddi. an
tunc possit agere ad dotem viro ad inopiam vergente pendet
75 ex infra dicendis in 5. q. & ita Imo. hic. † Collige ex dictis Bar.
in 5. q. quod si mulier est stipulata dotem sibi reddi in casu so-
luti matrimo. nihilo. marito vergente ad inopiam contra ip-
sum agere poterit remedijs istarum. ll. quia mulier etiamsi ex
presse vellet renunciare remedijs istarum. ll. non posset vt. su-
pra vidimus. & ideo multominus debet posse tacite stipulan-
do dotem sibi reddi in vnum casum, & ex hoc tolluntur om-
nia quæ adduci possunt in contrarium. l. tex. in l. si cum dotē.
& in l. fi. C. de pac. cōuen. hic per Bar. alle. & in illis iuribus sti-
pulatus in vno casu in alio poterit sib præiudicare. quod secus
est in casu nostro. & hæc videtur melior solutio que dari pos-
sit. nec est necesse intrare intellectum d. l. si cum dotē. de quo
hic disputat Barto. qui an bene loquatur, pendet ex dictis per
76 Imol. & scrib. in d. l. si cum dotem dic vt ibi. † Collige ex dictis
per Barto. in 6. q. quod si extraneus qui dedit dotem, pro mu-
liere pactus est dotem sibi reddi soluto matrimonio quod vi-
ro ad inopiam vergente ad dotem agere non poterit, sed de-
bebit agere ipsa vxor. & ita sentit glo. hic. fortius voluit Barto.
hic. & apertius in seq. quæstio. ꝙ etiam si extraneus esset stipu.
simpliciter dotem sibi reddi. quod etiam isto casu viro ad ino-
piam vergente ad dotem agere non poterit. & habet in se ra-
tionem. nam extraneus stipulans dotem sibi reddi, videtur sti-
pulari in casu quo dos non habet amplius inseruire oneribus
matrimonij. isto casu proprie dicit reddi. sed in casu quo agit
ad dotem propter vergentiam mariti ad inopiam, non dicitur
dos proprie reddi, cum adhuc habeat inseruire oneribus ma-
trimo. d. l. vbi adhuc. & propterea tanquam in isto casu extra-
neus non censeatur stipulatus dotem, nō debet posse agere.
Sed in isto casu omisso videtur dotem mulieri donasse. iuxta
tex. in l. 1. §. accedit. C. de rei vxo. act. & l. si cum dotem. in prin.
§. 1. sup. eo. & consequenter isto casu fingitur mulier stipulata
sibi dotem reddi. iuxta dispositionem tex. d. l. 1. in princ. vnde
mulier isto casu debet posse agere ad exactionem dotis actio
ne de dote seu ex stipulatu. & ita dicebat Alexan. hic & ex hoc
silex, quod dicit Paul. & Rapha. dicentes, quod isto casu non
reperiebatur qua actione mulier agere posset. & ideo dicebāt
necessarium fore iudicis officium, vt hic per Alexand. col. um.
77 5. † Secundo collige ex dictis per Bartol. qđ actio ex stipulatu
competens extraneo pro dote restituenda bo. fi. est. seu in hoc
contrarium tenuit Barto. & communis schola in l. de diuisio-
ne. sup. eo. & ibi communem opi. sustinui respondendo ad ra-
tiones Bart. dic vt ibi. Tertio collige quod remedium l. in om-
nibus. ff. de iudi. non solum competit in actionibus bo. fi. sed
78 stricti iur. de quo plene fuit dictum in l. 2. supra eod. † Quarto
collige ex dictis Bartol. quod quando extraneus stipulatus est
dotem sibi reddi soluto matrimonio, licet viro vergente ad
inopiam non possit agere remedio istarum legum, poterit ta-
men compellere virum ad sibi cauendum de dote reddenda
in casu restitutionis dotis remedio. l. in omnibus. ff. de iudi. &
communiter sequuntur scriben. & ex hoc inferebat Imol. ad
limitationem sideiussio. da. den. quod licet vxori non posit da-
ri sideiussor pro dote restituenda, vt per Barto. inf. ea. l. §. quo-
ties. tamen extraneo qui stip. est dotem sibi reddi, dari poterit.
& confirmatur ratione sin eum. nam ideo mulieri dari non
potest, quia ex hoc posset oriri perfidia inter virum & vxo. sed
hæc ratio cessat inter maritum & extraneum, ergo quod mi-
hi satisfacit. Sed tu pondera vnum secundum do. Anton. hic.
nam Bart. & communis schola vult, quod quando extraneus
dedit dotē pro muliere, & stipulatus est eam sibi reddi soluto
matri. quod in casu inopiæ mulier poterit agere contra, mari-
tū ad repetitionem dotis remedio istarū. ll. extraneus aūt, cui
est dos restituenda, poterit sibi consulere remedio. l. in omni-
bus. ff. de iudi. & sic considera nam Barto. & cōis schola videt
sentire, qđ isto casu maritus duplici molestia fatigabitur, per
vxorē remedio istarū. ll. per extraneū remedio. l. in omnibus
qđ videtur durū propter paupertatē. Pone qđ vxor egit reme
dio istarū legū, & dotem sibi restitui obtinuit, certe videt qđ
non possit competere extraneo remedium. d. l. in omnibus.
nā non aduersus maritū, qm̄ ex quo dotē vxori restituit, ad qđ
ipse cauere debet de dote restituenda. item neq; aduersus mu
lierē debet agere posse, qm̄ ipsa ei non tenet aliqua obligatio-
ne neq; legali, neq; conuentionali. Itē si presupponas, quod
ipse extraneus primo contra maritū vergentē ad inopiam ege
rit remedio. d. l. in omnibus. & obtinuit sibi caueri de dote re-
stituenda, absonū videtur dicere, qđ postmodū mulier possit
agere contra ipsum remedio istarū. ll. quia natura cautionis
per ipsum præstite solet parerē rest. facultatem. l. fideiussor. §.
fi. ff. qui satis. cog. & propterea dicebat Anto. quod satis vide-
batur sibi æquū, ꝙ ex quo mulier egit remedio istarū legū ex-
traneus amplius contra maritū remedio. l. in omnibus agere
non possit. & econuerso si primo egit extraneus remedio l. in
omnibus. mulier non debet posse agere remedio istarū. ll. Sed
non recedas a cōmuni sententia. & dicas, quod si mulier pri-
mo egit cōtra maritū remedio harū. ll. si quidem ipsa sit per-
sona suspecta, potuit dicere maritus, qđ vult dotē sequestrari.
iuxta tex. in l. si cū dotē. § si autem in seruissimo. s. eo. & c. per
vestras. de dona. inter vi. vnde si postmodū per extraneū con-
ueniatur ad cauendū remedio. l. in omnibus. poterit ei loco
cautionis cedere actiones contra sequestrū. & sic duplici onere
non fatigabitur. Si vero mulier, quæ egit remedio harū legū
sit diues, & non suspecta persona, & sic obtinuit dotē sibi red-
di. tunc similiter maritus postmodū conuentus per extraneū
remedio. d. l. in omnibus. cedet extraneo actiones contra mu-
lierem in casu solu. matri. & sic duplici non fatigabitur onere.
Si vero extraneus prius egit contra maritū remedio. l. in om-
nibus. & postmodum mulier agat contra ipsum remed ū ha-
rū. ll. & tunc cum sol. matri. dos ei non veniat restituenda, sed
extraneo, & sic non probat mulier timere de amissione dotis
satis erit, quod maritus eam faciat securā de fructibus dotali-
bus in oneribus matrimo. consumendis. & sic maritus dupli-
ci onere non grauabitur. & istud mihi equitatem habere vide
79 tur. † Collige ex dictis Barto. in 7. q. secundę partis. ꝙ si extra-
neus vel pater stipuletur dotem sibi reddi in omnem casum
& euentum dot. restituendę, quod non censebuntur stipulari
in casu vergentiæ mariti ad inopiam, quia iste non videt pro-
prius casus restituende dot. vt hic per ipsum. Quod confirmo
nam illa non videtur vera restitutio, quæ non fit etiam quo ad
causam fructuū. l. fi. in fi. ff. de ver. sign. l. videamus. §. in Fauia-
na. ff. de vsur. sed hęc resti. dot. quæ fit in casu inopię non fit
quo ad causam fructuum, quia dotales fructus adhuc habent
inseruire oneribus matri. d. l. vbi adhuc. ergo hæc non reputa
batur vera dotis restitutio. & ideo cum verba stipulationis de-
beant proprie & vere intelligi. l. quicquid astringende. ff. de
verb. ob. ad istum casum non extenditur stipulatio. & per istā
rationem reperio Alexand. consi. 142. in 5. volum determinā-
tem quod si statutum disponit in casu dot. restituende, quod
non comprehendit casum, in quo per viri inopiam veniat re-
stituenda. quia non videtur verus casus restituende dotis. &
per hæc cessat ratio Imol. & Anto. contrarium tenentiū. quia
secun-

secundum eos negari non potest, quin iste sit casus restituendę dotis, quamuis habeat inseruire oneribus matri. Sed ex prædi-
80 ctis patet, qđ hæc non est vera dotis restitutio. † Ego autem in isto passu puto item sic dicendum, qđ aut sumus in patre stip. do tem sibi reddi in omnem casum & euentum dotis restituen de. & [illegible] stip. in casu [illegible]. Nam verba sti. [illegible] debent interpretari secundum naturam contractus super quo interponuntur [illegible] l. si vno §. loca [illegible] ff. de præscript. verb. l. si stipu. ff. de verb. stipu. [illegible] Sed natura contractus dotis est [illegible] vt viro ad inopiam [illegible] pater posset agere ad dot. restitutionem, sicut & ipsa [illegible] agere potest, vt vidimus in q. [illegible] Et hoc etiam conuenit qual [illegible] videatur dotem reddi stipulatus, cum ad ipsum pertineat [illegible] dotis ex quo [illegible] habet [illegible] vt in auth. sed quamuis [illegible] ergo merito videtur dicendum, quod verba stipulationis [illegible] casum extendi debeant. [illegible] ipsa mulier [illegible] dotem [illegible] casum & euentum restituendæ dotis, virtute huius stipu. [illegible] inopię posset agere contra maritum ad dotis restitutionē, quia in persona mulieris [illegible] est casus rest. [illegible] per Bart. [illegible] ratione videtur dicendum [illegible] patre stipulante, quia [illegible] viro [illegible] ad inopiam [illegible] casus dotis [illegible] in eius personam [illegible] in dote profect. non possit [illegible] casus re [illegible] in persona filiæ, quin [illegible] in persona patris, vt vidimus in 4. q. & ita [illegible] opi. Imo. & [illegible] Aut vero sumus in extraneo stipulante, & tunc secus [illegible] contractus hoc non suadet [illegible] ex dispositione iur. [illegible] ipso viro [illegible] ad inopiam ad restitut [illegible]
81 [illegible]

[illegible]

82 [illegible] Vnus est quando [illegible] & Ang. [illegible] Alex. [illegible] inopiam, vt hic per eum. [illegible] contradicētes [illegible] filius [illegible] contra patrem ad restitutionem dotis. [illegible] patrem ex causam aduen- [illegible] C. de bonis quæ libe. & debet [illegible] vsumfructum. Et propterea [illegible] filio, sicut enim ei cō [illegible] aduētitiis per patrem possessis [illegible] ad inopiam vergente, vt dicetur in proxima quæstione post Bart. Et propterea si dos consistat in pecunia, & pater vergit ad inopiam [illegible] dos [illegible] ex quo pater in [illegible] potest filius agere contra patrem remedio l. in omnibus. ff. de [illegible] & poterit sibi satisdari de dote [illegible] quo eius dos veniret restituenda [illegible] mortis patris & filii, cum hodie ex causa aduentitia potest esse [illegible] inter patrem & filium. l. [illegible] ibi no. C. ad Treb. Item in isto casu filius poterit stare cōtra [illegible] iudice, vt pater pro se, vxore, & filii congrua alimenta ministret sicut etiam faciebat anteq. ā vergeret ad inopiam, & vt de iure facere tenetur. l. si quis a liberis. §. non tantum. in glo. magna

de lib. agno. bene facit qđ habetur in l. imperator. in fi. ff. ad Treb. & propterea isto casu cum pater adhuc teneatur subire onera matri, dos apud ipsum remanere debet. & ex hoc cessant rationes per doc. assignatæ, faciunt quæ dicentur in seq. q. Sed modo nunc de vno dubitare contingit, quid si filius seorsum a patre habitet, an cōpellatur pater ei assignare dotem, & quidem videtur dicendū qđ sic ex æquitate d. l. si is. §. [illegible] ff. de iure do. [illegible] ex quo filius habet onera matri sustinere, satis videtur esse æquū, vt dos penes eum remaneat. & ita videtur fuisse de mēte Bar. hic dum dicit, qđ semper filius agendo implorare pōt iudicis officium, vt dos sibi restituatur ex æquitate d. l. si is. vbicunq; [illegible] sed quia dos. hic [illegible] nō tangunt, dic vt p Ang. Imo. & Alex. & [illegible] l. si cū dotem. §. transgrediamur. sup. eo.
83 † Collige ex dictis per Bar. in q. 4. qđ si pr res filii aduentitias male administrat, quo remedio sit ei consulendū aduersus patrē. & dic vt per eum. Inquantum tū vult qđ si res aduentitię cōsistant in pecunia, & pr ita patrimoniū suū dissipat, qđ timēdū sit, ne filii bona sua fraudentur qđ officio iudicis erit consulendū, vt eorum res salue sint per l. imperator. ff. ad Treb. cum aliis allegat. nam licet Bart. expresse non aperiat quo remedio debeat filius [illegible], tamen tacite ex iuribus per eū allegatis, qđ res aduentitię debeāt [illegible] & ita refert hic Imo. & ita [illegible] in d. l. imperator. & [illegible] Imo. Pau. & Alex. & fuit originalis opi. Io. [illegible] de dona. inter vir. & vxo. §. [illegible] ad fi. & est commu. sententia [illegible] Ro. cons. [illegible] in 4. quęsito & [illegible] administrationem de [illegible] quod pr male [illegible] substātia sua, & nō [illegible] expectare, quod non sit [illegible] quicquid dixerit Bar. in l. cum oportet. §. cum autem. C. de bonis quæ libe. vt ibi per eum. Sed contra [illegible] stringit tex. in d. l. imperatorem [illegible] non poterant. vbi vult text. quod [illegible] pater [illegible] hæreditatem quam grauatus erat restituere [illegible] statim compellitur filio restituere [illegible] quia de iure [illegible] præstari cautiones inter patrem & filium de hæreditate restituenda tempore suo. cum inter patrem & filium in potestate existētem nulla cadat obligatio. d. l. [illegible] nulla. vnde cum [illegible] cesset ista ratio, quia in adgatio [illegible] potest [illegible] obligatio inter patrem & filium. d. l. iubemus. [illegible] satis erit quod pater filio [illegible] de pecunia aduentitia restituenda suo tēpore. & [illegible] Bar. in d. l. imperator dicat quod imò filius non [illegible] & c. Secūdo, si on [illegible] hæreditatem sub cōditione [illegible] compellitur statim hæreditatem [illegible] restitutionem præstando cautionem [illegible] l. si locum a generali [illegible] debet sufficere inter patrem & filium, inter quos minor debet esse diffidentia. l. [illegible] C. ne fid. [illegible] Tertio [illegible] generalis regula quæ est, qđ creditori [illegible] debitorem [illegible] facultatibus, succurratur [illegible] ff. de iudi. l. recipiendo cautionem de debito [illegible] aduenient te tempore. videtur ergo [illegible] in proposito. Non obst. tex. in d. l. imperator [illegible] magis facit in cōtrarium [illegible] quod ille tex. loquitur quā [illegible] dissipabat. hic autē nō [illegible] respondebat Imol. hic. Non [illegible] ille tex. loquitur quā [illegible] rationem filii pro [illegible] reperiatur suspe [illegible] restitui. Sed modo [illegible] administra. & disputamus, [illegible] de rebus restituendis [illegible] impeditur faciendū. [illegible] quemadmodum. de iureiur. l. patre su [illegible] respondebat Imol. [illegible] quod ille tex. loquitur, quando [illegible] qđ talis abusus cadebat [illegible] Item dementi & [illegible] committenda bonorum [illegible] administratione priuan [illegible] hic per Bart. & illum [illegible] tex. intelligit Alexan. in d. l. imperator hoc modo. Non obsta tex. in d. [illegible] quia ille tex. magis facit in contrarium [illegible] si in patris. in ver [illegible] Non obstat etiam glo. in [illegible] quia respondet vt hic [illegible] alle. Bar. in d. l. imperator. [illegible] quę est inter patrem & filiam in [illegible] de dote. Sed in casu nostro in hac administr. [illegible] pater nullam habet communionem cū filio. & sic potest [illegible] hac conclu. contra communem, qđ pr male abutitur [illegible] substantia sua [illegible] si filio offerat cautionem de pecunia aduentitia tempore suo restituenda, euitat dicta [illegible] licet predicta non [illegible] tunc posset procedere. Si tamen pater non posset satisdare, tunc posset procede

commu-

communis stilla, quod ipsa pecunia aduentitia filijs sit restituẽ
da. nec mihi quoquo modo placet, quod isto casu pecunia de-
beat sequestrari. quia ex quo pecu. non potest stare penes patrẽ
absurdum vr, quod magis debeat stare penes extraneum, quã
penes filium, cuius propria est pecunia quicquid dixerit Imol.
hic. & no. Are. in consil. præalle. Isto tamẽ casu fateor, quod de
bebit fieri securus pater, quod habebit vsumfructum illarũ pe
cuniarum aduenti. vt dicetur. & licet hæc in puncto iuris videã
84 tur verissima. † Cogitabam tamen si hę opin. possent reduci ad
cõcordiam hoc modo, quod aut pater cępit vergere ad inopiã
non ex sui mala administratione, sed casu vel fortuna, & isto ca
su dico, quod filij poterunt cõtra patrẽ agere remedio l. in om
nibus ff. de iud & petere ipsis satisdari de pecunia aduentitia re
stituenda. illud enim remedium habet locũ, quandocũq; debi
tor cõditionẽ suam in deterius mutauit. neq; isto casu dicẽdũ
est, quod possint petere pecuniã ipsis restitui. Aut vero pater
vergit ad inopiã ex sua mala administratione, & propter hoc
speramus, quod etiam in futurũ ad maiorem inopiã vergat, &
tunc dico quod poterunt petere pecuniam aduentitiã ipsis re-
stitui. & isto casu proprie habet locũ illa regula, quod quis non
dẽt se committere fragilitati cautionis. §. nouissime. insti. de su
spec. tut. & isto mõ posset procedere cõis snia, quæ vr coadiu-
uari ex ratione tex. in d. l. fi. C. de sen. pas. In puncto tamẽ iur. te
85 nerem quod sup. dixi. † Sed modo nũc quęro, an qñ pater spo-
liatur administratione propter malam administrationẽ bono-
rũ aduentitiorum, an similiter veniat priuandus vsufructu. Et
in hoc breuiter dicas, vt fuit ex mente Imo. in d. consil. 72. in 5.
quæsito. Quod aũt pater dolose male administrat bona filij, vt
ei præiudicet, vel dolose permittit destrui, & tũc venit priuan-
dus vsufructus, & solum sibi reseruantur alimenta. Ratio est,
quia pater grauatus de restituẽdo hęreditatem filio, etiam an-
te tps restitutionis cõpellit filio restituere. quãdo dolose fideic.
administrabat. & sic priuatur proprietate & vsufruc. d. l. Impe.
secundum primã expositionem gl. cõr approbatã. ff. ad Treb.
multomagis propter dolosam administ. debet priuari solo vsu
fr. Aut vero pater non dolose vt filio præiudicet, sed per negli-
gentiam bestialem vt ita dixerim, vel dissolutam bona filij cõ-
sumat, vel permittit destrui, & isto casu non est spoliandus vsu
fru. imò, filius omnia bona aduentitia recuperans tenebitur as-
securare patrem de fructibus ei restituendis, deductis tamen si
bi alimentis, si alias iste filius erit inops. ita no. Io. An. in titu. de
don. inter vir. §. fi. in vltima addi. & Imo. hic. Nõ autem dicere,
quod isto casu filij teneantur ipsas res aduentitias sequestrare
apud mercatorem. iuxta text. in c. per vestras. de don. inter vir.
& vxo. sed satis est, q assecurent patrem alio modo. p prædicta,
& ita no. Are. in loco præalleg. tene menti hęc quia nõ sunt ita
86 per alios declarata. † Collige ex dictis per Bar. in 5. q. quod licet
vxor sit excõicata vel bannita, ita quod non posthe agere ad do-
tis repetitionem ꝯ maritum ad inopiam vergentem, iuxta tex.
in c. intelleximus. de iudi. & in c. pia. de except. in 6. tamen ipsi
filij bene agere poterunt triplici remedio, Primo noĩe matris
tanquã cõiunctę persone ad eorum vtilitatem. Secũdo suo no
mine actionib. vtilib. directis matri eorũ cõpetentibus. Tertio
implorando iudicis officiũ & petendo dotem sequestrari. Sed
certe vr quod ista remedia in puncto iuris nõ subsistunt, vt etiã
dicebat Imo. hic. Et primo nõ vr cõpetere primũ remedium,
quod est fundatũ in eo. quia coniuncta persona põt agere pro
coniuncta ea inuita, quãdo agitur de interesse suo l. 1. 2 & 3. ff.
de lib. causa. l. non tm̃. ff. de app. & pro hoc est tex. quem põde
rat ibi Bar. in l. patri. ff. de min. nã illa iura nõ faciunt ad propo-
situm nostrũ. nam tex. vnde hic, & in l. vbi adhuc, cum sim. per
mittunt ipsi mulieri in casu inopię viri agere ad dotis repetitio
nem demũ eam ita exactam volunt cõseruari pro sustentatio-
ni sui & filiorum. & sic illud interesse filiorũ solũ est in cõside
ratione per legem post dotẽ exactam. vnde fateor, quod dote
per mulierem exactã, poterunt filij pro suo interesse compare
re, & petere dotem sequestrari seu deponi, vt ex fructib. possint
alimentari. tamen dico quod filij non poterunt agere ad dotis
repetitionem, quando in exactione dotis lex solum videtur ha
buisse respectũ ad interesse matris. & non filiorum, facit quod
dicitur inf. in secundo remedio post Imo. Sed in iuribus alleg.
per Bart, non ita secundarie lex considerabat interesse coniun-
ctæ personæ, sed simpliciter. & ista solutio mihi satisfacit. Non
obstat secunda ratio. quod procuratori in rem suam non po-
test opponi exceptio ex psona authoris &c. quia ad hoc respõ-
debat Imo. quod in casu nostro filius non est proprie procura-
tor in rem suam. quia omne commodum restitutionis nõ spe-
ctat ad ipsum, sed solum quo ad aliquod particulare. s. respectu
alimentorum. reliquum vero commodũ spectat ad ipsam vxo
rem & maritum. d. l. vbi adhuc. vel responde, quia illa iura lo-
quuntur in procuratore in rẽ suã, in quẽ trãsiuit exercitiũ actio
nis. sed in filios non transiuit exercitiũ sed solũ exercitiũ est cõ
cessum mulieri, ita tamẽ quod dotẽ pro se & filijs reseruet. nõ
videtur etiam procedere secũdum remediũ. quod isti filij pos-
sint agere nomine suo actionibus vtilibus directis matri cõpe-
tentibus per l. 1. & 2. ff. de mi. quia illa iura loquuntur, quando
alicui nomine meo ad meã vtilitatem est sequestrata actio. nã
illo agere impedito mihi vtilis competit. Sed in casu nostro
actio est quæsita matri suo nomine proprio. licet tex. astringat
ad eam reseruandam pro se & filiorumq; suorum alimentis. &
ita dicebat Imo. hic Non obstat tex. in d. l. seruo legato. §. si te-
stator. cum simil. quia illa iura loquuntur, quando dispositio
fuit collata in alium principaliter propter vtilitatẽ meam. Sed
in casu nostro remediũ istarum legum principaliter emanauit
in vtilitatẽ mulieris. dato quod dotem exactam lex velit cõser-
uari pro vtilitate filiorum. Nõ obstat vltimum remedium, qđ
possunt filij petere dotẽ sequestrari per l. si cum dotẽ. §. si mari-
tẽ in sequissimo. sup. eod. quia illud remedium solum competit
quãdo est suspicio, ne mulier res dotales dilapidet. Ita Imo. vel
dicas quod ibi agens agebat nomine mulieris, quæ pp vitium
furoris agere non poterat. Sed in casu nostro illa sequestratio
nõ põt peti nomine mulieris, exbannitę vel excommunicatę.
quia ipsa neq; per se neq; per procuratorem agere põt. neq; ẽt
filij possint nomine suo petere, quia nõ reperit, qđ isto casu eis
actio competat. & propterea nõ immerito Bar. dicebat qđ qõ
erat dubitabilis. Imo. dicebat quod iuridicũ remedium in hac
mã sibi videbatur, quod si filij egeant, petant sibi alimenta de-
cerni. & si dubitẽt. ne possint in posterum præstari propter ma
lam patris administrationẽ, petant ex officio iudicis prouideri
Ang. in d. l. si cum dotẽ. §. eo aũt tpe sup. eod. & quod habetur
in l. cogi. & in l. harum. ff. si serui. vendit. & in l. ęquissimum. ff.
de vsufru. & sic pondera. nam immo videtur sentire, quod filij
aliquo modo non poterunt agere contra patrẽ ad repetitionẽ
dotis, vel aduersus extraneos possessores, sed solum poterunt
petere per iudicis officium sibi pro nunc, & in futurum de ali-
mẽtis prouideri. Sed certe istud remedium non vr verum, pro
bo, nam aut pater male vtitur substant. a sua vitio prodigalita-
tis, & filij possunt sibi succurrere petẽdo ei curatorẽ dari. Aut
vero patris mala administratio non cadit in vitium prodigalita
tis, & tunc nescio videre, quomodo iudex ad instantiam filio-
87 rum possit patri frenum imponere in bonis suis, † quia filij in
bonis patris eo viuente nullum ius habẽt ẽt in leg. rona. glo. in
l. 1. §. quod si impuberi. ff. de collatio. bono. immo pater posset
si vellet omnia bona sua in mare proijcere. l. quidam in suo ff.
de condi. insti. l. in re mandata. C. manda. & erubescit lex filios
fore castigatores parẽtum. in auth. de nupt. §. & ita. & diximus
10. q. post Bar & sic videtur quod ẽt illud remedium non pro-
88 cedat. Vnde ego putarẽ, † quod isto casu poterit succurri mu-
lieri, & filijs iudicis officio hoc modo. videlicet natura ipsi filij
curabũt iudicẽ facere certum, qualiter pater eorum vergit ad
inopiam. & ex hoc dos matris posset perdi. nam isto casu ẽt per
mulierẽ m lex non petitas poterit suum officium interpone-
re, vt dos restituatur per virũ, & deponatur secundũ remediũ
istarum legũ. Moueor ex no. per Pau. Raph. & cõmunẽ scho-
lam in l. si cum dotẽ. §. eo. aũt tẽpore C. eod. vbi per illum tex.
dixerit, quod in casu dotis iudex potest interponere officium
suum ẽt non petitus. Et ratio est secundum Ale. ibi, quia in do
tibus versatur fauor publicus & pius l. 1. sup. eod. l. cum is. §. si in
ea opi. sit mulier. ff. de condi. inde. sed vbi versatur fauor publi-
cus vel pius, iudex põt ex officio suo etiam non petitus proce-
dere. l. si vacantia. & quod ibi no. Bar. ff. de bo. vaca. lib. 10. & not.
in l. 4 §. & hoc autẽ iudicium. ff. de dam. infect. Ergo merito iu
dex poterit procedere super ista doti. resti. ex officio suo ẽt ad
nullius instantiam. & isto modo posset saluari tertium mem-
brum seu remedium Bar. cogitabis. quia per doc. non dicitur.
Et per hęc sint expedita omnia. quæ concernunt istam secũdã
89 partẽ principalẽ Bart. † Collige ex dictis per Bart. in 1. q. tertiæ
partis, qua actione potest agere mulier ad recuperationem do-
tis viro vergente ad inopiam, & dic vt per eum hic. Sed consi-
dera, quod aut loqueris de iure ffortum, & mulier non habe-
bat nisi actionem personalem de dote, nec alia inuenta erant
remedia. ita procedit noster casus. & text. in l. seruus dotalis. ff.
de manumit. aut loqueris de iure codicis, & sine dubio habe-
bat personalem. & hypothecariam. d. l. vbi adhuc. Sed maius
dubium est, an etiam habeat rei vendicationẽ. & quidem Bar-
tol. hic vult quod sic. quando res dotalis erit talis, in qua po-
terat cadere rei vendicatio, vt cum res consistat pondere, nu-
mero, vel mensura. vt hic per eum. & item sequitur in secun-
da quæstione quartę partis. & sequitur Imol. Alexand. & ma-
gis communis schola hic, & fundatur hęc communis opinio.
Primo per text. in l. vbi adhuc. versic. vendicatio. Secundo pro
hoc ponderat Alexand. hic tex. illum vbi imperator prohibet,
mulierem res per ipsam auocatas posse alienare, ergo ex hoc
datur intelligi, quod vult dominium dictarum rerum esse pę-
nes mulierem. nam facultas alienandi non cõpetit nisi domi-
nis. vt verba intelligantur secundum subiectam mãm & prędi
catum suũ l. insulam ff. de prescr. verbis. l. fundum instructũ. &
ibi no. Bart. ff. de fundo instructo. facit text. in l. Proculus. iun-
cta glo.

ista gloss. ff. de vsufruc. quod si testator granat eum, cui legauit vsumfruc. edium, ne altius eas tollat, quod arguemus ei proprietatem legatam. cum alias vsufructuarius, non possit de se rem fructuariam leuare. & per illum text. dixit ibi Bal. quod si testator, reliquit vxorem vsufru. & grauauit eam, ne possit leuare, arguemur eidem proprietatem relictam. Sed de hac quę
90 stione dicā tibi latius in secunda quæstione quartę partis. † Secundo collige ex dictis per Bartol. an antequam mulier agere hypothecaria possit contra tertios possessores, sit necessaria excussio cōtra maritum. vide Mod. in tractatu de dote, in octaua parte, in pen. priuile. & in 8. & in 24. parte. ita pertransit Ro. hic quamuis dicat alias contra consuluisse, & male, vt ipsemet fatetur. & idem sequitur Ro. hic & adiuuatur ista opi. ex regula generali &c. Et ex hac doctrina Bartol. modo habes colligere vnū, quod est satis notū. quod licet exceptio excussionis dicatur esse de apicibus iuris in l. si mancipium. vbi gl. sing. §. 1. ff. de euictio. & sequitur Bar. in l. fi. ad fi. ff. de condi. inde. & in l. cū quis. ad fi. C. de iuris & facti ignorantia. & idem sequitur Bal. secundum Alexan. hic in d. l. si mancipium. in quibusdam suis apostillis quia cum ista exceptio non concernat facti veritatē, meritò de apicibus iuris, iudicari debet. & ista videtur veritas, quicquid dixerit Ro. hic. qui dicebat glo. falsam per tex. in l. 1. C. de decurio. & in l. moschis. ff. de iure fisci. Attamen ista exceptio poterit opponi in iudicio quo dos petitur vt hic per Bar. pro quo facit quia etiam ista exceptio opponi potest in iudicio quo agitur ad publicam vtilitatem. l. libertus. §. 1. ff. ad Munic. bene tamen fateor, quod sepenumero iste exceptiones cōcernentes apicem iuris non possunt opponi iudicio in quo de publica vtilitate tractatur. l. ita vulneratus. ibi, multa contra iuris subtilitatem pro vtilitate publica recepta & ex hoc habes solutionem ad illum text. quem contra prædicta adducebat Ro. hic. Potes etiam alio modo respondere vt hic per Alex. quod ille tex. loquitur in ea publica vtilitate. quę in puniēdis delictis versatur ne alias eorum impunitas materiam delinquendi pręstet. quæ ratio non habet locū in casu nostro. An aūt exceptio excussionis possit opponi coram arbitro, dic vt per Alexā. hic, qui tenet. quod sic. pro hoc allegans dictum sing. Bald. vt hic
91 per eum. † Tertio collige ex dictis per Barto. quod mulier per actionē hypothecariam, potest euocare a marito res mobiles immobiles proprias, & hypothecarias, seu emphyteuticarias, feudatarias, etiam merces, nisi fuerint alienatę. vt hic per eum.
92 Adde quod in feudatarijs male loquitur † quia in feudo nō cadit hypotheca. immo hypothecans caderet a iure suo. c. imperialem. de prohibi. feu. aliena. per Federi. fortius dicebat Bald. ibi per prædicta, quod in generali hypotheca bonorum non videmur obligasse bona feudalia, quia incurreremus pœnam priuationis. nec debemus dicere, quod voluerit obligare id quod ipse verisimiliter non fuisset obligaturus. l. obligatione generali de pign. l. 1. & quod ibi Bal. C. quę res pigno. obl. pos. & idē
93 no. instit. de pign. [illegible] † quod no. Bar. in l. codicil. §. institutio de le. [illegible] generali obligatione non videtur quis obligasse re[illegible] alienari [illegible] & tacionta [illegible] concordantię [illegible] per Alexā. allegatę & per eundem con. 116. ad fi. [illegible] con. 123. & 124. in 4. volu. [illegible] contem contra [illegible] quod licet vasallus non possit obligare feudum sine consensu dñi, poterit tamen obligare iura eius consensu in traditione feudi. non tamen poterit constituere vsumfruc. vel aliquam seruitutem realem, vt ibi per eum. videte etiam Are. cons. 14. quod vasallus per solam feudi hypothecationem non cadit a iure suo, sed necesse est, quod secuta fuerit traditio, tamen hypothecatio ista non valebit. An autem mulier posito quod non possit agere hypothecaria ad bona feudalia, an tunc saltem agendo personali actione [illegible] contra maritum ad dotis recuperationem, possit petere sibi adiudicari commoditatem dictorum bonorum, quæ ad maritum spectant. pendet ex verbis, quæ ponit Specu. in ti. de execu[illegible] senten. §. sequitur. vers. quid si tantum hæres. & in ti. de secundecre. §. [illegible] vers. quid si re & Bar. & scribentes in l. si finita. §. si de vectiga[illegible] ff. de dam. infecto. & ex dictis in supradictis
94 locis videtur dicendum quod sic. † quo ad bona autem emphyteu[illegible] bene tenet: potest doctrina Barto. quod illa bene possunt obligari requisito domino. l. tutor. §. fi. & ibi hoc not. Bal. ff. de pigno. actio. & in l. lex vectiga. ff. de pigno. & firmat gl. in l. fi. ver. non debet. de iure emphy. & ita potest procedere l. lex vecti gali. & ita etiā sequit̄ Alex. hic quicquid hic senserit Ro.
95 † quo autem ad aliud membrū [illegible], q̄ ēt poterit mulier auocare merces, dūmodo nō fuerint in aliū alienate, vt hic per eū. & videtur transire Alex. hic. & dic [illegible] pro hoc facit decisio Ia. de Are. & Cyn. in d. l. vbi. in 10. q. & ibi Bald. in 8. colum. Quod confirmo duplici rōne, Primo ex simili. nā licet ex dispositiōe legis inuecta & illata sint hypothecata locatori pro pensione, tamē venalia non erunt obligata l. debitor. ff. de pigno. & per
96 Bald. in l. certi iuris. in 6. q. C. locati. Secundo † nam in generali obliga. omniū bonorū cōprehenduntur merces seu res venaleg. ita recte intuenti not. Barto. in l. generali. §. vxori. ff. de vsufruc. leg. per regulam l. Iulian. de leg. 3. & l. pediculis. §. auro. ff. de auro & argen. leg. & ita firmat Bal. allegans Bar. in loco præallegato, in d. l. cū tabernam, in reportatis antiquis. Comprobans ratione, quia ex quo istas res erat alienaturus, verisimile est quod ēt voluit obligare. Confirmo, si in obligatione generali non venirēt merces & venalia, non dēt ēt venire pecunia, quia idem iudicatur de pecunia, quod de venalibus, cum pecunia semper dicatur venalis. & alienationi parata. ita Bal. in l. fi. C. de compensa. alle. tex. quē reputat no. in l. vxorem §. legauerat, ad fi. de leg. 3. Et propterea inferebat ipse, quod quando sub legato non cōprehenduntur venalia, non cōprehenderetur etiam pecunia, sed sub obliga. generali venit pecunia l. cum tabernam. §. creditor. de pign. ergo similiter venirent merces. & ista ratio fuit de mente Alex. hic quamuis eum ita accommodate iudicat. & ista est veritas, quicquid dixerit Rom. hic post Bald. in l. certi iuris C. loca. cum alijs concordantijs hic per ipsum allegatis. Sed lex vult quod omnia bona mariti sint pro dote hypothecata d. l. 1. §. sed vt plenius C. de rei vx. act. & l. assiduis C. qui po. in pigno. habeantur ergo merito etiam merces comprehendentur, fatendum tamen est, quod si fieret dispositio vel legatum de rebus in certo loco existentibus, non comprehenderentur merces venales, quia ex quo ibi ad tēpus tantum posite sunt, non censentur ibi esse, ita procedit text. in d. l. generali. §. vxori. & ibi Bar. & tex. in l. debitor. ff. de pign. & quod not. Bald. in d. l. certi iuris. Idem etiam est dicendū quod si testator legaret omne argentum, quod non comprehenderetur venale. d. l. pediculis. §. item cum quæritur. & ita no. Bal. in rub. C. de ver. sig. in 4. q. & ratio potest esse diuersitatis, nam ex quo obligans dicta bona, habebat venalia, verisimile fuit. q̄ etiam voluerit obligare. Sed non sic est in legato. & fuit de mēte Bal. in d. rub. de ver. signi. Nam cōfirmo, quia facilius quid venit in hypotheca quā in legato. nam si obligo tibi res meas, videor tibi obligare presentia & futura d. l. fi. in fi. quæ res pig. oblig. pos. Sed si lego tibi res meas, videor tantum presentes legasse. l. si ita. ff. de auro & arg. leg. & ita no. gl. in d. l. fi. & Bart. in d. l. si ita, & ratio est secundum eos, quia ex obligatione bonorum modicum generatur pręiudicium, cum omnino solutione eius quod debetur, omnis tollitur obligatio, sed non sic est in legato. quia quanto plus complectitur, maius affert pręiudicium, & ista ratio mihi magis placet, quā id quod dicit hic Alexand. qui videtur allegare vnam rationem diuersitatis, quę nō
97 videtur habere saporem. † Sed iuxta prędicta quęro, an mulier in casu inopię possit agere hypotheca ad suppellectilia viri. Imo hic tenet quod sic. nam licet alias in generali hypotheca seu obligatione non veniant suppellectilia l. obligatione generali. ff. de pig. tamen in casu nostro satis potest dici, quod comprehendantur, quia viri non interesse vr̄, ex quo omnino hæc bona habebunt inseruire oneribus matrimonij. d. l. vbi adhuc & sic videtur cessare dispositio. d. l. obligatione generali. Sed Alex. hic impugnat istam opinionem duplici ratione. Primo, quia dato quod tempore huius auocationis non videatur interesse mariti, interest tamen alio tempore, quia postmodum soluto matrimonio poterit mulier huiusmodi bona retinere pro dotis satisfatione, si maritus aliter doti non satisfaciat, vt per Bar. hic in 7. q. tertię partis. & sic non videtur cessare ratio. d. l. obligatione generali, quæ sit soluto matrimonio. Secundo confirmat. nam in casu verę restitutionis dotis mulier non posset agere ad huiusmodi suppellectilia, tanquam non dicantur fuisse obligata. d. l. obligatione, ergo similiter non debet posse agere, quando agitur ad restitutionem in casu inopię. nam similiter lex vult, quod possit agere ad restitutionē in casu inopię sicut ageret, si solutum foret matrimonium d. l. vbi adhuc.
98 Sed ego non recedo ab opin. Imo. & comprobo ratione. † illud quod dicitur, quod in obligatione generali non veniunt suppellectilia, intellige de suppellectilibus omnino necessarijs sine quibus viuere non possumus, quæ verisimiliter quis non esset obligaturus in specie. ita declarat Bart. post Iac. But. in l. 1. C. quæ res pig. obl. pot. modo sic, aut mulier in casu inopię agit ad huiusmodi res hypothecarias. & dicēdum est, quod possit quia maritus nō videtur illis priuari, cum adhuc illis vti & frui possit d. l. vbi adhuc & isto casu cessat ratio de qua in d. l. obligatione. Aut vero post modū mulier soluto matrimonio vult petere dicta bona ad iudicari, & dico quod mulier non poterit conuenire maritum, nisi inquantum facere potest l. maritum sup. eo. vnde aut maritus sine istis facere non potest, & illis non est priuandus, aut vero sine istis facere potest, & ista non videntur necessaria, & propterea dicuntur venire in hypotheca. facit quod no. Bart. inf. eo. in q. vlti. partis. & isto modo videntur cessare ea quæ adducit Alexand. in contrarium, tene menti.
99 † Quarto collige ex dictis per Bar. quod si minor accepit vxorem & dotem, an bona eius erant tacite obligata. & quidem Bart. refert Cyn. in l. si C. de legit. tut. tenentem quod sic. & communiter ista opi. pertransit Io. Ant. in addit. Spec. in tit. de dot. inter vi. §. fin. in

§. fin. in addit. quid si mulier. & sequitur Bald. Ange. Aretin. & Alexan. hic & videtur magis communis opi. vt patet ex concordantijs allegatis per Alex. Et fundatur hęc opinio principaliter per text. in l. mutus. de iure co. vbi formaliter ait tex. mutus, surdus, secus dotis nomine obligantur, quia & nuptias cōtrahere possunt. ergo iudicamus, quod ex quo lex permittit quod minor possit contrahere matrimonium, quod simpliciter videtur permittere, vt pro dote bona eorum obligentur, tanquam istud sit quoddam matrimonij accessorium. Sed Bar. ad istam rationē respondebat fatendo, quod ex quo lex permittit, quod minor possit contrahere matrimonium, similiter videtur permittere, vt dotem possit recipere, & bona obligare. sed dico qđ debent interuenire solemnitates debitę. Cōprobo, nam lex permittit mulierem minorē contrahere matrimonium, & similiter dotem constituere, tamen intelligitur, quod constituat cum authoritate tutoris vel curatoris, & decreto iudicis. l. quęro. l. Titia. ff. de iure do. cum si. Vel secūdo responde, quod in muto, cęco, surdo, & similibus illud impedimentum quod impediebat eos contrahere matrimonium, etiam impediebat dotē recipere. & pro ea se obligare. Sed in casu nostro maius impedimentum obstat minori in obligatione bonorum suorum. quia contrahendo matrimonium, & recipiendo dotem, solum obligatur personaliter ad onera matrimonij, & ad restitutionē, in qua obligatione personali ineunda non requiritur aliqua solemnitas, sed solum eius cōsensus. l. si curatorem habens. C. de in integ. resti. mino. & inf. dicetur. Sed in obligatione bonorum requiruntur plures alię solēnitates, de quibus in ti. de reb. eorū. & d. l. lex quæ. Et propterea quamuis lex permittit minori cōtrahere matrimonium, non debemus dicere, qđ similiter videatur concessum, vt bona obliget. facit text. in d. l. 1. & 2. de reb. eorum. vbi minor pōt se obligare actione personali ex empto. Sed nō potest obligare bona sua. l. fi. C. de reb. alie. non alie. & fuit de mente Imo. hic. Vel tertio rn̄de, qđ lex concedens mulieri pro dote hypothecariam in bonis mariti non videtur cōcedere in bonis mi-

100 noris, per ea quæ in alia parte dicentur. Secundo † pro ista opinione adducitur tex. in l. 2. & 3. versi. quod si a fisco. iuncta gl. ff. de reb. eorum. dum allegant. l. 2. C. ex quib. cau. pign. taci. contraha. hoc modo inducendo est concessum priuilegiū fisco, vt bona secum contrahentis sint ei tacite obligata. d. l. 2. C. ex quibus cau. Modo dicit tex. in d. l. 2. cū seq. qđ si aliquis vendit rem minori, cum hoc quod teneatur sibi in certū tempus pretium soluere, & interim pro securitate res vendita & tradita minori sit sibi hypothecaria dicit tex. quod si quidem fuit priuatus ille qui minori vendidit dictam rem venditam, non poterit habere hypothecam. Ratio est nam ex quo res per vēditionem & traditionem minori fuit acquisita, non potuit eā obligare sine debitis solēnitatibus. Sed si fuit fiscus, qui vēdidit minori, bene poterit dictam rem habere hypothecatam. & ratio est s̄m gl. quia bona contrahentis cū fisco sunt rei tacite obligata. Et propterea quamuis dicta res trāsiuerit in dominiū minoris, adhuc poterit fisco esse obligata. & sic expresse vult ille tex. iuncta gl. quod cū priuilegium concessum fisco vt bona secum contrahētis sint sibi tacite obligata quod etiā istud habebit locum in bonis secum contrahentis, ergo ita dicamus in proposito, quod cum lex velit bona mariti esse tacite mulieri pro dote obligata quod habebit locum etiam in bonis minoris matrimonium contrahētis. nec videtur bona responsio Bar. ad illum tex. qui dicebat, qđ ibi res primo fisco obligata, & propterea trāsit ad minorē cum sua causa & obligatione. nam istud est aperte falsum. nam ibi anteq̄ esset vendita per fiscum, erat in dn̄io ipsius fisci, & consequēter nō poterat sibi esse obligata. l. neq; pignus. in ver. e. pretio. ff. de regu. iur. & propterea non possumus dicere, quod cum sua causa in dominiū fisci transierit. Sed ista obligatio cępit habere originem, postq̄ res fuit translata in dn̄ium minoris. & per istū tex. cui non video bonum rn̄sum, transit Alex. Sed tu solue, quod ideo ille fundus remanet fisco obligatus, quia speciale est in fisco, vt res empta ex pecunia, sua sit. sicut etiam dicimus, quod speciale ē in ecclesia, minore, & muliere in dote, vt res emptę ex suis pecunijs suę sint. l. si vt proponis. & ibi gl. C. de rei. ven. l. si cum dotē. §. fi. sup. eo. vnde multo magis rem quam vēdidit, potest sibi hypothecarę pro pretio. & eodē modo fateor, quod mulier ad rem emptam ex pecunia dotali vel ad res estimatas poterit habere regressum. Sed nos quærimus de alijs bonis, & dico quod non. vt deducitur in rationibus alterius

101 partis. Tertio pro ista opi. † adducitur doc. Bald. in d. l. item quia vt hic per Bart. & supra recitauimus. Sed ad illam rn̄de illam negando, vt hic per Bar. Vel secundo possumus rn̄dere, quod in casu nostro nō ex solo ɔ̄tu dotis celebrato statim bona mariti sunt hypothecata, imò vltra hoc requiritur, quod dos fuerit tradita. l. 1. C. de do. cauta nō nu. ergo bona minoris nō debēt obligari. sicut dicimus in casu. d. l. item quia. nam cū ex ɔ̄tu locationis statim bona conductoris non sunt tacite obligata, licet requiritur inuectio in domum conductam, bona minoris non obligabuntur. & sic ista doctrina magis faceret pro opin. Bar. quam contra. Quarto adducebat Bar. l. eię tutoris, & totū titu. de reb. eorum loquentem in volūtaria alienatione seu hypothecam, vt in ea sit necessarium decretum iudicis & solemnitates de quibus in dictis locis, sed in hypotheca necessaria ex legis dispositione causata videtur esse secus. & iste est casus noster. bene facit tex. in l. siue hæredi. §. Lucius ff. de admi. tut. & quāuis possit colligi ad hanc rōnem responsum ex nonnullis singularibus allegatis hic per Bart. tn̄ melius potest respondere, quod ex quo lex disponit, quod bona minoris non obligentur sine solēnitatibus, de quibus in toto tit. de reb. eorū, quāuis postmodum disponat in certo casu simpliciter bona tacite hypothecari, non deberet ista dispositio extendi ad bona minoris, in quibus specialiter fuerat dispositum bona eorum sine certis solemnitatibus non debere obligari, quia lex gn̄aliter loquens etiam cum clausula, non obstantibus quibuscunq; non valetur tollere id quod in fauorem alterius erat dispositū, glo. in authen. de here. quæ ab intesta. in ver. vacantibus. Bar. in extrauag. ad repri. in versi. Non obstat glo. in l. hæres absens ff. de iud. & in authen. qua in prouincia C. vbi de crimi. agi opor. Cōfirmatur, nam licet lex dicat, bona tutoris obligari pupillo pro suę tutelę administratione, tamen non videtur velle, quod bona minoris essent obligata, etiam si ipse tutelam posset administrare d. l. fi. C. de legit. tuto. Quinto pro ista opin. adduco text. in l. 1. §. sed vt plenius C. de rei vxo. actio. vbi imperator introducit hypothecam tacitam coniugibus ignorantib. & nescientibus, & hoc quasi instrumentum dotale a prudentibus factū fuisset. Modo pondera tex. duobus modis. Primo inquantum dicit, quod introducit hypothecam coniugibus ignorantibus & nescientibus, & sic non videtur posse allegari, quod ille qui contrahebat matrimonium erat minor, & quod bona sua nō poterat obligare, quia ipse non est ille qui obligat, cum ipso ignorante & nesciente lex obliget. Secundo modo dicit, quod vult instrumentum dotale perinde obseruari, ac si fuisset factū a prudentibus. Sed profecto si fuisset factum a prudentibus, fuissent adhibitę solemnitates, & alia necessaria. ergo perinde debet obligari, ac si fuissent adhibitę. Soluendo fateor, quod illa hypotheca inducitur ex legis dispositione coniugibus ignorantibus, & est idem ac si instrumentum dotale a prudentibus factum esset, in casibus in quibus inducitur. Sed neg. quod inducatur in minore matrimonium contrahente. & pro hoc faciunt quæ adducit hic Bart. & dn̄ alle. auth. dos data. & l. Titia. ff. de iur. do. Sexto, lex generaliter & indistincte loquens ita cōprehendit personam priuilegiatam sicut non priuilegiatam l. fraudem ff. de testa. §. fi. in auth. de here. l. & Falc. seu tex. in §. sed vt plenius, cum simpliciter loquitur indistincte, quod bona mariti sint tacite pro dote vxori hypothecata. ergo extendetur etiā ad bona minoris quamuis priuilegiati. Solu. aliquoties lex loquitur indistincte, & comprehendit tam priuilegiatos, q̄ non priuilegiatos si in illa materia non reperiuntur priuilegiati. ita loquuntur iura prallegata. Aliquoties vero lex loquitur in aliqua materia, in qua reperiebantur priuilegiati, & eos nō videtur velle comprehendere, glo. in d. l. hæres absens, cum alijs allegatis, & ita in proposito nostro. nam lex priuilegiat minores, vt eorum bona non possint obligari neq. alienari sine debitis solemnitatibus. Vnde licet postmodum dicat, quod bona mariti sint tacite pro dote mulieris hypothecata, non debet fieri extensio ad bona minoris. Confirmatur ex his quę no. doc. in d. l. item quia ff. de pac. nam quamuis lex ibi indistincte dicat quod inuecta & illata sint tacite hypothecata pro pensione domus, tamen non extenditur ad bona minoris, in quibus generaliter est statutum, vt non obligentur sine certis solemnitatibus. Septimo, huiusmodi hypothecę & priuilegia doti conceduntur propter multas causas, de quibus in l. assiduis, in princip. & in ver. quis earum nō misereatur. C. qui pot. in pig. hab. Sed illę eędem rationes militant hic, quando cum minore fuerit contractum matrimonium, ergo &c. Solutio, fateor quod lex huiusmodi priuilegia & hypothecas inducit propter multas causas. Item inquantum dicis quod huiusmodi causæ militant in personam minoris matrimoniū contrahentis fateor. Sed inquantum postmodum dicis, ergo eadem dispositio habebit locum in minore, nego cōsequentiam, quia dico, quod quo ad alia non est eadem ratio in persona maioris & minoris, nam poterat bona sua obligare expresse ideo non est mirum, si ille ex eo tacitam inducit obligationem. sed non sic est in minore, qui non poterat obligare expresse bona, nec tacite.

102 † Octauo. priuilegium tacitæ hypothecæ est concessum actioni de dote. d. §. & vt plenius, not. Barto. in l. 1. sup. eo. ergo istud priuilegium competit omnibus, quibus competit actio de dote. l. in omnibus ff. de iudi. Sed dicimus, quod qualitas in hærēs rei concomitatur rem ad quoscunque vadat. c. cęterum, & qđ ibi Abb. de iudi. quod si feudum in quo clericus erat vasallus transeat ad laicum, transibit cum sua qualitate, vt etiam clericus coram

cus coram laico domino feudi côueniri possit c. ceterum. si de
feu. fue. contro. eum si. Sed clarum est, quod actio de dote cô-
petit mulieri aduersus minorē l. si curatorē habēs. de in integ.
rest. mino. ergo similiter ei côpetit hypotheca. Solu. fateor qđ
priuilegiū tacitę hypothecę actioni de dote côceditur. Sed ne
go, quod qñ minor côtraxit matrimoniū, & recepit dotē sine
103 debitis solēnitatibus, quod tunc hypotheca conceditur. † No-
no in matrimonialibus & depēdētibus ab eis, vt dote & simili
maior. 14. annis habet, ac si esset maior. 25. annis. c. si. de iudic.
in 6. Sed ista hypotheca tacita est de dependentib. a matrimo-
nio & dote, ergo quo ad hoc reputatur, ac si maior. 25. ann. es-
set, sed si esset maior, sine dubio côpeterēt tacita hypotheca, er
go &c. Solutio, dico qđ habetur vt maior quantū ad hoc, vt di
catur habere legitimā personā standi in iudicio. & loquitur il-
le tex. nō vt obligationes bonorū patiatur. nam si hoc esset ve-
rū, sequeretur, quod sicut mulier minor pôt côtrahere matrimo-
nium, quod similiter eodē modo deberet sibi posse dotē côsti
tuere sine decreto pretoris. quod est côtra tex. d. l. lex quæ tutores,
104 & l. Titia alle. hic per Bart. † Decimo, pone quod minor côtraxit
matrimoniū vt discretus vir, & dotē recepit. certe nihil vr̄ ob-
stare, quin bona minoris debeāt obligari. quia vr̄ vsus iure côi
quo casu loco maioris haberi dēt. l. si C. de in integ. rest. mino.
l. verū. §. si locupleti. ff. de mino. Vnde saltē isto casu bona eius
obligarentur. vide Bal. in rub. C. de iure do. in col. 2. & in l. certi
iuris. C. loca. Solutio, dico quod aut tractatur de obligando mi
norē personali obligatione, & si sit vsus iure côi, efficaciter ob
ligatur absq; spe restitutionis. ita procedunt iura allegata. Aut
vero tractatur de alienatione seu obligatione bonorū minoris
& quamuis vsus fuerit iure côi, & fecerit vt quilibet diligēs pa
terfamil. tamen alienatio non valet l. si fundus ff. de rebus corū.
Confirmatur. Nam si hęc ratio esset vera, sequeretur quod si
mulier nuberet vt discreta persona, & sibi in prædio dotē con-
stitueret, qđ valeret ista constitutio dotis. & tamen est falsum,
& contra tex. in d. l. lex quæ. Vel secūdo fateor, quod in his quæ
facit minor, si est vsus iure côi, efficaciter obligatur. sed in casu
nr̄o minor non obligauit bona pro restitutione dotis. Sed quę
ritur. vtrum isto casu lex obliget, & dico quod non, per ea quæ
pro [illegible] parte adducitur, & sic vt vides ista opi. Bal. d. licet sit côtra
commu[illegible] ut sustinet [illegible] Contrarium, & quod bona
minoris matrimoniū contrahētis tacite non obligentur, tenet
Bar. hic. & sequitur Imo & Salic. in d. l. certi iuris. & Fulgo. in
d. l. tem[illegible] quia. & mouetur Bart. principaliter. nā ex quo statim
vir recepit dotē, illo casu vr̄ mulieris equalis dotatio propter
nuptias constituta vt dos data secundum opi. Az. C. de dona.
ante nupt. tū si minor dotem reciperet ipso iure in bonis eius
donatio pp nuptias equalis non censebitur ipsi mulieri consti-
tuta sed in ea constituenda est necessaria authoritas iudicis, de
cretum & tutoris authoritas d. l. lex quę tutores, ita dicemus in
proposito, quod licet quamuis statim dote recepta bona mari
ti sint tacite hypothecata, tamē non debet extendi ad bona mi
noris matrimonium contrahentis. Confirmatur magis in spe-
cie, nam sicut conceditur [illegible] hypotheca in bonis mariti do-
tem recipientis, eodem [illegible] côceditur in bonis mariti [illegible]
tem promittentis. d. § sed vt plenius. sed si vxor minor dotem
promitteret, certe bona non erunt tacite hypothecata [illegible]
[illegible] iure do. [illegible] & d. l. lex quæ [illegible] in
proposito. Sol. [illegible] loquitur in quadam hypotheca, [illegible]
no[illegible] indifferenter infligitur in quibuscunque rebus, sed in qui-
busdam rebus tantum dat [illegible] dos data [illegible]
propter nuptias non conce[illegible] omnia bona [illegible]
[illegible] dotis, & propterea [illegible]
[illegible] requiratur [illegible] sed
nos loquimur in quadam hypotheca [illegible]
in [illegible] bonis mariti [illegible] quando [illegible]
dotē recepit, nihil impedit [illegible]
tur. Similiter quando mulier minor promittit dotē [illegible]
[illegible] constat promittentem [illegible]
esse, quod non fuerit discussum per iudicis solertiam an in tan-
ta [illegible] & an in illis bonis [illegible] dos cô-
stitui, & propterea merito ante legis [illegible] aliqua non nasci-
tur hypotheca, sed non sic in illa hypotheca ex parte viri quę
indifferēter in omnibus bonis suis infligitur. Et ita fuit de mē-
te Bal. hic licet non ita clare &c.

SECVNDA REPETITIO

Io. Croti Super l. Si constante. ff solut. matrim.

SVMMARIVM.

Actio de dote constante matrimonio non incipit competere nisi viro vergente ad inopiam.

2 *Actio dotis an oriatur constante matrimonio. & nu 5.*

3 *Actio quando oriatur ex obligatione quæ habet diem vel conditionem incertam quando, certam tamen [illegible].*

4 *Cedens alicui iura sibi competentia censeatur cedere obligationem in diē vel sub conditione contractam.*

6 *Conditio pendens quę omnino extitura est non impedit nec suspendit natiuitatem actionis.*

7 *Marito vergente ad inopiam mulier non solum contra eum actionem habet, sed etiam contra extraneos possessores bonorum mariti. atque inibi an & quanto tempore præscribatur mulieri per extraneos possessores. & nu. 12. & 33.*

8 *Mulieri posse competere plures actiones ad dotem suam repetendam, diuersis tamen temporibus.*

9 *Præscriptio cum sit odiosa, restringenda est ad suos terminos, nec est vltra extendenda.*

10 *Præscriptionem currere contra se patiens censetur tacite alienare seu remittere.*

11 *Actus nostros voluntarios non extendi vltra nostram dispositionem.*

13 *Dispositio authentica, Sed quamuis. C. de rei vxor. actio. an habeat locum in dote promissa non numerata, & an in filia ingrediente monasterium. & nu. 20. & 23.*

14 *Dotis promissionem & dotis dationem æquiparari.*

15 *Pater cogitur inuitus dotare filiam.*

16 *Declarandi facultatem habens, non nisi semel declarare potest in præiudicium tertij.*

17 *Patrem non posse minuere eam quantitatem quam filiæ pro dote assignauit, siue promissione siue vltima voluntate valida seu inualida id fecerit. & nu. 20.*

18 *Actum sua natura irreuocabilem non corruere rupto seu reuocato testō.*

21 *Filiam ingredientem monasterium liberari a patria potestate.*

22 *Pater amittet suo facto potestatem quam habet in filium, an ex legis dispone, quantum intersit.*

24 *Bonorum appellatione quid comprehendatur siue in testamento, siue in dispositione inter viuos.*

25 *Emphyteusis an veniat bonorum appellatione.*

26 *Verborum proprietatem in contractibus attendi debere, non eam significationem quę per interpretationem sumitur.*

27 *Mulierem posse constante matrimonio ad dotem agere statim atque maritus incipit rebus suis male vti. & an hoc ei licuerit de iure digestorum. num. & 31. & 23.*

29 *Consuetudinem loquentis multum valere ad interpretandam eius dispositionem. atque inibi an & quando appellatione filij veniat nepos.*

30 *Iudicare possumus in futurum ex præsenti statu.*

32 *Præsumptionem iuris haberi pro vera probatione.*

35 *Fideiussor an dari possit a marito vxori pro dote restituenda. & num. 37. & 39. & 41.*

36 *Dispositiones extendi debere de casu ad casum ne sint alias elusoriæ.*

38 *Intellectus ad l. si minor ff. de seruis export.*

40 *Lex aliquid mandet affirmatiue fieri an negatiue, intersit necne.*

42 *Facultates alicuius non sufficere ad debita, qua ratione probetur. & n. 44.*

43 *Probationis appellatione non venire assertionem partis etiam iuratam. huius contrarium vide nu. 44.*

46 *Probationem semiplenam sufficere in causis in quibus sententia parit modicum præiudicium.*

47 *Mariti facultates non sufficere ad dotis exactionem, an sufficiat semiplene probari, vt mulier constante matrimonio possit dotem exigere.*

48 *Probationes debere esse liquidissimas, cum tractatur de pœna alicui imponenda.*

49 *Probationem notoriam esse necessariam, quoties lex vel statutum exigit probationem euidentissimam. atque inibi an instrumenta faciant euidētissimam probationem.*

50 *Probatio quę fit per testes, an dicatur euidentissima.*

51 *Notorium possit necne cadere super facto negatiuo quemadmodum super facto affirmatiuo. & nu. seq.*

53 *Paupertas testis an fidei illius deroget, vt minus credatur testimonio illius & nu. seq.*

55 *Legatum factum pauperibus possit ne præstari ecclesiæ quæ indiget reparatione. & nu. seq.*

57 *Beneficia concessa a lege pauperibus an, & quibus casibus competant ijs, qui culpa sua ad inopiam sunt deducti.*

58 *Maritum vergere ad inopiam, an sufficiat probari per testes.*

59 *Maritus si negotiando iacturam faciat, an hoc ipso censeatur tendere ad inopiam, vt dos ab eo constante matrimonio possit exigi.*

60 *Marito tendente ad inopiam citra suam culpam locum esse exactioni dotis stante matrimonio.*

61 *Mulierē posse constante matrimonio dotē repetere marito existēte bannito.*

62 *Mulier quæ a viro ob eius inopiam dotē exegit, an eum bannitum alere teneatur ex bonis suis si aliunde diues sit, & fructus dotis ad id non sufficiant. & nu. seq. & 66.*

64 *Vxor quæ absq; culpa viri non est in seruitio eius, non debet ab eo consequi alimenta.*

65 *Lex facilius grauat aliquem post mortem, quam oneret eum in vita.*

67 *Mulier quæ scienter contraxit matrimonium cum viro inope, an possit aduersus eum vti remedio l. si constante. ff. soluto matrimonio.*

Pactum

8 Pactum per quod receditur a iure spetiali & reditur ad ius commune valere etiam sine authoritate superioris.
Ius spetiale facilius præsumi reuocatum quam ius commune.
69 Qualitatem adiectam verbo intelligi secundum tempus verbi.
70 Intellectus ad c.per vestras.extra de dona.int.vir.& vxo.& nu.seq.
72 Mulier an possit constante matrimonio dotem repetere a socero vergente ad inopiam qui eam recepit.
71 Intellectus varij ad l.si vero.§.de viro.ff.solu.matrim.& nume.sequenti. vsque ad nume.78.
78 Lex noua disponens in vno casu extenditur ad alterum, si duo illi casus reperiantur æquiparati per legem antiquam, ad quam conclusionem plures limitationes adducuntur vsque ad nu.84.
84 Dote a duobus recepta promittentibus eam restituere non censeri vtrunq; eorum insolidum obligatum, sed pro dimidia tantum.
85 Mulier quæ pro restitutione suæ dotis duos habet obligatos tanquam duos reos debendi, an altero ad inopiam vergente possit alterum conuenire.
86 Extensio an sit permissa ex identitate rationis in dispositione correctoria ad casum in ea omissum. & nu.88.
87 Extensionem de casu ad casum permitti per quam reditur ad ius cõmune.
89 Extensio in materia exorbitanti pia seu fauorabili ad casum omissum an sit permissa ex similitudine rationis. & nu.91.
90 Extensionem permitti etiam in correctorijs ad casum omissum qui tamen comprehenditur sub verbis legis ex lata eorum significatione.
92 Filiorum appellatione non venire nepotes ex propria significatione, sed duntaxat ex impropria.
93 Dispositio exorbitans odiosa an recipiat extensionem de casu ad casum habentem eandem rationem.
94 Dispositionem in qua est dictio taxatiua, non extendi ad casum omissum habentem eandem rationem.
95 Dotis causa an & quando censeatur pia.
96 Sciens & non contradicens habetur pro consentiente fauore piæ causæ.
97 Mulier cui plura legata sunt relicta, & inter cætera aliquid ei legatum est in causam dotis, renuncians, generaliter omnibus legatis non censetur renunciare legato dotis.
98 Extraneo, qui pro restitutione dotis obligatus est, vergente ad inopiam, an mulier aduersus eum vti possit remedio.l. Si constante ff.solu.matrim.
99 Dotis actione patri & filiæ communi existente, si pater sit pauper, filia potest agere ad dotem sine patre, etiam si dos parua sit.
100 Filiam posse intendere actionem dotis sine patre in casibus, in quibus datur actio de dote ipsi filiæ.
101 Dotem esse paruam vel magnam qua ratione deprehendatur.
102 Filiam nõ amittere ius consolidationis in dote per exactionem factam per patrem constante matrimonio.
103 Executionis sententiæ ius tametsi regulariter non transeat in singularem successorem, fauore tamen dotis transit ius istud.
104 Patre stipulante dotem sibi reddi soluto matrimonio per mortem, actio dotis erit communis patri & filiæ in casibus omissis.
105 Pactum tacitum an & quatenus prosit absenti.
106 Prouisionem hominis non tollere prouisionem legis etiam inductam iure spetiali, cum vtraque prouisio non concurrit circa eundem casum.
107 Mulierem posse renunciare expressæ hypothecæ quam habet in bonis mariti pro dote, non etiam tacitæ hypothecæ, & cur tam varie.
108 Mulier consentiens venditioni rei mariti non ob id censetur renunciare hypothecæ quam in ea re habet, nisi expresse renunciet.
109 Mulier tametsi sit stipulata dotem sibi reddi soluto matrimonio, tamen viro vergente ad inopiam poterit exigere dotem constante matrimonio.
110 Verba in contractibus proprie esse intelligenda, non improprie.
111 Extraneo qui dotando mulierem stipulatus est dotem sibi reddi soluto matrimonio, an viro vergente ad inopiam possit ab eo dotem exigere constante matrimonio.
112 Dotis restitutio quæ fit mulieri cõstante matrimonio viro vergente ad inopiam an sit vera restitutio.
13 Restitutio quid sit proprie.
14 Pater si stipuletur sibi dotem reddi præsente filia in casum soluti matrimonij, cui competet actio dotis constante matrimonio viro vergente ad inopiam.
115 Pater si stipulatus sit dotem sibi reddi in omnem casum dotis restituendæ, cuius erit actio constante matrimonio viro vergente ad inopiam, patris ne, an filiæ, an vtriusque.
16 Legatum in dubio præsumi factum intuitu consanguinitatis aut affinitatis, si legatarius sit consanguineus vel affinis.
17 Intellectus ad §.Titio genero.ex l.Titio centum.ff.de condit. & demon. & ad §.si testator.ex l.seruo legato.ff.de legatis.1.
18 Filium, cuius pater bona aduentitia & immobilia alienauit, non posse viuente patre ea vendicare, aut possessores inquietare.
19 Agere non permittitur ei cuius nihil interest.
120 Pater suspectus de mala administratione, an sit priuandus administratione bonorum filij.& nu.seq.
122 Matre existente excommunicata an filij possint agere ad dotem constante matrimonio patre eorum vergente ad inopiam.& nu.129.
123 Coniunctum cui est permissa facultas agendi nomine coniuncti, non proprie censeri procuratorem.
24 Coniunctus possit ne citra mandatum ea pro coniuncto expedire, quæ spetiale mandatum exigunt.
125 Intellectus ad c.nonnulli.§.fi.de rescript.
126 Dotis titulum ex parte mariti esse onerosum.
127 Dotis titulum ex parte filiorum petentium dotem maternã esse onerosum.
128 Dotis titulum censeri lucratiuum ex parte mulieris.
130 Mulier qua actione agat ad dotem constante matrimonio viro vergente ad inopiam.& nu.seq.
132 Dotis dominium non transferri in maritum inopem.
133 Spetialia plura posse circa idem concurrere fauore dotis.
134 Mulieri agenti hypothecaria contra tertios possessores bonorum mariti, an obstet exceptio excussionis.& nu.135.
136 Mulier habeat necne hypothecam in feudis mariti pro dote sua, atque inibi an feuda possint hypothecæ supponi.
137 Mulier an possit agere hypothecaria ad bona emphyteutica mariti pro dote sua, atq; inibi an res emphyteutica possit hypothecæ subijci.& nu.138.
138 Merces & venalia an comprehendantur sub generali hypotheca bonorum, & an non obstante tali hypotheca possint alienari, atque inibi an veniãt in legato generali bonorum, & nu.141.
140 Pecuniam comprehendi sub generali hypotheca bonorum, licet non comprehendatur sub legato generali.
142 Minoris bona recipientis dotem ab vxore an sint tacite obligata pro restitutione dotis.& nu.seq.
144 Intellectus ad l.2.ff.de reb.eor.qui sub tutel.
145 Priuilegiatus in spetie quis dicatur, atque inibi vter censeatur magis priuilegiatus in spetie, mulier ne in dote, an minor in bonis suis.
146 Dotem in pecunia consistentem posse constante matrimonio cõuerti per maritum in spetiem, vel e contrario, si hoc expedit mulieri.
147 Confessio facta a marito constante matrimonio de dote recepta an noceat creditoribus mariti, & an ipsi marito.& nu.seq.& 150.
149 Contractum simulatum non firmari iuramento.
151 Maritus declarans eam confessionem fuisse fictam, qua confessus fuerat se dotem ab vxore recepisse, an censeatur reuocasse tacitam donationem, quæ ex ea confessione resultabat.
152 Periculum deteriorationis rei an semper spectet ad eum apud quem remanet dominium eius rei.
153 Dotalium rerum deterioratio fiatne periculo mariti, an vxoris.
154 Maritus an cogitur alere vxorem a qua nullam dotem recepit.
155 Mulier quæ a viro exegit dotem constante matrimonio propter eius inopiam, an teneatur ei restituere fructus dotis qui supersunt supportatis oneribus matrimonij.
156 Donationẽ factã constante matrimonio inter virum & vxorem tum demũ nullam esse, cum ex ea donans fit pauperior & donationis locupletior.
157 Maritus a quo propter inopiam vxor constante matrimonio dotem exigit, an conueniatur insolidum, an duntaxat inquantum facere potest.
158 Maritus si constante matrimonio diues effectus sit, an dos ei debet restitui, quæ ab eo exacta fuerat propter inopiam.
159 Actus iam consumptus & perfectus non infirmatur ex eo quod deuentũ sit ad eum casum a quo incipere non potuit.
160 Pater an teneatur præstare alimenta vxori filij sui quam sine vlla dote & citra consensum patris filius duxit.& nu.seq.
162 Vxor maritum inopem alere tenetur etiam ex bonis paraphernis.

SI constante. Lex ista in sui principio notabilis est; pulchram subtilem & quotidianam cõtinet materiam, eamq; Bar. commentando plures qõ. examinauit, cuius vestigijs inhærẽdo singula eius dicta discutiemus, hoc principium repetẽdo, & breuiter h.d. Si bona mariti non sufficiant creditoribus & doti
1 vxoris, mulier põt repetere dotẽ constante matrimonio. † Noto primo ex isto tex. quod anteq̃ vir tendat ad inopiam nõ incipit cõpetere actio de dote, probatur ergo sm Arc. hic in isto tex.
2 cõis opin. gl. & doctorum, qui volunt, † quod constante matrimonio nedum dos exigi non possit, sed quod etiã nulla sit orta actio. quam opinionem firmat gl. in l.in rebus.§.oĩs.C.de iure dotiũ.& gl.in l.auia.C.eo.tit.& gl.in l.cũ notissimi.§.illud. C.de præscr.30.vel 40.anno Bart. & cõiter doct.in §.si exhæredato.inf.eo.vbi dominus Alex.dicit hanc esse cõmunẽ opinionem, quam etiam tenet Pau.de Cast.in cons.219.inci. In causa quę vertitur circa fi. vbi inquit, quod cum non sit nata actio de dote constante matrimonio, hypothecaria non põt intentari per mulierem.l.soluitur.§.1.ff.quibus mod.pignus.vel hypothe.soluitur.& pro hac commum opinione Bar. in d.§.si exhæredato.adducit tex.in l.cum notissimi.§.illud.& in l.in rebus.§. omnis.C.de iure dotium, vbi præscriptio currit aduersus mulierem in dote a die soluti matrimonii, & non prius, quia ante matrimonium dissolutum nõ est orta actio. Secundo adducit tex.in l.2.in princ.in fi. de dote prælega. vbi si socer leget nurui actionem de dote, legatũ nullius est momenti quia nurus nupta est, sed si esset orta actio de dote, legatum posset esse vtile non opposita exceptione contra mulierem agentem ad dotẽ. Tertio adducitur tex.in l.seruum dotalem. sup. de manumiss. vbi dos intelligitur deberi constante matrimonio, quãdo maritus non est soluendo, si ergo sit soluendo, dos non debetur constante matrimonio, & sic nõ est orta actio. Quarto pro hac

opinione do. Alex. in d. §. si exhæredato, adducit bonũ tex. in l.
1. C. de repudiis vbi dicitur, quod cõstante matrimonio dotis
exactio ipso iure non competit. nam si esset orta actio constan
te matrimonio illa cõpeteret ipso iure licet obstaret exceptio.
3 l. 1. in fi. ff. qñ dies vsu. leg. ced. † Vltimo pro hac cõclusione sic
arguitur, qñ obligatio habet diem incertam qñ, sed certam an.
vt est dies mortis, ante diem nõ est orta actio nec obligatio. ita
tenet gl. in reg. in oĩbus ff. de reg. iur. Bart. in l. ita stipulatus in
2. q. prin. in fi. de verbo. oblig. vbi pro hoc dicit esse tex. si nõ de
stinatur, in l. 1. C. vt actio. ab hære. & cont. hæredes, sed obliga-
tio dotis licet habeat diẽ certam an. quia certum est matrimo-
nium debere dissolui. §. nuptię in auth. de nup. Continet tamẽ
diem incertam quãdo dissoluetur, ergo priusquam sit dissolu-
tum, non est orta actio. & ex ista communi cõclusione infero,
quod si mulier cõstante matrimonio cederet omnia iura sibi
competentia, non diceretur cessisse dotem, pro qua non cõpe
tit sibi aliqua actio. l. si ita scripsisset, in fi. de leg. 2. per quẽ text.
4 † dñt ibi Bal. & Imo. qd si quis cedat alicui iura sibi competen
tia, non cõprehenditur in hac cessione obligatio in diem vel
sub conditione, & idem vult d. Alex. in consi. 106. col. 1. lib. 5. si
tñ mulier expresse cederet actionem de dote constante matri-
monio valeret huiusmodi cessio, & effectũ sortiretur dissolu-
to postea matrimonio. gl. est notabilis in l. constante C. de do-
5 na. quę cõiter approbatur. † Ista tñ cõis opinio doctorũ iudicio
meo nõ est vera & multa iura aduersari videntur huic opinio-
ni. Et primo tex. in l. sed si alia §. fi. in fi. de bonis damna. vbi di-
cit tex. qd si mulier constante matrimonio ob delictum fuerit
deportata, interim dos remanet penes maritũ, eo vero postea
dissoluto, mulier ad dotẽ agere põt, quasi humanitatis intuitu
hodie nata actione, vult ergo ille text. quod ex humanitate ibi
nascatur actio post dissolutum matrimonium, & non prius, er
go de iure & regulariter est actio orta constante matrim. & nõ
humanitatis [illegible] in hoc, quia si tpe deportationis actio fuis-
set nata, illa fuisset publicata, sicut & cętera bona mulieris l. de
portati C. de pen. Lex ergo volens mulieri fauere in dote, sta-
tuit, quod nascatur actio post dissolutum matrimoniũ, & non
prius, ideo nisi action s dotis cõpetentis mulieri post deporta-
tionem non venit in confiscatione l. si ob [illegible] mandauero §. is cui
ius ff. mand. [illegible] text. [illegible] eleganter declarat Lud.
Ro. in §. si [illegible] exhæredato [illegible]. Secundo [illegible] cõem conclusionẽ ad-
duco tex. in l. Aula. C. de iure dot. ibi dot s actionem profecti-
tiæ nomine cõpetentẽ, & exponere verbũ competentem idest
compet [illegible] exponit ibi gl. ista est satis incerta & abstra-
cta expositio. Tertio [illegible] adduco tex. in l. quoties in fin. co. ibi, de
dote actionẽ transferri. translatio [illegible] decem
ff. de verb. obl. & exponere actionem idem actionis [illegible] ex-
ponit ibi Bar. illa expositio non est congrua, & violat tex. Vl
6 timo probatur ista conclusio, † nam qñ pendentia conditionis
omnino [illegible] est, [illegible] non suspendit nec impedit na-
[illegible] obligationis l. si pupillus §. sub conditione ff. de noua.
[illegible] de dote pendet [illegible] conditione, si matrimonium
dissoluatur, & certũ est illud debere dissolui. §. nuptię in auth.
de [illegible] agitur [illegible] Non obstat responsio Bar. qui dicit, quod po
test esse, quod matrimonium dissoluetur culpa mulieris, quo
casu non nascitur actio de dote, & sic non est omnimodo exti-
ta. Nam respondeo quod illud non debet considerari, cum
sit [illegible] euẽtus, videlicet quod mulier committat adulterium, &
sic dotem amittat l. consensu C. de repud. [illegible] l. inter stipu-
lantẽ §. sacram in fi. de verb. obl. Vel & aliter rñdeo, quod crimen
adulterij non impedit natiuitatẽ actionis de dote, licet mulie-
rem agentem repellat ope exceptionis l. rei iudicatæ § [illegible] supra
eo. Pro illa opinione etiam Lud. Rom. adducit alia fundamen
ta in d. §. exhæredato quę videas per te, & non curo ea referre,
quia parum vrgent. Et tenendo istam opinionem contra com
munem, quam tenuit gl. in l. intelligentur § [illegible] ff. de pec.
non obstant adducta in contrarium. Nam [illegible] text. in l.
cum notissimi §. illud & l. in rebus § omnis. Respondeo quod
in illis iuribus consideratur tempus soluti matrimonij, quia il
lo tempore dos exigi potest, & sic competit actio efficax, ideo
tunc incipit præscriptio. Sed constante matrimonio licet orta
sit actio, illa tamen est inefficax, nec mulier consequi potest ef-
fectualiter dotem, non valenti autem agere præscriptio non
currit l. 1. in fi. C. de annal. exce. Non obstat responsio do. Alex.
qui dicit, quod si imperator cõsiderasset istam rationem quæ
est Romani, non diceret, quod curreret præscriptio ex die soluti
matrimonij, sed ex die quo lapsus esset annus datus ad soluen-
dum dotem consistentem in re mobili l. vnica §. exactio C. de
rei vxo. actio. Quoniam ista obiectio do. Alex. non tollit istam
responsionem non enim consideratur dicta dilatio, quia non
inest obligationi, cum fuerit concessa gratia miserationis, pro
vt declarat Bar. in l. ita stipulatus in 1. q. princip. ff. de verb. obli-
gatio. Non obstat text. secundo loco adductus in l. 2. in prin. de
dot. prçleg. Nam ideo istud legatum nullius est momenti con
siderato effectu, nã opposita exceptione mulier agens ad do-
tem repelletur ope exceptionis l. rem legatam, vbi glos. in fin.
de adimen. leg. quæ exponit verbum, omnimodo, de quo in
illo text. idest opposita exceptione, & illa verba nullius mo-
menti non semper important nullitatem actus ipso iure l. ora
tio. ff. de spon. ibi, ipso iure nullius esse momenti, & probatur
hæc solutio in l. sed si pro dote in princ. in fi. de le. præstan. vbi
dicit tex. quod si nurui dos sit prælegata, eaque mortis tempo
re nupta sit, nullum est legatum, & subnectitur ratio, quia dos
nondum debebatur, & sic quia dos efficaciter non poterat pe-
ti constante matrimonio l. debitor. in fin. de verbo. sig. l. fide-
iussor obligari, §. fideiussor. in fi. de fideiuss. ideo inualidum est
legatum. Sed aduerte quia text. in d. l. 2. aliter venit declaran-
dus. nam ideo ibi legatum factum in dote nullum est, quia te-
stator legando dotem, videtur legare actionem de dote, & cũ
illa actio non sit in rerum natura constante matrimonio, lega
tũ vitiatur l. si sic. §. 1. ff. de leg. 1. Bart. in l. demonstratio falsa,
in prin. col. 1. inf. de condi. & demon. Ad tex. in l. dotalem seruũ
respondeo, quod ibi dos intelligitur deberi constante matri-
monio, si maritus non sit soluendo efficaciter, quia dos exigi
potest constãte matrimonio ob inopiam mariti, vt in isto tex.
Sed quando maritus est soluendo, quod sit orta actio constan
te matrimonio licet sit inefficax, ille tex. non cõtradicit. Quar
to ad tex. qui videtur multum vrgere in l. 1. C. de repud. Re-
spondeo quod actio de dote quæ est orta constante matrimo-
nio habet dilationem vsque ad tempus dissoluti matrimonij,
& illa dilatio inest ipsi obligationi, differtur ergo ista solutio
dotis etiam si non opponatur exceptio, licet quo ad impediẽ-
dum iudicium necessaria sit exceptio. hæc est doctri. Bald. in
l. cum qui ita in §. qui ita stipulatur circa fin. sup. de verbo obli.
Vltimo ad doctri. Barto. in l. ita stipulatus in 2. q. respondeo il-
lam non esse veram vt ibi dixi, & confunditur per text. in l. si
quis spoponderit. C. de contrahen. & cõmit. stipula. vbi si quis
promiserit ædificare insulam, cum morietur, incipit obligatio
currere contra morientem seu personam morientis, & sic an-
te diem mortis, quæ dies certa est an. incerta tamen quando
licet effectum non habeat nisi post mortem promittentis. &
ita intelligatur tex. in d. l. 1. C. vt actio ab hæredi. & contra hæ-
redes, nam ibi obligatio incipit in persona hæredum cum effe
ctu exigendi, sed prius erat orta obligatio ipso iure in persona
promittentis, & istam solutionem ponit Ludo. Roma. in §. ex
hæredato col. vlt. & ex istis pro felici principio huius legis ha-
betis hũc articulũ bene discussum, & hæc esset pulchra & sub
tilis conclusio disputanda per repetentes hanc legem. Vltimo
non obstat iste text. quem [illegible] communi opinione ponderat
hic Alex. quia intelligẽdus est de actione quæ competit cum
effectu illa enim non datur nisi in casu inopiæ vel dissoluti ma
trimonij, quæ solutio probatur ex questione proposita, quę con-
siderat exactionem dotis. interpretatur enim responsio iuxta
qualitatem interrogationis. l. si defensor. §. qui interrogatur.
ff. de inter. actio. l. 1. C. de diuer. rescri. §. præterea. insti. de inuti.
7 stipu. † Secundo nota, quod marito vergẽte ad inopiam mu-
lieri competit facultas agẽdi ad dotem contra maritum actio-
ne personali, competit etiam facultas agendi actione hypo-
thecaria contra extraneos possessores bona mariti. l. in rebus
§ omnis. & l. vbi adhuc C. de iure dot. Et ex hoc infertur quod
si possessores talium bonorum illa possedissent spacio decem
annorum a die quo constiterit maritum vergere ad inopiam,
non posset mulier etiam dissoluto matrimonio agere contra
extraneos possessores. quia aduersus actionem hypothecariã
præteritur [illegible] possessores bonorum ma
riti. l. 1. & 2. C. si aduer. credi. & ita cõsuluit Raph. cu. in cõs. 92.
[illegible] in [illegible] casu quæ decisio est magnifacienda. Pro
hac opinione mouetur [illegible] quia marito vergẽte ad ino-
piam datur actio mulieri eo modo quo ei datur dissoluto ma-
trimonio. l. vbi adhuc. C. de iure dot. sicut ergo dissoluto ma-
trimonio currit præscriptio aduersus mulierem circa dotem,
sic etiã curret in casu præmisso. quia & isto casu agitur ad verã
dotis exactionem, ita quod si maritus, qui prius vergebat ad
inopiam, acquisiuerit amplias facultates, per hoc dos exacta nõ
debet ei restitui, vt vult glo. in l. vbi adhuc. C. de iure do. & Bar.
[illegible] col. [illegible] de hoc dicetur. Quicquid dicat Raph. hæc sua
decisio non est vera & sæpius interrogatus de isto casu respon-
8 di contrarium, in quo aduertẽdum est, † quod mulieri ad do-
tem consequendam competere possunt duę actiones seu duo
remedia diuersis temporibus: primo enim datur actio mulieri
tempore quo matrimoniũ nondum est dissolutum ob inopiã
mariti, si ergo a die inopiæ mariti lapsi sunt decem anni, & mu-
lier non egerit contra possessores bonorum mariti ad dotem
hac de causa non potest amplius agere contra tertios possesso
res, quia obstat ei præscriptio. l. 1 & 2. C. si aduer. credito. Secũ-
da vero actio, quæ non potest intentari nisi post dissolutum
matrimonium, remanet illesa quia talem actionem sibi cõpe-
tentem pro plenaria dotis restitutione prius efficaciter non
potuit intentare, non valenti autem agere præscriptio nõ cur-
rit. l. 1.

ritur, in fi. C. de anna. excep. Preterea & secundo licet per la-
psum decẽ annorũ sit præscriptũ vni actioni seu vni remedio
non tamen censetur præscriptum alteri actioni seu remedio,
9 † quia prescriptio veluti odiosa ad sui terminos restringitur,
nec vltra progredit̃ l. 1. §. si quis hoc interdicto. ff. de iti. actuq;
priua. vbi Bar. no. in c. cũ ɔtingat. & c. cũ in nra. de deci. vbi pre-
scribens in aliena parrochia decimas antiquas nõ intelligitur
p̃scripsisse decimas nouales, nec p̃scribens in aliena parochia
decimã vnius prædii, intelligitur præscripsisse decimã alterius
in eadẽ parochia. Ideo dicit Inno. in c. tua. de deci. qđ p̃scriptio
adeo est stricti iuris, vt licet quis p̃scripserit ius decimandi per
totã parochiã vno prædio excepto, in illo non intelligitur pre-
scripsisse & ad hoc cõprobãdũ plura alia adducere possem de
quibus per Lud. Ro. in cons. 368. inc. præsens cõsultatio. in 2.
q. & latius per do. Fel. in c. auditis de præscri. Tertio confundi-
tur hæc decisio Rapha. nã sublato vno remedio renunciatio-
ne vel alio modo, alterv remediũ nõ censetur sublatũ l. ▪ do-
mus. ff. de serui. vrb. p̃dio. c. postremo. de app. Abb. in c. suscita-
ta. de in integ. rest. sublato ergo remedio agendi ad dotem ob
inopiã mariti mediante præscriptione, alterũ remediũ agẽdi
ad dotẽ post dissolutũ matrimonium nõ censetur sublatum.
10 † Preterea qui patitur præscribi aduersus ius sibi competens,
illud ius videtur tacite alienare seu remittere l. alienationis. ff.
de verb. sig. l. longe. & ibi no. ff. de diuer. & temp. præscri. Bar.
in l. filiusfamilias. §. diui. col. vlti. ff. de le. 1. Tunc sic, expressa re
nunciatio facta cõtemplatione vnius rei vel personæ nõ extẽ-
ditur ad aliam rem vel personam, ergo nec tacita, cũ taciti &
expressi eadem sit iuris censura l. cum quid. ff. si cer. peta. l. triti
cum. ff. de verbo. oblig. Assumptum probatur in casu notabi-
li. l. iubemus. C. ad senatuscõ. Velleia. per quem tex. dicit. Pau.
de ca. in cons. 117. incip. Breuiter in casu isto, qđ si filius præ-
stet cõsensum alienationi rerũ paternarũ, licet videatur renun
ciasse iuri hypothecæ, qđ habebat in illis bonis pro dote ma-
terna, non tamẽ censetur renunciasse iuri hypothecę qđ habe
bat in aliis bonis non venditis nec alienatis, sed penes patrem
11 remanentibus. † Vltimo facit, quia actus voluntarij non extẽ-
duntur vltra nostrã dispositionem l. fin. C. ne vxor pro mar.
Bar. in l. Titium aut Meuium. §. altero. ff. de tuto. ad mi. Factũ
ergo mulieris, quę potuit agere ad dotem ob inopiam mari-
ti, & non egit infra tempus legitimum, nõ extẽditur ad actio
12 nem competentem post dissolutum matrimoniũ. † Non ob
stat tex. in l. in rebus. §. oĩs, quia respectu plenariæ restitutionis
dotis mulieri non competit actio nisi post dissolutũ matrimo
niũ, ergo prius non currit præscriptio. d. l. 1. in fi. C. de anna. ex-
cep. Secunda ratio non obstat, quia negatur, ꝙ restitutio dotis
quæ fit ɔstante matrimonio ob inopiã mariti, sit vera & pro-
pria restitutio ita no. Cy. in d. l. vbi adhuc. in 5. q. & Bar. inferius
in 5. q. secundę prin. & gl. hic in verbo, mariti. in fi. Alex. in ɔs.
241. inci. viso processu. lib. 5. in fi. qđ ostẽditur, quia ista dos ad-
huc debet seruire oneribus matrimonii, & ex eius fructibus
vir & eius filij debẽt sustẽtari, nec mulier habet licentiã alienã-
di hanc dotem d. l. vbi adhuc. quod secus est, quando dos fuit
restituta dissoluto iam matrimonio. l. 3. §. toties. ff. de fun. do-
ta. Nec est verũ, quod æquipararetur simpliciter restitutio do-
tis quæ fit constante matrimonio, & illa quæ fit post dissolutũ
matrimonium in d. l. vbi adhuc. Sed illa æquiparatio fit quo
ad quid, non simpliciter. Ideo ibi tex. modificando dictã ęqui-
parationem subdit, ita tamẽ vt eadem mulier nullam habeat
licentiam. quæ dictio, ita tamen, est modificatiua & limitatiua
dispositionis præcedentis, prout no. ibi Salic. & probatur in l.
Lucius. §. quæ habebat. ff. ad senatuscon. Treb. & in l. libertas.
hęc scriptura. ff. de manumiss. test. Notes tamen illam decisio-
nem Raph. in alio. nam vult, qđ dispositio l. 1. & 2. C. si aduer.
cre. habeat etiam locum cõtra mulierem agentem ad dotem
quod etiam voluit gl. in l. in reb. §. oĩs in verbo, siue per vigin
ti. C. de iure dotium. Cuius contrarium aliqñ vidi consultum
per doctores excellentissimos per doctri. Salic. in l. fin. in prin.
C. de iure dot. vbi dicit, quod statutum generaliter loquẽs, di-
sponens ꝙ instrumẽta publica nõ probẽt nisi posita sint & re
gistrata in memorialibus locum nõ habet in instr̃s dotalibus
fauore dotiũ. Sed ad hoc r̃ndeo, qđ illud ideo est, quia cũ dotis
reperitur specialiter priuilegiata qđ nõ debeat insinuari seu re
gistrari, vt ibi ex tex. ideo statutũ generaliter loquens restrin-
gi debet ad terminos iuris communis. sed in casu isto cũ dotis
non reperitur specialiter priuilegiata. igitur in ▪ locũ vẽdica-
bit dispositio. Capio gl. in verbo, mariti. quę ponit quinq; cõ-
mũs. Secũ incipit. ibi, quid si maritus. tertia ibi, itẽ quid si mu-
lier. quarta ibi, itẽ quid si extraneus. quinta ibi, quid si alius re-
cepit dotẽ. In eadẽ gl. ibi, cum ipse teneatur eam denuo dota-
re auth. sed quamuis. C. de rei vxo. act. Hic discutiẽdę sunt duę
13 difficultatis. Prima difficultas est. † An dispositio illius authẽ-
ticę procedat in dote promissa, & sic nondum numerata pri-
mo viro. Secunda difficultas est, An procedat in filia ingrediẽ-
te monasterium, & sic contrahente matrimonium spiritua-
le. Circa primam difficultatem gloss. in d. auth. sed quamuis.
C. de rei vxo. act. tenet quod ille tex. non procedat in dote pro
missa, per tex. in l. quoties. §. eo. quã sequitur Aret. in §. fuerat.
institu. de actio. Cy. tamen & Sali. in d. auth. sed quãuis. repro
bant illam glo. & dicit do. Ias. in l. filia legatorum. C. de leg. ꝙ
alias consuluit Genuę contra dictam gl. quia sicut pater nõ po
test minuere dotem datam filiæ, ita nec dotem promissam. vi
deamus, quęnam istarum opinionũ sit verior, An gl. an Cy. &
Sali. & Ias. Pro opi. gl. facit tex. in §. quia vero. in auth. de æqua
litate dotis. colla. 6. ibi, dotem iam a te datam. vbi cõsideratur
datio dotis. ergo locum non habet in promissione dotis. Et si
diceres, fateor illum text. loqui in dote data, tñ extẽdi debet ad
dotẽ promissam ex idẽtitate rationis. quę extensio est permis-
sa in qualibet dispositione l. cum mulier. solu. matri. glo. in c. 1.
in verbo, Italiæ. de tempo. ordi. in 6. Bal. post Cy. in l. de quibus
col. 6. ff. de legi. Pau. de Cast. in consi. 338. incip. præsens casus.
col. 1. Ad hoc respondeo, qđ ille tex. sępius repetat verbum, da
re. vel æquipollens, ex ista repetitione datur intelligi qđ exten
sio fieri non potest. gl. in cle. 1. in verbo, diocesanus de iure pa.
quod autẽ sepius repetat̃ verbũ date, datur ibi in illo tex. ibi, iu
benti rursus dari. & patrem semel offerentem. & ibi, pater exi-
stens obtulit dotem librarũ. xxx. auri. quod verbum idem im-
portat quod verbum dedit vt probat̃ in §. seq. ibi, ac illã obtulit
marito. qđ exponitur idest dedit, vt innuunt verba sequentia,
dum dñt, ꝙ mulier confert actionem dotis cõpetentem ɔ̃ ma
ritum. ergo dos fuerat data. Secundo induco text. in d. §. quia
semel alienata est ab eius substãtia. quæ verba non cõueniunt
doti nondũ traditę, cum ante solutionem dotis illa adhuc sit
in bonis promittentis. arg. l. 1. in fi. de fun. dot. Non. n. promis-
sione sed traditione dominium transfertur. §. per traditionẽ.
institu. de rerum diui. Preterea pro opinione gloss. etiã vrgere
videtur tex. in d. l. quoties. inf. eo. vbi pater potest transferre in
personam suam in totum actionẽ de dote, ergo & multoma-
gis illam potest diminuere. Quarto & vltimo sic arguitur, dos
quę fuit promissa primo genero censetur promissa intuitu pri
mi matrimonij, non extenditur ergo ad secundum matrimo-
nium l. si vnus. §. ante omnia. ff. de pac. l. iubemus. C. ad Velle.
14 † Pro opin. vero Cyn. & aliorum sic arguitur, promissio dotis
& datio æquiparantur l. fi. C. de dot. promiss. & l. ex morte in fi.
C. de pac. cõuen. Ideo dispositio. d. § quia vero. loquens in do-
te data, locum habebit etiam & in dote promissa virtute dictę
adequationis. iuxta gloss. vulgaram in l. si quis seruo persuase-
rit. C. de fur. Cuius doctrina probatur in l. qui neq; §. 1. inf. de re
bus eorum. & Aret. adducit alia iura in l. 2. ff. de leg. 1. Secundo
pro hac opinione induco text. in d. §. quia vero. dum ibi expri-
mitur ratio, quare dos non potest diminui, nam ibi dicitur qđ
ideo filia non debet habere minorem dotem, quia si maritus
non fuisset mortuus. dotem sine diminutione habuisset. & sic
casus mortis contingens in persona mariti filiæ non debet no
cere quæ ratio procedit in dote promissa. Iste ergo casus inclu
ditur in illa dispositione cõprehensiue seu intensiue, non au-
tem extensiue l. cum mulier inf. eodẽ. glo. in c. 1. in verbo, Ita-
liæ de tempo. ordin. in sexto. Et est doctrina Bald. in l. de qui-
bus post Cynum colum. 6. ff. de legi. Paul. de Castr. in consilio
338. incipien. pręsens casus colum. 1. Tertio adduco gl. in l. vni-
ca. §. accedit. C. de rei vxo. act. quæ illum tex. loquentem in do-
15 te datam extendit ad dotẽ promissam. † Vltimo facit, nam pa-
ter cogitur inuitus filiam dotare l. qui liberos. ff. de ritu nupt.
& l. fi. C. de dotis pomiss. ipsi tamen est concessa facultas taxan
di dotem & declarandi eius quantitatem, semel ergo facta ista
16 declaratione non potest eam immutare. † Nam is qui habet
facultatẽ declarandi nisi semel declarare potest, in præiudiciũ
tertij. gloss. est reputata singularis in l. quiquid astringende. in
gloss. magna. infra de verborum obligationi. quam pro singu-
lari alleg. Bald. in l. de die. ff. qui satisdare cogantur. & in l. si
quis intentione ambigua. ff. de iudic. Angelus in l. quod iussi.
ff. de re iudica. Ioan. de Imola in l. ab exequutore. ff. de appella.
& hoc fundamento vtitur illustris doctor Franciscus Curtius
in consilio. 27. incipien. magnificus vir. in tertio dubio. Ex
17 quo inferuntur tres pulchrę decisiones. † Prima est, si pater in
testamento nullo & inualido legauit quantitatem aliquam
filię pro dote, non poterit hanc quantitatem dos diminuere,
cum semel facta fuerit declaratio voluntatis patris, quæ osten
ditur ex actu etiam nullo & inualido. l. qui patre. ff. de confir.
tuto. l. fin. vbi Bald. ff. de rebus eorum l. legatum. §. fin. ff. de
adimen. lega. Secunda infertur decisio, si pater in testamento
legauit filię quantitatem pro dote si postea reuocet testamen-
tum aliud faciendo, non tamen censebitur perempta quanti-
tas legata filiæ, cum declaratio semel facta non possit immu-
18 tari. † Non obstat, si diceretur, annullato testamento omnia
in eo contenta corruunt. l. si nemo infra de testa. totel. & l. si
nemo. ff. de regulis iuris. Quia respondeo, quod si in testa-
mento fiat aliquis actus, qui sui natura sit irreuocabilis, ille
non vitiatur vitiato testamento glo. est in l. hæredes palam. §.

fin. infra de testa. Cuius veritatem discussi in l. nemo potest.
19 in secunda char. ff. de leg. 1. Tertia infertur decisio, si pater de-
sponsando filiam per verba de futuro eidem dotem promise-
20 rit, & illa sponsalia effectum non fuerint sortita, nihilominus
eadem dos debebitur pro alio matrimonio. & pro hoc facit tex.
in l. 2. §. fi. ff. de priuileg. cre. vbi sponsa de futuro consequitur pri-
uilegia dotis, ac si matrimoniū fuisset contractum. & tenendo
istā conclusionem adducta in cōtrarium non obstant. Primo
enim fundamento respondeo, quod cum in illo tex. exprima-
tur ratio, quę procedit ēt in dote promissa vt dictū est. iste ca-
sus ibi comprehendit intensiue. & sic nō agit de aliqua exten-
sione facienda, prout superius fuit probatū. Secūdo fundamē
to rñdeo, qd dos promissa ēt dici pōt alienata, quia vr abesse il-
lud, pro quo quis est alteri obligatus l. si mādato Titii. vbi Bar.
ff. de nego. gest. Preterea dici pōt, qd illa verba alienata, expo-
nuntur, i. est destinata & declarata pro filia. qd patet. quia ille
tex. loquit, qñ dos est reuersa ad patrē ex pacto. quo casu res cē
set esse apud recuperantē ex prima cā, per ea quę tradit Bart.
in l. in diem. ff. de aqua plu. arcen. & in l. sequitur. §. idē Labeo.
ff. de vsuca. Tertio fundamento de l. quoties. ff. eodē respōdeo
qd nihil probat vt inquit Sali. in d. auth. sed quis, quia licet ibi
pr stipulando appropriet sibi soli actionē de dote, per hoc dos
nō minuitur, sed pr consequitur, vt solus ad dotē agere possit,
qui sine consensu filię nō potuisset l. 2. §. quod si in patris. &
ibi vidimus sup. eo. Vltimo fundamento rñdetur, quod immo
promissio dotis facta pro primo matrimonio comprehēdit ēt
fm d. auth. sed quamuis. & d. §. quia vero, & ex istis sit expedi-
20 ta hęc prima difficultas. † Capio secundam difficultatē, in qua
Io. And. in tit. qui fil. sint leg. in princ. col. 8. in addi. inci. quidā
Martinus, tenuit, qd dos diminui non pōt per patrem filię vi-
duę volēti ingredi religionem. dicens absurdū esse, quod dos
diminui non possit nubendo etiam vni rustico, & qd posset di
minui cum nubit Christo. & idē tenet Cy. in d. auth. sed quā-
uis Lud. Ro. in sing. 779. sequitur hanc opinionem, subdit ta-
men; quod ista ratio Ioan. And. parum vrget. & quare parum
vrgeat, non exprimit. Sal. in d. auth. sed quis. tenet contrarium
Eo quia dos ampla datur propter onera matrimonii & etiam
propter affinitates captandas, quę cessant in casu isto igit. &c.
Pręterea in secundo, multa seruitia est recepturus pater a fi-
lia, quę non potest exhibere ei filia facta monialis. & ista opin.
21 Salic. est probabilior. pro qua vltra eum moueor. † Nam filia
quę ingreditur religionem liberatur a patria potestate. glo. est
approbata in l. si ex causa §. si. ff. de minor. in gl. [illegible] Pa-
pinianus & sic pater amittit potestatem patriam, cuius preciū
est inęstimabile l. iusiurandum has §. secundū [illegible] ff. de le-
ga. 1. quam non amittit [illegible] contrahente matrimonium tēpo
rale. l. si vxorem. C. de [illegible] infer. Cum ergo in eo grauetur
in alio debet releuari, vt minorem dotem filię volenti ingre-
di religionē dare possit l. cum qui in prin. ff. de inreitran. Et si
22 diceres † tex. in §. quia vero [illegible] in filia etiam emācipata, ad
hoc respondeo, quod in [illegible] casu pater amittit potestatē patriā
ex facto suo. Alio vero [illegible] ex dispositione legis & contra
eius voluntatem, [illegible] casu non tantum patri indulge-
tur, quantum in secundo casu probatur ista solutio si. nam si
pater amittit potestatem patriam morte filii & sic absq; facto
suo, integrum vsumfructum retinet, quem habet in bonis ad-
uentitiis l. si. C. ad Tertul. gl. & Bar. in l. quicquid. C. de bo. ma-
ter. Sed quando [illegible] egreditur patriam potestatem ex facto
patris cum emancipatis, tunc amittit dimidiam partē vsuf-
fructus l. cum oportet. § cum autem. C. de bonis quę lib. Bart.
in auth. idem est. C. eo. [illegible] pręterea dispositio. §. quia vero. loqui
tur in filia volente transire ad secundas nuptias, & sic volente
cōtrahere matrimonium temporale, ergo ista necessitas im-
posita patri non debet extendi ad casum istū, de quo ibi nō fit
mentio, & pro hoc adduco notabile dictum Bal. in auth. nisi
rogati in 2. col. versi. quęro numquid monasteriū. C. ad Treb.
dicit enim ibi Bal. quod executores deputati ad distribuen-
dum certam quantitatem pecuniæ ad virgines maritandas, nō
possunt hanc quātitatem dare virg. ni intranti monasterium,
quia hoc non habent in mandatis. Non obstat ratio Ioann.
Andr. quia non est absurdum, quod minor dos detur mulieri
ingredienti monasterium, quam nubenti secundo viro. cum
mulier ingrediens monasterium nubat Deo. qui requirit solū
animum, non diuitias. c. idem est. 15. q. 1. c. si quid inuenisti. 14.
q. 5. Glo. in verbo, non tollicere. timore cuiusdam contrarii ex
pōnit verbum facultates idest bona. Capiendo dicta Barto. su-
24 per ista gl. † Aduertendum est circa secundam oppositionem
per eum formatam in quantum dicit, quod bona intelligunt
deducto ere alieno. & se remittit ad notata per eum in l. 3. ff. de
bon. poss. titu generali. Nam propter hoc Barto. in l. iusiuran-
di. §. si liberi. circa. fi. ff. de ope. liber decid. t pulchrā quęstionē
quam in voce retuli. Illa enim decisio non est vera, quia ver-
bum bona. prolatum a testatore idem importat quod heredi-
tas l. mulier. §. fina. cum l. seq. inf. ad Treb. & Bar. mēt. in d. l. 3.

prohibendo ergo filiam plus de bonis suis petere posse. cense
tur eam prohibuisse plus petere de hęreditate sua. & sic cense-
tur reliquisse animo compensandi cū dote materna l. 1. §. serē-
25 dum. C. de rei vxo. actio. Specu. † etiam in tit. de loca. §. nunc
aliqua. versi. 136. decidit aliud pulchrum casum, dicens, quod
si filius renunciet vel repudiet bona paterna, censetur etiam
renunciasse emphyteusi, quę bonorum appellatione contine-
tur l. rem in bonis. inf. de acquir. rerū domi. & sic hortani no-
tata per Bart. & doct. in l. item videndum. §. si. ff. de peti. hære.
Sed hęc decisio Specu. licet per aliquem non reprobetur quē
viderim, dubia est. Eo quia verbum, bona, expressum a contra-
hente intelligitur deducto ære alieno. l. subsignata bona. ff. de iure
do. Barto. in d. l. 3. sed emphyteusis acquisita pro se & filiis eis
debetur veluti ęs alienum. Bar. in d. §. si liberi. ergo non com-
26 prehenditur in dicta renunciatione. Non obstat. † d. l. rem in
bonis. quia id quod ibi dicitur, venit interpretatiue, non ex pro-
prietate verbi. vt patet ex verbo, intelliguntur. quæ interpre-
tatio non cadit in contractibus, in quibus attendi debet verbo-
rum proprietas l. veteribus. ff. de pac. l. Labeo. ff. de contrahen.
empt. Bar. in l. liberorum. col. 3. infr. de verbo. signi. facit dictū
Archi. in c. si quis suadente. 17. q. 4. dum vult, quod in contra-
ctibus sub genere masculino non comprehendatur fęmini-
num. Cum illud veniat ex quadam interpretatione. l. pronun
ciatio. in princi. ff. de verbo. signi. Capio tertiam opin. Barto. ex
27 cuius dictis elicias vnam conclusionem, † quod hodie per iu-
ra nouissima marito inchoante male vti substantia sua, mu-
lier ad dotem agere potest, & sic non expectatur tempus, quo
bona mariti non sufficiant creditoribus & dotis exactioni, &
sic per iura nouissima plenissime consultum est mulieri in do
tis exactione. Istam opi. Bar. sequitur hic Raph. Cuma. & dicit
Ioan. de Imo. hic in secunda col. & do. Alexand. in 6. illam esse
communem, & ab ea in practica non est recedendum, & qd
in ambiguis pro dote est pronunciandum l. in ambiguis. ff. de
regu. iur. c. fi. de re iudica. Et pro hac opinione vrget text. alle-
gatus per Bart. in §. illud. versi. nos autem. ibi, mulier sibimet
culpam inferat, cur mox viro inchoāte male vti substantia sua
non percepit, & auxiliata est sibi. Et si diceretur, qd ille tex. re-
fert se ad alias constitutiones, in quibus de hoc nihil exprimit,
& quæ non reperiuntur. Ad hoc respondeo, quod cum in il-
lo text. ponatur certa decisio, ille tex. disponit, licet non repe-
riant constitutiones, ad quas fit relatio. c. Abbate. §. Siluani. de
verbo. singn. l. pen. C. de instit. & substi. vbi Moder. ad hoc po-
nunt multas decisiones. Istam opin. Barto. reprobant hic Ioā.
de Imo. & Ludoui. Rom. colum. 7 qui dicit, qd hæc opi. Bart.
licet sit colorata, nihilominus recte cōsideranti non procedit
ex mente illorū iuriū. & sic voluit, quod per iura nouissima nihil
addatur iuribus anterioribus loquentibus de exactione. Ego
28 autem in ista difficultate pono tres conclusiones. † Prima sit
cōclusio. circa tempus exigendi dotem nihil additum est per
iura codicis, videlicet per l. vbi adhuc. & per l. in rebus. §. fi. C.
de iure dot. Secunda conclusio, per §. illud. similiter nihil est
additum remedio huius legis. Tertia conclusio, ēt de iure flo-
rū. viro incipiente male vti substantia sua, dos exigi poterat a
muliere. Prima cōclusio probatur sic. nam in dictis iuribus nō
est aliquod verbū, ex quo ostendi possit legislatorem velle ali-
quid addere iuribus antiquis circa tēpus exactionis dotis, sed
solū ibi disponitur circa actionem hypothecariam. quam vult
Imperator posse intentari contra possessores bonorū mariti.
quæ actio nō competebat de iure antiquo. l. vnic. §. & vt plenius
C. de rei vxo. actio. Suadetur illud, quia qñ Iustinianus in peta
tor aliquid de nouo statuit, vtitur longa prefatione, & illud
statuit verbis claris non obscuris, vt patet in § quia vero. & in
d. l. 10. §. illud. & in §. nullam. in authentica de hæreditatibus
quæ ab intestato deferuntur. collatio. 9. & in omnibus aliis
29 constitutionibus ab illo editis. † multum enim operatur con-
suetudo loquentis ad interpretandam eius dispositionē l. libe-
rorū. §. qd tamen Cassius. ff. de leg. 3. Ideo dicit Barto. in l. ali-
mēta. in prin. ff. de ali. & cib. leg. quod licet appellatione filii nepos
non cōtineatur. §. fi. insti. qui da. tuto. pos. l. qd si nepotes. ff. de
testa. tutel. attamē si sit nepos, quem auus filium solebat noīa
re, tunc appellatione filii per ipsum facta nepos continebit, &
hoc dictum sequitur Ro. in l. si vero. §. de viro. in 30. fallentia.
infra eo. & in cons. 478. incip. in casu præsentis consultationis.
in vlti. verbis Aug. Are. in §. fi. insti. qui dar. tuto. pos. Secunda
conclusio probatur sic, nam imperator in d. §. illud refert se
ad leges suas anteriores. & cum nullæ sint leges, quę loquan-
tur de ista materia, nisi l. in rebus. & l. vbi adhuc. dicendum est
qd de necessitate ad illas fiat relatio l. 3. ff. de lib. & posthu. & l.
pediculis. §. cū quęreretur. ff. de aur. & ar. leg. voluit ergo Im-
perator in d. §. illud. interpretari illa verba, ad inopiam dedu-
ctus sit. de quibus in d. l. vbi adhuc. & ista verba, minus idone-
is, quę ponuntur in l. in rebus. Tunc sic, is qui declarat, nihil
adiicit, nec de nouo statuit, sed qd statutū erat, detegit l. adeo.
§. cum quis inf. de acquiren. re. domi. & l. heredes palā. §. sed
si notan.

si notan.ff.de test.ex prędictis ergo infertur,quod ēt de iure co
dicis viro male inchoante vti substātia sua, mulier poterat age
re ad dotis exactionem. Tertia conclusio probatur authorita-
te,eam.n.tenuit gl.in d.§.illud in 2.solutione, quæ dicit istā le-
gem fore intelligendam śm §.illud, & istam opinionem sequi
tur Dy. & refert hic Bart. & dicit Ioan.de Imo.hic in 2.col.qđ
ista opinio de iure verior est. Ista conclusio probatur sic vltra
scribentes,nam qua ratione imperator in d.§.illud interpreta-
tur illa verba,ad inopiam deductus sit, & illa verba,parum ido
neis, idest viro inchoante male vti substantia sua eadem ratio-
ne sic debēt interpretari verba huius legis. Et ratio est, quia ex
quo maritus incipit male vti substantia sua, ex hoc possumus
coniecturari ipsum male administraturum,& sic illum peruē-
30 turum ad inopiam. † ex præsenti enim iudicamus in futurum
l.non omnes §.a barbaris inf.de re milit. Bal.in l.3.C.si vendit.
pign.agatur.vbi dicit, quod si probatū fuerit aliquem non esse
soluendo de presenti, effectus huius probationis durat etiam
in futurum,& sic pro tpe futuro pręsumitur non soluendo.Se
cundo probatur ista cōclusio,nam ex quo maritus incipit ma-
le vti substantia sua,ex hoc detegitur,quod non est idoneus ad
ministrator rerum suarum l.si is qui §.fi.inf.de tuto.admin.er-
go multominus censebitur idoneus administrator bonorū do
talium vxoris c.indecorum de ęta. & qualitā.l.fi.C. de legi. tu-
toribus. Tertio probatur hæc conclusio in l.si marito.in princ.
inf.eod.vbi publicata parte bonorum mariti, mulier contra fi-
scum agere potest ad dotem, non expectato φ matrimonium
dissoluatur,illud non est ex alia ratione, nisi quia maritus inci-
pit male vti substantia sua, igitur &c. Nam si expectandum es-
set tēpus,quo maritus vergeret ad inopiam, interim fiscus nō
posset conueniri l. Statius Florus §. Cornelio Felici. ff.de iure
31 fisci. † Sed huic conclusioni aliqua videntur obstare. Et primo
tex.hic, vbi consideratur inopia ad dandum actionem de dote
constante matrimonio. Illa ergo non existente, cessabit actio.
l.sed si hac.§.pretor ait ff. de in ius vocan. Facit doctrina Ioan.
An.in c.1.de homic. in 6.in Nouell. Secūdo obstat idem tex.
in verbo,exinde.quod denotat tēpus,& sic ante tēpus quo ma-
ritus ad inopiam deductus sit nō competit actio. quia permis-
sum ad tempus certū & limitatum ante illud vel post cēsetur
prohibitum l.statu lib.§.fi.de leg.2.l.epist.§.fi.ff.de pac. Tertio
obstat tex.in verbo, euidentissime quod requirit veram & pro
priam probationem inopię iuxta gl. reputatam sing. in l.fin.in
prin.ff.quod met. causa in verbo,pręsumptioni, ideo verifica-
ri non pōt in probatione pręsumptiua paupertatis,quia proba
tio quæ fit per præsumptionē, non est vera nec propria proba-
tio.l.1.ff.si tabu.testa.extab.notant Lud. Rom.& Alex.in l.1.C.
de testa.milit. Vltimo obstat tex. in l.seruum dotalē ff de ma-
num. vbi marito qui non est soluendo constante matr.dos de-
beri intelligitur, a ɔ̄rio ergo sensu constante matri.dos non de
betur si maritus sit soluendo, licet incipiat male vti substantia
sua. Potest ēt & quinto induci iste text. alio modo Nā requirit
ista lex,quod facultates viri non sufficiāt exactioni dotis,vt de-
tur actio constan.matri.non sufficit ergo probare inopiam,ni-
si probetur cum ista qualitate,quia vbi lex requirit aliquē actū
cū qualitate,non sufficit actū adesse,nisi qualitas adsit & econ
tra l. Fulcinius §.cum hoc & ibi Bar.no.inf.ex quibus causis in
possessionem eatur. Tenendo tñ istam concl. ad prædicta pōt rñderi, qđ
eo ipso quod probatur maritū male vti substantia sua, præsum
ptiue probatur inopia.arg.l.nō oēs §.a barbaris inf.de re milit.
32 & quod no.Guil.in l.3.C.si vend.pig.agatur † & ista cū sit præ-
sumptio iuris,dr̄ vera & propria probatio.l.fin.ff.de proba.c.1.
in verbo,verum iudicium iuncto.c.laudabilem de frigi. & ma
lefi.multa adduxi in c.Rayn.de testa.in 4.char.& sic tex.in l.1.
ff.si tabu.testam. nul.extabunt. loquitur in præsumptione ho-
minis,quæ differt a præsumptione legis, vt per Abb.in c. acce-
dens col.3.de accusa. Et ex prædictis infero quartā concl.vide-
licet quod intellectus huius legis coacte traditus nō est verus.
Infertur & quinto,quod similiter verus nō est intellectus l.vbi
adhuc & l.in rebus. Infertur & sexto, quod disposit.§.illud ni-
33 hil addit iurib. antiquis. † Septimo infertur, quod si a die quo
maritus incepit male vti substantia sua lapsum sit decennium,
non poterit mulier agere contra possessores bonorum mariti
per l.1.& 2.C.si aduer.creditor. Ex quo ab illa die potuit agere
contra maritum d.l.in rebus §.si.Quinimo nec sol.matri.pote
rit agere ad dotis plenam ęxcepti. præterito dicto decennio, tenē
do opin.Cu.quam superius retuli in consi.92. Octaua infertur
34 concl. † quod si mulier egerit ad dotem,asserens maritum ver
gere ad inopiam, & probet maritum inchoare male vti sub-
stantia sua,obtinebit. quia ex hoc censetur probata inopia præ
sumpta argu.tex.quem ibi no. Abb.in c.per tuas,extra de con-
di.apposi. vbi probatur, quod si quis deduxerit in iudiciū ma-
trim.verum,& probet matr.pręsumptum obtinebit,& ex istis
sit expedita tertia oppositio. Quartæ oppositioni formatę per
Bart.nihil addendum est.Ideo capio quintam oppositionem.
35 † Ex cuius dictis colligo hanc concl. videlicet qđ sicut fideius-
sor dari non potest pro dote conseruanda, sic etiam dari non
potest pro dote restituenda, & istam opin.tenuit Azo.in sum-
ma.C.ne fideiuss.dot.den.& latius idem Bar. in §.quoties infr.
eo.Istud idem tenet glo.in d.l.1.C. ne fideiuss.dot.den. Pau.de
ca.Raph.cum & Alex.in d.§.quoties, & dicit ibi Raph.Cum.
hanc opin. esse cōem, quam ēt sequitur Salic. in d.l.1.Pau.de
ca.in consi.169.incip.præfati promissores, hanc opin.ēt tenuit
Bal.in tract.de dot.in 6.parte priuil.21.in prin. Pro ista opin.ad
ducitur tex.in l.2.qui venit ampliando l.præcedentem, & vult
nullam satisdationem esse præstādam, & sic nec de dote resti-
tuēda.alias nulla esset ampliatio. Præterea tex. ibi vtitur signo
vniuersali,nullam satisda. quod sui natura requirit plura. vt in
l.in re mandata C. manda. prohibet ergo non solū satisdatio-
nem de dote cōseruanda sed ēt satisdationē de dote restituen.
Præterea in d.l.2.exprimitur ratio, videlicet ne oriantur perfi-
dię inter coniuges, quæ ratio vniformiter locū hēt in dote re-
stituenda,prout declarat Bar.in d.§.quoties,comprehenditur
ergo ibi iste casus comprehensiue seu intensiue, non aūt exten
siue l.cum mulier.inf.eo. Bal.in l.de quib.col.6.ff.de.ll. Quar-
to adducitur, quia dos non pōt restitui nisi conseruetur, & sic
obligatus ad restituendam dotē censetur obligatus ad illā con
seruandam arg.l.1.in princ. ff.depositi.prohibita ergo fideius-
sione de dote conseruanda,cēsetur,prohibita ēt de dote resti-
tuenda argu.l.oratio.ff.de sponsalib.& istę sunt rōnes Bar.in d.
§.quoties,quas retuli, vt bene ordinetur iste articulus. Quinto
pro hac opin. Rom.hic mouetur, quia prohibitum vna via nō
intelligitur concessum per aliam indirectam l. scire oportet §.
1.ff.de tut.& cura.dat.ab his &c. cum quid vna via.de reg.iur.
lib.6.sed est prohibita fideiussio de dote conseruanda,ergo cē-
setur prohibita fideiussio de dote restituenda,cum talis obliga
tio necessario præsupponat conseruationem dotis. Sexto Bal.
in loco præalleg.ponderat Rubr.quę dicit,ne fideiussores dot.
dentur ergo nec pro dote restituenda cum loquatur indefini-
tę,& sic generaliter, & qñ rub.est generalior nigro,possumus
arguere ab ipsa rub.magis gñaliter loquente, vt per gl.in l.1.&
in rubr.C.etiam ob chirographariam pecuniā. Et in authe.de
incest.nup.in princ. tradunt late Mod.in rubr.ff.si certum pe-
36 tatur. † Vltimo pro hac concl. vltra doct. vrget hęc ratio, nam
quælibet dispositio est interpretanda & extēdenda de casu ad
casum,ne fiat elusoria c.si ciuitas desenten. excommuni.in 6.
l.1.§.pecunia.ff.de calumnia.quem ad hoc not. Anto.in dispu.
incipien.Bonon.Senen.in l.1.§.veteres ff.de acquiren.poss sed
dispō tit.ne fideiu.do.den.redderetur elusoria,si posset præsta-
ri fideiussor de dote restituenda, cum illa fideiussio præsuppo-
nat dotis conseruationem igitur istum casum comprehende-
37 re debet dispositio illius tit. Dyn. in §.quoties. † tenuit opinio.
contrariam,quem sequitur Ioan. And.in tit. de don.inter virū
& vxor.in princip.in addi. quæ incipit secundum Odof.vbi di-
cit Dynus ita iudicasse,istam opinio.approbat etiam hic Ioan.
de Imo.& hæc opini.de iure verior est,licet altera sit commu-
nis & hanc nolo defensare. Pro hac opinio. mouetur Dynus
quia valet fideiussio de dote restituenda præstita sol. matrimo
nio l.vnica §. cum autem C.de rei vxo.actio.& §.quoties infra
eodem ergo valebit fideiussio de dote restituend. pręstita con-
stan.matrimo. Cum eius effectus conferatur in tempus soluti
matrimonij. per regulam l. in tempus infra de hæredi. institu.
& l.quod sponsę C. de dona. ante nupt. Nec obstat responsio
Bart. & doctorum, qui dicunt, quod illa regula non procedit,
vbi lex resistit initio ɔ̄ctus l.si minor. inf.de seruis expor. Hæc
enim responsio non est vera,licet oēs ita dicant. Eo quia ēt vbi
lex resistit initio ɔ̄ctus, procedit regula prædicta. vt probat il-
la l.in tēpus iuncta. l.si alienum §. in extraneis eo. tit.& melius
probatur in l.si eum § si.ff.de don. inter virum & vxor. vbi lex
resistit donationi facte inter vir. & vxor.constante mat.l.si spō
sus §.1.ff.de dona.inter vir.& vxo.Bar.in l.cum l.inf.de fideiuss.
& tñ valet donatio, si eius effectus conferatur in tempus habi-
38 le s. dissoluti matri. † Non obstat l. si minor. quia quando mi-
nor contrahit, non consideratur tēpus, quo cōtractus sortitur
effectum, sed tēpus ɔ̄sideratur, quo ɔ̄ctus sumit initium l.3.§.
Scio. ff de minor. nimirum ergo si ibi nō consideratur tēpus,
quo seruus debuit manumitti. Sed tēpus quo seruus fuit vēdi-
tus & traditus, & ista est vera intelligentia ad illum text. quam
notes.Secundo pro ista conclusione Dy. adducebat tex.in l.fi.
C.de dot.cau.non numerat.vbi in dote reddenda cōstitui pos-
sunt duo rei. sed qñ duo rei constituuntur, vnus pro altero vi-
detur fideiubere l.vir vxori.§.fi.inf.ad Velle. Non obstat solu-
tio Bart.qui dicit illum text. esse intelligendum in personis in-
uicem coniunctis, vt in patre & filio, vel in duobus fratribus,
in quibus non oritur causa perfidię. Nam ista responsio cōfun
ditur per illum tex,dum dicit,omniq; personæ, quæ dotem su
scepisse vna cum marito conscribitur. Et si diceres, non appa-
ret ibi,quod essent cōstituti duo rei,cū non sit verbū (insolidū)
l.reos.§.cum in tabulis inf. de duo. reis Bart. in l.2.in eod.titu.
Respōdeo,quod imò ibi erant cōstituti duo rei debendi.quod

probatur, dum dicit text. quod omni personæ cōpetit exceptio nō numeratę dotis, & sic in tota dote cōpetit illa exceptio l. si interem in prin. & ibi glo. ff. de rei vēd. ergo tota dos peti poterat, & per consequens insolidū quilibet erat obligatus, alias si non essent duo rei, quilibet pro parte deberet conueniri, d. §. cum in tabulis, & sic pro parte tantum competeret exceptio non numeratę dotis, & ista est pulchra inductio de illo tex. Tertio facit, quia rō perfidię, quæ militat pro dote conseruanda, non habet locū in dote restituenda, cum illa restituatur soluto matrimonio, quo casu cessat amor coniugalis, l. sed hoc ita, & ibi

39 gl. declarat, ff. de re iud. † Et tenendo istam opin. non obstant obiecta. Primo enim rñdeo, quod ille tex. venit ampliando legem præcedentē quia in l. 2. disponitur quod satisdatio præstita sit nulla ipso iure qđ nō disponebatur in l. præcedēti, & istū intellectū ponit Card. Floren. in c. per vestras de don. inter vir. & vxo. Qui intellectus potest comprobari per l. fi. iuncta l. præceden. C. de pericu. recitā. & ibi no. Sal. Sed ista solutio, nō placet, quia tex. in l. 1. expresse disponit, quod si iussio aboleatur. &

40 sic irritat eam ipso iure. † Præterea multum refert, an lex aliqd mandet fieri affirmatiue, an negatiue. Primo enim casu valet actus nisi procedat lex vlterius illum annullando, & ita loquū tur iura per me adducta. Secundo vero casu actus reddit nullus ipso iure, quia satis est legem prohibuisse l. non dubiū, C. de legi. Et huic doctrinę semper adhesi, sed maturius cogitāti hęc differentia, quæ cōstituitur inter præceptum legis affirmatiuū & negatiuum nō videtur vera, quia vtroque casu actus qui fit ꝯ mandatū legis, est nullus ipso ipso iure, pro hoc adduco tex. iuncta gl. in l. 3. §. Diuus Adria. ff. de iure fisc. in gl. in verbo, restituunt, vbi in causis fiscalibus iubetur adesse fiscus, & tñ dicit gl. sñiam esse nullā, nisi aduocatus adsit, & sic ibi l. nō loquitur prohibitiue, faciūt no. p Bar. in l. [illegible] §. si plures, ff. de exercitor. vbi voluit, qđ si statutū disponit, quod sñia ferri debeat cū consilio sapientis, ista sñia erit nulla ipso iure, si fuerit lata sine dicto consilio, licet hoc statutum non habeat clausulā annullatiuam vel prohibitiuam. [illegible] vult Bar. in l. si ita quis, §. ex lege inf. de ver. oblig. & ita istam differentiā impugnat. Alex. in l. 1. infra de lib. & post hu. qui respondet ad text. in d. l. fi. qđ ibi illa præcessit vlterius annullando sententiā causa maioris declaratoris, cū absque illa lege sñia lata sine scriptis fuisset nulla virtute legis præcedentis mandantis sñiam ferri in scriptis, sed ista responsio Alex. non placet, quia dicit ibi tex. huic adiicimus sanctioni, vt sententia quæ dicta fuerit, nom sententiæ habere non mereatur, cum scripta nō esset. Is enim qui declarat nihil adiicit, l. hęredes palā, §. sed si notā, ff. de testamen. l. adeo §. cum quis, ff. de acq. rerū domi. l. asse toto ff. de [illegible]. Obstat etiā tex. in c. dilectus, el secondo de preb. Sed tenendo id quod dictū est, videlicet quod nulla sit differentia inter mandatū legis affirmatiuū & negatiuū, aliter respondeo ad illa obiecta. Et primo ad tex. in d. l. fi. rñdeo, quod licet per illam l. fin. non annulletur sententia, tamen dicitur addere præfati constitutioni, quia in l. præcedenti erat clausula annullatiua tacita in l. fi. ponitur clausula annullatiua expressa, sed inter tacitā clausulam derogatoriam & expressam est magna differentia l. fin. in princ. ff. de leg. 2. quem ad hoc no. Bald. in l. humanum, in versi. [illegible] casu. C. de legi. & effectus erit iste, quia si princeps hodie statueret, quod sententia possit ferri sine scriptis, non valeret, nisi diceretur non obstante lege in contrarium faciēte, quod secus esset si non emanasset d. l. fi. Ad tex. in c. dilectus, de preben. respondeo, qđ ideo ibi valet actus spreto mandato Pontificis, quia eius intentio est, vt persona cui fit mādatum obligetur, non autem qđ ex hoc constituatur ius in re, vel ipsa præbēda afficiatur cū ergo adsit sola obligatio personalis, quæ non afficit rem, nec sequitur illius possessorem l. vlt. §. fin. ff. de contrahen. emp. l. ęris alien. C. de dona. nil mirum si collatio præbendæ alteri facta valet contra mandatum Pontificis. & ita re-

41 spondet Io. de Imol. in d. c. dilectus. † Redeundo ad dictam obiectionem aliter rñdeo, qđ ibi l. 2. venit ampliando legem pręcedētem quoad personas, videlicet qđ nedū a marito, sed nec ab eius patre, nec ab aliis qui dotem suspiciunt, ista cautio exigi possit, tunc sic, lex ampliās intelligitur in terminis in quibus loquitur lex ampliata, in authentica de filiis ant. instru. dotal. nat. in prin. Bar. in l. nihil. ff. de coniugē. cum emanc. p. a liberis. Secundæ obiectioni respondeo, qđ illa verba (nullam satisdationem) sunt intelligenda, nec vt a fideiussore mandatore vel expromissore, inter quos est differentia, vt per glos. in l. si vero non remunerandi. in §. si post, ff. mandat. pro inductione tamē Bar. vide pulchrum casum, quem dicit Pet. de Anch. in consil. 47. incip. Subtiliter, vbi dicit, quod si testator instituat duos filios hæredes vniuersales & duas fęminas in rebus certis, & de illis omnibus autem decedentibus sine filiis substitutum subdat, omnibus autem decedentibus sine filiis substituto talem, certe substitutio non habebit effectum, nisi in persona oīum filiorū & filiarū illa conditio purificet, quia si testator voluisset conditionē solū verificari in persona filiorū, congruētius dixisset, qđ si ambo, q̄ si omnes, & rectus modus loquendi debet attendi l. fin. inf. ad Treb. l. Plautius. ff. de auro & argen. lega. Tertiæ obiectioni respondeo, quod non est eadem ratio perfidiæ in dote restituenda, quæ est in conseruanda, vt superius probaui in vlt. fundamēto. Aret. hic dicit, quod licet nō sit tanta ratio in cautione dotis restituendę, quanta est in cautione de dote conseruanda, tamen adhuc durat illa ratio. Ideo extensio est permissa, adducit tex. in l. ait prætor. §. deinde. ī. ex quibus causis maior. vbi in casibus in quibus aliquo modo consultum pōt esse actori, lex nō restringitur, ex quo omnino cessat ratio legis cū nō ita commode possit agi ꝯ contumacem latitantem, sicut ꝯ principalem, adducit ēt text. fm intellectum gl. in l. in rem. §. regnū. in gl. ff. de rei vendica. Sed ad ista responsione Are. defendo istam solutionē, nam fundamentum suū potest procedere in materia exorbitāti & fauorabili, sed secus est in materia correctoria, in qua non est permissa extensio de casu ad casum, nisi omnimoda sit ratio, vt per Bald. in l. fi. C. de interdic. matrimo. inter tuto. & pupillā. Facilius enim permissa est extensio in materia exorbitanti, quam in materia correctoria, vt inferius dicetur. Quarto argumen. respondeo, quod illa conseruatio dotis cum veniat in quandam cōsequentiam necessariam dotis restituendę, nō est prohibita. l. si is qui duos. in fi. de libera. lega. l. non solum. ff. de in integr. restitut. l. & per iusiuran. §. si fideiussor. inf. de accepti. Bar. in l. 1. inf. de author. tuto. & ex hac solutione patet responsio ad quintum fundamētum, quod fuit Roma. Sexto fundamento respondeo, negādo quod argui possit a Rub. generalius loquente q̄ nigrum, quia rub. ponitur ad demonstrandum illud, quod continetur in nigro. l. 1. ff. si cer. pet. ergo non vr̄ disponere, nisi quatenus in nigro reperiatur, cum actus agentium non operentur vltra eorū intentionem. l. non omnis. ff. si cer. pet. Confirmatur, quia rub. vr̄ habere relationem ad nigrum, ergo non disponit, nisi quatenus in illo reperiatur arg. l. in testō la prima. inf. de cōdi. & demon. & per istas rationes ita concludit Moder. Decius in rubr. de consti. in vlt. char. quod maxime procedit in casu d. rub. qui loquitur per verba indefinita, quæ æquipollent vniuersali, non proprie, sed ex quadam interpretatione, vt per Barto. in l. si pluribus in fi. ff. de leg. 2. per l. si seruitus. ff. de seruitu. vrba. prædio. quæ interpretatio hic non est consideranda, cum nigrum specifice loquatur de dote conseruanda. Vel aliter rñdeo, quod illa rubrica loquitur generaliter respectu personarum a quibus exigitur satisdatio, nō autem respectu casuum. Tertio rñdeo, præmittendo quod magis influunt præcedentia in sequētibus quam eꝯ subsequentia in præcedentibus. l. si filium. ff. qñ dies leg. ced. Bar. in l. avia, in princ. ff. de condi. & demon. & in l. quisquis ff. de lega. 2. Mates. in nota 151. tunc sic, verba generalia quę sequuntur aliquem actum, non operantur nisi illius declarationem, de [illegible] est Barto. in l. 1. in reper. colum. 5. ff. de offic. procura. Cęsar. ergo idem econtra. Vltimo fundamento respondeo, quod ista dispositio non redditur elusoria, cum aliud sit obligatio de dote restituenda, quæ non sortitur effectū nisi post dissolutum matrimonium, & aliud sit obligatio de dote conseruanda, cuius effectus resultat etiam constante mat. quo casu maritus posset pati damnum exactis fideiussoribus, qui postea contra ipsum haberent regressum. Expeditis Barto. oppositionibus, iam venio ad eius quęstiones, & primo quærit, quo modo probentur facultates viri non sufficere ad dotis exactionem, & priusquā ex dictis Bar. in hac quæstione eliciam concl. Aduertendū est inquantum Bar. vult, quod in casibus quibus sententia maximum præiudicium, probari debet quod bona ad debita non sufficiunt, cuius probatio fm eum sit eo modo quem ponit gl. in l. cum de lege. ff. de probat. Quædam vero sunt causæ in quibus sententia facit modicum præiudicium, & isto casu requiritur semiplena probatio quæ potest haberi per famā. Considera ergo in illis dictis Bar. velle, quod difficilior probatio fiat in causis, in quibus sententia infert modicum præiudicium, quā in sententijs in quibus infertur magnū præiudiciū. Primo enim casu requirit semiplenam proba. in secundo vero casu exigit solam assertionem partis dicentis nō extare nisi tot bona, qui modus probandi facillimus est. Illud aūt quantā absurditatem contineat, patet ad oculum. Sed sustinendo Bar. considera si dici potest, quod etiam in casu in quo sententia non facit præiudicium magnum, probatio fieri potest eo modo, quo habetur in l. cum de lege. ff. de prob. quia si ille modus probandi sufficit in causis in quibus sñia parit magnum præiudiciū, multomagis sufficiet in causis, in quibus sñia parit modicum præiudicium, cum in illis requirantur probationes faciliores vt dicit Barto. authentica. multomagis. C. de sacrosanc. eccle. c. cum in cunctis de elec. Potest tñ esse consultum magis actori, vt etiam in causa in qua sententia parat modicū præiudicium, probet bona nō extare semiplene, videlicet per famā, quam probare eo modo quo dicitur in d. l. cū de lege, qm̄ illa est probatio præsumptiua, quo casu sñia lata prætextu talis præsumptionis nunquā transit in rem iudicatam, ēt si ab ea nō fuerit appellatum, l. si qui adulterij. C. de adul. secundū intellectū

Iac. Bar.

Iac. But. Alex. in l. si ab hostibus. col. 3. supr. eo. In secundo ve-
ro casu transibit in rem iudicatam, cum fuerit lata prætextu p-
bationis non præsumptiuę. & ita sunt declaranda dicta Barto.
ad quæ doctores non aduertunt. Ex dictis ergo Bart. in hac pri-
42 ma quęstione elicio has conclusiones. † Prima sit conclusio, fa
cultates alicuius nõ sufficere ad debita probatur eo ipso, quod
asseritur non extare nisi talia bona, quæ ascendunt ad quinqua
ginta, cum debita excedunt dictam quantitatem & istum mo-
dũ etiam ponit Bart. in l. fi. §. licentiam. per illum text. C. de iu-
re delibe. Bar. in l. cum de lege. ff. de proba. Pau. de Ca. in l. ma-
ritum. in prin. J. eo. Are. in cõs. 120. incip. procedẽdo breuiter,
Ludo. Roma. in consi. 276. inci. visis dubijs propositis. in vlti.
verbis. Sed contrarium tenet hic Io. de Imol. col. 4. Ludo. Ro-
ma. consi. 13. contrarium tenet Pau. de Cast. in l. Meuia. §. fi. J.
eo. Iaco. But. in l. actor. C. de proba. & dicit Alexan. quod opin.
Barto. non est vera de iure contra quam etiam tenet Aret. in 2.
char. Pro ista opi. primo adducitur, quia probatio de necessita-
te debet concludere. in c. præsentia. de proba. l. neq; natales. C.
eo. Sed ista allegatio partis, qđ non sint plura bona. nõ conclu-
dit necessario, Igitur &c. Secundo contra istam opi. Ludo. Ro.
adducit tex. in l. maritus. §. fi. ad. l. Falcidiã. vbi dicit pro hac opi.
esse ibi casum rotũdum., dum dicit tex. ne in potestate eius sit
proferre quid velit. adducit etiam tex. in l. 1. §. cũ dicitur ff. si cui
plusq̃ per. l. Falcid. Tertio pro hac opi. Are. adducit tex. in auth.
de iureiur. a morien. pręstit. vbi non creditur assertioni testato-
ris circa res suas, nisi iurauerit ita esse. ergo multominus debet
stari assertioni hæredis simplici, vel creditoris, qui agit de com
modo proprio. Quarto Areti. inducit eundem tex. in l. cum de
lege. ff. de proba. vbi dicitur, quod probatio quantitatis rerũ in
43 cumbit hęredi. † appellatione autem probationis non venit as-
sertio patris etiam iurata. l. cum qui in prin. ff. de iureiur. Bald.
in c. 1. §. coventiculas. de pac. iuramen. firman. in vsibus feudo
vbi decidit pulchram quęstionẽ. de qua etiam per Moder. in
l. si qñ. C. vnde vi. Quinto vltra scribentes contra Barto. addu-
co tex. in §. 1. in auth. de iureiur. a morient. præstit. vbi nõ statur
assertioni testatoris asserentis, se non habere nisi talia bona in
præiudicium creditoris, etiã si super huiusmodi assertione te-
stator imposuerit iuramentum. Sexto & vlti. induco. l. cum de
lege. & subtiliter, nam ibi dicitur, qđ probatio incũbit hæredi.
qui dũ probare nõ põt, merito cõdemnabitur. sed si facultates
testatoris possent probari eo modo quo dicit Barto. facile esset
hęredi asserere in bonis testatoris non esse nisi tot bona, & sic
semper posset probare. & per cõsequẽs nunq̃ condemnaretũ. cõ
verba & mentẽ illius tex. Non obstat tex. in d. §. licentiã, nã ad
illum respondet hic Io. de Imo. ꝙ ideo illud est, quia præsumitur
pro inuentario, quod cõfecit hæres. Ideo ista præsumptio trãs-
fert onus probandi in aduersarium & hoc loquẽdo sm iura co
dicis. si vero loquamur de iure fforũ. quo iure nõdum erat in-
uẽta cõfectio inuẽtarii, istud insurgit ex eo, qa p̃sumptio videt̃
pro hærede. qa si occultasset rem aliquã, priuaret̃ falcidia. l. res-
criptũ. in prin. J. de his quib. vt indig. l. Pamus l. beneficio. & l.
hære ditatem. §. fi. inf. ad legem Falcidiam nõ debet ergo præ-
sumi ꝙ hęres id fecerit. ex quo pęnã incurreret, videlicet priua
tionẽ Falcidiæ. l. merito. ff. pro socio. sed vt dicit Alex. ista stant
simul ꝙ plura sint bona quã dixerit hęres, & tñ ipse nõ delique
rit. vt qa ignorabat plura bona extare. Præterea licet non præ-
sumatur delictum quo ad excusandũ hęredem a pena, nõ tñ se
quitur idẽ esse dicẽdũ quo ad preiudiciũ tertij, videlicet ꝙ ista
p̃sumptio capi debeat. argu. l. pe. §. inter filium. ff. de fal. vbi ge-
neralis subscriptio testatoris prodest ad excusandum scriben-
tem manu propria a pęna falsi, sed non ad cõsequendũ lucrũ.
Philip. Corneus in d. §. licentiã. aliter respondet ad illum text.
dicens, qđ ideo ibi illa probatio admittitur, quia per illam legẽ
prouideatur de remedio, per quod hęres indubitãter possit adi
re hereditatẽ absq; vllo timore cõsequẽdi dãnũ. videlicet si cõ
ficiat inuẽtariũ vt ibi. & in §. si autẽ dubius. & in §. hoc quidẽ.
in eadem. l. fi. sed si onus probandi negatiuam incumberet hæ
redi, faciliter posset pati damnũ. cũ negatiuam, difficillimum
sit probari. non mirum ergo si onus probandi non incũbit hæ-
redi, sed aduersarijs. Aret. ponit aliam rationẽ ad illum text. &
dicit, qđ istud ibi procedit ratione inuentarii, pro quo pręsumi
tur. vt videmus in libro ęstimi, ex quo probatur quantitas bo-
norum debitoris. l. hi. qui fundos. C. de prædijs nauicul. libr. 11.
l. C. de magistra. cõuen. quem not. ibi Bar. & alij. tradit idem
Areti. in le. decem. ff. de verb. oblig. Si istud est in libro æstimi,
multomagis idem dicamus in inuentario, in cuius cõfectione
vocantur legatarij & creditores. l. fi. C. de iure delib. † Quid te-
nendum, licet plerique vt vidistis tenent opin. Barto. puto ta-
men eam posse sustineri. pro qua considero vnam rationẽ, nã
quod aliquis nihil habeat in bonis, vel non habeat nisi talia bo
na, ista qualitas habet præsumptionem quę inest a natura. cũ
quilibet nudus & pauper nascatur nihil habens in bonis, iuxta
not. per glo. in cap. si forte. de elect. libro. 6. Facit illud Plinij in
proœmio septimi libri, hominem nudũ in nuda humo, proie-
cit. satis, ergo est asserere istã qualitatẽ, ex qua insurgit post-
modum iuris præsumptio. nam licet præsumptio iuris transfe
rat onus probandi in aduersarium. l. siue possidetis. C. de pro
batio. debet tamen deduci & allegari, alias nõ procedit. l. si quis
adulterium cum incestu. in prin. ff. de adult. Ideo dicit Bald. &
Ang. in l. super longi. C. de præscri. longi tempo. & licet ex titu
lo præsumatur bona fides in possessore, illa tamẽ debet deduci,
& allegari alias succumberet possessor. Et si diceres, possibi-
le est, quod aliquis tempore quo nascitur, sit diues, vt quia eius
pater decesserit, ex testamento vel ab intestato illo relicto hæ-
rede, qui pater habebat amplas facultates. Ad hoc respondeo
ꝙ ius adeundi hæreditatẽ nõ consideratur, nec ęstimatur in fa-
cultatibus alicuius. priusquã adeatur. de hoc est casus in l. præ-
cia rerum. inf. ad leg. Falc. Nõ obstat primum fundamentũ, qa
illa probatio cum habeat pro se iuris præsumptionem, de ne-
cessitate concludit. vt traditur per Barto. in l. 1. ff. si cert. pet. Fa-
cit tex. in c. proposuit. de cleri. excommu. ministrã. per quẽ di-
cit ibi Abb. ꝙ si quis vult probare aliquem fuisse excõmunica
tum tẽpore inuestituræ, vel tẽpore quo beneficiũ ei fuit colla
tũ, sufficit probare, ꝙ iam sunt aliqui anni, quibus iste fuit ex-
cõicatus. hoc enim probato obtinebit actor, qa præsumit̃ excõ
municatus de præsenti. nã qualitas semel posita quæ nõ tollit̃
ex cursu tẽporis, præsumit̃ existere nisi pbetur sublata. argu. c.
semel malus. de reg. iur. lib. 6. & l. nõ omnes. §. a Barbaris. ff. de
re mili. Non obstat secundo. l. maritus. adducta per Roma. nã
vt dicit hic Aret. illa lex potest induci in oppositum in quam-
tũ ibi dicitur, ꝙ legatarij & creditores petere possunt sibi edi
instrumẽta hæreditaria, ne sit in potestate heredis fraudare &
occultare res hæreditarias. ex quo datur intelligi, ꝙ nisi fraus
detegatur per instrumenta, stabitur assertioni hæredis. Tertio
non obstat. d. §. 1. adductus per Aret. nam ibi assertio debet es-
se iurata. quia contra illã non possunt hæredes probare contra
riũ, ideo talis assertio debet esse munita vinculo iuramẽti. sed
in casu isto secus est. Vel aliter potest dici, quod et in casu isto
assertio debet esse iurata. argu. text. in le. hac edictali. §. 1. vel. 2.
C. de secund. nup. Ange. & Paul. de Castr. in l. de pupillo. §. qui
opus. ff. de noui oper. nunc. vbi dicunt, ꝙ licet standũ sit asser-
tioni illius cuius consciẽtię aliquid commissum est, nihilomi-
nus sua assertio debet esse iurata, alias non valet, & in dubiũ re
fricari potest ꝙ per ipsum fuerit declaratũ. & ita limitatur gl.
45 in c. statutũ. in §. assessorẽ. de rescri. lib. 6. † Quarto arg. respon-
detur ꝙ appellatione probationis venit iuramentũ. imõ dicit̃
legitima probatio quandoq;. l. fi. §. licentiam. C. de iure delib.
ibi, si aliæ probationes defecerint. c. 2. extra de proba. Præterea
licet iuramentum nõ sit propria probatio, præsumptio tamen
legis quam habet ista assertio venit appella. probationis. Qui-
nimo vt dixi superius dicitur vera & propria probatio. Quintę
inductioni per me factæ respondeo quod hæres dicitur nõ po
tuisse probare quando sua assertio effectũ non habuit quia cõ-
trarium fuit probatũ per creditores, vel legatarios merito isto
casu condẽnabitur. Vltimo fundamento respondeo, ꝙ ibi nõ
statur assertioni testatoris etiam iuratę circa modũ substantię
suæ in præiudicium creditorũ quo ad hoc, vt cõtrariũ nõ pos-
sit probari. si enim velint probare cõtrariũ, admittuntur. istud
patet ex verbis text. dum dicit. neq; creditoribus præiudicare,
sed illis licẽtia sit oĩa perscrutari. sed quod, alio nõ probato per
creditores, standum non sit assertioni hæredis, ille tex. hoc nõ
46 dicit. † Secundo ex dictis Barto. colligo aliam conclu. videlicet
quod causis, in quibus sñia parit modicum præiudicium, suffi-
cit semiplena probatio. Et ex hoc infero, quod cũ in causa pos-
sessoria tractetur de modico præiudicio, vt per Bar. in l. admo-
nendi. in vltim. char. ff. de iureiur. sufficiet probatio semiplena
per famam vel vnum testem. istud sentit Bar. in l. 2. C. qui tom
bonorum, & expresse Mathesi. in no. 2. incipit. quia iudicens.
Quod dictũ notes in practica. non discutio pro nunc veritatẽ,
47 huius dicti, ne processus impediatur. † Tertia conclusio in casu
legis nostrę sufficit probare facultates, mariti non sufficere ad
dotis exactionem semiplene, & sic per vnum testẽ vel famam.
Ista conclu. Bart. communiter est approbata. sed est dubia per
istum tex. requirentem euidentissimam probationẽ. cuius ap-
pellatione non venit semiplena probatio, sed requiritur plena,
arg. tex. & ibi glo. in l. fi. in princ. ff. quod met. cau. Sed respon-
deri potest ex his quę inferius subdit Bart. dum respondet ad l.
si vero. §. qui pro rei qualitate. sup. qui satisd. cogantur. Secun
do obstat, nam cum hic agatur de priuando maritum adminı
stratione rerum dotalium, dicitur tractari de pœna. l. testamen-
48 to centurio. ff. de manu. testa. † Sed vbi agitur de imponenda
pœna, liquidissima debet esse probatio nec procedendum est,
per coniecturas. leg. in testo. la prima. ff. de condi. & demonst
quam, ad hoc pro singu. no. Bald. in capit. 1. in ti. qualiter dñs
proprietat. feudi priuetur. in vsibus feudo. & in c. qualiter. in
penul. col. de iureiu. & in l. cũ proponas. col. pe. C. de hęred. in-
stit. Facit tex. in l. multa in prin. ff. de cond. & demõ. Nisi dicas,
qa prædicta procedũt, quando agitur de imponẽda pęna pecu

niaria vel alia maiori pęna. Sed secus, si agatur de imponenda
pęna respectu priuationis administrationis. Sed adhuc poteris
replicare, ꝙ imò & multo magis in casu isto requiritur liqui-
dissima probatio, cum tractetur de honore. quia fieri non pōt,
quin in aliquo mariti lędatur honor. l. si tutor aliquo vinculo.
ff. de suspe. tutor. Honor aūt pręfertur cuilibet cōmodo pecu-
niario. l. Iul. inf. si quis omis. cau. test. & l. isti quidē § fi. ff. q. me-
49 tus cā. † Vltimo ex dictis Bar. colligitur, ꝙ vbi a lege vel a sta-
tuto requiritur euidentissima probatio, tunc requiritur noto-
ria probatio. Et ex hoc infert Bal. iunior, ꝙ non sufficit proba-
tio per testes vel instrumenta, male dicit Bald. respectu instru-
mentorū, eo quia probatio quæ fit per instrumenta, dr̄ esse eui
dentissima c. licet cām, de proba. in verbo. euidentissime per
instrumentū constat. & ibi Ant. no. alibi dicit Bal. in l. 1. in prin.
q. 1. ff. de no. oper. nun. ꝙ instrumentū constituit rem certā &
notoriā, per tex. in c. olim de verb. sign. Præterea appellatione
probationis euidentissimę venit probatio præsumptiua, vt stati-
tim dicetur, & ipsemet Bal. hoc admittit, ergo comprehende
tur probatio instrumentalis, quæ hēt pro se iuris præsumptio-
50 nem l. cum præcibus de proba. † credo ēt, ꝙ respectu testiū nō
procedat ista conclusio. quia & probatio quæ fit per testes ido
neos, dr̄ euidentissima quod sic demonstro, nā proba. præsum
ptiua legis dr̄ euidentissima probatio. l. si quis locuples. in fin.
sup. de manumis. testa. dr̄ etiam apertissima probatio. l. in tps §.
fi. ff. de hæredi instituen. iuncta. l. si fuerint in princ. ff. de rebus
dubiis, & ibi no. Bald. ergo eodem modo probatio quæ fit per
testes idoneos, dr̄ euidentissima, cū sit ꝙ non minoris effectus
sit probatio quæ fit per testes, quam probatio quæ fit per iuris
præsumptionē. Imò hæc probatio quæ fit per testes maiorem
producit effectum, per ea quæ dixi in proxima lectione allegā-
do tex. in l. si qui adulterii C. de adult. & dn̄m Alex. in l. si ab ho
stibus §. fi. sup. eod. Præterea eandem vim habent probatio te-
stium & instrumentorum l. in exercendis. C. de fide instrum.
sicut ergo probatio instrumentalis dr̄ euidentissima c. licet cau
sam, de proba. l. fin. C. de rebus credi. in verbo, manifestum l. si
alterius, in verbo, palam & euidenter C. si minor se maior di-
xerit, & dixi superius. sic ēt probatio testium dicetur euidentis
51 sima. † Quinta conclusio, super facto negatiuo notorium non
potest cadere licet cadat super facto affirmatiuo, & ex hoc ha-
betur vna differentia inter factum affirmatiuum & factum ne
gatiuum. alia differentia est, quia pęna quæ imponitur pro fa-
cto negatiuo nō incurritur, nisi præcedat monitio secus si im-
ponatur pro facto affirmatiuo c. excōicamus §. moueantur de
hæreti. & est dictum Inno. in c. exturpandę §. quia vero de præ-
ben. quod refert & sequitur Bart. in l. inficiando §. infans ff. de
fur. concordantes habentur per Alex. in l. ita stipulatus colum.
1. de ver. obli. Vltima differentia est, nam dici solet, quod plus
operatur dispositio negatiua quam affirmatiua. illud ostendi-
tur ex no. per glos. in l. hoc genus inf. de cond. & demon & per
tex in l. alienatum inf. de verbo. signifi. iuncta l. filiusfami. ff. de
dona. causa mor. & in l. si duo patroni. §. idem Iulianus scribit.
iuncta l. duob. § idem Pomponius sup. de iureiu. Barto. tamen
52 † in l. decē. de verb. obli. & in l. fi. in prin. ff. si cer. pet. & in auth.
hoc si debitor. C. de pign. tenet super facto negatiuo posse ca-
dere notorium, dum vult, quod notorie constare pōt aliquem
non esse soluendo. & est glo. in l. nisi hoc actum in princ. ff. de
pac. Aret. concordat hæc dicta Bar. hoc modo, nam quoddam
est notoriū veritatis, & illud non cadit in facto negatiuo, quod
dam est notorium præsumptionis, & illud bene pōt cadere su
per facto negatiuo. vt no. in c. vestra. de cohabita. clericorum
& mulierum. Sed dici potest, quod super facto negatiuo noto
rium veritatis cadere potest, patet, nam confessio inducit noto
rium c. fi. de cohabi. cleri. & mulierum, & tamen per confessio-
nem partis inducitur notorium c. 1. de confes. in 6. probatur
etiam in c. cum olim de verb. signifi. & ita tenet Anto. in c. ve-
stra de cohabi. clericorum & mulierū. probatur etiam in c. du
dum. el. 1. de elec. Sed defendendo Barto. dicas, quod illud no-
torium quod causatur ex confessione, est notorium iuris, non
autem facti. de quo notorio videtur hic Bart. loqui. & sic quo
ad istam primam q. Bartol. Secundo quærit Bartol. quomodo
probetur paupertas, & concludit, quod iudex debet hoc arbi-
trari inspecta qualitate personarum & factorum, doctores ni-
hil addunt dictis Bar. nisi quod do. Alex. addit nonnullos mo-
dos, quib. probatur ipsa paupertas. circa istam q. aliqua notan
53 da sunt. † Et primo notanda est gl. solem. in §. si vero absint, in
authentico de hæred. & Falcid. verbo, facultatemque dixit, qđ
testis qui non habet in bonis quanti causa valet. super qua de-
ponit, non est idoneus, & sic ob paupertatem eius fidei detra-
hitur, & illam gl. no. ibi Ang. illam etiam sequitur hic Roma.
in 1. colum. & in l. 2. in princ. ff. qui satisda. cog. & Alex. in cons.
15. incip. viso processu. lib. 3. & ita cōiter approbatur illa glo. il-
lam tamen impugnat Iason. in authenti. præterea C. vnde vir
& vxor. colum. vltim. eo quia propter paupertatem solam te-
stis non repellitur a testimonio gl. est approbata in c. si qui te-
stium in glo. fi. de testi. Aret. in consil. 12. plura alia addu-cit de
quibus ibi per eum. Ego ēt potero illam gl. si hoc dicit, non esse ve
ram, moueor, quia idoneitas in teste potius consideratur rōne
legalitatis & bonitatis, quā ratione facultatum. arg. in d. l. si cre-
ditores in prin. inf. de priuil. credi. & l. scire oportet §. cum reli-
quis ff. de tut. & curat. dat. ab his, & est gl. in l. tertiam in prin. in
verbo, egēs ff. de testibus. Facit tex. in l. si quis stipulatus sit Sti-
chum aut Pamphilum, de verbo. oblig. in fine. Præterea inha-
bilitare aliquem ad actum dicitur esse pęna. l. si is qui hęres §.
fi. inf. de vulga & pupil. pęna autem non imponitur nisi in casi
bus a iure expressis l. at si quis §. diuus ff. de religio. & sump. fu-
ne. c. is qui. de sententia excommuni. in texto glos. in c. cū vos,
in glo. magna. de offic. ordi. sed conclusio glo. prædictę nō pro
batur expresse aliquo iure, igitur &cęt. Tertio moueor contra
dictam gl. alio vrgenti fundamento, nam habens quinquagin-
ta in bonis est idoneus accusator in causa criminali l. nonnulli
ff. de accusa. ergo multo magis erit idoneus testis in causa ci-
uili, licet non possideat tantum in bonis quanti valet causa. pro
batur ista minor authoritate Rom. in l. de pupill. in princip. in-
fra de noui oper. nun. vbi vult, quod non est bona consequen-
tia, aliquis testificari potest, ergo & accusare, & sic vult quod
maior habilitas requiratur in accusatore, quam in teste. Proba
tur etiam hoc ratione, nam mulier testificari potest in causa
criminali de iure ciuili. l. 3. §. legis Iulię. ff. de testi. l. ex eo. eodē
titu. & tamen non est habilis ad accusandum in causa crimina
54 li regulariter l. 2. ff. de accusa. † Aduerte tamen, quia illa glo. si
recte intelligatur, bene locuta est, quia loquitur, quādo in cau-
sa concurrunt testes pauperes cum alijs diuitibus, tunc enim
maior fides præstari debet diuitibus, quam pauperibus, quia
hoc casu paupertas aliqualiter debilitat fidem ipsorum testiū,
vt dicit glo. in l. 3. in princ. ff. de testi. Sed vbi non esset talis con
cursus, tunc testi pauperi crederetur si esset legalis persona &
honesta. & ita illam glo. declarat Pepus doctor Florentinus in
55 repe. auth. præterea in 14. char. C. vnde vir & vxor. † Secundo
no. quod legatum factum pauperibus præstari potest ecclesię,
quæ indiget reparatione, quia & ecclesia habetur in numero
pauperū ita concludit Ioan. Ant. & ibi Dominicus in c. fi. de te-
stam. lib. 6. & Bal. in l. si quis ad declinandā C. de epi. & cle. in
4. col. in versi. sed iuxta hoc quęro. & in l. oēs qui per illum tex.
in verbo, dispensatorē pauperū in prin. C. eod. Et si diceretur,
dispositio testatoris non pōt alterari nec cōuerti in alium vsū
nisi authoritate pontificis. Cle. quia contingit de religiosis do
mibus. Respondeo, illud pcedere, quādo causa fuit expressa a
testatore in specie specialissima, sed si causa expressa a testato-
re est talis, quæ possit comprehendere plures species, vt in ca-
su isto, quia ecclesia indigens reparatione dr̄ pauper, tunc pōt
episcopus tribuere hoc legatum fabricæ ecclesiæ, quia ista qua
litas paupertatis tanq̄ spēs inclusa sub gn̄e paupertatis includi-
tur sub illo gn̄e, & ita r̄ndet Bal. in d. l. si quis ad declinandam.
56 † Sed aduerte, nam licet hæc dicta sint ab omnib. approbata, du
bito tn̄ circa veritatem eorum. Et præmitto, ꝙ legatum factū
a testatore respectu vnius causæ non pōt conuerti in aliā cau-
sam Clem. quia contingit. de relig. domi. ēt magis piam, secun
dum Bal. in auth. nisi rogati. C. ad Treb. col. 2. versi. quæro nū-
quid monasterium vbi inquit, ꝙ executores deputati ad distri
buendū quantitatē pecuniæ ad virgines maritandas, non pn̄t
dare hanc quantitatē virgini intranti monasteriū, tū quia non
habent in mandatis, tum quia maritare virgines est pia cā, quæ
non excluditur per aliam piā cām, hoc pręmisso arguo sic, qn̄
testator legat pauperibus, vr̄ legasse personis pauperibus, non
aūt rebus, vt probabitur, ergo hoc legatū relictum ob istā cām
piam nō dēt cōuerti in aliā piā cām, & sic in reparatione eccle
się. Assumptum probatur hoc modo, nā verba disponentis in-
telligi debēt per prius, nō per posterius, & nobiliori modo l. 1.
§. qui in perpetuū ff. si ager vectigal. vel emphyteu. peta. l. lega-
tis inf. de leg. 3. l. in lege censoria ff. de verb. signifi. quæ regula
procedit ēt si dispositio annullaretur prout colligitur ex dictis
Bar. in lib. 1. minoricatum qōne vltima. Sed personæ digtio-
res sunt rebus l. in pecudum ff. de vsu. §. in pecudum instit. de
rerū diui. de illis ergo testator censetur sensisse. Non obstat, qđ
ecclesia dicatur pauper, quia hoc admitto. sed dico, qđ testator
de ea non sensit, sic ēt r̄ndetur ad d. l. oēs qui. vel dicas, ꝙ Eco-
nomus ecclesiæ dr̄ dispensator pauperū, quia bona ecclesiarū
57 pauperib. sunt obnoxia. c. autum. 12. q. 2. c. fin. 16. q. 1. † Tertio
notan. est, qđ beneficia concessa a lege pauperib. non compe-
tant. his qui culpa sua ad inopiam deducti sunt, quia ęquū est,
vt male meriti egestate laborēt. l. bonafides ff. deposi. & ita di
cit Bal. in c. sedes apostolica de rescrip. & in c. ex parte de psuc.
adducit tex. in l. penul. ff. de iure do. sed in p̄rium est tex. in c. si
res alie. 14. q. 2. vbi dr̄, ꝙ non est inhumanum subuenire his q
deliquerūt, & de hoc est gl. in c. sacrorum. 12. q. 2. quæ dicit, ꝙ
res ecclesiæ possunt alienari pro redemptione illorū qui capti
sunt & detenti in carceribus pro maleficio. quam gl. sequūtur
Imo. & dn̄s Alex. in l. quāuis sup. eo. Bald. in auth. similiter in
princ.

princ. C. ad l. Falcid. ū. & in l. illud in prin. C. de sac. san. eccl. pro
hac concordia considera tres casus. Primus casus est, qñ culpa
ordinata fuit ad casum paupertatis, & tūc pauperi subueniendum non est. sic loquitur l. x. pe. ff. de iure do. l. fi. §. fi. ff. de his
quæ in frau. credi. etiam. § 1 s̄. eo. Secundus casus est, qñ culpa
nō fuit ordinata ad casum paupertatis, & tūc pauperi. qui culpa sua in paupertatem incidit. subueniendū est. sic loquitur gl.
in c. sacrorū. 12. qō. 2. cum aliis superius adductis & ita tradit
Alex. in l. quāuis s̄. eo. & ratio est, quia culpa qñ nō est ordinata ad casum, nō attēditur, & pdest. c. qa diuersitatē. de pcessione præbende. sicut pdest metus causatus ex delicto. qñ nō fuit
ordinatus ad delictum. c. veniens. de sponsalibus. l. nec timorem. ff. q metus causa. notat Bart. in l. 2. §. fi. s̄. si quis caut. in. l.
sicut certos. §. interdum. ff. commodat. Tertius casus est, qñ
agitur de præiudicio tertij. & illo casu pauperi non est subueniendum, qui culpa sua in paupertatem incidit, licet illa culpa
non fuerit ordinata ad casum paupertatis. quia cū præiudicio
alterius nō est paupertati subueniendum. arg. l. si pignore. §. 1.
ff. de fur. & c. deniq; 14. q. 5. sic decidit Alex. in d. l. quāuis. colu.
3. & in l. Marcellus. §. res quæ ff. ad Treb. & istud colligit ex dictis Ange. Ioan. de Imo. & Roma. in d. §. res quæ, qui volunt,
qd filius grauatus de hæreditate restituenda, aut expresse prohibitus alienare, non potest alienare bona, vt redimat se a carceribus, in quibus ob delictum fuit detentus & cōdemnatus.
Idem tenet Sali. in auth. res quę. C. communia de leg. & ibidē
Paul. de Cast. quia ista condemnatio & detrusio in carceribus
prouenit ex delicto filij non debet ergo alijs grauamen afferre. l. siue hæreditaria ff. de negot. gest. de quo articulo late dixi.
in l. nemo potest. colum. 24. ff. de lega. 1. vbi tenui contrarium
58 † Vltimo pro intellectu huius materię notes, quod non sufficit probare per testes dicentes maritum vergere ad inopiam.
Ita dicit Bart. in l. in rebus. §. fi. C. de iure dot. per illum text. in
verbo, claruerit. quem sequitur hic Alex. simpliciter reputans
hoc menti tenendum in practica. Salic. in d. l. in rebus fatetur
opi. Bar. esse verā, qñ agitur ꝯ extraneum possessorē. sed si agatur ꝯ virum, tunc non est vera opi. Bart. Sed aduerte, quia neutro casu puto q procedat opi. Bar. quia d. l. in rebus. nō probat
eius opi. Nam eo ipso qd probatum est per testes maritū vergere ad inopiā, dr̄ manifesta eius inopia. c. cum olim. de verb.
signi. glo. in c. significauerunt. de testibus. ideo non est opus q
dicatur per testes manifestum esse virū vergere ad inopiam.
& istud est quod voluit dicere tex. in d. l. in rebus. §. fi. Successiue circa tertiam quæstionem Bar. inquātum dicit, quod in casu. l. is qui. §. fi. tractatur de magno pręiudicio. sed in casu huius
legis tractatur de paruo preiudicio. Considera cur magis ibi
in dictis iuribus tractetur de maiori præiudicio, quam in casu
nostro. cum vtroq; casu tractetur de auferenda administratione bonorum. Rñdeo, quod in casu illorum iurū tractatur de
maiori præiudicio, quia in totū aufertur administratio. hic vero aufert̄ solū in parte, videlicet in rebus dotalibus. Nā in reliquis bonis penes virū remanet administratio. Pręterea in dictis iuribus illa priuatio administrationis aufert prodigo facultatē contrahendi & testandi. l. is cui bonis. s̄. de verb. obli. l. is
cui supra de testa. quę non aufertur in casu isto. Quarto quęrit
59 Bartol. † An si maritus incipiat facere mercantias, & ire per
mare, & incipiat depauperari, ita q secundū vulgi opi. vergat
ad inopiam. An mulier agere poterit ad dotem cōstante matri. & ex eius dictis in hac quæstione & sequenti colligo infrascriptas conclusiones. Prima conclusio. si maritus sit diues, &
exerceat aliquam mercantiam, ex qua cōiter lucrū percipi soleat, si ex hoc incipiat depauperari, mulier ad dotem agere poterit ꝯstante mat. quia dr̄ inchoare male vti substātia sua, licet
negocium vtiliter cęptū sit. quia fauore dotiū hoc nō consideratur. arg. l. in ambiguis, de iure dot. & l. prima. s̄. eo. & ista cōclusio Bar. a doctoribus est approbata. & nullum reperio, qui
eam impugnet. cōtra quam tñ teneri potest. eo quia secundū
Bar. superius in tertia oppositione. cuius opi. communiter est
approbata, dispositio. §. illud. in authen. de ęqual. do. ponit nouum remedium prius a iure cōi nō introductū. recipit ergo interpretationem passiuam a iure antiquo. l. 1. §. lex Falcidia ad.
l. Falc. l. 2. C. de noxa. Bart. in l. omnes populi. in 6. q. principali. ff. de iust. & iure. facit gl. in auth. offeratur. C. de lit. conte. nō
dicetur ergo maritus inchoare male vti substantia sua, licet negocium malum exitum sortitū fuerit, quia sic disponunt iura
antiqua. l. sed an vltro. §. fi. & l. successori. in fin. s̄. de nego. gest.
Pręterea ratio quare marito inchoante male vti substātia sua,
dos repeti pōt, est. quia ex quo semel incipit dilapidare, præsumptio est, quod in futurum dilapidabit. nam qualitas semel
posita præsumitur durare. argu. c. semel malus. de reg. iur. li. 6.
l. non omnis. §. a barbaris. ff. de re mili. Sed hæc ratio cessat in
casu isto. nam nō sequitur, Titius amisit aliquid de bonis suis
exercendo mercantias in mari, ergo in futurum amittet. Imo
presumptio est in contrarium. tū quia presumitur quis ditari
nō depauperari. l. si de suspectus. C. arbi. tutel. l. cura. §. deficientium. ff. de muneri. & hono. Bar. in l. ex diuerso. §. fi. s̄. eo. Tum
quia casus aduersus aduersaq; fortuna nō cōsiderātur, nec eorū contingentia speratur. l. iusta. ī. qui & a quib. l. inter stipulātē. §. sacr. m. ī. de verb. obli. Præterea & tertio ex quo mulieri
consultum est in dote sua, quia præsupponitur maritū adhuc
diuitē, nō est ei succurrendum hoc casu in præiudiciū viri, cui nulla culpa potest iniungi, & cui fieret iniuria, si priuaretur administratione dotis. arg. c. nuper. de dona. inter vir. & vxo. & c. ex
tenore. de foro compe. & ex istis tolluntur fundamenta Bart.
ad quæ alio modo pōt responderi, videlicet quod etiā vbi agit̄
de fauore dotis, sufficit negocium vtiliter esse gestū, licet bonum finem non fuerit sortitum. l. an in totum. ī. de impens. in
60 re. dotal. fac. † Tenendo tñ conclusionem Barto. ex ea infero,
quod si maritus deueniat ad inopiam absq; culpa sua, adhuc
dos repeti potest constan. matrimo. Et ita tenet Bald. in l. vbi
adhuc. in 4. opposi. C. de iure dot. Bald. Ange. Imola. Paul. de
Castro & Alexander in l. si cum dotem. §. si maritus sup. eod.
vbi reprobat opin. Iaco. de Aret. tenentis contrarium in l. vbi
adhuc & Alexand. hic in 6. colum. Idem tenet reprobans opi.
61 Raphael. Cuma. qui idem tenet quod Iacob. de Aret. † Secunda conclusio. marito existente bannito vxor repetere potest
dotem constan. matrimon. & istam conclu. tenet Bald. in l. 2. in
princip. sup. eod. in lectura moderna. Paul. de Cast. in l. si marito. in princip. inf. eod. Ioan. And. in tit. de dona. inter virum &
vxo. §. fi. versic. quid si vir est in banno. idem tenet Io. de Imol.
in l. si cum dotem §. si maritus sup. eo. Alex. hic, & Roma. col.
13. adducēs tex. in sui generalitate in c. 1. de dona. inter virum
& vxo. qui tex. nō probat. cum loquatur in casu, in quo dos repetitur, quia matrimoniū fuit dissolutū ex aliquo impedimento, puta affinitatis, vel consanguinitatis, vel alio simili impedimento, & hæc conclusio procedit, etiam si absq; aliqua culpa
sua maritus in exilium fuerit missus, vt puta pp partialitates.
Illud est de mente Bar. hic ponderādo eius rationem. & Bart.
in l. 1. C. de rep. Imo. & Alexā. in l. si cum dotem. §. si maritus.
62 s̄. eo. vbi adducuntur concordantes. † Tertia sit conclusio, marito absenti alimenta mitti debent per vxorem. secundū Bart.
hic allegantem Spec. hoc tenentem. in tit. de dona. inter vir. &
vxo. in §. fi. versi. quid si vir. vbi pro hoc adducit text. in l. si cū
dotem §. si maritus inf. eo. & tex. in c. pasce. 80. dist. Ista conclusio de plano procedit, si intelligatur, q alimenta sint præstanda ex fructibus dotis restitute vxori. cū ex illa maritus debeat
sustentari l. vbi adhuc. C. de iure pone, fructus dotis non sufficiunt mulier tamen est diues, & habet bona paraphernalia, an
ex talibus bonis cogetur viro pauperi præstare alimenta. glo.
in l. si stipulata. in fin. ff. de dona. inter vir. & vxor. tenet quod
non. sed illa glo. communiter est reprobata, & contrarium tenet Barto. Ang. & Alexand. in l. si cum dotem. §. sinautem in
seuissimo. sup. eo. post Speculatorem in tit. qui filij sint legi. §.
1. versi. quid si mulier diues. & idem tenet Bal. in l. q in vxorē.
C. de neg. gest. Bart. in trac. de alimen. mouentur per tex. in d.
§. sinautem in seuissimo. & in §. pręcedenti, ibi, quid enim tā
humanū est quā vt in fortuitis casibus mulieris maritum, vel
vxorem viri esse participem, mouentur ēt per tex. in auth. pręterea. C. vnde vir & vxo. qui procedit et ā in viro inope. quia si
pręcedebat vxor locuples, et succedet Maritus in parte de qua
ibi, ne cogatur laborare inopia secūdum Pau. de Cast. in l. 2. in
prin. sup. eo. Bal. Salic. Roma. & ibi Moder. Flo. in sua Repeti.
colum. 14. in d. auth. pręterea. C. vnde vir & vxor. Hæc opi. hu-
63 mana est & tenenda, † vt tamen exercitetur ingenium, contrarium puto posse attentari, quod imō vxor diues virū inopem
alere non teneatur. sequendo glo. in d. l. si stipulata. pro qua sic
arguo. Nā viro aut fuit promissa dos, aut non. si dos fuit promissa, & sibi non fuerit tradita, nō tenetur alere vxorem. gl. in
§. illud in verbo, onera in auth. de nō eligendo secundo nubē.
colla. 1. Bal. in l. q in vxorem. C. de neg. gest. & in l. fi. per illum
tex. C. ad Velle. & in l. si donaturus. §. 1. s̄. de cond. ob causam si
vero dos non fuit promissa, tunc vxor debet consequi alimēta
a viro, eo quia debet esse in obsequio & seruitio viri l. si quid
ff. de ope. lib. no. Cy. & Bal. in l. pro oneribus. C. de iure do. & in
l. fi. C. de sen. quę sine cert. quanti. proferuntur. Inno. in ca. per
64 vestras de dona. inter vir. & vxo. hinc est, † q si vxor absq; culpa viri non sit in seruitio eius, non debet ab eo cōs. qui alimēta glo. in ca. significasti. de diuortijs Bald. in l. 1. C. de leg. in l. fi.
C. de sen. quæ sine cer. quāti. proferuntur. sed istę rationes cessant in viro, qui non est in seruitio vxoris, ergo ab vxore consequi non debet alimenta. non obstat tex. in d. § si maritus. quia
fateor, humanum est. q vxor alimenta viro pręstet, si sit inops
non tamē ad id compellitur. l. humanum. iuncta declaratione
Bar. C. de legi. Nō obstat auth. pręterea, quia nō sequitur, vxor
viro inopi cogitur relinquere partem bonorum, ergo cogitur
65 alere. † cum sit quod lex facilius grauet aliquem post mortē,
quem oneret cū in vita, patet, quia grauat patrē, vt relinquat
filio legitimam in bonis suis etiam si sit locuples, quē tamen
non grauat dum viuit l. 1. §. si impubes. ff. de colla. bonorum l.
parenti-

parentibus. C. de inoffi. testa. nec ad alimenta, si filius aliunde illa consequi possit. l. si quis a lib. [illegible] §. 1. de libe. agno. [illegible] si quis argentum. C. de dona. in verbo, opifici. Non obstat si diceretur, dispositum in viro procedit in vxore, cum sint correlatiua. l. non tñ. inf. de re iudi. Respondeo illud non habere locum quando est diuersa ratio. l. 1. §. [illegible] l. 2. ff. de minoris. Bal. in l. lege. C. de legi. hære. Pau. de Castr. in [illegible] in prin. C. de indicta viduit. tollen. vbi dicit, quod dispositio auth. cui relictum. in eo. tit. non habet locum in viro, quia diuersa est ratio, [illegible] mulieri vidue magis conuenit abstinere a secundo matri. [illegible] est sic ius quam viro qui cum debeat vacare negociis domus necesse est ei secundam ducere vxorem, vt docet experientia quæ est efficax rerum magistra. c. [illegible] de electio. lib. 6. Præterea contrahens secundum matrimonium [illegible] committere fornicationem, licet honesta sit fornicatio [illegible] & sic non dicitur seruare pudicitiam. Sed lex magis abhorret impudicitiam mulieris quam viri. l. si [illegible] C. ad [illegible]

66 cia. sequendo tamen hanc [illegible] Bar. [illegible] non [illegible] procedere in bannito qui [illegible] vt est bannitus [illegible] ex forma statuti impune potest occidi. l. [illegible] §. qui deficiunt. sup. de capit. dimi. [illegible] alimenta non [illegible] materia, cum impune possit occidi [illegible] Bar. [illegible] eo quia [illegible] patrio bonum publicum præfertur. l. veluti. arguendo ab ordine [illegible] & iure. [illegible] §. [illegible] de vent. in pos. mitten. & pro hac [illegible] Bar. in l. si quis adulterium [illegible] §. liberum [illegible] impune occidere. si tamē [illegible] Bar. probat [illegible] dicat, quod illud ideo est, quia pater amat [illegible] in vxore respectu mariti, quia hodie [illegible] matrimonio nisi morte. & [illegible] maritus ergo [illegible] isto casu alendus est ab vxore. [illegible] contigerit [illegible] ratione

67 [illegible] auth. de incest. nup. col. 3. Sexto † [illegible] Bar. [illegible] remedium huius legis competat [illegible] tionibus, de quibus hic [illegible] §. fin. inf. vt in possess. lega. Petr. [illegible] propter [illegible] Abb. Pan. [illegible] & alia [illegible] gatis. ff. de iure [illegible] Plures [illegible] in l. [illegible] hoc. C. de [illegible] in l. [illegible] de dona. inter virum & vxo. §. [illegible] quod [illegible] non gaudet be[illegible] ignorantes [illegible] Ro. hic [illegible]

68 [illegible] sublimiora. §. [illegible] C. de testamen. [illegible] & vxo. [illegible] tertio per tex. [illegible] de dona. inter vir. & vxo. [illegible] quod valet de iure speciali [illegible] quod valet de iure communi [illegible] Ang. [illegible] sed si [illegible] sup. de iud. [illegible] coll. 2. de cor. sti. Tertio pro hac [illegible] contra Bar. [illegible] tex. secundum [illegible] Roger. [illegible] Bar. [illegible]

mo. §. vbi probatur quod si mulier nubat filiofamilias & ei dotem det non potest constante matri. contra illum agere remedio huius. l. eo quia filius nihil habeat in bonis tempore quo contraxit matr. illo iure. l. placet. inf. de acqui. hære. & tenēdo hanc opin. non obstant fundamenta Bar. Primo enim respondeo, quod eius fundamentum non procedit, quādo per pactū reditur ad propriam naturam dotis, vt dixi. Vel aliter dico, qđ ante nuptias & post dissolutum matrimonium per pactum tacitum aut expressum fieri potest conditio dotis deterior. l. & heredi. §. filia. ff. de pact. l. queris. & l. licet. sup. de pact. dota. quę solu. videtur esse ꝯtra tex. in l. Atticilinus, ibi, ante nuptias. Sed respondeo, illud verbum esse intelligendum antę nuptias scilicet finitas non inchoatas. iuxta ea quæ traduntur per glos. & Bar. in l. 2. in prin. ff. si cer. pe. Quod probatur ex illo text. dū dicit, cum inter vir. & vxo. & sic erant vir & vxor. tempore pa-

69 cti ergo matrimonium iam erat cōtractum. † Qualitas enim adiecta verbo intelligitur secundum tēpus verbi. l. in delictis. §. si extraneus. sup. de noxal. Bar. in l. ex facto col. 1. de vulg. & pupil. Et ibi si diceres pactum qđ fit ante nuptias confertur in tempus nuptiarum. & sic in tempus prohibitum. Igitur nō debet valere. per regulam. l. quod sponsę. C. de dona. ante nupt. Respondeo, quod regula. l. quod sponsę. & l. in tempus. procedit, quando aliquid expresse confertur in tempus prohibitū, aut permissum. Secus si tacite, quod sic probo, nam donatio causa mortis facta a viro vxori vel econtra valet, quia expresse cōfertur in tempus mortis. l. Fulcinius. ff. de do. cau. mor. Sed dona. simplex est nulla ipso iure. l. si sponsus. §. 1. ff. de dona. inter vir. & vxo. licet eius effectus conferatur tacite in tēpus permissum. l. dona. quas parentes. C. de do. inter vir. & vxo. iuncta. l. si duo. in fi. ff. de acqui. hære. Effectus autē dona. cau. mor. & dona. simplicis est, quia prima non reuocatur per alienationē, nisi sit voluntaria, sicut & legatum, prout notant Bar. Alex. & Meder. in l. non omnis. sup. si cert. pet. Secūda vero reuocatur ex quacunque alienatione. l. si maritus. la 2. C. de dona. inter vir. & vxo. Item dona. causa mortis sortitur effectum, & cōfirmatur morte donantis non secuta traditione. In alia vero requiritur traditio. l. Papinianus. ff. de dona. inter vir. & vxo. Nō obstat tex. in c. vestras. nam respondent doct. maxime Lud. Roma. qđ mulier, quæ ibi contraxerat matrimonium, ignorabat inopiam viri. quę in dubio præsumitur. l. verius. ff. de prob. quę responsio potest reprehendi, quia paria sunt scire vel scire debere. l. quod te. §. si cer. pe. Sed is qui contrahit cum alio debet scire eius conditionem. l. qui cum alio. ff. de regu. iur. Sed alias in publica disputatione dicebatur quod illud nō procedit in muliere. quia explorare conditionem hominis, virilis animi est, non feminei. l. credendum. §. si. ℐ. qui petant tutores. ꝯ quam solu. adduco duo iura expressa. l. is a quo. §. fin. inf. vt in posses. lega. quæ loquitur in muliere, dicens quod ipsa facilitati suæ expēsam ferre debet, quæ fideiussores minus idoneos accepit. & tex. in l. 2. §. nonsolum in versi. idoneos. infr. ad Treb. & ad l. credendū. §. si. rńdeo, quod procedit in alia ꝯditione viri, q̄ diuitiarū. Ideo aliter rńdeo, quod ibi non apparet, qđ vir esset inops tempore cōtracti matrimo. imò innuit cōtrarium, dum dicit, quod videbatur vergere ad inopiam. & qui fundat se super tempus, illud probare debet. l. matrem. C. de proba. l. cum actum ff. de neg.

70 gest. † Tertio respondeo tradendo nouum intellectum ad illum tex. præmittendo quod iura facilius concedunt exceptionē q̄ actionē. l. si in area. & l. qui exceptionē. § si pars. ff. de ꝯdi. indebi. Tunc sic. nam ideo ibi mulieri conceditur remediū in illo tex. positum, quia maritus agebat. & sic contra maritū excipiebatur. nil maritum ergo, si maritus repellitur non præstita cautione q̄ potest vel vtendo alio remedio de quo ibi. cōfirmatur. Nam ibi agebatur de nō concedenda administratione rei dotalis marito. sed in remedio huius legis agitur de priuādo maritum administratione dotis iam sibi pelata. primū aūt facilius permittitur quam secūm. l. si sponsus. §. si maritus. ff. de dona. inter vir. & vxo. l. qui autē. in prin. inf. de his quę in frau.

71 cred. † Alius intellectus potest tradi, videlicet qđ ibi ponatur nouum remedium gratia euitandi crimē adulterij. quia maritus dimiserat vxorem, & sic vir & vxor manebant adinuicem separati. vbi ergo iste timor cessaret, cessaret ēt dispositio illius decretalis. quod hoc sit verū, probat ex illo tex. in rōne decidēdi, dum dicit, ne occasione dotis detēte vxor a viro dimissa & vir qui dimisit vxorem reatum adulterij incurrant. Are. hic posuit ad illum tex. alium intellectum, videlicet quod ibi non agit de rebus mariti assignādis pro dote, prout loquit ista lex, sed loquitur de ipsa dote vel quantitate quæ erat promissa pro dote, in qua est regulare secundum Bar. superius, quod quando maritus est suspectus, quod consumat dotē. quia forte erat pauper, nec aliter poterat se alere, vel male vtebatur substātia sua, dos ipsa sequestretur, & exter, vt est casus in l. si cū dotē. §. fin. autem in seruissimo. §. secūm intellectum Bar. hic & ibi, & sic non sumus in terminis istarum. l. sed iste intellectus Aret. non placet. quia qua ratione mulier contrahendo matrimoniū cū viro inope

videlt-

videtur renuntiasse beneficio huius legis, eadem ratione vide-
tur renunciasse beneficio sequestrationis quia modicum est vt
mulier credat dotē marito cui credit proprium corpus, vt inge
tex. in d. c. per vestras. Ideo inhæreo prioribus solutionibus. Et
ex istis sint expedita dicta Bar. super hac. 6. q. 1. partis principa-
lis. Septimo quærit Bart. An remedium huius legis competat
mulieri contra socerum vergentem ad inopiam, & concludit
quòd sic. vt hic per eum, Ex eius dictis colligo duas concl. Pri-
72 ma sit conclusio, † socero vergente ad inopiam vxor contra il-
lum agere pōt. & ista conclusio cōmuniter est approbata. Sed
huic conclusioni fortiter obst. text. in l. si vero. §. de viro inf. eo.
Nec obstat responsio Bart. quia eius assumptum procederet,
quando a iure communi expresse vir & socer æquipararentur.
sed in casu nostro adequatio non fit expresse, sed per extensio-
nem quæ fit de re ad tēpus. ideo non cōtinetur in dispositione
legis nec ex verbis nec ex mēte illius legis, prout declarat Bar.
in l. 3. § si inf. de legi. tut. per subauditos enim intellectus nō de
bet induci iuris antiqui correctio. glo. in c. cupientes. § quod si
per viginti. in verbo, petere. de elec. lib. 6. Præterea assumptum
Bart. procedit quando lex noua disponit in materia in qua a le-
ge antiqua facta fuit adequatio. iuxta glos. in cap. 1. in verbo, de-
claramus. ne cle. vel mona. lib. 6. Ideo Bald. post Petr. de Bella-
pert. in l. 2. C. de patri. qui fil. distrax. posuit alium intellectum.
Tertium intellectum ponit Ioan. de Imo. in d. §. de viro. col. 2.
73 sed vtrunque reprobat Ludo. Roman. ibi, colum. 2. Quartum
intellectum posuit Ludo. Rom. in d. §. de viro. colum 4 vbi di-
cit, quod aliquid noui dicere cogitanti, vt moderna tempora
frustra esse non videantur, occurrit declaratio illius. §. qd ideo
ibi illa lex loquens de viro non extenditur ad socerum, eo quia
consensus quem præstat vxor marito manumittenti seruū do-
talem nō inducit donationem iurispatronatus quod infligitur
ex ipsa manumissione. quia donatio inter ipsos cōiuges prohi-
bita est, & ideo mulier nō præsumitur voluisse donare, cum in
specie id non possit. voluntas enim disponentis nōn cōprehen
dit id, quod in specie nō pōt l. Lucius §. pe. ff. ad Municipalem.
c. a nobis. vbi Abb. extra de sent. excom. Bart. in l. sub condi. tio-
ne. ff. de conditioni. institu. sed in socero manumittente ser
uum de voluntate nurus præsumitur donatio ratione coniun-
ctionis l. si seruus communis. supr. de don. inter virum, & vxo.
maxime in re modica. l. vtrum. eo. tit. quæ quidem donatio in-
ter socerū & nurum est prohibita. l. 3. & si socrui. ff. de donat. in-
ter virum & vxo. Iste intellectus Rom. non est verus. & ipsum
confundo duabus apertissimis rationibus. Prima ratio est, quia
vir pōt donare seruum vxori vt manumittatur, & valet donat.
l. quod antē §. fin. ff. de dona. inter vir. & vxo. Et ratio est, quia li
cet maritus ex hac manumissione cōsequatur ius patronatus,
ex hoc tamen non efficitur locupletior. l. nemo potest §. 1. inf.
de reg. iur. l. plane si filium §. fi. inf. de leg. 1. Bart. hic. Ideo talis
donatio non est prohibitiua, licet vxor quæ priuatur seruo fiat
pauperior. l. si sponsus §. fi. sup. de dona. inter vi. & vxor. Secun
da ratione confunditur iste intellectus, quia qua ratione prohi
bita est dona. inter vir. & vxo. ea ratione est prohibita inter so-
cerum & nurum l. 1. §. prohibetur. eo. titu. de dona. inter vir. &
vxo. Non obstat. §. socrui. quia loquitur in nuru donāte socrui,
valet. n. hoc casu dona. quia vt dicit ibi tex. ius patriæ potestatis
non vertitur. cum mulier non habeat filium in potestate. §. fę-
74 minę. instit. de adop. † Quintum intellectum posuit hic Aret.
qui dicit quod ideo in casu huius legis fit extensio, quia versa-
tur fauor publicus, videlicet vt mulieri dos sua conseruetur, &
non pereat. l. 1. sup. eo. Ideo lex ista extendi debet, cum sit fauo
rabilis propter fauorem publicum. pro qua ratione facit text.
in l. hoc modo. inf. de condi. & demon. vbi dicitur quod lex la-
ta fauore publico interpretatione est adiuuanda. sed in casu. §.
de viro. licet esset eadem ratio in socero manumittēte, quæ in
viro, dispositio tamen non erat fauorabilis propter fauorē pu-
blicum principaliter vel secundario, sed propter æquitatē quæ
insurgebat ex duabus. ll. simul iunctis. Prima erat, quia mari-
tus manumittendo seruum dotalem voluit gerere negotium
vxoris, non suum. Ideo æquum est, quod commodum spectet
ad vxorem, cuius contemplatione negotium gestum est. arg.
l. sed si plures. §. in arrogato. inf. de vulg. & pupil. substitut. & l.
cum antiquis. C. de iure delib. Secunda qualitas personarum cō
iunctarum, in quibus requiritur plenior bona fides. argu. tex. li-
cet Are. non alleget, in l. Aurelius. §. Titius. inf. de lib. lega. Iste
intellectus Areti. etiam non satisfaciat duplici ratione, prima
est, quia id quod consequitur vxor ex manumissione serui ha-
betur loco dotis, & sic ex illo dos suscipit augmentum. Ideo &
in §. de viro tractatur de fauore publico sicut & hic. sed tenen
do intellectum Aret. negari potest, quod illud habeatur loco
dotis. quia tale commodum non posset peti nisi dissoluto ma-
trimonio, vel viro vergente ad inopiam. l. cum notissimi. §. il-
lud. de præscrip. trigin. vel quadrag. anno. l. in rebus. §. fin. C. de
iur. do. sed istud est falsum. l. hæc actio. inf. e. Præterea cum dos
sit ius vniuersale, sumit et augmentum ab ipso nouo lucro, &
sic peti posset actione de dote. l. si marito. §. fi. inf. eod. sed istud
est falsum. quia datur condictio ex l. in casu illius l. si vero. vt di
cunt hic Bar. & doct. Alia ergo ratione & veriori confunditur
iste intellectus. quia & in materia exorbitanti dummodo sit fa
uorabilis, permissa est extensio, licet non versetur fauor publi-
cus c. cum dilecta. vbi Abb. de cor firma. vtil. vel inutil. gloss. in
l. miles. de re iudi. & dicetur inferius in 9. quæstio. huius partis
75 post Bart. † Alium intellectum posuit idem Are. h. c. qui dicit,
quòd ideo in casu huius legis fit extensio ad socerum, quia po
test dici socer subrogari loco viri. quia dotis obligatio princi-
paliter pertinet ad virum l. 1. §. & vt plenius. C. de rei vxo. actio.
in verbo, principales personę. ideo tanquam persona represen
tans virū conuenietur socer ipse ad dotem, si vergat ad inopiā,
sicut vir ob hanc causam cōueniri potest l. libertum §. senatus.
de ritu nupt. & est vna fallen. quam ponit Ioan. de Imo. in ma-
teria exorbitanti in d. §. de viro. sed in socero manumittente
seruum non potest dici. quod subrogetur loco personæ viri. qa
illa manumissio nil pertinet ad virū. Iste intellectus Aret. licet
sit pulcher & subtilis, tamen non placet. eo quia quando socer
recepit dotem a nuru sua & nomine suo. solus ipse socer tene-
tur ad dotem, & obligatio dotis hoc casu principaliter spectat
ad eum. vt declarat Bar. in l. si cum dotem. §. transgrediamur.
col. 1. sup. eo. non pōt ergo dici, quòd socer subrogetur in locū
ipsius viri in illa obligatione de dote, cum filius nunquam fue-
rit obligatus. qualitas enim nō pōt esse sine subiecto. l. eius qui
in prouinciam. ff. si certr. pet. & l. 2. ff. de vsufruct. earum rerum
76 quæ vsu consumuntur. † Septimum intellectum tradit Bart.
in d. §. de viro. & dicit, ꝙ ideo ibi nō fit extēsio ad socerū, quia il
le §. est contra ius commune. ideo non extēditur nisi quatenus
in ipsa lege exprimatur. l. præcipimus. C. de app. de iure enim
communi contra eum qui manumittit de voluntate alterius,
nulla datur actio. l. naturalis. §. fi. inf. de præscr. verb. sed nec iste
intellectus placet eo quia ille tex. non est contra ius commune.
esset enim contra ius commune, si lex anterior expresse dispo-
suisset, quòd contra virum manumittentem seruum dotalem
de voluntate vxoris nulla competeret actio. illud sonant verba
Bar. in l. 1. in princ. col. 6. vers. vlterius quæro. ff. de vulg. dum di
cit, quod l. precibus. quæ disponit, quod tacita pupillaris matrē
non excludat, non est contra ius commune, ideo extenditur ad
patrem & ad Auiam. & tamē illa lex exorbitat a iure cōi. quia
tacita pupillaris de iure communi excludit venientes ab inte-
stato, admisso substituto, sicut & expressa l. iā hoc iure. & l. sed
77 si plures. §. ad substitutos. inf. de vulg. & pu. † Octauum & vlti-
mum intellectum posuit glo. in d. §. de viro. quæ vult, quòd vti-
lis actio detur contra socerum, directa vero ꝯ virum. quia duę
negationes de quibus ibi, faciunt vnam affirmationem, qui in-
tellectus licet passim reprobetur, forte tamē non est malus. &
suadetur ex illo text. dū dicit, & hoc Labeo quasi omissum an-
notat. inferēs postmodum, In quibus igitur casibus lex deficit
non erit nec vtilis actio, illa illatio non esset bona. quia tūc cō-
petit vtile remedium quando lex extenditur ex interpretatio-
ne iurisconsultorum propter similitudinem rationis, & nō alio
modo l. pe. sup. si quadrupes paup. fec. esse dicatur. declarat Bar.
in l. 1. in princ. sup. vti possideris. & illum intellectum sic decla
ratum ceteris puto veriorem. † Secunda sit conclusio, vbi duo
78 casus æquiparantur a lege antiqua tunc lex noua aliquid dispo
nens in vno procedit & in altero. idem vult glo. in l. si quis ser-
uo. C. de furt. & glo. in l. 2. C. de curato. furio. pro qua Areti. ad-
ducit tex. in l. qui neq; §. 1. inf. de reb. eorum. & in l. sed & mili
tes. in prin. in ratione deciden. h. inf. de excusat. tut. pro hac etiā
conclusione Aret. in l. 2. inf. de lega. 1. adducit alia iura de qui-
bus ibi per eum. Cui conclusioni obstat nota dictum Io. And.
in tit. de curato. §. fin. in additio. quæ incipit. Vbertus de Bobio.
vbi voluit, quod si ex forma statuti agnatus præferatur matri in
successione filii, non tamen præfertur in tutela. & tamē ius an-
tiquum disponit, vt tutela deferatur ei cui defertur hæreditas.
l. 1. inf. de legi. tutor. & idem tenet Bald. insti. de legi. agnato rū
tutel. in prin. & Sal. in auth. matri. & Auiæ. C. quando mulier tu
tel. offic. fungi pōt. in vers. nono quero. Soci. in l. 2. ff. de leg. 1.
Sed responde, quod tutela quę defertur matri, non defertur ha
bita consideratione ad legitimam successionem. Ideo vocatur
79 tutela anomala, vt declarat Sal. in d. auth. matri & auiæ. † Illa
conclusio fallit, quando lex noua quę aliquid disponit, illud nō
disponit in materia, in qua a lege antiqua facta fuit adequa-
tia, sed in alia. de hoc est gl. in c. 1. in verbo, declaramus, ne cleri
ci vel monach. li. 6. quam didici a Lud. Rom. in cons. 179. in-
ci. amplissime doc. & pro illa dicit esse casum recte intuenti in-
80 l. si furiosi. C. de nup. † Secundo fallit, quando dispositio est cor-
rectoria. ita limitat hic Areti. per no. per Barto. in l. eum qui §.
prætor ait. de publ. vbi vult, quòd ius canonicum corrigens ius
ciuile, & disponens quod mala fides superueniēs impediat præ
scriptio & publiciana sint adequata a iure antiquo. l. cum qui.
in princ. sup. de publiciana. Sed dicas, quod immo hæc conclu.
procedit etiam in materia correctoria. Ita pōdero Bar. in auth.
sed cum

sed cum testatur. C. ad leg. Fal. dum vult, quòd ille text. proce-
dat etiam in trebellianica. q̃a falcidia & trebellianica sunt ade-
quata a iure antiquo, & tamen est correctorius. Pondero etiã
idem velle Bar. in l. Marcellus. in princ. col. 4. infr. ad Trebellia.
dum vult, quòd auth. similiter. C. ad leg. Fal. quæ corrigit iura
antiqua, videlicet tex. in l. 1. §. ad municipum. ff. ad leg. Fal. extẽ
ditur etiam ad Trebel. propter dictam adequationem. Ad idẽ
adduco Bal. in l. Gallus. §. & quid si tantũ. inf. de liber. & posth.
dum dicit, quod si statuto caueatur, quod extantibus masculis
filia fœmina non succedat, si fuerit præterita in testamento pa-
tris, non poterit dicere testamentum nullum. quia de iure cõ-
munis expugnare potest testamentum si sit præteritus vel ex-
hæredatus, qui ab intestato potest succedere, & nõ alius l. post-
humus. §. si quis ex his sup. de inoffi. testa. §. item adoptiuos. in-
sti. de hæred. quæ ab intesta. deferuntur. Istud idem percipi po-
test ex dictis Barto. in l. 2. ff. de leg. 1. & pro hoc est text. in his. in
auth. de hęr. quę ab intesta. deferuntur. in quo probatur, quod
quia cognati de iure nouissimo vocãtur in successionem sicut
& agnati, ex hoc fit manifestum, quid dicendum sit de tutela.
& sic patet quod idem de tutela sit dicendum, licet ad cautelã
illud exprimatur. & hoc virtute adequationis de qua in l. inf. de
legi. tuto. Nõ obstat dictum Bar. in l. cum qui d. §. prętor ait. q̃a
81 ad illud respondẽt Moder. & ibi dixi. §. alie. insti. de actio. † Ter
tio fallit quando dispositio est pęnalis. sic limitat Areti. hic per
tex. in l. quid ergo §. ex compromisso sup. de his qui no. infa. cõ
uncta. l. 1. supra de arbi. Sed ista limitatio non placet. & in con-
trarium adduco glo. in c. si postquam. de elec. lib. 6. Pręterea si
illa cõclusio procedit in materia correctoria, multomagis pro
cedet in materia pęnali. in qua facilius fit extensio. c. 1. in §. por-
ro. in tit. quæ fuit prima causa benef. amitten. l. his solis C. de re
uocan. dona. Gul. de Cuneo. & Alexan. in auth. non licet. C. de
liber. præt. Non obstat. §. si ex compromisso. nam sententia ar-
bitri non infamat. quia lex infamat condemnatum per senten
tiam, & sic per sententiam simpliciter, non autem secundum
quid l. hoc legatum. infr. de leg. 3. Sed sententia arbitri non est
simpliciter sententia, sed secundum quid l. si d ctum. §. si com-
promisero. sup. de cunctio. Ideo non infamat. & illud est quod
voluit iurisconsultus ibi, quia non per omnia sententia est. Po-
test tamen saluari ista limitatio, & erit quarta, quando per legẽ
nouam imponeretur pęna ipso iure. de hoc est gl. in c. licet ca-
no. in §. parrochialis. lib. 6. est enim multum odiosa impositio
talis pęnæ, quę imponitur ipso iure. hinc est quod non sufficit
hoc casu delictum esse attentatum seu initiatum, nisi fuerit p-
petratum c. perpetuę. de elect. lib. 6. Io. And. in ca. in pęnis, & in
c. odio. de reg. iur. in mercurialibus. Felyn. in suo breui tracta-
82 tu, quando puniatur conatus sine effectu. † Quinto fallit, quan
do non esset eadem ratio in casu ad quem fit extensio. quia in
illo non reperitur facta ęquiparatio ex mente legis. secundum
83 Bar. in l. hęres absens §. 1. ff. de iudi. † Vltimo fallit, quãdo ade-
quatio fit de iure antiquo, sed non per modum regulę. sic intel
ligo tex. in l. fi. iuncta auth. quas actiones C. de sacrosanc. eccl.
de quo dixi in l. 1. ff. de leg. 1. Capio octauam quæstionem Bart.
84 ex cuius dictis colligo duas concl. † Prima sit conclu. si duo re-
cipiant dotem, & obligent se illam restituere, isti non obligan-
tur insolidum, sed quilibet pro dimidia l. reos §. cum in tabulis.
infra de duob. reis l. 1. C. si plures vna sententia fuerint condẽ-
nati. & ita sentiret hoc velle Bar. hic. do. Alexan. in l. si cum do-
tem §. transgrediamur. col. 3. sup. eo idem volunt Bal. & Imol.
hic in 2. col. Dy. & Alex. in d. §. transgrediamur. quæ conclusio
probatur ratione, nam persona priuilegiata vtitur iure commu
ni in casibus in quibus non reperitur priuilegiata l. item veniũt
§. in priuatorum, vbi glo. sup. de pet. hęr. l. 1. vbi Paul. de Castr.
..de per hęr. licet ergo mulier in dote sit priuilegiata in pluri
bus casibus, tamen ex quo hoc casu nõ reperitur habere pri-
leg. si, vtetur iure communi. & sic habebit locum ad. reos §. cũ
85 in talibus. † Secundo ex dictis Bar. colligo aliam conclu. videli-
cet quod si duo receperunt dotẽ, & obligarunt se vt duos reos
debẽdi, propter vergẽtiam vnius ad inopiam, alter qui est opu
lentus conueniri poterit. mouetur Bar. quatuor rationibus, de
quibus hic per eum. idem tenet Io. Andr. in titu. de dona. inter
vir. & vxo. § fi. versi. sed cum viro. in additio. quæ incipit. vt no-
tatur. motus, quia interest mulieris habere plures reos deben-
di, licet alter sit locuples l. 3. § fin. inf. de libera. lega. & idẽ tenet
Ang. in §. illud. in auth. de ęquali. dotis. post Iacob. de Belui. Io.
de Imo. hic. col. 2. pro qua opin. & sic sexto adduci potest text.
in dicto §. illud. vbi viro male inchoante vti substantia sua. dos
repeti potest, licet adhuc maritus sit locuples. Lud. Roma. hic
tenet cõtrarium. eo quia dispositio §. illud, & l. vbi adhuc. ema
nauit solum vt consulatur identitati mulieris, sed si alter sit sol
uendo, satis est consultum mulieri, licet alter sit inops, sed illa
ratio Romani parum concludit, quia si maritus incipiat male
agere facta sua, dos repeti potest, licet multa plura possideat in
bonis, quam valeat dos, dicto §. illud, & tamen hoc casu satis
consultum est mulieri, adducit aliam rationem magis cõclu-

dẽtem, nam vt dos repeti possit, necesse est vt obligatus ad do-
tis restitutionem sit constitutus in inopia, vel ad illam incipiat
vergere, sed non dicitur inops vnus ex correis, si alter sit soluẽ
do. l. quoties. C. quo quis ordine conueniatur. libr. 11. l. si plu-
res. §. pręterea. el secundo, iuncta gloss. infra de fideiusso. addu-
cit etiam text. in l. mulier C. de iure dot. Aret. addit text. in l. 1.
§. si magistratus infr. de magistr. conuenien. & l. quicunque C.
de fun. patrimo. libr. 11. non tamen respondet Roman. funda-
mentis Bartol. Ideo inhęrendo huic opinioni respondeo ad-
ductis in contrarium, & primo ad l. fina. C. de duo. reis. & dico
quod ideo ibi interruptio pręscriptionis facta contra vnũ cor-
reum operatur effectum contra alterũ, quia cursus præscriptio
nis fundatur in negligentia quæ non adest, quando est actum
contra vnum ex correis, quod lex permittit l. 2. & l. ex duobus.
la prima infra de duobus reis. Ideo non est mirum, si cessante
negligentia, cursus præscriptionis impeditur, sed facultas agen
di quæ paratur contra alium ex correis, non insurgit ex negli-
gentia creditoris, sed ex male facto, vel calamitate vnius ex reis
debendi, quia incipit male vti substantia sua. hoc ergo non de-
bet nocere alteri correo. l. mora. §. fina. supra de vsur. Bart. hic.
& in d. l. ex duobus, & ita respondet hic Aretin. Ego do aliam
solutionem, nam ibi tractatur de interrumpenda præscriptio-
ne, ex qua causatur lucrum odiosum cum iniuria alterius. l. si
is qui. §. fin. & l. is qui §. fina. & l. si quis vxori. §. penul. ff. de fur-
tis, & ita respondet Bartol. in l. penult. infra de duobus reis. Se-
cundo fundamento de authen. hoc ita. respondet hic Paul. de
Cast. qui dicit, quod illud beneficium diuisionis est de iure spe
ciali. Ideo facilius tollitur quam ius commune l. eius militis.
§. militia missus. de testamento. milit. nam de iure commu-
ni introductum est, quod factum vnius non noceat alteri cap.
non debet infr. de reg. iur. l. si quis in suo §. legis C. de inoff. test.
vel aliter respondeo, quod ibi agitur de impediendo ius acqui
rendum, hic agitur de auferendo ius acquisitum, primum au-
tem facilius permittitur l. si sponsus. §. 1. sup. de dona. inter vir.
& vxo. l. qui autem § 1. inf. de his quę in frau. credit. nam ius est
acquisitum obligato ad dotem. vt contra eum nõ possit agi ni
si d. ssoluto matrim. l. in rebus §. fin. C. de iur. dot. l. cum notissi
mi. §. illud C. de præscrip. 30. vel 40. ann. Tertio argumento re-
spondeo, quod ideo solu. matrim. potest agi contra quemlibet
insolidum, quia purificata est conditio obligationis. Ideo ex
natura obligationis duorum reorum agi potest contra alterũ
eorum. Sed natura eius obligationis non est, vt factum vnius
noceat alteri. Igitur &c. Quarto fundamento eiusdem Bar. re-
spondeo, quod illa iura loquuntur in obligatione indiuidua, in
qua si vnus ex hæredibus contrafacit. contra omnes agi potest
ad pęnam pro portionibus hereditatis, quia omnes contrafe-
cisse videntur d. l. 4. §. Cato, sed quando sunt duo obligati inso
lidum non propter ius indiuiduum, tunc regula est in opposi-
tum, vt dictum est superius l. mora. §. fi. sup. de vsur. Quinto ad
§. illud. respondet hic d. Alexand. in 2. col. quod loquitur, quan
do solus maritus erat obligatus. non autẽ quando plures erant
obligati. Ista solutio non satisfacit, quia solum diuersificat fa-
ctum, non autem reddit rationem diuersitatis, quod non suf-
ficit glo. in l. sed si lege. §. item si rem. sup. de pet. hęred. Præte-
rea duorum reorum vna & eadem est obligatio l. 3. §. fi. infr. de
duobus reis, vno ergo existente non soluendo contra alterum
agi poterit, ac si ille inops solus fuisset obligatus ad dotis resti-
tutionem. Ideo aliter respondeo ad illum tex. nam ideo ibi ma
rito inchoando male vti substantia sua dos repeti potest, quia
præsumptio est, quod in futurum dilapidabit, quia qualitas se-
mel posita presumitur durare argum. c. semel malus, de regul.
iur. lib. 6. c. proposuit, de Clericis. excom. ministr. vbi do. Abba.
notat. Sed ista ratio cessat in isto casu, in quo duo sunt obligati
ad dotis restit. & vnus incepit male vti substantia sua, & alter nõ
nam ex qualitate vnius nõ potest argui ad qualitatem alterius.
cum ex separatis non inferatur l. inter stipulantem §. sacram.
sup. de verb. oblig. Vltimo ad l. 3. §. fin. inf. de libera. leg. respon
deo, quod illa lex procedit in vltima voluntate, in qua quis prę
cise ad factum compelli potest, sed secus est in alia dispositio-
ne in qua actio datur ratione interesse. Ideo tunc si vnus de-
bitor sit soluendo, non interest creditoris habere alium debi-
torem in eadem quantitate. ideo cessat actio. l. si quis stipulatus
sit Stichum aut Pamphilum. §. fin. inf. de verb. obligat. Bartol.
in d. l. 3. § fi. sed in casu isto datur actio mulieri constante matri
mon. vt ei consulatur circa dotem, ne illam amittat. sed ille ti-
mor cessat, ex quo habet alium obligatum insolidum ad dotis
restitu. qui est opulentus, ergo ei denegabitur actio constante
matrimonio. Io. de Imol. hic fortius voluit, quod etiam quan-
do duo nõ sunt obligati insolidum ad dotis restitutionem, sed
quilibet pro dimidia, adhuc propter inopiam vnius possit agi
contra alterum, tum fauore dotis, tum quia negari non po-
test, quin dos pro parte incipiat male gubernari, & imputan-
dum est eis, qui hunc casum inopiæ potuerunt præcogitare. ar
gum. l. si quis dominum §. hunc subiungi. ff. loca. quæ opin. non
est vera,

est [illegible] etiam si inhereremus opin. Bartol. eo quia plus non debet operari casus inopiæ, quam casus restit. quæ fit post dissolutum matrimonium. l. vbi adhuc. & ibi gl. C. de iure dotiū. Sed dissoluto matri. non posset vnus conueniri propter inopiam alterius, cum solum teneatur pro parte sua. d. l. reos. §. cū in tabulis. infr. de duob. reis. Igitur &c. Circa istam difficultatē Bal. & Ang. ponunt hic aliam opin. & aliam Pau. de Cast. quę referuntur hic per do. Alexan. quem vide. & hæc quo ad istam octauam quæstionem. Nono quęrit Bar. an extraneo, qui est obligatus ad dotis restitutionem vergente ad inopiam, competat actio de dote. & sequendo glo. concludit quod sic vt hic
86 per eum. Ex dictis Bar. in hac q. elicio sex conclusiones. † Prima sit conclu. quando dispositio est correctoria, in ea non est permissa extensio ad casum in ea omissum ex identitate rationis. & idem notat gl. Bar. & alij in auth. quas actiones. C. de sacrosan. eccle. Ratio huius conclusionis, est nam lex non corrigitur, nisi expressim corrigatur. l. fi. C. de indic. vidu. tollen. ibi legem Visceliam expressim corrigētes. & l. præcipimus. in fi. C. de appel. Ideo extensio fieri non debet. quia extensio nil aliud est, quam quædam interpretatio intellectiua seu subaudita. per subauditum autem intellectum induci non debet legum correctio. gl. in c. cupiētes. §. quod si viginti. in verbo, petere. de elect. libr. 6. Ista conclusio, fallit in aliquibus casibus,
87 † Primus est, quando agitur de extensione facienda per quam seditur ad ius commune. nam tunc fiet extensio tanquam de causa fauorabili. sic limitat hic dominus Alexan. adducens gl. in c. statutum. in verbo, innumerādum. de præben. in 6. & tex. in c. olim. tibi. de verb. signi. quem ponderat Ant. pro hac limitatione adduco bonum tex. in c. 2. in princ. de decimis. libr. 6. vbi dicit tex. quod pia & fauorabilis est interpretatio quę sit in priuile. si per illam redeatur ad ius commune. pondero etiā tex. quem sic intelligo vltra doc. in c. ad audientiam, de cle. nō residen. vbi constitutio exorbitans loquens exceptiue extēditur ad casum in ea omissum, quia per dictam extensionem dispositio reducebatur ad ius commune. c. de cętero. de cle. non
88 residēt bus. † Secundo fallit, quando in lege correctoria esset expressa ratio, tunc enim permissa est extensio. sic limitat hic Alexan. adducēs glo. in cle. 1. in verbo, eligatur. de elec. & Bal. in auth. quas actiones. in 2. col. C. de sacrosan. eccle. & adducit text. in l. iis solis. in verbo, tacite cautum putamus. C. de reno. dona. Facit etiam tex. in l. cum mulier. inf. eo. & ibi Rapha. Cuma. no. dicit tamen, quod ista non est extensio, sed est intensio seu comprehensio. quia quando in pluribus casibus est eadem ratio, tunc illa decidit omnes casus non per extensionem sed comprehensiue. quia sicut genus comprehendit species, sic generalis ratio includit diuersas species casuum emergentium. doctrina est Bald. in l. de quibus. colum. 6. ff. de legi. Pau. de Castr. in consil. 330 incip. presens casus. colum. 2. Alex. consi. 25. incip. videtur lib. 6. col. 1. Tertio fallit, quando in lege correctoria non est expressa ratio, vnica tamē reddi potest, nā tunc fiet extēsio ad casum omissum, ac si ratio esset scripta in lege. arg. l. 2. infra. de lib. & posthu. & ita allegatur glos. vulga. in l. quamuis. C. de [illegible] de. comm. l. quam sequuntur doct. hic relati per Alex. pro illa gl. est tex. quem ibi ponderat Philip. Perusi. in c. suggestum. iuncto c. meminimus. de appella. † Secūdo ex dictis Bar. elicitur conclusio, In materia exorbitanti pia vel fauorabili permissa est extensio ad casum omissum ex similitudine rationis. pro hac conclu. etiam est gl. in l. 1. C. de his qui ante aper. tabu. & plures gl. adducit Lud. Rom. in auth. similiter. C. ad leg. Fal. in 20. speciali piæ causæ in vlt. voluntate. pro hac limitatione etiam adducit tex. in l. libertum. § senatuscōsulti. ff. de ritu nup. & in l. 2. §. si mater. in versic. quod si curatores. inf. ad Tertul. quæ iura prius ad hoc adduxit Abb. in c. fi. de rescrip. & Lud. Rom. in d. auth. similiter. loco prællegato. Cōmunis est ista conclusio, quæ tamē dubitabilis est per regulā. l. ius singula. ff. de leg. & c. quæ a iure cōmuni. de reg. iur. in 6. & quia casus omissus relinquitur dispositioni iuris cōmunis. l. si extraneus. §. de condi. ob causam dat. Non obstat. l. libertū. §. senatus. nam ide ibi fit extensio ad hæredem tutoris duplici ratione. Prima est, quia hæres subrogatur loco defuncti, ideo cōprehenditur in dispositione nedum exorbitanti, quinimo & correctoria. Bar. in l. postulante. infra ad Treb. Abb. in cap. fi. de arbi. col. 1. Secunda ratio est, ideo enim fit extensio, quia ratio erat scripta in lege, videlicet ne puellę in re famili. circunscribantur ad his, qui ratione tutelæ suæ reddere cōpelluntur. quæ ratio habet locum & in hærede, nil ergo mirum si ibi fit extensio. quia & illa permissa est & in materia correctoria, vt dictum est superius. Non obstat. §. si mater. ver. quod si curatores, † ibi enim fit extensio ad curatorem non solum propter identitatem rationis, sed quia appellatione tutoris largo sumpto vocabulo venit curator. l. pater Seuerinam. §. cōditionum verba. infr. de condi. & demon. quo casu permissa est extensio in materia correctoria, ut p. gl. in auth. minoris debitor. C. quando tut. poss. & glo. in c. 1. in uerbo, canonicis de elec. lib. 6. per Domini. allegantem plures alias gl. in c. 1. de temp. ordina. lib. 6. col. 3. allegatur etiam pro cōmuni conclu. tex. in c. ad audiētiam. de cle. non residen. quem ponderat ibi Abb. Ad quem tex respondeo, quod ille tex. potius probat contrarium, ponderādo verbum, decernimus. quod regulariter est nomen iuris promulgatorum iuxta gl. in cle. 1. verbo, censemus. de concess. preben. & glo. in c. 1. de cle. non residen. libr. 6. nisi dixeris, quod ex quo summus ponti. respondet consultationi propositæ, videtur declarare, nō autem aliquid noui statuere gl. in c. si. in verbo, respondemus. de verb. sign. lib. 6. & in c. consuluit. extra de tempo. ordi. Ideo aliter respondeo, quod ideo ibi fit extensio ad casum omissum, eo quia per istam extensionem res reuertitur ad ius cōmune. ca. decreto. de cle. non residen. quo casu, vt paulo ante dixi, etiā in materia correctoria permissa est extēsio: & si quæ alia iura pro cōmuni conclusione adducerentur ex istis solutio. poteris eis accomodare istum. Sequare tamen communem opin. licet apud me sit dubitatissima. Et videas Ang. Aret. in §. ius autem ciuile. instit. de iure natura. ciui. vel gen. 4. col. qui allegat multas glo. probantes, quod in exorbitantibus non habet locū extensio, maxime quando dispositio est odiosa.
91 † Communis tamē conclusio limitatur, quando lex imponeret grauem penam puta infamię, nam tunc licet dispositio sit fauorabilis principaliter, tamen non extēderetur ad casum omissum ex identitate rationis. ita limitat hic do. Alexand. adducendo tex. in l. si. qui probat iuncta l. penul. C. de interdi. matrimo. inter tuto. & pup. Præmittendo quod pena infamiæ est grauis pœna. l. isti quidem. §. fi. cum gl. 5. quod met. causa. Ista limitatio non placet. per text. in ca. non dubium. de senten. excom. iuncto c. si quis suadente. 17. q. 4. vbi illa dispositio quę principaliter est fauorabilis, loquens de monacho percusso, extenditur ad conuersum. & tamen imponit grauem penam, videlicet excommunicationem, qua nulla maior reperitur in ecclesia. ca. corripiantur. 24. q. 3. hinc est, quod excōnicatio appellatur mors. c. per venerabilem. circa medium. qui filij sint legi. Obstat etiam tex. in l. senatusconsul. §. de ritu nup. vbi senatusconsultum prohibens tutorem, ne collocet nuptui pupillam filio suo, extenditur ad nepotem, & tū ibi agitur de pena infamiæ. d. l. pe. C. de inter. ma. in. tuto. & pupi. Lud. Ro. in d. auth. similiter. in loco prædicto ad illum tex aliter respondet, dicēs quod ille tex. non extenditur ad procuratorem. eo quia cū restringat libertatem contrahendi matrimoniū, tendit ad damnū reipublicę, cuius interest ciuitatē repleri hominibus. Ideo restringi debet. l. cum ratio. ff. de bon. damna. l. 1. §. eo. Sed iste intellectus etiam confunditur per tex. in d. l. senatuscon. de ritu nup. vbi illa dispositio loquens de filio, extenditur ad nepotem, & tamē
92 restringitur facultas contrahendi matrimo. † Cum sit quod proprie appellatione filij nepos non comprehendatur, sed improprie. l. quod si nepotes. ff. de testa. tutel. l. si ita. iuncta l. pronunciatio. in prin. ff. de verb. signi. no. Bar. in l. liberorum. col. 3. de verb. sig. Ego in l. omnes populi. ff. de iusti. & iu. in materia extensionis posui aliam intellectum, quem omitto. dico tū, quod in illo tex. probatur totum contrarium eius, quod vult do. Alexā. dum ibi tex. dicit, quod tale matrimo. valet, vtendo imperator verbo, sancimus, quod est noui iuris promulgatorium, vt dixi superius. ergo si imperator de nouo illud non statuisset, illa prohibitio iuris antiqui quę loquebatur de tutore, extensa fuisset ad protutorem seu procuratorem. Præterea ibi non fit extensio ad pro tutorē fauore matri. seu prolis ex his progenitę, vel dotis datę, ne aliquā calumniam vel lesionem patiantur. vt dicit tex. vbi ergo iste fauor cessaret, dispositio fauorabilis extenderetur,
93 licet grauis pena imponenda. † Tertia conclusio dispositio exorbitans etiam odiosa extenditur ad casum habentem eandem rationem. istud sentit hic Bar. dum dicit, quod dispositio quæ est odiosa, non extenditur, quando in ea posita est dictio taxatiua, vult ergo quod si in ea non sit posita dictio taxatiua, tunc extēdatur ad alium casum. Hoc impugnat Alex. per tex. in c. constitutionem de regularibus. libr. 6. Ad quem tex. respondeo, quod ibi extenditur declaratio, non autem extenditur dispositio legis. & sic ibi nō agitur de extensione, sed de quadam declaratione. est enim eiusdē qualitatis dispositio extendens, cuius est dispositio quæ extenditur. arg. l. inter socerū §. cum inter. ff. de pac. dota. l. cum fundus. in fi. ff. de lega. 2. iuncta l. si ita. ff. de auro & argē. lega. Lud. Ro. in d. auth. similiter tenet expresse, quod etiam quando dispositio est odiosa extendatur ad alium casum maxime de stricta significatione vocabuli ad latam. & sic vult idem esse, quando extensio non fieret de stricta significatione vocabuli ad latā. allegat tex. in d. l. sed Iulianus §. mutui. ff. ad Mace. & in l. si filius. la. 2. C. eo. ista iura bene probant permissam esse extensionē, quando vnum venit appellatione alterius. largo sumpto vocabulo. sed quando hoc cessaret, nihil adducit Roma. pro hac conclusione. Ideo considera, si pro opin. Roma. adduci possit tex. in l. iis solis. in verbo, tacite cautum putamus. C. de reuocan. dona. Sed illa opin. non placet, & confundi potest rationibus, quibus prima conclusio fuit re-

fuit reprobata.& ad.l.ijs solis.respondeo, quod ibi sit extensio,
quia per illam reducimur ad ius cōmune, disponens quod do-
natio seml perfecta nō possit reuocari. §. perficiuntur.insti.de
dona. quo casu vt dixi superius etiā in materia correctoria per-
mittitur extensio.pro hoc etiam adduco pulchrū dictum Dy.
& Ray.in l.lege Iulia. §. hoc capite. per illum tex. s̄.de rit nup.
quos sequitur Nellus in tractatu, bannitorum. in prima parte
secundi temporis.q. 34.qui dicunt, quod statutum disponens,
quod pater teneatur assignare legitimam fisco pro filio delin-
quente, locum non habeat in auo. Ad text.in d.l. sed Iulianus.
§.mutui.quem superius Roma.alio modo potest responderi.
videlicet quod ideo ibi senatuscon. loquēs de pecunia mutuo
data extenditur ad res consistentes pondere,numero,vel men
sura, quia eius dispositio, de facili reddi posset elusoria. viden-
tes enim creditores, quod ipsis obstat exceptio. Macedoniani
pro pecunia mutuata filijsfamilias,mutuarent frumentum,vi-
num,& huiusmodi, vt his distractis filiusfamilias pecunia vta-
tur.ideo ne cōtingat ista illusio lex extenditur ad casum omis-
sum, maxime quando venit appellatione casus expressi lar-
go sumpto vocabulo.c.si ciuitas.de sentē.excōi.in 6.l.1.§.pecu-
nia.ff.de calū.gloss.in c. quamquam. circa fi.de vsu.lib. 6. cum
94 suis concor.† Quarta conclusio. dispositio legis in qua est posi
ta dictio taxatiua, nō extenditur ad casum habentem eandem
rationem.idem vult Bart.in l.serui nomine. de vsu. Ex hac cō-
clusione infero, quod cum in l.fi.C.de reuocā. dona. dicatur,
quod donatio inter viuos reuocari non possit præterquam ex
causis quę ibi enumerantur si donatarius donanti alimenta nō
præstiterit,donatio non reuocabitur.& ita vult glo.in d.l. fi. de
cuius glo. veritate videte do. Barba.in ca. fina. de do. Secundo
infero, nam in §. aliud quoque capitulum. in auth. vt cum de
appellatio.cognoscitur.colla.8. dicitur filium non posse exhe
redari præterquam in causis, quę ibi nominatim continentur
certe ex alia causa simili vel maiori illis, exheredari non pote-
rit. Cum illa dispositio loquatur taxatiue. cuius contrariū vo-
lunt Guil.de Cu.& Alex.in auth.non licet.C. de liber. præteri.
Iaco. Aluarotus.in c.1.§.porro.in titu. quæ fuit prima caus.be-
95 nefi.amit.in vsib.feudo.† Quinta conclusio, causa dotis dicitur
esse pia & idem vult Barto.in l.2.§.fi ff.de don.& in l.si ego.ff.
de iure dot.Bal.in l.mandatum col.4.C.manda.& in l.sicut.C.
de actio.& oblig.& in l.qui in aliena.§. quamquam.ff. de neg.
gest.in quo considera duos casus. Primus est,si loquamur pro
prie & stricte. & hoc casu causa dotis non dicit pia nisi illa dos
deberetur mulieri pauperi. Ideo de legato dotis relicte mulie-
ri, quæ non est pauper falcidia detrahi potest.ita Bal. iunior, in
tracta.dot in 5.parte. Ludo.Ro.in auth.similiter.col.3. C.ad.l.
Falci.Faciunt not.per Bar. in l. diuus.inf.ad le. Falci. dum vult,
quod de legato alimentorum Falcidia detrahi potest, si diuiti
fuerit relictum,secus si pauperi Secundus casus est,si loquamur
large & improprie, & tunc causa dotis dici potest pia l. cū his.
§.si mulier sup.de condic.indeb.& ita loquantur docto. alleg.
Et ex hoc infero duas no.decit. Prima est ꝑ ne quod vnus fra-
trum dotet filiam de communibus bonis sciente altero fratre
& non contradicēte. An poterit iste frater aliquid petere tēpo-
re diuisionis ante patre ratione huiusmodi dotis,dico quod
96 non,† quia fauore piæ causæ ille qui scit, & nō cōtradicit,præsu
mitur cōsentire auth.si seruus.& ibi Bald C.de episco.& cleri.
c.si seruus.54 distin.per quę iura hoc decidit Rom.in cōs.301.
incip.in casu propositæ consultationis in primo dubio.idē vol.
uit Ioan. de Imo. in quodam consi. incip. in casu præmisso. de
quo meminit Soci. in consi.291.incip.visis.col.6 quod est no-
tandū pro limitatione tex.in l.si totius pro filia ff.pro socio per
quē cōmuniter docto. dicūt. ꝙ etiam socius omnium bonorū
filiam de cōmuni dotare non potest, nisi id inter eos actū fue-
rit.prout tenet Pet.de ancha.in col. 302. incip. materia de qua
quæritur non est noua. Ludo. Roma.in consi.2018. incipiente
quo ad primum. Alexan.consi.48.incip.præscriptus.libro 2. Se-
97 cundo infero.† quod si mulier cui fuerunt relicta plura legata
& inter cætera legatum dotis renunciet generaliter omnibus
legatis sibi relictis, ista generalis renunciatio nō extenditur ad
legatum dotis. quia subrogatur loco legitime, quæ non com-
prehenditur in generali renunciatione.l.si quando.§.generali-
ter.C.de inofficio.testa. sic decidit Pau. de Cast.in consil. 131.
incip.licet ista domina Lisa. col.vlt.quæ ratio arguit hoc dictū
solum procedere in muliere, cui debetur legitima in bonis pa
rentum sed ego dico,quod idem procedit in alia muliere quia
cum causa dotis dicatur pia, requirit expressam & specificam
renunciationem,arg.l.liberis. §. posthumus.infr.de alim. &
ciba.lega.iuncta.l.Mela.in prin.in verbo,pietatis in tuto.ff.eo.
98 † Sexta & vltima sit conclusio,dispositio huius legis licet sit ex
orbitans locum habet etiam in extraneo, obligato ad dotis re-
stitutionem. quæ conclusio communiter est approbata. & vl-
tra rationes Bart.suadetur ista conclusio, quia ista lex cum cō-
cernat fauorem dotis dicitur respicere vtilitatem publicam. l.
1.sup.e.& ibi Barto.sed lex lata fauore publico interpretatione

adiuuanda est l.hoc modo.infr. de condi.& demon. Præterea
nulla alia ratione emanarunt ista iura,nisi vt mulier remaneat
dotata.habetur ergo pro expressa ista ratio. glos.in l.quamuis.
C.de fideicom.igitur extendi debet ad casum omissum,per ea
quæ dicta sunt superius, Non omitto, quod Pau.de Cast. dicit
istam legem non esse exorbitantem.quia ista restitutio quæ fit
vxori,non est vera restitutio,cum non possit mulier alienare.l.
vbi adhuc.C.de iure do. restitutio autem quę fit soluto matri.
de qua loquitur regula iuris,est vera & propria restitutio. Exce
ptio autem debet esse de regula.iuribus vulgaribus. sed vt etiā
dicit Areti.hæc opi. Pau. de Cast.non est vera.quia regulariter
mulieri constante matrimo. non cōpetit actio quia obligatio
est conditionalis vel habet diem incertam vt per Bar.in § hęre
dato.j.eo.l.cū notissimi.§.illud.C. de præscri.30.vel. 40. anno-
rum.istud ergo quod competat actio cōstāte matri.ex contra-
ctu cōditionali,est cōtra regulas iuris cōis, ad quemcunq; fiat
effectum,ergo est exorbitans. Confirmatur per tex.expressum
in l.vbi adhuc.C.de iur.do.vbi.dicitur,quod mulieri competit
actio ac si matrimo.esset solutū & sic de iure speciali receditur
a regula,quæ non dat mulieri actionem de dote, nisi dissoluto
matrimo.ergo est exorbitans.& ex istis sit expedita hæc.9. q̄ō.
Barto. Circa decimā nihil addendū est. videte hic per Alexan.
Nunc accedo ad secundam quæstionem prin. Barto. Ex cuius
dictis vsq; ad quintā conclu. exclusiue colligo aliquas conclu.
99 Prima sit conclu.† vbi actio cōis est patri & filiæ, & pater pau-
per sit, filia potest agere ad dotem sine patre, etiam si dos par-
ua sit.& idem tenent Bal. Ang.Rapha.& Alexan.hic,adducen
tes glo.in l.2.§.cęterum.supr. eo. quæ glo.loquitur in diuerso
casu, videlicet quādo agitur ad dotem dissoluto matrimo. sed
pater pauper est. nisi dixeris, quod actio cōpetit isto casu con-
stante matrimo.eo modo quo cōpetit dissoluto matri.d. l. vbi
adhuc. Sed iterum considera, ꝙ hæc cōclusio iudicio meo nō
est vera, quia cū dos exacta nō perueniat ad manus patris sed de-
beat deferri oneribus matrimo. vt inferius dicit Bart. in hac
prima quæstione non est fauor aliquis quod ista dos amitti de
100 beat propter paupertatem patris.† Secunda conclusio, in casi-
bus in quibus datur actio de dote filiæ, illam potest exercere si
ne consensu patris & sic non habet locum dispositio.l.fi.§.ne-
cessitatem.C. de bonis quæ liberis.de quo dixi in l.2. §. quod si
101 in patris.supr.eo. † Tertia conclusiō,dos dicitur esse parua vel
magna secundum quantatem personæ mulieris. Adde ꝙ filia
dicetur esse conuenienter dotata in bonis patris quando dos est
iuxta metā legitimæ sibi competentis in bonis patris. istud eli-
ciō ex dictis Salice.& Fulge.in auth.res quæ.C. communia de
lega. quos sequitur Io. Alexan. in consi 69.incip.super primo
dubio.libr.1.plura adducens.vbi dicunt.ꝙ quando statutum re
pellit filias a successione præferendo masculos, & mādat eas do
tari arbitrio propinquorum, non debent propinqui arbitrari
minus quam sit legitima. quinimo si filia fuit dotata cōpeten-
ter,consideratis facultatibus,quas tunc pater possidebat,& de
mū auctæ sunt facultates patris, mulier poterit agere ad sup-
plementum congrue dotis,quæ debet esse secundum æstima-
tionem legitimæ, attentis facultatibus, quas pater possidet tē-
pore mortis. ita Bal.iunior in tracta.de dot.in sexta parte, deci-
moquinto priuileg.in versi.& prędicta conferunt.vbi plura ad
102 ducit,de quibus ibi per eum.† Vltima conclusio, per exactio-
nem factam per patrem constante matrimonio filia non amit
tit ius consolidationis in dote.istud dicit Bartol. innuens text.
in dicto.§.illud. quem credo probare in his verbis, integra ha-
bebit sua iura rebus suis ei reseruatis. ergo & ius cōsolidation-
nis sibi reseruabitur sed secus est in exactione facta per patrem
dissoluto matri.l.si marito.§.si voluntate.infra.eo.qui tex.non
103 probat.sed Barto. voluit adducere notata ibi per doct.† Notes
tamen illum text.quia ponit vnum priuile.dotis.nam ius execu-
tiuum sententiæ non transit in singularem successorem actiue
nec passiue.vt per Barto.in l.3.C. de pignoribus.fauore tamen
dotis hoc ius transit in mulierē ipso iure,siue velit agere actio-
ne iudicati,siue iudicis officio,& sic sine alia cessiōe sibi faciē-
da per hęredes patris.& ita illū tex.notat Bald.in tractatu de dot.
in nona parte. priuile. 11. pro casu illius. §. etiam notabis pul-
chrum casum in l.nepoti.j. de fund. instru.instrumē. que leg
Quinto quærit Bar. An si mulier stipulata fuit dotem sibi red-
di quandocunq; soluto matrimo. agere possit constante ma-
trimo. ob vergentiam viri ad inopiam, & concludit quod sic
per rōnes de quibus per eum. Ex cuius dictis elicio tres con-
104 clusiones. † Prima sit conclusio, si pater stipulatus sit dotem
sibi reddi in casu dissoluti matrimonij per mortem absente fi-
lia, in alio casu omisso actio erit cōis patris & filię. & sic intel-
ligit text.in l.si cum dotem.in prin.s̄. eo.in pacto facto præsen-
te filia.& istam opin.Bart. sequitur Ro.in d.l.si cum dotem.in
prin.licet postea relinquat cogitandē. sed hanc opi. impugnat
hic Raphael Cumanus,Sali.in d.l.si cum dotem.in repe.Imo.
Pau.de Cast. & ibidem do. Alexan.col.8.mouetur,quia est di-
105 uinare, quod ibi filia esset præsens.† Præterea tacitum pactum
valet,

valet, nec requiritur partis præsentia.le.2.leg. si creditores C. de pac. sicut dicimus in donatione tacita, quæ valet absq; partis præsentia.l.vnica.§.accedit.C. de rei vxo.act.&l.2.§.si.cum l.sequenti, quam notat Bal. in aut. si quas ruinas.col. penul.C. de sacrosan.eccl.& tamen expressa donatio requirit partis præsentiam,nuncium,aut epistolã.l.absenti.inf.de don.etiam si fiat ad piam causam.glo.in l.illud C.de sacrosan.eccle.Lud.Rom. in dicta l.si cum dotem.respondet ad hoc fundamentum, quod pactum non requirit partis præsentiam quo ad dandum exceptionem.sic loquuntur iura prædicta. Sed quod ex tacito pacto oriatur actio,non probant illa iura. cõstat autem quod facilius a lege conceditur exceptio,quã actio.l.si in area.§ si.sup. de cõdi.indebi.l.sicut §.1.ff.quib.mod.pign.vel hypoth.soluitur.iuncta.l.si hæres pecuniam inf.ad Treb.vbi factũ hæredis prodest fideicommissario,cui hereditas restituitur quo ad exceptionẽ, sed non quo ad actionem. Sed tenendo opin.cõtra Bar.pro responsione huius obiectionis dicas, quod etiã tacitum pactum partis præsentiam nõ requirit, & sic validum est etiam quo ad actionem illam dandam l.solutum sup.de pig actio.l.item quæritur §.qui impleto.sup.loco.& ita respondet dominus Alexã. in d.l.si cum dotem. Sed iterum considera,quia tex.in l.2.& in l.si creditores C.de pact.loquuntur, quando tacitum pactũ resultat ex aliquo facto, secus si resultet ex aliquibus verbis prolatis in conuentione vel contractu. tũc enim non est verum, quod in absentia alicuius acquiratur illi actio ex tali pacto. cũ etiam si expressa verba illud sonarent,non acquireretur absenti.l.stipulatio ista § alteri.ff.de verbo.oblig.& §. si stipuler.non ergo dicamus quod plus operetur expressum quam tacitũ. in l.cum quid ff.si cer pet.& respondet hic Bal.iunior.Confirmatur.quia plus est aliquid facto quam verbis exprimere c.ex ore de his quæ fiunt a maiori parte ca.l.si rñ §.ei qui.ff.de edil.edic. l.si stipulatus sum.io.iuncta l.vero procuratori ff.de sol. Sed responde.quod &t tacitum pactum resultans ex cõuentione non requirit partis præsentiam l.7.§ si.cum l.seq.ff.de nego.gesto. vbi Bal.non obstat obiectio Bald. quia pr̃r vel extraneus dotans mulierem dicuntur in eam exercere libertatem l.si.C.de dotis promis.l.si extraneus ff.de iure dot. is autem qui liberalitatem exercet,potest alteri stipulari vt illi acquiratur vtilis act. l. quoties.C.de donat.quæ sub modo. Bart.in l.stipulatio ista §.stipu-

6 l.e.de verb.obligat.† Secunda fit conclusio prouisio hominis non tollit prouisionem legis etiam introductam de iure speciali,quando vtraque prouisio non concurrit circa eundem casum,sed diuersum.idem vult Barto.in præallegata l.si cum dotem in princ.& ita limitatur l.si C.de pac.conuen.quæ alio modo limitatur per Cyn & Bar.in l.2.C.de iure emphyt.& ibi.& Iason colu.76.ponentem alias limitationes,quas vide per te. Notes tamẽ vnam limitationem, nam illa lex non procedit in casu dotis. ita vult gloss. ibi in verbo,contentam.in vlti.verbis, quam approbant Cy. & Sal. qui dicit,quod doctores omnes approbant illam gl.ideo si maritus hypothecauit vxori expresse omnia bona sua mobilia & immobilia.per hoc non cessabit tacita hypotheca introducta ex prouisione legis in dote, de qua in l.vnica §.& vt plenius.C.de rei vxo. actio. & in l.assiduis. C. qui potio.in pigno.habean.in casu ergo proposito mulier,quæ non posset agere actione hypothecaria expressã contra nomina debitorum, cum illa non veniant appellatione mobiliũ vel immobilium.l.quam Tuberonis.§.alia supr.de pec.& notatur in l.a diuo Pio.§.in venditione inf.de re iud.poterit tamen agere virtute tacite hypothecę, quę non censetur sublata per expressam hypothecam,vt dictum est,& ita infertur Bald.in tractatu.de do.in 6.parte priuil.67. Cuius opin.confirmatur,nam ibi prouisio legis plenior est quam prouisio hominis, tũc per prouisionem hominis prouisio legis non tollitur. Bald.in l.cer ti iuris.in fi.C.locati. Ang. Aret.in §. item Seruiana. colum.2. inst.de actio.sed prouisio in casu isto plenior est,cum includat nomina debitorum, quæ non includit expressa hypotheca. Igitur &c.† In quo etiam dices,quod licet mulier possit renunciare hypothecæ expressę l.etiam.& l.iubemus C.ad Velleia. declarando vt ibi per Barto.tacita tamen renunciare non potest. ratio est,quia per pactum mulieris conditio dotis fieri non potest deterior l.de die.& l. Attilicinus sup.de pac.dot.sed per istã renunciationem tacite hypothecę conditio dotis fit deterior, quia mulier non habens hypothecam, contra possessores bonorum mariti agere non poterit, cum remanserit ei sola actio personalis l.eris alieni C.de dona.& l.si.§.fi.sup. de contrahen.emptio. quod prius poterat l.vbi adhuc. & l.in rebus §.fin. C. de iure do. Sed dicere aliquis posset.si illud procedit, idem erit dicendum in renunciatione expresse hypothecæ,quia & per il nã cõditio dotis fiat deterior, licet remaneat tacita hypotheca.nã mulier habens expressam hypothecam, præfertur habẽti expressam anteriorem tempore, quæ tamen in tacita nõ præfertur.secundum Ang.in §.consequens.in auth.de æquali. dot.col.2.7.de quo dicto feci mẽtionem, & ibi examinaui eius rationem in l.1.sup.eo.Solutio,dicite,quod conditio dotis per

pactũ mulieris fieri potest deterior in eo in quo ex prouisione iuris mulieris eius cõditio prius melior facta fuerat. illud probatur in l.sinus §.pactus ne peteret. vers. quod & in specie.sup. de pac.& ex prædictis infero,quod difficilius soluitur tacita hypotheca quã expressa contra regulam l.eius qui ibi.ff.inf.de mõ testamen.& contra tex.in l.penul.iuncta l.item liberatur.in fi. ff quib mod.pig.vel hypot. soluitur. vbi tacita hypotheca cessat acceptis fideiussoribus a creditore, sed non expressa hypotheca. Sed dicatis quod ratio est illa,quam dixi,videlicet quod conditio dotis non potest fieri deterior per pactũ, in eo quod lex doti indulsit, sed non in eo in quo doris conditio facta fuit melior ex prouisione mulieris.nam lex suum magis quam suũ auxilium conseruat.arg.eius quod habetur in l.fi.C.qui potio. in pigno.habean.& per gl.in l.1.C.si aduersus tranis.& illud fuit de mente Cyn.in d.l.si. C. de pac.conuen. Notes tamen,quod tacitę hypothecę cũ iuramento potest renunciari.ita vult do.

108 Alex.in l. Metus.§ si.inf.eo.vbi dicit canonistas ita tenere. Notes etiam quod licet in creditore consentiẽte venditioni rei sibi hypothecatę præsumatur tacita renunciatio iuri hypothecę l.sicut § si voluntate.& l.creditor §. si secum sup.qui potio. in pignor. habean. in muliere tamen consentiente secus est.ideo cautus sit ille,qui contrahit cum marito,vt faciat eius vxorem consentire.& faciat apponi in instrumento, quod renunciauit expresse iuri hypothecę, alias ille consensus nihil operaretur. Ita dicit Paul.de Cast.in l.iubemus C.ad Velleia.vbi inquit. tene

109 ne menti, quia pauci sunt qui aduertant. † Tertia conclusio si mulier stipulata sit dotem sibi reddi aut restitui quandocunq; soluto matrimonio,ob vergentiam mariti ad inopiam poterit agere. communis & vera est hæc conclusio Bart. quam limito non procedere in extraneo,qui se obligasset ad dotis restitutionem vna cum marito in casu dissoluti matrimonij.& ponas casum,quando talis prouisio valeret, quia iuramentum fuisset interpositum,vel in alijs casibus quos ponit Bal. in tract. de dot. in 6.parte priuilegio.91.Ita limitat Paul.de Cast.in consil. 126. incip.quæritur.mouetur, quia contra extraneum agi non potest nisi virtute stipulationis. cuius verba non patiuntur,vt contra extraneum agi possit constante matrimo.quia tunc restitutio dotis non est propria restitutio.vt voluit Cy. in l.vbi adhuc.

110 in 4.q.C.de iure do.Bar.hic,& in quæstione sequenti.† In contractibus autem verba proprie sunt intelligenda, non improprie l.veteribus ff.de pact.l.Labeo ff.de contrahen.empt.Bartol.in l.liberorum.colum.2.inf.de verbo.sig.& istud dictum ampliat Paul.de Castr. vt ibi per eum. Sed aduerte circa hanc limitationem, quia verbum restituo, quo vsi sunt contrahentes in casu isto nullo modo potest intelligi in sua propria significatione.quia si sic intelligeretur, nedum dos quinimõ & fructus ex dote percepti constante matri.venirent restituendi l. videamus §.in Fauiana sup.de vsur.l.plus §.fi.inf.de verbo.signi.Sed illud esse non potest,cum fructus dotis cedãt lucro mariti,qui sustinet onera matri.l.quaris sup.de pact.dotal.l.pro oner.bus. C.de iure do.cum ergo cõtrahentes noluerint intelligere verbum restituere, quo vsi sunt, in sua propria significatione sed impropria.dubia videtur hec limitatio Paul.de Castr. Sed dici potest,quod verbũ (restituo) prolatum ab homine non importat fructuum restitutionem.& sic stabit proprie per ea quę habentur per doctores communiter in l.Gallus §.& quid si tantũ inf.de lib.& posth.dum volunt, q si princeps restituat aliquẽ deportatum ad bona sua,non censetur illum restituere ad fructus ex illis perceptos,per tex. in auth.idem de Nestorianis. C. de her.& maniche. Circa 6.q.Bar.ex eius dictis elicio tres con

111 clusiones. † Prima sit cõclusio,si extraneus stipulatus sit dotẽ sibi reddi sol.matr.qui dotauit ipsam mulierẽ,non poterit agere ad dotẽ constãte matrimonio ob vergentiã viri ad inopiã. Cõis est ista concl. Bar.cui cõtradicit Lud. Ro.quia restit.dotis quę fit cõstãte mat.est vera & propria restitutio. per rõnes qb. hic per eũ,quas referam in sequenti cõclusione. vult ergo Ro. q dos restituetur extraneo,qui nõ tenebitur ad onera matrim. supportãda.quia dos redit cũ sua qualitate,auth.sed quis.C.de rei vxo.actio. mouetur &t per l.sed si.de aliin. & ciba. lega. & p l.si quis a liberis §.itẽ rescriptũ.ff.de lib.agn.præsupponẽdo, q dos sit aliquod ius vniuersale l.quod dr̃ inf.de impẽ.& vidimus sup.in Rub.sup.e. Sed sequor opi.Bar.rõne de qua hic per eũ. quã cõprobo. Nam ex hac restitutione quæ fieret extraneo constante matri.nullũ cõmodũ considerabile percipere posset.de hoc ergo casu non vr̃ per iura fuisse cogitatũ.arg.l.sed quo §.si de testamento infra Trebel. Assumptum probatur. Nam fructus dotis debent deseruire in oneribus matri.d.l.vbi adhuc.et hec casu.vt fatetur Ro.& si qui fructus superfunt supportatis oneribus matrimonij, illi restituendi sunt viro, vt dicit Bartol. inferius in 7. q.vltime partis.igitur &c. Preterea lex non debet præbere materiam delinquendi l.2.C.de his qui ven.ęta. impetr.sed attenta opi. Rom. præstaretur occasio delinquendi, si mulier quandoque est iuuenis & formosa, deberet regi & gu

112 bernari ab ipso extraneo. † Secunda sit conclusio Bartol. re-

stitutio

stitutio dotis quæ fit vxori ob inopiam mariti constante matrimo. nõ est vera nec propria restitutio. & idem vult Cyn. in l. vbi adhuc. in 5. q. C. de iure dot. Bar. sup. in proxima. q. d. Alex. in cons. 142. incipiente, viso processu causæ vertentis. lib. 5. ver. Item respondeo. ex quo infero, q in statuto loquente de resti. dotis non comprehenderetur ille casus. cum in statutis verba proprie sint intelligenda. l. 3. §. hęc verba. sup. de neg. gest. & ita refert Alexan. in præallegato consi. Lud. Roma hic col. 5. tenet contrarium, q imò hæc sit vera restitutio, licet dos nõ eximatur ab oneribus matrimo. d. l. vbi adhuc. Mouetur. quia sine dubio restitutio dotis quæ fit soluto matrimo. est vera. l. 2. §. ę. & tamen per hanc restitutionem non eximitur dos ab onere matrimonij in futurũ contrahendi. Hinc est q res dotal. non potest alienari. l. etiam. §. de fun. dota. Mouetur etiam, quia ex restitu. dotis facta patri solu. matrimo. ob diuorrium, cau. vxor vera restitutio l. vnica. §. [illegible] hoc. C. de rei vxo. actio. tamen hæc dos reseruatur ad onera futuri matrimo. per filiam contrahẽdi. auth. sed quamuis. C. de rei vxo. actio. Tertio mouetur, quia solutio dotis vxori facta propter bannum ex [illegible] in mariti personam censetur dotis resti. vera, & tamen talis dos adhuc debet seruire oneribus matrimo, quia marito alimenta sunt mittenda. l. mutus. §. manente. sup. de iure dot. Bart. superius in 5. qõ. primæ principalis. Quarto adducit, quia restituere nihil aliud est, quam cum cui fit restitutio, rei possessorẽ facere tructuũ que perceptorũ. l. plus. inf. de verb. signi. Sed mulier cui dos restituitur ob vergentiam viri ad inopiam, possidet, fructusque percipit. d. l. vbi adhuc. C. de iure dot. ergo illa est vera restitutio. His non obstantibus sequor op. m. Bar. pro qua adduco [illegible] nam id quod exprimitur [illegible] alicuius qualitatis, non dicitur proprie [illegible] strena est Bar. in l. Lucius §. quæsitũ [illegible] appellatione fratrum [illegible] cum illi non a[illegible] pellentur fratres [illegible] stione patruelis [illegible] ob vergentiam viri ad inopiam [illegible] citer ita nominatur, sed cum [illegible] alienare, & quod [illegible] fruct [illegible]

113 [illegible] proprie nihil aliud est, quam [illegible] C. de senten. [illegible] utantur de verbo in intermino restitutio tamen [illegible] verbo restitu. §. 1. vers. [illegible] ius par [illegible] potesta [illegible] Quãdo ergo est vera restitutio dotis, mulier potest [illegible] re dotal. arbitrio suo, & [illegible] alienare, prout poterat ante matri. & ita communiter tenent [illegible] doctores in rubrica [illegible] re. d. l. vbi adhuc. [illegible] Roma. Primum [illegible] quia mulier dotem recuperatam potest alienare, quia amplius [illegible] dos [illegible] de fun. dota. Secundo [illegible] respondeo [illegible] ideo [illegible] m[illegible]tus super [illegible] respondeo, negãdo quod [illegible] vel [illegible] sicut quando dos [illegible] Bar. in 5. q. [illegible] quod mulier [illegible] simpliciter possidet nec percipit fructus, sed [illegible] cum vera restitutio [illegible] Bart. in d. l. Lucius [illegible] non procedere [illegible] tam soluto matrimo. [illegible] Nam [illegible] verba illa [illegible] sum. argu. [illegible] & [illegible] de libe. [illegible] ratio non placet [illegible] in casu in quo d[illegible] stipulationis proprie sint intelligend. d. [illegible] inf. de verb. oblig. Nec obstat fundamentum Bald. quia etiam, in casu in quo non dissoluto matrimo. contingit interdum veram dotis restitutionem fieri quia fit separatio thori ex aliqua iusta causa, marito forte committente adulterium, vt dicit Pau. de Cast. in consi. [illegible] de quo superius facta fuit mentio. Vltima sit conclusio ex dictis Bar. [illegible] actio de dote competens extraneo est bonę fidei, quam conclusionem probaui in [illegible] prin. super. eo. [illegible] Circa septimam conclusiones per

114 Bar. ex eius dictis colli[illegible] duas conclusiones. † Prima sit conclusio, si pater præsente filia stipuletur dotem sibi reddi soluto matrimo. filia sola aget ad dotem constante matri. ob inopiã viri. secus cum absente filia dotem stipulatus fuerit. tũc enim actio erit communis patris, & filiæ. Sed dicite quod etiam si stipulatio absente filia facta fuerit, filiæ soli competit actio, quia. l. si cũ dotem. in princ. procedit etiam pacto facto absente filia, vt cõ-

115 stat fuit superius in 5. q. huius partis. † Secunda conclusio, si pr̃ stipulatus sit dotẽ sibi reddi in oẽm casum dotis restituẽdę, actio erit cõis patris & filię in casu, in quo agitur constante matrimonio ob inopiã mariti, q. iste casus rlinquitur dispositioni iuris cõis, cum sit omissus in stipulatione, quæ verificatur solum in vera & propria restitu. per ea quę dicta sunt superius in proxima quõne. Io. de Imo. post Specul. & Io. And. in addit. in tit. de don. inter vir. & vxo. §. nunc dicamus circa prin. & Odof. in l. vbi adhuc C. de iur. dot. putat ɔ̃rium, quia latior est forma huius stipu. quam sit illa, per quam quis stipulatur in oẽm casum dissoluti matri. cum negari non possit, quin iste sit casus dotis restituendę, licet dos adhuc debeat deseruire onerib. matrimo. sed hæc opi. reprehenditur per ea quæ dixi superius in proxima q. conclu. quinta dico tñ, q in casu præmisso filiæ soli cõpetet actio. quia iste casus fuit omissus in stipu. Ideo filiæ soli dator actio in casu omisso. d. l. si cũ dotem in prin. qui vt dixi procedit, siue pactum factũ fu. in absente filia, siue illa presente. Circa octauam q. Bart. aduertendũ est in primis, dũ inducit tex. in l. Titio centum §. Titio genero. inf. de cond. & dem. & in l. seruo legato. §. si testator. inf. de leg. 1. hæc n. iura de directo ɔ̃dicunt quia in §. si testator. soli filiæ datur actio. in §. Titio genero competit actio vi. q. Bart. hic sentit vnã solutionẽ, dicens, illud ibi de equitate, quia persona viri fuit nominata in legato. Ex quib. verbis infero Bar. velle, q in casu §. Titio genero. cõpetit actio viro, quia eius propriũ nomen fuit expressum in legato. quę solutio nõ placet eo q̃ licet testator ibi expressisset nomen proprium generi, ad illud tñ nõ videtur respexisse,

116 le, sed potius ad nomen generi † quia in dubio legatum præsumitur factum intuitu affinitatis vel consanguinitatis, si legatarius sit affinis vel coniunctus l. tutor §. quæ tutorib. inf. de excu. tuto. l. cũ hic status §. penul. ff. de do. inter vir. & vxo. Ideo attenta ista qualitate quæ est consideranda, non procedit solutio Bar. & [illegible] non deberet cõpetere genero actio, sicut non cõpetit in casu d. §. si testator. A[illegible] solo. ponit glo. in d. §. Titio genero quã sequitur ibi Bar. Paul. de Cast. in d. §. si testator. [illegible] genero non [illegible] actio, sic loquitur § si te[illegible] secus [illegible] procedit §. Titio. Sed nec ista [illegible] quia dicit [illegible] equitate, ibi de rigore nihil aliud est dicere, [illegible] ta. C. de iud. [illegible] cum [illegible] expediat, de elect. in 6. [illegible] & melius reprobo ista [illegible] si testator. asi[illegible] ibi creditorib. [illegible] de æquitate vt [illegible] sic nec etiam [illegible] considerato esse [illegible] tertiam solutionẽ ponunt [illegible] in dicto. §. si testator qui dicunt, quod ibi genero [illegible] fuerat ei promissa. Ideo inutile [illegible] cum pater [illegible] duplici ratione. [illegible] secundo & melius Nam si dos fuisset [illegible] pro legato dotis [illegible] in consultando hæredem [illegible] cum pater in fin. Cuius certi [illegible] simpliciter & absque vl[illegible] filiæ datur actio. Vl[illegible] intellectum, & in effectu [illegible] detur actio ex testamento [illegible] In casu vero §. si testator. [illegible] dos fuerat promissa. Sed nec iste [illegible] tenendus, [illegible] quia si in casu §. si testator filiæ [illegible] pro legato agere non potuisset, simili [illegible] Titio genero [illegible] dos fuisset promissa, penitus competeret actio pro legato dot. quia inutile foret legatũ d. l. cum pater in prin. l. Aureius §. [illegible] de libe. lega. Bart. in d. l. si

117 creditori inf. de lega. † Ego autem hæc ita puto posse aliter concordari videlicet quod §. si testator procedit, quia testator legauit dotem non expressa quantitate sed in §. Titio genero. quantitas fuit expressa. dixit n. testator, hæres meus centũ dato Titio genero meo nomine dotis filiæ. Et si diceres, cur diuersum, respondeo, nam quando testator legat dotem, videtur voluisse principaliter cõtulere filiæ cuius maxime interest, ne sit indotata, vt inquit text. Ideo ipsi soli competit actio, cuius nomine dos principaliter respicit l. si extraneus in fin. ff. de iur. dot. In casu vero §. Titio genero. testator dum legat centum genero, voluit ei contulere. Et ex istis verbis quibus legatum conceptum est, soli Titio competeret actio. verum quia testator subiunxit, nomine dotis filiæ meæ, ex his verbis quæ addidit testator, voluit etiã prospicere filiæ. Ideo vtrique competit actio. & iste intellectus suadetur ex verbis illius textdum dicit. sed quia nõ tantum mulieri sed Titio quoq. cui pecuniam legatur, consultum videtur, prope est, vt ipse legatarius intelligatur,

intelligatur, & legatum petere debeat. cogita super hoc. Suc-
cessiue inquantum Bartol. adducendo text. in l. si is. §. 1. ff. de
iure do. dicit posse implorari iudicis officium per filium, qui
sustinet onera matrim. nam vult Bart. quod quando filius su-
stinet onera matrimon. pater qui dotem recepit, compelli po-
test, vt dotem filio restituat. & illud firmat Ange. l. cũ dotem.
§. transgrediamur. s. eo. quod intelligas, quãdo filius seorsum
habitat a patre de eius voluntate, vel ex iusta causa habitat, etiã
si pater non consentiat, alias secus, quia patri non potest præ-
iudicari l. fi. inf. si quis a parente fue. manumiss. gl. in l. nec auus
C. de emancipa. liber. & ita tradunt Ioan. de Imol. & Alexan.
in d. §. transgrediamur. Circa 9. q. Bartol. ex eius dictis elicio
118 duas conclu. † Prima sit conclu. si pater alienet bona aduenti-
tia & immobilia filij, non poterit filius viuente patre vendica
re hæc bona, & possessores inquietare. Bald. tamen in l. fi. §. in
computatione. in 1. q. C. de iure delib. de Barto. hic nullam fa-
ciens mentionem, tenuit contrarium. volens quod etiã pater
ipse qui alienauit potest conuenire vt legitimus administrator
filij, & sic poterit venire contra factũ proprium. Sed opi. Bart.
probabilior est. quã comprobo duabus rationibus. & Primo.
nam si permissum esset filijs prædicta bona vendicare viuente
patre, ipsis curreret pscriptio, si existerent in potestate patris.
sed illud est falsum auth. nisi tricennalis. C. de bo. mater. Cũ va
lenti agere currat præscriptio. l. 1. in fi. C. de anna. exce. a cõtra
119 rio. † Præterea is cuius non interest, non admittitur ad agen-
dum l. ille a quo. §. si testamento inf. ad Treb. Sed non interest
filij existẽtis in potestate patris, vt agat ad bona per patrem alie
nata, quia nullum commodum ex hoc consequitur, cũ vsusfr.
sit patris. igitur &c. maxime quia pr̃ potuit vẽdere & alienare
cõmoditatem sui vsusfru. l. necessario. §. fi. s. de peric. & cõmo-
rei vendi. & sic poterunt possessores repellere agentẽ, asseren-
do quod volunt insistere rei tanquam emptores cõmoditatis
vsusfru. quæ in dubio censetur vẽdita, cũ quis videatur solum
alienasse ius, q habet in re, & nil aliud l. qui tabernã. s. de con-
120 traben. emp. l. q in rerum. §. 2. sup. de leg. 1. † Secunda conclu-
sio. si pater sit suspectus de mala administratione nec filio sit
bene cõsultum, priuandus est pater administratione. Pro hoc.
Barto. alleg. tria iura. istam opi. tenet etiã Io. And. in tit. de do.
inter vir. & vxo. §. fi. in vlt. addi. Imo. & Paul. de Cast. & ibi etiã
Bar. in l. Imperator. inf. ad Treb. & dicit ibi Alexand. q legem
istam, sequutus fuit opi. Bart. rñdendo obiectis. qui tamen in
lec. mea. de ista. q. nullum verbũ facit. Sed contra opi. Bart. te-
net hic Io. de Imo. & Lud. Ro. licet postea in fine huius diffi-
cultatis sequatur opi. Bar. vult. n. Io. de Imo. q pater pręstando
satisdationẽ de cõseruãdo bona filij euitet priuationẽ admini
strationis. quia hodie ex cã aduentitia inter patrẽ & filiũ cadit
obligatio. & sic cautiones interponi possunt. iuxta notata in l.
frater a fratre. ff. de condictio. in de. & l. si quis pro eo. ff. de fide
ius. & sic p iura correcta videtur tõ l. Imperator. inf. ad Treb.
& per consequẽs illa lex cẽsetur correcta. Gl. & Bar. in l. 1. inf.
de legi. tuto. Bart. in l. Imperator. tacite respondet huic obie-
ctioni, inquantũ dicit, qd remedium cautionis fragile est l. qui
ita. §. 1. inf. ad Treb. Quid tenendum, opi. Bar. est cois & tenen-
da in decisiuis. † Ego autẽ puto ꝓrium esse verius, quia cũ ho-
die satisdatio præstari possit a patre filio, illa pręstita retinebi-
tur administratio. d. l. Imperator. arguendo a cessante ratione
probatur etiã l. fi. in princi. inf. vt legatorum nomine caueatur
vbi fideicõmissum nõ fuisset restituẽdũ nec locus esset seque-
strationi, si satisdatio debuisset pstari, quia testator eã nõ pro-
hibuisset. Nõ obstat, qd remediũ cautioni sit fragil. & q satis-
datio nõ immutat maleuolũ propositũ administratoris l. quia
satisdatio inf. de suspe. tut. quia respectu patris, cũ quo non ita
aspere agendũ est propter sanguinis cõiunctionẽ, arg. l. si tutor
vinculo aliquo inf. de suspec. tuto. tale remedium cautionis ad
mittitur l. iubemus. C. ad Treb. vbi pater seu mater grauati de
restituendo hæreditatem filio, volentes transire ad secundas
nuptias, satisdãt, & retinẽt hæreditatẽ. & tamen lex habet eos
suspectos de mala administratione. l. lex quę tutores. C. de tut.
admini. Non obstat l. fin. C. de senten. pas. quia ibi administra-
tio concedebatur ex gratia principis restituentis deportatum.
nil mirum si ad illã nõ admittitur pater suspectus de mala ad-
ministratione. Io. de Imo. in l. Imperator. opponit contra hac
solutionem dupliciter. Et primo, quia in illo tex. ponitur ratio
generalis. Ideo comprehendit casum istum, licet dictũ sit spe-
ciale l. nomẽ. §. fi. inf. de lega. 3. l. regula. §. sed si quis. ff. de iur.
& facit ignorantia. Secundo, quia licet restitutio bonorum sit
ex gratia, administratio tñ est de iure cõi. cum veniat in conse-
quentiã deportationis. sustinẽdo solutionẽ Ang. dicite, q imò
ista restitutio fit ex gratia & principaliter, nõ in cõsequentiã
ã restitutio æque principaliter cõprehẽdit bona. grad', hono
res, patriã potestatẽ, & oia q̃ deportatione fuerant amissa l. 1.
C. de sentẽ. pas. §. sed si ex indulgentia. instituta quibus modis
ius patrię potestatis soluitur nec dicas, q administratio veniat
in consequentiã patrię potestatis recuperatę. quia illud nõ est

verum cum detur patria potestas ad bona aduentitia filij, non
tamẽ adest legitima administratio. §. 1. auth. vt liceat matri &
auię. colla. 8. Bar. in l. fi. §. pupillus inf. de ver. ob. & dictũ fuit in
l. 2. §. q si in patre. s. eo. & qd sit ex gratia hæc restitutio, proba
tur ex illo tex. iuncta gl. quæ vult, q pater cui restituitur admi-
nistratio filij, tenetur reddere rationẽ administrationis, ad quã
non tenetur pater legitimus administrator filij de iure cõmu-
ni. l. fi. §. hoc proculdubio. C. de bonis q̃ libe. Et ratio est, nam
fauorabilius cẽsetur id qd cõceditur ex iustitia, quã id qd con-
ceditur ex gratia sm Bart. in l. cum quis. §. si quis pro reo inf.
de sol. Non obstat secunda responsio Io. de Imol. Respondeo
enim, quod rõ de qua in illo tex. nõ militat in casu isto, vbi agi-
tur de priuando patrẽ administratione sibi acquisita, qd diffi-
cilius fit. arg. l. patre furioso. ff. de his qui sunt sui vel alieni iu-
ris. & c. quemadmodum de iureiur. Sequendo tamẽ opi. Bart.
limita eam nõ procedere, quando dos cõsisteret in rebus im-
mobilibus. nã tunc nõ immineret periculũ propter hypothe
cam cõpetentẽ filijs ꝯ possessores bonorũ mariti. l. in rebus. &
& l. vbi adhuc. C. de iure dot. in qua actione viuente patre nõ
curreret eis præscriptio. argu. text. in auth. nisi tricẽnalis. C. de
bonis maternis. & ita tenet Io. And. in tit. de dona. inter vir. &
vxor. §. fi. in additio. vltima. qui subdit, qd in casu in quo pater
cogitur dotẽ filijs restituere propter eius malã administratio
nem, tũc pater debet securari de vsufructu. & sic vult Io. And.
q pr̃ non amittit vsumfructum sibi cõpetentẽ in bonis aduẽ-
titijs filij in casu pręmisso. Sed istud nõ vr̃ verum, per tex. in d.
l. Imperator. vbi patri solum reseruantur alimenta, & tñ plus
iuris habebat in illis bonis quæ restituere compellitur, quã in
bonis aduentitijs filij. & ita per illum tex. ꝯ Ioan. And. tenet ibi
Paul. de Cast. Circam decimã quæstionem Bar. ex eius dictis
122 colligo aliquas conclusiones. † Prima sit cõclusio. matre exi-
stente excõicata filij possunt agere eius noĩe ad eorum tamẽ
vtilitatẽ. Mouetur Bar. pro hac conclusione tribus rationibus
de quibus hic per eũ. Lud. Ro. dicit quod Bart. melius allegas-
set casum expressum in ratione sui, in l. patri pro filio. s. de mi-
noribus. ibi, quia patris periculũ agitur. Io. de Imo. dicit, quod
opi. Bar. de rigore iuris nõ põt procedere, quia filius hoc casu
nõ est proprie procurator in rem suã, cũ omne cõmodum re-
stitutionis nõ spectet ad eũ, sed solum circa particularia. Item
quia actio est acquisita matri suo proprio noĩe, nõ nomine fi-
liorum. licet lex cõpellat matrẽ, q̃ exigit dotẽ, ad alendũ ipsos
filios d. l. vbi adhuc. C. de iur. do. Ego idẽ teneo, quia remediũ
huius legis. & l. vbi adhuc. solũ dat actionẽ mulieri, & nõ alijs.
d. l. vbi adhuc. & l. in rebus. C. de iure dot. ergo filij nõ possunt
istã actionem intentare. Cõfirmatur hæc rõ ex dictis Bart. su-
perius in octaua quęstione huius partis. dũ vult q maritus nõ
põt agere ꝯ patrẽ vel extraneum qui recipit dotem ob eorũ ino-
piã, quia actio personalis & hypothecaria q̃ hoc casu cõceduntur
a lege, cõpetunt ipsi mulieri. ergo vir nõ poterit eam intẽ-
tare suo noĩe l. fideicõmissã. §. interdum. ff. de leg. 3. Et si dice-
res, filij in casu isto agunt noĩe matris, licet ad eorum vtilitatẽ.
Respõdeo, quod cum mater nõ possit agere, quia excõicata,
nec alius eius noĩe poterit agere c. intelleximus. & ibi notatur.
ex. de iudi. maxime cũ principale cõmodum huius iudicij spe
ctet ad matrẽ. cuius maxime interest ne remaneat indotata l.
seruo legato. §. si testator. s. de leg. 1. Præterea vbi competere
põt remediũ ordinariũ, nõ est recurrendũ ad remediũ extra-
ordinariũ l. in causę in pri. ff. de minoribus l. in prouinciali. inf.
de noui ope. nun. Sed filius põt hoc casu petere a patre, vt ali-
quid assignetur pro alimentis de bonis patris, vt dicit Bal. in l.
2. C. si quid in fraudẽ patro. igitur &c. Tertio ex quo filij agen-
tes agunt noĩe matris licet ad eorum vtilitatem, repelli debẽt
exceptione qua mater. per ea q volunt Bald. Paul. de Cast. &
Mod. in l. impẽdia. C. de procuratoribus. Vbi dicunt, q qñ ces-
sionarius intentat directas actiones noĩe cedentis, tunc repel-
litur exceptione, qua repelleretur ipse cedens, secus si intenta
ret vtiles actiones noĩe suo, & ad suã vtilitatem. & tñ cessiona-
rius ẽt intentando directas actiones nomine cedentis semper
illas intentat ad suam vtilitatem. cũ omne cõmodum & incõ
modũ eius qd cessum est, spectet ad eum l. illã. C. de do. & l. pla
ne. ff. ta. heredi. Et tenendo hanc opi. ꝯ Bar. nõ obstant eius fun
damenta. Primo. n. respondeo, quod l. 1. & 2. de libe. causa, lo-
quũtur fauore libertatis, non sunt ergo trahenda ad consequẽ
tias l. ius singulare, & l. quod vero contra. ff. de legi. Secundo
fundamento respondeo, quod in casu l. 2. §. volũtatem. sup. eo.
ideo ibi patri agenti noĩe suo & noĩe filię, non obstat exceptio
ex persona filiæ, quia exercitium actionis de dote soli patri cõ-
petit, licet cõio sit inter patrem & filiam, vt ibi habetur. Sed in
casu isto actio cõpetit matri nõ filijs, si ergo agant ad dotẽ no
mine matris licet ad eorũ vtilitatẽ. Exceptio, quæ repellit ma-
trem, ipsos quoq; repellere debet. Præterea in casu. §. volunta-
tem. pr̃ principaliter agit ad cõmodum suũ. cuius interest, vt
dos data filię salua sit, ne illã denuo dotare cogatur amissa do-
te absq; culpa mulieris, iuxta ea quę tradit Bart. in l. si cum do-

tem §.si post inf.co. Sed in casu isto cõmodũ dotis exacte principaliter spectat ad matrẽ, vt dictũ est, ergo agere non pñt nomine matris, quę est inhabilis pp excõicationem vel bannum. Tertio fundamento r̃ndeo, ꝙ filius agens in hoc casu non dr̃ procurator in rem suam, cum oẽ commodum non spectat ad eum, sed per prius ad matrem d.l.vbi adhuc. Praeterea esto qđ dici possit procurator in rem suam, tamẽ ex quo agit nomine matris, repelli dẽt exceptione qua mr̃ potest. Vltimo ad l. patri pro filio, r̃ndeo, ꝙ adeo ibi pr̃ petit restitutionem in integrum inuito filio, quia principaliter agebatur de interesse ipsius patris, qui de peculio tenebatur. Sed in casu isto principale interesse, ne dos amitteretur, spectabat ad matrem. Igitur filius repelli dẽt d.l.si seruo legato.§.si testator.ff.de leg.1. Vel aliter respondeo, ꝙ filius, cuius nomine petebatur in inte.resti.nõ erat inhabilis ad illam petendum, sed in hoc casu mr̃ cuius nomine
123 agebant filij, erat inhabilis, igitur &c. † Secundo ex dictis Bar. notes, ꝙ coniuncti quibus est permissa facultas agendi nomine coniuncti sine mandato, nõ proprie dicuntur procuratores & idem vult gl. in l.1.in princ.sup.de procu. Et rõ est, quia is dr̃ procurator, qui aliena negotia mandato dñi administ. d.l.1.in prin. Sed isti non habent mandatum domini, igitur non dicũtur proprie procuratores. Hinc est, ꝙ coniunctę personę sine mandato debitor soluere non põt l. qui in aliena §.quemquã. š.de neg.gest.& l.non solum š.co.et si coniuncta persona offerat cautionem rati.l.2.& ibi gl. ff. vt leg.nom.cauea.
124 † Hinc est, ꝙ coniunctus pro coniuncto non põt sine mandato expedire ea, quæ requirunt mandatũ spãle l.pr̃ in prin.iuncta l.illud talis ff.de min & est gl.in l.exigendi in verbo, nõ cogitur. C.de procur.& est cõis conclusio, quæ dubitabilis vr̃, eo quia gesta per coniunctum non nocent coniuncto, nisi sequatur ratificatio l.1.C.quib.res iudi.non no. declarat Sali. in l.exigendi in 5.opp. C.de procur. Cum ergo non inferatur praeiudicium coniũcto, nisi factũ ratum habeat, ergo dicendum vr̃, ꝙ coniunctus sine mandato ẽt prædicta possit expedire. Secundo obstat tex.in c. nonnulli §. fi.de rescri. vbi coniunctus pro coniuncto põt sine mandato impetrare rescriptũ. quæ tñ impetratio requirit mãdatum spãle, vt ibi est tex. Non obst. d.l.patri in prin. quia loquitur in patre, quem lex admittit ad petẽdum in integrum restit. pro filio pro suo interesse ꝯ volunt item filij. Cum tñ alias coniunctus pro coniuncto nullo modo admittatur contra eius voluntatem l. Pomponius §.fi. š. de procu. Ideo ratione alij coniuncti ibi non pñt petere in integ.resti. quia coniunctus ꝯdicebat, sed si non constaret de contraria voluntate, coniuncti vtiq; possent pro illo petere in integ.resti. licet in ea requiratur mãdatum spãle, & ita ad illum tex. respondet Moder. Dec. in c.cũ M.Ferrariensis col.5.de consti. vbi rationibus prædictis impugnat cõem opin. quam tamen puto verissimã. Primo per tex. in d.l. patri. vbi coniuncti non aliter admittuntur ad petẽdum in integ.resti.nisi habeant voluntatem ipsius minoris, & sic requiritur expressus consensus, nec tacitus sufficit l.fi.§. necessitatem C.de bo.quæ lib.mecto tex. in l.2.§.voluntatem sup. eo. Præterea licet voluntas, verificetur in tacito consensu, tantum negari non potest, quin requirat tacitum mandatũ quod insurgit ex eo ꝙ quis agit noĩe meo me presente & non contradicente, iuxta nota. per Inno.in c. ex parte decani.de rescrip. Præterea licet ille text.non probet cõem conclusionem, illa tamen probatur alijs iuribus. Et primo probatur cõis conclusio per tex.in l.nec filius.C.de reb.credi.vbi filius sine mandato patris non potest deferre iuramentũ, quod non procedit alia ratione, nisi quia iuramenti delatio requirit mãdatum speciale l.iusiurandum quod ex conuentione §.fi. š.de iureiur. Præterea coniuncto non habenti mandatũ debitor coniuncti soluere non põt & si soluat non liberatur l.non solum š.eo.ergo multo minus poterit expedire actum exigentem mãdatũ speciale. Minor ista probatur, quia procurator originali debitor soluere põt, & soluendo liberatur, licet ad hoc non habeat mandatum spãle nec mandatum generale cum libera administratione l.quihominẽ §.si fiuũ inf. de solu.& gl.in l.vero procuratori.co. Non obst.prim.ratio adducta in contrarium, quia nõ lequuntur, gesta per coniunctum non nocent coniuncto, nisi sequatur ratificatio, ergo expedire põt nomine cõiuncti actũ requirentẽ mãdatũ spãle patet, quia extraneus si quid noĩe alterius, non nocet dño, nisi sequatur ratificatio l.fi.C.ad Mace.& c.cũ quis de sent.excõ.in 6 & tñ agere non possit sine mandato, sed qñ sit dubiũ an habeat mãdatum vel ne admittatur cũ cautione rati.l.1.& ibi not.C.de procu.
125 † Nũ obst.text.in c.nonnulli §. fi. de rescri.ad illum.n cõiter r̃ndetur ꝙ impetratio rescripti licet exigat mandatũ spãle, per coniunctũ non habentem mãdatum expediri põt, quia modici præiudicij est, quæ solu.nõ placet, qm̃ si esset modici præiudicij impetratio rescripti nõ exigeret mãdatum spãle. Ideo aliter r̃ndeo, dando nouum & verũ intellectum. Nã in illo tex. duo principaliter decidunt. Primũ est, ꝙ literę non valeant. Secundũ, ꝙ impetrans tanq̃ falsarius puniatur, nisi forte de illis personis extiterit, a quib. de iure exigi non dẽt mãdatũ, & dico ergo, ꝙ literę impetratę a coniuncto erũt nullę, sp̃te tñ impetrans tanq̃ falsarius nõ punietur, quia ei erat indulgendũ circa pœnã pp coniunctionẽ sanguinis, arg.l.2.inf. de recepta. Et si diceret, clausula ibi in fine posita ad oĩa præcedentia referri dẽt l.talis scriptura in fi.ff.de leg.1.l.1.C.de liber. præte. Ad hoc r̃ndeo, ꝙ imo ad proximiora referenda est, ne insurgat ꝯrietas, iurĩũ, iuxta not.per gl. vlt.in l.si idẽ cum eodẽ. §.fi.š.de iuris.om.iud. Vel aliter r̃ndeo, ꝙ clausula in fine posita non refertur ad superiora qñ ad illa facta relatione insurgeret aliquid exorbitans a iure cõi. de hoc est gl.in l.talis scriptura.in verbo, vniuersa.ff.de leg.1. Pro quo Cano. habẽt bonum text.in c. ecclesia vestra extra de ele. Tertia conclusio ex dictis Bar. titulus dotis nedũ est onerosus in persona mariti, verũ ẽt & in persona eius filiorum, perfecte discutiendo illum articu-
126 lum pono vnã conclusionem, quę ampliabitur & limitabitur. conclusio sit, titulus dotis ex parte mariti cui dos ipsa tradii est onerosus non lucratiuus l. ex promissione inf.de act.& oblig. Bar.in l.Meuia. §.1.inf.eo. est bonus tex.in l.fi.§.si a socero intr. de his quæ in frau.credi. Ideo dicit tex. in l.sicut §.sed si permiserit supr.quib. mod.pig.vel hypo.sol. quod ꝯctus dotis similis est contractui vẽditionis propter onera matrimonii, quæ sustinet maritus. Ampliatur ista conclusio, vt procedat ẽt in dote putatiua.glo.est vltima in l. Proculus š.de iure dotiũ. Et rõ est, nam ideo in dote maritus dr̃ hr̃e titulum onerosum, quia datur pro oneribus matrimonij d.§.sed si permiserit & l.pro oneribus C.de iure dot.sed hæc ratio procedit etiam in dote putatiua. quia maritus existimans matrimonium esse validum, sustinet onera matrimonij, & sic hoc casu conueniunt dos vera, & dos putatiua. plura in quibus conueniunt, & in quib. disconueniunt, ponit Bal. in tracta. de dote in 11. parte. Secundo ampliatur hæc conclusio etiam in casu in quo maritus ex post facto lucratus esset dotem ex pacto vel ex forma statuti. nam adhuc diceretur in ea dote, quam lucratur, habere titulũ onerosum glo.est notabilis in l.si donaturus sup. de condi.ob cau. A primordio enim tituli posterior formatur euentus, l.cum filius §.hæres inf.de leg.2.l.1.§.sancimus C.de impo.lucr.descr. libr.12.& idem vult Bal. in l.hac edictali. C.de secũd.nupt.vbi inquit, lucrum dotis quod consequitur maritus propter expẽsas, nõ esse titulum lucratiuum sed onerosum idẽ Bal. in auth. præterea C. vnde vir & vxor. & in l.cũ multę. C.de dona.ante
127 nupt. † Tertio ampliatur, vt procedat ẽt ex parte filiorum, qui petunt dotem maternam, nam & ex parte illorum titulus dotis dicetur onerosus. Ita Bar. hic per tex.in l.ex promissione infra de acti. & oblig. vbi ille qui petit dotem non dicitur habere causam lucratiuam. Sed ille tex.non probat dictum Bart. quia loquitur in illo qui petit dotem ex promissione, sed in qõne posita Bar. filij non petunt dotem maternam ex promissione, sed ex dispositione legis, vbi adhuc, & legis nostre igitur &c. Praterea in dote ideo maritus dr̃ habere titulum onerosum, quia sustinet onera matrimonij d.l.sicut §.sed si permiserit & l.si quis pro vxore.§.fi.sup.de dona. inter virum & vxor. Sed hæc ratio cessat in casu isto, quia filij non sustinent onera matrimonij nisi dicas, quod cum ex hac dote sint alendi ipsi filij cum suis parentibus, & sic dos in hunc casum restituta adhuc deseruiat oneribus matrimonij, in eo dicantur habere titulũ onerosum. Limita tamen, quando filij mortua matre dotem maternam, nam tunc in ea haberent titulũ lucratiuũ, prout habebat eorũ pr̃, tum quia in eis cessat onus sustinendi matrimoniũ, tũ quia eorum mr̃ hẽt in ea titulum lucratiuum, vt statim dicetur. Iste ergo titulus non variatur in persona eius filiorũ matri succedẽtium l.2.§ ex his inf.de verbo.obl.l.cui fundus in fi.inf.de cõdi.
128 et demon. † Limitantur supradicta etiã ex parte mulieris quæ in dote dicitur habere titulum lucratiuum d. l.fi.§. si a socero. etiam si talis dos profecticia a patre, cui incumbit onus dotãdi filiam l.fi.C.de dotis promissa Bal. in l.in successione C.de reuo.his quæ in fraud.cred. Cuius dictum probatur in l.fi.§.si a socero.ibi in filiam dandam actionem. quia intelligitur ex do-
129 natione aliquid ad eam peruenisse. † Vltima conclusio ex dictis Bar. matre existente excommunicata vel bãnita filij ad dotem agere possunt ob inopiam patris eorum proprio nomine mouetur Bar. per quatuor fundamenta, de quibus hic per eũ, cuius conclusio communiter est approbata, & specifice eã approbat Lud. Rom. licet Ioan.de Imol. vnico verbo se expediẽs negat eo quia actio acquiritur matri suo proprio nomine & non nomine filiorum, licet cogatur ex dote exacta alere filios d.l.vbi adhuc. Ego idem teneo ꝯ Bar. quia l.vbi adhuc, principaliter emanauit in fauorem mulieris, ne dote consumpta remaneat indotata, ipsi ergo competit actio, non filijs l.seruo legato §.si testator. ff.de lega.1.l.fideicommissa §.interdũ ff. de leg.tertio l.non solum § 1.ff. de lib.leg. Suadetur istud, quia ista actio non competit marito contra patrem vel extraneum qui dotem receperũt, vt vult Bar. superius in 8.quæst. huius partis, cuius interest habere dotem propter onera matrimonij, quæ sustinet, & qui dicitur habere dominiũ in dote l. doce ancillã.
C. de rei

C. de rei vendi. ergo multominus competit filijs qui solū prętendunt interesse ratione alimentorum. Non obstant fundamenta Barto. videlicet l. 1. & 2. infra de institori. Illa enim iura parum faciunt. quia volunt, ꝙ vbi ex aliqua causa cedi nō pōt actio, ad quam cedendum quis tenetur insolidum, tunc vtilis actio sine cessione a lege cōceditur. Sed in casu isto mater nō cogitur cedere hanc actionem filijs, licet ex dote exacta cogatur ad filiorum educationem. d. l. vbi adhuc. igitur &c. Non obst. secundum fundamentum, quia illud retorquetur contra Bar. nam cum ista iura concedant actionem mulieri principaliter eius fauore, alijs nō debet competere actiō licet eorū interſit. d. l. seruo legato. §. si testator. & l. non so'ū. §. 1. de lib. leg. Tertio non obst. l. si longius. §. 1. ſ. de iudic. nam filio competit actio absente patre, quia principaliter tractabatur de eius præiudicio, & agebat ad id, qđ erat suum, videlicet ad viaticū concessum a patre. Sed in casu isto secus est. quia filij agunt ad dotem, commodum respicit matrem. d. §. si testator. & l. si extraneus in fi. ff. de iure dot. vel aliter respondeo, quod ibi alio remedio filio poterat esse consultum. petendo a iudice, vt cōpelleret patrem ad consignandum aliquid ipsis filijs pro eorum alimentis. vt inquit Bald. in l. 2. C. si quid in frau. patro. Et hæc solutio suadetur ex verbis illius text. dum dicit, nā si ei non dederimus actionē, futurū sit vt impune famē patiatur, & egestate Romæ laboret viatico suo non recepto, quod ad sumptus pater ei destinauerat. Non obst. vltima ratio. quia fateor. quod delicta parentum non nocent filijs. Sed in casu isto licet filio non detur actio, per hoc non consequitur damnum ex delicto matris. consequeretur enim dānum, si amitteret actionem ex facto matris, quæ alias sibi competit. actio autem illa matri & non alij datur d. l. vbi adhuc. igitur &c. Et alimēta con. equi po test a patre alio remedio ordinario, vt dictum est. igitur nō est recurrendum ad hoc remedium extraordinarium. Et ex istis sint expedita omnia dicta Barto. in hac 2. q. princi. & præfecte
130 vt puto. † Circa. 3. q. princi. Bartol. quærit, qua actione mulier possit agere ad dotem constante matrimonio marito vergente ad inopiam. & concludit vt hic per eum. Ex cuius dictis elicio vnam conclusionem. videlicet qđ dispositio. d. l. in rebus. C. de iur. do. vendicat sibi locum, quando mulier agit constāte matrimonio. & illud fuit de mente Cy. in d. l. vbi adhuc. in 9. q. idem voluit ibi Bal. & in auth. quod locū. C. de colla. Imo. & Ro. hic per tex. in d. l. vbi adhuc. dum dicit, vendicare. ergo dominium fuit translatum l. in rem. & l. officium. ff. de rei vē. qui tex. non probat. quia res dicitur vendicari etiam per hypothecā l. si fundus. § in vēdicatione. ff. de pig. Cōis tñ est hęc cōclusio. quā tñ impugnat Bal. in trac. de dote, in octaua parte, in sexto priuilegio, in. 10. limitatione. Cuius fundamenta summatim referā, illis postea rñdendo pro defensione cōis cōclusionis. Primo mouetur per text. in l. in rebus. ibi, hypothecas suas exercere iam nr̃a lege humanitatis intuitu diffinitum est. Itē & secūdo qa illud remediū esset superfluū. cū satis sit consultū mulieri in dote sua mediāte actione personali vel hypothecaria. Mouetur & tertio, quia esset consultū mulieri in pręiudiciū viri. quia si fieret dña, fructus qui superessent ad eā spectarēt. l. Herennius. ff. de vsur. Sed illud est ꝯ dicta Bar. inferius in 7. q. vltimę partis. Quarto mouetur, quia l. in rebus loquitur in casu, in quo dos est restituenda post dissolutum matrimoniū, & sic in vera restitutione, ergo non procedit in casu isto, in quo agetur de impropria & nō vera restitutione, vt dictum fuit superius. Quinto adducit, quia sequeretur absurdū, quod mulier tradendo fundum in dotem marito inopi a principio in illum non transferret dominium. qđ est falsum. cum adsit animus & titulus, licet error sit in causa l. 3. § subtilius. ff. de cō dit. ob cau. dat. Vltimo mouetur, plura specialia circa idem cōcurrerent. qđ non admittitur, etiam vbi agitur de fauore dotis vt not. in l. 1. C. de dotis promis. & in l. cum post. §. gener. ff. de iure dot. hæc est summa eorum argumentorum quę deducit per quatuor col. a quibus defendo opinio. Bart. Et primo fundamento respondeo quod communis cōclusio probatur in l. vbi adhuc. C. de iure dot. in qua dicitur, quod mulier potest vēdicare res mariti constante matrimonio, vt potuisset si matrimoniū fuisset dissolutū, & sic equiparatur ibi restitutio quæ fit constante mr̃monio illi quæ fit post dissolutū matrimonium, ergo dispositio d. l. in rebus. quæ subsequit cōprehēdet casum istum virtute d. ęquationis l. qui neq; §. 1. ꝯ. de reb. eorū gloss. in l. si quis seruu. C. de fur. cum vulgari. Nec obstant illa verba, post dissolutū mr̃moniū. de quibus in l. in rebus. quia exprimuntur gratia frequētioris vsus. ideo non excludunt casum istum qui non ita frequenter cōtingit glo. in cle. 1. in verbo, præsidentes de rescri. & in l. 1. in verbo spōsam. C. de rap. vir. † Probatur eadem conclusio in l. in rebus. §. omnis autem. qui venit continuatiue cum principio illius legis. cuius sensus est, omnis actio siue personalis siue in rem siue hypothecaria præscribitur a die dissoluti matrimonij, vel a die inopię mariti. ergo in casu inopiæ competit rei vendicatio. cum priuatio

præsupponat habitum l. decem. ff. de verbo. obligatio. l. manumissionis. ff. de iustit. & iur. Secundo fundamento respondeo, ꝙ illud remediū non est superfluū. cū intersit habere plura remedia. l. 2. C. communia de lega. Præterea vtilitas magna potest cōsiderari. quod cōperat illud remedium. nam mediante actione hypothecaria mulier excludetur spacio decem annorum aduersus tertios possessores, non obstante mala fide mariti alienātis rem quā scit esse hypothecatā pro dote vxoris l. 1. & 2. C. si aduer. credi. quæ iura nō sunt correcta per dispositionē auth. malęfidei. C. de præscr. long. temp. secundum Old. in consi. 18. & dixi in l. Pomponius. §. cum quis. ff. de acqui. poss. sed agendo rei vendicatione ad fundum æstimatum non excluderetur nisi spacio. xx. annorum propter malam fidem mariti quæ nocet successori. d. auth. malæfidei. & posui exemplū in fundo æstimato per l. vbi lex. ff. de vsucap. Tertio arg. respōdeo, qđ mulier cōsequitur dominium etiam in fructibus. sed per hoc non sequatur, ergo illos si superfuerint nō cogitur restituere, prout voluit ipsemet Bal. in d. trac. in 8. par. in 6. priuilegio col. 2. dū reprobat Bal. in l. & si dotis. C. de iure dot. Quarto ar. respondeo, ꝙ licet l. in rebus. loquatur in vera restitutione, tamen comprehendit etiam casum istum virtute adequa-
132 tionis. de qua in l. vbi adhuc. Quinto arg. respondeo † & admitto ꝙ dominium nō transfertur in maritum inopem cum mulier non possit dotis conditionem facere deteriorem l. de dic. & l. Attilicinus. ff. de pac. dota. Item quia si transfertur dominium in mulierem iam viro acquisitum, si deueniat ad inopiā multomagis impeditur acquirendo m. c. quæmadmodum. de
133 iureiur. l. patre furioso. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. † Vltimo argu. respondeo, quod fauore dotis plura specialia circa idem concurrere possunt l. fi. C. ad Velleia. & l. 1. §. 1. & ibi glo. in verbo, ex prędictis. enumerans quatuor specialia. C. de rei vxor. ac. & istud probatur in d. l. in rebus. vbi concurrunt duo specialia. Primum, quia transfertur dominium sine traditione contra l. traditionibus. C. de pac. Secundum speciale, quia in re propria pignus consistit contra l. neq; ff. de reg. iur. Sicut ergo ibi infringitur regula iuris communis prohibentis cōcursum plurium specialium circa idem fauore dotis post dissolutum matrimonium, sic etiam violari debet in casu isto. cum etiam
134 hic tractetur de fauore dotis. † Secundo quærit Bar. an mulieri agenti hypothecaria obijci possit exceptio excussionis. & cōcludit ꝙ sic post gl. in l. vbi adhuc. C. de iure dot. & ibi Cyn. & Bald. idem tenent. & idem voluit hic Ro. & in consi. 392. inci. circa primum propositę consultationis articulum. & communis est hæc conclusio. cui contradicit Bal. in trac. de dote. parte 8. priuilegio vltimo. motus, quia exceptio excussionis est de apicibus iuris glo. in l. si mancipium. § 1. ff. de euic. quam sequuntur Bartol. Bald. & alij in l. 1. C. communi diui. Ideo opponi non pōt in causa dotis, in qua summarie & de bono & æquo proceditur l. iure succursum. ff. de iure dot. Bart. in l. fideiussor. §. quædam. & in l. quintus. ff. mand. Sed ab isto fundamento defendo opi. Bart. & primo negando, quod vera sit opinio illius glo. prout dicit hic Lu. so. Ro. Pręterea esto quod vera sit opi. illius glo. d co illam procedere in exceptione excussionis competente fideiussori. Sed non in illa quæ competit possessori. illa enim est de æquitate l. moschis ff. de iure fisci. ibi, æquū putauit, quod suadetur ex dicto in l. fi. §. sed si quis. col. 1. ver. fuit a me quæsitum. C. communia de leg. vbi dicit, laudum arbitratoris posse dici nullum, & sic reduci ad arbitrium boni, viri qñ non admisit exceptionem excussionis oppositam per possessorem. & tamen coram arbitratore proceditur de bono & ęquo. Alia tamen ratione impugnari potest communis conclusio. Nam beneficium excussionis fuit introductum de iure nouo. auth. hodie. C. de acti. & obli. auth. hoc si debitor. C. de pigno. & sic ante illa mulieri agenti ad dotem non poterat opponi exceptio excussionis, in illis ergo non comprehenditur causa dotis veluti pręcipua & priuilegiata l. 1. ꝯ. eo. l. libertis. §. posthumis in arg. infra de ali. & cib. lega. Salic. in pulchra quęstione in l. fin. C. de iure do. Bald. in trac. de dote. in 6. parte
135 priuilegio. 48. † Hęc communis conclusio fallit in tacita hypotheca, in qua opponi non potest exceptio excussionis. sic alias limitabat quidam doctor non leuis authoritatis in quadam causa in qua eram aduocatus pro parte contraria, quæ limitatio, vt dicebam tunc, non est vera. & Bartol. hic & alij sentiunt contrarium, dum loquuntur simpliciter. Præterea in expressa hypotheca non procedit exceptio excussionis, multomagis & in tacita. patet, quia de iure antiquo in tacita hypotheca erat locus excussioni. & non in expressa l. moschis. & ibi gloss. inf. de iure fisci. Secundo fallit, quando in instrumento esset appositum pactum constitui, tunc enim cessaret excussio agendo remedio. l. fi. C. de acqui. poss. ita firmat ibi Iaco. But. Bald. in l. 1. C. de reuocan. his quę in frau. credi. Ange. Imol. Roma. Alex. in l. exitus ff. de acqui. pos. Ro. in consi. 392. præalle. colu. 4. & istum effectum operatur vt dixi pactum constituti, quod operatur alium effectū. Nam vt dixi superius, mulier agendo

actione hypothecaria aduersus possessores bonorum mariti
excluditur spacio decem annorum l.1.& 2.C.si aduer. credi.si
tamen in instrumento sit appositum constitutum iuxta for-
mam l.quod meo in princ.ff.de acq. pos. Nam tunc quia com
petit condictio ex lege ff de acqu. poss.quæ est personalis non
excluderur nisi spacio.30.anno.l.2.C. de contr. pecu.ita decidit
Franc.decre.in nota.61.incip volo tibi dare vnum,quæ decisio
pulchra est & magni momēti.de quo pacto & videas pulchrā
doct. Mathesi.in notab.154 incip.nota mirabile. Tertio quæ-
rit Bart. ad quę bona mulier agere possit pro dote sua conse-
quenda, & concludit distinguendo vt hic per eum. Ex cuius
136 dictis colligo tres conclusiones. Prima sit conclusio, mulier
pro dote agere potest ad bona feudalia mariti,quoniam & illa
censentur tacite hypothecata. sed illa conclusio Bar.commu-
niter est reprobata, & contrarium tenet Spec.in titu. de pign.
§.1.versic.sed nunquid feudum. Salic.in l.fina. C. de iure em-
phyt.& ibi Ias.col.120.idem contra Bart. tenent Imo. Roma.
& Alexan.hic per tex. in cap.imperiale, in princip. de prohib.
feud.alie. per Federic in vsi.feudo. vbi feudum specialiter nō
potest hypothecari,ergo non comprehenditur in generali hy-
potheca bonorum l.obligatione generali,ff.de pign Illa con-
clusio Bar.licet sit reprobata,considera si vna ratione defendi
potest, quia licet in feudo sit prohibita hypotheca hominis,
non tamen censetur hypotheca, & sic legalis, per ea quæ di-
centur in proxima quæstione,sicut in simili dicitur, ꝙ prohibi
ta alienatione,non tamen censetur prohibita alienatio legalis,
arg.l.cū pater,§.cum inter,vbi Bar. inf. de leg. 2. & in l.peto,§.
137 fratre,co.titu.† Secunda sit conclusio,etiam ad bona emphy-
theutica mulier pro dote agere potest actione hypothecaria,
& hæc conclusio est approbata communiter, vt hic per Alex.
& per Ias.in loco superius allegato. Et ratio cōis, est, quia non
prohibetur emphyteuticario sine consensu dñi hypotheca-
re rē emphyteuticā,l.tutor.§.fi.ff.de pig.acti.l. lex vectigali,ff.
de pign.gl.approbata in l.fi.in verbo,vendere,C.de iure emph.
Sed hanc opinionē nō approbat hic Lud.Ro. eo quia res em-
phyteutica non potest alienari sine consensu domini,l.fi.C.de
iure emphy.c.potuit,de loca.ergo non potest hypothecari.l.fi.
C.de reb.alie. non alienan. & per consequens cum non possit
hypothecari expresse, nō veniet in generali obligatione bono-
rum,vt vult Bart.& ibi Imol.inf.codicillis,§.instituto,de leg.2.
Bald. in l.1.C.quæ res pig.oblig. & in l.voluntas, ad fin. C.de
fideicom. Ad l.lex vectigali,respōdet Roma. ꝙ ideo ibi voluit
constitutū in prædio vectigali, quia interuenit consensus do-
mini. Quæ solutio non placet,tum quia dūi nanua tum quia
si dominus consensisset,pignus nunq̄ fuisset extinctum argu.l.
sicut,§.venditionis,ff.quib.mod.pig.vel hypo. sol. Cuius con-
trarium ibi dicitur,fundamentum adductum contra hanc cō-
clusionem non obstat, ad id enim respondet Io. de Imol in c.
potuit,de loca.in 7.col.dicens ꝙ in [illegible] prohibetur res in alterū
transferri sine cōsensu domini & nō alienari,cui solutioni in-
hæret Ias.in loco præalleg.quæ [illegible] no confunditur per illum
tex.vbi prohibetur emphyteuta vendere. Appellatione enim
venditionis venit oīs contractus per quē transfertur dominiū,
& sic idē importat qd verbū alienatio, l. [illegible] liberi [illegible] ceteris,
§.annitus inf.de statu liber. Suadetur [illegible] proponitio cū
propon [illegible] quo legislator vt [illegible] verbo a[illegible] [illegible]
tur verbo, vēdere,ergo idē importat [illegible]
terea insti.de muti stipu & l si defensor, [illegible]
Præterea si emphyteuta prohibetur transferre ius emphyteu-
ticū in alterū,multo magis cēsetur prohibitus illud hypothe-
care quā si fuisset prohibitus simpliciter alienare. Alius ptū
probatur,quia prohibitus alienare potest locare, quia locatio
non est alienatio,l.codicillis,§.instituto,inf.de leg.2.sed prohi
bitus transferre ius suum locare non potest qu [illegible] dicitur transferre,l.fi.§.fi.& ibi gl.in verbo transferrit. C.de bon.s
138 auth.iud.possi.† quid tenendū in hac difficultate,breuiter si lo
quamur in tacita hypotheca seu legali, credo quod in illā cō-
prehendantur bona emphyteutica per [illegible] de quo in
proxima conclusione.Si vero loquamur de expressa hypothe
ca hominis contrarium puto,quicquid dicant doct. per regulā
l.fi.C.de reb.alie.non alie.Nec obstāt iura quæ in [illegible] addu-
cunt,quia loquuntur secundum tp̄s [illegible] ,& sic ante dispoli-
tionē l.fin.C.de iure emphyt quibus non erat prohibitus em-
phyteuta ius suū alienare sine consensu domini, ideo poterat
hypothecare Sed [illegible] per iura. C.dispositum fuerit quod em
phyteuta non possit alienare censetur etiā dispositū non pos-
se hypothecare d l.fi.C.de reb.alie.non alie.quod aūt ante illā
legē emphyteuta posset alienare,probatur ex illo tex, dum di-
cit,qd dubitabat super hoc.ergo prius non erat decisum, quia
alias quęstio fuisset dubitata l.ancil'ę.C.de fur.l.quod Labeo,
ff.de carbo. edict. Præterea Imperator vtitur ibi verbo (sanci-
mus) quod est noui iuris promulgatorium,glo.in Clement.1.
in verbo,censemus,de conces.præbend.& in ca.1.de elect. non
resi.lib.6.Bald.iunior pro communi cōclusione adducit, quia
ex quo meliorationes remanēt penes emphyteutam hypothe
cantem, certe hypotheca non censetur prohibita sine consen-
su dñi, licet prohibita sit alienatio. [illegible] rationi [illegible] feas ex dictis
139 Bar.in l.in quorum ff. de pign.† Tertia conclusio, in generali
hypotheca comprehenduntur merces.& sic venalia, & ad illa
agi potest actione hypothecaria, si extent, & sic non obstante
illa hypotheca per illa est alienatio l.cū taberna. in prin.ff.de
pign. Lud. Rom.tenet cōtrarium,eo quia ea veniūt in hypothe
ca quæ possidet debitor animo perpetuo illa tenendi, non alia
l.debitor.ff.de pig.sed merces non sunt huiusmodi, igitur &c.
Obstat etiam tex in l.generali §.vxori ff.de vsufru.leg.vbi in le
gato gñali non comprehenduntur venalia. Primo fundamen-
to tenendo cōem conclusionem,rñdet do. Alex.ex dictis Bar.
in d §.vxori. vbi distinguit, an fiat legatum generale, postmo-
dum illud coarctando respectu loci, an vero fiat simpliciter le
gatum gñale non facta expressione loci, quia hoc secūdo casu
in legato gñali venalia cōprehenduntur, p̄ quā distinctionē ad
duco tex in l. pediculis §. item cum quæreretur de auro & ar-
gen.leg. vbi legatum fuit generale non facta expressione loci,
& tamen in eo non comprehenduntur venalia. Ego autem ali
ter rñdeo,& dico, quod aliqñ debitor non hēt animum perpe
tuo tenendi bona. Itē in illis non cadit surrogatio, & tunc illa
non veniunt in generali hypotheca.sic loquitur tex.in d.l.debi
tor. aliqñ debitor possidet bona, quæ non hēt in animo perpe-
tuo illa tenendi an illis tñ cadit surrogatio, & isto casu veniunt
in hypotheca gñali sic loquitur tex. in d.l.cū taberna. in princ.
Et rō est,quia licet debitor non habeat animū illa tenendi per-
petuo,habet tñ animū surrogandi vnam rē loco alterius,& res
surrogata censetur eadē cū illa in cuius locū surrogatur l. filiæ
§.si ff.de cō l.& demonstra.l.si donate §.1.ff.de don. inter vir.
& vxo. Secundo argu.de tex.in l.gñli §.vxori. respondet Bal.in
rub.C.de verbo. signifi.in 4.q. ꝙ aliud est in legatis & aliud est
in pignoribus,quam solutionē mordet Ias. in §.item seruiana.
instit. de act. quia si in legato gñali & sic in vltima volūtate ve-
nalia non continentur,multo minus contineri debent in hypo
theca generali , cum in vltima voluntate latior fiat interpreta-
tio q̄ in ɔ̄ctibus l.in testamentis inf.de reg.iur.c.cum dilecti.ex
tra de don.in fi. Solutio Bald.si recte intelligatur,vera est,nam
ideo in legato generali non cōprehenduntur venalia,& in hy-
potheca sic,quia agitur de grauiori preiudicio in legato quā in
hypotheca.Ideo strictius proceditur argu. tex.in l. fi.C.quę res
pign.obl.pos.iuncta.l.fi.in prin.de lega.2. & quod not. Bar.in l.
140 si ita col.3.ff de auro & arg. leg. † Hinc est, ꝙ in hypotheca ge
nerali comprehenditur pecunia l.cum taberna.§.fi.ff.de pign.
quæ tñ non comprehenditur in legato generali l. vxorem §.le
gauerat ff.de lega.1.cum si.& si diceres,quę vtilitas insurgit ex
hoc, ꝙ merces veniant in hypotheca generali, illę tamen pos-
sint vendi. Ias.in l.item seruiana insti.de act.dicit, ꝙ non perpē-
dit in hoc aliquam vtilitatem , magna est vtilitas, quia si mer-
ces non sint venditę, vel extent alię in locum venditarum sur-
rogatę, creditor habens in illis hypothecam præfertur aliis
creditorib.hab.ntib.solum actionem personalem l.eos C.qui
141 po.in pig.ha. Bar.in l.pupillus ff. de his quæ in frau.credi.† tenē
do tamen opin. Ro. ꝙ in hypotheca generali non veniant mer
ces, limitat ipse non procedere,quādo debitor non haberet in
bonis nisi merces, nam tunc ne frustratoria maneat obligatio,
merces includentur,adducit gl.in l.pediculis §.item cum quę
reretur ff.de auro & argen. leg. quæ limitatio non placet.eo q
per hoc hypotheca non redditur inanis, licet merces non in-
cludantur cum sit, ꝙ in generali hypotheca comprehēdantur
etiam bona futura acquirenda per debitorē l.fi. C.quæ res pig.
obl. pot.& [illegible] præsumptio, ꝙ ipse in futurum acquiret alia bona
l.si defunctus C.arbitrium tutelę l.cura.§.deficientiū ff.de mu
142 [illegible] & hono Bar. in l.ex diuerso §.si ff.sol.matr.† Quarto quæ-
rit Bar. an si minor dotem receperit ab vxore huius bona cen-
seantur tacite hypothecata virtute legis, vbi adhuc C. de iure
dot. & l.illiduis C.qui potio.in pign. habe. & vult ꝙ non. mo-
uetur Bar.tribus fundamentis de quibus hic per eum. Isti opi.
[illegible] sequitur hic Ioan de Imo.Rap. Fulg.in l item quia ff.de
pac. Sal.in l.certi iuris q.3. C.loc. Sed alij doct.communiter te
nent contrarium videlicet Bal. Ang. Raph.hic Ang & Pau.de
Cast.in l.item quia ff.de pac. Bal.in l.fi. C.de legit.tut. Io. And.
in tit.de don.inter virum & vxo.§.fin.ver.quid si mulier. Alex.
& reliqui Moder.hic, & hæc videtur esse communis opin.pro
qua adducitur tex in l.mutus in princ. ff.de iur.dot. Item & se-
cundo text. in l.2.cum l.seq in prin.de reb. eorum vbi in bonis
pupilli inducitur tacita hypotheca , & sic legalis, licet expressa
sit prohibita. Adducitur & tertio, quia obligatio legalis nō est
interdicta minori l. si sine hærede.§. Lucius ff.de tut.admini.
Præterea & quarto pro hac opinione sic argui potest,nam mu
lier in dote est priuilegiata in specie, minor autem in genere.
Ideo mulier præferri debet minori l.fi. ff.ex quibus cau.maio.
Bartol.in auth.quas actiones C.de sacr.san. eccl. Abb.in c.ad
aures in 2. notabi.per illum text. de præscript. Vltimo pro hac
opinio.

opinio. vltra scribentes adduco text. in l. conditionibus pupillos. ff. de conditio. & demonstratio. vbi pupillos qui non potest effici hæres sine authoritate tutorum. §. sed neq; Instit. de autho. tuto. si adimpleat conditionem sub qua a patre fuit hæres institutus, efficitur hæres necessarius, & sic obligatur in quandam consequentiam quod confirmatur etiam per tex. in l. pupillorum. §. si pupillus. inf. de reb. corū. & tenēdo istā partē nō obstāt tria fundamēta adducta per Bar. & primo l. lex quæ tutores. nam ideo ibi constitui non potest donatio propter nuptias in rebus minoris, qa tractatur de maiori pīudicio, videlicet in trāslatione dominij. hic aūt solū agitur de introducēda hypotheca. q̄ affert minus pīudiciū l. fin. C. q̄ res pign. ob pos. & ibi Bar. qđ cōfirmat hic Ro. ratione, qa mulier pōt renūciare iuri hypothecæ, & nō donationi propter nuptias, nisi interueniat geminata renunciatio, & ex interuallo facta l. cū & l. iubemus. C. ad Vellera. iuncta auth. siue a me. C. e. quę solutio non placet. quoniam quo ad inducendam hypothecam, & quo ad inducendam alienationem in bonis minorum, nulla fit differentia. vtroq; .n. casu requiritur decretū prætoris l. 1. §. fi. inf. de reb. eo. & d. l. lex quæ tutores. & l. 2. C. de his qui veniā ętatis impetrauerūt. Ideo aliter rñdeo, q̄ l. lex q̄ tutores. loquit̄ in donatione propter nuptias, quę nō cōstituit̄ in omnibus bonis, sed in certa parte bonorū. ideo iudex debet interuenire, determinādo donationē pp nuptias in bonis minus vtilibus pupillo l. magis puto. §. ne passim. inf. de reb. eorū. sed illa bonorū electio nō cadit in tacita hypotheca, in qua includūtur oīa bona, nedum præsentia. sed futura l. assiduis. & l. fin. C. quę res pig. obli. pos. Tertio respondetur, qđ loquitur in expressa donatione propter nuptias, quam tutor vult expresse facere in bonis pupilli, nos vero loquimur in tacita hypotheca, & sic legali, quæ multum differt ab expressa hypotheca, sed illa solutio non placet. eo quia Barto. considerauit, qđ illa donatio fiat ex necessitate legis, ideo censetur dispositio legalis. licet tutor decernat in quibus bonis minorum cōstitui debeat ipsa donatio propter nuptias. argumen. l. vnum ex familia. §. si de Falcidia. inf. de leg. 2. & l. vtrū. §. cum quidam inf. de reo. dub. Secundo arg. respōdeo, non esse absurdum, qđ si mulier dotē promiserit in bonis immobilibus. quod tunc censeatur contracta tacita hypotheca in bonis suis interposito decreto per iudicem in constitutione dotis. quod quidem decretum trahitur ad cōsequutiua principalis contractus & sic ad tacitā hypothecam. l. si pupillorum. §. 1. inf. de reb. eorum. Tertio fundamēto eiusdem Bar. respondeo vt hic per Ro. Quarto ad l. conditionibus respondeo, quod loquitur ille text. de obligatione quę infert pupillo præiudicium retractabile. Ideo permissa est talis obligatio, licet enim adimpleta cōditione filius fiat hæres necessarius patri, potest tamen se abstinere, cū habeat bñficiū obstinendi. ppter qđ æqparatur extraneo. §. sed his permittit prætor. Insti. de hære. quali. & dif. l. nā nec emācipatis. ff. de lega. 1. sic rñdet Raph. cu. in d. l. conditionibus. Aliter rñdet ibidem
143 Soci. quem vide. & sic sublata sunt fundamēta Barto. † Quid tenendum in decisiuis. hæc opinio vltimo loco relata cōis est. ideo tenēda, sed opi. Bar. in puncto iuris verior est & eam volo defensare. pro qua vltra eū cōsideró, nā iura dicunt, q̄ bona mariti cēsentur tacite hypothecata pro dote vxoris, intelligēda sunt de eo, qui est habilis ad hypothecandum bona sua, & sic de maiori. 15. annis. argu. l. 1. C. de sacrosan. eccle. Bar. in l. 1. §. nunciatio. inf. de no. ope. nuncia. & est tex. in terminis istis in l. promittendo. in prin. ff. de iur. dot. vbi dicit, q̄ quilibet promittendo dotem obligatur, & tamen non comprehenditur minor pro muliere dotem promittens l. fin. C. ad Vellera. Secundo pro hac opi. Barto. induco text. in l. fin. C. de legit. tuto. vbi minor prohibetur esse tutor, quia eius bona non possunt hypothecari. & tamen bona tutoris tacite censentur hypothecata pupillo. l. pro socio. C. de admi. tuto. facit quod vult gloss. in c. similiter 16. q. 1. Et si diceres, ille text. loquitur in tutela, quę est prohibita minori, sed nos loquimur in actu pmisso minori. videlicet in matrimonio. Respōdeo, qđ ille tex. ideo prohibet tutelā, quia hypotheca est prohibita. non autem prohibet hypothecam, quia prohibita sit tutela. & sic stabile manet hoc fundamentum. Non obstant adducta in cōtrarium. & primo l. mutus. nā vltra Bartol. respondeo, non sequitur, minor obligatur sine curatore, ergo eius bona tacite sunt hypothecata. tum. tacitus sit permissa obligatio personalis ipsi minori, qui alienatio seu hypotheca bonorum l. si curatorem habens. C. de in integ. resti. mi. iuncta l. 1. & 2. C. de his qui veniam eta. impe. & l. 1. inf. de reb. eorum. sic respondet hic Io. de Imo.
144 † Non obstat secundo tex. in l. 2. ff. de reb. corū. nam vltra scribentes respondeō, q̄ ideo ibi est permissa tacita hypotheca, qa dominium fundi venditi a fisco nondum erat acquisitum ipsi minori, & sic tacita hypotheca pcesserat acquisitionē ipsius dominij, licet incontinenti fundus fuisset traditus ipsi emptori. o quia vbi cōcurrit factum legis & hominis, censetur præcessisse factum legis. l. Iulianus noster. inf. de pdi. & demō. Bar. in l. post mortē. inf. de leg. 1. Et si diceres, fm vnum intellectū cōstitueretur hypotheca in re quæ adhuc est in dominio fisci, qđ dici nō pōt l. neq; pignus inf. de reg. iur. Respondeo, qđ cū tale dominiū statim sit transferendū in ipsam emptorē, illius non habetur consideratio. l. fi. §. fi. C. de bo. quę lib. facit text. in l. qui sic inf. de sol. & veritas huius intellectus suadetur ex l. 1. §. fi. eo. tit. dum ibi dicitur, qđ ideo hypotheca expressa non potest cōstitui in prędio empto per minorem, quia dominiū iā illi est acquisitū, & cū illa acquisitio proficiscat̄ ex facto legis transferentis dominiū sine traditione, vt vult ibi gl. per l. quisquis. C. de don. illa acquisitio censetur præcessisse cōstitutionē pignorum, quia vt dixi superius, qñ factū legis concurrit cum facto hominis, cēsetur præcessisse factū legis. Nō obst. l. si sine hærede. §. Lucius. nam ille tex. loquitur de obligatione personali, non autem in casu in quo agitur de alienandis bonis suis vel illius subiiciendis vinculo hypothecę. Quarto. argu. respondeo. q̄ minor dicitur est priuilegiatus in specie, sicut
145 & mulier. † quia tunc dicitur priuilegiatus in spē, quando est priuilegiatus in ea causa, de qua agitur l. fi. ff. quib. ex cau. ma. Barto. in auth. quas actiones. C. de sac. san. eccl. & si diceretur. mulier dicitur esse priuilegiata in specie, quia non in omni causa est priuilegiata, sed solum est in causa dotis, respondeo, q̄ etiam minor non est priuilegiatus in omnibus bonis, sed solum in bonis immobilibus vel mobilibus quæ seruando seruari possunt l. lex quæ tutores. C. de admi. tut. & si iterum instares, q̄ priuilegium mulieris est magis in specie quam sit priuilegium minoris. respondeo, quòd imó priuilegiū minoris est magis speciale, cū eius causa sit fauorabilior, per ea quę voluit Bal. in l. hac consultissima. C. qui test. fac. pos. qđ aūt eius causa sit fauorabilior, probat̄ p tex. in l. verū. §. fi. ff. de mi. vbi minor, cui data fuit pecunia per minorē, pręfert̄ in suo priuilegio minori, mutuāti quia ipse reus est & sic eius cā est fauorabilior l. Arrianus. ff. de act. & ob. & l. fauorabiliores. ff. de re. iud. Prętcrea potius minoris est habēda cōsideratio, q̄ priuilegij cōcessi mulieri circa dotē suam, ar. d. l. verū. §. fi. cum l. seq. ff. de min. Vltimo argu. d. l. conditionibus pupillos. respondeo vt sup. cæteras quæstiones Bar. in hac. 3. q. prin omitto, ne nimium protrahatur ista repetio. deuenio itaq; ad quartā qōnem principalem. in qua omissis tribus primis. Capio quartam qōnem in sea Bar. quærit, si maritus cōfiteatur se vergere ad inopiā, & dotē restituat an valida sit dotis restitutio. ex cuius dictis elicio duas
146 conclusiones. † Prima sit conclusio. constante matrimonio fieri potest conuersio dotis ex pecunia in speciem, & econtra, si hoc expediat mulieri. l. ita constante. & l. fin. ff. de iur. dot. Ex quo infero, qđ si dos cōsistat in pecunia numerata, poterit maritus cōstituere dotem in aliquo fundo, & sic constituere illū fundum dotalem. & licet ille fundus sit maioris ęstimationis, quā pecunia data in dotē, quo casu respectu maioris æstimationis vitiatur contractus, propter donationē quæ est prohibita inter virum & vxorē l. si sponsus. §. circa. ff. de dona. inter virū & vxo. nihilominus confirmabitur morte mariti. & sic totum fundum mulier poterit vendicare l. donationes quas parent. C. de dona. inter virū & vxorē. & ita alias in quęstione facti cō
147 sului in ardua causa. † Secunda conclusio, confessio de dote recepta facta constante matrimonio non nocet creditoribus, veluti facta in eorum fraudem. auth. sed iam necesse. C. de dona. ante nupt. quē articulum perfecte discutiendo, facio vnam conclusionem cū aliquibus limitationibus. Conclusio sit, confessio dote recepta facta cōstante matrimonio censetur facta in fraudem legis, & sic nō nocet nec marito, nec creditoribus etiam quando fuit renunciatum exceptioni nō numeratę dotis, qa tūc nō pōt dici qđ emanauerit spe futurę numerationis. & sic hoc casu cōtinet q̄dam tacitā donationē. ita Io. de Imo. hic col. penul. & Alexan. in consi. 142. inci. viso processu lib. 6. col. 1. vbi inquit hanc cōclusionem tanquā veram & magis cōmunem solitum fuisse sequi legendo & consulēdo, ex hac cōclusione infero, qđ mulier nō poterit agere pro dote ad bona postea alienata per maritū quia illa alienado cēsetur reuocare dictam donationē l. si maritus tuus. C. de do. inter vir. & vxor. Secundo infero, quod morte mariti cōfitentis hęc tacita donatio confirmaretur d. l. donationes quas parentes. Secundo infero, q̄ mulieri nō competeret tacita hypotheca nec expressa, quæ forte fuit apposita in instrumento confessionis, quoniam illa est nulla. & simulata est cōfessio super qua fuit interposita arg. tex. in l. si C. de non nu. pec. & in l. fi. ff. de consti. pec. & qđ no. gl. in l. si patronus. §. patronū. in verbo. Fauiana. ff. si quid in frau. patr. ita decidit Bal. in tract. de dote. in 10. parte. chart. 4. versic. 7. fallit. inferens, quod si talis donatio confirmaretur morte donantis. per hoc mulier non præferretur alijs creditoribus virtute hypothecę, cum nulla sit hypotheca. & quod ita vidit de facto obtentum. nec etiā iuramentū quicquam operatur. & maxime contra tertios possessores quod reputat mē-
148 ti tenendum. † Ista conclusio fallit, quādo talis confessio esset munita iuramēto, nā tūc obesset marito qui sicut vera donatio

facta constante matrimonio inter coniuges iurō firmatur, ſm
doct. communiter, ſic & iſta præſumpta ſeu tacita donatio. ita
voluit Per. de Ancha. in conſ. 308. incip. dubium eſt. in quo tñ
teneo contrarium. eo quia cum iſta non ſit vera donatio, ſed
ſimulata, iurō non confirmatur, prout voluit Cyn. in l. 1. C. de
ſac. ſan. eccl. Io. And. in rub. de don. inter vir. & vxo. in add. ad
Spec. Bart. in l. cum quis decedens. §. Titia. ff. de lega. 3. & in l.
Aurelius. §. fi. ff. de lib. leg. & dicit Soci. in l. 1. col. 24. in ver. ſe-
cunda concluſio. 3. eo quod ita pluries cõſuluit, & quod ita vi-
149 dit conſultum per doctiſſimos viros. † quia contractus ſimula-
tus non ſolet iuramento firmari. gl. & doct. in l. 3. C. plus valere
quod agitur, idem conſuluit Soci. in conſil. 61. incip. in præſen-
ti conſultatione verſic. non obſtat. vbi dicit, φ iuramentum in
caſu iſto non eſt confirmatorium, ſed eſt aſſertorium, ideo nõ
eſt opus intrare illam difficultatem, an donatio vera firmetur
iurō, quia iuramentum aſſertorium eius quod eſt de præſenti,
vel de præterito non dat robur cõtractui, prout voluit Io. And.
in tit. de ſent. §. vt autẽ circa prin. in add. quę incip. ad hæc. quẽ
ſequitur Ludo. Ro. in conſil. 12. incip. viſo facto. circa fi. idem
conſuluit Ro. in conſ. 44. incip. ex ſupra narrato themate. col. 2.
vbi inquit, φ communis opin. doct. qui volunt donationem fa-
ctam inter virum & vxorem conſtante matrimonio iurō fir-
mari, procedit in donatione vera. & vbi vera interueniſſet tra-
ditio, ſecus ſi iuramentum fuiſſet interpoſitum ſuper eo, quod
eſt falſum, videlicet ſuper confeſſione pecuniæ receptę, quę in
veritate recepta nõ eſt, & ſic vbi principaliter interponitur ſu-
per confeſſione ſimulata, & dicit illud eſſe clarum per tex. in l.
150 indubitati. C. de non nu. pecu. † Secundo fallit, quando iſta cõ-
feſſio emanauit non cum ipſa muliere, ſed cũ extraneo dotan-
te mulierem, hoc enim caſu acquiritur efficax actio mulieri. q̃
eſt priuilegiata. §. fuerat. inſti. de act. ſic determinat Bald. in l. 1.
col. 2. verſ. ſed contra illud oppono. C. de priui. dot. quæ deci-
ſio forte procederet in illo qui penitus extraneus eſt, & ſic in
eo qui nullo vinculo conſanguinitatis attinet ipſi mulieri, ſed
ſecus eſt in illo qui eſſet coniunctus mulieri, nam ratione ſan-
guinis ſubeſt præſumptio fraudis. argu. l. data. C. de [illegible]. & ita
dictum Bal. declarat Bal. [illegible] in trac. de dote. in prima parte.
in 4. char. verſ. tertio limita. pro quo conſeritur dictũ Bal. poſt
Nico. de Mata. in auth. ſi qua mulier. C. ad Vel. [illegible] ſequi-
tur Mata. in conſ. 66. incip. fruſtra. col. 1. dicit enim [illegible]
diſpoſitio illius auth. quæ loquitur in viro, procedit etiam in pa-
tre viri, & in fratre ipſius. ex [illegible] ratio d. auth. eſt fundata in p-
hibitione donationis inter virum & vxorem, & ratione cõiun-
ctionis ſanguinis de facili præſumitur fraus. l. [illegible]. C. de dona.
Tertio fallit, quãdo maritus præſtitiſſet alimenta vxori ita Bal.
in l. 1. C. de priui. dot. [illegible] impugnat, & bene
Soc. in [illegible] matrimonio char. verſ. 7. limita. & Bald. in d. tract.
de dote. in [illegible] parte [illegible] quia hoc [illegible]
præſtita fuerint alimenta, & tamen nulla dos [illegible] ſoluta, vt
quia exhibita fuerunt [illegible] & [illegible]
dona. inter vir. & vxo. de reliquis pert[illegible] ad hanc mate-
riam, [illegible] per Soc. in d. l. [illegible] eo. & per Bal. in tract. de
151 dote in 10. parte † Q[illegible] nam pone, maritus con-
feſſus fuit [illegible] recepiſſe dotem a muliere conſtante matrimonio,
ex qua confeſſione [illegible] donatio,
demum dicit maritus illam cõfeſſionem [illegible] per
hoc videatur reuocaſſe illam [illegible]
tantem. Io. And. in rub. de donat. inter vir. & vxo. [illegible]
determinat φ nõ cenſetur reuocata, quia [illegible]
maritus, φ vxor habeat tanq̃ donata, non vt de[illegible] per tex. in l.
cũ hic ſtatus. in § [illegible] ff. de dona. inter vir. & vxo. [illegible]
[illegible] iudex procliuior eſſe debet [illegible]
nem. ſequitur Ludo. Roma. in ſingu. 593. [illegible]
bia videtur, quia ex quo reuocata fuit [illegible] confeſſio, cen-
tur etiam reuocata donatio tacita ex ea [illegible] [illegible]
§. 1. ff. de dona. inter vir. & vxo. Bal. in l. [illegible]
ff. de lega. 1. & hæc eſt concluſio ad iſtam quæſtionem. Quin-
to quærit Bart. An ſi res [illegible] muliert [illegible] deteriores, ho-
incommodum ſpectabit ad eam an vero ad maritum? & con-
152 cludit diſtinguendo vt hic per eum. † Ex cuius dictis in primis
aduertendum eſt inquantum dicit, φ incõmodum deteriora-
tionis ſpectat ad eum qui in re habet dominium, pro hoc fac. t
notabile dictũ Pet. & Cyn. in l. 1. C. de iure emphyt. vbi dicunt
φ ſi quis dederit eccleſiæ vel hoſ[illegible] vnam domum, cum pa-
cto φ eum alere teneatur, ſi contingat domũ incendio perire,
nihilominus eccleſia donatorem alere tenebitur, quia cũ do-
minium tranſtulerat in eccleſiam, eius debet eſſe periculum.
idem volunt Bal. & Albe. ibi. Canoniſtę in c. potuit de locato.
& Moder. in d. l. 1. col. 3. C. de iur. emphyt. [illegible] iſta concluſio,
qñ dominium remanet penes aliquẽ de iure ſpeciali, tunc eius
non eſt periculum. gl. in l. non omnis §. ſi pupillus. ff. ſi cer. pet.
ex qua infert ibi Lud. Rom. quod ſi contractus [illegible]
re vel muliere ſit nullus, vt quia ſolemnitas ſtatuti nõ fuit ob-
ſeruata, ſi minor contraxerit & tradiderit rem, periculum nõ

ſpectabit ad eum, quia remanet dominus de iure ſpeciali, non
de iure communi. pro hac facit tex. in l. Iulianus. §. ſi a pupillo.
153 ff. de actio. empto. † Secundo aduerte inquantum dicit quod
periculum deteriorationis rerum reſtitutarum vxori conſtan-
te matrimonio ſpectat ad virum non ad mulierem, Hæc dicta
Barto. videntur eſſe dubia. quoniam vt ipſemet voluit, ſi iſtę
res fiãt meliores, earum commodum ſpectat ad mulierem, er-
go ſimiliter & incommodum debet ſpectare, nec ex hoc cõ-
ditio dotis dicitur fieri deterior ratione commodi, quod a prin
cipio mulier potuit ſperare. l. ſi pater puellę. C. de inoffi. teſt. &
l. de fideicommiſſo. C. de trãſ. Præterea reſtitutio dotis quæ fit
mulieri non perditure liberat maritum etiam ſi fiat talis reſti-
tutio conſtante matrimonio l. mutus. §. manẽte. ff. de iure dot.
Sed quando mulieri fit reſtitutio dotis, vt ſe & ſuos alat, dici-
tur fieri ipſi dotem nõ perditure. l. mutus. §. manente. prout fit
in caſu in quo dos reſtituitur ob inopiam mariti. l. vbi adhuc.
igitur &c. Vltimo inquantum dicit Bart. quod regula l. ſecun-
dum naturam. ff. de reg. iur. non habet locum, quando quis eſt
incapax incommodi ſeu oneris. l. 1. §. interdum. ff. de legi. tuto.
quem ad hoc no. Dy. in c. qui ſentit. de regu. iur. lib. 6. do. Alex.
154 hic col. vlt. † Circa ſextam quæſtionem Bart. inquantum dicit,
φ maritus cogitur alere vxorem etiam ſi nullam dotẽ habeat,
dicite φ hoc fallit, quando mulier vel alius pro muliere dotem
promiſiſſet, & illã non tradidiſſet, tunc enim vxor a viro expel-
li põt. gl. in § pen. in auth. de non eligendo ſecundo nubentes.
colla. 1. Bal. in l quod in vxorem. C. de neg. geſt. & in l. fi. C. ad
Velleia. & in l. ſi donaturus. §. 1. ff. de cond. ob cau. dat. Alexan.
in l. ſi cum dotem. §. ſin autem in taxu ſtimo. ſupr. eodem. Circa
155 ſeptimam quæſtionem concludit Barto. † quod vxor cogitur
fructus, qui ſuperſunt ſupportatis oneribus matrimonij, reſti-
tuere marito per l. dotis. ff. de iure do. Item quia eſt prohibita
donatio inter virum & vxorem, adducit etiam text. in argum.
in l. 2. C. de epiſc. & cler. dum ibi dicitur, quod id quod acqui-
ſierit clericus ex parſimonia, conuerti debet in alimentis pau-
perum. Ioan. de Imo. hic arguit contra Bar. demum ſequendo
eius opinionem, pro ea adducit, quia hæc reſtitutio eſt limita-
ta, vt mulier alat ſe, virum, & familiam. l. vbi adhuc. limitatũ
ergo parit effectum. l. quod dictum ff. de pac. l. in agris in prin
cipa inſt. de acquir. rer. in do. Lud. Ro. arguit pro & contra. vi-
detur tamen inclinare in ſententiam Bar. pro qua adducit tex.
in l. Lucius. §. peto a te inf. de leg. 2. & text. in l. ex annuo. ff. de
dona. inter virum & vxo. in princ. Tertio adducit tex. in l. is cui.
§. quæri poteſt. ver. quinimo. inf. vt in poſſ. leg. Vltimo pro opi.
Bar. Alex. adducit aliam rationem dicens, φ ſi fructus dotis re-
ſtitutę non ſufficiant vxori ad alimenta, vir tenetur ſupplere de
proprijs facultatibus ergo econtra ſi fructus ſuperſint ſuppor-
tatis oneribus matrimonij, illi viro ſunt reſtituendi. per regu-
lam. l. ſecundum naturam. ff. de regu. iur. Illis tamen non ob-
ſtantibus opinio contra Bar. de iure verior eſt. pro qua conſide-
ro, nam ex illa reſtitutione mulier conſequitur dominiũ. quan
do egit rei vendicatione, aut egit actione perſonali, prout de-
clarat Bart. ſuperius in 2. o. huius partis. fructus ergo omnes ad
ipſam ſpectare debent [illegible] ſupra de vſu. Præterea in-
[illegible] eſt, quod vxor poteſt abuti talibus fructibus nedum
[illegible] ſic omnes conſumere poteſt etiam vltra victum nõ neceſ-
ſarium [illegible] adhuc. iuncta l. ſi ſeruũ. § præter. ff. de vſu & habi.
ſi quid e[illegible] patenus vtendo fructibus ſuper lucrata eſt, ad
eius com[illegible] cedere debet nõ cõmodo viri. arg. tex. in §. 1. in-
ſtitu. per quas [illegible] nob. acquir. & l. refer. priũ. § [illegible] ff. de diſtrac.
[illegible] contra Bar. adducto tex. in l. creditor. §. ſi mer. ſup.
[illegible] reſpon[illegible] domini Alex quia illã tollo ex nota-
[illegible] Lucius § peto a te. inf. de leg. 2. de quo ſecus
[illegible] Non [illegible] contrarium, & primo l. do
[illegible] fructibus, nã fructus dotis ſpectant ad maritum, quia ſuſti-
net onera [illegible] ſed in caſu iſto nõ ſuſtinet onera matri-
[illegible] adhuc [illegible] fructus non ſpectant ad eum ve-
[illegible] argu. l. ad [illegible] § quamuis. ff. de iure pati.
Secundo argu. φ ſit prohibita donatio inter virum & vxo. ſi-
deo φ re [illegible] valet donatio. l. de fructibus. ff. de do-
nat. inter virũ & vxo. vel aliter reſpõderi poteſt, prout inferius,
dum reſpondebo ad d. l. ex annuo. quæ ſuperius fuit allegata.
Non obſtat tertio [illegible] de l. 2. C. de epiſ. & cle. quia illud ſimi-
le nõ [illegible] bonum patet, quia ſi c[illegible]ricus exercendo aliquã nego
ciationem aliquid ſuperlucretur, id conuertere debet
in alimentis pauperum, & ſic ille non lucratur. vt ibi eſt tex. &
tamen ſecus eſt in [illegible] vxore, licet in dubio præſumatur acqui
ſiuiſſe de bonis mariti. l. Quintus. ff. de don. inter virum & vxo.
l. etiam. C. eo. d. Quarto non obſtat fundamentum Io. de Imol.
nam iſta reſtitutio eſt limitata hoc modo, quia mulier non po
teſt vti fructibus arbitrio ſuo, cum teneatur ex illis alere virum
& filios, non autem eſt limitata, vt fructus qui ſuperſunt, viro
cogatur reſtituere. Quinimo contrarium probatur in d. l. vbi
adhuc. ponderando verbum abutatur, prout ſuperius fuit pon
deratum. Quinto non obſtat. l. Lucius §. peto a te. nam ideo
ibi id

ibi id quod superest ex funere cedit commodo defuncti nõ le-
gatarij, quia funus non habet expensam limitatam, cum quis
possit sepeliri cũ uno cereo, secus qñ est onus iunctum alicui,
quod haberet expensam limitatã. prout est onus præstandi ali
menta quæ debentur ſm qualitatem personę l. si cui annuũ ff.
de ann. leg. cum simi. ita soluit Bar. in dicto §. peto a te. per tex.
in l. creditor. §. si inter ff. man. Cogitate tñ de meliori solutio-
ne, quia hęc nõ satisfacit, quia & sumptus funeris est limitatus,
is fieri debeat pro modo facultatũ l. 2. §. hæc action. ff. de reli. &
sum. func. nisi dixeritis, ꝙ ista limitatio est introducta quo ad
hoc vt maior sumptus fieri non possit, sed non vt minor expẽ
sa fieri non possit in funere. Sexto ad l. is cui §. quæri potest.
rñdeo, ꝙ loquitur in creditore non habente aliquod ius in re.
sed mulier in re dotali habet dominium ẽt cõstante matrimo
nio, licet illud sit velatũ l. in rebus C. de iure do. Ideo pinguius
ei succursum est, arg. tex. in c. conquestus de vsu. vbi dominus
directus non imputat in sortem fructus, quod percipit ex feu-
do pignori dato. licet alijs creditoribus hoc non permittatur l.
1. & 2. C. de pign. act. Secũdo rñdeo, quod in casu isto aliter est
dicendum per tex. in d. l. vbi adhuc. Penultimo non obstat l. ex
156 annuo. nam rñdeo, & pro responsione præmitto † ꝙ tunc do-
natio facta inter virum & vxorem constante matrimonio nul
la est, quando donãs ex ea fit pauperior, & donatarius ex ea fit
locupletior. Hæc n. duo copulatiue requiruntur pro inualidi-
tate huius donationis l. si sponsus §. fin. sup. de don. inter virum
& vxo. Item præmitto, ꝙ donans tunc dr̃ fieri pauperior, quan
do diminuit patrimonium suum non autẽ in casu in quo non
acquirit id quod sibi poterat acquirere l. si sponsus §. maritus,
sup. de dona. inter virum & vxo. His pręmissis dico, ꝙ in casu l.
ex annuo. non valet donatio in eo quod excedit quãtitatem do
tis, quia maritus donans fiebat pauperior diminuẽdo patrimo
nium suum, & vxor efficiebatur locupletior. In casu vero isto
maritus non acquirẽdo fructus qui supersunt supportatis one
ribus matrimonij, non fit pauperior, quia non acquirit, nõ aũt
quicquam de suo patrimonio diminuit. Ideo valet donatio, li-
cet vxor ex acquisitione illorum fructuum fiat locupletior d.
§. si maritus. Vltimo non ob. rõ qua mouetur d. Alex. nã regu-
la l. ſm naturam non procedit, vbi est diuersa ratio, ſm Dy. in
c. qui sentit de reg. iur. lib. 6. Sed hic est diuersa ratio. quia mari
tus tenetur alere vxorem ẽt nullam habentem dotem nimirũ
ergo si tenetur supplere alimẽta si fructus dotis non sufficiãt,
& ex istis haberis hunc articulum perfecte discussum, & esset
157 pulchra conclusio disputanda. † Octauo quęrit Bar. vtrum pe
titio quam facit vxor ex eo ꝙ maritus vergit ad inopiam habet
effectum solidę exactionis. An vero maritus solũ conueniatur
inquantum facere potest. In hac quæstione Bar. ponit duas cõ
clusiones. Prima conclusio est, si mulier agat actione persona
li contra maritum, tunc non conuenitur nisi inquantum face
re potest. Secũda conclusio. si mulier egerit actione hypothe-
caria, tunc vir insolidum condemnabitur, quia agitur contra
eum tanquam contra quemlibet possessorem. Ideo non cõpe
tit dictum beneficiũ l. Neratius §. feudum ff. de re iudi. Imo.
& Rom. dicunt quod ẽt qñ agitur actione personali, maritus
non haberet dictum beneficium, cũ debeat ali ex dote restitu-
ta l. vbi adhuc C. de iure dot. nec ẽt talis dotis restitutio sibi po
test facere præiudicium, quin soluto matrimonio saluum ipsi
maneat dictũ beneficium, & alia priuilegia, perinde ac si dos
non fuisset restituta constante matrimonio d. l. vbi in fi. & con
tra hanc distinctionem tenet ipsemet Bar. in l. si filio inf. eo. per
illum tex. Bal. in l. quod nomine ff. de condi. ind. Bart. & Ang.
in d. §. fundum do. Alex. superius in 7. col. vbi dicit doctores ita
cõiter tenere. Non obstat dictus §. fundum. Nam ibi donatori
non competit beneficium, vt non conueniatur nisi inquantũ
facere pot, quia tradendo rem donatario fuit liberatus ab illa
obligatione priuilegiata qua tenebatur ex contractu donatio-
nis, iuxta no. per Io. in auth. sacramenta puberum C. si aduer.
ven. Si ergo postea res perueniat ad donatorẽ, dr̃ teneri ex alia
causa non priuilegiata merito non gaudet beneficio concesso
donatori. Sicut n. mutatione personę amittitur priuilegiũ, sic
& mutatione actionis l. Paul. in fi. ff. de ac. hęr. c. 1. de iure pat.
in 6. sed in casu isto siue maritus conueniatur actione persona
li siue reali, semper conuenitur ex causa veteri, & tanquam ex
cã dotis, nimirum si dicta distinctio fieri non debet. Nono quę
158 rit Bar. † Quid si vir post restitutionẽ dotis factã cõstante ma-
trimonio diues effectus sit. An dos sibi restituetur. Et cõcludit
ꝙ non quia qñ casus superueniẽs, qui ab initio impediret actũ
geri, tendit ad eundẽ effectũ cum actu gesto, ex superueniẽte
casu non tollitur id qđ gestum est l. verbis ff. ad l. Falci. & §. ex
contrario. Instit. de leg. inducit ẽt tex. in l. sciendum §. fi. ff. qui
satis. cog. idem qđ Bar. tenet Ioan. And. in tit. de do. inter virũ
& vxo. in †. qđ si vir. Bar. in l. plurib. §. & si placeat ff. de ver. ob.
vbi ẽt Pau. de Cas. Ang. in §. illud in auth. de ęqualitate dotis.
159 Imo. & d. Alex. hic quorum opinio comprobatur. † Nam qñ
actus consumptus est & perfectus, non vitiatur, licet deueniat
ad eum casum, a quo incipere non põt l. nec. n. ff. de itine. actu-
que priua. l. patre furioso ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. Bar.
in d. §. & si placeat. Sed contrarium tenent Bal. Ang. & Rom.
hic & Raph. cu. in d. §. & si placeat mouentur per text. in l. 1. §.
tãdiu. ff. de cur. furio. Item per tex. in l. si cum dotem §. si vero,
in ver. alterius sanitatem expectantibus, in eo. tit. Item & ter-
tio. quia id quod cõceditur pp inopiam est temporale, donec
superueniant diuitię l. cura. §. deficiẽtium ff. de mun. & hono.
l. is oneribus §. quod aũt ff. de vaca. munc. Mouentur etiã, quia
cessante causa restitutionis dotis retractari debet ipsa restitu-
tio l. adigere §. quamuis ff. de iure patro. sequendo opin. Bart.
his obiectionibus potest respõderi. Et primo ad text. in d. l. 1. ꝙ
ibi curator non habebat ius in reb. furiosi vel prodigi. Mulier
vero hoc ius habebat in rebus dotalibus. Ita respondet dom.
Alex. cuius responsio non placet quia ius quod habebat mu-
lier, causabatur ex inopia mariti. Ideo cessare dẽt, inopia cessã-
te l. plane. iuncta l. sicut ff. de ope. lib. & l. cura. §. deficiẽtium.
Non obstat secundo tex. in §. si vero nam ibi per sequestratio-
nem non erat translatum dominium, & sic actus non erat cõ-
summatus, nil mirũ, si reuocatur sequestratio superueniente sa-
nitate, sic ẽt rñdet do. Alex. cuius solutio confunditur per text.
in l. sciendum §. fin. ff. qui satisda. cog. vbi non interuenit actus
translationis dominij, & tñ non remittitur satisdatio superue-
nientibus facultatibus in personam rei conuenti a quo satisda
tio præstita fuit. cogita de meliori responsione. Tertio arg. pa-
tet responsio ex dictis Bar. hic quartæ obiectioni respondetur,
quod quando actus est perfectus & consumatus, per cessatio-
nem causæ nõ debet effectus retractari l. sancimus C. de adm.
tut. Sic etiam respondet idẽ do. Alex. Cuius solutio bene pro-
batur in l. fi. ff. vnde lib. per quem tex. hoc vult Bar. in l. Titia §.
Imperator. col. pen. ff. de leg. 2. dicẽs, quod cum natiuitate filij
reuocetur donatio, illa non reconualescit filio decedẽte patre
adhuc superstite. idem vult Bart. in l. 2. §. fi. ff. de dona. Sed ista
solutio procedit, quando effectus cõsumatus est, & ius fuit ac-
quisitum de iure cõmuni, secus si quodam iure extraordina-
rio. ita notabiliter tradit Bal. in l. si pro ca. in 8. qõ. C. mand. Sed
in casu isto mulieri ius fuit acquisitum non de iure communi,
sed iure extraordinario cum regulariter constante matrimo-
nio. non competat ei actio, vt dictum est superius, cessante er-
go causa cessare debet effectus licet fuerit perfectus & consu-
matus, melius itaque responderi potest, quod qñ causa requi-
ritur certo tempore & determinato, sufficit causam adesse il-
lo tempore, quamuis postea cesset. ita not. Bal. declarando di-
cta Pet. & Cyn. in l. generaliter C. de episco. & cle. vbi inducit
tex. in l. quecumq; §. fi. ff. de publi. Ideo si pater propter nume-
rum filiorum immunitatem fuerit consequutus, nõ extingui-
tur, quamuis postea deficiat numerus liberorum prout con-
cludit Io. And. in capit. decet. de regulis iuris in 6. Bart. in l. 2. §.
non solum ff. de excu. tuto. Pau. de Cast. in l. si cum dotem §. si
maritus ff. solut. matrim. Ioan. de Ana. in consi. vlt. Sed inopia
mariti ob quam iura permittunt vxorem agere posse constan
te matrimonio, requiritur vt adsit tempore quo mulier agit
vt in hac lege. sufficit ergo quod illo tempore adsit, licet po-
stea cesset, & ita defensata est opin. Barto. Sed quis tamen vel-
let disputando tenere contra Bart. eius fundamento posset re
spondere, quod non est verum per text. in l. fideiussor. §. fin. qui
satis. cog. & in l. 1. §. tamdiu ff. de cura. fur. in quibus iurib. pro-
batur, quod secunda causa superueniens tollit primam, si erat
talis quæ a principio impediuisset actum fieri. Et tamen vtra-
que dispositio tendebat ad eundem effectum, & prædicta iura
adducit Aret. in d. §. & si placeat. Non ob. tex. in l. verbis ff. ad l.
Falci. Nam ibi per secun. am causam superuenientem prima
nõ irritatur, quia nihil intererat ipsius debitoris. Et si dicatur,
imo poterat interesse, quia forte tenebatur actione stricti iu-
ris, & actio ex testamento competens pro legato habet instar
actionis bonæfidei l. in minorum C. de in inte. restit. min. Re-
spondeo, istud interesse non esse considerabile l. Aurelius §.
fina. ff. de lib. lega. Barto. in l. si creditori. ff. de lega. 1. Sic etiam
respondendum est ad l. sciendum §. fin. Nam cum satisdatio iã
esset præstita reus non grauabitur, sed in casu isto marito abla
ta est administratio rerum dotalium, ideo superuenientibus fa
cultatibus illam reassumere debet. Aret. in d. §. & si placeat. in
hac q. ponit quandam distinctionem ex mẽte Bal. in d. l. vbi ad
huc, quam videatis per vos. Circa vltimam qõnem Bart. nihil
addo. sed vltra eius quæstiones pro felici complemento huius
repetitionis discutio vnam pulchrã difficultatem, quæ sępius
de facto posset contingere, nec reperitur in proprijs terminis
160 decisa † Pone, filius contraxit matrimonium cum muliere for
te sine patris consensu, & nulla habita dote. Vtrum pater ma-
riti teneatur ei pręstare alimẽta. Et istam qõnem intelligo pro
cedere, quando mulier erat honesta nec aũt vilis vel impudica
si enim esset inhonesta vel vilis ex hac causa posset pater filiũ
exhæredare, glos. est not. in c. de raptoribus. 36. quæstio. prima
vbi Arch. dia. hoc firmat. do. Anton. in cap. accedens extra de

procur. Bal. in l. pater. C. de spon. & in c. nec filius. C. de nupt.
sed ex his causis ex quibus filius potest exhæredari, ex eisdem
alimenta possunt denegari, glo. est singularis in l. si quis a libe
ris. §. si quis ex his. ff. de libe. agn. in verbo, detulerat. Cum er-
go ex dicta causa filio possit pr̄ alimenta denegare, multo ma-
gis & nurui, quia illā cogitur alere propter filiū, & ꝓpter vnū-
quodq; tale & illud magis auth. multomagis. C. de sa.. san. ec-
cle. In ista quæstione alias consuluit Soc. & consil ium non est
impressum, qui concludebat, ꝙ nurui non essent præstāda ali-
menta adducens no. per Cy. & Alb. de Ros. in l. ꝙ in vxorē. C.
de neg. gest. vbi dicunt, ꝙ ideo maritus tenetur alere vxorē indo-
tatā, quia culpa & temeritas ipsius debuit sibi nocere, qui po-
tuit ab initio vxorē dotatā accipere. arg. l. qui bona §. de illo. ff.
de dam. inf. regula, dānum de reg. iur. in 6. Idē dicit Alb. in l. si
nulla. ff. de reli. & sump. fune. Factū igitur filij patri nō pōt præ-
iudicare vt teneatur ad dicta alimēta. toto tit. ne filius pro patre.
facit l. si quis in suo. §. fi. C. de inof. testa. vbi quis nō debet gra-
uari ex facto alterius. hinc est ꝙ pr̄ nō tenetur sustinere æs alie-
nū seu debitū filij l. si quis a liberis. §. parens. ff. de libe. agno. qa
voluntate illud onus a filio ꝯtractum est. Mouetur ēt, quia iura
quæ grauant patrē ad alendū nurū d. l. si quis a liberis. §. non tñ
ideo hoc statuerunt, quia cōcesserunt ei vsumfructū dotis l. 1.
C. de bon. quæ lib. quo cessante cessare debet hoc grauamē. ar
gu. l. adigere. §. quāuis. ff. de iur. patro. Facit text. in l. alumne. §.
Seia. ff. de adi. lega. vbi cessante onere cessat & cōmodum. er-
go & econtra cessante commodo, cessare debet onus. Tertio
adducit, quia si filius nō cōsequatur dotē, quæ fuit ei promis-
sa per mulierē, ipsam expellere pōt l. fin. C. ad Velleia. & dictū
fuit superius. si ergo propter dotem nō habitam maritus non
tenetur præstare alimenta vxori, quinimo illam potest expelle
re, ex quo dos promissa non fuit ei soluta contra voluntatem
suam, sic dicendum est in socero cui non fuit soluta dos, qa nō
est promissa, qđ contingit contra voluntatem suam. Eadem
enim ratio est in vtroq; casu ergo idē ius statui debet, iuribus
vulgaribus. hæc sunt quæ in effectu adducit præfatus doctor in
161 dicto consilio. Ista conclusio videtur esse dubia. † & contrariū
puto verius in terminis in quibus posita fuit quæstio. Moueor
per tex. & ibi gloss. in d. l. si quis a liberis. §. non tantum. vbi di-
cit tex. ꝙ pater tenetur non tantum ad præstanda alimenta filijs,
sed ēt ad cætera onera debita tenetur, & inter cætera onera est
onus alendi vxorē filij. & ibi nō gl. nec ibi distinguitur, an vxor
filij sit dotata vel ne. simpliciter ergo & indistincte debet in-
telligi. qđ maxime suadetur, quia [illegible] vniformiter determinat
vxorem & liberos filij. sicut ergo [illegible] alimenta sunt [illegible],
etiā si eorū mater sit indotata, sic & nurui erunt præstāda, per
regulā quæ traditur in l. [illegible] ff. de vulg. & pupil. & in
l. quāuis. C. de impub. & alijs substi. Soc. in d. consi. conatur re-
spondere, ꝙ gloss. in d. §. non tantum. est intelligenda quando
vxor filij erat dotata, prout loquitur tex. quē ipse adducit in l.
si filia. §. 1. ff. fami. hercis. Dictum enim gl. & dicit intelligi de-
bet, fm tex. quē allegat Bar. in l. nō solum. § liberationis verbo.
ff. de lib. leg. defendendo [illegible] respōdeo dictæ ob-
iecti [illegible] probat cōtra eum hoc modo
inducēdo, nā dicit tex. [illegible] & nurus agnoscere necesse
habet. & sic vniformiter determinat [illegible] & nurum. sed filiū
non cogitur pater alere propter dotē vxoris, ergo nec nurū, vt
æqualis sit determinatio. d. l. quāuis. C. de impube. Secundo pro-
batur hæc conclusio. Nā ex eo quod filius duxerit vxorē indo-
tatā a patre nō potest exhæredari, & per cōsequens nec alimē-
ta possunt denegari, per ea quæ præmissa sunt & ꝙ filius non
possit exheredari, tenet Abb. in c. [illegible] de desponsa impuber & in
consi. 12. quod incipit clare materia thematis liqueat. Moder.
Papien. in auth. sed si post. C. de inoffic. testa. facit glo. in c. hoc
[illegible] 30. q. 2. quæ vult, ꝙ pater cogitur filiam dotare, quæ
nupsit sine eius consensu. sicut ergo filio alimenta non pos-
sunt denegari, sic nec eius vxori, quia vnū corpus & vna caro
censentur [illegible] quæstione 2. [illegible] qui li-
[illegible] alimenta pro se, censetur etiā stipulatus pro vxo-
re. & tamen in stipulatione non subintelligitur persona extra-
nea l. ita stipulatus. §. Chrysogonus. ff. de verbo. obliga. facit
tex. in l. [illegible] ff. de penden. & in l. non alias. ff. de vsu.
& hab. Comprobatur hoc argumen. vir & vxor sunt socij di-
uinę humanęq; domus l. aduersus C. de crim. expila hæred. l.
1 & 2. ff. rer. [illegible] beneficium ergo concessum marito in ali
mentis consequendis competet & vxori. per ea quæ vult Bar.
in l. is qui duos ff. de libe lega. & gl. in l. fina. C. de muñ e. & ho-
no. libro. [illegible] quæ vult, quod si vni ex socijs detur immunitas ab
162 oneribus, illa competet & socio. † Tertio probatur. Nam vxor
maritum inopem tenetur alere ex bonis suis paraphernis. Ita
firmat Barto. Ang. & d. Alexan. per illum text. in l. si cum do-
tem. § si autem in feudissimo. ff. sol. matr. Bal. in l. qđ in vxorē.
C. de neg. gest. & Bar in tra. de ali. & per cōsequens patrē mari
ti cogetur alere, prout dicimus in liberto, qui tenetur præstare
alimenta nedum patrono, sed etiā patri & matri eius l. si quis
a liberis. §. fi. ff. de libe. agno. qđ non procedit alia ratione, nisi
quia & patri ipsius patroni debetur reuerentia l. 4. §. prætor. ait
iuncta. l. generaliter. ff. de in ius voc. sed nurus reuerentiam so
cero præstare debet, quia loco parentis habetur l. rei iudicatæ.
§. fi. & l. quia parentis. ff. sol. matri. Hinc est ꝙ non potest con-
ueniri a nuru pro dote, nisi inquantū facere pōt l. rei iudicatę.
§. si ff. sol. mat. ꝙ nil aliud significat, nisi ꝙ socero debeat rema
nere tantum, vt possit viuere. & vt nō egeat l. in cōdēnatione.
ff. de reg. iur. sicut ergo nurus socerū inopem cogitur alere, vt
probatum est, sic ecōtra socer nurum inopem cogetur alimē-
tare. Probatur & quarto. Nam si socer dotē filio restituit seor-
sum ab ipso habitare volenti, liberatur l. sane. vbi Barto. ff. sol.
mat. Et tamen si dos amitteretur, socer adhuc teneretur ale-
re nurū filio non volente ipsam alere. prout vult Bal. in cons.
119. Quod cōprobatur, quia si pater filio legitimam assigna-
uerit & illam consumpserit pater non pōt ei denegare alimē-
ta. secundum Bal. in l. 2. § 1. ff. sol. matr. & in auth. si captiui. C.
de epis. & cle. Alex. in l. si cū dotē. §. 1 ff sol. mat. per tex. in l. li-
bertus operarū. ff. de ope. lib. fm vnū intellectum. sicut ergo in
hoc casu in quo nurus ex postfacto reperitur indotata, alenda
est a socero, sic ēt ali debet in casu in quo mulier ab initio est
indotata. Est. n. eadē ratio in vtroq; casu, ergo idē ius. Quinto
faciūt no. per Bar. in l. si cū dotē. §. transgrediamur. ff. sol. matr.
Postremo eadem cōclusio probatur: Nam si filius accepisset
vxorē habita ab ea dote, quæ nō sit sufficiēs ad alimēta ei præ-
standa, hoc nō obstante ali deberet, nec habetur respectus ad
ꝗtitatē reddituum dotis l. ꝙ si nulla. ff. de relig. & sump. fune.
Bar. in d. l. qđ in vxorē. Bal. & d. Alex. in d. §. si autem in feudis-
simo. sicut ergo hoc casu filius præiudicat patri in parte, cū ha
buerit dotem non sufficientē oneribus matrimonij, sic in to-
tum potest ei præiudicare, qa totius & partis idem est iudiciū.
l. quæ de tota. ff. de rei ven. & l. qui scit in prin. ff. de vsur. cōpro
bo, quia Barto. in d. l. qđ in vxorem. æquiparat istos duos, vide-
licet, ꝙ mulier sit indotata, vel eius dos non sufficiat ad alimē-
ta. Non obstant adducta in contrarium. primę obiectioni re-
spondetur. qđ filius nō fuit in culpa accipiendo vxorem indo-
tatam, quæ alias erat pudica & honesta, quia potius cōsideran-
tur boni mores quam diuitiæ l. scire oportet. §. cum reliquis.
ff. de tut. & cur. datis ab his l. si quis stipulatus sit Stichum. in fi.
ff. de verborum obligationi. gloss. in l. nec ei. §. finali. ff. de ado-
ptio. & maxime hoc procedit, si filius amabat dictam mulierē
quia vt inquit tex. in d. § illud in ver. nouimus. in authent. qui.
mo. na. effic. leg. colla. 6. nihil est furore amoris vehementius.
quam cohibere philosophiæ est perfectæ. Præterea esto ꝙ fue
rit in culpa, illa tamē est huiusmodi, vt ex ea possint filio alimē
ta denegari. Ergo & per consequens nec vxori, cum sint vna
caro & vnum corpus, vt dictum est superius. Secundo argum.
respondetur, qđ onus alendi nurum spectat ad socerum non
propter dotē, quia illud onus incumbit ei, etiam si mulier sit
indotata d. l. si filia. §. 1. quem superius induxi. Vlti. ar. respon-
detur, quod non est par ratio in marito, cui non soluitur dos
promissa, & in socero cui non præstatur dos, quia non fuit dos
promissa. Primo enim casu filius contraxit matrimoniū hoc
intuitu, vt alat vxorem ex fructibus dotis. si ergo nō adimplea
tur quod ei promissum est, vxorem potest expellere. Sed alio
casu in quo accepit vxorem indotatam, illam cogitur alere, &
cum non possit subire hoc onus propter inopiam, illud trans-
fertur in socerū, a quo filius & vxor sunt alendi in casu in quo
filius non habet vnde se alat, & non alio modo. l. si quis a libe-
ris. §. idem rescripsit. & ibi glo. in verbo, vt operis ff. de lib. agn.
& glo. in verbo, opifices. in l. si quis argentum. C. de donatio. Et
ex istis sit expedita illa difficultas.

REPETITIO

Odonelli Marcandilli Iureconsulti Astensis Super l. Si constante ff. solut. matr.

SVMMARIVM.

1 *Tempus inopię inspicitur vt viro dotis regimen auferatur.*
2 *[illegible] actio non consistit, nec ius persequendi conceditur.*
3 *Cui quod plus est permittitur, non debet quod minus est denegari.*
4 *Maritus in rebus dotalibus dolum & culpam præstare tenetur.*
5 *Plus requirit res dotalis, quam quæ non dotalis est.*
6 *Ob malum regimen mariti dotis fit sequestratio.*
7 *Quę superflua sunt, lex non tolerat, neque inducit.*
8 *In bonæ fidei iudicijs ante diem solutionis ex caussa cautio extorqueri pōt.*
9 *Fragilitati cautionis nobis expedit ne subijciantur.*
10 *Præstat pignori incumbere, quam in personam agere.*
11 *Potest modicum vxor viro credere, cui corpus committere consisa est.*

Quod

12 *Quod lex in omnibus de iudicijs, pro dote locum habere non possit. contra communem.*
13 *Nemo inuitus agere compellitur.*
14 *Mulieri non potest sua pactione dotis conditionem deteriorare.*
15 *Declaratur quod vulgo dici solet, taciti, & expressi eandē esse conditionē.*
16 *Oeconomus res, quas regit iactare non potest.*
17 *Prelatus res ecclesiæ alienare non potest.*
18 *Res ecclesiæ non nisi longissimo tempore præscribuntur.*
19 *Nemo debet ex bono opere lapidari.*
20 *Quando aufertur vni administratio, eius læditur existimatio.*
21 *Melius est occurrere in tempore, quam post vulneratam causam remediū quærere, vel sic, principio præstat quam fini adhibere medellam.*
22 *Inanis est actio, quam excludit debitoris inopia.*
23 *Præstat iura iuribus conciliare, quam correctionem inducere.*
24 *Argumentum sumitur ab eo quod frequenter contigit.*
In rebus nouis.
In rebus nouis inducendis euidens vtilitas esse debet.
25 *Legem nostram si constante non esse correctam.*
26 *Priores leges secundum posteriores declarari non inconuenit.*
27 *Quemadmodum probetur huius legis dispositioni locum fore.*
28 *Bartolus in prima quæstione cum cæteris conciliatur.*
29 *Probationes debent de necessitate concludere.*
30 *Plus minusue quempiam habere iudicis moderationi committitur.*
31 *Quomodo fiat excussio aduersus principaliter obligatos.*
32 *Neque veritati neque iustis probationibus officere, quod quis plus quam habeat, se habere profiteatur.*
33 *Testatori etiam ad hæredis commodum non creditur nisi iurauerit.*
34 *Mulier a quocunque constante matrimonio dotem repetat, illius traditionem vnifor. probare tenetur inopiam autem non sic.*
35 *Sed quando contra virum ob inopiam agit, sola vulgi assertio sufficit.*
36 *Quod si contra tertios possessores probationes debent esse plenissimę.*
37 *Rem euidentissime constare notoriam esse postulat.*
38 *Verba iuxta subiectam materiam regulantur.*
39 *Negatiua loco & tempore non coarctata probari non potest.*
40 *Vox præconis paucis innotescit.*
41 *Notorium quid sit, cum multis diuisionibus & declarationibus vsque ad numerum 46.*
47 *Paupertas seu inopia quomodo probentur.*
48 *Pauper ille dicitur, qui quod lex statuit non possidet.*
Quæ dicuntur causæ magnæ vel paruæ iudicis arbitrio relinquitur.
De comite Io. Iac. Bertodano. ibid.
50 *Quædam proponuntur, quæ paupertatis argumentum sunt maximum vsq; ad nume. 54.*
55 *Quemadmodum quempiam re sua abuti cœpisse probetur.*
56 *An si in mercatura vir iacturam patiatur, adeo vt amplius soluendo nō sit, legi nostræ locum faciat.*
57 *Quæ bono sunt inchoata principio, licet infelici peragantur exitu, operantem lædere non solent, vel sic sufficit negotium fuisse vtiliter cœptum licet diuersum sortiatur effectum.*
58 *An ob viri exilium legi nostræ locus sit.*
59 *Noua determinatio quæstionis, an exul, & deportatus æquiparentur.*
60 *Peregrinari, ad paupertatem iter existit.*
61 *Mulier fortunam viri sequitur.*
62 *Optime declaratur lex si marito sol. mat.*
63 *Mulier inopi nubens, legis ne huius beneficio careat.*
64 *Qui cum alio contrahit illius mores etiam quo ad personæ potentiam approbare videtur.*
65 *Scienter contrahens cum inope illum amplius suspectum habere nequit.*
66 *Valet omne pactum, per quod dos ad propriam naturam reducitur, quamobrem prælatus, res ecclesiæ, vt id fiat recte minuit cum nu. 6. 7.*
68 *Frustra conditio expectatur, cuius euentus nihil operatur.*
69 *Mulieres genere auarissimas.*
70 *Matrimonio, filia, patriam potestatem non fugit. & nu. 116.*
71 *Mulier dotis æstimatę periculum suscipere non prohibetur.*
72 *In legitima filios grauari non posse, & quando secus.*
73 *Qui nunc est inops retro pauper fuisse præsumitur.*
74 *Paria sunt scire vel scire debere.*
75 *Qui cum alio contrahit, præsumitur esse certus conditionis illius.*
76 *Socer, dotem nurus, recte recipit.*
77 *An dispositio legis nostræ, quæ de viro loquitur ad alias personas extendi valeat.*
78 *Exceptio in vno, in cæteris omnibus regulam confirmat.*
79 *Casus omissus iuris dispositioni relinquitur.*
80 *Argumentum recipitur, quod a re ad tempus sumitur.*
81 *Dotis causa pia est, & nu.*
82 *Fauore piæ causę, omnis extensio tolleratur.*
83 *In limitatorijs licita est extensio ex identitate rationis.*
84 *Etiam ob alias causas filios exhæredari posse, quam quæ in auth. ut cum de app. cogno. exprimuntur.*
85 *Lex correctoria ad pares causas, rationis paritate non extenditur.*
86 *Lex declaratoria rationis identitate propagatur.*
88 *Extensio quotuplex.*
89 *Quæuis etiam odiosissima dispositio legis extensionem non renuit. Et quæ sit ratio. Et nu. seq.*

91 *Quando fauor publicus in aliqua dispositione concluditur, illa fauorabilis iudicatur.*
92 *In habentibus diuersas rationes idem ius non residet.*
93 *In odiosis hominis extensio non recipitur.*
94 *Pulchra conclusio, aduersus omnes docto. quæ illorum met dictis comprobatur.*
95 *Propter fauorem publicum omne priuatum odium postponitur.*
96 *Post multos, verus ad a. de vico l. si vero sol. mat. intellectus assignatur.*
97 *Altero ex obligatis, pro dote ad inopiam deducto, an dotis repetitio constante matrimonio propterea concedatur.*
98 *In duobus pluribusue reis, vnius facto, alterius ius corrumpitur.*
99 *Ob alterius correi inopiam, alter diuisionis beneficio spoliatur.*
100 *Vt obligationis conditio impleatur, mors hic, & inopia æquiparantur.*
101 *In obligationibus indiuiduis vnius facto cæteri tenentur.*
102 *Vires correi vnius, alteri aggregantur vt soluendo dicatur.*
103 *Non debet alteri per alterum iniqua conditio inferri.*
104 *Ex post facto inter correos obligationis imparitas toleratur.*
105 *Duo pluresve rei ad inuicem fideiussores appellantur.*
106 *In testibus diuitię vnius, alterius paupertatem diluunt.*
107 *Ibi dos esse debet vbi onera matrimonij sunt.*
108 *Nihil iustius quam generationis & disciplinæ authores mutuis beneficijs demereri.*
109 *Ius singulare facilius quam commune tollitur.*
110 *Authoris pulchra explicatio quæstionis factę supra nu. 79.*
111 *An possint duo pluresue rei eiusdem dotis constitui.*
112 *Quod vna via prohibetur, id alia admitti non debet.*
113 *An maritus inops, ab huiusmodi repetitione, oblatis fideiussoribus liberetur. Et ibi aduersus omnes doc. Bar. sustinetur.*
114 *An filiæ de dote hoc casu agenti, paterni consensus deficientis, obstet exceptio.*
115 *Patriæ potestati subditus, sine paterno consensu regulariter non agit.*
116 *Ad pias causas, patris consensus non exigitur.*
117 *Quæ magna, paruaue dos esse dicatur.*
118 *An si patrem abesse contigerit soli filię actio accommodetur.*
120 *Si filia agere detrectet, an id patri soli liceat facere.*
121 *Ob generi inopiam, & filiæ in agendo negligentiam, solus pater agere potest.*
122 *cum 24. Si dos ob filiæ culpam amittitur, illam rursus dotare nō tenemur.*
123 *Paternum officium est dotare filiam.*
125 *Actio dotis numero, vna, quæ patri, & filiæ communis est.*
126 *Dotem sine consensu filiæ repetere non possumus.*
127 *Ad propria commoda dissensus pro consensu habetur.*
128 *Paria sunt non contradicere & contradicendi causam non habere.*
129 *Dos ob inopiam repetita ad socerum peruenire non debet.*
130 *Per repetitionem dotis, constante matrimonio, a patre factam, consolidationis ius filiæ non tollitur. secus si sol. mat. & nu. seq.*
132 *An mulier in vnum casum de dote pacta. Cæteris similibus renuntiasse videatur.*
133 *Hominis prouisio, legis prouisionem excludit. & nu. 138.*
134 *Pater in mortis casum dotem stipulatus casui inopiæ renuntiasse videtur.*
135 *Quod tacita elargitio in absentem collata illi acquiratur.*
136 *Quod pater filiæ absenti pro dote recte pacificatur.*
137 *Declaratur quomodo pactum a simplici renuntiatione differat. Aliter quā doc. tradant. in l. 3. C. de pac.*
139 *An extraneus dotem stipulatus, in omnes alios casus huic nostro renūtiasse videatur. Vbi multa contra omnes doc.*
140 *An extraneus dotem, sibi in omnem euentum eius restituendæ, reddi stipulatus inopiæ causam complecti videatur.*
141 *An viro contra extraneum inopem actio huiusmodi concedatur.*
142 *Lex actionem mutuat ei, cuius sua dispositionis interest.*
143 *An remedio legis nostræ filij hæredes matris vti valeant.*
144 *Quamuis pater bona aduentitia, filiorum alienet, eo tamen viuēte illis omne iuris auxilium denegatur.*
145 *Filijs quorum res mobiles, item in genere suo functionem recipientes pater dissipat, alienatue, iudicis officio succurritur.*
146 *An matre excommunicata, sui filij, nostra actione potiantur.*
147 *Quot actiones pro dotis repetitione concedantur. Vltra omnes doc. author declarat.*
148 *Duo contraria ab eodem subiecto repelluntur.*
149 *Legatorum dominium sine traditione nanciscimur.*
150 *Rerum dotalium dominium ad vxorem sine traditione reuertitur.*
151 *An mulier antequā dotis actione experiatur, aduersus tertios possessores, excussionem fecisse debeat.*
152 *Inutiles circuitus lex non tolerat, sed abhorret.*
153 *Vbi de bono & æquo proceditur iuris apices contemnuntur.*
154 *Excussio est de apicibus iuris.*
155 *Excussio in dotis actione prout & in alijs est necessaria, & quo modo fiat.*

SI constante Matrimonio pp inopiam mariti mulier agere volet, Vnde exactionem dotis initium accipere ponemus, Et constat exinde dotis exactionem competere, ex quo euidentissime apparuit. mariti fa-
1 cultates ad dotis exactionem nō sufficere Hoc dicit, † Tempus

pus inopię inspicit. vt viro dotis regimen auferatur. Quod pri-
mo noto. Sed huic notabili plura obstare videntur &c. Primo
quoniam receptum est, cõstante matrimonio dotis, actionẽ nõ
cõsistere l. 2. de dot. prælegata. vbi legatum proprie dotis mulie
ri a socero factũ. si vt ius actionis, constante matrimonio exer-
ceret, nullius est momenti, rõnem textus reddit, quia nupta est
l. 1. C. de repudijs. vbi tex. ad literam dicit, constante matrimo-
nio exactionem dotis ipso iure mulieri non competere. Com-
munis opinio est secũdum Ias. hic & Bar. ac Alex. in §. 1. huius
2 legis. & per eundẽ Ias. in l. iurisgentium. §. quinto de pac. † Sed
vbi actio non consistit, nec ius persequendi conceditur. l. si pu-
pilli. §. videamus de nego gest. l. si pupillus de verbo. ob. cum
similibus. ergo viro dotis regimen auferri non poterit. huic
obiecto glo. Bart. Paul. Alex. & communiter alij respondent,
quod quamuis non nisi soluto matrimonio dotis exactio nata
sit. l. 2. supra hoc eo. tit. & ibi not. Tamẽ ob viri inopiam, id sin-
gulari iure toleratur. Et est ratio quod cum lex, multis priuile-
gijs causam dotalem cõdonauerit, ea inania redderẽtur si do-
tis conseruatio negligatur. Secundo, Quoniam posito, quod
actio iure singulari nata sit, tamen eius repetitio non concedi-
tur. cum medio sequestrationis lex vtatur. l. si cum dotem. §. si
vero dotem, supra eo. tit. inquit tex. si vero dotem ita cum dis-
sipare manifestum est vt hominem non frugi, oportet dotem
tunc sequestrari, quatenus ex ea mulier competens habeat so-
latium, vna cum sua familia, pactis videlicet dotalibus, quæ in-
ter eos ab initio nuptiarum inita fuerunt in suo statu duranti-
bus, & alterius expectantibus sanitatem aut mortis euentum.
Tres afferuntur per doc. huic obiecto solutiones, de quibus in
quarta Bar. oppositione fit mẽtio. Prima solutio est. quod mu-
lier vtroque medio possit vti scilicet aut sequestrationis aut
3 huiusmodi repetitionis, quoniam † cui quod plus est permit-
titur non debet quod minus est denegari. c. cui licet de reg. iur.
in 6. hanc solutionem Bar. non recepit & bene quoniam (qua-
muis hoc ipse non dicat) opposito formatur contra istam di-
spositionem, vt quod concedi non debuerit inferamus, quę ta-
li solutione non diluitur. Secunda solutio est eiusdem Bar. qui
distinctione fugit scolium, & inquit, quod si maritus res pro-
prias perdat, sibi lex nostra locum vendicet. quod si res dotales
procedat contraria. Arg. l. etiam filios. §. licet supra. eo vbi ma-
4 ritus in rebus dotalibus dolum & culpam præstare tenetur, in
proprijs autem dolum dumtaxat, adeo vt si dolo vel culpa eius
factum sit, ne res dotales integre existant, solide actioni subia-
ceat, quod si vt soluendo non esset, modo ab eo dolus absit, nõ
in solidum condemnatur, sed in quantum facere potest, iuxta
quietam. l. sunt qui, de re iud. & l. in condemnatione de reg. iur.
hanc solutionem tametsi Alex. Bal. & multi comprobent, Co-
mensis tamẽ quem Ias. hic sequitur confutare conatur, & pro-
5 pria Bart. tela vertit in oppositum, si (inquit) † plus requirat res
dotalis, quam quæ non dotalis est. §. licet supra allegato & l. vi-
deamus secunda in prin. & §. si actionẽ de vsur. cum vulga. Er-
go illi multo magis, hæc actio conceditur. Tertia solutio est
eiusdem Bar. quod in l. si cum dotem repetitio denegetur quia
coniunx fureret. §. si autem in leuissimo. sed vt vtrique consul-
tatur scilicet viro & mulieri, dos sub sequestro reponitur. ista
solutio nihil valet, quia vt etiam Ias. sensit, ibi actio nõ denega-
tur quoniam vxor fureret, quãdoquidem palam, constet quod
sicut ministerio curatorum, illi casui prouidetur, & alijs simili-
bus dicto. §. si autem in leuissimo. ita huic prouisum foret eo-
dem ministerio. Quapropter requiritur quarta solutio, de qua
etiam sensit Ias. hic nume. 110. scilicet quod in l. si cum dotem
quamuis maritus, non vt vir frugi se haberet, nihilominus
6 nondum tantum consumpserat, vt soluẽdo non existeret, † id-
circo cum malum eius regimẽ, circa res dotales esset, fit seque-
stratio, ista est vera solutio, quæ illius legis verbis conuenit. nec
ab alijs multum discrepat quoniam in hoc conuenit cum pri-
ma, quod si vir non sit soluendo, mulier potest quandoque,
vtroque medio experiri, cum secunda conuenit, quod in re do-
tali vir abuteretur, & ideo licet vir soluendo esset, sequestrum
tamen conceditur, quod si in re propria vir qui adhuc soluen-
do sit, abusus contingisset, sibi id non licuisset, quare liquido
monstratur, quod plus habet res dotalis est, vt Comẽsis voluit.
7 Tertio obstare videtur, quoniam † Quæ superflua sunt lex nõ
tolerat neque inducit. l. si quando de leg. 1. l. hæc stipulatio. §.
diuus, vt lega. no. caue. & l. quis bis idem de verb. obliga. cum
vulg. verum, quod dotis regimine vir priuetur, superfluere vi-
deretur, cum iam mulieris indemnitati prouisum foret, per. l. in
8 omnibus de iudi. vbi † in omnibus bonefidei iudicijs, quale est
quod de dote dicitur antequam dies solutionis venerit, potest
ex causa postulari cautio. ergo lex non tolerat. Nec quispiam
inficiatur, hanc indispositionem induci vt dotis causa in tuto-
sit, vt latius infra ostẽdam. Ad obiectum duplex fertur respon-
sio, vt in quinta Bartoli oppositione describitur. Prima est se-
cundum Cyn. qui dicebat, vt superfluitatis vitium res euadat,
sufficit aliquam vtilitatem ostendi ex ea nasci, quod fit in pro
9 posito, † fragilitati namque cautionis sæpe expedit ne subij-
ciamur. l. cogi. §. si pater ad Treb. Et conducibilius est rem ha-
bere quam actione in. l. plus cautionis de reg. iur. quandoquidẽ
10 † prestet pignori incumbere quam in personam agere. §. furti
autẽ init. de obli. quæ ex delic. nasc. vnde cum lex in omnibus,
sit sola satisdatione contenta, nostra autem rem ipsam conse-
qui nos faucat, vtilem, non autem superfluam esse constat. Ista
solutio duo in effectu presupponit. quæ difficultatẽ patiuntur
primum, quod huiusmodi dispositio non necessaria sed vtilis
tantũ extiterit. Aliud, qđ lex in omnibus de iudi. in nostro pro-
posito locum habeat, quo ad primum non arbitror procedere
quoniam lex virum non priuaret dotis dominio, eam ob solã
differentiam, quæ est inter cautionem, & rei consequutionem
11 quia † potest modicum vxor illi credere, cui totum corpus cõ-
mittere confisa est c. per vestras de don. int. vir & vxor. l. hac le-
ge. C. de pac. conuen. Quo ad secundum, aut Cyn. de simplici
cautione intellexit, quæ sola expromissione præstatur, qđ cre-
dẽdum non est, & tunc primum confunditur, eo quod per ta-
lem cautionẽ nihil induceretur, quo mulieri cautum sit l. qui
bis idem de verb. sicque nostra lex necessaria foret, ne contin-
gat dotem perdi, aut de cautione cum satisdatione loquitur, vt
ita necessario lex in omnibus requirit, vt aliquid operetur. l.
sancimus. C. de verbo. & re. sign. l. si creditores de priuil. credi.
& tunc fideiussores dotium dari posse præsupponit, quod est
contra titulum & duas eius leges. C. ne fideiuss. dot. dẽtur. Ad
12 quod Bar. aduertit. Quare secunda est responsio Barto. † quod
lex in omnibus de iud. inter coniuges pro dote, locum habe-
re non possit, cum requirat satisdationem, quam inter eos lex
detestatur. dicto titulo. C. ne fideiuss. dot. dentur. vnde patet nõ
solum non superfluã fuisse hanc legem, sed necessariam. Solu-
tionem hanc, dum præsupponit hoc casu, non posse fideiusso-
res dotium dari, ab omnibus refutatam video, vt per Alex. hic
in 6. col. versic. extra glo. & Ias. 3. col. per eundem Bar. in §. quo-
ties inf. ea lege, &c. per vestras de don. inter. vir. & vx. vbi dicitur
quod cum quidã, cui dos vxoris nondum soluta foret, ad ino-
piam verget, dotem sibi solui postulabat, cui quod inops esset
obijciebatur a debitore, verum inopia non obstante, pontifex
dotem solui iussit. media cautione quam vir præstare poterit,
quare per illum tex. Bar. & communiter alij, in dicto. §. quoties
restringebant titulum ne fid. dot. dent. in hunc modum argu-
mentantes, si dotem consequatur inops & satisdationem præ-
stat, ergo solutam fortius retinet. arg. c. ad apostolicam de regu
lari. & l. patre furioso. de his qui sunt sui vel alie. iur. Ego autẽ
solus sequor solutionem Bar. & partes eius tueor, cum sit vera
solutio, contra quoscunque doctores & pro qua permitto qđ
adeo generalis est illa prohibitio ne fideiussores dotium dẽtur,
quod cum quidam illam restringere conarentur, ad casus qui-
bus ab inuitis & cõplusis fideiussio extorqueretur, quia in illis
procederet titulus ne fid. dot. non autem in sponte offerẽtibus
(quæ limitatio & restrictio nostris forte aduersarijs prima fron-
te suffragari videretur,) Tamẽ ab omnibus fuit iure merito re-
probata. Vt Alexã. fuisse tradit in dicto. §. quoties, tertia limita-
tione. Item suppono quod vt lex in omnibus locum habeat, de-
bitorẽ etiam inuitum satisdare compelli posse necesse est. Alias
numquam suum effectum produceret. Quibus suppositis &
præmissis quæ vera sunt, pro antecedenti sumptis, sequitur qđ
Bar. responsio vera est. Nam cum communiter doct. etiam vo-
lentem virum satisdare, iure non posse credunt, tanto magis in-
uitum non posse cogi credere dicuntur & concesso q vir volẽs
satisdare non prohibeatur, vt vitaret remedium istius legis, (cu-
ius contrarium etiam contra omnes infra in 10. q. primæ par.
ostendam) Adhuc vera est Bar. solutio, qui credidit dictam le-
gem in omnibus, sibi in proposito locum non facere, quando-
quidem vt præmisi, virum, seu quemlibet debitorem inuitum
posse satisdare compelli postulet, quod omnium scribentium
calculo reprobatur. tam in dicto tit. quam in dicto. §. quoties.
Non obstat dictum. ca. per vestras, quoniam superfluis aliorum
documentis (pro solutione allatis) omissis, pro nunc, quia eius
intellectum refero in dicta decima quæst. dico quod loquitur
in sponte cauente, in quo non militat dicta lex in omnibus, cũ
enim in eo dicatur qđ vel vir vt poterit satisdet, vel sub seque-
stro dos reponatur, horum electio viro competit, arg. plerumq;
de iur. dot. & c. in alternatiuis de reg. iur. in 6. Sed si ista solutio
non satisfacit, quia forte electionem, eo casu, iudicis arbitrio re-
linqui contendas. Dic quod ille text. loquitur inter extraneum
dotantem, & maritum, inter quos satisdatio vetita non est vt eo
loco ostendam, nos autem inter coniuges loquimur. Quo fit
vt non solum vera, sed palpabilis Bartoli responsio monstretur.
13 Noto secundo ex cõtextu ibi (mulier agere volet) quod. † Quã-
uis maritus inops fuerit, & facultates eius ad dotis exactionem
non sufficiant, vxor tñ dotẽ suã repetere nõ cogit. cũ dr, si age-
re volet, q inducit, ergo si noluerit nõ cõpellitur, cõcordat tit.
vt nemo inuitus agere vel excusare cogat. Qđ qdẽ notabile ve
rũ est, ne bñficiũ in inuitũ cõferat. Sed ppea Ias. infert ant no-
mlam

miam, ad id quod Bar. tradit. infra in 6. quæst. primæ partis, dũ
14 ↄcludit, q † mulier nõ possit paciscẽdo, dotis cõditionẽ deterio
rem reddere. l. de die cum trib. sequentibus de pac. dot. Verum
cum hic possit non agere ergo actionem remittere & propte-
rea dotis cõditionem in deterius alterare. Ad illud Iat. respon-
det, quod Bart. cum suis adductis iuribus loquitur in expressa
pactione, nos autem in tacita. & licet vulgo dici soleat, quod
15 † taciti & expressi sit eadem operatio. l. cum quid, si cert. pet.
plerumque tamen contrarium effectum consequimur. Quo-
niam scimus, quod filius expresse, bonorum possessionem sibi
delatam renuntiare non potest, vt patri præiudicium genere-
tur. l. fi. C. de bo. quæ lib. Sed si tempus illam agnoscendi labi
patiatur, ius patris amittitur. l. 1. C. qui admi. cum ibi not. & l. fi.
quis or. bo po. ser. tu vero dic, quod istud simile non procedit
quoniam in eo cõcurrebat cum taciturnitate filij, etiam patris
negligentia, qui cum filium posset, vt agnosceret bonorũ pos-
sessionem interpellare, & si neglexisset agnoscere, id solus pa-
ter facere valeret, & id non fecerit concurrunt, & filij & patris
renuntiatio, & per consequens maior ratio in eo tacito quam
in expresso reperitur. vt in eis doc. notant. quod in casu nostro
16 non est. Secundo † œconomus ciuitatis, res quarũ curam gerit
iactare non potest. nec debitum liquidum transigendo remit-
tere. l. præses. C. de transac. Si vero fœnoris ciuitati debiti quan-
titatem per multos annos diminuta præstatione receperit, q̃d
pluris debebant debitores soluere non coguntur, sicque tacite
præiudicium fit, quod expresse fieri vetitum est. Tu responde
id vsurarum odio concedi, vel melius, quia vsurarum debita li-
quida non erant, idcirco remissionem seu præstationis declara
tionem tolerari. Item cum administratores rerum ad ciuitates
pertinentium non soleant esse perpetui, sed annales, & in fine
cuiuslibet anni eorum vilicationis ciuitati reddere rationem,
quia ciuitas tali præstationi diminutæ non contradixit, ei con-
sensisse censetur. Arg. l. 2. §. voluntatem sup. hoc. eo. titu. vnde
etiam est maior ratio in vno quam alio scilicet in expresso quã
in tacito, quæ pariter casui nostro non congruit. Tertio sicut
17 † prælatus res ecclesiæ sine cõsensu capituli, & euidens ecclesiæ
commodum alienare expresse non potest c. 2. de donatio. cũ
ibidem congestis, & tamen nõ vtendo iure ecclesiæ & permit
tendo rem præscribi, quod est tacita quædam alienatio. l. alie-
nationis verbo de verb. & re. sig. c. si quis delegauerit de noua.
§. vbi enim in auth. de temp. non sol. pecu. Id facere potest. c. de
quarta de præscrip. cũ simil. ita etiam mulier. Tu vero respon-
18 de quod cum † res ecclesiæ nõ nisi lõgissimi temporis præscri-
ptione tollantur l. fi. C. de sacrosan. eccl. dicto c. de quarta cum
simil. & totus cœlibum coetus, tam longum interuallum sine
contradictione sibi permiserit, non ex facto prælati. sed etiam
aliorũ id processisse videtur, ita vt non solus prælati, sed & om
nium ecclesiasticorum tacita alienatio cẽseatur. Quare patet.
Non plus tacitum quam expressum operari, nisi maior ratio
fuerit & tunc quoniam hic nulla talis diuersitatis ratio assigna
tur, non est in diuersas eundum sententias dicta. l. cum quid.
Quapropter ego aliter soluo. & dico, quod quamuis contra vi
rum mulier non agat, prætextu huius inopiæ, tamen non sequi
tur quod actionem remittat nec tacite nec expresse, quoniam
etiam vsque ad cẽtum annos aduersus illum agere posset nec
sibi præscribitur. Aduersus vero tertios possessores, vel quoscũ
que alios etiam mariti hæredes, si tempora labi patiatur, agere
nõ poterit, quia præscriptione actio tollitur. l. in rebus. §. omnis
de iur. dot. C. & l. cum notissimi §. illud. C. de præscript. trigin.
vel quadraginta anno. & tacite remisisse, eam mulier videtur.
Sed tunc non sequitur quod plus possit tacita, quam expressa
conuentio. quoniam in fauorem omnium aliarum personarũ
quam viri & eius cuius potestati subijcitur vxor dotis conditio
nem deteriorem reddere potest. Argu. l. licet manente matri-
monio de pac. dota. cum simil. sed in fauorem mariti constan-
te matrimonio secus, dicta. l. de die cum trib. seq. Sed si dicat
quispiam, quod dictus. §. omnis loquitur indistincte, quod om
nis præscriptio currat mulieri, postquam solutũ est matrimo-
nium, vel vir ad inopiam deductus, & ideo quod possit in fa-
uorem viri, sicut & ipsorum extraneorum præscribi. Respon-
deo, quod in viro obstat id, quod non potest expresse mulier ei
remittere dicta. l. de die, ergo nec tacite, dicta. l. cum quid. Itẽ
quia actio illa est introducta, vt dotis causa conseruetur. ergo
non debet contrarium effectum operari. l. legata inutiliter de
adim. leg. & l. si iudex circonuento. de mino. cum vulga. † Et de-
19 mum mulier, quæ bonum opus in fauorem mariti operata est
quæ famæ suæ pepercit, non debet ex bono opere lapidari. l. 1.
C. de repud. Quare constat esse falsam consequentiam, non co
gitur agere, ergo potest remittere. Noto tertio ex contextu ibi
(ex quo euidentissime apparuit mariti facultates, ad dotis ex-
actionem non sufficere) quod mulier ob inopiam viri, constã-
te matrimonio agere volens, non prius id facere potest, quam
pateat liquido mariti patrimonium esse adeo delibatum, vt ad
20 exactionem dotis nõ sufficiat. Ratio est † quia quando quis an

fert vni dominium, & administrationem rerum aliquarũ, eius
existimationẽ cedere censetur. Arg. l. si vero. §. qui pro sci qua-
litate, qui satisda. cogan. & l. testamento datos. secunda in fi. de
testa. tut. vbi si eum qui soluendo est, satisdare cogere conens
iniuriarum actioni subijceris. quare cum antequam dos fuerit
in aliquo delibata, vir adhuc soluendo sit, citra iniuriam ab eo
dos auocari non potest. Cæterum vt dixi, quoniã lex ista indu-
cta est, vt dos conseruetur, nec periclitari valeat, sufficit reme-
dium afferri, quãdo periculum imminet. arg. l. plane. vt in pos-
sess. lega. ser. cau. esse. hic. & l. si creditores. in fi. de priuil. credi.
Vltra quod, cum possit modicum credi cui creditum est cor-
pus vxoris. dicto c. per vestras, non est ob quamcumq; minimã
iacturam, viri fides alteranda. Imò magis eius fortunam bona
coniunx tolerat. dicta. l. 1. C. de repud. Atqui aduersus hoc no-
tabile, & decisionem istius text. quædam obstare videtur, post-
quam dotem posse repeti cõcessimus, Et primo quoniã vulga
21 ta est iuris. regula q † Melius est occurrere in tempore quam
post vulneratam causam remedium quærere. l. fina. C. in quib.
cau. in integ. rest. nõ est necess. Vnde dici solet principijs obsta,
sero medicina paratur. cũ mala per longas conualuere moras.
Et sero sapiunt friges. sed hic cum dicatur non prius agi, quam
bona mariti non sufficiant, prouisio legis confertur in tempus
quo non potest plene dotis indemnitati prouideri quare citius
22 agendũ † est ne actio vana sit, quam inopiam debitoris diluit.
l. nam is de dolo malo. c. cũ olim secũdo de rest. spol. Ad istud
respondeo de mente glossatorum & doc. q textus noster non
vult q mulier tantum expectare debeat, q eius dos sit delibata
vt quidam male sentiunt, sed q quando patrimonium viri erit
taliter diminutum, q si solueret creditoribus, bona quæ sibi su
peressent ad dotem non sufficerent, possit mulier agere. Quæ
etiam iure illo contra anteriores creditores, in actione perso-
nali, qualis est ea de qua loquor, anteferri poterat. l. 2. cum seq.
de priuil. credit. quo fit vt protius causa dotis sit illæsa, nec ob-
stet. contrarium, & iste est verus sensus istius legis, quo cessare
facio primas Bar. oppositiones & neothericorum nugas cum
suis nouis intellectibus. Secundo obstare videtur tex. in §. illud
in auth. de æqual. dot. vbi sunt hæc verba, (si quidem perfectæ
ætatis & suæ potestatis est mulier, sibimet culpam inferat cur
mox viro inchoante male substantia vti non percepit & nõ au
xiliata est sibi) qui textus vult. quod mulier teneatur quando
ad parentum successionem aspirat, cum cæteris fratribus con-
ferre totam, dotem profectitiam, quamuis pars propter viri
inopiam perisset. Quia mox eo incipiẽte abuti substantia age-
re potuit ad dotẽ, nõ igitur tñ debuit expectari quo mariti fa-
cultates non suppeterant, sed confestim agi pôt, cũ abuti cœperit
dicto. § illud. Ad ↄtũ, doctores vario, & plerique inordinato
modo respondent. quidam. n. vt Iacobus ab Arena quẽ fere
oẽs turma tim sequuti sunt, crebriore saltẽ calculo, teste Iaso.
hic col. 18. nu. 100. legem nostram ab illo. §. corrigi crediderũt.
q derogent vltima primis argu. l. pacta nouissima. C. de pac.
23 ista responsio (tametsi cõis, mihi tñ nõ placet) quoniã † præstat.
leges legibus quatenus posibile est concordare, quã correctio
nẽ inducere. c. cũ expediat de electio. in 6. Et stare non prohibe-
tur q inmutatũ non est l. sancimus. C. de testa. itẽ q̃d expresse
non corrigitur, pro illibato haberi debet l. præcipimus in fine.
C. de appella. item quia videmus Iustinianum quoties aliquid
immutauit multas rationes assignasse, vt patet in l. maximum
vitium. C. de li. præt. in fi. C. qui pot. in pig. hab. & fere per oẽs
eius cõstitutiones. præsertim quas in corpore authenticorum
legimus, in eo autem. §. illud ad propositum repetitionis do-
tium nullam rationem assignauit, quare correxisse non credi-
tur, quia argumentum valet ab eo quod fieri consueuit l. certi
conditio. §. si nummos. si cer. pet. l. 1. de cier. non resid. Cæte-
24 rum † in rebus nouis constituendis euidens vtilitas esse debet,
vt ab eo iure recedatur, quod iam diu æquum visum est l. 2. de
constitutio. prin. Arist. 2. pol. t. 6. Sed hic nulla esset vtilitas, q̃a
quicquid est supra opportunã ꝓuisionẽ est superfluũ, mulieri
vero q dotem illibatã conseruet satis est. quod vt. s. ostendi in
casu nostro fit. Ergo quicquid est. s. id quod oportet, est super
fluũ. & per consequens, non innouandã legis huius dispositio
nem ostenditur. Et ita vidi in practica obseruari, q non conce
datur repetitio dotis mulieri cõstante matrimonio, nisi ad for
mam istius legis si agat actione personali, vel l. sub adhuc. C. de
iur. dot. si reali iudicio experiatur. Vltimo pro nũc facit quod
dictus. §. illud disponit principaliter super collatione dotis ex
quo decerpta est auth. quod locum. C. de colla. dot quod ostẽ
do in hæc verba (illud quoque sancire necessarium existimaui
mus in plurimis videlicet & innumeris rebus quæsitum. Obtu
lit enim pater dotem aut forte mater pro filia sua, hanc aũt il-
la obtulit marito, & defunctus est vir inops dein de patre & ma
tre mortuus, exigitur quæ nupsit conferre suam dotem aut mi
nus tanto accipere, si quidem vir idoneus est causa vndique ab
soluta est. Si vero nullius alterius dotem inaqualitur illa, nisi actio
num, quæ contra maritum sunt, at ille minus idoneus est. Et

obijciatur

obiiciatur mulieri, quod iam data sit dos pro ea, illa vero actionem conferat, nullum habētem penitus effectum legis. Causa nobis digna putata est. Et nouimus quidē iam in plurimis iudicijs duritiam postea sic iudicatam, & mulierem coactam conferre dotē, aut certe reputare pro se datam, ex qua nullū ei omnino cōtigit effectum in ipsis rebus percipere. Nos autem ex alijs nostris legib. iuuamus causam. cum enim dedimus mulieribus electionem etiam constante matrimonio, si male res maritus gubernet, & accipere eas & gubernare, & secundū decētem modum, & sicuti nostra constitutio dicit &c. sequūtur verba supra in contrarium relata, si quidem, & cætera. Ex quibus patet quod principaliter de collatione fienda disponitur, & quidem quia (vt inquit) necessarium fuit circa eam prouidere, de modo autem repetendi dotem, Iustinianus dicit se alijs suis legibus causam iuuasse, vt in constitutione sua vbi adhuc. C. de iur. dot. & incidenter circa id loquitur & relatiue, sed receptum est ex incidenter prolatis, iuris correctionem. &c. immutationem non induci, glo. in Clem. prima in verbo secularis. de electio. ergo, item quod quando constat de relato etiam in lege, fides tota relato committitur, auth. si quis in aliquo documento. C. de eden. l. asse toto, de hæred. instit. sed hic constat de relato. hoc est dicta l. vbi adhuc ergo. Item in dicta l. vbi adhuc, lex nostra non corrigitur, ergo nec per dictū §. illud. Qua-
25 re † legem nostram ex supradictis correctam non esse concludo aduersus communem opinionem, quæ prorsus nullo iure, nec ratione probatur. Secunda erat responsio quod ille. §. illud secundum legem nostram & dictam l. vbi adhuc, intelligatur & dum dicit, mox viro inchoante male vti substantia, tu dicas taliter quod inops factus sit, hoc est non soluendo, vt latius
26 quid sit inops, infra in prima quæstione Bar. tractabo. † nam inconueniens non est, quod secundum posteriores leges etiam priores declarentur l. non est nouum & l. sed & posteriores. de leg. Bartol. in l. Marcellus ad Treb. Ista solutio vera est, & ego illam amplector, quam gloss. prius tenuit in d. §. illud versi. inchoante, & quoniam omni alteri solutioni iuris censura refragatur, ideo hæc sumenda est sicque totus orbis obseruat. Tertia est responsio Bart. l. videlicet quod lex nostra non sit correcta, sed quod per eam plene doti consultum esset, plenius tamen per dictam l. vbi adhuc, & plenissime per dictum §. illud, adeo quod mulier poterit confestim cum vir substantia abuti cœperit, dotē iam consequi, vel expectare tempus quo inops sit, aut etiam quod bona eius, ad dotis exactionem non sufficiant. Ista responsio nihil valet, quoniam si vera esset, oporteret nos necessario fateri, quod illa lex. & dicta l. vbi adhuc essent superfluę, quia ille casu mox agere conceditur sine dispositione illarum legum & sine causa illas conditiones expectare valeret, an nihil potest hæres ... ideo essent frustratorię. Itē illæ leges claudicarent, cum ex parte viri nihil operarentur, sed ex parte vxoris sic, quod esset contra legis rationem c. erit autem lex 4. dist. cum ibi not. quare nihil aliud est dicere quam quod sint correctę, quod superius cōfutauimus. sed dum Bart. dicit plene per hanc legem doti esse prouisum, vera dicit. dum plenius per l. vbi adhuc. si intelligat, quia tempestiuius quā his agi possit male sensit, quoniam in tempore actionis cōuenit, sed si sentiat quod per eam etiam pretextu hypothecariæ actionis agi introductum sit, quod hoc iure fieri nō poterat vera est opinio sua, plenius ex ea constitutione, dotis actioni consuli, quod attinet ad vltimum pessime loquutus est, & cum communi concurrit licet a nonnullis deijciatur.

Prima quæstio primæ partis Bart.

Tria secundum communem opinionem iura habemus, de hac dotis repetitione constante matrimonio disponētia. Quorum primum est lex nostra, quæ facultates viri ad dotis exactionem non sufficere postulat. Secundum lex. vbi adhuc C. de iur. dot. inopiam tantum requirens, &c. vltimum §. illud in authē. de ęqual. dot. cōcedens repetitionem, cum mox vir re sua abuti cœperit, licet verius sit, vt supra ostendi ex eo nihil noui indu-
27 ci, &c. propterea † hic quæritur quemadmodum probabitur his dispositionibus locum fore, scilicet, vt ordine retrogrado procedas, virum inchoare re sua male vti, item ad inopiam deductum esse, facultatesque suas ad dotis exactionem non sufficere, qua in re vetustiores glossatores, quos Dynus sequutus est, omnibus his locis, ea fuerunt probatione contēti, quæ vulgi assertione, & opinione recipitur, itaque has probationes a vulgi opinione sumendas prodiderunt. Quorum determinatio, tametsi a Bartolo reijcietur, secundum vires quęstionis vera est. cum enim quæritur, vt dotis repetitioni, constante matrimonio, ad casus istarum legum, quæ de viro loquuntur, locus sit, quomodo sit probandum, initium mali vsus, inopię, & defectus, illi supponebāt, quod de dote constaret, & contra virum ageretur, &c. ideo vt & Bart. & cōmuniter alij infra tenuerunt hoc casu tam ratione modici pręiudicij quam quod aliter negotium commodius explicari nequeat, talis species probationis sufficit, Bartol. tamen latius sumendo, & declarando modum antiquorum, potiusque confutando, partitur vires quæstionis in duas partes, quoniam vna sit affirmatiua, etiam se licet datam esse dotem, item creditores eius qui de dote conuenitur, multos esse, &c. Altera negatiua videlicet bona nō sufficere, &c. rursus quod actio dotis moueatur, aut contra extraneos possessores vel creditores, &c. licet confusissime procedat, & adeo inordinate, vt cum cōmuniter doctores aliter intellexerint quam dixerit, secundum suum verum sensum cōcludit quod quando agitur contra maritum, quia modicum illi præiudicium generatur, vt pote cum suo adhuc commodo dos regatur d. l. vbi in fine. tunc probata dotis quantitate, cætera, scilicet creditores multos, & facultates paucas, seu inopia, vel huiusmodi, vulgi assertione probari, quæ facit semiplenam probationem. l. 4. de testi. Bartol. in l. admonendi vbi diximus anno præterito de iureiur. & in his quæ modici præiudicij sunt semiplena probatio sufficit l. 2. §. sciendum ad exhib. l. 3. §. causę de carb. edic. l. si quis a liberis §. si vel parens vbi Bart. de libe. agnat. l. a diuo Pio §. si super rebus de re iudic. cum multis similibus &c. in his terminis (aut) glossatorum, & Dyn. opinionē procedere, &c. hic aduerte, quod licet Bar. clare non dixerit, quod quantitas dotis sit plene probanda, tū ita intelligi debet, quoniam dum dicit quod in præiudicialibus exigitur plena probatio, hoc necessario concludit, dotis traditionem plene probandam esse, quoniam alioquin magnum esset viro præiudicium, quod dotem quam nō habuisset solueret, quam quæ semel ex iudicato solutam nō repeteret vt vltima parte dicetur. Sed quando agitur contra tertios possessores, seu creditores, quoniam eis magnum pręiudicium fieret, tunc dotem datam esse, & æris alieni quantitatem, monstrare, oportet l. iudices C. de iudi. l. non hoc C. vn. cogna. Maritum autem, non plus in bonis habere, quam eum doti dare oporteat, assertione mulieris, alijs saltem semiplenis probationibus iuuata, sufficienter ostēditur. nec maior ab ea, quam huiusmodi probatio postulatur l. cum de lege vbi gl. not. de proba. vbi dicitur quando heres institutus, vult detrahere Falcidiam ex particularibus relictis, debet ostendere tot æs alienum, & legata imminere, quæ dodrātem absorbent, non plus vero in bonis esse quam, puta mille aureorum valorem asserere & inuentarium bonorum per se factum producere. l. fi. §. licentia. C. de iur. deliber. vbi onus probandi plura esse quam in inuentario contineatur ad legatarios pertinet. sic in proposito. si per famam mulier ostenderit, plura nō esse vel per exhibitionem registri communis, onus probandi in creditores transferetur, & est ratio, quia si verum sit plura bona non esse, non est quod cōqueri possint, si vero plura sint ex his poterunt sibi cauere, vel facile eorum existentiam probare. Qua propter sic etiam concluditur quod vbi potest notabile præiudicium generari, tunc probationes debent de necessitate concludere, vbi autem non fieret considerabile pręiudicium, semiplena probatione contentamur. Aduerte etiam hic quod omnes doctores male intellexerūt Bartolum, & propterea cuncti ab eo dissentiunt. Intelligunt enim illum quod voluerit, quando agitur contra tertios creditores, ad probandum plura bona non esse, debere stari simplici assertioni mulieris, hoc est. quod cum mulier de suo credito & alieno ære ostenderit, asserat tantum non esse in bonis quod sufficiat, & suæ tali assertioni conquiescant creditores, nisi contrarium probare voluerint. & hoc crediderūt, propterea quia Bart. dicit quoties probare oporteat plura bona non esse nos vti debere consilio gl. in d. l. cum de lege, quæ gl. dicit assertionem hæredis probare iuxta d. §. licentia quando s. vltra assertionem exhibetur in-
28 uentarium. † Ego autem intelligo Bartolum vt supra declaraui, & secundum meam declarationem, quam mox probabo, omnes doctores conueniunt, & vsus obseruat, & vt Alexā. refert ad Bart. semper pro similibus recurritur quod Bar. non habuerit eū sensum quod simplex eo casu mulieris assertio sufficiat, probatur, quia hoc non dicit, sed se ad glo. in d. l. cum de lege refert, secundum quam suum dictum intelligendum est. Arg. l. non solum §. si liberationis verba de lib. lega. Et illa glo. dicit standum assertioni heredis exhibentis inuentarium per se factum, ad formam d. l. fi. C. de iure libera. sicque vult talem assertionem alio iuuamine fulciri, quo fit, vt tantum absit, Bar. vnquam talem sensum habuisse vt simplici assertioni stari voluerit a primo ad vltimum ostensum est. Preterea caruisset iudicio & insantissimus fuisset, (quod absit) si talem sensum habuisset. Nam tradidit quod vbi agitur contra maritum modicum pręiudicium ei fit, & ideo minor probatio sufficit, quam statuit iuxta vulgi opinionem deberi, quando vero contra tertios experimur, causa pręiudicialis esset illis, & ideo maior probatio postulatur. Sed cum dixerit contra maritum & in modici pręiudicij negocio, vulgi opinionem cum assertione requiri, quomodo sani iudicij fuisset si per solam assertionem in causa pręiudiciali crederet probationes sufficere, quod idem esset

ac si

ac si dixisset maiorem probationem esse eam quę fit sola asser
tione partis, quam ea cui vltra assertionē vulgi opinio concur-
rit, quod dicendū non est, sed hoc ideo concludendū, Bartolū
& omnes doctores tam antiquos ꝗ modernos cōuenire. Hoc
quod supra declaraui, probant oēs, dum aduersabantur Barto-
lo, qui vt dixi implicite loquutus fuit, & primo dum dicebant
29 quod † probationes debent de necessitate concludere. c. in pręsentia de proba. l. neq; natales. C. eo. tu dic id verum si cā præ-
iudicialis extiterit, alias sufficit qualiscunq; probatio. Bar. in l. fi.
C. de edi. diui Adr. tol. & in extrauaganti ad reprimendam in
vers. summarie, ac in l. 1. de prætor. stipula. Secundo dum dice-
30 bant † plus minusve quempiam habere, iudicis, vel arbitri, mo-
derationi relinquitur. l. maritus. §. post aditam. ad l. Falci. iuncta
l. 1. §. cum dicitur si cui plus quam per leg. Falcid. ergo non as-
sertioni partis, iam vides simplici assertioni nō esse conclusum,
nec aduersabitur nostrę prędictę declarationi. quod iudex in eo
arbitrari debeat vt pote cui omne genus probationis commi-
31 tatur. l. 3. §. tu magis, de testi. † Tertio dum dicebāt, quod quā-
do excussio fit per creditores agentes & tertios possessores, nō
statur eorum assertioni, sed mittuntur vocatis vocandis explo-
ratores, iuxta notata per Bar. & doct. in l. a diuo Pio. §. in vendi-
tione de re iudi. in l. decē de verbo. obligatio. Auth. quæ hoc si
debitor. C. de pigno. ergo assertioni simplici non statur. Tu rñ-
32 de vt supra proxime. Quarto dum dicunt † Neque veritati ne-
que iustis probationibus officere quod testator dixerit, se plu-
ra habere quā haberet, & vires sui patrimonij ampliauerit, cū
dicto eius non stetur, quando contrarium appareat. l. 1. C. arbi-
tr. tutel. licet istud posset retorqueri, quia si assertio testatoris
transfert onus contrarię probationis in alium d. l. 1. & valet ar-
gumentum de testatore ad contrahentes. l. quæ de legato de
lega. 1. ergo bene sensit Bart. Tamē responde vt supra proxime
33 Quinto dum dicebant † testatori nō creditur ad commodum
hæredis nisi iurauerit. §. in auth. de iur. iur. a morien. pręst. mul-
to minus mulieri. Responde vt supra. Sexto dū respondebant
ad gloss. d. l. cū de lege de proba. quod ea sit intelligenda, secun-
dum. §. licentia per eam allegatum, fatearis, & propterea credi
hæredi qui fecit inuentarium, quia id seruatis hijs de quibus in
d. l. fin. processit &c. qui si dolo malo aliquid omisisset priuare-
tur hæreditate. l. rescriptum de hijs quib. vt indig. Sed hæc om-
nia supra pro Barto. induxi. Quemadmodum & hic præscripsit
formam probandi, idem Bart. Aliquē nullum fecisse testamē-
tum in l. is potest de acq. hæred. Item plures testes in testamē-
to haberi non potuisse in l. cōficiuntur de iur. codicil. Excussio-
nem aduersus principalem, vt fideiussor conueniatur. in d. l. de-
cem de verbo. oblig. & c. demum exhibita parte statuti, qđ nul-
la alia pars extitat, sed sit completum. in titul. de noui. ope. nū-
ciatio. Ex dictis igitur Bar. & omnium doc. in hac prima quæst.
34 Tres cōclusiones eliciuntur, quarum prima talis est † Mulier a
quocunque dotem constante matrimonio repetat illius tradi-
35 tionem, & ęs alienum, plene probare tenetur. Secunda quod
quando agit cōtra virum, eius inopia, seu facultatum defectus,
36 vulgi assertione probatur. Tertia, quod quando agit cōtra ter-
tios possessores, probationes debent de necessitate concludere
vt supra dixi, & latius infr. in 2. par. prin. Contra secundā cōclu-
sionē in qua firmauimus, viri inopiam, quando ꝯ illum agitur,
37 vulgi assertione probari. Arguit Bartol. sic † Rem euidentissi-
me constare, notoriā esse postulat. l. si vero. §. qui pro rei qua-
litate, qui satisda. cog. & ibi notatur. At qui cum lex nostra in-
ter virum & vxorem loquatur, euidentissimeque apparere exi-
gat mariti facultates, ad dotis exactionē non sufficere, vt in tex-
tu legitur, Ergo id notorium esse vult, & si notorium, igitur
maior quam concluserimus probatio requiritur. Ad quod re-
38 spondet Bar. quod † aduerbium euidentissime sicut & alia ver-
ba iuxta subiectam materiam regulatur. Arg. l. si vno. ff. loca.
Quamobrem si affirmatiue orationi adiungatur, rem notoriā
esse postulat. dicto. §. qui pro rei qualitate & l. emptorem de
actio. emp. vt puta illustrissimum dominum meum esse cle-
mentissimum potest in notorium cadere. Sed si negatiue lo-
39 quutioni adijciatur, † Quia illa nisi coarctata loco, & tempore,
probari non potest. l. actor. C. de proba c. bonæ memoriæ, pri-
mo, de electio, veluti maritum non esse soluendo & facultates
eius non sufficere & huiusmodi, ea probatione cōtenti sumus
quæ in talibus haberi potest. arg. l. filium cū diffinimus. de his
qui sunt. su. vel alie. iur. cum simil. Et ideo exponit euidentissi-
me, idest secundum vulgi opinionem. Verum quia expositio
hęc multis nō placet, ideirco transeuntes ideo de genere in ge-
nus, Reprehendunt Barto. in duobus, in vno videlicet, dum cō-
cludit super affirmatiuo facto, notorium cadere, iuxta. l. empto-
rem, quoniā dicunt esse cōtra text. in auth. qui semel C. quom.
40 & quando iud. vbi dicitur quod † vxor preconis rancis ... no-
tescit, quamuis affirmatiuum factum sit. altero dum super fa-
cto negatiuo notorium cadere posse negat. Contra c. fin. de co-
hab. cler. & mulie. Alexā. & Iii aduertantes concertum. Verum
ne nobis quoque ad infinita anta offeratur. omissis dictis om-
41 nium, scire debes pro opinionum concordia, quod † notorium
est res cui a... agitur plen. notit. ... lo. And. in addi. Spec. in titu
42 lo de noto. cri. n. §. nunc de occulto † Et est duplex scilicet noto
43 rium iuris, & notorium fact. † iuris notorij est clara probatio
spontanea confessione, aut sententia irreuocabili seu alia vehe-
menti præsumptione introducta. ca. tua nos de cohabi. cler. &
44 mul. † Notorium vero facti, est factum, cuius testis est populus
quod locum dissimulationi non relinquit. ca. cum dilectis filiis
de purg. cano. in versic. Dicitur enim. vel est clara & famosa lo-
quutio, insurgens ex ipsa rei euidentia, quæ nulla potest tergi-
uersatione celari. d. c. si de coha. cler. & mul. c. euidētia de accu-
45 sa. Cæterum † Notorium iuris duplex est, quoddam enim ex
iudicialiter gestis oritur, veluti ex confessione spontanea, vel
irreuocabili sentētia, dicto. c. si de cohabi. cleric. & mul. c. cum
inter de re iudi. l. ingenuum de statu. ho. & l. res iudicata de reg.
iur. quoddam vero ab eo quod extra iudicium fit sumitur qua-
le est super filiatione, & alijs similibus, quæ maxima cum diffi-
cultate probantur, in quo ad præsumptiones recurrimus, quia
namque Sempronius a Caio, pro filio est semper habitus, atq;
pro tali reputatus ab eum cognoscentibus, dicitur esse notorie
eius filius, & econuerso Caius pater. ea causam quæ secūdo, qui
filij sunt legit. l. filiū de hijs qui sunt sui vel alie. iuris l. quia sem-
per de in ius vocan. Spec. in tit. de not. crim. §. iam de notorio.
Et ista vltima species notorij gl. & doct. in c. vestras de cohab.
cleric. & mul. pro vna principali specie traditur. Quod notoriū
46 præsumptū appellant † Notoriū autē facti triplex est, Primū ꝙ
aliqui manifestum nuncupatur, quale est id quod probatione
non indiget, veluti domum meam esse iuxta ecclesiam sancti
Martini Astensis, prętoris tribunal esse sub ea porticu, quæ co-
heret ecclesię sancti Secundi in platea fori, & huiusmodi, quæ
omnia nullo sub velamine occultari valeant. d. ca. euidentia de
accusa. Alex. in l. palam de verb. & re. sig. Aliud est factum trā-
siens, seu reiterabile, quale est, proclama editum fuisse, Sem-
pronium fuisse occisum in platea, & huiusmodi dicta auth. qui
semel. C. quom. & quan. iud. Aliud denique factum est, quod
interpolatum vocant, veluti Meuium esse publicū fœnerato-
rem, nam licet non sit semper actu fœnerator, quia paratus est
protinus cuicumque poscenti dare in creditū, fœnerator sem-
per dicitur, Abb. no. in dicto. c. vestra de cohab. cler. & mulier.
His præmissis, Quando doctores super facto affirmatiuo, noto-
rium cadere dissentiunt, de permanēte non sentiunt, quia rem
palpabilē negarent, sed de transitorio, & tunc dic si loquamur
de illo vero notorio, quod non indiget probatione, vt in dicto.
c. euidentia. tunc super facto transitorio tale notorium non ca-
deret, secundū aduersarios Bar. licet Alex. contra senserit, quo-
niam illud factum transiens non potest oculata demonstratio-
ne doceri dicta aucten. qui semel. At qui si loquamur de iuris
notorio, quod aliqui præsumptum dicunt recte sentit Bartol.
quia etiam in eo notorium semper potest cadere. dicto. ca. eui-
dentia & iuribus præallegat. præsertim. cap. si de cohabi. cler. &
mul. Item quando doctores dicunt, quod super facto negatiuo
notorium cadere potest, Quod negat Bar. eos ad inuicem con-
ciliabis, si memineris eius distinctionis, quam supra feci subse-
cet, quod in præsumptum notorium negatiuum factum tran-
siēs, de quo loquimur procul dubio cōuertitur, & sic loquantur
nostri interpretes, atqui de illo vero & oculari sentiens Bart. sal-
uatur. arg. dicti c. bonæ. hoc modo soluitur contrarietas, in quā
hij Bartolum inuoluebant, qui quoniam in l. decem de verb.
obli. asseruit eius bona non debere excuti qui notorie soluēdo
non sit, hic autem dicit non posse cadere notorium, super ca-
dem met specie facti, prętaricari dicebat, si in illo loco de præ-
sumpto, hic vero, de vero notorio facti permanentis, eum sen-
sisse non consenseris, quapropter non obstat tunc oppositio
Bar. de aduerbio illo euidentissime, quoniam concesso, ne fiant
tot expositiones quod rem notoriam esse velit, quod sit iuris
scilicet præsumptione, non propterea alia efficacior probatio
requiretur in proposito quam per vulgi opinionem, dicto cap.
vestras & ibi not. de cohabi. cler. & mul. argumen. cap. paratus
§. neque Paul. 23. q. 1. & l. de tutela. C. de integ. rest. mino. cum
multis concordan.

Secunda quęstio primæ partis Bartoli.

47 Queritur quemadmodum paupertas, seu inopia, probabi-
tur. Et in hac quæstione, Bar. inopiam, & paupertatem pro non
differentibus posuit, tamen Anchar. in Can. quo iure. 8. di-
stinc. quem Paul. de Castr. sequitur. in l. id quod pauperibus. C.
de epis. & clericis contrarium sensit, quoniam inquit inops
dicitur, qui nihil habet, quasi inops ... est sine opibus, pauper
vero, qui parumper habet, vt ab ethimo id posse ostendi pu-
tant communiter tamen recipitur quod inter inopem, & pau-
perem discrimen aliquod non sit, vt per Alexandrum hic dec.
in Authen. præterea C. vnde vi. & vxor. per textus in leg. si ab
arbitro. §. ... qui satisdari cogant & leg. si creditores, de pri-
uil. cred.

uil. cred. vbi dicitur, ꝙ fideiussor semel probatus, recusari non
pōt, nisi superueniat magna inopia, si igitur datur magna ino-
pia, sequitur quod & parua, & cum huiusmodi gradus inopiæ
dentur, sequitur ꝙ inops aliquid habeat. alias partes seu quali-
tas nō reciperet. argu. l. eius qui qui in prouincia si cer. pet. & l.
nam etsi sub cōditione de inoff. tup. iritoque facto test. quo
stante scilicet ꝙ pro ijsdem sumantur inops & pauper. Bar. cō-
cludit, in quæstione proposita. & communiter docto. sequuntur.
ꝙ aut limitatum quātum quisque debeat possidere reperitur,
48 aut nō, primo casu † ille pauper esse dicitur, qui quod lex sta-
tuit nō possidet. §. sed nostra inst. de succes. lib. §. sed & propter
paupertatem insti. de excusat. tut. & curat. l. paupertas ff. eod l.
nonnulli de accusatio. cum simil. Secundo casu scilicet quan-
do a lege stabilitum nō est vel statuto, quantū quisque posside-
re debeat, tunc, aut de modico præiudicio agitur, aut de graui
incommodo, nam si res parum præiudicet, vulgi sufficit opinio
vt inquit glo. in dicta l. vbi adhuc, sed si sit dispendiosa. tūc pro
batis circunstantijs, iudicis arbitrio tota res relinquitur arg. l. tā
dementis C. de episc. audientia l. i. de iur. deliber. l. 3. de testi. l.
de vari. & extraordi. cognit. cum vulgar. Quod quidem arbi-
trium partium inspecta qualitate regulatur. Argum. l. sed & si
susceperit §. i. de iudi. & not. per Bar. & doc. in auth. nisi breuio
res C. de sentent. ex. breui recitan. dixi in l. admonendi de iure-
iuran. hanc probandi normam. valde extollunt doc. quod eam
49 reipublicæ legali perutilem existiment † nos vero aliquot exē-
pla proferimus, quibus ea accommodatur vtilitas, nam exem-
pli gratia. lege municipij, cautum finge, quod in causis paruis si
ne certa solemnitate procedatur, si sportulas pauperes non cō
ferant iudicibus delegatis, bona publica in pauperum victum
erogentur, pauper nemo ad decurionatum valeat aspirare. Itē
quia lex iubet cęsarem non posse imperium iure minuere, nec
iactare, nisi paruum aliquod remunerationis causa, cōtulerint
vt in proęmio pandectarum tradunt, & Ias. in l. ex hoc iure de
iust. & iur. demum quod testator iubeat omnia bona sua in do-
tandis pauperibus fęminis exponi, & qualia quisque ex inge-
nio suo similia considerare poterit, hæc enim omnia ad perso-
narum conditiones referenda sunt, nam nobiles viri mille au-
reos possidentes, inspecta qualitate eorum, pauperes existent.
rusticus autem, ex solis centum diues existimabitur. idcirco bo
nus prudensque iudex, facile percipiet quomodo arbitriū suū
regendum sit. Et quantum fidei magistratibus lex tribuat, ne-
mo nō videt, qui iuris prorsus expers non sit. At quot, in sacro-
sancta iuris officina, eam ob rem mali magistratus facinora cō
mittant, his solis nosce conceditur, qui deprauatas multorum
cōscientias speculantur, vel talium sores paululum adierint. mi
hi autem talia non contigit experiri, quod Deo Opt. Max. fau-
tore, & principis nostri prouidentia, magistratus tales habuerit
ciuitas nostra, quales eos esse iura statuūt, admonetque Plato,
penul. & vlt. dialog. de legib. bene institutam rem publicam po
stulare. memini inter recentiores prętorem nobis constitutum
merito fuisse, clarissimum iureconsultum, comitem Io. Iaco-
bum Bertodanum Bugellensem, cuius summa integritate, sa-
pientia æquanimitate, ac iuris prudentia, apud omnes ciues, bo
nosque viros, nihil crebrius prædicabatur, hæc enim erat præci
pua fatum actionum vis, vt conquerentem a se redire sineret
neminem, & semper æquitatem cum rigore misceri nitebatur
quis igitur iurgium suum illi confidere recusabit? Leges Iu-
lias ambitus, & repetundarum, pęnitus quiescere non dixerit?
Platonem tot animaduersionibus eos frustra plecti tradidisse?
hercle si meminerimus eius, quod tradit Arist. 3. ethic. & capi.
5. & 4. capit. 7. scilicet homines euadere operationibus eorum
similes, habitusque operationibus diffiniri, vel quod mystica
ferunt, ab actionibus nostris nos cognosci, hunc necessario, op-
timum Christi mācipium, omni sceptro dignum iudicabimus
ego quidem qui nō ignoro, a Cicerone admonitus, maximo-
que medicorum Galeno, amicos nobis ex optimorum genere
eligendos esse, hunc non solum amicum mihi sed dominum
constitui, suisque virtutibus addictum me insolubili nodo vin-
xi. Sint itaque ergo prudentium arbitrio inopes, & diuites, cen-
sendos & iudicandos ad propositum cōcludo Et quia vt prædi
ximus, ad dignoscendum pauperes, & inopes, circunstantijs
probatis, iudicis arbitrio rem commisimus. Aliquot etiam
eius propositi proponuntur exempla. Quibus facile ad similia
50 accessus ostenderē, nam inquiunt doctores, † si vir probate cōdi
ditionis, ex itus incederet, præsertim imbribus vigentibus, ea
51 esset necessaria suæ inopię cōiectura. Alex. hic num. 14. † Si vi-
ctum quispiam hostiatim quærat, paupertatis extat argumen-
tum maximū, quoniam grauiter, validos mendicantes lex mi-
52 natur l. minatur l. vni. C. de mendican. valid. lib. 11. † Si fortunas
omnes creditoribus cederit, adque miserabile cessionis bono-
rum suffragium, quis confugerit. inops esse creditur c. Odoar-
53 dus de solut. † Sique pecuniam ad vsuras frequenter quis acci-
54 piat, diues esse non præsumitur † quia fęnus breui temporis cur
riculo patrimonia destruit c. quanto de vsur. & multa hinc de-
cerpere valebis, cum his quæ ab interpretibus tradita sunt in l.
id quod pauperibus. C. de episc. & cler. in auth. præterea C. vn.
vir. & vxor. in l. si vero §. qui pro rei qualitate qui satisd. cogn. in l.
paupertas de excu. tuto. & cur. in §. sed ꝙ propter paupertatem
inst. eo. dict. l. sed & si susceperit §. i. de iudi. auth. nisi breuiores
C. de sen. ex breui. recitan. cum concor.

Tertia quæstio primæ partis.

55 Quemadmodum quempiam, incipere abuti re sua probe-
tur quæsitum est, &c. quia cum prioribus duabus fraternizat
quæstionibus. ideo pari responso contenti sumus. videlicet ꝙ
quando modici præiudicii res fuerit, vulgaris assertio, & quali-
scunque leuis probatio sufficiat, sin autem grauiter præiudica-
ri possit iudicis arbitrio committitur, qui si viderit maritum,
non vt frugi vir, bona sua consumere, modumque & finem ex
pensarum non habere, arg. l. his qui §. ti. de tut. & cura. dat. his
& l. i. de curat. furio. cum substantia sua abuti pronunciabit.

Quarta quæstio primæ partis.

56 † Si cum vir, citra omnem culpam eius, ad inopiam dedu-
ctus sit, dotis hac ob paupertatem actione conuenietur, exem
pli gratia, quia maritus mercator rei maritimę. ob infortuniū
aliquod forte quia iacturam merciū passus est, vt mortem eua-
deret, vel ab hostibus aut latronib. expoliatus, inops euasit. Qui
57 dam credebant, ab actione huiusmodi, eum eximi † Quoniam
quæ iusto sunt inchoata principio, tametsi infelici peragantur
exitu, operantem lędere non solent l. sed an vltro & l. successo-
ri de nego. gest. vbi dicitur vt quis habeat negotiorum gesto-
rum actionem, contra eum, cuius negotia gessit, sufficere ne-
gotium vtiliter cæptum, licet diuersum habuerit exitum l.
& in totum de impen. in reb. dotali. fac. si namque maritus in
reficienda dotali insula necessario impenderit, sanandisque ser
uis se male habentibus, quamuis ex post insula combusta fue-
rit, citra tamen viri culpam, & serui mortui sint, expensas vxor
soluere aut accepto ferre compellitur. Bartol. autem quem do
ctorum turba sequitur vt Ias. & Alex. referunt, hoc quoque ca
su dotis repetitioni locum fore tradidit. Et non solum quan-
do ex mercatura inops factus est maritus, vt in quæsito propo-
nitur, sed etiam quando ex ea facultates in quacunque parte di
minutę essent, quia tunc diceretur cępisse male vti substantia,
quando ex negotiatione perdidisset, quo casu iuxta. §. illud in
auth. de ęqual. dot. repetitioni locus esset. Et rationem adducit
suę intentionis, videlicet quoniam iura de hac repetitione di-
sponentia nullibi requirunt culpam viri interesse, sed quoquo-
modo ad inopiam deducatur, vt dos vxori conseruetur. actio-
nem dotis offerunt, quomodolibet igitur se res habeat, modū
non curamus dummodo effectus sequatur. l. Gallus. §. & quid
si tantum de liber. & posth. & inquit quia in ambiguis quæstio
nibus pro dote respondere melius est. l. in ambiguis de iur. dot.
l. i. & ibi not. supra eo. cum simil. ego autem dico quod aut per
talem negotiationem vir deductus est ad inopiam, ita vt si suis
creditoribus solueret, bona eius ad dotem non sufficerent, aut
non, sed in aliqua parte delibata sunt, primo casu procedit Bar-
toli sententia, quia ista lex nostra, cum lege vbi adhuc, quæ de
huiusmodi repetitione disponunt, nullam vt ille ait, culpam
postulant, sed qualitercunque viri facultates exhauriantur, lo-
cum repetitioni dotis faciunt. Secundo casu quando solum-
modo in aliqua parte viri facultates delibatę sunt, tunc proce-
dat prima opinio. Quoniam etiam retenta opinione commu-
ni (quam tamen supra confutaui) videlicet quod ille §. illud
aliquid noui inducat, & leges nostras corrigeret, nihilominus
locum, isto casu, dotis repetitioni non faceret, quandoquidem
postulet maritum male substantia vti, qui malus vsus culpam
præsupponit aliquam, quæ prorsus ab huiusmodi quæstione
repellitur. arg. iurium præallegatorum, multo magis hoc di-
cendum est, cum ab eo. textu, nihil immutari supra ostēderim
vt. notabili.

Quinta quæstio primæ partis.

58 † An propter viri exilium, legi nostræ locus fiat duplex est
opinio. Prima doctorum quorundam antiquorum, quos Bar
to. in effectu sequutus est, affirmatiue respondentium, licet eo
rum rationes reprobauerit. Quæ ab omnibus etiam scriben-
tibus approbatur. teste Ias. Altera Ioannis de Imola, qui dice-
bat qđ aut propter exilium tale, maritus oneri dotis impar est
redditus. Aut adhuc soluendo est. primo casu affirmatiuā, secū
do, negatiuam partem amplectitur. Doctores qui exiliū dotis
repetitioni, ansam, constante matrimonio, prębere tradiderūt.
His medijs id probabant. Et primo Argumētando ab ęquipara
tis l. si quis seruo. C. de fur. & seruo corrup. & l. vt tm. ff. eo. Ban
nitus (inquiunt) deportato cōparatur §. relegati cū ibi not. inst.
quib.

...ibusmo, ius. pat. pot. soluit. c. primo in tit. hic finit. lex. contradi ...sis feud. Sed in deportatis legi nostrę locus est. l. prima. C. de repud, ergo & in exule. Barto. hic & late in sua prima quæst. quæ incipit, statuto lucanę ciuitatis. & in l. 1. eadem & Ias. C. de hęred. instit. ac Spec. in tit. de instr. edi. §. cōpendiose vers. quarto quid de bannito, illud assumptum non semper procedere contendunt, videlicet quod exul deportato comparetur, quoniam inquiunt si cum banno, & bonorum publicatio accedat, propositio, vera est. Sin autem minime, hæc obiter Bart. hic sentit sed fusissime prædictis locis quæstio tractatur & in l. 2. sup. eo.
59 † Mihi autē, vt etiā obiter lectorem admoneam, illa quæstio futilis visa est, & in ea, pauciores rectius iudicium tulisse arbitror, quam doctorum cœtus crebior. Quod ostendo ita lucide, vt nequaquam deinceps quispiā dicat amplius procedere, qđ illi autumant. Nam exilium, quod illi bannū appellant est genus sub quo deportatio, relegatio, & interdictum continentur l. exilium triplex. & per totum eum titulum de interdic. & relega. Verū quis tam fatuus dubitabit, an genus suę speciei comparetur, velut, exilium deportationi. & si illa quęstio fiat, Domitiano responso non vtatur, & genus plus complecti, quam sua complectatur species nō dicat, nonne infantissimus videbitur. Nec puto hoc differre, ab huiusmodi quæstione an animal homini cōparetur. Quapropter. ne fines nostros egrediamur patet deportato exulem semper maiora complecti, Secundū igitur antiquorum sententiam determinas Barto. quæstionē. probat. Secundo sic. aut vir sententiā deportationis passus est quapropter bona eius fisco adiudicata sunt. & tunc proculdubio dos repetitur dicta l. 1. de repud. & l. sed si alia de bo. dam. hoc est ab ærario fis. l. si marito infra eo. tit. Tunc enim negari non potest quin ad perfectam inopiam vir sit ductus. Et quia fiscus ei in vniuerso aufert bona, dotē reddere tenetur. dicta l. si marito cum vulga. aut pars bonorū dumtaxat fisco publicata fuit, & tunc idem dicendum est. dicta l. si marito. vbi parte bonorū publicata, dicitur fiscum dotis restitutioni esse Aut relegatur vir tantummodo nullis bonis publicatis, adhuc tamen idem dicitur. quoniam relegatus, & a patria sua exul. peregrinari cogitur
60 † Peregrinatio autem ad paupertatem iter est. § hæc considerantes in auth. vt omnes. obed. iud. prouin. col. quinta. §. 1. in auth. de exhi. reis. co. eadem. Spec. in tit. de dot. post diuor. rest. §. si vers. quid si vir est in bāno, ideo locum facit remedio dicti. §. illud in dicto auth de ęqual. dot. quod male vti inchoans re sua faciat dotis repetitioni locum fore, constante matrimonio. Et ita vt prędixi est communis opinio. At Io. de Imo. vt supra distinxit in dicta. l. si marito sol. mat. cuius opinionem ego sequor quę ex opinione quam supra firmaui, scilicet quod nouissimus ille. §. de ęqual. dot. nihil immutet, inconuincibiliter pro
61 bat, cum contraria tota super eodem iure fundetur, † Et inhumanū esset, ꝙ mulier quę viri potius infortunij particeps esse debet. l. si cum dotem. §. si maritus supra eo. & l. mutus. §. manente de iur. dot, viro affectionem aderet. arg. l. iure succursum
62 eo. tit. † Sed quia dicta lex si marito videtur Bartoli sententiā comprobare. Idem Imo. respondebat ad illā quod loquitur in casum dissoluti coniugij. Vt ex titulo cui subijcitur ostenditur. Arg. l. Imperatores de in. di. addict. Sed ista solutio non probatur per argumentum tituli, quoniam. l. si cum dotem huic tit. subijcitur, & nostra, cum plerisque alijs, & tamē nō soluto sed constante matrimonio loquuntur. Igitur nō concludit responsio. Eandem solutionem Ias. probare nixus est & inquit, obligationes conditionales ad fiscum non transeunt l. quoties de noua. Sed obligatio quę cōstante matrimonio fit est cōditionalis videlicet si matrimoniū solutū fuerit. l. 2. cū ibi not. s. eo. ergo ad fiscū nō transit. Tunc sic. Si lex si marito, cōstāte matrimonio, loqueretur, obligatio dotis ad fiscum nō transiuisset, vt in pręfato argumento ostendi, sed transiuit, vt in eadem lege dicitur. ergo matrimonium non cōstabat. Iaso. pręsupponit vnū, videlicet ꝙ obligatio dotis inter coniuges sit conditionalis, ea conditione quæ impedit obligationem transmitti quod confunditur per l. cum notissimi. §. illud vers. vnde euenit C. de pręscrip. 30. vel. 40. anno. vbi talis obligatio in diem incertam appellatur. Nec etiam omnis obligatio conditionalis, aufugit fiscū, præsertim illa de qua loquimur, vt nota. Alex. in d. l. si marito. Tu posses eam solutionem alia ratione tueri, videlicet ꝙ quia maritus deportationis sententiam passus esset, vel alio publico crimine maiori damnatus, idcirco si mulier affectionem mutabat, matrimonium soluebatur, arg. l. 1. C. de repud. quare cū eo casu dotem repeterit, dicendum est illam nuncios remisisse, & matrimonium dissoluisse, sed melior responsio est quòd in illa lege per talem publicationem, maritus factus esset non soluendo. Quoniam alias esset huic legi contraria, quę sola tūc temporis de tali repetitione loquebatur, & quæ supponit in omnem euentum constante matrimonio nisi maritus soluendo nō sit dotis repetitionem denegari, & eo modo poterit generaliter intelligi, nec nostræ intentioni refragabitur, arg. l. qui testamento de testa.

Sexta quæstio primæ partis.

63 † An mulier inopi viro nubēs legis huius beneficio careat, quidam indistincte carere vt Dyn. quem communis opinio sequuta est, teste Ias. hic. nu. 170. Respondent. Quidam vero totū contrarium, vt Bar. qui Bal. Alex. in Abb. & multos alios imitatores habuit teste eodem Iaso. nu. 177. Alij vero vt Cynus sęcere distinctionis rem determinant, quòd aut scienter, mulier viro inopi se coniunxit, & procedat prima opinio, aut ignoranter & tunc secunda verior. Et tenentes primam opinionem. Primo allegabāt tex. in l. si is a quo. §. si. vt in poss. lega. vbi postquam semel fideiussores approbati sunt, tam etsi egenos quis acceperit, illos amplius recusare nō potest. Sic nec mulier quæ semel virum inopem probauit, illū reprobare valebit. His ego respondeo, quòd tex. loquitur in causis, vbi quis potest sibi, pacto præiudicare, nos vero in causa dotali vbi pactum non valet, si dotis conditio deterior reddatur. l. Attilicinus de pa. dotalib. vel sic ille tex. loquitur, quando personæ approbatę conditio in eodē statu permansit, at nos supponimus ꝙ ad consumptionem vir perseueret, quo casu, etiam posito ꝙ pactū valeat per quod dotis conditio alteretur, ex causa daretur personæ approbatę reprobatio. l. plane eo. tit. vt in poss. lega. l. si ab arbitro vbi in terminis qui satisda. coga. Secundo facit pro communi opi-
64 nione, ꝙ † qui cum alio contrahit, illius mores, etiam quo ad personæ potentiam approbare videtur. cap. horrendus. 32. q. 5. l. si. C. de sponsa. vbi scienter contrahens sponsalia cum eo quē sciebat impudicum, aut ad sobolem ineptum, arras nihilominus duplicatas, si sponsalia dissoluerit reddere cōpellitur huic
65 respondeo vt supra proxime. † tertio faciat quòd scienter contrahens cum inope, illum amplius suspectum habere nequit. l. si creditores de priuil. cred. vbi creditor potest ante diem solutionis, ex causa legatorum debitę quantitatis, sibi caueri facere de soluēdis pecunijs debitis. quod si semel cautum sit, licet fideiussores minus idonei recepti fuerint, vel approbata hæredis conditione, iterari non debet fideiussio, ad illud patet responsio ex fine illius legis videlicet nisi in deterius suam conditionem persona semel probata mutauerit, vt facit vir in casu nostro, vltra ꝙ facit prima responsio quæ. l. si is a quo. data est, s. ꝙ loquatur in his in quibus toleramur nostram conditionem
66 facere deteriorem; Quarto probant. † Quoniam valet omne pactum per quod dos ad propriam naturā reducitur. l. si vnus. §. pactus ne peteret versicu. quod in specie de pact. sicut etiam
67 videmus quod † quamuis prælatos, res ecclesiæ suæ pactis, deterioris conditionis facere non possit. cap. 2. cum pluribus seq. de dona. potest tamen minuere rem ecclesię, etiam notabiliter illi præiudicium faciendo. c. 1. & fi. de pact. in 6. cap. veniens & ibi not. Abb. de præscript. si res ad priorem naturam reducitur quodq; licet extensio in odiosis non fiat. l. 2. C. de patri. qui fil. suos distrax. tamen, vt res ad suam naturam reducatur conceditur extensio gl. in c. statutum. vers. numerandum de præb. in 6. At qui per huiusmodi pactum, dos ad suam naturam reducitur, quæ est ꝙ non nisi soluto matrimonio repetatur. l. 2. supra eo. ergo valet tale pactum, Ad illud responderet Alexand. quòd natura dotis est, etiam quod viri ob inopiam repetatur. l. seruum dotalem de manu. & h. c. cum simil. Et ideo quando dicis pactum valere, per quod res ad propriam naturā reducitur, hoc verum est nisi casus in quo dos repetitur, sit etiam secundum propriam naturam eiusdem quod est idem ac si neget fieri talem reductionem. Ego addo, negando pariter quòd talis reductio fiat, quòd si non posset repeti propter viri inopiam, dos non traheretur ad propriam conditionem, sed potius ad per-
68 ditionem, quia vir illam consumeret & tunc † frustra expectaretur conditio cuius nihil operaretur euentus. l. aliquando. §, fin. ad Velleia. iuncta l. nam. s, de dol. mali. exceptio. Quinto probant, per cap. decreuit de hæret. in 6. vbi mulier, quæ scienter nupsit hæretico, dotem perdit. Ad illud responderet Alexand. ꝓcedere propterea quòd mulier deliquit, & Ias. addit odio hęresis, vtraque responsio nihil valet, quia prima est eadem cum dicto, nec contrarium diluit, nam si potest delinquendo deteriorem dotis suæ conditionem facere, quare non paciscēdo & secunda tendit ad speciale, cum imò pro crimine publico possit dos publicari. l. quinque casibus cum dua. seq. de bo. dānat. Ego autem dico ꝙ mulier in fauorem mariti non potest dotis conditionem deteriorem facere dic. l. de die & l. Attilicinus de pact. dot. tamen fauore tertij potest, argum. l. licet manente eo. tit. vnde admisso quòd cui est prohibitum per pactum rem minuere, sit etiam prohibitum id facere delinquendo argum. nota. in l. filius familias. § diui. de lega. 1. hoc tamen sic intelligendum est, nisi certo generi hominum sit alienare prohibitus, quia tūc in alios quoscunque, tenebit pactio, & diminutio, vt in terminis nostris, in quibus prohibetur pactio inter coniuges, qua dotis conditio deterior reddatur, sed inter alias personas non. Sexto probant per text. in l. ob res. §. 1. de pact. dot. vbi, extraneus dederat dotem pro muliere, quam sibi reddi nō

erat

erat stipulatus, quo casu donasse censetur. l. vni. §. accedit. C. de
rei vxo. actio. ex interuallo autem post ius quæsitum mulieri,
sibi extraneus dotem reddi stipulatus est, cũ consensu mulie-
ris, & valet stipulatio. Ergo deterior potest fieri dotis conditio.
Huic obiecto assignantur duæ solutiones per Iasonem, quæ
nihil valent, vna videlicet ꝙ tunc potuit id facere mulier, vt do
tis cõditio reddatur deterior, quia mutuę donationis causa id
contingit. arg. l. quod autem. §. si vir & vxor de dona. int. vir. &
69 vxo. † sed hoc non patitur conditio fęminarum quód donare
præsumantur, cum genere auarissimę sint. Bart. in l. quæ dotis
eo. tit. l. si cum aurum de solut. l. cum de indebito de proba. Al-
tera quód mulier a se lucrum abdicare voluerit, cum non sit
obligata lucrum capere, quominus dotis conditionẽ deterio-
rem reddere non possit. arg. l. qui autẽ. de his quæ in frau. cred.
quæ responsio prædicta ratione confunditur, quare dic vt su-
pra, quod mulier est prohibita pacisci cum marito, in cuius ter
minis nos loquimur, non autem cum alio quocunque. Septi-
mo probant per l. quoties hoc tit. nostro, vbi dicitur quód quo
ties pater dotem dat, & stipulatur ita demum in se solidum
actionem transfert, si incontinenti stipuletur, Cæterum si ex
interuallo stipuletur non transfert, nisi consentiente filia, quã-
uis filia in eius sit potestate; Ex quo textu colligitur, ꝙ si filia
consentit patri de dote profectitia pacisceni, sibi potest præiu
70 dicare. Item ꝙ † per contractum matrimonij, filia a patria pote
state non eximitur; Ad illum tex. ne etiam referam aliorũ nu-
gas, dic quód dotis conditio ibi non sit deterior, licet actio quæ
competeret vni in alterum transferatur, & etiam vt supra pro-
xime dixi, in alterius quam viri in fauorẽ pactio tenet, & imò
his fit melior conditio dotis in fauorem mulieris, cuius pericu
lo nõ perderetur, quando ea agere non poterat, propter nota-
ta in auth. quod locum. C. de collatio. & in d. §. illud. Octauo
71 probat text. in l. Pomponius. de pact. dot. † vbi mulier potest pa
cisci quód dos æstimata, quæ debet esse periculo mariti, ipsius
mulieris periculo sit, ergo deterior eius conditio fieri poterit,
at ego respondeo, ꝙ multa in dubio cõceduntur, quæ alioquin
pleno iure prohibentur, Exẽpli gratia, prohibet lex, ne admini
stratores rerũ ad ciuitates; etinẽt ũ, illas iactare, nec aliter alie
nare præsumant. l. præses. C. de transac. tñ de re dubia transigi
permittit, & transigẽdo ius remitti, d. l. præses. Item statuit ius
72 nostrum † in legitima filios grauari non posse, & ab ea oẽ gra-
uamen auferri l. omnimodo. C. de inoff. testa. tñ si pater plures
filios hæredes instituat & cũ eis aliam personam, deinde illos
ad superstites hæreditatem restituere iubeat, quamuis aliquẽ
ex eis in sola legitima instituisset, potuit tñ illũ onere fideicõ-
missi grauare, ppt spem quæ erat ꝙ ille talis in legitima graua-
tus, ad cohæredum aliorũ successionem venire potuisset. l. si pr
puellæ secũda. C. [illegible] & l. de fideicommisso. C. de
transact. in proposito igitur, [illegible] dotem ęstimatam viro,
quæ esset futura periculo [illegible] l. plerunque de iure dot. fuit du
bia an sit ei futurum accrementum, an decrementum. Nam si
accederet doti quicquam, sicut ad virum spectaret periculum,
ita & accessiones, sed si ad eam spectet periculum, ad eandẽ &
accrementum pertineb. [illegible] secundum naturam. de reg. iur. Et
propterea ꝙ dos sit futura [illegible] periculo pacisci, quia nec dete
riorẽ dotis conditionem [illegible] d. l. si pater. C. de inoff. testa.
ideo tali pacto iuris censura non refragatur. At in casu nostro
esset omnino certa ꝙ dotis cõditio deterior sit, quia si ob ino-
piam non possit repeti, imminet periculũ amissionis, lucri [illegible]
nulla est spes. idcirco id fieri, lex non tolerat d. l. Aliciensis de
pac. dot. Nono facit. l. & hæredi. §. fil [illegible] de pac. vbi filiafamilias
pacisci põt, ne de dote agat, cũ sui iuris esse ceperit. igitur dete-
riorẽ suã conditionẽ facit, & per illum text. [illegible] arbitratus est
opinionem communem esse inconuenientem. Ego ad illum
respondeo, prout respondi ad l. quoties, supra in septimo fun-
damẽto relatam, ꝙ in §. filia, pactum sit fauore patris, quod nõ
est fieri prohibitum, & per quod no deterioratur dos, licet mu
lier paciscatur, sed nos loquimur in viro cum [illegible] prohibetur
pacisci, ne dotis deterior conditio reddatur. d. l. Ali[illegible] l c
ista opinio communis, vtranque opinionem, scilicet Dyni &
Cyni amplexa est, saltem virtualiter, quoniam Cynus pro sua
distinctione adducebat dictam l. fina. C. de sponsal. quam in
secundo fundamento adduxi. Pro opinione autem Barto. qui
indistincte tenebat quód mulier viro inopi nupta, hoc beneficio
cio non priuetur. Primo facit tex. in d. l. de die. cum seq. de
pac. dot. vbi expresse dicitur, non valere pactum viro in detri-
mentum dotis factũ, si non potest igitur expressa pactione id
fieri, ergo nec tacita. arg. l. cum quid, si cer. pet. ad illud respon-
debat Ias. ꝙ multa fiunt tacite, quæ expresse fieri prohibentur,
per quędã exempla quę ego [illegible] notabili retuli, sed ego dico
ꝙ taciti & expressi non est diuersa conditio nisi vbi est diuersa
ratio, prout eo loco ostendi, quæ ratio diuersa hic non est. secũ
do facit, quia illud esset impedimento nuptijs, quoniam ino-
pes non inuenirent vxores, cum fœminæ scirent se huius legis
beneficio carere, aut saltem cum maiori difficultate cõtrahe-
rent, ergo talis opinio reijcienda l. hoc modo de cõdi. & dem.
l. adigere §. si patronis de iur. patr. cum simil. ad istud nemo re-
spondet. Ego tamen infra respondebo. Tertio facit quia in du
bijs quæstionibus, ea pars tenenda est, quæ fauet doti. l. in ambi
guis de reg. iur. sed ista quæstio est dubia. l. post rem iudicatam.
C. de transl. pars vero, quam Bart. amplectitur fauet doti, ergo
sumenda est, huic pariter nemo respondet, me excepto infra.
Quarto adducit text. in c. per vestras de dot. int. vir. & vxor. vbi
secundum Bart. scienter mulier contraxerat cum inope ab ini
tio cui cum peteret dotẽ, quod esset inops obijciebatur, & pro
pterea dotem non esse soluendam contendebat, & tamen quã
uis sciuisset mulier illum esse inopem, iubet pontifex, vel virũ
pro dote accipienda cauere teneri, vel dotem sub sequestro re
poni. Igitur tantum abest vt quæ contraxit matrimonium cũ
inope, huius legis beneficio careat. vt nec etiam si expresse cũ
contractu matrimonij renunciatio accederet, id dici vnquam
possit, huic obiecto respondent tenentes communem opinio
nem, primo quod verum non est ꝙ is qui ibi vxorem duxit, es-
set inops a principio, cum de hoc nihil in textu. Sed his replica
73 tur, ꝙ † qui nunc est inops retro pauper fuisse præsumitur, arg.
l. 1. §. si magistratus de magist. conueni. & etiam Ias. sensit, secũ
do posito ꝙ esset inops tempore contracti matrimonij prout
pręsupponitur, verum non ꝯstat ꝙ id mulier scierit quinimo
id ignorasse præsumitur arg. l. verius de proba. & c. pręsumitur
de reg. iu. in 6. quod & Ias. arbitrabatur ad propositum multũ
facere, at ego respondeo, quod imo scientia in dubio præsuma
74 tur, inter eos qui simul ꝯtrahunt. Et id hoc modo probo † quem
75 scire & seu scire debere paria sunt l. quod te si cer. pe. † At qui
cum alio contrahit, scire debet conditionem illius l. qui cum
alio de reg. iur. ergo scire præsumitur, concesso igitur vt Iaso.
concedit in d. c. per vestras, illum virum in principio, & tempo
re cõtractus matrimonij, fuisse inopem, eius inopiæ, quæ cum
illo contraxit mulier præsumitur esse informata. Ad l. verius
& c. præsumitur dic quod ignorantia præsumitur in his quæ
quis scire non tenetur, vt inquit gl. magna in dicto c. præsumi-
tur, sed nos loquimur in casu quo qs scire tenetur, & pro scien
te habetur d. l. qui cum alio cum concord. Tertio vertunt tela
propria contra Bart. & dicunt rationes illius tex. facere pro cõ-
muni dum dicit. posse modicum credi cui est creditũ corpus
vxoris. id facit pro communi, ego respondeo, quod si illa ratio
esset considerabilis, nunquam constante matrimonio daretur
dotis repetitio, quoniam semper talis ratio militaret, quod per
sona sit credita. sed consequens falsum per istam legem & si-
miles, ergo illa ratio ad nostrum propositum trahi in argũ ne
quit. Cum nec ea sit finalis sed impulsiua. Quarto, retorquent
aliam rationem illius tex. contra Bar. dum dicit. ne forte si mu
lier sit indotata, vir illam deijciat & fornicationis ambo reatũ
incurrant. Si dos nondum soluta potuit extorqueri ne coniu-
ges crimen fornicationis incurrant, multo magis ea ratione,
mulier hoc casu agens exceptione repelli poterit arg. l. inuitus
§. cui damus de reg. iur. c. quæ ad agendum eo tit. in 6. ad istud
est responsio clara, licet illa ratio sit finalis illius tex. quod in ca
su illo extraneus quidam dotem promiserat, vt patet in princi-
pio dicti capituli. Qui si propter inopiam viri dotem retinere
potuisset, mulier remanebat indotata, & propterea cum mari
tus illam tpe promissę dotis duxisset, nec dotem consequi po
tuisset, non ab ea quia nõ promiserat. nec ab extraneo promis
sore propter inopiam viri. Minus ipsa mulier agere potuisset,
vt pote cui nihil promissum erat. idcirco poterat a se illam ej-
jcere l. si C. ad Velle. Quapropter potuisset facile quod tex-
tus veretur euenire, scilicet vt coniuges fornicationis reatum
incurrerẽt. at in proposito nostro, quamuis mulier dotẽ suam
repetat, non remanet indotata, imo dotem habet, quę omnes
illos met effectus operatur, quos solet pęnes virum operari &
matrimonio deteriorat [illegible] C. de iur. dot. Et propterea re-
peti nunquam poterit, nec crimen fornicationis continge re.
Et per consequens nec locum habere illa ratio, possumus igi-
tur fortassis pro Bar. illum tex. inducere ad propositum nostrũ,
dicendo, ratio illius capituli casui nostro non accommodatur,
ergo nec eius dispositio, arg. l. a Titio de verb. obliga. Item ille
tex. loquitur in extraneo, qui si dotem tradere non fuisset coa-
ctus, mulier remanebat indotata, vt in eo dicitur, quod non ac
cidit ad terminos nostros. Item ille text. loquitur in extraneo,
cui remedium legis nostrę non competit, vt in sexta quæst. se-
cundæ par. infra patet, sed si ei, cui non competit, & qui scien-
ter cum inope contraxerat, adhuc cautionis vel sequestratio-
nis medio succurritur, quanto magis ipsi met mulieri id conce
ditur. auth. multo magis C. de epis. & cler. Bartoli sententiam
sequuti sunt Alexan. hic, cui placuit Bald. in auth. quod locum
C. de colla. Abb. in c. per vestras prællegato de dona. int. vir. &
vxor. cum multis alijs quos Iaso. refert. Ego autẽ sic distinguo
quod aut vir post contractum matrimoniũ, ad maiorem ino-
piam deduci persequebatur, & sic statum in deterius perduce-
bat, & tunc Bartol. opinio procedat sine vlla dubitatione, cui
conueniunt

cōueniunt omnia iura per se adducta, & etiam pro parte contraria, præsertim l. si creditores in fi. de priuil. credit. l. si ab arbitro qui satis. cog. l. si is a quo iuncta l. plane vt in pos. legat. cum simil. Aut vir statū non mutauit, & procedat contraria. quę ab omnibus approbatur. Et tunc non obstat ꝙ possit esse impedimento nuptijs, vt in secundo Bar. fundamento l. hoc modo de condi. & dem. l. adigere. §. si patronus de iur. patr. Quoniā hoc casu nullum probabile impedimentum reperitur, cum si vir statem non mutauerit dos erit satis tuta, & si eius status deterioretur, hæc actio conceditur. Nec obstat aliud quod Bar. dicebat, videlicet pro dotibus respondere melius esse. quia id verum est!, qñ si aliter respondeatur, dos iacturam patitur, Sed cum hic dotalis causæ non intersit, ꝙ vir qui in eodē statu perseuerat, dotis regimine priuetur. Iccirco, argumentū non militat. Minus obstat dictum. c. per vestras, quia imò probat istā partem. Nam in eo extorquetur cautio. Quoniam vir perseuerabat ad consumptionem suæ substantię, sed si nō perseuerasset tunc cautio non fuisset extorta a ꝯrio sensu illum tex. inducēdo, & hāc credo veram huius dubitationis determinationē.

Septima & nona quæstio primæ partis.

Eandem materiam complectuntur, hæ duæ quæstiones,
76 iccirco eas simul iunxi. Et quoniam † Socer nurus suæ dotem recipere potest l. cū dotem. §. transgrediamur. sup. eodem, qđ & extraneo cuicunq; fieri nō denegatur l. fi. C. de dot. cau. nō
77 num. Quæritur. † An dispositio legis nostrę, & similium, quæ de viro loquuntur, ad socerum, & extraneum pro dote obligatos, si inopes fuerint porrigatur. Quod prima fronte negandū
78 videbatur rationibus infrascriptis. Et primo quoniam † Exceptio in vno, in cæteribus regulam confirmat. cap. dominus 32. q. 7. l. 1. cum ibi not. de regu. iur. Sed legis nostrę dispositio est, ex regula exceptio. Quia dotes regulariter non nisi soluto matrimonio repetūtur l. cum notissimi. §. illud. C. de pręscrip. 30. vel 40. anno. l. in rebus. §. omni. C. de iur. dot. l. 2. supra eo. l. 2. de dot. prælega. cum his quæ supra sępe diximus. & ex dicta regula inopię viri casus tollitur, & excipitur. vt in dicta l. 2. notatur. Ergo in ceteris omnibus regulam confirmare videtur, cui consequens est. quod cum de socero, & extraneo, non meminerit, ad illos minime producatur.* Huic obiecto respondeo, quòd licet oratio, quæ huiusmodi exceptionem concludit, de viro tantum expresse loquatur. Ratio tamen illius, etiam ad socerum & extraneum accommodatur. Quoniam vt dos conseruetur lex hæc inuenta fuit, Et ita ne ab his dissipetur, sicut & a viro reipublicæ interest argum. l. solutum de solutio. & tunc iure proditum est omnem dispositionem tantum loqui, quantum eius ratio complectitur glo. in c. 1. versi. Italię de temp. ordinatio, quæ ab omnibus communiter approbatur. Ideo verum non est quòd exceptio nobis tradita, solius viri mentionem faciat. Secundo quoniam † casus omissus habetur pro omisso & iuris dispositioni relinquitur l. si vero. §. de viro infra eo. l. commodissime de lib. & posthu. Bartol. in l. Gallus. §. & quid si tantum eo. t. t. de liber. & posthu. Huiusmodi est casus soceri, & extranei. Igitur iuri communi committitur. Sed negatur quòd sit huiusmodi, quinimo vt prædixi, dispositioni, propter identitatem rationis, socer, & extraneus includuntur. Contrarium tamen glo. Bartol. & omnes doc. tam antiqui, quam moderni tenuerunt, quòd quinimo legis nostrę & similium, statutum de viro loquens, ad socerū, & extraneos quoslibet producatur & id fieri primo. quia est eadē in illis ratio quæ in viro. Quod patet, quoniam huiusmodi lex ea ratione constituta fuit, vt dos mulieri conseruetur, adeo quòd durante matrimonio, ex ea viro vxori, & eorum familię necessarijsq; subueniatur l. vbi adhuc. C. eo. l. Mutus. §. manente. de iur. dot. l. Caius infra eo cum simil. Et eo soluto. mulier alium virum inueniat. Arg. not. in l. 1. supra eod. & l. 2. cum seq. de priuil. cred. iuncta l. si cum dotem. §. fi. hoc etiam tit. nostro at ista ratio ita conuenit aduersus socerum, & extraneum, sicut & virum. Igitur & in eos legis dispositio laxatur l. fi. C. ad l. Falcid. Secundo quoniam valet argumentum de re ad tempus l. miles ita. §. & quia diximus de milit. testa. Sed in re datur actio contra socerum l. rei iudicatę. §. socero & l. diuortio. §. interdum supra eod. Item contra extraneum l. vbi adhuc. C. eo. ergo & in tempore. Tertio quia † causa dotis est pia. l. cum is. §. si in ea opinione de condi. indeb. clement. dispendiosam de iudi. † Et fauore piæ causæ, omnis dispositio recipit extensionem l. illud cum ibi no. C. de sacr. san. eccl. Quarto quia est limitatoria, vt prædixi. † Et in limitatorijs, licita est extensio ex identitate rationis. Ad quod semper Bartol. allegatur, teste Alexand. glo. in l. 1. C. de cond. indeb. c. cum dilecta. de con r. vtili, vel inut. & c. ad audientiam de cler. non res. & vtrobique Abb. notat. Quinto & pro nunc vltimo. Quoniam vna lex potest per alteram proculdubio extendi. c. constitutionem de regular. in 6. l. ob ęs. C. de præd. & alijs reb. minor. sine decre. iud. non alie. l. serui nomine de vsucap. & l. contractus. de reg. iur. ac l. vbi adhuc. C. de iur. dot. cum simil. Sed dispositio illius legis, & similium, de viro mentionem facientium, ad extraneos, & socerum legis statuto producitur dicta l. vbi l. rei iudicatę. §. socero & l. diuortio. §. interdum supra eod. ergo. & in illos laxabitur. Verum quia. §. de viro. l. si vero infra eod. prędictis valde aduersatur doctores summopere in eo vitando laborant. Quod & ego inferius lucidissime pertractaui. Quamobrem concludere Barto. videtur, & communiter scribentes, quòd vbi est eadem ratio, etiam in exorbitantibus a iure communi, extensio permittitur. Sed huic conclusioni obstare videtur text. in l. 2. C. de patri. qui fil. distrax. vbi concessio, quæ patri fit de filio eam ob causam distrahendo, etiam ex identitate, vel maioritate rationis, ad alias causas non extenditur. Cui. Dyn. primo respondit, quod aut lex simpliciter loquitur, aut cum dictione taxatiua: Quando enim simpliciter profertur, ex rationis identitate producitur. vt hic & simil. Quando vero cum taxatiua. lex disponit. tunc ad alias causas non extenditur. vt in dicta l. 2. C. de patri qui fil. distrax. in qua ea sola causa lex filios distrahi tolerat. Illud primo est contra Auth. quas actiones. C. de sacr. sanc. eccle. vbi lex sine dictione taxatiua disponit, & tamen de ecclesia ad ciuitatem non extenditur. Quā uis coarctatio temporis, facta circa res ecclesiæ præscribendas maiori cum ratione ad bona ciuitatis adaptari posset, quam ecclesiæ. vt communiter doc. eo in loco tradunt. Sed ad id Dyn. respondet nos loqui in exorbitantibus, limitatorijsve, in quibus vt supra docui extensio toleratur. authent. vero prędicta in correctorijs loquitur, quæ odiosa sunt, & ideo extensionem lex non tollerat, vt in ea notatur. Item illa prima responsio Dyn. est contra communem, & receptam opinionem in authent. non licet. C. de lib. præterit. vbi secundum Alexan. & alios, quamuis Iustinianus in. §. aliud quoque capitulum in
84 authent. vt cum de appel. cognos. † quatuordecim causas expressierit. quibus solis statuit, filios & alios descendentes exhęredari posse, tamen etiam ex causis in eo non expressis, si pari vel maiori ratione nitantur, filios exhęredari posse concludūt. Et nihilominus odiosa est dispositio, per quam exhæredatio conceditur, ar. l. cum quidam de libe. & posthu. Item contra l. ob ęs. C. de pręd. mi. l. his solis. C. de reuo. can. don. l. serui nomine de vsuc. & l. contractus de reg. iur. Sed respondet Dy. quod illa iura quæ pro contrarijs adduximus in legis extensione loquantur, quoniam vel ab eadem lege, lex extenditur de vno casu, ad alium vt dicta l. ob ęs cum simil. Sed nos loquimur in extensione hominis, quæ per interpretationem fit. Adhuc instat Barto. quòd hęc responsio non sufficiat, quia etiam ab homine lex taxatiue loquens ad casus similes perducitur l. illud cum ibi no. C. de sacr. san. eccles. Sed respondet, quòd aut sumus in fauorabilibus, & tunc etiam ab homine lex extenditur vt d. l. illud cum sim. aut in odiosis quæ restringi conuenit, & tunc non extēditur, vt dicta l. 2. C. de patr. qui fil. distrax. Et ideo pro materiæ extensione, ex dictis Barto. sex conclusiones eli-
85 cio. quarum prima est quod † lex correctoria simpliciter vel magis taxatiue prolata, ad pares causas non extenditur, licet sit par, vel maior ratio. d. d. authent. quas actiones l. sancimus. C. de testa. l. pręcipimus in fi. C. de appella. c. cum expediat de elect. in 6. & l. 2. de const. prin. cum infinitis simil. Secunda cō-
86 clusio est, quòd † lex declaratoria, vel alias limitatoria, rationis identitate propagatur. gl. ordinaria in dicta l. 1. C. de cond. ind. c. cum dilecta de confir. vti. vel inut. & c. ad audientiam de cle. non residen. vbi no. Abb. & postquam aliquantulum contradixit Alex. sequitur. Tertia conclusio est, quòd vna lex, licet taxatiue loquatur, nihil prohibet, quin ab alia lege propagetur l. ob ęs l. serui nomine. l. his solis & l. contractus. cum concordan. supra allegatis. & c. constitutionem de regular. in 6. Quarta conclusio, quòd lex, quamuis taxatiue loquatur, si fauorabilem cautam contineat, hominis interpretatione adiuuatur & extensionem recipit l. illud cum ibi no. C. de sacr. san. eccle. Bar. in l. quemadmodum. de agri. & cens. lib. 11. & hic concordantes notat Alexand. num. 18. Quinta conclusio est, quod odiosa dispositio quæ verbis taxatiuis concipitur ab homine nullatenus extenditur dicta l. 2. C. de patri. qui fil. distr. l. 2. C. de noxal. not. omnes in dicta l. cum quidam de lib. & posthu. Sexta.
87 & pro nunc vltima conclusio est. quod † Dotis causa est pia. dicta l. cum is. §. si in ea opinione. de cond. indeb. dicta clem. dispendiosam. de iud. Bar. infra in. 6. quęst. tertiæ partis & Alex. hic cumulat eo. nume. 18. Has omnes conclusiones ceteri interpretes sequuntur & probant vt per Alexand. & Iason. hic quis eos omnes & loca retulerunt, quibus doctrina Bartoli cōfirmatur. Sed infinitas propemodum limitationes adducit, quas ne totum opus vt quidam nostri faciunt, regulis, & limitationibus, alienisque laboribus replicamus, referre nec sequi intendo. Quamobrem pro vera huius materiæ intelligentia,
88 scire debemus quod † Extensio est duplex, altera legis, & altera hominis vt ex premissis facile percepimus, quod autem ad le-

ad legis extensionem attinet, ne diutius immoremur, breuiter
89 cōcludo, quod † Quæcumque dispositio quantumcūque odio
sa reperiatur, ab legislatore producitur. Et illius extensionem,
nunquam respuit quouis sermone concepta sit. c. constitutio-
nem. de regulari. lib. in 6. cum his quę supra in tertia Bar. conclu
sione retulimus. Ratio est quoniam cum possit legislator aliā
legem condere de eo, ad quod iam conditam producit multo
magis & veterem legem extendere. Est enim (inquit impera-
tor) consentaneum nobis qui censemus, vbi stipulatio suppo-
sita nō est, intelligi eam fuisse adhibitam, multo magis si inuti
lis est, validam eam effici. l. vni. in prin. C. de rei vx. act. c. cum li-
cet quod est plus de regu. iur. in 6. cum simil. Et ista conclusio
penitus illibata reperitur. Ad cuius terminos facit. l. non sine.
C. de bon. quæ lib. quę volt, iura loquentia in marito habere lo
cum in sponso. Et per quā vt Ias. inquit in dicta auth. quas actio
nes, Fulg. alioqui subtilissimus doctor, retenuit cōem opinio-
nem tueri eo loco exortam. quam si aduertes quod co
clusio illa communis de extensione hominis lex vero non si-
ne de legis extensione loquatur omnem antinomiam dilues
in hijs etiam terminis nostris procedit. l. his solis. C. de reuoc.
don. quę legem de muliere ad secunda vota transeunte loquē-
90 tem, ad eam quę impudice vixerit extendit. † Cuius quidem le
gis in ea parte, qua extenditur, triplex (vt obiter referam) est ra
tio, prima quoniam de legis extensione ea meminit. vt modo
conclusi. Secunda quoniam limitatoria est, quæ hoc ideo extē
ditur, vt supra in 2. Bar. conclusione firmaui. tertia quoniam li-
cet sit penalis, est tamen fauorabilis, quia publicum interesse
91 concernit, quod est, vt impudice feminæ puniantur. † Et quan-
do fauor publicus in aliqua dispositione concluditur, illa fauo-
rabilis iudicatur, recipitque propter eā etiam in penalibus ex-
tensionē vt est not. doctri. Bar. ab omnibus approbata in l. 2. §.
exercitū de his qui not. infam. & l. quēadmodum. C. de agric.
& cens. lib. 11. de qua doc. omnes faciūt capitale, in d. auth. quas
actiones. l. cum quidam, & hic cum concord. per Alex. & Iaso.
allegatis. Poterit qui aliquam iuris cognitionem habuerit hic
intelligere. § & cum lex iulia. l. vni. C. de rei vx. ac. Et sic gēter
intueri omnia, quæ ad propositum facient, vt a cunctis contra-
dictionibus eximatur. Quo vero ad hominis extensionem dica
mus quod aut casus expressus, cum omisso, ad quem extensio-
nem facere intimus, ratione non concordat. Aut eadē in vtro-
92 que, vel similis est ratio. Primo casu † in habentibus diuersas
rationes idem ius non reddet. Et sic vbi diuersa est, ratio est &
diuersa dispositio, arg. l. a Titio de ver. ob. & l. illud cum volg.
ad l. Aquil. propterea nec hominis extēsione admittit, vt quod
in expresso disponitur, in omisso quoque dispositum videatur.
c. quæ a iure de regu. iur. in 6. l. quod vero contra rationem legis cū vulg.
Secundo casu, quando tamen est eadem ratio, sic dicimus in
his quę a iure exorbitant, correctorijsve, aut limitatorijs quo
rum aliqua excedunt, & noua desiderant. Tunc aut dispositio
est odiosa quia materiem odiosam complectitur aut fauorabi
93 lis. Si odiosa tunc concludo quod † in odiosis hominis exten-
sio non recipitur. l. 2. C. de noxal. l. 2. C. de patribus qui fil. distrax.
Ratio est, quia odia restringi & fauores conueniat ampliari. c.
odia de regu. iur. in 6. l. cum quidam de lib. & post. l. Sancimus.
C. de test. l. præcipimus. C. de app. cum alijs doc. not. in lo
cis supra allegatis. Et ad istud faciunt illę limitationes quas
doctores, quando dicunt talis constitutio sit correctoria & pœ-
nalis tradunt. Si autem dispositio non odiosa sed fauorabi-
94 lis tunc concludo contra omnes quod † siue in exorbitantibus
siue in correctorijs siue limitatorijs dispositio facta sit, fauora-
bilem dispositionem ex rationis identitate vel paritate homi-
nis extensione propagari. Quod probo primo per illam gloss.
communiter approbatam in c. 2. ext. Ital. de temp. ordi. quæ
vult etiā in correctorijs quod lex catenus loquatur, & expresse
disponere dicatur, quatenus sua ratio producitur. Secundo
per illam & quod ibi not. C. de sacrosanc. eccl. vbi dispositio
correctoria hominis extensione adiuuatur, vt etiam supra in quar
ta Bart. conclusione limitauimus. Tertio per c. 1. §. per has quę
fuerit prouis. benefi. amitt. vbi illa constitutio quia est pœnalis
ad casus similes expressis extenditur, & licet eo loco fiat
extensio legis, non autem hominis, tamen ego id reduco, quo
niam dico eam dispositionē esse fauorabilem quæ ingratos &
sontes opprimit. l. bona fides de pos. Quarto per c. si ciuitas de
sen. ex. in 6. vbi interdictum contra ciuitatem concessum etiā
ad suburbia peruenerit. Et quamuis id fieri doc. tradant & ma
gis ille tex. propterea, quia alioqui interdictum eluderetur, ni-
hilominus publicum fauorem non excludit, qui est, quod illi
contemptores mandatorum puniantur. l. ita vulneratus ad. l.
Aquil. Quinto per doctrinā Bar. in d. l. 2. §. exercitū de his qui
no. infam. & l. quemadmodum de agr. & cens. lib. 11. vbi dicit
ꝙ pœnalis dispositio publico fauore propagatur. Et licet statu-
95 ta pœnalia regulariter soleant odiosa appellari, tamē † propter
fauorem publicum omne priuati odium postponitur Bartol.
in l. 2. supra eo. Sexto per illā doctrinam Guli. de Cun. & Alex.

in authen. non licet. C. de liber. præter. quam supra retuli, quæ
est ꝙ vltra quatuordecim illas causas de quibus in §. aliud quo-
que cap. in authen. vt cum de appel. cognoscitur, filij ex alijs pa
ri vel maiori ratione nitentibus exhæredati valeant, & id nullā
aliam ob causam, nisi vt filiorum ingratitudo & temeritas pro
pulsetur, quod publicum fauorem respicit. Septimo per l. his
solis. C. de reuocan. dona. quam superius induxi. Octauo per il-
lam limitationem quam doctores eliciunt ex doctrina Bald. &
Paul. Castr. post glossam in l. quamuis. C. de fideicommiss. vi-
delicet ꝙ quādo ratio est expressa in lege ꝙ extensio toleretur.
vel quando vnica tantum potest assignari. Quod nihil aliud est
dicere nisi ꝙ si constet esse eandem, vel parem rationem, fiat
extensio, alias non, vt etiam colligitur ex sublimitatione Salic.
in l. 2. C. de noxal. relata per Pau. in d. l. quamuis. & Alex. hic. 3.
limita. Nono & vltimo faciunt illę limitationes quas doct. tra
dunt fauore fidei, de quibus per Alex. & Iaso. in d. l. cum quidā
& auth. quas actiones cum cōcordan. Nunc omnibus alijs suo
96 ingenio omissis ad §. de viro qui dicit ꝙ † lex Iulia de fundo do
tali loquens de viro & hærede suo, qui manumiserint seruum
dotalem vt quicquid ad eos peruenerit iure patronatus mulie-
ri restituere, non habeat locum in socero. Respondebant pri-
mo Dyn. sup. relatus ꝙ in d. §. de viro, non sit eadem ratio in so
cero sicut in viro, hæc solutio non valet, quia nulla rationis di-
uersitas assignatur. & glo. in eodem loco eam confutauit, quia
dicit, quod maritus tenetur reddere quicquid ad eum perue-
nerit ex manumissione serui dotalis, actione mandati. l. ex mā-
dato meo. ff. mand. vbi quod ex man. meo ad te peruenit, mihi
eadem actione reddi debet, ista ratio militaret in socero, quia
si consensu nurus seruum manumitteret & ad eū aliquid per-
uenisset id reddere teneretur eadem mandati actione. Secun-
da fuit responsio Bar. videlicet quòd non sit eadem ratio sed la
borat eodem morbo quo prima, solum id pluris habet quòd
confutat illam glo. proxime allegatam, volentem in d. l. si vero
actione mandati, a viro quod accepisset ex manumissione ser-
ui dotalis extorqueri, quia vt dicta sua referendo dixi, actio mā
dati non datur, quando mandatarius ireditus non est locuple-
tior, sed mandatarius iste non est factus locupletior. l. natura-
lis. §. fi. de præscrip. verb. l. plane. §. fi. de lega. 1. ergo, vnde inquit
ex quo dicta lex de viro. de nulla specifica actione prouidit, da-
bitur mulieri condictio ex lege illa, si vero contra virum & hę
redem suum, non autem contra socerum, ista confutatio nihil
facit quia si condictio ex illa lege quæ datur contra virum non
datur contra socerum, ergo non extenditur. Tertia solutio est
eiusdem Bar. ꝙ lex nostra per alias leges extendatur. d. l. diuor
tio. § interdum cum simil. sup. eo. item ꝙ sit limitatoria & fa-
uorabilis vt supra cōcludendo retuli, sed ista solutio totū opus
destruit, quia fatetur ꝙ ab homine, & in correctorijs, extensio
non fiat quod est contra ea quæ supra probaui. & c. præterea. d.
l. si vero non est correctoria, neque odiosa, sed fauorabilis, vt. l.
ius dotis illæsum remaneat, quapropter idem dicendum esset.
Quarta solutio fuit quorundam quos refert Pau. de Cast. in d.
§. de viro, ꝙ scilicet ille tex. loquatur, quando vir habens patrē
manumisit seruū dotalem, & ille libertus patri mariti aliquid,
nō vt patrono reliquisset, quo casu socer quod accepit reddere
non cogitur, hanc & bene confutauit idem Paulus, videlicet ꝙ
nec ēt filius met vir, quando non vt patronus quicquam acci-
peret id reddere teneret. d. l. si vero. & tamen lex illa diuersum
ius statuit inter vnum & alium vt d. §. de viro. Quinta fuit solu-
tio Ias. qui assignabat rationē diuersitatis inter. §. de viro & hāc
legē nostram, & dicebat, ꝙ hic extēsio fit de viro ad socerum,
quia reipublicę interest, dotem conseruari, sed in illo casu nō,
quia non sic reipub. vtile est, illud quod iure patronatus perue-
nit conseruari sicut dotem, ista solutio duplici ratione nō pro-
cedit. primo quia falsa, nam cū ille seruus esset dotalis, id quod
capitur ex manumissione est pars dotis. l. dotalem seruum inf.
eo. & is ad quem spectat seu cuius totū cōseruari interest, eius
& partis, arg. l. quæ de tota de rei vend. & posito ꝙ esset ratio di
uersitatis inter illum casum & illum non tollitur contrarium,
quia in eo casu & socer & vir dicūtur, vt patroni quicquā acce-
pisse, & tn̄ inter eos ius diuersum statuitur, quamuis hucusque
nulla diuersitatis ratio assignetur. Sexta & pro nunc vltima ra-
tio diuersitatis assignatur per quosdā modernos, qui nesciunt
quid dicant, qui legis suo more superficiem tangentes, asserūt
ꝙ in vno honoratus in alio iure merito grauari potest argu. l.
eum qui de iur. iuran. sed maritus honoratur in eo quod potest
etiam inuita vxore seruum dotalem liberare. d. l. dotalem cum
vulg. ergo in alio grauatur, vt quicquid accepit ex manum ssio
ne reddere teneatur. d. l. si vero. Socer autem talem facultatē
non habet, ergo nec tali subijcitur grauamini. ego his respon-
deo ꝙ in casu. d. l. si vero socer & maritus nō fuerunt difform i-
ter honorati, qui secūdum communem intellectum ambo cū
cōsensu mulieris manumiserūt, ideo inter eos difforme grauā-
men nō debet statui, nec est cōsiderabile in illo casu ꝙ maritus
inuita muliere possit seruū manumittere, quia lex in nullo actu
considerat

considerat id quod consideratum nihil operatur. l. hæc stip. §.
diuus vt lega. no. caue. & cum mulier ibi consenserit, frustra de
potestate viro attributa loquimur. Ego aũt accommodo huic
textui duas solutiones quarũ vtraque probabilis est. Et vt cõ-
ter doct. dicunt confirmo nõ esse eandem rationem in socero
quæ in viro. in d. l. si viro. Et hoc probo. Nam dicitur in princi-
pio illius legis, quòd sciente, & non cõtradicente vxore seruus
dotalis fuerit manumissus per maritum gerentem negotia do
talia & voluntate mulieris, & φ quicquid ad eum peruenerit
reddere tenetur, conditione ex lege vt firmauit Bart. socer aũt
qui negotia pariter gerens manumisisset de cõsensu mulieris
non tenetur. Ratio diuersitatis est quia condictio ex lege, nun-
quam competit, neque directo, nec vtiliter, quoties alia quçuis
actio locum habet, vt notat Bar. in l. 1. de cõdic. ex lege, & doct.
in l. fi. C de edic. diui Adria. toll. Sed contra maritũ nulla actio
competebat, quoniam de dote non tenebatur, cum l. Iulia. sibi
vt seruum dotalem manumitteret concessisset. d. l. dotalẽ. nec
negotiorum gestorum quia rei dotalis dominus est. §. 1. insti.
quib. alie. licet vel non, ideo datur in eum condictio ex illa le-
ge. Socer autem cum non possit manumittere seruum, nisi tã-
quàm negotia gerens, & tanquã habens consensum & volun-
tatem mulieris, id quod accepit non reddit virtute illius legis,
sed negotiorũ gestorum iudicio. Sed quia ista solutio multas
patitur difficultates, quas oẽs soluere nos nimis prolixos redde
ret. Ideo soluo aliter. Secunda solutio est, φ nõ acceperit socer
vt manumissor serui, sed vt patronus, cui ius patronatus p me-
diam personam filij acquisitũ sit, quo casu, licet ei tanq̃ patro-
no aliquid libertus reliquerit, id nurui nõ redditur. Et hoc stã-
te, diuersitatis ratio est in promptu, quia vir capiebat vt manu-
missor de voluntate mulieris, & tanquàm in eo actu gerens
eius negocia. dicta l. si vero in pri. Sed socer accipiebat vt pa-
tronus legis virtute effectus. Ideo non est talis ratio, & nimi-
rum si diuersa nascitur dispositio. Inter hæredem autem & so-
cerum ista est differentia, quia hæres si erat suus, cui propterea
ius patronatus transmissum erat, aliquid accipiẽs is vicem de-
functi sustinens faciebat, quod non cadebat in socero, qui vt
pater non representat personam filij. Si erat extraneus hæres,
non poterat quicquàm vt patronus accipere, cum ius patrona
tus ad tales extraneos minime transmittatur. l. iura liberto-
rum, & l. filii hæreditate paterna se abstinentes. de iure patro.
cum simil. sed ille text. intelligendus est, quando ad virum ali-
quid peruenisset, quod tunc id omne, etiam suus hæres redde-
re compellitur, quia qua actione defunctus eadem & hæres
poterit conueniri, non autem aliter intelligendus est ille text.
quod autẽ tale ius patronatus per filium patri acquiratur, pro-
bat tex. in l. queritur de bo. liber. vbi si prohibitus est pater ha-
bere ius patronatus in liberto, sic & filius, ne per filium indire
cte patri queratur quod directe prohibitum est: Quod autem
l. si vero loquatur in his terminis constat, quoniã vt exprimat
omnes casus, per quos posset ex tali manumissione quicquam
peruenire, ponitur primo exemplũ & statutum vsque ad versi
culum si filium, de eo, qui manumisit, & sic ad quem directo
ex eo patronatus iure aliquid peruenerit, & in illo dicitur resti
tui debere, quod eo iure relinquitur vel dolo malo factum
sit ne relinquatur, deinde volens personas exprimere, quibus
mediante persona filii, patronatus ius quæritur, ponitur casus
in filio exhæredato, qui succedit in ius patronatus sui patris, &
dicit φ nec talis reddit id quod accipit iure patroni, nec hæres.
s. extraneus cum de alio sentire non possimus, quia nihil ad de
functũ nec ad se peruenit, postremo in §. de viro dicitur, quod
quia lex Iulia. de viro & hærede tantum disposuit, ad quos ali-
quid peruenerit, iuxta prædictam declarationem, ideo ad so-
cerum non porrigitur, cui mediante persona filii acquiritur
propter dictam diuersitatis rationem, cum non capiat vt ma-
numissor sed vt patronus, cui tale ius persona filij mediante
quæsitum est, sicut nec etiam filius exhæredatus cui ius patro
natus acquiritur. iuribus præallegatis. quod accipit reddit. Et
ad istud non obstat quod Paul. de Cast. contra quartam solu-
tionem adduxit, quoniam ille intellectus erat φ socer non ca-
peret, vt patronus, quo fit vt nulla esset dubitatio, cum idem
esset in proprio viro manumissore d. l. si vero vers. (plane si ex
maiore parte) sed ego loquor, in eisdem terminis iuris patro-
natus, vnde illa confutatio me non afficit, nec comprehendit.
& ista est vera solutio, verusq; & germanus intellectus illius l.
si vero, in quo omnes doc. Ad hæc vsque tempora errarunt.

Octaua quæstio primæ partis

97 In hac octaua quæstione supponitur, φ socer & maritus si-
mul pro dote se obligauerint. Et in talem casum quæsitum est,
an altero eorum facultatibus lapso, dotis repetitioni locus fiat
huius legis & similium beneficio. Qua in re doctores varias
sententias amplexi sunt. Septemq; opiniones, quod viderim so-
lquerũt. Quibus nos octauã addimus. prima fuit opinio glos-
satorum, qui distinguebant, quòd aut loquimur secundum te
pora huius legis, & tunc, per vnius inopiam dos non potest re
peti, cum requiratur facultates non sufficere. Aut loquimur se
cundum iura authenticorum, & tunc propterea quia obligati
cœperunt male vti substantia datur repetitio. Ista opinio ni-
hil valet. Cum præsupponat legem hãc esse correctam, quod
supra confutauimus, tum etiam quia secundum hæc tempora
quibus (vt inquit) requirebatur facultates non sufficere, pote-
rat alter qui ad inopiam non vergebat soluendo esse, quo casu
si erant correi, quia diuitiæ illius supplebant effectum alterius.
l. si plures. §. præterea si quæratur de fideiuss. neuter erat con-
ueniendus cum facultates sufficerent secundum hanc nostrã
legem, si vero erant dumtaxat in viriles obligati, & sic non cor
rei, ille solus fuisset conueniendus, qui facultatibus lapsus esset
non autem alij, ne ex facto vnius, alterum grauari contingeret
arg. l. si quis in suo. §. legis. C. de inoffi. test. Et demum ẽt iuxta
dispositionem iuris nouissimi, eodem modo erat distinguen-
dum. Quare ea merito opinio reijcitur. Secunda fuit opinio
Cy. in dicta l. vbi adhuc qui semper & omni iure, dotem in pro
posito posse repeti existimauit. hac sola ratione, quia nostra in
terest plures habere actiones l. 4. in fi. de lib. lega. & propterea
cum mulier videret se per inopiam alterius ex obligatis posse
vnam actionem amittere, poterat contra vtrumque dotem
suam repetere. Minus hæc opinio procedit, quia lex requirit
periculum dotis amittendæ imminere, non autem multiplici-
tate actionum nos non carere. iccirco pariter refutatur. Tertia
fuit opinio Bar. qui sic distinguebat, quòd aut socer & maritus
sunt viriliter obligati, aut tanq̃ duo rei. Primo casu clarum esse
inquit, ex facto inopis diuitem molestandum non esse per re-
gulã factũ cuique suum, de regu. iur. in 6. sed inops recte con-
ueniri poterit. cum respectu eius dies obligationis venerit, vt
hac l. nostra & simil. Secundo casu quando tanquam duo rei
se obligarunt, tunc certum esse existimat, legi nostræ locum fo
re, & vtrumque insolidum teneri. taliter quod locuples, ex fa-
cto inopis, conuenietur, prout mulieri placuerit. Quod multis
98 medijs probare conatur. Primo quoniam † In duobus pluri-
busve reis eiusdem obligationis, vnius facto alterius ius cor-
rumpitur l. ex duobus la. 2. & etiam penul. de duo. reis. Secun-
do quia siue socij sint siue non, duo rei per interpellationem
vni factam, alterius quoque præscriptio impeditur l. fin. C. de
99 duo. re. † Tertio quanuis duo plures rei, qui non sint socii, vel
etiam secundum aliquos si sint socij. habeant beneficium di-
uisionis iure authenticorum vt in auth. de duo. reis col. 7. ta-
men per paupertatem vnius alteri tale beneficium aufertur.
100 auth. hoc ita. C. eo. Quarto quia † ad faciendum diem obliga-
tionis venisse mors & inopia æquiparantur, vt Ias. tradit hic in
4. not. sed per mortem obligatio in locu s fit. l. 2. supra eod. ergo
101 & per inopiam. Quinto & pro nunc vltimo † Quando plures
in vna obligatione in solidum constringuntur, veluti ex stipula
tione rei indiuiduę, vnius facto aduersus omnes stipulatio cõ-
mittitur l. 2. §. item si in facto cum dua. seq. de verb. obl. Ergo
hic idem dicendum est, cum inter tales obligatos sit quędam
similitudo, vt in. §. Cato l. 4. de verbo. obli. Bar. annotauit. Hęc
opinio præsupponit legis nostræ correctionem, & non facit
propterea differentiam an alter ex correis insolidum obliga-
tus sit soluendo, an non, ideo non est tenenda per ea quæ con-
102 tra primam opinionem tradidi, dum dixi † in pluribus vt reis
obligatis vires vnius alteri aggregãdas per dictum. §. præterea
si quæratur l. si plures de fideiul. Et posito quod esset correcta
lex nostra, seruarique deberet d. §. illud in auth. de æqual. dot.
Nec sine mea distinctione prædicta, scilicet an alter soluendo
sit propterea res terminari debet, vt inferius ostendam. Quar
ta fuit opinio Bal. & Ang. quos Alex. refert hic. 1. col. & quam
vt æquiorem, Comensis recipiebat, qui in omnem euentum,
cum solum statuebant conueniendum qui ad inopiam dedu-
103 ctus esset, non autem alterum, quia † non debet alteri per alte
rum iniqua cõditio inferri l. si dictum. §. si compromissero de
euic. l. non debet alteri de reg. iur. & l. mora. §. fin. de vsur. Ad
id quod Barto. dicebat, vnius inopiam, quòd dies obligationis
104 venerit operari. Respondent, non esse inconueniens † ex post
facto imparitatem duorum reorum tolerari. arg. l. eandem. §.
sed si quis de duo reis. Et sic quòd dies obligationis venerit in
personam inopis, licet non in personam eius qui locuples sit.
Illa opinio, male ęquitatem metitur. Quod putet æquum esse
illum solum conueniri posse, qui inops sit. Et propterea mu-
lierem, quæ sibi prouidit, constitui faciẽdo ab initio duos reos,
vt non cogeretur in diuersas partes litigare, nunc sub tali spe-
cie æquitatis, facere de vno cerasô duos bolos. Quod non esset
ęquum nec iustum, non obstat l. non debet alteri cum simil.
sup. allegatis. Quoniam sunt intelligendę, qñ abfuit omnino fa
ctum illius, qui alterius facto grauandus est, & qui ad alterius
factum minime tenebatur. sed hic supponimus, ambos ab ini
tio, velut duos reos se insolidum obligasse, quorũ reorũ natu-
ra est vt vnius facto, alterius ius lędatur. iuribus per Barto. allo-

gatis cũ vulga. Ideo nimirũ si inopia vnius alteret ius alterius.
Ias. hic istam Bal. sententiã cõem esse testatur. Quinta fuit opi-
nio Pet. de Bellaper. & Iacobi de Arena vltramõtanorũ, quos
Ias. refert & sequitur hic, nu. 42. & seq. post Lud. Ro. & Areti.
qui in puncto iuris, eam veram credidit. Tenẽtum, aduersus
105 neutrum in quæstione proposita, actionem dari. † primo quo
niã duo pluresve rei dicuntur ad inuicem fideiubere l. vir vxo-
ri §. fina & ibi communis opinio ad Vellei. Ergo facultates lo
cupletis, inopi aggregande sunt, vt soluẽdo dicatur l. si plures.
§. præterea si quæratur de fideiussoribus. Igitur locuples tam
respectu sui, quã alterius correi diem obligationis venisse pro-
hibebit. Et licet vt dicebat Barto. ex facto vnius correi ius alte-
rius corrumpatur, tamen ad propositum, talis læsio nihil ope-
rabitur quoniam tex. in §. i [illegible] super quo Barto. se fundat, qui
vult quod mox mulier possit agere, cum male vti cepit vir
sua substantia, loquitur quando vnus tantum est obligatus,
qui cum male incipit, præsumitur perseueraturus de malo in
peius. Sed hic sunt duo obligati, quorum si vnus male gerit
sua negocia, non propterea & alter, in personam alterius, ab-
usus præsumendus est argum. l. inter stipulantem §. sacram de
106 verbo. obligat. Secundo facit quia videmus † in teribus rece-
ptis, diuitias vnius, pro alterius paupertate supplere l. si quis ex
argentariis §. cogentur cum ibi no. de æden. hic igitur inter has
personas magis dicendum est. Ista opinio est parumper defe-
ctiua, quia non distinguit, an qui extant obligati, viriliter an in
solidum teneãtur. Quoniam si sint viriliter obligati, iniquum
esset inopem conueniri nõ posse, cum eo casu mulier vir[illegible]
illius obligationem si non conueniatur, amitteret. Item posi-
to quod essent insolidum & more reorum obligati, non fieret
differentiam quis nam horum inops fiat, adeo vt si forte socer
seorsum a filio habitaret, & non esset tantum diues, [illegible]
dum filium & coniugem teneretur, quamuis pro dote adhuc
soluendo esset, nurus cogeretur victum mendicare. vel in [illegible]
dotis fructus postulare, & excluderetur illa æq[illegible] regula
107 quæ est quod † ibi dos sit vbi onera matrimonii esse [illegible]
si is qui de iur. dot. sed onera matrimonij debent esse [illegible]
virum argum. l. quod in vxorem C. de nego. ge[illegible] & d[illegible].
Sexta fuit opinio Paul. Castr. qui dicebat quod [illegible] opi[illegible] eius
in personam contigit, qui onera matrimonij [illegible] & [illegible] &
contra eum tantum detur actio, aut in personam [illegible]
soceri & tunc aduersus acuttum, & est ratio secundum eum,
quoniam actio huiusmodi inuenta est, vt dos conseruetur &
mulier ex ea alatur cum [illegible] I[illegible] ideo
si vir est soluendo, quamuis [illegible] tantũ
& in viro dos conseruetur & ab eo [illegible] alatur, cum sua proge
nie, quapropter cessat legis [illegible] de appel
la[illegible] §. quamuis de [illegible] patr. Sed si vir [illegible],
[illegible] socer locuples [illegible] repet[illegible] [illegible] tionem. Ale
[illegible] quantum [illegible] P[illegible] ne-
gat actionem dari per §. illud [illegible] dot. sed [illegible] oppositio
nihil [illegible] §. illud [illegible] in vno
obligato [illegible] ratio, vt [illegible]
in quinta opinione [illegible] tamen alia ratione Paul. repre-
hen[illegible] vult [illegible] inops, do[illegible] alat repete. cũ ne-
mo sit qui onera matrimonij sustineat, quam quod socer, v[illegible] rũ
& vxorem, ficque filium & nurum alere non teneretur, quos
tamen alere cogitur l. si quis a liberis § [illegible] de libagno
108 scen. † nihil enim (inquit) Anaximenes, potest esse [illegible],
quam generationis, & disciplinę auctores, [illegible]
demereri sed ab ista reprehensione [illegible] tueor, quando non
esset ita diues, vt tales expensas ferre posset [illegible] do-
tis esset idoneus. Et per ea quæ dixi contra opinionem vltra-
montanorum sed ego alia ratione illum reprehendo quia nõ
declarat, an sint obligati tanquam rei an viriliter & propterea
sua opinio in eo parum [illegible] laborat, cum vltramonta-
norum sententia. Septima est opinio Al[illegible], quod
aut socer & vir, erant obligati vt socii, aut [illegible] vt rei socii, se-
quitur opinionem Bart. Sin autem sententia [illegible] commu-
nem. Ad adducta per Bart. ex omnium dictis respondetur pri-
mo dum allegabat l. fin. C. de duo. re. dicitur quod in ea tracta-
bant [illegible] rei de iure acquirendo quod facilius auertitur, quam
vt quæsitũ auferatur, de quo est presens quæstio arg. c. ad apo-
stolicam de regul. & l. patre furioso de his qui sunt sui vel alie.
iur. [illegible] autem dicebat Bart. paupertate, diuisionis beneficiũ
109 amitti † respõdent quod beneficium diuisionis est de iure sin
[illegible] quam coe facilius tollitur l. eius militis §. militia
missus de mil. test. hic autem de communi iure nos loquimur.
Ad illud quod inopia faciat dienti [illegible], respondit Bal. vt su-
pra cum quarta opinione retuli, & aliter Ias. respondet sed sua
responsio nihil valet, adeo melior est solutio Bal. ad vltimũ fun
damentum Bart. de stipulatione, respõdet, quod in tali obliga-
tione facti id contingit, videlicet quod vnius facto ceteri teneã
tur, quia sit impossibile aliter fieri, & non est bonum simile vt
110 late per Iaso. hic † ego autem sum in octaua opinione, & qui
sic distinguo quod aut socer & vir sunt viriliter obligati, aut tan-
quam duo rei, nam primo casu, ille solus ex eis cõuenitur, qui
ad inopiam deductus est, &c. huic credo omnes consentire. Se
cundo casu, quando vt correi se obligauerũt, siue vt socij. siue
non id fecerint, aut simul habitabant, aut non, nam si simul ha
bitabant, aut ille qui non est deductus ad inopiam poterat sup
plere tam pro dote, quam pro oneribus matrimonij, aut non,
si poterat supplere, aduersus neutrũ datur actio, prout in quin
ta & sexta opinionibus. Sin autem ei oneri impar erat, vterque
compellitur vt Bar. credidit, cuius in hoc fundamenta sunt va
lida. Quod si seorsum habitarent, tũc aut maritus ad inopiam
deductus est, & aduersus eum datur actio, iuxta quartam opi-
nionem communiter approbatam, & si forte tantum non ha
beat quantum dos satisfaciat, socer ad reliquum cogitur. Aut
socer inops est, & tunc aut maritus solus potuit supplere doti,
& onerib. matrimonij, & non est locus repetitioni, vt in quin-
ta & sexta opinionibus, aut supplere non potuit, & tunc vterq;
cogitur, vt Bar. sensit, & ideo feci differentiam inter simul ha-
bitantes & non, propter ea quæ dicebam contra quintam opi-
nionem, & quia qñ cohabitant socer & vir licet vir sit inops, si
tamen socer sit locuples, vxor non cogitur mendicare victum
& dos est etiã in tuto, quo casu vt dixi procedit quinta opinio.
Admonendi tamen sumus, quoniam contendimus, an socer,
& vir, eiusdem sunt obligationis vt rei debendi tenerentur, nũ
111 forte id eis non liceret, & propterea vidẽdum est, † an possint
duo pluresve rei eiusdem dotis constitui. Et receptior est opi-
nio quod sic, quam tenuit Bart. in l. fin. C. de dot. cau. non nu.
post Spec. in tit. de dot. post diuor. rest. § pen. versi. illud quoq;
Ias. hic nu. 52. & seq. Paul. Castr. in quodam suo consil. relato
per Alexan. d. in §. 1. huius legis nu. 8. & ibi cumulãtur concor-
dantes, & tota in d. l. fin. fundatur, in his verbis, (liceat non nu-
meratæ pecuniæ exceptionem opponere) non solum marito
sed etiam hæredibus mariti, socero etiam si cum filio suo do-
tem suscepisse dotalibus instrumentis conscriptum sit. Omni
que personæ quam dotem suscepisse vna cum marito conscri
bitur. Per hæc igitur verba, omni que personæ, docto. commu-
niter crediderunt, eiusdem dotis duos pluresve reos posse cõ-
stitui. Ad istum tex. tenentes contrariam partem respondent,
quod loquitur inter necessarias personas, inter quas perfidiæ
causa non producitur, sed talis responsio non procedit, quia
diuinat, quod ista verba, omniq. aliæ personæ, de coniunctis tan
tum disponant quod esset nimis [illegible] tex. restringere, ideo &
aliter respondent, quod videlicet ibi de reis debendi verbũ nul
lum afferatur, sed tantum quod dotem recipere potest quæli-
bet persona cum marito, & de recepto se obligare cum illo,
quod in dubio pro sua [illegible] credi[illegible] est, l. reos §. cum in ta
bulis de duo re. cum simil. & istam partem negatiuã Bart. tue-
tur, in §. 1. huius legis. Ioan. Andr. in add. ad Spec. in d. versi. illud
quoque & multi quos Alex. refert & sequitur d. §. 1. num. 8. in-
112 quiunt enim, † quod vna via prohibetur, alia id admitti nõ de-
bet l. quæritur de bon. liber. c. cum quid de reg. iur. in 6. Sed fi-
deiussores dotium dari vna via prohibentur l. 1. & 2. C. ne fid.
dot. den. ergo alia via admitti non debent reigitur debendi ad
inuicem sunt fideiussores, quia [illegible] imperator si quis alter-
na fideiussione, obligatos faciat aliquos, in §. 1. in auth. de duo.
reis colum. [illegible] est communis opinio in l. vir vxori §. fi. ad Vel
lei. ergo admittendi nõ sunt d. l. 1. & 2. Sed Paul. de Cast. hic in
fine, Barto. [illegible] contrarietate, & communem opinionem cũ
sua contraria conciliari posse existimauit, & ideo ait quod in-
ter affines & necessarios communis procedat opinio, quoniã
ratio quæ est quare fideiussores dotis dari non possint, est cau-
sa perfidia inter coniuges vitandæ, quæ posset nasci si mulier
[illegible] extraneo etiam viro præstaret. Sed talis ratio cessat
inter personas necessitudinis vinculo coniunctas, ergo & pro-
hibitio. inter extraneos autem ratio illa militat igitur & prohi
bitio, & ita receptum est, eodem Paulo teste. Idemque sen
sisse videtur Barto. in fine huius octauę quæstionis. Quod si ve
rum esset sequeretur quod l. [illegible] C. ne fide. dot. dent. non lo-
queretur inter affines, sed extraneos tantum, quod esset cõtra
illam communem intelligentiam, quæ illi datur. & generalita
tem suam. Item si vera esset ista communis, quod rei debendi
eiusdem dotis constitui possent, [illegible] illum titulum eludendi
præberetur. Quam obrem cum nullo iure probetur, ego cõtra
riam sententiam amplector. socero excepto quem cum viro
reum constitui posse crediderim, & est ratio qñ non simpliciter
vt Paul. cre[illegible] omnibus necessarijs perfidię causa excluditur
sed inter socerum tantum, quod declaro, nam quia maritus &
vxor non possint ad inuicem [illegible] in quantum facere possunt
conueniri & maritum supra eo. si fideiussores inter eos accipie-
bantur, quia tale beneficium ne vltra posse conueniantur, per
sonæ coheret l. quia tale supra eo. ideo fideiussores eo benefi-
cio carebãt & insolidũ cogebantur, arg. l. Marcellus de fideiuss.
deinde, quod solueret mãdati actione a principali obligato, pro quo
intercesserãt, iure consequebantur §. si quid aũt fideius. instit.
de fideiuss.

de fideiuss. quod propterea in coniugio perfidiam producebat, sed in socero cum nec ipse plusquam facere possit conuenitur. l. rei iudicatę. §. socero quoque sup. eo. & quatenus possit totā dotem soluere vt fideiussor filii, nec id a filio vltra quā filius facere possit consequitur. iux. not. in l. sunt qui de re iud. & l. in condēnatione de reg. iur. adeirco nulla nasci potest perfidia, & per consequens cessat ratio tit. ne fid. dot. dent. cui tā magna vulnera non inferuntur quæ non cessat in extraneis tali beneficio non gaudentibus.

Decima quæstio primæ partis.

113 An maritus inops, dotis actione conuentus, vxorem media fideiussione, ab actione repellat. Cyn. in l. vbi adhuc. C. de iur. dot & Barto. hic negatiue responderunt. Quia fideiussores dotium tam conseruandarum quam restituendarum dari prohibiti sunt l. 1. & 2. C. ne fid. dot. dent. Bar. Paul. Alex. & omnes in hac eadem lege. §. quoties. Contrarium tenuit communis opinio. teste Iaso. hic num. 189. & Alexand. in hac eadem lege, & etiam in dicto §. quoties, vbi etiam Bart. contra id quod hic determinat amplexus est. Quæ communis opinio nullum aliud habet medium quo probetur nisi per c. per vestras de dona. int. vir. & vxo. vbi maritus inops dotem media cautione cō sequitur. Si illam consequitur, multo magis retinet. Arg. l. initius. §. cui damus de reg. iur. & cap. qui ad agendum eo. tit. in 6. Vnde limitant per dictum. c. per vestras titulum ne fide. dot. dentur, ꝙ non procedat quando vir esset inops. Ita etiam Cano. eo in loco dictum titulum non procedere existimarunt viro existente inope. & licet non dicant hac tamen puto eos ratione moueri, quoniam magis vi afficitur, si dotem reddere compellatur, quam si fideiussores pręstet. Arg. l. plus cautionis de reg. iur. cum simil. Ego tamen sequor Cynum & Bart. contra omnes doctores, & omissis nugis quas pro responsione ad dictum c. doctores varijs in locis afferebant, a sufficienti partium enumeratione ostendo, ꝙ illud capitulum ad propositū allegari non meruit, & ꝙ in hac quæstione, & etiam in dicta limitatione ad. §. quoties, & titulum prędictum, omnes doctores hallucinati sunt. Nam aut illum tex. doctores loqui inter virum & vxorem intelligunt, (quod falsum est) aut inter virum & extraneum, prout vere loquitur. & communiter interpretatur ab omnibus, in eo & vndiq; quod & Ias. hic sensit (licet ad aliud) nume. 189. Primo casu si loqueretur ille text. inter coniuges, quando dicit (sub ea quam vir poterit præstare cautione, dotem sibi solui) non iuratoria, vt quidam volebant, nec datis fideiussoribus, vt communiter credunt interpretes, sed sub ea cautione quam vir de iure potest pro dote restituenda præstare, & sic ea verba quam poterit, essent non ad factū sed ad ius referenda, & tunc nec iuratoria cautione quæ nihil operaretur, nec fideiussoribus datis, quo in coniugio perfidiam induceretur. sed datis pignoribus cauendum est, quę pignorū cautio a tit. prædicto præstari non prohibetur. vt ait Alexand. in dicto. §. quoties num. 10. circa medium. Sicq; necessario essent verba interpretanda, ne alijs statutis refragetur, sed in hoc non multum insisto, quia ille tex. inter coniuges non loquitur vt ex eo liquido patet. Quapropter secundo casu & secūdum verum eius intellectum, quando loquitur in extraneo dotante nō meruit vt dixi allegari in oppositum dicti tituli, qui prohibet inter cōiuges fideiussores dotium dari, ne muliere plus alteri quam viro credente, & econtra viro, alteri quam mulieri, perfidię causa inter eos nascatur inter quos tantum ille statuit, non autem inter extraneum & virum, inter quos lex perfidiam nasci non veretur. Igitur de extraneo. c. per vestras loquitur, cui fideiussores dotium, & restituendarum & conseruandarum dari possunt, quæstio vero nostra est, an vir vxori cautionem offerre possit, quod fieri lex vetuit, vnde male limitatur ille tit. C. ne fid. dot. per c. per vestras, argu. l. nam quod liquide in fi. de pęn. lega. Non obstat ratio quam attuli, scilicet ꝙ plus grauetur vir si dotem reddat, quam si satisdet, quoniā id forte procederet in omnimoda abdicatione totius rei dotalis, sed in hac restitutione in qua adhuc dos deseruit oneribus matrimonij dicta l. vbi adhuc. C. de iur. dot. Secus est, vel & melius quando mulier dotem pęnes se accipit, nulla est perfidię causa, prout quando accipit etiam pignora vt supra dixi, argu. l. præses. C. de seruit. & aqua, sed quando satisdationem recipit militat ratio perfidię, quo fit vt minus sit rem reddere quam satisdare ratione causæ & ratione euitandi inconuenientis.

Prima quæstio secundę partis

114. Aduersus quos dotis actio exerceatur tractauimus. † Nūc quibus illa concedatur videndum. Et quia mulieri eam competere non ambigitur. Iccirco, an patris consensus sit necessarius postulatur. Quod prima facie quispiam dixerit. Quandoqui-
115 dem † patriæ potestati subditus sine paterno consensu agere non valeat l. cum non solum. §. necessitate. C. de bon. quæ lib.
116 l. si quis mihi bona fide. §. iussum de acq. hære. † fil a vero quā uis nupta sit patris sub potestate retinetur l. quoties infra eod. l. vni. §. videamus. C. de rei vx. actio. l. & hæredi. §. filiafamilias de pact. Sed qui subtilius intueretur totum contrarium respō deret. Cum dos sit pia causa l. cum is §. si in ea opinione de cō
117 di. inde. & clem. dispendiosam de iudi. & † in pia causa patris cō sensus non exigitur c. fi. de iudi. in 6. tum quia vbicumque patris vsusfructus non quæritur, nec eius consensus est necessarius teste Barto. post glo. in dicto. §. necessitate. & Specu. in titulo de actore. §. primo num. 29. Sed hic vsusfructus patri non quęritur, ex quo dos debet oneribus matrimonij subministrare dicta l. vbi adhuc in fi. ergo nec eius consensus est necessarius. Barto. autem hoc modo causam terminat, ꝙ aut dos est aduētitia aut profectitia, primo casu procedit secunda opinio ꝙ patris consensus minime requiratur. Secundo, si dos est profectitia, aut est magna, aut parua, si dos profectitia magna sit, pateret dicta opinio procedit. sin autem parua locum habet contraria. Et hæc Bar. opinio ad literam probatur in auth. quod locum. C. de colla. communique scribentium calculo recipitur vt per Alexan. in d. auth. quod locum num. 6. qui concordantes refert. Quos & ego sequor ne nodum in syrpo quęram.

Secunda quæstione secundę partis.

Quoniam statuta fuit differentia, inter magnam & paruā
118 dotē in priori dubitatione hic † quę magna & quæ parua dos existat quæritur. Sed id facile quisque ex his quæ in secunda quæstione primæ partis, intelliget, si conditiones personarum intueatur, iuncto iudicis arbitrio. arg. l. tā dementis. C. de epis. aud. l. 1. de iure delib. l. quęro & l. siue generalis de iur. dot. & l. & si susceperit. §. fi. de iud. cum his quæ no. in auth. nisi breues C. de sent. ex breui. recitan. qui cognoscendi modus valde doctoribus commendatur. vt eo loco retuli.

Tertia quæstio secundæ partis.

Rursus quia paruę dotis recuperandę actionem sine pater-
119 no consensu minime exercēdam censuimus. Propterea † An si patrem abesse contigerit soli filiæ actio accōmodetur. Bart. quærit. Et accommodari communiter receptum est. vt Ias. hic testatur nu. 189. post Barto. & alios idq; ego ad literam probo per text. in l. filius familias. §. nam ad dotis & l. non solum. §. si de dote cum seq. de procu. Sed puto (inquit tex.) in d. l. filiusfamilias, si pater absens sit vel suspectę vitę (quo casu solet filiæ competere de dote actio) posse eam procuratorem dare, Itē vt inquit Bar. exemplo filiifamilias, cui studiorum causa viaticulum concessum esset si mutuo dederit, recuperare sine paterno consensu permittitur l. si longius. §. 1. de iud. l. cum filius familias si cert. peta. cum simil. Præsertim nedum expectare patris aduentum cogeretur, filia dotem perderet & ęgestatē patri eam contingeret. Verum tamen est ꝙ filia cauere tenetur rem ratam patrem habiturum. dicto. §. si de dote & l. 2. supra eo. Communis conclusio vera est.

Quarta quæstio secundę partis.

120 Sed † si filia ob viri inopiam dotem repetere neglexerit aut recusauerit, an ea actio soli patri inuita filia concedatur. Et communis conclusio est, ꝙ actio patri concedatur, si filia ei consenserit, vel non contradixerit, seu contradicendi causam iustam non habuerit Quam glo. Bart. & communiter doctor. tenuerunt, vt refert Alexand. hic num. 4. & Iaso. nume. 54. Mouetur ratione, quoniam ad patrem pertinet periculū dotis quia si amittatur, filiam rursus dotare compellitur. auth. sed quamuis. C. de rei vxor. actio, igitur facultas talis periculi euitandi ei deneganda non est. Secundo mouentur, quoniam actio quæ de dote profectitia oritur, est vnica tantum competens communiter patris & filiæ l. non solum. §. si de dote de procura. l. 2. §. primo supra eo. sed talis actio filiæ conceditur vt superius diximus. ergo & patri. Tertio probat istam conclusionem tex. in l. si cum dotem. §. eo autem tempore supra eo. In his verbis. Sed si latiter filia ne tali patri cōsentire cogatur, puto dari quidem patri actionem, quid enim si filia verecunde per absentiā patri ꝯdicat, cur non dicamus patri non esse dandā actionem? Quod si is pater sit, cui omnimodo consentire filiam deceat, hoc est vitæ probatæ filia leuis mulier, vel admodū iuuenis, vel nimia circa maritū non merentem, dicendū est potius patri pretorē acquiescere oportere dareque ei actionē. Admonendi tñ sumus ꝙ quamuis pater solus hoc casu agat, dotem ad se nihilominus nō trahit, sed illa debet oneribus matrimonij deseruire, dicta l. vbi adhuc, Secundo Bartol. nos monet, ꝙ olim, quando pater agebat filia consentiente auferri poterant

filiæ consolidationis iura, arg. l. si marito §. si voluntate & l. in
insulam infra eo. quod secus hodierno iure, quia tale ius filiæ
conseruetur, nam illud confert §. illud in auth. de æquali. dot.
quod locū C. de collatio. Ista admonitio nihil valet quia post-
quam vir dotem consignauit nulla in eum amplius est actio. §.
1. instit. quibus mo. sol. oblig. Ex prædicta conclusione hæc eli-
121 ciuntur axiomata. primum † ob generi inopiam, & agendi ad
dotem filiæ negligentiam, solus socer agere non prohibetur,
argum. d. §. eo autem tempore & superius notatorum. Secun-
122 dum † si ob viri inopiam, dos perdatur, filiam rursus dotare cō
pellitur, dicta auth. sed quamuis. C. de rei vxor. actio. Ista con-
123 clusio non procedit quia est bene verum quòd † paternum of-
ficium est dotare filiam l. fin. C. de dot. promiss. & quod si dos
amittitur filiam iterato dotare tenemur dicta auth. sed quam-
uis. Sed hoc ita nisi dotis amissio possit culpe filiæ imputari,
124 quia † quando ob filiæ culpam dos amittitur eam iterare non
cogimur. Barto. Paul. & Alexand. in l. si cum dotem § 1. supra
eo. At hic si filia noluit agere, & dos perdita sit, id ei est impu-
tādum d. §. illud in auth. de equal. dot. & auth. quod locum C.
de col. ergo iterato dotari non debet. Quemadmodum nec pa
ter semel assignans legitimam filio si eam perdet, iterato assi-
gnare tenetur. Paul. Castr. in d. §. 1. ad hoc etiam dom. Ias. ani-
125 maduertit. Tertium est † quod actio dotis, vna tantum est nu-
mero, patri & filię communis l. 2. supra eo. l. non solum §. si de
126 dote cum seq. de procura. Quartum † ob generi inopiam, sine
consensu filiæ dotem repetere non valemus. argu. d. §. eo tem-
pore l. si cum dotem supra eo. l. filiusfamilias §. sed et filiafami
lias de procur. cum simil. Huic axiomati Paul. Castr. valide ad-
127 uersatur, & inquit, † ad propriam vtilitatem expressus dissen-
sus pro consensu habetur, argum. l. Titio centum §. Titio ge-
nero. de condit. & demon. in his verbis, (constante autem ma-
trimonio, etiam prohibente muliere Titio recte soluetur) hoc
enim & mulieris interest, vt incipiat esse dotata. Sed hic de pro
pria mulieris vtilitate tractatur, quādo dos repetitur ne pereat
& ob culpam suam remaneat indotata, ergo eius contradictio
128 seu dissensus nihil operabitur. Cæterum † paria sunt non con-
tradicere, & contradicendi causam non habere l. dotem infra
eo. Sed quamuis pater esset improbissimus quamuis, cum ad
se vt prædiximus dotem non trahat, sed oneribus matrimonij
deseruire remittat, d. l. vbi, nulla vnquam contradicendi occa-
sio extabit. Igitur inepte cōsensum postulamus, aut dissensum
excludimus, ad istud respondet Alexand. quòd ex forma libel-
li posset aliquando cōtradicendi causa nasci, veluti, si pater pe-
teret dotem sibi libere relaxari, vt non seruiret matrimonio
quo casu legitima contradicendi occasio filiæ pertineret, & in
his axioma nostrum posset saluari secundum eum, nec esset
verū quod nunquam possit vlla causa cōtradicendi nasci. Sed
ista solutio nihil valet, quia tali casu nec etiam filia consentien
129 te vir dotem soluere cogeretur, dicta l. vbi. Quinta † dos ob ge
neri inopiam repetita ad socerum peruenire non debet. Sed
ita committi vt matrimonij oneribus subiaceat d. l. vbi adhuc.
130 C. de iur. do. & hic communiter doct. Sextum † repetitione do
tis a patre constante matrimonio facta, consolidationis actio-
nis ius, filiæ non tollitur l. vni. §. videamus C. de rei vxo. actio. l.
quod locum C. de coll. & §. illud in auth. de æqual. dot. Sed vt
supra dixi hoc axioma procedere non arbitror, quandoquidē
dote soluta nulla amplius actio remanet, quæ consolidetur. Be
ne fateor quod effectus illius repetitionis, ad solam filiam mor
tuo patre remaneat d. auth. quod locum, idest quod eius ipsa
131 sola domina patre mortuo permaneat. Septimum † dotis exa-
ctio, soluto matrimonio a patre legitime facta consolidationis
iura tollit. l. si marito §. si voluntate & l. in insulam infra eo.

Quinta quæstio secundæ partis.

132 † Si mulier in vnum casum, puta mortis, sibi dotem reddi
stipulata sit, an huic casui, aut cæteris similibus, renuntiasse vi-
deatur. Iacobus de Arena credidit quod sic. argu. l. si cum do-
tem supra eo. vbi dicit, si cum dotem pater, vel extraneus, pro
muliere daret, & in vnum casum pepigit, vel diuortium, vel in
mortem, dicendum est, in eum casum, in quem non pepigit,
133 esse mulieri actionem. Secundo quia † hominis prouisio legis
prouisionem excludit l. fi. C. de pact. conuent. sed hic mulier si-
bi prouidit, ergo legis prouisionem excludit. cōtrarium tenue
runt Cyn. Bart. & fere omnes doctores, quos Ias. hic num. 189.
cum seq. refert. & ista est communis opinio quæ probatur ex
infra scriptis. Primo quia expresse huic casui mulier renuntia-
re non posset l. de die cum dua. seq. de pact. dot. & diximus su-
pra in secundo notabili & in 6. qō. primæ partis. Ergo nec taci
te l. cum quid si cer. pet. Secundo quoniam ista non est vera re-
stitutio & propria, sed impropria, vt dicit glo. & nos sæpe osten
dimus, & propterea qui in vnum casum stipulatur aliis sibi si-
milibus renuntiasse videtur non autem dissimilibus l. si extra-
neus de condit. ob caus. & d. l. si cum dotem. Tertio, quia in-
ducta ad vnum finem non debent contrarium effectum ope-
rari. l. si iudex circumuento de mino. l. legata inutiliter de adi-
men. lega. Sed lex si cum dotem inducta est vt faueat mulieri,
quia si extraneus, vel pater non stipulentur nisi in alterum ca-
sum, cum alteri casui renuntiasse videantur, ne mulier indota
ta remaneat, casum omissum, mulieri lex conseruat. Ergo con
tra eam non debet quicquam operari l. quod fauore de legib.
Quarto & pro nunc vltimo facit in arg. l. 1. de eo quod cer. loco
l. si quis a socio. & l. si extraneus de conditio. ob caus. cum si-
milibus ad l. si cum dotem. & l. fi. in contrarium allegatas. Bar.
respondet, ex cuius responsis quia circa ea doct. variant has cō
134 clusiones elicio. Quarum prima talis est quod † pater in mor-
tis casum, dotem stipulatus, casui inopie renuntiasse videtur.
Et ideo absente filia illi soli actio non quæritur, sed iuris dispo
sitioni relinquitur, quapropter vtrique legum statuto com-
municatur, hanc conclusionem probat Barto. dum interpre-
tatur dictam l. si cum dotem, & vult, quod si filia erat presens,
soli filiæ acquiratur, si erat absens quod nō acquiratur eidem,
sed casus omissus habeatur pro omisso. l. si extraneus de con-
ditio. ob caus. & in dispositione iuris remaneat, quæ est quod
actio vtrique, patri scilicet & filiæ communis sit l. 2. supra eo.
cum vulg. vnde arbitratur in casu d. l. si cum dotem, filiam ad
fuisse, quoniam alioquin illa renuntiatio in absentem collata
& a nemine acceptata non valeret l. & hæredi. §. 1. & §. Iulia-
nus de pac. ex qua conclusione quatuor a Barto. præsupponun
tur, quæ in effectu corruunt, quare & consequens sit, conclu-
sionem suam nullo iure defendi. primum suppositum est, qđ
pater in quoddā casus stipulatus puta mortis, vel diuortij, huic
casui inopie renuntiasse dicatur, d. l. si cum dotem. Quod ve-
rum non est. Primo quia, qui stipulatur in vnum casum resti-
tutionis, alteri casui simili renuntiasse videtur, vt in d. l. si cum
dotem, nō autem dissimili, cuiusmodi est casus noster in quo
vt prædixi non fit vere & proprie restitutio. Secundo quia præ
sumpta illa renuntiatio de qua in l. si cum dotem fauorabilis
esset mulieri, nostra vero odiosa. tertio in muliere supra in quę
stione principali, eam non posse huic casui renuntiare conclu
simus, ergo nec eius pater. Secundum suppositum est, quòd
135 † tacita elargitio in absentem collata illi minime quæratur, si
ne ex pacto fiat. quoniam alteri pacisci nemo potest l. si vnus
§. ante omnia, de pact. siue ex alio quouis actu, quia donatio fa
cta absenti non valet argum. l. certum §. si quis absente de con
fess. cum vulg. quod quidem suppositum iure sustineri nō po
test, & per doctrinā eiusdem in l. 2. in vtraq; lectura & l. si cre-
ditores in fine C. de pac. ac in l. item quęritur §. qui impleto. ff.
loca. confunditur, in quibus locis Bar. tradidit, quòd quamuis
pactum paciscentium præsentiam postulet nihilominus, si id
tacitum fuerit, etiam absente parte valet & tenet: in eamque
effectum suum confert sic, quæ iussit Bar. annotari. Bartoli igi
tur suppositum in expressis donationibus & pactionibus pro-
cederet, in quatum terminis iura per eum allegata loquūtur,
sed lex si cum dotem loquitur in tacita & præsumpta donatio
ne, quæ partis præsentiam non postulat. vt ex suis prællegatis
traditionibus ostensum est. Quapropter male eam legem Bar
tol. auspicatur. Secundum enim cum oporteret quod §. acce-
dit l. vni. C. de rei vxo. actio. qui quod ab extraneo dotante red-
di stipulatum non est, mulieri donatum statuit. pariter nō nisi
muliere presente intelligeretur. Quod falsum est, argumento
que nobis sunt. quæ in tit. de verb. obl. annotantur, vbi tametsi
stipulatio partium præsentiam, & verborū formam postulet,
tamen si ficta & seu tacita fuerit, sine partium præsentia tolera
tur l. non enim aliter de adop. l. cum ostendimus de fideiuss. tu
tor. l. 2. ad Municip. sicq; in proposito dicamus quod in l. si cū
dotē siue filia adfuerit, siue absfuerit, tota illi actio in casu omis-
so quæsita sit, & propterea quod tacita in absentem donatio
inducta, ei inuiolabiliter acquiratur, iuribus præallegatis. Ter-
136 tium suppositum est, quod † pater filię sue absenti stipulari vel
pacisci nequeat l. stipul. ista §. alteri de verbo. obliga. & l. & hæ-
redi. §. Iulianus de pact. quod pariter credidit, dum illam legē
si cum dotem ad filiæ præsentiam constringebat. Sed tale sup-
positum ad nostrum propositum corruit. Bene fateor, quòd
quando filiæ non acquiritur, sed per filiam patri vt arg. l. placet
de acq. hæred. & l. cum filio de lega. 1. tunc pater pro filia inu-
tiliter paciscitur, & stipulatur l. quod dicitur secunda de verb.
obligatio. cum ibi not. verum, quoties ipsimet filiæ acquisitio
fieri potest, vt in casu nostro dotis, vbi filia etiam in profectitijs
patri non acquirit, sed sibi l. Pomponius Philadelphus ff. fam.
herciscu. tunc filiæ pater recte paciscitur & stipulatur l. prędicta
quod dicitur patrem & ibi idem Bart. expresse de verb. obliga.
Quartum & pro nunc vltimum suppositum est quod l. si cum
dotem ad filię presentiam coarctetur, quod quam falsum sit
ex tribus prioribus suppositis ostendi vnde & in eo Pau. Alex.
Ias. & oēs. Bartolū reprehendunt. Quem inordinate & confu-
se processisse in presenti dubitatione negare nō possumus. Se-
cūda cōclusio est. Pactū expressum, ius de futuro posse tollere
simplicem

simplicem vero renuntiationẽ minime. l. 1. & ibi Bart. & doc.
not. C. de pac. quæ conclusio ex illis verbis Barto. dum dicit, &
ideo feci differentiam inter præsentem & absentem colligitur
cuius dicta ad hanc conclusionẽ sic de claro. Actio quæ de do-
te producitur, ius de futuro & cõditionale reputatur. arg. no.
in l. 2. supra eo. quoniam cum non sit nata ante solutum matri
monium l. 2. de dote prælega. conditionem scilicet si matri-
monium citra vxoris culpam diriminatur continet. sed iure de
futuro simplici remissione non priuamur. l. 1. de pac. cum ibi
not. C. de pac. ergo pacto expresso opus est. sed pactum nõ nisi
inter præsentes celebratur. l. 1. ff. eo. igitur feci differentiam in-
ter præsentem, & absentem, in lege vero si cũ dotem talis actio
filiæ acquiritur, ergo præsens erat, arg. regulę, l. ad rem mobilẽ
& l. ad legatum de procura. Quod ad rẽ ipsam attinet, Bartoli
conclusio vera est, sed ad propositũ suum nihil valet. Assumit
enim duo quæ iuris dispositioni refragantur. Primum est qđ
in casu nostro simplex renuntiatio ad futura minime porriga
tur, actionemque dotis, velut ius de futuro nõ comprehendat,
quod est contra doctrinam eiusdem Barto. in l. qui Romæ. §.
duo fratres in 6. q. de verb. obl. & in l. Aurelio. §. Caius. 3. quæst.
de lib. lega. vbi tenuit, quod quãdo renunciatio simplex, in nul
lo verificaretur nisi ius quoque futurum complectatur, ad il-
lud quoque producitur, nec vt simplex, & generalis, sed vt ex-
pressa, ne alioquin nihil operetur iudicatur. arg. le. fundus qui
locatus. de fun. instr. cuius dicta in eo loco probatissima sunt.
At qui in casu nostro nihil est, ad quod talis simplex renuntia-
tio accõmodetur. (posito quod sit simplex.) præter quã dicta
actio. ergo ad eam velut expressum pactum perducitur dicta l.
fundus qui locatus & dicta doct. Bart. in locis pręallegatis. Se-
137 cundum assumptum est † quod inter pactum, & simplicẽ re-
nunciationem sit maxima differentia, quoniã per pactum fu
tura remittimus, per simplicem vero renunciationem non vti-
que. Quæ differentia ab omnibus in dicta l. 1. C. de pac. recipi-
tur. Ego autem obiter, non puto cæteris paribus esse differen-
tiam, inter pactum & renuntiationem, finge (exempli gratia)
te mihi pacto omne ius quod habes in agro tusculano remisis-
se, habeasque ius in pręsenti tibi competens & etiam ius de fu
turo, hoc pacto futuro iuri non renuntias. l. si stipulatus fuerim
§. 1. & l. si a colono de verb. obl. quod si de præsenti nullum ius
habes, ad futura trahi poterit, ita sane in renuntiatione quæ eo
dem themate retento, idem quod pactum operabitur. dicta. l.
fundus qui locatus & §. duo fratres ac §. Caius cum doct. Bart.
superius allegatis, differentia igitur quam faciunt doctores, est
quando pactum est expressum ad futurum ius, renuntiatio ve
ro est generalis pluraque complectitur, sed in casu nostro da-
tur paritas, quia quod operaretur pactum idem & renũtiatio,
cum dicatur expressa de ista actione dotis, ne ad nihil referatur
vnde puto male in hoc Barto. sensisse quod notandum est pro
hijs quæ dicta. l. 1. C. de pac. traduntur. Tertia & vltima conclu-
138 sio est quod † hominis prouisio legis, ꝓuisionẽ excludat. l. fi. C.
de pac. conuen. hoc ita si circa idem vtraque disposuerit, sed
quia est materia (vt aiunt) brocardica remitto te ad dicta Ias. in
l. 2. num. 143 C. de iur. emph. Ne a loco suo impertinenter au-
feratur, & de genere in genus transcendamus.

Sexta quæstio secundæ partis.

Visum fuit, quod mulier in vnum casum stipulata alijs renũ
tiasse non censetur, ne dotis causa deterioris conditionis fiat,
139 nunc † an extraneus eodẽ modo stipulatus, casui inopię renun
tiasse videatur, quæsitũ est. Et communis opinio est, extraneo
actionem de dote non competere, constante matrimonio ob
viri inopiam productam teste Ias. hic nume. 56. Pro qua addu-
cuntur istę rationes quod quia dotis hęc repetitio sit, vt dos cõ
seruatur & oneribus matrimonij deseruiat. l. vbi adhuc in fine
de iur. dot. ad extraneum peruenire non potest, quia in eum ta
lis cessaret effectus. Secundo, quoniam stipulatio est stricti iu-
ris. §. de constituta vbi not. inst. de actio. Cuius hoc ideo verba
stricte & proprie intelligenda sunt. l. quicquid astringende de
ver. obliga. Ergo ad hanc impropriam restitutionem non tra-
huntur. Tertio facit quod casus omissus iuris dispositioni relin
quitur. l. si extraneus de condi. ob cau. ius vero disponit quod
in hijs quæ quis non est stipulatus donatio censeatur. §. accedit
l. vni. C. de rei vx. act. qua propter donasse præsumitur. Et ideo
mulieri tanquam cui donatũ sit hæc actio competit. Istud fun
damentum non valet, quoniam ex iuris dispositione hæc actio
extraneo non competit. ne quod mulierem ca sa lex statuit,
contrarium diametro effectum pareret. quod esset quando ob
viri inopiam, extraneus viro dotẽ auferret. Igitur donasse non
creditur. arg. l. traditio de acq. re. do. Quarto adducunt. l. si cum
dotem in prin. supra eo. quæ eadem tollitur ratione, qua supra
proxime. Quo fit vt hoc cognito, liritnatur quæstio, quæ verti-
tur inter Fulgo. & Pau. contra Alexan. & Iasonem an scilicet ta
li casu, iudicis officio, quod illi crediderunt, an iure actionis,
vt isti, mulier. succuratur. si vir ad inopiam deductus sit. quarũ
opinionum verior & receptior est secunda. cum qua & ego ac
cedo. Sed postquam hæc actio extraneo denegatur. quęritur.
quemadmodum ei succurrum iri poterit, an medio cautionis
an vero sequestri seu alio quo vis. Et glo. omni remedio hoc ca
su extraneum destitui arbitrata est, cum sua stipulatio sit stricti
iuris, & non nisi in bonæfidei iudicijs cautio præstetur. l. in om-
nibus de iud. Contrarium Barto. determinat videlicet, quod
imò cautionis medio, extraneo succurratur, pro quo proban-
do assumit duo, vnum quod actio ex stipulatu extraneo com-
petens sit bonęfidei, & propterea competat illi d. l. in omnibus
remedium. hoc assumptum est contra doctrinam eiusdẽ Bart.
in l. 1. & l. de diuisione vbi diximus supra eo. Cõmunẽque doc.
sententiam. ergo falsum. vt fusius hic per Iason. tractatum est.
Vltra quẽ multa viua voce adduxi quæ breuitatis causa om it-
to. Alterum quod quamuis ea actio stricti iuris esset tamen ad
huc eiusdem legis beneficio extraneus vteretur. l. in possessio-
nem. ex quib. cau. in posses. ea. in possessionem (inquit) mitti so
lent creditores & si sub conditione eis pecunia promissa sit, &
l. si creditores de priui. cred. cum simil. & cui ego addo quod
quia bonum, & vtile est, quod homines ad dotandas mulieres
alliciantur, quamuis lex in omnibus ad bonæfidei tantum iu-
dicia referatur potest publico fauore ad stricti iuris actiones ex
tendi. arg. horum quæ tradit Bar. in l. 2. §. exercitum de hijs qui
not. infam. & l. quẽadmodum C. de agric. & censi. lib. 12. Istud
assumptum communiter recipitur & verum est.

Septima quæstio secundæ partis.

Respicientia intellectum. l. si cum dotem, supra eo. in quin-
ta istius partis quęst. confutauimus. Sed modo quæritur ex dictis
140 Bartol. hic † An si extraneus sibi dotem, in omnem casum, &
euentum eius restituendę reddi stipulatus sit hũc quoque ino
pię casum complecti videatur glo. & Barto. non comprehendi
autumãt. Primo. quia talis stipulatio de vera restitutione intel-
ligitur. l. quicquid astringende de verb. ob. Sed ita non est pro-
prie & vere restitutio. l. vbi adhuc in fine supra quæ cum glos.
sępe diximus. C. de iure dot. ergo de ea nõ est stipulatio intelli-
genda. Secũdo adducunt tex. in l. si quis sic stipuletur hoc eo. ti
tu. vbi dicitur si quis stipuletur a marito. Si quo casu Titia tibi
nupta esse desierit, dotem dabis. hac generali commemoratio
ne, & ab hostibus capta ea, committetur stipulatio, vel etiam si
deportata fuerit, vel ancilla effecta. Hac enim cõuentione, om
nes hij casus continentur. At qui in hac generali conuentione
casus inopię non annumeratur, igitur nec in nostra. Et secun-
dum hanc partem Paul. a Cast. dicit se cõsuluisse, & obtinuis-
se, in dicta. l. si quis, in fortioribus terminis, videlicet quando
etiam dixissent partes, in omnem euentum dotis restituendę
tam constante quam soluto mat. dotem reddi volumus, quam
obrem quandam viduam a molestia liberauit. Contrarium te
nuerunt hij quos Iason. hic refert nume. 191. qui etiam se ob-
tinuisse fatentur quamobrem dicit Iason. esse casum pro ami-
co, quod ego nõ credo. quia veritate nullus debet esse amicior
& mouentur solum per illum text. in d. l. si quis sic stipuletur,
quem ad oppositum conuertunt, dicentes, casus inopiæ in eo
non comprehenditur quia in casum soluti matrimonij tantũ
stipulatio concepta est, vt in eo tex. patet. Igitur si ad eũ casum
partes se non restrinxissent, hæc quoq; actio comprehenderet.
arg. l. si maritus. C. de procur. Ego autem probo q nostra quæ-
stio in illo textu terminetur, & si ab eo alij discedant, & solum
teneãt opinionem Bart. per rationem impropriæ restitutionis,
quam supra retuli. Quod sic probo; Dispositio partium, iuri
communi, intelligitur esse conformis. argu. nota. in l. hæredes
mei. §. cum ita ad Treb. At de iure cõmuni, in casu inopiæ, ex-
traneo dos non redditur, vt in proxima quæstione anteceden-
ti, etiam de aduersariorum cõsensu terminauimus. Igitur, nec
de ea restitutione partes stipulatę fuisse censentur. Quoniam
vt dixi, earum stipulatio iuxta dispositionem iuris declaratur.
Quapropter, cum de iure communi soluto dũtaxat matrimo-
nio extraneo dos reddi soleat. l. 2. cum ibi no. sup. eo. nec aduer
santes inficiantur. Ideo est perinde ac si casum soluti matrimo
nij extraneus expressisset, quo casu in indiuiduo ex illo tex. Bar
to. Pauli & consortium sententia demonstratur.

Octaua quæstio secundæ partis.

141 Sed dubium est † an viro contra extraneum inopem, actio
huiusmodi concedatur, exempli gratia, extraneus quispiam
dotem recepit, ad mentem. l. si cum dotem. §. transgrediamur
supra eod. & l. fina. C. de dot. cau. non num. constanteque ma-
trimonio ad inopiam deductus est, adeo vt de dotis consum-
ptione dubitetur, mulier tamen illã repetere differt, vel recu-
sat. An igitur, actio huiusmodi viro accommodabitur. Barto-
lus nõ concedi credidit. primo quia illa in odium mariti intro-

ducta est, non debet igitur in fauorem illius conuerti. vulgata. l. legata, inutiliter de adi. lega. Sed negando antecedens ego respondeo. quin imo etiam ea fauorem mariti respicit, a quo si illa actio vxori non concederetur, possent creditores oĩa bona extorquere. & ille fructus dotis non perciperet, nec cum sua familia vesceretur, prout illi subuenitur dicta l. vbi adhuc C. de iure dot. l. Manus §. manente ff. eo. Et not. Alexand. in l. si cum do

142 tem §. si maritus primo not. supra eo. † Secundo quia in omni dispositione, lex prouidet ei, cuius dictę dispositionis interest. l. seruo legato. §. si testator de lega. 1. vbi si filię nomine, genero, aut sponso dotem dari iusserit testator, nõ enim gener, aut spõsus, sed filia habet actionem, cuius maxime interest indotatam non esse. & l. fideicommissa §. interdum de legat. 3. vbi Vlpianus ait, multum interesse arbitror, cui voluerit prospectum, cuiusque contemplatione testator legauerit. Atqui in proposito mariti non interest, igitur ei lex non prouidet, ego respondeo quod minor propositio falsa est, & vltra id quod supra ostendi id probo ex tex. in l. Titio centum. §. Titio genero de condi. & demo. vbi dicitur, sed quia non tantum mulieri, sed Titio quoque cui pecuniam legauit consultum videtur, prope est vt ipse legatarius intelligatur & legatũ petere debeat. quæ verba possent in indiuiduo ad casum nostrum adaptari, quia non soli vxori sed & viro lex consuluit? si dos vt seruiat oneribus matrimonij conseruetur, & ideo prope est vt ille dotem petere debeat. dicto §. Titio centum. Conclusionem Bartol. communiter doct. sequuntur, ex solis illis fundamentis, quæ ego supra sustuli. Ego autem teneo contrariam opinionem. Primo quia cõmunis opinio nullo iure probatur, ergo non est tenenda. vulgata. l. illam C. de collat. Secundo per argumenta quæ contra eandem opinionem supra conuerti. Tertio quia si aliter fieret resultaret inconueniens & absurdum, quod vir posset dote sine facto suo priuari. Quoniam si mulier hoc casu agere nollet, non posset cog. per regulam vt nemo inuitus agere ac accusare cogatur. Et si marito actio huiusmodi denegetur, dos ab extraneo dissipante consumabitur. quapropter, ea vir sine sua culpa priuabitur. quod valde absurdum & inconueniens esset. pro quo vitando sumenda contraria determinatio est l. nam absurdum de bon. liber. Quarto quia filio exhæredato datur actio contra hæredes patris §. 1. huius legis nostræ & l. 2. §. si tamen. de dot. præleg. & vtrobique gloss. not. quia ibi dos esse debet vbi onera matrimonij sunt, eadem ratione in casu nostro, actio marito denegari non debet. Quinto & pro nunc vltimo facit quod illa opinio mea fauet doti, vt per eam magis in tuto sit dos, & conseruetur. ergo amplectenda. argum. l. in ambiguis de iur. dot.

Nona quæstio primæ partis Bart.

143 † An remedio legis nostræ, filij hæredes matris, vti valeant, quasi fatuum est quærere. Tamen doctores id negantes inani ratione nituntur, quoniam id non cõcedi putant, quod lex nullam inter parentes litem toleret. quæ ratio valde futilis mihi semper visa est, quandoquidem alimentorum causa qualis hęc nostra, obex diluat. & superest contraria, quod ad hæredes filios, matri concessa priuilegia transmittantur l. fi. §. exceptis. C. qui pot. in pign. hab. l. etiam filios supra eo. Quamobrem impossibilitatis ratione id fieri credidi, non enim alter quam constante matrimonio hęc lex disponit. quod post matris illorum mortem, solutum est. Igitur constante matrimonio eo casu illis actionem dari impossibile est. Sed quo remedio filij vtentur cum ab eorum genitore dos materna dissipetur. sic Bar. distinguit. quod aut dos a patre profunditur id instarque prodigi vel furiosi regitur, aut non sic, primo casu, de curatore parenti prouidetur l. fin. cum ibi no. C. de sent. pass. iuncta l. 1. de cur. furio. quo casu filijs satis cautum est. Secundo casu, aut dos in immobilibus aut mobilibus, vel quantitate, constabat. si in immobilibus, viuo patre nullo iure succurritur. l. 1. C. de bo. ma. sed post mortem patris filij res venditas vendicare valebunt, erubescit namq; lex castigatores filios genitoribus statuere. §. seu quod sancitum in auth. de nup. colum 4. si vero mobilia in dote fuerint, quæ de facili occultantur ab emptoribus, auth. quantitas, tunc iudicis officio res committitur, vel quod patri de curatore prouideat. si finem furiosi faciat, vel si dolose versetur, ei regimen auferatur l. Imperator ad Treb. & arg. not. in l. fi. in prin. per glo. in verbo compellendum vt lega. no. caue. Ex Bar. respõso tres conclusiones elicio, prima est. quod patri circa res filiorum finem & exitum furiosi facienti de curatore lex prouideri iubet. arg. l. 1. de cur. furio. & l. fin. C. de sent. pas. cui conclusioni communis scribentium opinio accedit. At qui ego illam sic excutio quod Aut filij seu eorum aliquis erat maior ætate, & aptus alienę curę præesse, aut non, si erat quispiam aptus curę, vir que frugi, & probatę vitę reperitur. Illi vel illis talis cura nõ autem alteri committẽda est. l. his qui in princ. de tut. & cura. dat. ab his, vbi dicitur ꝙ quamuis apud plerosque relatum sit indecorũ videri patrem a filio regi, diui tamẽ fratres rescripserunt filios si sobrie viuant, magis quam extraneos patri suo curatores dandos, quod si omnes curę inhabiles eorum postulationibus de curatore genitoribus prouideatur, vt inquiunt cõmunis opinionis authores. & Cic. de Senectute tradit Sophoclem quasi desipientem a filijs suis in ius vocatum vt bonis ei

144 interdiceretur. Secunda conclusio est, quod quamuis pater bona aduentitia filiorum alienet, eo tamen viuo illis omne auxilium denegatur l. 1. C. de bo. mat. & l. cum oportet. §. non autẽ C. de bo. quæ lib. in his verbis (Et gubernatio earum sit penitus impunita, & nullo modo audeat filiusfamilias, vel filia, deinceps personę, vetare eum, in cuius potestate sunt, easdem res tenere, aut quomodo voluerit gubernare) per quem tex. in illis locis. & hic annotauit Bart. filios tali casu prout modo conclusimus nullo iuris suffragio aduersus patrem peculium alienantem vti posse. Et tradit esse rationem, quia filijs cõseruatur ius ea bona alienata vendicandi, per d. l. 1. C. de bo. mat. hanc conclusionem pariter communiter recipiunt docto. per illum tex. & per rationem de quibus meminit Bart. Ego tamen in hanc sententiam ita passim non eo quia mihi plura obstare videntur. Et primo quia melius est ius illęsum tueri quam post vulneratam causam, remedium quęrere l. fi. C. in qui. cau. in int. resti. non est nec. gl. in c. 1. ver. non licet de in integ. rest. Sicq; alienationis ansam patri auferre quam alienata reuocare, secundo obstare videtur, quia si pater, res quas per fideicommissum restituere grauatus est, dissipauerit, earũ regimine priuatur l. Imperator fraudem in administrationis interuenisse, respõdemus fraude non carere eum qui aliter re sibi commissa vtitur, quã mandetur arg. §. furtum autem inst. de oblig. quæ ex deli. nasc. c. si. cum ibi no. de deposi. & l. 3. C. eo. cum vulg. satisque re ipsa filios fraudem pati arg. no. per Alexã. in l. si quis cum aliter de verb. obliga. quamuis ex proposito non patiantur. Item si dicas ꝙ imperator, ea ratione fundatur quod olim cautio inter patrem & filium subsistere non poterat, sed quod hodie secus sit & propterea cesset illa ratio, cum inter patrem, & filium in aduentitijs cautio de iure admittatur gl. & Bar. in l. frater a fratre de condi. indeb. & idem Bar. in l. iubemus C. ad Treb. sicq; lex illa amplius non militet, respondetur adhuc hodie ad nostrum propositum, cautionem esse impossibilẽ quia lex vetuit a patre. pro administratione rerum maternarum, cautionem extorqueri, vt iuribus in contrarium allegatis, igitur quamuis possit cautio inter patrem & filium præstari, in peculio aduentitio, ꝙ tamen attinet ad rem nostram extorqueri per filium a parente non potest & ideo sibi lex prędicta locum vendicabit. Tertio obstare videtur ratio quę ab eisdemmet tenentibus cõmunem opinionem assignatur, quando dicunt quod in bonis mobilibus potest patris administratio alteri ſm ꝙ bonus iudex fuerit arbitratus, propterea, quod bona mobilia possent de facili occultari, vel quantitas non posset vendicare, sicque in effectu, quia res inuendicabilis fieret. Quæ quidem ratio similiter & ad immobilia adaptatur, quoniam si daremus bona filij in potentiores alienari certe ꝙ vendicari nõ possint, vel quod in tales personas transferantur multũ interesse non arbitror arg. in fin. de alie. mut. iudi. causa facta & l. 1. C. ne lic. potentio. iuncta l. cum a matribus C. qui pet. tut. vel curato. non obstant. l. 1. & l. cum oportet in contrarium allegatę. Quia de gubernatione & conseruatione loquuntur, in quibus nihil parentibus imputandũ est, sed qñ parentes bona distrahũt, nõ in gubernatione sed in dispositione molestãtur, & ꝙ dicitur de impunita administratione, ad differentiã tutorũ & curatorũ, quibus, quantũ ad administrationis causam assimilantur, itẽ vsufructuariorũ, cũ quibus, in quantũ fructus lucrantur conueniũt. intelligẽdũ est, a quibus, & cautiones, & hypothecas, & hmõi lex requirit, quod parentes facere non iubet, immo nec in similibus molestari. vt in terminis ea iura loquũtur. Quorum nec parentes auxilium imploraturos video arg. l. auxiliũ de minor. in legem enim committit qui scienter illius statutũ contemnit. c. certum de reg. iur. in 6. l. non dubium. C. de leg. l. Papinianus §. meminisse de inoffic. testam. vnde si ęquitatem cum iure mettro misceamus, presentẽ causam subsequenti cũ axiomate cõiugendam puto. Tertia & pro nũc vltima conclusio est quod

145 † filij quorũ res mobiles, & in gñe suo functionẽ recipientes, pater dissipat, alienatue, iudicis officio succurritur. arg. l. fi. vt lega. no. caue. l. Imperator ad Treb. & l. fi. C. de sent. pass. cũ concord. & est communis opinio secũdũ doc. in l. 2. §. quod si in patris supra eo. & in hac lege nostra. Sed tamen inter doctores quomodo fiat iste succursus non cõuenit. Quoniam alij, vt Io. Andr. in vltima additione ad Spec. titu. de dot. post diuo. rest. cum concor. filijs succurri, etiam medio actionis vt patri regimen auferat, crediderũt. ita sane, si cauerint illi se patri eorũ de bonorũ vsumfructũ reddituros d. l. Imperator cũ supra alleg. alij vt Imo. & Ias. nõ eo modo subueniẽdũ tradũt sed inquiunt patrem cogendum cauere de non alienando cõseruandoq; & restituendo bona prędicta filijs ita ab ipso administratione nõ ablata.

ablata. Quod si non fecerit, tunc medio sequestrationis iudex
prouideat arg. l. si cum dotem. §. si vero dotem supra eo. & ca.
per vestras de do. inter vir. & vx. Ego autem iudici debere nor-
mam prescribi non arbitror. Quia tale regimen patris esse pos-
set, quod fragilitati cautionis committendum non esset arg. l.
cogi ad Trebel. sed iuxta priorem sententiam prouidendum,
posseterque tam iusta alienatio fieri, quæ nec cautione digna es-
set. hoc omnia boni iudicis arbitrātu cōmittenda putaui. arg.
l. 1. de iur. delib. l. 3. §. tu magis de test. l. continuus. §. cum ita de
ver. ob. l. 1. de var. & extraor. cogni. & l. tam dementem. C. de
epis. audientia cum simil.

Decima & vltima quæstio secundæ partis.

146 Quid si pater ad inopiam vergat, mater autem sit excom-
municata, quæ propterea ab omni actione repellit c. intellexi-
mus de iudi. cap. excommunicauimus. §. credentes de hæret.
vtrum filij eius, contra patrem nostra actione experiri poterūt.
Et posse, distinctionis tamen infr. scriptę moderamine, omnes
doc. tradiderunt, inquiunt enim quod aut sunt maiores ętate,
si sunt maiores, ego distinguo vltra alios quod aut proprio aut
materno nomine agere conantur. Si proprio tunc sine dele-
ctu agere admittūtur, si materno aut sunt personę quibus pro
alijs ēt coniunctis agere interdictum est, vt fęminæ nisi iniuriā
persequantur. Aut masculi agere non prohibiti causas alienas,
primo casu non admittuntur. secundo vero sic aut sunt mino-
res & tunc eis de tutore vel curatore prouidetur, vt dos a pa-
tris profusione eorū postulatione tollatur. Et hanc meam di-
stinctionem gradatim probo vltra omnes, sed prius dubita-
tiunculas quasdam cōtra omnes prædictas personas mouebo.
Et primo videtur filios actionem de qua quæritur nullatenus
habere posse quod a sufficienti diuisione ostendo, nam aut vo-
lunt agere nomine proprio aut velut cōiunctę personę nomi-
ne matris, primo casu agere queunt cum eis præsens lex non
prouideat, nec nominatim actionem proferat. Tum etiam quod
si lex prouideret, lis nulla inter patrem & filium esse potest. l. lis
nulla de iudi. Sed his facilis est responsio, si meminerimus ho-
rum quę superius diximus, dum viro huiusmodi actionem da-
ri contenderemus. videlicet quod nō solum lex nostra mulie-
ri, sed & viro. & filijs. qui ex dotis fructibus aluntur prouiderit. l.
vbi adhuc. C. eo. l. mutus. §. manente de iure dot. quo fit vt suc-
cedat dispositio. l. Titio centum. §. Titio genero de cōd. & de-
mon. quod scilicet actio omni personę concedatur, cui lex voluit
esse consultum. quales sunt huiusmodi quodque litem in hu-
iusmodi casibus alimenta respicientibus inter parentes & libe-
ros tolerari. d. l. lis nulla & c. fi. de iud. in 6. Secundo casu quan-
do matris nomine agere volunt, eos pariter minime admitten-
dos dicendum esset, quoniam aut agunt non dissentiente ma-
tre, aut contra eius voluntatem, si contra eius voluntatem age-
re non possunt. l. Pomponius. §. si de procu. vbi dicitur quod li-
cet coniunctę personæ pro coniunctis recte experiantur. l. sed
& hę personæ co. tit. ita sane id admittendum est nisi forte eui-
dens eorum pro quibus experiuntur contraria voluntas appa-
reat, quo casu repelli debent. si vero contra, scilicet, quia matre
non dissentiente egerint, tūc etiam ab actione repellendi sunt
quia exceptio quæ competit contra matrem & illam excludit,
dicto c. intelleximus, hoc quoque pro ea interuenientes repel-
lit. l. apud Celsum. §. de auctoris de excep. doli cū simil. Ad ista
ego respondeo quo ad primum suppono matrem non contra-
dicere, nec contradicendi causam habere, quæ paria sunt. l. do-
tem infr. eo. & supra in 4. huius partis quæst. tradidimus. sed po-
sito quod contradiceret adhuc idem dicerem. Arg. l. 2. de lib.
cau. ibi enim filiorum interest, ne mater eorū indotata rema-
neat. Ideo etiā inuita ea agere possunt. l. 1. eo. tit. de lib. cau. quo
ad secundum dico, quod exceptione excludimur, in personam
authoris nostri competente. quando scilicet ex titulo lucratiuo
ad nos actio prouenit. l. seruum quoque. §. si. cum l. seq. de pro-
cur. & d. §. de authoris, sed quod in casu nostro ad filios spectat
lucratiua ex causa non prouenit quia dicitur potius res debita,
arg. l. 1. C. de impo. lucra. de præscrip. lib. 10. iuncta l. ex promis-
sione de actio. & oblig. quam lucratiua ex causa venire. Vnde
satis patet quod distinguendo conclusi, videlicet filios & no-
mine proprio, & tanquam coniunctas personas, vel in rem pro-
priam procuratores, dotis actionem, aduersus patrem inopem
& alium quemcūque, pro dote obligatum exercere posse pri-
mo quia eorum interest matrem habere dotatam. l. 2. & 3. de
lib. cau. Secundo quia ex dotis fructibus aluntur d. l. vbi adhuc,
quapropter eorum contemplatione pariter lex prouidit. l. fi-
deicommissa. §. interdum de lega. 3. & dicto. § Titio genero.
Tertio quoniam coniuncta persona in iudicio recte interuenit. l.
sed & hæ personæ de procur. Quarto quia procuratores in
rem propriam existunt. l. 1. §. in propria quando appellandum
sit. quamuis impropria leg. 3. §. sed & si forte ex liberis. iud. sol.
Quinto & pro nunc vltimo quia si matris potentiam expecta-
rent. interea posset dos tota perdi. & pariter si minores ma-
ioris ętatis in tempus agere differrent. Arg. not. per Bart. in l.
longius de iudi.

Prima quęstio tertiæ partis.

147 Postquam cui, & aduersus quem † dotis actio exerceri cō-
stante matrimonio valeat docuimus, nunc qua agendi forma
experiūdū sit, scire oportet, quia in re hoc modo distinguēdū
vltra omnes doctores censui, ne cartā & tempus inaniter pte-
reamus. quod aut mulier ob viri inopiā agere vult aduersus maritū
& seu quęlibet principaliter obligatū. Aut aduersus extraneos
seu tertios possessores. primo casu. aut res dotales extant, vel ex
his alię comparatę aut non. Si res dotales extant. vel alię loco
earum. mulier altero ex quattuor remedijs aduersus inopē vi-
rum agere poterit. Aut personali actione, vt hic & l. seruū dotalem de ma-
numiss. & l. per dotē de dot. prælega. aut hypothecaria, quæ eo
tempore defertur quo personalis. vt ait Bart. per l. soluitur §. si
paciscatur quib. mo. pig. vel hyp. sol. & l. cum soluendæ de di-
strac. pig. Et vt præcise tex. dicit in d. l. vbi adhuc. Aut rei vendi-
catione l. in rebus. & d. l. vbi adhuc. C. de iur. dot. aut medio se-
questrationis, vt supra eo. l. si cum dotē. §. si vero dotem. Si ve-
ro nec res dotales extant, nec alię earum loco substitutę. exce-
pta rei vendicatione, illis eisdem actionibus pro dote agi pote-
rit, iuribus preallegatis. Secūdo casu quando aduersus tertios possesso-
res experiundū est. Aut pariter res dotales extant, vel alię loco
earū emptę, aut non si extant & rei vēdicatione & hypotheca-
ria mulier agere poterit. l. in rebus & l. vbi adhuc præallegatis,
si autem nō extant. sola hypothecaria competit. d. l. vbi adhuc.
Et hęc distinctio plene rem declarat. Sed in quantum cōclusi
personalē actionē, & rei vēdicationē, contra maritū pro eisdē rebus
cōpetere. duo contraria in eodē subiecto collocasse videor. Nā actio
personalis præsupponit duo videlicet agentē nō esse dominū,
& reū quoque obligatū esse. §. 1. & §. Sic itaque discretis. inst. de
actio. actio vero in rē totū contrariū scilicet & quod actor dominus sit,
148 & reus nulla obligatione teneat. d. §. 1. † Duo aūt contraria ab eodē
subiecto repelluntur. l. 1. C. de fur. l. vbi repugnātia de reg. iur. Er-
go falsa cōclusio. Ad istud est primo solutio sm gl. in §. nostra
aūt in verbo & nota inst. de lega, quod obiectū pcederet quando simul
eisdē actionibus vteremur. Sed quia vnica tm actione vtimur,
cum eius electione alie tollantur. l. cū pr. §. varijs de lega. 2. tūc
tale argm non militat. Alio modo, & melius sm Alber. de ros-
mis. quē refert & sequit Bar. in l. fi. col. pen. C. de sacr. san. eccle.
& l. 1. col. 2. C. com. de lega. qui dicebat actiones reales & perso-
nales posse simul concurrere, quando nobis dominium rerū ad quas
149 agimus singulari iure cōceditur, vt † in legatis quorū dominiū
sine traditione nāciscimur. l. a Titio de furtis. Item in hac dote
150 vbi † ad mulierē sine traditione rerū dotaliū dominiū reuerti-
tur. d. l. in rebus. Quę probantur. Arg. l. in bello. §. si quis seruem
de capt. & postli. reuers. vbi quamuis nemo rē, cuius dñs est præ-
scribere valeat. l. sequitur. § Iana de vsucap. tñ ille qui seruū meū
ab hostibus redemit, qui iure singulari in præiudiciū mei dñs
eius statim factus est, seruū vsucapere intelligitur, in d. §. si quis
seruū. Quod & ideo in simili, casui nro accommodari poterit.
Arg. l. nō possunt. ff. de legi. Quibus solutionibus ego addo, quod do-
minium rei dotalis ad mulierem sine eius voluntate non reuer-
titur. Arg. l. proinde si cer. pet. & quando agit declarat animū suū in
quam partem inclinet. Aut quod nolit dominium esse translatum, aut
secus. quod ex intenta actione cognoscitur. Arg. l. Labeo. de suppel.
lega. & §. pauonum inst. de re diuis. sicque contrarium diluitur.

Secunda quæstio primæ partis.

Quoniam diximus aduersus tertios possessores hypothecaria
actione agi posse, quam moris est excussionē præcedere. idcirco quę-
151 ritur † An mulier tali excussione vti debeat priusquam aduersus ter-
tios possessores hypothecaria experiatur. Et cōis opinio est cū
Bar. quod sic teste Ias. hic nu. 200. Quod probatur primo per text. in
§. sed neque in auth. de fide iuss. colla. prima. auth. sed hodie. C.
de actio. & oblig. & auth. hoc si debitor. C. de pigno. vbi dicitur
quod priusquam aduersus tertios agatur principales debitores ex-
cutiendi sunt. Secūdo per dictam. l. vbi adhuc, ponderādo illa ver-
ba sm legum distinctionē. Tertio si aliter fieret de facili possent
coniuges, in creditorum necem machinari, cum enim virū pe-
niteret forte res aliquas alienasse ad quas affectionē haberet, sub
tali velamine, mulier insurgens, vigore illius. §. illud in auth. de
ęqual. dot. intelligēdo sm cōem opinionē, emptoribus res em-
ptas tolleret, & quamuis illi euictionis iure, cōtra virū tella ver-
terent non propterea cessaret, quin lites multiplicari continge-
ret, quod est contra intentionē. l. si quis iusiurandum in fi. C. de reb. cred.
152 & c. cām quę, prima. de iudi. † Abhorret nāque lex circuitus hu-
iuscemodi. l. dominus testō de cō. indeb. & pluribus fieri, quod pau-
cis explicari potest. l. amplorē. C. de appellatio. Cōtrariū tenue-
runt Lud. Roma. & Bal. nouel. quos hic Ias. refert, & quoque se-
quuntur.

qui annuit, licet demũ ꝯriũ cõcludat, & cõi ſniæ ſubſcribat. Hiſ
enim hoc modo ꝙ excuſſio in dotis actione non ſit neceſſaria
probare nitũtur. Primo quia excuſſio dicitur quædã præpoſte-
ratio, ſcilicet, ꝙ prius agatur ꝯ maritum ꝗ ꝯ tertios. Et actio de
dote eſt bonæ fidei, in qua de bono & æquo proceditur, clem. di-
ſpendioſam de iud. l. vnic. ſuccurſam de iure dot. Ex quo ſucce-
153 dit regula iuris ꝙ † vbi de bono & æquo procedit iuris apices ꝯ-
tẽnuntur, & præpoſterationis ordo nõ attendit. l. ſi fideiuſſor. §.
quædã. ff. mãda. vbi fideiuſſor, qui creditoris procuratori ſoluit,
ex mãdato rõne inhabilitatis mãdatarij inualido, ꝗuis procura-
toriam exceptionẽ omiſerit, nihilominus ꝙ debitoris nomine
ſoluit, mandati actione ꝓſequitur qñ in hijs in quibus de bono
& æquo proceditur iuris ordo cõfunditur. Ad iſtud ego tũ deo
ordinẽ poſt poni & bonum & æquum obſeruari quando ſi iu-
ris ordo attendatur quiſpiam damnum pateretur & alter fieret
locupletior, iſq; quis iuris apices quærit, de lucro captando con-
tendit, alter vero cõtra quem excipitur vitare conatur. vt in ca-
ſu dict. §. quædam, vbi fideiuſſor ille, ſi eum cõtigiſſet præpo-
ſterationis ordini ſubiacere, ꝙ ſoluerat amiſiſſet, qñ nec a cre-
ditore principali, cum quod debebat ſoluiſſet. Nec a debitore,
quem exceptio illa tueretur. ꝙ ſoluerat acciperet, vnde damnũ
indebite pateretur. Debitor vero principalis lucrũ caperet, qa
nec a creditore, vt pote cui ſolutionis exceptio obſtaret, nec a
fideiuſſore, veluti iuris apice excluſo, ꝙ debuit extorqueri poſ-
ſet, & debitum lucraretur. Sed qñ ambo cõtendentes de dam-
no vitãdo laborant vt in caſu noſtro tunc ſecus obſeruatur. Se-
154 cundo, ſtãte eodem ſuppoſito, ꝙ † excuſſio ſit de apicibus iuris
vt ẽt vult gl. in l. ſi mancipiũ. § 1. de euic. probant, ſic qñ de bono
publico contenditur iuris apices poſt ponimus. l. ſi ita vulnera-
tus ad l. Aquil. vbi dicitur multa ſubtilitatem iuris reſpicientia,
publico fauore dimiſſa. Sed in actione dotis de fauore publico
tractatur. l. 1. cum ibi no. §. eod. ergo iuris apices poſt ponimus,
Sed tñ leuis eſt huiuſmodi obex & debilis, de facilique auferatˀ.
Tũ quia non eſt bona conſequentia, multa ad aduerſus apices
iuris eſſe recepta ergo excuſſionem reijci quaſi ꝙ multorũ ap-
pellatio omnia comprehendat. Tũ etiam quia in caſu illo pu-
blicus fauor principaliter conſiderabatur, vt delicta puniantur,
ſed hic de publico fauore ſecundario tractamus, vt Bart. inquit
in l. ſi quis pro eo de fideiuſſ. quo fit vt ſuccedat regula ꝙ in om
ni diſpoſitione ꝙ principaliter ſit attenditur non ꝙ ex eo ſequi-
tur. l. legaſti & l. ſi quis nec cauſam ſi cer. pet. Hec ſm doctores
vel alias ſm me, quoniam in l. ſi ita vulneratus ſi iuris ſubtilita-
tes recepte forent, nemo de inquẽtium ſuiſſet punitus & ſic al-
tera partium iure ſuo deſtituebatur, ſed hic quando oporteat
mulierem excutere viri facultates, non propterea iure ſuo pri-
uatur, quia ſi erit ſoluendo ab eo dotem capiet, ſin minus a cre-
ditoribus. Fuit igitur ſic ſp regula [illegible] agenda. Tertio
excuſſio eſt de iure nouiſſimo authenticorum, vt in illis præ-
allegatis, lex noſtra aũt cum ſimilibus de iure veteri. Sed a no-
[illegible] iuris habemus, [illegible] noua generaliter loq [illegible] ad vetera
dotis fauore non [illegible] in [illegible] C. de iure dot. [illegible] l. 1. & not.
[illegible] argumentum nihil valet quia [illegible] communem
[illegible] opinionem [illegible] dotis rep. [illegible] etiã de iure nouiſſimo.
§ [illegible] allegatum. Item quando ſe-
[illegible] vetera tantum, prout [illegible] eſſe teneri, hæc repe-
[illegible] fiat, vero [illegible] ꝙ excuſſio ſit de iure no-
[illegible] etiam ſecundum veteres leges [illegible] l. mo-
ſchis de iure fi. Quarto & pro nũc vltimo probare conatur quo-
niam inquiunt fiſcum excuſſionis exceptioni non ſubiacere. l.
1. C. de decur. lib. 10. & l. moſchis præallegata. nec dotem. l. 2. C.
de priuil. fi. ſed rñdetur ꝙ antecedens eſt falſum, quia imo illa
iura probant fiſcũ debere excuſſione vti. Et poſito ꝙ ita diceret
vt ex aduerſo præſupponitur, non valet argũ de fiſco ad dotem
niſi qñ concurrunt vt iam oſtendi in l. fin. C. qui pot. in pig. hab.
155 octauo notab. Conſulo igitur a cõmuni nõ recedi. Et excuſſio-
nem in propoſito neceſſariam † quam faciendã arbitror vt nos
docet Bar. in l. a diuo. §. in vẽditione nu. 6. ver. quæro qualiter de
iud. & idẽ, ac Alex. in l. decẽ de ver. oblig. Si tñ quiſpiã excuſſio-
nis tædiũ vitare deſideret, vti poterit cautione qua boni practici
in partibus noſtris aſſẽſibus vtuntur. videlicet ꝙ curet qui rem
vxoris gerit, in inſtrumento dotis, conſtituti clauſulam apponi.
quia tunc excuſſionis onere non grauabitur, Arg. l. ꝙ meo de
acq. poſſeſſ. iuncta conditione ex. l. fi. C. eo tit. de acq. poſ.

REPETITIO

Benedicti de Plumbino, super. l post dotem. ff. ſolut. matrimo.

SVMMARIVM.

1 *Pater ſtipulando dotem filiæ voluntate, an poſſit agere ad dotem viuente filia.*
2 *Actum quem quis poteſt ſuo & alieno nomine interponere, præſumitur in dubio ſuo nomine interpoſuiſſe, & nu. 5.*
3 *Voluntatis conditio an & quando per mortem impleatur.*
4 *Actus an vitietur ex voluntatis adiectione.*
6 *Pater qui voluntate filiæ ſtipulatur dotem reddi in caſum diuortij, an ſibi ſoli quærat actionem an ſoli filiæ, an vtrique, & num. 24.*
7 *Patrem poſſe per ſtipulationem quærere filiæ in poteſtate, & ei donare ob cauſam dotis. Et quid in emancipata.*
8 *Pater an & quando poſſit filio quærere.*
9 *Pater dans dotem pro filia, quibus caſibus poſſit actionem de dote ſibi peculiariter quærere, & nu. ſeq.*
11 *Filiusfamilias an & quibus caſibus poſſit agere in iudicio citra conſenſum patris, & nu. ſeq.*
13 *Filia an poſſit agere de dote ſine conſenſu patris.*
14 *Pater defuncta filia liberis ſuperſtitibus, an admittatur ad actionem de dote, & nu. ſeq. An ea potius ad liberos ſpectet, nu. 17. & 19.*
16 *Filiofa. milite decedente ſuperſtite patre, & filio ab auo emancipato, vter præferetur in ſucceſſione peculij caſtrenſis pater ne, an filius militis.*
18 *Conceſſum vni tranſire nonnunquam in alium ex coniectura ta voluntate concedentis, aut rei ipſius natura.*
20 *Pactum per quod cauſa dotis efficitur deterior, non valere, quomodo intelligendum.*
21 *Actio noua de dote an quæratur mulieri per ſtipulationem interpoſitã poſt ſecutum matrimonium, an agere debeat veteri actione.*
22 *Dos aduentitia filiæfa. an tranſeat ad liberos ea defuncta, an vero pater eã capet eam iure peculij.*
23 *Pater ſtipulando filio in poteſtate, an in dubio videatur ei donare, an duntaxat in peculium concedere.*

POſt dotem. In nomine ſanctæ, & indi
uiduæ trinitatis Patris, &
Filij, & Spiritus Sancti, totiuſque curiæ Celeſtis,
Amen. Lex iſta per quã difficilis ſecundũ Bart.
diuiditur in duas partes, quia primo ponitur the
ma, ex quo reſultat quæſtio. Secundo bimembris quæſtionis
ſolutio, ſecunda ibi, ſi conditio. Et ſecundum lect. quam inten
do tenere, breuiter h. d. Pater ſtipulans datam dotem in caſum
voluntarij diuortij poſtea venientis, viuente filia non repetit,
ſecus ea ſine liberis decedente. h. d. Caſum in terminis pone, ꝙ
pater dedit dotem pro filia, & nuptijs celebratis ſtipulatus fuit
ipſi filiæ dotem dari ſub conditione, ſi diuortium voluntate
fieret. Quid ſi conditio ſtipu. impleta eſt, quia diuortium vo-
luntarie factũ eſt quæritur, an pr poſſit agere ad dotis repe. Re-
ſpõdet lurecõ. ꝙ ſi diuortij cõditio impleta eſt, & filia ſine libe
ris deceſſit, pater nullatenus eſt impediendus, quominus actio.
ex ſtip. agat. viua autem filia exceptione ſubmouebitur, h. d. Le
ge literã ibi, filiæ, punctua hoc, & facias virgulam, & intellige
quod ſit caſus datiui. & non genitiui, & determinent illud ver
bum, dari, quaſi dicatur, quod pater fuit ſtip. dari filiæ dotem in
caſu diuortij voluntarie faciendi. In text. ibi, voluntate coniu-
gum. i. voluntarie diuortio facto. His expeditis not. ex lege iſta
quod pater põt ſtipulari filiæ datã dotẽ, & ei quæreretur. No.
ſecundo, quod eueniente diuortij conditione pater nõ poteſt
agere filia ſuperſtite. Not. tertio, quod filia decedente ſine libe
ris, pater recte agit. No. quarto ex ar. ſumpto a ꝯrio ſenſu iſtius
legis quod exiſtentibus liberis pater non admittitur, & ſic libe
ri ipſi ad dotem præferuntur. Expeditis textua. venio ad appara
1 tum. † dicitur hic, quod pater ſtip. dotem filiæ voluntate, non
poteſt agere ea viuente. Contra primo oppo. de l. quoties, §. cæ
terum inf. eod. vbi expreſſe dicitur, quod pater ſtip. filiæ volun-
tate ſibi appropriat. act. ergo &c. Timore illius contrarij varia
ta eſt lect. huius legis inter antiquos, & etiam moder. doct. vn-
de gl. ſecundum quoſdam reſpondet, quod hic fuit duplex ꝯ-
di. i. diuortij, & mortis ſine liberis. Et non obſt. l. quoties, §. cæ-
terum, quia ibi nulla fuit condi. ſtip. adiecta. hic autem duplex
fuit conditio, ſcilicet mortis ſine liberis, & diuortij. Merito ſi
ambe euenerunt, pater agere poteſt, non ſi vna ſcilicet diuor-
tij tantum, & ita loquitur hic. arg. de cond. inſti. l. ſi hæredi plu
res. Contra hanc lect. facit quod tex. dicit viuente filia patrem
excep. ſum moueri, Non enim debemus dicere except. cõpe-
tere, vbi actio competit, quia excep. eſt actio. excluſio l. 2. inf. de
excep. Sed pendente conditione non eſt obligatio nec actio. l.
cedere diem. inf. de verbo. ſign. Ad hoc reſpõdet quod hic in
ver. viua autẽ pater agebat primæua actione de dote, non autẽ
act. ex ſtip. & ideo repellitur, niſi filia conſentiat, vel caueat eã
ratam habituram l. 2. §. voluntatem, ſup. eod. vel cã cognita ap
pareat eam non habere iuſtam cãm contradicendi, & obtine-
ret ſi filia conſentiret, ſecundum Bar. ſecus ſi non conſentiat,
vt dictum eſt. Sed iterum contra hoc oppo. quod prima actio-
ne agi non poſſit vt l. pecuniam ſup. ſi cer. pet. Solutio dicit ip-
ſe illud eſt verum quod non poteſt agi niſi conſentiente illo
cui debet quæri in euentum cõditionis, & ita loquitur hic. qd
eſt not. ſecundum eum & ratione alleg. quia ipſi debitori ſol-
uenti eſt plene conſultum, pro hoc l. pure, in prin. inf. de exce.
do &

do.& quod not.in l.pecu.in solutione contrarij. Ad dictā l.pu-
re. Bald.de Perusio preceptor meus hoc dictum impugnat. Nā
cum noua conditio ista pendeat ex consensu duorum, & ip-
so iure trahat secum suum effectum, potestate vnius nō potest
dissolui. l. Pomp.scribit.sup.de neg.gest. vbi dicit Sceuolam di-
recto ponere hanc rationem contra Pompo. Quid ergo dice-
mus? Ego licet Bar.non all.pro eius dicto do gl.ordinariam &
no.in l.si debitor.la prima.quæ est prope fi.tit.sup.de iur.do. in
gl.super verbo pecuniam. In contrariū pro opi. Bald.est gl.ord.
in l.debitores.sup.de iur.do. In glos.super verbo nuptię & pro
hoc etiam facit l.quoties.cum materia sua infr.de noua. Con-
cludenter puto opi. Barto.non esse veram nec procedere posse
per tex.expressum in d.l. si debitor.coniuncta l. non enim sup.
de iur.do.& ad hoc etiam facit l.Iulianus.post princ.& circa fi.
sup. de condit.inde. Ipse tamen Bartol.hic dicit,quod licet hic
lect.sit vera in se,tamen quantum ad hanc legem non placet si
bi,quia non congruit hoc literę,quæ voluit in sing. nume. vnā
tantum fuisse conditionem,& non plures. Item de liberis fit
mentio in responsione,& non in themate. Addo tertiā rōnem
quia hic in tex.dicitur quod agebat pater act.ex stip.& non act.
de dote prima. Puto etiam,quod quātum ad præiudicium mu-
lieris volentis hoc secundo casu agere,non teneat adiectio hu-
ius secundę cond.quia induceret prorogationē diei dot.rest.in
casum diuortij,quod fieri non licet l.de die cū l.seq.& l. Attili-
cinus.sup.de pac.do.Nec ob.l.1.& quòd ibi no.j. de dote prel.
quia hęc tacita existētia liberorū respicit casum mortis,nō di-
uor.vt ibi no.Item non obstat si dicatur,ꝙ in dictis ll.dos debet
restitui mulieri,secus si patri. Nam dico, quod non,nisi filia sit
patris hæres. vt l. aliud sup.de pactis dot. & ibi videtur casus,&
est ratio,quia pater ad eā denuo dotandam tenetur. vt in auth.
sed quamuis.Ex his glo.ponit secundam lec.ꝙ hoc sit tantū cō
di.vt dicit tex.in casum diuortij. Nec ob.l.quoties ver.cæterum
quòd hęc lect.debet intelligi secundū illā, videlicet vt licet hic
viua filia ꝯ agētē patrē ad eū remouendū exce.opponat,tñ pro
replica.ipsa pr̄ se iuuabit,vt in ꝯrio,& ꝙ hic primo casu dicitur
in text. Sine liberis,subaudi maxime.nam idem si cum liberis,
vt in contrario. Ista 2 lect. communiter reprobatur. quia dire-
cte venit contra tex.qui dicit,patrē agētē viva filia exce.submo
uendū.nā si replicatione iuuari posset,non submoueretur. Et
ideo gl.trāsit ad secundā lec. intelligendo,ꝙ de voluntate filiæ
pater fuit simpliciter stip. pp quòd vtraq. causa tā sibi q̄ mulie-
ri stip.vr̄.Non ob.l.quoties. ver.cęterū.quia ibi pater f..it sibi ip
si stip.quo casu vterq; stip. vr̄,sic vt primo stādo simpliciter do
tē,actio cōpetebat vtriq; vt l.2.§.quod si in patris sup.e. Ex quo
sequitur,quod mortua filia sine liber. pater agit. ea viua nō po
test agere. Glo.opp.contra hanc l.de l.si ita stip.§. Chrys.inf. de
verb. obli. Non intelligitur persona extrinseca.quia per talem
intellectum stip.vitiaretur. Hic non vitiatur.vt sup.eo.l. Caius.
& de lega.3.l.vxorem §.testamento. vbi in dote est speciale, ꝙ
quis possit alteri stip. ergo &c. Item secundo opp. contra præ-
dicta de l.stip.ista §.si quis ita.de verb.obl. vbi stip.impersonali-
ter facta refertur ad personam stip. Sol.illud non habet locū,
quando præcessit contractus,de cuius natura est. quod vtrique
acquiratur.nam tunc vterq; videtur stip. & ita loquitur hic. Et
facit ꝙ ibi no.& sup.de vsu.l.si stip.& inf.de leg.1.l.si legati serui
nomine.cum si.& de ver.obl.l.inter stip.in prin.Ista lec.secun-
dum Bar.& doct.est vera in se.tñ quia non congruit literę quæ
voluit stip.personalem esse factam,ideo transiuit ad aliā. Certe
ex verbis huius l.non potest dici,quod hic personaliter stip.fue
rit facta.nisi dicamus prout ego sup.posui casum. † Et ideo pro
declaratione huius aliqualiter subsistamus,& videtur quod ēt
vbi quis potest suo & alieno nomine actum esse.vt supr.man.l.
Papi.de in rem ver.si filius.& inf.de sol.l.& magis.Sol.ibi si ali-
ter intelligeremus præiudiciū gñaretur ipsi gerēti,hic autē nul-
lum pręiudicium gñatur,quia prima actio communis erat vtri
que. Sed item opp.de l.cū dos.sup.de pac.dota.vbi ex pacto &
stipulatione patris nō quærit filiæ ēt in dote. Sol. ibi pater fuit
stipulatus,simpliciter hoc fuit stipulatus cū filiæ volūtate. Vel
aliter latius,vt inf.dicā.tñ quantumcunq; hæc lect.sit vera in se
dico quod nō cōgruit huic literę,quia in actione comuni pr̄ ha
bet exercitiū actionis sup.eo.l.2.§.voluntatem.qđ ista lex dene
gare vr̄ viuēte filia.vt hic patet in fi. Item quia ſm hanc lec.nō
esset vis,an essent liberi vel nō.vt sup.e.l.si ab hostibus.in priu.
& l.nupta §.1.infr.eo.cū si.cuius ꝯriū innuere vr̄ l.ista. Et ideo
gl.transiuit ad quartā lec.secundum alios dicens,qđ in alijs tri-
bus lect. primis illa verba,filiæ voluntate, determinat hoc ver-
bum,stipulatus,nec intelligat̄ quod determinēt verbū,facto di
uortio,& sit sensus,qđ pater sine voluntate filiæ fuit stipulatus
sibi dotē dari facto diuortio filiæ volūtate, & habet locū qđ in
hac lect.dicitur. Non ob.ver.cæterū.quia ibi pater filiæ volun-
tate fuit sibi stipulatus,hic sine filię volūtate,ideo viua ea obstat
exceptio. Ista lec.non placet Bar,quia dicit nō cōtinere dubita-
tionē cōtra.l.ꝙ Labeo.de Carb.eā tamen tenet gl.in l.3.§.sed
vtrū sup. de mino, & est in se vera. hic vir per errorē promisit,

secus si scienter.vt no.sup.eo.l.quoties §.fi.& l. sed & si quis.§.
si quis cau.& de cod.in....l. Tamen dicēdū est qd nō cōgruit
tex.huius l. Primo qa secūdū hāc lec.verbū,sine liberis,esset su
peruacuū. Scđo quia cū ista stipulatio sit inutilis,ēt morte filię
cōtingēte nō videretur posse agi ex stipulatu,sed prima actio-
ne. Tu ad hoc diceres,quod ratione erroris viuēte filia daretur
exceptio,& non posiit.& ideo glo. transiuit ſm alios ad quintā
lec.dicens,quod verbum,filiæ voluntate,determinet verbum,
dari.& sit sensus,quod pater stipuletur sibi dari dotem ad volū
tatē filiæ id est si ipsa filia noluerit. Et sic nota,quod ista verba
important conditionem. Istam lect.ēt tenet gloss.in d.l.3.§.sed
vtrū sup. de min. Non ob.ver. cęterum.quia ibi stipulatio fuit
3 simplex & pura,hic fuit conditionalis,† ideo ante impletā con
ditionem,quæ impletio fit per mortem,non agitur. Sed cōtra
istud opp.gl.de eo,quod hic fit mentio liberorū. Sol.quod hic
in dote profectitia debet subaudiri maxime.nam idem est hoc
casu siue extent liberi siue nō,secus si esset dos non profectitia,
ita dicit hic gl. Sed cōtra prædicta opp.secundū Bar. ꝙ imò per
mortem voluntatis conditio euanescit.vt l.centesimis §.fin.de
verb.oblig & l.fi.de contrahen.empt. Sol.dicit Bart. ꝙ hoc est
speciale in dote,sicut dicimus in vltima voluntate,quia morē
do velle videtur,vt inf.de leg.3.l.fideicommissa.§.sic fidei. Sed
contra prædicta opp.de ca.si gratiose,extra de rescrip. libr.6.&
ff.loc.l.4.vbi videtur probari,quod per mortem expiret volun-
tas.doct.meus Bal.de Perusio recedit a solutione Bart.& dicit
interdum voluntas adijcitur ad inchoationem vel durationem
dispositionis vel actus, & tūc expirante persona expirat volun-
tas & dispositio.& ita loquitur l.cētesimis §.fi.& l.4.& c.si gra
tiose. Interdum volūtas adijcitur executioni & executio actus
dispositioni. & tunc expirante persona non expirat actus & di-
spositio,nec etiam exercitium,imò habet ipsum magis liberū
& ita loquitur hic secundum istam lect. qđ est notabile secun-
dum eū. Sed contra istam theoricam præceptoris mei oppo.ꝙ
nō refert,an cōditio apponatur actui, an vero executioni actus
vt ea cōditione deficiēte deficiat dispō.sup.de nauti.fen.l.Fene
rator & de pact. itē quia. §.fi. pp quòd videbatur,qđ expirante
voluntate filiæ per eius mortem deficeret conditio apposita,&
non posset agi actione ex stipulatu,prout tex.dicit. & ideo secū
dum hunc intellectum puto opi.Bart.tutiorem esse, quod hic
4 esset speciale in dote.ar.sup.e.l.1.† Sed vltra prędicta opp.quod
adiectio huius volūtatis vitiet actū,vt præal.l.centesimis.§ fin.
& d.l.fideicommissa.§. sic fidei. ver. q̄q̄. sol.aut ista adiectio fit
ei cui debet quæri obligatio tūc valet l. si ita legatū. §. illi si vo-
let.de leg.1.ff.de ver.ob.l.si cum petiero. cū si. Aut ista adiectio
fit ei q debet obligari,& tunc aut ista conditio apponitur actui,
aut durationi actus,si apponitur actui,vitiat actum l. in venden
tis.& alijs pręalle. Si durationi vel resolutioni actus,& tunc va-
let & tenet.l.4.ff.loc.& in præalle.c.si gratiose.sed per mortem
dicitur expirata voluntas,& actus finitur.vt præalle.iuribus. Si
vero ista adiectio fit tertię personę, & tūc illa tertia psona pos-
sit quomodolibet lędi,& valet.vt hic. Aut nō posset lędi, & est
penitus extranea,& in vltimis volūtatibus dic vt infra l.captato
r.ę.de lega.1. In contractibus inter viuos dic per doct.inf.de cō
trahen.empt.l.in vendentis. Item nota istam glos.hic quæ sen-
tit,an voluntas ista transeat in filios.de quo adde quod no. Bal.
inf.de verb.ob.l.inter stipulantem.§. si stipulante.& inf.de leg.
1.l.si quis ab alio.§.si plures. An igitur hęc lect.sit vera quan-
tum ad hanc lect. dicendum est quod non. Primo quia secun-
dum eam duplex esset conditio,scilicet diuortij & voluntatis.
quod est contra hunc tex. Secundo, quia dictio sine liberis est
superuacua. Tertio quia pendente conditione non posset agi.
& ideo tex.non proprie diceret, cum exceptione summouen-
dum contra d.l.cedere diem.de ver.sig. In positione igitur hu
ius casus gl.non plus dicit. quia delusa remansit. Secunda fuit
lect. Dy.dicentis,ꝙ hęc lex legitur simpliciter prout iacet,vt di
camus,quod pater simpliciter stipulando de filiæ voluntate do
tem in casum diuortij reddi, videatur ipsi mulieri,tanquam ad
hibitus ab ea,stipulari.& ideo ipsi mulieri actio quæritur.& fa-
cit ad verba tex.has additiones ibi,stipulatus est. ex interuallo
simpliciter non exprimendo sibi filię vel vtriq; ibi,dari,& red-
di. Ibi summouendū,ꝙ stipulatus vt procurator videtur, mati
tate filiæ stipulatus fuit,& ex interuallo dotem reddi. Ad con-
trarium de ver. cęterum.dicit ipse,facile est respondere, si ad-
uertatur. Nam aut pater stipulatur dotem sibi reddi post matri
monium contractū,& dotem datam voluntate filiæ,& tūc ob
tinet quod dicit̄ ibi. Aut mandato filiæ simpliciter, non expri-
mendo sibi filiæ, vel vtrique & tunc ministerio patris tanquā
procuratoris quæritur actio filiæ.& hoc est ꝙ hac lege cauetur
Nam si mulier dat dotem, & adhibet aliū qui stipuletur in eū
casum quo matrimoniū dissolueret̄, videtur adhibere tanquā
procuratorem l.cū quis decedens.§.nuptura.infra de leg.3.&
5 l.mulier.§.fi.sup.de iure do. Sed contra † hanc legē oppo. quia
quando aliquis agit id ꝙ pōt facere nomine proprio & alieno,
si simpliciter agat,videtur agere nomine proprio. ff. de sol. &
magis.

liç stipulatus, ideoque actio erat cōmunis. & recipiendo dotē si
postea cōuertat eam in filiæ voluntatē, cōtingit liberatio etiam
ab obligatione cōtracta filiæ vt s̄. e. l. non solum. & l. si pater. Ex
prædictis igitur cōcluditur, & apparet, qđ ex stipulatione & fa-
cto patris potest appropriari actio de dote ipsi filiæ in eius pote-
state cōstitutę. Octauo opp. dictū est. s̄. circa recitationē appara
tus, ꝙ pr̄ stipulā do sibi volūtate filię pōt appropriare sibi actio-
ne de dote. Sed ꝯ. quia imò etiam sine volūtate filiæ. vt d. l. quo-
ties. in princ. & vers. plane. s̄. e. titu. sup. de iu. do. l. auia. cū multis
similibus. Sol. dicit hic gl. intellige qđ voluntate filiæ pater fuit
stipulatus dotem ex interuallo post datā dotem. si enim tempo
re datę dotis stipulatus fuisset, stipulatio valeret etiam sine fi-
9 liæ voluntate. † Pro quorum declaratione dicendum est, quod
pater quandocunque ante nuptias cōtractas potest stipulando
etiam ex interuallo sibi appropriare actionem de dote etiam si-
ne filij voluntate. s̄. e. l. quoties. ver. plane. idē post nuptias con-
ctas, si dos incipit a datione & stipulatio sequatur incontinen-
ti tempore dationis, vt præalle. l. quoties. in princi. & l. ex morte
in fi. C. de pac. conuen. Item post contractas nuptias si dos inci-
pit a datione & stipulatio sequatur incontinenti tēpore datio-
nis. vt præalleg. l. quoties. in princip. & l. ex morte. in fin. C. de
pactis conuenctis. Item post contractas nuptias ex interuallo si
filiæ voluntate hoc faciat vt dicta leg. quoties. versiculo cęte-
rum. & hoc secundum vnam lect. positam in g. oss. licet quan-
tum ad hanc. l. non sit vera. vt sup. late dixi. Ex prædictis elicien
da est conclusio, tertia in materia, quod pater habens filiam
in potestate, ante nuptias, vel de voluntate mulieris post nu-
ptias stipulādo sibi dotem, potest sibi actionem de dote appro-
priare. Item & aliud est notādum ex predictis, quod id quod fit
tempore datę dotis, dicitur incontinēti fieri, nisi constet, & ap-
pareat ꝙ ex interuallo, secundum istam glo. & sic faciat ad quę-
stionem hoc not. Si vir fuit cōfessus dotem recepisse a patre vel
extraneo, quam per solennem stipulationem promisit ei resti-
tuere in omnem casum restituendę dotis, an ista stipulatio vi-
deatur incōtinenti facta tempore numerationis, & sic sit actio
ipsius mulieris de qua quęstione dic vt hic plene per Bar. & Bal.
Nono op. po. cōtra dicta, & immo videtur, quod nullo casu pa-
ter potest sibi appropriare actionem de dote, vt sic filięfamil. ius
consolidationis auferatur. Primum, quia officium maternum
est dotare filias. l. qui liberos. s̄. de ri. nuptia. C. de dotis promis-
sio. l. fi. j. de actionibus & obligationibus. l. obligationum. §. lege
etiam, sed in eo quod fit ex causa necessitatis, non videtur alteri
posse beneficium tolli, ergo nec mulieri sine eius voluntate de-
bet communionis beneficium tolli. l. vnum ex familia. j. de le-
ga. secun. do. & de hæredi. institu. l. si seruo. Secundo. ll. generali-
ter dicunt isto casu dari actionē filię mortuo patre, vel ea emā-
cipata. s̄. eod. l. 2. §. quod si in patris. j. eo. l. si socer. in princi. er-
go &c. Tertio per nouationem quæ fit per filiam non tollitur
ius filiæ. j. eod. l. marito. §. si voluntate. ergo nec per stipulatio-
nem interpositam a patre. Quarto videtur casus huius. l. secun-
dum lectu. gloss. si voluntate. per stipulationem interpositam a
patre, quia pater fuit stipulatus. nec potest agere viua filia. ad idē
l. vxorem. §. testamento. de legat. 3. Quinto probatur per theo-
ricam glo. sup. de pactis. l. in traditionibus. quæ vult, quod quan-
do aliquis est ex pręcedenti causa obligatus, pactum interposi-
tum in traditione non quærit sibi actionem. ergo &c. Sexto ho
die videtur hoc expressum. C. de rei vxo. act. l. 1. §. videamus. ver.
æquissimum. & §. & hoc ex rei. ad fin. ꝙ tacita stipulatio & ex-
pressa æquiparantur. vt eadē. l. §. illo proculdubio. Septimo pro
hoc videtur casus in l. fina. C. communia vtriusq. iudi. vbi dotem
etiam receptam a patre filia habet præcipuam. Octauo videtur
expressum de iu authen. sed quamuis. & in corpore vnde sumi
10 tur. C. de rei vxo. act. † Quid ergo dicemus, dico licet aliqui fuę-
rint in cōtraria opin. quod in casibus per me dictis actio est pro-
pria patris, sibi per stipulationem quęsita. per iura sup. alleg. Ad
idem. sup. de pact. dot. l. item in princi. & §. cum inter. de diuor.
l. si filia. C. de iu. do. l. si dotem. & probatur, quia extraneus dan-
do dotem potest sibi actionem appropriare. ergo idem in pa-
tre. l. si cum dotem. in prin. sup. eo. nam in patre est maior ratio.
quia de dote data simpliciter actio est communis. secus in ex-
traneo. Primum illud quod est acquirēdum duobus potest per
voluntatem agentis vni acquiri. l. si seruus communis. Meuij.
§. 1. inf. de stipu. ser. C. per quas personas nobis acquiritur. l. fin.
in fi. Postea rō cōis facit competere filię ius consolidationis. er-
go cessante cōione cessat consolidatio. Istā opin. tenuit Azo. &
post eum cōiter omnes doc. vt not. Cy. in præalleg. §. videamus
& Bar. hic. & alle. casum pro hoc in l. 1. §. 1. j. de coll. do. Ego ēt
sum in hac opi. & pro hoc adduco casum in l. 2. §. sed vtrū. sup.
de mi. vbi hoc est expressum. & est ratio, quia ista cōio procedit
iure cuiusdam societatis. l. qui hominom. §. si gener. j. de sol. &
ideo vbi ab initio non est cōsensus patris ad cōionē, nō pōt esse
societas neque cōio. l. cōsensu. j. de act. & obli. Modo rndeo ad
ꝯria, & primo a primū dico, ꝙ licet pr̄ teneatur dotare filiā, non
propterea sequitur, ꝙ stipulari nō possit, & sibi actionē de dote
appropriare. Nam per hoc non tollitur ius mulieri, quin alias
possit petere sibi dotem cōstitui. l. si socius pro filia. sup. pro so-
no. Non obst. s̄m, quia illud est verum nisi pater fuit stipula. si-
bi. Non ob. tertium. quia aliud in nouatione volūtaria, aliud in
necessaria. iuxta no. in l. 1. C. de iudi. & l. fi. de exce. rei iu. & l. aliā.
j. de no. Non ob. quartum. quia in hac lege fuit stipulatus filię,
secus si sibi, vt dictum est. Item. §. testō. non ob. quia ibi fuit sti-
pulatus vtrique, alias simpliciter dedit. immo facit potius pro
hac parte, quia dicit, ꝙ pr̄ dotem recepit. imò facit potius pro
hac parte, quia dicit, ꝙ pr̄ dotem recepit. Non ob. quintum. qa
fateor, ꝙ pr̄ non pōt per pactum nudum appropriare sibi hanc
actionem. vt ibi no. & l. auia. C. de iu. do. Sed per stipulationem
bene pōt, vt dixi. & illa est rō, quia aliud est in extraneo, aliud in
patre. vt d. l. in traditionibus. no per Bar. licet Cyn. ꝯ sentiat in l.
auia. Non ob. sextum. quia ibi loquitur de stipulatione simpli-
citer facta per patrem. hic quando sibi stipulatur. Vel aliter ibi
s̄m docto. loquitur de quadā actione ex stipulatu, quæ erat de
media iuris prudentia, quæ ex stipulatu simpliciter interposita
patri actionem quærebat. secus hic de iure ffo rum. Non ob. se-
ptimū. quia dico, quod mulier in illis duobus casibus nō agit
iure consolidationis sed conditione ex. l. illa. Non ob. octauū.
quia fateor, ꝙ mulier poterit agere ꝯ patrem, non autem con-
tra virum actione de dote per stipulationē suam. Sed ꝯ prædi-
cta opp. ꝙ imò in casu quo post ꝯctum matrimonium pater
fuit sibi stipulatus de voluntate filiæ, non fiat nouatio quin so-
lu. matri. agere possit mulier. quia hodie nouatio nō fit nisi ex-
presse dicatur. l. fi. C. de noua. Sol. de isto iure interuentu nouę
personę fiebat nouatio. fateor ꝙ filia haberet actionē, sed ꝯ ip-
sam cōpeteret exceptio. iuxta no. in l. fi. prædicta. & l. pe. de pre-
to. sti. & ibi plene per Bar. sic etiā esset dicendum in casu l. nīæ
qñ ex stipulatione patris actio appropriat filiæ fit nouatio ho-
die. & ideo si ageret prima actione, repelleretur exceptione. vt
no. in l. pen. & l. fi. C. de no. Ex prędictis apparet in materia ista,
ꝙ illa cōclu. de qua. s̄. dixi est plene probata & defensata. Deci-
mo opp. ꝯ s̄m no. huius. l. & vr̄ ꝙ pater filia viuēte habeat exer-
citium huius actionis. vt. s̄. de procu. l. filiusfa. in prin. & §. 1. &
2. & de iniur. l. sed vnus. §. filiofa. quinimo filius videtur agere
nō posse nisi pater sit absens vel vilis persona. vt d. ll. & l. si lon-
11 gius. §. 1. supr. de iu. † Pro declaratione huius contrarij reperio
ꝙ Bar. in l. cum non solum. § necessitatem. C. de bo. quæ lib. sic
distinguit, aut quęrimus de iure antiquo, aut de iure hodierno.
Primo casu aut loquimur in casibus, in quibus actiones quęrū-
tur patri pleno iure, tunc non potest filius agere sine consensu
patris, quia nō habet actionem. l. si pupilli. §. videamus. de neg.
gest. tamen bene potest agere tanquam coniuncta persona pa-
tris. vt l. sed he. in princi. ff. de procu. aut loquimur in casibus in
quibus actiones remanent apud filium, sed exercitium compe
tit patri, tunc aut pater est præsens, & non potest filius consen-
su patris agere. Aut est absens, & tunc secus. vt l. si longius. §. 1.
ff. de iudic. & l. sed si vnius. §. si filio. ff. de iniu. aut loquimur in
casibus in quibus actio remanet apud filium pleno iure, & tūc
patris cōsensus non requiritur. vt l. si miles. §. 1. ff. de Cast. pe. &
hoc in agēdo. sed defendere se potest filius sine consensu patris
indistincte. l. 3. §. sed verum. ff. de mi. l. omnem. & l. tam ex con-
tractibus. ff. de iudici. & d. l. si ex noxali. & leg. seq. Si vero loqui-
mur iure hodierno, & tunc aut loquimur in profectitijs. & iura
antiqua sunt incorrecta, aut loquimur in aduentitijs, aut patri
quęritur vsusfructus, & filius nullo modo pōt agere nec defen-
dere, quia sibi non competit administratio, sed patri vt l. 1. C. de
bo. ma. & d. l. cum non solum. §. vbi autem. & §. filij autem. aut
patri non quęritur vsusfructus, tunc aut quia non vult, & requi-
tur cōsensus in signum repudiationis. vt d. §. necessitatem. Sed
si de repudiatione alia cōstaret, puta quia esset datus curator fi-
lio propter patris repudiationem, tunc non requireretur eius
consensus. vt. e. l. §. sin autem. Si vero patri non quęritur vsus-
fru. quia non potest sibi quæri, tunc patris cōsensus non requi-
ritur. vt in auth. vt li. ma & au. ē. in prin. & c. fi. de iudic. lib. 6. hoc
etiam patet in Castrensibus & quasi, in quibus patri non quęri-
tur vsusfru. nec eius consensus requiritur. vt. l. miles. §. 1. ff. de
Cast. pe. Idem in alijs, in quibus nullus cadit vsusfru. vt d. l. si ex
noxali. hæc autem dicta Bar. sunt. Aduertendum tamen est qđ
per dicta Bart. non constat, quando & quibus casibus pater ha-
12 beat exercitium, vel non. dico † ergo qđ aut illud quod venit in
actione est acquirendū patri de iure veter. quantū ad plenū ius,
vel de iure nouo quātum ad vsumfru. & tūc pr̄ habebat & ha-
bet exercitium actionis, nisi in casu absentiæ, & vtilitatis patris
vt dictū est. Aut nil veniebat quærendum patri, & tūc pr̄ exercį-
tium nō habebat, nec habet. & ita intelligitur. l. si longius. & ꝙ
ibi no. & l. 4. §. 1. de Cast. pec. Et adde ad omnia prædicta ꝙ no. ff.
de inof. test. l. Papinianus. Tamen per predicta nihil videtur re-
sponsum ad casum dotis de quo quæritur. in quo vr̄ primo di-
cendum, ꝙ filia possit agere sine patris consensu. vt. C. de col.
auth. qđ locum. Ex aduerso videtur qđ pater ipse habeat exer-
citium

eitium, licet filia habeat actionem simul cum patre, quia plu-
13 sculum haber pater. vt no. gl. in l. non solum. sup. cod. tit. † Pro
quorũ declaratione dico, quod dos aut est aduentitia aut pro-
fectitia, si aduentitia, filia habet pro ea actionem & exercitium
actionis. vt d. auth. quod locum. & ibi no. gl. & in corpore vñ su
mitur. & no. sup. l. 2. §. quod si in patris. & C. de bo. quæ lib. l. fin.
§. necessitatem. & §. vbi autem. licet gl. no. contrarium, & ma-
le. sup. eo. l. Titia, & est ratio, quia pater in ea non habet proprie
tatem nec vsumfr. vt no. la. But. in d. auth. quod locum & Ia. de
Bel. in corpore vnde sumitur. ille enim qui eam dat, videtur da
re ea conditione, & voluntate, ne patri vsusfructus quæratur,
sed seruiat oneribus matrimonij. & ideo patri vsusfr. non quę-
ritur. arg. in auth. vt li. ma. & auię. in prin. & de bo. quę lib. auth.
excipitur. & probatur. inf. eo. Caius. & inf. quando dies leg. ce. l.
si vsusfr. §. si quis legauerit. & vide quod ibi no. per Bar. Aut lo-
quimur in profectitia, & tũc aut actio est communis, & fateor
quod pater habet exercitium l. 2. §. voluntatem. & §. nõ solum
sup. eo. Item põt agere ipsa filia de consensu patris. & si non ve
lit consentire, etiam sine consensu & idem si dos sit ampla, põt
petere mulier sola in casu dic. auth. quod locum, prout ibi no.
aut actio dotis est propria ipsius filiæ, quia pater sibi dotem do
nauit tacite vel expresse prout est in casu nostrę legis. vt sup. eo.
l. si cum dotem. in prin. & l. Pomponius Philad. cum si. vt sup.
dixi. tunc dico quod pater, nec de iure veteri, nec de nouo ha-
bet exercitium actionis, sed ad ipsam filiam spectat. vt d. l. mi-
les. §. 1. de Cast. pe. Nam cum donando pater totaliter a se abdi
cet quo ad proprietatem & vsumfr. nullum habet exercitium,
quod haberet, si vsusfructus spectaret ad eum l. 1. C. de bo. ma.
quod videlicet intelligo, nisi ageret tanquam coniuncta perso
na. vt l. sed & hę. sup. de proc. Quandoque actio dotis profecti-
tię spectat ad patrem, puta quia ab initio vel post contractum
matrimonium sibi appropriauit stipolando de filię voluntate,
vt dictum est, & tunc eius exercitium spectat ad patrem, & ita
debet intelligi quæ. supr. not. sunt. Quid ergo in casu isto quod
doc. dicunt, quod pater pro dote potest agere tanquam pater,
& legitimus administrator. No. per Bar. & Dy. sup. eo. l. 2. §. vo-
luntate. & per gl. & doc. in l. filius pro socio sup. da pac. do. l. cũ
dos. & in l. cum non solum. §. nisi autem. & per Dy. in c. ratum
extra de reg. iur. dico illud debere intelligi in casu quo actio de
dote est communis. Nam sicut ratione cõmunis proprietatis
& vsusfr. pater dicto iure potest agere etiam sine causa rat. ita
& in casu prædicto. quod est notandum. Alias autem si causa
ibi non esset communis, non posset dicto modo agere, vt patet
per prædicta. Ex prædictis ergo apparet duas concl. esse veras.
prima, quòd quando ex facto patris actio de dote profectitia fi-
liæ appropriatur ea viuente pater pro dote agere nõ potest. Itẽ
alia, quòd pro dote aduentitia pater iure veteri nõ habebat pa-
tris actionis exercitiũ, nec etiam habet de iure nouo. Vndeci-
14 mo contra illud no. quo dicitur † quod pater existentibus libe-
ris ex filia non admittit ir a d agendũ. Opp. de l. dos a patre pro-
fecta. C. e. Pro huius contrarij solutione insurrexit altercatio in
ter Bul. & Mar. dicunt enim Mar. & eius sequaces, quod illud
quod in d. l. dicitur, debet determinari si filij ex eo matrimonio
non supersunt, vt hac lege. vnde superstitibus, filijs dos rema-
net pęnes maritum pro ipsis filijs. & hoc probatur primo per
hanc l. a contrario sensu, vt dixi. Secundo per tex. in l. illam. C.
de colla. ad si. Tertio per casum. sup. de pact. do. l. inter. in prin.
& §. cum inter. Quarto per tex. in l. vxorem §. testamento infra
de lega. 3. Quinto per l. 3. §. sed vtrum. sup. de mi. vbi dicitur, ꝙ
dos est proprium patrimonium filię, & transit ad filios. Sexto
per tex. in l. si. vt le. no. ca. Septimo firmabat hoc Petr. quia dos
datur propter onera matrimonij l. pro oneribus. C. de iur. dot.
& matrimonium est fauorabile propter procreationem libe-
rorum. vt l. 1. supra eod. & onus liberorum remanet pęnes pa-
trem. l. si maritus. fa. her. ergo & c. arg. l. si is. §. 1. supr. de iur. dot.
Præterea certum est, quod hodie filiafa. habet hæredem, & po
tior est in successione causa liberorum. ergo &c. vt in authẽ. in
successione C. de suis & legit. Octauo, quia eo ipso quod pater
dedit dotem pro filia, eam separauit ab omnibus suis. l. pater. in
fra ad leg. Falc. & l. fi. C. de colla. dot. Bul. vero & eius sequaces
15 dixerunt contrarium † quod immo indistincte dos in casu præ
dicto redit ad patrem exclusis filiæ liberis & proprie, quia d. l.
dos a patre. simpliciter & generaliter loquitur, & sine distin-
ctione debet intelligi. l. de pretio ff. de publicia. Secundo ad idẽ
ff. de pac. do. l. si pater. de iur. dot. l. iure succursum sup. ad Mac.
l. filiusfa. C. de rei vxo. act. l. 1. §. sileat ob liberos. sed ibi matre
dotem petente secũdum Dy. ideo non facit pro ista parte. Prę
terea quando duo reperiuntur simul participare statutum in
vno intelligitur statutum in alio l. fi. C. de comm. rerum alien.
& l. fi. C. de fruc. & lit. exp. sed sic est in patre & filia, ideo pater
præmoriente filia habet ius cõsolidationis dotis, siue supersint
liberi siue non. Pro hac parte facit l. si dotali. inf. eo. tit. & multa
alia iura no. in d. l. dos a patre. & ibi per Cyn. Quid ergo dicen-
dum, gl. communiter dicunt, quod Bul. opin. verior est de iure,
sed Mar. opin. consuetudine præualet. Ego autem in hac mate
ria circũscripta consuetudine sic dicendum puto, quod etiam
sensit & Bart. secundum Dyn. hic. aut loquimur in dote, cuius
actio soli filiæ quęritur, & sine dubio ista transit ad filios. vt hac
l. & no. in d. l. auus. aut loquimur in dote, cuius actio est com-
munis patri & filiæ, & tunc prædecedente filia dos redit ad pa-
trem, vt præalleg. l. dos a patre profecta. & secundum hanc di-
stinctionem dicerem esse sedatam discordiam inter Bulg. &
Mar. & iura hincinde alleg. ad hanc distinctionem reduci. Ta-
men contra hoc videtur casus in l. 2. C. de bon. quæ lib. ibi, parẽ
tum circa liberos munificentia retardetur. Nota, munificentia
& sic videtur loqui in dote donata filię. Glo. ibi intelligit in mu
nificentia parentis habita eo ipso quod dat dotem, vel dat am-
plam dotem, non circa donationem dotis. & pro hoc text. in l.
sic. de dote præle. fuit. sed ibi dos data pro filia & sic actio erat
communis non ob. Ex his apparet alia conclu. quod dos pro-
fectitia cuius actio est propria filięfa. ea decedẽte superstitibus
liberis non redit ad patrem, secus si dotis actio sit communis.
Putarem etiam & forte nõ male, quod eo casu quo dotis actio
est communis, potest subdistingui, aut ex filia remanent liberi
pauperes, & egent, ita quod non habent vnde se alant, & tunc
ad eos transeat dos. arg. sup. eo. l. quamuis. in fi. vbi hoc videtur
expressum. Si enim in eorum alimenta potest dos constante
matrim. inuito patre inter viuos dispensari. certe multomagis
hoc debebit licere in morte. insti. ad l. Fusi. ca. in prin. & ad hoc
accedit quod no. gl. C. de iure do. l. 3. & quod no. C. vnde vir &
vxor. auth. præterea. habent enim hac occasione ius retentio-
nis propter alimenta, ad quæ etiam ipse auus maternus tenere-
tur eisdem inf. de lib. agn. l. si quis a li. §. idem diuus. aut nõ erãt
egeni, & tunc ad patrem redeat, secundum opin. Bul. & sequa-
cium. & prædicta intelligo in liberis ex alio matrimonio vel ẽt
ex eodem procreatis. Nec ob. quod legitur & nota. sup. eod. l.
maritum. & l. ẽt in princ. & sic hac mea noua opin. intelligatur
hodie discussus esse iste passus. Duodecimo contra prædictam
op. quia filiafam. quantumcunque habeat proprium, pro quo
competeter sibi actio & exercitium actionis sicut est in Castr.
pec. & quasi, isto iure non habebit hæredem. ff. de Cast. pec. l.
2. cum ibi not. & no. super ea. l. nupta. & inf. eo. l. filiæ. & in mul
tis alijs locis. ergo sequitur, quòd de isto iure dos ipsa deberet
reuerti ad patrem iure peculij, non autem transire ad filios, q
non sunt neq; possunt esse hæredes de isto iure. Sol. dicit Fran.
Tigrini, & Bar. quod in casu isto est speciale in dote ipsius filiæ.
nam transit ad filios vt hęredes, sicut alias filiafa. habebat hę
redẽ. inf. si quis a pa. fue. ma. l. 1. §. nepos. & pro hoc ipse alleg.
tex. cum glo. in l. auus. sup. de iure dot. Nec ob. secũdũ Bart. d. l.
2. de Cast. pec. quod ipse filius non potest habere descendentes
legitimos quin sint in potestate ipsius patris, vel ab ipso patre
eodemque auo emancipati. & ipse pater illis descendentibus
præferetur. arg. inf. si a pa. quis fuer. man. l. 1. §. nepos. at filiafa.
potest habere prolem, quæ non sit in potestate patris ipsius fi-
liæ, sed est in potestate mariti vt insti. de pat potesta. in prin. er-
go &c. Quid ergo dicendum in casu isto, est ne verum, ꝙ dos
transeat ad liberos tanquam hæredes, dicit Bal. quod non. quia
si hoc esset verũ, sequeretur ꝙ hi filij essent hæredes ex vniuer.
arg. l. 1. §. si ex famil. inf. de hæredi. insti. Sed pone quod ista filia
habebat creditores peculiares, & peculium separatum a dote.
certe sequeretur quod liberi non essent hæredes in vniuer. sed
quo ad quid sic, & quo ad quid non. quod est absurdum secun-
dum eum. Certe hęc ratio non videtur mihi cõcludens ad ob
standum prædictis. tamen quia filia non potest habere hæredẽ
testamentarium etiam hodie. per l. quib. non est permis. fa. tes.
in prin. tamen quia interdum ratione diuersitatis peculiorum
& hæreditatum hæc absurditas toleratur. iuxta not. plene. sup.
de ado. l. si arrogator. Sed ego facio fortiores rationes contra
Bar. & Dy. & primo quod filiafa. de isto iure non habeat hære-
dem, probo per text. in d. l. 2. de Cast. pe. Secundo per l. quod si
nullam sup. de reli. & sump. fu. coniuncta. l. in eum. & l. Celtus.
& l. seq. eo. tit. Non ob. ratio Barto. de prole quam filiusfa. non
potest habere nisi positam in potestate eius patris, vel ab ipso
patre emancipatam, secus in filia, quia hoc est euidenter erro-
neum. Pone enim quod filius habens castrense peculium dece
dit superstite patre, & superstite nepte ex filia. nonne pater oc-
cupauit iure peculij secundum Theoricam Bart. sequeretur ꝙ
non. quia ẽt de iure ffiorum potior est causa liberorum, quam
patientis. vt sup. de inoffic. testa. l. pater. vnde li. l. 1. §. cum si. Sed
hoc est trufatorium dicere. per tex. in l. 2. inf. de Castr. pe. Nam
absurdum esset dicere, quod pater excluderet filios defuncti,
& excluderetur a nepte. C. de bo. mate. l. si viua. versi. nam licet
16 Item pone † quod pater habebat filium famil. militem & ex eo
nepotem emancipatum, moritur filius miles cum Cast. pec. qs
præferetur. Certe si iste miles possit hæredem ab intestato ha-
bere, præferetur emancipatus filius. infr. vnde lib. l. 1. & tamen
hoc casu per omnia occupat iure pec. vt d. l. 2. Illud enim certũ
est, quod habens filium in potestate & ex ea nepotem defic ẽ-
te filio

te filio pater occupat omnia iure peculij excluso nepote. Ca-
sus est notabilis & expressus inf. de suis & legi. l. si pater in fi. er
go rō sua mala. Primo, longa dña est in iure nostro, an alicui
quæratur per se, an per alium inf. de leg. 1. l. si filio. de vulga. &
pupil. l. qui liberos §. hęc verba. Sed si nos diceremus, filiũfam.
posse hre hęredem ab intestato, quid impediret, q nepos quæ
reret hæreditatem patris auo, sic ut si ipse miles filium suũ eun
demq; nepotem hæredē fecisset in Castrensibus, Certe nihil,
pp has igitur rōnes non video q possimus dicere, q filius vel
filiafa. de iure isto possint habere hęredem. Nec ob l. 1. §. nepos
inf. si a paren. quis fue. ma. Nam ibi non dr, q ipse auus sit hæ-
res, sed successor de iure prætorio. & nō est dubium, quod præ
tor non pôt hæredem facere instit. de bo. pos. §. quos autē, vel
aliter & melius, ibi auus accipit bona tanq̃ ęs alienum, & sibi
debitũ, eo q obreptitia arrogatio in sui præiudiciũ non tenuit,
vt ibi apparet. Dico tertio q succedere pôt fiscus quocumque
alio ti. quã hæreditario suscipit. n. vniuersum, est tñ non est hæ-
res. vt l. 2. C. ad l. Iul. de vi. & not. inf. de fide. l. inter eos. §. fi. Sic
in proposito pr̄ est successor in peculium, & quatenus est in pe
culio tenetur intra annum ad debita. vt l. 1. sup. qñ act. de pe. est
annalis. Præterea ratione fraudis ipse nepos habetur perinde
acsi non esset filiusfam. ar. sup. de repud. l. si filia, & inf. eo. filiæ.
& q ibi nota. Sed ꝯ prædicta facit l. quod scitis. C. de bon. quæ
liber. quæ dicit, quod qñ supersunt liberi pater ēt in Castrensi
nō potest occupare iure peculij bona filij. ita dicit d. l. quod sci-
tis C. de bo. quę lib. quæ sentit ēt hoc de iure veteri. dum alleg.
l. 3. de Castren. pec. Sol. domini illa gl. de iure isto non dicit ve-
rum sed de iur. C. quo potest habere hæredes liberos, secus est
vt ibi, & l. sacrosanctę. C. de episc. & cleri. & l. 1. & 2. C. de bon.
quæ lib. & facit q not. in l. 1. C. ad Tertull. Tertiodecimo cōtra
dicta opp. si isti filij non sunt hæredes matris, ergo non pôt dos
apud eos remanere, cuius contrarium dictũ est sup. per legem
istã ibi, sine liberis decesserit. Erat ergo apud liberos ipsos vel
17 patrem pro eis. Ad hoc respondeo, † dico, quod eo ipso quod
pr̄ donat filiæ dotem, vel appropriat filiæ actionem de dote, in
continenti tacita coniectura velle vr̄, quod remaneat mortua
filia penes liberos, casus est not. in hac l. s̃m hanc lect. & ratio
quia ipsa dos cedit ad officium & vtilitatem liberorũ ff. de Ca-
stren. pec. l. dotem, s̃m vltimam lect. illius legis, quæ ab omnib.
tenetur ibi, dum dicit, dos autem matrimonio cohęrens oneri
bus eius ac liberis cōibus qui sunt in aui familia confertur, &
ibi exponitur confertur, idest ad vsum datur vel subijcitur, &
ex hoc clare patet, quod liberi mulieris habent dotem ex con-
iectura dotantis, & est ratio, quia cum semel pater appropria-
uit mulieri dotē in cām matrimonij, videtur velle ipsam mu-
lierem & liberos in ipsa dote sibi præferri, quia in matrimonio
subest casus tacitus liberorum fauor, vt supr. eo. l. 1. sicut. n. do-
nator præfert sibi donatariũ & eius successores, ita in casu isto
dicere debetis & ad hoc bene facit d. l. auus sup. de iure do. Præ
terea quatenus extenditur causa cōcessionis debet effectus ex-
tendi sup. de exer. l. 1. §. nō autem sup. de diuor. l. fi. cum si. Sed
matrimoniũ causa & fauor extenditur in liberos, ergo & effe-
ctus ipsius matrimonij & factæ donationis, ad hãc extensionē
& cōiecturam bene facit tex. in auth. vt liber. de ceter. §. si quis
autem in fi. ibi, hoc tam magnã ei donasse opus libidinis, pro-
prios autem filios ex suo natos semine adhuc relinquere serui
turos. Præterea non est dubium quod in vltima volũtate libe-
ri alicuius tanquam vocati ex tacita & coniecturata voluntate
testantis, præferuntur fideicommissario, vt est text. not. infr. de
condi. & demon. l. cum auus, & l. cum acutissimi. C. de fideicō.
& de instit. & substit. sub cond. fac. l. generaliter §. cũ autem, &
eo casu quo veniunt ex tali coniectura, non refert, an sint hære
des, vel non inf. de leg. 1. l. filiusfam. §. cum quis hęredem, ergo
idem deberemus dicere in casu isto, in ista donatione inter vi-
uos, quia eadem est ratio, & quia licita est argumentatio de vl-
timis voluntatib. ad ꝯctus, vt instit. de l. Fusia Cani. post princ.
ff. de pac. l. pactum inter hæredem, & ibi not. ff. de assigna. lib. l.
1. § assignate cum si. Præterea etiam in ꝯctu inter viuos hoc re
peritur expressum interdum, quia aliqñ id quod venit in con-
tractum transit ad liberos, si hoc non dicatur, ēt si non sint hæ-
redes pp tacitam cōiecturam ff. de ope. lib. l. cum patronus §.
1. & l. si operatur, & plene no. in l. si non sortem §. libert. de con
di. inde. & adde q habetur in l. pro hærede. §. 1. & §. fi. inf. de ac-
qui. hære. & bene facit tex. no. in l. vel quæ pater §. 1. sup. de re-
18 leg. & sump. fu. † Sic alias quod conceditur vni, transit ad aliũ
ex coniectu. rata mente cōcedentis, & ipsius rei natura l. Titio
centum §. Titio genero. de condi. & de l. si seruo legato. §. si te
stator. de lega. 1. cum si. C. de rei vxo. act. §. accedit. Præterea il
le qui relinquit in familia, intelligitur vni post alterum succes-
siue reliquisse, & qui est in primo gradu prior inuitatus vide-
tur l. peto. §. fratre. de leg. 2. sed pater donans dotem, eam dare
videtur, vt filia illam in familiam viri & liberorum subijciat,
& eorum vsui conferat, vt d. l. dotem de Castren. pec. & paria
sunt aliqua fieri tacitæ & expresse in contractibus & vltimis
voluntatibus, vt dictum est, ergo &c. Propter quæ omnia ego
19 † concludo, quod licet filiafa. non haberet de iure veteri hęre-
dem etiam quando actio dotis propria eius erat, tamen dos ip-
sa ad liberos post eius mortem transibit, & per hoc bene facit
tex. in l. vt liberis. C. de coll. ibi, nulla discretione &c. cōtra præ
dicta facit sup. de pact. do. l. inter in prin. & §. cum inter. vbi tũc
demum videtur dos ad liberos transire, quando est pactum fa-
ctum sub expressione liberorum, quasi alias non transiret sol.
ibi pater fuit stipul. sibi in vnũ casum, vnde alium videtur omi-
sisse fauore liberorum, hic pater concedit mulieri in omnem
casum, & sic fauore eius & liberorum, vt dictum est. Præterea
dico quod immo lex ista facit pro ista parte, nam qualitercum
que cōstet, quod pater velit a se abdicare communionem do-
tis, eo casu videtur dotem transferre ad mulierem & liberos,
ibi enim fuit dictum, quod si mulier decederet sine liberis dos
restitueretur patri. Si ergo decesserit cum liberis, iste erat ca-
sus omissus, in quo repetitur priuatus pater communione do-
tis vt l. si cum supra cor. merito non subsistente matre transit
ad liberos ex tacita coniectura, non ea ratione sola, quia pater
nominauerit liberos, sed etiã ea ratione, quia abdicauit omni-
no a se communionem & spem dotis, & sic est etiam in casu
nostræ l. Eodem modo patet responsio ad l. si pater sup. de pac.
dot. Sed iterum cōtra prædicta opp. de l. Bebius Marcellus, su-
pra de pact. dot. nam si prædicta essent vera in casu. d. l. Bebius,
dos deberet remanere pęnes filiam Marcelli ex tacita donatio
ne dotis in liberos collata, cuius contrarium ibi dicit. Nam ibi
dicit text. quod iure prælegationis dos transiuit in filiam q. d.
quod alio iure non possit habere. Ista est fortis & pulchra op-
positio, per quam intelligemus principium l. si cum dotem, di
co ergo, quod lex illa non obstat. nam ibi fuit tantum in vnum
casum abrogata communio dotis, videlicet in casum in quo
filia in matrimonio decederet sine liberis, nam tũc dos specta-
bat ad lucrum generi & filiæ, ergo in alijs casibus remanebat
communis actio patri & mulieri. Nec obst. l. si cum dotem, in
princ. sup. eo. quia in l. si cum dotem, pater sibi appropriauit in
vnum casum actionem de dote, & sic ruptum est eo ipso com
munionis & societatis fœdus. igitur in alium videtur donare
mulieri. in l. Bebius, pater nō appropriauit sibi in vno casu, sed
in alijs, & ideo si in l. si cum dotem, pater fuisset stipulatus filiæ
in vnum casum, certe in alium casum non videtur ei donasse,
sed remaneret actio communis, arg. inf. de lib. & post l. cōmo-
dissime, & de dona. l. 1. Sed dices tu, eo ipso quod pater præmo
ritur, debet esse actio consolidata mulieri l. si socer infra eo &
§. videamus, ergo videtur debere redire dotem ad filiã, & per
consequens ad liberos ex tacita cōiectura, vt dictum est, & sic
tota dos remanebit pęnes filiam filiæ, & non medietas, de qua
ibi dicitur. Sol. fateor, quando dos redit ad filiam, expone vide
licet per mortem patris vel emancipationē, quia tunc ipsa dos
non transit ad liberos. Rō, quia vbi actio est communis, ibi nō
habetur liberorum coniectura secundum opini. Bul. sed tunc
redit ad patrem si filia præcedat, aut ad filiam, si fiat sui iuris,
aut ad ambos communiter si ambo superuiuāt, habent ergo
hæredes filiæ dotem ex legato, quia dotem quam nondum sol
uerat, ei legare poterat l. si cum dotem §. si pater sup. eo. Quar
todecimo opp. & videtur q pater nō posset aliquo casu sibi ap
20 propriare actionem de dote ēt filię voluntate † Nam omne pa
ctum per quod conditio dotis efficitur deterior non valet l. li-
cet, & l. Attilicinus, & l. de die sup. de pac. do. Sol. pactum factũ
cum viro, quod non teneatur ad restitutionem dotis nō valet
l. vt autem sup. de pact. do. & l. si pater §. 1. eo. titu. secus si fieret
de medietate dotis non petenda, nam tunc valet l. si pater §. si
mulier. Sed pactum de prorogatione diei non valet, & ita lo-
quuntur contraria, & adde ad no. in l. 2. eo. tit. & l. 1. infr. de do.
præleg. sed si fiat pactum quod dos debeat rest. sui patri bene
valet & tenet, & ita loquitur materia nostra, & sup. eo. l. 2 §. 1.
& ideo si mulier vult restitui, nō potest, nisi sit minor per be-
neficium restitutionis, vt prælc. §. sed vtrum, in fi. item nisi pro
21 ut dicitur in 8. lect. huius l. de quo dic. vt supra dixi. † Decimo-
quinto & vlt. oppo. quod per stipulationem non quæratur no-
ua actio ex stipulatione mulieri, sed competat tantum prima,
l. si diuortio. inf. de verb. obl. gat & l. qui bis. & l. si dari. eo. titu.
vbi dicitur, quod competat actio prima sol. dico quod hæc sti-
pulatio valet & tenet, & ex ea agi potest actione ex stipulatu.
Ratio, quia interest mulieris eo quod hæc actio non intelligi-
tur habere dilationem statutam a lege. vt no. Iaco. de Aren. &
Bar. in d. l. si diuortio. item quia quãdo præcedit conuentio bo
næ fidei prout est in casu nostro, sequens stipulatio valet l. pro
socio arbiter. sup. pro so. iuxta no. plene per Barto. in l. qui bis,
eo. tit. Aduertendum quod in casu quo actio prima erat com-
munis patris & filiæ, vel etiam quo casu erat sola patris sequēs
stipulatio per quã quæreretur filię de iure isto intelligebatur
facta ex causa nouationis, & sine dubio actio acquirebatur fi-
lię iuxta no. plene in l. pen. de præt. stip. & l. fi. C. de noua. sed eo
casu quo actio prius fuisset filię propria, puta in dote aduentitia

tunc

tunc quid operetur sequens stipulato.no.in l. si diuortio. dic vt
22 ibi.nunc non aliter examino prædicta. † Quæro in dote aduen-
ti.data ab extraneo filiofam.an trāseat in eius liberos sicut pro-
fecti.an vero pater occupet iure peculij de isto iure veteri, nam
de iure nouo non est quæstio,quin transit ad eos. vt l. 2.& 3 C.
de bo.quæ libe.& videtur quod pater occupet,per tex.in d.l. 2.
de Castr.pe.Præterea in hac pater nullo modo remisit ius suū.
in contrarium videtur per l.Caius sup. eod. Breuiter ego puto
quod transeat ad liberos per cōiecturas de quibus.sup. dictum
est in dote profectitia,& per rationes illas.sed an hodie sol.ma-
trim.morte mariti pater haberet vsumfructum eiusdem dotis
gloss.de hoc videtur dubitare,in l. 1. præalle. C.de bon.quæ lib.
Finaliter puto, quod non habeat.quia dans dotem videtur da-
re ea intentione,vt deseruiat oneribus matrimōn.& sic videtur
prohibere vsumfructum patri.ideo non queritur sibi,vt no. Ia.
But.in auth.quòd locum.& Iaco.de Bel. in cor. vnde sumitur
præterea mulier ipsa semper videtur esse in eodem matrimo-
nio,ergo non mirum si patri non quæritur vsusfruct.& hoc vi-
23 detur expressum in cor.de ęquali.do.§.quia vero.† Decimosex-
to & vltim.opp.& videtur quod in dubio pater filio in potesta-
te stipulando non videatur donare,sed sibi in peculium conce-
dere,etiam si filiusfa.miles sit.vt l.fi.infr.de pecul.l.2.§.1. C. de
Castr.pec.lib.12.& no.per Bart.inf.de dona l.si pater.Sol.dico,
quod speciale est.fauore dotis, vt non videatur in peculiū con-
cedere,sed donare.sup.eo.l.si cum dotem.& quod ibi no. Hinc
est quod transit ad liberos. vt in hac lege dicitur. & potest esse
ratio,quia in dote cuius antea actio erat communis,mulier ali
quod ius proprium habebat. Ideo sequens concessio vt aliquid
addat,non potest videri in peculium facta. ar.l.1.inf. ad Muni.
24 cum si. † Ex prædictis igitur omnibus distinguendum est,nun
quid ex dote data actio competat filiæ,aut patri,aut vtrique. &
dico quòd aut nulla est interposita stipulatio, & quæritur vtri-
que actio.de quo dic vt sup.eo.l.2.§.quod si in patris. Aut inter
posita est stipulatio,& tunc aut pater fuit sibi stipula. & intelli-
go voluntate filiæ, quando voluntas est necessaria, & sic patri
quærit,vt l.quoties.aut fuit stip.filiæ, & ipsi filiæ quærit. vt hac.
l. Aut simpliciter,& tunc aut filia erat emanci,& quæritur filię
quia videtur ab ea adhibitus,vt sup.in 1.lec.no. aut erat in pote
state,& tunc aut loquimur de dote profectitia & actio est com
munis,vt sup.in 6. le. no.aut de aduenti. & tunc quæritur actio
mulieri.vt sup.in 9. lectura not. Et hæc sufficiunt pro repeti-
tione huius legis.

REPETITIO

Signoroli de Homodeis super l. si æstimatis. ff. solut. matrim.

SVMMARIVM.

1 *Dotalis fundi alienatio quatenus probibita fuerit per legem Iuliam.*
2 *Mulieri quæ actiones competebant pro dote iure veteri, & quæ competebant iure nouo.*
3 *Pactum interpositum a muliere cum marito super restitutione dotis an & quatenus valeat, & nu. seq.*
4 *Dotalis res an possit alienari ex consensu mulieris. & quid si fuerit ęstimata, an possit alienari citra consensum illius. & nume. 7. & 8. & 12. & 17. & 19.*
5 *Æstimata res ea æstimatione quæ non facit emptionem, eiusdē considerationis est cuius est res inestimata, cū de alienatione rei dotalis tractatur.*
9 *Alienatio rei dotalis facta a marito ex consensu mulieris an firma maneat si soluto matrimonio maritus reperiatur non soluendo, & nu. 10.*
11 *Mulier an & quando possit facere conditionem suam deteriorem circa dotem per consensum suum. & nu. 28.*
13 *Alienatio rei subiectæ restitutioni an sit omnino inefficax citra consensum eius cui debet fieri restitutio.*
14 *Maritus alienans fundum dotalem contra prohibitionem legis Iuliæ an teneatur emptori de euictione.*
15 *Lex, si æstimatis. ff. solu. matri. procedat ne in rebus immobilibus, an in mobilibus.*
16 *Dotales res a marito alienatę a quo restituendę sunt ipsi mulieri, an a marito, an vero ab emptore.*
18 *Alienatio rei dotalis cuius contemplatione sit hodie prohibita.*
20 *Venditio rei dotalis facta per mulierem ex consensu mariti an valeat. & num. 22. & 23.*
21 *Maritus restituens mulieri dotem constante matrimonio an sit liberatus ab actione de dote. & nu. 24.*
25 *Maritus qui vendit rem dotalem, an possit eam ex pœnitentia reuocare.*
26 *Mulier quæ iurauit se non reuocaturam rem dotalem a marito venditam, an non obstante iuramento possit reuocare.*
27 *Renunciare an & quando quis possit fauori pro se introducto.*

1 SI ęstimatis. Pro euidentia istius legis est sciendum † quod nos habemus legem Iuliam fundi dotalis. Et ista prohibēt
aliena. fundi dotalis Italici inuita muliere fieri,cō-
sentiente vero ea permittebat, vt dicit text. in l.
vnica.§.licet enim l. C.de re.vx.act.& insti qui.alie.non licet.in
princi.postea superuenit constitutio noua Iustiniani quæ inhi-
buit aliena. cuiuslibet fundi dotalis etiam cum consensu mu-
lierum,vt dictis iuribus.sup. alle. & sic in duobus corrigit legē
Iuliam. Secundo est sciendum ad euidētiam, quòd interdum
mulier vult donare ex proprio consensu, & adhibet maritum
ad consentiendum sibi,& loquitur.l.2.in prin.& §.1. sup. eod.l.
cum dos.§.fi.de pac.do.Interdum mulier inducitur ad consen-
tiendum,& tunc aut extraneo stipulanti in pręiudicium mulie
ris,& loquitur l.ob æs.§.1.de pac.dota.& l.vnic.§.accedit.C.de
rei vxo.act.cum gl.sua. Interdum inducitur a marito pacisccen
te super dote,vel alienante rem dotalem consentire, & loquitē
materia legis præsentis. Tertio est sciēdū ad euidētiā,ꝙ mulier
cōsentit alienationi rei propriæ mariti sibi hypothecatę pro do
te,& loquitur l.ēt.& l.iubemus.C.ad Vellei.Interdum mulier
consentit alienationi rei donatę propter nup.& loquitur auth.
& siue a me.C.ad Velle.& in auth.vt immobilia ante nup.§.1.
Quarto sciendū est ad euidētiam,ꝙ quandoq; res in dotem da
tur,inęstimata,& loquitur ista l.in fi.& l.vna.§.& cum lex.C.de
rei vxo.act.qūq; res datur in dote ęstimata.& tūc aut ea ęstima
tione quæ facit emptionem,& loquitur l.quoties.& l.plerūq;.
§.sed ante matrimoniū.de iur.do.aut ea estim. quæ non faciat
emp.& loquitē ista lex.& l.fin.de pac.dota.cū sibi simil.Vltimo
2 † est sciendū ad euidentiam,ꝙ de iure ff.orum matrimonio dis-
soluto non competebat mulieri ad dotem repetendam nisi a-
ctio de dote quæ est personalis & bonefidei.l.sed ideo.§.fi. sup.
eod. vel actio ex stipulatione si expresse fuisset stipulata. & ita
de iure isto erat stricti iuris.& non competebat sibi rei vendica
tio.quia de iure isto non erat domina nisi restitutione facta.l.si
dotis.C.de iur.do.& l.1.in fi.de fun.dot.nec hypothecaria,cum
hoc sit inductū de iure nouo,per l.in rebus. in princ. C. de iure
dot.hodie vero ad dotē repetēdam competūt tres actiones. sci
licet actio ex stipulatu quæ hodie est bonę fidei.vt l.vnica.§.sed
& si nō ignora.C.de rei vxo.act.Itē rei vendicatio. Item hypo
thecaria.l.in rebus.in prin. de iure dot. C.& est mirabile,quod
pro eadem re cōpetat rei vendicatio & hypothecaria. quare sit
hoc,not.in l.in rebus.in prin.C.de iur.do.& per gl.& alios.Di-
uiditur in tres partes. primo ponitur thema. secundo infertur
vna quæstio.tertio ponitur determinatio ipsius quæstionis. ibi
secunda,quæsitum.ibi tertia,respondi.hoc dicit in summa, res
in dotem datę ęstimatę ea ęstimatione quæ non facit emp.pos-
sunt cum consensu mulieris alienari de iure isto. & per istam
legem æquiparatur res dotalis inęstimata, & æstimata ea æsti-
matione quæ non facit emp.vel aliter & subtilius, mulier con-
sentiendo marito super dote,& faciendo conditionem suā de-
teriorem in omnem euentum,non præiudicat sibi.sed si nō fa-
cit conditionē suam deteriorē in dote in euentū a iure pręsum
ptum,licet casu inopinato,a iure non præsumpto,possit contra
riū euenire,sibi præiudicat. hoc dicit ista lex cum materia sua.
Casus in terminis ponitur hac forma,quædam mulier dedit in
dotem quasdam res ęstimatas, & tale pactum inter maritum,
& vxorem intercessit,quod ex quacunque causa dos reddi de-
beat ipse res si extabant restituantur habita deteriorationis ęsti
matione & augmenti,secūdum arbitrium boni viri. si non ex-
tabunt,ęstimatio ipsarum a principio facta restituatur.contigit
ꝙ maritus constante matrimonio quasdam ex istis rebus ven-
didit, quæ soluto matrimonio pęnes emptorem reperiuntur
extare.quæritur,an mulieri secundū pactū iste res debeant red
di,respondet Sceuola, si ipse res extātes pęnes emptorem sunt
vendite sine consensu mulieris, vel ipsa postea non ratificauit
perinde reddendas esse mulieri, tanq̄ si nulla æstimatio inter-
cessisset. Not.primo ex ista l.quòd pactum factum inter mari-
tum & vxo.super dotis restitutione valet & tenet.concordat.l.
1.§.illud.C.de rei vxo.act. Secūdo no.quod res date in dotem
hic fuerūt æstimate ea ęstimatione quę non facit emptionē.qđ
patet propter pactum quod intercessit de ipsis rebus restituen-
dis,&c. Tertio not.ꝙ res dotalis æstimata ea æstimatione, quæ
non facit emptionem,non pōt alienari sine consensu mulieris
in eius præiudicium,quod patet,quia soluto matrimo. ipsi de-
bent reddi res. Vltimo not.ꝙ per istam legem æquiparatur res
dotalis inæstimata & æstimata ea æstimatione q̄ nō facit emp.
3 concordat.l.inter virum.C.de iur.dot.† Expeditus de textuali-
bus venio ad apparatum,& contra primum notabile oppo.de
l.de die.cum sequen.sup.de pact.dota.in l.si vnus §.pactus. sup.
de pac.Sol.interdum pactum interpositum inter virum & vxo
rem super dotis restitutione immutat naturam dotis in dete-
rius,& non valet.non.n.mulier per consensum suum pōt face-
re conditionem suam deteriorem in dote.Interdum non im-
mutat naturā suam dotis in deterius, & valet, vt hic. Sed con-
tra istam

tra istam sol.opponitur de l.licet sup.de pac.dota. S. l.interdū
constante matrimonio vel ante matrimonium ꝯ.ſum fuit pa-
ctum inter maritum & vxorem, quod mutat naturam dotis in
deterius, & non valet. Interdum fit soluto matrimonio, & va-
let d.l.licet. ratio dicti, vt apparet in summa illius tit. est quia cō
stante matrimonio vel ante matrimonium subest causa amo-
ris præsentis matrimonij vel futuri, ideo præsumitur facti si cau
sa amoris, ne autem mutuo amore se spolient, lex voluit, ꝙ pa-
ctum nō valeat, sed soluto matrimonio cessat causa istius amo
ris, cum plerunque matrimonia dissoluantur bona gratia, ple-
rumq; ex offensa animi.l.cum hic status §. post diuortium, de
don. inter virum & vxo. & ideo præsumitur factum. Præterea
& aliam reddo rationem, vbi maius est periculum, ibi per legē
cautius fuit prouidēdum, vt l.ne eas C. de appellatio.l.1.§.1.de
ędil.edicto. sed mulier magis de facil. inducitur ad consentien
dum marito constante matrimonio vel ante causa amoris præ
sentis matrimonij vel futuri, cum timore, quia sunt sub bacu-
lo mariti, vel est spes quod efficietur, non sic de facili inducun
tur ad consentiendum matrimonio dissoluto. vnde cessat cau
sa amoris vt supra, cessatq; causa timoris, quia nunc nō est sub
baculo, nec est spes quod efficietur, ideo fuit prouidēdum mu-
lieri, vt consentiente marito constāte matrimonio vel ante nō
sibi præiudicet sed consentiente marito mat. dissoluto pręiudi
4 cet sibi indistincte. Ex qua sol.no. † ꝙ pactum interpositum in
ter maritum & vxorem super dotis restitutione qđ immutat
naturā dotis in deterius constante matrimonio valere non po
test, licet effectus conferatur in tempus dissoluti matrimonij,
& sic non sint paria fieri tempore permisso & tpe prohibito li
cet effectus conferatur in tp̄s permissum quod est contra l. qđ
in tempus, de hære. instit. l.quod spōsę, de dona. ante nup. l.sed
interim §.fi. de don. inter virum & vxorem, dic vt not. in l.alia,
§. sed eleganter supra eo. l.si constante §. quoties infra eodem
5 Sed vlterius oppo. † & intro gl. tuam, & sic arguo, arg. a cōtra-
rio sensu est validum in iure l.1.§. huius rei ff. de offic. eius cui
man. est iurisd. l.conuenticulam, de episco. & cler. sed iste tex. in
fi. mouit, quod alienatio rei dotalis facta sine consensu mulie-
ris non valet, ergo cum consensu facta valebit, sed hoc est fal-
sum l.1.§.& cum lex. C. de rei vxo. act. solutio, huius timore di
cit gl. Azo. quod subauditur maxime, & est sensus, ꝙ alienatio
cum consensu mulieris facta non valet vt in ꝯrio, maxime sine
consensu non valebit, & hoc ideo dicit Azo. ꝙ hæc res fuit ęsti
mata ea ęstimatione quę nō facit emptionem, quæ æstimatio
habetur pro nulla, quo ad faciēdum desinere rem esse dotalē,
l.ꝙ si fundus ff. de fun. dot. & l.si inter C. de iure dot. sed rei in-
ęstimatę nō valet alienatio ēt cū consensu ergo nec rei taliter
æstimate, sed illa solutio est ꝯ casum l.si. C. de pac. do. quare ple
nius ꝗ ipse dicat, distingue sic s̄m doc. interdū res datur in do-
tem prorsus inęstimata, & illius rei non valet venditio nec cū
consensu mulieris nec sine consensu, vt in ꝯrio. interdū res da-
tur in dotē ęstimata ea ęstimatione quæ facit emptionē, & va-
let cum consensu & sine consensu. arg. l.plerumq; de iure dot.
& l.quoties, de iure do. aut ęstimatione quæ non facit emptio-
nē, & valet cū consensu. l.1. ff. de pac. do. sine consensu non va-
let, vt hic. Sed quæro de rōne istius indistinctionis, sol. dāt præ-
dicti doctores, qn̄ res datur in dotē inęstimata, res est proprie
& simplr̄ dotalis, & ideo inalienabilis & cū cōsensu & sine pp
prohibi. legis Iul. quæ inhibet alienationem rei dotalis, sed qn̄
res data in dote est ęstimata ea ęstimatione quæ facit emptio-
nē a principio, desinit esse dotalis, & efficitur proprie mariti, &
pretiū succedit in dotē, ideo indistincte valet alienatio & cum
consensu & sine consensu, cū reperiatur res non dotalis aliena
ta, ergo cessat inhibitio legis Iulię in isto casu, quæ solū vendi-
cat locū in re dotali. sed qn̄ est ęstimata ęstimatione quæ nō fa-
cit emptionem, res non est proprie nec simplr̄ dotalis pp ęsti-
mationē, nec proprie nec simpliciter non dotalis, quia talis ęsti
matio non facit emptionē, ideo eligitur quędā media via, ꝙ va
let cū consensu, sine ꝯsensu non valet, sed salua reuerentia gl.
& tantorum doctorū credo ipsos non verū dicere, & ꝙ hoc ve
rū sit declaro, præcedēs opinio præsupponit duo, quod de iure
ffforum, sit dr̄ia inter rē dotalē inęstimatā & inęstimatā ea ęsti
matione quę nō facit emptionē. Itē ꝙ rei inęstimatę de iure. ff.
non valeat vēditio cū consensu mulieris, sed hoc est falsū, pri-
6 mo † de iure fforum non est dr̄ia inter rē datam in dotē inęsti-
matā, & estimatam ea æstimatione quæ non facit emptionē,
imò equiparantur, vt hac l. in fi. & l.ꝙ si fundus, supr. de fundo
do. hoc probatur rōne. talis æstimatio hr̄ pro nulla ad faciendū
desinere rē dotalē, vt d.l.ꝙ si fundus, ergo sicut res data in do-
tē inęstimata est proprie dotalis, ita res data in dotē ęstimata ta
li ęstimatione quę non facit emptionē, erit proprie dotalis. Itē
rei dotalis inęstimatę de iure fforum valebit alienatio cum cō
sensu mulieris, ꝙ probatur sic, de iure. ff. res dotalis erat inalie-
nabilis sub modo pp prohibitionē legis Iul. l. prædiū dotale. ff.
de test. mili. l.cū pater §. qui dotalis ff. de leg. 2. & l.si fundus, in
prin. ff. de fun. do. sed lex Iul. de fun. do. prohibet rē dotalē alie
nari sine consensu mulieris, & cū consensu permittebat, vt di-
cit tex. in §. & cū lex. & instit. qui. alie. li. vel non in prin. ergo de
iure fforum alienatio rei dotalis cum consensu mulieris vale-
bat. Pręterea dicit l.1. C. de fun. li. quod l. Iul. de fundo habet lo
cum in re ęstimata ea ęstimatione quæ nō facit emptionem si
cut in prorsus inęstimata, sed verū est de iure. ff. quod rei æsti-
mate ea ęstima. quę non facit emptionem, valebit alienatio cū
consensu mulieris non obstante prohibitione legis Iul. vt l. fi.
de pac. dota. ergo eo modo rei inęstimate. Pręterea Imperator
in §. & cum lex asserit hoc induxisse de nouo & addidisse legi
Iul. quod alienatio etiam cum consensu mulieris nō valeat, er
go patet ꝙ hoc antea nō erat inductum de iure. ff. aliter Impe-
rator illud ibi non induxisset de nouo. cuius cōtrarium asserit.
Item seruiret nobis de vento, quod dicere non debemus. Præ-
terea nulla lex. ff. reperitur, quod alienatio facta in re dotali si-
ne consensu mulieris valeat. ergo dicere non debemus l.illam
circa me. C. de colla. & maxime cum Imperator asserit contra
rium, vt d.§. & cum lex. & pro tanto distinguendo tempora &
concordando scripturas, vt alibi dicit Imperator in l.apud an-
tiquos C. de fur. dico sic, interdū loquor de iure. ff. quo tpe ha-
bebat solū locū prohibitio legis Iul. & tūc alienatio facta cum
consensu mulieris valet, cum illo casu lex Iul. permittebat, vt
d.l.fi. de pac. dot. interdum loquor de iure, C. & tunc alienatio
rei dotalis non valet, nec cum consensu nec sine consensu mu
lieris, vt §. & cum lex. & insti. qui. alie. licet in principio, sed mo
do examinemus istā materiam singulariter & particulariter.
7 † & primo examinemus, fforū ius ex quo iure not. duo. primo
quod alienatio rei dotalis sine consensu mulieris nō valet pro
pter prohibitionem legis Iul. Secundo quod alienatio facta rei
dotalis cum consensu mulieris valet. Sed contra primum no-
tabile opponitur de. l.erit in secundo casu inf. de fundo dot. so-
lu. distingue sic, quandoq. res datur in dotem æstimata, & ista
est proprie & simpliciter dotalis, & istius alienatio valet cū cō-
sensu mulieris, cum lex Iul. in isto casu permittat vt d.l.fin. sine
consensu non valet propter prohibitionem legis Iul. vt hac l.
& hoc dicit text. in §. & cum legis, interdum res datur in dotē
æstimata, & tunc aut ea ęstimatione quæ facit emptionem, &
ista res a princ. desinit esse dotalis, & efficitur mariti, & pretiū
succedit in locum dotis, vt d.l.plerunq; §. sed. n. & l.quoties, &
tunc alienatio valet, & cum consensu mulieris, & sine consen-
su vt aliarum rerum propriarū mariti, nec huic lex Iul. obuiat,
quæ solummodo vendicat sibi locū in re dotali, aut ea ęstima-
tione quæ non facit emptionem, & tunc aut intercessit pactū,
ꝙ omnimodo restituantur res si extant taliter ęstimate, & tūc
quia tempore alienationis reperitur dotalis pp pactum præce-
dens, non valet sine cōsensu mulieris propter prohibitionem
legis Iul. vt hic, cum consensu valet, vt d.l.fi. aut intercessit pa-
ctum de restituenda re vel ęstimatione, & tunc aut hoc est po-
situm in potestate mulieris, & alienatio facta sine consensu nō
valet, ratio est, quia si valeret sine consensu eius, ab ipsa tollere
tur facultas eligendi sibi quæsita per pactū sine consensu suo,
quod esse non dēt l.ius nostrum de reg. iur. & iste est casus in l.
erit primo casu. Interdum est positū in potestate mariti, & tūc
valet alienatio cum cōsensu & sine ꝯsensu mulieris, vt d.l.erit
in secundo casu. & rō huius est, quia ex quo positū est in pote-
state mariti restituere rē vel ęstimationē, alienando rem vr̄ vel
le ꝙ ipsa non sit in dotē, sed æstimatio. quod pōt facere ex con
sensu proprio ex vi pacti præcedentis, cum ergo reperiatur res
non dotalis ex consensu proprio mariti, cessat prohibitio legis
Iul. Interdum est dubium vtrum hoc sit positum in potestate
mariti vel mulieris, & in dubio dr̄ esse positū in potestate ma-
riti, cum in alternatiuis rerum tn̄, electio est debentis in cōtra
ctibus inter viuos l.plerunq; in fi. vbi tex. ponit istos tres casus,
8 de iure dotium. † Sed contra s̄m notabile quo colligebam in
eo quòd de iure. ff. alienatio rei dotalis facta cum cōsensu mu-
lieris valet, ergo mulier de iure isto potest conditionem suam
facere deteriorem in dote, qđ est contra l.de die cum l.sequen
ti in fi. de pac. dota. l.si vnus, §. pactus de pac. solu. dicatis ꝙ licet
mulier consentiendo alienationi, faciat alienationem valere,
propterea non facit cōditionem suam deteriorē in dote, cum
matrimonio dissoluto licet non possit consequi res, consequi-
tur prætium l.fi. de pact. solu. sed contra istam solutionem oppo
9 ni. † istud est verū, si maritus soluto matrimonio esset soluen-
do, sed pone ꝙ non sit soluendo, si alienatio valuit, nō potent
consequi rem obstāte consensu suo, non pretium a marito, cū
non sit soluendo. & sic reperitur mulier per consensum suum
isto casu sibi præiudicasse in dote. solutio, dicūt quidam, quod
isto casu, scilicet marito existente non soluendo fauore mulie-
ris, ne remaneat indotata, cōsequetur rem ab emptore tanquā
alienatio non esset facta, & sic per consensum suum non effi-
cietur conditio mulieris deterior in dote, cum in omnem ca-
sum sit prouisum ipsi mulieri vel in re vel in pretio. sed ista opi
nio est falsa, primo quia de iure ff. in nulla lege hoc reperitur,
ergo dicere non debemus, vt l.illam. C. de collationibus se-

cũdo quia est cõtra mentem tex. in. §. & cum lex. ibi dicit Imperator, ꝙ ideo prohibet alienationem fieri cũ consensu mulieris, ne mulieres per consensum suum deducantur ad inopiam, ergo innuit, quod ante illam prouisionem mulieres consentiendo maritis alienantibus rem dotalẽ interdum per consensum suum deducebantur ad inopiam, ꝙ non esset si prædicta prouisio de iure. ff. locum habuisset, vt volunt institu. Item in prouisione. §. & cum lex. Imperator ibi seruiret nobis de vẽto. ꝙ dicere non debemus. & pro tanto concludo, ꝙ si mulier de iure. ff. consentit alienationi rei dotalis factæ per maritum, quia alienatio valet, quo casu si maritus est soluendo, soluto matrimonio consequitur ab eo pretium, si non est soluendo, nihil poterit cõsequi. iste emptor isto casu erit securus, & per consequens reperietur isto casu meliorem fecisse conditionẽ suam deteriorem in dote per consensum suum, non ob. l. de die, quia interdum mulier consentiendo marito paciscenti super dote vel alienanti rem dotalem facit conditionẽ suam deteriorem in euenientem euentum, & tunc mulier nõ sibi præiudicat, vt d. l. de die. Interdum mulier consentiendo marito paciscenti super dote, vel alienanti rem dotalem non facit suã conditionem deteriorem in dote in euentum a iure præsumptum, licet casu inopinato, scilicet si maritus efficiatur nõ soluendo, posset enim euenire, tunc mulier indistincte sibi præiudicat, vt d. l. fi. ratio est, quia talis casus inopinatus ad hoc nõ inducitur l. 2. in princip. sup. eod. de hac solutione casus in l. pa-
10 ctus. § fi. de pac. do. & l. ita si constante. ff. de iure dot. † vnde putarem sic dicendum in isto casu, quandoq; mulier consentit marito alienanti rem dotalem, & tempore alienationis est soluendo, & res suæ non sunt in statu periculoso, & tũc quia mulier nõ facit suam cõditionem deteriorem in dotis euẽtum a iure præsumptũ, licet casu inopinato si maritus efficiatur non soluendo posset cõtrarium euenire, talis consensus præiudicat mulieri. vt in iuribus supra allega. Interdum consentit marito alienanti rem dotalem, & tempore alienationis maritus non est soluendo, vel res suæ sunt in statu periculoso, & tunc consensus iste non præiudicat mulieri, cũ faciat suam conditionẽ deteriorem in dotis euentum a iure præsumptũ, quia in isto casu non attendetur aduersa fortuna in futurum, sed de præsenti imminẽs vel imminens in futurum statim de præsenti ad hoc ordinato, quæ a iure attẽduntur, vt not. glo. in l. 2. s. eo. in prin. alias sua inopia regulariter nõ attenditur. fallit hodie in delinquente l. diuortio. de neg. gest. l. cum qui. §. Põponius de tutt. Et de isto secundo membro videtur casus in l. quòd autem. §. si vxo. de dona. inter vir. & vxo. vbi mulier remittit hypothecã marito in re sibi specialiter hypothecata pro dote, & tempore remissionis non erat soluendo vltra illam rem, non valet talis remissio fm natiuam opi. quia si valeret, faceret suã cõditionẽ deteriorem per consensum suum in casu a iure præsumpto.
11 Sed vlterius opponitur † & videtur, quòd mulier indistincte possit facere suam conditionem deteriorẽ in omnem casum per consensum suum, & opponitur de l. 2. in princip. §. quod si in patris, & l. quæ dotis sup. eo. & l. cum dos. § fi. sup. de pac. dota l. ob res. § 2. sup. eo. solu. interdum mulier inducitur a marito consentire paciscenti vel alienanti dotalem rem, & nõ præiudicat sibi in omnẽ euentum, vt sup. declaraui. interdum inducitur ab extraneo stipulanti sibi dotem in præiudicium mulieris, & talis consensus præiudicat mulieri l. ob res. versic. primo. Interdum mulier ex proprio consensu alienat dotem in extraneum, & ad hoc inducit maritum ad consentiendum. & indistincte præiudicat sibi, vt l. sup. alleg. ratio huius distinctionis est in promptu, vbi est maius periculum, ibi sit cautius agẽdum per l. prouidendum l. nec causas. C. de appel. & l. 1. §. de Carbo. edic. Sed magis inducitur de facili mulier ad consentiẽdum marito alienanti rẽ dotalem vel paciscenti super ea, causa amoris vel timoris, non sic de facili mulier ex proprio consensu alienat. cum genus mulieris magis sit in retinendo quam in alienando. l. si stipulata. C. de iure do. nec sic de facili inducitur ad consentiendum extraneo. cum cesset in ea causa timoris. ideo lex voluit prouidere mulieribus consentientibus maritis suis, vt consensus mulieris indistincte ipsis nõ præiudicet, secundum distinctionem præcedentem mulieribus ex proprio motu alienantibus, vel consentientibus extraneo non ita prouidetur. ideo consensus eorum indistincte tunc præiudicat. & prædicta no. An autem per pactum cum marito possit facere conditionem dotis meliorem, remitto te ad l. si maritus in fi. de pac. dotalibus. sed contra ista prædicta opponitur, quomodo ex proprio consensu vel consentiendo extraneo põtest facere conditionẽ suã deteriorẽ in dote cũ dos sit priuilegiata fauore reipublicæ l. 1. s. eo. ergo per cõsensum mulieris non põt remitti talis fauor l. ius publicũ. s. de pactis. Sol. dos est priuilegiata, & priuilegiũ est factũ fauore mulieris, licet in cõsequentiã in fauorẽ reipublicæ. ideo mulier per cõsensum suũ põt sibi fraudare, vel isti fauori renũtiare. cũ quilibet possit renũciare fauori suo. & ea quæ veniunt in cõsequẽtiã nõ attendũtur. ideo nõ attenditur fauor reipublicæ. ar. l. fi. in fi. de tempo-
12 ribus app. C. † Sed vlterius opponitur, & vr̃, ꝙ de iure. ff. alienatio rei dotalis facta cũ cõsensu mulieris non valeat. Et opponitur sic. Illud est speciale, cuius contra est ius commune l. ius singulare. de legib. sed speciale est fauore libertatis, quòd manumissio serui dotalis, quæ est alienatio, valet cum consensu mulieris l. si constante. §. fin. sup. eo. & l. seruum dota. cum l. se. inf. eod. ergo in alijs rebus dotalibus ius commune erit in cõtrarium. Sol. interdum mulier consentit marito alienanti dotalẽ rẽ. vt per hoc ipsa priuetur omni cõmodo dotis, & omne cõmodũ perueniat in maritũ, & in hoc est spẽale fauore libertatis, ꝙ mulier sibi præiudicet ꝙ aliter nõ faceret, cũ in oẽm euẽtũ faciat suã cõditionẽ deteriorẽ. Interdũ mulier cõsentit marito rem dotalẽ alienanti, vt sibi præiudicet in re. nõ in precio, & tũc ex quo nõ facit conditionẽ suã deteriorẽ in euentũ a iure præsumptũ, regulariter in omnibus rebus dotalibus mulier sibi præiudicabit. ita intelligitur materia ista. Sed vlterius op-
13 ponitur, † & videtur quòd de iure. ff. nullũ sit speciale in re dotali, ꝙ alienatio non valeat sine consensu mulieris, ꝙ probatur sic. nã res dotalis subiacet restitutioni. vt d. l. diuortio. §. si fundum l. etiam. §. legat. s. eo. sed cuilibet rei subiectæ restitutioni alienatio facta sine consensu eius cui debet fieri restitutio nõ valet, vt l. seruo legato. § 1. inf. de legat. 1. ideo nullũ est speciale in re dotali ꝙ nõ valeat sine cõsensu mulieris. soluo, & dico ꝙ duo casus speciales sunt de iure. ff. in re dotali, primũ, quia interdum rei subiectæ restitutioni trãsit dominium ipso iure in eum, cui debet fieri restitutio, & tunc alienatio non valet sine eius consensu. vt in contrario. Interdũ rei subiectæ restitutioni nõ transit dominiũ ipso iure in eũ cui debet fieri restitutio et adueniente tempore restitutionis, vt est in re dotali, vt l. si dotis. C. de iure do. & l. 1. in fi. de fundo do. nota. in l. si mora. s. eo. & tũc est speciale, ꝙ licet maritus sit dominus, ꝙ nõ põt alienare rem, cũ sit debita mulieri, vt no. in l. seruũ dotalẽ infra eodem. & l. si duobus in fi. de publiciana. Præterea est aliud speciale, quòd alterius rei subiectæ restitutioni interim valet alienatio ante tẽpus restitutionis fiendæ, sed adueniẽte tẽpore infirmatur, vt l. seruo legato. Sed rei dotalis alienatio facta sine consensu mulieris statim nõ valet etiam constante matrimonio. & potest statim vendicari. ita no. gl. in l. etiam de fundo dotali, in summa illius tit. in fine apparatus sui. Sed a quo vendicabitur res, non a muliere, quia non est domina constante matrimonio. nec soluto nisi restitutione facta de iure isto. Sol. ex quo maritus est dominus rei dotalis, & tradẽdo propter prohibitionem legis Iuli. non transtulit dominium in emptorem ergo necesse est dicere, ꝙd remansit dominiũ in persona mariti l. nec inutilem. s. ex quibus causis maiores. ideo a marito vẽdicabitur. ita tenet Azo in summa tituli de fundo dotali. in fi-
14 ne. Sed contra istam † Solu. fortiter oppono nam licet alienatio rei dotalis, idest, dominij translatio nõ valet propter prohibitionem l. Iuli. tamen contractus venditionis valet in præiudicium mariti vẽdentis, vt obligetur de euictio l. cum vir de vsucapi. hoc probatur ratione. nam semper prohibitio legis operatur circa id, ad quod tendit, vt nota. per Iacob. Butr. in l. sub prætextu. C. de transactio. Modo lex Iulia tendit ad impediendum translationem dominij. ideo illud impeditur, non autẽ tendit ad impediendũ contractum. ideo valet vt maritus obligetur ad euictionem, ergo non debet posse rẽ ab emptore vẽdicare, quia quẽ de euictione tenet actio ipsum agentẽ repellit exceptio l. vendicantẽ. de euictio. Solu. hoc non est, vt mulier reperiatur priuata re dotali sine cõsensu suo. nã constat ꝙ mulier nõ potest vẽdicare rem ab emptore. cũ de iure isto nõ sit domina, nisi restitutione facta. nec poterit vẽdicare per hypothecam. cum de iure isto non competebat hypotheca pro dote. nec poterat consequi rem ab emptore per actionem de dote, cum sit personalis, & non sequitur fundũ, vt l. fidei. §. tractatum. de iudic. ff. Ideo licet de æquitate maritus non possit priuare mulierẽ re dotali sine cõsensu suo, & licet teneatur de euictione poterat tñ vendicare, & sic fauore mulieris cessat ratio l. vendicantem de euiction. alleg. s. posset etiam esse cõsultum mulieri alio remedio ad habendum rem dotalem, vt vendicare possit hodie per prouisionem Iustiniani. l. in rebus in prin. nec daretur marito vendicatio obstante exceptione, vt l. vendicantem de euiction. Sed adhuc ego quæro de iure. ff. cuius contemplatione est prohibita alienatio rei dotalis. Solu. quicquid dixerim in l. 1. supra codẽ. dic qđ est prohibita fauore rei dotalis, ideo ad quencunq; transibit res dotalis transibit illud priuilegium vide, quemadmodum maritus in vita mulieris non posset eã alienare sine cõsensu suo, ita mortua muliere cum res sit adhuc dotalis ante restitutionẽ l. etiã de fundo dot. maritus licet sit dominus, non poterit alienare sine cõsensu heredis extranei. Et sic patet quod in hoc est prohibita
15 contemplatione rei quia dotalis. † Sed vlterius opponitur, & videtur quòd ista lex nõ possit procedere. aut tu intelligis istã legẽ in rebus immobilibus, & non est bene dictũ, quia res immobiles

mobiles de sui natura sunt permansibiles in eodem subiecto r
nec possunt nõ extare. vt not. in l. si rem mobilem. de acquiren
da hereditate. At hic intercessit pactũ de istis rebus restituen-
dis si extant, ergo patet, quod non loquitur de rebus immobi-
libus. Aut intelligis de mobilibus, & hoc non est bene dictum
quia de iure isto poterant alienari etiam sine cõsensu mulieris
& valebat alienatio ex quo maritus erat dominus. nec huic ob
uiabat prohibitio legis Iul. quæ solum habebat locum in fun-
do dotali Italico. & dicit textus, quod non possunt alienari si-
ne consensu mulieris, ergo patet ꝙ non loquitur de rebus mo-
bilibus. Solu. possumus intelligere istam legem de rebus im-
mobilibus, & iustus erat casus qđ non extarent, quia forte erãt
pænes flumen. & possibile erat quod vi fluminis exportarẽtur
& nõ extarent in loco primeuo. vt potestis videre in isto flumi
ne Padi. vel possumus intelligere in rebus mobilibus ĩ quibus
de iure isto valebat alienatio a marito facta cõstante matrimo
nio & sine consensu mulieris, tamen soluto matrimonio tene-
batur restituere mulieri ipsas res dotales, ne reperiretur priua-
ta rebus dotalibus sine consensu suo. nec in aliquo obuiat mu-
lieri æstimatio, quia ita sunt res dotales non obstante tali æsti-
matione, quemadmodum si essent res dotem protius inæsti-
16 matę. Sed a quo restituuntur, a marito vxori non cum illas nõ
habeat pænes se. Solu. dic quod restituentur a marito vxori. si
dicas, non habet pænes se Sol. emet ab emptore si vult vende-
re. sed si non vult vendere, compelletur vendere fauore mulie
ris, ne reperiatur priuata dote sine consensu suo. sicut alias fa-
uore religionis quis compellitur vendere. l. si quis sepulchrum
in princi. ff. de religio. Et hoc si maritus est soluendo. Si vero
nõ est soluendo, in subsidium ne mulier reperiatur priuata re
dotali sine consensu suo habebit regressum contra emptorẽ,
quãtũcunq; habet causam onerosam. sic & alias fauore vltimę
voluntatis datur regressum cõtra eum, qui habet causam one
rosam. le. plane. ff. primo. de legatis primo. & fauor dotis & fa-
uor vltimæ volũtatis æquiparantur. vt lege secunda. §. primo.
Et quod ibi not. sup. eodem. Eodẽ modo fauor dotis & fauor
religionis æquiparantur. vt lege prima in principio. §. eodem.
Sed contra prædicta instatur. innuit præcedens solutio quod
de iure. ff. dos erat priuilegiata in fundo, Italico tantum. Imo
erat vbicũq; priuilegiata. l. prima. §. eodem. vbi est aduerbium
vbiq;. Solu. Interdum quæro, nunquid dos sit priuilegiata vbi
cunq; quo ad priuilegium prælationis, & sic intelligit illa lex.
interdum quæro, nũquid sit priuilegiata quo ad prohibitionẽ
alienationis, & tunc de iure isto est tantum priuilegiata in fun
do Italico non alibi. Et si dicas, ergo de iure isto inducitur di-
uersum ius ex diuersitate locorũ quod est contra. l. fi. C. de tẽ-
poribus appellationum. Sol. fateor quod hoc est de iure isto.
sed tamen quia hoc videtur iniquum, ideo Imperator corri-
17 git in d. §. & cũ lex. Et per hoc est examinatum ius ff. orũ. † sed
capiamus & examinemus ius. C. & Imperator Iustinianus fa-
uore mulierum de facili consentientium maritis suis alienan-
tibus res dotales causa amoris vel timoris, considerauit istum
casum inopinatum quod maritus potest effici non soluendo.
& si alienatio facta cum consensu mulieris valeret, posset mu-
lier per consensum suum ad repentinam inopiam deduci, & a
18 iure alias non præsumptam. sed videamus † cuius cõtemplatio
ne hodie est prohibita alienatio rei dotalis Sol. in eo quod repe
ritur prohibita sine consensu mulieris est tantum prohibita
fauore rei dotalis. Ideo illud priuilegium transit ad hæredem.
extraneum. nam sicut muliere viuente non potest alienare si-
ne consensu eius ita mortua muliere sine cõsensu hæredis ex-
tranei. Sed in eo quod reperitur prohibita etiam cũ consensu
mulieris, ꝓhibitio est facta fauore mulieris, ne mulier &c. Ideo
non transibit ad hæredem extraneum mulieris. nam licet viua
muliere non possit maritus alienare cum consensu suo, tamen
mortua muliere licet adhuc res sit dotalis, poterit alienare cũ
consensu extranei hæredis. cũ cesset ratio. §. & cum lex. ne mu
19 lieres &c. Et ideo † adhuc vt alienatio facta a marito cum con-
sensu mulieris non valeat. requiritur qđ tempore alienationis
res sit dotalis. Ideo aduerte, interdum res datur in dotem in-
ęstimata. Et ista tempore alienationis est proprie dotalis. Ra-
tio est, quando datur inęstimata, tacite videtur actum, quod ip
sa res omnimodo sit in dote. ideo cum sit ipsa res alienata dota
lis, habet locum constitutio noua Iustiniani in §. & cum lex, vt
non valeat indistincte. Interdum datur in dotem æstimata, aut
ea æstimatione quæ facit emptionem, tunc a principio res de-
sinit esse dotalis, & efficitur propria mariti, & æstimatio transit
in dotem. tunc aut maritus vendidit sine consensu mulieris, &
valet alienatio. vt. d. l. quoti. tamen soluto matrimonio, si non
supersunt marito aliæ res, fauore mulieris ne remaneat indota
ta per prouisionem. l. in rebus. in principio. C. de iure dotium.
transit dominium rei in mulierem sicut in alienatione rerũ do
talium. & alienatio infirmatur. & ipsa poterit vẽdicare tanquã
domina ab emptore. l. in rebus. in prin. & ibi glos. C. de iure do
tium. Si vero supersunt alię res, tunc alienatio remanebit fir-
ma, tamen mulier ex quo nõ consensit alienationi poterit auo
care illam rem ab emptore per hypothecariã, quia illa res sibi
erat hypothecata sicut aliæ res mariti, & hypothecam non re-
misit, cum non consensit, vt l. iubemus. C. ad Velle. aut mulier
consentit alienationi, & isto casu valet alienatio, cum tempore
alienationis res non sit dotalis. Sed si soluto matrimonio non
supersunt marito aliæ res, habebit prouisionem in rebus dota.
Et iste est casus in l. quoti. de iure dotium. secũdum Iacobum
de Are. si vero isto casu supersunt aliæ res marito, nõ erit suc-
cursum mulieri ad habendum aliquam rem alienatã, quia re-
manet firma alienatio, sed reuiuiscit hypothecaria. Interdum
est æstimata ea ęstimatione quæ non facit emptionem. Et tunc
aut intercessit pactum, vt res sit in dotem si extat, & tunc si vẽ-
ditur etiam cum consensu mulieris, quia tempore alienatiõ-
nis reperitur dotalis propter pactum præcedens, habebit locũ
constitutio noua. §. & cum lex, & sic hodie est correcta. l. fina.
ff de pactis. Et ista l. a contrario sensu. Interdum intercessit pa-
ctum vt res restituatur vel æstimatio, & tunc aut hoc est posi-
tum in electione mulieris, tunc similiter si consentit alienatio-
ni istius rei, videtur velle quòd non sit res in dote, sed æstima-
tio. quòd posset facere propter pactum præcedens, & valebit
alienatio ex quo tempore alienationis non reperitur dotalis,
& sic hodie etiam habet locum. l. erit. in primo casu de fundo
dotali, tamen si soluto matrimonio aliæ res non supersunt ma
rito hodie per prouisionem l. in rebus. in princ. C. de iure do-
tium. poterit ipsam rem vendicare tanquam si alienatio non
esset facta, & hoc fauore mulieris, ne remaneat indotata. In-
terdũ hoc est positum in electione mariti, tũc si maritus alie-
nat sine consensu & cum consensu valebit alienatio. Rõ quia
maritus alienando rem videtur velle quod ista res nõ sit in do-
te, sed æstimatio. quod potest maritus ex suo consensu propter
pactum præcedens, cum ergo tempore alienationis non repe-
riatur res esse dotalis, cessat constitutio noua, & sic hodie non
est correcta. l. quod si fundus. in fi. nec. l. plerunque. ff. ff. de iu-
re dotium. tamen soluto matrimonio si maritus non est soluẽ
do, in hoc hodie est immutatum, quia mulier per constitutio-
nem nouam. l. in rebus. in princ. poterit ipsam vendicare, sicut
& alias res dotales. Interdum est dubium in cuius electione sit
positum, & tunc dicitur esse positum in electione mariti, quia
in alternatiuis rerum tantũ in contractibus inter viuos est ele-
ctio debentis. vt d. l. plerunque. in fi. sed contra prædicta oppo.
imò videtur, ꝙ hodie mulier per consensum suum indistincte
posset conditionem facere deteriorẽ in dote. nã si mulier vult
donare extraneo & adhibeat maritum ad consentiendum, va-
let in præiudicium mulieris, vt no. in §. accedit. de rei vxo. actio
ne. nec in hoc reperitur correctum ius antiquum scilicet. l. 2. in
princ. & §. 1. sup. eo. tit. & l. cum dotem. de pactis dotalibus. er-
go remanebit l. præcipimus. in fine. C. de appell. l. si vnus. C. de
testamentis. Solut. interdum mulier ex consensu proprio alie-
nat & inducit maritum ad consentiendum, & valet in præiudi-
cium mulieris, eodem modo si consentiat extraneo pacis cen-
ti, sibi præiudicat. vt d. §. accedit. Interdum maritus alienat &
inducit mulierem ad consentiendũ sibi, & talis consensus non
præiudicat mulieri, vt in §. & cum lex. Ratio istius est quam su-
pra dixi, vbi magis est periculum, ibi cautius est agendum, vt l.
nec causas. & dicta l. prima. §. primo. Sed mulieres de facili in-
ducuntur ad consentiendum maritis suis alienantibus. Inter-
dum amore interdum timore, non sic de facili ex proprio con
sensu alienant, cum genus mulierum sit promptum ad retinẽ-
dum. Item non sic de facili consentiunt extraneo. ideo fuit ma
gis consulendum, vt consentiendo maritis in nihilo præiudi-
cent sibi in re dotali, sed in aliis duobus casibus sic, & hoc argu
20 men. l. si ego. supra ad Velle anum. † Ex hoc quæro mulier cõ-
stante matrimonio vendidit rem dotalem, maritus consensit,
nunquid valet venditio? videtur quod sic. argum. a contrario
sensu est validum in iure. l. conuenticulam. cum ibi no. de epis.
& clericis. sed l. si prędium. C. de iure dotium dicit, ꝙ venditio
non valet sine consensu mulieris, ergo cũ consensu valebit. In
contrarium alienatio rei dotalis est prohibita. l. 1. §. & cum lex.
C. de rei vxo. actio. sed constante matrimonio res est dotalis. vt
l. etiam. de fundo dotali. ergo non debet posse vendi per mulie
rem etiam cum consensu mariti. Preterea maritus non potest
alienare rem dotalem cum consensu mulieris, ergo nec mu-
lier debet posse vendere cum cõsensu mariti. Pręterea mulier
per consensum suum nõ potest facere conditionem suam de-
teriorem in dote, sed hoc faceret. si valeret venditio. horum ti-
more dicit Bar. sic, quod venditio facta a muliere cum consen
su mariti non valet. nec obstat, argu. a contrario sensu est vali-
dum in iure. verum est, nisi sumendo illud, insurgeret prauus
intellectus contrarius legi, quia tunc non debet sumi. vt l. 2. de
conditio. inser. sed in quęstione ista, & in l. si prędium. sumẽdo
arg. a contrario sensu cõsurgeret prauus intellectus cõtra. §. &
cum lex &c. ista solut o. & opinio Bar. nõ placet Iac. de Are. &
dicit ipse, ꝙ si mulier vendat fundũ dotalẽ cum cõsensu mari-

ti.alienatio valet,& quod argumentum a contrario sensu in il
la lege est validum,non obstant motiua facta, alienatio rei do-
talis est prohibita,aduertēdum est,interdum res reperitur do-
talis tempore alienationis,& procedit contrarium,sed in quę-
stione nostra tempore alienationis res non reperitur dotalis,
quod declaro,si mulier vendidit fundum dotalem cum cōsen
su mariti,maritus præsumitur consentire animo reddendę do
tis mulieri l.si.supr.de iure dotiū,& sic primo videtur restitue-
re dotem mulieri,postea mulier alienare,cum ergo non repe-
riatur res dotalis tempore alienationis, cessat constitutio. §.&
cum lex.non obstat aliud argumentū, maritus non potest ven
dere consentiente muliere, ergo nec mulier consentiente ma
rito,solu.dico quod alia ratio reformat pactum,quia qñ mari-
tus vendit consentiente muliere nihil agit mulier in dote, sed
solum consentit marito alienanti. Et aliud est vēdere, & aliud
est consentire l.aliud de reg.iuris, ideo lex nō potest pręsume-
re primo restituram esse dotem mulieri, demum ipsam cōsen
tire, ideo cum isto casu reperiatur res dotalis tempore aliena-
tionis, habet locum prouisio noua Iustiniani,sed quando mu-
lier vendidit cōsentiente marito, mulier est illa quæ agit in do
te, ipsa est enim quæ vendit. ergo præsumitur primo casu ipsi
esse restitutam dotem,postea ipsam alienasse, & sic patet,ꝙ tē
pore alienationis isto casu nō reperitur dotalis,ergo cessat pro-
uisio noua.non obstat aliud argumentum.quia bene est verū,
quod mulier per consensum suum non potest facere conditio
nem deteriorem in re dotali,sed in alijs rebus proprijs bene po
test,quod patet, quia potest donare l. si ego.ad Vellejanum. Et
ista res tempore alienationis nō reperitur dotalis, sed propria
21 mulieris,ergo &c.Iaco.de Aren. † præsupponit vnum,quod si
maritus cōstante matrimonio restituit rem dotalem vere vel
ficte,quod res desinat esse dotalis, & ꝙ ipse liberetur ab actio-
ne de dote,hoc est falsum regulariter l.prima C. si dos constā-
te matrimonio soluta fuit, fallit in casibus nota.in l. quamuis,
& in l.sequenti supra eod. & in l. si prædium, ideo solebam di-
22 cere sic † interdum mulier vendidit rem dotalem cum cōsen-
su mariti ex iustis causis positis in l.quamuis, cum se. & tunc
quia maritus primo præsumitur restituere dotem,ex qua resti
tutione desineret tunc res esse dotalis, & liberaretur ipse ab
actione de dote l. quamuis, cum sequen.supra eodem. Et de-
mum præsumitur mulierem alienasse, alienatio sine dubio va
let,cum tempore alienationis nō dotalis reperiatur. Interdum
mulier constante matrimonio vendidit rem dotalem de con-
sensu mariti ex voluntaria causa, tunc licet maritus præsuma-
tur primo mulieri restituere dotem, demū mulierem alienas-
se,tamen ex illa ficta restituti. non desinit res esse dotalis, cū ex
vera restitutione isto casu non desineret, vt non plus operetur
fictio in casu ficto, quam veritas in casu vero l.quia certū lo-
ca. & conducti. Cum ergo isto casu reperiatur dotalis tempo-
23 re alienationis habet locū constitutio.§.& cum lex. † Sed non
obstantibus istis dico indistincte isto casu quod venditio vale-
bit. Et quod hoc sit verū probo. nam in quæstione ista mulier
ex proprio consensu vendidit & induxit maritū ad consentien
dum sibi,ergo talis venditio debet valere in præiudicium mu-
lieris,vt in §.accedit & l.ex morte in si. C. de pac.conuen. nam
si mulier vult donare extraneo.& inducat maritum ad cōsen-
tiendum ex tali consensu sibi indistincte preiudicat in dote,eo
dem modo video,ꝙ si mulier consentit extraneo, & non mari
to,ꝙ sibi præiudicat in dote,ergo ita dicam, ꝙ si mulier ex pro
prio consensu vendat & inducat maritum ad consentiendum
sibi,ꝙ venditio debet valere, non obstat §.& cum lex. Interdū
maritus vult vēdere vt inducat mulierem ad consentiendum
& tunc consensus mulieris non præiudicat sibi, interdum mu
lier ex proprio consensu vult vendere rem dotalem,& inducit
maritum ad consentiendum,& præiudicat sibi mulier indistin
cte,hoc ideo est, quia mulier de facili inducitur ad consentien
dum marito,sed non tam facile inducitur ad vendendum pro
prio motu.non obstat, rei dotalis est prohibita alienatio. quia
hoc est verum, si fiat a marito inducente mulierem ad consen
tiendum,non si fiat a muliere inducente maritum ad consen-
tiendum.vt d.§.accedit.non obstat aliud, quia bene est verum
ꝙ mulier per consensum suum non potest facere suam condi-
tionem deteriorem in dote,quando cōsentit marito ipsam in-
ducente,secus si ipsa ex proprio consensu vult sibi præiudicare
sed si ista opin.est vera,inducuntur homines de facili ad cōmit
tendum fraudes, quia sciens maritus & emptor nō emet a ma
rito,sed faciet mulierem vendere & ipsam cōsentire, & sic de
facili mulieres defraudarentur, quod est cōtra dispositū §.cum
lex. Solutio, dico, aut constat mulierem vendere ex consensu
proprio,& inducere maritum ad consentiendum,& in isto ca
su quia constat fraudem non esse cōmissam, valebit venditio.
ita intelligatur quæstio præcedens,aut constat ꝙ mulier est in-
ducta a marito ad sic faciendum,& sic constat de fraude.& nō
valebit.aut est dubium,& tunc deuenitur ad coniecturas,si ap-
paret versam esse pecuniam in vtilitatem mulieris,pręsumam
ipsam vendidisse ex proprio consensu. si vero apparet versam
esse in vtilitatē mariti,præsumam ꝯtrium,si iste coniecturę non
pñt apparere, præsumam fraudem i.esse inductam mulierem
a marito ad hoc,vt posset habere pecuniā.ꝙ de facili magis ha-
bebit de manibus vxoris, & facere ad sui libitum, quod nō sic
facere posset de re. & ita concludo in ista qōne. Si dicas in isto
casu venditio bene valet, nec mulier poterit auocare rem ab
emptore obstante consensu suo, nunquid poterit dotē petere
a marito,& vī ꝙ sic, quia licet maritus consentiendo vēditioni
mulieris videatur restituere dotē mulieri, tñ restitutio non va-
let,cum habeat instar donationis,vt l.vnica C.si dos cōstan.ma
tri,ergo poterit dotē a marito petere cū ex tali restit.non repe-
24 rio ꝙ maritus sit liberatus. Sol.sic.† Interdum mulier vendidit
rem dotalē cum cōsensu mariti ex iusta cā, & tunc sine dubio
venditio valebit, & mulier non poterit ipsam rem auocare ab
emptore. Item non poterit petere dotē a marito sol. mat.quia
ex tali restituti.ex iusta cā cōstan.mat. maritus fuit liberatus ab
actione de dote,vt d.l.quāuis, interdū mulier vendidit rē dota
lem cum cōsensu mariti ex voluntaria cā, & tunc non valebit
alienatio,& mulier non poterit ipsam rē auocare ab emptore,
tñ poterit petere dotē a marito,cum ex restitutione ficta facta
isto casu maritus non fuerit liberatus ab actione de dote, hoc
est verum. nisi ex tali restitutione reperiatur facta esse locuple
tior,de quo dic vt dixi in l.2.in prin.sup.eo. Sed iuxta hoc quę-
25 ro de alia qōne, † maritus vendidit rē dotalem, vult ꝯuenire,
nunquid possit hodie,dic breuiter ꝙ non,quia ꝯtus venditio-
nis bene valuit in præiudiciū ipsius mariti, vt obligetur de eui-
ctio.vt sup.probaui. ergo ipsum agentē repellit exceptio.l.ven
dicantē, de euictio. ex quo hodie mulieri ad habendū rē dota-
lem ab emptore est succursum remedio d.l.in reb.in princi.de
iure dotiū. Et ista opi.est vera licet gl.in l.cum vero.innuit con
trarium,& tñ potest sustineri de iure ff.nō de iure.C.vt supra
26 declaraui. † Sed hic quæro, maritus vendit rē dotalem cū con
sensu mulieris, & mulier iurat de non contrauenire, nunquid
isto casu mulier sibi præiudicet per iuramentū, de iure canoni
co non est dubium quod sic,vt capitulo,cū contingat.extra de
iureiur. sed de iure ciuili est dubiū dic vt plene dixi in l.si præ-
dium,nihil immutando. Vlterius quæro, nūquid alienatio rei
mobilis dotalis hodie valeat cum cōsensu mulieris, dic vt dixi
in d.l.si prædium. Ex prædictis ergo collige,quod hodie aliena
tio rei dotalis facta a marito cum consensu mulieris non valet,
contra nonne lex prohibet alienationem fieri fauore mulie-
ris,vt §.& cum lex.quare ergo ipsa non potest renunciare fauo
27 ri suo,opp.de l.si. C. de pac. † Sol. interdum lex aliquid permit
tit.in fauorem mei.& possum renunciare C.de pact.l.si quis in
conscribendo & l. pacisci. ff de pactis. Interdum lex prohibet
aliud in fauorem mei, & huic renunciare nō possum l.1.C.ne
fide.dotium dentur. Rō dicit gl.in l.1.C.ne fideiuss.do.dentur.
quia legibus prohibentibus non potest renunciari,sed permis-
siuis sic.ratio rationis est, quia quando lex prohibet aliquid fie
ri in fauorem mei,restringit facultatem meam,vt id faciam,ꝙ
possum facere,cum quilibet subsit legi.l.1.de legibus, ideo fa-
ciendo contra, venio contra pręceptum legis, ideo non habe-
tur pro facto quo ad iuris dispositionem, cum sit contra legē,
sed quando lex permittit aliquid in fauorem mei,non restrin-
git facultatem meam,sed ponit in potestate mea vti beneficio
si volo, alias non ideo reuocando beneficium legis, non facio
contra præceptum legis,imo lex hoc permittit facere,renūcia-
28 tio ergo valet,vt in contrarijs. † Sed opp. vlterius quod imo
hodie consensus mulieris præiudicet auth. siue a me.C.ad Vel
leian.solu.interdum mulier consentit alienationi rei dotalis &
non sibi præiudicat vt §.& cum lex. Interdum mulier consen-
tit alienationi rei donatę propter nuptias, & tunc præiudicat si
bi in ipsa,si ibi interueniat consensus secundum formam d. au
then.& aliæ res supersint marito,ex quibus possit sibi satisfieri
contra id oppo.imo cōsensus mulieris debet mulieri præiudi-
care in re dotali sicut facit in re donata propter nuptias, quia
auth.dicit,qđ illa quæ inducta sunt in do.propter nuptias mul-
to potius habent locum in dote.solutio illa verba posita in fin.
auth.debent intelligi quo ad alienati.prohibitā,nō ad id quod
dicit de permittēdo alienati.ita dicit gl. ista in fi.dic & melius,
qđ prędicta procedunt in re immobili dotali. & auth.in fin.lo-
quitur in re mobili dotali,vt dixi plene in l.1.ꝯ.eo. Vlterius op-
po.ad idem de l.et & l.iubemus C. ad Velle. Sol.interdum mu
lier consensit alienationi rei dotalis, & nō præiudicat sibi.vt §.
& cum lex. Interdum cōsensit alienationi rei mariti sibi hypo
thecate pro dote, & tunc siue remittat pignus marito,siue cō-
sentiat marito vendenti, sibi præiudicat l.iubemus, & l.etiam
qui.mo.pig.vel hypot.sol. Sed vlterius opp. & videtur quod si
mulier remittat pignus marito, remissio non tenet, nōne rem
remittere est donare, certe sic l. contra iuris §.fi.de pac. Et do-
natio inter vir.& vx. est prohibita cōstante matrimonio l.1.C.
de dona.inter vir.& vxo.ergo &c. Præterea mulier annullādo
hypothecariam pro do.facit suam cōdi. deteriorem ergo non
debet

de... ere, auth. siue a me. C. ad Velle. Solu. dico remissionem ... facta a muliere marito valere, vt l. supra alleg. non ob... ria. dic vt dixi in l. si prędium. Finis.

REPETITIO

Raphaelis Cumani Super l. si filius qui in potestate. ff. de liberis & posthumis.

SVMMARIVM.

1 *Prateritio filij in potestate reddit testamentum nullum & quæ sit huius ratio. num. 3*

2 *Militis testamentum, in quo filius est præteritus per ignorantiam, est nullum, aliter atq; si ex certa scientia sit præteritus. & num. 6.*

4 *Testamentum non conualescit per mortem filij prȩteriti. & num. 32*

5 *Testamentum posterius in quo filius est præteritus, non rumpit prius testamentum validum. & nu. 37. & 39. & 49.*

7 *Legitimus hæres censetur quisquis de iure ciuili recte ad successionem vocatur.*

8 *Testamentum in quo filius est institutus sub conditione potestatiua, non rumpitur, tametsi eam non impleat. Intellectus ad l. si duo. ff. de lega. prestan. bono. possess. contra tabu. peti.*

9 *Intellectus ad l. filio præterio. ff. de iniusto rupt. & irrit. testa.*

10 *Bonorum possessio contra tabulas an peti possit, cum testamentum est nullum. & nu. 13. & 15.*

11 *Spei ratione non plus esse concedendum, quam si deducta foret ad effectū.*

12 *Bonorum possessio contra tabulas datur vel denegatur habito respectu ad tempus mortis testatoris, non ad tempus ipsius petitionis.*

14 *Testamentum an sit omni iure nullum ob causam præteritionis, & num. 19. & 25.*

16 *Bonorum possessionem secundum tabulas non dari, quamdiu contra tabulas peti potest. & nu. 18.*

17 *Prator ius ciuile angustissimis finibus legis. 12. tabularum coarctatum sua iurisdictione suppleuit & emendauit.*

19 *Hæredi instituto præferri venientes ab intestato ob præteritionem filij in potestate, etiam si is filius prȩteritus viuo patre decesserit.*

20 *Bonorum possessio secundum tabulas quatenus prodesse possit instituto, cui præferuntur venientes ab intestato ob præteritionem filij.*

21 *Testamentum, in quo filius est præteritus, remanere efficax, si venientes ab intestato solo iure prætorio vocantur ad successionem.*

22 *Filio præterito abstinente omnino ab hæreditate, an testamentum remaneat efficax, & nu. 26. & nu. 35.*

23 *Filius præteritus legatum sibi a patre relictum accipiens per errorem, non prohibetur dicere testamentum nullum.*

24 *Testamentum secundum in quo filius est prȩteritus an & quo iure reddat inutile prius testamentum in quo filius est institutus vel exhæredatus. quid si cohæres fuit datus filio sub conditione quæ a prætore reijcitur.*

27 *Prætor non potest reddere testamentum aliquod validum aut inualidum. & num. 29.*

28 *Bonorum possessio quid ab hæreditate differat. atq; inibi idem esse bonorum possessionem & possessionem bonorum.*

30 *Intellectus authent. ex causa. C. de liber. prete.*

31 *Filius, qui cum iureiurando renunciauit successioni patris, si prætereatur a patre in testamento, an eius præteritio reddat testamentum nullum.*

33 *Posthumus præteritus si viuo testatore decedat, potiorem esse causam instituti, quam venientium ab intestato. atq; inibi de intellectu l. posthumus. ff. de iniusto rupto & irrito testamento.*

34 *Legata an debeantur ab eo qui cum possit succedere ex testamento, mauult succedere ab intestato.*

36 *Galli Aquilij formula super institutione nepotis ex filio, an præsupponat necessariam fuisse filij institutionem.*

38 *Testamentum prius tolli per posterius ex quo potest hæres existere, quomodo intelligendum.*

40 *Testamentum secundum imperfectum an & quo casu possit tollere primum.*

41 *Intellectus ad §. si quis autem ex l. hac consultissima. C. de testam.*

42 *Testamentum an hoc ipso sublatum videatur, quod testator in præsentia septem aut quinq; testium dixerit velle se intestatum decedere.*

43 *Hęreditas an possit aliquo casu codicillis adimi.*

44 *Testamentum in quo filius est præteritus institutis proximioribus post filium aut etiam paribus in gradu, an iure ciuili teneat.*

45 *Testamentum, in quo filius est præteritus a primo gradu, a secundo autem est exhæredatus, nullum esse quantum ad primum gradum, ac proinde incipere a secundo.*

46 *Intellectus ad §. si prius ex l. si duobus. ff. de bono. poss. contra tabulas.*

47 *Intellectus verus ad l. si filius qui in potestate. ff. de liberis & posthumis.*

48 *Filiofa. in priore testamento instituto vel exhæredato, in secundo autem præterito dari bonorum possess. contra secundas tabulas, non autem vnde liberi.*

50 *Legata an debeantur ex posteriore testamento rupto ex causa præteritionis, quando extat prius testamentum iure perfectum. & nu. sequen.*

SI filius qui in potestate. Lex ista, quam repetēdam assumpsi, in duo principaliter dicta diuiditur. & propter orationis compendiū nec breuius summanda est. (Si filius) idē in alijs liberis, vt. j. eo. inter cętera. C. de libe. prȩte. l. si sit a patre, (&) pro q̄uis s̄m cōem intellectū. quelibet. n. coniunctio prout necessariū est, pōt pro alia poni. ff. de condi. & demon. l. eas causas. per gl. dicā tñ copulam hic in propria virtute cōsistere (nō valet) iure ciuili & effectu rīr. qn̄ d autem iure prætorio, inf. dī
1 † Not. & vulgariter allegaī, q̄ præteritio filij in potestate reddit testamentū nullū infr. eo. l. inter cætera. l. Gallus. §. in omnibus inf. eo. C. eo. l. 1. & l. si quis eū. §. fi. inf. de vulg. & pupil. insti. de exhære. lib. in prin. Et licet prima fronte videretur hic text. probare contrariū, cum sub duobus conditionibus copulatiue nō valere disponat, scilicet si filius sit præteritus, & moriaī in vita. vnde vnius implementum. s. præteritio sufficere nō deberet l. si hæredi plures. j. de cōdi. insti. s. tit. 1. l. ad testiū. §. si quis ex testibus. cū tamen primum testamentum nō rumpi subdit, recte supponit secundum ab initio nullū. inf. tit. 1. l. 1. & 2. Huius notabilis ratio est. quia cum in filium continuetur dñium, aliū non potuit pater facere hæredē & dñium, nisi prius ex hæreditate excludat filium. inf. l. in suis ver. hac ex causa. & ibi per Bar. & Bal. ar. l. si vt certo. §. si duobus vehi. sup. commo. Quæ quidē ratio in prȩteritione facta ab ignorante satis pōt admitti. si & regula Catonis ad institutiones extendatur. de quo in l.
2 3. & 4. de reg. Catoni. † nam hoc casu militis testamentum nō tenet, vbi si ex certa scientia præteritur. tacita videtur exhæredatio. C. de testa. mil. l. sicut certi. ar. inf. de leg. 1. l. quod in rerum. §. si quis. & de adimen. lega. l. sicut secundum Bar. inf. eo. l. filio. & C. de lib. prȩte. auth. ex causa. Esseq; debet idem ius taciti & expressi l. cū quid. si cert. pet. & prȩallega. leg. Alioquin foret filius a cohęrede exhæredandus. cōtra l. suus quoq; §. pe. j. de hęre. insti. licet Bar. in l. posthumus. §. qđ vulgo. inf. eo. ad hoc velit sēdere. Et prȩteritio ex postfacto emergens aliquo casu romperet testamētum. cōtra l. si filius hæres. infr. eo. & d. l. suus. & l. fi. inf. de condi. instit. Et militis ēt testamentum non posset tenere. cū nec miles duos possit insolidum hæredes habere. argu. l. 2. de vsufr. earū re. Amplius nec generalis esset dicta ratio. annullat enim prȩteritos secundum gradum, licet sit exhæredatus a primo. inf. l. proxi. cū eo casu continuatio cesset annullat & institutus sub condi. si præteritus viuo patre decesserit. d. §. in omnibus. & infra subijciam cū eo casu ratio prȩdi-
3 cta desinat. † Dicendum ergo melius. cum ratio naturalis veluti lex quædam tacitā liberis parentum hęreditatem adijciat j. de bo. dam. l. fi. in prin. l. scripto. j. vnde lib. l. nam & si parentibus. s. de inoffi. testa. & Apostolus. filius, ergo hæres. inde & iure ciuili suorum hæredum nomē est eis inditū, vt quasi dominū quod viuo quodāmodo patre habuissent dicuntur, post mortem continuetur in eos. d. l. fi. j. eo. l. in suis insti. t. de hære. quali. §. sui. quāuis lex. 12. tabu. plenissimam patri in filium tribuisset potestatem, vt non d. am hæreditate sed vita priuare liceret d. l. in suis. & l. fi. C. de patri. potesta. Nec dubiū foret, quin alium instituens, tacite vt prȩmissum est, filium excluderet dignum putauit posterior iuris prudētia, quę rigorem legis. 12. tabu. in plerisq; mitigauit, liberos certo ... debita parētum successione remouendos inf. de bonorum pos. cōtra tabu. l. sub conditio. Namq; potuerat euenire, q̄ vel falsa opinione. vel obliuione præterisset. quēadmodum & hodie ad tollendas coniecturarum ambages in nouatione de expressione statutū est. C. de noua l. fi. instit. quib. mod. tol. oblig. §. sed cum hoc. Inter cætera ergo quæ ad ordinanda testamenta desiderantur, principaliter ius statuit de liberis suis, vel quo casu sui futuri essent, instituendis, vel nominatim exhæredandis infra eo. l. inter cætera. insti. eo. in prin. inf. l. Gallus per totū. inst. tit. 1. l. posthumorum. Cuius formæ omissio generaliter vitiat l. cū hi. §. si prætor. de transac. l. 1. §. cum qui de constit. pec. d. l. ad testium. §. si quis ex. & si ratio inductiua suitatis nō semper obsistat. sicq; exaudiri debet Bar. & Bald. præmissa opi. vt dominij continuatio fuerit inductiua, nō immediata ratio. Ex his non-
4 nullæ possent limit. inferri quæ in opposito apparebunt. † Secundo notādum non conualescere testamētum morte prȩteriti. inf. eo. l. Gallus. §. in omnibus. & ver. nū & si filius. §. & bene. & insti. de exhęre. lib. in prin. vbi in tex. & inf. de vulg. l. si quis eum. §. fi. Cuius etiam nonnullæ limita. ex oppo. apparere-
5 bunt. Tertio no. † testamentum in quo filius in potestate est prȩteritus, non rūpere testamentū, quod præcesserat validū l. si quis eū. §. fi. & de contratab. l. si duobus. §. si prius. & sic testamentum validum per nouationum nō infirmari. infr. tit. 1. l. 2. de testa. l. hac cōsultissima. §. si quis autem. hoc etiam notabile apparebit ex oppositionibus limitatum. Op. ad primum not. C. de test. mil. l. sicut certi. cū seq. insti. de exhære. lib. §. sed in expeditione in. de bo. lib. l. si patronus testamento. & l. Paulus.
6 §. fi. Sol. notabile † regulariter verum excipitur testamentum

militis in expeditione occupati scienter prætereuntis, vel qui
statum huius fuit propositi, vt filium excluderet, licet eũ igno-
raret habere, vt in iuribus prealleg. & infra de mil. testa. l. qui
iure. premissa liberorum instituendorum vel exhæredando-
rum solennitas sicut & aliæ inductę iure ciuili militibus in ex-
peditione agentibus remissa est infra de testa. mili. l. 1. & l. di-
uus. & C. eo. l. milites. inde iuri consonum & æquitati putauit
præteritionem etiam a milite ignorante factam si præteritus
viuo testante decesserit, non obesse. ar. infra de te. mili. l. nec
enim. §. 1. in fi. & tangam in 2. no. Secundo oppo. inf. eo. l. Gal-
lus in prin. inf. de vul. l. cohęredi. §. fi. Sol. leges illę intelligendę
sunt, cum filij institutio præcesserat. vt ea l. §. in omnibus. & de
vulg. l. si pater. §. 1. & de hęre. instit. l. cum in testamento. & ibi
glo. not. gl. in l. Gallus in prin. super verbo instituto. filio nãq;
potest nec eo casu valeret institutio. vt ea l. Gallus ver. num &
si filius. & in omnibus. & d. l. si quis cum. §. fi. inf. de vulg. Bart.
tamen putauit præteritionem sui non obesse, cũ institutio fiat
sub condi. si viuo testante decesserit, quæmadmodum & sub
condi. si filius hęreditatem vendicare nolit. de hære. insti. l. si-
quis ita hæres instituatur si legitimus. ar. C. de hære. insti. l. cũ
proponas. Mouetur per l. cohæredi. §. fi. & l. Gallus in princ. Et
quia pater tacite per prius filium instituit cui ius intestate suc-
cessionis seruauit ff. de iure codi. l. conficiuntur. & de ope. lib.
l. si ita stipulatus. Ad. §. in omnibus. respondet, quòd debet in-
stitui expresse vel tacite, secundum quod videbitur institutus.
frustra ergo ibi text. institutionem exigeret, cum tacita & suf-
ficiens semper adesset. Ad versi. num & si filius. nititur sed nõ
potest congrue respondere, vt ibi per eum. & Bal. similiter ad
l. si quis cum §. fi. foret namq; fatua quæstio, cum nulla de pręt-
eritione fieret mentio. & responsio pariter inepta secundum
intellectum quem Bar. in illo. §. secutus est. reprehendiq; Bar.
Bald in l. Gallus. Memini tamen audiuisse non leuis authori-
tatis doctorem in huius articuli publica dispu. hęrentem opi.
Barto. per l. etiam. §. libertus de bo. lib. vbi dicebat expressum.
Ad. §. in omnibus. & ver. num & si filius. respondebat ibi præ-
teritionem non vitiari, quòd & alius vltra nepotem fuerat
institutus. quod necessario ponendum videtur sm Bald. Alio-
quin non tã natiuitate nepotis præteriti test. m rumpetur, vt vi-
det voluisse illa l. Gallus §. quid si is §. si eius. & §. nunc de leg.
quam morte filij efficiatur quasi caducum [illegible] nam & si
§. post defectum. Non mirum igitur si alio pure instituto, no-
cet p̃æteritio filij, cum per institutionem extranei non nepotis
legitima auferetur successio. Sane quicquid dicat Bartol. & il-
le, pręmissa opin. [illegible] potest. Si enim in §. in omnibus fo-
ret alius vt præmittitur institutus, nõ exhęredaretur filius post
mortem, cum per [illegible] in vita confirmari pos-
set, nec tolli [illegible] cum §. fi. & quia [illegible] te-
stamentum [illegible]
[illegible] quod [illegible] ne testamentum [illegible]
tur. [illegible]
[illegible] Quo etiam vt [illegible]
locum [illegible]
[illegible] & nepotis [illegible] &
[illegible] co
casu pręte[illegible] instituto sub cond.
tamen pẽdente con[illegible] testamentum rumpitur pręteritione. l.
nam & si sub condi. [illegible] l. autem si quis ita hæres. nihil ad
propositum, cum ibi de legitimo non tñ de suo loquatur. oĩs
7 † enim de iure ciuili vocatus, recte legitimus dicitur de suis &
legi. hęred. ff. & C. de suis & legi. per totum. aliudq; dubium
habuit, vt ibi no. l. cohęredi. §. fin. formã substitu. ponit. & l. 1. &
2. in fi. quis Ray. ibi sine institutione ideo valere dixerit, quod erat
pupillaris & ad prouisionẽ filij, non vulgaris substitutio. Nec
verũ, quod filius videat institutus, sed ius legitimę successionis ser
uatũ de vulg. l. vel singulis de hęre. instit. l. Lucius. & [illegible] &
l. ex facto etiã. & qd voluit Bart. in d. la l. si quis ita hęres. & in l.
Gallus. cũ l. conficiunt. alleg. quis in l. si quis cum. videatur vo-
luisse contrarium. Postremo § libertus. est supplendus per. §.
in omnibus. quẽadmodũ & l. Gallus cũ eam tẽ testamenti for-
mam ponit & dici posset testamentũ ibi iure ciuili nullũ. & tñ
bo. pos. instituto. §. ille voluit dari, cũ esset post filium pronus
proximior ab intestato, filiusq; viuo patre mortuus [illegible]
posthumus. [illegible] circa. fin [illegible] & verũ intelle-
ctum de quo latius [illegible] Tertio opp. ad idẽ. §. eo. l. 3. § fi. Solu.
hic erat pręteritus ab omnibus gradibus & toto testamento.
Si autẽ pręteritus sit ab vno gradu, & ab alio exhæredatus, lo-
quitur contrarium [illegible] Quarto opp. ad idem filio sub con-
ditione potestatiua instituto nõ implente cõditionẽ testa[illegible]
tum tenet. de cõdi. insti. l. [illegible] & [illegible] l. si filius heres. [illegible] tñ eo casu
pręteritus est. Sol. notabile, loquit qñ ab initio & omnino pre-
teritus. at vbi ex post facto aliquo casu pręteritus inuenitur, si qui-
dem suo defectu, quia potestatiuę cõditioni nõ paruit, non vitiat
testm, cum enim sub conditione potestatiua institutio habeat
pro pura. ff. si quis omis. cau. testa. l. 1. §. si quis sub conditione.

non parens conditioni, non tam vi pręteritionis, quam vi repu-
diationis excluditur. eaq; ratione non fuit ab initio in defectũ
cõditionis exhæredandus inf. de hæredi. insti. l. iam dubitari.
& l. suus quoq; & d. l. fin. & l. si pater. C. de insti. & substit. sub
condi. fact. a contrario sensu. Quinetiam si circa defectum fi-
lij pręteritio emergat, testamento non debet obesse, cum te-
stator formę iuris satisfecerit ab initio. infra. eod. l. si filius hæ-
res. Licet multum contrafaciat l. filius a patre in princ. secun-
dum intellectum domi. mei. cum ibi testamentum ab initio
tenuerit, sed in mortis articulo corruat, contra quem intelle-
ctum multum facit, quod sufficere debet ab initio formam
preseruasse, sed pro nunc vlterius non insisto. Quinto opp. ad
idem de lega. pręst. in l. si duo. versi. proinde. Solu. testamentũ
est nullum vt hic, vbi cum institutus ab intestato cum præteri-
to succederet, portio ei ex testamẽto ex ęquitate seruatur qua-
tenus ab intestato est habiturus, vt in contrario. Sed dubium
est an in illa lege institutus veniat iure ciuili an iure prætorio
& qualiter. Et quamuis ibi gloss. intelligat quod ex testamen-
to adiuit, idq; omnes [illegible] ibi sequuntur. & l. 2. C. de con-
tratabu. dicentes testamentum in quo filius est præteritus te-
nere iure ciuili, si institutus sit par in gradu cum pręterito, aut
est proximior post præteritum infra de contrabu. l. si duobus.
§. si prius, hoc puto prorsus falsum, vt in tertio nota. veniet exa-
8 minandum. † Mirum etiam cur hęc consideratio circa illam.
si duo. maiorum animos inuaserit, cum ibi esset emancipatus
institutus, qui secundum hæc iura non magis quod extraneus
cognitus erat iure ciuili. Quo pacto igitur ius ciuile voluit in-
stitutionem emancipati sustentare ratione intestatę successio-
nis quam ei negauit. Pet. ergo vt refert Cyn. in l. 2. C. de con-
trata. dicit, in l. si duo. institutus habet portionem ex illo edi-
cto, quo legata & portio petita contratab. coniunctis conserua-
tur de lega. præst. l. 1. & l. filium. §. sed si portio. quam opin. re-
prehendit Bartol. quia secundum hoc ibi emancipatus exce-
ptis tantum personis legata præstaret, per. d. l. filium §. fi. con-
tra text. l. si duo. ad quod facit, quod titulus ille suo præterito
legata non conseruat. eod. tit. l. is qui. in princ. vnde Barto. licet
de iure ciuili adiri posse fateatur, tamen admittit & secundum
tab. competere, quę hoc casu singulari cum contrabu. concur-
rit. cum institutus est par in gradu. de bono. pos. l. sed cum pa-
trono. in princ. Et quia l. illud. § fi. de contratabu. aperte vide-
tur obstare, respondet in l. 2. de secun. tab. cuius responsionem
breuitatis causa prætereo. Sed in hoc articu. eandem existimo
[illegible] mentem Pet. & Bart. declarandam in hunc modũ, quia
institutus tantundem erat habiturus ab intestato & per con-
tratab. si [illegible] ampleci, ęquum fuit pręto-
rem eũ tueri [illegible] prætoris remedio, non caret. quoties enim
æquitas [illegible] prætor adiuuat sup. de eo quod cer. lo. l. quod
[illegible] & de rei vendi. l. non tantum. Si ergo præterito contra
ta. cum emancipato detulit legata coniunctis seruauit, cum ex
hoc pręteritus non [illegible] & voluntati defuncti pa-
reatur, sic intellexit Pet. quod licet non ex illo edicto, proprie,
ex quadam tamen interpretatione paris siue maioris ęquitatis
ex illa procedit. [illegible] non tamen intel-
ligendum est, quod pręteritus instituto portionem conseruet
sine aditione vel petitione bon. poss. foret enim absurdũ plus
pcedi venienti ex dispositione & iure singulari, quod est infir-
mius in authen. de non alie. §. quia vero verisimile infra de te-
sta. milita. l. eius mili. §. militia. quam de iure communi. nam
& si duo specialia concurrent contra l. 1. C. de do. promis. & §.
de iure do. l. cũ post. §. gener. Portio ergo coniunctis ex illo ti.
seruatur hæreditatem adeuntibus de lega. pręstan. l. vinius. §.
sed si adierit. quia propter præteritionem filij emancipati nõ
impediuntur adire. sed bon. pos. secundum tab. petere. at in ca-
su l. si duo. secũdum. tab. seruabitur. cum illa sit pretoris æqua-
tas. nec propterea regula dicetur offendi, secundum tab. cum
contratab. non concurrat, quoniam secundum tab. dicitur, &
eo iure prætor eum defendit sicut econtra. eo. tit. l. nonnũquã
ad quod etiam facit de col. bo. l. si filius & proprius de bo. poss.
secundum tab. l. 2. §. sub condi. in fi. sic saluandam puto. Barto.
Et ad l. illud. §. fi. respondeo ibi secundum tabu. non compete-
re de iure communi nec per conseruationem ex æquitate prædi-
cta, quia ante natiuitatem posthumi nõ recurritur ad hoc sub-
sidiarium remedium, cum ordinarium possit habere locum,
aut forsitan secundum tab. bene competeret iure contratab.
vt prędictum est. Ex quibus apparet, quod ibi proprie testamẽ-
tũ non valet nec secundum tab. mero iure competit. si n. cõpe-
teret secundũ tab. & testm teneret, dato quod institutus peteret
cõtratab. omnibus legata præstaret. si quis omis. cã testa. l. si fi-
lius. ptra regulã l. si duo. Ex hoc apparet diuersitatẽ inter illã l.
si duo. & l. si filio præte. inf. tit. 1. nam præterito partẽ aduocan-
te, institutus non præstat legata omnibus, si velit ab intestato
succedere per l. si duo. præterito vero abstinente pręstat omni-
bus d. l. filio. quia eo casu cũ cessaret contratab. pot. iure cõi ex
testamento per sm tab. venire. & sic incidit in mentem edicti,
si quis

si quis omisi. cā testa. vt. ī. in declaratione d. l. filio. & d. l. post-
humus, ver. idem & circa, euidentius apparebit. Ratio autem
quare in l. si duo. eo casu legata præstat omnibus, cū is cui per
illud edictum portio seruatur præter exceptis personis, illa el-
se potuit, quod non alia ratione secundum tabu. videatur ele-
gisse, quam vt iudicium defuncti sequatur, & approbet. meri-
to omnib. teneri debet l. non dubium C. de test. §. 1. Quæ ratio
cessat in eo, cui ex illo edicto portio seruatur, qui non animo
agnoscēdi iudiciū defuncti, sed potius habendę portionis, quā
aliter habere non poterat, non animo agnoscendi hæreditatē
adiuit arg. l. rem legatam. de adim. lega. Alioquin minus emā
cipatus teneri deberet, quam alius cui portio cōseruatur in d.
9 l. si duo. † Sexto ad idem opp. inf. tit. 1. l. filio in fi. solu. testm̄ ab
initio non tenet, sed approbatione præteriti sumit vires secun-
dum cōem intellectum, qui nimis legem illam restringit, quæ
nō exegit approbationem, sed abstensionem præteriti. Stat. n.
testamenti ignarum nō vt caperet ex testamento, sed quia hæ
reditatem suspectam haberet, abstinuisse, nec putem approba
tione præteriti testm̄ validari, prę sertim in prę iudicium aliorū
quib. post præteritum ius quæreretur, vt inf. subijciā. Pro illius
igitur pleniori declaratione aduertendum quod de valore in-
stitutionis factę ibi nihil agitur, sed tātum de legatorū effectu.
hoc patet ex primo rhso, vt in paribus terminis recta sit dña,
& vt congruat tacitę quæstioni, quæ elicitur ex principio. arg.
instit. de inutil. stip. §. præterea, & quia sequentia ex præcedenti
bus declarātur sup. tit. 1. l. hæredes §. si quis post. in fi. & de leg.
2. l. si seruus plurium, hoc ēt patet ex alio, quia institutio fratrū
siue partem aduocarent, siue non, quantum ab intestato habi-
turi forent seruaretur. de lega. prę stan. l. si duo. Id ēt considerā
dum ꝙ si fratres instituti testamenti viam elegissent, distinctio
illius legis non procederet, sed omnib. legata præstarent, quā-
uis præteritus partem auocaret per sæpe dictam l. si duo. vt in
præceden. opin. apparuit. Intelligenda est ergo lex illa cum fra
tres instituti vt legata euitarent intestati viam elegerunt, cum
enim per s̄m tabu. nemini possent præterito abstinēte vt subij
ciam æquitas dictat eos tenere, s. omnib. legata vt d. l. filio. qđ
apertius patebit in expeditione secundi notabilis circa intelle
10 ctum l. posthumus ver. idem & circa. † Septimo opp. ad idem,
filio in potestate præterito datur bon. poss. ꝯ tab. l. 1. & per totū
inf. de ꝯtab. & de Carbo. edic. l. si impubes §. fi. §. emancipatos,
insti. de exhæreda. lib. & instit. de bon. poss. §. sunt aūt ꝯtab. aūt
exigit testm̄, ex quo possit adiri hæreditas vel bon. poss. peti. l.
ꝙ vulgo. inf. de ꝯtab. cum. n. tendat ad impugnandum testm̄, vt
patet ex vi ipsa vocabuli, frustra impugnaret, ꝙ nullum esset,
inf. tit. 1. l. nam & si §. post defectū, & cum tabulæ nullæ nomē
tabularum non mereantur inf. quemadmo. te. aper. l. 2. §. 1. &
de iudi. l. 4. §. cōdemnatum, & de pac. l. 2. in fi. abusiue dicetur
contratab. si tabulæ nō valerent, ergo notabile falsum. Sol. præ
teritio filij reddit testm̄ nullum iure ciuili, equitate iū prætoris
aliquid est, & per contratab. impugnatur s̄m gl. C. de bo. poss.
ꝯtab. l. 2. & inf. eo. l. si ita scriptum §. fi. & de contratab. l. ꝙ vul-
go. instit. de bo. poss. §. sunt aūt, & fuit hęc eadē mens gl. inf. tit.
1. l. filio. cum inquit, de rigore est nullum, s. iuris ciuilis, sed de
æquitate tenet, s. prętoria, vbi etiam gl. idem sensisse declarat
de le. præstan. l. is qui. & l. si duo. vbi dixit esse nullum, si præte-
ritus hoc vult dicere idest iure prætorio, si præteritus petat cō-
tratab. Ad idem gl. C. de inof. test. l. si seruus in prin. & hāc opi.
sequitur Dyn. inf. eo. l. Gallus in distin. mag. Vltramonta. vero
quos Moder. secuti sunt in prędicta. l. 2. C. de contratab. sniam
g. reprehendunt, dicētes, testm̄ iure prætorio esse nullū, cum
præterito datur vnde liberi, vt inf. eo. l. fi. de Carbo. edic. l. si im-
pubes §. fin. & si ta. te. l. 1. in fi. bo. autem poss. vnde lib. cum sit
ab intestato, tunc demum datur, cum deficit causa testati iure
prætorio, si tab. test. nul. extra. l. 1. in princ. & §. 1. & d. §. sunt autē,
& de acquir. hęre. l. quamdiu. cum sim. Fatentur tamen quod
approbatione præteriti iure præto. conualescit inf. tit. 1. l. filio.
non aliter. vt not. Cyn. C. de posthu. hære. instit. l. 2. & sic nō re,
sed spe tenet & hęc ratio, contratab. dari potest, cum possibile
sit bon. poss. s̄m tabu. peti, per l. quod vulgo. de contratab. ergo
testm̄ non impugnat, sed spem conualescentię tollit, sicut &
alias spes rumpit. vt inf. l. proxi. & inf. titu. 1. l. si qui vxorem, cū
hac ratione transit Bal. in d. l. 2 & Ang. Bar. autem ibidem, &
in d. l. filio. cum opin. Vltramonta. secutus esset circa nullitatē
testamenti, hanc contrariorum responsionem non admisit, di
cens spem nō posse tolli, priusquam deducta fuerit ad effectū
l. sub conditio. de soluti. l. quoties, de nouatio, quamuis idem
Bar. in l. sequen. & inf. quando appel. sit l. 1. §. biduum, & sup. so
luto matr. l. quamuis, cōtradixisse videatur, & in d. l. posthumi.
§. licet aūt infi. tit. 1. tenet expresse, quod spes sicut veritas rūpi
11 potest. † Potest etiam meliori ratione Vltramon. responsio re
probari, non plus debet concedi ratione spei, quam si ducta fo
ret ad effectū, de condi. ind. l. Iulia. in prin. & de vent. in pos-
sess. mit. l. 1. §. toties, & de inoffi. test. l. quod de inofficioso. Sed
post confirmationem testamenti per approbationem contra-
tab. non competeret, merito nec prius, non euadit etiā respon
sio Vltramonta. argum. protius, si enim tabulę non re, sed spe
tenent, non contratabu. sed contra spem tabularum appellan-
da foret bono. posses. Dixit ergo Bar. contratab. nasci, eo quod
petitur, quia petens dicitur approbare quasi necessarium ante
dens, cum velit impugnare, & sic tacita approbatione conua-
lescit, nec absurdum approbari, vt reprobetur sicut dominus
appellans a sententia contra falsum procuratorem lata appro-
bat vt latam, vt male, reprobat infra rem rat. hab. l. 3. §. falsus. fa
ciunt not. in l. Pompon. scribit de neg. gest. Inde infert, quòd
si præteritus iam dixisset testamentum nullum, vel contratab.
agnoscens protestaretur deesse animum approbandi, contra-
tabu. non competeret, dixit etiam ex hoc, præteritum non pe-
tentem contratab. vel vnde liberi. intra annum tacite testamē
tum approbare, cum per lapsum anni detur instituto secundū
tab. ff. de succes. edic. l. 1. §. largius. Hanc autem consideratio-
nem Bartol. Bald. & Angel. reprobant in d. l. 2. cum approba-
re & reprobare implicent circa idem. Nec in §. falsus, senten-
tiam iudicis, sed factum procuratoris approbat, quāuis ex con
sequenti sententia confirmetur, contra Bart. etiam facit, quia
inducta ad vnum effectum non debent contrarium operari,
etiam si id videatur includere. de adi. leg. l. legata inutiliter, &
de condit. & demon. l. cum tale §. fin. & de manumis. test. l. Ti-
tia. §. fi. petens ergo contratabu. ad impugnandum, videri non
debet approbare. Voluit ergo Ange. Bart. sic saluare, quod nō
approbatione præteriti contratabu. eligentis, sed iuris prętorij
authoritate conualescat, quia viam rumpendi, nō nullitatis eli
git. Sane hæc opinio etiam sic suppleta defendi non potest, po
namus enim hęredes institutos ante petitam contratab. deces-
sisse. post mortem testatoris non poterit testamentum quod
iam proprie caducum est, vlla approbatione validari deficien
te subiecto, & tamen contratab. competit ff. de contratabu. l.
quod vulgo. & l. non putauit §. primo. Quinimo etiam seque-
retur, quod contratabu. non a morte testatoris, sed a petitione
competeret, & tunc demum fratribus institutis commutatur
edictum, quod & glo. voluit de bono. posses. contratabu. l. 3. §.
si quis ex liberis, licet titubanter eod. titu. l. si post mortem §. fi
nal. Quæ quidem opinio est falsa, & confunditur per d. l. si post
mortem §. fina. & de lega. prę stan. l. nonnunquam, & l. si duo.
12 † nam in deferenda bonor. possess. & respectu liberorum qui-
bus datur, & testamenti contra quod datur, tempus mortis nō
petitionis inspicitur, vt eod. titul. l. si emancipatus §. fina. & d. l.
quod vulgo. eo autem tempore eorum conditio inspici debet
qui vocantur ad successionem huiusmodi. Instituta de hęred.
ab intest. §. ita demum. de legi. agna. success. §. proximus, & in-
fra eodem l. si quis posthumos §. si filium, cum similibus. Nec
animaduerto, quænam æquitas in huiusmodi momentanea
confirmatione versetur, contra regulam vulg. l. qui sic. de sol.
& ff. de vsuf. l. Titio cum morietur, & de vsufru. leg. l. vsumfr.
13 cum moriar. † Melius ergo retenta opi. quod iure præto. testa
mentum quod esset nullum, dicendum videretur contratab.
dari contra testamentum quod esset validum, & ex quo posset
adiri hæreditas vel bono. possess. peti si vitium pręteritionis nō
esset, nullitas enim quę ex pręteritione causatur, cum sit ratio
bon. poss. contratab. dandę, non debet esse ratio impediēte bo.
poss. contratab. l. 1. §. si emancipatus, ibi, cum rescisio quo ma-
gis admittatur. de verb. oblig. l. inter stip. §. sacram. ver. oīn qui
dem. Quę quidem responsio non placet, quoniam si tabulę es-
sent nullę, non proprie diceretur contratab. vt supra dictū est.
14 Quid ergo in hac varietate dicendum, quod testamentum ra-
tione pręteritionis sit omni iure nullum videtur probari, infra
tit. 1. l. 1. vbi dicit nullius esse momenti, in l. 3. §. ex his ī. eo. l. pen.
sup. l. 3. §. fin. & in hac, l. & per totum tit. & queādmo. test. ape.
l. 2. §. 1. iura abundant. Pręterea licet olim alia esset forma iuris
ciuilis in testamētis, alia iuris prætorij, paulatim tamen ex vsu
hominum constitutionum emēdationibus cępit ius ciuile &
prætorium in vnam consonantiam iungi. institu. de testa. §. po
stea, no. sup. tit. 1. l. ad testium §. si quis ex testibus, & C. de testa.
l. hac consultissima, cum ergo iure ciuili & prætorio vitietur
ratione defectus formę, vt in ratione huius notabilis apparuit,
pariter dicendum est de iure prætorio, hoc etiam videtur pro-
bari instit. de exhære. lib. in princip. vbi se ad tit. de testamentis
continuans inquit, non sufficere, vt testamentum valeat, obser
uationem quam in ti. de testamentis exposuit, sed etiam exigi
institutionem vel exhęredationem filiorum, cum ita cōstet in
tit. de testamentis tam de obseruatione iuris ciuilis quam præ-
torij fuisse tractatum, satis apparet hanc etiam obseruationem
vtroq; iure exigi, quod & clarius videtur probari. eo. tit. §. emā
cipatos, vbi patet, ꝙ prætor iubet institui vel exhæredari, quasi
ergo forma hæc tam ciuili quam pretorio exacta sit, pręteritio
vtroq; iure pariter vitiabit, facit etiam argu. ibi in §. sed nostra.
15 ibi, ꝙ & prætores sequuti esse videntur. † Cæterum non obstā
tibus his sententiam gl. veriorē existimo, primum quidē quia
vt præmissum est, ꝯtabu. datur, & sic tabulæ aliquæ supponun-

scissum obtineat testamentũ. prçteritione autem filij non esset
rescissum, sed ab initio nullũ. hoc euidentius perpēditur ex. §.
aliud quoque capitulum, cum inquit, non licere patri vel ma-
tri præterire vel exhæredare, nec si per quamlibet donationem
vel legatum, vel fideicommissum, vel alium quemcunq; mo-
dum eis dederit legibus debitam portionem. voluit ergo eo ca
su loqui, quo olim præterire, vel exhæredare licuerat, si titulo
donationis vel legati legitimam portionem contulerat, vt &
ibi in gloss. voluit, quòd quidem in præteritione pœna non erat.
inf. ad Treb. l. ita tamen §. qui rogatus. & hoc facit verbũ, exhæ
redatis, positum in §. siautem hæc obseruata. quare de exhæ-
redatis ab alijs tantum loqui voluit secundum dominum meũ
qui etiam singularius intellexit illam authen. vt in expeditione
31 tertij notabilis apparebit. † Nono ad idē opponitur, si filius in
potestate patris fuerit pactus cum iuramento de nō succeden-
do patri excludetur ab intestati successione. extra de pac. c. quā
uis in sexto, cū ergo ab intestato non esset suus. ergo eius præ-
teritio nō annullat testamentũ. inf. eo. l. in suis. ver. ex hac cau-
sa. & l. Gallus. inf. tit. 1. l. posthumorũ. & de contrata. l. illud. §. 1.
ergo notabile nō est omnino verũ. Sol. fateor, φ vbi filius ces-
sante omnino testamēto nō esset suus vt in casu proposito, prç
teritio non vitiaret, per prædictam rōnē. hoc ēt voluit Bar. inf.
de ꝯtabu. l. j. §. pe. in 4. q & Bal. in tit. j l. filio præterito. Ex hoc
apparet falsitas gl. in l. Gallus. §. & quid si tm̄. volentis præteri-
tionē nepotis vitiare testm̄ quamuis ab intestato non esset suus
Et sic cum fęminę extātibus masculis sępe lege municipij ex-
cludantur, vel a renūciatione iurata, eorũ præteritio nō oberit,
nec aliequin patri imputetur cum testm̄ fecerit. arg. sup. de in-
offi. testa. l. posthumus. in prin. solum aũt consensum filij nō pu
to sufficere sicut nec pactum. inf. de suis & legi. l. fi. C. de colla.
l. pactum. & C. de inoffic. testam. l. si quando §. 1. Ex his itaq; li-
quet in primo not. cuius rō superius apparuit, concludendum,
præteritione filij sui testamētum nullum iure ciuili & effectu,
si pater miles in expeditione testatus de industria eum præte
rierit. iure autem prætorio dici potest in pendenti secū- dum su-
perius declarata. & tunc demum effectum assumit, cum iure ci
uili ab intestato vocari penitus sunt exclusi, excepto casu spe-
ciali, cum institutus pariter cum prçterito vocaretur ab intesta-
32 to, sed ex postfacto emersem sup. incidenter tactum est. † Ad
secundum notabile oppo. inf. tit. 1. l. posthumus. in prin. Gl. sol
uit, quod ibi in posthumo. & rationem voluit remittēdo ad no
tata. sup. eo. l. 4. § si qa præteritio posthumi non annullat a prin
cipio, sed incipit cum nascitur. inf. tit. 1. l. 2. §. ex his, facilius er-
go remoto obstaculo prçteriti, cum ab initio tenuerit, pristinũ
robur assumit, quam præterito iam nato, cum fuerit nullũ ab
initio. arg. sup. de pactis l. si vnus. §. p. ctus. ver. quod in specie. &
sup. tit. præcedenti. l. si testamentum. & de secundum tab. l. qui
liberis. §. testamento. Hec solutio licet communis videtur con-
tra casum l. Gallus § idē credendum. & ersi. num & si filius. inf.
eodem. & §. & bene. vbi licet præteritio nepotis, cum filius præ
cedebat, nō annullet a principio, sed postea remoto filio, quasi
loco posthumi videatur agnosci, vt dictis iuribus & inf. titu. 1. l.
posthumorum. non propterea tū testamentum restituitur, li-
cet præteritus viuo testatore moriat aliequin frustra ipsius ne-
potis exigeretur institutio ad valorem institutionis pronepotis
factę in casum, quo nepos viuo auo decederet. Præterea aut vo
lumus intelligere. l. posthumus. vt testamentum valeat de iure
prætoro. & eo casu sit necessaria bono. poss. vt communis opi. ha
bet ibi. & C. vnde legitimi. l. fi. nullum videbitur speciale. nam
& præterito iam nato mortuo cum contratab. & vnde lib. com
petere non possit, secūdum tab. instituto defertur. vt in 7. opp.
apparuit secundum hoc non videtur differentia vtrum posthu
mus viuo vel mortuo testatore moriatur, quæ solet fieri per l.
2. C. de posth. hær. insti. Sed non obstantibus his solutio cōmu
nis vera est, & in hunc modum declaranda, siue iam natus siue
posthumus postea sit præteritus iure ciuili testamentum rema
net omnino nullum, qñcunq; præteritus moriatur l. Gallus. & c
potest intelligi generaliter l. 2. C. de pos. hære. insti. & l. ita a pri-
mo. & l. si posthumus. inf. nā cum iure ciuili non teneat, pōt
dici proprie nullum, vt circa finem septimę opp. fuit plene de-
claratum. iure autem prætorio tenet & bon. poss. secundū tab.
defertur. preterito in vita aut etiam post mortē decedēte ante
petitā ꝯtabu. vel vnde liberi, vt in ea. septima opp. apparuit. Sed
vt ibi dictum fuit, cū res sit in causa intestati iure ciuili, veniens
33 ab intestato præfertur instituto † hoc autem tali, t cum posthu
mus præteritus viuo testatore nascitur. tunc enim secundū ta-
bu. prædicta ratione præfertur venienti ab intestato iure ciuili.
& hec omnia voluit singula. l. posthumus. cuius nunc aperitur
intellectus. Primo enim voluit iure ciuili testamentum nullũ,
ibi, licet iuris scrupulositate. Secundo iure prætorio bono pos.
secūdum tabu. dari, cum subdit, attamen si signatum fuerit te-
stamentum, bono. poss. secundum tabu. accipere heres scriptus
potest. nec in hoc est aliquid speciale. vnde errauit Bart. qui ibi
poss. extraordinariam intellexit. cum tex. notanter dicat, signa-
tum. & sic formam iuris prætorij non deficere. vt in 6. opp. ap
paruit. Voluit & 3. quod licet secundum tabu. non habeat effe-
ctum hæreditatis obtinendę, hoc tamen casu speciali habeat,
cum sequitur, hęreditatemque obtinebit, scilicet effectualiter
per secundum tabu. & hoc rescriptum principis declaratiuũ. vn-
de tollitur nonnullorum dubietas, qui crediderunt ibi testamē
tum iure ciuili tenere. nam noluit text. quod posset adire, sed
per secundum tabul. effectu hęreditatem obtinere. Si autem
posthumus post mortem testatoris decesserit secundum tabu.
effectum hæreditatis obtinendę nō habebit. per l. 2. C. de post.
hęred. institu. secundum communem intellectum. Nec me
multum mouet ratio Dyni. quod posthumo mortuo viuo te-
statore superest causa confirmans, & ex perseuerante volunta-
te iustius fuit conualescere, sed posthumo decedente post mor
tem, non dicitur posthumus exclusus, cum secundum opin. ve
ram hęreditatem transmittat. inf. de testa. mili. l. ex militari. §.
si fi. de acqui. hęred. l. ventre cum si. & sic non uidetur excludi,
cum alium faciat hęredem. inf. de hęre. insti. l. si pater. & C. eo.
l. cum proponas. Et dato quod non transmitteret, nec suus mo
reretur, puta in casu l. si posthumus. inf. eo. & inf. tit. 1. l. qui vxo
rem. iam tamen aperta est via venientibus ab intestato, vel sal-
tem orta est spes. quamobrem si testamētum vires assumeret,
afficeretur iniuria. quę quidem ratio in eo vita mortuo non est
causa potens, cum venientibus ab intestato non licuit viuentis
hęreditatem sperare. inf. de vulg. & pupil. leg. 2. §. interdum. de
lib. leg. l. si post emancipationem. & hoc modo puto intelligen
dam & saluandam rationem Dyni. vnde apparet manifesta ra
tio, cur abstensiōne prçteriti testamentum vires assumat. l. filio
prçterito. & sup. dictum est & non morte. l. 2. C. de posth. hęre.
insti. Memini tamen quosdam quibus inter natum & posthu-
mum differentia non placuerat, audiuisse, dicentes pri. l. posthu
mus. limitari per verb. si bo. pos. quam etiam ad pri. referebant.
quæ opin. menti illius l. aperte repugnat. Secundo ad idem op.
de eadem l. posthumus. ver. idem & circa Sol. licet glos. illius §.
intellectum inuoluat, dicendum secundum Petr. & mod. hic
ibi no. limitari, vt institutis proximioribus post filium ab inte-
stato effectu teneat testamentum, si prçteritus in vita moriat.
quod hic voluit gl. sing. de reg. Cato. l. fi. huius in promptu rō,
cum præterito mortuo in vita testatoris cuilibet instituto secū-
dum tabu. iuxta prçmissa deferatur. quod & probat ille ver. idē
& circa. cum pro constanti supponit bon. pos. deferri. quamuis
iur. ci. veniens ab intestat. vocatus sit institutus. sic remedium
iur. ci. ab intestato, & iure prætorio est testam̄ ēto hñs. s̄m tab.
& volūtatē defuncti præeligat, cū nō videbit̄ ęquũ hāc secūdũ
tab. effectũ nō habere, vt causa intestati in eadē persona cōcur-
rēs causam testati foueat. ar. inf. de vulg. & pup. l. si filius qui pa-
tri. ver. prç terium de acqui. hęr. l. Iul. inf. tit. 1. l. 2. C. de test. l. hac
consultissima §. si qs aũt. si. nā amplectens causam testati audi-
tur. in l. si duo. de leg. præ. vbi regulæ iur. ci. & prçtorij deficiũt,
quando idem ab intestato fuerat successurus, quāto fortius hic
vbi ius prçtoriũ assistit, nec sequens in gradu afficitur iniuria.
Primum quidem secundũ prisca iura, secundũ quę vt superius
apparuit, in suis & legitimis successioni locus non erat. infra de
suis & legi. l. 1. §. sciendum. insti. de leg. agna. succes. §. placebat.
Verũ secundũ iura nouiora non fuit ęquũ successioni effectua
liter locũ esse, cū proximior beneficiũ prętoris eligens effectu
pro herede gerere videatur. C. de iur. deli. l. puberem. quemad-
modũ & econtra filio vnde liberi vel econtra tab. omittente &
veniente iure ciuili successorio iure, instituto secūdũ tab. defe-
ratur. preteritus tamen non excludit̄ inf. de leg. præst. l. is qui &
ibi not. Procedit ergo ille ver. in dubio si institutus testamenti
viam elegerit. quod & sonat tex. in verb. data fuerit. & patet ex
34 continuatione principij dicentis. accipere potest & c. † Cęterũ
si ad euitanda legata ab intestato iur. ciu. venire malit. plusculũ
dubitationis est, an hoc casu legata debeantur. nec enim impu-
tandum videtur ei, qui duobus remedijs pariter competēntibus
quorum vnum ciuile perpetuũ & regulariter efficax est, illud
elegerit, omisso prętorio & temporali, quod regulariter si in al
terius persona consisteret, esset inefficax, sicq. cessare videt̄ ęq-
tas tituli, si qs omis. cau. testam. vbi non pariter, sed successiue
deferuntur. Ad quod optime facit inf. si qs omis. cau. testam. l.
1. in si proponatur. & l. Iulia. Puto tamen mentem illius ver. idē
& circa etiam ad hūc casum extendi vt ibi iurecon. de obtinē-
da hereditate, de qua satis clarũ fuerat, loqui non voluit, sed de
legatis, vt ad proximum ver. idcirco. sit fienda relatio, vbi dixe-
rat, legatarios esse securos. quę securitas licet primo casu sit, cū
institutus verisimiliter secūdũ tab. peteret omni alio remedio de
stitutus, hoc tñ casu dici nō posset, cū non sit dubiũ, si impune
posset, potius viā intestati sine grauamine, q̄ testati electurũ. &
verbũ data intelligo. vt gl. de lata. ar. inf. e. l. multi probat̄ euiden
ter si qs omit. cau. testa. l. si filius. & l. prçstan. l. nonnũq̄. & pro-
prius. inf. tit. 1. filio prçterito. Cuius secūdũ intellectũ quem su
perius in 6. opp. declaraui, nũc apparet euidentissima rō. nā prç
terito ibi exclusio per abstētionē, si fratres instituti omittāt se-
cundum

cundũ tab. & ab intestato venire velint, ad legata tenentur, si-
cut & si præteritus viuo patre decessisset. vendicat enim locũ
similis æquitas tituli, si quis omis. cau. test. quod est singulare.
& videtur sensisse Barto. de contratab. l. si post mortem §. fina.
quæ ratio cessat, vbi præteritus partem aduocaret, quia tunc
iure communi venire non possunt ex testamento, sed singula-
riter ex ęquitate. l. si duo. & §. si proponatur. & l. Iul. loquuntur
de facultate data a testatore, quam facultatem hic prętor non
detulit. Patet ergo ex principio. l. posthumus. ver. idem & circa
quod de iure communi filio mortuo in vita secundum tab. de
fertur, sed iure speciali habet effectum hæreditatis obtinendę.
Secundum hæc sequitur, quod primo testamento pręcedente
ver. idẽ & circa & l. filio non procederet. & sic lex ista hoc casu
indistincte procedit. cum enim institutus in secũdo licet proxi
mior ab intestato nõ vocet̃ iure ciuili, sed institutus in primo,
cessat omnis ratio ęquitatisq; prædicta quamuis Bart. & Bal. ibi
etiam eo casu procedere velint. Sequitur & secundo, qđ iisdẽ
extraneis primo testamento in quo filius exhęredatus est, & se
cundo quo pręteritus est, institutis, filio a contratab. morte vel
alio modo excluso, instituti nedum ex secundo venire possent
sed & si causam primi testamenti pręeligerent, tenerentur ad
legata secundi, cum idem sint qui ex secundo iure prætorio,
& primo iure ciuili vocati sunt, sicut si iure pretorio ex testa-
mento, aut iure ciuili ab intestato, vt pręmissum est, vocarent̃.
35 † Sicque stabit 3. conclusio filio præterito quomodocũque ab
hæreditate excluso, testamentum effectualiter tenet si iure ci-
uili ab intestato, vel ex priore testamento vocati in secundo
sint instituti & relicta valebũt quamuis viã primam testati vel
intestati elegerint. Item & quarta conclusio, primum testamẽ
tum, quo filius, est exheredatus, pręualet effectu secundo, quo
præteritus est. licet in secundo instituti sint venientes ab inte-
36 stato. † Quinto sequitur quod in l. Gallus. vt institutio nepotis
iure prætorio & effectu valeret, nõ fuit necessaria institutio fi-
lij. cum enim nepotis institutio in casum mortis filij in vita fa-
cta sit licet filius pręteritur erit nepos ex testamento iure prę
torio vocatus ab intestato iure ciuili & sic succederet ver. idẽ
& circa. Amplius quo ad effectualem valorem ipsius nepotis
institutionis secundum hoc nõ fuit necessaria prouisio Galli.
cum enim iure prætorio potuisset ante Gallũ insti. Ĵ. de bo.
poss. contra tab. l. verũ. instit. de bo. poss. in prin. nedũ potuerat
talis nepos institutus fm tab. cũ effectu petere. sed & si ab inte
stato venisset necesse habuisset relicta præstare per lęge dictũ
ver. idem & circa. & l. filio. Non nego tamen filij institutionẽ
& inductionem Galli. necessariam ad sustinendã institutionẽ
extranei, si qua fuisset annexa testamento. Nec placet, quod
Gallus antecesserit ius pretorium, vt voluit Bar. in §. ille casus.
fuit enim pretor post. l. 12. tab. ante Gallum vt intuenti euiden
ter patet ex l. 2. de orig. iur. insti. de bo pos. §. adhuc autẽ. Qui
nimo ipse Gallus nõnunquam fuit prętor, & edictum de dolo
malo proposuit. vt legitur apud Tullium de officiis. cum dicit
neq; enim adhuc Aquilius collega meus tabulas de dolo ma-
lo tulerat. fuerunt enim prętores Tullius & ipse, vt patet ex d.
l. 2. liquet ergo clare, quid in secundo notabili concludendum
est sine alia reassumptione. Puto tamen vt & in prima opposi.
primi notabilis tactum est, illud notabile non procedere in te-
stamento militis. cum enim miles non subiaceat regulis in-
stituendi vel exheredandi filium ne in eius testamento locum
habeat regula Catonis, per præalle. l. neque enim. §. 1. de testa.
mil. sufficit tempore mortis nullum fuisse obstaculum, quia fi
lius mortuus sit viuo patre. præteritio enim ignorantis militis
ex coniectura voluntatis deficit, vt in iuribus præalleg. quæ cõ
iectura cessat filio mortuo in vita. arg. optimum C. de insti. &
37 subst. l. si. & quod ibi not. † Contra tertium notabile oppo. &
videtur quod obtineat secundum testamentum, ex quo possi-
bile est hæredem existere infra titu. 2. l. 1. & l. cum in secundo.
instit. quib. mo. test. infir. § posteriore. Sed ex secundo testamẽ
to, quo filius præteritus est, potest hæres existere, cum possit
peti secundum tabu. vt superius apparuit, ergo tollitur primũ.
Sol. minor propositio falsa est. quia per bo. poss. non efficitur
hęres, sed loco heredis. ff. de bo. pos. l. 2. insti. eo. §. quos autem.
& sic non sufficit testamentum secundum valere iure præto-
rio ad tollendum primum. sic allegauit Accur. hanc l. infr. tit.
2. l. cum in secundo. de vulg. & pup. l. si quis eum. §. si. quã opin.
secutus est Dyn. prędicta ratione. & Ia. de Are. & Ray. allegãs
de vulg. & pup. l. ex duobus. Barto. autem iuribus prædictis, &
in l. 1. de vulg. & pup. hanc opi. approbat si ius per quod testamẽ
tum secundum iure pretorio confirmatur, post mortem testa
toris superueniret. At vbi viuo testatore secundum iure pręto
rio confirmatur, tollit primum. per d. l. cum in secundo. in fi.
prout intelligitur de cõditione impossibili quę a prætore reij
citur. inf. ad Trebel. l. facta. §. sed si sub conditione. Si enim con
tratab. quæ contra voluntatem iure pretorio datur, aufert hæ-
reditatem institutis iure ciuili venientibus, fortius aufert bo.
38 pos. secundũ tab. quæ nititur voluntate defuncti. † Nec absur-
dum, regulam illam, quod secũdum ita demum tollat primum, si
ex eo possit hæres existere, intelligi de hærede cum effectu, vel
bonorum possessore. nam & conditio testatoris. si hęres erit,
quæ in forma debet impleri. l. qui hæredi & l. Meuius. de cõdi.
& demum in bonorum possessore verificatur in l. conditionibus.
§. fi. eo. ti. Quæ quidem opi. sic simpliciter accepta ex prædictis
reprobatur etiam per hanc. l. quia mortuo præterito viuo patre
secundum iure prætorio cõfirmatur, & tamen non tollitur pri
mum. Præterea vt secundum tollat primum. vel non tollat, in-
spicitur tempus quo perficitur non posterius. necesse est enim
quod aut perimat, aut perimatur, cum duo non possint testamẽta
subsistere, vt iam satis dictum est. Quid ergo curandum de cõ-
firmatione obueniente post testamẽtum in vita testatoris, Nõ
etiam placet opi. Bal. hic dicẽtis simpliciter secundũ iure præ-
torio validum tollere primum, eo qđ crediderit testamentum
quo filius est præteritus iure prætorio etiam nullum. quod sup. re-
probatum est. Nec rursus dici potest, quod licet non præcedente
primo testamento possit ex secundo bo. pos. peti, præcedente
tamen primo non possit quia non possit approbari secundum
39 in præiudicium primi. hoc etiam apparuit sup. falsum. † In hoc
ergo articulo existimo dicẽdum sic & Bart. & omnium cõiter.
mentem accipiendam vbi testamentum habet a prætore so-
mentum per prius, licet ipso iure nõ possit tollere primũ, effe-
ctu præferetur per. l. cum in secundo. & l. 1. infr. ti. 2. & l. in cõdi-
tionibus. §. fi. præalle. ad qđ facit. ff. de secundum tab. l. qui libe-
ris. §. fi. vbi cum testator incidit secundum testamentum, volẽs
durare, primum, primum remanet de iure prætorio. cũ reperia-
tur tempore testamenti & mortis signatũ, & supremũ sublato
secundo. iure autem ciuili nullum est, cum fuerit per fm subla-
tũ. Itẽ etiã secundũ iure ciuili tenet. vt not. in l. nostrã. C. de te-
sta. & inf. de his quæ in test. del. l. 1. & tamen prævalet validũ de
iure prætorio. nã & emancipatus iure tantũ prætorio cognitus
filiis suis in potestate retentis, qui iure ciuili vocabantur, præla-
tus fuisset effectu, nisi prætor per nouum eos vocauisset ędictũ.
infr. de coniun. cũ eman. lib. per totum. Nec dubium solo iure
prętorio ex testamento per prius vocatum, puta olim posthu-
mũ alienũ institutũ, vel sub conditione quæ a prætore reiicit̃,
venientibus ab intestato iure ciuili pręferendũ, quia quamdiu
locus est successioni ex testamento etiam solo iure, cessat tunc
successio iure ciuili. l. quamdiu. inf. de acqui. hę. pariter igitur &
venientibus iure ciuili ex primo testõ cum non magis habeant
instituti in primo volũtatem propter secundum, in quo est re-
uocata voluntas primi testamenti, quam venientes ab intestato. at
vbi prætor testamẽtũ fm non ab initio fouet, sed per prius cãm
intestati, sicut filio præterito prius contratab. & vnde liberi de-
ferendo quam fm tabu. vt in l. 2. de secun. tab. licet primũ iure
prætorio corruat, scilicet per secundum, qđ iure prætorio vali-
dum est, vt supr. in 7. op. in 3. illatione dictum est, tñ cũ & causa
intestati de iure ciuili huic testamẽto præualeat, vt latissime di-
scussum est, præualebit & primum quod excludit causam intestati
arg. sumpto a minori. & ab illo vulgari, si vinco vincẽtẽ te &c.
cũ enim in primo iure ciuili a sui primordio versetur, in secun-
do, autẽ iure prætorio, non a primordio sed a successorio ędi-
cto, non est absurdũ potẽtius esse ius ciuile. Surgit igitur quin-
ta conclusio. Testamentum iure tantum prætorio tenens pri-
mum eodem iure tollit effectu, non tamẽ regulariter tollit. cũ
secundum primodialiter non iure successorio habet a prætore
fomentum. regulariter autem ideo dixi, quia si primum solo
iure prætorio teneret, effectu tolleretur indistincte. Item vbi fi-
lio pręterito in secundo, idem essent instituti in vtroque vt hęc
sup. examinata sunt. Secundo ad idem opp. C. de testa. l. hac cõ-
sultissima. § si quis autem. & inf. tit. 2. l. 2. glo. soluit hic primo,
quod hic in primo testamento erant instituti ex venientibus
ab intestato. Quę so. in se vera est per illum. §. si quis autẽ, nec
multũ diuinat ad hanc. l. cum enim necesse fuerit in primo te-
stamento filium institui vel exheredari nec continentiã primi
tex. declaret, verisimile est potius institutum. sed quia generali-
ter tex. loquitur, dicit glo. 2. qđ ibi est alius casus. volens dicere,
quod ibi secundo erant instituti venientes ab intestato, & propte-
rea si deficit testamentum ratione solemnitatis, hic ratione
40 præteritionis. vnde eleganter subdit Accursius, regula est, † quod
secundum testamentum non perfectum non tollit primum. a
qua excipitur testamentum secundum deficiens ratione solẽ-
nitatis, in quo sint instituti venientes ab intestato, quę exceptio
hic non conuenit. cum nec deficiat ratione solemnitatis nec
sint instituti venientes ab intestato. allegat ergo notabiliter hęc
gl. qđ ille. §. si quis autem. non habet locum in defectu ratione
præteritionis. simile dixit alibi gl. quod licet testamentum imper-
fectum ratione solemnitatis valeat inter liberos. l. hac consul-
tissima. §. ex imperfecto. non tamen imperfectũ ratione præte-
ritionis. C. de lib. præ. auth. ex causa. in fi. gl. magnę probat. inf.
tit. 1. l. filio præterito. eod. modo non valebit, si deficit ratione
imperfectę voluntatis, vt no. supra tit. 1. l. si is. Pro cuius decla-
ratione sc. eum, quod ille. §. si quis autem. vt gl. voluit expres-
sim loqui-

sim loquitur de imperfectione solemnitatis, vt patet ex eius fi-
ne, ne alioquin contra duplex vitium dispensasse credatur. ar.
C. de do. promiss. l. 1. & sup. de iure do. l. cum post. §. gener. hoc
etiam patet ex continuatione aduersatiua, quam facit ad princ.
illius legis, vbi de illa solemnitate tractatum est, patet ex tit. vbi
non de præteritione, sed de generali forma omnium testamē-
torum tractatur. Et ratio esse potuit, quia lex ne quid falsitatis
incurrat per duos forte testes testamento composito, maiorē
numerum expostulat, vt per ampliores homines perfectissima
veritas reueletur. C. de fideicom. l. fi. & qui testa. fac. poss. l. hac
consultissima. vbi agitur ex personarum vel dispositionis qua-
litate cessat suspitio falsitatis. vnde nonnunquā remissa est tan-
ta solemnitas, vt inter liberos, ad pias causas &c. vt in §. ex im-
perfecto. & d. l. fi. Cum ergo institutis venientibus ab intestato
sub præsentia quinque testium verisimile satis sit voluntatem
intestati quæ defecerat redijsse recenti iudicio, argu. de secun-
dum tab. l. qui liberis. §. fin. & inf. tit. 1. l. posthumis. ver. idem &
circa. & sic cesset suspitio falsitatis ex dispositionis & persona-
rum qualitate & testium congruo numero, voluit hoc casu te-
stamentum tolli primum, & intestati causam fouere secundū.
arg. inf. de vulg. & pup. l. si filius qui patri. & de acqu. hæred. l.
Iulianus. nec tamen voluit secundum testamentū vt testamen
tum valere, sed recenti iudicio alias præmoriente rem ad cau-
sam intestati deduci cum dicit, non quasi testamentū, sed qua-
si intestati voluntatem. Est enim illud quasi veritatis expressi-
uum. vt & ibi voluit Bald. nam & cum dicit quasi testamentū,
est veritatis expressiuum. hoc Bar. tetigit. inf. de bon. poss. con-
tratab. l. si duobus. §. si prius. quamuis titubare videatur, an sit
quædam extraordinaria vltima voluntas. sicut & in simili sin-
gulariter no. C. de pac. l. licet. & per gl. instit. de eo cui liber. cau.
§. fin. Ex quo singulariter infero, ꝙ ille. §. si quis autē. vt & ver-
ba sonant, tunc procedit, cum proximiores non vlteriores ab
intestato sunt instituti. alioquin non possent dici instituti, qui
ab intestato venire poterant, cum non possent instituenti pri-
mo loco ab intestato venire, nec vt causa intestati valere, vt vo-
luit. §. ille, nec cessaret ratio & suspitio falsitatis. Amplius & si
quidam, non tamen omnes ab intestato proximiores instituti
forent, non putem. §. illum procedere. illa enim indefinita, quę
eos instituit, qui ab intestato ad eius hæreditatem vocantur. in
illo. §. æquipollet vniuersali. nec tunc posset valere vt voluntas
intestati saltem in totum. Maius tamen dubium foret, an insti-
tutis omnibus proximioribus in secūdo, & aliquibus non om-
nibus in primo, procederet ille. §. Et hic glo. singulariter voluit
quòd non in prima sol. cum dicit, ex venientibus ab intestato.
42 quasi sufficiat aliquem institutum. † Per hoc videtur determi-
nari, ꝙ si testator in pręsentia septem vel quinque testium dixe
rit se intestatum velle decedere, primum tolletur testamentū
in quo instituti fuerāt extranei. cum enim. §. si quis autem in-
stituti in secundo veniant ab intestato, quid refert, vtrū eos in-
stituat, vel intestatam successionem reseruet, ex quo idem re-
sultat effectus, & hoc voluisse videtur Bar. inf. de inst. mili. l. mi-
litis. §. veteranus. & patet eū errasse in l. si iure. de leg. 3. vbi vo-
luit primum non tolli nisi per aditionem venientium ab inte-
stato. secus autem si testator simpliciter dixerit, se primi testa-
menti pęnitere, & in præsentia septem testium. instit. quib. mo.
te. infir. §. ex eo. & C. de testa. l. sancimus. prout testator apud
acta dixit. iuncta. l. omnium. eo. tit. non tantum enim operatur,
quātum si dixisset ab intestato velle decedere, vt ▪ voluit Bar.
in d. l. si iure. potuit enim propter indignitatem hæredum hoc
dixisse. Quinimo & secundum quosdam præsumitur, vt no. de
his qui in test. delē. l. proxime. & C. de test. l. nostram. potuit &
propter alios quos instituere decreuerat. & dato quòd propter
venientes ab intestato dixisse credatur, non sunt tot suppletio-
nes contra regulas iuris fiende. arg. l. 1. C. de do. promit. Nec il-
le. §. si quis autem. vt in simili statim dicam latius extendendū
est. Per hæc dixerim dictum. §. veteranus. hodie fore correctū,
si & verba illa, & intestatos esse maluerit, a testatore fuerint ex-
pressa. cum enim ibi supponendum sit quinque saltem testes
fuisse. alioquin nec legatarijs obstaret exceptio secundū theo-
ricam Dyn. & Bar. sup. tit. 1. l. hæredes. §. 1. patet locum esse. §.
si quis autem. & sic. §. ille. si quis autem. non pōt dici antiquus.
sed l. 2. inf. titulo primo a compositoribus additam noui iuris si
43 inspiciatur. l. 2. §. tanta. C. de vete. iur. enucl. † Per hæc limitatur
etiam vulgaris illa regula, quòd hæreditas in codicillis non po
test adimi. nam in codicillis. s. in solemnitate ad codicillos habi
li, tollitur hæreditas, seruata forma. §. si quis autem. vel si dixe-
rit volo intestatus decedere. Dubius tamen sum. an. §. ille pro-
cedat, si testator simpliciter se dixerit velle decedere intestatū.
nam & si. §. ille velit rem ad causam intestati deduci, longe ta-
men referre negari non potest, vtrum expresse veniētes ab in-
testato instituat, an ius legitime successionis conseruare velit
intestato instituat, an ius legitimę successionis conseruare ve-
lit quo ad mentem disponentis. inf. de hęre. instit. l. Lucius. & l.
ex facto. etiam de vulg. & pupill. l. vel singulis. nolens enim ab

intestato decedere forsan ignorante quinam essent ei successu-
ri nec omnino scire potuit nec vere videtur instituere, sed per
quā tam fictionem cum ademit vt no. de iure codi. l. conficiū-
tur. l. 1. sic. §. ille singularis & corrigens, vltra terminos suos nō
sine dubio contra vulgares regulas extēdetur. Secundum hoc
luculenter apparet sol. glo. ad illum. §. indubitatissimam esse.
primum quòd filio præterito instituti esse non possunt veniē-
tes ab intestato. de quibus. §. ille loquitur secundum prædicta,
cum filius sit ipse proximior, quonam enim modo filio præte-
rito vt intestati voluntas valebit, sic existimo intellexisse gl. de-
inde. & sic possibile foret filio præterito proximiorem institu-
tum, cum tñ non cesset ratio exigendę institutionis vel exhæ-
redationis filij, licet instituti sint proximiores ab intestato. s. de-
bitum naturale & situtatis, licet ratio solemnitatis testium ces-
set vt præmissum est. Qua ronte igitur sæpe d. §. si quis autem.
singulariter nouum corrigens, dispensatiuum, & exorbitans a
iure communi ad casum diuersum omnino, vbi nec eadem ra
tio locum vendicat, extendemus. sup. de leg. l. ius singulare. &
l. quòd non ratione. & solu. matr. l. si vero. §. de viro. cum simil.
Sed contra hanc solu. & cōtra hanc. l. opp. filio pręterito si pro-
ximiores post filium ab intesta. instituti sunt, contratab. datur,
licet idem filius fuerit exhæredatus in primo testamento. vt j.
de contratab. l. si duobus. §. si prius. valet ergo secundum, alio-
quin non daretur contratab. l. quod vulgo. eod. tit. si valet, tollit
primum. cum duo testamenta non possint consistere. inf. tit. 1.
l. 1. & 2. & l. posthumus. §. si paganus. Solu. ille. §. debet intelligi
in filio emancipato præterito, cuius gratia principaliter cōtra-
tab. fuit introducta. cuius præteritio non reddit testamentum
nullum. Ideo autem distinguitur, instituti sint venientes ab in-
testato necne, quia erat imperfectum ratione solemnitatis, vt
apparet ex verbo, imperfectum, & sic est casus. §. si quis autē.
secundum Bar. hic. Quæ so. nimis restringit illum. §. vt putem
præterito emancipato procedere. §. si quis autem. cum & ipse
sit veniens ab intestato, & ex coniectura voluntatis defuncti, li-
cet iure prætorio. vt inf. de iure codi. l. si quis cum nullum. & l.
conficiuntur. & no. glo. inf. de bon. poss. l. sed cum patrono. §. 1.
vbi Bar. videtur tenere quicquid notauit ipse Bart. de colla. bo-
no. l. 1. §. vel maxime. & sic non potest valere vt voluntas inte-
stati. In illo autem. §. si prius. idem Bart. intellexit in filio in po-
testate, dicens hanc. l. per illum. §. limitari. & sic sol. glo. hic ad
§. si quis autem. datam non esse veram cū institutis proximio-
ribus ab intestato post filium, tollatur primū, siue sit defectus
solemnitatibus, siue præteritionis. Ex hoc amplius infertur, in-
stitutis venientibus ab intestato testamentum iure ciuili tene-
re non obstante præteritione filij donec filius dicat nullum, cū
si solo iure prætorio teneret iuxta præmissa nō tolleret primū.
quam sententiam Bald. hic & C. de contratab. l. 2. & vnde legi-
gitimi. l. fi. & de instit. & substit. l. si pater. & de testa. l. hac con-
sultissima. §. ex imperfecto. sequutus est. quicquid glo. dixerit
in l. filio & in l. cum in secundo. inf. tit. 1. & de vulga. & pupil. l.
si quis cū. & de pę. hære. l. 1. & C. vnde legi. l. fin. & sic illa. l. filio.
posthumus. ver. idem & circa. etiam primo testamento præce-
dente, procedent quòd sup. non admisi. Ang. in §. si quis autē.
bene vult institutis venientibus ab intestato secundum tollere
primum, & esse speciale, vt valeat iure prætorio. nā si non præ-
cederet primum, tunc nullo iure valeret secundum, non tamē
putat in §. si prius. valere iure ciuili. & in hoc vltimo sibi con-
tradixit. C. de post hu. hære. instit. l. 2. Secundum pręmissum in-
tellectum. §. si prius. tria singulariter eliciuntur, duo ex tacito
44 sensu, tertium ex expresso. † Primum ꝙ testamentum quo fi-
lius est præteritus institutis proximioribus ab intestato post fi-
lium iure ciuili tenet, donec dicatur nullum. idem fortius, si
instituti sint pares in gradu. ff. de leg. præstā. l. si duo. sicque in-
telligatur. l. filio pręterito. Secundum quòd testamentum se-
cundum non obstante vitio præteritionis institutis proximio-
ribus post filium ab intestato tollat primum. Tertio quòd fi-
lio in potestate præterito in secundo testamento, institutis ex-
traneis, contratabu. non datur, secus si instituantur proximio-
res ab intestato. Horum primum expresse cōfunditur per text.
infra eodem l. Gallus. versic. num & si filius. §. in omnibus. &
§. & bene. fuerat enim institutus proximior ab intestato post
filium, & tamen non tenet iure ciuili testamentum, quamuis
quod fortius est, præteritio non foret sibi iniuriosa, obstaculū
filij foret sublatum in vita testatoris, institutio non ex volunta-
te sed ex necessitate esset facta, dato etiam quòd ab initio testa
mentum tenuisset, quia præteritus esset nepos non filius. Con-
funditur etiam per. l. posthumus. versicu. idem & circa. vbi se-
cundum omnes est bono. possess. necessaria. Item confunditur
ratione, iure ciuili cessat causa intestati, quamdiu potest habe-
re locum causa testati. l. quamdiu. inf. de acquir. hęred. a conse-
quenti ergo destructio, vbi locus est causæ testati causa intesta-
ti locum habere non potest, nec hoc reperio fallere, nisi in ca-
su. l. si quis ita hæres instituatur si legitimus. inf. de hære. instit.
nec enim ibi veniens ab intestato pōt succedere, nisi deficien-
te testa-

te testamento, sed cũ esset conditio si legitimus nollet vẽdica-
re eo ꝙ legitimus declarat se velle deficit conditio & sic aperi
tur via ab intestato. cum ergo constet filium præteritum non
obstante institutione aliorum statim esse ab intestato suũ non
potest stare iure ciuili testamẽtum. præsertim cum post filium
non esset secundum hæc tempora successioni de iure ciuili lo-
cus. vt sup. est declaratum. Ad hoc etiam facit d. §. si quis aũt. si
enim ibi esset defectus solemnitatis & sic extrinsecus non insti
tutis omnibus veniẽtibus ab intestato sed quibusdã non tenet
testamentũ vt ibi, quantominus vbi est defectus præteritionis
& sic intrinsecus. Quibus etiam rationibus idem dico siue pro
ximior post filium siue par fuerit institutus. Stet igitur sexta cõ
clusio. Testamentum quo filius in potestate est præteritus, iu-
re ciuili non tenet, etiam paribus, vel proximioribus post filiũ
ab intestato institutis. Secundum pari ratione reprehenditur
& potissime per sępe d. §. si quis autem. vt sup. declaratum est.
Quinimo. §. si prius. in hunc modum intellectus supponere vi-
detur, quod licet contratab. detur, secũdum nõ tenet, nec sunt
instituti proximiores ex testamento licet sint ab intestato. Ter
tium autem plusculum dubitationis habet filius secundo testa
mento præteritus primo exhæredatus non est suus sed hæredi-
tas iure ciuili versatur in primo vt hic. & l. si quis eum §. fina. de
vulg. & pupilla. facit l. 3. §. fina. sup. eod. sed contratab. exemplo
iuris legitimi datur, & tunc de iure cõmuni filius est ab intesta
to suus, vel futurus esset, si in patris potestate mãsisset. ff. de cõ-
tab. l. 1. §. vocantur. l. illud §. 1. l. si emancipatus. in prin. l. non pu-
tauit. in princ. l. si in adoptione. §. fina. Item contratabu. datur,
quia testamentum potest per approbationem validari, secun-
dũ opin. Vltramon. & Barto. supra relatam. sed præteritus hoc
casu non potest approbare in præiudicium institutorum in pri
mo, quibus est aperta via de contratab. l. si post mortem. § fina.
inf. eod. l. fi. si tab. test. nul. exta. l. 1. in fi. Præterea non dubium,
quod cõtratabu. si debet dari, non potest dari contra primum
testamentum propter exhæreda. de contratab. l. non putauit. in
princ. secundũ rationẽ præteritionis. Si ergo hęreditas non ver
satur in secundo. sed in primo. illa contratabul. erit manis. nec
enim plus potest auferre, quam inueniat in testamento quod
rumpit. Cæterum non obstantibus his dicendum existimo, fi-
lio præterito contratabu. compere non obstante primo. Et vt
omnia fundamenta destruantur, videtur expressum in simili
in præallega. l. non putauit. §. a primo. si illum §. similiter & sic
in filio in potestate intelligamus. vt ibi Bartol. voluit. quamuis
45 in l. 3. §. fina. sup. eod. ad emancipatum restrinxerit. † Namque
filio in potestate a primo præterito a secundo exhæredato pri-
mus gradus est nullus, & testamentum incipit a secundo d. l. 3.
§. fin. nec filius etiam suus posset primum in præiudicium secũ
di approbare, per rationes. supr. allegatas. & [illegible]men contratab.
contra primum datur. probatur ratione, emancipatus præteri-
tus contratab. admittitur quasi rescissa capitis diminutione vi-
deatur in potestate. l. sed cũ patrono. §. 1. de bon. poss. & de con
tratab. l. 3. §. si emancipatus. insti. de exhæred. lib. §. emãcipatos.
Nec dubium, emancipato præterito in secundo, exhęredato in
primo contratab. dari. & eodem modo præterito in primo gra
du exhæredato in secundo. vt in di. l. §. a primo. ergo & filio in
potestate. vnde etiam apparet, quod illa ratio falsa est. vt tunc
detur contratab. cum est suus, vel futurus esset, si esset in pote-
state. probat hoc ratio æquitatis, cũ enim præteritio filij annul-
let secundum testamentum, æquius est hãc annullationem si-
bi quam institutis proficere. arg. de distrac. pig. l. rescriptum. §.
1. & de procu. l. qui proprio. §. procura. & solu. matri. l. si vero.
§. item quis. & est absurdum peioris conditionis esse filium in
potesta, quam emancipatum. Hoc etiam probatur, quia præ-
tor liberis præteritis contra testamentum bo. pos. pollicitus est.
inf. de bon. pos. contratab. l. 1. & insti. de bon. pos. §. sunt autem
& de exhær. lib. §. emancipatos. & quia vt ex vocabuli significa
tione apparet contra testamentum datur, magistraliter inter-
pretatum est, vt tunc detur, cum est tale testamentum, ex quo
potest hæreditas adiri vel bo. pos. peti. alioquin testamento no
men non meretur, vt supr. dictum est. sed non obstante primo
testamento, testamentum quo filius est præteritus est tale, ex
quo potest bo. pos. peti, & tenet iure prætorio, vt plenissime.
46 sup. visum est, ergo datur contrata. † Quid plura. Iste est planus
& rectus intellectus illius §. si prius. nam secundum commu-
nem intellectum verbum, potiores, ibi positum non determi-
nat verbum sunt sed verbũ, remoto filio, vt sit sensus, cõtratab.
datur, si instituti illi qui sunt potiores ex testamento, non ab in
testato. Item verbum, quoque, abundat, nec proprie venient. s
ab intestato dicuntur potiores respectu extraneorum, qui non
vocantur, sed foret abusiua comparatio. voluit ergo tex. de pla
no dicere, filio præterito in secundo testamento tunc contra-
tab. dari, cum remoto quoque filio idest vbi si filius esset simili
ter remotus per exhæredationem in secundo sicut in primo.
idem dico, si per mortem vel alio modo non obstitisset secun-
do testamento, instituti in secundo sunt potiores primis, quia
testamentum non habet alium defectum, quam pręteritionis.
& hæc declaratur subsequenter in versicul. & ita ius habet. Pa-
ter ergo talis regula ex illo §. filio exhæredato in primo testa-
mento, præterito in secundo datur contratab. contra testamen-
tum secundum quod si non esset vitium pręteritionis præua-
let primo, & sic nullum haberet alium defectũ. & ratio ibi po-
nitur, nam præterito voluit dare contratab. contra testamentũ
quod non deficit nisi ratione præteritionis. & sic colligetur no
tabilis regula in materia bon. poss. contrata. Cum enim præteri
tio sit iure bon. poss. contratab. vitium præteritionis non debet
eam impedire. arg. eod. titu. l. 3. §. si emancipatus. de verbo. obl.
l. inter stipulantem. §. sacram. & sic ratio illius. §. si prius. est ri-
gorosa & æqua, vt cum secundum testamentum tolleret pri-
mum, si non esset obstaculum potius filio quam primo testa-
mento prosit, vt dixi. Id etiam probatur ex illo. §. vt cum secun-
dum testm̃ non tollat primum, tamen filio contratab. compe
tat. & cum dicit tex. quod secundum testamentum erat imper
fectum, intelligo imperfectũ rõne præteritionis, si enim defi-
ciẽs rõne solemnitatis dicit imperfectum. l. hac consultissima.
§. ex imperfecto. pariter & rõne pręteritionis. infra eod. l. inter
cętera insti. de exhær. lib. in princ. facit l. 2. §. 1 infra quemad. tes.
ape. quod euidenter apparet, quia testm̃ secundũ tunc tollit pri
mũ cum est iure perfectũ. infra tit. 1. l. 2. insti. quibus modis tes.
infir. §. posteriore. Cum ergo testm̃ vbi est defectus pręteritio-
nis non tollat primũ, quia non est iure perfectũ, recte dicit im-
perfectũ, & si quis diceret, frustra dicit tex. secundum istum in
tellectum ꝯtabu. dari, si instituti in secundo essent potiores pri
mis. semper enim essent potiores, obstante pręteritione. respõ
deo quod esse potuerãt instituti incapaces vel aliud vitiũ. ideo
47 regulam tradidit generalem. † Per hæc aperit nouus & singu-
laris intellectus huius l. nam secundum cõmunem intellectũ
id voluit tex. in fi. quod primũ non tollit per secundũ. vnde pro
prius dixisset iurisconsul. nec superius ruptum est vel rumpit, vt
dixi in l. si quis posthumos. in princ. infra eo. cum iam pręmisis-
set secundũ testamentum esse factũ. vnde ruptura inspicitur tẽ
pore confectionis secundi, non postea. inf. tit. 1. l. 1. nisi velimus
dicere, quod licet in princi. loquat per verba pręsentis tẽporis,
tamen semper loquit vt comprehendat futurũ. vnde exponit,
pręteritus sit, in pręteritum, vel erit in futurum. & non valet si
in præteritum, nec valebit in futurum si in futurum fiat. C. de
legi. l. leges. C. de hęred. l. Arriani. & sic verbum, respondet, pro
prie stabit. cum etiam in pręteritum non solũ in futurum in fi-
ne quemadmodum in princ. loqui debuerat, nec illa verba, &
viuo patre, proprie posita sunt, sed necessario resoluunt in, quã
uis. Paulus igit qui proprie solet loqui, sciẽs non obstante testõ
primo, filio pręterito contrasecundum dari ꝯtab. per quam ef-
fectualiter rumpitur primum, & eo mortuo in vita ꝯtab. nasci
non posse, cum ministerio dixit, & viuo patre decedat, nõ quã-
tum ad hoc vt testm̃ sit nullum, sed vt primũ non rumpat. sci-
licet per ꝯtabu. Vnde lex ista dicere voluit, si filius in ptãte est
præteritus, testamentum non valet, & [illegible] præteritus decedat vi-
uo patre, primum testm̃, quod pro constanti supponit validum
non poterit vllo modo rumpi. a contrario ergo sensu si non de
cederet, posset rumpi. s. per ꝯtabu. nec curo vtrum filius fuerit
institutus vel exhęredatus in primo, vt & gl. voluit. dabit enim
ꝯtabu. si tamen in primo solus fuisset institutus, cum posset ex
eo venire iure ciuili, petẽs ꝯtabu. teneret ad legata. ar. l. pe. si hu-
mus. ver. idem & circa. & l. filio. inf. ti. 1. & eorũ quæ supr. dicta
sunt. nisi dicere voluerimus, æquitatem non dictare hoc legata
seruari, cũ nec filius nec legatarij pp secundum testm̃ habue-
rint volũtatem defuncti. arg. l. militis. §. veteranus. de testa. mil.
quod putem esse tutius. Hoc tamen casu non pr[illegible]o præterito
competere vnde liberi, cũ non sit suus ab intestato, & sic cesset
tõ deferendę vnde liberi, licet cõpetat ꝯtab. Stet igit. 7. conclu
48 sio. † Filio in ptãte primo testõ instituto vel exhæredato secun-
do præterito ꝯ fm dat ꝯtab. per quam rũpit affectualiter primũ
sed vnde liberi cessat. Nec ob. quod ꝯtabu. dari non debet, quia
non est suus. ꝯtab. n. dat his, qui ab intestato cessantibus primis
fuissent, si essent in ptãte, & qui testm̃ ꝯ quod ꝯtab. dat reddũt
iure ciuili nullum. sic loquunt dicta iura. non aũt exigi, quod os
no sit suus. licet sit in ptãte, cui ꝯtab. dat, & superioribus appar-
uit. Nec. n. oĩno concurrere debent suitas ab intestato & ꝯtab.
filio in ptãte, cũ institutus sub cõditione ptãtiua nec in defectũ
exhæredatus petat fm tab. l. 2. sub cõd. de secũ. tab. Illa aũt rõ
quod ꝯtab. det pp spẽ approbationis, patuit superius falsa. Nec
mouet ẽt me, quod non plus debeat tribuere ꝯtabu. quam ha-
bet testm̃ ꝯ quod datur. nam nullo alio condito testõ constat
hæreditatẽ non versari in testõ, quo filius est pręteritus, immo
filiũ efficaciter esse hæredem suũ ab intestato. quinimo nec iu-
re ptorio versat in primo testõ. cũ pretor nõ foueat testm̃, qdiu
ꝯtab. põt habere locũ. sic igit licet verset in primo testõ hẽditas
iure ciuili. ꝯtab hẽbit effectũ & sic potius est remediũ succedẽ
di. nec petens ꝯtab. hæreditatẽ consequit, quã auocet ab institu
tus, sed a se immediate consequitur. ꝙ patet ex eo, ꝙ contratabu.
datur,

daī, licet hæreditas non fuerit adita ex testō, sed repudiata. licet testm̄ fuerit ꝯditionale, vel quocūq; modo post testatoris mor-
40 tem deficerent. Tertio ad idem opp. licet scdm testm̄ deficiat ratione preteritionis, tamen instituti in primo cū non habeant voluntatem testatoris debeant excludi. ff. de secundum tabu. l. qui liberis. §. testō & C. de testa. l. nostra. Sol. ibi loquitur, quādo deuenit ad actum facti, vt plene notatur in l. nostra. & ff. quæ in testa. delen. l. 1. & l. penulti. Posset ēt dici, q ita intelligitur mutasse voluntatē per secundum, si secundum tenuit. de leg. 3. l. si iure. licet videatur obstare ff. de his quib. vt indig. l. cum quidā. sol. ibi testator reputauit primos indignos secundum cōmunē intellectum, quod ad hoc non tollitur primum ipso iure in effectu quantum ad alios licet fiscus possit auferre. inf. de vulg. & pup. l. ex facto §. siiuus Longinus. & nota. supr. tamen hæred. l.
50 his consequenter. §. 1. Quarto † opp. ad idem, testamentum secundum hodie tenere iure ciuili, si causa fuit legitime inserta & probata. item indistincte saltem quo ad legata. in auth. vt cum de app. cog. §. si igitur. & §. sequē. & C. de libe. præter. auth. nō licet. & auth. ex causa. ergo tollitur primum. ne duo testamenta concurrant. Solutio intelligēdo illam auth. in præteritione paterna, cōfiteor inserta causa legitima & probata tolli primum cessante autem insertione vel probatione causæ, primum non tollitur quo ad institutionem, sed cum secundum valeat quo ad legata, primi legata corruent. arg. gl. de hære. insti. l. fi. secundū Bar. inf. de leg. 3. l. si iure. Bal. autem hic & in auth. ex causa. non putat conseruari legata primo testamento præcedente. sic non dici poterit, nec prima legata corruere. motus ratione q authēticum ... in eo casu loquitur, quo hæreditas spectat ad venientes ab intestato, & ab eis vult legata deberi. vt in §. finan... hæc obseruata ... [illegible] debet extendi lex noua, & corrigēs ad casum quo præcedit primum testamentum vt ab eis legata debeantur, arg. C. de appel. l. præcipimus & de tac. fan ... [illegible] pro quo adduci potest qd secundum opp. ... & Bar. sequitur legata debentur actione ex testamento ... [illegible] testamenta concurrunt. Item auth. ex causa ... [illegible] exhæredationis ... in §. cætero ... [illegible]. Ac præcedente primo ... [illegible] Verum illa opinio ... [illegible] testamentum præcedit, secundum valebit ... [illegible] cum hoc casu non loquatur auth. ... [illegible] legata secundum, sed ... valebit ... [illegible] quatenus ... [illegible] sine causa, indistincte loquitur ... [illegible]

[illegible]

... ex testamēto non ... [illegible] Necessarium est, q primum ... [illegible] ex defectu ... [illegible] quem ... haberet ... [illegible] propter prim... [illegible] non haberet ... [illegible] & circa ... declaratum est ... [illegible] qd primi legata corruant ... [illegible] consistere ... circa legata dispositiones concurrere ... [illegible] de testa. l. hac consult. illius. §. si quis ... [illegible] tamen est sen-
51 tentia Barto. Sicque stabit octaua conclusio. † Conseruatio legatorum per auth. ex causa non impeditur, licet primum testamentum validum præcesserit, sed primi legata corruunt. cum tamen dixerim illam auth. in præteritione paterna non loqui, ex ista remanet ab ea prorsus immutata. Amplius secundum intellectum domini mei, quem existimo, veriorem, nō solum in preteritione paterna non loquitur, sed nec ipso iure annullat testamentum. cum enim duo exigat copulatiue, causæ. s. insertionē & probationem, & quo ad probationem intelligēda sit de effectuali valore, non quo ad solemnitatem testamenti secundū gl. & doc. ibi, cum probatio a principio interuenire non possit, arg. C. de præci. impe. offer. l. vniuersa. cum gl. sic etiam intelligendum erit, quod de insertione causæ exigitur, vt duo copula
11 vniformiter videantur. vt. inf. de vulg. & pup. l. iam hoc iure. cum si. Nam illa exceptio, nisi probentur ingrati, quæ quo ad effectum loquitur, etiam regulam ita intellexisse, declarat. arg. de penu. leg. l. nam quod. §. fi. Hoc etiam ex consideratione veteris & noui iuris suaderi potest. primum enim lex. 12. tabu. plenissimam patri in filium potestatem concessit exhæredandi & occidēdi, vt prædixi. quæ quidem potestas per posteriorem per indirectum limitata fuit, vt si filius exhæredatus se immerentē probauerit, patris testamentum tanquam furiosi subuertat. de inoffi. testa. l. nam & ijs. §. 1. vnde adhuc probandi onus filio incumbebat. hoc correctum est in l. omnimodo. de inoffic. testa. C. & statutum, vt instituti filium probent ingratum, & pater eū ingratum testamento dixerit. Nouissime voluit. §. aliud quoque capitulum. non solum ingratitudinem probari, sed causa testamēto inseri. cum igitur illa tria iura de effectuali exclusione loquerentur, non de solemnitate testamēti, sic etiam debebit hoc ius nouissimum veniens ad suppletionem intelligi. argumen. l. nihil. ff. de coniung. cum emancipa. libe. & in auth. de fil. ante dota. instru. na. §. fin. & in l. 4. §. tibi. ff. vi bono. rapto. frustra igitur queritur, an primo testamento precedente loquatur, cum secundum teneat ipso iure, & tollat primum. Patet etiam quod de præteritione paterna non loquitur.

REPETITIO

Christophori de Castellione, Super. l. si filius hæres. ff. de libe. et posthu.

SVMMARIVM.

1 *Partus quot in ventre formentur legi incertum est, quamdiu per naturam plures formari possunt.*
2 *Nepos quo casu auo & patri suus hęres dicatur.*
3 *Nepos ex substitutione suus hęres est auo si posthumus nascatur nō viuus.*
4 *Hæredem non posse ex testamento adire quamdiu dubitatur de viribus testamenti.*
6 *Substitutio vulgaris quando & in quibus locum sibi vendicet.*
6 *Nepos an sit suus auo si filius pręcessit eum tempore mortis aui.*
7 *Nepos non censetur dominus bonorum aui viuentis nec in eum continuatur eorum dominium auo mortuo.*
8 *Nepos an sit hæres auo ex sua persona, an vero ex persona patris sui.*
9 *Sui hęredis existentia an tollatur per dationem substituti vulgaris. & in mero sequen.*
11 *Cohæredis dationem impedire confirmationem tabularum pupillarium.*
12 *Filio petente contra tabulas, an confirmentur eius commoda per titulum de legat. præstando. bono. posses. &c.*
13 *Filius possit necne in præiudicium legatariorum neglecta institutione capere ex substitutione.*
14 *Seruum hæredem necessarium non habere facultatem abstinendi per dationem cohæredis.*
15 *Conditione potestatiua non tolli existentiam sui hæredis.*
16 *Emancipato quare competat remedium bonorum possessionis cōtra tabulas.*
17 *Hæreditatem non quęsitam communiter non transmitti.*
18 *Institutus sub conditione, quæ vltimo vitæ momento impleri potest, quando possit hæres esse.*

SI filius hæres. In repetitione legis præsentis hunc seruabo ordinem. Primo, omisso casus summario propter lecturarum varietatē, ponam huius legis diuisionem. Secundo, ponam aliqua pro eius intellectu euidentialia. Tertio, ponam casum in terminis. Quarto, literam legam, ipsam exponendo. Quinto, colligam notabilia. Sexto, opp. quærendo expediam huius legis apparatum. Redeo ad primum. & diuiditur ista lex secundum lec. quam ego in ipsa ponam, in tres partes. Primo, loquitur quando posthumo præterito, & filio iam nato instituto, erat substitutus nepos. Secūdo, quando nullus erat datus substitutus nepos. Secundo, quādo nullus erat datus substitutus seu cohæres. Tertio, probat il-
1 lud dictum secundum per simile. † Ad euidentiam istius legis primo dic q licet futurum sit Deo certum, tamen legi est incertum, ideo donec per naturam plures partus in vētre formari pos-

ri possunt, incertum est legi quomodo formentur. Item est incertum legi, an partus cõceptus nascatur viuus vel abortiuus. Sed quod certum est naturę, licet hominibus sit incertum, est tamen legi certum, ideo cum vnus partus tantum est formatus, nec plures amplius per naturam possunt formari, vt quia elapsi sunt a tempore conceptionis dies 40. istud est certum legi. Idem si venter vere est vacuus, licet putetur plenus. Hæc ad literam probantur per casum in l. cum quidam. §. suum hæredem. & l. ventre. inf. de acquir. hæred. Secundo, ad euidentiam dic, quòd quidam sunt hęredes voluntarij tantum, & extranei, quidam necessarij tantũ, vt filij in potestate constituti, qui non habent beneficium abstinendi ex volũtate patris, & sic nec de iure ciuili, sed de iure prętorio tantum, quidam sunt sui, sed nõ necessarij, vt filij, qui habent potestatem abstinendi ex voluntate testatoris. Et sic de iure ciuili tribuitur eis potestas abstinendi, quod contingit per dationem substituti, vt l. prima. §. si proponatur. & l. quod autem. §. plane. inf. si quis omis. causa testamenti. Et no. gl. in l. Papin. §. quarta inf. de inoffic. testa. & alijs modis, de quibus inf. dicam. Tertio pro euidentia dic, ꝙ prima pars huius legis secundum gl. & doc. legitur principaliter tribus modis. Prima lectura per gl. subdiuiđ in duas. ego addã tertiam. Secunda pars principalis legitur tribus modis. Prima diuiditur in duas. Prima ponitur per glo. ego aliam addam. Tertia pars legitur varijs modis secũdum varios intellectus, quos habet prima & secunda pars, vt inf. apparebit. Pone casum secundum nouam lecturam, quam ego pono.

2 † Primo, filius fuit institutus pure præterito posthumo, & filio nepos fuit substitutus vulgariter. filius interim, decedit, posthumus non nascitur viuus, sed abortiuus. Respõdetur quod nepos tam patri q̃ auo suus hæres futurus est. Secundo, pone casum, Posthumo prętérito, filius est institutus pure, & eidẽ nemo est substitutus, nec cohæres datus, filius vero interim, id est donec partus nasci potest, decedit. Respondetur, quod quia vltimo vitę momẽto desinit filius ex testamento posse esse suus hęres, idem filius intestato patri hęres existet. Tertio, illud probat per simile, quia si filius sit institutus sub conditione quæ in eius potestate consistit, & quę non potest impleri vltimo vitę momento, & filius priusquam ei pareat, moriatur, quia eo tempore, quo is moriatur, incipit esse certum ex testamento neminem hęredem fore, intestato patri hęres existit. In tex. institutus sit. supple pure. In tex. ibi, omisso posthumo. expone, a præterito posthumo q vero erat in ventre. In text. ibi, si interim. expone, id est donec partus nasci potest. In text. ibi, posthumo non nato. vel viuo, vel abortiuo post mortem filij. & dic huc usque thema, ex quo oritur quęstio, sequitur quæstionis solutio. In tex. ibi & ipse filius institutus sit. supple, pure. Secus si cohæredem haberet, & supple, filius moritur interim donec pendet dubium partus. quousque thema. ex quo oritur quęstio. sequitur quęstionis solutio. In text. ibi, fore. supple, nec posse esse. In text. ibi, ipse filius. supple, idemque videtur quo ad nepotem. In text. ibi, quę in eius potestate erit. supple, & quæ non potest impleri vltimo vitę momento. Capio primam partem. & secundum lect. quã ego posui. Nota primo, quod si præterito posthumo filius instituatur, & eidem nepos substituitur, filius decedens interim, donec pendet spes partus, non transmittit hæreditatem patris.

3 Secundo nota † quòd postea nato posthumo abortiuo non viuo nepos auo est suus hæres ex substitutione. Capio secundam partem. Et primo nota quod posthumo prętérito, si nullus sit substitutus, nec cohæres datus, filius statim ex testamento trãsmittit. Secundo nota quod si moritur interim donec pendet dubium partus, testamentum destituitur, & ab intestato hæres est patri vltimo vitę momento, quia tunc certum est, neminẽ ex eo testamẽto posse hęredem esse. Capio tertiam partem. Et nota primo quod si filius instituitur sub conditione, quæ vltimo vitę momento impleri non potest, & filius decedat anteq̃ ei pareat, vltimo vite momento testamentum destituitur. quia desinit conditio posse impleri. Secundo nota quod ab intestato patri statim hęres efficiť, quia deficit causa testamenti. Opp. ad primam partem, & ad primum notabile, quia in filio existẽtia sui hęredis operať dominij cõtinuationem in filiũ, & transmissionem bonorum patris in hęredem, vt l. si quis filiũ §. 1. de acquir. hęr. & l. ex militari. §. fi. cum l. seq. inf. de testamento militis. & l. liber homo. §. fi. de stip. seruorum. & l. apud hostes. C. de suis & legiti. ergo &c. Sol. huius tex. prima pars legitur secũdũ glo. & doct. tribus modis. Primo quod hic filius fuit institutus pure, vt in glo. 1. & hęc lectura subdiuidiť in duas partes per glo. & doc. Ego addo tertiam, secundum quam posui casum, & declaraui literam. & dic secundum lect. quam posui quod dum dubium partus nascitur, dominium continuari in filium & transmissionem impedit. Vlterius contra hoc oppo. imò videtur quòd licet sit dubium partus, tamen filius, cum fuerit dominus & suus viuente patre, existentia sui hæredis operatur ꝙ statim est hęres, & in eum continuatur dominium, vt l. in suis. sup. eod. ergo transmittit. Sol. lex dubitat de viribus testamenti, cum legi sit dubium an partus existens in ventre nascatur viuus vel abortiuus, vt dixi, ideo interim per legem filius non efficitur hęres ex testamento, immo existentia sui hęredis suspẽditur, vt l. ventre. ver. & si pleno. inf. de acqui. here. ibi. pater hęres futurus est. ergo ante non erat.

4 † sic in f. miles hęres non potest adire ex testamento, cum de eius viribus dubitatur, vt l. si de sua. & l. si is, ad quem. cum simil. eod. tit. Vlterius ad idem opponitur, quòd imò filius interim potuit petere contratab. & per eam transmittat contratabu. puta interim donec posthumus nascatur, & eo nato, vel secundum tabu. si abortiuus nasceretur, vel nullo modo nasceretur, vt d. l. illud §. fina. cum l. seq. secundum verum intellectum. inf. de bo. pos. contratab. Sol. hic erat filio successurus ab intestato nepos ab auo substitutus. iure communi ex substitutione vulgari, ideo cessat illud remedium proueniens de iure speciali extra ordinem. arg. l. in prouinciali. arg. §. 1. inf. de oper. no. nuncia. & l. in commune. supra de minoribus. cum si. Item nepoti substituto ex sua persona post mortem filij competit cõtratab. ex sua persona post mortem, propter præteritionem posthumi interim, vel posthumo nato, & secundum ta. cum nascitur abortiuus, vel nullo modo nascitur. arg. dictarum legũ. ergo cessat transmissio proueniẽs de iure speciali. Sed circa hoc dubitať an sic filius quam substitutus filio, & sic ab intestato successurus, transmittat contrata. & possit eam petere. Et videtur quòd non. & hoc quia substitutus est præferendus hęredi filij, vt l. qui liberis. §. hęc verba. & l. paterfamilias. inf. de vulg. & pup. & l. cum filio. eo. tit. In contrarium est glo. not. in l. sed si pro dote. §. pen. inf. de lega. præstan. & ibi Bar. expresse tenet. & in materia vulgaris in primo effe-

5 cto. Et hoc puto verum, quia † vulgaris substitutio ita demum vendicat sibi locum, si institutus hęres non erit nec alium hęredem fecit, vt l. si pater. inf. de hęr. instit. non obstat contrarium quia in hæreditate in qua aliquis est substitutus non præfertur substitutus hæredi instituti, sed in alia hæreditate delata hæredi ex iudicio tantum succedenti secus. vt in contrarijs. Quæro an filius in casu huius legis interim possit petere contratab. Respondetur quòd non, quia in casu dictæ l. illud. §. fina. ideo fuit delata statim bonorum possessio contratab. contra regulam iuris communis. vt moriens transmittat, & in fauorem hæredũ suorum tantum, vt ibi, si autem moriatur. Hinc est quòd non petat transmitti, vt in l. sequenti. Ergo cum hic cesset transmissio, cessat remedium illius legis. Vlterius ad idem opp. quod licet statim non sit suus hæres, nec ei sit quæsita hæreditas per legem, tamen ex prouisione dictæ l. ventre. transmittat hæreditatem, vt dicta l. ventre. ibi, ideo decreto, &c. intelligitur, & ideo decreto, scilicet iudicis decernentis bono. pos. contratab. vel secundum tab. est succurrendum act. Et secundum hunc intellectum idem dicit quod d. l. illud. ideo solue. vt su. proximo contrario. Sed secundum Bart. intelligitur quòd filius transmittit prouisionẽ illius legis de iure ciuili. quod an sit verum, statim dicam. Et secũdũ hunc intellectũ dic quod illa lex procedit ꝙ filio nullus est datus substitutus. Secus si nepos sit auo substitutus, successurus filio ab intestato, quia tũc supposito quòd opi. Bart. esset vera, cum hoc casu sit tutus iure communi, cessaret prouisio illius legis. Casus est in simili in l. 1. §. fin. sup. si mulier ven. nomine calũ. causa in pos. fuisse dic. vbi quia ꝫ mulierem habet iure cõmuni regressum, cessat trãsmissio, licet alias trãsmitteret iure speciali, qa impeditus facto alterius, vt l. scriptus ff. de Car. edicto. secundum veram opin. vt not. Bar. in d. l. ventre. Vlterius oppo. ad idem, imò videtur quod existentia sui hęredis operetur in filio transmissionem, licet decedat interim, donec partus nasci potest, vt d. l. ventre. §. sed si vacuo. Sol. Hic venter erat plenus, ibi vacuus. imò propter existentiam sui hæredis. lex statim facit filium suum hæredem, cum sit certa, ventrẽ esse vacuũ, & de viribus testamẽti. Vnde ex prędictis distingue aut venter est vacuus aut plenus. & si plenus, aut nullus est datus substitutus, nec cohęres filio, & dic vt statim dicam in secunda parte. Aut est datus nepos substitutus, & tunc aut quęris an iure ciuili hæres sit statim filius, & possit se immiscere, & an moriens transmittat, & dico ꝙ non, vt hic. Aut quęris an beneficio posthumi prętériti statim habeat contratab. & eã transmittat, & dico ꝙ non, vt in casu istius legis. secus si extraneus sit substitutus. Ad secundum notabile oppo. immo vide-

6 tur † ꝙ nepos non sit suus hæres auo, cum præcessit filius tempore mortis aui, vt Institu. de hæred. quæ ab intestato. §. ita demum. Sol. Ibi existentia sui hęredis operata fuit in filio, hic nõ, propter dubium partus. Contra hanc sol. oppo. immo videtur quòd nepos non sit suus hęres auo, licet existentia sui hęredis nil operata fuit in filio, vt l. si quis posthumos. §. si quis filium. de inoffic. testam. & l. si quis exhęredato. in princ. infr. tit. proxi. & l. illud §. 1. inf. de bono. posses. contratab. Solu. Ibi nepos erat prętéritus, & sic quęritur an rumpat & succedat contra voluntatem, tanquam dominiũ in eum sit continuatum, & in testamento non sit debita forma seruata, videlicet quia non sit institutus nec exhęredatus, ſm dispositionem l. inter cętera. inf. eo. tit. hic

ti. alienatio valet, & quod argumentum a contrario sensu in illa lege est validum, non obstant motiua facta, alienatio rei dotalis est prohibita, aduertẽdum est, interdum res reperitur dotalis tempore alienationis, & procedit contrarium, sed in quęstione nostra tempore alienationis res non reperitur dotalis, quod declaro, si mulier vendidit fundum dotalem cum cõsensu mariti, maritus præsumitur consentire animo reddendę dotis mulieri l. fi. supr. de iure dotiũ, & sic primo videtur restituere dotem mulieri, postea mulier alienare, cum ergo non reperiatur res dotalis tempore alienationis, cessat constitutio. §. & cum lex, non obstat aliud argumentũ, maritus non potest vendere consentiente muliere, ergo nec mulier consentiente marito, solu. dico quod alia ratio reformat pactum, quia qñ maritus vendit consentiente muliere nihil agit mulier in dote, sed solum consentit marito alienanti. Et aliud est vẽdere, & aliud est consentire l. aliud de reg. iuris, ideo lex nõ potest pręsumere primo restitutam esse dotem mulieri, demum ipsam cõsentire, ideo cum isto casu reperiatur res dotalis tempore alienationis, habet locum prouisio noua Iustiniani, sed quando mulier vendidit cõsentiente marito, mulier est illa quæ agit in dote, ipsa est enim quæ vendit, ergo præsumitur primo casu ipsi esse restitutam dotem, postea ipsam alienasse, & sic patet, ꝙ tẽpore alienationis isto casu nõ reperitur dotalis, ergo cessat prouisio noua. non obstat aliud argumentum. quia bene est verũ, quod mulier per consensum suum non potest facere conditionem deteriorem in re dotali, sed in alijs rebus proprijs bene potest, quod patet, quia potest donare l. si ego. ad Velleianum. Et ista res tempore alienationis nõ reperitur dotalis, sed propria
21 mulieris, ergo &c. Iaco. de Aren. † præsupponit vnum, quod si maritus cõstante matrimonio restituit rem dotalem vere vel ficte, quod res desinat esse dotalis, & ꝙ ipse liberetur ab actione de dote, hoc est falsum regulariter l. prima C. si dos constãte matrimonio soluta fuit, fallit in casibus nota. in l. quamuis, & in l. sequenti supra eod. & in l. si prædium, ideo solebam di-
22 cere sic † interdum mulier vendidit rem dotalem cum cõsensu mariti ex iustis causis positis in l. quamuis, cum se. & tunc quia maritus primo præsumitur restituere dotem, ex qua restitutione desineret tunc res esse dotalis, & liberaretur ipse ab actione de dote l. quamuis, cum sequen. supra eodem. Et demum præsumitur mulierem alienasse, alienatio sine dubio valet, cum tempore alienationis nõ dotalis reperiatur. Interdum mulier constante matrimonio vendidit rem dotalem de consensu mariti ex voluntaria causa, tunc licet maritus præsumatur primo mulieri restituere dotem, demũ mulierem alienasse, tamen ex ista ficta restituti. non desinit res esse dotalis, cũ ex vera restitutione isto casu non desineret, vt non plus operetur fictio in casu ficto, quam veritas in casu vero l. qui ad certũ loca. & conducti. Cum ergo isto casu reperiatur dotalis tempo-
23 re alienationis habet locũ constitutio. §. & cum lex. † Sed non obstantibus istis dico indistincte isto casu quod venditio valebit. Et quod hoc sit verũ probo. nam in quæstione ista mulier ex proprio consensu vendidit & induxit maritũ ad consentiendum sibi, ergo talis venditio debet valere in præiudicium mulieris, vt in §. accedit & l. ex morte in fi. C. de pac. conuen. nam si mulier vult donare extraneo & inducat maritum ad cõsentiendum ex tali consensu sibi indistincte præiudicat in dote, eodem modo video, ꝙ si mulier consentit extraneo, & non marito, ꝙ sibi præiudicat in dote, ergo ita dicam, ꝙ si mulier ex proprio consensu vendat & inducat maritum ad consentiendum sibi, ꝙ venditio debet valere, non obstat §. & cum lex. Interdũ maritus vult vẽdere vt inducat mulierem ad consentiendum & tunc consensus mulieris non præiudicat sibi, interdum mulier ex proprio consensu vult vendere rem dotalem, & inducit maritum ad consentiendum, & præiudicat sibi mulier indistincte, hoc ideo est, quia mulier de facili inducitur ad consentiendum marito, sed non tam facile inducitur ad vendendum proprio motu. non obstat, rei dotalis est prohibita alienatio. quia hoc est verum, si fiat a marito inducente mulierem ad consentiendum, non si fiat a muliere inducente maritum ad consentiendum. vt d. §. accedit. non obstat aliud, quia bene est verum ꝙ mulier per consensum suum non potest facere suam conditionem deteriorem in dote, quando cõsentit marito ipsam inducente, secus si ipsa ex proprio consensu vult sibi præiudicare sed si ista opin. est vera, inducuntur homines de facili ad cõmittendum fraudes, quia sciens maritus & emptor nõ emet a marito, sed faciet mulierem vendere & ipsam cõsentire, & sic de facili mulieres defraudarentur, quod est cõtra disposit. §. cum lex. Solutio, dico, aut constat mulierem vendere ex consensu proprio, & inducere maritum ad consentiendum, & in isto casu quia constat fraudem non esse cõmissam, valebit venditio. ita intelligatur quæstio præcedens, aut constat ꝙ mulier est inducta a marito ad sic faciendum, & sic constat de fraude. & nõ valebit. aut est dubium, & tunc deuenitur ad coniecturas, si apparet versam esse pecuniam in vtilitatem mulieris, pręsumam ipsam vendidisse ex proprio consensu. si vero appareret versam esse in vtilitatẽ mariti, præsumam ɔ̃trium, si iste coniecturę non põt apparere, præsumam fraudem s. esse inductam mulierem a marito ad hoc, vt posset habere pecuniã, q̃ de facili magis habebit de manibus vxoris, & facere ad sui libitum, quod nõ sic facere posset de re. & ita concludo in ista qõne. Si dicas in isto casu venditio bene valet, nec mulier poterit auocare rem ab emptore obstante consensu suo, nunquid poterit dotẽ petere a marito, & vr̃ ꝙ sic, quia licet maritus consentiendo vẽditioni mulieris videatur restituere dotẽ mulieri, tñ restitutio non valet, cum habeat instar donationis, vt l. vnica C. si dos cõstan. matri, ergo poterit dotẽ a marito petere cũ ex tali restit. non reperio ꝙ maritus sit liberatus. Sol. sic. † Interdum mulier vendidit
24 rem dotalẽ cum cõsensu mariti ex iusta cã, & tunc sine dubio venditio valebit, & mulier non poterit ipsam rem auocare ab emptore. Item non poterit petere dotẽ a marito sol. mat. quia ex tali restituti. ex iusta cã cõstan. mat. maritus fuit liberatus ab actione de dote, vt d. l. quãuis, interdũ mulier vendidit rẽ dotalem cum cõsensu mariti ex voluntaria cã, & tunc non valebit alienatio, & mulier non poterit ipsam rẽ auocare ab emptore, tñ poterit petere dotẽ a marito, cum ex restitutione ficta facta isto casu maritus non fuerit liberatus ab actione de dote, hoc est verum, nisi ex tali restitutione reperiatur facta esse locupletior, de quo dic vt dixi in l. 2. in prin. sup. eo. Sed iuxta hoc quę-
25 ro de alia qõne, † maritus vendidit rẽ dotalem, vult ɔ̃uenire, nunquid possit hodie, dic breuiter ꝙ non, quia ɔ̃ctus venditionis bene valuit in præiudiciũ ipsius mariti, vt obligetur de euictio. vt sup. probaui. ergo ipsum agentẽ repellit exceptio. l. vendicantẽ, de euictio. ex quo hodie mulieri ad habendũ rẽ dotalem ab emptore est succursum remedio d. l. in reb. in princi. de iure dotiũ. Et ista opi. est vera licet gl. in l. cum vero. innuit contrarium, & tñ potest substineri de iure ff. nõ de iure. C. vt supra
26 declaraui. † Sed hic quæro, maritus vendit rẽ dotalem cũ consensu mulieris, & mulier iurat de non contrauenire, nunquid isto casu mulier sibi præiudicet per iuramentũ, de iure canonico non est dubium quod sic, vt capitulo, cũ contingat. extra de iureiur. sed de iure ciuili est dubiũ dic vt plene dixi in l. si prædium, nihil immutando. Vlterius quæro, nũquid alienatio rei mobilis dotalis hodie valeat cum cõsensu mulieris, dic vt dixi in d. l. si prædium. Ex prædictis ergo collige, quod hodie alienatio rei dotalis facta a marito cum consensu mulieris non valet, contra nonne lex prohibet alienationem fieri fauore mulieris, vt §. & cum lex. quare ergo ipsa non potest renunciare fauo-
27 ri suo, opp. de l. fi. C. de pac. † Sol. interdum lex aliquid permittit in fauorem mei. & possum renunciare C. de pact. l. si quis in conscribendo & l. pacisci. ff. de pactis. Interdum lex prohibet aliud in fauorem mei, & huic renunciare nõ possum l. 1. C. ne fide. dotium dentur. Rõ dicit gl. in l. 1. C. ne fideius. do. dentur. quia legibus prohibentibus non potest renunciari, sed permissiuis sic. ratio rationis est, quia quando lex prohibet aliquid fieri in fauorem mei, restringit facultatem meam, vt id faciam, ꝙ possum facere, cum quilibet subsit legi. l. 1. de legibus, ideo faciendo contra, venio contra pręceptum legis, ideo non habetur pro facto quo ad iuris dispositionem, cum sit contra legẽ, sed quando lex permittit aliquid in fauorem mei, non restringit facultatem meam, sed ponit in potestate mea vti beneficio si volo, alias non ideo reuocando beneficium legis, non facio contra præceptum legis, imo lex hoc permittit facere, renũcia-
28 tio ergo valet, vt in contrarijs. † Sed opp. vlterius quod immo hodie consensus mulieris præiudicet auth. siue a me. C. ad Velleian. solu. interdum mulier consentit alienationi rei dotalis & non sibi præiudicat vt §. & cum lex. Interdum mulier consentit alienationi rei donatę propter nuptias, & tunc præiudicat sibi bene ipsa. si ibi interueniat consensus secundum formam d. authen. & aliæ res supersint marito, ex quibus possit sibi satisfieri contra id oppo. imò cõsensus mulieris debet mulieri præiudicare in re dotali sicut facit in re donata propter nuptias, quia auth. dicit, qđ illa quæ inducta sunt in do. propter nuptias multo potius habent locum in dote. solutio illa verba posita in fin. auth. debent intelligi quo ad alienati. prohibitã, nõ ad id quod dicit de permittẽdo alienati. ita dicit gl. ista in fi. dic & melius, qđ prędicta procedunt in re immobili dotali. & auth. in fin. loquitur in re mobili dotali, vt dixi plene in l. 1. ꝧ. eo. Vlterius oppo. ad idem de l. & & l. iubemus C. ad Velle. Sol. interdum mulier consensit alienationi rei dotalis, & nõ præiudicat sibi. vt §. & cum lex. Interdum cõsensit alienationi rei mariti sibi hypothecatę pro dote, & tunc siue remittat pignus marito, siue cõsentiat marito vendenti, sibi præiudicat l. iubemus, & l. etiam qui. mo. pig. vel hypot. sol. Sed vlterius opp. & videtur quod si mulier remittat pignus marito, remissio non tenet, nõne rem remittere est donare, certe sic l. contra iuris §. fi. de pac. & donatio inter vir. & vx. est prohibita cõstante matrimonio l. 1. C. de dona. inter vir. & vxo. ergo &c. Præterea mulier annullãdo hypothecariam pro do. facit suam cõdi. deteriorem ergo non

debet

debet valere, auth. siue a me. C. ad Velle. Solu. dico remissionem pigno. facta a muliere marito valere, vt l. supra alleg. non ob. contraria. dic vt dixi in l. si prędium. Finis.

REPETITIO

Raphaelis Cumani Super l. si filius qui in potestate ff. de liberis & posthumis.

SVMMARIVM.

1 *Præteritio filij in potestate reddit testamentum nullum & quæ sit huius ratio. num. 3*

2 *Militis testamentum, in quo filius est præteritus per ignorantiam, est nullum, aliter atq; si ex certa scientia sit præteritus. & num. 6.*

4 *Testamentum non conualescit per mortem filij pręteriti. & num. 32*

5 *Testamentum posterius in quo filius est præteritus, non rumpit prius testamentum validum. & nu. 37. & 39. & 49.*

7 *Legitimus hæres censetur quisquis de iure ciuili recte ad successionem vocatur.*

8 *Testamentum in quo filius est institutus sub conditione potestatiua, non rumpitur, tametsi eam non impleat. Intellectus ad l. si duo. ff. de lega. pręstan. bono. possess. contra tabu. peti.*

9 *Intellectus ad l. filio præterio. ff. de iniusto rupt. & irrit. testa.*

10 *Bonorum possessio contra tabulas an peti possit, cum testamentum est nullum. & nu. 13. & 15.*

11 *Spei ratione non plus esse concedendum, quam si deducta foret ad effectũ.*

12 *Bonorum possessio contra tabulas datur vel denegatur habito respectu ad tempus mortis testatoris, non ad tempus ipsius petitionis.*

14 *Testamentum an sit omni iure nullum ob causam præteritionis, & num. 19. & 25.*

16 *Bonorum possessionem secundum tabulas non dari, quamdiu contra tabulas peti potest. & nu. 18.*

17 *Prætor ius ciuile angustissimis finibus legis. 12. tabularum coarctatum sua iurisdictione suppleuit & emendauit.*

19 *Hæredi instituto præferri venientes ab intestato ob præteritionem filij in potestate, etiam si is filius præteritus viuo patre decesserit.*

20 *Bonorum possessio secundum tabulas quatenus prodesse possit instituto, cui præferuntur venientes ab intestato ob præteritionem filij.*

21 *Testamentum, in quo filius est præteritus, remanere efficax, si venientes ab intestato solo iure prætorio vocantur ad successionem.*

22 *Filio præterito abstinente omnino ab hæreditate, an testamentum remaneat efficax, & nu. 26. & nu. 35.*

23 *Filius præteritus legatum sibi a patre relictum accipiens per errorem, non prohibetur dicere testamentum nullum.*

24 *Testamentum secundum in quo filius est pręteritus an & quo iure reddat inutile prius testamentum in quo filius est institutus vel exhæredatus. quid si cohæres fuit datus filio sub conditione quæ a prætore reijcitur.*

27 *Prætor non potest reddere testamentum aliquod validum aut inualidum. & num. 29.*

28 *Bonorum possessio quid ab hæreditate differat. atq; inibi idem esse bonorum possessionem & possessionem bonorum.*

30 *Intellectus authent. ex causa. C. de liber. præte.*

31 *Filius, qui cum iureiurando renunciauit successioni patris, si prætereatur a patre in testamento, an eius præteritio reddat testamentum nullum.*

33 *Posthumus præteritus si viuo testatore decedat, potiorem esse causam instituti, quam venientium ab intestato. atq; inibi de intellectu l. posthumus. ff. de iniusto rupto & irrito testamento.*

34 *Legata an debeantur ab eo qui cum possit succedere ex testamento, maiult succedere ab intestato.*

36 *Galli Aquilij formula super institutione nepotis ex filio, an præsupponat necessariam fuisse filij institutionem.*

38 *Testamentum prius tolli per posterius ex quo potest hæres existere, quomodo intelligendum.*

40 *Testamentum secundum imperfectum an & quo casu possit tollere primum.*

41 *Intellectus ad §. si quis autem ex l. hac consultissima. C. de testam.*

42 *Testamentum an hoc ipso sublatum videatur, quod testator in præsentia septem aut quinq; testium dixerit velle se intestatum decedere.*

43 *Hęreditas an possit aliquo casu codicillis adimi.*

44 *Testamentum in quo filius est præteritus institutis proximioribus post filium aut etiam paribus in gradu, an iure ciuili teneat.*

45 *Testamentum, in quo filius est præteritus a primo gradu, a secundo autem est exhæredatus, nullum esse quantum ad primum gradum, ac proinde incipere a secundo.*

46 *Intellectus ad §. si prius ex l. si duobus. ff. de bono. poss. contra tabulas.*

47 *Intellectus verus ad l. si filius qui in potestate. ff. de liberis & posthumis.*

48 *Filiofa. in priore testamento instituto vel exhæredato, in secundo autem præterito dari bonorum possess. contra secundas tabulas, non autem vnde liberi.*

50 *Legata an debeantur ex posteriore testamento rupto ex causa præteritionis, quando extat prius testamentum iure perfectum. & nu. sequen.*

SI filius qui in potestate. Lex ista, quam repetẽdam assumpsi, in duo principaliter dicta diuiditur. & propter orationis compendiũ nec breuius sumanda est. (Si filius) idẽ in alijs liberis, vt. J. eo. inter cętera. C. de libe. pręte. l. si sit a patre. (&) pro ꝙuis sm cõem intellectũ. quęlibet. n. coniunctio prout necessariũ est, põt pro alia poni. ff. de condi. & demon. l. eas causas. per gl. dicã tñ copulam hic in propria virtute cõsistere (nõ valet) iure ciuili & effectu rfr. qu d autem iure prætorio, inf. ũr

1 † Not. & vulgariter allegat, ꝙ præteritio filij in potestate reddit testamentũ nullũ infr. eo. l. inter cætera. l. Gallus. §. in omnibus inf. eo. C. eo. l. 1. & l. si quis cũ. §. fi. inf. de vulg. & pupil. insti. de exhære. lib. in prin. Et licet prima fronte videretur hic text. probare contrariũ, cum sub duobus conditionibus copulatiue nõ valere disponat, scilicet si filius sit præteritus, & moriatur in vita. vnde vnius implementum. s. præteritio sufficere nõ deberet l. si hæredi plures. J. de cõdi. insti. s. tit. 1. l. ad testiũ. §. si quis ex testibus. cũ tamen primum testamentum nõ rumpi subdit, recte supponit secundum ab initio nullũ. inf. tit. 1. l. 1. & 2. Huius notabilis ratio est. quia cum in filium continuetur dñium, aliũ non potuit pater facere hæredẽ & dñium, nisi prius ex hæreditate excludat filium. inf. l. in suis ver. hac ex causa. & ibi per Bar. & Bal. ar. l. si vt certo. §. si duobus vehi. sup. commo. Quæ quidẽ ratio in præteritione facta ab ignorante satis põt admitti. si & regula Catonis ad institutiones extendatur. de quo in l.

2 3. & 4. de reg. Catoni. † nam hoc casu militis testamentum nõ tenet, vbi si ex certa scientia præteritur. tacita videtur exhæredatio. C. de testa. mil. l. sicut certi. ar. inf. de leg. 1. l. quod in rerum. §. si quis. & de adimen. lega. l. sicut secundum Bar. inf. eo. l. filio. & C. de lib. pręte. auth. ex causa. Esseq; debet idem ius taciti & expressi l. cũ quid. si cert. pet. & pręallega. leg. Alioquin foret filius a cohęrede exhæredandus. cõtra l. suus quoq; §. pe. J. de hęre. insti. licet Bar. in l. posthumus. §. qđ vulgo. inf. eo. ad hoc velit ridere. Et pręteritio ex postfacto emergens aliquo casu rumperet testamẽtum. cõtra l. si filius hæres. infr. eo. &. d. l. suus. & l. fi. inf. de condi. instit. Et militis ẽt testamentum non posset tenere. cũ nec miles duos possit insolidum hæredes habere. argu. l. 2. de vsufr. earũ re. Amplius nec generalis esset dicta ratio. annullat enim pręteritus secundum gradum, licet sit exhæredatus a primo. inf. l. proxi. cũ eo casu continuatio cesset annullat & institutus sub condi. si præteritus viuo patre decesserit. d. §. in omnibus. & infra subijciam cũ eo casu ratio pręlicta desinat.

3 † Dicendum ergo melius. cum ratio naturalis veluti lex quædam tacitã liberis parentum hęreditatem adijciat J. de bo. dam. l. fi. in prin. l. scripto. J. vnde lib. l. nam & si parentibus. s. de inoffi. testa. & Apostolus. filius, ergo hæres. inde & iure ciuili suorum hæredum nomẽ est eis indultũ, vt quasi dominiũ quod viuo quodãmodo patre habuisset dicuntur, post mortem continuetur in eos. d. l. fi. J. eo. l. in suis instit. de hære. quali. §. sui. quãuis lex. 12. tabu. plenissimam patri in filium tribuisset potestatem, vt non dum hæreditate sed vita priuare liceret d. l. in suis. & l. fi. C. de patri. potesta. Nec dubiũ foret, quin alium instituens, tacite vt pręmissum est, filium excluderet dignum putauit posterior iuris prudẽtia, quę rigorem legis 12. tabu. in pleriq; mitigauit, liberos certo tali, in modo debita parẽtum successione remouendos inf. de bonorum pos. cõtra tabu. l. sub conditio. Namq; potuerat euenire, ꝙ vel falsa opinione. vel obliuione prætermisisset. quẽadmodum & hodie ad tollendas coniecturarum ambages in nouatione de expressione statutũ est. C. de noua l. fi. instit. quib. mod. tol. oblig. §. sed cum hoc. Inter cætera ergo quæ ad ordinanda testamenta desiderantur, principaliter ius statuit de liberis suis, vel quo casu sui futuri essent, instituendis, vel nominatim exhæredandis infra eo. l. inter cætera. insti. eo. in prin. inf. l. Gallus per totũ. inf. tit. 1. l. posthumorum. Cuius forma omissio generaliter vitiat l. cũ hi. §. si prætor. de transac. l. 1. §. eum qui de confli. pec. d. l. ad testium. §. si quis ex. & si ratio inducta iua suitatis nõ semper obsistat. sicq; exaudiri debet Bar. & Bald. præmissa opinione dominij continuatio fuerit inductiua, nõ immediata ratio. Ex his nonnullæ possent limit. inferri quæ in opposito apparebunt.

4 † Secundo notãdum non conualescere testamẽtum morte præteriti. inf. eo. l. Gallus. §. in omnibus. & ver. nũ & si filius. §. & bene. & insti. de exhęre. lib in prin vbi hoc in tex. & inf. de vulg. l. si quis eum. §. fi. Cuius etiam nonnullæ limita. ex oppo. apparebunt.

5 Tertio no. † testamentum in quo filius in potestate est præteritus, non rũpere testamentũ, quod præcesserat validũ l si quis cũ. §. fi. & de contra tab. l. si duobus. §. si prius. & sic testamentum validum per inualidum nõ infirmari. infr. ti. 1. l. 2. de testa. l. hac cõsultissima. §. si quis autem. hoc etiam notabile apparebit ex oppositionibus limitatum. Op. ad prim um not. C. de test. mil. l. sicut certi. cũ l. seq. insti. de exhære. lib. §. sed in expeditione. in. de bo. lib. l. si patronus testamento. & l. Paulus.

6 §. fi. Sol. notabile † regulariter verum excipitur testamentum

militis in expeditione occupati scienter prætereuntis, vel qui statim huius fuit propositi, vt filium excluderet, licet eũ ignoraret habere, vt in iuribus prçalle g. & infra de mil. testa. l. qui iure. pręmissa liberorum instituendorum vel exhæredandorum solennitas sicut & aliæ inductę iure ciuili militibus in expeditione agentibus remissa est infra de testa. mili. l. 1. & l. diuus. & C. eo. l. milites. inde iuri consonum & æquitati putauit præteritionem etiam a milite ignorante factam si præteritus viuo testante decesserit, non obesse. ar. infra de te. mili. l. nec enim. §. 1. in fi. & tangam in 2. no. Secundo oppo. inf. eo. l. Gallus in prin. inf. de vul. l. cohęredi. §. fi. Sol. leges illę intelligendę sunt, cum filij institutio præcesserat. vt ea l. §. in omnibus. & de vulg. l. si pater. §. 1. & de hęre. institu. l. cum in testamento. & ibi glo. not. gl. in l. Gallus in prin. super verbo. instituto. filio nãq; potest nec eo casu valeret institutio. vt ea l. Gallus ver. num & si filius. & in omnibus. & d. l. siquis eum. §. fi. inf. de vulg. Bart. tamen putauit præteritionem sui non obesse, cũ institutio fiat sub condi. si viuo testante decesserit, quæmadmodum & sub condi. si filius hereditatem vendicare nolit. de hære. insti. l. siquis ita hæres instituatur si legitimus. ar. C. de hære. insti. l. cũ proponas. Mouetur per l. cohæredi. §. fi. & l. Gallus in princ. Et quia pater tacite per prius filium instituit cui ius intestatę successionis seruauit. ff. de iure codi. l. conficiuntur. & do ope. lib. l. si ita stipulatus. Ad. §. in omnibus. respondet, quòd debet institui expresse vel tacite, secundum quod videbitur institutus. frustra ergo ibi text. institutionem exigeret, cum tacita & sufficiens semper adesset. Ad versi. num & si filius. nititur sed nõ potest congrue respondere, vt ibi per eum. & Bal. similiter ad l. si quis eum. §. fi. foret namq; fatua quæstio, cum nulla de pręteritione fieret mentio. & responsio pariter inepta secundum intellectum quem Bar. in illo. §. secutus est. reprehendiq; Bar. Bald in l. Gallus. Memini tamen audiuisse non leuis authoritatis doctorem in huius articuli publica dispu. herentem opi. Barto. per l. etiam. §. libertus de bo. lib. vbi dicebat expressum. Ad. §. in omnibus. & ver. num & si filius. respondebat ibi præteritionem non vitiari, quòd & alius vltra nepotem fuerat institutus. quod necessario ponendum videtur fm Bald. Alioquin non tñ natiuitate nepotis præteriti test. m rumpetur, vt videtur voluisse illa l. Gallus §. quid si is. §. heres. & §. nunc de leg. quam morte filij efficiatur quasi caducum ist. tit. 1. l. nam & si §. post defectum. Non mirum igitur si alio pure instituto, noceat præteritio filij, cui per institutionem extranei non nepotis legitima auferetur successio. Sane quicquid dicat Bartol & ille, pręmissa opin. stare non potest. Si enim in d. §. in omnibus sola ret alius vt præmittitur institutus, nõ ex hęrede esset filius post mortem, cum per ad tionem extranei in vita confirmari possit, nec tolli potest, vt l. siquis eum. §. fi. & quia huiusmodi testamentum formæ et casu illam est vitium incurrit. nec moueor. quod galli prouisio emanauit, ne testamentum rumpatur. nihilominus enim fuit pręu sio generalis etiã vbi non rũpebatur, sed efficiebatur quasi caducum. Quinetiam vt rõ illa locum vendicet, nõ est necessario supponendũ alium pure institutu, sed solum in defectu filij & nepotis. istitu. de vulg. & pu. l. si mater. §. 1. & de hęre. institu. l. cum in testõ. sufficit. n. eo casu pręteritione rupti. nam licet alius sit institutus sub cond. tamen pẽdente condit. testamentum rumpitur pręteritione. l. nam & si sub condi. e. inf. tit. 1. l. autem si quis ita hæres. nihil ad propositum, cum ibi de legitimo non tñ de suo loquatur. oĩs
7 † enim de iure ciuili vocatus, recte legitimus dicitur de suis & legi. hęred. ff. & C. de suis & legi. per totum. aliudq; dubium habuit, vt ibi no. l. cohęredi. §. fin. formã substitu. ponit. & l. 1. & 2. in fi. quis Ray. ibi sine institutione ideo valere dixerit, quod erat pupillaris & ad prouisionẽ filij, non vulgaris substitutio. Nec verũ, quod filius videatur institutus, sed ius legitimę successionis seruatũ de vulg. l. vel singulis de hęre. instit. l. Lucius. & ibi no. & l. ex facto etiã. & qd voluit Bart. in illa l. si quis ita hęres. & in l. Gallus. cũ l. conficiunt. alleg. quis in l. si quis eum. videatur voluisse contrarium. Postremo. §. libertus. est supplendus per. §. in omnibus. quẽadmodũ & l. Gallus. cũ eam iẽ testamenti formam ponit & dici posset testamentũ ibi iure ciuili nullũ. & tñ bo. pos. instituto. §. ille voluit dari, cũ esset post filium pronus proximior ab intestato, filiusq; viuo patre mortuus inf. tit. 1. l. posthumus. ver. idem & circa. fin communem & verũ intellectum de quo latius infra. Tertio opp ad idẽ. s. eo. l. 3. §. fi. Solu. hic erat pręteritus in omnibus gradibus & toto testamento. Si autẽ pręteritus sit ab vno gradu, & in alio exhære datus, loquitur contrarium. l. prox. Quarto opp. ad idem filio sub conditione potestatiua instituto nõ implente cõditionẽ testamẽtum tenet. de cõdi. insti. l. fi. & ff. e. l. si filius heres. & tñ eo casu pręteritus e[st]. Sol. notabile, loquĩ quã ab initio & omnino pręteritus. at vbi ex postfacto aliquo casu pręteritus inuenitur, si quidem suo defectu quia potestatiuę cõditioni nõ paruit, non vitiat testũ, cum enim sub conditione potestatiua institutio habeatur pro pura. ff. si quis omis. cau. testa. l. 1. §. si quis sub conditione.

non parens conditioni, non tam vi pręteritionis, quam vi repudiationis excluditur. eaq; ratione non fuit ab initio in defectu cõditionis exhæredandus inf. de hæredi. instit. l. iam dubitari. & l. suus quoq; & d. l. fin. & l. si pater. C. de insti. & substit. sub condi. fact. a contrario sensu. Quinetiam si circa defectum filij pręteritio emergat, testamento non debet obesse, cum testator formę iuris satisfecerit ab initio. infra. eod. l. si filius hæres. Licet multum contrafaciat l. filius a patre in princ. secundum intellectum domi. mei. cum ibi testamentum ab initio tenuerit, sed in mortis articulo corruat, contra quem intellectum multum facit, quod sufficere debet ab initio formam preseruasse. sed pro nunc vlterius non insisto. Quinto opp. ad idem de lega. pręst. in l. si duo. versi. proinde. Sol. testamentũ est nullum vt hic, vbi cum institutus ab intestato cum præterito succederet, portio eius ex testamẽto ex ęquitate seruatur quatenus ab intestato est habiturus, vt in contrario. Sed dubium est an in illa lege institutus veniat iure ciuili an iure prætorio & qualiter. Et quamuis ibi gloss. intelligat quod ex testamento adiuit, idq; omnes citramon. ibi sequuntur. & l. 2. C. de contratabu. dicentes testamentum in quo filius est præteritus tenere iure ciuili, si institutus sit par in gradu cum pręterito, aut est proximior post præteritum infra de contrabu. l. si duobus. §. si prius, hoc puto prorsus falsum, vt in tertio nota. veniet exa
8 minandum. † Mirum etiam cur hęc consideratio circa illam. si duo. maiorum animos inuaserit, cum ibi esset emancipatus institutus, qui secundum hæc iura non magis quod extraneus cognitus erat iure ciuili. Quo pacto igitur ius ciuile voluit institutionem emancipati sustentare ratione intestatę successionis quam ei negauit. Pet. ergo vt refert Cyn. in l. 2. C. de contrata. dicit, in l. si duo. institutus habet portionem ex illo edicto. quo legata & portio petita contrata. coniunctis conseruatur de lega. præst. l. 1. & l. filium. §. sed si portio. quam opin. reprehendit Bartol. quia secundum hoc ibi emancipatus exceptis tantum personis legata præstaret, per. d. l. filium. §. fi. contra text. l. si duo. ad quod facit, quod titulus ille suo præterito legata non conseruat. eod. tit. l. is qui. in princ. vnde Barto. licet de iure ciuili adiri posse fateatur, tamen admittit & secundum tab. competere, quę hoc casu singulari cum contrabu. concurrat cum institutus est par in gradu. de bono. pos. l. sed cum patrono. in princ. Et quia l. illud. §. fi. de contratabu. aperte videtur obstare, respondet in l. 2. de secun. tab. cuius respnsionem breuitatis causa prætereo. Sed in hoc articu. eandem existimo iuisse mentem Pet. & Bart. declarandam in hunc modũ, quia institutus tantundem erat habiturus ab intestato & per contratab. si maluit iudicio defuncti amplecti, ęquum fuit pętorem eũ tueri. vnde prætoris remedio, non caret. quoties enim æquitas ingerit, ibi prætor adiuuat. sup. de eo quod cer. lo. l. quod si Ephesi. & de re iudi. l. non tantum. Si ergo præterito contra tab. cum emancipato detulit, legata coniunctis seruauit, cum ex hoc pręteritus non afficiatur iniuria, & voluntati defuncti pareatur. sic intellexit Pet. quod licet non ex illo edicto, propter eandem tamen interpretatione paris siue maioris ęquitatis lex illa processit. ideoq; soli in eo. tit. litera non tamen intelligendum est, quod pręteritus instituto portionem conseruet sine aditione vel petitione bon. poss. foret enim absurdũ plus pcedi veniens ex dispositione & iure singulari, quod est infirmius in authen. de non alie. §. quia vero ex similis infra de testa. milita. l. eius mili. §. militia. quam de iure communi. nam & si duo specialia concurrent contra l. 1. C. de do. promis. & ff. de iure do. l. cũ post. §. generi. Porro ergo coniunctis ex illo titulo seruatur hæreditatem adeuntibus de lega. pręstan. l. virilis. §. sed si adierit. quia propter præteritionem filij emancipati nõ impediuntur adire. sed bon. pos. secundum tab. petere. at in cã su l. si duo. secũdum. tab. seruabitur. cum illa sit pętoris æquitas. nec propterea regula dicetur offendi, secundum tab. cum contratab. non concurrat, quoniam secundum tab. dicitur, & eo iure prætor eum defendit sicut econtra. eo. tit. l. nonnũquã ad quod etiam facit de col. bo. l. si filius. & proprius de bo. poss. secundum tab. l. 2. §. sub condi. in fi. sic saluandam puto. Barto. Et ad l. illud. §. fi. respondeo ibi secundum tabu. non competit de iure communi nec per conseruationem ex æquitate prædicta, quia ante natiuitatem posthumi nõ recurritur ad hoc subsidiarium remedium, cum ordinarium possit habere locum, aut forsitan secundum tab. bene competeret iure contratab. vt prędictum est. Ex quibus apparet, quod ibi propric testamẽtũ non valet nec secundum tab. mero iure competit. si. n. cõpeteret secundũ tab. & testũ teneret, dato quod institutus peteret cõtratab. omnibus legata præstaret. si quis omis. cã testa l. si filius. cõtra regulã l. si duo. Ex hoc apparet diuersitatẽ inter illã l. si duo. & l. si filio præte. inf. tit. 1. nam præterito partẽ aduocante, institutus non præstat legata omnibus, si velit ab intestato succedere per l. si duo. præterito vero abstinente pręstat omnibus d. l. filio. quia eo casu cũ cessaret contratab. põt iure cõi ex testamento per fm tab. venire. & sic incidit in mentem edicti,

si quis

si quis omis. cũ testa. vt. ℈. in declaratione d. l. filio. & d. l. post-
humus, ver. idem & circa, euidentius apparebit. Ratio autem
quare in l. si duo. eo casu legata præstat omnibus, cũ is cui per
illud edictum portio seruatur præter exceptis personis, illa es-
se potuit, quod non alia ratione secundum tabu. videatur ele-
gisse, quam vt iudicium defuncti sequatur, & approbet. meri-
to omnib. teneri debet l. non dubium C. de test. §. 1. Quæ ratio
cessat in eo, cui ex illo edicto portio seruatur, qui non animo
agnoscẽdi iudiciũ defuncti, sed potius habendę portionis, quã
aliter habere non poterat, non animo agnoscendi hæreditatẽ
adiuit arg. l. rem legatam. de adim. lega. Alioquin minus emã
cipatus teneri deberet, quam alius cui portio cõseruatur in d.
9 l. si duo. † Sexto ad idem opp. inf. tit. 1. l. filio in fi. solu. testm̃ ab
initio non tenet, sed approbatione præteriti sumit vires secun-
dum cõem intellectum, qui nimis legem illam restringit, quæ
nõ exegit approbationem, sed abstensionem præteriti. Stat. n.
testamenti ignarum nõ vt caperet ex testamento, sed quia hæ
reditatem suspectam haberet, abstinuisse, nec putem approba
tione præteriti testm̃ validari, pręsertim in pręiudicium aliorũ
quib. post præteritum ius quæreretur, vt inf. subijciã. Pro illius
igitur pleniori declaratione aduertendum quod de valore in-
stitutionis factę ibi nihil agitur, sed tãtum de legatorũ effectu.
hoc patet ex primo r̃fio, vt in paribus terminis recta sit dña,
& vt congruat tacitę quæstioni, quæ elicitur ex principio. arg.
instit. de inutil. stip. §. præterea, & quia sequentia ex præcedenti
bus declarãtur sup. tit. 1. l. hæredes §. si quis post. in fi. & de leg.
2. l. si seruus plurium, hoc ẽt patet ex alio, quia institutio fratrũ
siue partem aduocarent, siue non, quantum ab intestato habi-
turi forent seruaretur. de lega. pręstan. l. si duo. Id ẽt considerã
dum ꝙ si fratres instituti testamenti viam elegissent, distinctio
illius legis non procederet, sed omnib. legata præstarent, quã-
uis præteritus partem auocaret per sæpe dictam l. si duo. vt in
præceden. opin. apparuit. Intelligenda est ergo lex illa cum fra
tres instituti vt legata euitarent intestati viam elegerunt, cum
enim per s̃m tabu. nemini possent præterito abstinẽte vt subij
etiam ęquitas dictat eos tenere, s. omnib. legata vt d. l. filio. qđ
apertius patebit in expeditione secundi notabilis circa intelle
10 ctum l. posthumus ver. idem & circa. † Septimo opp. ad idem,
filio in potestate præterito datur bon. poss. ꝯ tab. l. 1. & per totũ
inf. de ꝯtab. & de Carbo. edic. l. si impubes §. fi. §. emancipatos.
insti. de exhæreda. lib. & instit. de bon. poss. §. sunt aũt ꝯtab. aũt
exigit testm̃, ex quo possit adiri hæreditas vel bon. poss. peti. l.
ꝙ vulgo. inf. de ꝯtab. cum. n. tendat ad impugnandum testm̃, vt
paret ex vi ipsa vocabuli, frustra impugnaret, ꝙ nullum esset,
inf. tit. 1. l. nam & si §. post defectũ, & cum tabulæ nullæ nomẽ
tabularum non mereantur inf. quemadmo. te. aper. l. 2. §. 1. &
de iudi. l. 4. §. cõdemnatum, & de pac. l. 3. in fi. abusiue dicetur
contratab. si tabulæ nõ valerent, ergo notabile falsum. Sol. præ
teritio filij reddit testm̃ nullum iure ciuili, equitate tñ prætoris
aliquid est, & per contratab. impugnatur s̃m gl. C. de bo. poss.
ꝯtab. l. 2. & inf. eo. l. si ita scriptum §. fi. & de contratab. l. ꝙ vul-
go. instit. de bo. poss. §. sunt aũt, & fuit hęc eadẽ mens gl. inf. tit.
1. l. filio. cum inquit, de rigore est nullum, s. iuris ciuilis, sed de
æquitate tenet, i. prętoria, vbi etiam gl. idem sensisse declarat
de le. præstan. l. is qui. & l. si duo. ibi dixit esse nullum, si præte-
ritus hoc vult dicere idest iure prætorio, si præteritus petat cõ-
tratab. Ad idem gl. C. de inof. test. l. si seruus in prin. & hãc opi.
sequitur Dyn. inf. eo. l. Gallus in distin. mag. Vltramonta. vero
quos Moder. secuti sunt in prędicta. l. 2. C. de contratab. sñiam
g. reprehendunt, dicẽtes, testm̃ iure prætorio esse nullũ, cum
præterito datur vnde liberi, vt inf. eo. l. fi. de Carbo. edic. l. si im-
pubes §. fin. & si ta. te. l. 2. in fi. bo. autem poss. vnde lib. cum sit
ab intestato, tunc demum datur, cum deficit causa testati iure
prætorio, si tab. testñ nul. extra. l. 1. in princ. & §. 1. & d. §. sunt autẽ,
& de acquir. hęre. l. quamdiu. cum sim. Fatentur tamen quod
approbatione præteriti iure præto. conualescit inf. tit. 1. l. filio.
non aliter. vt not. Cyn. C. de posthu. hære. instit. l. 2. & sic nõ re,
sed spe tenet & hęc ratio, contratab. dari potest, cum possibile
sit bon. poss. s̃m tabu. peti, per l. quod vulgo. de contratab. ergo
testm̃ non impugnat, sed spem conualescentię tollit, sicut &
alias spes rumpit. r inf. l. proxi. & inf. titu. 1. l. si qui vxorem, cũ
hac ratione transit Bal. in d. l. 2 & Ang. Bar. autem ibidem, &
in d. l. filio. cum opin. Vltramonta. secutus esset circa nullitatẽ
testamenti, hanc contrariorum responsionem non admisit, di
cens spem nõ posse tolli, priusquam deducta fuerit ad effectũ
l. sub condi. tio. de soluti. l. quoties, de nouatio, quamuis idem
Bar. in l. sequen. & inf. quando appel. sit l. 1. §. biduum, & sup. so
luto matr. l. quamuis, cõtradixisse videatur, & in d. l. posthumi.
§. licet aũt infi. tit. 1. tenet expresse, quod spes sicut veritas rũpi
11 potest. † Potest etiam meliori ratione Vltramon. responsio re
probari, non plus debet concedi ratione spei, quam si ducta fo
ret ad effectũ, de condi. ind. l. Iulia. in prin. & de vent. in pos-
sess. mit. l. 1. §. toties, & de inoffi. test. l. quod de inofficioso. Sed
post confirmationem testamenti per approbationem contra-
tab. non competeret, merito nec prius, non euadit etiã respon
sio Vltramonta. argum. prorsus, si enim tabulę non re, sed spe
tenent, non contratabu. sed contra spem tabularum appellan-
da foret bono. posses. Dixit ergo Bar. contratab. nasci, eo quod
petitur, quia petens dicitur approbare quasi necessarium ante
dens, cum velit impugnare, & sic tacita approbatione conua-
lescit, nec absurdum approbari, vt reprobetur sicut dominus
appellans a sententia contra falsum procuratorem lata appro-
bat vt latam, vt male, reprobat infra rem rat. hab. l. 3. §. falsus. fa
ciunt not. in l. Pompon. scribit de neg. gest. Inde infert, quod
si præteritus iam dixisset testamentum nullum, vel contratab.
agnoscens protestaretur deesse animum approbandi, contra-
tabu. non competeret, dixit etiam in hoc, præteritum non pe-
tentem contratab. vel vnde liberi. intra annum tacite testamẽ
tum approbare, cum per lapsum anni detur instituto secundũ
tab. ff. de succes. edic. l. 1. §. largius. Hanc autem consideratio-
nem Bartol. Bald. & Angel. reprobant in d. l. 2. cum approba-
re & reprobare implicent circa idem. Nec in §. falsus, senten-
tiam iudicis, sed factum procuratoris approbat, quãuis ex con
sequenti sententia confirmetur, contra Bart. etiam facit, quia
inducta ad vnum effectum non debent contrarium operari,
etiam si id videatur includere. de adi. leg. l. legata inutiliter, &
de condit. & demon. l. cum tale §. fin. & de manumis. test. l. Ti-
tia. §. fi. petens ergo contratabu. ad impugnandum, videri non
debet approbare. Voluit ergo Ange. Bart. sic saluare, quod nõ
approbatione præteriti contratabu. eligentis, sed iuris prętorij
authoritate conualescat, quia viam rumpendi, nõ nullitatis eli
git. Sane hæc opinio etiam sic suppleta defendi non potest, po
namus enim hęredes institutos ante petitam contratab. deces-
sisse. post mortem testatoris non poterit testamentum quod
iam proprie caducum est, vlla approbatione validari deficien
te subiecto, & tamen contratab. competit ff. de contratabu. l.
quod vulgo. & l. non putauit §. primo. Quinimo etiam seque-
retur, quod contratabu. non a morte testatoris, sed a petitione
competeret, & tunc demum fratribus institutis committatur
edictum, quod & glo. voluit de bono. posses. contratabu. l. 3. §.
si quis ex liberis, licet titubanter eod. titu. l. si post mortem §. fi
nal. Quæ quidem opinio est falsa, & confunditur per d. l. si post
mortem §. fina. & de lega. pręstan. l. nonnunquam, & l. si duo.
12 † nam in deferenda bonor. possess. & respectu liberorum qui-
bus datur, & testamenti contra quod datur, tempus mortis nõ
petitionis inspicitur, vt eod. titul. l. si emancipatus §. fina. & d. l.
quod vulgo. eo autem tempore eorum conditio inspici debet
qui vocantur ad successionem huiusmodi. Institutis de hęred.
ab intest. §. ita demum. de legi. agna. success. §. proximus, & in-
fra eodem l. si quis posthumos §. si filium, cum similibus. Nec
animaduerto, quænam æquitas in huiusmodi momentanea
confirmatione versetur, contra regulam vulg. l. qui sic. de sol.
& ff. de vsuf. l. Titio cum moretur, & de vsufru. leg. l. vsumfr.
13 cum morar. † Melius ergo retenta opi. quod iure præto. testa
mentum quod esset nullum, dicendum videretur contratab.
dari contra testamentum quod esset validum, & ex quo posset
adiri hæreditas vel bono. possess. peti si vitium prętentionis nõ
esset, nullitas enim quę ex prętentione causatur, cum sit ratio
bon. poss. contratab. dandę, non debet esse ratio impediẽte bo.
poss. contratab. l. 1. §. si emancipatus, ibi, cum rescissio quo ma-
gis admittatur. de verb. oblig. l. inter stip. §. sacram. ver. qm̃ qui
dem. Quę quidem responsio non placet, quoniam si tabulę es-
sent nullę, non proprie diceretur contratab. vt supra dictũ est.
14 Quid ergo in hac varietate dicendum, quod testamentum ra-
tione prętentionis sit omni iure nullum videtur probari, infra
tit. 1. l. 1. vbi dicit nullius esse momenti, in l. 3. §. ex his ℈. eo. l. pen.
sup. l. 3. §. fin. & in hac, l. & per totum tit. & quẽadmo. test. ape.
l. 2. §. 1. iura abundant. Pręterea licet olim alia esset forma iuris
ciuilis in testamẽtis, alia iuris prætorij, paulatim tamen ex vsu
hominum constitutionum emẽdationibus cępit ius ciuile &
prætorium in vnam consonantiam iungi. institu. de testa. §. po
stea, no. sup. tit. 1. l. ad testium §. si quis ex testibus, & C. de testa.
l. hac consultissima, cum ergo iure ciuili & prætorio vitietur
ratione defectus formę, vt in ratione huius notabilis apparuit,
pariter dicendum est de iure prætorio, hoc etiam videtur pro-
bari instit. de exhære. lib. in princip. vbi se ad tit. de testamentis
continuans inquit, non sufficere, vt testamentum valeat, obser
uationem quam in ti. de testamentis exposuit, sed etiam exigi
institutionem vel exhęredationem filiorum, cum ita cõstet in
tit. de testamentis tam de obseruatione iuris ciuilis quam præ-
torij fuisse tractatum, satis apparet hanc etiam obseruationem
vtroq; iure exigi, quod & clarius videtur probari. eo. tit. §. emã
cipatos, vbi patet, ꝙ prætor. iubet institui vel exhæredari, quasi
ergo forma hæc tam ciuili quam pretorio exacta sit, preteritio
vtroq; iure pariter vitiabit, facit etiam argu. ibi in §. sed nostra.
15 ibi, ꝙ & prætores sequuti esse videntur. † Cæterum non obstã-
tibus his sententiam gl. veriorẽ existimo, primum quidẽ quia
vt præmissum est, ꝯtabu. datur, & sic tabulæ aliquæ supponun-

tur. nec verum ratione approbationis possibilis, vt Vltramon. voluere, vel tacite petitionis ratione, vt Bar. vt iam patuit. quia etiam vbi præteriti approbatio non est possibilis, puta præcedente primo testamento, propter exhæredationem factam a secundo gradu contratabu. competit. ff. de contratabu. l. non putauit. § a primo. l. si duobus. §. si prius, & patebit in expeditione tertij nota. Præterea si verbis iureconsultorum inhæremus & principis, secundum tabu. quæ septem testium signis signatæ forent bono. possess. pollicitus est, dum tempore mortis supremę extitisset habuissetque testator testamenti factionem &c. C. de bon. possess. secundum tabu. l. 2. ff. eod. l. 1. §. non autem. & §. ex git & l. cum tabulæ. & per totum. Nec propter præteritionem liberorum secundum tabu. negauit omnimodo. verum liberis

16 † præteritis æquissimum ordinem sequutus est. voluit enim primum ad liberos bo. poss. contratab. pertinere, mox si inde non sit occupator, iudicium defuncti sequendum, expectandi igitur erunt liberi, quamdiu bon. poss. petere possunt, quod si tempus fuerit finitum, aut ante decesserint, vel bon. poss. repudiauerint, vel aliquo petendo bon. poss. amiserint, reuerteretur bon. poss. ad scriptos hæredes. inf. de bono. poss. secundum tab. l. 2. in princ. quocumque igitur modo præteritus sit exclusus a contratab. vel vnde liberi, quamuis non posset dici approbasse, puta mortuus viuo patre, vel infans, vel nesciens testamenti, vel hæreditatem repudians quasi damnosam, aut sine agnitione bon. poss. se hæreditati immiscens, secundum tabu. deferetur instituto ad quod etiã facit de Car. edic. l. si impubes. §. fi. & C. de contratab. l. 2. absurdum enim morientem viuo testatore intelligi approbasse, quo tempore nec poterat reprobare. de acqui. hære. l. qui superstitis. & l. is etiam. præsertim cũ nullũ actum egerit. sic & infantem & ignarum. de acqui. here. l. pup. de acqui. poss. l. quis. § infans. & l. 1. § adipiscimur. & de moff. testa. l. mater. & l. Clodius. de acqui. hære. & absurdius videri approbare testamẽtum eum, qui immiscuit. Quo pacto igitur testamentum ex quo prætor bo. poss. pollicetur, [illegible] defectu contratab. & vnde liberi, dici poterit ab initio nullum iure prætorio, nec enim nulla est substitutio, quamuis in defectum primi gradus deferatur, eodem modo pupillaris substitutio non dicitur nulla, quamuis [illegible] ex aditione paternæ hæreditatis. [illegible] de vulg. & pup. l. 2. § [illegible] sic & legata, quamuis ab aditione pendeant. C. de fideicom. l. eam quam [illegible] potius [illegible] dit [illegible] talis suspensio conditionem facere non censetur. ff. de cõdi. & demon. [illegible] conditiones extrinsecus. & de leg. [illegible] de vulg. & pup. l. [illegible] liberis in prin. nec mirum, quod prætor propter præteritionem [illegible] non negauerit [illegible] ius ciuile omnino destituit [illegible] patauit [illegible], quorum causa testamentum [illegible] per prius vocasse, & postea post eos [illegible] iudicium [illegible] filium ex [illegible] pure, vel [illegible] conditione. [illegible] in defectum [illegible] quoque & [illegible] & de [illegible] & sub[illegible] pater. prætor [illegible] sub quacumque conditione [illegible] potestate [illegible] ff. de secundis tab. [illegible] §. sub conditione. de contratab. [illegible] quamuis [illegible] nihil [illegible] conditionis implementũ iure ciuili non [illegible] prætor tamen [illegible] vt in præ[illegible] §. [illegible] l. si quis ita [illegible] stator. Nec moueor, quod [illegible] vnde liberi detulerit.

17 [illegible] quod prætor magistratus populi Romani [illegible] præpositus vt in l. 2. §. [illegible] consules. de origine iur. & ff. & C. [illegible] prætor, quamuis potestatẽ leges condendę non haberet, propter publicam tamẽ vtilitatem [illegible] per l. 12. [illegible] constitutis per [illegible] authoritatem adiuuabat, supplebat, & corrigebat [illegible] ius autem ciuile [illegible] & iure. §. ius autem prætorium. & [illegible] de iure nat. §. prætor. & [illegible] verb. obl. l. [illegible] quis quid de quaque re iurisdictionis esset, ignoraret, publica proponebat edicta. et hæc eleganter habentur per Nico. Ma. & Bal. in [illegible] C. qui admit. [illegible] videns [illegible] pro [illegible] hæreditatibus [illegible] hæreditatem deferre & inferre non posset, bo. poss. gratia emendandi, impugnandi, confirmandique iuris ciuilis causa pollicitus est tã ex

18 testamento [illegible] ab intestato. [illegible] de bo. poss. in princ. [illegible] igitur ex testamento, quod signatum foret signis septem testium, rejectis [illegible] solemnitatibus iuris ciuilis, de quibus insti. de testa. in princip. regulariter bon. poss. detulit. vt sup. si tamen liberi præteriti forent, liberos prius contra testamentum vocãs, [illegible] expectare. ab intestato autẽ primo loco suis hęredibus, & his qui ex edicto prætoris inter suos connumerantur. bo. poss. detulit vnde liberi. insti. de bo. poss. §. & cũ de testamẽtis, quo fit, vt cũ suis præteritus res sit in causa intestati iure ciuili, prætor, qui nullum remedium intactum reliquit, quique cõfirmandi iuris ciuilis & tutatis gratia bon. poss. etiam indulsit, etiã hoc casu ex generalitate edicti detulit vnde liberi, per illũ. §. sunt autẽ. & inf. eod. l. fina. & de Car. edic. l. si impubes. §. fi. & ff. si ta. te. nul. exta. l. 1. §. fina. facit de vulga. & pupilla. l. si filius qui patri. quam bono. poss. lex propter præteritionem emancipatis nõ detulit. inf. de contratabu. l. filium in princi. cum eo casu res non esset in causa intestati illo iure. quamuis in contratabu. emancipatum pariter cum suo cognouerit & ab intestato, sed hoc diuersis respectibus. suo præterito contratab. & vnde liberi simul competunt. contratabu. quia testamentum secundum regulas iuris pretorum validum est cum sit signatum. & ex eo bon. posse datur. ff. de contratab. l. quod vulgo. vnde liberi non, quia inspecto iure ciuili res in causa intestati. sic & alias rei vendicatio, personalis, & hypothecaria sui natura incompatibiles, diuersis respectibus concurrunt in legato. C. cõmu. de lega. l. 1. inst. de lega. §. nostra vero. de lega. 1. si hæredis & in dote. C. de iure do. l. in rebus. præsertim cum contratabu. & vnde liberi conueniant effectu. C. de colla. l. vt liberis. Post hanc autem, vnde liberi, hoc casu, vnde legitimi, & vnde cognati, nõ detulit quasi res omnino foret in causa intestati, & successorio ordine competerent. de succes. edic. l. 1. §. sed videndum. si ta. te. nul. l. 1. & d. §. cum de testamentis. sed secundum tabu. scilicet detulit hoc casu vt d. l. si impubes. §. fi. imo nec putem vltra liberos præteritos vel cum præteritis pariter vocatos hoc casu vnde liberi ex successorio edicto deferri sed secundum tabu. instituto. Ex hoc etiam hæc, vnde liberi, naturam regularem excedit in alio, quia, scilicet secundum tabu. cui regulariter postponi solet. vt. d. l. 1. §. 1. si tabu. testamenti. antecedit hoc casu.

19 † Potest ergo dici concludendo, testamẽtum in quo suus præteritus est iure pretorio tenere & nihilominus eodem iure pretorio rem esse in causa intestati, si contratabu. non si vtraque omittatur. Adhuc clarius inde etiam apparet, quod licet iure ciuili causa testati non possit cũ causa intestati concurrere, nec eam antecedere, vt de regu. iur. l. ius nostrum. & de acquiren. hęre. l. quamdiu. cum simi. pretor tamen hanc subtilitatẽ non curat, sed nõnunquam concursum admisit contratabu. & vnde li. vt supra. item contratab. & secundum tab. de le. præstan. l. si duo. nõnunquam etiam causam intestati præposuit, scilicet vnde liber. bono. poss. secũdum tabu. vt ex superioribus apparuit. Aduertendum tamen quod licet non petita contratabu. vel vnde liber., secundum tabu. deferatur, si tamen præteritus iure ciuili ab intestato venire velit, secundum tabu. remanebit inanis cum prætorio damnosum esse non debeat, quod ex duobus beneficijs, scilicet prætorio temporali & ciuili perpetuo, prælegerit perpetuum & ciuile. C. de iure delib. l. [illegible] & inf. de leg. pręstan. l. is qui in potestate. in princip. quo fit vt Barto. errauerit cum putauit per lapsum temporis testamenti approbationem induci, & præteritum prorsus excludi. vt respondens ad l. [illegible] hæredem aperte declara. Et illa l. si impubes. qua mouetur, eum se ipse confundit. cum nec impubes posset approbare, & hereditati renunciare. ff. de acquiren. heredita. l. pup. & l. is potest. [illegible] si foret vt ipse voluit iure ciuili exclusus & pretorio, carboniana non competeret. vt eadem. l. §. quatenus. & §. interdum. nec enim spes restitutionis in integrum beneficium carbonianę debuit operari, cum illa attendi non soleat, nec suos producat effectus, priusquam sit inducta. inst. de fideicõ. liber. l. 2. in prin. de excep. l. exceptiones quę. in fin. & de minor. l. nã

19 & postea §. si maior. † Nec solum preteritus verum & alij iure ciuili ab intestato vocati, si forte preteritus viuo patre. decesserit, scripto hæredi preferentur. insti. de exhere. lib. in prin. & in [illegible] postumus. in prin. & §. 1. per locum a special. cum enim ab initio res fuit in causa intestati iure ciuili nec non & iure pretorio per prius, iustum fuit venientes ab intestato iure ciuili pure vocatos instituto preferri,

20 qui iure pretorio sub conditione vocabatur. prodesset † tamen illa secundum tab. instituto, vt ante immixtionem vel aditionem venientis ab intestato, in possessionem sit rerum hereditariarum per illam l. si impubes. §. fin. fructus etiam quasi ex mora nõ petentis perceptos lucro habeat. ar. l. [illegible] ad Trebel. l. mulier. §. al [illegible] ratione preferuntur secundum Bald. C. vnde legitimi. [illegible] quamuis putem in lucro fructuum non pluris iuris quam [illegible] per bon. poss. habiturum. vt sup. de pe. here. l. si [illegible] §. postaque. C. de cura. furio. Per hoc tamen potest opin. vltramon. & ad concor. cum glo. reuocari, vt [illegible] licet testamentum non sit validum re, sed spe quantum ad effectum, quem eos intellexisse indicat similitudo. l. si a primo [illegible] enim secundus gradus re, sed non habet effectum. sic & Bald. [illegible] sensisse in l. 2. C. de bo. poss. contratab. [illegible] quod testamentum est aliquod aptitudine, nõ actu. [illegible] non sit nata secũdum tabu. donec est tempus petendi contra tab. & vnde liberi. vt supra dictum est. Quod autẽ [illegible] non [illegible] nisi per approbationem, intelligendum erit, vt quocũque modo præteritus excludatur, inspecto iure prætorio possit dici quædam legalis approbatio ex quo secundum tab. competit, licet non inspecto effectu. sicque Bart. est saluandus. vel forsan intellexit ipse, quod per approbationem conualescat effectu, sine approbatione autem non habere effe-

re effectum, vt superius apparuit. proprie tamen loquendo approbatio sola non reddit testamentum efficax, sed abstensio ab
21 hereditate, vt. ǁ. patebit. † Ex his pulchra singulariter possunt inferri. Primum, ꝙ filio præterito mortuo in vita testatoris, si veniens ab intestato solum iure pretorio vocaretur, vt olim cognati, hodie vxor. C. de vnde vir & vxor. l. 1. & C. vnde legitimi. l. fi. testamentum remaneret efficax. nam cōtratabu. & vnde liberi locum habere non posset, nec successio iuri ciuili ab intestato competeret. & sic secundum tabu. vxori ex edicto prætoris deferetur. & sic licet testamentum sit nullum iure ciuili, vt hac. l. tamē iste ab intestato non admittitur de iure ciuili, sed solum iure pretorio hoc testamentum est validum, & datur se-
22 cundum tabu. secundum qđ. s. dixi. † Sequitur etiam & secundo, ꝙ præterito abstinente omnino ab hæreditate siue animo approbandi testamētum, siue alia quauis rōne, remanebit efficax, si illam opi. tenemus, præsertim iure prisco. ff. de suis & legi. l. 1. §. sciendū. instit. de legi. agna. succes. §. placebat. cū enim nemo alius vocatus esset iure ciuili, institutus veniens per secūdum tabu. nullum reperiret obstaculum. vbi autem supponamus alium posse post filiū iure ciuili vocari, vt olim mater per Tertullianum, vt. ǁ. ad Tertu. l. 2. §. sed si sint. & frater cōsanguineus. C. de legi. hære. l. defuncti. & hodie secundum vnam opinio. generaliter per. §. placebat. & melius in auth. de hære. ab intest. de quo remitto ad no. C. vñ lib. l. qui se patris. Tunc quemadmodum præterito in vita patris mortuo veniētes ab intestato præferuntur, pariter & per successorium edictum ipso abstinente vocati præferentur, facilius enim conseruatur ius successionis, qđ semel filio competijt, quam si filius mortuus fuisset in vita. arg. de bo. lib. l. 2. & tamen etiam venientes ab intestato scripto heredi præferūtur, ergo multomagis hoc casu. semel enim res fuit in causa intestati, ergo efficitur semper. nam & filio exheredato excluso a querela, pater & vlteriores liberi per successionem venientes testamentum perquerelam impugnāt ff. de inoffi. testa. l. si is. & l. pater filium. Non mirum igitur, si & post filium præteritū successorio iure vocati inualidi testamenti robur impedient. i. venientes ab intestato iure ciuili, vt. s. cum testamentum sit inualidum iure ciuili, impedirent robur illius testamenti venientes iure prætorio, tenendo vt. sup. dixi, qđ valeat iure pretorio quamuis ad hoc dici possit, ad querelam eos vocari per successionem, qđ ex propria persona infringerēt testamentum, si filius ab initio non fuisset, & sic liquet, ar. l. filio preterito. ǁ. ti. 1. extraneo instituto sibi locum vēdicaret. Ex quo etiam inferri potest, qđ in aut. ex causa. prout de materna preteritione loquitur, præteriti approbatio nihil operatur. cum testamentum sit ipso iure nullum secundum communem intellectum. & etiam hic legitimis sit successioni locus. per d. §. placebat. Necnō prout de exheredatione loquitur, si per illam auth. omnino annullatur testamentum. approbatio enim preteriti in l. filio præterito. non dat robur testamento, sed ex legis prætoriæ dispositione ordine excluso filio, testamētum vires assumit. vt apparuit quamuis Bar. & Bald. in sæpe. d. l. filio contradicant,
23 † Inde etiam dici potest, quod præteritus legatum per errorem accipiens non prohibetur dicere testamentum nullum. cum ergo a successione non excludat. s. de inof. testa. l. mater. quicquid dixerit Bar. in l. post legatum, in princip. ff. de his quib. vt indig.
24 Sequitur & quinto, † quod testamentum secundum, quo filius est preteritus, primum in quo exheredatus fuerat vel institutus reddit iure prætorio inutile, quia cum secundū tenet iure preto. non potuerunt eodem iure duo pagani testamenta cōsistere ǁ. titu. 1. l. posthumi. §. si paganus. & de testamento milit. l. quærebatur. ad Trebel. l. si quis priore. ꝙ eo euidentius perpenditur quia pretor tabulas supremas tantūmodo fouet. ff. de secundū tab. l. 2. §. non autem omnes. Inde dixerat, si testator primo testamento filium instituit, eique coheredem sub condit. dederit quæ a pretore reijcitur, de quo per Bar. inf. titu. 2. l. cū in secūdo primum omnino per secundū euanescere, in quo filius est præteritus, si filius viuo patre decesserit, cū mortuo filio coheres nec iure ciuili possit succedere nec prætorio. & quamuis dici possit, rem esse in causa intestati de iure ciuili, hoc tamen casu cum pariter per mortē filij causa intestati de iure ciuili, & causa secundi testamenti iure pretorio incipiat, ius prætorium existimo præferendum. vt in simili inferius tangitur circa tertiū notabile in articulo illo, an secundum testamentum iure pretorio validum tollat primū. Sequitur & sexto ꝙ filio preterito in secundo testamento contratabu. datur non obstante primo cum ex secundo possit bo. poss. peti. quod in tertio notabili veniet declarandum. Posset etiam ex hoc inferri, quod testamentum iure tantum prætorio tenens, non tollit primum, quod vtroque iure præcesserat. quod in eodem etiam notabili veniet expediēdum. Potest & inferri ratio. l. posthumus. in princ. & in §. 1. & in
25 l. filio. inf. tit. 1. quę in scđo notabili expediēda reseruo. † Stet ergo ex his prima conclusio preterito filij in potestate non reddit testamētum ab initio iure prætorio nullum secundum tab. bon. poss. in defectum contratab. & vnde liberi, regulariter deferetur regulariter dixi propter casum specialē. l. si duo de leg.
26 præstan. Item & secunda conclusio, præterito a contratab. & vnde l. b. etiam per testamēti approbationem excluso, quilibet ab intestato iure ciuili etiam successorio iure veniēs in obtinēda hæreditate instituto regulariter alias effectualiter præponitur. Ad argumenta autem quæ pro opin. Vltramon. sunt facta, patet. sup. responsio, ꝙ cum testamentum quo filius est preteritus regulariter careat effectu, merito communiter nullum & nullius momenti appellatum est quinimo cum semper iure ciuili sit nullum, etiam si bon. pos. secundum tabu. tribueret hæreditatis effectum, potest proprie dici nullum. & hoc probatur per totam. l. Gallus. vbi nullum dicitur & ruptum. & tamē iure præto. cū effectu defenditur. inf. titu. 1. l. posthumus. in princ. §. 1. & inferius apparebit, & maxime in §. ille casus. vbi inquit, nullo iure posse posthumum institui. cum tamen iure prætorio valuisset ff. de secū. tab. l. verum. inst. de bo. pos. in princ. pro-
27 batur de inof. testa. l. posthumus. in prin. † huius euidens ratio est. nam cum prætor non possit hæreditatem tribuere nec tollere. insti. de bo. pos. §. quos autem. de reg. iur. l. prætor. non potuit facere testamentum validum vel inualidum. cuius caput & fundamētum in hæredis institutione consistit. insti. de lega. §. ante hæredis. & inf. de hær. insti. l. 1. in princ. Quamobrem bonorum hereditatis petitionem instituto & alijs quos ipse vocauit, pollicitus est, per quā possessionem heredum loco cōstituit & hereditatis effectum tribuit. instituta de bon. poss. l. 1. 2. & 3. sic enim pretor fecit in vsufructu tribuēdo, cum ipsum ius dare non posset, possessionem ipsius iuris tribuit, & defendit pariter & effectum. vt supr. si vsusfru. pet. l. qui vsumfructum. & ibi not. sic etiam inducit effectum qui vtilis reputatur in actione sic & liberationem cum ipso iure dare non posset, exceptionē induxi, per suam enim iurisdictionem, vt generaliter dicam, possessionem tribuebat & effectum, quatenus æquitas sugge-
28 rebat, cum legis cōdendæ potestatem non haberet. † Ex quibus percipi potest, in quibus hæreditas & bon. posses. inuicem differant, quia hæreditas est ipsa vniuersitas defunctum repræsentans. bono. autem pos. est ipsius iuris & vniuersitatis possessio. Liquet autem etiam idem esse bonorum possessionem, & possessionem bonorum. cum sumatur bonorum, id est hæreditatis. & probatur inf. quorum bonorum. l. 1. quicquid in prædictis no. inf. de bon pos. l. 3. C. eo. in rubri. C. vnde legitimi. l. fi. Nec mirum si per talem possessionem hereditatis sequatur effectus, sicut dictum est in possessione vsufru. is enim recte in possessione alicuius iuris dicitur, qui eo iure pro domino vtitur. inf. de soluti. l. Titia. & de probationi. l. fin. de seruitu. l. quo-
29 ties. de noui. operis nunciatione. l. si prius. cū similibus. † Quod autem prætor pro forma liberos institui vel exheredari iussit, apparuit supra falsum, per illummet. §. emancipatos. instituta eodem. vbi declarat, ꝙ non simpliciter iussit, sed si nō instituātur vel exheredētur, contratabu. promiserit. Si ergo diceremus quod dando contratabu. annullaret, fuisset prætor in se repugnans, cum contratabu. vt dictum est, tabulas supponat extare. hoc etiam patet, quia contratabu. præteritis emancipatis dedit, & suis. constat autem preterito emancipato testamentum tenere iure ciuili & præto. inf. de contratabu. l. filium. in princi. Ad hæc etiam facit quod si pretor iussisset institui vel exheredari, cum tamen vlterius processit ad pœnam si non fiat, quę pœna valorem actus supponit, scilicet ad declarationem contratab. non debet intelligi annullasse. iuxta no. C. de legi. l. non dubium. su. de diuor. l. fi. & de. no. ope. nun. l. pretor, in princi. Non mouet etiā, me ꝙ vnica sit hodie forma iuris ciuilis & prætorij hoc etiam potest admitti in solemnitate extrinseca non in institutione vel exheredatione, vbi nulla sit forma prætoris. alioquin. l. posthumus. in princi. infra tit. 1. & totus titu. infra de se-
30 cundum tabu. præsertim. l. 2. corrigeretur. Octauo opp. † ad idē in auth. vt cum de appel. cogno. §. aliud quoque. & §. si igitur. & C. de li. præte. & auth. non licet. & auth. ex causa. So. si illa iura in preteritione paterna intellexerimus, illud notabile duas limita. acciperet, nam primo si testator inserta causa legitima filium preterierit, quamuis doct. in il. 2 auth. ex causa. simpliciter dicere videantur testamentum adhuc hodie nullum, tamen si & causa illa probetur, necessario fatendum erit hoc casu irreuocabiliter tenere, per illum. §. si igitur. Si autem non fuerit inserta, vel non probata, saltem quo ad legata tenebit. & hoc apud omnes est indubitatum. sed non placet ꝙ illa auth. in præteritione paterna procedat. sic enim cum illa auth. ad restringendū parentum potestatem circa preteritionem & exheredationem liberorum emanauerit, vt in § aliud quoque capitulum. eam in præteritione suorum ampliaret, validando testamentum causa inserta & probata. contra regulam vulgarem de adi. lega. l. legata inut. liter. & de cond. & dem. l. cum tale. §. fi. C. de leg. l. quod fauore. de ma. l. Titia. §. fi. Ad hoc facit. §. si agitur. vbi vult testamentum suam firmitatem habere, nō nouam adijcere. in preteritione autem paterna nullam firmitatem habuerat. hoc enim probat. §. sin autem l. ac. cum si inquit. tanquam in hunc necesse

scilum

scissum obtineat testamentũ. preteritione autem filij non esset rescissum, sed ab initio nullũ. hoc euidentius perpēditur ex. §. aliud quoque capitulum, cum inquit, non licere patri vel matri, præterire vel exhæredare, nec si per quamlibet donationem vel legatum, vel fideicommissum, vel alium quemcunq; modum eis dederit legibus debitam portionem. voluit ergo eo casu loqui, quo olim præterire, vel exhæredare licuerat, si titulo donationis vel legati legitimam portionem contulerat, vt & ibi in gloss. voluit, quod quidem in præteritione pœna non erat. inf. ad Treb. l. ita tamen §. qui rogatus & hoc facit verbũ exhæredatis, positum in §. si autem hæc obseruata. quare de exhæredatis ab alijs tantum loqui voluit secundum dominum meũ qui etiam singularius intellexit illam authen. vt in expeditione
31 tertij notabilis apparebit. † Nono ad idē opponitur, si filius in potestate patris fuerit pactus cum iuramento de nō succedendo patri excludetur ab intestati successione. extra de pac. c. quãuis in sexto, cũ ergo ab intestato non esset suus. ergo eius præteritio nō annullat testamentũ. inf. eo. l. in suis. ver. ex hac causa. & l. Gallus. inf. tit. j. l. posthumorũ. & de contrata. l. illud. §. 1. ergo notabile nō est omnino verũ. Sol. fateor, quod vbi filius cessante omnino testamēto nō esset suus vt in casu proposito, preteritio non vitiaret, per prædictam rōnē hoc ēt voluit Bar. inf. de ꝯtabu. l. j. §. pe. in 4 q. & Bal. in tit. j l. filio præterito. Ex hoc apparet falsitas gl. in l. Gallus. §. & quid si tñ. volentis præteritionē nepotis vitiare testm̃ quamuis ab intestato non esset suus Et sic cum fēminę extātibus masculis sępe lege municipij excludantur, vel a renunciatione iurata, eorũ præteritio nō oberit, nec alioquin patri imputetur cum testm̃ fecerit. arg. sup. de inoffi. testa. l. posthumus. in prin. solum aũt consensum filij nō puto sufficere sicut nec pactum. inf. de suis & legi. l. fi. C. de colla. l. pactum. & C. de inoffic. testam. l. si quando §. 1. Ex his itaq; liquet in primo not. cuius rō superius apparuit, concludendum, præteritione filij sui testamētum nullum iure ciuili & effectu, n si pater miles in expeditione testatus de industria eum præterierit. iure autem prætorio dici potest in pendenti secundum superius declarata. & tunc demum effectum assumit, cum iure ciuili ab intestato vocari penitus sunt exclusi, excepto casu speciali, cum institutus pariter cum præterito vocaretur ab intesta-
32 to, sed ex postfacto emerserit, vt superius euidenter tactum est. † Ad secundum notabile oppo. inf. tit. 1. l. posthumus. in prin. quod fol[illegible] in posthumo. & rationem voluit remittēdo ad no tata sup. eo. l. 4. §. si qs præteritio posthumi non annullat a principio, sed [illegible] inf. tit. [illegible] l. 2. §. ex his, facilius ergo remoto obstaculo præteriti, cum ab initio teneret, ipsiũ robur [illegible] quam præterito iam nato, cum fuerit nullũ ab initio. arg. sup. de pactis [illegible] vnus. §. pactus. ver. quod in specie. & sup. tit. præcedenti. l. si testamentum. & de secundum tab. l. qui liberis. §. testamento. Hec solutio nec communis videtur contra casum l. Gallus. § idē credendum [illegible] & si filius. inf. eodem. & §. & bene. vbi licet præteritio nepotis, cum filius præcedebat, nō annullet a principio, sed postea remoto filio quasi loco posthumi videatur agnosci, vt dictis iuribus & [illegible] l. posthumorum. non propterea tñ testamentum retinetur, licet præteritus viuo testatore moriatur aliоquin frustra ipsius nepotis exigeretur institutio ad valorem institutionis pronepotis facte in casum, quo nepos viuo auo decederet. Præterea aut volumus intelligere. l. posthumus. vt testamentum valeat de iure prætorio. & eo casu sit necessaria bono. poss. vt communis opi. habet [illegible] & C. vnde legitimi. l. fi. nullam videbitur speciale [illegible] & præterito iam nato mortuo cum contra tab. & vnde lib. competere non possit secũdum tab. instituto defertur, vt in [illegible] opp. apparuit secundum hoc non videtur differentia, [illegible] posthumus viuo vel mortuo testatore moriatur, [illegible] fieri per l. 2. C. de posth. hær. insti. Sed non obstantibus his solutio communis vera est, & in hunc modum declaranda, [illegible] posthumus postea sit præteritus iure ciuili testamentum [illegible] net omnino nullum, quācunq; præteritus moriatur l. Gallus [illegible] potest intelligi generaliter l. 2. C. de posth. here. insti. [illegible] mo. & l. si posthumus. inf. cum iure ciuili non teneat, potest dici proprie nullum, [illegible] opp. [illegible] declaratum. iure autem prætorio tenet & bon. poss. secundum tab. defertur, præterito in vita [illegible] etiam post mortē decedēte ante petitā [illegible] vel vnde liberi, vt in ea. septima opp. apparuit Sed vt ibi dictum [illegible] causa intestati iure ciuili, veniens
33 ab intestato præfertur instituto; hoc autem fallit cum posthumus præteritus viuo testatore nascitur. tunc enim secundũ tabu. prædicta ratione præfertur venienti ab intestato iure ciuili. & hoc omnia voluit singula. l. posthumus. cuius nunc aperitur intellectus. Primo enim voluit iure ciuili testamentum nullũ, ibi, licet iuris scrupulositate. Secundo iure prætorio bono. poss. secũdum tabu. dari, cum subdit, attamen si signatum fuerit testamentum, bono. poss. secundum tabu. accipere heres scriptus potest. nec in hoc est aliquid speciale. vnde errauit Bart. qui ibi poss. extraordinariam intellexit. cum tex. notanter dicat, signa-

tum. & sic formam iuris prætorij non deficere. vt in 6. opp. apparuit. Voluit & 3. quod licet secundum tabu. non habeat effectum hæreditatis obtinendę, hoc tamen casu speciali habeat, cum sequitur, hęreditatemque obtinebit, scilicet effectualiter per secundum tabu. & hoc rescriptum principis declarauit. vnde tollitur nonnullorum dubietas, qui crediderunt ibi testamētum iure ciuili tenere. nam noluit text. quod posset adire, sed per secundum tabul. effectu hęreditatem obtinere. Si autem posthumus post mortem testatoris decesserit secundum tabu. effectum hæreditatis obtinendę nō habebit. per l. 2. C. de posth. hęred. institu. secundum communem intellectum. Nec me multum mouet ratio Dyni. quod posthumo mortuo viuo testatore superest causa confirmans, & ex perseuerante voluntate iustius fuit conualescere, sed posthumo decedente post mortem, non dicitur posthumus exclusus, cum secundum opin. veram hęreditatem transmittat. inf. de testa. mili. l. ex militari. §. si fi. de acqui. hęred. l. ventre cum si. & sic non videtur excludi, cum alium faciat hęredem. inf. de hęre. insti. l. si pater. & C. eo. l. cum proponas. Et dato quod non transmitteret, nec suus moreretur, puta in casu l. si posthumus. inf. eo. & inf. tit. 1. l. qui vxorem. iam tamen aperta est via venientibus ab intestato, vel saltem orta est spes. quamobrem si testamētum vires assumeret, afficeretur iniuria. quę quidem ratio in eo vita mortuo non est causa potens, cum venientibus ab intestato non licuit viuentis hęreditatem sperare. inf. de vulg. & pupil. leg. 2. §. interdum. de lib. leg. l. si post emancipationem. & hoc modo puto intelligendam & saluandam rationem Dyni. vnde apparet manifesta ratio, cur abstensiōne preteriti testamentum vires assumat. l. filio preterito. & sup. dictum est & non morte. l. 2. C. de posth. here. insti. Memini tamen quosdam quibus inter natum & posthumum differentia non placuerat, audiuisse, dicentes pri. l. posthumus. limitari per verb. si bo. pos. quam etiam ad pri. referebant. quæ opin. menti illius l. aperte repugnat. Secundo ad idem opp. de eadem l. posthumus. ver. idem & circa Sol. licet glos. illius §. intellectum inuoluat, dicendum secundum Petr. & mod. hic ibi no. limitari, vt institutis proximioribus post filium ab intestato effectu teneat testamentum, si preteritus in vita moriatur. quod hic voluit gl. sing. de reg. Cato. l. fi. huius in promptu rō, cum præterito mortuo in vita testatoris cuilibet instituto secūdum tabu. iuxta pręmissa deferatur. quod & probat ille ver. idē & circa. cum pro constanti supponit bon. pos. deferri. quamuis iur. ci. veniens ab intestat. vocatus sit institutus. sic remedium iur. ci. ab intestato, & iure prætorio est testamēto hñs, secundum tab. & volūtatē defuncti præeligat, cui nō videbitur ęquũ hāc secūdũ tab. effectũ nō habere, vt causa intestati in eadē persona concurrēs causam testati foueat ar. inf. de vulg. & pup. l. si filius qui patri. ver. preterium de acqui. her. l. Iul. inf. tit. 1. l. 2. C. de test. l. hac consultissima. §. si qs autē. si nã amplectens causam testati auditur, in l. si duo. de leg. præ. vbi regulæ iur. ci. & pretorij deficiũt, quando idem ab intestato fuerat successurus, quāto fortius hic vbi ius pretoriũ assistit, nec sequens in gradu afficitur iniuria. Primum quidem secundũ prisca iura, secundũ quę vt superius apparuit, in suis & legitimis successioni locus non erat. infra de suis & legi. l. 1. §. sciendum. insti. de leg. agna. succes. §. placebat. Verũ secundũ iura nouiora non fuit ęquũ successioni effectualiter locũ esse, cũ proximior beneficiũ pretoris eligens effectu pro herede gerere videatur. C. de iur. deli. l. puberem. quemadmodũ & econtra filio vnde liberi vel econtra tab. omittente & veniente iure ciuili successorio iure, instituto secũdũ tab. deferatur, preteritus tamen non excludit. inf. de leg. præst. l. is qui. & ibi not. Procedit ergo ille ver. in dubio si institutus testamenti viam elegerit. quod & sonat tex. in verb. data fuerit. & patet ex
34 continuatione principij dicentis, accipere potest &c. † Cęterũ si ad euitanda legata ab intestato iur. ciu. venire malit. plusculũ dubitationis est, an hoc casu legata debeantur. nec enim imputandum videtur ei, qui duobus remediis pariter competētibus quorum vnum ciuile perpetuũ & regulariter efficax est, illud elegerit, omisso pretorio & temporali, quod regulariter si in alterius persona consisteret, esset inefficax, sicq. cessare videt ęquitas tituli, si qs omis. cau. testam. vbi non pariter, sed successiue deferuntur. Ad quod optime facit inf. si qs omis. cau. testam. l. 1. §. si proponatur. & l. Iulia. Puto tamen mentem illius ver. idē & circa. etiam ad hūc casum extendi. vt ibi iurecon. de obtinēda hęreditate, de qua satis clarũ fuerat, loqui non voluit: sed de legatis, vt ad proximum ver. adcirco. sit fienda relatio, vbi dixerat, legatarios esse securos. quę securitas licet primo casu sit, cũ institutus verisimiliter secũdũ tab. peteret omni alio remedio destitutus, hoc tñ casu dici nō posset, cũ non sit dubiũ, si impune posset, potius viã intestati sine grauamine, quam testati electurũ. & verbũ data intelligo. vt gl. delata ar. inf. e. l. multi probat euidenter si qs omit. cau. testa. l. si filius, & l. pręstan. l. nonnũquam. & proprius. inf. tit. 1. filio pręterito. Cuius secũdũ intellectũ quem superius in 6. opp. declaraui, nũc apparet euidentissima rō. nã pręterito ibi exclusio per abstētionē, si fratres instituti omittãt se-

cundum

condũ tab. & ab intestato venire velint, ad legata tenentur, si-
cut & si præteritus viuo patre decessisset. vendicat enim locũ
similis æquitas tituli, si quis omis. cau. test. quod est singulare.
& videtur sensisse Barto. de contratab. l. si post mortem §. fina.
quæ ratio cessat, vbi præteritus partem aduocaret, quia tunc
iure communi venire non possunt ex testamento, sed singula-
riter ex equitate. l. si duo. & §. si proponatur. & l. Iul. loquuntur
de facultate data a testatore, quam facultatem hic pretor non
detulit. Patet ergo ex principio. l. posthumus. ver. idem & circa
quod de iure communi filio mortuo in vita secundum tab. de
fertur, sed iure speciali habet effectum hæreditatis obtinendę.
Secundum hæc sequitur, quod primo testamento pręcedente
ver. idẽ & circa & l. filio non procederet. & sic lex ista hoc casu
indistincte procedit. cum enim institutus in secũdo licet proxi
mior ab intestato nõ vocetur iure ciuili, sed institutus in primo,
cessat omnis ratio equitasq; prædicta quamuis Bart. & Bal. ibi
etiam eo casu procedere velint. Sequitur & secundo, qđ iisdẽ
extraneis primo testamento in quo filius exheredatus est, & se
cundo quo pręteritus est, institutis, filio a contratab. morte vel
alio modo excluso, instituti nedum ex secundo venire possent
sed & si causam primi testamenti pręeligerent, tenerentur ad
legata secundi, cum idem sint qui ex secundo iure prætorio,
& primo iure ciuili vocati sunt, sicut si iure pretorio ex testa-
mento, aut iure ciuili ab intestato, vt pręmissum est, vocarent.
35 † Sicq; stabit 3. conclusio filio præterito quomodocũque ab
hæreditate excluso, testamentum effectualiter tenet si iure ci-
uili ab intestato, vel ex priore testamento vocati in secundo
sint instituti & relicta valebũt quamuis viã primam testati vel
intestati elegerint. Item & quarta conclusio, primum testamẽ
tum, quo filius, est exheredatus, pręualet effectu secundo, quo
præteritus est. licet in secundo instituti sint venientes ab inte-
36 stato. † Quinto sequitur quod in l. Gallus. vt institutio nepotis
iure prætorio & effectu valeret, nõ fuit necessaria institutio fi-
lij. cum enim nepotis institutio in casum mortis filij in vita fa-
cta sit licet filius pretereatur erit nepos ex testamento iure pre
torio vocatus ab intestato iure ciuili & sic succederet ver. idẽ
& circa. Amplius quo ad effectualem valorem ipsius nepotis
institutionis secundum hoc nõ fuit necessaria prouisio Galli.
cum enim iure prætorio potuisset ante Gallũ institui. ff. de bo.
poss. contra tab. l. verũ. instit. de bo. poss. in prin. nedũ potuerat
talis nepos institutus sm tab. cũ effectu petere. sed & si ab inte
stato venisset necesse habuisset relicta præstare per sępe dictũ
ver. idem & circa. & l. filio. Non nego tamen filij institutionẽ
& inductionem Galli necessariam ad sustinendã institutionẽ
extranei, si qua fuisset annexa testamento. Nec placet, quod
Gallus antecesserit ius pretorium, vt voluit Bar. in §. ille casus.
fuit enim pretor poss. l. c. 2. tab. ante Gallum vt intuenti euiden
ter patet ex l. 2. de orig. iur. insti. de bo. pos. §. adhuc autẽ. Qui
nimo ipse Gallus nõnunquam fuit pretor, & edictum de dolo
malo proposuit. vt legitur apud Tullium de officijs. cum dicit
neq; enim adhuc Aquilius collega meus tabulas de dolo ma-
lo tulerat. fuerunt enim pretores Tullius & ipse, vt patet ex d.
l. 2. liquet ergo clare, quid in secundo notabili concludendum
est sine alia reassumptione. Puto tamen vt & in prima opposi.
primi notabilis tactum est, illud notabile non procedere in te-
stamento militis. cum enim miles non subiaceat regulis in-
stituendi vel exheredandi filium ne in eius testamento locum
habeat regula Catonis, per prealle. l. neque enim. §. 1. de testa.
mil. sufficit tempore mortis nullum fuisse obstaculum, quia fi
lius mortuus sit viuo patre. præteritio enim ignorantis militis
ex coniectura voluntatis deficit, vt in iuribus præalleg. quæ cõ
iectura cessat filio mortuo in vita. arg. optimum C. de insti. &
37 subst. l. si. & quod ibi not. † Contra tertium notabile oppo. &
videtur quod obtineat secundum testamentum, ex quo possi-
bile est hæredem existere infra titu. 1. l. 1. & l. cum in secundo.
instit. quib. mo. test. infir. § posteriore. Sed ex secundo testamẽ
to, quo filius præteritus est, potest hæres existere, cum possit
peti secundum tabu. vt superius apparuit, ergo tollitur primũ.
Sol. minor propositio falsa est. quia per bo. poss. non efficitur
hęres, sed loco hęredis ff. de bo. poss. l. 2. insti. eo. §. quos autem.
& sic non sufficit testamentum secundum valere iure præto-
rio ad tollendum primum. sic allegant Accur. hanc l. infr. tit.
1. l. cum in secundo. de vulg. & pup. l. si quis eum. §. si. quã opin.
secutus est Dyn. prędicta ratione. & Ia. de Are. & Rav. allegãs
de vulg. & pup. l. ex duobus. Barto. autem iuribus prædictis, &
in l. 1. de vulg. & pup. hanc op. approbat si is per quod testamẽ
tum secundum iure pretorio confirmatur, post mortem testa
toris superueniret. At vbi viuo testatore secundum iure preto
rio confirmatur, tollit primum. per d. l. cum in secundo. in fi.
prout intelligitur de cõditione impossibili quę a prætore reij
citur. inf. ad Trebel. l. facta. §. sed si sub conditione. Si enim con
tratab. quæ contra voluntatem iure pretorio datur, aufert hæ-
reditatem institutis iure ciuili venientibus, fortius aufert bo.
38 pos. secundũ tab. quæ nititur voluntate defuncti. † Nec absur-
dum, regulam illam, quod secũdum ita demum tollat primum, si
ex eo possit hæres existere, intellige de hærede cum effectu, vel
bonorum possessore nam & conditio testatoris, si hęres erit,
quæ in forma debet impleri. l. qui hæredi & l. Meuius. de cõdi.
& demon. in bonorum possessore verificatur in l. conditionibus.
§. si. eo. ti. Quæ quidem opi. sic simpliciter accepta ex prædictis
reprobatur etiam per hanc. l. quia mortuo præterito viuo patre
secundum iure prætorio cõfirmatur, & tamen non tollitur pri
mum. Præterea vt secundum tollat primum. vel non tollat, in-
spicitur tempus quo perficitur non posterius. necesse est enim
quod aut perimat, aut perimatur, cum duo non possint testamẽta
subsistere, vt iam satis dictum est. Quid ergo curandum de cõ-
firmatione obueniente post testamẽtum in vita testatoris, Nõ
etiam placet opi. Bal. hic dicẽtis simpliciter secundũ iure præ-
torio validum tollere primum, eo qđ crediderit testamentum
quo filius est præteritus iure prætorio etiam nullum quod sup. re-
probatum est. Nec rursus dici potest, quod licet non præcedente
primo testamento possit ex secundo bo. pos. peti, præcedente
tamen primo non possit quia non possit approbari secundum
39 in præiudicium primi. hoc etiam apparuit sup. falsum. † In hoc
ergo articulo existimo dicẽdum sic & Bart. & omnium cõiter
mentem accipiendam vbi testamentum habet a prætore fo-
mentum per prius, licet ipso iure nõ possit tollere primũ, effe-
ctu præferetur per. l. cum in secundo. & l. 1. infr. ti. 1. & l. in cõdi-
tionibus §. si. præalle. ad qđ facit. ff. de secundum tab. l. qui libe-
ris. §. si. vbi cum testator incidit secundum testamentum, volẽs
durare primum, primum remanet de iure prætorio. cũ reperia-
tur tempore testamenti & mortis signatũ, & supremũ sublato
secundo. iure autem ciuili nullum est, cum fuerit per sm subla-
tũ. Itẽ etiã secundũ iure ciuili tenet. vt not. in l. nostrã. C. de te-
sta. & inf. de his quæ in test. del. l. 1. & tamen præualet validũ de
iure prætorio. nã & emancipatus iure tantũ prætorio cognitus
filijs suis in potestate retentis, qui iure ciuili vocabantur, præla-
tus fuisset effectu, nisi prætor per nouum eos vocasset ædictũ
infr. de coniun. cũ eman. lib. per totum. Nec dubium solo iure
pretorio ex testamento per prius vocatum, puta olim posthu-
mũ alienũ institutũ, vel sub conditione quæ a prætore remitt.
venientibus ab intestato iure ciuili pręferendũ, quia quamdiu
locus est successioni ex testamento etiam solo iure, cessat tunc
successio iure ciuili. l. quamdiu. inf. de acqui. hę. pariter igitur &
venientibus iure ciuili ex primo testõ cum non magis habeant
instituti in primo volũtatem propter secundum, in quo est re-
uocata voluntas primi testamenti, quam venientes ab intestato. at
vbi prætor testamẽtũ sm non ab initio fouet, sed per prius cãm
intestati, sicut filio præterito prius contratab. & vnde liberi de-
ferendo quam sm tabu. vt in l. 2. de secun. tab. licet primũ iure
prætorio corruat, scilicet per secundum. qđ iure prætorio vali-
dum est, vt supr. in 7. op. in 3. illatione dictum est, tñ cũ & causa
intestati de iure ciuili huic testamẽto præualeat, vt latissime di-
scussum est, præualebit & primum quod excludit causam intestati
arg. sumpto a minori. & ab illo vulgari, si vinco vincẽtẽ te &c.
cũ enim in primo iure ciuili a sui primordio versetur, in secun-
do, autẽ iure prætorio, non a primordio sed a successorio ædi-
cto, non est absurdũ potẽtius esse ius ciuile. Surgit igitur quin-
ta conclusio. Testamentum iure tantum prætorio tenens pri-
mum eodem iure tollit effectu, non tamẽ regulariter tollit. cũ
secundum primordialiter non iure successorio habet a prætore
fomentum. regulariter autem ideo dixi, quia si primum solo
iure prætorio teneret, effectu tolleretur indistincte. Item vbi fi-
lio pręterito in secundo, idem essent instituti in vtroque vt hęc
sup. examinata sunt. Secundo ad idem opp. C. de testa. l. hac cõ-
sultissima. § si quis autem. & inf. tit. 1. l. 2. glo. soluit hic primo,
quod hic in primo testamento erant instituti ex venientibus
ab intestato. Que so. in se vera est per illa m. §. sic ius autẽ, nec
multũ diuinat ad hanc. l. cum enim necesse fuerit in primo te-
stamento filium institui vel exheredari nec continentiã primi
tex. declaret, verisimile est potius institutum. sed quia generali-
ter tex. loquitur, dicit glo. 2. qđ ibi est alius casus. volens dicere,
quod ibi secundo erant instituti venientes ab intestato, & propte-
rea si deficit testamentum ratione solemnitatis, hic ratione
40 præteritionis. vnde eleganter subdit Accursius, regula est, † quod
secundum testamentum non perfectum non tollit primum. a
qua excipitur testamentum secundum deficiens ratione solẽ-
nitatis. in quo sint instituti venientes ab intestato. quę exceptio
hic non conuenit. cum nec deficiat ratione solemnitatis nec
sint instituti venẽtes ab intestato. allegat ergo notabiliter hęc
gl. qđ ille. §. si quis autem. non habet locum in defectu ratione
præteritionis. simile dixit alibi gl. quod licet testamentum imper-
fectum ratione solemnitatis valeat inter liberos. l. hac consul-
tissima. §. ex imperfecto. non tamen imperfectũ ratione prætę-
ritionis. C. de lib. præ. auth. ex causa. in fi. gl. magnę. probat. inf.
tit. 1. l. filio præterito. eod. modo non valebit, si deficit ratione
imperfectę voluntatis. vt no. supra tit. 1. l. si is. Pro cuius decla-
ratione scẽdum, quod ille §. si quis autem. vt gl. voluit expres-
sim loqui.

sim loquitur de imperfectione solemnitatis, vt patet ex eius fine, ne alioquin contra duplex vitium dispensasse credatur. ar. C. de do. promiss. l. 1. & sup. de iure do. l. cum post. §. gener. hoc etiam patet ex continuatione aduersatiua, quam facit ad princ. illius legis, vbi de illa solemnitate tractatum est, patet ex t. t. vbi non de præteritione, sed de generali forma omnium testamẽtorum tractatur. Et ratio esse potuit, quia lex ne quid falsitatis incurrat per duos forte testes testamento composito, maiorẽ numerum expostulat, vt per ampliores homines perfectissima veritas reueletur. C. de fideicom. l. fi. & qui testa. fac. poss. l. hac consultissima. vbi agitur ex personarum vel dispositionis qualitate cessat suspitio falsitatis. vnde nonnunquã remissa est tanta solemnitas, vt inter liberos, ad pias causas &c. vt in §. ex imperfecto. & d. l. fi. Cum ergo institutis venientibus ab intestato sub præsentia quinque testium verisimile satis sit voluntatem intestati quæ defecerat redisse recenti iudicio, argu. de secundum tab. l. qui liberis. §. fin. & inf. tit. 1. l. posthumis. ver. idem & circa. & sic cesset suspitio falsitatis ex dispositionis & personarum qualitate & testium congruo numero, voluit hoc casu testamentum tolli primum, & intestati causam fouere secundũ. arg. inf. de vulg. & pup. l. si filius qui patri. & de acquir. hæred. l. Iulianus. nec tamen voluit secundum testamentũ vt testamentum valere, sed recenti iudicio alias præmoriente rem ad causam intestati deduci cum dicit, non quasi testamentũ, sed quasi intestati voluntatem. Est enim illud quasi veritatis expressiuum. vt & ibi voluit Bald. nam & cum dicit quasi testamentũ, est veritatis expressiuum. hoc Bar. tetigit. inf. de bon. poss. contratab. l. si duobus. §. si prius. quamuis titubare videatur, an sit quædam extraordinaria vltima voluntas. sicut & in simili singulariter no. C. de pac. l. licet. & per gl. instit. de eo cui liber. cau. §. fin. Ex quo singulariter infero, ꝙ ille. §. si quis autẽ. vt & verba sonant, tunc procedit, cum proximiores non vlteriores ab intestato sunt instituti. alioquin non possent dici instituti, qui ab intestato venire poterant, cum non possent instituenti primo loco ab intestato venire, nec vt causa intestati valere, vt voluit. §. ille, nec cessaret ratio & suspitio falsitatis. Amplius & si quidam, non tamen omnes ab intestato proximiores instituti forent, non putem. §. illum procedere. illa enim indefinita, quę eos instituit, qui ab intestato ad eius hæreditatem vocantur. in illo. §. æquipollet vniuersali. nec tunc posset valere vt voluntas intestati saltem in totum. Maius tamen dubium foret, an institutis omnibus proximioribus in secũdo, & aliquibus non omnibus in primo, procederet ille. §. Et hic glo. singulariter voluit quòd non in prima sol. cum dicit, ex venientibus ab intestato.
42 quasi sufficiat aliquem institutum. † Per hoc videtur determinari, ꝙ si testator in pręsentia septem vel quinque testium dixerit se intestatum velle decedere, primum tolletur testamentũ in quo instituti fuerãt extranei. cum enim. §. si quis autem instituti in secundo veniant ab intestato, quid refert, vtrũ eos instituat, vel intestatam successionem reseruet, ex quo idem resultat effectus, & hoc voluisse videtur Bar. inf. de test. mili. l. militis. §. veteranus. & patet eũ errasse in l. si iure. de leg. 3. vbi voluit primum non tolli nisi per aditionem venientium ab intestato. secus autem si testator simpliciter dixerit, se primi testamenti pęnitere, & in præsentia septem testium. instit. quib. mo. te. infir. §. ex eo. & C. de testa. l. sancimus. prout testator apud acta dixit. iuncta l. omnium. eo. tit. non tantum enim operatur, quãtum si dixisset ab intestato velle decedere, vt & voluit Bar. in d. l. si iure. potuit enim propter indignitatem hæredum hoc dixisse. Quinimo & secundum quosdam præsumitur, vt no. de his qui in test. delẽ. l. proxime. & C. de test. l. nostram. potuit & propter alios quos instituere decreuerat. & dato quòd propter venientes ab intestato dixisse credatur, non sunt tot suppletiones contra regulas iuris fiende. arg. l. 1. C. de do. promiss. Nec ille. §. si quis autem. vt in simili statim dicam latius extendendũ est. Per hæc dixerim dictum. §. veteranus. hodie iure correctũ, si & verba illa, & intestatus esse maluerit, a testatore fuerint expressa. cum enim ibi supponendum sit quinque saltem testes fuisse. alioquin nec legatarijs obstaret exceptio secundũ theoricam Dyn. & Bar. sup. tit. 1. l. hæredes. §. 1. patet locum esse. §. si quis autem. & sic. §. ille. si quis autem. non põt dici antiquus. sed l. 2. inf. titulo primo a compositoribus additam noui iuris si
43 inspiciatur. l. 2. §. tanta. C. de vete. iur. enucl. † Per hæc limitatur etiam vulgaris illa regula, quòd hæreditas in codicillis non potest adimi. nam in codicillis. s. in solemnitate ad codicillos habili, tollitur hæreditas, seruata forma. §. si quis autem. vel si dixerit volo intestatus decedere. Dubius tamen sum. an. §. ille procedat, si testator simpliciter se dixerit velle decedere intestatũ. nam & si. §. ille velit rem ad causam intestati deduci, longe tamen referre negari non potest, vtrum expresse veniẽtes ab intestato instituat, an ius legitime successionis conseruare velit intestato instituat, an ius legitimę successionis conseruare velit quo ad mentem disponentis. inf. de hęre. instit. l. Lucius. & l. ex facto. etiam de vulg. & pupill. l. vel singulis. nolens enim ab intestato decedere forsan ignorante quinam essent ei successuri nec omnino scire potuit nec vere videtur instituere, sed per quãdam fictionem cum ademit vt no. de iure codi. l. conficiũtur. Et sic. §. ille singularis & corrigens, vltra terminos suos nõ sine dubio contra vulgares regulas extẽdetur. Secundum hoc luculenter apparet sol. glo. ad illum. §. indubitatissimam esse. primum quòd filio præterito instituti esse non possunt veniẽtes ab intestato. de quibus. §. ille loquitur secundum prædicta, cum filius sit ipse proximior, quonam enim modo filio præterito vt intestati voluntas valebit, sic existimo intellexisse gl. deinde. & sic possibile foret filio præterito proximiorem institutum, cum tñ non cesset ratio exigendę institutionis vel exhæredationis filij, licet instituti sint proximiores ab intestato. s. debitum naturale & suitatis, licet ratio solemnitatis testium cesset vt præmissum est. Qua fronte igitur sæpe. d. §. si quis autem. singulariter nouum corrigens, dispensatiuum, & exorbitans a iure communi ad casum diuersum omnino, vbi nec eadem ratio locum vendicat, extendemus. sup. de legi. l. ius singulare. & l. quòd non ratione. & solu. matr. l. si vero. §. de viro. cum simil. Sed contra hanc solu. & cõtra hanc. l. opp. filio pręterito si proximiores post filium ab intesta. instituti sunt, contratab. datur, licet idem filius fuerit exhæredatus in primo testamento. vt J. de contratab. l. si duobus. §. si prius. valet ergo secundum, alioquin non daretur contratab. l. quod vulgo. eod. tit. si valet, tollit primum. cum duo testamenta non possint consistere. inf. tit. 1. l. 1. & 2. & l. posthumus. §. si paganus. Solu. ille. §. debet intelligi in filio emancipato præterito, cuius gratia principaliter cõtratab. fuit introducta. cuius præteritio non reddit testamentum nullum. Ideo autem distinguitur, instituti sint venientes ab intestato necne, quia erat imperfectum ratione solemnitatis, vt apparet ex verbo, imperfectum, & sic est casus. §. si quis autẽ. secundum Bar. hic. Quæ somnis restringit illum. §. vt putem præterito emancipato procedere. §. si quis autem. cum & ipse sit veniens ab intestato, & ex coniectura voluntatis defuncti, licet iure prætorio. vt inf. de iure codi. l. si quis cum nullum. & l. conficiuntur. & no. glo. inf. de bon. poss. l. sed cum patrono. §. 1. vbi Bar. videtur tenere quicquid notauit ipse Bart. de colla. bono. l. 1. §. vel maxime. & sic non potest valere vt voluntas intestati. In illo autem. §. si prius. idem Bart. intellexit in filio in potestate, dicens hanc. l. per illum. §. limitari. & sic sol. glo. hic ad §. si quis autem. datam non esse veram cũ institutis proximioribus ab intestato post filium, tollatur primũ, siue sit defectus solemnitatibus, siue præteritionis. Ex hoc amplius infertur, institutis venientibus ab intestato testamentum iure ciuili tenere non obstante præteritione filij donec filius dicat nullum, cũ si solo iure prætorio teneret iuxta præmissa nõ tolleret primũ. quam sententiam Bald. hic & C. de contratab. l. 2. & vnde legitimi. l. fi. & de instit. & substit. l. si pater. & de testa. l. hac consultissima. §. ex imperfecto. sequutus est. quicquid glo. dixerit in l. filio. & in l. cum in secundo. inf. tit. 1. & de vulga. & pupill. l. si quis cũ. & de pę. hære. l. 1. & C. vnde legi. l. fin. & sic illa. l. filio, posthumus. ver. idem & circa. etiam primo testamento præcedente, procedent quòd sup. non aduisi. Ang. in §. si quis autẽ. bene vult institutis venientibus ab intestato secundum tollere primum, & esse speciale, vt valeat iure prætorio. nã si non præcederet primum, tunc nullo iure valeret secundum, non tamẽ putat in §. si prius. valere iure ciuili. & in hoc vltimo sibi contradixit. C. de posthu. hære. instit. l. 2. Secundum prę missum intellectum. §. si prius. tria singulariter eliciuntur, duo ex tacito
44 sensu, tertium ex expresso. † Primum ꝙ testamentum quo filius est præteritus institutis proximioribus ab intestato post filium iure ciuili tenet, donec dicatur nullum. idem fortius, si instituti sint pares in gradu. ff. de leg. præstã. l. si duo. sicque intelligatur. l. filio pręterito. Secundum quòd testamentum secundum non obstante vitio præteritionis institutis proximioribus post filium ab intestato tollat primum. Tertio quòd filio in potestate præterito in secundo testamento, institutis extraneis, contratabu. non datur, secus si instituantur proximiores ab intestato. Horum primum expresse cõfunditur per text. infra eodem l. Gallus. versic. num & si filius. §. in omnibus. & §. & bene. fuerat enim institutus proximior ab intestato post filium, & tamen non tenet iure ciuili testamentum, quamuis quod fortius est, præteritio non foret sibi iniuriosa, obstaculũ filij foret sublatum in vita testatoris, institutio non ex voluntate sed ex necessitate esset facta, dato etiam quòd ab initio testamentum tenuisset, quia præteritus esset nepos non filius. Confunditur etiam per. l. posthumus. versicu. idem & circa. vbi secundum omnes est bono. possess. necessaria. Item confunditur ratione. iure ciuili cessat causa intestati, quamdiu potest habere locum causa testati. l. quamdiu. inf. de acquir. hęred. a consequenti ergo destructo, vbi locus est causæ testati causa intestati locum habere non potest, nec hoc reperio fallere, nisi in casu. l. si quis ita hæres instituatur si legitimus. inf. de hære. instit. nec enim ibi veniens ab intestato põt succedere, nisi deficiente testa-

te testamento, sed cũ esset conditio si legitimus nollet vẽdica-
re eo ꝙ legitimus declarat se velle deficit conditio & sic aperi
tur via ab intestato. cum ergo constet filium præteritum non
obstante institutione aliorum statim esse ab intestato suũ non
potest stare iure ciuili testamẽtum. præsertim cum post filium
non esset secundum hæc tempora successioni de iure ciuili lo-
cus. vt sup. est declaratum. Ad hoc etiam facit d. §. si quis aũt. si
enim ibi esset defectus solemnitatis & sic extrinsecus non insti
tutis omnibus veniẽtibus ab intestato sed quibusdã non tenet
testamentũ vt ibi, quantominus vbi est defectus præteritionis
& sic intrinsecus. Quibus etiam rationibus idem dico siue pro
ximior post filium siue par fuerit institutus. Stet igitur sexta cõ
clusio. Testamentum quo filius in potestate est præteritus, iu-
re ciuili non tenet, etiam paribus, vel proximioribus post filiũ
ab intestato institutis. Secundum pari ratione reprehenditur
& potissime per sepe d. §. si quis autem. vt sup. declaratum est.
Quinimo. §. si prius. in hunc modum intellectus supponere vi-
detur, quod licet contratab. detur, secũdum nõ tenet, nec sunt
instituti proximiores in testamento licet sint ab intestato. Ter
tium autem plusculum dubitationis habet filius secundo testa
mento præteritus primo exhæredatus non est suus sed hæredi-
tas iure ciuili versatur in primo vt hic. & l. si quis cum §. fina. de
vulg. & pupilla. facit l. 3. §. fina. sup. eod. sed contratab. exemplo
iuris legitimi datur, & tunc de iure cõmuni filius est ab intesta
to suus, vel futurus esset, si in patris potestate mãsisset. ff. de cõ-
tab. l. 1. §. vocantur. l. illud §. 1. l. si emancipatus. in prin. l. non pu-
tauit. in princ. l. si in adoptione. §. fina. Item contratabu. datur,
quia testamentum potest per approbationem validari, secun-
dũ opin. Vltramon. & Barto. supra relatam. sed præteritus hoc
casu non potest approbare in præiudicium institutorum in pri
mo, quibus est aperta via de contratab. l. si post mortem. §. fina.
inf. eod. l. fi. si tab. test. nul. exta. l. 1. in fi. Præterea non dubium,
quod cõtratabu. si debet dari, non potest dari contra primum
testamentum propter exhæreda. de contratab. l. non putauit. in
princ. secundũ rationẽ præteritionis. Si ergo hereditas non ver
satur in secundo. sed in primo, illa contratabul. erit inanis. nec
enim plus potest auferre, quam inueniat in testamento quod
rumpit. Cæterum non obstantibus his dicendum existimo, fi-
lio præterito contratabũ. compere non obstante primo. Et vt
omnia fundamenta destruantur, videtur expressum in simili
in præallega. l. non putauit. §. a primo. si illum §. similiter & sic
in filio in potestate intelligamus. vt ibi Bartol. voluit. quamuis
45 in l. 3. §. fina. sup. eod. ad emancipatum restrinxerit. † Namque
filio in potestate a primo præterito a secundo exhæredato pri-
mus gradus est nullus, & testamentum incipit a secundo d. l. 3.
§. fin. nec filius etiam suus posset primum in præiudicium secũ
di approbare, per rationes. supr. allegatas. & tamen contratab.
contra primum datur. probatur ratione, emancipatus præteri-
tus contratab. admittitur quasi rescissa capitis diminutione vi-
deatur in potestate. l. sed cũ patrono. §. 1. de bon. poss. & de con
tratab. l. 1. §. si emancipatus. insti. de exhæred. lib. §. emãcipatos.
Nec dubium, emancipato præterito in secundo, exheredato in
primo contratab. dari. & eodem modo præterito in primo gra
du exhæredato in secundo. vt in di. l. §. a primo. ergo & filio in
potestate. vnde etiam apparet, quod illa ratio falsa est. vt tunc
detur contratab. cum est suus, vel futurus esset, si esset in pote-
state. probat hoc ratio æquitatis, cũ enim præteritio filij annul-
let secundum testamentum, æquius est hãc annullationem si-
bi quam institutis proficere. arg. de distrac. pig. l. rescriptum. §.
1. & de procu. l. qui proprio. §. procura. & solu. matri. l. si vero.
§. item quis. & est absurdum peioris conditionis esse filium in
potesta, quam emancipatum. Hoc etiam probatur, quia præ-
tor liberis præteritis contra testamentum bo. pos. pollicitus est.
inf. de bon. pos. contratab. l. 1. & insti. de bon. pos. §. sunt autem
& de exhær. lib. §. emancipatos. & quia vt ex vocabuli significa
tione apparet contra testamentum datur, magistraliter inter-
pretatum est, vt tunc detur, cum est tale testamentum, ex quo
potest hæreditas adiri vel bo. pos. peti. alioquin testamento no
men non meretur, vt supr. dictum est. sed non obstante primo
testamento, testamentum quo filius est præteritus est tale, ex
quo potest bo. pos. peti, & tenet iure prætorio, vt plenissime.
46 sup. visum est, ergo datur contrata. † Quid plura. Iste est planus
& rectus intellectus illius §. si prius. nam secundum commu-
nem intellectum verbum, potiores, ibi positum non determi-
nat verbum sunt sed verbũ, remoto filio, vt sit sensus, cõtratab.
datur, si instituti illi qui sunt potiores ex testamento, non ab in
testato. Item verbum, quoque, abundat, nec proprie venientes
ab intestato dicuntur potiores respectu extraneorum, qui non
vocantur, sed foret abusiua comparatio. voluit ergo tex. de pla
no dicere, filio præterito in secundo testamento tunc contra-
tab. dari, cum remoto quoque filio idest vbi si filius esset simili
ter remotus per exhæredationem in secundo sicut in primo.
idem dico, si per mortem vel alio modo non obstitisset secun-
do testamento, instituti in secundo sunt potiores primis, quia
testamentum non habet alium defectum, quam preteritionis.
& hæc declaratur subsequenter in versicul. & ita ius habet. Pa-
tet ergo talis regula ex illo §. filio exhæredato in primo testa-
mento, præterito in secundo datur contratab. contra testamen-
tum secundum quod si non esset vitium preteritionis præua-
let primo, & sic nullum haberet alium defectũ. & ratio ibi po-
nitur, nam præterito voluit dare contratab. contra testamentũ
quod non deficit nisi ratione præteritionis. & sic colligetur no
tabilis regula in materia bon. poss. contrata. Cum enim præteri
tio sit iure bon. poss. contratab. vitium præteritionis non debet
eam impedire. arg. eod. titu. l. 1. §. si emancipatus. de verbo. obl.
l. inter stipulantem. §. sacram. & sic ratio illius. §. si prius. est ri-
gorosa & æqua, vt cum secundum testamentum tolleret pri-
mum, si non esset obstaculum potius filio quam primo testa-
mento profit, vt dixi. Id etiam probatur ex illo. §. vt cum secun-
dum testm̃ non tollat primum, tamen filio contratab. compe
tat. & cum dicit tex. quod secundum testamentum erat imper
fectum, intelligo imperfectũ rõne præteritionis, si enim defi-
ciẽs rõne solemnitatis dicit imperfectum. l. hac consultissima.
§. ex imperfecto. pariter & rõne preteritionis. infra eod. l. inter
cetera insti. de exhær. lib. in princ. facit l. 2. §. 1 infra quemad. tes.
ape. quod euidenter apparet, quia testm̃ secundũ tunc tollit pri
mũ cum est iure perfectũ. infra tit. 1. l. 2. insti. quibus modis tes.
infir. §. posteriore. Cum ergo testm̃ vbi est defectus preteritio-
nis non tollat primũ, quia non est iure perfectũ, recte dicit im-
perfectũ, & si quis diceret, frustra dicit tex. secundum istum in
tellectum ꝯtabu. dari, si instituti in secundo essent potiores pri
mis. semper enim essent potiores, obstante preteritione. respõ
deo quod esse poterãt instituti incapaces vel aliud vitiũ. ideo
47 regulam tradidit generalem. † Per hæc aperit nouus & singu-
laris intellectus huius l. nam secundum cõmunem intellectũ
id voluit tex. in fi. quod primũ non tollit per secundũ. vnde pro
prius dixisset iurisconsl. nec superius ruptum est vel rumpit, vt
dixi in l. si quis posthumos. in princ. infra eo. cum iam premisis-
set secundũ testamentum esse factũ. vnde ruptura inspicitur tẽ
pore confectionis secundi, non postea. inf. tit. 1. l. 1. nisi velimus
dicere, quod licet in princi. loquat per verba presentis tẽporis,
tamen semper loquit vt comprehendat futurũ. vnde exponit,
preteritus sit, in preteritum, vel erit in futurum. & non valet si
in præteritum, nec valebit in futurum si in futurum fiat. C. de
legi. l. leges. C. de hered. l. Arriani. & sic verbum, respondet, pro
prie stabit. cum etiam in preteritum non solũ in futurum in fi-
ne quemadmodum in princ. loqui debuerat, nec illa verba, &
viuo patre, proprie posita sunt, sed necessario resoluunt in, quã
uis. Paulus igit qui proprie solet lo qui, sciẽs non obstante testõ
primo, filio preterito contrasecundum dari ꝯtab. per quam ef-
fectualiter rumpitur primum, & eo mortuo in vita ꝯtab. nasci
non posse, cum ministerio dixit, & viuo patre decedat, nõ quã-
tum ad hoc vt testm̃ sit nullum, sed vt primũ non rumpat. sci-
licet per ꝯtabu. Vnde lex ista dicere voluit, si filius in ptãte est
præteritus, testamentum non valet, & si præteritus decedat vi-
uo patre, primum testm̃, quod pro constanti supponit validum
non poterit vllo modo rumpi. a contrario ergo sensu si non de
cederet, posset rumpi. s. per ꝯtabu. nec curo vtrum filius fuerit
institutus vel exheredatus in primo, vt & gl. voluit. dabit enim
ꝯtabu. si tamen in primo solus fuisset institutus, cum posset ex
eo venire iure ciuili, petẽs ꝯtabu. teneret ad legata. ar. l. posthu-
mus. ver. idem & circa. & l. filio. inf. ti. 1. & eorũ quæ supr. dicta
sunt nisi dicere voluerimus, æquitatem non dictare hoc legata
seruari, cũ nec filius nec legatarij pp secundum testm̃ habue-
rint volũtatem defuncti. arg. l. militis. §. veteranus. de testa. mil.
quod putem esse tutius. Hoc tamen casu non puto præterito
competere vnde liberi, cũ non sit suus ab intestato, & sic cesset
rõ deferendę vnde liberi, licet cõpetat ꝯtab. Stet igit. 7. conclu
48 sio. † Filio in ptãte primo testõ instituto vel exhæredato secun-
do præterito ꝯ sm̃ dat ꝯtab. per quam rũpit effectualiter primũ
sed vnde liberi cessat. Nec ob. quod ꝯtabu. dari non debet, quia
non est suus. ꝯtab. n. dat his, qui ab intestato cessantibus primis
fuissent, si essent in ptãte, & qui testm̃ ꝯ quod ꝯtab. dat reddũt
iure ciuili nullum. sic loquunt dicta iura. non aũt exigi, quod fi-
lio sit suus. licet sit in ptãte, cui ꝯtab. dat, & superioribus appar-
uit. Nec n. oĩo concurrere debent suitas ab intestato & ꝯtab.
filio in ptãte, cũ institutus sub cõditione ptãtiua nec in defectũ
exhæredatus petat sm̃ tab. l. 2. sub cõd. de secũ. tab. Illa aũt rõ
quod ꝯtab. det pp spẽ approbationis, paruit superius falsa. Non
mouet etiã me, quod non plus debeat tribuere ꝯtabu. quam ha-
bet testm̃ ꝯ quod datur. nam nullo alio condito testõ constat
hæreditatẽ non versari in testõ, quo filius est preteritus, immo
filiũ efficaciter esse hæredem suũ ab intestato. quinimo nec iu-
re ꝑtorio versat in primo testõ. cũ pretor nõ foueat testm̃, q̃diu
ꝯtab. põt habere locũ. sic igit licet verset in primo testõ hẽditas
iure ciuili. ꝯtab hẽbit effectũ & sic potius est remediũ succedẽ
di. nec petens ꝯtab. hæreditatẽ consequit, quã auocet ab institu
tis, sed a se immediate consequitur. ꝙ patet ex eo, ꝙ contratabu-
datur,

daĩ, licet hæreditas non fuerit adita ex testõ, sed repudiata. licet testũ fuerit ↄditionale, vel quocũq; modo post testatoris mor-
40 tem defecerit. Tertio ad idem opp. licet sc̃dm testũ deficiat ratione prçteritionis, tamen instituti in primo cũ non habeant voluntatem testatoris debeant excludi. ℑ. de secundum tabu. l. qui liberis. §. testõ. & C. de testa. l. nostra. Sol. ibi loquitur, quãdo deuenit ad actum facti. vt plene notatur in l. nostra. & ℑ. quæ in testa. delen. l. 1. & l. penulti. Posset et̃ dici, ꝙ ita intelligitur mutasse voluntatẽ per secundum, si secundum tenuit. de leg. 3. l. si iure. licet videatur obstare ff. de his quib. vt indig. l. cum qui dã. sol. ibi testator reputauit primos indignos secundum cõmunẽ intellectum, quod ad hoc non tollitur primum ipso iure in effectu quantum ad alios, licet fiscus possit auferre. inf. de vulg. & pup. l. ex facto. §. Iulius Longinus. & nota. supr. fami. hærcil. l.
50 his consequenter. §. 1. Quarto † opp. ad idem, testamentum secundum hodie tenet iure ciuili, si causa fuit legitime inserta & probata. Item indistincte saltem quo ad legata. in auth. vt cum de app. cog. §. si igitur. & §. sequẽ. & C. de libe. præteri. auth. nõ licet. & auth. ex causa. ergo tollitur primum. ne duo testamẽta concurrant. Solutio intelligẽdo illam auth. in præteritione paterna, cõfiteor inserta causa legitima & probata tolli primum cessante autem insertione vel probatione causæ, primum non tollitur quo ad institutionem, sed cum secũdum valeat quo ad legata, primi legata corruent. arg. inf. de hære. insti. l. fi. secundũ Bar. inf. de leg. 3. l. si iure. Bal. autem hic. & in auth. ex causa. non putat conseruari legata primo testamento præcedente. sicque dici potest, nec prima legata corruere, motus ratione ꝙ authẽticum illud eo casu loquitur, quo hæreditas spectat ad venientes ab intestato. & ab eis vult legata deberi. vt in §. sin autẽ hæc obseruata, non igitur debet extendi lex noua, & corrigẽs ad casum quo præcedit primum testamentum vt ab eis legata debeantur, arg. C. de appel. l. præcipimus. & de sac. san. eccle. auth. quas actio. pro quo adduci potest qd secundum opp. quam & Bart. sequitur legata debentur actione ex testamento & sic duo testamẽta concurrunt. Item auth. ex causa. solum vitium præteritionis vel exheredationis remouet. in §. cæterum. n. ibi, sola etenim. At præcedente primo est aliud vitium, scilicet obstaculũ primi, quia secundi vires euacuat, & vbi alias haberet effectum vt præ dictum est circa l. posthumus. vers. idem & circa. & [illegible] filio. supra eod. Verum ista opin. stare non potest. nam secũdum hoc filio a matre præterito vel a patre exhæredato sine causa, si primum testamentum præcessisset, secundum valebit, cum secũdum cum hoc casu non loquatur auth. & sic nedum legata secundi, sed etiam institutio valebit contra eum. nec dici potest, ꝙ quatenus vult testamentum non valere sine causa, indistincte loquitur etiam præcedente primo. quatenus autem vult legata seruari loquatur non præcedente primo. nam correlatiue & eodem casu illud auth. loquitur, vt causa inserta & probata valeat, causa non inserta vel non probata, non valeat quo ad institutionem, sed valeat quo ad legata. Nec moueor, ꝙ non debeat extendi. dici enim potest, cum illud fauore præteriti vel exhæredati fuerit inductum, primum tolli, & viam ab intestato aperiri, quia enim propter filiũ annullaretur, si non esset successurus ab intestato. argumen. [illegible] post mortem. § liberi. & l. si duobus. §. si prius de contrah. [illegible] dato etiam qd eo casu proprie non loquatur auth. quatenus tamen ad legata eadem ratio deat, locum. quæ ratio ex illa authẽ. colligitur in §. cæterum. merito ex ratione expressa fieret extensio secundũ Dy. de reg. iur. [illegible] & ex tacita. quam contrat vnicam esse secundũ eundem Bal. C. de lib. præte. l. si. licet dici possit, illud authẽ. loqui generaliter in §. si tamen. cum desit caput. [illegible] insti. de leg. §. ante hæredis. & sup. de his quæ in test. delen. l. proxime. duo enim testamenta propter iuris plenitudinem stare possunt. sicut in simili tutorem habenti non tutor, sed curator dari potest. C. in quib. cau. tutorem habenti. l. licet. quæ ratio hic cessat & quemadmodum duo testamẽta repugnant, non minus testamentum & causa intestati. de regu. iur. l. ius nostrum. de acqui. hær. l. quamdiu. q[illegible] ergo prohibet primum testamentum quo ad institutionem secundũ quo ad legata. cum causam intestati quo ad hereditatem [illegible] testamenti quo ad legata concurrant. licet dici potest, testamentum valere, quasi nec fuerit inserta, sed sola legata relicta, ex quibus codicillis actio ex testamẽto non datur vt no. C. com. de leg. [illegible] § fine. Nec verum est, ꝙ primum infirmat in secundum. licet aliquando ex defectu æquitatis subsistente in primo non habeat effectum, quem alias haberet. & aliquando propter primum habeat, quẽ non haberet. vt circa illum vers. idem & circa declaratum est. Illud dubitabilius est, qd primi legata corruant. cum nihil repugnet testamentum & codicillos consistere plaque circa legata dispositiones concurrere de iure codicil. l. hui. §. 1. & no. C. de testa. l. hac consultissima. §. si quis autẽ. benigna tamen est sen-
51 tentia Barto. Sicque stabit octaua conclusio. † Conseruatio legatorum per auth. ex causa. non impeditur, licet primum testamentum validum præcesserit, sed primi legata corruunt. cum tamen dixerim illam auth. in præteritione paterna non loqui, lex ista remanet ab ea prorsus immutata. Amplius secundum intellectum domini mei, quem existimo, veriorem, nõ solum in prçteritione paterna non loquitur, sed nec ipso iure annullat testamentum. cum enim duo exigat copulatiue, causæ. s. insertionẽ & probationem, & quo ad probationem intelligẽda sit de effectuali valore, non quo ad solemnitatem testamenti secundũ gl. & doc. ibi, cum probatio a principio interuenire non possit. arg. C. de præci. impe. offer. l. vniuersa. cum gl. sic etiam intelligendum erit, quod de insertione causæ. exigitur, vt duo copulata vniformiter videantur. vt. inf. de vulg. & pup. l. iam hoc iure. cum si. Nam illa exceptio, nisi probentur ingrati. quæ quo ad effectum loquitur, etiam regulam ita intellexisse, declarat. arg. de pęnu. leg. l. nam quod. §. fi. Hoc etiam ex consideratione veteris & noui iuris suaderi potest. primum enim lex. 12. tabu. plenissimam patri in filium potestatem concessit exhæredandi & occidẽdi, vt prædixi. quæ quidem potestas per posteriorem per indirectum limitata fuit, vt si filius exhæredatus se immeritẽ probauerit, patris testamentum tanquam furiosi subuerrat. de inoffi. testa. l. nam & ijs. §. 1. vnde adhuc probandi onus filio incumbebat. hoc correctum est in l. omnimodo. de inoffic. testa. C. & statutum, vt instituti filium probent ingratum, & pater eũ ingratum testamento dixerit. Nouissime voluit. §. aliud quoque capitulum. non solum ingratitudinem probari, sed causa testamẽto inseri. cum igitur illa tria iura de effectuali exclusione loquerentur, non de solemnitate testamẽti, sic etiam debebit hoc ius nouissimum veniens ad suppletionem intelligi. argumen. l. nihil. ff. de coniung. cum emancipa. libe. & in auth. de fil. ante dota. instru. na. §. fin. & in l. 4. §. tibi. ff. vi bono. rapto. frustra igitur quçritur, an primo testamento prçcedente loquatur, cum secundum teneat ipso iure, & tollat primum. Patet etiam quod de præteritione paterna non loquitur.

REPETITIO

Christophori de Castellione, Super. l. si filius hæres. ff. de libe. et posthu.

SVMMARIVM.

1 *Partus quot in ventre formentur legi incertum est, quamdiu per naturam plures formari possunt.*
2 *Nepos quo casu auo & patri suus hęres dicatur.*
3 *Nepos ex substitutione suus hęres est auo si posthumus nascatur nõ viuus.*
4 *Hæredem non posse ex testamento adire quamdiu dubitatur de viribus testamenti.*
6 *Substitutio vulgaris quando & in quibus locum sibi vendicet.*
6 *Nepos an sit suus auo si filius pręcessit eum tempore mortis aui.*
7 *Nepos non censetur dominus bonorum aui viuentis nec in eum continuatur eorum dominium auo mortuo.*
8 *Nepos an sit hæres auo ex sua persona, an vero ex persona patris sui.*
9 *Sui hęredis existentia an tollatur per dationem substituti vulgaris, & numero sequen.*
11 *Cohæredis dationem impedire confirmationem tabularum pupillarium.*
12 *Filio petente contra tabulas, an confirmentur eius commoda per titulum de legat. præstando. bono. posses. &c.*
13 *Filius possit necne in præiudicium legatariorum neglecta institutione capere ex substitutione.*
14 *Seruum hæredem necessarium non habere facultatem abstinendi per dationem cohæredis.*
15 *Conditione potestatiua non tolli existentiam sui hæredis.*
16 *Emancipato quare competat remedium bonorum possessionis cõtra tabulas.*
17 *Hæreditatem non quęsitam communiter non transmitti.*
18 *Institutus sub conditione, quæ vltimo vitæ momento impleri potest, quando possit hæres esse.*

SI filius hæres. In repetitione legis præsentis hunc seruabo ordinem. Primo, omisso casus summario propter lecturarum varietatẽ, ponam huius legis diuisionem. Secundo, ponam aliqua pro eius intellectu euidentialia. Tertio, ponam casum in terminis. Quarto, literam legam, ipsam exponendo. Quinto, colligam notabilia. Sexto, opp. quærendo expediam huius legis apparatum. Redeo ad primum. & diuiditur ista lex secundum lec. quam ego in ipsa ponam, in tres partes. Primo, loquitur quando posthumo præterito, & filio iam nato instituto, erat substitutus nepos. Secũdo, quando nullus erat datus substitutus nepos. Secundo, quãdo nullus erat datus substitutus seu cohæres. Tertio, probat il-
1 lud dictum secundum per simile. † Ad euidentiam istius legis primo dic ꝙ licet futurum sit Deo certum, tamen legi est incertum, ideo donec per naturam plures partus in vẽtre formari pos-

ri possunt, incertum est legi quomodo formentur. Item est in-
certum legi, an partus conceptus nascatur viuus vel abortiuus.
Sed quod certum est naturę, licet hominibus sit incertum, est
tamen legi certum, ideo cum vnus partus tantum est forma-
tus, nec plures amplius per naturam possunt formari, vt quia
elapsi sunt a tempore conceptionis dies 40. istud est certum le
gi. Idem si venter vere est vacuus, licet putetur plenus. Hæc ad
literam probantur per casum in l. cum quidam. §. suum hære-
dem. & l. ventre. inf. de acquir. hæred. Secundo, ad euidentiam
dic, quòd quidam sunt hęredes voluntarij tantum, & extranei,
quidam necessarij tantũ, vt filij in potestate constituti, qui non
habent beneficium abstinendi ex volũtate patris, & sic nec de
iure ciuili, sed de iure prętorio tantum, quidam sunt sui, sed nõ
necessarij, vt filii, qui habent potestatem abstinendi ex volunta
te testatoris. Et sic de iure ciuili tribuitur eis potestas abstinen
di, quod contingit per dationem substituti, vt l. prima. §. si pro-
ponatur. & l. quod autem. §. plane. inf. si quis omis. causa testa-
menti. Et no. gl. in l. Papin. §. quarta inf. de inoffic. testa. & alijs
modis, de quibus inf. dicam. Tertio pro euidentia dic, ꝙ prima
pars huius legis secundum gl. & doc. legitur principaliter tri-
bus modis. Prima lectura per gl. subdiuiditur in duas. ego addã ter
tiam. Secunda pars principalis legitur tribus modis. Prima di-
uiditur in duas. Prima ponitur per glo. ego aliam addam. Ter-
tia pars legitur varijs modis secũdum varios intellectus, quos
habet prima & secunda pars, vt inf. apparebit. Pone casum se-
2 cundum nouam lecturam, quam ego pono. † Primo, filius fuit
institutus pure præterito posthumo, & filio nepos fuit substitu
tus vulgariter. filius interim, decedit, posthumus non nascitur
viuus, sed abortiuus. Respõdetur quod nepos tam patri quam auo
suus hæres futurus est. Secundo, pone casum, Posthumo pręte
rito, filius est institutus pure, & eidẽ nemo est substitutus, nec
cohæres datus, filius vero interim, id est donec partus nasci po-
test, decedit. Respondetur, quod quia vltimo vitę momẽto de-
finit filius ex testamento posse esse suus hęres, idem filius inte-
stato patri hęres existet. Tertio, illud probat per simile, quia si
filius sit institutus sub conditione quæ in eius potestate consi-
stit, & quę non potest impleri vltimo vitę momento, & filius
priusquam ei pareat, moriatur, quia eo tempore, quo moria-
tur, incipit esse certum ex testamento neminem hęredem fo-
re, intestato patri hęres existit. In tex. institutus sit. supple pure.
In tex. ibi, omisso posthumo. expone, a præterito posthumo q
vero erat in ventre. In text. ibi, si interim. expone, id est donec
partus nasci potest. In text. ibi, posthumo non nato. vel viuo,
vel abortiuo post mortem filij. & dic huc usque thema, ex quo
oritur quęstio, sequitur quæstionis solutio. In tex. ibi & ipse fi-
lius institutus sit. supple, pure. Secus si cohæredem haberet, &
supple, filius moritur interim donec pendet dubium partus.
quousque thema. ex quo oritur quęstio. sequitur quęstionis so
lutio. In text. ibi, fore. supple, nec posse esse. In text. ibi, ipse fi-
lius. supple, idemque videtur quo ad nepotem. In text. ibi, quę
in eius potestate erit. supple, & quæ non potest impleri vltimo
vitę momento. Capio primam partem & secundum lect. quã
ego posui. Nota primo, quod si præterito posthumo filius in-
stituatur, & eidem nepos substituitur, filius decedens interim,
donec pendet spes partus, non transmittit hæreditatem patris.
3 Secundo nota † quòd postea nato posthumo abortiuo non vi-
uo nepos auo est suus hæres ex substitutione. Capio secundam
partem. Et primo nota quod posthumo pręterito, si nullus sit
substitutus, nec cohæres datus, filius statim ex testamento trãs-
mittit. Secundo nota quod si moritur interim donec pendet
dubium partus, testamentum destituitur, & ab intestato hæres
est patri vltimo vitę momento, quia tunc certum est, neminẽ
ex eo testamẽto posse hęredem esse. Capio tertiam partem. Et
nota primo quod si filius instituitur sub conditione, quæ vlti-
mo vitę momento impleri non potest, & filius decedat anteꝗ̃
ei pareat, vltimo vite momento testamentum destituitur. quia
desinit conditio posse impleri. Secundo nota quod ab intesta-
to patri statim hęres efficit, quia deficit causa testamenti. Opp.
ad primam partem, & ad primum notabile, quia in filio existẽ-
tia sui hęredis operat dominij cõtinuationem in filiũ, & trans-
missionem bonorum patris in hęredem, vt l. si quis filiũ §. 1. de
acquir. hęr. & l. ex militari. §. fi. cum l. seq. inf. de testamento mi
litis. & l. liber homo. §. fi. de stip. seruorum. & l. apud hostes. C.
de suis & legiti. ergo &c. Sol. huius tex. prima pars legitur secũ
dũ glo. & doct. tribus modis. Primo quod hic filius fuit institu-
tus pure, vt in glo. 1. & hęc lectura subdiuidit in duas partes per
glo. & doc. Ego addo tertiam, secundum quam posui casum,
& declaraui literam. & dic secundum lect. quam posui quod
dum dubium partus nascitur, dominium continuari in filium
& transmissionem impedit. Vlterius contra hoc oppo. imò vi-
detur quòd licet sit dubium partus, tamen filius, cum fuerit do
minus & suus viuente patre, existentia sui hæredis operatur ꝙ
statim est hęres, & in eum continuatur dominium, vt l. in suis.
sup. eod. ergo transmittit. Sol. lex dubitat de viribus testamen-
ti, cum legi sit dubium an partus existens in ventre nascatur vi-
uus vel abortiuus, vt dixi, ideo interim per legem filius non ef-
ficitur hęres ex testamento, immo existentia sui hęredis suspẽ-
ditur, vt l. ventre. ver. & si pleno. inf. de acqui. here. ibi. pater hę-
4 res futurus est. ergo ante non erat. † sic in simili hęres non po-
test adire ex testamento, cum de eius viribus dubitatur, vt l. si eo
sua. & l. si is, ad quem. cum simil. eod. tit. Vlterius ad idem op-
ponitur, quòd imò filius interim potuit petere contratab. & pe
ritam transmittat contratabu. puta interim donec posthumus
nascatur, & eo nato, vel secundum tabu. si abortiuus nascere-
tur, vel nullo modo nasceretur, vt d. l. illud §. fina. cum l. seq. se-
cundum verum intellectum. inf. de bo. pos. contratab. Sol. hic
erat filio successurus ab intestato nepos ab auo substitutus, iu-
re communi ex substitutione vulgari, ideo cessat illud reme-
dium proueniens de iure speciali extra ordinem. arg. l. in pro-
uinciali. arg. §. 2. inf. de oper. no. nuncia. & l. in commune. supra
de minoribus. cum si. Item nepoti substituto ex sua persona
post mortem filij competit cõtratab. ex sua persona post mor-
tem, propter præteritionem posthumi interim, vel posthumo
nato, & secundum ta. cum nascitur abortiuus, vel nullo modo
nascitur. arg. dictarum legũ. ergo cessat transmissio proueniẽs
de iure speciali. Sed circa hoc dubitat an sic filius quam substi-
tutus filio, & sic ab intestato successurus, transmittat contrata.
& possit eam petere. Et videtur quòd non. & hoc quia substitu
tus est præferendus hęredi filij, vt l. qui liberis. §. hęc verba. & l.
paterfamilias. inf. de vulg. & pup. & l. cum filio. eo. tit. In contra
rium est glo. not. in l. sed si pro dote. §. pen. inf. de lega. præstan.
& ibi Bar. expresse tenet. & in materia vulgaris in primo effe-
5 ctu. Et hoc puto verum, quia † vulgaris substitutio ita demum
vendicat sibi locum, si institutus hęres non erit nec alium hęre
dem fecit, vt l. si pater. inf. de hęr. instit. non obstat contrarium
quia in hæreditate in qua aliquis est substitutus non præfertur
substitutus hæredi instituti, sed in alia hæreditate delata hære-
di ex iudicio tantum succedenti secus. vt in contrarijs. Quæro
an filius in casu huius legis interim possit petere contratab. Re
spondetur quòd non, quia in casu dictæ l. illud. §. fina. ideo fuit
delata statim bonorum possessio contratab. contra regulam iu
ris communis. vt moriens transmittat, & in fauorem hæredũ
suorum tantum, vt ibi, si autem moriatur. Hinc est quòd non
petat transmitti, vt in l. sequenti. Ergo cum hic cesset transmis-
sio, cessat remedium illius legis. Vlterius ad idem opp. quod li-
cet statim non sit suus hæres, nec sit quæsita hæreditas per le
gem, tamen ex prouisione dictæ. l. ventre. transmittat hæredita
tem, vt dicta l. ventre. ibi, ideo decreto, &c. intelligitur, & ideo
decreto, scilicet iudicis decernentis bono. pos. contratab. vel se-
cundum tab. est succurrendum act. Et secundum hunc intelle
ctum idem dicit quod d. l. illud. ideo solue. vt su proximo con-
trario. Sed secundum Bart. intelligitur quòd filius transmittit
prouisionẽ illius legis de iure ciuili. quod an sit verum, statim
dicam. Et secũdũ hunc intellectũ dic quod illa lex procedit ꝙ
filio nullus est datus substitutus. Secus si nepos sit auo substitu
tus, successurus filio ab intestato, quia tũc supposito quòd opi.
Bart. esset vera, cum hoc casu sit tutus iure communi, cessaret
prouisio illius legis. Casus est in simili in l. 1. §. fin. sup. si mulier
ven. nomine casũ. causa in pos. fuisse dic. vbi quia ꝯ mulierem
habet iure cõmuni regressum, cessat trãsmissio, licet alias trãs-
mitteret iure speciali, qa impeditus facto alterius, vt l. scriptus
ff. de Car. edicto. secundum veram opin. vt not. Bar. in d. l. ven-
tre. Vlterius oppo. ad idem, imò videtur quod existentia sui hę
redis operetur in filio transmissionem, licet decedat interim,
donec partus nasci potest, vt d. l. ventre. §. sed si vacuo. Sol. Hic
venter erat plenus, ibi vacuus. imò propter existentiam sui hæ-
redis, lex statim facit filium suum hæredem, cum sit certa, ven
trẽ esse vacuũ, & de viribus testamẽti. Vnde ex prędictis distin-
gue aut venter est vacuus aut plenus. & si plenus, aut nullus est
datus substitutus, nec cohęres filio, & dic vt statim dicam in se
cunda parte. Aut est datus nepos substitutus, & tunc aut quę-
ris an iure ciuili hæres sit statim filius, & possit se immiscere,
& an moriens transmittat, & dico ꝙ non, vt hic. Aut quęris
an beneficio posthumi pręteriti statim habeat contratab. & eã
transmittat, & dico ꝙ non, vt in casu istius legis. secus si extra-
neus sit substitutus. Ad secundum notabile oppo. immo vide-
6 tur † ꝙ nepos non sit suus hæres auo, cum præcessit filius tem-
pore mortis aui, vt Institu. de hæred. quæ ab intestato. §. ita de-
mum. Sol. Ibi existentia sui hęredis operata fuit in filio, hic nõ,
propter dubium partus. Contra hanc sol. oppo. immo videtur
quòd nepos non sit suus hęres auo, licet existentia sui hęredis
nil operata fuit in filio, vt l. si quis posthumos. §. si quis filium.
de inoffic. testam. & l. si quis exhęredato. in princ. infr. tit. proxi.
& l. illud §. 1. inf. de bono. posses. contratab. Solu. Ibi nepos erat
pręteritus, & sic quęritur an rumpat & succedat contra volun-
tatem, tanquam dominiũ in eum sit continuatum, & in testa-
mento non sit debita forma seruata, videlicet quia non sit insti
tutus nec exhęredatus, sm dispositionem l. inter cętera. inf. eo.
tit. hic

tis. hic autem erat substitutus, ideo vt lex faciat eum hæredem suum, sufficit φ tempore quo aditi potest hæreditatē ex testamento sit filius exclusus. arg. d. l. qui in aliena. §. interdum. ff. de acquiren. hæredi. Præterea, quia tempore, quo defertur hæreditas, videlicet posthumo non nato, filius erat mortuus, ideo nepos est suus hæres auo, sicut in simili quādo ab intestato hæreditas defertur, si tempore quo defertur, filius sit mortuus ne pos auo suus efficitur hæres, vt d. §. si quis filium. & d. l. si quis exhæredato. in princip. Vlterius ad idem opp. quia † nepos vi-
7 uo [illegible] nunquam fuit dominus bonorum aui ergo in eum non potest continuari dominium, vt de. [illegible] eod. titu. Sol. Non est suus hæres, quia in eum continuetur dominiū, sed quia tēpore mortis aui erat in potestate eius, etiam tempore, quo hæreditas defertur, est propinquior auo, & nō succedit contra voluntatem. Vnde ex præd. [illegible] sequitur, aut tempore mortis filius non præcedit, aut præcedit. Si præcedit, & tunc aut tempore, quo hæreditas defertur, filius non est exclusus, imò institutus, aut est exclusus, & tunc aut per exhæredationem, & tunc aut nepos tanquā præteritus vult contra voluntatem admitti, aut sm voluntatem. Aut filius est exclusus per mortem, & tūc ex testamento est suus hæres auo. vt hic, & ab intestato, vt d. §. si quis filium. cum simi. Secunda lect. est quod hic fuit institutus pure, & posthumo nō nato, hoc est nato abortiuo, vel cum desinit posthumū posse nasci, filius interim [illegible] viuente teste store decessit: & hæc lectu. tangitur in glo. & [illegible]. Contra hanc lect. oppo. quia tunc pater idemq; filius quo ad nepotem nō posset habere hæredem, vt l. 2. de Cast. pec. ergo male dicit tex. dum dicit nepotem patri esse heredem. Sol. hic habebat Castrense peculium vel quasi, in quo filium suum instituit. Hæc lect. non est bona in se, quia licet nepos sit heres patri, tamē nō est suus, quia non erat in potestate, vt l. filius a patre. §. 1. infr. eo. titu. & hic dicitur nepotem non tantū esse suum auo, sed patri. Item continet diuinationem, & non habet dubium ideo alia lect. est cōmunis φ hic filius fuit pure institutus, posthumo non nato, hoc est nato abortiuo, vel cum desinit posse nasci posthumum filius interim [illegible] ante aditam hæreditatem decessit, & colligitur in prin. gl. 1. & 2. contra hanc opin. quia tunc statim post humo non nato filius est heres suus, & necessarius, vt insti. de hæred. quali. & dif. §. [illegible] necessarius [illegible] de acquir. here. ergo male dicit hic text. qui dicit nepotem suum hæredē esse aui:
8 quod est contra [illegible]. † Sol. dicunt quidam nepotē esse suum hæredem auo ex persona patris, quia heres hæredis &c. vt l. fi. C. de heredi. [illegible] Hæc opinio tangitur in glo. in verbo auo. [illegible] quam gloss. non tenet, quia filius non fuit hæres [illegible] non est [illegible] filius secundum hanc lect. est hæres. [illegible] [illegible] licet se non [illegible] ideo eam reprobat alia ratione, φ [illegible] vt [illegible] [illegible] re [illegible] ideo alter dicit [illegible] videlicet [illegible] nepos [illegible] suus hæres auo, [illegible] hæreditatem [illegible] [illegible] quia [illegible] substituti [illegible] existētia sui hæredis, & [illegible] [illegible] necessarius [illegible] desinit [illegible] ideo nō transmittit. [illegible] [illegible] sc. secūdum hanc [illegible] Item [illegible] hanc opinionem facit, quia filius institutus sub hac conditione [illegible] voluerit, si adeat non vt necessarius, sed sua sponte heres existit, vt [illegible] [illegible] cum ea conditione [illegible] &c. circa si & l. [illegible] Cornelius [illegible] de heredi. insti. & l. hec verba. inf. de condi. institu. [illegible] substituti [illegible] filius [illegible] voluerit, vt [illegible] ergo &c. Præterea pro hoc videtur gloss. in d. l. Papinianus. §. quidam, sed vt plene [illegible] hanc opin. contra eam opponitur [illegible] esse [illegible] auo, [illegible] sub conditione [illegible] filius [illegible] exhæredatus, [illegible] testamentum [illegible] nullum vt. l. [illegible] infr. eo. & l. si pater. C. de [illegible] & substitu. Sol. quia filius eum præcedit in patria potestate, licet existentia sui hæredis sit [illegible] tamen [illegible] filius adire potest impedito [illegible] existentia sui heredis [illegible] nepotem [illegible] extraneos instituere [illegible] filio exheredato, [illegible] filio mortuo, & extraneo instituto repudia [illegible], vt. d. §. si quis
9 posthumos. cum simi. † Vlterius contra [illegible] opp. [illegible] imò videtur quod datio vulgaris substituti non tollat existentiam sui heredis [illegible] totam. l. Gallus [illegible] Sol. dicit ibi Bart. quod ibi fiebat substitutio [illegible] [illegible] deficiēt [illegible] postfacto, ideo expresse constat quod testator [illegible] substitutum tollere [illegible], hic autem [illegible] substitutio vulgaris simpliciter, videlicet si hæres non [illegible] vel non potuerit [illegible] vera. Aduerte tamen, quod [illegible] Gallus non probat φ suus non tollatur per dationem substituti, quia licet tollatur tamen [illegible] durat filius in potestate, nepos præteritus non rumpit, [illegible] Contra hoc opp. quia etiam in casu. l. Gallus, si filius non moritur viuo auo, sed mortuo, & repudiet nepos, admittitur ex substitutione arg. l. fi. C. de instit. & substi. sub condi. fact. Sol. do. Bar. in d. l. Gallus. §. & quid si tā-

tum quod tacita vulgaris facta in casum [illegible] voluerit, comprehēsa in vulgari facta secundum consilium Galli, non tollit existētiam, quia regulariter tacitum sequitur naturam expressi. Hæc sol. non est vera, quia cum vulgaris sit expressa in casum vnum, in alium esset tacita, in casu tacito tantum operaretur, quantum in casu expresso, vt infr. dicam. Ideo dic melius qđ imò in casu l. Gallus. nepos non admittitur, nisi in casu tantum, quo filius desinit esse in potestate viuo auo, qđ cum sit facta substitutio nepotis, ne præteritus rumpat, præsumatur tantum facta in casum, in quem præteritus rumperet, vt d. l. Gallus. §. quidam recte. Præterea cum loquatur consilium Galli in nepote nasciturο, qui nō potest restitui, nisi in casum Galli, de iure Digestorum, ergo præsumitur tantum eo casu institutus, vt. l. quoties int. de rebus dubijs. & l. quoties de verb. obl. Et hoc tenuit Bar. in l. 1. in materia vulgaris, in quinto principali passu. & in l. si noster §. 1. infr. de vulg. & pup. Non obstat. §. & quid si tantum. quia fateor quod comprehendit casum omissum, in quē rumperet, quia non est similis expresso. Non obstat l. fin. C. de insti. quia ibi fuit facta substitutio in hereditate, ideo comprehendit omnem casum omissum in quē institutus desinit esse hæres, quia est similis expresso. Vlterius contra prędicta videtur casus hic, vbi nepos fuit substitutus, quē erat necesse substituere, secundū leg. Velleiam, [illegible] d. l. Gallus. §. nunc de lege Velleia. & l. posthumorum. infra tit. primo. Solu. hic non fuit facta substitutio in casum necessarium, videlicet in defectum suitatis filij, secundū consil. leg. Velle. imò simpliciter, ideo tollitur existentia sui hæredis. Vlterius contra hanc solutionem opp. quia licet simpliciter sit nepos substitutus, præsumitur substitutus tantum in casum, in quem rumperet, vt dicta §. quidam recte secundum secundam & tertiam expositionem. Sol. Ibi loquitur in nepote nasciturο substituto, qui non potest institui nisi in casu, quo filius desinat esse in potestate viuo auo, ideo præsumitur facta eo casu tantum, quo patet. Hæc non videtur vera, quia gloss. ibi dicit idem in nepote nato. Præterea, quia cum institutus, de necessitate ne rumpatur præsumitur institui eo casu quo est necesse tantum. Solu. quantum ad hoc vt filius & nepos non admittantur simul, sed ordine successiuo tantū non differunt nepos natus & nasciturus, sed quo adhoc vt excluso filio nepos admittatur, bene differunt, quia nasciturus tantum admittitur, quando filius est sublatus de paterna potestate viuo auo, quia solum eo casu potuit institui, sed natus admittitur indistincte filio excluso, vt hoc quia indistinctè potuit institui, & est proximior auo quā sit alius excluso filio † Vl- 10
terius oppo. quod imò datio substituti non tollat existentiā sui here [illegible] l. filius, cum pater infr. de volga. & pupil. & l. Iulianus. [illegible] de acqui. hæredi. & l. si pater. ff. de priuil. creditor. vbi dicitur quod existentia sui heredis confirmat tabulas pupillares & tamen ibi erat tacita vulgaris. Solu. Dic quod tacita vulgaris cōprehēsa in expressa pupillari, nō tollit existentiā sui heredis, quia imitatur secundum naturam expresse, secus in vulgari expressa. Ex hoc habes quod substitutus ex vulgari causa non potest succedere, nisi de iure prætorio secundū cōmunem opinionem, quę ponitur in l. qui se patris. C. unde liberi. Vlterius opp. quod imò datio substituti non tollat existētiam hæredis, vt l. [illegible] statim suus hæres extitit. C. de iure delib. Sol. Bar. in d. l. [illegible] filius, qui patri, dicit φ datio substituti tollit protinus existētiam sui hæredis, sed datio cohæredis non tollit existentiam sui heredis, vt in contrario, ideo transmittit, vt ibi. Pro hac opinione, & est casus in l. 2. §. filium. in fi. ff. pro herede [illegible] licet habeat cohæredem, tamen est suus, & non pręteribit [illegible] pro herede. Item facit l. cum hæreditate. ff. de acquire. hæreditate. vbi licet habeat coherędem. tamen dicitur abstinere quod est suorum, non extraneorum. † Contra hanc [illegible] quia datio coheredis impedit per existentiam confirmari tabulas pupillares, vt. l. apud Iulianum. §. idem Iulianus. ad Treb. Sol. Dicit [illegible] vt refert Cy. in l. precibus. & sequi. Bar. in d. l. [illegible] qui patri, φ licet datio cohæredis non tollat existentiam sui hæredis, tamen impedit confirmari tabulas pupillares & omnia alia dependentia a testamento, sumentia robur ab aditione hereditatis, quia cum testator sibi prouidit instituēdo plures, [illegible] eorum aditionem possunt omnia cōfirmari, [illegible] a prouisione legis, vt. l. vlt. C. de pactis [illegible] &. & habet. §. cum quis. de precario. [illegible] non [illegible], vbi testator ignoraret legis prouisionem quod communiter contingit. vt l. mater decedens. ff. de [illegible] ideo [illegible] φ per dationē coheredis tribuitur filio [illegible] de iure ciuili, & sic filius ante immissionē [illegible] hæres est, reuocabiliter tantum, ideo non cōfirmant [illegible] pupillares, vt ex eis possit adiri, quia [illegible] [illegible] dubitatur, [illegible] secuta filij sumuntur ad hæreditatē paternam [illegible] destituitur, etiam de iure ciuili imò tantum [illegible] secuta per filium. Præterea si vnus ex filijs esset institutus & alius exhæredatus, & exheredato extraneus substitu[illegible] filio instituto abst[illegible] nete se ab hereditate paterna tabu-

na tabulas pupillares non confirmantur, secundum Bartol. & omnes, vt no. in d. l. si filius, quia licet testamentum validum remaneat iure ciuili irreuocabiliter, tamen iure prętorio destituitur in effectu, adeo quod eo iure locus est bonorum possessioni vnde liberi ab intestato, vt l. qui se patris. C. vnde liberi. Ergo multominus confirmātur hoc casu tabulę pupillares. Non obstat huic dicto d. l. si filius, qui patri. & l. si filius, qui se paterna. infr. de acqui. hære. quia ibi filius institutus, qui se abstinuit, erat pupillo substitutus, imò quantum ad modum pupillaris substitutionis nō censetur abstinuisse, quia eius fauore beneficium abstinēdi fuit inductum, vt ibi in tex. & sic testamētum non cēsetur destitutum, quo ad tabulas pupillares & iure prętorio. Et per hoc non obstat l. Iulianus in princ. infr. de acqui. her. & l. si pater de priui. credi. Præterea, si extraneus esset institutus, & filio exhæredato esset datus substitutus pupillariter & institutus post aditā hæreditatem beneficio minoris ætatis in integrum restitueretur aduersus aditionem, tabulę pupillares corruerent, vt dixi in d. l. si filius qui patri. & patet per proxime dicta. ergo multo fortius corruerent tabulę pupillares filio abstinente se de iure ciuili per dationem cohæredis. Nec obstat huic dicto l. & si contra tabu. inf. de vulga. & pupilla. vbi testamētum de iure prætorio destituitur in effectu, quia ibi de iure prætorio non erat locus viæ ab intestato, sed bo. pos. contra tab. ideo confirmātur per tit. de lega. præst. pupillares tabu-

12 lę respicientes fauorem liberorum. † Contra hanc rationem opp. quia commoda respicientia filium, qui petit contra ta. nō confirmantur per tit. de leg. præst. vt l. filium. §. omnibus infr. de leg. præst. sol. secundum Barto. in d. l. & si contra. dic quod illa l. filium. §. in omnibus. loquitur in commodis hæreditatis & pecuniarijs, in quibus pupillus potest disponere cum tutoris authoritate. Hę duę rationes placent, quia in §. idem Iulianus. pupillo instituto facta substitutio, ideo vt confirmentur tabulę pupillares, quia in parte pure institutus est, & in vnum casum fit expressa, vt l. si Titio & Meuio. §. Iulianus. circa fin. inf. de lega. 2. & facit l. ex duobus. §. 1. de acqui. hære. & substitutio partim expressa & partim tacita ita per omnia operatur in casu tacito, qđ expressa substitutio omnino, vt no. per Bart. in materia pupillaris. in quinto principali passu, in quæstione, qua quæritur, an partim expressa & partim tacita matrem excludat. Et per hoc non obstat quod tacita vulgaris cōprehensa in pupillari non tollit necessitatem, quia est omnino tacita, & prouenit ex interpretatione extensiua, ideo dico, & de iure teneo, quod sicut datio cohęredis non tollit suitatem, sic datio substituti, sed datio cohæredis & substituti tribuit filio beneficium seu facultatem abstinendi de iure ciuili, ideo nō tollitur suitas, sed necessitas, & filius remanet suus, sed non necessarius, & quęritur hæreditas statim filio etiam ignoranti, reuocabiliter tamē, sicut legatum legatario, ideo quia suitas est inuenta fauore filij, sed necessitas patris fauore. Ideo licet per patrem potest vtraq; tolli. cum præsumitur tollere necessitatē non suitatem. arg. l. 1. §. merito. & §. ne quid a principe. infr. ne quid in lo. pu. & ar. non valeret substitutio iuris ciuilis, nec ius accrescendi posset iuris ciuilis habere locum, quia licet de iure prætorio abstineret, tamen iure ciuili hæres esset, ergo iure ciuili non accresceret portio deficiens, sed tantum bonorum possessio, nec iuri ciuili haberet locum substitutio, vt d. l. qui se patris. & l. 2. §. si duo. inf. de bon. pos. secundum tab. & l. sed & cum paterno. inf. de bon. pos. nō autem necessario vt valeat sobstitutio, & ius accrescendi locum habeat iure ciuili, sequitur quod velit tollere ius suitatis, cū eo ipso quod abstinet iure ciuili, illo iure filius tantum nomine hæres remanet, ideo eodem iure alius re ipsa hæres esse potest. dicam inf. ergo &c. vt l. illud inf. de acqui. hęre. & l. omnino sup. de spon. Præterea cū testator sciret filium, prætoris beneficio posse abstinere, quo casu testm̄ ipsius esset in effectu destitutū, & viæ ab intestato locus esset. pręsumitur in casum illum filium abstinere a testamento. ergo tribuitur ex voluntate testatoris potestas abstinēdi. & sic de iure ciuili cum filio substituit in casum, si hæres esse noluerit, ideo tollitur necessitas. Præterea, quod per dationem substituti testator præsumatur dare filio potestatem abstinendi, & sic iure ciuili posset abstinere, est casus in pręallegata l. 1. §. si proponatur. Præterea, φ non tollatur suitas, apparet, quia substitutio vulgaris vendicat sibi locū, si institutus hæres nō erit, neq; aliū heredē fecerit, vt l. cū proponas. C. de here. insti. & l. si quis filiū. in princ. de acqui. hære. Præterea vr̄ casus φ per dationē substituti nō impediatur trāsmissio, imò ex mēte ꝯiecturata heres instituti præfertur substituto, vt d. l. si quis filiū. §. 1. si bn̄ illud sm̄ intūm ad principium cōtinuabis. Et hoc tenet Bart. in materia vulgaris in primo effectu. ergo cū filius

13 trāsmittat, durat suitas, & cessat substitutio vulgaris. † An autē dādo substitutum videatur cōcedi filio electio abstinēdi ex institutione, vt capiat ex substitutione, in præiudiciū legatorū, dic vt d. l. Iulianus. & ibi per Bar. & melius per eū in l. fi. si quis omissā test. Nō obstāt motiua allegata pro opi. Bar. & primo

non obstat hæc lex secundum lec. quam ego posui, & etiam secūdum illam lec. communem vt inf. dicā. Non obstat l. iam dubitari. e[illegible] quia ibi filius erat institutus sub conditione, si voluerit. &c. Sed per dationem substituti vel cohęredis non præsumitur institutus sub conditione, si voluerit, &c. Nec obstat §. si proponatur, quia hoc non colligitur ibi, sed colligitur φ pater præsumitur dedisse filio beneficium abstinendi. & sic nihil facit. Vel dic φ vbi apponitur conditio, si voluerit, non ve necessarius, sed voluntarius, suus tamen hæres extitit, vt ibi colligitur. Non obst. gl. [illegible] Papinianus. §. quarta. quia gl. ibi dicit quod cum datur substitutus, non est hæres necessarius, quia testator videtur ei permittere abstinere. Et sic est glo. pro opi. mea. Et per hoc apparet, quod solutio Barto. quam dat ad primū contrarium factum contra hanc lect. non est vera. Ideo tertio dici potest, quod post mortem de iure ciuili nepos abstinet ab hæreditate aui ex persona filij, propter facultatem abstinendi iure ciuili transmissam per filium. Ideo ex substitutione vulgari nepos auo suo hęres futurus est, vt l. recusare. §. Titius ad Treb. Et huic solutioni congruit text. dum dicit, suum hæredem futurum, videlicet cum nepos abstineat, & ex substitutione velit venire. non autem dicitur, suum hæredem esse statim mortuo filio. Contra hanc solu. oppo. quia licet nepos abstineat, nihilominus remanet hęres ex psona filij, ideo non potest ex substitutione hęres effici. Sol. quod quia iure ciuili abstinet nomine tantum eo iure remanet, non eodem iure potest esse nepos, vt videmus in hærede grauato restituere ex fideicommisso, vt inf. ad Treb. Vlterius huic solutioni opponitur, quia nepotem precessit filius tempore mortis, & in eo existentia sui hæredis operata fuit trāsmissionem, ergo nepos non potest esse suus hæres auo, vt insti. de hær. quę ab intestato ita demum. Sol. cum hic nepos succedat secundum voluntatem aui ex substitutione, & tempore, quo est locus substitutioni, videlicet cum nepos abstinet ex persona filij, filius est exclusus, nepos suus hæres est auo, vt supr. dixi. Oppo. vlterius contra hanc opinionem videtur quod per dationem substituti vel cohęredis filius non desinat esse necessarius de iure ciuili, vt d. l. cum hæreditatis. [illegible] necessarius hæres &c. Solu. intelligas necessarius, id est filius alias necessarius. Vel dic, quod est necessarius [illegible], quia ignorantes a lege statim hæredes efficiuntur. Vlterius opp. ad idem de l. ex parte hæres institutus. ff. de acqui. [illegible] dationem cohæredis non desinit esse

14 necessarius. Sol. [illegible] hæredi necessario tantum non [illegible] tribui facultas abstinendi a testatore per dationem cohæredis, quia de iure prætorio non habet beneficium abstinē di. & sic non expedit quod sibi prouideat [illegible] in casu, in quem [illegible] potestatem solum præsumitur cohæres [illegible] in ea parte, in qua remanet necessarius, eodē modo per dationē substituti, non præsumitur institutus in casu, quo alter hæres non erit, puta [illegible] No. gl. quæ sic debet intelligi. Insti. de vulg. & pupil. in prin. [illegible] verbo, nouissime, secus in filio non necessario tantum, qui habet potestatem abstinendi de iure prætorio, vt d. §. sui. ideo pręsumitur substitutum casu, si hæres esse noluerit. Vnde ex prædictis distinguo secundum hanc lect. quia aut [illegible] heredi instituto datus est substitutus [illegible] cohæres. & non præsumitur a testatore tributa facultas abstinendi [illegible] Cornelius. de hære. insti. [illegible] sed si plures. [illegible] pupil. [illegible] hæredis [illegible] necessitas [illegible] hæres [illegible] posthumo nō natus [illegible] cōtinet [illegible] fuit institutus [illegible] possibi. [illegible] accedit. Ad [illegible] filius in [illegible] prin. [illegible]

15 [illegible] heredi [illegible] pontur [illegible]

secundum quam pone casum quod hic filius fuit pure institu-
tus prætermisso posthumo,& filio nullus fuit substitutus,nec co-
hæres datus. Hæc lec. colligitur in gl. super verbo filius vsq; ibi,
idem si filius non fuit pure institutus, &c. & secundum istam
lec. obstat contrarium. Ideo huius tit. glo. intelligit tex. ibi, ipse
filius, supple, idemq; nepos, in testamento patri hæres, supple,
suus existet, supple, & etiam auo; cum testamentum aui sit de-
stitutum morte filij, qui adiuit hæreditatem aui. Et hæc est pri-
ma lect. primæ lect. prin. contra hanc lect. opp. nonne hic pater
præcedebat nepotem, ergo non potest suus hæres esse auo. Sol.
dicit gl. super verbo, filius, quia non cōstabat, imò filius auum
intestatum decessisse, cū filius institutus semper potuerit adi-
re ex testamento, ideo quia ab intestato incipit deferri hæredi-
tas post mortem filij tātum, nepos ab intestato est suus auo, vt
insti. de hære. quæ ab intest. §. cum autem, hæc est falsa, quia cū
filius sit hæres suus patri ex testamento, eam transmittit, licet
se non immiscuerit, vt d. l. si quis filium §. 1. de acqu. hær. cum
si. ergo nepos non potest esse suus & immediatus auo ab inte-
stato. Ideo ego pono secundam lect. videlicet in tex. ibi, ipse fi-
lius, supple, idemq; pater nepotis in testamento patri, supple,
suo eodemq; auo quo ad nepotē. Contra hanc lect. oppo. quia
cum filius sit pure institutus, statim ex testamento hæres est pa
tri, vt sup. dixi. Sol. quod dubium partus nascituri suspēdit exi-
stentiam sui hæredis, & impedit filium statim effici hæredē ex
testamento legis dispositione, vt dixi sup. in prima parte. Con-
tra hanc solutionem opp. imò videtur, si filius, licet non sit hæ-
res suus, cū iure ciuili moriens pendēte dubio partus transmit-
tat hæreditatem ex testamento, cum non habebat substitutū,
vt d. l. ventre ver. & ideo decreto &c. Sol. ille versi. duobus mo
dis intelligitur. Vno modo secūdum gl. videlicet in tex. ibi, &
ideo decreto succurrendum est s. per contratab. vel sm tab. Et
sm hunc intellectum non obstat illa lex. imò dic vt inf. dicā in
sequenti contrario. Alio modo intelligitur per Bart. s. decreto
illius legis, ventre. Et sm hunc intellectum obstat fortiter con-
trarium. Sed dic quod ille intellectus est falsus, quia cū filius mo-
riens ab intestato patri hæres extitit, & transmittit iure cōi, vt
hic cesset quod hēt aliud remedium proueniens de iure spāli
extra ordinem, vt sup. dixi. Præterea tex. in d. l. illud §. fi. in fi. li-
16 cet † quod emancipato remedium bon. pos. contratab. est necessa-
rium, quia adire non potest, & sic nec iure ciuili transmittere,
imo illo iure omni auxilio est destitutus, sed sm eum emācipa
tus transmitteret de iure ciuili ergo &c. Præterea, non cōgruit
quod dicitur, & illo decreto nō obstant motiua sua. Primo nō
obstat primum, cum dicit quod gl. vult illud, cum colligit casus, in
quib. transmittitur hæreditas &c. quia glo. dicit, hæreditas seu
bon. poss. Non obstat sm, quia illud est verū in dubium, sed ibi
expresse dī in tex. quod decreto est succurrendum, &c. Itē non ob
stat quod non adiuit impeditus pp partum, ergo &c. quia tutus est
iure cōi. ergo cessat prouisio de iure speciali proueniens, vt di-
xi. Sed quid si non esset tutus iure cōi ab intestato. vt puta, quia
esset emancipatus, cui licet ab intestato deferretur, cū iure cōi
nō aditam non transmitteret, vel pone quod filius nepotem habe
ret extraneū substitutū an eo casu trāsmitteret beneficio spāli.
d. l. vētre. Videtur quod sic, vt l. illud. Præterea quia impeditus suc-
cederet pp dubitationē aliquā, qui in oēm euētū successurus
erat, interim decedens trāsmittit, vt colligitur in prima lect. po
sita per Bart. in d. l. ventre. Præterea quia impeditus alterius fa-
cto adire, interim decedens transmittit, vt d. l. si scriptus infr. de
Carb. edict. & l. si filius, in fi. inf. de bo. lib. Contrariū credo. qa
tex. in d. l. ventre ibi. ergo & si ventre pleno. supponit filium in
terim defunctū hæredi suo nihil relinquere ex testamento de
iure ciuili. & subiūgit, ideo decreto iudicis decernētis bo. poss.
ꝯtab. succurrendū est, &c. Præterea, facit l. si quis in grau. §. fin.
ad Sylle. & l. seq. † Præterea regulariter hæreditas non quæsita
non transmittitur, vt l. vnica §. nouissime C. de cad. tol. vnde quā
tū spāliter reperitur ꝯtrium expressum, quod hoc casu nō repe
ritur. Nō obstant motiua in ꝯtrium facta, & primo nō obstat l.
ventre. vt dixi. Non obstat ētiā doctrina Bar. q collegit ibi, qa
lege nō probatur. Non obstat vltimū, quia illud est, qn impe-
ditur facto tertij, quā si impeditur pp dubium tm. quod nota
& tene mēti. Vlterius ad idē opp. imo vr quod ēt ab intestato iure
ciuili non sit hæres, vt d. l. ventre. §. si pleno. vbi dī quod filius inte-
rim defunctus hæredi suo nihil relinquit, igit &c. Sol. expone,
nihil s. ex testamento. Itē qa tex. postea dicit, & ideo decreto fi-
lio succurrēdū est, &c. videlicet ex testamēto per ꝯtab. vel sm
tab. Vlterius ad idē oppono de eadē l. ventre, ver. & ideo decre
to. In tex. ibi, quia siue frater ei nascatur siue nō, &c. vbi dī quod si
posthumus nascatur, hæres futurus est, videlicet ab intestato. er
go non erat hæres ab intestato. Sol. dic quod statim tpe mortis nō
est hæres ab intestato, videlicet si partus nascatur filio viuo, fi-
lius futurus est hæres ab intestato, vt ibi, tñ nō negat quod si filius
moritur pendēte dubio partus, quod vltimo vitæ momento nō sit
hæres ab intestato vt dixi. Vlterius opp. imo vr quod saltē filio cō-
petat statim ꝯtabulas, & decedēs eam transmittat, vel secundū
tab. tñ nullus hic fuit substitutus, vt d. l. illud §. fin. cū l. seq. Sol.
quod illa lex loquitur in filio emancipato tm̄ instituto, nō in filio
in potestate instituto, & dictio, maxime, ibi posita, ponitur ele
ctiue. Et hāc sol. tenet ibi gl. super verbo, maxime. Hæc sol. nō
placet, quia in probatur dictio maxime. Ideo aliter potest dici,
videlicet quod ibi venter erat vacuus, licet crederetur plenus.
Et cum dī ibi, si quis eum, qui in vtero est, &c. scilicet putatiue
& probatur finis dum dicit, quia nec interim hæreditatem adi
re potest, quasi dicat, sed filius in potestate statim a lege effici-
tur hæres iure ciuili, ideo in eo non est tam necessarium illud
remedium. Sed hoc, scilicet quod hæres efficiatur a lege, con-
tingit in ventre vacuo, non pleno, vt d. l. ventre ver. & si vacuo.
Quid dicemus, dic quod licet illa fuisset mens. d. l. illud, tamen qn
venter est plenus, multo fortius tam emancipato quam in po-
testate constituto competit remediū prædictum, cū sit maior
ratio. Præterea est casus secundū gl. in d. l. ventre. versi & ideo
decreto, &c. Ideo dic quod de iure ciuili non est hæres, sed de
iure prætorio competunt sibi dicta remedia. Vlterius oppo. ad
idem, imo vr quod existentia sui hæredis statim operetur do-
minij continuationem in filium, tanquam in hæredem suum
ex testamento, vt d. l. cum quidam §. suum hæredem, secundo
responso Solu. Ibi posthumus erat institutus secundo, siue na
scatur abortiuus, siue viuus, testamentum valet, & sic non du-
bitet lex ex viribus testamenti statim facit filium suum hære-
dem pro parte dimidia, quia lege & natura naturata certū est
non esse in ventre nisi vnum partum, nec plures posse per na-
turam grauari, vt puta intra. 40. dies a die conceptionis, tunc fi-
lius a lege non efficeretur hæres, nisi pro quarta parte, idē si ab
intestato pater decederet. Vnde ex prædictis circa istud primū
notabile distinguo, quādo ventre pleno filius est institutus, &
nullus ei est substitutus, aut venter est prætermissus, aut institutus
secundo casu aut durant dies 40. a die cōceptionis, aut sunt cla-
psi. Si autem ab intestato decedit relicto vētre pleno, idem dic
18 quod dixi quando venter est institutus vna cum filio. † Oppo.
vlterius ad secundum notabile, imo videtur quod testamentū
nunquam destituatur, nisi post mortem filij instituti, quia quo
libet vitæ momento potest nasci posthumus abortiuus, & sic
testamentum confirmari, ergo &c. Sicut quando filius insti-
tuitur sub conditione potestatiua, quæ etiam vltimo vitæ mo-
mento impleri potest, vt si decem dederit, vt l. seruus quoque
inf. de hære. insti. & l. fi. inf. de cond. inst. Sol. Dic quod cū partus est
viuus in ventre vltimo vitæ momēto, sicut est certū legi post-
humū posse nasci abortiuum, cōiter non est possibile illo vlti-
mo vitæ filiæ momento, tamen si aliquo casu esset possibile, vt
puta quia mulier esset in puerperio illo momento, tunc pēde-
ret causa testati, & intestato pater hæres non esset aliquo vitæ
momento. Sed quia raro hoc contingit, ideo istud nō conside
rauit Iureconsul. sic in simili in conditione, si decem dederit, li
cet cōiter possit vltimo vitæ momento impleri, tamen si ex fa
cti incidentia hoc non posset fieri, statim testamentum defice
ret, & esset locus causæ intestati, vt d. l. suus quoque vlterius ad
idem opp. imo vr quod vltimo vitæ momento non destituatur te-
stamentum, imo pendeat, vt d. l. illud §. fin. cum l. seq. Sol. iure
prætorio adhuc testamentum pendet, quia statim instituto ꝯ
tab. competit, & moriens transmittit contratab. vel secūdum
tabul. Ideo licet post mortem hæredis desinat posthumus pos-
se nasci, vel nascatur abortiuus, testamentum cōfirmatur, quia
ex eo quis potest esse hæres. Iure autem ciuili non confirmate
tur tunc, quia ex testamento nullus hæres esse potest, ideo nō
pendet. Secunda lectura principalis est, quod hic non fuit insti-
tutus sub conditione, quæ vltimo vitæ spiritu potest impleri.
Et in tex. ibi, ipse filius, supple, idemq; nepos respectu aui inte-
stato patri supple, & auo. & colligitur hæc lectura in gl. ad ēque
filius, ibi, idem est &. Hæc lectura est in bona in se, sed continet
diuinationem. Tertia lectura principaliter est, quod hic filius
fuit institutus sub conditione, quæ vltimo vitæ spiritu impleri
non potest, & hic ponitur deinde in genere in versic. ponitur
exemplum, & hæc lectura tangitur in ead. in gl. in fi. & eam te
net Iaco. de Are. Bar. & quasi omnes doct. & in tex. ibi, ipse fi-
lius, supple, idemque pater, quo ad nepotem, hæc lectura est ve
ra in se. sed continet diuinationem, ideo tene primam lecturā
principalem secundum illum intellectum, quem ego dedi illi
lectu. Venio ad tertiam partem. & oppo. quod imò pars ista sit
superflua, cum in prima parte & in secūda filius institutus sub
cōditione, quæ in ipsius potestate cōsistit, & decessit antequam
ei pareat. Sol. Huius timore gl. fi. primo dicit quod hic in fine
loquitur quando non erat nepos, vel alter, &c. vt in gl. Tu dic
quod etiam alijs varijs modis legitur, qui colliguntur secundū
varios intellectus, qui ponuntur in prima & secunda parte, &
tene illum intellectum, quem posui in casu. Quando autem fi-
lius instituitur sub conditione potestatiua, quid sit iuris, hic nō
examino, quia non est materia huius legis, sed dic plene vt di-
cam in l. filius a patre, in princ. inf. eo. & l. suus quoque infra de
hæred. instit. l. fin. inf. de cond. instit.

REPE-

REPETITIO

Do. Fortunij Garciani, Super l. Gallus. ff. de liberis & posthumis.

SVMMARIVM.

1 *Posthumus alienus poterat ne olim institui.*
2 *Posthumi alieni institutio an lege aliqua probibeatur. & nu. 29.*
3 *Testandi liberam cuiq; prout vellet facultatem legibus. 12. tab. fuisse concessam, quomodo intelligendum.*
4 *Posthumus alienus quare non poterat olim institui, aut ei legari. & num. 17. & 18. & 20.*
5 *Posthumus qui suus nasciturus est institui debet, alias natus suus rumpit testamentum.*
6 *Posthumo nondum nato tempore testamenti quomodo dicatur fieri iniuria si non instituatur.*
7 *Gallus Aquilius qua ratione induxerit posthumos nepotes posse institui. & num. 15.*
8 *Posthumo alieno posse legari constitutum fuisse ex Galli Aquilij sententia.*
9 *Posthumi alieni appellatio an comprehendat nepotem ex filio in potestate constituto. & nu. 11.*
10 *Posthumus alienus quis dicatur.*
12 *Posthumus vt iudicetur sit ne suus alienus, quod tempus considerandum sit, testamenti conditi an mortis testatoris. & nu. 14.*
13 *Posthumus proprius testatoris & posthumus suus an differant.*
19 *Emancipati tametsi lege. 12. tabul. ab intestato non succederent, ex testamento tamen succedere non probibebantur.*
21 *Partus qui in vtero est, censetur esse in rerum natura, tametsi nondum natus sit.*
22 *Gallus Aquilius quibus prouiderit, quibus item lex Velleia.*
23 *Galli Aquilij dispositio super nepotibus posthumis instituendis sit ne noui iuris inductiua. & nu. 25.*
24 *Actus qui pro tempore quo fit, non potest valere, an si conferatur in tempus habile semper valeat.*
27 *Seruus an possit hæres institui, cuius dominus institui non potest.*
28 *Intellectus ad l. eius seruum. ff. de hæred. institu.*
29 *Intellectus ad l. si seruus eius ff. de acquiren. hæredita. & num. 31.*
30 *Hæreditatem non acquiri domino per seruum institutum, antequam seruus hæres adeat hæreditatem.*
32 *Ius nouum limitatiuum iuris antiqui non extendi de casu ad casum ex identitate rationis.*
33 *Partus intra quantum tempus post mortem mariti edi debet, vt censeatur ex eo susceptus.* ...
34 *Instituo verbum pro substituo poni.*
35 *Verbum potest negationi adiunctū an importet necessitatem, adeo vt actus qui contra fieret, esset ipso iure nullus. & nu. 38. & 39. & 46. & 47. & 50. & 51.*
36 *Statutum prohibens mulierem contrahere circa consensum consanguineorum, an reddat contractum aliter factum ipso iure nullum, adeo vt nec naturaliter mulier ex eo obligetur. & num. 41.*
37 *Principem non posse dare fidem scripturę non authent.*
40 *Contractus celebratus per eum qui lege vel statuto prohibetur contrahere an & quando sit ipso iure nullus, vt ex eo nec naturalis quidem obligatio oriatur.*
42 *Testamentum minus solemne valere naturaliter, & ex eo naturalem obligationem oriri.*
43 *Stipulatio alteri facta tametsi non sit efficax ad producendam actionem, naturaliter tamen valet, & promittētem naturaliter obligat. & n. 49.*
44 *Intellectus ad c. 1. de causa possess. & propriet.*
45 *Principem non posse a tollere quæ sunt iuris diuini aut naturalis.*
48 *Obligatio naturalis in persona pupilli contracta quot effectus pariat.*
51 *Obligatio in diem an producat actionem ante diem, & an ex ea possit ante diem agi.*
53 *Necessarium nonnunquam accipi in iure pro vtili, sicut econtrario vtile pro necessario.*
54 *Verbum, debet. positum cum dictione, omnino, importat necessitatem.*
55 *Verbum, potest, affirmatiue positum, an & cuiusmodi necessitatem importet. & nu. 57. & 60. & 63. & 65. & 67. & 68.*
56 *Verbum, potest, referri nonnunquam ad potentiam naturalem nonnunquā ad potentiam iuris, nonnunquam ad vtrunq;.*
58 *Verbum, potest in præsenti prolatum an sit extensiuum ad futurum & num. sequen.*
61 *Verbum, potest relatum ad facultatem quid importet.*
63 *Intellectus ad l. fideicommissa. §. hæc verba. ff. de legat. 3.*
64 *Intellectus ad l. sæpe audiui. ff. de offic. præsid.*
66 *Iudex an necessario cogatur de causa cognoscere virtute rescripti in quo sit hæc clausula, iudex prouinciæ debeat cognoscere, & iustitiam facere, an possit alteri delegare.*
69 *Iudicem teneri procedere per viam inquisitionis præcedente infamia eius aduersus quem inquirendum est.*
70 *Iudicem posse procedere per inquisitionem ex denunciatione officialis.*
71 *Iudex potest inquirere propter incidentem cognitionem.*
72 *Iudex si ex generali aduersus delinquentes inquisitione aliquem reum reperiat, potest contra eum procedere. & an in his subsit necessitas officij.*
73 *Iudex potest procedere per viam inquisitionis aduersus eum qui delinquit, in præsentia eius.*
74 *Iudex in magnis criminibus potest per viam inquisitionis procedere.*
75 *Testamentum in quo nepos ex filio nasciturus instituitur in casum mortis filij, non aliter filio instituto, an valeat. & an ex iis verbis filius censeatur tacite institutus nu. sequen. nu. 83. & 85. 88.*
77 *Filius sub hac cōditione a patre hæres institutus, si post mortem eius intra decem menses nascatur, an si viuo patre nascatur, censeatur præteritus, & testamentum rumpat.*
78 *Ventre hęrede instituto an teneat institutio, si cum testamētum fieret, partus iam in lucem æditus erat, ignorante tamen testatore.*
79 *Instituens filium vel filiam qui vel quę in vtero esset, censetur vtrunque instituisse, si vterq; in vtero erat.*
80 *Intellectus ad l. si quis ita hæres instituatur. ff. de hæred. insti.*
81 *Filio præterito non ob id minus censetur facta iniuria, quod possit ab intestato admitti ad successionem patris.*
82 *Testamentum quo quis instituit extraneum hęredem in casum quo filius ante pubertatem decederet, non aliter filio instituto an sit validum, quasi filius videatur tacite institutus, an vero nullum, quasi sit præteritus.*
84 *Intellectus ad l. si ita stipulatio. ff. de oper. libert.*
86 *Institutum non posse dici eum qui ab intestato succedit. licet ex voluntate defuncti ita succedat.*
87 *Testamentum quo libertus patronum instituit, si filius se viuo moreretur an valeat, filio non instituto.*
89 *Intellectus ad l. Si quis cum. ... ff. de vulga. & pupil.*
90 *Intellectus ad. §. idem credendum ex l. Gallus. ff. de liber. & posthu.*
91 *Intellectus ad l. si. C. de hæred. institu.*
92 *Filij hæredis, cui testator substituit Caium, si liberos non haberet, cum veniant ex voluntate testatoris, an censeantur venire ex testamento, an ab intestato.*
93 *Testamentum in quo pater substituit filio vulgariter, puta si hæres nō erit non instituendo aliter ipsum filium, an possit subsistere, an vero, quasi præterito filio, rumpatur.*
94 *Posthumorū appellatione an contineantur nepotes respectu aui testatoris.*
95 *Posthumorum appellatio in statutis an comprehendat eos duntaxat. qui post mortem nascuntur, an vero latius pateat. & nu. sequen. & nu. 98.*
96 *Posthumi qui proprie dicantur in iure ciuili.*
97 *Galli Aquilij consilium super posthumis nepotibus instituendis, an fit minus sufficiens, vt fuerit necesse illud suppleri per legem Velleiam.*
96 *Casum omissum in correctorijs remanere in dispositione iuris communis antequam per eum qui interpretandi ius habet, determinetur idem constituendum esse in eo ex identitate rationis, quod in casu disposito.*
100 *Filius institutus sub conditione (si post mortem testatoris nascetur,) an si natus sit viuo testatore, censeatur præteritus, ac propterea rumpat testamentum. & nu. seq. & 102. & 104.*
103 *Intellectus ad l. si. C. de posthu. hæred. instit.*
105 *Gallus Aquilius an reprehendatur a Scæuola in tractatu de posthumis nepotibus instituendis.*
106 *Iuuenes sint ne senibus perspicaciores.*
107 *Masculinum concipiat necne fœmininum in materia correctoria. & numer. 109. & 110.*
108 *Galli Aquilij prouisionem circa nepotes posthumos instituendos non esse correctoriā iuris antiqui. & nu. 111. sed potius ampliatiuā esse. nu. 112.*
113 *Posthumus natus post decimum mensem & duos dies a morte testatoris, an ex eo institutus videatur, quod testator instituit sibi hæredem posthumum qui intra decem menses post mortem suam nasceretur. & nu. 115.*
114 *Filius natus post decem menses a morte patris an censeatur legitimus. & an mensis mortis sit computandus in numero decem mensium.*
116 *Mulier quæ intra duos aut tres dies a morte prioris viri nupsit secundo viro, & in nono vel decimo mense peperit, vtrum censeatur peperisse, priori ne viro, an posteriori. & nu. seq. & nu. 120. & 121.*
117 *Filius an ex eo susceptus præsumatur, cui similis est. atq; ibi an & qua ratione contingat filium ex aliquo susceptum alteri similem esse. & nu. sequen.*
122 *Testamentum an fiat caducum per mortem hæredis in vita testatoris contingentem, si hæredi substitutus est datus. & nu. seq.*

GAllus Aquilius. In nomine sanctissimæ trinitatis pręsidio, gloriosissimæq; Dei matris Marię semper virginis semperq; pientissime, quæ pro Fortunio intercedat, sumam exordiū. Omissa reprehēsione Galli, de qua (vt inferius dicā) aliter sentio, placet diuisio Dy. & Bart. quē dū potero auricā & rectorem semp sequar. Hoc idē cōtinet in summa, qđ Gallus breuissime cōsulebat cōsilij vero cām subijcio. Erat quidē iniuriosum & incōueniens, qđ cū nepotes post mortē aui testatoris nascend nō essent in rerū natura tpe cōditi testamenti, nec de his esset facta mentio in testamēto, si deinde filio mortuo ante patrē nepotes nascebātur post mortem aui agnatione rumpebant testamentū. ra-

tio, qui sui nascebantur & præteriti, nã filio de medio sublato,
nepotes intrãt in locũ eius, & sunt sui. vnde cum se repetiebãt
præteritos, necessitate iuris ciuilis rũpebant testm̃, vt in l. post-
humi. & l. posthumorum, ad finem inf. tit. prox. Ne igitur hoc
eueniret, subtiliter cõsuluit Gallus, ꝙ si quis filios habeat in po
testate, & nepotes posthumos speret, ita eos instituat. Si filius
meus viuo me moriatur, tunc si quis mihi ex eo nepos siue q̃
neptis post mortem in decem mensibus proximis, quib. filius
meus moreretur, natus natave erit, hæredes sumpto. Conside
ra ꝙ ideo dixit, si filius meus viuo me moriatur, quia si filius
est viuus tempore mortis aui, nepos qui nascitur non habet lo
cum sui, quia pater præcedebat, vt in l. posthumorum sup. alle.
& in §. posthumorum, insti. de exhæredi. lib. & in §. sui. de here.
quali. & diffe. Ergo cum non repetiebatur suus, quamuis esset
præteritus. rumpere nõ poterat. Item ideo dixit post mortem
meam, quia quamuis non sit natus tpore mortis testatoris, si
tamen viuo auo fuit generatus, dum nascitur, natiuitas ad ge-
nerationem reducitur, & ideo quia se præteritum reperit, rum
pitur testm̃, sat igitur erit, quod tpe mortis sit generatus, quã-
uis non genitus, vt in l. posthumorum, de quo ẽt inferius. Cõ-
sidera aliud, quod ideo dicit, in decẽ mensibus proximis quib.
filius meus &c. quia tanto tpe potest nasci ex filio & non vltra
tempus. n. fere 10. mensium a generatione ad natiuitatem hu-
manam est natura conterminatũ, vt in auth. de restit. & ea quæ
11. mense. §. & nos latius dicemus in gl. fi. huius princ. Vltimo
dubitari potest, quare Gallus de nepote nato post mortem filij
& suam loquatur, & non de nato post mortem filij & ante suã
post conditum testm̃, nam codẽ modo rumpit testm̃, sed dic,
quod de nepote ante mortem aui superuenit, l. Velleia. de qua
in §. ille casus indifficilis, nos tamen sententiam Galli excuta-
mus, vt videbis in §. & quid si tantum. Iam habes claras ipsas li
teras tex. & sensum Galli. Venio ad Bar. euidentialia, quæ ideo
non præposui, quia latius expedienda videbantur, & præsuppo
1 no † quod antiquo iure posthumus alienus institui non pote-
rat, quòd Bar. ita declarat, aut. n. consideramus ius 12. tab. & il-
lo iure posthumus tantum qui tẽpore testamenti futurus erat
suus, institui poterat, vt in § posthumo. insti. de lega. in l. post-
humi. & in l. posthumorum inf. tit. prox. Gallus tamen consi-
derans, quod eodem modo nepos posthumus post mortem
eius natus patre de medio sublato poterat agnatione rumpe-
re testamentum, induxit talem nepotem institui posse, & hæc
eadem ratione fuit extensum per Velleiam legem, & per Sce
uolam, & Iulianum, vt alijs casibus institui liceret, quod vide-
mus per totam legem nostram, & per l. pen. de lega. inf. dein-
de superuenerunt prætores æquitatem considerantes, & Im-
peratores eos sequuti, qui omnem posthumum, siue futurum
suum, siue in omni casu alienum institui posse decreuerũt, vt
constat ex §. posthumo sup. alle. & insti. de bon. poss. in princ.
hæc ita docebat Bar. in §. ille casus. in fi. 1. col. Ego quidem, quia
pauca sunt iura quę de his loquuntur, aliqualiter dubito, & ani
mus versatur ad partes, cum securius in his animaduerto, pro-
2 ut preciter tetera in, & quam primũ cogitabam. † an lege ali-
qua prohibeatur, posthumum alienũ institui vel ei legari, nec
inuenio legẽ quæ phibeat, nec prohibẽdi rõnem habeat, nec
inuenio leges nisi alias referentes, idee horum causas ita con-
3 iecturandas credidi. Imprimis † igitur l. 12. tab. preuit iure natu
ræ omnibus erat ... tum ad voluntatem ... in l. ... le
gis, de verb. sig. ... in l. 1. ad l. Falc. ... in auth. de nup. §. disponat.
Sed hoc ita intelligebatur, vt institueret eum, vel ei legaret,
4 qui in rerum natura esset. † Ius. n. in hisquæ in rerum natura
producta & nata non sunt, homini disponere non sinit, vt in l.
cum quidem ... quo ... & ibi Bar. & Bar. ... de ac-
qui. hære. Cum igitur posthumus alienus non sit adhuc natus,
non poterat ei legari, vel institui, nec hoc iure ciuili cauebat-
tur, hanc rationem sumpsi a iurecõsulto. in §. ille casus. ver.
porro. vbi dicitur, quod ante Galliam & Velleiam legẽ nullo
iure cauebatur vt qui nõdum natus erat, institui posset, quo l
intellige ex ceslatione, vt eleganter intelligit glo. in d. l. non est
ambigendum. de bon. poss. quã approbat ibi Bar. non ex prohi
bitione, vt cõiter doc. intelligunt. hanc eandem sententiam sa-
tis suadet lex vna § & cum tripli. de cad. tol. vbi caducum effi-
ciebatur testamentũ, cum tempore quo fiebat, is qui institue-
batur, non erat in rerum natura, nam hoc pro non scripto esse
leges existimabant, ita dicit tex. Verum hæc tacis ratio in fron
te ostendit oppositionem, quia sui tam nec suus posthumus
institui potest, cum verum sit eum nondum natum. Sed vide-
mus iisdem legibus eum institui posse. vt in § posthumorum,
insti. de exhære. libe. Quinimo teneri eũ instituere vel exhære-
dare, vt ibidem, & in l. posthumi. inf. tit. proxi. cum simus igitur
5 constat rationem non esse veram. † Attende, quod secũdum
easdem leges duodecim tabularum si posthumus suus nasce-
batur, rumpebat testm̃, dum se reperiebat preteritum, & ideo
& si nondum natus erat, quia dum nascitur, suus nascitur, insti
tui põt & debet, ne testator iniuria videaẽ testatus, prætereun-
do suum. Hanc rationem euidenter vr̃ sentire iureconsultus
in ea le. in l. posthumi & in l. posthumorũ, ibi. Ne ergo eo mo-
do rumpatur mihi testamentum, sicut ipsum filium natũ ita
posthumum vel heredem instituere nominatim vel exheredа
re debeo. idem constat ex §. posthumorũ instit. de exhær. libe.
Itaq; hæc est causa, quare posthumus suus põt & dẽt institui,
quia sui necessitate iuris succedebant, sed in non suis deficie
bat ista ratio, ideo in his non erat licitum instituere, & sui non
sunt, quib. tempore testamenti pater præcedit, vt in §. sui. insti.
de hære. quali & diffe. nepotes igitur posthumos quibus pater
præcedebat, non licebat instituere. & hoc ante legẽ Galli. Duæ
6 iñ resident dubitationes, † prima est, qđ cum posthumus non
dum sit natus, nec forsan tpe testamenti conceptus, quõ non
enti fiat iniuria, ex qua testm̃ iure rumpatur, Secunda, quõ ne-
pos posthumus, in casu quo filius sublatus è medio fuisset, rũ-
pebat testm̃, non tñ poterat institui. & iniquum vr̃, quod qui
institui iure non possit, rumpat iure testm̃, quia non institutus.
Ad primam dubitationem respondeo, quod ei qui est, fit iniu-
ria in casu nostro, quod ita probatur. Nam testamentũ habet
vires nõ a tempore quo ordinatur, sed ex tempore quo is mo-
ritur, qui testatur, est. n. vltima voluntas, vt in l. 1. ff. eo. & in l. qđ
vulgo. ff. de bono. poss. contra tab. & l. 1. §. semel aũt ff. de bono.
poss. secundum tab. Item iure ipso succedendi posthumi gene
ratio considerari debet, non ipsa natiuitas. ratio, ne in nullius
potestate nascatur. si enim pater est mortuus antequã ipse sit
natus, dum nascitur, non esset in patris potestate qui non erat
tamen quia verũ est eius esse filium, & ea causa quia cũ gene-
rauit dum viuebat, dicimus natiuitatem ad gñationem redu-
cẽdam, & ob hoc in eius potestate fore, in cuius fuisset, si fuis-
set natus eo tũc cum fuit generatus l. scripto. inf. vnde lib. l. vel
si viuo. de suis & leg. Hac igitur cõsideratione posthumo fit in-
iuria, quia cõstat post natiuitatẽ eum ante mortẽ testatoris es-
7 se generatũ l. posthumus ff. de inoff. testa. † Secunda dubitatio
adeo efficax est, vt ex ea sit motus Gallus, qui induxit, vt post-
humi nepotes, qui aliquo casu fieri poterãt sui, codẽ casu pos-
sent institui, quia iniquum erat, vt illo casu possent rumpere
quia non instituti, & quod nõ possent institui, & sicut leg. 12.
tab. posthumi qui necessario erant futuri sui, institui poterant,
ne rumperent, vt in l. 3. C. de post. here. instit. ita eodem modo
posthumus qui in aliquo casu potest esse suus, eodem casu in-
stitueretur ne rumperet, hanc rõnem assumes clare ex l. post-
humorũ §. sed si filius inf. tit. proxi. & ex §. posthumorũ, instit.
de exhere. lib. Ex hoc nota, quod eadem est ratio legis Galli quæ
est legis 12. tab. in danda licentia ad posthumos instituendos,
Gallus enim ex ratione veteris iuris ciuilis induxit, vt quo casu
posthumus suus futurus esset, institui posset. Idem etiam de le
ge Velleia & de interpretatione Sceuolę & induction Iuliani
erit dicendum, in omnibus enim casibus huius legis habet lo-
cum ratio iuris antiqui, vt ostẽdo, infra in 2. nota & in §. & quid
si tantum 6 not. Deinde tertio ius fuit prætorium, qui ius post-
humorum iam natorum considerantes, eis deferunt bonorũ
poss. & eis legari & fideicommitti posse induxerũt, nam dum
nascitur, deferri e bonorum possessionem æquum est & iustũ
... hoc impediat, & si quis velit posthumo
legare recte ... & iure prætorio eius voluntas rata habetur.
Nec obstat ratio antiqua, quod adhuc nondũ sit natus, quia nõ vt
nato sed vt nascendo relinquitur, & nascẽdo relinqui etiam le-
ge 12. tabu. potest, vt patet in posthumo suo, & videmus idem
lege Galli & Velleia quæ non obstante quod nondũ sit natus,
eum institui posse inuenerunt. Hanc eandem institutionem q-
se Imperator nouis constitutionibus fuit sequutus, de quib. ni-
hil præter relationem habemus, vt in d. §. posthumo. & in pr in
8 cipio insti. de bo. poss. † Quinimo id subtiliter consideres, quod
hoc ius legandi etiam posthumis alienis fuit sumptum a sen-
tentia Galli, quamuis enim Gallus institutionem tãtum indu-
xisse videatur in casu quo posthumus nasceretur suus, tamen
ex eius sententia ... posthumo etiam alieno legari & fi-
deicommitti posse hoc habes ex doctrina Pauli iurisconsulti in
l. pen. de leg. 1. ex Cai in l. quidam relegati & cum l. seq. & cũ
prin. l. vtrũ de reb. dub. vbi ex sententia Galli vr̃, & legari & fi-
deicommitti posthumo etiam alieno posse, & ita dicebat Pau
lus ... sententia ... no. ꝙ Gallus induxit insti-
tutionem, & non legatum vel fideicommissum. Item induxit
institutionẽ posthumi in aliquo suus nasceretur, igitur non
induxit institutionẽ posthumi alieni. male itaq; interpretari
Paulus. Resp. de, quod Gallus & Velleius & eius interpretes,
vt Iulianus & Sceuola sustulerunt illam rationem, ex qua ius
antiquum 12. tab. cessauerat in approbandis institutionibus le
gatis & fideicommissis posthumorum, quæ fuit, quia nõdum
nati erant. vt in d. § ille casus ver. porro. Cum igitur Gallus &
eius sequaces iudicarent illam rationem non esse necessariam
ad impediendum ne posthumis in testamento relinqueretur,
ex eorum sententia satis cõstat, quod alienis etiam posthumis
legari & fideicõmitti potest, non obstante quod nondum sint
nati &

nati. & hoc est, q dicit Paulus, obtinuisse sententiam Galli, vt
posthumis etiam alienis legari possit. Adeo quod si perspica-
cius hęc penses, ex eadem sententia legis. 12. tabu. fuit orta ra-
tio legis Galli & Vellei. sicut enim suum psthumum institue
re, non impediebat eum non esse adhuc natum, ne præterisus
rumperet testamentū. Ita quo casu suus agnasceretur, ex sen-
tentia Galli & Vellei institui posse fuit inductū, ne rumperet.
Constat igitur, quod ēt antiquo iure illa ratio, nōdum esse na-
tos, non erat potens ad impediendum, ne in testamento non-
dum natis relinqueretur, & ideo recte fuit lex. 12. tabu. in hoc
emendata. vt patet in d. §. posthumo. Hæc sunt quę de his in-
uenio, quæ menti teneas. nullum sane vidi, qui ista iuris ciuilis
9 ratione ita discernat. † Ex euidentiali primo Barto. noto, quod
cum secundum ipsum Gallus induxerit, posthumos alienos
institui posse, nepos ex filio in potestate dicitur posthumus
alienus. & ita Barto. cum appellat alienum posthumum. & di-
cit, qđ in hoc fuit necessaria prouisio Galli. quod idem confir-
mat Pau. de Cas. Alexan. & demum Mod. adeo quod quāuis
aliqui dicebant in nostro casu Galli. posthumum non esse alie
num, tamen Pau. de Cast. hanc improbat sententiam per l. pe.
de leg. 1. vbi dicitur, quod ex sententia Galli posthumo alieno
legari potest, hoc idem confirmat Alexan. Aduerte, qđ Bart.
decipitur in intellectu. §. posthum. & omnes alij in intellectu
10 legis nostræ. & assumas doctrinā a. §. posthumo. † qđ posthu-
mus alienus dicitur is qui alteri nascendus est. i. qui in aliena
familia nascetur, ꝓbatur ex verbis vbi declaratur quis sit posthu
mus alienus qui natus inter suos hæres testatoris futurus non
est. Ecce quod duo requiruntur, vt sit alienus, scilicet quod al-
teri sit suus. & quod testatori nōn sit hæres, scilicet suus. Nam
si est alienus, nō est meus, & si est alienus, necesse est qđ sit al-
terius. Rursus hoc ex text. probatur, dum subiungit exemplū
& illatio, quod si ex filio emancipato nasceretur posthumus,
erat quidem alienus. & ideo iure antiquo non potuisset ei le-
gari. Ecce quod erat in potestate filij distincta & separata ab
11 aui potestate. † Cōstat igitur quod in nostro casu posthumus
non erat alienus, cum non nasceretur in aliena potestate. nec
instituebatur posthumus alienus, cū eo casu instituebaꝑ, quo
suus nasceretur. Item hoc satis compertum habemus ratione
siue lege. dicūt enim doc. & glosę. quod in casu nostro posthu-
mus erat alienus. nos vero quærimus, cuius sit. & quidem aut
est testatoris, aut nullius. si testatoris est, non est ei alienus. &
si nullius est alienus esse non potest. Simili argumento vtitur
Pomponius in l. scripto. infr. vnde libe. ibi, alioquin si non suus
hęres est, quo iure erit hęres. Nec obstat inductio Pau. de Cas.
qui ex l. pen. de lega. 1. probabat Gallum de posthumo alieno
disposuisse, vt ei legari aut fideicommitti posset. Nam aut at-
tendimus Galli verba, & nō loquitur de legato nec de fideicō-
misso. sed de institutione necessaria eo casu, quo suus nasce-
tur, ne rumpat testamentum, aut attendimus sententiam, & ex
inductione Galli est introductum vt posthumus qui nondum
est institui possit. vnde sumpta est initia vniuersalis ex eius
sententia posthumus siue suus siue alienus possit legari quam-
uis nondum sint nati. & ita loquitur l. pe. quod latius in supe-
rioribus declaraui. Eodem etiam modo intelligas. §. posthu-
mo. insti. de leg. ibi enim nō loquitur de posthumis de quibus
hic. Nec ob. ponderatio domini Ias. dum ponderat verbum, te
statoris, quasi sit necessarium, qđ tempore conditi testamenti
sit posthumus suus, alias censetur alienus. Miror certe de tali
ponderatione. finge qđ ego facio testamentum hodie, & insti-
tui posthumum ex vxore mea, quicunq; nascetur. deinde nul-
lo alio condito testamento post annum morior & vxorē præ-
gnāte, nascitur posthumus intra. x. menses a tempore mortis.
quippe absurdū esset dicere, talem posthumum nō esse insti-
tutū. & tñ verum est eum nō esse posthumum suum tempo-
12 re testamenti. † Item habemus hic tex. quod posthumus suus
vel alienus cōsideratur tempore mortis testatoris, nō tempo-
re quo ordinatur testamentum. Nam tex. cōsiderat, quod post
mortē testatoris ei nascatur, & nihil curat de tēpore cōditi te-
stamenti. Hoc idē expresse cauetur in. §. nūc de lege vel. versi.
Quid enim, vbi dr. quid. n. necesse est tēpus testamēti faciendi
rei, icere, cū satis sit obseruari id tempus quo nascitur. Hoc tā-
tū igitur consideratur, an sit suus, quo tēpore moritur, nō quo
ordinatur testamentū. Idē consideratur in l. posthumus. ff. de
inoffi. test. in prin. facit qđ. s. exposui in versi. ad primā dubita-
tionem. Ex his destrue cōclusionē quam ex Bar. eliciunt Mo-
der. Ticinen. in. 2. col. hic qđ in cōsiderando an posthumus sit
proprius testatoris vel alienus inspicitur tempus quo fit testa-
mentū, nō tempus mortis. & fundantur per tex. nostrū iūcta. l.
13 pe. quem male, vt dixi interpretantur. † Item inferūt prædicti
Moder. ex cōmuni sententia. in ver. Et sic pondera diligenter.
qđ plura requiruntur ad hoc vt sit posthumus proprius testa-
toris, q̄ vt sit suus. qa sui sunt qui tpe mortis in ptāte morētis
primū locū habēt. vt inst. de hær. qua. & dif. §. sui. & in l. posthu
morū. inst. tit. pxi. Tñ vt sit proprius testatoris, non sufficit hoc
solum, sed etiam requiritur, quod tēpore cōditi testamenti te-
neat primū locum, alias est posthumus alienus, & dicūt notan
dam hanc declarationem. Et quidem diligentia, qua cōmen-
dant, nō est notanda sed annotāda, quia sibi aduersa & pugnā
tia docent. cū aliud dicant requiri vt proprius sit posthumus,
quā vt sit suus, cū non sit diuersum esse propriū quā esse suū.
Quo enim iure ipsi inueniunt posthumū magis propriū quā
suū. profecto hos terminos fingunt, vt nec vere nec iuste lo-
quātur. quod ego manifesta ratione ostendo, ipsi. n. appellant
posthumum alienū eū, qui tēpore testamenti nō habet primū
locū, quamuis tēpore mortis habeat. & ob hoc dicūt non esse
propriū testatoris per tex. nostrū, iuncta. l. pe. sed hoc est veris-
simū, q si tēpore mortis habet primū locum, est suus. vt in d. l.
posthumorū. & in. §. posthumorum. insti. de exher. lib. & in. §.
sui. s. alle. si igitur est suus, sequitur eum non esse alienum vel
extraneū, vt in §. cęteri. instit. de hære. qual. & dif. si nō est alie-
nus vel extraneus, proprius erit, vt eorū verbis vtar. Præterea
posthumus, de quo loquuntur, forsan nō erat cōceptus tēpo-
re cōditi testamenti. igitur cum nihil fuisset, nulli poterat esse
proprius nec suus, vt in l. 1. §. si quis proximior. vnde cog. in l.
Titius inf. de suis & leg. sed si tēpore mortis est conceptus, &
nascitur est posthumus, est suus ea suitate, quia alia proprior
in posthumo inueniri non potest, vt in. §. cum autem. insti. de
hære. quę ab intest. defe. Itē hoc idē suadetur ex l. item prętor.
inf. de suis & leg. cū l. pręce. vbi sui proprie & cognati proprie
appellantur, qui tēpore mortis sunt cōcepti. si tamē post mor-
tē concipiantur, tūc nō proprie sed per abusionē dicuntur co-
gnati & sui. & dicere alienū, eū qui tpe mortis primū locū ha-
bet, q̄uis tpe cōditi testamenti nō habuerit, est cōtra tex. in d. §.
posthumorū. & in d. §. sui. cū si. Et nota q in filijs & nepotibus
indifferenter loquuntur, prout indifferens est ratio. huius erro
ris occasionem tribuit lex pe. s. alle. quę vt loquitur ex senten-
tia Galli est intelligenda non in casu Galli. & in hoc stat dece-
14 ptio. † Nec placet opin. dñi Soci. qui in prin. huius legis distin-
guit ad concordiam dicens, q in cā testati posthumus qui non
nasceretur suus tpe testamenti, quāuis tempore mortis nasca
tur suus, dr posthumus alienus, quia ad testandū habilitas at-
tenditur tempore testamenti l. si alienum. §. in extraneis inf. de
hære. insti. si vero loquamur in causa intestati sat erit qd tem-
pore mortis nullus ei pręcedat in gradu. & h. d. esse de mente
Bar. in §. ille casus. Ego credo, q vtroq; modo qui suus est tem
pore mortis, nō censetur alienus, & ita loquitur text. in §. nūc
de lege. ver quid. n. vbi in casu nostro loquitur. & tñ dicit tem
pus mortis inspiciendū, eodem modo loquitur l. posthumus.
de inof. test. ff. & lex, posthumorum inst. tit. 1. & dictus. §. sui. in
hoc. n. nec est differentia, nec differentiæ ratio. Nec obst. qđ
habilitas hęredis ad tempus testamenti debeat referri. nā hic
nō est inhabilis, cum ad tempus habile referatur. tunc. n. suus
est & ante non est alienus nec inhabilis l. in tempus de hæred.
insti.. Nec etiā obst. q ratio legis, in tempus, non habebat locū
in casu nostro ante Galli inductionem nos. n. in Galli inductio
ne loquimur, & Galli eā expositionem est secutus, vt fatetur
idem Soc. 2. not. Infero ex superioribus vltra predicta, qđ male
docet Pau. de Cas. hic in fi. primæ col. qđ lex Galli hodie sit su-
perflua. cū tam de iure prętorio q̄ ēt constitutionibus Imperia-
libus posthumus alienus non solum institui, sed ēt ei legari &
fideicōmitti possit in d. §. posthumus. hoc idem cōfirmat do.
15 Alex. in secundo euidētiali. † Attende. & cōgruēter dicas, qđ
prouisio Galli optimā habuit rationē, ne eo casu rumperetur
testm̄ quo institui rumperes non posset. & hæc ro sumpta fuit
a iure antiquo, vt exposui super ver. ego quidē. vnde fuit opti-
ma dispositio & necessaria ne testamentum rumperetur. nec
erat superuacanea. imò illud ius nouum nihil in hoc noui ad-
didit, cum iste casus sit iā a Gallo declaratus. Rectius. n. dicetur
ius nouum superuacare in eo, in quo iure antiquo erat proui-
sum, q̄ ius antiquum superfluum, cū in casu necessario sit cōdi
tū. & qđ potius est qđ ex sententia Galli constitit ante cōstitu-
tiones Imperiales, & añ. §. posthumo alieno posthumo & le-
gari & fideicōmitti posse, vt in d. l. quidā relegati. & in d. l. pe.
de leg. 1. Itaq; æquius diceretur, cōstitutionē illā superfluā, q̄
nihil de nouo vr adduxisse quā lege Galli, quæ in casu neces-
sario prouidit. sed si illā viderē, eā more nostro iuste excusarē,
16 prout legē Galli excuso. † Sed oportune quæritur, quæ sit rō
quare iure antiquo posthumus alienus institui nō poterat, vel
ei legari. quę quidē ex superioribus potest cōstari, sed quia ali-
ter docentes intelligunt referā eorum dicta. Raph. cu. reddit
rationē, quia incertis personis hęreditas vel legatum relinqui
non potest. §. incertis. insti. de leg. sed Pau. de Cas. non placet,
quia per natiuitatem veniebat persona posthumi certificanda
Alex. dicit, quod Paulus non tollit rationem Rapha. quia in d.
§. incertis. non sufficit quod persona postea certificetur, vt in
l. id quod pauperibus. de episcop. & cleric. Sed idem Alexand.
impugnat eam, quia eadem incertitudo versatur in posthu-
mo qui est suus tempore conditi testamenti. Io. de Imol. post

plura sentit rationem sinistræ suspitionis in vxore aliena, cum
ad posthumum alienum nondum natum non poterat haberi
affectio, in l. Titius inf. de suis & leg. do. Alex. hãc ẽt impugnat,
quia in posthumo suo potest haberi eadẽ suspitio, vt si filius re
linquat vxorem pregnãtem. Nec obst. necessitas institutionis,
quia ad eam non debuisset teneri propter euitandam suspitio-
nẽ. vnde concludit, ꝙ nulla pôt assignari probabilis ratio, ideo
iuste talis dispositio fuit correcta. Mihi vero nec verba Domi-
ni Alexand. improbantis, nec Ioan. de Imol. rationem redden-
tis satisfaciunt. Primo enim cum Ioann. inquit ob sinistram
suspitionem id statutum, non placet, quia ista ratio non est ho-
die mutata, & ideo nec prohibitum mutaretur. Sed est muta-
tum, igitur ratio nõ bona. Præterea talis suspitio in rebus quæ
bonam interpretationem habere possunt, est contra æquitatẽ
& iustitiã, vt in c. estote misericordes, de reg. iur. Et prout filio
profectitia bona contẽplatione & affectione paterna obuenire
possunt, ita & posthumo. Nec obst. ꝙ posthumus amari non
possit, cum ob patris amorem hoc euenire possit. Finge patrẽ
inhabilẽ ad capiendã hæreditatẽ. Ego qui ipsum amo, posthu-
mum instituo, certe ex rõne Io. institutio valeret secundũ iura
antiquissima, sed hoc nõ reperitur cautũ. Præterea cũ ante Gal
lũ nec nepotẽ posthumũ posset auus instituere, inter auum ma
xime senẽ & nurũ nulla est iusta suspicio, casus est in c. cum in
iuuentute, de præsum. eo magis, ꝙ casus Galli naturalẽ habet
rationem & ius, vt filio premortuo posthumus nepos succedat
& instituatur, hoc igitur iure posteritatis naturalem habet ra-
tionem, nec patitur prohibitionem ex suspitione. Item nõ ob.
ꝙ quidam moderniores, vt audio, dicebãt opi. Io. de Imol. com
probari ex tex. in d. §. posthumo, in fin. in exceptione quam po
nit, quæ denotat regulæ antiquæ rationem, quinimò cum illa
exceptio in antiquæ regulæ emendatione præseruetur, specia-
lem habet rationem. Minus placet Alex. replicatio, dum dicit,
quod eadẽ suspitio est in nepote suo in posthumo. Hoc quippe
nõ recte dicit, nam quamuis in nepote suo in posthumis alie-
nis suspicari posset, de qua suspitione ego non curo. Tamen in
auo iam sene quoad nurum naturale fœdus nihil permittit cri
minis suspicari, vt in l. eum qui. C. de episc. & cleric. in c. a nobis
de cohabi. cle. & mul. in d. c. cum in iuuentute, & vt dixi, casus
iste habet naturalem cãm successionis, nec habet suspitionem
ad non succedendum, de suspitione igitur, siue nepos sit suus
tempore conditi testamẽti, siue tpe mortis, iniqua est ꝯsidera-
tio, nec placet qđ Io. de Imo. subiungit, quod licet sit verisimi-
le in personis coniunctis non cõmitti, tamen possibile est op-
positum, vt patet ex toto tit. de incestis nuptijs, ideo ad oẽm su-
spicionem tollendam statuit lex, posthumũ alienũ [illegible] non-
posse. Aduerte quia hæc non videtur iusta ratio, & [illegible] cõ
culcat, quia fatetur nõ verisimile, & sic præsumptionem [illegible]
esse contrariã, vt in l. non verisimile. ff. quod met. ca. [illegible]
iuris præsumptionẽ dicit posthumum iure priuari [illegible]
Item dicit non præsumi, & [illegible] suspicari [illegible]
sa. In alio etiã peccat. D. Alex. cum dicat, q [illegible]
gnari bona rõ dispositionis ant [illegible] fuisset correcta [illegible]
ratione carens. Nam nulla e[illegible] dispositio antiqua, quæ prohi-
beret posthumum [illegible] nostro, quam [illegible]
quod institutio non erat [illegible] nec valida, [illegible]
18 ego assignabo † Bar. in [illegible] casus. 1. col. ad fi. tenet rationem [illegible]
re posthumu[illegible] alienus non poterat institui de iure [illegible] ta
bu. quia de eodẽ iure non [illegible] bantur ad successionem [illegible]
situi, vt in §. emancipati. insti. de hære. quæ ab intest. [illegible] sed
alieni nõ suot sui &c. [illegible] hanc esse rationem veram ẽt [illegible]
le, §. loquatur ab intestato. Sed si certe verba Bar. animaduertas
19 ipse concludit suam rationem non esse congruam. † Nam ve-
rum est, quod lege 12. tabu. ab intestato succedebant solum sui
sed ex hoc nõ sequitur, ꝙ ex testo nõ potuissent succedere qui
sui non sunt, cum ex eadem lege 12. tab. emancipatus esset in-
cognitus ad successionem ab intestato, vt in §. emancipati. instit.
de hære. quę ab intesta. Sed si institutus fuisset, [illegible] ex institu-
tione iure 12. tabu. succedebat, vt in §. si vero. [illegible] de hære. insti.
& in §. si. ꝭ eadem lege. Male igitur concluditur, nõ posse insti-
tui ex eo quod sui nõ sunt. ex quo sequitur, quod [illegible] instituui
nõ possunt, quia posthumi. Nã ratio, quia alieni nõ impediunt
institutionem. Fateor tamẽ quod rõ Bar. est sufficiẽs & vera ad
reddendam differentiam inter suos posthumos & alienos. Nã
ideo suos instituere pôt, quia sui necessario succedũt, sed ista rõ
cessat in posthumis alienis, & ob id eos instituere nõ poterat. &
hoc bene sentit Bar. Sequitur etiã ex hoc, quod institutio po-
sthumorũ de se nõ est approbata, sed omissa, vt inferius osten-
dam. Ex his ẽt nota, quod male, parcat tantus doctor, intelligit
Soci. Bar. dum in prin. hic dicit Bar. intelligere & allegare §. po-
sthumo in §. ille casus, quod loquaẽ ab intestato. Nã §. posthu-
mo, loquitur expresse in testamento & in legatis, sed Bar. intel-
ligit, §. emancipati. de hære. quæ ab inte. nõ, §. posthumo, legas
20 ipsum & cogites. † Apud me ratio quæ reddi potest non est
adeo constans, vt perpetuam habeat iustitiam. Sed iura ciuilia
sua principia & motiua habẽt, quæ qualia sint, disputamus. &
vt dixi superius, institutio posthumorum non erat lege. 12. ta.
confirmata, vt sentit Iulianus in §. ille casus. versi. denique. ibi,
vt liceat institui nondum natos, qui cum nascerentur sui essent,
permittit. Ecce ꝙ permissio & licentia noua in hac ratione cõ
sistit, vt liceat instituere nondum natos. Apparet igitur, qđ ra-
tio quæ impediebat ante permissionem erat, qa nõdum erant
nati. quod eminentius clariusque infertur ex versi. porro, subse
quenti. vbi dicitur, porro procedere debet vt vtiliter sit institu-
tus, quod nullo iure potuit fieri, qui nondũ natus erat. Itaque
nullo iure cauebatur ante legem Galli & Vellei, vt qui nõdũ
natus erat, institueretur. Hoc etiam habebat conformitatẽ cũ
iure naturæ. quia nondũ natus non est in rerum natura. vt in l.
qui in vtero. l. 2. de statu ho. & dicitur in l. eius seruum. de hæ-
re. insti. ꝭ. vbi seruus posthumi, anteꝗ̃ nascatur, dicitur esse nul
lus. Si igitur nullus est, nec eum qui non est, instituere possu-
mus. Hæc igiẽ erat ratio, quare lege antiqua nõ habebat hære-
ditatem. & optime facit. l. 1. §. cum tripli. de ca. tol. Verũ si op-
ponas, ꝙ posthumus, qui suus erat tempore conditi testamen
ti, institui poterat de iure antiquo, fateor. & hoc fuit introdu-
ctum, ne suus rumperet, vt declaraui per l. posthumorũ. §. sed
si filius. ꝭ. titu. proxi. cum si. Et eadem necessitate induxit Gal-
lus casum nostrũ. & cæteri, qui eum & Velleium sequuti, alios
casus induxerunt. & hoc modo suis rationibus procedunt ista
21 iura. † Contra hanc rationem stat arg. quod qui in vtero est, ẽt
anteꝗ̃ nascatur, dicitur esse in rerum natura. probatur, quia in
vtero est, ergo in natura est. vt in l. vel si viuo. de suis & legiti. ꝭ.
vbi dicitur, ꝙ quodammodo in rerũ natura esse existimantur,
qui in vtero sunt. & eo ipso cẽsetur animal esse vt in l. 1. §. si quis
proximior. vnde cognati. & dicitur cognatus eo ipso ꝙ est con
ceptus. vt ibi, & in l. Paulus. §. Paulus. de bo. lib. Præterea me-
dicorum authoritate post dies quadraginta habet animam &
corpus, igitur dicetur esse quod etiam in legibus comprobaẽ.
nam iure dicitur cognitum, id quod in rerum natura compet
tum habetur. Vnde etiam antequam posthumi nascantur, cũ
tamen sint in ventre, quia verum est eos in rerum natura esse
habita vera computatione posthumorum defertur hæreditas
nati. vt in l. cum quidam. §. quod si vnum. & ibi Barto. & in l.
ventre, & ibi Barto. 2. colu. & Paulus. de ac. hære. no. in §. con-
ditionis. insti. de ver. obl. Ecce igitur ꝙ posthumi sunt in rerum
natura. dicerem ꝙ in rerum natura vt in ventre, & vt nascendi,
bene sunt, non tamen vt nati. & natorum essentiã ad institutio
nem ius antiquum requirebat vt patet. in d. §. ille casus. ꝙ de-
clarat, vt ꝭ. col. te. ver. ego quamprimum. & hanc solutionẽ sa-
tis comprobabis ex doctrina Bart. in d. l. ventre. 2. col. versi. ad
secundam partem. cõtra hanc rationem quæ est iurisconsulti.
vt in d. §. porro. Adducit Io. de Imol. arg. quia secundum eam
frater nascendus institui non poterat. quod est falsum ex l. 1. in
fi. de cõdi. & demon. & ex l. interdum. de verb. obli. Responde,
ꝙ ipse non probat inconueniens adductum. quinimo contra-
rium videtur, quia si frater est nascendus, est posthumus, & nõ
est suus sed [illegible] vel extraneus, quia frater in fratrem nõ ha
bet patriam potestatem, vt instit. de pa. potesta. in prin. igitur
nec institui [illegible] nec legari poterat. vt instit. de bo. pos. in prin.
& in §. posthum. insti. de lega. Nec lex. interdũ. nec lex. 1. pro-
bant. nam l. [illegible] in re legata vel promissa conditionaliter
quæ nondum erat in rerum natura. nos vero loquimur in per-
sona vt in §. posthumo. & saltem in persona instituenda nõ po-
test negari [illegible] posita in §. ille casus. versi. porro. Secundum
[illegible] quod premittit Bart. est, ꝙ posthumus proprie est
ille, qui nascitur post mortem patris. Alij dicuntur improprie
posthumi, vt [illegible] notat. C. de posthu. hære. instit. in sub.
Sed & hæc alter differemus super glosis. vbi etiam ipse Bart.
22 latius declarat. † Tertium euidentiale est, quod consiliũ Galli
habet locum in nepote nato post mortem patris & aui. proui-
sio vero Vellei & Iuliani habet locũ in nepote nato post mor-
tem patris viuo auo. Sed quæritur, qua ratione tantum proui-
derit Gallus in casu, quo post mortem aui nepos nascitur, &
nondum in vita nascitur, ratio est, secundum ꝙ sentiũt Raph.
& Imo. in 4. co. & Bar. in §. si eius. 2. col. ver. item ibi. & Papien
tes hic in tertio premisso &c. quia si nepos nascebaẽ viuo auo,
auus poterat instituere cum iam mortuo patre, cum esset suus
tempore conditi testamenti. vnde etiam lege 12. tabu. poterat
constare tale testamentum. vt declarat Bartol. in §. ille casus.
1. col. ad fin. & in [illegible] de lega. 1. col. sic igitur non erat neces-
saria prouisio Galli. Attende perspicacius, ꝙ ratio quare Gal-
lus non prouiderit in nepote nato in vita aui, reddi non potest
quæ iusta sit. cum hoc idem iuste sit prouisum per l. Velleiam
& per Iulianum. quinimo cũ ex sententia Galli etiam in vita
nascendum instituere vel etiam legare liceat, vt in l. quidã relegari.
in fin. de reb. du. & in l. pe. de leg. 1. non potest reddi ratio qua-
re omiserit in vita nascendum cum eundem institui posse sen-
serit. nostri enim docto. interpretãtur Galli sensum in casu ne
cessitatis tantum. in quo aliter testamentum valere non pote-
rat. sed

rat, sed quamuis ex illo casu necessario sit Gallus motus. dispo
sitio tñ & sñia eius latior est, quia ex ea est introductũ, vt post-
humo alieno & legari & fideicommitti possit, & tñ ista nõ ha
bent necessitatis rõnem, hęc latius exponam in §. & quid si tñ
23 in not. † Primo noto tex. in verbo, induxit, ꝙ dispositio Galli
est noui iuris inductiua, ex quo constat, ꝙ ante Gallum nepos
posthumus non poterat institui in casu quo futurus esset suus
& sic institutio collata in tempus habile non valebat, cuius cõ
trarium cauetur in l. in tempus inf. de hære. insti. l. sponsę. C. de
dona. ante nup. Io. de Imol. soluit hic, quia lex resistebat ab ini-
24 tio. † & dum lex resistit ab initio, non potest considerari tẽpus
habile, cum ab initio sit nullum, vt Bart. in l. alia §. eleganter. ff.
solu. matr. & l. si minor. C. de ser. expor. Soci. subtiliter dicit, ꝙ
qñ lex resistit causę efficienti, recte loquitur, & mouetur Ioan.
de Imola. sed si parti suscipienti resistat, sufficit ꝙ illa receptio
fiat in tempus habile, dum actus ad tale tẽps referatur, vt subtili
ter sentit Bart. in d. §. eleganter, cum igitur in nostro casu resi-
stat suscipiẽti, sequitur hr̃e locum regulam illam, & sic lex no-
stra non est noui iuris introductoria. Sed demum d. Soci. ex §.
ille casus ver. porro. vbi dr̃, ꝙ nullo iure poterat institui. dicit, ꝙ
cõis opin. est vera & regula l. in tẽps, non habebat locum in no-
stro casu, cũ illa ex ęquitate procedat. Lex vero nostra & eius
materia rigore procedebat, hoc idem confirmant Ticinenses.
25 † Ego quamprimum cogitabam, quod quamuis nouus sit ca-
sus Galli, tamen Gallus fuit motus ratione antiqua. ratio enim
impediendi institutionem posthumorum erat, quia nondum
erant nati. vt constat ex versi. porro. & ex l. seruum eius de hæ-
re. insti. sup. alleg. de qua sup. latius. Qua tamen non obstante,
lex antiqua admittebat institutionem posthumorum suorum
tempore conditi testamenti, vt in l. posthumus, de inoff. test. &
in §. posthumorum, insti. de exhære. lib. ne sui rumperent testa
mentum, deinde Gallus & cęteri de quibus in l. nostra, in casi-
bus in quibus sui nascerentur, institui posse induxerunt, ne eo-
dem modo rumperent testm̃. Itaque ratio impediens eadem
ratione qua tollebatur iure duodecim tabularum, tollitur per
Gallum, & ita erat sublata tunc prout nunc a Gallo. sed casus
adhuc non erat interpretatus nec declaratus, quem nunc Gal-
lus inducit & declarat. & quod interpretatio Galli conformet
cum sñia l. 12. tab. dono tibi pulcherrimum casum in l. Titius,
cum l. seq. inf. de suis & leg. hęre. vbi cum Iulia. iurecõsultus di
ceret, quod lex. 12. tab. vocabat eos nepotes, qui moriente auo
in rerum natura fuerint, subiungit Celsus, vel si viuo eo nepos
conceptus est, quia conceptus quodãmodo in rerũ natura esse
existimatur. Ecce quod ex interpretatione Celsi lex. 12. tab. vo
cat posthumos nepotes ante mortem aui conceptos. Nec ob.
qđ ibi ab intestato loquatur, nam rõ est generalis quia in rerũ
natura esse existimantur, igitur poterãt institui, nam ea erat rõ
quare nõ erat cautum eos institui posse, quia nondũ erãt nati.
vt in §. ille casus insti. illa lege. Sed ex sñia eiusdem legis haben-
tur pro natis, vt dicebat Celsus, igitur ex eadem legis sententia
institui poterant, quamuis hoc nullo iure ante Gallum & Vel
leium erat interpretatum, vt in d. §. ille casus. Præterea viget &
satis consonat ratio legis, in tempus, quod ad tẽpus habile sm̃
l. 12. tab. refertur institutio. nec ob. quod de resistentia fallo sin
gitur. vt statim subiicio. nec ob. quod in text. nostro de verbo,
induxit, põderatur, & idem in §. quid si is, in verbo, induxit, nã
qñq; rone antiqua nouus casus inducitur, vt patet in eodem §.
qd si is, & per totã istam l. in qua ex sñia Galli plures inducun-
tur. & hoc clare probatur ex l. generaliter, in fi. princi. de instit.
& substi. sub cond. fa. C. iuncta l. Lucius Titius, de hęr. inst. inf.
vbi fere idẽ casus & eadem rõne ponitur, & tñ Imperator se
induxisse protitetur. In alio ẽt displicet prædictorũ sñia, quod
credant institutioni posthumorum in casu Galli ab initio resti
tisse legẽ antiquã, nam rõ legis antiquæ magis suadebat, q̃ resi
steret, sed qa casus iste non erat expressus, vt posthumi, qui nõ
erant sui tpe testamenti, instituerentur, cũ nõ essent in rerum
natura, fuit deductus a Gallo, itaque lex ant. qua cessabat in ap
probãda tali institutione, & nõ reperiebatur legib. duodecim
tab. cautũ. Hoc constat ex principio insti. de bo. pos. vbi proba-
tur tales posthumos de iure ciuili incognitos, nunc vero cogni
tos, si igitur erat incognitus de iure ciuili. quia incognitus, non
habebat hæreditatem, non quia lex resisteret, facit text. in l. si
quis filium C. de inof. testa. in versi. & hoc nõnulli iuriconsul-
ti in medio proponentes inhumane reliquerunt, vrgent etiam
in versi. permittatur nostro beneficio a vetustate quidem negle
ctus. Nec ob. quod casus sit diuersus a nostro. Nã in hoc eadẽ
est iuris rõ. relicti igitur & neglecti erant posthumi, quia de his
instituendis nulla lex erat producta, non tñ qđ lex resisteret, fa
cit & tex. optimus in l. meminimus C. de suis & le. hær. Et hoc
ipsum est quod dicebat §. ille casus vers. porro. quod nullo iure
potuit fieri, quia nondũ natus erat, nam nullo iure cauebatur,
& ideo nullo iure potuit fieri, & inter prohibere, vel resistere,
& prætermittere summa est dr̃ia, vt no. in l. stipulatio. §. alteri.
de verb. oblig. Verum si arguas de eodẽ princ. insti. de bon. pos.
vbi in hoc ipso ius 12. tabu. emendatur, sed quod positum non
est sed prætermissum emendari nõ potest. emendari. n. est cor
rigere, & dr̃ a menda, vt apud dictionarios, & notatur ibidem,
26 igitur dici non potest, quod ius ciuile hoc tñ præterierit. † At-
tende quod in hoc stat deceptio. nullum. n. ius particulare 12.
tab. emendatur, quia nullo iure instituendis posthumis resisti-
tur, vel eos institui prohibetur. Sed sumẽdo ius antiquum 12.
tabu. in vniuerso quod prætermisit talem institutionẽ, recte re
cepit emẽdationem suę prætentionis, & hoc est qđ dr̃ in dicto
prin. ius ciuile esse emẽdatũ, & ita resoluas dubitationes, quas
gl. ibidem inconstanter tradidit in verbo emendandi. Nec pla
cet solutio, quod l. in tempus loquatur de ęquitate. nos vero in
casu rigoroso. Nam ẽt sm̃ iuris rigorem Galli dispositio valet,
qui sequitur eandem sñiam, quam lex antiqua, quod idem do
ctores fatẽtur, cum credant legẽ istam Galli induxisse casum,
ne posthumus agnascendo necessario rumperet testm̃, & stri-
cto iuris rigore indecens est, vt is rumpat, quia præteritus, qui
nisi præteriri non põt, ad ea enim quæ iure nõ põt, nullus iure
obligatur l. impossibilis ff. de re. iur. in §. impossibilis institu. de
inuti. stipul. Itaque ista inductio Galli vt est vtilis, ita etiam ne
27 cessaria sm̃ iustitiam ciuilem, cogita. † Dom. Alex. limitat hãc
iuris antiqui vt ipse tenet dispositionẽ, quod quamuis posthu-
mus institui nõ poterat, tamen eius seruus poterat institui. per
l. eius seruum, inf. de here. insti. sm̃ intel. Bar. Ang. & Imol. sed
talis intellectus non placet dom. Alex. quia capacitas vel inca-
pacitas serui pendet à domini capacitate vel incapacitate l. nõ
minus §. 1. de hære. insti. sed huic argum. Bart. respondet in l. si
seruus eius, de ac. hære. inf. ꝙ procedat, quando contẽplatione
domini vel simplr̃ fuit seruus alienus institutus, secus si cõtem
platione propria, quia tunc non consideratur incapacitas do-
mini per d. l. si seruus eius, sed dom. Alex. non placet solu. quia
in l. eius seruum, non constat, quòd cõtemplatione propria in-
stitueretur seruus, dicit tamẽ quod magna est authoritas Bart.
& sequacium, & ideo menti tenenda talis limitatio. Mod. Ti-
cinenses confirmant hunc intellectum & limitationem duo-
bus fundamentis, quibus Bart. & doct. respondent, & ipsemet
in l. 1. C. de here. insti. vide per eos, quia nihil respondent ad du
bitationem domini Alex. quæ mihi augetur, nam quando sim
pliciter seruus instituitur censetur institutus contemplatione
domini. vt in l. cum aliquis §. cum apud C. de iure deli. Bart. in
d. l. si seruus eius 1. colu. in fin. Sed illius dubitationis resolutio
stat in fronte quod cum posthumus nondum sit natus eius cõ
templatione, non potest præsumi esse institutum cũ in eo non
cadat affectio vt notatur late in l. qui filiabus in princ. de leg. 1.
28 † Ego in his aliter & clarius elicio mentem iuris, & primo quo
ad l. Eius seruum, credo limitationem veram, & text. simplici-
ter loquentem, simpliciter intelligo, cuius intentionem sim-
plicem a ratione elicio, nã ratio quare posthumus institui non
potest ea est, quia nullus est, vt text. ibi fatetur, itaque defectus
huius institutionis est, quia persona nõ est, cui fit institutio. qđ
non potest negari ab experimẽto, nam si posthumus nascatur,
eum institui posse nihil impedit. Ergo antequã nascatur hoc
impedit, quod non sit natus. At talis defectus suppletur à perso
na serui, quia seruus est in rerum natura in quem possit forma
ri institutio. ergo seruus institui potest, hæc est vera ratio text.
quam ex verbis & ex ratione decidẽdi confirmo. dubitabatur
quomodo seruus posthumi qui non erat in rerum natura, insti
tui posset, & respondet Iurecon. dicens non obstare manifesto
argumento, quia seruus hæreditarius, priusquam adeatur hæ-
reditas, institui potest, quamuis tempore testamẽt. nullius sit.
Ecce ꝙ incapacitas ipsius posthumi, quæ ab hoc ipso venit, qa
adhuc non est, non impedit. ratio, quia seruus talem incapaci-
tatẽ supplet, & id dicit manifesto hæreditatis iacentis argumẽ
to comprobari. Similiter intelliges rationem l. 1. in prin. de ver.
obliga. vbi infanti seruus stipulatur, quia supplet defectũ eius,
ex quo infans stipulari non poterat. Ex his etiam confirmatur
ratio, quare posthumus institui non poterat, quam virtualiter
sentit d. l. Eius seruum, cũ sentiat illum defectum, & suppleat.
Ex vero intellectu hoc declaro primo, quod nihil refert, an cõ
templatione posthumi sit seruus institutus, vel propria contẽ-
platione, quamuis enim posthumi contemplatione esset insti-
tutus, quod fieri potest, dũ aliquis patri amicissimus vel ei ne-
cessitudine coniunctus eum hęredem facit, nihilominus post-
humus, dum nascetur, acquiret, quia defectus posthumi, qui
nondum est, suppletur a seruo qui est in rerum natura, eodem
etiam modo si forsan contemplatione propria institueretur.
quia dum seruus est, quod posthumus non sit, nihil impedit.
Secundo ꝙ quãuis diuerso intellectu ibidem vacilletur, vtrũq;
tamen noster intellectus comprehendit, nam ille tex. vniuersa
liter loquitur in quolibet posthumo, & eius ratio est vniuersa-
lis, siue igitur posthumus sit de quo in casu Galli, siue alienus,
ad serui institutionem. ꝙ posthumus non sit, nihil facit, exem-
plo hæreditarii serui, qui iacente hæreditate hæres instituitur,
quamuis nullius sit. Tertio attentius consideres, quod in casu

huius nostræ limitationis, si tamen limitatio dici possit, illa re-
gula, quòd incapacitas domini attendatur, non potest adapta-
ri. Hic enim posthumus non est incapax nec capax, quia nō est,
& est. ob hoc respondet ille tex. quod eum non esse nihil impe
dit, Igitur nec capacitas facit habilem seruum, nec incapacitas
incapacem, quamuis aliter Moder. leuius considerantes sense
29 runt. & cogita. † Item quia in ista materia contra prædictam re
gulam est difficilis tex. in d. l. si seruus eius. de acquir. hære. inf.
exponam eum quam breuiter potero. dicitur ibi, si seruus eius,
qui capere non potest, hæres instituatur, & antequam iussu do
mini adeat, alienetur, vel manumittatur bona fide, potest adi-
re hæreditatem iussu noui domini. Contra illam legem sunt
duæ regulæ vel tres, vna, quòd incapacitas domini debet ani-
maduerti in persona serui. in l. non minus. infra de hæred. insti.
& in l. debitor. §. fi. de lega. 2. Item alia regula, ꝙ vt institutio va
leat, requiritur ꝙ institutus sit capax tempore testamēti, mor-
tis, & aditionis, vt in l. si alienum. §. in extraneis. sup. de hære. in-
sti. Item quia quod ab initio non valet, tractu temporis nō con
ualescit, propter has difficultates dicebat Bar. ꝙ lex illa erat sin
gularis & difficilis, difficileque esse eam a cōtrarijs defendere;
Sed in difficilibus consistit virtus, forsan tamen faciliter & ple
30 ne eam exponemus, & præsuppono, † ꝙ per seruum domino
non acquiritur hæreditas, antequam hæres adeat, nam per adi-
tionem quæritur seruo, vt in l. cum hæredes de acq. poss. & in l.
pro hærede, de acq. hæred. & per seruū statim transfertur do-
minium in ipsum dominum, vt in l. placet inf. de acq. hære. ita-
que tunc capit dominus per seruum, cum adita est hæreditas.
Item præsuppono, ꝙ capere est rem in effectu suam facere, vt
in l. aliud est capere. de verb. sig. His præsuppositis sequitur, ꝙ
valet institutio serui eius qui capere non potest. Ratio est, quia
quāuis acquirere ei nō possit, tñ institutio non hēt impedimentū
nec incapacitatē. nam incapacitas ad acquisitionē dñi refertur,
31 nō ad institutionem. † Vnde in casu legis, si seruus eius, seruus
institui poterat, quia hoc nō habet impedimentū, & adire po-
terat, quia quo tempore adiuit, erat alterius qui capere poterat
vel iam erat manumissus, vnde hoc casu cessat omnis incapaci
tas. Sed ob. ratio quia qui capere non potest, institui nō potest,
vt in l. 1. C. de hære. instit. Cum igitur dñs qui capere non pote-
rat, institui non poterat, nec seruus institui potuisset. Respōde,
ꝙ institutio eius, qui capere nō pōt, est inualida ex defectu cau
sæ fi. vt per se patet. Sed si seruus eius instituatur, nō deficit cā
fi. saltē proxima, quia seruus prius acquirit sibi, & per se do mi-
no. Itē non constat adhuc defectus, nec de præsenti. quinimo
forsan antequā adeat, erit manumissus vel alienatus. Igitur ex
defectu tali nō pōt deficere institutio, quāuis enim institutio eius
non valeat qui capere non pōt, valet tñ serui eius, vt est text. in
hoc sing. in d. l. si seruus, & ita eodē modo declara & intellige.
l. si deportati. in prin. de leg. 3. Nec cures, an contēplatione pro-
pria sit seruus institutus, vel contēplatione dñi, quia hoc ad ra-
tionem tex. non facit, nec alia inuolucra quæ adducūt Ang. Io.
de Imo. & etiā in Bar. sequētibus ibi. Si enim contēplatione dñi
sit institutus, valet, quia institui potuit, & pōt adire. quia nouus
dñs capere pōt, dum adeatur, nisi in fraudem esset alienatus &c.
Si tñ s'm considerationem Bar. intelligemus ibi contemplatio
ne serui cū institutum. hoc clara ratione coniecturari. [illegible] quia
cum dñs sit incapax, non vr [illegible] ratiumēdum eius contēplatione
institutum, qui capere non pōt. sed cogita, quia nec seruus pro
32 se capere pōt. & ideo illa ne cures. † Secūdo noto maxime s'm
Soci. qui sequitur Bar. hic in 3. col. in medio, ꝙ dispositio legis
nouæ limitatiua regulæ iuris antiqui non extenditur ex identi-
tate rationis de casu ad casum, quia prouisio Galli loquens in
nepote nascituro post mortem non extenditur ad nepotē na-
scentem in vita, licet in vtroque casu versetur ratio, ne rumpat
testm̄. & hoc ideo est mirum s'm Soci. ꝙ lex antiqua prohibiti-
ua posthumi alieni sit iniqua, & lex noua sit fundata in ratione
conseruationis testamenti, in quo versatur publica vtilitas. in l.
vel negare. inf. quemad. testa. ape. quod totum vr̄ ꝯ notata in l.
illud. & in l. fi. C. de sac. san. eccl. & ꝯ notata per Bar. in l. si con-
stante sol. mat. in princ. dicit do. Soci. ꝙ non vr̄ dari posse aliam
solutionem, nisi ꝙ testator nepotem iam in vita sua natū insti-
tuere potuerit, & sic euitare rupturam testamenti, vt in l. tracta-
batur. de inili. testi. inf. & hæc est de mēte Alex. & Aret. hic vt
latius per eum. Quo ad me rara sunt miracula iuris. ius enim ra
tione distincta disponit, & eadem iura ipsa doceri & apprehē-
di pñt. quapropter dicas. ꝙ prouisio Galli, non est limitatiua re
gulæ antiquæ maxime prohibitiuæ, quod enim antea nullo iu-
re cauebatur, vt in §. ille casus. quāuis Galli lege sit hodie cautū,
non dr̄ limitari. quia quod non est, limitari non pōt. cessauit. n.
non prohibuit ius ciuile. vt sup. exposui & no. per gl. in l. nō est
ambigendū. inf. de bo. pos. quā ibi approbat Bart. Si tñ velis eā
appellare limitationē, sumas regulā a cessatione, ꝙ is qui in re-
rum natura nō erat, nō poterat institui. quia talis institutio nul
lo iure erat approbata, erat enim præter ius. Gallus tñ necessi-
tate casus ne testm̄ rumperetur, induxit casum, quo is qui nō-

dum erat, institui posset, ex quo sequitur, talem regulam in ca-
su Galli limitari, sed proprius & consultius diceretur ius nouū,
quam limitatorium, quāuis vt ēt dixi, dependeat a ratione anti
qua, & possit dici declaratorium. Item quamuis regulā ponat
Soci. & limitet in casu posthumi alieni: Gallus non loquitur de
posthumo alieno, vt sup. docui. sed de posthumo suo. sentit tñ
etiam de alieno, vt in l. pen. de leg. 1. Item dum dicit. ꝙ non ex-
tenditur ex identitate rationis de casu ad casum, dic ꝙ non est
extensio de casu ad casum. dum eadem est ratio, quia casus po
nuntur ad exemplum. l. prætor. §. quod vulgo. inf. de vi & vi ar.
ratio vero concludit & includit, cum sit aīa & substantia legis.
vt in l. cum mulier. sol. mat. & in c. erit aūt. 4. dist. quod. n. in aīa
Titij est, non est extra Titium. imò efficacius dici si possit erit
in Titio, cū insit in ipsa forma, vnde vincit argm̄ a ratione ma-
gis quam a casu. Nec potest dici casum vnum extēdi ad alium,
cum sint diuersi, sed lex & ratio comprehēdit vtrumque. hæc
tñ comprehensio quia erat obscura, fuit declarata a iurecōsul-
tis. Cogita. & exponam latius in §. & quid si tātum. in notabi-
libus. Vltimo exasperat, quod Soci. dicit. secutus Io. de Imo. 3.
col. & reliquos Moder. & Alex. ꝙ lex antiqua erat iniqua, & lex
noua Galli sit fundata in ratione conseruationis testamenti, &
ꝙ non intelligatur in nepote nato viuo testatore, cū eadem sit
ratio. hæc enim mōstra videntur in iure vera quo ad alios doc.
Ego quidem non mire sed naturaliter patio. nam lex antiqua
non erat iniqua, quia non prohibebat, & æquitas Galli non re-
stringitur vt eius sententia non capiat nepotem natum in vita,
cum ipse eodem modo rumperet, & in eo eadem versetur ra-
tio. quinimo etiam si cesset ratio cōseruationis testamenti, cū
tamen ex sententia Galli nepos nondum natus possit institui,
dicitur ex eadem sententia, quòd & ei legari possit, & fideicō-
mitti. vt in d. l. pe. & quamuis secundum nostram opin. & verā
Gallus non loquatur in posthumo alieno, cum nullius sit, sed
in suo dum erit, tamē eius sententia etiam ad posthumos alie-
nos extenditur vel interpretatur. vt in d. l. pe. & in l. quidam re-
legati. de re. dub. cum igitur constet Galli sententiam etiā ex-
tra rationem conseruationis habere locum, quis negabit eius
sententiam ex conseruatione testamenti inuentam in eadem
locum habere ius. Item ex casu & introductione Galli omnes
casus huius legis admittuntur, vt recte eam inspiciendo appa-
ret, sunt enim interpretationes, & non correctiones, vt dicam
in §. sequenti. & etiam latius in §. & quid si tantum. in 6. nota.
vbi hoc idem probatur in versic. Sed ex sententia. Cum igitur
ex sententia Galli & ex eadem ratione interpretentur, non est
dicendum, quòd Galli lex non recipit interpretationem a sua
ratione. Vnde habet etiam locum in nepote nato in vita aui
quo ad sententiam, quamuis non quo ad casum & verba, & in
hoc versatur deceptio, de qua inferius super gl. in verbo. Si fi-
33 lius. ver. item id cōsidera. † Item ex tex. nostro notandum est ꝙ
ille partus dr̄ ex matrimonio præcedēti, qui nascitur intra de-
cem menses a morte mariti. Igitur si post decē menses nascat,
non censetur genitus ex matrimonio primo, & ob hoc nō erit
ex illo matrimonio legitimus, vt in l. testamento. §. fi. de suis &
leg. ex quo inferri posse videtur cōtra gl. huius legis, super qua
34 hæc latius exarabimus. † Item notandum, maxime secundum
Ioan. de Imo. quod verbum, institutio, quandoque ponitur pro
substitutione. Ratio est, quia omnis substitutio est conditiona-
lis institutio. in l. ratione. §. si filio. & §. quod vulgo. infr. ad leg.
Fal. Sed intellectū huius notabilis aliter q̄ hucusq; videbimus
in intelle. §. & quid si tñ. inf. Aggredior Dei nomine glossarū
expositionem. & est prima glossella in verbo, sic, quæ est Azo.
Gallus enim sic induxit, i. hac cautela induxit posthumos nē-
dum suos, in casum quo sui forent institui posse. vel dicit Azo
sic. i. talibus verbis. Si filius meus &c. Aduerte, ꝙ prima expo-
sitio latior & forsan prudentior est, quia Gallus induxit posthu
morū institutionē generaliter, quāuis sui non essent & ex sua in-
ductione & s'm̄a non institui solum sed ēt eis legari, & non so-
lum in casum quo sui sunt, sed ēt alienis licet, vt in d. l. pe. & in
l. quidā relegati. de reb. du. casum ergo Galli referamus ad sen
sum eius qui fuit vl'is. & ad cautelam gñalem nō ad verba tm̄.
Glo. secūda in verbo, posse, exponit. i. necesse esse, ne testm̄ rū-
pat, cū sit necessariū posthumū institui, alias rumpit testm̄ in l.
posthumorū. inf. tit. proxi. Bart. cū reliquis antiquioribus dicit,
ꝙ non est necessitas ista præcisa, sed causatiua, & vt plene cum
35 ipso hanc mām examinemus, † dicas ꝙ qñ verbum, posse, vel
verbum, pōt, habet negatiuā vt ipsi loquuntur tunc inducit ne
cessitatem, vnde actus redditur nullus ipso iure. gl. est vulgaris
in c. 1. de reg. iur. lib. 6. Probatur in l. nemo potest. de leg. 1. & in
l. non poterit. de fur. fi. adeo ꝙ qñ verbum, non potest, ponitur
in aliqua dispositione, inducit formam, a qua recedi non licet,
vt est de mente Bar. in l. de his. sup. de transac. & hoc probatur,
quia si inducit necessitatem & nullitatē vt s. igitur formā indu
cit, quia id requisitum cuius defectus inducit nullitatē, censet
pro forma requisitum, vt late traditur per Bald. & Alex. & est
communis doctrina in l. 1. sup. eo. vbi vide. His satis conformat
quod

36 quod docet Barto. in l. cum lex. pen. colum. ff. de fideiusso. † qđ
si statutum vel lex prohiberet, ne mulier contraheret sine con
sensu consanguineorum, contractus aliter non valet. adeo qđ
nec naturaliter obligaretur, quia auferret facultatem. Facit ẽt
quod notanter firmat do. Abb. in notabilibus. c. 1. de cau. poss.
& proprieta. quòd Papa vel Imperator si inaudita parte sen-
tentiam proferret, non valeret. quia text. dicit, nec nos contra
inauditam partem aliquid possumus diffinire. Idem dicit in c.
nos in quemquam. 2. q. 1. & huius ratio est, quia defensio est
de iure naturali. & Papæ plena potestas vel etiam imperatoria
nihil in his auferre potest, vt in cle. Pasto. §. cæterum de regu.
37 iur. † Vrget etiam quod not. do. Abb. ex c. 1. de fide instrumẽ.
in verbo, ad exemplaria nihil facere possumus, quòd Papa vel
Imperator non potest dare fidem scripturę non authenticę.
cum ibi imponatur verbum, non possumus. ex quo denotatur
remotio potentię & præcisa necessitas, vnde vt hæc ad pro-
positum reuocantur, dicẽdum est, quòd si quid contra fieret
ipso iure nullum esset, vt hic notant moderni Papienses, quos
vide. Ego in his perpensius animaduertendum cogitabam. &
38 quam primum videtur dicendum, † quòd quamuis tale ver-
bum (non posse) significet quandam necessitatem & nullita
tem ipso iure, de quo infr. Tamen non est verum quòd indu-
cat formam, & quòd ex formæ omissione actus reddatur nul-
lus hoc probatur, quia quandoq; ex causa efficiente quæ effi-
cere non potest dicitur non posse infans vel sane furiosus stipu
lari non potest, vt in l. 1. de verb oblig. in l. 1. §. furiosum de act.
& obli. nec possidere furiosus potest, quia consentire non po-
test. in l. 1. §. si a furioso. de acqui pos. l. quod meo. §. si a furioso
eo. tit. in l. 2. §. si furioso. pro emptore. si tamen dicas infantem
non posse stipulari, quia fari non possit, vnde deficit stipulatio
ex defectu causæ formalis. Respõde, quòd tam in infante quã
surdo & muto similibus, prius est defectus causæ efficientis. q̃
formalis. vnde prius cognoscitur, ex hoc nullam stipulationẽ.
Item quandoq; dicitur aliquid fieri non posse ex defectu cau-
sæ materialis. Clericus enim de rebus ecclesiæ testari non po-
test in c. quia nos. & in c. 1. de test. nec de rebus sacris contrahe-
re vel stipulari ad commercium possumus, cum non sint in cõ
mercio. vt l. inter stipulantem. §. sacram de verb. obli. in l. apud
Iulia. §. fi. de leg. 1. Quanq; aliquid fieri non potest ex defectu
causæ finalis, vt in. §. alteri l. stipulatio ista. de verbo. oblig. alte-
ri enim nemo stipulari potest. quia inuentę sunt stipulationes
vt vnusquisq; acquirat, quod sua intersit. igitur cum alteri sti-
pulatur, deficit causa finalis, cum non sua, sed alterius intersit.
Item peregrinus & deportatus capere non possunt hæredita-
tem. igitur nec valet institutio, vt l. prima. C. de hæredi. insti-
tuen. & quamuis videatur hic defectus tangere causam mate-
rialem, tamen etiam finalem tangit. cum hoc agatur, in testa-
39 mento, vt hæreditas in hæredem trasferatur. † Constat itaque
quòd ista regula prout consule traditur, quòd verbum, non
potest, inducat nullitatem ipso iure, & sic quòd inducat for-
mam, non est vera, sed tunc eam teneas veram, cum verbum,
non potest, ponitur in lege ratione defectus formalis vel solẽ-
nitatis formalis, & ita sumitur in l. nemo potest de leg. 1. & in
l. 1. §. qui præsens inf. de verb. obli. cum si. Sed quid dicendum
de alia regula & ratione, ex qua prima sequitur, dico quòd illa
videtur mihi durior. quia non est verum, quòd quælibet nulli-
tas probet id esse de forma, cuius defectus introducit nullita-
tem. probatur, quia ex defectu causæ efficiẽtis materialis & fi-
nalis dicitur aliquid nullum, vt superius constat, & innumera
sunt iuris exempla. Item ex defectu solemnitatis probatoriæ,
quę est introducta ob publicam vtilitatem, quę an sit causa for
malis, vel habeatur pro forma, nunc non disputo, dixi cũ Bart.
in l. 1. de condi. inde. & cum Bal. in l. cũ quis. C. de iuris & facti
ign. Item ex publica vel priuata vtilitate sępe sine aliquo defe-
ctu intrinseco vel formali introducitur nullitas, vt in donatio
ne inter virum & vxo. vt in l. 1. & 3. eo. titu. in alienatione fundi
dotalis. vt in c. cũ contingat de iureiuran. in c. peruenit de emp.
& ven. & per totum titu. de fundo dotali, maxime in l. Iulia-
nus. & exemplum in l. iurisgentium. §. si paciscar. in l. 1. & 2. C.
ne fideiuss. dotium dentur in l. certa de leg. 1. & in l. senatus. de
contrahen. emp. in l. si mulier in casu iuris noui. & in authent.
si qua mulier. C. ad Velleian. cum mille similibus. Igitur ex eo
quòd nullus sit actus ipso iure, non probatur ex defectu formę
40 fore nullum. † Vlterius ex dictis Bart. infero, quod quando lex
vel statutum dicit, quod talis contrahere nõ possit. adeo facul-
tas contrahendi tollitur, vt non oriatur naturalis obligatio. vt
in l. 1. & 2. C. quæ res vendi non possunt. hoc idem confirma-
tur a Bald. in l. non dubium in fi. col. in arti. penul. C. de legi. &
Io. de Imo. in repe. c. cum contingat in octauo mẽbro. in prin.
vbi late per eum. & Moderni Ticinenses hic. Tu tamen distin
ctius hæc intelligas, Aut enim lex ciuilis dicit. quòd non pos-
sit talis contrahere ex defectu causę efficientis, vt in furioso &
infante. vel ratione causæ materialis non aptę, vt in rebus sa-
cris, & in corporibus sanctorum, vt in d. §. sacram. & in l. nemo
martyres. C. de sac. sanc. eccle. aut ex defectu casę formalis, vt
in testamento eiusdem furiosi. vel pupilli, vel infantis, cui de-
ficit consensus, vt in l. fi. C. de te. militis in cap. sicut tenor. de
regula. & in his casibus si causæ illę deficientes sunt naturales
non potest oriri naturalis obligatio. & idem quando ex qua-
cunq; causa naturali dicitur quòd non possit, vt quod de pęna,
s. nisi cum tali matrimonium, contraxerit pacisci non possit,
vt in l. Titia. de verb. oblig. hoc enim est contra bonos mores
naturales, cum naturaliter debeant esse libera matrimonia. in
c. gemma. eo. tit. idem de stipulatione decẽ mihi dari, nisi me
hæredem scripserit, vt in l. stipulatio hoc modo concept. ff. de
verb. obl. cum igitur talis dispositio legis ciuilis naturali causa
dicat non posse contrahere dicendum est, quod impeditur or-
tus naturalis obligationis, non ex legis prohibitione, quæ natu
ralia prohibere non potest, vt in l. has obligationes. de cap. di-
mi. ff. in l. 1. §. si vir vxori. de act. poss. sed ex naturali defectu.
vnde hæc attente sentias, quod talis lex ciuilis non aufert fa-
cultatem, cum ea sit naturaliter sublata, sed declarat, & probat
eam sublatam ex defectu essentialium, vel ex alia causa natu-
41 rali. † Aut lex ciuilis ex ciuili causa dicit, quod talis non pos-
sit contrahere vt in exemplo mulieris supra exposito, & tunc
necesse est oriri naturalem obligationem ex naturalibus prin-
cipijs, quæ impediri non possunt. hic enim adest consensus. &
consentientes habiles, & materia super qua consentiatur, &
id de quo consentitur. & forma contractus. igitur resultat na-
turalis obli. vt in l. Stichum. §. naturales de solu. l. 1. & in c. 1. de
pactis. Nec ob. resistentia legis ciuilis, quæ quamuis ciuilẽ obli
gationem & effectus ciuiles tollere possit, non tamen natura-
lem, vt in d. l. has obligationes, & probatur ex toto titulo de
matrimonio contracto contra inter. ecclesię. & in c. ad aposto
licam de regu. nec ob. quod legi naturaliter obedire tenemur
vt in l. veluti. de iusti. & iur. iuncta l. cum amplius. §. is natura.
de reg. iur. & in c. si quis. de ma. & obe. quia ista naturalis obli-
gatio non est adeo potens, vt impediat vel tollat naturalẽ obli-
gationem ex consensu prouenientem, vt probatur in l. Iulianus
verum debitorem, & in l. si pęnæ causa. ff. de cõdi. inde. & Bar.
necessario hoc fatetur & declarat in d. l. Iulianus. 9. colum. qui-
nimo id dicas, quod quamuis lex ciuilis ex defectu causæ fina-
lis, vel etiam materialis dicat non posse contrahi, si tamen cõ-
trahatur, oritur naturalis obligatio, dum actus naturaliter ha-
42 beat sua essentialia. † Exemplum in testamento minus solem-
ni cum duobus testibus facto, dicitur enim quod nemo face-
re potest tale testamentum validum, vt in l. nemo potest de le-
ga. 1. & tamen ex testamento tali, naturalis oritur obligatio, &
naturaliter valet, vt in l. 1. de testa. mili. ff. & ibi not. & in l. Lu-
cius, & in l. diuus. eod. titu. & probatur in c. cum esses. de testa-
mentis, vbi lege Dei in ore duorum vel trium stat omne ver-
bum. & ideo non possumus negare testamentum valere. &
ita tenet Barto. in l. 1. condi. inde. 2. colu. quem ab argumentis
modernorum defende, quod illa procedũt quo ad ciuilem in-
tentionem, sed ex causis naturalibus non potest negari apud
Ethiopes, Arabes & Egyptios testamentum duobus testibus
valere, nec ei deficere aliquid essentiale, hoc latius exponam.
43 in d. l. 1. † Item exemplũ est in stipulatione alteri facta. nemo
quidẽ alteri stipulari potest. vt in d. §. alteri stipulari l. stipulatio
ista. & in. §. alteri. insti. de inuti. stip. & ratio est, quia desit causa
finalis, ad quã iure ciuili fuit inuenta stipulatio. vt text. subijcit
sed tñ necesse est fateri obligari naturaliter promittentẽ, vt ibi
no. & est cõis & vera opi. quã ego demonstro in l. 1. ff. de pa. &
ratio est, quia illa causa finalis stipulationis est iuris ciuilis, & sic
a iure ciuili considerata, sed nõ est causa finalis pacti vel ꝓmis-
sionis naturæ cõsiderata. alias. n. impediretur obligatio ẽt na-
turalis. constat igitur ꝙ defectus causæ ciuilis etiam essentialis
si idem non fuerit iuris naturalis, non impedit ortum natura-
lis obligationis, & ita credo in casu mulieris quæ contrahere
prohibetur sine consensu consanguineorum. Cuius aũt sit ef-
44 fectus ista naturalis obligatio, dictã in d. c. cũ ꝯtingat. Ad aliud
qđ hic retulerũt Moder. ex c. 1. de cã pos. & propric. per tex. ibi
qđ negatiua inducit necessitatem pręcisam, & remouet potẽ-
tiam. Tu subtilius intellige, quod quamuis ille text. in persona
summi Pontificis fateatur se contra inauditã partem diffini-
re non posse, tamen illud verbum, non possumus, non inducit
necessitatẽ, nec remouet potentiã. quia summus Põtifex nec
sibi potestatẽ remouere potest, nec necessitatẽ adijcere, vt in
l. digna vox. de leg. C. in l. princeps. ff. eod. in c. Innotuit de ele-
ctione. illud igitur verbũ probat necessitatem, & non imponit
eã, nec amouet potentiam, sed amotã probat, & declarat quia
si summus Pontifex inaudita parte diffinire non potest hoc
alio iure venit quã ex c. 1. s. alleg. Ille enim text. abdicare talem
45 potentiã nõ potest. † sed cum audire reũ sit a iure diuino & na
turę, vt in d. clem. pasto. cui etiam summus Pontifex subijcitur
vt in c. quo iur. 8. di. & in. fi. 9. di. dicendum erit, quod summus
Põtifex dicit se non posse inaudita parte diffinire. quia hoc si-
bi negatur a iure naturæ. de quo latius vide ibi Abba. qui videẽ

et hoc concludere Papam non posse inaudita parte definire, quia defensio est de iure gentiũ.vt Bart.in l.filius.ver.quę quod est dictũ ff.de dona.& ipse Bar.alleg.tex.in d.Cle. Pasto & l.vt vim.de iusti.& iu. Sed dic, quod quamuis iuri naturali subijciatur summus Pontifex,non tamen iurigentiũ.quia gentes sunt sub eo.vt in c.solite.de ma.& obe.in c.per venerabilem.qui filij sint legitimi.& idem de Imperatore.vt in d.l.deprecatio.ad l. Rhodiã de iactu. in c. Si duo.96. di. Sed quia defensio est etiam de iure naturali.vt in l.1.§. Arietes.si quadru.paupe.fe.di. Et d. eclarat Pau.de Cast.in d.l. vt vim. ideo necesse est vt etiam Papa & Imperator incident defensa parte. vt in Cle. Pasto. Et tenetur iuregentium,non eo quod gentes eo iure vtanť.sed eo quòd in quolibet iuregentium inest ratio naturalis,cui subijcitur, vt in l.omnes populi. de iusti.& iure.in §.quod vero.insti.de iure na

46 tur.gent.& ciu. Dixi hoc clarius in l. 1.in 3.no de pactis.ff. † Ex his igitur habemus hanc declarationem,quòd verbũ non possumus a legislatore prolatum non inducit necessitatem, siue iure ordinario,siue absoluto.cum constet,nec enim sibi legem dicere,nec imponere posse.vt in d.c. innotuit. vnde ridiculum esset dicere, quòd in tali casu actus in contrariũ a principe factus sit nullus ipso iure. quia ius annullare non potest, nec sibi hanc potestatem in futurũ auferre.vt in l.si quis in principio testamenti.de leg.3. Fatendũ tamen credo,quòd actus bene potest esse nullus iure naturę,nõ tamen ex illa clausula legis, qua declaratur principem id non posse. Sed no.quod in nostro iure non dicitur aliquid ipso iure nullum vel validum,nisi de iure ciuili vel canonico.vt in l.si vnus.§ pactus.ff. de pactis. & ibi late videbis. Eodem modo intelligendũ dicere in c.1.de fide instru.sup.alle. vbi Papa fatetur,ad exemplaria se nihil facere posse, si non habeat originale. dic quod illa cõstitutio non importat necessitatem,nec remouet potestatem,nec annullat actum [illegible] rium. Sed id notes,quòd ex decentia & ratione qua constringitur,dicit se non posse,vnde apparet quod id fatetur se non posse facere, quòd rationabiliter facere non potest. ex quo interpretari posset id,quod dicitur in c. Fundamenta. § decet.de ele. lib.6. Decet Ro.anum pontificem in gratibus maxime causis a fratribus suis consiliũ expetere, &c. Itaque illa quę ibi, vt Romano Pontifici decet ita ponunť, habent [illegible] tõnis necessi [illegible] .vnde possumus dicere Romanũ Pontificem [illegible] ter facere non posse. quam [illegible] ex legis positiue dispositione.Sed si opponas [illegible] dicit secundum honestatem, vt in c.magnę. de voto & voti redemp.ex quo [illegible] lo. Monach. ibi, quòd id erat honestum [illegible] non necessariũ.Respondeo [illegible] quod honestas est ex præcepto summi iuris.vt in l. iustitia de iu.& iure ff.cui iuri etiam ipse Papa subest, quamuis iure ciuili vel canonico non subijciat. Cogitabis [illegible] hæc leuiter tãgo.& latius

47 & distinctius [illegible] in l.vt de iust.& iure.† Contra regulam cõmunem de,verbo (non posse) traditam in reg.1.de reg.iu.lib. 6.opponebat Romanus [illegible] in d.§.alteri [illegible] medio. Nam pupillus sine tutoris authoritate obligari non potest.l.obligari.ff.de auth.tut. [illegible] Et tamen proximus pubertati [illegible] obligat naturaliter. [illegible] dicebat Romanus quod illa glo. non est semper vera. Moderni Ticinenses dicunt [illegible] quod tex.in l.obligari non potest [illegible] & tamen si est proximus pubertati,obligari potest [illegible] natura [illegible] obligatio [illegible]. Mihi nec Romani nec Iaso. [illegible] placet.& dico quam [illegible] quòd oppositio non desi [illegible] gl. nec in aliquo [illegible] verbum (non potest) in iure positiuum necessitatem inducit eiusdẽ iuris,non alterius iuris. Item in materia ciuili & in iure ciuili ponať verbum (non pot) introducit necessitatẽ.adeo quod iure ciuili nullus est actus contrarius. Tñ ex eo quod in iure ciu [illegible] dicať non posse, nõ inducit necessitas iuris natu.[illegible] quia iure naturę nõ possit.quod clare probať in eodẽ ex[illegible]. pupillus.n. obligari non põt sine tutoris authoritate vt in d.l.obligari.vñ sequiť,quod nulla est obligatio talis,qa verbum,non posse,est necessariũ.Et ita appellať nulla [illegible] tio.§.præterea insti.quibus mo.tol.obl. Igitur [illegible] habet locum in casu nostro.& cum dicit,quod obligari [illegible] intelligiť iure ciuili .probatur,quia iure naturali potest [illegible] pupillus.ad l. Falcidiam. Male ergo infertur,quod ex eo quòd iure ciuili non possit,obligatio sit nulla iure naturę.cum eodem iure possit obligari. Itẽ cõsultissimus Ias.satis inconsulte loquitur,pupillũ habentẽ intellectũ naturaliter obligari.quia naturalis obligatio est inefficax,quippe nulla obligatio in iure oriť, vt inefficax sit. Nam dicere quod possit obligari naturaliter, vt inefficax sit obligatio naturalis,nescio quo intellectu capiatur. cum hæc

48 potentia naturalis obligationis sit a iure naturę,nõ a ciuili.† sed cum natura dat potentiam se obligandi pupillo , se obligat, & obligatio habet effectus naturales. quinimo et ciuiles ab obligatione naturali prouenientes.vt qa nouat obligatione.vt in d.l.1. de noua Itẽ impedit repetitionẽ.vt in l.si pupillus ad l. Falc. & not.ibi Bar.& no.in l.quod pupillus.de cõd.indeb.& ibi Bar.& in l. pupillus. de reg.iur.non igitur recte dicit do. Ias.talem naturalem obligationem efficacẽ.& minus recte,cum dicit,obli-

49 gari pupillũ, quia obligatio est ineffic.x. † Iterum & secundo contra prædictam regulã glo. opponũt prædicti Moderni de l. stipulatio ista.§.alteri.de verb.obli.& de §.si quis alij.insti.de inutil.stip. vbi alteri stipulari nemo potest.& tamen si stipuleť, non est nulla ipso iure.hoc duplici probatur arg quia naturalis nascitur obligatio,vt no.in d. [illegible] alteri. Item si adijciatur pœna, valet,quæ non valeret vt accessoria,cum principale esset nullũ. Huic difficultati videtur Bart. respondisse in d. l. cum lex desideiusso. quòd ideo oritur naturalis obligatio,quia lex dicit,nemo põt,in præsenti,secus si diceret,nemo possit,in futurũ. Iason dicit,quod non tollit difficultatem prædictę regulę, quia verbũ (non põt) inducit necessitatẽ. & tñ est præsentis temporis. & huic difficultati non aliter respondet. Tu dicas talẽ stipulationem ipso iure ciuili nullam, quia deficit causa finalis iuris ciuilis. & tex. aperte probat in d.§. si quis alij.in verbo,nihil agit. in l.1.§.quod meus,in verbo nullius momenti.de stip.seruorũ. Et hoc satis late exarauι in l.1.ff de pac.vbi aliter quam Alex.& Mod. necessario illa iura intelligẽda ostendebam, vide sup gl. magna.l.1. Nec valet consequẽtia, quã hic præsupponũt,quod ipso iure nulla nõ sit stipulatio. qa naturalis nasciť obligatio. Nam hæc est mala ɔña,vt dicebã per §. præterea.quib.mo.tol.ob.vbi obligatio pupilli est nulla, & tamen oriť naturalis. vt in l.1. de nouationibus.Dic igitur esse nullam ipso iure ciuili.& ex hoc ad naturalia non infert.quod constat in ea stipulatione alteri facta, quæ nulla est ex d [illegible] cautæ fina. a iure ciuili considerata [illegible] esset a iure natu [illegible] nulla esset omni iure.de quo supra [illegible] Quare aũt adiectio pœnę valeat,in fronte patet rõ quia pœnam [illegible] & non alteri. & ita sentit tex.in d.§. alteri quod [illegible] Mod.firmant quod vero Bar.sentit dixisse inter verbũ non põt.& non possit,Sensus Bar. est quòd cũ lex dicat,alteri stipulari nemo potest , talis lex non introducit nullitatem [illegible] quę est ex defectu causę finalis.secus est,si prohibeat quod non possit,qa tũc ex ea lege pro hibetur [illegible] & introducit nullitas.hic est sensus Bar. de [illegible] per lo.de [illegible] cũ cõtingat.in 8.memb. prin.

50 vbi [illegible] latius. † Tertio oppo.de l.nemo. de pact. ff. vbi dicit [illegible] quod nemo paciscendo efficere potest,ne sibi fundum suum alienare [illegible] & glo. & Bart.& communiter omnes tenent [illegible] quod quamuis [illegible] atio valeat, nõ obstante pacto.tamen [illegible] ad interesse ex pacto. Igiť verbum,nõ potest nõ est necess [illegible] esset nullum.& ex pacto nul [illegible] Respondet Iaso.quod verbũ, non potest [illegible] habet potestatem priuati,quia [illegible] ,quòd in illo tex.verbum, non potest [illegible] a lege [illegible] dic t,priuatum pacto efficere non [illegible] alien [illegible] & vera est regula,quod si paciscatur [illegible] est nullum quo ad alienationem [illegible] secũdum Bar.& Paul.rõ est,cum de nõ alien [illegible] pacisci nõ põt. sic igiť paciscatur [illegible] valet.Item ibi nõ dicitur de pacto partis quod pars paciscatur se non posse al [illegible] pactũ esset pactũ.sed paciscatur de non al [illegible] & ideo nõ valet hic est verus sensus [illegible] interest,vide ibi Bar. quia [illegible] non loquiť tex.nõ est nrã spe

51 culationis † Adde [illegible] singularem oppositionẽ de l.certi con dictionem [illegible] ante diẽ nõ potero agere. Attamen [illegible] vt not ibi & tenet Bart.in l.ita stipul [illegible] de verb.obl. & ibi. Vnde agens repellitur [illegible] valeret processus. & ita ex- [illegible] excep tionis. Attende quã [illegible] probare,dum eam referat, & commendet [illegible] singulari ratione aliud de clar [illegible] Nam ante diem orta est obligatio [illegible] ere diem.de verbo.signi.& in l.in [illegible] ce. sed actio certi condictionis ex [illegible] ante diem nõ est orta . quia ante diem certum [illegible] maxime propter interusurium medij tem. [illegible] vnde verum est,quòd ante diem agere non potest certi condictione, sicut nec ante condictionem Constat etiam,quod [illegible] (agere non potest.) stat pro

52 [illegible] Stat etiam vtilis difficultas, quod [illegible] pro,vtile,vt in l.1. in princ. [illegible] Item quandoq; verbum vtile [illegible] iuramento calum.lib. [illegible] .quando appe. [illegible] dum fit.ff.& in c.biduum.a. q. 6. Videtur igitur quod [illegible] certa regula dari possit,an verbum aliquod sit necessarium vel nõ necessariũ, cũ etiam id qd [illegible] Ego in his quoque accurat us [illegible] primo [illegible] ad l.1.de orig.iuris vbi dicitur [illegible] legum vetustarum interpretationem, necessario prius ab vrbis initijs repetendum existimaui. Dicit glo. Accursius necessario.i. vtiliter.quasi sentiat, quod ad legum interpretationem illud exordium nõ sit necessariũ,quamuis sit vtile. Certe quamuis

quamuis talis expositio non sit absurda, non est vtilis, nec ad iu-
risconsulti intentionē necessaria. Ibi namque Iurisconsul. ne-
cessarium illud exordium cēset. patet in ratione quam subiun-
git in verbis, sed quod in omnibus rebus animaduerto id per-
fectum esse, quod ex omnibus suis partibus cōstat. & certe cu-
iuscunque rei potentissima pars principium est. Ecce quod pro
parte & principio legum vetustarum originē necessariā ad ea-
rum interpretationem censet. igitur si recte vult interpretari,
de origine dicat necesse est. nam non est id perfectum, cuius
pars maxime principium deest, vt idem ibi sentit. & in eadem
snīa fuit Aristo. in ethi. Hoc idem probatur ex ratione quam a
maiori subingit, inconueniens esse, omissis initijs ac origine nō
repetita, illotis manibus materiam interpretationis tractare.
Item subiungit etiam aliam rationē ab vtilitate, quia talis ori-
ginis pręfatio euidētiorem præstat intellectum. Quod ego sę-
pissime video. nam ad plura in iure cognoscenda recurrimus
ad legem. 2. de orig. iur. & ego ostendam. inf. in eadem credē-
dum. in l. nostra. Igitur fuit necessarium ad accuratam legum
interpretationem de eius origine & processu tractare. & quod
ista sit vera intentio, paret in l. 2. quę sequitur, vbi ita iterum di-
cit, necessarium itaque videtur nobis ipsius iuris originem atq;
processum demōstrare. & reliqua. vnde habes ibi tex. ad rei de
qua agitur necessitatem recte necessarium id dixisse. ad l. 3. de
libe. causa. sumas rationem ex inferioribus. quo ad vero. ca. pri-
mū. de iur. cal. vbi summus Pontifex vtile iudicat, vt in spiritua-
libus iuretur de calumnia. & glo. exponit, id necessarium. vt ēt
exponitur in d. cto. biduum. vbi dicitur, quod est vtile, vt a tē-
pore latæ sententiæ currat tempus ad appellandum. Attamen
id est necessarium, vt in l. 2. Responde, quod illud visum fuit
vtile ad iudicandum summo Pontifici & iurisconsultis. post
iudicium vero nobis subditis est necessarium. nam ex vtilitate
lex editur. c. consuetudo. & cap. erit autem. 4. di. dum tamē est
ędita, est nobis necessaria. & ita intelligas. c. primum. & dictum
§. biduum. nec est necessaria alia improprietatis expositio. Item
considera, quod quandoque id quod vtile est secundum re-
ctam rationem, appellatur necessarium quo ad ipsum impera-
torem. quia imperator vel summus Pontifex ad vtilitatē sub-
ditorum ratione constringitur. vt in procemio sexti & cle. Et
ideo dicitur necessarium. vt in l. 4. de libe. cau. hæc ita intelligas
& distinguas. Dicam etiam in l. prima. de iustitia & iu. in verbo
oportet. nam ibi more nostro iure cōsultum ab improprietatio-
ne excusabo. Ex superioribus intelliges, quid importet, & quo-
53 modo verbum, non potest, inducat necessitatem. † Hoc vltimo
notabis, quod verbum, nō potest, dum ponitur in materia quę
non potest esse necessaria non importat necessitatem, & ita in-
telligas tex. in cap. quanto de præsump. vbi dicitur, latere tam in
vicino non potuit, quod nos ex longinquo audimus. Nam ibi
loquitur Gregorius præsumptiue. igitur verbum, non potuit,
non concludit necessario, sed præsumptiue & ideo exponit gl.
non potuit, id est præsumitur nō potuisse. & ita sumas regulam
a ratione materię subiectę, quę nō capit necessitatem. Hoc idē
confirmatur ex tex. & glos. in c. primo. de desponsa. impub. vbi
si pater pro filio impubere matrimonium cōtraxerit, filius de-
54 bet omnino id adimplere. † verbum enim, debet, maxime cum
dictione, omnino, inducit necessitatem. vt no. in c. proposuit, de
ap. in cle. attendentes. de statu reg. in l. creditores. C. de pigno.
& ibi Bartol. in l. prima. col. c. sed quia matrimonium exigit li-
bertatem omnimodam, & spontaneum cōsensum, nec potest
constringi ad contrahendum, vt in c. primo. de spon. in princi.
lib. 6. ideo verbum, omnino debet interpretatur secundum ho-
nestatem. non quod præcise compellatur. quia in tali materia
compelli non potest. Vrgenter facit. ca. requisiuit. de spon. vbi
licet ex sponsalibus quis sit obligatus ad matrimonium contra
hendum, tamen si nolit contrahere, non est præcise compellē-
dus. adeo q si vi vel metu compelleretur, matrimonium esset
nullum, quia debet esse liberum ita notabat ibidem do. Abbas.
in c. gemma. 3. notabili. eo. titu. vnde subtilius possumus etiam
dicere, quod quāuis ex præcepto. c. 1. omnino debeat filius ad
implere, quod pater fecerit, quia illud pręceptum inducit obli-
gationem non ex consensu suo, vt in c. primo. de sponsa. impu-
be. sed legis obligatione reuerētiali, vt in l. debitor. ff. de verbo.
signifi. in l. prætor. in princip. ff. de ædendo. maxime cum verbo
omnino. tamen quia ex obligatione etiam propria cōpelli non
potest præcise, vt in dicto cap. requisiuit. & in c. gemma. ita eo-
dem modo non poterit ex 1 la. quia materia illa quamuis patia-
tur obligationem, non tamen præcisam. & sic quodammodo
intelligere poteris illa verba in propria sua significatione. Co-
gita in his ex quibus aliter habes mentem iuris in materia ver-
bi, non potest, vel potentię & impotentię, quam alius tradiderit
quamuis Moderni non alibi examinant hanc materiam adeo
55 late. quam per eos hic tractari videatur. † Nunc de verbo, po-
test, affirmatiuo quid sentiat Bartol. expono. Et imprimis dici-
tur hic in glos. quod importat necessitatem causatiuam, quia
necesse est vt instituatur nepos ne testamentum rumpatur, er-
go instituere tenetur. Sed contra dc. l. sæpe audiui Cesarem. de
offi. presi. cum simi. Responde, quod verbum, potest, siue in
contractibus, siue in legibus. siue in rescriptis, semper impor-
tat & demonstrat actum voluntarium sed aliquando inducit
necessitatem causatiuam, quamuis præcisam non inducat, vt
patet in l. nostra. potest enim instituere posthumum, vt testa-
menti nullitatem. & sic causatiue dicitur habere vim necessi-
tatis. Secus in vltimis volūtatibus, nam verbum potest, impor-
tat, & potest importare necessitatem. vt no. in d. l. sæpe. cū di-
stinctione tamen, vt in l. peto. in princi. de leg. 2. Hæc dicit Bar.
hic qui subiungit hæc esse vera. dū verbū potest ponitur dispo-
nens per se principaliter. secus si per conditionem vel modū.
de quo late tradit in l. 1. §. tit. proxi. vbi docuit largam distinctio
nem quā non refero, quia mihi non sapit iuris & rationis dif-
ferentiā sed quandā casuū diuersitatē. credo q Bar. a rude ve-
56 tustate & nō a se eā referat. Verū tu ita declara, † aut verbū po
test, refertur ad naturalē potentiā, aut ad potentiam iuris, aut
naturalē simul & iuris, aut ad facultatē. quæ membra ex su-
biectis exemplis clare colliges. Et in primis id notes, qđ hoc
verbū nūquā de se importat necessitatē, nisi is qui pōt ex alia
cā id agere teneatur. qđ infr. videbis. Naturaliter igitur posse
aliquem dicimus, verbi gratia, quilibet naturali regula testari
potest. in l. 1. C. de sacrosan. eccle. Et est optimū exemplū in l.
conficiuntur. §. codicilli. de iure codi. ff. quę & ius ciuile ■ na-
turalem potentiā declarat. Item mutus pacisci potest. vt in l. itē
quia. ff. de pactis. Ex ista ergo potentia non datur necessitas ali-
qua. quia ex eo qđ possit. non est dicendū tenere id facere, qđ
pōt. Fateamur tamen, qđ dū fuerit, ex facto tenebit̄. quia fecit,
qđ facere potuit. Nā si mutus paciscatur ex hoc tenebitur, quia
pactū fecit. Ex illa tamen prima potentia nulla erat obligatio.
57 † Quandoque potentia est iuris ciuilis, nec ex ea imponitur a-
liqua necessitas. sed ipsa potentia significatur. Ita loquitur text.
in d. l. sæpe audiui cesarem. ibi enim adiri potest præses, sed ex
hoc non imponitur adeundi necessitas. quod verum est, quam
uis casui illi adaptari non possit. Facit tex. in l. 1. C. quomo. &
quando iudex. vbi dicitur, q contra absentes, sententia dari so-
let. & interpretatur quod cōtra absentes dari possit, non quod
omnino dari debeat. ergo ex sensu illius tex. dum verba aliqua
ad potentiam iuris referuntur, ex hoc colligitur, legem illam
necessitatem non habere. Item illo modo intelligas l. 1. de in-
iu. rup. te. vbi dicitur quod rumpitur testamētum primū ex se-
cundo testamento ex quo quis potuit esse heres. Dic potuit es-
se hæres iure ciuili. Nam si ad naturalem potētiam referamus
etiā si secundo desit solemnitas ciuilis, poterit esse hæres, tamē
non rumpitur primum, de quo ibi. ideo illa potentia refertur
ad ius ciuile. quamuis ibidem glo. & Bar. referant, & dicant ad
potentiam naturalem, nam adire potest, non est potentia natu
ralis, quia aditio est de iure ciuili, quamuis naturaliter consenti
re necesse est, vt in l. pro hærede. de acqui. hære. tamen nisi iure
ciuili deferatur hęreditas, adiri non potest. Congruentius ita-
que intelligimus de ciuili potentia. Eodem modo intellige l. si
ita quis in prin. de lega. 2. vbi dicitur, si tibi, quantum lege perci
pere pōt, lego, tunc tantū habebis quantum, tibi qñcūq; cōpe-
tet ex hęreditate mea, illa ergo potētia erit iuris. cui si adijcias
voluntatem eius qui pōt, ius habet. vt inf. videbis. & ex illo tex.
notabat gl. in d. l. sæpe. q verbū pōt est extensiuum, & interpre-
tatur quandocunque poterit. i. qđ nūc pōt, & in futurū. pote-
58 rit. q firmat Bar. in l. 1. in si. prin. infr. tit. proxi. † Ego vero colli-
gere nō possum, quo iure sit extensiuum, ita q vtrunq; tempus
comprehendat, & pręsens & futurum. quia hoc est p̄ vel pęter
verbi significationem. nam cum dicimus, q possum. tibi pro-
mitto. Hic sermo id significat, q tempore promissionis pos-
sum, non autē quod in futurū potero. vt subtiliter docet Iure-
consultus in leg. si stipulatus fuerim illud aut illud ff. de verbo.
oblig. Nec obstat quod ibi loquatur in eo quem dare oportet.
quia eadem est ratio in eo qui dare potest. quo ad tēporis enim
significationem ista non differunt. nam verbum, potest, ita est
præsentis temporis, prout verbum, oportet, & verbum, opor-
tebit, ita futuri, prout verbum, poterit. Item facit contra hoc,
nam verbum, possum potes, etiam si sit irregulare & anoma-
lū, tamen non de tempore præsenti ad futurum. quia in eo pręe-
sens distinguitur a futuro, & futurū a presenti. igitur præsens
non significat etiam futurum. Præterea contra istam sen ten-
tiam videtur vrgere lex. inter illā. de verb. signifi. ff. vbi illa ver-
ba, cum fari poterit, & illa, postquam fari poterit, maxime dif-
ferunt. nam verba, cum fari poterit, verificantur quam primū
fari possit. Ecce igitur, quod verbum, poterit, vel, potest, habet
temporis certam verificationem quod est contra rationem su-
periorē, qua tale verbum sit extensiuum ad omne tēpus. opti.
me facit tex. in l. continuus. §. cum quis. de verb. obli. vbi quod
nunc impossibile est, pōt possibile fieri. Igitur quod nunc po-
test fieri, non sequit̄ in futurū fieri non posse. Et e contrario qđ
non possum, nō sequitur me in futurum posse. Facit etiam. gl.
in l. qđ seruius. ff. de cōd. cau. da. cau. non se. vbi verbum, potest
intel-

intelligitur de præsenti tpe, & nõ de futuro. Sed qd dicendum
ad l. si ita quis. Ego considerabã, q ibi non ex vi & significatio
ne verbi verbum, potest, verificatur in tpe futuro. s. dũ poterit.
vt in l. si ita scripsisset. de leg. 2. vbi verbum præsens etiam in le-
gatis dicitur in præsenti tantum verificari. Sed ex re danda po-
test tacite subesse tps futurum. vt in l. interdum. ff. de verbo. ob.
vbi interdum pura stipulatio ex re ipsa dilationẽ capit. vt si fru
ctus futuros vel domũ ędificari quis sit stipulatus, tacite enim
habet dilationem. eodem modo in l. si ita quis. Vbi iureconsl. lo
quit in casu, quo legat, quicquid legatarius accipere põt per le-
gẽ, vel quicquid in testõ debeat, legatario relinquit. Sed cõstat
q in isto casu verbũ, quantũ per legẽ accipere põt, non põt re-
ferri ad tps præsens. quia in tpe pręsenti cum testator viuat, ni-
hil accipere potest l. qui superstitis. de ac hered. inf. igit hac ra-
tione referimus ad tempus futurum. s. post mortem testatoris,
& sic ad futurum. Cum vero futurũ tps non habeat certam de
terminationem, dr verificari, qñcunq; accipere potest. Cogita.
quia sm hoc male sumitur ille tex. quòd verbũ, potest, est extẽ-
siuum. & ideo male passim citatur a glos. in d. l. sæpe. & in d. l. si
scripsisset. & plerũq; p Bar. facit quod no. gl. in l. quòd Seruius.
de cõ. ob cãm. vbi, vt dixi, posse debet intelligi, rebus sic stanti-
bus. & ita docebat Bart. Et hoc ea ratione potest probari, quia
si in d. l. si ita quis significationẽ verbi attendimus, q verbum
potest significet futurũ, non possumus negare significare tem-
pus pręsens. Sed videmus, quod nõ põt significare tempus pręs
sens. quia quo tempore fit testamentum. s. in vita testatoris ni-
hil accipere legatarius potest, vt in l. qui superstitis. & ibi gloss.
Igitur non possumus obseruare significationem verbi, potest.
& huius ratio est, quia ex re subiecta ad futurum refertur. Eo-
dem modo possumus intelligere l. Ita stipulatus. la grande. in
prin. ff. de verbo. oblig. vbi si stipulatus sim te sisti in certo loco
nisi tempus adijciatur, est incerta stipulatio, quia omne tem-
pus comprehendit, & ignoratur, quæ sit dies, vel quis sit tem-
poris terminus. Sed contra te, quia, sisti, est præsentis tempo-
ris. Responde, quod quamuis sit præsentis temporis tamen cũ
sit promissio ad actum faciendum, ad futurum refertur. vt l. 5.
§. stipulatio. & ibi no. ff. de verb. oblig. & patet in l. quoties quis.
ff. eo. vbi qui alium sisti promittit, hoc promittit, se facturum
vt stet. itaque cum ad tempus futurum referatur, nec futurum
habeat determinationem, est incerta stipulatio. vt in d. l. ita sti-
59 pulatus. † Verum aliquis subtiliter opponeret, quod verbum,
(quantum accipere potest) significat potentiam, non actum.
At potentia est ad actum futurum, ergo verbum, potest, refer-
tur ad futurum. Hoc etiam patet, quia vt refert glos. & Barto.
in d. l. quod Seruius. non posse intelligunt legem pro impossibi
li, & id est impossibile, quod nullo tempore fieri potest. eadem
igitur ratione id quod fieri potest est possibile omni tempore.
Respondeo, quod quantum ego a te lege accipere possum, in-
telligitur pro iuris potentia, non pro potentia naturali. & id si-
gnificat quantum lege mihi debetur, non quantum lege inci-
piet mihi deberi. quod enim nunc iure potero accipere, intelli
gitur debitum, non quod in futurum incipiet deberi. quia nec
id iure accipere nec petere possum. vt in l. certi cõdictio in pri-
cip. si cer. pe. in . omnis. insti. de verbor. obliga. Itaque quod
iure fieri potest id ius pręsens significat, non futurum. & illa po
tentia præsens refertur ad actum futurum, non ad ius vel potẽ-
tiam futuram, nisi ex re subiecta aliter intelligatur. vt in d. l. si
ita quis. facit quod intelligit Bar. in d. l. quod Seruius. quod etiã
quando verbo, possum, adijcitur verbum continuatiuũ tempo
ris, vt quamdiu nuptiæ contrahi per Titium possunt, debet in-
telligi de potentia pręsenti, & rebus sic stantibus. per text. & gl.
ibi. Nec intelligimus vt logici ex quocunque casu contingibi-
li. Vnde ipse infert, quod quando quis renuntiat in aliqua cau-
sa omni iuri, quod habet vel habere potest, vel possit, quamuis
illa renuntiatio ad ius præsens vel futurum referatur, debet in-
telligi rebus sic stantibus. i. de iure quod sibi tunc competit re
vel spe ex rebus sic stantibus, & non de casibus alijs ex quibus
ius contingere potest. argu. est vt ipse inducit, in l. 1. & 2. de sta-
tu lib. tut. de quo videndum est ibi latius. Sed quo ad proposi-
tum nostrum satis constat potentiam præsentem esse sumen-
dam, non futuram. nisi reipsa ad futurum se referat. vt in d. l. in
terdum. de verbo. obli. & in d. l. si ita quis. Et isto modo intelli-
ge. l. 1. infra tit. prox. ibi, primum testamentum rumpitur alio
testamento, ex quo hęres existere potest. quod interpretatur,
quandocunq; poterit. vt in §. posteriore. insti. quib. mo. test. in
fi. Ratio est, quia tempore testamenti. i. in vita testatoris nõ po-
test esse hæres, sed in futurum. & ideo ad futurum refertur, qd
non habet determinationem certam. quamuis quandoq; etiã
limitatur, vt Bart. in d. l. quod Seruius. Ex his intellige quod gl.
& Bar. notant in d. l. 1. inf. tit. prox. quod verbũ, potest significat,
id est, possibile est. quod sic interpretatur, quando in futurum
refertur. sed contra, quia cum in futurum refertur, videtur q
in pręsenti esse non possit. Nam hęres non põt esse hæres cum
fit testamentum. vt l. qui superstitis. igitur hoc non est tũc pos-
sibile. & ideo cogita. Item in ista potẽtia ciuili includas legem
nostram Galli. vbi nepotes possunt institui secundum disposi-
tionem Galli, qui hoc ius instituendi induxit, vt euitaret nulli-
60 tatem testamenti. † At si opponas, quòd secundum hoc verbũ
potest, inducit necessitatem. quia si non fecerit, quod potest, te
stamentũ erit nullum. Rñde, q verbũ, põt, non inducit neces-
sitatem, etiam in hoc casu, sed iuris facultatem. intentio enim
Galli non est imponere taliter testandi necessitatem, sed dare
facultatem instituendi posthumos nondũ suos. Nec ob. quòd
si non instituantur, testamentum rumpatur agnatione, quòd
fateamur ex iure sui, cum se reperiant in primo suitatis loco &
præteritos, vnde iure sui rumpunt testamentum l. posthumo-
rum. & l. posthumi inf. tit. prox. igitur ex dispositione, & pote-
state a Gallo data nec rumpitur testamentum. nec causatur ali
qua nullitas vel necessitas. & in hac sentẽtia fuit etiam do. Ale-
xan. & Paul. de Cast. Quinimo Gallus excusat testamentum a
necessaria nullitate, ergo eam non imponit &c. Vides igitur,
quòd etiam in potestate iuris non imponitur necessitas ex po-
testate tributa, & idem ius in hoc versatur quo ad ipsam pote-
statem & necessitatem, siue verbum, potest, ponatur princi-
paliter, siue propter aliud. vt in dicta l. prima. de iniusto rupto.
nam nec ex illo nec ex isto ponitur necessitas. non ergo est fa-
61 ciẽda iuris differentia. † quandoq; verbum, potest, refertur ad
facultatem, & tunc idẽ est ex verbi significatione. nam ipsa fa-
cultas libera est, & differt a necessitate, nisi ex alio obueniat ne
cessitas. Ita potest intelligi tex. noster secundum alium intelle.
Hæc enim potestas instituendi videtur esse quędã facultas quę
a iure habet comprobationem, qua attenta est iuris. Nam leg.
12. tabularum cuilibet morituro datur de bonis suis ius facien
di quod voluerit. vt in l. 1. ad l. Falcid. in princip. in §. 1. insti. eod.
& auth. de nup. §. disponat. sed vt sup. congruẽter competit su-
periori membro. Nec obst. text. in l. 3. §. si quis sic acceperit. ff.
de sta. l. vbi verbum, potest, habet necessitatem actus. finge q
relicta sit libertas, si. 10. dare poterit. nam nisi. 10. dederit, nõ erit
liber. Responde, quòd hęc conditio, si. 10. dare poterit, bene ve
rificatur, cum primum dare potuit. sed quia dans libertatẽ non
habuit animum ad potentiam, sed ad actum, quia potentia ni-
hil efficeret, ideo in tali dispositione conditionali requiritur,
quòd potentia deducatur ad actum, quia licet verbum, potest,
verificetur in potentia vel facultate, tamẽ ista facultas interpre-
tatur a iure ex intentione conditionem adijcientis. eodẽ mo-
do intelligitur. l. nepos Proculo. ff. de ver. sig. vbi si dotem pro-
misi cum dare potero, refertur ad facultatem, quæ interpreta-
tur a ratione & iure. l. cum de dicto ęre alieno potero. Item cũ
salua dignitate potero. & demum tunc dicitur posse, cum com
mode poterit. itaq; facultas ipsa a ratione debet sumere inter-
62 pretationem non attenta verborum significatione. † Præterea
eodem modo interpretabitur. l. fideicõmissa. §. hæc verba. ff. de
lega. 3. vbi per hæc verba, te rogo fili, vt de prædijs quæ ad te p-
uenerint. curam habeas, vt possint peruenire ad filios tuos, dici
tur esse fideicommissum. vnde notat Bart. quod verbum, pos-
sint, trahit ad necessitatem. & ex hoc notabat alibi glos. vt in d.
l. sæpe. quod verbum, põt, in vltimis voluntatibus inducit ne-
cessitatem. & ita dicit Bart. hic. Ego credo, quòd differẽtia non
consistit a diuersitate vltimę voluntatis ad alios actus, sed a rõ-
ne. certe fideicommissum elicit & comprehendit ex voluntate
testatoris, dum ex verbis voluntas apprehendi possit, vt in eadẽ
l. fideicommissa. §. si ita quis scripterit. Sed si filio meo commẽ
do prædiorum curam, vt possint venire in filios eius, voluntas
mea est, quod prædia in filios veniant, sed ex volũtate causat fi-
deicommissum. & fideicommissum est necessarium. igit, &c.
Hoc comprehendes ex ea. l. fideicommissa. §. hæc verba. ibi li-
cet non satis exprimant fideicommissum. sed magis consiliũ q
necessitatẽ relinquẽdi, tñ ea prædia in nepotibus videntur fidei
63 commissi vim habere. Ita dicebat ibi Vlpianus. † itaq; ex verbi
significatione nulla erit necessitas. ex intentione tñ testatoris
talia subijcientis indicat fideicommissum. nec est speciale in te
stamentis, quòd verbum, põt, significet necessitatẽ. quia ibi nõ
significat eam, nec importat ex significatione, vt dicit Vlpia-
nus. Itẽ considera quòd verbũ, possint, refertur ibi ad bona. igi-
tur per verbũ, possint, non imponitur necessitas hæredi. & hoc
sm eundem Bar. qui sentit, quòd tunc importat necessitatem,
quando hæredi dirigitur. & ita ex iunioribus Papienses tene-
bant cum ipso. vl. col. versic. tertia conclu. argu. glo. in l. peto. in
princ. quam Bartol. allė. de leg. 2. itaq; nec refert, ad quem ver-
bum, põt, dirigatur. nec est verũ. quòd ex eo quòd verbũ, põt,
inducat necessitatem, dicitur esse fideicommissum, sed ex mẽ-
te testatoris, quæ ex tali causa elicitur. Facit quod recentiores
maxime fatentur in l. 1. de iu. om. iud. in verbo, põt quòd verbũ
potest, inducit necessitatẽ sm materiam subiectam. nos vero
tex. illum aliter intelligemus. nam nec ibi imponitur necessi-
tas, nec in l. si tibi mãdauero. §. fi. sup. mandati. Sed eodẽ modo
procedunt, vt tex. noster in l. Gallus. Aliquando autem poten-
tia refertur ad possibilitatem naturæ, & iuris, vt exemplum in

l. quod Seru. in. de cōdi. ob cau. ff. vbi si ad dotē ante matrimonium aliquid dedi, non possum repetere, dum ad matrimoniū peruenire possit. Item eodem modo tituli & leges de testamētis, & qui testamenta facere possunt, interpretari possunt. Nā facere possunt iure & natura & impediuntur iure & natura. & ita etiam in tex. nostro. sed ex hoc ꝙ facere possint, nulla imponitur necessitas. Contra superiora efficacius oppo. nam si a iure datur potestas, ex hoc competit ius. Finge ꝙ statutum vel lex dicat, filium posse petere quæcunq; bona, quæ fuerūt pr̄is, vel ꝙ ego possim agnoscere vel adire bonorum possessionem quippe non pōt negari, ꝙ ex hoc nō oriatur ius & actio ad petēdū, vel adeūdū, vel cognoscēdū, vt declarat Bart in l. 1. col. 2.
64 de cōdi. ex lege. §. † Itē hoc clare patet in d. l. sępe audiui celarē nam si cordatius attendamus, ex eo ꝙ dicitur posse adiri præsidem, datur tibi ius adeundi, & ipse præses cognoscere debet. tenetur quidem aut per se vel per alium. nō igitur probaī ibi, ꝙ verbum potest, nō importat necessitatem. sed ꝙ nō imponitur necessitas præcisa vt ipse per se debeat cognoscere. per aliū certe tenetur, ei delegādo, vnde videtur male notari, ꝙ verbū, potest, non inducat necessitatem simpliciter, cum ibi tm̄ negetur necessitas pręcisa sed cōceditur necessitas vel cognoscendi
65 de causa per se, vel alteri delegandi. † Male itaq; no. gloss. ibi ꝙ verbum, potest, non inducat necessitatem. nā inducit necessitatem, quamuis non præcisam. quod ex eo probaī, quia aut intelligitur necessitas impetrantis & eius qui potest adire, & tūc potius est iuris facultas quam necessitas. immo etiam si per verbum, debet, quod est necessarium, diceretur, debes adire præsidem, non per hoc resultat necessitas adeundi. quia si non vult vti rescripto, inuitus vti non cogitur. & verbum etiam alias necessarium, vt est verbū, debet, vt in l. prætor. in princ. ff. de eden. si dirigatur ad eum, in cuius fauorem profertur, non est ei necessarium. vt in l. obseruare. §. fi. ff. de of. procon. & Bart. in l. creditores. in princip. C. de pign. Itaque isto modo verbum, potest, nō importat necessitatem, nec importare potest. & de isto modo nihil dubitatur ibi. Aut intelligimus de necessitate pręsidis qui adiri potest, & certe datur ius adeundi, & ipse tenetur iustitiam facere, vel per se cognoscēdo, vel alteri delegando, vt ibi. & in l. sequen. ergo verbum, potest, est voluntarium quo ad eū qui potest, & qui si velit id quod potest, iure vult & ideo im-
66 portat iuris necessitatem. quod iterum † & singulariter probatur. finge, quod causa sit commissa verbis denotantibus necessitatem, vt si dicatur. præses prouinciæ debeat cognoscere & iustitiam facere &c. Certe quamuis cōmissio sit necessaria quo ad præsidem, tamen non tenetur per se necessario cognoscere sed per se vel per alium. vt no. & fatetur ibi glo. & Bartol. in fi. verbis. & casus est expressus in c. fi. de offi. leg. Nam etiam si iurisdictio necessaria sit commissa, nisi tamen exprimatur, nō intelligit, vt præcise per se debeat cognoscere. vt ibi. & facit text. in c. 1. de iud. lib. 6. ex eo igitur quod in l. sępe. dicatur, quod nō est præcise cognitio præsidi demandata, non sequitur, non esse demandatam, vt per se vel per aliū de causa cognoscatur. Hoc satis etiam demōstraī, quia iurisdictio est necessaria. vt in l. munerum. §. iudicandi. ff. de mune. & ho. Item ex. l. sequen. ad. l. sępe. patet nostra sententia, vbi eadem ponantur verba. & dicitur quod æstimare debet, an per se debeat cognoscere, an iudicem dare. Ecce quod duorum alterum facere debet, aut dare iudicē, aut per se cognoscere. & hoc per verbum, debet, quod importat necessitatem. vt in cap. proposuit. de appella. in cle. attendentes de statu. reg. igitur quo ad iudicem eadem est ratio, siue per verbum, potest, patri directum, siue per verbum, debet iudici directum aliquid committatur. ergo male notatur ibi, quod verbum, potest, non inducit necessitatem. & not. quod in l. sequen. in princip. sentit iureconsultus, quod nihil refert, siue causa remittatur per verbum, potest, siue aliis verbis. quinimo. dum negotia remittuntur, generalis est ratio, vt possit per se cognoscere, vel alteri delegare. Nulla ergo erit differentia, siue per verbum, potest, remittatur siue per alia verba, dum ad tale negotium non sit electa industria personæ, vel sint talia verba, quæ præcisam exigant cognitionem. vt in d. c. fina. Item superiora confirmantur ex diffinitione & declaratione obligationis, quæ est iuris vinculum, quo necessitate ad soluendum aliquid astringimur. & tamen in obligationibus facti succedit interesse, nec præcise cogimur soluere idem. vt in leg. stipulationes non diuiduntur. ver. Celsus. de verb. obli. Inferas ex his, quod male not. glos. in d. l. sępe. quod prout parti est libera potestas adeundi iudicem si vult, ita & iudici. Nam parti est libera potestas, quia dicitur, potes adire & adire inuitus non cogitur, vt in l. 1. & per totum vt nemo inuitus agere vel accus. C. sed iudici non datur libera potestas, ne adeatur, cum pars ius adeundi habeat, nec quod nō possit cogi vt ipse pręcise cognoscat. facit ad rationem verbi potest vt in lege. sequenti. & supra ego exposui. Nec d. Barto. recte gloss. comprobat in finalibus verbis in leg. sępe. dum dicat, quod nec verbum potest, nec verbum, debet, importat necessitatem iudici. quia sequeretur qđ actor iussus cogeretur agere. Nam de actore ibi non disputatur, & actor est voluntarius. sed iudex est necessarius. vt. sup. Item inferas ad ea quæ dicit Barto. in lege. hoc con. missa. §. si quis ita. de lega. 1. vbi ad solutionem text. in d. leg. sæpe, dicit, quod ibi erant verba potestatiua in fauorem eius cū quo loquebatur. vnde non intendebat grauare eū, quippe non grauauit in eo, in quo potestas datur. daī autem vt adeat, & adeundi ius habet. fateor tamen, quod non est remissio præcisa, quia ea nisi speciali causa non remittitur. Item cum Bartolus. dicit quod in l. sæpe, non erāt verba dispositiua. credo quod disponat, quia negotium remittitur. vt in l. sequen. an autem per talem remissionem de nouo demandetur iurisdictio, non est nostræ speculationis. Ex his etiam pungi potest & arg. & solutio arg. ad d. l. sæpe. per glos. vltimo loco factam. Nam argumentatur contra tex. quod beneficium & rescriptum est ample interpretandū. vt in l. fi. de consti. princ. Ergo præcise debebat cognoscere pręses ipse, prout in rescripto continetur. Sed dicit & soluit glo. quod ideo potest delegare, ne rescriptum reddatur nullum, quia cū ipse forsan cognoscere non posset, rescriptum redderetur inutile, & ob hoc prouidetur arg. l. si quādo. de leg. 1. hæc sunt verba glos. quæ vt mea fert opinio, fuerunt leuiter scripta. nam argumentum solutionem impugnat. Si enim ea ratione beneficium esset amplum, quia præcise præses teneretur, vt ipsa ratio etiam demonstrat, sequitur quod ad fauorem beneficij vel ad eius vtilitatem non tenetur pręcise. Item non potest negari ex eodem sensu gl. quod cognitio demandata per verbum, præcipimus, sit fauorabilior, quam ea quæ demandatur per verbum potest adire præsidem at cognitio demandata per verbum pręcipimus hoc habet præcipuum, vt præcise debeat iudex cognoscere. Ergo quod cognoscat alternatiue, vel per se vel per alium, non est ea ratione, quod beneficium alias redderetur inutile. eo magis quod idem esset in cognitione per verbum præcipimus, quia eadem ratio. quæ erit igitur solutio arg. vno modo solue, quod illa constitutio loquitur in gratijs, hęc in rescriptis ad lites, in quibus cessat ratio beneficiorum cum sint iuris. Item non est credendum ex hoc tale rescriptum stricte interpretari, nec ex eo alternatiue cognosci, quia alias rescriptum redderetur inutile. Nam ratio illius legis est quam assignat tex. in c. fin. de offi. legat. qui idem ei ponit non enim per delegationem vult summus Pont. fex, vel imperator prouidere de personis, sed prouidere negotijs. & cū a iure habeat potestatem delegādi, vt in c. pastoralis. in princip. de offi. dele. in l. a iudice. C. de iudi. non auferetur talis potestas per commissionē causarum, nec princeps intendit derogare tali potestati, si præses vel iudex videat expedire, vt dicta cap. pastoralis, & hoc est quod dicit. l. sępe. existimare debere præsidem, an ipse debeat cognoscere, an alterum iudicem dare cogita. Ex his inferas tollendas esse distinctiones Barto. quia ratione distincta non autē diuersitate casus est distinguendum. Nam siue principaliter ponatur verbū, potest, vt in nostra. l. Gallus, siue propter aliud, vt in l. 1. de mu. rup. siue ad actum certe personæ dirigatur, siue contineat commodum semper significat potestatem naturæ, vel legis, vel facultatem, ex qua dispositione non imponitur ne-
67 cessitas aliqua, nisi alia ratione imponatur. Ex his † etiam infertur ad dictum Bald. hic, qui dicebat, quod quando verbū potest ponitur cum forma vel regula, tūc importat necessitatem verbi gratia. Statutum dicit, quod pretor, vel qui vel alio potestas appellatur, possit inquirere de quibusdam criminibus. certe in isto casu si non inquirat, punitur de negligentia. Idem dicebat Raphael. addens quod iurisdictio est necessitatis. vt no. in l. cum verbo, potest. de iurisdictione omnium iudicum facit text. in l. munerum. §. iudicandi est necessitas. Ergo cum per statutum tribuatur iurisdictio, necesse erit iudicare. Alexand. tamen hic dicit, se non putare dictum. Bald. verum esse, quia regulariter non potest procedi per viam inquisitionis, sed accusationis. l. eg. ex rescripto. §. si quis accusationem. de muneribus & honoribus. & in l. 1. §. ex publico. ad legem Iuliam de adulterijs. & ibi Bartol. vbi ponit fallentias. Si igitur statutum dicit, quod possit Inquirere, satis intelligitur quod possit per fallentias. & non regulariter. Falso itaque Baldus presupponit regulam. Item contra Baldum facit authorita. eiusdem. & Angeli in dicta leg. non quicquid de iudi. ff. vbi dicit, quod si statuto caueatur quod iudex in indicio infamię pręcedentis possit ponere ad torturam, non imponit necessitatem, quia tale statutum ad potestatem refert. Tertio, facit, quia Bononię est quoddā statutū, de quibus delictis iudex, possit inquirere, aliud de quibus teneaī inquirere. & ita in illatione ad statutum reprehendunt Bald. sed probant in regula. Attende statutū tamen, ꝙ Bald. in dicto peccare videtur & eū reprehendentes nō minus. Nam etiā si forma vel regula sit data per verbū, pōt. non propterea illa forma vel regula est ad necessitatē, sed ad potētiā. Nā si statuto vel lege daī ptās, imposito ptātis modo vel regula, quæ per omnia seruaretur, ex illo modo efficeret necessitatē. Finge, ꝙ statutum diceret, quod minor possit ꝯtrahere interueniente consensu decreti necessitudine coniuncto

iunctorum, & iudice talem contractum confirmante &c. profecto talis regula vel forma non imponit necessitatem ad potentiam. i. quòd teneatur contrahere. Fateor tamen, quòd imponit necessitatē ad actum [illegible] dum potentia deducitur ad actū, scilicet cum minor cōtraxerit, necesse erit quòd illa forma adsit, & ita intell. l. si tibi mandatur. §. si. ff. mandati quamuis gl. & Bar. aliter intelligant. Sic ergo ex exemplis similibus, atq; Bal. Rapha. & Alex. in hoc non credo bene sentire. Non ob. text. in l. 1. de iu. omn. iudic. iuncta gl. l. 1. considera, vt veritatē habeas, quòd si verbum, potest, imponitur in materia, quę de se importat necessitatē, ex data potestate non tollitur necessitas, & hoc est de mente glo. in l. 1. sup. allega. nam iurisdictio est potestas de publico introducta cum necessitate iuris dicendi. Si igitur in materia iurisdictionis dicimus iudicem posse, tunc dicendū est, necesse esse eum efficere quòd possit, quia ipsa potestas necessitatem habet in executione, non ex vi potestatis, sed ex re subiecta, quæ est necessaria in l. munerum. §. iudicandi. de mu. & ho. Vnde illam intentionem quam reprobauit Alex. necesse erit approbare, & regulam quam approbauit, impugnare. Nam si statuto datur potestas inquirendi, cum talis potestas sit ex publico, tribuit iurisdictionem, ex quo sequitur, quòd tenetur ius exequi, si iurisdictionis diffinitio vera est, & verbum, potest, etiam si ponatur cum forma, non importat necessitatem. Item dum. D. Alex. dicit, quòd in casibus except. est permissa inquisitio, & non regulariter, & allegat not. & Barto. Ego miror quia idem Bar. in co. l. ex publico. dicit glo. non bene dicere, quia per regulas proceditur inquirendo, & dat plures inquisitiones & regulas, vt ibi. Præsertim quòd cum statutum dicat in talibus delictis inquirere posse, non possumus negare, iudicem habere potestatem inquirēdi, an autem ea quæ possit sua iurisdictione, teneatur, hoc est a tertius speculationis. Sat est, quòd

68 consideratio regulæ vel exceptionis nihil in hoc efficit. † Distinguo igitur, quòd aut verbū, potest, ponitur in materia alias necessaria, & tunc ex materia subest necessitas, aut ponitur in materia voluntaria vel etiam indifferenti, & tunc nullam ex se inducit necessitatem, siue habeat formam, siue regulam, quæ censetur esse posita ad potentiam, & hoc ex parte eius qui potest, ex parte vero eius [illegible] potest, ius necessarium oritur. vt constat ex doctri. Bart. l. 2. de condi. ex lege [illegible] eius super l. 1. [illegible] Ad statutum [illegible] ego [illegible] rum, quod [illegible] iudicis [illegible] ssaria [illegible] iudi. & no. [illegible] necesse

69 se esset [illegible] et in inferiora. item contra [illegible] † Alex. [illegible] [illegible]

70 [illegible] † Aliam regulam tradit Bart. [illegible] 2. col. in [illegible] iudex potest procedere ad inquisitionem per officialis denuntiationem, quia præcedente illa denuntiatione non præsumitur calumnia iudicis [illegible] & in l. ea quidem. C. [illegible] in isto casu subest necessitas [illegible] procedere [illegible] non imponeretur officiali [illegible] ad denuntiandum ipsi [illegible] & patet [illegible] C. de cust. reo. [illegible] in quacunque [illegible] accusator existat, siue solitudo publice cure [illegible] debet quæstio fieri, vt noxius puniatur, vel innocens absoluatur. Constat igitur, quòd iudex debet inquisitionem exequi, dum est [illegible] potest, facit etiam ratio generalis, quæ vrget iudicem ad [illegible] puniendi, vt in cap. [illegible] alle.

71 Tertia regula est, quòd iudex potest inquirere, propter incidentem cognitionem, est enim iuris regula, quòd vbi iudex incidenter cognouit de crimine, de illo crimine potest inquirere. vt in eadem. l. [illegible] ex publico & in cap. 1. de except. At etiam in tali inquisitione eadem ratio versatur, quæ in alijs inquisitionibus.

72 † Quarta regula est, quòd præcedente generali inquisitione, si iudex inquirat omnes delinquētes, & aliquem reum reperiat, contra ipsum potest procedere. ita intelligit Bar. l. congruit. de offic. præsi. & l. 4. [illegible] ad le. Iul. peculatus. ff. & auth. de collatoribus. §. iubemus. & C. ad l. Iuliam de vi publi. vel priua. l. fin. At in his necessitatem officij subesse, patet ex l. fi. proxi. al. vbi præcipitur inquirere & punire delinquentes latrones, bucellarios, vel Isauros. Et demum dicit, quòd viri clarissimi pro[illegible] rectores in speculis esse debebūt, ne quis audeat statuta nostræ mansuetudinis in aliquo violare, scientes quòd ex dissimulatione dignitatis & administrationis cingulo & alijs pœnis priuabuntur &c. Idem probatur in d. l. 4. §. 1. vbi refert Marcel. iureconsul. quòd in mandatis continetur de sacrilegis, vt præsides sacrilegos & latrones plagiarios conquirant, & prout quisque deliquerit, in eum animaduertant &c. Mandatum ergo est & præceptum inquisitionis. facit ratio l. congruit. Quinta regula

73 est. † quando crimen committitur in iudicis præsentia. Nā propter magnum dolorem talis commissionis potest inquirere. vt in l. 1. C. de calum. & in l. nullum. C. de testi. & l. penult. C. de proba. in hac etiam inquisitione versatur ratio aliarum inquisitionum, & licet detur licentia iudici, vt in d. l. nullum. tamen

74 est licētia quæ ex officio habet necessitatem. Sexta regula † est in magnis criminibus & immensis. vt l. 1. C. de falsa moneta. & no. in l. athletas. §. calumniator. de his qui no. infa. At in his constat puniendi necessitas, vt expresse dicit tex. in d. l. 1. C. de falsa mone. ibi, cuncti cognoscant, necessitatem sibi incumbere, huiusmodi homines inquirendi, vt inuestigati tradant iudici &c. Demum dicit Bart. has regulas esse de iure communi Romanorum, sed statuto municipali in pluribus locis esse cautum, vt de quolibet crimine possit iudex inquirere &c. Constat igitur quod ratio necessitatis delicta puniendi inest in qualibet inquisitione propter iudicis officium. At cum officium in quacunque re sit, quod in ea fieri debet, vt Mar. Tull. definit, sequitur

75 tale officium vrgere. † Ad reliquam huius glo. expositionem noto ex tex. quòd valet tale testamentum. Si filius meus viuo me moriatur, tunc si quis mihi nepos vel neptis ex eo natusve fuerint, hæredes sunto, itaque etiam filio in potestate nō instituto, censetur testamentum valere. Contra hoc opp. quia testamēt. in præteritione filij est nullum, vt in l. inter cætera. inf. tit. proxi. & ideo dicit gl. quod debemus præsupponere filium esse institutum, alias consilium Galli non esset bonum. & ob hoc exponenda sunt verba, sic instituit posthumos. i. substitui. Bart. tamen dicit quod etiam si intentio Galli sit ea quam glo. exponit, potest teneri tale testamētum validum. ex l. si quis ita hæres instituatur. inf. de hære. institu. vbi valeret testamentum ita ordinatum, qui futurus esset hæres ab intestato, nolit esse hæres. Seium hæredem facio. igitur eadem ratione valebit testamentum, si filius [illegible] viuo me moriatur, posthumum ex co [illegible] nulla enim iniuria fit filio, quia in ista institutione non præteritur, nec eius præteritione debet rumpi testamentū. vnde Bar. elicit casum in quo hæres, qui successurus est ab intestato, præteritur hæredis testamēto. hæc sunt verba Bar. idem tenet Bart. in §. idem credendum. inst. [illegible] & plenius in l. si quis cum §. [illegible] & in l. cohæredi. §. si. inf. de vulga. & pupill. & Pau. de Cast. [illegible] est Bar. & Sali. hic idem Pau. in §. in omnibus. inst. tit. [illegible] tenent contra Bar. Do. Alex. dicit quæstionem disputabilem & Barto. defendi posse. Recentiores Papienses referunt hanc qō. esse [illegible] tam a duobus, qui postea effecti sunt Cardinales propter [illegible] sententiam. Demum cum numerosis doctoribus dicunt [illegible] op. non esse veram, sed contrariam. At ego [illegible] quam ex hoc [illegible] sim, [illegible] tamen melius quam hucusq; illam dubitationem explicabo. & quam Moder. Ticinen. [illegible] videbimus nudam [illegible] Deo erit laus & gloria. Dico igitur communē doctorum [illegible] non recte sentire contra Bar. nec Bar. ipsum [illegible] testatores sibi constare. Sit igitur vera conclusio,

76 † quod testamentum factum secundum consilium Galli, erit validum [illegible] ita dicant, si filius meus viuo me moriatur [illegible] nepos ex eo posthumus hæres esto, tale testamentum valeat [illegible] videtur institutus, vnde non est præteritus. [illegible] præteritus rumpet testamentum. Præsuppono igitur [illegible] tacita institutio, quæ colligitur ex coniectura mente testatoris, sufficit, & ex ea satisfit formæ requisitæ in filijs in potestate [illegible] vt instituantur vel exhæredentur. l. inter cætera. inf. eod. ita notant per illum tex. Io. de Imo. & D. Rapha. l. si pater fil. [illegible] de vulg. & pup. & Are. ibidem [illegible] fatentur ipsi iuniores Papienses [illegible] & cæteri hoc non negant, quod etiam [illegible] constabit. Igitur si ex præsumpta & coniecturata voluntate [illegible] censetur institutus, ideo nō rumpit. [illegible] probabimus hoc coniecturis debere voluntatem testatoris ad institutionem, ex quo constabit testamentum non rumpi, quod coniecturari debeat, patet primo ex vulgaribus regulis. nam quamdiu possumus [illegible] voluntatem ad successionem ex testamento, non debemus eam præsumere ad successionem ab intestato vt l. quamdiu. de reg. iur. & in l. quamdiu. de acq. hær. & hoc constat, quia intestatum se velle mori non est præsumendum. Item ea etiam ratione debemus tacitam voluntatem elicere, quia pro testamento semper præsumitur. vt in l. in ambigui. de

guis.de reg.iur.in c.ex literis.de proba.in c.fin.de reg.iur. Item
qui vult consequens,necessario videtur antecedentia velle.qui
igitur vult posthumum substituere , & patrem instituere vol-
uit.& ista sunt vulgaria. Tamen etiam in isto eodem proposito
plurimum mouerunt iureconsultos,vt videbis. Considero vl-
terius & specialius.qui enim ita testatur,si filius meus viuo me
moriatur , tunc posthumus ex eo sit mihi hæres, quippe habet
voluntatem vt testamentum valeat.cum in eo casu prouideat,
quo forsan testamentum rumperetur.ergo a fortiori voluit hæ
redem filium instituere , cũ in nullo casu sine eius institutione
potuit testamentum valere. Itẽ si nepotẽ ex filio meo futurum
& incognitum in quo nulla cadit affectio instituo,sola ea rõne
quia volo testamentum meum valere,& quod succedant ex te
stamento qui proximi sunt legitimi,quanto igitur magis credẽ
dum est,me velle instituisse filium,qui est in primo capite,& in
quo paterna cadit affectio quæ nulla in rerum natura maior. l.
isti quidẽ.quod me.cau.eo præsertim,quod si nepotẽ instituo,
ea rõne instituo,quia erit ex filio meo natus,vt in l. dedit dotẽ.
ff.de colla.bon.& vt dixi. quia iure ipse dẽt succedere. Idcirco
constat voluntatẽ patris ad institutionem coniecturari debere.
Cõstat igitur eum tacite institutum,& ob hoc testamẽtum sta
re. Ad istam sñiam satis vrget,quod no.gl.in l.si pater impube
res.de vulga.& pup.quam vt singularẽ & auream commẽdant
Pau. & Alex. quòd etiam in substitutionibus directis attendi-
mus præsumptam , & ordinatam filiorum affectionẽ, propter
quam recedimus a propria significatione verborum . & hanc
regulã elicit & confirmat do. Ias.ex l.cum auus.de cond. & de
mon.& ex l.cum acutissimi. C.de fideicom. cum simi. vide eũ
77 in vltimis verbis. † Secundo hanc rationem confirmo per text.
in l.fi.C.de posth.hæredi.instit.qui vrgẽtissimus est in proposi-
to.vbi fingas, ꝙ ego ita scripsi in testamento,si filius intra decẽ
mẽsium spacium post mortem meam nascetur,hæres esto. po
stea filius est natus ante mortem , aliqui dicebant testamẽtum
ruptum,quia eo casu filius est præteritus . Verum enim est eũ
non esse institutum, dum nascitur ante mortem , ſm verborũ
seriem. Imperator tamen veram iustitiam amplexus dicit,ꝙ si
ue viuo testatore,siue mortuo eo posthumus nascatur, mane-
bit testatoris voluntas immutilata, nec pœnam patietur præte-
ritionis,quia filios non præteriuit . hæc sunt singularia impe-
ratoris verba. Ex quibus satis colligitur, ꝙ dum apprehenditur
voluntas testatoris instituendi eos quos instituere tenetur, etiã
si secundum verba & eorum strictos terminos non sint institu-
ti,tamen ex mẽte iudicatur institutio.ibi.n.filius ante mortem
natus,ex verbis non erat institutus. attamẽ quia voluit institue
re in vtroq; casu sicut posthumum idest post mortem natum ,
ita etiam filium ante mortem natum , ex hoc erit in vtroq; ca-
su institutus igitur eodem modo dicendum est in nostra lege ,
qđ etiam si illa verba,si filius meus ante me moriatur,sint con
ditionalia, & nihil ponãt,tñ ex volũtate testatoris est institutio
facta,nec filius erit præteritus,vt ibi dicit̃. At si quis primo op-
ponat,quod tex.ille in d.l.fina.dẽt intelligi de iure nouo , vt idẽ
Imperator videt̃ fateri,dum dicit, quòd antiqui legũ interpre-
tes dubitabant,& erat iurgium inter ipsos,an censeretur præte
ritus,cum ex his verbis non constaret institutus . Respondeo,
quòd illi antiqui non probant̃ esse ipsi iuriscõsulti,quorum le-
ges habemus.aut si fuit aliquis eorum,eius in hoc sententia nõ
est comprobata ab imperatore in ffõrum libris quos nunc ha-
mus.quod etiam satis videtur ostendere,cum dicit,quòd corũ
interpretum sententias abijcientes, frequentissimas leges po-
suit testamentorũ voluntates adiuuãtes.& ideo dicit in hoc ca-
su testamentum valere. Ista igitur ratio non est singularis illius
tex.nec dicendum,ꝙ illam opinionem posuerit in ffõrũ libris ,
cum etiam in his testamentis semper faueatur, vt in d.l.in am-
biguis & ista iura ffõrum ipse approbauerit &c. Secundo non
obstat,si diceretur,quod tex.ille loquit̃ de iure prętorio,in quo
casu non habemus considerationem ad posthumos , vt possit
valere testamentum.vt l. posthumi.inf.tit.proximo.& inf.vide
bimus. Respõdeo,quòd hoc nihil est.ibi.n.negatur præteritio
ex quo sequit̃ etiã de iure ciuili nõ esse nullũ.dicit tex.nec pœ-
nam patiatur præteritionis,qui filios suos non præteriuit maxi
me quia est imperatoria dispositio,quæ non refertur ad edicta
prętorum.& distinguitur a iure prętorio,vt l.ius aũt ciuile.inst.
de iusti & iure.& in §.sed quod princ.iuncto.§.prætorũ.inst.de
iure natura.gen.& ciu.& in §.quos autem.insti.de bon.pos.fa-
cit quod ibi not. Salyc.in princ.quod a ceteris comprobatur, ꝙ
in vltimis voluntatibus casus omissus habetur pro expresso , si
non sit diuersitatis ratio,& tractetur de fauore,nõ de odio. Itẽ
Alexand.& cęteri notant, quod ex verisimili testatoris volun-
tate arguitur instĩõ. Tertio pro ista parte facit tex.in l.3.C.de in
offic. testam. vbi etiã ex verisimili coniectura habetur posthu-
mus pro instituto.nec quærela impotest testamentum. Nec ob.
quod diuersus casus sit quia in ista tacita interpretatione satis-
facit ad nostrum propositum,tanto magis quod in casu nostro
78 posthumus fuit nominatus. † Quarto facit text. in l. Titius. §.
Lucius.supra eod.qui text. in proposito est satis commendan-
dus,vbi ego institui posthumum nasciturum ex nepte pregnã-
te,& absente euenit ꝙ iam illa eadem die erat natus.itaq; post-
humum institui,& ipse non est posthumus, sed natus.an rũpa-
tur testamentum.& quidem non rumpitur . Ait enim Paulus
iureconsultus institutionem iure factam videri . Vides igitur
quod attentis verbis testamenti tale testamentum erat nullũ.
quia filius in potestate iam natus erat præteritus,sed ex ipsa vo-
luntate testatoris quæ erat eadem siue natus siue posthumus
esset , censetur institutus nec rumpit, & iure videtur testatum
fuisse. Facit quod ex illo tex.no. Barto.quem cęteri sequuntur
quod fauore testamenti, & propter ignorantiam testatoris na-
tus habetur pro non nato, & ideo censetur institutus . at fauor
testamenti subest in nostro casu , & deest in illo . vt ostendit
Paul.quia filius ex nepte non rumpit. §. posthumo.insti.de le.
& §.ante Gallum.insti.de bono.pos. Item adest intentio testa-
toris coniecturata ad institutionem filij. Item si esset iuris igno
rantia,quod negari posset , attamen est dubitabilis quæstio , &
in altissima materia,quæ dubitatio ita excusat,sicut ignorantia
facti. argum. notatorum.insti.de oblig.quæ ex delicto nascun-
tur.in princip. & maxime quod consilium Galli sequutus per
eius verba satis excusatur. Quanto magis quòd nostræ opinio-
ni fauet regula iuris , quod in dubijs pro testamento est tenen-
dum & interpretandum.vt in l.si quis.in princ.de inoffic.testa-
men. vnde non potest dici nostram quæstionem,tanquam du-
biam habeat determinationem , esse disputabilem ad vtrãque
partem . cum dum in dubium reducitur , pro testamento ha-
beat certam determinationem,facit reg.in testamentis. de re-
gul. iuris , quod in testamentis plenius voluntates testantium
interpretamur.& ibi glos.dicit in fi.quòd quandoque dicitur
institutus qui non est . ad quam præsumptionem noster casus
79 habet clarã variationem ar. † Quinto facit tex.in l.si ita scriptũ
sup. eod. vbi filium vel filiam in ventre institui,nascitur vterq;
profecto vterque erit institutus, & quidem intentio testatoris
ad vnum referebatur,non ad vtrunque, & tamen ex verisimili
& coniecturata mente etiam ad casum non cogitatum cense-
tur facta institutio,quanto ergo magis,quando intentio præsu
mitur in eodem casu , quamuis verba aliqualiter non conclu-
dant . ibi itaque, & si subtilis iuris regula reddat testamentum
nullum,tamen ex iusta & æqua interpretatione redditur testa-
mentum esse recte institutum . ad id obiter notes, quod etiam
subtilitate iuris videtur tale testamentũ non posse rumpi, quia
nec filia potest dici prætenta,nec filius,ergo neuter rũpet , sed
dic,quod ex diuisione hæreditatis colligitur vnum tantum vol
uisse hæredem facere.quia diuiserat cum matre hæreditatem,
vt cum filio haberet trientem.i. tertiam partem,cum filia vero
bessem.i.duas tertias.quæ sunt octo vncię , ex quo constat vnũ
tantum voluisse hæredem facere,quia diuiserat cum matre hę
reditatem,vt cum filio haberet trientẽ.i.tertiam partẽ,cum fi-
lia vero bessem.i.duas tertias. quę sunt octo vnciæ,ex quo con-
stat vnum tãtum voluisse esse hæredem.ergo reliquũ exclusit.
qua attenta ratione testamentum redditur nullum,vter tamen
erit exclusus,dubitatur. & est subtilis quæstio. tamen vterq; cẽ
setur institutus.de qua lege latius loquor in rep.§.& quid si tm̃
80 in illa qõne,an sub simplicibus cõprehendantur mixta.† Nunc
addo alia quinque fundamẽta,quæ colligo ex Bar.& primũ,ꝙ
erit textũ in ordine est de l.si quis ita hæres instituatur ff.de hæ
re.insti. vbi valet testamentum,si legitimus nolit vendicare hæ
reditatẽ, Seius hæres esto . nã ille tex.si recte inspiciatur nõ fa-
cit ad ꝓpositũ nec dẽt induci qa si illũ tex. inintelligimus, ꝙ si
legitimus noluerit vẽdicare hæreditatẽ. Titius sit hæres,intelli
gatur de vẽditione ab intestato , prout verba vr̃ sonare. certe si
in suo intelligimus,nõ posset procedere. quia suus si ab intesta
to succedat,est præteritus,ergo testm̃ nullũ. vnde videtur male
intellexisse Bar.ꝙ in eo casu quo testator voluit suũ ab intesta-
to succedere,valuit testm̃. Item ęque male do. Alex.& Pau.&
cæteri qui ita rñdent Nam Bar.in hoc sibi varius notatur,quia
vult ꝙ iste filius veniebat ab intestato ẽt in casu. Galli & aliqñ
vult ꝙ tacite censeatur institutus.vt in l.1.in 3.col.1.de vulg. &
pupil.& tamen vt dixi, si veniat ab intestato necessario prę̃sup-
ponitur testm̃ nullũ . Alij oẽs contra Bar.tenentes rñdebant il
li tex.ꝙ intelligeretur in legitimis,& nõ in suis. Sed aduerte ꝙ
legitimi dñr oẽs illi,qui succedũt ex l.l.vt in l.3.§.de illo.ff. pro
socio & p to.tit.de suis & leg.ergo ẽtiã suus dẽt intelligi & quõ
intelligit̃ Ias.nõ declarat,nec potuit resoluere. Et iridẽ illũ tex.
intelligerẽ,ꝙ si in suis loquat̃ vel ẽt in extraneis, talis casus de-
beat intelligi vt legitimus cẽseatur institutus,& ꝙ sit substĩõ.qa
ista verba,si legitimus noluerit hereditatẽ, sonãt. ꝙ si voluerit
eã hẽre,habeat. Itaq; ar. a ꝯrio sensu ex voluntate testatoris po
terit hæreditatẽ vendicare.quod argm̃ est coniecturatũ ex mẽ-
te disponentis.vt in l.apud antiquos C.de fur.& hoc oẽs fatent̃
itaq; non possumus negare voluntatẽ testatoris esse, vt legiti-
mus succedat.at ego opinor potius credendũ esse , vt succedat
iure institutionis & testamenti , q̃ ab intestato . quia ista verba

(vendicare

(vēdicare hæreditatē) etiam si verificetur in successione ab intestato, tamen dicemus, quod eodem modo possunt verificari in successione ex testamento. vendicatio enim eandem habet vim in vno casu, quam in alio & in neutro casu possumus dicere eam vendicari contra volūtatem testatoris. ideo ergo potius intelligerē, q vendicant quam institutus maxime necessario si in suo intelligimus, alias præsupponeremus testam. nūllum nullam, & in quolibet magis crederem legitimū esse institutum. Nec ob. arg. Bar. q nulla sit iniuria sui, nam satis iniuria afficitur, dū non instituitur. l. filium. §. sed si portio. insti. de leg. præt. ideo eam legem ego intelligo, q legitimus censeatur hæres institutus. Sed obstant verba. quia est verbum, instituo, ergo non est substitutio. Item ibi puto deficere conditionem testamenti illo vendicante, quod tū pōt ad vtrūque, q verbum, instituo, sub conditione positum est substitō. qd ipsi doctores ibi fatentur, cū dicāt, qd erat substitutus ei qui succedit ab intestato. Itē verū est deficere cōditionē testamēti, substōnem quæ est ↄditionalis, nō tn ex hoc sequit, testm̄ deficere. qa substitutio deficit, nō testm̄. At si ab intestato cū succedere dicere velis, dic clare, qd ille tex. non loquit in suo quia etiam si suus sit legitimus, tamen non vēdicat hæreditatem, quia suus semper censetur habuisse hrēditatē, & sine vēdicatione continuat dñiū in ipsum. vt in l. in suis. de libe. & posth. & ibi Bar. Cum igitur ibi vendicare hereditatem assumatur pro applicanda sibi hæreditate vniuersali, non pro vendicatione singularium. dicendū est, q in suo non verificatur, quia suus non vendicat eam sed in ipsum ↄtinuatur. ideo ex prætentione ibi nō rūpitur testm̄. Item considera, qd etiam si suus dici possit legitimus ea ratione q1 lege succedit, tn̄ suus in ista materia oībus proprijs & specialibus distinguitur a legitimis, vt in co. ti. de suis & legi. vnd. non est inconueniens, q tex. ille intelligatur in legitimis, & non in suis nec in hoc destituitur, nec esset diuinatio nec restrictio, imò esset satis aptus intellectus, & si Iaso. contradicat. Male itaque Bar. vtitur & conclusiones, & arg quia falsum est, qd si suus succedit ab intestato possit testamentum valere. & falsum erit, qd sm consilium Galli suus succedit ab intestato. Verum tamen erit, q si pater instituit vel substituit alium hac conditione. si filius meus nō voluerit hæreditatem habere, tūc testm̄ valebit non quia ab intestato succedat, sed quia ex testamento censetur institutus. Cogito. Septimum argumentum sumitur ex Bar. hic & alibi. q nulla fit iniuria filio, si ipse noluit succedere, vt si ipse moriatur ante testatorem, quod argumentum ita formatur, ex iniuria præterit onis rumpitur testm̄. vt in authē. vt cum de app. cogno. §. hæc autem disposuimus. At filio non enim qui fuit prælatus ab intestato, non fit iniuria, vt Bar. hic & Pau. in rep. l. filius a patre. 9. oppo. sup. isto tit. & hoc necessario cōprobant, omnes, qui illum tex. in l. si quis ita hæres institutus intelligunt in suo. idem est in filio mortuo ante testatorem vt Bar. hic & alibi, & cæteri qui eum sequuntur. ergo testamentum valebit. Respondeo, q argumentū in vtroq; casu videtur fallere. † quia licet & si pertermittitur habere hæreditatem ab intestato, ex hoc non sequitur iniuria, cum non sit institutus, cum que ex testatione institutionis constet iniuria, nō ex effectu consequendæ hæreditatis, quia etiam prætermissus consequitur, si præterit, & succedit in hæreditate, & hoc enim q dicitur, qd priuatio tituli honorabilis reddit testamentum nullum, vt in l. filium. §. sed si portio. insti. de leg. præt. & tradit in eodem auth. de non alien. aut quoque capitulum. & tradunt Paul. de Castro, maxime iuniores in authen. ex causa. C. de lib. præ. & exhære. Item in alio casu peccat, quia etiam si filius sit mortuo antequam pater, adhuc minus iniuria est ei facta, quia in illo testamento est præteritus. qd etiam probatur a pœna, quia tale testamentum nihilominus rūpitur. vt in l. posthumos. §. de iniu. rupte. & hoc secundum ius ciuile. Secus de iure prætorio, de quo non loquimur, infra tamen locuturi.

82 Octauum arg. est. de l. cohæredi. § fina. ff de vulg. & pup. quem tex. ibi citat idem Bar. & in l. si q s erit. ... vbi valet testm̄ factum hoc modo, si filius meus, qd abominor, intra annos pubertatis decesserit, tunc in locum partem ve eius Titius hæres esto. dicit quod valet testm̄. at idem est in casu legis nostræ secundum consilium Galli. Nec ob. dicere quod hoc est secundum vnum intellectum, nam necessario intellectum est ita esse institutus. & testamentum valuisse, vt ibi apparet. cuius rationis casus idem est in l. nostra. vnde in illa. l. Barto. non sibi cōstat, cū dicat, q videt institutus vel q ab intestato habebit hæreditatē. nā si est institutus, ab intestato nō habet hæreditatem imò verū est, q est institutus alias testm̄ valere non posset, cū filius rūperet. & ita satis expresse dicit eū substitutū, ergo præsupponit institutū. Item patet in eo, q dicit, testamentū sine vitio esse. nam vit si in hoc posset considerari quia filiū præterit. nō autē in eo, q dixit in patrē substituere. ideo cū dicat sine vitio esse, probat filium nō esse præteritū. Itē patet etiam in fi. cum dicat, q qui certe rei hæres instituitur, nō dato cohærede, bonorū omniū hæreditatē obtinebit. & ita filius ex illis verbis, si filius meus intra pubertatis annos decesserit, tunc in locum partem ve eius Titius hæres esto, filius erit hæres ex tota hæreditate, per rationem quam subiungit, quia qui certe rei hæres instituitur, non adito cohærede, bonorum omnium hæreditatem obtinet. Vnde tam substitutus quā etiam institutus

83 ex testamento habebunt totam hæreditatem. † Nono arguitur de l. cum in testamento. in princip. de hær. institu. vbi casus est, q cū in testamēto ita scribitur, si filius meus me viuo morietur, tunc nepos ex eo post mortem meam natus hæres esto, duo sunt gradus hæredum. Ecce quidem est casus qui in ista. l. Gallus. ergo valebit testamētum cum sint duo gradus institutio. l. substitutio. At non credo ibidem esse præsupponendum, q filius sit aliter institutus q apparet, vt gl. fallo præsupponit, quam communiter doc. sequuntur quia hoc non solū est diuinare & supplere iuriscō quem accuratissimum supplere est satis turpe, atq; mihi propriū ne suppletione defendere. Sed ēt est contra tex. cum dicat cum in testamento ita scribitur, si filius meus me viuo moritur, tunc nepos ex eo post mortem meam natus hæres esto. Itaque ita scriptū est in testamento, & sunt duo gradus non ergo est supplendum vt gl. Nam tex. nō dicit ita scriptum, prout glo. supplet, sed aliter scriptū. Ego igitur credo Iulianum vere dicere prout scribit, maxime qd nulla dubitatio esset, q sint duo gradus, dum filium instituo, & ne potem substituo talibus verbis patentibus. Sed erat pulchra dubitatio, prout scribitur & tacet. Ex quo etiam tex. apparet Barto. male sentire, q ille hæres in casu legis nostræ succedat ab intestato. nam ex testamento facit gradum institutionis, vt ibi apparet, maxime in illatione quam facit & Bar. ibi fatetur. Nec bene respondent recentiores, q prout tex. noster exponit illa & ille. Nam ex vno pacto male resoluit aliud. & dum dicūt q ita debet necessario exponi tex. noster ex cōtrario. §. in om-

84 nibus. ͂ ista. l. non obstat, vt videbis. † Decimo facit tex. in l. si ita stipulatio. de oper. liber. Vbi si ita sum stipulatus, si. 10. dierum operas non dederis. 20. nūmos dare spondes, operæ debētur. Ergo eodem modo, hic cum alias testamentum valere nō possit dicendum est institutum censeri filium, etiam si sit incōditione quia & hic subest fauor quo nō vrgentior alius. Alex. & iuniores Ticinenses dicūt, q illa dispositio non procedit solum vigore patroni sed q illa stipulatio de dādi. 20. si. 10. operas non dederit, videtur apposita causa onerandæ libertatis. & ideo illa. 20. deberi non poterant. ne igitur patronus in totū excluderetur cōmodo suæ stipulationis, dic q prima promissio licet ↄditionalis operet dispositionē & regulā iuris, quæ habet, q ea quæ sunt in ↄditione nō sunt in obligatione. l. si quis sub cōditione danda ... hic est verus casus sm Alex. & d. Iaf. qui cum sit ͂ regulas iuris, non est trahendus ad ↄnas. & q casus sit specialis, ad id sint plures doct. quo facile nos fatemur. Sed non potest negari similem rationem & maiorem habere casum nostrū. & forsan ideo is est speciale, & ex fictione, & in nostro casu sine ratione specialitatis. & sine fictione. q casus Iaso. sit verus text. idem ponit casum & rationem suam. & qd sit contra regulam, vt ea quæ sunt in conditione non sint in promissione, idem tex. asserit cum dicat, q operas est promissus, fingitur. & ita sentit prætor vt dicit intercontul. itaque ad huius probationem non est necesse implere in eb ... nomine coactorum. Si tamē fingitur promissio in casu illo vt stipulatio sit efficax quanto magis in nostro casu vt testm̄ sit validum, cum testamenti validitas maiorē habeat fauorē sc ... vt in c. ex literis de proba. & c. Præsertim vbi casus Galli est positus vt validū & firmum maneat testamentū. Item si talis casus fuerit naturali ratione, quia prono debētur operæ, quanto magis successioni filiorum subest naturalis causa ita iure naturali cō. & etiā iure gentium, & iure naturæ secundario vulgo appellato. ... prout ille casus habet equitatē nā non minorem iustitiam credendum est habere tex. nostrum in casu nostro. nec est necesse

85 supplere. † At in hoc est differentia quam ignorarunt Alex. q Ticinen. quod ibi fingitur promissio & stipulatio. hic autē subesse creditur voluntas instituendi quo fit vt non fingatur, sed ex presumptione iudicatur subesse, cum sola tacita voluntas sufficiat. vt in d. l. fin. C. de posthu. hær. insti. cum simil. proinde nihil fit hic contra regulas iuris ciuilis. Nam qui posthumum hæredem relinquit casu quo filius ante testatorem moriatur, eam ... voluntatem, ... vt etiam magis filium habere hæreditatem quam posthumum, & posthumum magis quam aliquem aliū. arg. necessario tex. in l. ... §. dum datio. ff. de dona. caus. mor. Igitur non est dicendum ... ipse quem filium in mundo testator voluit habere hæreditatem, non censeatur hæres institutus contra voluntatem testatoris quo fit vt forsan recte dixerim Bar. in d. l. cohær. § fina. & alibi, cum dicat, quod in illo casu fingitur hæres ... quod ego non credo. nulla est enim hic fictio, nec fictionis necessitas. Vndecimum fun-

86 damentum est, † quod ... Ticinenses tum se unt a Barto. & ponunt pro tertio fundamento in ordine, quod testator pre-

ferendo

ferendo filium nepoti instituto intelligitur eum tacite instituisse,& velle eum ab intestato succedere in l. conficiuntur in princ.& §.1. de iure codicil.infr. Respondet dom. Ias. quod venientes ab intestato licet ex tacita voluntate defuncti veniant ad hæreditatem, non dicuntur propterea institui, vt in d.l. conficiuntur. §.1. vnde testator non videtur tunc instituere, sed solum conseruare ius legitimę in l. vel singulis de vulg.& pupil. no.l. Lucius la.2. de hęre.insti.& ibi clare Barto. Facit l.1. si tabu.testa. exta. ibi, ex coniectura non proprie scriptus videtur. Hæc sunt verba Recentiorum, qui tam in arguendo quam in respondēdo satis corrupte docuerunt. In primis in arg. dicūt, quod pręferendo filium nepoti substituto intelligitur eum tacite instituisse, & velle eum ab intestato succedere, ipse vides quam pugnantia sibi doceant. nam si intelligitur eum tacite instituisse, non voluit eū ab intestato succedere, vel si voluit ab intestato succedere, noluit hæredem instituere. Itaq; ista duo non sunt in eadem disponentis voluntate. Item cum postea in solutione negat, quod voluit eum tacite substituere, imò qđ voluit, vt ab intestato succederet in sua legitima parte, vt in d. l. conficiuntur. Dico quod ista successio ab intestato, non potest dari maxime a voluntate testatoris, quia secundum hoc filius est pręteritus in testamento, ergo testamentum nullum. sed ipse testamēto voluit testari. patet, quia consilium Galli sequutus nepotem instituit igitur noluit vt ab intestato ei succederetur, quod satis aperte in primis argu. ostendi. Nec obst. iura ab eo allegata, quia illa intelliguntur, nisi fecerit testamētum, ex quo possit colligi filios instuere. nam tunc præsumitur eos instituere. Sed dum ipse non fecit testm̄, ex quo possit colligi vel suos vel extraneos institutos, tunc credēdum est ipsos legitimos ex voluntate defuncti succedere, vt in d.l. conficiuntur. I[illegible] intelligas ista quæ manifestam habent rationē,

87 † Duodecimum argu. est de tex. l. etiam. §. libertus si patronū de bo.lib. vbi libertus si patronum suum ita hęredē scripserit, si filius meus me viuo morietur, patronus hęres esto, nō male videtur testatus. Respōdetur dupliciter, ꝙ ibi debet suppleri, vt in l. Gallus. §. filio institutio. Nam ibi solū dubitatur de substitutione, an sit substitutio recte facta per verbū, esto, tantū. & dicitur ꝙ sic, vt in l.1. §.2. de hęre.insti. J. nō ergo dubitatur de institutione, quia illa iuridica præsupponit, vel qa hoc est mendicatum suffragiū. dicit subtilius do. Ias. posse respōderi nihil supplendo. & fatetur libertū non male testatū & ꝙ tale testamentū valeat, sed dicit ꝙ cū ministero dicitur ibi, ꝙ filio mortuo ante testatorē poterit ex substitutione capi bonorū pos ga quādo filius est ex toto pręteritus, & sunt instituti veniētes ab intestato, recōualescit testm̄ de iure pretorio. & hoc dicit esse expeditum per tex. expressum in l. posthumus. §. idem & circa inf. tit. proxi. Quippe hoc expeditum est, sed eius solutio nō est expedita nec clara. & primo vt ipse etiā fatetur, scrupulosa est. cum testamentū simpliciter approbetur illo modo formatū. ex quo præsupponitur totā formam cōsistere. Itaq; expositiones sunt superfluę, & nū ęque. Secundo dū dicit, nō male testatū, etiā si filius sit præteritus, ego ignoro quō ista bonitas testamēti probetur. cū iure sit nullum & ruptū testamentū. imò & iniuriosum, vt dicebamus per tex. in auth. vt cum de ap. cog. §. aliud quoq; & ipse Ias. fatetur in 2. arg. Nec ob ꝙ postea mortuo filio iure prætorio cōfirmeē. quia de se inualidū & ruptū cōfirmaē ex superueniente casu & ex ęquitate. ꝙ satis apparet ex tex. quē alle. in d.l. posthumus. §. idē & circa. ibi. idē & circa iniustū & ruptum testm̄ erit dicendū, ꝙ confirmetur de iure pretorio. Si ergo erat ruptum & iniustū testamentum, nescio quomodo fuit bene & nō male testatus. Crederē igiē, ꝙ in d. §. libertus testamētum ab initio fuit rectum & iustū. & ex hoc dicitur quod bonorum poss. dari potest &c. non ex confirmatione testamenti alias nulli, quod ego non credo. ibi enim testamentum iure dicitur factum, & ita falsum esse dum possu-

88 mus & iure prætorio & ciuili defendere debemus. † Contra istam opinionem facit primo text. qui vrgentissimus videtur in §. in omnibus infra ista lege, vbi postquam plures enumerauit casus a prin. legis vsq; ad illum. §. dicit Iure con. in omnibus his casibus debet filius in aliqua parte institui. ergo etiam in casu nostro cum is casus inter omnes concludatur, debet filius in aliqua parte institui, vt testamentum valeat. Primo respondetur, vt Bar. & Alexan. hic, quod tacite videtur institutus dicit do. Ias. quod ista solutio non est bona, quia veniens ab intestato non dicitur hęres institutus. Fateor ergo, quod veniēs ab intestato non sit institutus, tamen nego venire ab intestato, quia concedo institutionem quam probaui. Item do. Ias. secūdo ponderat tex. illum, quia si tacita institutio filij sufficeret, superflua esset supplerio facta per Sceuolam in d. §. in omnibus, vbi supplendo Gallum, mandat filium in his casibus in aliqua parte debere institui. Tertio argumentatur ineuitabiliter, vt creditur, quia ille. §. non potest intelligi in tacita institutione. nam mandat filium in aliqua parte institui. at institutio tacita non potest esse in parte nisi expressa, igitur de tacita non intelligitur. Profecto hic recentiores ineuitabiliter arguentes non possunt euitare reprehensionem. nam etiam si fateantur quod in parte tacite non possit institui. tamen non est necessaria sequela, quod in omnibus his casibus sit filius pro parte instituendus. alias sequeretur, quod si in totum institueretur, nō valeret testamentum, quod falsum est. igitur noluit dicere, qđ in omnibus casibus superioribus, qui plures sunt, filius sit instituendus, saltem in aliqua parte. non tamen ex hoc sequitur, ꝙ non possit institui in totum. at in totum tacite instituitur ex illis verbis Galli, vt supra dixi. Ergo ille tex. nihil probat. consilium enim Galli ad plures casus extēditur, & declaratur in quibus omnibus dicit, saltem in partem filium debere institui, quia potest esse, quod in aliquo horum ita sit formatum testamentum, vt non colligatur tacita institutio. Ex hoc tamen nō negat, tacite filium in potestate posse institui. nam si negaret, falsum diceret, vt doctores ipsi sępissime fatentur, vt in d.l. fin. C. de posthu. hæredi. institu. & in l. Titius. §. Lucius de hære. instit. supra allega. & fatentur per text. in l. si pater filium de vulga. & pupilla. intellige igitur, quod saltem in partem instituatur. ex quo non sequitur, quod in omnibus illis casibus in partem debeat institui. sed potest in totum vel expresse vel etiam tacite. Item id quod dicit, quod tacite non potest in parte institui, simpliciter est falsum. quia si cohæredes habeat, potest tacite in partem esse institutus, vt in l.3. C. de inoffi. testa. & l. si ita scriptum supra in isto titulo. Item cum Ias. arguit, quod superflue suppleret Sceuola Gallum, dicens quod est necesse. ꝙ instituatur in partem, si tacite intelligatur institutus. Respondeo, fateor arg. Si in omnibus casibus esset tacite institutus, tamen cum plures sint additi casus in quibus fiat eadem ratio prouisionis Galli, non tamen eadem verba tacitę institutionis cum sint diuersi casus ideo dicit, quòd in omnibus his casibus requiritur saltem institutio partis, quę intelligitur tacita vel expressa, vt dicebat Bar. & Alexan. At si tacite est institutus in totum satisfit dispositioni. §. in omnibus. & verum est, quòd etiam qui institutus est in totū, fit institutus in partem totum enim partes continet. & si pars contineat totum l. quæ de tota de rei vendi. ff. & in c. pastoralis de offi. deleg. in princip. Aliter quam ego, quidam & Romę & Bononię disputatores respōdebant, vt fuit Paulus de Cast. & reueren. Cardi. Anto. de Zelana. quibus replicat domi. Iaso. & an recte, non curo. & demū vult defendere sua argumenta, quæ supra resoluta vidisti. Non

89 obstat † secundum arg. de tex. in l. si quis eum. §. fin. de vulg. & pupil. vbi quamuis nepos substituatur cum conditione. si filius meus me viuo moriatur, testamentū est nullum filij prætentione Barto. ibi respondet, quòd illa verba, si filius ante se moritur, sunt iurisconsulti, id est. quod filium simpliciter pręteriuit, qui si mortem etiam ante mortem testatoris, testamētum rumpetur, & ita dicebat glo. secundum vnum intellectū. Sed dicunt doctores qđ talis intellectus non est de dubitabili, quia de hoc habemus iura expressa, vt in l. si filius qui in potéstate supra eo. & in §. primo. instit. de exhere. l. ideo talis intel. non est tenendus. Nec obstat ratio quędam coniecturalis quā format ipse Aret. quia vt respondent iuniores hic, ille tex. multum vrget in rei veritate. Attende tamen in rei veritate non stringit. imò vt opinor Bar. intellectus. & si communiter non teneatur, est ex mente iurisconsulti, vt videbis, & præsuppono quod ille. §. determinat tres dubitationes connexas, prima est, ꝙ si primo filio in testamento hęredē instituat. & perfecto testamēto deinde alia hora solēnitate integra adhibita filio hęredē instituat, ꝙ per hoc non rūpitur testamentū, quia scdm non cōdicit primo. cū primū sit testatoris testm̄. scdm fit, hoc est primus casus. Quid tñ si sibi & filio hæredē instituat in primo testamento, deinde rursus sibi hæredē instituat, nōne rumpitur primum, certe sic quia prima institutio principalis, a qua pendet pupillaris, est summota per secundā. hic est secundus casus tertius est, quid tñ si pater extraneum hæredē instituit in secūdo, nōne rumpitur primū, dicitur ꝙ nō rō, quia filium præteriuit in secundo. Si igitur filius decedat ibi etiā ante mortē patris, primū testm̄ est validū, & valida remanet etiā substitutio pupillaris, & in hoc est casus singularis. Verum ꝙ hoc videat habere speciē veritatis, ex eo apparet, quòd ibi dubitatio principalis est, an primum rumpatur per secundum patet in respōsione ibi, pōt dici non rumpi superius testm̄ ergo principalis dubitatio non est tractare, an nullum sit secundum, sed an rūpatur primum. Incidenter tñ tractaē, an sit validū scdm. quia si nullū est, non rumpit primum. itaq; in suo principali casu & intētione casus est satis bonus, & iudicialiter nō intendit adducere nouos & subtiles casus nullitatis, nam satis subtilis casus est, quē posui, vt mortuo filio ante mortem patris nō rūpatur primus per scdm testm̄, & ꝙ ideo valeat tam institutio prima primi testamēti, quā etiam tabulę pupillares, vt dicit tex. in l. postumis infra de iniust. rup. & c. Itē qđ hoc intendat principaliter patet etiā in rōne quā assignat, quia scdm non valet in quo filius præteritus sit, itaq; casus & difficultas principalis est ibi, an pri-

mum sit ruptum, & argumentatur secundo iam præsupposito nullo non rumpi primum, & ita poteris defendere forsan Bar. Vel aliter si etiam prout doctores casum fingunt, velis defendere, dic, & est rei veritas, quòd tale testamentum de quo ibi non fuit factum consilio Galli, nec est casus & ratio similis. Itaq; in hoc doctores insimulant casum. ibi. n. non instituit nepotem, si filius ante se moreretur, sed extraneum. itaq; non sumus in consilio Galli cuius studium in hoc versatur, vt nullo testm̃ rumpatur. & maior est ratio eius, qui filium velit instituere, qui posthumum eius instituit, vt nullo casu testamentũ rumpi possit, quã eius qui viuo filio alium instituit, vt dixi in princi. quæstio. Imò cordatius aduerte, quia primũ fecit testamentum ipse pater, in quo filium hæredem instituerat. patet, quia testamentum valet, quod alias valere non posset. Secundum fecit testamentum, in quo tacite potest credi filium instituisse. nã instituit alium, si filius ante se moritur. Cõsidera igitur, quòd cum in primo testamẽto filius sit institutus, & valeat testamentum in secundo cessant causæ præsumptę ex quibus in lege nostra dicimus constare testamentum. Primo. n. expresse est institutus, ergo non est necesse eũ præsumere tacite instituisse. Secundo quia talis præsumptionis vis etiam consistit in hoc, quia defendimus testamentum, & ideo præsuminus institutionem. At hic ex tali præsumptione rumpitur testamẽtum, scilicet primum. Item per tacitam institutionẽ rumperemus primũ testm̃ in quo est expressa institutio. Itẽ cum in primo sit institutus expresse, cessat etiam præsumptus fauor & amor, ex quo iudicabamus institutionem tacitam, ne testamẽtum rumperetur, & vt dixi cessat Galli casus. Item facit ratio, quam fecit Are. quam subtilem appellat Ias. quòd cum in primo expresse instituerit filium in secundo videtur eum nolle instituisse, sed ad hanc potest replicari subtilius, quòd in eo magis videtur eum repetisse defendamus testamentum. Sed triplica, quòd ista ratio vrget, nisi ex secundo rumperetur primũ, quia ad rumpendum primum testamentum non habet locũ repetitio tacita. nec in his quæ ex interuallo fiunt ad destruendum aliqua repetitarum, censetur repetitio earum facta, vt in l. item quia. §. idem Iuliano. ff. de pac. cogita, quia ista defensio
90 secunda singularis est. † Non obstat tertium argumen. de text. in. §. idem credendum inf. ea l. versi. num & si filius vbi testator dicat, si filius & nepos me viuo moriatur, tunc pronepos sit hæres. certe si contingat filium primo mori, propter præteritionem nepotis rumpitur testamentum. ergo per illa verba nepos non creditur tacite vocatus. ex quo tex. Alex. discessit a fide & secta Bar & Ioan. de Imo. & Raph. iuniores tamen Ticinenses dicũt, cum supportatione eorũ capitale fundamentũ non bonum, quia retorqueri potest contra eos. Nã tale testm̃ quantum ad filium valet, ergo ex illis verbis conditionalibus filius censetur institutus. Sed respondetur ex dictis Bar. ibi: qđ ideo est diuersitas inter nepotem & filium, quia cũ nepos non sit in primo substitutis gradu, non censetur tacite substitutus, sed solum filius, qui tempore testamenti necessario rumpit, nisi instituatur, quem intellectum Bario & eius ratione prædicti doctores pluribus rationibus confirmãt. Ego miror de do. Alex. & d. Ioan. de Imo. & sequacibus, & de arguentibus contrarium, & demum de Bar. omnibus qui ita intelligunt. Idem credendum est. Nam si contingat primo mori filium, deinde nepotem, ego nego testamentũ rumpi, qđ omnes ipsi præsupponunt. ratio. q2 qui ita instituit, si filius & nepos viuo me moriãtur, tunc pronepos hæres esto. quẽlibet istorũ in suo casu hęredẽ instituit. primo filiũ in primo gradu, nepotem in secundo, pronepotem in tertio. nec possumus dicere ad prouisionẽ tertij gradus peruenire nisi perueniat ad prouisionẽ secundi, q2 per proximam & per secundam itur ad tertiam. & quia eadem ratio vtrobiq; prout. n. pronepos rumperet. ita & nepos, & ideo per eundem tex. dicitur idem esse credendum in vtroq; casu, quia eadem versatur ratio. Nam prout taliter prouidendo expresse nepoti censetur tacite filius institutus, eodẽ modo prouidẽdo expresse pronepoti, censet & filio & nepoti tacite prouidere. maxime qđ oẽs rõnes, quas primo formaui in filio, habent locũ in isto casu. Quod cõfirmat Sceuola. dũ dicit idem esse in isto casu, quod est in cõsilio Galli. Nec ob. tãlio Bar. ad obiectionẽ. f. qđ magis p̃sumit filius institutus. q2 est in primo gradu. q̃ nepos. qđ ego fateor in q̃tum magis. Sed in quantum in totum negat diffiteor. quia in vtroq; casu ratio sufficit ad institutionẽ tacitã, & præsuppono q voluntas instituẽdi filiũ sumit tacite. qui consiliũ Galli secutus instituit neptẽ. ne aliquo casu rumpat testm̃, a fortiori filiũ instituisse credit, qui necessario rumpit. Attamẽ qui ex ratione cõsilij Galli & ex interpretatione Sceuolæ pronepotẽ substituit, ne agnatione rumpat, eadẽ & etiã fortiori rõne tacite intelligit instituere nepotem, ne ipse agnatione rũpat, quia prior est eius agnatio, & cõtingibilior. ergo &c. Item ab eisdem doctoribus facile cõprehẽdes eos sibi aduersos. & in hoc male sentire. nã ipsi præsupponũt intẽtionem Galli fuisse ordinari testm̃ validum, & etiam si ex hoc gl. & ipsi male inferant, tamen hoc necessarium est. Item idem dicẽdum est de Sceuòla. nam si ipsi consulunt de forma testamenti, non debent docere tali modo vt testamentum sit nullum. At secundum Sceuolæ expositionem & doctrinam, si forsan filius primo moritur quam nepos, quod contingibilius est secundum naturam testamentum rumperetur. Itaque ipsi volunt prouidere, ne testamẽtum aliquo casu rumpatur. & secundum eorum prouisionem magis est credendum rumpendum quam saluandum. Consilium enim Sceuolę est, q si filius & nepos viuant debet cõcipere taliter, si filius & nepos meus viuo me moriantur tunc qui pronepos nascetur hæres esto, & secũdum expositionem doctorum omnium in hoc tale testamentum rumpetur si filius primo moritur. ergo ridicula est Sceuolę prouisio. Ideo dic Sceuolam male interpretatum. Ita erit igitur interpretandus, & clare & subtiliter, nec a proposito discedat, quod tale testamentũ, si filius & nepos viuo me moriantur, tunc pronepos hæres esto, valet ad similitudinem consilij. Nam similis est ratio, vt patet in tex. ibi, quod similiter admittẽdum est ne successione rumperetur testamentum. quod eueniret, si filius & nepos, vel si nepos & filius morerentur ante testatorem. & hoc est quod dicit, ita sane si primo nepos deinde filius decederet. nam vtroque decedente rumperetur testamentum agnatione posthumi pronepotis, & hoc est, quod dicit, ne successione rumperetur testamentum. & ita fuit secundus intellectus glos. & bonus quidem per superiora. Nihil igitur refert, vt per prius filius ne an nepos moriatur. quia semper remanet validum testamentum. Sed dum moriuntur ambo ante mortem testatoris, verificatur casus Sceuolæ, qui est, vt pronepos instituatur. ne successione eius rumpatur testamẽtum, quia se inueniret præteritum. Item quod casus doctorum non sit bonus, probatur, quia secundum ipsos etiam filius rumperet, vt supra dictum est, quia est præteritus dicam in eodem. §. idem credendum. maxime cum do. Ias. addat pro confirmatione Bar. quod sat est, quod liberi primi gradus instituãtur. q2 nepotes & pronepotes non sunt necessario instituendi. ideo filius tantum censetur tacite institutus. Sed responde quod secũdum hoc Sceuola in eo, in quo vult consulere deficeret quia vult addere Gallo prouisionem, vsque ad pronepotem, & deficeret eius remediũ in nepote. cogita. Non obstat quartum arg. de l. si mater. ff. de vulga. & pup. ibi not. Alex. vbi dicit, qđ si filius & ex eo nepos hæredes instituantur. ecce quod duos est necesse esse institutos. & ita ponderabãt aliqui. vt Imol. d. Alexan. & Are. & ibi do. Alexan. dicit quòd facit ad istam quęstionem. & nihil vltra. domi. Iason dicit, quod addit Iureconsultus, vt Gallo Aquilio placuit. ideo possumus referre ad casum le. nostræ. quia non simpliciter dicitur vt instituantur, sed quod instituãtur, vt Gallo Aquilio placuit. Sed dic quod etiam si simpliciter diceretur, quod instituantur, non protinus probaret cõtra nos quia verum est vtrunque instituendum. nos enim non nega-
91 mus institutionẽ sed dicimus eam tacitam esse validam. † Non obstat quintum arg. l. fi. C. de hęre. instit. quẽ ibi Areti. ponderat contra Bar. vbi quando vna institutio non potest valere, nisi alia precedat, non per hoc videtur alia præcedere, & illum text. põderauit ad hoc Fran. Tigrinus. vt refert hic Alex. Sed recentiores respondẽt, quod ille tex. parum vrget. quia etiam hic nõ inducitur institutio ex testamento, sed filius venit ab intestato ex tacita voluntate testatoris, vt dicit hic Bart. Certe magis vrget tex. ille, quam fundamẽtum aliquod quod ipsi adduxerint nec certe respondent. quia non est defendenda ista conclusio ab intestato, sed ex tacita institutione, vt supra. Et si ab intestato succedit filius, verum est eum præteritum ab institutione, ergo rumpit. ideo aliter responde, quod ibi si ego dixi, Sempronius hæres Plocij esto. non propterea videor instituere Plociũ. q fateor, quia non concurrunt rõnes ad tacitã substitutionis vel instituẽ. quas ego a principio declaraui. Imo dum possit elici tacita voluntas ibidẽ elicitur, quia si ego institui Plociũ, & ipse noluit esse hæres, tunc tu eris hæres meus. quia ita videtur sentire. & tamen falsum est, q eris hęres Plocij. Itaque ex coniecturata volũtate defenditur institutio vel substitutio, dum defendi potest. & ita fit in isto casu. Non obstant reliqua arg. quod forma non præsumit vt antecedens. vt Alex. in l. fi. sup. alleg. C. de hæredi. insti. & Iuniores hic. quia ego fateor, quod forma nõ præsumitur, scilicet institutio in testamento expressa, quia illa non requiritur. non enim est dicẽdum, de forma esse institutionem expressam alias tacita non valeret, quod est falsum. Et adde verba Ioan. de Imol. & Rapha. in l. si pater filium. de vulga. & pupilla. per tex. ibi, quod sufficit filium natum vel posthumum esse tacite institutum, quamuis illa tacita institutio proueniat ex lege. & illam legem commendat idem dominus Raphael & subiungit idem dom. Iason. in fina. verbis ponderandum ex hoc, quod ex tacita institutione ex præsumpta voluntate satisfit formę requisitę. in l. inter cetera. inf. eo. & dicit ad hoc esse innumera iura. igitur non obstat eius argumentum. Item cum dicunt quod quando antecedens est inualidum, non præsumitur, per

tur, per tex. in d. l. fi. vbi Alex. in fi. col. cum Sal. respōdet quod ibi nec antecedens est inualidum, quia nullum est antecedēs, id est nulla institutio. quapropter non valebat substitutio subsequens, quia non fecit institutionem.
92 † Ex superioribus remanet satis dubitatum, an in l. Lucius. la. 2. de hered. institu. Vbi si instituo fratres, qui si liberos non habeant substituo Gaium, liberi veniunt ex voluntate testatoris. Sed dubito, an ex testamento. quia glo. dicit ab intestato per l. conficiūtur, de iure codi. in princip. & Bart. eam solum simplici verbo dicit notandā. Recentiores id firmant. 8. col. in princip. Sed & si ipsi iura allegent, non videntur probare, nec in his aliud ad Bart. vel Alex. vel ab ipso Ias. dicitur. Sed cogita. quia si ex testamento colligitur mens eius, nescio quare non veniant ex testamēto. Item facit tex. in l. si pater impuberes, de vulg. & pup. vbi ex tacita voluntate eliciuntur substitutiones directe, & facit prædicta l. vel singulis, vide Ias. in d. l. si pater impuberes, in fin. Item do. Iaso. vltimo dicit, Barto. posse defendi de iure prætorio, quia saltem confirmatur, vt dicebat Alex. hic 4. col. in respōsione ad l. si ita stipulatio. de oper. liber. & hoc est clarum, quia l. Gallus, non procedit de iure prætorio. nam filio mortuo ante mortem testatoris reconualescit testamentum, vt l. posthumi. inf. de iniusto rup. & ita tenent Ange. & Imo. & Alex. &c. & intelligendo hoc modo nulla est dubitatio. Sed in casu quo filius superuixit, an testamentum valeat, & an hæres sit institutus, in hoc stat vis maxima, & ipsi tenent, quod non est institutus. & ego satis
93 clare ostendi eum institutum debere iudicari. † Ex superioribus dubitari potest, an si filio in potestate vel emancipato, vel nepoti suo detur substitutus vulgaris. si filius meus non fuerit hæres, Caius hæres esto, censeatur testamentum ruptum ex filij præteritione dum aliter non sit institutus, & gl. in l. antequā C. commu. de succes. dicit quod testm̄ est nullum. Bal. ibi argumentatur, quod filius a primo gradu non est præteritus, quia non est primus, nec a secundo, quia potest excludere substitutum nuda voluntate, & ideo nō dr̄ præteritus, vt in l. si posthu. elec. inf. isto tit. §. quod vulgo. sed obst. rō, quia necesse est vt filio relinquatur aliquid iure institutionis honoris causa saltem vt in l. filium §. sed si portio. de leg. præst. & ita tenebat Bal. Sed tu dispice an ex coniecturis & legibus quas adduxi in ista. q. fi-
94 lius tacite censeatur institutus. † Capio glo. in verbo, posthumus, & ad eius sensum noto & tex. quod nepotes dicuntur posthumi auo testatori. Contra hic opponitur de tex. in l. posthumorum, infr. titu. proximo, vbi posthumorum loco habentur, qui patre præmortuo, auo agnascuntur, & intrant in primo loco suitatis. Sic ergo & isti nepotes in casu Galli. Respondet gl. & fatetur hoc respectu isto, sed eo respectu quod post mortē aui & patris nascuntur, dicuntur proprie posthumi. itaq; vno respectu posthumorū loco habētur, & improprie sunt posthumi. alio respectu proprie, & ita tenet Bar. cum glo. & cæteri sequūtur, qui inferunt ad statuta. Sed aduerte, quod videtur hæc quædam inanis doctrina, & peccat in recto sensu, nam qui vere posthumi non sunt, dicuntur quasi posthumi, & posthumorum loco habentur ex simili quadam ratione. At qui vere posthumi sunt, superfluum & inane esset posthumorum loco haberi, ex tali similitudine, cum non similitudinem, sed veritatē rei arguant & ostendant. Nam sicut alteri simile negatur idē esse, vt in l. quod Nerua. depositi. ita id quod est idem, nō ea ratione quia simile est, habet idem ius, sed quia idem est. Ad assumptum sermonem redeo. nepotes enim iam nati, ipsi auo testatori non sunt vere posthumi. quia posthumi nō nascuntur. Sed si viuo auo pater moriatur, subintrant in locum primi patris, & illi primo loco suitatis agnascuntur. vnde quasi posthumi auo iudicantur, sed vt dixi. non sunt posthumi. vt patet in l. posthumorum infra tit. proxi. Itaque ille casus loquitur, quando posthumi non sunt, in quibus vt aiunt cadit improprium nomen posthumorum, sed vbi proprium, ibi non est adducenda similitudo, vt ex similitudine iure proprij iudicemus. Vnde in lege nostra vere sunt posthumi tam auo quam patri, quia post mortem & patris & aui testantis nascuntur, & ita do. Alexan. dat reg. in rub. supr. eo. quod quoties quis nascitur post mortē eius, de cuius successione agitur, dicetur vere & stricte posthumus ei. vbi ergo vera significatio adest ex seipso, non est onerāda impropria ad eundem effectum ex quadam qualitate sui tantis inhærenti, quæ alias causat impropriam significationem ad similitudinem proprie. Item tex. in l. quod si nepotes. de testa. tutela. quem Bar. all. non facit contra, sed pro Gallo. vbi appellatione posthumorum tam filij quam nepotes comprehenduntur. Vnde ex his facile est improbanda quorundam continuatio, quam refert glo. hic sup. visum est de posthumis veris,
95 nunc de impropriе posthumis videndum est. † Item id forsan considerare poteris. quod quamuis Bartol. hic inferat ad statuta, quod appellatione posthumorum hi tātum comprehendantur, qui post mortem oriuntur, & non illi qui in vita. In aliquibus de his dubitari potest. Primum in eo, quod qui nascuntur post testamentum, etiam si nascantur in vita testatoris, posthumi appellari possunt, & vere hoc probatur ex intentione testatoris, qui credit posthumum nasciturum, & probatur ex l. posthumus infra tit. proxi. ibi, posthumus præteritus in vita testatoris natus & cæt. Ecce quod considerato testamento posthumus est. Itē probatur ex l. posthumi. inf. tit. proxi. vbi posthumi aut instituendi sunt, aut exhæredandi vt filij, & ad exēplum illorum. Ita dicit tex. in prima parte, postea declarat, qui sunt posthumi, & dicit eos posthumos duntaxat esse, qui post mortem patris nascuntur, vnde glos. ibi in expositione, quam Bart. approbat, & sequuntur Moderni hic, notat ex text. quod proprie post mortem nati dicuntur posthumi, alij vero improprie. Attende tamen nostram considerationem, quæ ista probationem resoluit. & id aduertas, quod ibi filij a posthumis distinguuntur ipsa appellatione, patet, quia posthumi exemplo filiorum sunt aut instituendi aut exhæredandi, ergo filij a posthumis ibidem distinguūtur, sed ego habeo, quod sub specie posthumorum comprehenduntur illi qui tempore testamenti nondum nati, postea nascuntur, patet ibi dum dicit, Sed & hi qui post testamentum nascuntur, ita demum per legē Velleiam rumpere testm̄ prohibentur, si nominatim sunt exhæredati & c. vnde cōstat, quod posthumorum appellatione etiam hi comprehenduntur. Quod iterum & singulariter probatur ex ratione, quam reddit tex. Nam D. Marcus decreuit, idem in posthumo quod in filio seruandum, nec ratio diuersitatis reddi potest. Ecce quod posthumum iudicat, qui post testm̄ nascitur, & non filium, prout ex doctrina Bar. sequitur. Vnde dicendum est quod cum s̄m Bart. ibi & glo. & doct. hic & maxime Alex. in rubr. sup. eod. tex. ille loquatur de posthumis, proprie erit posthumus, qui post testm̄ in vita nascetur. Hoc rursus probatur ex ver. ex his, & ex versi. ibi, siue post mortem testatoris, siue in vita posthumus & c. Item & hoc constat ex §. ille casus, ver. porro. inf. ista lege, vbi dicitur, quod qui nondum natus erat tpe testamenti, nullo iure potuit institui. & doctores appellant eum posthumum alienum, & verum est, quod nō est alienus, quia nullus est, sed posthumus, & qa posthumus iure antiquo institui non poterat, qui si posthumus non fuisset, institui po-
96 tuisset, nec rumperet testamentum. † Vnde more doctorum nostrorum collige, quod in materia iuris rigorosa & iuste reuocanda, prout erat ius antiquum, quo posthumi institui non poterāt, & in materia contra testm̄ posthumorum appellatione comprehenduntur hi, qui nōdum sunt nati tempore testamenti. huius ratio est, quia quo ad illud testm̄ sunt posthumi cum nōdum sint in humanis, & hæc est vera significatio, quæ nec ex odio vel fauore mutatur. Vnde dicit mirabile & singulare dom. Alex. in rubr. quasi ad finem, quod ēt in præiudiciali & stricta interpretatione cōprehenditur appellatione posthumi, qui improprie est posthumus, per l. si quis ita §. fi. de testa. tute. ex quo dubitat de Bar. hic, an recte dicat de posthumo tali, quod in statuto non comprehendetur. Sed dom. Ias. 13. col. defendit Bar. dicens, ibi id esse fauore filiorum pupillorum, & ponderat ibi, vtilis datio est. Sed nec mirabile domi. Alex. nec conclusiō Bar. nec excusatio dom. Ias. placet. Et primo falsum est, quod ibi improprie sint posthumi. cum non essent nati tēpore testamenti. vnde qui dederit tutorem posthumis, dedit etiam his, qui in vita eius post testamentum nascuntur, ratio est, quia tutela datur ex testamento, & sic ex voluntate testatoris. Sed testator intendit dare tutorem his, qui nōdum sunt in rerum natura, sed postea futuri, ergo & c. Item non placet, qđ in statuto non comprehēdantur, quia improprie sunt posthumi. Sed attendenda esset statuti ratio & disposi. nec placet, qđ in fauorem pupillorū hoc procedat, quia siue fauore tam ex identitate rationis, quam etiam ex vocabulum proferentis intentione comprehēduntur. Facit etiam tex. in l. fi. C. de posth. hæred. instit. Non obstant motiua dom. Ias. & vt vidisti, tex. in l. posthumorum, contrariū probat. Nec obstat tex. in l. nomen filiarum, de verb. sign. quia nomen posthumę non cadit in ea, quæ in rerum natura est, vel in rebus humanis, quod fateor, nā si tpe testamenti esset in reb. humanis, non posset dici vere posthumus, sed per quandam similem rationem, vt in d. l. posthumorum. Sed quia post venit in ipsa natura, ideo quo ad testm̄ recte dicitur posthumus, & in hoc fuit decepta gl. in d. l. si quis ita gl. fi. & Bart. Azo. & eius sequaces. Non obstat, quod magis videtur stringere, quia posthumus a compositione vocabuli significat posthumum i. post mortem natum. Sed responde, qđ melius significabit posthumus, id est posthumatus, quasi postea in humanis deductus, vt sentit prædicta l. nomen filiarū. Hinc est quod posthumus accipitur qñque pro futuro & sequenti. nam Apul. posthumam spem dicit. & Virg. libr. 6. Tua posthuma proles, considera. Ad l. si quis ita, §. fina. in uerbo, vtilis, dic quod vtilis est datio, quia eos comprehendit. facit text.
96 l. cum mota. C. de transact. † Ex his distingue iustius, quam nostri doctores. Nam iure ciuili posthumi sunt qui in humanis adhuc non sunt, siue post mortem nascantur, siue post testamentum, in quo de illis disponitur, quamuis in vita te-

statoris nascantur. habito tamen respectu ad mortē non sunt
posthumi, qui in vita nascuntur, cum in humanis sint, vt in d. l.
nomē filiatū. reliqui vero qui in humanis sunt, nō sunt posthu
mi, vt qui primū locum sui eo tēpore obtinent, qui nec pro-
prie nec improprie iure ciuili posthumi appellātur, sed ex si-
mili ratione iuris habentur loco posthumorū, vt in d. l. posthu
morum in f. titu. proxi. Septem igitur species posthumorum,
quas gl. in rub. C. eo. & Alexan. & reliqui in rubr. sup. eo. fin-
gunt, non credas a iure ciuili sumpsisse. Præterea eo etiam da-
to, quod ex ipsa nominis significatione non comprehendere-
tur posthumus, tamen dū eadem sit ratio, non possumus ne-
gare etiam in statutis comprehendi ex ipsa ratione, vt in d. l.
si quis ita. §. fin. & in l. posthumorum. & in §. ille casus. versic.
97 porro. † Capio glo. in verbo, si filius, & omissa prima opposi-
tione quam facit Bar. ex princip. glo. quia non est oppositio, ca
pio secundam opp. & aliter formo ipsam quam Bar. Videtur
enim ꝙ Gallus insufficienter & obtruncato consilio prouide-
rit. cum si nepos nascatur viuo auo, rumpatur testamentū, &
in hoc casu nullam fecerit prouisionē. & ideo hoc Velleia le-
ge fuit emendatum. & sic fatetur glo. contrarium. Bar. tamen
argumentatur in defensionem Galli. Nam prouisio facta in
vnum casum, extenditur ad alium, vt in substitutione vulgari,
quę porrigitur ad pupillarem, & econtra, vt in l. iā hoc iure de
vulg. & pupi. & C. de impub. & ali. substi. l. hęreditatem. Sic er-
go & in casu Galli. Sed respondeo, quod prouisio Vellei fuit
necessaria, quia illa regula intelligitur, quando testator in casu
non expresso potest prouidere, sed testator non potuisset pro-
uidere in casu Vellei in quo non poterat instituere posthumū
alienum ante prouisionem Galli, & ob id fuit necessaria. Prę-
terea substō reducitur ad aliū casum, qui sit de natura substō-
nis, & respicit talis casus persona institu- ti aliud, qa si sit institu
tus ille qui nascitur post mortē, nō pōt esse institutus eius cui
fit testō sed in persona, si nascatur in vita, vt in l. commodissi-
me. §. eo. sed hoc intellige nisi testator credidisset se statim mo
riturum, vt ibi dixit, & probatur in l. Lucius. §. Titius. sup. eod.
hæc sunt verba Bart. & glo. In quæstione principali credendū
est eandem subesse æquitatem in vno casu, quæ est in alio, &
argumēto legis Galli posse interpretari alium casum Vellei,
sed cum non fuisset adhuc a iureconsultis interpretatum, pri-
uatę personę nullo iure testabantur, & ideo fuit necessaria lex
Velleia, vel iurisconsultorum interpretatio. & quod similis &
forsan eadem subsit equitas, satis probatur per totam istā le-
gem, vbi casus Galli & Vellei interpręetatur & extenditur ad
alios casus ex similitudine casus & rationis, & videtur clarius
in l. fi. C. de posth. hęre. insti. & infra clarius ostēdā. Quod etiā
ex argumento Bar. cōprobo. verum. n. est expresse substitutio
ni tacitam subesse, sed hoc ideo obseruatur, quia ex voluntate
testatoris coniecturata lex ita induxit. nam si hoc non fuisset
ita interpretatū, nec tacitę substitutionis ius locū haberet. Ita
igitur ēt casus Velleianus imitatur rationem Galli. & eius lex
fuit necessaria. Ex quo ego hanc mihi tribuo audaciam, quod
etiā si lex Galli tantum in mūdo fuisset, & cōsuleretur in casu
Vellei, argumēto & ratione Galli sic Velleius determinarem,
non solum hodierno iure, sed etiam post. cōditam legē Galli
statim consultus. Fuit ergo necessaria Velleia lex ad declara-
tionem. non tamen quod diuersa iustitia versetur. Sed si oppo
nas, quod ratio, quare Gallus fuit motus est, quia iniquum
erat, vt nepos posthumus rumperet testamentum, qui insti. tui
non posset, verum in casu Vellei, cum iam sit natus in vita aui,
poterat institui lege duodecim tabularum, ideo diuersa vide-
tur ratio. Fateor illā rationem iniquitatis fuisse impulsiuam,
quia impulit Gallum ad legem condendam, sed ratio finalis,
in qua ius versat, erat, vt liceret posthumos instituere, vel eis
legare generaliter. quamuis non essent nati. & etiam in casu
in quo testamentum rumpere non possent, vt patet ex inter-
pretatione legis penultimę de leg. 1. & l. qui tam relegati. de
rebus dubijs. Item dum Barto. ipse videtur sentire, quod in ca-
su Vellei testator non poterat instituere nepotem natum in
eius vita. Ticinenses Moder. eum reprehendunt quia dum est
natus ante mortem testatoris, non est nepos posthumus pro-
prie, & maxime dum ante testamentum est natus, quia tunc
nec proprie nec improprie est posthumus. igitur institui pote-
rat lege duodecim tabularum, & ita dicit tenere Bart. in §. ille
casus in prima col. Hæ sunt prædictorum sententię. Quippe
Mod. male intelligunt. & peius reprehendunt Bar. quia Bart.
dicit, ꝙ ante legem Velleiam non poterat institui posthumus
in vita nascendus, & verum dicit, quia casus est in. §. ille casus.
ver. porro. vbi dicitur, ꝙ non poterat institui qui nondum na-
tus erat, & loquitur de lege Velleia. itaq; Bar. loquitur de pri-
mo capite Vellei ex quo posthumus, qui non erat tempore te
98 stamenti institui poterat. † At si dicas, iste posthumus erat im
proprius, cum ante mortem sit natus. Responde, quod etiam
si cęteri teneant, tamen id negabimus, quod satis probat lex
Vellei, & versiculus, porro. Nam si proprie non esset posthu-
humus, non ex hoc deficeret institutio, qđ sit posthumus alie-
nus. Et sic habes ibi casum subtilem qui ē, ꝙ etiam in mate-
ria cōtra testm̄ posthumus est, qui post testamentum añ mor-
tem nascitur. Sed etiam si consideremus improprie esse post-
humum, tñ id dicere necesse est, ꝙ non licebat instituere añ le-
gem Velleiam, quia nondū natus erat. per §. ille casus. ver. por-
ro. Bar. autem non loquitur in his, qui ante testamentum na-
scuntur. Et ideo in his pessime reprehēditur. Deceptionis oc-
casio fuit, ꝙ qui in vita sunt nati, nouo testamento lege duode-
cim tabularum institui poterant. qđ Bar. non negat, sed loqui-
tur de testō, qđ fit antequam nascantur. Item considera, ꝙ cū
Bar. dicit, qđ ante legem Velle. ille casus remanebat in dispositi-
tione iuris communis, sentit, qđ cū lex Galli fuisset correcto-
ria, non extenderetur ad casum Vellei. Sed ego credo, qđ cum
illa dispositio iuris communis, vt posthumus non possit in-
stitui, sicut in Galli casu emendata est, ita & eadē ratione Vel-
99 lei. † fateor tñ, qđ ante interpretationē remanebat in dispōne
cōi. & qđ eadē sit ratio, satis patet in l. posthumorū. ff. titu. pro-
xi. vñ satis declaratur regula tradita in cle. 1. de electione. qđ ēt
si in correctorijs ex identitate rationis idem iudicamus, tñ an-
tequam per eum, qui pōt interpretari, idem determinetur, ille
casus non censetur esse correctus, sed remanebit in dispositio-
ne iuris communis. Vnde qui non esset doctor, qui interpretā-
di autoritatem non haberet, puta bachalarius, vel licentiatus,
vel procurator, nō posset dicere ex interpretatione idē ius esse.
Hoc tamen sentias, quando similis est casus, & ratio obscura &
generalis, vt in nostra lege. & ita loquitur. §. ille casus. vers. por-
ro. vbi hæc probantur. Secus si esset eadē ratio ex specifica &
expressa quæ comprehenderet casum alium. nam tunc non ex
interpretatione sed ex eadē dispositione casus iudicatur. Hæc
menti teneas quę non ita discreta ab alijs colliges. Vltra oppo-
nit Bar. de l. fi. C. de posthu. hære. insti. vbi quando ita institno si
filius meus intra decem menses post mortē meam natus fue-
rit, hęres esto. etiam si filius nascatur in vita, non dicitur preteri-
tus. ex quo sequitur, qđ casus Galli extēditur ad casum Vellei.
vnde & lex Velleia redditur superflua. soluit Bar. qđ cū prouī-
sio Galli sit contra ius, vt etiam supra dixerat, non extenditur
ad natum in vita. vt in l. præcipimus. C. de app. Item cum nullo
tempore testator non potuisset instituere posthumum etiā in
vita natum, non porrigitur ad eum casum, in quo non valebat
institutio. Secus est hodie. nam cū hodie quilibet posthumus
possit institui, vt d. §. posthumo. recte dicitur ad cū casum por-
rigi. & ita loquitur lex. supr. alle. itaque si testator est in mortis
articulo vel periculo, & edidit testamentum, vt si filius vel ne-
pos intra decem menses post mortem nasceretur, hæres esset
Eo casu etiam si in vita nascatur, nihilominus erit hęres ex te-
stamento. secus si sanus esset ipse vel filius suus. quia ex prouī-
sione casus post mortem non erit prouisio facta in casu quo
in vita nascatur. & ita intelligitur tex. in l. commodissime. supr.
eod. hęc sunt verba Bartol. de quibus sequitur nostra dispu ta-
100 tio † Primo igitur videndum est, an mera iuris ratione sit ita
institutio prout Gallus docet. & filius in vita nascatur, censeatur
testamentum validum, & quidem iure ff orum non ante dispo-
sitionem Velleiam secundum Bar. hic. Ratio, quia nō poterat
instituere posthumum nepotem in casu quo ante mortem te-
statoris nasceretur, ita Bar. Sed quia ratio quamuis sit omnium
authoritate comprobata, terret, ideo & dictum credo esse du-
bitabile. Gallus enim declarat potestatem posthumos nepotes
instituendi, ne rumpat testamentum, dum in primum locum
eos succedere euenit. & dicit validam institutionē, si intra. 10.
menses a tempore mortis nati sunt. quanto ergo magis, si po-
sthumus nascatur in vita post testamentum, talis institutio va-
lere debuit. Et nota, quia hanc fortiorē fore rationem ipsa na-
tura tibi probabit, nam posthumus ideo institui non potest,
quia in rerum natura non est, licet postea sit futurus. At poste-
rius futurus erit quia post mortem nascetur, quam si in vita na-
sceretur. ergo a fortiori poterit institui qui in vita nasciturus
sit, eo quia post mortem nascetur. Itē hoc cōprobatur, quia (vt
sup. dixi) posthumus, vt dicunt, alienus eo institui non poterat,
quia posthumus, non quia alienus. cū extraneū filio substituere
liceat. at qui post mortē nascitur vere est posthumus. & qui an-
te morte, opinione cōmuni est improprie posthumus. igitur
in his quę impediuntur ex ratione posthumitatis, vt ita loquar,
minus debet impediri institutio, quæ improprie est posthumo-
rum. Sed dum Gallus disposuerit posthumos veros etiam in-
stitui posse, ex hac dispositione colligeretur a maiori ratione
improprios instituendos. Item hoc cōprobatur ex dispositio-
ne l. fin. C. eo. vbi ex his verbis, si filius vel filia infra 10. menses
post mortē meā fuerint editi, si ante mortē nascuntur, sunt
instituti. At dū Bart. dicit, id intelligendū de iure, ex quo lice-
bat instituere in vtrunque casum. ego hęc solutionis verbo fa-
teor, tamen ipsa non est recta solutio. quia sicut filius est præ-
teritus si non instituatur, ita eodem modo casus iste de po-
sthumo nepote instituendo erat præteritus legibus 12. tabu-
larum,

larum, quia illo iure non erat cautum, vt institui posset. Sed postea Gallus induxit, vt instituieretur posthumus, inducendo modum omnino similem illi casui in l. fi. sicut ergo ibi censetur posthumus institutus in vita natus, ita casus Galli & eius licentia debet intelligi, dum in vita est posthumus natus, Itaque illa ratio tanquam iustissima nullo modo potest negari, aut neganda est iustitia illius legis in d. l. fi. Non obstat illa perniciosa regula, vel potius perniciose intellecta, quam Bartol. adducit, quod dum expresse ius commune non corrigitur, non censetur correctio ad alium casum admittenda, quod ego bene fateor in correctionibus iure singulari, vel in extraordinarijs remedijs, vt loquitur l. si vero. §. de viro ff. soluto matrimonio. & in d. l. præcipimus, in fi. C. de appel. ratio est, quia dum ordinarie iustitia ipsa ministratur, itaque ab ordine discedunt, & singulari iure procedunt, habent naturali ratione restrictionẽ, cum lex sua natura debeat esse communis, & oĩa ordinans & regulans, vt in c. erit autem 4. distinct. quia omnis lex ad conseruationem totius humani generis intendit, & dum in plures regula ordinatur, eo magis conuenit fini & naturæ legis, quo fit, vt singularia & vniuersales regulas impedientia cẽseantur minus extendenda, vt in l. ius singulare, de leg. ita intelligas l. præcipimus, & reliquas. Verum in nostro casu nihil corrigitur ex singulari iure, immo ius duodecim tabularum, quod omisit institutiones posthumorum, summa iustitia emẽdatur, vt per Gallum, & per prætorem, & per ius Codicis, institu. de bonorum possess. in princip. & l. nostra, ideo non habet locum lex, præcipimus, nec eius ratio. maxime quod ius duodecim tabularum non corrigitur, vt in inferioribus ostendam. Sed si isto improbo modo intelligere velis etiam destrueres dispositionem dictæ legis fin. C. eodem. Nam regula est, quod filius pre-
101 teritus rumpat testamentum. Sed † ego institui filium, si post mortem meam nascatur, & ipse est natus in vita, ergo rumpit testamentum. Sed dicitur contrariũ, quia etiam ille casus quo in vita nascitur licet verbis videatur prætеritus, ex quo secundum regulas iuris veniebat testamentum rumpẽdum, tamen ex ipsa ratione non censetur præteritus, nec in hoc fit contra iustitię aut iuris intentionem. Item non obstat tex. in §. ille casus, versic. porro. quia dum dicit, quod nullo iure valebat institutio, dicaris ante istas, legibus enim 12. tab. id non erat, tamen vt supra dixi, quilibet iustitię peritus interpretatus fuisset ex casu Galli valere testamentum etiam filio in vita nato. quod satis constat ex interpretatione Imperatoris in d. l. fi. & quidem ego ita consuluissem, & credo iuste, cum habeam omnes interpretationes illius legis quę fuerant pro mea sententia, & ex sententia Galli. & facit similis interpretatio Pauli Iureconsulti in l. penult. de lega. 1. & dicta l. fi. quæ hoc consilium iustum censet, facit gloss. fin. in fine. in isto princip. l. Gallus versic. 10. mens. & ibi dicam. Nota secundum intellectum Barto. ad l. fi. quod si sanus homo vel sano filio testator eo modo, & modo Galli instituisset, talis institutio non comprehendit filium natum in vita. Et iste intellectus Barto. hic & in l. Commodissime & in l. final. approbatur sępe a Bald. & a Paulo & Ange. & Alexand. quod ibidem referunt Moder. satis late. Sed aliqui eum reprehendunt, quia in rei veritate ista distinctio est simulata. & non vere probata, nec congruit rationi text. in d. l. fina., nec text. in d. l. commodissime. quia in diuerso casu probãt sua diuersa dicta, & fuit intentio domini Christophori de Castell. & postea a Raphae. & a Moder. relata, quam gloss. in d. l. commodissime, & gloss. in leg. final. in prima solut. satis sentiunt.
102 † Tu eam declara. aut enim ita est institutio facta, si filius meus in vita mea nascatur, & tunc si post mortem nascatur, non est institutus, idem & econuerso si ita dixerit, si mortuo me natus fuerit, hęredem instituo. si in vita nascatur, non erit hæres institutus. Ratio est, quia intentio instituentis ad vnum casum dirigitur, cum dicat, si me mortuo nascatur, & sic si in vita nascatur, non habuit intentionem eum instituendi, quod ex Iurecõsulto necessario probatur, nam idem est in vtroque casu posito in l. cõmodissime, quod ego video manifeste, quia si ita dixerit testator, si filius meus viuo me nascatur, hæres esto, si nasceretur post mortem, non erit hæres, ratio, quia noluit hæredẽ instituere si post mortem nascatur. Ita eodẽ modo in casu quo filius instituatur si natus fuerit mortuo eo. quia in his duobus casibus idem iudicat ipse Iureconsultus. Vnde ex ista ratione necessario dubitabis de dicto Pauli de Castro. in dict. l. commodissime, quem etiam sequuntur Moder. Tic nens. in prima limita. vbi dicit, quod tex. in d. l. commodissime, non habet locum vbi potuisset valere tacita institutio. Dic quod tacita bene valuisset, vt dixi in princip. supra ista l. & patet in l. Titius §. Lucius supra eo. Tamen ibi nec tacita est nec expressa, quia tacita necesse est vt ex intentione colligatur & ibi intentio deficit vt sup. vides, vnde non potest elici tacita, alias si tacita subesset intentio, valeret, vt in l. 3. C. de inoffi. testam. & in dict. l. Ti-
103 tius. † Diuersum tamen ius versatur in casu dictę legis final. quia cum testator dicat, si filius meus post mortem meã infra 10. menses nascatur, si hęres, ille casus si post mortem meam inf. 10. menses nascatur, censetur appositus ad designandum tempus, intra quod debet nasci, vt ei succedat, non tamen per hoc excludit imò includit casum quo in vita nascitur, & tunc intelliges verba finalia illius legis si. dum dicit, quod filios etiã in vita natos pręteriuit, secus tamen est, vt dixi, dum dicit, filius natus mortuo me hæres esto, nam hic nullus est terminus, & nulla coniectura ad tacitam institutionem. Sed fateor, quod si ipse esset in mortis periculo, vel in articulo mortis, & mulier esset pregnans maxime ex leui & recenti grauida, & ita diceret, filius meus qui post mortem meam oritur, hæres esto, tũc etiam si in vita nascatur, erit hæres, quia ad designationẽ mortis habuit iustam causam extra causam præteritionis, argum. tex. in d. l. Titius §. Lucius, & in d. l. 3. C. de inoffi. testam. secus
104 tamen si simpliciter, quia intelligitur præteritus. † Vnde ita distingue, aut enim ita testatur si filius meus inf. 10. mẽses a morte mea nascetur, sit hęres, & eo casu tam iure ff. orum, quam ẽt C. valet institutio, etiam si filius viuo eo nascatur, immo esset hoc subtilissimum, quod secundum superiora venit ex expressa institutione, quod videtur probari ex d. l. fi. dum dicit, quod non est præteritus, & terminus est appositus ad notandum tẽpus intra quod sibi nascitur, nec excludit natum in vita. Aut ita testatur, si filius meus me mortuo oriatur, hæres sit, & tũc distingue, aut constat testamentum esse factum in mortis articulo, & valet, etiam si viuo eo oriatur, quia coniecturamus de morte mentionẽ fecisse non intentione distinguendi, sed quia credebat eum post mortem nasciturum, & erit nata quędam institutio, quæ ex illis verbis colligitur, arg. text. in d. l. Titius §. Lucius. Aut simpliciter est testatus, si filius meus post mortẽ meam natus fuerit, & tunc videtur exclusum esse in vita natũ, & ita loquitur tex. in d. l. commodissime. Concorda igitur hãc
105 dist. Bar. & Mod. subtilem opin. † Vltra ex glo. opponit Barto. ꝙ Gallus male doceat & consulat, quia Sceuola eum reprehẽdit primo de superfluitate, vt in §. quidam infr. eo. Secundo de insufficientia vt in §. idem credendum gl. fatetur has duas reprehensiones, & plures alias de quibus inf. & ita Barto. Primo de his duabus superfluitatibus videndum est, quas ego audacter nego. Nam de prima etiam si Gallus exprimat modum, si nepos post mortem meam nascetur, dicitur quosdam admittere, vt etiam si non fiat mẽtio mortis, valebit institutio eo casu, qui comprehendi & cõcipi posset ex verbis, ita dicitur in §. quidam in prin. in quo nulla arguitur superfluitas, quia etiam si Gallus ponat talem casum, & alij casus latiores inueniantur ex verborũ congerie, non recte arguitur de superfluitate, imo id est verũ ꝙ casus qui exprimitur in §. quidã in prin. interpretatur a rõne & dispone ipsius Galli. nam Gallus iuris condendi potestatem hẽbat, vt sup. diximus, & quidam ex eius intẽtione admittebat testũ, si simpl̃r filium instituo, & nepotẽ substituo &c. Itaq; nõ arguitur hic, nec reprehenditur, sed interpretatur, & interpretantium sententia refertur tñ. Quidam nã admittunt casum etiam generalem sine mortis expressione. Alibi quidem ex intentione Galli admittunt hunc casum, quia ante cũ posthumũ nepotem instituere ẽt in vnũ casum non licebat, sed ex eo, quia Gallus vnũ casum expressit, si post mortem meam nepos nascatur, mortuo viuo me filio, admittuntur alij casus similes, ne testũ ex successione posthumorum rũpatur, & sic vniuersaliter licet instituere, si quis mihi posthumus nepos erit, eum instituo. Item id considera, ꝙ qñ in casib. non determinatis nec inuentis vnus casus formatur nõ generalis, sed certo modo, etiam si postea exemplo inuentoris vniuersalis dispositio inducatur, non propterea ille inuentor reprehẽditur vt superfluus, eo maxime dum a mente vel a dispositione eius ceteri sumunt fundamentũ. Item hoc expresse apparet in versic. Idem, vbi dicunt doct. reprehendi de insufficientia, & ibi dicitur, idem esse credendum Gallum existimasse & de princ. pte. Ecce quod ex existimatione Galli idem iuris iudicatur. Item facit in verbis inferioribus in quo ponitur tertia supplet. o ver. sed & si, & quarta in versiculum, & si, & dicitur, quod similiter admittendum est, prout igitur ex interpretatione omnes præcedentes casus admittuntur, ita ille admittendus est. Item tertio facit, cum fundat se eadem ratione qua Gallus, & qua cæteri casus procedunt, scilicet ne successione rumpatur testamentum, itaque eadem ratione plures casus determinantur, si mores tamen, facit tex. in capitu. translatio, de constitutio. Item omnia quæ in vno verbo comprobantur in §. & quid si tantum, vbi plures casus ponuntur, & dicitur quod hæc omnia & cæteri casus qui concipi possunt post mortem testatoris, non pertinent ad l. Velleiam, sed ad legem Galli, quia Gallus posuit casum, quo nepos post mortem aui nascitur. At Velleius in substitutione nepotis in vita nati loquitur, ergo isti casus ad legem Velleiam non pertinent, sed subdit iureconsultus, quod ex sententia legis Velleię & hæc omnia admittenda sunt, vt ad similitudinem mortis cæteri casus admittendi sunt. Ecce quod casus isti admittuntur etiam ex sententia & sensu Velleiæ

quamuis loquitur in alio casu, quia tamen casus eandem habet rationem, dicimus ex eius etiam sententia admittendos. facit text. l. fraus, & l. contra legē, & de leg. ff. ex sententia igitur & Vellei & Galli admittuntur idē casus ex mente & sententia nō ex verbis, vnde intellige, ꝙ Galli sententia nō est supplenda, nec ob [illegible] bene verba. inf. ista lege. vbi dr̄, quod supplēdos duxit casus in Galli Aquilij sententia. nā in ipsa sententia supplentur casus, qui in ea virtualiter comprehenduntur, vt in d. l. fraus, sed falsum est ꝙ sententia suppleat. imo ex ipsa sententia cæteri casus admittuntur, vt in. §. & quid si tantum, vbi dicam in 6. nota.
106 cogita autem quod glo. dicit † quo iuniores tanto perspicaciores, latis comprobat Aristo. 2. coeli. vbi dicit, vetusta autem plerunq; rudiora sunt nouis, & vide ꝙ Moderni Ticinenses plura dicunt circa hoc vnum annotata, qd̄ ponderare videntur cum Bal. tex. in c. 1. de renunciatione, qd̄ plus valet vmbra senis, quam eloquentia vel gladius iuuenis. per tex. qui dicit, quod senescente corpore spiritus in sublimiora conscendit. In primis aduerte, quod nota ista non videtur vera, cum de eloquentia loquitur, quia non fit comparatio ad eloquentiam iuuenis cum in sene multo dulcior consistat ipsa natura, vt de Nestore dicebat Homerus, qd̄ ab eius lingua melle dulcior fluebat oratio, quę ad ad suauitatem nullis egebat corporis viribus, & dicebat Tullius libro de sene. quod decorus est sermo senis quietus & remissus. facitq; sępe ipsa sibi audientiam diserti senis compta oratio & mitis. Proinde dicebat Tul. senem natura eloquentiorem iuuene quod experientia satis demonstrat. Itaq; non fit ibi, nec apte fieri potest comparatio ad vmbram senis ex ipsa iuuenum elegantia. Item nota, quod non facit tex. in verbis ponderatis, quid enim facit, ꝙ senescente corpore spiritus in sublimiora conscendat, ad considerationem vmbrę senis, sed in his verbis ponderauit Bal. cū dicitur, qd̄ tutius est vt ecclesia tibi commissa sub vmbra tui nominis gubernetur, quam si alteri noue & incognitę personę gubernanda committatur, & loquitur cum episcopo qui grauatus senectute ob id ipsum episcopatum renunciare decreuerat. Moderni in verbo, vmbra, illa verba addunt tā quā elegantia, non vt credo ad ponderationem vmbrę senectutis. In glo. in verbo, nepotis, quia masculinum concipit in se femininum, vt in l. 1. ff. de verbo. significa. glo. tē. [illegible] sunt vera reprehensiones quas [illegible] ab aliis [illegible] non erat necesse dicere, si quis nepos, siue quis neptis. cū [illegible] appellatione masculi & feminę [illegible] glo. ea qua [illegible] quod in materia correctoria prout est nostra, masculinum concipit femininum. dominus Alexan. dicit hoc non sibi verum, quia dum loquimur in re [illegible] & [illegible] interpretanda, appellatione masculi non venit femininum, vt in l. 1. §. 2. de ventre in possess. mitten. Sed materia correctoria nō [illegible] & [illegible] interpretanda, vt in l. præcipimus. C. de app. & in l. [illegible] C. de testa. ergo etc. Huic opinioni satis [illegible], quod hic fuit reprehensus sępe Gallus ipse in pluribus, & in hoc no. igitur nec reprehendi meretur. Sed ob. tex. in l. si quis ita. §. [illegible] de testamen. tute. [illegible] masculinum concipit femininum etiam in materia præiudiciali [illegible] eadem de qua in lege nostra, sed dicit Alexā. [illegible] id debet intelligi [illegible] Galli, qui induxit posthu
107 mos instituere. [illegible] verbis Alexand. † Primo [illegible] videtur, domi. Raphael [illegible] sentire, quod in materia correctoria masculinum concipit femininum, quia concipi non dicitur ex verborum signi. sed ex verbis nō comprehenditur femininum [illegible] iureconsultus l. 1. ff. de pecul. [illegible] expresse negat concipi, nam ratione ipsa comprehenditur, & nō verborum signifi. Sed si dicas contra de l. 1. de verb. signifi. vbi [illegible] de verb. significa. agitur, dicitur ventre feminin [illegible] hoc, si quis, tam masculos quam feminas complectitur, & quod appellatione veniat probatur ex l. si id quod de [illegible] & quod verbis concipi dicatur id, qd̄ veniat ex identitate rationis, & ex connexitate pro [illegible], dixi supra intelligendo [illegible] & notes quod Bartol. reprehendit id, quod [illegible] vulgo [illegible] femininum.
108 † Item videtur etiam do. Raph. non recte [illegible], dum hanc materiam sentit vt correctoriam & maxime stringibilem. & idem Alexand. nam nec est correctoria, & si correctoria esset, non restringibilis. & si restringibilis, tamen femina veniret, eadem suadente ratione. Primo igitur quod non sit correctoria, supra satis late ostendi, quia lege 12. tabu. non interdicebatur institutio posthumorum, sed posthumorum qui rumperent, quia iis fuit admissa institutio. [illegible] qui præterierat, vt qui instituti non poterat, rumperet ea ratione quia præteritus, & ob hoc in totum fuit comprobata institutio. eadem ratione fuit [illegible] Gallus, qui dedit licentiam vt nepotes futuri sui ex morte patris, eo casu quo sui futuri essent, possent institui, [illegible] rumperent. itaq; non est lex ista correctoria immo extendit & ampliat legem 12. tabu. quæ suorum posthumorum institutionem confirmabat, vt etiā cōfirmetur & valeat posthumorum institutio eo casu, quo posthumi post mortem nascūtur sui, eo maxime, quod ista extensio est eadem declarata ratione nec obstat si dicas, ꝙ posthumos alienos eo iure non licebat institui. Fateor, quod non licebat, id est quod nōn esset
109 data licentia, sed quia hodie datur, non ob hoc corrigitur. † Liberè dissentio a domi. Alexand. qui sentit, quod est ista licentia Galli, quia nepos institui potest, neptem instituere non liceret. equidem talis sententia iniqua est, quia & in nepote & in nepte omnino similis est ratio. nam sicut nepos rumpit, ita neptis, & ita intentio Galli est prouidere & consulere, ne rumpatur testamentum. ergo eadē debet esse intētio in vtroq; nam dato qd̄ masculinum habeat discretam significationē a feminino, censetur masculus nominatus, quia in eo est vulgatior modus loquēdi, cum is sit dignior, non vt a feminino sexu distinguatur. Cum igitur subest eadē ratio, nō excluditur sexus. nec id agitur vt fiat differentia, nisi vt dixi sit diuersa ratio. nā tunc ex ratione sermonem accipimus, vt in c. intelligentia. de ver. sig. In casu igitur præsenti si Gallus dedisset licentiā nepotē instituēdi, ne testm̄ rumpatur, quis ignorat datā licentiā neptem instituendi, cum & ipsa rūpat, & ita est in materia magis odiosa, & quam doctores fatentur fore præiudicatiuā in d. l. si ita scriptū. de testa. tutela. nec bene respondet do. Alex. dū dicit, ꝙ ibi appellatione nepotū & neptes cōprehendūtur, quia lex illa fuit ędita post legē Galli. credo quod verum sit, eam legem ęditam post Gallum, qui fuit tempore primi Cęsaris, sed Vlpianus fuit iunior. qa de eo nō habemus notitiā in eadē l. 2. de orig. iur. sed qd̄ ea sit causa, falsissimū credo. quia ad rationem illam, qd̄ appellatione posthumorum veniat posthuma, nihil effecit nec disposuit ipse Gallus, & ex Gallo nihil elicitur qd̄ tutoribus datis posthumis ipsis, & ipsis feminis censeantur dati, & qui nepotibus dati, & neptibus censeantur dati. sed ideo. s. quia eandem credimus intentionē & rationē in testato
110 re, qui constituit tutores. † Præterea cōtra do. A. ex. facit, quia vt oēs fatentur, patet hodie qd̄ non solum posthumus in casu quo suus erit institui pōt, vt in lege nostra, sed etiā alienus penitus pot hæres esse, & [illegible] legari. & tamen in posthumo subintelligitur posthuma, vt in. §. posthumo. instit. de leg. & in princip. instit. de bono. possessio. ecce. quod illud ius nouū est in totum & generaliter disponens, & vt ipsi dicunt corrigens, & tamē masculinum cōprehendit femininum. Item hoc suadetur quia Paulus iurecōsultus interpretatus Gallū nō dicit posthumum & posthumam institui posse in l. penulti. sępius allegat. sed dicit a Gallo introductū, vt posthumus institui posset, & de posthuma etiam intelligit, quia Gallus de vtroq; expresse loquitur, quod igitur Gallus ad clariorē expositionē docuit, non arguit iuris necessitatem. Item hoc probatur ex text. in l. posthumorum inf. titu. proxi. & certe singulariter, vbi posthumos instituere necesse est ne agnatione rumperent testamentum. ergo cōprehenduntur posthumæ, quæ ex virili sexu etiā rumperent, & facit præd. cta l. si id quod & vide Bar. qui ex ratione hæc intelligit in d. l. 1. de pec. & in l. si quis in tantam. C. vnde vi. & glo. in c. generali. de electio. & Moder. latissime more solito in d. l. si id quod nec obstat l. 1. §. 2. de ventre in poss. mitt. vbi qui posthumum exhæredauit, non censetur exhęredasse posthumam. Si dicas quod eadem est ratio in vtroq; ego dico nullam esse rationem in vtroq; aut si est, est aspera naturę, & ob id non est præsumenda voluntas, nisi inquantum necessario verba adstringunt. Ex his potest inferri contra glo. in verbo, neptis, de qua dicunt Mode. Papienses, quod peccat in Spiritum sanctum, quia reprehendit iureconsultum de superfluitate. Sed nec Gallus nec glo. male loquitur, quia Gallus ad clariorem intellectum loquitur in vtroq; sexu, non [illegible] necessitate materiæ, nec ex hoc dicitur superfluus, vt no. in c. licet canon. glo. 1. de electio. libro. 6. & proęmio sexti, in verb. filio. nec ideo glo. quæ dicit quod abundat in hoc reprehendit nec ipsa meretur reprehendi, quia declarat, abundantia enim non est vitiosa, cum dicamus abūdantem cautelam & expressiorem non nocere. maxime quod hic tantum exprimitur, ꝙ
111 tacite inerat. † Item do. Ias. reprehendit ipsum Alexand. quod materia nostra non sit correctoria, sed limitatoria. non enim induxit Gallus quemlibet posthumum alienū posse institui quia hoc modo vere corrigeret legem antiquam, vt in alleg. § posthumo. de leg. insti. Sed in vnum casum limitat, & ideo dicitur limitatoria, vt per Bartol. in l. si constante. 9. q. primæ par. sol. mat. sed in limitatorijs est licita extēsio, vt in c. cum dilecta. §. nos igitur. de confir. vtili vel inuti. & in c. ad audientiā, & ibi Abb. 1. not. de cleri. non resid. & in c. post translationē. §. quanq̄. & ibi Bal. de transla. episc. vel cler. & ꝙ ista materia sit limitatoria, tenet ipsemet Alex in sequenti col. & Aret. reprehendēs Bar. qui sentit contrarium in fol. l. si. C. eod. Sed excusat Iaso. ꝙ Barto. no. dicit, ꝙ est correctoria prouisio Galli, sed bene dicit, quod est contra ius commune. & per hoc nō dicit, qd̄ corrigat, sed limitat cum in vno casu sit cōtra. hęc ipse Ias.
112 sed no. † qd̄ nec limitatoria est materia ista, sed est potius amplians

plians vt sup. dixi, quia dat licentiam, aut dum ipse & Bar. fatẽ-
tur, quod antiquę legi contradicit, ex hoc sequitur in illo casu
legem antiquam corrigi & tolli, nam constitutio contraria po
sterior derogat priori vt in c. 1. de consti. lib. 6. Item hoc confir-
matur eo quod ipsi fatentur, quod lex correctoria in vno casu
non debeat extendi ad alium casum. Sat ergo erit aduersarii in
vno casu, vt correctoria dicatur, quia in eo casu corrigitur, imò
credendum videtur, quod correctio in casu singulari magis sit
restringibilis, quia omnes alij casus excepto illo inducantur se
cũdam regulam antiquam, & ita loquitur tex. d. l. præcipimus,
cum simi. verum cum tota lex tollitur, non potest haberi con-
sideratio ad ipsam, quia nihil ex ea remanet. Facit quod docet
Bar. in l. fi. de consti. prin. sup. 1. col. quod ius speciale quod de-
rogat iuri communi, facilius tollitur, arg. l. si vnus §. pactus, in
f. sup. de pact. sed in hoc cogita. Quoad vero iura allegata de li
mitatorijs, dic quod illi casus non sunt contra regulam, sed cũ
in facto verificentur in regula, ratione & iure subducuntur ab
ea, & ideo sicut ipsa ratione limitatur & extenditur regula, eo-
dem modo ipsa limitatio, quæ ratione constat. Ita proprie lo-
quitur tex. in c. cum dilecta. §. nos igitur, vbi sicut testes valetu-
dinarij ante litem contestatam ad perpetuam rei memoriam
recipi possunt, vt in c. quoniam frequenter. vt lite non cõtesta.
ita priuilegium quod vetustate consumitur & obliteratur, po-
test renouari, itaq. illa limitatio, vt eorum verbis loquar, redu-
citur ad casus & argumenta similia, nec est contra ius, nunquã
enim iure cautum fuit, vt testes valetudinarij & de quorũ mor
te timetur, non possent recipi ad perpetuam rei memoriam,
etiam ante litem contestatam. Sed quod nepos posthumus in
stitui non posset, cautum erat lege 12. tabula. vt ipsi opinantur,
quod est contra, secundum ipsos, eodem modo loquitur text.
in c. ad audientiam, de cleri. non resid. Hæc non asseuceranter
affirmo. sed ita se offerunt. & vt cogites, dic tamen & in corre-
ctorijs valere rationem & in limitatorijs, sed hic non fore ta-
lem correctionem qualem ipsi opinantur, & hoc satis proba-
tur, nam do. Ias. respondens Alex. dicit contra ipsum, quod lex
nostra potest intelligi etiam in fęminino sexu, quamuis in ma-
sculino loqueretur, quia materia est limitatoria, & non corre-
ctoria. Aduerte quod ex sensu Iasonis hodie posthuma aliena
non posset institui. & idem ex sensu Alexan. quia hodie secun-
dum ipsos in totum est correcta lex duodecim tabula. Sed ab-
sit talis error, esset enim contra textum, in l. quidam relegati.
de rebus dubijs, & in l. penultima, de lega. 1. & in §. posthumo.
institura, de lega. & in princip. instit. de bonorum possess. & in
l. posthumorum. infra titu. proxim. quę iura in vtroque sexu lo
quuntur, nam lex Velleia de masculo loquitur, vt in §. nunc de
lege. infra ista. l. & de fęmina etiam intelligitur, vt in l. posthu-
113 morum supra all. Vltima glo. primo quærit, † & soluit. quid si
post decem menses ad duos dies nascatur, erit institutus ex ca
su Galli. eandem sententiam tenet gloss. in authen. de restitut.
& ea quæ vndecimo mense colum. quarta, quas glo. Bar. vide-
tur comprobare cum Cyn. in d. l. septimo mense, de statu ho-
mi. Sed contraria est glos. ibi quam ipse Bald. comprobare vi-
detur cũ dicit, quod l. intestato. §. fin. quæ loquitur de x. mens.
multum stringit contra gl. quia post 10. men. natus non habe-
tur legitimus hæres, & eam opinio. sequitur Nico. de Neapo.
Ange. hic quæ videtur verior etiam Alexand. His adde ratio-
nem, quia etiam si sit primo die post 10. men. natus. Verum est
in 10. men. non natum, vt in l. Celsus ff. de arbi. & l. si ita quis §.
fi. infra de vulg. & pup. Facit quod tenet Tullius in Paradoxo,
quod incipit, parua culpa aut magna, vbi qui lineam transgre-
ditur, etiam puncto quodam breui, ita verum est transgressum,
ac si longo interuallo transgressus abiret. Sed his non obstanti
bus ego hactenus crederem contrarium, hac sola & potiori ra
tione, quia gl. nostra habet fundamentum ex medicorum au-
thoritate, cum in ista materia Iurecconsul. ex his sumant sentẽ
tiam & authoritatem, vt in d. l. septimo mens. vbi Hippocratis
authoritate nituntur. Item facit consultatio Cy. ad Gentilem,
qui fuit non mediocris authoritatis. In his igitur horũ authori
tati credendum est, nec hoc vereri oportet. nã de his quæ igno
ramus, & in quibus ius non versatur, peritis artium earum nõ
immerita creditur. Sed non iure fieri credo, quod in iustitia discer-
nenda nos qui eam profitemur, authoritati semper cedamus,
114 quo fit vt iure rationi tantum subijciar. † Igitur vt in girum no
stre dubitationis reducatur oratio, authoritati Gentilis credẽ-
dum est. & cæterorum quorum sententia glo. sequitur. Vide-
tur etiam in hanc sententiam declinare tex. in d. §. fin. authen.
de resti. vbi dicitur, quod 11. mens. perfecto indicatur natus ex
stupro. ergo intra 11. mens. & sic post decimum videtur quod
legitimus censeatur doct. dicunt vt Bal. & Alexan. quod illud
argum. a contrario sensu non est eliciendum contra tex. in d. l.
intestato. §. fi. quod ego fateor non ex repugnantia text. illius,
vt statim ostendam, sed quia arg. non concludit, quia in primo
die concludit vel in secundo, ita concludit in toto mense 11.
quod tamen non reperimus. Non ob. primo gloss. quam con
trariam Bartol. & cęteri citant in d. l. septimo, nam non con-
tradicit huic glos. imo in vno concordant, & ista limitat, quod
ibi & hic dixerat. Nam dicitur ibi, quod est legitimus, si intra
10 men. nascatur, & non vltra, idem & eadem verba referun-
tur hic, & subdit glo. nisi forte per paucos dies secundum Phi
sicos & cæt. Itaque gloss. intentio non est contraria, vnde nota
quod hic pauci dies dicuntur duo. in authen. de restit. duo vel
tres vel quatuor. nec in hoc contradicit sibi. Sed in sententia
concordat. Non ob. text. in l. intestato. §. fin. & tex. in nostro ca-
su Galli. quia id communi regula verum est, qua attenta dispo
nitur. Sed si authoritate medicorum probaretur inspecta qua-
litate genitricis & partus, etiã duo dies vel tres posse dari ven-
tri partus eorum authoritate indicaretur, cum maxime oẽs in
hoc concordemus, quod stãdum sit medicis, ex quo in meam
opinionem mecum concordent necesse est, si gloss. non men-
titur & Cyn. qui medicorum authoritatẽ referunt, nec obstat
Hippocratis opinio. quæ ad 10. menses refertur, quia hæc non
excludit duos vel tres dies, vide hic Socinum, qui refert consi-
lium Gentilis. Vltra quærit Bartol. an mensis mortis sit com-
putandus, & dicit gloss. quod sic, quam ipse approbat, sed glos.
de die loquitur, & non de mense, ex quo inferunt moderni.
quod in die mortis potest generare mortuus, quod multiplici
ter ex varijs casibus intelligi potest, vnde infertur quod eadem
die potest contrahi matrimonium etiam si sit in artic. mor. in
quo potentia naturalis, non impotẽtia accidentalis est intuen-
da, vt in l. si quis posthumos, in princi. supra eo. non est nostrę
specula. Itẽ id no. quod Cyn. dicebat retulisse Gentilem, quod
in 12. vel 13. mense potest euenire, & quãdoque euenit, vt mu-
lier pareret, quod habet pro impossibili Imperator. in d. §. fin.
115 in authen. de restit. 4. colum. † Vltimo quærit gloss. verum in ca
su Galli si institutus post. 10. menses ad duos dies nascatur, erit
præteritus, & videbatur quod sic per l. commodissime supra
eo. quia iste est alius casus quam expressus in testamento, ergo
erit præteritus, sed dicit contrarium per l. fina. C. eo. vbi etiam
alius casus ex mente testatoris includitur & cæt. & domin. Ale-
xand. tenet ex superiori opini. glos. & Bartol. Cyn. & medico-
rum quod si post 10. menses intra duos dies vel tres nascatur,
erit institutus ex casu Galli. Idem tenent hic Moder. Ticinen-
ses referentes glos. quod verum sit in isto casu, etiam si super-
naturaliter nascatur post 10. menses, secus si nasceretur in vi-
ta, quia tunc censetur præteritus, vt in l. cõmodissime, hæ sunt
doct. opini. Et quidem ista sententia contradicit sibi & cęteris
opinionibus. Si enim institutio posthumi nascendi post mor-
tem intra 10. menses extenditur ex intentione Galli, etiam si
post 10. men. nascatur ad duos dies vel tres, ergo ex eadem in-
tentione & melius, si in vita nascatur. Item ꝙ in vita nascatur
id ita est contingibile, sicut est contingibile inf. 10. men. nasci.
itaq; facilius de hoc & Gallus & testator cogitasse potuit, quã
cogitare casum quem supernaturalem appellant Mod. Ticin.
at ꝙ supernaturalis sit, ego non firmarem, nisi dicamus id esse
ex causa aliqua singulari, & non ex cõi nixu naturæ. Sed si ipsi
negant, Gallus non idem disposuisset, si in vita nasceretur, mi-
nus credo disposuisse, si post 10. men. nasceretur, eo præsertim
ꝙ necessario transgreditur terminus Galli in eo, qui post 10.
men. exoritur, quod non est in eo, qui in vita nascitur, quia illa
verba, si post mortẽ meam inf. 10. men. ponuntur ad exclusio-
nẽ alterius geniti & ędi ti partus, qđ ita annotabat Christ. Ca-
stell. Raph. & idẽ Mod. in d. l. Cõmodissime, & in d. l. fi. de quo
116 satis sup. † Extra gl. Bart. quærit de singulari. q. finge, ꝙ mulier
post mortem primi viri inf. duos dies contraxit matrimoniũ,
postea peperit in 9. mense vel in 10 & potest esse primi, & secũ
di, cuius erit, Sunt quatuor opini. quarum nulla mihi constat.
Prima est, ꝙ eius in cuius domo nascitur, vt in l. si vicinus C.
de nup. & in l. filium, de his qui sunt sui vel alieni iu. sed hoc ni-
hil est. Nam fateor, quod filiũ probamus eum, qui nascitur in
domo ex viro & vxore, tũ idem est, & eadem causa ubi ad ips
partus ẽt in matrimonio dissoluto per mortẽ, vnde est, quod
filius natus rumperet, vt dicebat noster tex. quia suus nascitur,
ẽt post mortẽ natus, & ex hoc probatur legitimus. itaq; nõ est
maior rõ in hoc in vno, quã in alio l. qui in vtero ff. de sta. ho.
nec quicquam facit, quod dicit Io. de Imo. quod maritus secũ-
dus sibi præiudicet, qui eam pregnantem accepit. nam ego nõ
considero pręiudicium mariti prioris nec secũdi, nec scitur eã
fuisse pręgnãtem, imo in hoc versatur totum dubium, & pos-
set esse quod maritus secundus velit eum habere pro filio, &
quod non sit filius, cum eius asseueratio vel negatio non facit
filiũ, nec ob hoc desinat esse per tex. in l. nec professio. C. de te
sti. & in c. per vestras, de do. inter vir. & vxo. Pręsertim quia, vt
dixi, hoc solũ dubitamus, an sit pręgnans a primo marito, vel a
secundo, quod si preposuimus eam prægnantem a primo, nul-
117 la esset dubitatio. † Aliorum erat opin. standum esse matris te-
stimonio. per l. etiam inf. de probatio. & l. Vxore inf. de manu.
testa. sed horum opinio. reprobatur a Barto. quia mul. ei deci-
pi potest in l. 1. §. si mulier. de libe. agno. & in l. 1. §. si per calum

niam.sup.si mulier ventris nomine. Sed etsi hæc opi. ita renuatur, cogita quod si ipsa falli possit, tamen filiatio ex coniecturis iudicatur quæ fallere possunt, maxime quòd in casu nostro sumus in magna dubitatione. itaque assertio matris satis vrget ad vnam partem potius inclinandum, quam ad aliã. facit qđ eleganter tenet Host. in c. officij. de peniten. & remi. quòd etiam quando mater dicit filiũ non esse mariti, filiũs non credens matri habet duratum animum. quia illa melius scit veritatẽ quã alius, vt est arg. in c. afferre. de præsump. & idem dicit Abb. in d. c. officij. Si igitur illa melius põt scire quam alius, ei est magis credendum quam alteri. & hoc dico, dum aliud probari non possit. nam alias ei non tenemur fidem adeo adhibere, quod ei sit necessario credẽdum. vt no. in d. c. officij. vnde infertur ad eũ qui regnum renunciauit, cuius animam & fidem ego laudo, q̃uis Bart. in l. filium. de his qui sunt sui vel alieni iuris. ff. dixerit quòd male fecit. & Iac. de Arer. dixit, quod ipse non fecisset. & hoc ẽt tenuit Cy. ad finem. igitur satis vrget matris amor, qui non patitur filiũ iniuste a regno priuari. Item iuramenti in mortis arti. fides, vel etiam sola assertio & præsumptio, ꝙ propriũ facinus & tam turpe reuelarit. Fatendum vero est, quòd nõ est probatio sufficiẽs, nec tenetur credere. vt in l. nec professio. C. de testa. & no. in d. c. officij. & in l. fin. de proba. vnde non teneretur restituere, si non crederet. noto tamen ꝙ si crederet non posset tenere regnum, nec aliud ꝯ conscientiam. vt in c. fina. de presc. & in c. literas. de testi. spo. in c. p tuas. de simonia. & ita Hostien. & Abb. vbi sup. vnde in tali casu deferendum esset filio iuramentum de sua credulitate. Itẽ facit ad scientiam matris mẽstruum, quod potuit euenire intermedio illo ante secundũ matrimonium, quo ẽt probato, probaretur filiũ esse secũdi. Itẽ id considera, qđ si filius vellet petere hæreditatem maiorẽ & sibi commodiorem, magis esset stãdũ matris assertioni cõtra filium, q̃a cũ nullius sit tantus amor, sicut parentum erga filios, vt l. fi. C. de cur. furio. & l. isti quidem ff. quod metus causa. non est credendum matrem ꝯ filium falso motam, nisi aliud obsi-

118 stat, ex quo eam motam præsumamus. Alia fuit opin. † quod aduertendum est, cui assimiletur. arg. l. quod si nolit. §. si mancipia. sup. de edil. edi. sed hæc opinio reijcitur. quia similitudo fallax est. ei enim partus assimilatur, in quem coeuntes cogitãt. & nota. in l. non sunt liberi. de statu homi. & l. quæret aliquis. de verb. signifi. vnde dicebat Iaco. But. in l. fin. C. de Carbo. edict. quem referunt hic Moderni, quòd filij qui patrem assimilantur non sunt legitimi. quia dum mulier adulteratur, propter timorem habet semper cogitationem ad maritum. vel melius semper cogitat de marito, & referebat quod quidam amicus eius & magnus medicus hoc sępe sibi dicebat. facit qđ Quintilianus noster mulierem ex adulterio accusatam ꝙ ethiopem peperisset, ex imagine cõspecta in cubiculo hoc accidisse argumentatus defendebat. Vrget etiam alia excusatio, quam refert hoc Modernus. & id quod Hispani facere sunt soliti in gregib. equorum &c. & id quod de Iacob. refertur &c. Sed noto melius & strictius considerando, quòd id naturale est, vt parẽtibus filij assimilentur. vnde est quòd nationis & gñis nuncianda est qualitas, dũ aliquod mancipium vel animal venditur, vt in d. §. qui mancipia. l. quod si no. itaq; si assimilatur primo marito, arg. est eius fore filium, & optima est præsumptio. At id quod dicitur, quod q̃nque aliud euenit, dum alteri assimilatur. hoc est rarum accidentale, quod accidens sufficit ad excusationem dum accidentis coniecturata causa probatur, vt in ethyope picto, vel viro pulcherrimo in camera figurata &c. & ita Hispani & Iacob illo artificio vtuntur, vt Catulis vel equis apponãt pulcherrimos ante oculos, dum coeunt, vel etiam pictos, si tamen naturam ipsam simplicem consideramus, hoc est signũ & præsumptio naturalis, qđ idem casus Quintiliani demõstrat, cum mulier ex hoc condẽnaretur, nisi eo modo excusata fuisset. Idẽ de casu Hyeron. in quæst. super Genesi. qui refert se pţũ fuisse in libri Hippocratis Medici, quod quędã mulier suspicione adulterij fuerat punienda, cum pulcherrimum filium non similẽ sibi nec marito peperisset, nisi item excusationis causam inuenisset, qđ talis pictura apposita fuisset in cubiculo, si igitur adulterium ex hoc adeo probatur, qđ ex tali præsumptione sit puniẽdum, vt hi testantur, quãto magis filiatio probabitur, quæ non est tanti pręiudicij, nec tam odiosa, & quæ nõ requirit tam eminentem & claram probationem sicut adulterium. Hinc nihil dubium esse inquit Columella, quoniã ipsa natura sobolẽ matri similẽ esse voluerit, a parentũ notę plerũq; natis inhærẽt. & Martialis noster lib. 6. ad nepotẽ. Est ibi patri signatur imagine vultus, testis materne nata pudicitię. Horatius libro 4. Laudantur simili prole puerpere. Catullus. Sit suo similis patri Manlio & facile insciis noscitetur ab omnibus, & pudicitiam suæ matris indicet ore. Nec ob. id quod dicitur quod mulier adultera propter metum semper cogitet in marito. nam in isto casu maritus erat mortuus, nec timere potuit, nec adeo eum diligebat, vt in eum cogitaret. cum eius oblita alium tam breui suscepisset maritum. Cogita. Item dicit Iacob. Butrius, quem hic sequuntur Moder. quòd filij qui maritum assimilatur, non sunt legitimi. Absit tamen a iuris prudentibus tam iniqua opin. & si medicus magnus id asserat, non vt bonus medicus asseruit. ego enim fateor non medico nec mihi ipsam veritatem notam, sed Deo, & naturæ tantum. igitur nos & medici ex conie-

119 cturis loquimur. † At naturale hoc est quod genitoris genitus imaginem ducat. vt in d. §. qui mancipa. Id autem quod ipsi dicunt, est magis ex accidenti. nec hoc ita præsumimus. quia talis præsumptio vaga, mutabilis, & varia est. nam si de cogitationibus loquamur, de pluribus cogitare possunt coeuntes, si de vno cogitant. quia sicut de vna re, ita de aliã, & sicut de homine, ita de belua cogitatio contingere potest, sed tamen hoc est proprium, & naturæ accommodatum, vt coeuntibus assimilentur. forsan quia credendum est, in tali delectatione magis in seipsos mentes intendere, quam extra. immo libido quæ simpliciter pro illo actu venereo dicitur, quia ea nulla maior est voluptas, ita extrinsecus, & intrinsecus commouet hominem, animi semel affectu cum appetitu carnis coniuncto ac permixto, vt momento ipso tẽporis pęnę omnis acies & quasi vigilia cogitationis obruatur. Et id notes, quod hic medicus non viderat Aristote. 2. libro. Politicorum post principium, vbi dicit, similitudinem natorum ad parentes fidem facere. quod tradunt scriptores quidam populis superioribus Lybiæ euenire. habent enim mulieres communes, filios tamen partiuntur inter se secundum similitudines natorum. sunt enim mulieres quædam & animalia, vt equi & boues, quorum ea natura est, vt similimos genitoribus edant fętus. hucusque Aristoteles. similitudo igitur argumento naturaliter habetur. quãto magis quod in dubio id præsumimus, quod mariti sit filius. vt in cap. estote misericordes. de re iud. & l. filium. de his qui sunt sui vel alien. iu. & in capitu per vestras. de donatione inter virum & vxorem. etiam si vxor probetur adultera. vt l. miles. §. defuncto infra de adulte. Dicere igitur quod talis filius non præsumatur legitimus, est omnia iura peruertere. forsan in hoc audacior loquor, quod adeo assimilabar patri Martino, & ore, & corpore, voce, & vultu, quod in longissima prouincia incognitus cognitus sæpe essem. Vtinam moribus, & ingenio imaginem conseruarem. vir erat singulari virtute, & mirabili ingenio a natura donatus. & quod in paucis euenit, ita ingenium virtuti implicabat, vt cognouisses virũ natura perfectissimum. Christus pientissimus filium ita dirigat, vt quod natu-

120 ra & labor elargitur, in eius cultum erogetur. † Aliorum fuit opin. quod vtrique succedat vno. ita An. in d. l. duo sunt Titij. infra de hæred. insti. & fuit argum. gloss. in d. c. afferte. per l. qui duos. ff. de reb. dub. vbi si testator substituit filio ex duobus qui postremo moreretur, & ambo simul in naue pereunt, vtrique est hæres. quia ignoratur quis sit postremus. Sed d. Alexan. dicit hoc fundamentum An. videri somnium. quia in l. duo sunt Titij. est vtrique seruus, quia vtriusque potest esse seruus. sed duorum filius nullus esse potest. hoc idem videtur etiam ridiculum, quia nec insolidum potest esse duorum dominorum. vt in l. in commodato. §. si duobus vehiculum. ff. commodati. ita dicit Iac. Sed nota quod Alexan. non dicit, quòd erat seruus duorũ, nec casus allegatus ab Ang. dicit, quòd erat seruus duorum insolidum, sed in commune. Tamen hoc dicit, quòd seruus duorum a duobus dominis simul institutus, qui simul perierũt, habet vtriusque hæreditatem. & vtrique est necessarius quia cũ simul sint mortui, nec vni acquirit, nec alteri, sed vtriq; succedit ita eo modo & in casu præsupposito, cum ignoretur quis non sit pater, vtriusq; habet hæreditatem, quia ab ea non est priuandus. Fateor quod dicit Alexan. illũ seruũ esse communem, & ꝙ filius non possit esse communis. tamen in hoc non extat vis argumenti. sed quod cum aliud non sciamus, necesse erit, quòd vtrique succedat. sicut ibi dum simul moriuntur vtrique succedit. & cæt. Melius argumentum est de l. qui duos. ff. de rebus dub. vbi in re dubia vtrique succedit. cui argumentum non est responsum. & in nostro casu Galli necessario sequitur, quòd si nepos instituatur intra 10. menses a tempore mortis, & iste nascatur intra 10. menses, tunc ex institutione veniet. ratio, quia hoc cauetur in testamento, nec potest negari eum filium testatoris, cũ non possit probari eũ non esse filium. vt in d. l. qui duos. vide inferius veriorem resolutionem. Quinta opinio fuit, quòd nullius filius censetur. vt in l. liberorum §. fi. de his qui no. infa & l. duo sunt Titij. de testa. tutel. & l. si fuerit. de reb. dub. sed hęc opi. non tenetur, & recte, quia vel vnius est, vel alterius. cuius autem. sit, dubitamus. Vides itaque

121 quòd nulla harum opin. stare potest. ideo ego † ita cogitabam, aut partus editur in 10. mense a tempore mortis, & nono a tempore secundi mariti, & tunc credendum est secundi mariti fuisse. ratio, quia communior partus est 9. mense. vt Bart. hic. aut nascitur in nouo mense a tempore mortis, & septimo vel octauo a tempore secundi matrimonij, & tunc pręsumendum est primi mariti. quia partus est etiam communior nouem mensium, nisi mulieris pariendi consuetudo aliud suaderet.

deret. Item his occurentibus, vt dixi, attendendum est quid
confiteatur vxor. Item cui assimiletur, & habilitas mariti pri-
mi ad procreationē. Item infirmitas eius &c. & ex vrgentiori-
bus indicijs iudicandum est. Et in his demū id cēseo plurimū
authoritatis medicis & peritis esse tribuendum, alias si res sit
dubia, credo opinionē Hosti. & Abba. quam glos. etiam tenet
in d. c. afferte. esse veram, scilicet quod filius potest exigere vel
habere quā hæreditatem voluerit, & eius filius haberi poterit.
sed si postea etiam alterius hæreditatem vel habere vel petere
vellet, obstaret exceptio suæ approbationis, & quia vera esse in
cōpatibilia non possunt l. quod in hæredē. §. exigere. de tribu-
tória. Facit quod tenet Inno. in c. audiuimus. de collusio. dete-
gē. vna enim electa excluditur ab alia. & hęc fuit opinio Lau-
ren. quam ibi sequitur glo. & Barth. Brixien. in quæstione quæ
incipit, cum duæ. Nec teneas eam opinionem quam defendit
hic Aret. vt vtramque possit petere & defendere, vt hic per eū.
nam cum semel habeat hæreditatē vnius, & prout eius filius
eam retineat, probari potest ex hoc, quod eius sit filius, quia vt
filius ei successit. ex quò sequitur, non esse alterius. cum enim
dubium sit cuius sit, probari possunt omnia, quæ ad filiationē
pertinent. quia ex hoc dubitatur cuius sit, quia probantur quo
ad vtrumq; maritum ea quę ad filiationem probari solent quę
probatio cū non sit necessaria sed præsumptiua, & sit compro-
batione filij & retentione hæreditatis confirmata. facit in ista
materia satis plenam probationē quo ad vnum. Ex quo sequi-
tur, quòd non est alterius. Nec obstat quod dicitur, quod con-
fessio filij pro vno litigante, non probat pro alio in diuerso iu-
diciò. vt in l. fin. de interroga. actio. quia ille text. loquitur, quā-
do quod confiteretur, aliunde probari nō potest. sed in nostro
casu illa confessio est permanens & còntinua, & semper idem
probatur, dum retineat hæreditatem. optime facit text. in l. si
duo patroni. de iureiuran. ff. & ibi glo. Barto. & Pau. de Castr.
vbi dicunt, quod cum ex text. plurimum fidei & authoritatis
habeat talis confessio etiam quo ad tertium, hoc operabitur
vt probationibus æqualibus æquales vincere faciet. cum igitur
probatio sit ęqualis ad vtriusque filiationem cònfessio facit, vt
secūdum ipsam iudicetur. Superest difficultas non mediocris
quam aliqui omiserunt irresolutam, alij simularūt casum aliū,
quam Gallus proponit. itaque omnes in ea videntur aberrare,
quæ talis est, certum est Gallum esse motum, vt testamenta de
fenderet, ne rūperentur. hanc Galli intentionem ex casibus su
mes, & expresse in §. idem credendum. ibi, ne successione rum
122 peretur testamentum. & in §. quid si is. & in §. si eius. † Sed pro
batur quod testamentum in casu Galli alias rumpi nō poterat,
ergo eius prouisio fuit inanis, antecedens constat, quia casu
quo filius viuo auo moritur, testamentum est caducum, quia
hæres institutus perijt. vt in l. 1. §. & cum tripli. & §. pro secundo
de cad. tol. Quod ergo iam cecidit, posthumus postea nascen-
do rumpere non potuit. Ad solutionem huius oppositionis di
cebat Bal. in 3. opp. & Ange. in §. in omnibus. necessarium præ
supponendum cohęredem esse datum filio, in quo testamen-
tum consistebat, cum alias testamentum ex quo non poterat
adiri, rūpi nō posset. in l. 1. inf. tit. proxi. Sed ista solutio stare nō
potest ex §. in oībus. infr. eo. vbi filius, in casu Galli exhęredari
non pōt, quia post mortē ex nepote veniebat exhæredādus. qđ
si alius hæres datus fuisset, exhæredari poterat ab eo. ergo casus
Galli non præsupponit alium cohæredem. vnde semper rema
123 net oppositio insoluta. Mod. Papiē. primo considerant. † quod
testamentum, in quo est datus substitutus, ex morte hæredis
etiam in testatoris vita non efficitur caducum, imò ex substitu
tione cōsistit. vt in l. si pater filium. & ibi glo. de vulg. & pup. &
ibi Bar. in 4. opp tenet idem in terminis casus nostri. & est text.
l. 1. §. pro secundo. sup. alle. & plures alij. & idem tenet Barto. in
§. 1. in 1. col. inf. ea. leg. Ita igitur casus noster. ex ipsa substitutio
ne reijcit caducitatem. Sed adhuc remanet dubitatio, quia &
si fateamur, quod ex substitutione consistat testamētum quid
tamen si nepos est pręteritus, tunc enim non potest dici consi
stere, ergo nec rumpi poterit. quod est contra intentionē Gal-
li. in hoc stat punctus. ad cuius resolutionem dicendum docēt
Moder. Pap. quod est necesse, vt pręsupponamus nepoti datū
cohęredem, non pure, sed post mortem filij, & sic si filius viuo
testatore moriatur. quia tunc eoipso quod filius moritur, testa
mentum consistit. & hoc habuit pro constanti ipse Gallus. In
quo satisfit intellectui ad. §. in omnibus. quia nec in hoc casu
exhæredari potest filius a substituto post mortem suam. Item
satisfit difficultati. quia hic potuit constare testamentum etiā
nepote præterito. Item satisfit ne testamentum fiat caducum
ex sola substitutione nepotis qui adhuc non erat in rerum na-
tura. & dicūt Mod. hāc credere esse veram resolutionem. Pro-
fectò me pudet addere & supplere casum Gallo, & maxime
cum eius omnia verba a iurisconsultis sint exposita & glosata.
igitur in ista principali intentione non est credendum eum ob
troncatum casum finxisse. pulchrum itaque erit verba Galli vt
iacent defendere, & ad oppositionem respondeo quod post-
humus præteritus potest rumpere testamentum, in quo filius
mortuus ante testatorem erat institutus. quo contra doc. pro-
bato, probabitur destructam esse eorum summam dubitatio-
nem. Præsuppono igitur, quod posthumus præteritus ea ratio
ne rumpit testamentum quia nascitur suus. tex. est expressus in
§. posthumum. insti. de hæ. quæ ab inte. defe. dū enim suus est,
& dum in primo loco præteritus reperitur, rumpit testamen-
124 tum & hoc notissimum est. † ex quo sequitur, quod talis ruptu
ra testamenti ex posthumo trahitur a tempore conceptionis.
quod clare probatur, quia cum moritur auus, non est in pote-
state mortui qui in rerum natura non est, nec posthumus ante
quam nascatur potest esse in potestate, cum adhuc ipse non sit
igitur post natiuitatem suam, quia ea reducitur ad tempus cō
ceptionis, se inuenit in primum locum, & suus, ideo rumpit te
stamentum. his satis consonat tex. in l. qui in vtero. de statu ho.
quod qui in vtero sunt, ad eorum commodum pro natis ha-
bentur. Item hoc probatur, quia si posthumus ad conceptio-
nem non censetur natus, & tempus quo in vtero est non con-
sideraretur, nō esset necesse eū instituere. vel exhæreda. quod
est falsum. vt in l. posthumorum. inf. titu. proxi. At cum etiam
si non sit natus, dum est conceptus, sit necesse eum instituere
vt in nostra. l. sequitur, quod eius conceptio est consideranda,
& ad eam reducitur ruptura. Fateor tamen, quod post natiui-
tatem & non ante, quia ex natiuitate fit retrotractio. Itē si hoc
esset verum. vt rumpatur tantum natiuitate & non retrotraha
tur, valeret ante rupturā. sed hoc est falsum, vt in l. illud. de con
tra tab. ideo enim dicitur in suspenso esse, quia nascentia iudi-
catur ab initio valuisse vel non valuisse. hoc satis exploratū est.
Ex quo sequitur, quod posthumus in casu nostro rumpat ante
caducitatem. Nam necessarium est, quod si posthumus est cō
ceptus, sit conceptus ante mortē. quia a filio mortuo concipi
non potuit. vt ēt text. noster dicit, dum requirit, vt. inf. 10. men-
ses a morte filij nascatur. sed dum est conceptus, rumpit. quia
est pręteritus, nec adhuc est caducum testamentum imò cade
re non ptest, dum semel sit ruptū per fundamentū doctorum.
quod enim iam nullum & ruptū est, vlterius cadere nō pot. st
vt. l. decem. ff. ver. ob. in l. nam & si sub cōdōne. §. post defectū.
inf. titu. 1. Si quis tamen opponat, quod cum testamētum mor
te testantis confirmetur, ante mortem eius rumpi non potest
& ideo dicebat tex. in l. 1. infra. tit. 1. quod vt rumpatur, neces-
se est tale esse testamentum, ex quo adiri possit. Responde, qđ
est necesse quod sit tale vt alias ex eo adiri possit quia tunc etiā
ante mortem potest rumpi. patet ex l. posthumus. e. ti. vbi post-
humus nepos mortuus in vita aui rumpit, si fuit præteritus. &
ita ante mortem rumpit. Item hoc probatur ratione necessa-
ria, quia negare non possumus, Gallum esse motum, ne testa-
mentum rumpatur, & fuit causa prior impulsiua. vt patet in §.
idem credendum. cum si. Ergo si nepos non substituetur, rū-
peretur, alias ipse peccaret in sua intentione. cū hoc solū proui-
deat, ne rumpatur. s. vt nepos instituatur. Dicere autem, ꝙ est
intelligendum hic cum nepote alium esse substituit, hoc non
125 videmus ex Gallo. † Item cōsidera, qđ substitutio vulgaris ha-
bet locum instituto decedente in vita testatoris. ita Barto. in §.
J. proxi. in tertio intellectu, & omnes intellectus paragraphi se-
quent. id pręsumunt. Igitur nepote etiam substituto posthumo
non efficitur testm̄ caducū. qa dū nascitur, natiuitas redu-
citur ad generationem, & sic in eo qui est verificatur substitu-
tio. Ex his primo infero, quod superflue Bal. & Ang. considera
bant in lege nostra alium habere cohęredem, etiam si nihil ob
staret. §. in omnibus. Nam etiam sine cohærede posthumus &
rumpere poterat, & poterat etiam institui & succedere dum
est institutus. & in hoc secundo pūgas do. Ias. qui sentit, quod
vt testamentum, in quo nepos est institutus secundum consi-
lium Galli valeat, necesse est, quod aliquis substituatur, qui sit
in rerum natura, qui conseruet testamentum, vt in l. si pater fi-
lium. de acq. hære. Secus si nepos solus, nam si pater moritur,
fit caducum testamentum. quod ego nego. quia dum posthu-
mus substitutus nascitur, isto casu saltem non possumus nega-
re eum trahi ad tempus conceptionis. & si in vtero est, haberi
pro instituto, vt testamentum non cadat. vt in d. l. qui in vtero.
in hoc enim perinde habetur, ac si esset in rerum natura. ideo
etiam elisa nostra ratione tenendum esset contra eum. & ita te
net Bar. in §. seq. & in l. pater filium sup. alle. quem ipsemet Ias.
citauerat de quo in §. seq. in tertio intellectu. Item in alio vi-
dentur peccare, inquantum referunt requiri vt sit datus cohę-
res nepoti non pure, sed post mortem filij, & sic si filius viuo te
statore moriatur. dic quod non est necesse eū substituere hac
conditione. si filius moriatur. nam etiam simpliciter substitu-
tus filio facit consistere testamentum ne cadat. vt in d. l. si pater
filium. & in l. 1. §. cum in secundo. de cad. tol. quia substitutio
simplex verificatur in morte hæredis etiam vita testatoris mor
tui, vt ibi. igitur testamentum consistit. vnde rumpi potuit ex
nepote nato. & etiam nepotis substitutio valere potuit, si non
esset præteritus. Item in alio quod Dom. Iason. ex superiori

inuentio-

inuentione infert ad aliam difficultatẽ, q̃ dicit se mouisse supra contra communem opi. & eam posuit in calce primæ, prin. qđ in nostra lege testamentum valebat iure prætorio, etiam si filius non sit institutus nec tacite nec expresse, dum filius præteritus sit mortuus ante testatorem. vt in l. posthumus. vers. idem & circa. inf. titu. proxi. vbi dicitur, tale testamentum iure prætorio confirmari. Sed dicit nouiter. d. Ias. qđ intelligitur quãdo venientes ab intestato, qui sunt in rerum natura, sunt instituti. secus si non sunt in rerum natura, quia tunc cum non sint nati, & si sint nascituri, non propterea conualescit. vt in §. item credendũ. & in . etiam si. inf. ista leg. possunt enim non nasci, vel nasci abortiui. Hæc sunt Iaso. verba. Primo dissentio ab eo, qđ dicit se addidisse nouam difficultatem. id enim per se est notũ, qđ testamentum reconualescit de iure prætorio. & idem tenet Ang. Alexan. & Imol. in d. §. in omnibus. & Bal. ita declarat in rep. l. in suis. §. e. col. 12. Et hoc dato pro vero. qđ iidem pro claro habet in d. q. Ego video d. Ias. sibi expresse contrarium, & tam sibi quam etiam. §. proxi. authoribus. Si enim de iure prętorio quando filiũ ante testatorẽ moritur, & posthumi adhuc non sunt nati, nec reconualescit testamentum, ergo sequitur, ꝙ de iure prætorio lex nr̃a procedit. qđ ipse Ang. & Imo. Bald. & Alexã. negant, & recte, quia etiam patre præterito, si tamen nepos sit institutus vel substitutus & pater moritur ante auum, testamentum conualescit, non ante. l. illud. ff. de contratab. qđ esse verissimum non dubito. maxime qđ tale testamentum adhuc non erat annullatum de iure prætorio, antequam peteretur contra tabulas. & reconualescentia refertur ad ius ciuile, non ad pretorium quo iure adhuc non est nullum. & ob id dũ secũdum tabulas petatur a posthumo, recte is obtinebit, quod vltimum verum est, quamuis aliter vulgo tradatur. dicam in repe. l. filio præterito. inf. titulo proximo. Finis.

REPETITIO

Fortunij Garciani in § quidam. ex l. Gallus. ff. de liberis & posthumis.

SVMMARIVM.

1 *Actum stare non posse vbi forma deest, atque inibi quod fauor non supplet formam.*
2 *Gallum Aquilium non recte reprehendi de superfluitate circa consilium instituendorum nepotum posthumorum. & nu. 6. & 9.*
3 *Galli Aquilij intentio quæ fuerit circa formulam ab eo datam super instit tutione nepotum posthumorum. & nu. 5. & 12.*
4 *Galli Aquilij prouisio circa posthumos nepotes instituendos qui differat a lege Velleia.*
7 *Simpliciter censetur id fieri quod fit sub conditione, quæ inest ex natura actus. & nu. 10.*
8 *Actum in dubio præsumitur fieri, prout de iure potest.*
11 *Expressione eorum quę tacite insunt non facere actum conditionalem.*
13 *Posthumorum institutionem anti- us iure non valuisse.*
14 *Substitutio facta per hæc verba filium instituo, & talem substituo, an comprehendat duntaxat vulgarem, an etiam fideicommissariam. & nu. 16.*
15 *Intellectus ad l. nam hoc iure. ff. de vulg. & pup. substi.*
17 *Filius & nepos ex eo instituti copulatiue an vocentur simul ad successionem an vero ordine successiuo. & nu. 21. & 23. & 27.*
18 *Verbum instituo, relatum ad filium & nepotem an varie accipiatur, vt in persona filij institutionem significet, in persona nepotis substitutionem.*
19 *Copulatiua &, posita inter personas dispares coniugat ne, an disiungat. & quid inter personas inter quas cadit affectio ordinata. n. 34. & 26. & 30.*
20 *Institutio simpliciter facta de filio &, nepote an extendatur ad nepotes nascituros.*
22 *Familiæ aliquid relinquatur, an patri & filio, nihil interesse.*
25 *Intellectus ad l. Generaliter. C. de institu. & substi. sub condi. fact.*
28 *Dictiones, &, cum, vna quam significationem habeant, & an eandem, an diuersam. & nu. 32. & 34. & 65.*
29 *Intellectus ad l. codicillis. §. instituto. ff. de leg. 2.*
31 *Institutio facta de patre cum filio an ita intelligenda sit, vt simul succedant an vt ordine successiuo admitti debeant. & nu. 33. & 35.*
36 *Extranei copulatiue instituti an simul admittantur ad successionem, an vero ordine successiuo. & nu. 71. & 73.*
37 *Pater & filius copulatim instituti an admittantur ordine successiuo, an simul quid intersit. & nu. 44.*
38 *Aduentitia an censeantur ea quæ ab eo donata sunt nepoti. & quid si donata sint nepoti posthumo. nu. 43.*
39 *Dos ab auo nepti data an sint profectitia, an aduẽtitia. & nu. sequen. & 42.*
41 *Intellectus ad l. dedit dotem. ff. de colla. bono.*
45 *Institutione sic facta, nepotẽ meum & patrem eius hæredes instituo, an pater & filius simul admittantur, an vero ordine successorio.*
46 *Ordinem scripturę inuersum non admittendum in legibus, per quem pęnę exasperantur.*
47 *Intellectus ad l. quidam testamento. ff. de pecu. lega.*
48 *Prioritatem aut posterioritatem non esse coniunctim institutis.*
49 *Filium naturalem tantum non posse petere bonorum possessionem contra tabulas.*
50 *Matrimonium esse de iure naturali.*
51 *Intellectus ad c. Raynutius. & ad c. Raynaldus. extra de test.*
52 *Stipulans sibi & filio an censeant velle coniunctim acquirere sibi & filio, an potius ordine successiuo. & nu. 57. & 63.*
53 *Stipulatus sibi & filijs an censetur stipulatus filijs vt hæredibus, an vt filijs.*
54 *Pater stipuletur filio vt filio, an vt hæredi, quid intersit.*
55 *Intellectus ad l. auus ff. de pact. dotalib.*
56 *Filiorum appellatione in contractibus non comprehendi nepotes.*
58 *Pater stipulans soli filio an præsumatur stipulari illi vt filio an vt hæredi. & num. 60.*
59 *Patrem aliter stipulantem filio quam sibi, non censeri stipulari filio vt hæredi.*
61 *Pater si stipulatus sit sibi & filijs, an ex ea stipulatione filij simul admittantur, an ordine successiuo.*
62 *Stipulatio interposita a patre pro se & filio emancipato, an comprehendat vtrumque simul, an ordine successiuo.*
64 *Vsusfructus quęsitus per patrem pro se & filio, an censeatur ita quęsitus vt ambo simul vtantur fruantur, an vt ordine successiue.*
66 *Vsusfructus relictus testamento aut quęsitus ex contractu patri & filio sitne vnicus vsusfructus, an plures.*
67 *Nepotes ex filio viuente tempore contractus, an mortuo eo filio succedant cum alijs filijs in emphyteusim, quam pater stipulatus fuerat pro se & filijs & nepotibus. & nu. sequen.*
69 *Nepotes quibus auus aliquid stipulatus est, an ad illud admittantur per capita, an stirpes.*
70 *Instituens fratrem & nepotem ex alio fratre, an velit vtrunque simul admitti, an ordine successiuo.*
72 *Instituens Titium & eius hæredes an censeatur eos simul ad successionem velle admitti, an successiue.*
74 *Substitutio his verbis facta, filium instituo, & nepotẽ substituo, sit ne vulgaris an compendiosa. & nu. 76.*
75 *Substitutio compendiosa quomodo concipiatur, & quomodo vulgaris, ut quomodo etiam pupillaris. & nu. 77.*
78 *Priuilegium concessum patri pro se filijs & nepotibus an ita intelligatur concessum, vt simul vti possint, an potius vt successiue vtantur. & nu. 80. & 81. & 82.*
79 *ius patronatus non exerceri per filium viuente patrono patre eius.*
83 *Hęredum mentione simpliciter facta filios intelligi.*

§ Quidam. Iste text. vsque ad §. instituens. secundũ Bar. & glo. habet tres partes, in quibus Gallus corrigitur. Primo de superfluitate in isto §. quidam. Secundo de insufficientia circa numerũ personarũ in §. idem credendum. Tertio de insufficientia circa casus in §. & quid si tantum. Sed ego aliter dicerem. ꝙ Galli sententia interpretatur in omnibus his, & non corrigitur vel reprehenditur. & in hoc sequor Pau. de Cast. & Imo. ꝙ in quolibet. §. suo loco ostendã. Sũmatur vno modo. Cum fit institutio de nepote in casu per Gallum prouiso, non est necesse, vt de morte filij fiat mentio. hoc dicit secundum Ang. vel secundum Alex. institutio facta de filio & nepote intelligitur facta de nepote nascente post filium, & sic in casu prouiso a Gallo. & eodem modo summãt Mod. Ioan. de Imol. summat hic vt per eũ. Sed antequam veniam ad veriorem summam, ego dubito quę fuerit ratio dubitandi in tex. nostro. & potest dici, ꝙ talis sit. ex cõtextura enim Galli videtur, qđ formalia sint verba eius, quibus nepos institui possit. ex quo sequitur, qđ institutio aliter formata non euitabit rupturam. formalia enim in nullo sunt extendenda, † quando
1 dum forma deest, actus stare non potest. quę si transgredi actu existente posset, non esset actu formalis, cum ab ea essentia pendeat. vt leg. cum hi. §. si prætor. de transacti. Sed si dicas, qđ materia est fauorabilis. vnde iuris regula potest transgredi ad validitatem testamentorum. Responde quod fauor non supplet formam. Materia enim quantumcunque apta & fauorabilis nisi addita sit forma, nunquam ad esse formatum veniet. cuius cõtrarium esset sibi pugnans. & hoc est quod dicitur, qđ etiã in fauorabilibus forma debet obseruari. l. qui Romę. §. Flauius. de verb. obl. Igitur in nostro casu fauor voluntatis vltimę formam supplere nõ potest. Ad huius dubitationis resolutionẽ Scęuola dicit, ista verba nõ esse adeo formalia, vt verba eadem debeant inscribi in testamento. immo intentio Galli fuit prouidere, vt nepotis institutio valere possit. & ob id dicitur, ꝙ quidam admittebant institutionem, etiam si non fuisse facta mentio de morte filij, de qua fecit mentionem ipse Gallus. in exempli gloss. latius ostendimus. Hæc fuit declaratio Paul. Ioan. de Imol. & Raphael. quam etiam comprobo ex authoritate eiusdem Bartol. qui in 1. q. in isto. §. fatetur Galli intentionem non fuisse dandi certum modum vel formulam institutionis ipsius non posthumi nepotis, scilicet, sed hoc voluisse, scili-

2 se, scilicet dare facultatem cum instituendi. † Ex his igitur pri-
mo infertur, quòd Gallum superfluum esse male teneant do-
centes, qui dicũt eum reprehendi de superfluitate. nihil enim
Sceuola in nostro. §. reprehendit, imo intentionem Galli de-
clarat, cum ex eius sententia dicat admittendam institutionẽ,
etiam si non fecerit mentionem de morte filij. Nullus igitur
comprehendet aliquam Galli reprehensionẽ in casu nostro,
sed hoc tantum, quòd illa verba posita de morte filij non signi-
ficant causam dispositionis Galli. Vnde etiam si his omissis
cõcipiatur institutio, nihilominus val. bit. hæc est Sceuolæ in-
terpretatio. Sed in primis oppono contra talem interpreta-
tionem. nam verba conditionalia inducunt formam necessa-
riam. in l. prætor. in prin. de col. bono. infra. At illa verba a Gal-
lo posita sunt conditionalia, igitur sunt formalia, & ob hoc ad
actum necessaria. Soluunt primo Ticinenses, q quã do dispo-
sitio non potest fieri nisi sub certa forma, si fiat simpliciter, cẽ-
setur fieri, eo modo & forma, qua fieri debet, & hoc est quod
interpretatur Sceuola, quæ interpretatio & singularis est & pe-
regrina secundum ipsos. Ista quippe solutio non satis placet,
& si eam plures affirment, de qua latius inferius est vidẽdum.
Nam ista videntur quodammodo sibi repugnantia, quia si di-
spositio non potest fieri sub certa forma, si fiat simpliciter, nõ
fit cum certa forma, ergo fit vt fieri nõ potest. Præterea falsum
est, q fieri non possit sine forma, cum possit fieri simpliciter.
Item ignara quędam dispositio esset, disponere certam formã
& conditionem vbi simp iciter actus fieri potest. cogita. Quia
solutio negat maiorem propositionem, quam docet Bald. in
auth. matri & auiæ. C. quando mu. tu. off. fun. po. & Alexan. &
Areti. in l. 1. §. prius. inf. de vulg. & pup. & Are. in cap. in causis.
4. col. de test. quòd conditiones appositę per legem inducunt
formam necessariam, & non leuem solemnitatem. Secundo
respondet prædictis Ias. q conditiones in casu Galli non ponũ-
tur præcise, sed solum causatiue propter verbũ posse, vt ibi di-
xit, nam fm eum verbum posse stat proprie, & non est necesse
exponere idest, necesse esse, quæ subaudirio destruit tex. illum,
vt ibi dicit se tenere. Ego fateor, quod verba ista sunt inducen-
tia potentiam, & ideo non necessitant testatorẽ, & de hoc nul-
la est dubitatio, sed dubitatio in hoc versatur, quòd dato quòd
testator velit instituere cum possit, an sub certa forma possit,
itaque dubitatio est, an forma ad illam potentiã sit tradita, non
autem an necessario teneatur posthumum nepotem institue-
re, quia in hoc fateamur Gallum non imponere necessitatem,
& si verum sit, quòd si nepos natus sit, qui suus se inuenit præ-
teritum, non ex Galli dispositione sed aliunde testamentum
rumpat. itaque D. Ias. ad propositum non respõdet. Tertio sol
uit, quòd conditiones legales extrinsecę inducunt dispositio-
nem, sed si sunt intrinsecę. quæ sunt de natura actus, nullã indu-
cunt formæ necessitatem exteriorem. ita sunt istę conditiones
Galli. Sed dic quòd conditiones Galli sunt extrinsece, & ob id
necessarię, & ideo male soluit, vt videbis in vera solutione. Sol
ue igitur, quòd Gallus nullam ponit conditionem nec extrin-
secam, nec intrinsecam quo ad sententiam, & ius quòd indu-
3 xit, licet posuerit casum cũ verbis cõditionalibus. † Galli qu. p-
pe ius & intentio in hoc versabatur, quòd posthumos nepotes
nondum natos institui liceret, maxime qui cum nascerentur,
sui forent. Quinimo hic Galli sensus & sententia comprehen-
dit non solum necessariam restitutionem eorum, qui sui futu-
ri sunt, sed etiam legata & fideicommissa quæ nullam habent
iuris necessitatem. vt in d. l. pe. de le. 1. & inf. dicam. proinde ista
sunt verba Galli, intelligenda, quod ista conditio, sic posse insti
tui posthumos, si filius meus &c. refertur ad voluntatem testa
toris, non ad iuris necessitatem, quia in ista conditione nec ius
nec ratio versatur. vt sup & inf. cõstat. Exempli enim gratia ca-
sus fuit ita informatus, qui est facti, nec formam iuris habet,
& ideo prout voluerit testator, formare poterit testamentum,
& valebit institutio nepotis posthumi, qui postea erit natus, dũ
illa comprehendatur in verbis institutionis vt dicunt quidam
iureconsl. de quibus in text. nostro. Ad §. sed nunc de lege. re-
spondeo latius in §. & quid [illegible] tantum. in no. & vide infra super
gl. 3. in primo intellectu. Sed ad clariorem tex. nostri intellectũ
ego dubito, quòd cum Gallus bis de morte filij loquatur, an §.
noster de vtraque, vel de vna, & de qua loquatur, qui dicit, q ẽt
si non fiat mentio de morte, sit admittendus casus, & quòd de
prima parte loqui non possit s. cum dicitur si filius meus viuo
me morietur probatur, quia ipse Gallus dedit licentiam insti-
tuendi posthumos, ne testamentum rũperent. Sed si viuo auo
non moritur filius, nepos non potest rumpere, quia tempore
mortis aui non habet locum suitas, igitur illa verba necessaria
sunt, si filius meus viuo me moriatur, & dicere ea esse super-
flua, videtur non admittendum, quia ea deseruiunt intentioni
ipsius Galli. Item quòd de illa parte non sit tex. noster intelli-
gendus clare probatur ex §. idem credendum. inf. proxi. versi.
Nam & si filius. ibi, vtrisque mortuis viuo se. Nam idem Sce-
uola postquam casum nostrũ addidit Gallo, ibi ponit casum
Galli extensum, tamen semper facit mentionem de morte fi-
lij. non igitur est dicendum, quod hic vt superfluum, retellat.
4 † Item obstat & tertio. nam lex Galli a Velleia lege in hoc dis-
sidet. quod Gallus ponit casum, in quo filius moritur an auũ,
& nepos nascitur post mortem aui. Velleius autem casum in-
duxit, in quo filius ante mortem aui moritur, nepos nascitur
in vita eius, itaque in hoc differunt, quod nepos nascitur in vi-
ta in casu Vellei. in casu tamen Galli post mortem nascitur. igi-
tur in morte filij nihil differunt, immo est necesse in vtroque,
quòd filius viuo auo moriatur, & hoc exprimitur etiam in in-
terpretatione ipsius Sceuolę. ex quo manifeste arguitur, non
esse superfluum, & quod non sit admittẽda institutio ex Gal-
li dispositione, nisi de morte filij mentio fiat. Item quòd de se-
cunda mentione mortis non sit intelligendum probatur. nam
secundum istum casum necesse esset ita dicere, si filius meus
me viuo moriatur, tunc nepos qui ex eo post mortem meam
nascetẽ hęres esto. itaq; excluduntur illa verba, in decẽ mẽsibus
proximis quibus filius meus morietur. Sed dubito, quia ista
verba etiam si sint posita in ipsa institutione ad eandem decla
randã tamen ex hoc non mutatur aliquis casus. Sed noster. §.
sentit mutationem casus quod dupliciter probatur. Primo. dũ
dicit ibi, etiam si nõ exprimatur de morte filij, sed sim pliciter
instituat. ig tur institutio ista simplex habet aliam casus figura
tionem. itaq; vt illa aduersatiua, sed, simpliciter recte intelliga-
tur, necesse est, quod casus in institutionis verbis mutetur, sed
ista verba nihil mutant de institutione, igitur de his non intel-
ligitur mutatio. Præterea secundo ponderatur id verbum, vt
eo casu valeat qui ex verbis concipi possit. igitur secũdum ista
verba casus institutionis in verbis saltem habet mutationem.
Vnde necesse est intelligere text. quod etiam si non exprima-
tur, si filius meus viuo me moriatur, nihilominus per rationẽ
Galli valebit institutio eo casu quo ex verbis concipi possit. ve
5 infra in exemplis apparebit. † Ex quo sequitur, si recte intelli-
gatur text. noster quod Galli intentio nõ fuit principaliter pro
uidere, ne testamentum rumpatur probatur, quia cum valeat
institutio simpliciter facta de nepote etiam non adiecto casu
mortis, sequitur quod talis institutio valebit etiam si filius post
mortem moriatur. Sed in isto casu nepos non rũpit, ergo Gal-
lus ex sola ruptura non procedit. nec ob. text. in §. seq. quia fa-
teor, quod ita interpretatur, ne testamentum rumpatur. & qđ
à fortiori in isto casu valeat institutio, ne testamentum rum pa
tur. tamen Galli sententia vlteriorẽ etiam habet interpretatio
nem, vt valeat testamentũ etiã in casu quo non rũperetur quia
potest substitui simpliciter. facit quod tenet Bar. inf. in isto. §. 1.
col. ibi, sed aduertendũ. vbi dicit, quod ex isto. §. sequitur Gallũ
dedisse potestatẽ instituendi posthumos simpliciter. Idẽ tenet
Alex. in prin. §. huius. de quo inferius. Igitur si nepos simplici-
ter post mortem testatoris natus institui potest, etiam si filius
qui vt suus præcedit, post mortem aui moriatur, necessario se-
quitur, Gallum non esse restrictum ad illam rationem, vt testa
mentum rumpatur. quæ quãuis sit ratio impulsiua, mouens
Gallum ne inique testamenta rumperẽtur finalis tamen sentẽ
tia & ratio erat iustitia vniuersalis. ex qua cuilibet posthumo.
vel hæreditas vel legatum relinqui poterat. vt. l. pe. de lega. 1. &
facit ratio text. in l. cum acutissimi. C. de fidei. Habes igitur ex
text. nostro sic nouiter enucleato, quod ratio finalis legis Gal-
li non est, ne testamentum rumpatur. Item habes verum intel
lectum ad tex. nostrum quod generaliter possit substitui post-
humus nepos. Tertium habes, quod ex sententia Galli etiam
admittitur casus, quo filius viuo auo moriatur. quia etiam sine
eo quod fiat mentio de morte filij, valet substitutio. quæ om-
nia quamuis a doctrinis aliorum dissentiant certa ratione ciuili.
Responde ad illa tria argumẽta. & ad primum [illegible] est,
cum negauerim rationem. non ob. §. idem credendum. vbi sit
mentio ab eodem Sceuola de morte filij. nam fateor, quod in
hoc non fuerit superfluus ipse Gallus. quod ille text. clare pro-
bat. sed dicendum est, quod Gallus intendit præstare generalẽ
potestatem nepotes posthumos instituendi. ad quod optime
facit. l. pe. de leg. 1. & l. quidam relegati. in fi. de reb. dub. tamen
sub ista generali intentione sunt plures, qui secundum testato
ris expressionem & voluntatem obseruantur qui ponuntur in
tota ista lege, & ita in §. idem credendum. Sed vt dixi, nihil est
superfluum. tertio argu. eodem modo respondetur. Oppo. ter
tio contra tex. nostrum quod eandem superfluitatem incurrat
Sceuola. quia secundũ ipsum etiã si non deberet fieri mentio
de morte filij, eodem mõ nec dẽret fieri de morte ipsius aui.
Vnde secundũ hoc sunt refutandi duo casus primi positi a gl.
in quibus fit mentio de morte aui. Respondent Mod. Papien.
quod ideo fit mentio de morte filij, quia Gallus tantum disp ẽ
sat de posthumis natis post mortem aui. vt declarat Barto. in §.
ille casus. in princip. & patet in §. nunc de lege. & in §. ille casus
& ob hoc ponderant prædicti Mod. verbum, etiã si non expri-
mat de morte filij. itaque verbum, etiam, implicat. & sic vno
cõcesso depositis, alterũ tolli posse negant. vt in c. nonne. Hęc
sunt

sunt verba Mode. In quibus duo noto. Primũ reprobatio omnium casuum glo. & doct. qui ponũtur in tex. nostro. in quibus non instituitur post mortem aui, qa nec intentio Galli, nec Scevolæ est, confirmare talem institutionem secundum ipsos, quod tamen est falsum, vt superius exposui. Secundo video, quod verbum, etiam, male interpretatur ab ipso, quia verbum etiam implicat, prout declaratur a clausula sequenti, scilicet, quòd valeat institutio, etiam si nõ exprimat de morte filii, sed simpliciter fiat, igitur verbum, etiam, implicat ad expressionem factam per Gallum de morte filii, quæ non est substantialis ad eius intentionem. Sed simpliciter poterit valere institutio sine expressione. Primo secundum communem intellectum gloss. & [illegible] & doct. notantur ex tex. quod etiam Iureconsultus reprehenditur de superfluitate. facit l. si. in [illegible] refutatoriis. C. de app. & c. verũ dicebat glo. in l. 1. quod modernis [illegible] breuitate modernitas etiam literam necessariam non prætermittat. Arist. idem vt dixi [illegible] Pol. quod vetusta pleraque [illegible] ra sunt noua. Quippe ego credo, quod vere hoc dici possit quo ad Iureconsultos, & quo ad Modernos tẽpestatis [illegible] labes quædam inuasit his nostris tẽporibus, vt si superflua enumerare velimus, superent numero necessaria. Sed aliter dicẽdum esset. nam enim philosophia ipsa natura constat, & rõne vnica & cõstanti docenda est exemplo Iurisconsultorum, qui veritatem iustitiæ paucis ostendunt. nos vero hoc eodem nostri tẽporis morbo laborantes, secundum superflua referimus, vt superflua & forte iniusta refellamus. Nam non solũ verũ dicere oportet, sed ostẽdere causam falsi. vt Arist. 1. Eth. Quãque felicia quietaque tempora mihi Christus dabit quo Iureconsultorum disciplinam & docendi [illegible] qui potero.

6 † Vt igiĩ ad tex. verba [illegible] nõ reprehendendũ de superfluitate [illegible] reprehendendũ. Nam in l. [illegible] de iust. C. confirmando. §. Sed cũ sit necessarium dr̃ eodem modo superflua esse a nõ iure sublata, prout si [illegible] contrarium idẽ in l. 1. C. de emen. Iust. cod. ver. supradictis itaque & [illegible] versic. iubemus igitur & in l. [illegible] princip. C. de vete. iu. enucl. [illegible] igiĩ est, Iurisconsultũ non reprehendendũ, nec iure reprehendi posse de superfluitate. nec obstant alleg. maxime a Mod. ex quibus dicunt, quod reprehẽdi pñt l. si. C. de app. §. in refutatoriis. & l. 1. C. de præ. [illegible] offe. [illegible] in priuatis personis, ne superflua loquantur. & [illegible] [illegible] dandu de pac. dicit potius non posse reprehend. de superfluitate [illegible] [illegible] pulchre [illegible] prin. §. [illegible] in eadem lege. Fateor [illegible] forsan oñõ inueniri [illegible] superfluum [illegible] non dicit impossibile imperator. cũ [illegible] fecisse, sm qd [illegible] non [illegible] est [illegible] superfluum [illegible] quod tex. [illegible] est cũ de superfluitate [illegible] etiam [illegible] tentu Galli [illegible] ad [illegible] sed tantum [illegible] valebit, quæ potuit institui [illegible] superflue est interpretatum [illegible]

7 [illegible] notabile, [illegible] expressione [illegible] & verificatur institutio [illegible] verbis concipi posset. Sed [illegible] ad expressionem morte [illegible] de morte filii, [illegible]

8 [illegible] ex verbis concipi posset. † Tertio [illegible] quod actus in dubio præsumitur [illegible] [illegible] Barto. in [illegible] condictio in prin. [illegible] &c. Aduerte, quod bona ista notabilia [illegible] quod institutio simpliciter facta de posthumo verificatur in eo casu Galli, [illegible] filius viuo auo moritur, & nepos post mortem aui nascitur, & hoc est, quod [illegible] in isto. §. [illegible] non exprimatur, sed simpliciter substituatur [illegible] nepotes in casu Galli. [illegible] hoc notab. [illegible] ctus excludit [illegible] ex qua [illegible] Galli. [illegible] iste notabile [illegible] quod admittunt institutionem, etiam si non fiat mentio de morte filii, sed simpliciter instituatur sine tali mentione, vt [illegible] iureconsulti, quod posthumi possunt institui simpliciter, etiam non expressa morte filij. [illegible] ergo talis institutio non est stricta ad casum mortis filii, imò ab ea discedit vt amplior, cũ simpliciter valeat eo casu qui ex verbis institutionis cõcipi posset. ita debes intelligere tex. nostrum. nam ista verba, qui ex verbis concipi posset, non referũtur ad verba Galli, sed ad verba institutionis, vt multis placet, & quia a Galli verbis discedunt iureconsulti mẽtem sequunt. Item ex alio argumento pungi potest hoc notabile. dũ notat. quod actus præsumitur fieri secundum quod conuenit, &c. Nam hic actus habet effectum non ex præsumptione, sed ex conceptione verborum. fateor tñ quod in pluribus ex præsumpta intentione Galli proceditur vt in §. sequen. Sed de hoc non loquimur, sed de instituente. Gloss. 1. communem interpretationem approbat in verbo, Quidam. cum notet primum errorem. Sed nos in primo verbo, eius notamus errorem potius ipsius & communem. quod etiam ex intellectibus gloss. & doct. satis clare patet, vt inf. Glos. 2. in verbo, credunt. intelligit huius. §. casum, quòd etiã simpliciter facta substitutio nepotis posthumi verificatur in casu Galli. quod latius declarãt doct. cum viuo auo morit filius, & nepos nascitur post mortem aui.

9 † Sic argue, si substitutio simpliciter de nepote posthumo referri debet ad casum Galli tantum, ergo Gallus non potest dici superfluus, immo magis succinctus & limitatus, quam interpretes. Item Gallus non habuit intentionem secundũ hoc dare potestatem omnem posthumum nepotem instituendi, sed in eo casu in quo post mortem suã suus nasceretur. At si simpliciter loqueretur, etiam posthumus qui nõ nasceretur suus, institui poterat, vt etiam fatetur glo. sm vno intellectu, & ibi dicam. Sed hoc noluit Gallus secundum istam glos. sed tantum prouidere, ne suus rumperet. igitur recte loquitur ipse Gallus si filius meus viuo me moriatur. & male interpretantur iurecõsulti, quod etiam si de morte non caueatur, valet institutio. cũ id sit necessarium suæ intentioni. Itaque magna sunt glossarũ inuolucra. Glos. 3. quam late diuidunt Moder. ponit in prima parte plures casus text. quorum primus est, si quis ita dicat, si qs mihi nepos post mortem meam natus erit, hæres esto. & cum

10 dicit tex. instituit, exponendum est, substituit. † Ex ista glo. primo notant id quod sup. tam Bald. quam Imol. & Alexand. & Areti. quod dicitur simpliciter actum, etiam si conditio insit ex natura actus. Illud notabile confirmatur ex tex. in l. qui liberis in verbo, pure. infra de vulg. & pup. quem tex. ita ibi no. Ar. & Imol. & Alexand. hic. & ibi. & Bald. in l. 1. in princ. C. de edil.

11 act. confirmatur hoc, † quia expressio eorum quæ tacite insunt non faciunt actum conditionalem l. non recte. C. de fideiu. l. 3. de leg. 1. Sed Aret. simpliciter verbo sibi contrarius, dicit Bald. errare in l. prima in princi. 4. colum. inf. de vulg. & pup. per illũ tex. §. nihil vltra. Mode. Tamen. inducunt etiam tex. nostrum contra regulam. nam etiam si conditio mortis filij intelligitur tacite in institutione facta secundum consilium Galli, tamen si fiat cũ tali conditione, non dr̃ simpliciter facta, per text. nostrum. Item facit dictum Bald. in c. quia propter de elect. 1. col. vbi stante eodem statuto, quòd positionibus sit simpliciter respondendũ, potest responderi expressa conditione, quæ tacite inest &c. Hæc sunt prædictorum verba. Videamus an intellectus sit bonus, ex quo colligemus veritatem illationum. & ego dubito de intellectu. & præsuppono, quod dicit iureconsultus in l. in ambiguo. de reb. dub. quod ex intẽtione proferẽtis vnus est sensus nõ plures. igitur dũ vnũ & diuersum probamus, reliquũ negamus. est itaque intellectus huius glo. quod cũ non fit mẽtio de morte filij, sed simpliciter nepos instituiĩ his verbis, si quis mihi nepos post mortem meã nascetur, hęres esto, tunc ista institutio erit verificanda in casu Galli. scilicet, quando ipse filius in vita aui moritur. Iste quidem intellectus differt ab expositione cõmuni, quia si illa institutio generaliter facta, quæ comprehendit etiam substitutionem, eo casu, quo post mortẽ aui moritur filius restringitur ad casum Galli, igitur Gallus in hoc casu non fuit superfluus. imò verba simplicia generalia ad eius casum specificũ referuntur, & per verba sua interpretantur. Item ille intellectus credo quod peccat, quia illa verba posita, vt eo casu valeat qui ex verbis concipi posset, non diriguntur ad verba Galli, vt glo. super. or. & doct. male interpretanĩ, sed hoc intendit tex. quod etiam substitutio facta non habita mentione de morte filij, valet eo casu, q ex verbis substitutionis concipi posset, hoc est quod dicit. In omni ergo casu verificatur substitutio, quæ ex verbis concipi poterat. Itaq; etiam si filius moriatur post mortem aui, & si nepos rumpere non poterat, qa non nascitur suus, nihilominus poterat institui, & verificatur institutio. & hæc est pulcher casus. qd ita probaĩ. Gallus enim sic posse institui posthumos nepotes induxit, si filius meus viuo me moriatur &c. Itaq; in princ. huius legis ponitur institutionis modus & inductio ipsius Galli. postea in §. nostro subsequitur quod etiam si non fiat mentio de morte filij. sed simpliciter instituatur, valebit instĩõ eo casu qui possit cõcipi ex verbis institutionis. Idcirco dicẽdũ est, quod prout Gallus induxit casum illum ita quidam casum admittunt simpliciter sine morte filij. Igitur secũdũ hoc simpliciter põt, ergo simpliciter verificaĩ. nec illa dispositio simplex est referẽda ad casum Galli. cũ tex. noster velit ampliare vel interpretari potest [illegible] ex intentione tñ Galli. Item

quod

quòd sit verum, quòd talia verba posita in tex. nostro non refe
rantur ad casum Galli, probatur tam ex continuatione, quam
ex §.seq. qui incipit, idem credendum est Gallum existimasse
de pronepote, quod de nepote dixit, itaque si concipiatur sub-
stitutio de pronepote, valebit. Igitur casus noster non est tan-
tum verificandus in casu expresso Galli, sed ex illo simpliciter
inferendus, cum nec in §.seq. referatur ad casum Galli, sed ad
alium ex interpretatione, & sic idem est iuris motus. Item hoc
probatur in versic. sed & si viuo filio, & in vers. num & si filius,
vbi casus diuersi eodem motiuo ponuntur, & non referuntur
nec stringuntur ad casum Galli. item id cōsidera quòd Gallus
inducit & admittit casum vnum, & in nostro. §. dicebant Iure-
consulti, quòd ex eius interpretatione debebat admitti institu-
tio, etiam non facta mentione mortis filij, & de admissione ca-
suū nullum verbum vsque ad ver. num & si filius, vbi ponitur
casus, quòd si filius & nepos viuat potest cōcipere vtrisq; mor-
tuis, & subiungit, quod similiter admittendum est. Ecce igitur
quòd ad similitudinem casus nostri admittitur ille. Sed ille ve-
rificatur vltra casum Galli, ergo & noster. item ille non refer-
tur ad casum Galli, igitur nec noster habet necessitatem se re-
ferendi tantum ad casum Galli. Et profecto ex illo ver. sic col-
liges iuncto nostro text. quòd illa verba, eo casu qui ex verbis
concipi possit, debent referri ad conceptionem institutionis,
non ad Galli casum, prout ibi, concipere vtrisque mortuis, ꝙ
similiter admittendum esse dicit &c. Item ex ista contextura
etiam id notabis, ꝙ tex. noster habet rationem ex casu Galli, &
ex eius interpretatione sumitur. quod probatur in illis verbis,
quod similiter admittendum est. iuncto text. nostro. nā ille ca-
sus ex intentione interpretata sumitur, vt patet in princ. illius.
12 §. ibi, idem credēdum est Gallum existimasse, &c. † Et ex hoc,
vt etiam alias dixi. probatur simplicem intētionem Galli fuis-
se, dare licentiam vt nepos posset institui, siue rumpat, siue nō
rumpat, quod ex fundamento quod subdo satis constat. Nam
ista nostra superior interpretatio recte probatur ex hoc, ꝙ cæ-
teri iureconsulti ita interpretantur, vt fuit Pau. in l. pe. de leg. 1.
vbi dicit posthumis alienis & legari & fideicōmitti posse, quia
obtinuit sententia Galli, vt his legari possit. Ecce quod ipse iu-
dicat vniuersalem potentiam, nō habita ratione, siue rumpat,
vel non rumpat. quòd patet in eo quòd simpliciter intelligat
Gallum. item in eo quòd in legatis & fideicōmissis intelligit,
quia ex huius prouisione non desinit testamētum rumpi. l. ita
tamen. §. qui rogatus. ad Treb. Alex. in l. inter cæteros. inf. eod.
nec illa legata & fideicommissa sunt expressa in casu Galli, nec
debentur eo tantum casu, quo filius ante auum moritur. idem
l. quidam relegatus. cum l. seq. de reb. dub. Ridicula igitur erit
interpretatio & gl. & doct. tam Bar. quam cæterorum referen-
tium institutionem simplicem posthumi ad casum Galli ex-
pressum, scilicet vt verificetur tantum in casu, quo viuo auo fi-
lius moritur. Itē ex hoc colligitur, quòd ratio finalis Galli non
sit tantum prouidere rupturæ testamēti. Item etiam colligitur
quòd nepos natus etiam ante mortem potest institui iure Gal-
li, scilicet intētione. Cogita. Patet igitur quòd ex non vero in-
tellectu non potest conflari recte, ꝙ quando aliquid est condi-
tionale sui natura, dicitur simpliciter fieri, hoc quippe text. no-
ster non probat. nec probat tex. in l. qui liberis. in verbo, pure.
vbi dicitur aliquas substitutiones pure concipi. Nā omnes sub-
stitutiones habent conditionem tacitam. Sed responde, & mi-
ror, quòd tale arg. ab illo tex. sumant ibi & hic, cum ille tex. lo-
quatur respectu alterius conditionis. Nam actui de se condi-
tionali potest submitti alia conditio. finge ꝙ pro dote Felicis ti
bi centum promitto, si nauis ex Asia venerit, quippe ista obli-
gatio habet duas conditiones, vnam tacitam, si matrimonium
contraxerit, vt l. licet. de iur. dot. & in l. item quia in princ. de iu-
rem. aliam expressam. f. si nauis ex Asia venerit. Finge rursus,
ꝙ eandem promissionem fecerim de dando tibi centum pro do
te Felicis, profecto ista secunda promissio erit simplex & pura
respectu primæ promissionis, in qua subest expressa conditio.
& ita loquitur tex. in l. qui liberis. & hanc interpretationem te
net gl. ibi, pure. igitur potest dici fieri respectu & cōparatio-
ne alterius actus, qui habet expressam & tacitam conditionē.
pura certe est comparatione conditionis expressę, sed non est
actus de se purus immo cōditionalis, vt etiam probatur in eo.
cap. quia propter. de elect. ex quo id notabat Bald. Sed de con-
clusione non disputo eodem modo intelligitur. l. 1. inf. de vul.
& pupil. §. 1. vb. substitutio quæ est conditionalis institutio, dr
simplex respectu & cōparatione simplicis institutionis. Itē ar.
Mod. est imprudens. nam dicunt quod etiam si tacite intelliga
tur institutio nepotis facta sm consilium in casu quo filius mo
ritur, tñ si expresse ita fiat, non censetur facta simpliciter. Nam
ex argumento eorum cōcluditur ꝙ expressio eorū quæ insunt
faciunt actū conditionalē, non tñ concluditur. ꝙ si tacita con-
ditio non exprimatur, actus non possit dici simplex & purus
prout doct. argumentantur. Et ꝙ arg. eorum peccet, satis con-
stat. quia conclusio est falsa, cum ipsi allegēt regulā in contra-

rium. quod expressio eorū quæ tacite insunt, non facit actum
conditionalē. de qua non est nunc differendum. Sed ... quod
nec vnum nec aliud probat tex. noster. quia hic simpliciter ver
bum non opponitur condōni. sed tm̄ expressioni. Et nihil inest
tacite, sed ex conceptione verborum. simile in l. diem protes-
te. §. fi. de ar. Nota igit ex superiori declarato intellectu, quod
Gallus dedit potestatem instituendi posthumos & ista fuit in-
tentio principalis. Ista igitur potentia non est stricta ad casum
Galli. quod ita est interpretatum per Sceuolā & quosdā alios
in §. nostro. & in d. l. penul. inf. de lega. 1. & hoc fateri videtur ip
se Barto. in primo intellectu hic. ibi, sed aduertendū. & si male
ex hoc concludat. cum semper affirmet, quod Gallus reprehē
ditur de superfluitate. Item id fatetur Alex. hic in prin. huius.
§. ex quo clare sequit̄, quod eorū intellectus primus est vanus,
cum necessario institutionem simpliciter factam velint refer-
re non ad mentionē Galli, sed ad verba institutionis per eū po-
sita. item, ex hoc confirmantur ea quæ dixi in prin. legis nostrę
13 de eius interpretatione. † Item ex tex. nostro subtiliter noto, ꝙ
posthumorum institutio antiquo iure non valebat ex eo quod
non erat comprobata a iure ciuili. itaque erat præter leges ciui
les. sed hodie per Gallum & alios fuit admissa. ita potest nota-
ri in verbo, quidam admittendum credūt. idem notari potest
ex. §. idem credendum. infr. eo. & ita intellige. §. ille casus. ver.
porro. quod improbe doc. intelligunt, vt sæpe vidimus in ista
materia. Ex superiori vero intellectu infero ad primum intelle
ctum, quem ponit gl. fi. in quo verificatur text. noster. f. si dica
tur filium & nepotem qui ex eo post mortem meam nascetur
hæredes instituo. itaque siue viuo auo filius moriatur, erit substi
tutus nepos, vt omnes in hoc concordamus, siue etiā mortuo
eo filius ipse moriatur & si in hoc discordemus. Sed dubitatio
est, an illo casu vtrūque in eodem gradu instituisse videatur.
de quo. inf. Item iste casus differt a primo. quia simul vno ver-
bo, coniuncti sint instituti. ex quo nota, quod verbum instituo
accipitur pro substitutione. adeo quod idem verbum in eadē
oratione secundum materiam aptam quandoque significat
substitutionem, quandoque significat institutionem. Itē nec
ex his est tenendus tertius intellectus, vt doc. tenent, & si vt lo-
nat, sit verus. nam si dicat testator, si filius hæres non erit, nepo
tem, qui ex eo nascetur, substituo, in ista substitutione cōpre-
henditur substitutio nepotis etiam in vita testatoris nati, item
& post mortem testatoris, vel etiam patre post mortē aui mor
tuo nati, & in rei veritate talis institutio etiam de iure digesto-
rum simpliciter valebat. quia eodē iure & ex intētione Galli
posthumos nepotes instituere licebat, & in quēcunq; casum
datur licentia, vt in §. nostro, quod est ante me inauditum, &
tamen forsan verum. Vnde non distinguit per doc. vt per Bar.
sup. in prin. & per Alex. hic, quod talis institutio iure fforū tan-
tum verificatur in casu Galli. secus iure. C. nam eo iure posthu
mos in quēcunque casum instituere licet vt in §. posthumo. in
sti. de lega. & dic circa posthumorum institutionē nihil est ad-
ditum a iure. C. vt sup. vide per text. nostrum & similes. ex quo
datur verior sensus ad dictum. § posthumo. & ad principium
insti. de bono. possess. & ad l. penul. de legat. 1. & ad l. quidam re
legatus. Ex hac tamen lectu. not. Barto quod substitutio habet
locum instituto decedente in vita testatoris. ex quo notari po-
test, satis confirmari id quod recte intellexi. sup. in fin. prin. hu
ius legis quod in casu quo nepos posthumus substituebatur,
non efficiatur testamentum caducum per mortem heredis in
stituti decedētis etiam in vita testatoris. quod omnes isti intel
lectus præsupponūt, cum ponant institutionem, nec in ea aliū
hæredem instituant nisi filium & nepotem, vnde sibi vane in-
uoluitur tex. ille & etiam alte, vide ibi. Quartus intellectus est,
14 filium instituo & nepotem substituo. † vnde nostro intellectu
infert Bar. quòd per ista verba filium instituo, & talem substi-
tuo, fit etiam vulgaris substitutio. probatur, quia talis substitu-
tio refertur ad casum Galli. f. si filius moritur ante testatorē.
Sed hic est casus vulgaris substitutionis, igitur talis erit vulga-
ris, quod late tenet Barto. in l. Centurio. vlt char. ver. Oppono
ad prædicta. & l. Lucius. de vulga. & pupill. & allega. Alexand.
tex. meliorem de iure. l. nam hoc iure. eod. tit. quem etiam ci-
tat Bar. Sed Bal. dicit in l. humanitatis. antepen. col. ver. Secun-
do quæritur. C. de impu. & alijs substi. quòd talis substitutio fa
cta per hæc verba, substituo talem, non solum comprehendat
directam vulgarem. sed etiam fideicommissariam. arg. l. gene-
raliter. §. cum autem. iuncta glo. in verbo, substitui. de institut.
& substit. sub condi. factis. Secundo mouetur ex lata interpre-
tatione testamentorum. l. in testamentis. de regulis iuris. Licet
Bald. opinio ab Alexan. non teneatur. immo dicat contra eum
esse tex. in dicta l. nam hoc iure. notandum quòd æqua videtur
opinio ipsius Bal. qua enim ratione in pupillari interpretantur
vulgarem & econuerso, eadem & fortiori videtur in tali substi
tutione quæ generalis est, comprehendi fideicommissariam,
ꝙ illa tacita est, & hæc est expressa, nam verbum, substituo, ita
est aptum ad directam substitutionem prout est fideicommis-
sariam,

ſariã, quia verum eſt vtranq; eſſe ſubſtitutionem. ita tenet glo. inſti. de pu. ſubſt. §. extraneo. in verbo, fideicommiſſum. & glo. in l. præcibus. poſt med. glo. magnę. C. de impub. & aliis ſubſti. & probatur ex dicta l. generaliter. §. fin. vbi verbum, ſubſtituo, ad fideicommiſſariam refertur. Hoc idem probatur ſecundũ Ange. & Imol. ex dicta l. nam hoc iure. vbi verbum, ſubſtituo, appellatur verbum commune. de qua lege nõ curo, quia id nõ probat. Sed Bald. Angel. & Imol. & Alexand. ibi tenent, quod non poteſt negari, hoc verbum, ita comprehendere directam, prout fideicommiſſariam. quia verbum eſt generale. & cum ſit generale, ſicut comprehendit vulgarem, ita fideicommiſſariam. quia quo ad ſignificationem vtriq; adaptatur. Vnde colliges, quòd talis interpretatio non eſt extenſiua, nec lata, ſed propria & expreſſa. vt no. in l. Lucius de vulg. & pup. & in l. teſtamento. C. de milit. teſta. & glo. in l. præcibus. in gloſ. fi. Bart. in l. nam hoc iure, & in l. 1. 2. colum. eo. titu. Cum igitur ſit ex-
15 preſſa ſignificatione verbi, neceſſario venit cõcedenda. † Nam obſtat text. in l. nam hoc iure. quia dum dicit de vulgari tãtum eſſe intelligẽdum, voluit excludere pupillarem, non autem fideicommiſſariam, patet, quia in principio præſupponit, quòd duobus impuberibus fuerit facta talis ſubſtitutio breuiloqua, vos inuicem ſubſtituto, & dubitatur, an vna ſit ſubſtitutio, quę pupillaris ſit, an tam pupillaris & vulgaris, an vero ſola vulgaris. & reſpondetur, & pupillarem, & vulgarem contineri. Sed dubitatur, quid ſi vnus tantum ſit pubes, alter impubes. Reſpõdetur, tunc vulgarem tantum ſubeſſe. itaque illa dictio, tãtum pupillarem excludit & non fideicommiſſariam, niſi excluſa pupillari, videatur excluſa fideicõmiſſaria. Item quòd ille text. nõ habet locum in caſu noſtro, patet, quia ea ratione ibi pupillaris non ſubeſt, ne ſit impar ſubſtitutio, cũ alius ſit pubes alius impubes & ideo exponit iureconſultus, quod niſi expreſſe caueatur in teſtamento, non præſumitur imparitas. At in caſu noſtro ceſſat illud impedimentum, igitur non impeditur fideicõmiſſaria præſumptio. Item argumento manifeſto refelles inductionem text. illius. quia ſi ille text. eſſet inducendus ad conſequentiam, ſequeretur quòd in breuiloqua non comprehenderetur pupillaris, quod eſt contra cum text. in fine, vbi ſi fiat paribus, vel ſeparatim fiat etiam diſparibus perſonis non intelligitur tantum vulgaris, ſed etiam pupillaris. itaque do. Alexan. qui dicit illi tex. non eſſe reſponſum, & Barto. qui illum tex. allegauit in dicta. l. centurio. aliud fundamentum vrgentius deducere debuiſſent. Item cum adducunt textum noſtrum ſecũdum iſtum intellectum, nec recte deducunt, nec Bald. & Alex. nec Moder. Ticinenſes qui credunt reſpondere, vere reſpondent. dicunt ipſi, quòd text. noſter non recte facit. quia hic eſt neceſſe, quod intelligamus caſum iſtum, vt tantum verificetur in caſu Galli ſcilicet, cum ante teſtatorem hæres moritur, cum in alio caſu non liceat ſubſtituere poſthumum. igitur in caſu iſto non poteſt intelligi nec fideicõmiſſaria, nec etiam directa ſubſtitutio, ſi poſt mortem teſtatoris filius non ſit hæres. Quippe eos errare ſatis viſum eſt. quia in noſtro caſu etiam ſi filius moriatur poſt teſtatorem, nepos poſthumus inſtitui poteſt quandoque. igitur falſa eorum ſolutio. Item falſa etiam concluſio, quam omnes fatentur, quòd ex lege Galli nõ poſſit fideicommitti poſthumo. quia contra eos aliter interpretatur Iureconſultus in d. l. penult. de lega. 1 & in l. quidam relegatus. de rebus dub. vbi expreſſe dicitur Gallum induxiſſe, vt his legari & fidei
16 committi poſſit. † Vnde ex ſententia Bald. contra eundem teneo, quod etiã inſtitutione facta filijs & poſthumo ſcilicet, inſtituo filium, & nepotem poſthumum ſubſtituo, comprehendet tam vulgarem quam etiam fideicommiſſariam, & ex licẽtia Galli. Ad quod vltimo eundem Gallum induco. qui loquitur in inſtitutione. & verificari poteſt ex interpretatione iuriſconſultorum in quo filium inſtituo nepotem ſubſtituo, vt in tex. noſtro. Item eadem interpretatione intelligitur fideicommitti poſſe. vt in dicta l. pen. igitur noſtra inſtitutio habebit in ſe fideicommiſſariam attenta equitate & voluntate teſtatoris. Item non minus errant Moder. Papienſes multo tortius, oſtendẽdo quod iſte tex. nihil faciat. nam Gallus prouidet hac ratione, ne teſtamentum rumpatur, vt patet, in §. idem credendum. ſed ſi relinqueret per fideicommiſſum, nihilominus rũperet. l. ita tamen. §. qui rogatus. ff. ad Trebell. quia eſt præteritus. igitur non poteſt intelligi, quod relinquerit per fideicommiſſum. Attende quod inepte argumentantur. nam nos diſputamus, an poſſit relinqui per fideicommiſſum, maxime quòd poteſt. vt dixi, ſed an talis ſubſtitutio breuis comprehendit vulgarem cum vtraque comprehẽdi poſſit. maxime quod in iſto caſu dum verificatur fideicommiſſaria, non poteſt rumpere, nec eſt præteritus. nam ſi ſemel adiuit pater, vel etiam ſi viuebat tempore mortis aui. nepos non rumpit vt præteritus, cum non ſit ſuus auo. vt in §. ſui inſtitut. de hæred. qua. & diffe. Item ſi argumentatur a ratione, ea non eſt finalis, ergo nec dictum neceſſarium, vt dixi. Quintus intellectus eſt, quod ita concipiatur, filium & nepotem ex eo inſtituo. Bartol. aut quod literæ ſunt mendoſę, aut quia ipſe ſic intellexit, ita ponit caſum filium & ex eo nepotem ſubſtituo. Nam ſecundum ipſum nepos videtur inſtitutus in caſu Galli ſcilicet, dum filius eſt mor-
17 tuus ante auum. † vnde ipſe notat, quod ſubſtitutio facta de filio & nepote intelligitur ordine ſucceſſiuo. & ita colligitur ex gloſſ. de inſtitutione, vbi omnino eadem videtur ratio. Contra hoc opponit Bartol. nam de natura copulę eſt. vt ſimul omnes vocentur, vt in leg. prima. §. ſi quis ita. C. de cadu. tol. & l. ſi duobus. de leg. ſecundo. Reſpondet Bartolus, quod conuertitur in diſiunctiuam, quod efficit neceſſitas, ex quo ſic tenebatur teſtator facere, ne teſtamentum rumpatur. vel hoc efficit ordinata charitas. Ita dicit Bartol. quem cæteri in hoc ſequuntur. conſidera tamen, quod & ſi intellectus iſte ita tradatur a doctoribus, tamen in eo poteſt haberi melior interpretatio ſine expoſitione & alternatione naturæ. nam ſi dico, filium & ex eo nepotem inſtituo, ſentiens de poſthumo, vt loquitur gloſſ. ordo inſtitutionis ex verbis colligitur. Inſtitui enim filiũ & ex eo nepotem. Itaque etiam ſi copulatiua ponatur, ponitur ordine ſucceſſionis. Primum enim inſtitui filium, & ex eo filio inſtitui nepotem. non igitur ſimul in eodem gradu. idem eſt cum dico, filium & ex eo nepotem ſubſtituo. Hic enim expreſſa eſt ſubſtitutio nepotis. at filij eſſe non poteſt, quia filius non habet cui ſubſtituatur. Et ideo crederem iſto ordine intelligendum hunc caſum. ad quod optime facit ratio Papiani in l. cum pater. §. penultim. de lega. ſecundo. vbi ex ſermonis cõceptione & ex affectione naturali ſatis colligit ordo ſucceſſionis. Sic igitur, & in noſtro caſu. at quod coniunctiua ſimul vocet. fateor, niſi ordo eos coniungat in ſucceſſione, & non in eodem ſucceſsionis gradu, vt hic vides. ad dicendum autem quod coniunctiua reſoluatur in diſiunctiuam, nulla in hoc neceſsitate coguntur, ergo non eſt dicendum. l. non aliter. de legat. 3. Item ſi vt Bartol. ſcribit, filium & ex eo nepotem ſubſtituo, verbum, ſubſtituo, facit gradum inferiorem, vt patet, quia eſt ſecunda inſtitutio. & ita tenent Paulus de Caſtro, in fin. prima columna. igitur male argumentatur Bartol. ex copulatiua ſimul eodem gradu eſſe inſtitutos. Sed vt credo literæ ſunt mendoſę, quia vbi legitur ſubſtituo, legendum eſſet inſtituo. Quod autem dicitur per omnes, quod hoc facit neceſsitas, ne teſtamentum rumpatur, hanc neceſsitatẽ ego non ſentio. immo ſi ex hac cauſa debent ex ordine cenſeri inſtituti, ego dicerem eos ſimul inſtitutos. nam ſi ſemel, & ſimul ſunt inſtituti. non poteſt poſthumus rumpere. ratio eſt, quia inſtitutus eſt. igitur & ſi venerit in primum locum ſui, reperiet ſe inſtitutum, & non rumpet. Itaque ratio Bartol. & eius ſolutio, ex hoc conſiſtere non poteſt. Sed ſi dicas, quod filium teneatur inſtituere, quia ſuus eſt. reſpondeo, quòd ita eum inſtituit, prout tenetur. ſed nõ tenetur filium ſuum in omnibus bonis inſtituere, vt in §. in omnibus. inf. eod. ſed in parte aliqua. ſed verum eſt in parte aliqua inſtitutum, cum ſimul cum nepote inſtituatur. igitur omnia conſonant. De hoc etiam latius in inferiore quæſtione. Cogita tamen, quod ſi ad caſum Galli referatur prout gloſſ. & doctor. intelligunt, tunc neceſſe eſt quod filius ſit primo hæres, quam poſthumus. quia poſthumus poſt mortem naſcendus inſtituitur. Dic quod eſt primus ordine non inſtitutione. nam ſi eueniat, quod filius non moriatur, & nepos naſcatur, tunc erunt hæredes, & pater & filius ſimul. nec obſtat quod paſsim in hoc docent docto. quod tempore Galli poſthumus inſtitui non poterat niſi in caſu & cæt. nam hoc eſt confutum ſupra per text. noſtrum. & per l. penultim. de legat. primo. Rurſus cum Bartol. dicat, quod ordinata charitas facit vt filius primo gradu, nepos poſthumus ſecũdo cenſeatur inſtitutus, videtur quod in caſu iſto non habeat locũ ordo charitatis, quia nepos qui nondum eſt, charus haberi nõ poteſt. vt not. in l. ſi quis filiabus de legat. 1. Sed poteſt reſponderi charum filium, & ob id præponendum in gradu. Sed ex hoc ſequeretur, quod ſi filium & Titium extraneum inſtituo, Titius erit ſubſtitutus, quod eſt abſurdum leg. prima. §. ſi quis
18 ita ſupra alleg. cogita. † Ex his inferas, quòd non recte concludit Paul. de Caſtro in 3. colum. h. c. qui ex concluſione gloſſæ, & Bartol. infert, quod verbum, inſtituo, relatum ad filium, denotat inſtitutionem. relatum vero ad nepotem, denotat ſubſtitutionem. & ſic vnico verbo poteſt fieri inſtitutio, & ſubſtitutio. Dicas quòd ſi dicitur, filium & ex eo nepotem poſthumum inſtituto. in iſto caſu verbum, inſtituto, duplicem habet inſtitutionem, & harum vna eſt ſubſtitutio. quia ex vno inſtituit aliũ. & ſubſtitutio eſt inſtitutio, vt in l. noſtra. nec hoc operatur neceſſitas præciſa, nec cauſatiua, vt ipſe credit, nec ordo charitatis quod ex eo conſtat, quia ſi filium & nepotem inſtituo, vterque erit inſtitutus. quia verum eſt, quod vtrunque inſtituo. l. prima §. his ita. de cadu. tollen. nec impedimenta ſuperiora obſtant, quin hæc diſpoſitio remaneat in ſuo vigore. Item cum Paul. de Caſt. dicit, quod hic erat alia neceſſitas, quia ſi pater nolebat teſtamẽtum rumpi, debebat eum ſubſtituere per prius, & non per poſterius. Dic nullam eſſe neceſſitatem per prius inſtituendi,

ftituendi, quia fimul poteft inftituere filium & pofthumum
fuum fibi futurum, nam fi penitus extraneum inftituere po-
teft, dum filium fuum pro parte legitima inftituat, vt in §. in
omnibus, infra eodem, eadem igitur n ratioe nepotem etiam
pofthumum inftituere poterit, quia non ex hoc in fucceffibi-
lis, quia fit nepos teftatoris vel pofthumus, vt fupra, nec quia
pater eum præcedit, nam præcedit vt fuus, non tamen vt infti-
tutus. Verum Pau. de Caftr. fofan hanc neceffitatem, quod pa
ter inftituatur prius refert ad cafum Galli. Refpondeo, φ non
refert. quia ipfe dicit aliam neceffitatem præcifam in cafu Gal
li, ergo ifta non eft illa. nefcio quid ille cenferit. Quinimò quã-
uis nepos prius ordine verborum fcriberetur in teftamento,
dum tamen effent fimul in eodem teftamento inftituti, valet
inftitutio, nec rumpitur teftamentum, finge quod nepotem
& eius patrem filium meum inftituo, tunc quia fimul funt in-
ftituti, vt l. fi qñ, §. 1. de legat. 1. non poteft dici inftitutionẽ non
validã. Itẽ finge, φ nepos fuit prius inftitutus, deinde filius. Cer-
te dum fit in eodem teftamento vtraque inftitutio, valet tefta-
mentum, nec pęnam patietur preteritionis, vt in l. ambiguita
tes. C. de tefta. in §. antequam, inftit. de lega. in l. 1. in princip. de
19 de hęr. infti. † Item dum dicit, quod dictio, & pofita inter per-
fonas difpares non coniungit, fed disiungit. Dic quod non pro
batur ex exemplo a fe pofito, cum verum fit coniunctionem
coniungere, & non disiungere, quod inferius latius etiã in per-
fonis difpatibus oftendemus, vt in l. codicillis, §. inftituto, de l.
2. & in l. fi quis Titio. de vfuf. accrefc. Attende tamẽ, & hæc in-
terpretatio ęqua tibi forfan videbitur, quod fi dico, filium & ex
eo nepotem inftituo, fit inftitutio & fubftitutio, itaque verbũ,
ex eo interpretetur, vt diftinguat gradum ex ordine charitatis,
vt fupra, fecus fi dicerem, filium & nepotem ex eo nafciturũ
inftituo, quia tunc verbum, ex eo, patenter fe refert ad natiuita
20 tem. & non ad ordinem fucceffionis, cogita. † Item cum glof.
& doc. dicunt, quod fi dicat, filium & ex eo nepotem inftituo,
fit neceffe, quod intelligatur de nafcituris nepotibus, vt de po-
fthumo intelligatur, maxime de pofthumo poft mortem na-
to, vt cafum ad Gallum referamus, dic quod inftitutio facta fe-
cundum verba gloff. poteft ftare, & verificabitur ad nepotes na
tos & nafcituros, quia appellatione filiorum vel nepotum etiã
pofthumi comprehenduntur, vt in l. fi quis filiabus, de teftam.
tut. & in l. nomen filiarum, ff. de verbor. fignific. & in §. fin. in-
ftitut. qui tefta. tutores dari poffunt. Itaque cautiffimus cafus
effet & fingularis, vt quis fimpliciter dicat, filium, & ex eo ne-
potes inftituo, nec obftẽt doctorum ambages, φ pofthumi in
vita nati non veniant, quia Gallus non intendit. De his videbi-
21 mus in §. Et quid fi tantum. † Vltra quærit gl. finge, quod qui-
dã inftituit filium & nepotẽ iam natum, an admittãtur fimul
vł ordine fucceffiuo. Gloſę opinio eft φ admittunẽ ordine fuc
ceffiuo, & hanc conclufionem tenet Bar. & plures antiquiores
& iuniores, itaque eft communis, vt videbis hic per Ticinen-
fes. Videndum primo, an huius opinionis fundamenta pro-
bent, primum eft de lege peto. §. fratre, de lega. 2. vbi fratre ro-
gato vt domum familiæ relinquat, neceffe eft vt ordine fuc-
ceffiuo domus in pofteros veniat, itaq; in familia omnes funt,
& nepos & filij, vel patres & filij. tamen ordine cenfentur fuc-
cedere, fic igitur in inftitutione. Sed illi tex. in fronte patet fo-
lutio, quia in familia per caput fucceditur, & vnus habet eius
poteftatẽ, vt Bar. in l. in fuis, fup. tit. proxi. & tex. eft in l. fi. C. de
22 ver. fig. ita refpõdebat Bar. † Sed attende, φ fforũ iure nulla eft
differẽtiæ ratio, fiue familiæ relinquatur, fiue patri & filio, pro
batur, quia ideo pater primo fuccedit cum aliquid familiæ re-
linquitur, quia pater eft omnium caput & rerum dominus, vt
fup. At eadem ratione ea quę filius quęrit, eidem patri acqui-
runtur, quia filius eft in familia, & familiæ omnia patri fubfunt
l. in fuis, fup. eodem modo dicendum eft ex ordine inftitutos,
ne hanc fucceffionem demus ambagibus plenam. Sed fi di-
cas, quod poffibile eft filio quæri, vt puta, quia ante emancipa-
tur, refponde dupliciter, quod hoc eft magis rarum, ideo regu
la ex contingibilioribus debet formari, l. nam ad ea. de legibus
vel fat eft, quod mihi fatearis, idem ius effe, quando filius eft in
poteftate. Item allegatur tex. in l. cum pater, §. pe. de leg. 2. vbi fi
ita fideicommitto, fi quos liberos habueris, illis, vel fi non ha-
bueris, tuis fiue meis propinquis, dicitur ordine fcripturę fa-
ctam effe fubftitutionem. Sed dicit Andreas de Pifis, quod ibi
loquitur in alternatiua. Attende quod etiam fi teftator loqua-
tur alternatiue, tamen non alternatiua, fed affectio caufat ordi
nem, probatur quia ibi dubitabatur an hæres eligere poffit, &
poterat quia ex natura alternatiuę hoc fibi conceditur. Sed
ex ordine fcripturæ præfumitur affectio, & ob id cenfetur ita
ordinate fideicommiffum, ita igitur in coniunctiua ex ordine eli-
cietur affectio. Dicemus latius fuper l. fin. C. de impu. & al. itẽ
nota, quod ibi affectio fumitur ex ordine literæ, vnde extra fen-
fum iurifconfulti credo fummatum illum tex. quod disiunctio
pofita inter perfonas, inter quas cadit affectio, refoluitur in cõ
iunctiuam nam an disiunctio ibi fit pofita inter perfonas alias
affectas, non conftat. Sed hoc tantum venit probare, quod ex
ordine disiunctiue vel literæ colligitur voluntas, & forfan affe
ctio. addo quod tollit electionem, itaq; in hoc verfatur dubiũ
& hic plane determinatur. nihil enim ibi facit an disiunctio re
23 foluatur in cõiunctiuam, de quo inferius. † Tertio adducitur
text. nofter, vbi fecundum intellectum vltimum & fecundum
glo. ex ordine fucceditur. Sed facilis eft refponfio, quod hoc
fit propter neceffitatem caufatiuam, nam pofthumus nepos
non poterat inftitui nifi in cafu Galli fcilicet patre mortuo an-
te teftatorem, vnde neceffario intelligitur ordine fucceffiuo.
At in quæftione noftra eft aliud, nam fi filium & nepotem in-
ftituo iam natum, talis inftitutio poteft fieri, cum non fit po-
fthumus. Ita refpondet Iacob. de Aret. vt refert Bart. quam re-
fponfionem hic iactat fatis, Dom. Iaf. Sed & fi omnes in hoc
concordent, quod pofthumus alienus non poterat inftitui nifi
ordine fucceffiuo, quippe talis concordia difcordat a veritate
per l. penul. de leg. 1. & per l. qui iam relegatus, cum fequenti.
de rebus dub. & dixi. fupra in vero intellectu tex. noftri. Imò
hoc præfuppofito, ego tibi probo per totam legem, Gallus, qđ
nepos non venit ordine fucceffiuo. Sed fi fimul inftituantur, fi
mul venient, probatur per totam iftam legẽ, vbi Gallus & eius
inftitutio excutitur & interpretatur, & nulla eft interpretatio,
quæ non præfupponat nepotẽ ex ordine expreffe & verbis in-
ftitutum, vt patet in princ. & in §. noftro in cafibus fequẽtibus,
nõ enim dicit, §. nofter, quod fimul cũ filio inftituatur, & quod
tunc fuccedit ordine, fed dicit, quod etiam non habita mentio
ne mortis filij valebit inftitutio eo cafu, quod etiam non habi-
ta mentione mortis filij valebit inftitutio eo cafu, qui ex verbis
concipi poffit. Non igitur tex. nofter alterat naturam verborũ,
fed eam fequitur, licet gl. hoc non placeat, fed fibi male difpli-
cet, cum verba vt iacent optima ratione feruentur illęfa. Ad l.
fin. C. de verb. fignific. a glo. allegatam, fupra refponfum eft in
refpõfione primi argum. Item aliud fundamentum glofæ eft
lex noftra in §. inftituens, vbi in generali inftitutione quicquid
fibi liberorum natum erit poft mortem intelligitur inftitutus
liber ille, qui fuus nafcitur, & habet primum locum, itaque in
cafu neceffitatis quo tenebatur inftituere, cenfetur inftitutus,
alias non videtur defiftere a filij inftitutione, vnde cõftat ex or
dine inftitutionem factam interpretari debere. Aduerte tamẽ
quod ille text. magis fentit contrarium, nam inftitutio expref-
fe fit de fuo, patet in verbis, inftituens nepotẽ qui fibi fuus poft
mortem nafcetur, ifta funt verba a teftatore exprimenda, & di-
citur qđ recte inftituiffe vř, nec rumpetur teftm̃, ideo igitur tã
tum in cafum quo fuus eft, verificatur inftitutio, quia in eo ex-
preffe inftituitur, alias ẽt fi non obtineret gradum primum fui
cum ipfo patre concurrere poffet iure inftitutionis, vt dixi. Itẽ
idem eft in exemplo, quod fecundo loco ponit, §. ille, quia ita
formatur inftitutio, fi fuus hæres nafceretur, nec quifquam di-
cat, φ ibi Iureconfultus interpretatur Gallũ, & ideo fe reftrin-
git ad cafum quo fuus euadat, cum alias ex Gallo pofthumus
alienus nõ poterat inftitui. Refpõde, φ in cafu quo fuus eft nõ
pofthumus alienus, nec Gallus ad fuum tantum dedit licentiã
fed ad oẽs pofthumos etiã alienos, quod intellige, vt fupra dixi.
Non obft. tex. in l. quoties, de vfufruct. ff. quem gl. adducit, vbi
dum vfufructus Seio & Meuio legatur alternis annis, ille præ-
fertur qui primo nominatus fuerit, igitur idem in noftra infti-
tutione copulatiua. Refponde, φ ibi eft cafus, in quo id de quo
agitur, duo habere nõ poffunt, fcilicet vfumfructum primi an-
ni, quod ab eodem Iureconfulto probamus, dũ iungit cafum,
quod fi duobus eiufdem nominis hæc legata fimul fuerint, vt
puta Titijs lego, tunc nifi ipfi fe admiferint, inuicem fe impe-
dient. Itaque dum duo id habere nõ poffunt, ex ordine colligi-
tur voluntas prælationis. Hic eft verus fenfus. Sed in ifto cafu
ex eodẽ ordine fcripturæ colligitur, vtrumque inftitutum pri-
mo gradu, in quo vterque partem fuã poteft habere, ideo vter-
24 que cenfetur inftitutus. † Bar. vt verus magifter vnica fola ra-
tione tenet glo. omiffa neceffitate, quã alij præfupponunt, quia
eam ipfe negat cũ Iaco. de Aret. vt fupra dicit, quod quãdo co
pulatiua eft inter perfonas inter quas cadit affectio ordinata,
tunc interpretatur ordo fucceffiuus. Hoc probat ex tex. noftro
& ex l. generaliter. C. de inftit. & fubftit. & facit tex. in l. Lucius
de hære. inftit. ficut enim ex ordine charitatis refoluitur disiun
ctiua in coniunctiuam, ita coniunctiua eadem ratione conuer-
teretur in disiunctiuam, & charitatem ordinatam appellat, vt
ab inteftato fucceffuri ex ordine fuccedant. Hæc funt verba
Bar. Primo φ tex. nofter nihil faciat, fup. fatis ad l. generaliter,
& ad l. Lucius, ego aliter a vulgo fentiens dicerem, φ ibi non
probatur disiunctiuam refolui in copulatiuam, quinimmo nõ
eft neceffaria refolutio, quia quamuis vnam partem disiuncto
rum fufficiat effe veram, tamen quod vtraque verificetur, nõ eft
contra naturam ipfius disiunctionis, vt exponit Iureconfultus
25 in l. hæc verba ille aut ille, de verbor. fignificatio. † vnde in d. l.
generaliter, hoc dicitur, quod pluribus conditionibus nega-
tiue etiam disiunctim pofitis, neceffe eft vt omnes verificẽtur
ex men-

ex mente testatoris, quæ ex eadē disiunctione cōprehenditur. nam si ego ita dixi, si frater meus quem hæredem instituo, ante aditam hereditatem moriatur, quod abominor, vel si noluerit esse hæres, vel si non habuerit filios, seruum meum liberū & hæredem substituo, & ex relatione testatoris colligitur magis voluisse filium fratris hæreditatem habere, quam seruum. & ita ponderat Iurecōsultus in eadē l. Lucius in fine in his verbis. Nam prudens consiliū animi testantis aduertitur nō enim fratrem solū prætulit coheredibus, sed etiā eius liberos. Itaque ex ordine relationis alternatiuæ colligitur intentionem testantis esse, vt omnes cōditiones per ordinē verificentur. & fateor, quod disiunctiua ibi non verificatur in effectu cum vna parte verificata, sed vtraque pars requiritur. quod efficit ipsa coniectura mentis quæ satis elicitur ex relatione. In nostro tamē casu non inuenitur talis ratio, quinimo & filium instituisse apparet & etiam nepotem. At institutio filij satisfacit charitati naturali, cum vltra legitimam iure naturæ debitā sit institutus. nec in eo quod posthumum instituat, deuiat ab ipsa natura, cū etiam instituendo extraneum, non contradiceret iuri naturæ, dum filium non excludat, imò imitatur naturali succedendi ratione, cum nepotem instituat, & satis probatur in ordine naturæ nō peccare quia prætor ex æquitate naturali dat bonorum possessionem contra tabulas omnibus liberis præteritis, vt in §. emācipati. instit. de hære. quæ ab intest. Sed si filius & nepos eodem gradu instituantur hæredes, nec filio dat contra tabulas, nec nepoti. quia nullus eorum est præteritus. igitur non facit filio iniuriam, cum maxime potuerit extraneum instituere, & nō posthumum. Item considero, quod attenta ratione tex. in l. generaliter. & in l. Lucius. secundum illationem Bar. Sequeretur, q̄ si filiū in potestate & Caiū extraneū heredes instituo, Caius sit substitutus, & nō institutus. etenim magis præsumet q̄ velit succedere filiū, quam Caium & tamen quia sunt simul instituti, simul succedunt. ergo illa præsumptio cesset propter expressam institutionem. Item faciat ratio. l. quidam. de pecu. lega.

26 † vbi constat in coniūctis nullum esse ordinem. nec coniungentem voluisse vnum prius, & aliud posterius, sed simul voluisse, cum simul sub vno verbo ponant institut. Si igitur nullus est ordo voluntate coniungentis quia coniungit, malè nos interpretamur ordinem ex eadē voluntate. Dicam latius inferius in quæstione quam subsequenter ponit Bart. vide in versic. item nihil facit. Nec placet solutio Aretini, quod in nostro casu resoluta coniunctiua in disiunctiuam haberet duo specialia. nec responsio Soci. qui dicit [illegible] speciale, scilicet vt coniunctiua resoluatur in disiunctiuam, [illegible] conuerso constat in dicta l. generaliter. Certe mirandum est, quod ipsi dicunt speciale, & loquuntur de l. generaliter. cuius verba ita exordiuntur, generaliter sancimus &c. Igitur si idem tex. dicit id esse generale, non erit speciale. Præterea ex [illegible] horum [illegible] ius speciale esse [illegible] restringendum, sed ex[illegible] Imperator in eadem lege [illegible] habens æquam rationem & generalem [illegible] casus [illegible] esse in extraneis personis, vt patet in fine principij. Quinimmo intellectum eorum, qui aliter sentiunt, dicit non esse ferendum. Item quod non sit speciale [illegible], quia ex voluntate testatoris & eius consilio ita intelligitur, scilicet quod disiunctiua [illegible], vt probatur expresse in l. Lucius. in fi. sup. alleg. Si igitur ex voluntate testatoris, sequitur quòd non ex iure speciali, quia voluntas facti est non iuris, vt [illegible] consilio [illegible]. Vnde satis constat, quod inaduertenter hanc spec[illegible] considerant. Nam solum est considerandum, an ea [illegible], in qua [illegible] constitit. Nec assentire possum Dom. [illegible] qui in princip. eiusdem. l. generaliter. dicit fauore liberorum conditiones disiunctiuas resolui in coniunctiuas, & hoc ad extraneos extendi per eundem tex. [illegible] Salic. Vides quidem in fronte, quam sibi aduersa sequatur, cum dicat quod fauore liberorum id sit introductum, & ibidem sit extensum ad extraneos. Si enim idem tex. & in liberis & in extraneis loquitur, falsum est, quod fauore liberorum loquatur, quia in aliis idem est ius, & fauores non debent ad consequentiam [illegible] exemplum aliorum trahi. vt in §. plane. institu. de iure natur. gent. & ciui. in l. quod vero. ff. de leg. cum igitur ibi idem Imperator loquatur in liberis. & exemplo eorum dicit idem ius in reliquis. non est dicendum fauore liberorū id fuisse dispositum, quod ego satis probabam ex d. l. Lucius. vbi volūtas & prudens consilium testatoris interpretatur, nō igitur ver-

27 tatur liberorum fauor. Consta. † Item ex his destrue ponderationem & rationem. Do. Alexan. quam habuit a Pau. de Cast. quod si nepos est institutus, videtur institutus ordine naturæ propter necessitatem, quia sicut in nostro casu Galli posthumus intelligitur substitutus, ne rumpat testamentum, idem ius erit, si nepos sit iam natus, quia eodem modo si filius moreretur rumperet nepos. Sed hæc inductio friuola est, quia etiam si sit institutus in primo gradu, minus rumpet quam si in secundo fuisset institutus. Item do. Alexand. edidit aliam rationem,

quia cum testator teneatur instituere posthumū eo casu quo suus erit, & ita eodem modo nepotem, non est præsumendum in hac dispositione necessaria testatorem voluisse vti liberalitate, nisi aliter appareat. argu. l. rem legatam. ff. de adi. lega. Primo responde, quòd ista dispositio non est necessaria. nam instituit nepotem, quem de necessitate instituere non tenetur, itaque actus est voluntarius, maxime quod instituit vltra portionem necessariam. Item dum dicit, quòd non est præsumenda liberalitas nisi aliter appareat, apparet quidem, quia probatur institutio ex verbis expressis & portio est vltra legitimam, & id aduertas, quòd illius regulæ ratio cessat in necessitate quæ ex voto naturali parentum imponitur vt in successione liberorū. Pro contraria parte allegatur a glo. text. in l. si quando. cum similib. ff. de leg. 1. vbi quando aliquis ea alio iure necessario debet habere, quæ in legatis veniunt secundum vnam interpretationem, item alio diuerso etiam secundum aliam, secundum illam habetur dispositum, ne superfluus sit actus legandi, sic itaq; vt nepos habeat aliquid extra id quod necessario sibi debetur &c. Sed responderi posset facile, quòd hic satis est si necessitati subueniat, qua instituere tenetur, quia intelligitur in liberalibus legatis & donationibus, secus est, vbi actus est necessarius, id est, est necesse quòd instituat vel substituat. nam tunc substitutio est interpretanda vt minus noceat filio qui ex ordine naturalis affectionis præcedit. Sed hoc vt dixi in proximo argumento in dubio fateri possem, secus in casu claro. Aliud fundamentum glos. pro parte contraria est de tex. in l. fi. C. de impub. & aliis substitut. vbi si ita dixit testator, Titius vna cum filijs suis & Sempronius mihi hæredes sunto, dicitur, quod Titius habebit dimidiam hæreditatis. Ecce igitur quod filij cum patre instituti non ordine successiuo, sed in virili succedūt. Bar. dicit quod illud est, quia vna cum filijs fuit relicta hæreditas, & propter illud verbum, vna, necesse est, quod simul cum patre succedant. Certe responsio habet speciem veritatis, sed poterit replicari, quòd verbum, vna, ibi aliud operatur, quam vt pro virili succedant, cum videamus, quòd non faciant filij portionem pro virili, sed tam pater quam filij faciunt simul portionem, & ita intelligit tex. quia vna persona cēsentur, & vna sunt instituti, & hanc solutionem Barto. refutat gl. in l. si quis Titio. ff. de vsufruct. accrescen. Aliud tertium fundamentum glo. est de l. si mulieri. de vsufruct. accrescen. vbi si mulieri cum liberis suis vsufructus legetur, videtur simul legatus filijs, probatur, quia filijs remanet vsufructus iure accrescendi. Bar. dicit, quod

28 ideo est ibi, quia dixit, mulieri cum filijs † Et maxima est vis, an dicatur, mulieri & filijs, vel mulieri cū filijs. Nec obstat quod eodem modo dictio, cum, est coniunctiua, vt in l. Titij. §. nihil. de leg. 1. quod plane fatetur. Bar. sed dictio, cum, denotat quandam similitudinem, & non continuationem, prout dictio. &, nam dictio, &, potest consistere in quolibet copulatorum, nec requirit concursum duorum, vt in l. [illegible] tamen. de leg. 3. Hæc sunt verba Barto. Primo nota, quòd ista lectura videtur discordare ab ea solutione, quam tenuit in argum. sup. ad l. fin. vbi dicebat dictionem, vna, id operari, nam etiam sine dictione, vna, cum ibi pater cum filijs sit institutus, concurrebat cum filijs. ergo dictio, vna, id non operatur, responde, quòd dictio, vna, & dictio, cum, se adiuuant & non impediunt. Secundo nota, quòd cum Barto. dicit, quod significat dictio, cum, quandam similitudinem, ego nescio quid dicat, nec credo, quod alius sciat. voluit & si barbare dicere similitudinem, quasi significet coniunctionem eodem tempore & in eodem gradu. Item ego cōsidero, quod maior est ratio, vt dum pater cum filijs instituitur filij debeant succedere ordine, quam quando pater & filius instituitur. Nam dum pater cum filijs instituitur, videtur institutio facta in patre, vt in caput principale & in filijs quasi sibi subiectis & adhærentibus. Hinc est quòd pro virili non succedunt, sed pater cum filijs facit vnam portionem, vt in d. l. fin. de impub. & al. nihilominus tamen ipsi filij etiam mortuo patre habebunt eandem portionem, vt in d. l. si mulieri. adeo quod eam alienare non poterunt, vt in l. vt iusiurandi. §. fi. inf. de ope. liber. vnde forsan videtur habere etiam vim fideicommissi, quia voluntas testatoris est, quòd filij id habeant etiam post mortem patris, cum filiorum fecerit mentionem, vt in d. l. Lucius. de hære. institu. Sed quando hæredes filium & nepotem instituo, tunc nullam facio differentiam inter patrem & filium, & vterque æque est institutus, vterque facit portionem. vnde nullus est posteritatis ordo, vt in d. l. quidam. de pecu. leg. cogita. Item pro ista parte facit optimus tex. in l. si quis Titio. de vsufruct. accresc. vbi si Titio. & hæredibus vsufructus legetur, dimidiam Titius, dimidiam hæredes eius habebunt. Respondet Bartolus, quòd ibi extraneus erat legatarius. Quippe summa [illegible]strictio est ad illum textum, quòd ille text. non intelligatur, quando consanguineis erat relictus vsufructus. Immo qui & parentibus & filijs vsumfructum relinquit, videtur habere affectionem ordinatam, vt primo parentes diligat, & deinde filios, tamen ex hoc non negatur, quin vterque in eodē gradu habeat

du habeat legatum. antecedens probatur. ex quo cōstat quod
Bar. & cæteri falluntur, quia illa affectio & charitas ordinata,
quam Bar. elicit proponendam ex l. Lucius de hære. insti. & ex
l. generaliter. de condi. in- i. C. elicitur & conflatur ex ordine
scripturę, quia primo nominantur parentes quam filii, sed idē
ordo scripturę habetur in d. l. si quis Titio. & tamen simul suc
cedunt, ergo ratio Bar. nō efficit, ne simul succedant, & quòd
ex ordine scripture colligatur, patet expresse in l. pero. § fratre
ff. de leg. 2. & in l. cum pater. §. pe. de leg. 2. ibi secundum ordi-
nem scripturę substitutionem esse factam. Item hoc dilucide
tibi constabit, quia ordo charitatis & effectus eius elicitur a do
ctoribus ex l. Lucius. & ex l. generaliter sup. alleg. Sed illa iura
& eorum ratio habet locum in extraneis, vt patet in l. genera-
liter in fi. princip. igitur male dicitur, quòd ex eo quòd in ex-
traneo loquatur, non sumatur ille charitatis ordo, qui sumitur
a verbis expressis, vt supra dixi. vnde non est bonus nec verus
sensus glo. & Barto. & reliquorum, & nota, quod ille text. in l.
si quis Titio. dicit, quod idem si dicatur, illi & illi, vel illi cum
29 illo. † Pręterea adducit ad illam partē l. codicillis. §. institutio.
de leg. 2. vbi instituto filio & nepotibus emancipatis veniunt
vtriq; simul & pro sua parte. Sed doc. Alexand. respon. quod
ex alijs verbis ibi potuit constare testatorem id voluisse. s. in
verbo, potestatem habere vndere cohæredi suo. & sic appella-
uit eos cohæredes. do. Iason dicit, quod ibi de hoc nihil decidi
tur. Sed principaliter ibi tractatur, quod prohibita alienatione
non censetur prohibita locatio, licet Salicetus dicat ibi casum
expressum, vbi nulla erat necessitas instituēdi, quia erant emā-
cipati. tamen censentur in eodem gradu hæredes, licet etiam
ipse Iason dicat, quod erat necessitas prætoria instituendi etiā
emancipatos. Primo id not. quod necessitas siue prætoria siue
ciuilis nihil efficit vt dixi. Secundo dicas clarius & melius, qđ
non bene ibi dicitur, quòd filius & nepos fuerint instituti, &
adiectum fuit, volo autem meas domos non vendi ab hæredi-
bus meis. Sed notandum est, quòd illa verba prima instituto
filio hærede & nepotibus emancipatis, posita in princip. legis,
sunt verba iurisconsulti, qui præsupponit eos esse institutos hę
redes, non tamen probatur ibi, quibus verbis fuissent instituti
nepotes, sed præsupponit iureconsultus, eos esse institutos. itaq;
nihil probat ad quæstionem nostram. Item facit id vulgatum,
quòd vna determinatio respiciens plura determinanda, etiam
vbi est diuersa ratio, æqualiter determinat. Ita no. hic Iaso. in ter-
tio ar. alleg. l. nam hoc iure. de hę. insti. vbi dicit se id dixisse.
Alexan. dicit, quòd illa lex loquitur in dispōne voluntaria, nos
in necessaria. Aduerte, quòd nulla est necessitas in ordine, qa
siue sit institutus, siue substitutus, non est præteritus, & ideo
non rumpit. quòd idem Iason fatetur, qui sibi est contrarius in
l. nam hoc iure in vltimis verbis. vbi ex ista glo. & ex authorita
te doc. Alexand. hic firmat tertiam limitationem illius regu-
le, quòd determinatio respiciens plura determinādа nō æque
determinat in casibus necessarijs, & subiungit exemplum in
casu nostro. Hic tamen rectius negat casum esse necessarium,
quòd vero hic & ibi tenet, diuersam rationem non efficere, vt
diuerso modo determinentur casus determinandi, idem est,
ac si Ias. ipse, qui consult. ssimus iuris est, diceret, casus iure di-
uerso determinādos eodē iure determinari. ratio. n. iuris apud
iurecōsultos non differt a iure. videndum est ibi. Ad text. in c.
Raynutius & Raynal. respondebo in quęstione quam Barto.
30 subiungit. † Ex his poteris refutare duas illationes, quas ex gl.
formāt doc. maxime Moder. Ticinenses. prima est, qđ qñ plu
res personæ copulantur in quibus cadit ordo charitatis & cō-
currit necessitas ne testm̄ rūpatur, intelliguntur vocari ordine
successiuo. Sed vt dixi ita non constat ex tex. nostro qui est gl.
fundamentum. hic. n. nulla necessitas est, vt ordine successiuo
intelligatur. nam siue sit in primo gradu institutus, siue in se-
cundo, dicendū est non rūpi testm̄. Aduerte tamen, quòd in
casu gl. non est possibile, dū de quinto intellectu loquimur, qđ
succedat in primo gradu quia eo tunc censetur institutus, si fi-
lius ante mortē aui moriatur, igit̄ succedit in secūdo gradu, &
ita in expresso tenet tex. in l. cū in testamento. in prin. de hę. in-
sti. & ita referendo intellectū ad casum [...] alli bene sequ. ē cor-
relariū. Sed vt dixi talis relatio non est necessaria, quia si filium
& nepotē posthumū ex eo institeo vterq; potest venire iure
institutionis, qđ est contra doctorū opi. nec impedit id, quòd
credūt, q̄ nepos institui non possit nisi in casu præciso legis no
stre in prin. qa hoc est falsum, vt. s. nec q̄ institutio censeatur
facta ordine charitatis. quia nec hoc est probatum. nec obstat
prædicta lex. cū in testō, qa ibi expresse & necessario ex verbis
venit post mortē filij. Secundo infert Moder. Papiensis, q̄ ēt si
de natura dictionis ( ) sit æqualiter copulare personas cōiun-
ctas, vt in l. si duobus in princip. de lega. 1. Si tamen cadit inter
personas, inter quas cadit affectio, mutat naturam. & veniunt
personæ ordine successiuo. ita colligitur ex Barto. & glo. Sed
31 non probatur, vt supra dixi. † Inferas etiam ex superioribus an
recte dicat do. Iason in 2. limitatione ad superiorem quæstio-

nem, dum contra omnes tenet, quod sicut quando pater est
coniunctus cum [...] ictione, &, ita cum est coniunctus cum di-
ctione, cum, intelligendus est ordo successionis ex charitate
naturali, qđ ego visus sum affirmare supra tertio fundamen-
to gl. & probat, quia qua ratione non stamus proprie signifi-
cationi & naturę dictionis. &, eadem nec debemus stare natu-
rę dictionis, cum: Item ordo charitatis & præsumpte affectio
nis facit disiunctam mutari in coniunctam, multo magis or-
do charitatis faciet in parte alterari naturam dictionis, cum:
Nec obstat text. secundum eum in l. si mulieri cum liberis. de
vsufruct. accrescen. in quo se fundat Barto. quia ibi erant extra
nei tam mulier quam liberi. & dicit hoc probari ex l. si mulie-
ri. cum l. si quis Titio. eod. tit. vbi nulla est differentia si illum
& illum instituo, vel si illum cum illo instituo. hęc sunt Ias. sen
32 tentię. † Attentius considera, quod, &, quamuis coniungat,
non tamē simul coniungit, vt dictio, cum, vt hic dicebat Bart.
vnde si filium & nepotem instituo, quamuis nepos sit substi-
tutus, verum est filium & nepotem institutos, quia substitu-
tio institutio est, & ita comprehenditur ex princ. legis nostrę.
Itaq; nulla corrumpitur oratio, cum vtraq; pars coniunctiue
verificetur, quamuis in aduerso tempore. Sed si dico, filium cū
nepote instituo, hic sermo institutionem simul factam osten-
dit. vnde si dicimus ab altero diuerso tempore institutum, cor
rumpimus rationem finge, quod ego & tu fuimus scholares,
certe quamuis diuerso tempore fuimus, dum sit verum quod
ambo fuerimus scholares, vera erat oratio. Sed si ego tecum
Bartolum audiui, nisi eodem tempore audissemus, falso id di-
ci posset. Si igitur filius cum nepote erit institutus, simul esse
debent hæredes, & hoc est quod dicebat Barto. in intellectu l.
fin. C. de impub. & alijs substi. Ex his igitur apparet, quod nul-
la fit impropriatio, quamuis ex ordine charitatis interprete-
tur successiuo. ita videtur sentire Bartol. cum dicit, quod di-
ctio, &, potest esse magis continuatiua, vnde in hoc videtur si-
33 bi & cęteris aduersari. † Profecto hæc ratio magnam habet
speciem, sed si eam dissoluere velis, considera, quod cum fi-
lium cum nepote instituo, dictio, cum, refertur ad verbum in-
stituo, & vera est oratio, quia simul eisdem verbis & eodē tē-
pore instituo. nec hoc negatur, nec negari potest, sed dubita-
tur, quo tempore quisq; eorum erit hæres, quod bene poterit
interpretari ex ordine charitatis. tempus igitur institutionis
probatur idem esse. tamen tempus quo fient hæredes, cum id
sit futurum, & in illa oratione præsenti necessario non cōpre-
hendatur, recte potest interpretari ex ordine charitatis. ad qđ
probandum aliud subiungo exēplum: Finge me dixisse filiū
cum nepote substituo, certe filius erit institutus & nepos sub-
stitutus eodem tempore, & tamen eodem tempore non erūt
hæredes. Ratio est, quia illa dictio, cum, refertur ad tempus in-
stitutionis, & non ad effectum institutionis. nec obstat quod
talis interpretatio fiat ex necessitate institutionis filij. Nam
quāuis sit necessaria talis interpretatio de qua necessitate nō
disputamus, tamen nihil obstat. verbum. cum, quia obseruа-
tur eius significatio. cum verum sit eodem tēpore esse institu
tos, quāuis non ad idem tempus, sed si ad effectum referatur
dictio, cum, vt si dixerim. filius cum nepote hæres esto. tunc
34 simul erunt hæredes. † Item considera aliam rationem, ex
qua eliditur prima consideratio, quod quamuis dictio, cum,
differt a dictione, &, quia dictio, cum, coniungit eodem tem-
pore, vt supra exposui, hæc tamen differentia est vera, dum lo-
quimur in tēpore preterito vel futuro. secus si in tēpore præ-
senti loquamur, vt Bar. loquitur. tunc enim nulla est differen-
tia, quia eodem modo dictio &, coniungit, & coniungit in tē-
pore eodem. Finge, quod ego & tu fuimus vel erimus La-
beonis discipuli, certe quamuis non fuerimus eodem tempo-
re, verus tamen est sermo. Sed si dixero, ego & tu sumus disci-
puli Socratis, non erit verus sermo, nisi ambo simul simus. ra-
tio est, quia tempus futurum & pręteritum nullam habent de
terminationem, sed præsens habet. & cum dictio, &, cōiungit
in tempore præsenti, non potest coniūgere nisi simul & in tē-
pore certo. ideo nulla est differētia inter dictionem, cum, & di
ctionem, &, cum tales dictiones tempori pręsenti adiciuntur.
Ex his itaq; conclude contra Barto. quòd siue filium vna cum
nepote instituo, siue filium cum nepote, siue filium simul cū
nepote, eodē modo succedetur ordine charitatis, ac si instituе
rem filium & nepotem, qa omnia ista habēt eandem simul in
stitutionē. igitur si in vno ex ordine est succedendum secundū
voluntatem præsumptam, eodem modo in reliquis. Nec ob-
stat tex. in d. l. si. C. de posthu. hęre. insti. vbi simul succedunt, qa
ibi verbum, vna, & verbū, cum, adiciuntur effectui institutio-
nis. nam dixit, Titius & Seius vna cum filio hęredes sunto. &
ideo dicit vocatum filium cum patre. Concludas igitur, qđ si
gl. Bar. & cæteri in vna institutione dicunt considerandū ordi-
35 nem, & in alijs erit considerandus. † Ego tamen verius crede
rem in nulla considerari debere, vt. s. dixi. in princ. qa quando
simul hæredes instituuntur, censentur simul vocati ēt in effe-
ctu.

ctu. quod ita est verum; siue cum dictione (vna) siue cum dictione
(simul) siue cũ dictione (cum) siue cum dictione (&) instituã-
tur, vt in d.l. quidam. de pec. leg. Cogita, omnia hec certam nõ
possunt habere interpretationẽ. & quidem mihi certior est,
vt seruetur orationis vis & significatio, nisi aliter ex vrgentio-
tioribus coniecturis appareat, vt in l. non aliter. de leg. 3. & in
re dubia melius est verbis edicti seruire, vt in le. 1. §. si is qui na-
uem. de exercitoria. l. prospexit. supra qui. ma. non possunt. Ex
his inferas, quod tertia limitatio Iasonis non procedit, quam po-
nit ex sensu Bart. nec procedit extensio sua, cum idem credat,
quod a fortiori natura dictionis (cũ) ex ordine charitatis alte-
ratur. nam quamuis eadem videtur ratio, & non fortior, vt ip-
se credit, tamen nec in vno nec in altero casu alteratur natura,
sed stamus significationi. vt simul filius & nepos sint hæredes.
vt probatur in d. l. si mulieri. & in d. l. si quis a Titio. de vsufru.
accret. Nec obstat responsio Iasonis ex Bar. qui loquitur in ex-
traneis, quia in hoc versatur ius. vt probatur per dictam. l. ge-
36 neraliter. C. de cõdi. insti. & sup. dixi, & inferius videbis. † Ter-
tia fuit limitatio domini Ias. quod ordo charitatis non inspicitur
in personis extraneis, vnde copulati simul succedunt. Itaque si
Caium cum filio, vel Tullium & eius filium instituo, vterque
erit hæres, & in primo gradu. ita probatur in d.l. fin. C. de hære.
insti. in 2. parte secũdum gl. hic & hic. & hoc tenet Bart. hic, &
ipsi Moder. idem confirmat duplici ratione, quia in eis nõ ca-
dit ordo successionis ab intestato, igitur nec charitatis. Item
quia debemus stare verborum significationi & naturæ copu-
læ. Sed vt supra dixi, ordo charitatis sumitur ex scriptura, vt in
eadem. l. Lucius. & in l. generaliter. ex quibus doctores se fun-
dant. Sed prius instituit patrem, deinde filium, igitur charior
fuit pater filio. Item idem tex. in d.l. generaliter, dicit, idem ius
esse in extraneis. doc. ergo fundamẽtum ex quo edificant ma-
le intelligunt. Item hoc probat in c. Raynutius & Raynaldus.
de testa. vbi erat ordo charitatis ex sanguinitate & affinitate, ta
men simul succedunt, secundum quod ipsimet doctores in-
37 telligunt. † Quid tamẽ operaretur, quod filius & nepos simul,
& non ordine successiuo censeantur instituti, aduerte quod
maximum, quia bona quæ nepoti obueniunt ex ipso auo, cen-
sentur aduentitia, id est contemplatione propria obuenientia,
vt notat Bart. & Ang. quos ceteri sequuntur in l. quæsitum. in
prin. de lega. 1. Ang. & Bal. in l. qui in aliena. §. interdum de ac-
qui. hære. & ita hic Modern. Papienses in 5. col. ibi, tu aduerte.
licet contrarium teneat Bar. in l. dedit dotem. per illum tex. de
col. bonorum, cui Moderni silentio respondẽt. cum igitur ho-
dierno iure proprietas in aduentitijs filio reseruetur, vt in leg.
1. C. de bonis, quæ libe. maximus erit effectus. Iste effectus bo-
nus mihi videtur. nec obstat, quod no. Bar. in d.l. dedit, quia id
verum est, nec negari potest, quia optime ex illo text. sequitur,
quod datum nepoti vel promissum, intelligitur ex officio &
charitate paterna in filium datum, & cõtemplatione filij. Sed
38 vt istum articulum melius videamus, † aduerte primo, quod
talia bona fore aduentitia, tenet gloss. in l. qui in aliena. §. in-
terdum. de acquiren. hære. Secundo videtur tenere gloss. in l. a
filio. de lega. 1. per tex. ibi. Tertio gloss. in §. nostro. Quarto eam
tenet gloss. in l. auus. de iure do. cui textui quem allegat Alex.
in l. qui in aliena. §. interdum. de acquir. hære. hanc gloss. opin.
sequitur ibi Bal. & Ange. & Alexand. late. Ang. & Imol. in l. in
quartam. ad leg. Fal. licet idem Imol. tenet contrarium in l. in
d. §. interdum. quem tamen reprehendit Romanus. hanc etiã
sententiam secutus fuit Bar. in d. §. interdum. & in d.l. quæsitũ,
in prin. & ita sequuntur Alexand. in d. §. interdum. & Moderni
hic. sed contra istam sententiam tenet Bar. in d.l. dedit dotem.
per tex. ibi in authen. in tex. C. de secun. nup. & videtur tex. ex-
pressus ibi vt dixi. ad quem respondent Roma. in d. §. interdum
& idem Imo. in d.l. quæsitum. vt in f. Ego tenerem opinionem
communem, maxime in nostro casu, non per fundamenta eo-
rum, sed per rationem & tex. Ratio est, quia qui nepotẽ & filiũ
instituit in eodem gradu, iam discedit ab ordine charitatis, ita
quod ex filio non prosequitur nepotem vt nepotem. quia si ex
filio prosequeretur, idem filio substitueret gradu inferior, &
non æquali. sed dum equali eum instituit, propter seipsum vi-
detur eum instituere, nõ propter filium. quia alias propter vnũ
vnumquodque tale id ipsum magis, vt in authen. multomagis
de sacrosanc. eccle. Item probatur per tex. in l. auus de iure do-
tium. qui text. est vrgentior in proposito, vbi auus nepotis no-
mine dotem dedit, & moritur, negat Seruius dotem ad pa-
trem reuerti. & Iabolenus cum Seruio sentit. quia non potest
videri a patre profecta, cum nihil ex bonis suis habuisset. Ecce
igitur, quod ab auo dos erat data. & tamen non est a patre pro-
fecta. vnde quod ab auo nepoti obuenit, id non censetur profe-
39 ctitium. † Sed contra hoc est expressus tex. in d.l. dedit dotem.
vbi dos quæ ab auo paterno datur, dicitur profectitia, ideo pa-
tri solu. mat. rest. tuẽda, & sunt verba tex. Quippe officium aui
circa nepotes ex officio patris erga filium pendet, & quia pa-
ter filię, ideo auus pro patre nepti dotem dare debet. ita tex. igi-
tur erit profectitia, cum propter patrem censeatur data. vt in §.
sed si plures. §. in arrogato. de vulgari & pupillari quid dicen-
dum, quippe magna est difficultas. glo. exponunt, quod in l. de-
dit dotem. dos fuit data propter filium expresse. sed hoc est di-
uinare, & falsum quo ad text. illum. primo quia simpliciter po-
nit dubitationẽ his verbis, dedit dotem auus paternus. an post
mortẽ aui mortua in matrimonio filia fisco quærant &c. Itẽ
patet ex eodẽ tex. quia tex. ex præsumptione elicit propter pa-
trem dotem esse datam, cum ad hoc probãdum reddat causas,
quia officium aui circa neptem ex officio patris erga filium pẽ-
det. ideo auus pro patre nepti dotem dare debet. ex hoc ergo
quod debeat pro patre dare nepti, iudicatur ita datam, non ex
eo quod expresse ita sit data quia si expresse data foret, nulla du
bitatio fuisset. Itaque glos. id pro certo male præsupponunt, de
quo quæritur. Item aliter respondet gl. in l. dedit. quod in ea ex
æquitate proceditur. & in l. auus. ex rigore ita gloss. Male certe
interpretatur, quia in hoc iustitia non est sibi contraria, nec
æquitas est contra rigorem, immo secundum æquitatem, est
id quod traditur in leg. auus. vt ostendam. Barto. soluit ibi & in
dicta auth. in testamento. C. de secun. nup. & vbique id sentit,
quia non est sibi contrarius, cum ad ibi dicta se referat, & si do-
ctores contrarium eum notent, quod aut est datũ propter pa-
trem, & ob id erit profectitium. vt in l. profectitia. in princip. de
iure dotium. aut propter neptem. & tunc erit aduentitia. vt in
l. auus. sup. alleg. aut simpliciter, & presumitur datum propter
patrem, & erit profectitia. vt in d.l. dedit. & ita dicebat Iacob. de
Are. tamen pateat etiam do. Barto. & Iacob. de Areti. quia non
satisfacit eorum solutio. sicut enim Barto. non placet, vt place-
re nõ debet solutio glossæ diuinantis, quia tex. in d.l. dedit. sim-
pliciter loquitur, ita eodem modo. leg. auus. simpliciter loqui-
tur, non ergo diuinari debet, quod ibi fuit dos data propter
se, id est propter neptem. verba text. sunt hęc, auus neptis no-
mine ex filio natæ genero dotem dedit, & moritur &c. Itaque
simplex fuit positio casus. nam si expresse propter neptem da-
ta fuisset, non esset tanta dubitatio, quantam sentit Seruius &
Iabolenus. Item ex ratione concluditur non esse bonam solu-
tionem, quia ideo dicitur non esse profectitiam, quia ex bonis
patris nihil habuit, & hanc rationem satis confirmat l. profecti
tia. e. sit. t. vbi ea est profectitia, quę ex bonis patris obuenit. alias
profectitia negatur, vt ibi. vnde corrupta est glo. in d. l. auus. in
verbo, habuisset scilicet pater. nam voluit dicere scilicet patris.
quia nihil ex bonis patris habuit. Hæc igitur ratio concludit do
tem non esse profectitiam etiam simpliciter ab auo datam, ca
verũ est a patre nihil habuisse. Item mirabilis est pugna istorũ
iurium. quia ratio in l. auus, concludit, quod etiam si expresse
dos sit data propter filium, non propterea dicitur profectitia,
quia verum est ex bonis patris nihil habuisse. Sed de hoc infe-
40 rius. † Ideo forsan ita dici possit, quod dos data ab auo non di-
citur profectitia a patre, & si sit profectitia ab ipso auo quam
conclusionem ita comprobo. constat enim ab auo profectam,
igitur profectitia erit, quia illa dos dicitur profectitia quæ a pa-
tre vel auo profecta est, vt in l. profectitia. su. de iure do. at a patre
non est profecta quia ex bonis eius nõ habuit eam. vt dicitur in
d.l. auus. ergo non erit profectitia a patre. & ista ratio satis con-
firmatur ex §. si pater. el primo eiusdem. l. profectitia, vbi & pa-
ter curauerit, vt dos ad filiam veniat ex testamento aui, nõ pro-
pterea dicitur profectitia ex patre. quem text. menti teneas. &
reddit rationem, quia nihil erogauit de suo pater. Finge igitur,
quod filię dos relinquitur ab auo in testamento, pater non vult ab
intestato venire ad hæreditatem, vt filia habeat dotem, dicitur
ibi, quod illa dos non est profectitia a patre. quia & si pater eã ac-
quisiuit filiæ, tamen nihil ex suo erogauit. Item subtiliter no-
tandum, quod secundum l. dedit dotem. in fi. ista dos etiam si pa-
ter non fuisset institutus. semper censentur data propter patrẽ,
igitur, quod censeantur data propter patrem, nõ facit eam esse
profectitiam ab eo. Ex his constat, quod siue simpliciter, siue
etiam expresse nepti dotem dederit auus, non cẽsentur profe-
ctitia a patre, sed erit ab auo profecta, quicquid dicant gloss. &
41 doctores. † Non obst. l. dedit dotẽ, quia ibi tex. loquitur mortuo
auo & filia, cui debeat venire dos ista, & dicitur filio venienda.
quia eo tunc cõsideratur mortuã esse filiã, & auum. vnde filius
qui est pater filiæ, succedit in locũ aui, cum propter ipsum cen-
seatur dos data filiæ, causa enim naturali inspecta, certum est,
nepti propter filiũ datã dotem, & ex medio filio pendere offi-
cium aui erga neptem. quę cõsideratio efficit, quod dos ad filium
redire debeat mortuo auo & filia. At dũ filia stat, si pater vel-
let vti dote eius tanquam de profectitia, id negaret, quia ex bo
nis eius non est profecta. per d.l. auus. & per leg. profectitia. §. si
pater. Vel aliter & planius potest intelligi l. auus. quod dum filia
est mortua, ad patrem non reuertitur, sed ad auũ, quia a patre
nõ est profecta. & secundum hoc verbum, moritur, exponitur
scilicet filia quod satis consonat litere, dum statim subdit, negat
Seruius dotẽ ad patrem reuerti. qui præsupponit solutũ matri
monium, quod morte filiæ contingit. vel si intelligas, quod auus sit
mortuus,

mortuus, vt gl. intelligit, tunc filia viua fruetur dote tanquam aduētitia. nec obstat causa naturalis, ꝙ pp filium censeatur data, vt in l. dedit. Quia hoc & sufficiat ad hoc, vt succedat filius post filiam, non tamen vt censeatur profectitia a patre, vt in d. l. auus, vnde ego crederem, non esse bonam gl. in d. l. auus, cum intendat, qđ pr̄ priuatur successione dotis, & quod dos veniat ad hæredes mulieris, hoc enim est contra tex. in l. dedit. vbi apparet, quod auo & nepte mortuis ad patrem prouenit dos ipsa.
42 † Sed contra superiora oppono primo, quia etiam si pr̄ non dederit dotem, dum tñ eius cōtemplatione obuenerit dicitur dos profectitia l. sed si plures §. in arrogato. de acqui. hæred. cū vulgaribus. Sed in nostro casu patris causa constat dotem obuenire, vt in d. l. dedit. igitur profectitia erit. dic quod cum profectitia sit ab auo, vt in l. profectitia, in princ. sup. eo. nō erit profectitia a patre, & in hoc extat deceptio. Secundo opponitur, ꝙ prædicta. l. dedit dotē, sentit filium hr̄e personam aui itaque filius censetur dedisse dotem, vt patet in tex. qua consideratione sequitur profectitiam esse. Rn̄de, quod tunc fiunt istę cōsiderationes cum auus est mortuus, eo aūt viuente a vera persona. i. ab auo est dos profecta. dum igitur non est illa persona, a qua est dos profecta, filius ad successionē habetur pro auo. Cogita. quia hæc subtilia & dubitabilia sunt, constat tamen doctorū intellectus non esse bonos. Ex his igitur destrues ēt intellectum & respon. Rom. in d. §. interdū. & Io. de Imol. in d. l. quęsitum, & Imolę & Angeli, in l. in quartam, ad leg. Falci. vbi dicunt, ꝙ prædicta l. dedit. loquitur, qñ pro patre fuit dos dota. & ponderant verbū ibi, pr̄ meus pp me filiæ meę nomine dotem dedit, itaque ibi pp patrem est data dos, Nimirum si est profectitia, & ita refert & sequitur do. Alex. in d. §. interdum, miror de tam leui consideratione, cum tex. ille non dicat, quod pp patrem dedit, sed quod dedit, & postea iureconsultus intelligit pp patrem esse datam, itaq; dote nepti data intelligit propter patrem datam, & ita etiam ibi intelligebat Bar. quod intellige, vt sup. Alia fuit responsio quam dedit Ange. consil. 76. incipit, Io. Philippi & in consil. sequenti quem refert & sequitur Alexand. in d. §. interdum, & dicit se pluries consuluisse, quod aut auus dedit nepti aliquid ad quod tenebatur propter filium, vt est dos, vt in l. & ideo §. fi. ff. de in rem verso. & tunc intelligitur profectitium, vt in d. l. dedit. aut relinquit aliud, & tunc no est profectitium. Sed ego dubito, an etiam cum auus det debitū propter patrem eo modo dicatur patris profectitium, per text. in d. l. auus, ex qua negatur profectitiū esse. Item quia hoc debitum est ex quadam naturali charitate, quæ non pendet a patre tanquam a voluntario agente, sed a vinculo naturali necessario, velit ipse, vel nolit. pater etiam in ea. l. dedit. vbi exhæredato patre, propter patrem censetur dotem nepti datam, id est patre medio eius necessitudine, sed ex hoc non censetur profectitia ab eo. Item arg. est optimum in l. profectitia §. si quis certā, de iure dotium. vbi quando medio patre aliquid in dotem datur, si pater necessitate ad id tenebatur, non est dos profectitia. Præterea addas, quod ex eo quod pater teneatur, & id ab auo obueniat nepti, non videtur id profectitium a patre. Imo ea ratione quod pater ad id teneatur, minus efficere videtur, quod sit profectitium ab eo, vt in d. l. profectitia §. si quis certam. ibi, non est profectitia, quia obstrictus erat dare. Sed responde, qđ quamuis necessitas ex alterius obligatione proueniens impediat dotem esse profectitiam, vt in d. §. si quis certam, necessitas tamen pietatis quæ est in patre vel in auo, non impedit dotem esse profectitiam, alias nulla esset profectitia, quia & pater & auus tenentur dare dotem filiæ & nepti, vt in l. fi. C. de dot. promiss. & in d. l. dedit. Bar. in l. 1. 2. col. solu. matr. ex quo declarat illum §. si quis certam. Sed attēte cōsidera, quod quamuis obligatio pietatis non impediat, quin sit profectitia, tamen eadem obligatio non efficit, quod cēseatur profectitia, quod plane probatur in d. l. auus, de iure do. vbi in dote ab auo data sentit iureconsultus quod nō sit profectitia a patre, & tamen auus tenetur eam dotare propter filium, vt in d. l. & ideo §. fin. de in rem verso. itaq; male videtur distinxisse. do. Ange. & do. Alex. quia idem tex. in quo sumunt fundamentum, quod nō sit profectitium, loquitur in dote nepti data, quo casu ipsi dicunt aduentitiam. Sed aduerte, quod causa illa pietatis naturalis quāuis non efficiat dotē esse profectitiam, tamen hanc habet æquitatem, vt filia ex auo mortuo censeatur patri restituēda, etiam si pater fuerit a patre exhæredatus, quia propter patrem fuit data, & hæc est æquitas illius l. dedit dotem. Item reprehende expresse responsionem, quam dat Imola ad glos. & tex. in d. §. interdum. vbi gl. dicebat esse aduentitia, quæ nepoti ab auo proueniunt. Sed dicit Imol. quod id est verū in terminis illius tex. quia ibi exhæredato filio nepoti relinquitur, & ideo nō potest intelligi, quod cōtemplatione filij sit relictum, doctores vt Romanus generaliter reprehendunt eam. Sed talis consideratio specialiter damnatur ex ratione tex. in d. l. dedit in fi. vbi etiam filio exhæredato cēsetur esse datam propter filium, ratio quia ista causa media est ipsa natura necessaria, & ideo non consideratur odium accidentale filij &c. & hoc benigna & fauorabili interpretatione, vt in d. l. de in. Item quę est ratio, quare filia vi ua, & mortuo auo, pater non succedit in locum aui, vt dos dicatur ab eo profecta, vt in l. auus, ratio potest esse, quia pater neptis habetur pro quadam causa organica & media, tñ in ipsa filia principaliter vt finali causa dos ipsa ordinatur, & ideo dicitur ibidem, ꝙ neptis nomine dos ipsa datur, ipsa igitur præfertur patri. Cogita in his, quia sunt magni ponderis, & quotidie
43 eueniunt. Item dubitari potest, ꝙ quāuis ea quæ nepoti ab auo obueniunt, censeantur aduentitia, vt in d. l. auus, si tamen nepos est posthumus, ꝙ sibi relinquitur, non videtur posse relinqui nisi contemplatione patris, quia nepos, qui nondū est, amari non potest, vt propria contemplatione credamus ei relictū, in l. qui filiabus. & ibi Bar. de leg. 1. vnde videtur limitatio singularis ad superiora. Sed huic rationi videtur obstare sententia l. dedit dotem sup. alleg. vbi quamuis filius cōsideretur vt causa media & necessaria ad nepotē, in his quæ nepoti relinquuntur, non tamen ex hoc censetur profectitia, cum a filio nō sint profecta. at si recte perpēdas casum, quo filius & nepos vel posthumus vel natus instituuntur, quamuis causa amoris & eorū quæ relinquuntur sit filius, tamen amoris ordo naturalis non obseruatur, cum filium & nepotem & simul & equali portione instituat, vt supra exposui. Item si fingamus filium exhæredatum & nepotem institutum, certe nō cessat illa causa necessitudinis naturalis, quæ mediante filio contingit, vt in d. l. dedit dotem, tamen cessat consideratio adeo efficax, vt ex hoc cen-
44 seatur profectitium a patre, vt in d. l. auus. Cogita. † Quid autē operabitur, quod nepos censeatur institutus simul cum filio, cum ipse filius remaneat sub eius potestate. Responde, quod forsan poterit ante mortem ab auo emancipari, vel ante adirā hæreditatem a patre, vt in l. qui in aliena §. interdum, de acqui. hęre. Et quamuis non sit emancipatus, tamen bona, cum sint aduentitia, post mortem patris habebit pleno iure, & in vita eius habebit proprietatem hodierno iure, vt in l. fi. C. de bonis quę libe. Et rursus aduerte sententiam Bal. in auth. Item excipitur in primis verbis C. de bonis quę libe. quod quando q; filius & pater simul succedunt. & habent consortium propr eta tis, & non participat pater vsumfructum partis filii. & ratio est, quia casus ille excipitur ab eadem l. fin. vt probatur ex auth. Itē hæreditas C. eo. idem tenuit Bald. in 5. volum. consiliorū, consil. 108. ita igitur in casibus nostris talis institutio erit magni pōderis, cum ex ea nepos habeat vsumfructum & proprietatem, quod Raphael Cuma. hic confirmat, & sequitur do. Ias. 5. col. versi. adde fortius. Sed parumper aduertas, quia illa exceptio illius authē. est in casu, in quo ab intestato succedunt pater & filius, & ita loquitur authen. vnde sumitur, quinimo ille tex. expresse dicit, in illo casu non posse patrem consequi vsumfructum portionis ab intestato prouenientis, & subiungit rationem, quoniam pro vsufructus portione per præsentem legem dedimus patri ius hęreditatis etiam quo ad proprietatem. Itaque ratio, quare ibi vsusfructus patri obuenit, est, quia datur sibi per illam legem portio proprietatis, sed illa ratio non habet locum in bonis, quæ ex testamento obueniunt, maxime ex testamento aui, cui est filius proximior quam nepos, & qui iure
45 naturæ nepotē præcedere debuisset, vnde tu consideres. † Quæro subsequenter cum Bar. quid si his verbis vsus dixi, Seium nepotem meū & eius patrem instituo. Respondeo quod ista conuersio nihil ad factum, quia debet intelligi secūdum ordinem necessitatis, vt in l. talem in princ. de hære. instit. vbi ex necessitate vt actus consistat, fit cōuersio verborum, & ita hic. Hoc idē confirmat Bal. maxime per glo. in l. omnes in glo. fin. C. de delato. libr. 10. dum tex. dicit, caput & lingua ei amputentur, & dicit Bald. id non esse alibi. & idem tenet Imol. hic reprehenden do Ange. qui tenet contrarium, & facit tex. in l. quidā. de pecu. leg. & idem confirmant Moderni Papienses. 7. colum. 4. ampli. & do. Alexan. hic ex ordine. Attende tamen, quod Angeli ratio fuit, quia ex quo nepotē primū nominauit, eum cēteruit in eodem gradu instituere, sed ista ratio recte refellitur a doctoribus, quia ad actus validitatem requiritur, quo ordo cōuertatur. At secundum consilium Galli nō poterat valere ista institutio nepotis, nisi vt substitutio in certo casu, & ideo eā in eo interpretamur. Sed nota, quod Angelus recte saluatur in omnibus hodiernis testamentis, quia non subest necessitas secundum doctores, cū etiam institui possit ipse posthumus, & ei legari, vt §. posthumo. instit. de lega. & in prin. instit. de bonor. possess. Item retenta veritatis opinione, quam Ange. &c. pretenerunt simpliciter dictum Angeli est verū, quia tam iure florum quā nouo iure posthumū post Gallū & substituere & instituere, & legari ei poterat, vt l. penul. de leg. 1 & l. quidā relegatus, de rebus dubijs. igitur nulla est conuersionis necessitas, & verba stabunt, prout stant, erat enim necesse cōuertere verba, item verbum (instituo) positum in primo gradu exponere pro substitu-
46 tione, quod tñ ne facias, dum id fugere possis. † Sed cum Bald. allegat glo. in l. omnes in glo. fin. C. de delato. lib. 10. vbi exponit gl.

nisi glo. quod in Theodosiano lib. scriptum erat, delatores qui
male deferent puniūtur, & aufertur caput & lingua. Bal. volt
qđ prius auferatur lingua, & postea caput, quasi ita sit necesse
intelligi. Quippe Bal. crudelis est sententia, quia ad maiorem
atrocitatē nō est ordinem conuertere, cū optime & minus pos-
sit intelligi, vt ab ipso capite lingua in exemplum ad terrorem
delinquentiū extrahatur, vt audiuimus de vxore Antonii, quæ
post occisionē Ciceronis truncato capite, dolore tremens pro
pria & Antonii scelera in lingua eius acu vindicabat. Quippe
illa pestifera mulier in dilectū virū mortuum & perpetuo vi-
cturum seuiebat illa certe ordinē ex immensis erga genus hu-
manum Ciceronis meritis in summā penā, vel potius immā-
nissimum scelus conuertebat. & Bal. noster in seuitiā ordinem
litere cōturbat, contra quē facit l. interpretatione. ff. de penis.
vbi in interpretatione legum penæ molliēdæ sunt potius quā
exasperādæ. cum igitur lingua etiā arida & mortua fit vere lin
gua, & ratio possit verificari, [illegible] vrgeri. [illegible] & in l. 4.
in fi. [illegible] arbo. [illegible] nō est atrocius interpretandum. Adde quod
tenet idē Bal. & Ang. & Iaco. But. in auth. sed nouo iure. in fi.
verbis. C. de ser. fug. quod si ex statuto auferenda sit manus quā-
tumuis sit arida inutilis & mortua, verificatur statutū. Intelligerē
igitur illam constitutionē, vt dixi imo æquissimi iudices ad mi
niorem penam ordinem conuertunt, vt in l. præpostere. C. de
testa. quod in facto Hispaniæ vidi. nam si ex statuto aliqua pena est
qualificata acerrima morte, mortem quam primum & citius
inferendo, eam leniunt, deinde in corpus mortuum penas exe
quuntur, quod ego quidem laudare maxime ne mulieris obueniat
desperatio. Itē nihil facit l. talem. quia ibi talis fuit facta institu-
tio, Stichus liber esto. & si liber erit, heres esto. dicitur insti-
tutionem valere, ac si nō fuisset adiecta illa clausula. si liber erit.
Itaq; illa clausula vt superflua remouetur, nō tamen fit aliqua
47 conuersio. † ideo alleg. Alexan. l. quidam de pec. lega. [illegible]
quidā. nec facit etiam si ad hoc passim allegetur [illegible] &
summarium Bart. quod verba [illegible] transponuntur vt testamen-
tum valeat, & vt casum & rectū sensum eius colligas, nō quod
dubitatio est, fertur si. Pamphilus seruus meus peculium [illegible]
cum morarier [illegible] liber esto. [illegible] prius esā liber
esset, iussit testator peculium habere. [illegible] non poterat. Dubita-
batur, an legatum valeret [illegible]
ctionibus nullum ordinē esse, nec [illegible] esse, verum
[illegible] primum diceretur [illegible]
bene sentitur, nō [illegible] ordinem præposterari, [illegible]
ordinem non esse, quod clare asserit tex. Itaq; in [illegible]
negatur ordinis præposteratio, quia ordo qui non est [illegible]
ti non potest [illegible]
in [illegible]
[illegible]
[illegible] prius agere quam [illegible]
[illegible]
[illegible]
legatum videtur [illegible] liber esset, deinde peculium [illegible] ha-
bere [illegible] ordine debito.
[illegible] eodē momento & [illegible]
texitur ordo [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] leg. ex
[illegible] ad superiora, quod [illegible]
[illegible]
[illegible] & tene menti illum tex. in [illegible] quod [illegible] & eius [illegible]
48 [illegible] † [illegible] etiam ex his, qđ [illegible] lato,
[illegible] institutio, [illegible]
filios [illegible] a primo gradu [illegible] gradu
[illegible] nullus est [illegible] nullus [illegible]
est prior. Sed est institutio vtrumq; [illegible] sup-
[illegible]
[illegible] Item [illegible] superior [illegible]
bat, quod etiam sine necessitate [illegible] cen se-
tur ex ordine testatoris [illegible] &
eius [illegible] non [illegible]
ipse [illegible] dicere pote [illegible] l. fratres. C. de inoffic. testa.
49 † Idem est in filio naturali [illegible] est glo. in [illegible] in verbo, na
turales de bono. po. contra tab. quam Bal. [illegible] & Moder.
hic in [illegible] col. [illegible] eam [illegible] eam alle-
gare Bal. qui nihil ignorauit in c. 1. de consti. & in c. [illegible]
de electio. & idem Bald. exaltat ipsam in l. 1. C. quorū bo. Sed
sine glo. authoritate clare id constat [illegible] non inuenitur,
quod prætor dederit bono. pos. cōtra tab. nisi filiis ex matrimo
nio [illegible] qui sunt vel fuerunt in potestate, nam in potestate ha
bemus eos liberos, quos ex iustis nuptiis procreauimus, vt in-
sti. de patri. pote. in prin. l. filium de his qui sunt sui vel alie. iu.
ergo naturales tantum non vocat prętor, vt patet etiam in §.
emancipati. insti. de hęre. quæ ab intest. defe. vbi adeūtur emā-
cipati. nec aliquo iure ciuili inueniuntur naturales tantū a prę-
tore vocati. Item hoc probatur ex l. fi. C. de na. libe. ibi, Iura. n.
ab intestato in aui successione nemini eorum penitus aperui-
mus, non est igitur via aperta, qua ab intestato filii naturales
succedunt, vt tex. ib. Sed beneficium rumpendi testamētum
datur propter ius ab intestato succedendi, vt l. si quis posthu-
mos. §. si filium. sup. eo. & in l. si quis filio exhæredato in princ.
[illegible] & omnes de [illegible] in. § & quid si tantum in ista l. er-
go filius naturalis qui ab intesta. non succedit per contra tabu.
succedere non poterit. At si opponas, quod obstat ratio tex. in. §.
[illegible] insti. de hære. quæ ab inte. defe. vbi iura prætor natura-
lia sequitur, & dicit ideo emancipatos vocari, quia & si desi-
nunt sui heredes esse, non possunt desinere filii esse. Sed hec
ratio firma est in ipsis naturalibus. igitur & his defertur bonorū
50 possessio. † Responsio est difficilis, sed tene quòd matrimoniū
est de iure naturali, vt ego teneo, & tenet simpliciter Barto. in
l. 1. §. ius naturale. de insti. & iur. per tex. ibi igitur filii naturales
non sunt de iure illo naturę, quod maxime prętores sequun-
tur. hoc igitur præsupposito, dicit Barto. quòd etiam si in his
non sit necessitas institutionis cum tamē ordo charitatis sub-
sit ex ordine intelligenda est facta substitutio. Sed omnes doc.
tenent contra Bar. & allegant duo canonica iura. s. Raynutius.
& c. Raynaldus de testa. vbi fratres & patruos & eorum filios
instituit, & omnes a iudicibus pronunciantur hæredes in eodē
gradu. Respondent hic Papien. 6. col. in prin. quòd illa iura nō
veniunt ad hoc determinandum, & ideo non probant. ista re-
sponsio non sapit ius, quia etiam si ad hoc non veniant, sed ad
determinationem detractionis quartę Falcidiæ & Trebelliani
cæ, tamen cum in sententia hęc contineantur, & ipsa approbe
tur, etiam hęc erunt iure approbata, vt glo. vulgata in c. pro il-
51 lorū in glo. 1. de præben. in c. ex transmissa. de foro cōpe. † Sed
potest primo respondere ad c. Raynutius, quòd ibi dictum fuit
in testamento, vt vterq; impuberi succederet, vnde nō potest
dici ordine successiuo succedere. quia tunc soboles substituta
post matrē matri succederet nō impuberi, vt ibi dicebatur, &
ex isto intellectu resolues difficultatem doc. Ias. hic. 7. col. ver.
Sed [illegible] contra omnes ponderat illud c. Raynutius,
quod [illegible] mater & soboles succedunt eodem gradu, igitur sub
stitutio facta matri & soboli vel liberis censetur facta in eodē
gradu [illegible] est contra fere omnes, quia ista nomina collecti-
ua [illegible] ex ordine intelliguntur l. cū pater. §. pe. de leg. 1. hāc
igitur [illegible] irresolutam dimisit. Sed in facile ex supe-
[illegible] & vero capias resolutionē. nam ibi soboli fuit
[illegible] vt ipsa matri succederet, sed vt mater & soboles
impuberi testatoris filię succederent, vt ibi videre poteris. Itē
potest respondere ad c. Raynaldus, quòd ibi nō referuntur ver
ba testamēti sed ius testamenti & eius substantia. Refert enim
summus Pontifex, quòd legauerat patruo & filiis reliquam
partē, non tamen quibus verbis legauerat. At si est bona pon-
deratio doc. contra Barto. ponderari potest contra Bar. & con-
tra reliquos quia cum verū sit, quod ex charitate si simul in insti-
tutione [illegible] nō censetur ex ordine institui, vt ibi, sequi-
tur [illegible] posthumis & in filiis in ptāre idem esse, qa vtriq;
52 [illegible] vt dixi quod est contra oēs. † Vlterius doc. Barto.
[illegible] & demū cōcludit, quod si quis sibi & filio
[illegible] stipulari ordine successiuo. ratio est, quia qñ quis
[illegible] stipulatur, censetur stipulari vt heredi, vt not. per glo. ap-
[illegible] l. si tibi §. si pactus de pact. 5. At hæres non potest
[illegible] post mortem, igitur intelligitur ordine successiuo. Itē
in [illegible] potestate [illegible] est alia ratio. nam quicquid ex patris cō
[illegible] obuenit filio, est profectitium, quod omne quæreretur
[illegible] l. & heredi. §. nos ig. ff. de pac. & in l. dñs seruo.
[illegible] Dicit tamen Bart. quod hoc est intelligendum sim-
pliciter [illegible] nō apparet, vt loquitur gl. sed vbi res aliter
coniecturā [illegible] ius eliciet. Finge quod loquamur in
[illegible] nō transit, profecto tunc vt filiis censetur
[illegible] nō pro hæreditaria portione, sed pro virili
[illegible] vt in l. vt iusiurandi. §. si liberi. de ope. liber.
ff. & in l. [illegible] eo. tit. Hinc infert Bart. quod cum emphyteu-
sis [illegible] ad heredes, sed ad filios, vt in auth. de non alie-
nan. [illegible] si stipulatur pater filiis, etiā si filii non sint hære-
des [illegible] pro virili, nec habetur cōsideratio ad hęredita-
tem. Hæc sunt verba Bar. quæ ab eo sępe confirmātur, vt in d.
l. si tibi [illegible] pactus. ff. de pac. in l. quod dr. quasi ad vlt. col. ff. de
53 [illegible] Ang. Alex. & Ioan. de Imol. † Primo assumo cō-
[illegible] ex glo. in d. §. si pactus, & ex Barto quod qui sibi &
[illegible] stipulatur, videtur stipulari vt hæredibus, non vt filiis. &
[illegible] casu dubio. itaq; ſm hoc pro portione hæreditaria
[illegible] non pro virili. filii itaq; habebunt partem obliga-
[illegible] hæreditaria portione, nō pro virili. & hoc in his quę
[illegible] iure successorio pertinēt. Sed quādo filiis fit stipu-
latio [illegible] quę ad ipsos pertinēt, habebunt actionē & exce-
ptionē directam, qđ si vt filiis esset stipulatū haberent vtilem.
vt [illegible] probatur in d. l. si tibi decē. §. si pactus, & in l. & he-
redi. §. Iulianus. eo. tit. & vbiq; Bart. & idē Bar. & cæteri in l. qđ
dicitur

dicitur. de verb. oblig. Sed in his exoriuntur mihi rationes, ex
quibus dubito, an recte maiores nostri sentiant. & in primis
cogitabam, ꝙ ista conclusio, vt cẽseatur in dubio filijs stipula-
tum vt hæredibus, habet fundamentum ex præsumptione voti
naturalis parentũ, qui filios creduntur hæredes destinasse. qđ
aperte cõstat ex l. scripto. ꝟ. vnde libe. & ex l. nã & si parẽtibus
& ex l. pactum. & gl. pro suo fundamẽto allegatis. Item aliud
considero, ꝙ ista præsumptio est ex quadam destinatione. quę
in futurum tendit & pendet a futuro, vt ea ipsa demonstrat. &
patet, quia filij patris stipulantis, dum stipulatur, non sunt hęre
des. Nullus enim viuorum est hæres. l. is qui hæres. ℂ. si quis. &
l. qui superstitis. de acqui. hære. infr. vt futuris igitur hæredibus
præsumitur stipulatum. Rursus considera, qđ ista præsumptio
non potest cõcludere differẽtiam inter filium & hæredẽ, idest
ꝙ magis præsumatur stipulatum vt hæredi, quã vt filio, dũ filij
ab hæredibus diuerso iure censeanẽ. ratio est, quia præsumptio
est vniformis, id est, ꝙ eodem modo sit hęres quo filius. ius ta-
men est difforme. quia aliter vt filio acquiritur, aliter vt hęredi
vt in d. §. si pactus. itẽ vt filius pro virili parte acquiret, & succe-
det, vt hæres pro hæreditaria portione, quę potest esse maior
vel minor, vt in auth. cũ q̃riẽ. & in auth. nouissima. C. de inoff.
testa. cũ igitur fingimus casum, quo filius sit hęres tantum in
legitima, id est in quarta parte eius ꝙ sibi obueniebat ab inte-
stato & voto naturali parentũ, vt in l. parentibus. C. de inoffi.
testa. certe diuersum ius est. nam vt filius habet totũ, vt heres
vero quartã totius partem. ergo ex pręsumptione voti natura
lis non possumus hic iudicare. quia aliter est hęres quã præsu-
matur. Item pręsumptio erat, vt filius pro virili succederet. nã
iuris præsumptio est, vt pater inter filios æqualitatem seruet. l.
fi. C. cõmu. vtriusq; iudi. Sed cõstat pro legitima succedere, igi
tur illa pręsumptio cessat, dum aliter sunt hæredes, q̃ pręsuma-
tur, vt no. in d. l. si pactum. de proba. nam quamuis præsumatur
pactum esse factũ hęredi, sit tñ probetur factũ esse personę vel
personaliter, non cẽsetur hæredi stipulatum, vt in l. Aurelio. in
54 princi. & in l. non solum. el. 2. §. tale. de lib. leg. † Itẽ hoc probaẽ
ex tex. in l. & hæredi. §. Iulianus. de pac. ff. & præsuppono, qđ si
pater filio stipulatur vt hęredi, filio quęritur directa actio, vt in
eadem. l. & hæredi. §. nos igitur. in l. quodcunque ff. de verbo.
oblig. & no. gl. in d. §. si pactus. & vbique Bart. filio aũt vt filio
acquiritur vtilis. vt ibidem. Sed dicit tex. in d. §. Iulianus. quod si
pater stipuletur, ne a se, ne ve a filio petaẽ, quod pacti exceptio
non est danda filio, sed dabitur de dolo exceptio. Ecce simpli-
citer fuit filio stipulatum. & tamẽ non competit directa exce-
ptio, quæ tamen competeret, si vt hęredi fuisset stipulatum, &
ita ibi videẽ notare Bart. Item hoc probatur ex eodem §. si pa-
ctus. vbi si pater filiæ stipuletur, filiæ competit exceptio, cũ filia
patri hęres extitisset. Itaque conditionaliter loquitur, dum ex-
titerit hæres. igitur dum nõ extiterit, non competit. Sentit igi-
tur tex. ille quod censetur vt filio stipulatũ, & vt hęredi esse sti-
pulatum, necesse erit probare. Facit etiam eleganter tex. in l.
auus. ff. de pactis. vbi si stipulor, ne a filio meo dos petatur, tunc
ipse habebit exceptionem, si hæres est. vnde & si præsupponã-
tur eum hęredem futurum, tamen dum verificatur, valet stipu
latio, dum igitur hæres ita non verificatur, prout stipulatum
est filio, censetur stipulatum vt filio, & acquiretur vtilis. Fate-
tur etiam. l. quodcunque, de verbo. oblig. vbi si filiæ pater, sti-
pulatur, vtilis actio quæritur. ergo vt filiæ censetur stipulatũ,
cum alias directa acquireretur, vt in d. l. si pactum. de proba. &
in l. & hæredi. §. Iulianus sup. alleg. & illum tex. allegat ad hoc
Bal. in authen. si quas ruinas. C. de sacrosan. eccle. 3. col. versic.
quinto probo. & Alexan. in d. §. si pactus. vlt. col. Itẽ quod fun-
damentum glo. & Bar. non sit efficax, probatur, quia ex eo se-
queretur, ꝙ si mater vel si auus maternus stipularetur filio vel
nepoti, censeretur vt hæredi stipulatum. Ex qua re valeret sti-
pulatio, vt in d. l. pactum. de proba. ratio, quia votũ naturale pa-
rentum ad successionem liberorum eodem modo quo est in
patre, est in matre vel auo materno, vt l. lege. C. de leg. here. in
§. cæterum. insti. de leg. agn. tutela. in l. maximum vitiũ. de lib.
præ. C. Sed ex tali voto censetur stipulatum vt heredi. vt tenet
glo. Igitur valebit stipulatio. Sed hoc ipsum est falsum, vt in l.
Caius. solu. matri. in l. pactum. de pact. dota. & ibi Bald. Bart. in
d. l. ꝙ dicitur. fin. col. igitur ratio & fundamentum glo. non est
verum. Item si filio acquiritur vtilis actio vel exceptio, & hæ-
redi filio directa. vt patet ex illis iuribus, igitur filius iuris con-
sideratione distinguitur ab hęrede. vnde constat quod nõ valet
consequentia iuris præsumptione, filio stipulatur, ergo vt hæ-
55 redi. † Quid tamen respondendum ad l. auus. de pact. do. supra
quam Bar. citat ad probandam conclusionem. glo. in l. ꝙ dici-
tur. la secũda. de verbo. oblig. in penul. col. & certe tex. ille pri-
ma facie probat conclusionem. quia fuit stipulatum, ne a filio
dos peterẽ & interpretatur stipulatum ne a filio hærede dos
peteretur. Responde, & aduerte, ꝙ ibi verba conuentionis fue-
runt expressa taliter, vt constet filio vt hæredi stipulatum. quia
auus fuit stipulatus, ne a se nec a filio dos peteretur, ab alio ve-
ro hęrede quam a filio peteretur. Ecce quod filio vt hęredi fuit
stipulatum, cum comparationem fecerit aliorum hęredum,
& inter alios eum cõnumerauerit, & exceperit, excepto enim
debet esse de regula. vnde tex. ille non obstat cum hoc clarum
& compertum sit. & ex coniecturis eliciamus, an vt filio vel
hæredi sit stipulatũ, vt not. gl. & Bar. & cæteri. in d. §. pactus. l. x
tali igitur coniectura fere expresse ibi constat. Nos vero disputamus
tamus casum, quo non sunt alię cõiecturę, quam iuris pręsum-
ptio. Nec obstat tex. in l. auus. sup. de pact. qui vrgentior est, vbi
filio fuit stipulatũ. ne ab eo dos peteretur. & dicitur habere ex-
ceptionem. quia hæredi. consulere possumus. Igitur stipulatio
filio facta intelligitur facta vt hæredi. Respondeo, quod ibi lo-
quitur in pacto de non petendo, quod non poterat adaptari fi-
lio nisi vt hęredi. quia auus pro nepte dotem promiserat. con-
tra filium igitur agi poterat vt contra hæredem. non vt contra
filium. Et ideo pactum, ne ab eo petatur, censetur factum vt
hæredi. & habet locum in tantum, in quantum est hæres, vt ibi
sentit tex. in fin. hanc solutionẽ comprehendes etiam ex mẽte
Bal. & Pau. & Albe. ibidẽ. quam etiam sequitur ibi Alexan. &
hanc nostram sententiam reperio tenuisse Bal. in auth. si quas
ruinas. C. de sacrosan. eccle. & Io. de Imol. dicebat, quod in ea
videbatur inclinare Barto. in l. liberorum. ꝟ. de verbo. signi. ibi
56 dicebat, ꝙ † filiorum appellatione in contractibus non com-
prehenduntur nepotes. vt in l. quid si nepotes. de testa. tutel.
supra. & arg. l. veteribus. sup. de pact. Sed certe si filios intelligi-
mus hæredes, hęredum appellatione etiam nepotes cõprehen
dentur, & etiam extranei, vt in l. tale pactum. §. fi. supra de pact.
Sed Bar. non est vere in ista sententia. quia argumentum ꝙ ex
eo sumitur, eam non concludit. non enim valet consequentia
filio stipulatur vt hæredi, igitur filij appellatione omnis hæres
continetur. nam secundum hoc etiam extraneus contineretur
vt in d. l. tale §. fin. cum igitur filio stipulatur, censetur stipulari
vt hæredi. i. filio hęredi, nõn vt filio tantum. & hic est sensus.
ex quo non sequitur, filium omnem hæredem esse. non enim
valet arg. a particulari ratione ad vniuersalem, vt in c. in genesi.
57 de elect. † Dicit do. Alexan. solum motus ex l. quodcunque. ex
quo se fundat Bal. quod adeo est ille subtilis passus, vt longum
ocium requirat. vnde ex sententia Bal. ita distinguit. ꝙ quando
acquisitio sumit originem in persona patris, & subsequuntur
filij censetur eis stipulari ordine successiuo vt hæredibus nam
ꝙ sibi acquiritur, videtur post mortem suam velle acquiri filio
hæredi. & ita intelligenda est gl. Bar. & quasi omnium opinio.
in acquisitione igitur per ordinem continuanda verificaẽ sen-
tentia glo. & ita dicit, quod loquitur Bar. hic. Secus quando ac-
quisitio non incipit a patre, sed soli filio pater stipulatur. & ita
loquitur. l. quodcunque. sup. alleg. ita concordat Alex. Hęc cõ-
cordia sensum nostrum aliquantulum offendit. quia aut filius
prout voto naturali parentum est successor patris, eodem mo-
do est institutus a patre, tunc cũ sit filius & eodem modo hæ-
res, non habet locũ nostra disputatio. aut aliter institutus hæ-
res, quia alter fratrum minorem. habet forsan portionẽ, quam
habeat frater. Finge quod ego sim stipulatus vsumfructum mi-
hi & filijs. qui tamen in testamẽto inequali portione sunt a me
instituti, certe secundũ Bar. & communem sententiam & sim
concordiam do. Alexã. vnusquisque habebit portionẽ vsufru-
ctus non virili, sed pro hæreditaria portione. quia filijs vt hære-
dibus censetur stipulatum. At ego non priuarem aliquem a vi-
rili portione, quia filijs est stipulatum. sed ita verum est vnum
esse filium prout alterum. igitur vterque habebit equalem por-
tionẽ, quia plures copulati in vna oratione æqualiter veniũt. l.
reos. §. cum in tabulis. infra de duo. reis. & in l. 1. C. si plures vna
sententia & non aliter a verbis discedendum est, nisi cũ ma-
nifestum est aliud agentes sensisse. l. non aliter. de leg. 3. & do-
cet Vlpianus in l. 1. §. sis qui autem. quod in re dubia melius
est verbis edicti seruire. Sed si opponas, voto naturali paren-
tum filijs vt hæredibus esse stipulatum, vt in d. l. scripto. & in
l. nam & si parentibus. per glo. allegati. rectius conuertes argu-
mentum. nam votũ naturale & præsumptio successionis æqua
lis est, quia æquale est ius naturale. Ita enim ego sum filius pro-
ut tu. & ideo iure naturali non obtruncantur portiones alteri,
& alteri augentur, vt in §. emancipati. instit. de hære. quæ ab in-
testa. defe. & in §. minus. instit. eo. l. 1. de coniugen. cũ emanci.
libe. & qui præsumptionẽ supradictã, quæ a voto & affectione
naturali elicitur, reducit ad portiones hęreditarias inæquales
quippe obtruncat & frangit eandem præsumptionem. & diciẽ
magis aduersari naturam quam eam prosequi, quod est maxi-
mum vitium. l. maximũ vitium. C. de lib. præt. præsertim quod
aut præsumptionem referimus ad præsentem stipulationem,
& sic stipulatio ęqualis est in omnibus filijs. aut referimus ad
futuram institutionẽ. ꝙ ego non admitterem, & tunc præsum-
ptio veritati contraria cessat, vt not. in d. l. si pactũ. de proba. nã
præsumitur equaliter esse instituendos filios. & tamen in ve-
ritate inequaliter sunt instituti. Stabimus igitur stipulationi,
prout iacet, vt in l. veteribus. de pact. ff. & in leg. quidquid. de

verb.obli.vnde opin.gl.& Bar.& Bal.& Alex.& ceterorũ cum assentire non possum. Interpretatio enim nostra æqualitatem seruat, item stipulationem & naturalem præsumptionẽ, contra quas nollem aliquẽ a sua portione priuare, priuent, qui aliter sentiunt.

58 † Item dum do. Alex. dicit, quod si pater soli filio stipulatur, tunc censetur stipulari vt filio, nõ vt hæredi, & ita intelligit.l. quodcunq; Attende, quod ista solutio quamuis defendat communem opinione in a casu.l.quodcunq; tamen nõ excusat a legibus & a ratione. Nam in l. & hæredi. §. Iulianus. loquitur, cum pater fuit stipulatus, ne a se neve & filia peteretur, & tamen non censetur stipulatum vt hæredi, quia non datur ei pacti exceptio, sed doli. idem in d.l.si tibi §.si pactus. Itẽ ista præsumptio, vt hæredi censeatur stipulatum, est ex voto naturali parentum, vt patet ex glo. & ex iuribus allegatis ab ea, quid igitur ad votũ naturale facit, quod filio solum sit stipulatus, vel quod sibi & filio. Sed dom. Alexan. voluit dicere, quod quando successiuo ordine sibi & filio stipulatur, tunc censetur ei stipulari vt hæredi, quasi habeat voluntatem, vt post mortẽ suam filius succedat in eius locum, secus si ordine successiuo non sit stipulatum, quia tunc ista præsumptio videtur cessare. Sed nota, quod est magna restrictio ad dictum §. Iulianus, & ad d.l.& hæredi. & vt dixi, talis distinctio non est iusta.

59 † Vnde inferas ad eandem illationem, quam format dom. Alexand. ibi paulo ante finem, quod si pater aliter stipulatur filio ac sibi, nõ censetur vt hæredi stipulatus. Hęc fuit sententia Bal. in c.1.in princ. an agnatus vel filius, in libus feudorũ, per text. in l. Seia. iuncta gl. in verbo, videri. de dona.causa mort. infra ex quo formant notabilem limitationem ad glo. in d. §.si pactus, & dom. Alexand. vt elegantem eam confirmat quod satis videtur probare glo. in d.l. Seia. vbi ipsa tenet duas ibi fuisse stipulationes, & filio cõpetere actionem vtilem, non directã, vt in d.l. quodcunque. Franc. Aret. in l. quod dicitur, de verbo.obliga. 9. col. dicit quod nec tex nec glo. declarat hoc, sed ipse vult id firmare certissimo argumento, quia si vt hæredi stipularetur, vniformiter stipularetur, vt l. 2. §. ex his de verb.oblig. & hoc idem videtur tenere dom. Iasan in d. §. si pactus. in fin. verbis, dum refert Franc. de Are. Tu diligenter cõsidera, quod in casu l. Seia. non datur actio vtilis, vt gl. & Bal. & Alexand. censent, nec dubitatur ibi, an detur, vt Aretin. quinimo est ibi casus, in quo vt hæredibus censetur filijs stipulatum, & finge quod Seia reddidit tibi fundum donatione causa mortis cum reseruatione vsusfructus pacto apposito, vt si tu ante ipsam moriaris, rediret ad ipsam proprietas. Deinde ipsa mortua liberis tuis bona pertinerent. Hanc enim liberis fuit pactum, & fuit tale pactum, in quo de successione agebatur, vnde ex ratione eiusdem Bal. & Alex. successoribus fuit stipulatum, hoc etiam probatur, quia ibi factum liberis & sic filiis vel nepotibus l. liberorum de verbor. sign. l. quid si nepotes, de test. tu. & nepotibus forsan non existentibus in rerum natura, ex quo satis coniecturatur, eis stipulatum vt successoribus, maxime quod qñ liberis aliquid relinquitur, denotatur ordo successionis, vt in l. cum pater § penul. de lega. 2. & ibi doct.

60 † Vnde dicendum est, ꝙ cum stipulatur suis liberis, censetur stipulatus vt successoribus. Hanc eandem Iasam tenuisse Bar. in d. l.in secunda oppo. & allegat in argum. l. ex facto §. fin. ad Trebel. vbi hoc fideicommissũ, si sine hærede moriaris, restituas, intelligitur, id est sine liberis moriaris, de quo argumento non multum curo. sat est, quod ibidem affirmat liberis competere actionem, quia vt hæredibus & successoribus fuit stipulatum. Nec obstat quod in hæredes vniformis debeat esse obligatio. vt in d. §. ex his, nam hec est verum de illa obligatione quæ a defuncto in hæredes transit, expresse tamen potest aliter sibi, aliter hæredi consulere, vt in d.l. quodcunque, & ita fuit in l. Seia. de dona. causa mort. Ita igitur distinguas, aut filio est aliquid præsens stipulatũ, & non potest censeri stipulatum vt hæredi, quia viuentis patris non potest esse hæres, vt in l. qui superstitis, de acqui. hæred. & in l. si is qui. eo. tit. aut confertur in futurum vel expresse vel ordine successiuo secundum quod doct. tenent, & tunc aut ita est hæres prout filius & non disputamus, cum eodem modo & eadem portione vt filius & vt hæres succedat, sed differentia consistit in hoc, quod vt filius habebit vtilem actionem, vt hæres directam, vt in d.l. & hæredi. §. Iulianus, tamen cum pręsumptio cõformet in isto casu, dici forsan posset, ꝙ competit directa, & ꝙ vt hæredi sit stipulatũ, vt tenet gl. in §. si pactus, quia filius ab hærede voto naturali parentũ non differt, vt in d.l. lecti pro. & in l. nam & si parentibus sup. alleg. & in l. liberorũ in fin. de verb. sig. sed ego hoc asseueranter non affirmo, quia obstãt aliquæ rationes superiores. Aut aliter succeditur iure hęredũ, & aliter iure filiorum, nam si vt filijs censeatur stipulatum, succedent pro virili. si vero vt hæredibus, pro hæreditaria portione. Et dicendũ est, ꝙ vt exprimitur verbis filijs stipulatum, ita tenendũ est, vt filijs esse stipulatum, quod supra late exposui & quia filiatio est qualitas naturalis & expressa. vt in §. emancipati. & in §. minus. insti. de hær. quæ ab inte. & hæredẽ taliter esse est a iure ciuili, & vinci naturalia non possunt a iure ciuili, vt in eodẽ §. minus & in §. fi. insti. de test. tutel. & in l. has obligationes de cap. dim. sup. & hinc est, ꝙ renunciari potest hæreditati, non iuri sanguinis natura iuris autem sup. de pact. In ista igitur discordia qualitatis natura'is preferenda est, vt in §. singulorum, insti. de rer. diu. & l. fi. de his qui ve. eta. impe. & tacita quæ nõ insunt necessario, sed præsumptiue, vincuntur ab expressis, ea expressa sunt necessaria, vt in l. precibus, iuncta l. fi. C. de impu. & alijs, & in l. nã hoc iure. de vulg. & pup. ꝙ in expressa pupilla ei excludente matrem satis probatur, adeo ꝙ et si sit expressa verbis generalibus, vt tenetur ab omnib in l. Centurio. eod. tit. & ita firmat Bar. in proposito nostro, in l. hęc verba. 2. col. de leg. 3. cum igitur qualitas filiationis sit expressa, vincit qualitatem hęredis, quæ poterat esse tacita & præsumpta, quod supra late ostensum est. Aut materia est apta solum filio vt hæredi, finge ꝙ feci pactũ, ne a filio meo petas, quod ego debebam, & tunc quia a filio vt a filio non põt peti, sed vt ab herede. creditur vt hæredi stipulatũ vt l. auus sup. de pact. & in l. auus, de iure dot. ideo in hoc casu & similib. acquiritur ex stipulatione fm here ditariam portionem, vt in l. auus, de pactis, sup. alleg. vbi est casus. Aut materia est talis quę non possit competere filio vt hęredi tantum, sed vt filio, puta in feudo & in iurepatronatus, vt in l. filij. ff. de iurepatro. & in l. vt iusiurand. §. fi. de oper. liber. & in c. 1. an agnatus. Item in regno & in bonis & iurib. quæ cõpetunt primogeniture, vt in c. licet. de voto & voti redemptio. quæ iure vel consuetudine vel priuilegio Hispanię, & maxime Cantabrię sunt in vsu. in his igitur iuribus non est dubiũ, quin vt filio censeatur stipulatus tam ex re subiecta quam etiam ex verbis stipulationis, quod Bart. & fere omnes fatentur hic, & vide Alex. & Ias. qui magna authorum stipante caterua id sentiunt tam hic quam in l. quod dr, & in d. §. pactus.

61 † Item ex superioribus satis dubito de eo, quod conclusum est per Bart. in principali quæstione, l. an qñ quis stipulatur sibi & filijs, ista stipulatio comprehẽdat filios simul, an ordine successiuo. & primo dicit, quia vt dixi, de natura copulę est simul coniungere, vt in l. filij de vsufr. lega. & in l. Titiæ textores. nihil de legat. 1. & in l. fi. C. de hæred. instituen. igitur &c. Item vltra superiora facit tex. in l. & hæredi. §. Iulianus sup. de pactis, vbi simpliciter fuit pactũ factum filio, & tamen quæritur vtilis, quod si vt hæredi, & vt ex ordine successiuo pactum fuisset factum, directa acquireretur, vt in l. si tibi decem §. si pactus supra. l. idem in l. quodcunq; post principium. ff. de verb. obl. facit et tex. in d. §. si pactus, vbi tũc demũ confirmatur, si hæres extiterit, & idẽ in l. auus. eo. tit. de pact. igitur non censetur vt hæredi & ordine successiuo. Item facit tex. in l. cum quis. 2. de verb. obl. vbi fuit stipulatus sibi vel filio, vel sibi & filio. quia in hoc differunt vt ibi per gl. & quo ad filij acquisitionẽ est inutilis, nõ igitur esset inutilis, si vt hæredi esset stipulatus. Item facit tex. in d.l. quodcunq; ibi, post mortem meam filiæ meæ dari. Ecce ꝙ id exprimitur, vt cẽseatur stipulatum. Item facit tex. in l. quod dicitur, de verb. obli. vbi quicquid iuris est quod pater filio stipuletur, patri acquiritur, & ideo valet. si tamen est facti, non valet, quia in hoc casu cum filius sit alter, alteri stipulari non põt. siue igitur in his quæ sunt iuris potest vt hæredi stipulari, siue etiã in his quæ sunt facti. & tamen vt hæredi non censetur stipulatũ, quia valuisset, nam vt hæredi stipulari possumus, sed quia intẽtio est filio acquirere, & non cõferre in tps quo est hæres, ideo non valet, aliã etiam stipulatio iuris consilio permaneret & valeret, vt in l. quodcumq; ff. eo. supa alleg. vbi possum filio stipulari cum moriar &c. & paria sunt in tps habile quicquã efficere, vel ad id tẽpus conferre, vt in l. in tẽpus. de hæred. insti. Sequitur igitur, ꝙ non censetur stipulari vt hæredi & post mortẽ suã, at si dicas, ꝙ diuersa est qõ. nam ibi filio tñ stipulatur, hoc aũt sibi & filio. Respõde, ꝙ & si casus sit diuersus, nõ tñ in hoc habetur differens rõ. Imo cum dicit, mihi & filio meo spondes, hoc magis operatur, vt simul & semel censeatur stipulatum & in continenti vtriq; q̃ si diceret, filio meo spondes. Non obstatio ex qua hẽt fundamentum ista cõis conclusio, ꝙ censetur hæredi stipulatum, quia hoc est ex eo, ꝙ filius pręsumitur in familia dũ non constet eum acipatũ, ergo est suus, & ideo hęres erit pręsumptione. Sed dic, qđ non vt futuro hęredi, sed vt pręsenti filio stipulatur. nec ob. naturale parentum votum, nam tale est, qđ filij succedant post mortem eorũ, tñ hic non agitur de successione, sed acquisitione pręsenti & ex præsenti cõtu. cogita. Itẽ non ob. ratio, qđ ordinem successionis in his iurib. consideramus ex ordine charitatis, vt in l. nostra satis notatur, nam hic cũ concipiatur cum extraneo, ipse non considerat charitatem ex ordine, vt Bar. idem dicebat hic in solu. l. si ouis Titio de vsufruct. accresc. in 2. col. in medio, itaque promissor intẽdit simul & semel vtrique se obligare, & hoc maxime intelligerem, dũ parti promittenti interesse, vt simul censeatur stipulatum. facit tex. in l. si mulieri. & in l. si quis a Titio, de vsufru. accresc. vbi non cõsideratur ordo charitatis, quamuis Titio & hæredib. sit vsusfructus relictus, & tamen cõstat ordinẽ charitatis subesse, quia cum

quia cum hæredes sint incerti ex charitate Titij, ipsis legatur, quæ charitas maior est in ipso. Sed cum in his coniecturare sit procedendum, ego distinguerem, aut enim talis res, quæ de sui natura & eius consuetudine est successiua, & competit successoribus maxime filijs, vt feudum, & operæ libertorũ, & tũc ex ordine crederem stipulationem intelligendam, vt etiam in emphyteusi, quæ pro se filijs & nepotibus ꝓceditur, vt in auth. de non alienan. §. emphytheusim. & tunc non attenditur tantum ordo charitatis, sed potius natura rei. vt in d. l. vt iusiurandi. §. fin. de op. libe. & ita intelligi possunt doctores. Aut est res quæ nec sua natura nec ex consuetudine est successiua, vt emptio, societas, alicuius rei vsusfructus, pecunia, & reliqua similia, & tunc distinguendum est inter emancipatum & filiumfamilias, quia si est res quæ acquiritur, patri acquiretur, & distingue vt late traditur per Bar. in l. quod dicitur de verb. obl. Co-
62 gita quia hæc altiorem exigunt indaginem. † Vltra ex dictis Bar. & ex mente eius dicit Ioan. de Imol. quòd si pater stipuletur sibi & filio emancipato, cum emancipatus possit sibi acquirere, simul censetur includi in stipulatione, quia cessat ratio Bart. cum diceret, quòd si stipulatum censeatur filio simul cũ patre, filius nihil acquireret ex cõtractu profectitio. Sed quippe male ponderat Barto. dominus Ioan. quia Bartol. dicit, qđ in filio in potestate subest alia ratio vltra eam, quam generaliter dedit. Itaq; de intentione Bartol. expresse est includere in tali determinatione filium in potestate & emancipatum, quia vt hęredi censetur stipulatum, sed in filiofamilias subest etiam alia ratio, quia nihil alias sibi quęreretur, nisi ex ordine intelligeretur stipulatum. Itaq; Barto. sentit etiam aliam causam specialem in filio in potestate. & tamen loquitur in vtroq; filio. In emancipato igitur habet locum ratio Bart. & etiam dictum, quia de vtroq; dicitur bene facit quod hic tenet Alexã. quod quando duę sunt rationes &c. per. §. affinitatis. maxime quod hæc principalis ratio semper tenet. Sed pro Io. de Imol. videtur facere, quod ea ratione filijs censetur stipulatum vt hæredibus, quia filij in dubio creduntur esse in potestate, vt in l. & hæredi. §. Iulianus de pactis. ff. & in d. l. auus de pactis dotalibus. Sed filius suus ipso iure est hæres, & ita intelligitur prædicta lex, Auus. At in emancipato illa ratio cessat. ergo emancipatus cum patre acquiret. Respondeo, quòd duplex est causa, vna est ciuilis, alia etiam semota ciuili est naturalis. Fateor ergo, ꝙ illa præsumptio hæredis, quæ prouenit ex præsumptione suitatis, deficiat in emancipato, quia constat nõ esse suum. Tamen alia præsumptio naturalis, qua filij succedere debent parentibus, vt in l. 1. §. ius naturale. de iu. & iu. & in c. ius naturale. 1. dist. & d. l. Nam & si parentibus, & in d. l. scripto. semper remanet, & ex ea creditur vt hæredi esse stipulatum. Item ista præsumptio non solum est mere naturalis, sed etiam a iure ciuili comprobata, quia in emancipato etiam ius ciuile præsumit ex causa naturali eum futurum patris hæredem, & ita est de mente gl. in. d. §. si pactus. dum allegat l. nam & si parentibus, & l. scripto. in quibus consideratur naturale votum parẽtum, quod votum non deficit in emancipato. vt insti. de here. quæ ab inte. deferuntur. §. emancipati. & §. minus. cogita. Sed aduerte dum do. Alex. vult excusare & saluare dictum Ioã. de Imo. scilicet quando pater stipulatur sibi & filio emancipato id, quod nõ est trãsmissibile ad hæredes, sed ad filios, vt tunc cesset ratio Barto. quia non potest censeri stipulatum vt hæredi, cum ad hęredes non transeat. ex quo sequitur, quod si filio emancipato stipuletur, acquiritur ei simul cum patre. ita ipse Alex. hic penul. col. ibi, secũdo limitẽ. Vnde stat grãdis cõclusio, qđ stipulatio tã operarũ. quã feudorũ, ꝗ emphyteutis pro se & filio cõcepta, si filius sit emancipatus, acquiritur simul & semel & non ordine successiuo. Sed ista excusatio do. Alex. vr̃ aliquantulũ dubia, quia est contra cõmunẽ opi. & peccat etiã in seipsum. nã rõ, qua ipse Alex. se fundat, est, quia in illo casu non censetur stipulatũ vt hæredi, quia ad hæredes non transit. igitur statim quærit filio. sic qđ mala est eius cõsequentia. Nã ipse & oẽs fatent, ꝙ emphyteusis non põt trãsire in hæredes extraneos. vt in d. §. emphyteusim, & ob id nec filio censetur vt hæredi stipulatũ, sed vt filio, ordine tñ successiuo, vt dicunt filius succedit. igitur. d. Alex. peccat in illatione sua nam Bart. hic & in. §. si pactus, & in l. vt iusiurandi. §. si liberi. & ibi communiter oẽs, & ipse Alex. dissentiunt a tali cõsequẽtia. & ratio est quia sicut hæredi censetur stipulatum in his, in quibus hęres succedit, & ideo ante mortẽ testatoris non poterit habere ius, ita in his in quibus vt filius succedit, censetur quædã causa naturalis, vt post mortẽ succedat. si ij. n. successio a parentũ voto differtur ad id tp̃s, in quo parentes deficiunt. vt in d. l. nam & si parentibus, & in d. l. scripto. vnde l. beri. ff. & l. liberorum. ff. de
63 ver. sig. Cogita. † Vlterius hæc dicta Barto. limitantur in his, quæ non transeunt ad hæredes, sed personę cohærent, vt est vsusfructus, vt in. . finitur. insti. de vsufruc. & in l. Titio morietur. ff. de vsufructu. nam tunc videtur stipulatus sibi & filio simul ex natura ꝯpulę. Ange. tamen tenet ꝯ̃rium quia dispositio redderetur inutilis quo ad filiũ, quia cũ sit profectitiũ patri acquireretur, vt l. cũ oporteat. C. de bon. q̃ li. ideo intelligitur ordine successiuo. Io. de imò. cõcordat. aut loquimur in filio emancipato, & tũ cessat rõ Ang. vñ intelligit dictũ Bal. qđ simul & semel censeatur stipulatũ. aut in filio in potestate, & tunc pp inconueniens Ang. dicit, qđ intelligit filio ẽt stipulatũ. Alex. Ang. opi. simpliciter sequitur per tex. in d. l. vt iurãdi. §. si liberi. Ego vero indistincte dubito de Ang. & de Io. de Imo.
64 & de Alex. † & credendũ forsan esset, simul esse vsumfructũ relictũ & primo ꝓsuppono, qđ ipsi doctores vt notissimũ fatẽtur, qđ si filio distĩctim vsusfructus debetur & de per se post mortẽ patris, tunc erunt duo vsufructus, vt in l. stipulatio ista. §. si quis ita. ff. de verb. obli. Item hoc est notum, quòd de natura huius stipulationis copulatę est, vtriq; simul deberi, & vnũ vsufructũ deberi, vt in l. illa. de vsufructu lega. & in l. Titię textores. §. nihil. de leg. 1. si igitur de nã verborum est, vt ego debeã vnũ vsufructum, mitor, qđ teneat ad duos. maxime quod stipulatio semper interpretatur stricte, vt nõ amplius obliget, quã expressum sit itaq; tale debitum nulla rõne constat. Item hoc expresse probatur ex tex. in l. si quis Titio. de vsufructu accrescendo, & cõsidere, ꝙ rõ, quare dicunt ordine successiuo intelligendam stipulationẽ, est, quia vr̃ stipulari vt hæredi. Ita Bar. & sup. ceteros retulimus, sed etiam si Titius pro se & hæredibus suis stipulatus fuerit, debetur dimidia pars Titio, & dimidia ipsis hæredibus. igitur ea ratione quod hæredibus censeatur stipulatum non censentur venire ad ius stipulationis ordine successiuo. & quidem tex. ille mirabilis est in proposito.
65 Item facit text. in l. si mulieri. eod. titu. † & præsuppono, quòd nulla est differẽtia. an aliquid relinquatur Titio cum filijs, vel Titio & filijs. in vtroq; enim casu veniunt simul & semel. vt in d. l. si quis Titio. & in l. illi de vsufruc. leg. & in l. si quis inquilinos. . pen. & in l. Titiæ textores. §. nihil. de lega, 1. Nã siue filio cum matre, siue matri cũ filio vsusfructus relinquat̃, habet locum ius accrescendi inter eos, & vnus est vsusfructus relictus. Eadem igitur & maior rõ est in contractibus, quam in vltimis voluntatibus, cum vltima voluntas ample, stipulatio stricte, contra promittentem sit interpretanda, vt in l. in testamentis. ff. de regu. iur. & in l. veteribus. ff. de pact. & in l. quicquid. de verbo. obligat. Nec obstat solutio, quæ colligitur ex Barto. hic 2. colum. ante medium, quia eam non teneo, vt sup. nec obst. ratio Ang. quòd dispositio redderetur inutilis quo ad filium; Nam eam habet vtilitatem, quam intendit, quia quando vsusfructus relictus est, vel in stipulationem deductus patri & filijs, tunc ideo censentur filij adiecti, vt simul cum patre fruantur, vt in d. l. si mulieri. vnde patre mortuo, filij habent dimidiam iure proprio, & econuerso mortuis prius filijs, pater habet dimidiam iure proprio. sed an habeat locum ius accrescendi, dubitatur. & constat in legatis habere locum, vt in eadem. l. si mulieri. Sed de contractibus alias est quęrendum, & hoc intelligo non solum in filijs emancipatis in quibus habet locum acquisitio, sed etiam in filijs in potestate, ita probatur per text. & gl. in d. l. si quis a Titio. vbi interpretatur quod vtrisque simul est legatus vsusfructus etiam cum legatur Titio & filijs suis qui sunt in potestate, quia vt dixi ideo censentur appositi filij vt si-
66 mul fruantur cum patre. † Id igitur teneas in hoc puncto quod vna est seruitus relicta, & non duæ. & quòd simul & semel veniunt ex contractu, vt in d. l. si quis Titio. & in l. si mulieri. vnde & si verum esset, quod duo sunt vsusfructus patris & filij, dum successiue filius habet vsumfructum, tamen dum coniunctum habet, & si pater moriatur, non sunt duo vsusfructus, sed vnus, qui ex patre filio accrescit. vt in d. l. si mulieri. Ex quo singulariter declara & limita tex. l. stipulatio ista. §. si quis ita. de verbo. obl. g. nec obstat tex. in l. vt iusiurandi. . si liberi. ex quo se fundat Alexan. quia ibi vt filij succedunt & ideo non refert, an sit emancipatus vel suus, quia vterq; est filius. . minus. institut. de hæredit. quæ ab intesta. Hic tamen alia ratione dubitamus.
67 † Vlterius Dom. Alexand. singulariter in illo proposito dubitat, an quando quis stipulatur emphyteusim pro se & filijs & nepotibus, nepotes filij viuentis tempore contractus eodem filio postea mortuo succedant cum filijs in stirpes. & Ange. dicebat hic, quod succedunt simul cum filijs. Sed Imolæ hoc non placet, quia non videt rationem diuersitatis. Itaque succedent cum nepotibus, non cum filijs. sed Dom. Alexand. dicit quod Ange. recte loquitur. Primo per textum in l. interdum. de hæredi. institue. in princ. qui me parum mouet. sed melius per text. institu. de hæredi. quæ ab intesta. §. cum filius. vbi successionis æquitas ea est, vt nepotes in locum patris faciãt cum fratribus stirpẽ. & idem in pronepotibus, clarior & expressior tex. est in vsibus feudorum libro secũdo, & de successione fratrũ & de gradibus successionis. vbi nepotes faciunt gradum patris præmortui, & facit dictum Baldi quem refert hic Alexand. in l. secunda. C. de secundis nuptijs. 3. colum. quod si ex statuto filiæ feminę stantibus filijs masculis & nepotibus non succedunt, nepotes filij pręmortui succedunt in gradu filiorũ,

quia repræsentant locum patris, per §. cum filius sup. allega. & idem in nostris terminis tenuit Paul. de Cast. consilio 135. incipien. Viso puncto. licet dom. Ias. hic 5. col. post medium dicat, quod hanc singularem limitationem ipse vult tradere, ad quam nemo doctorum animaduertit, vt tunc non succedant ordine mere successiuo, sed quod nepotes succedent cum fi-
68 lijs, & reliqua. † Notandum tamen cogitabam [illegible] procedere habent veram, quando vel a lege filijs & nepotibus al[illegible] deferretur, vel quando a successione antiqua, vel etiam bene pater stipularetur filijs & nepotibus, & tunc filius [illegible] casu loquitur Alex. Secus tamen forsitan dicendum esset, quando filius esset præmortuus, & quis stipulatur pro se & filijs & nepotibus, quia tunc ordinaretur successio a charitate, nec facit locum filius qui non erat in rerum natura, quod ita declaro. certum est, quod si dicimus in ista stipulatione filios primo post stipulantem succedere, & deinde secundo loco nepotes, hic ordo inuitatur a charitate. Ita Bar. & omnes qui hunc ordinem considerant, & ordo iste in casu talis est, vt filij primo succedant, quos chariores & proximiores habet stipulator, deinde nepotes l. dedit dotem, de collat. bonor. in infra. Igitur nepotes cum filijs non succedent. Sed si dicas, quod iniquum est, vt nepotes a iure suo excludantur. Respondeo, quod non excluduntur, dum cum alijs nepotibus succedant, & hoc est ius suum, quo non priuantur. Rursus si dicas, quod in locum patris sui est æquum eos succedere, dic quod pater qui non erat in rerum natura, non fecit locum, nec habuit ius ex illa stipulatione, filijs enim & nepotibus est stipulatum, & qui [illegible] iure proprio stipulationis, & omnes hoc fatentur. nepotes [illegible] succedunt iure proprio non iure patris, vnde non minus singulariter [illegible] posset, quod si pater instituit simpliciter filios & nepotes, & filius est mortuus ante testamentum vel etiam ante testatoris mortem, nepos ex filio [illegible] non succederet cum filijs, sed post ipsos, nam attento [illegible] charitatis ratione filij sunt primi, nepotes secundi [illegible] nepotes [illegible] habere locum patris [illegible] in hoc peccant dom. Alex. Io. de Imol. & Iason, qui tenent contrarium [illegible] Nec obstant iura allegata, quia [illegible] loquuntur in successione [illegible] legali, non autem in successione conuentionali, quæ regitur ex ordine charitatis [illegible] text. in §. cum filius, [illegible] nepotes non succedunt, vt haberent locum proprium [illegible] nepotes excluduntur a primo gradu, in quo debent stare [illegible] patris, hæreditas non [illegible] iniquum, & ipsi priuarentur [illegible] succedent [illegible] non proprio, hic autem iure proprio in stipulatione vel in substitut[illegible] [illegible] mortuus, & nepotes ex eo non habent [illegible] stipulationis [illegible] [illegible] [illegible] proprium nepotum [illegible] [illegible] [illegible] filius [illegible] [illegible] successiones [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] habere primum locum, & [illegible] ab intestato succe[illegible] filius [illegible] [illegible] de bon. dam. [illegible] successio[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] in prin. eo tit. [illegible] successionis ab intestato [illegible] gradus [illegible] & iure naturæ [illegible] [illegible]
69 detur. † Quam rationem si [illegible] dubitari posset, an si plures sunt nepotes, quibus [illegible] stipulatur, [illegible] succedere [illegible] & qui [illegible] superiori ratione, constat ex capite [illegible] succedere [illegible] stipulationis patris, sed iure proprio [illegible] succedunt. quod verum erit, siue pater eorum sit mortuus ante stipulationem, siue post stipulationem & ante [illegible] sed quando post [illegible] filius mortuus [illegible] extat dubitatio. quia ipsi [illegible] succedunt ex stipulatione in partem quam pater eorum habent, vt sup. dixi. Sed semper remanet rō stipulationis, quod nepotibus est stipulatū, igitur cum iure proprio succedant, in capita succedunt, quia non habetur consideratio ad stirpē, sed si lege vel ab intestato succederent, haberetur ratio ad ius paternū, & succedunt in stirpem vt in d. §. cū filius & in §. atē vetustas eo. tit. & in l. nepotes C. de su[illegible] & legi. & in d. ca. 1. de succe. fratrū. vnde esset hic exquisita declaratio ad d. §. cum filius, cum [illegible] quam ēt tex. idem sentire videtur, sed aduerte, quod nepotes, qui in locū filiorum succedūt, ēt iure proprio succedunt, vt Bart. in l. qui superstitis, de acqui. hære. & omnes Mod. in §. & quid si tm. vbi Bar. defendo. sed hoc non obstante succedunt in stirpē, vt in §. cū filius. ig. ē idem in stipulatore nisi dicas, qd ibi in locū filij succedatur, hic vero non. Cogita.
70 † [illegible] etiam dubitabis de prima limitatione, quam ponit hic d. Ias. ad [illegible] quod si quis instituit fratrem & nepotē ex alio fratre, licet ex ordine charitatis interp̄tetur substituisse, tñ hic dicet vtrumq. simul institutū. Sed dic, quod si verum est [illegible] ordine charitatis interpretationē faciendā, eadem rō interpretationis hēt locū in isto casu. Sed quia, vt superius tenui, ordo charitatis non debet inspici, vt in c. Raynutius, & Raynaldus. & supra late, ideo credo nec hoc casu considerandum talem ordinem.
71 † Item considera, quæ dicunt Moder. in tertia ampliatione, qd ex ordine charitatis censetur facienda interpretatio in tātum quod si testator instituat fratrē & eius liberos sub nomine collectiuo censentur substituti omnes [illegible] ordine, vt primo filij, secūdo nepotes, tertio pronepotes admittantur, ita Raphae. Cum. Alex. & Aret. hic Bart. in l. si cognatis ff. de reb. du. & Ioan. de Imol. & Pet. de Anch. in c. Raynutium de testa. Et vide plures hic rela[illegible] per Papienses in tertia ampliatione. Bal. tenuit contra, cui ipsi non assentiunt, & Mod. allegant de [illegible] duo iura. [illegible] tex. in c. Raynutius & Raynaldus, vbi substitutio fuit facta de tali & eius sobole, & de matre & eius sobole, igitur sub nomine collectiuo. Constat tamen, quod simul cū matre succedit. Mod. [illegible] respōdent ad illa iura, sed dicunt ab op[illegible] succedendum. Ego superius respondi ad text. [illegible] Ray[illegible] in versic. item in [illegible] principali quæstione, qd [illegible] sublata, ex quibus constat sublatum esse ordinem successionis [illegible] impuberi succederet. Nam [illegible] successionis soboles matri succederet, non impuberi, mater & soboles fuerunt substitutę. Tu vero addas [illegible] text. [illegible] de d. l. si quis Titio. & in l. sin. vlt. de [illegible] relictus vsusfructus Titio & hæredibus, [illegible] cum liberis, & tamen simul & semel habent tale legatum [illegible] in d. l. si mulieri. nulla est differentia, an [illegible] vel liberis cum muliere relinquatur, quia [illegible] idem est ius, igitur hoc verbum, liberorum, quamuis collectiuum, non efficit vt simul non succedant, nec obstat [illegible] quod ibi ideo simul succedant, quia loquutus est testator per [illegible] bum, cum nam hoc nihil est, vt superius [illegible] patet in eadem l. si quis Titio. Nec videtur bene respōdi, [illegible] de iure personali. i. de vsufructu, qui extinguitur [illegible] persona, vt in l. Titio. de vsufru. sup. in §. finitur. [illegible] ita respondebat Bal. [illegible] demus duos vsusfruc. [illegible] & in persona stipulatoris, vt in l. stipulatio [illegible] de ver. ob. nam nihil hoc ob. quia quamuis [illegible] ad heredes, tñ si expresse caueatur, competit [illegible] stipulationem, vt in d. §. si quis ita. cū igitur hic expresse [illegible] & hęredi vel relinquitur vel stipulatur, igitur [illegible] obstat. præsertim quod in isto casu idem est [illegible] duo vsusfr. siue vnus, vt patet in d. l. si mulieri [illegible] ne charitatis nō censeatur aliquid actum, dū [illegible] antur, vltra superiora iterum pondero text. [illegible] vbi Titio & hęredibus [illegible] linquitur, & certum [illegible] successiue & ex causa ipsius Titij charitatē [illegible] probatur, quia heredes sunt incerti viuo eo, cum [illegible] possit, & etiā suos exhęredare, vel si [illegible] charitatis habet ordinē ex patre, sed hoc non ob-
72 [illegible] simul vocantur, cum simul sint instituti. Igitur charitas [illegible] ordine succedant. † Item aliud noto singulare [illegible] Titio quod si Titius & hæredes instituantur, vel [illegible] aliquid relinquatur, nō ex hoc veniunt ex [illegible] & semel. itaq; hæredes faciunt vnam partē, [illegible] Ita probat mirabiliter ille tex. Sed ex hoc [illegible] & omnes in superiori quæstione, vbi ea ratione [illegible] & filio stipulator, nō censetur simul [illegible] censeter stipulari vt hæredi. vt per gl. in l. si [illegible] sed hæres nō pōt esse nisi mortuo eo, igitur [illegible] intelligitur filiū succedere. Sed dic quod filius [illegible] in parte patris, in quo succedit, sed dimidiā [illegible] proprio, & ita resolues ex isto tex. Cogita. quia [illegible] ex hoc dubio de eo quod tenet Bartol. hic [illegible] & Salic. in l. fin. C. de impuber. & alijs sub. Alex. [illegible] alijs verbis, & denuo Moderni Papiens. in
73 [illegible] limita istud † quod licet quādo personę [illegible] instituuntur isto modo, talē & filiū eius iust[illegible]

vocantur

vocantur simul & semel, cum ordo charitatis in his notari nõ possit. Sed hoc est limitandum, nisi dicat, talem & filios & hæredes instituo, eum tũc cum heres non possit esse nisi post mortem, erũt tales heredes substituti. Ego vero de hoc dubito per tex. in d. l. si quis Titio. & dubitatio nostra tali ratione augetur, quia quamuis hæres non possit esse nisi defuncto, tñ cum ego stipulor mihi & hæredibus, vel lego Titio & hæredibus, intelligitur Titio & filiis. heredum enim appellatione filij intelligũtur, argumento. l. ex facto. §. si. ad Treb. & ita ibi gl. & ita tenet ibi Pau. de Cas. in stipulatione pro se & hẽdib. facta. referunt & tenent Mod. Ticin. hic in pen. col. vers. ampli. hoc idem sentit tex. in d. l. si quis Titio. cum velit simul heredibus & Titio legatum esse vsumfructum. alias enim non possent esse simul Titius & eius hæredes. Sed heredes pro filijs intelligit, nec sine ratione. quia sunt hẽdes naturę & legitimi. vt per totũ de suis & legitimis hæred. Item hoc idem sublimitat do. Alexand. nisi diceret instituo cum filijs & hæredibus. quia tunc propter illam dictionem, cum, intelliguntur semel succedere & simul. & ita Bald. quem refert Alex. ibidem &c. Sed do. Ias. hoc reprehen-
74 dit in 2. limitatione. vide eum, & quod ego dixi. † Successiue do. Bar. quęrit, si ita concipiatur, filium meum instituo & nepotem substituo. an talis substitutio sit compendiosa vel vulgaris & dicit Bart. quod Bononiæ fuit disputatum esse compendiosam, per l. præcibus. de impu. & alijs sub. Sed Ray. tenet esse vulgarem. & secundum Bart. hic est tex. secundum quartum intellectum, licet a nemine inducatur. do. Ias. dicit quòd tex. iste nõ probat. quia & si verũ sit, ꝙ substõ facta tali modo verificat in vulgari, tñ hoc fit ex necessitate. quia alias substituere non licebit nisi secundum consiliũ Galli. sed dicit ꝙ hæc cõclusio probatur ex duplici doctrina Bart. primo propter diffinitionem ꝙ ponit Bar. in l. centurio. 2. col. vbi dicit compendiosam esse, dũ sub conditione mortis vel alia conditione plura cõplectitur tẽpora. Sed præsupposita nõ est talis, igiẽ nec erit compendiosa. Secundo quia Bar. in eadẽ l. cẽturio. ante vlt. char. in calce col. per tex. istum expresse tenet non esse compendiosam, sed vulgarẽ. Vide in primis quæ de his dixi in 3. intellectu meo. Sed quo ad superiora potest primo dici contrariam sententiam veram.
75 & † præsuppono compendiosam a compendio appellari. quod Bar. docet in d. col. 2. eo itaq; dr̃ compendiosa, quia sub cõpendio paucorum plura comprehendit. vt no. in c. dispendiosa. de rescr. lib. 6. Item præsuppono vulgarem substitutionem ita cõcipi, si filius meus hæres non erit, nepos hæres esto. Item pupillaris ita concipitur, si filius meus hæres non erit, vel si intra pubertatem decesserit &c. quod vtrunq; probatur in instit. de vulg. substi. & insti. de pup. subst. in princ. Finge ergo quod ita dixi, filiũ instituo, & Seiũ substituo, postea euenit, ꝙ postq̃ filius hæres est, impubes moriatur, ac ex præsupposita substõne veniet substitutus. Quippe non poterit negari, quin verificeẽ substitutio. quia ex verbis comprehenditur casus iste, igitur comprehẽdit, & pupillarem substitutionem. ergo non erit vulgaris tantum, immo recte appellabitur compendiosa, quasi verbis succinctis & pupillarem & vulgarem comprehendens. At si primo opponas, ꝙ ẽt vulgaris cõprehendit sub se tacite pupillarem, vt late in eadem l. centurio. & in l. præcibus. fateor, quod tacite comprehendat, sed non ex significatione verborum, & ex verborum conceptione, vt in nr̃o casu. secundum si opponas, ꝙ pupillaris cõprehendit sub se expressam vulgarem, & pupillarem, vt patet insti. de pupil. substi. in prin. & in c. Raynaldus. de testa. vbi declaratur, quid sit pupillaris. nam ita concipitur si filius meus hæres non erit, aut si intra pubertatem decesserit. igitur erit pupillaris illa substitutio de qua loquimur. Respõdeo, & credo quod insti. de pupilla. substi. ponitur exemplum pupillaris & vulgaris. quod satis probatur l. nam hoc iure. in prin. ff. eodem. alias in his verbis & vulgaris & pupillaris est expressa. & secundum hoc meliori ratione esset pupillaris illa substitutio de qua loquimur, q̃ vulgaris. Sed vt dixi, diceẽ compendiosa, maxime ꝙ etiam vltra pupillarem & vulgarem põt comprehendere alium casum, vt apparebit. ĩ. Item facit tex. noster quem ꝯ omnes vere adduco, ibi secundum qđ ex verbis concipi põt. ex quo noto, ꝙ substõ nepotis facta verificatur, secundũ qđ ex verbis concipi põt. Finge igitur, ꝙ miles ita dixit. filiũ instituo & nepotẽ substituo. Postea euenit, quod filius fuit heres & post 34. annum, & ante 35. mortuus est. quæritur, an saltẽ ex fideicommissaria iure militari habebit locum substitutio, certe negare non possumus, quia prout compendiosa facta quocunq; tp̃e est generalis, ita illa est generalis. igitur etiam in illo tempore verificatur. aut enim in nullo tempore verificatur, & ita nec in pupillari. aut si verificatur in aliquo, ita verificatur post pupillarem, sicut ante pupillarem. quia de vno tẽpore nõ loquitur magis quã de alio, nec de vulgari magis quam de pupillari. vnde aut comprehendit istas substõnes, aut nullam illarum comprehendet. cum enim simplex sit, quodcunq; tp̃s cõprehendit. & ita concluditur necessario ex superioribus. Vnde pulchre potest intelligi text. in l. nam hoc iure. de vulga. & pupil. vbi talis substitutio comprehendit vulgarem, & pupillarẽ. tamen aliter comprehendit, quam vulgaris comprehendat pupillarem. & econuerso, quia illa ex verborum conceptione, ista tacite ex interpretata voluntate. & ita satis subtiliter declarat l.
76 nam hoc iure. de quo etiam sup. in quarto intellectu. † Item cõsidera, quòd secundum superiora qui dicit, quocunque tempore filius meus morietur substituo nepotem. substituit in eum casum quo potest vt colligitur ex l. centurio. & etiam ex l. nostra. Eodem igitur modo ille qui dicit simpliciter, nepotẽ substituo. vnde eum, & pupillariter & vulgariter & vltra si miles est, substituere posset. sed quod potest, ita valebit. vt etiam est de mente Iuriscons. in l. nostra. Hoc idem probatur ex intentione & sententia l. præcibus sup. alle. vbi mulier, quæ Imperatorem consulebat, simpliciter posuit casum, maritum quendam suum filium heredem instituisse, & alium substituisse. & respõdet Imperator, quod manifestius exprimere debuerat, an vulgariter, an pupillariter, vel etiam compendiose non vsque ad certam ętatem fecerit substitutionem. ecce igitur quod aut responsio legis non est apta, aut casus de quo fuerat consultum, comprehendit omnes istas substitutiones. & certe comprehẽdit ex intẽtione tex. ibi, quia generaliter interrogationi per omnes species comprehensas respondetur. & vt dixi, non potest negari comprehendi omnes, quia ad omnes supradictas est generalis. Item etiam comprehendit fideicommissariam, vt in fi. d. l. præcibus. præterea quod ad fideicommissa latissima est interpretatio facienda. vt tenet Bal. quem cæteri sequuntur in l. si mater. ff. de vulga. & pupil. fateor tamen, quod consultius ageret testator, si specifice omnia exprimeret, quæ in verbis generalibus comprehenduntur. vt in d. l. nam hoc iure. in fi. Respondeo ad argumenta, primo ad legem nostram & illa certa contra Barto. est, quia in eum casum valet substitutio, qui ex verbis substitutionis colligi potest. At ista verba generalia omnem casum colligunt. Ergo in omni casu verificãtur. & sic falsum est, quod tantum verificentur in vulgari. quamuis Bart. & reliqui aliter credunt. Nec vt dixi in superioribus ad casum Galli refertur. vñ ẽt d. Ias. male interpretatur. Item ipse est sibi nimis incõstans. quia negat Bar. ponderationẽ hic, & postea approbat eũ, dum pro secundo fundamento adducit eundem, qui eiusdem verbis, & eadem allegatione tex. nostri vtitur in l. centurio. in
77 vlt. char. in prin. Item non obst. aliud fundamentum Bar. quod compendiosa dicitur, quando plura comprehendit tempora sub cõpẽdio verborũ. vt in l. præcibus. nã ego ita dico, ꝙ illa est compendiosa, quæ non est stricta ad vulgarem tantum nec ad pupillarem, sed generaliter est facta, non stricta ad tp̃s certũ. ita intelligitur tex. in l. præcibus. ibi, compẽdiosa nõ vsq; ad certã ætatem facta. At illa est huiusmodi, igitur erit cõpẽdiosa. Itẽ si substitutio fiat ita, filius meus qñcunq; morietur. Seius heres esto. non est tam cõpendiosa prout illa, filio substituo Caiũ. nã prima non comprehẽdit vulgarẽ expresse. sed illa breuioribus verbis comprehendit vulgarẽ expresse & pupillarem, & vltra. Pręterea ad l. nam hoc iure. respondet, vt respondi. sup. in quar-
78 to intellectu huius §. & in his perpẽsius cogita. † Vlterius Bar. quęrit, qđ si aliqđ priuilegiũ sit cõcessum alicui pro se filijs & nepotib. an viuẽte eo filij habeãt vti priuilegio, vel intelligaẽ concessum ordine successiuo. & dicit Bar. de immunitate concessa a muneribus, qđ habebũt priuilegiũ simul & semel. nec obst. superiora, & quę notant in l. nr̃a, quia qđ intelligaẽ ordine successiuo est in his quæ nõ possunt simul, & semel esse plurium vt dñia rerũ. sed immunitates possunt esse plurium. vñ ex hoc infert Ang. ad priuilegiũ legitimãdi ab Imperatore cõcessum. & reliqua. Considera tñ, ꝙ rõ Bar. nõ est bona. nã simul, & semel põt res cõcedi vni & alteri. & sic habẽt eam pro parte vel in cõi. & ita est in dñio, vt esse põt. vt l. si quis Titio. de vsuf. accre. ideo hac rõne nõ obstãre l. n. hic tenet ꝯ Bar & Ang. quia cęteri nõ tãgũt. Et primo rñdet ad notata hic. & dicit, ꝙ hic ordo sumiẽ ab ordine charitatis. Sed Imperator, vt est extraneus, non hẽt ordinẽ charitatis ad concedendũ priuilegiũ, ergo &c. Secundo contra Barto. adducit text. mirabilẽ, & cęteris vt ait incognitum in l. prima. de priuilegijs eorum qui in sacris palatijs militant. libro 12. vbi priuilegium immunitatis concessum ab Imperatore pro se & filijs, & nepotibus intelligitur conces-
79 sum ex ordine sanguinis &c. † Tertio facit argumentum iuris patronatus, quod patrono viuente filij eius non possunt præsentare. ita Cardin. in Clem. fin. in princip. 8. quæst. de iurepat. eo quia iuspatronatus transit ad quoscunque hæredes. Abb. in capit. primo. & in c. ex literis. de iurepa. & in capi. significauit. per illum tex. de testibus. His relatis dom. Iason. resoluit. & dicit quod aut priuilegium legitimandi, vel quid simile est concessum pro se & filijs & nepotibus, & omnibus statim censetur concessum. itaque filij qui sunt, legitimari possunt, & ita loquitur Bartol. & Angel. hic. aut priuilegium est concessum pro se & filiis, & hæredibus, & tunc propter istud verbum, hæredibus, cum non possint hæredes esse nisi post eum, filij non possunt legitimari. per ea quæ tenet Bartol. sup. in 4. q. & ita in

terminis

terminis dicitur consuluisse do. Franc. de curte consil. 73. incipiente, super memorata facti narratione. in primo dubio. hæc sunt verba Iaso. quæ non soluunt eius argumenta, nec respon-
80 dent ad l. 1. quam dicit mirabilem, & cæteris incognita. † Ego aliter intelligo, & quod tam filijs, quam etiã hæredibus si qui sunt, simul censeatur concessum. vt puta conceditur priuilegium Titio & hæredibus, Ego sum filiusfami. ergo hæres. vt in l. ex facto. §. fi. ad Trebel. Igitur habebo priuilegium secũdũ rationem doctorum. quia hoc qđ hæredibus relinquitur, non efficit, vt simul non censeantur vocati. in l. si quis Titio. sup. sæpius alleg. igit omnes habebunt priuilegium, vel simul & semel, vel pro parte. Vnde bene credo qđ do. Franci. de curte, & do. Ias. dicant veritatem in aliquo, sed non in totum. nã si priuilegium concedatur filijs & nepotibus, siue filijs & hæredibus, semper filij existentes habebunt priuilegiũ, quia dum sunt, eis est concessum. Nec obst. ordo successionis & sanguinis, nam hoc designat ordinem priuilegiatorum, non tamen negat, qđ dum sint filij & nepotes, habeant priuilegium secundum priuilegij tenorem. at id quod dicit de hærede, verũ est, quia ante mortem hæres vel filius tanquam hęres non habebit priuilegium. quia ante nõ est hæres, sed ante est filius. & ideo ante habebit. verũ tu cogita, quia videtur obstare tex. in d. l. si quis Ti-
81 tio. † Nõ ob. argumenta. Et primo redarguas rñsionem dñi Iaso. ad notata hic dum dicit, ꝙ hic ex ordine charitatis sumitur ordo succedendi, sed in Imperatore nõ est ordo charitatis, igit secundum doctrinam Bar. &c. Rñ, ꝙ eadem versatur ratio etiã in Imperatore. quia & si nõ sit ordo sanguinis, est tñ ordo charitatis, qa ex p̃re incipit, & filiũ ob patrem honorat &c. Quod adde ad superiora nam si contemplatio p̃ris filius & nepos venũt in dispositione, necessario sequitur ordo charitatis, qui sumitur ab ordine honoris. vt in l. Lucius. de hæredi. institu. Non ob. tex. in d. l. 1. de priuilegijs eorum &c. nam pace do. Iaso. tex. ille non dicit qđ priuilegium concessum filijs & nepotibus debeat intelligi vt ex ordine debeant succedere secundum sanguinẽ, adhuc vt simul nõ priuilegiati, sed vt ex ordine sãguinis debeãt succedere in priuilegio illi, qui successuri sunt. Et no. ꝙ ibi expresse Imperator concessit filijs & nepotibus ipso ordine sanguinis. quia appellatione nepotum & pronepotes intelliguntur. vnde ordo sanguinis consideratur, vt descendentibus ex ordine censeatur concessum, non tamen vt descẽdentibus simul, si qui sunt, non videatur cõcessum. Ordo igitur dirigitur ad distinctionem personarum maxime futurarum, nõ ad negandum priuilegium his, qui sunt in eodem ordine. qđ satis patet in eo, ꝙ filij etiam si expresse sibi non concederetur nihilominus ex patre habent priuilegium. vt in l. 1 & 2. de iure immu. & in l. 2. C. de epis. & cleri. igit ex hoc priuilegio in quo eis expresse cõceditur in vita patris non excluduntur ab eo. Nõ ob. qđ de iure pa. dicitur. nam filius non potest præsentare, quia no competit sibi aliquo iure præsentatio. sed dũ est hæres cõpetit iure successionis. in nostro vero casu filio competit priui-
82 uilegium. q. ia sibi est concessum viuo p̃re. † Ita idcirco distinguerem. aut priuilegium conceditur pro se filijs & nepotibus & tunc filij iure proprio habent priuilegium, siue sit immunitatis, siue legitimandi. aut conceditur pro se filijs & hęredibus & filij habebũt etiam iure proprio & simul. Nec obst. verbum hæredibus. nam hæredibus non acquiritur, quia non sunt. igit si filij sunt, eis acquiretur. Quod vltra superiora tibi ostendo. Finge, ꝙ nepotes non habeant, & qđ sit concessum nepotibus filij. certe etiam ex verbo, nepotibus, intelligendum est ꝙ non est sim l. licet ordine successiuo, sicut dicimus de hæredibus. igitur filij non poterunt gaudere & vti priuilegio viuente p̃re. sed hoc falsum est etiam secundum ipsos. At si quisquam diceret, qđ secundũ hoc maius priuilegium conceditur filio, quã patri, quia filius in vita patris & post mortem gaudet. Respondeo, ꝙ ita põt esse ꝙ pater magis gaudeat nam etiam mortuo filio gaudet, utraque vn... quq; gaudet pro vita sua. & in hoc æqualis sunt conditionis, prout etiam priuilegium æqualiter cõcedit. vt in l. d. si mulieri. ff. de vsuf. accresc. nec ... filius natura ordine vltra patrem viuat, vnde magis gaudet. nam hoc venit ex ordine naturæ, non ex consideratione priuilegij. Aut priuilegium est concessum pro se & hæredibus, & tunc filij et in vita patris gauderent iure paterno. vt in exemptionibus in d. l. 1. & 2. de iure immunitatis. ff. & in l. 2. C. de epis. & cleri. & in l. fi. C. de iniurijs quæ iura a Bart. hic allegata ita sunt intelligenda. s. quod, etiam si de filijs non fiat mentio in priuilegijs & immunitatibus, tamen filij gaudẽt iure paterno. Sed forsan in isto casu gaudere possent iure proprio, & priuilegio expres-
84 so, † quia appellatione hæredum simpliciter filij intelliguntur. vt notatur in d. l. ex facto. §. fi. ad Trebel. & ibi Pau. de Cast. & satis apparet in d. l. si quis Titio. cum. l. si mulieri. eo. tit. & sunt sunt sui & necessarij hæredes. vt in ... sui inst. de here. qua. & diffe. vnde valet consequentia, filij, ergo heredes. vt notatur in auth. vt hi qui obligatas. colla. 6. §. 1. ver. parentes. Verum prædictã l. 1. & 2. forsan intelligas in immunitatibus ex exemptio-

nibus, quæ consistunt in patiendo. secus in his quę consistũt in a... ẽdo. vt ꝙ p... sit legitimare. nam in his iure filiationis nõ habet potestatẽ, sed cogita in ista limitatione. Vltra infert Bar. ad quæstionẽ, an in libello videatur intentata actio, quæ ex verbis põt colligi, sicut hic videt apposita substitutio, quæ competat verbis Galli. de quo p doc. in l. edita. & dicit se dixisse in l. 2. eo. tit. & hæc inductio approbat ab omnibus vel expresse vel silentio. Sed subtilius tu inducas, nam hic non fit illa relatio a iure ad substitutionẽ formalẽ Galli. sed ad quamlibet, quę ex verbis verificari põt. vt dixi. sup. in vero intellectu. & eodem modo ad quamlibet actionem, quæ ex libello elici potest, dirigetur. Sed in cõtrarijs vel incompatibilibus videtur sibi viliorem assumpsisse. Item vltimo do. Barto. elicit intellectum statutorum cõtrarium, vt ex ordine debeamus ea intelligere. Quod in se verum est, non tamen vera illatio cum nullus ordo ex vero intellectu habeatur. vt supra. Laus Deo.

REPETITIO

Fortunij Garciani Hispani, Super §. Idem credendum ex l. Gallus. ff. de libe. & posthumis.

SVMMARIVM.

1 *Gallus Aquilius reprehendatur necne a Sceuola tanquam minus sufficienter formulam instituendi posthumos nepotes tradiderit.*
2 *Respondere interrogantibus varie solent iurisconsulti pro modo interrogationis, & pro qualitate interrogantis. & numero. 4. & 5. & 8.*
3 *Modestiam esse iustitię temperamentum, ac maxime decere eos, qui administrandę iustitię præsunt.*
6 *Domitius Labeo fuerit necne iure reprehensus a Celso, in l. Domitius. ff. de testa.*
7 *Testamentum scribens non ob hoc impeditur quominus sit testis legitimus in eo testamento. atque inibi quod testis hoc ipso probetur rogatus quod testamentum signauit.*
9 *Filio liceat ne a patre dissentire & eum reprehendere.*
10 *Nepotis appellatio an extendatur ad pronepotem. & nu. 13. & 18. & 20. & 23. & 26. & 45.*
11 *Extensionem in limitatio ijs admitti ex identitate rationis.*
12 *Disposita in nepote vel auo habere locum in pronepote vel proauo, si sit eadem ratio.*
14 *Actionis verbo an proprie contineatur actio realis. & nu. 16.*
15 *Donationis appellatione proprie & ex vera significatione cõtineri donationem causa mortis.*
17 *Hæreditatis appellatione an bonorum possessio proprie contineatur.*
19 *Extensio verbi quando dicatur fieri per impropriationem, & quando ex propria significatione.*
21 *Intellectus ad l. Lucius. ff. de hæred. institu.*
22 *Intellectus ad l. vxorem. §. concubinæ ff. de legat. 3.*
24 *Nepotibus an possit auus testamentum tutores dare.*
25 *Filijs exheredatis non censeri nepotes exheredatos.*
27 *Lex aliquid statuens in nepote an extendatur ad pronepotem.*
28 *Filiorum appellatio in legibus an extendatur ad nepotes. & nu. 31. & 32.*
29 *Beneficium senatusconsul. Macedoniani concessum filijsfa. extenditur ad nepotes in potestate aui constitutos.*
30 *Mater quæ non petijt tutorem nepoti non minus punitur, quam ea quæ filio non petijt.*
33 *Iura debere esse erga omnes æqualia citra vllam personarum acceptionem.*
34 *Statutum excludens fęminas a successione parentum extantibus filijs masculis, an eas excludat extantibus duntaxat nepotibus ex filijs præmortuis. & nu. 37.*
35 *Priuilegium impetratum contra ius commune, vel contra ius tertij non patitur extensionem. & nu. seq.*
38 *Statuti, excludentis fęminas a successione parentum existentibus filijs masculis, ratio quæ sit.*
39 *Tutrix an admittatur ad tutelam pronepotis eadem ratione qua auia admittitur ad tutelam nepotis. & nu. sequen. & 41. & 43.*
42 *Legislator præsumitur habere cognitionem legum omnium, præcedentium.*
44 *Filiorum appellatio in rescriptis & beneficijs an comprehendat nepotes. & quid in feudis, atque inibi an feudi concessio sit contractus.*
46 *Filij fratrum an succedant patruo in capita an in stirpes & nu. seq. & 49.*
48 *Nepotes ex filijs succedere auo in stirpes, nõ in capi. & quæ sit huius ratio.*
50 *Intellectus ad §. hoc etiam addendum. circa fina. institu. de legiti. agnat. success.*
51 *Nepotes quomodo succedant auo in re emphyteutica, siue cum patruis succedant, siue cum alijs nepotibus, & an in capita, an in stirpes.*
52 *Nepos an eo ipso censeatur institutus, quod pronepos sit substitutus.*
53 *Gallum Aquilium quid mouerit, vt formulam instituendi nepotes posthumos traderet.*
58 *Verbum, & cetera, quid complectatur. & nu. sequenti. & 56.*
57 *Statutum disponens ne filiæ fęminę succedant extantibus filijs masculis, an valeat.*

Testato-

58 *Testatoris voluntas dubia debet potius interpretationem sumere a iure naturali aut gentium, quam a lege municipali.*
59 *Iuris communis appellatione potius venire ius gentium, quam ius ciuile.*

§. Idem credendū. Hic text. difficilis & succinctus est in literis, ma-
xime in fi. & dubito, an cōiter recte intelligatur. sed secundum
communem intellectum hoc cōtinet. Sicut ex cōsilio Galli ne
pos' institui poterat, sic pronepos, siue solus filius supersit tem-
pore testamenti, siue solus nepos, siue vterque sed in vltimo ca
su, cum. s. vterque superest, te~~ rumpitur, si viuo testatore fi-
lius moriatur ante nepotem, quia nepos se inuenit præteritum
habes summam Bart. Alex. & communem vsque ad §. & quid
1 si tm̄. diuide vt in glo. † Nota primo ex gl. sententia & secundū
Bar. & reliquos, q Gallus reprehenditur de insufficientia circa
personas, quia de pronepote omisit, & Sceuola suppleuit. Sed
vt rectius intelligo, non credo Gallū reprehensum in hoc, sed
solum interpretatum. alias enim eodem modo eundem Sce-
uolam reprehendere potuimus, qui de abnepote nihil dixit. &
contingere potest quod abnepos ab auo nascatur. homo enim
vsque ad centum annos naturaliter vitam sustinet. vt in l. fin. C.
de sac. san. eccl. & filium etiam in 15. an. habere eadē cōi natu-
ra pōt. vt habemus arg. ex tempore pubertatis a iure contermi
nato. vt in c. puberes. de despō. impub. quo computo natura ip-
sa quisq; facile eua sere posset abauus etiam ante. 70. annū. quā
to magis vsque ad centesimū. Et ego certe abauos & abnepo-
tes vidi. igitur in eandem q̄ reprehendit insufficientiam, cōstat
ipsum Sceuolam reprehendēdum. nā aliquos fingeres abauos
testatores, eorum testamenta nullū haberent refugiū abnepo-
te nato. secundum doctor. intellectum. Sed ego tale testū & ex
sententia Galli, & ex interpretatione Sceuolę defenderē. prout
enim Sceuola consuluit ex interpretatione Galli, & non ex cor
rectione, ita ego ex eius interpretatione causam interpretandi
sumerem. nulla est. n. differentiæ ratio, igitur idem ius versatur
vt l. a Titio. de ver. obl. & quod sit interpretatus, patet ex codē
Sceuola, qui dicit, idem credendum esse Gallū existimasse de
pronepote, nam si idē existimare credit, male in hoc ipso quod
existimauit reprehendi potuit. Sed si reprehēsionem ad verba
referas, immo nec recte reprehendis, quia verba fuerunt casus
præsuppositi, & intētio & ratio fuit generalis. vnde ex casu no-
luit restringere ius. in eo igitur in quo noluit, non pōt reprehen-
di. At si voluisset, falso diceretur idē existimasse de pronepote
l. in ambiguo. de reb. dub. inf. dū igitur idem existimauit, & re-
cte, & ista existimatio sumitur ab eo qd̄ dixit. constat in hoc ip-
so reprehendi non posse. De nepote enim etiam eliciemus idē
existimasse quo ad pronepotē. Item q iste non sunt reprehen-
siones, inferius clarius constabit. Præterea ex hoc tex. inferunt
doct. vt est Imol. & Alex. in calce huius §. quod curialiter est fa-
cienda reprehensio. vt in l. vt responsum C. de transa. & l. præci
bus. C. de imp. & alijs, & vt ordinate habeas qd antiquiores pa-
tres senserūt, & qd nos sentiamus, refero qd̄ dicit Bar. in d. l. vt
responsum. vbi refertur quorundam opi. quod ideo Iureconſ.
quandoq; rustice reprehendit. vt in l. Domitius Labeo. de test.
quia forte fuit quidā rusticus superbus, pp scientiam elatus. qd̄
tñ Imperator nō facit. vt in d. l. vt respōsum. & in l. præcib. C. de
impu. quia ipse sp est curialis. Sed Bart. discedit ab hoc. quia et
qñq; Imperator rustice rñdet. vt in l. mercalem. C. de cond. ob
2 turp. cau. ideo distinguit, † aut interrogatur turpiter & ꝯ bonos
mores, & turpiter est rñdendum. vt in l. mercalem. aut interro-
gatio nō est turpis, sed fit ab eo cui ignorare nō cōuenit, & cui
imputari pōt, vt ab aduocato & Iuriscon. vt in lege nr̄a, & tunc
turpiter pōt rñderi, vt in l. Domitius Lab. aut fit ab eo cui impu
tari non pōt, vt a rustico & muliere, & tunc curialiter est rñdē-
dum. vt in d. l. vt rñsum. & in l. præcibus. vbi idem dicit Bart. &
hoc idem confirmat Pau. in l. vt rñsum. & ibi Mod. Ticin. Cer
te priorum opi. quæ ipsum Celsum rusticū & scientia superbū
credebat, immodesta nimis vr̄. nam Celsus optimus fuit in iu-
re, & consultissimus, cuius leges summa prudētia compositas
passim videmus, nec iuris prudentia aliquis superbire potest.
3 † quia iustitiæ magna pars est modestia & temperamentū. Nā
ait Lactan. lib. de iustitia. c. 6. in his hominibus, qui superba &
tumida inęquabilitate gaudent, nullū manere iustitiæ vestigium
cuius iustitiæ officia sunt humanitas, æquitas, & misericordia.
cui ad stipulatur . . rego. in moralibus. vt in c. disciplina 45. dist.
vbi dr̄, quod obseruandū est temperamentū, vt nec multa aspe
ritate exulcerent, nec nimia benignitate soluantur. Et Rex pa-
cificus pia miseratione cōstituit, subditos fore pacificos & mo-
destos, in quo ipsa versatur iustitia, vt in proœm. Gregor. Iuris
igitur consultum scientia iuris, & iustitia non facit superbum.
cum in hoc ipso maxime ius versēt, vt ęquabilitatem obseruet
& dicit in eodem. c. disciplina, quod hoc mirum illa tabernacu
li archa significat, in qua cum tabulis virga simul & māna est, qa
cum scripturæ sacræ scientia est in boni rectoris pectore, si est
virga correctionis, sit & māna dulcedinis. nec credas hoc idem
dici nō posse de Iureconsultis, q sanctissimas leges humano ge
neri prodiderūt. nā licet verā legis & fidei nr̄e cognitionem lu-
mēq; vt nos ex testō nō habuissent, habuerūt tñ rectam ratio-
nē ęterni luminis a Deo procedētis. Ex quo dicimus, leges no-
stras diuinitus promulgaras. vt in epistola, inter claras. de sum.
tri. & fid. catho. & dicebat Augu. super Ioanne, vt scribitur in c.
quo iure. 8. dist. quod iura humana per Imperatores & recto-
res seculi Deus distribuit humano generi. Facit ad præsupposi
tam dubitationem, quod dicebat Euripides iustitia os aureum
habet. nec hesperus nec lucifer adeo mirabilis est, ideo Arist. 5.
ethi. inquit. Nō sinimus hoīem dānari, sed rationē, qa hō sibi-
ipsi id facit. Ideo vir iustus qui est in magistratu, alijs non sibijp
si laborat. Et ex hac rōne dicūt alienū bonum iustitiā esse, quā,
vt volunt stoici sequūtur ęquitas, & gratitudo. & prouerbium
est ad actum. Iustitia in sese virtutes continet oēs. cui vt inquit
Tul. lib. 1. de offi. est coniuncta beneficentia. quam eandem be-
nignitatem appellare licet. Iustitiæ igitur & iuris studiosissimos
non est credendum ex tali studio effici superbos. & iuris prudē
tia elatos. Iuris. n. & ęquitatis cognitio mentē reddit quietā &
modestam. qui vero superbiūt, leguleij sunt proclamatores, &
iuris infandi mercenarij. de quibus in l. ex ea. in glo. 1. de postu
lando. sup. non iurisconsulti, quos velut Apollinē adorāuos, eo
rumq; domū oraculū fore ciuitatis, Marcus Tull. in li. 1. de ora
tore demōstrat. sed hoc non sibijpsis tribuunt ipsi, Sed quia om
nibus prosunt, ab oīb. honorantur. quare dū potero hac vene-
ratione sp vtar, q iureconsultos iuste locutos & opinabor, &
pro virili defensabo in qua re non Apollo Pythius nec ipsi, sed
Iesus Nazarenus, qui est verus Deus, auxilium nobis præstet.
4 † Deinūc dum Bar. tenet quod turpiter interroganti turpe est
respondendum prout Imperator fecit in d. l. Mercalem. quip-
pe nec turpiter rñdendum, nec Imperatorem turpiter respon-
disse. nam turpitudo vna additione alterius nō aufertur, sed au
getur. c. cum haberet. de eo qui duxit in mat. quam polluit per
adul. in c. cum ecclesię. de simo. in c. mulier 22. q. 3. nec peccatū
peccato tollitur, sed castigatione l. apud Iulianum. §. Marcel-
lus. de doli excep. & Imperator, qui subditorū turpitudines cor
rigere tenet, nō debet se adhibere sociū turpitudinis. arg. c. qua
liter & qñ. de accus. el 1. & 2. ibi, cū ex officio teneamini argue
re & increpare. & non debent nasci iniusta vñ nascuntur. vt in
eo. c. qualiter. el 1. & in l. meminerint. C. vñ vi. simili ratione di
cit Seneca noster in lib. de moribus, ridiculū esse odio nocētis
innocentiam perdere. odio igit turpiter interrogantis Impera
torē maxime & iurisconsultū turpiter respondeo honestatem
ac modestiam perdere, ridiculū esset. q eo est nr̄is doctoribus
turpius, qui nō de turpiter dicto disserūt, sed turpiter docent &
consulūt respondendū. inquit et Tull. lib. 1. offi. capi. qualis de-
beat esse sermo, q in obiurgatione clemēti castigatione vti li-
cet, grauitate tñ adiuncta. vt seueritas adhibeat & contumelia
repellatur. item paulopost, rectū est, etiam ꝗ ab inimicis nobis
indigna audiamus, grauitatē retinere. quanto igitur magis le-
gislator, qui de æquo & bono consulitur, quamuis turpiter cō-
sulatur, debebit honestatem & grauitatem retinere. Ad l. Mer
calem. rñde, q Imperator non rñdet turpiter, sed refert casum
ab interrogantis verbis, quæ talia sunt, mercalem te habuisse
vxorē proponis, vñ intelligis confessionē lenocinij preces tuas
continere &c. nulla igitur est hic turpis responsio sed refert ca
5 sum sibi propositū, &c. † Demum cū Bar. distinguit, qd̄ rusti-
cis & mulieribus male interrogantibus curialiter est respondē
dum, literatis vero turpiter & rustice. ego consulerē Imperato
ri semper curialiter & ingenue respōdendū esse. & cū curia sit
ab ipso, nullo casu conuenit ei curialē modestū & ingenuū nō
esse. idem de iureconsultis & vr̄ cōuersa ratio, q sit rusticus, &
incōditus cū peritis, & curialis cū rusticis, vt videtur Bar. senti-
re. Bar. tñ hæc docuit ex l. Domitius. sup. tit. proxi. quam salua
tanti viri authoritate recte interpretatur. Credit itaque domi.
Bar. quod cęteri sequuntur, Labeonem iurisconsultū reprehē
di a Celso in d. l. Domitius. vbi ei dicebat Celsus, aut nō intelli-
go quid sit id de quo me cōsulis, aut stulta est consultatio tua.
Ex his igitur verbis cū videat Labeonē, qui inter oēs iurecon-
sultos ingenio maxime valebat, acriter increpari, notant quod
perito ignare interroganti aspere est respōdendum. sed vt inf.
videbis, hoc male colligitur ex illo tex. Item Bartol. satis diuer-
sus in dic. l. Domitius, motus authoritate Labeonis, qui in iure
clarissimus fuerat, dicit, quod Celsus Labeonem non intelle-
xit. quia Labeo subtilius dubitabat, quam Celsus intellexerit.
itaque Bar. Labeonem, cuius dubitationem Celsus stultam &
iuris ignaram censebat, excusat, & Celsum nō recte intellexis-
se dicit, vt ibi per eū. Ego miror, q adeo inaduertenter Labeo-
nē signāt stulte interrogantē, & Celsum eū nō intelligentē &
stultius increpantē. More igitur nr̄o vtrūq; ab iniuria ostende-
mus liberū. & cōsidera, q Labeo iurisconsultus de cuius iuris
prudentia summus fuit honor, nō est ille Labeo de quo in d. l.
Domitius, ille enim erat Domitius. Labeo. hic Antistius. La-

beo. ille

beo. ille ignarus & stultus in sua consultatione, teste Celso. hic
prudentissimus, teste Pōponio. de quo in l. 2. de orig. iur. pen.
col. vbi dicitur, quod fuit ei oblatus ab Augusto cōsulatus, &
plurimū studijs erat deditus, adeò quod 40. volumina reliquit.
& ingenij qualitate & fiducia fuit præstantissimus, præ cæteris
operam dederat literis, plura innouare & inuenire instituit. &
diuiserat totum annum, vt Romæ sex mensibus studiosos do-
ceret, & reliquis sex mensibus scribendis libris secederet. hic
erat Antistius Labeo quē stultum in iuris consultatione argue
re stultus esset. ille vero erat Domitius Labeo, de quo in illa.
l. Domitius. nec constat in l. 2. de ori. iur. nec in toto iure esse iu-
risconsultum, sed ignarum, satis probat eius stulta consultatio.
de qua in eadē l. Domitius. Item hoc ipsum constat, quia Anti
stius Labeo qui erat Iureconsultus, fuit tempore Augusti, Cel
si vero qui fuerunt tres, non fuerunt eodem tempore, sed om-
nes fuerunt tempore Vespasiani, & multo pōst Labeonem Iu
risconsultum vt patet in eadem. l. 2. de orig. iur. in fidigitur cum
in l. Domitius. Labeo scribat Celso, & Celsus rescribat La-
beoni, ille Labeo non est ille, quem scimus Iureconsultū fuis-
6 se. † Quid tamen dicendum de probatione Bartol. in l. Domi-
tius. vult probare Labeonis stultam consolationem subtilem
fuisse, & Celsum non intellexisse. Respondeo, quod imò erat
stulta, quia præsupponebat duo primum quod ego eram roga
tus, vt scriberem testamentum Titij. secundum quod post quā
scripsi, signaui sigillo meo. dubitabat Domitius, an ego essem
testis, & facerem numerum requisitū, Celsus dicit quod stulta
7 est dubitatio, aut eam non intelligit, † quia ridiculum est dubi
tare, quod iste non sit testis, qui tabulas testamenti scripserit.
hæc dicit Celsus. ex quo nota quod eoipso quod testis signauit
probatur rogatus & est legitimus testis in testamēto. & ita no.
idem Bar. ibi, scripsisse igitur testamentum, maxime quod ad
hoc fuerat adhibitus non potest officere imò firmat. & hoc est
quod dicebat Celsus. Item cum ratio quare debent esse adhi-
biti vel rogati est, vt probetur testari voluisse. vt in l. hæredes
palā. §. tit. proxi. in l. diuus ff. de mili. testa. cum igitur iste fuisset
adhibitus ad scribendum testamentum, sequitur, quod maxi-
me cum signauerit, sine dubio erit legitimus testis. & hic est
verus intellectus de quo plura scripsi super. l. sciendum de ver.
obli. vbi Barto. Vertamus igitur verba ad præsuppositam mate
riā, & teneamus Celsum & Labeonē Antistiū in nihilo errasse.
Item hoc fateri necesse est, quod Celsus acriter arguit Do-
mitium, nec constat ex eo quod sit peritus. forsan quod ego
magis credo, quia erat sibi amicus & familiaris. Et fatendū est
8 etiam † peritiores, qui inepte proponunt, acrius esse arguen-
dos, vt fecit Quintus Mutius Seruio Sulpitio, qui cum consul-
tus a Seruio bis idem respondisset, nec intellexisset, inquit, tur-
pe esse patritio & nobili viro & causas orāti ius in quo versetur
ignorare. & Seruius ea veluti contumelia tactus iuri ciuili ope-
ram dedit. Nota igitur, quod acrius potest argui. caueat tamen
arguens, ne turpiter ne ve contumeliose id faciat. In qua re vt
in cæteris diuino ingenio Marcus. Tul. in lib. 1. offi. ita scribit,
obiurgationes quandoq; necessarias, sed tamen ita procul ab
sit. cum qua nihil recte fieri, nihil cōsiderate potest, magna au
tem parte clementi castigatione licet vti, grauitate tñ adiuncta
vt seueritas adhibeatur, & cōtumelia repellat &c. Nec ob. ea.
lex. 2. in verbo, turpe. nā Mutius non dicebat turpiter. Sed post
quā bis respondentem nō intellexit Seruius dixit id sibi turpe
fore. Item nō fuit contumelia, sed eam veluti contumeliā ap-
pellat. Similem & pulchram annotationem recordor vidisse
in quadā apologia quam edidit quidam Antonius noster Ne-
brissensis grammaticus in humanis & in oratione vir clarus,
qui Augustinum & Hieronymum vulgo discordes in eandē
sententiam euidenter concordabat, vel potius concordes ostē
debat. nam Aug. in c. vt veterum. 9. di. dicit, quod veterum libro
rum. i. veteris testamenti interpretatio verificatur ex libris he-
breis, nouorum verbo. id est, noui testamenti ex libris grecis.
Sed Hieronymus dicebat in præfatione ad Penthateu cum quę
est præfatio. 2. in lib. Genesis, quod emendatiora sunt exempla
ria latina, quā greca & greca q̄ hebraica. vnde gl. in d. c. vt vete
rum. cuarrat plura inuolucra. & demū tenet, qd Hieronymo
sit maior adhibenda fides in historia &c veritas est quod Hye
ronimus non dicit, quod emendatiora sunt exemplaria Greca
Hæbreis, & Latina Grecis. immo testatur contrarium in eodē
procemio pauloante. deinde cum id dicit, loquitur interroga-
tiue, & sic sensus est contrarius. & in hoc est deceptio. Cogita,
& semper cures, vt proprium sensum text. defendas ille sum,
tam in iure canonico, quam etiam in ciuili. & ita defendas Gal
lum reprehensionibus. maxime quod in nostro iure fuit præci
puę authoritatis. vt refert text. in l. 2. de origine iuris. in antepe
9 nul. colum. † Item cum dicunt Moderni, patrem reprehendi
posse vt in litera. 6. si quis quasi. de statu liberorum. de condi-
ctio. ob causam. & ideo non esse mirum quod Gallus reprehen
datur. dicunt Gul. de Cun. & Albe. de ros. in eadem. l. 3. in eo-
dem. §. si quis. vrbanius esse conniuentibus oculis, id est clausis

acquiescere dictis parentis. argu. l. qualem. versic. Cassius. de
arbi. ff. in facto autem erubescunt iura filios effici correctores
parentum. in l. cum non solum. §. sancimus. C. de bo. quę lib.
hæc retulit d. Alexand. qui propositis quasi contrarijs, non re-
soluit eā, nec distinguit quid sit verū, quidve falsum. Ego ita
intelligerem, quod si aliud a patre sentio in his, in quibus veri-
tas rationis disputatur, non teneor nec debeo, quam veritatē
credo, abijcere, & paternę sententiæ adherere. Itaque loquitur
tex. in d. l. 2. §. si quis quasi. de statu liber. vbi Celsus a patris sen
tentia dessidebat. Itaque aliam tenere opinionem a patre, hoc
recta ratio suadet, dum tamen eam rectam credas. quod satis
cōfirmat Aristoteles, dū dicat, q̄ Platone ipso, qui fuit sibi tot
annis summus, præceptor & amicus, magis amica veritas erat.
Veritati enim & rationi hæc reuerentia debita est, vt dū de ea
disputamus, ipsi facile cōcedamus, ne nobis in hoc ipso pugne
mus. & ita ego solitus sum facere, quia veritati suo loco sepis-
simæ & contra alios cedo & cōtrā me ipsum cederem. in qua
re Aristotelem sequor, qui primo Ethycorum inquit, pro de-
fensione veritatis ēt propria impugnare oportere. Ne igitur ra
tio vertas, quod passim ab antiquorum opinionibus dissideo.
Nam veritatē omnium sectarum imperatricem reuereor, q̄ si
a recta via aberro, intentione certe summo studio & labore eā
prosequor & inuestigo. At diuersum est ob incognitam veri-
tatem velle diuersam opinionē capere & reprehendere. quod
in patre & quolibet benemerito inhonestū & reprehensibile
est. Itē in factis & negocijs gerendis a patre, mea sniā dissentiri
non potest, sed ei acquiescere teneor, non quod ratio si qua est
acquiescat, sed quia eius opinio præfertur in rebus agendis, &
ita loquitur tex. vltimo loco allegatus. l. cum non solum §. san-
10 cimus. C. de bon. quæ liber. † Vlterius & tertio notat Bar. quòd
appellatione nepotis non comprehenditur pronepos. Nam si
nepotis appellatione pronepos comprehenderetur, Gallus nō
reprehenderetur de insufficientia, & dicit hic domi. Alexan. in
pe. col. ante fi. ibi. 2. nota. quod hoc est verum indubitāter quo
ad casum nostrū, quia hæc lex est correctoria, vt ī §. posthumo.
insti. de lega. Vnde etiam ex identitate rationis non est exten-
denda. vt in l. præcipimus. C. de appel. & in auth. quas actiones.
C. de sac. san. eccles. idem tenet Pau. de Cast. & Raph. vnde in-
fert Aug. q̄ auth. matri & auię. C. quando mul. offi. tutel. fungi
potest. cum loquatur in correctorijs, non habet locum in pro-
auis. dicit d. Ias. q̄ errant, quia lex ista non est correctoria. sed li-
mitatoria, quia in casu limitat, vt dicebat idem Alex. & Are. in
11 §. superiori. Vnde d. Ias. infert duo, † quod licet alias lex limita-
toria possit extendi ex identitate rationis, vt in cap. cum dile-
cta. de cōfir. vtili vel inuti. tamen nōn est licita extensio etiā de
stricta significatione ad latam ex identitate rationis. nā appella
tione nepotis bene cōprehenditur pronepos. vt Barto. decla-
rat in §. instituens infr. eo. Item subest in isto casu eadem ratio,
scilicet ne testamentum rumpatur. Item lex noua ad alias per
sonas extēditur ex identitate rationis. vt in l. his solis. versi. his
tacite cautū C. de reuo. don & in l. cū mulier. solu. matri. & ibi
Raph & Mod. sed hic non. Quare respondent ex Barto. quod
ideo appellatione nepotis hic, non cōprehenditur pronepos,
quia dicitur in text. nepotē, qui ex filio nascetur. & ita intelligit
Barto. §. instituens. Vel secundo sm Raph. possumus dicere, q̄
hic non corrigitur, sed declaratur. Dic igitur falsum esse, quod
hic corrigatur, & falsum etiā, q̄ limitetur. vt ostendi. s. §. proxi.
Ergo non bene elicitur nec vnum, nec aliud. & falsum ēt esse.
q̄ ex identitate rationis nō interpretetur lex corrigēs, vt etiam
dixi in § superiori. vnde dic, q̄ si in auth. matri & auię. in pauis
eadem est ratio, necessario in idem ius intelligetur, vt inferius
12 ostēdam. & ideo pone potius regulā cōtrariā, † quod vbicūq;
aliquid disponitur de nepote, & sit eadem ratio de pronepote,
& vbi aliquid disponitur de auo, & versat eadem ratio in pro-
auo, talis dispositio in vtroq; codē modo habet locum. & hoc
probatur ex eodem tex. nostro. Vbi sm omnes eadem vere est
ratio. & ideo interpretatur Gallum existimasse de pronepote.
qd et s̄ patet ex. §. & quid si tantū in fi. secus si diuersa esset ra-
tio, vel ipsa ratio se extenderet ad pronepotē, vt in dispositio-
ne hominis. Finge stipulatum pro se filijs & nepotibus, certe
non cōprehēduntur pronepotes vt in auth. de nō alienā. §. em
phyteutim. Item finge, q̄ computamus gradus. Certe nepos
est in secundo gradu, pronepos in tertio, vt in l. 1. §. 1. & §. 2. de
grad. affi. & insti. de grad. cogna. in prin. Sed quia Barto. in §.
13 instituens. infra ista. l. fuit in opinione, † quod app. nepotis pro
nepos comprehendatur propria significatione vocabuli videa
mus, an eius sententiæ sit standum. & præcipuum fundamen-
tum Bart. est, quia vt nepos, nepos est, ita & pronepos. tantum
enim additur illa propositio, pro, vt discernatur primus a po-
steriori. illa igitur præpositio nihil impedit, quin in propria &
vera significatione comprehendatur. vt constat. ex. l. qui con-
C. affinitatis. d. posth. sui. vbi ibidem tenuit Barto. ex tex. in ver
bo, contineri solent id est soceri & nurus appellatione vlterio-
res, quibus, pro, præpositio additur, contineri solent, pronurus.
scilicet

scilicet & prosocer. cū igitur contineanť, appellatione, ꝙ in ipsa appellatione continetur, non est extra eā. vnde nō possumus dicere nisi ꝙ appellatione cōprehendatur. do. Aret. in §. instituens. contra istā ponderationem inducit aliqua iura. Primo, quia aliud est pro intestato accipi, aliud intestatū esse. vt in l. 1. in prin. de suis & legi. & ibi Bart. nam qui pro intestato accipitur, non est vere intestatus, prout qui protutor est, non est vere tutor. l. 1. §. 1. de eo qui pro tutore. Profecto has inductiones non percipio. quia non ignorat Bart. ꝙ qui pro intestato habetur, non sit proprie intestatus, & qui ꝓ tutore agit, non sit ꝓprie tutor. nam quando aliquid est loco alterius, vel est loco talis, verum est id nō esse tale. vt in l. qđ Nerua. ff. de positi. sed intētio Barto. est, qđ quando præpositio, pro, adijcit his nominibus, non adijciť vt sit habēdus pro tali, sed vt ordine inter tales distinguať. Item contra Bar. tam Aretinus quam do. Iaso. adducunt plura inter quę eminentiora sunt text. in l. in legibus. ff. de testibus. vbi appellatione nurus cōtineť spōsa, quæ improprie est nurus. vt etiam in l. si qua. §. 1. & 2. de ritu nup. quib. adde. l. Seruius. de gradibus. vbi diciť, ꝙ soceri & socrus, generi & nurus appellatione etiā ex spōsalibus acquiri. Sed cōstat spōsam nurū nō esse. vt in in §. si qua vxor. institu. de nup. igitur ex eo ꝙ ꝯtineať appellatione, vel acquiratur appellatio, nō sequiť ꝓpriā esse rei significationē. & ita notabat idē Bar. sibi non constans in l. liberorū. col. 5. vers. præterea. vbi dicit, ꝙ verbū continerı nō probat propriā rei significationē. cū aliqñ ex interpretatione extensiua dicatur cōtineri. ꝙ probatur ex illo tex. Item adducunt tex. in c. peruenit. el primo. de testi. cogen. iuncta l. t. de fide instr. & tex. in l. nurus. de verb. sig. iuncta. l. fi. in vers. 1. de
14 assi. lib. & certe iura ista stringere videnť. † Adducunt etiam, ꝙ appellatione actionis cōtinetur actio realis, vt in l. actionis verbo. de actio. & obli. quæ tamen in rē actio nō est proprie actio, sed petitio, vt in l. actio in personā. & ibi gl. de actionibus. & in eadē l. actionis verbo. Tu vero acrius hoc intelligas, nam actionis verbo vere & proprie actio realis cōtinetur. quod eadē oratio tibi ostendit, cū eā actionē realē appelles, nam si actio non esset, non posset esse actio realis. & qua proprietate sermonis actionē personalē actionē appellas, ipsa eadē realē actionē poteris actionem appellare. Sūt n. species huius nominis actio, & ita loquitur text. in l. actionis verbo continetur in rē actio & in personam directa vtilis &c. Aliud igitur verbū, continetur, de vtraq; specie loquiť ęqualiter, vt in vulgata l. nam hoc iure. de vul. & pup. & hoc idem cauetur in l. pecuniæ. §. actionis. de verbo. sign. inf. & in l. actionū. de actio. & obliga. vbi dř, ꝙ actionum genera sunt duo, in rem, quę dř vēdicatio, & in personam, quæ condictio appellatur. Itaq; eā ista genera quæ pro speciebus in nostro iure sumuntur, æque in generali appellatione cōprehēduntur, & vera est & propria in qualibet re cōprehensa talis significatio. Ego enim ita sum vere animal, prout leo. & ita proprie leo appellatione animalis cōprehenditur, prout homo. similem iuris doctrinā inuenies insti. de dona. in princ. & ibi notatur. & in l. 1. in princ. de dona. ff. in l. alienatū. §. donationis. de
15 verb. sign. † nam donationis appellatione proprie & ex vera significatione ꝯtineť donatio cā mortis, prout donatio simplex. & hoc est cū donatio simpliciter & in genere profertur. Secus qñ de donatione in specie loquimur, quia tunc proprie de liberaliori donatione intelligimus. vt in l. 1. ff. eo. Nō ob. quod dicit gl. in l. actionū genera. cū dicit, ꝙ ibi in genere & largissime accipit, quia notandū, ꝙ qñq; appellationes proferuntur generaliter, & cum noīa sunt generis, oēm speciē inferiorem cōprehendūt, & noīe actionis cōprehenditur actio directa, vtilis, & realis, & personalis, & tunc dicimus actionē intelligi in larga sua significatione. & licet sit ampla & larga significatio, tamē est sibi propria, quia nomen generis est aptū sua natura cōprehēdere plures spēs. Quinimo propriorē si dici possit naturā & significationē obseruat, quando omnes suas species comprehendit quam quando nomē generale ponitur pro specie, quia tunc a sua generali & propria significatione declinat in solam
16 speciem. & hoc † idē intelligas in verbo, actionis. facit eadem. l. pecuniæ. §. actionis verbū. cuius verba subijcio, actionis verbū generale est & speciale. nā omnis actio dicitur, siue in personā siue in rē sit petitio. Sed plerunq; actiones personales solemus dicere. proprie igitur significatione actionis comprehenditur actio realis, dū de actione generaliter disputamus. Facit quod notat Alex. in tex. nostro in 2. notabili. 2. col. quod idem operatur generalis prouisio quo ad omnes, quod operatur specialis quo ad speciales, accedit etiam, quod notat maxime Bar. in l. precibus de impu. & alijs, cōmuniter approbatus, quod substitutio breuiloqua vel compendiosa verbis generalibus facta dř expressa, & ideo excludit matrē. quia in genere expresse ve-
17 niunt species &c. † Rursus alio argumento vtitur do. Ias. quia hæreditatis appellatione bonorum possessio continetur l. hæreditatis. la 2. de verb. obliga. quæ tamen improprio modo est hæreditas l. 2. de bonorum possess. infra. § quos autem. Insti. de bonorum possess. argumentum profecto est bonum. & a doctrina vulgari. ego vero nō consentio, quod bonorū possessio sit improprie hæreditas. cum nihil aliud sit hæreditas, quā bonorum possessio, vt patet in diffinitione hæreditatis & bonorum possessionis l. nihil aliud de verb. signific. & in l. 3. §. bonorum de bono. possess. quamuis enim iura bonorum possessio. differant in aliquibus a iuribus ciuilibus hæreditatis, tamē quo ad essentiam successionis defuncti nihil differunt, vt ibi patet, & ego latius scribam oportune. Dixi aliquid in. l. iurisgentium §. prętor super intellectu. § quos autem. & intelligas l. 2. ff. de bonorum possess. quòd vice hæredum bonorum possessores habentur, ꝙ sicut hæredes habent iura ciuilia a iure ciuili. ita habent bonorū possessores omnia ea a iure prætorio. differunt tamen in aliquo iure extrinseco, & in modo acquisitionis. Secus in genere iuris acquisiti ab ipso defuncto, vt in dicta l. 3. §.
18 bonorū. † Quid igitur erit dicendum de principali quæstione pronepotis, vt orationē ad propositam quęstionē reducamus. Certe si verum est, quod illa præpositio, pro ad distinguendū tm̄ gradus ponatur, nepotis appellatione simpliciter ēt pronepos veniet, quia fm̄ hoc verbum nepos pro posteris sumitur. hoc vř aliquo modo suadere, quia fm̄ dictionarios nepos dicitur, eo quod post filium nascitur. Sed certe etiā pronepos est natus post filium. & quòd posterius nascatur, nihil obstat. nā in genere posteritatis id est posterius non possumus negare post esse comparatiuum enim præsupponit positiuum, & qui melior est, ipse quoq; bonus est, vt in l. vbi autem in princi. de verb. obligatio. Præterea viget ratio tex. in l. quid si nepotes de test. tu. in fin. vbi appellatione posthumorum continentur filij & nepotes, quia verum est quòd sunt posthumi, id est, post in humanis deducti. nam ista ratio posteritatis ita potest referri ad filios & ad nepotes, & hoc idem erit in proposito nostro. Hinc est, quòd, Virgilius nepotes pro posteris posuit. Forte recensebat numerum charosq; nepotes. Facit etiam, quòd dicunt atauum quasi tertium auum, abnepotem quasi tertiū nepotem ex quo satis elicitur, quod quāuis numero differant non tamē in nepotis appellatione, quia tertius nepos ita est nepos prout primus, & secundo vel tertiogenitus ita est filius sicut primogenitus in c. Ioseph. de verbo. signific. Item cum l. eorum. §. affinitatis doceat soceri appellatione prosocerū cōtineri, certe videtur secundū grammaticos nō iuris interpretationē. sed etiam veram verborum significationem exposuisse. quia vel appellatur prosocer, vel socer magnus, & prosocer idē significat quod socer magnus, vt tenent ipsi, igiť cū magni adiectio non mutet soceri essentiam. l. cum quid. si cer. pe. sequitur appellatione soceri & prosocerū, id est socerum magnū recte concipi. vnde constat Bart. recte interpretatum in d. §. affinitatis. quāuis a Modernis videatur morderi. Nec obstat. l. Nurus. de verb. sign. quam Moder. Papienses retorquent contra Bar. in d. §. instituens. vbi appellatio nurus porrigēda est ad pronurum. ergo per extensionem, idcirco non vere nec proprie. & dicunt ipsi hoc esse efficacius fundamentum ad istam cōclusionem. Sed tu responde, ꝙ non valent cōsequentię, quas ipsi formant. Nam ex eo ꝙ porrigēda sit ad pronurū, nō sequitur eam appellationē propriā non esse. nec ex eo ꝙ extendať, & per extensionē cōprehendat, sequitur proprie non cōprehendere. ꝓbatur in casu expresso. in l. 2. §. quodcunque. de excu. tut. s. nam appellatione liberorū proprie ꝯprehenduntť filij & nepotes & pronepotes. vt in d. l. liberorū. & in d. l. quid si nepotes in l. iurisconsultus. §. parentes. de gradibus. inf. quod oēs doctores & ipse Ias. plane fatentur. Sed dř in d. §. quodcunque. appellatio liberorū & ad nepotes extenditur. ergo ex eo ꝙ extendatur, nō sequitur impropriā esse appellationē. & quāuis Iasonis ponderatio sit ex cōsequentia, quā cōmuniter in ista materia sequuntur reliqui doctores, qui ex extētione eliciunt argumentū im-
19 propriationis. † Tu tamen diligentius distingue, ꝙ quando verbum vnum significat, si ad aliud extendatur, talis extensio argumentum est ad notam impropriationis, & hoc est quando talis extensio fit ex eo, quod verbum fere idem significet, quāuis vere idem non significet, & tunc non valet cōsequentia doctorum. At quandoq; extenditur nō ex similitudine verbi, sed ex ratione vel eadem vel simili, & tunc male eliciunt argumenta impropriationis, quia illa extensio nō fit vi vocabuli, sed vi rationis, vt late ostendi. sup. in princ. huius legis super appellatione posthumi. Qñ vero verbum est aptum plura cōprehendere maxime consecutiua, vel gradum significantia, tūc potest dici extendi ad aliquod cōprehensorum, nec ex hoc dicit improprie illud cōprehēsum, qđ exēplo tibi patebit. nā recte dicimus vsque ad Alpes Italiā protendit, & vsq; ad Gades Hyspaniam. Item ad Apuliam extenditur Italia. animalis nomen extenditur ad formam, non tñ ex hoc sequiť aliqua impropriatio. vnde si quis dicat liberorum appellatio extenditur ad nepotes & vsque ad trinepotes; Item nepotū appellatio extenditur ad pronepotes, & nurus appellatio ad pronurū, nō sequitur ex hoc impropriā esse significationē. vt in d. l. 2. §. quodcūque. & in d. l. iureconsultus. §. parentes. Nec ob. text. in l. in legibus. cū

reliquis

reliquis adductis, quia ille loquuntur in sponsis. tu cogita. Facit
etiam ratio satis colorata, quod si appellatione verborum contine
tur, non est certe extra appellationem. nam quod in re contine
tur, non proprie dicitur extra rem esse. quinimo Bar. ipse in l. 1.
de verbo. significa. notabat verbum, complectitur, ex quo infe
rebat, quod quandocunq; aliquod verbum complectit, id iudi
catur expressum propria verbi significatione. quanto igitur idē
confidentius dicetur de verbo, continetur, nam quod in re con
tinetur, magis vel ita videtur inesse, quam quod res ipsa com-
plectitur. vñ videtur dubitandū de ipso Bart. in d. l. liberorū. cū
dicit, quod verbū continetur, intelligitur ex interpretatione ex
tēsiua. nā si appellatio id de quo quæritur continet, nescio qua-
re dicamus extra se eandem extendi, vt idē comprehendatur.
fateri tamen oportet. quod verbū, contineri, quādoq; ad inter-
20 pretationem iuris refertur. † Vnde ego ita distinguerem ex mē
te iurisconsulti in d. l. liberorū. quod aut nepotes appellātur in
materia destinata ad posteritatem, & tunc nepotes intelligun-
tur omnes poste. & ita loquuntur rationes superiores. Aut ma
teria est destinata ad singulares posteritatis personas, id est, ad
certum gradum, & tunc certę personę comprehense tantum
in illo gradu distincto comprehendentur. In dubio vero ada-
ptatur appellatio vel posteritati vel gradui secundum materias
subiectas. Sed quoniam satis ad legem nostram facit, vbi nec
appellatione filij comprehenduntur nepotes, nec appellatione
nepotum pronepotes ideo ex distinctione superiori plura iura
expono tam in filijs quam in nepote loquentia. & quam pri-
21 mum in dispositione testamentaria † colliges intellectum l. Lu
cius. de hæred. insti. sup. alle. vbi si Titius ita scribat, Lucius fra-
ter meus hæres esto. qui si filium filiamve ex se natum natam-
ve non habebit, libertus meus sit hæres. in isto itaque casu cum
intentio testatoris ad prōlē referat, nec ad certam personam sit
destinata, sequit quod si frater Lucius habuerit liberos, id est, ne-
potes, excludit substitutus. quia animus testatoris prætulit non
solū fratrē sed ēt liberos, quorū appellatione & nepotes inclu-
duntur. Hic est verus sensus ad illam legem. Eodem modo pul
chre intelligamus §. instituēs inf. ista l. vbi instituens nepotem
qui sibi post mortem suam nasceretur, recte insti tuit. & eriā pro-
nepotem intelligit hoc est secundum intellectum Bart. iuncto
tex. nřo. quia forsan ex natiuitate pronepotis su- rūperet testā
cū igitur illa prouisio de qua §. instituens. sit recta & ampla, se-
quitur qđ concludit ēt pronepotem. Ita intelligit Bar. ex gl. ibi.
& certe eius sensus satis veritati cōsonat. quia qui nepotem eo
modo instituit gñaliter, habet animum instituendi quemcunq;
posterum qui suus sibi nascetur. igitur & pronepos censeť in-
stitutus, dū suus nascet quia eadē rō disponendi, & ex eadē rō-
ne & verbis elicimus eandē mentē filij [illegible]. Forsan quisquā
opponet qđ in §. instituens. illa instō, nepotem qui post mortē
suam suus nascetur, est generalis ac si dixisset, quicquid sibi li-
berorum post mortem natum erit, hæres esto. Sed illa secun-
da quicquid sibi liberorum &c. non extenditur ad pronepotē.
quia liberorum appellatio [illegible] cōprehendit filios & nepotes,
vltra nepotes non cōprehendit. vt tenet Bart. in l. liberorum. fi.
col. versic. [illegible] nunquid igitur nec illa prima institutio ne po
tem comprehendere [illegible]. Respondeo quod Bar. [illegible]
se legitur nam dum dicit liberos vsq; ad nepotes, [illegible] po-
steros intelligimus vult dicere, liberos vsq; ad trinepotes. & ita
docet iureconsultus in l. iureconsultus §. parentes. infra de gra-
22 dibus. † Præterea idem iuris casus est in l. vxorem. § concubine
de l. [illegible] vbi si concubinę lego in Appia id est, in Appia [illegible]
glossa male interpretatur. fundum cum vilico suo & [illegible] eius
dicitur, quod si aliud non appareat, nepotes con [illegible]
legato. gloss. ibi dicit hanc interpretationem sumi [illegible] pieta-
tis, ne dura fiat nepotum separatio. & ita Bart. & [illegible] text.
quod propter duram separationem vitandam verbū filij por-
rigitur ad nepotes. & eandem rationem confirmat in l. libero
rum. penult. colum. [illegible] casu [illegible] dicitur
quod alias secus debet iudicari. Certe ego [illegible], quod ibi
ius vertetur in hoc, ne fiat separatio [illegible] hoc considе
rat ille. [illegible] concubine. nec l. liberorum § sed & Papinius. vbi idē
casus & eadem verba referūtur, quæ fuerunt Papinij Frōtonis.
nec Bart. constat, quod si non consideramus duram separatio-
nem, nepotes non veniant in tali legato cum dum verbum fi-
liorum tēdit ad posteros & non ad personas primi gradus [illegible]
ex agentis voluntate veniunt nepotes. vt sup. dixi. & quod hec
non habeat specialem iuris rationem satis patet, quia in l. libe-
rorum. ad confirmationem vniuersalis iuris adducitur iste casus
igitur casus iste non est singularis. Quod exemplo comprobo,
quia si ille vilicus habebat vxorem, & filij eius itidem vxores
habeant, profecto vxores non veniunt in legato. Sed [illegible]
sit dura separatio filiorum a matribus, nihilominus legatū ve-
rificatur in nepotibus. per tex. ibi, & in d. §. concubine igitur ex
dura separatione nihil iuris constituitur. Cogita, id tamen te-
nens, quod talis dura separatio satis vrget ad considerandā vo-
luntatem legantis, quod filios legauerit, vt posteros, non vt a

nepotibus distinctos arg. l. possessionem. C. communia vtriusque iu. Isto eodem modo intelligas. l. filij. & l. iusta. de verbo. si-
gnif. c. vbi filij appellatione comprehenditur, & interpretatur
23 nepos. † Per contrarium in testamentis pluries nec appellatio
ne nepotis veniunt pronepotes, nec appellatione filiorum ne-
potes, & quam primum casus est in l. quod si nepotes. de testa-
ment. tutel. sup. vbi qui filijs dedit tutorem, non sequitur nepo
tibus dedisse, huius ratio est, quia cum tutela sit onus, vt per to-
tum de excusa. tutorum. si testator nepotes, & filios habeat, &
filijs dedit tutorem, non censeatur dedisse omnibus posteris &
liberis, sed tantum filijs, quia nisi exprimatur hoc onus, nō cre-
ditur impositum. ita dicebat Bar. in d. l. liberorum. & isto mo-
do intelligit glosam in l. iusta. sup. alleg. quæ dicebat ibi casum
specialem. Attende tamen, quod glo. in d. l. filij. dicit id esse ge-
nerale, vt filiorum appellatione nepotes non comprehendan-
tur. quod satis comprobatur ex eadem l. Quid si nepotes. vbi di
citur, quod ideo non est datus nepotibus tutor, quia aliter fi-
lius, aliter nepos appellatur. Ecce quod ratio iuris consistit in si
gnificatione verborum, non in casu singulari. Certe nec id ge
nerale nec speciale. Sed ex distinctione, quam superius edidi,
24 quid iuris sit, constari potest. † Considero igitur, quòd quam-
uis filijs in testamento possit tutor dari, tamen nepotibus non
potest dari, quia recasuri sunt in potestatem filij testatoris. vn-
de nisi tales sunt nepotes, qui non sunt recasuri in potestatem
alterius, dari eis tutor non potest, vt in l. 1. de testa. tutel. ff. & in
princip. instit. qui test. tu. da. poss. Idcirco cum testator nepotib.
nisi in casu non possit dare tutorem, si de nepotibus non faciat
mentionem, non censetur eis voluisse dare tutorem nomine
filiorum. cum nomina habeant distincta, & exprimere potuis-
set. Facit ratio tex. in l. nam hoc iure. de vulga. & pupilla itaque
casus ille non est talis, in quo nomen filiorum possit referri ad
omnes posteros. ideo filiorum nomen significat gradum pri-
mum, & non secūdū nec sequentes. vt in d. l. liberorum. Vnde
pulchre & iure quidem, ni fallor, infero quòd si testator nō ha
beret filios, sed tantū nepotes in potestate, quibus tutorem da-
re potest, si in testamento filijs tutorem daret, nepotibus cense
tur datū, quia nomen filiorū in his etiam verificari potest. vt in
l. filij & in l. liberorū. & constat ēt testantis voluntas, qui alios fi
lios non habet vt in l. liberorum. in fi. nūc intelligas medullam
25 illius l. & §. fin. insti. qui dare tu. poss. qui idem disponit † Alius
casus est, quod si pater filios exhæredauit non censetur nepotes
exhæredasse, vt no. in d. l. 1. l. j. & probat Bart. quia qua æquitate
masculinum cōcipit femininū, eadem æquitate filij appellatio
comprehēdit nepotes vt in d. l. iusta. Sed in illis odiosis mascu-
linum non concipit femininum. vt in l. 1. §. quæritur. de vent.
inspi. agitur &c. Aduerte tamen quòd Bar. in hoc videtur sibi
aduersus. in l. 1. de verb. sig. dicebat masculinū concipere femi-
ninum non ex equitate & interpretatione extēsiua, sed ex pro-
pria significatione. Sed talia Bar. ex distinctione de qua per cū
in d. l. [illegible] affirmare non auderē. Ratio igitur quare
filijs exhæredatis nō censetur nepotes exhæredasse, est quia nō
est credendum omnem propriam & naturalem posteritatem
a successione exclusisse. & ideo verbū filiorū interpretatur
ad exclusionem primi gradus, vt minus lædat, non ad excludē-
dum omne liberorum genus, quod in omnibus maxime esset
abhominabile, & contra naturalē inclinationem. vt in dict. l. li
berorum. Præterea eodem modo interpretamur appellatio-
nem filiorum. vel nepotem cum loquimur in computatione
graduum. nam appellatione filiorum nec comprehēdētur ne
potes, nec pronepotes nepotū appellatione. ratio est, quia hæc
nomina cum in gradu differant, in corpto in quo differunt eo-
dem nomine appellari non possunt. Ita intelligas lege. 1. & se-
quentes. de gradibus. & insti. eod. in princ. Hanc eandem ratio-
nem habet l. filium diffiniuimus. sup. de his qui sui vel alien. iuris
vbi filius, vt in primo gradu est, ita diffinitur, non tamen vt ac-
cipitur pro quolibet a viro & vxore descendente. vt in dicta l.
26 liberorum. † Adde quod etiam in §. nostro appellatione nepo
tum non comprehenduntur pronepotes, nec in ista l. Gallus.
appellatione filiorum comprehenduntur nepotes. Bartol. re-
spondet, quod hoc dicit de nepote ex filio, vnde constat quòd
non de pronepote. ista responsio eliditur a Modernioribus ex
tex. in l. Lucius. de hæred. insti. supra alleg. vbi de filijs ex fratre
sunt facta [illegible] tamen etiam nepotes intelliguntur. quod ex
eo probatur, quia appellatione nepotum veniunt posteri, sci
licet nepotes, pronepotes, & reliqui, hæc dictio, nepotes, sumi-
tur pro omnibus ab eo descendentibus. vnde possunt dici ne-
potes ex filio, & verum est quòd omnes sunt nepotes ex filio,
quia ex filio descendūt. vnde dictio, ex filio, nihil facit ad inter-
pretationem. ideo Bart. aliter respondet in l. liberorum. vlt. col.
quod quando dispositio est collata in personam nati vel nascē-
di ab aliquo filio, non potest id intelligi de pronepote, quia ne-
pos ante pronepotem necessario nascitur, & cum nepos est na
tus, illa dispositio habuit locum. Ita loquitur casus noster, vbi
est institutus nepos ex filio nascendus, quo nato habet effectū
institutio.

institutio. merito non extenditur ad pronepotē ex eo nascitu-
rum, argu. l. bor ç. §. hoc sermone. de verb. sign. Si vero in per-
sonam filij vel nepotis nō cōmittitur, tūc verificatur in prone-
pote, quia ad tempus mortis refertur, & tūc habet pronepotē,
quamuis nepotem vel filium nō habeatur. vt in d. l. Lucius. do.
Alex. dicit hanc solutionē non esse verā. quæ quāuis inuoluta
sit, tamen non videtur do. Alex. recte eam improbare. dicit ip-
se, pono ꝙ filius & nepos post testamentum nati sint mortui
ante testatorem, certe institutio nepotis non habebit locum,
quia mortuus est ante testatorem. ergo secundum Bar. prone-
pos veniet ex institutione, quod tñ est falsum per tex. nostrum.
igitur solutio nō est vera. Aduerte tamen quod Bart. tenet eo-
ipso quod nascitur nepos, institutionem habere effectum, hoc
est quod verificatur institutio quæ fuerat destinata ad nepotē
nascendum, & hoc est quod dicit ipse, necesse esse, quod prius
verificetur in nepote sm naturam, quia nepos prius nascitur
sm naturam, quam pronepos ex eodem nepote. Itaque Alex.
decipitur in hoc quod ordini effectum assumit pro confirma-
tione vltima mortis testatoris. Sed Bart. solum assumit pro na-
tiuitate ipsius nepotis, ad cuius natiuitatem refertur institutio,
& eo nato verificatur conditio. vnde potest iterum verificari.
Ratio est & in hoc consistit facilis & vera solutio, quia in tota
ista lege semper loquitur in persona certa instituta vel instituē
da. igitur verbum filij vel nepotis non potest referri ad poste-
riores, sed ad institutos. & ita idem Barto. in l. liberorum. tertia
colu. versic. Et ideo pro eorum declaratione dicit, quod Ray-
ner. & Andreas de Pisis male adducunt istam legem, quia ista
lex tota loquitur de filio certo, & idem tenet glo. in l. si quis ita.
§. 1 de testam. tutel. Nec Do. Iason recte dicit in §. instituens.
quod hæc solutio est quædam diuinatio, cum eadem vera sit,
quod in filio certo institutio loquatur. Idem dicendum est er-
go in nepote, quia semper loquitur in nepote destinato. Sed si
non destinasset, sed simpliciter instituisset referēs se ad liberos
vel ad nepotes vt posteros, tunc pronepotes censentur institu-
ti, vt in §. instituens. infra ista l. Quinimo & iterum inducas tex
tum nostrum, nam Gallus de nepote dedit licentiam, vt supra
in principio. Sed idem sentit de pronepote, vt in tex. nostro ibi,
idem credendum est Gallum existimasse, & de pronepote. igi-
tur cum idem senserit de vtroque appellatione vnius, certe cū
eadem versetur ratio, dicendum est vnum in altero subesse.
quod perspicaciter intelligas, quando de nepotibus loquimur
distincto gradu, vt Gallus loquebatur, quia tunc ex identitate
rationis idem iudicamus in nepotibus, & hæc est iusta interpre
tatio de qua in l. iusta. de verborum signific. Sed quando nepo-
tum appellatio refertur ad posteros vt supra dixi, tunc non so-
lum iuris ratione, sed vi verborum nepotes includunt, vt apud
Virgilium & superius late exposui. Nō secus ab his intelliges.
l. Lucius. la secunda. §. filiam. de legat. secundo. vbi filiam insti-
tuit, & substituit nepotem suum, quibus tamen mortuis pro-
nepos ab intestato successit. ibi igitur persona nepotis erat ad
substitutionem destinata prout in l. Gallus. & in §. nostro. & ita
27 respondet Rapha. & domi. Alexand. hic. † Verum in disposi-
tione legali hanc assumo cōclusionem, quod appellatione ne-
potis pronepos intelligitur, dum vt dixi nepotis nomen ad po-
steros refertur, quod tamen perraro inuenies, cū enim ius hos
gradus distinguat, vt in l. prima. §. primo, & secundo, de gradi-
bus, dum de nepotibus loquitur distincto gradu intelligit, iu-
ris tamen intellectus in ratione versatur, ex qua dicimus conti-
neri pronepotes vel excludi, vt in l. lege Iulia. de ritu nuptia. in
princ. in nostra. l. Gallus. fere per totum & maxime in nostro.
§. qui ex sententia Galli dicebat idem de pronepote existimas-
se, cum tamen Gallus de nepote loqueretur. Faciunt iura quæ
28 inferius in filio adducentur. † In filio igitur hæc sit constantior
conclusio, quod dum aliqua lex de filio dicit, non idem censet
de nepote vi nominis, sed tantum ratione, quæ eadem forsan
versabitur in nepote quæ in filio. huius exēplum habes in l. se-
natusconsultum. ff. de ritu nupt. vbi dicitur, ꝙ senatusconsulto
quo cauetur, ne tutor pupillā filio suo coniungat, etiam nepos
significat. hoc sane prouenit ex ratione senatuscōsulti, quę fuit
ne puellę in rebus familiaribus circūueniantur, & ne tutor hu
iusmodi coniunctionis fraude a ratione tutelę reddēda excusetur.
vnde etiā in filio naturali non legitimo eadē lex locū habebit.
Hanc rationem assumas a l. libertū §. senatusconsulti. ff. de ritu
nup. a l. penul. & a l. libertinum. C. de interd. mat. in. pu. & tuto.
Vnde notes ꝙ quamuis illa lex sit pęnalis, vt tenet Bal. in l. fin.
C. eo. & sit prohibitoria matrimonij, quod est permissum & li
berū iure naturę, vt in c. cū locū. de spons. & in l. 1. § ius natura-
le. de iust. & iur. tñ dum eadē versatur ratio, lex prohibens filij
matrimoniū idē significat de nepote. quod nō cōtingit vi nois
sed ratione, in qua ius versatur, vt dixi. nec placent Barto. verba
in l. liberorum. 2. col. in fi. cum dicit, ꝙ ibi odium est filiorū in
consequentiā, & est fauor saltem pupillorū. Certe nec in odio
ius cōsistit nec in fauore pupillorum. Sed quia ratio prohibens
cōprehendit nepotes, & cum ibi nec de odio nec de fauore ex
presse caueatur, si fauor esset tacite cōsiderandus, maior esset
matrimonij quā alterius, vt in c. ex literis, de proba. in l. 1. sol. ma
29 tri. in c. penul. de re iud. Aliud exēplū habemus † ex l. filium,
sup. ad senatusconsul. Maced. vbi senatusconsultū prouidēs fi-
lijsfamilias intelligitur nepotibus etiam prouidisse cuius ratio
est, quia senatuscōsulto Maced. cauebatur, vt filijfamilias qui
mutuum accepissent haberēt exceptionem, nec etiā post mor
tem patris ab eis exigi posset. Nam mali homines mutuā pe-
cuniam credendo filijs in potestate constitutis fenerarent spe
mortis parentis, vt eis solueretur post eius mortē. Ista igitur se-
natusconsulti prouisio eandē hēt rationē in nepote in potesta-
te cōstituto, quā habet in filio in ptāte, cōstituto. Et ideo quā-
uis in Macedoniano senatusconsulto consideretur odium cre
ditorum, vt in l. 1. in prin. eo. tit. & in l. qui exceptionem, de cō
di. in. deb. Tamen cum eadē versetur ratio, nihil impedit odiū.
Vnde quāuis Bar. vbi sup. cōsideret fauorē filiorū in casu isto,
causa tamen vel fauor filiorum iure non consideratur, vt in l. q
exceptionem sup. alle. sed consideratur tm ratio eadem, quod
expresse innuit lex illa ibi, etiā si verbis senatusconsulti filij cō-
tinerētur, in persona nepotis idē seruari debere, ex quibus ver-
bis satis euidenter elicitur, qđ sup. dicebam nomine filij nepo-
tem non significatione sed sententia & ratione comprehēdi.
30 † Idem dicendū est in casu l. 2. §. si mater el 2. iuncto vers. filijs
aūt, vbi mater quæ non petit tutorem filijs, punitur, & idē in-
telligitur si nepotibus vel etiā filiabus non petierit, quia puni-
tionis & negligentiæ rō eadē versatur in filia, quæ in filio, & ea
dem in nepote, nec placet distinguere, vt Bart. in d. l. liberorū,
quod ibi de filijs nihil dispon tur principaliter, sed exprimun-
tur per modū conditionis vel casualiter. Item qđ principaliter
ibi attenditur filiorū fauor. Attende ꝙ si ob hoc ipsum puniū-
tur lege, quia non petierunt tutores, igitur lege eadem perci-
pitur & disponitur vt petant, alias sine peccato punirentur, &
hoc tibi legibus satis constat, nam habes casum in l. fin. C. qui
petant tutores, & in l. in locū, & in l. cum a matribus, C. eod. vbi
pręcipitur, vt exigant, & instit. ad Tertul. si igitur appellatio-
ne filiorū veniēt etiam nepotes. Quinimo id nota, ꝙ quamuis
aliæ plures leges in filijs loquantur, tamen ille, §. fi. loquitur ge
neralius, scilicet in sobole & liberis his verbis, sed quemadmo-
dum nos matribus prospeximus, ita eas oportet suæ soboli cō
sulere, scituris eis, quod si tutores liberis non petierint &c. Ec-
ce quod soboli & liberis petere debent. Vnde subtiliter nota,
iuncta dicta l. 2. § si mater, versic. filijs, quod filiorum appella-
tio comprehēdit proprie nepotes, sicut liberorum vel sobolis
appellatio, quia vna lex loquitur in filijs, & alia in eodem casu
loquitur in liberis, & veniunt nepotes ex vtriusque appellatio-
ne. Similis fuit ponderatio quam fecit Angel. & Ioan. de Imo.
quos cęteri plures communiter sequuntur, in dicta l. Lucius,
de hæredibus institu. quæ loquitur in materia testamenti. Sed
ego credo quod in nostro casu filij appellationis vi significa-
tionis non veniat nepos, vt in dicto versicu. filijs. Text. vero in
§. fina. ponit casum per verba generalia quæ comprehendunt
filium & nepotem, quia generaliter est vera dispositio tam in
filio quam in nepote, vt in dicto versic. filijs. Cogita, quia for-
san ibi verbum, filij, ad posteritatem refertur, quod non mul-
tum placet. Item nec fauor pupillorum vel filiorum efficit tibi
vt extendatur ad nepotes, sed eadem ratio, quia sicut filio ita
nepoti succedit mater, & sicut officiū petendi tutorē debetur
filio, eodem modo nepoti, vt in l. in locum, supra al. & in d. §. fi.
instit. ad ter. ibi, quemadmodum nos matribus prospeximus
ita eas oportet suę soboli consulere. Ista igitur ratio vniuersa-
lis est & ad filios & ad nepotes, & ita est dispositio vniuersalis,
vt ibi patet, fac t ratio, l. liberorum. Vides igitur ex his exēplis,
ꝙ in dispositione legali filiorum appellatione veniunt nepotes
siue sint dispositiones legales pęnales, siue exorbitantes, vt Ma
31 cedonianū quomodo in nepotibus eadē versetur rō. † Nunc cre
do dare tibi exēplum, quo in legibus filiorum appellatio pro
posteris & hæredibus ponatur, & tunc forsan ipsa rei significa-
tione comprehendentur nepotes & pronepotes, vt in auth. vt
exact. instan. do. col. 7. vbi prima vxor & eius filij pręferuntur
in exactione dotis, idē est dicere nepotes & pronepotes, & de-
inceps reliquam cuiusque naturæ successionem. Ita dicit tex.
Cum igitur filij ibi ponantur pro naturalibus maxime hæredi-
bus, certe non vt gradus distinctus ponuntur, sed vt posteri &
successores, vnde eorū nomine ēt includuntur nepotes, quod
satis conformat cū l. liberorū, in fi. nec. n. dulciori nomine pos-
sumus nepotes nostros & naturales successores, quam filij no-
mine appellare, & ita dicit nos docere naturam. Sed tu cogita,
an sit ex propria significatione, vel ex intentione proferentis,
in nepotib. enim facilius fateor propriā significationē prone-
potū, quā nepotū in filijs. Sed qđ Bar. cōsiderat in illo etiam
casu fauorem filiorum, nec placet. De quo inferius generaliter
loquar. Item hanc rationem generalem assumo a superiori
bus, quod de filijsfamilias leges disponunt ea ratione, quia fi-
lij, & quia sunt familia, idē videt ius in nepotibus qui sunt in
fami-

familia.vt in d.l.filium.ad Mace.& si de filijsfamilias aliquid di
sponitur,quia sui sunt idem dispositum censetur de nepotibus
suis.vt in §.1.instit.de hære.q̄ ab intest.desc. & in §. sui. insti.de
33 hære.qua.& differē.† Qandoque in legibus appellatione filio-
rum non cōprehenduntur nepotes. quod euenit in gradibus,
quia in ea re distinguuntur, vt in l.1.§.1.& 2.ff.eo.& instit.eo. in
prin. Item vbicunq; non probatur eandē esse rationē nepotū,
quæ est filiorū,nō cōprehenderē̄ nepotes,quia noīe distinguū
tur. vt insti. qui testa. tuto.da.pos. ibi, alter filij alter nepotes
appellanē.& hoc modo intelliges.l.sed & milites.§.1.de excu-
sat.o.tuto. & tempo. earum. §. vbi quamuis miles non possit a
tutela filij alterius militis excusari,excusatur tamen a tutela ne
potis. nec ex eo qđ a tutela filij non sit excusandus, censetur a
tutela nepotis non posse excusari. quia alius est filius, & alius
nepos.nec probatur eandem in illo casu subesse rationē. Bart.
vero dicit in l.liberorum. ꝙ ratio est, quia quāuis ex parte pu-
pilli est fauor,ex parte tutoris est onus.Ostendi tamen sup hoc
non considerari in hoc maxime casu, vbi agitur de excusatio-
ne tutelæ iure militari,qđ est eius singulare, & cōtra ius cōmu
ne,vt Bart. ipse fatetur paulo post versi. quæro qđ in rescripto.
Eodē modo etiā intelligitur lex.2.§.quodcūq; de excu.tutorū.
§.vbi quia liberi excusant & non inuenitur appellatio filiorum
ideo nepotes excusant. alias si filij excusarent, appellatione fi-
liorum non cōprehenderentur nepotes, vt ibi. Habes ex infe-
rioribus expositos omnes casus, qui in ista materia maxime a
Barto.adducuntur,qui cum alijs patribus considerabat differē
tias inter dispositiones,modos,& conditiones. Sed ipsi distin-
guunt a casibus,non a ratione,vt vidisti. Item considerant fere
in omni casu prædictorum odium & fauorem.quorū neutrū a
33 iure cōsideraē. & id attente animaduertas, † ꝙ cū ius sit ęquū,
& omnibus cōmune,vt in l.1.in princip.de iusti. & iure.& in c.
erit autē. 4. distinc. nec in vera iustitia debeat esse acceptio per
sonarum.vt in c.nouit.de iudi.3.q.9.cap.fi.ius enim claudicare
non debet ex odio vel fauore,sed stateram gestat ęqualem.lan
ces appendit æquo libramine. vt in c.cum eterni tribunal.de re
iud.lib.6.imò odio & fauore humanū iudicium peruertitur,vt
in c.quatuor. 11. q. 3. male igitur & perniciose doctores nostri
ad interpretationem iuris passim considerant odia & fauo-
res. Nihil enim iuri tam alienum,quā odium & fauor,quo per
uertitur, nec tam proprium & accommodatum, q̄ æqualitas,
qua consistit æqua & omnibus cōmunis. Vnde hanc sumas iu
ris rationem, ꝙ nec ex odio nec ex fauore aliquid in iure cre-
dendum sit esse cautum,n.si dū id certo modo & expresse col-
ligimus.nec obstat quod dicitur iura esse singularia & fauora-
bilia,quod fateor. tamen cum aliquib singulari ratione in iure
cauetur,id certe fere semper videbis expressum.vt in c. in fidei
fauorem.de hære.lib.6. in l.milites. & per totum de testa. mili.
in l.quæsitum.§.fi.cum.l.sequenti.de pri.cred. cum mille simi
libus. proinde dum per interpretationem rationis vniuersalis
& iuris communis poteris leges exponere, omittende sunt cō
derationes odij & fauoris.arg.leg.q̄quā.C.de testa. mili.prout
enim iura singularia non sunt adducenda in consequentiam,
ita nec iura in dubio sunt ad singularitatem reducenda. vt in l.
quod vero.& in l.ius singulare.ff. de leg. Nec obstat, ꝙ fauores
sunt ampliandi,vt in regula,odia.de reg.iur.quod fateor,quan
do ex fauore iam concesso oritur aliqua dubitatio, vt ea sit ad
partem fauoris reducēda.& ita intelligit ibi Dynus. Sed quod
iura quę possunt esse communia,reducantur ad fauores,absit.
immo quamuis possint habere interpretationem a fauore, si
tamen ea iure communi possit adaptari, cōmunis est assumen
da.vt in d.l.q̄quā. & ita solitus sum fugere continuas & impor
tunas interpretum singularitates.In nostris igitur casibus filio
rum appellatio protenditur ad nepotes ex communi & iusta
interpretatione, non fauoribus vel odijs. vt dicit iureconsultus
in leg. iusta. de verb. sig. quod ego superius distincte ostendi.
34 † Superiora reducit Bart. ad quæstiones de facto.& quam pri-
mum quærit statuto cauetur,quod stantibus filijs masculis fœ
mina non succedat,sed sit dote contenta finge ꝙ mortuo filio
ex eo remanent nepotes, an fœminę excludentur a nepotibus
prout a filijs, Barto. cum Iacobo. Butr. tenebat excludi fœmi-
nas. primo, quia quamuis de nepotibus statutum non loqua-
tur, nec comprehendat nepotes, tamen beneficiū concessum
filijs trāsit ad nepotes.l. milites. C. de quæstio.igitur beneficiū
statuti transit præterea nepotes filio de medio sublato incipiūt
tenere locum filij.§.cum filius.de hære.quæ ab intest. insti. Itē
subrogatus sapit subrogati naturam.Item statutum non exten
ditur,sed ius cōmune se extendit ad illud.s. ius illud,quo bene
ficium transit ad nepotes. Item Iac. de Areti. considerat ratio
nem statuti,vt agnatorum tanta sit dignitas,quæ agnatio con-
seruatur in masculis.vt institu.de leg.agna.suc.Sed Barto.non
placet,ꝙ statutum comprehēdat sua ratione nepotes.quia ta-
lis ratio non est expressa in statuto. Sed veniunt nepotes ex in-
terpretatione passiua. Tu vero nunc examina eorum funda-
menta.pro primo fatentur ipsi, ꝙ statutum non cōprehendat
nepotes,& qđ de nepotibus nō disponit. Deinde dicunt, ꝙ be-
neficium transit ad nepotes.quæro,quod est hoc beneficium,
certe non est statuti quia statutum eos nō cōprehēdit, sed si di
cas, comprehendit filios, fateor quod comprehendat extātes.
Sed non extant,igitur eos non comprehendit. imò esto quod
eos comprehendat,taliter comprehendit eos, vt nepotes non
comprehendat.vt Bartol fatetur.at dum do. Barto.vult,quod
priuilegium paternum transeat ad nepotes.responde,vt paulo
ante,quod priuilegium nullum est nullis extantibus filijs. dicit
enim statutū, nō succedāt femine,filijs masculis stantibus. sed
masculi non extant igitur eis nullum beneficiū est cōcessum
35 nec statutum habet locum. † Item dicunt,quod priuilegia vel
beneficia filij extenduntur ad nepotes. sed hoc est verum, nisi
talis extensio sit in præiudicium tertij vel iuris communis. ita
docet Bartol. ipse paulo ante.in d.l.liberorum. 4. colu. versic.
Quæro quid si, ex quo præiudicio appellāt ipsi beneficiū odio
sum.& ita appellat Iaco.de Are.& Cyn.in l.Ita pudor. C.ad le.
Iul. de adulte. & tale beneficium odiosum appellat etiam Bal.
in l.Sancimus.C.de imp.in vlti.colum. Ego quidem appellarē
odiosum.quia iniuriosum & contra ius naturæ & gentium &
& ciuile.vt in l.Maximum vitium.C.de liber.præte. vbi appel-
latur vitiosum.& in l.lege.C.de legit.hære.in §. Ceterum.insti
tu.de legit.agna.tute. & dixi in calce.§. præcedentis. igitur tale
beneficium non deberet transferri ad nepotes. Nec obstat, qđ
sit fauorabile filijs. nam omnia beneficia sunt sua natura fauo-
rabilia,tamen in præiudicium iuris communis non sunt exten
denda ad nepotes.vt Barto.ipse dicebat.& tale statutum est cō
tra ius commune. cum iure communi ita succedant fœminæ,
prout masculi,vt in dicta lege Maximum vitium & in l.lege.§.
36 alleg.† vnde Barto.in l.fi.sup.de consti.princi. 1. col. & in lege.
si quando.C.de inoffic.testa.in primis dat hanc limitationem,
quod dum est contra ius commune,non extenditur beneficiū
vt in d.leg.si quando, & dum est contra ius tertij minus debet
extendi.vt in leg. 2.§. Merito.& §. Si quis a principe. ne quid in
loco publico.hoc etiam compertissimum habent canonistę in
c.quia circa.de priuile. & in c. cum dilecti. de dona.cum igitur
hoc statutum sit in præiudicium filiarum editum,item sit cō-
tra ius commune naturale gentium & ciuile, non debet exten
37 di.quod ab eo. Barto. satis constat.† Item cum Bartol. subiun-
gat,quod nepos patre sublato de medio intrat in locum sui pa
tris.vt in §.cum filius.hoc fateor, nō vt ipse credit, sed vt fateri
oportet. nam concurret cum filia quæ est in secundo gradu.vt
in d.§.cum filius.non tamen excludet ipsam,quia est in locum
patris ad concurrendum cum sorore patris, sed non ad exclu-
dendum sororem. vt in d. §. cum filius. & in auth. cessante.&
in l.lege.C.de nat.libe.& in §.item vetustas.instit.de hære. quæ
ab intest.def.& in §.verum.instit.de leg.agna.succes.filia enim
iure communi concurrit cū nepote, qui est in filij locum, sed
nepos nō excludit eā ex statuto, quia filij non extāt,qui sint in re
rum natura,& excludere possint. & illa regula ex qua filius suc
cedit in locū pr̄is,est ad concurrendū,vt dixi,non ad excluden-
dum. Item nec obstat,quod de natura subrogati subijciebatur
nam sapit naturā iuris cōmunis. Statuti vero naturam, quam
ipsi naturā appellant,sapere nō potest,quia deficit,qđ in statuto
requirit. Præterea cum subiungūt, ꝙ statutum nō cōprehēdit
nepotes, sed regula iuris cōis, qua nepos gaudet beneficio fi-
lij.se tendit ad statutū,quæ sm ipsos est interpretatio,quam ap
pellant passiuam. Aduerte,ꝙ huic fundamento superius est re
sponsum,quia negamus bn̄ficiū.& quia quāuis esset,nō debet ex
tēdi. Tamen ego quærerē ab his patribus. ꝙ cum fateantur ta-
le statutū non loqui de nepotibus,& censeant casum nostrum
alio iure interpretandum, quare non interpretabitur iure cō-
muni æquo & conformi iuri gentium & naturæ,non autē iure
singulari, vt ipsi fatentur, iniurioso,& adeo odioso,vt dicatur
accusare naturam. dicunt enim, qđ succedit in locum patris.
Volo ego, quod succedat, sed non ad excludendum sororem
patris.quod est iniquum,vt in prædictis iuribus. sed ad concur
rendum cum ipsa. quia ad hoc dicunt iura ipsos submitti in lo
cum paternum. Vides itaque quod rationes Bar. non vrgent.
38 † Ego pro Barto. opinione cōsiderabam, quamuis id ipse ne-
get, statuti rationem esse. vt familię conseruentur in statu pri-
mo, ne agnationis nomen sit sine bonis paternis. vt Bald. no.
in l. maximum vitium. 1. col. Sed certe ista ratio habet locum
etiam in nepote non expresso in statuto, igitur nepos conclu-
ditur.si enim filij non sunt, & sunt nepotes qui conseruant fa-
miliam & res agnationis in locū eorum, tūc appellatione filio
rum cōprehendenē nepotes. vt in d.l.liberorū.& in l.iusta inter
pretatione.de verbo.sig.nam a ratione est iusta & necessaria in
terpretatio,vt in l. cum mulier sup.solu. matrimo. facit quod
subtiliter docet Bald. in l.si mater. in fina. verbis. de institu. &
substit. ꝙ cum casus omissus habeat rationem casus expressi.
non est omissus, sed tacite venit in tali ordinatione, quamuis
verbis non sit expressus.vt in l.sicum dotem.in princ. solu.ma-
trimo.casus est in leg. his solis.C. de reuo.dona.vbi tacite cau-
tum pu-

tum putatur, quando ex ratione legis casus omissus concludi-
tur, & certe nemo dabit rationem, quare magis filij excludãt,
quam nepotes non extantibus filijs, quia quæ ratio est in filio,
eadẽ est in nepote, dum filij non sunt. cogita. At in certis huius
statuti quæstionibus, quas ponit Bar. in d. l. liberorũ, placet eius
39 conclusio, saluis his quæ supra exposui. † Subsequenter dom.
Bal. tenet, quod cum appellatione nepotis pronepos compre-
hendatur, & iure sit cautum, quod mater & auia possint tutelã
gerere sobolis, vt in auth. matri & auiç, quando mu. tu. offi. C.
igitur secundum Bar. proauia poterit tutelam gerere. Ita con-
cludit Bar. in d. §. affinitatis, per tex. ibi. & in l. si quis sub condi-
tione. de testa. tute. & cum Bart. sentit Io. de Imol. & Alex. in §.
instituens inf. ista l. & Raph. Cuma. sed Ang. Pau. & plures de
quibus per Alex. & Mod. contrarium tenuerunt, his rationib.
moti, q̃a in materia nostra l. Galli. & in materia auth. matri &
auiç, quæ sunt antiqui iuris correctoriç, appellatione nepotis
non venit pronepos, & appellatione auiç non venit proauia, &
idem est in quacumque materia correctoria, arg. l. præcipimus
C. de appell. Item ponderant verbum, his solis, positũ in auth.
de hær. quæ ab intesta. §. ex his, vnde sumitur prędicta authen.
quæ intelligit matrem & auiam solas posse subire tutelã. Præ-
terea secundum Bald. verba, vt ipsorum terminis vtar, debent
intelligi per prius & non per posterius, id est appellatio rei, de
qua agitur, in primo ordine verificatur potius, quam in secun-
do, nam si loquimur de hærede in primo verificatur, & de pri-
mo intelligitur l. qui liberis §. hæc verba. de vulga. & pupil. His
tamen non obstantibus ego etiam crederem Bar. opinionem
veram, quia in authen. matri & auiæ. verbum (auiæ) non poni-
tur vt velit distinguere gradum a proauia, & excludere ipsam,
vnde verbum, auia, iure comprehendit proauiam, quod a for-
tiori ratione mihi suadeo, lege quippe codicis erat institutum,
vt mr̃ tutelam filij gerere posset, & de auia nihil erat expresũ,
vt patet in l. matres C. ea. & not. gl. 1. in ea. auth. matri & auiç.
& in d. §. ex his, vnde sumitur, sed de auia iure auth. est expres-
sum, nec ita exprimitur, vt in ista additione auiæ ius antiquum
corrigatur. Sed Imperator id refert, quasi eodem iure quo ma
tri tutela defertur, deferatur & auiæ, nam dicit, matri & auiæ
tutelam habere permittimus. Item dicit in d. §. ex his, mulieri-
bus enim etiam nos interdicimus tutelç subire officium, nisi
mater aut auia fuerit, quib. solis ex ordine tutelam subire per-
mittimus. Considero igitur, & ista non possunt referri ad ius
nouum, quamuis de præsenti loquãtur, patet quia ante ius au-
then. fuit interdictum, ne mulieres tutelç officio fungerentur.
Item ante ius authenticorum mater fung: poterat, vt in d. l. 1.
& in d. l. matres. C. eo. ergo verbum permittimus, & verbum
interdicimus, non inducunt ius de nouo. Sed iure antiquiori
id erat cautum tacite vel expresse, quid tamen dicendũ de ver
bo, interdicimus, & de verbo permittimus, quæ significant in-
terdictum & permissionem presentem. Respondeo, quod lex
semper loquitur l. Atriani. C. de hæreti. probatur in omnibus
authen. incipientibus, hodie. vt in auth. sed iure nouo. C. de ser.
fug. & in auth. sed hodie. C. de inoffi. testa. & in auth. hodie, de
app. cum mille similibus, vbi hodie id est semper loquuntur a
tempore legis conditç. Cum igitur leges ab Imperatore vim
sumant, & Imperator in eis loquat, vt in l. 2. de ve. iu. enuclean.
recte dicere potest se interdicere & permittere, quamuis verũ
sit, q̃ olim sit interdictum & permissum, quia idem in legibus
etiam hodie permittit & interdicit. Hinc intelliges verificatio-
nem omnium legum quæ similibus verbis vtuntur, quæ sunt
40 innumere, & in quibus gl. multa inuoluunt, † vt igitur oratio-
nem vnde egressi sumus, reducam, matri & auiæ iure codicis
erat permissum tutelam subire, quia quamuis lex de matre so
la loqueretur, eadẽ rõ erat in auia, q̃ tibi necessaria ratione de
monstro, nam etiam s̃m eos qui a nobis dissentiunt, idẽ est ius
in matre & auia, vt patet in eadẽ authẽ. igitur eadẽ erat rõ. Nã
prout valet argũ de ratione ad ius, ita de iure ad rationẽ quia si
ne ratione ius nõ est, vt Isidor. 5. lib. Ethic. q̃ scribitur in c. con-
suetudo. & in c. erit aũt. 4. dist. proinde vbi ius est çquale inter
matrẽ & auiam, rationem fuisse ẽt çqualem fateri oportet. nõ
enim ex noua cã ius est çquale, sed ex causa perpetua antiqua.
Item considero quod aut prędicti patres censent ius Authen-
ticorũ iniquum, quod non possunt, vt in d. c. erit autem, & in l.
2. de legibus sup. & nostram etiam opinionem iustam censeri
tenentur, & præsuppono quod maxime docet Bart. in l. libero-
rum. penul. col. ibi, quęro. quod in casibus in quibus appellatio
ne filij venit nepos, in eisdem appellatione nepotis debet com
prehendi pronepos. quinimo pronepos vera appellatione, ne-
pos vero ex interpretatione, vt ipse declarat in §. instituens. inf.
ista l. sed iure codicis, vt ipse & omnes tenẽt, erat matri solum
permissum subire tutelam, & iure authenticorum idem per-
mittitur auiæ. Ostendant igitur mihi rationem, quare minus
debeam opinari de auia ad proauiam, quã Imperator de ma-
tre ad auiam, & certe quç ratio mouet imperatorem de matre
ad auiam, eadem me mouet de auia ad proauiam, nam prout
matri auia est mater, ita auiæ proauia. vt in §. 2. & §. 3. de gradi.
inf. At si dicas, quod distat magis proauia, respondeo, & fateor
in gradu, sed non in ratione, quia quæ rõ est in auia, eadem in
proauia non existẽte matre nec auia. vt loquitur eadẽ auth. ibi,
s̃m hereditatis ordinẽ. Facit ẽt ad istam opi. prædicta l. matres,
ibi, liberis suis postulant. Igitur lege ẽt codicis proauia petere
poterit, quia appellatione liberorum vsq; ad trinepotem om-
nes descendentes comprehenduntur vt in l. quid si nepotes, de
test. tutõ. & in §. fi. instit. eo. & in l. iurisconsultus §. parentes, de
gra. item facit text. in d. l. fi. C. eo. ibi, soboli suæ quod est nomẽ
successiuum descendentium. Nec obstat, quod deinde exem-
pla ponuntur in filijs, quia ex hoc non negatur quod lex nõ ve-
rificetur etiam in nepotibus, cum nomen sit aptum filijs & ne
potibus. Item rõ humanitatis, ex qua matri defertur tutela, ea-
dem est in auia deficiente matre, & eadem in proauia deficiẽ-
te matre & auia, quia pronepos succedit in amore naturali fi-
liæ & nepti, vt Bart in d. l. liberorum, pen. col. versiculo præte-
41 rea, & satis probatur in ea l. liberorum, in fine. † Vnde conclu
do pro nostra opinione. quod non solum iure Authenticorũ,
sed etiam virtute iuris Codicis mater auia & proauia poterant
subire tutelam. Sed quæ leuiter in contrarium adducũtur, ita
resolue. Ad primũ q̃ lex est correctoria, & ideo non extenden
da, respõdet Imol. & Alex. & Mod. q̃ hęc est extensio passiua,
quæ fit ab alijs regulis antiquis in legem nouam corrigentem.
quæ extensio valet, vt notatur in l. si quis seruo. de furtis. C. &
l. vt tantum, §. 1. de seruo corrupto. Bar. in l. 1. §. lex Falcidia. ad
legem Falcid. inf. & in l. oẽs popul. char. penul. versi. 4. quæro.
Et ista doctrina cõis est & passim traditur, vt etiam vidimus in
quæstione præcedenti. Sed mihi non multum sapit. Dicunt. n.
doctores, & maxime Barto. quod ista extensio passiua est talis,
quod leges & regulç antiquç se extendunt ad legem correctio
riam vel naturã restringibilem, vt ad statuta. Finge statutũ quo
minori testari concedatur. Certe omnes leges de testamento
loquentes habebunt locum in testamento, nõ quod statutum
extendatur ad eas, quia non potest, sed quia leges antiquæ se ex
tendunt ad statuta, quæ dicitur extensio passiua. Hæc sæpissi-
42 me ipsi. † Attentius paululum considera, quod in condenda
lege omnes regulç iuris censentur cognitç & consideratç. nã
apud legislatorem omnium præsupponimus cognitionem, vt
in c. 1. de constit. lib. 6. in l. omnem C. de testa. omnia enim iura
in scrinio pectoris sui censetur habere, vnde cum lex noua om
nium habeat cognitionem, mens sua ad omnia tendit quæ ex
ipsa fieri possit, quod exemplo casus nostri tibi expono. nã lege
noua auia potest subire tutelam, igitur eadem legis intẽtione
& sententia proauia poterit, quia cũ de auia disposuit, sciebat
iuris ratione idem fore de proauia. vnde aut debemus legisla-
torem dicere ignarum iuris, quod est falsum, vt supra aut regu-
las antiquas legum sustulisse, quod çque est falsum, quia sunt
diuersç & nõ contrariç. vt in eo. c. 1. de consti. aut idem de pro-
auia disposuisse. Præterea attende, quod nõ possumus dare ex-
tensionem passiuam, quin demus etiam actiuam, nec quis ab
alio pati poterit, qui non agat, vt in l. 1. quod met. causa sup. &
ibi Bar. quod a natura satis demonstrat. quid igitur refert dice-
re, lex restringibilis non se extendit ad alios iuris casus, sed aliæ
iuris regulæ se extendunt ad legem restringibilem, nam si re-
stringi debet, aliæ iuris regulæ non deberent ad eam extendi,
imo contineri deberent tanquã a materia non apta, & tñ est
dicere. q̃ illa extendat ad alias, quantũ dicere, q̃ aliæ extendũ-
tur ad illã, cũ oĩa illa iuris sint, & idẽ sit iuris effectus. Idẽ dum
subtilius cogito, video, q̃ rõ magis suadet, vt dicamus leges no
uas potius agere, q̃ veteres. veteres. n. futurarũ notitiã non ha-
bent, quia non sunt in rerũ natura. igitur de ipsis disponere nõ
põt, vt in l. venter. & ibi Barto. in l. cum quidã §. quod suum. de
acqui. hær. d. c. 1. de consti. nouç autem cũ præteritas nouerint,
& super cognitis disponant, certe certius intẽdũt agere, & mẽ
te & scientia agunt s̃m regulas iam cognitas, quod tñ in præte
ritis ad futura nõ possumus ita plane dicere. i. q̃ in futuris agãt
sed fatendũ est, q̃ cũ leges ẽt præteritç conduntur, hanc habẽt
intentionẽ, vt ad interpretationem tam legũ quam etiam ca-
suum futurorũ trahant, dum iuris ratio sua erit, vt in l. non est
nouũ, & in l. & ideo ff. de leg. & in l. 1. de cõdi. ex lege. Sed non
est ex hoc negãdũ, imo a fortiori affirmandũ. q̃ leges nouç ha
bent intẽtionẽ agẽdi ex interpretatione antiquarũ legũ, cum
hoc sit apud ipsas cognitum & iustum. Facit eadẽ l. 1. de cond.
ex lege, vbi dr̃, qđ cũ obligatio lege noua introducta sit, ex le-
ge agendũ est. s. ex lege noua introducente, non ex illa, quæ de
legib. nouis loqu t̃, q̃uis ex ea probat̃ introduci. nam lex noua
introducit, & ex ea orit̃. vt ibi. agit igitur lex noua s̃m regulas
antiquas, facit l. fi. de condit. & demon. q̃ etiã testator creditur
testari voluisse, ita vt iure cõi interpretetur testm̃, & ita dicebat
Alex. in calce §. superiores, & ibi dixi. & ita tenuit Bar. in l. hæ-
redes mei. §. cum ita. ad Trebell. Si igitur testator intendit s̃m
interpretationẽ legum, quãto magis dicemus intendere legẽ,
43 Cogita. † Itẽ dum dicunt. quod auth. matri & auiæ. est corrç-

ctoria, certe in ista additione non corrigit, imò potius ius codicis clarius exponit, quia q̃ ratio erat in matre, eandem censet in auia. facit quod no. Bar. in l. & ideo de legi. quòd qñ aliquid suppletur per legẽ nouam, idẽ vr̃ fuisse in antiqua. maxime ꝙ ista nõ fuit suppletio, sed clarior interpretatio, vt sup. probaui. vnde nec teneo limitatoriam esse de nouo, vt Ias. tenet. Et quã uis correctoria esset, & esset ius singulare tñ matris & auię tamen nõ habet materiã odiosam, adeo ꝙ non trahat ad exemplum aliorũ casuum, vt in l. fi. C. eo. tit. vbi expresse dr̃, qđ mater pôt tutelã filij naturalis subire ad exemplum sobolis legitimę. vñde quãuis sit ius singulare matris & auię, qa tñ ex humanitate hoc matri concedit, ad exẽplum trahi pôt. vt in d. l. fi. in fi. Ex quo no. quòd l. tõ strictionis nõ est in isto casu cõsiderãda. Ad ponderationem in verbo, his solis. dic ꝙ ex hoc non negatur proauia vt supra. facit tex. in l. ob æs. C. de pręminorũ. & ita respondent Moder. De argumento, ꝙ noĩa debent intelligi per prius, fateor dum mater est viua, quòd de matre intelligitur. & dum auia viua, quòd de auia intelligatur. Sed in eorũ defectum intelligitur de proauia, quia verba & rõ eam comprehendunt. Item an appellatione filiorum in ꝯtibus cõprehendantur nepotes, concluditur per Bar. quòd non, ex ratione l. veteribus. ff. de pac. & in hoc omnes concordant in l. eũ qui

44 ita stipulatur. ff. de verborum obliga. † Quid aũt in rescriptis & beneficijs. si non sint contra ius commune, tenet nepotes comprehendi. arg. l. fi. sup. de consti. prin. quia largissima est in beneficijs facienda interpretatio. Vnde infertur ad feudũ concessum pro se & filijs de qua qõne late hic per Alex. & latius per Alex. & latius per Ias. & alios qui negantes esse ꝯtum videntur cõcludere, quòd cũ sit beneficium, debeat extẽdi & interpretari late. & ideo cõprehendet nepotes & oẽs descendentes, sed Bar. in l. 1. de ꝯdi. ex leg. vltĩ. col. tenet ꝯtũ esse. & ideo feudi dari actionem. Item de iure canonico titulus feudorum ponitur inter ꝯtus. & ita no. gl. in rub. eo. tit. tenet & Bart. in l. iurisgẽtium. §. quinimo. vlti. col. ante medium, quòd est ꝯtus nominatus, habens nomen & formã a cõsuetudine & legibus feudorum, vt c. 1. de forma fide. in vsibus feudorũ. & dicit do. Abb. in c. quæ in ecclesiarũ de constit. quòd ideo nõ pôt reuocari a principe, quia est ꝯtus. idem Bal. in d. c. quæ in ecclesiarum. n. 9. col. item Ias. in l. qui pecuniã. 6. col. s̃. de con. ex cau. dixi ego subtilius in c. 1. 5. col. s̃. de pac. ex hoc igitur habebat dubitationem doc. Alex. Sed respondere poteris, quòd quamuis feudum appelletur ꝯtus, tamen non propterea desinit esse beneficium, vt in c. 1. de feu. agna. in vsibus feudorum. Bar. in l. 1. col. de iur. & fac. igno. sicut in donatione quę fit per contractũ vt in l. si quis argentum. §. fina. C. de dona. & in §. perficiuntur instit. eo. tamen latam sumit interpretationem, vt in c. cum dilecti. de dona. ita in feudi beneficio quod fit per contractum.

45 Vide hic late moder. Tiemeo. † Vnum demum no. quod Bar. in d. l. liberorũ in pe. col. dicit in casibus quibus appellatione filij continetur nepos, in eisdem appellatione nepotis contineri pronepos. Sed in §. instituens 2. col. in fi. dicit quòd appellatione nepotis proprie continetur pronepos, sed appellatione filij improprie ꝯtinetur nepos. Itaq; Bart. videtur varius. Sed dic, quòd Bart. in d. l. liberorum negat, quòd appellatione nepotis non contineatur proprie pronepos. quia quamuis dicat, quòd quo casu filij appellatione continetur nepos, eodẽ casu nepotis appellatione pronepos, ex hoc non sequitur necessario, qđ in alijs casibus non cõtineatur pronepos nepotis appellatione. quod intellige, vt. s̃. in prin. quæstionis per distinctionẽ exposui. & vide de materia per do. Alex. in d. §. instituens in fin. col.

46 allegationibus stipatam. † Ex superioribus non importune dubitatur. an iure communi ab intestato quando plures sunt filij ex diuersis fratribus numero diuersi succedant pro capite vel pro stirpe. Finge, quòd vnus ex fratribus habeat vnum filium, alter duos, reliquus tres, nonne fient sex partes æquales, & quilibet habebit partem suam alteri æqualem, quod dicitur succedere in caput, an vero fient tres æquales, quarum vnam habebit solus filius vnius fratris, alteram duo alterius, reliquam autem partem tres reliqui quod dicitur succedere in stirpem. Certe quæstio antiqua est & magni ponderis in eaq; diuersę fuerunt sententiæ. prima fuit Azo. qui dicebat filios ex pluribus fratribus vocari ex capite non ex stirpe, quando inter eos diuidenda erat hæreditas. secus quando filij fratris concurrebant cum patruis. verbi gratia, Dum frater erat mortuus & in eius locum filij concurrebant cum alijs fratribus, tunc enim succedebant in stirpem, vt in dicto §. cum filius, & in §. item vetustas. cum simi. Rofre. eius discipulus sequutus fuit istam opin. & Iacob. Butri. & demum. Salic. ei adheret in authent. cessante. C. de suis & legit. Sed contrariam opin. tenuit Accur. Azonis discipulus non solum in consulendo, sed etiam glossando, vt in dicta authent. cessante in gloss. stirpes. & in l. lege. eo. titu. in gl. sed in capita. & in authent. de hęre. quæ ab intest. in. §. si igitur in gloss. si autem. & in glo. sequente. & in. §. hoc etiam de leg. agn. succes. in glo. superstites hanc eandem opinionem sequitur Dyn. & Cyn. in dicta authen. cessante. Bar. in l. hęreditas. infra de suis & legiti. vbi late. & in l. prima § fina. si pars hęre. pe. sup. Bald. in c. 1. in princip. de succes. feu. & in cap. primo. de natura succe. feudorum. Francis. de rampo. in dicta authen. cessante. & Matthe. de mathesi. in trac. de succes. ab intesta. in 3. argumen. princip. Bald. idem sequitur in leg. secunda C. de suis & legit. & in d. authen. cessante. vbi dicit, qđ timens recedere a glossis ita consuluit. Bartol. consil. incipien. Super hęreditate domine. Nicole. nume. 255. idem tenet Pau. de Ca. in dicta authen. cessante. vbi dicit, ꝙ hæc fuit vna de opinionibus Accur. quæ sunt rarę. Nam in omnibus quæ scripsit semper sequitur antiquos. idem tenet in authẽ. post fratres fratrumque. & idem Io. Faber. insti. de leg. agn. suc. §. cæterum. vbi dicit hanc esse communem opi. Euagatus quidem sum in enarrandis authoribus non de more nostro. Parcas igitur non tam mihi, quam contagioni communi a qua nec ego qui eam fu-

47 gio, nitidus euadere possum. † Inde ad rationem conuersus audacior etiam ipso Baldo discedo a cõmuni glossatum secta. & ipsum Azonem sequor. Primo quia lex. 12. tabu. quæ naturam sequitur, habet, qđ quilibet in caput succedat. vt in l. lege. C. de leg. hære. & istam regulam non inuenio in hoc correctam. quanuis alij decepti aliter credant, vt infra ostendam. igitur succederent in caput. Item natura ipsa hanc opinionẽ confirmat. nam filij fratrum qui succedunt patruo omnes sunt filij fratrum, & ita ego iura habeo naturę prout tu. nec ex eo quod habeam plures fratres, minus sum fratris filius quam tu. qui solus es filius. cum igitur ea ratione quia nepotes sumus, iure cognationis & sanguinis succedamus, seruanda est ęqualitas iuris in æquali natura. nam quod iure sanguinis & naturali cognatione succedamus, negari non potest, vt per totum titu. de hæred. quæ ab intesta. & in §. reliquũ. eo. titu. nec quod ius cognationis sit æquali, quia vterque ex vtroque latere est in eodẽ cognationis gradu. vt in l. 1. §. tertio gradu. de gradib' affi. infr. igitur secundum naturam æqualiter iudicandũ est. Sed dicebat Bald. in d. auth. cessante. qđ ista materia non vadit omnino per naturales rationes, sed secundum æquitatem & iudicium legislatoris. Certe vitiosa est talis responsio. nec ego sum annotationis author. Sed idem legislator in l. maximum vitium. C. de libe. præ. & in ea. l. lege. 12. tabu. C. de leg. hære. & §. cęterum. sup. allega. & in l. itẽ vetustas. instit. de hære. quæ ab intest. vbi in eadẽ materia legislator censet iniquum & vitiosum naturam ipsam non sequi. quod etiã ideo iustũ est, quia nulla est lex. quæ non pendeat a lege naturæ. vt docet sanctus doctor. & patet in c. 1. distinc. 1. & inquit Tullius lib. 3. de offic. quoniam iuris fons natura est. Dum igitur a natura abhorret, abhorret a seipsa, & non a fonte profluit, sed in fontem refluit quod est sibi pugnans & ideo nec legis nomen habet. vt in c. sana quippe ratio. 9. dist. de quo suo loco latius dicemus. Item considero, quod filij fratris vel sororis duplici iure & gradu succedunt, primo cum patruis, & tunc censentur esse in scđo gradu agnationis, quia in locum patris succedunt. & ideo succedũt in stirpem id est in gradum & portionem patris. alias nõ esset ius ęquũ sed impar. ꝙ fratres, qui sunt in secundo gradu vt in l. 1. §. in secũdo. de gradi. affi. cum filijs fratris q sunt in tertio, succederent. cũ gradus secũdus & præcedat tertiũ. vt in d. l. 1. §. 2. & 3. igitur cum succedunt cum patruis succedunt in locum patris, & ideo in stirpem. vt in d. §. cum filius. cum simi. in hoc igitur ordine est ius successionis in stirpem, quia gradus iste non est filiorum, sed loco patris succedunt. Nimirum si ad stirpem reducatur ius portionis. Sed dum filij fratris succedunt cũ alijs filijs fratrum, ista successio est proprij gradus, & vnusquisque eorum est in tertio gradu. vt in d. §. tertio. vnde cum quilibet in gradu proprio iure proprio succedat, nõ est referendum ius ad stirpem, & cessat ratio superior, & hic viget proprij iuris ratio. Hanc considerationem comprobabis ex sententia Barto. in l. liberorũ. 6. colum. versi. quid si filia. vbi considerat hanc distinctionem successionis, aut in locum patris, aut in proprium locũ &c. Præterea æquitatis & iuris regula est, qđ eo modo quo ego tibi succedo, possis mihi succedere. vt in d. l. lege duodecim tabularũ. C. de leg. hęre. & in §. cæterũ. institu. de leg. agnatuᵉ. adeo ꝙ successione vnius data alteri, censẽ tacite data alterius alteri, vt vtrobique notant doctores. cum igitur patruus vel auunculus filio fratris vel sororis in caput succedat, vt in dicta authen. cessante, cum auth. vnde sumitur. dicendum etiã videtur, filium fratris vel sororis auunculo vel patruo in caput succedere. Nec obstant glossatum & sequacium fundamenta. & prima ratio est, quam leuiter formabat Bald. in authen. cessante. ꝙ quilibet succedẽs representat suam stirpem ex necessitate naturæ. vt in l. dedit dotem. de colla. bonorũ. inf. & dicebat idem Bald. hanc rationem non validam quia sequeretur, ꝙ nepoti etiã succederent. & quidem ratio valida est in casu quo filij cum patruis succedũt vel nepotes cum fratribus, quia tunc iure representatiuo fit successio. vt in d. §. cũ filius. & in l. nepotes C. de suis & leg. tũc enim ex ęquitate iuris illi qui sunt in inte-

in inferiori gradu intrant in locum superiorem patris sui, vt supra l. dedit. nihil facit. vt in eius vero intellectu ostēdi superius. Præterea glo. sumit fundamentum ab auth. de hæred. quæ ab intest. in §. si vero quo etiam fundamento Bar. est vsus. Sed certe illo tex. eandem habet sententiam quam nos habemus, nam dicit, quod si nec fratres nec filios fratris, sicut supra dixerat, defunctus reliquerit, tunc omnes deinceps cognati collaterales in capita succedant. Sequitur igitur secundum glos. quod filij fratrum succedunt in stirpem, quia his exceptis videtur dare eis ius succedendi in caput. Aduerte. Et quærerem rationem ta'is expositionis & argumenti a cōtrario sensu quare scilicet reliqui cognati in caput succedūt, filij vero fratrum in stirpem & profecto eadem ratio quæ est in reliquis cognatis, & est in filijs fratrum, qui etiam cognati sunt. vt instit. de gradi. cog. in princ. & in d. l. 1. §. 3. Nec obstat, quod ibi a contrario sensu videatur excipere filios fratrum, nam talis exceptio & argumentum verum est, prout loquitur, dum filij cum patruis succedūt in gradu secundo. Tunc enim constat ratio, quare ipsi in stirpem succedant, quia succedunt non gradu proprio, sed ipsius stirpis, vt dixerat in §. siue igitur, & in §. si autem, proxime superioribus, ideo tex. expresse dicit, si fratres non habeat & filios, vt supra diximus, omnes deinceps a latere cognatos in capita secundum vniuscuiusque gradus prærogatiuam vocādos, ita text. filij igitur dum omnes sunt in tertio gradu, succedent in caput secundum gradus sui prærogatiuam, quia de his, dum succedunt in eodem tertio gradu, nihil dixerat supra. Nūc intelexisti recte tex. illum, qui nostram sententiam confirmat. Præterea Bald. sibi non constans in d. auth. cessante, volo, ait, te mu tare super tex. in d. auth. de hære. ab intest. & format arg. quod ego aliter formo. Certum est, quod in priuilegium & beneficium filiorum fratris mortui est sibi concessum vt in stirpem succedant. s. in locum patris, ita constat ex eadem auth. in §. si igitur, & in §. si autē. Sed si hoc est ius cōe, vt omnes filij in stirpem succedant, nullum est priuilegiū. Præterea potius est dánosum quam gratiosum, quia vnusquisque debuisset habere portionem æqualem in caput, maxime hoc est ius regulare, vt in caput succedant, & contra l. quod fauore. de legi. Itē vt dicebat Bal. quando filij fratrum vocantur ex suo tertio gradu, veniunt iure regulari secundum regulas gradus naturales, vnde constat, quod id quod dicitur ex priuilegio sibi concessum, vt in stirpem succedat, non habet locum in isto casu, quod esse verissimum tenendum censeo. Et attende, quod ideo dr̄ illo ordine hoc esse priuilegium, quia in ver. his autem non exeuntibus, dicit fratres qui sunt in secundo gradu vocandos. Sed si aliquis frater sit mortuus relictis filijs, hi filij sunt in tertio gradu, vnde excludebantur secūdum regulas graduū. Sed attenta æquitate hoc priuilegium extra gradū suum eis concedit, vt succedant in locū patris, & in stirpem, & sic cum patruis in gradu secūdo. Hoc expresse intellige ex verbis authenticorum quæ subijcio. Huiusmodi vero priuilegium hoc ordine cognationis solum præbemus fratrum filijs, vt in suorum parentū iure succedant. Itē subiungit. Sed & ipsis fratrū filijs tunc hoc beneficium conferimus, qn̄ cum proprijs patruis vel auunculis vocātur. Ecce ergo quod tunc hab. et locū hoc ius gratiosum & in stirpem concessum, quando cū proprijs patruis succedūt quia tunc vere est gratiosum respectu proprij gradus. Item subijcitur in §. si autē, quandoquidem fratris & sororis filijs tale priuilegium dederimus, vt in priorum parentum succedentes locum, in tertio constituti gradu cum his, qui in secundo gradu sunt, ad hæreditatem vocentur, igitur in stirpem, & in gradu & ordine secundo cum simul cum patruis succedunt, quia lo-
48 cum occupant patris & non suum, vt supra exposui. Sed contra superiora aliquis opponet. Nepotes enim cum plures sunt, & inter se succedunt auo, vt in materia legis nostræ succedunt in stirpem non in caput in l. nepotes, C. de suis & legi. & in §. fi. in fi. & in §. item si ex duobus, alias in §. cū filius, de her. quæ ab intesta. defe. Sed ille est quod eodem modo ius sanguinis est in nepote quolibet prout in alio, igitur in caput succedere deberent. Responde quod successiones descendentium fiūt per stirpem vt in illis iuribus, & hæc responsio est communis omnium, secus in collateralibus, vt in casibus nostris, ratio est, quia filijs magis debetur hereditas, ideo magis ius suum & repræsentationem transmittunt. hanc rationem dabat Ioan. Fab. in d. §. cæterum, inst. de legit. agna. succe. quā teneas ab ipso. Nec ob. auth. post fratres fratrumque filios, nam iam est responsum auth. vnde sumitur, & non valet cōsequentia, in gradibus post fratres & eorū filios succed. ẽ in caput, igiť filij in oī casu succedunt in stirpem, quia non est talis consequentia ex mēte, auth.
49 vnde sumitur. † Aut in hoc eodem proposito occurrit text. in d. l. lege. de leg. hære. in fin. qui videtur probare naturam opin. vbi tex dicit. quod etiam cum patruus vel auunculus succedit filio fratris, filij fratris patruo vel auūculo succedūt in capita & non stirpem, idem cauetur instit. de leg. agnato. succe. §. hoc ēt gl. in d. §. hoc ēt, dicit in hoc corrigi tex. illū, idē tenet glo. in d. l. lege. nam filij fratrum dum succedunt cū patruis non succedūt in capita, sed in stirpem. vt in d. auth. cessante. & in d. auth. de hære. quæ ab intesta. §. rel quum. & hoc fuit introductū iure nouo. Ego sane vt soleo, ægre fero legis correctionē. maxime cū ea lex sit noua & Iustiniani. ideo quod est additio ad nouā legem ex sensu & regula naturali & l. 12. tabul. et eu. etiā ter ipse instruit in his verbis, hoc etiā addēdū nostræ cōstitutioni existimamus &c. eadem verba rursus referūtur in d. §. ita tamen. Item considero, quod qn̄ filij fratris cū patruis cōcurrūt, & succedunt in stirpes & non in capita, hoc nō est ex iure nouo, nec in hoc intēdit introducere nouitatē. d. auth. cessante. & auth. vnde sumitur. nā cū filij fratrū succedant in locū & gradum patris, ex hoc sequitur necessario, quod succedant in stirpē, quia ipsi sunt in tertio gradu, & nō concurrunt cum auunculo. & cū succedunt cū patruo, censentur in secundo gradu. i. in gradu proprij patris, vt in d. §. reliquū. igitur in partem patris succedunt. & sic in stirpem non in capita. cuius contrarium neq; iure antiquo nec nouo inuenitur. scilicet quod quādo filij succedunt in gradu paterno simul cum alijs eiusdem gradus succedant in capita & nō in stirpes. hoc. n. late & aperte ostenderet iniquitatē. & Iustinianus qui legē rectam & ex natura composuit in isto casu, vt profitetur in eisdē legibus credendū nō est hanc iniquitatē subiecisse, maxime quod equitatē & iustitiā contra ipse idem docuit in §. fin. in fi. & in §. cū filius. de hære. quæ ab intesta. insti. cuius verba sunt hæc, quia placuit nepotes in locum sui patris succedere, cōueniens esse visum est, non in capita sed in stirpes hæred. tatē diuidi. Igitur ex sententia Iustiniani & lege. C. & institutionum qui in locum patris succedit. ex stirpe debet patrē habere. & hoc decens & conueniēs est, vt ipse testatur. cuius contrarium est maximū incōueniens. quod manifesto exemplo colliges. Finge ex quatuor fratribus duos mori, quorum vnus sine filijs obijt. alter relictis. 15. filijs masculis & fœminis prius obierat. duo fratris superstites veniunt ad hæreditatem tanq̄ proximiores. quia sunt in secūdo gradu. filij vero fratris præmortui sunt in tertio. Sed quia iniquū est quod ipsi non habeant eam partē, quam pater eius habiturus erat, ideo vocantur cum fratribus suis patruis qui sunt in secundo gradu, quāuis ipsi sint in tertio gradu. sunt tamē in secūdo repræsentatione paterna. Nunc igitur s̄m accuratam interpretationem Accur. vult Imperator, quod isti. 15. filij habeāt succedere in capita. i. quod quilibet habeat partē equalē cum patruis. vnde hæreditas diuiditur in 17. partes. & ipsi hab ebūt. 15. partes, quamuis pater eius trientē, id est, vnam ex tribus debuisset habere. in qua re dilucide patet patruos priuari iure suo, & filijs fratris qui in secūdo acceptātur gradu non s̄m gradum secundū, sed s̄m tertium gradū succedere, quod est sibi pugnans, quia s̄m gradum s̄m succedunt. i. in locum patris ex stirpe. s̄m gradum vero tertiū, id est ex capite proprio nihil haberent. cuius contrariū stulte (authore Accursio) & contra seipsum diceret Iustinianus.
50 † Tu igitur aliter sumas interpretationem. & dic quod nihil tale dicit Iustinianus cuius verba talia sunt. His etenim personis præcedentibus & successionem adimentibus cæteri gradus remanent semoti, videlicet hæreditatē non in stirpes, sed in capita diuidendā. q̄ verba s̄m Accur. referuntur ad filios fratris, quando concurrūt cum auūculis. Sed ille tex. nihil dicit de tali concursu. nam solū dicit, quod ad auūculi vel patrui successionē admittuntur filij sororis vel fratris æquali & simili modo, siue sint vterinæ, siue sint germanæ, sed est ex parte patris sorores, inter quas non in stirpes sed in capita diuiditur hæreditas. hoc est quod ibi dicitur. vnde constat ibi leges fore expressas ad Azo. op. s. quod qn̄ germanæ vel vterine sororis filij & fratris filij cōcurrunt, fit diuisio in capita. Secus tñ qn̄ frater vel soror concurrit cum filijs alterius fratris vel sororis. nam tunc filij succedunt in stirpem. vt in d. auth. cessante. & hunc eūdem intellectum Accursius sibi parum constans tenuit in d. §. hoc ēt vbi in vltima solutione tenet hanc distin Azo. quamuis alibi. & in l. lege simpliciter tenuerit cōtrarium, & legē dicat correctam, & literæ sunt nimis obscuræ tam in d. l. lege q̄ etiam in d. §. hoc etiam. vbi idem dr̄, eiusdem. §. verba sic erunt legēda & mortuo eo quia patruus quidē est sui fratris filijs, auūculus aūt sororis suæ soboli, simili modo ab vtroq; latere succedant tanquā. si oēs ex masculis descēdentes legitimo iure veniāt. s. vbi frater & soror superstites nō sunt. Hæc sunt verba quæ ex emēdatissimo & antiquo libro deduxi. quorū sensus, est quod mortuo eo qui est patruus filijs fratris sui, auūculus filijs sororis, hi filij. s. fratris & sororis ex vtroq; latere succedunt. tanq̄ si oēs essent ex masculis descendentes, inter quos hr̄ditas diuiditur in capita s̄m illa iura. teneas menti literas correctas & verū sensum. quia gl. in implicatione tex. vacillarūt. item l. leg. dicas male exposuisse glo. in verbo, eo mortuo. vbi dicit posse exponi eo mortuo. s. nepote. nam nepotes. i. fratris filij ibi successores. & nō sunt mortui qui succedūt, vt patet in vera cōtextura ibi, tanq̄ si oēs ex masculis descēdētes. auūculus. n. nō vt descēdens, sed filius sororis qui ex femina descēdit, ibi contexitur

Sed si quis pertinaciter vellet inique tenere, ꝙ iura illa loquuntur de concursu patruũ & filiorum fratris, vt tenet gl. in d. l. lege adhuc defendere posses eã a correctione, quia dũ dñt cęteri gradus remanent semoti his admittentib. hæreditate in capita diuidenda, intelligi pōt, ꝙ hæreditas diuidatur in cęteris gradibus, qñ euenerit, ꝙ ipsi succederent, vt dicit tex. in authen. post fratres, & in auth. vnde sumitur, quia hoc est iustum. Sed qñ filij fratris cũ patruis succedunt, esse iniustũ vt in capita succederent, vt ostendi. ideo ad eos non est referenda clausula illa, maxime ad effectum, vt leges illę corrigãtur. Alia est correctio nõ minus corrigenda, quam no. gl. d. §. hoc ẽt, in ca. gl. superstites, quæ notans ex tex. filij fratrum nõ succedunt simul cũ patruis vel auunculis, dicit corrigi per auth. cessante sup. alle. Certe gl. varia est & inconstans. Nam ɔ̃ria ex eo. tex. fingens elicit duplicẽ correctionẽ. In superioribus.n. notabat ibi filios fratrũ cum patruis simul in capita succedere, quod erat falsum & iniquũ, nũc omnino sibi ɔ̃ria notat filios fratrum cum patruis nec in capita, nec in stirpes concurrere, quod ẽt æque est iniquum, & ɔ̃ auth. cessante, & cõtra auth. vnde sumitur. vnde plene defendas illũ §. & l. lege. quę idẽ dicit, ꝙ ibi filij fratrũ & sororũ legitimo iure venient, vbi frater & soror superstites non sunt, i. dũ eorũ pr̃ qui est frater defuncti & dum eorũ mater quæ est soror defuncti non sunt superstites, tunc.n. ipsi præcedũt, & hoc est quod iuste dicit. non igitur loquitur de sorore quæ est matertera vel amita, nec de fratre, qui est auunculus vel patruus, sed de sorore & de fratre testatoris, qui est filiorũ pr̃ vel mr̃, de quib. tex. prius fuerat loquutus ibi, sui fratris filij. & ibi, sororis suę soboli, & in hoc stat deceptio. Ex his habes sensum legũ il-

51 larum quæ a glossis inuoluuntur. † Ex superiorib. cõsiderationibus inferas cõfirmationẽ eorũ, quæ in princ. pali qõne de stipulatione emphyteusis dixerã, nam si nepotes filij mortui concurrunt cũ patruis, tunc succedent in locũ patris, & ideo in stirpẽ, quia tunc in locum veniunt patris, sed dum cum nepotis succedũt iure suo & propria stipulatione, habebunt partem in caput, quã rõnem bene sentit tex. in d. §. cum filius ver. & placuit. & tex. in d. auth. de her. quæ ab intest. §. si igitur ver. si aũt, vbi cũ in locum parentis succedunt fit successio in stirpem. Si aũt in loco & gradu suo succedant, tunc quilibet habebit portionẽ ex capite proprij gradus, vt in dic. l. lege & in d. § hoc ita. Item ɔ̃sidera, ꝙ si vt hęredes non succedunt, sed vt nepotes, vt tenet hic Bar. & in l. ex iusiurandi. §. si liberi. & alibi sępe sequitur, ex capite nepotũ esse diuisionẽ faciendam, non ex hæreditaria portione. Sed ex aduerso pōt replicari, ꝙ quamuis vt filij vel vt nepotes, succedunt tamen vt filij & heredes, vel vt nepotes & hęredes, vt in d. §. emphyteusim, & in §. nec illud, sed cũ nepotes & oẽs descendentes in stirpes succedant in hereditate d. §. cum filius. & in d. l. nepotes C. de suis & legi. sequitur, qđ nepotes eodem modo succedent in emphyteusi, in qua vt heredes nepotes succedunt, & eis stipulatur, præterea ꝙ si pater nepotum moritur, aut dicimus quod nõ succedũt cũ patruis, & hoc esset iniquũ, cum quo ad illos verificetur stipulatio, ea patre mortuo nullum hab. nt superiorem gradum, qui eos expelat vt in d. § ita demum. de here. quæ ab intest. oẽs aut cũ eis concurrent. & tunc necesse est vt in stirpẽ succedant, vt in d. l. nepotes, & in d. §. cum filius, & in §. si igitur, in d. auth. de here. quæ ab intest. Si ergo semel in stirpem intrant in ɔ̃tractu, ẽ inconueniens qđ deinde cũ oẽs nepotes succedãt fiat diuisio in partes, ne res diuerso iure censeatur. & quia non dẽt esse diuisio voluntatis l. cum qui in fi. inf. de his quib. vt indig. C. eg. ta. Quarto notari pōt ex illo tex. ibi, si viuo me filius meus decedat, tunc qui pronepotes &c. ꝙ est necesse, ad hoc vt testm̃ valeat, fieri mentionem de morte filij, quod neganimus superiori vbi fuit ex hoc reprehẽsus Gallus, ideo in eã superfluitatem de qua reprehendit Gallum incidit Sceuola, dicit gl. & Barto. ꝙ non sequitur Gallum, sed refert verba ipsius Galli. Quippe in fronte patet solutionẽ esse nullam. Si enim Gallus fingit vel format testm̃, & in eadem forma reprehenditur a Sceuola, deinde Sceuola format vel fingit illud testm̃, non debet in eadem forma inserere ea, quæ vt superflua detrahit alterius formę. Idcirco consultius respõdetur, nec Gallum superfluum, nec Sceuolam reprehendisse, nec quæ reprehendit retulisse, sed om-

52 nia esse & iuri & rationi consona. † Quinimo noto text. ibi. si prius nepos deinde filius, quod nepos non censetur institutus pronepote substituto. quia si pręsumeretur institutus ex præteritione non rumperetur testamentum, quod est cõtra ea quæ no. in princ. l. nostræ, ad resolutionem dupliciter respõdet Bar. & fatetur, quod quilibet fuit institutus ipsa præsumptione iuris, & quod hic dr̃. si prius nepos decedat, debet intelligi, maxime, quasi hoc non sit necessarium, vel aliter, quod filius fuit institutus, & nepos præteritus, & tunc omnia vt stant sunt vera, quia ad hoc vt nepos nõ rumpat, necesse est, quod ante filium moriatur, alias filio primo mortuo reperiret se præteritum, & rumperet, nec obst. quod in princip. legis traditur, valere testamentum non instituto filio, quod verum est, quia tacite succedit ab intestato, nec ei fit iniuria, sed hic expresse fuit institutus filius, & substitutus pronepos, ideo rumpit nepos, quia est præteritus. Hæc sunt verba Bart. Primo not. id quod notaui s. in princ. ꝙ Bart. in argumento vr̃ sentire filium præsumi institutum, vt verum est, deinde cum idem argũ confirmat, vr̃ sentire, quod ipse tacitę ab intestato succedat, ista tamen videntur habere repugnantiam, quia non potest pręsumi institutus, & quod ab intestato succedat. Item prout ignoramus, an nepos sit institutus, ita ignoramus, an filius sit institutus. ideo fingere nõ debemus filium institutum, & nepotem pręteritum. At id quod in primo intellectu dicit supplẽdum esse, maxime, mihi non placet, quia Sceuola, qui exponit verba ipsius Galli, nõ est credẽdum ea, quę tali expositione egeant, loquutum, & fugiẽdę sunt impropriationes & expositiones maxime huius dictionis, maxime, cuius supplementum inducit contrariũ sensum, quam verbis significetur. Item hoc cõfirmatur, quia si ita supplemus, videtur Sceuola inepto quodam modo dixisse, quod similiter admittendum est, ita sane, si maxime prius nepos, deinde filius moriatur, ne testamentum rumpatur, nam si prius non est mortuus, non est necesse talem substitutionem admitti. nec in hoc casu habet locum Galli prouisio, nec Sceuolę interpretatio. quia eo tunc cessant. Item si prius non moritur, nõ potest rumpi testamentum, quia pronepos nõ est in primo loco, & ideo non rumpit vt præteritus. Pręterea vt hęc referas ad superiora, non est credendũ, quod Sceuola præsup posuerit aliquem casum, quo filius & nepos natus sint pręteriti, quia non solum præteritionẽ viuorũ & filiorũ qui sunt in rerum natura, sed ẽt futurorũ voluit pręcauere. Quapropter intellige ita sane & sine violatione, prout vltimo intelligit gl. in verbo, prius, nam ipse Sceuola docuisset similiter admittendum casum, cũ pronepos substituitur & filio & nepote mortuis, hoc intelligẽdum dicit, dum prius vterq; moritur, nam tunc est admittẽda substitutio, & verificatur, & est admittenda, ne successione rũpatur testm̃. Itaq; duo cõsidera, quod illa dictio, prius, referenda est ad auum, non de nepote ad filiũ, & quo ad pronepotem nihil interest, an filius priusquã nepos vel nepos priusquam filius moriatur. Sed hic interest, vt priusquã moriatur auus, vterque moriatur, & ita ẽt declarat Alex. hic in prin. licet cum Bar. cõem intellectum teneat. Vide quę dixi s. in princ. legis super ista materia in illa quęstione principali. & põdera verbum, deinde, quia ex hoc vr̃ quod dictio, prius, referatur ad filium. Sed dicendũ est, quod verbum, deinde, nõ facit ordinem, sed quia primo dixerat de nepote est, quod deinde dicat de filio. quia vtroq; mortuo est substitutus, in ordine enim verborum non habet misterium, nec ad misteriũ sunt ita ordinata. Sexto nota

53 ex text. nostro rationem, † quare Gallus sit motus ad dandam licentiam, vt posthumus nepos possit institui. Item quare sit motus Sceuola ad interpretationem in casu pronepotis. Sed contra hoc obiicitur, quia cũ lex sit correctoria secundum cõmunem, & limitatoria secundum aliquos, vel etiam si nõ esset correctoria vel limitatoria ratione cessante valet argumentũ, igitur vbi testamentum alias non rumperetur, ex Galli sententia non pōt nepos posthumus institui vel ei relinqui. Sed hoc est falsum ex interpretatione Iuriscõsulti in l. penul. de leg. 1. & in l. quidam relegatus, de reb. dub. vbi dr̃, quod obtinuit sententia Galli ex qua posthumus legari & fideicõmitti potest. Respõdeo quod ex prædicta Iuriscõsulti interpretatione necessaria sequitur, quod ratio finalis ipsius Galli nõ est hic. Etsi ẽt presupponant doct. maxime Moder. in introductione l. Galli. Quid tamen dicendum ad tex. Rñ. dico, quod fuit causa impulsiua, ex qua fuit motus, quia ante talem licẽtiam quid iniquum erat, vt sine culpa testatoris & in casu in quo ipse prouidere nõ posset, rumperetur testm̃ agnitione nepotis posthumi, vt in l. posthumorum inst. tit. c. Ex hac igitur iniquitate æquam licentiam dedit ipse Gallus vt posthumus qui in rerum natura non est institui & ei per consequens relinqui possit, facit text. l. 1. §. sextum, de postu. & ita cum tex. noster hanc causam referat, vera est, quia fuit causa inuentionis. Intentio tamen ad istam causam non est restricta, sed vniuersaliorem habet iustitiam vt in

54 illis legibus, & dicam in s. sequenti in notabilibus. † Septimo notatur in verbo &cet. quod tale verbum includit ea quæ sunt de natura actus, ita Dyn. per text. nostrum, vnde inferebat ad protocollum notarij. Idem tenet Dyn. in §. nunc de lege infra. eod. vbi est similis. Bartol. tamen dicit hoc non probari ex tex. sed tm̃ probatur, quod illa oratio, in qua ponitur verbum &c. suppletur secundũ materiam & consuetudinem illius orationis, vnde Bartol. ipse distinguit, & reliqua. Ego vero ita sentio. & primo quod appellatione verbi &c. comprehenduntur omnia exceptis expressis, hæc est sententia Iurisconsulti in l. cęterorum, de verbo. sign. ff. nam si tibi certam rem lego, & cætera Se c. omnia cõprehenduntur sub illo verbo, cętera, quæ legari possunt. Itaq; appellatio huius verbi omnia comprehendit ad orationem & materiam adaptabilia. Facit text. in l. cum optio. de opt. legata. & pręsuppono, ꝙ in verbo, reliqua, & in verbo, cætera,

cætera, eadem ratio & significatio versatur, vt fatentur hic doctores. & docet iureconsultus in d. l. cęterorum. Sed reliquorũ appellatione omnes ad eum pertinent, cui reliqui serui legantur. Facit tex. in l. potest. ff. de verbo. signifi. vbi dr̃, quod potest reliquorũ appellatio vniuersos significare. Itaq; horũ verborum ea est significatio, vt cõprehendant omnia, quæ pręter expressa cõpetunt materiæ, & sunt eiusdem qualitatis. ideo dicebat gl. in d. l. põt qđ posset cõprehendere & significare fortan nihil. siĉut nihil adaptari possit eiusdem qualitatis, vt in l. itẽ vt Sabinus. §. aliter atq; inf. de hær. instit. vbi si asse expleto ex reliqua parte hæres instituaris nihil habebis. Facit etiã text. in l. 2. C. de here. insti. vbi residui cõmemoratio totũ reliquũ cõtinet & totũ etiã simpliciter quãdoq; cõprehendit vt ibi. Item facit tex. in l. nã qđ. §. qui compulsus. ad Treb. vbi qui cõpulsus adit hæreditatẽ sicut ceteris cõmodis caret ita nec quarta retinere põt dicit glo. in verbo, cæteris cõmodis. i. quæ occasione

55 hæreditatis deferebantur. facit auth. ex cã de lib. præt. † Itaque hoc verũ est, quod appellatione cęterorum omnia cõprehenduntur, quæ omissa sunt in illo actu, & ad naturã actus sunt cõgruentia. Itẽ qđ veniant naturalia, text. est optimus in l. si duo patro. §. qui iurauerit de iureiurãdo. & noto qđ naturalia emptionis sunt, vt res præstetur, vt teneatur de euictione. vt notat gl. in l. pacta conuenta de cõtrahenda emptione. tex. est in l. ex empto. in princ. ff. de acqui. empti. Sed dicitur in d. §. si quis iurauerit, qđ si quis iurauerit rem sibi venditã, tenetur aduersarius ad cætera præstanda, hoc est, vt res ei tradatur, & tradens de euictione teneatur. Ecce ergo quòd verbũ, cętera in aliquo actu positum comprehẽdit ea quæ sunt de natura illius actus. Ita colligitur ex interpretatione Iurisconsulti in d. §. si duo. §. si quis iurauerit. an aũt verbũ, cætera, ponatur in oratione literis extẽsum. an abbreuiatũ, an cũ verbo, vel sine verbo, quoad ipsius significationẽ nihil est, & si Bar. & Alex. videant sentire differentiã, nam rationi significationis nihil mutat an scribatur abbreuiatum, vel omnibus literis, imò veritas est, qđ ea ratione vsus assumpsit tale verbum abbreuiari, qa de sui significatione omnia ad actum congruentia cõprehendit. vnde breuiter illo verbo litera tantũ signato, ea omnia comprehendit. Itaque in ratione cõprehensionis non differt verbum, cætera literis scriptum a verbo, &c. litera vna signato. qđ vt manifestũ a teipso vides & legibus comprobo. l. ex l. si ita quis. ff. de euictionibus, vbi verbũ, cætera, comprehendit casus similes, vt si quis promittat seruum sanũ esse, furem nõ esse, vespertilionẽ nõ esse &c. itaque illud verbũ, &c. comprehendit omnes alios casus euictionis eiusdem qualitatis, & reliqua quæ in actu sunt naturalia. Item lex sequens refert talia verba, si quis stipuletur seruum nõ esse furem, nõ esse fugitiuum, non esse &c. quæ ex edicto ædilium curulũ promittũtur, verum vna stipulatio sit, an plures. Ecce qđ in oratione extẽta, & in qua nihil deest, verbũ, cætera, ponitur abbreuiatum, & ibi necesse est dicere, idẽ significare, ac si literis late fuisset scriptũ. & tamen in l. præcedẽti idem significat dictio succincta & sine verbo posita, qđ significat in ista lege. Et ideo conclude nullam esse differentiã. Nec obstat, quod dicit Bar. ex tex. nostro & ex. §. nunc de leg. quod suppletur oratio, in qua ponitur, & nihil aliud facit, quod fatemur. & ratio est, quia ad orationẽ ponitur. Vnde reliquas omnes orationis partes includit. itaque hic eandem significa-

56 tionem obseruat quam in reliquis. Et ita hoc intelligas. Vnde ita distinguerem, aut verbũ, cætera, ad certa dirigatur, & ea omnia comprehendit. vt in l. cum optio. & in l. cæterorũ. §. alle. vt puta, Seio relinquo vnum seruum. Gaio reliquos. aut dirigitur ad incerta, & tunc ea omnia veniunt, quæ sunt de natura rei. vt in d. l. si duo. §. si quis iurauerit. aut veniunt, ea q̃ sunt consueta apponi. vt Abb. in cap. 2. de reg. iur. Dyn. Bald. Ang. hic. & est optimum argu. in l. vel vniuersorum. ff. de pig. act. & in c. quod ad consultationem. de offi. dele. Ea enim quæ cõsueta sunt, tacite censentur venire. quo recte dicitur, quod illa dictio includit ea tanquã actui imponi solita, quia etiam dicitũ qđ ea quæ sunt cõsueta, censentur a partibus consensu approbata, vt gl. l. 4. §. in cõmissoria. ff. de lege commis. de quo vide hic late per Moder. Item veniunt ea, quæ sunt similia expressis, vt in l. si ita quis de euictionibus. §. allega. vnde esset assumẽda doctrina, quod non veniunt maiora expressis, sed ęqualia. facit in arg. tex. in c. pastoralis de rescrip. §. fi. & in c. sedes eod. ti. lib. 6. vide hic late per Mode. Nota tamen qđ doc. Abb. in c. 2. de reg. iur. dicit, qđ ea quæ sunt naturalia vel substantialia veniunt, non autem ea quæ sunt accidentialia. confirmant hic Moder. in 2. col. ante mediũ. Tu dicas, quod naturalia veniũt sed substantialia ab his summe differunt, nec credo quod cõprehendantur, quia substantia est idem qđ esse alicuius rei, & semper aliquo præsupposito, est necesse, qđ exteriora deducãtur per verbũ &c. & ideo dicebat Bal. in c. cũ in iureperitus. 9. col. de offi. deleg. ꝙ notarius, qui in instrumento ponit diem & annũ. & postea dicit, in dictione &c. tunc dicitur instrumẽtum nullum, nec põt suppleri, quia est de substantialibus, vt glos. in l. generali. C. de tabula. lib. 10. referunt idem Moder. 4. colum. in princip. vide Pau. de Cast. in l. ex empto. in principio de actionibus empti. in principio. vbi ex tex. notat quid sit de natura actus. & no. in dicta l. pacta quæ sit differentia inter naturalia & essentialia. & pactũ contra naturalia contractus bene valet, quam non valeat cõ substantialia. vt in l. pacisci. de pactis. sup. & no. in d. l. pacta. vnde æquiuocat d. Abb. in d. ca. 2. de reg. iur. & in c. pręcariũ. de præcariis. inf. notabili. vbi notat, ꝙ pactũ appositum contra naturam cõtus nõ valet. sed voluit dicere cõ substantiam. tamen Abb. aliquando æquiuocat in naturalibus & substantialibus, id autem quod dicitur de accidentalibus, si ea essent in consuetudine, bene venirẽt sub verbo &c. Vltimo do. Alex. in vltimis verbis hic refert & sequitur Bal. in l. tres fratres. sup. de pactis. ꝙ licet appellatione filij veniat filia, vt in l. si ita scriptum sit filiabus de lega. 2. & in l. qui filiabus. supr. de testa. tutela. & ego rationem scripsi sup. in prin. text. nostri super glo. neptis. tamen si statuto prohibeatur filiam succedere stantibus masculis, & testator instituat filiũ, non videbuntur comprehendi fęminæ, ex quo per statutum prohibentur succedere quia in dubio vr̃ disponere sm ius cõe. sm no. per Bar. l. hæredes mei. §. cum ita. & in l. hæredibus ad Treb. & arg. tex. in l. fi. de condit. & demon. & qđ ibi Ioan. de Imo. vbi testator videtur testari sm ius municipale ꝙ in ciuitate illa dicitũ ius cõe. l. om-

57 nes populi. de iust. & iure. ita dicebat domi. Alexan. † Ego tamen de his statutis, maxime q̃ simpliciter disponũt, ne filiæ fęminæ stantibus masculis succedant, satis dubito, an valeant. de qua dubitationis ratione ostendam, vbi idipsum aptius inciderit. Ad propositam tamen quæstionem ita distinguo, aut statutum loquitur ex testamento, & tunc si statutum valet, certe nõ est dubiũ, ꝙ filia nõ sit hęres quę esse nõ põt. cum igitur nomẽ filij ad filiã non sit aptum, nec eam comprehendit. vt tradit in l. 1. de verb. signi. aut statutum loquitur ab intestato, quo casu est minus in quũ, & tunc dubito. primo, quia tale statutũ est vitiosum. vt in l. maximum vitium. de libe. pręte. & accusat offendere naturam. Item ex eo oritur non iniuria mediocris solum, sed iniurię in ipsas filias, & maxime. vt in l. lege. de leg. hęre & in §. cæterum. insti. de leg. ag. succ. & ita Bald. in d. l. lege. dicit tale statutũ, ne fęminę succedant, esse iniuriosum, quãuis vt ipse ait, impropriè sit iniuriosum. vt no. Cy. in l. 1. C. de adul. tamẽ cũ ex sensu legis non solũ contineat iniuriã, sed maximas iniurias nescio quo pacto impropriè iniuriosum appellẽt. nã omne qđ non iure fit, ad iniuriã fieri dr̃. vt in l. 1. in princ. ff. de iniu. & cũ iniuria ex eo dicta sit, ꝙ non iure fiat, id qđ iure non fit, iniuria propriè dicẽt. vt in d. l. 1. & in prin. Insti. eo. ꝙ vero nõ iure fiat ostendit ex eadẽ l. lege, & ex l. maximũ vitiũ. vbi talia iura fæminas excludentia tanq̃ vitiosa, iniqua & iniusta corrigũtur, & cum iniusta sint, nõ possunt iura appellari. c. ius. de verb. sig. Secũdo quia quo ad ius naturæ eadẽ ratio successionis est fęminarũ, quæ est masculorum, vt patet in illis iuribus, sed naturale & gentiũ ius potius est iure ciuili, & est præferendum, vt in §. singulorũ. insti. de re. diui. §. sed naturalia. instit. de iure natu. gen. & ci. in c. fi. de consue. in c. fin. 9. dist. Igitur tale statutum non debet vincere ius naturæ, quo filiæ succedũt. Quinimo luce clarius est, ꝙ lege ciuili naturalia iura tolli nõ possunt. vt in d. c. fi. de consuetu. & in d. c. fi. 9. dist. & in l. has obligationes de cap. di. in §. fin. insti. de leg. agna. tute. Occurrunt non ab re illa Marci Tul. verba lib. 3. officiorũ, ꝙ maiores aliud ius gentium aliud ius ciuile esse voluerunt. ꝙ cum ciuile nõ idem cõtinuo gentium. ꝙ autem gẽtium idem ciuile esse debet. Ecce igitur quod naturalis & iurisgentium esse probatur debet idem iuris ciuilis esse. & dum a iuregentium & naturę discedimus, aberramus quidem a vera iustitia. cũ enim ius gentiũ & naturæ sit recta rõ a Deo data, si a recte rõnis via obliquamur, nec iustitiam ipsam, nec vmbram iustitiæ prosequimur. quo fit. vt nullo modo iura ciuilia contra iuragentium sint instituenda. Pręterea tale statutum non solũ est iuris ciuilis correctoriũ, si correctorium esse põt. nã filiarũ successio æque ac masculorũ iure ciuili est approbata. & ius ciuile in hoc ipsam naturam limitatur. d. l. lege. & auth. de hęre. quæ ab intest. & in d. l. maximũ vitium. authen. cessante. C. de lib. pre. Si igitur in successione ab intestato loquitur, nõ est extẽdẽdũ, vt in testõ ex tali iure filia non censeatur cõprehensa. cũ casus testamenti sit extra vim & verba statuti. igitur interpretabitur iure ciuili gentiũ & naturę. & in hoc bene habet locũ regula l. præcipimus. de appel. & l. si

58 vero. §. de viro. solu. matr. † Quarto, quando volũtas testatoris dubia, magis est interpretanda ex regula naturę & gentium, q̃ ex regula municipali rõ est, quia lex naturę inest sibi. vt in §. ꝙ vero. de iure natu. gen. & ciui. & in l. omnes populi. ff. de iustitia & iure. vnde credendum est voluntatẽ a lege sua potius regi, quã a lege statuti. & pręsumptio naturalis est, ꝙ quisq; velit filiũ facere posteritatis successorem. vt in l. liberorũ. de ver. sig. in l. scripto. inf. vñ liberi. in c. naturale. 1. dist. & ista volũtas pręsumptiua vel potius inclinatio nõ alteratur in filia, imò æqualis est in filio & in filia. vt in d. l. liberorũ. in fi. & in l. leg. in prin.

ideo eque comprehendet institutio filium & filiam, nec possumus dicere voluntatem in casu nostro fore dubiam, cũ & verba comprehendant filiam, & mens sit certa, & ex verbis & sine verbis etiã in dubio taliter foret interpretanda, nec obstat, quod dicunt doctores, voluntatem testatoris s'm statutum municipale esse intelligendam, vt in l. fi. de condi. & demon. vbi illa verba, si filius antequã res suas administrare possit, interpretantur ex edicto de minoribus, nam rñdeo, quod tale edictum ne minor possit res suas administrare ante 23. annum hẽt equitatem naturalem, & est determinatio legis naturæ, vt in edicto de minoribus late patet. Nos vero loquimur, dum statutũ municipale aduersatur iuri naturæ & gentium. Quod vero Alex. subiungit legem municipalẽ esse ius cõe, vt in l. omnes populi cum similib. profecto lex ciuitatis cuiuslibet est ius ciuile eiusdem ciuitatis, & hoc constat ex l. omnes populi, cũ tamen de iure cõi loquimur, ius commune ius gentium appellatur, non est commune omnium gentium, & eodem modo appellatur in l. ius ciuile, eo. titu. & in §. quod vero, & in §. ius autem gentium, insti. de iure natu. gen. & ciui. Ita. n. apud iurecõsultos,
59 † appellatione iuris communis potius intelligitur ius gẽtium, quam ciuile, quamuis etiam quandoq. ius ciuile respectu iuris singularis commune appellatur, vt in l. quamquã de mili. testa. cum si. nec ob. arg. de. §. Sed quoties, instit. eo. ibi enim non est iuris simplex appellatio, vt inepte sepe vulgo traditur. Sed inter iura ciuilia & in simplici iuris ciuilis appellatione subintelligitur ius ciuile Romanorum, sed statuta quæ vbiq; maxime in ciuitatibus Italię vigent, habent rationem conseruandę familiæ, quæ ratio non adeo viget, vt filiabus ius, quod sibi a natura competit, in totum & in vniuersum euelli debeat vel possit, vt in illa d. l. lege. Sed dote cõstituta in locum portionis ius naturę moderatur, prout dicimus in quarta vel tertia iure naturæ filio debita. l. parentibus, & in authen. nouissima de inoffic. testam. & in c. Raynutius, de testam. Vnde non assentirem sententiæ Bald. in d. l. maximum vitium, penul. colum. versi. 8. quod filia ex tali statuto est redacta ad instar extraneę, & ideo authore Bal. non debetur sibi legitima. certe si ex statuto adeo redigeretur ad instar extraneę, quod non deberetur sibi legitima debita iure naturę, vel dos loco talis debiti, statutum esset iniquum & ideo nullum, vt in d. cap. fin. 9. distinctio. & in cap. final. de consuetudine & ita tenet Richard. maium in l. senatus. C. de nup. & Bal. ibi. Cogita & alibi clarius & latius & opportunius loquar. Finis.

REPETITIO

D. Fortunij Garciani Hispani. Super §. Et quid si tantum, ex l. Gallus ff. de libe. & posthum.

SVMMARIVM.

1 *Deum ab initio tribuisse homini inclinationem generandi & generationis conseruandæ, vt in sua specie conseruaretur.*
2 *Homini naturaliter insitum esse, vt filijs thesaurizet.*
3 *Filiorum successionem in bonis parentum esse iuris naturalis. Suorum hæredum appellatio vnde deducta.*
4 *Nepotes & pronepotes quando efficiantur sui hæredes, & nu. 9. & 11.*
5 *Suitas quid sit, & quam late pateat in iure (sui) verbum, & nu. seq.*
7 *Sui hæredes qui sint, & nu. seq. & 14.*
10 *Exhæredationem non habere locum ante aditam hæreditatem.*
12 *Intellectus ad l. scripto hęrede ff. vnde libe.*
13 *Nepos præteritus in eo testamento in quo pater eius est exhæredatus & extraneus institutus, cur non possit dicere testamentum nullum si pater decedat scripto hærede deliberante.*
15 *Sui hęredes quare sic vocentur.*
16 *Hæreditas an quæratur suis hęredibus etiam inuitis.*
17 *Intellectus verus ad §. & quid sit tãtum, ex l. Gallus ff. de libe. & posthu. & num. seq.*
19 *Patriam potestatem amitti per interdictionem aquæ & ignis, item etiam iura ciuitatis, non autem ea quæ sunt de iuregentium.*
20 *Deportatum in insulam amittere iura eius ciuitatis a qua est deportatus, non autem alterius ciuitatis, atq; inibi quod nemo deportari possit vltra territorium deportantis.*
21 *Deportatum nõ posse testari de his bonis quę habet in territorio eius a quo est deportatus.*
22 *Deportationis pęnam successisse in locum interdictionis aquę & ignis, atque inibi quod leges imponentes pęnam interdictionis aquæ & ignis intelligendæ sunt de deportatione.*
23 *Deportatus an æquiparetur excommunicato. & nu. 25.*
24 *Excommunicatio quid sit*
26 *Deportati an bannitis æquiparentur, & nu. 28.*
27 *Bannitus an possit facere testamentum.*
29 *Deportatione an perdat ius eligendi is qui rogatus est restituere hæreditatem quibus velit, atque inibi an eligere sit ius, & nume. sequen. & 31. & 33. & 36.*
32 *Deportatione eius, qui rogatus est restituere hæreditatem cum morietur, an conditio censeatur impleta.*
34 *Deportato eo, qui rogatus erat restituere hæreditatem liberis vel quib. vellet, si vnus ex liberis pendente deportatione moriatur, an liberi ipsius in locum eius admittantur ad partem illius hæreditatis.*
35 *Intellectus ad §. si quis rogatus fuerit 2. de l. ex facto ff. ad senatusconsult. Trebellia.*
37 *Deportatum non posse esse arbitratorem.*
38 *Bannitus possit ne eligere aut arbitrari.*
39 *Excommunicatus possit ne arbitrari vel eligere possit, & nu. 43.*
40 *Excommunicatus quare repellatur a iudicio.*
41 *Seruus an pro nullo habeatur in his quæ sunt iurisgentium.*
42 *Arbitratus an sit iuris ciuilis an iurisgentium.*
44 *Excommunicatum non posse cum alijs contrahere, nec alijs licere cum eo contrahere, & nu. seq.*
46 *Deportatus an peregrini appellatione contineatur, atq; inibi quam varie accipiatur dictio peregrinus.*
47 *Substitutio nepotis facta in casum mortis filij an extendatur in omnem casum per quem filius desinit esse suus.*
48 *Substitutio facta de nepote in casum mortis filij, an verificetur filio ingrediente monasterium. & nu. 50. & 56.*
49 *Filius ingressus monasterium an retineat iura sui hæredis, tametsi exeat e potestate patris. & nu. 54.*
51 *Filius in adoptionem datus an & quatenus sit suus hęres patri naturali.*
52 *Suus vt quis dicatur, quæ requirantur.*
53 *Posthumorum natiuitatem referri ad tempus conceptionis vt dicantur sui esse & in potestate.*
55 *Intellectus ad l. Deo nobis. C. de episc. & cleric.*
57 *Substitutio facta in casum mortis filij instituti an verificetur per emancipationem eius. & nu. 205.*
58 *Hæres rogatus restituere hæreditatem cum morietur, an per ingressum monasterij faciat locum substituto.*
59 *Intellectus ad §. si cui ex l. fideicommissa. ff. de leg. 3.*
60 *Filius relictum sub hac conditione si morte patris efficiantur sui iuris, an si a patre emancipentur, statim debeatur tanquam conditio sit impleta, & nu. [illegible] & 64. & 173.*
62 *Mortis appellatione an & quando veniat mors ciuilis, & nu. 64. & 79.*
63 *Mortis ciuilis nullam fieri mentionem in toto iure ciuili, & nu. 68.*
65 *Pactum de lucranda dote per mortem mulieris, verificari hoc ipso, quod mulier ingreditur monasterium.*
66 *Monasterium ingressus quod non est incapax bonorum, non habetur pro mortuo, sed vtilitates ei prouenientes, monasterio applicantur.*
67 *Deportationem, monasterij ingressum, & cætera id genus in plerisque casibus non æquiparari morti.*
69 *Monasterium ingredientem mori ciuiliter, falso hactenus existimatum.*
70 *Monachus an ciuiliter obligari possit, & an naturaliter.*
71 *Deportatio & exilium perpetuum an veniãt appellatione pęnæ capitalis.*
72 *Hæreditatem restituere rogatus si decesserit sine liberis, an si ingrediatur monasterium, teneatur restituere, quasi verificata conditione. & nu. 75.*
73 *Monasterium quod est bonorum incapax ingrediente eo, qui rogatus est restituere hæreditatem, si sine liberis decederet, an ea hæreditas maneat apud succedentes ab intestato vsque ad mortem ipsius naturalem.*
74 *Fiscus quare pręferatur fideicommissario, quãdiu viuit is cuius bona sunt publicata, quique rogatus erat restituere hæreditatem post mortem.*
76 *Nepote substituto ex Galli Aquilij consilio, si mortuo filio pater ingrediatur monasterium incapax bonorum, ac deinde nepos nascatur, an testamentum rumpatur, an vero substitutio locum habeat.*
77 *Leges priores esse trahendas ad casus similes qui noue emergunt.*
78 *Conditio tametsi debeat adimpleri in forma specifica, tamen verificatur in casu simili, quando est necessaria ad actum. & nu. 87.*
80 *Monachum per ingressum religionis perdere cum ciuitate libertatem.*
81 *Extensione facta sub aliqua ratione per legislatorem de casu ad casum, censetur permissa extensio ad casus finales in quibus subest eadẽ ratio.*
82 *Gallum Aquilium non reprehendi a Scæuola circa formulas instituendi posthumos nepotes, contra quam opinati sint hactenus interpretes.*
83 *Velleium in lege ferenda super institutione nepotum eadem ratione motum fuisse, qua & Gallus Aquilius.*
84 *Galli Aquilij formula super posthumis nepotibus instituendis, an extendatur ad nepotes in vita testatoris natos. & nu. 92.*
85 *Posthumos alienos posse institui, eisdem posse legari, ac per fideicommissum relinqui, ex Galli sententia inductum.*
86 *Legem correctoriam vel limitatoriam extendi ad casus similes in quibus subest eadem ratio, contra quam hactenus opinati sint interpretes.*
88 *Conditio ad actum necessaria an possit verificari in casu ęquiualenti.*
89 *Conditionem de qua in l. commodissime ff. de liberis & posthumis, esse voluntariam, non necessariam, atque inibi defensus Barto. a reprehensione materiarum.*
90 *Conditio, si nascatur, an sit necessaria in institutione posthumi.*
91 *Conditio de qua in l. Gallus ff. de liberis & posthumis an sit necessaria.*
93 *Conditio necessaria quo ad effectum an possit impleri in casu ęquiualenti. & num. 99.*

Lex, mulier

95 Lex, mulier. ff. ad Trebellianum, an sit hodie correcta cum similibus. & num. sequen.

97 Institutiones tacitas filiorum nonnunquam elici ex coniecturata voluntate parentum casque valere.

98 Fideicommissum relictum a matre filiofamilias sub conditione emancipationis, debetur ipsi filio quomodocunq; sui iuris efficiatur.

100. Intellectus ad l. multi non no. ff. de lib. & posthu. & ad l. filys matrem. C. de inoffi. testa. & an leges illæ sint hodie correctæ.

101 Substitutus mulieri post mortem eius in eo quod maritus ei donauit si honeste & in viduitate degeret, an statim admittatur ad fideicommissum si mulier secundo nupserit, an vero sit expectanda mors mulieris.

102 Legatum ademptum legatario sub conditione in pœnam cui debeat applicari.

103 Substitutum præferri venientibus ab intestato, etiam si substitutio tacitę eliciatur ex præsumpta voluntate testatoris.

104 Verbis tunc standum esse, non considerata voluntate testatoris, quando verba non deseruiunt voluntati testatoris, etiam si impropricntur.

105 Legati dationem & ademptionem æquiparari.

106 Prouisio facta in vnum casum per modum dispositionis porrigitur ad aliū qui ex virtute expressi potest intelligi. atq; inibi quam late pateat hęc conclusio. & nu. 111. & 112. & 114.

107. Voluntatem in testamentis potius attendendam, quam verba.

108 Verba in testamentis nihil operari, cum voluntati testatoris repugnant, si constet de ea voluntate, atq; inibi idem esse in contractibus.

109 Verbum id proprie esse quod mente concipitur.

110 Scriptura de qua constat præferenda est voluntati de qua non constat.

113 Intellectus ad l. consensu. ff. de actio. & obligat.

115 Filios instituens hæredes an censeatur eum instituisse, quem ignorabat se habere.

116 Tutores filijs suis generaliter dans non censetur ei filio dedisse, quem ignorat se habere & quæ sit huius ratio.

117 Dispositum a iudice in vno casu an trahatur ad casum omissum ex identitate rationis. & nu. 119.

118 Intellectus ad l. si pupillorum. §. si prætor. ff. de rebus cor. qui sub tutel.

120 Extensio admittatur necne ad casum omissum, qui non quidem re vera, sed per fictionem idem operatur quod casus expressus.

121 Intellectus ad l. si. C. de his qui veni. ętat. impetra.

122 Intellectus ad l. 4. §. illud. ff. rem pupil. sal. fo.

123 Ancilla prægnante vendita an censeatur partus venditus. & an pro eo competat actio ex empto.

124 Dispositum in vno casu in quo sit stricta interpretatio, an extendatur ad alium casum habentem similem effectum. & nu. 126.

125 Mandatum an semper debeat impleri in specifica forma, an vero possit impleri in casu æquiualenti.

127 Effectum eundem habere ea quæ eandem habent rationem.

128 Gratiæ a Romano pontifice concessæ strictè sint interpretandæ.

129 Papa mandans motu proprio beneficium vacaturum per resignationem cōferri alicui an censeatur velle ei conferri si vacet per mortem. & nume. 131.

130 Intellectus ad c. susceptum. de rescrip. lib. 7.

132 Dispositum in materia fauorabili in casu simplici an extendatur ad casum mixtum.

133 Intellectus ad l. si ita scriptum. ff. de lib. & posth. & nu. 140. & sequen.

134 Præscriptione quinquennij non tolli accusationem adulterij mixti cum incestu. & quæ sit huius ratio.

135 Intellectus ad l. si ita. ff. de iniust. rupt. & irri. testa. & nu. 142.

136 Institutione sic facta, si filius mihi natus erit, ex besse hæres esto, si vero filia, ex triente hęres esto. ex reliqua parte vxor hęres esto. an testamentum subsistat, si vterq; natus fuerit. & qua ratione hęreditas diuidetur. & nu. seq. & 139.

138 Dictiones, si vero, si autem, & similes quandoq; aduersari facto quandoq; iuri, quandoq; iuri & facto simul.

143 Exhæredatio facta de filio aut filia nascituris an porrigatur ad eum casum quo ambo simul nascantur.

144 Exhæredans id quod in ventre est, an censeatur exhæredasse eum qui iam natus est, quem tamen in ventre esse existimabat.

145 Exhæredatio facta de posthumo post mortem testatoris nascituro an extendatur ad eundem si forte nascatur in vita testatoris.

146 Ancilla prægnante vendita, pacto adiecto, vt si filium pepererit, partus Titio, si filiam, Caio daretur, vtrisq; simul natis quid constituendum sit. & quid si ter gemini nascantur. nu. seq.

148 Filio grauato restituere hæreditatem si decederet filiabus duntaxat relictis, grauato autem restituere aliquam summā si masculos relinqueret, quid iuris si decedat relictis masculis & fœminis.

149 Venditor Ancillæ prægnantis si paciscatur partum sibi reddi si masculus sit, si autem fœmina, quod ipsius emptoris sit, vtrisq; eodem partu natis quid iuris sit. & nu. 151.

150 Libris iuris vel medicinæ legatis alicui prout ille huic vel illi disciplinæ se addixerit, an si vtriq; disciplinæ operam det, debeat vtrosq; libros consequi.

153 Legitimandi adulterinos itemq; incestuosos potestate alicui concessa an censeatur concessum vt possit natum ex adulterio. & incestu legitimare. & nu. 157. & 170.

154 Legitimandi potestas concessa sit ne odiosa, an fauorabilis. & nu. 155.

155 Delegatus subdelegando causam an dicatur exercere iurisdictionem. & an hoc ipso perpetuet eam.

156 Intellectus ad c. si. de simonia. & nu. 159.

158 Commissio ad aliquem actum expressum continens clausulam generalem ad actus similes expressos non extenditur ad alios actus maioris qualitatis quam sit expressus.

160 Facultatem dispensandi cum monachis extendi ad abbates, vt ex ea possit cum eis dispensari.

161 Argumentum a maiori non valere in gratijs & priuilegijs, sed duntaxat a comprehensis.

162 Concessio facta alicui de decimis fundorum quos colit, an extendatur ad eos fundos quos in posterum colet. & nu. 165.

163 Decimis laico in feudum concessis, non censeri concessas decimas nonaliū.

164 Intellectus ad c. ex parte de decimis.

166 Priuilegium non soluendi decimas concessum alicui an trahatur ad prædia quæ postea habiturus est. & nu. 168.

167 Priuilegium concessum ecclesijs an extendatur ad futuras ecclesias.

169 Patronus impetrans decimas contra ius parochiani an censeatur impetrare de præsentibus & de nonalibus.

171 Mixtum an & quando comprehendatur sub simplicibus.

172 Cōditio voluntaria an sit obseruanda in forma specifica. & n. 174. & 177.

175 Intellectus ad l. si seruus decem. ff. de solu.

176 Conditionem, si sine liberis decesserit, non facit deficere filius qui fingitur mortuus.

178 Intellectus ad l. qui hæredi. ff. de conditio. & demon.

179 Pactum in contractu matrimonij factum super lucro dotis aut donationis propter nuptias per mortem alterutrius ex coniugibus an locum habeat alterutro monasterium ingresso.

180 Testatore, qui secundum Galli Aquilij consilium nepotem posthumum instituit, monasterium ingresso, an locum habeat institutio, perinde atq; eo mortuo.

181 Conditionem collatam in hæredem verificari in bonorum possessore.

182 Hæredi nonnunquam licere conditionem sibi adiectam spernere, & in meliorem mutare

183 Conditiones derisorias non valere. ac proinde reijciendas esse. & nu. 185.

184 Voluntates testatorum ineptas non esse seruandas.

186 Conditionem, si proiecerit pecunias in mare, non semper esse derisoriam vel dementis hominis, sed nonnunquam esse obseruandam.

187 Conditionem, si sine liberis decesserit, non deficere per adoptionem filiorum.

188 Prouisionem in vnum casum factam extendi ad alium ex identitate rationis. & nu. 190.

189 Casus similes qui dicantur.

191 Extensio an admittatur in correctorijs & pœnalibus ex identitate rationis quando ratio in lege est expressa. & num. seq. & 194.

193 Constitutionem statuentem per dictionem taxatiuam, cuiusmodi sunt, tantum, duntaxat, & similes recipere interpretationem extensiuam a ratione expressa.

195 Rationem legis haberi pro expressa, quando vnica duntaxat reddi potest.

196 Filius in potestate institutus, substituto ei dato, an si fuerit emancipatus, excludatur a successione, ac substituto locum faciat. & nu. seq. & 199. & 200. & 202. & 204. & 206.

198 Parentum amorem maiorem esse erga filios, quam erga nepotes.

201 Institutio filij habens tacite hanc conditionem, si suus manserit, an sit conditionalis, vt ex defectu conditionis euanescat.

203 Gallum Aquilium institutionem posthumorum nepotum induxisse, non substitutionem.

207 Substitutionis verbo nonnunquam institutionem significari.

208 Emancipatorum & suorum sit ne hodie sublata differentia tam circa successionem ab intestato, quam ex testamento. & nu. 210 & 212. & 214.

209 Testamentū rumpendi ius non habere eum, qui non habet ius succedendi ab intestato. & nu. 215.

211 Filio emancipato, nepotem ex eo fieri suum auo.

213 Emancipatos ad similitudinem suorum succedere, quomodo intelligendū.

216 Filium emancipatum non excludere nepotem, qui suus est, a successione ab intestato. & nu. 223.

217 Testamento annullato per querelam, vel per ius dicendi nullum an emancipatus filius excludat nepotem qui suus est.

218 Emancipatum filium non habere hodie ius dicendi testamentum nullum.

219 Titulus de coniungendis cum emancipato liberis eius, sit ne hodie correctus.

220 Titulus de coniungendis cum emancipato liberis eius quando habeat locum.

221 Paria sunt, testamentum non esse conditum, & esse conditum, sed retractari vel per ius dicendi nullum. vel per querelam.

222 Intellectus ad auth. in successione. C. de suis & legit.

224 Emancipatus an transmittat hæreditatem non agnitam quemadmodum suus.

225 Simile esse, longe aliud est, quam esse idem.

226 Filius qui deportatione iura sui amiserat, si postmodum fuerit restitutus, an noceat nepoti, vt eum a successione aui excludat. & nu. sequen. & 231.

228 Bonorum possessionem competere tam liberis suis quam emancipatis, atq; inibi intra quantum temporis competat.

230 *Ius patronatus deportatione amissum, atque ob id alteri quaesitum an per restitutionem recuperetur.*
232 *Restitutio an & quando praeiudicet iuri alteri quaesito, numero 236. & 238.*
233 *Alienatio facta per filium interim dum pater erat deportatus, an restitutio a patre reuocetur, an vero firma maneat.*
234 *Feuda & emphyteutica praedia transire in filios per patris deportationem, non in fiscum, & an si pater restituatur, recuperet ea.*
235 *Restitutus in dignitatem a qua priuatus fuerat, an recuperet omnia quae amiserat per eam priuationem.*
237 *Bonis alicuius ob delictum partim fisco partim haeredibus per statutum addictis, an si is restituatur, recuperet etiam ea bona, quae haeredibus addicta sunt.*
239 *Restitutus an recuperet bona parti ob iniuriam ei factam applicata, quemadmodũ recuperat ea quae fisco adiudicata fuerant. & nu. 241. & 244.*
240 *Principem non debere restituere quemquam in praeiudicium subditorum sine eorum consensu. & nu. 246.*
242 *Possessionem antiquam non sufficere ad probandum dominium.*
243 *Dominium praesens probari ex dominio antiquo praesumptiue, non vere.*
245 *Dominium probari ex causa proxima contra eum a quo quis causam habet.*
247 *Principibus iniuste aliquid praecipientibus iudices parere non debere.*
248 *Restitutus recuperans bona sua an fructus similiter recuperet, & numero 252.*
249 *Restituendi verbo quid contineatur.*
250 *Intellectus ad authen. idem de Nestorianis. C. de haereti.*
251 *Haereticorum bona iure canonico publicari, nec illa eorum filijs concedi.*
253 *Restitutio gratię & restitutio iustitię qui differant.*
254 *Restitutio rebannito an & qui fructus sint restituendi.*
255 *Legitimatus post mortem patris an auferat bona venientibus ab intestato, atque inibi an legitimatio retrotrahatur, & nu. 267. & 270.*
256 *Filius naturalis tantum primo loco natus, qui deinde legitimatus est, an praeferatur in successione regni ei qui post eum in matrimonio natus est.*
257 *Filii spurij institutionem valere, si postea fuerit legitimatus.*
258 *Substitutionem spurij valere, si is fuerit legitimatus prius quam substitutio verificaretur.*
259 *Testamentum inter filios naturales factum, adhibitis duntaxat duobus testibus, valere, si tales filij postmodum legitimati fuerint.*
260 *Legitimatis trahatur necne retro in praeiudicium iuris quaesiti tertio, & nu. 262. & 264.*
261 *Natalium restitutionem retrotrahi.*
263 *Libertus qui nunquam fuit ingenuus, quomodo dicatur natalibus restitui.*
265 *Legatum recta via transire in legatarium ex tempore mortis testatoris, quomodo intelligendum.*
266 *Intellectus ad c. tanta. qui filij sint legit.*
268 *Legitimati per subsequens matrimonium an censeantur vere legitimi. & nu. 274.*
269 *Legitimos vere censeri eos, qui per rescriptum principis legitimati sunt. & nu. 271.*
272 *Statutum faciens simpliciter mentionem de legitimis comprehendit legitimatos per subsequens matrimonium, vel per rescriptum principis, & num. 284.*
273 *Legitimum filium aliquem esse, a iure ciuili pendet, non a natura.*
275 *Legitimatio sit ne fictio, an veritas.*
276 *Legitimationem esse restitutionem in integrum, an recte dictum sit a Baldo.*
277 *Legitimatus per rescriptum principis succedat necne in feudo, & quid in legitimato per subsequens matrimonium, & nu. 280. & 285.*
278 *Legitimationem per rescriptum purgare vitia omnia praecedentia.*
279 *Legitimatum per rescriptum posse promoueri ad episcopatum.*
281 *Legitimatio per rescriptum sit ne odiosa, & an dicatur dispensatio. & nu. 283. & 298.*
282 *Dispensatio quid sit.*
286 *Legitimari per principem an quis possit post mortem patris sui in praeiudicium eorum quibus ius est quaesitum, & nume. 289. & 291. & 293. & 306. & 311.*
287 *Filiorum atq; etiam cognatorum successionem esse de iure naturali.*
288 *Successionem ex testamento esse de iure naturali, & nu. 294.*
290 *Princeps quatenus dicatur vniuersalis dominus, & an possit alicui auferre rem suam sine causa, & nu. 301.*
292 *Dispensationem sine vrgenti causa concessam aduersus ea quae sunt iuris diuini aut naturalis, non reddere eum securum cui conceditur.*
295 *Princeps possit necne pro arbitrio sine causa disponere circa ea quae sunt iuris ciuilis.*
296 *Principem debere suis legibus viuere.*
296 *Dispensationem contra ius positiuum sine causa factam non reddere securum eum cum quo dispensatur.*
299 *Filio naturali tantum an debeatur haereditas parentum iure naturali.*
300 *Princeps an possit procedere parte non citata, & nu. 307.*
302 *Causae expressio an & quando sit necessaria, cum quid a principe disponitur. & nu. seq.*
305 *Haeredi, a quo princeps abstulit haereditatem per legitimationem filij naturalis, quibus remedijs succurratur.*
304 *Princeps possit necne sine causa expressa auferre ab aliquo ea quae ei competunt, vel iure gentium, vel iure naturae.*
308 *Principem habere arbitrij plenitudinem nulli necessitati subiectam nullique publici iuris regulis limitatam, an & quatenus verum sit, & num. sequent.*
310 *Princeps quando possit vti plenitudine potestatis.*
312 *Principem non posse quemquam legitimare, nisi citatis ijs, quorum interest.*

§. Et quid si tantum. Diuinum adsit nobis auxilium, maxime in
huius §. congressu, qui inter omnes vniuersi iuris authore Ba
do, est singularissimus, re & fama percelebris, subtilitatis vti
litatisque summa commendatione dignus, in cuius commen
to Deo duce, qui cęcam mentem regat, sequar pro viribus anti
quorum ordinem, nescio si sententiam, quod si breuitatem eo
rum non sum imitatus, hoc eo maxime fit, quod neotericorum
diffusas sententias disputamus, nec nobis sat est exponere, quod
verum credimus, nisi & falsorum fallacias ostendamus, idque
dum breuis esse nequeo, praecipuum curabo, vt quecumq; di
xero, & a suis causis & rationib. enucleata facile percipere pos
sis. Et quoniam §. noster & tota lex nostra de necessaria suorũ
haeredum institutione loquitur, quomodo sui heredes appel
lati sint, & quam rationem iura ciuilia suos heredes inducen
1 tia habeant, primo prę[mi]tto. † Cum enim lex eterna vniuer
sam naturam instituisset, ut Augustinus super Ioannem, quod
scribitur in c. quo iure 8. d. & c. quę contra mores eo. tit. in fine
& in c. fin. 9. d. homini dedit suas proprias & sibi aptas inclina
tiones, ex quibus genus humanum cõseruaretur, & inter om
nes alias hanc pręcipuam generandi & generationis cõseruan
dę, vt homo qui fragilis est, & diu viuere non potest, per specie
propriam conseruetur l. liberorum in fi. de verbo. signif. Arist.
primo Econo. Hinc maris & foeminae coniugatio, quę ex eadẽ
conseruationis ratione debet fieri per matrimonium, est de iu
re naturę, vt l. 1. §. ius naturale, de iust. & iure. Hinc vt genus no
strum cõseruetur, non solum ad educationem filiorum, vt re
lique animantes, sed etiam vt omnia nostra eis relinquamus,
voto naturali ducuntur, cętere namq; animantes rationis ex
pertes mouentur ad educandum ex necessitate quam in prae
2 sentia vident. † Homo vero rationis eternę particeps eandem
generis proprij humanique conseruandi inclinationem quo
ad potest traducit, & non solum ad educandum filium praesen
ti inclinatione ducitur, sed ad ei thesaurizandũ, vt in c. pręedica
tor. 16. q. 1. & vt in omnib. suis sibi post mortem succedat. vt in
l. scripto. inf. vnde liberi. in d. l. liberorum in fine de verb. sig. &
in l. nam & si parentibus, de inoffic. testa. & in l. pen. de bo. libe.
3 inf. vbi oĩa quę habemus voto filijs paramus. † Hinc est quod libe
rorũ successio est de iure naturali, vt in c. ius naturale. inf. di. At
cũ lex ipsa debeat esse secundum naturã vt in c. erit autem 4. di. lex. 12. ta
bularum constituit liberos, quos in potestate habemus, nobis
futuros heredes & necessarios & proprios, & ideo eos suos he
redes & necessarios appellauit, & statuit. & ita docet iurecõsul
tus in l. cum ratio. de bon. dam. inf. in hęc verba. Cũ rõ natura
lis quasi lex quędam tacita liberis parentũ hereditatem adice
ret, velut ad debitã successionẽ eos vocando, propter quod & in iu
re ciuili, suorũ heredum nomẽ eis indultũ est, & reliqua. Ecce
quod ad exemplũ & imitationem iuris naturę est inducta ne
cessitas, & nomen suorũ haeredũ. Adde quod dr in l. lege. C. de le
giti. her. quod leg. 12. tab. bene humano generi prospectũ est, quę
ęqualiter filios masculos & fęminas succedere voluit, cum na
tura vtrũq; corpus edidit, vt maneat suis vicib. immortale. Ius
igitur ciuile in liberorũ suorũ successione humano generi pro
4 spicit, & in hoc ipso naturam imitatur. † Item considerandũ,
quod hoc nõ solũ est in filiis primi gradus, prout in cęteris anima
libus, sed in nepotib. & pronepotib. loco filiorũ, quia per spẽm
posteritas in his cõseruatur, vt in d. l. liberorũ, vnde charitas ad
eos eodẽ modo protenditur, vt dicebat. Bar. in eadẽ l. liberorũ.
per ul. col. versic. Pręterea Hac eadem igitur ratione naturali
nepotes efficiuntur sui haeredes lege 12. tabu. s. quando filij ex
quibus oriuntur tolluntur de medio. & hoc est quod dicebat iu
reconsultus in l. 1. de suis, & l. haer. § si filius, quod oẽs nepotes
ex filiis intrant in locũ filij, & sunt sui heredes, quod contingit na
turali aequitate, ita ipse. Verum si opponas de emancipatis, qui
iure naturę succedunt, qui tamen a iure ciuili excluduntur, vt
in §. emancipati. Instit. de here. quę ab intest. defe. R[ide], quod
ius ciuile in suis heredibus sequitur naturã, vt in d. l. cum ratio.
in emancipatis vero naturã non sequitur, prout etiam in aliqui
bus aliis. & pretor hoc ipsum emendans emãcipatis subuenit.
vt in §. emancipati. & in l. 1. vnde liberi. Iam vidimus rationem
per quam ius ciuile suorum haeredum iura constituit. Nunc vi
deamus, qui iure ciuili sint sui, & ad huius rei enucleationem
nostri doctores deducunt ius quoddam, quod appellant suita
tem, adeo quod subtilis doctor Angelus de Periglis, cuius
honori concurrentia Pauli de Castro additur, dicit necessa
rium esse

rium esse eam diffiniri ne contra Marci Tullij sententiam lib.
5 1. de offic. js. ignoremus id de quo disputamus. † Talis est igitur
ſm eum diffinitio. suitas est ius quoddã intellectuale & directũ
pp patriam ptãtem, & quandam domesticitatem, dñij bonorũ
ascendẽtium cõtinuationẽ ad successores proximos post mor-
tem immediate inducens. ita ipse. & hoc idem do. Io. de Mon-
tef. §. nostrum repetens sequitur & refert. Ego certe nec inue-
nio suitatẽ ius esse, nec nomen iuris. nam in vniuerso iure ciui
li suitas nõ inuenitur. vñ ius esse male probatur. doctores tñ no
stri ab his, qui sui hæredes appellantur, suitatem eliciunt. est igi
tur nomen magistrorum, nõ iuris. quod nomen cũ sit a prono
mine suus sua suum deriuatum, non hẽt in iure significationẽ
distinctã. sicut n. hæredibus tribuitur suitas, quia sunt sui, ita re
bus qñ suæ sunt. vt in c. 2. de iureiur. in l. quod Nerua. ff. deposi
ti. in l. si vt certo. §. quod vero senectute. ff. cõmodati. cum mil-
le similibus. vbi res alicuius suæ appellantur, prout hẽdes appel
lantur sui. itẽ iura sua, & sui iuris. vt in titulo de his qui sunt sui
vel alie. iuris. Item sui etiam dicuntur necessitudine & consan
guinitate coniuncti. vt l. si femina. ad Tert. C. & in l. lex Corne-
lia. inf. de iniurijs. dum dicimus aliquem suam suorũve iniuriã
prosequi posse. quod interpretatur vsque ad summũ gradum.
vt nota. in d. l. si fęmina. vides igitur. quod hoc nomen suitas a
suo sumptum est confusum in iure, nec breuibus põt circũscri
bi & explicari, ideo non in eo cadit recta diffinitio. maxime qđ
diffinitio do. Ang. nõ explicat quid sit. quod est proprium dif-
finitionis, vt dicebat Boe. & notatur in reg. omnis diffinitio. de
reg. iur. nam diffinit ex effectibus, vt ibi, continuationẽ dñij in-
ducens. & effectus sunt a re non in re. Item diffinit per causas
priores, vt ibi, propter patriam ptãtem. & res ipsa est deducen-
da in diffinitione, non causæ, ex quibus ipsa procedit, vel quæ
ab ipsa procedunt. vt Bart. in l. 1. de acq. pos. 2. col. ver. Sed videa
mus in quo philosophorum documẽtum prosequitur. Et qm
do. Ange. & Mode. testantur probari diffinitionem, videamus
an rite probetur. & in prima dicit, quod suitas non potest nisi p
effectus cõsiderari & diffiniri, vt iurisconsultus eam cõsiderat
in l. in suis. sup. eod. certe iurisconsultus nec describit suitatem
nec diffinit eam. Sed de suis hæredibus loquitur, in quibus pro
bat continuationem dñij. & de his etiam nos loquimur. subdit
quod est ius. per tex. in l. posthumorum. inf. tit. 1. & in §. 1. insti.
de hęr. quæ ab intesta. ibi, iura suorum. fatendum est suorũ hæ-
redum esse iura, non tamen ex hoc sequitur, quod suitas sit ius
subdit, quod est intellectuale, talis vero intellectus non est iuri-
sconsultorum, at ego dum eorum leges profiteor, eorum ter-
minis, & doctrina vtar. Subiũgit, quod dñium immediate post
mortem inducit. quod tamen qñ aliter euenit vt in l. scripto. in
prin. ff. vnde liberi. & inferius exponam. ergo non est bona dif-
finitio, cum non conuertatur cũ eo quod diffinitur. l. 1. §. dolũ.
6 supr. de dol. de quo vltimo inferius latius. † Præterea Bald. in l.
apud hostes. C. de suis & legit. diffiniuit vel retulit quandã de-
finitionem suitatis, dicitq; esse quoddam intellectuale, per qđ
quis immiscetur a lege etiam ignorans successioni parentis rõ
ne continuationis dominij. Sed Bal. non vř tenere diffinitionẽ.
quia illa ratio continuationis fallit in filio exhęredato, qui venit
per querelam rumpendo testm̃. Item in eo qui agit ad supple-
mentum legitimę, quia in ea quãtitate nunquam fuit dñs. &c.
Ista tñ arg. facile possent resolui. quia exheredatione iniusta q̃-
uis videatur suspensa continuatio, tamen iudicatur ab initio nul-
la, & ideo ab initio iudicatur suus, ac si non fuisset exhæredatus
in auth. vt cum de ap. cog. §. aliud. & §. siue igitur. Item in reli-
cto loco legitime erit continuatio, quamuis in eo, quod supple
tur. non adsit. vñ non recte negatur continuatio dñij. & sic veri
ficatur diffinitio. profecto cum illa sit quædam relatio. non re-
cte diffinitur. Sed circũscribitur ſm professores Scoti, qui for-
malitates quasdam & relationes eliciũt. vt de suis suitatem, de
patre paternitatem &c. easq; suis imaginationibus diffiniunt.
quorũ sectã vidẽtur in hoc nři doctores profiteri, & ſm ipsum
ita esset diffiniendũ. suitas hæredis est relatio extrinsecus adue
niens reperta in hẽde suo, tẽdens ad eũ, cuius est hẽs. sed hęc ni
hil pertinent ad iuris suorũ hæredũ cognitionem. ideo nõ plu-
ra dicã. sat est, quod suitas nõ est ius, nec est recte diffinita, nec
fuit appellata vel introducta a iure ciuili. q̃uis prædicti moder-
ni repetẽtes eã iure ciuili introductã asserãt. Fateor ego, qđ suo
rum hæredũ nomen sit indultũ a iure ciuili, vt sup. exposui. per
l. cum ratio. de bo. dam. † Sunt itaque sui hęredes, qui primum
locum, & immediatũ habent in potestate parẽtis, vt puta, filius
in ptãte, vel ẽt nepos, dum patrem in eadẽ ptãte nõ habet, qui
eũ præcedat & idem de pronepote, qui patrem vel auũ non ha
beat in proaui ptãte, nam tunc suus hæres est proaui. vt insti. de
hær. qua. & diffe. vbi hoc planissime exponitur. & in §. ita de-
mum. de hær. quæ ab intest. & in l. nostra, maxime in § præced.
nostro. siue igitur filius, qui semper habet ad patrem primum
gradũ, siue nepos, siue quilibet alius successor, qui non reperit
gradum filij præ ẽ ex quacunq; causa, vel mortis, vel emanci-
pationis, vel deportationis, vel alia simili, est suus hęres. quia est
in primo, cum alius eum non præcedat. vnde dicebant prædi-
cti moderni hic in fine primę col. quod suitas adeo est nobilis,
quod non capit nisi primũ gradũ. Sed attentius loquerentur,
si hãc nobilitatẽ gradui tribuerẽt non suitati. quia filius vel ne-
pos suus est. quia est in primo gradu. nec est in primo gradu, quia
est suus. esse. n. suũ effectus est ipsius gradus. non econuerso. vt
in d. §. sui. & idem modernus paulo ante fatetur. suus igiť hæ-
res cũ sit ex primo gradu, non potest esse ex secundo. primum
enim id est, qđ ante se prius non hẽt in l. proximus. de verb. sig.
8 in proę. fforum. §. discipuli. † Vnde satis euidenter cõstat, suos
esse hæredes, qui primum gradum tenent in ptãte. Sed dicunt
prędicti moderni qđ hoc est proprio modo loquendo, impro-
prie tamẽ esset nepos, quem pater præcedit dř suus, vt in l. suus
quoq; in prin. inf. de hær. insti. quinimo dicit gl. in d. l. si fęmina.
qđ appellatione suorum veniunt omnes coniũcti vsq; ad septi-
mum gradum. ita dicũt prædicti moderni. Ego aliter intelligo
nam in l. suus quoq; in princ. suus secũdum intellectũ doctorũ
appellatur ille, qui futurus est suus hæres. & suus hæres dř con-
ditionaliter nepos ipse. eo qđ suus esse põt, & ob id conditiona
liter põt institui. vt ibi. & ita exponit gl. ibi, & Bar. in prima op.
Facit qđ tenet Pau. de Cas. in l. qui in aliena. §. interdum. de ac-
qui. hær. & inf. dicã. Eodem modo dicimus obligationem con
ditionalem obligationem esse. §. sub conditione. insti. de ver.
oblig. At in d. l. si fęmina. falsum est, quod appellatio suorũ hæ
redum in proprio modo sumatur. nam ibi de suis hęredibus ni
hil. sed est verbum, suorum iniuriam, qđ significat consangui-
neorum iniuriam. & tũc nomen suorum non refertur ad hęre
des, vt in l. lex Cornelia. ff. de iniurijs. nec est verum, qđ in pro-
prio modo sui dicantur, quia cũ refertur ad coniunctos, verũ
est suos esse cõiunctos & hoc verbũ suos, qñq; ad hęredes, qñ-
que ad coniũctos, & ad plura alia refertur. nec ex hoc sequitur,
suã significationem propriam non seruare. vt notatur in l. si fi-
9 lius hæres. de pacto tit. & supra dixi. † Item q nepotes, qui non
sunt in primo gradu, nõ sint sui, est intelligendum ab intestato
& cõtra voluntatem testatoris. Secus ex testo, quia si instituã-
tur, sui dicuntur. verbi grã. testator filium exhæredauit, nepotẽ
ex eo heredem instituit, nepos quidem institutus suus a io effi
citur. casus est in l. cũ aliena. §. interdũ. de acq. hęr. & in l. si filius
patroni. ff. de bonis lib. igitur ſm volũtatem testatoris erũt sui,
quamuis citra testm̃ sui non sint. huius ratio est, quia exhęreda
tio aufert patrem a primo loco sui, vt in l prima. sciendũ. ff. de
suis & leg. & ibi Bar. cũ ergo pater nepotis sit priuatus a primo
loco sui, necessario intrat nepos. & est suus. hanc rationem late
prosequitur do. Ias. in l qui se patris. 1 & 2. col. C. vnde liberi. &
do. Ioa. de Monteferrato eadem hic sequitur, & refert. Sed illa
ratio non videtur vera. quia ſm hoc necessario est suus patre iã
sublato de gradu suitatis. vt in d. sui & in d. §. ita demũ. vñ etiã
contra volũtatem testatoris est hæres necessarius, & rumpit te
stm̃ ab intestato, qđ tñ ipsi negant, & recte. ideo nos rectius sol
uemus. Item contra superiorem limitationem formatur arg.
10 † quia exhæredatio non habet effectũ ante aditam hæreditatẽ.
l. filiũ. §. sed cũ ex exhæredatio. infra de contratab. Respondẽt,
q exhæredatio statim sumit vires, quia nepos est hæres institu
tus & suus. vnde nõ expectatur hæreditatis aditio. l. filius qui pa
tri. cũ notatis de vulg. & pup. inf. Tu subtilius aduerte, q illa ra-
tio est conuersa. & inuoluta. nam non ea ratione habet effectũ
exhęredatio ante aditam hæreditatẽ, quia nepos est suus, sed ea
ratione est suus, quia hẽt locũ exhæredatio. Nã ab effectu exhę
redationis resultat nepotẽ esse suũ, vt ipsi recte ẽt fatẽtur. p d.
§. sciẽdũ. & ibi Bart. Et quia pater tollitur a primo gradu, intrat
nepos, nõ quia intret nepos, tollitur pater prior. est igitur effe-
ctus exhęredationis prior q̃ ingressus nepotis. vñ nõ possumus
dicere a suitate nepotis vt ita dicã sumere effectũ exhæredatio
nẽ. esset. n. effectus ante cãm contra verã doctrinã philosopho
rũ. facit l. si quęramus. sup. de test. ubi incipere efficere ante adi
tã hęreditatẽ, & anteq̃ sit nepos suus, quia ante tollit patrẽ de
medio igitur nõ tollit vim suitatis, quia suus nõ est anteq̃ sit. vt
in l. precia rerũ. ad l. Falc. Bar. in l. 3. in prin. ff. de bo. pos. inf. Vñ
satis dubito an isti dñi recte doceãt. Itẽ ꝯ superiora opponũt ip-
si. & satis vrgenter, q filio exhęredato & alio extraneo hærede
instituto, nepos ex filio nõ põt dicere ꝯ testm̃. vt in l. 1. §. scien-
dũ. sup. alle. & in l. scripto. in prin. vñ lib. Igitur exhęredato filio
nepos nõ est suus. qđ eo videtur durius, q filios exhęredatus ha
betur pro mortuo. in l. si proponas. §. fi. de inoff. test. sup. Ale. in
l. si quis posthumos. §. 2. sup. e. mirabatur. nec resoluit. do. Ias. in
d. l. qui se patris. ad fi. 2. col. assignat rõnẽ, q̃ ipse ẽt sentit inualidã
do. Ioan. de Montefer. dicit hic 1 & 2. col. prius a præceptoribus
id quæsisse, nec vidit vnq̃ dari bonũ intellectum. ipse igitur iactatur
se solũ vere difficultatem resoluere. & certe resolutio eius spe-
ciosa est, q qñ pater filiũ exhęredauit, & extraneũ instituit, illa
exhęredatio nõ hẽt effectum ante aditam hęreditatẽ. vt in d. l.
filiũ. §. sed cũ exhęredatio. sup. alle. igitur tpe testamẽti anteq̃
adeatur hæreditas nepos non potest dici suus. quia filius eum
præcedit. Item si hęres scriptus non adiret hęreditatem, filius

pręcedit

præcedit nepotē ab intestato. vt in l. si quis filio exheredato. in prin. in tit. proxi. igitur nō cōpetit ius expugnādi testm̄ ei, qui ab intestato succedere nō poterat. §. itē adoptiuos. insti. de hęre. q̄ ab intesta. Exquisita est ista rō, si a superiorib⁹ ius distingueret, & difficultatē resolueret. sed prout exheredatio nō habet effectū ante aditā hæreditatē extraneo instituto hęrede, ita q̄ñ nepos sit heres, sed heres suus nō pōt esse patre tpe mortis existēte in medio, qui adhuc non est sublatus, igitur siue extraneus instituatē, siue nepos, antequā ille qui instituit, hæres sit, nō habet effectū exheredatio. nec nepos dicet potius suus in vno casu, quam in alio qđ tñ nō est vsquequaque verum. quia in vno casu fateri oportet suum esse. i. cū instituitur exhæredato patre & in alio verum est nō esse suum. l. dum extraneus instituitē & adit. vñ nō est hucusque vere resoluta difficultas. Præterea ex rōnibus eorū sequitē, qđ si ex filio exhæredato instituit alterum nepotē, & aliū præteriuit, præteritus rūpere poterit. q̄a exhr̄datio ante aditā hr̄ditatē statim ex nepote instituto habuit effectū. vnde nepos preteritus erat suus patre per exhedationē sublato. & ex hoc recte rūpit. Sed abest a iure talis conclusio, quę est contra intentionē & rationē legis, si quis filio. inf. tit. prox. & l. si quis posthumos. §. 1. sup. eo. & l. scripto. in prin. vñ libe. ij.

11 in quibus veritatē statim subijcio. † Imprimis hanc habeamus veram cōclusionē, q̄ nepos nō est suus hęres dum filius est in potestate, tēpore quo auus moritur. In casu tamē. l. qui in aliena. §. interdum. hæc est iuris rō, q̄ cū filius exhæredatē a nepote instituto, quāuis verum sit q̄ tpe mortis filius præcedit, vt in d. l. si quis filio. tñ cum morit, filius non est suus hæres, suus enim hæres est successor cōtinuus, vt in l. in suis. sup. eo. sed filius quia est exhæredatus. i. extra successionē & hæreditatē positus, post mortē suus hæres nō est. vnde cū nepos ipse institutus sit, & veniat ad hæreditatē voluntate testatoris, & fuisset in eius ptāte, iura sui hæredis adaptātur in ipso, quia in patre adaptari non pñt. hanc esse veram iuris rationē ostendo ex sententia iurisconsulti in d. l. scripto. in his verbis, nec dici potest hęredem non suū nepotē fore, quia proximū gradū nunquā tenuerit, cum & ipse fuerit in ptāte. nec pater eū in hac successione p̄uenerit. ecce q̄ fatet, nepotē nunq̄ tenuisse primū gradum. ex quo sequitur. q̄ tpe mortis nō erat suus, vt in d. §. sui. & in §. ita demū. hoc tñ non obstante quia pr̄ non est suus post mortē. nepos habeē suus ex iuris ciuilis æquitate. item expresse cauetur in d. l. si quis filio. vbi fatetur iureconsultus non esse in primo gradu tēpore mortis sed suum esse. Verū aliquis subtiliter opponet, filius non est exhæredatus anteq̄ nepos sit hæres, igitur non desinit esse suus. Respondeo, q̄ verum est, filium tpe testamenti esse in primo gradu & in ptāte patris, post mortem vero exhæredatio suspendit continuationē dñij, quamuis non tollat ante aditam hæreditatem, & ideo nepoti adaptatur, quia continuatio non pōt esse in suspenso, nec decet, cū maxime nepos sit institutus, qui ēt erat in ptāte, vt in d. l. qui in aliena. §. interdum.

12 † Eandē iuris rōnem habet. d. l. scripto. & tex. in l. si quis posthumos. §. 1. & in l. si quis filio. in prin. sup. alle. quāuis casus videaē diuersus, vbi filius exhæredatus, si extraneo hærede instituto deliberante moriatur, nepos vt suus succedit, dū institutus repudiat, quia quāuis pater præcessisset in gradu tpe mortis tñ cum exhæredatio nō habeat locū ex repudiatione, & pater sit mortuus. nepos est suus hæres, ac si pater tempore mortis nō præcessisset. Nam quāuis tpe mortis præcessisset, tñ ad successionē non præcessit, & ille est casus, in quo nepos, quē pr̄ præcesserat tpe mortis in gradu, ab intestato suus est, & succedit, vñ expone & intellige verba finalia legis illius, q̄ dicit, quare q non obstat iure intestati, iure testati vr̄ obstitisse. hoc enim intelligit pro filio, qui non obstabat sibi iure intestati, q̄a quāuis pater præcesserat, nepos tñ successit ab intestato. iure tamē testati pater obstabat, quia erat prior in gradu, quāuis exhæredatus. ideo non poterat nepos venire ꝯ testm̄. vt in d. l. si quis filio exhære. cum igitur testm̄ aditione confirmatur, pater obstat, etiam si ante aditionē moriatur. Sed cum repudiatione testamentum destituitur, & sic iure intestati succedit, pater non obstat. hic est sensus clarus & verus, quē glosa ibi præteriuit, cū exponat, q̄ obstabat s. hęres scriptus, nā non dubitabatur ibi de impedimento hæredis. Sed an filius impediat nepotem. & in hoc versabatur pulchra dubitatio, vt vides in verbis tex. hoc teneas menti. Vides itaque, q̄ etiā patre existente in ptāte tēpore mortis, nihilominus nepos efficitur suus hæres, vel ex testō, cū instituitur patre exhæredato, vel ab intestato, cum destituto testamento pater antequam succedat, moriatur, vt in d. l. cum in

13 aliena §. interdum. & in d. l. scripto. † nunc videndum est, quare non possit dicere nullum testm̄, cū suus sit. R̄ñde quòd non est suus ꝯ testm̄, quia quo tempore testm̄ fit, & quo tēpore cōfirmatur, nō habet primū locū in potestate, cū pater eū præcedat, vt in d. l. si quis filio exhæredato. & in §. ita demū. instit. de hære. quæ ab intest. igitur nō poterit rumpere. Hęc certe ratio manifesta est, quā docet iureconsultus in d. l. si quis filio. in his verbis, cū nec exhæredari huiōi nepos deberet ab auo, quem pater præcedebat, ideo vt præteritus rumpere non potest. Sed cum secundum testamentum vel ab intestato post mortē efficitur suus, alia est iuris æquitas, quā supra exposui, & ita dicit iureconsultus in d. l. scripto. quod iure testati obstat pater, quia p̄cedit, iure tamen intestati non obstat, & dicas, quod etiam iure testati non obstat, quando ipse nepos instituitur, vt supra. vn

14 de colliges † suum hæredem eum, quem tempore mortis, parentis nullus in gradu præcedit, & ideo nepotem etiam patre exhæredato non posse vt suum rumpere testamentum, secus quando patre exhæredato nepos instituitur, quia tunc nepos post mortem efficitur suus, & idem est quando pater morit ante aditam hæreditatem, & hæres institutus repudiat, tūc enim nepos vt suus succedit. Hinc intelligas, quòd filius exhęredatus est in potestate tempore mortis id est antequā moriatur, quia præcedit nepotem vt in d. l. si quis filio. & in l. scripto. post mortem vero non est suus hæres, quia est exhęredatus. Ecce igitur qđ in his casibus filius in potestate, qui habet primum gradū, non est suus hæres, & nepos, qui est in secundo, est suus hæres. vnde inferebat Bar. in. in d. §. sciendum. q̄ ex statuto, ex quo fœminę succedere nō possunt masculis existētibus, desinunt esse sui hęredes, quāuis sint in potestate, & in primo gradu. de quo

15 vide Iasonē in d. l. qui se patris. 2. col. ad fi. † Vidimus superius qui sunt sui hæredes. Quæro vnde dicanē sui, certe ab hoc pronomine suus sua suum, sui appellanē, & hac ratione, q̄a domestici, & in eadem familia dicuntur sui. hæredes vero dicuntur, quasi domini. quia apud antiquos hæredes domini appellabātur. vñ ipsi quodammodo domini domestici existimantur. vt colliges. insti. de hære. qua. & di. §. & hoc est de mente iuriscōsulti in l. in suis. sup. eo. nā hęredes sui, cū sint in familia primi, & destinati ad dominium, siue sint instituti, vel nō, semper domini manent. nec dicitur acquiri dominium. sed continuari. quia cum tota familia sit vnū corpus, qđ a patre velut a gradu extremo regit, sublato patre filius in proximo gradu remanet rector & extremus, nō noua vt vides acquisitione, sed magis ꝯtinuatione & hoc est q̄ dicit. l. in suis. & hinc sūt necessarij hęredes, velit nolit pater. q̄a prout ipse est pater familias, ita filius est filiusfamilias, & omnes sunt in eadē familia & in eadē substantia. vt in l. nam q̄ §. ñ ad Trebe. inf. & declarat Bar. in d. l. in suis. Hinc est q̄ est necessaria exhęredatio. i. q̄ extra hęreditatē & dominium ponitē. alias si non exhęredatur, semper remanet hæres. & ideo testamentū rumpit. vt in l. inter cætera. inf. eo & in l. 1. inf. ti. prox. Nam cum ipse sit hæres, alius esse non pōt. vt in l. si vt certo. §. si duobus vehiculum. supra cōmodati. Sed stat prōpta dubitatio quomodo pater pater cū filius sit hæres a lege necessarius, poterit priuare & exhęredare filium a proprio dominio. huic dubitationi respondet iureconsultus argu. a fortiori, q̄ pater qui eum occidere olim poterat, potest exhęredare. sed quia vtrūq; est durū. ideo hodie vtrūq; est emendatū, nā occidere nō licet. vt in l. fi. C. de pa. potes. nec sine causa iusta & probata pōt exheredare. vt in authen. Vt cū de app. cognos. §. causas vero. col. 8. ex cā igitur patrifamilias licet exhr̄dare. cū ip

16 se habeat rerum administrationem. vt in d. l. in suis † Ex his infero ꝯ glosam & Bart. qui eam approbat in l. 3. §. inuito. de bo. pos. in glo. 1. quæ tenet. q̄ in inuito quęritur hæreditas, quando hæres est suus, quia velit nolit est hæres. vt in d. §. sui. & sic excipit ab illa regula tex. illius, q̄ quamuis inuito non quęratur bonorum poss. quæritur tñ hæreditas, quādo hęres est suus & necessarius. Tu vero subtilius loquaris, q̄ in hęrede suo non possumus dicere, inuito quęri, quia non quęritur, sed continuatur. & ita expresse notat iureconsul. in dicta l. in suis. & ibi Bar. vers. Quartum dictum. vbi dicit, q̄ hęreditas non obuenit filio de nouo. nā ipse remanet caput & extremum familię, nec aggreditur de nouo familiam & dominium. Quod iterum probatur quia hæreditas quęri potest, & potest repudiari. leg. is potest. de acq. hæredi. Si igitur suo hæredi quæritur, suus hæres repudiare potest. quod tamen non est verum. quia sui abstinere possunt, non repudiare. vt in rubri. C. de repu. & abstinenda hęre. & in l. & qui se. ff. de acqu. hæred. facit, quia hr̄ditas quæ defertur, acquirit. vt in l. delatā. de verb. signi. in l. si. C. qui admi. sed suo nō defertur hęreditas, vt in d. §. sui. igitur nec ei acquiritur. cogita. Ad euidentiā huius. §. plura erant exponenda. sed quia opportunius differentur in tex. & ne videar nimis late exordiri, ad tex. venio. Iste tex. vsque ad §. si is. communi diuisione quam tenet Ioan. de Imo. Alex. Iason & Moderniores ex communi intellectu in tres partes diuidetur. Prima continet duos casus non prouisos per Gallum, in quibus quæritur. Sed ego dicerē tres continere casus. vt inferius videbis. In secunda respondetur tacitæ obiectioni. Tertia respondet illos casus ad prouisionem Galli pertinuisse ex sententia legis Velle. Secunda ibi, hi enim casus. Tertia ibi, Sed ex sententia. hoc continet in summa. Substitutio de nepote posthumo ex consilio Galli in casu quo filius moriatur, expenditur ad omnem casum per quem filius desinit esse in potestate. Hæc quidem apud me vera conclusio est, sed non vera summa, cum iureconsultus nec de hoc

dubitet

dubitet, nec hoc principaliter intendat. proinde talem ego censeo summam eliciendam, si filio & nepote viuo in mortē tantum filij concipiatur substitutio, admittitur ex l. Galli. idem est in substitutione facta eo casu quo nepos suus sit, vt per interdictionē aquę & ignis, vel per emancipationē pręcedēris cui substituit.

17 † Primo igitur videndū est, quare nō placeat intellectus doctorū. Et quidem video in tota ista lege hucusq; inferius, tantū id tractari, qui. l. casus sint admittēdi ex licentia Galli, in quibus possit institui posthumus nepos. Sed quod substitutio facta in casu mortis valeat in casu deportationis vel emancipationis, non facit ad tractatum, in quo non quomodo extendat substitutio, sed quomodo cōcipi possit tractatur, vt verificet intētio Galli & Velle. Et qđ hoc sit verū, ego probo ex verbis. §. nostri. nam in superioribus. §. dubitatur. qui casus possit admitti. & Sceuola eandem materiam prosequitur dicens, quid si tantū in casum mortis filij conciperet, iste quidem casus admittēdus est. quem declara vt inf. item quid si filius aquę & ignis interdictionem pateretur. itaq; nepos est in primū locū, quia per deportationē ipse filius exierit a potestate, nepos subintrat, & est suus. vnde rūperet. Igitur iste casus ad similitudinē mortis admittendus est, vt per testatorem prouideri possit. Item q̄ si nepos, ex quo pronepos poterat institui, vt supra in §. idē credendum. fuerit ab auo emancipatus nempe pronepos fiet suus quia emancipatione tollitur nepos a primo loco, & intrat pronepos. vnde rūperet. nonne admittendus est talis casus, respondetur, admittendum. At obijcitur, nam isti casus non possunt admitti ex Velleię lege. quia caput Velleię legis loquitur in eo casu, qui ante mortem testatoris aui ipsi posthumi nascerentur & non constat, an isti casus sint ante mortem vel post mortem igitur ex lege Velleia admitti non poterūt. Respondet ipse Sceuola, ꝙ dato ꝙ institutio sit facta eo casu, quo post mortem aut nepos vel pronepos intret in locum sui, quia postea natus, dicēdū est, ꝙ non ex verbis, sed ex sententia legis Vell. casus veniūt admittendi. Sed quęro, & attende rogo, quę est ratio, quare nō veniant ex sententia legis Galli, cū differant minus a casu Galli, quā a casu Vellei, nam Gallus loquitur in casu quo post mortem nascitur nepos in hoc concordant cū casu Galli, & in hoc ipso discordant à casu Vellei. Item si ad similitudinem mortis ne ex eadem rōne testamentum a suo rūpatur, iste casus sit admittendus ex sn̄ia Vellei. eadem quoq; ratione cū ipsa non desit, admittendus erit casus ex lege, Galli, immo a fortiori. quia id obstaculum, qđ vī in Velleia lege, non est in lege Galli. Fatēdum credo arg. cuius ratione intelligas, ꝙ prædicti casus admittuntur ex sententia ipsius Galli & a fortiori ex sententia Vellei & hoc est quod dicit Sceuola in verbis quæ subijcio, Sed ex sententia legis Velle. & hæc omnia admittenda sunt. nam dictio illa, &, implicat. vt notatur in c. accusatos. de hęr. lib. 6. §. de quibus. cum similibus. itaq; vtraq; lege casus isti admittuntur. qđ clare probatur. in §. seq. in fi. Vnde nota, ꝙ intentio & dubitatio nostri tex. est, an tales casus admittant, non an vnus casus a testatore expressus extendatur ad alium. qđ ex verbis sæpe in nostro text. ponderare poteris. Item hoc probatur, nam communis intellectus non pertinet ad interpretationem legis Galli aut legis Vell. Quid. n. ad legem Galli, qđ substitutio vulgaris cōcepta in mortē extēdit ad casum deportationis, cū in nostra lege dubitetur, non an substō se extendat, sed an ipsa prout concipitur, admittatur. at si dicas, ꝙ valet arg. de vno in alium, vt si cui substitutio verificat in illo casu, ita casus ille debeat admitti. quod ego fateor vt arg. ad decisionem tex. nostri, non tamen vt ad decisionem principalem. Item quomodo ex sententia Vellei comprehenditur, vt substitutio facta in casum mortis naturalis extendatur ad casum mortis ciuilis, nam vt dixi, nec de extensione substitutionis loquitur, nec intendit. Sed totus finis est, dare licentiam substituendi. itaq; interpretatio est de licentia substituendi. ꝙ sicut in mortem substituere licet, ita in mortem quam dicūt ciuilem vel in emancipationem, quia in vtroq; casu rūperetur testamentum. Vnde recte infertur, ꝙ cū substō in mortem filij concepta comprehendit emancipationis vel deportationis casum, in hoc nullo modo corrigatur ipse Gallus, ꝙ sub vno casu comprehendit eadem ratione diuersos, in quibus idem iudicatur. itaq; ex his casibus de insufficiētia male arguitur. huius argumenti timore glo. in verbo, emancipatus. confitetur quòd Gallus non est reprehēdendus ex sententia, quia idem sensit, vt ego clariori ratione ostendi. Sed fuit insufficienter locutus, quia non expressit omnes casus Do. Iason in 2. colum. hic dicit, quòd idem posset dici in §. præcedēti. ego video certa ratione, quòd verum est, idem esse ex sententia Galli. & in hoc vere dicit glo. Sed dū ipsa concludit eum reprehensum, male concludit, & peius, dū allegato inconuenienti sentit Iason, quòd idem esset in §. præce. quasi ibi etiam in ratione & sententia arguatur Gallus. nam ratio eius optima est, ex ea omnes isti casus determinantur, vt vides. & hoc fatetur necessario glossa. ex quo sequitur, quòd reprehendi non potuit. quia verba exemplo ponūtur, & non conterminant dispositionem. qđ ego late ostendi. sup. in princ. huius legis. & patet pluries in tex. nostro. & iterum probat tex noster cum ex sententia legis Velleię casum decidat. & eandem esse sententiam ipsius Galli, necesse est fateri. vnde dicendum esset Velleium fuisse diminutū quod est falsum. Sed extat maxima dubitatio, ad duo præsuppono, primum vt in superioribus, quod tota disputatio Sceuolæ versatur in hoc, in quibus casibus nepotes nondum natos liceat substituere, vt videmus in princip. & in §. in omnibus. & in §. idem credendum. & in nostro text. & ne credas ab illa dispositione eum discessisse, sed eam continuat ex superioribus in textu nostro. patet, quia ad eam se refert, vt vides in princ. & in prosecutione, & etiam in §. sequēti. maxime in fine. Rursus præsuppono reliquū, quod videtur obstare priori, quod qui est substitutus in casu mortis, si instituto aqua & ignis interdicat, cum maxime substitutus sit suus, ipse veniet ex substitutione, alias enim rumperet. quod videtur æquissimum, vt inferius apparebit. quo præsupposito, necessario sequit, quòd intellectus meus sit superfluus. quia si ille, qui in casu mortis est substitutus, succedit etiam eo casu, quo suus efficitur per deportationem instituti, certe superfluum est admittere vel addere casus deportationis, cum mortis casus includat vtrunque. Responderi potest, ꝙ verū est includi casum ex simili ratione & coniectura, non tamen per se expresse. & ideo potest quilibet per se declarari. vt euenit in cęteris casib. omnia comprehendit Gallus, & tamen isti casus declarantur ex eius mente, nec talis declaratio est superflua. Item in §. instituens. infra eo. ponit modus quo omnes hę substitutiones comprehendūtur, tamen hę non sunt superfluę. quia illa est generalis, & hę sunt speciales. & quanto magis ꝙ potest esse, vt testator velit substituere in casu speciali, & non in omni casu, puta in casu emancipationis, item in casu deportationis. prout etiam potest nepote, & filio viuis in casu simili mortis tantū pronepotem substituere. l. commodissime. sup. eod.

18 † Cogitabam tamen, an ita possit intelligi quòd cū sententia Galli, & Vellei admittatur casus mortis, vt nepos nondum natus possit institui, ne rumpat testamentum, ita si nepos institutus venerit in primum locum suitatis, vel deportatione præcedentis instituti, vel emancipatione, tunc verificatur institutio, & ideo iste casus in effectu admittitur a Gallo, & a Sceuola s'm sententiam eorum, vt ad mortis similitudinem cæteri casus admittuntur. itaq; sensus tex. nostri, est quod, sicut casus emancipationis & deportationis admittitur ex sententia ipsis Sceuolæ, & Galli, ita ꝙ possit in his casibus institui ad similitudinem mortis, ita etiam si mortis casu sit substitutus, admittetur substitutio in casu emancipationis, & deportationis, quia in his ex simili ratione defenditur substitutio. & hoc modo intelligas verba tex. ibi, vt ad similitudinem mortis cæteri casus admittendi sunt. vnde & si glosę & doctores velint intelligere dupliciter tex. nostrum, primus tamen intellectus, quem ipsi abijciunt, est necessarius intentioni iurisconsulti, & scđs est fere accessorius intentioni. ego igitur vtrunq; amplexus considerabam simul semel vtroq; modo intelligi posse, & cuius sit, si in casum deportationis vel in casum emancipationis fuerit institutus, valebit institutio sn̄ia Galli, & Sceuolæ. Tunc non obstabunt oppositiones, quas formaui in communem intellectum. & ita cum misterio intelligemus illa verba tex. sed ex sententia Galli hęc omnia admittenda sunt, vt ad similitudinem mortis cęteri casus admittantur. sicut enim ad similitudinem mortis cęteri casus admitti debent, & verificatur substitutio, ita hæc omnia, ex sententia Galli, & Vellei admittēda sunt. itaque omnes isti casus poterunt admitti ex sententia Galli, qui mortis casum posuit, & idem de Vellei licentia. cum casus mortis, & substitutio mortis cęteros casus admittat, & in his verificet. Residens tamen duo dubia, Primum, an ponantur tres dubitationes in prima tex. parte, an vero duę. & credere tres esse immissas. quod patet ex literis, & quid si tantum in mortis filij casum conciperetur, quid enim si aquę & ignis interdictionem pateretur, quid erit si nepos, ex quo pronepos institueretur, vt ostendimus, emancipatus esset. ita tex. Ecce vides ex contextura tres propositas dubitationes. At si dicas duas, superflue texitur his interrogatiuum quid pro vna interrogatione. Nec iurisconsultorum summa doctrina patitur, vt ita inepto modo Galli interpretatione loquantur, & si secundum communem intellectum ita sit. Ego sane veteri more nostro conor, vt iacet in sua eleganti contextura Sceuolam defendere & erit casus singularis quidem. nec obstant superiora, quia ex his videor approbasse intellectum doctorum, & glosse, vltimum tamen alio modo quam ipsi, ita alio modo respondeo, & dico, ꝙ tres ponuntur dubitationes trium casuum, & respondetur, hos casus admitti posse ex Vellei, & Galli sententia, & ita dicit hæc omnia admittenda. vt ad similitudinem mortis cęteri casus admittendi sunt. Cum igitur ad mortis similitudinem debeant admitti cęteri casus, ergo sequitur, quod institutio facta in morte filii verificata in deportatione filij admittetur. & intellige verba, hęc omnia. scilicet omnes casus in quibus post mortem

mortē suā efficiet suus hæres, quia de his obiecit versiculus. hi enim casus & oēs ex quibus &c. Itē ibi, et ad similitudinē mortis cæteri casus s. expressi supra, admittendi sunt, & ita credo ipsum intelligēdū, nec discedendū a primo intellectu. Sed vt dixi, pōt intelligi, vt reliquū intellectū ex argō & ratione capiat. Sed obstat quod dixi in primo casu & interrogatione. nā vt vides, casus noster descendit a §. superiori, & ponit casum, quod filio & nepote viuo potest pronepos substitui in casum tacitæ mortis filij, & tunc in illum casum nō verificatur, vt in l. cōmodissime. Sed contra, quia testator tunc non prouidet omnino contra nullitatē, quia nepos succedit ante ipsum pronepotem, & rumpet. Rndeo, q non præsupponit Gallus nepotem præteritum, sed institutū, vel et si præteritus fuisset, rūperet suo casu, sed tunc remaneret substitutio nulla, & ideo præsuppono in nepote & filio testm valide confectum. Sed de pronepotis substitutione quæritur, & valet tm in casum mortis filij at q, quia secundū hoc succedet cū nepote, & sic casu quo non rūperet, cū nepos pronepotē præcedat. Fateor & fatendum necessario est, q a Gallo & etiam ex sententia Sceuolæ data est ista licentia nepotes posthumos instituendi & substituendi, vt in d. l. Quidam relegatus & in. Vtrum. de rebus dub. & ita in tex. nostro pariter potest valere substitutio cum nepote. nisi etiā diceres, quod nepos esset institutus cū filio, quia tunc nō simul succedūt, sed diuerso gradu, & succedet sine necessitate rupture, & ita pōt fingi casus singularis qui verus est de iure & incognitus de quo dicam latius super gl. Sed extat arg. de emancipato nepote, quod si nepos emancipatus sit, ex quo pronepos institutus fuerat, tunc subintrat nepos in primū locū sui, & ne rumperet, dī verificari substitutionem ex cōi intellectu per tex. nostrū in tertia vel secūda quæstione. Verum arguitur q quia aut nepos fuit institutus, & ex emancipatione non pōt tolli institutio. igitur non pōt habere locum substitutio, vt in l. Quandiu. de reg. iu. & in l. Quādiu. de acq. hære. Aut non est institutus & rūpet, quia tēpore testamenti est suus vel etiam postea rumperet per [illegible] inst. de hære. quæ ab intest. §. I. emancipati. ideo hanc difficultatem pro nunc euitādo, dicerem casum ita fingendū, qui verus est. Et ni semper præsupponis tex. l. nostrū supponitus cōmunicatis, patet in verbo & quid &c. Et ita vides, nam in [illegible] ponit casus, quo mortuo filio ex nepote [illegible] sperat se pron[illegible] Sed [illegible] [illegible] morte nepote [illegible] spet [illegible] [illegible] mortuus pronepos [illegible] text [illegible] & quæri & cum si vi[illegible] nepote pronep[illegible] casum morte [illegible] in his verbis & q[illegible] retaq; illa dictū [illegible] potis [illegible] itutus, siue [illegible] [illegible] pōt [illegible] valeat [illegible] [illegible] concurrent [illegible] casus. Vt in hos casu [illegible] & rūperet. Dic quod [illegible] vt etiam [illegible] [illegible] emancipatione [illegible] ratione [illegible] motos ne testamentum rumperet [illegible] casibus in quibus non possit rumpi, valeat substitutio [illegible] [illegible] casus [illegible] in cuius morte [illegible] pronepos [illegible] stituitur, patiatur aque & ignis interdictionem [illegible] tūc verificat substitutio, quia [illegible] deficiente filio [illegible]. Tertiæ quæstionis casus est, quod si nepos sit emancipatus, pronepos [illegible] substitutus in casu mortis, quippe [illegible] [illegible] [illegible] quod [illegible] tate, sed [illegible] [illegible] se quem [illegible] præcedebat emancipatur. Et nota [illegible] [illegible] doctores [illegible] quod tertia qo nō [illegible] præcedit, q substitū in casum [illegible] extend[illegible] ad casum emācipationis nā ibi retento [illegible] tex. idē refert, dū quod si pronepos esset substitutus in casum tantum mortis filij, & nepos ex quo pronepos erat natus, & substitutus, fit emācipatus, quippe in hoc casu pronepos pōt succedere post filiū, quia nepos emācipatus nō rumpebat, & hoc [illegible] tex. [illegible] non autē q nepos emancipatione desinat esse institutus. Semper tamen præsupponendum credo, testatorē debere ordinare & componere testamentū eo modo, quo omnino rūpi non possit, quod eius voluntati relinquit. Sat est Gallum dedisse facultatē, & iurecōsultū interpretasse casus, quibus vel oībus vel quo casu velit, prouidere possit. Ex his habes tex. nostrum de sensum in triplici consultatione, prout iacet. Item approbat primum intellectum. & constat esse necessarium, quamuis cōmuniter non teneatur. Item habes admissum communem intellectum ex ratione tex. quamuis principali intentione id non agatur. Rursus & finaliter habes casum notum, deinde resolutam illam summā difficultatem emācipati qui ex tex. nostro vī exclusus. de qua difficultate plene cū omnibus doctoribus dissero super glo. in verbo, emancipatus. in ver. ex. l. respon. [illegible] Bar. ibi. text. istum simpliciter, prout etiā doctores intelligere

19 volunt, a difficultate defendo. † Noto primo, quod per interdictionē aquę & ignis amittitur patria potestas. hoc satis probatur ex text. nostro. & ratio est quia patria potestas est iuris in capite libero ciuis romanorum institutum, vt insti. de patria pot. in prin. in l. Ciuium. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. & interdictus ab aqua & igne amittit iura ciuitatis, in qua interdicitur, & ideo amittit patriam potestatem. Sed not. q non propterea amittit iura gentium. vt in l. quidam. ff. de pœnis. nam deportati sunt apolides, idest sine ciuitate, & ob id quia sunt sine ciuitate, iura ciuitatis non habent. sed propterea non amittunt quæ gentium iure sibi competunt. quia ex priuatione ciuitatis nō sequitur ab omnibus gentibus esse priuatum. nam a particulari in vniuersos vel ab vno ex diuersis non recte cōcludit oratio. vt in c. in genesi de ele. l. cum actum. ff. de negocijs gestis & ideo dicebat pdicta. l. quidam. quod ea quæ sunt de iuregentiū

20 competunt deportato. † Aduertendum rursus, quod si quis fuerit deportatus in insulam, ex ea deportatione amittit iura eius ciuitatis, ex qua est deportatus, sed non alterius ciuitatis. nec in insulam alterius ciuitatis deportari poterit. quia necesse est, quod locus, in quē deportatur, et sit sub ditione deportātis. vt in l. relegatorū. de inter. & relega. §. sicut autem. Itaq; deportatus ex vna particulari ciuitate potest gaudere iuribus aliarū ciuitatum. quia ea ciuitas eum his iuribus priuare non potuit. Secus est in ciuitate Romana, quæ priuat ab omni iure ciuili sub imperio suo, non tamē extra imperium. & sic in similibus & ita est de mente Bart. in l. amissione. §. qui deficiunt. ff. de capi. dimi. & in l. cum pater. §. hæreditatem. de leg. 2. & in l. ex facto. §. si quis rogatus. ad Trebel. in l. 1. C. de hære. insti. & ibi Alex. & fuerunt verba originalia laco. Butr. in authen. Item nulla communitas. C. de episco. & clericis. qd iure satis clare probat ex ratione legis relegatorum. §. 1. & §. sicut. de inter. & releg. vbi præses prouinciæ nō pōt in insulā relegare, nisi inquātū habet iurisdictionē. nec priuare ab his, in quibus non habet iurisdi-

21 ctionem. vnde sequitur. † quod deportatus in bonis subiectis imperio eius ciuitatis, a qua est deportatus, non possit, vt nunc creditur, etiam iure cōmuni. quia ab his priuari pōt & priuari. & sic intellige quæ dicunē per Modernos & per dominū Alexandrum in d. l. 1. C. de hæredibus institue. Vnde ex his posset inferri ad quæstionem, an testamentum vel obligatio valeat de iure canonico. quia deportatus a iuribus canonicis priuari non potuit. Sed quid ad nostram materiam facit deporta-

22 tio. Responde † quod in locū interdictionis aque & ignis successit deportatio. nā ista interdictio aque & ignis Digestorū iure, non erat in vsu, sed fuit conuersa in deportationem. vt in l. 2. ff. de pœnis. & in l. 3. ff. ad. l. Iuliam peculatus. & in §. deportatio. in auth. de nup. col. 3. At si opponeres, q de iure Digestorū constat pena interdictionis aque & ignis. vt in text. nostro. Itē de iure codicis. vt in l. 1. C. de repu. & de iure institutionum. vt insti. de cap. di. §. minor. Responde, quod dū leges loquunē de ista interdictione, quia ea cōuersa est in deportationē, intelligūt de deportatione. ita interpretat imperator in d. auth. de nup. §. deportatio. in hæc verba. Deportatiō, in quam migrauit antiqua ignis & aque interdictio, quam aquę & ignis interdictionem vocant nostre leges. ita tex. vnde clare elicitur, quid aque & ignis interdictione intelligamus. Ex his intelligas legem nostram, quod cū de ista interdictione loquit, intelligit deportationē. Itē intelliges prędictam. l. 1. de repu. q ibi dum dicit, quod matrimoniū deportatione vel aque & ignis interdictione non soluit, nō ponunt vt diuersa. nam & si nomina sint diuersa, tñ transfusione iam dudū facta sunt idē significantia. eodē modo intellige insti. de cap. di. §. minor. vñ satis obscure loquit gl. in d. auth. de nup. §. deportatio. dum notat aliud esse deportationem, & aliud aque & ignis interdictionē. p. §. minor. sup. al. sed ille. &c. & si vt diuersa videat enarrare. pro eodē intelligit, dū dicit, minorē capitis diminutionem esse, qd accidit ei, cui aqua & igni interdictū fuerit, vel ei, qui in insula deportatus est. pro eodē enim assumunē hodie, & etiam Digestorum iure. vt in eadem auth. de nup. vel si aliter intelligere velis, nota, q id pōt interpretari relatione ad tempus antiquissimū legū. 12. tab. & dices. q accidit. l. olim. q recte exponit. quia verū est id esse pręteritū ei cui aqua & ignis interdictū fuerit. cū prꝛteritū tēpus

23 nullam habeat temporis determinationem. † Subsequenter dubitat, an deportatus æquiparetur excommunicato, qa sicut illa pœna aque & ignis interdictionis vī assimilari excōmunicationi, per quā interdicit legitima cōmunicatio, ita & deportatio

qui in

qui in insulam deducitur, & a cōicatione ciuitatis expellit. &
qđ deportatiō equiparet, tenet gl. insti. de cap. dim. in d. §. minor.
& gl. in c. decernimus. de sen. ex. li. 6. gl. ii. in me. & Bar. in d. l. cū
pater §. hæreditatum. & in l. Celsus. ff. de arb. in l. si quis arbitra
tu. de ver. sig. in l. cēterimis. . . fi. ff. eo. & vere excommunicatio
24 pōt appellari ipsa deportatio† quia excommunicatiō in suo ge
nere nihil est, nisi segregatio extra communionem actuum le
gitimorum, vt eam circumscribit Host. in summa eo. tit. & sa-
tis ostendit ipsa nominis significatio. & prout deportatus in in-
sulam dr̄ ab omni cōtinente distractus, ita excommunicatum
appellamus eum, cui est interdicta cōmunicatio. & ideo equi-
parantur per tex. in c. dño guerrā. hic fini. lex & in cō. li. 2. feudo
rum. omnis enim actus legitimus est interdictus excommuni-
cato. vt in c. inter dilectos. de exces. præla. in prin. in c. solet. in
si. de sen. excō. li. 6 & in c. licet ex quadam. de testi. maxime est
segregatus a cōione sacramentorum & fidelium vt in c. si cele
brat. de Cle. ex. ministrante. nec eligere vel eligi pōt. vt ibi & in
25 c. postulasti. eo. tit. † Sed ex aduerso ego video, ꝙ excommuni-
catus non perdit iura ecclesiastica. nā non perdit beneficiū ec-
clesiasticū, & si perdat fructus. vt in c. pastoralis. §. fi. de app. &
tñ videmus quòd excōicatus amisit ecclesiam, ergo & iura ec-
clesiastica amisisse debuit, per §. cum aūt. insti. quib. mo. ius pa.
potesta. sol. Respondeo, ꝙ excōicatus æquiparatur deportato,
vel aquę, & ignis interdicto. quia eo modo a cōmunione fide-
lium ei interdicitur. tñ intentione imponentis, & qualitate pę-
nę differunt. Fatendum. n. est excōicationem grauissimam pę-
nam, quia bona & participationes spirituales amittere facit. vt
in c. cum non ab homine. de iudicijs. & quo spiritus ipsum cor
pus excellit, eo pęna spiritualiū priuatione redditur grauior. ar-
gu. in c. vergentes. de hær. & in auth. gazaros. C. de hær. Sed in-
tentio excommunicationis longe differt a deportatione. excō-
municatio enim medicinalis est, non mortalis, vt in c. cū medi-
cinalis. de sen. excom. li. 6. ideo nisi eam contēnat, mederi intē-
dit. Item excommunicatio vel datur ex contumacia, vel ex of-
fensa, donec satisfaciat offendens. vnde hic est etiā cōtumacia.
vt no. in Cle. int. de dolo & contu. in c. cū oim. & in c. ex parte
de ver. sig. & in c. cum speciali. de ap. vbi excommunicatio vel
profertur pro emenda contumacię, vel off. nię. itaq; semper tē
dit ad medicinam. s. vt satisfaciat contumax obedientia, vel of-
fendens congrua iniurię emēdatione. & in hoc differt a depor
tationis intentione & natura. Hinc est vt credo, ꝙ priuationes
non causantur, quia non ob hoc ab ecclesia expellitur, vt con-
demnetur, sed vt corrigatur. Itē alibi æquiparatur relegato, vt
in c. pastoralis. §. fi. in gl. fi. nec illa æquiparatio est omnio apta.
26 vt no. ibi Abb. in pe. col. vide ibi, & inferius dicam. † An autem
deportati, his quos bannitos voce vulgari appellamus, æquipa-
rent, & quid in Hispania in insulas deportari vsus retinet. De-
portantur enim delinquentes ad Indorū, & Hyspanas insulas,
quorum nomen latinum incognitū, quia a solis Hyspanis sunt
nouiter inuētę. sed quia in Italia bannū est frequentissima pę-
na, ideo dubitamus, an deportationi equiualeat, & gl. Insti. qui.
mo. ius patriæ pōt sol. tenet deportatis æquiparari. pro qua glo.
vr̄ facere tex. in l. 2. ff. de publ. iud. vbi in exilium missi hi dicun
tur, quibus aqua & ignis interdicitur, & his ciuitas adimitur.
Sed intelligeē lex illa de deportatis. videmus eo modo bānitos
in exilium mitti & a ciuitate priuari. vñ vr̄ æquiparationē esse.
bonam & Bar. sibi ɔ̄rius eā cōprobat, in l. vt vim 1. col. de iusti.
27 & iu. † Ex hoc dubitatur opportune, an liceat bānito facere te-
stamentum. & fm hoc nō licet quia amisit ciuitatē & per hoc
iura ciuitatis. vt in §. cum aūt. insti. quib. mo. ius pa. po. sol. in l. re
legatorum. §. hæc est differentia de inter. & relega. & in tex. no
stro. Bar. aliter sentiens distinguit. in l. 1. C. de hære. insti. quod
ex bannitis aliqui sunt, qui impune possunt offendi, vel ex statu
to, vel ex inflictione pęnę, & hi habentur loco hostium, vt in l.
amissione. §. qui deficiunt. de capi. di. & tunc amittunt ea iura,
quę sunt eiusdem ciuitatis, & ideo illo iure ciuili testari nō pos-
sunt, nec hęredes esse. Secus est in ex bannitis simpliciter, qui
habentur vt hostes. & pro hoste haberi intelligitur, qñ impune
occidi potest l. hostes. de captiuis. & l. 3. ad l. Cornelā de Sicar.
ita refert in eadem l. amissione §. qui deficiūt. & idem tenet
in l. cum pater §. hæreditatē. la 1. de l. 2. & in l. ex facto. §. si quis
rogatus. la 2. ad Treb. & alibi Alex. Mod. in l. 1. C. de hære. insti.
† Aliqualiter vere in his diligentius considerandum. nam vide
tur in hoc bannum deportati ratione puniri, & ratio quare ip-
se deportatus amittit iura ciuilia ea est, quia cum ob delictum
ex numero ciuiū Romanorū in insulam mittit, iura ciuilia vt
mortuus exercere non potest. Hæc ratio satis patet, insti. quib.
mo ius pa. po. sol. §. cum aūt, & in eadē l. amissione §. nūc respi-
ciendū. ibi, capitis diminutio quæ salua ciuitate, & reliqua, sed
ex bannitis nō est salua ciuitas, vt inferius patet, igitur ea amit-
tunt quę sunt eius ciuitatis. Item facit tex. in d. c. dño guerram.
in vsibus feudorum. vbi imperator pro certo habet, quòd vasal
lus ex iurō fidelitatis non tenetur dño, qui ab imperatore fit bā
nitus. Ecce ꝙ amittit iura ciuilia, & ciuiles obligationes, quia
tale iuramentum iure ciuili obligat, vt in c. 1. de noua forma fi.
& in c. 1. de forma fide. in vsi. feudorū. Quinimo tex. allegatus v-
genter suadet tolli naturalē obligationē, & etiā canonicā, cum
de excommunicatione & iuramēto loquatur. Sed nota. q. ibi
nō tollitur. sed suspenditur obligatio. & de his alibi. At in pro-
posito verū est ibi simpliciter esse exbannitum, & obligatio ob
hoc non teneri. igitur non possumus negare eandē rationē in
exbannito, quam videmus in deportato, vt in tex. nostro. Item
prout deportatio in ipsa nominis significatione ostendat priua
tionem bonorum & priuationem ciuitatis, vt l. fi. C. de sen. con
tiā passis. ita eodem modo banno quis a ciuitate mittitur, & ea
amittit quæ sunt ciuitatis. vnde etiam exbannitū appellamus.
id est, banno extra ciuitatem missum. Item bānitum intelligit
ipse imperator in auth. gazaros. C. de hær. priuatum omnibus
bonis. & dicit se hæreticos bannire. qđ certe est maior pęna ip-
sa deportatione, vt ibi patet, cū dicat ꝙ longe grauius sit eter-
nam. ꝗ temporalem lędere maiestatem. & ob hoc ipsum ban-
nitur. Sed pro ɔ̄ria opinione facit auth. Item nulla communi-
tas. C. de epi. & cle. vbi cr̄, quod laicus qui imposuerit aliquod
onus rebus ecclesiæ in triplo condēnatur, & desuper subiacet
banniso imperiali. constat ergo, ꝙ qui subiacet banno, non est
priuatus ab omnibus bonis. vñ sequitur non equiparari depor-
tato. nec amittere iura ciuitatis. poteris forsan respondere, qđ
in bāno subiacere intelligitur. i. pęna quæ banno imponeretur.
& est exilium forsan ad tps. quod videtur ex eo, ꝙ dicit, id absq;
satisfactione congrua nō remittit. Sed cogita, quia ex hoc intel
ligitur ille tex. aliter ꝗ Bar. intellexit enim in d. § qui deficiūt. ibi
enim intellexit, ꝙ oīa bona ciuilia perdat. Quinimo oīa quæ
erant sub imperio, quia banno imperiali subiaceat. sed si in tri-
plo condemnatur, non perdit oīa bona nam si oīa bona perdi-
disset, imprudenter in triplo condemnaretur. In his ergo cre-
derem dicēdum, quod pęna banni cum sit consuetudinis mo-
dernę & statutorum, non pōt habere certam iuris communis
determinationē. Sed ex tenore cuiuslibet banni colligit ius &
æquiparatio vel deportati vel ēt relegati. cū maxime bannum
est tpale, vel exiliū, vt in l. relegati. & in l. relegatorum. §. hęc est
differentia. de inter. & releg. Nec ob. qđ Bar. tenuit in l. amissio-
ne. § qui deficiunt. ꝙ exbannitus, qui nō habetur loco hostis. i.
qui nō permitteretur impune occidi, nō perdit iura ciuitatis. a-
lioquin si impune pōt occidi, quia habeē loco hostis, perdit iu-
ra ciuitatis. Quippe bannitus si perdat iura ciuitatis, ea rōne p-
dit, quia perdit ciuitatem. & ab ea banno ēmittitur, nō autem
qa possit occidi. nā hæc alia est cā, & patet in deportato, qui oc-
cidi nō pōt, tñ perdit iura ciuilia, qa deportatur a ciuitate, vt in
d. l. relegatorū § hæc est differētia, & in d. l. fi. in fi. C. de sen. pas.
Contra tex. nostrū opponitur. Hic notabamus deportatū vel
aquę & ignis interdictū amittere iura ciuilia, quia amisit patriā
potestatem, & primum locū sui hęredis ea ratione, ꝙ omnia iu
29 ra amittat, vt l. fi. C. de sen. passis † contra, nam deportatus elige
re potest, vt in l. cum pater. §. hæreditatem. ē. 1. de leg. 2. vbi si
fuerit rogatus restituere hæreditatem liberis, vel quibus velit,
electio non est perempta deportatione. vnde Bar. notat electio
nem deportationē non tolli. nō, quia electio facti est. idem pro
batur secundum in l. ex facto. §. si quis rogatus. ins. ad Trebell.
vbi Bar. idem probat. idem in l. Celsus de arbi. sup. & in l. si quis
arbitratu. de verb. ob. & passim id tenet. qui eum sequuntur in hoc se-
quuntur. ex quo constat ad tex. nostrum declaratio, quod quis
vetum sit, quod ea quæ sunt iuris ciuilis amittat deportatus, tā
ea quæ sunt facti non amittat. vt est eligere. in §. sed cum factū.
insti. de stipu. ser. cum si. Ego vero de illa sñia quamuis sit anti-
qua, & sæpius confirmata, satis dubito. quia eligere est ius pro-
batur, quia filiusfamilias sine iussu patris eligere non potest, vt
in l. Iulianus. de leg. 1. quod si facti esset, certe eligere posset, vt
in d. §. sed cum factum. nam cum ex opinione vel electione
ius alicui quæritur, vt quia si eligo Titium, Titius habebit hæ-
reditatem per seruum tunc iuris est, & ita tenet Barto. ibi, vn-
de ex hoc dicitur, quod filiusfamilias eligere vel optare non
potest. Si igitur iuris est, sequitur deportatione amissum tale
ius eligendi per tex. nostrum. & ēt ipsi id fatenē item quod iu-
ris sit. & q. adeo talis electio deportatione amittatur, probatur
ex l. illa verba. ff. de ver. sig. & præsuppono. ꝙ electio idē est qđ
arbitratus, quoad rōnem casus nostri. qđ Bar. ipse in omnibus
prędictis iuribus presupponit. sed dicit iureconsultus. ꝙ illa ver
ba, arbitratu Lucij Titij fieri, ius significant, & ideo in seruum
non cadunt, igitur nec in deportatum. quia prout seruus, ita de
portatus amittit quę iuris sunt, vt in l. 1. C. de hær. insti. & in d. l.
fi. C. de sen. pas. Verum si dicas, seruus amittit omnia iura ciui-
lia & gentium, vt in l. qđ attinet. inf. de reg. iur. Respōde quòd
ius arbitrandi est iuris ciuilis, maxime cōprobatione. alias non
censetur ius, nec habet iuris efficaciā, vt in l. legitima. ff. de pac.
præsertim ꝙ ego ostēdā seruum nō perdere ea, quæ sunt iuris
30 gentium. vide in l. manumissiones. de iust. & iure. † Item quod
electio est ius, patet sæpius in iure cano. vbi agitur de iure eligē
di, vt in c. cū ecclesia Sutrina. de causa pos. & proprie. & per to-
tum

tuto titu. de elec. & electi potesta. Si enim electio nō esset iuris
qui eligit scienter indignū, nō priuaretur iure eligendi. vt in c.
cū vitoniensis. de elec. & in c. si forte. co. tit. lib. 6. cum igitur sit
ius per cōfessionem Bar. deportatus electionē amittit. Hoc etiā
confirmatur, quia Bar. in his omnibus locis eandē censet ratio-
nē in deportato & excommunicato. quæ ad vnū ad aliū inferunt
& quo ad segregationem vera est æquiparatio, vt superius de-
claraui per gl. in l. de cap. dimi. §. minor. Sed excōicatus non
pōt eligere nec eligi. vt in c. si celebrat. de cle. excō. ministr. not.
in c. si qñ. de elec. l. b. o. in c. cum dilectus. de cōsue. Ratio. quia
actus legitimi sunt sibi interdicti. ita docebat. Host. in summa
eo. ti. §. qs sit effectus ergo eodē modo in deportato. Preterea
ab eodē Bar. videtur hoc cōllare in d. §. hæreditatem. vbi in pri-
mis not. q per deportationē non perditur ius eligendi. Si enim
idem Bar. appellat ius, vt etiam appellat in l. centesimis. §. fi. a.
quomodo nō amittitur, quia facti sit & non iuris. nā iuris est,
quomodo deportatus retinet ius intelligendi maxime ex testa-
mento iuris ciuilis. vt in l. 1. de testa. & ibi not. At si facti, ex qua
rōne in metallū damnatus electionē amittit. vt in d. l. ex facto.
§. si quis rogatus. qa ea rōne amittit, quia est seruus. sed seruus
non amittit quæ facti sunt. vt in l. stipulatio ista. §. hi qui. §. hæc
quoq. de verb. oblig. Item hanc mihi audaciam tribuo, q si vn
quā aliam rationē aut ius viderem, q. §. hæreditatem. & §. si qs
rogatus. crederē potius ex illis iuribus deportatū amittere ele-
ctionem quamuis ex illis cōmuniter vulgo tradatur, & presuppono
31 casum † qui singularis est, q i filium heredem institutū rogauit
vt post mortē suā liberis suis, vel quibus vellet hereditatē resti-
tueret. euenit deinde, q filius post mortē patris sit deportatus.
duo resident dubia. Primū, vtrū electio sit perempta, & videtur
q nō est perēpta, qa fideicōmissum est collatū in tps mor-
tis, & electio durat vsq. ad mortē. vnde non est perēpta electio,
quæ est ius futurum & continuū. Finge, q ipse sit restitutus ad
pristinum statū, certe nō pōt negari, ei competere tpe mortis
electionem, qd ius nunq amisit, quia tūc sibi competit, & hoc
est qd subtiliter iureconsultus dicebat quo interea in insulam
deportato eligendi facultatem non esse pęna peremptam pla-
cuit. no. qd dicit, interea, id est dū vita durat. Itē dicit electionē
non esse pęna peremptā. i. pęna deportationis perfecte cōsūptā.
dictio enī per, perfectionē & cōsumationē significat. vt in l. ve-
bana. §. pernoctare. de verb. sig. not. in c. si cōstitueret. de accus. ecce
ce posui casum in primo rūso in quo doct. falluntur. qa ex eo qd
dicat electionē nō esse sublatā, credūt qd per deportationē nō
adimat electio. certe nō adimitur interea. i. ante tēpus mortis.
qa illi tūc cōpetit. nec ante adimi posset. si iā tpe deportatio-
32 nis eligere deberet, nū posset, quia deportatus est. † Secūdo du
bitatur, ex quo confirmat qd diximus, an ista cōditio, restituas
hæreditatē cū morieris, impleatur cū est deportatus, et si natu-
raliter nō sit mortuus. Rñdetur. qd ante mortem naturalē nō
33 existit fideicōmissi cōditio. ita dicit text. expresse. † Sed si verū
est qd electio est adiecta fideicōmisso. s. restituas cui volueris,
igitur nec cōditio electionis ante mortē existit. vñ sequitur qd p
deportationē tolli non pot. & ideo nō tollitur. & hoc est qd dr
interea nō esse sublatā. Quod aūt si deportatus in deportatione
moriat, certe tūc eligere nō pōt. sed inter eos liberos, quos no-
minauit testator. fient viriles portiones, cum de alijs potestatē
eligendi nō habeat. ita dicit tex. Ecce igitur, qd tex. expresse di-
cit de alijs potestatem eligendi nō habere. igitur amittit per de-
portationem potestatem eligendi. nun habes declaratum &
expositum tex. illū, ex quo constat, quod per deportationē nō
tollitur electio, quæ habet tēpus cōtinuū. Si tamen deportatio
cōtinua sit, & duret vsque ad tēpus pro iure eligendi coterminatum,
tūc tollitur, quia deportatus eligere nō pōt. ita probat
tex. ille. Et hunc eundē nostrū intellectū fatetur ipse Bar. in d. l.
cētesimis. §. fi. col. fi. ver. contra prædicta. vbi dicit, qd ideo illud
ius statim deportatione non tollitur, quia ad tempus mortis se
cōtulit, q si nō cōtulisset, fuisset sine dubio sublatū. vides itaq;
Bar. qui dicit ius esse electionē, & per consequens deportatio-
nem tolli. Sed Rapha. & Ioan. de Imo. & Alex. dicebat ibi Bar.
non bene loquutū, quia q ius restitutio fuisset collata in tēpus
mortis, tñ electio collata nō erat. item quia restituere etiā ante
mortem poterat. vt in l. post mortem. C. de fidei. ita ipsi. Non
placet eorū snīa. Nam restitutio & electio in idem tps fuerunt
collatę. patet, qa videtur qd vt qualitas & accessio restitutionis
fuit posita electio. vt cū moreretur liberis vel quibus eorū vel-
let restitueret. itaque fuit data electio restituendi post mortem
& qualitas adiecta verbo debet intelligi secundum verbi tēpus
Vsque ad mortē igitur poterit eligere, prout potest eligere. Nā
ante mortē pōt etiam restituere, vt in d. l. post mortē, & quāuis
aute tempus mortis restituere possit, non ex hoc sequitur, qd
in morte non possit, quia vsque ad tempus mortis est in facul-
tate sua. vt in d. l. post mortē. facultas igitur est continua. nec et
eo qd competat hodie, negari potest cras competere. & hodie
nō possum quia deportatus, & cras potero, quia forsan ero re-
stitutus & ideo illa futura facultate nō possū priuari per depor-
tationē presentē, sed presenti facultate priuor per deportatio-
nem præsentem. & in hoc extat deceptio. † Hoc idem confirma-
tur tex. l. vnū ex familia. in prin. eo. titu. vbi in eodē fideicommis-
so de restituendo post mortē cui voluerit, statim potest elige-
re, sed vsque ad mortem poterit variare. & melius facit text. in
eadē. l. cū pater. §. a filia. vbi talis electio habetur pro destina-
tione. i. q destinat post mortē se restiturū. electio igitur habet
eandem temporis cōterminationem. vt dicitur in illis iuribus.
Itē qd ante mortē possit restituere efficaciter, debet intelli-
gi in fideicommisso in certam personam facto. vt in d. l. c. post
mortē. Secus in fideicommisso, in quo vnus de cæteris est eli-
gēdus. nā tunc nō potest eligere ante mortem, quia potest esse
q persona electa medio tempore obediret, cui restitui nō pote-
rat ex potestate testatoris, cum ipse non viueret tempore mor-
tis testatoris. & ita soluit gloss. & Bartol. in d. §. a filia. in nostro
igitur casu electio erat de vno ex certis & ideo ius eligēdi potius
competebat tempore mortis, nec deportatione ante mortem
tolli pot. sat, si tamen durat deportatio vsque ad tempus, quo
eligi debeat, tunc tollitur electio, & diuiditur hæreditas inter
eos, qui eligi poterant illo tempore mortis, non autem inter
eos qui ante mortem eligi poterant puta si aliquis ex liberis sit
mortuus, ipse non facit portionem. & hoc est quod ponderat
iureconsultus quod viriles portiones inter eos fient, qui eo tē-
pore. i. mortis heredis vixerint, quia ad id tempus dirigebatur
electio, & eligi non possunt, quia deportatus est hæres. & ideo
inter eligendos tempore mortis fit diuisio. habes ex his veram
34 mentē Iureconsulti, quicquid senserint nostri magistri. † Ex
qua inferas, quod vno ex liberis mortuo ante tempora restitu-
tionis filij eius non veniunt in stirpem, cum per deportatio-
nem hæres eligere non potuit. ratio est, quia tpe quo fiebat re-
stitutio, erat mortuus. vnde ius q non habuit, trāsferre nō po-
tuit. vt est ex mente iurisconsulti ibi. ex quo declarat tex. in l. cū
35 filius. infra. de hære. quæ ab intel. defe. † Item hoc idem probat,
& ex hoc extollere tabis l. ex facto. §. si quis rogatus. ad Treb. ius.
vbi fere idē est casus. & eodē modo gl. & Bar. & cæteri eū cor-
rumpunt. dicit tex. qd Papinianus deportato dedit eligendi fa-
cultatē, cui liber factus fideicōmiss. restituere velit. i. cū fuit ro-
gatus liberis suis vel cui eorū velit restituere hæreditatē. Attē-
de igitur, qd deportato dedit facultatē tūc, cui liber factus fi-
deicōmissum restitui velit. huius rō est, vt dixi, qa fideicōmissū
habebat cōtinuū tps. vñ tpe deportationis non pōt. sed dū est a
deportatione liberatus eligere pōt. Ex hoc non amittit ex de-
portatione libertatē. Certe nō est liber ad eligendū, & ad actus
legitimos, nec ad redeundum in ciuitatē. & ad illa & ad pęnā
refertur verbum liber factus. nec etiam placet, qd gl. dicit ele-
ctionem facti esse. qd si verum esset, nō requireretur, qd liber
esset vt eligeret, cum etiam serui & deportatus quę sunt facti
facere possint. vt in l. stipulatio. §. hi qui §. hæc quoq; de verb. ob.
& hanc eandē interpretationem fuit sequutus Bar. in d. l. cen-
tesimis. §. fi. nec ob. qd dicit ibi Alex. quasi in fina. verbis, qd
Bar. intellectus ad d. §. si quis rogatus. stare nō pōt, quia cōditio re-
stitutionis in casu isto non fuit collata in tps mortis. Fateor, qd ex-
presse non fuit collata in tps mortis, qa de morte nullū vt ver-
bum. sed tacite hoc inest, qd cū filius hæres instituitur, & roga-
tur vt liberis suis restituat, intelligitur ordine successiuo, & sic
post mortē. vt in l. cū pr. §. penul. de lega. 2. Ita igitur est intelli-
gēdū ibi, q ab eodē tex. satis cōstat. cū liber factus vsq; ad mortē
restituere possit, & hoc clarius apparet in versi. sed cū decedit.
& presuppono cū iureconsulto ibi, qd quis deportatus in tali casu
non amittat ius eligēdi, qd sibi pōt competere in futurū vsque
ad mortem, vt dicebat Papinianus, tñ damnatus in metallum
amittit totaliter ius eligēdi, quia pro mortuo habetur. vñ non
est expectādū tps mortis nūc intelliges tex. in versi. sed si seruus.
& in versi. sed cū decedit. quę gl. incaute interpretat & tex. ver
ba subuertio. Sed si seruus pœnę fuerit. i. dāmnatus in metallū iā
parere cōditioni non poterit &c. Sequitur alius versi. sed cum
decedit electionē illā quā Papinianus deportato dedit, huic da
ri non oportet. quasi dicat, deportato si liber factus sit, dedit
Papinianus electionē tpe mortis, i. cum decedit. Sed seruo pę-
nę non oportet dare electionē etiā si sit restitutus, quia iā ami-
sit electionē quamuis protenderetur vsque ad mortē, cū verū
sit pro mortuo haberi. hic est verus sensus. Nec glo. teneo, quę
36 textum a recto sensu reuoluit. Vide eam. † Ex his imprimis cō
stat deportatum amittere electionem sibi competentem tem-
pore deportationis, sicut amittit primū locū sui hæredis. vt in
tex. nostro. Item cōstat electionē esse facti. Item qd qñ electio cō-
petit iure cōtinuo, vel conferitur ad certū tps, anteq finiatur vel
adsit tps iuris eligendi, non potest priuari deportatione qd fe-
cus est in metallū damnato. vt in d. §. si quis rogatus. & in §. hę-
reditatem. Nec obs. l. si necem. in fi. de bo. libe. vbi in deportato
non habemus spem restitutionis, quamuis habeamus in capto
ab hostibus. & ideo statim priuat bonorū possessione & defert
in proximum gradum. vt patet etiā in tex. nostro. Rñd. quod
priuatur delatione & iure præsenti quæ priuatio non impedi-
tur ab

tur ab ipso futura', sed nos loquimur in iure futuro & cõtinuo
quo impedimento præsenti priuari non potest, nec in isto casu
vtitur spe aliqua, sed dum restituatur, poterit eligere, quia tũc
37 competit ius eligendi. Cogita. † Rursus ex his infertur, quod
deportatus nõ potest esse arbitrator, & si arbitratu eius aliquid
fiendũ sumitur, non poterit id iudicio suo finire, quãuis ex sen
su Bar. in d. l. cum pater. §. hæreditatem, & in prædictis locis ɔ̃-
rium sit verum, probatur hoc ab eodem, quia sm eũ idem est
ius in arbitratu & in electione. Sed eligere non potest per su-
pra dicta. igitur nec arbitrari. facit tex. in l. illa verba. ff. de verb.
sign. sup. allega. vbi illa verba, arbitratu Lucij. ius significant,
ergo priuatur tali iure, quia deportatio omnium iurium priua
tio est, vt in l. fi. C. de sententiam passis, & idem Bar. tam in ele-
38 ctione quam etiam in arbitratu sentit arg. ibi, nec resoluit. † Itẽ
ex his infertur bannitum nec eligere posse nec arbitrari, nam
si æquiparatio eorum est bona, quam faciunt quãdo bannum
est tale, vt perdat iura ciuitatis, negari non potest, ꝙ in rebus il-
lius ciuitatis nec arbitratum nec electionem habebit, sicut nec
habet deportatus, & quia verum est, quòd & eligere & arbitra
ri est iuris, vt in d. l. illa verba, & Bar. in l. centesimis. §. fi. sequit̃,
quod cum iura illius ciuitatis amisit, non poterit ibi vel arbitra
ri vel eligere. quamuis nostri doct. contrarium sentiant. s. Bart.
in d. §. si quis rogatus. & in l. Pedius. de arbi. Ange. in d. §. si quis
rogatus, per illum text. & in quæstione per eum disputata, quæ
incip. duo adinuicem negantes. Ioã. de Imo. in c. Quintauallis.
de iureiu. in 22. diff. D. Anto. ibidem. 23. colu. Alex. in l. si quis
arbitratu. de verb. obl. & fundamentum eorum est ex d. §. hære
ditatem, & ex d. §. si quis rogatus. Vidisti tamen quomodo cor
ruat & iustius est contrarium. Sed si opponas, ꝙ verum est de-
portatum vel bannitum amittere iura suæ ciuitatis, non tamẽ
iura communia, vt in l. quidam. ff. de pę. vnde cum ex testamẽ-
to competat electio ipsi deportato vel bãnito, habebit electio-
nem iure communi Romanorum, quia statuta ciuitatis nihil
super hoc disponunt, & ita tenet Bar. in l. ex facto. §. ex facto. ad
Trebell. & in lege eius qui. §. 1. sup. de testamen. & ibi late per
Modernos. Respondeo, quod in rebus illius ciuitatis, a qua ex-
bannitur vel deportatur nõ potest habere ius eligendi, nec po-
test arbitrari, quia ciuitas illa ab omni iure ꝙ sibi competebat
in proprio territorio priuare potuit, & ita dicit Pau. de Cast. in
l. 3. de here. institu. C. se pluries consuluisse. & argu. sumas ex. l.
iurisperitus. §. oriundus. sup. de excu. tut. & ex l. sed & si plores.
§. in arrogato. de vulg. & pup. & ita limita & intellige dictum
Bar. in prædictis locis, quam limitationem late sequitur Mod.
39 in d. l. 1. in fi. C. de hære. instit. † Præterea ex supra dictis infertur
ad quæstionem, vtrum excommunicatus arbitrari vel eligere
possit. In qua re magna est docto. dissentio. nam Bar. in locis su
perius alleg. tenet & eligere & arbitrari posse. quem sequitur
Anto. de Bur. & Io. de Imo. in d. c. Quintauallis. & Alex. & de-
mum Ias. referunt late in d. l. si quis arbitratu. vbi etiam Mod.
Senenses referunt, ꝙ in partibus Alemaniæ hæc causa magno
pondere versabatur. adeo ꝙ consuluit collegium Perusinum
sm Bar. & pro contraria parte collegium Paduanum. propositis
igitur argumentis do. Alex. & do. Ias. dicunt opinio. Bar. cõ-
munem & veram. Ego vero tali opinio. non possum assistere.
Nam si excõmunicatus ea ratione dicitur excommunicatus,
quia est segregatus a communione fidelium, vt ostendit Host.
in summa eod. tit. quomodo inter fideles eligere poterit? vide-
tur enim hoc sibi pugnans, ꝙ iuste excõmunicatus iuste possit
eligere. Itẽ ꝙ nec eligere nec eligi possit, patet in c. si celebrat.
de cle. excommuni. ministrante. & no. in c. si quando. de elect.
lib. 6. in c. cum dilectus. de consuet. & in eligente ea est ratio,
quia a participatione & actu electionis est segregatus. Item si
æquiparatio eorum est vera, sequitur excõmunicatum elige-
re non posse, quia deportatus nõ potest, vt in d. l. cum pater. §.
hæreditatem. maxime ꝙ quamuis esset facultas eligendi facti,
& non iuris, tñ facultates facti, quæ tendunt ad conuersationẽ
fidelium, negantur ipsi excommunicato. vt in c. si vere. de sen.
excom. in c. dño guerram. hic finitur lex in vsi. feudo. Itẽ hoc
idem roboratur ex c. post cessionem. de proba. quem adducit
D. Abb. in d. c. Quintauallis. de iureiur. vbi excõicatus non põt
esse procurator. eodẽ ergo modo vel arbitrari vel eligere non
poterit. Sed D. Alex. & Ias. in d. l. si quis arbitratu. rñ. ꝙ illud ca-
pitulum loquitur in iudicijs, in quibus excommunicatus stare
non põt. vt no. in c. decernimus. de sent. excõ. in verbo, patroci-
nando. sed electio vel arbitramentum nõ est actus iudicialis. vt
in auth. vt diff. iu. in prin. Eodem modo rñdent ad c. pia. de ex-
cep. lib. 6. vbi in prin. dr̃, ꝙ excommunicatus ab actibus cõibus
repellitur. Item ab actibus legitimis repellitur. vt in ca. licet. de
sent. excõ. lib. 6. Sed expone ab actibus cõibus & legitimis. s. iu-
dicij, non autem ab actibus extraiudicialibus, quia ɔ̃here põt.
vt in c. significasti. de eo qui duxit in matri. quã pol. per adult.
prout ẽt deportatus non admittit ea quæ sunt iurisgentium. vt
in l. quidã. sup. alleg. de pę. ideo ɔ̃here poterit. vt in l. ex hoc iu-
re. de iusti. & iu. † Tu vero consultius aduerte quod excõica-
tus non repellitur a iudicio, hac speciali iudicij ratione, quia in
iudicio stare non põt. Sed ideo a iudicio repellitur, quia fideli-
bus cõicare iuste non põt. Et hæc eadem rõ habet locũ in pro-
curatore iuste nõ põt. Et hæc eadem rõ habet locũ in procura-
tore, vnde non est bona dr̃ia de iudicio ad extra iudicium, cum
in iudicio & extra sit excõicatus. i. separatus a cõione fidelium
vt in c. monasteria. de vita & hone. cler. vbi excõicati a cętu fi-
delium sunt penitus alieni. itaq; rõ vtrunque casum cõcludit.
igitur ex altero casu non est facienda iuris dr̃ia, quod satis eui-
denter constat ex ca. licet. de sent. excom. lib. 6. vbi & in iudicio
extra iudicium docet excommunicatum euitandũ, & actus le-
gitimi sunt sibi interdicti. rõ ea est, quã ego exposui, quia gñã-
liter ab omnibus fidelibus est segregatus, quæ segregatio in iu-
dicio & extra iudicium parem habet causam. Hinc male inter-
pretantur D. Alex. & Ias. prædictum. c. pia. quia ibi rõne vniuer
sali, vt periculum cõis euitetur, consideratur in iudicio extare
posse, vt patet in prin. ibi, cõionis periculũ euitet &c. Et ideo su
biungit, quod a cõibus actibus excluduntur. i. non possunt acti-
bus vti cõiter cũ alijs, quia cõicare nõ pñt. ꝙ ita verũ est in iudi-
cio, prout extra iudiciũ. vnde optime no. ibi gl. Io. And. id intel
ligendum tam in actibus iudicialibus quã etiam extraiudiciali
bus', erũt enim excõicati inter hoĩes & eorũ carebũt suffragiis
vt in l. hi qui sanctã. C. de apost. Nec ob. gl. quã allegant in d. c.
decernimus, q̃ quamuis dicat, ꝙ postulare non potest, & ꝙ po-
stulare intelligitur in iudicio. vt in l. de postulando. non tñ con-
cedit ex hoc, quod in extraiudicialibus possit arbitrari, & simi-
lia facere, quinimo si legissent gl. fi. eiusdem. c. Idem tenet qđ
nos affirmamus. Præterea cum Bar. & eius sequaces dicũt, qđ
excõicatus potest arbitrari, quid aliud est dicere, q̃ aut excom-
municationẽ non esse excõicationem, aut quod licite peccari
potest. nam ipse excõicatus peccat in arbitrando, cũ in hoc ip-
so cõicet cũ fidelibus, & ipsi, inter quos arbitratum reddit pec
cant ẽt ei cõicando, vt in c. nuper. de sent. excõ. 11. q. 4. c. excõi-
catos. & c. cũ excõicato. Cũ igit̃ actus ille se conferat ad pecca
tũ, absit a iuris prudentia talis sñia, vt id licite fieri possit. ius. n.
prohibet arbitratum reddere, quia excõicare non põt. igit̃ iure
arbitrari non põt. ista. n. sibi pugnant, ꝙ possit arbitrari, & ꝙ p-
hibeatur arbitrari. Verum si opponas, quod arbitratus est facti
& non iuris, quia differt ab arbitrio, ꝙ est ad instar iudiciorum.
vt in l. 1. ff. de arbi. in c. Quintauallis. de iureiur. in ca. Veniens.
eo. tit. Rñ. ꝙ quis sit actus extraiudicialis, vt in c. Quintauallis.
& ibi doct. in vlt. no. tñ debet esse iustus & honestus, probatur
ex eo. c. Quintauallis. adeo quod si peccati speciem habet, non
valet. hinc est, quòd reducitur ad æquitatem & arbitrium boni
viri. l. si societatem. arbitrorum. sup. pro socio. facit quod te-
net D. Abb. in c. veritatis. de dolo & contu. in antep. col. in prin.
ver. Sed circa hec. quòd si ego tibi promitto 10. tpe excõicatio
nis, tale promissum ẽt si sit iuratũ, est illicitũ, si cogitauit solue-
re tpe excõicationis, quia noluit se obligare ad peccatum. s. ad
cõionem, ad quã non potuit se etiam iuro obligare. Igitur nec
arbitrari poterit, cũ nec soluere possit, quamuis ipsa solutio fa-
cti sit. vt in l. cum qui ita. §. qui sibi. in l. si ita stipulatus. §. Chry-
sogonus. de verb. obl. in l. Stichũ. quæsitũ. de sol. inf. Non ob.
eorum fundamenta, qui ɔ̃rium tenent, & præcipuum est, ꝙ de
portato æquiparatur excõicatus. Sed ego conuertebam argm̃,
nam deportatus nõ potest. vt l. illa verba. sup. alle. Ergo nec ex-
cõicatus poterit. Nec ob. ꝙ ille tex. loquatur in seruo, qui arbi-
tratum præstare non põt. nam seruus amisit non solum ea quę
sunt iuris ciuilis, sed etiam ea quæ sunt iurisgentium secũdarii.
vt in l. si id quod. de cond. indebi. in l. quod attinet. de re. in. inf.
Deportatus vero non amisit ea, quæ sunt iurisgentium. ita di-
cit D. Alex. & Ias. itaque secundum ipsos tex. in l. illa verba. nõ
41 habeat locum in deportato. † Aduerte, ꝙ in aliquibus decipi vi
dentur. & primo in eo, ꝙ credãt seruum nihil esse iuregentiũ,
quòd appellant secundarium. nec eo iure obligare vel obligari
posse, quia hoc falsum est, quamuis sit ex sententia Bar. & ostẽ
do late in l. manumissiones. de iusti. & iu. & probatur in ea. l. si
42 id quod. sm nouum verum & necessarium intellectũ. † Secun-
do non placent in eo, quod sentiunt, quod arbitratus non est
iuris ciuilis, sed iurisgẽtium. & quod ob hoc dicatur iuris esse.
Nam illa verba arbitratu Lucij Titij ẽt ad actus iuris ciuilis ap-
plicari & adaptari pñt. vt in l. si quis arbitratu. de ver. obl. cũ si.
& tunc erunt iuris vt in d. l. illa verba. igitur deportatus non po
terit arbitrari, quia iuris sunt vt ibi. Item dũ volunt intelligere,
quod verbum ius ibi positum intelligatur de iuregentiũ, mihi
non placent, ex l. nec seruus. de pecu. vbi cum de seruo loqui-
mur, an iuris sit quod agitur, ad ius ciuile verba sunt referẽda.
eodem modo in deportato. vt in l. legatum. de cap. dimi. maxi
me quòd ego superius latius probaui, deportatum arbitrari nõ
43 posse, vt in l. cum pater. §. hæreditatem. si recte intelligat̃. † Se-
cundũ fundamentum est, quod excõicatus ɔ̃here põt, igit̃ arbi
trari & eligere. nam est capax oĩm ɔ̃ctuũ. vt Abb. in ca. si vere.
de sent. exc. & ibi Inno. itẽ matrimoniũ ɔ̃here potest vt in c. si-
gnificasti. de eo qui duxit in ma. quam pol. per adul. Item põt
profiteri

profiteri religionẽ. vt in c. cũ illorũ. de ſen. excõ. Item põt alie-
nare & donare, vt in ca. inter dilectos. de do. Item ſibi per ꝯtũ
acquirere põt, vt in c. fęlicis. de pe. lib. 6. §. verum. Conſtat igi-
tur ex his, qui poterit arbitrari. cũ arbitramẽtũ ſit quædam ſpe-
cies tranſactionis, vt in d. auth. vt dif. iu. in prin. Ego quippe cer
44 tum id teneo † ꝙ excõicato non liceat contrahere cũ alijs nec
alijs cõtrahere cum excommunicato. eſſet enim hoc ſibi incõ-
ſtans, quod non liceat cõicare, & quod liceat contrahere. cum
contractus ſine conſenſu eſſe non poſſit, conſenſus dicat̃ duo-
rum conuentio. vt in l. 1. de pactis. ſup. Hoc idem expreſſe dicit
in c. cum excõicato. ſup. all. g. 11. q. 4. vbi cum excõicato nec lo
qui nec velci nec orare etiã licet. quamuis igitur ꝯhere ſit actus
extraiudicialis, tñ non licebit, quia & iſta ſunt acta iudiciaria. itẽ
quandoque dicitur, quod non debemus communicare cum
excommunicato, vt in c. audi. §. cum ergo. ea. cau. & quæ. Sed
cum aliquid non debemus facere, non faciendi neceſſitas cen-
ſetur nobis appoſita l. Prætor. in princ. ff. de eden. in l. 1. §. 1. quod
quiſq; iur. Bar. in l. creditores in princ. C. de pign. Vnde credo
quod excommunicato non liceat contrahere. quamuis contra
rium notet Dom. Abb. in capit. veritatis. de do. & contu. ſuper
gloſſ. fi. ver. quædam geruntur. vbi dicebat ex ſententia Innoc.
ibi, & in ca. ſi vere. de ſen. excommun. quod etiam nouos con-
tractus cum excommunicatis inire licet. Certe dubitanter cre
do non licere. vt in dicto capitulo, cum excommunicato. cum
ſimili. vbi nec orare nec loqui licet. vnde inferebat Inno. & do.
Abb. quod procuratorem ad negotia conſtituere poterat, quã-
uis ad lites non poſſit, vt in dicto capitulo, poſt ceſſionem. de
probatio. Sed vt ſuperius dixi, eadem videtur ratio communio
nis in procuratore ad lites & ad negotia, ergo idem ius. Tamẽ
id notes, quod intentio Domi. Abba. & Innocent. eſt, quod iu-
ſte poſſit cõtrahere & licenter, vt patet ex pręſuppoſito. ex quo
inferunt, & hoc mihi non eſt verum omnino, quia cum non
liceat contrahere, nec debeat, non poteſt licite cõtrahere. Nec
obſtant fundamenta Innoc. & Abba. & in primis. in cap. Si ve-
re. contra ipſos probatur. vbi nec ſine neceſſitate contrahitur,
quia ipſis Venetis excommunicatis erat pars mercedis, vt pere
grini traducerentur in terram ſanctam. nec ipſi aliter poterãt
coarctari ad ſatisfactionem. ne igitur illis ſit excommunicatio
lucroſa, permittitur cum eis conuenire, vt tex. expreſſe id fir-
mat ibi, ſi aliter fieret, videremini vos damnum ex pęnitẽtia ip-
ſi vero præmium ex contumacia reportare. Item vt textus ibi
ſentit non adeo licenter id fit, quod non debeat fieri cum cor-
dis dolore & pęnitentię ſpe. Itaque illa communio nec eſt vo-
luntaria, nec adeo licentioſa. vbi igitur illius caſus neceſſitas in-
teruenirer, fateor contrahi poſſe. ſed in dubio cum illo cordis
dolore, & ſpe pęnitentię. & nota quod Innocentius Stultius lo
quitur in dicto capitu. veritatis. in finali. verbis dum dicit, quod
non licet contrahere nec eſt contrahendum cum excommuni
cato, niſi fuerit multo maior vtilitas cum ipſo, quam cum alio
itaq; ex magna vtilitate vel ex non parua dicit contrahẽdum,
alias non liceret. vt in dicto capitulo ſi vere. vnde ex eodem In-
nocentio poteſt ſolui argumentum quod fit in principio quæ-
ſtio. arbitratus. Sed tu cogita. Item non ob. quod valeat matri-
monium vel profeſſio, quia contractus eſt reciprocus, in quo
alter aliter obligatur, vt per totum tit. de ſpõ. & in c. ad apoſtoli
cam. de re. nec vna obligatio poteſt eſſe ſine alia. vnde cum ex-
cõmunicatus teneatur alteri. nec ob hoc impediatur, quia ob-
ligari recte poteſt, neceſſario, & ſibi obligatur, quia ipſe nõ po
teſt teneri vxori, quin & ipſa ſibi teneatur. nec obſtat quod do-
natio facta ab excommunicato teneat, quia hoc eſt, ne vtilitatẽ
reportet. nam ne ex malitia ſua minus ſit aſtrictus, valet, vt in c.
intelleximus. de iudi. & ita ſentit tex. in d. cap. inter dilectos. de
do. ꝙ allegantes excõicationem ꝯ donationem a ſe factam, cũ
allegant turpitudinẽ ſuã non ſunt audiendi. Nec ob. c. fęlicis. in
quo do. Abb. facit præcipuum fundamentum. nã ibi hoc pro-
batur tm̃, quod excõicatus aliqua quęſiuit. & qua ca[?]ſa ignora
mus, & vt dixi, poteſt eſſe ex cõtractibus reſpectiuis, & ex varijs
figuris cautarum. itaq; ex fundamentis do. Abba. nihil ob. quin
non liceat contrahere. quinimo quod regulariter ꝯtus valeãt
ipſe non probat, cum maxime eſt ꝯtum ſcienter cum excom
45 municato, vel [?] dũ ipſe eſt notorius excõicatus. † Sed ſemper
fateor hoc habere magnam dubitationẽ, & oporter eam diſſe
rere per membra. ſed pro nũc id cẽſeo verũ, quod cum excõica
to non licet ꝯhere. nec cũ eo iuſte ꝯhere poſſumus, per ſuperio
ra. an aũt ꝯtus valeat, certũ eſt valere in caſib. ſuperiorib. quo-
rum rõnẽ expoſui, & credo valere ẽt dũ excommunicatus eſt
occultus & ignorat ipſe qui cũ eo ꝯhit. vt in l. Barbarius Philip-
pus. de offi. præto. Si vero excõicatus ſit notorius, vel ſciat ꝯhẽs
eũ eſſe excõicatũ, tũc magna eſt dubitatio an valeat cõtractus,
& fuit diſſentio inter Hoſt. & Inn. in d. ca. veritatis. de quo ple-
niſſime per Cald. in c. ad probandum, & ponit duas diſputatio-
nes, & per Io. And. in regula, dolo facit. in mercu. de reg. iu. lib.
6. & per Abb. pleniſſime in d. ca. veritatis, vbi plene vide. ego ẽt
hãc materiam plene exararem, ſi opportuna foret. at ſi ex ſupe-
rioribus opponas, cum aſſererem, non licere excõicato ꝯhere,
nec licite cum excõicato ꝯhi poſſe, igitur ex hoc eſt ẽt aſſeren-
dum contractum non valere, quia ſi id fit, quod iure fieri non
põt, iure nõ valet, vt no. in re. 1. de reg. iur. li. 6. dixi late. s. in prin.
l. nrę. Dic ꝙ aliqua iure licite fieri nõ pñt, ſi tñ fiant, iure valent.
ꝙ contingit quando id eſt illicitũ, vt nõ valeat. Sed ne ita fiat ex
aliqua cauſa extrinſeca, vt in c. ad apoſtolicã. de regula. ita ẽt Inn.
in ca. veritatis, & ex hoc dabis intellectũ ad nota. in d. regula. 1.
Ex ſuperioribus habes deportatũ bannitũ arbitrari, & eligere
non poſſe, & excõicatum ẽt nõ poſſe, ꝙ vt in ſuperioribus intel
46 ligas. † Verum quia deportatũ, de quo in tex. nr̃o, quandoq; ap
pellamus peregrinũ, vt nota. in l. 1. C. de hær. inſt. in §. fi. inſt. eo.
tit. vbi deportatus tanquam peregrinus capere nõ põt, & tamẽ
peregrinus capit vel capere põt, vt in d. §. fin. dubitat̃ quid ſit in
hoc dicẽdũ. gl. prædictæ variant diuerſo intellectu, & approba-
tur a Bar. & Bal. & Pau. de Caſt. Ego ita conſiderabam, ꝙ quã-
doq; peregrinus ſumit̃ aduena, & aliena loca peragrans, qui li-
cite inſtitui põt, vt in d. §. fi. Quãdoq; tamen peregrinos appel-
lamus hoſtes antiquo noĩe, quia antiqui hoc noĩe vtebant̃, vt
Ambr. qui ait, aduerſarios molli veteres appellatione noĩabãt.
hoſtes. n. antiquo ritu peregrini dicebant̃. Idẽ no. Mar. Tullius
lib. 1. offi. c. de offi. ſeruandis, vbi commendat ſummopere an-
tiquam mãſuetudinem qua hoĩes appellabant̃ peregrini. Idq;
dicit comprobari noſtris legibus. 12. tab. quibus hoſtis, pro pere
grino accipit̃. Idem tenet Liuius. 1. Decad. hoc igitur modo in
noſtris legibus ſumitur peregrinus. qui capere hęreditatẽ non
põt, hanc eandẽ expoſitionem confirmabis ex l. nec apud pere
grinos. C. de hæ. inſti. vbi frater fratrẽ apud peregrinos adopta-
re non poterat. id eſt apud exteros hoſtes & ita exponit glo. fin.
vnã expoſitionẽ. item eodẽ modo intelligas l. ſed & ſi in condi
tione. §. ſolemus. ff. de hęr. inſti. vbi media tempora non nocẽt.
vt ſi ciuis Romanus viuo teſtatore factus eſt peregrinus. i. pere
gre in hoſtiũ numero ſe contulit. & c. alias. n. ex peregrinatione
nõ amitteret iura ſuæ ciuitatis. eodem modo poteris intellige-
re tex. in l. ſed & ſi. §. ſed & ſi per pęnam. de in ius voc. vbi ſi per
pęnam deportationis ad peregrinitatem redactus ſit patronus
honorem perdidit, vel ẽt poteris dicere, ꝙ deportati appellant̃
quodãmodo peregrini. i. prout antiquitus hoſtes miti noĩe pe-
regrini appellabantur, quaſi exteri, itẽ deportati appellãtur qui
ſunt extra ciuitatem ſuam, & non ſunt pars ciuitatis. non tamẽ
durũ illud hoſtile nomẽ eſt in ipſis. quia hoſtes non ſunt. vt in l.
hoſtes, de capti. & poſtli. reuer. & l. amiſſione. §. qui deficiũt. de
47 cap. dimi. Co. ita. † Secundo no. tex. ſubſtõ facta de nepote vel
pronepote ſub condĩone mortis filij extẽdit̃ ad oẽm caſum, per
quem filius deſinit eſſe ſuus. ita videtur probare tex. iſte maxi-
me ex cõi intellectu. Ex quo primo infero, ꝙ cũ talis extẽſio ſit
ex interpretatione iuriſcõſult. ſatis euidẽter ꝯſtat Gallũ nõ in-
ſufficienter loquutũ, & ꝗuis gl. & Bar. & Alc. dicãt Gallũ fuiſſe
reprehenſum, dicũt tamen Mod. ꝙ reprehẽſio eſt referẽda ad
verba. Sed ad quid, nã ſi ꝯprehendi alios caſus dicimus ex eadẽ
rõne, nõ poſſumus arguere reprehẽſionẽ eorũ quę nõ exprimũ-
48 tur de quo ĩterius latius. † Sedo infero, ꝙ ſi nepos ſit ſubſtitutus
in caſum mortis filij, deinde filius ingreſſus fuerit religionem,
cum p ingreſſum religionis filius tollatur a patria ptãte, nepos
ſubintrat locum filij, & verificatur ſubſtõ. itẽ ſi nepos ꝑteritus
eſſet rumperet teſtm̃, cum reperiatur in primo loco ꝑteritus.
49 ita docebat Spe. in tit. de ſtatu mona. q. 3. ver. 2. † Sed ab alijs do.
ſnĩa Spe. nõ tenet̃, quia ꝗuis verum ſit, ꝙ monachus exeat ptiã
ptãtẽ, vt in c. indecorũ. de ęta. & qual. retinet, tñ iura ſui hęredis
l. Deo nobis. C. de epiſ. & cle. & no. in l. ex cã. §. Papinianus. de
mino. ſup. & ibi. Bar. Bal. in l. Deo nobis. idẽ tenet. 5. co. & expꝛeſ-
ſe tã ibi ꝗ in additio. ad Spec. reprobat eius ſnĩam do. Iaſ. hic. 2.
co. in fi. & in l. ſub condõne. s. e. & deinde Mod. repetẽtes affir-
mãt cõtra Spe. & eorum fundamẽta ſubijcio, quia iſta nõ ſunt
pugnãtia, nõ eſſe ſuum, & hr̃e iura ſui. nã emancipatus nõ eſt
ſuus, p tñ hẽt iura ſui. vt in l. meminimus. C. de hær. & hoc fun
damẽto vtitur gl. & Bar. in d. §. Papinianus. nec eſt bona ꝯña, ali
quis eſt liberatus a ptãte patris, ergo nõ eſt ſuus. quia filius ado-
ptatus qui nõ eſt in ptãte patris, ſuccedit ei ab inteſtato vt ſuus.
l. cum in adoptiuis. circa med. C. de adop. ita dicũt Mode. Bon.
itẽ dicit do. Iaſ. in d. l. ſub condõne. ꝙ vt quis ſit ſuus, nõ requi-
ritur ꝙ ſit in ptãte. patet in poſthumo, qui ſuus eſt dũ naſcitur.
§. poſthumi. inſt. de hær. quæ ab inte. l. in teſta. C. de ſuis & leg.
& tamẽ nõ eſt in ptãte l. fi. C. de col. bon. & in l. fi. C. de aſſig. li.
50 † Ego ſane dubito, an recte impugnet̃ a Spec. & primo iã mihi
ꝯſtat, ꝙ filius ex profeſſione exuit patriã ptãtẽ, vt ipſi fatẽtur.
per tex. in c. indecorum. & hoc ſatis probatur, quia nõ eſt ſub iu
rib. ciuilib. vt in c. licet de reg. & ꝓbatur in eadẽ l. Deo nobis. §.
1. igitur neceſſario nepos efficitur ſuus, vt in §. ſui. inſt. de hær.
qual. & dif. vbi quacunq; rõne a ptãte deſierit filius, intrat ne-
pos in locum filij. idẽ in §. ita demum. inſti. de hær. quæ ab inte.
def. vnde ſi nepos eſt ſuus, fateri cogimur, ꝙ iure ſui verificetur
ſubſtõ, vt in l. r. ſa. itẽ rumpit, ſi ſit præteritus, vt in l. poſthumo-
rum. J. tit. prox. Sedo reuoluo eorum oĩum fundamẽtũ, vide-
mus

mos.n.emancipatione p̄ris filiū subintrare locū sui,& verifica-
ri substōnē,vt in tex.nr̄o, sed emancipatus hēt iura sui p eosdē
doctores,vt in d.l.meminimus.C.de legi her. ergo hoc nō im-
pedit nepotis iura, quin verificet̄ substō, & habeat ius dicendi
nullū vt in text. nr̄o, nā verificat̄ substō in casum ,pfessionis ex
iuris interpretatione,ne p̄teritus rūpat,vt in §.idē credendum.
iūcto tex.nr̄o qđ ēt ipsi sentiūt & fatent̄. Verū si dicas,q tex.no
ster est correctus,qa emancipationis dr̄iç sunt sublatç, vt tenēt
doct.absit tñ a nr̄a sn̄ia tale dispēdiū,defendim.n. Galli legē p-
petuam,& hucusq; validam, vide super gl.nr̄a. Verū dū dicūt,
q non est bona p̄ña, aliquis est liberatus a p̄ria ptāte ergo non
est suus,certe ista p̄ña est bona,filius liberatus a ptāte, ergo ne-
pos efficit̄ suus,vt in §.sui.sup.alleg.& in l.posthumorū. inf.tit.
proxi. Igitur ex hoc probat̄ necessario, q reliqua sint bona, nā
si nepos,qui est in secundo gradu posteriori, est suus, cōstat ab
effectu filiū esse suū,qa in iure suorū p̄currere nō p̄t, vt in d. §.
ita demū.& in d.§.sui,& hæc eadem p̄ña fit in l.lege Cornelia.
sup.de testa.vbi docet iureconsultus, q suus hæres dici nō pōt
51 qui in ptāte morientis non fuit. † Nec obstat. l cū in adoptiuis.
de adop.vbi adoptiuus non est in ptāte,& tñ est suus, & id dicit
mirabile Bal.ibidē in fi.principij,& idē dicit de monachis. At-
tende tñ, q ibi adoptiuus habet iura sui in casu particulari. l. ab
intestato,non p̄ testm̄,vnde sequitur, q nō est suus hæres,quia
suus ab intestato & p̄ testm̄ necessario succedit,vt in d.§.sui,&
in l.in suis. s̄.isto titulo,habet igitur iura sui in casu particulari,
non tñ ex hoc sequitur eum suum, & fateor q non valeat p̄ña
non est in potestate,ergo non potest habere iura sui, nā eman-
cipatus habet iura vt suus,& tñ non est in potestate, nec suus.
52 † Quinimo id q dicit Bal.ibi.& D. Ias. in superiori argumēto,
p̄tinet quid sibi repugnans, q qui non est in ptāte,sit suus,quia
dū describuntur sui,primū requisitum est, q sint in ptāte mo-
rientis,s̄m est, q non præcedat alius in gradu,vt in d.§.sui.& in
§.emancipati.insti.de hære.quæ ab intesta.& s̄.exposui in coi-
dentialibus,fatentur ipsi neoterici dum diffiniunt suitatem cū
ipso Ang.de periglis.dicunt enim esse ius propter patriam po-
testatem.igitur sine patria potestate esse non potest. vt in l.1.§.
dolum.sup.de dolo.& in l.omnis diffinitio.de reg.iur. Nec ob.
fundamentum posthumi,quod adducit D.Ias.de quo satis mi-
rabar cum dicat,quòd posthumus dum nascitur,est suus, non
53 tamen est, nec fuit in potestate, † nam ego credo quod prout
posthumus dicitur suus,ita dicitur fuisse in potestate, quia qui
non est,non potest esse in alterius potestate, nec suus esse pōt,
cum nō sit, & id est verum de posthumo antequam nascatur,
sed dum nascitur,reducitur ad tempus conceptionis,& censet̄
eo tpe fuisse,quo est conceptus,vt l.Titius. cum seq. de suis &
legiti.inf.vñ cū sit ante conceptus,quam testator moriatur, re-
perit se tempore mortis suū, id est, in ptāte & primo gradu. vt
in tota ista l.ad quid.n.in nostra lege consideramus posthumū
instituēdū casu quo patris exeat de potestate,nisi quia posthu-
mus dū nascitur,subintrat in eandē potestatē,& habemus tex.
expressum in §.penul.insti.de tute.vbi dr̄, q posthumi pro iam
natis hn̄r,& ideo sui & in potestate nati cēsentur,& verba sunt
expressa,quæ subijcio,pro iam natis hn̄r, si modo in ea cā sint,
q si viuis parentib.nascerentur,sui hæredes & in potestate eo-
rū fierent. Ecce igitur q prout suus censetur dum nascitur,ita
cēsetur in ptāte eorū fuisse,quia hęc reducimus ad tēpus conce
ptionis, q ēt patet ex l.posthumo. C.de col. Itē rōne probatur,
quia regula est, q qñ a iure siue vere siue ficte actus considera-
tur, oīa ad actum necessaria præsupponuntur ficta vel vera. vt
in l.1. C.de rei vxo.act.in prin.l.quamuis § si cū essem, ad Vel-
le.sup. Ita ergo cum suus dicatur posthumus,cum nascitur,di-
cetur etiam in potestate fuisse,quia nō pōt esse suus, qn fuisset
in potestate. Præterea hoc ipsum probabā ex eodē text. quem
dubito,an male interpretetur do. Iac.in d.l.fi.de col. bono.inf.
vbi prægnāte muliere & si ventris noīe possit mitti in possessio
nē,tñ anteq̄ nascat̄ posthumus,cessat collatio.quia nōdum na-
tus non p̄t dici in ptāte morientis fuisse, & hoc est q ponde-
rat do. Ias. Sed in primis ab ipso quęrerem, an nondum natus,
possit dici suus hæres morienti. Certe si suus esset,nō cessaret
collatio.vt tex.dicit. Item sequitur in tex.quod nato posthumo
confertur.igitur subtiliter intuenti constat, q cum nascitur,re
ducitur in potestatē,nā si ante natiuitatē ideo impeditur colla
tio,quia non pōt dici in ptāte fuisse, & dum nascitur pōt cōfer
ri,igitur in iam nato non habet locū rō impedimenti quod ita
est, qa dū nascitur reducitur ad tp̄s cōceptionis, vt s̄. & ideo se
reperit in ptāte, quod non pōt cōsiderari in nondum nato. &
54 iste est sensus a do. Ias. prçteritus. † At dum Moder. repetentes
dicunt, q monachus fingitur suus ad eius vtilitatē. vt in l. Deo
nobis, sed lex loquens de suitate quo ad aliquem effectum cō
prehendit eum qui ficte est suus heres. Responde. & in primis
acceptemus contra ipsos quam fatentur veritatem,quod vere
non est suus, quia non est in potestate, an autem ficte sit suus,
ego dubito. quia esse suum, iuris est, vt ipsi fatentur in diffini-
tione suitatis,& patet in tex.nostro in deportato,qui amittit iu

ra sui. Sed in his quę sunt iuris,ius non fingit.quia cū vere pos-
sit,nulla est fingendi necessitas, vt Bar.in l.si is qui pro empto-
re.de vsuca.in fictione priuatiua,igitur non fingitur monachū
esse suum, de ista tamen regula, an in his quę sunt iuris fingat̄,
non est apta speculatio. Sed quo ad casum nostrum credo non
fingi. Nec ob. tex.in d.l. Deo nobis.§.1.nam ibi succedit filius,
non vt suus hęres. Probatur quia eodem modo & iure eodem
succedit monachus qui fuerat emācipatus, prout ipse qui fue-
rat suus, vt ibi patet in princi. igitur non succedit vt suus, quia
nec emancipatus vt suus succedit, cum suus non fuisset, nec ip
se qui suus erat, suus est, quia iam per professionem a potesta-
te fuit liberatus. Nec obstat quod ingressio nullum pręstat im
pedimentum ad succedendū ab intestato.quod fateor, tamen
ex hoc non sequitur suum esse, nam nec emancipatio pręstat
impedimentum, vt in d.l.meminimus, & in eadem l.Deo no-
bis,in prin.iuncto fi.tamen nec suus est,nec iura suitatis habet,
vt in l.1.de cōiungen.cum emanc. libe.& dicam inferius,dum
tractabo,an differentiæ suorum sint sublatę. Item quamuis fin
geretur suus,non sequitur ex hoc, quod nepos excludatur qui
vere suus est, vnde nepos rumperet iure sui hæredis. Non eñ
potest operari magis fictio in casu ficto, quā veritas in casu ve-
ro.l cum filius familias, si cer. pe. Igitur quia suus fingeretur,
non potest excludere eum,qui suus est,sed si retorqueas,quod
si fingitur suus, necessario excludit vere suum, quia filius qui
vere suus est,excludit nepotem,dic quod excludit nepotē non
suum, non tamen eum nepotem, qui suus est, & hęc videntur
pugnantia, quod filius & ex eo nepos sint sui. vnde quāuis ha-
beat iura sui, non fingitur suus, nec excludit nepotem, quod
patet ex l. meminimus, vbi emancipatus habet iura sui prout
monachus. Attamen ex hoc non excludit nepotem suum, vt
l.1.§.1.de coniungen.cum eman. libe. Sed concurrunt, & hoc
est quod idem tex.in d.§.fi.dicit, secundum legitimas sanctio-
nes cum alijs hæredibus succedendum. Nec ob.quod nullum
impedimentum oriatur ex religione ad succedendū nā fateor
successionē, nec in hoc impediuntur, sed diffiteor q excludāt
nepotem a iure sui, cum necessario sit suus, vt clare probabo
in emancipato per l.meminimus,iuncta.l.1.de cōiungen.cum
55 emanci.lib. † Ex his inferas verum intellectum ad d.l.Deo no-
bis, quod monachus non retinet iura sui.quia quod ibi. habet
monachus emācipatus,vt patet in tex,vnde nō est necessarius,
quia non est suus,nec habet dominium continuatum,vt in l.in
suis.& in d.§.sui.nam continuatio illa habet rationem a patria
potestate,vt patet in l.in suis,quam patriam potestatem amisit
vt in d.l.Deo nobis.igitur non habet iura sui hæredis. Sed intel
ligendum est habere ius succedendi naturali causa, prout ha-
bent sui hæredes. Cogita,quia hęc subtilia sunt,& a vulgo alie-
56 na. † Hinc etiam distinguendum est,aut nepos est institutus in
casu quo filius exeat a potestate,& tunc filio monasterium in-
gresso verificatur institutio. Itē idem si sit institutus in casum
emācipationis, quia per eandem rationem de vno casu ad aliū
interpretamur casum institutionis,vnde ex institutione veniet
nepos.nec rumpet. quia quamuis suus sit,tamen non est præ-
teritus. Sed opponas quod filius effectus monachus excludi-
tur,quia si substitutus admittitur,non habet locum institutus,
vt in l.quamdiu.de acqui. hęre. Respond. quod non loquor in
substitutione,sed in institutione,& institutus conditionalis nō
excludit institutum purum, itaque partibus non designatis,
vterque succedet pro ęquali portione, hic est verus & nouus
casus nostri §.quem inferius latius reseruabo. Aut nepos est sub
stitutus filio in omnem casum quo suus erit, & cum mona-
chus non possit succedere ex testamento, veniet per contra-
tabulas, quia pręteritus, non tamen excludet nepotem a iuri-
bus intestati,vt in dict.leg. prima. Aut nepos est præteritus, &
se inuenit suum, filio per religionem sublato, & tunc rumpet
iure sui.vt in l. posthumorum. Aut succedunt ab intestato, &
vterq; succedet monachus, quia filius iure naturali successio-
nis a iure ciuili approbatur,vt in d.l.Deo nobis, & nepos succe
det vt suus,quia in eo iura sui negari non possunt. Vnde habe-
bit locum titulus & æquitas de coniungen.cum emancip.libe.
Facit quod Bart.in d.l.si ex causa.§. Papinianus. & in authen.
si qua mulier. C.de sacrosan.eccles.in 2. col. idem ius credit in
monacho, quod in filio emancipato. eademque iura retinere
dicit,quamuis iura sui hæredis dicat retinere, quod vltimū in-
tellige vt supra dixi in intellectu.l.Deo nobis & vide inferius q̄
57 dicam de emancipato. † Tertio ex eodem secundo not. ibi infero,
quod substitutione vel fideicommisso facto eo casu, quo
institutus per mortem fiat sui iuris, si is a patre emancipetur,
verificatur substō & fideicōmissum,iam.n. cessit dies substitu-
tionis,cū emācipatio æquiparet̄ morti,ita tenet Bar. in l.3. C.de
insti.& subst.& in l.fideicōmissa.§.si cui.de le. 3.in l.mulier. ad
Tre.in prin.vbi p eadē iura & Bar.& cæteri id firmāt & eliciūt
ex illis iuribus nō referre qđ ex æquipollētibus fiat. Ego tñ de
hac simplici sn̄ia q̄uis sit cōis,dubitanēū cogitabā, & fingo ca-
sum quo sentētiæ huius rigor pateffat. Titius me hæredē insti-

tuit, & noluit hæreditatē restitui filijs Tullij, si essent morte patris sui iuris effecti, pater deinde post mortē testatoris statim eos emancipauit, iniquū certe videtur, hæredem priuari hæreditate, antequam pater moriatur, quia hæc conditio habet destinationē tpis ad mortē pr̃is. Igit̃ hæredē voluit h̃re hæreditatē añ mortē patris, vñ cōstat cōtra voluntatē testatoris cū cogi ad restitutionē añ mortē, nā si volo, q̃ post mortē restituas hæreditatē, volo ẽt q̃ añ mortē eā retineas q non habet hæreditatē restituere eā nō pōt, vt in l. nemo vr̃ rem. de re. iu. in l. 1. §. interdictū, de vi & vi arma. verū opponas de æquipollēti, quod eodē mō efficiat̃ sui iuris emācipatione prout morte. Ego cōsultius t̃n æquiualere emancipationē morti in eo, in quo æquitas & rō æquiparādi versat̃. Sicut. n. morte efficitur sui iuris, ita emancipatione, & hoc bñ supplet emācipatio ipsa, quia in hoc. par probat̃ rō. Sed tp̃s ad qd confert̃, nō pōt, nec est æquū suppleri in p̃iudiciū hæredis, facit text. l. ex ea parte, §. in insulā, de ver. obl. vbi iniquū est. vt si post mortē promisi, q̃uis moriēdus deportet̃, qd̃ añ mortē debeat̃, simile l. Status liberus, §. Cornelio Fęlici inf. de iure fis. & in l. cū pater, §. hæreditatē, de leg. 2. vbi cōditio fideicōmissi collata in mortē nō verificatur dimi

58 nutione ciuili, & ita notabat ibi Bart. inferens † ad monachū, qui post mortem fuerat rogatus restituere, nam quãuis sit ingressus religionem, quæ æquiparatur morti, nihilominus retinet hæreditatem vsque ad mortē, quāto igitur magis per emãcipationem non cogetur statim restituere sed expectabit mortē &c. Facit rō l. fi. C. de his qui veniā æta. impe. vbi verba natutaliter maxime in restitutionibus hęreditatū & substitutionibus sunt intelligēda, nec ex eo quòd indulgētia pr̃is efficiat̃ sui iuris, credēdū est testatorē voluisse, vt restitueret, cū ad mor

59 tē se dirigat testō. † Præterea hoc ipsum satis cōstat ex mente iurisconsulti in l. fideicommissa, in d. §. si cui, vbi prima dubitatio est, si cui ita fuit fideicommissum relictū, vt sibi restituatur, si morte patris sui iuris effectus fuerit, an si emancipatione fiat sui iuris, deficiat conditio, & respondetur, quod nō videtur defecisse cōditionē. Attēde, quòd dubitatur, an defecerit cōditio non aũt an extiterit, & determinatur, nō defecisse, & nō determinatur, extitisse, & ratio dubitationis erat, quia cum verū sit, quod emācipatione iā dudū sit factus sui iuris, non potest esse, quod morte fiat sui iuris, vñ stricto verborū rigore deficiebat conditio, quia verificari nō poterat. Sed hoc æquitate interpretatur, vt non videatur defecisse conditionē, quia nihil interest, quomodo sui iuris fiat, vt in text. nostro. Secunda fuit dubitatio, qñ fideicommissum peti posset, r̃ndet iureconsultus, quod non solum verū est conditionē non defecisse, sed cū mors fuerit secuta, tanquā cōditio sit verificata, peti pōt, hæc sunt verba non videri defecisse conditionē. Sed & cū mors patri contingit, quasi extante cōditione, ad fideicōmissum admittetur, ita docebat Vlpianus, ex quo sequitur, quod ante mortē non habetur cōditio pro adimpleta, ex quo etiā sequitur, nec ante peti posse. Glo. t̃n intellectum alium vigore contrariorum cōfessa est, & dum tex. dicit, petere p̃ōt post mortem, glosa supplet, proculdubio, qui ante mortē petere p̃ōt. Quippe cum talibus supplementis & expositionibus leges a vera intentione subuerti video, diffiteri non possum ab iniuriosa reprehensione continere, si enim ante mortem petere potest quare docet iureconsultus petendū post mortē, maxime dum dubitamus, an & qñ peti possit. Item dicere, q̃ verbū proculdubio suppleri debet, idem est, ac si diceremus ignoranter & inepte in casu indubitato iurisconsultus loquitur. Rursus considera, q̃ ille versiculus. Sed & cū mors, vult addere primę responsioni, in qua dixerat, non defecisse conditionē & nō dixit adimpletam cōditionem ante mortē nam non deficere, non probat extare cōditionē, & petere posse & post cōditionē extantē. & ideo plus est petere posse, q̃ nō deficere, vñ addit per verbū. Sed & cū mors aduenerit petere pōt, igit̃ ex intentione iurisconsulti anteq̃ aduentat, petere nō pōt, q̃ ẽt patet, quia tunc habetur cōditio pro adimpleta. Et q̃ ver. sed & loquitur in casu indubitato, est quędam expositio multum detrahens legis intentioni & cōsultationi. Quinimo certum est, q̃ etiam post mortem non est adimpleta cōditio, igitur nec tunc petere pōt propositū probatur, quia cōditio talis est, si morte patris sui iuris fiat. Sed morte non est factus sui iuris quia añ mortem fuit factus, igitur non extat conditio nec stare pōt. & ideo dicit, quasi extante cōditione petere pōt, q̃a vere non extat cōditio, sufficit igitur quasi extare cōditionem. quin & tp̃s cōditioni adiectum anticiparetur, maxime in preiudicium hęredis. vnde & si Bart. & ceteri hūc intellectum gl. affirmet, ego non possum affirmare. Facit. l. sed & si mors sit insequuta. de dona inter virum & vxorem. supe. in his verbis. quia & mors eius expectāda est q̃uis deportatus fuerit is, qui mortis causa donauit Quid tamen dicendum de nutibus quorū timore doc. & gl. superiora fingunt sicut cūm hostes fugaces palantes a recta via obliquant, & peruagantur. ita nostri doc. a vero sensu & ęquitate timore quādoq; deuiant. Petr. de bel. Cy. & Ray. moti forsan ęquitate quam supra exposui, dicebant per §. si cui, reliqua iura interpretanda, sed a Bart. & post ipsum ab aliquis reprobant̃. quia illa nec debēt nec possunt isto modo interpretari, qd̃ ego bñ fateor, q̃a verū est in illis diuer-

60 sam esse rationē. † Ideo ita distingue, aut enim mater filiis suis in p̃tāte parentis existentibus relinquit aliquid sub conditione si sui iuris morte parentis efficiantur, & tunc eo ipso quod sui iuris efficiuntur, siue morte, siue emancipatione, verificatur relictum. ratio est, quia mater amat filios vehementius q̃ alios, & appetit naturaliter eos sibi succedere, vt in l. liberorū, in fin. de verb. sign. in l. scripto, vnde libe. inf. Nam Mar. Tul. in oratione qua populo Ro. gratias agit de reditu suo, nihil inquit dn̄ cunctis hominum generia natura datum, quā sui cuiq; liberi. Facit qd̃ no. Bal. ex tex. in l. cū acutissimi, C. de fidei. præsumptione iuris matrem filios cæteris omnibus præferre, vt patet ibi, & facit qd̃ no. in l. tale pactum, §. fi. ff. de pact. vnde causa dilationis credit in fauorem filij, ita t̃n, vt filius habeat hæreditatem, dum non sit in patria p̃tāte, nam si est in potestate, magis vult hæredem h̃re quā filium, sed si exeat a potestate, potius vult filium habere, quā hæredē scriptum, nihil. n. impedit votū naturale matris, nisi quod filius sit in p̃tāte, vt cōiecturamus ex testō, & hæc est

61 rō, quare eo ipso quod sui iuris effectus est, habetur conditio pro adimpleta. † Secus est, cū est alia persona a matre vel simili, quę si substitutionē vel fideicōmissum ad cōditionem mortis cōferat, voluit vt hæres h̃ret ante mortē, ideo h̃s añ mortē non priuatur, vt in d. l. fideicommissa. Hanc eandem interpretationem satis colliges ex d. l. mulier. in prin. & in §. 1. ad Treb. Ibi enim mulier reliquit filijs in potestate mariti repudiati existentibus, & reliquit a secundo marito hærede, illo igitur casu censetur tp̃s adiectum non fauore hęredis, sed fideicōmissarij, quia creditur matrem velle potius filium habere quā maritum ipsum &c, & ita Brasidas Lacedemonius vir prætorius iudicabat, dicebat enim ita intelligendū matris volūtatem, quæ quia non crediderat patrem emancipaturum, distulerat in mortē eius quæ non distulisset si eum emancipaturū sperasset, ita refert Iureconsultus, idem est in l. 3. C. de insti. & substit. vbi substitutio a matre sub conditione facta, si filius fuerit emancipatus, verificatur, si exeat a potestate per patris deportationem. Hanc eandem differentiam quam ego facio, facit Pau. de Cast. in l. 3. C. de insti. & substi. & eandem facit hic. Do. Io. de Montesena. licet in alio proposito, 12. col. magnā sibi tribuendo inuentionis laudem. quam ego tribuerem libenter cuilibet ipsorū, nisi ex ratione & intellectu eorum illę leges remanerent correctę, sed prout ego loquor, defenduntur, vide inf. super gl. 1. ver. sed iusta prædictas. Quid dicendū de l. si ita, qñ dies leg. ced. infra q̃ facit turbare docentes. Dic etiam plane, q̃ ibi liberis fuit factum fideicommissum, ita constat ex litera, si ita esset liberis fideicommissum relictum &c. Secus est vt dixi in d. l. fideicommissa. §. si cui, quia ibi non dicitur de liberis sed gñaliter, si cui fideicommissum relictū sit &c. Item quid dicendū de tex. nostro vbi substitutio nepotis facta in casum mortis verificatur in casum emancipationis. Certe terribilis esset casus noster, quia eadem causa naturalis successionis & voti quæ est in nepote, eadem videtur in filio hærede instituto, igitur tempus illud conditioni censetur adiectū fauore filij hæredis instituti, vt in d. §. si cui. Ideo casum nostrū ego non intelligo vt reliqui, quia iniquum esset, vt filius, cui post mortē est substitutus, ex eo quod emancipetur, excludatur ab hæreditate, cuius iniquitatis argumenta videbitis in vero intellectu, & in illa difficultate quæ in hoc puncto versatur. Ad propositū t̃n r̃ndebis ex vero intellectu, q̃ hic verificat institutio, ne testm̃ rumpat̃, nec ex hoc excluditur filius emancipatus, quinim ò succedet in parte dimidia. Vel etiam poteris r̃ndere sm̃ intellectum, quem tenui in prin. quod hic nō loquit̃ Iurisconsultus de verificatione substitutionis, vel institutionis, sed t̃m de licentia instituendi vel substituendi, in qua eadē est ratio in casu mortis, q̃ est in casu emãcipationis, nec in hoc versatur præiudiciū parti ū. Cogita, quia

62 hęc videni h[illegible] interpretationē, quis nō vulgarem. † Tertio noto, q̃ appellatione mortis venit mors ciuilis, ita no. Ioan. de Imol. & Alex. quod intelligit D. Alex. q̃ñ mors ciuilis idem operatur in casu in quo dubitat quod mors naturalis, vt in tex. nostro, & in l. 1. § fi. de bono. pos. contra tab. Secus quando idem non est effectus, vt in l. Deo nobis, C. de episcop. & cler. in l. ex ea parte. §. in insulam, de verb. oblig. cum simi. Et hęc est cōis opin. vt latè hic inferius vterq; repetentes, & eā virimi ab omnibus obiectionibus defendunt. Et certe his regulis fallentijs & casibus inculcant omnem iuris cognitionem, terminosque sibi apponunt barbaros & obscuros, quasi id in quo ius Romanorū versetur, latine doceri non possit, nec iustitia, quę clarissima rationalibus sese ostendit, & quę ipso lucifero, vt inquit Aristoteles cla-

63 rior est, dilucide & clare tradi non possit. † Ego igitur aliter a iureconsultis in hac materia ita sentio. Et in primis ne quisquam decipiatur, presuppono quod nulla est mors ciuilis nec in toto iure ciuili inuenitur mortem esse ciuilem, quod ex vero sensu satis clare tibi constat, quia cum de morte loquimur,

mur, si in deportatione, vel aquę & ignis interdictione est idẽ ius, id non appellatione contingit, sed ex ratione, quæ eadem versatur in simili casu. quod tex. noster satis clare tibi ostendit cum dicat, quod ad similitudinem mortis cæteri casus admittendi sunt ex legis Velleiæ sñia. Si igitur ad similitudinem mortis admittuntur, sequitur mortem non esse in his casibus quia simile non est idem l. quod Nerua. ff. depositi. & cum solũ ex sententia admittantur, verum est quod ex mente admittũtur, non ex verbis, vt in l. contra legem, & in l. fraus sup. de legi. idem probatur in §. cum autem instit. quibus modis ius. Pa. pote. sol. vbi deportatus amittit patriam potestatem, ac si esset mortuus, quia amittit iura ciuilia, & in hoc eadem versatur ratio. idem in d. l. 1. §. fi. de ꝯ tab. vbi deportatos dicitur mortuorũ loco habendos. idem in l. si necẽ. §. si deportatus de bonis lib. inf. Si igitur loco mortuorũ hñr, non sunt mortui etiam ciuiliter, quia aliud est esse tale, aliud haberi pro tali, vt sup. & idẽ est in omnibus similibus.

64 † Præsupposito igitur qđ appellatione mortis mors ipsa, quæ naturalis est, naturaliter intelligitur, & non ciuiliter, quia nulla est mors ciuilis, ita dicas, quod qñ de morte loquimur siue in iure, siue in cõtractibus & vltimis volũtatibus, siue in materia stricta, siue in materia late interpretanda, si eadẽ ratio versat̃ in deportatione, vel in pęna metalli, vel religionis professione, tunc ex rõne iudicamus idem ius fore, quod est in ipsa morte. Si vero eadem non versatur ratio tunc lex ipsa vel dispositio de morte disponens nihil efficit in talibus casibus, quia nec appellatione comprehendit eos, nec ratione, & sic nec ex verbis nec ex mente. & ita intelliges dilucide & clare oẽs leges in ista materia loquentes, & primo tex. noster & §. cum aũt insti. de patria potesta. & in l. 1. §. fin. de ꝯ tab. & l. si necem. clarã habent rõnẽ, quare deportati mortuorũ loco habeãt, qa quo ad patr ã potestatẽ & ius succedẽdi de iure ciuili deportati pro nihilo habentur, cũ iurium ciuiliũ nõ sint capaces, vt sup. late dixi in primo notabili. Eandẽ rationẽ habet l. actione. §. publicatione. ff. pro socio, vbi societas prout morte, ita bonorũ publicatione dissoluitur. rõ est, qa bonis publicatis iam habet herędẽ fiscum, vnde pro mortuo habet. Et ita reddit rõnem Iureconsultus ibi. nã cũ in eius locum alius succedat, pro mortuo habetur. Eodem modo intelligit l. Deo nobis. C. de epis. & clericis, vbi ex pacto de lucranda dote vel donatione post mortem acquiritur, si alter ꝯhentium ingrediatur religionem ratio est, quia ꝯhentium intentio est, vt ille quẽ alius in seculo reliquerit, haberet id, de quo paciscuntur. Cum igitur alter fuerit religionem ingressus, quoad seculũ & quoad matrimonium æquiparatur mortuo, & ideo illa cõditio habetur pro verificata. Hãc rationẽ clare elicies ex auth. de nup. §. distrahuntur. col. quarta, vbi idem dr̃ qđ in l. Deo nobis, & ista verba subijcit tex. Quodcũq; n. pacti fuerint ꝯhentes ex morte fieri, lucrum hoc hr̃e oportet eũ, qui dimittit̃ ab altero, siue mulier siue vir sit. eo q̃ & iste quantũ ad matrimonium vr̃ mori, aliud pro alio vite eligẽs. iter huc vsq; text. ꝯstat igit̃ ratio, quare tale pactum verificatur in professione, vñ cõsidera, q̃ si tale esset pactum inter extraneos, & verba dirigerẽtur in mortẽ alicuius, non ex hoc qđ sit ingressus religionem, verificantur talia verba, vt in l. ex ea parte. §. in insulam. §. allega. Secus si ad matrimonij rõnem dirigant̃, qa tunc vt vides, idem versatur ius & ratio. & ita intelligit glo. in l. intercidit. de condi. & demõ.

65 † Vnde intelliges cõclusionem Bar. & reliquorum, qui in d. l. Deo nobis colligunt, quod pactũ de lucrãda dote post mortem verificatur per ingressum religionis. id. n. est qñ pactum est inter ꝯhentes matrimonium, vel alias personas quę respectu & consideratione matrimonij, paciscuntur in quo casu eadem versatur ratio. Alias si respectu matrimonij non esset pactum, non verificaretur, nisi ex aliqua alia cã probetur eandem versari rationem similis est casus & eadem ratio in l. sed & si alia. §. 1. de bo. damna. vbi pactum de lucranda dote nõ habet effectũ in deportatione, quia ea nõ soluit̃ matrimoniũ. Sed si efficiatur seruus, habet, quia seruitute soluitur, & quo ad matrimonium pro mortuo habetur. Vnde collige, qđ deportatus professo vel professus deportato nõ æquiparatur, vbi eadem non versatur ratio. ita probatur ex l. Deo nobis iuncta l. sed & si alia prout etiã dicimus, qđ morti non æquiparatur professio vel deportatio, nisi probetur par rõ.

66 † Hinc est quod professus in religione bonorum temporalium, non habetur pro mortuo, sed vtilitates ei prouenientes, monasterio applicatur vt Bar. & reliqui ibi, & in auth. ingressi. & rõ vsusfructus, qui vsq; ad mortem durat, non finitur professione, vt ibi dicit, & in c. in pręsentia. de proba. & in auth. deniq; C. de bonis q̃ li. Nã quoad ista nõ probatur rõ, quare vt mortuus haberi debeat. Hoc eodem modo intelligas l. in insulam. sol. matri. vbi patre deportato in filia cõsolidatur dotis actio, quæ erat communis. quia pater per deportationem amisit patriam potestatem. & filia eximitur a patria ptãte. Vnde sicut emancipata filia vel liberata per mortem habet actionẽ insolidũ. ita qñ deportatione liberatur, vt Pau. de Cast. ibi. ad liberationem. n. patrię ptantis eadẽ est ratio mortis & deportationis eodẽ modo

67 interpretabũtur omnes leges idẽ ius disponẽtes. † Item & econuerso plures sunt casus in quibus deportatio professio & cętera id genus non æquiparant̃ morti, nec appellatione mortis etiam per interpretationem cõprehendẽtur. nam a significatione nulla potest ex his casibus oriri dubitatio, qa deportatio non significat mortem, nec valet argũ a morte ad deportationem, nisi fiat per rationẽ. ita intelligas l. ex ea parte. §. in insulam de verb. oblig. & l. cum pater. §. hæreditatẽ de leg. 2. & l. fideicõmissa. §. si quis rogatus de leg. 3. & eodẽ modo in l. Statius Florus. §. Cornelio Felici. de iure fisc. In illis enim casibus nunquã probabitur eãdem subesse rationem. quo non probato. nihil ad mortẽ ptinent. Quinimo diuersam esse ego ostẽdo §. in secũdo notabili in illatione secũda. Hãc eandẽ sñiam cõprobabis ex lege res vxoris de do. inter virum & vxorẽ, ibi, tales pęnę distinguunt a morte, & ideo si ratio nõ vrgeat, diuersum ius ꝯstituitur, vnde publicatis bonis alicuius, si quid vxor debuit hr̃e post mortem, expectanda est mors. nam ante mortẽ fiscus illa bona habebit, vt ibi idẽ est in l. cum hic status. §. si donator. de do. inter virũ & vxo. idẽ in l. intercidit de cõdi. & demõ.

68 cum si. † primo ex superioribus infero, q̃ non subtiliter dr̃, q̃ cum de morte loquimur, de nãli sit intelligendũ in potiori significato. per l. fi. C. de his qui veniã ętã impe. ita declarabat do. Iason hic. Sed si vna est significatio mortis, nõ põt esse potior eadẽ imõ si esset duplex mors, si de vtraq; non posset intelligi, qa tũc est recurrendũ ad significatũ potiorẽ, dicẽdũ vr̃ ad ciuilẽ mortem referẽdam esse iuris ciuilis orationem argumento tex. in §. sed quoties. insti. de iure nã gẽ. & ciui. Nec obstat qđ vt alibi declaro, appellatione iuris simpliciter veniat Ius naturale potius quã ciuile, qa est excellẽtius, vetustius, sibi ꝯstãs, & ppetuũ, vt in §. q̃ vero. insti. eo. in c. quo iure 8. di. in l. 1. de acq. rerũ do. nã hoc esset verũ, nisi de iure ciuili disputaremus, quia tũc ad ius ciuile Romanorũ est referẽda oratio. & ita vr̃ q̃ in iure ciuili cum de morte loquimur, de ea morte debeamus intelligere quę est ex iure ciuili. Sed certe hoc ego nõ teneo, qa nullam illo modo video mortẽ ciuilẽ. Vñ nec teneo quod do. Io. de Imo. & Mod. maxime Ias. no. q̃ mortis appellatio indefinita vr̃ cõprehendere mortẽ nãlem & ciuilem. Secũdo infero, qđ nõ est bona doctrina gl. in c. placuit. 17. q. 1. & in c. suscepiũ de rescrip. li. 6. vbi dr̃, q̃ nunquã appellatione mortis venit mors ciuilis, nisi in casibus a iure expressis, & has glo. approbant Mod. Ticinenses hic in tertio notabili. & in l. 1. C. de hære. insti. 6. limi. & eas esse satis notabiles & cõmendãdas asserunt allegantes bonum tex. in l. si res vxoris. C. de do. inter 6. & vxo. sup. alle. Certe hæc talis doctrina quãuis sit do. And. non vr̃ sapere iuris prudentiam. Quãdo n. si de casu mortis in iure non expresse consultus fuisset do. Io. And. vidisset tamen in simili casu eandem subesse rationem Certe iniuste consuluisset ex doctrina sua. vbicumq; enim eadem versabitur rõ, valebit equiparatio, quia ius nihil est, nisi ratio, vt in l. cum mulier. sol. mat. itaq; quãuis casus non reperiatur in iure expressus, tñ iudicandum est ex ratione, vt in tex. nostro. Nõ obstant leges, quas Ias. allegat, quarũ distinctũ intellectum supra exposui. Vide de his do. Aret. in d. l. ex ea parte. §. in insulam de verb. obliga. vbi reprobat prædictas glo. sed alia via tendit. Minor qđ

69 do. Iaso. non vidisset ipsum. † Tertio infero dubitationem quare professio religionis appellatur mors ciuilis, ego sane ignoro qua ratione appellantes vtantur. nam mors ciuilis, si tamẽ appellari potest, ideo appellatur, quia deportatus, cum ea quæ sunt ciuitatis & iuris ciuilis amittat, quo ad ipsam ciuitatem mortuus hr̃. At monachus non priuatur ciuitate. imõ priuat̃ ipso mundo vniuerso, si priuari dici potest, vt in d. c. placuit. igitur non debet dici mortem esse ciuilẽ. Item finge, monachũ esse ruralem vel heremitam in ea prouincia natum, vbi non sint ciuitates, vt apud montana Heluetiorum, certe hunc talem non possumus appellare mortuum ciuiliter, cũ a ciuitate nõ sit priuatus, qđ vero ipsum esse mortuum mundo dr̃, illud est dictũ per translationẽ si. n. mortuus esset, non posset amplius habere quę vt viuus etiã ciuiliter habet. vt in d. l. Deo no-

70 bis. §. 1. & in auth. si qua mulier. §. alle. † Hinc quarto inferebã ꝯ quandam doctrinã Io. Fab. insti. de oblig. in 2. col. qui dicebat monachum iure ciuili non posse obligari, quia erat ciuiliter mortuus, secus de iure naturali. Ego credo qđ ciuiliter nõ possit obligari, quia iuri ciuili non est subditus, vt in cap. indecorum, de ætate & qualitate, & in c. licet. de regulari. qui enim spiritu Dei aguntur, non sunt sub lege. Iuri igitur canonico subijcitur, & prout iure canonico obligari non potest, quia consensui & voluntati renunciauit. vt in c. si religiosus. & in c. quã sit. de elect. lib. 6. cum velle nec nolle habeat quo ad iuris ratiõnẽ. vt in c. fi. de testamen. lib. 6. ita nec iure naturali. nam si quis iuste consensui & voluntati renunciauit, non potest iure naturæ obligari, quia iam cõsensus est impeditus ex quo obligabatur vt in l. Stichum. §. naturales. de sol. ꝯ. ideo credo q̃ nec naturaliter nec canonico iure obligetur sine cõsensu superioris, vt in

cap.ex rescript.de iureiur.facit tex.in c.ęta.de iureiur. Dicā la-
71 tius in materia iuris naturalis. † Quinto hinc sumpta occasio-
ne dubito, an nomine pęnę capitalis veniat deportatio vel exi-
liū perpetuū. Rñ deo venire.vt no. gl.l.1.C.ne hęc.Christianū,
mācipiū hře. Sed in hoc aduerte,ne decipiatis,qđ capitalis pe-
na a statu & mutatione capitis dř,qñ s. caput a ciuitate mutatē,
vnde cū de deportatione agitur, recte dicimus agi de pęna ca-
pitis. nec credas pęnam capitis semper significare mortē, vt in
l.2.de publ.iudic.inf.cuius verba hęc sunt.publicorū iudiciorū
quędā capitalia sunt, quędam non capitalia. Capitalia sunt, ex
quib. pęna.mors, aut exilium est per has.n.pęnas eximitur ca-
put de ciuitate.hæc tex. qñq. tñ pro morte accipitur apud iure
72 cōsul.vt ibi & apud M.Tull.sępissime. † Sexto infero ad qōnē
vtrū grauatus de restituendo hæreditatē sub conditione, si de
cesserit sine filijs teneatur ad restitutionē post ingressum reli-
gionis. Bar.in tra.minori.in 3.par.versi. item isti hřdes,& in d.
§.hęreditatē,& ī d.§. Cornelio Felic.distinguit. Aut.n.religio,
q̄ profitetur,est incapax bonorū particulariter & in cōi,vt sunt
fratres minores,& tūc quia idē est effectus professionis,qui est
mortis,dicendū est fideicōmissum hře locum , idē tenet Ang.
in d.l.ex facto §.si quis rogatus, per tex.ibi.& per text.in d.l.in-
terdicit.& Imol.& Paul. de Cast.ibidē.& idē sequitur Ant.de
But.& Abb.in c.in præsentia de proba. & hæc est cōis opi.vt te
net Alex.consi.13.in 3.vol.cōsiliorū.Hanc eandē opin.ego cō
firmo,quia eadem est rō mentis cōiecturandę in casu isto,quę
est in illa conditione, si sine liberis decesserit. Nā qui rogat, vt
restituas si sine liberis decesseris, hanc hēt mentē,vt te velit po
tius inter oēs hře hæreditatē, deinde tuos filios magis, q̄ eum
cui est restituenda. vltimo potius eum cui rogat restitui,quam
venientes ab intestato,quod a teipso vides, si recte consideres
verba fideicōmissi, & hoc modo interpretatur ipse iureconsul
tus mentē testatoris in l.Lucius Titius.la secunda de. hær.inst.
& in l.gñaliter C.de instit. & subst.sub con.fac. Præsupposita
igitur hac mentis declaratione, dilucide percipies, ꝙ cū hæres
nō possit hæreditatē retinere, nec liberos habeat veros, nec vt
dicam fictos,quia monasterium est incapax,statim est restituē-
da hæreditas testatoris voluntate, quia magis vult eum hře, q̄
hæredes extraneos ipsius profitentis,vt in d.l.Lucius,vnde hac
ratione credo ei debitā incontinenti hęreditatē. Nec ob ꝙ do.
Alex.in §.ex pacto.eiusdem l.ex facto ff. ad Treb.versi.& ad di
ctam legem,vř tenere ꝯ se.& Imo.in d.§. hæreditatē, & Salic.
in l.1.4.col.de hære.insti.C.dicentes, ꝙ effectus dilationis resti
tuendę hæreditatis post mortē nō suppletur per ingressum re
ligionis,vt dicimus in deportato. d.l.ex ea parte. §.in insulā, &
in d.§.ex facto.Nā idē do. Alex.rńdet in d.consi. & Moderni re
petentes inuoluunt plura super rńsione. Tñ cū cognoueris ve-
ram rōnem, facile resolues fundamenta nō vera.& fateor, qđ
ex expresso fideicōmisso ad mortē dirigitur restō. Sed ex præ-
sumpta volūtate in hoc eodē casu verificatur fideicōmissum.
Vnde superfluū & ineptū esset expectare mortē, cum eñ hæ-
res nec possit vnq̄ hře hæreditatē,nec filios habeat,nec mona-
sterium succedat,iuste pręsumitur voluntas testatoris,vt fidei-
cōmissario statim restituatur,quia vt dixi, vult eū pręferre om
73 nibus alijs hæredibus. † Nec obstat,ꝙ repetentes adducunt, ꝙ
qñ quis ingreditur religionē bonorū incapacem , succedūt ab
intestato venientes, vt tenent doct. maxime do.Ant.& Abb.in
d.c.in præsentia,quod rōne satis cōstat. licet igitur dilatio expe
ctandę mortis naturalis non habeat cōmodū respectu profitē
tis,hēt tñ cōmodum respectu hæredū ab intestato, qui eius vi
ce funguntur l.cū a matre. C. de rei vend.& hoc cōmodū hæ-
redū sufficit l.Publius §.fi.de cond.& demon.& Pau.de Castr.
in l.a filia §.a summo.inf.ad Treb. Ita dicebat do. Io. de Mōte-
ferrato.Vides tñ quod hoc fundamentū fallitur,& a teipso de-
monstratius quo versatur,modernos non considerasse.Di-
cunt ipsi , quod qñ quis est ingressus religionē bonorū incapa-
cē, succedunt ab intestato venientes. Sed quęramus ab eis, an
ipse cui est restituenda hæreditas,præferatur venientib.ab inte
stato, certe id non poterunt negare.quia alias non esset fideicō
missum.cum igitur ipse præferatur ex obligatione fideicōmis-
si,non possumus dicere venientib.ab intestato præiudicari, qa
ipsi nō habent ius stante fideicōmissario vel substituto,vt in c.
cū pr̄ de test.libr.6. & eodē modo in fideicōmisso expresso vel
tacito.vt in l.precib.C.de impub. & alijs cum si. Præterea quę
est rō , quare venientes ab intestato succedent in vita ipsi mo-
nacho professo.Certe quia in morte successuri erant quoad
illa bona hř pro mortuo vt dicunt docto. Sed fideicōmissarius
in morte est successurus,& in morte præfertur illis,igitur in vi
ta succedet, & in vita dēt præferri. Vides itaq; quam distincta
ratione cōstat cōis opinio. Item prædictus do. Io. dicit ꝯ cōem
sniam vrgere text. in d.§.Cornelio Felici. in ratione, maxime
vbi publicatis bonis hęredis fiscus retinet hæreditatem,nec re-
stituitur ante mortē,ratio est,quia potuit fideicōmissarius prę
mori ante hæredem & euanescit fideicōmissum l.vnica §.sin.
autem sub conditione. C.de cad.tol. Certe ratio illius tex.faciē
74 habet cōi opinioni aduersam. † Sed omissis inuolucris,ostē-
do tibi rationem diuersam. Quando.n.bona alicuius publ.can
tur,fiscus succedit in bonis eius, nō vt successor post mortem,
sed vt successor in vita. & ideo omnes vtilitates quas h. dānatus
esset vsurus transferuntur in fiscum,& hæc est ratio.quare prę
fertur fideicommissario in vita.quinimo fiscus præfertur libe-
ris,qui præcedunt fideicommissarium,vt in l.peto.§.prędium.
de leg.2.& ita intelligit Paul. de Cast. in l.insulam solu.matr.
& adducit eundem §.Cornelio Felic. & ideo dicebatur ibi, qđ
forsan mori potuit fideicommissarius ante tempus mortis hę
redis, & consolidabitur hæreditas fisco , quæ alias fideicōmis-
sario competeret,itaq; fideicommissario pręfertur fiscus in vi-
ta. post mortem vero a fisco restituitur fideicōmissum , sed in
nostro casu ipsis venientibus ab intestato est potior fideicom-
missarius etiā in illo actu professionis,& sic nō expectata mor-
te hęredis ex voluntate tacita testatoris præfertur, vnde cum
ipse habeat ius ad hæreditatem statim , non potest casus mor-
tis eius considerari,vt superius dicebam. Vltimo prædicti repe
tentes adducunt rationem,quia q̄uis hęres ingrediatur religio
nem,tñ per oīa non hř mortuus, potest.n.hře dignitates eccle
siasticas,vt in c.nullus.de elect.lib.6.in c.quā sit.eod.tit. & lib.
& his fundamentis dicit posse disputatiue teneri contra com-
munem opin. Quippe bona disputatio nunquā a veritate rece
dit, nec ista fundamēta sunt apta ad disputationem subtilem,
quid enim efficit, quod monachus possit habere dignitates,&
quod ad eas non habeatur vt mortuus, quia nos non de digni-
tatibus loquimur,quas hře pōt,sed de bonis quæ hře non pōt,
& ideo in vita eius is ea habet, quæ post mortē habiturus esset.
Nihil.n.refert, ꝙ in omnib. non habeatur vt mortuus, si in eo,
75 de quo disputamus,hř.Secūdo † vero casu,qñ hæres est ingres-
sus in religionem bonorum capacem cessat restitutio. de quo
habemus tex.expressum in c. in præsentia,de prob. & ibi doct.
late.& in auth.ingressi,C.de sac.san.eccl. & in l. si qua mulier.
eo.tit. vbi monasterium etiam liberis præfertur. Distingue ita-
que,aut fideicommissum est sub conditione, si sine liberis de-
cesserit, & tunc ingrediens censetur habere liberos , quia mo
nasterium hř loco liberorum,vt in d.c.in præsentia,aut est sim
plr fideicōmissum vt post mortē restituat, & tunc expectanda
est mors,nec statim est restitutio facienda.rō est,quia monaste
rium ei viuo in oī vtilitate succedit, adeo vt ꝙ monasteriū ha-
bet.ipse habeat in cōi,nec censetur aliqua distin. & hoc est qđ
dicebat text.in auth. si qua mulier,quod monachus partem si-
bi retineat,q̄ monasterio cōpetere dēt, & hoc tenet gl.in auth.
ingressi. Bar.in d.§.hæreditatē, & in d.auth.si qua mulier. & in
d.§.Cornelio Felic.& Abb. & Ant.in d.c.in præsentia.Salic.in
d.l.1.C.de hær.insti.Imol.in d.§. hæreditatē.& Alex. in d.§.ex
facto.& Pau.in d.l.in insulā.solu.matr.& est opinio fere oīum.
Sed do.Io.de Monteferrato insurgit duplici fundamēto, testa
tor grauans de hæreditate restituenda post mortē , vř grauare
vt hæredē arg.l.Lucius Titius testō.de fideicōm.lib.Sed expe-
ctādo mortē hæredis,vitiaretur fideicōmissum,quia tpe mor-
tis non est in illo illa qualitas hæredis,ne ergo ista dispositio vi-
tietur, non erit expectanda mors naturalis, dicit super hoc co-
gitandum,& ꝙ si ingenium excitetur posset respōderi. Tu pla
ne poteris conuertere argūm,si.n.hęreditas erat ab hærede post
mortē restituenda,igitur ante mortē restitui non debuit, quia
testator ad tps mortis se contulit. & sic cū qualitas deficiat, nō
tenetur adimplere fideicommissum. Sed si dicas, nec tpe mor
tis est restituenda,quia tūc non est hæres, rńde, ꝙ ęquiualet, vt
hæres restituat,vel alius,q vice eius fungitur, vt in d.§.Corne-
lio Felici. iuncta.l.actione §.publicatione pro socio. in l.3.§.de
per.hæ. Rursus argumentantur de eodem §.Cornelio Felic.a
rone q̄ reddit, ꝙ potuit ēt alias res acqrere. Sed monachus ac-
quirere nō potest ad commodū proprium, igitur nec disposi-
tio hēt locū,primo rńde, ꝙ ad commodum propriū acquirit,
quia monasterio acquirit , & q̄uis bona sint cōia , ex bono cōi
vtilitas dř propria, vt in l.1.§.ius naturale, ibi, nō solū hominis
proprium est,sed & omniū animātiū,& ita dicit tex.in d.auth.
si qua mulier,quod sibi portionē retineat. Præterea ibi disiun
ctim reddantur duę rationes, igitur vna sufficit, vt in l.si is qui
ducenta.§.vtrum de reb. du. c.inter cęteras, de rescri.l.si ita.§.
si ita.de lega. vnde ex defectu alterius male in disiunctis argu-
mētatur, cū maxime cōstet aliā rōnē in casu nřo hře locum , &
q̄uis essent rationes coniunctim positę, tñ vna est sufficiens, vt
in l.affinitatis, insti.de nup. Item cōsidera, ꝙ dici forsan posset,
nō probari illā rationē deficere, quia illa non se refert ad fidei-
commissariū,sed cogita. Habes tñ clare cōem opinionem de-
76 fensam. † Sit vltima illatio ad qōnem ad tex.nostrū satis perti-
nētē. Finge me fecisse testm̄ sm̄ cōsiliū Galli.deinde filio præ-
mortuo profiteor religionē fratrum minorū , itaq; testamētū
non reuocatur, vt Bar.& alij in authen.si qua mulier,& in c.in
præsentia . Deinde extra 10. menses a morte filij oritur nepos
viuente me,an testamentū rumpatur ex pręteritione,vel habe
bit locū substitutio. Hanc qōnem ponūt hic Mod. Ticinenses
& Mod.

& Mod. Patauini repetẽtes, & certe sine ambagibus, dicendũ
est substitutionẽ validã, vt etiã ipsi dicunt, ꝙ necessario probat
qa si testm̃ ipse ꝑfectione ꝯfirmat, sicut ꝯfirmaretur morte, vt
prędicti doc. tenent, & in eodẽ testamẽto substituitꝰ nepos ſm
cõsiliũ Galli, igitur nõ potest vt pręteritus rumpere, qa Gallus
prouidet ne præteritus rumpat, vt in §. s. proxi. Item cum eadẽ
oĩno versetꝰ rõ ad cõfirmationẽ testĩ in casu ꝑfessionis ꝓut
in casu mortis, vt in d. auth. ingressi, & in auth. si qua mulier.
ſm doc. igitꝰ nulla erit dĩa, vt in tex. nro, vbi idem dr̃ deportato
& de emancipato. Nec ob. quòd Gallus nõ cogitauerit de casu
isto, qa quãuis hoc verũ fateantꝰ, rñdent Mod. nõ esse nouũ, ꝙ
leges & interꝑtationes posteriores reducãtur ad priores, vt in
l. non est nouu de legi. & dicunt hanc esse extensionẽ passiuã,
quę est permissa, vt in l. 1. §. lex fal. inf. ad l. Fal. & ibi Bar. Quod
ego ita declaro. qñ. n. lex loquitur in vno casu, vt Gallus, sñia il
lius legis in rõne consistit, & nõ in verbis tm̃, vt in l. ꝯ legem,
& in l. fraus de leg. & in l. nr̃a ibi. Sed ex sñia legis Velleiæ. cum
igi illa rõ semper sit perpetua & manens l. Arriani. C. de hęre
ti. adaptatur cuilibet casui ad eam cõuenienti, & ita cõtingit
in casu Galli. Nam Gallus forsan nec de deportato cogitauit,
nec de emancipato, nec de pronepote, vel abnepote. Sed oẽs
isti casus ex sñia eius determinãtur, vt in §. superiori, & in tex.
nr̃o. vnde cum videamus eius rationem & sñiam, dicimus idẽ
existimasse, vt in §. quidã. sup. ea l. qa si talis casus sibi propositus
fuisset, ita determinasset, ꝙ nobis ex eius sñia ꝯstat, quãuis
casus sit diuersus. itaq; cũ sñia Galli adaptetur ad casum nr̃ũ,
prout ẽt adaptatur ad deportationẽ, rectè dicimus casum determinari.
Vnde hac etiã rõne dicerẽ, nõ debere appellari extensionẽ
passiuã, qa ex sñia & rõne concluditꝰ, vt in l. cũ mulier
sol. mat. Agit igitur Galli sensus, quãuis casus sit nouus, &
77 ita † docet iurecõsultus in l. ideo de leg. s. ꝙ semper quasi hoc
legibus inesse oportet, vt ad eas quoq; personas, & ad eas res
pertineant, quæ qñq; similes erunt. hęc sunt iurisconsulti verba.
Si igitꝰ hoc inest legibus, ad casus similes futuros pertineãt
sequitur non rectè dici extensionem passiuã, cum legibus hęc
insint. qđ vt declaraui, ex sñia prouenit, quæ semper cõstat, vñ
agunt, nec patiuntur, comprehendũt, nec extendunt, siue illę
leges siue aliæ ad ipsas. Hinc ẽt declaro id, de quo dubitat Bar.
in l. filio præterito. inf. tit. proxi. fi. col. versi. Quęro quid in patre,
vbi dubitat, an qñ præteritus approbat testm̃, recõualescat
æquitate legis illius, & dicit se credere quòd testm̃ confirmetur
ex eadem æquitate. nec ego dubito eandem æquitatem locum
habere, vt in d. l. ideo. ex quo sequitur nec talem interpretationem
esse passiuã quod ab eodem dño Carolo vr̃ probari.
cum paulo post subiungat, ꝙ in casu illo non fit extensio ad
aliã personam nec ad aliud tẽpus attenta fictione, qa fingitur
auus mortuus, vnde ſm ipsum negamus extensionẽ, quę certe
rectè negatur quoad sñiam, vt supra exposui. Sed nulla est
hic fictio, nec fingendi necessitas, vt dicam in inferiori notabili,
& dixi in superioribus. De hac inuestigatione latius loquor
in §. sup. proxi. in illa qõne, an app. filiorum veniant nepotes,
vt ibi. At dũ Mod. Ticinẽtes dicunt hic non posse resolui arg.
quia conditio est voluntaria & specifice obseruanda errant certe
errore cõi, & hanc quam appellant magnam subtilitatẽ re-
78 soluam. inf. † Quarto noto, licet ꝯditiones debeant adimpleri
in specifica forma, vt in l. qui hr̃di. in prin. & in l. Meuius de ꝯd.
& de. tñ talis conditio verificatur in casu simili, qñ est necessaria
ad actum, vñ ꝯditio quæ ad mortem refertur, verificatur in
morte ficta & ciuili, qđ plane procedit, qñ sumus in morte ciuili
per quam amittitur ciuitas & libertas, vt in damnato in metallum
l. ex facto. §. si qs rogatus ad Treb. Si tñ est mors ciuilis,
ex qua solũ amittitur ciuitas, tunc appellatione mortis regulariter
non venit mors ciuilis, vt in l. ex ea parte. §. in insulam de
ver. ob. & in d. §. Cornelio Felici. & ibi Bart. Hæc sunt Soci. &
Iaso. verba. Primo de conditione simpliciter an debeat neces-
79 sario impleri in specifica forma inferius videbimus † At an ꝯditio
habeat locum in morte ficta & ciuili, ego disserui superius,
& id saltem opinor nullam esse mortem nisi naturalem,
sed pro mortuo aliquem haberi in effectu, quando ad illum
actum nihil est. Item quod nec a iure ciuili fingatur talem esse
mortuũ, quamuis oẽs hoc termino fictionis vtantur ex hoc
quod fictiones legis ciuilis semper imitantur naturam, vt in l.
adoptio. de adop. sup. sed mortuus natura reuiuiscere non põt
vt no. in l. ex his de legi. sup. videmus tamen quod deportatus
sue in metallum damnatus potest restitui, vt in d. §. si quis rogatus
l. ex facto, igitur non est congrua fictio. Item ipsimet do.
vt Moderni prędicti dicunt dispositionem ad similem casum
deduci. quia deportatio est similis morti igitur si iure simili
est idem ius, non iure fictionis, maxime quod vbi necessitas
fingendi non est, ibi nulla fictio, vt Barto. in l. si is qui pro emptore.
hic enim nulla est fictio, sed quia eadem est ratio idem
ius iudicatur. De hoc superius dixi. Item cum dominus Socin.
& Iason. dicant, quod appellatione mortis regulariter venit
ea, vt dicunt, mors, ex qua quis amittit ciuitatem & libertatem,
quæ est pęna in metallum. Secus est si tantum amittat
ciuitatem, vt in deportato. Aduerte quod ista differentia
videtur in ratione deficere. nam ratio, quare appellatur &
iudicatur mors ciuilis, est, quia ciuitatẽ amittit a ciuitate enim
ciuilis dicitur. vt in §. ius autem ciuile. insti. de iust. & iu. & in §.
cũ autem. insti. quibus mod. ius pa. po. sol. vnde dicuntur apolides
grece, quasi sine ciuitate. vt in l. quidam. de pœnis. Si igitꝰ
hac ratione mortuum ciuiliter appellant, quia ciuitatem amisit,
ita verum est, mortui appellatione venire ipsum deportatũ
prout in metallum damnatum, quia vterquę ciuitatem amisit.
Quo ad rationem ergo mortis ciuilis differre non possunt.
nec in tali ratione est bona differentia, an ciuitatem & libertatem
amiserit, an solam ciuitatem. quia si ciuitatẽ amisit, adest
requisitum ad mortem ciuilem. Item attẽde cordatius, ꝙ do.
Soc. & do. Iaso. videntur loqui contra glossatorum opinionem
in d. cap. placuit. & in d. c. susceptum. de rep. lib. 6. quas ipse Ia.
approbauit hic in 3. no. & in d. l. 1. C. de hæred. insti. in prin. vbi
dicitur, quod nunquam mors ciuilis venit appellatione mortis
nisi exprimatur, ipse tamen dicit regulariter venire ipsam me-
80 talli pęnam. † Sed si velis dicere, quod prędictę glosæ loquuntꝰ
in casu quo ciuitas & libertas amittitur, vt in damnato in metallum.
imò eodem casu videntur loqui. cum loquãtur in monacho,
qui ciuitatem & libertatem amisit. de ciuitate constat,
vt colligunt idem doct. ex c. in decorum. de ętate & quali. & ex
l. Deo nobis. §. 1. de epis. & cle. de libertate ẽt cõstat quia volũtati
renunciauit, nec nolle & velle habet. vt in c. si religiosus. de
elec. lib. 6. & in c. fi. de testa. eodem libro, & libertas est naturalis
facultas de eo ꝙ cuique facere liber. vt insti. de iure persona.
§. 1. & in l. libertas. de his qui sunt sui vel alie. vnde est, qđ in iure
seruis ęquiparantur. & idè tex. in c. placuit. dicit eos pro mortuis
haberi, nõ solũ ciuitati, sed mũdo vniuerso. Id itaq; teneas
quod cũ ratio est æqualis in deportato vel in metallum dãnato,
tuc æquiparatur morti. vt in tex. nostro. & sic adimplebitur
conditio etiam voluntaria, vt infra apparebit, & apparet ex tex.
nostro. Si tñ non sit par ratio, cessabit ius, vt in d. l. ex parte. §. in
insulam, & in l. sed si mors. de dona. inter vir. & vxo. & in l. cum
hic status. §. si donator. eod. tit. vbi loquitur in eo, qui libertatẽ
amittit tñ non confirmatur donatio prout morte. Nec obstat
qđ in d. §. si quis rogatus. damnatus in metallum æquiparatur
mortuo, & deportatus nõ æquiparatur mortuo. & aduerte qđ
in illo casu in deportato non est ratio æquiparationis ad mortuum,
ꝙ a teipso vides. cum deportatus non habetur pro mortuo.
Sed damnatus in metallum æquiparatur mortuo, non qđ
amiserit ciuitatem, sed quia est culpa sua effectus seruus pœnæ
vnde omnia iura pęnitus & irrecuperabiliter amittit, & in hoc
æquiparatur mortuo itaque illa qualitas per se facit eum ęqualem
mortuo in illo casu. Finge, quod ego sum deportatus, tu
in metallum damnatus. Quippe si tu es seruus pęnę in tali seruitute,
ego nõ æquiparor tibi, nec mortuo, qa liber sum. & tu
æquipararis, si est eadẽ ratio in tua seruitute, & in morte. & ita
fit ibi eodem modo si ex sola amissione ciuitatis haberetꝰ ęqua-
81 lis ratio ad mortem, idem ius esset. vt in tex. nr̃o. † Sexto nota
tex. ibi, sed ex sententia legis Velleiæ. secundum Aretinum &
Socinum, & postremo repetentes, quod vbicunque sub aliqua
ratione in aliqua materia fit extensio de casu ad casum a legislatore,
tunc ex mente illius legis fit extensio de simili materia
ad eum casum, in quo militat eadẽ ratio. Nam lex Velleia extẽdit
prouisionem factam a Gallo de nepote nato post mortẽ
ad omnes casus quibus nepos nascitur suus in vita. vt in §. nũc
de lege. vers. & bene. vnde iuriscõsultus facit aliam extensionẽ
ex sententia illius legis. nam extendit casum mortis ad omnes
casus quibus desinit filius esse suus post mortem & hoc ex sñia
l. Velleię. similẽ tex. allegant prædicti moderni Senẽtes in auth.
de non eli. secundo nubẽ. §. colligentes. Ego sane gaudeo videre
horum patrum rectum sensum, ex quo plura confirmantur,
quæ dixi in superioribus paragraphis maxime in prin. l. nostræ.
& hunc eundem sensum confirmo ex sententia. l. cum acutissimi.
C. de fideic. vbi acutissimi ingenij vir Papinianus inuenit,
ꝙ si filius post mortem suam restituere hereditatẽ est rogatus
hoc fideicõmissum intelligitur si sine liberis decesserit. l. cum
auus, de cõdi. & demon. inf. Ecce ꝙ casum antiquę regulæ correctoriũ,
vt aliqui, limitatoriũ, vt reliqui interpretatoriũ, vt Bal.
& ego, induxit Papinianus, nam ex regula generali fideicommissorũ
tenebatꝰ restituere sine conditione cũ simpliciter fuisset
fideicõmissũ l. generaliter de instit. & substi. C. Papinianus
tñ eam regulam interpretatꝰ, nisi filius hæres rogatus habuerit
filius tpe mortis tũc enim nõ est restituenda hæreditas. Istũ tñ
casum Papiniani imperatori summa commendatione laudat,
& ampliat his verbis, nos huiusmodi Papiniani sensum merito
mirati, plenissimum ei donamus euentum, vt quod Papinianus
dicit de filiis, idem intelligatur de filiabus, idem de nepotibus
& pronepotibus, & de omni posteritate. Ecce igitur qđ
sensum & sententiã Papiniani etiã in præiudicium regulę antique
deducit Imperator ad alias personas, in quibus eadem

creditur ratio; & idem Papinianus creditur sensisse, cũ sensui
eius gñalem & plenũ tribuat euentũ. Eodẽ igitur modo est in
interpretatione legis Galli & Vellei, quia casus ab eis inducti
ex eorũ sensu & snia, adducũtur ad alios casus & personas, vbi
82 eadẽ versatur rõ. † Ex his primo id, qđ sępe dixi, infero male senti
re glosas & doctores, qui a iurecõsulto Gallũ credũt reprehen
sum, cũ.n. ex snia Galli & Vellei.i. ex rõne & iure ex quę moti
sunt ipsi, cęteri casus admittunt, certe in ipsa admissione male
dr̃ eũ reprehẽdi. hoc idẽ iuste suadet ex eadẽ l. cũ acutissimi. C.
de fideicõmis. Vbi Imperator ingeniũ Papiniani ad sidera tol-
lit, & cõmẽdat casum inductũ ab ipso, q in solo filio loquebat,
& eius sniam vt ꝯsultissimã ad nepotes, & filios, & ad oẽs casus
posteritatis deducit. Itaq; vrbanius facit Imperator eũ cõmen
dãdo, quã glosatores nostri Gallũ reprehẽdẽdo. Nos ergo im
peratorẽ sequamur. Rursus hoc ipsum patet ex §. cæterum, de
leg. agna. succes. insti. vbi probat, qđ qñ lex instituit vel induxit
casum, quamuis nõ plene prouideat, si exinde alii casus admit-
tunt, vel addunt, talis est comẽdanda. ibi laudamus qdẽ prętо-
res suę humanitatis, nõ tñ huic causę eos in plenũ mederi inue
nimus. Ita tex. quãto vr̃ magis in casib. nostris ex snia legis Gal
83 li deductis erit Gallus cõmendandus, & nõ arguendus. † Secũ-
do infero, quod casus Vellei eãdẽ hẽt rõnẽ, quã hẽt casus Gal-
li. rõ.n. mouens Gallũ erat, ne is nepos rumperet testm̃, qui in-
stitui non posset, & ideo induxit casum, quo si nasceretur post
mortẽ, institui posset, & Velleius hanc Galli inductionẽ ex sua
rõne.i. snia, ad casum protendit, in quo in vita nasceretur, quia
eadẽ versabatur rõ. Deinde iuriscõsulti ad alias personas & casus
applicarunt rõnem & sniam Galli & Vellei, qui per eandẽ rõ-
nem procedebãt, & hoc est qđ tex. noster dicit, qđ isti casus, de
quib. in §. nostro non pertinẽt ad legẽ Velleiam, quia lex Vel-
leia de nepote nato in vita loquitur, & nõ loquitur in his casib. si
milib. morti. tñ quis pertineant ad legẽ Velleiam in casu perti-
nent tñ in snia. Itẽ intellige, quod isti casus eodem modo quo
pertinẽt ad legẽ Galli, ita ad legem Velleiam. Nunc intelliges
illa verba, hi.n. casus nõ pertinent ad legẽ Velleiam, sed ex snia
legis Velleiæ & hoc oĩa admittenda sunt. q.d. non solũ ex Gal
84 li snia, sed ex Vellei snia hæc oĩa admitti debent. † Tertio infe
ro, quod ex snia legis Galli admittitur casus, quo nepos in vita
testatoris nascitur, quod ꝗuis sit ꝯ oẽs doctores, ex superiorib.
& rõne probatur, quia eadẽ est rõ, vt ipsi fatentur, & probatur
in l. posthumorũ infr. tit. proximo, ergo eadẽ snia, quia snia vis
cõsistit in rõne, nõ in casu, vt in d. l. cũ mulier. solu. matri. & in
l. non dubiũ. C. de legib. cum similib. Itẽ quia qua rõne in tex.
nostro dicimus casum, quo post mortẽ nascitur, admitti ex sẽ-
tentia Vellei, qui in vita loquitur, eadẽ rõne dicemus casum,
quo in vita nascitur, debere admitti ex snia Galli, qui post mor
tẽ loquitur. Quarto infero, quod quilibet iuris prudẽs ex facto
cõsultus poterat ex snia legis Galli determinare oẽs hos casus,
qui in ista lege traduntur, tam ex lege Velleia, quã ẽt ex inter-
pretatione iurisconsulti Iuliani, quia in omnibus eadẽ versaba
tur rõ & snia, vnde iure mihi præstabam hanc audaciam deter
minandi vt latius expono in prin. huius legis super gl. in verbo,
85 si filius. † Quinto infero, quod snia legis Galli non solũ cõpre
hendebat institutionẽ quo casu nepotes futuri erant sui, sed ẽt
dabat licentiã nepotes posthumos alienos instituendi, vt in l.
penul. de leg. 1. & in l. quidam relegatus, in fine cum l. seq. ẽti.
vbi posthumo non solũ suo, sed alieno legari & fideicommitti
poterat, & ad hoc adducitur snia Galli. Gallus tñ loquebatur in
institutione, ne testm̃ rumperetur. Sed ad legata deducitur &
ad fideicõmissa, quod non est ex fauore fideicommissi vt recẽ-
tiores aliqui dicebãt, sed ex mera iustitia & snia Galli, quæ fuit
vniuersalis, & ita vt vniuersalis adducit in l. penul. & qđ sit sine
fauore ex iustitia vniuersali, patet in §. posthumo. insti. de leg.
& in prin. insti. de bon. poss. de hoc dixi late in prin. huius legis
86 in primo euidẽtiali. † Sexto infero contra id, quod interebant,
& mirabant doct. s. in princ. legis, maxime Arc. idẽ Socinus &
reliqui Mod. ꝙ lex correctoria vel limitatoria non se extenderet
ad casum similẽ, in quo oĩno versabatur eadem ratio. videbant
enim ꝙ in casu quo posthumus nascitur in vita, institui nõ pote-
rat ex lege Galli, & tñ eadem versabatur ratio. & ideo satis mira-
bantur, nũc videant ꝯtrariũ in tex. nostro ꝙ ista eadem lex Galli &
Vellei sumit interpretationẽ ex sua rõne, & adducitur ad alios
casus, vt in §. nostro. Quinimo lex Velleia q̃ addidit ad legem
Galli per eandẽ rõnem nũc ex illa rõne adducit ad alios casus,
itaq; isti patres ꝯria notãt. Ego vero vt vides, semper sum vnus
ex vna ratione, & id nego, ꝙ ex eadem ratione non debeamus
facere interpretationẽ ita in vno casu prout in alio, cũ illa non
sit diuersa, sed vniformis & cõstans. nec obst. §. ille casus. versi.
porro. & vide sol. in prin. huius leg. super glo. in verbo, si filius,
& id notes, ꝙ Ang. Ioan. de Imo. & Alex. & Do. Ias. notant hic
ex tex. legem correctoriã esse extẽdendã ad alios casus ex iden
titate rationis. Ias. tamẽ eam appellat limitatoriã. Oẽs tñ vt di-
xi, mirabantur in principio huius legis, cum viderent contra-
rium. Vide ibi in 2. nota. vbi teneo nec correctoriam esse, nec
87 limitatoriam. † Vltimo noto ꝙ licet conditiones debeant ad-
impleri ĩ forma specifica, vt in l. qui hẽd. in prin. & in l. Meuius.
de cond. & dem. tñ actus conditionalis verificatur in casu simi
li, qñ adijcitur cõditio quæ est necessaria ad actũ. Nam ꝯditio
substitutionis, quæ ad mortẽ refertur, verificatur in emancipa
tione vel deportatione, quia eadem est ratio & effectus sm̃ cõ
munẽ intellectũ, & ita tenet Bar. hic in 3. oppo. quẽ in exẽplo,
ꝙ subijcit ex tex. nostro, reprehendunt Mod. Bononię repeten
tes. Bar.n. dicit, ꝙ est cõditio necessaria ad actũ, vt in §. nr̃o. vbi
ad hoc qđ substitutio vulgaris habeat locũ, necesse est ꝙ insti-
tutus nõ sit hæres. In istis igitur verbis pręsupponit Bar. qđ in
casu nostro fuit facta substitutio, si hęres non erit, & sic in hęre
ditate, nõ aũt in suitate, vt ipsi dicunt. Sed hoc est falsum, quia
quãuis filius emãcipetur, hẽt hæreditatẽ. si vt Bar. sensit, esset
substitutio facta. Cum emãcipatus hæres esse possit. Sed quia
substitutio est facta in casum. quo suus nõ sit, & sic in suitate,
ideo si emancipetur, substitutus admittitur, & ꝙ substitutio sit
facta in suitate, & non in hęreditate, firmat Bar. in l. si mater ff.
de vulg. & pup. hoc dicunt Mod. qui addũt cogitandum, quia
nemo considerat hæc dicta Bar. Aduertendum tñ, quod nulla
est dubitatio, in nostro casu fore factam substitutionẽ eo casu,
quo suus esse desinat, vt tex. noster & oẽs ibi §. pręsupponunt
ideo cum Bar. dixit, ꝙ necesse est, qđ institutus nõ sit hæres, vt
substitutio habeat locũ, intelligit de herede suo, cũ substitutio
sit facta, si suus esse desierit per mortẽ vel alias, & vt Bar. dicit,
ad substitutionem necessaria videtur cõditio. vt institutus nõ
sit hęres, vnde si exprimitur vnus casus per quẽ non possit esse
hæres ex testõ. qa dixit testator, ꝙ casu quo per mortẽ desinat
esse suus, nepotẽ substituebat, illa ꝯditio trahitur ad simile &c.
Ita est de sensu Bar. Sed si accurate & intẽrius hæc animaduer-
tas, nec hic est cõditio necessaria ad substitutionẽ, nec est sub-
stitutio. nec dato qđ esset, verificaretur in casu simili emãcipa-
tionis, vt oĩa ista tibi interius constabunt. Capio nunc glosarũ
materiam, & gl. 1. tractat, quomodo tex. intelligatur in consul-
tatione, & an sint duo dubia proposita, vel tria, de quo ego late
in prin. in expositione tex. Bar. tñ præsupposito communi intel
lectu, quod substitutio facta in vnum casum ad aliũ trahatur,
88 tres conclusiones distinctas docuit, quarũ prima est, † qđ con-
ditio necessaria ad actum possit verificari in casu ęquiualenti.
Ego hanc æquiualentiã intelligo, id est, ꝙ casus habeat eandẽ
iuris rationem, vt in tex. nostro. Sed contra istam conclusionẽ
opponitur de l. commodissime sup. eo. vbi si testator instituat
posthumum post mortẽ suam nasciturũ, non censetur institu-
tus, si in vita nascatur. Bar. hic in primis rñdet, qđ ibi conditio
illa erat voluntaria, & eandem rñsionem comprobat do. Alex.
& hanc solu. sequuntur cõiter doct. hic & idem Bar. & reliqui
in l. iam hoc iure. de vulg. & pup. Paul. de Cast. in §. quidam te-
cte. sup. eo. & Mod. Patauini hic dicunt conditionẽ ibi esse ne-
cessariã, quia substitutio facta de posthumo nascituro necessa-
rio hẽt cõditionẽ s. si nascatur. vt de illa cõditio necessaria erit,
89 per l. 1. §. fi. de cond. & demon. l. interdum, de verb. obli. † Cer-
te male reprehendunt cõem opin. quia illa cõditio est volũta-
ria, imõ quia volũtas distinguit conditionẽ & casum, ideo non
fit illatio ad aliũ casum qđ ab eodẽ legis casu ibi demõstro. Nã
dr̃ ibi qđ cõmodissime is q nõdum natus est institui poterat s.
p hos casus, siue viuo me, siue me mortuo natus sit, hæres esto
Itẽ põt simplr̃ & pure institui non facta mẽtione tpis, vt puta,
posthumus qui mihi nascet, hæres esto. Hoc dicit tex. in prima
parte, subiicio secũdã, qui si vnus casus sit omissus, certe si na-
scatur in omisso, rũpet testm̃, quia pręteritus. Nã certũ est, in il
lo casu eũ omissum, & pręteritũ. Cõsidera igitur, qđ cũ cõditio
ne distinguit casus & tpa. ista distinctio apponitur volũtarie, &
nõ necessario. probatur, quia poterat eũ instituere simplr̃, v.g.
Nepos qui mihi nascet, hęres esto, vt dicit idẽ text. sed instituit
in vno casu cõditionaliter s. posthumus, qui in vita mihi nascet
hæres esto. ergo si post mortẽ nascat, non erit hæres, quia volũ-
tarie distinxit conditionẽ in vita, cum simplr̃ potuisset institui.
& tũc esset institutus & in vita & in morte natus. Nec obst. qđ
in posthumo subest tacita conditio, & ex re ipsa necessaria s. si
nascat. nã hæc cõditio necessaria est ad nascendũ, non tñ ad na
scẽdum in vita testatoris, cũ post mortẽ nasci possit, & rũpere
testm̃, vt ibi, & in casu Galli & ita est de mente Bar. hic. Sed cõ
sidera, qđ Bar. sentit drĩam, quod in d. l. commodissime, pote-
rat institui posthumus tam in vita quam post mortem nascen-
dus, sed secundum consilium Galli non poterat, quia Gallus
tantum dedit facultatem instituendi post mortem. Attende ta
men istam differentiam, non esse rectam, cum ex licentia Gal
li possit etiam institui nepos in vita nascendus, vt supr. exposui
in penul. no. huius §. & dixi latius, in princ. huius legis in glo. si
90 filius. † Præterea dum Mod. Bononiæ repetentes dicũt, istam
conditionẽ, posthumum si nascetur instituo, non esse necessa-
riam, & quamuis tacite insit, cũ exprimitur, est volũtaria, quia
voluntarie exprimit, dicas, qđ ipsi loquuntur ꝯ Bart. quem de-
fendere conãtur, quia Bart. tenet qđ illa cõditionalis institutio
posthumi

posthumi nascēdi sit necessaria, qa alias quocūq; casu nasceretur, rūperet testm̄, vt in nr̄a l. in prin. Sed volūtarie esse factā substitutionē notauit, qa testator distinxit casum, vnū exprimēdo, alterum tacite separando. Item cum prædicti Mod. dicant ꝙ in posthumo ꝯditio, si nascat̄, ad institutionē nō est necessaria, quia ꝙuis nō extiterit cōditio. i. quāuis posthumus nunquā nascat̄, valet institutio, igitur cōditio nō est necessaria ad actū, antecedens probat̄ ex. §. posteriore. insti. quib. mod. testa. infir. & ex l. pater filio. de hære. insti. ꝯ. Et no. in l. cū in secundo. inf. ti. priori. Aduerte, qđ ad rūpendum testm̄ prius non est necessarium ꝙ conditio extet. & ita loquūtur iura per eum allegata. Nam ex institutione cōditionali ante cōditionis euentū rumpitur testm̄ prius, & fateor, qđ si posthumus, quia nasceret̄, institueretur, ex ista institutione rūpetur testm̄ prius factū. vt in d. §. posteriore, & in d. l. pater filio. & in d. l. cū in secundo. tm̄ diffiteor, ꝙ cōditionis veritas ad institutionis vim & validitatē nō requiratur. patet, qa institutio secunda est in suspenso, & si nascatur, valet, & si non nascatur, est nulla, vt in d. l. pater filio. & in d. §. posteriore. Hęc ita intelligas. Secundo rn̄debat Bar. ad l. cōmodissime, quòd ibi casus erat dissimilis. do. Alex. reprobat hāc solutionem, quia quāuis aliud est aliquē nasci in vita, aliud quòd nascat̄ post mortē, tm̄ in nostro casu dr̄, quòd casus emācipationis est similis mortis casui, & tm̄ vnus est in vita, alius se refert ad mortē, & sunt similes casus. Hoc clarius probatur in l. fi. C. eo. tit. Certe ista solutio est contra eundem Bar. qui in superiori versi. dicebat, quod cū hodie posthumus alienus tam in vita quā post mortē possit institui per suppletionem legis Velleiæ, ex vno casu suppleret̄ alius, & conditio traheretur ad eum, qui in vita nascitur. At si casus esset dissimilis, trahi non posset. hoc enim ius similiū est, non dissimiliū, vt in text. nr̄o. Nec placet excusatio repetentiū cū dicant, quòd in casu nr̄o non alteratur tēpus mortis testatoris, qa loquimur in emancipatione post mortē testatoris facta, ideo est casus similis. ibi autē cōditio quæ ad vitam dirigitur, est dissimilis ad eā quæ post mortē contingit, & econuerso. Aduerte, quod s̄m hanc interpretationem casus nostri. §. nō haberet locū, si filius vel nepos emanciparetur in vita aui, & nepos vel pronepos nasceretur in vita eiusdem aui. & tm̄ tunc rumperet, quia suus nascitur. Itē prout ex l. Galli potest institui post mortem nascendus, ita ex Velleia in vita nascēdus, & cū tex. noster procedat ex sn̄ia legis Velleię, quę in vita loquebatur, & eadē adducitur ad casus in quibus post mortē nascitur, eodē modo illi casus sunt admittendi ex sn̄ia legis Galli, & expressius ex sn̄ia legis Velleiæ, quę expresse in vita loquitur, maxime s̄m communē intellectū ad tex. nostrum, cū s̄m gl. & doctores loquatur de extēdenda intentione ad casus non expressos, prout loquitur de extēdenda licentia instituendi, sed licentia adducitur de vno casu vitę in aliū mortis, vt ibi, sed ex sententia legis Velleię hæc omnia admittēda sunt. ergo adducetur institutio. Et hæc est vera interpratatio. quāuis Moderni vtrinq; aliter (hęc non cōsiderantes) dixerint. nec obstat l. cōmodissime, qa distinguendū est, vt dixi in prin. huius legis. Vltra & tertio modo pōt solui, vt Bart. sup. in princ. huius legis, vbi ego distinctius solui. Quarto soluunt Moder. quod conditio necessaria non trahitur ad aliud tp̄s. vt ibi, & in l. si ita quis, & in l. qui plures in princ. de vulg. & pupil. trahitur tm̄ ad aliū casum, vt in text. nr̄o. ego ab his quærerem differentiā rationis ciuilis aut naturalis, quare potius trahatur ad aliū casum, quā ad aliud tp̄s. cū prætertim de tēpore hic nō dubitamus, nisi tanquā de accessorio ad casum. patet in eadē l. cōmodissime. quæ de casibus dubitat, vt ibi, si alteruter casus omissus fuerit &c. Itē prout in illo casu terminus tēporis est diuersus, ita in nostro casu terminus deportationis vel emancipationis est diuersus a termino mortis, vt in l. cum pater. §. hereditatē de lega. 2. in l. ex facto. §. si quis rogatus ad Trebel. item in l. fi. C. de libe. prete. casus habēt diuersum tp̄s, & tamē vnus subintelligit̄ in alio. Item contra superiorem conclusionem opponit idem Bar. de text. nostro, quē sic inducit. in nr̄o enim casu cōditio erat necessaria, quia nō apposita ꝯditionali institutione, testm̄ rūperetur, vt notatur. sup. in princ. l. nostrę. Sed prouisio facta de nepote post mortē nascendo nō extēditur ad nepotē in vita natū. patet, qa ex Gallo qui prouidet nepoti post mortē nato, non prouidetur nepoti in vita nato, nisi per legem Velleiā suppleretur. Rn̄det Bart. quod ideo non intelligitur esse prouisum, quia esset talis intellectus cōtra legē, qua nō licebat institui posthumos alienos s̄m tempora Galli ante legē Velleiā. hodie vero cū possent institui ex lege Velleia, posset esse, ꝙ casus nō expressus subintelligeret̄. hucusq; Bart.

91 † Primo ꝯ Bar. & contra reliquos posset dici. quod in nostra lege, non est conditio necessaria, & ideo videbat̄ de vno casu nō inferendū ad alium, & nō sit necessaria, patet, qa nō solum in vno casu. sed in pluribus, & in omnibus illis casibus pōt institui generaliter, et in. §. nostro. & in. §. instituēs, vbi institui pōt, quicquid sibi liberorū post mortē nasceēt, & quibuscūq; casibus nepos post mortē fiat suus heres. igitur cum ex pluribus casibus, quibus simpliciter instituere pōt, vnum eligat, & reliquos omittat, illa electio volūtaria est, & sic illa conditio adiecta illi casui volūtarie adijcitur, vt dicebā superius per l. cōmodissime. ꝯ. c. & idem Bar. confitet̄ hic in rn̄sione sui erroris, quē sequuntur Alexan. & cōiter doctores.

92 † Item ego considero, qđ dum Bar. & reliqui tenent, ꝙ dispositio Galli non sit interpretanda nec adducēda ad nepotē natum in vita, nō recte sentiant. patet hoc necessario, qa Velleia lex loquit̄ in posthumis instituēdis in vita, vt in. §. nūc de lege. inf. eo. & casus qui ponūtur in. §. nostro. sunt qui contingūt post mortem tm̄ isti casus cōprehendunt̄ in sn̄ia ipsius Velleij, & ex ea admittuntur. Igitur etiam ex sn̄ia Galli admitti deberēt casus, qui ad vitam referuntur, & ita dicebā. s. in notabili. 6. in illatione, vnde ꝯ presuppositum Bar. colligo hic, quòd conditio licentiæ instituēdi posthumos nepotes deducitur de vno casu ad alium, vt patet hic ex sn̄ia legis Velleiæ. Verum si ex sensu Bar. rn̄deas quod, hic loquitur tex. de inducenda lege Velleia ad casus post mortem contingentes, qui quidē casus iam habebāt prouisionē ex mente legis Galli, vnde non fit hæc interpretatio ꝯ ius, sed s̄m legem Galli. Rectius replicabis, quòd cum iā ex mente Galli his casibus esset prouisum, nō erat necesse, ꝙ induceret Iulianus sn̄iam legis Velleiæ, sed ideo inducit, qa prout Galli sn̄ia nō erat stricta ad casum, quem vt exemplū posuit, ita nec sn̄ia legis Velleiæ erat stricta ad casus, quos Velleius posuit, vniuersalis igitur erat iustitia, vt deinde posthumus & in vita & post mortem nascendus institui posset, quod ex interpretatione Iuliani in tex. nostro satis probatur, & probaui latius in l. nostra in prin. maxime super glo. in verbo, si filios. Item negamus, ꝙ Bart. consensu omnium dicit talem interpretationem esse ꝯ ius tp̄e legis Galli, quo tp̄e posthumus alienus institui nō poterat. Nā aut nos consideramus legem Galli, & erat s̄m ipsam qua dabatur licētia nepotes posthumos instituendi, & probatur, quia eadē rōne qua Gallus mouebat̄, induxit alios casus lex Velleia, quod ipsi doctores fatentur, igitur talis inductio erat s̄m legem Galli, & non contra legem. Aut nos consideramus legem. 12. tabularū & non erat ꝯ eā quia illa cessabat in danda licentia instituendi & nō prohibebat eam vt ostendi in prin. huius l. & probat gl. quā idem Bart. approbat in l. non est ambigendū in fi. Quinimo probabam s̄m l. 12. tabularum esse datam licentiam instituendi posthumos nepotes in casibus in quibus futuri essent sui, & bene facit tex. in l. cū acutissimi de fideicō. C. iuncta l. posthumorū inf. ti. prox. Nā lege. 12. tabularū posthumi filij institui poterant, vt in l. posthumi. inf. tit. proximo, & eadem erat rō in nepotibus, vt in d. l. posthumorum, vnde non ex hoc quicquā fiebat ꝯ legem. 12. tabularū, sed potius s̄m ipsam facit tex. in l. meminimus. C. de leg. hære. vbi refertur ius prætoriū, quo filius emancipatus patri succedebat, quāuis a lege ciuili. 12. tabularū esset incognitus. dicit igit̄ Imperator. quod si quid frugi in iure prętorio est inuentū, id vult extendere, & legibus ampliare, vn̄ se quāuis emancipatus iure prętorio ad fratris successionem non vocaret̄, dicit tm̄ suis legibus esse vocandū. ita Imperator in prima parte illius leg s. Ecce igitur, quod ꝙuis iure prętorio ad fratris successionem non vocaretur, tm̄ dum vocatur, ampliatur & extenditur ius prætoriū qa iste casus omissus habet originem ex introductionibus iuris prętorij, quòd emancipatū natura filij cognouit, sic ergo dici pōt legem 12. tabularum extendi, quamuis posthumos omitteret nepotes, tm̄ filios non preteriit. Sed cū in nepotibus eadem vertet̄ ratio, recte dicit ex sn̄ia legis 12. tabularū extensum ius instituendi per Gallū facit pl. eta l. cum acutissimi. Præterea si Imperator laudat suas inductiones legum in casibus similibus, vt in d. l. meminimus. vbi extendit ius prætoriū emancipati ad casus in quibus erat incognitus lege. 12. tabularum, & etiam eodem iure prætorio, qua ratione nos idem non possumus in casibus Galli, qui induxit casum nouum a lege. 12. tabu. vt eundē casum ad alios extendamus, maxime ex sn̄ia & mente Galli. cū eadem sit rō in his quæ est in casu ab eo expresse inducto. Et certe videtur nimis inconsiderata rō, quā Bart. cū reliquis docet. ꝙ ante legem Velleiā nō poterat nepos in vita nascēdus institui, cū idem ipsi fateant̄ Velleiū eadē rōne motū ad casum Galli extendendū. Quippe ego ante Velleiū idem iudicandū credo, prout etiā iuste iudicassem, & si Velleius iuste iudicauit. Sequor enī in hac sn̄ia Velleiū, sequor etiā Imperatorem in d. l. meminimus. & in d. l. cū acutissimi, & in §. cęterum. insti. de legi. agna. tutte. Nec credas, ꝙ mea sn̄ia iniquior fuisset, qa præcessisset Velleiū. quinimo addidisses ei laudem inuentionis, & cū Velleius summa iustitia induxit legem vt in d. l. posthumorū. ne posthumi nepotes rūperent testm̄, & cū idem hodie vera iustitia obseruet̄, vt in §. posthumo. instit. de lega. & in prin. insti. de bono. pos. certe & mea sn̄ia fuisset iusta. Forsan oppones ex mente Bar. qđ ante legē Velleiā nō erat id iustū. qa nō erat lege cautū. vt in §. ille casus. versi. porro. inf. ista lege. Rn̄deo. qđ nō erat interpretatū, non tm̄ est verum, nō potuisse iuste interpretari, cū eadem esset ratio in vtroque, vt

elli interpretatur Iurecõsul. in l. pe. de leg. 1. qui sentẽtiã Galli
interpretatur in fideicõmissis & legatis, in quibus ipse non lo-
quebatur. Et satis leges ciuiles & canonicæ ostendũt nõ posse
oẽs casus & articulos sigillatim & expresse legibus cõprehẽdi
ideo interpretatione vtendũ est. vt in l. nõ possunt de legibus.
§. & dr̃ in l. nam, vt eo. tit. Ait Pedius, quod quoties aliquid le-
ge introducitur, bona occasio est, cætera, quæ tendũt ad eandẽ
vtilitatem, vel interpretatione, vel iurisdictione suppleri. Ego
igitur qui iurisdictionẽ non habeo, interpretandi authoritate
vius fuissem. hoc idem est q̃ iure canonico dicĩ de similibus
idem esse iudicandũ, vt in c. translato de cõsti. & in c. inter cęte
ras de rescrip. cum simi. libus. Item dũ Bar. dicit, q̃ ante legem
Velleiam posthumus alienus casu quo in vita nasceretur con-
tra legẽ instituebatur, dic q̃ nec in lege Velleia in casu nostro
instituitur posthumus alienus. sed suus. igitur non valet ar. &
quòd sit suus. s. posthumus nepos qui in vita nasceretur. ostẽ-
do tibi in princ. legis nostrę in euidentialibus nullius enim est
nisi instituentis. igitur non est alienus. vide ibi. Item dum Bar.
notat, quòd cum hodie liceat instituere in vita nascendum &
post mortẽ nascendum, dicit q̃ hodie traheretur institutio de
vno casu in aliũ. i. si instituere posthumũ post mortem nascen
dum institutus esset si in vita nasceretur. Dic quòd hoc est con
tra tex. in d. l. cõmodissime. vbi dr̃, quòd nõ trahitur institutio
ad natũ in vita & tñ illa lex loquitur in casu, quo ante mortẽ
& post mortẽ nascendus institui poterat. vt ibi & in l. posthu-
mi. inf. tit. proxi. Item hoc est etiam cõtra Bar. eundẽ, qui infe
rius dicebat. talẽ institutionem voluntariã, & ideo ad alium ca
sum non trahendam. Item est contra glo. & contra seipsum.
cũ dicebat, q̃ ideo non trahebãt ad aliũ casum, quia casus post
mortẽ nascendi erat dissimilis casui in vita nascendi. Igitur ex
d similibus nõ recte infertur. Vides igitur quantũ sibi Barto.
constet. Ego ita dicerẽ, quòd tã iure Galli ante legẽ Velleiam
quã iure nouo & post legẽ Velleiam talis institutio facta in ca-
sum post mortẽ nascendi, verificatur, si in vita fuerit natus, vt in
l. fi. C. eo. nisi illũ tpis terminũ designaret animo distinguendi,
vt in l. cõmodissime. quòd tñ distincte declara, vt dixi in prin.
huius legis. Hinc infero quòd l. cõmodissime. §. eo. non solum
procedit in posthumis filiis. sed ẽt in posthumis nepotibus, &
habet locũ ẽt post legem Velleiã & hodierno iure. prout etiã
credendum est post Velleiã legẽ esse conditã. id tñ teneas. qd
nec ille tex. habet rõnem, quia cõditio sit volũtaria, nec noster
qa conditio sit necessaria, qa pbabitur inferius etiã in volunta
ria admitti ad implementũ in casu ęquiualẽti. vis igitur est in
93 mente testatoris, vt dixi. §. in prin. & dicã inferius. † Secunda
Bar. conclusio est. quòd conditio necessaria quo ad effectum
impleri põt in casu ęquipollenti l. mulier. §. 1. ff. ad Treb. l. si ma
ter vos. C. de insti. & substi. l. si ita ff qñ dies leg. cedit. quos ca-
sus intellige, quia ad casum ęquipollentẽ præsumitur intẽtio
imponentis conditionẽ, vt in d. l. mulier. post princi. & ego sa-
tis late hoc ostendo supra in calce notabilis secundi. Sed in quã
tum hic per repetentes dr̃, quòd in illis casibus conditio reijci-
tur, & non hr̃ pro impleta, ego credo gl. & doctores in illis casi
bus rectius sentire. cũ dicant, quòd conditio habetur pro adim
pleta in casu æquipollẽti qđ ideo constat, quia si cõditio reijce
retur, esset fideicomissum purũ. vnde statim esset restituẽdum,
vt in l. 1. in prin. & p totũ. ad Treb. & in l. cõditiones de condi.
insti. vbi qñ conditiones sunt reiectę, statim fideicõmissum de
betur & peti põt. Sed in isto casu falsum esset, quòd anteq̃ fiat
94 sui iuris, possit petere. igitur non est reiecta conditio. † Quod
rursus ex ratione cõstat, quia si conditionem mater adiecerit,
si per mortẽ patris filius meus fiat sui iuris hoc attẽdit ex cõdi
tione, vt quocunq; modo fiat sui iuris, habeat fideicõmissum.
igitur talis conditio nõ reijcitur. cũ ex ea sit actus conditiona-
lis, & ab ea pendeat. quãuis verũ sit, q̃ ex mente testatricis in-
terpretamur eã adimpleri non solũ modo quo exprimitur, sed
quocunq; modo æquiualenti ad voluntatẽ testatricis. Itẽ hoc
satis probat ex l. si ita sup. al. qñ dies leg. ced. ... tex dĩ
cessisse emãcipatione q̃ cederet morte parẽtis ... conditio-
nis & legati dies cessit. tũc igitur conditio nõ reijcitur. quę si re
iecta fuisset. nõ requireret, q̃ dies cederet emancipatione, vt
æquiualeat, ac si morte cessisset. Nec obstat p̃dicta l. si mater.
vbi cõditione si emãcipatus fuerit filiũ instituat, deinde pr̃ de
portet. non est impleta voluntas matris. Igitur illa ... nihil
efficit, nec illa adimpletur, vt probat tex. ibi in verbis, priusquam
voluntati defunctę pareret. Dic quòd voluntati expresse non
paret, quia illa tendit ad conditionem expressam & specificã,
sed coniecturamus voluntatem tacitam scilicet, quod in casu
in quo esset factus sui iuris deportatione mater idẽ voluisset.
ideo ex illa conditione expressa iudicamus animũ ad istum ca
sum; & in eo eam verificamus. Facit quod notatur in l. tale pa-
ctũ, §. fi. de pactis, & tex in l. fi. C. de posth. hære. institũ simi. co
95 gita. Sed iuxta p̃dictas leges quęri potest, an prædicta l. mulier,
cum similibus sit hodie correcta. dubitationis causa hæc est,
quòd ius ex quo deciditur lex illa, est hodie mutatũ. nam ideo

illa conditio, si morte patris sui factus fuerit sui iuris, verificatur,
si emancipatione fiat sui iuris, quia creditur matrẽ voluisse, vt
filius sibi acqreret, nõ patri, & qa si fuisset in pr̃ia ptãte iure an-
tiquo oĩa patri acquirebat, vt in l. placet de acqu. hęred. hodie
vero hoc est mutatũ. Nam patri nõ acquirit proprietatẽ, vt in
l. fi. C. de bonis, quæ lib. igitur illa conditio non cẽsetur adiecta
ne acquiratur patri, cũ id legibus nouis sit cautũ, ne acquira-
tur. Ex quo sequitur q̃ leges illę hodie nõ procedãt. Item hoc
videtur probari, quia talis cõditio hodie est voluntaria, nam vt
filio acquiratur, non est necesse, q̃ sit sui iuris, vt in d. l. fin. ergo
est adimplenda specifice, l. qui hæredi, in prin. de cõdi. & demõ
stra. & per doctrinã Bar. hic cõiter approbatam, his rationibus
Do. Raph. in d. l. mulier, dubitabat, an leges illę essent corre-
ctę, sed ipse demum negat eas esse correctas, quem etiã sequi-
Do. Alex. in fi. verbis. quia ẽt hodie pater habet vsumfructum,
& ideo ratione vsusfructus haberet administrationẽ, vt in l. 1.
de bonis mater. & in d. l. fin. dñs Carolus hic concludit, illas le-
ges esse correctas, ratio, quia etiam vsufructũ potest prohibere
mater ipsi patri, vt in auth. excipitur, C. eo. tit. vnde si non hẽat
vsumfructũ nec habebit administrationem, quia ratione vsu-
fructus competit administratio, vt tenet Bald. in d. l. C. de bonis
mater. & Azo. in summa illius tituli. Cum igitur mater possit
pleno iure relinquere filio omnia bona, sequitur illam condi-
tionem esse voluntariã. Item sequitur nõ esse appositam in fa
uorem filiorũ, vnde constat cessare rationẽ illam legum. & per
consequens illas leges, vt notatur in l. 1. in princ. de leg. tute. Itẽ
subdunt aliud fundamentũ, quia cum hodie possit mater pro-
hibere oĩno, ne bona sua per filiũ acquirantur patri, non pote-
rit mater filiũ ad eius vtilitatem præterire, vnde correcta rema
net, l. multi non notæ, sup. eo. ita dicebat Bal. in l. filijs matrem,
C. de inoffi. test. Sal. in auth. licet, C. de lib. præte. Alex. in l. cum
ex filio. in fi. prin. de vulg. & pup. Hæc adducũt p̃dicti Moder-
96 ni. Quippe quãuis rationes prædictę videantur habere speciẽ
conabor ex more defendere tot egregias leges. Et præsuppo-
no verã rationem earũ, quæ est præsumptio naturalis, qua cre-
dimus matrẽ magis velle filium hæreditatem habere, quam
ipsos heredes, l. cũ acutissimi C. de fideicõ. cum simi. nam cum
in oĩ casu dubio vincat illa naturalis præsumptio, vt patet ibi, &
id notabit Bal. sequitur ẽt in nostro casu illã conditionem fauo
re filiorum appositã, non fauore hæredis, quia illa est præsum-
ptio hæredis naturalis, & ideo in his quæ pendent a voluntate
semper vota parentum interpretantur, vt ipse hæres naturalis
potius succedat, quã alius, dum aliquo modo id coniecturate
possimus, vt in eadẽ, l. mulier. in prin. ad Treb. & l. Lucius Ti-
tius, de hære. insti. l. generaliter, C. de insti. & substi. cũ simi. Itẽ
illa p̃sumptio est necessitudinis naturalis, vt in l. liberorum, de
verb. sign. & in l. nam & si parẽtibus, de inoffi. testa. sup. ergo il
la non est mutata, quia naturalia nõ mutantur, vt in §. sed natu
ralia. instit. de iure natu. gen. & ciui. maxime ciuili ratione, vt in
l. has obliga. de capi. dimi. optime facit, §. minus. instit. de hære.
quæ ab intesta. defe. vnde illã conditionẽ, de qua quærimus, eo
modo interpretamur, vt quod mater fecerit, huic præsumptio
ni conueniat scilicet q̃ ipsa eã adiecerit, vt filius eã habeat, dũ
sit iuris sui, nec velit eã differre, nisi vt filius sui iuris & ab alie-
no iure liber possit hæreditatẽ habere, q̃ a re ipsa tibi ostẽdo,
mulier quidẽ adiecit conditionẽ, vt filio suo restituatur hære-
ditas, si morte patris fuerit factus sui iuris. Quęro, qua ratione
adiecit hanc conditionem. Certe non adiecit, ne pater habeat
bona quia hodierno iure ad patrem non pertinẽt, nec adiecit,
ne habeat administrationem, quia poterat ẽt vsumfructum pa-
tri auferre, vt in d. auth. excipitur, & per consequens admini-
strationẽ ... Bal. in d. l. 1. de bo. mater. & Azo. in rubr.
itaque ... paterno ne ipse aliquid habeat, nõ apposuit con-
ditionem ... apposuit eã hoc fine, vt filius bona sua haberet,
dum ... sui iuris, verũ si dicas, q̃ apposuit cõditionem, cũ mor-
te patris fieret sui iuris, & non simpliciter. Respondeo, q̃ ideo
de morte fecit mentionẽ, quia credidit ante mortem nõ emã-
cipaturũ, q̃ si credidisset, idem de emancipatione dixisset, & ita
Brandas Lacedemonius vt p̃torius iudicabat, eius oĩa referiur
in d. l. mulier, eodẽ modo Diuus Marcus intellexit & interpre-
tatur matris voluntatẽ, vt patet in his verbis in d. l. mulier. rela-
tis intellecta matris voluntate, quę quia non crediderat patrẽ
eos emenciparurũ, distulit in mortẽ, non dilatura in mortalita
tem, si cũ emancipaturum sperasset. Itaque nouis sententijs &
ratione constat, matrẽ distulisse, quia credidit non aliter filiũ
sui iuris futurum, q̃ aliter fecit, tunc adest matris voluntas prę‑
sumpta. & hunc eundẽ intellectum tenuit Io. And. in additio.
ad Specu. in rubr. de secun. nup. & ante eũ tenuerat Do. Tho-
mas de Formaginis in sua disputa. & eũdem tenuit Raynerius
pręceptor Bart, quẽ Bar. sequitur in auth. hoc locum, quasi ad
vlt. col. C. si secund. nup. mu. vbi tenent rationem illius legis. si
mulier, non esse hodie derogatam, quia ea euenit in quęstio-
ne arduissima, & tenent, quod illa conditio censetur apposi-
ta in fauorem filiorum, & idem singulariter tenet Pa. de Cast.
in d.

in d.l. mulier. vbi ex sententia sua satis cōstat illam legē & simi
les non esse abrogatas. Idem Paul. de Castr. in l. si quis hæres
ita scriptus. de acqui. hære. & ibi Aret. Alex. in d.l. mulier. & ibi
Moder. At si opponas, quod talis conditio habet dilationem
mortis. igitur illa dilatio est interpretanda in fauorem hęredis,
quia ita iure præsumitur, vt Bar. in l. illis libertis. de condi. & de
mon. Præsumant Moderni pro hærede scripto, ego pro filio
præsumo. & nostra præsumptio vincit suā, vt in d.l. cū acutissi-
mi. pro ea q; habemus ius & vinculum & votū naturale paren
tum, vt in l. scripto. vnde liberi. idcirco iuste elicimus volunta-
tem filio vtiliorem quā hæredi, vt eliciebat Brasidas Lacede-
97 monius in d. l. mulier. † Hæc nostra opinio satis confirmatur,
ꝑ quāuis ex verbis filius non censeatur institutus, tamen veri-
similiter adijcimus ex aliqua coniectura institutionē tacite. &
illa valet, vt in l. 3. C. dē inoffi. test. l. Titius. §. Lucius. supra. isto
tit. facit tex. in l. si ita scriptum. §. isto tit. ex voto igitur naturali
parentū elicimus tacitas institutiones, & ille valent. facit etiā
glo. sing. in l. si pater impuberes ꝭ. de vulg. & pup. quā vt aureā
cōmendant. Pau. de Cast. & Alexan. ibi, ꝑ non solum in fidei-
cōmissis, sed etiā in substitutionibus directis attendimus prę-
sumptam & ordinatam filiorū affectionē, per quā reducimus
a propria significatione verborū. ꝑ satis confirmatur ex. l. cum
auus. de condi. & demon. vnde in proposito nostro quāuis ad
mortem se conferant verba conditionis, tñ intentio aliter in-
terpretatur. Præterea ego nunquam auderem adhuc cogitare
quod tam iusta legis institutio, qualis est in l. 3. de insti. & sub-
sti. C. sit correcta, nec valeat. vbi casus est ꝑ si mulier fideicom
mittat, vt filius suus habeat hæreditatem, dum a patre fuerit
emācipatus, si pater deportetur. habebit filius hęreditatē. quia
98 filius est sui iuris ipsa deportatione, vt in text. nostro. † vnde su
mimus hanc iuris doctrinā, quod qñ filio a matre vel a patre fi
deicōmittitur sub conditione emancipationis, verificatur fidei
cōmissum, quocunq; modo filius sui iuris efficiatur. quia non
præsumimus voluntatē restrictam ad solū casum emācipatio-
nis. sed si cogitasset eodē modo de oībus casibus, ex quibus fi-
lius a patria potestate liberatur, idē dixisset. itaq; illa cōditio ve
rificatē in æquipollēti ex præsumpta voluntate testatoris. nec hu
ius tex. dispositio pendet necessario a. l. 1. C. de bo. mater. vt in-
ferius latius ostendo. Item prout mater pōt prohibere vsum-
fructum, vt in d.l. excipitur. ita potuit imponere hanc conditio
nem velle modū conditionis. hoc enim cōtingibile est, vt in d.
l. mulier. & in d.l. si ita. & in d.l. si mater. Si igitur hoc modo fi-
deicōmittat, cū pater habeat vsumfructū, & per consequēs ad
ministrationē, facit ne habeat. item qđ filius & proprietatē &
vsumfructum & administrationē eo tēpore habeat, cū sit iuris
sui. & hoc est ꝑ continet tale fideicommissum. Rursus cōside
rādum est, ꝑ in casu. l. mulier. ad Treb. hæres ipse, qui filio de-
bet hæreditatē restituere, est maritus secundus vxoris, qui cen-
setur custos ipsorū, bonorum, donec filius sit sui iuris. alias hæ
res proprie esse non pōt, vt in l. hac edictali. C. de secū. nup. vbi
vxor nō potest marito secundo plus relinquere, quā filius pri-
mi matrimonij. & eū esse custodem, notabat gl. in l. in fideicō.
§. fi. ad Treb. & ita dicebat ibi Ang. Io. de Imo. Raph. & d. Ale-
xan. in d.l. mulier. in prin. Bald. in eadem. l. hac edictali. 3. colu.
in prin. per text. in l. cū dotē. ad leg. Fal. inf. & in l. mulier. de do.
inter vir. & vxo. si igitur non hæres sed custos, sequit̄ dilationē
conditionis non esse appositam in fauorē hæredis, vt dicebant
Moder. voluntas igitur mulieris est interpretanda vt maritus
sit custos, donec filius sui iuris efficiatur. quā custodiā potius
voluit ipsa habere secundū maritum, quam primum. Facit qđ
no. Bar. ex l. codicillis. §. Sticho. de annu. leg. vbi no. ex tex. quod
nudo ministro recusante, legatarius potest petere ante diē. De
intellectu vero. l. hac edictali. cū illa. l. mulier. non est hic apta
disputatio. Sat erit pro nūc credidisse doctoribus. Non obstat
in primis qđ mater illam cōditionem apposuerit in d.l. si ma-
ter. ne patri acquiratur, hodie vero non potest ex hoc acquire-
re. Itē qđ possit prohibere administrationem, prohibendo ne
vsusfructus proueniant ad patrem, vt tenebat Azo. & Bald. Nā
aut tu vis, qđ omnes has iuris subtilitates cognouerit ipsa mu-
lier. & tunc dicendum est, qđ si hodie tali conditione fideicō-
mitteret illam conditionis dilationem non apponeret, ne ma-
rito acquireretur, quia ex hoc acquiri non poterat. sed apponit
vt filio acquiratur, dum emācipatione fiat sui iuris. hoc nempe
negari non pōt, quia ita dicitur in casu. Sed talis conditionis di
latio cēsetur apposita in fauorē filij, vt sup. dixi igitur quocūq;
modo exeat a potestate, adimpletur. l. a filia. §. fi. ad Treb. quia
verum est eū esse sui iuris, & ad hoc tendit intētio mulieris, aut
tu vis, qđ mulier has iuris subtilitates non perpendat, & tunc
quoad volūtatem eius nihil est mutatum a iure antiquo. ergo
nihil erit mutatum iure nouo, vt in l. in cōditionibus. de cōdi.
99 & demon. † Rursus ad aliud arg. si verum esset, qđ illa condi-
tio vt voluntaria exigit specificā formā, sequeretur, qđ si mu-
lier filio fideicōmittat sub conditione emācipationis, & pater
ante emancipationem in metallum damnetur, vel moriat̄, ex-
piret fideicommissum, quia deficit cōditio, cū [illegible] emācipare nō
possit. l. ex facto. §. si quis rogatus. ad Treb. Sed quisque
videat, an hoc sit maximū inconueniens. & ideo in his casibus
prouidet prædicta lex. 3. C. de insti. & substi. docens fideicommis-
sum ad filium pertinere. Nam si quis a matre quęreret, an filiū
suum in casibus nihil habere vellet, certe responderet, se velle,
vt filiū habeat, & licet posset esse, qđ ita non sentiat, nos tñ, nisi
contrarium sensisse appareat, ex naturali voto ita sensisse iudicare
debemus, maxime in fideicōmissis, vt notat̄ in d.l. si pater im-
100 puberes. & supra late. † Minus obstat vltimum inconueniens,
quod adducunt Moderni ex sñia Bal. Sali. & Alexan. quod tex.
in l. multi non notę. sup. eo. & l. filijs matrem. C. de inoffi. testa.
sunt hodie correctę. quarū rationes si inspexeris, rectius vide-
bis eas non esse correctas, & est salubre & bonum cōsiliū illarū
legum qđ Bar. defendebat in d.l. cū ex filio. in prin. inf. de vulg.
& pup. & idem Alex. fatetur defendendum esse cōi opinione.
& aduerte qđ. l. multi non notę. non tantū loquitur in filio in
potestate, sed generalius, vt puta quia filius est impubes, vñ nō
infert̄ necessario eam legē esse correctā. maxime qđ ex eo qđ
vsumfructū patri possit prohibere, non sequitur in casu aliquo
non esse cōsultius filio relinquere fideicommissum. Finge qđ
pater erat vir immodestus, filijs parū officiosus, ita quod mater
timebat, quāuis prohiberet vsumfructum, ne pater filiū, dum
foret in sua potestate, molestaret vel forsan, vt euenit qñq; in-
iuria eum cogeret ad expensas ex fructibus, vel ad alienationē.
At eadem mater habebat fratrē sacerdotē, vel hominē sene-
scentem, qui nullum habebat hæredem, nec alteri accumula-
bat, sed filio sororis. Certe salubre consiliū esset, vt soror eū in-
stitueret hæredem sub cōditione restituendę hæreditatis filio,
dum a patre fuerit emancipatus, vel dū fuerit pubes. & hoc est
consiliū iurecōsulti in d.l. multi. & in l. filijs matrem. Rursus si
velis fingas casum a l. quidam cū filium. de hære. instit. inf. Nec
huic casui obstat tex. in auth. excipit̄. nec est amplius differēdū
quia non est nostræ speculationis. Quamuis enim verum esset
istas leges esse abrogatas, non sequitur istas, de quibus princi-
paliter loquimur, esse correctas. quia istę habent suas rationes,
quas supra declaraui. nec plura dicam in ista quęstione, in qua
certe habemus causam honestam & iustitia fauorabilem. De-
fendimus enim ius liberorum, qđ est amplum & fauorabile, vt
vulgata. l. hac consultissima. §. ex imperfecto. C. de testa. Item
fauemus fideicōmisso, cui in dubio fauendū est. l. in testamen-
tis. de reg. iur. defendimus etiam nō legem sed leges, quarum
defensio tanto est cōmodanda, quanto earū correctio fugien-
da, vt in c. cum expediat, de electio. lib. 6. & in l. si qñ. in princ. C.
101 de inoffi. test. Tu tñ cogita. † Superiora adducunt ad pulcher-
rimam quęstionem, maritus rel. quit vxori suæ mille aureos q-
bus in vita fruatur, si eam castam, vidualem & honestam duxe-
rit, atque post vxoris mortem substituit Titiū. mulier deinde
post mortē mariti duxit secundum, quæritur, an statim admit-
tatur substitutus, vel mulieris sit mors expectanda, adeo quod
pecunia remaneat interim apud hæredem. Hanc quæstionem
disputauerat Ray. præceptor Bart. quē refert & sequitur Bart.
in auth. hoc locū in l. cura noua. C. si mulier secūdo nupse. vbi
solito latius eam quæstionē do. Bart. inseruit. & concludit sub-
stitutum statim admittendum. Item tenuit Ioan. And. & ibi
ponit eam disputan. in rubrica de secun. nupt. in addi. ad Spec.
& Pau. de Cast. in d. l. 3. C. de instit. & substitu. & in d. le. si quis
hæres ita scriptus. ꝭ. de acqui. hęredi. vbi dicit aliter a quodam
doctore consultū & id redarguit. idem tenet ibi Aret. & Alex.
in d. leg. 3. & ibi Moderniores. Item Moderni repetentes hūc
disputant late hanc conclusionē. & demū formarunt tria argu
menta, ad quorum solutionem nos relinquunt cogitātes. Et
quoniam late est disputatum, maxime a Bart. ius in quo verse
tur paucis ostendā, deinde patenter resoluam Modernorum
difficultates. Certum est, quod illa mille voluit testator, vt ha-
beret mulier, potius quam hęres. Hoc patet quia ea ab hęrede
mulieri legauit. Idem probatur authoritate Iurisconsulti in l.
si quis eum quē de condi. & demon. Eodem modo a re ipsa cō
stat, ꝑ voluit vt eadem mille haberet potius substitutus, quam
hæres. quia hæredi [illegible] nō relinquit post vxorem, sed substituto.
Igitur præest substitutus post mulierē. mulier itaq; est prima
ad eadem mille, deinde substitutus qui succedit in locū mulie
ris. mulieri enim est substitutus, nō hæredi. & quo ad ista mille
nihil potest habere hæres concurrente muliere vel substituto.
quia illa voluit ab hęrede auferre, & istis relinquere, nō ab istis
hæredi. Ostēdi igitur ipsa facti ratione voluntate testatoris prę-
ferri substitutus. quæ quidem voluntas est metrum & mensu-
sura ad respondēdum de iure in conditionibus vel legati, vt in
l. in conditionibus. de condi. & demon. Facit in simili. ꝑ de do
natione dicitur in l. senator. §. donatio. de dona. cau. mor. & in
princi. instit. de dona. cum legatum rationē habeat donationis
causa mortis, vt in l. legatū. de leg. 2. facit prædicta l. mulier. ad
Trebe. & tex. in l. codicillis. §. fi. de annuis legatis. vbi recusante
eo qui debet ministrare potest legatarius petere legatum ante

diem, &

diem,& hoc conſidera, quod in propoſita quæſtione non pōt
conſiderari diem eſſe appoſitum fauore hæredis. Sed apponi-
tur fauore legatarij.probatur.quia voluit teſtator vt legatarius
interim ea habere,nō hęres,ſed legatario ſubſtituit,igitur in iu
re legatarij potior eſt ſubſtitutus quam hęres. De cæteris vide
latiſſime in dictis.ſup. citatis. ſat eſt quod ius noſtræ dubitatio-
102 nis conſiſtit ratione prima,quam ſupra expreſſi.† Venio ad il-
la tria argumenta Modernorum, quorum primum eſt, q̄ñ te-
ſtator adimit legatario legatū in pęnam,dēt legatum applicari
hæredi ſcripto,vel venientibus ab inteſtato.l.vxorē §.hęres.de
le.3.& ibi Bart.ſed teſtator in quęſtione prædicta aufert lega-
tū mulieri tranſeunti ad ſecunda vota, & non dixit cui applice
tur,igitur interim applicabitur hęredi. Rñdeo,ꝙ arg. non con-
cludit. nā vt cōcluderet.neceſſe erat formare maiorem, quòd
quan do adimitur legatum in pęnam,pęna applicatur hæredi,
quamuis legatarius habeat ſubſtitutum ad legatum.ex quo be
ne concluderetur ꝯ nr̄am ſn̄iam. Sed quod ademptum legatū
in pęnā applicetur potius hęredi q̄ ſubſtituto legatarij,hoc nū-
quam probabitur,quia vr̄ ſibi pugnans,vt legatario ſubſtituat̄,
& quod ſuccedat hr̄s,& excludatur ſubſtitutus. Itaq; argm̄ po
teſt retorqueri,quia dum eſt ſubſtitutus,ſubſtitutus in re lega
ta præfertur hr̄di. quia ſpecialis ſucceſſor in eadem re ſpeciali
hēt ius præcipuū,vt in l.fi.§.fi.de au.& argē.quinimo Bart. ipſe
allegatus ab eiſdem Modernis loquit̄ in hærede priuato ex pœ
na,& dicit,vel cohęredes vel ſubſtitutū præferendū in illa par-
te hæredis priuati,nec ſuccedere veniētes ab inteſtato,& intel-
ligit ſubſtitutum pręferri ēt cohęredibus.quia ſi ſubſtitutus eſt
datus,alios excluderet,& idem dicebat Iac. de Bel. ante Bart. a
quo ipſe habuit,in auth.de nupt.§.quia vero.col.4.& Bal.in au
th.cui relictum.C.de indicta viduitate.ita prædicti doctores fa-
tentur ſubſtitutum præferri. ꝙ iterum ab eiſdē doctoribus te-
nentibus contrariū videtur probari.dicunt.n.quod hæres præ-
fertur in iſto caſu pęnali,igitur ſubſtitutus nunq̄ habebit aliqd
quod tamen ipſi negant. probatur, quia iſte eſt caſus omiſſus.
Nam ex voluntate teſtatoris ipſa amittit legatū.cui tñ acquira
tur,non eſt prouiſum. acquiritur igitur hæredi, nec etiam poſt
mortē vxoris videtur acquirendum ſubſtituto, quia cum vxor
nihil habeat,non pōt habere ſubſtitutū,nec verificatur con.li-
tio,immo deficit,quia non duxit vitam vidualem,fuit priuata
tamen hoc eſt iniquum,vt ēt ipſi fatenē.ideo dicas,legatum ita
interpretandum,vt ſubſtitutus mulieris ſuccedat mulieri,non
103 hæres. † Item ſecundum ipſorū argumenta venientes ab inte-
ſtato præferuntur ſubſtituto.ſed hoc eſt contra regulam,quod
ſubſtitutio tacita in caſu non expreſſo,quæ elicitur ex præſum-
pta voluntatę, excludit venientes ab inteſtato, vt eſt pupillaris
tacita,vel vulgaris tacita l.præcibus.C. de impub. & alijs & in l.
centurio.inf.de vulg.& pup.cum mille ſimi. plures itaq; inue-
104 nies ad arg. ſolutiones. † Non obſtat ſecundū arg. quod quan-
do verbà non deſeruiunt voluntati teſtatoris,ēt ſi improprien
tur,tunc ſtamus verbis non cōſiderata mente teſtatoris,vt in l.
alij.de vſufr.legato.& Bal.per tex.ibi,& in l.cum virum.in fi.C.
de fideicom. Sed verba noſtræ quæſtionis non poſſunt deſerui
re intentioni nec proprie nec improprie vt fideicōmiſſum de-
beatur ſubſtituto in vita mulieris, immo diſponūt cōtrarium,
igitur non attendenda voluntas ipſius teſtatoris. Dic, quod fal-
lax eſt argumentū. nam fateor,quòd verba illa non deſeruiūt
ad illum caſum, vt ex his expreſſe determinetur caſus noſter.
Sed ex illis verbis elicimus mētē ad caſum noſtrum,qui fuerat
omiſſus.nam teſtamentum loquitur,ſi ipſa caſte vixerit, quod
poſt mortē eius habeat ſubſtitutus, quid autem ſi in caſtitate
viduali non vixerit. Certe iſte caſus eſt omiſſus in teſtamento.
quod omnes doctores fatentur. Sed ex caſu expreſſo elicimus
mentem ad omiſſum,& tūc non hēt locum regula,quam Mo
derni præſupponunt. ita dicit idem Bal. in eodem loco ſcilicet
in l.cum virum.fi.col.ver.ex quo tacita.C.de fidei. probatur in
pupillari ſubſtitutione vel vulgari tacita, vt in l.iam hoc iure.
de vulga & pup. Item cum dicunt,quod verba propoſitę quæ-
ſtionis diſponūt contrarium,male loquitur, quia bene eſt con
trarium,vt ſi mulier in caſtitate viduali vixerit,habeat ſubſtitu-
tus in vita eius illa mille.tamen ſi non vixerit caſte non eſt con
tra diſpoſitionē teſtatoris quod ei habeat ſubſtitutus, imo eſt
ſecundum diſpoſitionem ex mente coniecturata. Tertio & in-
105 conſultius argumentantur,ademptio legati.† & datio æquipa-
rantur l.3.§.ſi duobus Titijs,de adimen.leg. Sed quando onus
imponitur legatario,videtur impoſitum fauore hæredis. l. qui
pecuniam ff.de ſtatu libe.ergo videtur legatum ademptum in
fauorem heredis. Retorqueas argumentum,onus quod impo
nitur legatario eſt,vt poſt mortem reſtituat illa mille ſubſtitu-
to.igitur in fauorē expreſſum ſubſtituti imponitur, vnde onus
quod tacite imponitur ex cōditione, ſi caſte vixerit, erit etiam
poſitum in fauorem ſubſtituti,quia cum dederit ſubſtitutum
legatario,caſus non pertinet ad heredem,maxime quod illa di
latio,vt toto tempore vitę ſuæ fruatur,non eſt appoſita in fauo
rem hæredis,vt ſup.dixi,& falſum eſt, quod adimens legatū le-
gatario, videatur adimere in fauorem hæredis,dum legatario
dedit ſubſtitutum.nam ſubſtitutus præfertur hæredi,vbi ex re
ipſa patet & ſupra expoſui habes defenſatam communem op.
in iſta ſingulari quæſtione. Tertiam Bar. concluſionem reſer-
uo inferius exarandam,dum dicit,ꝙ conditio volūtaria eſt ſpe-
cifice adimplenda. nam in diſtinctione, quæ ſubſequitur, eam
Bar. latius explicat. Bar. intrat ampliorem expoſitionem huius
regulæ, non referre quid ex ęquipollentibus fiat. ex qua etiam
proſequitur quęſtionem,an fiat extenſio de caſu ad caſum,po
nitq; notabilem & exquiſitam diſtinctionem,ad q̄ quotidie re
currimus. Sequar igitur eius ordinē & veſtigia ſi potero,& col
ligo duos articulos ex eo.quorum primus eſt, quādo prouiſio
ſit per modum diſpoſitionis.in quo articulo tales a Bart.elicio
106 concluſiones.† Prima quod prouiſio facta in vnum caſum per
modum diſpoſitionis, dū ex virtute expreſſi intelligitur alius
caſus,porrigitur ad eum,vt inſtituta pro ſocio. §. illud,vbi ſi in
ſocietate loquimur de parte & diuiſione damni.eadem pars cē
ſetur conuenta lucri,& econuerſo. igitur ꝙ prætermiſſum eſt
verbis,intelligitur comprehenſum iuris ratione & natura con
tractus. ſocietatis enim natura communis eſt in vtraq; fortuna
l.ſi non fuerit.ff.pro ſocio.cum l.ſeq. Hæc regula claram habet
rationem, & ea habet locū pluribus modis,vt in acceſſorijs in
reg.acceſſorium.de reg.iur.libro 6.ꝙ in quacunq; materia ha-
bet locum,ſiue odioſa,ſiue fauorabili,vt l. Lucius.§. Paulus. ff.
de admi. tuto. vide late notata in c.quia in tantū.de præben. &
aduerte,ꝙ aliud eſt expreſſum trahi ad acceſſoria vel acciden-
tia,aliud ad minora,& vide de materia late.in c.at ſi clerici.§.de
adulterijs.de iudi.& ibi late Moder.vide Angel. in l. eius qui in
in prouincia.ſi cer.pet.l.cum quærebatur,de teſta.milita.& la-
ſon in l.ſi de certa re.C.de tranſac.1.col. Item habet locum in
coniūctis & connexis,ut in ca.quanto.de iudi.in c.tranſlato.de
conſtitu.in cap. tuā.de ordi.cog. Item in antecedentibus & eis
rebus, ſine quibus expreſſum ſtare poteſt, vt in l. Paulus, an
per procuratorem.de acqui.her.l.ad legatum.de procu.Itē ve-
rificatur in correſpectiuis vel correlatiuis l.alteri.ff.de adi.lega.
adeo ꝙ quamuis materia ſit odioſa vt ibi probatur, ſed hoc in-
tellige vt intelligit Ioan.de Imol.& d. Abb.in c.1.de loca.& cō
du. Do. Franc. Aret.hanc regulam limitabat hic in 4.colum. ꝙ
ad caſum omiſſum non trahitur expreſſus,quando verba repu
gnant,quia habemus iuris regulam, quod quando verba non
poſſunt adaptari,vt comprehendant caſum omiſſum,etiam ſi
adſit mens diſponentis, nihil agitur quoad omiſſum l.fidei-
commiſſa.§.ſi filio.inf.de leg.3.& ita referūt & ſequuntur Mo
der. Bonon.repetentes. Facit quod ijdem Moderni paulo ſupe
rius dixerūt,quod quando verba nullo modo deſeruiunt volū
tati teſtatoris proprie vel improprie,tūc ſtamus verbis non cō-
ſiderata voluntate teſtatoris.ita docebat Bald.in l.cū virum C.
de fidei.& Alexan.in l.3.C.de lib.præte. Pau.de Caſt.conſ.151.
107 incipien.Sed dubium.in fi. Aduerte,† quod tales doctrinæ non
videntur ęquitatem habere nec iuſtitiam,& perniciose Moder
ni eas interponūt. Quid enim eſt dicere,ꝙ etiam ſi adſit volū-
tas teſtatoris,ſi verba repugnant,non trahatur diſpoſitio ad ca-
ſum omiſſum. Nonne in teſtamentis & vltimis voluntatibus
potior eſt voluntas, & potentior quam verba, a re ipſa quippe
hoc patet, voluntates enim appellantur quia voluntate omnia
conſtituūt l.1.ſup.de teſta. Dicendū igitur non eſt,quòd in vlti
ma voluntate ſtamus magis verbis quam voluntati.forſan ſi in
verborum obligatione loqueremur, Moderni congruentius
dicerent verbis ſtandum,& non volūtati.§.fina.de obliga.quæ
ex conſenſu.inſt.& l.conſenſu.de actio.& oblig. maxime quod
etiam in his ſi verba voluntati pugnent, non ſunt ſeruanda, vt
in l.obligationū ſubſtantia.de actio.& obliga. Cum igitur de re
quæ conſiſtit in voluntate loquamur,in fideicommiſſis præci
pue,non eſt dicendum,verbis potius nos aſtrictos, quam men
ti. immo voluntati potius quam verbis,vt in d.l.cum virum C.
de fideicomm.& in l.vbi §.rogo.ff.ad Trebel. Facit etiam text.
vulgatę l.non aliter. de leg. 3. vbi non aliter eſt diſcedendum a
verbis, niſi conſtet de volūtate. Igitur ſi conſtat de voluntate,
a verbis diſceditur.facit l.in conditionibus.de cond.& demon.
quod in conditionibus primū locū habet voluntas. igitur non
proferuntur verba,quia primū eſt,quod ante ſe prius nōn hēt,
vt in proœmio florum. Facit l. Labeo.§. idem Tubero de ſup-
pel.leg. vbi dicitur,ꝙ miniſterio vocis vtimur,vox volūtati ſer-
uit,quæ prior eſt & potentior. vrget etiam text. in l.quoties. in
multis caſibus.inf.de hære.inſti. Facit qđ tenet Bald.in l.volū-
tatis.C.de fideicomm.ꝙ quando conſtat de volūtate qualiſcū-
que ſit ſignificatio,ſtat̄ voluntati,vt in l.pater §.conditionū.de
condi.& demon.hoc idem tenet gl.in d.l.cum virum. & gl. in
d.l.ſi alij.de vſufr.leg.& ibi Bar.& fuit opin.Ro.quam etiam ſe
quitur Dy.ibidem. Pet.Cy.& omnes in d.l. cū virum. & ita vt
communem opi.tenet eam Bart.& Bal.in d.l.voluntatis.& in
l.cum virum. Item dum Aret.& Moder.dicunt,quod ſi verba
repugnant,nō trahitur ad caſum omiſſum.ego neſcio ſi verba
repugnant, quomodo dicatur omiſſus, quia omiſſus dicitur, qui
in ex

in expressis non cōprehenditur, vt omnes & ipsi Moderni te-
stantur. Item si omissus est, idest non pertinet ad verba expres-
sa, quomodo verba pñt repugnare? ea enim quæ sunt præter,
non sunt ꝯ, vt no. in l. non est ambigendum. de bono. poss. & l.
iurisgen. §. si paciscar. gl. fi. in fi. & in l. stipulatio ista. §. alteri. de
108 verbo. oblig. cum si. † Item ipse dicit, quod etiam si constet de
voluntate, si verba repugnant, standum est verbis. Imò dicen-
dū, quod verba nihil valent, quia aliter loquitur, quam vult. &
ita probatur in l. in ambiguo. de reb. dub. inf. vbi ait Iureconsul
tus, quod qui aliud dicit, quā vult, nec id dicit quod vox signifi-
cat, quia non vult, nec id quod vult, quia id non loquitur, & ita
no. gl. in d. l. cum virū, quod qñ prorsus verba discrepant a vo-
lunt ite, nihil valent, quod non solū in vltimis voluntatibus &
fideicōmissis, sed in ꝯctibus bonæfidei quæ voluntate regunt.
Quinimo in ꝯctibus stricti iuris habēt locū, vt verba sine men-
te vel contraria mente, dum id probatur, nihil habeant substā-
tiæ, vt in l. non omnis. si cer. pet. & in d. l. obligationum substan
tia. ratio est, quia verborum ministerio vtimur, vt mens expri-
matur. Dicere igitur, quod qñ verba menti nullo modo deser
uiunt, standum sit verbis, tm̄ est, ac si dicerent, quod insanorū
verbis sit standum. Illi enim mentis alieni sine mente loquun-
tur, assistant igitur alij doctores verbis sine mente vel ꝯ men-
tem, ego quidem eis opinor non assistendum, nec credendū,
quia sunt mendacia, mendacium enim nihil est, nisi qñ aliud
109 dicitur, & aliud mente tenetur. in c. iuramenti. 22. q. 5. † Itē ver-
bum est secundum sacræ scripturæ expositores, quod mente
concipitur, & intra animi silentium retinetur, voce tñ profert.
vnde dicebat Io. Fab insti. de oblig. quod verbum est, quod mē
te retinetur. vox vero, quæ eructatur, quia tñ voce ea, quæ men
te tenemus, proferimus, ideo ea verba appellamus, sine mente
igitur verba inania sunt, & vocis tantum significationē habēt.
Nec obstant authoritates & iura per Moder. adducta. quæ si re
ctè intelligerentur, non tantū laboris nobis superesset, nec tot
verba effunderentur. Non obstat in primis tex. in l. si alij. de
vsufruct. leg. vbi dicit, quod interdum plus valet scriptura, quā
quod actum sit. Nam exponit gl. quam quod actum sit, id est,
dicitur, nō tamen probatur, quia si probaretur, prævalet quod
mente agitur, ita exponebat Roma. & eum sequitur Bar. ibi. &
110 est communis expositio ſm Bart. ibi. §. vera certe. † quia quan-
do scriptum probatur, & de mente dubitatur, tūc scriptura est
præferenda, quia quod scribitur constat, & iudicamus ita vo-
luisse. Secus si dicamus noluisse, vel voluisse contrarium, nam
tunc actus non valeret. vt not. in d. l. cum virum. iste intellectus
confirmatur ex l. Labeo. §. idem Tubero. vbi Iurisconsultus ea
ratione dicebat verbis standum, quia mens ex verbis colligit,
& nemo existimandus est dixisse, quod non mente agitauerit.
igitur dum dicimus verbis standū, ideo est, quia credimus mē-
tem esse talem, qualem verba exponunt, nō quia de mente nō
sit curandū, nec quia si mens est contraria, valeant verba. Hoc
ipsum ita intelligit Bal. in d. l. cum virum. vbi dicit, ꝙ quando
verba sunt contraria, idest videntur contraria, si non constat de
mente, statur verbis. vt in l. Labeo. §. idem Tubero. & idem di-
xit in d. l. voluntatis. vbi intelligit d. l. si alij, quòd ibi ideo statur
verbis, quia non constabat de voluntate speciali, sed de genera
li & sub nube. ita Bal. quod est idem dicere, quòd illa voluntas
erat obscura, & non certa, quæ si certa fuisset, ei esset standū. vt
ipse dicit, idem tenebat Pet. & Cyn. in d. l. cum virum. per text.
ibi. idem tenet, & eodem modo D. Alex. in d. l. 3. in fi. C. de lib.
præte. vbi allegat Bal. in l. voluntatis, & Bart. in d. l. in ambiguo.
& vbique tenent hunc intellectum, quod non constabat de vo
luntate. ideo statur verbis, & eod. modo loquitur Pau. de Cast.
Non obstant notata in d. l. fideicommissa. §. si filio. quoniam
imò ibi dicitur, quòd si aliquo modo possit mēs coniecturari,
illa est attendenda, nec curandū est de verborū significatione.
Intellige itaque, ꝙ qñ verba sunt expressa, non est locus conie-
cturis ad eliciendam mentem ꝯtiam, nec coniecturanda est
mens ꝯtra verbis, & hoc est quod dicebat. d. l. si alij. & l. Labeo.
§. idē Tubero, & ita loqui debuissent Mod. si tamen de mente
aliter constat, tunc valet, & verba non valent, vt sup. Nec obst.
tex. in d. l. quidam cū filiū. de hær. insti. quia intelligitur, vbi nō
sufficit sola voluntas, nā si requiritur dispositio aliqua, nisi vo-
luntas exterius ponatur in dispositione, nihil agitur, & ita re-
111 spondet idem Alex. in d. l. 3. C. de libe. præte. † Secunda conclu
sio sumitur ex secundo membro distinctionis Bart. quod pro-
uisio facta per modum dispositionis in vnum casum, si tamen
constat de voluntate disponētis, porrigitur ad alium, quamuis
non possit intelligi ex casu expresso, vt in l. Titius. sup. eod.
& in l. fi. C. eo. ſm intellectum quem tradidit Bar. in l. commo-
dissime. sup. eo. ita Bar. Ego tamen non sentio differentiam in-
ter istam conclusionē & primam. nam quamuis non intelliga
tur casus alios ex significatione verborum, subest iuris intelle-
ctus siue ex intentione partium, siue æquitate, & vt clarius sen
tias eandem esse regulam. cōsideres in §. illud. insti. pro socio.
illud tacitum venire ex intentione partium interpretata iuris
æquitate, nam societas est cōtractus bonæfidei, & habet inter-
pretationem ab æquitate. l. 3. in prin. ff. pro socio. in l. consensu.
in fi. de act. & oblig. ideo interpretatur ita conuentū de lucro,
prout de damno, & econuerso. vt in §. 1. in princip. insti. eod. &
quia possunt diuerso modo cōuenire nā valet conuentio vt ni-
si pares sint partes lucri & damni. l. si non fuerit. §. si vero placuit
ff. eo. & insti. eo. §. illa igitur. cum ibi interpretantur pares,
ex voluntate fit interpretatio, quia ꝯ voluntatem esset inqua.
& ꝯ. §. illa. superius alleg. vnde constat, quod illa regula vna est
cum superiori. de l. Lucius. & de l. fi. satis disputatū est in princ.
l. nostræ in qōne, an testamentum ſm cōsilium Galli valeret.
nec curo. an ibi sit cōditio vel dispositio, quia in hoc non con-
112 sistit vis iuris, vt inferius ostendam † Tertia est conclusio ex di-
stinctione Bart. quod prouisio facta per modum dispositionis
in vno casu, quando de mente ad alium non potest constare, &
casus est penitus omissus, & tamen simi lis porrigitur ad eum,
dum habeat eundem effectum casus omissus cum expresso, vt
in l. fi. §. fi. ff. manda. Attende diligentius etiam ad hanc regu-
lam, quia sine diuersa ratione inuoluuntur verba, & certius cre
do, quod in d. l. fi. fiat interpretatio ex mente mandantis, vt de
mandato teneatur. Est. n. ꝯctus mandati, cuius eadem est natu
ra, q̄ est in cōtractu societatis, vt æquitate debeant casus omis-
si interpretari, vt in d. l. consensu, & insti. de obli. quæ ex consen
113 su. §. fin. & casus talis est, † peto & mando tibi, vt fideiubeas pro
Publio apud Sempronium, & quicquid Publius non satisfece
rit, ego tibi soluturum promitto, deinde tu nō fideiussisti pro
Publio apud Sempronium, sed mandasti, itaque aliter actum
est, quā in literis meis contineretur. Dicit Iurisconsultus, me
teneri mandati actione, cuius rō ea est, vt opinor, quia cū man-
datum sit contractus bonæfidei, in casibus omissis æquam ha-
bet interpretationem, q̄uis igitur non fideiussisti, quia tamen
propter literas meas pro eo mādasti, quod est idem quo ad in-
tentionem & finem meū. ideo nihil creditur ad effectū differ-
re. cū finis & intētio mea sit implera opera & officio tuo. itaq;
& si casus sit diuersus, eadem ratione regitur qua. §. illud. insti.
pro soci. vnde nec est facienda regula diuersa. nec credendū est
magis in vno casu comprehendi voluntatem agentis quam in
alio. quia hic volūtas ad effectū subest, aut interpretatē subesse.
Et ob id iudicatur idē iuris effectus. Quarta conclusio vel re-
gula Bart. sumitur ex sua distinctione, quod prouisio facta per
modū dispositionis in duos casus, dum de mente cōstare non
potest, & casus est similis expressis, & materia plene & fauora-
biliter interpretāda, tunc porrigitur ad aliū casum pænitus nō
expressum, vt in l. si ita. in prin. sup. eo. Aduerte quod in volūta
te loquitur Barto. nam ibi quoq; mēs ipsa interpretatur. patet
in verbis text. quæ subiicio. ita enim ſm voluntatem testantis
filius altero tanto amplius habebit, quā vxor &c. igitur ex vo-
luntate testantis testm̄ ad eum casum deducit. qđ exploratum
videtur. quia ibidē Bar. ipse fatetur talem dispositionē ex præ-
sumpta voluntate testantis elici. Quod autem dicit id ex fauo-
re cōtingere, aut ex plena interpretatione, melius quidem di-
xisset ex æqua interpretatione cōstata ex testantis volūtate. &
ita ibi melius sentire videtur, maxime cū hic dicat, ꝙ casus erat
similis expressis. nam in similibus non ex fauore, sed iuris am-
plissima regula idē debet esse iudicium, vt in c. inter corporalia
de transla. episcopi. vel ele. l. non possunt, supra de legi. Omissa
igitur ista Bart. distinctione, quā omnes semper commendāt,
maxime Moder. repetentes, in qua credo Barto. fuisse rudem
114 vetustatē sequutus. † ita tu dicas, ꝙ prouisio facta per modum
dispositionis de vno casu porrigitur ad aliū siue ex intentione
præsumpta disponētis siue iuris æquitate, quod intellige sedm
casuum naturam, & facti æquitatē in qua non potest dari cer-
ta regula. Huic regulę aliquę adduntur limitationes. prima est
quādo fieret extēsio de persona ad personā. tunc enim quāuis
credamus adesse mentem testatoris ad casum omissum, nō tñ
expressus trahitur ad omissum. le. si quis ita. §. pen. de testa. tu-
115 to. † facit qđ voluit gloss. cōiter approbata. in l. Titius. in prin.
sup. eo. ꝙ vbi testator instituit filios suos hæredes, si habet ali-
quem, quē habere ignorat. non est institutus. & illam glo. ap-
probat ibi Dyn. Ang. Raph. Nico. de Nea. Cyn. in leg. si pater.
C. de hære. insti. Dy. & Barto. in d. l. si quis ita. Sed illam glo. re-
prehen. Ioan. de Imo. & Paul. de Cast. ibi & Aret. & Pau. in l.
sicut certi. C. de mil. testa quamuis idem Aret. hic cōtrariū te-
neat. Et ista videtur æquior opinio. nam ex verbis filius cōpre-
henditur. quia verū est esse filiū. Item ꝙ testator ignoret, nihil,
obstat quia in casu non cogitato, dum verisimiliter eliciamus
mentem, trahimus dispositionē ad casum nō expressum. vt in
d. l. mulier. ad Trebel. Quanto magis ad casum expressum. eo
præsertim ꝙ intentio testatoris nil dissidet in aliquo a iure na-
turali filiationis, qui sine distinctione filios ita instituit hære-
des, prout erant de iure naturæ, vt in l. liberorum. de verb. sig.
l. scripto. ꝯ. vnde libe. optime facit ratio. l. cum acutissimi. C. de
fidei. quem ita pondero ꝙ ex volūtate præsumpta ad succes-
sionem liberorū qui erāt ignoti habetur cōsideratio ad exclu-
dendum

dendum substitutũ.itaque illa voluntas, quæ ibi interpretatur, nõ est specifica.ad personã, sed est generale votum.ꝙ enim ad posteros incognitos elicimus, quantomagis in hoc ipso testatore.quia nihil a voto naturali dissentit,nec filiorũ fecit differẽtiam, vt vni plus, alteri minus relinqueret. Satis etiam vrget casus in l.3. C.de inoffi. testa.& tex.in l.si ita scriptũ.sup.tit.pxi. vbi ad alias personas trahitur institutio. Sed de.l. si ita scriptũ. vide infra in conclusione Barto.quam subijciã. Faciunt ea quæ dixi in prin.huius.l. in illa quæstione difficili, an ex verbis Galli filius censeatur institutus.& glos. quæ ibi dicunt Moder. in l.si pater impuberes.de vulga. & pup. quod etiam in substitutionibus vel institutionibus directis attendimus præsumptam & ordinatam filiorum affectionem. & ex ea iudicamus contra propriam significationẽ verborũ. quantomagis idem iudicare debemus in casu nostro ſm propriam significationẽ. Item optime facit ratio tex.in l.fi.inf.de hære. insti. vbi filia, quæ videbatur mortua,reseruat primũ testm̃,ꝙ testator voluit reuocare quia si sciuisset eam viuã non reuocasset.ita igitur in nostro casu seruatur primum testm̃, nec vt præteritus potest rumpere. Casus enim noster habet clariorem rationẽ.quia hic nullũ testm̃ annullatur, ibi vero posterius non valet quo ad institutionẽ. Itẽ hic non potest dici præteritus,quia in testamento comprehenditur. ibi vero in posteriori fuit præteritus. intentione tamen

116 casus inopinati defenditur testamentũ primum. † Nec obstat text.in d.l. si quis ita. vbi quamuis appellatione filiorũ comprehendantur omnes, tamẽ dato tutore filijs, non datur his,quos non habere credebat.nam ille text. procedit in datione tutelę, in qua tantũ specificã testatoris mentẽ consideramus,ne onus alteri iniungamus extra intentionem iniungentis. Sed in casu institutionis præpositę loquimur de institutione filiorum, ad quam voto naturali parentum elicimus voluntatem etiam in casu inopinato,qa idẽ specifice voluisset,si de eo certus fuisset, vt in d.l.mulier.ad Trebe.Item defendimus testamentum.vnde interpretatio nõ debet fieri a stricta intẽtione testãtis.prout in tutelę datione.hoc probatur satis clare ex eadem.l.si quis ita vbi si testator habuit filiũ, quãuis eũ vehementissime amaret, sitñ credebat cum mortuũ, non comprehẽditur appellatione filiorũ quo ad tutele dationem. Sed hoc ego pro falso haberẽ in institutione, vt in d.l.fi. de hære.inst.t.igitur non valet argm̃ de tutele datione ad institutionem in casu illius legis & quãuis Barto.ibi dicat,arg.valere,tñ in simili interpretatione aliter iudicat in l.liberorũ. de verb. sig. dum tractat,an appel. filiorum veniant nepotes, & dicit,ꝙ nõ est stricta & stricte interpretanda, quæ de datione tutoris loquitur,quia est onerosa, igitur ex hoc recte sequit non inferendũ ad casum nostrũ, in quo testm̃ defendimus, & filiorũ causæ fauemus,vt ipse idem ibi testatur & ita dicebat Bal.in d.l.3. C. de inoffi. test. Nec id obstat,quod actus agentis intentionem non transgrediatur. l. Non omnis. si cer. nam hic non transgreditur. casus enim inopinatus ex intentione verisimili ad eundem casum dicitur comprehendi ita quod actus sequitur intentionem verisimilem. Nec obstat. l.commodissime.§.eo. vbi ex defectu intentionis non valet institutio in casu omisso.quia ibi intentio arguitur contraria, cũ sciuerit vtrunque casum, & distinxerit.dixi latius in notabili-

117 bus.† Alia est limitatio ad regulã superiorem,vt non procedat in dispositione iudicis vel prætoris, quæ non extenditur ad casum omissum etiam eundem effectum importantem.tex.dicitur multum singularis in l.si pupillorum. §.si prætor. ff. de reb. eorum.vbi si iudex permittat tutori prædium vendere, si illud pignori dederit,nihil dicitur egisse. cum aliud egerit,quam qd a prætore decretum fuerit.& tamen ex obligatione pignoris idem effectus potest insurgere, scilicet vt satisfiat creditoribus pecunia ex pignore habita. quia venditio ad hoc permittitur, vt satisfiat creditoribus. l. ob. æs alienũ. C. de prædijs minorum. Quamuis ista limitatio ab aliquibus ponatur vt a Moder. Bononiæ repetentibus,non tñ habet iuris saporem. quid enim est dicere,istam regulam quam a Bar. ipsi colligũt, quod dispositio concepta in vno casu extenditur ad alterũ omissum,& si omissus est,similis expresso,& eundem habeat effectum,non habeat locũ in iudice,quasi iudex minus debeat iuris regulis astringi vel eis vti.vel quasi ipse non sit minister iuris potiusquã priuatus,vt in cap.forus.de verbo. signi.Hac igitur iuris regula bene cõprehendetur iudex, & iustitia & iure leges sunt omnibus communes.l.1.de legi.sup.in c.erit. 4.dist.nec est acceptio personarum.in cap.nouit.de iudi.nunquam igitur est dandum ius singulare personarum , nisi ratio detur singularis. Item cum Moder. volunt,quod prædicta regula non habeat locũ in iudice,sequitur quod l.fi.§.fi.supr.manda.non habeat locum in iudice,quia prædictã regulam sumit Bar. ab illa. l. Et potest sumi eadẽ ex l. Titius.§. Lucius.sup.eo.& ex l.fi.C.isto titu.& ex d.§. illud.instit. pro socio, vt supra declaraui. Finge igitur,quod iudex mittat tibi literas,in quibus mandat tibi, & a te petit,vt pro Titio fideiubeas,vel quid simile.tu non id fecisti, prout scriptũ est,sed idem in effectu adimpleuisti. dabit ne in iudicem mandati actio', certe nullus potest negari dari mãdati actionem per tex.in d.l.fin.§.fin.qui omnes eo modo contrahentes comprehẽdit. Similiter de omnibus casibus, ex quibus regula elicitur. Verum dicas,quod dictum doctoris debet intelligi secundum casum quem allegat, certe casus iustus est,quia est iuris. limitatio vero non est iusta,nec conclusio, quam asserit in limitatio-

118 ne.† & explico casum & rationem.l.si pupillorum.§.si prætor. ab eo allegatę dicitur ibi,ꝙ si a prætore permissum est vendere non potest tutor pignori obligare. , quæro rationem. ratio est, quia quandoque pupillo conuenit potius vendere,quam obligare pignori.& ideo iudex debet diligentiam adhibere, vtrum vendere potius permittat ,vel obligare pignori.ita dicit luce fultus in §. sequenti ad eundem. §. vbi adhuc dubitatur , an si iudex alternatiue permittat vendere vel obligare, valeat permissio. quia iudex prius debet determinare & statuere, vtrum illorum magis cõueniat. facit tex. in l. magis puta.§.item prætor.& §.non passim. eo. tit. vbi dicitur, item prætor existimare debet, vtrum vendere potius vel obligare permittat. Si igitur iudex debet vti officio in hoc , an vendere pòtius vel obligare sit vtilius pupillo, recte sequitur & iuste , quod si vendere permittat,non poterit obligare. hæc est ratio illius casus qua expo

119 sita videamus an Moder. recte cõcludant. † dicunt ipsi , quod casus omissus etiam si eundem habet effectum non determinatur per expressum, in iudice vel prætore. Ego certe nego quod ibi eundem effectum habeat casus omissus, illi probant, quia eodem modo pòt satisfieri creditoribus ex prædio pignori obligatio prout ex prædio vẽdito. Aduerte, quia in hoc errat deceptio, ꝙ ipsi õsiderant eundẽ effectũ satisfactionis creditorum,& tex. ille cõsiderat effectũ vtilitatis pupilli debitoris qua consideratione requiritur decretum. itaque non est verum, ꝙ casus omissus ibi habeat eundem effectum de quo quæritur. Quinimo quia adhuc non est discussum & statutum apud iudicem,vtrum magis cõueniat , vel vtrum ita sit vtile vnum sicut aliud, ideo non potest obligare, quia obligandi non est data facultas, habes veram mentem tex. illius. vnde Bar. ibi sentit, nõ esse casum similem. quia sentit, quod obligatio pignoris non sit similis venditioni , quod vt dixi ex casu colligitur. si igitur non est similis,non est adducendus ad limitationẽ regulę Bar.

120 qui de similibus casibus loquit. † Tertia limitatio est ad dicta Bar. ex l.fi.C.de his qui veniam æta.impetra.quod quando per fictionem casus omissus operaretur idem,tunc non iudicamus de eo per casum expressum ita dicit Bal. hic, & per Barto. in l. omnes populi.in 4.q princ. versic. alterius quæro. & adducunt Moder. pro ista limitatione tex in l 3. §.illud. rẽ pupilli saluam fore. Aduerte intentius,quod dicimus casum expressum trahi ad tacitum , quando tacitus idem operatur, & hoc intelligere debemus , quod in tacito eadem sit ratio , siue ad voluntatem agentis,siue ad æquam iuris interpretationem, vt declaraui in quæstione principali,cum adijcimus limitationes, itaque cum dicimus eundem esse effectum, idem est,ac si diceremus, eandem esse rationem in tacito ad id de quo agitur, quæ sit in expresso, si igitur eadem esset ratio vel idem effectus in casu ficto,qui est in casu vero,certe verum deducimus ad fictũ,quod satis nobis constat in l. nostra. vbi substitutio quæ in mortem confertur,quia eadem est ratio,in deportatione dicitur verificari,& ita doctores quia idem effectus verificatur in morte ficta , hoc plane probatur in omnibus casibus , in quibus de deportato vel de damnato in metallum idem iudicatur,quod de mortuo.vt in l.1.§.fin.de contrahẽ.in l.si necem. de oper.lib. in l.ex facto.§.si quis rogatus,el secundo.ad Trebel. cum similibus . Nec id aliquid obstat, quod aliqua horum loquantur in conditione, nam de conditione ad dispositionem in hoc consistit iuris differentia. Item considera,quod aut nos loquimur de casu ficto,qui habet rationem & effectum casus veri, & tũc non possumus dicere casum fictum esse omissum in dispositione,imo exprimitur , quia ex eodem effectu & ratione ad id fingitur , vt in eadem appellatione comprehendatur, vt casus verus , ad quid enim lex Cornelia fingeret me esse mortuũ ab initio captiuitatis , nisi vt testamentum meum confirmet tanquam liberi hominis testamentum.l.lege Cornelia.de testa.& in l.1.c lex.inf.ad legem Falcidiam.Vñ regula nostra non recte aptatur casibus fictis,illi enim sub eadem dispositione veniunt vt expressi,quando scilicet subest ratio fictionis. Aut nos loquimur in casibus æquiparatis,vt est deportatio morti. Item professio religionis , vel in metallum pęna quos ego similes meos casus appello exẽplo iuriscõsulti. vt in l. nostra appellant doc. fictiones , qui plura fingunt. Dixi in notabilibus. & tunc si idẽ est effectus,id est ratio,vt in tex. nostro. & in l. Deo nobis.C. de epis.& cle.non possumus negare casum omissum venire in dispositione vt similem. & forsam quãuis verba non comprehẽdant , legis tamen voluntas habebit locum in illis casibus, & comprehendentur virtualiter in ipsa. vt in l.nõ dubiũ.in princip.C.de legi.l.cõtra legem.& l.fraus de legi.nec placet distinctio,an interpretatio sit actiua vel passiua. de qua Barto. in l.1. §. ex

121 §. lex Falcidia . ad Trebell. vt dici in notabili. † Non obst. pri-
mo prædicta lex finalis.quæ nihil ad casum omissum , sed illius
legis ratio in hoc consistit , quod cum in actibus hominum si
quid ad perfectam ætatem referatur,de intentione agentium
est perfectam naturaliter intelligere , ideo imperator statuit ,
quod ea quæ inter homines ad perfectam ætatem diriguntur ,
debeant intelligi de ætate naturaliter perfecta , non de ea , quæ
principis liberalitate suppletur , nisi id specialiter exprimatur .
Itaque illa ætas quæ principis voluntate suppletur , non habet
eandem rationem ad intentionem & mentem agentiū, & mi-
nus ad æquam interpretationem legis quo ad negocia homi-
num,vt sunt contractus,legata,substitutiones,& fideicommis-
sa , nec ibi considerandum est,an possit alienare vel non possit
alienare vt Ioan.de Imol. quia in hoc non versatur ratio . Nec
illa est congrua,quod id sit propter commodum maioris dila-
tionis insurgentis ex ætate legitima & vera , magis quam ex fi-
cta,vt dicūt hic moderni repetētes per tex.in l.ex ea parte. §. in
insulā.de verb.obl.& in l. Statius Florus.§. Cornelio Fœlici.de
iure fisci.nam vtilitas vel commodū non attēditur , quia prout
ad vtilitatem vnius contrahentis potest actus referri ad ætatē ,
ita etiam in vtilitatem alterius,& idem in legatis vel fideicom-
missis . sed hæc est ratio , quia agentes creditur intellexisse de
ætate perfecta & vera , & ita interpretatur Imperator , quæ in-
terpretatio trahitur ad vtilitatem vel dānum vnius vel alterius
nisi aliud expresse caueatur, & ideo nec teneo rationē quā vlti
mo assignant repetentes , ꝙ beneficium Imperatoris non dēt
operari effectum in præiudicium hæredis, vt teneatur ante tē-
pus præfixū soluere legata l.2.§.merito.ne quid in loc.pub.&c.
Ista enim ratio non est gn̄alis,& ibi dubitatur, quod si tempus
præfixum,& dum dicitur tēpus præfixum esse.i.ætas naturalis,
& non ætas quæ ex principe suppletur,non dubitatur, an coga-
122 tur soluere ante tēpus. † Nec obstat tex.in l. 4.d.§. illud, rē pu-
pil. saluā fore,vbi ex stipulatione facta pro eo,quod tutor gesse
rit,non pōt agi id ad quod tenetur,ac si gessisset. Dom. Are.hic
respondet,ibi casum & māin esse odiosam. Modern.repetētes
negant solutionem & contra eam formant argumētum ab ea-
dem lege, vbi stipulatio facta per fideiussorem rem pupilli sal-
uam fore,hēt locum,quando protutor , id est qui non erat ve-
rus tutor,gessit negotia pupilli,& tamen dispositio pœnalis lo-
quens in tutore,non habet locum in protutore, in l.fi. iuncta.l.
pe.C.de interd.mat.inter tut.& pupi.patet igitur,quòd ibi ma
teria est fauorabilis.quod etiam ex eo probatur,quia satisdatio
est introducta principaliter in fauorem pupilli.insti.de satisdat.
tuto.in princ. Vnde ipsi soluunt,quod ideo ibi in casu quo non
gessit , non tenetur, quia fideiussit in eo , quo tutor ex propria
obligatione conueniri posset . tutor autem qui non gessisset
conuenitur ex persona contutorum , qui gesserunt tutelam l.
fi.C.si tutor nō gessit.hucusq; ipsi. Certe ibi nec ex fauore nec
ex odio tex.ille habet interpretari sed clara est ratio,recte intuē
ti in illo tex. quia stipulatio fideiussoria rem pupilli saluam fo-
re,quasi est accessoria ad actionē tutelę,& ex ea regulatur, nec
potest competere actio ex stipulatione nisi tunc, cum compe-
tat actio tutelę,vt habetur in l.1.ff rem pupil.sal.fore. ratio igitur
quare actio ex stipulatu,non competit contra eū qui non ges-
sit,est,quia tutelę actio non competit . quæ actio competit ex
eo,quod male gestum est,non ex eo,quod non gessit,quod in-
tellige vt Bar.ibi,hanc rationem expresse sentit Iurisconsultus.
in eo.§.illud,ibi.sed enim qui non gessit omnino nō tenebitur.
nam nec actio tutelę eum qui non gessit, tenet, sed vtili actio-
ne conueniendus est,quia sub periculo cessauit.ita tex.patet igi
tur ratio,quare vel ipse,vel fideiussor non tenetur ex stipulatio-
ne,quia non tenetur,nec se obligat ad aliud , quam ad id quod
ex tutelę actione teneri potest . Item patenter tex. ille ostendit
solutionem,quia quamuis qui non gesserit, teneatur ac si ges-
sisset,teneatur tamen vtili actione, quia directa contra male ge-
stum datur, vnde in simili casu datur vtilis actio ad exemplum
directe,non debemus dicere quod competit directa, quod ca-
sus sit similis vel vt ipsi dicūt fictus , cum ex eo,quia similis vel
fictus,competat vtilis & non directa,quod fere in omnibus vti
libus actionibus late patet. Item cum prædicti modern. retor-
quent arg.quod ex stipulatione rem pupilli saluam fore tene-
tur fideiussor , quando pro tutore gessit negocia , ex quo datur
intelligi quod materia non sit odiosa &c. Ego miror , quid vir
iste sentiat . aut enim intelligit , quod ego fideiussi rem pupilli
saluam fore pro te,qui eras tutor , & quod ego tenear non pro
te,sed pro eo, qui protutor est . & hoc non probatur per illum
tex.& non videtur æquum,vt fideiussor teneaē pro eo,pro quo
non promisit l.fideiussor obligari.in princi.inst.de fide. Aut in-
ligit,quod ego fideiussi pro eo,qui erat protutor,& quia dubi-
tat me teneri,quia me obligaui pro protutore , nec in isto casu
appellatione tutoris venit protutor,nec vnus casus determina-
tur per alium,sed idem per seipsum,pro eo enim pro quo fide-
iussi,pro eo teneor. Item dum ipsi dant rationem , quod fide-
iussor est datus ad soluēdum id, ad quod tutor ex propria obli-
gatione conueniri potest.tutor autem qui non gessit,conueni-
tur ex persona contutorum,vt in d.l.fi.ista ratio nō videtur bo-
na,quia quandoque actio vtilis datur pro negligentia propria ,
& communi omnium contutorum,vt in ea l.fi. Cum igitur ni
hil a me omnino gestum est in aliquo,tamen ad quod tenebar
fui negligens,tunc non datur directa, quia nihil gessi, sed pro-
pter negligentiam meam teneor vtili. vt in d.l.fi.non tamen te
netur fideiussor.ergo &c. Cogita. Item non obstabat ar. quod
format do. Are.de l.si prægnans. de euic. sup.l.seq. vbi stipula-
tio,quæ ponitur pro re vendita,non habet locum in re ficte vē-
dita,vt est partus ancillę. Habebit tamen locū actio ex vendito,
& ideo distinguit Areti aut in materia fauorabili & ample in-
terpretanda,aut in odiosa & stricte interpretāda. Tu dic in pri-
mis in illo casu nullam esse fictionem, quia nō fingitur ancillā
cum partu esse venditam,cum vere sit vendita.vt in l. Vēditor
hominis.de euictionibus,& in l.non quodcunq; in §. Iulianus.
de lega.1.& probatur in l.si quod ex Pamphila.de lega.2.vbi de
ducitur precium partus,igitur erat emptus,alias de precio non
pōt haberi consideratio,& ita ponderat ibi gl. quod matrē ca-
123 riorem emi ꝓꝓ partū,quem portabat . † Notandum tamen , ꝙ
secundū hoc competeret actio ex stipulatu,quia partus est ven
ditus. Sed ꝓrium est verum per tex.in d.l. si prægnans. vbi dici-
tur,quod non potest de euictione conueniri, & subiūgit ratio-
nem,quia partus non est venditus.ita dicit iureconsultus.vnde
etiam sequitur,quòd nec actio ex empto competit ad partum,
qui venditus non est. Ex his prima facie videtur,quod nō est bo
na distinctio de actione ex empto ad actionē ex stipulatu , quia
in vno dicitur,partū esse emptū,ex quo vr̄ vtrāq; actionē com-
petere.in alio dr̄ partū non esse emptū.ex quo videtur ꝙ vtraq;
negatur actio.quare videtur congruentius distinguendū, pro-
ut distinguit Pau.de Ca.in d.l.non quodcūq;.§.Iulianus,quod
aut ignorabat partū esse in vētre, itaq; nihil carius propter par
tum emit,& tūc certū est,quod non cōpetit de euictione actio
aut propter ventrem carius emit & tūc si partus euincatur, nō
competit de euictione actio stipulationis.ratio est, quia partus
non est venditus de per se,sed vt accedens.ita intellige.l. si præ-
gnās,cum l.seq. & ex hoc competit ex empto actio ad interes-
se,vt in d.l.venditor hominis.& in d.l.non quodcunq; & in l. si
ex Pamphila.de le.2.vbi glos.est non cuius doctrinam sequitur
Pau.in d.l.non quodcunq; §.Iulianus,& in eadem.l. si quod ex
Pamphila.vbi idem sentit Bart. Vnde non recte adducitur ca-
sus ille ad propositam quęstionem.s.ꝙ ibi actio ex empto com
petat ad casum fictum. stipulationis vero actio non competat,
nam.ex empto actio non datur ex fictione,sed ex interesse, quia
si venter erat plenus,& ego emi seruam cum ventre, si euinca
tur partus,conueniens est,vt ex illa parte qua cariorem seruam
emi,tu debeas interesse resarcire,vt in d.l.venditor,& in d. l. si
quod ex Pamphila.hic igitur nulla fictio,nec fingendi necessi-
tas. Aretin.forsan voluit sequi Bar.in d.l. si quod ex Pamphila.
qui dicit,quod non vere emit partum.Igitur cū agatur exem-
pto,fingitur emisse. Sed talis ꝑūa non est bona,quia quamuis
non emit partum,emit seruam cariorem propter partū , & est
æquum satisfacere pro interesse,cū in his contractibus ex æquo
& bono arbitrandum est,vt in l.consensu.de ac.& obli. Rursus
considera,quod ex differentijs do. Aret.non colligitur differē-
tia,an loquamur in odiosis vel fauorabilibus . nā stipulatio sua
natura non est odiosa,nec emptio fauorabilis, sed bene est alia
sua natura restringibilis,vt in l.quicquid.de verbo.obli.alia bo-
næfidei & late interpretationis,vt insti.de obli. quæ ex consen-
su.§.fin.& d.l. Ex consensu.odium tamen vel fauor in his non
124 consideratur . Cogita . † Quarta limitatio sumitur a Bal.d. hic,
quando dispositum est in vno casu in quo fit stricta interpreta-
tio , tunc enim non extenditur ad alium casum eūdem effectū
habentem,vt in c.susceptum.de rescr.lib 6.vbi mandatum impe
tratum , vt conferatur beneficium casu quo vacet per resigna-
tionem,nō potest exequi , quando idem beneficium vacat per
mortem,& econuerso , & tamen resignans beneficium habe-
tur pro mortuo quo ad beneficium,vt in ca. in Apibus.§. Ecce
in quibus 7.q.1. Ad istam etiam limitationem adducitur tex. in
c.cui de non sacerdotali.de præb.lib.6.Sed contra istam limita
tionem inducit Ioan.de Imo.tex.in l.Deo nobis.in princ.C.de
epis.& cle.vbi in stipulatione,quæ est stricti iuris & interpreta-
tionis,facimus extensionem ad casum omissum habentē can-
dem rationem,& stipulatio quæ dirigitur ad casum mortis,ve
125 rificat in casu professionis. † ideo dicebat Imol.quod illud erat
in c.susceptum. propter naturam mandati, quod debet adim-
pleri in specifica forma. vnd per æquipollens non potest adim-
pleri. Mod. Bonon.repetentes contra Ioan.de Imol.adducunt
tex.in l.fi.§.fin.ff.mandati.vbi mandati actio datur ex æquiualē
ti. Item adducunt tex.in l.si quis mihi bona.§.sed quid si man
dauerit.de acquir.hæred.vbi si mandaui adiri hæreditatem, ex
hoc potuit agnosci bonorum possessio,quæ vere non est hære-
ditas,quamuis hæreditati æquiualet.l.1.& 2. de bonorum pos.
inf. Ex his Mod. dicebant & hoc idē dixerat do. Ioan.de Imol.
quod

quod ideo in c. ſuſceptũ. caſus expreſſus nõ verificatur in caſu
ſimili, quia diſpoſitio eſt odioſa ꝓpter ambitionẽ beneficio-
rum. vnde talia reſcripta ſtricte ſunt interpretanda. vt in c. quã
uis.el ſecundo.de præb. lib.6. Secus quãdo diſpoſitio eſt ſtricte
interpretanda, vt eſt ſtipulatio. l. quicquid aſtringendæ. de verb.
ſig.& iſto modo intelligit tex. in l. Deo nobis. Hęc dicũt Mod.
cum Bal.& Io.de Imol. Aduerte, quod aut Mod. non ſoluunt
difficultates, quas adducunt, aut errant. nam ſi reſponſionem
eorum aptes ad. l. ſi. ff. mã. Ille tex. loquitur in mandato, quod
ſecundũ ſolutionem videt ſtricte interpretandũ, quamuis non
odioſum.& tamẽ hoc eſt falſum, quia contractus mandati eſt
bonę fidei. & habet latam interpretationẽ vt in l. conſenſu. de
act. & ob. in §. actionũ. inſti. de ac. Item conſidera, quod non ſo
lum in mandatis ambitio ſis, ſed etiam in alijs, in quibus ceſſat
ambitio, regula poſita in d. c. ſi cui de non ſacerdotali, habet lo
cum. vt in c. prudentiam in ſi. principij de offic. deleg. Verum
ſi dicas etiã illam materiam eſſe odioſam, reſpõdeo, non adeo
eſſe odioſam, vt non admittat caſum omiſſum eundem effe-
126 ctum habentem in § adijcimus. in eo. c. prudentiam. † Ego du-
bito, an ipſe Bal.& Io. de Imo.& Mod. ponant bonã limitatio
nem. quia etiam in odioſis ſi eundẽ effectũ habet caſus omiſ-
ſus id eſt eandem rationẽ, nihilominus intelligitur venire in ip
ſa diſpoſitione quod probatur, quia reſcripta ad lites ſunt odio
ſa, vt ordinariæ iuriſdictioni detrahentia. in c. ad hęc. de reſcri.
in c. 1. in gl. mag. in ſi. de reſcr. lib. 6. & ob hoc ſtricte interpretã
da Attamen admittunt caſum omiſſum eandem rationem ha
bentem. vt in d. c. prudentiam. §. adijcimus. nec obſtat quod in
tellectus Abb. ibi de quo. inf. in q. An conditio voluntaria ſit ad
implenda in ſpecifica forma. Item attende, quod eadem re-
gula quæ datur in d. c. ſuſceptum. quod fines mandati diligen
ter ſunt attendendi. vt in d. ca. ſi cui. habet locum in reſcriptis
ad lites, vt in d. c. prudentiã. tamẽ videmus in his ad alios caſus
& perſonas porrigi mandatum quamuis odioſum. vt in ca. 1.
de offi. dele. & in c. in cauſis. de off. dele. vbicunque enim ratio
ſuadet, prorogatur & extenditur mandatum quod ex rei natura
habet ſtrictã interpretationẽ. Itẽ idem eſt dicere, caſum eſſe
odioſum, ſicut dicere, eſſe natura reſtringibilẽ. nam odiũ hoc
parit, vt reſtringatur. vt in regula, odia reſtringi fauores conue
nit ampliari. Igitur quo ad interpretationem ſtrictam vel am-
plam idem ius eſt aliquid eſſe ſua natura reſtringibile vel odio
ſum. vnde videtur remanere inſolutum argu. leg. Deo nobis.
127 † Item vt ſup. ſępius dixi duo caſus dicunẽ habere eundẽ effe-
ctum ad id, de quo agitur. cũ habent eandem rationẽ. quãuis
igit materia ſit odioſa & reſtringibilis, ſi eadẽ eſt ratio, nõ põt
eſſe ius diuerſum, quia ius a ratione nõ differt. vt in l. nõ dubiũ.
in prin. C. de leg. in l. cũ mulier. ſol. mat. Sed ſi dicas quod ratio
ſtrictę materię eſt, vt nõ porrigatur ad caſum omiſſum, Reſpõ
deo, quod ſecundũ hoc eſſe nõ põt ꝙ caſus omiſſus habeat eã
dem rõnẽ. quia iuris ratio ſibi pugnare nõ põt. & ita eſt in c. ſu-
ſceptũ. Et conſidera, ꝙ conceſſiones gratiarũ ad beneficia in
poſterum vacatura ſunt facti potius quã iuris. ſunt enĩ gratię
pendentes a voluntate ſummi Pontificis. l. e. conſilio. in fine. de
cura. fu. §. & in d. c. quãuis. de præb. lib. 6. ex hoc fit quod tales
gratię non habẽt interpretationẽ, niſi in quãtũ probatur mẽs
concedẽtis. ſi igitur ſummus Pontifex tibi mandat prouideri
de beneficio vacaturo per reſignationẽ Titij, hæc gratia oſten
dit mentem ſummi Pontificis ad vacationem per reſignatio-
nem. itaq; ſi antequã reſignet, vacauerit per mortem eius. cer-
te in iſto caſu deficit intẽtio. & hoc eſt qđ dicit tex. in d. c. ſuſce
ptum. quod non põt prouideri de tali vacatura, niſi aliter de in
tentione mandãtis appareat expreſſe. ex defectu igitur inten-
tionis ceſſat gratia, non ex alia cauſa. Idem probanit in d. c. ſi
cui de non ſacerdotali. vbi dicitur excedi mandatum, ſi benefi
cium minoris valoris detur ex gratia maioris valoris. ratio eſt,
quia intentio certo modo & ad certam rẽ dirigitur quo omiſ-
ſo deficit mandatum & intentio mandantis, hunc noſtrum
intellectum confirmat do. Abb. in c. ſuper literis. 4. colum. vet-
ſicu. item de iure communi. & 5. colum. verſicul. quidam im-
petrauit. de reſ. idem in cap. ſignificaſte. in vlti. verbis eo. titu.
vbi dicit, quod ideo non trahimus gratiam ad alium caſum,
quia de intentione ſummi Pontificis non fuit concedere gra-
tiam in alio caſu quam expreſſo, quod ſatis patenter demon-
ſtrat tex. in d. cap. ſuſceptum. & d. c. ſi cui. Si igitur deficit man-
dantis intentio in caſu omiſſo, non poſſumus eandem ſubeſ-
ſe rationem ad caſum omiſſum. cum maxime gratię nihil iu-
ris habeant niſi a voluntate donantis. vt in l. ſi quis argentum.
§. fina. de donatio. & §. perficiuntur. inſti. de dona. At ſi dicas,
quod cum mihi beneficium per reſignationem vacaturum
cõferri mandetur, idem ſubſequitur effectus, ſi morte vacaue
rit. Reſpondeo quod idem eſt effectus, & ratio vacationis, quia
prout vno modo vacat, ita & alio ad vacationem, ergo eadem
eſt ratio. ut in dicta. §. ecce in quibus. 7. quæſt. prima. Sed non
eſt eadem ratio quo ad gratiam & eius executionem. nam gra
tia dirigitur ad vnum caſum vacationis, & ceſſat in alio. vn-
de non decet vt ibi cenſeatur facta vbi facta non eſt, & exequa
tur in alio caſu vltra gratiam & voluntatem mandantis. & ita
128 loquuntur illa iura. † Sed dubitatur, quare ita ſtricto modo in-
telligimus has gratias, cum gratioſa ſint ſemper amplianda.
vt in leg. fina. de conſti. princi. §. in cap. 1. de dona. in cap. quia
circa. de priuil. maxima enim virtus eſt ipſa liberalitas quã non
conuenit arctare, vt in d. c. 1. Reſpondeo ꝙ gratię ample eſſent
interpretandę vt gratioſę, quia tamen in iſta materia ſunt am-
bitioſę ex parte impetrantis ideo ſummus Pontifex declarat
ſuam intentionem non fore aliud quicquam concedere quam
id qđ exprimitur & eodem modo quo exprimitur. hæc eſt ra-
tio. c. quãuis. el primo. & c. ſi cui de non ſacerdotali. & c. ſuſce-
ptũ. §. alle. Sed ſi dicas idem eſſe in ſtipulatione, quæ eſt ſtricti
iuris. & cum verborum obligatio nihil ſuſcipit, niſi verbis ex-
primitur. vt in l quicquid. & in d. l. cõſenſu. in fin. Item regitur
etiam ab intentione contrahentium & ab eorum conſenſu. vt
in l. conſilio. in fi. ſupr. alle. & in l. obligationum ſubſtantia. de
act. & ob. itaque in hoc non differt a gratioſis reſcriptis. Et tñ
quandoque in caſu æquiualente verificatur vt in l. de nobis.
Reſpondeo, qđ ibi intentio agentium ſe refert ad effectum. ſ.
vt ſi quis alterum in ſęculo relinqueret, relictus dotem acquire
ret. vt expoſui. ſupr. in notabilibus. vnde ſiue per mortem ſiue
per religionem id fiat, habet locũ ſtipulatio. in noſtro vero ca-
ſu non dirigitur ad effectum vocationis ſolum, ſed ad modum
vocandi. vt ſupra dixi. eodem modo reſpondeo ad tex. in l. ſi qs
mihi bona. §. ſed quid ſi mandauerit. ſupra alleg. vbi iuſſus pa-
ternus de acquirenda hæreditate tẽdit ad effectum acquiſitio-
nis. & ideo dicebat ibi Bar. quod quocunque modo conſtet de
voluntate ſufficit ad acquirẽdum. maxime ꝙ ſi mandet vel iu-
beat pater, vt filius agnoſcat bon. poſ. neceſſario vult, qđ adeat.
l. pubere m. C. de iur. del. aditio enim fit ſola voluntate acqui-
rendi extrinſecus demonſtrata. l. pro herede. eo. titu. inſ. & in §.
fi. inſti. de hæ. quali. & dif. vnde glo. & Barto. in d. §. ſed quid ſi
Item reſponde ad d. l. ſi. §. ſi. quod ibi loquitur in cõtractu man-
dati ꝙ maxime differt a mandatis ſuperiorũ. ille enim eſt con-
tractus volũtarius & bonæ fidei, & habet latam interpretationẽ.
vt in d. l. conſenſu. tamen mandatum ſuperioris non eſt ꝯtus,
ſed eſt quid neceſſarium, & diuerſimode ex ſubiecta materia
interpretandũ. itaque in hoc deciperemur ex ęquiuoco. † Ex
129 ſuperioribus videtur inferri, ꝙ ſi Papa motu proprio mandaret
conferri beneficium vacaturum per reſignationem, ſi vacaret
per mortem, eſſet conferendum, quia mandatum ad hunc ca
ſum extenderetur. nam in iſto caſu cũ Papa motu proprio cõ-
cederet, ceſſat ratio ambitionis. ita inferunt Mod. repetentes ꝯ-
d. Io. de Imo. qui ſimplici verbo dicit. d. c. ſuſpectum. habere lo-
cum, etiam cum gratia motu proprio facta fuiſſet, propter tex.
illius generalitatem. & pro iſta illatione contra do. Io. de Imol.
adducunt Mod. notata de clem. ne Romani. §. ſane. in ver. mo-
riente. de elec. lib. 6. vbi eleganter dicebat Ioan. And. qđ forma
illius tex. in eligendo Pontificem, quando moritur extra vrbẽ,
de qua ibi, debeat obſeruari, quando ceſſit Pontificatui extra
vrbẽ. cum de iure Papatui cedi poſſit. vt in c. 1. de renunci. lib. 6.
ſubiungit rationem, quia hæc eſt eadem ratio, & verſatur fauor
eccleſię, nec diſtat ambitio. vt in c. ſuſceptum. de reſcri. lib. 6. ita
notanter gl. cuius ſenſus eſt, ꝙ quãdo ceſſat ambitio, ceſſat ſtri-
cta interpretatio. ca. ſuſceptum. Sed quando motu proprio cõ-
ceditur, ceſſat ambitio, igitur & c. Item facit tex. in c. ſi pluribus
de præben. libr. 6. vbi in gratia cõceſſa motu proprio fit amplior
interpretatio. & ita dicunt Moder. publice diſputando tenuiſ-
ſe hanc limita. ad ca. ſuſceptũ. contra quoſdam Canoniſtas vo-
ciferantes eam eſſe falſam. Ego non aff. iſti diſputationi, quia
nondum Bononiam veneram. ideo neſcio quid ipſi dixiſſent.
Tamen quia ſuſpicor illos eſſe, quibus plurimum debeo, & ex
corũ dignitate fuiſſem forſan verius motus, de limitatione ſa-
130 tis dubito. † & præſuppono, ꝙ ratio & verus intellectus in d. ca.
ſuſceptũ. cõſiſtit in hoc. ꝙ volũtas & mens mandantis ſe refert
ad vacationem ſecundum modum expreſſum. ad vacationem
vero modi taciti, deficit voluntas. hoc ſatis probatur ex eodem
tex. cum intelligit non prouidere in illo caſu, niſi de intentione
mandantis aliud appareat expreſſe. Hoc idem confirmauit do.
Abb. in d. c. ſuper literis. de reſcrip. 4. col. & 5. col. & in c. ſignifi-
caſte. in vltimis verbis. eo. titu. dicens, ꝙ ideo non poteſt proui-
deri in d. c. ſuſceptum. in caſu tacito. ſ. quando vacẽt per renun-
ciationem, quia cum expreſſit vnũ modum vacationis, voluit
ſummus Pontifex reſtringere gratiam ad illum, & in alio defi-
cit intentio. & dicit domi. Abb. hunc eſſe intellectum & ratio-
nem illius tex. quam ignorantes multi mirantur. Facit text. in l.
commodiſſime. ſupr. eod. ſecũdum verum intellectum, quem
expoſui. ſup. in prin. huius intellectus. vbi quando vnus modus
ponitur, vt is ſolus concedatur, & diſtinguatur ab alio, nõ venit
alius in diſpoſitione etiam teſtamentaria, vbi agitur de fauore
conſeruandi teſtamenti, & de inſtitutione filiorum. quia defi-
cit intentio in caſu omiſſo. hoc igitur præſuppoſito, ſequitur
131 † neceſſario, quod ex clauſula motus proprij non poteſt limi-
tari tex.

tari tex. in d. c. susceptum. ratio, quia talis clausula quamuis tollat subreptionē, nō tamen supplet intentionem. vt not. in cle. si Romanus Pontifex. in glo. incipiē. validam. de præben. lib. 6. igitur cū in casu omisso desit intentio, non suppletur ex clausula motus proprij. Nō obst. primo quod prædicti Moder. ponderant ambitionem cessare quando motu proprio conceditur rescriptum, quod fateor. diffiteor tamen, quod quamuis in casu specifico cesset ambitio, gratiæ sint extendēde extra modū expressum. quia ex ambitione vniuersali negotiantium literas hoc decernit Romanus Pontifex, vt nihil intendat concedere, quod non sit in talibus literis expressum. probatur ex. cap. licet. de transla. epis. vel cle. vbi episcopus vi gratiæ se transtulit ad episcopatum minorem. dicit tex. quod ambitio habet excusationem. nam. qui minorem episcopatum eligit, in hoc ipso ostendit se non ambire. nihilominus tamen male dicitur fecisse. quia ex eo quod de maiori concedatur, non est cōcessum de minori. cum gratia ad expressa habeat intentionem, non ad tacita. Hoc idem & clarius probatur in d. c. si cui de non sacerdotali. vbi beneficium minoris valoris acceptare nō potest, & tamen in hoc ipso exiuit ambitionem. ratio igitur ex qua summus Pontifex fundatur in declaranda intentione rescriptorū ad benecia, fuit vniuersalis ambitio non particularis. Item hoc probatur ex. cap. quamuis. el secundo. iuncta glo. de præb. lib. 6. vbi cps impetrauit, vt posset conferre beneficia certa quibus conferendum decreuisset. certe talis gratia non est ambitiosa ad habenda sibi beneficia, quia non vult sibi ea habere, sed alijs conferre. Nihilominus tamen interpretationē sumit a. c. susceptum. vt no. glo. in d. c. quamuis. & licet literę quo ad impetrātem sint odiosę, tamen quo ad potestatē conferendi non debent habere odium ambitionis. ar. eorum quæ no. Io. And. & d. Abb. in c. fi. de simo. Nihilominus tamen expresso vno modo vacandi, non intelligitur alius. vt no. glo. in d. c. quamuis, ꝙ iterum & expressius in hoc probatur, quod literæ ad conferenda beneficia impetratę quo ad conferentem nō sunt ambitiosę sed late interpretandę. vt no. in c. dudū. in gloss. beneficia. de præb. 6. & ibi Lapus & doc. & no. in c. is cui. eo. tit. & lib. sed in his gratijs expresso modo vacationis per renunciationem, nō venit modus vacationis per mortem. vt in d. c. quamuis. ratio est, quia cum hi modi distinguantur, non videtur concedens sub vno reliquū comprehendere, quia si hoc voluisset. latioribus verbis fuisset vsus. ita tenet Archid. Ioan. Andr. Fenzelinus. & Io. de Imol. in d. c. quamuis. quos etiam sequitur Dominicus. in 2. colu. ex quo clare patet, modernos esse deceptos in fundamento & in conclusione. cogita parū quia licet his argumentis respondere possis, tamen negare non possumus intellectum superiorem additum. cap. susceptum. Non ob. gloss. in d. cle. ne romani. quia ipsa concludit male cum non loquatur in gratijs & sit eadem ratio casus renunciationis & mortis. Vnde in iuris quæstione rationē negare non possumus. nos vero loquimur in gratijs quæ ab intentione sumūt interpretationem strictam ex genere causarum. idest quod dicebat cessare in illo casu ambitionem. c. susceptum. Non ob tex. in d. c. si pluribus. de præb. lib. 6. quia fatendum est quod gratia motus proprij est late interpretanda. quod (vt ita dicā) intellige intensiue, non extensiue, quia id quod exprimitur, late interpretatur, non tamen ad alia extenditur. vt no. in d. cle. si Romanus Pontifex. huius ratio forsan potest esse, quia intentio quæ facti est, suppleri non potest. vt constat in simili casu in d. l. cōmodissime. sup. e. nam cum vnum modum exprimit causa distinguēdi ab alio, certe in alio deest intentio, quæ suppleri non potest, nec fauore [illegible] nec [illegible], nec vt test. [illegible] defendatur, cogita, & [illegible] quod dicit l. Fab. instit. de hær. [illegible] plures. [illegible] maxime Lapū. & [illegible] quod mādat cōferri. vide

132 ibi, Quinta conclusio [illegible] ex Bar. † ꝙ in materia fauorabili, in qua fieri debet ampla interpretatio dispositū in casu simplici, cōprehēdit casum mixtū. Ba. in ille. l. si ita scriptū. §. secus in materia [illegible] vt in l. vim passam. §. præceptione. ff. de adul. & in d. l. si ita scri. in prin. licet enī subtilis iuris regulæ conueniat & ita dicit Bar. quidē & ex eisdē iuribus cōprobat in l. 2. in prin. de verbo. ob. Videndū igitur an Bar. probat, ꝙ asserit. certe cū primum fere puer [illegible] ita scriptū [illegible] collegi, nihil ad istā cōclusio[illegible] facere. & fateor ꝙ ibi testator instituit filium, si nasceretur. si vero filia nasceretur. eandem instituit, & omisit casum quo vterq; nasceret. vnde vtroq; nato testamentū subtilitate iuris erat nullū, Humanius tamē [illegible] conseruat. & secūdū istā casus figurā vtrāq; cōclusionē Bar. probat. Sed ibi nō ideo subtilitate iuris testamētū est nullū, quia casus omissus nō cōprehēderet sub simplicibus, Sed quia testator ita partes distribuerat, vt esset impossibile filium & filiā simul esse institutos. patenter ostendit. & hunc intellectum inuenit & simplici verbo, docuit Raphael Cumanus in d. §. 2. in prin. de verb. obli. & Bartho. Soci. dicit quod ille est verus intellectus Dicit tamen do. Ioa. de Monteferrato late in sua repetitione. quod iste intellectus est falsus, & nullo modo tenendus, quod ostendit. vt ait. oculata fide. quia ille intellectus esset verus, testamentum esset nullum ipso iure, non autem diceretur ruptū vt dicitur in illo tex. nam ruptum dicitur, qđ iure fuit factum, & postea rūpitur. in §. alio. ver. sed quia. insti. quibus. mod. test. infir. quod autē in illo casu testm̄ sit ipso iure nullum, ostenditur, quia voluit testator filium habere duas partes, vxorem tertiam, filiam autem aliam tertiam. vnde omnes nō possunt habere suas portiones. & iste est quędam perplexitas in voluntate testatoris, ex qua testamentum redditur nullum. l. si Titius. de conditio. insti. vnde dicendum est, testatorē illum casum omisisse. & ideo posthumis natis rumpitur testamentum subtilitate iuris. quod alias erit validum. & dicit ꝙ ista est pulchra & noua declaratio ad illum tex. Quamuis enim Raphael Cumanus, quia prius natus, prius simplici verbo edidit verum intellectū, veritas tamen etiam nobis constat quam rationem ex eodem

133 tex. probabo, deinde defendam. † Finge igitur casum quo ventre pleno ego instituo filium simpliciter si nascatur. si vero filia nascatur, eam etiam simpliciter institui. vel eodem casu posito, instituo & filium & filiam in partibus, quę in hæreditate distribui possunt. Fingamus deinde, quod vterque nascitur eodē partu. certe neuter est pręteritus, nam filius expresse instituitur & filia expresse instituitur, & neuter excludit alterum. l. 2. §. si minus. infr. de hære. insti. vbi duplici facta institutione, ex æquis portionibus succedunt. si vero partes sunt expressę, tunc quod expressum est obseruatur, dum partes sint compatibiles. vt late docet Iureconsultus in l. item quando Sabinus. inf. de hęre. insti. igitur neuter siue subtilitate iuris siue rigore rumpet vt præteritus, quia vterque est institutus. Vnde falsa esset cōclusio Bar. & cæterorum, ꝙ qū filius fuit institutus si nasceretur, & filia si nasceretur, vtroque nato rūpatur testamentum ex præteritione. cum enim de vtroque fiat in institutione expressa mētio, non possunt dici prætermissi. inter cætera. inf. eod. in l. si filius in prin. §. e. quinimo crederem, ꝙ si vētre pleno ita dicerem, si filius mihi natus erit, hæres esto, si vero filia hæres esto. vtroq; nato vterq; erit institutus. nec ob. verbum, si vero, ꝙ significat mutationē casus. nam constat ex verbis, ꝙ de vtroq; fit mentio in testamento, igitur neuter erat pręteritus. Item constat de intētione vtrūq; instituendi, quia siue masculus nasceretur, siue fęmina, voluit vtrique prouidere & dictio, si vero, ponit diuersum casum, qđ fatendum est. non tamen reuocat primam institutionem filij, dum ipse nascitur, sed si filia nascatur, vult eam instituere. vnde respondebis tacitæ obiectioni, quæ potest fieri ex tex. & ad ea quæ ibi notat Bar. ex dictione enim, si vero, non vult tollere filij institutionem, sed addit diuersum casum. quāuis Bar. aliter teneat. alias etiam semper annullaretur testamentum qđ ex volūtate testatoris determinatur. Vides igitur, ꝙ casus ille medius quo vterque nascitur vi verborum comprehendit̄, quantūcūque subtiliter intueatur. Item hæc ex tex. probo. Nā mulieri partem reliquerat, siue filius nasceretur, siue filia. & subiungit tex. Attamen cum & vtroque nato testator voluerit vxorem aliquid habere &c. Ecce ꝙ in concurrentia vtriusque voluit vxorem partem habere, & vtroque nato. ex quo dat̄ intelligi, ꝙ vtroq. etiā nato neuter erat alias præteritus, nisi propter diuisionem subiectā. Rursus ex eodem tex. tibi clare ostēdo, quod nec de præteritione fuit consultum, nec de iure responsum, quia clare constat alias nullum eorum esse præteritum. Sed dubitatur super diuisione, ex qua apparet testamentum ruptum, quia plures sunt partes in casu, quo vterque nascitur, quam in hæreditate esse possunt, quod a verbis primi responsi dilucide percipies in casu præposito, Iulianus his verbis respondet. Dicendum est assem distribuendum esse in septem partes, vt ex his filius quatuor, vxor duas, filia vnam partem habeat. ita enim secundum voluntatem testantis filius altero tanto habebit amplius quam vxor. Item vxor altero tanto amplius habebit quam filia. Hæc sunt verba primi responsi, ex quibus satis colligitur non de pręteritione esse dubitatum, sed de partium, quæ non compatiebantur distributione. Distribuūtur igitur argumento voluntatis testatoris qui voluit bis tantū habere filium quantū vxor, & vxorē bis tantū habere quantum filia. Sed forsan quisque opponet, testamentum rumpi eo ipso quod vterque nascitur. quia partes diuisit testator, vt alio nato, alter nihil haberet, quia dixit, si filius mihi natus erit, ex besse hæres esto ex reliqua parte vxor. Si vero filia nata erit, ex triente hæres esto, ex reliqua vxor. vnde ex ista diuisione constat, quod testator non cogitauit casum, quo vterq; nasceretur itaque vt omne nato saltem alter remanet exclusus & præteritus. Ad hanc obiectionem respondet Iuriscōsultus, & dicit ꝙ licet subtilis iuris regula suadeat testamentum ruptum fieri attamen cum & vtroque nato testator voluerit vxorem aliquid habere, ideo ad huiusmodi sententiam humanitate suggerente decursum est. Ecce igitur quod etiam in ista obiectione subtilitatis [illegible] ex contributione partiū, & ad eam respondet. vnde non possumus negare Cumani intellectum.

tellectum. Ad quem satis accedit ratio text. in l. fi. inf. de inius. rup. testa. vbi si filius natus, filiave nata sit exhæres esto, vtrisq; natis, vterq; et exhæredatus, quanto igitur magis vtroq; nato vterq; erit institutus, dum instituitur his verbis, quibus ibi exhæredatur. nam institutio benigne est interpretanda, exhæredatio vero non est adiuuanda l. cum quidam sup. eodem. Accedat etiam lex fi. C. de posth. hære. insti. in fi. ibi, nec pœnam patitur præteritionis, qui filios non præterit, & tamen dicebatur casus esse omissus, quod ego non firmo. si enim non præteriit quia de eo fecit mentionem, & instituere voluit, non est præteritus. Dixi supra in princ. l. nostræ. Non obstat demonstratio Modernorum, quam ostēdunt oculata fide, nec mirum, nam quamuis ingenio vigeant & memoria, oculis tamen eorum parum tribuitur fidei. ego enim ad nauiculam meam regendam alium quærerem Palinurum. Dicunt enim ipsi, quod si ex distributione quam fecit testator, esset arguendum, testamētum esset nullum, tanquam perplexa comprehendens. Item quod ruptum dicitur testamentum, quando iure factum est, deinde rumpitur. Aduerte, quod casum male intelligunt. nam posito casu quod dentur incompatibiles partes, non dantur ab initio, quia testator distribuit partes, quæ se compatiuntur, vt vides in res. Deinde tamen cum duo nascātur vno partu, & vterque velit partes suas, constat esse incompatibiles, & ideo dicitur ruptum testamētum eoipso quod nascuntur l. posthumi, & l. posthumorum. inf. tit. proxi. Item hoc ipsum ab eisdem. Mo. probatur. nam secundum diuisionem testatoris secundum ipsos incompatibilis est distributio, & est perplexitas, igitur ab initio est nullum testamentum & hoc arg. ipsi non resoluunt, tamen cōsequens est falsum, quia ab initio valet. Finge filium solum esse natum, certe ipse habebit duas partes, & mater vnam. Item finge filiam solam natam, ipsa enim habebit vnam partē, & mater bessem, idest duas. Si tamen contingerit vtrunque nasci, tunc occurrit perplexitas super testamento valido ex qua perplexitate vidit filiam remanere præteritam, & ideo dicitur rumpi vt in dicto. §. alio. quib. mod. rumpitur testamētum. Sed humanitate suggerente defenditur testamentum. tene menti. An autem Bar. conclusio probetur ex l. vim passam. §. præscriptione. ad l. Iul. de adulte. quem allegat hic, & in d. l. si ita scriptum. & in l. 2. de verborum obligatio. in princip. dicendum est quod in lege Iulia comprehendebatur adulterium & incestus, & habetur hoc iuris ciuilis regula, quod per quinquennium præscribitur eo titulo, quid tamen si adulterium cum incestu fuerit simul commissum, Respondetur non præscribi accusationi. ita dicitur in d. §. præscriptione, ex quo sequitur, quod in materia odiosa sub casibus simplicibus non comprehenditur mixtus. nam ibi est in materia odiosa præscriptionis vt Bar. in l. fi. in princ. de eo per quem fact. est. Item quia ex publica vtilitate delicta puniuntur l. ita vulneratus. sup. ad leg. Aquil. in c. vt famæ. de senten. excommun. hoc est quod intendit Barto.

134 † Sed aduerte, quod adulterium, & incestus sunt duo crimina, quæ oriuntur ex circunstantiis vnius rei id est vnius coniunctionis, vt in l. plura delicta. de actio. & oblig. vnde illæ circunstantiæ cū sint ex causis separatis, crimina sunt per se distincta, quamuis actus sit idem. Finge quod Titius cum sorore vxore Ca[...] se carnaliter immisceat. Hic idem est actus culpæ, sed committitur adulterium, quia se cum aliena vxore coniunxit, committitur incestum, quia cum sorore ius naturale maculauit. In hoc igitur actu negare non possumus, quod de adulterio dicitur, verificari & identidem de incestu. Nec ob. quod in vno, & eodem actu, nam actus non consideratur, sed circunstantiæ, ex quibus separatim crimina oriuntur, actus enim vnus est, crimina duo. vt in l. si adulter. um cum incestu. in princip. eodem titulo in verbo, occurrit quod hoc duplex admissum est. Si igitur distincta sunt, non est mixtio aliqua. non ergo est apta disputatio de simplicibus ad mixta. Quæ est igitur causa, quare ibi præteriptio non habet locum, cum in adulterio & incestu locum habeat. Respondeo, quod nō ex eo quod crimen sit mixtum, sed quia concursus duorum criminum in vno actu est detestabilior, vnde ex eo quod adulterij, & incestus accusatio præscribi conceditur, nō sequitur, quod si in eodem actu sint ut concurrant, præscribi possit, quia ex hoc concursu quodlibet horum criminum est detestabilius, quod confirmatur ex §. fi. in l. mariti. inf. eod. tit. de adul. vbi quamuis contra stuprum possit præscribi, tamen si stuprum habeat iunctum aliud crimen, cessat præscriptio.

135 † Vnde infero ad verum intellectum d. l. si ita, de iniusto rupt. irritoque testam. vbi si ita facta sit exheredatio, si filius natus filiave nata sit, exhæres esto, si vterque nascitur, vterque erit exhæredatus. doc. in dicta l. 2. de verbor. obl ga. adducunt tex. illum ad probandum, quod sub simplicibus in materia fauorabili comprehenditur mixtum, & fauorabilem intelligunt ibi materiam, ex quo conseruatur testamentum, vt Dom. Anton. & Alexan. qui ipsum refert in d. l. 2. sed Socin. et ibi, & Mod. repetētes hic dicunt materiam esse odiosam, quia agitur de exhæredatione, cuius odiū vincit fauorem conseruādi testamēti, vt in l. cum quidam sup. isto tit. Ego nec credo exhæredationis odium nec, testamenti fauorem in hoc considerari, sed recta iuris ciuilis ratione id determinari. si filiū filiave, cum nascatur, exheredo, verū est, quod filius & filia sunt exheredati si nascantur, nec hoc, quod vno partu nascantur, impedit verificationē orationis & intentionis testatoris, quia vtrūq; exhæredare voluit, in exhæredatione. nuis orat onis obseruatur. nec odiū efficit aliquid et in d. l. cū quidā. Sed id est, quod quis in fundo institutus totā habeat hæreditatē, dū solus instituitur, vt in l. 1. §. si ex fundo. hoc prouenit ex fauore institutionis quæ adiuuanda est. Secus si ex fundo exhæredatur, nec enim fit extensio de parte ad totum, quia exhæredationes nō sunt adiuuandæ. Vnde odiū non mutat sententiam orationis, nec rectæ rationis. tā in d. l. cū quidam, quam in d. l. si ita. Sed id tantum dicitur, quod exhæredatio non habet extendi, vt institutio. Habes verum intellectū ad vtranq; legem, & vide Paul. de Cast. ibi, qui aliter sentit pon derat enim odium, quod iureconsultus non considerauit. Sed tantum id dixit, non esse adiuuādam exhæredationem vt fauorabilem.

136 † Secundo infero ad quæstionem notabilem. Finge quod Titius ita testatur, si filius mihi natus erit, ex besse hæres esto, si vero filia mihi nata fuerit, ex triēte hęres esto. ex reliqua parte vxor hæres esto. Quæro, an vtroq; nato, filio s. & filia, testamentum subtilitate iuris extabit. quæro etiam, dato quod valeat testamentum, quo ordine hæreditas distribuatur. Videtur igitur ex sententia Bar. & cæterorum hic, & in d. l. 2. de verbor. oblig. & in d. l. si ita scriptum, quod testamentū rumpatur, quia casus erat omissus. non enim fecit prouisionem casu quo vterq; nascitur, vnde subtilitate iuris dicetur testamentum esse nullū. vt in d. l. si ita scriptum, & in l. commodissime sup. eod. Item et sm Raph. Cuma. & Soc. in d. l. 2. ex partium contributione apparet disiunctim de filio & filia prouidisse, & nō simul, quia si simul nascebanī, vxor quæ erat instituta, nihil habere poterat, voluit quod haberet, cū eam instituisset. igitur quando vterque nascitur, non erat a testatore prouisum. ex quo sequitur testamētū corruere, vt in d. l. commodissime. Item & tertio hoc probatur ex dictione, si vero, posita in institutione, quā ponderat Bar. in d. l. si ita scriptū, & in l. in repetendis. de leg. 3. quod quū verbum si vero, ponitur in ratione secunda, illo casu secūdo verificato, non habet locum dispositio facta in alio. Ergo per verbū. si vero, filia nata erit, sequitur quod filia nata nō vult filium instituere. ex quo et sequitur, natiuitate filij rumpi. Sed quis ex sententia Bar. & reliquorum testamentum irritetur, ego vero credo defendendum testamētum, quia cū filius & filia sint nominatim instituti, nō possumus dicere eos præteritos, vt in d. l. inter cæteras inf. eo. & in l. 1. in princ. inf. de hær. inst. & quod vterq; sit institutus, satis probat, quia ijsdē verbis exhæredationis vterq; esset exheredatus, vt in d. l. si ita facta sit exhęredatio. de hær. insti. item probatur, quia quis disiunctim sint ad hęreditatē vocati, tamē idem ius est acsi coniunctim vocati essent, vt est optimum arg. in l. generaliter. C. de insti. & substi. & l. Lucius. inf. de hęr. insti. quanto igitur magis, quod nulla est disiunctio, vt infra ostēdo. & potius intelligi cōiunctim esse institutos. imo dēt, vt in d. l. si ita facta, & quia dū dubitamus, pro testamento, & pro institutione liberorū maxime est interpretatio facienda, vt in l. in testamentis. de reg. iu. & in d. l. cum quidam sup. eo. & in l. hac consultissima. §. ex imperfecto. de test. C. Non obstat primo, quod casus sit omissus. nam attende fallaciam quod nullo iure cauti inuenitur cautū, vt pater debeat exprimere, an posthumi duo nascanī simul, vel vnus solus. Quinimo generaliter potest instituere quodcūq, liberorum post mortem nascetur, vt in §. instituens. inf. ista lege. cum igitur modus natiuitatis non faciat rationem solēnitatis, vt in l. si filius. §. si quis sup. eo. nihil impedit, quod talis modus sit omissus. verum si d. eas, vterq; est natus. ego respondeo, quod vterq; est institutus, nec enim filiū voluit pręterire nec filiā, quia de vtroq; in institutione fecit mentionē, & habes casum expressum in d. l. filius. §. si. sup. eo.

137 † Verum si ex secūdo argumēto distributionis dicas, noluisse simul eos instituere, quia partes nō sufficiūt ad institutionem vtriusq; imò sufficiūt, quia filiū ex besse. i. ex duabus partibus instituit filiam ex triente. i. ex tertia parte. igitur partes nō superant totū. Sed si opponas quod sm istā distributionē vxor nihil habebit, quam testator voluit aliquid habere, respōdeo. quod vxor erat instituta in aliqua parte, sed habemus iuris regulam, quod quando ex distributione testatoris tota hæreditas est diuisa, si alius in reliqua parte hæres institutus, in ibi lo erit institutus, quia quod reliquum est, nihil est, vt in l. item quod Sabinus, in §. alter. inf. de hære. inst. remanet igitur institutio liberorum valida, vxor tamen nihil habebit. Sed ego etiam ostendam, vxoris institutionē vtilem fore & necessariā. nā si neuter eorū esset institutus, totā habebit hæreditatem, vt in l. filius. §. fi. sup. isto titu. & in l. si duobus §. fi. de l. 1. & no. in d. l. si ita scriptum. Item si vnus tantū nascatur. habebit partem, vt in dic. l. si filius. §. fi. præterea nullo ex ventre nato testamentum corruet. vnde fuit vtile & fere necessariū vt ipsa substitueretur, ne a po-

138 sthumorū natiuitate penderet testamentū. † Non obst. arg. de dictione,

dictione, si vero, quia dictio, si vero, & dictio, si autẽ, & similes sm subiectã materiã quãque aduersantur facto, quãque iuri, quãque iuri & facto, vt not. idẽ Bar. in l. hoc amplius. §. de his autẽ, de dam. infect. infra hic igitur in facto aduersatur, id est, diuersum. Nam si ita dixi, si filius nascatur, in duas partes eum instituo, si vero filia, in vnã partẽ, ex hoc nõ sequitur, ꝙ filia nata excludat filium quod absonum esset, cum illa dictio, si vero, possit stare in sua vera significatione vt addat, non vt corrigat, quicquid dicat Bart. in d. l. si ita scriptum, & ibi Paul. & Ias. ꝙ tibi ab eisdem comprobo, nam Bart. in d. l. in repetendis, dicit idem esse de dictione, si vero, & de dictione, si autem. Attamẽ de sensu dictionis, si autem, habes casum expressum in dicta l. filius, §. fina. supra eodem, vbi ita fingo casum, filium si nascatur post testamentum, in duas partes instituo, si autem filia nascatur, in tertia parte. Certe, vterque erit institutus, cuius contrarium qui dixerit, dicet profecto contra casum illius legis.

139 Cogita. † Fortius ego inferam, & argumentationis causa propono, quod si filium, qui mihi nascetur, in duas partes hæredem instituo, vxorem in reliqua. Si vero filia mihi nata fuerit in triente idest in tertia, talis institutio & testamentum est validum eo casu, quo filius & filia nascatur, inter quos diuiditur hęreditas, quod filius habebit duas partes, tertiã filia, & tunc fateor quod dictio, si vero, ponitur correctiue scilicet ad matrẽ non ad filium, ratio est, quia aliter non potest intelligi, nisi ꝙ corrigat cum partes non essent compatibiles, sed quod corrigat institutionẽm matris magis quã filii, suadetur, quia ad proximiora potius refertur, quamuis ad omnia referri possit vt in c. 2. requiris, de appell. & in l. transigere, in gl. mag. C. de transf. Abb. & Imol. in cle. ne Romani. de elec. sup gl. in verbo, nõ cõsonam. Itẽ quia institutio filiorũ est magis in dubio præsumẽda & fauenda, vt in c. cũ acutissimi, C. de fideicõ. Itẽ vt testamẽtum conseruetur, & ne rumpatur, vt in l. in testamento, de reg. iuris. Præterea quia institutus in parte certa, fortius ius habet, quam is, qui in reliqua parte vel in residuo instituitur, vt in d. l. item quod Sabinus, d. §. aliter. Nec obstat text. in d. l. si ita scriptum, quia ibi vtroq; nato voluit vxorem aliquid habere, hic vero non constat, quod post institutionem vtriusque voluisset eam instituere. Nec obstat, quod vtroque nato, non habebit aliquid, quia id contingit ei, qui completo asse in residuo instituitur, cum residuum nihil sit vt in dicto, §. aliter. Sed erit vtilis institutio, quod neutro nato, vel altero nato, habebit partẽ

140 vel totam, vt notatur in d. l. si ita scriptum, & supra dixi. † Rursus subtili inuestigatione videtur teneri posse, quod testamentum sit validum etiam subtilitate iuris in casu, dictę l. si ita scriptum scilicet cum ita est scriptum, si mihi filius natus fuerit ex besse hæres esto, ex reliqua parte vxor mea sit hæres, si vero filia nata mihi erit, ex triente hæres esto, ex reliqua parte vxor sit hæres. At ad defendendum testamentum præsuppono vtrumque filium & filiam institutum, quod negare non possumus, vt l. si ita facta, infra titulo proximo, nec ferendus est, qui dicat, aliquem illorum esse pręteritum, cum filius sit institutus & filia, quod supra late demonstro. Nec obstant partes, quæ videntur incompatibiles, quia cum verbum reliqua pars, velit significare quod residuum est, siue sit multum, siue minus, siue nihil, vt in l. potest, de verbo. signific. & ibi notatur, & in l. cum optio. de opt leg. & in d. l. item quod Sabinus, §. aliter, nam vbi talis dictio scribitur, omnia cõprehendit præter expressa re de qua agitur, si tamen nihil manet residui, nihil comprehendit. Hinc videtur, quod testamentum supra relatũ ita sit interpretandum, quod si filius solus nascatur, ipse habeat bessem, vxor autem triẽtem, si vero filia nata fuerit mulier habeat bessem, filia autem trientem, & si vterque nascatur, vterque habebit partem in qua expresse & nominatim instituitur, mulier autem nihil habebit, quia nihil remanet residui neutro vero nato, habebit totũ, vt in d. l. si duobus. Hic igitur obseruatur institutio filiorũ, prout in testamento iacet. Item obseruatur institutio mulieris, sm naturam suæ institutionis, quia in reliqua parte fuit instituta & reliqui, hæc est interpretatio, vt vel plus, vel minus, vel nihil habeat, secundum quod ex contributione partium expressarum fuerit residuum, vt sup. Et nota quod hanc eandem interpretationem adiuuat votum naturale parẽtum, & ius, ex quo natura ipsa filij potius quam reliqui succedunt, vt in l. liberorum, de verbor. signi. in l. cum auus, de con. iit. & demon. l. cum acutissimi, C. de fideicom. Item consideratio testamenti conseruandi & institutionis filiorum, vt supra dixi. Verum, dices, me verecundia insolita captum, qui semper summa vi iurisconsultorum sententias perpetuas defendebam, quod ab eorum sententiis facile dissiderim, cum Iulianus inter iurisconsultos egregius aliter interpretetur in d. l. si ita scriptum. Ego sane nihil contra eum affirmo, sed quæ dixi ad

141 rationem dubitationis adduco. † Ad ista tamen tam aduersa hanc resolutionem cogitabam. quod in d. l. si ita scriptum, Iulianus sequitur testatoris volũtatem benigne interpretatã, qđ ita declaro. Testator enim non cogitauit casum, quo vterque nasceretur. & tu id cõsideres. qđ nec est necesse cogitare. quia cum vtrũque instituerit, modum natiuitatis, vel tempus non expressum non debemus considerare vt s̃ dixi. per l. filius. §. si quis s̃. e. valet igitur institutio vtriusque. nec hoc negare poteris. vt in d. l. si ita facta. inf. tit. proxi. cum igitur testator filiam & filium instituisset. & in concurrentia cuiuslibet eorum vellet vxorem partem suam habere, decens est, vt cum simul contigerit vtrũque nasci, etiam ipsa habeat partem. & ideo hæreditas in septem partes diuiditur, vt patet in tex. vnde considera, quod cum deuenimus ad diuisionem istam præsupponimus necessario rumpi debere testamentum iuris subtilitate, ratio, quia volumus interpretari voluntatem testatoris, quod vtroq; nato mulier habeat partẽ suam. sed hoc impossibile, cum partes sint vltra totum. Igitur vtroque nato non potest extare testamentũ & hoc est ꝙ dicimus, subtilitate iuris rumpi. constat itaque subtiliter intuenti, quod causa, quare rumperetur testamentum, est, quia volumus interpretari volũtatem testatoris vt in concurrẽtia filii & filiæ habeat vxor partem suam. nec est causa, quia vterque simul natus simul concurrant, nam cõcurrere possunt, vt sup. sed ex parte vxoris venit hoc vitium rupturę. quod tibi probo, nam testamentum in eo habebat vitium subtilitate iuris, in quo benignitate defenditur. Sed benignitas in hoc consistit, qđ mulier habeat partem, & quod isto modo diuidatur hæreditas. igitur secundum istum modum erat ruptum testamentum. & ꝙ benignitas in parte vxoris versetur, patet in his verbis, attamen cum vtroque nato voluerit testator vxorem aliquid habere, ideo ad huiusmodi sententiã humanitate suggerente decursum est, ita tex. itaque vt deueniamus ad modũ, quo ipsa vxor habeat partem, vtroque nato necesse est pręsupponere testamentum ruptum & hanc viam est secutus iurisconsultus. Si tamen voluisset sequi viam, quã sup. exposui, testamentum remanebat validum vxore exclusa eo casu, quo vterque nascitur cogita. quia hæc disceptationis causa

142 si dixi. sed ex pręsuppositis veris vltra infero. † Erit igitur quartaillatio, ꝙ sicut non est bonus intellectus quẽ tenent moderni ad l. si ita facta. ℐ. titulo proximo. quod ibi ea ratione vtroq; nato vterque erit exhæredatus, quia agitur de fauore testamenti, cum fauor quo ad exhæredationem non habeat locum vt sup. ita non est bonus intellectus modernorum repetentium h. c. ꝙ ideo exhæredatio facta in casu simplici extenditur ad casum mixtum, quia casus omissus pro expresso habetur, quando testator verisimiliter idem disposuisset de omisso. l. Titius. §. Lucius. su. isto tit. in l. si. C. de posthumis hære. insti. &c. Primo ista limitatio peccat errore communi, cum dicit, ꝙ in l. si ita facta casus sit omissus. nam si filium filiamve quæ nascetur, exhęredo, quamuis vterque simul nascatur, non est casus omissus. qa ad exhęredationem in testamento factam nihil refert, an filius cum filia nascatur, vel filius de per se & econuerso. nam vterq; casus recte adaptatẽ exhęredationi, in qua filius & filia quę nascetur, sunt exhæredati vnde casus non est omissus in testõ, in quo modus natiuitatis non exprimitur, nec est necesse exprimere. vt in d. l. filius. § si quis eo tempore. sup. e. & sufficit exhæredare filios & filias nõ expresso nomine. vt in l. Titius. sup. e. vbi sm gl. Bar. & alios cõiter exhęredatis omnibus filijs, omnes posthumi censentur exhæredati, siue duo simul nascant̃ siue tres siue vnus, dũ colligatur, ꝙ de posthumis intellexit, nec inter inuenies cautum, ꝙ sit necesse exprimere, an solus filius nascatur vel cũ filia &c. Itẽ vt inferius ostẽdo, si casus esset omissus, neuter esset exhęredatus, quia exhæredatio non trahitur ad omissa. sed vterque est exhæredatus, igit̃ casus non est omissus. † Secũdo noviter peccant prædicti Mod. dũ dicunt, ꝙ ex verisimili & coniecturata mente testatoris ad istũ casum trahitur exhæredatio. vt in l. Titius §. Lucius. sup. eo. & in d. l. si. quia etiam in casu excogitato ex mente coniecturata idem iudicamus. Quippe eorum ratio & ratio regulę vera est, sed impie & inique applicatur exhæredationi. quod satis vrgenti ratione & ab eisdem Modernis probo, nam si quis instituat filios omnes filij erunt instituti. quid tamen si habeat filium, quem ignorabat. certe erit institutus. quia ex verisimili mente testatoris cogitamus idem fecisse. ita tenent Imo. Pau. de Cast. do. Alexan. Aret. & Ias. in leg. Luc. in prin. supr. e. & idem moder. hoc idem sunt secuti, vt ego retuli in superioribus. Sed sic est, quod si quis filios exhæredat generaliter, non censetur exhæredatus is, qui a patre ignoratur, vt est tex. expressus in d. l. Lucius. in princip & sic illa verisimilis coniectura quæ elicitur ad institutionem filiorum, non est eliciendo ad eorum exhæredationem cuius contrarium contra se prędicti Mode. hic profitentur. Quod rursus ratione declaro. nã institutioni filiorum inest pręsumptio naturalis ad voluntatem paternam, ex qua credimus patrem id voluisse ad quod vrget natura, vt in l. scripto. ℐ. vnde libe. & in dicta. leg. liberorum. & in l. cũ acutissimi. item institutione extranei fauemus saltẽ testõ & institutioni. vt in l. cũ quidã. sup. e. Sed in exhr̃datione quę est ꝯ præsumptionẽ & votũ naturæ, non debemus pręsumere amplius vel in alio casu exhr̃dare voluisse, q̃ in eo, qui in testamẽ-

ro exprimitur,& hoc est quod dr̄ in d.l.cum quidam,ꝙ exhęre
dationes non sunt iuuandę & extendēdę vt institutiones, imo
in propriis terminis interpretandę,maxime cōtra posthumos,
in quibus nulla potest esse causa exhæredationis l.si quis testa-
mento §.legis C.de inoff.test. Facit quod dicunt Sal. & Pau.de
Cast.in d.l.Lucius.idem Pau. in l.incerti certi C.de mil.test. ꝙ
ideo qñ testator dedit tutorem filiis, non censetur datus tutor
filio,quem ignorabat, vt in l. si quis ita.§. si quis cum ignoret,
de testa.tut.sup.quia cum tutela sit onerosa, non creditur testa
torem grauare voluisse nisi de mente constet. Quanto igitur
minus in casu exhęredationis debemus dicere, ꝙ sit eiicienda
exhæredandi voluntas, cum hæc exhæredatio sit ꝯ votum na-
turale,& iniuriosa,& maxime ipsis posthumis iniusta.Itē præ-
dicti Mod.in responsione ad d.l. si quis ita §. si quis cum igno-
raret,tenent,ꝙ fauore testamenti habet locum præsumptio,vt
verisimiliter testator velit instituere i casu,quo ignorauit, sed
dicunt,ꝙ in tutela cessat fauor testamenti cōseruandi, ideo nō
[illegible] illam verisimilem mentem, idem dicit Ias.in d.l.Lu-
cius,in prin.sed idem est in exhæredatione in qua non conside
ramus fauorē conseruandi testamenti. vt in d.l. cum quidā, &
144 prædicti Mod.fatentur, ergo &c. † Præterea sm̄ Mod.iniā ca-
sus in l. Lucius §. Titius,habet locum in exhæredatione,itaque
si ita testm̄ scribatur,quod in ventre nurus meæ est,exhæredo,
& nihil erat in ventre, quia iam natus erat, dicetur tamen sm̄
ipsos,quod qui natus erat,erit exhæredatus. Quod ego nō esse
verum,quia nasciturus exhæredatur, non natus, & exhæreda-
tio non est trahenda vltra verborū significationem,& ita Bar.
& reliqui dicebant,ꝙ tex. ille fauore testamenti loquitur,vt na
tus habeatur pro nato. nos vero exhæredationem interpreta-
145 mur. † Item sm̄ predictos Mod.l.si C.de post.hære.inst. habet
locū in casu exhæredationis id est si exhæredo [illegible] qui nisi
post mortē nascetur, erit exhęredatus, ēt si in vita nascatur. qa
verisimiliter idē disposuisset de nascendo in vita, si cogitasset.
Sed absit a me tā iniqua opin. est n. ꝯ mentem tex. ibi qui ad te
stamentorum fauorem id refert statuisse, & ita dicit Sal. ibi,
ꝙ casus ille hēt locū, cum agitur de fauore, & non de odio. &
hoc idē ego dicerem, qñ tex. [illegible] intellectū inter-
pretantur,vt illa verba post mortē meam [illegible] mentes, inte-
[illegible] debeat nasci, vt censeatur in-
stitutus,non aūt ad excludendū filiū,si in vita nascetur. quā in-
terpretentur ibi Pau. Raph. Ful. & ego [illegible]
[illegible] l.nam illa interpretatio [illegible] et sen-
tit tex. [illegible] vt excludatur filius, si in vita nasca
tur,& in l.commodissime [illegible] Attamen intelligitur [illegible]
ꝙ institutio comprehendat filium natū ēt in vita, & hoc fauo-
re testamenti. Vnde ego credere, quod tali casu posito in exhæ
redatione,esset interpretandum [illegible] natus in vita non sit
exhæredatus [illegible] ad filium [illegible] post mortē,
& exhæredationes [illegible] vt in d.l. cum quidam,
sed [illegible] testm̄ adiuuantur, vt dicit tex. ergo non hēt locū
in exhæredatione,cogita [illegible] sunt. Nec ob.
[illegible] gloss.
[illegible] posse ad ea,quę [illegible] aliter
statuens [illegible] fateor, quia [illegible]
[illegible] ex ratio-
[illegible] interpretationis [illegible] et na-
[illegible] nulla potest esse iniusta, vt in d.
146 l.si quis testamento §.legis,de inoff.test. † Quinto ex superio-
ribus infero,quod si vend. [illegible] ancilla prægnantem,vel ego [illegible]
cum pacto, vt si masculus nasceretur, dares eum Titio, si vero
fęmina nasceretur, dares eam Caio, vtroque nato, masculum
teneris dare T[illegible] vero Caio,argum.tex. [illegible] ita
scriptum [illegible] in l.si extraneus, [illegible] conditio ob-
[illegible] tenuit Alberic. & Salic. Bal. [illegible] &
[illegible] opinio. Gul. vbi ponit exemplum, in quo [illegible] ven-
ditor,vt masculum qui nascatur [illegible] emptori. si vero fę-
mina,[illegible] emptor. dicit Bart. [illegible] videndum
esse partum & hoc [illegible] quis prius fuerit natus.
Ego id plane [illegible] in contractibus [illegible] maxi
me [illegible] ex æquitate [illegible] interpretationem, vt in l. conten-
[illegible] de actio.& obligat. [illegible] promitterem ma-
sculum qui nascetur ex ventre. si vero fęmina, eam promitto
Caio,qui [illegible] certe secundum Bar. & do-
ctorum interpretationem d.l.2. de verbo.oblig.& in d.l.si ita
scriptum, non habet locum stipulatio. [illegible] de rigore [illegible]
casus est omissus in stipulatione. Igitur ad eam non est trahen
dus, vt in l.si quis [illegible] Item dictio [illegible] correcti-
ue, vt Bart.in l.in repetendis,de lega.[illegible] in d.l.si ita scriptum,
& ibi Paulus. Igitur fęmina nata non debetur masculus, itaq;
ex sentit Bart. & communiter [illegible] in stipulatione aliter esse
concludendum,maxime quod secundum Bar. in l. cum auus,
de condit. & demonst. in legatis & fideicommissis tanquam
onerosis non habet locum prædicta lex.si ita scriptum. Ego ve
ro credo, quod subtilitate iuris vterque debeatur masculus

& fęmina, quia vtrunque promisit, si nasceretur, & vterq; est
natus,igitur vtriusque obligatio est verificata,quod clare pro-
batur ex l.si ita facta.de inoff.rup.test.quæ loquitur in exhære-
datione, quæ nō est adiuuanda nec extendenda. prout stipula-
tio. Regula vero quæ in illo casu adducitur de simplicibus ad
mixta non facit ad propositum, vt supra exposui.nec dictio, si
vero,obstat,sed addit nouam stipulationem,vt in l.scire debe-
mus, eod.titu.& supra late dixi. Nec obst. ratio quæ sumitur ex
l.Boue.§.hoc sermone,de verbor.obliga.quod intelligenda sit
stipulatio de eo, qui primo nascitur, itaque si filius primo na-
scatur,debeatur filius solum,si vero filia,debeatur ipsa, qui ve-
ro secundus nascitur, nō debeatur,quinimo remaneat emptori vel promissori l. fructus. C. de act.emp.l.Iulianus §.in fructi-
bus sup.de act.emp. Nam respondeo,quod quando ad primū
nascendum refertur stipulatio, vigeret arg. Sed si ad ventrem
refertur, tunc si venter sit aptus ad duo, vt in l. antiqui. si pars
hęre.pet.intelligi debet de quocunque, quod illo primo partu
fuerit æditum. Nec ob.ratio Ro. ex qua cōtrarium tenebat in
d.l.2.de verb.oblig. quod in contractibus non procedit text.in
d.l.si ita scriptum,sed sola humanitate &c.quia ostendi vi ver-
borum stipulationem vel pactum verificari. Nec obst. Fulgo.
ratio, qua dicebat de rigore iuris opin.Rom.esse veram,cui
accedit Alex.quia actor debet ius apertum probare,& eodem
modo dicebat Ias. quod debebat venditor probare filium pri-
mogenitum,quia se fundat super ista qualitate, vt nota.in l.cū
actum. ff. de neg. gest. Sed aduerte, quod in hoc retorquetur
arg.nam cum venditor masculum sibi reseruet, fęminam ve-
ro promittat emptori,vendit partum conditionaliter, itaq; po
tius emptor debet probare, quam venditor,cum constet ven-
ditorem partum sibi reseruasse, nec simpliciter vēdidisse,aget
igitur rei vendicatione masculi,qui venditus non est, maxime
quod hic de ventre & partu primo fuit actum, non de primo-
genito. Cogita. † Quid autem si eodem partu tres oriantur,
147 nā & tergeminos vidimus Horatios, qui cū Curiaciis pugna-
runt,vt in l.antiqui. sup.alle. & histo. est nota apud Liuium 1.
Deca.& non leues authores tradiderunt quinquies quaternos
enixam Peloponesiam. Tunc igitur stipulatione debebun-
tur vnus masculus & vna fęmina. Quid autem si omnes sint
fęminę vel omnes masculi,certe vnus solus debebitur,quia ita
stipulatio verificatur. Cogita. † Sexto infero ad notabilem li-
148 mitationem,quam sentit Bar.in l.cum auus, in fi.de condit.&
demon. inf.vbi singulariter tenet secundum veram lect.quod
si testator dixit.si filius meus decesserit sine filiis masculis,reli-
ctis fęminis,restituat Titio hæreditatem,& si habuerit mascu-
los,restituat ei tantum, euenit quod decessit cum filiis mascu-
lis & fęminis,an debeatur legatū, & dicit, quod vr̄ deberi, per
tex.in d.l.si ita scriptum, dicit tamen tenendū cōtrarium, quia
illud est de æquitate,secus de rigore.illud enim est fauore testa
menti & institutionis conseruandæ , nos vero loquimur in fi-
deicommisso,quod est onus,ita Bar. Placet quidem Bart.con-
clusio.quia sm̄ proposita verba cum haberet hæres filios & fi
lias defecit , nam tunc legauit, quando decederet cum filiis &
non haberet fęminas. Sed non placet Bar.sententia, in intelle-
ctu l.si ita.cum Bar.velit,quod ille tex.non habeat locum in fi
deicommisso,quem secutus notanter limitat do. Iaso.d.l.si ita
scriptum, & idem ibi tenuit Alex. idem Ias.in l.2.de verb. obli.
in fine principii. Nam contra istam limitationem adduci pōt
ratio.finge quod testator dixit,si filia mea,quæ prægnans est,fi-
lium pariat,ei centum lego,si filiam pariat,eidē filiæ quinqua-
ginta, peperit vtrumq; certe filius petere poterit centum,quia
verum est eum genitum ex illo partu, & ei legata fore cētum,
& idem de filia, quæ quia nata est , & adimpleta conditio, pe-
tet legatum, nec eis opponi potest vno partu eos esse genitos,
cū hoc nihil obstet ad verba legati, nisi aliter constaret de mē-
te. Itē hoc clare probatur ex d. l. si ita facta. infr.tit. proxi.vbi
exhæredatione vtroq; nato est adimpleta conditio. quāto igi-
tur magis in fideicōmisso , quod non est adeo asperū nec iniu-
149 riosum,prout exhæredatio. † Idem Bar.fatetur,quod si vendi-
tor paciscatur,vt si ancilla pariat masculū, eum habeat, si vero
fęminā,habeat eam emptor.vtrisque natis, diuiditur partus ex
æquitate, ita Bar.in d.l.si extraneus, arg.l.si ita.vt supr. dixi.Igi-
tur eodem modo in legatis, nec obst.quod in legatis agitur de
onere. nam eodem modo in obligatione promissionis agitur
de obligatione, & etiam in contractibus bonefidei hoc est cō-
pertissimum, vt pactum ambiguum vel obscurum cōtra eum
cui promittitur, sumat interpretationem, vt in l.veteribus C.
de pact. cum igitur Bart.velit,ꝙ text.in d.l.si ita scriptū,habeat
locum in contractibus, velle etiam debet, ꝙ habeat locum in
150 legatis , quia nulla est differentiæ ratio. † Item contra senten-
tiam Bar.facit,quod tenet Bal.in l fin.in prin.C.cō.de leg.vbi
dicit,qd̄ si alicui lego libros medicinæ,si in medicina profece-
rit , si vero in legibus profecerit, lego ei libros legū, profecit in
vtraq; disciplina, dicit vtrosque libros esse legatos, & eundem
Bal.sequitur Alexan. & Ias.in d.l.si ita scriptum, & idem Alex.

in l. Titiæ

in l. Titiæ textatores. in prin. per tex. ibi de leg. 1. Ecce igitur, ꝙ
in legatis habet locum ratio & dispositio text. in d. l. si ita. Nec
obstat textus ibi in verbo, humanitate suggerente. nam hoc
est ex partium distributione, quę non est apta ad vtrãque insti-
151 tutionem, vt supra declaraui. † Septimo infertur ad determi-
nationem quæstionis de qua supra. nam si venditor ancillę ex
pacto referuet sibi masculum si nascatur, si vero fęmina na-
scatur, emptor eam ex eodem pacto habeat. dicit Guli. & Bar.
in dicta l. si extraneus, de conditio. indeb. quod si eodem par-
tu nascatur primo fęmina nihil habebit vẽditor, quia pactum
intelligitur de primo vt in d. l. boue. §. hoc sermone. de ver. ob
& idẽ voluit Sali. Bal. in lec. antiqua. & Albe. & Fulg. & Alex.
& Ias. & idem voluit Romanus & reliqui. in dubio vero diui-
ditur, quando ignoramus, quis fuerit primo natus, vt satisfiat
menti contrahentium. secundum op. Bart. Bald. Salice. & Al-
be. ita dicebat Alex. &c. Aduerte, quia etiam dum clare con-
stat feminam esse primo natam, diuidendus est partus, quod
probatur ex pacto & ex intentione paciscentium, nam cum de
masculo & fęmina, quę eodem partu oriri possunt contrahẽ-
tes disposuerint, intentionem habent de ventre & toto partu
disponere. quod negari non potest, vt a re ipsa vides, & est ar-
gumentum necessarium, nam cum ancillam pregnantem tali
pacto vendo, intentio paciscentium est, vt si masculus sit in vẽ-
tre, mihi venditori maneat. si vero fęmina, tibi emptori. inten-
tio igitur ista hanc patitur necessario diuisionem, vt vtroq; na-
to ego habeam masculum, tu vero fęminam secundum pactũ.
Item vt sup. sæpius dixi. hoc probatur ex l. si ita facta. inf. ti. pro-
xi. vbi vterque est exhæredatus indifferenter, nec distinguitur
quis primo fuerit natus. Item hoc idem satis constat ex verbis,
quæ refert Alexand. in d. l. si extraneus. cum dicit, quod quãdo
ignoratur, quis primo natus sit, & quis secundo, tunc venditor
habebit masculum, & emptor fęminam, & vt satisfiat menti
contrahentium. arg. d. l. si ita scriptum. Pondera igitur ista ver-
ba, quæ ex sensu Bar. & reliquorum docuit Alexand. & primo
dum dicunt, quod tũc diuiditur, quando ignoratur, vt satisfiat
menti contrahentium, mens contrahentium est, vt diuidatur.
de qua mente si constat, nullum dubium est in emptione. quia
emptio a mente contrahentium sumit interpretationem. vt
dicta. leg. consensu. de act. & obli. & in emptis & venditis po-
tius id quod actum est, quam id quod dictum est, sequendum
est, vt dicebat Pomponius. l. sed Celsus. §. si fundus. inf. de con-
trahend. empt. Item quomodo potest satisfieri menti contra-
hentium, si mens ipsa ad primogenitum dirigatur, & ignore-
tur, quis sit primogenitus. Item dicitur quod partus diuiditur,
quãdo ignoramus, quis sit primo natus, ex æquitate. & arg. tex.
in dicta. leg. si ita. Sed eadem lex non distinguit inter genitos
ex eodem partu, igitur nec nos recte distinguemus, vides quã
parum hæc dicta cohereant. Tu cogita. Nec ob. vt dixi text. in
leg. boue. §. hoc sermone. quia pactum dirigitur ad ventrem &
partum imminentem, non ad primum tantum ex eodem par-
tu edendum. hæc enim distinctio vltra mentem agentium est,
vt fatetur Alexand. verum si dicas quod conditio est posita, si
nascatur, ergo ad natiuitatem ex eodem vẽtre, & verum est ex
eodem vẽtre natum. & ideo remanet venditori. Vnde sine di-
stinctione Barto. & omnium credo pro nunc tenendum partũ
esse diuidendum. Item idem & eadem ratione quando stipu-
latione duobus esset promissum, vt in exemplo, quod posui in
152 quinta illatione supra. † Octauo infertur ex sensu Bart. ad quæ-
stionem pulchram sane, & satisfacti contingentię accommo-
datam, an quando summus Pontifex legato concessit, vt possit
legitimare filios adulterinos & incæstuosos, possit legitimare
natum ex adulterio simul & incæstu, in hac cõsultatione vtra-
que pars luculentos habet authores. adeo quod omnes Mo-
derniores argumentantur ad partes. Quinimo, dicunt, vtramq;
partẽ ad disputationem se haberi, vt fuit Iason in leg. 2. de verbo.
obliga. & repetentes Bono. hic. qui omnibus argumentis satis-
faciunt. cum vero iustitia ipsa sibi perpetuo constat, vt in prin-
cip. institu. cod. si vnam partem credidero esse iustam, necesse
est reliquam iniustam opinari, dũ igitur teneo nõ posse legiti-
153 mare, quo ad me non concluditur legitimare possit. † Quã pri-
mum ad illum articulum considerandum est. an legitimandi
ptãs vel legato vel comiti data sit odiosa vel fauorabilis. deinde
an quatenus sit fauorabilis, extendatur ad casum, qua filius est
adulterinus & incæstuosus. Ad primum ex sensu Bart. constat
esse fauorabilem talem commissionem ptãtis. nam Bart. in d. l.
2. appellat eam beneficium, & dicit in beneficiis largissimam
esse interpretationẽ faciendã. l. fi. sup. de consti. prin. & quamuis
legitimatio ipsa videatur stricte interpretanda. tñ ius legitimã-
di nullum habet restringibilẽ vel odiosum casum. quia ex hoc
nulli fit præiudicium nisi concedenti. vnde latam interpreta-
tionem. vt no. in c. is cui. de præben. lib. 6. & in c. dudum. in glos.
beneficia. e. ti. & lib. & notat Lapus. Io. And. & reliqui in c. quã
uis. el. 2. e. t. t. & li. & optimus hẽ tex. in c. fi. de simo. vbi dispen-
satio quamuis sua natura sit restricta, quia omnis recessus a iu-
re communi est odiosus, vt in c. fi. de filiis presby. lib. 6. & c. qđ
dilectio. de con. & affi. tamen potestas dispensandi ample in-
terpretatur, vt ibi. & ita notabat d. Abb. in eo. c. fi. vbi etiam in-
ducit. c. per venerabilem. qui filii sunt legi. idem tenet Io. And.
ibi. & idẽ Abb. in c. at si clerici. §. de adulteriis. de iud. Ro. Alex.
& Are in d. l. 2. Cõtra hanc determinationem facit tex. in auth.
quib. mo. na. eff. sui. §. fi. vbi Imperator fatetur. & protestatur, se
nolle exercere hanc ptãtẽ legitimandi, ne detur materia delin-
quendi. Barto. Soci. dicit hanc obiectionem nihil valere, & spe-
ciose distinguit, qđ verum est, exercitium illius potestatis esse
odiosum. quia exercitium est idem quod legitimatio. sed legi-
timatio differt a ptãte legitimandi, prout exercitium iurisdi-
ctionis differt a iurisdictione. vt no. in l. & quia de iur. om. iudi.
itaque ipsum legitimare odiosum est. potestas tamen legitimã
di non est odiosa vt supra idem dicunt hic Moder. repetentes.
Tu tamen attentius considera, quod princeps cum committit
potestatem legitimãdi comiti Palatino vel legato, in hoc ipso
154 vtitur ea potestate, & eam exercet. † hoc apparet ex delegato
qui subdelegando causam, in qua nihil cognouit, exercet iu-
risdictionem. adeo ꝙ ad eum est appellandum. vt in cap. super
quæstionum. §. 1. de offi. delega. & in c. si delegatus. & in cap. si
is cui. eo. titu. lib. 6. Sed si replicabis, quod per delegationem vel
subdelegationem non perpetuatur iurisdictio, vt in cap. fin. de
offi. lega. & est communis opinio, de qua per Abb. in cap. licet
vndique & in cap. gratum. & ibi late And. Barb. & do. Alex. per
duas col. in d. l. 2. & l. & quia de iuris. om. iudi. & ibi Ias. 10. & 11.
col. Certe siue velis tenere opi. Host. quando perpetuetur, siue
quod nõ perpetuetur, necesse est fateri, quod vtitur iurisdictio-
ne, quia alias delegare non posset, nec subdelegare cum hoc ip-
sum sit vti iurisdictione. & ita fatetur dominus Abb. in d. cap.
gratum. & in c. licet vndique. quod vtitur iurisdictione quam-
uis teneat non perpetuari iurisdictionem, Verum si subtilius
dicas, quod cum princeps committit potestatem dispensandi
vel legitimandi, exerceret potestatem suam, ex qua sibi reser-
uata potest delegare, nõ tamen ex hoc exercet ea, quæ delegat
prout dicebat. d. Abb. in d. c. licet vndiq;. quod delegatus in sub
delegando exercebat iurisdictionem ordinariam a lege sibi in
hoc concessam. vt in c. pastoralis. in prin. de offi. deleg. Respon-
de, quod quamuis sit verũ quod sua ordinaria potestate com-
mittat, tamen cum committit legitimandi potestatem, in hoc
ipso exercet talem facultatem. quinimo si a ratione velis rem
ipsam considerare, certe cum de intentione principis sit absti-
nere a legitimatione adulterinorum & incæstuosorum, fortius
abstinere debet a danda potestate legitimandi comitibus Pa-
latinis & etiam legatis, qui facilius & venales passim cõcedunt
legitimationes, & ad hæc satis accedit, quod idẽ Imperator di-
cit in d. §. fi. nam si recte intelligis, ipse non damnat nec exag-
gerat legitimationem alicuius in specie, sed vniuersis incæstuo
sis vel adulterinis amouet Imperialis munificentiæ mansuetu-
dinem, itaque legitimare eos non intendit. & vt expresse dicit,
non habebunt ad legitimationem aliquod participium illius,
vel aliquem modum. ex quo euidenter apparet magis odiosas
esse facultates legitimandi, quam simplices legitimationes. qa
155 per eas amplius & largius offenditur legis intentio † Præterea
hoc idem probatur, quia ratio quare ipsa dispensatio, vel, vt ip-
si dicunt, legitimatio est odiosa, ea est, quia per ipsam receditur
a iure communi. & omnis recessus est odibilis. in d. c. fi. de filiis
presby. lib. 6. ita do. Abb. in d. cap. fin. de simo. in fin. verbis. sed
in nostro casu non solum receditur a iure ciuili, sed a iure gen-
tium, diuino, & naturali. ex tali enim coniunctione natus nasci-
tur ex coniunctione legibus & naturæ contraria, quam leges
incæstam, nefandam, & damnatam vocant. vt in auth. de incæ-
stis nup. in princ. nefandæ igitur vel nefariæ constitutiones non
appellarentur, nisi quod earum etiam nomen odio natura ipsa
habetur vt in §. & si tales. insti. de nup. Cum igitur ex potestate
legitimandi non habenti concessa detur maior materia ad tale
crimen, quam si ipse solus princeps legitimaret, vt experientia
docet, quæ in iure optimam habet probationem, vt in c. quam
sit. de elec. lib. 6. Sequitur idem odium in hoc contineri. quod
idem ipse Imperator confirmare videtur in d. auth. de incæst.
nup. § fi. vbi dicit ꝙ Sobolis innoxie & pure curã habet, legibus
illi prouidẽdo. copulationes vero legib9 ꝯtrias omni modo auer
satur vt legibus odibiles. Constat itaque, ꝙ iis omnibus odio
prosequitur filios ex damnato coitu natos, vt vnusquisque ad
sobolem procreandã legitimo iure vtatur. Quid tamen dicen-
dum de his quæ in contrarium adducuntur, dicebat d. Soci. qđ
erat difficile respondere. & ob id coactus contrarium tenebat.
Sed in difficilibus virtus ipsa consistit. fatebor tamen, faciliter
ius, in quo versetur, demonstrari posse. Et in primis nõ obstant
no. in c. is cui. & in c. dudũ & quæ dicit Io. And. & Io. de Imo. &
Lapus in d. c. quãuis. de præb. lib. 6. & fateor qđ litterę ad bene-
ficia impretatę ab eis, quibus sunt conferenda, sunt odiosę. vt
in c. quãuis. el. 1. e. tit. ratio est propter ambitionẽ, qua impetrã-
tes vtuntur. Sed quia ista ambitio non habet locũ, quãdo alicui

episcopo datur facultas conferēdi, ideo literę huius facultatis
non sunt ambitiosę restringibiles & odiosę. Et aduerte, quod
odium literarum ad beneficia consistit in re, quę de se nulla est
s. in collatione beneficiorum vacantium, maxime per renūcia
tionem, vt in c. susceptum, de rescr. lib. 6. quia tamen quod iustum
est, ambitione impetratur, ideo stricte interpretantur, quod, vt
dixi, cessat in episcopo, cui facultas conferendi conceditur. In
nostro vero casu ipsa dispensatio vel legitimatio spuriorum de
se est odiosa, vt d. auth. quib. mod. na. effi. sui. §. fi. & in authē. de
incęst. nupt. §. fi. & vt dixi, non fit iure cōi vt beneficiorum col-
latio. Quinimo cum iure gentium, & naturali, & diuino, cano-
nico, & ciuili tales non sint legitimi, sed contra leges geniti, vt
sup. dicebā, legitimatio eorū re ipsa est dānata, & ideo Impera
tor protestabatur se nolle vti ea, nimirū ergo si literę potesta-
tis legitimandi nefarios sint stricte interpretandę, quia in eis
eadē versatur odij rō, quæ in legitimatione, cum ad hoc cōce-
datur facultas, vt legitimet, & vno prohibito, ea prohibentur,
ex quib. prohibitum sequitur, vt in c. nam cōcupiscentiam, de
156 consti. & in l. non dubium. C. de leg. † Secundo non ob. tex. in
d. c. fi. de simo. de quo oēs doct. tenentes hāc opin. faciunt fun-
damentū, nam ibi est facultas dispensandi iure cōcessa, vt in c.
qm̄, eod. tit. & ius talem facultatē nō reseruauit gratia eorum,
quib. conceditur, sed vt consuleret saluti animarum, in qua re
nullū melius nec iustius consilium excogitari potuit, quam vt
ita dispensaretur, eo maxime quod nec odiosam nec fauorabi-
lem esse talē facultatem probatur in eo, quod disponit, vt vide
bis inf. in vero intellectu. eodē mō. loquitur tex. in c. per vene-
rabilē, qui filij sunt legit. vbi valet arg. a maiori ad minus in ma
teria dispensationis. Sed d. Abb. in d. c. at si clerici. §. de adulte-
rijs, in d. 4. col. intelligat in facultate dispensandi, & dicebat ca-
sum esse sing. Tu dic, quod ēt tex. ille loquitur in facultate di-
spensandi, quæ competit iure ordinario, loquitur. n. in summo
Pontifice, an habeat facultatē legitimandi, & tunc valet arg. a
maiori, vt qui in grauiori casu dispensare pōt, possit ēt in mino
ri, quia in iure cōi disputamus, & in iure validū est arg. a maio-
ri. in c. vergentes, de hęre. & in c. cū sēm leges, eo tit. lib. 6. & qđ
iste sit intellectus verus ad illū tex. ex hoc cognosces, quod nō so-
lū arguit a maiori casu, sed a simili. vt in ver. Per simile quoq;
id vr̄ posse probari &c. Sed si quis est tam iuris ignarus, vt velit
dicere, qđ cui ex speciali facultate conceditur vnus casus dispē
sandi, vt puta adulterij, possit in oīb. casib. adulterio similibus
dispensare, hoc. n. in iure manifeste est falsum, quia facultates
personales non sunt trahendę ad argumenta, nec ad exēpla. vt
in l. quod vero, de legi. & in §. fi. inst. de iure na. gen. & ciui. tex.
igitur ille loquitur in ordinaria facultate. Nos vero loquimur
in casibus, in quib. ius legitimandi iure cōi reseruatur ipsi prin
cip. vt in d. auth. qui mo. na. effic. sui. in fi. Conceditur tñ alicui
legato vel comiti Palatino, quæ concessio fit iure singular. &
in materia odiosa, vnde non potest hēre interpretationem latā,
prout hēt facultas, quæ iure cōi cōpetit, & in hoc falluntur doc.
Habes igitur verum intellectum ad c. fi. sup. alle. & ad dictum,
c. per venerabilem. Hinc constat resolutio quæstionis prin. qđ
legatus vel comes non possit legitimare vtrāq; fęditate nota-
tum, adulterio s. & incęstu. ex eo quod talis facultas est stricte
interpretanda, quod est contra Bar. & quam plurimos in d. l. 2.
157 maxime contra Abb. Alex. Ias. & Soc. & ōs repe. hic. † Dato tñ
quod prędicta facultas non sit vt odiosa interpretanda, nec tūc
crederem extendi ad casum, in quo concurrat adulterium &
incęstus. Et breuiter cōsidera, quod tenemus opinionem san-
cti doctoris ex magistro sententiarum in 2. part. d. 42. q. 1. vnum
esse peccatum, qm̄ vnus est actus, & voluntas agentis ad eūdem
finem tendit, vnde sępissime ipse docet, quod in eodem actu
non sunt plura peccata, quamuis ille actus sit contra plura præ
cepta, vt in prima, 2. quæst. 82. art. 6. in fi. quia substantia actus,
quæ est materia peccati, est vna & eadem voluntas conforma-
ta in vnitate cum actu. & idem in qō. disputans de peccatis in
qōne 6. arti. 12. tenet quod est vnum peccatum propter vnam
substantiam actus, sed est multiplex propter multitas deformita
tes, sicut pomum est vnum, propterea quod vnū est subiectū,
sed est multiplex propter diuersitatem coloris & saporis. Hāc
eandem sententiam sequitur glo. in c. Virginibus 27. qō. 1. Alij
vero Theologi considerantes causam formalem dicunt plura
esse peccata, & huic opinioni cōformant leges nostræ, vt l. qui
de crimine. C. de accu. l. pe. inf. de priua. delictis in l. si adulteriū
cum incęstu. & ibi Bart. inf. de adul. in c. relegantes, 23. q. 5. & in
l. plura. de ac. & ob. siue igitur vnum sit peccatū ex vnitate ma-
teriæ, siue plura ex pluribus deformitatibus, quæ cōstituunt di
uersam speciem, semper est dicēdum, aggrauari delictū, quod
plane constat, quando vnum iudicatur delictum, nam necesse
est confiteri tales circūstantias, quia ex his colligitur maius es-
se peccatum, & maior imponitur pænitētia, & ita declarat no-
ster Petrus de Palude super quarto sentent. dist. 16. q. 3. quod a
teipso vides, nam si ego commisi adulterium cum cōsobrina,
ex hoc aggrauatur delictum, quia est diuersa deformitatis, &
contra diuersum præceptum, quod maxime est considerandū
ad imponendam maiorem pænitentiam, vt in c. Deus qui. &
in c. omnis vtriusq; sexus, de pæ. & remiss. Si autem considera-
mus plura esse delicta, tunc illa eadem propter coniunctas in
eodem actu deformitates censentur etiam qualificata, adeo quod
maiori odio & pæna ea persequimur, quod patet ex l. vim pas-
sam. §. præscriptione infra. de adul. iuncta. l. mariti. §. hoc quin-
quennium eo. tit. & ita tenet Bar. in d. l. adulterium cum incæ-
stu. post primam col. versi. quæro. quid releuat. & idem Bar. fa-
tetur arg. ad nostram opi. in d. §. præscriptione, quamuis se refe
rat ad l. 2. de verb. oblig. Facit etiam tex. in d. l. mariti. §. fi. vbi si
quis per vim stuprum commiserit, etiam post quinquennium
potest accusari. quia quāuis stupri accusatio quinquennio præ
scribatur, tamen tale stuprum est aggrauatum vi adiecta, vt in
l. si quis viduam, de quæstio. & accedit satis vrgenter text. in l. 1.
post prin. C. de rap. virg. Cum igitur vtroq; modo siue adulte-
rium siue incæstus puniatur, & additione alterius criminis gra-
uius debeat puniri, & faciat circunstantiam confessioni & pę-
nitentię necessariam, vt sup. exposui, sequitur quod qui habet
facultatem iure speciali legitimandi adulterum vel incestuo-
sum, non poterit legitimare adulterum simul & incæstuosum
quia cum iure communi non valeat arg. de minori ad maius,
multo minus in facultate voluntate speciali ab homine cōces-
sa, cum in ea nec magis nec minus habeat, quam exprimatur,
in c. prudentiam, de offi. dele. post prin. in d. c. susceptum, de re
script. lib. 6. nec dicas ibi materiam esse odiosam, nam etiam si
nec odio ex defectu intentionis non extenditur ad casum non
expressum, vt no. Io. And. Io. de Imol. & Lapus in c. quamuis,
el 2. de præben. lib. 6. & vt in simili dicit Iurisconsultus natura-
liter dilucide intelligimus, quod ex eo quod aliquid mihi face-
re liceat, non sequitur quod aliud grauius mihi sit permissum
158 l. cui pacto. sup. de ser. export. Rursus hoc suadetur, † quia quā-
do aliqua sunt reseruata, accedit quod nō veniunt in generali cō
missione, si vnum exprimatur etiam generali similiū clausula
addita, non veniunt alia maioris qualitatis, vt in cle. non potest
de procu. in l. sed & si quis §. quæsitum si quis cau. sup. sed legi-
timandi facultas non venit in legatione generali, cum sit de re
seruatis principi, vt in d. auth. quib. mo. na. effi. sui. in fi. & tradi-
tur in c. quod translationē, de offi. leg. maiora igitur ex qualita
te addita venire non possunt. His argumentis respondent hic
Mod. ex intellectu c. fi. de simo. vbi potestas, quæ erat concessa
dispensandi cum monachis simoniacis, extenditur ad Abbatē
simoniacum, cum delictum grauius existimatur propter dignitatē
l. presbiter. C. de epis. & cle. & c. homo Christia. 40. dist. & hoc
ea rōne est, quia facultas a principe data late est interpretanda,
vt in c. vt circa. de priuil. l. fi. de const. prin. Tu quod superius di
xi, ne obliuiscaris illum text. loqui in facultate iure concessa,
& non est dubium quod ius cōe debeat a ratione interpretari,
vnde debet adduci ad alios casus. Quinimo etiam in tali cōces-
cessione ego crederem, quod ad maiora non extendatur tanquam
principis beneficium, quia istę concessiones inserte in volumi
ne iuris interpretantur & intelliguntur iure, vt no. in proę. Cle
mentinarum, in verbo, de cętero. ante mediū, & in c. vt circa. in
verbo, corporali. de elect. lib. 6. Sed in iure nō valet argm̄ de mi
nori ad maius, qm̄ arguitur de potestate affirmatiue, qui. n. mi-
nus potest, non sequitur maius posse, quod intellectus naturali
ter percipit, vt in d. l. cui pacto. de ser. export. & not. in c. ex par
te. de deci. l. qui indignus sup. de sena. Si tamen quandoq; con-
cessio vel priuilegiū iure cōi insertum ad alia maiora expressis
extenditur, hoc nō fit ea ratione, quia sint maiora. Sed quia in
maioribus eadem versatur ratio. quia attenta non sunt maiora
ad eandem dispositionem, imo æqualia, quia sub eadem ratio-
ne comprehenduntur, & ita contingit in d. c. fi. vt expressius in
ferius colliges. Præterea etiam in priuilegijs limites non sunt
extendendi, & tenor est obseruandus, vt in c. porro. & in c. pa-
rentib. de priui. & in c. in prin. eo. tit. lib. 6. quid est igitur limi
tes obseruari, nisi quod ad alia, quæ expressa non sint ipsis vtendū,
maxime ad amphora, quæ postquam limites transgrediuntur,
nullā habent metā vel conterminationē, vt M. Tullius in para
159 doxo. parua culpa aut magna. † Quid tamen dicendum de c.
fi. aduerte & nunc intelliges vitera illius c. & prætupponas, qđ
in cōsilio gñali erat constitutum, qđ tā religiose aliq̄ precio re-
cipientes in monasterium, quam ipsa recepta de monasterio expel-
lerentur, siue fuissent monachæ ipse recipientes, siue Abbatis-
sæ, de eis tñ quæ ante tēpus illius statuti aliquid dedissent, dedit
summus Pōtifex facultatem dispensandi, ne damnabiliter in
sęculo euagarentur, & in eadem facultate fuit inserta clausula,
quidem circa monachos vel alios regulares obseruaretur. Hæc
oīa expresse leguntur in c. qm̄, eod. tit. de simo. Nunc igitur in
c. fi. fuit summus Pontifex consultus, vtrū illa clausula quæ in
statuto cōsilij de monachis loquebat, sit intelligēda de Abba-
tibus, & quod ēt ad Abbates debet extendi, dicit tex. hu-
ius decidiens, talis est rō, quia in cōsilio fuerat statutū de mona-
chis & Abbatissis, cum postea subiungit idem de monachis,
intellexit

intellexit de monachis Abbatibus & de simplicibus, quia eo-
dem modo erat statutum de sororibus & Abbatissis, & eadem
erat ratio constitutionis, & vt dixi, in illo casu non agitur de fa-
cultate priuilegiatiua prælatorum, quibus facultas conceditur,
sed de consulendo aliquo salubri remedio ipsis qui ceciderũt,
& ideo tex. in d. c. fi. non appellat priuilegium, sed mandatum,
quod extenditur ad Abbates non expressos, quia in his eadem
ratio versatur, & quia etiam ex relatione, quæ debet haberi ad
monachas, intellexit de Abbatibus, prout de Abbatissis, nec
in Abbatibus est minor ratio ad talem prouisionem, quam in
Abbatissis, nec in monachis maior q̃ in Abbatibus, nec in Ab-
batissis maior quã in sororibus, sed in omnibus est vna & eadẽ
ratio, quod tibi ratione clara demonstro. Et nota, ꝙ dispensa-
tionis facultas fuit super ipsis monachis vel sororibus, qui fue-
runt recepti precio, vt amoueantur a monasterijs, qui perperã
sunt ingressi, & alibi in monasterijs eiusdem ordinis collocen-
tur, ꝙ quia cõmode fieri non poterat, tunc dispensatur, vt per-
maneant in monasterijs eisdem, in vltimis tamen locis, vt tex.
dicit. vnde si tu intelligis, ꝙ text. loquit̃ de Abbatibus, qui Ab-
batias precio obtinent, nõ intelligis apte, quia text. loquitur nõ
de Abbatijs, sed de ingressu religionis, vt ibi, remotę de mona
sterijs quæ perperam sunt ingressę, & in princ. text. ibi, vix ali-
quas sine precio recipiant in sorores, & ibi, tam recipiẽtes quã
receptas, itaque illud c. loquitur in ingredientibus religionem,
non in obtinentibus Abbatias, nec obstat ponderatio D. Abb.
in d. cap. fi. ex qua decipitur, dum considerat illa verba, mutatis
prioribus locis, & inferioribus assignatis. Nam illa possunt re-
ferri ad monachos, qui ex antiquitate in aliquibus præferunt̃,
nec necessario referuntur ad Abbatias vel prælaturas, quod si
ad Abbates referre velis, necessario est intelligendum de Ab-
batibus, qui a principio precio fuerunt in monasterio recepti,
non ex eo, quòd Abbatias habuerint precio. Est igitur intelli-
gendum, quòd ibi loquitur de monachis & Abbatibus qui a
seculo fuerunt in monasterijs precio recepti. vnde dum pecca
uerunt, omnes erant monachi, nec transcenderant prælaturas,
vt iuste hic præcipitur in cap. cum in magistrum. de elect. prius
enim debet subesse monachus, quàm præsit, id est, quam fiat
prælatus, & in magistrum assumi non debet, qui formam disci
puli non assumpsit. Proinde cum tempore peccati, id est, dum
precio sunt ingressi religiones, omnes essent monachi, ad ab-
solutionem & dispensationem eiusdem peccati eadem verta-
tur ratio in monachis & Abbatibus, quia dũ peccauerunt, non
erant Abbates, nec in dignitate peccauerunt, & idem est dicẽ-
160 dum de Abbatissis, quod diximus de Abbatibus. † Hinc colli-
ges verum intellectum ad d. cap. fi. quòd facultas dispensandi
remedio iuris concessa dum de monachis cõceditur, intelligi-
tur idem de Abbatibus, qui dum erant monachi, commiserũt
peccatum, de quo agitur, & idem erit, vbicunque in ratione fa-
cultatis non differunt Abbates a monachis, vt si cum in omni-
bus monachis Bononiensibus remedio morbi dispensaretur,
vt carnibus vesci possint. Certe & Abbates comprehẽdentur,
quia dispensatio est ad regulas professionis, & eadem est iusta
ratio dispensandi cum vtrisque, sed quamuis facultas dispẽsan
di in c. quoniam. non loquatur nisi in sororibus, monachis pre-
cio receptis quia tamen in recipientibus eadem ratio versatur,
quia eadem est pęna, vt patet ibi, posset tamen dici, ꝙ dispensa-
tio intelligatur de recipiẽtibus, & sic de Abbatibus, qui precio
monachos recipiebant, quod certe non videtur absurdum, sed
aduertendum est, ꝙ quamuis ita sit, ꝙ ideo potestas dispensan-
di referetur ad Abbates, quia in his eadem est ratio & eadẽ pę-
na, quæ in monachis, maxime ꝙ monachorum dispensatio re-
fertur ad dispensationem monialium, & monialium dispensa
tio per eandem rationem est eadem in Abbatissis, ergo idem
in Abbatibus, vt clare colligitur in d. c. quoniam. Vnde primo
intelliges, non ibi recte distingui per Io. And. Abb. & reliquos
& Modernos hic inter facultatem dispensandi & ipsam dispẽ-
sationem. Item secundo intelliges, falso induci text. illum. per
Modernos h. c. ꝙ beneficium principis extẽditur ad casum ha-
bentem minorem rationem, quia dispensationis facultas indu
citur ad peccatum grauius, quod est in Abbate ex qualitate p-
sonæ, & hoc etiam est de mẽte. D. Abbatis & sequacium. Sed
nec in c. fi. est beneficium, imò mandatum iuris remedio iniũ-
ctum, nec peccatum Abbatis est grauius, quia agitur de pecca
to, quod Abbas, dum erat monachus, commiserat, vt s. explica
ui. Tertio intelligas, ꝙ ille tex. venit super declaratione consti-
tutionis conciliaris de qua in c. quoniam. Sed D. Ant. quem ẽt
sequitur & refert D. Abb. non recte dicit, ꝙ illa constitutio lo-
quebatur de monachis & Abbatibus, nã illa de monachis tm̃
loquebatur, vt in ver. Hoc etiã circa monachos, & ideo ad hu-
ius declarationem superuenit. c. fi. vt exposui. s. itaque falsum
est, ꝙ constitutio conciliaris loquatur expresse de vtrisque quã-
uis virtualiter loquatur. Et quarto inferas, ꝙ nimis indistincte
tradunt, d. ct. vt Io. de Imo. in d. §. de adulterijs, & Arre. & So-
cin. & Ias. in d. l. 2. & Abb. in cap. per venerabilem, quòd in ma-
teria dispensationis valet argumẽ. de maiori ad minus, vt si in
casu maiori possit dispensare, possit etiam in minori, & hoc ex
eorum sententia ita habet locum in dispensandi facultate gra
tiosa, prout in facultate, quæ competit iure communi, & ita in
expressis terminis videtur tenere Abba. in cap. ex parte. el ter-
161 tio. de decim̃. † Sed ego ab ista sententia dissentio, quia in gra-
tijs & priuilegijs non valet argumen. a maiori, sed a cõprehen-
sis, vt in cap. fi. de transla. episc. vel præla. & argumen. in l. si pu-
pillorum. in §. si prætor. ff. de rebus eorum. Finge quòd comi-
ti Palatino sit concessa dispensatio adulterinorum, certe non
ex hoc sequitur, quod in defectibus minoribus possit dispensa
re, nisi exprimatur, stulta enim esset consequentia, rem tibi pre
ciosiorem donaui, igitur omnia mea donaui, quia maiori con-
cesso omnia minora non conceduntur, & non est validum ar-
gumen. in gratijs & concessionibus specialibus in quibus limi
tes gratiarum sunt obseruandi, vt in cap. 1. de priuil. lib. 6. & in
cap. porro. eodem tit. Hoc etiam in donis a Deo datis facile co
gnoscitur. Deus enim conditor omnium distribuit dona sua
diuersimode & multifarie, qui cui vnum maius concedit, non
omnia minora concedit, & principis gesta imitationem sume-
re debent a lege æterna. vt in cap. 1. vt eccles. benefic. sine di. cõ.
in cap. significasti. de elect. in epis. inter claras. C. de sum. Trin.
& fide cath. Nec obst. ꝙ quandoque gratiæ & priuilegia addu-
cuntur ad minora, vt in cap. si quis in clero. xvij. q. 1. nam ibi il-
la minora non veniunt in priuilegio vt minora, sed vt accesso-
ria ad ea, quæ concessa sunt, vt illi videbis per glo. & not. in cap.
quia in tantum, de præb. & probatur in ca. ex literis. in fi. de ex-
cel. præla. nam antecedentia necessaria vel accidentia veniũt in
gratijs, non autem minora, in quibus deficit intentio concedẽ-
tis, cum priuilegia non concedantur, vt trahantur ad exempla,
vt §. fi. insti. de iur. nat. gen. & ciui. Non obst. text. in c. per vene-
rabilem, nam ibi loquitur in facultate dispensandi iuris. & non
gratiosa, & ideo valet arg. a maiori, quinimo a simili, vt s. expli-
caui. Nec obst. tex. in c. ex parte. de deci. vbi priuilegium cõces-
sum personæ ecclesiasticæ de non soluendis decimis, extend. ẽ
ad minora. argumento a maiori, & no. ibi D. Abb. tex. mirabi-
lem, ꝙ priuilegium alteri nociuum extendatur. argu. a maiori
contra no. in c. dilecti. eo. tit. Ideo idẽ Abb. in primis intelligit,
ꝙ illa non est ampliatio, sed est interpretatio ex propria verbo-
rum significatione, nam concedendo decimas alicuius villę,
verba non magis important de decimis præsentibus, quam de
nouallibus & futuris, ita Abb. Ista responsio non mihi satisfa-
162 cit, quia quando Papa † alicui decimas laborum suorum, id est
fundorum quos colit, in pręiudicium eius, cui de iure commu
ni competunt ex priuilegio concedit, ex necessaria priuilegij si-
gnificatione non comprehenduntur noualia, quia possunt in-
telligi decimæ fundorum, qui laborãtur in præsenti & eorum
qui in futurum reducentur ad culturam. argu. l. Iulia. in fi. cum
l. seq. de leg. 3. & l. fi. si seruitus vẽdicetur. l. si ita. inf. de auro &
arg. lega. vbi si lego argentum meum, tantum venit argentũ,
quod est meum tempore testamenti, & in l. si mandauero. §. is
cuius. ff. mandati. in cap. Fęlicis. de pę. lib. 6. nam publicatis bo-
nis intelliguntur publicata bona præsentia, & rescriptum non
extenditur ad futuras lites, Clemen. fin. de rescript. eodem igi-
tur modo in priuilegio maxime alteri præiudicatiuo, & con-
tra ius, quod alteri competit, concesso. vt not. in cap. dilecti. de
dona. & ita Hostien. & Abb. distinguunt in cap. clericus. de iu-
reiur. quòd quãdo dispositio potest referri ad præsentia & etiã
ad futura, si est odiosa vel alteri nociua, non est trahenda ad fu-
tura, & idem in proposito nostro tenet Hostien. Abbas anti-
quus, & Ioan. Andr. in cap. quia circa. de priuil. vbi eleganter di
citur, quòd si Papa absolueret aliquem de decimis alteri spe-
ctantibus, intelligitur de præsentibus, non de futuris. secus si ta
lis absolutio esset facta ab eodem, cui debentur, quia tũc etiam
de futuris est intelligendum, nam tunc cessat odium præiudi-
cij, per text. ibi. & per notata in d. cap. dilecti. de donat. & ita in
eisdem terminis concludit idem D. Abb. in cap. quia circa. sup.
alleg. & idem tenet cum Ioan. Andr. & Hostien. & communi-
163 ter docto. in cap. cum capella. de priuil. super glo. † Rursus &
strictius probatur contra intellectum Abbatis, quia si laico in
feudum decimæ concedantur, non intelliguntur concessę de-
cimæ nouallium. ita tex. in cap. tua. el primo. de deci. & subiun-
git rationem, cum in talibus nõ sit extendenda licentia, sed po
tius restringenda. Si igitur esset strictus verborum intellectus,
ex quo noualia comprehenderentur, vt dicit Abb. nõ diceret
tex. non extendendum ad noualia, sed restringendum. nam se-
cundũ text. ex stricto & necessario verborũ intellectu noualia
nõ cõprehenduntur. Quinimo vt ad ea priuilegium trahatur,
dicitur licentia & priuilegium extendi, & in hoc proposito plu
ra essent adducenda, quæ breuitatis causa prætereo. Non obst.
quod dicebat D. Abb. in d. c. ex parte, ꝙ in c. tua. loquitur in de-
cimis cõcessis laicis, quod est odiosum, nam aut dicimus, quod
laicis in feudum cõcedi nõ possunt, & tũc quæstio nihil ad nos
pertineret, id tñ ego non dissero, aut si possunt, odium non po-

test efficere, quod propria & necessaria verborum significatio non obseruetur. Et patet in casu nostro, vbi satis odiosum est, vt ei auferantur decimę, cui iure cōi debentur, vt in c. suggestū
164 eod. tit. † Quare verus intellectus ad d. c. ex parte, est, quod ibi erant decimę concessę, cui alias iure cōi debebantur, vbi patet in verbis quæ subiicio, vt decimas de laboribus terrę parrochia rum tuarum cum integritate percipias. Ecce quod erant par rochiæ propriæ in quibus iure communi decimæ debentur, vt in c. fi. de reli. [illegible] lib. 6. [illegible] igitur est ratio, quare tale priuilegium habet [illegible] interpretationem nouallium, & valeat argumentum a maiori, quia ex illo priuilegio reducūtur decimę ad ius cōmune, quod erat aliquo modo mixtum & ita intel [illegible]. Petant quos de [illegible] in gl. in c. statutum in versi. dum, de præbend. lib. 6. vbi eadem fit extēsio & interpretatio, quando aliquid ad ius antiquum reducitur, ac si id foret ius antiquum & commune, facit quod notat dom. Ant. in c. olim [illegible] de verb. sign. & quæ late notant Modern. in c. cū accessissent. de constit. Domino tamen Abbati non placet iste intellectus, primo, quia text. non vtitur ista ratione, quia cum concesserit quod maius est, minus concessum esse videtur. Tu diligentius aduerte, quantum dom. Abb. obstet ista ratio, quia si ex eo decimæ noualiū interpretantur concessę, quia sunt minores con cessis, igitur nō ex propria concessorum significatione, sed ex argumento de maiori ad minus. Item fateor, quod nostra non sit ratio, sed est causa, quare argūm & ratio tex. valeat, alias enim non valeret argūm a maiori, si materia esset iuris [illegible], qui redu ctiua, vt sup. exposui. Nec obstat inconueniens do. Abb. qui di cebat, quod esset minus stringere textum, quem alias [illegible] pliciter ipse cum alijs doctoribus intellexit. Certe dom. Abb. loquitur contra sententiam [illegible] in l. in ambiguo infr. de reb. dub. vbi dr, quod vnus est verus intellectus verborū, & cum plures dantur, hoc fit extra intentionem [illegible], vn de Bar. ibi arguit se & alios plures intellectus [illegible], quod ex errore & ignorantia contingit, cum verus [illegible]
165 sus. † Nec obstat tex. in c. ad audientiam, de decimis, quem in ducit do. Abb. vbi priuilegium concessum [illegible] laboribus soluerent decimas, & tamen [illegible] ligitur concessum. Respondeo, quod [illegible] cietur decimas de pr[illegible] [illegible]

[illegible] & ex antiquis laboribus nihil soluerent, [illegible] ex laboribus [illegible] interpretatione & constitutione antiqua [illegible] labores præsentes, etiam ad nouallia & ita a radice [illegible] gine intelliges [illegible] particulari, et [illegible] nomine ecclesię [illegible] decimæ laborum ab eo exigerentur, non intelligerentur [illegible] nalibus creandis, sed de terris, quę tunc laborantur [illegible] borantur, & hoc [illegible] patet, dum per illa priuilegia [illegible] sium & Templariorum [illegible] constitutione [illegible] tione nihil ex nouallibus [illegible], quia tamen [illegible] ad præiudicium parochialium ecclesiarum, amplius non exten-

duntur ad fundos laboratiuos nouiter quæsitos, ne ex tali priui legio iuri alterius præiudicetur, cum igitur illa priuilegia quæ ad futura extendebantur interpretatione & constitutione anti qua restringentur, ne alteri noceant, quanto magis hoderna non debent trahi ad futura, ne alteri noceant. turpius n. eiicit, quam non admittitur hospes c. quemadmodum, de iureiur. l. patre furioso. ff. de his qui sunt sui. † Quarto ex his intelliges 166
& declarabis dicta Bart. in l. damni in §. si is qui ędes. de dam. infec. sup. q̄ si fuit datum alicui priuilegium, ne solueret decimas, an trahatur ad futura prędia, & dicit, quod est casus in c. quod circa, de priuileg. Tu distingue, q̄ verum est, quādo tale priuilegiū est concessum ab eo cui erant soluendę decimę, & ita intelligitur tex. ille. Secus si a superiore in præiudicium ecclesię parrochialis esset concessum. Item pondera, q̄ Bar. dicit de prędiis suis, & ista nomina possessiua, sua, mea, & tua, nō verificantur in futuris, vnde [illegible] fere in eisdem terminis tenet Io. Andr. Hostien. & Abb. in c. cum personę, de priuil. lib. 6. vt dicit do. Abb. ibi, ita cōiter tenent docto. nam hoc verbum, suus, sua, suum, est demonstratiuum, vt dicit Iuriconsultus in l. si ita. de auro & arg. leg. & ibi Bart. facit tex. in l. cum stipulamur, de verb. oblig. sup. & l. vxori. §. 1. de leg. 3. & do. Abb. subiungit, ibi, quod ista priuilegia, vt sit exemptum monasterium cū capellis suis, debent intelligi de præsentibus, non de his quę in futurum construentur &c. quia ista priuilegia sunt stricte interpretanda ex præiudicio ordinariorum. Credo quod dom.
167 Bar. nō aduerterit ad verbum, prædiis suis. † Item ex his intelliges eandem resolutionem ad quæstionem quam in d. §. si is qui ędes. posuit Bar. qñ priuilegium exēptionis est concessum monasterio & eius capellis, an extendatur ad futuras capellas, & remittit se ad notata per Cyn. in l. placet, & in l. priuilegia de sacrosan. eccl. & do. Alex. vult interpretari & intelligere Bart. quod ad futura extendantur, in 2. vol. con. 313. incip. In occurrenti causa 3. col. versi. & ita etiam. Et certe opin. Bar. erat talis, quia idē videtur tenere Pet. & Cyn. in d. l. placet. in simili quæstione. Sed intentio Bar. est [illegible] Canonistas in d. c. cum capella. & contra superiora. Vide quæ no. in gl. in d. c. cum capella. Tu & aduerte, quod Pet. & Cyn. loquuntur his terminis l. quādo cōceditur, vt alicuius ciuitatis ecclesiæ sint exemptę, an ecclesiæ, quæ postea construuntur, censeantur exemptæ, & dicunt eas exemptas, arg. tex. in d. §. si is qui ędes, & per d. c. quia circa, & ex l. penul. de fun. instruc. Idem tenet do. Raph. & Rayn. ibi & Alex. in d. consi. & Iasan l. qui filiabus in princ. de leg. 1. 2. colu. Mihi vero placet pro nunc distinctio, quam sup. exposui ad intellectum c. quia circa, nec ad eā obstant allegationes column.
168 cogita. † Quinto ex his annotatis, qđ male sensit Io. de Imol. in d. §. si is qui ędes, quem sequitur Alex. in d. consi. & Modern. Ticinenses in d. l. qui filiabus, de leg. 1. vbi ex inductione d. c. ex parte, de decimis, inferunt, quod qñ exemptio immunitatis super collectis vel decimis est concessa, intelligitur etiam cōcessa de bonis futuris, non solum qñ conceditur in præiudicium concedentis, sed etiam si in præiudicium tertii concedatur, vt dīt ipsi, patet, quia ad futura extendebatur, vt in c. ex parte, nisi fuisset derogatum tali priuilegio, vt in c. penul. eo. tit. Tu subtilius replica, qñ si ex eo derogatur, quia ad futura extenditur. Certe non deberet extendi, cū maxime verba & oratio priuilegii cum laborib. præsentib. habeant rectū sensum. Non est igitur talis extensio facienda, cū reuocandū sit, vt in c. cū contingat. de offi. deleg. inania. n. in iure non sunt construenda, vt in c. per tuas, de simo. & videtur ridiculum, vt priuilegium extendatur vt extensio non valeat. Dic igitur, q̄ si in c. ex parte, cū q̄ tale priuilegium debet intelligi de nouallibus & de futuris, in hoc nō derogatur per tex. in c. penul. qui nō loquitur in nouallibus, sed in possessionib. emptis, vt poteris videre. nouallia autem ab his longe differunt, vt in c. quid per nouale. de verbor. sign. Sexto infero ad duas cōclusiones, quas tradidit do. Abb.
169 cum Io. And. in d. c. ex parte, el tertio. † Vbi dicit, quod si parro nus impetrauit decimas contra ius parrochiani, intelligitur impetratum de præsentibus & de nouallibus. Item idem si parrochianus impetrauit priuilegium cōtra quartam episcopo iure cōi debitam, vt in c. de quarta. de præscrip. Sed cum talia priuilegia sint odiosa, non sunt ita interpretanda, vt tenet idē Abb. in d. c. cum personę, cum concordantiis sup. allega. Ex his itaq; habes plura iura a radice exarata, & quoniam lōge videor erra gari ad ea vnde digressus sum, verba reduco. Constat igitur ex superioribus, quod siue sit dispensatio, siue facultas cū superioribus, hoc est, cum adulterinis & incęstuosis dispensandi, vel eos legitimandi, siue priuilegium in præiudicium iuris alicui concessum, non trahitur ad maiora, nec ęqualia, nec ad minora, sed tantū concluditur expressis, nisi tacita essent, vel antecedentia necessaria, vel accessoria, vt sup. explicaui. Hęc tū declara ex superioribus, nam colliges plures subtiles declarationes. Hinc etiam constat, q̄ quando in eodem concurrunt adulterium & incęstus, non poterit cum ipso dispensari, cum ex tali cōcursu macula ipsa notabilior censeatur. Sed adhuc duo videntur obstare. Pri-

state. Primum est id quod tenet Bal. in c. innotuit. de electi. qđ data facultate dispēsandi cum non legitimis, intelligitur cum quolibet illegitimo posse dispensari. Idē tenebat Paul. de Cast. cōsi. 225. quos referunt & sequuntur in proposito nostro Mo-
170 der. repetētes. † Sed aduerte, q̄ talis concessio quamuis sit generalis, quia indistincta & indefinita, de qua per Bart. in l. si ita. de auro & arg. lega. & per Canonistas in cap. vt circa. de elect. lib. 6. tamen etiā in generali facultate non veniunt ea quæ sunt reseruata principi in signum singularis priuilegij. vt in cap. qđ translationem de offi. leg. & in c. 2. de penis. lib. 6. & not. in c. 1. de cle. ęgro. lib. 6. in glo. tantūmodo do. Sed legitimatio spuriorum est de reseruatis. vt in d. auth. quib. mod. natu. effi. sui. in fi. & hoc fatentur doct. hic. & in l. 2. de verb. oblig. vbi Alex. Aret. Soci. & Mod. Ticiñ. ergo ad ea non refertur. Secundo non obstat quod Moder. repetentes dicunt notari in l. spurij. de decurio. inf. quod licet adulterium cum incæstu sit maius delictū in committente, ex parte tamen filiorum, qui ex coitu damnato gignuntur, non est maius odium, nec maior inhabilitas, quia nihil commiserunt. Tu dicas, quod verum est eos nihil commisisse, tamen alieno morbo laborant. vt in l. 1. de natu. lib. & ita dicit Bar. in eadem. l. spurij. & eodem modo dicitur in auth. de incęst. nup. in prin. vbi fatetur Imperator, eos nihil commisisse, sed odio committentium parentum dicuntur morbosi, & puniuntur. At maiori medicina eget, qui duplici morbo laborat. nam duplicia difficilius explicantur. ca. 1. de treu. & pace. & ecclesiastes. 4. c. in l. fi. C. communia de succes. Vlterius Bar. ipse subiungit limitationem, qđ sub simplicibus comprehenditur mixtum causa ęuitande contrarietatis. vt notat gloss. in l. 2. in prin. de verbo. oblig. & ibi idem Bar. Alex. & a Moder. cōprobatur. Profecto hæc solutio mihi nō sapit. Iustitia enim nō sibi cōtradicit. est enim cōstans & perpetua. vt insti. eo. in prin. & dicebat Lactantius in lib. de institu. c. 2. quod a veris literis & diuinis abest repugnantia. quod sumpsit a Philosopho, qui dicebat, vera semper consonare veris. & Imperator hoc idem imitatus, testatur se nihil contrarium nobis tradidisse. vt in l. 2. de vete. iur. enucl. & habemus idem procemio decre. cum igitur nihil contrarium in nostro iure cōcludi debeat, si mixtum non comprehēditur in simplicibus non recte dicitur quod ad euitanda contraria comprehendatur. Quinimo hoc videtur sibi pugnans, vt sint simplicia, & quod mixta comprehendantur. Simplicia enim dicimus ad distinctionem mixtorum. Quare
171 † ita distingue, quando duo sunt simplicia, deinde eueniat qđ vnum in illa duo concurrunt, discernendum est an illa duo cōcurrentia sint per se partialiter considerabilia, & tunc necessario comprehenduntur in expressis, quia mixtura nihil impedit in auth. de non el. gend. secun. nub. §. pe. aut illa duo sunt inseparabilia. & tunc certū est mixta non esse idē q̄ simplicia, quia illa pura & separata sunt, & hæc mixta, vnde propriā habent speciem & proprio iure reguntur. l. 1. §. interdictorum. de interdi. si tñ jus proprium non habeant, & mixtorum natura se inuicē patitur, tunc vtrāque naturam retinerent, nisi alia ratio obstaret. vt dicebamus in facultate dispensandi cum incęstis & adulterinis. si non obstaret illa qualitas ex qua aggrauatur incęstus, vt in d. l. 1. de rap. vir. & in l. matri. §. fi. sup. alle. certe dispensare potuisset. Aut mixtorum natura se inuicem non patitur, & tunc potentior vincit. vt argu. in l. quęritur. de statu homi. aut illa quæ est aptior ad actus validitatem, aut illa quæ est ęquior vel fauorabilior, vt in l. si quis in graui. ad si. ff. ad Silla. & in l. 3. §. si quis in graui. de eo quod cert. loco. & ista secundū rationem & naturam actus distinguere poteris. vide late per Mod. in d. le. 2. &
172 hic. † Vlterius tenet Bar. in ista distinctione, qđ vbi conditio est voluntaria in eadem forma est necesse eam adimpleri. vt in l. Meuius. & in l. qui hæredi. de condi. & demon. & illa conclusio passim in materia conditionum vagatur. Moder. vltimo repetentes adducunt quosdam casus contra istam conclusionē. sed eius fundamenta non soluunt. Ego credo quod quamuis ista sententia hucusque præualuit, non tamen sit iusta nec vera. qđ a causis eius tibi ostendo. & quæro, quæ est ratio, quare conditio voluntaria sit obseruanda in specifica forma, quia cum sit actus voluntatis, ita est obseruandus, prout disponens voluit, cū enim voluntarie adiecerit conditionem, ita est adimplenda, prout adiecit, quia aliter creditur noluisse. vt clare patet in dicta leg. Meuius. & in distinctione, quam ponit hic Bartol. Sed ego tibi, probo, quod in dispositione quæ non est conditionalis, voluntas ęque agit, immo magis. quia quæ sunt in conditione, sunt in determinata disponentis voluntate. vt in leg. si quis. infra si quis omissa causa testamenti. at in his quæ sunt disposita & a voluntate determinata, eadem voluntas adimpleri potest in æquiualente. vt in leg. Titius. §. 1. supra eodem & in leg. fina. C. eodem & per omnia iura a Barto. hic. ad hoc allegata. Igitur & in conditione voluntas potest adimpleri, cum non ideo efficaciter agat prout in dispositione. Secundo ex eadem ratione probatur aut eam veram non esse, aut falsam esse conclusionem. nam adimpletur formaliter, quia ita uoluit conditionem adijciens. Sed ista interpretatio ut in æquiualenti possit forma adimpleri, non dissona a uoluntate conditionem adijcientis, quem ita uoluisse creditur in casu æquiualenti, cum in eodem sit ratio & effectus. vt in d. l. Titius. §. 1. igitur male negatur in ber, quod etiam conditio voluntaria, si tamen sit necessaria ad affectum de quo agitur, verificatur in æquiualenti, dum adsit eadem ratio ad effectum. vt in l. si mater. C. de cond. insti. & in leg. mulier. inf. ad Trebel. Sed ego considero, quod etiam adiecta conditione voluntaria, eadem efficitur necessaria ad effectum actus. quia ante conditionem actus esse non potest, vt l. cedere diem. de verbo. sig. in cap. 1. de spon. lib. 6. ergo nulla est differentia. Quarto hoc ipsum euidenter constat ex tex. nostro vbi si filius ante nepotem moriatur, nepotem instituo, & est institutio conditionis voluntariæ. patet, quia etiam viuo filio potest institui nepos posthumus. vt in l. quidam relegatus. & in leg. vtrum. in princip. de reb. dub. & in l. penul. de leg. primo Et hoc secūdum sententiam Galli. vt ibi testatur Iurisconsul. igitur talis conditio voluntaria est. & ita declaraui nouiter in §. quidam. supra eodem vbi docet tex. quod de morte filij nō est necesse facere mentionem, si igitur est voluntaria, sequitur conditiones voluntarias impleri in forma æquiualente. vt in text. nostro. quod rursus, ex eo probatur, quia instituere nepotem possum etiam in vita mea natum, tam ex cōsilio Vellei, quam etiam ex consilio Galli. vt ostendi in notabilibus supra. Igitur illa conditio, si post mortem meam nascetur, est voluntaria, cū etiam de nato in vita valeat institutio. sed talis conditio adimpletur in æquiualenti. vt in tex. nostro. igitur conditio voluntaria potest adimpleri. & ita ex necessario intellectu text. nostri hoc probatur. de quo vide in notab. & in dicta §. quidam. quicquid dicāt doct. antiqui & neoterici. Quinto facit solutio Barto. quam tradidit in l. si seruus decem de solu. infr. vbi dicit, qđ ideo in leg. Meuius. de condi. & demon. conditio debet adimpleri in specifica forma, quia aliter obseruando eam, nullo modo poterit habere effectum. igitur ex mente Bartol. vbi aliter potuit habere eundem effectum bene discedimus ab illo adimplemento formali, maxime dum adsit intentio illius disponentis. Sexto videmus in iuramento obseruari formam specificam, in cap. ad nostram. el primo. de iureiur. Tamen ex hoc non adeo forma necessaria est, quod in casu æquiualenti non possit obseruari. in cap. ex parte. el. 2. de cler. non residen. Et idem & eadem ratio est in voto. tamen non est necessaria adeo illa forma, quod dicatur transgressor voti, qui in melius illud commutat, vt in cap. 3. de iureiur. in cap. non est voti. de voti redemp. Septimo facit quod sensit & tenet Bartol. in l. amplius non peti ff. rem ra. hab. vbi quamuis fateatur formam conditionis esse obseruandam, vt in dicta leg. Meuius. & in l. qui hæredi. Dicit tamen quod conditio solutionis verificatur in compensatione æquiualenti. vt in leg. si peculium. §. 1. de sta. liber, infra vbi secundum Barto. est casus. & sic videntur ista pugnantia quod debeat obseruari forma specifica, & quod conditio dandi verificetur in compensatione, & tamen ille tex. hoc probat & secundum Bartol. vnde negare non possumus in æqui-
173 ualenti adimpleri posse. † Septimo fingo casum, mater instituit Caiū, & fideicommisit, vt si filius eius per mortem patris a patria potestate liberaretur, restitueret hereditatem eidem. Deinde fingamus eum liberatum non morte, sed emancipatione, vel quia in metallum pater erat damnatus. Certe restituitur hæreditas. vt in l. 3. C. de cond. insti. & in l. mulier. infra ad Trebel. Ratio est, quia quo ad verisimilem mentem testatricis illa conditio habetur pro adimpleta. & valet in casu æquiualēti. Bartol. cum reliquis intelligit hic illa iura, quod ibi conditio erat necessaria ad effectum de quo agitur. id est, ad hoc vt filius habeat hæreditatem. cum in potestate patris eam habere non possit. Sed ego tali sententiæ assistere non possum, quia conditio est specificata in casum mortis patris. sed filius non solum per mortem patris potest a patria potestate liberari, sed etiam deportatione, banno, vel in metalli pęna, vel ex dignitate, vel professione, vt in tex. nostro. & in l. Deo nobis. C. de epis. & cleri. & auth. sed episcopalis, eod. titu. Igitur dum de liberatione per mortem loquitur, conditio est voluntaria, & modus illius conditionis non est necessarius ad liberationem. Rursus & clarius hoc constat, quia hodie filius etiam in potestate constitutus potest habere hæreditatem tam in potestate quam etiam in vsufructu vt in leg. prima C. de bo. mater. cum auth. excipitur. eodem titu. Igitur modus ille non est necessarius ad hoc vt filius possit hæreditatem habere. cum sine morte patris etiā in potestate constitutus eam habere possit. Verum si dicas, illas leges hodie abrogatas per tex. in dicta auth. excipitur. vt aliqui maxime Mod. docebant, absit a te tam iniqua interpretatio, & eas ego defendi. supra in princip. huius distinctionis Bartol.
174 Octauo facit tex. in cap. prudentia. §. adijcimus. de off. dele. vbi si clausula est in rescripto posita, si omnes interesse nequiueritis, vnus vestrum, vel duo procedatis, quamuis verum sit, quod

omnes interesse possunt, si tamen noluit aliquis, reliqui proce-
dere possunt, & ita illa clausula conditionalis verificatur in æqui
ualenti. do. Abb. satis exquisite dicit, quod ibi vere est purificata
conditio, vt volẽtes possint procedere, quia cum aliquis nolit,
verum est omnes non posse interesse, nam reliqui nõ possunt
cum illo interesse, quia ipse non vult, & sic quo ad collectionẽ
omnium purificata est illa clausula impotentiæ. Tu forsan [illegible]
tilius aduerte, quod cum quilibet possit interesse omnes interesse
possunt, nam si tres sunt omnes, illi tres non differunt a tribus,
vt no. in l. [illegible] §. 1. quod cuiusq; vniuer. & in l. 3. in fi. de colle.
illici. & Bar. in l. aut facta. §. nonnunquam, post 1. col. de pœ. [illegible]
cum igitur quilibet eorum etiam possit interesse, sequitur oẽs
interesse posse. Nec obstat dicere, quod reliqui non possint cum illo
interesse, cum ipse nolit. Nam hoc ita veram facit conditionẽ,
vt solus ille qui non vult, possit procedere, cum verum sit sm
Abb. quod reliqui cũ ipso procedere non possint, quod est quid in
uoluerunt. Ideo consultius sic intelligas, illa clausula impoten-
tiæ refertur ad impotentiam cuiuslibet particulariter, itaque si
vnus interesse non possit, reliqui procedant, non aũt ad impo-
tentiam omniũ in vniuerso, patet, quia si oẽs non possint, nul
lus posset procedere, nec procederet, & in hoc versatur dece-
ptio. Dic igitur, quod illa clausula conditionalis & voluntaria
verificatur in casu æquiualente ad effectum de quo agitur, quã
uis sit talis materia, in qua forma mandati sit obseruãda, vt in
eodem c. prudentiam, in verbis paulo ante relatis. Nono addu-
co tex. in l. si seruus decem. de solut. vbi conditio erat inserta, si
quid dedisset pupillo vel furioso, & respondetur, quod recte solui
tur tutori vel curatori, & recte soluitur pupillo vel furioso, ne
datio pereat, quia testator non egit, vt periret quocunq; modo
175 dando. Bar. dicit ibi casum specialem ex fauore pupilli. † Ego
vero specialia rara credo, nisi ratione ostendantur, in casu illo
patet ex voluntate testatoris interpretari conditionem, non ex
iure speciali, [illegible] enim ideo ita interpretari, quia testator non
creditur egisse vt periret datum, quocunq; modo dando, nam
cum pupillo dari voluit vel furioso, intellexit dandum ei, scilicet
per tutorem vel curatorem, ne datio sit inutilis, vnde conditio
nes vel in æquiualenti debent adimpleri secundum voluntatẽ
[illegible] materiam. Hoc idem [illegible] probatur ex
ratione dubitandi, quam [illegible] Iurisconsultus [illegible]
pupillo posse dari comparatio cõmonitis [illegible]
sit iussus [illegible] pupillo, nam eo casu [illegible]
[illegible] Ecce igitur quod ratio dubitandi non erat [illegible]
ditio sit adimplenda prout iacet, sed ex eo, quod [illegible]
adimplenda in pupillo prout iacet, quia [illegible] factum [illegible]
adimpleri, nõ ergo ex qualitate cõditionis [illegible] eam
prout [illegible] obseruandam. Sed [illegible] conditionis [illegible] ob-
[illegible] eo modo quo iacet, quod satis patet [illegible] text. de-
monstratur, & in l. qui hæredi [illegible]
l. si fundus, de condi. & demon. vbi [illegible] tutore [illegible]
pleri conditio danai pupillo, & hoc idem [illegible]
[illegible] Pamphilũ, de solu. [illegible] docet [illegible]
ductam esse, [illegible]
posse solui pecunia [illegible] erat pupillo vel furioso [illegible]
igitur [illegible] conditio [illegible]
[illegible] ex parte de [illegible]
[illegible] Decimo [illegible] in l. Arethusa. de [illegible]
[illegible] de condi. [illegible] constat, quod non solum conditio dãdi,
sed etiam [illegible]
176 † Accedit [illegible] quis [illegible]
[illegible] filius, qui [illegible]
[illegible] ista conditio [illegible]
[illegible] hæreditas [illegible] ratione,
[illegible] habeat tamen [illegible]
[illegible] qui non potest habere [illegible]
[illegible] sine filiis decesserit [illegible]
[illegible] quo ad [illegible]
haberet, & [illegible] ex casu [illegible]
[illegible] ætates,
[illegible] tex. in [illegible] filius,
qui [illegible] non est in [illegible] defi-
cere cõditionem si sine liberis decesserit [illegible] qui in vtero est,
quo ad effectus [illegible] habetur l. qui in vtero. de sta. ho.
177 [illegible] etiam [illegible] quod vulgo [illegible] vul
garis vel pupillaris [illegible] vul-
go. ad leg. Falc. [illegible] & vtra
formam [illegible]
C. de impube. & al. [illegible] quod vbi [illegible] voluntas
[illegible] voluntas [illegible] materia [illegible] ad
formam æquiualentem, nõ [illegible] conditionis
formam conditionem ergo prout [illegible]
178 tio, nec illa forma vt iacet [illegible] † Nõ
[illegible] text. quem ad hoc [illegible] in d. l. qui hæredi [illegible]
qui hæredi [illegible] dare iussus est, non adimplet conditionem, si

det domino, respondeo, quod ratio est, quia conditio est facti: & in
his quæ sunt facti non est idẽ ius in seruo & domino, quia quæ
facti sunt, non trãseunt ad dominum, vt in §. sed cum factum,
insti. de inu. stipu. [illegible] hæc quoque de verb. ob. &
hanc eandem rationẽ assignat ibi Iurisconsultus in his verbis,
in persona domini non potest adimpleri conditio, quia quę fa-
cti sunt, non transeunt ad dominum. Ecce quod ex qualitate con-
ditionis non pot adimpleri, quia nõ est in illo casu eadem iuris
ratio, non aũt ea sola ratione, quod sit conditio. vnde constat male
vulgo ferri legem illam, & conditio voluntaria est adimplen-
da in specifica forma, quia obseruatio illius legis habet ratio-
nem quę non versatur in quacunq; conditione voluntaria. Et
ita Pau. de Cast. sentit in l. Iulianus. in fi. de condi. & demon. in
d. l. qui hæred. Nec obs. tex. in d. l. Meuius, qui satis vr̃ vrgere. vbi
si alicui legato vel fideicommisso sit adiecta conditio, si Cali-
macho, cum quo testamenti factio non est, ducenta dedisset,
etiam si nummos accipientis non faciat, debet conditionẽ ad-
implere, subiungit Iurisconsultus, & in hoc vrget, quid enim
interest, vtrum tal. personę dari iubeatur, an in aliquo loco po
nere, vel in mare deijcere. Hæc sunt verba Labeonis, ex quib.
clare colligitur, quod adeo est obseruanda voluntas conditio-
nem imponentis, vt si conditio talis sit, quod in mare deijcia-
tur, nihilominus sit adimplenda. Sed illi l. respondetur in pri-
mis ex ea non probari, & conditio non sit adimplẽda per ęqui-
pollens, ibi. n. non agimus comparatione ęquiualentis, sed di-
sputamus, an sit obseruanda prout obseruari põt, & dr̃ esse ob
seruandam, & hęc rñsio est ex sententia Bar. in d. l. si seruus so.
de solu. vbi dicit, quod in l. Meuius. nullo modo effectualiter con-
ditio poterat adimpleri aliter, quã expressum erat, ideo est ad-
implenda vt iacet. Ego non disputo, an aliter adimpleri posset,
sed verum esse ibi non agi comparatione, & Bar. sensus est, dũ
effectus sit idem bene potest adimpleri per æquipollens, & ta-
men vt vides in commentis huius §. id firmiter negat. Videbis
etiam aliam solutionem & forsan veriorem intellectum in illatione
4. quã inf. subijciam. Ex superiori conclusione numerosas pos-
sem elicere illationes quas colligere labori tuo relinquo. Has
179 tamen quæ se offerunt subijcio. † Prima est, Finge casum, quod
ego & vxor mea tempore cõtractus matrimonii pacti sumus,
quod si ego prius moriar, ipsa habeat donationẽ propter nu-
ptias, si vero ego fuero superstes, mihi dos acquiratur, quia. n.
in illo casu negauit l. Deo nobis. C. de episc. & cler. hūc locum,
igitur altero religionem ingresso verificabitur conditio. quia
ita disponitur ex ratione tex. in d. l. Deo nobis, nec obstat ratio,
quod conditio sit adimplenda in specifica forma, quia hoc nõ
habet vim maiorem, quam si id alias esset dispositum, & nihil
180 interest, an per viam conditionis vel dispositionis, vt sup. † Se-
cundo infero ad dubitationem domini las. quam ipse ignorans
relinquit irresolutam, cum testator condito testamento sm
consilium Galli, intrat religionem fratrum minorũ, & nepos
nascitur post ingressum, an censeatur substitutus, & ipse pluri-
bus rationibus concludebat affirmando. Demum considerat,
quod ista conditio, si moriatur post mortẽ meam, est conditio vo-
luntaria, & ideo dicebat, non posse adimpleri in casu professio
nis morti ęquiualenti. quare ad [illegible] inuenit istam rationem vali-
dã, quod eam difficilẽ & subtilẽ referens, insolutam relinquit. Tu
igitur dicas, eã nihil officere quia ẽt in nr̃o §. ẽt in eodẽ casu cõ
ditiones institutionis vel substitutionis nõ adimplentur in specifica for
ma vt dixi in quarto fundamento. De principali tñ quõne, quæ
181 pulchra est, superius late disserui. † Tertio infero, quod vbicũque
conditio volũtaria confertur in hęredẽ, verificatur in bonorũ
possessore, qui est hęres in effectu, vt in l. 1. & 2. & in l. 3. in diffi
nitione inf. de bon. pos. & ita procedit text. in l. in conditionib.
§. si patronus. inf. de cond. & dem. vbi conditio collata in per-
sonam hæredis verificatur in bonorũ possessore, quem non ap
pelles fictum hæredẽ, vt aliqui doct. maxime Mod. sine necessi
tate plura fingentes fingunt. Nam bonorũ possessor iuris effe-
ctu non differt ab hærede, & ideo omnia, quæ de hærede dispo
nuntur, hñt locũ in bonorum possessore, qui est hr̃s iure præto
rio. vt in d. l. 2. Et dicã latius Deo dante in repe. l. filio pręterito.
inf. de iniu. rup. testa. nisi aliquid de hr̃de sit dispositũ, prout est
hęres de iure ciuili, quia tunc cũ de hęrede loquamur causa di
stinguẽdi a bonorũ possessore, non cõprehenditur bonorum
possessor. Vnde non est tenenda sol. do. Rapha. & Io. de Imol.
in d. §. si patronus, quod ideo ibi cõditio adimpletur in bono-
rũ possessore, quia loquitur in patrono, qui aliter hæres esse nõ
poterat nisi iure prætorio, & cũ conditio adimpleri aliter non
põt, bene adimpletur per ęquipollẽs l. mulier. §. 1. de cõ. & dem.
Attende, quod nõ [illegible] tõne, quia aliter adimpleri non põt, sed quia
eadẽ est ratio in hærede & in bonorũ possessore, cẽsetur recte
cõferri in bonorum possessorẽ. Bonorũ. n. possessor ab hærede
in hoc differre non dẽt. Finge, quod impono cõditionẽ collatam
in hęredẽ, hęres vero noluit adire hęreditatẽ iure ciuili, sed vo
luit eã solũ hr̃e iure pretorio, certe nõ recte sentiret, qui nega-
ret conditionem in ipso adimpleri nõ posse, & tex. est in l. 4. in

princ.de condi.& demon.& ibi gl.vbi ẽt in concurrentia hęre-
dis iuris ciuilis põt, & dẽt adimpleri cõditio in bonorũ poſ. &
idẽ & fortius probaẽ in l.is qui §.ſi.de leg.præſtan.Mod. Paduę
repetẽtes dicebãt,ꝙ ideo in bonorũ poſ.qui ficte & improprie
eſt hrs,põt adimpleri conditio, quæ exigit adimplementũ ſpe-
cificũ,quia cũ adimplementum conditio dandi aliquid hæredi
habet reſpectũ ad grauamen,quod remoto grauamine a perſo
na hæredis conditionis adimplementũ dẽt etiã tranſire ad per
ſonam bonorum poſſeſſoris,cum in cũ ſit translatũ grauamẽ.
dicunt hanc rõnem ſumpſiſſe a l.is qui.§.ſi.ſup.all. Hic doctor
clariſſimus adeo obſcure nos docet,vt eius dicta referre ſępiſſi
me recuſem. Ego quippe ab hoc gñe docẽdi abhorreo vel na-
tura,quia ius,qđ bonum & æquum ab iniquo & malo rõne di-
ſcernit,dilucide rõnalibus monſtrari põt. Ad propoſitũ verba
reducamus.Et ego dubito , quid efficiat rõ oneris bonorũ poſ-
ſeſſoris ad ſoluẽda legata cõdõnalia , ad hęc vt conditio quę in
hæredẽ confert,verificeẽ in bon.poſ. quia ſi condõ in ſpecifica
forma debet obſeruari,nec onus nec emolumẽtũ legati cõdõ-
nalis tranſire poteſt ad bonor. poſſ. qui vere non eſt hæres, ſm
doc. Itaque non quærimus de rõne,quare verificeẽ,& ipſi red-
dunt rationem ad alium effectum præſuppoſita verificatione.
Quid tamen dicendum ad tex.ab ipſis ponderatum. Reſponde
ꝙ ibi bonorum poſ.contratabulas fuit petita,& hæres ſcriptus
excluſus. Legata tñ remanent valida.& dubitaẽ ſi legatum eſt
ſub condõne,ſi legatarius hęredi decem dederit,an iſta ſint dã
da hæredi ſcripto vel bonorum poſſeſſori,& dicit,ꝙ bonorum
poſſeſſori ſunt danda , non hæredi ſcripto,rõ eſt, quia abſurdũ
eſſet,vt bonorum poſſeſſori incumberet onus legati ſoluendi,
& emolumentũ haberet hęres ſcriptus,qui nihil oneris habet
rõ igiẽ illa reddiẽ ad dubium,quare bonorum poſſeſſor præfe-
raẽ hęredi ſcripto,cũ condõ eſſet collata in hęredem,nihilomi
nus in hæredem non adimpleẽ, ſed in bonorum poſſeſſorem ,
quia bonorum poſſeſſori incũbit onus ſoluendi,& ob hoc ob-
uenire debet emolumentum. Sit itaq; cõſtans concluſio,ꝙ cõ
dõ in hęredem collata ita verificaẽ in bonorũ poſſeſſore,prout
in hærede iure ciuili,niſi ita conferaẽ,vt velit diſtinguere hære
182 dem ciuilem ab hærede iuris prætorij.† Quarta illatio eſt,ꝙ ſit
teſtator hæredem ſcripſit,& adiecit cõdõnem,ſi reliquias eius
in mare proijciat,iſta condo põt mutari,puta ſi eas teſtatoris ſe
pulturæ tradit. Ita eſt caſus expreſſus in l. quidã. de condi.inſti.
Bar.in l.Meuius. ſup.all. dicit id eſſe ſpeciale fauore religionis,
& idem tenet glo.in d.l.quidam,& idem voluit dicere gl. in d.
l.Meuius. Hoc ſpeciale de more non placet,quia verum eſt,cõ
mutationem illam ex intentione Iuriſconſ.iuſtam eſſe,& verũ
eſt eam fieri debere vbicunq; iuſtitia & rõ ſuadet , & ita ſentit
Modeſtinus in illa lege,laudãdum eſſe hæredem magis,quam
accuſandum, quod talem commutationem condõnis fecerit ,
quod ſatis declarat nõ fauore aliquo religionis,ſed meliori cõ-
ſilio iuſtum eſſe . Et vt hæc perpenſius cognoſcamus,quamuis
aliter vulgo teneatur , ego certe aſſentire non poſſum,quod ſi
hæres ſit iuſſus,vt in mare eijciat pecunias , condõnem ſpecifi-
ce adimplere teneatur,non enim perpendere hoc tanquam iu-
ſtum poſſum. Primo,quia ſi conditio obſeruatur,ea eſt obſer-
uationis cauſa quia iure id firmum habetur. at quod vana teſta
toris voluntas habeat iuris robur,tãtum eſt,ac ſi diceres, ius eſ-
ſe vanum , & rationis vacuum . Omnia enim noſtra facimus,
quibus authoritatem impartimur. Verum ſi opponas,tales cõ
ditiones eſſe facti,non iuris,fateor facti eſſe , ſed cum ius dicat ,
eas adimplendas ad conſequendam hæreditatem,eis aſſiſtit,vt
patet in edicto de dolo, & in edicto quod metus cauſa, & facit
183 l.legitima ſup. de pact. Secundo † video quod conditiones de-
riſoriæ non valent ſed reijciuntur,vt in l.conditiones de condi.
inſti.Sed Barto. dicit quod illas debemus intelligere deriſorias
ſcilicet & turpes. Idem tenet Ioan.de Imol.itaque ex ſenſu co-
rum conditiones deriſoriæ iure valent profecto ego vellem cõ
ditiones deridere,non ius,nec iuris egregios magiſtros.ne igiẽ
dicant valere iure,quod deriſorium eſt. Ius enim eas reijcit , &
non approbat,vt in dicta l.conditiones. Nec obſt.eorum intel-
lectus.nam ſi conditio eſt turpis,reijcitur quia turpis.non quia
deriſoria,quia deriſoria,non quia turpis.ita loquitur idem Iu-
riſconſultus in dicta l.conditiones,qui ſpecifice poſuit has cõ-
ditiones quę contra edicta Imperatorum,aut contra leges con
tra bonos mores,vel deriſorię ſunt,pro non ſcriptis habentur ,
nam diſiũctiua inter diuerſa ponitur. & ad eius veritatem ſuf-
ficit illam partem eſſe veram ſcilicet quod ſint deriſoriæ, vt in
l.ſi hęredi plures.de condict.inſtit. Item quod noſtra inductio ,
& intellectus ſit bonus,probatur ex ſenſu glo.in d.l.conditio-
nes,vt deriſoriam intelligit conditionem reijciendi reliquas in
mare , quia ad exemplum deriſorię conditionis allegat l. qui-
dam.ergo iure regulari non eſt obſeruanda talis condictio ſpe-
cifica.vnde falſum eſt iure ſpeciali religionis. itaque gl. non ſi-
bi conſtant,vt contingit,dum veritas ignoratur , melius tamẽ
teneo iſtam,quam alias quæ ſpecialia ſequuntur. Tertio vrget
quia talis condictio eijciẽdi pecunias in mare,arguit inſaniam.
probatur in d.l. quidam.dum dicit Iuriſconſultus, ſed hoc ip-
ſum prius inſpiciendum eſt,ne homo qui conditionem talem
impoſuit, incõpos mentis eſſet, igitur ſi perſpicuis rationibus
hæc ſuſpicio amoueri poſſit , &c. Itaque ex illo actu præſumi-
tur mente alienus,& ita firmat idem Bartol. l.2. inf. de bonor.
poſ.fur. infanti ſurdo competenti . At ſi neges ſtultam condi-
tionem eijciendi pecunias in mare,dum concedas ex hoc eſſe
inſanum eijciẽtem,certe eãdem rationem natura ipſa in vtro-
que oſtendit,quia ex operibus deriſorijs & inanis dicimus nẽ
tem non ſanam,vt Bartol.in d.l. quidam,& in l.1. ſup.de cura.
184 furioſi. † Quinto facit caſus in l.ſeruo alieno.§. fina.de lega. 1.
ineptas enim voluntates teſtatorum,veluti vt teſtes circa ſepul
turam & alia ſuperuacanea impediantur , Papinianus ſcribe-
bat non eſſe ſeruandas,nec ob. Barto.ſolutio in d. l. Meuius,ꝙ
ibi eſt diſpoſitio , nos vero loquimur in conditione . Iſta enim
ſolutio eſt contra concluſionem quam ſupra tenui.& text. ille
loquitur generaliter in voluntate inepta,& in omni voluntate
inepta,& in omni voluntate inepta verſatur eadem ratio,quia
ineptitudo efficit rem illicitam & non obſeruandam, & illa ita
verſatur in conditione, prout in diſpoſitione. Item §. ſuperior
loquitur in conditione,& ille.§.potuit in conditione verificari
maxime quod etiam conditio voluntas dicitur teſtatoris,id eſt
quod teſtator ita vult.in d.l.quidam. ibi,non abiecit in mare ſe
cundum teſtatoris voluntatem.& l. Seius,& Augerius. ad leg.
Falcid.cum mille ſimilibus,& cui relinquitur legatum ſub cõ
ditione dandi,dicitur iuſſus dare,vt in d.l.is qui.§.ſi.de leg.prę-
ſtan.cum ſimi.Item glo.in d.l.ſeruo alieno.§.ſi.allegat tex.ſimi
lem in l.quidam.de condict.inſti.qui loquiẽ conditione deriſo-
ria. Ergo nullam ſentit differentiam de diſpoſitione ad condi-
tionem. Rurſus cõtra doc.me vrgebat ratio ſatis æqua , ſi enim
tota diſpoſitio annullatur,quod ſit inepta itaque nihil valet,quã-
to magis conditio inepta debet reijci,cum etiam ea reiecta va-
leat & maneat actus.ex quo comprehendes contrariæ ſenten-
tiæ inſcitiam, nam ex inualiditate diſpoſitionis magis vel cer-
tius contradicitur voluntati diſponentis, quam ex inualiditate
cõditionis,ergo facilius haberi debet inefficax conditio inepta
185 quam diſpoſitio. Cogita,quia iſta ratio habet colorem . † Sex-
to facit ratio.l. ſciendum. ad Trebell. vbi docetur in conditio-
nibus adimplendis habendam rationem dignitatis . ſed probo
viro indignum eſt tali inſania vti. Item debet eſſe conditio ho
neſta,alias remittitur a prætore,vt notat glo.& Bart. ex l.facta.
§.ſi ſub conditione.ff. ad Trebell. Sed cum inepta & deriſoria
ſit talis conditio vt ſup.etiam per eandem gloſ.probaui. non po
teſt dici honeſtatis quicquam habere. Non obſt.l.Meuius.quę
expreſſe vrgere videtur contra ſuperiora,vbi dicitur,quod etiã
conditio inutilis eſt adimplenda , id eſt ſi ſit iuſſus hæres dare
Callimacho centum,qui capere non poteſt.ſubiungit,quid .n.
intereſt,vtrum tali perſonæ dare iubeatur,an in aliquo loco po
nere,vel in mare deijcere.hucuſque tex.Colligitur ad implen-
dam conditionem,etiam in mare pecunias deijciendas. Primo
poteſt reſponderi,quòd non eſt de intentione Iuriſconſulti, ꝙ
conditio deijciendi pecunias in mare ſit adimplenda.nam non
dicit,vt pecunia in mare deijciatur,ſed dicit,quid intereſt,inter
rogatiue.docto.intelligunt nihil intereſſe quo ad adimplemẽ-
tum. Ego intelligo plurimum intereſſe,quia hæc valet,vt fiſco
acquiratur.l.Lucius.inf.de iur.fiſci,& ideo tex.ſubiungit,quod
illud quod ad talem perſonam peruenturum eſt, non teſtamẽ
ti cauſa,ſed mortis cauſa capitur. Sed quod in mare deijciatur,
nec valet titulo teſtamenti,nec mortis cauſa capitur. igitur nõ
ſunt in iure ſimilia,ſed vt in facto ſimilia,& ĩ iure diſſimilia po
nuntur.hæc enim in mare deijciendi eſſet deriſoria & vana , &
ideo non valeret,vt in d.l.conditiones.& illa valet , vbi ibi. Ve-
rum mouebit forſan aliquem , quod ibi adducitur ad ſimile.
Reſpondeo , ꝙ eſt ſimile,facti non iuris . Si enim dare iuſſit ei
qui capere non poterat , quo ad eum perinde eſt , ac ſi in mare
deijcere iuſſiſſet vel in aliquo loco ponere.quia prout non ſiũt
maris vel loci illius quo ponuntur,ita nec iſtius qui capere non
poteſt,fieri poſſunt,& in hoc ſtat ſimilitudo,non tamen in vali
ditate,quia illa adimplenda eſt,& fiſcus ſuccedit, illam deriſo-
186 riam ridiculum eſſet adimplere.† At ſi pertinax omnimodam
ſimilitudinem obſeruare velis,cauere te oportet, ne talis con-
ditio deijciendi in mare non ſit deriſoria , vel dementis homi-
nis . Finge quod in mare periclitabamur , & ego eram in mor-
tis articulo valetudinarius , mecque erant res , ex quibus nauis
erat onuſta. vt tamen ſalui omnes euaderemus , dixi te hære-
dem inſtituere , ſi ducenta dolia quæ in naue mea portaban-
tur,in mare eijceres. quippe iſta conditio non eſt hominis inſa
ni,ſed prouidi obſeruanda eſt, & ideo dicimus valere, etiam ſi
mare non capiat , id eſt , acquirat dominium, quia non ſit hac
cauſa, vt acquirat, ſed vt ſalui euadantur. prout non legatur,vt
capiat homo qui capere non poteſt , ſed ex alia cauſa , ideo fi-
ſcus capit. Vnde credo ſatis potuiſſe dici, quod male negat Bar
tol. in l. ſi ſeruus decem,quod in l. Meuius . non poterat adim-
pleri per æquipollens . Item iſte ſuperior intellectus confir-
matur

maĩ ex sentẽtia Iurisc๏̃sulti in d.l.quidã.vbi dicit,quod talis su
spicio insanę mẽtis purganda est . & tunc valet legatũ eius qui
in mare iussit deijcere. purgatio igitur erit,quando ex causa ra
tionali deijci iussisset,vt sup.decla.sed in reliquijs testatoris dif-
ficile esset inuenire causam.hodie vero cum quibusdã sancto-
rum reliquijs mare placari vulgo teneatur , illa opi. ad excusa-
tionem sufficeret.& posset,esse, vt meritis sancti alicuius salui
fierent. Item nec te moueant verba Paul. de Castr. & Ioan.de
Imol.in l.seruo alieno.§.fi.de leg.1.sup.alleg.vbi dicit, quędam
esse de se improba & turpia,& in his nõ est differentia inter di
spositionem & cõditionem.l.Seius & Augerius.inf.ad le.Fal.
quædam sunt præter leges , vt conditio deijciendi in mare ,&
tunc conditio valet.vt in l.Meuius.dispositio vero non.vt in d.
l.seruo.§.fin.Sed tu dicas, quod quamuis illa conditio de se nõ
habeat turpitudinem , tamẽ lege approbari non potest. quia si
id non fiat ex aliqua causa,est inepta & derisoria.Igitur legibus
non est obseruanda vt in d.l.conditiones.& idem Pau.de Cast.
in d.l.quidam. sentit nullam esse differentiã inter dispositionẽ
& cõditionẽ quia ex illo tex.& ex.l.seruo.§.fi.determinat quę-
stionẽ de Florentino, qui iurasset, vt nudus cum simplici can-
dela portaretur ad ecclesiã , & sine solẽnitate funerali sepelire
tur, priuationis hæreditatis pœna adiecta. hæres vero funeralia
honesta & conditioni personę conuenientia celebrauit . dicit
Pau.de Cast. Ang. secutus,quod optime facit, quia voluntates
ineptę seruandę non sunt.per tex.in d.l.quidam.& in d.l.seruo
§.fi.Ecce igitur quod ex sententia Pau.& Ang.non est differẽ
tia inter conditionẽ & dispositionem , quia vtraque [illegible] inepta
est,obseruanda non est.per illa iura,quorum alterum loquitur
in conditione,reliquum in dispositione.Hinc infertas, quod si-
ue per modum dispositionis siue per modũ cõditionis adijcia-
tur, quod ille doctor Paduanus in testamento adiecit , non est
obseruandum vt. s. cum tubis & coreis & vxore sua ad nuptias
ornata portaretur corpus ad sepeliendum.quod tamen indebi
te sunt obseruatũ,vt refert Paul.in l.quidam.& Alex.in l. si ser-
uo. §.fina. in apostillis ad Bartol. Obseruanda est enim in his
mediocritas ex consuetudine prouinciæ, arg. in c.fraternitatẽ.
de sepult. Magna eñ funeralis pompa veritatem prosequenti-
bus & iustis necessaria est nec vtilitatem habet . sed mediocri-
187 tas ex consuetudine habet excusationẽ, & est ferenda † Quin-
to ad intellectum l.fideicõmissum de condi. & demõ.vbi fidei
commissum conditionale,si sine liberis decesserit , non exclu-
ditur comento adoptionis . Nã dic quamuis tex.ille careret
conditionem adimpleri in specifica forma, tamen id non [illegible]
hibat, sed probat quod si conditio est verificata vt iacet,non im-
peditur fideicommissum per simile vel per æquipollens.& sum
ma est ratio, quia cum verum sit sine liberis decedere , non est
excludendus fideicommissarius , eo quod hæres habet [illegible]
optimos filios. Nã non est de intentione testatoris eum excludi,
[illegible] a naturalibus liberis.l. generaliter.C. de cõdi. [illegible]
l.cum auus.de condi.& demon. in l. cum acutissimi.C. de fidei-
cõmi.& facit tex.in l.fin.C. de his qui ven. ætatem [illegible] Habes ex
superioribus plura iura ni fallor iustius intellecta. In gl. [illegible] an-
cipatus.quia de casu satis est [illegible] supra tum superius. nunc descen-
188 dum est de illatione† Nam ideo ex gl. quod [illegible]
vno casu,extenditur ad aliũ ex identitate rationis [illegible] Ang.
hic. Nec ob. [illegible] correctorijs. quia lex corrigens ex
tenditur ad casus similes æquiparatos a lege [illegible] vt no. [illegible]
glo & doct.in l.quod vero. de legi.& in l.si quis seruo.de furt.
& per Barto in l.omnes populi.de iusti. & iure. in 6.q.pr [illegible] & ita
est [illegible] deportatio æquiparatur morti. Item emancipatio.
vt [illegible] de contrab Item contra hæc opponitur, quia & si
ad casus similes æquiparatos extendatur , hoc est verum , dum
æquiparatio est regularis & vniuersalis , secus si in vno casu æq
parauit vt no.in auth.quas actiones.C. de sacrosan. eccle. [illegible] &
si ciuitas ecc. esse æquiparet , tñ in eccl. [illegible] introduci
tur,nõ dicit introductũ in ciuitate &c. [illegible]
189 do. Alex. p 4 col. † Tu tñ vt aliquid doctrinæ habeas, [illegible]
qui sint casus similes.& declarat Bald.in l.illud.C. de sacrosan.
eccle. [illegible] qui aut eandẽ aut maiorẽ rationem [illegible]
fundat per tex in l.nõ solũ. §. qui primipilũ de excusatio. & do.
Alex in eadẽ.4 col. hic ante medium quasi eandẽ doctri [illegible]
tiam similem [illegible] ab eo,cui assimilatur [illegible] Netua.ff.de pro.
Nõ enim est idẽ Sed si eadẽ est ratio,idẽ est casus [illegible]
rõne nõ differt,vt in l.cũ mulier sol. mat. Rñde [illegible]
miles,& nõ sunt idẽ in facto [illegible] eadẽ tñ [illegible] ratio. Er-
go in eadẽ dispositione [illegible] cõprehendũt & ita probat [illegible]
§. qui primipilũ. vbi primipilarius eximẽ a solicitudine tute [illegible]
& idẽ dicit de collega et dato, vt ait cõstitutio diui Seueri,qui
a [illegible] omnibus similibus capitulis.ita text.adaptatur.igi
ad casus similes ratio ipsa legis , quæ dicitur apta eos cõprehen
190 dere.† Hoc itaq; præsupposito ita discernas,si sunt casus simi-
les,qui habent eandẽ rationẽ.necessarium est eos simul intel [illegible]
gere correctos ne ratio claudicet. & hoc est qd dr in correcto-
rijs fiendam extensionem ex identitate rõnis . Est enim fienda
extensio casuum non iuris , quia magis est interpretatio & de-
claratio,quam extensio,vt in l.nostra.qui autem interpretatur
aut declarat, nihil agit , vt in l.hæredes palam.ff.de testam.in c.
nouit.de app.Vnde infero subtilius & clarius quam gl.in auth.
quas actiones,& in c.1.in verbo,declaramus,ne cle.vel mona.
l.b.6.& Alex.& Moder.repe.hic, q si assimilatio in casu nouo
ex eadem ratione permanebat,vt in tex.nostro,siue illa assimi-
latio sit particularis , siue vniuersalis , lex corrigens in vtroque
casu corriget illa duo similia, id est eandem rationem habẽtia.
quod probatur in tex.nostro,quia secundum D. Alex. assimila
tio mortis & deportationis non est regularis. & tamen quãuis
tex.noster corrigeret,cum eadẽ subsit in nostro casu ratio, in-
telligetur & interpretatur in vtroque casu . Item & si assimila-
tio esset per regulam , si tamen ratio similitudinis deficeret in
casu correctorio,non est facienda interpretatio vel declaratio.
non enim sufficit regula æquiparationis , nisi etiam æquipara-
191 tionis ratio locum habeat,vt est de mente gl.in d.c.1 † Hinc in-
feras ad id quod dr , q si dispositio sit correctoria simul & pœ-
nalis , non fit extensio ad aliũ casum , etiam si ratio sit expressa
in lege,ita allegari solet glo.in Clemen.2.in verbo , eisdem. de
ætate & quali.& dicit Do.Alexand. in l.si constante.3.col.solu.
matrimo.ibi esse tex.cum glo.idem tenet Do. Franc. Areti.in
cap.per tuas.de proba.& allega.l. si vxor.ad leg. Iul.de adul.&
idem firmant Georgius Natta.in repe.c. quamuis pactum . de
pact.lib.6.col.& Mod.Bonõñ. repetentes hic . Tu æquius ani-
maduertas,nam hæc [illegible] quædã iuris pugna, vt ratio sit expressa
in lege,& quòd illa non comprehendat casum,in quo ipsa mi-
litat,quia sit correctoria & pœnalis,nam ego quærerem, qua ra
tione corrigat & puniat ? Responde ratione quæ exprimitur .
Item quæro,an ex illa ratione iuste puniat & corrigat? Rñde ,
iuste punire,si lex est iusta,quare igitur volunt doct.q iusta lex
iuste non corrigat & puniat , nam corrigere & punire legis est
virtus,vt in l.legis virtus.de legib.sup. Item ratio legis est mens
eius sensus . quam igitur virtutẽ volunt habere sine mente le-
gem.Sicut.n.dicimus hominem formare animam , ita rõ ipsa
format legem,& ex ea regitur.vt in l.cum mulier.sol.matr nõ
ergo est ratio ipsa truncanda, ꝙ qui facit, contra legẽ facit,imò
esset fraudare legẽ,& vere cõmittit in legẽ, qui verba legis am-
[illegible] contra eius rationem nititur aliquid attentare , vt in l.
nõ dubium.C. de legi.& in l.fraus legi.de leg. sup. Rursus hoc
a [illegible] per resolutionem probatur,& dicebat Bal.veram esse
probationem per resolutionem,vt Philosophi,quibus ex reso-
lutione constat elementa esse in mixto . l. naturaliter . §. nihil
commune.de acqui. poss. & profecto omnes doct. fatentur,vt
fateri oportet q lex [illegible] restringenda, vt in re-
gul. [illegible] lib.6. tamen cum eadem ratio legis cõpre
hendat aliquem casum,necessario habẽda est eadem interpre-
tatio in [illegible] tacito , quæ est in expresso , vt constat in ea. l. non
dubiũ . ibi,nec pœnas insertas legibus euitabit. qui se contra iu-
ris sententiam [illegible] verborum prærogatiua fraudulenter excu
sat , ibi enim in pœnis loquitur , & in retractationibus actuum ,
quæ ex sola mente legis causantur . Item idem est in correcto-
rijs, in quibus quamuis sit habenda restrictio inquantũ possit ,
vt in auth.quas actiones.C. de sacrosan eccl. tamen ex eadẽ ra-
tione [illegible] necessaria interpretatio.vt no.in Cle.1. de elect.
& Bal.in d. auth.quas actiones,& Pau.de Cast.in l. quamuis.C.
192 de fideicom. & passim fertur illa doctrina. † Constat igitur, q
materia pœnali non tenet eandem rationem , quin imo ex ra-
tione interpretatur. [illegible] materia correctoria. igitur nec si
mul iunctæ [illegible] debent.l.Spadonem. § qui [illegible]. de excusa.
tuto [illegible] enim qualitates per se non tenẽ [illegible], vt vides, nec
mixtura habet aliquid,ex quo ratio legis elidatur , quod scilicet
ratione [illegible] doctores qui asserunt,non interpretari le-
gem ex ratione expressa, considerant duas causas simul inter-
pretationis simul iunctas, vnde dicũt.strictius talem legem in-
terp. [illegible] concede, q strictius & strictissime sit
interpretanda, ex hoc tamen non negatur legis rationem locũ
habere,cum nulla in legibus interpretatio quantum strictissima
neget legis rationem,quia nõ esset interpretari,sed destruere ,
non esset stringere,sed truncare & scindere,cum enim ipsi fa-
teantur legis animam esse rationẽ etiam in lege pœnal & cor-
rectoria, [illegible] non dubium,nõ possunt animam a membris
[illegible] abscindantur , nam tota dr esse in toto
corpore & in qualibet eius parte . Quod idẽ doctores [illegible]
193 [illegible] fatentur,quam dicunt, q etiã constitutio pœnalis statuẽs
taxatiue per [illegible] ,tantummodo, vel per verbũ, duntaxat.
[illegible] interpretationem a ratione expressa,dicũt casum in l.fi.
C. de reuo.don iuncta gl quam ibi approbat Cyn & Sal.& ita
referunt hic Moder Bononiæ repe. Facit quod colligunt ex c.
Si ad audientiam.de cle non resid & glo.in c.non est.de spons Si
[illegible] dispositio est pœnalis,& disponit taxatiue in casu tñ expresso,
& sortitur interpretationẽ a ratione. nulla certe potest esse stri
ctio tacita , q possit subterfugere talẽ interpretationem, cũ ex-
pressa taxatiua non possit , maxime quando tacita causa.s.pœna-
lis &

lis & expressa taxatiua concur. huius rō ea est, quam exposui, qui legis rationem negat, eam certe negat, vt in l. non dub. um. facit quod dicit Io. And. in c. 1. de tempo. ordi. lib. 6. in gl. in ver bo, Italiæ. vbi ipse fatetur, quod quando ratio est omnino eadē, non dicimus legem ampliari nec extendi. nec in tali casu deducenda sunt inconuenientia ampliationis & extensionis. facit l. solis. C. de reuo. dona. quæ vbique adducitur. Si igitur non hēt locum ampliatio nec extēsio, certe vbi non potest dari ampliatio vel extensio, non est dicendum quod possit dari strictio. Tu
194 cogita. † Non obst. glo. quam ad contrariam opi. adducunt in Cle. 2. sup. alle. nam illa disputat rationē, an sit eadem, & tenet non adeo efficacem in episcopo illam rōnem, quod ab alijs rōnibus non vincat, & ideo non extendit illum casum ad episcopum. Si enim Io. And. vidisset omnino eādem rōnem non dubitaret idem iudicare etiam in pœnalibus & correctorijs, vt in d. c. 1. de tempor. ordi. & in d. Cle. 1. de electi. Facit quod no. ex glo. in c. constitutio. de elect. lib. 6. quod quando alia ratio suadet non dēre cōprehēdi casum tacitū in quo eadē vř ratio, tūc cessat interpretatio per rationem, quia nō est omnino eadem, & eam glo. ad hoc ponderat Io. de Imol. ibi, & Domini, & dicit do. Alex. eam esse singularem, cui nescit sociam in l. si constante. 3. col. versic. 2. alleg. cum igitur in episcopo suadeant aliç rationes, ne debeat comprehendi, quas ibi refert glo. ideo dicendum est, non esse omnino eandem rationem. nā si omnino eadē esset, negare rōnem legis, esset negare legē. Lex enim æterna & naturalis (vt tenēt theologi) idem est ꝙ ratio, & lex humana æternam imitatur, & ab ea participat. vt sanctus doctor. 1. 2. q. 90. artic. 1. & 2. & probatur in c. 1. distinct. 1. c. qualiter. de accus. nunquam igitur dicas rōnem locum non habere dū iuste velis iudicare. Nec obst. tex. in l. si vxor. quæ nihil recte intuen-
195 ti probat. † Secundo infero quod quando lex non habet expressam rationem si tamen est vnica ratio, nec alia potest cogitari, illa habetur pro expressa, adeo ꝙ trahitur ad correctoriam, vt no. glo. & Pau. & Bal. in l. quamuis. C. de fideicom. & Bald. in l. maximum vitium 3. col. C. de liber. præte. & passim adducitur hæc doctrina, vt per Alex. in l. si constante, & per Mode. hic. & allegant tex. in c. suggestum. de appella. quem ibi commendat Phil. Bar. tamen in l. liberorū. in fi. de verb. oblig. non audet firmare. Aduerte, quod si illa est ratio, nec alia potest inueniri, nō est dubium eam habere vim rationis eiusdem legis, cum probetur eam rationem, nec expressio est de essentia ad rationem quç est mens legis, vt in d. l. cum mulier. solut. matrimon. Sed Bar. dubitat, quia est difficile reddere veram rationem, cum ea non sit expressa. qua probata Bartol. intentio non est dubitare. De ista materia extensionis & restrictionis vide late per Bartol. & per Alexā. & Moder. in d. l. si constante. & per Moderniores hic. quod vero reperentes dicunt, quod lex Galli non sit limitatoria, si disponeret quod tātum in certis casibus posset posthumus alienus hçres institui. Sed generaliter disponit posthumū alienum posse hæredem institui. vnde contra Alex. cum Bar. & reliquis, & cum eodem d. Alex. tenent correctoriam esse. Sed & do. Alex. & ipsi male sentiunt, quia non est correctoria nec
196 limitatoria vt ipsi intelligūt, vt ostendo in notabilibus. † Vlterius do. Bart. ad expositionem prædictam glo. in verbo, emancipatus, hic docetur, quod filius institutus si fuerit mancipatus, vltra non succedit. quod probatur, quia fit locus substituto. Arguitur contra hoc, quia quilibet extraneus potest institui, ideo per emancipationem non fit impedimentum institutioni, vt instit. de hæred. §. extranei. Item videtur hic casus mirabilis, quod per emancipationem filij instituti fiat locus substituto. cuius contrarium habetur insti. de hçr. insti. §. si vero. vbi ēt libertate non mutatur institutio. Respondet Bart. subtiliter distinguendum esse inter substitutum casu quo suus erit, & inter substitutum extraneum, quia substitutus in suitate emancipatione instituti patris subintrat primum locum, & ideo emancipatione fit locus substituto. vulgari. Secus est ī substituto extraneo, quia & si institutus emancipatur, non propterea fit locus substituto. ita loquitur tex. in d. §. vero. Sed contra istam solutionem argumentatur Bart. nam si suo instituto adijcitur substitutus vulgaris, existētia suitatis nihil operatur l. si filius hçres. sup. eo. in l. Papinianus. §. quartam. de inoffic. testam. sup. Igitur statim ꝙ nepos est substitutus suo filio, definit filius esse suus, & nepos admittitur, ex quo sequitur, filium ēt sine emancipatione electum a primo gradu institutionis. Item quia præteritus poterit rumpere testamentum. Respondet Bar. quod filius per substitutionem definit esse suus, si ipse vult non esse hæres, ideo nihil impedit inconueniens superius adductum. Vel aliter dicit subtilius responderi posse, quod hoc filio substituitur in vnum casum scilicet dum ante testatorem moritur. vt patet in casu Galli, ideo per talem substitutionem non tollitur suitas. Sed contra hoc opponitur, quia videmus, quod substitutio in casu mortis trahitur ad alios casus. vt in text. nostro. ergo responsio nō bona. Igitur datus erit substitutus eo casu quo nolit esse hçres, vel etiam eo casu, quo non possit. ideo non possumus negare fieri locum substitutioni statim, quia talis substitutio tollit iura suitatis. Respondet Bar. quod substitutio vulgaris. tacita non tollit iura suitatis, quia non facit de necessario voluntariū, quod patet in filio, cui substituitur pupillariter, in qua pupillari inest tacita vulgaris. Sed existentia sui hæredis, scilicet pupilli confirmat tabulas pupillares, vt in l. si filius qui patri. de vulg. & pup. & in l. Iulianus. de acquir. hçred. ergo ex tacita vulgari non tollitur suitas. & sic in nostro casu. hæ sunt Barto. nostri sententiç. Ex prima responsione Bar. notandū est, quod dū suo substituitur alius, qui est in secundo suitatis gradu, per emācipationem instituti tollitur institutio, & fit locus substitutioni. & hoc Bart. appellat mirabile. & si ita concludat, quia videt substitutioni esse locum, ergo institutus non potest habere eūdem. vt in l. quamdiu. de regul. iur. & l. quamdiu. de acquir. hæred. quod intellige per rationem nostri tex. nā cum Gallus voluerit prouidere, ne testamentum rumpatur, induxit licere nepotem substituere in eum casum, quo suus efficiatur, siue per mortem per deportationem, siue per emancipationem. dū igitur filius primo præcedens sit emācipatus, nepos efficitur suus & verificatur substitutio, ne nepos rūpat. Ita tenet omnes doc. per istum tex. idem cōfirmat Bar. in §. forsitā. inf. eo. & in l. 1. de
197 de vulg. & pup. in 2. effectu. 4. q. principa. † Profecto de ista sententia dubito, & rōnem dubij nostri a causis ostendam. Cogitabam primo, emancipationem nō esse iustū impedimentū vel causam, quare debeat inualidari institutio. patet vt ipse Bart. fatetur, quia emancipatus & etiam extraneus institui potest. ergo a fortiori remanet institutus nō obstante emancipatione. nam capitis ista diminutio nō impedit institutionē, vt in §. si vero. insti. de hær. insti. & dum nō impedit vt fiat, minus debet iā factam dirimere. vt in c. 1. de voto & vo. red. lib. 6. & in c. 3. qui cle. vel vo. Verum si secundo velis dicere, quod ex eo ꝙ tempore institutionis suus est, per emancipationē tollitur institutio, nec hoc valet, vt in d. §. si vero. & expressius in §. si. inf. ea. l. vbi nepos in potestate, si deinde fuerit factus sui iuris, non propterea definit esse institutus. Tertio nec dicere possumus recta ratione, quod ex eo ꝙ nepos subintret locū suitatis, & verificetur substitutio, destruatur instō, quia substō est quid posterius, ex quo non potest elici deesse institutionem. Sed ecōuerso ex defectu institutionis est eliciendum verificatam substōnē. causa enim secundum Phil. prior est, quam effectus. igitur ex eo ꝙ demus substitutioni locum, nō est dicēdum institutionem deficere, sed quia institutio deficiat, substitutionem adesse. ad eā deficere nullus probabit. quia nec impedit suitas nepotis, nec emancipatio, nec successio nepotis in primum locū, quia non ad istū effectū fit institutio, vt verificet substitutio, vt infr. clarius videbis. vnde si recte notemus verba l. quamdiu. dř, quod quamdiu habet locū institutio, non habet locum substitutio. igitur, cum habeamus institutionem in emancipato, dicēdum est, non habere locum substōnem. institutio enim nihil habet impedimenti quare deficiat. vnde probatur deesse substitutionem, quia nulla probatur inualidā esse institutionē. at si dicas, per tex. nostrum probatur substō, ergo ab effectu cōstat deficere instōnem, quia concurrere nō possunt d. l. in testō. de hære. insti. inf. Ego bene video hanc probationē ex tex. nostro esse ab effectu. sed a causis prioribus, ex quibus consistit perfectior cognitio, est impossibile elicere talem effectum iustum. ideo nec effectus probatur ex tex. nostro, si eū recte intelligamus. Bar. in his causis inuolutus videbat effectum ex errore communi, & appellat eum mirabilem. Nempe doct. nostri corrupta iamdudum iuris eruditione cū aliquid iniustum, & iniquū eliciūt, id tanquam mirabile perpetuo menti tenendum commendant, ego vero ea a mente dicentium euellenda commendarem, & crederem eadem mirabilia esse potius doctorum, quam iuris. Ius enim nihil est, nisi ratio, quæ omnia æquitate discernit, vt in l. 1. in princ. de iusti. & iure. Nec te moueat, quod aliqui docto. docent, quod cum testator substituerit nepotem, ne rumpat testamentum, voluit vt eo casu, quo rumperet, euanesceret institutio. vt in tex. nostro. Nam ista voluntas est inepta, & inordinata quo ad testatorē, & quo ad Iurisconsultū, qui in tex. nostro eā approbaret, nō est tali authore digna. nā qua ratione substituit nepotem, ne suus præteritus iure ciuili rumpat, vt in l. posthumorum. inf. titu. proximo. eadem ratione debet velle, vt maneat institutio, ne filius emancipatus rumpat per contra tabulas iure prætorio, vt in §. emancipati. institu. de hæ. quç ab
198 intest. † Item iustior, si dici posset, esset ruptura a filio, & iniustior eius præteritio, quam nepotis non existentis in rerum natura, dum conditur testamentum, quia proximior est ratio charitatis, & fortius naturale vinculum in filio, quam in nepote. Hic est enim ordo charitatis, vt primum filios diligamus, deinde nepotes loco filiorum, vt in l. liberorum. in fin. de verbor. signi. & traditur late in §. quidam. sup. eo. & ex eodem vinculo naturali causatur ruptura, vt in d. §. emancipati. At quod Iurecōsultus nō induxerit talē modū, ex eo cōstat, qa fugit rupturā testamēti, inducēdo modos, quibus non rūpatur. Et incideret

in Sci-

in Scillam cupiens vitare Caribdim. Hac etiam causa dicebat Pau. de Cast. se de hoc semper dubitasse. Domi. Rapha. qui dicitur primus sensisse difficultatem quãuis ea sit etiam [illegible] men te Bartol. ita respondebat, & fatetur testamentũ in casu nostro rumpi sed dicit, quod substitutio poterit operari, quod non pe tita intra annum bonorũ possessione statim valet, & reconualescit testamentũ. l. 1. §. largius. de succes. edi. l. filio præterito. inf. titu. proxi. item nepoti substituto reseruatur pars dimidia ex tit. de coniungen. cũ emancip. libe. l. filium. §. sed etiã si por tio. de leg. præstã. Hi igitur duo effectus validi remanent secun dũ Rapha. Mod. hanc solu. refellunt, quia filius emancipatus habetur in casu nostro vt mortuus, cum mortuo & deportato æquiparetur. igitur nihil debet habere, & substitutus habebit locum. Profecto illa solut. do. Rapha. a causa patet falsa. quia Iurisconsultus habens finem defendẽdi testamentũ, non con tentus prouidere, ne filij & nepotes qui in rerũ natura erant, rumperent testamentum, voluit etiã prouidere, ne posthumi, qui nõdum nati erant, vel nõdum sui erant, aliquo casu rumperent. vt in §. idem credendum, sup. ea. l. & in §. nostro. & per totam legem nostrã. Sed intelligendo isto modo, filius qui est in primo gradu, rũperet igitur casus est ab intentione Iuriscon sul. alienus. ideo verum erit nec competere contratabulas in casu nostro, nec testamentum reconualescere, nec substituto dimidiã hæreditatis deberi ex titu. de coniung. nec vt credunt

199 Mod. totam deberi vt inf. videbis. † Secunda Rapha. solut. erat prout. sup. etiam sensit, ꝙ quãuis emancipatus dicat cõtratab. vt præteritus, tamen diuiditur hæreditas per æquitatem tituli de coniung. cum emancipa. libe. vbi sui & emancipati præteriti succedũt in eadem portione. Sed dicit do. Rapha. quod hoc non audet dicere timore text. in l. cum in testamento. infra. de hære. insti. vbi erat casus nostro similis. & tamen nullo casu dicitur admittẽdum substitutum cum instituto. Ista solu. vt dixi non est tenenda. quia incidit in testamenti nullitatem, quam fugit Iurisconsultus. igitur iste timor debuit vrgere do. Raph. non timor ex l. cum in testamento. quę quamuis asserat, [illegible] stituti & nepotis substituti duos esse gradus, & ideo concurrere non posse, intelligitur de successione ex testamento, quod nullo casu vterq; ad hæreditatem admittatur. nam esset quid sibi pugnãs vt duo gradus institutionis & substitutionis in vno [illegible] & concurrant. Sed non loquitur ab intestato, & di [illegible] filius est emancipatus, succedit iure [illegible] §. emãcipati & per totum titu. vnde libe. [illegible] vero nepos est [illegible] succedit secundum ius ciuile & in successione suorum necessario est in primo gradu. vt in-sti. de hær. quali. & diffe. §. sui itaque [illegible] quisque [illegible] primus in successione, & alios excludit al [illegible] Sed prætor tamen æquitate mediante [illegible] inter eos hæreditatem, vt in l. 1. §. hoc edictum. de cõiung. cũ emãc. lib. in hoc itaq; casu cõcurrũt & falsum esset dicere ꝙ patre præterito nepos suus institutus nõ habeat concurrere cũ ipso. [illegible] §. hoc edictũ. itaq; dato vero casu doctorũ ne cessario deuenimus ad illud edictũ quia si emãcipatus est præteritus, rũpit testamentũ & succedit ab intestato tam ipse ꝙ et nepos. [illegible] testamentũ sit ruptum petita contratabulas bonorum possessione, ex testamẽto nõ succeditur. l. [illegible] §. fina. & in l. emancipatus. in princip. de bono. posses. contratab. igitur non ob. text. in l. cum in testamento. quia in nostro casu non [illegible] filius & nepos, [illegible] cum succedãt ab intestato. succe [illegible] prætorio. vt in l. 1. in princip. de contratabu. & in d. l. 1. §. emancipati [illegible] tit. proximo. Vnde non obstat [illegible] Rapha. [illegible] Alex. & Iason [illegible] Paulus de Castro [illegible] ad solutionem quod [illegible] repugnantiam [illegible] substitutus cum instituto [illegible] testamentum [illegible] de hæred. institu. [illegible] in potestate. supra [illegible] Alexã. non placet solutio per tex. in l. cum in testamento [illegible] alleg. & profecto hoc [illegible] est sibi [illegible] gradus [illegible] substitutus cum instituto, cum si dicamus primus & secundus in ordine nõ differunt [illegible] in l. qui duos. de reb. dub. inf. Respondet Areti. in lect. quod cõcurrere non possunt, [illegible] substitutus in [illegible] tale quia tunc [illegible] debet ea pars, quæ tanquam suo debetur [illegible] & repetentibus hoc non placet. quia ipsi certum tenent, substitutum succedere in omnibus. ego vero his nõ cõsentio. vt. infr. Sed nõ placet Aret. intellectus [illegible] in d. l. cũ in testamẽto [illegible] substitutus in [illegible] tate. & [illegible] nullo casu cõcurrere posse, quia [illegible] duo gradus dispares. locus igitur nõ poterit par esse, nisi vt exponeremus dict. do. Ias. et nouissimus nouissime se recte intelligere prædicat & dicit errore præsupponere doctores, ꝙ filius emancipatus habeat cõtratabulas bono. pos. quia cũ sit passus se emãcipari perdit ius institutionis. cũ sub hac cõditione habeat, nisi emãcipetur. Nec obst. forsan ipsum credidisse ius institutionis remanere illæsum, vel ꝙ ignorare potuerit se esse institutũ, quia quilibet præsumitur scire iura. vnde saltem in genere debuit cogitare id euenire posse. argu. l. ꝗ iure militari. de testa. mili. Hæc dicit valde subtilia, & de apicibus iuris, & iste intellectus est & de mente Bart. Alium etiam dicit se dare intellectum, scilicet ꝙ non loquatur hic de filio emancipato, sed dicit ꝙ est scrupulosus. certe nihil est, quia quamuis ita esset, tamẽ eadem est ratio & ius, quia in nepote suo loquit̃ & in eo casu quo emancipatione nepotis suus efficeretur pronepos. vnde idẽ ius versatur, vt noster tex. sentit. qui ex sententia Galli & Vellei interpretabatur hos casus & Gallus & Velleius in filio & in nepote casus induxit, nos in nepote & pronepote. Barth. Soci. in repeti. l. 1. de vulg. & pup. 8. q. versic. quando filius &c. dicit, ꝙ filius in primo gradu institutus non potest impugnare secundũ substituti gradum, si a primo fuit exclusus facto suo. l. posthumus §. qđ vulgo. §. eo. Sed a primo gradu per emancipationem excluditur facto suo, quia inuitus emancipari non potest. l. iubemus. C. de emancip. libe. ergo non potest impugnare testamẽtum per contratabulas. Ista etiam responsio non placet, vt inferius ostendo. vltimo Mod. Paduę repetentes dicũt, se ibi disputãdo respondisse, ꝙ in casu nostro nepos fuit institutus sub conditione, si suus esse desierit, ergo filius institutus contraria conditione, si suus permanserit. l. aliquãdo. de cond. & demõ. l. legatum pure. de adimen. leg. Ista igitur conditio, si suus permanserit, aut necessario subest, quia tantum est, ac si diceret, si filius meus morietur accidentaliter vel naturaliter, quæ conditio inest necessaria. l. 1. C. de hære. l. vnica. §. pro secũdo. de cadu. tol. aut dum verificatur in emancipatione, est conditio potestatiua, quia inuitus non potest manumitti, vt in l. iubemus. s̃. alleg. & in §. fi. insti. quib. mod. ius pat. po. sol. Si igitur emancipetur, deficit cõditio potestatiua. ideo in totum debet excludi emancipatus. ita dicunt ipsi. & hæc solutio est etiam [illegible] mẽ te Ang. & Barto. Socin. & Ias. qui dicunt, ꝙ sibi imputet qui se

200 emancipari passus est. † Ista quippe sententia communis mihi dura videtur, vt filius ex eo quod patriam exierit potestatem, desinat esse institutus, & quod deinde ab hæreditate priuetur, nec habeat beneficium contratabulandi. Et quod emancipatio non sit iusta causa vt ipse non censeatur institutus. s̃. probatur quod a ratione semper constat, quia etiam penitus omni iure extraneus potest institui. in §. si vero. institu. de hære. insti. & constat ex. §. fina. infr. eadem. l. vbi nepos institutus, ne rumpat vt suus. quamuis deinde efficiatur sui iuris, nec rũpere posset, nihilominus remanet hæres institutus. quia emancipatio non potest esse causa, ne sit institutus. Nec obstant septem solutiones diuersę, quas ibi enarrant doctores maxime Moder. ad d. §. fin. quia tot vagantes sententiæ satis demonstrant rectam iuris viam hucusque ignotam. Casu tamẽ quo fateremur, quod per emancipationem desinat esse hæres ex testamento, non mediocris iniquitas esset, dicere eum non habere iura emancipati. nam si ex eo quod est emancipatus, perdit iura institutionis, non debet saltem perdere iura emancipati. quia ex eo non est institutus, quia emancipatus. Sed emancipatus habet bonorum possessionem contratabulas. vt in l. 1. in prin. ff. de bono posses. contratabu. in prin. & d. §. emancipati. igitur ipse habebit eandem bonorum possessionem. Item videtur iniqua causa. quod ex eo quod sit passus emancipari, perdat bonorũ possessionem. quia emancipatio non est causa, ex qua perdatur. cũ maxime eadem bonorum possessio sit inuenta pro emancipatis. Nam in emancipatis permanet ius naturale filiorum quod non tollitur emancipatione. & ex isto iure naturali cõpetit bonorum possessio vt in §. minus. & in d. §. emãcipati. insti. de hæred. quæ ab intesta. vnde cum in eo; maneat ius illud naturale, non possumus negare bonorum possessionem ei cõpetere, qa adest causa, quare competat. nec obstat argumentum emancipationis, vt. infr. subijciam. Item fingo casum, ex quo videbitis, quantum hæc sententia animũ exasperet. pater meus me hæredẽ instituit, & nepotẽ qui nascetur substituit casu quo ei fiat suus. Euenit qđ nepote nato me emancipauit, & nepotẽ natũ emancipauit. Certe in hoc casu ego, quia emancipatus, excludor a iure testati & intestati, s̃m doct. & nepos emãcipatus me excludit & remanet institutus. Sed hoc est ius iniquũ vt emancipatio causet priuationem in filio vtroq; iure, & quod nepos emancipatus remaneat institutus. Quinimo nullus eorum remanet institutus, quia deficit conditio potestatiua. nõ enim sui manserunt, igitur non sunt hæredes, sed hoc ipsum est falsum, vt in §. fi. J. eo. Item quæro, qua ratione pater nepotẽ instituat, qui tempore institutionis non est in rerum natura. Responde quod aut instituit iure & ratione naturali successionis vt nepos post filium succedat, vt in l. liberorum. de verbo. signi. si. aut ne rumpat testamentum iure ciuili, vt in tex nostro, & in §. posthumorum. infr. tit. proximo. Sed aduerte quod ad naturale ius & vtiũ parentũ prior est institutio filiorũ & eorum successio, quam nepotum. vt in lege. prima. §. de gradi. affinita. igitur ex hac causa naturali minus debet velle testator, quod filius excludatur

cludatur, q nepos. Ad causam vero ciuilem certe nepos rumpere non potest, quia ideo fuit substitutus, ne rumperet, non vt excluderet patrem, quod erat iniquum, & extra votum parentis. at rumpere non potest, quia est emancipatus. Igitur pater remanebit institutus. verum si dicas, quod adest conditio substitutionis, dic. quod quamuis videtur adesse, non tamen adest, quia non substituitur, vt substitutus excludat institutum, sed vt in locum eius succedat. vnde illa conditio, si filius suus esse desierit, intelligitur per mortem vel per deportationem. in quib. casibus verificatur substitutio. non tamen quando suus esse desierit, & remanere potest hæres. hoc enim esset iniquum, vt nepos excludat filium, & quod substitutus excludat institutum. Confirmātur hæc omnia ex doctrina Iurisconsulti, quam elicit ibi lo. de Imol. & Alexand. & est ex mente Bart. in l. si pater impuberes. de vulga. & pupill. quod quamuis verificantur verba substitutionis, non tamen admittitur substitutus, quando superest persona, quæ ex volūtate defuncti præsumpta debet substitutum excludere. idem not. Bar. in l. hæredes mei. §. cum ita 2. colum. ver. & aduerte. ad Treb. idem Ang. Ioan. de Imol. & Alexand. sed Bart. ibi qui cæteris in hoc comprobatur, dicit eā personam ex voluntate præsumpta præferri, quæ est magis dilecta, quia prior in gradu. tunc enim non excludatur a substituto. arg. l. cum auus. de condit. & demonst. cum similibus. igitur filius qui prior est in gradu nepote substituto nō excluditur ab ipso. Verum si dicas, quod valeat substitutio, ne testamentum præteritione sui rumpatur. Respondeo, quod valeret vt institutio, non vt substitutio. vt infra in quinta illatione explicabo. Nec obstat tex. noster, vbi videtur per emancipationē verificari conditionem. nam tex. noster non habet hęc inuolucra, quæ discē tium mentes conturbant, vt statim videbis. Nec obstat ratio Moder. quod qui passus est emancipari, facto suo se exclusit ab hęreditate. nam quamuis se excluderet ab hęreditate iure testamenti, non tamen se exclusit ab hęreditate competenti a iure emancipati, quia si vt suus est institutus, & se emancipari cōsensit, remanet emancipatus, ergo habet bonorum possessionem, vt in d. l. 1. in princ. de contratabul. Nec obstat illa exquisita cōsideratio, quod nepote substituto si filius suus esse desierit, filius est institutus sub conditione, si suus permanserit, & ista cōditio valet secundum ipsos, adeo quod quocunque casu desinat esse suus, institutus excluditur ab hæreditate tam ex testamento, quam contra testamentum, & substitutus habebit hæreditatem. ita concludit per tex. nostrum. Tu acrius considera quod nostri docto. loquuntur quasi testamentum fiat per modum conuentionis, & sit semper omnibus apertum. Quid enī si testamentum sit factum tabulis obsignatis, vt communiter fieri solebat maxime tempore ffforum, vt in l. 1. si tab. testa. extabunt. & in l. 1. §. exstitisse. de bo. pos. secūdum tab. quod appellant testamentum in scriptis, nec aperiri solebat ante mortem testatoris, sed post mortem, & coram iudice, vt in l. 1. 2. & 3. C. quemadmo. testa. aperiantur, & in l. 1. C. si ante apertas tab. vbi tex. in casu nostro loquitur, q filius & nepos etiam post mortē testatoris potest ignorare non solum cōditionem, & formam institutionis, sed etiam an sit institutus. vnde secundum docto. necesse esset dicere, quod tex. noster nō loquitur in tabulis obsignatis, in quibus hæres ignorabat formam testamenti, vel ēt in testamento nūcupatiuo, cuius formam potest ignorare. Sed istę sunt magnæ diuinationes. in nostro enim tex. Iurisconsultus qui inuentiones exquisiuit, ex quibus testamentum omnino defenderet, noluit vt testamentum obsignatum, vel cuius formam ignoraret hæres, non posset valere. Nec obstat quod dicebat dominus Ias. quod quilibet præsumitur scire iura. Hæc enim non est iuris scientia, sed facti, an scilicet institutus sit, vel qua forma sit institutus, & quamuis ius esset, nec ius obligat antequam aperiatur & pro. nulgetur, vt in c. cognoscentes. de cōstitutionibus, & in authent. vt factæ nouę constitutiones, post principium. colla. quinta. Item si ius naturale, & veram iustitiā consideramus, filius non debet credere se priuari ab hæreditate omni iure, si nepos efficiatur suus, quia iure naturę ipse præcedit nepotem. & charitas paterna & debitum naturale nō est vt a posthumo nepote pendeat ius ipsius filii. inspecto igitur iure naturæ inordinatum est testamentum, quia etiā iure emancipatio nihil efficit, vt in l. has obligationes. de capit. dimi. in d. §. emancipati. & eodem iure prior est pater auo quam nepos, vt in l. 1. de grad. affi. §. e. vnde constat, q potius debet credere cōtrariū. Si aūt nos consideramus ius ciuile, adhuc scientia iuris obscura est, & ipse do. Ias. satis titubat, & Paul. dicebat se dubitasse semper. Bar. appellat id mirabile, & idem Ias. dicit se versari in apicibus iuris. priuent itaque ipsi filium ab hęreditate paterna, eo q ignorauerit huius difficultatis resolutionem quam ego quis scierit, nescio, & materia legis Galli etiam iudicem excusat, nec ex ignorantia tam aspere cum eo agat. vt no. inst. de oblig. quæ ex quasi delic. in princ. facit auth. vt factæ nouę consti. col. 5. §. cur enim quanto magis priuatū & filiū altissima omniū huius legis difficultas debebit excusare a priuatione naturalis. Quippe talis priuatio aliū q Fortuniū q̄ret authorē. Nec ob. q Mod. subiūgūt sub ōria conditione huiū esse institutū, si

201 suus permanserit, † quæ conditio aut tacite inest, aut est volūtaria. quando tacite inest, non facit instōnem conditionalē, vt in l. 3. de lega. 1. igit valebit. l. suus quoq; in prin. de condi. insti. tūc enim tacite inest, inq̄ū cōtinet, si suus manserit. i. si nō moriatur naturaliter vel ciuiliter, vt deportatione. Aut est volūtaria, puta in emancipatione quæ in inuitū nō cadit. ita ipsi. Aduerte q ista condō gnalis, si suus manserit, hēt causas, ex quib. non valet instō. quid enim si suus esse desierit episcopatu adempto, vt in auth. sed episcopalis. de episc. & cle. Item quid si patricius, vt in §. filius. inst. quib. mod. ius pa. po. sol. qd si consul efficiat, quid si magister militū, vt in auth. constō quę de dign. col. 6. const. vlt. Hi enim casus q̄uis a voluntate eius pendeat, sunt tales, vt eos refellere non liceat. vt in c. bonę. el 1. de postul. prę. nam in his versatur publica vtilitas, quę præferenda est priuatæ conditioni vel pacto, vt in l. idem erit ff. pro soci. & in ea auth. consti. quæ de digni. & episcop. expressim traditū est, ne ex his dignitatib. consecutis aliqd detrimentū habeant in successionib. sed sint intacta legitima ex natura cōpetentia iura. ita dicit in §. fi. eiusdē auth. Item qd si filius fuerit ingressus religionē, ex qua liberat a patria potestate, & nihilominus oīa iura sua remanent illęsa, nec decet aliquod damnū pati ex tali cōuersione. vt in l. Deo nobis. §. 1. de episc. & cleri. Rursus quid si testator ingrediat religionē bonorū capacē, itaq; filius desinit esse suus velit nolit, vt notat. in auth. ingressi, & in auth. si qua mulier. C. de sacrosanct. eccles. & fatent hoc docto. vides itaq; q plurib. casib. reducit illa conditio tanq̄ non iusta. Vnde non est credendū, Iurisconsultū instōnes firmissimas, quas in lege nostra induxit talib. casib. sumpsisse. maxime q vera iustitia filius habet successionē naturalē iure naturę. item hēt ius consentiendi manumissioni, vt in d. l. Iubemus. sup. all. non ergo dēt priuari tali iure per condōnem appositā, vt in l. qm̄ in priorib. C. de inoffi. testa. vbi condō ēt pītātiua si habet aliquod grauamen, reijcit. q̄ tex. in l. si pater. C. de insti. & substi. vbi condō quæ non solū volūtati & ptāti ipsius filii, sed plurib. alijs casib. subijcit, reddit instōnem inualidam. Sed vt dixi, illa conditio, si suus permanserit, subijcit plurib. casib. qui a sua volūtate impediri nō possunt vel honeste non possunt, nec decet, vt condō sit causa, vt impediant, vt §. probaui. igit non valet instō. an aūt instō valeat, vel reijciatur condō, non est disputationis nrę. Ex his vides, quam obuoluta iaceat veritas nostri. §. & quam sit difficile transcendere Apices legis Galli. quos transcendisse domi. Iaso. & cęteri repetentes gloriantur, qui iniuria filiū ab hæreditate ex Galli le

202 ge priuarunt. † Ego vero humilis inter oēs non vt Pœnus transcendam Alpes, sed ius qd planū & ęquū est, sine iniuria filiorū vel nepotū plane & facile ostendam, & id nostrū

203 pono† q lex Galli inducit casus, quibus nepos vel pronepos, ca su quo sui hæredes erūt, possint institui, testamentū rūpant. Itē præsuppono, qd facile erit videre, istam legem non loqui magis de substōne quam de instōne. ex quo satis constat, q nepos ita potest institui prout substitui quod ięptissime ex lege nostra colligitur, vt in princio eius, vbi Gallus sic posse institui posthumos nepotes induxit &c. Item in §. in omnib. & in §. quidam. in §. instituens, & in §. si eius, & in §. idem, & in §. forsitan, & in §. vult de lege, & per totam legem semper loquitur de institutione nepotum, facit quod supra in princip. l. nostræ notatur verbum instituere, & institutionem, & substitutionem comprehendere quod ita intelligo prout iuste, & apte intelligi potest, vt infra expono. His igitur præsuppositis, casus nostri. §. ita se habet, quod potest nepos vel etiam pronepos institui casu quo fiet suus ex deportatione patris, vel aquæ, & ignis interdictione, vel etiam emancipatione. Si igitur nepotem instituero, quo casu erit suus hæres, vel expresse quo casu filius emancipetur, & nepos fiat suus emancipatione, certe non possumus negare nepotem esse institutum, & non substitutum, vnde nepos institutus succedat simul cum filio emancipato & instituto, nec hic habebit locum aliqua substitutio, quæ si locum haberet, omnes ambages superiores manent in tali substitutione, quod ista sit clara veritas, attende rogo verba tex. nostri, quę subijcio. quid erit si nepos ex quo pronepos instituereturerit, vt ostendimus, emancipatus esset. ita text. Ecce igitur quod loquitur de pronepote nato ex nepote, qui pronepos institutus fuerat, nec ego volo exponere, vt gloss. & docto. instituieretur, id est substitueretur, nē ex tali expositione veniamus ad interpretationes iniquas, ne igitur & ex eo pronepos institui possit, & quo casu nepos emancipetur, vterque erit institutus, vnde nulla erit nec filii, nec nepotis, nec testatoris iniuria, nulla repugnantia, nullum legibus contrarium & defendimus text. nostrum vt iacet, & moris est nostri. Quinimo ea diuisione hæreditatis, & eo modo, quo nepos emancipatus & pronepos suus ab intestato equissima prætoris lege succederent. vt in l. prima. §. hoc edictum æquissimum. de coniungen. cum eman. libe.

libe. ipsa eadem diuisione, & eodem modo succedent ex institutione formata in §. nostro, & ex nostra interpretatione, quam gratiorem habeas, quod cuique liberorum præstat ius, suum testamentum conseruat, ex literis text. nihil mutat, ambages errore expositionum cautatas destruit, & eandem iustitiam ex testamento liberis tribuit quæ ab intestato tribuenda esset. ac si velis etiam aliter nepotem emancipatum, de quo loquitur tex. noster, ab iniuria defendere, vide intellectum quẽ dixi. sup. in prin. in q. casus. † Ex his aliqua infero, ex quibus superiora confirmãtur. Primo igitur fingo casum ex iureconsulti intentione. in §. instituens. inf. ista l. ego institui filium, & dixi, quicunque liberorũ suus mihi natus fuerit, hæres esto. emancipaui filiũ deinde nascitur nepos, quem etiã emancipaui vxore prægnante, ex qua nascitur pronepos, quo emancipato morior, ita nullus remanet suus tempore mortis. quæro, quid iuris secũdũ doctorum sensum quem habent ad. §. nostrum nullus habebit hæreditatem. quia filius qui se passus est emancipari, excluditur ab intestato si ex testamento, & eodem modo nepos. & eodem modo pronepos. desinit enim esse suus. igiť deficit conditio institutionis. Sed secundum iurisconsulti sententiam vnusquisque habebit partem suam. quia vnusquisque est hæres nec impedimentum facit emancipatio superueniens. vt in §. fina. infra ista lege. intentio enim iurisconsulti non est vt omnibus filijs & liberis exclusis intestatus remaneat testator, quod necessario ex illo testamento probatur, quia vnusquisq; eorum est hæres institutus sub conditione si seruus nascatur, & suus fuit natus. Nec obstat, quod istę sunt substitutiones, nã id negaŭ, quia de institutione loquitur testator, vt patet in text. nostro. & in §. instituens. & ita posui casum. an autem si de substitutione loqueretur, valeat, inferius aliquid dicã. Secundo infero ad intellectum. §. fi. inf. ista. l. vbi nepos qui erat institutus casu quo suus nasceretur, si post quã suus nascitur emancipeť, remanet semper institutus. Doc. ibi etiam maximis ambagibus volunt formare summam repugnantiã cum text. nostro, vbi emancipatio priuat filium vel nepotẽ ab hereditate. & dantur tot solutiones, quot capita. & certe nulla est iusta. quia nulla est pugna inter istos paragraphos ab eodẽ authore & in eadem contextura editos, emancipatione enim non admittitur hæreditas, vt dicitur ibi. & ego superius rationibus probaui. Nec in nostro text. emancipatus ab hæreditate excluditur. quinimo ex eo etiam casu est institutus ex voluntate expressa testatoris, quo emancipatione exit a patria potestate. quia dũ adit testator nepotem hæredem vel pronepotem, casu quo emancipatus ne præcedentis in gradu fiat suus iam cogitauit eũ emãcipari potuisse & prouidetur in eo casu, & voluit eum manere hæredem vt in textu nostro. Item finge, ꝙ ſm casum doct. in d. §. fin. illi nepoti esset additus pronepos vt in casu nostro, & in §. instituens. certe tex. ille non procederet. et si talis pronepos [illegible] esset natus ratio quia nepos desinit esse suus ipsa emancipatione. igitur deficit cõdit one institutionis secundũ mod. & sibi [illegible] quod passus [illegible] emancipari Tamen absit a nobis [illegible] text abest a iureconsulto in d. §. fin. qui verus est in [illegible] siue iungas eum cum ratione §. nostri, siue cum ratio ne §. [illegible] [illegible] in omnibus [illegible] filius qui est in potestate in omnibus [illegible] in omnibus casibus est necesse vt [illegible] ex al. qua pte. qui quamuis postea emancipatus [illegible] manet hæs [illegible] alijs possunt hæredes [illegible] potes qui sui sunt. Finge igitur, quod emancipatione filij nepos agnascatur suus nam cõcurreret cum filio. nepotem nihil obstat, quia vterque est institutus siue parte constituta, vt in §. in omnibus. siue parte non constituta pro portione æquali, [illegible] l. si [illegible] hæredes [illegible]. Fateor tamen quod in casu mortis, vt puta si filius meus ante mortem meam mortuus fuerit, [illegible] nepos post mortem meam ex eo natus hæres esto, erit [illegible] & substitutio, qui a nepotem [illegible] post mortem filij & tunc recte potest exponi [illegible] substitutio [illegible] in princ. legis nostræ. & ita intelligitur text. [illegible] in testamento. infra de hęre. insti. Sed [illegible] filio emancipato, [illegible] tunc verbum, instituo, proprie legitur [illegible] possunt imo debent. & ita loquiť text. noster. Nec obstat æquiparatio mortis & emancipationis quã facit tex. noster. quia ista æquiparatio fit ad verificationem institutionis nepotis sui. nã ita emancipatione filii nepos efficitur suus prout morte eius. & ita verificatur institutio nepotis in vno casu prout in alio. & in hoc versatur æquiparatio nostri tex. tamen non ita emancipatus filius non erit hæres, prout mortuus non erit hæres, quia in hoc non æquiparantur. nec ad istam æquiparationem intendit Iurisconsultus. & in hoc decipiuntur doct. maxime omnes

205 Moderni ęquiparationem in tex. nostro põderantes. † Quarto infero ad talem casum, filium instituo, & substituo nepotem ex eo, si filius ante me mortuus fuerit. Euenit quod filius nõ moritur, sed emãcipatur. quid iuris, Respondeo secũdũ docto. fere omnes excluso filio tam cõtratabulas, quam etiã ex testamento succedit solus nepos ex testamẽto, quia verificatur substitutio, quę de casu mortis trahitur ad casum emancipationis per text. nostrum. Mihi vero videtur hanc sententiam ex duplici capite fore iniquam. Primum caput est, quia non est vera consequentia, filio substitui nepotem si moriatur, ergo substitui, si emancipetur, nam emancipatus retinet hæreditatem, vt in § fi. inf. ista lege. mortuus vero retinere non potest, & nõ est eadem ratio, decet enim filio ante patrem mortuo substitui nepotem, quia tunc in locum filij succedit, vt in §. sui. institu. de hæred. qualit. & different. Nam tamen decet filio emancipato substitui, vt nepos excludat eum, quia tunc ageret contratabulas vt præteritus, & quamuis agere non posset, non iuste substitueret auus nepotem vt emancipatum filium excluderet, itaq; non est eadem ratio vt casus mortis trahatur ad casum emancipationis, nec verisimile est, vt pater excludat potius filium quã nepotem, imò pręsumptio voluntatis est secundum ordinem charitatis naturalis, vt in l. generaliter. C. de insti. & substi. & l. Lucius. de hęre. insti. inf. gl. & Bar. in §. quidam. sup. ead. l. Cum igitur voluntatis præsumptio cesset, imò sit contraria, sequitur non trahi ad casum tacitum. arg. l. mulier. in princ. ad Treb. & sup. satis est exaratum in §. nostro, in quo nullus dissentit, quod quando præsumitur voluntas testatoris contraria nõ trahimus casum expressum ad tacitum. igitur casum mortis non trahemus ad emancipationem. Nec obstat text. noster, qui non loquitur in substitutione, sed in institutione, & in institutione verũ forsan esset, quod traheretur, quia nihil filio præiudicatur, cum etiam alias testamentum rumperetur, & nihilominus debent succedere ambo ex titulo de coniungendis cum emancip. liberis, quod tamen non affirmo. Dixi latius in princip. hu-

206 ius. §. in positione casus. † Secundum est caput, in quo ista sententia peccare videtur, quod quamuis verificetur substitutio, tamen filio qui ex substituto conuerso ordine remanet exclusus, competit bonorum possess. contratab. vt probaui supra in refutatione vltimæ opinionis. Quid igitur dicendum? Respondeo, quod nepos suus est præteritus, quia casus emancipationis fuit omissus, vt in l. commodissime. sup. eod. & dum institutus est in loco suæ institutionis, probatur substitutum non habere locum. l. quamdiu. de acquiren. hære. in l. quamdiu. de reg. iur. Rumpit igitur testamentum quia præteritus, & deinde succedent ex tit. de coniung. cum emancip. lib. Quinto infero, quid si ita fiat testamentum, filium instituo, & si is emancipatus fuerit, nepotem substituo, an nepos succedet emancipatione? & quidem nõ poterit negari eum succedere, quia ita testator voluit. Sed ex hoc probatur filium institutum exclusum, quod est iniquum. Considera, quin hoc rectius adaptatur argumentũ doctorum, quod sibi imputet. qui se emancipari passus est, cum inuitus emancipari non potuisset, vt in d. l. iubemus. C. de emancip. liber. Sed nimis aspera videtur talis sententia, cuius asperitatem demonstro superius in ver. tu acrius, nam pater filio non potest tollere ius successionis, quod competit iure naturæ. vt in §. emancipati. & in d. l. in princip. de contratabul. igitur male substituit nepotem eo casu, quo emancipetur filius, si ex hoc filius debeat priuari hæreditate. At si dicas, sibi imputet, quod sit passus emãcipari, nec obstat, vt superius dixi, & ꝗa sibi competit ius consentiendi emancipationi, si pater velit eũ emancipare, nec pater potuit legem sibi imponere, vt in l. si quis in princ. de leg. 2. Itaque dura videtur talis opinio, vt filius debeat priuari iure testamenti & contratabu. bonorum possessione. Aequior igitur opinio erit defendere testamentum, & [illegible] & nepotum naturale ius & ciuile, nam intentio patris est ita [illegible], ne nepos agnascendo rumpat testamentum, non quod filium priuare velit, quem potiori charitatis [illegible] amat, vnde exponi potest, nepotem substituo id [illegible] vt defendamus testamentum, & testatoris volun-

207 [illegible] institutionem liberorum. † Nec aures offendat talis [illegible], nam glo. habemus in l. si pater impuberes, in verbo, [illegible] de vulg. & pup. ꝗ verbum substituo trahitur ad institutionem liberorum, cum iure debeant institui vt valeat testamentum, & ita notat ibi Io. de Imo. & D Alex. qui dicit ex illa glo. consuluisse in casu, quo filius fuerat cum extraneis [illegible] substitutus, quam substitutionem ipse iudicabat institutionem, & idem tenet per tex. in l. si pater filium. eo. tit. vbi [illegible] ex substitutione purificata censetur institutus, ne [illegible] testamentum. Quinimo secundum intellectum Iaco. [illegible] posthumus substitutus succedens ex tacita substitutione [illegible] habetur pro instituto, quando tacita substitutio fuit [illegible] & ita ibi notat Ioan. de Imo. & Rapha. & idem not. Bal. ex tex. ibi, in l. si filius substituatur inf. de hære. instit. & idẽ tenet Bal. in l. si quis mihi bona. §. fi. ver. Idem de acquiren. hære. vbi idem est, si quãt [illegible] præceperit, & inueniatur substitutus, vel econtra, ita dicit iureconsultus, idem tenet Alex. in [illegible] inter cætera. in fi. verbis. inf. cod. & Moderni Tridentes in d. l. si pater impuberes, vbi respondent Aretino, qui negabat hanc conclusionem. Si igitur defendendo testamentum verbum [illegible]

bum substituo, intelligitur pro institutione, quanto magis in
nostro casu, ne per contratabulas filius exclusus a substituto rũ
pat testamentum. Conseruabitur itaque institutio filij, & sub-
stitutio nepotis iam verificata ex emancipatione habetur pro
institutione, & vterque ex testamento habebit partem sibi ab
intestato æquissime debitam, vt supra dicebam in proxima illa
tione. Verum de meipso forsan opponas, quod defensor sum
propriç significationis, fatemur nostram intentionem ad le-
ges defendendas, & ad interpretationem iurisconsultorum,
quæ ratio non est ita vrgens in casu nostro, cum summa illa iu
ris prudentia in testatoribus quandoque desit. Nec vitiat veri-
tas hanc nostram expositionẽ quam ita exponũt iureconsulti
ad defensionẽ testõrũ, vt supra. At si proprie velis verba tueri,
verbũ substituo poterit adaptare non gradui, sed secũdç cõdõ-
nali instõni, sed in hoc cogita. Nõ obstat tex. in l. qui in testõ. de
hær. insti. quia ibi ideo sunt duo gradus, & simul succedere nõ
possunt, qa post mortẽ filij nepotẽ substituit, in casu vero nr̃o
post emancipationem, & emancipatus, & suus possunt esse si-
mul instituti, quamuis mortuus, & suus non possint. Ex his vl-
timo constat, quod emancipatio non facit locum nepoti suo
vulgariter substituto nisi modo quo supra exposui, & si Barto.
contrarium teneat, ad cuius dicta vertamus disputationem.
208 † Sublequenter Bartol. ex mente gl. opponit contra tex. quod
inter suos & emancipatos nulla est differentia. ratio, quia subla
ta est hodie per authen. de hæred. quæ ab inte. colum. 9. §. nul-
lam, & in l. meminimus. C. de leg. hære. Igitur tex. noster dum
de emancipato ius diuersum constituit, non habet hodie locũ.
Huius oppo. timore gloss. nostra intelligit emancipationis dif-
ferentiam esse sublatam ab intestato. Itaque quoad successio-
nem ab intestato ita succedunt emancipati prout sui. Secus cõ
tra testamentum, quia & sui & emancipati habent sua iura di-
stincta, & ita loquitur hic iureconsultus. hanc eandem opin. te
net gloss. in authen. ex causa. C. de libe. prçte. & in l. emancipa-
ti. C. de collat. & in l. si filius. ff. de minoribus. hæc fuit opinio
Azo. in summa de coniungẽ. cum emancip. liberis. Bartol. ta-
men & communiter omnes, & Bald. Paul. & Io. de Imol. Ale-
xand. Aret. & Iason tenent oppositum. immo quòd tam ab in-
testato quam etiam ex testamento sit sublata differentia, maxi
me in casu tex. nostri. nam si filius emancipatus, & nepos in po
testate sit præteritus, nepos rumpere non poterit. Primo secũ-
dum Bart. per tex. in l. meminimus. sup. alleg. vbi dicitur eman
cipatum succedere ad similitudinem suorum. Nam si emanci
patus habet iura sui, prçcedit nepotem. Secundo, quia tex. in d.
auth. dicit nullam esse differentiam emancipati & sui, quocũ-
que modo succedatur. Tertio, quia cessat fundamẽtum, quod
est ipsa iniuria, ex qua datur ius dicendi nullum, vel bo. pos. vel
quærela. nam nepos ab intestato nihil debet habere secundum
omnes, quia dum non potest succedere ab intestato, nec cõtra
testamentum habet ius dicendi nullum, vel quçrelandi, vel cõ-
tratabulandi. vt in §. item adoptiuos. instit. de hçr. quç ab intest.
Quarto, qui reliquit ab intestato tacite, ita velle creditur, prout
a iure dispositum est, vt in l. conficiuntur. de iure codicillorum
Sed ab intestato solus emancipatus succedit, igitur si id expres-
se velit in testamẽto nulli facit iniuriam, nec est culpãdus. Hçc
sunt Bart. fundamenta, quem cæteri omnes sequuntur maxi-
209 me hoc addito, quod † qui non habet ius succedendi ab inte-
stato, minus habebit ius rumpendi testamentum. vt in l. posth.
§. si quis ex his. de inoffi. testa. & in l. 1. §. si filium, & in l. illud. in
prin. ff. de contratab. & in d. §. item adoptiuos, & reliqua. Cum
ego in his Bartolo magistro meo studerem, eius opinio, & se-
quacium statim intellectum offendebat, & considerabam ra-
tiones, quas videbis, deinde inueni mod. repetentes, qui in no-
stra sunt sententia, vel nos potius in sua, sed in eãdem senten-
tentiam diuersis causis cõuenimus. In primis video, quod suus
iure ciuili succedit, & eodem iure ciuili habet ius dicendi nul-
lum esse testamentum. vt in l. 1. inf. tit. proxi. & in l. inter cætera
inf. eod. item video suum in eadem familia caput habere, adeo
quod a testatore ad ipsum nulla fit translatio dominij, sed cau
satur quædam continuatio, vt in l. in suis. sup. eod. & in §. sui. de
hær. quæ ab intestato deferuntur. Rursus video, quod ista suita
tis iura non solum sunt iuris fforum. sed etiam iure codicis re-
manent confirmata. vt in l. si emancipati. C. de col. in l. 2. C. de
his qui ante aper. tab. cum mille simili. quorum confirmatio-
nem late colligere poteris insti. de patria potestate vbi etiã iure
institutionũ eadẽ iura remanẽt cũ patria potestas, & quæ exin-
de sequuntur locum habeant, vt in §. sui. instit. de hæred. quali.
& diffe. quod adeo probatur vt etiam iure Iustiniano iura suo-
rum sint conseruata, vt in l. meminimus. C. de suis & le. & iure
authen. vt in authen. de incçstis nup. colum. 3. §. si. & probatur
authen. de hçred. quæ ab intest. §. nullam. quamuis pro contra-
rio adducanẽ vbi ad similitudinẽ suorũ emancipati succedunt.
igitur suorũ successio sublata nõ est, alias nec sui nec emãcipa-
210 ti succederent. Verũ forsan fateberis suorũ iura manere, non
tñ esse differentiam inter emancipatos & suos. Rñdeo ꝙ iura
sui, quæ vi suitatis competunt, semper sunt distincta ab eman-
cipato, hoc probatur per tit. quibus modis ius patriæ potestatis
soluitur institutis maxime in §. præterea, & in §. sed & si pater.
qui loquuntur de iure Iustiniani, & tamen inducunt, quibus
modis quis liberatur a patria potestate, & in liberato alia sunt
iura quæ in suo. alias consideratio patriæ potestatis & eius solu
tio esset inanis. Item specialius in successione iura esse differen
tia inter emancipatos, & suos, constat ex titulo. de hæredum
qualitate & differentia. maxime ex §. sui iuncto. §. sequenti. vbi
primam differentiam ponit inter suos, & emancipatos. Qui-
nimo specialius. in nostro eodem casu probatur, quod cũ suus
sit nepos. quem filius in potestate non præcedit, vt in d. §. sui. se
quitur quod cum filio etiam emãcipato nepos remaneat suus
hæres, habebit hæreditatem ex principijs iuris ciuilis, quia non
possumus negare eum esse suum hçredem, & si recte animad-
uertas in dicto §. sui. dicitur, quod siue morte, siue quacunque
alia ratione filius exeat a potestate nepos est suus, & glo. expo-
nit, vt emancipatione, quæ expositio necessaria est ex principijs
iuris ciui. vt in tex. nostro. igitur secundum mentem illius tex.
nepos etiam patre emancipato est suus hæres, & eius est prima
causa successionis, vt ibi subijcit. At si dicatur, illum tex. hodie
locum non habere, nescio qua ratione eãdem Iustiniani dispo
sitionem velis frustrare, quam ego si potero & defendam, &
ostendam nullam rationem a iure ciuili adduci, quare defen-
211 di non possit. † Tertio considero, quod nepos est suus patre per
emancipationem sublato de medio, vt supra quia hoc ex iuri-
bus patriç potestatis negari non potest, vt in d. §. sui. ex quo se-
quitur, quod lege 12. tabularum, velit nolit, est hæres, & hoc ita
est ab intesta. prout ex testamento, quia continuatio dominij,
quæ iure causatur, impediri non potest, vt d. §. sui. instit. de hæ-
red. quæ ab intest. defe. cum igitur nepos emancipato etiã ex-
clusio ipso iure sit hçres, nescio quo iure emancipatus tollat ei
eam hçreditatem, nec obstant leges, quas doctores allegant nã
male, salua tanta authoritate, eas intelligũt. Quarto retorqueo
& assumo pro me argumentum. præcipuum eorum, dicunt
enim quod filius emancipatus habet iura sui. aut igitur ista iu-
ra habet quia suus, quia est emancipatus, & hodierno etiam iu
re emancipatus non est suus, vt in d. auth. de nup. §. si & sup. la-
te constat. aut quia habetur vt suus, & hoc modo verũ est emã-
cipatum haberi vt suum. tamen hoc non sequitur. cum non
desinere esse suum. ergo nepos efficietur suus, quia filius desi-
nit esse. Vnde quamuis emancipatus vt suus succedat, non ta-
mẽ nepotem vere suum excludit. quia si nepotem excluderet
nepos non esset suus hçres. tamen est falsissimum. Item ista
æquiparatio, quam doctores appellant fictionem, vt scilicet e-
mancipatus habeatur pro suo, intelligitur vt succedat & habet
ius, ac si suus esset, non tamen vt excludat suos. At si argutius
dicas, emancipatus vt suus succedit, sed si suus esset, nullam ne
pos haberet successionem, igitur nec habere debet cum eman
cipatus habeatur pro suo. Aduerte & in hoc extat fallacia, quã
emancipatus in veritate non est suus, quia est emancipatus, ex
quo necessario sequitur nepotem esse suũ hçredem. Igitur ex
eo quod emancipatus çquipareiur non sequit nepotẽ excludi
ab hçreditate qa si lege excluderetũ, nõ esset suus hçres. vt dr̃ ex-
presse in §. interdum. insti. de hçre. quç ab intest. ibi, Suũ. n. hç-
redem habere non potest, cum fiscus ei succedat. Est igitur ne
pos suus hçres, quia pater suus est emancipatus, qui vt suus suc-
cedit, non tamen suum excludit. vt inf. dilucide tibi constabit.
Quinto vrget, quia videmus nepotem filio emancipato strin-
gi iuribus potestatis. quicquid acquirit, auo acquiritur quo
ad vsumfructum in aduentitijs, in profectitijs autem totum, vt
in auth. de hçre. quç ab inte. in prin. in l. pe. in fi. C. de bo. mater.
Gaudeat igitur iuribus potestatis patriç, cum, & ipsis grauetur.
in regula, secundũ naturam. inf. de reg. iur. Nec satisfacis, si rñ-
deas, ꝙ ita esset grauatus, quamuis pater eũ prçcederet in pote
state, quod fateor, tamẽ dum casus emancipationis patris eue-
niat, ex quo est in capite hçredis sui, non est iure suo priuan-
212 dus, cum ex patria potestate legibus etiam aggrauetur. † Sexto
ex Bart. & cçterorum confessione confirmatur nostra opi. nã
Bar. in l. 1. in prin. de cõiũgẽ. cũ eman. liberis. dicit, quod si emã
cipatus velit hçreditatẽ iure prçtorio. tũc succedet simul cũ ne
pote. secus si succedere velit iure ciuili remedio. l. meminimus
s. alle. Sed ego video, ꝙ si emancipatus succedit, iure tantũ prç
torio, succedit, nõ iure ciuili. nec via legis, meminimus, differt
a via prçtoria, vt ostẽdã, ergo emãcipatus nõ excluderet nepo-
tẽ, sed cõcurret cũ ipso. Septimo ego assumo sñiam iuriscõsul
ti in l. 1. de cõiũgẽ. cũ emã. li. nã cũ emãcipatus esset incognitus
iure ciuili, eodẽ iure exclusus remanebat a paterna successione
Ius ãt prtoriũ disposuit, vt emãcipatus ita succederet prout suus
vt in §. emãcipati. Perinde. n. dr̃ eũ succedere, ac si suus esset ex
alia parte cũ filius esset emãcipatus, nepos ipse remanebat suus
vñ iure sui ſm ius ciuile excludebat emancipatũ, prætor tñ cũ
videret iniquum, vt nepos excluderet ipsos filios emancipatos
mediam eligit viam & iniquissimã interpretationem, vt simul

omnes

oēs succederēt. nec suus quia suus excluderet emācipatū, nec
emācipatus solus succederet, & excluderet nepotes in potesta-
te manentes. hoc ait in dicta. l. 1. §. hoc edictum. cuius verba
subiiciam. Hoc edictum æquissimum est, vt nec emancipatus
solus veniat, & excludat nepotes in potestate manentes, nec
nepotes iure potestatis obiiciātur patri suo. Ecce quod æquis-
sima est interpretatio, vt emācipatus eo quod succedat vt suus
non excludat nepotes in potestate manentes, nec nepotes sui
excludant emancipatos, sed simul succedāt. Nostra igitur opi
nio æquissima est, & a lege prætoria cōfirmata, quod cū damus
concursum sui & emancipati sequamur mediā quādam viam
nec obstat dicere, quod ille tex. loquatur, quando succedit cō
tra testamentū, nam hoc nihil est, cum eadē iura [illegible] & eman-
cipati maneant ab intestato & contra testamentū. Ostēdam in
illatione quam de hoc subiiciam. Dum igitur hanc opi. tenere
velis ad opposita respondeas. † Primo non obstat tex. in d. l. me
213 minimus. quod ita emancipati ad similitudinē suorum succe-
dant. ergo si suus excludit nepotē, & emācipatus excludet nā
hoc arg. peccat in fallentia qualitatis, suus enim filius exclu-
dit nepotē, qui non est suus, nepotem tamē suum non potest
excludere. igitur nec emancipatus potest excludere, nā eman-
cipatio, vt dixi efficit nepotē suum. & ex eo quod emancipatus
succedat vt suus, non dissoluntur iura suitatis ex quibus neces-
sarium est nepotem esse suum hæredem. Præterea si attentius
tex. illum consideras, nihil dic tex. a [illegible] pretorio quo ad
successionem parentum. quinimo ius prætoriū in hoc [illegible] re-
fert & confirmat. Addit tamen iuri prætorio successionē tra-
[illegible] & alia, quæ quidem fuerant [illegible] & cetera verba, ex
quibus hoc tibi manifeste constabit. Sed [illegible] ha-
b[illegible] successorium diximus, vt si quid ex prætoria iurisdictione
[illegible] inuentum est hoc per nostras leges ampliari. Ecce quod
ipse imperator vult lege illa [illegible] confirmare, quod a iure præ
torio est dispositū circa emancipatū, & id ampliare, & in illa
pliatione [illegible] quod his verbis sequentibus [illegible] cum
[illegible] prætorem filium emancipatum, quamuis [illegible]
[illegible] patris successionem [illegible]
[illegible] manifestum est. [illegible]
la diminutione [illegible]
hoc primum corrigere, & legem Anastasiam [illegible]
[illegible] extendere, [illegible] bonis pa
ternis ad similitudinem suorum [illegible]
& [illegible] successiones [illegible] Constat igitur ex [illegible]
primo. quod emancipatus erat a iure prætorio [illegible]
paternum [illegible] vocatus [illegible]
ab illo tex. in hoc non corrigitur sed [illegible]
prætorio in [illegible] suorum [illegible]
[illegible] succedant itaque [illegible] hoc
additur [illegible] potest etiam ponderari [illegible]
[illegible] leges nostras ampliari [illegible]
[illegible] ille [illegible] emancipatos succedere [illegible]
[illegible] & ad similitudinem suorum, [illegible]
prætorium, nec hoc potest quisquam negare, qui habeat [illegible]
[illegible] Quo cognito [illegible] sequitur quod emancipatus
[illegible] consideraté per prætorem
[illegible] en an. libe. Verum si te moueant
[illegible] succedat. igitur debent [illegible] de-
[illegible] nepotes [illegible] Re-
spondeo, quod illa verba [illegible]
[illegible]
non intelligitur excludi [illegible] quum
[illegible] succedere
debent [illegible] prima. & [illegible] contra
[illegible] nostra opinio & intellectus ex expresso [illegible]
[illegible] vt exponit [illegible] successionis emancipatis [illegible]
prætorem [illegible] emancipatis bonorū possessionem [illegible]
de ac si in potestate parentis tempore mortis fuissent [illegible]
quod est idem, ac si succederet ad similitudinem suorum, dare bo-
norum pos. Ac nota [illegible] ex hoc [illegible]
de ac si fuisset in potestate [illegible] vult [illegible] exclu-
[illegible] dicere [illegible] tex. in [illegible]
sine cum suis hæredibus [illegible] sunt sui hære[illegible] vnde de duobus
liberis existentibus [illegible] emancipato alio [illegible] solus suus iure ci
[illegible] succedebat. Sed emancipatum iure prætorio facit patrem
suum [illegible] tex. cum igitur nepos sit suus, non excluditur ab
emancipato & nota quod ideo loquitur de liberis suis, & non
de filiis, quia [illegible] intelligere de filiis & nepotibus, vt in l. libe
rorum. de verb. [illegible] argumentum expressum, quod
ex eo [illegible] emancipatus habeatur, ac si in potestate fuisset, vt
habeatur de iure prætorio non sequitur, nepotem suum exclu-
dere posse. tex. est [illegible] & etiam iuncto tex. in d. l. 1. §.
hoc edictum [illegible] in hoc falluntur doct. cuius causam ego demō
straui. quia quis vt suus habeatur, nō tamē excludit suū. quia
214 nec suus excludit suū. † Nec obstat tex. in auth. de hær. quæ ab
intest. §. nullā. [illegible] nulla est differētia inter emancipatos & suos
nam ad effectum succedendi verū est, nō tamen ad excludēdū

Facit quod dicit Iurisconsultus in le. sed cū patrono. §. bonorum.
de bon. possess. inf. quod propter æquitatem naturalem rescin-
dit prætor emancipationem, idem in l. non tantum. §. si eman-
cipatus. de bon. poss. contra tab. Si igitur rescindit, rescissa emā-
cipatione non potest remanere differētia inter emancipatum
& suum, vnde constat, quod illa auth. nihil in hoc addit. & ista re-
scissio fit ad effectum succedendi cum suis, non ad effectū ex-
cludendi eos, vt in d. §. emancipati. ille igitur tex. in auth. nullā,
nō habet diuersum dictum nec diuersam rationem a l. memi-
nimus, & a d. §. bonorum. & §. emancipati. quem etiam exten-
dit, & in hoc ipso confirmat. vnde legem extendentem & de-
clarantem debemus intelligere ex interpretatione legum, quę
extenduntur & confirmantur, vt notatur in cle. quod circa de
elect. & ibi Car. & Io. de Imo. & in auth. de filiis ante do. instru.
nat. col. 3. §. fi. Residet autem magna dubitatio ex argumento
tertio & reliquis, quæ præsupponunt, quod emancipatus solus suc
cedit ab intestato, & præcedit nepotem, ergo non est necesse quod
instituatur nepos. Certe † ista ratio est euidens, quia qui ab in- 215
testato non succedit, si præteritus fuerit, rumpere non potest. l.
posthumus. §. si quis ex his, de inoff. test. & in d. l. si quis posthu
mos. §. si filium. & eo. & non debet esse melioris cōditionis qui
venit contra testamentum, quam si veniret ab intestato, vt in l.
maximum vitium. post princ. C. de liber. præte. vbi in hoc ipse
Bar. format aliquas rationes. Iaco. de Arena, & Cyn. in auth. in
successione. C. de suis & legi. dicebant ab intestato non exclu-
di nepotem suum a filio emancipato. Et intelligūt prædictam
auth. & eius originale vnde sumitur in auth. de hæred. quæ ab
intest. §. nullam, quod iura loquuntur & disponunt, vt emancipa
tus præcedat ipsos parentes & succedat cum fratribus & cum
filiis fratrum. Bar. in l. 1. de coniung. cum eman. lib. in princ. fa-
tetur istam solutionem, tenet tamen contrarium ex l. memini
mus. qui indistincte nō obstante in aliquo emancipatione suc-
cedit emancipatus ad similitudinem sui. Non est igitur diffe-
rentia. Vtrique Mod. repetentes hic aliter interpretantur, & di
cunt quod prædicta [illegible] & prædicta auth. dum non facit
differentiam inter suos & emancipatos, & dum dicit ad simi-
litudinem suorum emancipatos succedere, non intelligitur quo
ad nepotes & quo ad descendentes, sed quo ad collaterales, sci
licet fratres & [illegible] fratrum, de quibus loquuntur iura. Aduer
te quod nec Bar. videtur bene intellexisse, nec Mode. quia vtrique
[illegible] sensu, in primis peccat Bar. dum
[illegible] l. meminimus, quod emancipatus excludat ne-
[illegible] per tex. ibi succedat non obstante in aliquo
[illegible] ad similitudinem suorum. Sed debes notare,
quod [illegible] verba sunt ex iure prætorio sumpta, quo iure
[illegible] emancipatum succedere vt suum, falsum tamen, quod
nepotem suum excludat, vt in d. l. 1. §. hoc edictum. item quod ex
[illegible] non excludatur nepos, probatur ex d. §. emancipati.
insti. de hære. quæ ab intesta. def. vbi perinde succedit, ac si suus
esset [illegible] interpretandum ad succedendum cum suis, nō
ad excludendum suos, vt ibi Imperator declarat, & ego latius
[illegible] in alio peccat D. Bar. cum concedat, quod in auth. de
hære. quæ ab intesta. §. nullum, dum dicitur, quod differentia emā
cipati & [illegible] sublata, intelligitur quo ad successionem cum
parentibus [illegible] collateralibus, secus in nepotibus. Sed no-
[illegible] conclusio, quod differentia est sublata etiam quo ad
successionem cum nepotibus, quia ita succedūt emancipati vt
sui, non [illegible] hoc sequitur suos ab emancipatis excludi, immo
[illegible] succedere potius intelligit. Vnde Moder. in hoc
etiam [illegible] quod tex. in d. auth. intelligunt quo ad succes-
sionem [illegible] quod nulla sit differentia inter emancipa-
[illegible] suos, & ista fuit interpretatio D. Alex. in l. certis. C. vnde
legitimi [illegible] prius fuerat Iac. de Arena & Cyn. in d. auth.
[illegible] quibus etiā adstipulatur Bart. in d. l. 1. ipsi enim
[illegible] consequentię id ita stricte conantur intelligere,
quia [illegible] differentia sublata quo ad descendentes secūdum
[illegible] eos excludi, tamen ista consequentia nō va-
[illegible] quamuis valeat ad succedendum, vt in d.
[illegible] in d. l. 1. §. hoc edictum. Item quāuis ille. §. nul-
[illegible] facere epilogum ad totum titulum, vnde Mod.
[illegible] intelligere cum in illis casibus tantum, & negant dif-
ferentiam esse sublatam quo ad descendentes, certe male ne-
[illegible] sublata indistincte, vt in d. l. meminimus. & eodē
[illegible] loquitur tex. in d. §. nullam, & ideo allegat alias priores
leges [illegible] per emancipationem siue per aliū modum quē-
libet prioribus legibus tractabatur, & omnes sine qualibet hu-
iusmodi differentia secūdum proprium cognationis gradum
vocare [illegible] ita Imperator, non igitur sunt restringenda
216 [illegible] me timore argumēti inanis. † Quid itaque erit
dicendum? mihi videtur hucusque non probatum, quod etiam ab
intestato excludatur nepos suus a filio emancipato, quia quā-
uis emancipatus vel suus succedat de iure prætorio d. l. memi-
nimus, & in d. auth. de hæred. quæ ab intesta. Non tamē ex hoc
[illegible] ius suorum hæredum. vnde remanet vterque suc-
cessor,

cessor, vt in d. §. emācipati. & in d. l. 1. §. hoc ędictū. Nec obstat prædicta. l. meminimus. quę sine dubio quo ad casum nostrū nihil addit iuri prætorio. vt supr. exposui. Hoc igitur inspectis principijs nostrarum legum nō solum disputatiue, vt Moderni (quasi falsum pro vero disputari liceat) dicunt, sed vera disputatione, a qua iuris prudentem discedere non decet, teneri potest. Quam conclusionem menti teneas. nam est magni pōderis, & quotidie grauissimis casibus seruiet. At si ius naturale consideres, certe filius quamuis emancipatus, nepotem suum præcedit, & excludet ipsum, vt in l. 1. de gradib. agna. Tamen id considerare debes, quod prætor iure naturæ detulit emancipatis bonorum possessionem, ac si sui essent, vt in l. 1. de contratab. in principio. & in dicto §. emancipati. & in §. minus eod. titu. Sed ex hoc noluit resoluere iura suorum quę ex patria potestate a iure ciuili competebant. Quinimo id censuit æquissimum esse, vt filius emancipatus iure naturæ succederet. quia filius & illi qui erant sui ex principijs iuris ciuilis succederent cum emancipatis. conseruat itaque ius & rationem naturę & principia iuris ciuilis, quæ a patria potestate descendunt, vt in d. l. 1. & in d. §. emancipati. Ex his primo infero more nostro ad defensionē text. nostri, qui remanebat ex opinione communi antiquatus & inutilis, quia cum emancipatus præcedebat nepotem & excludebat ipsum non poterat nepos suus rumpere testamentum. & sic tex. noster dum disponit de emancipato remanebat correctus, sed verum erit, quod nepos etiam patre suo emancipato habet ius dicendi nullum. vnde optimum est Galli & Vellei & Iurisconsultorum consilium, vt nepos instituatur. Quod quidem consilium adhuc & huiusque manet. Secundo infero ad defensionem. §. emancipati. in fin. vbi dicebatur, emancipatos cum liberis suis succedere, nam ille tex. etiam remanebat aliquātulum mutilatus quo ad nepotis successionem. Item clarius infero ad defensionem. § sui. institu. de hæredi. quæ ab intesta. defertur. maxime iuncta gloss. quia nepotes exclusi non erant sui. & rursus defendes. §. sui. cum. §. sequen. institu. de hæredi. qualita. & differen. vbi ad successionem erat maxima differentia inter suos & emancipatos. & sui habent primum locum, quāmuis sint nepotes &c. Item defende & intellige omnia iura quæ de prima potestate in hoc loquebantur, quę remanebant aliquantulum euacuata ex detractione nepotum suorum. De quibus aliqua adduxi supra in argumentis. nam vides, quod in casu nostro nihil iuris
217 eorum, quæ competunt ex patria potestate, dissoluitur. † Tertio infero, non esse vsquequaque verum, quod Barto. & cęteri credunt, quod testamento annullato per querelam, vel ius dicendi nullum, solus emancipatus succedit excluso nepote. Secus si per ius prætorium contra tabulas bonorum possessione petita retractaretur testamentum, quia tunc emancipatus succederet cum nepote. ita dicebat Barto. hic, & in d. l. 1. in princ. de coniungend. cum emancip. liber. Tu dic, quod siue per ius dicendi nullum, siue querelam, siue per contra tabulas succedatur ab intestato, semper concurret nepos, quia filius emancipatus iure tantum prętorio succedit, non iure ciuili. vnde non excludit nepotem, qui iure ciuili succedit. vt in dicta lege prima in dicto §. hæreditatem. nam nec iure ciuili excludere potest, quia iure ciuili cum sit incognitus, potius excluditur, quā excludat. nec iure prætorio excludit, vt Bartolus ipse fatetur. Nec obstat, quod iure prætorio sint confirmata a constitutionibus principalibus, & a iure ciuili. nam ex hoc non mutatur ius prætorium, & distinguitur semper a iure ciuili. vt probatur in l. si quis in conscribendo. C. de pactis. iuncta. l. legitima. ff. eodem. Bartolus in authen. ex causa. C. de liberis præter. Bald. in l. Explicatio. C. de rerum permutatione. ex iure enim confirmato agitur, non ex lege confirmante. & dixi late in l. iurisgen-
218 tium. §. prætor. eod. titulo. † Quarto infero, quod emancipatus hodie non habeat ius dicendi nullum vt suus. quamuis Bartol. aliter teneat. nam emancipatus quamuis habeatur vt suus ad succedendum de iure prætorio, vt in l. 1. in princi. de contratab. non tamen suus, nec habetur vt suus de iure ciuili, hoc enim nullibi in iure nostro reperitur, quamuis doc. reperiri crediderint. Igitur non competit ei ius dicendi nullum, quod suis est datum de iure ciuili. vt in l. inter cætera inf. eo. & in l. 1. inf. tit. prox. Facit, quia etiam confessione glosarum differentia emancipationis & patrię potestatis non est sublata quo ad modum rūpendi testamentum. vt not. in auth. ex causa. C. de lib. præte. & in l. emācipati. C. de coll. & plures hoc fatetur idem Bar. nepos igitur habet ius dicendi nullum iure ciuili, & emancipatus habebit contratabu. bonorum possessionem. & in hoc nihil a iure ciuili antiquo fuit mutatum. Nec curo distinctionem, quā tradidit glos. in auth. de hære. & Fal. exhæredatos, quam sequitur Bar. in l. filio preterito. inf. ti. prox. 9. col. Bald. in l. si emancipati. de col. Et hic Ang. Paul. de Castr. in l. sicut certi. C. de mil. test. communiter enim distinguunt, quia aut est præteritus cum causa, & emancipatus non potest dicere nullum testamentum, sed habebit contratabulas bonorum possessionem. aut est præteritus sine causa, & tunc habebit ius dicendi nullum a iure ciuili, & cōtratabulas bonorum possessionem a iure prętorio, & ita intelligunt & exponunt tex. in l. maximum vitium. in verbo, vel testamentum ipso iure euertit, vel per contratabulas bonorū possessionem stare non patiatur. Sed ad illum tex. in fronte patet responsio. quia loquitur in filio emancipato, vel in suo. & illa alternatiua apte est referenda, vt suus euertat testamentum ipso iure, emancipatus vero per contratabulas. Itaque nihil ille tex. probat. nam quamuis verum sit, quod remedium cōtratabulas a iure prætorio sit etiam extensum suo, vt in §. minus. insti. de hære. quę ab intest. defe. l. si duos. de leg. prę. Remedium tamen dicendi nullum solum suis fuit datum a iure ciuili. nec hoc reperitur extensum. vnde ibi singula singulis apte sunt referenda. Dicā dante Deo latius in l. filio præterito. Sed si quæras, quam nobis vtilitatem talis inuestigatio afferat, respondeo quod bonorum possessio defertur tantum anno vt in l. 1. §. largius. de succes. ædic. & in l. 2. inf. quis ordo in bonorum pos. Ius autem dicendi nullum cōpetit longo tempore. vt in l. licet. C.
219 de iure deli. † Quinto infertur secūdum Bar. hic ad dubitationem, an titulus de coniungen. cum emancipat. liber. sit hodie correctus. & fuit magna disputatio, de qua per Bartol. in l. 1. in prin. eo. ti. gl. ibi tenet, esse correctum titulum illū, quia sublata est differentia emancipationis & patrię potestatis. vnde nō coniungitur filius emancipatus cum nepote suo, quia filius præcedit nepotem & idem tenet gl. in l. fi. C. de lib. præ. & in l. si propionas. §. 1. C. de inof. tes. & in auth. in succes. C. de suis & leg. cum si. Alię glosę, vt glo. nostra tenebant, quod differentia est sublata, quando non est conditum testamentum. itaque succeditur ab intestato. Sed quando testamentum est conditum, & proceditur contra testamentū, tunc quamuis succedatur ab intestato, non tamen est sublata differentia. ita etiā dicebat gl. in auth. ex causa. de lib. præte. & in d. l. si emancipati. C. de colla. cum si. & fuit opinio Azonis in summa, de coniun. cū emā. li. cum igitur titulus ille loquatur qn̄ succeditur contra testm̄, sequitur non esse correctum. & ita etiam dicebant Iac. de Are. & Cy. in d. auth. in succes. Bar. tamen in d. l. 1. dicit, quod soluta quando succeditur per contratabulas iure prætorio omissis iuris ciuilis remedijs, habet hodie locum titulus ille. nam si emācipatus intentat ius dicendi, vel quærelam, & annulletur testamentum, excludit nepotem, cum differentia sit sublata. Sed si emancipatus velit vti solum remedio iuris prætorij, in isto casu non excludit nepotem. & habet locum titulus ille. Ego vero
220 indistincte titulum illum, vt loquitur, defendendum cēseo. † & in primis id scias, quod illud ædictum habet locum, siue penitus ab intestato nullo. s. condito testamento succedatur, siue testamentum annulletur iure dicendi nullum, vel etiam per contratabulas, vbicunque enim competit bonorum possessio vnde liberi per ipsum emancipatum, habebit locum titulus ille. probatur ex. l. 1. in prin. vbi expresse est cautum. id ædictum locum habere, vbicunque bonorum possessionem filio emancipato prętor pollicetur. Sed prętor pollicetur vnde liberi bonorum possessionem, vt in d. §. emancipati. & vnde liberi bonorū possessio competit etiam nullo condito testō. vt in l. 3. ff. vnde lib. ergo titulus de coniungen. habet locum, siue succedatur cōtra testamentum siue nullo condito testamento. & ita tenebat ibi gl. magna ponderans verbum, pertinere quod est generale. vt in l. verbum. de verb. sig. inf. Item hoc clare constat ex ratione illius ædicti, quam ponit iurecōsultus in §. 1. & gl. mag. in prin. tituli. s. ne sui nepotes patrem proprium excluderent. & ne solus emancipatus succedat, & excludant in potestate manentes. Ista enim ratione data est media via diuidendę successionis, de qua in illo ædicto. Sed ista ratio eodem modo habet locum ab intestato sicut contra testamentum. quia suus vt suus & necessarius succedit ab intestato. vt insti. de hære. quæ ab intesta. §. sui. emancipatus vero per vnde liberi, ac si suus esset. vt in §. emancipati. eod. tit. Igitur tale ædictum habebit locum in isto casu. quamuis Bar. aliud sentiat in eadem. l. 1. in prin. vnde vera est conclusio, quod siue filius emancipatus ab intestato succedat, siue contratabulas succedat habet locum illud ędictum de diuidenda hæreditate cum filijs proprijs qui erant in potestate ipsius aui testatoris. nec tale ædictum est hodie sublatum etiā in parte. quod si in parte sublatum est, necesse est in totum auferri. at si in parte adhuc manet. vt Bart. fatetur, ego ostendam necesse esse in totum manere. quia eadem ratio est. Dicunt igitur aliqui, vt Azo in summa, & gloss. quod ille titulus non est correctus. quia differentia emancipationis est sublata ab intestato. s. quando nullo testamento condito succeditur. vt tenet gloss. nostra. Secus quando per testamentum succeditur. quia tunc loquitur titulus ille. Aduerte quod hi in tribus peccant. primo, quia credunt differentiam esse sublatam, quando succeditur per contratabulas. Secundo, quia tenent titulum illum non habere locum ab intestato. Tertio, quia credunt titulum illum esse correctum, si ab intestato loqueretur. Primum errorem infertius ostendo. Secundum ostendi superius,

221 & nunc est tertio ostendo. † Nam eadem est ratio, siue penitus
testamentum nō sit conditum, siue fiat, & per ius dicendi nul-
lum retractetur, quia tunc dicitur ab intestato succedi, cum te
stamentum sit nullum, vt insti. de hære. quæ ab intesta. in prin.
& idem quando per querelam rescinditur testamentum, in
auth. vt cum de ap. cog. col. 8. §. siue igitur. in fi. ibi, rescisso testa
mento ab intestato succedant &c. Itaque nulla est rationis dif
ferentia, quia iure nullum est testamentum, & idem est, ac si
non fecit. Præterea Sicut eadem est ratio edicti nullo condito
testamento, vel nulliter condito, ita eadem est ratio defensio-
nis edicti in vno casu sicut in alio, & dum de iure in vno casu
corrigeretur titulus, etiam corrigeretur in alio, quia eadem est
causa, & ita Bart. ibi confitetur in vno casu & in alio eandem
esse rationē scilicet nullo condito testamento, vel quando nul-
liter est conditum per ius dicendi nullum, vel per querelam,
nam filio emancipato competit hæreditas vt filio in vtroq; ca-
su & nepoti competit vt suo in vtroq; casu. ratio igitur succes-
sionis non mutatur, nec ratio edicti mutatur, vt supr. ostende.
Nec ratio quare filius excludat nepotē, mutatur, nam ita & fi
lius in primo gradu naturali in vno casu sicut in alio. Igitur ita
deberet excludere nepotem in vno casu sicut in alio, & ita de-
beret esse sublata differentia emancipationis in vno, ac in alio,
& tamen aliud esse de veritate iuris ciuilis s. quo ad nepotis ex-
clusionem, ostendam inferius, & sup. etiam dixi. Bar. dicebat il
lum titulum manere. licet fatebatur nouam formam additā,
qua filius solus de iure ciuili succedere posset, & ideo si per ꝯ-
tabulas succederet filius, tunc hēt locum titulus ille. Aduerte,
quod vt dixi, & ab intestato & ꝯtratabulas procedit titulus ille.
Item falsum est, quod emancipatus hodierno iure habeat ius
dicendi nullū, vt sup. etiam exposui, & quāuis haberet, tamen
nulla est ratio differentię in modo succedendi, nam si verū es-
set, quod emācipatus deberet succedere solus ab intestato, idē
esset, si rumperet per ꝯtabulas, & rupto iam testamento ab in-
testato succederet, quia vtroq; modo ab intestato succedit. &
in vtroq. modo eadem est ratio. eo magis, ꝙ prætoris intentio
est ob id deferre per contratab. bono. possessionem, quod dēt
habere ab intestato, nec minus defert nec magis, vt in l. nō pu-
tauit § fi. de ꝯtab. si igitur ab intestato totā deberet habere hæ-
reditatē, per cōtratab. habebit totam. Sed nec ab intestato, nec
per contratabulas, nec per ius dicendi nullum habebit totam,
sed cōpartietur cū liberis, qui sunt in potestate per ędictum il-
lud de coniungendis cum emancipat. liberis, nec ob. Barto. &
oīum fundamentū, quod sit sublata differentia emancipatio-
nis, nam est sublata ad succedendū, non ad excludendos suos,
qui si excluderentur, non essent sui. Itaq; in hac consequentia
est cōe peccatum, quod satis late explicaui superius in princi-
222 pali quæstione. † At residet arg. ex his verbis auth. in successio
ne. C. de suis & leg. vbi dr̄, quod succedit emancipatus, non di-
stinguendo iura potestatis, sed sola naturali causa inspecta. vi-
demus tn̄, quod sola naturali causa inspecta, filius in successio-
ne præcedit nepotem, item si nō distinguimus iura potestatis,
etiam præcedit nepotem, igitur filius solus est admittendus ex
ordine naturali successionis. Profecto nulla est in iure nostro
ratio, quæ strictius suadeat, tn̄ ad vtrāq; ponderationē ex prin-
cipijs iuris ciuilis ita respondebis. Et cōsidera, ꝙ hanc eandem
cām naturalem prætor fuit sequutus dum emancipatis detulit
bon. possess. vt constat ex §. minus, & ex. §. emancipati. inst. t. de
hær. quæ ab intesta. Attamen non eam detulit eo modo, vt re-
solueret principia iuris ciuilis, ex quib. sui admittebāt, vt patet
in d. §. emancipati. l. 1. quis ordo in bonor. poss. sequitur igitur
pretor ius naturale vt filij succedant, quamuis sint emancipa-
ti. & in hoc habet respectum ad solam cām naturalem, non tn̄
excludit in totum eos, qui iure ciuili succedunt, & hoc est ꝙ di
cebat, non distinguendo iura potestatis, quia ita succedit emā-
cipatus, ac si esset in potestate, non tn̄ destruit pretor iura pote
statis, & ideo dixit, non distinguendo, & non dixit, auferendo
vel tollendo. Quod rursus satis nobis constare potest ex sentē-
tia Iurisconsulti in d. l. 1. §. ędictum, vbi Iurisconsultus ęquissi-
mum appellat illud ędictum, quo nec suus excludit emancipa
tū, nec emancipatus suum. Si igitur equissimum est, certe ini-
quum esset sentire contrarium. & illud abrogare. Faueas opi-
223 nioni nostrę, quę non legē, sed titulum defendit. † Præter supe
riora sexto infero, quod ēt ante ędictum de coniungendis libe
ris non erat de intentione pretoris, quod filius emancipatus ex
cluderet nepotem suum, siue esset a se genitus, siue ab alio fra
tre, quia intentio pretoris fuit admittere emancipatum, quem
inuenit ratione naturali admittendum, nō tamen voluit dero-
gare iuri suorum, adeo vt ipsi excluderētur, quod probatur ex
d. §. emancipati. vnde dicendū esset, ꝙ pretor emancipato defe
rebat bono. possess. non in totum, sed pro sua parte, nam propo
situm pretoris est pro ea parte deferre pro qua succedit ab in
testato. vt in d. l. non putauit §. fin. Sed contra hoc videtur text.
in d. l. 1. §. hoc ędictum, vbi dicitur illud ędictum ęquissimum
esse, ne emancipatus excludat nepotem, ergo ante ędictum ex
cludere poterat. Et ita tenet expresse glo. quam Bart. approbat
in eadem l. 1. in prin. Sed responde quod illud ędictum fuit cō
statum ex mente prætoris, non contra mentem & sententiam
eius, cuius sententia semper fuit maxime in hoc ęquissima, vt
in d. §. emancipati. ex quo sequeretur gl. male opinatam ibi. &
in . . sui. i. sti. de here. quali. & diffe. in verbo, succedit, quę ibidē
approbatur, sed cogita. † Septimo inferendum est, an emanci-
224 patus transmittat hæreditatem non agnitam, sicut eam trans.
mittit suus l. apud hostes. C. de suis & legi. l. 3. C. de iure delib.
Bar. in l. ventre penul. col. de acqui. hære. non firmiter respon-
debat transmittere, quia erat sublata differentia emancipatio-
nis & patrię potestatis, & quia emancipati succedebāt ad simi-
litudinem suorum. Cōis tamen conclusio est, quod non trans-
mittat, quia transmissio causatur iure suitatis, quod non est in
emancipato, vt gl. in l. si emancipati. C. de colla. & vide ibi per
Alex. in pen. col. innumeras huius cōclusionis authoritates, &
etiam hic per Mod. Bononię repetentes. Ius tamen in his ratio
nibus versatur, ꝙ suus transmittit hæreditatem etiam non adi-
tam, quia cum sit suus, est hæres. & continuatur in ipsum hęre
ditas iure ipso siue sciat siue ignoret, vnde dr̄ dominus, vt in l.
in suis sup. cod. tit. cum igitur ante aditionem ipso iure sit hæ-
res, trāsmittit hæreditatem quam habet. vt in d. l. apud hostes.
In emancipato vero cessat ista ratio continuationis hæredita-
tis, & ad acquisitionem est necessaria agnitio bonorū posses-
sionis, vt in l. fi. C. qui admitti. igitur antequam agnoscat non
potest transmittere, vt in l. emancipata. C. qui admitti. & in d. l.
3. C. de iure delib. vbi expresse dicitur, emancipatum non trās-
mittere. Nec obstant fundamenta Bartol. quod ad similitudi-
nem suorum succedant, & quod differentia sit sublata per l.
meminimus, & per §. nullam, nam illa iura nihil in hoc mutāt
a iure antiquo pretorio, cum iure pretorio ad similitudinem
suorum vocarentur, vt in l. 1. §. vocantur. de bon. poss. contra-
tab. & in d. §. emancipati. Quinimo in hoc ipso eadem l. memi
nimus, refert & comprobat ius pretorium, & eius verba & sen
tentiam, vt tu ipse videre poteris, & ego latius exposui. Sed iu-
re pretorio non transmittunt, vt in d. l. emancipata, igitur ratio
similitudinis non obseruatur in transmissione. Nec obstant re-
petentium argumenta, qui quamuis veritatem fateantur, dispu
tationis gratiā dicunt posse teneri contrarium. Certe iuris pru
dentis firma & stabilis debet esse sententia, & qui contra veri-
tatem dicit posse disputari, vel veritatis fontem ignoret, vel eā
mutet oportet, quorum neutrum est iuris prudentis, dicunt ip
si, quod emācipatus adęquatur suo, quia ad similitudinem sui
succedit, vt in d. l. meminimus, adęquationem igitur intelligi
oportet cum omnibus qualitatibus suis. Rursus argumētatur
eiusdem effectus esse qualitatem similitudinariam & veram,
sed suo assimilatur, igitur transmittet vt suus. Aduerte, quod
iste clarissimus vir recte loqueretur, si probaret emancipatum
& suum sibi inuicem assimilari in hac ipsa transmissione, de
qua disputamus. Nec valet argumentum, assimilantur in suc-
cessione, ergo eodem modo transmittunt, probatur, quia etiā
de iure pretorio assimilantur, & ita emancipatus succedit ac si
suus esset, vt in §. emācipati. tamen emancipatus non transmit
tit vt suus, vt in l. emācipata. & in d. l. 3. de iure deliber. ratio est
quia ille effectus trāsmissionis causatur ex modo successionis,
qui est diuersus in emancipato & in suo. Suus enim succedit ip
so iure, emancipatus vero non est hæres ipso iure, & suus ideo
transfert, quia est hæres ipso iure. vt in d. l. apud hostes, assimi-
lantur ergo in successione, id est quod ita succedat emancipa-
tus, prout suus, non tamen eodem modo vt suus, modus enim
emancipatorum est per agnitionem, & antequam agnoscant
bonor. poss. cum hæreditatem adhuc non habeant, non trans-
mittunt, vt in d. l. emancipata. Nec obstat quod emancipatus
succedat vt suus de iure ciuili secundum cōmunem opin. quia
ista opinio non est tenenda, vt dixi in princ. quæst. & quamuis
vera esset, tamen non sequitur transmittere hęreditatem, quia
225 quamuis emancipatus vt suus succederet, non erat suus. † Imo
emancipatus differt a suo, quia familiæ non est idem leg. quod
Nerua. ff. deposi. & aliud est esse familiæ, aliud esse idem, nā
similitudo refertur ad qualitatē, esse tn̄ idē refertur ad substan
tiam, vt docet Bal. in tit. de dispu. & alie. in addi. ad Spe. in prin.
idē in l. 1. fi. co. C. quę sit longa consue. emācipatus igitur essen
tialiter differt a suo. vnde ꝯsidera qd̄ ex ista eadē dr̄ia causatur
trāsmissio. nā ideo transfert, quia est suus hæres, nec est neces-
saria aditio vel agnitio. cū velit nolit & ēt ignorans a iure ciui
li sit hæres suus & necessarius. n. §. sui. insti. de hęr. quæ ab inte.
defe. & hoc nō hēt locū in emācipato, quia nō est suus q̄uis vt
suus succedat. vt in §. extranei. eo. tit. Facit eadē diffinitio q̄ ipsi
met moderni referunt & tradunt in princ. huius. §. vbi dicunt,
suitatē esse ius inducens ꝯtinuationē dominij immediate post
ipsum defunctū &c. cū igit̄ cōtinuata sint bona, nihil impedit.
ea trāsmittere. Emācipatus vero q̄uis iure ciuili succederet nō
tn̄ habebat ꝯtinuationē, aut esset necesse dicere, cū esse suū ꝙ
tn̄ est falsum, hoc idē docebat Bal. in auth. in successione C. de
suis &

fuis& leg. in prin. vbi dicit, ꝙ ea quę pēdent ab existētia sui hę-
redis, vt cōtinuatio& transmissio, non sunt sublata.& ita com-
muniter tenent in d. l. emancipata. & in l. si emancipati. C. de
col. & in l. 3. C. de iure deli. Aut dum moder. respondent ad l.
3. C. de iure deli. ꝙ loquatur de iure codicis, quo iure nondum
fuerat introductum, vt emancipatus succederet vt suus. d. l. me
minimus. Aduerte, ꝙ l. meminimus. in hoc nihil addit iuri. C.
nec fforum. quinimo imitatur ius prætorium, vt dixi. §. in prin.
qōnis. & ipsi Moder. hoc fatebantur, cā tn̄ disputandi negant
nunc eam veritatem, quam alibi fatentur. ego id opinor falsa
responsione non bene disputari. Hinc vltimo non est tenendū
illud, ꝙ tenent Mo. ex sup. proxime dictis, quod beneficium ꝙ
conceditur ex l. fin. C. de rep. hære. vt sui hæredes rōne suitatis
possint reuocare repudiationē hæreditatis parentis intra trien-
nium, sit etiam concessum emancipatis, cuius contrarium te-
net ibi Bar. & Alex. late. rō est, quia suitati conceditur tale be-
neficium. Secus si concederetē rōne sanguinis vel filiationis na-
turalis. tunc. n. æque concederetē emancipatis vt suis. vt in l. 1. C.
de his qui ante aper. tab. vt Ang. & Pau. & Mo. in d. l. si emanci-
226 pati. † Subsequenter do. Bar. tenet cum glo. ꝙ licet si restitutus
sit filius viuo auo noceat nepoti, tamen si mortuo auo restituatē
non nocet. sed nepos non obstante restitutione succedit. ita gl.
Bar. & cæteri. Bar. cōtra hoc op. restitutio non aufert iura alteri
quæsita vt no. in l. quid ergo. §. pęna grauior. in gl. ma. ad finem
de his qui no. infa. §. & in l. 2. in prin. de decu. & ibi Bar. canoni-
stę in c. quamuis. de res. l. 6. Sed per deportationem filius acqui
siuit iura sui. vt in tex. nostro. & in d. §. fin. igitur nepos non per-
dit primum caput sui, nec iura, quæ tanquam suo a iure ciuili
competunt. Respondet Bar. ꝙ id intelligitur, nisi ille qui occu-
pat talia iura, succedat in locum primi, & eius representet per-
sonam vt in casu nostro, vbi nepos succedit in locū filij, & eius
personam representat. contraria igitur loquentur, quando illa
iura sunt occupata iure suo. scilicet occupantis. ita dicebat Bar.
sed Pau. de Cast. & Moder. Ticinenses impugnant Bartol. solu-
tionem. quia nepos iure proprio succedit. non iure paterno, vt
declarat idem Barto. in l. qui superstitis. de acqui. hære. infr. & in
l. 1. §. si sit. per text. ibi. de col. & alibi. Fateri quidem oportet,
Bartol. subobscure loquutum. vnde ex verbis expressis facile re-
prehendi posset. Sed eius mens non fuit docere, quod nepos iu-
re paterno succedat. Ius enim paternum nihil est, cum pater de-
portatus nihil iuris habeat. vt in l. nostra. & in l. 1. C. de hære. in-
sti. voluit igitur dicere, quod in locum patris succedit. idest in
primum locum sui, in quem pater habebat. nam patre sublato
de medio filius in locum eius & in iura eius succedit, vt expres-
se dicit text. in d. §. sui. institu. de hære. qualita. & differentia. ibi
tu nc enim nepos neptisve in locum patris eius succedit. ita tex.
veluti si diceremus, ego successi in locum & dignitatem patris,
non tamen ex hoc sequitur, quod iure paterno successerim. ne-
pos igitur suus succedit in locum patris, & representat eius per-
sonam in charitate & amore iure naturali & iure successiuo,
non tamen succedit iure paterno sed proprio. ita sentit Bartol.
in l. liberorum. penul. colum. versicu. præterea. de verborum si-
gnificatione. & hoc voluit dicere in nostro. §. Quod vero ipse
subiungit, quod in contrarijs ille tertius tenebat locum suo iu-
re, vult dicere, quod in illis casibus ille, qui occupabat locum,
non occupabat iure successiuo & per modum representationis
vt est in iure descendentium, sed occupabat iure proprio sibi
concesso in illo loco vel bonis, quæ fuerant ipsius deportati.
Hæc est intentio Bartol. qua intentione non multum abhorret
227 a veritate, vt inferius apparebit. † Sed aduerte quod apta & con-
grua videtur Pauli & aliorum sequacium solutio, quod notata
in d. l. quid ergo. §. pęna grauior. & in d. l. falsus. §. ordine. loqui-
tur in occupatione perfecte facta. secus si adhuc occupatio per-
fecta non est, vt est ius hæredis sui, quod habet in habitu viuo.
quia tunc filius restitutus recuperat illud, ita dicunt ipsi. Sed
contra hoc posses opponere, quia non solum si ius est quæsi-
tum in re, sed etiam in iure ad rem, non obst. restitutio tertio il-
lud ius habenti, vt in cap. quamuis. de rescri. lib. 6. supra allega. vbi
gratia erat concessa ad beneficium consequendum, non impe-
ditur a restitutionē superuenientē, & dicit Ioan. Andre. in re-
gula iuris. in glos. de regulis iuris. libro. 6. idem iudicamus in ta-
li præiudicio de spe ad ipsam rem, quantum de iure in re ipsa.
pręsertim quod dicere possumus nepotem habere primum ca-
put ad succedēdum, quod caput est necessarium velit nolit tam
ipse quam testator, vt in d. §. sui. insti. de hære. qual. & differ. Sed
potest responderi, quod quamuis sit in primo gradu suorum,
tamen nihil habet iuris. Quinimo adhuc non est suus. quia sui
sunt, qui tempore mortis primum gradum obtinent, vt in d. §.
sui. & dixi late in exordio huius repe. Sed tempore mortis non
est in primo gradu nepos, quem pater præcedit, igitur non est
suus. & ideo recte dicitur quod in bonis viuentis non dicimur
habere ius. vt in l. qui superstitis. de acquiren. hær. igitur nec ius
quod non est, tollit restitutio, nec tollere potest. & hoc voluit
dicere Paulus. Ego vero considerabam hanc conclusionem

non esse omni parte absolutam. quia etiam postquam suus est
& acquisiuit hęreditatem, obstat sibi restitutio patris, vt vide-
bis. Est itaque conclusio Bar. & reliquorum communis, quod
auo mortuo si filius restituatur, non obest successioni nepotis
siue nepos se immiscuerit hæreditatis, siue non. quia iam ha-
bet locum sui, & continuatum est dominium. vt in l. in suis.
supr. eod. & in d. §. necessarijs. insti. de hær. quæ ab intest. resti-
tutio igitur non tollit iura alteri quæsita, vt supra Quippe de
hac sententia ego satis dubito. & dubitationis causam ratio-
228 nibus primo, deinde legibus comprobabo. † & præsuppono,
ꝙ bono. possessio competit tam liberis suis quam emancipatis
vt in l. si duo. de lega. præstan. & l. 1. in fi. inf. quis ordo in bon.
possel. & in §. minus. insti. de hære. quę ab intesta. Item hæc ea-
dem bono. pos. defertur filijs per annum. vt in l. 1. §. largius. de
229 succes. ędic. † Si igitur in annum a tempore mortis filius re-
stituatur, non possumus negare ei deferri bonorum poss. ad
quam per totum annum inuitat prætor. vt in d. §. largius. & in
§. cum igitur. insti. de bo. poss. filijs enim per annum defertur
sed iste est filius & capax intra annum, ergo ei defertur. Nec
obst. primo, quod nepos cum tempore mortis fuisset, suus, vi
suitatis omnia fuerint in eum continuata. vt in l. in suis. supra
eod. Nam etiam quando filius est emancipatus, omnia trans-
feruntur iure ciuili in nepotem suum. quia emancipatus est in
cognitus de iure ciuili, nec impedit transmissionem, vt in d. §.
emancipati. & in l. 1. §. hoc ædictum. de coniungen. cū eman.
lib. hoc tamen non obstante emancipatus succedit de iure
prætorio cum ipso nepote suo. vt. l. 1. in fi. quis ordo in bo. pos.
& in d. l. 1. §. hoc edictum. & in d. §. emancipati. Igitur quod
nepos fuerit suus mortis tempore, non impedit. bon. pos. filijs
intra annum competentem. & totum hoc argu. confirmatur
ex l. fi. C. qui admi. ad bon. pos. vbi dicitur, ꝙ qui velit agnosce-
re bon. pos. eam agnoscat coram iudice omissis solemnitati-
bus intra terminum sibi delatum. filius itaque inf. terminum
agnoscens non poterit expelli ab ea, cum non sibi obest nepo-
tem fuisse suum. Nec obst. quod subtiliter te mouere posset,
nepoti suo bon. possessionem esse delatam in omnibus bonis,
quia tempore mortis ipse solus erat in primo gradu, vt in l. 1.
in fin. de bono. pos. contra tabu. ergo etiam iure prætorio filio
fuit sublatum ius succedendi. Respon. quod filio non potuit
auferri ius quod nūquam competebat. l. 1. §. decretalis. de suc-
ce. ędic. cum igitur eo tempore quo erat deportatus, non sibi
deferebatur bono. pos. nec sibi dicitur sublata. Nūc vero dū re-
stituitur, certum est filium esse, & capacem esse, nec impedire
delationem nepoti soli factam. Probatur, quia ius prætorium
defert vni. non tamen excludit alios, antequam ipse, cui defer-
tur, acceptet, quinimo ipso non acceptante vocat alios. vt in l.
1. quis ordo in bon. pos. cum similibus. cum igitur adhuc non
acceptauerit, non possumus negare edicto prętorio. quod vsque
ad annum liberos vocat, vt in d. §. cum igitur. & in §. largius.
supra allega. vocari filium iam restitutum, & tunc forsan ipse
præfertur & excludet nepotem, quia dum ipse vocatur resti-
tutus, prior est in gradu, & precedit. vt in d. l. 1. quis ordo in bo-
230 no. pos. quod clarius in inferioribus ostēdo. † Secundo legibus
hæc nostra confirmantur. nam patre deportato filius succedit
in iure patronatus. vt in l. si necem. de bon. lib. Sed fingamus
patrem esse restitutum, tunc certe quamuis ius patronatus fi-
lio fuisset delatum, tamen patri defertur, & quęritur vt in l. si-
ue libertus. de iure patronatus. in fin. Nec obst. responsio Bald.
quem Imol. & Alexand. sequuntur, quod ille tex. debeat intel-
ligi per not. in glossa nostra, scilicet quod si restituatur pater
post mortem eius, de cuius bonis agitur, non tollit ius alteri
quæsitum, secus si ante. Nam si diligentius attendas hanc so-
lutionem non patitur casus ille vbi dicitur, quod patronus re-
stitutus amissum ius patronatus recuperat. Ecce ergo qđ iam
amisit ius, quod filijs fuit acquisitum, quia ex deportatione
non fisco, sed filijs vel descendentibus venit ius patronatus. l.
vt iurisiurandi. § 1. de ope. liber. & ibi Bart. in l. 3. de inter. & re-
le. l. 4. de bon. liber. Item aduerte quod ille tex. loquitur in iure
petendę bono. pos. quod recuperat. & præsupponit quod tale
ius filijs competebat, & tamen pater recuperat, & filios exclu-
dit, vnde clare infertur contra gloss. s. ante mortem testatoris.
nam ibi in bono. pos. loquitur, quod non potest competere vi-
uo eo, de cuius bonis agitur, vt in l. 3. §. bonorum de bon. pos.
231 infra & l. qui superstites. de acqui. hære. † Tertio probatur ex
lege. 1. §. filio. infra ad Tertu. vbi si filius post mortem matris
fuit restitutus, quamuis cessauerat delatio iuris ciuilis, tamen
eandem declarationem recuperat ex restitutione, ex quo duo
noto, primum, quod amittitur delatio, quod est argumen-
tum ius esse, alias non amittitur, vt in lege prima C. de hære.
insti. & in tex nostro & in leg. fina. C. de senten. pas. secundum
quod hoc idem ius alteri sequenti deferebatur, & ex restitu-
tione retrocedit. Quarto probatur ex lege prima in fine cum
sequen. de bono. pos. contratabu. vbi restitutio competit con-
tratab. bono. pos. Quinto adduco l. fin. C. de sen. pass. & in pri-

mis confidero eam, dũ ponit casum, quod filius deportati con
didit testamentum, deinde pater est restitutus, dĩ, quod iudicã
dum est testamentum esse conditum sub patria potestate, ita
sonant verba tex. & Bald. dicit casum esse verissimum ibi in 4.
col. vers. Item oppono. Constat igitur ex isto casu, quod quam
uis filius sit sui iuris patre deportato, vt tex. ibi dicit, tamen pa-
ter restitutus recuperat integram patriam potestatem, igitur
primum locum habebit ad bona predecessorum. Verum si op
ponas subtiliter, quod quando filius est in potestate, & depor-
tatur, deinde mortuo patre restituitur, non potest recuperare
patriam potestatem, nec iura sui hæredis, quia patriam potesta
tem nunquam habuit, ergo ad eam non restituitur nec ad iura
sui, quæ nunquam habuit, restitui potest. Restitutio enim re-
fertur ad iura prius habita. l. 1. C. de sent. pas. l. quod si minor.
§. restitutio. de minoribus. Respondeo, quod prius ipse erat in
familia patris sui, aut igitur vis, quod restituatur retro ad fami-
liam, & tũc omnia recuperat, quæ ex retro restitutione loquun
tur, aut vis quod non trahatur retro, sed quod ad familiam ean
dem restituatur, quæ quidem non mutatur, sed manet, & con
tinuatur, vt in l. in suis, sup. isto tit. & tunc dicendum est, quod
cum ipse sit in primo gradu familię, cæteros habebit sub se, &
ipse erit, qui acquiret, quia ipse est prior in gradu. At si atten-
tius considerans obijcias, iam in nepotẽ suum bona fuisse trãs-
lata, ergo nõ habet locum successio. l. 1. §. decretalis, de succes.
ed. Respondeo, & fatemur translationem, vt in d. §. sui. insti. de
hære. quę ab intest. & in leg. in suis. Sed considero, quod bona
transferuntur in eandem familiam, vt in d. l. in suis. At in eadẽ
familia post restitutionem filius pręcedit nepotem, vt in d. l. fi.
ergo cum filius sit dominus & caput familię per restitutionẽ
recuperat omnia bona etiam iam alteri quæsita, ita probatur
ex sententia l. fi. C. de senten. pas. quam eandem sententiã plu-
ribus rationibus & verbis eiusdem legis vrgentissime compro
bo. Primo ibi. nullo præiudicio deportatio parẽtem diminuat.
Item dum in ver. seq. dicitur, quod integritas comparata per
restitutionem ita obseruat quo ad omnia iura patrem, vt ipsa
natura est pater. Rursus subsequitur, quod omnia gubernacu-
la etiam in bonis filij danda sunt ei. Iterum addit, quod tãtum
valeat ad restitutionem indulgentia, quantum valuit ad amis-
sionem ipsa pęna. Sed si dicas quod nihil amisit, & quidẽ non
amisit bona, quæ nõ habuit, sed amisit successionem patris &
familiam, ex qua veniebat successurus. Item vrgent finalia ver
ba, quod si filius, qui reducitur in potestatem patris ex restitu-
tione, velit liberari a patria potestate, petat emancipationem
a patre, vt libertatem non donationis, sed seuitatis paterne te-
stem habeant. Cum igitur ea velit, quod quo ad liberos nulla oc
casio memorię ipsius deportationis remaneat, dicendum est,
eum non remanere ab hæreditate paterna tam aspero iudicio
priuatum. Non ob. primo, quod ex mente Bart. Pau. & deinde
Mod. tenent, quod suus ipso iure sit hæres, & dominiũ ei quæ-
ratur, vt in l. in suis. Item vt dicebat Paulus acquisiuit iam ius
immiscendi se hæreditati, ergo ius iam quæsitum nõ posset ei
tolli. Ad rñsionem distingue, aut loquitur in filio emãcipato,
vt in terminis gl. nostræ, & quamuis de iure ciuili totam hære-
ditatem habuerit, hoc nihil obstat ad successionem emancipa
ti, qui succedit in iure prætorio, vt in d. l. 1. §. hoc ed ctum aut
suum & emancipatum vt voluit succedere de iure prętorio, &
tunc ẽt nihil obstat dilatio insolidũ facta, vt supr. probaui. Aut
nos loquimur in casu, quo vterque erat suus, s. filius, & deinde
deportatione filij successerat in primo gradu nepos ipse, & tũc
pater restitutus necessario præcedit in dominio rerum, vt su-
232 pra exposui. † Nec obst. arg. a Bar. adductum, q restitutio non
præiudicat alteri quæsito. Nam credo quod illa regula nõ pro-
cedat, dũ ea ratione succedit, quia ille qui fuerat priuatus, tolli
tur de medio Verbi gratia, filio deportato eo ipso nepos intrat
in locum filij, & habet primum gradum sui hæredis, restituto
igitur filio non potest aliter fieri, quin filio primus locus cõce-
datur, & a loco remoueatur nepos, ita loquitur l. siue libertus,
& aliæ leges per nos adducte. Secus est, qñ iure alteri est ius q̃-
situm, puta ex noua concessione principis, vel ex nouo 9ctu,
vel alienatione, nam tunc ad ius quæsitum restõ non tollit, rõ
esse potest, quia tale ius non causatur immediate per viam suc-
cessionis ex priuatione, sed ex alio actu exteriori. Hãc nostram
rationem cõfirmabo ex eadẽ l. fi. C. de sen. pal. & fingo casum,
q filius maior. 25. an. erat sub patris potestate, pr̃ fuit deporta-
tus, filius remanet sui iuris, & paterfamilię, itaq; hẽt patriã po-
testatẽ in liberis suis. Itẽ hẽt administrationẽ oĩum bonorum,
& quicquid filij acquirunt, ipsi acquirũt, vt in l. placet, de acqui.
hęr. hodie aut vsumfructũ in aduentitijs, & reliqua. Deinde pr̃
eius restituitur, certe filius amittit patriam potestatẽ, quam ha
bebat. Item ius administrandi bona, & reducitur ipse, qui iam
fuerat sui iuris, ad patriã potestatẽ patris restituti. & cum perso
na sua redigatur in potestatẽ patris, quãto magis bona redigen
tur, vt in authẽ. ingressi. C. de sac. san. eccl. in l. sancimus co. tit.
itaq. oĩa ista iura tolluntur ab ipso per restitutionẽ, ita latissime
233 probatur ex d. l. fi. † Sed quid si ille filius, dum erat sui iuris ali-
qua alienauit, vel fecit aliquem 9ctum cũ alio, profecto illa fir-
ma remanent, nec ad ea deducitur restõ. ita dicit lex illa in se-
cundo rñso. & est singularis & pulchra sñia. Peccant igitur ma
nifeste & necessario gl. Bar. & doc. gl. approbantes in lege nr̃a,
quæ ex præiudicio iuris tertij infert ad successionẽ filio sui pp
patris deportationem quæsitam. Nam ius tertij reseruatur nõ
ob. restitutione. Ius tñ per deportationem filio quæsitũ non re
seruatur, vt in d. l. cum igitur in hoc ipso dr̃ia consistat, male ar
gumentantur de vno ad aliud, vides itaq; in quo cõsistat dece-
ptio. Hæc eadẽ solutio approbatur a Bal. in l. fi. sup. alleg. 2. col.
versi. Tertio oppono. vbi d cit casum esse ibi expressum, & idẽ
tenet Bar. ibi. 4. col. versi. Pro declara. & erat hæc sententia anti
quorũ, & hoc idem tenuit Cy. Ange. hic, & hæc fuit sententia
Petri in c. domino guerram. hic finitur lex, & incipiunt cõstit.
feu. & ibi Bal. & eam sensit Bar. hic. & bene si vtriq; membro
glosę applicasset, nam siue filius restituatur post mortẽ restato
ris, siue ante mortẽ, hẽt locũ hęc distinctio & rõ distinctionis.
Dom. Alex. hic plura effundit, quæ vt opinor, defectu origina-
lis inordinate sunt scripta, adeo quod non videantur sibi cõsta-
re, vidisti quid ego sentiam, & dicam aliquid in limitationibus
234 quas subiiciam. † Ex his primo infero ad bona emphyteutica
& feudalia, quæ generi concedũtur, nam illa per deportationẽ
vel confiscationẽ non transferuntur in fiscũ, sed in filios vt in l.
tertia. de interdic. & rele. & ibi Bar. & in l. vt iusiurandi. §. fi. de
oper. liber. Si pater igitur restitutus fuerit, recuperabit ea bo-
na, quamuis filij eadem habuerint & apprehenderint, nam cũ
deportatio transferat illa bona, eius restitutio aufert. vt in l. fin.
supra. allega. & in d. leg. siue libertus, quicquid dicat gloss. hic
quam doctor. approbare videntur. Secundo infero, fingamus
235 † aliquos reuerendissimos cardinales priuatos, vt vidimus tem
pore Iulij Secundi Pontificis, cui iustum visum fuit eos priua-
re. Leoni vero X. iustum visum fuit eos restituere, an hi reue-
rendissimi domini recuperent amissa, ex superioribus pronun
ciatis distinguerem, aut ea non sunt in aliũ translata, & omnia
integre restituuntur, quæ vero translata sunt, hanc suscipiunt
distinctionẽ, aut sunt ea quæ immediate velut ordine succes-
sionis in alium sunt translata, vt sunt, quęcunq; antiquioribus
ex ordine obueniunt, nam eo ipso quod præcedens tollitur, cõ
ceduntur subsequenti, vt sedes, & vocis ex ordine locus, & ali-
qua officia, & forsan episcopatus, vt Sabinẽsis, Portuẽsis, Host.
Illa igitur credendum est restituenda, quia ipsa priuatio effe-
cit, vt ipso iure vel ordine venirent in inferiores. Ergo restitu-
tio debet reducere ea ad pristinum statum, vt in d. l. fina. & ibi
Bal. & Bart. & Cyn. ea vero quę per gratiã exteriores alteri cõ
cessa sunt, non veniunt in restitutione, vt sunt beneficia, ita in-
telliguntur, quæ traduntur in c. quamuis, & in c. si pp de resct.
lib. 6. cum si. & Bar. & Bald. & Cyn. vbi sup. Sed 9 hanc distin-
ctionẽ videtur vrgere sñia Iuriscon. in l. 2. de decur. infr. vbi de-
curio deportatus & restitutus non recuperat sedem & locum
suum, imò vt nouus decurio hẽt oĩa accessoria. Hinc Bar. dice
bat ibi, q lex illa fuit obseruata in collegio doc. Bonon. qui tpe
Romei de Pepulis fuerũt expulsi a ciuitate, postea a legato re-
stituti, nam non recuperarunt vocem antiquam, nec locum in
collegio doct. Respõde, quod decuriones & illi doct. fuerunt
restituti ciuitati, & nõ collegio. q si collegio restituti fuissent,
recuperassent pristinũ ex ordine locũ & vocem, & reliqua loci
accessoria, ita docet Iurisconsul. in §. restitutus, in ea, l. 2. & hoc
modo sunt intelligenda quæ superius dixi. Primo illa conclu-
sio limitatur in restitutione, quæ fit per viã iustitię, nam tunc
trahitur etiam ad bona exterius alteri quęsita l. quod si minor.
§. Sceuola ff. de minoribus, & fere omnes doc. hic, & quia hoc
236 non habet dubitationem, non insisto. † Secundo limitatur gl.
nostra & quod ipse dicit, quando ius alteri quæsitum im me-
diate ex legis dispositione sine facto principis transfertur in
alium, tunc enim per restitutionem recuperatur ius alteri quę
situm, vt in d. leg. final. C. de senten. pal. & ibi Bald. & Cyn. &
Bart. hic, & Bald. in d. cap. domino Guerram supra allegat. &
dom. Alexand. & Aretin. & ita limitant Moder. Ticinens. hoc
in secundo libro, & Moder. repetentes. Ego miror, quod doct.
glos. nostram & Barto. dictum approbent, quia glo. conclusio
est, vt si pater fuerit restitutus post aui mortem cum nepos sit
suus, & transierit dominium in ipsum, vt in l. In suis, restitutio
nihil obsit nepoti. At in isto casu per deportationem imme-
diate nepos fuit ipso iure in primo capite, & ex hoc habuit iu-
ra sui. vt institut. de hæred. quali. & differ. §. sui. igitur quæ ha-
buit a iure sui sunt restituenda filio, vt in l. fin. C. de senten pal.
& in d. leg. siue libertus, vnde si limitatio est vera, principalis
conclusio est falsa, quia limitatio eo casu loquitur, quo conclu
237 sio. vt etiam patet in his quæ dixi in conclusione. † Ex hac li-
mitatione infertur, quod si a statuto bona homicidæ pro dimi
dia applicentur hæredibus occisi, certe si homicida fuerit re-
stitutus, recuperabit bona pro dimidia heredibus applicata,
quia illa acquisitio fit ipso facto ex cõdemnatione homicide.
Item quia

Item quia hæredes pro illa dimidia sunt loci fisci, vnde sicut
recuperat bona confiscata, vt l. 1. & 2. C. de senten. pas. ita quæ
sunt applicata hæredibus, ita tenet Angel. in l. pater filium, de
adopt. Alexand. hic eum sequutus scilicet quando non est se-
cuta al a actualis apprehensio, alias secus per ea quæ dicit Bart.
in l. prima, §. filio. infra ad Tertullianum. Contra hanc sentẽ-
tiam tenet Bald. hic, maxime si apprehensa sint talia bona ab
hæredibus occisi. & eum sequitur Imol. non tamen respon-
dent ad d. l. siue libertus, & contra se tenet Alexand. in consil.
331. incipiente, mature in 2. & 6. colum. & in consil. 337. inci-
piente. Nec arguendum in 7. colum. Dom. Ias. dicit quod An-
ge. opin. videtur dura, & nihil nec ipse nec alij resoluunt. Ego
cogitabam Angel. & Alexand. non recte sentire quia ratio,
qua restitutio non trahitur ad ius alteri quæsitum est, quia gra-
tiæ non debent aliorum iuri detrahere, vnde cum sit quod-
dam beneficium ipsa a Principe concessa restitutio, non debet
trahi ad præiudicium aliorum in d. l. 2. §. merito, & §. si quis a
Principe, ne quid in loco publi. & in c. ex tuarum, de autho. &
vsu pa. At ista ratio habet locum in casu, de quo disputamus,
quia ad satisdationem iniuriæ applicantur bona hæredibus oc-
cisi. igitur restitutio non debet iniuriæ satisfactionem auferre.
Et acrius diligentiusque aduertas, quod quamuis doctores ra-
tionem & ius constituant in cõsideratione, an bona sint actua
liter apprehensa, vel non apprehensa, ego tamen in hoc non
sentio differentiam, quia quamuis bona non sint translata, cer
te ex statuto, ex quo applicantur ipsis hæredibus, competit ius
legitimum ad eadem bona, vt in l. omnes populi, de iu. & iur.
ergo per restitutionem non tollitur tale ius alteri quæsitum,
vt in dicto ca. quamuis, de rescrip. lib. 6. vbi etiam alteri sit quæ-
situm ius ad rem, restitutio censetur facta sine iuris præiudicio
alieni, itaque in tali præiudicio non est differentia, an bona sint
translata, vel iure transferenda, quia restitutio, siue translata
sit, siue transferenda, habet rationem, ne alteri præiudicet.
Item facit ad istam partẽ, quod notatur in l. 2. C. de in ius voc.
quod Princeps per rescriptum remittendo delictum remittit
pœnam, quæ est applicanda fisco non tamen eam, quæ est ap-
plicanda, vel debetur parti, idem tenet Bart. ibi in vtraque lect.
& Bal. qui plura ad hoc allegat, ius enim, vel exceptio, vel actio
semel quæsita eo inuito auferri non debet, vt in l. fina. supra de
pact. & in l. si post mortem, §. fi. infra de bonor. poss. contra tab.
Quinimmo dicebat idem Bart. ibi, quod per compositiones
quę fiunt quotidie de pace cum Ducibus & Marchionibus,
non potest remitti pœna parti quęsita, & idem tenet Bald. in l.
si domus, ff. de ser. vrba. prędi. Pet. de Anchar. in c. peccatũ, de
reg. iur. lib. 6. 29. col. de quo tamen non disputo, an possint, sat
est ad propositum nostrum quod pena parti debita non venit
in generali restitutione, nec eam remittere licet, vt dicebat Bal
dus, ex tex. in d. l. 2. in 3. not. Quanto ergo minus veniet in gene
rali remissione, cum etiam in his, quibus licet alterius iuri de-
trahere, per restitutionem nihil detrahitur, nisi expresse cauea
tur vt in d. c. quamuis. Sed quid dicemus de l. quid si libertus,
de iure patron. & de l. fina C. de sen. pas. quibus doctores silen-
238 tio respondent. † Aduerte, & quam facile cognosces veritatẽ.
nam quando immediate a lege conceditur ius alteri post pri-
uationem, non credas, quod restitutio tollat illud ius, nisi sit
ius successiuum, scilicet dum alter succedit in eius locum, ma-
xime successione legitima, tunc enim eo restituto, restituitur
ad ius, quod obuenit alteri tãquam eius successori, ita loquitur
tex. in d. l. si. & in d. l. siue libertus, vbi pater erat restitutus & re-
cuperat quę filius habuit ex priuatione paterna, & ita habent
locum rationes expressę, in d. l. fina. Sed quando ex priuatione
propter iniuriam vel delictum parti acquiritur aliquid, tunc
pars non succedit in eius locum, sed iure suo ad satisfactionem
lex ipsa detulit sibi partem bonorum, & ideo per restitutionẽ
non tollitur ius partis nec decet parti posse addere iniuriam
priuando ipsam a satisfactione sibi debita, ita intelliguntur,
quę ad istam partem adduxit, & ita solutio est de mente Bart.
hic, quamuis non bene adaptauerit ad omnia, ibi respondeo
hoc esse verum, nisi ille qui occupat, succedat in locum primi,
& eius personam repręsentet, vt hic in l. nostra, secus si tenebat
locum deportati suo iure, ita dicit Bar. nam tunc secundum ip-
sum etiam in iure ad rem non pręiudicat restitutio, quod pro-
batur etiam in eadem, l. si. vbi fingas, quod cum filio deportati,
qui erat sui iuris, ergo contraxeram, certe ipse tenebitur actio-
ne ex contractu, quamuis ex restitutione reducatur ad patriam
potestatẽ, & eodẽ modo de exceptione vel quocũque iure al-
teri cõpetenti, vt probatur ibi in secundo responso. Ex his itaq;
intelliges, & declarabis hãc limitationem, quam tradunt doc.
non esse verã simpliciter, vt quando immediate a lege cõpetit
aliquod ius alteri post priuationẽ alterius, per restitutionẽ tol-
latur si competat iure successiuo, & quia in locum eius legiti-
me succedit. Secus si alio iure cõpetat, vt puta iure satisfactio-
nis vt in exemplo. s. exposito. Non ob. Ange. reliquę rationes,
quas refert. D. Ias. nec soluit, cum dicit pars succedit in locum
fisci. & cum restitutio fiat in bonis fisco applicatis, censetur fa-
239 cta in bonis partis applicatis. † Tu igitur tria aduerte, Primum
quod pessimã faciũt consequentiã de bonis fisci ad bona par-
tis. nam principi remittere licet & in remissione veniunt bona
fisco applicata, vt in leg. 1. & 2. de sen. pas. non tamen valet argu-
mentum de bonis fisco applicatis ad bona parti nõ solum ap-
plicata, sed debita. vt tenet gl. in d. l. 2. C. de in ius vo. & ibi Bar.
& Bal. Secundum est, quod nescio quo iure dicunt partẽ suc-
cedere loco fisci. nam fisco applicantur bona ex publica causa,
parti vero ex propria & priuata iniuria quare cũ cã sit diuersa,
remissione facta ab vna parte, non censeẽ facta ab alia. vt nota.
in l. 2. de senatusconsul. Sillaniano. & ibi Dy. & Bar. & aduerte,
quod idem Bart. in d. leg. 2. de in ius vo. in lec. noua fere loqui-
tur in quęstione nostra, quod in reformatione & remissione
generali bannitorum non censentur in aliquo diminuta pœna
illa quæ debetur offensis. nec valet argumentum, remissio est
facta. & intelligitur quo ad pœnam fisci, ergo quo ad pœnam
offensis debitam. Quod ex tertia ponderatione etiam ab eisdẽ
doctoribus colliges. Tertio igitur sentiunt ipsi valere argumẽ-
tum de bonis fisco applicatis ad bona parti applicata, deinde
dubitant, an si bona essent a parte actualiter apprehẽsa, veniãt
in restitutione. Sed certe si valeret argumentũ de fisco ad par-
tem, venirent, siue fuissent apprehensæ, siue non fuissent, quia
apprehensa a fisco & iam applicata veniunt. vt in d. l. 2. de sen.
pas. & fatẽtur omnes doctores. Itaque domini Ange. & Alex.
240 & Moderno. rationes non sibi constãt. & demum † nostram
conclusionem confirmabis ex his, quæ notant Host. & Io. An.
in c. quanto. de iureiuran. quos etiam sequitur do. Abb. quod
princeps non debet facere restitutiones vel similia in præiudi-
cium subditorum sine ipsorum assensu. vnde infert Host. ex
tex. ibi quem sequitur. d. Abb. in 3. no. quod princeps per se nõ
potest componere de damnis populo datis ratione belli. fa-
ciunt no. per Inn. in c. quæ in ecclesiarum. de consti. & dicebat
idem Host. de pęni. & remiss. §. quibus & qualiter. versic. quid
de quæstio. & in §. fin. versi. Sed pone, quod guerra. quod sicut
non possum a subdito qđ suum est extorquere, ita nec remit-
tere ius, quod sibi competit. 14. q. 6. c. si res. Ego nõ disputo an
possit, sed id asseueranter affirmo. in restitutione generali non
241 venire ius partis offensę vt in d. cap. quamuis. cum simi. † Alia
est limitatio ad no. in l. nostra, quod si in restitutione ponatur
clausula, vt non possit obijci de confiscatione bonorum, tunc
restitutio trahitur ad bona per alterum apprehensa, seu per fis-
cũ alienata, vel data parti offensę. ita dicit. d. Car. & Flo. & Ioã.
de Imo. in c. quia diligentia. de elec. & dicit. d. Alex. hic hoc es-
se notabilissimum ad restitutionem pro amico formãdam. &
idem dicit. d. Fely. in c. inter quatuor. de maio. & obe. in 2. limi-
ta. & Iaso. hic in 3. limita. qui exclamat etiam cum. d. Alex. & d.
Cardi. dicebat ita de facto obseruari. quia restitutus aget ex an-
tiqua possessione. & cum princeps possit moderare iurisdictio-
nem inferioris, vt in l. 2. §. circa. de orig. iu. Iudices non audient
partem aduersam de confiscatione opponentem. hæc dicunt hi
consultissimi patres. Ego dubito, an talis sententia sit iusta, &
imprimis credi põt, quod ad partem offensam nihil facit quo
restitutio, vt supra ostendi. nec aliquid potest facere exclusio ex
ceptionis confiscationis, ratio, quia pars offensa habet bona sua
lege vel sententia sibi delata, itaque nihil habet agere cum fis-
co, vt no. in d. l. 2. C. de in ius vocan. & ibi Bart. & Bald. & Dy. in
d. l. 2. de senatuscon. Sylla. cũ gl. itaque in exemplo partis offen
sę Alexand. & Moder. qui id comprobant, non rectè sentiunt.
maxime quod obstant omnes rationes, quas adducebam in su-
periori limitatione. Quo ad alia vero bona non nimis placet eo
rum sententia. dicunt enim ipsi, qđ restitutus aget ex antiqua
possessione. aget ergo ex iure non vero. cum verum sit, ꝙ anti-
quum ius iuste amisisset, & si quid iuris habet, habet ex restõne
at in iure nostro non iuste docetur falsa causa vti, maxime vt al
teri tollatur ius suũ. vt not. in c. 1. de consti. lib. 6. imò consulen-
tes tenentur ei, cui infertur damnum, vt ibi. Primum enim iu-
ris præceptum est, ius suum cuique tribuere. vt in l. iustitia. de
iusti. & iu. & in prœ. Grego. Sed forsan dices, ꝙ non est falsa cã,
certe vera est in facto non tamen iuste concludit in conscientia
quia quamuis talia bona mea fuerint, & præsumatur nunc mea
esse, tamen verum est, non esse mea. ideo nõ iuste vendico. At
si dicas, me restitutum, Fateor, quia hoc est verum, tamen ex
hoc non fit iusta vendicatio bonorum, quæ sunt applicata vel
parti offensę, vel alienata a fisco. vt no. in glos. nostra, & patet la-
te superius Item tu vis, quod princeps velit tollere ius alteri
quæsitum ex illa clausula, ne opponatur exceptio confiscatio-
nis &c. & certe non probatur tollendi voluntas, quia non so-
lum per verba indirecta. sed etiam per verba apta, & restitutio-
nem bonorum ab alijs possessorum significantia, non intendit
princeps derogare iuri alterius, nisi specialiter & expressius de
his caueatur, quod tibi ostendo, nam restitutio est in primi-
num statum repositio, adeo quod ad omnia, quæ habuit, in pri-
stinum restituitur, & quęcunque & quantumcunque abstulit
priuatio

priuatio, eadem & tantundem affert restitutio. vt probatur in
l. fi. in fi. C. de sen. pas. cuius verba subiicio, itaque tantum ad re
stitutionem indulgentia valeat, quantum ad correctionē sen-
tentia valuit, & vt deportationis nomen rerum omnium spo-
latio est, ita indulgentię restitutio bonorum ac dignitatis vno
nomine amissorum omnium sit recuperatio. hæc ille tex. ecce
igitur quod restitutio omnia bona comprehendit, quæ habuit
restitutus. Sed hæc ipsa quæ sunt alienata, vel parti offensę ap-
plicata; fuerāt ipsius damnati, igitur ad ea restituitur, quod ce-
te quo ad verborum generalem significationem negare non
possumus, tamen quia princeps nulli intendit præiudicare ex
indulgentia & beneficio restitutionis, ista verba non adaptan-
tur ad bona alteri iuste quæsita, vt patet in c. a l. fi. in 2. responso.
Si igitur verba apta & comprehendētia talia bona restringun-
tur ex defectu intentionis, quanto magis in illis verbis, quę de
non excipiendo loquuntur, & indirecte concludunt, dicendū
est non subesse intentionē, quia videmus regulam iuris, quod
nec tacite nec expresse generale nomen restitutionis compre-
hendit alterius iura, nisi specialiter id sit expressum vt in d. ca.
quamuis. At ne tibi suadeas veram iustit ā cautelis euerti pos-
se, ostendam cauere has iniurię deceptiones. Dicunt restitutū
242 ex antiqua possessione agere, † certe antiqua possessio nō suf-
ficit ad dominium probandum. Igitur ■ hoc non probat do-
minium, nec vendicare potest, & quod antiqua possessio non
probet dominium, patet, quia possessio nihil cōe habet cū do-
minio. vt in l. naturaliter. §. nihil cōe. de ac. pos. Igitur nō bene
infertur, vt ibi. & potest esse me possessorem, & nō dominum
l. itē Mela. §. fin. ad leg. Aquil. causa. n. possessionis distincta est
a proprietate, vt per totum de acquir. pos. vnde gl. Bar. Bald. &
Paul. de Cast. in l. cum res C. de proba. firmant ex antiqua pos-
sessione non probari dominium, nisi aliter prohibetur, vt præ-
scriptione, quamuis Placentinus contrarium firmauerit, vt gl.
in l. 2. C. de proba. quæ non tenetur. Aut igitur agit possessorio
ex antiqua possessione, & incūbit probare possessori iusta cau-
sa & nō clandestine nec vitiose possidere, quod poterit, & ideo
obtinebit possessor in possessorio, vt in l. improba. C. de ac. pos.
Io. And. in c. illud de præsum. Pau. de Cast. in l. quidā, de cond.
insti. ad finem principij, quod autem possit, statim ostendam.
Aut agit petitorio, & vult vendicare, & tunc considera, qđ po-
test agere ex antiquo dominio, non ex antiqua possessione,
243 † sed nota quod ex antiquo dominio ad præsens cōcludit prę-
sumptiue, vt casus in l. siue possidetis. C. de proba, & ibi Barto.
Pau. & cęteri. Præsumitur enim eum esse dominum, qui fuit
At dum constat de veritate, quod non durauit dominus, cer-
te cessat præsumptio, & nihil valet probatio dominii pręteriti.
ita dicit Bar. in l. quidam, de condi. insti. inf. per tex. in l. itē Me-
la. §. fi. sup. ad l. Aqui. & hoc clara ratione cōstat, quia qui domi
nus fuit, censetur nunc esse, nisi probetur mutatum dominiū,
dum igitur constat mutatum, non recte probatur, nec iudex
debet addere tali probationi vt ex ea cōdemnet, & auferat bo
na alteri quæsita, cum constet eius bona publicata fuisse, arg. in
c. afferte, de præsump. vbi mulier rea & possidens ex violenta
præsumptione fuit priuata, quia violenter iudex præsumebat
ita esse, quanto igitur magis debet absoluere possessorē, quan
do scit probationem præsumptā non esse validā, quia constat
de contraria veritate, & ita not. ibi. Abb. sequitur Inno. in vlti.
no. quod in his quæ iudici nota sunt, quamuis non probentur,
iudex absoluit vel cōdemnat, & eo præsertim, quando illa sunt
nota vt iudici. vt puta, quia idem iudex condemnauerat ipsum
restitutum, facit quod not. Innoc. in c. Raynu. de test. in fin. &
idem do. Abba. quod iudex potest moueri ex iure non allega-
to per partem, & hoc rursus suadetur, quia quę notoria sunt, fa
ciunt iudici constare, quamuis non probentur, maxime ad de-
lendam præsumptionem cōtrariam, ita notatur in l. 1. per tex.
ibi. C. qui & aduersus quos, in gloss. prima. & ibi Bartol. & Bal.
cum igitur bona huius restituti sint publicata, nemini dubiū,
quod talis præsumptiua probatio non concludit quo ad iudi-
cem, etiam parte non opponente, & in isto eodem proposito
Bald. in eadem l. 1. in primo not. quod præsumptiua probatio
ex verisimili cessat, quando constat de veritate contraria, quæ
veritas nec fuerat allegata nec opposita in illo tex. facit lex cō-
tinuus §. cum ita, de verborum obligat. & plura adduci & pon
derari possent, constat itaque, quod iudex illam probationem
244 admittere non deberet. † At quāuis eam fateamur validam,
nisi contrarium probetur a parte attende qua ratione pars ipsa
se possit defendere, & in primis negabit, quod hodie sit domi-
nus ipse restitutus, quia quamuis olim fuerit dominus, hodie
tamē possessor acquisiuit dominium, quod sibi tradidit fiscus
tali titulo, traditione enim & iusto titulo transfertur dominiū
l. nunquam, de ac. rerum do. & l. traditionibus C. de pact. nec
poteris opponere, quod fiscus transferre non potuit quod tuū
erat, quia negares fundamentum iuris tui. Nam nec tibi quod
meum est potuit concedere per restitutionem maxime quod
tradidit mihi tuum iusta causa, sine qua a me idem auferre nō
potest l. item si vulneratum, in prin. de rei vend. & in l. Lucius,
de euictio. & hæc est regula iuris, quod qui ab eodem hēt cau-
sam, a quo ego habeo, nō potest referre quæstionem dominii,
nec refellere probationem, vt in l. siue possidetis C. de proba-
tio. & Pau. in l. cum rem, quasi ad finem, eod. tit. & facit, quæ
ibi notantur. Cum igitur validitas suę replicationis pēdeat ab
eodē a quo pendet mea exceptio, non poterit eam negare. Itē
considera, quod qui subtiliter excipit, non excipit de confisca-
tione, sed negat dñium non permansisse apud ipsum hucusq;
quod probabit ex traditione & titulo, quo id sibi a principe fue
rat cōcessum. n. Nā in realibus agitur ex proxima causa, quam
satis est probare, cum ipsa concludat, vt in c. 2. & ibi satis late
245 notatur, de libelli. obla. † Nec ob. quod non concludat ipsum
possessoris dominium absolute, quia satis erit probare id con-
tra actorem, vt concludatur actorem non esse dominum, vt in
l. in ciuile. C. de rei vendit. vbi quamuis ex traditione ex causa
emptionis nō probetur necessario dominium, quia potest es-
se quod rem alienam venditor tradiderit, tamen contra eun-
dem venditorem probatur dominium nec negare poterit, ne
videatur turpitudinem suam allegare, vt notatur in d. leg. cum
res, & ibi Bar. & Paul. in fin. colum. Negabit igitur dominium
agentis, & probabit se dominum, vel agentem non esse domi
num ex proxima causa traditionis, & tituli. nec curabit de con-
fiscatione, quæ non est necessaria ad defensionem, vnde clau-
sula illa, quod non possit opponi de confiscatione, remanebit
elisa, siue agatur possessorio siue petitorio, nam etiam in pos-
sessorio probatur iusta possessio, vt patet ex superioribus. Nec
illud ob. ex quo doctores prædicti sumunt fundamentum, qđ
princeps possit moderari iurisdictionem inferiorum, nam fa-
tebimur hæc, sed negamus, principem voluisse per illam clau-
sulam excludere iura tertij quæsita, maxime tam iuste, vt parti
offensę quæritur. Item negamus, quod de confiscatione oppo
natur vt supr. docuimus, igitur clausula non potest verificari.
246 † Dato tamen, quod vtrunq; concederemus, me facit dubita-
re ratio & sententia Bart. in isto proposito, qui in l. omnes C. si
contra ius vel vtilitatem publicam, dicebat, quod princeps nō
pōt dominium rei meę iniuste auferre, quia iurisdictionē hēt
a Deo. vt in auth. quomodo oporteat episcopos, in princi. Sed
Deus non dedit iurisdictionē peccādi, nec auferendi alienum
indebite, igitur ad hoc non habet iurisdictionē, nec in his quæ
non potest, inferioribus potest aliquid percipere, quia nō hēt
imperium. ita dicit Bart. cū igitur parti offensę sit data pars bo-
norum ex homicidij iniuria, vel fiscus mihi ex contractu licito
dedit bona, quæ iuste fuerunt confiscata, sine causa nō poterit
ea auferre pp restitutionem, facit quod tenet d. Abb. in c. quæ
in ecclesiarum, quasi ad vlt. col. de const. φ quamuis alia possit
auferre ex plenitudine potestatis, tñ ea quæ ipse imperator alie
nauit, non pōt, quia iure naturali ex eo ꝯctu obli. c. 1. de pro. fu.
l. 2. C. de con. rerum ali. ibi non est rōnis vt fiscus quæ alienaue
rit reuocet, non igitur ad hęc valebit exceptionis excludendæ
clausula ad q̄ adimplendam iudices non tenentur ex sen. Bart.
& Abba. & ideo dicebāt doctores, quod in facto obseruaretur.
247 † Hoc quippe nō est, quia iuste obseruatur, sed quia inuasit cor
rupta principū obedientia, qua iudices animaduertunt, quod
princeps pręceperit, non qđ iuste pręceperit, & in hoc ipso gra
uiter peccant, vt in c. si dominus, & in c. Iulia. & in c. qui resistit.
11. nu. 1. faciunt notata per doc. in c. si qñ de resc. Deus. n. est su-
premus omniū pater & dominus quem iniustitia offendimus
& ne principū voluntati, qui in hoc ipso principis nomen amit
tunt, in aliquo detrahamus, sanctā & verā Dei legē violamus, a
quo cuncta procedunt, sine quo nullū est imperiū in c. Impe-
ratores 9. dist. & in c. quæ contra mores. 8. dist. caueant igitur ii
ris doct. ne iuris interpretationem mentiantur ab eo quod fie-
ret, sed ab eo φ fieri debet, vt in c. cū causam, de electione. Nec
te moueat dictū Bart. consil. 177. incip. domini priores in 2. du-
bio, quod licet laici non possint directo disponere super rebus
ecclesiarū, possunt tñ auferre iurisdictionem iudicibus, vt non
audiāt certo casu personas ecclesiasticas super obligatione eis
quæsita. idem sequitur do. Abba. in c. ecclesia sanctę Marię, de
const. 1. & in eadem fuit sencēt. Petr. de Ancha. quem referunt
Mod. Ticinen. hic & hæc adducunt ad propositum. Nam cer-
tum est auferre posse iurisdictionē, tamen in isto casu non au-
ferunt. quinimo possunt iudicare & condemnare possessorem
bonorū iniuste tamen non audita eius iustitia, & hoc de facto
fieret potius, quam de iure, nec iudices iuste possunt tali iuris-
248 dictione vti vt sup. † Rursus possunt limitari not. per gl. & Bar.
hic. quod licet per restitutionem recuperet restitutus bona nō
alienata, fructus tamen nō recuperat, quod ita tenet Bal. Ang.
Rapha. Ioan. de Imol. do. Alexan. Aret. & hoc ipsum accumu-
late confirmant Moder. Ticinen. hic. Summa tamen rōnum
constat ex duplici fundamento. Primo per text. in authē. idem
de Nestorianis C. de hęre. vbi Acephali & Nestoriani & si ex
conuersione recuperent bona non tamen fructus. Itē constat
hæc ex Bart. sent. hic qui tenet restitutionem in integrum non
retrotrahi.

retrotrahi. ergo non trahitur ad fructus perceptos. His tamen
non obstantibus prædictus do. Iaso. dicit, quod cum passus sit
pulcher & subtilis, vult examinare eum, & licet omnes ita te-
neant, se tamen indubitanter tenere contrarium affirmat, &
fundat se ex. l. videamus. la 2. §. in Fauiana. ff. de vsu. quoniam qui s
restituitor ad bona, verbum, restitutio, simpliciter prolatũ re-
ferri debet ad omnia bona & etiam ad perceptos fructus. Simi
lis lex est in l. ex diuerso. de rei vendi. & in l. in condemnatione
§. 1. de re. iur. & in c. grauis. de rest. spo. Igitur dicendũ est secũ-
dum ipsos, quod quando aliquis est restitutus ad bona, etiam fru-
ctus perceptos habere debet. quod probatur ex dictis Bald. &
domini Abb. secũdum eum. Ego vero hanc suam opi. strictius
& specialius probabo. Et pro ea pondero gloss. in l. plus est re-
stituere. ff. de verb. sign. vbi Iureconsultus dicit, in restitutione
rei venire & fructus &c. & gloss. hanc restitutionem intelligit
etiam in sententiam passis & restitutis, vt ibidem videre pote-
ris. Item hæc probatur ex Bar. sensu & recta ratione. quippe re
stitutio est in pristinum statũ repositio. vt declaratur in l. 1. de
sen. pas. C. & in l. quid si minor. §. restitutio. & ita Bart. ipse ad
declarationem restitutionis allegat illa duo iura. Sed in l. quod
si minor. §. restitutio. dicitur, quod in restitutione veniunt fru-
ctus percepti. ergo in restitutione etiam a pœna veniunt fru-
ctus percepti. Item hoc probatur tertio argumento, quia nos
loquimur, quãdo aliquis a sententia iuris vel iudicis restitutus
est in integrũ. & eadem est ista restitutio quæ est minoris, vel
alterius, qui in integrum restituitur. nam in integrum ita dici-
tur restitui iste, prout minor. vt in l. 1. C. de senten. passis. Sed in
integrum restituere est fructus etiam restituere. vt clare con-
stat ex Iureconsulto in eadem. l. quod si minor. §. restitutio. cu-
ius verba subijcio, Restitutio ita faciẽda est, vt vnusquisque in
integrum ius suũ recipiat, itaque si in vendendo fundo circun-
scriptus restituitur iubeat pretor emptorem rem cum fructi-
bus reddere. Nota igitur ex sententia Iurisconsulti, quod in in-
tegrum restituere, est restituere rem cum fructibus perceptis.
& talis restitutio fructuum non venit ex eo, quod de minoris resti-
tutione speciali loquamur sed quia restitutio in integrum in
hoc consistit, vt res & fructus reddantur. alias integre non di-
ceretur restitutus. Sed in l. 1. de sententiam passis dicitur in in-
tegrum restitui, igitur & fructus restituentur. Item facit tex. in
l. fi. §. alle. C. de senten. pas. ibi sententia vere deportationis nul-
lo patrem præiudicio diminuat. Sed si fructus non restituerentur,
aliquod præiudicium ex sententia pater sentiret, igitur fru-
ctus sunt restituendi. Item facit, cum dicit, quod tantum ad in-
dulgentiam valeat restitutio, quantum ad correctionem sen-
tentia valuit. Sed ad correctionem valuit priuare a re cum fru-
ctibus. Item subdit, vtque deportationis nomen ipsum rerum
omnium spoliatio est, ita indulgentiæ restitutio bonorum ac
dignitatis vno nomine amissorũ omnium fit recuperatio. qui
igitur omnia recuperat, nihil perdet. fructus itaque recuperare
debebit. Et sane vrgentiores sunt rationibus ipsius Iason. qui-
249 bus si respondere placet, certe poteris. † Quod verbũ restitue-
re etiam si comprehendere possit fructus, & verbi significatio
hoc contineat, vt l. restituere. & in l. plus est. de verb. sig. & iuri-
bus supra alle. tamen quid comprehendat tale verbum, iuris est
interpretatio. i. secundum subiectam materiam debet hoc in-
telligi & interpretari, vt docet iurecõsul. in l. fi. ff. de verb. signi.
& ibi gloss. quandoque enim qui rem tenetur restituere, resti-
tuit cum fructibus a tempore litis cõte. vt in l. certum. C. de rei
vendi. nam bonæfi. pos. restituit fructus perceptos a tempore lit.
contest. quandoque omnes fructus ab initio, vt malæfidei pos. vt
in l. fundum. C. de rei vendi. violentus vero possessor seu fur te-
netur restituere & perceptos, & qui percipi potuerũt. Ideo om-
nes veniunt in restitutione. vt in c. grauatis. de restit. spo. l. 2. C. de
condi. furtiua. & aliud in realibus aliud in personalibus. vt not.
gloss. in d. l. restituere. la. 1. de verbo. sign. Igitur non potest dari
certa ratio vel argumentum ex verbo restituere. Omnem enim
causam & vtilitatem continet. vt l. cum prætor. de verbo. signi.
quæ vtilitas diuerso modo iudicatur, vt patet etiam in eisdem
iuribus a Iason. allega. Nam in l. videamus. §. in Fauiana. & in c.
grauis. de restit. spo. aliter & ab alio tempore veniunt fructus,
quam in l. ex diuerso. quia in l. ex diuerso veniunt fructus a tem-
pore lit. contest. vt ibi. & in l. videamus. omnes & ab initio. & in
cap. grauis omnes fructus percepti, & qui percipi poterant. Ita-
que do. Ias. ex his non potest certumquid concludere. Nec satis
concludere respondet ad auth. idem de Nestorianis, & primo
quod ille sit casus specialis in quo ideo veniunt fructus resti-
tuendi, quia sic exprimitur, alias non venirent. Certe specialita-
tis ratio esset assignanda. & videtur quod ista ratio omnino sit
contra mentem gloss. & Bartol. hic nam quando hæreditas est
translata in alium, & apprehensa per eum, restitutus non potest
eam recuperare. & ita intelligebat Bart. in leg. 1. §. filio. ad Ter-
tu. qui a modernis & a cæteris hic est sequutus. Igitur cum di-
ctum auth. loquatur in hereditate per alios apprehensa, non de-
beret restitutus eam recuperare, quantominus recuperabit fru-
ctus perceptos. Item aduerte quod secũdum Iaso. intellectum
in hæreditate per alium apprehensa & iam acquisita restitutio
habet locum nonsolum quo ad rem, sed quo ad fructus ipsius
rei. quia in d. auth. iure speciali non tenetur fructus restituere.
Ergo regulariter tenebatur. quod tamen absonum est, & a ve-
ra iustitia alienum secundum gloss. nostram. & Bar. & eosdem
modernos. Nec rursus satisfacit solutio, quã dedit Nellus de
sancto. Gemi. quem refert & sequitur hic idem Ias. quod in
d. auth. non est restitutio, sed noua concessio. nam tex. aliter so
nat ibi, ipsis qui conuersi fuerint restituenda quidem. ita tex. &
probatur ratione, fateor enim quod ibi filij acquirunt per viã
restitutionis. quia propter hæresim fuerunt priuati a successio-
ne paterna, quam amiserunt, & propter conuersionem re-
stituũtur ad successionem, & recuperant hæreditatem & hoc
est quod dicit text. quod est hæreditas sibi restituenda. eodem
modo fit restitutio in d. l. fi. de sen. pas. & §. dixi in princ. quod. idẽ
in d. leg. siue libertus. de iure patro. Tertia solutio est. quod ibi
erat dispositio limitata. secus in simplici & larga. Certe illa so-
250 lutio habet progressum ad veritatẽ. † Cordatius itaque aduer-
tas, quod illa auth. loquitur, quãdo defertur hæreditatis pars ipso-
rum hæreticorum fratribus eorum fidelibus. defertur tamen
limitate. i. quod fratres fideles habeant eam, donec hæretici per-
fid. perseuerarent. & quod medio tempore non possint eam par-
tem vel aliqua bona alienare, & sicut alienare non pñt, ita non
teneãtur reddere rationem fructuum & administrationis, dũ
fratres ad fidem fuerint conuersi. hic est casus illius auth. quẽ
sumas ex auth. vt cũ de app. cogno. §. generaliter. col. 9. vñ su-
mitur. Casu igitur posito, considero ex mẽte iuris, quod quã-
do aliqua bona veniunt agnatis vel consanguineis ex priuatio-
ne aliorum qui iure inculpati succedebant, si prædicti priuati
restituantur, restituenda sunt bona & fructus percepti. & hoc
quando priuatio fit ex pertinacia, & eius cessatione restitutio
fit a lege. probatur ex illa auth. vbi non libero dominio conce-
duntur bona hæreticorum fratribus, qui hæretici non sunt eis
restituuntur bona, quæ transeunt in filios fideles. & non resti-
tuuntur fructus. & illa fructuũ restitutio cessat ex odio hæresis.
vt no. glo. in d. §. generaliter. in verbo, si vero. vel cessat, vt sentit
text. in d. §. generaliter. quia cum illa bona non possint aliena-
re, in huius prohibitionis compensationem est statutum, ne ab
eis exigantur fructus & ratio administrationis. Ex æquitate igi-
tur illius legis idem esset obseruandum, vbicunque eiusdem
251 casus ratio eueneit. † Aduerte tamen, ne decipiaris, quod
hæretici hodie canonico iure priuantur ab omnibus bonis ip-
so iure, & bona publicantur. adeo quod filij etiam fideles nõ suc-
cedunt. vt in c. vergentes. de hære. & in c. cum. secũdum leges.
eod. tit. l. 6. Itaque auth. idẽ de Nestorianis. quæ loquitur de illis
hæreticis, qui in Trinitate machinabãtur, vt in epistola, nos red
dentes. de sum. Trin. & fide cath. hodie nõ est in obseruatione.
quia nec filijs fidelibus nec infidelibus est permissa successio.
& ita not. in d. c. vergentes. in gl. exhæredatio. & in sum. 23. q.
& ita nota in d. c. vergentes. in fina. verbis. Ex his
7. & ibi Archi. & Abba. in d. c. vergentes. in fina. verbis. Ex his
constat, quod ex illo auth. non possumus sumere fundamentũ ge-
nerale ad restitutos. an ipsis fiat fructus restituendi vel non re-
stituendi. Item do. Ias. non respondet rationi a Bart. sumptæ, quod
restitutio non trahitur retro, vt Bart. hic & gl. in l. fin. in prin. in
252 verbo, gesta rata. de sen. pas. de quo videbimus inferius. † Quid
igitur dicendum in nostro principali dubio, Et ad resolutionẽ
superiorum ita distingue, aut ego ab initio teneor restituere
rem, & tunc ab eo tempore quo iure teneor, fructus sunt resti-
tuendi. ita colligo ex sententia Iurisconsulti in l. ex diuerso. &
ex l. fructus. §. de rei ven. Aut ab initio nõ teneor rẽ restituere
& quippe nescio, quo iure ego teneor restituere fructus quos
ego iure percepi. vt in l. si mulier. §. si hæres. ad l. reb. cum. si,
mi, vnde non est dicendum, vel fiscũ vel alium, a quo bona ex
gratia restituuntur, ad fructus perceptos teneri. Facit quod di-
cebat Bald. in rub. C. de fruct. & lit. expen. quod verbum, resti-
tuere, non cõprehẽdit fructus, si de iure restituere non tene-
batur comprehendit tamen, si teneatur & ita intelligit leg. vi-
deamus. §. in Fauiana. supra alleg. Cum igitur in casu nostro
quando per principem restituitur, talia bona non essent resti-
tuenda iure, & per per restitutionem incipiat ius restituentis,
certe videtur, quod fructus non veniant in restitutione. & ita
defenditur communis opinio, quamuis eorum fundamen-
tum de authentica. idem de Nestorianis, nihil concludat. Sed
forsan teneri posset, quod si fructus extant, nec sunt consum-
pti, debeat eos fiscus restituere, vel etiam agnatus, vel succes-
sor. quia ea ratio, quæ est in restituenda, videtur in fructibus
stantibus restituendis, arg. leg. certum. C. de rei ven. quamuis
bonæfidei possessor fructus tamen stantes restituere tenetur.
& hoc satis vr̃ de mente l. fina. C. de sen. pas. vbi plenaria intel-
ligit restitutio omniũ, sed illa quæ cõsumpta sũt & alienata, nõ
veniũt in restitutione. Cogita. † Ex supra proxima declaratio
253 ne infero differẽtiã inter restitutionẽ gratiæ, & restitutionẽ iu-
stitiæ In prima enim nõ veniũt fructus. Sed qñ aliquis iuste resti-
tuitur,

tuitur, veniunt res omnes cum omnibus accessionibus, ita lo-
quuntur oĩa iura a Iasone alle. nam quando quis in integrum
restituitur, quia deceptus, tunc fit in integrum restitutio con-
tra decipientem, & quæ ratio est in ipsa re restituenda, eadem
est in omni accessione & in fructibus, ita loquitur l. quod si mi
nor. §. restitutio. cum simi. & probatur in l. patri pro filio §. itẽ,
vbi decipiens non solum tenetur ad fructus perceptos, sed etiã
ad eos qui percipi potuerũt, vt notatur ibi. quod eo est, quia in
integrum iure restituitur læsus & deceptus, & hunc eundem
tex. intelligit ipse Ias. in l. limi. quod non habeat locum in re-
stitutione gratiæ, sed loquitur in restitutione iustitiæ, & intelle
ctus verus est. Sed huius distinctionis fuit immemor in nostra
quæstione, nam quod in restitutione gratiæ non restituantur
fructus consonat, rationi, quia quicunque illam rem habuit, si-
ue fiscus, siue alius ab eo, iuste percepit fructus ante restitutio-
nem, sed in restitutione iustitiæ ex hoc cognosces quid sentire
debeas, finge quod innocens sit damnatus, & bona eius publi-
cata, deinde constat de innocentia, vt in l. 1. de quæst. Certe om
nia conuenit restituere, siue ab alio possideantur, siue nõ possi
254 deantur, cum ab ipsis immerito sit priuatus. † Secundo infero,
quod rebannitus qui restituitur, non debet habere fructus nisi
extantes, quamuis dom. Nel. & Ias. dicant contrarium esse cõ-
sulendum & iudicandum, quia verbum restituere habet hanc
materiam &c. Dic quod non est dare certam rationem huius
verbi, & iura loquẽtia de fructibus & ab ipsis allegata loquun-
tur in restitutione iustitiæ, in qua etiam idem ipsi diuersum ius
sentiunt, vt per Ias. in l. limi. Tenenda est igitur communis opi-
nio. Nec ob. quod dicit Inno. & dom. Abb. in c. venerabili. de
offi. dele. vbi dicit, quod verbum, restituas, intelligitur ad oẽm
vtilitatem & fructus. Attende tamen, quod ibi loquitur in re-
stitutione spoliati. vt in tex. & ita idem Abb. nota intelligenda
quæ dicuntur in c. 2. de or. cog. vbi tractatur de restitutione spo
liati. in qua restitutione non solum veniunt fructus percepti,
sed etiam qui percipi potuerunt, vt in c. grauis, de resti. spo. sup.
all. Miror profecto, quod dom. Ias. non distinxerit. Tertio infe-
ro contra id quod dicebat dom. Ias. non obstare quod leges ab
eo allegatæ loquerentur in restitutione legis, quia, vt ait, idem
est in principis restitutione, qui est lex animata, in authent. de
consu. §. penul. Aduerte, & sciendum est eandem esse rationẽ,
quãdo restitutio principis est per viam iustitiæ, vt puta, quia in-
nocentem damnatum, ex iudicis sententia patefacta innocen-
tia restituit. vt in d. l. 1. in fi. de quæstio. Sed si princeps restituit
iuste priuatũ ex gratia, quo casu loquitur ipse Ias. summa diffe
rentia, nam quod ex gratia princeps concedit, non est lex, sed
est beneficium & indulgentia, vt in d. l. fi. de sen. pas. & in l. 1. eo.
tit. ergo non est trahendum ad exemplum, vt in §. plane insti.
de iure natu. gen. & ciui. Pudet profecto hunc clarissimum vi-
255 rum tam faciliter annotare. † Vlterius in procemio Barto glos.
nostra adducitur ad quæstionem, quam dom. Alexand. appel-
lat auream, prout omnia nostra §. dic tamen, an legitimatus post
mortem patris auferat bona succedentibus ab intestato, & ex
Angel. Paul. Alex. Aret. & Ias. & Modernoris mẽbratim est
procedendum & primo inferendum, an legitimatio trahatur
retro. Barto. hic non videtur asserere, sed in l. 2. in 3. quæst. infr.
de vul. & pupil. firmiter tenet retrotrahi ipsam legitimationẽ,
& plures id asserunt. In hac itaque conclusione ex communi
prædictorum sententia ita distingue, quod in fauorabilibus &
alteri non præiudicialibus legitimatio retrotrahitur, quando
scilicet alij ius non est vere quæsitum. Quod dilucide proba-
tur ex l. fin. de na. resti. vbi expresse dicitur legitimationem re-
trotrahi. & ita intelligitur dictum Bar. Et hanc conclusionem
fateri oportet, quæ etiam confirmatur ex authent. quibus mo-
dis naturales efficiuntur sui. §. 1 Iud. & ex authent. quibus mo-
dis naturales efficiuntur legitimi §. licet. Hanc sententiam de-
256 clarabis, vt inferius ostendam. † Ex his breuissime infero ali-
qua pulcherrima, quæ hic traduntur per doctores. Primo quod
cum filius primogenitus debeat ex cõsuetu line succedere in
regno, vel in aliquo ducatu, si qui erat naturalis primogenitus
fuerit legitimatus, non obstat secundo genito legitimo, quia si
lius primogenitus in matrimonio habet ius succedendi in re-
gno spe, quæ in hoc casu debet considerari, vt in ca. quamuis,
de rescript. libro sexto. ita dicit Bald. Alber Paul. de Castr. in l.
quoties. per illum text. C. de rei vend. Ioan. Andr. in regu. sine
culpa. de regu. iur. in Mercuria. & fuit opinio. Iacob. de Butr. in
d. l. quoties, quæ, quia veram habet rationem, nec esset hone-
stum, primo vere ex matrimonio genitum excludi a legitima-
to secundo, vt in authen. quibus modis na. effic. sui §. generali
ter, & authen. quibus modis na. effici. legi. §. si igitur. in fi. ideo
257 non insisto. † Rursus & secundo infertur, quod si testator in
stituit filium spurium, deinde fuerit legitimatus valebit institu
tio. quia viuente testatore nullus cõsanguineorum habet ius
certum ad hæreditatem viuentis, & ipse posset alium institue-
re l. 1. §. si quis impubes ff. de colla. bono. Ita Aretin. & Moder
258 ni Ticinenses h. c. & vide per eos cumulatos auctores. † Tertio
infertur, quod si spurius fuerit substitutus, & antequam veri-
ficetur substitutio, fuerit legitimatus, reconualescit substitu-
tio. quia legitimatio trahitur retro, ita Barto. in d. l. 2. in 3. quæ-
stio. infra. de vul. & pup. cui reliqui omnes videntur assi. ulari.
259 † Quarto infertur ad testamentum conditum cum duobus re
tribus inter filios naturales deinde legitimatos, itaque l. hac cõ
sultissima, habet locum in casu nostro, ita dicebat Bald. in c. de
causis, de off. dele. & probatur in §. reliqui. in authent. qui. mo.
na. effic. sui. vbi dicitur eos habere legitimas successiones quas
habent qui ab initio legitimi nascebantur. Hæc & alia plura in
ferri possunt & quia pulchra sunt ea retuli ex doctoribus quã-
260 uis non habeant difficultatem. † Alia est distinctionis pars, qđ
legitimatio non trahitur retro quo ad ea, quæ sunt alterius iu-
ri præiudicialia. In iure igitur alteri quæsito legitimatio nõ tra-
hitur retro. ad hoc ponderant tex. in d. §. licet. in authent. qui.
mo. na. effi. le. in his verbis, filios & suos decetero & sub pote-
state habere, pondera verbum decetero id est post legitimatio
nem, itaque post legitimationem licet eos habere vt suos hære
des, & non ante legitimationem, vnde legitimatio non habet
tractum ad tempus natiuitatis. Item ponderes text. ibi. & hoc
facto exinde filios frui tali solatio, ergo ante factum id est ante
legitimationem non fruuntur, sed fruuntur exinde id est a tẽ-
pore legitimationis. Eadem verba sunt in authen. qui. mo. na.
effi. sui. & eodem modo ab Ang ponderantur. Item adducunt
ad istam sententiam c. tanta. qui fil. sunt leg. vbi dicitur, tantam
esse matrimonij vim, vt qui ante sunt nati, post contractũ ma-
trimonij legitimi censeantur, ergo non ante contractum ma-
trimonij, ex quo sequitur, quod etiam legitimatio per subse-
quens matrimonium nõ trahitur retro. Vnde inferunt, vt hic
Moder. Ticinen. ad intellectum text. in §. reliqui. in authẽ. qui.
mo na. effic. sui. vbi dicit tex. quod semel eos efficientes legiti-
mos, damus habere etiam successiones illas, quas habent hi,
qui ab initio legitimi sunt, nam intellige, quod habeãt scilicet
decetero id est post legitimationem, non tamen quod retro-
trahantur. Hæ sunt sententiæ & ponderationes Ang. Alexan.
Aret. & Ias. & demum Bononiæ repetentium. Ego cogitabam
aliter hanc conclusionem intelligendam, & in primis id om-
nibus certum præsuppono, legitimationem habere rationem
restitutionis natalium, vt in auth. qui. mo. na. effi. legi. §. si quis
ergo, & Barto. hic rursus præsuppono, quod quando legitima-
tio fit in præiudicium tale, quod sit cõsiderabile vt præiudiciũ,
debet præcedere citatio. vt in l. 2. de na. resti. & Bar. hic. quem
261 communiter sequuntur. Item præsuppono tertio † quod nata-
lium restitutio vel legitimatio retrotrahitur natura sua, vt in
authen. qui. mo na. effic. sui. in d. § illud ibi, quia vult naturales
suos filios restituere naturæ & antiquæ ingenuitati, & in d. l. fi.
de nat. resti. ibi, ita restitutus ac si medio tempore maculã non
sustinuisset. Cum igitur citatio & causæ cognitio præcessent,
dicendum est legitimationi nõ obstare præiudicium, quin ob-
seruet propriã naturã, quia causa cognita est restitutus. Quod
satis patenter constat ex eadẽ l. 2. vbi probatur restitutionẽ na-
talium auferre ius tertij. Nam patrono aufertur ius succedẽdi
certũ, quod ex datione libertatis fuerat quæsitum, quod aũt sit
certũ, constat per totũ tit. de bon. liberto. & ideo subiungebat
Iuriscons. quod non facile imperator sit solitus restituere nata
libus patrono non consentiente, ex quo satis datur intelligi, ꝙ
dum restituitur, tollitur patrono ius certũ & quæsitum illo me
262 dio tẽpore. † Cõstat itaq; ipsam restitutionem vel limitationẽ
retrotrahi. Itẽ clarius hoc constat ex l. fi. eo. tit. vbi patrono cõ-
sentiẽte libertus ab Imperatore restitui dẽt, quia beneficio im-
petrato ius patroni adimitur. ecce ꝙ ex tali restitutione ad in-
genuitatẽ adimitur totũ ius quod alias alteri cõpetebat, idem
dr̃ in l. 3. eo. tit. & de hoc nulli dubiũ. Sequitur deinde, quod cũ
in secũdo tĩto, ꝙ libertinus qui natalib. restituitur, perinde est,
ac si ingenuus factus medio tpe maculam seruitutis non sustin-
nuisset. Aduerte igitur attentius, ꝙ loquitur in eo casu, quo ius
patronatus aufertur tertio, & tñ eodem mõ retrotrahitur, ita-
que ius tertij non impedit actũ, vnde mirandum est, ꝙ doct. ve
lint distinguere casum, quo ius tertij tolleretur, vt tunc non re
trotrahatur, quia eorũ fundamẽtũ, ex quo affirmãt retrotrahi.
sũ l. fi. §. alle. loquitur in casu quo ius tertio tollitur, & in eodẽ ca
su retrotrahitur. Sed ꝯ inductiones nostras refragari vr̃, quod
aliæ restõnes in præiudiciũ tertij nõ trahuntur retro. vt patet ex
his, quæ superius concl. & probatur in authẽ. vt cũ de app. cog.
§. cãs vero. in verbo, in statu in quo nũc sunt & ibi põderat do.
Ang. ꝙ restõ non trahitur retro ad ea, quæ sunt alteri præiudi
cialia. Ad hoc subtiliter responde, quod natalũ restitutio vel
legitimatio hoc habet necessariũ rei natura, ꝙ trahatur retro.
quia legitimatio vel restitutio natalium nihil est nisi reducere
legitimatum ac si legitimus & liber natus esset, vt in d. l. 2. ibi,
perinde habetur, ac si ingenuus natus esset, & in l. fi. eo. tit. & in
auth. qui. mo. na. eff. sui. §. illud. ibi, naturæ restituere & antiquæ
ingenuitati. Cũ igitur ipsa restõ natalium vel legitimatio redu
catur ad natiuitatẽ, necessariũ est dicere retrotrahi, quia cum
quid

quid conceditur vel fingitur,omnia quę necessaria sunt secun-
dum naturam actus,censetur concessa vel ficta, vt in l. quoties
§.si cum essem.ad Velle.& in l.1.post princ.C.de rei vxo actio.
263 † Aduerte tamen,ne decipiaris, quod talis restitutio non fit ad
ingenuitatem,qua libertus,qui nunquam fuerat liber,non po
test restitui ad libertatem propriam , quasi liber sit natus . Sed
restituitur ad libertatem quæ generi humano competebat ab
initio primo iure naturæ,quo omnes liberi nascebantur.& idē
est in legitimatione,ita subtiliter notat Iurisconsultus in d.l.2.
de nata.resti.& probatur in d.auth.quibus modis na.effi.sui.§.
natura.& §.illud.dicam & exponam late in l.manumissiones.
de iusti.& iure.vbi vide.quia pluribus ex hoc vulgus decipitur.
Legitimatio igitur retrotrahitur,& habetur ac si in illo primo
statu naturæ genitus fuisset. Nec obstant ponderationes Ang.
& sequacium,de quibus supra,& vide quam pugnantia sibi &
veritati loquantur . Nam ipsi omnes fatentur, quod legitima-
tio trahitur retro in fauorabilibus,& alteri non præiudicialibus
vt tenebat Bart.in l.2.inf.de vulga.& pupill.colum. 2 in quæst.
3.quem omnes in hoc sequuntur vt vides Alexand.& Iaso. &
supra ostendi in primo membro distinctionis. Sed Barto.& ip-
si fundantur ex auth. quibus modis na.effici.sui.§. illud.supra.
alleg.in verbo,naturæ, & ingenuitati antiquæ restituere,& idē
in d.§.licet.in auth.quibus modis na.effi.le.ibi, filios restituere
naturæ & antiquæ ingenuitati. Bart.enim dicit ibi iura esse ex-
pressa ad probandum,quod legitimatio trahatur retro.& Mo
derniores easdem ponderationes faciunt . Aduerte,quod nūc
in isto secundo distinctionis membro ponderant eadem iura
ad probandum,quod legitimatio non trahatur retro . Ego ve-
ro obscurum video quomodo ex eisdem iuribus probēt,quod
264 trahatur,& non trahatur. † Attentius considera,& nunc intel-
liges illa iura,quod restitutio retrotrahatur,vt verba sonant,&
omnes in hoc consentiunt. Nec obstat,quod ibi dicatur,de cæ
tero haberi legitimos . Item & hoc facto. idest legitimatione
exinde filios frui tali solatio. Nam ex his verbis non iuste infer-
tur legitimationem retro non trahi.quia verum est,ante legiti
mationem legitimos non esse,& legitimos nō haberi.sed post
quam sunt legitimi retro ducitur ipsa legitimatio ad tempus
natiuitatis,& censetur legitime natus. itaque fingitur post legi
timationem & non ante,quia ab illo extremo incipit legitima
tio, & retroducitur ad natiuitatem . & ita verum est decętero
haberi legitimos , & post legitimationem eos gaudere solatio
legitimorum. & non ante.a legitimatione igitur retro censen
tur legitimi.& ita verum est ab initio censeri legitimos . vnde
in hoc extat fallacia doctorum & illorum iurium verus intelle
265 ctus.† Quod etiam alia simili & pulchra ratione confirmo.cer
tum est,legata recta via transire in legatarium a tempore mor-
tis testatoris l.a Titio.de fur.inf.l.legatum.la secunda de leg.3.
Sed hic intelligitur adita hæreditate nō censentur translata le-
gata.at videntur hęc sibi pugnantia,quod tempore mortis re-
cta via transferantur,& quod non transferantur ante aditā hæ-
reditatem. Aduerte,quod postquam adita est hæreditas, fingi-
tur legata fuisse translata ab initio , idest,a tempore mortis . ita
intelliguntur.l.a Titio.& l.legatum.sup.all. Nam ante aditam
hereditatem non est verum dicere. aliquod dominium etiam
ficte translatum,quia legata non subsistunt nisi adita hæredita
te.l.eam quam.cum sim.C.de fideicom.itaque post aditā fin-
gitur ab initio translatum dominium , & ante non fingebatur.
ita declarat do. Alexand.l.si tibi homo §.cum seruus.de lega.1.
2.colum . Idem igitur in proposito nostro post legitimationē
ab ea incipiet retrotractus. Erit enim extremum & fundamen-
266 tum fictionis. † Nec obstat tex.in cap.tanta.qui filij sint legi-
timi.vbi post contractum matrimonij legitimi habentur . Er-
go ante contractum non habentur legitimi. Ego fateor, quod
ante,sed tunc habentur legitimi.quod est dicere , tunc haben-
tur ex legitimo matrimonio nati.ad natiuitatem ergo refertur
legitimatio . quæ relatio tunc habet locum , quando fit legiti-
matio.decipiuntur itaque doctores in intellectu illius cap.tali.
vt ostendo latius in proxima illatione. & omnia superiora con
firmo ex d.l.final. de nata.restituendis.vbi beneficio restitutio-
nis impetrato aufertur ius patronatus. Ergo secundū pondera
tionem doctorum trahitur retro,quia ante impetrationem nō
aufertur. Sed per eādem legem doct. fatentur retrotrahi resti-
tutionem.ergo necessario debet intelligi vt supra scilicet,vt be
neficium iam impetratum retrotrahatur . Item considera ver-
ba Bartol. nostri infra proxima quæstione, vbi confirmat senten-
tia sua,quod ex eo quod legitimatio non auferat ius tertio quæ
situm, non probatur legitimationem retro non trahi. vt patet
in fictione postliminii,quia fingitur retro in ciuitate fuisse . vt
in l.lex Cornelia.sup.de testam.& tamen non aufert iura alteri
vsucapione quæsita nisi per restitutionem.vt in l.1.supra ex qui
bus causis maiores. hucusque Barto.& vere reliquis subtilius.
Male igitur censent,ex eo quod ius alteri quæsitum non tolla-
267 tur,non retrotrahi.dicam de hoc infer us. † Primo ex superio-
ro,non recte intelligere doctores,vt fuit Aretin.& Dom.Iason
quod etiam legitimati per subsequens matrimonium non tra-
hebantur retro,& ita intelligebant tex. in capit.tanta,quod hij
post contractum matrimonij habeantur , & non ante . Sed vt
ego rectius intellexi,legitimum haberi,est haberi pro legitime
nato.vnde necesse est,quod legitimatio ad natiuitatem se retro
conferat.quod in illo tex.ab ijsdem doctoribus probatur . Ipsi
enim fatentur legitimationem simpliciter retrotrahi . quam-
uis in quibus vertatur præiudicium tertij non retrotrahat. Sed
ibi casus ille loquitur simpliciter, & non constat,quod de præ-
iudicio loquatur. Igitur non recte intelligitur,quod nō debeat
retrotrahi, & eodem modo poteris replicare omnibus iuribus
ponderatis,quia simpliciter loquuntur. Item nostra illatio cō-
firmatur a domino Abba.ibi,qui post primam colum.tenet in
dubitanter,quod matrimonium retrotrahitur ad tempus,quo
filij non erant geniti, & censentur nati legitimi . idem tenet
Bald.in fortioribus terminis in leg.prima fi.colum.de inoffici.
do. C. quod etiam in præiudicium tertij trahatur retro.de iure
tamen tertij inferius loquar.idem in capit.innotuit.de electio.
nec in casu nostro hęsitandum existimo.Secundo infero ad in-
tellectum tex.in §.reliqui.in authen.quibus modis na.effi. sui.
vbi dicit imperator, quod semel eos efficientes legitimos , da-
mus eis habere etiam successiones illas, quas habent hi,qui ab
initio legitimi sunt. Domi.Iaso.ex argumentis.supra relatis in-
telligit,quod habeant decętero.non tamen retrotrahitur effe-
ctus legitimationis . Modern. Bononię repetentes approbant
ponderationes.ex quibus recte sequitur iste intellectus. Ipsi ta
men aliter intelligunt ista verba in quinta illatione , vt hic per
eos.nam intelligunt,quod retrotrahitur , & ideo testamentum
cum duobus testibus factum inter hos liberos reconualescit,vt
dixi in quarta illatione primi membri distinctionis . Constan-
ter igitur teneas retrotrahi,& quod illa æquiparatio valeat,quod
habebunt legitimas successiones,ac si ab initio nati essent legi-
timi & ex legitimo matrimonio.obserues itaque ęquiparatio-
nem prout iacet . Subsequenter Dom.Barto principaliter quę
rit an legitimatus auferat hæreditatem venientibus ab intesta-
to. quam quæstionem distinctione & limitationibus late & or
dinate maxime Modern. aliorum dicta recolligentes prose-
quuntur . Ego in hac materia aliqua principia exponam. qui-
bus præsuppositis ,facile perfectius in quo ius versetur intelli-
268 ges. † Et primo quæro,an legitimati per subsequens matrimo
nium dicantur vere legitimi. & considerabam quod cum hāc
legitimationem adipiscantur a lege,vt in dicto cap.tanta,& in
auth.quibus modis nat.effi. sui.in princip. vere sunt legiti.& a
lege dicuntur,vt in l.legitima.de pac.supra. nec enim in prima
(vt ita dicam) natura vel ætate legitimus a naturali distingue-
batur.licet omnes legitimi,id est,ex matrimonio nascerentur ,
quos postea ciuilis lex legitimos appellauit,vt in §.natura.in au
th.quibus modis nat.effi.sui. Constat itaque,quod legitimum
aliquem esse , est iuris ciuilis . ergo si ius ciuile aliquem legiti-
mum faciat,vere erit legitimus, quia cum sit iuris , non est ne-
cessaria fictio,sed vere facit,& ita docuit Barto.in l.si is qui pro
emptore.in fictione inductiua.in 2.colum.ver.item quæritur.ff.
de vsucap.nec obstat tex. in c. tanta.in verbo, legitimi habeantur.
nam cū lex id facere possit,vere facit,nec fingit. vt in l.fructus .
solut.matrim.& no.in l.si maritus.ff de adul . Bartol. in eadem
rep.in 14. col.in princip.& Abb.in d c.tanta.3.notabili. At pro
sententia ipsorum inuenies casum in auth.quibus modis natu.
effi.sui.§.si quis igitur. versi.palam. vbi cum imperator dixerit, quod
legitimi ante matrimonium nati habent ius legitimum,prout
ipsi qui post matrimonij initium nascuntur , subiungit ratio-
nes,quia primi occasionem dederunt secundis habendi ius le-
gitimum.nā ex priorū amore parentes moti sunt ad matrimo
nij coniunctionē & quia etiam iuniores filij ex matrimonio na-
ti ex lege facti sunt sui & legitimi.ita tex.cū igitur ex lege vterq; ha
269 beat ius legitimū.vterq; erit legitimus.† Itē non solū legit.sunt
vere,qui per subsequēs matrimoniū habēt ius legitimū , sed et
vere erunt legitimi,qui per rescriptū principis legitimū ius ac-
quisiuerint.nā habent vere ius legitimū.ergo vere erunt legit.
vt §.item Bar. sua concludit in illo casu, prout in legitimo per
subsequēs matrimoniū.lex.n.introduxit modū legitimādi per
rescriptū.igitur eos esse legitimos negare nō possumus,nec in
hoc est necessaria fictio. Quod ipsius euidenter probat in d.au
th.quibus mod.na.effic.le.§.licet.& idem expresse in auth.qui-
bus modis na.effic.sui.§.tribus. vbi tex. eos appellat legitimos.
qui legitimum ius habēt,& ex hoc efficiuntur legitimi.quorū
primus est per consequens matrimonium.& in §.sequen. enu
merat legitimos per rescriptum principis. & demum in codē .
§.tribus.ver.reliqui.alias in §.reliqui.relatis omnibus his , quos
legitimos isto modo fieri ordinauit , ita subdit . Reliqui igi-
tur sunt modi,qui a nobis inuenti sunt, quos percurrentes le-
gitimum ius præbentes , qui erant penitus naturales , circa quo-
rum successionem non laborabimus. Semel enim eos efficiē-
tes legitimos,damus habere eos etiam successiones illas, quas
habent hi , qui ab initio legitimi sunt . Hucusque imperator,
ecce

ecce q vere sunt legitimi, & habent eas successiones, quas ha-
bent hi, qui ab initio sunt legitimi, quia vtriq; legitimũ ius ha-
bent eas successiones, quas habent hi, qui ab initio sunt legiti-
mi, quia vtriq; legitimũ ius habent, ideo nota, q ēt illi, qui sunt
a legitimo matrimonio nati, ideo dicunt̄ legitimi, quia legiti-
mũ ius hñt, vt probat̄ in §. si quis igit. s. alle. ergo in iure legiti-
mo cũ non differant illi ab istis, ita erunt illi legitimi, prout isti,
quod prædictus. §. licet. & §. illud. latissime probat in verbo, ni-
hil a legitimis filiis differentes, & sepius fere in oĩbus paragra-
phis illorum auth. probat̄. & hoc tenuit ēt Bal. in l. 1. C. de na.
libe. & est de mente Abb. in d. c. tanta. Sed contra superiora
270 arguitur quia legitimationem † ego dixi natura sua retrotrahi.
est enim quæ iam restitutio, quæ fit naturæ. nam dum loqui-
mur de legitimatione, dicimus legitimum restitui naturæ, qua
oẽs legitimi nascebantur. vt in d. §. illud. & in d. l. fi. de na. restit.
vnde si filius. 25. annorum nunc fit legitimus, & retro censetur
legitimus natus. certum est quod isto medio tẽpore legitimus
fingitur. Item per legitimationem dicimus eum censeri legi-
me natum. itaque est quedã restitutio legitimationis, quæ nõ
erat hucusque in ipso. vnde verum est quod fingimus. & for-
san hac causa dicebat glo. in c. innotuit. de elec. in glo. coniuga
ta. in fi. quod legitimatus habebatur tanquã legitimus. & hoc
idem in l. imperialis. de nupt. C. in verbo, quasi nunquã seruis-
sent, sed ingenui nati essent. & in §. præsenti. ibi, quasi nulla præ
cedente inhonesta vi, & ibi, quasi suis natalibus his mulieri-
bus redditis. Hinc dicebat Bald. in l. eam quã. in antepe. colu. in
ver. sed pone quod sit expresse. quod de proprietate vocabuli
non cõprehenditur legitimata appellatione legitime. allegat.
c. naturales. si de feu. fue. controuer. in vsibus feudorum. item
hoc probatur, quia si vere essent legitimi, quippe quo ad oẽs
ascẽdentes & collaterales haberent ius legitimũ sed non hñt
nisi quo ad successionem paternam, vt in auth. qui. mo. na. effi.
sui. §. filium. igitur non sunt vere legitimi. & ita dicebatur in d.
§. filium quod velut ex quadam machinatione fit cognatus,
quæ verba satis sonant impropriationem & fictionem. Ad re-
solutionem ego distinguendum cogitabã, Aut enim conside-
ramus legitimationem, dum se ad tempus natiuitatis confert,
& cum retrotrahatur, necessario dicendũ est ante legitimatio-
nem fingi legitime natũ. & subtiliter aduerte, quod ista fictio
est in iure & in facto. nam in facto verum est natura non esse
legitime natum, nec etiam iure. Sed legitimatio pertinens, quæ
est iuris, retrotrahitur ad tempus preteritum, in quo verum est,
non fuisse legitimum. & in hoc ipso fingitur. ita declara dictũ
Bart. in d. l. si is qui pro emptore. in. 12. col. in dicto vers. Item
queritur. & dictum Abb. in c. tanta. 3. notabi. nam inquantum
legitimatio trahitur retro illo medio tempore fingitur legiti-
mus, qui vere non fuit legitimus. & tunc intelliges verba in d.
c. tanta. quod qui antea sunt geniti, post contractum matrimo
niũ legitimi habentur. nã dũ geniti censentur ex matrimonio,
habentur pro legitime natis, & vere sunt legitimi. & hac causa
illud verbum significat fictionem. Sed dum per matrimoniũ
efficiantur legitimi, nulla est fictio. quia lex legitimos efficere
potest. Ex his intelliges mistena illius verbi, habeantur. & eo-
dem modo intellige quãmodidem sentit tex. in l. c. ... in pro-
... Dnus. se ritu nuptiali statum eorum confirmamus,
perinde ac si legitime concepti fuissent. Dum igitur ad conce-
ptionem trahimus legitimationẽ, necesse est fateri, legitima-
tum fingi, & non esse vere legitimum, dum nascitur. Eodem
modo intellige l. imperialis. de nup. in verbo, quasi nunquam
seruissent, sed ingenui nati essent. & ibi, quasi nulla præceden-
te inhonesta vita, nam cum vere fuissent serui, & vere præces-
serit inhonesta vita, in hoc fingitur. & ita tenet ibi Bal. Attende
tamen quòd illa verba quæ sequuntur ibi, quasi suis natalibus
mulieribus redditis, veritatem significant, quia fit restitutio de
præsenti. si tamen dicamus eas medio tempore restitutas, tũc
significant fictionem. Eodem modo intellige illa verba, quæ
sibi pugnare videntur in §. filium. in auth. quib. mo. na. effi. sui.
§. filium. ibi, patri sunt legitimi, & cognati esse credentur. Nã
vere sunt legitimi fingit tamen eos cognatos, id est ab initio le
gitima consanguinitate natos. Hanc distinctionem confirmo
ex authoritate Bald. in l. cum acutissimi. in 1. col. in fi. C. de fi-
dei. ver. quero nunquid naturales, vbi dicit, q legitimatus est in
vero statu legitimorum, licet non sit in vero principio legiti-
mationis. Idem est ex sententia Io. And. in addi. ad Spec. in tit.
de succes. ab intest. in fi. vbi dicebat, quòd in legitimato cõcur-
rit vinculum naturale & ciuile, sed origine tantum naturale,
quod intellige vere, nam etiam ciuile concurrit origine secun
dum fictionem, cum fingatur legitimatus, & huic rationi vide
tur assentire Pau. de Cast. in d. l. cũ acutissimi, quamuis in alio
271 peccet vt infra ostendo. † Ex his primo infero, quòd non recte
loquitur Bald. in d. l. eam quam. quòd legitimatus non sit vere
legitimus & proprie, nam si ex eo dicitur legitimus quia legiti
mum ius habet, vt in d. §. tribus. & in §. si quis igitur. ergo cum
isti habeãt ius legitimum, dicendũ est proprie legitimos, quod

ab ipsa rei vel verbi significatione constat. vt inf. de test. & in d.
l. legitima. s. de pact. & est contra determinationem Bar. in d. l.
si quis pro emptore, nec ob. c. naturales, de quo infra. Secũdo
infero, q non recte no. Iac. Butr. in proœ. C. q Imperator legi-
timando aliquẽ non facit eum vere legitimum, sed dat ei iura
legitimi, nam vere est ipse legitimus, vt sup. & fateor, q purgat
omnia vitia præcedentia, vt no. glo. in c. qualis. 30. q. 5. vbi dice-
bat, q qui ex virgine suscepit filium, si deinde matrimonium
cum eadem iam a se corrupta contraxerit, non est bigamus, &
promoueri potest, quia matrimonium purgat omnia vitia præ
cedentia, vt in d. c. tãta. & secundum hoc fingitur cum virgine
ab initio contraxisse. vnde secundum hanc consideratione ad
sacros ordines poterit promoueri. Facit gl. in c. innotuit. & ver
ba. l. imperialis. in §. præsenti. s. alleg. in verbo, quasi nulla præ-
cesserit inhonesta vita. in qua re vt sup. dixi dicendum est habe-
re locum fictionem, sed negari nõ potest, vere fieri legitimos.
272 † Tertio infero, q in statuto, in quo fit mentio de legitimis nõ
potest negari comprehendi legitimos istis modis, & ita tenet
Bal. in d. l. cum acutissimi. in 1. col. ver. quæro nunquid. & est ex
sententia Bart. in d. l. si quis pro emptore, nec placet sententia
Paul. de Cast. in d. l. cum acutissimi. & Romani in l. si quis pro
emptore, q in statuto non comprehendantur, quia verba sta-
tuti debent intelligi in significatione conuenienti naturaliter,
non accidentaliter, vt in l. fi. C. de his qui ve. æta. impe. Atten-
tius tu considera, q aut nos dubitamus, an sit filius, & naturalis
ita est filius, prout legitimus, dumtamen probetur eius esse, cu
ius dicitur, vt in l. hac parte. & in l. si spurius, vnde cogna. inf. &
273 in §. vulgo. instit. de cogna. succes. † Aut dubitamus, an sit legi-
timus, & certe legitimus a legibus ciuilibus dicit̄, vt in d. §. na-
tura. & in auth. quib. mod. na. effi. sui. & in §. liceat. in auth. qui.
mo. na. effi. leg. Nam aliquem esse legitimũ est iuris ciuilis, non
ab ipsa natura, vt etiam fatetur Bar. in d. l. si is qui pro emptore.
vbi sup. Vnde non assentio considerationi ipsius Pauli, q de fi-
lio legitimo naturaliter debet intelligi. Nam legitimus dicitur
a legibus, & secundum introductiones legum vere fit legiti-
mus, vt dicebat Barto. & ego superius exposui, & idem Paulus
sibi parum constans in l. sed si hac lege. §. patronum autem. de
in ius vocan. s. tenet statuto comprehendi, vt clare colliges ex
intentione sua. Ex his non placent verba Bar. quæ tantum a ma
nibus credo ceciderunt in l. fi. de ver. sign. C. spurium quẽ ipse
appellat bastardum ita esse filium, sicut legitimũ, quia iure na-
turali omnes sunt legitimi, vt in d. §. licet. ita ipse, certe verum
est, æque vtrunque esse filium, falsum tamen, q spurius sit legi
mus iure naturæ, quamuis verum sit omnes illo iure natos le-
gitimos, quia omnes ex matrimonio nascebantur, lapsus tamẽ
castitatis & libido inuenit spurios, quos legibus a legitimis di-
stinguimus, vt in d. §. natura. & in §. illud. eo. tit. idem etiam er-
ror in proposito nostro rursus legitur in Bar. in l. 2. de accu. & p
Alex. cõs. 102. col. 2. vers. Pro hac opinione, & cons. 229. col. &
ver. Et ideo non procedit. 2. vol. & id sæpe scripsit in cons. Sed
hæc latius & altius exarabo in l. manumissiones. de iusti. & iur.
274 † Quarto non placet, nec sapit mihi quædam exquisita distin-
ctio, quã tradidit Benedictus de plumbi. in disputatione incip.
Statuto Pisano, in primo dubio. Aut quærimus, an sit legiti-
mus ordinaria legitimatione in specie quæ procedit ex matri-
monio, & dicendum est non esse legitimũ, ita intelligitur tex.
in §. filium. in vers. Quasi machinatione. cũ si. s. alle. Aut quæ-
rimus de alia legitimatione in genere, & tunc si est illegitimus
impedimento quod potest tolli de iure ciuili, dicendum est ve
re fieri legitimum, & ita procedit dictum Bart. in l. si is qui pro
emptore, & hanc eandem deter. sequitur D. Alex. 2. vol. consi
liorum. cons. 229. 4. & 5. col. vbi late loquitur in ista materia. &
ista distinctio sumitur etiam ex Bald. l. 2. C. de iure au. anu. Sed
aut D. Benedictus intelligit generalem legitimationem in ab-
stracto, & genus nihil est nisi intellectu, inuenias mihi rogo ho
minem in genere, & hoc ipsum profitentur philosophi, vt Ari-
stoteles in prioribus. Aut intelligit legitimationem in genere,
quæ sit alia ab ea, quæ prouenit ex matrimonio, & tunc intelli-
git hanc esse aliam speciem legitimationis, & credo non recte
intelligat, nam aut loquimur in legitimo per subsequens ma-
trimoniũ, & certe legitimus est ille quasi ab illo matrimonio
genitus, est enim vere legitimus, quamuis vere nõ sit post ma-
trimonium genitus. Sed ab eodem matrimonio genitus cense
tur, & legitimatio retroducitur, vt in c. tanta, & ibi Abbas & re
liqui. & no. in d. c. qualis. 30. q. 5. constat igitur, quod ista legiti-
matio in iure nostro non est ex alia specie a matrimonio. Aut
loquimur in legitimatione per rescriptum, & tunc restituitur
naturæ, in qua omnes licite ex matrimonio nascebantur, vt in
d. §. natura. & in §. illud. eo. tit. & in §. liceat. & alias in §. si quis
vero. in fi. & in §. si igitur, in auth. quib. mo. na. effi. leg. Censetur
igitur natus ex matrimonio, quia antiquitus in primo naturæ
quo sine solemnitate & sine dotalibus instrumẽtis vir habebat
vxorem, & vxor virum, & filij nascebantur legitimi, nam verũ
erat inter eos matrimonium, vt in c. debitum. de big. & in c. 1.

de voto

de voto & voti redem. vbi legitur prothoplastum, id est primū omnium parentem dixisse formata creataque Eua, hoc est os de ossibus meis,& caro de carne mea,& propter hoc homo relinquet patrem & matrem,& adhærebit vxori suę. Geñ.cap.2. Cum igitur in illa prima ætate ex matrimonio sine solemnitate aliqua,sed cuique proprio consensu contracto omnes nascerentur,vt d.§.liceat. filius hodie ex soluto & soluta genitus illi naturæ restituitur.i.censetur eodem modo ex matrimonio genitus,quo illi nascebantur,& ita intelliges.§ licet. & §.si igitur cum si. At cum in matrimonio censeantur geniti, vt in prima ætate, in qua ex simplici & non solēni matrimonio omnes legitimi nascebantur, dicendum est nō esse hanc aliam speciem legitimationis a matrimonio,nam matrimonia legibus sunt legitima,vt in §.licet.Sed in nostro casu leges cōsiderant ex matrimonio genitum,& ideo legitimum. igitur s̄m eas non est le
275 gitimus alia specie, quàm ex matrimonio. † Quinto infero ad ea,quæ notat Bald.in d.l.eam quam.10.colu. in versic. Quæro vtrum legitimatio, vbi quærit, num legitimatio sit fictio vel veritas,vı̄ ꝙ sit veritas,quia in naturę substantia fundatur,quę nō mentitur, imò in contrarium ꝙ sit fictio, quia retro fingitur. Respondet dici posse, ꝙ naturaliter loquendo est veritas formaliter,si ciuiliter loquamur,est fictio. Tu notabis, ꝙ Bald. loquitur in legitimatione,quæ superuenit filijs, qui non sunt legitimi,& si rectius aduertas,legitimatio non se fundat in naturæ substantia,i.ꝙ naturalis naturaliter sit legitimus. hoc.n.falsum est,quia quamuis in primo statu naturæ oēs ex matrimonio nascerentur,legitimatio tñ non est inuenta de iure naturę, sed leges scriptę ex matrimonio natos legitimos postea appellarunt,vt in d.§.licet.& in §.natura.& Barto.in d.l.si is qui pro emptore.sed si dicas, filium naturalem naturaliter filium esse, & cum talis filius legitimatur,legitimationem in naturę subiecto fundari; Certe isto sensu vere loqueret̄ Bal.Sed alia est eius sententia,quia dicit,ꝙ ciuiliter est fictio, nam ciuiliter filius naturalis non negatur filius, nec fingitur non esse filium, nec dū legitimatur,fingitur esse filium,intelligit ergo eandem legitimationem esse veritatem formaliter ipsa natura.i.filium naturalem esse legitimum naturaliter,& cum sit vere legitimus naturaliter,nihil quo ad materiam fingi.vñ vere concluditur esse veritatē naturaliter. Sed cōclusio Bal.est falsa,quia filius naturalis non est legitimus,quāuis oēs illi,qui in prima ætate fuerūt nāles,legitimi fuissent,quia illi nascebant̄ ex matrimonio, illi vero extra matrimoniū,vt in d.§.licet.& in §.natura.Item cum subiungit,ꝙ est fictio ciuiliter,imò verius erit veritas ciuiliter, nā vere est legitimus,vt s̄.dixi.& dicebat Bar.ꝙ in his quæ sunt iuris,non est necesse fingere,vt in ratione.§.pactus.l.iurisgentium.de pac.verius igitur dici pōt,quod legitimatio est veritas secundum ius ciuile, & fictio quo ad ius naturale. nā si natura ipsa est inuentum matrimoniū,vt in d.c.debitum.de big.& in d.c.1.de voto.lib.6.& in l.1.§.ius naturale de iusti.& in certe qui non est ex matrimonio genitus, secundum leges naturæ non est genitus. cum tamen ius ciuile habeat eum legitimum,ac si ex matrimonio esset genitus, dicimus ius fingere ad veritatē naturæ,licet non fingat in hoc, quod sit filius,nec in hoc quod faciat legitimum, quod vere facit. fatendum tamen est, quod fingat in hoc,quod hēt retro legit.mū. vñ nec teneo, quod dicebat Sal.in l.etiam.C.de app.differre legitimatum a legitimo vt imago a re ipsa differt.si enim legitimatio est iuris, & iure
276 legitimatur,vere est legitimus,vt.sup.† Sexto inquit Bal.legitimationem esse restitutionē in integrum. At tu cōsidera quod in integrum restitutio est in pristinum statū repositio. vt in l. quod si minor.§. restitutio.de mino.& in l.1.de sen.pass. vnde qui restituitur amissum ius recuperat. Tu dicas, quod non restituitur ad ius legitimi, quod habuit ab ipsa natura. quia non est verum cum legitime natū. nec etiam legibus ciuilibus fuit legitime natus,cum non fuisset ex matrimonio. igitur ad legitimationem quā nunquam habuit restitui non potest. sed restituitur iuri naturæ, quod in primo statu genus hūanū exercebat.in quo naturales erant legitimi. quia oēs legitimi nascebā tur, vt exposui in quarta superiori illatione. & idem est in natalium restitutione.vt docet subtiliter iureconsultus in l.2. de nata.resti.& no.in l.manumissiones.de iusti. & iu. Nam non restituitur seruus libertati, quam nunquā habuit, sed natalibus restituit,in quibus initio oēs hoīes fuerūt liberi nati.vt in d.auth. quib.mo.na.effi.le.§.licet. & in d.§. natura.& ita ītellige verba Bar.in l.2.in 2.col.de vulg.& pu.ver.Itē quęro. Deceptio vt credo Baldi extitit in eo, ꝙ credidit filiū naturalē fore legitimū natura ipsa & ēt decipitur do. Alex.cōs. 239. col. 8. ver.& iō non ꝓcedit.2.vol.& Bar.ipē vt. s̄. tu cogita. quia certe iuris mētē vi
277 deor expressisse. † Septimo infero ad dubitationē,num legitimati p rescriptū principis succedāt in feudo,& determinat̄ nō succedere. vt in §. naturales. si de feudo fuerit cōtro. inter do. & agnatos. in vsibus feudorū. Sed Iaco. de bel. ibidem quęrit an legitimus p subsequēs m̄rimonium succedat, & firmat succedere.idē tenet Host.l.c.lator. q filij sint legitimi.& do. Abb. in c.innotuit.su p gl. de elec. & idē Abbas in c.tāta.ad fi.1. col. vbi hāc dicit esse coem sententiā,q̄ ex tribus fundamētis ꝯstat Primo, qa q̄uis ille tex. in §. disponat non succedere legitimatos, loquit̄ tñ de legitimatis p rescriptū. q̄ legitimatio est odiosa tanquā dispensatio.vt in c.quod dilecto. de cōsan.& affi. Sed m̄rimonium vt fauorabile purgat oīa præcedentia. Secundo, quia si rescriptum principis potest naturalē legitimare ad feudum,dū expresse id caueatur, vt notat gl.in d.§.naturales, quāto magis potest legitimari matrimonio, quod quidē, trahitur retro, & hr̄, ac si ab initio legitime nasceretur. Tertio facit gl. in c.innotuit. de elec. nam episcopus nō potest eligi nisi legitimus. vt in c.cum in cūctis. eo.tit. tamē legitimus per subsequēs matrimoniū eligi poterit. Sic in proposito nostro Bald.tamen in §.naturales.distinguebat, aut feudum.concedit̄ pro posteris legitime descendētibus, & tunc nō succedit legitimus per subsequens matrimoniū,quia nō est legitime descendens.aut pro legitimis posteris,& succedit. Sed dño Abbati non placet differentia.quia legitimatio retrotrahitur qua consideratione hr̄ legitime natus. Quippe hæc fundamenta parū sibi constat.& dū in primo fundamento dicunt,quod legitimatio est odiosa,certe non recte dicunt.nō enim est odiosa nec habet causam odibilē.vt in d.§. licet.& latius ostendā in calce huius cōclusionis.
278 † Item dum dicunt, quod m̄rimoniū vt fauorabile purgat oīa precedentia,peccant primū, quia sentiunt,quod legitimatio p rescriptum nō purget oīa præcedentia.nā eodē modo purgat. vt in d. l. fi. de natalibus resti. ibi, perinde habetur,ac si medio tempore maculam seruitutis non sustinuisset. restitutio igitur nataliū vel legitimatio purgat vitia præcedentia. Facit.l. qui in prouincia.in fina. verbis de ritu nup ibi, cōfirmamus statū liberorū vestrorum perinde, ac si legitime concepti fuissent. Item hoc ipsum probatur in l.imperialis.C.de nuptijs.ibi,ita degere quasi nunquā seruissent,sed ingenui nati essent. & in § præsenti.eiusdem legis. ibi, quasi nulla præcedēte in honesta vita vxores eas duxerint.vnde not. Bald.in ea.l. imperialis.in prin.quod spurius restitutus.i.legitimatus per imperatorem nō debet vocari spurius.idem no. Sal. In hoc igitur non placet Abbatis sensui assentire. Item nec recte sentit, quod matrimoniū vt fauorabile adeo purget vitia præcedētia, vt legitimus p subsequēs matrimonium succedat in feudo. nam hic fauor purgationis inest etiā legitimato per rescriptū,vt superius ostendo. Sed nō succedit in feudo vt in d. §. naturales. Igitur in hoc fauore ius non versatur. Quinimo credo, ꝙ nec ex odio excluditur filius per rescriptum legitimus, nec ex fauore admittetur legitimatus per subsequēs matrimoniū. quia legitimatio per rescriptū potius est fauorabilis, quā odiosa.attamen non efficit, vt filius per rescriptum legitimatus succedere possit. Rursus nec concludit secundum argumentum, quod legitimatio per subsequens matrimoniū trahitur retro. nam etiam legitimatio per rescriptū trahitur retro.vt in l.fi.de nata.resti.Bar.in l.2. de vulga.& pu.in 2.q. & supr.late.Sed legitimatus per rescriptum excluditur, ergo argumentum non concludit, est vera sententia Abbatis & reliquorum, qui sentiunt legitimationē per rescri-
279 ptum non retrotrahi, vt superius late disserui. † Nec concludit tertium argumentū glosę in c.innotuit. cuius si vera ratio est, quæ pro singulari commendatur ibi. & in c.tanta.quod cū matrimonium purget omnia vitia præcedentia,per eum efficitur quis adeo perfecte legitimus, vt possit promoueri ad ep̄atum, sequitur & legitimatū per rescriptum Pontificis promoueri posse.quia talis legitimatio purgat oēm maculā præcedentem vt in d.l.imperialis. nam cū tale rescriptum tollat illam differētiam naturalis & legitimi vitio humani generis a legibus inuētam,& reponat eum vt natum in primo naturæ statu, dicendū est,nihil obstare.vt in auth.quib.mo.na.effi.leg. ibi, tantum naturæ imperiū corrigentes. & idem in . illud.sup.sępius allegato vbi idem refertur, siue igitur imperator in temporalibus, siue summus Pontifex in sp̄ualibus præcedentia vitia abluat.dicendum esset legitimationē in foro suo validam etiā quo ad ep̄atum. Hæc ex sensu glosę loquor, nec me in hac conclusione authorem præbeo. altius enim esset deferendum. † Sat est
280 in proposito nr̄o argumentū non concludere de promotione ad successionē feudorū.qa promoueri pōt quasi vitijs fornicationis purgatis, vt tenet ibi gl. nō tñ ex hoc sequit̄ in feudo succedere posse.qa legitimatus,qui vitijs fornicationis est purgatus,succedere nō pōt.vt in d. §. naturales. Nec hic discutio, an fornicatio iure ciuili sit vitiū. sat erit,vera iustitia & iure naturę īprobatū.vt veri & ęterni Dei p̄cepta testant̄.& cōstat ex.§.ius naturę.l.1.de iusti.& iu.qa si m̄rimoniū est iuris naturæ, necessariū est fornicationē eodē iure esse ꝓhibitā.& q̄uis Bart. & gl. aliter teneāt, ego ibi hoc oculis tuis patēter subiiciā, ac plures iurisconsultorū sentētias explicabo quę hucusq; obuolute iacēt
281 † Vltimo dū ait ipse Abbas, quod legitimatio per rescriptū est odiosa, & dispēsatio, & legitimatio per subsequēs m̄rimoniū est fauorabilis. Profecto eius sententię possum assentire. quia eodē modo nō vt odiosę.sed vt fauorabiles sint ul cōmendant hæ ambę

hæ ambę legitimationes. probatur late in auth. quib. mod. na.
effi. leg. §. si quis vero, & in §. licet. ibi, oportet medelam legiti-
mationis inuenire. & in §. sit igitur. in verbo, exinde filios frui
tali legitimationis solatio. & ibi, huiusmodi naturæ excessibus
medemur tali solatio &c. Idem in §. illud, in auth. quib. mo. na.
effi. sui. & in princ. eiusdem auth. vbi imperator, nos enim ha-
buimus studium ex naturalibus ad legitimos eleuare. Si igitur
hoc ipsum studio prosequitur, certe nõ censet odiosum, quod
satis clare subiungit, esse inueniendum vndique quod melius
est, quasi habeat has legitimationum vias inuenisse fuisse stu-
diosum & optimũ. Cum igitur ex intẽtione & verbis legis cõ-
prehendatur, an id sit odiosum, vel prosequatur fauore, vt in l.
qui exceptionem. de condi. inde. sup. in l. 1. ad Macedo. satis di-
lucide profecto in illis auth. colligitur, id vt fauorabile a legisla
tore profectum. At sententia Abbatis, quod legitimatio sit
dispensatio, & odiosa, probatur in c. per venerabilem. vbi appel
latur dispensatio. ergo odiosa. vt in ca. quod dilecto. de consan.
282 & affi. & probatur, † quia dispensatio est quædam rigoris iuris
relaxatio misericors canonice facta vt diffiniuit Hosti. in sum-
ma. e. tit. Vel est subductio casus dispõne legis ex iusta causa vt
tenet S. Tho. secunda quæst. 8. ar. 9. secunda secundæ. quæstio.
99. ar. 4. & vide 1. q. 7. c. requiris. Item hoc ipsum suadent verba
in auth. qui. mo. na. effi. sui. in §. illud, in fi. ibi, tantum naturę im
petum corrigentes, & in auth. qui. mo. na. effi. leg. in §. licet. vbi
idem refert. Si igit natura ipsa corrigitur legitimatione, certũ
est ipsam non formari ex regulis iuris, quia leges sequunt natu
ram, & secundum eam legitimum quemlibet habuerũt, vt in
prin. qui. mo na. effi. sui. Hinc dicebat Bal. in l. 2. C. de iure aur.
anu. φ qui producit instrũm legitimationis, ex hoc probat se ille
gitime natum. quia oĩs dispensatio præsupponit veritatẽ in cõ-
trariũ. & idem cõfirmat Pau. de Ca. in l. decem. 2. col. ad fi. de ver.
ob. φ intellige quo ad veritatem, non tñ quo ad iuris effectum,
quia censet ab initio legitime genitus. vt sup. & hic adde Bal. &
283 d. Pau. † Sed tñ leo ad superiora, φ ea rõne qua filius naturalis
non erat legitimus legibus ciuilibus, & legislator vel princeps
facit eũ legitimum, põt dici quandã esse dispensationem. i. sub-
ductionem a regulis iuris ciuilis, & isto modo põt appellari di-
spensatio. Aut consideramus rationem restõnis natalium, & φ
filius naturalis ad numerum, & regulas naturales legitimorũ
redigitur, & non est dispẽsatio, nec est subductio a lege, sed po
tius est ad ius antiquum restituere, vnde dr̃ natalibus & naturę
restõ. vt in d. §. natura. & in §. illud. & in l. 2. de na. resti. Hoc igi-
tur consideratur a lege, vnde causam lex censet fauorabilem.
vt in d. §. licet. & §. illud. Nec obstat illud verbum, tantum natu
ræ impetum corrigentes, nam non debes intelligere aliquid iu
ris naturæ in hoc ipso corrigi. Sed digressiones & vitia quæ ex
sensualitate naturali processerunt, corriguntur, cum enim iure
naturę omnes legitimi nascerentur, nulla fit huius iuris corre-
ctio. immo ex legitimationis inuẽtione reducimur ad illud ius
naturæ, ex quo iure impetu fomitis naturalis cecidimus, & ei
commodi casus & iactura corrigitur inuentione, & studio ip-
sius imperatoris. vt in §. illud & in §. licet. Nec ob. tex in c. per
venerabilem. vbi dispẽtatio vr̃ appellari ipsa legitimatio. Nam
illũ tex. intelligas modo sup. dicto. vel distingue pulchre, aut. n.
legitimatur aliquis simpliciter. & tunc ista est quædam naturæ
restõ, de qua loquunt illi tituli authenticorum, & idem in nata
lium restõne. vt in l. 1. & 2. & per totum. de nat. resti. Ista igitur
restõ non habet illam causam amaram dispensationis, ex qua
restringit, quasi ios vulneret vt rumpat, vt in c. ipsa pietas 33. q.
4. circa finẽ. ibi, cum enim præcisus ramus &c. dispensatio igit
habetur quasi ruptura quædã legis, quę non consideratur in sim
plici legitimatione vel natalium restõne. Sed qñ dispensat cũ
inhabili ad habilitatem alicuius ordinis vel dignitatis, tunc cõ-
siderat eam esse dispensationẽ, & odiosam hẽt causam. Finge
φ ego sum legitimus ex indulgentia Põtificis & principis secu
laris, certe promoueri possum, nec cõsiderat aliq̃ dispensatio in isto
casu quia ista habilitas venit accessoria ex legitimatione, vt in
§. tribus. in auth. quib. mo na. effi. sui. vbi, semel eum efficiẽtes
legitimos, damus habere ẽt successiones illas, quas hñt hi, qui
legitimi ab initio fuerũt. idẽ in §. qñ. eo. tit. cũ si. Qñ vero me-
cũ, qui sum legitimus, dispẽtaretur, vt promoueri possim ad or
dines, vel eligi in epm, tũc recte dr̃ dispẽsatio, quia dispẽsatur cõ
regulã c. cũ in cũctis. in vers. Præterea. de elec. ideo stricte est in-
terpretanda, & odiosam hẽt causam. ita ẽt põt intelligi c. per ve
nerabilẽ, & c. innotuit. de elec. nã in c. per venerabilẽ. decorẽ le
gitimationis petebat ille nobilis vir, ex qua accessorie sequeba-
tur effectus habilitatis ad ipsas dignitates. deinde cũ summus
Pontifex de eadẽ habilitate de per se loquitur, appellat eã dispẽ
sationẽ. vtpote cũ dispẽsatur vt possit eligi in epm, q alias eligi
non põt. Hęc distinctio probatur authoritate glossę in c. 1. de fi-
liis presbyt. lib. 6. vbi qñ dispensatur cũ illegitimo ad vnũ ordi-
nẽ, non censetur dispensatũ ad aliũ. & hoc est verum in dispen-
satione. Secus est in natalium restõne, quam appellat legitima
tionem. vt in l. fi. de na. restit. tũc. n. vlterius nõ requiritur dispẽ-
satio. eandem distinctionem cõprobat do. Abb. in c. per vene-
rabilẽ. super gl. 2. & ita dicebat Pau. de Ca. in l. sed & si hac. §. pa
tronũ aũt. de in ius vocã. φ legitimatus simpliciter nõ põt esse
legitimatus ad aliqua & non ad alia. nam esset mõstrum vt par
tim esset illegitimus & partim illegitimus vt notatur in capit.
cum inhibitio. de clã. despon. in glos. fi. Sed quando ad aliqua
particularia dispẽsatur, tunc ad alia non trahitur dispensatio. ita
tenet etiam Ant. in cap. tanta. & in cap. per venerabilem in vlti.
284 q. quorum authoritate hanc distinctionem teneas. † Sed atten-
dendũ vr̃, φ q̃uis legitimatio sit odiosa, tñ necessitate & vi ver-
borum cõprehẽdatur legitimatus appellatione legitimorũ. nã
ẽt in materia odiosa appellatione legitimorũ venit qui ab ini-
tio erat illegitimus. si tñ legitimetur. vt in c. innotuit. in gl. pu-
gata. de elec. li. 6. q̃ ibi commendat do. Abb. ergo odiũ efficere
non põt φ non comprehendatur. qđ probatur rõne, quia vt di
cebat gl. non põt pro parte cẽseri legitimus, & pro parte illegi-
timus, & cum legitimitas sit iuris, & leges efficiãt legitimum,
vera adest rei significatio. quæ significatio eadẽ est in legitima-
tione per matrimonium subsequẽs, quæ est in legitimatione p
rescriptũ, vt patet in illis auth. & superius ego exposui. vñ con-
stat, quod non ex odio expellatur a successione feudorũ qui le
gitimus est per rescriptũ, nec ex fauore admittatur, qui legiti-
mus est per subsequẽs matrimoniũ. itaq; non cõstat concl. Ho
285 sti. & d. Abb. & sequacium. † Quid igitur erit dicẽdum. in pau-
cis sane veritas cõsistit. quare quærenda est rõ ex qua excludũ-
tur legitimati a feudi successione. d. Alex. in consil. 87. 2. vol. 9.
col. in §. Non obst. tex. & alibi in aliis cõsiliis dicebat, φ rõ erat
spãlis, ne præiudiciũ fieret dño feudi. sed rõ ista nõ est conclu-
dẽs. quid si sint alii, qui succederẽt in feudo, q̃uis deessent filii,
certe tunc dño non deuoluitur feudũ maxime auitũ & tex. est
ibi, φ nec solus nec cũ aliis põt legitimus succedere. igit rõ dñi
Alex. non concludit. Considera itaq; φ rõ est, quia legitima-
tio tolleret ius certũ. nam aut est feudũ auorũ, & tunc veniunt
agnati iure feudi. aut est nouũ, & veniunt filii legitimi, si sint,
aut dum non sunt, venit dñs. vt patet in princ. illius text. & per
oẽs consuetudines feudorum. Cum igitur feudi ius sit certum
legitimatio non põt id tollere, vt fatentur hic oẽs doctores in
primo membro distinctionis. de qua superius. At rõ ista in le-
gitimato per subsequens matrimoniũ probatur, quia ipse suc-
cedit ẽt cum filiis legitimis, in quorũ pręiudiciũ naturales legi
mari non possunt. vt in §. sit igitur. in auth. qui. mo. na. effi. leg.
& in §. tribus. in auth. quib. mo. na. effi. sui. igitur in successione
non est facienda dr̃ia illorũ qui per matrimoniũ legitimantur,
quia hi indifferenter succedũt nõ cõsiderato pręiudicio agna-
torũ, & per eandẽ rõnem non deberet considerari præiudiciũ
dñi. Item φ ille tex. non loquatur de legitimis per subsequens
matrimoniũ, probatur, dum dicit, φ nec cum aliis fratribus suc
cedãt. nã cum alias recte succedunt p matrimonium. vt in d. §.
sit igitur. ergo nõ loquitur de his legitimis. facit determinatio
Bal. in l. 1. fi. col. de inof. don. vbi tenet hãc legitimationẽ retro
trahi ẽt in præiudicium donatarii per tex. in c. tãta. idẽ per Sal.
in l. si tota. e. tit. Raph. in l. Titia §. imper. de leg. 2. sed d. Alex. di
cit hoc nõ retrotrahi. cum Io. And. in reg. sine culpa. & d. Ant.
in c. tanta. tñ licet trahatur retro ad pręiudicium tertii vel non
trahatur, hęc opinio satis ęqua vr̃. & q̃uis rõnes superiores ter-
giuersari pñt, in hoc tñ causæ matrimonii fauẽdum cẽserẽ. nã
& si vtraq; legitimatio consideratione legis ciuilis habeat cau
sam fauorabilẽ, huic certe accedit fauor matrimonii, quæ non
est leuis accessio. maxime vt rẽ dubiã pro matrimonio interpre
286 temur. in c. ex literis. de proba. & in c. fi. de re iudi. † At in calce
oĩum Bart. hoc subiicit, φ posset princeps legitimare filium ẽt
post mortẽ patris in pręiudiciũ eorũ, quib. ius est quęsitũ. vt in
l. 2. in fi. de na. resti. Hoc tñ ex cõi opi. ita declara, aut ceteris suc-
cessorib. est ius quęsitũ apprehẽsione, & tunc an possit tollere,
aliqui dubitarũt. tu vero q̃d iuris sentiã, statim colliges, aut nõ
est ius quæsitũ apprehẽsione, sed delatione vel aditione, & cer
tũ est legitimare posse, maxime ex plenitudine ptãtis, vel ex cer
ta sciẽtia, vel cũ clausula, nõ obstãte. ita concluditur ex d. Ant.
in c. per venerabilẽ. in vers. requiritur scđo. idẽ tenet Abba. in c.
cũ olim. de re iud. 5. col. vers. Scđa causa. Bald. in l. 2. de seru. &
aqua. versi. itẽ nota φ si Papa. & idem in l. nã ita diuus. de adop.
& hęc est sñia Mod. oĩum hic. & qm̃ vaga & fere inçstãtia sunt
eorũ fundamenta, ego ea iuste metiar, sed in primis quid iuris
287 sentio ex nostris rationibus colliges. † Primo itaq; id firmum te
nemus, quod successio filiorum est de iure naturali. vt in l. cũ
ratio. de bo. damna. in c. ius naturale. 1. di. dixi in princ. huius re-
petitionis. Hanc tamen successionem intelligas in filiis ex ma-
trimonio genitis. vt in l. 1. §. ius naturale. de iusti. & in. in authẽ.
quib. mod. na. effi. sui. in princ. & in §. natura & in auth. quibus
mo. na. effi. leg. §. licet. Rursus omnium cognatorum succes-
siones sunt de iure naturali. vt in l. 1. & per totum. ff. de gradi-
bus, & in l. 1. §. hæc autem. de bono. pos. vnde cogna. & in § fin.
insti. de leg. agna. tutela. prætor enim ius naturale secutus detu
lit bonorum possessionem, quo fit etiã, vt det eam eis personis
quæ

quæ sunt incognitæ iure ciuili, dũmodo ratio naturalis ex iure
sanguinis eos admittat, vt in l. hac parte inf. vnde cognati, &
videbis hęc dilucide in his quæ dicã in d. §. ius naturale. in not.
288 † Item id etiam teneas, quod successio ex testamento est de
iure naturali vt docet Beatus Gregorius in ca. vltima voluntas
13. q. 2. vltima enim volantas dum iusta sit omnino est obser-
uanda. quo iure non solum ciues Romani, sed Arabes, Afri,
Indi, & cæterę quoq; gentes vtuntur. quod authoritate iuris-
consultorum aperte constat, qui dicũt, milites iure gentium te
stari, vt colligitur ex l. nec enim §. deportati. de testa. mili. & in
l. milites. C. de testam. mili. & in l. si deportati §. miles. de leg. 2.
sed ius gentium est, quo omnes gentes vtuntur. in l. 1. in fi. & in
l. omnes populi. ff. de iu. & iu. ergo testandi libertas est de iure
gentium. ex quo etiam sequitur, q sit de iure naturali. vt in §.
singulorum. insti. de rerum diuisi. §. qđ vero. inst. de iu. na. gẽ-
tium & ciui. Rursus probatur, quia quodcunq; in veteri testa-
mento mortale scribitur, id est naturale. in §. in lege. di. & in c.
sana. 9. di. sed sepissime apud antiquos patres reperiuntur testa
menta, & obseruantur, igitur illa sunt obseruanda iure naturę.
facit c. filius noster. de testamentis, & c. cum esses. eodem tit. ex
his confirmatur sententia Barto. in rubri. de acquir. hæred. vbi
hoc ipsum tenet. & idem Bar. in l. interdum. de cond. inde. Bar.
in l. qui a latronibus. de testam. Rapha. & D. Alexand. in d. ru-
bri. Fulg. & Rom. in l. testamentum. C. de testam. Constat igi-
tur, qđ siue ab intestato siue ex testamento heredes succedant,
289 talis successio est iuris naturalis. † Finge itaq; quod patre mor-
tuo, vel ex testamento vel ab intestato pertineat ad me hæredi
tas, quia filius legitimus, vel quia proximior cognatus, vel quia
hæres institutus, deinde apprehensa hæreditate, vel non appre-
hensa, princeps legitimat filiũ spurium vel naturalem, qui me
ipsum excludat: certe non valet legitimatio. quia quod ad me
iure naturæ pertinet, id a me auferre non potest, dum auferen
di causam non habeat. nam quæ competunt lege naturæ, non
sunt sub eius imperio, vt in Cle. pastoralis. in §. cęterum. de re
290 iu. † & quamuis sit dominus vniuersitatis, vt in l. deprecatio. ad
l. Rhod. de iact. in c. cuncta per mundum. 9. quæstio. 3. hoc est
ad gubernationem omnium, non ad distributionem particula
rium rerum, quarum dominus dicitur quicunque acquirens,
vt per totum. Institu. de acquir. re. do. & ff. eod. titul. ita tenet
gloss. in proœ. ffo rum. in princip. & ibi Iacob. Aretin. & Bartol.
& quod sine causa non possit auferre, fatetur Innoc. in ca. quia
plerique. de immunit. eccle. & in c. ecclesia sanctæ Mariæ. de cõ
stit. & ibi Ioann. And. & Abba. Bartol. & Bald. in l. fin. C. si cõ-
tra ius vel vtili. publi. & ibi docto. & idem Bartol. in d. proœm.
in princip. & hæc est communis indubitata sententia, ex qua in
telligitur l. item si verberatum. de rei ven. & l. Lucius. de euic.
ff. & in l. Antiochensium. de priui. cre. Nec recte distinguitur,
an dominium sit quęsitum, vel competat ius certum ad rem,
vt inf. videbis. Secũdo accedit hæc ratio, nam si princeps in prę
iudicium alterius iuris legitimum velit facere ex plenitudine
potestatis, certo plenitudinem potestatis non exercet sine iu-
sta causa, vt in c. innotuit. de elec. & ibi Inn. Ang. in l. bene a Ze-
none. C. de qua. pręs. Bal. in l. 2. versi. modo ergo. de sent. ex bre
ui reci. Alexand. in consi. 2. 3. col. 1. volum. Tertio facit tex. in l.
nec filio. de nata. resti. vbi quamuis solus imperator possit nata-
libus restituere, vt in l. quæris eodem titul. tamen inuito patro-
no vel eius filio libertus natalibus restitui non potest. & illius
legis verba subiicio, nec filio patroni inuito libertus natalibus
restitui potest. quid enim interest, ipsi patrono an filio eius fiat
iniuria. Hæc tex. Ecce quod ille, qui restituere potest, qui solus
est princeps, non potest inuito eo, de cuius iure agitur, libertũ
restituere, quod tertius in vltimis verbis dilucide probat, cum
dicat, quod fieret iniuria. nisi dicere velis, quod imperator iu-
ste faciat iniuriam. ego vero id certum credo, quod nec iuste fa
ciat, nec iuste facere possit. nam si imperium a Deo est datum,
vt in princip. leg. primę. de vete. iu. enu. C. ibi, Deo authore no-
strum gubernante imperium, quod nobis a celesti maiestate
traditum est. & in epistola, inter claras. de summa Trin. & in ex
trauag. Bonifacij Octaui. de maio. & obe. Certe ad iniurias in-
ferendas deest imperium. Hoc ipsum etiam dicebat Bartol. in
l. fi. C. si contra ius vel vti. publi. quod Deus non dedit ei iuris-
dictionem peccandi, nec auferendi alienum indebite. & ideo
non potest auferre ius alterius, & alteri concedere. ita Bartol.
Imperium enim ad iusta imperandum est traditum. nec inde
debent nasci iniurię, nec iniuriarum occasio, vnde iura nascun
tur, vt in l. meminerint. C. vnde vi. in c. qualiter. el 1. de accusa.
Deus enim dedit imperium. qui cum iustissimus sit, dare non
potuit ad iniusta imperandum. Esset enim hoc sibi pugnans.
291 † Quarto facit tex. in authen. quib. mod. natu. efficiun. sui. §. ge-
neraliter. in his verbis, nec imperij nec legislatoris proprium
est redigere filium legitimum inuitũ, vnde necesse est ipse cõ-
sentiant. alias non potest summitti patriæ potestati &c. si igitur
non est imperij, vt ab inuito ius suum auferatur, vel quod legi-
timatio fiat in præiudicium alterius, quomodo patre nolente
filius poterit legitimari, & auferre bona venientibus ex testa-
mento, nam in hoc ipso non habet imperium. Facit text. in
eodem. §. generaliter. vbi dicitur, quod quando filij sunt le-
legitimi omnino non licet legitimare naturales. Sed id dicitur
non licere, quod non est ęquum, vt in capit. magis. de voto. ad
iniqua ergo non habet facultatem, vt supra dicebam. & ideo
omnino non licere, quasi nullo modo liceat. Quinto certum
est ex legitimatione fieri legitimum secundum leges ei ius tri-
buendo, vt in §. tribus. in authent. quibus modis na. effici. sui.
ibi, legitimum ius prębẽtes eis qui erant penitus naturales. Sed
quomodo contra rationem, & ęquitatem iniuria poterit quis
fieri legitimus id est secundum leges succedens. nam contra
ipsas succedit. lex enim debet esse rationabilis, ęqua, iusta, & ho
nesta, non iniuriosa, vt in cap. erit 4. di. & in dicta l. meminerint.
& in l. prima. C. de his qui ven. æta. impet. At quamuis impera-
tor ipse sit supra leges, vt in l. princeps. de leg. in l. digna vox. eo.
tit. C. quod tamen ex legibus non facit, legitimum efficere nõ
potest, quia non legitime facit. nam legitimandi modus est in
ductus ab illis Authenticis. Sed illa non iustum censent legiti-
mare in præiudicium patris vel aliorum legitimorum, vel etiã
legitimandorum, vt in dicto §. generaliter, & in §. sit igitur qui
bus modis nat. effic. legiti. igitur secundum illa non legitima-
tur, nec vt clare demonstrat, secundum alias leges legitimabi-
292 tur. Sexto facit, † quia quando aliqua sunt introducta iure na-
turali vel diuino, non est tutus ipse, cum quo sine vrgenti cau-
sa dispensatur, vt in cap. literas. de restit. spo. vbi quamuis Papa
vel legislator quandoque pręcipiat, ex eius præcepto non sit li-
citum nec fieri potest, quod a lege naturę est prohibitum. vn-
de non obstante tali præcepto, peccat, qui violat ius naturale.
quamuis igitur Papa vel imperator me legitimasset in præiu-
dicium vel filiorum legitimorum, quibus competit hæreditas
patris mortui, vel cognatorum, vel heredem, quibus iure natu
ræ pertinet hæreditas, certe ego non sum securus, quia impera
tor me legitimare non potest. Faciunt notata in capit. non est.
de voto. vbi dicitur, non esse eum securum quo ad Deum, cũ
quo sine causa dispensatur. Idem tenet Innocen. in cap. cum ad
monasterium. de statu mona. vbi tenet, non valere dispensatio
nem, & peccare ipsum cum quo dispensatur. At in responsio-
nibus exprimam, nec contra ius positiuum debere sine causa
293 dispensari. † Septimo considerabam, quod cum disputamus,
an Papa vel imperator legitimare possit, non est disputatio de
potestate naturali & a Deo data. vt in l. prima. de ve. iure enu.
Nam leges habent vim & imperium ab ipsis, nõ ipsi a legibus,
vt in cap. significasti. de elect. supra leges enim sunt, vt in l. prin
ceps. de legibus in l. ex imperfecto. de leg. tertio. cum igitur a
superiori natura habeãt imperium, dubitatio nostra est, an Pa-
pa vel imperator lege naturę & diuina possint legitimare filiũ
qui ex eadem lege diuina non succedit, & auferre hęreditatem
ab his, qui diuino iure, & naturali succedunt, & quippe istam a
natura facultatem ego non negarem, dum adesset iustissima
causa. vt dicebat Innoc. in cap. cum ad monasterium. de statu
reg. Sed dum deest causa. absit, vt Papa vel imperator habeat
iustam facultatem a lege naturę & diuina iniuriam faciendi. Iu
ris enim diuini primum hoc est præceptum, ne cui iniuriam fa
cias, vt in capit. 1. di. 1. hinc enim pendent leges & prophetę, vt
ibi dicitur, & vt inquit Marcus Tull. c. de iusti. libro 1. c. offi. Iu-
stitię primum munus est ne cui quis noceat. At iustitia vniuer-
salis & superior, qua potius imperator constringitur, est perpe-
tua voluntas ius suum cuique tribuens. Item Deus qui est om
nium supremus. medio enim summo Pontifice deinde impe
ratore vel rege oĩa regit. vt in d. extraua. Boni. f. octaui de maio.
& obe. Vnde aut nõ possunt ipsi legitimare sine cã in præiudi-
ciũ eorũ quibus cõpetit hr̃ditas iure naturæ, aut Deus, quod ab
oĩum sentẽtia absit, regit, & dat im perĩũ contra rationẽ. cuius
contrariũ pulchre docetur in c. gloriosus. de reli. & ver. sancto
rũ. li. 6. vbi gloriosus est Deus in sanctis suis. & in maiestate mi
rabilis. cuius ineffabilis prudẽtię altitudo cęlestia pariter ac ter-
rena recti cẽsura disponit & gubernat. Itẽ si iure diuino, qđ est
idẽ, qđ ius naturę. vt in §. in leg. 6. di. & in c. fi. de cõsue. cõpetit
imperiũ, vt in c. si qs. de maio. & obe & patet in libro regũ. qño
poterit alicui auferre ea quę sibi iure naturę ꝯpetũt, rã nõ tene
mur obedire eis, qñ ꝯ naturalia aliquid pręcipiũt, vt in c. imper.
9. di. & in c. quæ ꝯ mores. 8. & si reges sunt, sunt vt se & alios in
virtutib. & iustitia regant. vt in c. duo sunt gña. 22 q. 1. Ex his ha
bemus, q princeps siue sęcularis siue ecclesiasticus non põt le-
gitimare filium naturalem vel spuriũ postq̃ bona competũt fi-
lijs legitimis vel alijs cognatis ab intestato vel ex testõ. Nec ob
stant contrariæ considerationes, quarum præcipua est, quia re-
latio hęreditatis, quę fit post mortẽ testatoris, est de iure ciuili.
Itẽ per agnitionẽ vel aditionem acquiritur dominium iure ci-
nili, vt no. in l. 1. de acqu. rerum do. l. lege obuenire. de ver. si. &
in c. ius Quiritũ. 1. di. iũcta l. nũ hæredes de acq. poss. ñ est ante
apprehẽsionẽ corporeã hereditatis nõ sit acquisitũ ius natura-
le dñij, sed tñ ius ciuile, sequit ipsum principẽ pro libito pos-
se in

se in his quæ sunt de iure ciuili, vt in l. 1. de consti. princ. Tu dili
294 gentius aduertas, ꝙ hoc fundamẽtum peccat in duobus. † Pri-
mum est, ꝙ quamuis iure ciuili deferatur hæreditas, & adeaẽ,
tñ ista eadem delatio est ad imaginem iuris naturæ. Nã prout
iure ciuili defertur hæreditas ei, qui eam habere debet, ita iure
naturæ iam subest rationis dictamen, ex quo dr̃ hæreditatẽ mi
hi cõpetere. ar. tex. in l. cum ratio. de bonis dãna. & probatur in
§. emancipati. insti. de hære. quæ ab intesta. defe. vbi prætor na-
turali æquitate motus defert filijs bonorum possessionẽ, & di-
lucide constat ex l. hac parte. inf. vnde cognati. cuius verba hæc
sunt, hac parte procõsul naturali æquitate motus oĩbus cogna
tis permittit bonorum possessionem, quos sanguinis ratio vo-
cat ad hęreditatem, itaque prout lege ciuili vocantur & deferẽ
hæreditas, eodem modo naturali ratione cõpetit, & vocantur
ad ipsam, vt etiã constat in l. lege. 12. tab. de suis & leg. hære. C.
vbi ſm naturam humano generi prospectum est in deferenda
hæreditate æqualiter masculis & fęminis. Quod rursus exẽplo
tibi demonstro: Finge, ꝙ filia fęmina vel filius emancipatus sit
incognitus a iure ciuili, adeo ꝙ nulli eorum deferẽ hæreditas,
sed deferẽ alijs legitimis hæredibus, a quibus apprehenditur, in
isto quippe casu per filium vel filiam non erat apprehensa hęre
ditas, & tñ vr̃ talem hæreditatẽ ꝯ naturã alijs auferri, & tm̃ alijs
deferri, quia iure naturæ istis etiã competit. Ecce ꝙ ex priuatio
ne hæreditatis dr̃ peccari in iure successionis, quod competit a
ratione naturæ, vnde appellatur maximũ vitiũ, appellantur ac-
cusatores naturæ, qui talia fecerint, & quodcunque tale appel-
letur quid iniquum, vt in l. maximũ vitium. §. alle. Item appel-
lantur naturę offensores, & maximam iniuriam cõmittentes,
vt in d. l. lege. 12. tab. Cõstat itaque, ꝙ ante ius quæsitum ex ap-
prehensione peccatur in iure naturali, quoties aliquis priuatur
ab hęreditate, quæ sibi competit ordine successionis naturalis,
295 vel etiam ex testõ, vtrobique eadem est ratio, vt s. dixi † Secun-
dum in quo peccat eorum arg. est, ꝙ censent principem in his
q̃ sunt iuris ciuilis posse sine causa ad libitũ ꝯ leges disponere.
Profecto hæc sententia exasperat mihi mẽtem, nam vt inquit
idem Bal. in l. 2. C. de ser. & aqua. princeps est animal rationale.
nec leges aut eius imperium efficere potest, ꝙ rationi nõ subij-
ciatur. vnde ipse inferebat, ꝙ cũ leges sint ædię ratione, vt in
c. erit autem. 4. di. princeps obligaẽ a dictamine rationis, quãuis
lege Imperio non obligaẽ, peccat igitur, qui obligationẽ non
seruat, cũ violet leges, ad quas obseruandas rõne teneẽ, facit ꝙ
docet. s. doct. 1. 2. q. 9. art. 5. ad 3. vbi dicit principem subiici legi
296 quam fecit quo ad iudicium Dei. † Accedit, ꝙ ex nostro Isido-
ro dr̃ in c. iustum. 9. dist. iustum esse principem legibus viuere
suis, iniuste igitur sine causa ꝯ leges legitimaret, & cũ iniustũ
sit, nescio quõ id iure possit, iustum. n. a iure & iustitia dr̃, vt in
l. 1. de iust. & iu. & in c. ius. de ver. sign. vbi dr̃ hoc iure posside-
ri, quod iuste, hoc iuste, quod bene &c. cũ igitur non iure imò
iniuria legitimat, vt in d. l. pen. de nata. resti. non põt iuste legiti
mare, nec legitimatus iuste possidet. Facit, quod dicebat Bar. in
l. digna vox. de le. ex tex. ꝙ ęquum erat principem legibus viue
re suis, & leges nõ obseruare quo ad se, & derogare quo ad sub
ditos sine cã iniqui est Imperatoris. Cũ. n. summus Põtifex vel
Imperator pr̃ sit iustitię, in nullo debet ab ea dissentire, ꝙ si dis-
sentiat, indulgendo spalia beneficia inconsiderata rõnis, æqui-
tate, in hoc ipso male facit, & nõ iuste nec iure, vt dr̃ in c. adeo.
§. item Hierony. 25. q. 1. vnde Io. And. & d. Abb. in c. de multa.
297 de præb. tenent † ꝙ non est securus quo ad veram iustitiã ẽ ille,
cũ quo dispensatur ꝯ ius positiuum, dum dispensandi nõ adsit
cã. Nam cũ Pontifex vel Imperator vicẽ gerat boni patrisfami
lias, non debet rũpere leges summa ratione cõpositas sine cã
rationali, nec dispensatio debet fieri ex bono priuato, sed ex pu
blico, & cum cã. Alias non est dispensatio, sed dissipat. o. idem
tenet D. Abb. in c. proposuit. de concel. præb. & in c. non est. de
voto & hæc eadẽ est sententia theologorum. vt S. Tho. 2. 2. q.
97. art. 4. quem ipsi sequuntur, vbi dicit Diuus Tho. legislator
qui in loco Dei disponit, se adhibeat prudentem & fidelem, vt
Lucæ 12. quis putas est fidelis dispensator & prudens quẽ do-
minus cõstituit super familiam suam, & expresse ibi infert D.
Abb. contra doctrinam Inno. in cap. cum ad monasterium, de
statu reg. vbi tenebat contra ius positiuum sola voluntate pos-
se dispensari. Sed Innocen. intelligit, quod tacite subsit causa.
vt infra ostendã. idem tenet Abbas in cap. quæ in ecclesiarum.
298 in fi. verbis. vide quæ dixi in l. 1. C. de pactis. 4. col. in fi. † At for-
san dices me superius negasse, ꝙ legitimatio sit dispensatio,
certe non est dispensatio respondens leges & odiosa, quando
legitimatio fit eo modo quo legibus est inuenta, sed quando
sola voluntate principis tollit iura alteri naturaliter & ciuiliter
competentia. dispensatio est in facto, iure vero non est legiti-
matio, sed dissipatio, vt dicunt prædicti doctores, dispẽsare qui
dem est diuersa pensare, & est iuris communis relaxatio facta
cum causæ cognitione ab eo, qui habet facultatem dispẽsandi,
vt notatur & colligitur in c. requiris. 1. q. 7. qui. n. causas nõ pen
sat, itẽ qui sine cãe cognitione & cõmẽsuratione boni publici
vult dispẽsare, nõ facit quod vult, sed dissipat, quando velle nõ
licet, vt colligitur ex beato Tho. & ex no. in d. c. requires. Nec
ob. fundamentũ Bart. hic & cęterorũ, ꝙ sumũt ex l. 2. de na. re-
sti. vbi impatores nõ facile solẽt natalibus restituere nisi ꝯsen-
tiẽte patrono. ergo dũ dr̃, quod nõ facile solẽt, satis colligiẽ, ꝙ
possit. ita colligunt oẽs doc. Hæc tñ ponderatio nõ est ista. nã
cõtra eã est casus in l. pen. e. ti. vbi iurecõsultus interpretatur, ꝙ
nõ pñt impatores restituere. dicit enim ꝙ inuito filio patroni
nõ pñt restituere, quid enim interest, an p̃rono fiat iniuria, an
filio eius, ita tex. nullus enim iuste iniuriã facere põt. hoc enim
esset sibi pugnãs & impossibile. vñ clare cõstat, ꝙ id ꝙ dr̃, ꝙ nõ
facile solẽt, eo est, quia iuste nõ pñt, non quia possint. maxime
vt doct. interpretanẽ sine cã. Nam si recte animaduertes, ibi iu
reconsultus sententiose loquiẽ. & fateor ꝙ non negat potestatẽ
impatoris, sed eã cõcedit in casu difficili. id est cũ maxima cau
sa, nõ enim faciliter est mouẽdus impator ad tollendũ ius alte
ri cõpetẽs sed cũ cã. & hoc est quod dicit, non facile solẽt impa
tores nisi patrono ꝯsentiente restituere. & hanc eandẽ rõnẽ
sequitur glo. in l. si quis reipublicæ cã. §. ex quibus cau. maior.
Item aduerte quod lex pen. de nata resti. loquitur in iure, quod
filio patroni cõpetit. quod quidẽ ius nõ est acquisitũ quamuis
iure gentiũ habeat rõnem, vt habet hæreditas, quæ defertur ex
testõ vel ab intestato. Illud ergo ius sine causa nõ poterit impa
tor tollere vbi notat gl. quæ nõ facit dñam inter rem propriã,
& ius quod cõpetit patrono. & dicit principẽ nihil posse dispo
299 nere nisi ob publicã vtilitatẽ &c. Nec ob. † quod subtiliter dici
posset, filio nãli hæreditatẽ debitã iure nãe, quia filius natura-
lis. & probatur in l. hac parte. vnde cognati. inf. vbi matri succe
dit successione naturali. & probatur in §. gñaliter. in auth. qui-
bus mo. natu. effi. sui. ibi, aĩs in iure naturali manẽtibus. Manẽt
igitur naturales in iure naturali ſm tex. ibi. R̃ndeo ad l. hac pte
ꝙ ibi lex ipsa nõ sequitur metas iuris naturalis. patet, quia ex
eodem iure naturali filij naturales nõ succedũt p̃ri, sed tm̃ ma
tri. & tñ iura sanguinis ita sunt in patre prout in matre. ergo ius
sanguinis de per se nõ sufficit ad successionẽ, nisi talis coniun
ctio sit iusta & legitima. i. ex m̃rimonio vt dicebam in superio-
ribus. quare autem matri succedat, nõ est nostrę disputationis.
Nec obst. §. generaliter. quia ibi intelligitur manere in iure na
turali. i. qđ nõ sunt legitimi. nec in patria potestate. sed manent
in solo nomine naturaliũ filiorũ, & in iure, quod sibi cõpetit
ratione, quia sunt naturales, nõ tñ sequitur, quod lege natura-
li sint iusti successores. imò sunt ex coniunctione illicita, vt la-
tius explico superius. & maxime in l. 1. §. ius naturale. de iusti. &
iu. Nec ob. fundamentũ, quod alleg. Bald. in l. 2. ad fin. C. de iu-
ris & fac. ign. & in l. Deo nobis. ad fi. C. de epis. & cle. & Moder
ni sępius in hoc cõsulentes. vt Alex. 2. consi. 1. vol. col. 3 & cõl.
219. alias. 78. 2. vol. 7. col. vers. Istud etiã. & pleriq; consulentes
quod nihil sit in bonis eius cui competit hęreditas antequam
hr̃ditas adeatur. vt dicebat iureconsultus in l. prætia rerũ. ad l.
Fal. quã dicit vnicam Bal. Aduerte, quãuis nõ sit in bonis iam
acquisitis, tamen est in bonis nostris iure certo & indubitato,
cum simus in primo gradu successionis vnde dicimur habere
ius, vt. l. cũ antiquioribus. C. de iure deliberan. & ibi no. in glo.
2. & hoc omnes doc. confirmant nemine discrepante. cum di
cant, quod legitimatio non præiudicat his, quibus ius certum
erat quæsitũ etiam in vita testatoris vt filio primogenito qui
in regno succedebat. dixi superius. in 1. membro distinctionis
gloss. nostrę. Ad idem Bar. in l. is potest. de acqui. hęre. in 4. col.
versi. Sed oppono. soluit oppositionem legis, prætia rerũ. quia
hæreditas per seruum domino acquisita non censetur esse in
bonis domini. quia dominus non habet ius adeundi nec domi
no competit, sed seruo. Cum tamen seruus adierit, tunc quæri
tur domino. Secus tamen, si domino competeret successio
vel ius adeundi, quia tunc diceretur habere ius. & etiam esse in
bonis eius æstimatione. Quinimo idem Barto. in d. l. is potest.
in 4. colu. versi. Sed circa hoc quero. dicit substitutum ante ve
rificationem substitutionis habere ius ad ipsam hæreditatem.
vnde petit cautionem vt per totũ titulum. vt legatorum nomi
ne caueatur. & dicit, non posse dici quin habeat ius. quia id æsti
mari potest &c. quanto igitur minus post verificationem, &
post quam iure naturæ gentium & ciuili hæreditas mihi com
300 petit, auferri debet. † Præterea non concludit ratio, quod prin
ceps cũ causa possit procedere parte non citata. vt Ioan. And.
in c. in nostra. de procura. & Bal. in l. fi. ad fi. in versi. extra glo-
sam oppono. de fructibus & litium expen. idem Bald. in l. nec
causas. C. de appel. vbi respondet clemen. pastoralis. quod ibi
ille imperator non habebat iurisdictionẽ. & adducitur etiam
gloss. in l. antepenul. ex quibus causis maiores. & Bald. in c. do
mino guerram. in prin. in vlti. column. hic finitur lex. Alexan.
in dictis consiliis. vbi late concludit, quod cum ex plenitudi-
ne potestatis possit procere parte non citata, ita etiam legiti-
mare in præiudicium eorum quorum interest. Tu diligentius
aduerte, & fateor, quod ex graui causa parte non citata posset
princeps procedere, alias nõ vt in ca. 1. de causa possess. & pro-
prie.

prie,& in ca. nos in quemquam.2.q.1. & vbique late doctores.
nam defensio,ad quam fit citatio,est de iure diuino & naturę.
vt in Clem.pastor.in §.ceterum.sup.alleg. quam defensionem
imperatori auferre non licuit.vt dicitur in d.clem.& miror de
Bal.qui leuiter scripserit dictam Clementi. nam loqui in nō sub
ditū,& ꝙ subdito non citato potuit princeps procedere&c.nō
minus mirandū est quod d. Alex. comprobet talem solutionē
in dictis consilijs,& d. Abb.vt inferius. Nā ille tex.quamuis lo-
quatur in eo qui non erat subiectus,tamen summus Pontifex di-
cit, quod ēt in subditum non citatum & infensum non potuit
imperator procedere,& subiicio verba.primo ibi,nō subditum
non citatū legitime aut remissum &c. Dic igitur sententiā nō
valuisse,quia contra non subditū,vt in c. At si clerici.de iud.itē
quia contra non citatum,vt in c.1.de causa possess.& proprie.&
probatur manifeste in versi. seonenti.ibi,nec prædicta supple-
tio circa subditum etiam valuisset. Cum defensionis facultas,
quæ a iure prouenit naturali,si competat.nec illam imperato-
ri tollere licuerit &c. Itaque expresse ibi hoc oculis subijcitur.
credo quod Bald. tantum inspexisset illa verba,non subditum
non citatū &c.nec inspexit subsequentia. At nec inspicere erat
necesse subtilissimo Bald.sed sat fuisset considerare rationem,
ex qua facile cognoscitur a subditis non esse tollendā, quæ pro
ueniūt a naturali iure,cui pricceps ipse subijcitur,vt dicebat idē
Bal.in l.2.C.de ser.& aqua.& patet in c.imperatores.8.distinct.
maxime in citatione, quæ expresse a iure diuino habet origi-
nem,vt late per doctores.& Abb.in d.ca.1.& in c.cum olim.ad
finem.de re iudi. sententia igitur esset nulla tam ex defectu iu-
risdictionis, quam etiam ex defectu citationis quarū quęlibet
est causa sufficiens.& ideo tex.cumulabat causas,nō quod vtrā
que sit necessaria,vt Bal.& Alex.opinantur. Et idem Bal.in l.fi.
C.de legibus.tenet contra seipsum.immo dicit tex.& gl.ibi,&
ex Clem. pastoralis.ꝙ sentētia principis sine citatione esset nul
la.Dum igitur princeps ipse debeat citare partem, & causa co-
gnita procedere ad legitimationem,vt Bart. hic & omnes do-
ctores,& patet in l.1.& pen.& vlt.de nata.restit.sequitur legiti-
mationem esse nullam. Ad excusationem tamen legitimatio-
nis requiritur grauis causa. Et dicit d. Abb.in d.c.cum olim.5.
col.ibi,secunda causa.quod causa præsumitur in principe,licet
non appareat expressa.per ea quæ notat Bar.in l.fi.C. si contra
ius vel vtilitatem publicam.& Cy.in l.rescripta. C. eo.tit.& ita
late dicit se consuluisse.eodem modo soluit do. Alex.in d.cōsi.
2.in primo vol.est modo videndum.& Iacob. But idem tenuit
in l.fi.ad fi.sup.alle. quod princeps si auferat ius tertij per rescri-
ptū,pręsumitur facere cum causa.& hanc pręsumptionē causę
omnes fatentur in c.quæ in ecclesiarum.sup all.vt do. Ant.lo.
de Imol.& id semper ponderes ꝙ do. Abb.in d.c.cum olim.lo-
quitur de iure quæsito iuregentium. quod princeps per legiti-
mationem pōt tertio auferre eo non citato ex causa quæ in ip-
so principe præsumitur,& ita tenet d. Alex.in dicto consi. & in
consil.87.fi.col.versic. Et ita respondetur. adeo quod cōtra ta-
lem præsumptionem non est admittēda probatio.vt in Cle.de
301 proba.&c.ita concludūt ibi doctores. † Ego hæc ita intelligere
non potui.quia considerabam,quod ad auferendam rem meā
princeps non habet imperium,ergo in hoc non subijcior ei. vt
tenet glo.& Bar.in proœ. Digestorum vt sup.dicebam.& Bart.
in d.l.fi.C.si contra ius vel vti.publ.constare ergo debet se hoc
ex iusta causa facere, quia in hoc ipso constat eius iurisdictio,
alias non teneor obedire,cum non habeat imperium, vt tenet
Bar.in d.l.fin.quod optimo exemplo probatur. Nam summus
Pontifex protestatur se nolle intromittere ad molestandum re
gem Gallorum,sed cum ratione peccati habeat iurisdictionē,
dicit,quod si Rex Angliæ sufficienter ostenderit Gallorum re
gem peccasse in ipsum, tunc vult eum coercere &c. ita dicitur
302 in c.nouit.de iudicijs. † Cum igitur imperator vel summus Pō-
tifex in auferendis rebus proprijs subditorum non habeant im
perium,nisi dum adsit iustissima reipublicę causa,certe de hac
constare debet,eam saltem exprimendo,ne sub eius libera vo-
luntate sint omnia particularia priuatorum. Hæc nostra con-
sideratio confirmatur ex authoritate Innoc.in cap.quanto. de
consuetudine,quod licet in his quæ sunt iuris positiui in princi
pe præsumamus causam,vt per nota.in c.quæ in ecclesiarum.
& in d.l.fina. tamen in his quæ sunt de iure diuino vel naturali,
cum ea non possit sine causa magna,eam debet exprimere, vt
sciatur,& sit notum principem id potuisse.& idem d. Abbas di
cit ibi hanc sententiam Inno.nunquam obliuioni tradendam.
303 idem notauit d. Abb.in d.c quæ in ecclesiarū.2.col. Quid tamē
dicendū de his quæ in cōtrariū adducūtur,ego fateor, quod in
his quæ sunt iuris positiui, cū princeps habeat facultatē dispo-
nendi quo voluerit,vt in l.1.de constitut.princip. præsumimus
rationabiliter esse disposita.vt in fi.l. Non omnium.de leg. iū-
cto.c.consuetudo.1.dist.& c.erit autem lex 4.dist.in nam leges
aliquæ sunt,quarum ratio reddi non potest. nulla tamē lex est,
quæ non habeat rationem vt tenet sanctus doctor secunda se-
cundæ.q.94 & in d.c.cōsuetudo, & in c.erit autem,quod intel-

lige præsumptione.Ita eodem modo in dispensatione iuris po-
sitiui quamuis ratio non reddatur, pręsumimus eam subesse.
ita intelligitur dictum Innoc.in c.cum ad monasterium. de sta
304 tu regularium. † Quod vero ex sensu doctorum colligitur, vt
quod alicui competit iuregentium, & naturæ, possit princeps
auferre sine causa expressa,adeo quod præsumatur causa, con-
tra quam non admittatur probatio.quippe hoc exasperat men
tem iustitia instructam,& ideo dicebat do. Abb.in dicto c.quæ
in ecclesiarum,pen.col.quod hęc doctorum sententia nullo iu
re probatur. Quinimo videtur contrariū probari ex dicta Cle-
men.pastoralis.dicit tamen dom. Abb. quod de facto seruatur
contrarium,& ideo respondet illi Clementinę, quod ibi impe
rator procedebat contra non subditum. Ego miror de incon-
stantia domi. Abbatis, quia ipse fatebatur pauloante, quod in
his quę sunt de iure diuino.nō sufficiebat causa præsumpta, &
tūc fatetur iure diuino competere iura,nec Papam vel Impera
torē ea auferre posse.vt in Cle.past.§.cæterū.ergo ex hoc sequi
tur,qđ non sufficit cā pręsumpta, sed requirit vera. nec in hoc
debuisset dubitare. Quod autem subiungit,quod de facto ser-
uaretur contrarium,certe ipse consulere debuisset non seruā-
dum. nec ex facto debet iurisconsultus contra rectam rationē
moueri,quod vero deinde ponderat in dicta Clem.procedi cō
tra non subditum,non est omnino ponderandū,vt ostendo. ī
col.2.in vers.tu diligentius Nec obstat Cle.1.de probat. quæ in
facto proprio loquitur,& ego fateor,quod non possum nega-
re verba legitimationis scripta in rescripto. Sed potero dicere
legitimationem non valere.s. quia sine causa expressa & graui
non potuit mihi ius meum auferre, & ita ibi gl. admittit hanc
viam indirectam. maxime ꝙ ille tex.loquitur in beneficialibus
Et rursus nostra sententia videtur suaderi ex ijs,quæ dicit Inno
cen.in c.inquisitioni.de sen.ex.in fina.verbis,ꝙ si Papa mandat
laico temporaliter non sibi subiecto,ꝙ alicui det rem suā,non
debet ei obedire,si non appareat legitima causa, quare id præ-
cipiat,& hoc dictum semper commendatur,vt Abbas in d. ca.
quę in ecclesiarum.in pen.col. Sed certe quamuis in alijs subdi
tus sit,in hoc tamen eadem est ratio, quia ad auferēdum quod
meum est iure naturę nullam habet iurisdictionem,vt dicebat
Bar.in d.l.fin.si contra ius vel vtili.publicam. Nec obstat,quod
nemo potest de his quæ Pontifex facit,iudicare,cū omnes sint
ei inferiores,in c.si Papa 40.dist.& 9.q.3.c.cætera. Ideo videtur
quod etiam si sit iniustum,sit obseruandum. ita dicebat Inno-
cen. in d.c. inquisitioni. quod intellige non in his quæ sunt iu-
ris naturę,in quibus a ratione cognoscitur, cum non iuste im-
perare,quia tunc non teneor obedire. cum mihi constet,quod
non possit imperare. quamuis enim iniusta imperet iniustitia
positiua,iusta tamen sunt. cum ipse in his dispensare possit, &
censetur dispensasse cum causa iusta. Sed quando iniustitia est
a iure superiori, cum in illo suo modo dispensare non possit,
non est obediendum non iustis.vt in d.Clemen.pastor.§.cęte-
rum,& ita intellige Innoc.in d.c.inquisitioni.alias dissentiremus
ab eo. Nam princeps iura vsque ad animam,& sanguinem ob-
seruare debet,& nobis inferioribus præstare exemplum,vt sua
305 obseruemus,vt in c.sunt quidam.& in c.ideo 35. quæst.1. † Ex
his infero,ꝙ quamuis venientibus ab intestato vel institutis au
ferat hęreditas, nec delatio iuris ciuilis habeat effectum pro-
pter legitimationem superuenientem,tamen defert & compe-
tit iure naturali successionis,quia quamuis princeps possit im-
pedire iura ciuilia,vt actiones, & petitiones hęreditatis,vt no-
tatur in d.l.fi.si contra ius vel vtil.publi.tamen iustitiam veram
naturalem non potuit. Vnde habeo ista remedia,primo,quod
exigere possum hęreditatem vniuersali iustitia & iuregentiū,
vt manu regia mihi,quod mihi pertinet, ministretur, & ita di-
cebat Innocen.in c.quę in ecclesiarum, quem in hoc sequitur
Dom. Abba. Secundum est,quod in defectum iustitiæ sęcula-
ris possum adire ecclesiam, quæ tenetur mihi iustitiam mini-
strare,vt in c.nouit.de iudicijs,& in c.ex tenore,& c.licet ex su-
scepto.de foro competenti. nam quamuis imperator tollat iu-
stitiam,vel potius effectum iustitię ciuilis, non tamen tollit ca-
nonicam,& minus tollit naturalē,quia sub peccato omnes ec-
clesiæ subiicimur,vt in cap.cum tanto.de consue.& in c.nouit.
de iudicijs,& in cap. primo.de constit. Tertium est, quod siue
ab imperatore siue Papa processerit legitimatio, possum coram
successore prosequi iustitiam tam ciuilem q̃ canonicam vel na
turalem,quia cum legitimasset prędecessor sine causa, nec iu-
ra ciuilia fuerūt sublata nec naturalia, cum maxime ciuilia es-
sent naturali iure confirmata.& nō est tutus quo ad veram iu-
stitiam ipse,cui,quod meum est,sine causa a me aufertur,vt si-
bi conferatur,vt in dicto c.non est,de voto & superius dixi. Item
aduerte, ꝙ secundum hoc cū iniuste possideat,teneretur ad resti
tutionem fructuū.in quo cogita. Nec obstat dictum Bald.in l.
2. de serui. & aqua. in 6. columna in versicul. Item nota quod
plenitudo potestatis est arbitrii plenitudo nulli necessitati sub-
iecta nullisque publicis iuris regulis limitata. vnde cum prin-
ceps habeat plenitudinem potestatis, solius principis dicit es-
se præ-

se prerogatiuam iura ab vno auferre, & alteri dare. Idem est
quando ex certa scientia, quia dum scit, vult vti plenitudine po
testatis, vt notatur. cap. ad hæc, de rescriptis, & vt dicit Bar. in l.
conficiuntur, post princ. de iure codi. quando princeps aliquid
ex certa scientia præcipit, non potest [illegible]fricari in dubium, quid
agis, aut cur ita agis, ita Barto. item dicit in l. relegati. ff. de pę-
nis. iuncta glosa, quod magna causa dispensationis est princi-
306 pis voluntas. † Rursus dicebat Paulus de Cast. consilio [illegible] in-
cipien. In Christi nomine. super puncto illo plura subtiliter &c.
& in consilio 223. incipiente, In Christi nomine, videndum est
primo, quod princeps potest legitimare in præiudicium illo-
rum, quibus est ius quæsitum, etiam sine causa, quamuis in hoc
ipso peccatum committat, idem tenet Alexand. consil. 87. 7.
col. in versicu. & dicit Paulus. 2. volum. & in dicto consil. [illegible]
volum. 6. colum. versic. Et dicit Paulus, ibidem refert, & vbi-
que sequuntur consilium Dyni, in consil. 202. quod etiam post
aditam hæreditatē sola voluntate principis potest tolli ius quæ-
situm, ita etiam Paulus in l. cum hæredes. de acquiren. possess.
idem in l. testamentum. C. de testa. & idem tenent plerique do-
ctores, de quibus in dictis consilijs. & respondent ad cap. i. de
causa possessionis & propriet. quod de plenitudine potestatis
parte inaudita potest procedere ex causa. Sed causa præsumi-
307 tur &c. † Item cum etiam parte inuita possit tale ius auferre, su
perest, quod non est necessaria citatio per regulam, qui potest
inuitis, de regu. iur. qui enim potest inuitis, ignorantibus pote-
rit, & plura inuenies per Petrum de Anchar. in consilio 225.
incipiente, in Christi nomine. videtur prima facie dicendum,
& in rep. cap. canonum. in versic. Quid si statutum loquitur de
filijs. post med[illegible]um. & vide maxime prædicta con[illegible] Alexand.
Sed vt ex superioribus constat, id teneas, quod [illegible] hæreditas
sit delata ab intestato, siue ex testamento, siue sit [illegible] adita, si-
ue sit apprehensa, nisi princeps iusta causa vel [illegible] publicę ab-
stulerit, sola sua voluntate non iuste auferet, nec [illegible] valebit ta-
lis legitimatio, & ex superioribus [illegible] & consilia
doctorum multa inuenio, quæ referre pudet, eaque deprauata
to more [illegible] quam [illegible] quandoque [illegible] Sat sane
esset, quod tu fundamenta, in quibus [illegible] versatur, non ignora-
res [illegible] principis [illegible] Re-
308 [illegible] Dicebat B[illegible]
[illegible] nulli necessitati [illegible]
[illegible] Atque [illegible] ab ip-
so [illegible] facultatem [illegible] Certe D[illegible] sapie
[illegible] summo Pontifici [illegible] extrauagan. Bonifacii Octaui de
[illegible] obedien. & in d. [illegible] de vete. iure enucle. [illegible] quod
nobis celesti [illegible] Baldo. an
princeps vel Pontifex [illegible] & [illegible] po-
testatem [illegible] Bald. [illegible] Impe[illegible]
[illegible] libera [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] Imperator [illegible]
[illegible] Imperator [illegible] potestas [illegible]
[illegible] potest, vt in c. [illegible] peratores,
& [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] disponentis [illegible]
[illegible] & [illegible]
[illegible] & [illegible]
[illegible] Deus [illegible]
[illegible]
[illegible] Deus [illegible] Deus [illegible]
[illegible]
contra rationem fecerit [illegible] voluntate [illegible]
309 [illegible] facta. † Ex his constat [illegible] potestatis [illegible]
[illegible] humana & politica [illegible]
[illegible] vel Imperatorem habere [illegible]
[illegible] potestatem [illegible]
potestatem exercere pōt prout [illegible] Deo
potestatem [illegible] non subiectam [illegible]
Deum & eius Vicarium hęc est differentia quod Deus qui omnia
[illegible] subijcitur cum sit causa & principium omnium, sed
Pontifex vel Imperator subiectus legibus Dei [illegible] est recte ratio-
ni, quia leges sunt superiores & [illegible] eis [illegible] potestatē quā
nullo modo potest exercere nisi [illegible] rationem. [illegible]
igitur alteri [illegible] dare non poterit ex tali potestate nisi cum
causa magna publicæ vtilitatis vt in l. item si verberatum de rei
ven. cum [illegible] iustitiæ superioris præceptū est ius suum cui-
que tribuere & alterum non lædere quo præcepto Pontifex vel
Imperator subijcitur vt superius dicebā. Quid est igitur vti ple-
nitudine potestatis? Respondeo, quod [illegible] vtitur plenitudine
310 suæ potestatis, quando ex causa supra leges dispensat. † Ha-
bet enim hanc facultatem, vt cum ratio [illegible] possit dispen
sare supra leges ordinarias. Item quandoque vigente summa

rei publicæ necessitate poterit etiam in his, quę sunt de iure na
turali dispensare. vt notat Io. An. in reg. semel. de reg. iuris. &
in c. per venerabilem qui filij sunt legitimi. & ibi domi. Abbas.
in c. literas. de restitutio. spolia. in fi. Suprema itaque vel ple-
nitudine potestatis vtitur, cum graui penso causarum. & ideo
ista quæ sunt talis facultatis sibi censentur reseruata. vt in cap.
Quod translationem. de officio delegati. vnde cum leges de
ista facultate loquuntur, semper ponderant difficiliter [illegible] vten
dum, id est, magna causa impellente. vt in clemētina de natali,
restituen. adeo quod etiam si sit pęna a iure positiuo imposita, nō
est relaxatione vtendum sine causa. ita dicebat tex. in l. relega-
ti. de penis. ff. vbi nemo potest commeatum remeatum ve da-
re exuli, nisi Imperator ex aliqua causa. ita dicit text. & quāuis
glosa dicat, causam magnam esse Imperatoris voluntatē, non
debet velle, nisi ex causa velit. vt text. docet. eodem modo dicit
in l. nec causas. C. de appellationibus. verendum esse principi,
ne lis, causa incognita, ademptaq; copia cōquerendi, dirimat.
Circumspicere igitur, & causas animaduertere debet, priusquā
in preiudicium alterius iura distribuat. vnde dicit in l. penul. de
hære. insti. quod Imperator cauere debet plusquam [illegible]teri, ne oc-
casionē iniurię tribuat, vel ne alteri ius suū auferat. Quinimo,
puniendos censet eos, qui occasionem quærūt, vt princeps al-
teri præiudicet. vnde recusat acceptare lites sibi donatas. vt ibi.
311 & in §. fi. insti. quibus mo. test. infirman. † dum Paulus de Cast.
& Alexandr. dicunt, quod princeps ex plenitudine potestatis
possit legitimare & auferre ius alteri quæsitum sine causa, quā
uis in hoc ipso peccatum committat. profecto mirandum est,
quod consultissimi patres tam inconsulte atq; iniuste loquantur.
quis enim tribuit Imperatori hanc plenam peccandi potesta-
tem, certe nō leges ciuiles, quę inferiores sunt ipso & ab eo pē
dent. vt in c. significasti. de electio, & quamuis leges tribuerēt facul
tatem plenissimam, non tamen tribuunt ad peccandum. cum
legibus & legislatori in magna sit cura, vt peccandi nulla occa
sio relinquatur. vt in auth. vt hi qui obligatas. col. 6. in l. memi-
nerit. C. vnde vi. Quinimo tales leges non valerent. vt in c. fi.
de præscrip. ratio, quia cum vim & substantiam capiant a iusti-
tia & lege eterna & naturali, si in ijs sim peccant amittunt vim
legis, quasi suis causis & principijs non respondeant. vt in c.
quo iure. §. fi. & in c. quę cōtra mores. 8. distin. & in c. fi. in fine
9. distin. Deus igitur supremus dedit plenam imperatori po-
testatem, vt sibi humanum genus regendum subesset. l. bene
a Zenone. in fine. de qua. præs. & in auth. quo. op. epi. in princi.
collat. 1. & in superioribus latius dicebam. sed nefandum esset,
quod ex tali plenitudine potestatis possit imperator ius alteri
peccando auferre. non enim ex Deo pōt, nisi quod iuste & si-
ne peccato potest. vt in c. cū eterni tribunal. de sen. & re iu. nec
imperatoris potestatem habet nisi dum iuste imperat. vt in c.
s. 24. q. 2. Vnde expone dictum Bald. in l. 2. C. de commu. rerū
ali. quem sequitur Alexan. in dictis consil. quod princeps raro
debet vti plenitudine potestatis. quia debet magis cauere quā
alij. nam aut hoc intelligis, quia [illegible] his quæ ex plenitudine pote
statis facit, non obseruat iustitiam, a qua [illegible] studiose cauere de-
bet, & certe nec ea potest, nec his vllo tempore vel modo vti
debet. Aut intelligis vt caueat ne ea suprema potestate vtatur
sine magna causa, & tunc Bal. rectum habet sensum. vt in d. l.
312 de na. restituendis. † Ex his non valet argu. doctorum, quod par-
te inuita poterat legitimare, ergo non citata. Nam quod pars,
cuius interest, & cuius est quæsitum, sit citanda, tenet Barto.
hic quem sequuntur communiter doctores. quia causa cogni
ta est procedendum. vt in d. l. 2. ergo ex hoc sequitur, quod cau
sa requiritur ad legitimationem in præiudicium iuris tertij. Si
enim non requiritur causa, de causa non cognosceretur. Item
dum ipsi tenent, quod pars est citanda concluditur quod parte
inuita & inaudita non possit legitimari. vt in l. penul. eo. titu. &
sic conuertitur argumentum. Nec placent verba Bald. in c. filij
nat. si de feudo fuerit controuer. inter domi. & agna. quod li-
cet Imperator possit ex plenitudine potestatis legitimare in
præiudicium filiorum legitimorum, tamē Imperator qui hoc
facit, videtur vnum pecus, & non habere iustitiam publicæ ho
nestatis. do. Iason dicit hic egregia & pulchra esse verba Bald.
& ponderat sentētiam Baldi, quod legitimare possit, quamuis
inconsideranter facit. Pulchra quidem & egregia est senten-
tia, qua Imperator humani generis imperium ab eterna iusti-
tia sibi commissum pecudis more exercere possit. Finis.

Hæc sunt, quæ iuuenis Hispanus super gallo veloci cantu &
primæuo iners cātabat. at reliqua verborum emendam ætati
relinquens lectorē magistro August. comprecatur, vt nisi quæ
ex his certa intellexerit, nolit firma tenere, quorum quæcunq;
a iustitia obliquantur, & abhorrent, quæ plurima esse veretur,
obscuritati ingenij imbecillitatiq; humanæ comporentur. Si
quæ vero iusta recta ve inueniantur, omnipotenti Deo, qui so-
lus iustus est, a quo cūcta recta procedūt gloriā & honorē tribu
bait Fortunius Garcia. I. V. doctor.

REPETITIO

Lanceloti Galiaula Super l. Gallus ff. de liberis & posthum.

SVMMARIVM.

1 *Ignorantiam iuris circa materiam legis, Gallus ff. de liber. & posthum. non esse latam culpam, secus in aliis. & nu. duob. seq.*
4 *Posthumus quis proprie dicatur.*
5 *Posthumus proprius quis dicatur, quis item alienus.*
6 *Posthumus proprius sit ne idem qui & suus.*
7 *Posthumum alienum non potuisse ante Gallum institui.*
8 *Testamentum ne rumpatur, instituendum eum qui primum locum occupaturus est tempore mortis testatoris.*
9 *Posthumus alienus quamobrem institui non posset per legem 12. tabul.*
10 *Suspicio sinistra in personis multum coniunctis cessare debet.*
11 *Posthumus sit ne certa an incerta persona.*
12 *Posthumus existens in vtero eius mulieris, quæ vxor testatoris esse non potest, an institui possit.*
13 *Potest, verbum an & quando necessitatem importet. & nu. 16. & 19.*
14 *Iudex quando officium suum etiam non requisitus interponere debeat.*
15 *Iudex fama probata ad quæstionem potest procedere, licet non teneatur.*
17 *Potest, verbum extenditur quandoq; ad tempus futurum.*
18 *Mulier & minor an teneantur ex contractu celebrato citra consensum consanguineorum.*
20 *Succedere aliquando quis potest ab intestato, licet tacite institutus videatur.*
21 *Conditionalia verba dispositionem non inducere, nec tacitam quidem.*
22 *Dispositio verbis conditionalibus annexa præsumitur inutilis.*
23 *Successionem ab intestato censeri vtiliorem ea, quæ est ex testamento.*
24 *Argumentum non valere ab exhæredatione ad institutionem.*
25 *Statutum plures casus comprehendens locum non habere in casu, in quo non militat eiusdem statuti ratio.*
26 *Statutorum verba quando proprie capi debeant, & quando possint improprie accipi.*
27 *Posthumum etiam eum aliquando dici, qui in vita testatoris nascitur, & num. 31.*
28 *Lex corrigens legem antiquam non trahitur ad alium casum licet eandem habeat rationem.*
29 *Substitutio facta in vnum casum non debet trahi ad alium.*
30 *Dispositionem non porrigi ad eum casum de quo disponens non potest disponere.*
32 *Instituto moriente viuo adhuc testatore deficit institutio, & ex consequenti testamentum.*
33 *Nepotis appellatione neptem venire etiam in materia correctoria.*
34 *Filias non vocari ad emphyteusim acceptam pro se & filiis.*
35 *Natus secundo die mensis vndecimi a morte testatoris censetur legitimus ipsi defuncto.*
36 *Probationem non admitti aduersus præsumptionem legis.*
37 *Post, dictio est ambigua, & vario sensu accipi potest.*
38 *Diem mortis mariti numerari in termino decem mensium.*
39 *Generare potest quis eo die, quo moritur.*
40 *Substitutio facta, si nascatur in decem mensibus, quo modo intelligatur.*
41 *Filius in domo secũdi mariti natus quando præsumatur esse prioris mariti.*
42 *Matri non credi asserenti partum esse secundi mariti.*
43 *Filius non semper eius esse creditur, cui secundum faciem assimilatur.*
44 *Filius vtri potius succedat, priori marito matris, an secundo, cum dubitatur, vtrius sit. & nu. seq.*

GAllus. Exorditur Bar. vt per eum, vide glo. fi. huius legis & glo. de oblig. quæ ex quasi delic. Insti. in prin. in ver. ideo videtur. Ex quib.
1 infero † quod licet ignorantia iuris sit lata culpa l. latę culpę. ff. de verb. signifi. iuncta l. leges sacratissimę C. de legi. tamen in materia huius legis, quæ secũdum apices iuris procedit, secus erit. Ita Bald. in c. fin. in 1. col. tertio notabili. extra, de transla. episcop. Facit dictum Ioan. Fabri. &
2 Ang. in §. suspectus. Insti. de suspec. tuto. Item infero † quod licet Iureconsulto interroganti de iure sit acriter respondendũ. l. 2. §. Seruius ff. de origi. iur. §. Domitius Labeo. ff. de testa. tamen in materia huius legis, quæ est scrupulosa & obscura, secus est. Dominus Lance. Decius post alios in l. vt responsum. C. de transact. vnde etiam prouecto inepte arguenti in hac materia, esset benigne respondendũ, licet in materia facili secus, vt per Fulgo. in l. præcibus C. de impube. in nor. Tertio infero
3 † quod licet assessor videatur profiteri se peritum glos. 1. in l. 2. sup. quod quisq; iur. tamen ex quo mediocriter l. sciendum §. illud ff. de ædili. ædic. non censetur profiteri se peritum in hac materia. Facit theorica Inno. in c. cum in cunctis, de elect. præ-
4 mitte modo primo † quis dicatur proprie posthumus vt hic per Bar. Ex quo infertur quod Gallus solũ loquitur de posthumo proprie respectu aui testantis & patris, cum loquatur tantum de nepote, qui nascitur post mortẽ testatoris prius mortuo filio, vt hic. lex Velleia vero loquitur de posthumo improprie respectu aui, sed proprie respectu patris, cum loquatur de posthumo nascẽte viuo patre post mortem patris. Iulianus vero loquitur in §. ille casus inf. ea. l. de posthumo improprie respectu aui & patris, cum loquatur de nepote nascente post testamentum, viuo adhuc auo & patre, & postea moriẽte patre
5 ante auum. † Secundo præmitte quod posthumus proprius dicitur existens in vtero, qui si natus fuisset tempore testamenti fuisset in testatoris potestate, & apud eum obtinuisset primũ locum, alienus vero, qui vel non fuisset in potestate, vel nõ obtinuisset primum locum. Ita indifferenter omnes hic. Vnde non requiritur quod ex propria vxore nascatur, vt dicatur proprius posthumus, cum possit nasci ex nuru filij præmortui. Itẽ potest esse posthumus alienus, licet sit de sanguine testatoris & prole, vt existens in vtero nurus filij viuentis tempore testamenti. Item potest esse proprie posthumus, & tamen non erit proprius, sed alienus, vt nascens ex nuru post mortem aui filio
6 viuẽte. † Sed hic dubitatur an posthumus proprius & posthumus suus sint idem. Dominus meus dicit quod nõ, vt per eũ. Facit quia iste terminus proprius, strictius accipitur quã suus l. fundus ff. de seruit. rustico. prædio. Breuiter dic quod eo tempore, quo est proprius posthumus, est etiam suus, & ecõtra, & eo tempore, quo non est proprius, non est etiam suus. Ita in effectu Imol. hic, & Bart. inf. in §. ille casus 1. col. Tertio præmitte
7 † quod secundum legem 12. tab. ante Gallum nullus posthumus alienus poterat institui, etiam conferendo institutionem in tempus quo efficeretur proprius. Insti. de bon. poss. in prin. §. ille casus §. posthum. Insti. de lega. l. penul. inf. de lega. & hic. Vnde posthumus ex filia institui non poterat, per §. fi. Insti. de pa. pote. Nec posthumus conceptus ex filio emancipato post emancipationem, siue talis filius viueret tempore testamenti, siue non per §. penul. Insti. quibus modis ius pa. pote. sol. Similiter posthumus ex filio in potestate, viuente filio tempore testamenti institui non poterat, vt hic, quia omnes isti sunt po-
8 sthumi alieni. Quarto præmitte † quod vt valeat testamentũ, vel ne rumpatur, debet esse institutus vel exhæredatus ille, qui obtinet primum locum tempore testamẽti vel tempore mortis testatoris, alias primo casu testamentum est nullum, secundo rumpitur. Instit. de exhære. libe. in prin. & §. 1. Vnde eueniebat quod filio sublato de medio post testamentum, nepos existens in vtero subintrabat primum locum, & præteritus rumpebat testm̃ l. posthumorum infr. tit. 1. Vnde Gallus superueniens induxit nepotem ex filio in potestate existentem in vtero posse institui, etiam filio viuo, sub tribus conditionibus, vt hic in text. & inter cætera si ipse nepos vel neptis nascerẽt post mortem aui. Et si dicis, quare non induxit idem de nepote nascente viuo auo post testamẽtum & mortem filii, cum etiam talis præteritus rumperet testamentum. Imol. rñdet, quod si nascebatur viuo auo, mortuo filio, poterat auus viuens facere aliud testamentum, & illum nepotem natum instituere, secundum legem 12. tab. vt per Bar. in §. si eius inf. hac lege. Sed ista ratio etiam militat in nascente post mortem, mortuo filio ante auum, quia tunc etiam existentem in vtero, quem filius non præcedebat, poterat instituere secundum legem 12. tab & per Bart. in d. §. si eius. Dic ergo quod Gallus fuit defectiuus, vnde per legem Velleiam suppletum est §. nũc de lege Velleia. inf. ea. l. His sic declaratis cadit difficultas, † quare lex. 12. tabularũ
9 nolebat posthumum alienum posse institui, cum etiam omnino extraneus ignotus institui posset l. extraneum 2. C. de hæredibus instituendis. & posthumus habetur pro nato, quo ad sui fauorem l. qui in vtero. ff. de statu hominum. Aliqui dicunt, vt refert Imola, ne actus fieret frustratorius, quia poterat non nasci. Facit l. cum inter veteres C. de fideicommissarijs libertatibus. Sed illa ratio non est bona, quia ergo de fructibus nascituris non potuisset disponi, contra l. 1. in fine. ff. de conditionibus & demonstr. & l. interdum ff. de verb. oblig. Nec obstat l. si quæramus ff. de testa. per l. vsusfructus ff. de stipul. seruo. Itẽ secundum hanc rationem de posthumo nulla potuisset fieri dispositio, contra §. permissum, cum simi Insti. de tute. Secunda itaque assignatur ratio, scilicet quia insurgebat sinistra suspicio, secundum Imol. Sed obstat, quia † sinistra suspicio de-
10 bebat cessare in personis multum coniunctis, vt in filia, & nuru. l. si quis adulterij. C. de adulte. l. eum, qui probabilem. C. de episcop. & cleric. c. pen. de cohabi. cleri. & mulie. & tamen nepos ex filia, & ex nuru institui non poterat, iuxta terminos supra declaratos. Item obstat. l. merito ff. pro socio. cap. estote. de reg. iur. vbi ex causa honesta, non inhonesta, debet præsumi aliquod factum. Tertia itaque assignatur ratio, quia persona incerta, etiam quæ veniebat certificanda ab aliquo futuro euentu, non poterat institui §. incertis. Insti. de lega. Sed id est multiplicare incõueniens, quæ erat ratio quod incerta persona institui non poterat. Item † posthumus non est persona incer-
11 ta, sed certa indubitabili signo. glos. in l. si pater filium. in glo. fin. in

fi.in fi.J.de vulga.& probat.§.posthumo. Insti. de lega. in verbo, quoque, qui diuersificat posthumum a personis incertis, de quibus.§.Vnde dic quod nulla ratio, saltem cōcludens, assignari poterat, & ideo extirpatum est quod ratione carebat.c. cōsuetudo.1.distin.& statutū est quod quicunque posthumus institui possit, vt per Barto.J.in §.ille casus.vbi enumerat tempora a lege 12. tabu. vsque ad nouissima. Dominus tamen meus hic dicit
12 † qd.§.posthumos.Institu. de lega.vult qd immo nō institui possit posthumus existens in vtero mulieris, quæ non potest esse vxor testatoris. Sed non est verū, quia loquitur de muliere, quæ non potest esse vxor simpliciter, vt monacha, & similiter quis non possit instituere posthumum cōceptum ex suo illicito coitu.l.si quis posthumos.l.si filijs a patre.§.pe.supr.eod. Mouetur etiam contra prædicta difficultas de.§.posthumo. Instit.de lega. ibi, qui natus inter suos hæredes testatoris futurus non est Soci.respondet qd loquitur in successione ab intestato. Sed est contra text. in verbo, testatoris. Sed dominus meus respondet qd debet intelligi, futurus non est, scilicet tempore testamenti per illud verbum, testatoris. Sed non est hoc tutum, quia testator est ēt post testamentum.§.in hæredibus. Insti.de hære. quali.& diffe. Dic ergo, qui futurus non est inter suos hæredes testatoris, simpliciter & absolute considerato stricte existente tēpore testamenti.Item videtur quod licet lex. 12.tab.prohiberet instituti posthumum, deberet tamen posse institui, transferendo institutionē in tempus, quo erit posthumus suus, seu proprius per.l.in tempus.in prin.ff.de hære.insti. Soci. fatetur, & per hoc dicit quod Gallus solum declarauit mentem legis. 12.tabu. Sed est contra tex.in §.ille casus.ibi nullo modo poterat. Responde ergo quod lex resistebat initio institutioni posthumi alieni, vnde nō poterat conferri institutio etiam in tempus habile, per. l.si minor.ff.de ser. expor. Et si dicis qd loquitur in persona disponēte non in ea, de qua fit dispositio, vt declarat Imo.in d.l.in tempus in prin.dico quod resistebat etiam disponenti, vt hic, in verbo, posse.& in d.§.ille casus.& in l.penul.de leg.1 Vel dic quod l.in tēpus, procedit de æquitate, vt ibi dicit tex.sed de rigore secus, quem
13 sequebatur l.12.tab.In glo.† in verbo, posse. ex theorica Barto. super ea, prima sit conclusio quod verbum, potest, affirmatiue prolatum in legibus, contractibus, vel rescriptis, non importat necessitatem præcisam, immo nec cautatiuā de suo significato secundum Pau.limita ratione subiectæ materiæ, vt hic, & in l. si mandauero tibi.2.§.fin. ff. manda. Item limita vbi lex procedit tradendo regulam seu formam actui. Bar.hic, & sequitur Alex. exemplum in hoc text. in tribus conditionibus per text. relatis. Vnde si statutum diceret qd mulier possit contrahere cum cōsensu propinquorum, induceret necessitatem contrahendi cū tali consensu. Item limita, vbi statutum diceret quod possit iudex inquirere de talibus maleficijs. Nam tenebitur inquirere, alias punietur de negligentia, iuxta tex.& gloss.fina.in l.1. C.de deserto.lib.12.Ita Bal.hic & sequitur Raphael Cuma.& placet hæc decisio, licet Alex. & [illegible] meus contrarium teneant. Mouetur, quia tale statutum videtur respicere vtilitatem publicam.l.ita vulneratus.ad fi. ff. ad legem Aquil. sed iudex in talibus negligens quando [illegible] punitur, immo priuari debet officio, vt per Bald. in l. mancipia. C. de ser.fugi.in auth. statuimus.
14 C.de epis.& cle.† Debet enim interponere officium suū, etiam non requisitus, vbi agitur de vtilitate publica. Barto.in l.4.in §. hoc autem iudicium.4.colum.de dam. infec. Et adduco præcise de verbo possit, Abb. in cap. at si clerici. in §. de adulterijs. in pe.colum.versicul. sed quæro an episcopus. extra, de iudi. Non obstat.l.non quicquid.ff.de iud quia loquitur in respicientibus priuatam vtilitatem, per prædicta. Non obstat decisio Ang. ibi
15 de statuto † quod probata fama possit procedere iudex ad torturam, & tamen non tenetur, quia loquitur in arbitrarijs, vt est imponere aliquem ad torturam. Bartol.in l.fina. ff. de quæstio. Non obstat decisio Bald.in l.2.in princip. ff. de vulga. de statuto quod iudex possit punire vsque ad centum libras, & tamen nō tenetur, quia debet intelligere quando ex causa minus punit iuxta tradita in l.quid ergo. in §.pœna grauior.ff.de his qui not.
16 infa. Secunda sit conclusio † quod verbum, potest, negatiue prolatum, inducit necessitatem præcisam, quia priuat potentia in tantum, quod actus in contrarium factus est ipso iure nullus. Barto.in l.fi.2.column. ff.de ser.versicu.quæro quid si iudex.ita quod non oritur etiam naturalis obligatio. l. si non sortem. in princip. vbi Barto. ff. de condi.indeb. negat & potestatem absolutam Papæ vel Imperatoris.c.1. vbi Abb.vlt. no. de cau. pos. & proprie.& in cap.1 in 2.no.de fide instru. Et relatum ad iudicem negat etiam potestatem cognoscendi an sua sit iurisdictio.Do. Anto.in cap præterea.1 column.de dila.& tali legi renunciari nō potest. Bald. in l.de his ff.de transac. Non obstat huic conclusioni.l.obhig.in princip.ff.de autho.tut.l.iuncta l.1.ff de noua.l.stipulatio ista.in §.alteri.cum gloss. ff.de verbo.oblig. quia reiecta solu.Bar.in l cum lex.ff.de fideiusso.col.pen.& domini mei hic per legem, si non sortē.in prin.in verbo, non pos-
17 sunt.ff.de condi.inde.† & quia verbum, potest, est extensiuum, etiam futurum tempus respiciens. Bart.in l. si ita.1.col.ver. pro declaranda.ff.de auro & arg.leg. Respondeo, quod aut tex.simpliciter & absolute per verbum, non potest, prohibet actum, aut prohibet ita demum, si aliqua solemnitas non interueniat, vel aliquid aliud, & primo casu nec naturalis oriatur obligatio, secundo sic, quia secundo casu non est tanta resistentia legis sicut prima. Ita proprie loquūtur iura, quæ videntur inuicem cōtraria. Vnde infero quod Bar. in d.l.cum lex.2.col.in fi.dum vult
18 † quod mulier & minor non obligantur etiam naturaliter ex contractu celebrato sine consensu consanguineorum, statuto requirēte consensum, male dicit, & propterea in foro conscientiæ tenerentur seruare contractum, & cōtrahens cum eis esset tutus si non interueniret fraus. Panor.in c.1.in fi.de in integ. resti. Fely.in c.1.prima col.de consti. Nō obstat etiam.l.pe.ff.de pac. quia dico quod ibi non priuat potentia obligandi personaliter, sed non abdicandi potestatem alienandi, vnde tenentur ad interesse, si interest paciscentis non fuisse factam alienationē, vt per gl.ibi. Non obstat ēt.c.quanto.de præsump. quia responde vt ibi per Abba.& Fely.in primis verbis, vel quod est verbū nō pōt,
19 prolatū in materia præsumptionis. Tertia † sit conclusio, In vltimis voluntatibus verbum, pōt, relatum affirmatiue ad grauatum inducit necessitatem, & sic disponit, secus si ad honoratū. Ita Bart dū allegat gl.in l. peto.in prin. in verbo, in his.ff.de l.2. quæ facit similem distinctionem in verbis deprecatiuis. Vnde si dicatur, hæres meus possit dare Titio centum, induceretur fideicōmissum. Secus si dicatur, Titij hæres meus possit tibi dare centum. Pro primo membro facit.l.vnum ex familia.§.fin.vbi Bart.ff.de leg. Et pro vtroque similis distinctio Imo.in l.ex hac scriptura.2.colum.ff de dona. Et videretur idem dicendum, si testator diceret Titio possis consequi in bonis meis centum, cum verbum, possit, referatur ad honoratum.tamen putarem hoc casu contrarium, per text.in l. fideicommiss.in §.si quis ita. ff. de leg. 1. quem ad propositum verbi potest, allegat gloss. in l.sæpe.ff de offi.præsi. Cogita etiam, cum lex vel statutum regulетur secundum regulas vltimæ voluntatis, Bartol. in l. 1. C. de his, quibus vt indig.quare non fecit Bartol. eandem distinctionem in legibus & statutis. Reliqua de verbo, potest, vide per Barto.in l.1.infra titu.1.& in l.tertius quoque.in §.sed si filio.infra de hære.institu. Circa secundam oppositionem, Bart.habes
20 primo † quod quis potest dici tacite institutus, & tamen succedit ab intestato. Sed obstat, quia tacitum tantum debet operari, quantum expressum.l.cum quid.ff.si cer.peta. Bartol. in l. 3. in vlti.q. ff.de leg.1. Facit.l.nā hoc iure.in prin.ff.de vulgar.vbi ita succedit ex testamento veniens ex tacita substitutione, sicut ex expressa. Puto sic posse dici quod aut tacite institutio resultat ex aliquibus verbis dispositis expresse in testamento, & tunc tacite institutus veniat ex testō, quia vbi aliquid sequitur ad aliquod expresse dispositum in testamento, habetur pro expresso in ipso testamento. Bald.in l.vnica.vltima col. C. de his, qui ante aper.tabu. per. d. l. nam hoc iure. & l. tale pactum. §.fina.ff. de pact. Cogita tamen super. l. fina. C. de hæred. institu. Aut vero tacita institutio insurgit ex aliquibus verbis conditionaliter prolatis in testamento, & tunc solū ostenditur mens defuncti, vt talis præferatur in hæreditate ab intestato, non autem
21 inducitur vt censeatur vocatus ex testamento. † quia verba cōditionalia non inducunt dispositionem, nec expressam, nec tacitam. leg. si quis sub conditione dandorum decem. ff.si quis omissa causa testa. & ita loquitur Bartol hic. Facit gloss. in leg. Lucius.in fi.vbi Barto. ff.de hære.insti. Non obstat.l.conficiuntur. & l. si quis cum nullum. ff. de iure codi. quia ibi tacite vocantur in codicillis venientes ab intestato vnde non potest dici vera institutio.§. penultimo. Institu. de codi. Item ibi nulla de eis est facta expressa dispositio, ex qua possit sequi de eis alia tacita, vnde illa vocatio ab intestato, dicitur largo modo quædā tacita institutio, vt hic per Barto. Secunda sit conclusio, quod si nepos instituatur sub conditione, si filius viuo testatore moriatur, testamentum valet, licet filius non sit aliter institutus Hæc conclusio est ab omnibus reprobata, per. §. idem credendum.versi.ita sane.infr.eod.per.§.in omnibus.inf.eo.& l.si quis cum.§.fina. J. de vulga.pro qua communi opinione habes qd verba conditionalia non disponunt. l. si quis sub conditione
22 dandorum decem.infra, si quis omissa causa testa. etiam † qd dispositio annexa verbis conditionalibus redditur inutilis, vt hic. Non obstat.l si quis ita hæres instituatur.inf. de hæredi.insti.quia loquitur in vltimo extraneo, cuius intiō non est necessaria, vt probatur ex natura tituli, qui loquitur de extraneis hæredibus, vt gloss. in rubrica illius tituli, argumen. leg. imperator. ff. de in diē adiectione. Non obstat etiam quod præteritio filij in hoc casu non afficiat filium iniuria, cum vocetur ab in-
23 testato. Et facit quia † successio ab intestato est vtilior, etiam ex testamento. leg. si quis mihi bona. §. penulti. de acquiren. hæredi. infra licet respectu legati institutio sit vtilius honorabilior leg.filium.§.sed si porro. infra de lega.præstan. Nam respondetur quod institutio filij est de forma testamenti. l. inter cætera.

çtera.inf.eo.quæ non poteſt impleri per çquipollens. Bal.in l.
1.eo.facit gl.& Bar.in l.2.ff.de autho.tuto.in princ.tñ defendē-
do Bar. poteſt dici quod lex conſiderat non tantum formam,
quantum effectum iniuriç. §.cçterum, in authenti. vt cum de
app.cog.l.pe.C.de fideicom.quæ iniuria hic ceſſat. Nec obſtat
quod tacita exhæredatio non implet formã l. ſicut certũ.per ar
24 gumẽtum a ſpeciali.C.de teſta.mili. † quia non valet argumē-
tum de exhæredatione ad inſtitutionem l. cum quidam ſup.
eodem. Et poteſt diſputando dici quod imo iſte filius dicatur
inſtitutus in teſtõ per legem, cum in teſtõ. ita ſcribitur infr.de
hæred.inſtituen.nihil ſubaudiẽdo ad tex. Et poterit eſſe ratio,
ne diſpoſitio aliter non valeat annexa verbis conditionalibus,
facit l.denique in §.interdũ vbi Bar.inf.de pecul. lega.l. Procu
lus,cum gl.ff.de vſufru. Non obſtat tenendo cum Bart.l.fi.C.
de hæred.inſtituen.quia ibi circa Plautium nec verba diſpoſiti
ua nec conditionalia fuerunt probata. Non obſtat § in omni-
bus inf.eo.quia fructus fuit ad declarandum ꝙ in caſu Galli ex
hæredatio de filio non valeret, non autem quod præciſe requi
ratur exhæredatio vel inſtitutio, ſed dixit quod in aliqua parte
debet inſtitui, vt declararet quod de re certa il o iure non va-
luiſſet inſtitutio, & etiam inſtitutio tacita poteſt fieri in aliqua
parte,vt ſcilicet plures ſint filii. Non obſtat l. ſi quis enim.§.fi.
inf.de vulga.quia non loquitur,quãdo in ſecundo teſtõ erat in
ſtitutus nepos,prout hic. Item ibi lex non vult quod verba con
ditionalia inducant aliquam etiam tacitam diſpoſitionem, vt
validando ſecũdum teſtm̃, tollat primum,in quo erat expreſ-
ſa inſtitutio filij & pupillaris ſubſtitutio. Ad §.idem credendũ,
ibi,reſpondebitur, non recedas iudicando a cõmuni. Et aduer
te,iſta inueſtigatio videtur parũ vtilis, non autem filius ſuper-
uixit teſtatori, & tunc conditio inſtitutionis nepotis euanuit,
& per conſequens teſtm̃, ſed præſupponimus eum filiũ voca-
tum tamen ab inteſtato, vt dicit Bar. l.ſi ſub conditionibus. ff.
de bon.poſſ.ſecundum tabu. Aut vero mortuus fuit filius ante
teſtatorem,& tunc quod eſſet etiã omnino præteritus,quia re
conualeſcit teſtm̃ de iure pretorio. l. poſthumus §. idemq. in
tit.1.breuiter dic ꝙ vtilitas eſt filio patre moriente,ſcire an va-
leat teſtm̃ de iure ciuili vt vult Bar. vel de iure pretorio. l. licet.
C.de iure deliberandi. iuncta lege ſecunda cum ibi notatis. C.
qui admitti. Circa gloſſam in verbo,poſthumus,& doctrinam
Bartoli ſuper ea ad legem poſthumorum. infra titulo primo,
dic melius,quod ibi ſunt quaſi poſthumi,quia illi nepotes erãt
iam nati tempore teſtamenti, & poſt teſtamentum ſublato fi-
lio de medio,ſubintrando primum gradum,quem occupabat
filius, dicuntur quo ad illum gradum quaſi de tertio naſci &
ſic dicuntur quaſi poſthumi,ſed hic Gallus loquitur de nepo-
te naſcituro poſt mortẽ patris & aui, vnde indiſtincte eſt pro-
prie poſthumus. Et inquantum Bar. infert ad ſtatutum loquẽs
de poſthumo,aduerte, quia aut volumus dicere quod ratio ſta
tuti non militat in poſthumo,ad quem volumus trahere ſtatu
tum, & tunc ẽt quod eſſet proprie poſthumus non haberet lo
25 cum, † quia ſtatutum loquens per verba plures caſus proprie
cõprehendentia, non hẽt locum niſi in caſu, in quo rõ ſtatuti
militat. Bar.in l.omnes populi. in 4.q.6.qõ.principalis,de iuſti.
& iu.per l.quoties idem ſermo. de regul.iur. Aut vero militat
eadem in poſthumo improprie,ſicut in poſthumo proprie,&
tunc regula eſt quod etiam in exorbitantibus & odioſis fit ex
tenſio ad caſum,qui comprehẽditur ex lata ſignificatione vo-
cabuli.l.fundum habeo, ff.ad Mace.imò etiam in materia cor
rectoria ſiue ratio ſit expreſſa gl. in cle. 1.in verbo, eligatur, de
elect.ſiue vnica,tamen reddi poſſit. Bal.in l.maximum vitium
C.de lib.prçte. Alex.in l.ſerui electione §. Labeo.1.col.& Soc.
26 vlti.ff.de leg.1.breuiter dic quod illa regula † ꝙ verba ſtatuti de
beant capi proprie non aũt improprie,hẽt locũ vbi certa ratio
ſtatuti dari non poteſt. Ita eſt de mente Pau.in l.ſi vero.in §.de
viro.ſ.ſolu. matr. Et inquantũ vult poſt glo. Bar.quod proprie
poſthumus dicatur tantum,qui naſcitur poſt mortem l.3.ver-
ſic.1.inf.titu.1.Obſtat.l.3.in §.nominatim. Hæc dicas de men-
te Bar. ibi, & ponit dominus meus hoc quod procedat fauore
teſtamenti,quia exhæredationes non ſunt adiuuandç cõtra fi-
lios fauore teſtamenti, fauor enim filiorum præfertur l. cum
quidam.& l.2.vbi Aret. 2.no.ſ.eo. Non obſtat l.ſi ita facta inf.
tit.1.qu.a ibi comprehenditu : caſus mixtus,ex quo de vtroque
ſimplici ſeparabili fecerat exheredationẽ,vnde quodlibet ſim
plex reperit exhæredationem de ſe factã. Ita poſt Ang. Soc.in
l.2.ff.de verb. oblig. in 2.concluſio.reſponde ergo ad §.nomi-
natim, quod ibi in indiuiduo nominatim fuerat exhæredatus
exiſtẽs in vtero,& ideo ſiue naſcatur viuo teſtatore, ſiue poſt,
reperit ſe exhæredatum. Nec eſt ratio quare magis trahamus
exhæredationem ſi naſcatur poſt mortem, quam ſi in vita. Ita
Ange. in l.placet.ſ.eod.vbi Imol.& ita etiam reſpondeo ad l.ſi
27 quis ita.in §.fin.ſ.de teſta.tute. Nam ibi bene text. vult † ꝙ na-
tus in vita dicatur improprie poſthumus, ſcilicet in eo, ideo
habet locum tutela, quia teſtator dederat tutelã eo tempore,
quo nondum erat natus, & erat incertum an naſceretur viuo
teſtatore vel ne. vnde nulla poteſt reddi ratio quare magis vo-
luerit ei dare tutorem ſi naſceretur poſt mortem, quam ſi in
vita. Et vide ad hanc concluſionẽ d. Deci.in l. poſthumo.1.co.
C.de bon.poſſ.contra tab. qui procedit per aliam viam in gl. in
verb.ſi filius,in prima parte,& doct. Bar.ſuper ea habes primo
quod virtute diſpoſitionis Galli loquentis de nepote naſcitu-
ro poſt mortem aui teſtatoris, non potuiſſet inſtitui nepos na-
28 ſciturus in vita. Ex quo infertur † quod lex corrigens legẽ anti
quam,quantumcunq; iniquiſſimam, & rõne carẽtem, vt lex.
12. tab.prohibens poſthumũ alienum poſſe inſtitui,non trahi
tur ad alium caſum habentem eandem rõnem, ẽt ꝙ agatur de
ſubſtituendo teſtamento,& ſic de fauore publico.l.vel negare
ff.quemad.teſt.ape. Nec dicas ꝙ non eſſet eadẽ rõ in vno caſu
ſicut in alio, quia imò erat. Nam ſicut nepos natus poſt teſtm̃
potuiſſet inſtitui ſm legem 12.tab.ita etiam nondum natus fi-
lio mortuo poſt teſtm̃ ante auum.Bart.infr.in §.ſi eius. Et hæc
concluſio procedit etiam quod non ſit lex noua correctoria in
totum legis antiquæ.ſcilicet in vno caſu tm̃, & ſic potius limi-
tatoria, & vt in caſu Galli.ſed obſtare videtur l. illud cum gl.in
verbo, alia cauſa C. de ſacroſan. eccle.l.fi.cum gl.in verbo, ca-
pturam, C.de ſacroſan. eccle.c.cum dilecta.§.nos igitur,de cõ
firma.vti.vel inuti.vbi Panor.5.no.c.ad audiẽtiam,in 1.not.de
cleri.non reſi. Breuiter ſtandum eſt concluſioni.ſup.factç. pro
qua fuit ſingularis tex.in l.ſi furioſi. C.de nup. Non obſtat.c.cũ
dilecta, quia ibi eſt legiſlator, qui facit extenſionem. Intellige
tamen hanc concluſionem vbi caſus, ad quam vis extendere,
non comprehenditur nec proprie,nec largo modo, vt in caſu
Galli. Secus ſi comprehendatur,ſaltem ex larga ſignificatione
vocabuli,per dicta in glo. pçcedenti. Item intellige niſi caſus
exceptus procederet ex eadem lege ponente regulam, vel vbi
lex noua exciperet interpretando ſeu declarando legem anti-
quam non corrigendo,per tradita per Bar. in l.ſi conſtante, in
9.q.2.partis,ſup.ſol.mat.& in iſtis duabus declarationibus cõ-
prehenduntur alia in contrarium allegata. Secundo principali
29 ter habes † quod ſubſtitutio facta in vnum caſum reſpicientẽ
perſonam ſubſtitutam non trahitur ad alium. Secus ſi reſpice-
ret perſonam eius, cui fit ſubſtitutio. Ita ſimpliciter tranſeunt
doct.hic per l.commodiſſime ſup. eo.d.l.ſi pater filium inf.de
vulga. Non videtur tamen probabilis ratio diuerſitatis. Vnde
Bar.videtur ſentire contrarium in §.& quid ſi tantum inf. eo-
dem co.1.2. Retento tamen dicto Bar. pro nunc limita quan-
do eſſet caſus in quo non prouidet teſtator, quia veriſimiliter
putabat illũ non debere euenire vel non eueniſſe per l. Titius,
in §. Lucius,ſupra eodem, & l.final. C.de poſthum.hæred.in-
ſtituen. Et ſic etiam hodie inſtitutus vel ſubſtitutus ſi naſcatur
poſt mortem teſtatoris,non admittitur ex inſtitutione vel ſub
ſtitutione ſi naſcatur in vita,niſi teſtator crederet tempore te-
ſtamenti ſe incontinenti moriturum. Et ad hanc ſolutio. Bar-
tol.vide Alexan. in l.prima, in tertia columna. ad finem. & ibi
Socin.in 12.verſ.ſecundo limita.infra de vulgari.& vnum ver
bum per dominum meum in §.& quid ſi tantum,in duodeci-
ma columna.& ibi ſubtiliſſimum doct.dominum Caro. Roy-
30 num.8.eo.in prin. Et quantum dicit Bar. † quod diſpoſitio non
trahitur ad caſum, de quo non poteſt diſponens diſponere,vi-
de in pulchra quæſtione Ioan. And.in c.fi. de iura. calum.in 6.
Et inquantum dominus meus reprehendit Bart. intelligendo
quod velit ſecundum l.12.tabu.iam nepotem natum non po-
tuiſſe inſtitui,exiſtẽte filio tempore teſtamenti,dic quod Bart.
nullibi hoc dicit,ſed loquitur de exiſtente in vtero tempore te-
ſtamenti naſcituro in vita aui.† Male etiam dicit,dũ vult quod
31 nepos iam natus tempore teſtamenti non poſſit dici large po-
ſthumus, quia imo dicitur quaſi poſthumus l. poſthumorum
inf. tit.1. Puto quod lectura ſua ſit corrupta in iſtis duobus di-
ctis,prout in ſimili dicit tex.in c.ego ſolis 9.diſt. Inde etiam gl.
ibi. quanto iuniores, adde text. eſt & aliud. Inſt.de dona.& dic
iuniores reſpectu poſterioritatis,nõ çtatis,vt declarat ibi Imo.
quem ſequuntur cæteri,& ſentit gl. dum dicit,vt pote &c. Fa-
tetur tñ Imol.ꝙ etiam iuniores çtate ſunt iuniores intellectus,
& eſt tex.l.percipiunt,in prin.ff de çdil.ædict. In gloſ.in verbo,
viuo. inquantũ vult quod Gallus prouidet de inſtitutione ne-
potis tm̃ in caſu,quo præteritus poterat rumpere teſtamentũ,
vt quando filius inſtitutus moriebatur viuo teſtatore,aduerte,
quia quando † inſtitutus moritur viuo teſtatore,deficit inſtitu
32 tio,& per conſequens teſtamentum l.1.in fi.inf.tit.1 l.vnica §.
cum triplici.de cadu.tol. Ergo teſtamẽtum iam defectũ nepos
poſtea naſcens non poterat rumpere l. nam & ſi,ſub conditio-
ne in l.poſt defectum inf. tit.1. Breuiter dic de mente Bal.in 3.
oppo.in penul.col.ꝙ debet intelligi, qñ ex morte filii nõ defe-
ciſſet teſtamẽtũ, vt quia habebat cohæredem vel ſubſtitutum
vulgarẽ. Item prouidet de inſtitutione nepotis, vt in omnem
euentum poſſet decedere auus teſtatus. In gl.in verbo, neptis,
33 † habens quod appellatione nepotis,etiam in materia correcto
ria,vt eſt diſpoſitio Galli, comprehẽditur neptis. Idem Raph.
ſed Alexand. reprobat, quia in materia correctoria verba ſtri-
Nn 2 ctuſime

ctissime capienda sunt.l.præcipimus.in fi.C.de appel.in mate-
ria autem stricta masculinum non concipit femininum.l.1.§.
qua re.ff.de ven.in pos.mitten. Archi.in c.si quis suadente.17.
34 q.4.† vbi in emphyteusi suscepta pro se & filijs non veniunt fi-
liç,tradit Alexand.in l.sed si hac.in §.liberos.ff.de in ius vocan.
Nec dicas quod hic nõ sit materia correctoria, sed limitatoria,
vt dicit do. meus, quia imò vbi lex noua disponit [illegible] in vno
tantum casu,quàm lex antiqua, licet in totum non corrigat le-
gem antiquam,in illo casu est correctoria.l.fin.in verbo,corri-
gentes.C.de repu.here.Facit tex.Insti.quibus alie.licet,vel nõ.
Non obstat etiam gl.in l.cum proponas.iuncta.l.si quis ma-ior.
C.de transac.& in l.si quis id quod ff.de iurisd.om.iud.vbi,secundum
dominum meum, in materia stricta masculinum concipit fe-
mininũ,quia loquitur in termino, si quis, qui ex propria signi-
ficatione comprehendit tam feminam quam masculum. Bar.
in l.1.ad fi.ff.de verb. sig. sed nos loquimur in termino nepos,
qui solum ex interpretatione comprehẽdit neptẽ, prout filius
filiam. Potest tamen contra Alex. defendi gl. hic quia etiam in
materia correctoria fit extensio ad casum,qui sub lata significa
tione comprehenditur,vt dixi in gl.posthumos.Item aduerte,
quia re vera illa verba,nepos neptisve, vt in testamento Galli,
abundant,sufficiebant enim illa,si quis ex eo,&c.tamen potest
dici quod non est inconueniens, ad omnem dubitationem tol
lendam, exprimere id, quod sub alio verbo expresso include-
batur.l.stipulationes commodissime. ff.de verbo. obliga. & in
l.qui mutuam.in prin.ff.man. Et generaliter an masculinũ con
cipiat femininũ,vide per Bar.in d.l.1. & per Moder. in l. si quis
id quod.ff.de iur.om.iud.& Felyn.in c. de monialibus.de sent.
excom.in gl.in verbo,decem mensibus. Et doctrinam Bar. su-
35 per ea habes,† quod natus per duos dies post decem menses dr̃
legitimus partus ipsi defuncto. Idem gl.in auth. de restit.& ea,
quæ parit.§.fi.in verbo,perfecto.sequitur Sen.& dicit commu-
nem Are.facit in §.fi.vbi perfecto 11. mense non potest dici le
gitimus,ergo ante perfectum sic.sed respondet Alex.quod ibi
non debet sumi arg.a contrario sensu,contra.l.intestato.§.fi.de
suis & legi. Confirmo, quia ibi sumeretur hoc arg. non solum
per duos dies post,imò per 28.& 29. ex quo adhuc nouissimus
mensis non est perfectus ꝙ etiam glo. & Bart. non admittunt.
Item potest responderi, quòd excedit vbi agitur de puniendo,
quo casu debet probabiliter esse concludens,vt non sit possibi
le aliter esse.l.sciãt cũcti.de proba.in c.afferte.de præsum. Nos
vero loquimur,vbi agitur an partus sit legitimus vel ne, quan-
tumcunque sit legitimus,in dicto casu tenet Bal.Imo.& Alex.
& videtur transire dominus meus intantum,vt nec secundum
eos probatio debet admitti in contrariũ,etiam ex iudicio me-
36 dicorum. Fac.†,quia vbi lex aliquid præsumit,& prætextu prę
sumptionis aliquid statuit, non admittitur probatio in ɔ̃rium.
gl.in c.ferrum.50.dist.c.is,qui fidem.de spon.sed hoc casu hoc
præsumit,& statuit.d.l.intestato.§.fi.sed responde ꝙ aliquid dr̃
fieri certo termino,quod fit paulopost.Bal.in l.diuortio.ĩ prin.
per illum tex.vbi Alex.etiam solu.matr.tex.cum gl.in § tutor.
37 Insti.de auth.tuto.† Item verbum post, est ambiguum. potest
enim intelligi post incontinenti & post ex interuallo. Barto. in
l.fructus.ad fi.ff.solu. ma. ergo in d. l. intestato. debet intelligi
post,ex interuallo,quia vbi fit incontinẽti, nõ dicitur fieri post
simpliciter & absolute,per prædicta. Item terminus Hippocra
tis decem mensibus,qui nascitur paucis diebus ante vel post vt
declarat Gentilis, quẽ sic refert Bartol. & Soci. Sed lex appro
bauit opi. Hippo. ergo etiã in illis legibus debemus intellige-
re terminum decem mensiũ præcise.quia lex se referens vel re
cipiens, intelligitur ſm terminos legis receptæ seu relatæ, vt in
auth.de fili.ante dota. instru. na. & in l.nihil.vbi Bar.ff.de con-
38 iungen. cum emancipa. libe. † In eadem parte ita habes quod
dies mortis mariti cõputatur in termino decem mensiũ. Tran-
seunt omnes.sed contra, dies termini non computat in termi-
no.l.1.vbi Bart. ff. si quis cau. Dic quod fallit in tẽpore signato
per naturam,vt hic per Bar. Facit.l.qua ætate.ff.de testa.l.3.§.
39 minorem. ff. de mino.† Ex hac conclusione infertur quod eo
die,quo quis moritur,potest generare. Sed intellige quãdo de
mane erat sanus, in sero decessit, secus si obijt ex infirmitate
præcedente,ſm Imol.facit.l.filiũ diffinimus. ff.de his, qui sunt
sui vel alie. iur. Incumbit tamen onus probandi illi eo die non
potuisse generare,argu. huius tex.cũ gl. Item infertur quod la-
borans in extremis potest contrahere matrimonium, ſm Bar.
hic vnde filij ex concubina legitimantur per tale subsequens
matrimoniũ,iuxta.c. tanta.qui filij sint legi & tradit Bald. in l.
40 si quis posthumos.inſ.co.vlti.† In fi.glo. habes quod substitu-
tio facta sub conditione,si nascatur in decem mensibus, habet
locum si nascatur intra duos dies post. Sed obstat, quia substi-
tutio limitata ad tempus,nõ habet locum post tempus.l. si ita.
C.de vulga.dic quod aut est tempus.quod naturaliter testator
credebat inesse,& procedit hęc glo. Facit.l. Titius.§.Lucius.J.
80. Aut est tempus voluntarie taxatum a testatore & procedit.
d.l.si ita.de mente Bald.hic, quem nemo reprobat. Ex quo col-
lige quod.d.l.si ita.procedit etiam si post decennium moriatur
filius per duos dies, vt.l. substitutio non habeat locũ facta vsq;
ad decennium.quod nota quia nullus ita ponit. Videtur tamẽ
obstare id quod dixi in prima conclu. huius glo. In vltima quæ
stione in distinctione Bar.est communis opi. vt per Alexan.&
alios Mod. hic. Tu autem collige infrascriptas conclusiones.
41 Prima sit † conclusio, Filius natus in domo secundi mariti eo
casu quo potest esse filius primi sicut secundi. non præsumitur
secundi mariti filius. Sequuntur expresse Anto.& Alex. Con-
trarium tenet Imo.hic,& Bal. in l si matre.C.de suis & legi. &
hæc opi.videtur æquior & verior per regulam, quod quis præ-
sumitur filius eius, in cuius domo nascitur, vbi mater est eius
vxor.& est possibile quod sit eius filius l.filiũ.ff.de his,qui sunt
sui vel alieni iuris.l.si vicinis. C de proba. Non obstat quod il-
la regula procedat vt euitetur pręsumptio adulterij.arg. l. me-
rito.ff.pro soci.& l. Quintus Mutius.ff.de do.int.vi.& vxo. quia
immo illa iura se fundant, quia ex tali natiuitate constituitur
in quasi possessione filiationis. quod militat etiã hoc casu. Itẽ
non obstat quod nulla victoria sit a pari.l.si reus ff.de duo.reis.
quia immo plus concurrit secundo marito,propter quasi pos-
sessionem filiationis, & est imputandum ipsi secundo marito,
qui in tam breui tempore duxit illam in vxorem,vt non possit
discerni cuius sit filius. Habebat enim considerare hoc posse
euenire.arg.l.si quis domũ.§.1.ff.loca. Et hæc imputatio pręci-
pue procedit,quando ignorabat an esset prægnans vel ne,quia
vbi sciuisset,cessaret disputatio. Hęc volo quod ex tali culpa cõ
stituatur filius in quasi possessione, scilicet ex natiuitate in do-
mo,propter culpam autem non possit allegare quod possit es-
se ita filius primi sicut ipsius secundi. Et licet re vera sit turba-
tio sanguinis,& certitudo filiationis.l. liberorum.§.1.ff.de his,
qui not.infa. tamen ipse secundus non debet posse allegare ta-
lem incertitudinem, in qua ipse se posuit.arg.l.2.in §.quod di-
ximus.ver.si quis cautio.nec Bar. hic volt contrariũ in casu du-
bio,licet velit quod prius sit recurrendum ad aliquod argumẽ
tum, ex quo possit præsumi magis filius primi quã secundi,&
42 econtra. Secunda sit conclusio, † quod non est standum testi-
monio matris,cuius sit filius,quia decipi potest. Transeũt om-
nes. Facit.l.fi.ff.de proba.& decisio Bar.de Regi.in l. filium.ff.
de his, qui sunt sui vel alie.iu.quod no.contra vulgares, qui cre
dunt quod mulier,ad quam plures accesserunt, possit discerne
re cuius sit filius. Aduerte in casu nostro, quia si mulier allega-
ret rationem, vt quia antequam nuberet secundo marito alle-
garet quod habebat extraneos appetitus, vel quod iam clause-
rat fluxus naturales. qui singulo mense fluunt, videretur quod
esset de hoc credendum matri & iudicandum quod esset filius
primi. Similiter si diceret quod post mẽstruum statim est co-
pulata secundo, vel quod ante mortem primi per mẽsem vel
duos menses ante non fuerat ab eo cognita. Nam videretur fi
lius secundi, nec isto casu videtur quod possit decipi,nec aliter
video quomod possint probari signa conceptionis verisimili-
ter, vt præsupponit Bart. post filium natum, nisi stemus dicto
43 mulieris. Tertia sit cõclusio † quod licet filius assimiletur ma-
gis primo marito quã secundo,vel econtra,non tamen dicitur
per hoc iudicari filius eius, cui assimilatur. Facit quæ adducit
dominus meus hic post duos Hiero.& Augu.& dicit Iaco.de
Are.in l.fi.C.de Carbo.ædic.quod filij qui assimilantur marito
non sunt legitimi. Sed aduerte, quia dñi Hiero. & Augu.lo-
quitur vbi agitur de euitando adulterio, & vbi erat præsentia
figuræ actualis,quod nõ cadit in casu nostro,nec in dicto Iaco.
de Are. Nec obstat quod adultera semper habeat timorẽ ma-
riti tempore conceptionis, & ex illa cogitatione mariti filius
adulterinus marito assimiletur, quia non videtur naturaliter
loquendo quod debeat minus operari præsentia actualis cum
coitu, quam cogitatio de absente. Pater enim præbet formã
mater materiam. Pau.in l.1.C.de cõdi.inser. Item tempore de-
lectationis & conceptionis videtur quod in illo momento au
fugiat timor mariti, tanquã sint inuicem repugnantia. Vnde
videtur extorqueri metus matrimonij, si post matrimoniũ cõ
tractum metu sequatur copula, vt est de mente Alex. consi.156.
vlti.col.5.volu. Retenta tñ opi.Bart.& Iac.de Are.habes limi-
tationem ad.l.ꝙ si nolit.in §.si mãcipia.ff.de ædi.ędic. vt proce
dat respectu morũ,non assimilationis liniamentorum corpo
ris. Quarta sit conclusio,ꝙ primo recurrendum sit ad signa cõ
ceptionis, secundo ad consuetudinem pariendi mulieris, tertio
ad peritos in arte,quarto ad id,ꝙ frequentius accidit. Frequen
tius autem accidit quod quis nascatur in nono mense. Bald.in
d. l. filium. Sed aduerte, quia ista conclusio non videtur posse
procedere in casu posito per Bart.quando mortuo primo ma-
rito se copulat secundo intra duos dies. Siue enim dicamus na
tum in septimo,siue in nono,siue in decimo,ita potest esse pri-
mi sicut secundi,& econtra.nec remedia tradita per Barto. vi-
dentur opitulari, nisi illud de signis conceptionis, declarando
44 vt.sup. Vnde vltra Barto. cadit dubitatio † an iste filius dubius
debeat habere hæreditatem vtriusque, vel nullius. Ang. in l.duo
socij.

socij. ff. de acquir. hære. dicit quod vtriusque. Alij dicunt qđ neutrius, vt per gl. in c. afferte. vbi Panor. col. vlt. de præsump. Ang. in l. liberorũ. ff. de his qui not. infa. & tradit Aret. hic reducendo ad practicam ex dictis omnium faciens infrascriptas cõclusiones. Prima conclusio, † quod si talis filius agat contra possidentem vtramq; hæreditatẽ, petendo vtramque, succumbit tãquã ꝯnus, & impossibilia intentãs. l. 1. C. de fer. Secũda sit cõclusio Talis filius potest ꝯ diuersos in diuersis instantijs petere hæreditatẽ vtriusq; quia actor in diuersis instãtijs põt ꝯria præponere. l. ꝯ maiores. C. de inof. testa. l. Papinianus. §. sed nec impuberis. ff. de inof. testa. Vnde si succũbat respectu agnati primi mariti, quia non probauit se filium prout tenetur, cũ sit actor, nõ impeditur agere contra agnatum secundi, nec confessus quod esset filius primi præiudicat quoad agnatos secundi. l. si ff. de interro. actio. Tertia sit conclusio, Talis filius possidẽs vtramque hæreditatem, põt excipere ꝯ agnatũ primi quod est filius primi, & ꝯ agnatum secundi quod est filius secundi. Reus enim põt cõtrarias exceptiones opponere. l. nemo. cũ gl. ff. de excep. si tñ obtineat excipiendo ꝯ agnatum primi, non põt postea obtinere ꝯ agnatum secũdi. Panor. in d. c. afferte. sed Are. ꝯrium hic tenet quia assertio facta inter aliquos, nõ præiudicat quo ad alios. l. si duo patroni. in princ. ff. de iureiur. Sed dic qđ ibi ex negatione liberti non sequitur necessario, non est illius libertus, ergo est istius. sicut si facis te filium vnius effectualiter, sequitur necessario attenta assertione tua, ergo non es filius alterius. Vltima sit cõclusio, Agnatus primi vel secundi agens succumbit, si nõ probat talem filium possidentem non esse filium sui, sm Are. Facit doctrina Bart. in l. in illa. ff. de verbo. obliga. Sed videtur obstare, quia eo ipso quod agnatus probauit se agnatum, & in gradu successibili, habet intentionem fundatam, nisi alius probet se esse potiorem in gradu. Alex. in l. is potest. 4. col. versicu. sed iuxta prædicta. ff. de acqui. hære. & ita tenet Ange. in d. l. liberorum. Sed potest dici qđ ex quo possidet, & natus est ex vxore illius, de cuius hæreditate agitur, tali tempore quod est possibile ipsum esse filiũ illius & dubiũ est est an sit filius, succedit regula quod in dubio iudicãdũ est pro reo & possessore. l. Arrianus. ff. de actio & oblig. §. commodum. Insti. de inter. Cogita tamen, quia requiret altiorem indaginem. Finis.

REPETITIO

Lanceloti Galiaulæ in §. Quidã recte. ex. l. Gallus ff de lib. & posthu.

SVMMARIVM.

§. Quidam recte. Iste. §. hoc dicit in summa. Nepos institutus ab auo, videtur institutus in casu, in quo põt institui ex dispositione legis. Ratio dubitandi in isto text fuit, quia Gallus videtur tradidisse formam instituendi nepotem posthumum, qua non seruata actus videtur nullus. l. cum hi. §. si prætor. ff. de transact. c. cum dilecta. vbi late not. de re. nec sufficit adimplere formam per æquipollens. Bal in l. 1. supr eod. ver. quæro ergo. Ratio autem decidendi fuit, quia vbi in forma tradita exprimitur aliquid, qđ si non fuisset expressum, tamen subintelligebatur, non vitiatur actus si omittatur, vt hic. Vel dic qđ non dedit Gallus pro forma vt exprimerentur illæ conditiones, sed tantũ vt ostenderet, in quo casu valeret institutio facta de nepote. patet, quia Gallus non processit annullando si aliter fieret institutio, prout requiritur vt dicatur aliquid requiri pro forma, vt per Baldum in d. l. 1. Nec dicas quod conditiones legales important substantialem formam. l. prætor. in princip. ff. de colla. bono. Bald. in auth. matri & auiæ. C. quando mul. tute. offi. quia hoc procederet si Gallus dixisset posse instituere nepotes si instituat sic &c. An autem hic reprehendatur Gallus de superfluitate, glo. Bar. & magis communiter doct. volunt quod sic. Imol. Paul. Raphael. Cuman. Socin. & dominus meus tenent contrarium. Puto aduertendum quod aut quærimus an fuerit superfluus in dispositione, quam fecit quod posset institui posthumus sub illis tribus conditionibus, de quibus in text. Et videtur dicendum quod fuerit necesse exprimere, vt ostenderet casum, in quo vellet nepotem posse institui, & super hoc non videntur altercari docto. Aut vero quærimus an fuerit superflous dando post dispositionem modum instituendi ipsi testatori, & tunc videtur dicendum quod sic, quia ex quo non poterat instituere, nisi in isto casu simpliciter instituendo filium & nepotem, intelligebatur instituere eo modo quo poterat, vt dicit text. Sed tamen potest dici quod non fuit inconueniens consulere testatori quod exprimeret id quod subintelligebatur. argumen. l. stipulationes commodissimum. ff. de verbo. obligatio. & quod dixi Ioan. Andr. in c. nimis iniqua. de excel. prælato. vnde Sceuola non reprehendit hic Gallum, sed decidit dubium, quid si testator non exprimat, vt Gallus consuluit, an valeat institutio. Et decidit quod sic, nec contrarium dixisset Gallus, vt videtur probare tex. in §. sequenti. in verbo, idem credendum est Gallum existimasse. Videtur tamen omnino superfluus in illa conditione, si in decem mensibus, &c. cum aliter non possit esse nepos ex filio præmortuo, nisi in dicto tempore nascatur. l. intestato §. fina. de suis & legi. Nota nunc primo quod quis censetur facere actum eo modo, quo ius disponit. Facit decisio Ioan. Andr. in cap. fina. de immuni. eccle.
1 † vbi statutum generale censetur comprehendere illas personas, quæ de iure comprehendi possunt. Procedit hoc etiam, quod aliter quam ius disponat, disponere posset. l. in conditionibus. §. hæc scriptura. ff. de condi. & demon. l. damni infecti. vlt. circa princip. de damn. infect. † mens domini disponentis
2 præsumitur esse talis, qualis est dispositio legis. Bald. in l. præcibus. ante penul. column. C. de impu. cum concordantijs per Cor. consil. 75. 5. volumi. versicul. sed præmissis. Secundo intellige vt procedat etiam in rescriptis. Nam debet rescriptum Papæ vel principis reduci ad terminos iuris communis c. cautam quæ. de rescriptis quia talis præsumitur esse intentio principis, qualis est legis scriptæ. Bald. in leg. ex facto. per illum textum. 1. colum. de vulgari. Item intellige vt censeatur quis facere factum non solum secundum dispositionem iuris communis, sed etiam statuti. Bartol. in l. hæredes mei. in §. cum ita. ad Trebel. in leg. iurisiurandi. §. si liberi. 2. column. versicul. item prædicta vera. ff. de ope. libe. Cor. conclusio. 197. in prima parte. 4. columna. Intellige hoc not. quando verba disponentis possunt intelligi secundum iuris dispositionem, salua ratione recti sermonis. iuxta id quod vult Barto. in l. fin. ff. ad Trebe. & in specie hoc dicit Bal. in c. secundo requisitis. circa principium

pium, extra, de appella. vbi allegat hunc text. ibi, qui ex verbis
côcipi possit. Contra hoc notabile oppo. d.l.1. C. si plu. vna sen
3 tent. iuncta regula † quod sententia debet esse conformis libel
lo l. vt fundus ff. diuidun. vide Bar. in d.l.1. & glo. Bart. Paul. &
Aret. in l.1. C. si aduer. liber. Secundo no. quod conditio, quę
est de necessitate actus, subintelligitur in actu. Intellige siue
sit de necessitate iuris, vt hic, siue facti, vt in l.1. in fi. ff. de cōdi-
tio. institut. & in l. interdum ff. de verbor. obligat. Sed contra.
4 † nam si instituo simpliciter spurium, non valet institutio. au-
then. ex complexu. C. de incest. nup. Angel. in l. his verbis §. in-
terdum. de hæred. institu. & tamen si instituatur, si legitimabi-
tur, valet institutio. Bald. infra in §. instituens, in quarto no. er-
go etiam primo casu deberet valere, tanquam subintelligere-
tur dicta conditio necessaria de iure, vt valeat institutio. Item
obstat l. si rem meam. ff. de verbor. obligat. vbi si stipulor rem
meam simpliciter, non valet, & tamen si intelligeretur fieri
stipulatio eo modo, quo potest, etiam subintelligendo condi-
tionem, vt hic, talis stipulatio valeret, quia subintelligeretur
conditio, si desinat esse mea, vt ibi traditur. Vnde puto quod
hoc no. procedat, vbi est conditio, quæ verificari potest alio fa-
cto hominis extrinsecus non superueniente post actum, alias
5 secus. † Tertio nota quod frustra fit per plura, quod potest fie
ri per pauciora facit l. fi. vbi Bald. no. C. de adop. Superfluitas,
enim est reprehendenda l. fi. §. in refutatorijs C. de appella. l. fi.
C. de præci. Impera. offeren. l.1. in princ. cum gl. ff. quod Met.
causa. Bal. in rubr. de contrahen. emptio. in 1. quæst. facit quod
dicit Panor. de aduocato in proœ. Grego. 2. col. in prin. Declara
hoc notabile, vt per Bald. hic in tertia oppositione & plures ca
sus, in quibus tollatur superfluitas, ponit Fely. in c. solite. penul.
colum. in fine. & c. quen. de maio. & obedien. Vnde Are. in l. si
quis cum aliter. ff. de verbor. obligat. in glo. in verbo, non expri
mat in primo modo: ibi, sed simpliciter si qs mihi nepos, &c.
6 habes † quod dicitur simpliciter fieri, quod fit conditionali-
ter, quando conditio inest de natura actus. Vnde secundū Bal.
si statuto cauetur quod positioni simpliciter respondeatur, po
terit responsio conditionari secundum naturam rei vel actus.
Idem Bald. in l.1. C. de ędi. actio. vbi dat exemplum, sequuntur
Imol. Paul. Aret. & Alex. sed tamen tex. hic cum gl. non facit,
quia intelligitur simpliciter respectu illius conditionis, si filius
me viuo, & cęt. non expresse, imo plus vr probare contrarium,
dum præsupponit quod si illa cōditio, si filius me viuo, & c. ex-
primeretur, quæ tamen est de natura actus, non diceretur insti-
tutio simpliciter facta. Melius itaq; facit l. 3. de lega. 1. l. qui li-
beris, in princ. inf. de vulga. Non obstat decisio Bal. adducta per
7 dominum meum in c. quia pp de elect. † vbi stante dicto sta-
tuto conditio, quæ tacite sub intelligitur ex coniecturis, nō po-
test adijci responsioni, quia ratio est, nam si inest ex cōiecturis,
non inest simplr, sed ita demū iudice sic cōiecturante, ad quē
spectat coniecturar, nō ad partē, vt per Bar. inf. in §. seq. hic aūt
Bald. loquitur qn simpliciter & absolute inest de natura actus.
Nō obstat iste tex. vt sup. inductus. quia dico quod vbi cōditio
inest de natura actus, vel de necessitate iuris, exprimens condi-
tionem dr simplr actum facere non conditionaliter quo ad se
respectu effectus, quia censetur exprimere eo mō quo inerat
de iure d. l. qui liberi. & l.2. Sed tñ quo ad verba vbi exprimit,
non censetur simplr actus factus, sed si non exprimitur, sic, vt
8 hic tex. Secundo hēs fm dom. meum post Imol. † qp substitu-
tio vulgaris potest fieri verbis mere directis & cumulat. vt, heres
esto. Sed est mirū qp no. hic ex gl. cum sint tex. infiniti vt in l.1.
& per totū tit. ff. de vulg. Nec Imo. hic notat sed solū qd substō
vulgaris pōt fieri verbis affirmatiuis sine expressione conditio
nis negatiuę, si hęres non erit, vt ē in no. Bald. 7. no. & rō est, quia
subauditur, vt declarat Bar. in l.1. de vulg. in 3. col. versi. vlterius
9 quæro. Circa tertiū modum habes notare fm Bart. † qp substō
vulgaris habet locum instituto decedēte in vita testatoris. Vn
de infertur quod testm potest sumere vires a vulgari substitu-
tione. Concordat l. si pater filium in. de vulga. & Bar. in tertia
oppositio. & in l.1. 7. col. in fi. versi. vlterius quæro eod. tit. Secū
do habes notare quod illa verba, si hæres non erit, intelligun-
tur solum in casu voluntatis l. 3. C. de hæred. institu. Sed ratio
est, quia nisi in casu impotentię tempore Galli substituere po-
terat, vnde hodie intelligeretur etiam in casu voluntatis secun
dum Bal. 2. col. in princ. licet etiam hodie si diceret, si filius me
viuo morietur, substituo nepotē, & filius superuiueret, nepos
non posset venire ex substitutione, dato quod filius non posset
vel nollet esse hæres, gl. singularis in l. si mater § fi. inf. de vulg.
Circa quartum modum no. fm Bar. quod si dico, Titium insti
10 tuo, & Sempronium substituo, † illud verbum, substituo, con-
tinet tm vulgarem, vel etiam pupillarem, si talis sit, cui possit
substitui pupillariter, non aūt fideicō missariam. Et dicit Bald.
se didicisse hoc in scholis a Bart. & est cōis opinio fm Alex. &
Ioan. de Anania. consi. 46. per l. nam hoc iure inf. de vulg. Iste
tex. nihil facit, quia tempore Galli non poterat institui, nisi in
casu inducto per eum. Et secundum dominū meum talis sub-

stitutio non trahitur ad fideicommissum, quia substitutus per
fideicōmissum dr præteritus l. ita tñ §. qui rogatus. ad Trebel.
& sic nepos rumperet testm. Sed cum reuerētia tanti viri, hoc
nihil est, quia non dubitamus, sed pro constanti psupponimus
qd sit substitutus vulgariter. Sed quęritur, posito quod expo-
neret vulgaris, vt quia filius superuiuat, & adeat hæreditatem,
an habeat locū fideicōmissaria, & sic censeatur grauatus resti-
tuere substituto post aditam hereditatem, & determinatur qd
nō. Circa quintum modū ibi, filium & nepotē instituo. habes
quod sub vnico verbo, pōt comprehendi institutio & vulgaris
11 substitutio, fm Bald. Secundo habes † qp licet copula regulari-
ter requirat concursum copulatorū eodem tpe l. si hæredi plu
res, de condi. insti. late dominus meus in l.1. ff. de iust. & iu. Fel.
post alios in c. 2. de rescr. tñ fallit vbi cadit ordo necessitatis. Fa
cit l. fi. C. de dot. promissio. & dum dicit Bar. qp in quolibet co-
pulato de per se potest verificari copula, scias qp vbi duo adiecti
ua copulantur ad vnū substantiuum indeterminatū, tunc veri-
ficatur dispositio in quolibet adiectiuo de per se. Bart. in l. qui
concubinā, in principio. vbi dat exemplū de leg. 3 per illū tex.
& ita etiam potest procedere l. ea tñ adiectio. allegata per Bar.
hic. Vnde si virtute inuestiturę pōt facere melioramēta vtilia
& necessaria, poterit facere vtilia tm. Cogita tñ, quia non repe
ri decisionem in terminis. In secunda parte gl. & dictis Bar su-
12 per ea. prima sit conclusio, † qp institutio facta de filio & nepo
te testatoris, intelligitur ordine successiuo, vt primo filius, & si
filius moriatur ante testatorē, nepos succedat. Sequuntur cōi-
ter doc. & facit vnū singulare Rom. sing. 65. Fundatur primo
in isto tex. qui nihil facit, quia concurrebat necessitas præcisa,
ex quo tempore Galli simul cum filio non potuisset vocari ne
pos posthumus, prout potest hodie, & olim iam natus tempo-
re testamenti, & ita etiam responde ad l. fi. C. de do. promis. Pa
ter enim ibi tenetur præcise dotare de suis bonis. Secundo ad-
ducitur per Alex. in necessitatibus nemo liberalis existit. l. cum
legatam ff. de adi. lega. ergo non est præsumendū testatorem,
qui habebat necesse instituere nepotē filio desinente obtinere
primum locū, voluisse vti liberalitate erga nepotem. Sed dic qp
non habebat necesse instituere simul, cum itaq; fecerit talem
actum voluntariū, cessat fundamentum. sciuisset. n. instituere
nepotem post filiū si voluisset, arg. l. vnica §. sinautem ad defi-
cientes. C. de cad. tollen. Item vt est de mente Areti. non habe-
bat necesse instituere simpliciter, sed in legitima tātum. Facit
l. huiusmodi. §. cum pater. ff. de lega. 1. vbi Bart. iuncta l. si pater
pro filia. ff. de coll. do. Tertio itaq; vltra doct. adducitur de mē
te tamen Bar. hic, in l. si vno. in princip. ff. loca. l. si stipulatus, in
13 prin. de vsu. † vbi nec præsumitur quis facere, nisi prout de iu-
re tenebatur, ēt quod aliter posset facere, & ēt quod verba pro
prie loquendo videātur aliud importare. Sed potest dici quod
illud est propter naturam præcedentis contractus, sed in casu
nostro nullus actus hominis præcedit. Contrariam itaq; opin.
tenet Iacob. de Are. Sali. Imol. & Aret. Primo per Imol. addu-
citur tex. in l. codicillis. in §. instituto de lega. 2. Sed respōde pri
mo vt hic per Are. & Alex. per illa verba, si aliquis eorum, &c.
apparebat testatorem voluisse illos simul succedere, uel quod
ibi non erat hęsitatio de hoc, an deberent simul succedere vel
ne. Vnde præsupponendum est quod esset institutio clara. arg.
l. qui in testamento. in prin. ff. de testa. Secundo adducitur l. cū
testamento. ff. de hære. insti. vbi quando sunt facti duo gradus
institutionis non venit nepos simul ergo vbi vnus gradus tan-
tum sit, vt in conclusione nostra. Nec dicas vt dominus meus
quod non debet sumi arg. a contrario sensu, quia non est lex,
quæ repugnet. Nec dicas quod erat illa lex facta tempore Gal-
li, cū loquatur in casu Galli, cum Iulianus fuerit author illius
legis, qui fuit post Gallium §. ille casus ff. eo. Tertio adducitur
14 per Alex. † vna determinatio respiciens plura determinabilia
debet ęqualiter determinare, adeo qp militet aliqua ratio diuer
sitatis l. iam hoc iure inf. de vulg. Nec dicas qp non procedit vbi
est ordo necessitatis quia non probatur iure nisi sit necessitas
15 præcisa vt in hoc §. tempore Galli. Vltimo fortiter stringit. † nā
non est recedēdum a proprietate verborum testatoris, nisi ali-
ter appareat de eius manifesta mente l. non aliter. ff. de leg. 3.
sed de ppria natura copulę est vocare copulatos simul & ęqua
liter l. reos §. cum in tabulis ff. de duo. re. l.1. C. si plures vna sen-
tent. l. vnica. § his ita. C. de cadu. tollen. Posses dicere quod imò
denotat ordinem successiuum, vbi natura actus requirit cap. 1.
versic. quinetiam in tit. episco. vel Abb. in vsi. feudo. Et sic vi-
des quod vtraq; opin. & maxime communis, nō est bene fun-
data. Retenta tamen communi, illam amplia vt procedat etiā
quod prius nominauerit nepotem filium in institutione. Bar.
16 & communiter alij, † quia ordo necessitatis potius, quā scriptu
rę attendi debet l. quidam testamento. de pec. lega. glos. 4. in l.
omnes C. de dela. lib. 10. Item secundum dominum meum. si
nepos hoc casu diceretur prius institutus, ergo filius esset præ-
teritus a primo gradu, & sit institutio de nepote nulla l. 3. §. fin.
supr. eo. Sed hoc nihil est, quia nolumus quod filius censeatus
institutus

institutus in secũdo gradu, sed q̃ prænominatio facta de nepo-
te, faciat eum succedere simul cum filio, vt tenuit Ang. quia or
do denominationis ostendit ordinem dilectionis & charitatis.
l. qui soluendo nõ erat. ff. de hære. instit. vbi Ang. & quod prius
fuit in verbo, censetur prius fuisse in intellectu. l. si duas. in prin.
vbi Bal. de excu. tut. Ergo talis prænominatio debet saltẽ ope-
rari, vt nepos veniat simul cum filio, maxime ne violentur duę
regulæ. Primo regula copulę, de qua. sup. Secundo regula q̃
ordo scripturæ in dubio attendi debet. l. quoties. ff. de vsufruct.
§. quibus, in prima constit. C. vbi Bar. & Bal. ad fi. Felyn. in cap.
cum dilectus. 2. colu. de rescript. Nec obstant prædicta iura lo-
quentia de ordine necessitatis, quia loquuntur quãdo est ordo
necessarius ad validitatem actus, qui non cadit hic. Limita mo
do communem opinionem, quando testator diceret, instituo
filium simul vel vna cum nepote, quia tunc nepos admitteret
cum filio. Ita Bar. dum respondet. l. fi. C. de impu. quia hoc casu
apparet de expressa volũtate testatoris q̃ simul succedant. Trã-
seunt simpliciter omnes, & firmatur ex sequentibus. Secundo
17 itaque limita quãdo diceret, † instituo simul cum nepote, quia
dictio cum, importat magis quandam simultatem, quã dictio
&, quæ recipit continuationem & ordinẽ successiuum magis
de facili, vt hic per Bar. facit decisio Bal. in l. fi. 1. col. ver. item ex
prædictis. C. de su. & legi. communiter approbata, vbi licet si
quis recipiat feudum pro se & suis masculis & fęminis, fęminę
non admittũtur cum masculis. in c. 1. §. quinetiam. tñ secus est
si recipiat pro se & masculis cum fęminis. Dominus meus hic
tenet ꝯ hanc limitationem, primo quia non probatur iure. nã
l. si mulieri. ff. de vsufru. accre. loquitur in extraneis respectu te-
statoris, ita q̃ etiam si esset ibi copula &, idẽ fuisset, per l. si quis
Titio. eo. tit. Item vltra eum ille text. loquitur in legato, in quo
nullus est ordo necessitatis. Secundo mouetur, quia qua ratio-
ne ꝑ ordinem necessitatis non stamus propriæ naturæ copu-
lę, eadem ratione nec propriæ naturæ dictionis cum, standum
est. Sed dic quod per dictionẽ cũ, magis cõstat de voluntate te
statoris, cũ habeat maiorẽ efficaciã ad vnionẽ & simultatẽ q̃ di
ctio &, vt patet ex sono verborũ. Si. n. dicerem Titius cũ Sẽpro
nio iuit Romam, hæc propositio nõ esset vera, nisi simul iuis-
sent, & tñ esset vera, si dicerem, Titius & Sempronius iuerunt
18 Romam, dato q̃ simul non iuissent, vt de se patet. † Tertio mo
uetur, quia sicut ordo charitatis mutat disiunctam in coniun-
ctã, ita, & multo magis, debet ordo necessitatis alterare dictio-
nem cum. Sed rñde vt dicam in sequenti cõclusione. Opinio-
nem tñ dñi mei vr̃ velle Bar. in l. vnica, in §. vbi aũt. versi. & sic
nota. C. de cadu. tollen. Limita tertio vltra doc. hic. qñ institue
ret filiũ & nepotes masculos nascituros ab eo. Nam cũ possent
nasci fęminæ, quę similiter rumperent testm̃, non vr̃ posse dici
q̃ instituerit, considerata necessitate instituendi, & idem esset,
qñ haberet nepotes & neptes iam natas, & institueret solũ ma
sculos nepotes. Sic & qñ fecisset substitutionem fideicommissa-
riam omnibus simul, vel grauasset filium & nepotes ad aliquid
simul faciendum. Ita Cor. in cons. 321. in 1. parte. Tñ ad primũ
dictum vr̃ obstare, quia hic instituit filium & solum vnũ nepo-
tem, & tñ filius potuisset suscipere alios. Potest dici q̃ hic veri-
sis testator cogitabat q̃ non esset alios habiturus ante mortẽ
19 suam. † Circa hanc conclusionem si dicas quæ vtilitas est q̃ ne-
pos succedat simul cũ filio patre suo, cum omnino reacquirit
patri. l. placet. ff. de acq. hære. gl. tua ponit vtilitatẽ. Sed dic me-
lius quod vtilitas erit hodie, quia habebit proprietatẽ & vsum-
fructum patris sui, ex quo est institutus cũ eius patre, & acquisi
ta ab auo per nepotem sunt aduentitia respectu patris nepotis.
Bar. in l. quæsitum. ff. de lega. 1. iuncta auth. item hæreditas. C.
de bo. quæ libe. Ita Rapha. Cu. hic, quem simpliciter sequitur
dñs meus Bal. cons. 158. proponitur. in 5. par. Bar. cons. 118. cir-
ca medium. Tamen hoc nõ est multum tutum respectu vsus-
fructus, per quę ponit Cor. in d. auth. post doc. & intellige q̃ eo
casu quo succedit ordine successiuo, veniat tm̃ ꝑ vulgarẽ sub-
stitutionem purificatam per mortem filij in vita aui, vt est de
mente gl. & Bar. & Pau. in vlt. col. Vide Cor. limitantem cõsi.
20 226. 1. col. in 4. par. & consil. 186. 1. col. & seq. in 3. par. † Secun-
da fit solutio ꝯ Bar. q̃ vbi plures copulantur in dispositione te-
statoris, inter quos cadit solus ordo affectionis ratione sangui-
nis & successionis, ab intestato omnes admittuntur simul, nõ
autem ordine successiuo secundum gradus prerogatiuã. Bald.
Ang. Imo. & cõiter cæteri. Vnde si instituo filium bastardum,
& nepotes ex eo, vel sororem, seu fratrem, & eius filios, veniẽt
filij simul cũ patre & matre. Fundatur hęc conclusio in c. Ray-
nutius. & in c. Raynaldus de testa. adductis per Inno. Nec obst.
quod dicit Soci. ꝯ q̃ ibi non erat contentio inter matrẽ & eius
filios, seu patrem & eius filios, vnde non habuit iudex vlterius
quærere. arg. l. fi. C. de fideicom. liber. & quod dicit de arbitro
Ant. de Butr. consi. 77. visis actis. quia respondeo quod si filiis
non fuisset fienda de iure restitutio, sed in totũ eorũ patri vel
matri, sñia lata pro filiis, qui egissent sine actione, nõ fuisset cõ-
firmata. per gl. Insti. de obli. in verbo, secundum. in fi. & cap. cũ

dilecti. extra, de empt. & vendi. vbi Panor. Non ẽt obstat quod
mater seu pater agentes simul cũ filiis, videbãtur fateri ipsos
filios esse simul vocatos, quia talis confessio tanquã in iure er-
ronea, si de iure non fuissent vocati simul, non valuisset. l. orna
mentorum. ff. de aur. & arg. leg. vbi Bart. & in spẽ ad terminos
nostros Cor. cons. 186. in 3. par. 3. col. versic. nec iuuat. Secundo
adducitur tex. per Are. in l. cum ita. §. de fideicõ. de leg. 2. Sed
dic quod ibi clare apparebat quod noluit illos nominatos voca
re ordine successiuo, quia si hoc voluisset, sciuisset solũ facere
legatum illis de familia absque illorum particulari denomina-
tione. Tenendo hanc conclusionem non obstat fundm̃ Barto.
21 † quod sicut ꝑ ordinem dilectionis disiuncta resoluitur in cõ-
iunctam, ita ꝯ. quia in l. generaliter. C. de instit. & substit. ordo
dilectionis colligebatur ex verbis testatoris, vt dicit tex. in d. l.
Lucius in fi. de hæredi. insti. ff. in casu nostro nõ. Vnde dilectio
testatoris, quæ non colligitur ex eius verbis, non attendiť. l. qui
dam cum filium. ʒ. de hæred. insti. vbi Bal. & Ang. Non obst. q̃
dispõ testatoris in dubio regulatur a dispõne iuris. Bar. in l. hæ-
redes mei. §. cum ita. ad Trebel. quia respõdet Soci. quod bene
requiritur a statuto, sed non a iure cõi, vt per eum. Sed hæc so-
lutio nõ est bona, quia cõis opinio est quod ẽt a iure cõi, vt per
Alex. in d. §. cum ita 4. col. Dic ergo quod aut dispõ testatoris
tendit ad cõseruandum testm̃ ne rumpatur, & præsumiť quod
voluerit regulare ſm ius cõe vel statutum. Ita procedit ꝑcedẽs
ꝯclusio. Aut dispõ testatoris non erat necessaria ad conseruan
dũ testm̃, & tunc si violantur verba testatoris, non regulatur a
iure cõi, vt hic, alias sic, vt per Bar. in d. §. cũ ita. vbi Alex. 7. col.
Amplia istã cõclusionem vt procedat ẽt in substõne, vt est de
mẽte Imo. & oĩum, dũ allegãt. c. Raynutius. post principiũ, &
Alex. cons. 22. in 3. vol. licet Cor. cõs. 46. in 2. col. in fi. & seq. in
4. parte velit ꝯtrium, nihil boni tñ allegans. Limita cõclusionẽ
vt procedat qñ sunt vocati per copulã, secus si per alternatiuã,
22 quia tunc bene veniunt ordine successiuo. Non obst. † quod di
siuncta posita inter personas honoratas resoluiť in coniunctã.
l. pen. C. de verb. sign. quia fallit, vbi cadit ordo affectionis. l. cũ
pater. §. pen. de leg. 2. vbi Bar. l. hęredes mei. §. fi. ad Trebe. cum
adductis per dñm meum in d. l. pen. 2. col. vers. tertio limita. &
per Fely. in c. inter cæteras. 2. col. vers. fallit primo. de rescript.
& in specie de substitutione alternatiua tradit Cor. cons. 200. in
2. par. 1. col. dñs Deci. cons. 95. vbi tradunt an censeantur voca-
ti hoc ordine successiuo per vulgarem tantum, an etiam per fi-
deicommissariam substitutionem. de quo vltimo per Are. hic
10. col. Alex. 1. seu pen. & vlt. & tradit etiam Cor. consil. 17. 1.
col. vers. ex aduerso. 4. vol. Alex. consil. 22. 3. vol. & communis
videtur resolutio in hoc passu quod aut sumus in institutione,
& tunc tantum per vulgarem censentur vocati ordine succes-
siuo. Aut sumus in substitutione, & tunc eo modo, quo prior
in gradu admittitur ex substitutione post institutum, ita etiam
alij sequentes in gradu post annum. Vide tñ etiam quod in se-
23 quenti cõclusione dr̃. Secundo limita † qñ testator diceret, sub-
stituo patrem & eius filios & hæredes, vt hic per Bar. Sed dubi
tatur quid si dicit solũ fratrem & eius hæredes. Dñs meus hic
dicit quod illud verbum, hæredes, intelligitur, s. filios. ideo filij
veniẽt sic cũ patre, per gl. in l. ex facto. §. fi. ff. ad Trebel. Sed ad-
uerte, quia posito quod exponatur. s. filios, tñ intelligitur de fi-
lijs, qui sunt hæredes. Bar. in d. §. fi. quem sequitur ibi Alex. Fer-
ra. in l. 4. §. Cato. ff. de verb. obl. 26. col. dñs Deci. cons. 122. 1. col.
ergo militat fundamentũ Bar. Item exponitur hæredes, id est,
liberos, non filios. d. §. fin. quod verbum liberos, est collectiuũ,
ergo ordine successiuo, vt in sequenti conclusione. Quid autẽ
si diceret, instituo fratrem cũ eius filijs & hæredibus, ſm Ale-
xand. & dominum meum venirent simul. post Bal. in l. vnica.
in §. vbi autem. 1. col. C. de cad. tollen. Sed dic vt dicam in ma-
teria contractus. Circa hanc conclusionẽ cadit dubitatio, quid
si instituo vel substituo fratrem & eius filios nascituros, & tem
pore adeundæ hæreditatis ex institutione vel purificatę substi-
tutionis nondum sunt nati. Breuiter videtur quod interim pa-
ter habebit solidum, & postea filijs nascentibus restituet, per
doctrinam Baldi in l. si duobus. ff. de lega. primo. Vnde etiam
Cor. consil. 17. 4. col. 4. vol. Alexan. consil. 22. 3. vol. vbi an nasci
turi comprehendantur in institutione facta de aliquo & eius
24 filijs. † Tertia sit conclusio; Plures personæ vocatę per nomẽ
collectiuum, vt familia, liberi, descendentes, proles, cognati,
agnati, censentur vocare ordine successiuo secundum gradus
prærogatiuam. l. peto. §. fratre. l. cum ita. §. in fideicommisso.
de lega. 2. l. fin. C. de verbo. signific. Alexan. consil. 65. volum. 4.
communiter doc. hic. Vnde si diceret, instituo fratrem & eius
liberos, primo frater, & postea liberi venirent ordine successi-
uo. Et ita potest saluari opinio Bar. in præcedenti conclusione,
vt est de mente Pau. Contra hanc conclusionem obstat, secũ-
dum dominum meum. cap. Raynutius. de testa. in verbo, sobo
lem, & cap. Raynaldus. in verbo, filios. Nam terminus filios, est
terminus collectiuus Barto. in l. re coniuncti. 4. colum. versi. se-
cundo principaliter. de leg. 3. & sic obstat præcedens cõclusio.

Dic quod aliquando est collectiuum, comprehendens plures personas diuersi gradus, & procedit hæc cõclusio. Aut est collectiuum complectens plures personas eiusdẽ gradus, & tunc procedit præcedens conclusio. Ita pulchre declarat Soc. consi. 113. 1. col. & seq. vbi ponit etiam quid si instituã fratrem & eius filios & nepotes, an veniant ordine successiuo, vide Alexan. in consi. 21. & Cor. in cõsi. 17. & 47. Et scias quod hoc casu veniẽt ordine successiuo, etiã per fideicommissariam substitutionẽ. Pau. in d. §. in fideicommisso. intelligit hanc conclusionẽ quãdo relinquitur pluribus coniunctis sanguine testatoris sub nomine collectiuo. secus si extraneis vt familię Titii extranei, qa tunc euenit tota familia simul. Bar. in l. si cognatus, in fi. infra, de reb. dub. Alex. in consi. 17. 2. vol. Vnde vr̃ male sentire Pau. hic, vlt. col. in versic. quædam sunt dictiones, dum ponit exemplum in familia Titii, in versiculo, quęro quid in contractibus.

25 Ex dictis Bar. prima sit conclusio. † In contractibus acquisitũ per patrem pro se, filiis, & nepotibus, intelligitur acquisitũ ordine successiuo, siue sit quid de sua natura transiturum ad hęredes, siue ad filios tantum. Transeunt cõmuniter doct. quicquid dixerit Ang. quẽ reprobant Imol. Ang. & Alex. Vnde iudex, qui iudicaret redditum acquisitum per patrem ad eius vitã & filij, spectare in vita patris filio pro dimidia, esset bonus iudex. in titulo de iu. & fac. igno. secundum Cyn. in l. liberti liberteq; C. de oper. liber. & tamen conclusio nõ vr̃ bene fundata. quia non est mirũ in casu stipulationis operarum liberti, prout loquitur gl. in l. si non sortem, in §. libertus, in gl. magna, in versic. sexto differunt. de condi. indebi. si post mortem patris solũ veniant filij, quia operę debentur ratione iuris patronatus, qđ non habent filij viuente patre nisi quo ad operas obsequiales, vt in assurgendo, & similibus, vt traditur in §. libertus, & in l. 2. C. de in ius vocan. Item secunda fundata super gl. in l. si tibi §. si pactus in verbo, proderit ff. de pac. non est generalis, quia nõ hẽt locũ, vbi res de sui natura est transitoria tñ ad filios, & tñ hoc casu vult Bar. quod ẽt procedat sua cõclusio. Similiter tertia ratio militat solum in filio in potestate, & dato quod reacquiritur ex persona filij ipsi patri, non tamen sequitur, ergo ordine successiuo, sm̃ Areti. Tamen defendendo Bart. dic quod pręsumendum est ꝙ voluerit isto casu etiam filio acquirere co tempore, quo ei effectualiter acquiri põt, & sic post mortẽ patris, & per consequens ordine successiuo. Ang. l. fideicommissi. §. si filio. de leg. 3. ampliat conclusionẽ vt procedat ẽt in concessionibus principum, quando est res, quæ non potest insolidum acquiri & patri & filijs. Bald. in l. cum pater. §. a te peto. ff. de leg. 2. Dominus meus hic post alios, quod intellige nisi appareret quod princeps concessisset non solũ patris, sed ẽt filiorum contẽplatione, quia tunc simul admitterẽtur filij. Aluar. post. And. de Iser. in tit. de aliena. feu. pater. in fi. prin. nec pater habebit vsumfructũ, per l. cum multa C. de bon. quę libe. imò videtur indistincte dicendum in principe quod pater & filij veniãt simul, sicut dicimus in testatore, qñ vocat patrem & filios extraneos vel ẽt cõiunctos sanguine, modo non cadit ordo necessitatis, vt sup. dictũ est. Limita modo sm̃ Archi. qñ acquireret pro se & filijs vt filiis rẽ de sui natura transitoriã ad quoscũque hæredes. Sed non placet. quia etiam vbi vult prouidere filio vt filio, censetur prouidere ordine successiuo, vt per Barto. hic. Nec video etiam hoc casu, an sit res transitoria ad quoscũque hæredes vel ne. Et si dicis, forte intelligit Aret. quando noluit prouidere filio vt extraneo, forte propter bene merita. Respondetur quod tunc non valeret stipulatio. gl. in d. l. si tibi §. si pactus. Secũdo limita, quando stipulabatur pro se & filiis emãcipatis tantum. Nam tunc secundum Inno. filij venient simul

26 cum patre, † quia standum est proprię significationi verborũ, quãdo dispositio effectualiter potest sortiri effectum, & dispositio voluntaria, non necessaria, vt supr. dictum est. Sequuntur Aret. & Alexand. vbi esset res, quæ de sui natura non esset trãsitoria nisi ad filios, alias secus. Sed videtur tenendum quod indistincte filij non veniant simul, quia ista est intẽtio Bar. quod non fiat differentia inter emancipatos & existentes in potestate dum dicit, & hoc etiam in filiis &c. & cum alleg. l. vel iusiurandi. §. si liberi. de oper. liber. Nec obstat quod vbi non est ordo necessitatis filij venient simul, nec attenditur ordo charitatis, quia verum est, vbi est alius, qui disponit de patre & filiis. Secus si est ipse pater, qui faciat actum pro se & filiis, quia tũc præsumendum quod inceperit ordinatam charitatem a seipso, arg. l. præses. vbi gl. de serui. & aqua. & ita differt hæc materia a præcedenti. Et si diceres quod Imol intelligit vbi stipulatur filio emancipato vt extraneo, dico quod tunc non valeret

27 stipulatio. Bar. in l. quod dicitur, in vlt. col. de verb. obl. † Tertio limita sm̃ Bart. & Imol. quando pater stipulatur pro se & filiis aliquid cohęrens personę, vt vsumfructum, quia tunc venient filij simul cum patre. Alex. tenet contrarium, siue filij sint in potestate, siue emãcipati per l. vt iusiurandi. §. si liberi. de oper. liber. teneo cum Alexan. exemplificando in vsufructu. Sed in exemplifica in casu, & erit vera limitatio. Ex quo enim vsus est tale quid, quod potest competere in solidũ patri & filiis absq; diminutione iuris paterni. Bart. in l. 3. in §. Cato. in 6. q. principali, de verbo. obligatio. sequitur ergo dictum Bart. inf. in versic. quæro statutum, nec sequitur patri, ex quo cohæret personæ, per no. per Bart. in l. quod dicitur 2. colum. versic. 1. quæro. in penul. membro. de verb. obl. Quarto limita, vbi pater acquireret pro se & filiis, & appareret quod animo donãdi tunc filiis, nam venirent filii simul cum patre, & si esset filius emancipatus, statim valeret donatio. si in potestate, confirmaretur morte patris, & traheretur retro respectu fructuum l. 2. C. de inoffi. dona. vbi gl. l. donationes, quas parentes C. de don. inter

28 vir. & vxo. Ita Alexan. hic. Ex quo colligo † quod in dubio pater stipulando filio, non censetur donare, licet contrarium dixerit. Bald. in auth. si quas ruinas. C. de sacrosan. eccle. Dicuntur enim filii, quando pater eis stipulatur, post mortem patris per mortis causæ capionem capere a concedente, non a patre. Bar. in l. mortis causa capitur, de dona. causa mortis. Bal. in l. 1. ad fi. C. per quas perso. no. acqui. Quinto limita quando pater stipularetur pro se cum filiis & hæredibus, quia tunc venirent filij simul cum patre. Alex. hic post Bal. in l. vnica §. vbi autem. C. de cadu. tol. sed aduerte, quia si filii essent in potestate, videtur quod reacquirerent patri. per id quod dicit Bar. hic. Nec dicas quod Bal. loquitur qñ concedens concessit tam contẽplatione filiorum, quam patris, quia tunc ẽt absq; dictione cum, venirent simul, vt sup. declaraui post alia. Item illud verbũ hæredibus, videtur potius importare quod veniant post mortem patris, vt hic per Bar. vnde melius est capere illud cum. pro &, quia est minor violatio per legem, Titiæ textores § nihil de lega. 1. & ita sensus est capiendus, per quẽ verba minus lędontur l. quoties in stipulatione, cum gl. de verb. obl. Cadit nunc dubi

29 tatio super hac materia, † quod si acquirat feudum vel emphyteusim pro se & descendentibus masculis & fęminis, an fęminæ veniant simul cum masculis. Breuiter in feudo dic ꝙ non, nisi sit dictio cum c. 1. versic. quando, etiam, in tit. episc. vel Abbatẽ. Bal. in l. fi. 1. col. ad fin. C. de suis & legi. In emphyteusi dic qđ venient simul, nisi esset statutum in patria quod stantibus masculis fœminæ non succedant. Bar. in l. vt iusiurandi. de ope. libe. 1. col. & sequen. inquantum tamen loquitur de hoc statuto, vr̃ posse procedere qñ stipularetur descendentibus vt hæredibus, quia tunc videretur acquirere sm̃ ordinem successionis statutarię, alias si acquireret descendentib. vt descendentibus, ex quo tunc acquisitio nõ fit iure hæreditario in emphyteusi ecclesiastica, sed ex cõuentione, vt hic per Bar. nõ vr̃ ꝙ talis acquisitio debeat regulari per statutum loquẽs de successione, vt hr̃ per Sali. in l. 2. 17. q. C. de iure emphy. Secunda cadit dubitatio, quid si pater acquirat pro se, filiis & nepotibus, an nepotes veniant simul cum filiis. Breuiter dic quod nepotes ex filio pręmortuo venirent cũ patruis suis, ex filio vero viuo non, nec cum patruis. nec cum patre. Ita in effectu Alex. hic, & plenius consi. 3. vol. Vide omnino Rapha. Cuma. consi. 106. incipiente. mulier. in 2. col. an autem venirẽt nepotes ex filia, & an talibus nepotibus possit auus maternus stipulari, vide subtilite per Fulgo. consi. 132. vbi ẽt tangit qualiter possit adiuuari il

30 le, cui stipulans non potuit stipulari. † Secunda sit conclusio, Pater acquirẽs aliquid pro se & filiis de sui natura transitoriũ ad hæredes etiam extraneos, vt est regulariter qualibet res, cẽsetur stipulari filiis vt hæredibus. Transeunt cõiter doct. Ratio potest esse, quia qui stipulatur filio vt hæredi, stipulatur de iure cõi, qui filio vero vt filio, de iure speciali, per regulam, quod alteri stipulari nemo põt l. stipulatio ista. §. alteri. ff. de verb. obli. Sed in dubio faciẽs actum, censetur velle vti iure cõi, nõ autẽ iure speciali l. in testamento. vbi Alex. C. de testa. mili. l. Centurio. vbi Alex. 6. col. inf. de vulga. Cogita tñ per §. ei qui. Insti. de

31 inuti. stipulationibus. † Ex hac cõclusione infertur quod si pr̃ acquirat emphyteusim priuatam pro se & filiis, censetur acquirere filiis vt hæredib. quia emphyteusis priuata, de sui natura est transitoria ad quoscunq. hęredes. Spec. in tit. de loca. §. nũc aliqua. versi. 101. Pau. in l. ex facto. §. fi. ad Treb. & sic non trãsibit ad filiũ, nisi sit hęres. Item fiet diuisio pro portionib. hæreditariis inter filios, non aũt in viriles, per tradita per Barto. hic. Sed vr̃ obstare. Nã in tali emphyteusi appellatione filiorũ nõ veniunt nepotes. Bar. in l. liberorũ ff. de verb. sig. in 4. col. in versic. secundo principaliter. Sal. in l. 2. in 21. q. C. de iure emphyt. Dominus meus in l. de quibus 6. col. de legi. & in l. veteribus ff. de pact. ergo non censetur stipulari filiis vt hæredib. quia si vt hæredibus, non solum nepotes, sed quilibet hæres extraneus

32 deberet venire, arg. l. tale pactum §. fi ff. de pac. Dic quod † vbi in contractu fit mentio hæredis expresse, tunc nomen fratris vel filii positũ in instrõ, cẽsetur expressum accessorie ad nomẽ hr̃dis, & sic appellatione hæredis venit nõ solum persona nominata, sed qlibet, qui sit hęres d. l. tale pactũ §. fi. Aut vero nõ fit expressa mentio de hęrede, sed stipulatur simpliciter pro se & filiis, & tunc licet intelligatur stipulatus filiis vt hæredibus, tamen non venient nisi filii, qui sunt hæredes, non autẽ nepotes, &

tes, & multo minus alij extranei. Ita procedunt. s. alleg. Intellige modo istam conclusionem, quando eo modo stipulatur filijs vt sibi. Secus si aliter sibi, & aliter filio, quia tunc videtur stipulari semper vt filio, non vt hæredi. Bald. in c. 1. in tit. an agna. vel filij defunc. in prin. per l. Seia. cum gl. ff. de dona. causa mor-
33 tis. † Tertia sit conclusio. Pater acquirens pro se & filijs aliquid de sui natura non transitorium ad hæredes, intelligitur acquirere filijs vt filijs. Transeunt communiter doc. ponit exemplum in emphyteusi ecclesiastica, vt hic per Bartol. & sic licet sint filij hæredes inęqualiter, tamen ęqualiter diuident emphyteusim, imo poterit filius repudiare hæreditatem patris, & acceptare emphyteusim. Bar. in l. si non sortem. in §. libertus. vlt. col. ff. de condi. indebi. cum concordantijs Moder. ibi. Dicit ta-
34 men dominus meus hic † quod si filius renuntiat bonis paternis, etiam emphyteusi censeretur renuntiare. Allegat Spec. in tit. de loca. §. nunc aliqua. versic. 158. Sed hoc non puto verum, quia post mortem patris illa bona non sunt paterna, nec filius dicitur illa capere a patre, sed a concedente. Bar. in l. mortis causa capitur. de dona. causa mortis. Posset fortasse procedere decisio sua, quando renuntiaret in vita patris. Sed adhuc esset dubium, quia tunc censetur renuntiare iuri qđ habiturus est post mortem patris in bonis paternis, per l. 1. §. si impubes. ff. de colla. bono. sed emphyteusis non est huiusmodi, vt sup. Vnde potest aliter saluari, scilicet quando esset acquisita ex pecunia paterna, per illud quod declarat Bal. in l. 1. in fi. C. per quas perso. no. acqui. Amplia istā conclusionem, etiam si instrumentū diceret, pro se & hæredibus. nam intelligitur, id est liberis, & sic cēsetur stipulatus liberis vt liberis, secundum eū. Allegat Paul. in l. ex facto. §. fi. vlt. col. ad Trebel. qui se fundat super gloss. ibi, Sed aduerte, quia Bar. ibi vult contrarium, s. quod licet intelligatur illud verbum, hæredibus. id est liberis, tamen intelligitur de liberis hæredibus. Et ad terminos nostros idem vult Bartol. in l. vt iurisiurādi. §. si liberti. 1. colum. de ope. libe. Pau. in l. si mihi & Titio. vlt. col. de verbo. oblig. Pro prima tamen opinione facit dictum Bart. in l. pro hærede. §. quid si tamen ff. de acquir. hæredi. vbi in his, quæ sunt transitoria ad filium, etiam qđ non sit hæres, nomen hæres exponitur, id est filius, & sic pro hære-
35 de sanguinis. Secūdo amplia † vt procedat etiam in feudo, qđ pater acquirens pro se & filijs, censetur acquirere filijs vt filijs, ideo habebunt feudum ęqualiter, dato qđ sint instituti inęqualiter, & poterunt repudiare hęreditatem, & acceptare feudum vt hic late per dominum meum. Sed tu aduerte, quia licet sit verum quod in feudo succedant æqualiter, etiam inæqualiter instituti. c. 1. de succes. feu. tamen non vř quod possint renuntiare hæreditati. & acceptare feudum. Ita Bar. in l. vt iusiurandi. §. si liberi. 1. col. in l. quod dř. vlt. colum. ff. de verb. oblig. nec Bar. vult contrarium in l. itē videndū. §. si. ff. de petitio. hęr. quia stat simul qđ frater fratri quietat onē fecerit de oī eo, qđ pōt petere in hęreditate patris & tñ fuerit hęres, & sic retinuerit feudū.
36 Breuiter in hac m. ā cōcludit † qđ si pater accepit feudū simpliciter, vel pro se & hęredibus, nō pōt filius repudiare hæreditatem, & acceptare feudū. Secus si acceperit pro se, & liberis seu filijs. Bal. in c. 1. an agna. vel filius defunct. vbi Aluaro. 3. col. dicit hanc esse communem opi. non allegat tamen Bart. in locis. sup. qui hoc vltimo casu contrarium vult, & male, per theoricā suā hic. Iuxta hoc cadit dubitatio an pater, qui acquisiuit emphyteusim ecclesiasticam vel feudum pro se, & filijs, vel pro se & hæredibus, possit ēt de licentia dñi alienare in præiudicium filiorum. Breuiter vbi casus contingat, videas alia. in tit. de aliena. feu. pater. Pau. vbi Are. notat in l. apud Iulianum. in §. si quis alicui. ff. de lega. 1. Fulgo. consil. 132. quidam ser. Francis. Cur. consil. 25. in secundo dubio. & dominum Deci. consil. 185. & communis videtur resolutio q vbi filius potest habere feudū, etiam q non sit hæres patris, quod colligitur ex prędictis, pater non possit præiudicare, al. as sic. Vltimo inquantum præsupponit Bar. quod emphyteusis ecclesiastica non possit transire ad hæredes extraneos, vide Alexan. in l. etiam in 1. colu. & fi. & sequenti. §. sol. matri. Fel. post alios in cap. in pręsentia. in 1. col. de proba. Circa dictum Barto. quod quando dico, filium instituo & Caium substituo, est tantū substitutio vulgaris, quæ expirat post aditam hæreditatem l. post aditam. C. de impub. adde quod idem si est, pluribus institutis testator dicat, & eos inuicem substituo. Barto. in l. hæreditatem. C. de impub. in l. Lucius. vlt. colum. penul. quæstio. 1. de vulg. Limita singulariter, quando diceret, filium instituo, & Caium ei substituo & instituo, quia tunc etiam fideicommissariam contineret post mortem filij morientis. Alexand. in l. recusare. in §. Titius. ff. ad Tre-
37 bell. † Circa dictum Bartolum. de statuto vel principe concedente patri & filijs immunitatem vel aliud priuilegium, quod filij etiam viuente patre habent talem immunitatem seu priuilegium. Transeunt communiter doctor. Et ex hoc infertur q priuilegia, quę competunt filijs, dic vt per glos. in l. iubemus. in verbo. sumpt. bus. C. de aduo. diuerso. iudic. per Mat. Lauden. in tract. de digni. conclus. 15. & Felyn. in rubri. de maio. & obedien. Competunt etiam patribus viuentibus, secundum Bald. Secundo infertur quod priuilegium legitimandi concessum patri & filijs, competit filijs etiam viuente patre, secūdum Angelum hic. Intellige nunc istam conclusionem, quando est priuilegium, vel tale quid concessum a statuto vel principe, quod potest competere insolidum patri & filijs, ita quod per admissionem filiorum non diminuitur aliquid patri. Secus si diminueretur, vt esset in concessione Castri, quia si filij admitterentur simul cum patre, non haberet pater castrum totum. Ita in effectu voluit Bart. hic, licet dominus meus videatur aliter velle, & male reprehendendere Bartol. ratione sua, & idem vult Bald. in l. cum pater. in §. a te peto. de lega. 2. Rapha. Cuman. consil. 106. Item intellige quando priuilegium diceret, pro se & filijs. Secus si diceret, pro se, filijs & hęredibus. Dominus Francisc. Cur. consil. 73. super memorata. facit quod dicit de iure patronatus Card. in Clemen. fi. in princ. in 5. q. de iure pa-
38 tro. † vbi filij non habent ius patronatus ecclesię viuēte patre, qa illud cōpetit filijs vt hęredibus. c. 1. extra, de iure patronatus Sed aduerte, quia in iure patronatus pręiudicaretur patri, si simul admitterentur filij, quia solus tunc non posset pręsentare, quod nō cadit in priuilegio immunitatis vel legitimandi, prout loquitur conclusio Bartol. hic. tamen non obstat tex. adductus per dominum meum in l. 1. C. de priuil. eo. qui in sacro pala. lib. 12. ibi, ipso ordine sanguinis, quia potest intelligi ordine, id est, ratione sanguinis, non autem ordine successiuo. Vel significat ordinem, quia primo in rerum natura est filius, & demum nepos. non autem quod si sunt simul in rerum natura, quod simul non haberent priuilegium. Circa dictum Bartol.
39 † quod censetur intentata actio, quę ex verbis libelli colligi potest transeunt omnes. Quid autem si plures colligi possunt. Dic quod censetur intentata illa, quę est magis specialis. Bartol. in l. hoc legatum. ff. de leg. tertio. Item illa, quæ est mitior reo. Bart. l. si præses. ff. de pœnis. ver sicul. vltim. oppo. Circa dictum Bartol. quod vbi sunt in volumine duo statuta contraria, debet attendi vltimum, limita vt hic per dominum meum, & vltra eum limita vbi primum minus derogaret iuri communi, quia illud attendi deberet. Bald. in l. qui posthumus. infra ad Syllania. Aret. pulchre consil. 83. quia multa. secunda colum. Secundo limita vbi primum esset specialius, quia illud attendi deberet. Bald. in leg. 1. 3. quęst. o. de offic. consu. in l. exequutorem. columna 4. C. de execu. rei iudi. Tertio limita vbi vltimum statutum contrariaretur alteri solum a contrario sensu, quia contrarius sensus statuti non debet assumi ad correctionem alterius statuti. Paul. in l. conuenticula. C. de episcopis & clericis. Finis.

R E P E T I T I O

Lanceloti Galliaula in §. idem credendum ex l. Gallus. ff. de lib. & posthum.

S V M M A R I V M.

1 *Dispositionem exorbitantem a iure communi non habere locum eo casu quo disponens se restringit ad certum casum.*
2 *Dispositio non dicitur extendi ad casum, quem ex identitate rationis comprehendit, sed potius de eodem disponere.*
3 *Nepotis appellatione non venire pronepotem. & nu. 5.*
4 *Pronepos nasci ex filio dicitur in materia fauorabili.*
6 *Institutus hæres non censetur quis ob id, quia ei substituitur vulgariter.*
7 *Substitutio vulgaris in duorum mortem concepta altero tantum mortuo locum non habet.*
8 *Iunior quandoque seniorem licite reprehendit, & filius patrem.*
9 *Approbare verba alterius aliud est, & aliud ea recitare.*
10 *Substitutio facta de pronepote quando locum habeat.*
11 *Et cætera, particula etiam abbreuiata ea continet, quæ sunt de natura contractus, in quo ponitur. & nu. 15.*
12 *Clausulę, quę sunt de natura contractus, habentur pro specificatis, si in imbreuiatura notarij particula, & cætera, ponatur. & nu. 18.*
13 *Instrumentum non præsumi continere nisi ea, quæ in ipso specificantur.*
14 *Clausulas in bullis apostolicis apponi solitas subintelligi, etiam si sint omissæ.*
16 *Clausulę solitæ apponi quando sint habendæ pro appositis.*
17 *Instrumentum vitietur nec ne per omissionem indictionis.*
19 *Rescripta principum sola scriptura probari possunt.*
20 *Omissum in actu vel scriptura quando habeatur pro expresso.*
21 *Notarius quando possit extendere scripturam abbreuiatam per dictionem & cætera.*
22 *Notarius viuus an possit defuncti notarij imbreuiaturas extendere.*
23 *Hæres libellum a defuncto porrectum declarare non potest.*
24 *De testibus attestantibus de consuetudine aliqua non credi.*

Consue-

25 *Consuetudo notarij mortui in extendendo instrumento potius attendi debet quam aliorum,*
26 *Instrumentum dubium potest deuuo refici,*

§. Idem credendum. Diuide hunc §. vt per Bart. & summa vt per
Bal. Nota primo quod Sceuola reprehēdit Gallum de insufficiē-
tia circa personam pronepotis, secundum Bar. & magis com-
muniter doc & probatur in §. etiam si parente. J. eod. ibi, quos
supplendos diximus in sententia Galli. Ex hoc infero quatuor
1 Primo † qđ vbi disponens se restringit ad certum casum, licet
possit dici qđ idem existimauerit in alio casu, tamen non ha-
bet locum in illo casu dispositio exorbitans a iure communi.
Nam text. dicit credendum esse Gallum existimasse idem de
pronepote, s. propter identitatem rationis, quæ militat in eo si-
cut in nepote, & tamen sua dispositio nō erat sufficiēs vt pro-
nepos institui possit. Ex quo infertur secundum Bart. s. hic esse
tex. pro decisione Domini Anto. de Bu. vbi Imol. 3. col. in cle.
inf. de rescrip. qui volūt qđ regula, quæ habet qđ dispositio ex-
tenditur ad id, de quo si disponens interrogatus fuisset, verisi-
militer idem disposuisset. gl. in l. tale pactum. §. fi. ff. de pac. non
habeat locum in materia exorbitanti, vbi illa mens disponētis
non potest colligi ex verbis, sed tantum ex identitate rationis,
quia tunc est quædam mens generalis non specifica. Tertio in-
fero ad declarationē ad regulam quod illud, quod est ex men-
te legis, dicitur esse ex ipsa lege. l. nominis & rei §. verbū. ff. de
verbo. signi. l. non dubium. C. de legi. l. cum mulier. ff. solu. ma-
tri. Nam debet intelligi quando est ex mente specifice sumpta
aliquo modo ex verbis, nō autem quando est ex mente gene-
rali sumpta per rationis identitatem. Facit quod ponit Ange.
in l. prætor. §. interdictum. ff. de oper. noui nuntia. Quarto infe-
2 ro ad declarationem ad regulam, quæ habet † quod vbi casus
comprehenditur sub dispositione ex identitate rationis, tunc
non dicitur extensio, sed eadem dispositio plures casus cōpre-
hendens virtute rationis. glos. in c. 1. in verbo, Italiæ de tempo.
ordi. in 6. Nam procedere potest, vbi casus aliquo modo ex ver
bis colligi potest. Secus si simpliciter ex identitate rationis, per
istum tex. Et ad illam gloss. vide Panor. in c. 1. Grego. col. 5. vbi
Fely. 2. col. & dominum meum in l. fi. ff. de in ius vocan. & di-
ligenter cogita super prædictis, quia hoc modo iste text. deser-
3 uiet ad multa. Secundo nota, † quod appellatione nepotis non
venit pronepos, secundum Barto. Sed hic dubitatur de ratione
quare dispositione Galli appellatione nepotis non veniat pro-
nepos. Bar. inf. in §. instituens. dicit quod Gallus expresse locu-
tus fuit de nepote, qui ex filio nasceretur, & sic immediate, cū
dictio ex, denotet causam immediatam. l. nō dubium. C. de le-
4 gi. sed hoc non est tutum, † quia etiam pronepos dicitur nasci
ex filio in materia fauorabili. l. Lucius. ff. de hæredi. institu. ex se
nato, & c. iuncto Bart. in l. liberorum. penul. colum ad fi. Vnde
si dico, substituo Caium, si institutus decedat sine filiis ex suo
corpore natis, etiam & nepos ex filia instituta facit cessare sub-
stitutionem. Bar. notat consi. 5. in 3. parte. Secundam itaque ra-
tionem assignat Pau. scilicet quia dispositio Galli est contra ius
sequitur Alexan. per. l. si vir. §. de viro. solu. matri. per. l. præci-
pimus. in fi. C. de expen. Dominus meus reprobat, quia dispo-
sitio Galli est limitatoria, non correctoria, & in limitationibus
fit extensio ex identitate rationis. c. cum dilecta. §. nos igitur. ex
tra, de confir. vti. vel inuti. Tu dicas quod hæc ratio Pau. nō est
bona, etiam quod dispositio Galli sit correctoria, prout con-
clusum est sup. in princi. legis, quia etiam in correctorijs fit ex-
tensio ad casum, qui comprehenditur ex lata significatione
vocabuli, propter identitatem rationis siue expresse siue tacite.
Bald. & Pau in l. maximum, vitium. C. de libe. præte. glo. in cle.
5 1. in verbo, eligatur. de elec. † Sed largo modo pronepos venit
appellatione nepotis. l. cui eorum. in §. affinitatis. de postu. Dic
ergo quod non comprehenditur pronepos, quia verba Galli
erant ita restricta, vt non possent adaptari ad pronepotem pro-
prie, nec largo modo, vt patet ex prin. legis in illis tribus condi-
tionibus. Alex. tamen inf. in §. instituens. 2. col. dicit quod hic
Sceuola reprehendit Gallum, non quod sub appellatione ne-
potis non comprehendatur pronepos, sed quia de pronepote
in specie non expressit. Sed hoc est contra dictum §. etiā si pa-
rente. in verbo, supplendos non cōmittendo literam. Nota ter-
6 tio † quod ille, cui fit substitutio vulgaris, nō per hoc dicitur in-
stitutus. Nam hic pronepos est substitutus filio & nepoti, & ta-
men præsupponitur nepotem præteritum. Bene probat. l. ex
pacto. inf. de hære di insti. Facit l. fi. C. de hære. insti. Et ratio est,
quia substitutio fit ad transferendum in alium, ergo non debet
operari dationem. l. cum tale. in §. fina. ff. de condi. & demon.
7 Quarto nota secundum Bal. † quod substitutio vulgaris collata
post mortem duorum, post mortem vnius non habet locum.
Quod facit, an substitutio facta duobus, si decedant sine libe-
ris, habeat locum vno tantum decedente sine liberis, vnde tex-
tus in leg. heredes mei. in §. cum ita. ff. ad Trebel. in leg. penu.
C. de impu. pulchre per Bal. consil. 48. in 1. parte. per Pau. con-
sil. 239. pro declaratione. in 2. parte. Raphael. Cuma. consi. 30.
testator B. Ioan. de Ana. consil. 22. per totum. & Philip. Cor.
consi. 275. & 32. in 1. parte. Quinto nota iuncta gloss. quod re-
prehēsio debet esse curialis etiā contra iureconsultū. Non ob-
stat. l. Domitius Labeo. ff. de testa. l. 2. §. Seruius autem Sulpi-
tius. ff. de origine iur. quia loquuntur quādo reprehēditur de
ignorantia iuris aut de fatua quæstione hic vero quando repre
henditur de insufficientia in non prouidendo in omnibus casi
bus, & similiter in ponendo aliquem superfluū. Vltimo nota.
8 † quod non est inconueniens quod iuuenis reprehendat anti
quiorē, secundū Imol. bonus tex. in l. potioris. C. de offic. recto.
prouin. in c. de Constantinopolitana. 22. distinc. imo non est
conueniens quod filius reprehendat patrem. l. 3. §. 2. ff. de con
dictio. ob causam. quod tamen intellige in his quæ sunt iuris.
Sed secus in his quæ sunt facti. Nā in talibus erubescit lex con-
stituere filios castigatores patrum. §. sed quod sancitū. in auth.
de nup. Et dicit Alex. hic in discursu quod in casibus, in quibus
reprehendere potest vrbanius, quod conniuētibus oculis tran
seat. Ex quo infertur quod non posset obijci filio, Error cui nō
resistitur, approbatur, quia censetur potius ob reuerentiā tace
re. Facit. l. pen. ff. de fur. quod tamen intelligendum videtur,
nisi militaret præiudicium Reipub. quia tunc teneretur filius
contradicere patri. arg. l. minime. de religio. & sumpti. fun. ff.
facit d. l. potioris. Circa primam oppo. Bar. extractam ex gloss.
9 in verbo, pronepos. habes † quod aliud est recitare verba alte-
rius, aliud verba alterius approbare. Nam qui simpliciter reci
tat, non dicitur approbare. Ex quo infertur quod licet regula-
riter libellans vel excipiens censeatur fateri ea, quæ narrat in li
bello vel exceptionibus. l. cum præcū. cum gl. C. de libera. cau
sa. l. 2. C. de inst. & substi. Bar. in l. 1. in fi. per illum tex. C. de his
qui poten. nomine. tamen hoc procedit quando narrat verba
propria. Secus si aduersarii vel alterius. Item secus si apponat
illud verbum, vt asseritur quia indistincte nihil dicitur fateri. c.
ad hæc vbi dominus Anto. Bu. de rescrip. Cætera circa hanc re
gulam vide per dominum meum post alios in l. ædita. 4. col.
C. de æden. in §. si minus. in 2. notabili. Insti. de actio. Circa se-
cundam oppositionem Bar. & communiter docto. præsuppo
nunt in hoc tex. filium institutum, & nepotem præteritum, &
ideo est necesse quod nepos moriatur ante filium, ne rumpat
testamentum, per. l. posthumorum. inf. eo. ti. Sed aduerte, quia
sicut de institutione nepotis verbum nullum in text. ita nec ēt
de instōne filij. Vñ nescio videre quare magis filij instōnem
quam nepotis præsupponant, nec verisimile quod Sceuola cō
suluerit testōri circa institutionem pronepotis, nepotis vero
non. Vnde dico quod hic pronepos erat substitutus filio nepo
ti institutus, & dubium erat in fine text. an si nepos moreretur
ante filium, substō pronepotis haberet locū, an vero pronepos
rumperet testamentum, quia secundū ordinem necessitatis
nepos filio & pronepos nepoti videbatur substitutus & sic pro
nepos erat substitutus nepoti vocato in secundo loco, ideo vi-
debatur quod si secūdus gradus deficeret ante primū per mor
tem nepotis, & postea post per mortem filij, quod substitutio
pronepotis facta illi secundo gradui non posset habere locum
arg. l. cum in testō. inf. de hære. insti. tamen Iureconsultus de
10 terminat contrarium, s. † quod substitutio pronepotis habeat
locum, nec rumpat testamentum dato quod secundus gradus
nepotis deficiat ante primum filij. Vnde expone text. in fi. ita
sane, i. certe, si nepos. i. quamuis nepos. Et ratio decidendi fuit,
quia nepos censetur institutus in omni casu necessario vt testa
mentum rumpatur. Cogita tamen, quia est nouus intellectus
& retento cōmuni intellectu, aduerte quod si nepos esset præ
teritus & moreretur ante testatorem testamentum valeret de
iure prætorio, per tex. in l. posthumus. in versi. idem & circa. J.
titu. 1. circa quod vlti. vide Soci. in no. circa d. Barto. de dictio-
ne, &c. Insistēdo tamen circa ea, quæ pertinent ad resolutionē
11 dictorum Bar. Prima sit conclusio secundum Dyn. quod † sub
dictione, &c. abbreuiata continentur illa, quæ sunt de natura
contractus, super quo interponuntur. & licet Barto. dicat non
probari iure, & videtur sequi Alex. tamen satis probatur ratio
nibus. & primo, quia vt reducamus rem ad naturam actus ver-
ba impropriantur. l. si vno in princi. vbi glo. in verbo translatio
ff. loca. l. si stipulatus. ff. de vsu. ergo fortius sub dictione, &c.
poterunt intelligigi, quia facilius aliquid subintelligitur, quā
recedatur a verbis l. si alii. ff. de vsufru. leg. iuncta. l. cum prepo
nebatur. ff. de leg. 2. Item simpliciter faciens actū videtur illud
velle quod est de natura actus. l. quæro. §. inter. locatorem. ff. lo
ca. l. 2. C. de iure emphy. etiā quod non sit dictio, &c. ergo mul
to magis cum tali dictionem. Item Barto. inf. decidit quod di-
ctio, &c. extense posita comprehendit ea, quæ sunt de natura
actus & allegat. c. 2. de libel. obla. vbi ponitur &c. abbreuiata &
sic est sibi contrarius, nec videtur ratio diuersitatis inter extē-
sam, & abbreuiatam. Et ita vult Bald. in l. si duo. §. si quis iura-
12 uerit. ff. de iureiuran. † vbi, secundum eum, si in imbreuiatura
notarij

notarij est dictio &c. clausulę, quę sunt de natura cōtractus, ha-
bentur pro specificatis. Vnde secundum Salic. vbi sup. parte in-
uita poterit imbreuiatura extendi secundum naturam contra-
ctus, per l. penul. ff. de nau. fęno. Secunda sit conclusio secundū
Bartol. quod sub dictione, &c. abbreuiate comprehenditur il-
lud, quod deficit in sermone secūdum consuetudinem loquē-
di in materia, de qua loquimur, vel simili. Sequuntur commu
niter docto. Vnde secundum dominum Anto. de But. in ca. de
multa. dicta dictio, &c. comprehendit mētaliter omne, quod
consueuit extendi. Et dicunt Bar. & Salic. in d. §. si quis iuraue
rit, quod comprehenduntur clausulę consuetæ apponi, vt præ-
ceptum guarētigię. Similiter si dicatur, talis procedat summa
rię, &c. subauditur de plano, & sine figura iudicij, iuxta cle. sę-
pe. de verbo. signi. secundum Alexā. hic vltim. col. post domi-
nos de Rota. & vide pulchre per dominum meum. Sed pro in
telligentia huius articuli & præcedentium quæro, quid si non
esset dictio, &c. an ea, quę sunt ex cōsuetudine vel natura actus
comprehendantur in ipso instrumento. Bal. in d. §. si quis iura-
uerit. quem nemo ponderat ad hoc, dicit quod nō. Secus si sit
13 dictio, &c. Facit † quia instrumentum non præsumitur conti-
nere nisi ea, quæ sunt in eo specificata, & quæ lectio eius osten
dit l. ad probationem domini. C. de probat. & id videtur velle
Bart. hic. sed contra hoc obstat, quia illud, quod est de consue-
tudine, etiam quod sit omissum, habetur pro expresso. Bald. in
l. fi. C. de fideicomm. per illum tex. videntur enim partes taci-
te conuenire de eo quod est consuetum. Glos. est in l. 4. in §. in
commissoria. ff. de leg. commis. & dicit dom. Anto. in c. accepi
14 mus. per illum tex. de ęta. & quali. † quod clausulę solitę appo
ni in bullis apostolicis, intelliguntur appositę, quamuis sint
omissæ. Facit tex. in l. quod si nolit. §. qui assidua. de ędil. edict.
l. si prius. §. 1. vbi Bartol. & Paul. ff. de aqua pluuia. arcen. c. cum
M. de constit. vbi Bart. 4. colum. Vnde doctor intelligitur con-
ductus secundum consuetudinem solitam & vltimam. Barto.
in l. non est, qui nesciat. ff. de duobus reis. Bartol. in l. binos. cir-
ca fi. C. de aduo. diuer. iud. Ad hanc difficultatem primo respō
15 de † quod vbi est dictio, &c. tunc ea, quæ sunt de natura vel cō-
suetudine actus, dicuntur expressa in instrumēto, & venire im-
mediate ex dispositione partium seu faciētis talem actum, per
tradita per Barto. hic. Vbi vero non est dictio, &c. tunc ea, quæ
sunt de natura & consuetudine actus veniunt immediate ex di
spositione legis. propter quandam generalem mentem partiū
Ita probo per dictum Pau. in l. 4. §. Cato. in 3. colu. ad fi. de ver-
bo. oblig. vbi vult quod depositarius, qui tenetur de dolo, tene
tur ex natura contractus, & dicatur teneri immediate ex dispo
sitione legis, & ibi hoc vult Aret. 1. colum. Bart. in l. cum stipu-
latus sim mihi a Proculo eo. tit. vbi vult quod licet promittens
factum, censeretur tacite promittere interesse, tamen inter-
esse est immediate pęna legalis, non pęna hominis. Vnde si cō
suetudo patriæ dicat quod ad ea, ad quæ quis tenetur immedia
te ex conuentione, posset cogi via executoria, certe ad ea, quæ
sunt de natura vel consuetudine actus, poterit cogi, si in instru-
mento sub dictione &c. comprehendātur. alias secus, nisi sint
16 aliter in specie promissa. † Vel aliter respōderi potest quod aut
sunt clausulæ, quæ veniunt accessorie ad contractum ad robo-
randum, l. & exequutionem ipsius, & illę, si sunt solitę apponi,
habeantur pro appositis, etiam ꝙ non sit dictio &c. Et ita pro-
cedant allegata sup. Aut sunt clausulæ, quæ respiciunt substan-
tiam vel solēnitatē actus, & tunc si non sit dictio, &c. dato ꝙ so
leant apponi, non habentur pro appositis. Si vero sit dictio, &c.
comprehendantur sub illa dictione. Ita procedat dictum Bald.
in d. §. si quis iurauerit. Ad hoc bene facit decisio Bald. & Salic.
in l. hac consultissima. in fi. prin. C. de testa. vbi si dico, præsenti
bus testibus, &c. cōprehendit̄ illa solēnitas requisita, quæ alias
non comprehenderetur. Item facit quod vult Bal. & post eum
Imo. hic, & sequitur Alex. penul. col. in fi. qđ si post primum te
stamentum habens clausulam derogatoriam ad secūdum fiat
aliud testm̄, & dicat̄, & hanc suam vltimam voluntatem, &c.
comprehenditur clausula derogatoria ad primum testm̄, quæ
est de substantia vt s̄m valeat. l. si quis in prin. testa. vbi Bart. de
leg. 3. si ita de cōsuetudine talis clausula solebat apponi per no
tarium dēt enim præsumi vulgarizata, sed ob breuitatem non
extensa. Et per hoc tollit̄ qđ dicit Soc. hic ꝯ hanc decisionem.
Non obstat huic distōni decisio Bal. in c. cum in iureperitis. de
17 offi. de leg. col. pen. † vbi vult quod si dicat̄, tali anno, tali die, in-
dictione &c. non comprehendit̄ indictio, quæ currit illo anno
& quę solebat apponi in instr̄is, sed instr̄m vitiatur, qa dico ꝙ il
la decisio nō est bona. Hoc ēt sequit̄ dn̄s meus hic, per prædicta
Etiam adduco in fortiorib. terminis decisionem eiusdem Bal.
in c. inter dilectos. de fide instr. 3. col. vbi si notarius dicit, indi-
ctione, simpliciter, & dimisit spatium, instrumentum nō vitia-
tur, quia secūdum eum, ex annis Domini apparet certitudo in-
dictionis, vt ēt dixit Bar. in l. si librarius. in alio proposito. 1. col.
de regu. iur. Tertio potest dici ꝙ non bene probatur iure ꝙ ea,
quæ de consuetudine apponi solent, habeant̄ pro appositis. Nā
tex. in l. fi. C. de fideiusso. probat ꝯriū, dum dicit qđ ex quo cō-
suetum est fieri pactū ꝙ per litis contestationem cū vno ex cor
reis vel confideiussorib. non pręiudicatur quo ad alios, ideo bo
nū est de hoc facere legē, ne aliqñ omissio talis pacti per igno-
rantiam præiudicaret creditori. Et aduerte, quia ibi lex non sta
tuit qđ habeat̄ pactū pro apposito, sed disponit quod per litis
contestationem cum vno alius nō liberetur. vnde nihil ad pro
positum. Vnde verbum, quod dicit Soc. hic. Nō obstat l. quod
si nolit. in §. quia assidua. quia etiam videtur probare contrariū
dum vult quod possit cogi venditor ad promittēdum. Ex quo
solet promitti, ergo talis promissio non habetur pro apposita.
Ad tex. in l. si prius. §. 1. potest dici quod vbi diuerso modo actus
concessus potest fieri, ita ꝙ sit necesse vt dispositio habeat lo-
cum, illum actum aliquo modo facere, debet intelligi vt fiat se
cundum quod est consuetū fieri, sed quod alia, sine quibus po-
test stare actus celebratus, habeantur pro appositis, si de cōsue-
tudine solent apponi. ille tex. non probat, & contrariū vult tex.
18 in l. 3. C. loca. Tertia sit conclusio. † In actibus vel contractibus
requirentibus scripturam de iure, iuxta glos. in c. 1. de censi. vel
ex conuentione partium iuxta legem contractus. C. de fide in-
str. nihil potest contineri sub dictione, &c. Et per consequens
illa dictio extendi non potest, ex quo requiritur vt actus dedu-
catur in esse, quod tota scriptura prius extense scribatur, vt hic
per Bar. facit l. 1. ff. de his qui testam. delen. vbi solum potest di-
ci scriptum, quod oculis corporeis videri potest. Ista est com-
munis opinio, vt per Alex. Soc. & dominum meum respondē
tes fundamentis Angel. & Aret. Fel. in c. cum P. tabellio. 2. co-
19 lum. de fide instr. Pro intelligentia vltra doc. opp. † Nam rescri
pta & mandata principum requirūt scripturam, nec aliter pro-
bari possunt l. 1. C. de man. prin. & tamē in rescriptis dictio, &c.
includit ea, quę sunt de natura vel consuetudine actus. c. fi. de li
bel. obl. iuncto. c. exhibita. de iudi. & facit decisio domini Ant.
sup. allega. Breuiter dic ꝙ aliquando est actus, qui fit in scriptu
ra ad faciliorem probationem, aliquando, qui fit in scriptura,
quia aliter probari non posset. De primo habes. l. contrahitur.
ff. de pigno. De secundo. d. l. primam. & hoc secundum posset
probari per confessionem partis, vt declarat Bal. in auth. sed no
uo iure. vltim. colum. C. si cer. pet. & ideo dictio &c. potest ope
rari iuxta naturam & consuetudinem actus. Aliquando, & ter-
tio, scriptura est de solemnitate substantiali actus, vt in senten-
tia & appellatione, iuxta l. secundam. C. de senten. ex breuicu.
reci. & l. 1. in fi. ff. de appella. & hoc casu confessio etiam partis
nihil iuuaret, vnde nec etiam dictio &c. Ita proprie loquit̄ Bar.
hic. & voluit Bal. in d. auth. sed nouo iure. Pro limitatione etiā
20 scias † quod vbi in actu requirit̄ scriptura, & est aliquod omis-
sum, vel aliter scriptum quam sit dictum, si quidem est aliquid
omissum, quod ex præcedentibus vel sequentibus percipitur,
tunc habetur pro expresso, vnde multo magis comprehende-
retur sub dictione &c. l. 1. §. si autem. vbi Bartol. ff. de hęr. insti.
Aut est aliter scriptum quam dictum, & tunc etiam error po-
test emendari. Bar. in l. actorum. ff. de re iudi. facit l. quoties §. 1.
de hære. instit. Aut id, quod est omissum, ex præcedentibus vel
sequentibus non habet verisimilem subauditionem, & proce-
dit doctrina Barto. hic, quam etiam ponit Panor. in c. 1. de fi. in-
strum. in l. 1. colum. in versic. vndecimo quæritur. Item pro li-
mitatione scias inquantum Bartol. dicit quod in appellationi-
bus & sententijs errant notarij, si dicunt se rogatos antequam
totum sit scriptum. Nam hoc fallit vbi esset consuetudo ita fa
ciendi. Imol. in c. cum P. tabellio. de fide instru. vbi Felyn. tollit
difficultatem, si diceres quod consuetudo non tollit substātia-
lia rei gloss. in c. 2. de consu. in 6. Nam est verum in substantia,
secus in solemnitate, prout est scriptura. Vide Barto. in l. nemo
21 potest 1. opp. de leg. 1. † Quarta sit conclusio in actibus non re-
quirentibus scripturam, notarius, qui confecit scripturam ab-
breuiatam per dictionem &c. potest extendere illam dictionē
sine iudice. Bald. Angel. Imol. & communiter alij, & est de mē
te Bartol. in l. argentarius. in princ. ff. de ęden. & ita seruat con-
suetudo secundum Bald. in rub. C. de fi. instr. ver. quarto quæ-
ro. facit quia ipsemet notarius verisimiliter est informatus de
mente partium & sua. Igitur ei standum est, sicut potest decla
rare verbum dubium. gloss. in l. ab executione. in princ. de ap-
pell. intellige tamen nisi apponeret aliquid non verisimile, vel
quod ius præsumat partes noluisse. Socin. consil. 104. in 3. col.
22 ver. & hęc omnia, & in effectu Aret. hic. † Quinta sit conclu-
sio. Notarius, cui sunt commissa breuiaria notarij defuncti, nō
potest extendere dictionem, &c. sed debet ita abbreuiatum in-
strumentum authenticare. facit quia talis notarius non po-
test verisimiliter esse informatus quid partes vel notarius mor
tuus voluerit sub dictione &c. continere, ergo ipse declarare
23 non debet. sicut hæres † non potest declarare libellum porre-
ctum per defunctum, tanquam non informatus de intentio-
ne defuncti. glossa in l. Pomponius scribit, si frumentum. §. fi-
na. de rei vendi in verbo, si plures. Bartol. in l. inter stipulantem
§. primo, & ibi Alexan. ff. de verborum obligationibus. limita-
tur hęc

tur hæc conclusio quando vellet extendere exponendo clausulas communiter apponi consuetas per notarios partis, quia illa communis obseruantia inducit quodam modo notorium in illo loco. Alexand. & Arc. hic post Bald. & sequitur dominus meus. Sed aduerte quia puto quod talis extensio non debeat fieri, vel facta non debeat operari, nisi prius probetur talis consuetudo generalis, quia de hoc non est standum ipsi notario, sed debet probari, & sic requiritur causę cognitio iudicis,
24 † sicut non crederetur doctoribus attestantibus de aliqua consuetudine, arg. l. 2. ff. de iu. & fac. ign. Bald. in l. si quis. in §. 1. de pigno. in l. consentaneum. in quinta oppositione. C. quomodo & quando iudex. Are. consil. 135. in causa. 2. colu. & sequenti. Alexand. in l. post dotem. soluto matrimonio. Moder. in l. de quibus. contra Bartol. ibi. ff. de leg. Et ita in specie ad terminos nostros vult Alexand. consi. 28. in 2. volu. viso & præhabito opportuno examine. penultima & vltima col. vbi vult quod licet in instrumento venditionis esset clausula ad habendum, tenendum & possidendum, & quicquid, &c. tamen non potest notarius extendendo apponere cōstitutum, nisi prius probetur cōsuetudo, licet allegetur quod sit consuetudo generalis. Cogita tamen, quia decisio doc. hic deseruiret multum, quando velles vti testamento extra patriam. Secundo limita vt possit extendere de mandato iudicis, vt per Bar. hic. Iudex autem in tali extensione debet considerare, primo an ex aliquibus præceden-
25 tibus vel sequentibus possit colligi extensio. † Secundo consuetudinem notarij mortui prout erat cōsuetus similes abbreuiaturas extendere. Est enim præferenda consuetudini aliorum notariorum, vt per Bal. in l. fi. C. de ęden. Alexand. d. consi. 28. & debet attēdi vltimus stylus ipsius notarij. l. si mater. vbi Bal. C. ne de sta. defun. l. multa. §. sed & si alimenta. ff. de alimentis & cibarijs legatis. vbi Bartolus. Tertio debet iudex considerare stylum communem aliorum notariorum, per doctrinam. Bart. in l. 2. in fi. prin. sup. soluto matrimonio. Et scias quod a tali extensione facta de mādato iudicis potest appellari, si pars prætendat quod iudex mandauerit male extendi, aliter transit in rem iudicatam. Ita do. Ant. de But. in c. cum P. tabellio. vlti.
26 colum. de fi. instru. Sexta sit conclusio, † quod vbi esset omnino dubium, quid importaret dictio &c. posset pars aliā partē cogere ad reficiendum instrumentum de nouo, & cogetur ad faciendum tale instrumentum, prout de iure communi fieri debet in tali materia, per theoricam Bartol. in l. 2. in fi. princi. solu. ma. Poterit etiam habere recursum contra hæredes notarij, arg. l. fi. C. de magi. conue. Io. An. in addi. Specu. §. ostenso. versiculo. quid si imbreuiatura. in tit. de instru. & vbi dolose fecisset notarius, probaretur interesse per iuramentum. l. semper §. hoc interdicto. ff. quod vi aut clam. Alexand. in l. qui accusare. ad fi. C. de ęden. Vltimo circa dictionem & infr. quare in Decretalibus sępe ponitur illa dictio in princi. decre. vide per Car. in c. nobis. extra, de iure patro. in 2. oppo. post Io. And. vbi dicit quod fuit factum vt referatur ad principia Decretalium his, qui fuerant tempore primæ compilationis. Finis.

REPETITIO

Lanceloti Galliaulæ Super l. Gallus. et §. Et quid si tantum. ff. de lib. & posthum.

SVMMARIVM.

1 *Bannitus quo casu æquiparetur deportato.*
2 *Excommunicatus testamentum condere potest, quemadmodum & relegatus.*
3 *Delictum a filio patre viuente commissum non nocet nepoti.*
4 *Filius renuntians hæreditati viuo patre non præiudicat nepoti.*
5 *Nepos succedit auo intestato decedenti si pater ipsius nepotis ob delictum bannitus fuit.*
6 *Filius priuandus feudo ob delictum viuo patre commissum, non nocet nepoti.*
7 *Mors ciuilis an veniat appellatione mortis. & nu. 10.*
8 *Similia non esse eadem, sed diuersa.*
9 *Tale esse differt ab eo quod est haberi pro tali.*
11 *Hæres qui grauatus est post mortem restituere, ita per deportationem bonis priuatur sicut per mortem.*
12 *Dilationis commodum cuius respectu consideretur.*
13 *Matrimonium sola morte communiter dissoluitur.*
14 *Substitutio in vnum casum concepta ad omnes sibi similes trahi potest.*
15 *Sententia legis differat necne ab ipsa lege.*
16 *Legatum vsusfructus vxori factum si caste vixerit, qualiter intelligi debeat.*
17 *Mors vxoris & transitus ad secunda vota quo casu æquiparentur.*
18 *Hæreditas Titio restituenda post mortem hæredis, an statim religionem professo hærede, debeat ipsi Titio restitui.*
19 *Liberi ex instituto nati substitutum omnino excludunt.*
20 *Religionem professum posse adhuc honoribus & dignitatibus fungi.*
21 *Prouisio facta in vnum casum trahitur quandoque ad alium, qui virtute expressi potest subintelligi.*
22 *Dispositio facta in vnum casum quando possit trahi ad alium. & nume. 25. & 33.*
23 *Tacitum seu omissum quando pro expresso habeatur & quando non.*
24 *Extensionem non fieri de persona ad personam ex coniecturata mente defuncti.*
25 *Posthuma an & quando admittatur in dispositione facta de filiabus.*
26 *Dispositionem non extendi vltra verba nisi de mente disponentis aliud constet.*
27 *Dispositionē sufficit adimplere per æquipollens in materia exhæredationis.*
28 *Mandatum possit necne per æquipollens adimpleri.*
29 *Casus non expressus quando comprehendatur sub casu expresso per modum conditionis & nu. 36.*
30 *Seruo dari debere, quod ita relictum est, vt illi detur, nec sufficit domino eius dare.*
31 *Testator si grauet filium ad restituendum si efficiatur presbyter, qualiter intelligatur talis dispositio.*
32 *Conditio voluntaria in quo differat a conditione necessaria.*
34 *Casus similes qui dicantur, & qui dissimiles.*
35 *Substitutionum materia quam late interpretari possit, vt etiam ad casum dissimilem omissum trahatur.*
37 *Prouisio facta sub conditione necessaria quando trahatur ad alium actum similem.*
38 *Testamentum secundum in quo posthumus est institutus, tollit primum, licet non nascatur posthumus.*
39 *Emancipatio quæ fit de instituto locum non facit substitutioni vulgari.*
40 *Emancipatus exhæredatus, qualiter & quo iure admittatur.*
41 *Nepos ex filio emancipato præteritus aui testamentum non rumpit.*
42 *Substitutio vulgaris suo hæredi facta quid operetur.*
43 *Emancipatus non minus hodie ad successionem patris iure ciuili admittitur, quam filius in potestate.*
44 *Emancipatus quatenus retineat iura sui hæredis.*
45 *Filius in potestate ipso iure hæres efficitur, & vigore suitatis hæreditatem non aditam transmittit, emancipatus non ita.*
46 *Emancipato non competere beneficium l. fi. C. de repu. hæredi.*
47 *Patrem obligari pro filio emancipato ex consensu eius ad officium aliquod assumpto.*
48 *Emancipationis & patriæ potestatis differentiam esse sublatam circa successionem ex testamento.*
49 *Emancipato exhæredato non competere querelam inofficiosi nisi bonorum possessione agnita.*
50 *Exhæredatio quibus verbis fieri possit.*
51 *Pater in testamento maledicens filio cum causa sufficienti ad exhæredationem, an censeatur eum exhæredare.*
52 *Testamentum, in quo filius cum causa est exhæredatus, nullum esse quantum ad institutionem, si causa non probetur.*
53 *Nepos ex filio emancipato in potestate retentus si prætereatur, an & quando possit dicere testamentum nullum.*
54 *Testamentum nullum is dicere non potest, cui legitima ab intestato non debetur.*
55 *Filia dotata exclusa per statutum an & quando possit petere supplementum legitimæ.*
56 *Restitutio filij deportati an & quando noceat nepoti. & nu. 58.*
57 *Doctor a collegio remotus, si restituatur, non recuperat pristinum locum.*
59 *Principem non posse sine causa auferre dominium alicui quæsitum.*
60 *Ius adeundi non esse in bonis nostris.*
61 *Restitutio facta per principem non retrotrahitur.*
62 *Restitutio principis dominium retro non restituit, sed ex nunc.*
63 *Institutio quæ fit de bannito an valeat si ipse restituatur.*
64 *Postliminij fictionem non retrotrahi in præiudicium eius cui ius quæsitum est.*
65 *Bannitus seu deportatus restitutus per principem recuperat bona in fiscum delata.*
66 *Restitutio in quo differat ab indulgentia vel dispensatione.*
67 *Restitutio quo casu extendatur ad fructus perceptos & percipiendos.*
68 *Bannitus ad bona restitutus ea non recuperat quæ sunt per fiscum alienata. & nu. 70.*
69 *Princeps quando gratuitam concessionem subdito factam tollere nequeat.*
71 *Restitutio quæ dicatur fieri ex mera iustitia.*
72 *Vasallus feudo priuatus ob delictum, ipsum recuperat, si per principem restituatur.*
73 *Damnum dans tenetur in foro conscientiæ, licet damna accepta vtrinque remittantur.*
74 *Institutionem valere sub ea conditione factam, si filius legitimabitur.*
75 *Mens non attenditur quæ in dispositionem non transit.*
76 *Spurij ab omni prorsus beneficio sunt excludendi.*
77 *Legitimatio in quibus retrotrahatur & quid proprie dicatur legitimatio. nume. sequen.*
78 *Legitimatus an aliquo modo censeatur infamis.*

Electia

§. Et quid si tantum. Circa hunc §. præmitte vt hic per dominū
meum & nouissi. repet. & adde quod loco deportationis, quæ
est subrogata loco interdictionis aquæ & ignis l. 3. ff. ad l. Iul.
1 pecu. hodie frequentius vtimur banno, ita † quod bannitus cū
confiscatione bonorum eo casu, quo potest etiam impune offendi,
æquiparatur deportato. Bar. in l. amissione. in §. qui deficiunt.
ff. de capi. di. cum suis concordantijs. Item illud, quod dicitur
in tex. de interdicto aqua & igni, non habet locum in excommunicatio,
licet excommunicatio afferat talē penam. nō
affert enim perpetuo, sed ad tempus. vnde æquiparatur relegato.
glos. fi. in c. pastoralis. de app. qui remanet suus patri. § re-
2 legati. Insti qui. mod. ius pa. pot. sol. † Vnde sicut relegatus potest
facere testamentum l. eius §. 1. ff. de testam. ita etiam excōmunicatus.
Bart. in l. si quæramus. vltim. col. eo. tit. nisi sit excōmunicatus,
hæreticus, vel schismaticus. c. excommunicatus. §.
credentes. de hæret. c. 1. de schisma. lib. 6. Bal. singulariter in l. fi.
C. si a non compe. iudi. Item vbi esset excommunicatus, quia
verberasset Cardinalem, vel similem iniuriam in personam in
3 tulisset c. fęlicis. de pe. Nota primo † quod delictum filij commissum
viuo auo non nocet nepoti, immo nepoti locum facit
Vnde infero quod licet filius exhæredetur ex iusta causa, tamē
nepos excluso filio poterit ex sua persona querelare testamentum,
si sit præteritus, & quæretur de eius meritis non filij, etiā
quod superuixerit l. nō tantum §. si emancipatus. ff. de bo. poss.
contratab. vbi Bart. facit in casu econuerso l. pater filium. ff. de
inoffi. testa. vbi Barto. vide l. si quis filium, & ibi Barto. C. de inoffi.
testam. l. si is qui. ff. eod. & Bart. in l. in suis. sup. hoc titu. vlt.
4 colum. Secundo infero † quod si filius vel filia renunciat in vita
patris hæreditati cum iuramento, non nocet nepoti. Bartol.
in l. qui superstitis. ff. de acqui. hær. vbi Pau. & Pau. consil. 64. in
2. parte. maxime. 6. col. & sequenti incipienti, in præsenti causa.
Alexand. consil. 75. in 1. vol. visis & diligenter examinatis. peco.
Alexand. in l. pactum quod dotali. C. de coll. Tertio infero
5 † quod si filius aliquo delicto sit bannitus cum confiscatione
bonorum, licet pater moriatur ab intestato, tamen non fiscus,
sed nepos succedet, arg. l. si qua pęna, & ibi Bartol. no. ff. de his,
qui sunt sui vel alie. iu. imò plus etiam si cōmittat delictum filius
iam mortuo patre, ex quo banniatur, & bona sint confiscata,
illa bona, quæ sunt prohibita alienari vt remaneant in descē
dentes, ad nepotem ex tali filio, & non ad fiscum pertinebunt.
arg. l. Imperator. vbi Barto. ff. de fideicom. libe. ita in indiuiduo
6 Alexand. consil. 23. 1. volu. Quarto infero † quod si filius committatur
aliquid viuente patre, propter quod veniat priuandus
feudo, non nocebit nepoti. Bar. per illum tex. in l. 3. quam legit
pro 1. ff. de interdict. & releg. vbi ponit generaliter an propter
factum patris præiudicetur filio in feudo. de quo vide Soc. consil.
4. vltim. col. in nono volu. & Alexand. consil. 18 & sequenti.
in 5. volu. & ibi Socin. etiam ponit an pactum agnati præiudicet
alijs agnatis in feudo. Et vide pro limitatione huius nota. l.
quæritur ff. de bo. liber. l. qui contra. vbi gloss. de iure patro. Et
aduerte quia vbi propter bannum filij bona deueniunt ad nepotes
ex eo, nepos habet nō solum proprietatem, sed ēt vsumfructum,
quia bannitus vbi amittit ea, quæ sunt iuris ciuilis, est
incapax vsusfructus. Bal. in l. corruptionem. vltim. colum. C. de
7 vsufruc. Secundo nota † quod verbum mortis, indistincte prolatum
videtur comprehendere non solum mortem naturalē,
sed etiam ciuilem, secundum Bald. Imol. dominum Alex. &
communiter cæteros. Ex quo infero quod si imponatur simpliciter
pęna mortis, dēt intelligi de morte ciuili, & sic de exilio,
non de naturali, quia in dubio mitior pęna censetur imposita.
l. interpretatione. ff. de pe. Bene facit quia si imponatur pœna
capitis, intelligitur de capite ciuili, vt exilio. Ita Ioan. Andr.
in cap. quanto. vers. m. col. de iureiurando. vbi refert quendam falsificatorem
monere suisse exemptum a pęna mortis naturalis, licet
statutū imponeret penam capitis, quia pęna capitis est multiplex
l. 2. vbi Imol. ff. de public. iudi. l. 2. ff. de pe. bonus tex. in l.
cum patronum ff. de iure patron. tex. cum gloss. in l. eos. in §. in
omnibus. in verbo, capitis. de accu. Vnde inoleuit practica iudicum,
qui in sententijs mandant caput amputari, ita quod anima
separetur a corpore. Fulgo. in l. præsenti. C. de his, qui ad
eccle. confu. vide Ang. de Aretin. in §. in summa. Instit. de iniu.
Aretin. in capit. qualiter & quando. in §. ad corrigendos. de accu.
Barba. in cap. at si clerici. in princ. colum. 39. de iudi. & consil.
fi. 9. colum. in 2. parte. Alexand. consil. 104. 1. volu. 2. columna.
Felyn. in cap. ex liberis. de constit. Aduerte modo ad hoc nota.
quod text. non probat quod appellatione mortis veniat mors
ciuilis per illa verba, in fin. tex. ad similitudinem mortis iuncta
8 regula † quod similia sunt diuersa l. quod Nerua. cum gloss. ff.
deposi. Felyn. late in c. capitulum sanctę Crucis. extra. de rescriptis.
Et ita vult Angel. hic. 1. nota. dum dicit quod casus de quibus
in tex. non comprehenduntur secundum verba. & facit, qa
hic comprehenditur emācipatio, quæ tamen non potest dici
mors ciuilis, licet in his, qui per emancipationem extinguuntur,
vt est suitas, & patria potestas, dicatur similis mortis, vt hic.
Facit lex secunda. iuncta glos. in verbo, iudicium. de capi. dimi.
vbi emancipatus alius homo esse censetur, quia statum mutauit,
& quod appellatione mortis non veniat proprie mors ciuilis.
per Barto. in §. quidam filium. ff. de bonor. poss. contratabu.
ibi deportatos mortuorum loco, &c. l. si necesse. §. si depor
9 tatus. ff. de bo. l. b. iuncta † quod aliud est esse tale, aliud haberi pro tali.
l. si maritus. §. legis Iuliæ. de adulte. Facit l. intercidit in fi. ff.
de condi. & demon. vbi seruitus morti assimilatur. Et idē est in
pęna capitis, quia proprie, & stricte pęna capitis intelligitur de
capite naturali. gloss. 2. in l. transigere. C. de transac. Ex quo infertur
quod vt pęna mitior imponatur, recedimus a stricta si-
10 gnificatione vocabuli prædicta. † Tertio nota. † quod dispositio
facta in casum mortis habet locum nedum in morte naturali,
sed etiam in morte ciuili, dato quod mors sit posita in conditione.
Facit l. ex facto. in l. si quis rogatus. vltim. responso. ad
Trebell. l. actione §. in publicatione ff. pro socio. l. nihil autem. in
princ. l. si quis stipuletur. in fine. soluto matrimo. Contra hoc
non obstant multa iura Primo tex. in l. ex ea parte. in §. insulam.
de verbor. obligat. in l. cum pater. §. hæreditatem. de lega.
2. in l. res vxoris. C. de dona. inter virum & vxorem l. intercidit.
primo responso. de condi. & demonstr. Breuiter communis
resolutio est quod dispositio facta in casum mortis, habet locum
in omni alio casu operante eūdem effectum in casu, quo
agitur, quem habebit operari mors, ita quod sit frustra mortē
expectare. Ita procedunt iura primo loco allegata. Si vero nō
operatur eundem effectum, nec sit frustra mortem expectare,
secus est. Ita in effectu Bartol. in l. ex a parte. in §. insulam. Bald.
in l. Deo, nobis. 3. colum. in princip. C. de episco. & clericis. Panorm.
in ca. cum sit. de conuer. coniuga. Socin. pulchre consil.
92. prima & secunda columna. Dominus Alexand. hic in effectu,
primo notabili, & alij post eum. Contra hanc doctrinam
adducitur per dominum Rayne. text. in l. Statius. in §. Corne-
11 lio. Fęlici. de iur. fisc. † vbi hæres grauatus restituere post mortem,
ita priuatur bonis per deportationem, sicut per mortem,
& tamen restitutio non fit statim, sed expectatur mors naturalis.
Dominus Ioan. Cre. respondet. colum. 4. quod ibi non est
frustra expectare mortem naturalem, quod interim fiscus gaudebit,
qui est loco hęredis illius. l. inter eos. in fin. ff. de fideicom
12 mis. † & comodum dilationis consideratur non solum † respectu
eius, cuius fauore est posita dilatio, sed etiam respectu
eius hæredis l. Publius. §. fin. ff. de conditio & demonstra. Sed
ipsa solutio nihil valet. primo quia hoc casu dilatio non debet
considerari respectu quasi hæredis, cum non considerauerit
eam testator respectu veri hæredis grauati, vt in d. §. Cornelio
Fęlici. facit l. a filia. §. alumno ff. ad Treb. Secundo per tex. in l.
Deo nobis. C. de episcopis & clericis. vbi non habetur ratio dilationis
respectu monasterij, quod est hæres mortalis. c. in præsentia.
de probatio. sed statim maritus lucratur dotem per ingressum
religionis vxoris, ac si mortua naturaliter esset. Vnde
quod tex. in d. §. Cornelio Fęlici. respondet quod ibi frustra nō
expectatur mors naturalis, ex duobus. Primo, quia interim possit
præmori fideicommissarius l. vnica. §. si autem sub conditione.
C. de cadu. toll. Secundo, quia post confiscationem posset
ipsas res reacquirere emendo, vel alio modo, vel per restitutionem
principis l. si mandauero. § is, cui. ff. manda. l. intercidit. in
principio. de condit. & demonstrat. & intentio testatoris fuit
quod donec grauatus posset ipsa bona habere, non veniret
ad fideicommissarium. Vnde sicut si alienaret voluntarie, non
haberet locum statim restitutio fideicommissi. l. fin. §. per ult.

C. com-

C.cõmu.de leg. Ita etiam si alienet in fiscum delinquẽdo. Vel
dic quod ex offensa facta Reipublicę non debet fideicommis-
sarius consequi commodum, sed Res publica, arg. l. fi. ff. de liti-
gio. l. post legatum. §. ammittere. ff. de his, quib. vt indig. tamen
præcedens solu. est secundum Iurisconsultum in d. §. Secundo
adducitur tex. in l. Deo nobis. C. de episco. & cle. vbi expectatio
mortis non fuisset frustatoria, quia interim monialis habuis-
set interusurium medij tẽporis. d. Ioan. cre. respondet, sed quia
sibiipsi cõtradicit per. c. in præsentia. de proba. & obstat istæ so-
lutioni theorica Bart. in l. sed & si hac. in §. qui manumittitur,
ff. de in ius vocan. Ideo dic quod ibi pactum fuerat factum in
13 casu mortis in lucranda dote, † cogitando quod alio modo ve-
risimiliter non debuisset dissolui matrimonium, contineat in-
diuiduam consuetudinẽ. Insti. de pa. po. & non soleat nisi mor-
te dissolui communiter. §. deinceps. in authen. de nup. Ideo si
soluatur alio modo, habet locum pactum, quia verisimiliter si
talem casum cogitassent, idem pacti fuissent in illo casu, per ra-
tionem gloss. in tale pactum. §. fi. ff. de pact. & facit optime iste
tex. Tertio adducitur tex. in c. susceptum. de rescri. in casu vbi
mandatum de conferendo beneficium vacans per resignatio-
nem, non habet locum, si vacet per mortem. Sed dic quod il-
lud procedit, quia gratia de conferendo beneficium ad postu-
lationem est ambitiosa, ita quod nullo modo extra casum suũ
est trahenda. c. quamuis. c. cui de non sacerdotali. de præben. in
6. vnde si motu proprio esset facta, forte secus esset, vt sentit
glo. in clemen. ne Romani. in §. sane. in glos. moriente. de elec.
facit. c. si motu proprio. & c. si pluribus. de præben. in 6. Quar-
14 to not. secundum Barto. † quod substitutio vulgaris concepta
in vnum casum vulgaris substitutionis, porrigitur ad omnes si
bi similes. Facit. l. 4. C. de insti. & substi. sed re vera ibi est casus
dissimilis vt vult Bar. in l. nam hoc iure. in princip. infr. de vulg.
Vnde hic videtur Bart. male illum tex. allegare. Ex hoc notabi-
li infero vltra omnes hic esse text. cum theorica Barto. contra
decisionem. Petr. de Ancha. consil. 37. ex serui testamento.
quem sequitur dominus Deci. consi. 63. prima colum. vbi vult
Ancharanus quod quando in substitutione vulgari vnus ca-
sus exprimitur, & apponitur dictio tunc, vulgaris substitutio
ad casum duntaxat expressum restringitur. Nam hic præsup-
ponitur quod substitutio fuerit facta secundum formam Gal-
li, in qua est dictio tunc, in vno casu tantum, vt sup. in principio
huius legis, & tamen trahitur ad alios casus similes, vt hic. Ad
idem pondero text. in l. 1. de vulg. vbi in substitutione vulgari
est dictio tunc, & tamen non trahitur solum ad alium casum
vulgaris, sed etiam ad pupillarem, quæ est diuersi effectus, vt
ibi per Bart. in 3. op. facit quod vult Bartol. in l. vxori vsumfru-
ctum villæ. ff. de vsufruc. lega. dum allegat istũ text. Vnde quic-
quid dicat. d. Deci. Petr. de ancha. non multum se fundat super
dictione tunc, sed potius ne excludatur frater testatoris, qui
debet censeri persona magis dilecta. Contra hoc notabile Bar.
insurgit dominus meus. quia si esset verum qđ prouisio Galli
facta in vno casu extenderetur ad casus similes, non reprehen-
deretur Gallus, vt dicit Bar. in §. præcedenti. in simili. 2. no. Sed
aduerte, quia vtrumque bene procedit. Nam non dicit Bartol.
quod prouisio Galli iudicans nepotem posse institui in casu
mortis filii, trahatur ad alios casus, in quibus desinat esse suus,
sed loquitur de prouisione testatoris. Et ratio diuersitatis est,
quia prouisio Galli erat cõtra ius commune, postquam ex sen-
tentia legis Velleię sunt facta extensio, quod in casu quo prior
in gradu desinat esse suus, sequẽs nasciturus suus institui pos-
sit. Vnde dico quod similiter in dispositione testatoris non fie-
ret extensio ad alium casum, si per talem extensionem iretur
contra regulas iuris. l. si solus. in princip. infra de acqui. hære. l.
vxori. §. 1. vbi solus Bar. de leg. 3. Aret in l. 1. 7. column. infra de
15 vulga. versic. tertio adde. Quinto nota quod illud † quod venit
ex sententia legis, non dr̃ venire ex lege. Nã hi casus de quibus
in tex. non pertinent ad legem Velleiam, & tamen ex sententia
legis Velleię admittendi sunt. Sed obstat text. ad literam in l.
nominis & rei. in §. verbum. de verbo. signi. Insti. de patro. tute.
in princip. Bal. hic, licet non opponat, exponit ex sententia legis
Velleię id est, ex similitudine. Tu potes dicere quod aut senten
tia colligitur ex verbis, vel in consequentiam verborum, & tũc
venit ex lege, quod venit ex tali sententia legis. Aut non ex ver-
bis, sed ex rationis identitate, & tunc secus. Ita procedat iste
tex. Nam ex quo lex Velleia disposuit generaliter qđ vbi prior
in gradu desinat esse suus, sequens in gradu futurus suus in vi-
ta testatoris instituatur, certe verba sua nullo modo conueniũt
futuro suo post mortem testatoris, tamen per rationis identi-
tatem idem colligitur. hoc est quod dixit hic Sceuola. Vltimo
not. secundum Aret. ibi, post mortem suam, saui, ꝙ dictio sua,
quæ est ambigua, debet in dubio referri ad testatorẽ. vult Bart.
in l. cum in testamento. ff. de auro & argen. lega. in l. ex facto. in
princ. vbi glo. ad Trebel. Et aduerte, quia iste tex. potius innuit
contrarium, nam hic sine dubio non poterant illa verba, post
mortem suam, referri congrue ad alium, quam ad testatorem,
& tamen Iurisconsultus ad tollendum dubitationem expres-
sit, ergo in alio casu, vbi congrue posset referri tam ad alium,
quam ad testatorem, secus esset, & per hoc quòd non est incõ-
ueniens Iureconsulto ponere verbum declaratiuum, licet abs-
que declaratione nõ potuisset verbum intelligi, nisi prout de
16 claratum est, facit l. qui mutuam. in princ. ff. manda. † Circa istũ
tex. cadit dubitatio quotidiana, si testator legat vsumfructum
vxori, donec vidualiter vixerit, & post eius mortẽ ipsum vsum-
fructum legat Titio, an si transeat ad secunda vota debeat Ti-
tius statim habere vsumfructum non expectata morte vxoris.
Breuiter communis conclusio est quod sic secundũ determi-
nationem Io. And. in addi. Spec. in tit. de secun. nup. in rub. Bar.
in auth. hoc locum. C. si mulier secundo nup. cũ alijs adductis
per Alex. hic col. 3. per do. meũ. col. 7. & per nouissimos repe.
col. 13. Sed vltra eos quero qd econtra si relinquat vsumfructũ
vxori donec vidualiter vixerit, & si transiuerit ad secũda vota,
reliquit Titio, an si decedat in viduitate post mortem debea-
tur vsusfructus Titio. Breuiter seu singulariter consil. 3. in 9.
vol. consiliorum Bononien. & Pataui. determinant quod sic,
quia id, quod operatur propositum in proposito, debet opera-
ri oppositum in opposito. l. fi. §. fi. ff. de leg. 3. cum similibus, er-
go sicut legatum relictum post mortem vxoris habet locum si
transeat ad secunda vota, ita relictum si transeat ad secunda vo
ta non debet hr̃e locum post mortem. Sed rñde ꝙ hæc rña non
habet locũ vbi in oppositũ est diuersa rõ. gl. in l. & si ꝫ. in fi. inf.
de vulg. Bar. in l. inter stipulantẽ. in §. sacrã. 2. col. de verb. oblig.
17 Secundo mouetur, † quia casus mortis & transitus ad secunda
vota æquiparant, cũ inducant eundẽ effectum, s. priuationem
vsusfructus in muliere. Vñ insurgit regula tex. nostri ꝙ disposi
tio facta in vno casu, habet locum in casu simili. Sed illud non
stringit, quia similes casus dicuntur, quando est eadem ratio in
vtroque, vt declarat Bal. in l. illud. 2. col. C. de sacrosan. eccle. &
volunt omnes hic. Sed inter hos duos casus est diuersa ratio,
quia vbi est relictus vsusfructus post mortẽ vxoris, si transeat
ad secunda vota, non deficit conditio legati, immo quia cessat
causa dilationis, repræsentatur statim legatum. argu. l. a filia. in
§. a summo. ad Trebel. Sed quando reliquit si transiret ad secun
da vota, ipsa manente in viduitate deficit conditio legati. Vnde
non videtur ꝙ aliquo modo legatarius possit admitti. l. vnica.
§. sinautem sub cõditione. C. de cad. toll. Item qñ reliquit post
mortem, non põt verisimiliter considerari ratio, quare si vsus-
fructus citius abdicetur ab vxore non debeat cõpetere legata-
rio, vt dicunt doct. in locis allegatis, sed quando reliquit si vxor
transiuisset ad secunda vota, non debet habere si moriatur in
viduitate, quia potuit verisimiliter testator talem conditionẽ
apponere, vt vxor timore priuationis vsusfructus, & in persona
sua, & hæredis, a secundis nuptijs desistat. arg. authen. cui reli-
ctum. C. de indi. vidui. tollen. Vnde si destitit a secũdis nuptijs,
debet post mortem vxoris remanere vsusfructus apud hære-
dem, non apud legatarium, cuius legati conditio deficit. Et per
hoc tollitur quoddam aliud fundamentum ibi factũ per Soci.
18 † Secunda cadit dubitatio, quid si hæres grauatus restituere hę
reditatem post mortem Titio si decedat sine liberis, si ingre-
diatur monasterium an fideicommissarius debeat statim ad-
mitti post professionem, non expectata morte naturali, nouis-
simi repe. hic, col. 7. & ante eos Soci. cons. 92. dicũt ꝙ com mu-
nis conclusio est quod si non monasterium non est capax suc-
cessionis, fideicõmissarius admittatur statim. Si vero sit capax,
expectanda est mors naturalis ingressi monasteriũ, per doctri-
nam Bar. in l. cũ pater. in §. hæreditatẽ. de leg. 2. Sed aduerte ne
isti repetẽtes te decipiant, quia hoc vltimo vbi grauasset si de-
cederet sine liberis, monasterium capax successionis exclude-
ret perpetuo fideicõmissarium, sic ẽt post mortẽ ingressi, per
§. sed hoc præsenti. in auth. de sanctis. epis. imò etiã si dixisset, si
decedat sine liberis ex te & ex suo corpore natis Bart. in l. si ita
quis. in §. is, cui. ff. de lega. 2. Pau. in auth. nisi rogati. ad Trebell.
imò ẽt si testator voluisset præferri substitutũ monasterio, ad-
huc monasteriũ præferretẽ substituto ſm Panor. in c. in p̃ntia.
12. col. & ibi Felyn. de proba. vbi dicit hanc esse cõem. Tñ hoc
vltimũ non est verũ, quia vbi appareret de voluntate testatoris
vt monasterium excluderetur, non deberet admitti cõtra eius
voluntatem, vt aliquando deduxi in facto. Et vide pro nunc
Innoc. in l. Lucius vlt. de hære. institu. penult. & vlt. col. Philip.
Corn. in d. auth. nisi rogati. Fulgos. notabiliter consil. 53. quo-
niam. Alexand. consil. 121. in 2. volu. vlt. col. Corn. consil. 18. in
4. parte per totum. & consil. 235. eadem parte. ex Practica Pa-
pien. in forma libelli quo agitur ex substitutione. in verbo, suo
19 corpore. † Secundo aduerte, quia videtur quod sicut testator
grauat filium simpliciter restituere hæreditatem post mortẽ,
subauditur conditio, si decedat sine liberis ipsius filij excludant
substitutum. l. cũ acutissimi. C. de fideicõ. Ita etiam subaudi-
tur vt monasterium substitutũ excludat, quia illa cõditio præ-
sumitur expressa a testatore, sed nõ scripta. l. cũ auus. ff. de con-
di. & demõ. Cogita tamẽ, quia esset bona ampliatio ad d. §. sed
hoc præ-

hoc præsenti. continentem ius exorbitans, vt vult Panor. in d. c. in præsentia. Tertio aduerte inquantum repeten. adducũt cõtra primũ membrũ tex. in l. Statius. §. Cornelio Fęlici. ff. de iure fis. cum dicit quod interim fideicommissum non debetur, quia possit fideicommissarius decedere ante grauatum. Nam rñdeo quòd ibi consideratur hoc, quia ille grauatus post priuationem bonorum est habilis ad reacquirendum ipsa bona vel aliquo contractu, vel restitutione principis l. si mandauero. §. is cui ff. manda. l. intercidit. ff. de condi. & demon. sed in casu nostro hæc omnia cessant, quia ingressus tale monasterium non potest amplius reacquirere, vnde habet conditionem pro impleta statim quod est omnino mortuus mundo, iuxta c. placuit 16. q. 1. nec opponat mortem naturalem, vt potius habeat pro se fideicommissarius bona, quam quod deueniant ad venientes ab intestato, quos tacite exclusit testator vocando fideicõmissarium. argu. l. sicut certi. C. de test. mili. & dum dicunt ipsi
20 repetentes. † qđ põt adhuc acquirere honores & dignitates ecclesiasticas c. nullus. de elec. libr. 6. illud nihil est respectu bonorum, de quibus agitur, cũ etiã si efficeret episcopus, non possit habere proprium. glo. 1. in c. quia tu 1. 12. q. 2. Vltimo dũ arguũt contra secundum membrum, quod si expectamus mortẽ naturalem, fideicommissum vitiabitur, quia ipse grauatus censetur grauatus vt hæres, argu. l. Lucius Titius testamento. in fi. ff. de fideicomm. lib. sed secundum eum, ipse ingressus tempore mortis naturalis non reperit amplius se hæredem. Nam respõdeo quod immo semper remanet hæres, patet, quia adhuc potest conueniri post ingressum vt hęres. Bartol. in authen. si qua mulier. penul. col. versic. quæro quando. C. de sacrosan. eccles. Tertia cadit dubitatio, quid si in casu. §. nostri filius ingrediatur religionem, an habeat locũ institutio de nepote, ac si filius mortuus fuisset. Breuiter Socin. hic in notabilibus determinat quod non contra Specul. sequuntur alij. Potest saluari Specul. vbi ingrederetur religionem incapacem successionis, quia tũc filius ingrediẽs tale monasterium desinit esse suus, vt declarat Bart. in l. Deo nobis. C. de epis. & cle. versic. Secundo no. Circa dicta Bart. an dispositio prima facta in vnum casum per modũ
21 dispositionis trahatur ad alium, prima sit conclusio † quod prouisio facta in vno casu trahitur ad alium, qui intelligi potest virtute expressi. quod potest cõtingere pluribus modis, primo ex natura actus. § illud. Insti. pro socio. iuncta l. si non fuerit ff. eo. Secundo ratione necessarii antecedentis vel consequentis l. illud. de acqu. hæred. l. si stipulatus fuero pro te. de verb. obligat. gloss. in ca. quia in tantum. de præben. Cogita tamen super l. in vendendo. de contrahen. emptio. de qua per Bartol. in l. binas. ante fi. de serui. vrba. prædio. Tertio ratione connexitatis l. Lucius §. Paulus, vbi gloss. & Bar. ff. de admi. tuto. facit l. eum actũ ff. de nego. gest. Quarto, quia casus omissus sit correspectiuus ad casum expressum. in l. alteri. ff. de alimen. leg. Quinto ratione correlationis. l. fina. C. de in di. vidui. tollen. l. 1. C. de cupre.
22 lib. 11. Secunda sit conclusio, † quod dispositio facta in vnum casum per modum dispositionis, trahitur ad alium casum, in quo est verisimilis mens disponentis l. Titius §. Lucius. sup. eo. l. tale pactum §. fi. vbi glo. ff. de pact. Amplia etiam si sit necesse venire contra id, quod verba important. l. hæredes mei. §. cũ ita ff. ad Trebel. l. Publius §. fi. ff. de condi. & demonst. Pau. consil. 58. in 1. parte. Contra hanc concl. vltra omnes opp. Nam voluntas & verisimilis mens testatoris non attenditur, vbi nõ colligitur ex verbis proprie, vel saltem largo modo. glos. in l. cum viam. vbi not. Salic. C. de fideicom. Bart. in l. in ambiguo. ff. de reb. dub. dum respondet ad l. non aliter. Facit l. 4. §. 1. de leg. 1. & l. verbis ciuilibus. vbi Aret. inf. de vulga. & quod vult Aret. in l. a Titio. vlt. col. ff. de verb. ob. Item mens testatoris nõ seruatur nisi transierit in dispositionem. l. quidam cum filiũ. vbi Bald. 3. nota. & Ange. & Imol. inf. de hæred. insti. Item vbi casus omis-
23 sus † non sequitur ab aliquo expresso, habeẽ omnino pro omisso. Bal. in l. vnic. vl. col. C. de his, qui ante aper. tab. etiam si verisimiliter de tali casu disposuisset, si cogitasset. præterea casus cõtingens pręter ordinationem disponentis, nõ includitur sub dispositione, etiam si in eo fuisset maior ratio disponendi. Cy. in l. quod fauore. C. de legi. Anch. consil. 257. col. 3. Si itaq; casus omissus, vt fatetur Bart. non potest intelligi virtute expressi, ergo etiam quod sit verisimilis mens testatoris non potest trahi ad illum casum. Non obstat l. Titius. in §. Lucius, quia ibi interuenerat probabilis error testatoris, & vltra hoc de persona, quę admittitur, erat facta expressa dispositio, ita quod ex expresso colligebatur mens. Non obstat l. tale pactum. §. fi. quia ibi principaliter stipulatus erat hæredi, & nomen fratris fuit positum ad demonstrationem eius, qui debeat esse hæres. Ita probat ibi tex. cum inter contrahentes actum sit vt hæredibus, &c. Secũdo principaliter opponitur d. l. si quis ita. in §. si quis cum ignoraret. ff. de testam. tute. & d. gloss. in l. Titius. in princip. sup. eodem. Non obstat quod loquatur in tutela, quæ est onus, vt declarat Bar. in l. quidam relegatus. inf. de reb. dub. quia ratio in illo tex. est gñalis, s. quia cũ ignoraret se habere filium, de eo nõ sensit. Aret. hic rñdet q de persona ad personã nõ fit extẽsio, & ex verisimili mente defuncti, nisi illi personæ conueniat qualitas expressa in alia persona nominata, per d. l. tale pactum. in §. fin. Sed hæc solutio non est bona, quia in d. . si quis cum ignoraret. conueniebat qualitas filiationis expressa etiam filio, quẽ ignorabat testator habere. Secundo, licet ille text. loquatur in persona, tamẽ ratio est generalis, q vbi de aliquo non sensit testator, ad id non trahitur dispositio, licet verisimiliter idem disposuisset, si cogitasset. Breuiter pro resolutione huius materię
24 dicas † quod dispositio facta de vna persona vel re non extenditur ad aliam, nec etiam ex verisimili mente defuncti, per dictũ §. si quis cum ignoraret. Hic circa eandem personam vel rem dispositio facta in vno casu trahitur ad alium casum, vbi est verisimilis mens disponentis, vt hic per Bar. facit quod vult Pau. in §. instituens. inf. eod. circa medium. Facit §. idem credendũ. iũcto hoc §. & quod vult Bar. in l. qui filiabus. de leg. 1. vbi vult q licet significatio huius termini, filiarum, extendatur ad posthumam, tamẽ quando certum est, testatorem non sensisse de posthuma, vt quia putabat vxorem sterilem, nõ admittitur posthuma in dispositione facta de filiabus. Ratio huius distinctionis est, quia vbi est alia persona vel res, de qua testator nõ disposuit, licet verisimiliter idem disposuisset, ideo non fit extensio, quia nihil omnino circa illam personam vel rem reperitur dispositum. Sed vbi est eadem persona vel res, licet fiat extensio de casu ad casum, tñ fit circa subiectum, de quo reperitur dispositum. Vnde non est tanta digressio, nec potest dici quod nihil omnino sit dispositum. Et per hoc Ang. hic male loquitur, dũ vult quod vbi verisimiliter apparere posset ex coniecturis, qđ de persona omissa prouidisset, si de ea cogitasset, dispositio trahatur ad talem personam, per l. fi. C. de posthu. hęre. insti. & per d. l. Titius, in §. Lucius. Nec obstant dicta iura, quia in illis non trahitur dispositio ad aliam personam, imò eadem est persona, sed diuersitas solũ est in natiuitate ante testm̃ vel post, vel in vita testatoris vel post. Non obstat d. l. tale pactũ. §. fi. quia, vt dixi. ibi fuit pactũ principaliter hęredi. vñ quicũq; sit hęres, habet locũ pactũ. Nõ obstat. l. 3. de inoffi. testa. C. quia ibi verisimiliter cogitauit in illo posthumo, & sperabat illum posse instituere postquã esset natus, sed quia mortua in puerperio nõ potuit haberi pro instituto, si est testamentum inter liberos, quia
25 nemini fit præiudicium, & de illo verisimiliter cogitauit. † Tertia sit conclusio, dispositio facta in vno casu, non trahitur ad alium, vbi de mẽte disponentis nõ põt cõstare. Facit l. si alii. s[m] intellectum gl. & Bar. ibi ff. de vsuf. ac. lega. Limitatur ista conclusio, qñ casus omissus non est omnino omissus, eo q de ambobus simplicibus sit dispositũ, & euenit casus mixtus, distinguendo vt hic per Bar. an mñ sit plene interpretanda vel ne. & idem tradit Bar. vbi est locus suus in l. 2. in prin. inf. de verb. ob. Solum collige pro nũc ex Bar. hic, q ex dispositione facta super ambobus simplicibus, non dr̃ cõstare de mente disponẽtis circa casum mixtũ. Vnde vbi trahiẽ ad casum mixtũ, est ex interpretatione & benignitate legis, non aũt ex mente disponentis, probat. l. si ita scriptũ sup. e. Item habes q casus mixtus non est similis, nec habet eũdem effectum quẽ ambo casus simplices separatim. Secũdo limitaẽ qñ casus omissus est similis expresso, & eiusdẽ effectus, quia tunc ad illũ casum trahiẽ dispositio,
26 licet nõ cõstet de mẽte disponẽtis. Sed aduerte † quia dispositio nunq̃ extendiẽ vltra verba, vbi de mẽte nõ cõstat l. nõ aliter ff. de leg. 1. Item cũ omissus casus sit eiusdẽ effectus, prout expresse videtur satis cõstare de mẽte, argu. l. mulier. in fi. prin. ff. ad Trebel. Et si dicis quod põt cõsiderari duplex mens. Prima q disponẽs cogitauerit de omni alio casu simili licet vnum tãtum expresserit. Secunda est mẽs q nõ cogitauerit, sed si cogitasset, idẽ verisimiliter dixisset, & hec concurrat in casu nostro dico q cũ Bar. velit hunc casum differre a casu l. Titius, in §. Lucius, sup. eod. & l. fi. C. de posth. hær. insti. vbi cõcurrit hæc mẽs ergo in casu isto vult q illa cesset. Primo esse tenendũ quòd ẽt in casu omisso pp similitudinem, & identitatẽ effectus cõcurrat verisimilis mẽs disponẽtis, & ex hoc solo de mẽte dicaẽ cõstare. Pro hac limitatione bñ facit l. mãdasti. vbi Bal. ff. de neg. gest. l. si quis mihi bona. in §. sed quid si mandauerit. ff. de acq. hær. l. fi. C. de reb. alie. nõ alie. iũcta declaratione Bart. in l. quorum. ff. de pigno. & decisio Bar. in l. alio. in 3. col. in versi. sequitur in verbis. ff. de alimen. & cib. lega. l. voluntas. C. de fideicommiss. Facit etiam quod decidit Abba. in capit. nonnulli. de rescrip. in gloss. in verbo, mentionem, & in cap. causam, quæ in gloss. 2. eod. titu. & quæ late ponit Dom. Socin. consil. 3. per totum. Item facit tex. d. l. 3. C. de lib. præte. & in leg. 2. sup. eodem
27 vbi probatur † quòd etiam in exhæredatione sufficit adimplere dispositionẽ per æquipollẽs. Facit etiã text. iuncta doctrina Pau. ibi in auth. sed cum testator C. ad l. Falcid. vbi Falcidia. & Trebellianica, quæ debet prohiberi expressim, dicitur satis . . hibita per verba æquipollentia. Contra hanc limitationem . . det obstare. l. si pupillarem. in §. si præter. ff. de reb. eo. Bre . . dic quod ratio illius tex. est, quia prætor causa cognita p . .

sit v . .

fit venditionẽ,vñ lex presumit quod cognouerat expedire ven
ditionem fieri,nõ pignorationem, & sic casus omissus non est
eiusdẽ effectus. Videtur etiã obstare. l. fi. C. de predi.curia.lib.
10 Albe. dat vnã solu. Bald.hic dat aliã. Videtur mihi hæc vera
solutio,quod aut. prohibitio vendendi fit a lege dño rei,'& nõ
trahitur ad donationẽ, tanquã aliter prohibitio sit nimis odio
sa.l.non vsque adeo.ff.si quis a parẽ.tue.manu.l.dudũ.C.de cõ
trahen.emptio.& ita procedat.d.l.fi. Aut fit prohibitio de nõ
vendendo a dño rei illi,ad quem est res peruentura,& tunc tra
hitur ad donationẽ, si sequatur effectus,propter quem est pro
hibita venditio,& ita procedat.d.l. voluntas, Declarat etiã alio
mõ.d.l.fi. Ange.in l.cum hoc in §.is,cui.ff. de transact. Vltimo
28 inquantum Bar.allegando.l.fi.ff.manda.vult † quod mandatũ
possit adimplere per æquipollens, & allegatur semper Barto.
hic videtur obstare.l.diligenter.in princ.ff.manda.c.cũ dilecta.
in fi.de rescript.c.de non sacerdotali.de præben. in 6. in iuribus
quibus probatur quod mãdatũ debet adimpleri in forma spe-
cifica. Respondet per theoricam Bart. hic quod debet impleri
in forma specifica, quo ad effectum,non aũt in forma præcisa
& superficiali.& ita vult Bald.in leg. si quis mihi bona.in §. sed
quid si mandauit. versi. nota quod digressio.ff. de acqui.hære.
Et ita quod possit adimpleri per æquipollens, tradit Alexand.
in l.3.in 2.not.ff. sol.mri. & ponit regulam.d.l.diligẽter.cũ 11.
limitationibus do.Ias. in l.si procurator. in 1. not. C. de procu.
tradit etiam Felyn. in cap. cum dilecta in 9.col.ver.gesta cõtra
vbi in 5. col. ver. de forma.ponit decẽ signa, ex quibus cogno-
scitur an aliquid sit de forma vel ne. Circa materiã, quando ex
pressus est vnus casus per modũ conditionis,'an porrigatur di-
29 spositio ad aliũ casum. Prima sit conclusio,† qđ vbi est expres-
sus vnus casus per modũ conditionis voluntarie, debet adim-
pleri in forma specifica, nec porrigitur in aliũ casum non ex-
pressum, & quod sit similis casui expresso & eiusdem effectus
Dicitur autẽ conditio voluntaria,quando actus poterat habe-
re locum, & effectualiter sortiri effectum absque tali conditio
ne. Cum hac conclusione transeunt cõiter doct. & tradit Soc.
cons. 308 pe.col.& seq.& consi. 100.& in l.1.14.co. ver.octauo
notabiliter limita.inf.de vulg.vbi refert oẽs decisiones,quas re
ferunt repetentes hic,col. 28. Pro ista conclusione allegatur in
cõmuni tex.in l.qui hæredi. in prin.ff.de condi. & demon.dñs
Decius in rub.extra,de proba. colu. 21. & ascribunt sibi Moder.
30 hæc repe. co. 1. dñi † quod ideo ibi iussus dare seruo, debet illi
seruo dare,non dño,eo quod dño non seruaret voluntatem te
statoris,etiam in casu æquipollenti,quia interest serui quod si-
bi detur non dño cum interim effici posset liber & sibi acqui-
reret,iuxta l.a patre de leg. 2. Ista consideratio non videtur bo
na, [illegible] hæredi.legat [illegible] tẽpore quo ille adhuc est seruus
vult dare dño, quo casu non potest seruus prætendere quod in
tersit sua tunc sibi dari, cum dato quod daretur sibi acquirere
tur domino, vt ibi declarat Barto. Ex alio non videtur ille tex.
facere pro ista conclusione. primo quia ibi idẽ esset, si nõ esset
expressus ille casus per modũ conditionis, sed per modũ dispo
sitionis,vt in ver.quẽad modũ. Secundo,an ille tex. potest spe-
cifice adimpleri iussit [illegible] stator nimirũ si adimpleri debet,& im
plementũ est in facultate illius, qui vult cõsequi commodũ ex
implemento. vnde mihi ad proposi tũ quando casus expressus
non veniret, sed æquipollens, an tunc in æquipollenti suffice-
ret adimplere,prout est materia nostra. Pro resolutione itaque
dicas has conclusiones procedere,vbi conditio voluntaria põt
adimpleri prout expressit testor, alias adimpletur per æquipol-
lens. Probat tex.in l.3.in §.sub conditione.ff.de fideicom.liber.
vult Are.hic.5.col.allegans Barto.in l.1.in vlt.col.inf.de condi.
in [illegible] tamen Bart. ibi loquitur vbi conditio a principio erat im-
possibibilis, vel vbi impossibilitas superuenit ex post facto post-
quã fuerat conditio semel impleta, quę habebat tractum suc-
cessiuum, & loquitur vbi implementum respicit religionem
vel honorẽ publicũ. Secũdo limita, qñ [illegible] cõiecturari φ di-
sponẽs cõsiderauit effectũ,qui habebat sequi ex cõditione vo-
luntaria, nõ modum. tũc enĩ ind [illegible] posset adimpleri per
æquipollẽs.l si fundus.ff.de condi.& demon.& hoc est arbitra
riũ iudici,cui spectat interpretari voluntatẽ defuncti.l volunta
tis.C. de fideicom.& p hoc potest defendi decisio. Alex. cons.
31 98. in 3. vol. visa parte testamẽti, vbi vult φ si † testator grauat
filiũ restituere post mortẽ sub conditione si efficiatur presby-
ter,habet locũ si non efficiatur presbyter, sed decedat sine libe
ris, quia in tali casu videtur considerasse carentiã liberorũ. vn-
de modo talis carentia sequatur,ẽt φ non efficiatur presbyter
satis est, quicquid dicat dominus meus hic. Vltimo limita pro
nunc qñ verisimiliter testator, qui disposuit in vno casu,idẽ di
sposuisset verisimiliter in casu omisso. l. hæredes mei. in §. cũ
ita.ff.ad Trebel. & hoc erit ẽt arbitrariũ iudici, p dictã leg.vo-
luntati. Et hoc vult Bar. hic dum vult φ in l. commodissima sit
conditio voluntaria,& tamen.s.in prin.huius legis per l.fin. C.
de posthu.hæredi institu.vult quod trahatur ad casum, quem
testator omisit,vbi verisimiliter idem disposuisset. Et per hoc
videtur periculosa decisio do. Decij,cons.89.quod totum, vbi
consuluit notabiliter quod testatore ordinante quod si moriã-
tur eius masculi sine masculis,& tunc contingat extare filias,
hæreditas diuidatur in tres partes, vnam habeant filiæ, & alias
duas Titius & Sempronius,si masculi decedant, & sine mascu
lis & sine fęminis,quod Titius & Sempronius non admittun-
tur. Nam hoc videtur peruersum quod si voluit alios admitti
extantibus filiabus, multomagis nullis decedentibus extanti-
bus, & licet sit cõditio voluntaria, tamen ista verisimilis mens
debet considerari,vt in d.l.hæredes mei.in §.cum ita. Et sic cõ
clude quòd inter conditionem voluntariam & necessariã non
32 est differentia,nisi † in hoc,quia cõditio voluntaria debet adim-
pleri in dubio in forma specifica, si adimpleri potest, conditio
vero necessaria potest impleri per æquipollens, dato φ adim-
pleri posset in forma specifica,vt vult Bar.sup. Secunda sit con
33 clusio.† prouisio facta in vnum casum per modum cõditionis,
non trahitur ad alium casum dissimilem, siue conditio sit vo-
luntaria siue necessaria,per l.si ita quis.§.fi.de leg. 2.& l.fi.C.de
his,qui veniam æta.impe. Sed hæc iura loquuntur tantũ in con
ditione voluntaria. Allegatur etiam.l.si cum dotem.sup. solu.
mat.sed ibi non vr̃ casus dissimilis, cum inducat eundem effe-
ctum, quia ita per diuortium dissoluitur matrimonium, sicut
34 per mortem,& venit casus restitutionis dotis.† Illi enim dicunt
casus similes,qui habent eundem effectum vel rationem,licet
in verbis sint dissimiles, vt hoc text.& l.qui liberis. in princ.vbi
Bal.no.inf.de vulg. Fely.in c.capitulum. 1.col.de rescr. Iste tex.
ergo non procedit, si sunt casus dissimiles, sed vt in casu omis-
so faueatur mulieri,vt ibi per Bar.vlt.col.vel quia est stipulatio,
quæ vltra verba non potest extendi, cũ verba in ea sint de sub-
35 stantia. Bal.no.in l.verba.C.ad l.Iul. de adul. † Nos vero loqui-
mur in substitutione,quæ est late interpretanda, vt hoc text. φ
itaque substitutio etiam trahatur ad casum dissimilem omis-
sum,est tex.in l.iã hoc iure. inf. de vulg.vbi substitutio, si filius
hæres non erit, habet locum si sit hæres, & decedat in pupilla
ri ætate,& tamen esse hæredem,& non esse, est dissimile, imò
contrarium. Item diuersi effectus, quia per vulgarem tantum
succedimus testatori in bonis eius.per pupillarem pupillo,etiã
in omnibus bonis pupilli vndecunque prouenerint.l.sed si plu
res.§.ad substitutos.inf.de vulg.ad hanc difficultatẽ respondet
Bar.ibi,φ vbi fit substitutio si hæres nõ erit, exprimitur vna ex
conditionibus necessarijs,vt habeat locum substitutio,ideo alij
casus nõ censentur exclusi. Et dicit ibi dñs meus φ istud est me
lius quod dici possit, sed non aduertit quod est ꝯ doctrinã Bar.
36 hic, qui vult,† quod vbi casus est dissimilis casui expresso, siue
conditio sit necessaria, siue voluntaria, non trahitur ad casum
dissimilẽ. Vnde dici põt quod ad casum dissimilem non fit ex-
tensio,nisi casualiter ex legis ꝓuisione & interpretatione aliud
sit inductum. Ita procedit.d.l.iam hoc iure, quare autem hoc
sit inductum in illo casu,põt dici quod sit pp connexitatẽ,quæ
est inter testm̃ paternum & pupillarem, pp quam.l.interpreta
tur quod pater prouidẽdo sibi,voluerit prouidere filio,& cõ-
uerso. Aduerte quoque,quia vr̃ quod prouisio trahatur ad ca-
sum dissimilem,quãdo fuit omissus,quia verisimiliter testator
cogitauit illum casum non debere euenire. Ita mihi probant
duæ theoricę Bar.simul iunctę. Nam hic vult quod nasci in vi-
ta,& nasci post mortem, sunt casus dissimiles, & tñ vnus casus
trahitur ad aliũ,vbi verisimr̃ testator cogitauit casum omissum
non debuisse euenire,vt Bar.vult in princ.huius legis pe.col. p
l.fi. C. de posthu.hæred.insti. Bene cogita, quia doct. satis leui-
37 ter transeunt in hac materia. Tertia sit conclusio,† prouisio fa
cta sub vna ex cõditionibus necessarijs ad actum vel ad effectũ
actus,trahitur ad alium casum similem. Ratio est,quia isto ca-
su testator censetur cogitasse de effectu,non de modo. Vnde si
per alium casum habeamus eundem effectum,non est curan-
dũ de modo.l.cũ seruus.vbi Bar.de ver.obl. quia si testator co-
gitasset quod idem effectus per alium casum debuisset sequi,
idẽ verisimiliter disposuisset,vt dicit tex.in l.mulier.ff. ad Tre-
bel.in fi.princ. Contra hanc cõclusionem obstat.l.commodis-
si.[illegible] sup.eo. Nec dicas,vt dicit Bar.quod ibi sit casus dissimilis,
eo quia secundum mod.repetentes.in 1.col. in prin. ex quo est
institutus nasciturus post mortẽ,si nascatur in vita non dr̃ insti
tutus, quia secundum eos, diuersitas temporis operatur quod
non sit institutus, quem testator vocauit. l. si vsusfructus mihi
biẽnium.inf.de vsufr.leg.sed ille tex.procedit, quia ex variatio-
ne tpis variatr̃ res cũ alius sit vsusfructus anni præteriti,alius an-
ni sequentis,vt declarat ibi Bar.sed hic semper est idem posthu
mus,siue nascatr̃ in vita, siue post mortẽ, vt de similibus patet.
Non ẽt respondeas quod ibi sit conditio voluntaria expressa,
cum posset institui simpliciter absq; expressione conditionis si
nascatur post mortem,vt dicit Bart. & Ang. & Alex. & magis
cõiter doc. Nã cũ sit necesse posthumum nasci, vt habeat locũ
institutio, certe est necesse φ nascatur in vita vel post mortem,
ergo si exprimitr̃ si nascatur post mortẽ,exprimitur vnus ex ca-
sibus necessarijs. Et si dicas vt dicũt Mode.repe.col.11. in prin.
quod

quod ista conditio, si nascatur post mortem, non est de necessitate ad actū, nec de necessitate exprimi debet, prout debet opponi in casu. §. nostri. Respondeo quod imo ēt in §. nostro. non erat necesse exprimere aliquam conditionē. §. quidam recte. supr. eo. & post legem Velleiā non erat necesse exprimere eo modo, quo fuit expressa, & tamen trahitur ad alium casum similem. Itē nōne substō vulgaris potest fieri simpliciter hoc modo, instituo Titiū, & Caium eidē substituo absque expressione alicuius conditionis. Barto. in d. §. quidam recte. 1. col. & vlt. & tamen Bart. hic. sup. in 2. oppo. vult, quod quia ad hoc vt substitutio vulgaris habeat locum necesse est institutus non sit hæres, si exprimatur vnus casus, per quem non sit hæres, trahitur ad alium casum, per quē similiter non sit hæres, Sed sic est quod licet institutio de posthumo possit fieri simplr, tamen vt habeat locum eius institutio, est necesse quod nascatur, ergo si exprimitur vna conditio, per quē nascatur, debet trahi ad aliū

38 casum. Nec obstat, † quod per tm testamētum, in quo posthumus est institutus, tollitur primū, licet posthumus nō nascatur glo. in l. cum in secundo. in prin. inf. ti. 1. quia illud est ex eo qđ sufficit secundū testm̄ potētialiter potuisse habere effectum, licet non habeat, vt tollatur primū. §. posteriore. Instit. quib. mo. testa. infir. Sed per hoc non potest inficiari quod ad hoc vt institutio de posthumo habeat locū, non sit necesse ipsum nasci. Vnde melius dici potest quod. l. cōmodissime. procedit, quia verisimiliter poterat testator cogitare, qđ ita poterat nasci in vita sicut post. Vnde si tm̄ instituit, si nasceretur post mortem, sibi imputādū est si nascatur in vita, & sic rumpat testamentū, Hinc est quod si verisimiliter cogitasset ꝙ non debuisset nasci in vita tm̄, institutio facta de nascente post mortem traheretur ad nascentem in vita. l. fi. C. de posth. hære. inst. & ita etiam procedit tex. noster, quia verisimiliter non habuit testator cogitare de casibus omissis de quibus in text. nimirum si fit extensio ad tales casus. Et hæc est etiam ratio, quare substitutio limitata certo tēpore non trahatur ad aliud tēpus. l. qui ita. inf. de vulga. scilicet quia testator verisimiliter poterat cogitare quod casus ille poterat ita contingere vno tēpore sicut alio. Vnde si disposuit in vno tempore, nō trahitur ad aliud. Alio etiam modo ad l. cōmodissime. respondet Bart. in principio huius legis, penul. col. scilicet quod hęc materia loquitur quando casus expressus respicit personā eius, cui fit substitutio, sed. l. cōmodissime. loquitur quando respicit personā eius, qui instituitur vel substituitur. Sed hæc solutio non videtur bona, per. l. si mater. C. de instit. & substi. vbi conditio personā eius respicit, qui est institutus, & tamē trahitur ad alium casum. Vltimo cōtra istam conclusionē obstat text. in l. fideicōmissa. §. si cui. ff. de leg. 3. vbi si relinquo filio, si morte patris fuerit effectus sui iuris, si emancipatur non debetur statim legatum, sed expectatur mors pr̄is. contra de. l. si mulier. Moder. hic colum. 11. in fin. & seq. sic videntur reddere quod. l. mulier, loquitur matre disponente. §. si cui. loquitur in extraneo. & hoc voluit Pau. licet sibi attribuāt in l. si mater. C. de inst. & subst. Sed hæc sol. non tollit difficultatem, quia illa conditio, si efficiatur sui iuris morte pr̄is tā in extraneo quam in matre, est necessaria ad effectum actus, nisi dicas quod in extraneo nō sit præsumendum ꝙ potuerit illam conditionē ad finē & effectualiter vt acquiri posset filio, sed ratione differendi legatum. secus in matre. Alias dicebam quod §. si cui loquitur quando pater esset grauatus dare proprijs filijs si efficiatur sui iuris morte pr̄is. nam si per emancipationē, non debet statim filius habere a p̄re, quia nō debet beneficio emancipationis cōsequuto a patre vti contra patrem. l. amicissimos §. fi. ff. de excu. tu. & probatur in l. cum filio. in fi. de leg. 1. tamē iste intellectus est æqualiter diuinatiuus, licet verus in se. Circa

39 contrariū. l. sed cū prono. §. fi. ff. de bon. pos. † Prima sit ꝯclusio ꝙ emancipatio facta de institutione, nō facit locū substitutioni vulgari. §. si vero. Insti. de hęr. insti. iuncta. l. 2. ff. de acquir. hęre. Fallit secundum Bart. qn̄ substitutio esset facta principaliter in suitate, quia tunc per emancipationē instituti habet locum substitutio, vt hic Sed tunc insurgit difficultas, quia si deficit institutio per per emancipationem, ergo ipse emancipatus reperit se præteritum, ergo de iure prætorio debebat rūpere testm̄. §. emācipatos. Institu. de exhęre. libero: cuius contrariū præsupponit iste text. Ita arguit Raph. Cuma. & Pau. cn̄s Rev. hic respondet quod emancipatus tunc admittitur de iure prætorio, quando est sola exclusio iuris ciuilis, secus si etiam concurrat exclusio testatoris, quia duplex funiculus fortius stringit. ca. 1.

40 de treu. & pa. † Sed aduerte, quia emancipatus exhæredatus admittitur de iure prætorio per bonorū possessionem contra tabulas agnoscendę. l. Papinianus. §. 1. vbi glo. ff. de inoff. test. & tamen est exclusus a lege ciuili, & expresse a testatore. Dn̄s meus hic respondet, qđ ex quo talis institutio deficit ex facto ipsius filij qui permisit sic emācipari, ideo ei nō succurritur. argu. l. si posthumus. §. quod vulgo. sup. eod. Et ita etiam respondet Soci. J. in l. 1. de vulg. n. 40. primi effectus. & voluit Arg. hic. Sed aduerte, quia licet permittendo se emancipari videatur iuri suitatis renunciare, non tamen per hoc debet videri renunciare iuri quod habet de iure prætorio eo quod est filius, quia vbi in eadem re quis habet duplex ius, vni iuri renunciando, non censetur alteri renunciare. l. si de mus. vbi glo. ff. de seru. vrba prędio. Barto. in l. ne quis §. 1. ff. de acquir. hęred. Item non debet plus operari tacitum quam expressum. arg. l. cum ex filio. §. huic. in f. de vulg. Sed si per pactum expresse renunciaret successioni paternę, non valeret. l. pactum quod dotali. C. de colla. ergo nec etiam tacite faciendo se emancipari, debet induci talis renunciatio. Vnde ego dico quod hæc l. fuit ante ius pretorium inducens emancipatos posse succedere, prout in simili dicit Barto. inf. in §. iste casus. in i. col. in fin. & sequen. & prout etiam de. l. posthu. inf. tit. i. quæ est dispositio pretoria. Dicit Imol. inf. in §. in omnibus. & ideo si fuisset hoc tempore disposito prætoria, habuisset locum titulus de coniungen. cum emā. libe. vt dimidiam emancipatus præteritus, & dimidiā nepos ex eo institutus habuisset. Hodie autem si nepos substituatur filio, si moriatur filius viuo auo, per emacipationem filij non haberet locū substitutio, cum censeatur substitutus nepos eo casu, quo rumperet testamentum si esset præteritus. §. quidam recte. sup. eo. &

41 † hodie filio emancipato existente, nepos ex eo pręteritus non rumpit testamentum, vt. inf. dicit Bar. & sic hodie iste text. est correctus, quatenus loquitur de emancipatione filij, dubium tamē esset hodie, cum substituatur nepos, si filius desinat esse suus, qui patiatur se emancipari, an haberet locum substitutio & sustineretur testamentum. Potest dici. quod ex quo censet tunc institutus sub contraria cōditione si remaneat suus, arg. l. iam dubitat. inf. de hære. insti. talis cōditio respectu legitimę reijcietur, & in reliquis bonis habebit locum substitutio de nepote, per. l. qm̄ in prioribus. C. de inofficio. test. Secunda sit cō

42 clusio, † Substitutio vulgaris facta suo hæredi instituto tollit suitatem, id est, facit quod virtute suitatis nō efficiatur suus hæres, statim & immediate, ipso iure absq; alia parte post mortem testatoris. sed succedat tanquā quilibet alius voluntarius hæres. Glo. in l. Papinianus. in §. quarta. circa medium. ff. de inoffi. testa. Fallit vbi vulgaris substitutio est facta in casu impotentię, id est, si nō potuerit institutus esse hęres, vt hoc text. Itē fallit, qn̄ est facta in casu quo noluerit esse hæres tacite, vt per Barto. Alias limitationes vide per Alex. & mod. in l. si filius hęres. supr. eo. per Soci. vbi ponit. 15. limitationes in l. 1. infra de vulga. col. 5. versi. circa quintum effectū. Circa contrariū. l. nullam. in auth. de hęre. ab intesta. veniē. prima sit conclusio ꝙ ab intestato etiam de iure ciuili hodie sublata est differentia emā

43 cipationis & patrię potestatis, & sic iure ciuili. ita † hodie succedit emācipatus, sicut filius in potestate, quod est valde vtile, quia de iure prætorio emancipatus non habet nisi terminum anni a tempore scientię mortis patris ad agnoscendū bonorū possessionē. l. emācipata. C. qui admi. l. 1. §. largius. ff de success. edi. sed de iure ciuili habet triginta annos. l. licet. C. de iure delibe. Circa quam vide quæ pulchre excutit Soci. consil. 2. in 9. vol. intellige hāc ꝯclu. procedere quo ad effectū succedēdi, nō aūt quo ad modū, qa licet existēs in p̄tāte sit suus, & habeat effectus suitatis, tn̄ emācipatus nō. Bar. in auth. in successione. §. de suis & legi. & dicit cōcordare. Ang. in l. illud. ff. si pars hære.

44 peta. Vnde dū Bar. hic dicit † ꝙ emācipatus retinet iura sui hęredis, male loquit, vel debet intelligi ꝙ retinet, scilicet quoad effectū successionis. Nō obstat. l. meminimus. C. de legi. hę redi. qa ille tex. nō dicit ꝙ emācipati sint sui, sed ꝙ succedāt ad similitudinē suorū. Itē illa lex circa successionem pr̄is respectu emācipati nihil de nouo inducit, sed dicit ꝙ sicut pretor inducit ꝙ emācipati succedāt patri &c. ita succedāt fratribus & sororibus. & hoc ibi lex ciuilis approbat & dispositionē pretoris, tn̄ approbat vt pretoriā dispositionē cū omnibus suis qualitatibus, p Pau. in l. si filius qui patri. pen. col. infr. de vulg. & p hoc nō obstat, si dicas ꝙ qs rōne qualitatis similitudinariæ tm̄ ꝯsequitur, qtū rōne qualitatis verę. l. cū ex orone. in princ. vbi Bal. ff. de excu. tu. iuncta. l. fi. C. de iure aureo anulo. quia illud est, verū, qn̄ similitudo inducitur ab habēte p̄tātē, sed p̄tor nō habet p̄tātem inducēdi suitatē, nec effectus suitatis. §. quos aūt.

45 Instit. de bono. pos. Ex hac limitatione infertur ꝙ † licet filius in p̄tāte efficiatur hæres ipso iure, & virtute suitatis trāsmittat hęreditatē aliter non aditā ad quoscūq; hæredes, & extraneos l. apud hostes. C. de suis & leg. tn̄ in emācipato secus est Bar. in l. si fratris. C. de iure delibe. moder. in l. emancipato. C. qui admit. licet Bar. reliquerit cogitandū in l. ventre. pe. col. versi. quęro an hoc i. infr. de acqr. hęre. Est bene verū ꝙ iure sanguinis hęreditatē ascēdētis. non aditam transmittat ad descēdētes p l. vnicam. C. de his qui ante aper. tab. Itē transmitteret ad hæredes ēt extraneos ex iure deliberandi. p. l. cū antiquioribus. C.

46 de iure delibe. Itē infertur ꝙ † bn̄ficiū. l. fin. C. de repu. hęre. ꝙ est cōcessum rōne suitatis nō cōpetit emancipato. Ita Bar. ibi, cū quo transeunt alij. Secūdo gn̄aliter limita hanc ꝯclusionē nō pcedere, nisi vbi agitur de materia successionis. Secus si in alia mā agatur, qa tunc remanet ēt hodie differētia emancipa-

tionis & patrię potestatis. Hoc est φ voluit gl. in l. emãcipa. C.
de colla. Vnde licet filiusfamilias non possit accipere pecunias
mutuo, nec facere votum sine consensu patris, tamen eman-
cipatus poterit l. 1. ff. ad Maced. l. 2. §. voto, ff. de pollici. itẽ emã-
47 cipatus accedens ad honores cum consensu patris, non obli-
gat patrem, sed existens in potestate sic l. 1. C. de filijsfa. lib. 10.
l. 2. ad Muni. Item emancipatus non potest habere peculium
nec castrense nec aduentitium nec profectitium, sed filius in
potestate sic l. fi. C. de inoffi. testa. Item emancipatus erit in iu-
dicio sine consensu patris, existens in potestate non l. fin. §. ne-
cessitate, vbi gl. & Bar. C. de bon. quæ libe. Vltimo filio pupillo
existenti in potestate potest pater substituere pupillariter, sed
filio emancipato non, l. 2. & ibi Bar. col. 2. inf. de vulg. Secunda
48 sit conclusio, Condito testamento † quo ad successionẽ & in-
stitutionem sublata est hodie dria emancipationis & patrię po
testatis. Ita Bar. post gl. adductas per eum. Vnde sicut filio in po
testate præterito sine insertione causæ testm̃ est ipso iure nul-
lum, ita præterito emancipato. Glo. magistr. in materia in §. ex
hæredatos, in verbo, noluit. in auth. de hær. & Falc. tamen hoc
non est tantum propter sublatam differentiã emancipationis,
quantum propter differẽtiam formę de qua in §. aliud quoq;
capitulum. in auth. vt cum de appel. cogno. Ita hanc conclusio
nem limita vt non procedat quo ad modum rumpendi vel re-
scindendi testamentum, quia tunc hodie remanet differentia
emancipationis & patriæ potestatis. Vnde licet filius in pote-
state exhæredatus habeat querelam immediate de iure ciuili,
quam potest intentare vsq; ad quinquennium ab adita hæredi
tate l. si quis filium C. de inoffi. testam. l. Papinianus §. fi. eo. tit.
49 † tamen emancipatus exhæredatus non habet querelam, nisi
prius agnoscat bonorum possessionem gratia litis agnoscẽdæ
de iure prætorio intra annum, iuxta l. Papinianus §. 1. vbi glo. &
Bar. ff. de inoffi. testa. Ita vult Bar. in l. certam in fi. vbi Bal. nota
biliter, col. 10. C. vnde legi. Item licet quando filius in potesta-
te est præteritus cum insertione causæ testamentum sit nullũ
de iure ciuili, tamen in emancipato testamẽtum mero iure va-
let, & habet necesse intentare bono. possessionem contratab.
de iure prætorio, vt per glo. in d. §. exhæredatos. Et verũ quod
50 Aret. hic tenet † quod si testator dicat, prætereo filium meum,
quia me verberauit, vel aliam legitimam causam exprimat, φ
talis dicatur exhæredatus, per aliqua fundamenta [illegible] re-
spondet Soc. Non obstat vnum fundamentum [illegible] rũ
repetentium hic, col. 33. in princ. tenentium cum Aret. quia sin
eos, si testator dicat in testam. [illegible] filius meus
me percussit, est exhæredatus, quamuis [illegible] ex-
hæredo, nec aliquia [illegible], nam male loquuntur. & non
fuerunt memores de [illegible] biduer,
51 † quod si maledicendo [illegible] in testamento cum causa suffi
cienti ad exhæredationem [illegible] exhæredare, quia ver-
ba dignationis vel indignationis non [illegible] ponunt. Non obstat l.
1. in §. [illegible] Tertio quia ibi in iudice
sufficit [illegible] talis. licet super
pęna [illegible] dicit tex. & declarat Bar. col. 3.
[illegible] dispositio testatoris [illegible],
nisi super eo l. 2. de libe. præte. quia dispositio nõ sit per talia ver
ba, vt dicit Bald. [illegible] licet possit dicere testam. en
tum nullum, vbi filius [illegible] est præteritus in certa causa, ta-
men si probetur causa, excluditur. Ang. notabiliter in authen.
non licet. C. de libe. præte. sicut econtra qñ est exhæredatus si-
ne causa, si probetur causa similiter excluditur. Ang. in §. ingra
titudinem in primo not. in auth. de nup. cum [illegible] adductis
per do. Ant. Corse in singu. suis in litera. I. in verbo, ingratitu-
do, licet contrarium teneat domi. meus in l. Arenam. 1. col. C.
de inoffi. testa. Tertia sit conclusio, quod titulus de con. ut gen.
cum eman. libe. qui admittebat nepotes retentos in potestate
aui, vna cũ eorum patre emancipato ad successionẽ aui tam ex
testõ quam ab intestato, est correctus ita qd hodie solus filius
emancipatus admittitur. [illegible] in gl. [illegible] de coniun
gen. cum emanc. libe. Limita hanc conc. [illegible] nepotes essent in-
stituti, & filius emancipatus præteritus cum insertione causæ,
vel exhæredatus. Nam cũ tunc habeat venire de iure prætorio
si rescinderet testm̃ nõ probata causa, adhuc hodie dimidiam
haberent nepotes, & ipse emancipatus aliã dimidiam. Ita vult
Paul. hic penul. col. in princ. Alexan. in l. fi. eo. & dominus meus
hic. Sed tu aduerte quia ɔ hoc obstat text. in §. [illegible] autem hac
obseruata, & in §. si tales in auth. vt cum de appel. cog. vbi dicit
52 tex. quod † vbi filius est exhæredatus vel præteritus cũ causa, &
causa non sit probata, testm̃ nullam vim habet quo ad institu-
tionem, sed rescisso testamento, eis qui ab intestato ad hæredi
tatem defuncti vocantur, pertinet hæreditas. sed sic est quod
emancipato filio hæreditas pertinet ab intestato, non nepoti-
bus, etiam de iure ciuili. ergo etiam illo casu nepotes ex eo ni-
hil habere debent. Et hoc argu. vtitur in alijs terminis Alex. in
auth. ex causa. C. de libe. præte. vlt. col. & in l. 1. C. de bon. poss.
53 contratab. Quarta sit conclusio, † quod nepos ex filio emanci-
pato retentus in potestatem præteritus, non potest dicere testa
mentum nullum, nec rumpere per contratab. si filius emanci-
patus superuiuat auo. Ita concludit Bar. & sequuntur communi
niter doct. Ex quo infertur quod iste tex. remanet hodie corre
ctus in duobus. Primo dum præsupponit quod nepos ex filio
præteritus rumpat testamentum, si filius emancipetur post te-
stamentum. Secundo, dum vult quod si nepos sit substitutus
filio, si filius viuo auo moriatur, substitutio de nepote habeat
locum, si emancipetur filius. Nam hodie non habebit locum
per emancipationem, imo filius institutus, licet postea eman-
cipetur, succedat ex institutione excluso nepote in totum. fun
54 datur hæc conclusio, quia † ille, cui non debetur legitima ab
intestato, non potest venire alia via contra testamentũ. Ita tex.
in §. item adoptiuos. Insti. de hære. quæ ab intest. defer. nisi in
casu l. fratres. C. de inoffi. testa. vbi est instituta turpis persona.
Et per hoc infertur qđ filia exclusa a statuto a successione ab
intestato extantibus agnatis, præterita non potest dicere testa-
mentum nullum. Bar. in l. fi. §. fi. pen. col. ad fi. & seq. ff. ad Tert.
Bald. hic, col. penul. & est communis opinio fm Alex. & Are.
consi. 60. in 12. col. 11. dubio. & firmat dom. Deci. in l. filiæ do.
penul. col. C. de colla. Intellige hoc procedere, quando essent
instituti ipsi agnati, quorum respectu est exclusa filia, secus si
essent instituti alij extranei, & præterita filia, & exclusis agna-
tis, fm Ang. & Imol. hic. & hoc vult in effectu Bar. quem nõ al
legat in l. 2. §. sed si sunt tm. inf. ad Tertul. quod procedit secun
dum Alexã. hic, quando filia præterita est emancipata, secus si
sit in potestate. Sed tene idẽ in filia in potestate vt alij tenent,
& est de mente eiusdem Alex. consi. 69. 1. vol. Non obstat fun-
damentum Alex. tamen alij non respondent, quia cum filia ẽt
in potestate exclusa a statuto desinat esse sua. Bar. in l. 1. §. secun
dum in fi. ff. de suis & legi. non magis reddet testamẽtum nul
lum, & reducet rem ad causam penitus intestati quam eman-
55 cipata. Et in quantum Alex. cõcludit 6. col. in fi. † quod filia do
tata exclusa a statuto ab intestato si sit instituta in dote minus
legitima, non potest petere supplementũ legitimę. Dicit Soc.
hic quod infiniti doct. contulerunt pro & contra. breuiter cir
ca hoc videtur distinguendum quod aut est instituta in minus
legitima cum illo, qui non excluderet ab intestato, & tũc pos-
sit petere supplementum. Aut vero cum illo, qui eum exclu-
deret, & tunc non possit, vt per Paul. consi. 169. in princ. in 2.
col. in 1. par. & sentit Alex. in consil. 69. An autem hoc vltimo
casu poterit saltem petere supplementum congruę dotis, dic
quod si quidem est dubium an sit congrue dotata a patre, stan
dum est in dubio dotationi paternę arg. l. fi. ff. de curato. furio.
Si vero appareret de enormi incongruitate, tunc ad supplemẽ
tũ congruę dotis agere poss. [illegible] Paul. consi. 275. in prima parte.
super prima qõne in 12. dubio. An aũt istę filiæ exclusę a statu-
to computentur ad sciendum quanta sit legitima filiorũ, vide
dom. Franc. Cur. consi. 5. per totum, & per Soci. consi. 66. in 9.
vol. & adde ad l. Papinianus in §. quoniam quarta ff. de inoffi.
testa. Et scias prædicta procedere qñ statutum simpl'r excludit
filias, secus si excludit quousq; extabunt masculi, quia tũc filia
præterita institutis masculis qui post mortem etiam testatoris
& acquisitã hæreditatem moriãtur sine masculis, extraneis in-
stitutis, potest dicere testamentum patris nullum. Ita Bald. in l.
56 2. C. de libe. præte. & in l. si quis §. si filium sup. eo. † Circa quę-
stionem an restitutio filij deportati noceat nepoti, prima sit cõ
clusio quod talis restõ facta in vita aui nepotẽ, qui subingres-
sus fuerat primum locum, excludat l. 2. §. fi. ff. de bon. poss. con-
tratab. Sed obstat, quia restitutus non recuperat locum occu-
patum per alium l. 2. in princip. ff. de decurio. vbi dicit Bartol.
57 † quod si doctor sit remotus a collegio, restitutus non recupe-
rat suum primum locum. sed habebitur vt quidã de nouo per-
ueniens in collegiũ. Nec dicas vt dicit Bar. qđ qñ quis occupat
locũ ex persona remoti, vt nepos, qui subintrat primũ locũ ex
persona patris, contra non est verũ quod nepos subintrans locũ
seu gradum filij succedat ex persona patris, imò ex propria per
sona & iure suo ex dispositione legis. Bar. in l. 2. in fin. per illum
tex. C. de libe. præte. in l. qui superstitis, versi. quæro secundum
prædicta ff. de acquiren. hære. & bene facit in casu nostro, quia
si nepos veniret ex persona filij, cũ filius nullum ius habeat pp
deportationẽ ẽt nepos nullũ ius hrẽt, quia nemo plus iuris ha-
beret quam ille, ex cuius persona venit l. Caius ff. de manumis.
l. qui quadraginta ff. ad Treb. l. Pomponius in §. cum quis ff. de
acqui. hære. Defendendo Bar. dicerẽ quod licet nepos succe-
dat ex propria persona ex legis dispõne, tñ hoc hẽt eo φ est ne-
pos ex filio remoto de medio §. cũ filijs. Inst. de hær. quæ ab in-
test. & hoc est φ voluit dicere Bar. ex quo hẽs notabiliter colli
gere φ licet quis locũ remoti occuparet ex dispõne legis, si tñ oc
cupat tanq̃ procedens ex illo remoto, dẽt dimittere locum re
moto restituto. Alio tñ modo cõsideretur ɔtrium ex mente Paul.
hic, scilicet vt procedat ɔtrium, quãdo locus fuit perfecte occu
patus, secus si nõ perfecte, vt ĩ casu nostro. Nã nepos primũ lo-
cũ perfecte nõ occupauerat, neq ei erat ius perfecte acquisitũ,
cum auus

cum auus adhuc viueret. l. 1. §. si impuberi. vbi Bar. inf. de col-
la. bono. l. qui superstitis. inf. de acquirē. hæredi. Sed hæc solu.
non videtur tuta, per. c. quāuis. de rescrip. in 6. vbi priuatus ex-
pectatiua ad primum beneficiū vacaturū, si ad eādem restitua-
tur, non præferē illi, qui ante restitutionē similem expectatiuā
obtinuerat. & tñ per talem expectatiuam non erat ius perfecte
acquisitum, cum nondum obtinuisset beneficium. c. si tibi ab-
senti. de præben. in 6. c. penul. in fi. de cōcess. præben. imò solum
habebat ius in spe, cum potuisset mori antequam vacaret be-
neficium, vt declarat Aret. cons. 6. vlti. col. & tale ius in spe etiā
habebat nepos. vbi declarat Bar. in l. is potest. 2. col. ad fi. de ac-
58 qui. hære. Secunda sit cōclusio, † Restitutio filij deportati facta
post mortē aui non nocet nepoti. Gl. sing. hic in verbo, eman-
cipatum. in fi. sequuntur Bar. & cæteri. sed dubitatur, an requi-
ratur q̄ nepos se actualiter immiscuerit hæreditati auitæ. Bart.
in l. 1. §. filius. in fin. inf. ad Tertul. videtur velle q̄ sic. & idē dñi
de Ro. deci. 83. 785. Pau. hic penul. col. in prin. vult q̄ non præ-
iudicet restitutio nepoti, etiam q̄ nepos se actualiter non im-
miscuerit, quia ius immiscendi acquisitum nepoti sibi auferri
non debet sine eius voluntate nec creditur princeps voluisse
auferre. l. 2. §. mentio ff. ne quid in loco publi. sequuntur Soci.
dominus meus vnico fundamento, vt per eos. Hæc opinio vi-
detur verior ex alijs duobus fundamētis vltra eos. Primo, quia
restitutio porrigitur solum ad amissa, non autem ad non ac-
quisita propter deportationem. Bart. in l. fi. 3. col. C. de sen. pas.
sed filius non amisit hęreditatem, cum fuerit deportatus in vi-
ta aui, sed eam nō acquisiuit propter deportationem, cum aui
viuentis nulla esset hæreditas. l. qui superstitis. inf. de acquir. hæ
redi. & priuatio præsupponit habitū. l. decem. ff. de verbo. ob.
§. seruus autem. Insti. de capi. dimi. Secundo moueor, quia vir-
tute suitatis ipso iure acquisitum fuit nepoti verum dominiū
post mortē aui. §. sui autem. cum gl. Institu. de hære. quæ ab in-
testa. q̄ dominium est de iure gentium, licet sit acquisitū per
modū introductū de iure ciuili. Bar. in l. ex hoc iure. ff. de insti.
59 & iure. 2. col. † princeps autem nō potest mihi auferre dñium
acquisitum ēt ex modis introductis de iure ciuili sine causa le-
gitima. Bar. in l. 1. in fi. C. de iure aureo. annulo. Bart. in l. 2. ad fi.
C. de iur. & facti ignoran. Bar. in l. rescripta. C. de præci. Impe.
offeren. Fely. in c. quæ in ecclesiarum. in 17. col. ver. quinta de-
claratio. de constit. ergo multo minus debet præsumi in dubio
voluisse auferre. Et per hoc non obstat. l. 1. §. filius. ff. ad Tertul.
quia ibi solum fuerat alteri delatum ius adeundi, quod est de
iure ciuili. gloss. in l. 1. ff. de acquir. rerum domi. & ex quo non
transfertur dominium, nisi adita hæreditate. l. cum hæredes. in
prin. ff. de acquiren. possess. & quod ius adeundi nō est in bonis
nostris. l. precia rerum. ff. ad legē Falci. & est ius quęrendi, non
ius quæsitum. Barto. in l. is potest. in 4 column. infra de acquir.
hære. Item ibi illud ius adeundi amiserat filius per deportatio-
nem, cum fuerit deportatus post mortem matris, & sic post
hæreditatem iam sibi delatam, quod multum ponderat ibi
tex. vnde illud recuperare debet per restitutionem, per l. fin. C.
de senten. pas. & l. siue libertus. ff. de iure patrona. Tertia sit cō-
61 clusio, quod † restitutio principis non trahitur retro, sed ope-
ratur vt ex nunc quando fit restitutio. Secus est in fictione po-
stliminij. Ita Barto. & transeunt alij. Facit text. in l. 1. in §. si pē-
deat. versic. certe si arrogatus. ff. ad Macedo. vbi Barto. dicit
quod restitutio de nouo inducit, non autem retro fingit. Facit
text. in l. cum allegatis. C. de re mili. lib. 12. l. Lucius. in §. Sem-
pronij. ff. de admi. tuto. l. intercidit. secundo responso, iuncta
declaratione Barto. & Pau. ff. de condi. & demon. bona glos. in
verbo, rapto. in l. fin. C. de senten. pas. vbi Barto. penul. column.
dicit hanc esse rationem, quare restitutus non recuperat fru-
62 ctus medij temporis, scilicet † quia restitutio non restituit do-
minium retro, sed ex nunc. Tamen hæc ratio non videtur bo-
na per gloss. in l. donationes, quas parentes. in verbo, refertur.
C. de do. inter vi. & vxo. Contra hanc conclusionem obstat. l. si
quis filio exhæredato. §. penul. inf. tit. 1. vbi tex. arguit de fictio-
ne postliminij ad restitutionem, & dicere qđ confirmat testa-
mentum vt ex nunc, violatur ille tex. Vnde pōt dici qđ non ibi
trahitur retro, quia nemini præiudicat. Bar. aūt hic loquitur qsi
præiudicaret iuri tertij, vt videtur velle in sequenti. q. Scđo ob-
stat decisio Ang. in l. his verbis. in §. interdum. inf. de hęre. insti.
63 vbi vult † qđ institutio facta de bannito, quæ a principio non
valuit, reconualescat si bannitus restituatur, quia secundū eū
etiam restitutio facta de gratia retro trahitur, per not. hic. Sed
aduerte, quia hic institutio filij deportati a principio valuit, sed
in casu Ang. non. vnde. non videtur quod possit trahi retro,
quia extremum ad qđ est inhabile, sicut ratihabitio, quæ solet
trahi retro. l. fin. C. ad Mace. non trahitur quando actus fuit a
principio factus non habente potestatē, & sic fuit nullus. l. ob-
seruare. §. fi. ff. de offi. procon. Bar. in l. 1. vbi de cri. agi. opor. vbi
vult qđ imò non faciat valere actum omnino nullum ēt vt ex
nunc qñ facultas faciendi actum superuenit ex noua causa, &
cōtra Ang. vr̄ obstare. l. in tēps. inf. de hære. instit. vbi præsuppo-
nit tex. q̄ si non conferatur institutio expresse in tempus capa-
citatis q̄ non reconualescat institutio licet postea superueniat
capacitas. Cogita quia est periculosa illa decisio Ange. Ter-
64 tio cōtra hanc conclusionem videtur obstare, † quia etiam fi-
ctio postliminij non trahitur retro in pręiudicium iuris acqui-
siti alteri, quicquid hic videatur præsupponere Bart. per l. 1. ff.
ex quibus cau. maio. & per Bar. in seq. q. & facit quia licet rati-
habitio, vt dixi, soleat trahi retro, tamen non trahitur in præiu-
dicium iuris alteri acquisiti. Bar. in not. q. in l. si indebitū. §. fin.
ff. rem ra. hab. Breuiter dic q̄ inter restitutionem, & fictionem
postliminij hæc est differentia, quia restitutio antequam con-
cedatur non impedit ius alteri acquiri, vt hac gl. eo quia anteq̄
fiat, non subest subest species probabilis q̄ debeat restitui, quia
ea quæ dependent a voluntate principis, reperiuntur impossi-
bilia. l. apud Iulianum. §. fi. alias. l. si fundū. de lega. 1. sed ius po-
stliminij, ex quo tenet omnia iura capti in suspenso propter
spem probabilem reuertendi, facit q̄ interim alteri ius acquiri
nō possit. l. nec vos. C. de capt. & postli. reuers. & ideo trahit re-
tro, pręcipue cum sit fictio, vt declarat Bar. in l. fi. de sent. pas. in
2. col. versi. venio ad quartam. & ibi Bal. col. penul. si tñ aliquo
casu non impediat ius acquiri alteri, tunc ēt fictio postliminij
non tollit ius acquisitum alteri, sicut nec restitutio. d. l. 1. Est tñ
differentia, quia captus ab hostibus reuertens facilius restituit
contra ius quæsitum alteri, quam restitutus a principe. d. l. 1. &
65 hac gl. Quarta sit cōclusio, † Deportatus vel bānitus restitutus
simpliciter per principem intelligitur etiam restitutus ad bo-
na, quæ reperiūtur apud fiscum. l. 1. in fi. C. de sent. pas. vbi Bar.
& ita transeunt omnes hic intellige siue dixerit, te restituo in
integrum, siue dixerit simpliciter, te restituo. argu. l. in summa.
C. de sentē. pas. Limita quando fiscus semel alienasset bona, &
postea illa reacquisiuisset ex alia causa, quia restitutus non re-
cuperasset alia bona. And. de Iser. in c. 1. in titu. de vasal. decre.
ęta. in fi. sequiter ibi Do. Præposi. Alex. facit. l. cum seruus. ff. de
adi. leg. l. si a me. vbi Bar. ff. ad leg. Fal. Secundo limita hanc cō-
66 clusionem † procedere in restitutione, secus in indulgentia vel
dispensatione, quia indulgentia non trahitur ad bona. Et sic
est differentia inter verbum indulgeo, & restituo. glos. no. in §.
pari ratione. in verbo, statum. insti. quib. mod. ius pat. pote. sol.
Alex. in l. si marito. ad fin. ff. sol. mat. nisi diceret, cōcedimus li-
beram vel plenam indulgentiam. Anch. consil. 480. probata vi-
ri ęquitia. Felyn. in c. inter quatuor. vlt. col. de ma. & obedi. Vl-
timo limita non procedere respectu fructuum perceptorum
secundum Ang. hic. vlti. col. sequuntur Alex. & Aret. Do. Prę-
po. Alex. in c. per venerabilem. §. quod autem. 11. colum. extra
qui fil. sint legi. per tex. in auth. idem de Nestorianis. C. de hę-
ret. non poss. & etiam petere quod haberetur ratio damni dati
in rebus suis. Bal. in c. 1. in titu. hic finitur lex. in vsib. feud. Do-
minus meus respectu fructuum tenet contrarium, & dicit q̄
ita iudicaret & consuleret. Idem tenet in l. iusiurandum quod
ex conuentione. §. fi. 6. col. & seq. de iureiur. & in l. fin. 1. col. de
cōsti. pecu. per l. videamus. §. in Fauiana. ff. de vsu. cum simi. &
per decisionem Bal. in rub. C. de fruc. & lit. expen. Sed dic quod
67 hæc omnia allegata per eum † loquuntur in restitutione, quæ
fit de iustitia, quo casu verbum, restituo, comprehendit etiam
fructus, imò non solum fructus perceptos, sed etiam qui perci-
pi potuerunt. Glo. est in l. patri. §. filio. in §. item ex diuerso. ff. de
mino. quam reputat singularem ad hoc Ludo. Roma. consi.
454. vlti. col. & singu. 526. tu habes. nos autem loquimur, quā-
do fit restitutio de gratia. Vnde si princeps restitueret eum tan-
quam postea nō repertum culpabilem, procederet opinio do-
68 mini mei. Quinta sit conclusio, † Bannitus etiam expresse re-
stitutus ad bona, non recuperat bona in alium translata per fi-
scum. Ita Bar. cum quo transeunt docto. hic. Ang. de Are. in §.
1. insti. quib. mo. ius pa. pote. sol. Fely. in c. inter quatuor. penul.
col. de maio. & obe. Vnde clericus depositus & restitutus non
recuperat beneficium ante restitutionem alteri collatum. Bal.
in c. constitutus. in 2. col. versi. sed an restitutus. de rescrip. Am-
plia etiam quod expresse esset restitutus ad bona in alium trā-
slata, quia princeps non potest. Ita Barto. post Cyn. hic. Non
potest enim princeps suos contractus infringere. c. 1. de nat. feud.
l. Cesar. ff. de publi. cap. 1. vbi docto de prob. quia licet Deus su-
biecerit leges principibus, non tamen subiecit contractus. Bal.
in l. 2. in 9. colum. C. de ser. & aqua. Barto. notabiliter in l. qui se
patris. C. vnde libe. in antepe. colum. in fi. & sequen. Et per hoc
videtur male sentire Ang. hic, dum dicit, quod sint cauti ban-
niti, vt faciant apponere clausulam taliter quod intelligantur
restitui etiam ad bona alienata. Nec dicas qđ possit saluari qñ
69 bona essent alienata titulo lucratiuo, vt donationis, † quia etiā
princeps non pōt tollere concessionem gratuitam factam sub
dito, ex qua translatum est dominium. Paul. in l. digna vox. C.
de leg. Facit theorica Panor. in c. nouit. de iudi. in 7. colum. vbi
Fely. post Are. colum. 8. & tradit Soci. pulchre cons. 4. in 1. vol.
Limita hanc cōclusionem procedere quando restitutio fit de
gratia, secus si fiat de iustitia, quia tunc ēt recuperaret bona in

alium translata secundum Rapha. Cuma. & sequuntur alij, fa-
cit gl. in l. frustra. C. de sen. pass. auth. quæ supplicatio. C. de pre-
cip. Impe. offer. c. suscitata extra, de in integ. resti. Sed hec limi-
tatio non videtur mihi vera ex tribus. Primo per tex. in l. bene
a Zenone. C. de quadrien. præscr. vbi si fiscus alienat bona mea
in alium credens esse sua, dominus non potest habere regres-
sum, nisi contra fiscum intra quadriennium, non autem cõtra
illum, in quem est facta alienatio ergo si alienauit credens sibi
applicata bona per confiscationẽ, licet postea reperiatur quod
confiscatio sit indebite facta non debet posse recuperare bona
ab eo, in quem est facta alienatio. Secundo per decisionẽ Bar.
70 in terminis in l. fi. C. de sent. pass. in antepe. col. vbi vult, † quod
restituens non recuperet bona alienata in alium, sed habeat re
gressum cõtra fiscum, quatenus est effectus locupletior, & est
necesse intelligere qđ ibi fuerit restitutus de iustitia, alias non
posset habere regressum contra fiscum. Item si de gratia ibi
fuisset facta restitutio, certe fiscus nõ bonæfidei possessor fuis-
set, vt dicit ibi Bar. sed dominus bonorũ. Tertio moueor, quia
71 restitutio † quæ fit ex tit. de mino. & ex tit. ex qui. cau. maio. dr̃
fieri ex mera iustitia. Bar. in l. cum quis, in §. si quis per eum ff.
de solut. & tamen taliter restitutus, non recuperat bona trans-
lata in alium post læsionem ex nouo cõtractu l. quod si minor.
§. Sceuola ff. de mino. & hoc vult Bart. hic, dum allegat illum
tex. cum simil. Facit quod vult gl. in c. quamuis in fi. gl. magnę.
extra, de restit. spo. vbi minor qui renunciauit beneficio eccle-
siastico, & sic fuit læsus restitutus nõ recuperat beneficium al-
teri collatum. Nec obstant iura in contrarium allegata, quia lo
quuntur contra eum, qui sit particeps læsionis. seu qui imme-
diate ex lęsione acquisiuit, & ita etiam procedit l. quod si mi-
nor. in §. restitu. de mino. Secundo intellige hanc conclusionẽ
procedere, quando sunt bona translata in alium ex alio contra
ctu, quam ex confiscatione, secus si immediate ex confiscatio-
ne seu condemnatione fuissent alteri acquisita, quia tunc facta
restitutione talia iura recuperaret. Ita Bal. hic post Cyn. in pen.
col. & sequuntur alij per l. siue libertus inf. de iure patro. & l. fi.
C. de sen. pas. Hic dicit Andr. de Iser. in c. 1. de vas. decre. ęta. ꝙ
72 † si vasallus commisit delictum, propter quod feudum reuer-
titur ad dominiũ immediate, restitutus per principem recupe
rat tale feudum. Dicit ẽt Pet. de Anch. consi. 480. quod ex quo
probata est sententia adulterij ꝯ mulierem, applicata est dos
marito, si mulier restituitur per principem recuperat ẽt dotẽ.
Voluit ẽt Ang. in l. si pr̃ filium ff. de adop. quem refert Alexã.
quod si ex forma statuti bona homicidę applicantur pro dimi-
dia hęredibus occisi, restitutus homicida recuperat etiam talia
bona. & videtur sequi etiam Aret. Hanc tamen limitationem
intellige, nisi post cõdemnationem sit facta actualis executio,
per quam sit translatũ dominiũ, quia tunc non recuperat alia
bona. Ita vult mihi Bar. in l. 1. in §. filius, ad Tertull. relatum ad
illum tex. & facit quod vult Bal. vlt. col. Imol. in fi. Alex. col. an-
tepe. tenet Pet. de Ancha. in c. quamuis. de rescr. in 6. 1. col. Ta-
men doct. primo allegati videntur velle idem, quando iam es-
set facta executio, & ideo pro cõcordia sic distinguendũ puto,
quod aut quis acquisiuit ex condemnatione, qui tñ ex delicto
non fuerat offensus, & tunc facta restitutione recuperet indi-
stincte iura alteri acquisita ex condẽnatione. Ita propriè loqui-
tur l. fina. C. de sen. pas. & d. l. siue patronus. Facit, quia quando
princeps ex voluntate sua fuit causa quod alicui ius quęratur,
tunc tale ius sola voluntate auferre põt. Ang. in l. Lucius ff. de
euic. Aut vero ille qui acquisiuit ex condemnatione ex delicto
fuerat offensus, & tũc sequuta condẽnatione iuridica ius sibi
acquisitũ auferri non dẽt. Et de hoc est decisio gl. & Bar. in l. 2.
C. de in ius vocan. Aliam limitationẽ ponit Card. in c. quia cili
genua, de elect. vlt. col. referunt Alex. & Alij. Sed vide Car. qa
ipsi non referunt fideliter, qui tollit omnes obiectiones, & po-
nit qualiter debeat formari clausula. Aliam limitationẽ ponit
Bar. in l. quęcunq; ad fi. C. de fide instru. & iur. hast. fisc. libr. 10.
73 & tradunt Aret. & alij hic. Vnum tamen scias vltra eos, † quod
vbi pp habendam pacem remittuntur dam na passa per subdi-
tos, ille tamen qui dedit damnũ indebite, tenetur in foro con-
sciẽtię. Host. in summa de pæn. & remiss. §. quintus & qualiter.
Pet. de Ancha. in regula, peccatũ, de reg. iur. in 6. Circa quæ-
stionem Bar. de legitimo, inquantum Bar. vult, ꝙ paria sunt ꝙ
pater fecerat filium legitimare in vita, vel disposuerit in testa-
mento quod vult filium legitimare per auth. itẽ si quis, prima
C. de natu. libe. Cadit prima dubitatio, quod si pr̃ instituat filiũ
legitimatum credens legitimationẽ valere, an tunc post mor-
tem patris poterit legitimare valide, ac si pater hæc disposuis-
set in testamento. Pau. in l. eam quam C. de fideicommis. 2. col.
versi. & per istam legem vult quod institutio sit nulla propter
errorem testantis, & hæreditas pertineat aduenientes ab inte-
stato, quia credendum est secũdum eum, quod si testator sci-
uisset illam legitimationem non valere, nõ instituisset illũ, nec
abstulisset hęreditatem a venientib. ab intestato. Facit l. neque
§. si seruum ff. de testa. mili. tamen in contrarium vr̃ facerę in
authen. item si quis, cum dicto Bar. ibi. n. vult tex. quod colligi
tur voluntas patris quod voluerit filios legitimari, si scripsit in
testamento se velle naturales liberos esse legitimos successo-
res. Idẽ enim est, ac si dixisset velle illos legitimari, vt per Bart.
hic. Sed quando instituit filium legitimatum, vult ipsum esse
legitimum successorem, ergo post mortẽ patris poterit legiti-
mari valide, & debent excludi venientes ab intestato. Facit, na
si testator sciuisset legitimationẽ, verisimiliter dixisset ipsum
velle legitimari post mortem, ergo dẽt haberi pro dicto, cum
hæc colligatur ex institutione expressa in testamento arg. l. Ti-
tius, in §. Lucius sup. eo. & l. tale pactum §. fi. ff. de pact. vbi glo.
mag. ad fi. Breuiter pro nunc non audeo recedere ab authori-
tate Paul. puto tamen indubitanter quod non hr̃et locum sua
decisio, si in testamẽto esset clausula, & omni meliori modo,
via, &c. nã tunc cessaret præsumptio, super qua se fundat Paul.
quia per talem clausulam appatet de enixa voluntate patris, ꝙ
vult omni meliori modo filium esse hęredem, & sic per aliam
legitimationem fiendam post mortem, si iam facta nõ valet l.
cum pr̃ §. filius matrem, iuncto dicto Bar. & Bald. ibi. ff. de leg.
2. & tradit Fely. de efficacia illius clausulæ in vlt. col. de offi. de-
leg. Soci. in consi. 2. in 2. col. in 9. vol. Secunda cadit dubitatio,
quid si in alio actu, quam in testamento pr̃ disposuerit velle fi-
lium legitimari. Breuiter dic quod idem est, si in actu inter vi-
uos hæc disposuerit, do. Franc. Cur. consil. 16. clarus vir. 2. col.
imò hoc procedit ẽt quod disposuerit in scriptura priuata, vt
in epistola. Ita do. Soci. consil. 41. in 2. col. in 9. vol. Tertia cadit
dubitatio, quid si solũ diceret, instituo filium cum capere pote
rit, an idem sit. Raph. Cuma. hic vlt. col. vult quod sic, quia per
hoc videtur consentire, & velle quod possit qñcunq. legitima-
ri. Sequitur dom. meus, & idẽ vult Bal. consi. 146. in 1. par. in 1.
74 col. & seq. Facit quod vult Bal. in §. instituens 4. no. inf. eo. † vbi
vult quod valeat institutio facta sub conditione, si filius legiti-
mabitur, & interim quod legitimatur, detur curator bonis, &
possit dari curator ipsemet spurius, & sic sufficit quod pr̃ po-
nat legitimatũ in conditione, licet non disponat ꝙ velit ipsum
legitimari, quia posita in cõditione nõ disponunt l. si quis sub
conditione dandorum decem insr. si quis omis. cau. testa. licet
Barto. hic videat requirere dispõnem. Quarta cadit dubitatio,
quid si pr̃ solum impetrasset licentiam legitimandi spurium,
& sic decessisset aliter ipso nõ legitimato nec disposito quod
vellet illum legitimari, dom. meus hic tenet quod non poterit
tm̃ legitimari post mortem, quia per impetrationem licentiæ
non disposuit, vt requirit Bar. † & mens quæ non transit in di-
75 spõnem, non curatur l. quidam cum filiũ. vbi Bal. inf. de hære.
instit. tñ videtur obstare decisio Bal. sup. allegata, vbi non requi
ritur dispositio. Posset fortassis distingui, aut post licentiã im-
petratam pr̃ ita cito obijt quod non potuit prosequi legitima-
tionem. & tunc possit legitimari post morẽ ex intentione pa-
tris. Aut vero potuit prosequi legitimationem, & tunc secus,
arg. l. tractabatur ff. de testam. milit. Quinta cadit dubitatio, an
auth. item si quis quam Bar. alle. C. de natu. libe. habeat locum
nedum in naturalibus, sed ẽt in spurijs. Bar. hic in sua formatio
ne qõnis aperte sentit ꝙ sic. & præsupponit pro constanti do.
Ray. col. vlt. Tamen hoc non vr̃ verum, quia illa auth. loquitur
tm̃ de naturalibus, ergo nõ dẽt extendi ad spurios qui sunt ma
gis odiosi, auth. ex complexu. C. de incest. nup. Vnde dicit tex.
76 in auth. licet C. de natu. libe. quod spurij † ab omni prorsus be
neficio excludũtur. Secundo, quia d. auth. est scripta ex §. si ve-
ro, in authen. quib. mod. natu. effi. legi. & dicit tex. in § fi. in ea.
auth. quod spurijs nulla est participanda clementia. quæ parti-
cipatur naturalibus, & idem dicit tex. in §. fi. in auth. quib. mo.
nat. effi. sui. Tertio, quia d. auth. loquitur de naturalib. non ex-
tantib. legitimis, qui nõ sunt capaces tunc institutionis, d. auth.
licet, ergo non est idẽ dicendũ in spurijs instõnis incapacibus.
Posset forte defendi Bar. intelligendo de spurijs natis ex coitu
nõ punibili, secus si ex coitu punibili, vt in simili distinguit gl.
in l. si qui illustris. C. ad exh. lib. & Bar. in l. fi. 1. col. ff. de his quib.
vt indi. Hoc sic declarato collige conclusiones ex Bart. Prima
77 sit conclusio, quod † legitimatio trahitur retro ad tempus na-
tiuitatis ipsius legitimati in his, quæ sunt ipsi legitimato fauo-
rab. l. a, & alijs non præiudicant, ita quod perinde est, ac si nun-
quam fuisset in macula spurietatis. Et ita clare tradit Ang. vlti.
col. & sequuntur Aret. Alex. & dom. meus per l. fin. ff. de nata.
resti. facit, quia restĩ natalium nihil aliud videtur importare. ni
si quod qui natus fuit seruus vel legitimus, censeatur natus in-
genuus & legitimus, & sic videtur inspicere principiũ natiuita
tis l. 2. ff. de nata. resti. ibi, perinde est, ac si ingenuus natus esset,
78 ergo necessario vr̃ trahi retro. † Item legitimatio nihil aliud
videtur, quam detectio illius legitimitatis, quam habebãt om-
nes nascentes in primęuo iure gentium, vt in auth. quib. mod.
nata. effi. sui. in §. 1. & §. si quis ergo, sicut dicimus in seruo, qui
inspecto iure naturali est liber. l. si id qđ ff. de cõd. indeb. Vnde
manumissio nõ videtur nouam libertatem conferre, sed anti-
quam detegere l. manumissiones cũ gl. ff. de iusti. & iure. Frex
hoc fun-

hoc fundamento videtur necessario inferri, ꝙ legitimatus di-
cat vere, non ficte legitimus, prout tenuit Bar. in l. si is qui pro
emp. in 12. col. ff. de vsuca. in materia fictionis induct. Item
ex hac cōclusione vr̄ quod singulare dictum Aret. l. in summa
C. de infa. in princ. quem sequuntur doct. sm Alex. consi. 25. 1.
79 vol. dū vult ꝙ † legitimati sint infames infamia facti, nō sit ve-
rū, qa legitimatus perinde est, ac si nunq̄ fuerit in macula spu-
rietatis, vt Ang. & alij hic volunt. Item videtur obstare, quia in
fames infamia facti repelluntur a dignitatibus. l. 2. cū glo. C. de
dignita. libr. 12. legitimati vero bene sunt habiles ad dignitates
c. per venerabilem. in prin. qui filij sint legi. Tamen ad hoc vl-
timum potes dicere q. l. cum gl. debet intelligi de infamia fa-
cti reddēte personam turpem, vt per Paul. in l. 1. vlti. col. C. de
sum. Trini. sed legitimati licet sint infames infamia facti, tamē
non censentur amplius turpes personæ. Bal. consi. 196. in 1. par-
te. titulus principis Achaæ. col. vlti. per. l. imperialis. §. 1. C. de
nupt. & de infamia facti vide. l. honori. ff. de obse. liber. Ex hac
conclusione infert præceptor meus hic ad duo. vide per eum.
Contra hanc cōclusionem vr̄ decisio Ioan. And. in c. innotuit
80 de elec. † vbi si illegitimus eligatur in prælatum non confirma-
tur electio per sequentē legitimationem, & sic legitimatio nō
trahitur retro. Nec dicas ꝙ loquatur quando medio tempore
alius fuerat electus, quia imò expresse loquit̄ etiā qd alius me-
dio tempore non fuisset promotus. Potest dici ꝙ in electione
ius resistit ab initio, & cōsiderat præcise tempus electionis, quę
non habet tractū successiuum. c. dudū eo. titu. vbi gl. ideo non
81 potest reconualescere. Secunda sit conclusio, † ꝙ legitimatio
non trahitur retro in præiudiciū iuris alteri quęsiti. Ita Bart. &
sequuntur cæteri. Bald. in l. 1. in fin. C. de iure aureo. anu. Ange.
in §. liceat. in auth. quib. mod. nat. effi. legiti. Cardi. Alex. in ca.
per venerabilem. in §. quia autem, qui filij sint legi. 22. col. Ex
82 hac conclusione infertur † quod legitimatus in vita patris, nō
prefertur secundogenito legitime nato ante legitimationem,
stante consuetudine ꝙ primogeniti succedant. Ita Ioā. And. in
regula, sine culpa. 11. colū. de reg. iuris. in 6. Non obstat funda-
mentum Pau. hic, qui tenet contrarium in col. vlti. per glo. no-
stram hic, in verbo, emancipatus. in fine. quia in terminis gl. de
portatus filius prius occupabat primum. Vnde restitutus in vi-
ta patris illum recuperat. sed in casu Ioan. And. legitimus ante
legitimationem nunquam primum locum occupauerat. Itē
est in facultate patris remouere nepotem de primo loco etiā
83 adoptando. l. 1. §. 1. ff. de bono. possef. contratab. Ius † autē pri-
mogeniture est ita iter radicatum in persona primogeniti, qd
pater non potest ei auferre. Io. And. & alij in c. licet. de vo. pos-
set tamen ipse filius ipsi primogenituræ renūciare. c. quam sit
periculosum. 7. q. 1. Bal. in c. 1. in §. præterea. quibus mod. feud.
84 amitta. Tertia sit conclusio, † ꝙ legitimatus viuente patre, vel
post mortē, ex dispositione paterna præfertur omnibus agna-
tis. Et hoc etiā ꝙ non fuerint agnati citati, vt hic per Bart. cum
quo transeunt alij. Item hoc procedit etiā ꝙ in precibus seu le-
gitimatione nulla sit habita mentio de agnatis. Ita Pau. hic vl-
tima col. Are. & Soc. qui dicunt, ꝙ ita est de mente doct. com-
muniter, licet cōtrariū velit dominus meus hic in discursu. &
Alex. consi. 77. penul. col. primo vol. Sed præcedens opinio est
verior, quia non reperitur prohibitū in toto titu. quibus mod.
natu. effi. legi. & quib. mod. na. effi. sui. legitimare filios extanti-
bus agnatis. ergo non debet requiri quod de eis fiat mentio.
Item procedat hæc conclusio etiam ꝙ legitimetur post aditā
hæreditatem per agnatos, secundum Bal. sub dubio forte, in l.
rescripta. vlti. col. C. de preci. Impe. offer. & vult clare Bar. hic
dū firmat quæstionē, an auferatur hæreditas agnatis, qui suc-
cesserunt, imò videtur ꝙ ibi pater disposuit filium legitimari,
ꝙ agnati non possint interim adire. argu. l. cum quid. §. qd di-
citur. ff. de acquiren. here. & l. 3. eo. tit. & eius qd voluit Bar. in
§. instituens. primo not. infr. eo. Limita modo hanc conclusio-
nem procedere quo ad præiudicandū agnatis de bonis, de qui-
bus poterat pater ad libitum disponere. secus si essent bona,
quæ deberēt venire ad ipsos agnatos, siue pater vellet siue nol-
let. Nam tunc legitimatio etiā de ordinatione patris nō præiu-
dicaret. Ita probatur a constante ratione hic Bar. in primo mē-
bro suæ distinctionis & vult do. Mar. Lauden. in disputatione
85 incipiente, Augerius Seio. † Vnde Rex noster vel Aragonum
etiam non recognoscentes superiorem, non possunt facere le-
gitimare filium suum in præiudicium alterius consanguinei,
cui cōsuetudo defert regnum, Rege decedente sine filijs legi-
timis. ita Imo. & Gemi. in c. grādi. de supplen. neg. præla. Alex.
consil. 25. 76. 94. in 1. volu. 1. Socin. consil. 225. 2. column. do.
Deci. col. 85. vlti. colum. versi. postremo. Item per hoc non fie-
ret præiudicium agnatis respectu bonorū feudalium, quæ ha-
bent transire ad agnatos, etiā inuito patre, nisi agnati cōsenti-
rent legitimationi. Alua. in c. 1. §. naturales. si de feud. fue. cōtr.
inter domi. & agna. Et scias ꝙ agnati dicerentur consensisse, si
in diuisione facta cum patre assignassent ei feudum cū clausu-
la pro se & suis hæredibus, & quibus dederint. Ita in specie de-
terminat Soci. consil. 6. vlti. col. versi. ad aliud. in 12. volu. quia
per talem clausulā censetur data licentia alienandi in quemcū-
que. l. cum esset. 1. vbi Bal. & Ang. ff. de serui. rusti. pręd. c. 1. de
86 feu. non habē. propriam natu. feu. † Similiter respectu bonorū
subiectorum fideicommisso non præiudicaret legitimatio, cū
pater de bonis quæ tenetur restituere fideicommissario, non
possit disponere in præiudiciū fideicommissarij. l. fi. §. pen. C.
commu. de leg. Ita Pet. de Anch. cōs. 226. circa primum quæ-
situm. cum alijs adductis per Soc. & Do. meum, nisi legitima-
ret princeps de plenitudine potestatis etiam in præiudicium
fideicōmissarij. Soc. cōs. 25. primo. in 11. col. & notabiliter cōs.
87 63 in 9. vol. Sed aduerte, † quia testator grauans hæredē si de-
cesserit sine liberis legitimis & naturalibus, cēsetur ēt sensisse
de legitimatis. Alex. in l. generaliter. in §. cum autem. C. de in-
stitu. & substitu. & cōs. 2. 1. vol. ergo tanquā legitimatio sit fa-
cta de intentione grauantis, & veniat legitimatus sub illis ver-
bis, sine filijs legitimis vel naturalibus, debet indistincte exclu-
di fideicōmissarius per legitimationem. Vide Soci. in §. si eius
88 vlti. col. inf. eo. Secundo limita hanc conclusionem † vt proce-
dat in legitimatione, secus in dispensatione, quia tūc requirit̄
citatio agnatorum, etiā ꝙ fiat ex ordinatione patris. Ita Socin.
& dominus meus hic & repetētes post aliōs per eos allegatos.
Diceretur autem dispensatio, quando legitimaretur non sim-
pliciter & absolute, sed cum aliqua modificatione, puta ꝙ suc-
cedat ex testamento patris. Pau. in l. adoptiuum. §. patronum.
secundo. de in ius vocand. Pau. & Soci. in l. falsa. §. 1. infr. de cō-
di. & demō. Sed tu aduerte, quia si in legitimatione, quæ abso-
lute aufert spem agnatis succedendi, non requiritur citatio ra-
tione de qua hic per Bart. ergo multo minus debet requiri in di-
spensatione quæ non aufert ita absolute. Non obstat ꝙ dispen-
satio requirat causæ cognitionē. c. de multa. de præben. In cau-
sæ autē cognitione requiratur citatio illorū, qui lędi possunt. l.
in causę. §. causa cognita. de mino. quia respondeo ꝙ ēt in legi-
timatione requiritur causę cognitio, & requiritur ꝙ fiat cū cā.
c. per venerabilem. vbi Panor. 3. notabili. qui filij sint legi. & si
quando fit viuente patre, non requiritur causa, nec causæ co-
gnitio, vt est de mente Bar. & declarat singulariter Alex. consi.
89 penult. col. penul. 5. vol. † Item dispensatio extraiudicialis non
requirit citationem etiam eorum quorum interest. Imol. in c.
nisi cum pridem. in §. super verbo, incu. gere. de renū. do. An-
to. in c. debitores. col. fina. de iureiurān. At b. consil. 84. videtur
primo. col. penul. 1. vol. Roma. consil. 369 circa princi. um. in 5.
dubio. Item ipsi agnati viuente patre non habent aliquam spē
cōsiderabilem in bonis patris, ergo tanquam eorum non in-
tersit nō sunt notandi. l. 1. §. denunciari. qui est. §. penul. 5. de vē.
90 inspi. † Tertio ex declaratione huius conclusionis posset dubi-
tari, quando legitimatio fieret cum clausula, absque præiudi-
cio legitimorum, vel cum clausula, absq; præiudicio succedē-
tium ab intestato, quid importet talis clausula, Breuiter vide
hic per Paul. col. penulti. Are. col. 13. Alexan. remissiue in vlti.
col. & late Alex. consil. penul. 5. vol. & latius per Socin. consil.
41. in 2. col. in fin. & sequen. in 9. volu. Phil. Cor. consil. 94. in 1.
parte. & Feiy. in c. cum olim. penul. col. ad fi. de re iudic. Magis
cōmunis resolutio est, ꝙ quando est facta legitimatio patre ꝯ-
sentiente, nihil operatur talis clausula, quo ad fauorem agna-
torum, sed solum quo ad fauorem aliorum descendentium le-
91 gitimorum naturalium. Quarta sit conclusio † quod legitima-
tus post mortem patris absque ordinatione patris non prefert̄
agnatis, nisi ipsi fuerint citati, & consenserint legitimationi. l.
penul. ff. de natal. restituē. Intellige etiam ꝙ legitimatio fieret
anteq̄ adirent hæreditatem. Paul. vlti. col. & sequitur Aretin.
Item intellige siue legitimatio fiat a comite Palatino, siue a
supremo principe. Ita præsupponit Barto. hic in sui generalita-
te. vult clare Paul. & sequitur Aretin. Et ratio est, licet non di-
cant, quia princeps in dubio non censetur præiudicare iuri ter-
tij. etiam qd sit mere de iure ciuili. l. cum filius familias. ff. de te-
sta. mili. l. nec auus. C. de emancip. libero. iuncta. l. nam & ciuiū.
92 ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. † Vltima sit conclusio, quod
princeps de plenitudine potestatis potest legitimare filiū post
mortem patris, in præiudicium agnatorum, absque citatione
& consensu eorum. Ita Bartol. per. l. 2. in fin. ff. de natal. restit.
Idem esset in comite Palatino, si esset ei concessum priuile-
gium. Potest enim princeps concedere potestatem legitiman-
di secundum plenitudinem potestatis ipsius principis. argu. c.
quod translationem de offic. lega. Ita Alexand. consil. 187. in
5. volumi. & 187. in 2. volu. Hæc conclusio clare procedit, quā-
do agnatis solum competebat ius adeundi tempore legitima-
tionis, quia tunc solum aufert ius adeundi, quod est de iure ci-
93 uili. glo. in l. 1. ff. de acquiren. rer. domi. † Princeps autem potest
etiam sine causa ea, quę sunt mere de iure ciuili auferre. glo. &
Bar. in l. fi. C. si contra ius. Et in istis terminis hanc conclusionē
dicit indubitatam Socin. consi. 63. in 5. colum. in fi. & sequenti.
Sed dominus meus hic insurgit, quia princeps non potest tol-
lere citationē. quę est de iure naturali. clement. pastoralis. de re

94 in dic. † Vnde non valet sententia principis lata parte incitata l. fi. vbi gl. in verbo, præsentialiter. C. de leg. c. 1. de causa possess. & propne. Item quando concedit priuilegium in his, quæ respiciunt causæ cognitionem, vel partem multum lędunt, debet pars citari. Bar. in l. 2. secundo notabili. C. de tempor. appel. Sed responde quod clemen. pastoralis, & d. l. fi. & c. 1. procedunt in actibus iudicialibus, nos loquimur in legitimatione, q̃ est actus
95 extraiudicialis, † & priuilegium seu gratia concedi potest sine citatione partis in his, in quibus potest princeps præiudicare, & constat quod vult. Bal. in l. nam ita Diuus ff. de adopt. Abb. in cap. cum olim 4. colum. de re iudica. vbi Fely. in 4. colum. in fin. & sequen. & in 1. colum. versic. tertia declaratio. vbi allegat Barto. hic, & Socin. considerans sex casus, consi. 164. 6. colum. hic autem vult præiudicare & potest, cum procedet de plenitudine potestatis. Et ita debet limitari dictum Bartol. in d. l. 2. C. de tempo. appell. scilicet, vt non procedat, quando princeps vtitur plenitudine potestatis, vt supra. Si autem iam esset adita hæreditas per agnatos, sed nondum apprehensa possessio bonorum, Bartol. hic etiam videtur velle quod tunc possit princeps legitimare in præiudicium eorum, qui iam successerunt, & tenet Pau. in l. cum hæredes ff. de acqui. possess. Alexan. consil. 2. in 1. colum. in 1. volum. Moder. repetentes hic, colum. 44. & sequen. contrarium volunt Paul. hic vlti. col. Areti. Alexan. Soci. Dominus meus, & Raven. qui dicunt quod ista est communis opini. sequitur Fely. in c. quæ in ecclesiarum, in 18. col. in 5. declaratione, in versic. secundus casus. Socin. consil. 13. 4.
96 col. Fundamentum est, quia † adita hæreditate acquisitum est dominium q̃ est de iure gẽtium, licet ex modo introducto de iure ciuili, l. cum hęredis ff. de acqui. pos. Bar. in l. ex hoc iure. 2.
97 col. de iusti. & iure. † Princeps autem non potest sine causa auferre ea, quæ sunt de iure gentium etiã acquisita ex modo introducto a iure ciuili gl. fi. & Bart. in d. l. fi. C. si contra ius. Aret. notabiliter in l. 3. ff. de testa. Non obstant fundamenta Mode. repetentium hic, quia omnia sua fundamenta procedũt, quando princeps procedit de iustitia, & sic procedit cum causa. Vnde nihil ad propositũ nostrum, vbi procedit de gratia. Ad aufugiendum tamen opinionem doctorum, debẽt esse cauti agnati cito apprehendere possessionem bonorum, quia tunc legitimatio secundum omnes non potest eis præiudicare, etiam de plenitudine potestatis principis. Finis.

Marij Salomonij Albertischi Iurisccon. clarissimi, æquitisque Romani, & consistoriani aduocati Repetitio seu Commentarius, in l. Gallus ff. de libe. et posth. cui auctor ipse titulum fecit Paradoxa in l. Gallus.

SVMMARIVM.

1 *Posthumos instituere vel exhæredare necesse erat lege 12. tabul.*
2 *Posthumos alienos incertorum generi veteres enumerabant, & nu. 24.*
3 *Bonorum possessionis capaces non esse eos, quos lex hæreditatem capere prohibet.*
4 *Alieni posthumi qui sint in Galli formula. & nu. 6. & 11.*
5 *Suum nasci, & suum futurum hæredem nasci, differunt.*
7 *Inter, particulam non denotare æqualitatem.*
8 *Posthumorum species plures, & nu. 22.*
9 *Posthumorum alienorum duplex genus.*
10 *Posthumorum extraneorum duplex genus.*
12 *Qualitatem adiectam verbo requiri secundum tempus verbi.*
13 *Posthumorum institutionis tempus quare spectetur, non natiuitatis, & num. 18.*
14 *Actus, quorum initium spectatur, non possunt esse in pendenti.*
15 *Suus aut alienus possit ne quis dici priusquam sit in rerum natura.*
16 *Falsa qualitas vitiare non solet.*
17 *Denominationem solere fieri a declarante.*
19 *Testamentum imperfectum valere inter liberos.*
20 *Posthumorum appellatione in 12. tab. qui contineantur.*
21 *Tutelam administrare honorificum, ab ea expelli infame.*
23 *Posthumi alieni quare institui non poterant.*
25 *Incertis personis testamento nihil relinqui posse.*
26 *Posthumi alieni seruum posse hæredem institui.*
27 *Seruus hæres institutus adeundæ vel repudiandæ hæreditatis potestatem habet.*
28 *Incapacis institutionem collatam in tempus capacitatis valere.*
29 *Paria sunt, aliquid fieri tempore permisso, & fieri tempore prohibito dum tamen in tempus permissum conferatur.*
30 *Galli formulam de posthumis nepotibus instituendis esse ex mẽte 12. tab.*
31 *Ius quod venit ex interpretatione 12. tabu. esse legitimum,*
32 *Regulam non facere ius, sed ex iure regulam fieri,*
33 *Posse facere quæ dicantur.*
34 *Intestatum dici non posse eum, qui testandi ius non habuit, sicut nec præteritum, qui aut institui non potuit, aut non debuit.*
35 *Institutus simpliciter quis dicatur.*
36 *Distinguere debemus etiam vbi lex non distinguit, vt tollatur iniquum & absurdum.*
37 *Legi contrauenire eum, qui id facit, quod lex vetat.*
38 *Permittere & vetare non semper esse contraria.*
39 *Instĩ, de qua in formula Galli Aquilij tractatur, cuiusmodi sit, & nu. 44.*
40 *Diuersa esse ea, quorum non est definitio eadem, & nu. 43.*
41 *Vulgaris substitutio quid sit.*
42 *Diuersa esse ea, quæ origine & corruptione differunt.*
45 *Similia non esse eadem.*
46 *Galli formula circa institutionem nepotum posthumorum sit ne etiam nũc in vsu, an vero sit antiqua.*
47 *Galli Aquilij laus ex Cicerone.*

AGgressuro nobilem ac perutilem l. Gallus, interpretationem, non alienum fuit quasdam veluti pręludias quęstiones excutere, quod faciliorem ad recludendos sensus præstant aditum, ipse vero in recensendis doctorum sententijs vltra quam necessitas cogat, haud immorabor, ne recitatoris aut ambitiosi scriptoris vitium incurram, sed vix quæ accommodatiora ac veriora visa fuerint. Tametsi noua multa apparebunt, attamen ęquus lector studio potius afferendę veritatis, quam temeritati imputabit.

Argumentum.

Ante Gallum Aquilium veteres putabant, nepotes posthumos alienos 12. tabul. impermissum institui. Aquilius docuit quadam formula posse institui, cuius verba Sceuola hic posuit postea. P. Iunio Vel. cons. lata lex, qua cautũ fuit, vt post testm̃ ẽt viuo testatore nati, si instituti forent, nõ rũperet. Sceuola vero ad formulã Aquilianã & ad legẽ Velleiã præsentẽ interpretationẽ subtexuit. q̃ legẽ Velleiã ante cũ Saluius Iulian. interpretatus fuerit. Videamus igitur, quid circa posthumorũ instõnes
1 12. tab. cautum inuenitur. † In primis, vt omnino sui hæredes vel exhæredes fiant, alioquin testam entã infirmari. De alienis autem non instituendis haud satis liquet, num scripto vel sententia comprehensum fuerit. Atqui ex §. incertis & §. posthu-
2 mo. instit. de leg. magis colligi videtur, ex eo inutiliter institui alienos, quod incertorum generi veteres adnumerabãt, vt paulum infra specialiter tractabimus. & † plenius ex illo proba-
3 ri autumo, quod si nominatim inhibitum fuisset institui, nec bonorum possessores capaces essent l. non est ambigendum. infra de bo. pos. §. vbicunque lex, vel senatusc. vel constitũ capere hæreditatẽ prohibet, cessat & bon. poss. resistere. n. hoc casu lex vr̃, inquit glos. ibidem, facit l. si minor. sup. de ser. expor. & l.
4 non dubium. C. de leg. † Quos ergo intelligit lex alienos, eos doctor. definiunt, qui institutionis tempore, si nati essent, futuri sui hæredes non fuissent, hoc est, qui primum succedendi locum non obtinuissent. §. posthum. insti. de legat. Ias. non subtiliter quęstionem facit a definitione, vtrũ de proprio vel alieno lex senserit, & ab retorta in contrarium definitione colligit de proximo magis loqui. in §. posthum. o. illum alienũ definiri putat, qui si nascerentur, nõ esset hæres testati suus, ex cõtrario ergo qui suus nasceretur, alienus non est, quia primũ in successione gradum obtinet. Cumque Gallus de eo, qui suus nascit, loquatur, quanq̃ Barto. Pau. & tu, ergo de proprio & non alieno loqui, quarq̃ Barto. hanc difficultatem non soluunt, inquit, hanc difficultatem non soluunt. Et ponderatis sane Alex. contrariam sententiam meo iudicio soluit. Et ponderatis sane tem, quam meo iudicio difficultas, vt diluatur, admonẽdi sumus, definitionis veteris difficultas, & dũ instituebatur, aliẽ Gallum de eo loqui, qui suus nascitur, & dũ instituebatur, alie nus erat, qd alius cũ pręcedebat in suitate, quẽ nõ suũ futurum
5 veteres appellabant. † & idcirco inter illa verba, nasci suũ hęredem, & nasci suũ futurũ hæredem, plurimũ interesse, sui nasci dicimus, qui post mortẽ nascitur, qm̃ sicut viuẽtis nemo est hęres, ita nemo testatori viuo suus hæres nascitur. Futurũ autem dicimus hęredem nasci, qui viuo testatori suus nascitur, hoc est, quem nemo dum nascitur in suitate præcedit, & futurus dr̃, qd futurus pro parentũ voto speratur. argu. l. scripto. inf. vnde libe. Hęc aperte probãt in §. nunc de leg. ibi, qui cũ nascerent, hæredes sui futuri essent, vbi plenius dicemus. & in §. posthumo. Ant † enim, est alienus posthumus, q inter suos natus, hęres suus futurus non est. Verbis, natus, futurus, indicat qui viuo testa-
6 tore nascitur, nã si mortuo nasceretur, nõ futurus hẽs esset, sed tũc suus nasceret, & esset, & verbo, nõ suus, quẽ alius pcedit, & ideo est alienus. inst. de hę q̃ ab intes. §. posthum. ergo nasci nõ futurus, quẽ alius pręcedit. inst. de hęr. qual. & dif. §. sui. Nisi ergo dubiũ, alia definitione alienũ duntaxat cõtineri, qui si inter suos nascereñ, suus futurus nõ esset. De alieno instituendo ergo Gallus loquit, quia dum instituitur, vere alienus est. Nõ
7 ta verbũ, † inter, nõ significare ęqualitatẽ, & per hęc natus inter suos

ter futuros nō intelligitur seruus, nec natus inter Romanos Romanus, sicut nec natus inter suos suus intelligitur, & illi sui futuri dicuntur, & is non suus futurus, quia gradu differunt. Et
8 in summa † posthumorū alij sui sunt, vt qui si viuo parente nati essent, in potestate eius fuissent nullo intermedio. insti. de hered. quæ ab intest. §. posthumi quoq;. & l. posthumorū loco. ff. de iniust. rup. test. & de her. qual. & diffe. §. sui autē. & §. posthu
9 morū. alij non sui. † Alienorum duplex genus, vnum eorū qui in potestate saltem habiti sunt, vt nepotes in vtero ex viuo filio, vt tota hac. l. & d. §. posthumo. & insti. de pat. po. alius eorum qui in potestate nō sunt, qui & extranei nuncupātur, vt. d.
10 §. posthumo. & insti. de here. qual. & dif. §. ceteri. † Et extraneorum alij simpliciter extranei, vt ex emācipato cōcepti. d. §. posthumo. & quib. mod. ius pat. pot. sol. §. fi. alij prorsus extranei, id est hi in quos nullo iure suitatis prærogatiua cadere potest, vt
11 ex filiabus vel nepotibus geniti † De quibus ergo alienis sentit Gallus & lex Velleia? De his qui in potestate testatoris sunt, & possunt fieri sui hæredes, id est, qui in suitatem testatoris recasuri sunt, & per hoc nō de emancipatis, neque alijs extraneis Alienus itaq; est in Galli formula, qui testamenti tempore nō suus est, ꝗuis mortis tempore suus nascatur. Alienum quoque nominamus magis ad differentiam eius, qui vtroq; tēpore est suus, ꝗ qui vere vllo tempore alienus esse potuerit, qui suus nascitur. Quid est, quod quo ad institutionem est alienus, cū suus
12 nascatur? † Quoniam qualitas adiecta verbo requiritur secundum tempus verbi. l. in delictis. §. si extraneus. sup. de noxa. & l. Titius. infr. de mili. test. sed cum institutionis prohibitio alienos respiciat, liquet institutionis tempore quo ad vim institutionis suum esse oportere. & quoniam successionis & natiuitatis tempus & ratio diuersa est ab institutione, ideo varie iudicatur, vt hic, & d. §. sui. & insti. de hære. quæ ab intesta. §. ita
13 demū. & §. posthumi. Propter quid est, † quod institutionis tēpus spectamus, nec iuuet postea suum nasci, Bald. in l. fi. C. de
14 leg. pat. scribit † actus in quibus inspicitur initium, nō possunt esse in pendenti. l. 1. §. si filius. de leg. 3. vt personarum capacitas, vt solemnitatis obseruatio. l. 1. inf. de reg. cat. secus vbi euentus consideratur. Quod in institutio sit quæd ini obseruatio. tex.
15 est insti. de exher. lib. in prin. & per totum. † Sed quomodo potest antequam in rerum natura sit, quidquam dici suus vel alienus, subiecto enim non consistente cohærere nequeunt qualitates. l. 2. supr. de vsuf. potest & non nasci, & nascendo non nisi cum altera qualitate nasci, antequā nascatur, ergo impossibile est suus sit, vel alienus. l. fi. infr. de colla. bo. & l. quod in rerum.
16 de leg. 1. † Cæterum falsa qualitas vitiare non solet. l. pe. ff. de reb. dub. & ideo nascenti suo qui eadem cum instituto persona est, qualitas alienitatis antequam in humanis existat, esse
17 nequiuit, vitiare non debet. † Postremo a declarante denominatio fit. l. si ita scriptum. inf. de cond. & demō. sed sola natiuitas declarat suum, vel alienum, ergo talis debuit haberi qualis nascatur, vel saltem si pro nato habendus erat, sicut nasci suū, est fauorabile & odiosum nasci alienum, tota hac lege, ita pro nato suo habendus fuisset. l. qui in vtero. & l. pe. supr. de sta. ho. Catoniana regula soluitur difficultas, & suprascriptis Bald. rationibus. Postquam placuit eos posthumos posse instituí, quos certum esset suos futuros, & non eos, quos incertum erat, an sui nascituri forent, quos alienos vocabāt, tristem enim a morte filij, vel alia capitis diminutione euentum, tanquam pio parentum voto aduersantem, in spe esse noluerunt. & igitur eodem in statu & qualitate institutum crediderunt simpliciter institutum, quo iātam morienti testatori nasci contingeret, & idcirco si instituitur nepos posthumus, quem pater præcedebat, talem sibi scripsisse existimatum est, & per hoc alienum.
18 Non obstat, † quod qualitas non consistit sine subiecto, quia sicut nasciturus pōt institui, pari ratione & taliter nasciturus quit institui, & ideo si suus nascitur, non est ille de quo loquitur institutio, merito que vt preteritus rumpit. faciunt quę no. Bart. Pau. Aret. & doct. in l. commodissime. sup. eo. & idcirco vera qualitas institutionis tempore erat illa alieni non vt nati, sed nascituri, quod alienus credebatur nasciturus Non obstat. l. qui in vtero. neque vis declarantis natiuitatis, quia quātum ad natiuitatem talis est, qualis nascitur, & quo ad vim iuris tamen tempus dūtaxat testamenti inspicimus. optimus tex. insti. de hær. qual. & dif. §. in hæredibus inspicitur quidem testa. factū tempus, vt con stiterit institutio. & l. pe. ff. de reg. iur. Nec cura est qualis nascatur, sed qualis instituitur. l. si alienum. inf. de hær. inst. Nec immerito, cum de ipso institutionis actu, & nō successionis agatur. Quo autem ad successionem, vtrumque tempus est in consideratione. d. l. si alienum. §. an extraneis. probe fingitur natus, alioquin frustra Gallus laborasset, & perperā lex. 12. tab. inter incapaces eum connumerasset, neque quoniam vtero fingit, vt alias declarabitur. Contra natiuitatis tempus, id est successionis magis est vt inspiciamus, nam & numquodque denominatur a fine atque dirigitur. sm Bal. in l. ex hoc iure. ff. de iusti. & iur. & institutio nō ppter aliud fit, nisi vt succedatur. l. 1. §. de testa. & ff. de vulg. l. potest. & insti. de vulg. subst. ne quitquā successionis votum impediante morte testatoris, & natiuitatem posthumi. l. ventre. inf. de acquir. hære. consequens fit successionis tempus spectandum. Rn̄deo, quamuis finis sit successio, tñ illa ex testō & institutione vires & formam capit. insti. de testa. & l. hac cōsul. C. eo. & ideo nimirum si ab ea regulatur, a qua tota pendet, & non nisi per viam suam peruenitur ad finem. obseruandum est sm Bal. in l. in ips. inf. de hære. insti. incapacitatis vitium maius est peccato solemnitatis omissę, vi-
19 tium sane incapacitatis valet inter liberos, † qui ex imperfecto nihilominus capiunt testamento. l. hac consultissima. §. ex imperfecto. C. de testa. & facit cessare dispositionem. l. qui in vtero. vt hic est casus, quod nota a doctoribus non obseruatum.
20 † Quos posthumorum appellatione. 12. tab. contineri volunt. eos qui post humatum testatorem nascuntur. leg. 3. §. posthumos. de iniust. testa. & hæc propria significatio. l. nomen filiarum. inf. de verb. signi quod ad interpretationem statutorum Bart. monet obseruandum. Quidam putant posthumos etiam eos proprie contineri, qui post testamentum viuo testatore nascunt. per. l. si quis ita. §. si. s. de testa. tute. inf. eo qđ de odioso tutelę onere loquitur, vbi restringenda foret significatio. Re-
21 spondeo, nō omne onus est odiosum, † vt enim a tutela est infame eijci, ita administrare honorificum. l. testim. centurio. in fin. infr. de testa. man. notant Bar. & Bald. in l. penul. C. de verb. sig. Soci. filius in l. vtrum ita. §. cum quidam. vlti. nota. infr. de reb. dub. & casus videtur in d. l. vbi fauore tutelæ verba impropriè accipiuntur, & dationi libertatis æquiparatur tutelæ datio. Adde quod exuberantior fauor est pupillaris, in quo publica versatur vtilitas, quam inuidia oneris tutelaris. insti. de excus. tu. §. 1. iuncta gl. & docto. facit. l. diuus. supra de confir. tut. & Are. in §. instituens, non illepida ratione confirmat tutelæ dationem esse fauorabilem, quoniam prima causa tutelæ est fauor pupillaris, licet ex ea aliquod sequatur tutori incommodum. arg. l. qui exceptionem. supr. de condi. indeb facit l. 1. sup. de autho. tu. vbi considerandum est quod principaliter agitur. Et si diligenter ponderentur Iureconsulti verba in ea. l. si quis ita. colliget. nec aliquid sensisse Vlpianum. ait enim, si posthumis tutorē dederit, hęque viuo eo nascantur, an datio valeat, & magis est, vt vtilis datio fiat, ēt si viuo eo nascantur. ꝙ si propriè continerentur, quæsitum fuisset de casu indubio cōtra. l. ꝙ Labeo intra de ædict. Carb. Et noto mihi illa verba, & magis est vt vtilis datio fiat, subintelligendum est, ex æquitate fauore pupillorum & voluntatis præsumptę, qđ non est ratio diuersitatis cur maluerit de tutore prouidere filijs nascituris post mortē quā post testamentum. arg. l. Titius. §. Lucius. s. eo. quasi dicat, benignius magis est vt vtilis fit datio, quamuis se viuo nati vere posthumi non sint. Verbum, vtile, benigniorem interpretationem indicare sæpissime in iure videmus. Contra. l. 3. §. nominatim. de iniust. testa. vbi appellatione posthumorum continentur iam nati. l. si. dicit fauore conseruandi testam enti. facit. l. si ita facta. eo. tit. In contrarium vrget. l. cum quidam. sup. eo. Cogita, an possit defendi ex lege Velleia, quæ ad natos post testamentum eam appellationem extendit, ne Iureconsultus contradicere videatur sibipsi in. posthumos. eiusdem legis. at in l. si ita facta. non est fauor testamenti, sed coniectura voluntas testatoris, vt gloss. Azo. ibi sentire videtur, dū allegat l. si
22 ita scriptum. supr. eo. † Posthumorum itaq; species vna est eorum qui post humatum testatorem nascuntur, alia eorum qui viuo testatore post testamentum nascuntur. Est & aliud genus eorum, qui ante testamentum nati sunt, sed sublato post testamentum de medio parente incipiunt esse sui, qui nisi hæredes vel exhæredes facti sint ad instar posthumorum rumpunt, propter quod gl. hic quasi posthumos appellat, & loco posthumorum esse Iureconsultus tradit. l. posthumorum lo. eo. infr. de iniust. test. & insti. de hær. qual. & dif. §. posthu. Prima species est propria, de qua 12 tab. & aliæ formula, aliæ impropriæ, quæ ad legem Velleiam pertinent. Alias species enumerat glo. in sub. C. de posth. hæ. insti. Aliam addunt doct. de filio a patre naturali post testamentum legitimato, qui ad exemplum arrogati rumpit, vt in authē. quib. mod. nat. effi. sui. §. generaliter. plene Bal. in l. cum in adoptiuis. C. de adopti. Sali. in authen. si quis ita. C. de nat. lib. Paul. de Castr. consil. 219. incip. super punctio isto Aliam ad fuit, quando testator monasterium ingreditur. qd quasi posthumus præteritus rumpit. tex. in auth. si qua mulier. in fi. vbi Cyn. Bald. C. de sacrosan. eccles. & in auth. de sanctis.
23 episco. Iam hoc de presenti. Propter quid est, † quod cum posthumis alienis non erat testamē. factio, docto. variant & quo rundam procliuior sententia, quod nulla probabilis esset ratio. An quod non omnium ratio reddi potest. l. non omnium sup. de leg. verisimile est illos decem sapientes. 12. tab. conditores, sine ratione id constituisse, quibus non ex arbitrio, sed e republica leges scribere delegatum, an ꝙ qui in rerum natura nondum esset hæres, sibi non posset. An quod, vt Rapha. placet, incertis personis neque legata, neque hæreditates relin-

quendi ius fuit. insti. de leg. §. incertis. Paul. de Castr. refellit in-
certitudinem, quę natiuitate posthumi clarescit, obesse nō so-
lere. arg. l. quidā relegatus & l. si cognatis inf. de reb. dub. Alex.
defendit satis nō fuisse, quod post factum certificari posset per
locum a speciali l. id quod pauperib. C. de episc. & cler. Raph.
autem opinionem ex illo improbat, quod eadem incertitudi-
nis ratio idem valeret ad impediendam suorum institutionē.
Pro Rapha. casus est in toto § incertis. Rigor enim 12. tab. non
tulit, vt sub incerto iudicio quis posteritati suę consuleret, ita
Impe. ait ibidem in versi. tutor. & ideo non admittebantur, qđ
post factum certiorari posset, sed initium spectādum veluti in
reliquis incapacibus, casus est ibidem in versi. illud, vbi iure ve-
teri non valere legatum traditur illis primis qui post testamē-
tum consules designati forent, & nemini dubiū ex lege binos
24 non defuturos consules. † posthumorū magis incerta est con-
ditio, cum nec ex præsenti matrimonio, neq; qui in vtero est
solus scriptus videatur l. placet & l. ideo sup. eo. Valeretq; Ale-
xand. obiectio, quod idem in suis posthumis incertitudinis ra-
tio operetur, nisi lex suos excepisset. Item alia incertitudinis ra-
tio in alienis, quia incertum erat, vtrum sui nascituri essent, si-
cut certum est suos scilicet nascituros, & lex voluit institui il-
los posthumos, quos certum erat suos nascituros, non autem
illos, quos incertum erat suos nascituros. Argumentatio itaq;
Alex. de l. id quod pauperibus, hanc conclusionem non minus
probat, quam impugnat, quod veluti illic a regula, inquit, pau-
perum fauor excipitur, ita & hic fauor suitatis excipiat. Nec in
iuria quidem prærogatiua alios si præcedant quos necessitatis
onere præmi noluerunt, vnde & necessarij etiam sunt appel-
ti insti. de hære. quali. & differ. §. sui. Alienis quicquid testa-
te obuenit, lucrum est, suis debitum supr. l. in suis, vnde [illegible]
mini mirum esse, si quos ab intestato (neglecto [illegible]
dinis vitio) lex vocat, eosdem ex testamento ad cāde[illegible]
25 sionem recipiat. † Regulare itaq; sit cū incertis per[illegible]
menti factionem nō fuisse. Fallit in suis posthumis [illegible]
die. Idem in alienis d. §. posthu. & in his qui certificari [illegible]
hodie d. l. quidam relegatus, secus olim d. §. incertis vers. illud.
Fallit in pauperibus Christi d. l. id quod pauperibus quamquā
fauor libertatis non vincat incertitudinis vitium l. si quis pluri
bus inf. de reb. dub. & l. cū ex pluribus sup. de man[illegible] Con
26 firmatur eadem incertitudinis ratio. † quod seruus alieni po-
sthumi, & forte prorsus extranei, quod plus est non [illegible]
instituebatur l. si eius seruum inf. de here. insti. eo. tit. §. seruus
autem alienus. Quæsitum fuit, vtrum talis seruus hæres scribi
posset. Nō posse vrgebat, quod incapacis domini seruus hæres
fieri non posset l. non minus inf. de hær. insti. Labeo sæpius re-
spondit recte institui, illa ratione, quod si seruus hæreditarius,
id est nullius, potest institui, fortius potest seruus posthumi ex-
tranei, id est incerti hominis, quod dicebat esse manifestum
argū l. eius seruum ff. de hære. instit. Neq; mirum si aliud in l.
non minus, quoniam ibi incapacitas vitiosa, quæ nō est in alie-
no posthumo. & quęrenti vnde colligitur ex incertitudine id
magis prouenire, quam alia re, rñderi potest, a cessante incerti
tudinis causa, incert[illegible] ideirco vitiat, quia latet in quo insti-
tutio fieri deberet, sub incerto iudicio vagari vltima elogia nō
debent d. §. tutor. & d. [illegible] incertis & l. si quis patrib. de reb. dub.
de seruo aūt facta inst. vere in eius persona, & interpretatiue
in domini persona fundatur, cumq; serui persona sit certa, do
mini non officit incertitudo, cuius neq; vitiat nō existentia. Et
27 vsq; adeo † in persona serui radicatur institutio quod in eius
potestate sit non adeundo repudiare hæreditatem, q̃uis domi
nus flagris & minis iubeat adire l. cū proponas C. de hær. insti.
verum huic incertitudinis rationi repugnare videtur l. Titios.
§. Lucius sup. eod. vbi posthumus prorsus extraneus valide est
institutus. Gallus Aquilius nihil noui iuris induxit, sed quod
iuris erat etiam ex mente 12. tabu. in formulam redegit, quod
iuris erat dixi, lex vetando alienum posthumum institui, insti-
28 tutionis fecit incapacem, verum sic † de incapaci simpliciter
facta institutio non valet l. si alienum inf. de hære. institu. ita ex
contrario in eum casum quo capere potest facta valet l. in tem
pus & l. si alienum §. in extraneis inf. de hære. insti. quod si non
amplius Aquiliana præstat formula, quid noui iuris induxerit
præter concepta in eam suam verba non video. Si filius me vi
uo morietur, ait tunc &c. Ecce non ante vult intelligi institu-
tū nepotem posthumū. q̃ suus nascatur, quod non antea eueni
re poterat. q̃ sublato de medio filio qui præcedebat l. si quis fi-
lio §. 1. ĩ. de iniust. testa. & l. si quis posthumos §. si filiū. ĩ. eo. &
igitur ait, si filius meus &c. confert institutionem in tempus sui-
29 tatis. Aptissime ideirco † Bal. ex l. in tēpus, notauit paria esse quod
fiat in tempore permisso. & idē fieri tempore prohibito, si cō-
feratur in tempus permissum, facit, vbi sīq; aliquid obstat irri-
tato suum tempus [illegible] nihilominus recte geritur sub cōditione
submoti impedimenti l. si rem meam inf. de verb. oblig. Huic
Imol. repugnare inquit, quod 12. tabu. huiusmodi institutioni
resistebat. arg. l. si minor. sup. de ser. expor. & l. non dubiū C. de

leg. quod Ias. confirmat arguens ex verbo, induxit, quod dicit
esse noui iuris significatiuum, quę quidem mihi nullibi proba
tur. Atqui nec liquere autumo, vtrū ex verbis magis, an ex sen-
tentia 12. tab. cum alienis non esset testamenti factio. quinimo
contra eos apertus est text. & gl. in l. non ambigendum §. 1. inf.
de bon. possess. Verba sunt hæc, vbicunq. lex, vel senatusconsul-
tum, vel cōstitutio capere hæreditatem prohibet, cessat & bo-
nor. possess. vbi eleganter glo. quærit, cur ergo emancipatis &
posthumis alienis bonorū datur possessio, quia lex, inquit, non
resistit. Item est ratio, quod non prohibetur actus institutionis
posthumi, sed qualitas alieni, quo casu lex resistere nō dicitur
tex. cum gl. in auth. decernimus C. de arbit. ita limitat. l. nō du-
bium. Paul. de Castr. ibidem 12. col. & Ias. 5. col. Esto lex resti-
tisset, Gallus nō alienos, sed suos, & vt suos, licet olim alienos,
docet institui, & sic non alias quam si sui nascantur, & omni
prius alieni qualitate exuta. patet ab effectu, hic alienus in euē-
tum quo suus fiat institutus, si non contingat fieri suus, non te
manebit institutus, secus contingeret si simpliciter esset insti-
tutus. Sic posse institui induxit (Sceuola ait) non simpliciter,
sed sic, id est, sub tali qualitate, gl. inquit, suitatis, & in §. insti-
tuens, recte instituisse videatur, ait, si suus nascatur, a[illegible]perετque
præteritus. Similem etiam cautelam introduxit Vlpianus ad-
uersus legem Iuniam Miscell. Nec propterea tamen illā cor-
30 rexisse traditur, vt l. si. C. de indic. vidui. tol. † Et quod ex mente
12. tabu talem formulam Gallus componuerit, probatur lege,
ratione, & authoritate. Gallus Aquilius hanc quæstionem di-
sputauit cum sapientissimis suę ætatis viris, Balbo Lucilio,
Sexto Papirio, C. Iubentio & alijs multis, vicit sub hac formu
la, cuius finis fuit ostēdere legitimos posse fieri hæredes absq;
eo, quod ad prætores decurrerent pro bonorum possessione
impetrando, & ideo Iureconsul. in l. pen. de lega. 1. ait, obtinuit
Galli Aquilij sententia, alienos quoq; posthumos nobis fieri
legitimos hæredes, id est ex l. 12. tabu. non senatuscon. aut ple-
biscito. cum nullum de eo latum fuerit neq; constitutione, cū
nondum Imperatores essent. Et quāquam Gallus Cęsaris ami
cus fuerit. tamen in hoc fęlix obijt, quod Cęsaris tyrānidem nō
31 vidit. † Nam ius quod ex interpretatione 12. tabu. venit, legiti-
mum appellatum est, insti. de leg. pat. tu. Tutela quæ ad patro-
nos liberorumq; eorum pertinet, legitima dicta est, non quod de
ea in l. 12. tab. nominatim caueatur, sed quod perinde accepta
est per interpretationem, ac si verbis legis introducta esset. ad
idem l. 3. ĩ. de leg. tut. eadem ratione legitimę actiones, legiti-
mæ successiones, bonus tex. iuncta gl. in l. sed cum patrono §. 1.
inf. de bon. poss. ibi, ius legitimum gl. 12. tabu. interpretatur. Et
hæredes, ait, quod est nomen legitimum, non aūt bonorū pos-
sessores, quod est prætorium, insti. de bon. poss. §. quos aūt pro-
batur & inf. §. si eius, vbi Sceuola quærit, vtrum casus ille aptā-
dus sit ad ius antiquum, an ad legem Velleiam. Docto. dicunt
ius antiquum esse consilium Galli, quod falsum puto. quia ius
12. tab. intelligēdum sentio per l. 1. & 3. sup. de pet. hær. & l. tu-
telas sup. de capi. dimin. † Item quia sicut regula nō facit ius.
32 fortius nec formula, sed ex iure fit & regula & formula l. 1. inf.
de reg. iur. & Sceuola noster ait, sic posse institui, s. lege 12. tab.
non refragante, sed annuente. † Ea. n. posse dicimur, quæ iure
33 permittēte possumus l. nepos Proculo inf. de verb. sig. l. filius
de cond. insti. 22. quæst. 2. c. faciat homo. Et ex verbis Alex. hic
obterna, verbum, posse, vbi est regula negatiua, inducere fallē-
tiam. Ratione [illegible] ēdę absurditatis, iniquitatis, & perplexitatis.
lex posthumum alienum vetat institui, & suum omnino iubet
institui, si accidit, qui institutionis tpe alienus fuit, & morienti
testatori suus factus sit, & legem sic acciperemus, vt nullo mo
do alienus, & suus omnino hæres scribatur, summam quidem
contineret iniquitatem, & pugnacitatis absurdum, tantaque
implicaret testatorem perplexitate, q̃ vel instituat, vel nō insti
tuat, peccaret, alienum inutiliter instituit, quem si nō instituit,
& suus fiat, præterisse vult. Ecce quam iniquissime præteritū
definit qui institui non valuit, & peccatum non in alio q̃ quod
eo tpe non institutus est, quo scribi nō potuit † Nam veluti in-
34 testatus vere dici nō pót, qui testandi ius non hēt l. 1. inf. de suis
& leg. & insti. de hær. quæ ab intest. def. in prin. ita nec præteri-
tus dici d̄ēt, qui institui non potuit, aut non debuit l. si quis filio
exhæredato. inf. de iniust. testa. aduersus quam legem testator
sic reclamaret, quid velis non intelligo, si institui hunc vis. cur
facta de ipso non valet institutio. Si institui non vis, cur ex eo q̃
non est institutus irritas testamentum. Si rumpitur testamen-
tum, quia non institutus, proculdubio validum deberet esse, in
quo fuit institutus. Non instituenti iubente lege irritationis pœ
na minime debet imminere, argu. l. Graccus C. de adulte. & l.
tenemus. C. de pen. Sed quoniam omnis lex vitio vacare de-
bet 4. dist. erit & l. prætor non sub conditio. de collat. bono. san-
ctissime ideirco a Gallo lex non ita intellecta est, vt nullo mo-
do alienus non posset institui. quinimo si diligenter aciē men-
tis intenderis, perspicies non aliā 12. tabu. fuisse voluntatem at-
que Gallo fuit. Potuit ne apertius nobiscum lex agere, nonne
ipsius

ipsius vocem audiuimus, dum iubet suum omnino hæredem
scribi, quamuis eo tpe quo scribitur alienus sit, & ex eo qd fieri
prius non fuit, preteritionis vitio vult subiacere, non vtiq; prete
ritū definiuisset, si noluisset institui. Verum quia aliquo modo
posse institui & intelligebat & volebat, ideo nō illo modo quo
poterat institui, non institutum rumpere haud iniuria vult te-
stamentum. Eatenus sane vetuit, quatenus alienus esset, quate
nus vero suus, iubet institui, ergo non vt alienum, sed vt suum
vult institui, vt alienus autem intelligitur institutus, simplici-
35 ter institutus. Vnde nota, † quod simpliciter institutus intelli-
gitur sub eadem qualitate qua est institutionis tēpore l. si alie-
num inf. de hæredi. institu. Cum itaque alio modo quam quo
Gallus ordinauit, incapax institui nequeat, statim intelligimus
isto modo legem voluisse institui, quo omnino vult institui.
Nam qui vult omnino aliquid fieri, intelligitur iubens velle eo
modo, quo fieri potest, aliquin iuberet impossibile facit l. si iu-
re militari. de mili. testam. leg. 2. & ibi nota. C. de colla. & leg. 2.
36 sup. eo. † Nec ad rem, si lex non distinguit, quia oportet nos di-
stinguere, vt tollatur iniquum & absurdum. l. scire oportet. §.
sed aliud sup. de excus. tut. l. penul. sup. ad exhiben. Bar. & Bal. in
l. non dubium. C. de legib. Prætor simpliciter ędixit, ne quis in
ius vocatum vi eximat, multos nihilominus Iureconſ. casus ex
bono & ęquo excipiunt, vt toto illo titu. Ipsemet 12. tab. suos
præteriri vetant, Iureconſ. excipiunt vtiles suis præteritiones.
Nonne prope similem cautelam introduxit Vlpianus ad decli
nandam obseruationem l. Iunię Miscellæ, quibusdam verbis
conceptis, vt Imperator refert in l. fin. C. de indic. vidui. Cæte-
rum ex bono & æquo leges distinguere, coarctare, & extende-
re proprium Iureconsultorum est l. 1. de iusti. & iure. Nam si
interrogati fuissent illi sapientes decemviri de voluntate legis
12. tab. non aliud respondissent. arg. glo. in l. tale pactum. §. fin.
sup. de pac. Ex officio ergo Gallus huiusmodi perplexitatē in-
terpretando extricauit. Accedit Imol. diligentissimi scrutato-
ris authoritas hic, & §. quidam recte. sententis prouisionē Gal
37 li manasse ex mente 12. tabu. a ratione cessante. † Ex contrario
si argumentaretur contra legem eum facere qui id facit, quod
lex vetat. l. contra legem sup. de legi. & l. non dubium. C. eo. er-
go contra legem 12. tab. Gallus permisit, quod lex vetuit. So-
38 lutio, Gallus non permittit, sed docet. esto permittat: † Respō-
deo, vetare & permittere non sunt contraria, nisi idem & eo-
dem modo respiciant. gl. in c. omnis. 3. dist. Bald. & Areti. in §.
ille casus, sed lex 12. tab. vetat simpliciter, Gallus permittit sub
conditione, simpliciter & conditionaliter sunt diuersa l. 1. §. si
si quis simpliciter inf. de verb. oblig. ergo non permittit eo mo
do quo vetatur, & sic non sunt aduersa. argu. c. cum apostolica
de his quæ fiunt a præla. & correctio fit per directo contrariū.
Gemin. in c. quamuis. de pact. lib. 6. Item lex vetat alienum, Gal-
lus permittit suum, vt sup. facit pro hac parte, quod legum cor-
rectio est fugienda l. pręcipimus. de appel. Haud ignobilis inue
39 stigationis est, † cuiusmodi Aquiliana sit institutio. Omnes vno
ore vulgarem dicunt, sed quod alia per se species sit, forte non
40 temere posset attentari illo vel maxime argumento. † illa sunt
diuersa quorum definitio non est eadem, seu quorum substan-
tia non est eadem. conuertuntur hæc l. 1. sup. de dol. gl. in l. om
nis definitio. inf. de reg. iur. Cyn. & Bal. in l. 1. quæ sit long. con
su. & in l. non possunt. sup. de legi. Vulgaris a doct. sic definitur,
41 † Vulgaris est substitutio, quæ a quocunq; & in quemcunq; ca
sum concipi potest, nihil speciale habens. Et recte vulgaris dici
tur, cum & vulgaria vasa esse Iureconſ. definiat, quę non sunt
proprio loco attributa. l. suppellectili. de suppel. leg. Aquilianæ
vero longe diuersa est natura, quæ non nisi a parentibus auis
concipitur, & de posth. alienis nepotibus, qui possunt fieri sui,
& in solum casum suitatis, & sub triplici cōditione, vt tota hac
42 l. Præterea illa † sunt diuersa, quæ origine, & corruptione sunt
diuersa l. si mihi eodem tempore. de ser. rusti. prædi. l. si domus
tua. de ser. vrb. præd. Bald. in l. ex hoc iure. de iusti. & iur. nam si
Aquiliana esset vulgaris, a 12. tabu. in lucem venisset, sicut ipsa
vulgaris. & non Aquilium expectasset authorem. 400. & l. pro
pe anni inter Aquilium & 12. tabu. intercesserunt, vulgaris sci-
tu populi & publica authoritate, ista interpretatione, vulgaris
aditione corrumpitur, Aquiliana sola superexistentia corrum-
pitur, etiam si se filius abstinuerit. glo. est ab omnibus approba
ta in l. si mater §. 1. inf. de vulg. Rursus illa sunt diuersa, quorum
ratio est diuersa. l. 3. inf. de inius. testa. vulgaris ratio est in testa
toris voluntate, Aquilianæ in necessitate. in §. quidam recte.
43 † Postremo illa specie differre dicuntur, quę eodem sita sub ge
nere definitione sunt diuersa. leg. 1. sup. si cert. pet. leg. 1. supra
de dol. Mutuum & commodatum differunt specie. quia gene
re crediti continentur, & alia est definitio vnius, & alia alterius
Similiter alia est definitio doli boni, & alia doli mali, sic alia bo-
uis. & alia hominis sub genere animantium. † Pari ratione alia
definitio vulgaris, & alia Aquiliane, licet sub gñe substitutionū
44 contineantur. † & propterea non inconuenit, veluti illa vulga-
ris, ita ista posthumia nūcupetur, quod de solis posthumis cō-
cipiatur, vt pupillaris, quod de solis pupillis, sed vt suus authori
honos reddatur, Aquiliana nūcupetur. confirmatur l. si mater.
§. 1. inf. de vulg. vbi Aquiliana & vulgaris vt differentes species
poni videntur. Nec refert Bar. scribere in l. 1. de vulga. hanc esse
vulgarē expressam singulariter, quod in ea substitutionis cau-
sa nominatim exprimitur, veluti illa, si posthumus non nasce-
tur l. fi. C. de insti. & substi. & illa, si hæres capere non poterit. l.
1. C. de her. insti. similiter Aquiliana, si filius me viuo morietur
qm̄ ad esse Aquilianę non illud solum exigitur, si me viuo mo
rietur, nisi adieceris, tūc si nepos post mortem suus nascatur in
decem mensibus &c. potest enim quiuis substituere, si me vi-
uo moriatur, etiam extraneos, & quamuis talis conditio possit
esse cōis vtriq; substitutioni. non propterea efficiuntur eędem,
sed in eo similes, sicut enim hominem non cōficit corpus ani-
matum, nisi addideris sensus & rationes, idem in Aquiliana, ni
si suas proprias differentias adieceris. Neq; per hoc Aquiliana
efficitur vulgaris, quod quædam inter ipsas communia sint, ve
luti homo nō propterea est arbos, qd hēt vegetum corpus, aut
asinus qd sensus est particeps. Quapropter minime ad rem, qd
Aquiliana sicut vulgaris ex parte instituti concipitur verbis ne
gatiuis, si filius me viuo &c. & ex parte substituti affirmatiuis,
nepos si suus nascetur &c. quodque in vtraque potest valere
testamentum ex secūdo gradu, quādo vitium prouenit ex per-
sona instituti, vt quia mortuus viuo testatore. l. 1. §. pro secūdo.
de cadu. toll. & in vtraq; defuncto succedatur. insti. de vulga. in
princ. & hac l. Quæ quidem omnia quia similitudines arguūt,
45 potius probant q̄ impugnent nostram conclusionem. † Cū si-
milia non sint eadē l. quod Nerua sup. depos. Aristoteles, simi
litudo est vnitas qualitatum, quod aperte liquet in l. qui liberis.
inf. de vulg. Ioan. Andr. in c. non potest. de præb. in 6. similitu-
do est rerum inter se differentium cōparatio. Cy. in l. non pos.
sunt sup. de leg. illa sunt similia, quorū qualitas est vna, illa sunt
eadem, quorum substantia est eadem. Vide Bal. in l. neque le-
ges. sup. de legi. & l. ea quæ C. de condi. indeb. Vltimo nō omit
46 tendum, † nunquid hæc Galli prouisio in vsu sit, vel aliquo iu-
re sit abolita, Doctores omnes inclināt abolitam per §. posthu
mo. insti. de leg. & in prin. de bon. pos. In contrarium vrget, qd
hæc lex frustra huic operi fuisset inserta. Imper in l. 2. C. de vet.
iur. enu. iactat nihil superflue a se scriptum, aut contrarium, si
scrutator subtilissimus adfuerit, qd nulla re magis clarescet q̄
temporum, quibus iura cōstituta sunt supputatione. Primum
ius fuit 12. tab. quo suos omnino institui vel exhæredari opor-
tebat, & alieni inutiliter substituebantur. Secundū ius pretoriū
quo emancipatos institui oportebat, & alienis posthumis insti-
tutis, si sui nascebantur, bonorū possessio dabatur. inst. de bon.
poss. Errant qui quarto vel quinto loco hoc ius ponunt, quo-
niam ius pretorium eodem tempore cępit, quo plebiscita & se
natusconsul. l. 2. §. eodem tempore. de orig. iur. Ad quid præto-
ria bonorum possessio post Gallum, & Velleium, si iure ciuili
poterāt hæredes fieri: Hoc enim disputauit, dicitq; Gallus ex l.
12. tabul. legitimos fieri posse hæredes alienos posthumos ab-
sque eo quod ad beneficium prætoris recurrerent. l. pę. de leg.
1. Tertium Gallus quod 12. tab. simpliciter institui nō poterat,
ostendit sub conditione in tempus suitatis collatam institutio-
nem recte fieri. Longe post prætores Gallus fuit Cęsaris & Ci
ceronis amicissimus. Quartū, leg. Vell. authore L. Iunio Vel-
leio consulata, & eodem authore Senatuscon. Velleianum sub
Claudio Imper. quod corrigendo 12. tab. voluit substitutionis
tit. posse hæreditatem capere, si nascerentur, vel agnascerētur
viuo testatori l. posthumorum loco inf. de iniust. testa. Quintū
constitutio Iustiniana, qua cautum fuit, vt quod beneficio præ-
torum adipiscebantur emancipati & posthumi alieni iure ciui
li, & sine Aquiliana obseruatione obtinerent, & sic simpliciter
substitui cęperunt d. §. posth. & insti. de bon. poss. in princip. Ca
sus autē a Iuliano decisus non facit ius nouū. cum ipse ex con-
iunctione duorum capitum legis doceat ad legem Velleiam
pertinere, ius enim interpretans non est diuersum ab interpre
tato. inst. de leg. pat. tut. Ex quibus manifestum fit, Galli formu
lam non esse sublatam, & si plures instituendi modi postea fue
runt introducti, illaque obseruationis necessitas nouis legibus
fuit remissa, nihilominus qui voluerit in suitate instituere, ha-
bet ex ea formula modum, quem debet tenere. Correcta & ab
rogata foret, si secū sū eam instituens nulliter instituerit, & q̄a
talis obseruatio hodie est voluntaria, profecto magni effectus
est, nam conditiones in ea impleri debēt in forma specifica l. qui
hæredi. §. fi. & l. Meuius, de cond. & dem. de quo plenius in § &
quid si tantum, dicemus. Superest ad Galli formulam venia-
mus, in cuius laudem præferri quædam opere precium est. Vir
fuit maxime ac probatissime scientię. Q. Mutij. P. F. Pont. Max.
auditor, & eloquentissimi Ser. Sulpicij præceptor. Ciceronis
47 amicissimus. † de quo idem Cicero in oratione pro Aul. Ce-
cinna sic loquitur (Hoc dicam, nunquam eius authoritatem
minimum valere, cuius prudentiam. P. R. in cauendo, non in
decipiendo perspexit, qui iuris ciuilis rationem nunquam ab
ęquita-

æquitate fciunxit, qui tot annos ingenium, laborem, fidem suā P.R. promptam expositamque præbuerit, qui ita iustus & bonus vir est, vt natura non solum disciplina cōsultus esse videatur, ita peritus ac prudens, vt ex iure ciuili nō scientia solū quædam, verumetenim bonitas nata illi videatur, cuius tantum est ingenium, tam prompta fides, vt quicquid inde haurias, purū, liquidumq; te haurire sentias.] Hæc Cicero. Fuit in formulis concipiendis probatus multum, & inter cæteras de dolo malo edidit cautissimas formulas, quæ ad nostros nō peruenerunt, illarum enim meminit, commendatque 3. Offic. Cicero. & de liberatoriis stipulationibus illam, quam Aquilianam vocauit antiquas, cuius cōcepta verba Iustinianus inseruit. §. quicquid. quib. mod. tolla. obliga. Item & hanc de instituendis posthumi nepotibus, quam præ cæteris nōster Serbidius Sceuola interpretatus est, qui apud Diuum Antonium Philosophū authoritate plurimū valuit, insignis prudentiæ vir, sermonis aliquantisper duriusculi, atq; concisi. fuit præceptor Aemilij Papiniani. Est itaque interpretatio Sceuolæ hæc ad Galli formulam, sicut etiam interpretatur legem Velleiam.

SVMMARIVM.

1 *Sic, particulam significatiuam esse modi ac certæ formæ.*
2 *Possumus ea, quæ iure possumus.*
3 *Posthumos alienos non fuisse olim bonorum possessionis incapaces.*
4 *Indefinitam ad omnes casus pertinere, quoties dispositio est simplex.*
5 *Institutio habeat necne se ad substitutionem sicut genus ad speciem.*
6 *Speciei vni proprium, alteri speciei conuenire non potest.*
7 *Posthumus nepos potuerit ne exhæredari ne rumperet testamētum, quemadmodum poterat institui.*
8 *Alternatiuæ natura cuiusmodi sit.*
9 *Alternatorum altero sublato verumque sublatum intelligi.*
10 *Incapacem posse institui, si modo eius institutio conferatur in tempus capacitatis.*
11 *Paria esse aliquid fieri tempore licito, vel fieri tempore illicito & conferri in tempus licitum.*
12 *Actus agentium non operatur vltra voluntatem eorum.*
13 *Institutio Aquilia vt valeat, quæ requirantur.*
14 *Tunc, particulam esse extremitatis.*
15 *Testamentum, in quo non aliter instituitur filius, quam his verbis, si filius meus me viuo morietur &c. an sit validum. & nu. 18.*
16 *Tacita institutio an tantum operetur quantum expressa, vt non rumpatur testamentum præteritione. & nu. 38.*
17 *Dispositionem non inducere ea, quæ in conditione ponuntur.*
19 *Suus ipso iure est hæres.*
20 *Suus satis intelligitur institutus per hæc verba ad eum relata, si hæres esse noluerit.*
21 *Velle eius est, cuius est & nolle in actibus deliberatorijs.*
22 *Expressum abunde id videri, quod est ex mente disponentis.*
23 *Dispositionem quando inducant ea, quæ sunt in conditione posita.*
24 *Filium non videri institutum per hæc verba, si filius sine liberis decesserit.*
25 *Intellectus ad l. hæreditas ad Statium. ff. de hæred. instituen.*
26 *Conditioni apposita an sint in obligatione.*
27 *Intellectus ad l. si quis ita hæres instituatur. ff. de hære. instit.*
28 *Testamenta ita interpretari debemus, vt non subuertantur.*
29 *Testatoris voluntas quoquo modo coniecturata testamentum reddit validum fauore liberorum.*
30 *Institutionem inducant necne hæc verba ad extraneum directa, si hæres esse noluerit.*
31 *Institutionem in persona extranei inducant necne hæc verba, si hæres non erit, & quid in suis.*
32 *Filio fieri iniuriam, si a patre prætereatur vel exheredetur.*
33 *Filij præteritionem vel exhæredationem iniuriosam esse, vel non iniuriosam, quomodo sit accipiendum.*
34 *Filius ab ignorante patre præteritus rumpit nihilominus testamentum.*
35 *Fiduciarius hæres quis dicatur.*
36 *Exhæredationis & præteritionis non esse eandem rationem.*
37 *Aquiliana substitutio præcedentem institutionem requirit saltem tacitā.*
39 *Succedens ab intestato non potest dici institutus, etiam si ex mente defuncti succedat.*
40 *Pariendi tempus varie a varijs definitum.*
41 *Conditionem in futurum incertæ personæ adiectam non solum conditionis, sed etiam demonstrationis vim habere.*
42 *Partus vndecimo mense a conceptione, aut decimo a morte viri æditus habetur legitimus. & nu. 46.*
43 *Paria esse, in decem mensibus, & intra decem menses.*
44 *Posthumus ex Galli formula institutus si in vndecimi mensis initio nascatur, censeri ne debeat institutus, an vero præteritus.*
45 *Definitio legis inducit præsumptionem iuris & de iure, aduersus quam probatio non admittitur.*
47 *Nocentem absoluere, quam innocentem per inscitiam damnare, satius est.*
48 *Posthumus sub hac conditione institutus, si in septem mensibus nascatur, an natus post illud tempus rumpat testamentum tamquam præteritus.*
49 *Lex fi. C. de posthu. hæred. instit. cur natum viuente testatore comprehendat, aliter atque Galli formula.*
50 *Verba prolata ad vnum effectum non debent valere in diuersum. nu. seq.*
51 *Viduam non sine infamia nubere eo tempore, ex quo partus incertitudo causari potest.*
52 *Viduæ sterili & annosæ nullo tempore prohibitum est nubere.*
53 *Grauidæ non licet ante partum nubere.*
54 *Adulterium ac stuprum in muliere nephariium magis quam in viro.*
55 *Partus nono mense æditus ab ea muliere, quæ post duos menses a morte prioris viri nupsit, cuius sit. & nu. 58.*
56 *Partus sexto a nuptijs mense æditus vulgo quæsitus creditur.*
57 *Imperfecta sunt naturæ inimica.*
59 *Partus sit ne eius in dubio, cui similis est.*
60 *Manilij pictoris lepidum responsum.*
61 *Leges ferri solent de ijs, quæ frequenter ac naturaliter accidunt.*
62 *Innocentiæ in dubio fauendum.*
63 *Conceptus signa ex Plinio.*
64 *Matris assertioni an sit standum, vbi de conceptionis tempore non satis constat.*

Diuisio huius legis.

Mihi noua in tres partes probabilior est. In prima tractantur casus, de quibus dubium non fuit, an ad Aquilianam pertinerēt, vsque ad l. q. §. & quid si tantum, inclusiue. In secunda vsque ad §. nunc de lege, casus de quibus dubium fuit, vtrum ad Aquilianam, an Vellei. pertinerent, probatur ex illis verbis in §. & quid si tantum, hi enim casus ad legem Velleiam nō pertinēt. Talia verba frustra posita fuissent, si dubium non fuisset, ad idem illa inf. §. quid si is, & melius est in hac vtilitate præsertim post legem Velleiam. clarius in §. si eius. ibi, vtrum hic casus ad legem Velleiam respiciat, an ad ius antiquum. Tertia, casus de quibus dubium non fuit, an ad Velleiam pertinerent. Hanc in duas partes scindamus. Prima vsq; ad §. nunc de lege. tractat de Aquiliana. Secunda de Velleia. §. ille casus, non habet diuersum tractatum, sed incidentes quæstiones a Iuliano excussas sicut a Sceuola in tota lege subtiliter agitatę sunt. Prima autem pars & reliquæ in tot alias deducuntur, quot §§. habent. Principij vero huius legis duæ sunt partes vsque ad §. quidam. præfatiuncula Sceuolæ ad cognoscenda verba Aquil. formulæ, & ipsa Galli verba. Et ait Sceuola, Gallus Aquilius sic posse institui posthumos nepotes induxit, id est sub hac formula, sic, in hunc modum & tali cautela, melius gl. inquit.
1 † Nota secundum glo. dictionem, sic, significare modum & formam certam, est enim dictio demōstratiua formæ & qualitatis, vt hic statim ipsa cōcepta verba subiiciuntur. Sic ergo non alio modo posse ait, non quod necesse foret omnibus his verbis vti, sed ad sensum refert, vt in §. quidam. & §. instituens.
2 † posse de iure communi. l. in tempus. inf. de hæred. instit. ea possumus quæ de iure possumus. l. nepos Proculo. inf. de verb. sign. c. faciat homo. 22. q6. 2. vel non obstante lege. 12. tabu. sed annuente, vt sup. declaratum fuit, ergo alio modo. l. simpliciter non possumus, lege. 12. tabu. repugnante, quæ nota pro intellectu §. quidam recte. Nec puto verum, legem. 12. tabu. restituisse. vt quidam sentiunt,
3 † cum alieni posthumi non essent bon. poss. incapaces. casus in l. non ambigendum. §. 1. inf. de bon. poss. de quo latius supra in quæstionibus tractauimus. Ex quibus aperte colligitur, quod non facultatem simpliciter, vt quidam putant, sed modum seu formulam & exemplar instituendi Gallus induxit. Et in hunc modum posset intelligi. §. posthumi. instit. de leg. & glo. ibi sentit, induxit. s. per interpretationem, vt in §. videndum. & §. fi. similiter vsus est verbo, inducere, ergo non recte dicunt dictionem, induxit, esse noui iuris significatiuam. Confirmatur hæc apertissimis rationibus q si potestatem tantum fecisset Gallus alienos instituēdi, illa potestas fuisset indifferens ad omnes casus rumpendi testamenta, cum vbique eadem conseruandi ratio, & ideo ad vtrumq; casum mortis & natiuitatis ac se viuo & se mortuo pertineret, potuisletque simpliciter institui.
4 † Quoties enim dispositio est simplex, indefinita ad omnes casus pertinet. l. commodissime. sup. eo. alioquin palam fieret superuacuo latam a P. R. legem Velleiam. Verum quia sic, id est in vnum casum mortis se viuo & nascentis se mortuo Gallus concepit, perspicuum fit, nō potentiam, sed formulam & exemplar exhibuisse. Cæterū nugator in hoc Iustinianus extitisset, qui in §. posthumo. de leg. & in prin. de bon. poss. se iactat potestatem sua cōstitutione scilicet simpliciter instituendi alienos posthumos, si ante eū Gallus in communem vtilitatem id præstitisset. Quę quidem conclusio obseruanda est vt multi momēti ad ea, quę dicūtur in §. quid. si recte Institui, id est substitui, glossa inquit, quod omnis substitutio est institutio, & non econtra.
5 † Sentit glossa ita se habere institutionē ad substitutionē, sicut genus ad speciē, quod nō perpetuo verum est, interdum enim se habet vt species ad speciem, dum ponitur ad differentiā secūdę seu sequētis cōditionalis

tionalis institutionis,quæ est ipsa substitutio.l.1.inf.de vulg. simile de adoptione & arrogatione dicimus insti.de adopt. ratio est,quod institutio pro genere complectitur omnes substitutiones vt species,sicut animal hominem,leonem,bouem,& hoc mõ appellatione institutionis venit substitutio. Alio modo nihilomagis continebitur q̃ hominis appellatione bos, vel equus, nam species omnes sunt quodammodo inter se cõtra-
6 riæ. † vnde regula topicalis est, quod vnius speciei est, non potest alteri conuenire,quod proprium bouis est, non potest homini cõuenire. Et hoc voluit dicere Aret. hic dum dixit,quod nomen speciei nõ potest significare suum genus in diuersa specie,sicut homo non significat animal brutum. Ex his colligitur, stãte statuto, quod pro qualibet institutione soluatur vectigal, non debebitur pro substitutione,neque econtrario. Aduerte, quod ratio gl.non probat suam expositionẽ,institui,id est substitui,quia si institutio est genus,& substitutio species, sic enũciato genere non sequitur species,animal si est,nõ ideo homo est,sicut si homo,ergo animal, ita falsa est expositio, institutio est,ergo substitutio,& institui, id est substitui, quia omnis substitutio &c. dicẽdum igitur vsurpari a iure communi alterum pro altero,vt tota hac lege. Pro glo. dic,licet dato genere non sequitur hæc vel illa, non tamen excludatur species, & licet si animal est,non ideo homo est, nec tñ impossibile quin homo sit.l.legato generali.de leg.1.& cogita.num sit etiã dicere,animal est,ergo homo,& dicere,animal est, id est homo, & ideo bene institui.i.substitui,secus institui,ergo substitui,expositiue
7 enim,& non illatiue procedit talis enũciatio, quod no. † Quid de exhæredatione, an similiter potuerit posthumus exhæredari ne natiuitate rumperet? Pulchre Raphael definit potuisse ex Galli sententia,præcipue ne essent melioris cõditionis posthumi,quam iam nati,quod intellige iure veteri, & Socinus filius probat, & iure quidem, cum vtrobique eadem est conseruandi testamenti causa. Insti.de exhære.lib.& in l.inter cætera. lex-
8 que de vtraque alternatiue disposuit, † & alternatiue ea natura est,quod in eodem,vt ita dixerim,cardine versantur alternata, id est, vbi vnum, ibi & alterum possit vicissim consistere alternatorum,ita quod res quæ non est capax vnius,similiter nec sit alterius,ratio,quod non esset oratio alternatiua,si alterum desi-
9 deraretur.† hinc est,quod sublato vno alternatorum, vtrumq; intelligit esse sublatũ.l.si vnus.§.si stipulatus sim.10.s̃.de pact. & eodẽ modo, & pro eadem parte, qua vnum æque & alterũ tollitur.l.qui hominem. inf. de accep. Quæ ab extensiua interpretatione colligitur plus valere fauorem conseruandæ voluntatis,q̃ odium exhæredationis.l.si ita facta.inf.de inst.test. Similem interpretationem adhibuit Pau.de Cast.ad l. commodissime.s̃.eo.quæ loquitur de institutione, vt trahatur etiã ad exhæredationem, sentit ergo Raph. quod non poterat exhæredari, sicut nec institui simpliciter, de quo text. est in l.posthumorũ loco.in fi.& Insti.de exhere.lib.§.posthumorum loco. Si filius me viuo morietur,tunc si quis mihi ex eo nepos,siue quæ neptis natus,natave erit in decem mensibus proximis, quibus filius meus moreretur, hæredes sunto. Verba sunt formulæ Aquilij concepta in persona testantis aui,quorum in summa sensus est; Recte instituitur nepos posthumus alienus,si in casum cõferatur institutio,quo suus testatori nasci poterit, vel sic, valet de posthumo alieno facta institutio in casum suitatis,vel sic,institutio de alieno posthumo valet,si cõferatur in tempus, quo suus fiat,vel breuius, Alienus posthumus in casum suitatis potest institui. Ratio huius definitionis esse potuit, quod non vt alienus,sed vt suus hæres scribitur,& non ante vult intelligi institutum,quam suus fuerit adeo quod si nunquam suus fieret, nunquam crederetur neque esset institutus, conditio antequã
10 existat,nihil ponit in esse.l.ur.vulg.† Vnde notandum est,quod incapax potest institui,si in tempus capacitatis conferatur institutio. concordat l. in tempus. infra de hæred. institu. quæ basis est Aquil.formulæ.Item sicut incapax,ita & nepos posthumus alienus in vanum simpliciter instituitur.facit l. si alienum inf. de hære.insti. Item nihil referre quid fieri tempore prohibito,
11 si actus conferatur in tempus permissum.† apte ergo Bal.ex d. l.in tempus.notauit paria esse, quid fieri tempore licito, & tẽpore illicito, si conferatur in tempus licitum. Simile, econtrario non valet,si conferatur in tempus illicitum.l. quod spõsę.C.de do.ante nup. Et hinc no.non inspici tp̃s quo res agitur, sed id,in quod cõfertur dispositio. Item nec status præsens, sed is in quem fundatur dispositio,modo aliud non impediat.arg. l.si minor.s̃. eo.de fer. expor. Item quod simpliciter instituens alienũ vel incapacem, præsumitur voluisse succedere in eodẽ, quo dum scribitur,est statu & propterea si fuit incapax,ius p̃sumit tanq̃ incapacem instituisse, & ideo si postea contingat capacem fieri, non conualescit tanq̃ vel contra.d.l. institutus, vel fm voluntatẽ instituentis mutatam conditionẽ, vel nõ ille sit, qui fuit institutus.l.cõmodissime.s̃.eo.itẽ quod quæ simplr geruntur,in dubio præsumuntur fieri fm statum præsentẽ, etiam si nulliter gerant.facit.l.si stipuler.& l.si rẽ meã.inf.de ver.obl.

Et ideo si agens voluntatẽ suã declaret cõferendo in tempus cessantis impedimenti,pręsens vitiũ non nocet.qui actus declaratiuus est adeo necessarius,q omissus vitiat,nec post factũ conualescit.quod nota ↄ gl.& Doc. ĩ.§.quidã recte.Itẽ illud vulga-
12 re.† Actus agẽtiũ non operãt vltra voluntatẽ agentiũ.l. nõ omnis.s̃. si certũ pet. qñ de voluntate ↄstat & congruo loco & tpe declarata in dubio aũt recipit interpretationem a iure cõmuni.
13 † Obserua quot requiruntur in hac Aquil. institutione. Primũ q tpe testamenti viuus sit testatoris filius, qui pater est posthumi.& hoc modo posthumus est alienus. Scundũ, q post testm̃ testatoris filius tollatur de medio viuo testatore. & hoc modo fit suus relicta vxore prægnante. Tertiũ,q postea testator auus moriatur superstite nuru prægnãte. Quartũ, q qui in vtero est post mortem patris & aui nascatur in decẽ mẽsibus proximis post mortẽ patris. & hæc omnia requirũtur necessario,vt posthumus nascatur suus, & institutio valeat.si post.10.mẽs.nasceretur, non esset iustus partus, & propterea nec suus,nec posset rumpere testm̃ preteritus. Quintum,q institutio concipiatur non simpliciter, sed in casum suitatis. Sextum, q filius omnino instituatur,alias non valeret eo prætento.§.in omnibus.inf.
14 eo.& l.inter cætera.inf. eo.† Tunc dictio est extremitatis.l.4.§. si.infr. de cond.& dem. Obserua quã caute vir prudentissimus institutionẽ concipit,non vt nunc valiturã,sed tunc, id est post mortẽ filij, qũ posthumus suus nascetur, vt suum & in casum suitatis instituit.ergo non vt alieni sit institutio, sed sui. Si filius meus me viuo &c.hæc verba substitutionis sunt. [illegible] l.quærit,an præcesserit de eodẽ filio institutio, & definit præcessisse. quod Barto.& Doct. omnes fatentur. Cuiusmodi autẽ fuerint verba institutionis,non liquet, verum illa existimanda sunt filius hæres esto,& cõgrue subnectuntur postea si filius meus &c. Quid ergo causę est,quod Sceuola illa verba, filius hæres esto,omiserit,& solum a verbis substitutionis exorditus est, veritas est,qđ hic agitur de substitutionis viribus,& non institutionis,& ideo fuisset impertinens recitatio verborum institutionis.simile est in lege,cohęredi.§.final.& alijs legibus per Bartol. allegatis.& hanc rationem aptissime adducit hic Areti. contra Barto.facit q Imperator protestatur subtiliter scrutanti nihil superfluum in ll.compilatis occursurum.l.2.§.si quid autem. C.de de veteri iure enucleando. Accedit quod institutiones & substitutiones vt inter se differentes diuersis titulis prænotantur, & diuersis tractatibus explicantur, & propterea obseruandum est singulas materias nõ nisi suis locis tractari debere.l. iam dubitari. §.fina.infra. de hæred.instituen.& leg.2.de stat.homi. & in eos doctores qui secus faciunt accerrime inuehitur Socinus pater
15 † Hoc loco acris & ingenua Barto. autore inter Doctores orta contentio est, nunquid testamentum valeat, si alia expressa nõ fiat de filio institutio; præter quã his verbis, si filius meus &c. Glos.putat,quod necessario præcedat institutio. Bart. hic. & in l.1.inf.de vulga.non necessariam defendit, & hæc verba, si me viuo &c.idem valere quod illa, si non potuerit hæres esse. concluditque satis videri institutum filium, quẽ iure suo pater ab intestato sinit hęreditatem capere,qui si nõ potuerit,tunc scriptum voluit capere ex testamento hęredem,si etus.l. si ita hæres instituatur.infr.de hæredibus instituendis.propter q inquit non obstare.§. in omnibus. quod satis tacite institutus est, qui scripto ab intestato præfertur.confirmat.l.cum in testamento. inf.de hęredibus instituendis.l.cohæredi.§.final. inf. de vulga.l. etiam.§.libertos si patronum.inf.de bon.lib.& l.si ita stipulatio de operis libertorum. Nec iniuriam fieri filio inquit quoniam testamentario præponitur argumento.l.si emancipatus.inf.de bonorum possessione contratabu.& l.multi non notæ sup.eodem. Sentit ergo Bartol. illis verbis, si me viuo &c. dispositio est simplex, indefinita ad omnes casus pertinet. l.& illis,si hæres non erit,non ex testamento, sed ab intestato filium ad successionem inuitari, proq; tacita institutione etiam & tali quæ satisfaciat obseruationi.§.in oĩbus. & l.inter cætera.& propterea ex mẽte & verbis Bar.subiectas ↄclusiones elicio. Primam, q inter illa verba,si me viuo &c.& illa, si hæres nõ erit, quo ad casum impotentię nulla sit differentia. Secundam,quod in casu Galli & simplicis vulgaris sine alia institutione q̃ suprascriptis verbis, si filius meus &c. valet testamentum. Tertiam, ex his verbis, tacita ab intestato inducitur institutio, eaque sufficiat. Quartam,quod est dare casum quo successor ab intestato præfertur testamentario data validitate testamenti. fa. ad limi. l.quamdiu.infr. de acqui. hęre Quintam,qđ iniuriosa tantum præteritio annihilat testamentum, & non iniuriosam satis est coniectura comprehẽdi,d.l.si ita hęres. Ex quibus constat non existimasse Bar. institutione opus non esse, alioquin ↄdixisset. §.in omnibus.& l.inter cætera.inf.eo.sed alia non opus esse institutione, pręter q̃ quæ illis verbis, si filius &c. induciq; potest
16 tacitam & ab intestato.† Vis ergo stat in hoc,vtrum tacita institutio faciat satis,& vtrum illis verbis,si filius meus &c.tacita inducatur institutio etiam ab intestato,de quibus singulis dispiciamus. Et concusse omnium doctorum confessione ęque valet ta-

Rit tacitã quod expreſſa, quantũ ad obſeruationem. l. inter cæ-
tera.allegant.l.Lucius.§.Titius. ſup. eo.l.4.C.de inof. teſta.l. fi.
C.de poſthu.hære.inſtit. quod Areti. ita demum admittendũ
ſcribit, ſi ex verbis teſtamenti talis tacita eliciatur inſtitutio, &
non iuris præſumptione, de qua in l. cõficiuntur. J. de Codic.
quod argutiſſime hic, multiſq; rationibus probat. text. ad hoc
in l.1.infra. ſi tabu. teſta.ext. ibi, ex coniectura proprie ſcriptus
non videtur. faciunt quæ ſcribunt Bart. Sali.& Paul. de Caſt.in
l.penul.C.de impu. vbi dicunt, quod per coniecturas non põt
fieri ſubſtitutio. Idem probat Soci. filius in repe.l. cũ auus col.
191.Quamuis Iaſ.infr. de vul.in l.ſi pater filium. in notabilibus
ſentire videatur, & hic in caſu Galli non alia quam expreſſa in-
ſtitutione ſatisfieri.qđ liquere inquit. J.§.in omnibus. vbi ſcri-
ptum eſt filium ex aliqua parte inſtituẽdũ. De expreſſa, inquit,
intelligamus oportet. cum tacita non aliter quam de tota fieri
poſſit. Verum ſicut Iuriſconſultus ibi nõ prohibet inſolidum
inſtitui, pariter nec prohibet tacite inſolidum inſtitui. Item &
tacite poteſt in parte inſtitui, dato vno vel pluribus coheredi-
bus.quantum ad vim verborum, excepto Pau. de Caſt.& Car.
de Iſolanis,& Soci. filio, qui in vtranque partẽ diffuſius hic di-
ſputant, omnes conſentiũt ex illis verbis, ſi me viuo &c. & illis
ſi hæres non erit, neque ab inteſtato, vt putat Bar. neque ex te-
17 ſtamento vllam induci inſtitutionem, † ea potiſſimum ratione
quod in conditione poſita non diſponunt l.ſi quis ſub conditio
ne.inf.ſi quis omiſ.cau.teſta.l. ex facto etiam agitatum. infr.de
18 hær.inſti.Conſideremus tamen † nũ diſtingui poſſit inter illa,
ſi me viuo &c.& illa, ſi hęres non erit, & illa, ſi hæres eſſe nolue
rit,& vtiq; illorum verborũ, ſi filius me viuo morietur, ſi ſigni-
ficatum inſpicimus, non magis inſtitutionẽ exprimunt, quam
illa, ſi me viuo nauis ex Aſia venerit. Eſt enim conditio ad ſub-
iectam diſpoſitionem, quæ eſt in caſu noſtro ſubſtitutio, quæ
mox exprimendo ſubijcitur,& nõ ad inſtitutionem, quæ dicta
non eſt, de quo proprie caſus eſt in l.ſi quis tamen.§.fi. infr. de
vulg.Doct.allegant.§.in omnibus. Alex.addit.§. idem creden-
dum.Ipſe adijcio. §. quidam recte. vbi caſus eſt per communẽ
opinionem, quod Aquiliana procedit ſubſtitutio, etiam ſi de
morte filij non fiat expreſſa mentio. propter quod ſubtrahi de
formula põt tota illa clauſula, ſi filius me viuo &c. quibus ver-
bis putat Bart. tacitam induci inſtitutionem, quod ſi verum eſ-
ſet, nequirent omitti. Ad l.etiam.§.libertus ſi patronum.inf.de
bon.libe.ingenioſe reſpondet Aret. quæſtionem ibi de ſubſti-
tutione eſſe.& non inſtitutione. Alij dicunt, nõ male teſtatum
iure prætorio. & quare nos poſſumus dicere nõ male teſtatum
quo ad ſubſtitutionem illam de qua ſola agebatur, Roma. in l.
ſi cum dot.ſol.mat. propterea non male teſtatum ſcribit, quod
filio præterito in vita ſubſtitutus reperitur patronus legitimus
ab inteſtato ſucceſſor.l.poſthumus.verſicu.idem &c. inf.de in-
iuſto teſtamen.Similiter non obſtat.l.cum inteſtamẽto. de hæ-
red. inſtitu. quæ loquitur in caſu Galli, vbi inſtitutio præcedat
oportet.Poteſt etiam dici Aretin authore illic controuerſiam,
inter gradatim ſubſtitutos fuiſſe. & ideo ſuperuacanea fuiſſet
inſtituti expreſſio. & hoc caſu audemus dicere indubie loqui.
§. in omnibus. Non obſtat. l. ſi ita hęres. quoniam loquitur in
diuerſo caſu, ſcilicet, ſi noluerit &c. quam differentiam conſi-
deraſſe Paul.de Caſtr.videtur in repeti.l.ſi filius. ſupr. eodem.
Si vero ſcriptum eſt, ſi hæres eſſe noluerit, aut quæſtio eſt de vi
verborum, nunquid inſtitutionis habeant ſignificatum, & pro
culdubio non habent, aut quod mentem teſtatoris ſic arguant
quod inſtitutionem verbis indicaſſe voluerit, & per hoc tacite
inſtituiſſe, & hoc Barto. mea ſententia quæritauit. Omnes ne-
gant, quod in conditione poſita non diſponunt. l. ſi ſub condi-
tione dandorum.ver.2.ſi quis om.ca.te. Paul. de Caſt.licet indi
ſtincte vbique ſecutus ſit Barto.opinionem, tamen in repe.l.ſi
filius qui.ſup.eod.diſtinguendo ſentit in caſu Galli recte repre
19 hendi Barto.& in caſu.l.ſi ita hæres.Bart. benedicere.† Videa-
mus, num defendi poſſit in ſuis vel maxime. & profecto mul-
tum pro Barto.facit, quod ſuus eſt ipſo iure hæres.l.in ſuis.ſup.
eod. & legitima hæreditas teſtamento delata ad huc legitima
eſt.l.illud.inf.de acqui.hære. Nec magis exigit inſtituatur vt hę
res fiat, quam ne præteritus videatur. Inſtit.de exhæred. lib. &
d.leg.ſi filius.Hinc eſt, quod verius admi eis hæreditas dicitur
quam dari.& amitti ab eis.quam repudiari, & abſtentio & im-
mixtio proprie eſt eorumdẽ, nec opus eſt, dicant ſe velle, ſicut
opus eſt declarent nolle, quia nõ alias deſinunt hæredes, quam
ſi nolunt.arg.l.iam dubitari. & l.Cornelius.infra de hær.inſti.&
20 veluti requiritur in eis, vt non immiſceant, ad hoc vt non ſint
hæredes, pariter exigitur, declarent nolle, † & propterea pro-
prior locutio in ſuis eſt ſubſtituẽdo priuatiue, ſi noluerint, pri-
uatio ſane indicat habitum. ergo qui ita demum ſubſtituit, ſi
noluerit, tacite videtur inſtituere ſub contraria conditione, ſi
voluerit.arg. l. aliquando. infra de cond.& dem. quod eum ſi-
gnificatum habere videntur, ſit hæres, ſi volet, alias Titius hę-
res eſto. ergo ſi volet ex mente teſtatoris manebit hæres, quod
ſi teſtator noluiſſet illum hæredem eſſe, proculdubio exhære-
daſſet. Neque vero ſimile eſt teſtatorẽ inter ſuos & in re tã gra
ui dixiſſe, ſi hæres eſſe noluerit, quem noluiſſet hæredem, neq;
eum fugere debuit, ſi non inſtituiſſet, ex teſtamento minime
hæredem futurum, & propterea aliquid teſtator illis verbis vo
luit, vel tacite a ſe inſtitutum intelligi eum, qui iure eſt hæres,
21 ſi abſtinere noluerit. † Verba ſunt prægnantia cũ in actibus de-
liberatorijs eiuſdem ſit velle, cuius & nolle.l. eius eſt nolle. de
reg.iur. Finge quod velit eſſe, quid futurum, an non erit? nuga
torque hoc pacto fuiſſet, & non teſtator, & in ſuum diſpendiũ
nugator, quoniam nihilominus præteritus ſuus hæres erit, &
non alius teſtamento non iure facto, neque enim credibile eſt,
teſtatorem ad impugnanda ſua iudicia ſic inſtituiſſe.l.3. inf.de
mil.teſt.facit.l.merito.ſup.pro ſocio. idcirco teſtatorem eo ip-
ſo quo dixit, ſi noluerit, ſicut in arbitrio filij velle & nolle rela-
xauit, ita voluntarium hæredẽ feciſſe credendum eſt.l.iam du-
bitari & l.Cornelius.inf.de hære.inſti.alioquin fruſtra dixiſſet,
ſi noluerit,& vtique niſi hæres inſtituatur, veluti non poteſt ex
teſtamento hæres eſſe, pariter nec põt nolle eſſe hæres. l. is po-
teſt.inf.de acquir.hære.confirmantur prædicta ratione.l.illud.
inf.de acquir.hære. quæ quod plus eſt in actu ſtricti iuris priua-
tiuo loquitur.ad idem.l.pro hære.§. Papinianus. inf.de acquir.
hære.l.quamuis. C. de fideicom. Et pro hac ſententia caſus vi-
detur in l.hæc verba. inf.de condi. inſtit. per locum ab oppoſi-
tis, vbi veluti inſtitutus filius ſi volet, hanc habet ſignificationẽ
vt ſi non volet, non exiſtat, pariter adde inuitatus, ſi noluerit, vt
ſi volet, exiſtat. Imola in l.ſi pater. de vulg. illa ſi hæres non erit
inſtitutum ſuum ſub contraria conditione putat. Non obſtat
Sali.& aliorum in l.fi.C.de hære.inſti.obiectio, dicentium.l.il-
lud, non habere locum, quando antecedens eſt inualidum, vt
hic ob formam non ſeruatam.l.inter cætera, quoniam.ſ.oſten
dimus idem valere tacitam inſtitutionem quod expreſſa. facit
in §.quidam recte.vbi ſecundum communem opinionem cõ-
ditio ſubſtantialis tacita ſufficit, quamuis conditio ſit actus for
malis ſecundum Gal. in l.hæreditarijs.C.de hær.act. Atqui ſa-
tis expreſſum in caſu noſtro cenſeri poteſt.vbi ex natura rei de
qua agitur de mente apparet.tex.& glo. in l. quæ tantum. §. in-
22 terdictum.inf.de no.oper.nun † Nam quod ex mente eſt, abũ-
de dicitur expreſſum.l.3.& ibi Bar.ſup.de leg.tut.l.nominis.§.
verbum.de verb.ſign. Ang.& Aret.in d.l.illud. Neque obſtat,
quod in conditione poſita non diſponunt, quod verum eſt, ni-
23 ſi in contrarium vrgerit voluntas. † Vrget autem quoties in
conditione poſitum (niſi diſponat) conſiſtere non poteſt, hæc
ſolutio cõuenit etiam.l.ſi ita ſtip.inf.de ope. lib. Exemplum in
l.denique.§.interdum.inf.de pec. leg. vbi ex eo quod de pecu-
lio centum hæredi dari præceptum fuit, reliquum pęnes ſe re-
tinere iuſſus intelligitur, alioquin inepte de peculio centum da
ri hæredi iuſſiſſet, ſi totum teſtator ad hæredem pertinere vo-
luiſſet, nam qui partem detrahit, de toto reliquum indulgere
videtur.l.cum prætor.ſ.de iud.Non obſtat, quod inſtitutio di-
recta coniecturalis non ſufficit ſecundum Bar.Salic.& Pau.de
Caſt.& recentiores in l.pen.C.de impu.& ali.ſubſt. quia hic ex
verbis colligitur ſecundum ſententiam Aret.ſ.relatam.† Nec
24 ad rem pertinet, ſi filij ex illa ſi deceſſerint ſine liberis non in-
telliguntur inſtituti ſecundum gl.& doc.in l.Lucius.inf.de hæ
re.inſtit.bonus tex.in l.1.C.de pac.& ibi Aret. & Iaſ. quoniam
alia in caſuali illa, vbi nec verbis nec voluntate inſtituuntur,
aliud in hac poteſtatiua, ſi noluerit, in qua & verbis ipſis & rei
natura, quod nequit nolle, niſi ſit inſtitutus, vrgẽs voluntas col
ligi. Faciunt dicta Bar.in l.centurio.ver.quæro vlterius. infr. de
vulg. quod ex grauamine arguitur inſtitutio, licet Doct. cõtra-
dicant, pro his facit pulchrum conſilium Anch.74.ibi, vt Iure-
conſultum decet loquitur ad intellectum d.l.Lucius. † Nõ ob-
25 ſtat.l.hæreditas ad Statium.inf.de hære. inſti. tum quod hære-
ditas non erat pęnes Statium, ſicut in d.§.interdum.peculium
fuit apud legatarium, nec partem totius domino dare iuſſus eſt
Statius, vnde argui poſſet, pęnes ſe reliquum eſſe voluiſſe, tum
quod nouus mihi ad eam legẽ ſuccurrit ſenſus. Statius eſt no-
men ſeruile, vt Herotes, Pãphilus, Stichus, & alia multa, quæ
in iure non niſi in perſonis ſeruorum & libertorum leguntur,
& ex contrario Caius, Seius, Meuius, Sempronius, Titius, no-
mina ſunt liberorum, authores ſunt latinarum vocum obſer-
uatores, quãuis Statius Cecilius Comicus, & Statius Papinius
Heroicus, poetę celebres fuerint, nihilominus alter ſeruilis, &
alter libertinę conditionis memoratur. Statius a ſtatione, vnde
& ſtationarij, hinc apertus & ſine lite ſenſus, ꝙ Statius ſeruus
potuit iuberi, vt de peculio, vel aliquid hæreditarium extraneo
daret. abſque eo ꝙ hæres exiſtat. Exemplum, lego Titio centũ,
quæ a Statio dari volo, legando a debitore hæres grauatus in-
telligitur.l.ſi ſeruus legatus.§.qui margaritam. & l. ſi pecuniã
de leg.1.cur non idem legando a ſeruo Statio, & alium ſeruũ
eidem commendando hęres & liber relictus non intelligatur.
Item commendando ſeruum ſub libertini nomine liber eſſe
iuſſus ſit, & Iureconſul. definit, non magis ille hęres, quàm iſte
liber futurus, facit.l.lex his verbis.C.de mil.teſt.& l.3.C.de ne-
ceſ.hęre.

cess.hær.nimirum duo hic concurrerent specialia tacite, & da-
tam libertatem,& hæreditatem,contra gloss.ins.l.1.de do.pre
le.Roman.& Ias.in l. Centurio. regulam d.l. illud.non.habere
locum scribunt,quando maius est antecedens suo consequen-
ti,quod est contra d. . interdum. Item qui vult hominem vel
bouem,vult necessario animal, quod maius est. Item qui vult
effectum sine causa,nihil agit, quę maior & potentior est suo
effectu. Iuuantur prædicta.l.si ita stipulatio.de ope.lib. optime
per Bar.allegata illa ratione,quod si fauor facit vt verba condi
tionalia inducant obligationem in his,quæ stricti iuris sunt, vt
stipulatio,multo plus debet posse in vltimis volũtatibus,& suo
rum institutionibus,quæ fauorabiles sunt,& dicentibus ibi spe
ciale esse,respondeo ex causa fauorabili fore speciale, ergo vbi
eadem vel maior fauoris ratio, eadem specialitas fauorabilis,
per ea quæ traduntur in l.si vero.§.de viro.sup.sol.matrimo.&
l.1.eo.titu. Aduerte, quod ibi fingitur iussu prætoris stipulatio
facit l.cum ostendimus.de fideiuss.tut.nisi velis arguere a ratio
ne æquitatis prætorię.quod vtrum possit cõtra regulas iuris,co
gita. Est alius text. in l.inter socerum.§.cum inter sup.de pactis
dot. soluit Areti. Aduertendum tamen est, quod fauor patri-
monialis magnus est,& maior illo sanguinis l.qui duos §.si cũ
25 filio.iuncta l.si mulier de reb.dub. † Et quamuis indubitati iu-
ris sit non esse in obligatione centum ex illa stipulatione,si cen
tum non dederis,fundum dare spõdes l. stipulationum fere. §.
si ita stipulatus sim.infra de act. & oblig. & similiter neque pę-
num in legato illo,si pęnum non dederit 10.dari volo,sed in so
lutione l.1.§.item si ita inf.ad leg. Falcid.l.pen.l. cum sine infra
quando di.leg.ced. quod intelligitur, quoad vim agendi, non
tamen ita extra obligationem sunt, vt inuito legatario vel sti-
pulatori solui nequeant. data quidem pęnus ex mente testato-
ris obligationẽ soluit,quod si vlla ratione debita non esset,obli
gationem nõ obliteraret,propter vulgatas regulas,quod aliud
pro alio inuito creditori solui non põt.& illa,solutione eius qđ
non debeẽ,non tolliẽ obligatio. Qui soluit denique,non aliter
quam ex voluntate testatoris collecta soluit, & similiter sic ad
hæreditatem inuitatus, non aliter quam ex volũtate testatoris
erit hæres Non enim in casu nostro agiẽ de iure obligationis,
& quid in ea contineaẽ,sed vtrũ ex mente testatoris sit institu-
tus,eique ex testamento succedatur,& sicut ille non est obliga
tus pęnum dare,tamen si dederit,ex volũtate testatoris data in
telligitur, pariter quamuis suus sit inuitatus non obstringatur
hæres esse,tamen si esse velet,ex mente & per hoc institutione
erit hæres Accedit,q quæ in solutione sunt,post solutionem in
obligatione fuisse credũtur l. cum incertus. de leg. 1. & l. Me-
uius.§.cum duobus.de leg.2. Amplius Pau.de Cast.in l.1.§.si
ita legatum inf.ad leg. Falcid.scribit.hęc verba,si dare nolueris
esse in fauorem hæredis,cur ergo & illa si hæres esse noluerit,
non putanda in fauorem filii qđ si tantũ conditionem, & non
institutionem inducerent,nullius fauoris essent. subiecit dein-
de illa, si non dederis,fore in od.ũ,quia intelligitur,insurgit si in
mora dandi fueris facit l.si penum inf.quando dies leg.cedat.
secundum Dyn. vbi Iureconsult.dicit legatam penum censeri
ademptam sub conditione,si hæres noluerit dare decem,& si-
cut sub conditione censeẽ adempta,ita sub contraria conditio-
ne censetur data,si noluerit dare decem l.aliquando inf.de cõ
di.& demonstr.verba sunt Pauli. Fatetur Bar.quod hæres insti
tutus intelligatur,sed ab intestato, absurdum quidem ac repu-
gnans videtur, quod valido testamento vocatus,successor fiat
intestati. Pugnant inter se testati & intestati causę l. ius nostrũ.
inf.de reg.iuris l.quamdiu.de acquiren.heredi.intestati quippe
causa non facit institutũ Aretin. veniens ab intestato nũquam
proprie dicitur institutus,ex tacita quantũuis veniat voluntate
qđ Iason commendat. Non obstat l.conficiuntur.de codic.vbi
codicilli non testm̃ sunt, quibus neq; dari neq; adimi hæredi-
tas potest.insti.de codic.§.pen.Item quia loquitur de iure & vo
27 luntate permissiua,non autem datiua.† Non obstat d.l.si hæres
instituatur,qua sola plus mouetur Bartol.quam cæteris omni-
bus,quoniam vt quibusdam placet,de eo tractat legitimo,quẽ
non oportebat institui. Et illis qui dicunt hoc esse diuinatio-
nẽ replicari recte potest diuinare similiter illos qui defendunt
contrarium,cũ verbũ legitimi generale sit & ambiguũ, a quo
non recipi arg.docet Barto.in l.in ambiguo.inf.de reb. dub. In
ea l.duo in obscuro sunt.primũ,de quo legitimo loquatur, se-
cũdum, vtrum alia præcesserit institutio. Et cogit existimare
de extraneo magis legitimo loqui, alioquin testamentum vi-
uentis filii præteritione esset nullum l.si filius eius sup.eo. Nisi
tentares defendere,ibi non rumpi testm̃ propter reseruatũ nõ
instituto filio ius succedendi,qui si voluerit hæres esse, nimirũ
si integrũ remaneat testm̃,per l.filio preterito.inf.de iniust.tes.
& sic vere extraneus sub condition institutus fuit, & hic verus
sensus illius legis. Imol. negat ibi esse substitutionem, nec in-
epte quidem,cũ nulla præcedat instõ. Sed conditionalem tan-
tum instõnem putat,quod Soc.filius probat in l.1.ff.de vulg.
& leg.verba consentiũt. Et vtiq; diuinantis est asserere,ibi præ-
cessisse institutionem. Scite igitur Alexand.prefatam legem in
neutram partem allegari posse tradit, & propterea quod mal-
uerit testator intestatus filio adeũte decedere,quam non adeũ-
te testatus,diuinatio est,cum nihil impediret magis filiũ,quam
extraneum institutionis titulo honorare. Atqui credibilius est
postquam testamento inuitat,malit ex illo succedi,quod insti-
tuenti,& instituto honorificum est. Verum testamento inuita
re,& velle intestatum decedere.item ex testamento voluntatẽ
defuncti elicere,& ad causam intestati interpretatione trahere
quæ & ad testati & intestati causam est indifferens,vt vero dis-
simile, ita incongruum videtur. Sed postquam verba in testa-
mento exprimũtur quæ ad testati causam minime sunt inepta
quid impedit, vt non secundum testati naturam accipiantur.
Nam veluti ex facto animus intelligitur l.de quib.sup.de leg.l.
l.pro her.inf.de acqui.hær.ex solemniis testandi decernitur ani
mus l.non codicillum. C.de test. Verba & mentem legis ad ti
tulum,in quo sita est, accommodamus l.2.de stat. hom, & ex
subiecta materia aut ampliamus aut restringimus l.insulam.§.
de præs.verb.c.constitutus.de relig.do. Pariter conuenit verba
in testamento,maxime circa hęredum institutiones,quę caput
sunt testamẽti,ad causam testati potius accommodemus. arg.
l.non codicillum.de test. Nec sine dubitatione fore autumo,et
si testator expresse sic diceret, Titius heres esto,si filius ab inte
stato esse noluerit,vtrum valeat talis insti.propter l. inter cæte-
ra, quod sentiens Bartol. dixit,talem præteritionem non esse
iniuriosam,& sic præteritum filiũ intelligit, de quo paulo post
disputabimus,& testamentum præteritione non prius nullum
atque filius velit. Attamen in dubia voluntate verisimilius est
qui testando ad suam successionem inuitat,velit ex testamen-
28 to succedi. † Adde quod semper eam interpretationem se qui
decet,qua testamẽtum non pereat l. quoties infra de reb. dub.
At nisi illis verbis,si noluerit,instituisse intelligamus,siue ab in
testato immiscuit se suus,siue abstinuerit,testamentum prete
29 ritione non est valiturum. † Roborantur prędicta quod res agi
tur inter liberos,vbi quoquomodo coniecturata voluntas suffi
cit l.cum auus inf.de condi.& dem.l. Pacumuius inf. de hære.
insti.l.fina.C. fam.hercisc. Præterea non nocet quoties nemi-
ni damnosum est relaxari solemnia. scribit Bald. in l. conditio-
nibus.de cond.& demons.per illum tex. Idcirco in casu nostro
dici potest, vbi vel valeat testamentum, quia suus intelligitur
institutus,vel non valeat,quia pręteritus ipse idem vtroque ca
su successurus est,& non alius. Prium fore in eum casum copia
nus,quo testamentum valeat, & testatus pater decedat. casus
videtur in l.posthumus.vers.idem & circa inf.de iniust.tes. Ho-
nos est instituenti & instituto, ex testamento potius quam ab
30 intestato succedi. † Si quidem illa verba.si noluerit dirigũtur
in extraneum,subsisto. Paul.de Castr.inf.in repet.l.si filius qui,
putat idem quod in suo. Magnę quidem significationis est hæc
vox,si noluerit,quod si voluerit an erit hæres,an frustra prola-
ta sunt faciunt omnia quæ supra de suis disputauimus. Et ex di
uerso est,quod institutio de extraneo debet palam & articula-
ta voce fieri l.hæredes palam ff.sup.de testam. & l. iubemus. C.
eo.tit.& casus videtur in l.ex facto etiam agitatũ. inf. de hęred.
inst. Nec frustra erunt posita, ex quo conditionalẽ institutionẽ
secundum Imolam in extraneo legitimo faciunt, & scriptus
sub ea conditione capiet,vt institutus & non substitutus, gloss.
& Bald. in d. l. ex facto,sed si talis legitimus volet,ab intestato
hæres erit,& legata non debebuntur,vel tanquam conditione
defecta vel ab alio legata. In extraneo vero non legitimo nul-
lius forte momenti.quia non secũdum regulas iuris dicta insti
tutio &c. a quibus discedere nostrum non est l.non potest. de
31 leg. 1. Alia species est, † si hæres non erit,in extraneis nil valet
d.l.ex facto.ibi,quem nõ instituerat, & talis cõditio vt ridicula
reiicitur.arg.l conditiones contra infra de condi.inst.Conside-
ra, an possit sic interpretari, si hęres nõ erit, si, pro quia hæres
non erit,immo facit institutionem. casus in eadem l.ex facto.
ibi quia huic pars esset data quę nulla esset, si in ratione decidẽ
di Iureconsul. dicit datam partem, & Seio aliũde non apparet
data quam illis verbis. Nec refert subiecisse quod nulla esset,
quoniam satis est innui illis verbis dari posse,licet tunc nulliter
data fuerit,ergo si valide fuisset data,illis verbis data esset,& sic
arguit aliunde,quam ex vi verborũ dationis nullitatem,& ver-
ba satis valida ad dationem. gloss. dicendo, id est videtur data
corrumpitur tex.quia verbum,esset non est infinitiui, vt gloss.
detracto tex. vult. Quid dicemus,an esse nulliter datam ait ex-
traneo,quod secus esset in suo,quasi sentiat suo illis verbis vali
dę,an vt communi seruiat sensui,tex.sic construetur ...a nul
la pars esset quę huic data esset,& hoc modo relatiuum, quæ,
refert non ens,id est non datam partem.sensus esset, quod illis
verbis nihil datum esset,diligentiores deliberẽt. In suis autem
videamus,an distingui possit. Aut illa verba, si hæres non erit,
non simpliciter proferuntur,sed cum adiectione aliqua,quę
instituentis arguat volũtatem exemplum in l. cohæredi. §.si. ff.
de vulg si hęres non erit,tũc in locũ partemve eius hæres esto,
frustra

frustra testator dixisset, in locũ partemve eius, si nullã intelli-
gebat datam, & hoc tenet ibi glo. & Bar. in vltimo intellectu, li
cet in contrarium communis sit opinio, siue partemve eius. l.
filij, quia sui ipso iure locum & partem habent, & vere ille tex.
de substitutione tantum loquitur, vt scribit Aret. Aliud exem-
plum, si hæres non erit, Titium substituo, casus in l. cum in te-
stamento. §. hæc verba. & l. pater impuberes. inf. de vulg. qui di
cit, substituo Titiũ, nisi Titius intelligatur institutus, non pos-
set ei substitui, & propterea vtrumq; significatur, alterum ex-
presse, alterum tacite, vt d. §. hęc verba. ratio, qui vult vnum &c.
l. illud. inf. de acquir. hære. & l. quamuis. C. de fideicom. Ex di-
uerso casus videtur in l. in libris Vlpiani. C. de hære. institu. vbi
nisi pręcedat de Plotio institutio, neuter intelligitur institutus,
nisi iuuetur hæc opin. quòd illa lex loquitur de extraneis, non
de suis, & in casu nostro sunt hæc verba, si hęres non erit, ibi de
siderantur, quæ si forte alijs probabuntur, ex ea distinctione li-
queret, in quibus casibus loquuntur leges per Bar. allega. Aut
simpliciter proferuntur, si hæres non erit, hoc opus, hic labor.
Bar. & Pau. de Cast. idem putant. Ioan. de Imo. in l. si pater. de
vulg. similiter sentit sub contraria conditione institutum per l.
aliquando. & l. quibus diebus. §. quidam Titio. de condi. & de-
mon. secus putat in extraneis, maxime ꝙ tunc est superuacua
talis conditio. l. verba hæc. de condi. instit. de quo per Are. in l.
1. inf. de vulg. & plenius Soci. fi. in repet. 4. q. princ. de effectibus
vulg. 2. q. 1. effectus. cogita quòd ratio suitatis multum valet.
Multi non faciunt differentiam inter illa, si noluerit, & illa, si
hæres non erit, tamen aliud est quid esse expressum, aliud sub-
auditum, in illa, si non erit, subintelligitur per interpretationẽ,
si noluerit. l. cum proponas. C. de hęre. instit. attamen vltra cõ-
munem opinionem contra Bar. vrget tex. in l. moribus. §. pen.
inf. de vulga. ibi, sed si ita scriptum est, si filius mihi hæres non
erit, Seius hęres esto. Nã si illis verbis, si filius hæres nõ erit &c.
induceretur institutio, superuacuo Iureconsultus institutionẽ
subiecisset, filius hæres esto. Superest vt illud Bart. de iniuriosa
præteritione excutiamus, & quorum Barto. mens non satis in-
telligo, aut sentit illis verbis factam institutionem, & imperti-
nenter excusat non iniuriosam præteritionem, cum institutus
tacite vel expresse omnium confessione, etiam ipsiusmet Bar.
non sit præteritus, aut sentit non factam institutionem, neque
necessariam, & similiter non est de pręteritione disputandum,
aut sentit necessariam esse, & non factã, tunc iusta esset inquisi
tio, nisi repugnaret Bar. propositioni cõtendentis in casu Galli
& simplicis vulgaris aliam non desiderari institutionem præ-
ter illã, quã illis verbis, si hæres non erit, vel illis, si me viuo &c.
32 ipse putat tacite induci. † Nihilominus diligens scrutator Imo.
validissime Bar. contradicit, negari nõ potest, inquit, quin filio
fiat iniuria statim quòd non instituitur. Nam sicut honorificũ
est institui. l. Iulianus. inf. si quis omiss. cau. testa. ita contume-
liosum est exhæredari aut præteriri. l. filium. §. sed si portio. inf.
de leg. præstan. auth. vt cum de appel. cog. §. illud quoque. col.
8. & auth. nouissime. C. de inoff. test. facit ratio cõtrariorũ &c.
Ipse vero non facile mihi persuadeo, satis esse non iniuriose
præteriri, nisi vrgens impellat vtilitas. l. multi non notæ. §. eod.
33 † Igitur diligentius perscrutetur, iniuriosum hoc casu quomo
do accipiendum, vtrum ex animi affectu, an ab effectu, id est
damno. Et non iniuriosum, an ab eo quod nõ damnosum dũ-
taxat, an quod vtile. Rursus vtrum sufficiat, nõ esse iniuriosam
præteritionem, an quòd emolumentum omnino sit allatura.
Et quod ex animi affectu iniuriosa accipiatur. tex. arguit in l. si
patronus. §. si quis non mala mente. inf. de bo. libe. & hunc sen
sum Bar. hic habuit, ratus qui ab intestato instituit, malam mẽ-
34 tem non habuisse. Verum † ex contrario vrget, quod ab igno-
rante præteritus nihilominus rumpit. l. sicut certi. & l. si cũ vte-
ro. C. de mil. test. facit. l. Titius. §. 1. sup. eod. Ergo non satis est,
quod non mala mente prætereatur. An ab effectu ergo, id est
quando præteritio nõ est damnosa, nullo enim iure probatur,
quin præteritus ab eo, cuius hæreditas non est soluendo, non
potest testamẽtum nullum dicere, satis damnosum fuit vt suũ
non tractari, ergo non ab eo quod non damnosa præteritio vi-
tiosa est, consequens fit igitur illam non esse iniuriosam, quæ
vtilis præteritio sit, & propter ipsam vtilitatem facta est, quód
omnes meo iudicio leges probant, & in primis. l. si emancipa-
tus filius. inf. de bo. poss. contratab. quæ loquitur de præterito,
& ab instituto extraneo accepturo hæreditatem post mortem
aui, in cuius erat potestate, vnde constituit euidentem vtilitatis
causam aui de bonorum dilapidatione suspecti. ad idem. d. l. si
patronus. §. si quis non mala mente. vbi iureconsultus non
fuit contentus dicere, si non mala mente, adiecit, sed alia cau-
sa, idem in l. Paulus respondit. eod. tit. de bon. libe. ibi, non no-
tæ, sed alio consilio. sup. in l. multi. ibi, sed vt eis consulatur. cla-
rius in l. si filijs matrem. C. de inoffic. test. ibi nullam iniuriam
fecit, sed potius putauit prouidendum. Nec mirum meo iudi-
cio, quod taliter præteritus non est vere præteritus, sed quodã-
modo institutus, cuius contemplatione & ad eius vtilitatem

alius institutus est, vt d. l. multi. ibi, fideicommissam hæredita-
35 tem dant, idem in d. l. si patronus. & l. Paulus respondit. † & ille
sic institutus contemplatione præteriti proprie fiduciarius hæ
res dicitur. l. Seius Saturninus. inf. ad Treb. facit. l. dedit dotem.
inf. de coll. bo. l. 1. de don. inter vir. & vxo. & denique filius ex iu-
dicio testamentario, licet interpositis personis capiet. si igitur
non iniuriosam. ll. definiunt, quæ in apertam vtilitatem fit pre-
teritio, iniuriosam fateamur oportet, quæ sine vtilitatis causa
fit, vnde palam fieri videtur, omnem simpliciter factam præte-
ritionẽ fore iniuriosam, quod aperta ratione demonstrari pos-
se autumo, quod qui sic præterit, iusta ratione quodammodo
coactus præterit, quod cessat in causa Bart. vbi sponte alios in-
stituit, & ex hoc ipso, quod suos ex causa intestati, & alios ex
causa testati vult capere, ita suos despicere videtur, quod in-
dignos habuerit testamento scribi. Nam nobis charos testa-
mento prosequi solemus, & proculdubio minime defendi po
test, nõ videri iniuriosam, ex quo testator declarat, nolle suum
ex testamento succedere, quasi indignum habeat institutionis
tit. honorari. Nec aliud illa verba sonant, si filius ab intestato
hæres esse noluerit, Titius hæres esto, quam illa verba in testa-
mento volo Titium, & non filium, si filius ab intestato vult ca-
pere, capiat quasi iure suo, non meo beneficio, alias ex testamẽ
to hæres sit Titius & vtique indignãtis est dispositio, quid im-
pediat æque filium vt Titium institutionis tit. honorare, certe
nihil. Nec me fugit eundem Bar. in l. iusiurandi. §. liberi. infra
de op. lib. scribere in dubio omnem exhæredationem præsu-
mi non mala mente factam. allegat. d. l. si quis non mala. inf. de
bon. lib. quam l. in contrarium valere proxime demonstraui-
36 mus. † Attamen non eadem ratio est exhæredationis & præte-
ritionis, exhæredatio legis implet voluntatem, pręteritio secus.
Illa solidat testamentum, ista infirmat, illa lege permittitur, ista
prohibetur, quod arguit magis legibus odiosam præteritionẽ.
Nec mirum, quia paternam arguit impietatẽ liberos nõ agno-
scere, exhæredatio autem filij irreuerentiam. Si suapte natura
illicitus est præteritionis actus, quomodo poterit simpliciter
gestus censeri licitus, & non mala mente gestus, arg. l. non du-
bium. C. de ll. & l. contra legem. sup. eo. tit. cum vul. Præterea si
verum est, quod ad l. Iulianus inf. si quis om. causa test. notatur,
quod institutionis honos præponendus sit vtilitati. Non enim
dolo caret pater, qui honore proprio omisso propter compen-
dium alienam institutionem maluit. vnde colligi posse reor, ꝙ
non oĩs vtilitas præteritionem honestet, nisi forte magna appa
reat sane ridiculosa res foret, si ob minimum emolumentum
institutionis honor despiciatur. Vnde liquidum fit, sicut non
omnis causa exhæredationem iustificat, pariter nec omnis vti-
litas præteritionem. Et propterea sicut testator oneratur legi-
timam exhæredationis causam exprimere, pariter dicendum,
non excusari prętereuntem, nisi iustam vtilitatis speciẽ expres-
serit. Et vt fructus aliquis ex prędictis & Doctorum traditioni-
bus in præsenti Bartolina quæstione colligatur, nonnullas con-
clusiones breuiter duxi adnotandas. † Primam, quod in casi-
37 Galli. & simplicis vulgaris etiã Bar. cõfessione hic, & §. in om-
nibus, opus est saltem tacita pręcedat institutio. Secundam, si-
militer omnium consensu, † æque valet tacita institutio. quod
38 expressa pro obseruatione. d. l. inter cætera, quam Aret. admit-
tit, si ex verbis testatoris, & non iuris præsumptione colligitur.
Tertiam, quod talis tacita institutio non ab intestato, sed ex te
stamento sit necesse, & in his iure Bar. ab omnibus impugnat.
Quartam ex Are. sententia, † quod succedens ab intestato non
39 potest dici institutus quantumuis, ex tacita mẽte defuncti suc-
cedat. Quintam pluriũ cõsensu, ꝙ ex illis verbis, si me viuo &c.
& illis hęres non erit. Neq; ab intestato, vt Bar. neq; ex testõ il-
la inducatur institutio. Reliqua multa quæ disputationis gratia
in medium adduxi, & maxime de iniuriosa præteritione, quis-
quis diligens lector ex suo ingenio duce ratione metiatur atq;
emendet. In decem mensibus proximis quibus filius morie-
tur.] † De partu humano variatũ legimus Gellius. 2. noct. At-
40 tic. meminit a decem viris in duodecim tab. scriptum, decimo
mense gigni hominam post mortẽ, scilicet patris. Docet Pau.
inf. de suis & legi. l. intestato. §. post decem menses mortis na-
tus non admittitur ad legitimam hæreditatem. Plin. septimo
naturalium historiarum refert Massurium Sabinum scribere,
L. Papyriũ prætorẽ scđo hęrede lege agẽte bo. pos. ẽ cũ dedis-
se, cũ mater partũ se. 13. mẽsib. tulisse diceret, qm nullũ certũ
tps pariẽdi ei statutũ videret. M. Varro. 3. diui. & hum. rerũ. &
septimo & vndecimo mẽse iustũ partũ nasci prodidit, authore
Aristotele. Itẽ Varro in Satira, quam testm inscripsit, pari co-
dẽq; iure esse vult in decẽ mensibus natos, & vndecim. Idem
Plini. homo alius septimo mẽse, alius octauo gignitur. & vsq;
ad initium decimi vndecimiq; ante septimum mensem haud
quãquam vitalis est. Diuus Adrianus causa cognita decreuit,
vndecimo quoq; mẽse partũ ędi posse. idem Gell. est author.
Quas vt declinaret varietates noster Gallus, mentẽ. 12. tab. se-
cutus, vt iustũ pariendi tps definiret, ait in decẽ mensibus &c.
quoq;

quoq; certior posthumi foret proles. Nam quo plus varium
ac stabile pariendi tempus, eo plus posthumorum incerta ac
41 litigiosa foret conditio. † Facit quod eleganter supra in l. com-
modissime notauit Bar. inquiēs, conditionem in futurum per
sonæ incerte adiectam, non modo vim conditionis, sed etiam
demonstrationis obtinere, quod Aret. & omnes commendāt.
Quas quidem visas varietates in vnam consonantiam reduce-
re, & idem iuris & hodie & olim fuisse non illepide inquisitio-
42 nis videtur. † Papirius prætor non male dixit nullum pariendi
tempus præfinitum, scilicet lege a conceptu. lex [illegible]tab. a mor-
te decem præscripsit menses. Diuus Adrianus longo post tem
pore causa cognita, a cōceptu vndecim mēses decreuit, a mor-
te autem nihil immutauit ab eo quod 12. tab. scriptum erat, &
a Gallo declaratum fuit, & hoc iure vtimur. a Diuo Iustiniano
comprobatum l. fi. C. de posth. hær. Varro autem, Plinius, & cæ
teri a conceptione dinumerant, quam quidem dinumeratio-
nem nostris legibus vsque adeo comprobatā video, quod au-
sim affirmare vndecimo mense iustum partum nasci. Nam si
nouissima die 10. mensis post mortem patris iustus partus na
scitur, a cōceptu 11. mense nasci fateamur oportet. Non enim
eadem ipsa die mortis cōcepisse verisimile aut possibile est, ni-
si morte repentina correptus pater fuisset, puta naufragio, aut
ruina, vel cęde. quid si lōga ęgritudine expugnatus obijt. quod
frequentius accidit, ad quod leges accommodantur l. nam ad
ea. sup. de leg. & satis est prima vel secunda die, & inter ipsa ini-
tia 11. nasci, sicut prima vel secunda 7. d. l. intestato. §. fi. & l. 7.
sup. de statu homi probaturque hæc sententia in auth. de resti.
43 & eą quæ parit. † Nota paria esse dicere, in decem mensibus, &
intra decem menses, vt hic, & l. fi. C. eod. sicut ipsis Calendis, &
intra Calendas, sicut vltimus Calendarum dies, quinimo & no
uissimi diei vltimum momentum includitur tam mensis quā
Calendarum l. si ita stipulatus fuero decem, & l. qui hoc anno.
inf. de verb. oblig. Doct. in l. qui ante Calendas, & l. eum qui ita
§. qui ita. eo. tit. Ratio, quod inter istas dictiones, in, & intra, nul
la est differentia significationis. Ser. Sulpitius, tres istæ voces, in
tra, citra, vltra, quibus certi locorum fines demonstrantur, sin-
gularibus apud veteres sillabis appellabantur, in, cis, vls. Hæ de-
inde particulę, quoniam paruo exiguoq; sonitu obscurius pro
ferebātur, addita est tribus omnibus eadem sillaba, & quod cis
Tiberim, & vls Tiberim, dici cęptum est, citra Tiberim, & vl-
tra Tiberim. Item quod erat in accedente eadem silliaba, intra
factum est, ex quibus intra, in significat. Nā qui dicit intra opi-
dum, intra ferias, intra Calendas, non aliud dicit, quam in opi-
do, in feriis, in Calendis. Hæc Seruius, author est Gallus lib. 11.
noct. Attic. cap. 14. qui ergo primo, secundo, vel alio quouis mē
se ante decimum finitum post mortem natus erit, in 10. pro-
ximis mensibus, vel intra decem menses natus intelligitur, vt
44 hic, & d. l. fi. C. eod. † Quid si Calendis 11. mensis aut postridie
nascatur, erit ne præteritus, glo. institutum intelligit. idem glo.
in auth. de rest. & ea quę parit. §. fin. vnde Bald. no. paruum ex-
cessum non fore in consideratione, pro gloss. l. vbi lex duorum
mensium. ff. de reg. iur. Morosum sane videtur ac irrationab. le
nimis, ad vnguem resecare, quæ in potestate nostra non sunt,
at quæ nec ipsius interdum diligentissimę naturæ, quæ quam-
uis eodem modo semper agat, & perfecte agat, attamen plerū
que non potest, author est Arist. 2. de rep. & ob id cōsiderandā
naturam monet in his, quæ frequenter accidunt, & non in mō
struosis. concordant l. non sunt liberi supra de sta. ho. l. ostentū
& l. quęret aliquis inf. de verb. sig. Omnibus natura rebus cer-
ta crescendi meta est, quandoque tamen excessus videmus, Sta
tutarij certam hominibus mensuram definiunt, plurimi aut lō
giorem, aut breuiorem habent, nonnullos nostra ętate Romæ
videmus sup. humanā speciem Dalmatam quandam semicu-
bito cæteris eminentiorem, & Beltranum sutorem palmo ex-
cedentem. ita si minime 10. menses prætergressus est partus,
non ideo minus iustus haberi debet, cū in potestate nostra non
sit adamussim pariendi legem custodire. Nec est quod partui
imputetur, quod fataliter ei accessit. arg. d. l. quęret aliquis. inf.
de ver. si. & pręgnātes falli in dinumeratione dierum minime
nouum est. Nec lex hoc sentit, vt plures nullo modo sint. quæ
de 10. post mortem mēsibus loquitur, ipsa enim mortis die in-
credibile est semper concipi, vnde quotquot ante mortē dies,
tot supra 10. mēses admittit lex, & per hoc 11. mēse. gigni pos-
se intelligitur, quamuis 10. post mortem iustos menses præfi-
nierit. In cōtrarium vrget quod lex statuit post 10. mēses mor-
tis natum inter legitimos non haberi, & hoc probat gloss. in l.
7. mense sup. de sta. ho. quam plures sequuntur, cuius definitio
ni nec probationibus contrairi potest. Are. alleg. gloss. in c. fer-
45 rum. in l. dis. † Pan. in c. is qui de spon. scribit, quando lex defi-
nit aliquid, obtemperandum est, quod per eam inducitur præ-
sumptio iuris, & de iure quæ impatiens est contrariæ probatio
nis Cle. literis. de proba. Ex diuerso idem Aret. subtiliter distin
guit, verbum, post, esse ambiguum, vtrum ad lōgum interual-
lum vel ad breue tempus respiciat, ex authoritate Bar. in l. fru-
ctus. §. q. sup. sol. ma. Doc. in l. quoties §. si quis ita. inf. de hære
insti. & propterea infert ex interuallo accipiendum, & non in-
continenti post 10. mēses natum, cum liqueat post decem mē-
ses nasci posse, & ita inquit interpretari Imp. in d. auth. de resti.
§. fi. ex cuius verbis dicentis impossibile esse 11. mense comple
to nasci. A contrario argumentatur ante cōplementum in ali
qua parte 11. mensis possibile est nasci. Pace tanti viri nefas non
sit dicere talem consequentiam non plus valere, quam illam,
tempus pariendi in 12. mensem non extenditur, ergo ad 12. ex
tenditur. In numeris negatiue non recipitur argumentum. Ex
facto illic accidit, mulier 12. mense a morte viri partum ędidit,
a defuncto conceptum asserebat, & vt imaginor, obijcienti de
partu post 10. iustos menses respondebat a conceptu, quando
liqueret aliam dinumerationem esse legibus nō improbatam
sed in re dubia legem a morte 10. menses. Impe. autem eadem
ratione, qua se mulier tuebatur, confutat inquiēs, neque enim
in tantum tempus conceptionis extensum, quasi dicat, dato a
conceptione fieri deberet dinumeratio, tempus conceptionis
neq; in tantum, idest tempus 12. mēsium extēditur, & propte-
rea nō possibile quod a defuncto esset partus. Imp. ait, nōdum
enim completo anno [illegible] ēse perfecte peperit. Ecce quam a-
perte meminit 12. Nōdum completo anno ait, id est 12. mense
46 completo, quem mox attigerat perfecto 11. † Non ab re ergo
pauloante disseruimus, quod alia esset dinumeratio a cōceptu,
& alia a morte, & a conceptu 11. mēse iustum partum gigni,
& in hoc a phisicis non discrepare leguleios, vt sup. in declara-
to. §. fi. manifestatur. Et obseruandū est, abnegatiuos iusti par-
tus duos pręfinitos terminos, vnus citerior est, alius vlterior. Ci
tra septimum mēsem haud qua quam vi talis gignitur, & ideo
iniustus l. septimo sup. de stat. hom. Vltra vndecimum obserua
ta naturæ lege gigni est impossibile, & ideo iure ciuili est illegi
timus. Verum quoniam dies conceptionis aut obscurus, aut
omnino incognitus, & ideo ab eo dinumeratio fallax, sciri pro-
culdubio nequit eius temporis aut dinumerationis finis, cuius
initium ignoratur. Docto. in lege de diuisione sup. solu. matri.
& l. si in diem infr. de cond. & demōst. Ideo prudenter legisla-
tor noluit in re tam graui sub incerto & vanis asseuerationibus
vagari, sed ex certo initio certum finem prescribi, quem egre-
di pēsata naturæ lege censetur impossibile, & ciuili ęquitati, &
partus indemnitati conuenire. At duo legislatorem respicere
oportuit. Primū vt partus ratio integra seruaretur, id est quod
vere filius defuncti temporis per angustiam pariendi non ex-
cluderetur. Secundum, ne ex infinito pariendi tempore viduis
stupri occasio præberetur. Vtrunq; consequi ratus duce natu-
ra, certam nascendi metam a morte pręstituēdo cum a die cō-
ceptionis fallax, & omnino periculosum videtur, & proculdu-
bio nulla alia ratione melius lex naturæ custodiri potuit, quam
decem iustos a morte statuisse menses. Nam si nouem a mor-
te præstituisset, a conceptione vtiq; essent tantum decem cum
detrimento partus, cui nec vndecimo mense nasci a natura de-
negatum est. Ex diuerso si vndecim a morte præstituisset, simi
liter a conceptione contra naturæ legem essent duodecim. De
cē ergo optima consideratione a morte viri iustos menses præ
finiuit. Tum vel maxime, quod veluti incertum est, quo die an
te mortem concepisset, ita indubitatum post mortem concipi
non potuisset, & propterea si ante initium 10. oportuit conce-
pisse, palam sit vndecim parituram, quæ 10. mortis parit. Vt res
partus in tuto esset, merito, decem præstitui argumē. l. quoties
in stipu. inf. de verborum obligatio. Nec refert, si viduis nono
quoq; mense gignere assuetis, incęsti occasio non tollatur, quę
post mortem viri ex stupro concipiens 10. mortis possit pare-
re, quoniam huius rei natura ea est, vt per omnia fraudibus si-
ne partus detrimēto obuiari nequeat. Satius dicit lex posse fal-
li, quam ob talem, suspicionem per inscitiam humanam verū
filium excludi. Nec dissimiliter in alijs multis statuit, vt illud,
47 melius nocentem absoluere, quam innocentem per inscitiam
condēnare, & exhæredatum alere, quam non exhæredato per
inscitiam alimenta denegare l. 1. §. sed si incertum. inf. de vent.
in posses. mit. Contra, conceptus pridie quam moreretur pater
ista ratione 11. mensis potiori parte fraudaretur. Respondeo,
lex fecit, quod potuit, & ad ea quę frequentius accidunt, se ac-
commodauit, nihilominus Plinius scribit, inter initia 10. & 11.
mensis gigni hominem. Quid si palpatu exultantis in vtero
partus, & alijs manifestis signis non minus tribus mēsibus præ
gnantem constet relictam coniugem, & ex eodem vtero 11.
post mortem viri peperisse, præualebit ne legis rigor manifo-
ste veritati, an princeps omnino consulēdus. Nec existimo di-
uerso casu Papirium pretorem, de quo sup. 11. mense natum,
secundo prætulisse hæredi, nimirum quia prætores ad moderā
48 dam legū seueritatē pro principe erāt. † Quid si testator pater
instituat in 7. mēsibus nasciturū, nū postea natus iure præteriti
rumpit, & cōsciētia cōceptionis moueatur, in potestate nostra
nō est actus nostros a legū nexibus subducere l. non potest. de
leg. 1. ergo pręteritus. casus est in l. 1. §. sed si quis vētrē. ff. de vē-

trem

tre in poss. mit. Quid si instituat intra. 5. menses nasciturum,
vtrum nō solum fragilis institutio, sed etiā nulla iniusti partus.
l. septimo. ff. de stat. ho. Idem de eo qui in rerum natura futurus
non est, & sic de non ente pro non scripta sit. l. si eo tēpore. inf.
de his qui pro non scrip. In cōtrium l. 1. §. sed & si quis ventrem.
inf. de vent. in pos. mit. vbi intra tres menses nasciturus exhere-
datur, fortius ergo valebit institutio. ad hanc. q. vide Soci. fil. in
repe. l. cū auus. col. 81. versi. sed quæritur. Quid si simpliciter si-
ne adiectione temporis instituat filium nasciturum, vtrum vl-
tra. 10. mensem natus intelligitur institutus, & puto sicut non
intelligitur filius, ita nec institutus. d. l. intestato. §. fin. ergo talis
adiectio est superuacua. l. 3. de lega. 1. verum hodie. Sed in Gal-
li formula necessaria fuit de partu humano ad tollendas dissi-
49 dentium altercationes. † Quæro in l. fi. C. eo. sunt eadem pro-
pe verba, intra decem menses. post mortem meam &c. & tñ
non eandem habent significationem. Illic simplicem disposi-
tionem faciunt, hic conditionalem illic viuo testatore nascen-
tes non intelligūtur præteriti, hic secus. Cur tam diuersa, An
qđ suus ibi instituitur, hic alienus, qui simpliciter nequit insti-
tui, & forte verū, nisi. l. commodissime. de suo loqueretur. An
quia ibi moribundus pater sic testatus est sine spe, se viuo, gignē-
dę sobolis, quia si se victurum credidisset, idem de nasciturus in vi
ta statuisset arg. l. 3. C. de inof. test. & l. Titius. §. Lucius. supr. eo.
Et quamuis procliuior in hoc sententia sit, vere tamen diuina-
tio est & in vnum moribūdi casum restrictio. Quid si nō ęger
testaretur, vt sæpe sapientes faciunt, Iustinianus enim genera-
liter ea verba vult intelligi. An vt Paul. de Castr. existimauit in
d. §. Lucius. & Ias. in l. 1. inf. de vulg. probat de certo ibi posthu
mo cogitatum, & hæc similiter diuinatio, vt idem Ias. in d. l. fi.
scribit. An vt Cy. putat, ibi verba sunt ambigua, hic & in l. com-
modissime. sunt clara, quod & Bar. in l. si cum dotem. §. so[...]ma.
non displicuit. Si verum amamus, vtrobique scriptum est aper
tum, in illa licet quæstio sit voluntatis. An quod ea verba, post
mortem meam, non respiciant nasciturus, sed initium dunta-
xat decem mensium, vt glos. forte non male sentit, tametsi ad
vtrunque possit referri. Attamen congruentius videtur ad fa-
uorē restringere. Vnde obseruandū, qđ verbū simpliciter pro-
latum ad fauorem & odiū est indifferens, fore ad causam fa-
uorabilem redigendū. Neque mirū si non idem in Aquiliana
formula, in qua computatio decem mensium non a morte te-
statoris, sed filij exprimitur inchoanda, vnde fit illa post mortē
meam, aut excludant in vita nasciturus, aut nihil operentur, cōt.
l. si quando. de l. 2. Et eadem ratione neque l. commodissime.
nō obstat, in qua talis decem mensiū necessaria est numeratio. Et
vtique in l. fi. verba, post mortem mem, propter expressum de-
cē mensium spaciū plusq̄ necessario posita fuerunt. Nam nisi
exprimatur vnde incipiant decem menses, quando desināt, sp
foret incognitum. Et quia voluntatis illic quæstio fuit, non aūt
scripti, qđ apertum est. Alia ratione meo iudicio Imperator
voluntatem testatoris sic interpretatus est, ex illo vel maxime,
quod testator verbis vius est legis de partu disponentis. Lex
enim decem a morte præscripsit pariendi menses, ad excludē-
dum tñ illos, qui postea nascerētur, non aūt illos, qui non post
mortem nascerentur. Nec mirum illos eijcit vt in legitimos,
hos amplectitur vt legitimos. Siquidem testando quis legis
prouisione vtitur. merito credit Imperator eodem consilio
sic testari, quo legislator motus sit statuere. si legislatori nō ea
mens fuit, vt qui viuo testatore nascerentur, a successione hu-
iusmodi verbis excludantur, similiter dicendum est, nec testa-
50 tori fuisse in animo, vt præteriti intelligerentur. † Verba enim
ad vnū effectū prolata, in diuersum valere non debent. l. legata
inutiliter. de l. 3. Vnde obseruādū occurrit, actus a lege inter-
pretationem capere, cuius prouisione agens vius est. S. in liter
dicimus, gl. & Doctorum dicta fm. ll. quas allegant intelligen-
da, faciūt scripta. inf. l. hæredes mei. §. cū ita. inf. ad Treb. Iacob.
de Beluiso pulcherrimā q̄onem disputauit, quam Bart. hic re-
tractat, de vidua quæ humano viro nupsit, & in 10. vel. 9. men-
se peperit, cuius esset partus. Inextricabilis quidem quæstio in
iuris canonici seminarijs orta, qđ intra luctuosos dies nubendi
potestatē fecit. c. pe. & fi. de secū. nup. Verum Bal in l. decre. C.
de infam. meminit se legisse in consilijs Paul. de Liaza. sapien-
51 tissimi canonistę, & Raynerij Forl. Quandiu imminet contur-
bati sanguinis periculum, & partus incertitudo causari potest,
viduam non sine infamia nubere. Et ideirco idem Bal. deficit
post tres aut quatuor menses iure nubere, quia a gl. in l. liberorū.
sup. de insa. didicit. Ratio, qđ latere diutius venter non potest.
52 † sterili autem & annosę nullo tpe prohibitum probat Pet. de
Anchar. in rep. c. 1. de contr. Panor. in c. 2. de sec. nup. & in rep.
c. ecclesia sanctę Mariæ de consti. Bald. opinionem repugnat,
quem Felyn. sequi videtur. Pau. de Cast. in l. decreto, non pro-
53 bat nec improbat. † Amplius insignis Doctor Thomas Doc-
cius Senesi. quem vbique Doctorem veritatis laudat Socin. fi-
lius, hisdem authoribus tradit grauide non licere ante partum
nubere. De qua nō est verisimile Apostolum dixisse. 1. ad Co-
rinth. 7. Viro mortuo nubat in do mino. maxime propter peri-
culum abortus & frequentem coeuntium contricatione. Sapiē-
ter ergo maiores nostri ante luctuosa tempora secūdas dam-
54 nauerunt nuptias. l. libertorū. ff. de infa. † Hac eadem causa ne-
farium in muliere magis adulteriū ac stuprum, quā in viris est
habitū. & probatur in auth. de resti. & eam quę. §. si. propter qđ
dixit Cato in oratione de dote. In adulterio vxorem suā si de-
prehēdisses, sine iudicio impune necares, illa te, si adulterares,
digito non auderet contingere, neque eius esset. Alioquin ab-
surdum fu[...]sset, continentię atque constantiæ plus exigere ab
infirmioribus, quā natura & lege potioribus, ac monstruosum
55 muliebrem fragilitatem superare fortitudine viros. † Et vt ad
me redeam, multum interesse autumo, quemadmodum con-
cipiatur quæstio. Si quidem præponimus viduam post duos a
morte viri nupsisse menses, & nono peperisse, vt quærit Barto.
aperienda est ambiguitas, vtrum nonus mēsis a morte viri nu-
meratur, an a secūdis nuptijs. Si quidem a morte nonus prępo-
nitur, qui est post nuptias septimus, & liqueat nono mense na-
tum, non dubium est ad primum virum pertinere. Si nō liquet
pendebit multum a iudicio obstetricum, & Medicorum, par-
tus qualitate pensata. Natura quidem nouenarius perfectior,
& ideo robustior, ac magis vegetus, & multo plus id quod a cō-
ceptu esset mensium decem, nisi aliud exinaniuerit, puta ma-
ternus langor, & similia. Septenarius autem quamuis sit iustus
tamē immaturus & imbecillior, iustus vero quo ad successio-
nis iura, quæ id tantum exigunt. vt eo a nuptijs ædatur tempo-
56 re, quo humana conditione victurus sit. † Nam si sexto a nu-
ptijs mense natus viueret, vulgo magis quæsitus creditur. l. se-
ptimo. de stat. homi. l. intestato. §. fin. infr. de suis & legit. l. quod
dicitur. supr. eod. & l. penul. C. eod. Si vero ex aspectu discerni
non posset vtrum septenarius an nouenarius sit, Bald. in d. l. se-
ptimo, putat ex naturali & communi consuetudine pariendi
nasci nonenarium, & per hoc ad primum virum pertinere. qđ
Are. placet. Iuuatur ratione quod natura semper operatur, se-
cundum physicos, potiori quo potest modo, & pro perfecto
57 potius quam imperfecto præsumitur. † Imperfecta enim sunt
inimica naturæ. l. non sunt liberi. sup. de stat. homi. & l. ostentū.
& l. quęret aliquis. infra de verbo. signifi. Cogita tamen, quod
probabiliter magis hæc, quam necessario concludunt, nam &
septimo nasci potuit, multumque valet, quod in domo secun-
di viri publice visa est prægnans, creuitque venter, & enixa est.
l. filium. supr. de his qui sunt sui vel. & l. vicinis. C. de nuptijs. Si
vero nonus mensis post secūdas nuptias proponitur, & sic vn-
decimo a primo matrimonio natus, non existimo habere du-
bitationem, quin secundi sit viri. 11. mense mortis natum non
recipit ius. d. l. intestato. §. post 10. & casus est in d. §. si. authen. de
58 res. & ea quæ parit. 11. mente &c. † Si quæritur de vidua quę
statim humato viro nupsit, neque constet cuius concepit coi-
tu, & quocūq; mense pariat, potuit 9. vel 10. ex alterutrius coi-
tu peperisse. Soluat Apollo, quo plus distinguis, plus inuoluis.
Matris asseueratio plerunque rarę aut nullę mulieres ex ipso
coitu conceptionem sentiūt. l. 1. §. si mulier. supra de lib. agno.
consuetudinis obseruatio hoc casu inaccessibilis, cum ab vtro-
que viro æque nouem & 10. menses sint nisi primus vir longa
ęgritudine expugnata defecisset, aut in peregrinatione perse-
[...]t. l. filiū. §. pe. & fi. sup. de his qui sui sunt vel al. iur. ex adminicis
iudicatio pendet. Vbi vero vir primus repentina morte occu-
buisset, quod illa ipsa die, aut pridie potuit concepisse, hoc opus
hic labor. Bal. in l. si matrem. C. de suis & legi. & Imol. hic pu-
tant in dubio iudicari filium illius, in cuius domo nascitur d. l.
filium. Idem Bal. in l. liberorū. §. 1. ff. de infa. sentit neutrius esse.
& Are. sequitur per. l. si fuerit. inf. de reb. dub. Ang. in l. duo fra-
tres. Iac. Rauen. ga
ci. J. de hær. insti. tradit vtrique adiudicādū, qđ omnes dānant.
Bar. distinctio nō pertinet ad præsentē articulū. Iac. Rauē. ga
patrē demōstrare nō pōt, nō admittit ad successionē vllius. l. vul
go. ff. de statu homi. Bal. in l. septimo. ff. de sta. ho. Aret. digredi-
tur ad ea, quæ tradunt Canonistæ in c. afferre de præsumē. Nos
tractatur, vtrum pro possessore an petitore præsumēdum. Nos
autem quærimus ex nudo facto, cuius sit filius, non autem quis
ex petitore vel possessore potior. Quid dicemus, qui recte iudi-
care volet, durum esset, definiat vtriusque esse. Non eadem fa-
ne conditio seruorum libertorum ve cum filijs. Nam veluti se-
ruus & libertus plurium esse pōt, pariter proculdubio impossibi-
le est vnū ex plurium gigni coitu. Iniquis etiam neutrius arbitra-
ri, quem certum est alterutrius esse. Non obstat. d. l. si fuerit. vbi
agitur de lucro captando, hic de damno vitando, imō facit pro
in §. si. quia casus est fauorabilis. Iaco. Rauen. ratio fortis est. An
† eius sit coi assimilatur, vt Iacobo de Beluiso placuit, vetus ac
celebris inter Philosophos agitata quæstio de corporis simi-
59 litudine. Quibusdam existimantibus genitali lege trahi, vt in
animalibus & plātis sibi similia gignentibus. Quibusdam mor-
talium fortuitas species, quod ex speciosis plerunque defor-
mes, & robustis imbecilliores nasci videmus. Bar. & oēs Iac. cō
tradicunt, dicentes ex imaginatione mulieres in receptione se-
minis

minis plerunq; partus effigiem capere. Leges quibus nitun-
tur,nihil faciunt,vt illa quæret aliquis inf.de verb.sig. vbi scri-
ptum est parentis nihil imputādum in his quæ fato eueniunt,
quod si ex cogitatione mulieris accideret, esset imputandum
Iaf.laborat in exemplis, quæ plus Iacob.opinationem confir-
mant.Et illud in primis authore diuo Hieronymo, mulieris
accusatę de adulterio,quòd dissimilem marito filiū genuisset,
& cōmento sapientissimi Hippocratis liberate, φ in cubiculo
inuenit pictam imaginem puero similem, quam conceptio-
nis tēpore respexerat mulier. Et illa Quintiliani, quæ Ethiopi
similē genuit,cuius figuram cōtemplata fuerat. Ex quibus pa-
lam fit,quantū similitudinis ratio valeat,φ in suspicionē adul
terij illas adduxerat,& nisi legitima rōne excusatę, dānatę for
tassis fuissent. Cur hoc nisi φ natura similem exigit,& simili-
tudo suū arguit, sicut dissimilitudo nō suū, excusata per locū
a spāli in ɔriū, ergo generalis regula iudicio Hippocratis pro-
bata,qđ nisi specialis dissimilitudinis causa adducatur,natura-
le esse & ordinariū,vt assimilentur. Rari profecto sunt,qui ge
nitale aliquid ex vtero nū referant, & si ab initio in ipso partu
manifesta signa,vt neui, cicatrices nō apparent, attamen per
ætatē recognoscimus, aut in ipso oris & corporis habitu aut
voce,pronūciatione,incessu,gestu, moribus. Nonne quotidie
gentilitias virtutes ac vitia,morbos, ęgritudines rescimus, vt
articulares, illiacas, phthisicas, podagras, quot vidimus apo-
plexi genitali cecidisse quot lipposos,luciosos, surdos, balbu-
tientes, parentibus suis similes, etiam auis & proauis, Tres in
Lepidorū gēte, intermisso ordine,obducto membrana oculo
geniti memorant, & Niceus nobilis poeta in auum degene-
rasse Ethiopem. Confirmatq; magis quam infirmet illud hic
Bar.Inspiciendū quod frequentius accidit,qm̄ filiū patris ima
ginem reddere ordinariū ac frequentissimū est, sępe solet si-
milis filius esse patri. Eadē ratione retorquentur in Iason. alia
sua exempla,quæ innuunt industria & studio hominis dissimi
les gigni,& non natura,vt in Genesi. Iacob versicolores pecu
des generari procurauit. Et quanquā hæc instabilis rō videat,
qđ aliæ auis, aliæ sibi similes pariunt, quædam viro, quædam
nulli, quædam patri foeminam,marē sibi,quodq; cogitationū
animiq; celeritas,& ingenij varietas multiformes notas in ho
mine potius imprimit,quā cæteris animantibus,quorū immo
biles sunt animi, & similes omnibus, singulisq; in suo cuique
genere,nihilominus minime aspernandam mihi persuadeo si
militudinis rationē. Raro est coeuntes animos in diuersa di-
strahant dulcedine operis, quod omnes sensus occupat lan-
guescentes,& vt plurimum in tenebris cum maritis res ista ge
60 ritur. † Apud Lucilium Manilius pictor deformes filios, nec
sui dissimiles cum haberet, a Geminio percuntatus, cur non
similiter fingeret & pingeret, respondisse fertur, in tenebris
fingo,luce pingo. Phauorinus haud vulgaris Philosophus as-
serebat plurimum valere ad fingendas animi corporisq; simi-
litudines vim & naturam foeminis facit c.si gens Anglorum.
56.distin.l.quod si nolit. † qui vendunt sup de ædil. ædic. Pli-
nius meminit eius quæ gemino partu alterum marito similē,
alterū adultero genuit. Itē Procōnesię ancillę, quæ alterū do-
mino similē,alterum procuratori eius. Diuus Augustus cum
prouincialis quidā ad eū perductus esset sibi simillimus, inter-
rogauit. Adolescēs fuit ne aliquādo mater tua Romæ. Nega-
uit ille, nec cōtentus, adiecit, Sed pater meus sępe. Existima-
uit Augustus tñ similitudinē vix aliunde quā ex natura femi-
nis procedere potuisse, & ille vt matrem impuditię nota pur-
garet similitudinis rōnem perlepide in Cesare retorsit. Vide-
mus præterea quāto studio patresfamilias curare soleā canū
atq; equorū generationē ex optimis atq; pulcherrimis fieri,
qđ de republica Plato sapienter admiratur, simul & ridet, qđ
nō idē opere in copulandis hominibus nauant. Qđ custodiri
iubet Imperator in l.super statu. C.de quæsti.ad idem l.1. §. de
ven.insp. Nec ad rem,φ aliter euenire potest,ex bonis bonum
generati natura vult, quāuis plerunque non possit, author est
61 Aristoteles secundo de republica.† Illas enim leges notant ac
probant,quæ naturaliter & frequēter accidunt l.nā ad ea. sup.
de.ll. Nec nouum nullis necessarijs probationibus filium pos-
se demonstrari, & ideo verisimili cōtentos nos esse oportet l.
filiū.sup.de his qui sunt sui vel alie.& l.Lucius inf.de condi. &
demō. Non.n. inspicimus quod euenire potest, sed qđ natura
liter euenire solet. Similitudo igitur vt naturæ magis consen-
tanea multum valet. Verum non ausim affirmare vt sola suffi
ciat,nisi alio iuuetur, vt si domi natus est d. l. filiū neque aliud
dissuadet,sicuti ex dissimilitudine, neque opinor adulterinū.
Et aduertendum quosdam in hac qōne dicere, cuius magis
assimilatur inspiciendum. Aliud quidem est dicere,cui similis
est,& aliud, magis similis. Hic sermo comparatiuus est, quod
vtriusque similitudinem referat,sed alterius magis.& hanc vt
instabilem,& vtriusq; similitudinem gerētem,nihil valere ar-
bitror. Rursus, an eius existimabitur in cuius matrimonio na-
scitur, vt Bald. censuit in l. si mater. C. de suis & legi. Sequi-
tur hic Imol. & Alexā. per d.l.filium,& l.si vicinis.C.de nupt.
Satis nimiū valere autumo post huius nuptias tumidus visus
venter, & in eiusdem domo creuisse peperisse. Nam sic natū
maritus,nisi aliud impediat,cogitur agnoscere d.l. filium. Im-
pia vox illa.ll.visa est, quę negat filium ex illo ventre,qui post
nuptias domi creuit,cui si iungas similitudinis argumentum,
lis omnis dirimitur. An benigniorem in ambiguo rationem
amplecti conuenit, id est, quod nato fauorabilius sequamur.
argumento l.si fuerit.§.finali. & l.qui duos. §. sed si filio.infra
de reb.dubijs.fauorabilius est alteri adijci quam neutri, nobi-
liori quam humili, ditiori quam pauperi. An forte dirimenda
controuersia. Nec illepida Imolæ hic sententia, quod vere-
cundius cum muliere agitur,si ex secundo concepisse duxeris,
62 sic non peccauit contra l.liberorum de infam.& semper † pro
innocentia præsumendum l.merito.sup.pro so. An calculatio
ne astronomorum probabimus, qui ex hora natiuitatis mo-
mentum conceptionis recognoscunt. Ptolemeus in centilo-
quijs verbo.51. Locus Lunę in natiuitate est ipse gradus ascē-
dens in circulo, hora casus spermatis in matricem, & locus
Lunæ hora casus spermatis est gradus ascendens in hora nati-
uitatis. Verba sunt Ptolemei. Si vero mox post mensem a pri-
mo viro nupsit, & x.mense peperit,ad hanc spectant Bart. di-
stinctiones,cum vtrouis conceperit, legitimus est partus, nec
ex cuius coitu conceptus sit,facile dignoscitur. Si contemplā-
da signa sunt,accurate deliberandum est. Menstrua non sem-
per eadem repetita d eredeunt, & plerunq; in duos differun-
tur mēses. Finge,illo mēse qui inter primum & fin matrimo-
nium intercessit,passa non fuit menstrua,& statim in ipsis nu-
ptijs ex secundo viro concepit pridie quā redirēt, vnde causa-
tur ignoratio ex cuius coitu mēstrua retenta sunt Multe etiā
post cōceptionē primis mēsibus nihil minus mēstrua eijciūt.
Et fortassis haud impertinenter distinguendum. Aut passa est
mēstrua post mortē primi viri, nec illi post cōceptionem cō-
sueuerunt defluere,& clara res est, si vero passa non fuit, pro-
culdubio res nō est sine dubitatione. Signa dixit Bart. Rofredi
authoritate innixus, qui nō videtur contentus cessatione mē-
struorū, nisi alia comitētur,dolores,fastidiū.ait.n. asserebatur
prægnans ab obstetricibus, puta quia forte cessauerant men-
strua,habebat dolores,habebat fastidiū neque his omnibus cō
tētus,nisi ab obstetricibus probarentur,adde vel medicis,quo
63 rū studiū est ista diligētius insectari. † De signis conceptus Pli-
nius sic loquitur. A cōceptu decimo die dolores capitis, ocu-
lorū vertigines,tenebrasq; fastidiū in cibis,redundatio stoma-
chi,indices sunt hominis inchoati. Sed quia talia nō accidunt
semper cessatio mēstruorū adiūcto aliquo ex prædictis, acce-
dēte peritorū assensu,validissima sunt signa. Esto passa fuit, &
nequit probari,qm̄ publice mulieres verētur sciri, & ideo oc-
64 culūt semper. Asseuerationi matris stari Doct.negant † Quid
ergo,& forte matris assertio non tam facile aspernanda l. etiā
supra de prob.creditur de ętate, cur non de conceptione quæ
probatu difficilior est l.de ætate de interro.ac,& casus videtur
in d.l.intestato.§. fi.de suis & le. Vbi iureconf. 182. die natum
iustum definit partum, quæ dierū supputatio nisi a matre vn-
de disci quæat,nō video.facit l. septimo. §. de statu homi. Re-
tulimus supra Plinio & Massurio Sabino authoribus, Papi-
rium prætorem credidisse matri quod.12.menses tulerat puer
perium. Ex contrario matris assertio suspecta sępe aut causa
gratię cum nouo viro ineundę, aut cōtinentię matrimonialis
protegende. Nam pudoris simulacra amant videri etiā petu-
lantissime,propter hoc multę abortus procurāt, multę necāt
aut exponūt. Exempla nobis domestica sunt in ipsis vrbis cō-
ditoribus dum Campaniæ præsiderem, prope muros oppidi,
(quod Collem pardum vocāt) repertus est infans sub terram
defossus,& ad me delatum nutricibus tradidi, sumpto de ma
tre supplicio, duos superuixit annos cū quo multū spei mihi
cecidit,quasi ad aliquod fastigium fortuna reseruasset,vt Mo-
sen legiferum,& Cyrum Persarum regem, Romulum. Illud
quod iudicio medicorū & obstetricū terminetur,impertinēs
videtur non enim artis est, sed diuinationis, ex aspectu huius-
modi partum,cuius æditus sit coitu, cognoscere vtrouis sane
9.vel.10.mense perfectus est. Item subdit inspiciendum,quod
frequenter accidit,aut intelligit de matre,& ad consuetudinē
eius pertinet,aut de vniuersis mulieribus,& debuit dici qđ vni
uersaliter accid t. Innuisse videtur ergo,vt nono & nō decimo
credatur enixa mense,& sic erit secūdi viri,quoniā vniuersali-
ter sic accidere ɔsueuit,& propterea quoniā nō liquet de par-
ticulari,attendēda est generalis ɔsuetudo. Haud inepte quidē
inquit obseruandā consuetudinē mulieris,nisi sit infida Vesti
lia.C.Herditij, ac postea Pomponij atq; Orfiti clarissimorum
ciuium cōiunx,ex his quatuor partus enixa, Sempronium se-
ptimo mēse genuit, Suillum Ruffum vndecimo. Corbulonē
septimo, & postea Ceoniam Caij principis cōiugem octauo.
Mater mea. 12.partus ædidit oēs.10. mense præter duos. Non
semper ergo eodē modo gignitur syderū influxu, aut alia oc-

occulta causa. Quotidie cernimus messes, vindemias, fructus
citius, interdum tardius maturescere, iam duobus continuis
annis duplicato vere lętati fuimus, Septembri, Octob. Nouēb.
mensibus nouella poma legimus, arescentes vidimus spicas,
prata florida, herbidos colles, violis ac rosis rubentibus, olentia
topiaria. Qui recte iudicare volet, multa habebit percunctari,
& nihilominus ex ambiguo iudicabit semper.

SVMMARIVM.

1 *Simpliciter factum, censetur factum ea forma, qua fieri debuit. & nu. 28.*
2 *Dispositionem simpliciter factam referri ad intellectum iuris. & num. 33.*
3 *Aquiliana substitutio sit ne simplex an conditionalis.*
4 *Posthumum alienum instituendi potestatem fecerit necne Gallus, an formam duntaxat induxerit.*
5 *Correctionem legum odiosam esse, ac proinde stricte interpratandam.*
6 *Dispositionem simplicem & indefinitam pertinere ad omnes casus.*
7 *Gallus Aquilius in quo & a quibus, & quam non recte reprehensus.*
8 *Relatū ad id quod nō apparet, vel quod est inualidum, nullius est momēti.*
9 *Superfluum non continuo id esse, quod non est necessarium. & nu. 11.*
10 *Expressionē eius quod tacite inest, nihil operari, quomodo sit accipiendū.*
12 *Superfluum in oratione quid dicatur ex Quintiliani sententia.*
13 *Enarrare quid sit.*
14 *Superflue & impertinenter adiectum an dispositionem vitiet.*
15 *Conditiones non intelliguntur nisi exprimantur.*
16 *Filius speratur ipsi patri superfuturus etiam ipsius patris voto.*
17 *Conditio non expressa an possit ex natura actus intelligi.*
18 *Conditionale & simplex pugnant inter se. & nu. 35. & 41.*
19 *Conditiones quae insunt ex natura actus, non reddunt conditionalem dispositionem, nec eam suspendunt.*
20 *Vulgaris expressa pupillarem continens, eam comprehendit, non natura sua, sed iuris praesumptione.*
21 *Simpliciter, varie in iure accipitur.*
22 *Sed, diuersitatem denotat.*
23 *Enunciatio eadem potest in verbis simplex esse, & conditionalis in sensu.*
24 *Ex, particulam esse significatiuam causae proximę & immediatę.*
25 *Simpliciter factum censeri, quod conditionaliter fit, dummodo conditio insit ex natura actus.*
26 *Instituendi verbo substitutionem aliquando significari.*
27 *Substituendi verbum simpliciter prolatum significare vulgarē substōnem.*
29 *Dispositio simpliciter concepta sit ne trahenda contra naturam verborum ad eum casum, quo valere possit.*
30 *Regulam, si non valet vt agitur, valeat vt valere potest, locum sibi non vendicare, quando actus peccat in forma.*
31 *Coniecturis locum non esse in rebus certis.*
32 *Praesumptio quando locum habeat.*
34 *Simpliciter factum simpliciter esse intelligendum.*
36 *Forma testamenti voluntatem ostendit testatoris.*
37 *Formę actus conuenientia non possunt omitti.*
38 *Sic, particulam esse indicatiuam certe formę & qualitatis.*
39 *Formę actus id conuenire cuius omissio efficit, vt lex actui resistat.*
40 *Impossibile id esse, cuius contrarium est necessarium.*
42 *Sermone proprio vtendum.*
43 *Subintelligi aliud non posse, quando verba expressa aliud significant.*
44 *Filiosam. velictam eadem competere etiam quo ad proprietatem, nisi sit profectitium.*
45 *Et, coniunctio vtrunque pariter coniungit. & nu. 47.*
46 *Nepotes & filios haeredes instituens pares eos esse vult in successione.*
48 *Disiunctiuam facile resolui in coniunctam.*

§. Quidam recte admittendum credunt etiam
si non exprimat de morte filij,
nec simpliciter instituat, vt eo casu valeat, qui ex verbis concipi
possit. Glos. & Doctores fere omnes hic incipere reprehensiones
in Galli formulam dicunt, & omnium vna voce huius
§. sensus est talis. Simpliciter de posthumo alieno facta institutio
intelligitur secundum consilium Galli facta, & proinde valet
ac si omnibus Galli verbis concepta esset. Vnde notandum
occurrit hoc casu, paria esse simpliciter & conditionaliter substitutionem
concipere, & ideo nihil referre si conditionaliter
vel simpliciter Aquiliana concipiatur, ex quibus consequens
fieri videtur, quod qualitas extrinseca praesumatur, contra leg.
sciendum, de verb. oblig. Ratio, quod aliter valere non potest.
1 † Hinc illud generale obseruandum dicunt, quoties certa forma
quid fieri oportet, si simpliciter fiat, censebitur factum eo
modo quo debet, de quo Iason dicit hic text. esse peregrinū &
singularem, multisque similibus cōfirmare nititur, quam pręsumptionem
inducit Paul. de Castr. non illepide hic inquit ex
qualitate personę, cui fit, & illius de quo fit id est alieno po-
2 sthumo, qui non poterat aliter institui. Corroboro haec † quod
dispositio simpliciter facta refertur ad intellectum iuris facit l.
qui iure militari. inf. de mili. testa. & l. dotis fructus §. fi. cū seq.
iuncta g. o. sup. de iur. dot. & l. generaliter C. de instit. & substit.
Hinc glo. quatuor modis format talem substitutionem, & vltimo
pulchram subnecit quaestionem. Et quanquam omnium
communis haec tot seculis probata sententia, cui acquiescere
religiosum foret, contraq; temerarius nimis ausus impugnandi,
quod semper certam interpretationem obtinuit, verū quia
non eadem causa iudicantis & speculantis est, decet enim iudicantem
receptas sequi sententias, non iuris nouator, sed obseruator
esse debet, veritatis autem indagatori liberum & laudabile
semper in trutina singula repetere, & noua meditari. Veteres
quotidie cernimus nouari sententias, multęq; nunc vsu
probantur, quae olim obliterabuntur, gaudet exornaturq; rerū
nouitate parens ipsa natura, vbi rationibus certamen conficitur,
nulli os clausum esse conuenit, sicque aut quotidie ingenue
excogitantur multa, aut ab alijs excogitatę perpoliuntur.
Ociosum & sterile Deus odit ingeniū, psallente Psalmista. qui
non accepit in vanum animam suam, benedictionem habebit
a domino. Et quamuis virium mearum id onus non sit, satis tamen
erit, sparcisse sęmina alijs ad speculandum, ab imbecilioribus
semper ac leuis armaturę, quos velites dicebāt, initur pugna,
& a paludatis ac toto exercitus robore pręlium cōficitur.
Ad eruendam veritatem nonnullę gradatim tractandę sunt
quęstiones. Prima, vtrum Aquiliana conditionalis vel simplex
sit substitutio. Secunda, vtrum Gallus potestatem tātum alienum
instituendi fecerit, ad formam induxit. Tertia, vtrum verum
sit hic Gallum reprehendi, & de qua re, & a quibus. Quarta,
de vero sensu huius §. Quinta de exemplis glo. Sexta, de vlti-
3 ma illa & subtili gl. quaestio. † Quod sit simplex hoc §. liquet.
Sol. Remota mentione mortis, verba si spectes, est simplex, si
effectum, conditionalis, & quia non dubium duabus alijs conditionibus
etiam implicitam, igitur ad secundam quęstionem
4 transeamus. † Bar. potestatem tantum instituendi a Gallo factam
sentit, & ideo inquit, postquam induxit posse institui, nō
erant necessaria tot verba. vnde Paul. de Castr. notandum monet,
frustra fieri per plura, quod potest fieri per pauciora. Iaso.
fortissime contra Bar. insurgit, sed meo iudicio non soluit, inquiens,
Gallus induxit sub duabus conditionib. posse institui,
sed cōditiones per legem impositę formam inducunt necessariam,
ergo &c. allegat Bal. in auth. matri & auiae, in fi. C. quādo
mul. tut. offi. & l. 1. in prin. de coll. Alexand & Aret. in l. 2. §.
prius inf. de vulg. eundē Aret. in c. in causis 4. col. de testib. qui
ideo esse scribit quod conditiones important causam finalem,
vt p Bar in l. 2. §. fi. de don. & soluendo. Pro Bar. inquit idē Ias.
quando dispositio non potest produci, nisi certo modo, si simpliciter
fiat, censetur fieri eo modo quo debet, vt hic. Aduerte
quod ratio & dictum non possunt esse eadem, & igitur vitiosa
haec solutio, & nihilominus si hęc doctrina esset vera, nemo
cogeretur seruare legem formarum & conditionum, contra
l. Meuius & l. qui haered. de cond. demon. de quibus latius inst.
in 3. & 4. exēplis glossę. Secundo Ias. soluit, quod conditiones
impositę per legem tunc important formā necessariam, quando
imponuntur praecise aut simpliciter. Sed in casu nostro Gallus
vtitur verbo, posse &c. & ita iactat enucleatū sensum §. nostri.
Attende quod haec verba sic posse, non sunt Galli, sed Sceuolę,
& solutio est contra mentē ex verba iureconsulti. Dictio
sic, est demonstratiua certę formę secundū tex. & gl. sup. si sic
fieri voluit. Ergo non aliter, & maxime si sumus in correcto-
5 rijs, vt ipsi putant, † quae correctio sicut odiosa, ita stricte interpretanda
est, vt vno potius quam plurib. modis corrigat l. pręcipimus
C. de appell. Caeterum vereor, ne non sit vera talis de
forma legali distinctio, nimis enim stringit, neq; hoc §. probatur.
Bart. sententia procederet, si satis fuisset simpliciter posse
institui. Sed quia nequit institui. nisi in casum suitatis expressum
vel subintellectum, qui formam respicit, ergo &c. Accedit
alia inconuincibilis ratio, quod si potestatem tantum fecisset
Gallus alienum instituēdi, illa potestas esset indifferens ad
omnes casus rumpendi testamenta, cum vtrobique eadē conseruādi
ratio & ad vtrunque casum & se viuo & se mortuo te-
6 statore pertineret, † quia simplex & īdefinita dispositio ad oēs
casus pertinet l. cōmodissime sup. eodē vnde consequens fieret
superuacuo latam a Po. Ro. legē Velleiam, quod est absurdum.
Verum quia in vnū casum tantū mortis se viuo Gallus
concepit, ergo non potentiā, sed certam formā induxit. Caeterum
si Gallus potestatem fecisset, mendax Iustinianus esset,
inst. de leg. §. posthu. & in prin. de bon. poss. vbi iactat a se simpliciter
instituendi posthumos indultū. De hac re satis abunde
disseruimus supra in pręludijs in illa q. vbi ostendimus Gallū
nihil contra 12. tab. sed ex earū mente induxisse instituendi
modum. Nam 12. tab. alienum posthumū institutionis incapacem
fecerunt. Gallus aūt non fecit capacem, sed docuit, quēadmodū
incapacitatis impedimendū posset declinari. Concludo,
veluti neq; lege, neq; ratione Bar. probatur opinio, ita certo
certius esse Gallū nullā potestatē fecisse alienos instituendi.
Et fortassis non iniuria posset attentari, quod nec formam
ex se induxit, sed a iure traditam incapaces instituendi declarauit,
& ad tollendas dubitationes conceptis verbis praesentem
for-

tem formulā edidit, qua testantes sine hæsitatione vterentur,
in quibus cōcipiendis delectatus, plurimum authoritatis quę-
7 siuit. † Maiores .n. nostri publicę vtilitatis studiosi formularū
vsum probauerūt. quas vtinā & hodie nos haberemus. nō sub
iacerent viuentiū & morientiū voluntates imperitię & mali-
gnitati tabellionū, quorū plurimi vocū latinarū sunt expertes.
Testator sentit aut exprimit vnū vel certo mō. tabellio aliud sc[?]
aliter quod si formulę in vsu essent, non peccarent. formulas
nō habemus. & formulis subiecti sumus vagis & incertis. Heu
quoties accidit, quod nec testator nec tabellio scit, quod sentit
exprimere. Imperator scribit inst. de inutil. stipu. obseruatio-
nem conceptorum verborum in stipulationibus sublatam. &
glo. recte inquit non referre quibus verbis stipulatio concipia
tur, dūmodo sint apta & congrua. Interroga tabelliones, quæ
verba sunt congrua, quomodo se solutionibus extricabunt, in
quibus concipiendis nō minimus sudor est Doctoribus. Hinc
omnes fere lites, quod in arbitrio imperitorum cōmisse sunt
hominum voluntates. Quod vt periculosum & noxium reip.
maiores nostri nō permittebant. Antequā sub principibus tri-
bunalia promercal.a fierent magnā sane curam habuerūt fun
datores Ro. reip. ne hoīes faciles essent ad litigandum. author
est diuus Iustinianus insti. de pœn. te. lit. quod maxime ex ipsis
formulis consequebantur. Nam illa, hæres nō erit, & id genus
reliqua, non alia sunt, quam formularum verba, in quibus in-
pretandis iureconsulti incubabant quę testatores in prōptucō
cepta verba ad vnamquanq; institutionem. Simile videmus in
stipulationibus, vt illa, habere licere, & illa, per te non fieri, &
huiusmodi cætera. Nunc nimirū si litium infinitus numerus.
qm̄ quod iureconsultorum fuit, nunc est Imperatorum verbis
concipere hominū voluntates. facit in arg. l. codicillis. §. fi. de
leg. 2. Vt ad me redeam, mirum esse non debet, si incapacitatis
hoc vitium veteres fecerit dubitare, qm̄ mauis est vitio solem
nitatis omisse. propter quod Bal. in l. si alienum. §. in extraneis
inf. de hær. inst. scribit. §. ex imperfecto. l. hac consultissima. C.
de test. non iuuare contra vitiū incapacitatis. Tertia quęstio
est biceps, scilicet de quo, & a qbus Gallus reprehenditur. Gl.
in prin. precedentis. §. inter cæteras reprehensiones primam,
quę ad præsentem. §. pertinent. φ superfluo fecit mortis men-
tionem, cum simpliciter facta institutio idem valeat, vt hic, &
Doctores sequunt. Pręsens inquisitio perutilis quidem ac ne-
cessaria videt, φ ab ea exemploū & multarum decisionum
glossę & Doct. veritas pendeat. Et quam iniuste incusetur su-
perfluitate Gallus, ex communi ipsorum sensu ac verbis non
dubium est liquere. Dum dicunt, simpliciter facta institutio
accipit, vt eo casu valeat, qui ex oībus verbis Galli quit intelli-
gi. respondeant, si Gallus verbis illis vsus non fuisset, quomo-
do nunc intelligerent conceptionem illam, instituo filium, &
ex eo posthumum nepotem, φ debeat valere eo casu, qui ex
verbis Galli concipi potest vbi deficit exemplar, non potest du
ci exemplum. Cardinalis cons. 119. incip. t. Monasterium san-
8 cti Iuliani. † dispositio facta ad instar alterius nihil valet eo nō
apparente, vel data inualiditate eius ad φ fit relatio. no. gl. pen.
in c. si Romanorū 119. dist. & c. veterū. 9. d. st. Ang. in l. si dona
tio. C. de donat. Nulla quippe virtus referentis, nisi appareat,
quanta & qualis sit virtus termini, ad quē. l. in testamēto. j. de
cōd. & dem. facit φ causa secūda tm̄ valet, quantū in prima ex
primitur. l. peto. §. prædiū. de leg. 2. Verū qm̄ Gallus sic loqu-
tus est, substitutionē in casum mortis filij intelligūt. Verba er-
go Galli non fuerūt superflua, sed necessaria & vtilia, alioquin
nescirent nūc paucioribus verbis formare institutionē. Absur
dius dicere videntur reprehēsibile esse cā ꝯditionē exprimere
sub qua institutū intelligi volunt cū, qui simpliciter instituere
tur. Quorsum hæc, Fatētur oēs cōditionalē esse istitutionē, &
tm̄ vitiū audent incusare, φ non simpliciter concepit, φ suapte
natura vsq; adeo ꝯditionale est φ simplr̄ cōceptū volūt condi
tionaliter oīno intelligi. Si cōditionalis est, & facta simpliciter
cēsenda est ꝯditionaliter facta, quare non melius fuit fm̄ natu
ram suā ꝯcepisse. Præstigiæ sunt hæc. Quæro, vnde hoc vt id φ
esse debet in sensu, nequit sine reprehēsione esse in verbis, vt
quid ergo inuēta sunt verba. l. Labeo. de suppell. le. Mira res φ
sensus sit necessarius, & verba eius sensus significantia sint su-
perflua. Atqui ridiculosum magis, φ si in casum mortis non
exprimitur, oportet sic accipi, ac si esset expressum, & fas non
sit sic exprimere φ non expressum nihilominus subaudiri op-
ortet, vt, si sic intelligas, si ita exprimi non conuenit, si simpli-
citer vis oīno dic, simpliciter intelligas. Non sunt eīn eius ge-
neris hæc, quod expressa noceat l. expressa. inf. de reg. iur. Quo
que magis stupeas [illegible] inconstantiam, hic Gallū reprehē-
di dicūt, quia expressit φ tacite continetur & in l. quid si tantū.
glo. iure reprehē[illegible] dicit, φ casum, de quibus disputat Sceuola,
nō expressit, quāuis ex mente cōtineri fateatur. Nō obstāt illa
verba, si non exprimat aperte mētionē mortis nō superfluā, sed
9 magis nō necessariā arguūt. † Nō valet cōsequentia, nō neces-
saria ergo est superflua. Et superfluā credūt ex eo, φ nō expres-
sa subintelligit, & per hoc expressa nihil operetur. l. 3. de leg. 1.
Ista rōne verba in illa institutione, Lu. Titius hæres mihi esto,
videlicet Lu. & mihi. & interdum esto, & interdum hæres, es-
sent superflua, quia non dicta subintelliguntur. l. 1. infr. de hær.
inst. Io. And. in c. mandatum de rescriptis. super gl. 2. & in cap.
certificari. 2. q. de sepul. non est absurdum, φ in rescriptis con-
10 ditiones apponantur, quæ subintelligantur. † Regula enim illa
expressio eius, qđ tacite inest, nihil operatur, non sic recipitur,
vt nihil omnino operetur. Nam in hoc valere scite Bar. docet,
qđ amplius vim taciti non habet, sed expressi. Et nihil operatur
quo ad augendam vim & effectum dispositionis, nihilomagis
sane cōtrahitur obligatio. exemplum in l. cum quid. si cer. pe.
Item nihil operatur ad esse rei sed ad bene esse satis valet. l. sti-
pulationes commodissime. infr. de verb. oblig. & quia talis re-
gula simpliciter non est vera, qđ nihil operetur. melius diceretur,
expressio eorum quæ tacite insunt, non necessaria. & ita
semper vera. aliud proculdubio est aliquid non esse necessariū
& aliud superfluum. Non necessario exprimuntur, quæ tacite
insunt. Sed quia imperitorum & cauillantium minime asper-
nanda est multitudo, ad resecādas lites maioremque rei gestæ
declarationē expressa non sunt superflua, sed cōmoda & vtilia.
d. l. stipulationes. l. & l. quæ dubitationis. inf. de reg. iur. datur er
go medium non necessarium & superfluum, id quod est vtile.
11 † obserua itaque ad statutorum interpretationem tria hæc,
quorum vnum non est alterum, non necessarium, vtile, super-
fluum. probantur in l. 1. & toto titulo. sup. de impen. in reb. dot.
Accuratius ergo Barto. locutus dixit, non necessarie tot verba.
Denique si cōtuleris cū Aquiliana a glo. excogitatas cōceptio-
nes, plane palpitabimus nihil in Aquiliana superuacuū aut re-
prehensibile. sunt enim illæ glossatū cōceptiones ancipites, sca
brosæ, imperfectę, & tales, quod nisi interpretatione suppleas,
non intelliguntur. Aquiliana vero per se clara, lucida, omnes
partes necessarias explicans, ille non nisi tacite & per subaudi-
tum. Heu quam male te lacerant sapientissime Aquili, de eo
propter quod summe laudandus es, quod plenam, apertam, ni-
hil quod intellectum remoretur, neque ipsum interpretem
desiderantem edidisti formulam, vitio ascribunt, quod fuisset
vitiosum, si non sic fecisses. Quid enim cogere Gallum debuit
concise & obscure dicere, aut dicendo non explicare dilucide,
quæ omissa aut obscure dicta interpretatione omnino supplē-
da erant, Ecce quicquid plene, & numerose Gallus enarrauit,
in gl. cōceptionibus interpretatione supplendū est. vt quid igi-
tur talis suppletio, si superflua illa Galli verba, Si necessaria
vel vtilia. quare stare prohibent, cur magis laudatur oratio im-
perfecta & eclipsata, quā quæ omnibus suis partibus constat.
Nouū quippe est cōmendare orationem, quæ interpretatione
egeat, & eā quę per se patet dānare, qđ non solū cotra omnē di
cendi rationē est, sed etiā iureconsulti traditionē, qui nos ad-
monet in d. l. stipulationes cōmodissime. semper [illegible]
tum inferi, quæ tacite possent exaudiri. Non eīm illi quidem de
quibus loquitur Sceuola, superflui vitio laborare Galli [illegible]
lam putauerunt, sed quæstionem agitarunt, quid si [illegible] post-
humū instituendo illa de morte verba non exprimat? [illegible]
bus palā sit male a Pau. de Cast. hic obseruatū. frustra fieri per
plura, quod pōt fieri per pauciora, quod authore Aristotele re-
cipitur, quando ęque bene paucioribus potest, verū non ęque
bene dr̄ quid obscure & per subauditū, sicuti aperte idē & luci
de, & qđ sine interprete nequit intelligi velut. quādo per se pa
tet, imò illud vitiosum, quod eclipsim rhetores vocant, illud
laudabile. Ex his liquere nō dubito, quid sentiendum elegan-
ti traditione illa Bal. hic dicentis superflua nocere in disposi-
tionibus & ll. omnibus, quæ per modū regulę procedūt, vt hic
inquit, & in l. 1. j. de reg. iur. si æquiuocū tollas, quoniā multa su
perflua dicūtur, quæ non sunt, & nō omnis superfluitas in iure
12 est vitiosa. † igitur definiamus in oratione superfluum, autho-
re Quinti. in Tropis, li. 8. c. vlt. quicquid dr̄ φ istam nō adiuuat
est eīm vitiū quod perissologia Grece dicitur. Aliquando itaq;
significari quid breuius pōtest, & cū ornatu latius extendimus
quod superfluitas non est, sed laudabilis elocutio, si apte fiat,
quā Greci periphrasim, nostri circūlocutionē nominat. Exē-
pla nō desunt, sed vno cōtentus, in l. Titius testamento. §. Lu-
cius. sup. eod. ibi, calescēte sole, breuius dicebatur, aurora. Ali-
quādo pluribus verbis vtimur clarioris demonstrationis cau-
sa, que minime superuacua, sed recte posita probamus, vt l. quæ
dubitationis. de reg. iur. que male allegantur a quibusdā quod
superflua nō nocent, quia nullū vtile superfluū. Caueant breui
tatis studiosi, ne incidant in illud Flacci. Dū breuis esse labo-
ro, obscurus fio, quod est valde vitiosum. Perspicuus sane &
apertus debet esse sermo. Similiter ll. & regulę, licet breuiter
concipi cōueniat. hin[illegible] regula est, quæ rē quę
13 est, breuiter enarrat, id [illegible] explicat. † Enarrare est decla-
rare, exponere. Diomedes grāmaticus. Enarratio est obscu-
rorum sensuū quæstionūve explanatio, vel exquisitio, per quā
vniuscuiusq; rei qualitatem poeticis glossulis exoluimus. Non

ergo eum sensum habet.l.1.de reg. iu. ad quem allegat Bald.
14 † Aliquando impertinenter quid adijcitur, exemplum in l.quę
extrinsecus.de verb. oblig. quod vitiosum, quia dictū nō adiu-
uat, quia nihilominus vt inutili adiectione spreta dispositionē
recipimus, & hoc casu loquitur l.non solent. de regu. iur. Ali-
quando quid superfluū dicitur, quod diuersam qualitatem aut
significatum inducit, est apprime vitiosum & subtrahendum,
exemplum in l.1.§.quod meticau. & hoc casu procedere Bald.
traditionē puto. Et nota ex definitione superflui, quod si exor-
nat, si planius & clarius exprimat, si figurate, Quintil. authore
sententiam iuuare dicitur. Nunc reprehensionis authores di-
spiciamus. Glo & Doct. Sceuolam faciunt, ipse vero præter gl.
& Doct. alios non video, tum quod Aquilius nihil reprehensi-
bile dixit, tū quod nihil a Sceuola cernitur in hoc definiri. Cu-
ius rei gratia admonendi sumus, multi interpretati sunt Galli
formulam, inter quos noster Sceuola præsentem enarrationē
per quæstiones contexuit, qui post recitata concepta verba, ab
hac exorditus est quæstione, per quoldā agitata super illis ver-
bis, si filius meus viuo me morietur &c. quæsitum fuit, quid si
de morte filij illa non exprimantur verba, nunquid valeat sub-
stitutio. Respondit Sceuola, Quidam recte admittendum cre-
dunt, scilicet quod valeat. Et obseruandum est verbum, recte,
adiectum esse verbo, admittendum, & nō verbo, credunt. Ait
ergo quidam credunt recte admittendum, non propterea se-
quitur, quod ipse Sceuola senserit illos recte credere, recitatio
procul dubio est opinionis alienę, & non approbatio. Verba sunt
aperta, a quibus recedere nefas est. l.in his de leg. 3. cōfirmatur,
quod Sceuola vbique seruauit cōtrarium in quæstionibus a se
excogitatis, dicendo, si me viuo &c. testator dicat, non dixit, ta
ceat, non est verisimile in quo ipse volens peccat, alium repre-
hendat, aut reprehēsi opinionem sequatur, qui verborum fuit
parcissimus, & veluti approbatio non minus valet facto quam
verbo, pariter & improbatio. Pau. in l.rem rat.hab.& l.recusa-
ri.inf.de acquir.hæred. Accedit quod vtitur verbo, quidam, obser
uari plerunque a iureconsultis vsurpatum, quod raro improba
tarum sententiarum nominant authores verbo, quidā vel alij,
exemplum in l.quidam æstimauerunt. sup. si cert.pet.l.2.§.ex
his.de verb.obl.l.1.inf.ad Municip. Innoc. similiter vsurpauit.
facit gl.in Rub.sup.si cer.pet.iuncta gl.in l. certi condictio. eo.
tit. Quæ quidem verba sic contexenda arbitror præposita quę-
stione, quid si testator de morte filij illa, si me viuo &c. non ex-
primat. Respondit Sceuola, Etiam si non exprimat de morte
filij, sed simpliciter instituat, quidam recte admittendum cre-
dunt, vt eo casu valeat, qui ex verbis concipi possit, sic etiam in-
telligit gl.in verbo, credunt.ibi, Vel dic admittendū &c. & con-
templa, quàm bene constructus iste verborum conuenit quæ-
stioni. Et vt verus sensus planius excutiatr, quid est illud, quod
non opus est exprimatur. Nota, non dixit mortem, sed de mor
te filij, nec declarat illud tale de morte non exprimendum. gl.
recte inquit, non exprimat, id est, non dicat illa verba, si filius
meus &c. de verbis ergo ad mortem pertinentibus loquitur,
& non de casu mortis. Et latere non debet, quod aliud est sen
tire de verbis ad mortem, quod accipiendum est de expressio-
ne tantum verbis facienda, & aliud de casu mortis, quod mor-
tis rationem faciat impertinentem, & quia hoc esset cōtra tex.
ibi, vt eo casu valeat &c. fateri oportet, quod non excluditur men-
tio neque casus mortis, sed expressio duntaxat illorum verbo-
rum de morte. Sensus itaque est, etiam, id est, quamuis, seu da-
to non exprimat, id est expresse nō dicat testator illa verba, de
morte filij &c. Quare non opus est exprimat, an quod mors fi-
lij sit impertinēs, minime, quū nepos suus fieri non possit, nisi
filius de medio tollatur. An quod non expressus subintelligitr,
gl. & Doc. inclinare videntur, & quodammodo non vr dicere,
qui expresse non dicit, quamuis subintelligatur, sicut nec per-
15 mittere vr. qui tacite permittit, vt in §.ille casus. † Cogita, quia
conditiones non intelliguntur, nisi exprimantur. l.ita stipula-
tus. §. Chrysogonus. de verb. oblig. maxime quæ extrinsecus
hinc ex ordinatione testatoris proueniunt, casus apertus in l.
commodissime §.eo.& l.cōditiones extrinsecus. inf. de cond.
& demon. & non ex natura rei, aut legis dispositione. Substitu
tio simplex de posthumo non est suapte natura conditionalis
in casum mortis filij, alioquin non opus fuisset Galli formula,
16 neq; l.Velle. Nec naturaliter inest † quod filius sit viuo patre mori
turus, qui centum annos speratur victurus. arg.l.fi.C.de sacros.
eccl.& patri superfuturus.l.quæ duos.§.cū in bello.& §.fi.de reb.
dub. Neq; ex voto parentum sic inesse pōt.l.scripto.inf. vnde
lib. quod Bar. vitare volens, dixit potentiam a Gallo inductam
alienos instituēdi, qd saltem.§. ostēdimus. Si dicerent inesse ex
iuris cōstitutione, quærendum est quo iure. & vtiq; nullo, etiā
Aquiliano, quū in hoc redargui debēt quod nō simpliciter & per
subauditū, sed expressis cōditionibus induxit. Sceuola inquit,
vt eo casu valeat qui ex verbis cōcipi possit, nō qui iuris præ-
sumptione. Doc. dicūt inesse & intelligi ex natura actus. Sed in
terdū cōditio intelligitur ex nā actus vt hic, interdū ex natura
rei l.1.§.fi. de condi. & dem. interdū ex tacita repetitione l.ita
cura.§. idē Iulianus sup.de pac.l.Titia.§.idem rñdit de ver. ob.
17 Discutiamus quomodo ex natura actus. Nā † ex natura actus
simpliciter gesti est simpliciter intelligi, veluti cōditionalis est
cōditionaliter intelligi. l.de precio sup.de publ.l.1.generaliter
inf.de leg.præst. Et si quis dixerit, simpliciter stare nō pōt, ideo
intelligo eo modo quo valeat, respondeo, hoc nō esset ex na-
tura actus, sed iuris præsumptione coniecturatę voluntatis arg.
l.cū auus de cōd.& dem. quod an sufficiat, videbimus in cōce-
ptionibus gl. satis est quod nō ex natura actus simpliciter gesti
18 imò impossibile potius, cū simplex † & conditionale inter se
pugnent l.1.§. si quis simpliciter de verb. obl. Præterea suitas
extrinsecus substitutioni accedit, sicut pupillaritas, & conditio
dispositioni. Differunt vtiq; inter se conditio & dispositio, vt
ex definitione, & gl ac Bar. traditionibus in l.1. de cond.& dē.
& propterea sicut conditio non inest naturaliter dispositioni,
nisi adijciatur d.§. Chrysogonus, eque nec suitas substitutioni.
Nec inest ex natura posthumi, quū posthumus esse pōt abq;
eo, quod sit suus, & substitutionis forma est extra essentiā posthu-
mi. Neq; ex natura alieni, cū institutionis sit incapax. Et sic ab
enumeratione partium argumētari licet, tales cōditiones nō
inesse. cū neq; ex nā actus simpliciter gesti, neq; ex rē substitu-
tionis, neq; ex natura posthumorū quit inesse, sed ex ordina-
tione solum testatoris, qui sic voluit instituere, nec impletur so-
la voluntas, nisi deducatur in actum conditionaliter instituen-
19 di. † Nec ad rem, si conditiones ex natura actus non faciunt
dispositionem conditionalem, neq; suspendunt, secundum
Imol.& Paul.in l.qui liberis,& l.1.de vulg.& l.cōditiones quæ
extrinsecus infra de cond.& dem.& vbiq; Barto. Quia de hoc
non quæritur inter nos, sed de concipienda in suitate institu-
tione, vtrum quæ ad esse ipsius desiderantur, ex seipsis illabun-
tur, vel insint absq; eo quod a testatore adhibeantur, vt in cæte
ris compositis, quorum nisi partes formales iungantur, nihil
agitur, & propterea in perspicuo fit, quod qui prætermit talem
conditionem, partem substantialem prætermit, patet in l.qui li-
beris, allegata, quod licet illa conditio, si in pubertate decel-
serit, sit de substantia, tamen nisi exprimatur, non liquet vtrū
voluerit pupillariter substituere, & ideo necessario exprimen-
20 da, aliter erit vulgaris, & † quamuis vulgaris expressa cōtineat
vulgarem l.iam hoc iure de vulg. illa non continetur ex natu-
ra vulgaris, sed iuris præsumptione. similiter per simplicem
substitutionem posthum. etiam alieni liquere non potest more
Aquiliano instituisse, vt paulo post in conceptionibus gloss. la-
tius dicemus. An non opus est exprimat ille de morte verba,
quod tacita mortis mentio sufficiat ex reliquis verbis in eadē
formula remanentibus, & hoc placuisse gloss. videtur ibi, sed
simpliciter, id est ita dixit, si quis mihi ex eo nepos &c. An qd
alijs modis potest suus fieri, vt in §. & quid si tantum, & quo-
cunque modo suus sit, impletur conditio vltra casum mortis
filij, & ideo si simpliciter instituat, id est indistincte & indiffe-
renter, vt in §. instituens, quod probabilius videtur. Ex quibus
palam fit, quod non sit quæstio, vtrum sine vlla mentione
mortis filij procedat Aquiliana, sed an tacita mortis mentio
sufficiat, vel verbis prægnantibus, vel generali casu suitatis cō-
prehensa. An expressa omnino requiratur, & verbum expri-
mat stat proprie, id est expresse non dicat illa de morte, ergo
quæstio fuit de expressione illorum verborum, & non de casu
mortis, neque de illo, an subaudiatur naturaliter, vel iuris con-
stitutione, decisio vero quod sufficiat tacita, quæ non excludi-
tur illis, si non exprimat. Contra, iureconsultus non conten-
21 tus verbo exprimat, adiecit, sed simpliciter instituat. † Respon-
deo, verbum simpliciter est æquiuocum ad multa. Bald. in l.1.
de ædil.act. idem & doct. in l.1.§. si quis simpliciter. de verbor.
obligat. Non enim hic positum ad excludendas conditiones,
alioquin quomodo in eum casum valeret, quo filius suus esse
viuo testatore desineret, & nepos post humatum testatorem
suus nasceretur, an simpliciter, id est sine illis verbis, si me viuo?
Vnde notādum, verbum, Simpliciter, aliquando accipi pro eo
quod breuius exprimitur, ad differentiam illius quod pluribus
verbis extenditur, & simpliciter similiter, id est sine circumlo-
cutione. Nec mirum quod alter figuratus sermo, & alter non
22 figuratus iure simplex dicitur substitutio † tum propter distin-
ctionem, sed quia denotat diuersum factum. inst. de test.§. sed
neque hæres. l. sed & si legem. supra de per. hære. tum quod si
accipimus pro sine illis verbis, non differt a significato, si non
exprimatur, & sic nihil operaretur, cōtra l. si quando. de leg.
An ergo simpliciter quo ad formam verborum, & non quo
23 ad sensum, vt in simili scribunt Do. & Bal. in l.1.de vulg. † Vnde
notandum, quod aliqua enunciatio potest esse quo ad verba
simplex, & quo ad sensum conditionalis. facit l.si quando. de
condit.& demon. Verum quomodo intelligam conditionalē
si non exprimitur? Rñdeo, simpliciter si verborū conceptionē
spectes, sed talibus quæ conditionē in se continent, vt est ver-
bum, Posthumus, & verbum, Suus, in futurū prolatum effe-
cta pro

ctu profecto paria sunt, & cõceptione diuersa, dicere, posthumũ, & ille, qui post mortem meam natus erit, heres esto, & illa si filius me viuo morietur, nepos ex eo heres esto. de quibus verbis prægnantibus pulchre tractat Bar. in l. 1. 4 q. de cond. et & demon. An simpliciter. i. non exprimẽdo casum mortis instituat indefinite in casu simpliciter suitatis, ita quocunque casu intelligatur institutus, quod verius est in §. vt instituens. vbi conclusorius omnium quæstionum est epilogus. Colligamus sensum, si testator non exprimit &c. quid futurum, valebit ne vt simplex institutio, minime. Sceuola ait, Quidam recte admittendum credunt, vt eo casu valeat, qui ex verbis concipi possit. Nota quod ex verbis ait. di-

24 ctio † Ex, innuit causam proximam & immediatam. leg. 1. §. in incendijs. sup. de inc. ru. nau. Bald. in l. non dubium. C. de. ll. idem Bald. in l. si de interpretatione. supra de. ll. Ex, significat causam per se, & non per accidens. Si ex verbis vult casus concipi, ergo non iuris præsumptione, neque subintellectu. Videamus de quibus verbis loquitur, num de concipiendis pro arbitrio cuiusque testantis. Quidam putauerunt, quorum opinio forte non improbabilis, quia hic de Aquiliana concipienda a testatore, quod videatur Aquilianæ formę satisfecisse, si simpliciter in casum suitatis instituat, id est nulla facta mentione mortis. & valebit illo casu, qui poterit colligi & comprehendi ex verbis testatoris, nam verbũ, exprimat, & verbũ, instituat, testatorem spectant. Similiter dicendum de illis, qui ex verbis concipi indefinitis possint, quibus omnis casus suitatis colligitur, si specialibus illa tantum, & ideo ait, vt eo casu valeat ergo non alio. facit. l. commodissime. qđ no. pro. §. & quid si tantum. gl. vult in fi. improbat. An intelligendum de verbis Galli, de ipsis gl. & Doc. sentiunt, sed non declarant, vtrum ex verbis subtractis, vel remanẽtibus, vel omnibus simul, quamquam sentire videantur, quicquid significant omnia verba Galli, idem significari simpliciter institutione posthumi credunt valere eo casu qui ex verbis concipi. i. formari possit. glo. concipi pro intelligi accipit. Dyn. elici siue comprehendi. Sed nihil nos cogit a proprio significatu recedere. l. non aliter. de l. 3. & eo maxime qđ Sceuola tota hac lege concipere pro formare vsurpauit, agaturque de concipienda, & non interpretanda institutione. accedit, quod ait, concipi possit, & non poterat, vel potuit, quod si referre voluisset ad omnia Galli verba, & sic ad integram conceptionem, non dixisset, concipi possit, sed poterat, vel potuit, cum post subtracta illa verba ex omnibus concipi non possit. sed verior est superior sensus de verbis testatoris, vt patet infr. §. proxi. maxime ibi, testator dicat. Videamus ergo qui ex remanentibus casus concipi possit. & proculdubio reliqua sunt hæc, si quis mihi ex eo nepos, siue quæ neptis post mortem meam natus natave erit, hæredes sunto. Ecce in istis nulla est expressio mortis filij, neque sub figura conceptio. & tamen vtraque ex vi verborũ continetur, si quis mihi, id est qui meus erit, verbo, Mihi, significatur suitas, si suitas, ergo & mors filij, vel aliud, per qđ de medio tollitur filius me viuo. Et sane mihi nasci nepos posthumus non põt, quandiu in medio est eius pater, sed patri suus nascitur, hinc potuit esse, quod illi credebant nihil referre, si non exprimantur illa de morte filij, nec cum satisfaciant illa, si quis mihi &c. & probatur hic sensus. infr. §. instituens. nec refert, quod ibi sibi suus dixerit, ad maiorem declarationem, alioquin si sibi tantum dixisset, erat accipiendum pro suo, & ex contrario si suum duntaxat dixisset interpretatione supplendum erat, sibi, plenior ergo oratio, si sibi suus. patet ergo ille idem concipi casus ex remanentibus verbis, qui tota Galli formula continebatur. Postquam multifariam ex pręmissis constat excussum sensum, cõuenit summarium eliciamus, videlicet, Aquiliana valet institutio, etiam si expresse mentio de morte filij non fiat. Vel sic, in Aquiliana sufficit tacita de morte filij mentio. Vel sic, ęque valet tacita in Aquiliana, sicut expressa de morte filij mentio. Secũdũ vero aliam casus positionẽ. h. d. Valebit eo casu Aquiliana, qui ex verbis testatoris formari poterit, quamuis de morte filij nihil exprimatur. Secundum tertiam positionem, simpliciter, id est indistincte quo ad casus Aquil. form. institutio valet. vel sic, similiter, id est generaliter in casu suitatis institutio formata Aquil. valet, vel sic, simpliciter in casu suitatis nascentis se mortuo Aquil. valet institutio. Secundum quartam positionem, etiam si non exprimantur verba de morte filij, recte ex Aquil. formulæ verbis poterit institutio posthumia concipi, vel sic, valebit Aquil. si ex reliquis concipiẽtur formulæ verbis, quamuis illa si filius meus &c. non exprimantur, vel sic, etiam post substracta de Aquil. formula illa verba, si filius meus &c. poterit ex reliquis concipi verbis, vel sic. idem valent hæc verba in Galli formula, si quis mihi nepos, siue quę neptis post mortem meam natus nata ve erit, hæredes sunto, qđ omnia alia integra formata. Antequam ad gloss. conceptiones veniamus, defendamus, quod not. hic Bal. ex glos. relata ad tex.

25 † No. enim simpliciter dici, quod conditionaliter fit, dum cõditio inest ex natura actus, quod n onet obseruandum ad statuta cauentia positionibus simpliciter respondendum, quod respondens cum conditione naturali satisfacit statuto. Aretinus Barto. reprehendit, quia contra hunc tex. incidit Iason confirmat inducendo tex. nostrum dicentem simpliciter institui, ex eo quod non exprimit id, quod est de actus substantia, ergo a contrario sensu inquit, si expressisset conditionem, non diceretur simpliciter institutus. Cogita, quia hæc consequentia videtur contra. l. qui liberis. inf. de vulg. Item add. t eundem Bal. in cap. quia propter. de elec. stante statuto, quod pure & clare respondeatur, quod non potest adijci conditio, quæ tacite ex cõiecturis intelligitur. Considera, an hæc sententia sit contraria primæ, & magis est aliud esse pure & clare, & aliud simpliciter responderi. Item aliud est, quid ex coniecturata mente intelligi, aliud ex natura actus, vt paulo ante ostendimus. Attamen probabilior videtur Bald. sententia, quam potior Doctorũ pars sequitur. etsi non illis verbis, si me viuo &c. probatur illis, post mortem meam, quibus dubium non est conditionem induci. vsqueadeo quod si non nascatur post humatum testatorem. Aquiliana euanescit. & tamen qui sic instituitur, si quis post mortem meam &c. dicitur simpliciter institutus. hic est casus. nec contendi potest, vtrum simpliciter non respicere hanc cõditionem, quia regitur ab hoc verbo, instituat, & propterea de tota institutione loquitur, in qua continetur taciturnitas illorum verborum, si me viuo, & expressio istorum, post mortem meam &c. perspicuũque fit, qui instituit sub ista conditione expressa, dicitur simpliciter instituere, non alia ratione, quod inest ex natura institutionis posthumiæ, & hoc modo Bal. sententia probatur. Secundo roboratur, quod quicquid est ex natura actus est inseparabile ab illo, quia essentialia non possunt deserere suum esse. patet ad sensum, & Arist. est author. cur ergo expressio substantialium nocere debet, non video, exemplũ Bal. in l. 1. c. de ędil. act. Pono ꝙ vendidisti prædium, quare ille non potest respondere, vendidi precio. 10. duc. cũ sine pretio non consistat venditio, similiter substituit in casum suitatis, quare non potest respondere, substituit. si se viuo filius de medio sublatus esset, alioquin esset imponere legem verbis. Nunc ad gl. conceptiones, & quidem prima & secunda fere ab omnibus probãtur, & apud me præcip. e, propter verbũ, mihi, quo significatur casus suitatis, vt paulo ante discussimus. Ex secunda conceptione obseruandum est, ꝙ institutio & substitutio vna & cadem oratione potest fieri. idem in 4. conce-

26 ptio †. Item verbum instituo, vnica enunciatione potest significare institutionem & substitutionem. Item verbum Instituo relatum in eadem prolatione ad filium, importat primum gradum institutionis, relatum ad nepotem secundum gradũ, & sic ex personis subiectis significatio variatur. simile sentit gl. in l. si cum dotem. sol. matr. ibi, si vero a patre &c. vbi vult, verbum, pepigit, relatũ ad patrem, suppleatur per stipulationem, ad extraneum, per pactum. vnde Romanus notat, non esse absurdum, verbum vnum ad diuersas personas relatum intelligi diuersimode, cum vniformiter non potest intelligi. de hac gl. optime probatur. Item vna & eadem oratio ac verborum conceptio pro duabus accipitur secundum rei exigentiam, & proinde ac si dixisset, filium, instituo, & posthumum ex eo substituo. Vltimo, vnica & eadem prolatio vnius verbi duas diuersas dispositiones inducere potest & vnum verbum ad duas diuersas species significandas, vt institutionem & substitutionẽ, prout sunt specie inter se differentes. quod nota contra illud Aret in §. proximo, vbi tradit vnam speciem non posset significari sub nomine alterius. & confirmauimus pe. regulam topicalem, probaturque. l. 4. de leg. 1. & l. Labeo. de si pel. leg. & cogita solutiones, quia Doct. non ponderãt. & hac ratione duo quorum alter sui iuris, alter nõ sui iuris, non possent vnico verbo adoptari dicendo vtrumque adopto, nisi dicamus aliud in verbis, aliud in nominibus. vere enim hic vterque adoptatur licet arrogatio sit, aliud adoptio. inst. de adop. nullum verbum est significatiuum specierum, quamuis secus sit in nominibus verbalibus, & sic vere hic vterq; instituitur, licet aliud sit institutio, & aliud substitutio. quod nota si verum est. Adde glos. in l. 2. sup. de offi. proc. & glo. in l. certi condictio. sup. si cer. pe. in ver. potero obseruantes vnum verbum posse stare proprie &

27 improprie.] Nec omittendum verbum substituo, sine vlla cõditione dictum intelligi de vulgari, quod Bal. dicit se dicisse a Barto. extra scholas quod not. contra tertiam proximam conceptionem. Tertia & quarta conceptio apud me multum habet difficultatis, licet omnes probent. igitur excutiamus. Si filius hæres non erit, nepotem qui ex eo nascetur, instituo. Hæc simplex vel vulgaris, differtque a præcedentibus, quod in ea nõ est verbum, mihi, nullaque de morte fit mentio testatoris, neque filii, neque decem mẽsium, videò simpliciter pura. vnde patet gl. simpliciter instituat, intelligere, sine vlla expressa conditione instituat, se tñ declarando. Quare conceptioni, filium & nepotẽ ex eo instituo, subijcit, sentiens de nasciturís. Vnde

facile dignoscitur ipsam gl. sentire suprascripta sola verba nõ
sufficere, & ideo subdidit se sentire de nascituris a qua auda-
cter quæri potest, quomodo intelligã, si verba non sonant, &
tu non exprimis: Dauus sum, non Oedipus. Nec satis est ad
Aquilianam de nascituris sentire, nisi de veris posthumis na-
28 scituris. Et hæc quarta eo improbabilior, quo obscurior. † Ex
quibus conceptionibus notant Doctores simpliciter gestum,
præsumi eo modo gestum, quo debuit. Et propterea substi-
tuens simpliciter nepotem nasciturum, quia non potest aliter
quam in casu Galli valide institui, cẽsendus eo modo instituis-
se. Vnde Iason tradit notandam regulam, quoties dispositio
nõ potest nisi certo modo vel conditione fieri, simpliciter fa-
ctam, censeri vt debuit factam, ꝙ multis similibus nititur con-
firmare, & certe magna ac pulchra ad sustinendos actus re-
gula, quæ si vera esset, vereor ne multa in iure nostro subuerti
29 contingat. † Et primum ne inter conceptiones vis vlla esset,
vtrum conditionaliter vel pure exprimatur, postquam a vali-
ditate actus penderent, & vtcunq; concepta dispositio trahẽ-
da sit, contra vim verborum, & sermonis naturam ad eum
casum quo valere posset. contra l. Labeo. §. pen. de supel. leg.
& l. 4. de leg. 1. l. in ambiguo de re. dub. frustra notasset Soc.
fil. in l. vbi verborum de reb. dub. non esse tanti fauorem con-
seruandi actus, vt a verbis recedatur, & similiter ad excusan-
dum, ne videatur quis contra legẽ facere, quod a verbis reces-
sus nõ admittitur, & solẽnitates hac ratione coniecturarę suf-
ficiant contra l. sciendum de ver. ob. Et filius scienter præteri-
tus intelligeretur exheredatus, contra l. inter cætera, & in. §.
idem credendum aliter testamentum nõ valeret. Seruus alie-
nus pure hæres & liber scriptus accipiendus cum liber erit, cõ-
tra l. si alienum. de her. inst. & l. seruus alienus inf. de cond. &
dem. æque seruo hæredis & filiofa. simpliciter rite legaretur,
contra l. fideicommissa. §. si filio de leg. 3. & l. si legatarius. §. fi.
eo. tit. & inst. de leg. §. an seruo. Et res legatarii simpliciter lega
ta valeret. contra l. proprias. C. de leg. & inst. eo. §. si quis rem
leg. Et simplex rei suæ stipulatio non esset inutilis. contra l. si
rem meam, & l. nemo rem de ver. ob. & in summa tota Cato-
niana regula esset subuersa, & quod plus est, omnis obseruatio
solemnitatis iuris præsumptione crederetur obseruata, cum
in ambiguo non sit, quenque desiderare dispositionem suam
omni modo validam fieri l. 3. de mil. test. Deniq; omnis inca-
pax, quod est casus noster, simpliciter posset institui, contra l. si
alienum de her. inst. & hanc l. & tex. nostrum ibi, vt eo casu va-
leat, qui ex verbis concipi possit, ex verbis concipiendum ait,
vt supra declarauimus, non diuinatiua præsumptione. Atqui
coniector noluisse valere in casu Galli, qui nõ seruauit formã
Galli, arg. l. non codicillorum. C. de testa. quomodo vis in eũ
casum valere, si nec verbo nec congruo signo enuncias, facit
l. fideicom. §. si filio de leg. 3. & quare tradit Alexan. in l. cum
filiofa. de leg. 1. qui nõ dicit, quod vult, nihil agit l. in ambiguo.
[illegible] reb. dub. Manifestum sit igitur nugas esse, si actus aliter nõ
valeret. imputet sibi qui. l. traditiones sequutas non fuit. no-
[illegible] nostris voluntatibus leges non domi-
nentur l. nõ potest [illegible] 12. tab. vetantibus simpliciter alie-
nos [illegible] in culpa est quo minus ratæ sint
suæ voluntates, quo casu lex merito testatoris voto non opitu-
latur. Hæc est notabilis doctrina Bar. [illegible] commenda-
ta in l. 1. de vulg. [illegible] l. quidam testamento Procu-
lum [illegible] ad similem q. adducit Soc. [illegible] repe. eundem
l. 1. primo [illegible] sed hic testator in culpa est quod vo[illegible]nta-
tem suam non satis expressit, partesque substantiales ad Aqui
30 lianam omittendo. † Vnde non inlepide Soc. [illegible] dixit ne tolli
illam regulam, si non valet vt agitur &c. quæ locum non ven-
dicat quando actus peccat in forma l. an inutilis inst. de accept.
& l. si vnus. §. [illegible] sup. de pac. Et si accurate verba ex
aduerso [illegible], manifeste contradict[illegible] implicatio
palpabitur, dicunt enim actos simpliciter gestu[illegible] præsumẽdos
31 eo modo quo debuit [illegible] &c. † [illegible] non est
in rebus certis l. cont[illegible] §. cum ita [illegible] posside-
re. C. de prob. [illegible] qui de spon. l. nõ est verisimile [illegible] ꝙ met.
ca. vbi gl. differentiam explicat inter fictionem & præsumptio
nem, ipsiq; [illegible] actum simpliciter & sic certo modo ge-
stum, nonne [illegible] & repugnanter contendunt præsumendũ
conditionaliter, seu eo modo quo debuit, si liquidum est alio
32 modo, id est simpliciter gestum. Præsumptio † quippe tunc re-
gnat, quando apparet quid gestum, qualiter autem fuerit ge-
stum: Præsumptio quippe tunc regnat, quando apparet quid
gestum, qualiter aũt fuerit gestum in obscuro est, vbi huma-
nius est credere, vt debuit gestum exemplũ in illa, fideiussit l.
sciendum de ver. ob. & illa, promisit. inf. de inutil. stip. §. si scri
33 ptum. † Non obstat quod dispositio simpliciter facta accipi-
tur secundum iuris dispositionem l. dotis fructus. §. fi. & l. seq.
& ibi glo. sup. de iur. dot. & l. qui iure militari infra de mil. test.
l. generaliter. C. de inst. & subst. Idem in contractibus l. quo-
ties in stipulationibus de verb. ob. l. damni ver. in stipu. de dã.
infe. l. si stip. sup. de vsur. quoniam hæc magis confirmant no-
34 stram sententiam. † De iuris ordinatione est quod dispositio
simpliciter facta simpliciter intelligat l. de pretio sup. de pub. l.
1. §. generaliter inf. de leg. pst. Et institutio simplex de posthu-
mo alieno veluti reliquis incapacibus vt non valeat, improbat
enim lex hoc casu actum simpliciter gestum, vt sup. latissime
demonstratum fuit nõ est in potestate nostra. ll. iussa a nostris
actionibus submouere l. non potest de leg. 1. Profligatis pro gl.
rationibus, superest præfatas conceptiones apertius demon-
stremus esse falsas. Imprimis quod posthumus alienus (vt sę-
pedictum est) simpliciter institui non potest, veluti nec alius
quis incapax. Caute igitur Gallus conditionalem fecit, & glo.
male, quia simpliciter, & vult intelligi conditionalẽ, ꝙ est im-
35 possibile. † Pugnant inter se simplex & conditionale l. 1. §. si
36 quis simpliciter de ver. ob. † A forma enim comprehẽdimus
testatoris voluntatem l. non codicillum. C. de testa. Et bellis-
sime Bal. dixit in l. filijs matrem. C. de inof. test. qui debet insti-
tui pure, non potest institui conditionaliter & suspensiue. Et
ex contrariorum eadem disciplina, eodẽ authore, audemus di
cere, qui debet conditionaliter institui, non potest simpliciter.
37 Secundo † quæ sunt de forma, omitti non possunt c. cum di-
lecta. de rescriptis c. Pisanis de rest. spo. vt istę conditiones in
Aquiliana, quod multis modis ostenditur. Primum ex natu-
ra conditionis, quæ in dispositionibus inducit formam neces-
sariã secundum Bal. in auth. mat. & aui. C. quando mul. of. tu.
& in l. prætor de col. in prin. Alexand. & Aret. in l. 2. §. prius de
38 vulga. † Item ex dictione sic, quod est indicatiuum certę quali
tatis & formę, vt in glo. supra in prin. l. eiusmodi enim verba,
sic, ita, ita demum in dispositionibus formam inducunt. Fely.
39 in d. c. cum dilecta. † Item quoties rei aliter gestæ lex resistit,
vt in casu nostro, de forma est ille actus, per quem nullitas le-
galis vitiatur, vt hic, & l. in tempus de hære. inst. & l. si alij fun-
dum infra de vsufru. leg. Barto. in l. fin. C. de ven. rerum ciuil.
lib. 9. Romanus consi. 402. incip. in præposita consultatione.
faciunt scripta Bald. in l. 1. supra eo. Pet. de an. in regula ea quę
12. colum. & in repe. c. 1. de const. 42. charta. faciunt scripta
Aret. in l. 1. de vul. versi. circa secundam. q. principalem dicen-
tis quando inducitur noua forma in actu celebrando, tunc nõ
sufficit expressio verbis generalibus allegat Barto. in l. prætor.
§. hoc interdictum de no. op. nunc. & l. vt legitimos in prin. de
leg. tut. vbi voluit, quod si tutor aliter vtilia facere, & inutilia
prætermittere, non sufficit, nisi expresse defensionem promit-
tat l. si [illegible] defensionem. C. de administ. tut. Ang. in authent. de
trien. & semis. §. illud colum. 3. quando res correctoria iuris
antiqui aliquid requirit expresse fieri a testatore, non suffi-
ciunt verba generalia exemplum in authe[illegible]t. ex testamento.
40 C. de col. & authent. de hær. & fal. [illegible] si vero expressim. † Ter-
tio per locum ab impossibili, illud est impossibile, cum ius cõ-
trarium est necessarium. per se patet, & Bald. hoc dicit in l. non
quicquid supra de iud. & l. 2. §. his. ll. supra de ord. iudi. Sed
quia institutionem de posthumo alieno necessarium est sic
concipi, vt a Gallo est ordinatum, ergo aliter concipi est im-
possibile. Minorem probo lege, ratione, & authoritate. Lege
vt supra in princ. & l. non potest de leg. 1. ratione quia 12. tab.
in hostium sint simpliciter instituti, ergo impossibile simplici-
ter institui l. si minor supra de seru. expor. & l. non dubium. C.
41 de legi. Item † vbi conditionalis regnat dispositio, non habet
locum simplex, quia contraria argu. l. 5. §. ex contrario de ac-
qui. pos. & ad instituendum incapacem conditionalis est ne-
cessaria, vt hic, & d. l. in tempus postremo quo adesse Aqui-
lianę plures necessarię sunt conditiones. Authoritate scilicet
glo. Barto. Bald. & doct. sup. in princ. in verbo, posse, quod pro
necesse esse accipiunt. Quarto tales conceptiones neq; ex vi
verborũ, neq. orationis contextu queunt conditiones Aqui-
lianę continere salua ratione recti sermonis ar. l. Plautius de
42 [illegible] g. leg. & cum † non conueniunt verba, simpliciter nec
tenus, veluti qui quod vult non suo vocabulo exprimit, nihil
exprimit l. 4. de [illegible] aliter nec qui suo sermone loquitur,
nihil loquitur l. Labeo. de supel. leg. non videri quenquam
dixisse id cuius non suo nomine vsus sit. Nam & si prior ac po
tentior sit mens, quam vox dicentis tamen nemo sine voce
dixisse existimatur l. si alij fundum de vsufru. leg. vbi nõ
sufficit voluntas, nisi extet scriptura voluntatis expressiua. ad
idem l. in ambiguo de reb. dub. Et eatenus dictum creditur,
quatenus est in scriptura, dicit Bal. in l. cum proponebatur,
& per illam l. de leg. 2. & omissio, inquit idem Bald. in prola-
tione verborum vitiat. Vltimo ratione irrefragabili tales con-
ceptiones consistere nequeunt, quia sunt indefinitę & com-
munes, vt sup. diximus, ad casus nascentis se viuo & se mortuo
d. l. commodissime, & propterea non Aquiliam duntaxat re-
spiciunt, sed etiã Vell. & ideo male, cum hic de concipienda
Aquiliana tantum agatur. Nec obstat ratio subintellectus pro-
pter d. l. cõmodissime, & alias causas superius latissime dedu-
43 ctas † tum ꝙ subintelligi non põt vnum, qñ verba aliud signi-
ficare

ficare possunt l. ita stipulatus §. Chrysogonus. de verbor. obligatio. Socin. fil. in l. 1. de vul. in lecti. communi. Bald. in l. si quis ita §. si. sup. de test. tut. verbum simpliciter prolatum quod habet plures significationes, ad quamlibet significationē adaptatur, iungit no. in rubrica C. de post. hære. inst. Nec pōt subintelligi ex natura huius actus, quoniam ad essentiam desiderata ni si adhibeantur, actus nō conficitur, in quo quia facto opus est, nec sufficit voluntas, vt sup. demonstrauimus. Nouissime glos. pulchre tractat, quid sit, filium & nepotem iam natum ex eo instituo, & in vtranq; partem disputando definit, primo filiū, secundo nepotem casu suitatis videri institutum duplici rōne, ne testamentum nepotis agnatione rumpi contingat l. posthumorum, de iniust. testa. secunda, quod inutilis quo ad nepotis commodum talis foret institutio, cū nec momēto apud eum maneret hæreditas l. placet. de acqui. hæred. † Considera num
44 hodie aliud cum filiofam. quæratur proprietas l. cum oportet. C. de bon. quæ lib. nisi profectitium censeatur, argu. l. dedit dotem inf. de col. bon. & l. in 4. inf. ad l. Falc. & l. profectitia sup. de iur. do. quod fortassis gl. sentit postquam indistincte loquitur, sed verius aduentitium, postquam in honore institutionis nepotem patri equauit, eumque & in amore habuisse credendum l. Auus sup. de iur. do. Doct. ex mente glo. tertiam addunt scilicet sanguinis & affectionis rationem propter ll. quas allegant. Iacobus de Aret. contradicit apta distinctione, quod in casu Galli nepotis posthumi cum filio instituti procedat gl. decisio, in casu autem nepotis iam nati negat, cum nulla lege veritum inquit nepote natum institui, quamuis l. Vell. præteritus agna-
45 scendo rumpit † tum. propter coniunctiuam, & quę suapte natura pariter iungit vtrumq; l. reos §. cū in tabulis inf. de duob. re. nihilq; cogat a propria significatione recedere l. non aliter, de leg. 3. concludit itaque vtrunque pariter institutum, quam sententiam Imol. sequutus adducit l. in codicillis §. instituto. de leg. 2. confirmat Sali. etiam l. cum in testamento inf. de her. insti. a contrario sensu, & Aret. nouis rationibus defendit. Cogita ad §. instituto, vtrum posit dici nimirū quia dictio, & ibi posita videtur pro, cum, siue, vna cum, alioquin ratio recti sermonis non seruaretur, contra l. Plautius, de aur. & argē. le. scriptum est enim, instituto filio & ex eo nepotibus, dicendū erat, institutis filio & ex eo nepotibus. Quod autem coniunctiua, & talem significationem quandoque exerceat, aperte igitur in princ. l. fina. C. de impub. vbi imp. declarat, & pro, vna cum, ibi, vna cum alio in hæc verba, quisquis mihi hæres erit & Titius, id est vna cum Titio. Cogita etiam, vtrum l. cum in testamento. per Sal. allegata melius probet per locum ab oppositis hoc modo, sicut institutus & substitutus non possunt pariter succedere, ita coniunctim instituti non debent posse gradatim succedere. In glos. opinionem procliuior aliorum omnium sententia, quæ quamuis authoritate vincat, Iacobi fortassis rationib. præstat, pro qua meo iudicio gloss. est in §. idem credendum, in verbo. Nam & si in 2. positione casus, vbi preponit filium & nepotem coniunctim institutos, vt opinor ex illo quod duos institutionum gradus facit, dicens, filius & nepos fuerunt instituti, & pronepos substitutus vtroque mortuo, tractatque de Aquiliana, secundum quam natus viuo testatore nepos, nisi in primo gradu nō instituitur, de quo latius suo loco. Ipse autem sentio neque iure veteri, neque iure nouo gl. opinionem procedere. Iure veteri, quod paulo ante fassas gloss. conceptiones ostendimus, quo loque simpliciter, vt præponitur, institutus intelligi nequeat in suitate institutus, nisi in casu §. instituens, iure nouo, quod hodie liberum cuique est alienos posthumos simpliciter instituere, inst. de leg. posthumo. & de bon. poss. in princi. & propterea qui filium & nepotem instituendo iungit, idem & in successione iunxisse existimandus est, & eo imprimis, quod explosa est Bar. sententia de ratione successorię charitatis & affectus, imminente maxime c. Raynutius. & ca. Rainaldus de testa. Quod limita, nisi institueret in suitate, vide licet filium & nepotem ex eo in suitate institutos, vt in §. & q̄d si tantum. Cęterum speculemur quorsum ea affectionis ratio, nisi quod pater creditur prædiligere filios & eodem tenore appetere prius a filijs, deinceps a nepotibus sibi succedi, etiam si pariter instituat, quæ ratio si valet ad disiungendum nepotes, multo quippe valere plus debet ad disiungendum extraneos cum filijs institutos, vt substituti intelligantur. Qui extraneos instituendo filijs æquat, credibile est aut illos æque in amore habuisse, arg. l. Publius inf. de condit. & demonstr. aut non paterna charitate filios adamasse. Et propterea siue quod in alterius amore refrigverit, siue in alterius ęstuauerit, veluti qui extraneos filijs in honore institutionis sociauit, creditum est etiā
46 in successione sociasse † ita & nepotes cohęredes filijs scriptos in successione pares esse voluisse credibilius est, in quibus & fortuitus & naturalis amor concurrere est probabilius, quando cum filijs in institutione iunguntur. Et proculdubio nepotes secundum iureconsultum in l. liberorum inf. de verborum signific. non minus quam filios, aut forte plus diligimus, quod per eos diutius nos victuros, & in sempiternum eum memoriam nostri extendi speramus. Qui iungit, non disiungit, si gradatim instituere voluisset, non deerant vocabula, scuisseque substituere, arg. l. 1. §. sin autem C. de cad. tol. Iason perlepide improbat illam, quam facit Bart. differentiam inter orationē copulatam dictione, cum, & illam quæ fit per coniunctiuam, & ad arg. Bar. d. l. generaliter C. de insti. & substi. nimirum ibi, quia ex præsumpta voluntate defuncti disiuncta oratio accipitur pro coniuncta. quod hic cessat. Alia etiā ratione puto Bar. fundamentum corruere, quod de casu dubio ad apertum non
47 valet argum. sed de re non dubia ad dubiam fit fides † Oratio enim copulata scripti & voluntatis dubitationem nullam habet, cum vtrunque pariter complectatur l. 1. & 2. & ibi Bar. de pecul. lega. Nec in casu nostro aliquod absurdum aut iniquū, vel testantis voluntas cogit a proprio significato recedere l. nō aliter, de leg. 3. cum vulga. In oratione autem disiunctiua licet scriptum apertum sit, voluntatis est quæstio. casus in l. si is qui eccl. §. fin. de reb. dub. ibi, non satis voluntatem suam declarauit &c. Et sicut contra naturam coniunctorum est, vtrunque pariter non existere, ita non est contra naturam disiunctorum vtrunque existere ordine successiuo, quamuis altero contenti
48 esse possumus. In primo est impropriatio, in secūdo nulla. † & ideo facilius disiuncta resoluitur in coniunctam, vt subtiliter Are. hic tractat. & veluti in primo scriptum & voluntas est clara, quod vtrunque pariter existant, ita in secundo dubium voluntatis est, quem testator ex disiunctis voluerit præferri. Igitur ad iuris coniecturas recurritur ex ordine affectionis vel scripturæ l. cum pater §. pen. de leg. 2.

SVMMARIVM.

1 *Galli Aquilij formulam super institutione posthumorum nepotum ad pronepotes etiam posthumos producendam.*
2 *Exempla regulam non restringunt, sed viam ad casus similes trahendi aperiunt.*
Et cætera, oratio quam significationem habeat.
4 *Institutum non videri eum, qui in conditione positus est.*
5 *Verba ad transferendum posita non debent operari institutionem.*

1 §. Idem † credendum Est Gallum exist masse & de pronepote, vt dicat testator, si me viuo nepos decedat, tunc qui ex eo pronepos & cæter. Sed & si viuo filio, iam mortuo nepote, cuius vxor pregnans testamentum faceret, potest dicere, si me viuo filius meus decedat, tunc qui pronepos & cæter. Num si & filius & nepos viuant, concipere vtrique mortuis viuo se, tunc qui pronepos nasceretur, quod similiter admittendum est, ita sane si prius nepos, deinde filius decederet, ne successione testamentum rumperetur. Tres deciduntur hic quæstiones, quas si explicitius desideras, lege Bald. & Paul. de Castr. hic gloss. & doctor. Crediderunt hic reprehensiones in Gallum enarrari Imol. Raphael. Paul. Socin. fil. & Iason hic & Alexan. in §. instituens. interpretationes a Sceuola fieri putant, quod certo certius existimo. Propositio Galli fuit, alienos posthumos nobis posse fieri legitimos hæredes, & alienos posthumos indefinite dixit, non magis nepotes quam pronepotes iureconsultus in l. penul. de leg. 1. Et exemplum exhibuit in nepote quomodo id fieri posset ex mente duodecim tabularum
2 † Nam exempla non restringunt regulas, sed patefacta ratione potius ad similes casus trahendi viam aperiunt leg. scire oportet §. final. & ibi Bartol. de excu. tuto. Sceuola autem ex singulis verbis quæstiones fecit. Primam ex illis, si me viuo & cæter. nunc ex verbis filij & nepotis. Quid in pronepote tres incidentes dubitationes enodando pronepotum gradus non egreditur. Sic Gallus exemplo nepotis contentus fuit, quod si in hoc errauit non minus errauit Sceuola, qui de abnepotibus & alijs vlterioris gradus nihil definiuit, quamquam infra §. instituens, omnes implicite complectatur. Alioquin recte Pomponius a Paul. de Castr. reprehenderetur, quod in leg. commodissime, non idem in exhæredatione quod in institutione prodidit obseruandum. Similiter & Gallus a Rapha. hic, qui ingeniose & vere supplet, idem obseruādum in exhæredatione posthumi alieni, quod in instōne Gallus censuit. Nec minus iuste nolle Sceuola a gl. reprehenderetur, quæ supplet de pronepote non dissimiliter concipiendum, quam de nepote. Adde si vitium est, non omnia persequi sigillatim, male omisit in versiculo (ita sane) quærere, quid si filius institutus, & nepos præteritus vna pariter moriantur, aut ignoretur, quis prior deo sit de quo in §. quid si is qui dicemus, & similiter in §. & quid si tātum omisit, Quid si in casum interdictionis vel emācipationis concepta sit institutio, & contingat casus mortis vel alius, vt l. si mil. C. de inst. & subst. generale proculdubio tradēs dogma non est singula persequi, vt l. de reg. iur. per totum quia ferdū impossibile, vt l. non possunt l. neque ll. & de le. interdū multi-

tudine vitiosum, cum vnius exemplo cæteris ęque cōsulatur, vt hic, & l. 1. de regu. iur. Tunc qui ex eo pronepos. Not. quod semper repetit Sceuola distinctionem, Tunc, caute, ne videatur simpliciter instituere, moxq; illa si me viuo, subijcit. Vnde perspicuum fit, quod talia verba in Galli formula nō sunt superflua, nec a Sceuola improbātur, alioquin suo se ligone percurreret. Nec valet gl. excusatio, quoniam loquitur de institutionibus pronepotum a se excogitatis & conceptis. Et cætera.

3 Nota secundū Bal. † quod est dictio epilogatiua, & formę pręcedētis repetitiua, sub qua intelligitur, inquit, oratio cōpleta, de qua latissime Bar. & Doc. hic. Nunc si & filius &c. Duobus modis gl. casum imaginatur. Primus fuit Placentini, qui verissimus est. Secundus a text. remotus, qui magis in vim dubitationis accipiendus. In primo solus filius institutus. In secundo quæritur, Quid si filius & nepos instituti sunt, & pronepos vtrisq; mortuis substitutus, vtrum aliquid intersit, quis prior decedat. glo. vis non est inquit. quam nota, sentientem cōiunctim patrē & filium ab auo institutos ęque pariter institutos videri, & nō ordine successiuo. tum quod in Aquiliana natus viuo testatore nepos non nisi in primo gradu quit institui, tū quod alioquin forsitan vis esset, quis prior decederet, tribus institutionum gradibus factis argu. l. cum in testamento. ℱ. de hær. inst. præmoriente nepote pronepos posthumus quasi a secundo gradu præteritus rūperet l. 3. §. fi. & l. posthumus a primo. ℱ. eo. Perusini dicunt, nihil referre, si nepos præmoriatur, vel contra viuo auo, quia iure pręterito reconualesceret testamentum inf. de iniust. test. Quorum opinionem Soc. filius hic reprobat. Vera solutio est, quod tota hæc lex loquitur de iure ciuili, adde. rs. tabul. illa vero iure prætorio. illa in suitate & hęreditate, illa in bon. pos. insti. de bon. pos. §. quos autem. Vltimo nota Sceuolam præsupponere hic filiū institutū, & nepotem præteritum, propter quod ait sane admittendum, si prius nepos decesserit, ne successione scilicet nepotis pręteriti rumpatur, rumpi nisi iure prætertitionis non poterat. Quid autem si filium & nepotē pariter instituat, pronepote posthumo in casu suitatis vtrisq; mortuis substituto, Sceuola non quæsiuit, & puto ad Aquilianam hūc casum pertinere, nec referre quis

4 prior decedat, vt supra in glo. Vtrisq; mortuis † Nota hic, nepotem in conditione positum haberi præteritum, quod doct. non ponderant. facit l. Lucius de hęr. inst. Bal. duas conclusiones contra Barto. elicit Primam, quod substitutio facta huic præterito non valet, & statim quod nepos agnascitur, substitutio rumpitur, cuius contrarium inquit tenuisse Barto. in prin. legis. Secundam, quod substituendo vulgariter non videtur ta-

5 cite instituere illum cui substituitur † cum verba ponātur, inquit, ad transferendum, non debent operari institutionem, vt infra de hæred. institu. l. ex facto. & glo. ord. in l. si quis hęres, de cond. & demon. l. cum tale in fi. Cogita, quod hic de nepote sicut nec institutio facta colligitur, ita nec eidem facta videtur substitutio. Non enim propterea magis institutus videri debet ex illis verbis, si nepos me viuo decesserit, atque si dictum esset, Si nepos me viuo ex Asia venerit, quod si non institutus nec eidem dici potest substitutus aliquis, qui sub priuata conditione institutus est. Neque facta dicitur substitutio illi, qui in conditione substitutionis positus. l. Lucius. de hęred. institu. & l. si quis sub conditione dandorum. 10. infra si quis omiss. ca. test.

SVMMARIVM.

1 *Interpretationem sic debere temperari, vt videtur correctio.*
2 *Minus malum in ratione boni computatur.*
3 *Verba nihil operari, tolerabilius est, quàm quod absurdum aliquid operentur.*
4 *Sententiam mutare sapientis est.*
5 *Veritas obiectum est intellectus.*
6 *Intellectum enim imprimis amplexandum in legibus secundum quem nihil reperiatur superuacue dictum.*
7 *Et, particulæ coniunctiuæ proprium & copulare & ampliare.*
8 *Verbum simpliciter prolatum accipiendum erit in proprio & potiori significato. & nu. 24.*
9 *Aquilianæ formulæ proprium.*
10 *Substantialia tacite vel expresse in qualibet dispositione attingere sufficit.*
11 *Institutionis indefinite natura.*
12 *Quæsti[onem] fieri nullo proposito themate, est absurdum.*
13 *Dispositionem conceptam per verbum commune ad plures casus, non posse censeri factam dumtaxat in vnum casum.*
14 *Summarium quid dicatur apud interpretes iuris, quid item notabile.*
15 *Aquilianæ institutionis essentialia duo.*
16 *Dispositioni sic conceptæ culpa disponentis vt sit futura inutilis, ius non succurrit.*
17 *Aquilianæ institutio vt firma sit, tria esse necessaria.*
18 *Enim, particulam poni nonnunquam aduersatiue pro, autem.*
19 *Patriam potestatem solui morte ciuili, non secus ac morte naturali.*
20 *Interdictio aquæ & ignis quid sit, & qua ratione introducta.*
21 *Deportatos haberi pro mortuis in iis quæ sunt iuris ciuilis.*
22 *Deportationis pœnam successisse in locum interdictionis aquæ & ignis.*
23 *Speciem non esse similem suo generi.*
25 *Speciem proprie contineri sub nomine generis, quam limitationē recipiat.*
26 *Mortis appellatione an comprehendatur mors ciuilis.*
27 *Genus non posse diuelli a sua specie.*
28 *Effectus similes a diuersis produci non est nouum.*
29 *Causas varias effectus varios producere, quomodo intelligendum.*
30 *Vnum & idem diuerso iure censeri non debet.*
31 *Simile non est idem.*
32 *Definitio in iure periculosa.*
33 *Hominis quaternaria consideratio.*
34 *Iuris quaternaria diuisio.*
35 *Seruitutem morti comparari.*
36 *Deportatum ius ciuile vocat alium hominem, peregrinum, & apolidem, quasi sine ciuitate.*
37 *Ciuitas quid sit.*
38 *Exautoratio mors quædam est.*
39 *Mortuum etiam eum censeri ex sententia Theologorum, qui mundi voluptates ablegans, totum se diuino cultui mancipauit.*
40 *Religionem professus an & quando pro mortuo habeatur.*
41 *Testamentum confirmari, si testator profiteatur religionem bonorum incapacem, non secus ac morte naturali testatoris.*
42 *Conditionum quasdam esse necessarias, quasdam voluntarias.*
43 *Similia quædam dici, quæ tamen in aliquibus sunt dissimilia.*
44 *Matrimonij dissoluti per mortem alius est effectus, quam dissoluti per diuortium.*
45 *Licitum quicquid est, non continuo honestum est.*
46 *Stipulatus dotem in vnum casum soluti matrimonij, non habet actionem si aliquo alio casu matrimonium solutum sit.*
47 *Conditionis dissolutionis matrimonij adiecta stipulationi de dote restituenda non facit eam conditionalem.*
48 *Datum fauore nuptiarum repetitur nuptijs non secutis, idque ex tacita conuentione.*
49 *Vulgaris substitutio pupillarem nonnunquam complectitur iuris præsumptione.*
50 *Testamenta latiorem interpretationem admittunt, quam stipulationes.*
51 *Testamenta defunctorum interpretatione iuuare, & pium & vtile est.*
52 *Posthumum nepotem ex formula Aquiliana exhæredanti eadem sunt obseruanda, quæ & instituenti.*
53 *Exhæredatio posthumi ex formula Aquiliana in vnum casum facta non ad alios similes porrigatur.*
54 *Donatio inter virum & vxorem in casum futuri diuortij collata nulla est, secus si fiat ipso tempore diuortij.*
55 *Deportatione matrimonium non dirimi.*
56 *Conditionalis actus ad effectum necessarius quis dicatur, quis item voluntarius.*
57 *Matri volenti bona sua filijs suis queri non autem patri eorum, qua ratione consulatur.*
58 *Causa odij cessante cessat & ipsum odium.*
59 *Actus, qui diuersis modis geri potest, quare dicatur voluntarius.*
60 *Electionem non esse nisi de multis & varijs.*
61 *Emancipatione instituti hæredis institutionem non fieri irritam. & num. 65. & 88.*
62 *Posthumus quemadmodum in potestate patris nunquam fuit, sic nec è potestate eius mitti potuit.*
63 *Posthumum nondum conceptum posse institui.*
64 *Emancipatio & mors an æquiparentur, & in quibus. & nu. 87.*
66 *Liberos præferri extraneis substitutis ex sola coniecturata mēte testatoris.*
67 *Emancipationem beneficium esse, & filijs ingratis adimi posse.*
68 *Beneficium non solere conferri vt noceat.*
69 *Filium non posse sub omni conditione institui, & nu. 71.*
70 *Posthumi institutio ex formula Aquiliana non requirit eum, qui primo loco instituitur, suum esse.*
72 *Emancipari inuitus filius non potest.*
73 *Conditio potestatiua siue arbitraria quæ sit.*
74 *Testamento quæsitis renunciari non posse, nisi lectis perspectisque verbis testamenti.*
75 *Filio instituto sub conditione, quæ non erat in eius potestate, ante euentum conditionis decedente, rumpitur testamentum.*
76 *Nepos sub omni conditione institui potest.*
77 *Seruus a domino institutus cum liber erit, censetur inutiliter institutus.*
78 *Testamenti rupturam culpa testatoris prouenientem iura non fortunant.*
79 *Filius emancipatus præteritus rumpit testamentum iure prætorio.*
80 *Testamentum impugnari ab eo non posse, qui hæreditatem repudiauit.*
81 *Filius etiam inuitus ex causa emancipari potest.*
82 *Iuri ciuili renuntians non censetur renuntiare iuri prætorio.*
83 *Testatoris voluntas legum decretis præualere non potest.*
84 *Ius rumpendi testamentum annua taciturnitate aboleri.*
85 *Emancipatus filius succedat ne patri vnacum nepote, qui in casum suitatis est institutus.*
86 *Institutionis in suitate species tres.*
89 *Casum in institutione non expressum habendum esse pro omisso.*

Interpre

60 *Interpretationem, si fieri potest, a temperandam esse, vt actus valeat potius, quam pereat.*
91 *Ex sententia legis esse, quæ dicuntur, & quæ ex verbis.*
92 *Ratio legis duplex.*
93 *Interpretatio in legibus triplex.*
94 *Emancipatorum & suorum sit ne hodie sublata differentia.*
95 *Emancipatus hæreditatem non transmittit ad quoscunque sicut suus.*
96 *Substitutio in suitate facta an emancipatione vitietur.*
97 *Testamentum redditur nullum ob vitium non seruatæ formæ.*
98 *Testamenti ruptum regulari a iure succedendi, quomodo intelligendum.*

§. Et quid si tantum.

In mortis filij casum cõciperetur. Quid enim si aquæ & ignis interdictionẽ pateretur. Quid si nepos ex quo pronepos institueretur (vt ostẽdimus) emancipatus esset. Hic enim casus & omnes alij, ex quibus suus hæres post mortẽ scilicet aui nasceretur, non pertinent ad l. Velle. sed ex sententia legis Velleię & hæc omnia admittẽda sunt, vt ad similitudinem mortis cæteri casus admittendi sint. In enarratione horũ verborum variatum legitur. Pileus taxari pręcedentem casum putat ex persona filij & verbo tantum, vbi facta fuit substitutio de pronepote in casum mortis vtriusq; scilicet filij & nepotis, quasi nunc mutet casum Sceuola, quid si conciperetur de simili pronepote institutio in casum mortis filij tantum, & succedat mors vtriusque. Accursius non admittit, sentiens vnam hic fieri quæstionem ex verbo (mortis) quod omnes probant, quia absurdum foret, inquit, quod incontinenti se corrigat. Verum in quo se corrigat, non video, magis vtique diligenter interpretãtis officio fungitur, Sceuola variando casus, qui possent accidere. Accurs. adijcit, quia talis quæstio ex suprascriptis satis decisa fuit, quasi superuacuo repeteretur, quod necdum (meã haud dissimulo vecordiam) assequi valeo. Illud satis certe scio, quod expressim non deciditur, sin forte tacite vel coniectura colligeretur, quod etiam ignoro, nõ reprehensibile foret, nunc si enu
1 cleate idem explicaretur. No. † nihilominus ex Accursij sententia absurdum videri, quod quis se in continenti corrigat. Vnde deducitur interpretatio sic temperanda, vt talis correctio, quando fieri potest, euitetur, facit l. nam ad ea. inf. de condi. & dem. Ex quibus colligo pulchram limitationem ad illud, quod verba debent aliquid operari, non habere locum, quoties per ea quis videretur se corrigere. Patet hic multa verba frustra posita, si Accursij intellectum recipimus, vt statim docebimus. Et si absurdum est verba inutiliter dicta, esse absurdius ex his colligitur, vt quis se corrigat, & ex duobus absurdis nota minus absurdũ
2 amplectendum. † Nam & minus malum in ratione boni computatur. facit l. si procu. rei. de dol. ma. excep. Quare est absurdũ quia non est verisimile, quod quis incontinenti se corrigat l. nam ad ea inf. de cond. & demon. Ergo no. id quod non est verisimile esse absurdum, & alibi Bald. quod non est verisimile, habet falsitatis imaginem. Quare autem non est verisimile, quia corrigendo quis sibiipsi contradicit, nec credendum quenquã aliquid dicere, per quod velit sua dicta impugnari. arg. l. 3. infra
3 de milit. test. † Iuuatur hæc opinio, quod melius est verba nihil operentur, quam quod operentur absurdum. ex sententia insignis. Doc. Ioann. de Monte Sperello Perusini in l. 1. sup. de eo quod cer. lo. & l. 2. §. huius rei. de off. c. us. In contrarium est, quod melius est aliquid odiosum, & contra iuris regulas verba operentur, quam nihil operentur cap. pastoralis. de appel. & quod plus est, quando de pęna agitur, impropriantur, vt aliquid operentur c. si sententia. §. fi. & c. ciuitas. de sent. excom. lib. 6. Quare est absurdum, verba si nihil operentur, quia nemo existimãdus est dixisse quod non mente agitauerit l. Labeo. de supp. leg. & ideo vero dissimile est, vt quis inutiliter verba effundat. Sapienti quidem verba in corde nascuntur, linguaci, & stulto in ore. Et propterea tentabam posse dici absurdum, si quis se corrigat sine causa, & absurdius multo, si de bono in malum, & de malo in peius mutatur consilium, quod non est animalis ratione pollentis. & his casibus satius verba nihil operentur. Secus autem si ratione mutetur, & maxime si de malo in bonũ, aut ex bono in melius, & hæc quoties quęstio est voluntatis, aliud autem non præsumitur. Correctionem incontinenti opinor habere locum, quando fit transitus de vna opinione vel dicto indifferenti ad aliam indifferentem, & vbi pro ratione voluntas, quia tunc est leuitatis indicium. Et quantum ad quæstionẽ nostram inclinat animus absurdius esse verba inaniter enunciata, quod inconsiderate & stulte loquentis semper est vitiũ, ex diuerso. sapienter ratiocinãtis plerunque de sententia in sententiam trãsire, & sic alterum perpetuo ridiculosum, alterum
4 plerunq; laudabile, cosq; differunt. † Iterum cõtra. sapientis est mutare sententiam c. cum cessante. de appell. & in prouerbio, non pudeat nostros errores nos corrigere. Alioquin absurdissime Aur. Augustinus libros retractationũ composuisset. Sed an distinguendũ illud incontinenti, istud ex interuallo, quod non placet. Nam velox in ratiocinando animus momento per infinitos decurrit conceptus & fantasias ac trãsuolat, nec vnquam
5 quiescit, donec peruenerit ad id, quod verum putat. † obiectũ quidem intellectus est veritas, & propterea quanto citius tanto melius. Et similiter ex verbis Acc. notandum est, quod fugienda est eiusdem sententię repetitio maxime in iure nostro, admonente Iustiniano. Ego autem credo hic quinq; fieri quęstiones. Accursij & docto. sensum manifesta demonstratione
6 consistere non posse, & in primis † quod eum intellectum amplecti conuenit, per quem nihil efficitur superuacue dictum. l. 1. in fi. & glos. inf. ad Municipa. l. si quando. de lega. 2. c. si Papa de priuileg. lib. 7. & in legibus maxime sic accipiendum, vt aliquid noui decidat. glo. notabilis in c. 1. de tempo. ord. lib. 6. Cy. consil. 4. incip. Quæstio talis est. facit l. quod Labeo. de Carbo. edic. Quem Accursij intellectum si reciperemus, multa super
7 flua posita essent. † Et primum coniunctiuam, & cuius propriũ est copulare & ampliare l. ea tamẽ adiectio. de leg. 3. cum vul. vt quid ergo adiecta, si non copulat. Et bene annectit præcedẽtibus, vbi quæstiones de personis pronepotum, & proxime de conceptione vtriusque mortuis, nunc subijciens, & quid si in casum mortui tantum filij conciperetur institutio, & succedat mors vtriusque. Item superuacua dictio quæstionalis quid bis repetita, si quęstio sola fuisset de casu mortis ad casum interdictionis. Absurdum quidẽ foret ad vnam quæstionem duas fieri interrogationes, non enim cum surdastris tum agebatur. Si prima interrogatio, videlicet, & quid si tantum, non hẽt aliã qõnem, quam illam sub interrogatione, quid enim si aqua, & igni &c. certe duę sunt ad vnam. q. interrogationes. Similiter frustra posita taxatiua tantum ad casum mortis filij. Et si dixerit quispiam, ideo positam, quia aliorum casuum nulla fit mẽtio, respondeo, satis erat dicere, quid si in casum mortis conciperetur, & succedat interdictio. Neq; filij adiectio necessaria fuisset si agebatur vtrum verbum mortis ad interdictionem porrigeretur. Vltimo, dictio Enim, in secunda interrogatione superflua fuisset ibi, quid enim, pro, autem, aduersatiua, si non est cui aduersetur, causatiue quidem stare non potest, cum nullius rei ratio illic reddatur. Nec nouum in iure nostro vnam coniunctionem pro alia vsurpari. gl. & tex. in l. eas causas. inf. de condi. & demonst. Multũq; facit character ipse dicendi proprius Sceuolæ qui minime verborũm fuit prodigus, sed ad vitium vsq; parcissimus, quę obseruatio in quolibet authore haudquaquã est aspernanda. facit c. solitę. de maior. & ob. Pilei igitur verior videtur casus, nisi in eo de reprehensionibus delirare cum cæteris. Nihilominus alia succurrit mihi consideratio, prosequi arbitror Sceuolam tractatũ institutionis de pronepote, & propterea hæc clausula, & quid si tantum, in mortis filij casum cõciperetur, non faciat principium. §. sed pręcedẽtem claudat, diuidunt enim Doct. hunc Sceuolæ tractatum in personas & casus. De personis vsque ibi, quid enim si aqua &c. Et quam bene ad pręcedentem tractatum de personis ea pertineat clausula, inde cognoscere licet, quod primã q. fecit Sceuola ex verbis nepotis. Quid de pronepote substituto, nepote instituto, & filio mortuo. Secũdã. Quid de pronepote substituto, & nepote mortuo, & filio substituto. Tertiã, Quid de nepote viuo pręterito, filio instituto, & pronepote substituto in casum vtriusq; mortui. s. filij & nepotis. Quartã his verbis subiungit eodẽ retento themate, Quid si filius instituat nepote preterito, nepos substituat. in casum mortis filij tm̃, hoc est nulla facta mentione de nepotis morte, & succedat casus mortis vtriusq;. dubiũ faciebat quod facta esset substĩo de pronepote in casum mortis vnius, s. filij, & successit mors vtriusq; in medio existentis, an esset casus omissus, arg. l. commodissime, quę quidẽ. q. ad perfectionẽ tractatus pertinet nulla dubitationis relicta fimbria, vt ex omnibus suis numeris constaret. Alioquin diuisio fuisset vitiosa secundum Ciceronem in Topicis. Si proximę quęsitum fuit de cõcepta institutione vtriusq; mortuis, nõne consequẽs & bene colligata hæc, quid si altero mortuo concipiatur institutio, & accedit mors vtriusq; & sic diuersus ab expresso casus. Optimę sane speculantis est oĩa minutatim persequi. Et propterea accommodatius hæc clausula præcedentibus iungitur quã sequentibus. Neq; temere cõtendi, sicut tractatus casuũ incipit ibi, quid enim si aqua & cæta & § incipiat, & de q. quibus dubiũ fuit, an ad leg. Velleiam pertinerẽt, vt in prin. partiti legem fuimus. Et dictio, enim pro cõiunctiua proprie staret, & hoc modo oĩa quadrant, nihilq; superflue dictũ, ne sillaba quidẽ. Quod si sequentibus iungatur hæc clausula, vt oẽs sentiũt, frustra quæsitũ fuisset inter alios casus de isto mortis vtrũ pertineret ad l. Vell. vt patet ib. hi enim casus ad leg. Vell. non pertinent, cum indubitati iuris esset casum mortis ęque ad Velle. & Aquil. pertinere. & sic verba restringẽda ad casus proximiores duos, vt colligitur ex illis ad similitudinẽ mortis admittendi. Et secundũ hũc intellectũ. §. quid. n. vsq; ad §. quid si is qui. in duas principales q. deducit. In prima. an casus interdictionis ęquiparentur, vel contineant sub casu mortis. In secunda, vtrũ ad Aquil. an ad l. Velle pertineant. Si vero, clausula hæc, & quid si tãtum.

initium. §.

Initiũ. §. esse volumus, vt Doct. placet, alius adhuc mihi nouus succurrit haud forte despiciendus sensus, q hic cõtinuatio fiat a §. quidam recte. vbi quæsitum fuit, quid si de morte filij nihil exprimatur. Ex ɔ̃rio nã quid si in casum mortis filij tñ concipiatur, i. si de morte testatoris nihil exprimatur. Hæ duæ principales quæstiones in hac materia nõ temere videnẽ posse agitari, & veluti illæ aliæ de pronepote incidenter actę, sitr hic quæ sequuntur ex verbo mortis, quid si per alium modũ institutus desinat esse suus. An idem q in casu mortis incidenter tractari dicamus. Congr[illegible]ntq; illa verba, hi. n. casus &c. vt non iniuria dubitatum sit, vtrum h[illegible]c casus ad Aquilianam pertineret, cũ Aquiliana non nisi de vero posthumo loquatur. i. qui posthumatũ testatorẽ nascit. Et igitur mẽtio mortis testatoris exigit. Rñ. Sceuola, hi. n. casus, & oẽs alij, quibus suus hæres post mortẽ. s. aui nasceretur, nõ pertinent ad le. Velle. q. d. non referre, si de morte testatoris non est expressa mentio, modo post mortẽ nascat testatori suus. Videamus, vtrũ sic accipiendũ sit, vt nullo modo de testatoris morte dicatur, an sufficiat mentio saltẽ tacita, vel ipsis verbis prægnãtibus, q̃ vi sua mortis casum includant, sicuti. s. de morte filij in §. quidam recte. diximus. V. g. si filius me viuo morietur, posthumus, qui mihi nascetur, hæres esto, verbũ, posthumi, inclusam de morte testatoris significationem hẽt, & q̃uis ad eum qui viuo testatore nascitur, possit
8 porrigi, post le. Velle. tñ † verbum simpl̃r prolatum in proprio & potiori significato accipiendum est. l. 2. §. in perpetuum. s̃. si ager. vecti. vel emphy. Ex quibus deducitur, quod æque valet tacita de morte testatoris mentio in Aquiliana, q expressa. Et hæc procedunt, si fuit qõ de concipienda Aquiliana institutione, q multũ arguit verbum, cõciperetur. Si autẽ quæsitũ fuisset, vtrum concepta iam institutio sine aliqua mẽtione mortis testatoris, vel ẽt si conciperet, & eueniret casus nascẽtis posthumi post mortẽ testatoris, vtrũ ad Aquilianã pertineret, ex quo in instõne nihil de nascituro post mortem contineret, neq; tacite, neque expresse, sed indifferenter, exempli gratia, si filius me viuo decesserit, tunc nepos, qui mihi meus ex eo nascet, hęres esto, faciebat dubitationẽ, quod formula non fuit seruata, sed potius Velleiana, q̃ non exigit mortẽ testatoris, & per hoc nec eius mentio facienda, tñ ex quo proponitur ex facto natus suus post mortẽ testatoris, rñd. Sceuola, hi. n. casus & oẽs alij, quibus suus post mortem nasceretur, nõ pertinent ad leg. Velleiam quasi dicat. sed ad Aquil. ex quo post mortem testatoris natus est suus. Nec refert quod indistincte institutio formata fuit, satis est quod post mortem natus est suus, & generalitate formatæ institutionis post mortem natus non fuit exclusus.
9 Vnde obseruandum † quod proprium substantiale in Aquiliana est, quod suus post mortem nascatur & conferatur institutio in tempus suitatis. Et hæc soĩa vt formalia in Aquilianã inspicienda sunt. vt supra diximus in princip. & §. quidam recte, & probatur hic & [illegible] tan. ib. hic enim hæres suus nascitur, & post mortem natus [illegible]. Item notãdum, quod valet de nepote posthumo instituto [illegible] post mortem filij se viuo, etiam si de testatoris morte nihil dicatur. Et ad Aquil. pertine
10 bit, si suus mortuo testatori nascatur. Ex quibus deducitur † qđ sufficit in qualibet dispositione substantialia attingere tacite vel expresse, & etiam generali sermone apto talem casum, de quo agitur, comprehendere, vt hic est casus, & notant Doctores in §. in omnibus. & l. inter cætera. infra eodem. facit glo. in fi. in cap. si maneris. 19. distinct. dummodo expressio non sit de forma, iterum dummodo non agatur de conceptione in specie. Verbi gratia, si ageretur de conceptione Aquilianæ institutionis in sua propria specie, vt in §. quidam. nisi contineat expressim partes formales, per quas differt ab alijs, non sufficit ista generalis & ad plures communis. Quid si de neutrius morte, scilicet testatoris & filij, nullo modo fiat mentio? verbi gratia, nepotem in suitate nasciturum instituo, hæc non minus tacitam commemorationem mortis cõtinet, quam illa, si meus nascetur, & illa, qui mihi nascetur, veluti verbo, mihi, & meus vtriusque mortem complectitur, vt sup. ostẽdimus, pariter & verbo, in suitate nasciturus, & sicuti hæc vox, pupillariter substituo, idem valet, quod illa, ante pubertatem morienti substituo, æque ista, in suitate instituo, denotat post sublatum de medio filium substituisse. Et propterea non puto posse concipi in suitate institutiones, nisi de morte saltem tacite & alterutrius fiat commemoratio, vt sup. §. quidam recte, abunde disseruimus. Cogita tamen, nunquid proximę species potius Aquilianam respiciant, propter verba, suus, seu in suitate nasciturus, cum ad leg. Vellei. pertineat is tantum, qui suus futurus nascitur. & nõ suus simpliciter, vt paulo ante diximus, nisi dicamus verbum suitatis esse generale etiam ad legem Vellei. Quid si dixerit, filium & nepotem ex eo in suitate instituo? hic non est verbũ, nasciturum. Et propterea hæc institutio videtur generalior etiã ad omnes casus. Velleiæ apta, & ad iam natũ nepotẽ, si agnasci contingat, quippe ab euentu applicabitur Aquilianæ, si mortuo testatore suus nascatur, sin autẽ eo viuo vel agnascat,

11 Vellei. Hæc † est natura indefinitæ institutionis. l. commodissime. sup. eo. quicunq; casus inciderit, ille cõprehẽsus intelligat arg. l. cum incertus. de leg. 1. Nec ɔpula hoc casu filium & nepotẽ ex eo in casu successione contingit, cũ impossibile sit liberos nõ eiusdẽ gradus in agnatione simul suos existere, & bene hoc puto propter verbum in suitate ɔ̃rendi ordine successiuo institutos etiam hodie. neq; hæc pugnãt cum his, quæ. s. diximus, maxime in §. quidam recte, quia ibi de cõcipienda sola Aquiliana, hic de cõmuni & indifferenti. Cæterũ si ex communi opinione. §. principiũ hic admittẽdũ est, animus tñ assentiri nequit, quin hac clausula nõ fiat diuersa quæstio ab ea, quę est in versiculo, Quid enim. & per hoc Sceuola inaniter interrogando tot verba protulisset. Neque assentior hic institui nepotẽ, sed pronepotẽ, vt sequentia & præcedentia indicant.
12 arg. l. qui filiabus. & l. si seruus pluriũ. §. fi. de leg. 1. † Insuetum proculdubio est, nullo proposito themate quęstiones fieri, q hic esset, nisi a proxime pręcedẽti, scilicet filij instituti & pronepotis ex præterito nepote substituti, quæstiones ducantur. Nulliq; cõgruẽtius subijcitur hęc quęstio quid si in casum mortis tantũ concipiatur de pronepote institutio, q̃ præcedenti, quid [illegible] in casum mortis filij & nepotis ex eodem themate instituti filij & præteriti nepotis & vtrisq; mortuis. & igitur existimo hoc. §. quinq; quæstiones decidi, & in quinq; partes diuisionem ducendam. Doctores autẽ aliter diuidũt & summant. Et imprimis Bar. prouisio facta in vnum casum porrigitur ad omnes alios sibi similes. Si verum est appellatione mortis ciuilem & naturalẽ contineri, vt omnes fatentur, hoc casu, quia
13 eiusdẽ effectus sunt, hoc Bar. nõ probatur hic, † quia dispositio concepta verbo ad plures casus cõmuni non potest censeri in vnũ casum facta. l. cõmodissime. s̃. eo. & sic non porrigeretur, sed cõpleret, vt gl. sentit in verb. emancipatus. & dato hic pro-
14 baretur, nõ esset summariũ, sed notabile, † Cum summarium nõ aliud sit, q̃ breuis enarratio omniũ quę deciduñ, ab [illegible] qđ summatim, breuiter, & enucleate omniaq; explicat. Notabilis vero est ɔclusio, q̃ a decisis aut decidendi rõne ingeniose colligitur, vt hic prouisio in vnum casum &c. Ab hac particulari institutoria dispositione colligitur hoc generale, q prouisio in vnũ casum &c. summariũ faciendũ erat de institutione ipsa de qua agitur. Plenius tamen summarium est Bald. Pauli & Areti. quamuis (vt mea fert opinio) non omnia complectatur quoniam quæstiones quinq; hic definiri autumo. Primã, quid si substituatur pronepos ex nepote præterito in casum mortis filij instituti tantum, & accidat mors vtriusq;. Secundam, retẽto eodem themate, quid si filius non moriatur, sed ei aqua & ignis interdicatur, Tertiam, quid si nepos præteritus emãcipetur, Quartam, nunquid hi casus ad legem. Velleiam pertineãt Quintam, an ad l. Vell. ex sententia, Decisio fit ex illo generali, omnes casus quibus post mortem testatoris nascitur suus posthumus, ad Aquilianam pertinent. Illa quinta est incidens. Et summa omnium talis est decisio, pronepos in casum mortis filij tantũ institutus, si suus post mortẽ testatoris nascitur, præmortuis nepote & filio, ex Aquiliana succedit. & qđ de morte dicitur, idem valet in deportatione & emancipatione. Idẽque in Velleiana ex legis sententia, q in Aquil. & intellige nõ taxatiue dici tantum, sed expositiue ad differentiam, quando institutio foret in casum mortis plurium. Vel sic, in Aquil. solũ inspicitur, qđ post mortẽ testatoris suus posthumus nascat, suusque nascitur, quotiens præcedentes morte naturali, vel ciuili, aut emãcipatione de medio viuo testatore tollunt. Quod & in Velleiana similiter ex sententia legis admittendum est. Vel sic, casus nascentis post mortem testatoris suus ad Aquil. pertinent. Nec impedit, quod in vnum casum vniusve mortis concepta sit institutio, si duo qui præcedebant, vel deportati, vel emancipati fuerint. Nec diuersum in Velleiana est ex sententia legis. Vel sic & breuius, in Aquil. quocunque casu post mortem testatoris natus sit suus posthumus, refert si in vnum casum concepta sit institutio. quod & in Velleiana similiter ex sententia legis obseruandum est. Quæ quidem summaria intellige, prout statim in singulis huius. §. partibus declarabitur.
15 Nunc particulatim discutiamus. † Ex hoc. §. ante omnia obseruanda sunt duo essentialia Aquilianæ, per quæ ab alijs institutionibus discernitur. Primũ, quod suus nascatur, & post mortem testatoris nascatur. Idem in §. forsitan. ibi, hic enim suus nascitur, & post mortem suus nascitur. ad quæ duo respiciendum semper, quoties dubium est, an casus ad Aquili. spectet. Hic maxima in iure propositio ɔficitur, quod omnes qui post mortem testatoris sui nascuntur, ad Aquil. institutionem pertinẽt. Hanc indicationem attulit Sceuola ad omnes sequentes quæstiones, & ante omnia ad primam, qđ non interest, si institutio ɔcepta fuit in casum mortis vnius, & successit casus mortis duorum, qui in suitate præcedebant. Dubitationem mouebat, quod videbatur casus omissus. arg. l. commodissime. s̃. eo. & l. si cũ dotẽ. s̃. sol. matri. Et quod plus est, institutio de alieno collata non esset infra tempus suitatis. Nam morte solius filij

locus

locus suitatis viuo testatore nõ fit vacuus, quod necessario exigitur, vt in prin. ratio decisionis, quia suus & post mortem proaui natus est. Nota, quod in Aquil. non inspicitur sub conditione mortis, cuius in medio existentis de posthumo facta sit institutio, si integro testamento testatori mortuo suus nascatur. Quid si facta est institutio de pronepote in casum mortis nepotis instituti ex filio præterito. Igitur dixi, ex integro testamẽto, quia hoc casu iniustum foret infr. § in omnibus, & idem si nepos præteritus superstes esset filio sup. §. idem credendum, iniusto vel rupto testamento non succeditur ex Aquiliana institutione, vt inf. §. proximo. & in §. omnibus. Quid si filium instituit, & nepotem ex eo præterit, & in casum deficientis nepotis pronepotem instituit, & mortuo nepote primum, deinde filio atq. testatore pronepos suus nascatur. Et quia suus & post mortem testatoris nascitur, videtur Aquil. respicere. Ex cõtrario hoc casu dispositio omnino inutilis futura est, nepos vel filio prædecedat, vel superstes fiat. nunquã is pronepos per mortem nepotis huius ex Aquil. succedat, quippe si prædecesserit, non propterea vacabit suitatis locus, quamuis deficiente postea filio pronepos posthumus suus nascatur, rumpetur testamentum, quasi non in eum casum mortis filij, sed nepotis sit institutus. Sin autem filio nepos præteritus superstiterit viuo testatore, testamentum fit iniustum, ergo cum talis institutio effectum sortiri non valeat, vt frustratoria reijcitur. Effectum, quoniam per eum non efficitur, quominus testamẽtum rumpatur. Nota mirabile hic, nepos moritur, & pronepos posthumus post mortem testatoris suus nascitur, vt in institutione comprehensum erat, & tamen ex Aquiliana non succeditur, quia non suo tempore cessit institutionis dies. In hac institutione duo sunt peccata, vnum intrinsecum, alterum extrinsecum. Primum, quod non debuit concipi in eum casum, qui
16 frustratorius omnino futurus esset. † Vnde nota, nõ debemus sic nostras dispositiones componere, vt inutiles omnino futuræ sint, & quia nos in culpa sumus, ius non succurrit l. quidam testamento Proculum inf. de vulg. secundum Bartol. in l. 1. eo. titu. Aliud quod venit extrinsecus est, quod quando casus institutionis cessit testamento viuentis præteritione annullato,
17 institutio euanuerat. Nota † tria ad complementum Aquilianæ necessaria. Primum, quod institutio concipiatur in forma, Secundum, quod casus in institutione comprehẽsus eueniat. Tertium, quod integro testamento dies institutionis cedat, & idem in qualibet dispositione. Quid dicemus, præpositam quæstionem Sceuola non tractat, & vtrum consulto, non liquet. Multum valere videtur, nihil interesse, quid ex æquipollentibus fieri. collata est institutio in tempus mortis testatoris, si suus nascatur, & ita natus est, nihil referre debet, per mortem cuius suitas vacauerit, cum nõ propterea minus post mortem suus natus Ex diuerso quod non in hoc tempus suitatis collata fuit institutio, sed aliud, & inutiliter, subtiles speculentur, & sapientes definiant. Eadem ratione, scilicet quod casus nascentis post mortem testatoris suus ad Aquil. pertineat, definitur sequẽtis versi. q. Quid enim si aqua & igni interdictionem pateretur. Hic a Sceuola agitatur quæstio ex verbo, mortis, vt paulo ante cõtra cõmunem opinionem tractatum fuit, aptissimeq; probatur quæstionali dictione quid, quod frustra interrogaretur iterum super eadem quæstione, si præcedens ab hac non esset diuersa. Et similiter dictio, enim, aduersatiue inutili-
18 ter posita, si non præcederet cui aduersaretur. † Enim pro aũt, nec nouum postquam causatiue, vt proprium sibi est, stare nõ potest l. eas causas, iuncta gl. inf. de cond. & dem. melior tex. in l. intercidit §. quid ergo si non decessent, pro quid autem eod. tit. de cond. & dem. Quæ quidem quæstio duobus modis formari potest. Quæri potuit, quid si is in casum mortis cuius facta est institutio, non vere, sed ficte moriatur, quæri etiam potuit, an sicut Gallus concepit in casum mortis, æque possit a testatore concipi in casum interdictionis. Et mouebat dubitationem, vtrum ad legem Velleiam magis pertineret, quæ generalius loqui videt omni casu, quo quis desinit esse suus, & Aquilius solum mortis casum expressit. Sceuola respondit, ad Velleiam non pertinere, si post mortem testatoris suus natus est,
19 ergo ad Aquil. quæ hoc exigit. † Vnde nota, æque suum fieri. nepotem interdictione filij instituti, sicut morte, & per hoc idem valere hoc casu mortem ciuilem & naturalem, ratio, qđ iisdem modis soluitur patria potestas, insti. quib. mod. ius patr. po. sol. ex vi suitatis, vt hic, & l. lex. Corn. §. si sup. de test. Interdictionem pateretur. Quid si pronepote substituto, vtrisq; scilicet filio & nepoti fuisset interdictum. Distinguendum, aut simul vna vtrisq; fuit interdictum, & idem quod in vtrisq; pariter mortis, vt infr. dicemus §. quid si is qui. aut vtriq; scilicet vni post alium, scilicet nepoti primum, deinde filio, dicẽdum, vt sup. §. idem credendum Quid si filius & nepos pariter fuissent instituti, & vni tantum interdictum. Dico non esse locum institutioni, cum nõdum suitatis locus vacaret. Sed quid si pariter instituti intelliguntur ordine successiuo, vt in gloss. in §.
quidam recte, & interdicatur nepoti tantum, deinde filio, an pronepos rumpat vt præteritus a secundo gradu, vel locus erit substitutioni, dixi §. quidam recte, in glo. fina. Quid si in seruitium pœne addictus, idem instit. quib. mod. ius pa. po. §. quid si seruus hostium fiat, idem, si ibi moriatur d. l. lex Corne. & hic casus non tractatur in §. seq. Quid si ad triremes damnatus, vt quotidie videmus. Distinguendum arbitror, vt de damnato in metallum, vtrum ad tẽpus an in perpetuum. Quid si in casum interdictionis concipiatur institutio, & succedat casus mortis. Idem quod in concepta in casum mortis l. si mater C. de inst. & subst. & l. 1. §. quidam filium infr. de contra tab. vbi emancipatio & deportatio æquiparantur quo ad effectus, de quibus hic, & ex summario Bar. quod prouisio in vnum casum porri-
20 gitur ad similes. † Quid est aqua & igni interdicere. Maiores nostri cum abominarentur in homines malos & reip. perniciosos carnificinam exercere, & a malis hominib. societatem ciuilem purgare, facinorosos interdicto vsu aquæ & ignis mulctabant, quod sicut his duobus calore & humore vitam hominis constare, ita interdicto eorundem vsu non cõsistere credebant, quorum se indignos malefactis reddiderunt. Ob hoc ipsum instituerunt sacramento aquæ & ignis nuptiarum fœdera sanciri, quod his fetus viuentium corporentur atq; animantur ad vitam. author Lactant. lib. 2. diui. insti. & Plutarchus in Pro-
21 blematibus. † Deinde propagato ex insularum adiectione Imperio, facinorosos deportandi vsus inuasit, qui veluti mortui eiecti in alias sedes migrare creduntur. Ita in insulas quasi in alterum orbem delati, omnibus exuti bonis inter mortuos connumerati sunt quo ad ea, quæ iuris ciuilis essent l. eius supr. de
22 testa. l. quidam sunt infr. de pœn. † & quia post deportationem introductam ille interdicendi vsus aboleri cœpit, deportationis pœna in illius locum subrogata fuit l. 2. §. constat. inf. de pœn. & l. 3. ad l. Iul. pecul. Ex hoc tex. Bar. summaria elicit, quod prouisio facta in vnũ casum, porrigitur ad omnes similes. Et Docto. ex eodem notant, appellatione mortis ciuilem etiam contineri. Si diligenter considerabimus, præsens notabile pugnat cum Bar. summario. Nam si continetur, ad interdictionem nõ porrigitur, & econtra si porrigitur, nõ continetur. Extensio fit ad extrinsecus posita ex paritate rationis. Cõprehensio fit ex verbis vel sentẽtia, iura & doctrinæ sunt clarissime in l. quod vero. de leg. & c. fi. de const. l. non possunt, cum seq. de leg. l. si vero §. de viro. sup. sol. matri. si mors est genus ad plures species, vtiq; non est aliud in substantia a sua specie, cui continuo inhæret, nec ab ea diuelli potest l. a. si cert. pet. quæq; species pars sui generis est, & eius ambitu continetur, & igitur ad suas species ge-
23 nus non porrigitur. † Præterea nulla species suo generi similis est, veluti nulla pars suo toto, aut ergo porrigitur, & non continetur, aut continetur, & non porrigitur, & propterea alia est interpretatio extensiua, alia contra. de quibus Bar. in l. omnes populi. & Doct. in locis vulg. Videamus quomodo probatur hoc notabile, dicunt enim, ex eo quod institutio hic indistincte sub verbo mortis facta, verificat in interdictione, quæ ciuilis mors est, ista consequentia si vera esset, emancipatio & mors esset. Idem amplius, ista ratione interdictionis appellatione mors ipsa contineretur, vt interdictionis species, quoniam si concipiatur institutio in casum interdictionis, æque verificatur morte, vt supra in quæstionibus definitum. Et audacter asseuerare possumus, tale notabile hic non probari, & Bart. summarium esse verissimum, quinimo defendi hoc tex. potest, verbo mortis simpliciter enunciato non venire interdictionem, & ad id genus reliqua, & hic esse casum, alioquin non minus ridicule quæsiisset Sceuola, nunquid mortis vocabulo veniretur interdictio, si mors genus est, & interdictio mortis species, quam si animalis verbo homo contineretur, & substitutionem in appellatione pupillare. Dubitationis causa fuerit necesse est, vel quia mortis species non est interdictio, vel quia simpliciter enũciatum mortis verbũ non genus significat, quod probabilius videtur.
24 † Illa imprimis ratione, quod omne verbũ debet accipi in potiori significato l. 1. § qui in perpetuum. ff. si ag. vect. vel emph. Bar. in l. si quis §. differentia inf. de acq. poss. & potior significatio est propria & specialis, secundum quam vnumquodq; est simpliciter tale & per prius, ita dilucide in simili argumentatur & probat Soc. fil. in l. 1. inf. de vulg. in lect. comm uni, & cõfirmat exemplo accommodatissimo verbi adoptionis, quod
25 simpl'r dictũ intelligitur vt species. † Et limitat illam regulam, q species proprie cõtinetur significatione generis l. si quid earũ §. interemptũ de leg. 3. & l. inter agnatos infr. vnde leg. non hẽre locũ, qñ idem nomen cõe esset speciei, vt adoptio, quia accipitur in significato speciei vt potiori. & merito. gl. Dyn. Bar. Bal. & alij multi de morte naturali intelligunt. Accedit, q singula verba accipi debent in casu vero, & nõ ficto, l. 3. §. hæc verba. ff. de neg. gest. Bart. in l. oẽs populi. in tractatu interpretationis extensiue. Itẽ in proprio significato bonus tex. in l. lex Cor-
26 nelia. sup. de testa. & ibi Are. & l. non aliter de leg. 3. † Et idcirco multũ interesse puto, si quæratur, vtrũ appellatione mortis

ciuil.s

ciuilis mors contineatur, an simpliciter verbo mortis enuncia-
tio ciuilis intelligatur. Primo casu contendentibus plures mor
tis esse species, non est dubium significatione generis contine-
ri, de quo postea, secundo casu naturalem tantum venire. Hic
casus & in hunc sensum omnes textus loqui videntur, & verã
puto gloss. in c. susceptum. de rescriptis lib. 6. quam inter cæte-
ros haud modicę authoritatis Alex. in l. ex facto. §. ex facto. ad
Treb. licet Aret. in l. ex ea parte. § in insulam. de verb. obl. & re
centiores hic contra sentiant. De Dy. & Barto. distinctione po-
stea dicemus. Firmum itaque sit tale notabile nedum hic non
probari, sed contrarium liquidius esse. Nec moueat, si non cõ-
tineretur, hic sequi absurdum contra iuris regulas, quod in cor
rectoriis admitteret interpretatio extensiua, vt quidam dicunt
quoniam satis abunde ostendimus sup. Aquil. for. non corrige
re, sed interpretari legem in 12. tab. & Alex. hic scribit non corri-
gi, sed limitari fauore testamenti, & in limitatiuis fauorabilibus
extensiones esse licitas. Dixi contendentibus plures esse mor-
tis species, non dubium quamlibet appellatione mortis quasi
suo genere contineri, nisi mortis vocabulum ęquiuocum esset
ad genus & speciẽ, vt in adoptione. Soc. in rubr. Vis itaq; fiat,
vtrũ plures sint mortis species, quia vbi nõ sunt species, nec ge-
nus, sed ens per se quoddam singulare, immo nec ens secundũ
phisicos. cum non aliud mors sit, quam entis priuatio, vt cœci-
tas. Doctores variant, & quamuis Dy. Cy. & Bar. distinctio plu-
ribus placeat. Senenses tamen impugnãt, & tam diuersi Papiẽ.
vtrorũq; refellunt sętas, & ad summum omnes eodem tẽdũt,
vt sit mortis genus & species, diuerso quamuis calle, quod nec
lege, nec ratione tuentur omnes. Namq; ll. quibus nituntur, aut
mortuorum loco dicunt deportatos esse, aut pro mortuis l. i. §.
quidam filium. de bon. poss. contra tab. l. in actione §. publica-
tione sup. pro soc. l. si necẽ §. si patronus. de bo. lib. Sũt ex diuer
so ll. quę negant mortuis esse similes, l. intercidit inf. de cond. &
demon. l. sed si alia. inf. de bo. dam. l. ex ea parte § in insulam. de
verb. obl. l. Deo nobis. C. de episcopis & cler. Si semel deporta-
tio vel interdictio mors est, semper vtique mors est, veluti ho-
27 mo semper animal, nec † potest diuelli genus a sua specie l. i. si
cert. pet. & si morti similis, quomodo idem l. quod Nerua sup.
depo. & si dissimilis, quomodo similis l. intercidit. Pro mortuis
& mortuorum loco habendos ll. dicunt certis quibusdam casi
[illegible] autem esse mortuos, qui pro necessario hærede habe
[illegible] non est necessarius sup. de testam. [illegible] Aret. in c
[illegible] distinctionem pro fictionis significatu. Alterius generis
sunt a vero fictiones & mendacia [illegible] quamuis non dissimiles p[illegible]
runt, effectus pariãt, vt in Cornelia & postliminio liquet. Pa-
nor. no. tex. proba[illegible] mortis appellatione ciuilem contineri
[illegible] esset. de [illegible] Aret. sicut tex. regulariter in l. dec[illegible]
sup. si quis caut. [illegible] de
institu. substitu. [illegible] deportatus vel aliter [illegible]
fac. [illegible] Adijciunt prętereá rat[illegible] bus
continentes [illegible] ratione
quando non diuersos pro[illegible] effectus, nil[illegible]
hil valet co[illegible] & illud [illegible] sunt effectus. er-
go [illegible] hac ratione [illegible] mors [illegible] cõtra-
rio [illegible] & deportatione [illegible] esse [illegible]
[illegible] ex ancilla, & [illegible]
c[illegible] cum [illegible] effectus [illegible] sub-
28 stantia non differunt. † Non est [illegible]
[illegible] quod [illegible]
[illegible] de acquir. poss. l. non vt ex pluribus [illegible]
[illegible] similitudinem in [illegible] ribus, non id[illegible]
[illegible] Nec obstat qđ ex dissimilibus causis [illegible]
29 † vnde illud, variata causa, alius & alius effectus [illegible]
[illegible] de excep[illegible] quod Bald. in proœ[illegible] de-
clarat de causa principali [illegible] cum
sa instrumentali, [illegible] & efficienti [illegible] re
fert quia ex æquipollentibus fieri [illegible]
[illegible] ex [illegible] colligitur [illegible]
sunt effectus & ex contrario, mors nõ [illegible]
si. Nimis quidem Protagorice absurdum asserere [illegible]
sit idem & non idem [illegible] mortem esse & nõ [illegible] quasi nõ
cuiusq; rei sua [illegible] propria & constans natura esset, contra com-
munem omnium recte philosophantium rationem. S[illegible]
30 † Celsus iureconsul. in l. eum qui ędes. de vsuc. tradit [illegible]
[illegible] diuersa iure censeri. Cęterũ si mors & [illegible] sunt
similes in effectis, non tamẽ in omnibus [illegible] similes [illegible] pu
blicatione [illegible] gloss. l. Statius flo. [illegible] &
l. ex ea parte §. in insulam. inf. de verbor. oblig. & d. l. intercidit,
31 † quoniam nul[illegible] per omnia simile [illegible] in aliquo
sit dissimile, alioq; in essent idem [illegible] de leg. 1. & l. quod Ner-
ua. depos. Quapropter rectius dixisse glo. videtur in cap. placuit
communi post ro 16. q. 1. æquiparari in [illegible] s, quibus si
miles sunt, & idem de eisdem sit iudicium [illegible] de [illegible]
quibus dissimiliter iudicandum, vt de diuersis. Et æquiparari
recte dixit, non contineri. Sed communi omnium Doctentẽ-

tia male restrinxit ac casus duntaxat similes in iure expressos,
propter generalem ęquitatis regulam, quod in paribus causis
paria iura gubernant. & cum similitudines & dissimilitudines
infinitę sint, & quotidie nouę renascuntur, præter hanc regulã
32 difficile est ad alias traditiones, vt Doct. tentant, redigere, † &
hæc illa fortassis periculosa definitio, de qua iureconsultus nos
admonet in l. omnis definitio. de reg. iur. Ex quibus manifestũ
fit, vox mortis naturalis tantum in iure nostro cõtenta, per quã
dissociatur anima a corpore, & in hunc significatum omnia iu
ra loquuntur, vt hic, & quamuis deportatio, & id genus reliqua
in multis morti æquiparentur, & dispositio mortis nuncupa-
tione porrigibilis sit ad deportationis casum, tamen similitudi
nis ratio in eo, quo similes sunt, coniungit, non vis vocabuli. Si
militudinem quo ad effectus [illegible]tatoris facit voluntas etiam a
iure cõiecturata, & idipsum de quo agitur, vt hic, vbi agitur de
dissoluenda suitate, aut asserenda in locum deficientis, ne testa
mentum rumpatur, quæ non solum morte, sed etiam deporta
tione & emancipatione dissoluitur. Qui ergo casus nũ veniũt
ex vi vocabuli, sed similitudinis ratione, vt aperte Scęuola in-
quit, vt ad similitudinem mortis cæteri casus admittendi sint,
& ita accipit & interpretatur subtilis Aret. hic. Attamen conte
denti plures mortis species, conuenit definire, sicut mors vitę
priuatio est, ita omnem actum priuatiuum alicuius status, con
33 ditionis, vel dignitatis quædam mors sit. † Deinde multiplex
de homine habenda consideratio, alia secundum Phisicos, alia
secundum Morales, alia secundum Platonicos, alia secundum
theologos, & Platonice philosophantes. De quibus omnibus
iura nostra loquuntur. Qui hominem primo considerant, vt
animal, secundo, vt hominem, tertio vt ciuem, quarto, vt sapiẽ
34 tem, quem nostri perfectum vocant. † Hinc quaternaria iuris
diuisio, naturale, gentium, ciuile, theologicum, seu diuinũ. Pri-
mum ius, quod animantium dicitur, non secus de hominibus
statuit, quam cæteris animãtibus, quibus solius vitę commodo
rũ priuatio mors est, quæ a Platone animalis mors dicitur. Ius
gentium ad communẽ [illegible] orbis gentes, quasi vnius
vrbis ciues [illegible] vt præcipuum munus est
libertas, ita [illegible] est seruitus. Nam cũ om-
nia Deo [illegible] Stoicis, & Iustiniano inst. de rerũ diu. §. par-
tes [illegible] & quod verius Dauid cecinit, ho-
mini [illegible] subiecit oues & boues vniuersas, ac pecora
campi [illegible] & pisces maris, plane intelligimus, cęte
ra [illegible] seruitium, solos ad imperium natos homines,
quare [illegible] fit, quando in seruitium depriguntur, de im
perioso dignitatis g[illegible] atque humanitatis deiici. & in bruta-
35 lem [illegible] detrudi, quæ est seruire. † Optima itaque ra-
tione [illegible] hominis [illegible] mors est, quæ humanitatis priuat
commodis, & inter iumenta nos computat l. quod attinet. &
l. seruitutis inf. de reg. iur. insti. de iure perso. § [illegible] Hinc omnis pę
na quæ perpetuo libertatem adimit, morti comparatur l. qui-
dam sunt inf. de pęn. l. sed si alia. de bo. dam. l. intercidit. de con
di. & demon. & sicut illa animalis, ita hæc a quibusdam mors
hominis dicitur, quod de statu dignitatis humanę detrudit. Pa
ri ratione [illegible] ciuile inter eiusdem ciuitatis ciues communem
societatem arctius deuincire studet, et iustitia munera distri-
buẽ, bene meritos vt honoribus auget, male sic meritos de sta
tu ciuitatis deturbat, ad peregriniq; conditionem redigit quę
[illegible] altera mors est, & sane mortuus ciuitati, quę nullum ab
eo vt ciue sperat commodum, & sibiipsi quo ad ciuilia mune-
36 ra mortuus, quibus perpetuo se priuatum sentit. † Hinc iurecõ-
sultus deportatum alium hominem esse dixit in l. ex facto §.
ex facto ad Treb. Idem peregrinum appellat in l. sed & [illegible]
[illegible] inf. de hær. inst. & l. 1. C. eo. & Apolides dicũ-
tur [illegible] sine ciuitate d. l. quidam sunt. Et quamuis interdum
[illegible] gentium sunt, & quæ animalis adimat, non simplici-
ter [illegible] ciuem punit, sed vt scelestissimum hominem, &
[illegible] animal. Etenim reip. interest, & bonos ciues &
viros bonos in ciuitate habere l. 1. de iusti. & iur. qui ciuilem &
humanam diligunt societatem. Tametsi non omnis homo ci
[illegible] vero ciuis idem vt continuo homo, pariter & vir
37 bonus esse debet. † Ciuitas, Arist. in rep. inquit, ciuium quædam
societas est non solum simul viuendi, sed etiam bene viuendi
causa constituta. Igitur ius Ciuile diuersas pro qualitate delicti
pœnas [illegible] irrogat, tum vt ciuem & hominem libertatis ad
[illegible] vt ciuem duntaxat ciuitate mulctando, tum vt
38 [illegible] animal capite feriendo. † Et veluti ciuilis conditionis
priuatio mors quædam est, eadem ratione in ciuitate quoniã
[illegible] ordines & dignitatum gradus, quolibet de gradu
[illegible] similiter mors quædam est, quia status est priua-
tio. [illegible] in ecclesiasticis ordinibus statuendum, quod de-
gradatio dicitur c. 1. de pęn. in 6. Mortis autem appellatione so
lam animi & corporis dissolutionẽ verius contineri puto, quia
propior significatio, & per Antonomasiam absurdum vtique
videtur, quotquot graduum ordinumve priuationes, totidem
mortes recte dici, veluti mors priuatio quędam semper est, pa-
riter om

39 riter omnis priuatio mors esset. † Quartum mortis genus est
secũdum Platonice sapientes, & nostros theologos, cum sese
sic abnegat homo Saluatore docente, calcatis voluptatum il-
lecebris, ac passionibus domitis, mundum ipsum, omniaque,
quæ in mundo sunt despiciens, iugi diuinorum contemplatio
ni addictus, solutus liberque domino famulatur, vt mũdo non
inillepide mortuus prædicetur, qui nullis mũdi affectibus tan
gitur, de quo loquitur, c. placuit nostro. col. 16. q. 1. clem. exiui.
de verbor. signific. & l. Deo nobis. de episc. & cler. l. in honora-
rijs §. philosophis ff. de vac. mu. & l. 1. de var. cog. l. professio. C.
40 de muner. patrim. lib. 10. † Quid si filius institutus religionem
profitetur. Distingue, si religionem profitetur bonorum inca-
pacem, vt clem. exiui. de verbo. signi. quia inter mortuos com-
putatur, secundũ Bar. & Doct. in auth. si qua mulier. C. de sac.
sanc. eccle. l. 1. sup. de test. Panor. & Docto. in c. in præsentia. de
prob. æque locum habebit Aquiliana, vt in interdicto & mor-
tuo & decedente apud hostes infra. §. videndum. Alia est quæ-
stio de rogato post mortem restituere, vt per Bart. in l. cum pa-
ter §. hæreditatem de leg. 2. Dyn. Barto. & Docto. l. ex facto. §.
ex facto. ad Trebell. & l. Deo nobis. C. de episco. & cler. Cano.
d. c. in præsentia. Qui vero aliam religionem quam mendican-
tium profitetur, nõ idem, cum ius suitatis non perdat d. l. Deo
nobis. & d. c. in præsentia. Quid si testator ipse religionem bo-
norũ incapacem profiteatur post mortem instituti filij, an ne-
pos natus post eius religionem ex Aquiliana succedet. Noua
est quæstio, quam facit hic princeps iurisconsultorum Cathe-
drantium in Gymnasio Bononiẽsi Carolus Ruyn. Ferrariens.
& concludit talem posthumum perinde habendum, vt post
mortem testatoris natum, ex quo religionis huiusmodi pro-
fessio quo ad hunc effectum altera mors est. Non magis enim
quam mortuus testari, aut vetus testamẽtum reuocare potest,
41 quinimo tali professione ęque ac morte confirmatur testamẽ
tum secundum Bartol. & Doct. d. auth. si qua mulier. & d. c. in
præsentia, statimque succedentes ab intestato vel in testamen
to instituti ad eius hæreditatem admittuntur. Iuuatur Galli in
tentione, quæ fuit, iuuare testamenta, ne rumpantur natiuita-
te posthumi, quod contingeret, si illo professo quasi viuo na-
tus diceretur l. commodissime, facit inf. §. quid si is qui. & iden
titatis ratio suadet in hoc casu idem, quod in morte, cum in
casu simus, vbi nihil refert, quid ex ęquipollentibus fieri. Vul-
garis sic agitur quæstio, vtrum conditio impleri valeat æqui-
42 pollenti. Hoc loco arguitur posse. Pet. & Bar. bellissime † distin
guunt inter conditionem necessariam ad actum vel effectum,
& voluntariam, ea ratione quod in necessaria ad defectu cogi
tatum dicunt, in voluntaria de modo & forma. Recẽtiores qui
dam nihil interesse putant, & vtrobique impletum & non im-
pletum, multis iure exemplis laborant ostendere, longaq; id-
circo distinctione retractant, cuius rei fortissimum colligunt
arg. ex l. si cum dotem sup. sol. matr. vbi licet conditio, si matri
monium soluatur, sit necessaria ad effectum repetendę dotis l.
2. eo. tit. tamen pactum in casum mortis non impletur diuor-
tio, neq; econtra. Bar. sapide dixit, casum omissum dissimilem
expresso. Recentiores dissimilitudinis rationem non admit-
tunt. propterea quod morti valde dissimilis est emancipatio,
& tamen mortis casus ad emancipationem hic porrigitur. Re
spondeo, quod in dissoluenda suitate, de qua hic agitur morti
simillima est emancipatio. instit. quib. mod. ius par. pot. sol. Si-
militudo enim sufficit in eo de quo agitur l. qui liberis intr. de
43 vulg. † Et ideo similia dicuntur omnia, quæ non sunt eadẽ, sed
in quibusdam etiam dissimilia. l. ꝙ Nerua. sup. depo. Verũ scru
temur in quo ista sit similitudo. Docto. non declarant. Et vtq.
quo ad vim soluendi matrimonium olim vel minima aut nul
la. At quoniam ibi non agebatur de dissoluendo matrimonio,
44 sed dote repetenda, † in qua non eadem ratio dissoluti matri-
monij per mortem, & dissoluti per diuortium, quorum diuer
si sunt effectus l. Lucius, & per Doct. in l. 2. sup. solu. matri. & l.
consensu. C. de repud. Cęterum mors soluit honeste diuortiũ
45 tametsi licite, non tamen honeste. † Non omne quod licet, ho
nestum est l. non etiam, de reg. iur. Amplius etsi omnia licent,
nõ omnia expediunt. Nam & primus ille Spur. Scarbirius, qui
diuortium Romę fecit, nota nõ caruit, ita alterũ necessarium,
alterum legibus infensum, vt dictis iuribus patet. In casu autẽ
nostro agitur de reparandis rupturis testamentorum, & vt alie
ni posthumi nobis legitimi hæredes efficiãtur, quod quoquo-
modo consequimur. idem ius & impiementum voti. Nec di-
uersum, si morte instituti vel interdictione suitas contingat in
46 posthumis. † Non similiter quoquomodo matrimoniũ solui-
tur, dos reddenda est, sed illi tantum, & in eum casum, quo sti-
pulator dotans voluerit, & d. l. si cum dotem, & l. ex morte. C.
47 de pact. conuent. & l. 1. §. accedit, & de rei vxor. actio. † Accedit
quod ibi diremptio matrimonij nõ facit pactionem conditio-
nalem, cum non expressa subintelligatur, argum. l. 3. de leg. 1.
l. in conditionibus §. hæc scriptura, de condi. & demon. l. non
48 recte. C. de fideiuss. Nam qua † ratione res datę, si nuptię non
consequuntur, conuenisse intelligimus, vt reddantur l. si extra-
neus. sup. de condi. ob. cau. & l. dotis fructus. §. si. cum l. seq. sup.
de iure do. eadem ratione si matrimonium viduatur, vt dos da
ta reddatur, etiam vbi nominatim nihil conuenit, mors enim
seu diuortium condemnationem adiecit. in l. si cum dotẽ. non
ad reddendam dotem, quę nihilominus reddenda erat, sed ip-
si dotanti reddendam. Item ibi est voluntaria, quoniam in ele-
ctione dotantis fuit cauere, in quem casum sib. redderetur, &
ideo alios casus consulto creditur omisisse. ar. l. si a maritus. C.
de proc. & hanc sententiam gloss. Bartol. & Doctor ibi ample-
cti videntur. Hic autem non nisi in casum suitatis aduersus ru-
pturas iri potest. Si ideo diuersum est in l. si cum dotem, quia
voluntarium est stipulari, in quem casum velit, & cui dotem
reddi, quare nõ idem hic, vbi nemo cogitur in alterum casum
instituere, quinimo liberum est nullo expresso casu nisi suita-
tis instituere. Item & in vnum ita potest, quod non in alterum
intelligatur institutus, in §. vt instituens, & sic vtrobique actus
omnino voluntarius apparet. Si suprascripta diligenter rumi-
nentur, diuersitatis rationes nõ latent, & vlterius defendi pos-
49 se arbitror. Aliud hic coniectura voluntatis † veluti in vulgari
tacitam pupillarem contineri iuris pręsumptione dicimus l. iã
hoc iure inf. de vulg. pariter expresione vnius casus cæteros
eiusdem effectus contineri, aut ad illos extendi probatur dicta
l. mulier inf. ad Trebell. d. l. si mater. C. de institu. & substitu. &
alijs similibus. Neque mirum, quando liquere non possit, cur
maluerit testator in alterum casum intelligi institui, qui suus
nasciturus est. & in alterum testamentum rumpi, verisimilius
est omnimodo suum testamentum valere voluisse. argum. l. 3.
50 inf. de milit. testa. † Adde quod in his latior fit interpretatio. l.
in testamentis. de regul. iuris. At in l. si cum dot. angustioris in-
terpretationis res est stipulatoria l. quicquid astringẽde. de ver
bor. oblig. facit l. veteribus. supra de pac. Item multę causæ ac-
cidere possunt, propter quas malit in alterũ casum sibi, aut alij
dotem reddi. Et si verum amamus, illa hic non probatur con
clusio, quod substitutio in vnum casum facta ad similes porri-
gatur, sed illud solum, quod veluti potest in casum mortis in-
stitui, sic possit in casum interdictionis. Liquet illis verbis ad si
militudinem mortis cæteri casus admittendi. Sed mortis ca-
sus est expressus, ergo similiter cæteri exprimendi clarius supr.
§. quidam recte, ibi, vt eo casu valeat, qui ex verbis concipi pos-
sit. ex verbis ait testatoris, non autem coniectura. Item in §. ẽt
infra ad omnes casus, quos in Galli sententia supplendos dixi-
mus, si subintelligunt, aut extenduntur, frustratoria fuisset sup
51 pletio. Verum postquam recepta est hæc sententia. † quia piũ
& publice vtile est, defunctorum elogia interpretatione iuua-
re, religiosęcommendanda & custodienda est ar. eorum quæ
Sceuola dixit. in §. quid si is, & §. ille casus, & pro hac sententia
est d. l. mulier, & d. l. si mater, & l. si ita esset infra. q. d. leg. ced.
52 Superest non illepide inuestigationis, † postquam obtinuit Ra
phaelis sententia, quod eadem Aquiliana obseruatio fuisset ne
cessaria in exhæredatione, sicuti in institutione huius posthu-
mi, & satis probatur in l. posthumorum loco. in fi. inf. de iniust.
testam. & insti. de hæred. qual. & diff. §. posthumorum, & me-
53 lius in l. 3. §. & sequenti, inf. de iniuit. test. † Quid si in vnum ca-
sum exhęredaretur. Num porrigetur ad alios similes. Docto-
res non mouent. si verba inspicimus, non continetur, neque
porriguntur. Si mentem, an veluti in institutione, ęque in ex-
hæredatione sit præsumenda voluntas. Pugnant inter se fauor
conseruandi testamentum, & odium exhæredationis. Si conie
ctura est, quod testator amet suam voluntatem non infringi,
ęque ea voluntas valere debet in exhæredatione, vt in institu-
tione. Si odium exhæredationis tam ingens est, quod volũtatis
coniectura obumbret, aut contrariam præsumptionẽ inducat,
scilicet testatorẽ maluisse in casum dũtaxat expressum exhære
datũ intelligi, & alios cõsulto prætermisse, pro hac parte est l. cũ
quidam sup. eod. & capit. odia. de regul. iur. in 6. Ex diuerso. l. si
ita facta. & l. 3. §. nominatim. in fi. inf. de iniust. testam. Hæc ea-
dem valent ad refellẽdum obiecta l. commodissime. in qua ni-
hil contrarij video, nec illis accedo, qui putant cõditionem es-
se in illis verbis, si nascantur, cum de nascituro aliter institutio
fieri non possit, arg. l. 1. inf. de condi. & demonst. & l. non tam fi-
54 liarum. infra de verb. sig. † Et similiter valent contra l. sed inte-
rim §. si. l. quæ tamen. & l. sed si mors sup. de do. inter vir. & vx.
Nam donatio diuortij causa, quæ similitudinem habet cũ do-
natione cau. mor. quia ante diuortium fit le. & moribus est im
probata, quasi ad diuortium inuitamentum. Alia autem dona
tio. quæ non propter diuortium, sed in ipso diuortij tempore.
vt bona gratia diuertatur, fit quasi discedẽti commeatus. vt in
l. quæ tamen l. victricis. §. donationes, & l. & ideo supra de don.
in vir. & vx. nimirum si non contineat cõditionem mortis, vbi
55 nihil cum ea habeat commune, † & similiter nec deportatio-
nis casus per quem minime dirimitur matrimonio d. l. sed &
si mors. & l. 1. C. de repudijs. Vereor tamen ne non sit vera hæc
Pet. & Bartol. distinctio in ea parte, qua conditionem necessa-

riam ad

tiam ad actum ponit vt diuersam ab ea, quæ ad effectum, quãuis eiusdem virtutis esse contendant, Quoniam nullus actus est tam volũtatis, quin habeat sua essentialia, vt testamentum stipulatio, pactum, & licet ab initio in arbitrio fuerit illud vel illud agere, attamen postquam delegimus vnum aliquid agere, statim illius essentialia sunt necessaria, facit l. sicut. C. de act. & obl. exemplum, veluti ad actum purum simplicitas est necessaria l. prima. §. si quis simpliciter. de verbor. obliga. æque ad omnem actum conditionalem conditio est necessaria. Quid dicẽdũ, an vbi cõditio adijcitur, semper de effectu videbitur cogitatum, cum conditio ad actum conditionalem semper sit necessaria. An fatebimur talem distinctionem non vsquequaque veram, Doctor. non considerant. Et verius videtur, quod regula procedat, quando actus conditionalis est necessarius ad effectum. quia stant ista simul, quod actus conditionalis sit voluntarius, & conditio sit ad actum necessaria, vt iam diximus. Nec iniuria dicebam melius dici actum conditionalem, cum ipsa per se conditio nihil valeat, nisi actui tanquam subiecto adijciatur, per quam actus efficitur conditionalis, qui sic qualificatus ad talem effectũ est necessarius. Non enim per se quiuis actus nec ipsa conditio ad desideratum effectum nos ducunt, nisi iũgantur, vt hic aperte probatur. Distinguendum itaque fuit inter actum conditionalem seu necessarium ad effectum & voluntarium, & si conditionem simpliciter dixeris ad effectum necessariam vel voluntariam, eum significatum nihilominus habebit, vt non per se, sed actui hærẽtem, id est pro actu conditionali intelligamus. Ex quibus plane deducitur, sicut omnis conditio ad actus conditionales est necessaria, ita non omnis actus conditionalis ad effectus concupitos est necessarius. Qui autem sint necessarij, quiue voluntarij, Petr. & Bartol. non declarant, neque Doct. cæteri, nisi quod in ratione differẽtię tenbunt in necessarijs de effectu, in volũtarijs de modo & forma cogitatum credi. Vnde colligitur tunc de effectu cogitatum, quando conditionalis actus est necessarius, tunc de modo, & forma, quando actus est voluntarius, & ex contrario, tunc necessarius, quando de effectu, quando autem effectus gratia adhibita sit conditio, vt necessariam intelligere valeamus, aliter non explicant, propter quod huiusmodi doctrina pleniori indiget enarratione. Scrutemurque, quid est dicere conditionem seu actum conditionalem esse necessarium, effectum, & profecto haud aliud succurrit, nisi quod necessarius is sit, qui aliter geri non potest, voluntarius, qui multifariam geri potest, alioquin si effectus respicimus, omnis actus conditionalis foret necessarius, quod ex illo vel maxime intelligere licet, quod omne agens agit propter finem, id est effectum aliquem. Aristot. primo Eth. ergo omnis actus est ad effectum. Si ad effectum, omnis igitur actus esset necessarius, secundum distinctionem propositam, & per hoc nullus esset, quin æquipollenti posset
56 impleri. † Et propterea definire nos oportet, actum conditionalem ad effectum illum necessarium esse, qui aliter quam cõditionaliter geri nequit, id est, nisi sub tali conditionali geratur ad præstitutum effectum perueniri non potest. Voluntarius autem, qui diuersimode geri potest. Nec desunt exempla ex ipsismet legibus, quibus agitur petita, hic repugnantibus 12. tabu. posthumus alienus simpliciter non poterat institui, ergo necessaria est conditionalis institutio in tempus suitatis collata, vt in reliquis incapacibus in tempus capacitatis l. in tempus inf. de hæred. instit. ex contrario in l. commodissime, conditionalis non est necessaria, quia suus poterat etiam simpliciter institui, vt eleganter scribit Barto. neque conditio consistit in eo, si nascatur, vt quidam putant de nascituro. argu. l. 1. §. fin. infra
57 de cond. & demon. & l. qui liberis infra de vulg. † Similiter mater cupiens bona sua filiis & non patri quæri, non potest aliter id consequi, nisi alium roget, vt filijs factis sui iuris restituat l. si mulier inf. ad Trebel. & l. si mater. C. de insti. & subst. quamuis non illepide quidam dicant, ibi non agi de implenda conditione, sed quia finita est causa suspensionis morte patris, igitur ex interpretata mente defuncti admittuntur. arg. l. a filia. §. alum-
58 no inf. ad Treb. † Facit, quod finita causa odij, finitus odium l. Titio Seio §. vinitas. de leg. 2. Ex diuerso in l. si cũ dotem sup. solut. matri. potest quis stipulari simpliciter vel conditionaliter dotem reddi soluto matrimonio, potest & non stipulari, ergo nulla necessitate coactus in alterum casum stipulatus recte dicitur voluntarię, nec solutio matrimonij ibi actum facit conditionalem, vt sup. ostendimus. Vera est igitur Petr. & Bartol. doctrina sic declara, quod conditio seu actus cõditionalis ad effectum necessarius est ille, qui aliter quam sic conditionaliter geri non potest, & iure dicitur necessarius, & ex diuerso volunta-
56 rius, qui varie geri potest. † Quare est quod actus qui diuersimode geri potest, dicitur voluntarius, & ex contrario, qui non nisi vno modo geri potest, dicitur necessarius, quia omnis electio actus est voluntarius. Arist. 2. Eth. & hic probatur in l. verba hæc inf. de condi. insti. l. Cornelius l. iam dubitari. de hær. insti. vnde differentia inter hęredem necessarium & volũtarium
60 insti. de hære. qua. & dif. §. sui autem. † Et electio est de multis. l. quod in hęredem. § eligere. sup. de tribut. l. plerunque. §. si de iure dot. & toto titulo de opt. & elect. leg. Igitur sicut conditio quę nulla necessitate cogente adhibetur, est voluntaria, pariter necessaria est, quam nisi adieceris, incassum laboratur. Propter quid est, quãdo actus conditionalis est voluntarius, creditur de forma, adde & effectu cogitatum, cũ omne agens agit propter finem, vt. s. ostendimus, in necessario autem de effectu tantum, an quod qui necessitati obseruationis se subijcit, solo fine trahi videtur, cum omnis actus volũtarius gratior sit atque expetibilior. Non est verisimile, omittatur, nisi inutilis esset ad finem. An qđ actus voluntarius recipit formam a disponẽte veluti opifice, necessarius aliunde, vt hic, & propterea veluti ille formã dando de ea cogitasse est necesse, ita qui aliena vtitur, non de forma, sed effectu cogitasse est necesse. An quia credibile non est, non sine causa inter modos agendi differentiam fecisse, qui vnum cæteris prætulit.

Ver. Quid si nepos ex quo pronepos instituęretur. emancipatus esset Hęc tertia quæstio, an idem valeat emancipatio ad tollendam suitatem, quod interdictio & mors, retento eodem themate, persona tantum mutata. Quamuis gl. & Doct. secundam quæstionẽ faciant, putentque emancipatum eundemque institutum nepotem & substitutum pronepotem. Vnde Paul. de Ca. hic dicit mirabile, quod emancipatio vitiat institutionem, quando eidem fit in suitate substitutio. idem tenuit Bar. in fin. & omnes sequuntur, quod nullo pacto mihi persuaderi potest, cum sit contra omnes iuris regulas. Atqui apertissime hic probari video institutionem emancipatione non aboleri. Cuius rei gratia inuestigandum est, quid causę, quod in superioribus casibus in persona filij instituti mors & interdictio nũc in persona nepotis emancipatio concipitur, si emãcipatio est eiusdem effectus, cuius & mors est, Gloss. & Bal. dicunt digressum a persona filij ad nepotem, vt ostenderetur idem in vtroque, qđ minime fuit necessarium, cum satis. s. Sceuola declarauerit, pronepotem in casum suitatis æque vt nepotem posse institui. An quod ex facto ita agitatum fuerit. nequaquam, dogmatice enim hic loquitur Sceuola. Superiores casus ex quatuor personis percepti sunt, proauo scilicet testatore, filio instituto, nepote præterito, & pronepote in casum suitatis substituto. Nec aliquid hoc loco variatum ab his necesse est dicamus, vt statim ostendam. Prius tamen excutiamus, Quid de filio, fuitne institutus, an præteritus, Si præteritus, frustra laboraũ, ne natiuitate pronepotis testamentum rumpatur. Institutus ergo sit filius est necesse, vel quod non viueret, nõ dicit Sceuola institutum nepotem, sed emancipatum. Si volumus vaticinari præmortuum filium. & institutum nepotem atque emancipatum, etiam rũpi testamentum fateamur est necesse natiuitate sui pronepotis posthumi, quod extraneus. s. emancipatus cum in institutio-
61 ne præcederet. † Qui dicunt emancipatione aboleri institutionem, contra regulas iuris dicunt, vt inf. §. fi. & insti. de hęr. insti. §. seruus vbi manumissio, qđ plus est non vitiat institutionem. Neque a regulis iuris discendẽdũ est, nisi iusta impellat causa, nullaque subest causa, cur magis nepotem quam filium institutum dicamus, imo vt filius sit institutus, contextus, verba & iuris Canones summopere suadent. Dicendum ergo, non ob aliud mutatam personam, nisi qđ emancipatione non abrogatur institutio, & quamuis emancipatione quis suus esse desinat & inter extraneos cõnumeretur, non tamen desinit esse institutus, vt hic, & in §. fi. emancipatur autem hic nepos ne prætertione rumperet iure ciuili, vbi filio instituitur in suitate pronepos, & ideo necessaria emancipatio in nepote præterito, secus in filio instituto. Concludamus igitur, filium hic institutũ, & pronepotem, si suus nascẽtur, substitutum, quamuis in medio sit eius pater, qui testatoris est nepos, quia emancipatus est & idcirco iure ciuili pręteriri potuit, & valet Aquiliana hoc casu mortis instituti filij. Et bene consonant verba, Quid si nepos ex quo pronepos, vt sup. diximus. s. in casum mortis instituti filij tantum institueretur, emancipatus esset. s. idem nepos in medio existens pręteritus. Et sensus est, nihil referre, nepos pręteritus, morte, vel emancipatione, vel alia rõne de medio tollatur, quod forte non idem in instituto, cum institutio emãcipatione nõ vitieť, sicut morte. Validior quidem mortis vis est, q emancipationis. Neque valet illa rõ, substitutum intelligi in casum quo quis simpliciter desinat esse suus, qa ad substitutionẽ in casu Galli nõ requirit qđ institutus sit suus, cũ extraneus posset institui. Verbi gratia, filiũ apud hostes habens si concipiat, Titius hæres esto, q si me viuo decesserit, nepos, qui mihi ex captiuo filio post mortem meam nascetur, hæres esto, quia hic poterat nasci suus & nõ suus, quia ex reditu patris pendebat, q si illic apud hostes moritur, valet institutio de nepote in casum suitatis extraneo instituto & viuo testatore decedente probat in §. proximo. & §. videndũ. Vnde colligitur, quod substitutio fieri põt, si suus erit etiã extraneo instituto. & sic suitas in instituto non est

non eſt neceſſaria, ſed in ſubſtituto tantũ, an ſuus naſcatur, nõ
aũt an ſuus fuerit inſtitutus, vt hic, & tota Galli formula, & ca-
ſus eſt in §. quid ſi is qui. iuncto. §. videndũ. Ex quo infero, qđ
emancipatio ſi fieri poſſet de poſthumo, vitiaret ſubſtitutionẽ
62 in caſum ſuitatis factam, quia nõ ſuus naſceretur, † qui ſicut in
poteſtate nũquã fuit, ita neq; e poteſtate mitti potuit poſthu-
mus. l. ſi. inf. de coll. Bald. in l. qui ſe patris. C. vnde lib. poſſet tñ
contingere per emancipationẽ patris de nepote poſthumo vi-
tiari inſtitutionẽ, ſi ſuus naſcatur, qñ cõceptus eſſet poſt eman
63 cipationẽ. inſtit. quib. mo. ius pat. po. ſol. valet † enim de poſt-
humo nõdum concepto inſtitutio. l. placet. §. eo. licet ſuus eſſe
nõ poſſit. l. Titius. cum ſeq. inſr. de ſuis & legi. Ex quibus videt̃
poſſe defendi, ꝙ in caſu Galli emãcipatione nõ deficit inſtitu-
tio, ſed ſubſtitutio. ꝙ diligentius perſcrutemur, quia contra to
tus mundus cõtendit. Facit queſtionẽ, ꝙ mors & emancipatio
hic æquiparãtur, & quia nulli dubiũ morte deficere inſtitutio-
nẽ, ergo idem emãcipatione. probatur hic, & l. mulier. infr. ad
Treb. l. ſi ita eſſet. inſr. quãdo dies leg. ced. l. ſi mater. C. de inſti.
64 & ſubſti. Fateor † æquiparari quo ad diſſoluendam patriam po
teſtatem, & ius ſuitatis. inſti. quib. mod. ius pat. ſol. his caſibus
loqũt̃ ſupradicta iura, ſecus eſt quo ad diſſoluendam inſtitu
tionem, vt hic caſus apertus ex mutatione perſonarum, & inf.
§. ſi & inſti. de hære. inſti. §. ſi ſeruus. quem textum ad hoc alle-
65 gant Bar. & Doct. hic. Ratio, † quod ſi emancipatio vitiaret in
ſtitutiones, emancipatus vtiq; eſſet inſtitutionis in capax, ſicut
incapax eſt patrię pot. per locum ab oppoſitis, quod emancipa
tio & inſtitutio non poſſent ſimul concurrere in eodem ſubie
cto. arg. l. 3. §. ex contrario. inf. de acqui. poſſ. & l. vbi repugnan-
tia. inſ. de regu. iur. Item probatur ex verbis & ſententia Bart.
hic, & leg. 1. de vulg. in illa quæſtione, quid ſi emancipato eſſet
ſubſtitutus extraneus. & decidit non corrũpi inſtitutionem, ſe
cus ſi ſuus ſubſtituatur. arg. l. cum auus. inf. de condi. & demõ.
Sentit ergo Barto. nõ ex vi emancipationis, ſed ſubſtitutionis,
ſi hoc eſſet verum, ſequeretur abſurdũ quod inſtitutionis ro-
66 bur penderet a ſubſtitutione. Mens Barto. eſt, † quod ſicut ex
coniecturata mente defuncti liberi præferuntur extraneis ſub-
ſtitutis. d. l. cum auus. ita hic nepos ſuus emancipato filio. & ſic
procedit argumentum. Reſpondeo, vtrobique non eſt eadem
ratio, nam plus poteſt cauſa naturalis quam accidentalis. l. filio
quẽ. ſup. eo. Et propterea licet emancipatione filius deſinat eſ-
ſe ſuus, ſicut non deſinit eſſe filius, ita nec deſinit eſſe inſtitu-
tus. Nimirum ſi diuerſum in extraneo, quia nihil de eo rema
net, ſi deſinit eſſe inſtitutus, ſicut emancipatus remanet filius.
Nihilominus diuerſi termini ſunt. l. cũ auus. a noſtris, ibi, ſub-
ſtituens intelligitur ſub conditione, ſi ſine liberis decedat inſti
tutus, in caſu noſtro agitur de inſtitutione, ibi non retractatur
inſtitutio, ſed ſubſtitutio per natiuitatem liberorũ, quæ ſemel
ſortita fuit ſuum effectum, hic agitur de inſtitutione pura, illic
de ſubſtitutione, quę in pendenti eſt. Neque eadem vtrobique
coniecturatę voluntatis ratio. Si illic pietas eſt ſubſtitutos pro
liberis excludere, hic eſſet impietas filios excludere. dilexit hic
proculdubio filium inſtitutionis honore pręferendo. argum. l.
Publius. inf. de condit. & demon. l. Iulianus. ſi quis omiſſ. cauſ.
teſt. & l. 3. §. 1. de leg. præſ. non minus vtique dilexit libertate
67 donando. † Si emancipatio beneficium non eſſet, non adimere
tur ingratis. arg. l. 1. C. de ingrat. lib. neque præmijs remunera-
retur. l. ſi aua. §. pe. C. de bon. mat. & l. cum oportet. § cum au-
68 tem. C. de bon. q. lib. † Qui beneficijs auget, non eſt veriſimile
velit ea in detrimentum cedere. l. quod fauore. de ll. & l. legata
inutiliter. inf. de adim. leg. ex beneficio ergo emancipationis
non poteſt argui voluntas adimendæ inſtitutionis. Iterum con
tra, quoties in defectum ſuitatis alius ſubſtituitur, vitiatur inſti
tutio deficiente ſuitate, ſed hoc caſu ſubſtitutus vocatur in de-
fectũ ſuitatis inſtituti, ergo &c. Maior probatur hic ex doctri-
na communi, minor patet ex eiſdem. Prima eſt falſa, niſi inſti-
tutio facta ſit gratia ſuitatis, & in defectum ſuitatis ſubſtitutio.
Nã ſimpliciter facta eſt inſtitutio, vt omnes conſentiunt, filius
69 hæres eſto, & ſic non magis quia ſuus, quàm quia filius, † patet
diligenter conſideranti in l. ſuus quoque inf. de hære. inſtit. vbi
ſoli filij habent hanc prærogatiuam, quod nequeunt ſub omni
conditione inſtitui, & non ob aliud eſt, niſi quia filius. Nam ne-
pos licet ſuus bene poteſt ſub omni cõditione inſtitui, & ſicut
licet deſinat eſſe ſuus emãcipatione, nõ deſinit eſſe inſtitutus,
ſic nec deſinit eſſe filius, facit in ratione ſui. l. iubemus. C. ad
Treb. Sentit itaque Bar. & Doctores hic, emancipatione vitiari
inſtitutionẽ, quia facta eſt in ſuitate, & datus ſubſtitutus in ca-
ſum, quo ſuus etiam deſierit, non ex vi emancipationis, ſed na-
tura inſtitutionis ex volũtate teſtatoris coniecturata, quod in-
70 ſtituto deſinente etiam ſuo, ſubſtitutus ſuus ſuccedat. † Si eſſet
id verum, in caſu Galli ſemper neceſſarium eſſet, inſtitutus ſit
ſuus, & ſic ſubſtitutio in ſuitate non poſſet fieri, niſi ſuo inſtitu
to, cuius contrarium probatur lege & ratione, lege. inf. §. quid
ſi is qui. vbi filius inſtitutus eſt ſeruus hoſtium. Nemini dubiũ
captiuitate amitti ciuitatem, patriam poteſtatem, & ſuitatem,
inſti. quib. mo. ius pat. p. ſol. §. ſed ſi ab hoſtibus captus pares. &
in §. videndum. Aliud exemplum. ſup. poſuimus de eo, qui fi-
lium in ſeruitute hoſtium habet, inſtituit Titium extraneum,
Qui ſi ſe viuo deceſſerit, nepos ex captiuo filio, q ſibi ſuus poſt
mortem naſcetur, hæres eſto. Aliud exemplum, exhæredato
filio inſtituitur Titius ſub conditione, qui ſi hæres non erit, in-
ſtituitur nepos poſthumus ex filio exhæredato, ſi ſuus naſcet̃,
primum moritur teſtator auus, mox exhæredatus, deinde pen
dente conditione extraneus inſtitutus, nouiſſime naſcitur ne-
pos poſthumus, certe hic ſuccedet, quia ſuus & poſt mortem
naſcitur. § forſitan. & erit in ſuitate ſubſtitutio extraneo inſti-
tuto. Probatur hoc exemplum in l. qui in aliena. §. interdum. ſf.
de acquir. hære. Patet ergo, ad eſſe Aquilianæ non exigi inſtitu
tum etiam ſuum, quia ſubſtitutio fit, ſi ſuus naſcatur, non autẽ
ſi inſtitutus ſuus eſſe deſierit, quamuis aliud in l. Velleia, quam
dñam fecit eleganter gl. inſt. de exhered. lib. §. poſthumorũ. Itẽ
Sceuola non recitat alia quam ſubſtitutionis verba, ergo de ſo
la ſubſtitutione hic agitur. Alia ratio me mouet, quod iſto mo
do filius non eſſet inſtitutus ſimpliciter, ſed ſub conditione, ſi
ſuus erit. Si eſt ſimpliciter inſtitutus, proculdubio ſublata ſuita
71 te non deficeret inſtitutio, † ſed filius ſuus nequit ſub ea, quæ
non in eius eſt arbitrio, conditione inſtitui, ergo inualide inſti-
tueretur. l. ſuus quoque. l. ſed & ſi ſub condi. §. nepotes. de hęr.
inſtit. l. 1. §. ſciendum. de ſuis & leg. Mouet tamen dubitationẽ,
72 vtrum talis inſtitutio fieri poſſit, ſi ſuus erit, † tum quod regu-
lariter emancipari inuitus non poteſt. l. cum quidam filium. de
verb. obli. ſi non aliter quàm volens emancipatur, ergo in eius
eſt poteſtate deſinere eſſe ſuum. Tum etiam quod inſtitutio,
ſi ſuus erit, videtur facta ſub ea qualitate & cõditione, propter
quam lex iubet inſtitui. l. inter cætera. inf. eo. non eſt peccatum
eum inſtituere, quem lex iubet, licet appareat aliter non factu-
rus, niſi lex iuberet, non refert vtrum iubens an inuitus qui le-
gi obediat. Ex diuerſo negari nõ poteſt, quin filius debeat ſim-
pliciter inſtitui, aut ſaltem ſub ea conditione, quæ in eius arbi-
73 trio ſolo eſt. † arbitrariam ſiue poteſtatiuam definit Bal. illam
etiam quæ mere pendet a poteſtate inſtituti, & non eſt miſta
facto alterius, neq; ſubiacet volubilitati fortunę. facit. l. Lucius.
de condi. & demon. l. 1. C. de inſti. & ſubſti. l. inſtitutio talis. l. ſer
uus. inf. de condi. inſti. igitur licet inuitus emancipari nõ poſ-
ſit, tamen a ſeipſo emãcipari nõ pốt, & ideo nõ eſt in eius libe-
ro arbitrio. Filius hæres eſto, ſi codicillis ſcripſero, licet teſta-
mento inſtitutus intelligatur, & ſic codicilletur, nihilominus
inualida eſt inſtitutio, non ob aliud, niſi quia conditio eſt. l. illa
inſti. inf. de condi. inſti. Ratio, eo ipſo quod inſtitutio ſuſpendi-
tur etiam momento, conditio eſt de condi. in d. l. inſtitutio ta-
lis. poſſet enim accidere interim illum mori præteritum. Eſto
conſentiat emancipationi, non ſequitur, remittat inſtitutionis
ius, non enim inter ſe pugnant emancipatio & inſtitutio. Soci-
nus, qui remittit ius ciuile, non remittit prætorium. arg. l. pube
re. C. de in. del. de hoc latius. inf. in alia oppoſitione. Poteſt præ
74 terea ignorare ſe inſtitutum ſub tali conditione, † & his quæ a
teſtamento veniunt, cedi non poteſt, niſi lectis proſpectis ver-
bis teſtamenti. l. 1. quẽad teſt. ap. l. de his quam de tranſ. Acce-
dit quod multę ſunt cauſæ, quibus poteſt quis inuitus emanci-
pari. Bar. Doct. in d. l. quidam filium. de verb. obli. Non obſtat,
quod inſtituitur ſub ea qualitate, propter quam iubet lex inſti
tui nam tamen peccat, ſi non inſtituit eo modo, quo lex iubet, ſci
licet ſine conditione, quę in eius poteſtate non eſt. Et hoc aper
75 tiſſima ratione oſtenditur, † quia ſi interim pendente conditio
ne moreretur filius, fuiſſet præteritus viuens, quo caſu iniuſtũ
fit teſtamẽtum. l. filius a patre. ſup. eo. & l. ſi pater. C. de inſti. &
ſubſti. Contra in §. inſtituens, valet talis inſtitutio, ſi ſuus naſca-
tur, quæ non videtur differre ab ea, ſi meus erit. Reſpondeo.
76 † loquitur in nepote qui poteſt inſtitui ſub omni conditione.
d. l. ſi ſuus. Et loquitur de nepote poſthumo, qui non poteſt ali-
ter inſtitui, in quo non ſuſpenditur ſuitatis effectus, in iam na-
to. Et ideo Dy. diſtinguit ibi eleganter, quod quędam eſt con-
ditio, quæ non eſt apta inſtitutionem ſuſpendere poſt exiſten-
tiam ſuitatis, vt. d. §. inſtituens. nõ enim eſt poſthumus prius na
tus, quam ſuus. Quædam eſt apta ſuſpendere, & de hac loqui
d. l. ſi pater. hinc Bal. eleganter infert quod ſi talis conditio adij
ciatur inſtitutioni iam nati filij. non valet teſtamentum, ſi vero
naſcituri, & exiſtit ante natiuitatem conditio, non rumpit teſta
mentum. l. cum poſthumus ſup. eo. aut poſt natiuitatẽ, & rum-
77 pit. l. poſthuma. ſupr. eo. † Facit. l. ſi ſeruus. cum. l. ſeq. de condi.
inſti. vbi non valet inſtitutio de ſeruo proprio, cũ liber erit, qm
iurecõſultus rñdit, quod in eius erat arbitrio facere, nõ debuit
teſtator arbitrio fortunæ cõmittere, licet cõcurrat ratio perple
xitatis ſecundũ Caſtreñ. quia libertas nõ competit antequã ſit
hæres, & hęres exiſtere nõ poteſt antequã ſit liber. Adhuc. q. fa
cit, quod in §. inſtituẽs. videtur tradi regula quibuſcunq; caſi-
bus ſuus naſcitur, rumperetq; præteritus, locus ſit Aquilianę,
ſed hic ſuus naſcitur emancipato patre, & rumpit præteritus,
ergo per emancipationem locus fit ſubſtituto. Aduertendum
eſt, quod

est,quod in Pandectis Pisanis nuper recognitis præcedit dictio
Vt,scilicet dicendum est, vt instituens &c. quo casu alius sen-
sus est illius textus,vt ibi dicemus. Sed ex text.vulgato fortissi-
ma est obiectio,quã miror à Doctoribus nõ ponderatam. Re-
spondeo,quod tex.ille dicit illa sufficere ex parte substituti, ni-
si aliud impediat, vt hic simplex institutio, quæ emancipatio-
ne non tollitur,& ibi & tota hac lege agitur de forma institué-
di,& persona substituenda,& non de iure succedẽdi, nisi in cõ
sequentiam,& igitur Sceuola ait,instituens nepotem, qui sibi
post mortẽ suam suus nasceretur, recte instituisse videtur qui-
buscunque casibus. Ecce formula instituendi,sicut Aquilius lo
quitur,ita quod testamentum valeat,non obstante l. 12. tabul.
non autẽ definit,vtrum emancipatus propterea desinat esse in
stitutus,& igitur noto mihi illa verba,recte instituisse videtur,
quæstio est ibi,vtrum sic recte fiat institutio, non vtrum ex illa
succedat. Rursus contra Aquilius concepit hanc formulam,
vt recideret rumpendi vias, sed si remanet institutus emanci-
patus,rumpetur natiuitate posthumi testamentum, ergo &c.
difficilis obiectio. Respondeo, Gallus solus induxit, quomo-
do possent fieri legitimi hçredes.casus est,qui cauillari non po
test, in l.pen. de leg.1. vt sup. latissime demonstratum est,non
autẽ quæsiuit tollere rumpendi vias nisi in consequentiam,sa-
tis enim fuit Gallo ostendere,non obstan.12.tab.nepotes post-
78 humos posse legitimos hæredes fieri. † Secundo † ruptura &
nullitas,& quç culpa testatoris prouenit,a iure non sonatur,do
ctrina est Bart.ab omnibus probata infra l.1.de vulg.in q.pen.se
cundi effectus per l.quidam testamento Proculum.eod. titul.
Pro hac sententia adduco tex.apertum in l.si seruus,& l.seq.ff.
de condi.insti.vbi est,quod imputet sibi testator, qui facit inua
lide committendo arbitrio fortunç,quod ipse potest facere va
lide,facit regula,damnum quod quis sua culpa sentit &c.adde
gloss.in l.3.C.de inoffi.testa.& l.tractabatur ff.de mil.testa. Si-
cut enim emancipandi tempus habuit, ita deesse nõ potuit ad
nouas institutiones faciendas,intelligere enim debuit,quod si
emancipat institutum,quod posthumus, & alius quiuis si non
instituatur iure prçteritionis rumpet,hanc rationem latissime
probat & adducit ad similẽ q. Socinus fil.in repet.l.1.de vul. in
vltima. q.tertiæ. q.principalis. Ex hoc liquet in Aquiliana non
solum in suitate,sed etiã in hæreditate fieri institutiones,quod
si in suitate tantum esset institutio Aquiliana, nepos institutus
non irritaret testamentũ, in quo emancipatus est institutus in
sola hæreditate. Acrior surgit difficultas,quç adhuc sub iudice
est,quam Raphael Com.& post eum Paul.de Castr. subtiliter
79 monent,& glos. videtur olfecisse ibi,secus per prætorem,† di-
cunt enim Aquilij,& Sceuolæ isto casu prouisiones esse inuti-
les,ex quo emancipatus desinens esse institutus remaneret prç
teritus contratabulando testamentũ rumperet. l. si tamen pa-
trono.§.1.inf.de bo.p..t.Et licet Raphael excogitasset posse di-
ci emancipatum admittendũ vna cũ nepote.eo.tit.de coniun-
gẽ cũ eman. lib. tamen no audet hoc asserere propter l. cũ in
testamento inf de hær.insti.vb. nullo casu scriptũ est institutũ,
& substitutũ pariter posse admitti. Pau.de Cast.hic,& l.si filius
dicit posse admitti propter repugnantiam iuris, & rationis.l.si
paterfa.inf.de hçr.insti. Alex.& Are.contra dicunt per d.l.cũ in
testõ,opinionẽ Pauli esse contra hũc text.qui vult excludi emã
cipatũ ad similitudinẽ mortui,& per hoc substitutũ ad totũ ad
mitti,& esse casum specialẽ d.l.si paterf.Socinus fil.plenissime
hãc qõnẽ tractat contra Paulũ in repet.l.1.de vulg.in vlt.q.ter-
tiæ.q.principalis,& alias plures solutiones exprimit. Aret.subij
cit admittendũ substitutũ, quatenus suitatis ius se extendit, id
est ad legitimã,in reliquo emancipatum. Iason hic omnes su-
prascriptas opiniones reprobat. Socinus fil. hic sentit emanci-
80 patũ nõ posse contratabulare, † quia sicut quando seipsum ab
hæreditate excludit repudiando,non põt postea impugnare te
stamentũ l.si posthumus §.quod vulgo.sup. eo.ita patiendo se
emancipari,cũ alias inuitus non possit l.iubemus. C.de eman.
lib.l.quidam cũ filiũ inf. de verb. obli.& hanc tenet Iason,ean-
dẽ plenius idẽ Socin.tractat in rep.d.l.1. Aduerte quod hæc ra
81 tio emancipationis non est generalis, † quia inuitus etiam po-
test ex causa emancipari l.quidam cũ filiũ,& ibi Barto.& Doc.
de verbor.oblig.& insti.quib.mod.ius pat.pot.sol. .fi.vbi Iaso.
tradit emancipatũ eadem causa qua potest exhçredari,non ad-
mitti successionem ab intestato.vnde sequeretur,quod vbi nõ
volens emancipatur,rumperet. Verum animus non assentitur
vt propterea quis videatur remittere institutionem de se fa-
ctam patiendo se emancipari,potuit enim ignorare testamen-
tum factum, aut se institutum. Ad hoc respondet Iason, satis
esse,quod in genere potuit cogitare hoc posse contingere, per
ea quæ traduntur in l.sub prætextu,la 2.C.de trans.& l.qui iure
militari inf.de test. mili. At hæc responsio videtur contra l.de
his sup.de trans. Item qui consentit emancipationi,videtur cõ
sentire cum sua causa & iure emancipati,qđ est posse contrata
bulare iure prçtorio.alias tractatus de bo.pos.cont.tab.esset in-
82 utilis emãcipatus,qđ falsum apparet toto d.tit.† Item qui repu-
diat ius ciuile, non creditur repudiare ius prætorium l. puberẽ,
& l.seq.C.de iure delib.ita dixit Soci.fil.hic.Item posset eman
cipatio fieri ex causa fauorabili ipsi emancipato,vt l.mulier. ∫.
ad Treb.& l.3.C.de inst.& subst.sicut exhæredatio,vt l. mulii.
sup.eo.quæ consideranda,ne vertatur odium.arg.l.quod fauo
re.supra de ll. Amplius Aret.hic in glo.tradit,quod emancipa-
tio facta in fauorem emancipati, ex dispositione legis non tol-
lit suitatem. Quid dicendum? Temerarie vereor ne videri pos-
sit loqui in quo omnes adhuc deliberant,nihilominus suspen-
so gradu incedere,& speculãtis lege vel forte non ita reprehẽ-
sibile est. Imprimis nulla lege didici de filio institutionem sim
pliciter factam,& quæ aliter fieri non põt,vitiari emancipatio-
ne,neque ex emancipationis,neq; ex vi substitutionis,neq; mẽ
te coniectura defuncti testatoris,quod videtur ea lege filium
instituisse, vt ita demum sit hæres, si perseuerauerit esse suus.
Nam hoc modo videtur tacite instituisse sub ea cõditione,quç
in eius solo arbitrio non est,quod in filio ostendimus fieri non
posse. Accedit,quod si pendẽte hac conditione moreretur,es-
set viuens præteritus,per hoc nullum fuisset testamentum d.l.
83 filius a patre,& l.si pater filium.† Nec potest voluntas testato-
ris præualere legum decretis l.non potest. de leg.1.neque dicẽ
dum Gallum aut Sceuolam id induxisse,tum quod eam pote-
statem contra leges scriptas non habebat, vt sæpe dictum atq;
demonstratum est,tum quia non apparet hoc fecisse,nisi textũ
cauillari volumus,quin hic aperte liquet, non ob aliud eman-
cipationem in persona nepotis præteriti concepisse, nisi quod
non ignorabat emancipatione non vitiari in filio institutionẽ.
Neque dicendum,ex vi substituti id esse in suitate,quoniã isto
modo virtus & robur institutionis penderet a substitutione,q
durum videtur. Item quia Aquiliana fit,si suus nascatur,& cõ
ditio adijcitur substitutioni, & non institutioni. Nec obstat.§.
nunc de lege.quoniam ibi loquitur de Velleiana institutione,
de qua ibi dicendũ. Neq; obstant subiecta verba, ad similitudi-
nem mortis,vbi ibi explicabitur. Ex diuerso,si emancipatus re-
manet institutus,nonne similiter irritũ fit testamentum natiui
tate sui posthumi,qui prçteritus nascitur? est verũ, & ideo ne
irritum fieret, Sceuola emancipationẽ cõstituit in nepote præte
rito,& filius iure remanet institutus,quo decedente,natiuitate
posthumi sui validum perseuerat testamentũ. Imo isto modo
ineuitabilis est ruptura,quia nepos emãcipatus mortuo primũ
patre,deinde auo,& pronepote substituto, ipse est præteritus,
Respondeo. Potuit iure ciuili præteriri,quia non suus,& sic te-
stamentũ & institutiones & præteritiones validç.Replicat,Rũ
pit nihilominus testamentum ab emancipato prætoris benefi-
cio l.1.C.de cont.tab.Respondeo,ergo non nullũ,si rumpi po
test,& nihil ad Aquilium,qui laborauit ostẽdere,quemadmo-
dũ iure ciuili posset nepos posthumus valide institui,iuris præ-
torij nullam habuit rationẽ,vt Imolç in §.in omnibus. placet,
& Alex.& Soc.fi.hic in rep.d.l.1.de vulg.Comẽ.in rep l.in suis
sup.eod. Aliud est nullũ esse testm̃,aliud posse rũpi. Præterito
emancipati nõ vitiat testamentum,sed validum præsupponit,
& ideo rupturę obnoxiũ, præteritione vero sui posthumi ipso
84 iure fit nullum,potest enim emancipatus nolle rumpere.† Itẽ
annua taciturnitate rumpendi ius abolẽ.l. si puberes.§. quæ-
situm inf.ad Car. in posthumo non idem, cuius natiuitas nul-
lius momenti detegit testamẽtum,non sup.recte instituit,qui
posthumum præterit,qui vero emancipatum prçterit,recte in
stituit,licet rumpi possit. Sceuola de valida disputat institutio-
ne. Denique vel emancipatione vitiatur institutio, vel non vi-
tiatur. Omnino testamentum infirmabitur,si emancipatus fi-
lius remanet institutus.irritum fit testamentum natiuitate po-
sthumi,si non remanet institutus,ipse rumpet beneficio præto
ris,& sic imputet sibi testator,qui in id discrimẽ rem suam ad-
duxit emancipando,vel postquam emancipauit, non mutauit
institutiones,quod vitium quia sua culpa prouenit,lex subleua
85 re non consueuit,vt sæpe diximus. † In quæstione proposita vi
detur posse emancipatum admitti ad successionem vna cum
substituto filio siue nepote,ex tit.de coniung.cum eman.li.l.1.
§.1.ibi,siue emancipatus pater, siue præteritus sit, non vt insti-
tutus,sed præteritus iure prętorio,& hoc casu nõ loquitur l.cũ
in testamento.de hæred.insti. vbi institutus & substitutus con-
currere quisque vult ex institutione sua,quod est impossibile.
Quam solutionem probare videtur Soc.fil.inf.rep.l.1.& vlt.q.
2.q.principali,& Iason olfecisse videtur,& Barto.hic dicit, ad-
huc vigere tit.de coniung.cũ eman.lib.qñ filio emancipato ac
prçterito nepos est institutus,& Ale.in l.inter cætera.inf.e.pro
bat. Confirmo,qđ testator emancipãdo,& de testamẽto nihil
immutando credendum est voluisse vtrunq; pariter ad succes-
sionem venire,non ignarus çquitatis prętorię de coniungend.
cum eman.lib.ar.l.idemq; erit,& l.tractabatur.de mil.testa.Et
conclusio vera videtur,quod institutio in casu Galli emancipa-
tione non vitiatur. Quid ergo de substitutione,puto vitiari,q
concipitur,si suus nascatur,non obstan.§.fi. vt ibi late decla-
86 rabitur. † Consideraui tres posse dici institutionum in suitate
species.

species: Vnam incipientis suitatis, & hæc Aquiliana, si meus
nascatur, aliam desinentis suitatis, vt si meus esse desierit, ter-
tiam ex vtraq; mixtā, scilicet desinentis & incipientis suitatis,
vt si meus esse desierit, tūc qui mihi meus erit, vel meus nasce
tur, hæres esto. Prima admittit etiam institutū nō suum, vt. s.
ostendimus, secunda substitutū extraneū, vt l. si mater. §. 1. inf.
de vulg. tertia institutū & substitutum non nisi suum. Consi-
dera, vtrum aliquid intersit inter illā, si suus esse desierit, & il-
lam, si suus hæres esse desierit, altera suitatē spectat, altera hęre
ditatem, & vtrum verbū esse, & verbū hæredem, alterū essen-
tiam & qualitatem, alterum hæreditatem respiciat. Ex qui-
87 bus† deducitur, qđ emancipatio aliquādo æquiparatur mor-
ti, aliquādo nō, quo ad tollendam patriam potestatem & suita
tem, semper ęquiparatur, quo ad corrumpendas institutiones
88 distinguo.† Institutio simpliciter facta, filius hæres esto, licet
morte corrūpatur, secus in emācipatione, vnde fit in casum
mortis cōcepta institutio quo ad vitiandā institutionē nō por-
rigitur ad casum emancipationis. Aut est concepta gratia sui-
tatis, vt si meus erit, hæres esto, & tunc puto emancipationem
morti comparari. ratio in promptu, quod non alias vult illum
esse institutum, quā si suus sit. Extraneo aūt substituto Barto.
hic & in l. 1. de vulg. putat nō idem. Hinc infertur, quod substi
tutio in casum suitatis facta, si meus erit, emancipatione æque
vt morte tollatur, & hoc casu locū habeat cōmunis opinio, q̄
cessabit in filijs, qui non possunt sub omni conditione institui,
sed in alijs solum vlterioris gradus liberis. Aut substitutio est
facta in casum deficiētis suitatis, id est, si meus esse desierit, tūc
emancipatio æquiparatur morti, aut desinentis instituti, id est,
si me viuo decesserit, & non ęquiparatur, vt in casu Galli, facit
l. fideicommissa. §. suus de leg. 3. qa si desinit esse suus emācipa
tione, non tñ desinit esse institutus, sicut desinit ipsa morte, &
ideo substitutio facta in casu emancipationis, recte porrigitur
ad casum mortis, sed nō semper cōtra l. si mater. C. de insti. &
substi. Alex. & Soci. hic dicunt emācipatione vt morte vitiari
institutiones. inf. scriptum est, ad similitudinem mortis cæte-
ros casus admittendos, sed mors vitiat. sic admittēdus eman-
cipationis casus, vt vitiet institutionem, quæ expositio, pace tā
torum virorum, vt vera sit, persuaderi mihi non potest. Vitia-
re & non vitiare institutiones est ex vi mortis & emancipatio-
nis, non autem ex vi admissionis, similitudo est in ipsa admis-
sione, non autem in ipsa rerum vi & potentia. Nam illa verba
hanc significationem habent, sicut in casum mortis potest
concipi Aquiliana institutio, ita in cæteris casibus suprascri-
ptis valide concipitur, & in hoc est similitudo, non autē sicut
casus mortis expressus vitiat institutionē, sic vitiat emancipa-
tio, quia similitudo non mutat rerum naturam assimilatam.
Ridiculosa certe res est, existimare, si dicatur, Titius recipia-
tur in Vrbe ad similitudinem regis, ille funeretur ad similitu-
dinem consulis, propterea vni regia, alteri consularis data po-
testas, similitudo vtiq; est in pompa. Dicit enim Sceuola, sup-
plendos esse hos casus in. §. etiam si parente. ad similitudinem
mortis, quod sicut Aquilius concepit in casu mortis sic etiam
posset concipi in casu interdictionis & emancipationis, non
autem quod emancipatio eosdem effectus pariat, quos parit
mors, & sit eiusdem potentię, nisi alias sua vi valeat, alioquin
id esset æquale, non adsimilare. Quinimo inter casum mortis
& casum emancipationis tanta dissimilitudo, φ vacillari fe-
cit sapientissimos viros Soci. & Caro. qui duo nostro seculo
iuris luminaria, & ni fallor, non aliud Sceuolam compulit hic
quærere, vtrum ad Vell. an ad Aquil. institutionem hi casus
pertinerent. Differunt enim, quod in Aquil. requiritur, filius
institutus moriatur viuo testatore, & posthumus nascatur
post mortem patris primum instituti, deinde testatoris aui. At
emancipatus non moritur viuo testatore, nec posthumus na-
scitur mortuo instituto, & sic obstat illud, quod in casu mor-
tis institutus si nascitur se viuo, deficit condito l. commodissi-
me sup. eod. & succedit illa doctrina Bar. hic & vbiq; recepta,
quod non fiat extētio de vno casu ad alium dissimilem. Quā
considerationem cum fecisset Soci. fil. in l. 1. de vulg. titubans
dixit nescire aliter soluere, q̄ ex authoritate iuris pluftoria Sce
uola suppleuerit hos casus falsum proculdubio etiam supra
ostendimus iureconsl. potestatem non habuisse contra regulas
iuris quid inducendi. Carolus Rui. subtilis Doctor in repet.
huius loci idem sentiens, contra Bar. arguit, ex quo de vno tē-
pore ad aliud nō potest fieri extensio, scilicet de tempore mor
tis ad tempus vitę, similiter non posse fieri de casu mortis ad
casum emancipationis, qui vitę tempus exigit. Hinc Doct. di-
cunt in correctorijs fieri extensionem de casu vero ad casum
fictum, quod si verum est, adde idē econtra hic similiter fit ex
tensio de ficto ad verum, quia sicut institutio facta in casu mor
tis verificatur etiam in casu interdictionis, quę est mors ficta,
ita facta in casu interdictionis admittitur in vera morte. imò
plus casus emancipationis verificatur morte. Hinc insudat
multū Alex. ostendere, vtrum & quando dispositio in casu ve-
ro trahatur ad fictum in correctorijs. Ego autem nullā video
in eo, de quo agitur, fictionem, & per hoc omnis Alexā. sudor
semper mihi visus est inanis. agitur enim de abolenda suitate,
in quo nihi fictū video, quoniam ita vere desinit esse suus de-
portatione, itē emancipatione, sicut morte ipsa ex vi sua ipsius
deportationis & emācipationis, & non ob aliud, nisi quod illa
deportatio, & hæc emācipatio est, & deportatio ad hoc princi
paliter instituta, quod priuet omnibus iuris ciuilis cōmodis,
emancipatio vt patria potesta. & suitate spoliet, mors autem
non principaliter hoc agit, sed in consequentiam priuando vi-
tę commodis. ius enim suitatis & patrię potestatis est iuris ci-
uilis, non naturalis, nimirum igitĩ si ciuili institutione inducitĩ
eius vera dissolutio. facit l. nihil tam naturale de reg. iur. Et si
dixeris, agitur etiam de dissoluenda institutione, quod non pu
to simpliciter verum, quia. 12. tabu. solum ius suitatis respi-
ciūt, & est inuestigatio, quomodo alienus fiat suus, & qui suus
est, desinat esse suus, vt satis fiat obseruationi. 12. tab. quæ om-
nibus his modis potest contingere, scilicet mortis interdictio-
ne & emacipatione. Verum quia morte dissoluitur etiam insti
tutio vi sua naturali, itē interdictione vi sibi a lege tributa, &
in hoc interdictio idem valet quod mors, nō propterea sequi-
tur, interdictio seu deportatio in hoc est ficta mors quædā, aut
ficte operatur, quia vere operatur nisi dicas esse eas alicuius
status vel existētię priuatiuum ens seu mors quædam, vt supra
exemplificauimus. Emancipatio autem non tantum potest,
quantum mors & interdictio, scilicet in dissoluenda institutio
ne, quia non ad hoc a lege introducta est, sed in soluenda suita
te, ad quod facta vere & ęque valide valet vt mors & deporta-
tio. Nam lege ita constitutum est, valuisset etiam contra insti-
tutiones, si lex statuisset, quia institutiones non sunt alterius
iuris, quam ipsa est emancipatio. Neque admittendum factā
a Sceuola hanc potestatem hoc casu, tum quia non apparet,
imò contrarium arguitur ex hoc texto, vt sępe dictum est, tū
quia potestatem talem nunquam Sceuola aut alius quis iu-
re cōs. habuit. Et si dixeris, imo supplet multos hic casus Aqui
lianę formulæ, fateor, quia formula non fuit lex, sed modus
quidam instituendi posthumos alienos excogitatus ab Aqui-
lio, & a iure ciuili non abhorrens, quod quotidie factitari vide
mus a sapientibus nostri temporis, nouos cautelas & specula-
tiones ex ipsis iuris latebris educētibus, & deinde vnius invē-
ta ab alijs ampliari, suppleri & restringi, nihil tñ noui iuris in-
ducēdo, & qui diuersum censent de hac Aquiliana institutio-
ne & Sceuolæ adiectionibus, vehemēter meo iudio errant, &
sicubi patet hæc veritas, vtiq; ex sequentibus verbis patet liqui
dissime, vbi nō ausus fuit Sceuola hos casus supplere, nisi sen-
tētia legis Velleiæ iuuaretĩ. Ex hac pura veritate facilis manat
solutio ad propositā difficultatē de dissimilitudine casus mor-
tis ad emancipationē. Aut ꝯsideramus mentē Aquilij, aut mē
tē testatoris sic instituentis. De Aquiliana mēte nō dubium,
pro exēplo dissoluēdę suitatis posuit casum mortis, & in eo φ
frequentius accidit, ostendit quomodo alieni posthumi pos-
sent iure ciuili institui. exēpla non coarctātĩ. igitĩ Sceuola docet
alijs casibus posse fieri similē institutionē, quibus vitiatĩ suitas,
id est de medio tollit, vt morte, sic interdictione & emācipa-
tione, qa omnibus his modis ęque vere suitas tollitĩ. Si vero lo
quimur de institutione facta a testatore in casum mortis se vi
uo, aut eꝯ in casum emancipationis vel interdictionis, sentio
primū spectandā testatoris voluntatē in quē casum valere vol
uit, φ varie cōstare poterit, & inter cętera si liquet ꝓ modo &
forma institutionis mortis casum aut interdictionis aut emā-
89 cipationis exp̄ssisse, † non exp̄ssus casus pro omisso est l. cōmo
dissime. s. aut effectū respexit, & tūc quicunq; acciderit ęqpol
lens pro exp̄sso est. exēplū in l. si ita qñ dies le. C. & l. mulier ad
Treb. & hoc non ex vi ęquipollentis, sed voluntatis saltē con-
iecturatę testatoris l. in conditionibus primum locū infra de
cond. & dem. Si vero nullo modo de voluntate constat, tūc in
casu dubio fiet extēsio, & loquitĩ l. si mater. C. de insti. & substi.
90 Ex quibus inferitĩ † semp effectus ꝑualere considerationē, & a
disponēte poti⁹ cogitatū de eo vt sine, quodq; actus valeat. &
nō pereat l. quoties de re. dub. Iure igitĩ defendi posse arbitror,
non semp in casum mortis factā institutionē extēdi ad casum
emancipationis. sicut facta in casu emancipationis semp extē-
ditur ad casum mortis, qñ de effectu cogitatū est de quo latius
supra tractauimus. Hi enim casus, & omnes, quibus suus hæ-
res post mortē aui nascetĩ, non pertinent ad legem Velleiam.
Hinc inferitĩ quarta quæstio, & paucis verbis simul subijcitĩ so-
lutio omniū q̄stionum. Quæritĩ, vtrū suprascripti casus ad legē
Velleiā pertineant, & subintellige an ad Aquilianam formu-
lā. Causa dubitandi mihi videtĩ, φ Aquiliana concipitur verbo
mortis, & in casum mortis filij se viuo, & nepotis nascituri, fi-
lio & se mortuis. Hic Sceuola mouet. q. ex duob⁹ alijs casibus
qd si aqua & igni ĩterdicatĩ, & sic nō vere moritĩ qa nō mortuo
sed viuo testatore deportatus viuebat ĩterdictus, & eo viuo na-
scebatĩ ꝓnepos posthumus vocatus in casum filij mortui. Cām

dubitationis fecit, quasi magis ad Vell. pertineret, vbi non refert nasci viuo illo, qui in medio est. Eandē dubitationis cām prębuit emācipatio nepotis, qui testatori superuiuit, & post humus nascit̄ eodē nō mortuo, qui emāciṗatus est, nihilominus Sceuola decidit tradendo regulam generalem, ꝙ omnes illi casus, quib. nepos nascit̄ testatori suus & post mortē suus, [illegible]pertinent ad Velleiam, & in consequentiā subintelligit̄ ad Aquilianam pertinere. Sed ex sniā legis Velleię & hęc omnia admittenda sunt, vt ad similitudinem mortis cæteri casus admittendi sint. Quinta deciditur qō, qūo pertinent ad Aquilianam hi casus, quęve ergo causa dubitandi, si dicimus verbo mortis cōprehendi interdictionem. Nulla dubitatio esse debet, quin institutio in casum mortis verificetur interdictione, sicut appellatione animalis quin homo contineatur. Ne inanis fiat hæc Sceuolæ inquisitio, fateamur oportet mortis vocabulo solam mortem naturalem comprehendi, patet inf. §. etiam si parēte. vbi Sceuola dicit hos casus a se suppletos, extrinsecus. n. venit omnis suppletio. & tam fortis est ista decisio, quod casus mortis expressus non comprehendit ciuiliter mortuos, quod Sceuola nō ausus fuisset supplere nisi sententia legis Velleię iuuaretur, quæ suppletio non ab ipso iureconsulto, sed a lege Vell. facta videtur. Nocent ex hoc loco igitur hi, qui iurecōsultis legiferam potestatem tribuūt, quam accurate Sceuola legis Velleię sententia armatus in hac suppletione procedit, vnde roborantur, quæ de authoritate iureconsultorum superius disseruimus. Ex sententia legis admittendos ait cęteros casus ad similitudinem mortis, non autem mortis significato contineri, extrinsecus quippe omnis similitudo venit. Sensus est, ni fallor, veluti casus mortis expressus admittitur, sic cęteri admittendi si exprimantur, & in hac est admissione similitudo, item mortis casu expresso si cęteri similes accidant, admittātur ad similitudinem expressi, id est proinde ac si essent expressi. Alex. & Soc. si. colligunt, si emancipationis casus admittitur ad similitudinem mortis, ergo similiter vt mors vitiabit institutionem. Rn̄deo in l. meminimus C. de suis & leg. Imperator rescripsit emancipatos admittendos ad similitudinē suorū, nihilominus recepta est ea interpretatio, vt non propterea sint sui, neq; per oīa eiusdē sint iuris, effectus, & prerogatiuę, nisi ī quo similes. Pariter dicendū in casu nostro admittendos quo ad ea, q̄ eiusdē sunt effectus, vt interdictionis ad dissoluendam cōmixtionē, emancipationis casus ad soluendam suitatē, fit. n. extēsio apertissime, idcirco Bar. dixit porrigi ad similes casus, & certe non in alio q̄ in quo sunt similes illi, ad quos extēditur, si inter mortem & emancipationem communis est abolendę suitatis vis, licet validior mors sit, attamen mortis casus non trahitur ad emancipationem, nisi in eo, in quo sunt similes. sola similitudo est in medio iungendi, ergo non alio, quam in quo similes sunt, iungentur. Considera, ne diligens speculator queat dicere, hoc prouenire ex vi legis Velleię, de cuius sententia admittuntur hi casus, nimirum si emancipatione vitiatur institutio, quia potens est lex dare hāc vim emancipationi, facit quod ad reparandas rumpendi vias lata ea lex fuit. Sed hoc fuisset ęquare, & non assimilare emancipationem morti, quod lex non facit, alioquin opus non fuisset Sceuolę variare casus de persona sui instituti ad nepotem prętęritum, in quo concipitur emancipatio. Nec est verisimile tot in iure innouata, vt s. ostēdimus, & inutiliter, qa casus est omnino rupturę obnoxius, si posthumus non rumpit, emancipatus rumpit, & ideo satius fuit nihil de iure veteri immutatum credere, quam frustra contra rupturas immutatum. Sed ex sententia legis Velleię admittēdi. Vnde colligitur hæc legis voluntas, glo. dicit colligi illis verbis, & bene se habent verba, si quis ex suis hæredibus suus hæres esse desierit, ad omnes casus pertinentia, quos in Galli Aquilij sententia supplendos diximus, suus hæres, gl. inquit, i. qualitercunque esse desierit, siue per mortem &c. Si illis generalibus verbis hi casus significantur, quare non potius ex verbis quā sententia contineantur. Respondeo, ex sententia, quia nihil de his casibus nominatim lege cautum est. Sic argun Imperator in-
91 stit. de leg. pat. tutela. † No. ergo illud ex sentētia esse, quod verbis generalibus continetur, ex verbis, quod ipsis verbis exprimitur. Bar. in l. 1. infr. de vulg. expressum esse tradit, quod verbis generalibus continetur, quod omnes sequūtur. in l. 12. tab. de quib. loquitur Imperator de leg. patr. tutel. ratio sola generalis est deferendę tutelę onus, ad quos ab intestato defertur hæreditas, similiter hic dicendum, sentētiam legis Velleię esse causam propter quam lata est. s. obstruendi omnes rumpendi vias propter publ. vtilitatem, vt §. proximo. & vtrunq; dr̄ esse ex lege, tam quod ex sententia legis, quam quod est ex verbis l. nominis §. verbum inf. de verb. sig. sed in hoc differūt, vt quod ex verbis est, opus est idem sit ex sententia, & ideo gl. ait, ex verbis, s. vna cum sententia, ex sententia autem esse potest, quod non est ex verbis, exemplum in l. scire oportet §. aliud de exc. tut. vbi Modestinus ait, & si verba hunc habeant intellectum, tamē legislatoris mens aliud vult. Clarius Quintilianus, legis quæstiones scribit esse scripti & voluntatis, qui scriptum defendit, etiam voluntate iuuare se debet, qui vero scriptū impugnat, sola se voluntate tuebitur. Sed nunquid quod ex ratione est, defendi possit esse ex lege, vtiq; ex lege est, exemplum inst. de leg. patr. tut. & s. de leg. tut. l. 3. Neq; ignorandū est, tria esse ex eodem, quod non idem est, ex verbis legis, ex sentētia, ex ratione, ex verbis fit expressio, ex sententia comprehensio, ex ratione extensio. quod de nullo istorum venit, nullo modo
92 ex lege venit, quod altero istorū venit, vere ex lege venit. † Rō autem legis est duplex, interdum eadem, interdū similis l. non
93 possunt, & l. nam vt ait Pedius sup. de ll. † Hinc triplex interpretationum species, declaratiua, intellectualis, extensiua. Si ergo hi casus sunt ex lege Velleia, quare ad eam non pertinent. Respondeo pertinere in casibus a lege inductis, vt in nascentibus se viuis vel agnascentibus, sed in casu Aquiliano, id est se mortuo, ex mente legis supplet interpretando Sceuola, quoniam mens legis fuit rescindere omnes rūpendi vias, lata itaque lex Vell. fuit ad reparandas rupturas testamentorum, ꝙ Aquilius sine imperio facere nō potuit, vt latius in suo loco dicetur. Ergo ex mente Aquilij non poterant tales fieri suppletiones. Respondeo Sceuolę verba hoc arguunt. Neq. ipse idem Sceuola potuisset ante latam legem Velleiam, & propter quid, hoc est, vt mea fert opinio, ꝙ Aquiliana formula educta est ex mente.
94 12. tab. Vell. aūt lex pręter mentem 12. tab. est. Disputat † Bar. vtrum gl. opinio sit vera de sublata differentia patriæ potestatis & emancipatorum. Et licet omnes consentiant omni casu testati & intestati esse sublatam drīam quo ad ius succedendi, non tn̄ emancipati restituti intelligūtur ad ius suitatis, sic Pau
95 lus Cast. hic gl. & Doct. in l. si emancip. C. de coll. † Hinc Ang. & Imol. in l. ventre inf. de acqui. hær. tradunt non trāsmitti ab emancipato hæreditatem ad quoscunq; sicut transmittit suus. Bal. in auth. ex successione C. de suis & leg. scribit generaliter in his quæ pendent a durate emancipationis detrimento, quoniam verum est emancipatū non esse in potestate. Vnde Aretinus hic infert, licet emancipato deferatur hæreditas ex testō iure ciuili, defertur tn̄ vt extraneo, & ideo opus est adeat, quia in eo, Soci. inquit, non continuat̄ dominiū sicut in suo. Quam opin. Aret. probat per l. meminimus C. de suis & leg. vbi scriptū est, ꝙ ad similitudinem suorū emancipatus succedit, ergo non est suus, sic ēt argumentantur Bal. & Soci. hic. Probat idē Aret. ab absurdo, ꝙ sequeretur de filijs filiarū, si ęquatio emancipatorum esset indifferens ad ius suitatis. Quærendum igitur
96 † an hodie substō in suitate facta emancipatione vitietur, Soc. mouet, & non decidit. Ego vero nō video, cur non vitietur, cū alias non sit substitutus, quā si suus fuerit, neq; hoc est ꝯ cōem omnium sniam, dicentium hodie hunc §. esse correctum per sublatam drīam emancipatorum, qm̄ distinguo, aut contendimus Aquilianam institutionem de pronepote suo post emācipatū patrem fieri oportere, ne nullū sit testm̄, & cessat §. noster, quia emancipatus omnino instituendus est vt suus. Aut quæritur, an talis instō in casum suitatis emancipatum respuat ad finem, vt ex testamento non succedatur, v. g. substituo nepotem, si meus erit, proculdubio si interim contingat emancipari, defecta conditione non erit ex testamento hæres, & validum est testm̄, dicit gl. in §. emancipatus inst. de exhęr. lib. imò nullum, si sui similes facti sunt emācipati. Carolus singula verba auth. pensiculando ac rationes, negat ęquatos. Attamen dico ęquatos in succedendo, non autem in priuilegijs suitatis, & ideo non annullat vt suus, post vero annullationē pari iure succedere scribit Bar. in l. 1. de cond. cum emā. lib. facit l. si. inf. eo. Suo præterito itaq; testm̄ mox inualidum est, emancipato vero præterito validum est, & ideo ruptibile. s. quando causa ex-
97 pressa præteritur, † alioquin formę non obseruatę vitio similiter est nullū gl. est in auth. de hære. & Fal. §. exhæredatos, per §. aliud quoq; cap. in auth. vt cum de appel. cogn. Nec interest
98 † quod vis infringendi testamenta reguletur a iure succedēdi, qm̄ ea regula locū habet in suis l. filio pręterito. infra. de iniust. test. exemplum est in cognatis, quib. plerunq; defertur hęreditas ab intestato, & tn̄ ius rumpendi non habent. Pręterea hæc conditio est, si suus erit, siue si suus nascatur, nō aūt si suo similis erit aut fiet. quę cū hodie voluntaria sit, examussim dēt impleri. l. Meuius de condit. & dem. Neq; illis accedo, qui dicunt Aqui. obseruationem esse sublatam. Nā si dicerent remissam illo modo instituendi necessitatem, cedo, sin dicunt, neq; a volentibus posse sic institui, errant meo iudicio. Atqui quod hodie voluntaria est, non satis est ęquipollenti impleri, & igitur substitutio facta in vnum ex suprascriptis casibus non porrigetur ad alium similem, nisi testatoris impellat voluntas.

S V M M A R I V M.

1 *Plurali pro singulari non esse vtendum in iure.*
2 *Veritatem figmentis peruertere non licet priuatis.*
3 *Correctorias leges non omnes esse odiosas.*

Ius præ-

4 *Ius prætorium iuris rigorem corrigit.*
5 *Institutionis filij apud hostes captiui multiplex consideratio.*
6 *Postliminij ius, quod in pendenti est, quamdiu filius est apud hostes, locũ habere in actibus post captiuitatem emergentibus.*
7 *Testator facere non potest, quin leges locum habeant in suo testamento.*
8 *Substitutionem factam de nascituro non porrigi ad iam natum.*
9 *Substitutionem factam de vno tempore non posse trahi ad aliud.*
10 *Captiuum censeri mortuum ex ipsa captiuitatis hora, idq; fictione legis Corneliæ. & nu. 39.*
11 *Nepos posthumus natus viuo patre captiuo, non suus, sed status incerti. nascitur.*
12 *Filius captiuitate desinit esse suus.*
13 *Filium captiuum posse a patre in testamento præteriri.*
14 *Suus hæres quis dicatur.*
15 *Nepos non potest se auitę hæreditati immiscere, quandiu pater eius captiuus ab hostibus detinetur. & nu. 33.*
16 *Esse id etiam videtur, quod in certa spe est.*
17 *Filius efficiatur necne sui iuris captiuitate patris & nu. 21.*
18 *Seruus alios in potestate habere non potest.*
19 *Contrariorum extremo vno posito alterum tolli necesse est.*
20 *Causę ęquales producunt effectus ęquales.*
22 *Contraria eidem subiecto inesse non possunt.*
23 *Effectus suam causam non præcedit.*
24 *Captiuus reuersus ab hostibus, fingitur nunquam captus. & nu. 27.*
25 *Fictiones fiunt circa ea, quæ sunt facti.*
26 *Filius, cuius pater est captiuus, non potest testari.*
28 *Iuris postliminij capita duo.*
29 *Filius semel patria potestate exutus, amplius in eam potestatem non reuertitur.*
30 *Legitime factum retractari non debet.*
31 *Legem Corneliam latam esse ad confirmanda captiuorum testamẽta, neq; alia capitis diminutione irritabantur.*
32 *Serui nullam esse hæreditatem.*
34 *Iuris quæsiti vel extincti quoties lex meminit, de eo intelligit, quod est irreuocabiliter quęsitum vel extinctum.*
35 *Testamentarium hęredem non admitti, quandiu dubitatur; an testamentum rumpendum sit.*
36 *Substitutum non admitti quandiu imminet causa instituti.*
37 *Seruitutem ab vno ex dominis constitutam non acquiri donec cæteri domini constituant.*
38 *Lex in ijs, quæ iuris sunt, disponit simpliciter, non secundum quid.*
40 *Fictio in iure implet, quod veritati deest, nec debet plus posse, quam posset ipsa veritas.*
41 *Posthumi nascentis casus post mortem patris & aui pariter morientium pertineat necne ad Aquilianam formulam.*
42 *Mori censetur quis in eo statu in quo est mortis tempore.*
43 *Concursus tum demum vitiat, quoties requiritur prius & posterius.*
44 *Viuens quisq; moritur, & viuit moriens.*
45 *Posthumo nepote ex Galli formula instituto, non est necesse patrem filio superstite esse.*
46 *Vitæ tempus significari etiam his verbis, cum moriar.*
47 *Nepos nascens eo momento, quo pater & auus pariter moriuntur, an possit intelligi institutus ex præscripto legis Velleiæ.*
48 *Medium particeps esse naturæ extremorum.*
49 *Moriens proximior est mortuo quam viuo.*
50 *Substitutus viuo etiam instituto admittitur, quoties certum est, institutum non superfuturum testatori.*
51 *Euentus frustra expectatur, qui nihil operatur.*
52 *Interpretatio de casu expresso ad tacitum quando sit recipienda.*
54 *Indefinita ęquipollere vniuersali ex interpretatione, non autem ex proprietate sermonis.*

§. Quid si is qui filiũ habet apud hostes, testaretũ, quare non induxere, vt si anteq̃ filius ab hostibus rediret, quamuis post mortem patris decederet, tunc deinde nepos, vel etiam adhuc illis viuis post mortem scilicet aui nasceretur, non rumperet: Nam hic casus ad legem Velleiam non pertinet. Et melius ergo est, vt in huiusmodi vtilitate præsertim post legem Velleiam, quę multos casus rumpendi abstulit, interpretatio admittatur, vt instituens nepotẽ, qui sibi post mortem suus nasceretur, recte instituisse videatur, quibuscunq; casibus nepos post mortem natus suus esset, rumperetq; præteritus, atq; etiam si generaliter quicquid sibi liberorum natum erit post mortem, aut quicunq; natus fuerit sit institutus, si suus nascetur.) Prosequitur Sceuola tractatum emergentium quæstionum de quibus dubium est, an ad legem Velleiam pertineant. Vnico contextu lego hoc totum vsq; ad §. si eius. Sic in archetypo Pisano est nuper iussu Leonis nostri. Pontif. Max. recognito in quo dictio, Vt præposita legitur verbo instituens sequentia præcedentibus iungens. Nam Sceuola expositę quæstioni subiungit hæc verba: Et melius ergo est, vt in eiusmodi vtilitate præsertim post legem Velleiam, quę multos casus rumpendi abstulit, interpretatio admittatur, vt instituens nepotem qui sibi &c. Ecce quam bene copulantur. Sic legit Pileus. Sic etiam multa hortatur, & primum si vulgatos Codices sequimur, præposita quæstio remaneret indecisa. Et luce clarius apparet, nihil decidi sine sequentibus verbis, siue dicas, vt instituens, siue dicas, instituens. Nec ad rem, quòd dixit, melius est vt interpretatio admittatur, quoniam non declarauit, quæ interpretatio sit admittenda, neq; apparet, nisi statim subijcias, vt instituens &c. Doctores dicunt, interpretatio admittenda ea sic est, vt institutio secundum sententiam Galli facta extendatur ad hunc casum. Nullibi hoc dixit Sceuola si nostra est interpretatio aut imaginatio, non hoc esset interpretari, sed diuinare. Neq; Sceuola sermonis tam inops fuit, quòd nesciuisset hanc diuinationem exprimere. Adde quod Sceuola talem interpretationẽ reiecit. Neq; facere potuisset, vt statim apparebit tam ex verbis ipsis, quam multis alijs verissimis rationibus & legibus. Cum authoritate contenditur, omnibus cedo. quando vero ratione ipsa, disputantibus nihil non liberum esse debet, sic mihi nemo succenseat, si ea in differendo vtor licentia, sine qua veritas squalleat est necesse. Diuido in duas partes. In prima præponit thema, & ex eo mouet dubitationem. In secunda ibi, & melius, vsq; ad §. si eius concludendo docet, quomodo institutio facienda est ad declinandum tot rupturarum ambages. Prima pars sub eodem themate continet duos casus implicite multum, & ita narrantur, vt si vel vtrunq; simul capias, vel seorsim alterum, eadem omnino sit decisio. Primus casus est de eo, qui filium captiuum apud hostes habet, & ex eo dominurum prægnantem, Si primo moritur testator pater, deinde captiuus filius, postremo nepos posthumus nascitur. Secundus casus, si ijsdem, scilicet auo testatore, & patre captiuo viuis nepos nascitur, quomodo potest talis auus testari, ne rumpatur testamentum: Singula nunc scrutemur verba Sceuolæ, vtrum hoc dicant. Et primo ait, Quid si is, qui filium habet apud hostes, testaretur: Speculantis sunt verba intra semetipsum, & non inuenientis modum recte testandi in specie. Et obserua poni quæstionem in filio capto ante testamentum, vnde omnis meo iudicio nascitur difficultas. Nã si captus esset post testamentum, esset casus decisus, vt supra proxime in deportato, quoniam quocunq; tempore moritur apud hostes per legem Cor. viuo testatore, & post testamentum vt captus sic moritur. Et similiter captus ante testamentum quocunq; tempore apud hostes moritur, per eandem. l. Cor. ante testamentum moritur. Sequentium verborum talis est ordo, Quare non induxere, vt non rumperetur. i. testamentum, pro constanti ergo habet rumpi omnino, alioquin stulte inquireretur quare remedium non induxerunt. Ex quibus verbis manifestum est in casu proposito natiuitate posthumi omnino rumpi testamentum, neq; per legem Vell. neq; per Gallum prouisum, & sic bene stare põt tex. induxere, vt in Pandectis & multis Codicibus legitur. Item colligitur, posthumũ in casu proposito posse aliquo modo institui, alioquin inepte a Sceuola quæsitũ esset, Quare nõ induxere, si induci nõ posset. arguitur ergo ex mẽte Galli posse institui, licet eius formulę verbis nõ cõprehendatũ. ꝙ possit concipi pater hic, qa nascitũ suus, & institutio conferri potest in hoc tẽpus suitatis, & exemplũ positũ est inf. §. vt instituens. s. indefinite, & nõ illa a Galli speciali forma, quæ cõcepta est in casum mortis filij se viuo, & ad hoc tñ se viuo post testm̃ coarctata conditio est in futurum spectans & hic filius post patrẽ moritur. Et si dicatũ, hic fictione Cornelia se viuo moritur. Verũ est, sed tunc præcederet testm̃, & testator loquitũ de morte futura. Si induci poterat, & vtile pub. est induci, ergo Gall. & lex Velleia errauerũt nõ inducere. Respondeo, si quæris de specifica in vnũ casum concepta, Gallus nõ potuit derogare legi Corneliæ, cui derogandum erat. Lex autẽ Velleia noluit, ne maiorẽ vtilitatẽ illius legis conturbaret, & indefinita conceptio est proculdubio ex sententia vtriusq; . s. Galli & Vell. licet nõ ex verbis. Quare non induxere, vt non rumperetũ. Si anteq̃ filius ab hostibus rediret, decederet, quãuis post mortẽ patris. s. decederet, tunc deinde nepos post mortẽ. s. aui nasceretũ. Ad maiorẽ delarationẽ hãc aui mortui mentionem fecit, non ꝙ vltimus fuerit mortuus, sed prior hic auus, deinde pater captiuus mortuus, postremo natus posthumus, qui sic natus vere post aui mortẽ natus est. Et hucusq; de primo casu, qui ad Gallũ magis pertinere videtur, ex quo omnino suus nascitũ nepos. Nota hec verba quamuis post mortẽ patris decederet, vt tollat obiectionẽ de Aqui. quæ vult viuo patre mori quasi dicat, nihil refert, mortuus sit post patrem, qm̃ idem esset, si viuo patre mortuus esset, neutrum enim istorum temporũ est in consideratione, sed tantum tempus captiuitatis respicimus, quo mortuus ita habetur, ꝙ p̃rium neq; asseuerari neq; probari prodesset. Quamuis post mortem ait, vt difficiliorem quæstionẽ redderet, videbatũ minus dubitabile si moreretur filius viuo patre. Vel illis adhuc viuis nasceretur hæc verba interserit, vt casum magis similẽ Velleianis præponeret, & est omnino alienus ab Aquilianis, quibus exigitũ na-

sed vtriusque mortuis.& intelligo viuis, scilicet patre apud ho-
stes.& auo in ciuitate. Videamus, quare hic casus nō pertineat
ad Vell. Aut vita & mors naturalis est in consideratione,& per-
tinet ad legem Vell. ex casu illo difficili secundū Dy. aut mor-
tuus accipit pater ab hora captiuitatis, ad eandem pertinet ex
cap. 1. igitur gl.& Doctores intelligunt viuis illis, viuo tantum
patre. istę sunt diuinationes & corruptelæ text. peculiare hoc
crimen est glossarum, vbi non intelligunt, aut corrumpūt tex-
tus, aut applicant interpretationes, quæ non reperiuntur in ca-
1 lēdarijs.† Falsum est posse vti plurali pro singulari, nisi vel or-
natus causa, vel certis quibusdam vocabulis. Non obstat alle-
gata. l.2.§. exactis. quoniam proprijssime dictum, exactis regi-
bus, ad denotandum non solū omnes Tarquinios exactos, sed
quotquot reges futuri fuissent, & sublatam penitus regiam gu
bernationem. Nam si Ro. vnus qui solus in prouincia diuersaē
pelleretur in odium Ro. nominis, vt non bene diceretur Ro.
pulso, sic aptissime diceretur Ro. pulsis. Mithridates cędi iussit
omnes Roma. qui in suis diuersarentur regnis, si tantū reper-
tus& occisus fuisset vnus, Romanis cęsis rectius diceretur. Illa
verba, regibus exactis, significant Regum gubernationē exa-
ctam. Similiter pulso procuratore vel colono plurium domi-
norum, aut vno ex possessoribus pro omnibus, non bene dice-
retur, pulso colono vel possessore, sed dicendum est, dominis
vel possessoribus pulsis. Neque obstat l. diuus. de pet. hær. in fi.
quia ibi proprie Vlpianus argumentatur ex vniuersali natura
iudiciorū per. hær. ad illud particulare, de quo agitur, ex vni-
uersali enim procedit argumentum ad particulare. Ergo illis
viuis, id est patre & auo viuis. Sed quia non sufficit sic nasci, ni-
si præmortuo filio agnascatur auo viuo,& ex hoc textu appel-
laret filiū captiuū mortuū post patrem testatorem, nec muta-
tū casum morientiū videmus, ideo non pertinet ad Vell. Item
quia fili⁹ institutus, iam per legem Corn. erat mortuus, & per
hoc nepos rumpit, quia in illo gradu præteritus,& institutio sit
sub conditione mortis futuræ, & hic mors instituti filij præce-
dit institutionem. eadem etiam impediūt Aquilianā. Doctores
fateri hæc videntur, dum dicūt hic per suppletionem Sceuolæ
fingi viuo testatore mortuū eum, qui mortuo testatore deces-
sit, & fingi natum mortuo patre, qui viuo patre natus est, quasi
dicāt, sine his fictionibus ruere communem opinionem. Hinc
inferunt in correctorijs secundum quosdam, vel exorbitanti-
bus, vt alijs placet, fieri extentionem de casu vero ad fictū. Quæ
singula excutiemus. Postremo disputabitur, vtrum hic casus
ad l. 12. tab. pertineat. Nouissime subnectenda difficillima quę-
stio, vtrū hic posthumus suus fuerit institutionis tempore, an
alienus,& an alterius generis a suo & alieno. Fingi dicunt viuo
testatore mortuum, qui eo mortuo decessit. videamus, an satis
sit. solum viuo testatore mortuum esse, an etiam opus sit post
testamentum mori, & vtaque institutio in casum futuræ mor-
tis confertur. & mors, quæ præcedit institutionem, non succe-
dit. Ideo & viuo testatore, & post testamentum vere vel ficte
mortuus sit est necesse, vt tota hac lege. Tum quærendū est,
quis sit huius fictionis author, Num noster Sceuola,& procul-
dubio nullibi legit, se quidem interpretem, non fictorem præ-
2 buit. Adde q nec fingere potuisset.† Nunquam enim in pote-
state priuatorū fuit figmentis subuertere veritatem. l.& si for-
te. inf. de Cast. pecul. Hanc sententiam q iureconsulti non ha-
buerint potestatem fingendi, defendit Soci. fil. in l. cū auus. ff.
de cond. & dem. col. Putant fortassis lege Cor. sic fingi. fingit
sane, sed non vt hic desiderat. Post institutionem quærimus
hic mortuū. Cor. aūt in diem captiuitatis quæ præcedit insti-
tutionem,& non sub in tempus,& ea conditione natū posthu-
mū quibus institutus fuit,& quasi defecta cōditione nasci pre-
teritum. Præterea lex Cor. circa captiuorū mortes fingit, non
aūt circa natiuitates, vt sequenti. §. videbimus, Manifestū itaq;
sit, nihil a Sceuola fictū, neque fingere potuisse, neque fictione
Corneliana iuuari casum nostrū, atqui mirū in modū oppu-
gnari. Imo talis fictio esset de impossibili per naturam, est do-
ctrina Bar. in l. si is qui pro emptore. de vsuc.& in §. eius. impos-
sibile est bis mori. q hic contingeret, semel post testamentum
fictione Sceuolæ. & iterum ante testamentum per l. Cor. Nec
dicendum tolli fictionem Corneliam, quia non potest tolli. l.
nō pōt. de l. 1.& per interpretationē nequit induci ll. correctio.
Quęrit. vtrum de casu vero ad fictū extensiua interpretatio ad-
mittat. Nō contradicto, quando eiusdem sunt effectus, vt sup.
proximo §. Hinc infero, qui secūdū consiliū Galli testatur, po-
stea si filius incidit in captiuitatē, quocūq; tempore ibi decedat
et post mortē testatoris, nō vitiari institutionem, viuo enim te-
statore per l. Cor. filius perijt,& nepos posthumus in casum p-
ceptæ institutionis suus natus est. Neque assentior dicentibus
q Aquilianū remediū corrigat. 12. tab. aut exorbitet a iuris re-
gulis, vt sæpe demōstratū est quinimo summa equitate suffu-
tum ac pietate ad substinēdū defunctorū voluntates. Potest ne
esse exorbitās q bonū & equū,& pium est,& duritiem. 12. tab.
equa, ac pia interpretatione mollitur? Nec vere alia ars est bo-
ni & equi viri, scilicet iuris interpretis. l. 1. de iust.& iure. Neq;
3 simpliciter † verum arbitror omnes. ll. correctorias esse odio-
sas,& propterea restringendas. Alioquin omne ius pretorium,
ll. vetustarum rigorem e rep. corrigens esset odiosum, simili-
ter Iustinianę constitutiones,& ipsa denique compilatio de iu-
re veteri in partibus quibus corrigitur, foret omnibus infensa
& intra sua claustra coercēda. Veruntamen quia boni & equi
suapte natura proprium est emendare, & in benigniorem par-
tem interpretari, vbi emēdatione aut interpretatione opus est,
vt docet Aristoteles. 5. Ethicorum copiosissime, de iustitia &
iure, ac iusto bono & æquo tractatu, concludendo inquit, Ius
ergo bonū & æquū est, non qd est secūdū legem, sed quod est
4 secundū emendationem legis.† Probatur etiam, quod ius pre-
toriū & æquū ius esse dicimus, cuius præcipuū munus est, rigi-
ditatem iuris corrigere. l. ius aūt ciuile. §. ius prætoriū. de iust.&
iur.& inst. de bo. poss. in princ. Omne itaque ius corrigens si est
odiosum, consequens sit, ius boni & equi esse odiosum, qd etiā
foret absurdum. Manifestum itaque nō omne ius correctoriū
esse odiosum, vt latissime in quæstionibus de bono & æquo ad
l. 1. de iust.& iur. differimus, vbi verę distinctiones & decisiones
leguntur. Pręterea vt de casu nostro loquamur, si inuitis legi-
bus. 12. tab. bono. poss. quam posthumis alienis dat prætor, non
nisi publicis vtile ac bonum & equū esse censemus, cur non
idem de consilio Aquilij censendum, maxime qd vel ex men-
te. 12. tab. vel saltem ipsis non repugnantibus est inductum, si
quidem ex rep. ac bono & æquo ius est quomodo odiosum, si
odiosum est, quomodo ex rep. ac bono & equo esse pōt? Verus
itaque sensus mihi videtur, vt de casu a Sceuola proposito non
sine periculo concipiatur in spem Aquil. institutio, nisi illa ge-
neralis & indifferens quæ in versiculo, vt instituens. facit. l. com
modissime. sup. eod.& hic casus ad l. Vel. nullo modo pertinet,
neque ad Aquilianā formulam, bene tamē ad sententiā Aqui-
lij pertinet, vt sup. demonstratū fuit. Qui sensus recipiendus est,
quia procedit sine controuersia, communis autem sensus dis-
5 sonat a iuris traditionibus. Considerandi † tamen sunt plures
casus. Aliquādo institutio fit ante captiuitatem, aliquādo post
filij captiuitatem. Primus casus trifariam potest accidere. ca-
ptus post testamentum si moritur apud hostes viuo testatore,
casus est Aquilianus, vt sępe dictum est, si moritur post testato-
rem, ante natū posthumū, idem quia fingitur hora captiuitatis,
& sic viuo testatore,& post testamētum mortuus, sicque suus
post mortē nascit. Quibus casibus nota, nihil referre, captiuus
filius viuo vel mortuo testatore moriatur, si vero moritur post
natū posthumū, habet dubitationem, quia non nascit suus auo
licet fictione Cornelia prius mortuus censeatur, tamen eo tē-
pore quo natus est, surgebat ius suspensiuum postliminij, vt in-
fra demonstrabit. Ex diuerso vrget fauor testamenti, & in hoc
fingit lex Cornelia, vt non infirmentur testamenta & institu-
tiones factę ante captiuitatem. l. lege. Cor. sup. de testa.& l. lex
6 Cor. ſ. de vulg. † Ius autem suspensiuum habet solum locū in
actibus post captiuitatem, vt hic casus & l. q si filius. inf. de cap.
& pro testamento videtur casus in l. si quis filio. §. si pater. & §.
quocunque. inf. de iniust. test. Et de nullo istorū casuū loquit §.
noster. neque alibi Sceuola, qui propterea neque reprehendē-
dus est, veluti isti volunt reprehendi Gallū. Secundus casus est
eorū, qui instituuntur post captiuitatem, & in multos scinduntur
quorum aliqui hic diuiduntur. Quandoque filius in captiuita-
te moritur mortuo patre, & vtriusque mortuis nepos nascitur,
vt loquitur hic noster Sceuola. Quandoque nepos nascitur vi-
uis auo & patre captiuo, & vtrisque, scilicet auo prius, deinde
pre captiuo mortuis superstes est,& similiter tractat hic. Quā-
doque nepos nascit post mortē aui, & non mortē patris sui ca-
ptiui,& nō loquit Sceuola noster. licet gl.& Doct. illis viuis ac-
cipiendo pro illo viuo. s. captiuo, quamuis negent ad legē Vell.
pertinere, referunt tñ ad Aquil. quibus superius contradixi, mo
uet, q non nascitur suus, sed status incerti. quæ status conditio
non obumbrat lege. Cor. alioquin. l. 12. tab. potuisset institui, si
institutionis tpe suus fuisset,& qa pręcedit testamentū captiui-
tas,& rō sermonis non admittit, illis viuis, pro, illo viuo, Quan-
doque viuo tantū auo nascitur, & non est casus. §. nostro com-
prehensus. Quandoq; filius in captiuitate prior moritur, dein-
de testator pater, postea nascitur nepos posthumus institutus
in casu Galli,& verbis Sceuolę hic potest comprehendi. l. quā-
uis post mortem &c. Sed quare Sceuola dicit a posthumo rum-
pi, nonne hic suus,& post mortem aui suus nascitur, & quia de
futura morte loquitur, de naturali sentire testator videtur. l. no
minatim. §. eo. l. milites agrum. inf. de re milit. Accedit ratio, qd
institutus est, si suus nascat. sed antequam apud hostes vere mo
riatur, posthumus suus nasci non poterat, ergo in ciuitate insti-
tuit in casum mortis captiui,& ideo opus est de vero mortis tē-
pore intelligantur, quæstionem tñ facit, q nemo bis mori pōt.
si lege Cor. creditur mortuus hora captiuitatis. illa sola atten-
7 dit quæ præcedit testamentū.† voluntas enim testatoris effice-
re nō pōt quin fictio legis Cor. nō habeat locū in suis eloquiis

l. non po-

l. non potest de leg. 1. & propterea tempus verũ, quo moritur
apud hostes, obumbratur, & in totum supprimitur lege Cor.
vt pulchre in simili prope quæstione decidit Vlp. in l. cum hic
status §. si ambo sup. de do. inter vir. & vxo. & retrotrahitur in
præteritum ante testm̃ mors, & propterea quasi deiecta condi
tione futuræ mortis institutio euanescit, & in causam pro non
scripta trãsit l. pen. infr. de his quæ pro non script. conditio quę
8 loquitur de morituro, non potest trahi ad iam mortuũ. † casus
in l. Titius §. Lucius sup. eod. vbi substitutio facta de nascituro
non porrigitur ad iam natum regulariter, probatur ibi per lo-
cũ a speciali ex præsumpta mẽte defuncti, ergo in contrarius cõe
ad idem l. nomen filiarum inf. de verbor. sign. vbi appellatione
9 posthumi non venit iam natus, † facit ꝙ substõ facta de vno tẽ-
pore, non põt trahi ad aliud, vt in §. nunc de leg. & l. si ita quis.
inf. de vul. Quid si testator diceret, si filius meus me viuo apud
hostes morietur, tunc qui nepos &cęt. filius moritur apud ho-
stes viuo testatore, post testatoris mortẽ nepos suus nascitur,
cur non recte institutus, an differt a præcedenti casu, vbi dictũ,
si me viuo moritur, & verbum (morietur) referatur ad intelle
ctum iuris, scilicet legis Corn. An quia hic dictum, si apud ho-
stes morietur, cessat. Corn. aperte loquitur de morte futura, &
non præterita. lex Corn. fingit, † nunquam apud hostes deces-
sisse l. in omnibus, de capt. An ꝙ apud hostes decessisse nõ põt,
pp Corn. sub impossibili conditione institutus videatur, quod
si esset, valeret institutio reiecta impossibili ꝯditione. Sed quo
iure remanebit institutus? vtrum l. 12. tab. certe non, quia non
suus nepos tempore institutionis, quod inspicitur l. si alienum
inf. de hęr. inst. & in regula Catoniana, & hic, & pręualet fictio
veritati, tradit Bar. Quid ergo si Titius instituitur sub ea condi
tione, si filius apud hostes decesserit, meo iudicio nihil plus va-
lebit Corn. ꝗ̃ in ea conditione, si nauis ex Asia venerit. facit l. ea
parte §. in insulam de verb. oblig. & l. cum pater §. hæreditare,
de leg. 3. Cur non idem in casu, licet enim filius in hostium sit
potestate, & instituti & preteriri tam ipse quam ex eo nepotes
possunt, in §. in omnibus. & testator de morte apud hostes fu-
tura sentit & loquitur, an potentior in hoc est lex Corn. quam
testatoris voluntas, facit l. nõ potest de leg. 1. An contra l. in cõ-
ditionibus primum locum, de condit. & demonst. & conditio
nes nostri sunt arbitrij, modo non sint improbatę vel impossi-
biles, nonne potuisset conferre conditionem in tps mortis ve-
rũ an ꝙ si non potest valere eo modo quo voluit, non valeat ẽt
quo potest? Multum. n. valet, ꝙ nepos hic nascitur suus, & post
mortem patris atq; aui suus, & natus est sic, vt si in eum casum
quo institutus est scilicet si apud hostes se viuo decesserit, & ve
re sic decessit, Corne. fictio non habet, quid hic operetur, quæ
fundatur in ęquitate, & augere debet effectus iuris, & non mi-
nuere, l. 1. §. si vir. & vxo. inf. de acqui. poss. non obstat §. noster.
vbi p̃moritur auus testator. deinde captiuus filius, mox posthu
mus nascitur, & illa verba, quamuis post mortem patris dece-
deret, accipienda. vt inferant ad casum Galli, qđ poterat insti-
tui, ꝗuis post mortẽ patris decederet. tacitę. n. obiectioni vide-
tur respondere, quæ occurrebat, posse fieri ꝙ in Aquil. requiri-
tur, moritur filius viuo testatore, & hic mortuo testatore mor-
tuus est, & Sceuola igitur ait, ꝗuis post mortem patris decede-
ret, quasi dicat, eius in medio vita nõ impedit, qui apud hostes
moritur, vt l. si quis filio §. si pater. de iniust. test. Quid dicendũ?
Sceuola aperte dicit, si præmoriatur testator filio captiuo, non
esse inductum per Gallum, neque per legem Vell. quo minus
nepos nasciturus rumpat. Et qm̃ miratur, quare non induxe-
runt instituendi formulam, datur intelligi posse institui secun-
dum sententiam Galli, non obstante ꝙ talis filius non sit mor-
tuus viuo testatore. & ideo ait, quamuis post mortem patris de
cederet, quod si fieri nullo modo posset, stulte quereretur, qua-
re non induxere, Habet is casus duo aliena a Galli formula, qđ
captiuitas filij præcedit testamentũ, & mors filij in captiuitate
est post mortem testatoris, & igitur discrepat a Galli formula,
consonat aũt cum Galli sententia, quod auo suus & post mor-
tem nascitur, & instõ ꝯferenda est in hunc casum l. si post mor
tem suam suus nascatur. Hinc colligitur, quod vita captiui filij
post mortẽ testatoris, nõ impedit quo minus posthumus post
11 mortẽ vtriusq; s. aui atq. patris, suus nascatur, † secus aũt si na-
tus esset viuo captiuo filio, licet postea apud hostes moriatur,
qm̃ non suus, sed status incerti natus esset vt sæpe diximus. Ni-
hil ergo ĩterest, qui in captiuitate moritur filius, viuo vel mor-
tuo testatore moriatur, ratio, ꝙ non tunc, sed hora captiuitatis
censetur mortuus, quo ad hoc s. quo minus suus nascatur. be-
ne forte interest, ꝙ instõ (si se viuo) facta non verificatur in eo,
qui moritur se mortuo. Et si dicatur, retrotrahitur ad tẽpus se
viuo, fateor, sed talis retrotracta mors præcedit testm̃, & testa-
tor loquitur de morte futura, & sic in aliud tempus institutio-
nem contulit. Si replicatur, non creditur ignorasse vim legis
Cornel. per quam non poterat apud hostes mori, sed omnino
testm̃ anteitura erat, fateor, si omnino in captiuitate moritu-
rus fuisset. Nonne poterat redire, & se viuo liber mori filius,
vero similius est prosperos spectasse euentus. Suadet votũ pa-
ternum, & inclinatio naturalis, quod facilius desiderata credi-
mus, indicat & ipsa de filio institutio, de cuius reditu si despe-
rasset, nõ instituisset, qui poterat præteriri. An distinguendum
forte aliud in illa, si me viuo morietur, & aliud in illa, si me vi-
uo apud hostes decesserit. Hęc adeo exigit mortẽ apud hostes
ꝙ si redierit, & liber moriatur etiam se viuo, institutio euane-
scit, & nepos præteritus rumpet, illa est indefinita & indifferẽs
in quemcunq; statum mors inciderit, hæc solo captiuitatis sta
tu contenta. Sunt ergo casus duo, vnus eius qui instituit, si se
viuo moriatur filius, qui hostibus seruit, alter eius qui instituit,
si filius apud hostes decesserit. Primum si se viuo moriatur, in
alios duos diuido, aut moritur filius post mortem testatoris, &
loquitur Sceuola, aut moritur viuo testatore, & dubium est,
an verbis Sceuolę comprehẽdatur, ibi quamuis post mortem
test. Si comprehenditur, Sceuola dicit non inductum, quomi-
nus rumpatur. Si non comprehenditur, an idem dicendũ om-
nino rumpi. An diuersum dicendum ab eo, quãdo instituitur,
si se viuo apud hostes decesserit. An idem. Quid si dictum, si fi
lius ex hostibus non redierit, tunc mihi &c. gl. & Bal. hic vatici
nantur. Quæ verba non optantis sunt, & ideo eum sensum ha-
bere arbitror, si redire posse desierit, & idem valent qđ illa, si
apud hostes decesserit. An ad tempus captiuitatis retrahũtur,
vt sicut fingitur per legem Corn. nunꝗ̃ captus, sic etiam nunꝗ̃
rediturus l. in omnibus inf. de capt. Similiter & ille vt nunquã
captus pariter nunquam apud hostes moriturus, & sic sub im
possibili conditione facta videatur instõ. An dicendum testa-
torem direxisse verba magis ad factum, quam ad ius, & ad veri
tatem, non ad fictionem. Satis addidit, ꝙ tempus significaret,
qñ dixit si apud hostes decesserit, tunc &c. arg. infr. §. videndũ.
Arguti speculentur, sapientes definiant. Vtraq; tñ hæc conce-
ptio, si decesserit & illa, si non redierit, periculosa est. Quid si
redierit se viuo, & mox decesserit, certe vt hoc casu præteritus
rumpet, nisi adijciam, si redierit, & me viuo morietur. Quid si
dictum, si me viuo apud hostes decesserit, & se mortuo ibidẽ
decedat. Si factum, & non fictitium tempus spectasse testatorẽ
volumus, vtiq; posthumus licet suus nascatur, non tñ hoc casu
institutus intelligitur. Si vero ad intellectũ iuris omnino refe-
rendũ, non refert viuo vel mortuo testatore decedat, qui viuo
testatore captus est, vt hic, quamuis post mortẽ &c. & pro hoc
optimus tex. in l. cum hic status §. si ambo. sup. de don. int. vir.
& vxor. Verũ illa difficultas supererit. ꝙ vt captiuitas, sic mors
præcedit testm̃. Et igitur sanum, tutum, & sine lite Sceuolę hic
consiliũ, atq; conclusio, vt instituens &c. Nota illum dicendi
morẽ, si antequã ab hostibus rediret. similiter in §. videndũ, an
tequam ab hostib. reuersus fuerit, non significare reditum, qñ
iungũtur, seu terminantur verbis reditũ impeditiuis, vt hic ver
bo decederet, neq; implicat contradictionem, neq; improba-
tus est dicendi modus, qm̃ nulli dubiũ, si moritur apud hostes
perpetuo impeditur reditus, significant ea verba captiui affe-
ctũ, ꝙ semper sit in spe & procinctu redeundi, similiter & in ci
uitate cũ expectantiũ, sperantes enim reditũ cuiuslibet peregre
agentis aptissime dicũt, filius meus antequam redierit, perijt.
Quæ obseruanda sunt pro testibus, & alijs dispositionib. ne vi-
deantur dicere diuersa vel contraria. Sceuola ait. Quare nõ in-
duxere vt non rumperetur, scilicet testm̃. Respondeo, ideo nõ
induxere, quoniam captiuitate patris nepos factus est auo te-
statori suus, & propterea poterat l. 12. tab. institui. & si hoc es-
set verum, puerilis fuisset Sceuolę inuestigatio. præsupponit
rumpi, & sic l. 12. tab. non posse institui. Hinc Socin. fil. arguit,
non esse suũ, sed magis alienum. Huius rei gratia inuestigan-
dum dixi in vtranq; partem. Vtrum nepos ex filio captiuo sit
suus interim auo, an alienus, an neutrius qualitatis. Quod sit
suus. sic ostendo. Ille suus est, quem nemo in suitate præcedit,
nepotem aũt ex captiuo filio nemo in suitate præcedit, ergo
suus est. Maior patet tota hac lege. Minor probatur lege ratio-
12 ne. & effectu. Lege in §. videndũ. † vbi liquet captiuitate quẽ
desinere esse suum & l. si quis filio. §. si pater inf. de iniust. test.
& lege Corn. de testa. in 6. & instit. de hær. quæ ab intest. §. in-
terdũ. Rõne, qui in potestate hostiũ est, amittit iura ciuitatis &
13 suitatis. iurib. supradictis. Effectu, † quod captiuus filius potest
præteriri in §. in omnibus & l. pen. inf. eo. Et nepos ex captiuo
filio nisi instituat, rumpit d. l. si quis filio. §. sed si pater, & hic.
Hanc sententiam ꝙ sit vere suus, defendit Bart. in rep. l. si quis
pro emptore 5. q. principali, de vsuc. & in l. fi. C. de sen. pas. quẽ
omnes sequi Doct. videntur. Ex contrario quod non sit suus,
probatur lege, ratione, & effectu. Lege, casus est hic, qui cauil-
lari non potest. Nã si suus esset. frustra disputasset Sceuola. qua
re non induxere, quoniam potuisset suus institui. l. 12. tabu. ad
idem l. §. 1. si filius ab hostib. infr. de vent. in poss. mitten. Rõne
14 † quia suus est ille qui mortuis parentibus hæres ipso iure esse
intelligitur, & rerum hæreditariarũ administrationem acqui-
rit l. in suis §. eo. Sed iste nepos non est eiusmodi propter spem
reditus patris, qui redeundo teneret primum locũ, ergo &c.

15 Effectu,† quod interim non potest se immiscere hæreditati,si-
cut nec extraneus adire,dicit Bar.in l.ventre, infra de acquirẽ
hær per l.cum in bonis.eod.tit. Nec sibi acquirit bona, §.quod
si filius, infra de capt. Nec interim præteritus rũpit, d.l. si quis
filio,§.si pater, & in §. in omnibus. Quod si alienus, probatur
eo ipso,quod non est suus.ita argumentatur Bart. in §. eius, &
Socin. fil. hic defendit. In contrarium quod non sit alienus,
probatur ex definitione alieni in §.posthumo, institut. de leg.
vbi definitur alienus,qui natus inter suos hæredes, suus futu-
rus non est,sed hic posthumus ex spe futurus est,ergo &c.pro
16 batur,d.§ si filius ab hostibus,l.1.de vẽt.in poss.mit.facit, † qđ
illud quod est in certa spe, pro realiter existente est l. penulti-
ma quibus ad lib.procl.non licet. Verius ergo videtur, quod sit
mediç conditionis,id est pendentis seu incerti status, cum ve-
re non possit affirmari inter suos futurus,vel non futurus. Ad
pleniorem declarationem,vtrum sit status incerti, & non sui,
neque alieni,alia non minus pulchra interserẽda est quæstio,
17 videlicet. Vtrum filius captiuitate patris vere sui iuris efficia-
tur. Quod efficiatur ostendo dissolutione patriæ pot.filius effi-
citur sui iuris.sed captiuitate patria po. soluitur, ergo captiui-
tate patris filius efficitur sui iuris. Maior. & minor probantur
lege, ratione, & authoritate. Lege, vt instit. quibus modis ius
18 pot.po.sol.& l.si pater,infra de capt. Ratione,† qui seruus alio-
rum est,alios in potestate habere non potest,l.qui in seruitute,
de reg.iur.l.cum hæredes,§.1. infra de acqui. poss. l.sic euenit,
ad l.Iul.de adult. Authoritate,glo.instit.de his qui sunt sui vel.
al.iur.& quibus mo. ius par.po.sol. §. sed si ab hostibus, quas
probant Cynus, Bar. Bald. & Doct. in l. fin. C. de sent. pat. &
19 Aret.in §.videndum. Rursus † eorum cõtrariorum extrema,
inter quæ non est medium,sunt huiusmodi vt vno posito alte-
rum tollitur,ita altero sublato alterum ponitur,l. hæc verba il-
le,de verb.sign. at hæc duo, esse in potestate, & esse sui iuris,
sunt huiusmodi, ergo sublata patria potestate filius efficitur
sui iuris,probatur in l.fin.de sen.pas.quod maxime absurdum.
Imperator respondit eodem tempore quenquam nec in pa-
tris,nec in sua fuisse potestate. Item paris potentiæ sunt ad dis-
soluendum.pat.po.mors & captiuitas.l.si quis filio,§.quoc in-
que,inf.de iniust.test. dissolutione vero pat.po.facta per mor-
tem filij,ipso iure vere efficiuntur liberi,ergo patrem per capti-
20 uitatem liberãtur. Vel sic † æquales causæ in potestate æqua-
les producunt effectus,l. de quibus de ll. Ad [illegible]
Assumptum est falsum, quia non efficitur sui iuris, sed status
pendentis & incerti,tex.est in dicto, §. sed si ab hostibus, vbi
traditur sillentia ad regulam,& in l.bona,§ quod si filius,infra
de capt.& hic quod non efficitur suus,patetq; ab effectis,quod
non sunt paris potentiæ. Non obstat,quod seruus alios in po-
testate habere non potest,fatemur enim liberari per patris ca-
ptiuitatem filium ab eius potestate,nõ propterea sequitur effi-
ci sui iuris sed status incerti, qui simul stare potest, in quo fal-
luntur glos.& Doct. Ad secundum argum.Non obstat l. fina.
de sen.pass.multiplici ratione. Primo,quod illa lex procedit in
casu suo,scilicet quando soluitur per mortem patria potestas
secus quando per captiuitatem,vt d.§.si ab hostibus captiuita-
te patris filium non plene liberatũ dicit,l.si pater, infra de tes
& leg. in l.si necem,de bo.lib si deportatus patronus sit, filio
eius competit bonorum possessio in bo.lib. nec impedit [illegible]
to ei est talis patronus, qui mortui loco habetur, & dissimile
est,si patronus apud hostes sit,nam propter spem postliminij
liberis suis. Item illa lex loquitur de statu specifico & form[illegible]
to post mortem,nos autem loquimur de informi & diuersa-
rum specierum susceptibili. Tertio intellige esse absurdũ non
esse in altero dictorum statuum,scilicet vel sui iuris,vel patriç
potestati subditum,quando alio non impeditur, sed in casu no-
stro impediter per ius postliminij suspensiuum, ait d. l. si pa-
ter, impediuntur aliqui per capt. progniam. Contra, sicut pri-
uatio preſupponit habitũ, sic suspẽsio p̃supponit aliquid quod
suspendat,verum hic aliud quam status sui iuris suspendi non
potest,cum vere euenerit status solutç potestatis, ergo vere est
sui iuris,licet suspensus. Nego suspendi statum aliquando in-
ductum, bene tamen suspendendo impedit induci statum sui
iuris,igitur distinguo, Aliquando enim lex suspendit simplici-
ter differendo effectum sub spe certi euentus, & tunc suspen-
sum habet certam existentiam,licet suspensam,per quam nõ
desinit, esse tale quale ante suspẽsionem fuerat, exemplum in
obligationis in diem. Aliquando suspendendo nõ inductum
suspendit, sed induci impedit, & sic per talem suspensionem
informis quidam status diuersarum specierum susceptibilis
inducitur,qui status pendens & incertus vere dicitur,exemplũ
in obligationibus conditionalibus,suspendit enim ortus certi
status,donec quod in conditione est,impleatur l.cedere diem,
de verb.sig. Quod huiusmodi sit casus noster probo lege,& ra
tione l.2.§. si quis decesserit infra vnde leg.ibi, cũ ceperit certi
status esse.ergo ante nõ incepit pp suspensionem. Ratione, si
suspenderetur status iam inductus,puta sui iuris,nulli dubium
subducta suspensione remaneret ille status,qui erat suspensus
& non alius.Sed hic potest alius remanere.s.status nõ sui iuris,
redeunte patre ex hostibus.ergo & c. Ratione,nam absurdum
esset, redeunte patre acceptum fieri male per filium admini-
strata, & ex contrario inductum statum, si sui iuris semel fa-
ctus fuisset, aboleri, & a patrefa. gesta irritari dicit Imperator
in l.fi.C.de sen.pass.quamuis diuersum ibi decidat. neq; enim
ibi in deportatos qui ius postliminij non habent, & inter mira
cula restitutio numeratur arg.l.apud Iulian,§.fi. de leg. 1. fa-
ciunt dicta in l.patre furioso supra de his,qui sunt sui vel al.iu-
ris. Postremo,quæ pendent a futuro euentu, non possunt cer-
tam formam habere. Sed hic status est eiusmodi ergo &c. Cõ
tra,paria sunt quid esse certum, vel incertum postea certificã-
dum inf.§.vt instituens,& l. 1. de leg. 2.& l. quidam relegatus
inf.de reb.dub. Hæc regula locum habet, quando certifican-
dũ est certum sic futurũ, nõ aũt quũ potest isto vel illo modo
esse,vt in casu nostro. Hinc dixit Bar.in versiculo,vt instituens,
Illud incertũ est certum, quando signo indubitabili est certũ.
arg.l.quoties.§.si hæres inf.de hær.inst. Adde quod l. 12. tabu.
non admittebat talem incertitudinem, licet omnino esset cer
21 tificanda,vt.§.incertis inst.de leg. Ex altera parte † quod nullo
modo sit sui iuris,neq; alieni, sed cuiusdã incerti status probo
lege,ratione,effectu,auth. & exemplo. Lege, inst. quib. mod.
ius Pa.po.sol §.sed si ab hostibus ibi,pendet ius liberorum l. si
pater inf.de suis & leg.ibi,per suspensi iuris constitutionẽ l.2.
si filius inf.de vent.in pos.mitt. l.2.§.si quis decesserit inf.vnde
leg.incertus est,vtrũ paterfa.vel fil.usfa. sit in l.bona.§. quod si
filius inf.de capt. Nã status omnium quorũ patres in hostium
potestate sunt,in pendenti est in l.in bello.§.1.eod.tit. in incer
to sunt,vtrũ sui iuris &c. Ecce quam apertissima tot iurecon-
sultorũ &.ll. verba, contra quæ ire non licet vniuerso mundo.
22 arg.l.ille aut ille.§ cũ in verb.de leg. 2. Ratione, † Duo contra-
ria simul in eodem subiecto consistere non possunt l. vbi repu
gnantia de reg.iur.l.3.§.ex contrario de acqui poss. Sed esse sui
iuris & status pendentis inter se pugnant, ergo &c. Ostendo,
esse sui iuris,certi status est,pendentis aũt, est incerti, legibus
supra allegatis, certum aũt, incertũ inter se pugnare sensu co-
gnoscitur. Ratione, Illud est incertũ per legẽ,quod est incertũ
per naturam l.cũ quidam.§.suũ inf.de acqui.hær. Sed istud est
incertũ naturaliter,vtrũ sit sui iuris,quia pendet a futuro euen
tu.ergo incertũ per legẽ. Incertitudo naturalis patet ex illo tri
23 tissimo.† quod nullus effectus præcedit suam causam l.huius-
modi inf.quando dies leg.ce.& tunc sic, causa quæ æque se ha
bet ad esse,& non esse,antequã existat,nihil producit. patet in
conditionibus,& d. l. huiusmodi. Causa aũt huius effectus qđ
sit,vel non sit sui iuris,est in manu fortunç,vtrũ redeat, vel nõ
redeat,ergo antequã existat hoc,posse vel non posse redire, si-
ne dubio neq; hoc existet,quod sit sui iuris aut alieni. sta tõne
argumentatur Vlpianus in d.§.quod filius l.bona. Ratione per
24 locũ ab absurdo † si ex hostibus redit, fingitur nunquam ca-
ptus l.retro de capt. Ex hac fictione quod captus non fuerit, se
quuntur illi ijdem veri effectus, ac si vere semper in ciuitate
25 fuisset.† Hinc bellissime dixit Bar.in d.l. si quis pro emptore,
& d. l.fi.de sen. pass.fictiones fieri de ijs,quæ facti sunt,vt ex il-
lis sequatur iuris effectus arg.l.si ex plagis.§.in cliuo. inst. ad l.
Aquil. Sic ex reditu fit nunquam captus, & per hoc semper in
potestate filius fuerit, ergo nunquam vere sui iuris. Alioquin
sequeretur absurdum, & repugnans, quod eodem tempore
26 sui,& non sui iuris fuisset. † Effectu probatur, quod si sui iuris
esset,posset testari. Cuius contrarium est in l.1.de leg.3.l.si qs
filio.§.hi autem inf.de iniust.test.l.& dominij.§. si de statu su-
pra de testa.& hæc communis omnium op.in l. si pater inf. de
cap.& l.fi.C.de sen.pas. quicquid Petrus in cont.senserit. Effe
ctu,quod se pro patribusfa. gerere non possunt, & negocian-
tes sibi non acquirunt l.bona.§.quod filius de capt. Ratio. qđ
duobus eodem tempore non potest insolidum acquiri, sed
aut sibi aut patri. Effectu, quia neq; interim præteritus rum-
pit l.si quis filio inf.de iniust.test.§. pater, & in omnibus. Au-
thoritate veterum Doctorum, vt glo. inst. de his qui sunt sui
vel al.§. sed si ab hostibus, vbi tradit tria esse hominũ genera,
quidam sui iuris quidam alieni, quidam status incerti seu pen
dentis inclinatq; Aret.in.§.videndum. Exemplo siue similitu
dine, quod si spes rumpendi per posthumum preteritum qui
in ventre est,impedit natum ne fiat suus l.ventre de acqui hęr.
& l.si filius hæres secundum vnum intellectum sup.eo.sic spes
postliminij impedit,ne filius ingrediatur in locum captiui pa-
tris. Aret.in.§. videndum glo.in d. §. sed si ab hostibus, quam
Bar.& omnes sequuntur,dicit,inspecto præsenti statu sunt ve-
re sui iuris, inspecto autem futuro pendentis. Quid impulerit
glo.sic distinguere contra omnes leges indistincte dicentes es-
se status incerti, non video. Est præterea ea distinctio contra
tex.nostrum similis tex.in l.1.§.si filius ff.de suis & leg.qui ca-
uillari non potest,qui expresse dicit,non esse suum,non aliun-
de quam inspecto presenti statu. Agitur hic de institutione,
in qua

in qua solus præsens status inspicitur, vt tota hac l. & l. si alienũ inf. de hær. inst. quod si esset suus, potuisset institui. l. 12. tab. quę præsens tantum tempus inspicit, & non futurum, alioquin & is & omnes alieni posthumi potuissent institui, & non opus fuisset Aquiliana institutione. Item est contra l. quod si filius inf. de cap. & l. si pater de vulg. vbi inspecto statu præsenti tab. pupill. irritantur, quia incerti & pēdentis status, vt placet Imol. Aret. & recentioribus, & est ipsa veritas. Item est cōtra omnes suprascriptos effectus, qui secundum præsentem statum iudicantur. Præterea si sui essent iuris, nihil operarentur illę dictiones in §. sed si ab hostibus, scilicet aduersatiue, & limitatiue, vbi traditur exceptio ad regulam. Bar. addit rationē inquiens, ideo sui iuris sunt, quia lex nō fingit super statu, sed super morte, & ideo status remanet interim integer scilicet sui iuris. Rectius dixisset, super tempore mortis, quia lex viuum nō fingit mortuum, neq; aliquid fingit, antequam moriatur, Bar. inspexit solam vim legis Corn. non autem considerauit suspensionem induci iure postliminij statim quod quis captus est, surgit ius suspensiuum, quo impeditur induci status sui iuris, vt supra demōstrauimus. Idcirco Imp. in d. §. sed si ab hostibus, ait, quāuis parēs seruus hostium fiat, tamen pendet ius liberorum pp ius postliminij. Ecce quod alio iure impeditur status sui iuris in liberis quam lege Corn. Imò aut nullus est pendens status, aut pro nihilo est, quod sic ostēditur. Siue captiuus redeat, siue non redeat, semper in ciuitate liber fuisse creditur, & per hoc
27 certum statum habuisse. † Nam si redit, iure postliminij creditur semper in ciuitate fuisse, si non redit, lege Corn. hora captiuitatis mortuus, & per hoc liber & non captiuus decessisse. Et tunc sic omnis fictio idem valet in actu ficto, quod valet veritas in actu vero. Nam non ob aliud inducitur, nisi vt suppleat id, in quo desideratur facti veritas, ad hoc vt ex ea veri producantur iuris effectus, vt declarat Bar. in d. l. si is qui pro emptore 5. q. pncipali. Sed si vere fuisset hora captiuitatis mortuus pater, exinde filius sui iuris fuisset, ergo idem ex fictione dicendum, alias nihil operaretur fictio. & similiter si captus vere nō fuisset, semper fuisset filiusfam. idem ergo valere debet ex reditu fictio. l. retro. l. in omnibus, de cap. Si ergo fictio idem valet, quod veritas facit semper fuisse sui iuris, nunquam idcirco status pendentis erit, & hoc sentire mihi videtur Bar. dum ait, legem non fingere super statu, sed super morte. Hæc argumētatio presupponit aut reditum aut mortem, questio autem nostra est de eo, quod est ante successum alterutrius, & negari nō potest, sicut inter mortem, vel reditum, & captiuitatem quin sit tempus medium, pariter quin sit status medius, qui pendēs & incertus proprie appellatur, qui licet aduentu alterutrius s. mortis, vel reditus annihiletur per fictionem, nihilominus nō efficitur, quin vere interim fiat liberorum status pendens & informis, qui a futuro euentu expectat formam suscipere. Et ad vberiorem declarationem considero tria iura, ius gentium, ius postliminij, & eius legis Corn. eorumq; tempora, causas & rationes. Ius gentiũ, quo captus efficitur seruus hostium, & amittit iura patrię pot. filij seruientis patris efficiuntur sui iuris, maxime accedentibus constitutionibus de capitis diminutione. Et qm̃ vsus docuit ex captiuis multos redire, iniquum videbatur rebus suis spoliari se sentirent. Hinc eodem prope iure gentium moribus receptum, & legibus introductum ius postliminij. l. postli. infra de capt. cuius duo sunt capita vnum fictitium,
28 aliud suspensiuum. † Primum caput si redit ab hostibus, recipit statim vniuersa iura quæ habebat ante captiuitatem proinde ac si captus nunquam fuisset, & ideo fingit nunquā captũ, sed semper in ciuitate mansisse d. §. & ab hostibus & l. retro de capt. & propterea testm̃ ante captiuitatē factum redeunti conseruatur insti. quib. non est permis. facere test. §. fi. quod alias ipsa capitis diminutione fuisset irritatum, instit. quib. mo. testm̃ inf. §. aliquo modo. Et hæc & alia multa operatur fictio ex redito, quod creditur nunquam captus. Secundo capite pp hāc spem reditus, vt redire multi frequenter cernebantur, inductũ fuit ius suspensiuum status liberorum captiuitate patris summa æquitate. Inter ipsam captiuitatem & reditum intercurrere aliquod tempus vsus docuit, quo medio tempore si liberi sui iuris efficerentur, multa absurda sequebantur, igitur ne nouus status induceretur, ius suspensiuum constitutum fuit. Nā si filij statim captiuitate patris in suam potestatē venissent, incongruum visum fuit, vt vel pater rediens iure potestatis priuatus esset, vel reuerso redigerentur in potestatem filij semel liberati, & sic innaturale vt de priuatione ad habitum esset regressus. Cyn. in l. fi. C. de sen. pas. causam dubitationis in illa le-
29 ge fuisse dicit, † quia sunt leges, quæ dicunt filium semel patria potestate exutum, amplius non subiturum, licet causa liberationis cessauerit l. pen. §. si vero C. de adop. Eueniebatq; si filij liberati essent se gererent pro patribusfami. & res paternas vt suas administrarēt, & reuerso patre ab his facta rescinderetur, vt facta a filiisfami. quod erat incōgruum & iniquum propter
30 eos quibuscum contraxerat, † & contra regulas iuris, vt facta legitime retractaretur, etiam si ad eum casum venissent a quo non potuisset inchoari. c. factum legitime & l. patre furioso. ff. de his qui sunt sui vel ali. iur. Neq; dicendum, salua manerent acta a filijs, tũ quod potuissent dissipari interim res captiui patris, tum quod fictio fuisset inutilis si res in alio actu quam relictę reciperentur. Neque esset status reintegratio, debet enim augere fictio iuris effectus l. 1. §. si vir vxori. de acq. pos. Adde quod cōtineret impossibile, vt plures eodem tempore eiusdē substantię domini essent insolidum, pater rediens & filij, quodque crederentur semper in ciuitate fuisse pater & filij patresfam. Ea propter ęquum visum fuit, status liberorũ interim penderet, donec redeat pater vel desinat posse redire. Probat̃ aperte in l. si pater inf. de suis & legi. per suspensi iuris constōnem. Noto mihi verbũ, constōnem, quod per constitutionem iuris postliminij introductum fuit ius suspensiuum status liberorũ. Probatur etiam d. §. sed si ab hostibus, vbi post enumerationē multorum casuum stabiliuit regulam, qua solutione patrię potestatis filius sit sui iuris, statim exemptionem subijciens, sed si ab hostibus &c. quāuis pater captiuus vere sit seruus hostiũ, & alios in potestate habere non possit, ait, pendet tamen ius liberorum, patet ergo iure postliminij prouisum, Quod si redierit ex hostibus pater. Item interim cuius status filij essent. Item patet iure gentium captiuos statim desinere habere iura patriæ potestatis & suitatis in filijs, adeo quod vt desinant esse sui qui
31 in medio sunt, non opus est lege Corne. † Postea lata fuit lex Cornelia primo bello Punico, vt quibusdam placet, ad validādas captiuorum voluntates, quæ capitis diminutione illa irritabantur l. si quis filio §. irritum inf. de iniust. test. inst. quib. mod. testam. inf. absurdum videbatur seruientis valere testamenta,
32 † cuius nec hęres neq; hæreditas est l. 3. §. fi. de verbor. signifi. l. seruus C. communia de success. lex statuit captiuum tũc mortuum cũ capitur, vt testm̃ censeatur hominis liberi, qui in bello cadit, liber cadit, & quoniam ex captiuis multi redire solēt, nō poterat fingi mortuus antequam vere moreretur. Ideo qui non redit, hora captiuitatis fingitur mortuus, licet postea moriatur, & sic non est fictio de morte, sed mortis tm̃ tempore, vt qui vno tempore decessit, alio tēpore mortuus fingitur. Quæ quidem fictio non ante fingit, q̃ vere apud hostes moriatur, retroq; trahitur in tempus captiuitatis, & antequam fingat, nihil operatur. Et sicut certũ intercurrit tp̃s inter captiuitatem, & mortē, vel reditum, sic status quidem est huius medij tēporis, qui in suspenso est, contra q̃ suspēsionem nihil statuit lex Cornelia, quæ nō lata est, vt corrigat ius postliminij, sed vt adiuuet & suppleat, in quibus ius postliminij deficiebat. Nihil. n. iure postliminij de mortuis in captiuitate, sed lege Cornelia prouisum fuit. Et ideo licet retrotrahat suos effect⁹ Cornelia fictio, nihil tamen innouauit in his quæ per suspensiui iuris constōnem inducta sunt, maxime quod status medij temporis, anteq̃ fictio fingat, non potest esse ociosus, & sicut fictio non potest efficere, quid aliquod medium tempus non intercesserit antequam fingat, pariter nō potest contra impossibile s. quod illius medij tēporis aliquis status non existat, alias fictio valeret contra ęquitatē & impossibile. Sunt itaq; duę fictiones quodammodo inter se contrarię, ad eundem tamen finem supprimendum captiuitatis, fictio legis Cornelię circa tempus mortis, ex qua fingit̃ semper fuisse sui iuris, & fictio postliminij, qua semper fuit sub patris potestate filius, & ex vtraq; nunquā captus pater, sed aut viuus liber, aut mortuus liber, inter captiuitatem & mortem, vel reditũ, similiter inter captiuitatem & fictionē est tp̃s mediũ, licet retrotrahatur, nihilominus interim homines nihil agere pñt, & ideo status pendens, quia incertum alteram fictionē futuram, ita incertũ est vtra futura sit, quæ imminentes cōcursu sese impedire minant̃, & ideo interim a neutra aliquis status inducitur. Status aũt sui iuris vel suitatis a iure gētium quo captiuitates sunt induceretur, nisi iure postliminij suspensiuo impediretur, & subtracta suspēsione eodē iure gentium induci sentio, non Cornelia, neq; alio. Ad quid retrotrahitur, dicet aliquis, nisi q effectus producat ex eo tēpore, ad q retrotrahit̃, & sic abolita suspensione necesse est semper sui iuris fuisse. Fateor, fictione sequuta, sed anteq̃ fingat & retrotrahat, nullos potest producere effectus. Nam qō status suspensi est oĩs eius temporis, q est inter captiuitatē, & mortem, vel reditũ, & sicut indubiũ est, quādiu captiuus est apud hostes, quin sit viuus & seruus. ita interim anteq̃ moriat̃, vel redeat, impossibile est, vt non sit vere seruus, & in spe redeundi, & viuat, & liberi propterea quin sint status pendentis, & quęcunq; isto tēpore fiunt, quin sint medij temporis, & status incerti, quo ad liberos, cesset q; omnis fictio, quæ nondũ aliquid fingit ante reditũ vel mortē. Qō nostri. §. est de ijs, quę fiũt isto medio tempore, cuiusmodi sunt ante fictionē, & igit̃ fictio anteq̃ fingat, interim nihil potest operari, sicut non fingit, & qm̃ igitur de instōne, spectatur tempus, quo fit instō, vt sæpe dictum est, & sicut non sufficit suum nasci, nisi suus sit tempore institutionis, ita non sufficit postea fingatur fuisse sui iuris, qui tempore insti-

tutionis non erat, agitur itaque cuiusmodi res fuit hoc medio
tempore, nō autem secuta morte vel reditu quales futurę sint,
vel habebuntur. Bar. in §. videndum, dicit, esse suum sub spe re-
intrandi primum locum postliminio patris. & ista inquit spes
est tantę potentię qđ habetur pro veritate, & proinde sit, ac si
is nepos suus non fuisset. ratio, quia hęc spes importat eundem
33 effectum quem veritas. † quia nepos donec patēs est apud ho-
stes non pōt se immiscere, vt. l. pe. de suis & leg. & l. nec nos. C.
de postl. reu, quam sententiā omnes sequi videntur. Aret. in d.
†. videndum appellat ex mente Bar. suum reuocabiliter, & l. 12.
34 tab. loqui de suo irreuocabiliter. Vnde infert, † quoties lex me
minit iuris quęsiti vel extincti, intelligi debere iure quęsito vel
extincto irreuocabiliter, quoniam propter spem futuræ reuo-
cationis potius dr̄ esse in pendenti, quam acquisitū, vt dicit tex.
cum gl. in l. ea si quis. §. interdū. s. de vsufr. & est optimus tex.
cum gl. in l. pater filio. j. de hær. inst. Aretinus hic dicit, hoc nō
procedere, quia filius nō sit suus spe, sed quod non est suus spe
irreuocabili. vnde facit differentiam inter spem certā & indu-
bitatam, de qua in l. pen. ff. quib. ad lib. proc. non licet, & spē re-
uocabilem, vt hic. Mihi vero non liquet quomodo suus spe &
reuocabiliter, vt quid tot adiectiua? Multi elingues iureconsul-
torum veterum fuerunt, qui nesciuerūt exprimere tales quali-
tates, multumque inconsiderate locuti sunt aut imperite, di-
centes vbique esse status pendentis vel incerti, & non sui, post-
quam istorum opinione omnino sui iuris essent. Et verius ar-
bitror nullo modo esse sui iuris propter ius postliminij suspen-
siuum ad hoc ipsum constitutum, vt impediret huiusmodi sta
tum sui iuris, vt sępe dictum est. iterum propter ius dico postli-
minij quod reuersum facit nunquam captum, & sic filios non
fuisse sui iuris. Præterea natura & leges nihil frustra operantur,
facere autem suum reuocabiliter nullius esset momenti, cum
neque pro tali se gerere, neque haberi possit, vt supra demon-
stratum est, abhorrent enim iura huiusmodi circuitus, & qua-
si ludribia sine vtilitate, vt quis sit & nō sit talis. & igitur potius
consueuit impedire multa fieri, quam facta rescindere. l. patre
35 furioso. de his qui sunt sui vel ali. iur. † hinc quandiu subest
metus rumpendi testamentum neminem admittit. l. vētre. de
36 acqui. hær. † quandiu imminet causa instituti, non admittitur
substitutus. l. quandiu. neque legitimus ab intestato quandiu
37 imminet causa testa. l. quandiu. co. tit. † Nec ius acquiritur p-
stitutionis seruitutis ab vno ex dominis, donec alii constituāt.
l. pen. s. eo. serui. rusti. similiter hic efficit ius suspensiuū postl. le-
uitatis enim est admittere, deinde eijcere, congruentius ergo
fuit impedire, ne sui fiant. Adde innaturale esse, quod existente
causa necessaria non sequantur effectus ex illa. & Topicalis est
regula, Si sol est super terram, impossibile est non cessent tene-
bre. Vt quis fiat sui iuris, & ab eo seiungantur sui iuris effectus,
similiter est impossibile. Aret. in l. ventre. de acqui. hær. Si iste,
inquit, filius est suus, non est causa propter quam deberent im-
38 pediri effectus suitatis. † Idem Aret. in §. videndum, lex, inquit
in his quæ iuris sunt disponit simpliciter, & non fm quid. alle-
gat a se dicta in §. forsitan. & Bar. in l. nec vtilem. s. ex quib. cau.
ma. & hac ratione defendit non esse suum. Idem Aretin. in d. l.
ventre, putat veriorem sententiam Bart. quod ex præsenti vera
sit suitas, licet pp spem fingatur non suus. verum ad quid talis
fictio? inutiles fictiones ius non recipit. l. 1. §. si vir vxori. de ac-
qui. poss. nulla fingendi impellit necessitas. Imò expeditius qđ
non admittantur ad suitatem, quam post receptam eam finga-
tur non existere, præterea quo iure suus interim fingitur non
suus, nobis fingere non licet. l. & si forte. j. de Cal. pe minime-
que est a lege Cor. quæ potius adiuuat, quam impediat suitatē.
Neque ius postliminij, qđ pp spem reditus fingit non captum
sese interim obijcit ne liberi sui fiāt, vt hic est casus aptus. Qua-
re non induxerunt, vt non rumperetur? Si alienos l. 12. tab. fecit
incapaces, & is non est alienus, vt supra dictum est, quare no po
terat institui? Ratio est, quia nec suus est, sed status incerti tem-
pore institutionis. Ergo l. 12. tab. non modo alienos, sed omnes
qui sui nō sunt. fecit incapaces, vnde deducitur non magis sub
nomine alienorū posthumos institui prohibitos, quam quod
non sui. Ex quibus obserua, quoties aliquid ex regula generali-
ter eximitur ratione alicuius qualitatis, opus est illud sit sim-
pliciter illius qualitatis, & pure sine aliqua mixtura, vt hic par-
tus suus poterat institui. l. 12. tabu. Aliud forte quando non per
viam exceptionis illa qualitas exigitur. Verbi grati. lex permit-
tit instituti suos, eadem vetat alienos, proculdubio qui mixtæ
naturæ. s. partim suus, & partim alienus est, continebitur sub illo
simplici suitatis, fauore testamenti. per ea quæ tradit Bart. s. §. &
quid si tm̄. idem & Doct. in l. 2. de verb. oblig. & Are. in §. vidē-
dendū secus puto, qñ omnes posthumi aliqua rōne prohiben-
tur institui, & sui eximūtur. intelligo de vere & pure & proprie
suis, vt hic casus. Ex quibus concludo, quicquid fauore speciali
a regulis iuris eximitur, in sua simplici & propria natura acci-
piendum est omni reiecta mixtura, quantūcunque sit fauora-
39 bilis. † Illud nō prætereo, qđ communi errore vsurpatū video,

dicentiū captiuū pręambula captiuitatis hora fingi mortuum
l. Cor. quę verba sunt gl. inst. quib. non est per. fa. test. in fi. & gl.
in l. in omnibus. ait per momentum prius. quod falsum osten-
do lege & ratione. l. in omnibus. inf. de capt. tunc decessisse vi-
detur, cum captus est, ergo eodem momento quo capitur. l. 4.
40 inf. de cōd. & dem. Ratione † fictio implet quod veritati deest,
nec debet plus posse quam veritas. Bar. in sua rep. l. si is qui pro
emptore. ff. de vsucap. & in l. nec vtilem ex qui. cau. ma. sed si in
cōflictu mortuus fuisset, certe liber mortuus fuisset. liber erat
dum credebatur mortuus, ergo in statu libertatis non dubiū. l.
qui duos. §. si maritus. inf. de reb. dub. facit etymologia, seruus,
quia seruatus est, ergo non seruatus non moritur seruus. & sic
captus non intelligitur, qui in pugna occisus est, imò per gloriā
viuere creditur, dicit Imperator inst. de excu. tut. §. sed si in bel-
lo. Quæ faciunt ad q. Executor, cui commissa est captura, nō
dicitur captiuasse, si in ipso capturę actu resistentem occidit.
Item lege pręmium propositum capiētibus bannitos procul-
dubio occidentibus non debetur. Postremo duę excutiendę
sunt pulchre. qq. neque a Sceuola, neque a nostris doctoribus
41 tractatę. † Vtrum casus nascētis post mortem patris & aui pa-
tris & aui pariter morientium ab Aquil. pertineat. Quod non
pertineat sic contenditur. In casu Galli duæ conditiones simul
requiruntur, vna, quod institutus filius se viuo moritur, altera,
qđ nepos se mortuo suus nascatur & sic post mortem vtriusq,
non simul morientis hic nullum istorum interuenit, ergo &c.
Maior probatur. s. in principio, & §. idem credendum, ibi, si
prius nepos, deinde filius decederet. & gl. interpretatur, si vnus
& alter ante auum decedat. & §. forsitan. ibi mortuo patre de-
inde auo nascatur, & in §. si eius. ibi, post mortem patris atque
aui redeat. glos. in verbo, atque aui, primum pater, postea auus
moritur, alias non rumpet nepos. l. si quis filium. C. de inoffi.
test. Ratione probatur, pater qui cum filio perit, non est super-
stes filio. l. qđ de pariter. & l. sed vel in illo. de reb. dub. Minor pa
tet ex themate. Secundo existente patre in medio dum auus
moritur, nepos non potest nasci suus auo. Sed hic filius cū pa-
tre moriens, est patri morienti suus, ergo nepos, qui sic post
mortem aui & patris pariter morientium nascitur, non potest
auo nasci suus. Maior probat. sup. in princi. & insti. de hær. qual.
& dif. §. sui. & l. si quis filio. & l. posthumorum loco. inf. de in-
42 iust. test. Minor † sic probatur, in eodem statu mori quis intel-
ligitur, in quo est mortis tempore. l. qui duos. §. si maritus. de
reb. dub. in matrimonio mori dicitur quæ cum marito mori-
tur. Sed filius in statu suitatis morienti patri fuit, ergo suus pa-
tri morienti fuit. Solutio argumentorum, Ad primum, falsum
est, quod ordine successiuo necesse est moriantur primo filius,
deinde auus, cū satis sit patri non superesse. Non obstant ver-
ba. §. idem credendum, quia loquitur de prioritate inter filiū
institutū & nepotē præteritum. Non obstat. §. forsitan. quoniā
non dicit opus esse, sic moriantur. Ad secundū, Sophisticū est,
licet filius suus futurus moriatur, non tamen superstes mori,
potest enim suus futurus mori, & sic moriendo facit locū ne-
poti in suitate, quod post moriendo non faceret. Ex altera par-
te quod pertineat. In Aquiliana duo necessario requiruntur,
quod filius instituens moriatur viuo patre, ita quod non super-
sit, & nepos ex eo post mortem aui suus nascatur, qđ non pos-
set contingere, si filius patri superesset. l. posthumorum loco.
de iniust. test. & l. si quis filio. eod. tit. & inst. de hær. qua. & dif.
43 §. sui. & sup. in prin. † Et ad lucidandam plenius veritatem, pre-
suppono vnum verissimum ex traditionibus Gulielmi in l.
Arethusa. de stat. ho. & Iac. de Are. in l. quod de pariter. de reb.
dub. & Bart. in l. si post mortem. de leg. 1. videlicet Toties con-
cursus vitiat. quoties requiritur prius & posterius. ita Bal. in d. l.
post mortem. exemplum in l. si fuerit l. qui duos. & l. sed vel in
illo. de reb. dub. & hæc regula procedit affirmatiue, secus autē
negatiue, & igitur quoties id solum exigitur, ne pręcedat, neve
subsequatur aliquid, tunc concursus non vitiat. De primo exē-
plum est in l. cum hic status. §. si ambo. de do. inter vir. & vx. l.
inter virum. de reb. dub. vbi solum requiritur ne is cui donatū
est prædecedat, si commoriatur, vel postea decedat, non vitiat.
Exemplum de secūdo est in casu Galli. Ratio, quod oratio di-
ui Marci confirmat donationem inter virum & vxorem mor-
te donatoris, si donatarius non præmoriat. Non præmori pōt
contingere duobus modis, vel quod commoriatur, vel super-
sit donatori, in casu vero nostro Aquil. id tantum desiderat ne
filius supersit patri, alioquin nepos posthumus non posset, na
sci suus qđ non supersit, duobus modis contingere potest, vel
quod præcedebat patri, vel cū eo pariter moriatur. Ex quibus
sic argumentor, filius qui cum patre moritur, viuo patre mori-
tur, sed casus morientis viuo patre ad Gall. pertinet, ergo & hic
44 casus commorientis. Assumptum probo, † sicut nullus mor-
tuus moritur, sic quisque viuens moritur, & viuit moriens. l.
qui duos. §. 1. infra de man. test. l. fina. infra de condi. inst. iuncta
glos. Ratio, nondum mortuus est, qui moritur. ergo viuit. arg.
l. hæc verba, ille aut ille. de verb. signi. sed filius qui cum patre
moritur

45 moritur, proculdubio viuo patre moritur. † Quod nõ sit necesse pater superstes sit filio, probo ratione, lege, & authoritate. Ratione, vt quid causæ est qđ viuo patre Gallus desiderat tolli de medio filium, ea scilicet, ne mortuo testatori superstes sit patri filius, & impediat nepotẽ posthumũ fieri suũ. Nõ ergo exigitur pr̃ filio sit superstes, sed ne filius patri superstes sit suus. Quod duobus modis contingit, vel quod præmoriatur, vel commoriatur. Lege probatur Galli verbis, si filius meus me viuo morietur. Non ait, mortuus fuerit in preteritũ, ita qđ actum mortis perfectũ exigat. Authoritate, quod ita in simili dixit Bar. in d.l. si is qui pro emptore in tract. fictionis translatiue interpretãdo verba l. in omnibus inf. de cap. illa ex quo casus est scilicet faciunt scripta eiusdẽ Bart. in l. fi. de cond. inst. quando facit differentiã inter illa verba, post mortẽ, & illa, cũ morietur facit quęstio gl. in d.l. fi. in versiculo, filio in fi. illa an

46 nepotes quærant patri morienti &c.† Cum moriar, tẽpus vitę significat, ait iurecõsultus in d.l. qui duos. §. 1. de manu. test.

47 Alia quæstio. † Vtrum casus nascentis eodem momento quo pater & auus pariter moriuntur, pertineat ad Vell. Quod pertineat liquet ex interpretatione Iuliani, in illo difficili casu, qui illis morientibus nascitur, illis viuis nascitur l. qui duos. §. 1. infra de man. test. & l. fi. de cond. inst. Ex diuerso, non sufficit nasci auo viuo, nisi eidem agnascatur, vt. §. ille casus, & sic necesse tollatur filius de medio superstite patre testatore & nepote, qui agnascitur viuo & non mortuo. Videamus an possit defendi propter publicam vtilitatem, quam prosequitur lex Vell. vt natus eodem momento, quo illi pariter moriuntur, & sic in confinio mortis & vitę, vbi tanta est vicinitas & coniunctio inter illum, qui moriendo desinit esse suus, & hunc incipientem fieri suum, quod necesse est, participet de vita aui mo

48 rientis. † quia omne medium participat de extremis l. 3. §. 1. supra eo. secundum Dyn. & Bald. & quando talis concursus accedit, facit dispositionem valere proinde ac si plene impleretur l. si post mortem. §. 1. de leg. 1. vbi mors testatoris, & sui hæredis existentia, & dies legati cedens concurrunt, & sic illa participatio extra mortem inducit talem effectum facit. l. Arethusa. supra de stat. ho. Incipiente igitur, inquit partu, existens conditio efficit, vt ex libera edatur, quod postea nascitur facit glo. in l. filius a patre supra cod. in ver. hærede. Nunc considerãda sunt tria tempora, exemplo glo. in l. sed & partus. §. fin. supra quod met. causa vnum ante exhalationem animæ, & nascitur illis viuis aliud post exhalationem, & nascitur illis mortuis aliud est ipsum exhalationis instans, quod est quasi confinium inter mortem & vitam, quod est nullus priuatim, veluti confinium duorum prædiorum, quod est commune vtriq; & per hoc est particeps vtriusq; & propterea qui nascitur eodem momento exhalationis, potest dici natus illis partim viuis, & partim mortuis, qui concursus facit actum valere perinde ac si suo ordine processisset, vt d. l. si post mortem per quã Vltramontani dicunt, quæ de puncto traduntur sufficere non solum impleri per punctum temporis, sed etiam per punctũ intellectus probatq; Bald. in l. eadem; erit supra de stat. ho. accedit fauor testamenti, cuius gratia lex Velleia lata fuit. Contra, aut est casus omissus, aut nascitur illis omnino viuis, aut omnino mortuis, quoniam inter mortem & vitam non datur medium. l. hæc verba, ille aut ille de verb. sig. aut est casus mixtus. Si omissus, ad legem Velleiam non pertinet. Si non datur medium, siue illis viuis, siue illis mortuis accipitur similiter non pertinet. Si est mixtus, & tunc quia magis participat de mortuo, & illa mixta quæ non habent medium esse per se, denominantur a fortiori argu. l. cum quæritur de stat. ho. secun-

49 dum Bald.† Cum itaq; in casu nostro, qui est agentis animam proximior mortuo est, immo inter mortuos connumerandus, quia non habet velle, neq; nolle l. fi. iuncta glo. inf. quando di. leg. ce. & ideo non adit, non disponit l. quoniam indignum. C. de testa. ergo &c. Respondeo non esse casum omissum, sed sententiã cõtineri, iuncta interpretatione Iuliani, & fauore publico testamentorum. Non obstat, non dari medium, & duo contraria in eodem subiecto consistere non posse, quia illud vere perfecte secundum philosophos, sm̃ inceptiue vel desinenter, exemplum in aqua tepida, & in casu nostro est eiusmodi, vbi nepos incipit esse suus, illo desinente qui in medio est. facit dicta l. Arethusa. Ad tertium dico illis viuis contingere, quia agẽte animam est viuentis, quod hic sufficit. Non obstant ll. in contrarium allegatę, quæ loquuntur quo ad operation's intellectus, quæ mortuę sunt, nos autem loquimur quo ad spiritus vitales, quibus vita continetur. In contrarium est, quod concursus vitiat, ex quo requiritur superstit, auus filio qui in medio est, ad finem vt nepos viuo auo agnascatur, quia hic requiritur prius & posterius. Item si pariter moriuntur, non est momenti prioritas inter vtriusq; mortem, quoniam in omni momento intercedit medius filius, ita quod nullo instanti nepos potest agnasci viuo auo. Pro altera parte est, quod persona instituti pro non existenti est, quod sic ostendo.

50 † Quoties certum est institutum non superfuturum testatori, toties substitutus viuo instituto admittit, casus est in l. fi. instit. de condi. insti. facit a ɔ̃rio sensu. l. quamdiu. de acq. hære. Item & nepos fit suus, casus est in d.l. fi. & ibi Bar. Bal. Imo. Pau. facit

51 † qꝛ frustra expectatur ille euetus, qui nihil operatur. l. aliqñ. ff. ad senatusc. Vell. §. fi. & de hær. inst. l. si quis ita scripserit. Sic dicendum in casu nostro, quia viuo testatore certum esse incipit commoriẽtem filium desijsse posse superexistere patri suum, eo ipso incipit nepos fieri suus hęres auo, & sicut ille cępit viuo auo desinere, sic iste simul incipit suus fieri, & sic persona filij, quæ licet in medio est, pro non existenti habetur ad excludendum substitutionem, cum certum sit non posse esse suum hęredem futurum. lex Velle. de suo futuro loquitur. Satis sit hæc sparsisse semina argutis ingenijs, quid statuendũ, alij definiant. Illud tñ non præteribo Bar. in l. qui duos. §. 1. de manu. testm̃. dicentis, Nox mori dr̃, & per hoc aurora est noctis, quia est noctis morientis. Vt quidem subtile, sic non verum mihi persuadeo, cũ ex his sequeretur mori mortuos, & mortem. Nã mortui non est mori, sed viuentis. Neque dies, neque nox moritur agente nocte, sed solis agentis est per vices lucis & tenebrarũ, è nostro hemispherio in alium polum, ac redeuntis, agitque in lucem pellendo tenebras, noctis n. nulla est actio, sicut neque mortis, quoniã nox aliud non est, quàm lucis defectus, & mors & cęcitas defectus vitæ & lucis. Quod aũt aurora sit noctis magis quàm diei non credo, sed potius diei initium sole agẽte in lucem, sicut hesperus initium noctis obscurantibus tenebris. Nam calescente seu albescente sole, fit aurora Pau. in l. Titius. §. Lucius. s. eo. & in Euangelio, prima Sabbati, & quæ lucescit in prima Sabbati. Nulli dubium, initium lucis lucem esse, tenebrarum tenebras, sicut initiũ diei diem, & noctis noctem, noctis vtique nõ est lucere, neque lucescere, vt est aurorę, & est casus apertus in d. §. Lucius. & ibi Bal. & Pau. de Cast. quando vero advesperascit, suprascripte rationes cogunt nocti applicare, verum c. si superfodiens, de homici. & doct. d. cta alias definire videntur. Et melius est ergo, vt in huiusmodi vtilitate, præsertim post legem Velle. quæ multos rumpendi casus abstulit,

52 interpretatio admittatur, vt instituens nepotem &c.† Nota secundum Bald. melius hic probari quàm alibi, publicę vtilitatis esse conseruari testamenta, vnde deducitur formulam Aquil. publice vtilem fuisse. Præsertim ait, id est maxime. Hæ dictiones non solent augere dispositionis effectum, sed roborant, nã si non apponantur, idẽ nihilominus dispositionis exitus foret, sed per illas indicatur facilior fortiorque. l. scire oportet. §. & si maxime. de excusa. tuto & l. 1. §. vel maxime. de colla. bo. & hic interpretatio huiusmodi admitteretur, & si nunquã lex Vell. lata fuisset, & sic non lex Vellei. fuit cã huius interpretationis, sed publica vtilitas. Ex quibus collige, tam legem Velle. quam Aquilianum consilium esse fauorabile, & per hoc ampliandũ, & non restringendum. Item nota hunc casum per interpretatam mentem posse adaptari ad leg. Vellei. quod qui viuo suus futurus non nascitur, sequuta morte captim in medio existẽtis agnascitur auo defuncto, licet lex loquatur de his, qui agnascũtur se viuo, sed quia eadem decidendi ex mente ratio publice vtilis est, ideo per interpretationẽ potest induci, quod si legislator cogitasset, non præterijsset, cum non sit ratio diuersitatis, quare maluerit vno casu conseruari testamenta, quã alio. No-

53 ta † admitti interpretationem de vno casu expresso ad tacitũ, quando verisimile est de illo, si legislator cogitasset, statuisset. d.l. tale pactum. facit. l. Lucius. §. Titius. s. eo. Voluntas colligitur in lege Velle. lata ad tollendos modos rumpendi propter publ. vtilitatem, & per hunc modum agnascendi induxit quæ omnia hic versantur. Vnde obserua, ex ratione legis interpretationem admitti in casibus omissis, vt fecit hic Sceuola. Inter-

54 pretatio admittatur, ait, Vt instituens &c.† Quæritur in l. 1. inf. de regu. iur. & alijs multis locis, vtrum indefinita ęquipolleat vniuersali de proprietate sermonis. Hic autem est textus apertissime, quod ex interpretatione, nec forte melior in toto iuris corpore.

SVMMARIVM.

1 *Exprimere aliquid specialiter, & illud ipsum verbis generalibus complecti, paria sunt.*
2 *Aquilianæ formulæ differentia ab ea quæ fit ex præscripto legis Velleiæ.*
3 *Conditio quæ non suspendit institutionem, adiecta institutioni sui hæredis, an noceat. & nu. 6.*
4 *Conditio arbitraria quæ dicatur.*
5 *Filium præteritum potentia, & esse actu preteritum, paria sunt, quantum attinet ad nullitatem testamenti.*
7 *Nepos iam natus possit ne sub qualibet conditione institui.*
8 *Filius non implens conditionem sub qua est institutus, quæ est in eius potestate, videtur sponte hæreditatem repudiare.*
9 *Interpretatio non est recipienda contra verba aperta & clara.*
10 *Legitimam deberi filio absque vlla oneris aut conditionis adiectione.*

Filius

11 *Filius institutus sub hac conditione (si voluerit) decedens prius, quam declaret se velle, non transmittit hæreditatem.*
12 *Generalis dispositio tantum valet quoad genus, quantum specialis quoad speciem.*
13 *Generalis dispositio quæ dicatur.*
14 *Institutionem incertam & generalem valere.*
15 *Certum etiam id dici, quod etsi nunc incertum sit, dubium tamen non est, quin aliquando certificetur.*

§. Vt instituens nepotem, qui sibi.

Potest mortem suus &c. Siue habeas vt instituens, sicut in Pādectis nuper recognitis, siue habeas, instituēs, vt in vulgaribus
est Codicibus. Et propterea siue sit versiculus, vt Pileo, & glo.
placuisse videtur, siue paragraphus vt vulgo creditur, epilogū
conclusorium continet omnium suprascriptarum quæstionū,
dando consilium Sceuola ad euitandas premissas difficultates,
vt generaliter & indefinite concipiatur institutio, quoniā quicunque
casus acciderit, ille comprehēsus videbitur. Simile cōsilium
præstitit Pomponius supra eod. in l. commodissime. Ex
quibus deducitur, paria esse indefinite instituere si suus nascatur,
& instituere omnibus illis expressis casibus, quibus posthu
2 mus suus auo nasci potest, † & sic non refert quid exprimere,
aut generali sermone complecti. Nam qui generaliter, vt hic,
concipit, nullum casum, nullamque personam omittit, & per
hoc nulli rupturę testamētum fit obnoxium, & ideo ait, recte
instituisse videatur. Et quare dixit, melius est, ergo &c. Respondeo,
ad tollendas rumpendi vias, quod mentis vtriusque
fuit, scilicet Galli & Vellei. quasi sentiat vno casu expresso aliū
videri præteritum, alioquin hoc consilium foret superuacuum
si vno expresso, cæteri similes vel contineantur, vel ad eos porrigantur,
consonantque illa verba sup. in §. quidam recte. dum
ait, vt eo casu valeat, qui ex verbis concipi possit. Ex verbis, ait,
non autem mente testatoris, & sic iste sensus, licet in se verus
sit, foret tamen contra communem Doctorum sententiam supra.
§. & quid si tantum, qui licet in circulis forte vinceret, tamen
a communi opinione non est recedendum, tum quod publice
vtile est eum seruari, vt hic Sceuola ait, tum quod alijs. ll.
probatur, licet non hoc tex. s. l. si mulier. ad Trebell. & l. 3. C. de
condi. ins. tum etiam quod est de mente Galli, licet verbis formulę
non contineantur, & idcirco Sceuola quærit, quare non
induxit, scilicet Gallus in formulam, vt si filius antequā ex hostibus
rediens &c. quasi dicat, postquam huius sententiæ fuit
Gallus, vt in omnem casum quo post mortem testatoris suus
nasceretur, posset institui sub ea conditione, si suus nasceretur,
sub exemplo expressi casus mortis filij, qui in medio est, quæ
conceptio non potest adaptari ad casum huius nepotis posthu
mi ex captiuo filio ante testamentum, vt ostendimus. Et hæc
est, ni fallor, illa conceptio sine expressione mortis filij, de qua
sup. in §. quidam recte. Ex quibus etiam videtur posse defendi,
illam conditionem in vnum casum vel mortis, vel deportationis,
vel alterius esse potius volūtariam, ex eo quia est in electio
ne, & per hoc in voluntate testatoris in quem casum velit concipere.
Item & indefinite nullo casu expresso, vt hic. Vnde infertur
falsam doctrinam Docto. quòd porrigatur ad alios simi
les. Et concordat d. l. commodissime, & tex. hic scriptus, vt instituens,
multum facit, nisi soluat, vt sup. Duę hoc versic. tradūtur
regulæ seu instituendi formulę. Vna ad omnes casus supra
scriptos complectendos, & omnes alios quibus post mortem
testatoris nepos suus nasci contingat. Secunda ad omnes personas
cuiuslibet gradus includendas si suæ nascantur. Quicquid
dicat hic Bartol. qui ab omnibus improbatur. Sit institutus, si
suus nascatur. Obserua non sine misterio toties hic, & vbique
hæc verba repetita, scilicet, quod alienus institui debet sub ea
conditione, si suus nascatur, quæ vi sua omnes suprascriptos casus
continet, ita quod quicunque casus inciderit, ille comprehensus
videatur, & nullus omissus quo quis nasci suus posset,
2 & concordat cum §. quidam recte. † Ex quibus collige differentiam
inter casus Galli & Vellei. Nam satis est Gallo si suus
post mortem testatoris nascatur, & hoc quia l. 12. tabu. de vero
loquitur posthumo, lex autem Velle. si suus se viuo esse desierit,
vt in §. videndum. tradit glos. in §. posthumorum. in fi. insti.
de exhæredat. liber. Nec cura est, an suus agnascatur ex secun
do capite, vt §. ille casus. Item in Velle. militat ius se viuo agnascendi,
& se mortuo per interpretationem Sceuolæ. Nota qđ
de suo valet institutio si suus nascat̄, siue si suus erit, & sic sub
cōditione fortuita. Contra in l. suus quoq; sup. de hær. inst. & l.
3 si pater C. de insti. & substi. Dy. & Bart. distinguūt. † Quędā cōditio
est quæ nō est apta instōnem suspendere, & non vitiat, vt
hic. quæ vero suspendit, vitiat. Plenius distinguit Bald. l. aut
adijcitur talis conditio institutionis de iam nato, & non valet
institutio, aut nascituro, & tūc aut existit ante natiuitatē ꝓdō,
& non vitiat l. cū posthumus. §. eo. aut post natiuitatē, & vitiat.
l. posthuma. §. eo. quā distinctionē sensit ēt hic Bar. ea ratione,
quod non suspendit. de qua latius Doc. in l. si pater. C. de insti.
substi. Filius si meus erit, hæres esto, vtrum valeat hæc institutio,
Quod valeat, probatur suprascripta distinctione, quod per
hanc conditionē neq; existentia suitatis, neq; institutio suspenditur.
Nam statim mortuo testatori suus hęres est, & non suus
vt a lege, sic a testatore neglectus est. Secundo, qui sic instituit
sub ea qualitate & conditione instituit, propter quā lex iubet
institui. d. l. inter cætera. ergo &c. Tertio tex. est hic, sit institutus
si suus nascatur. Ex diuerso filius non potest institui sub cōditione,
quæ in suo arbitrio non est. l. suus quoque. cum vulg.
4 † Arbitrariam autē definit Bal. eam, quæ mere pendet a potestate
instituti, & non est mixta facto alterius personę, neque insidijs
fortunę subiacet. Sed hæc non est hmōi, quia multis mo
dis potest quis esse non suus. vt. §. & quid si tantum. & hic, &
§. seq. Secundo ad hoc vt testamentū præteritione sit nullum,
non requiritur, quod filius oīno sit pręteritus, sed sufficit conditionaliter
sic esse institutū, quod possit contingere casus præ
5 teritionis. Vel sic, † ad nullitatē testamenti paria sunt, filium
actu aut potentia tantū esse præteritū, hoc est quod contingere
possit casus præteritionis absque eo, quod eueniat nullū esse
testamentū. ita Doctores omnes in l. si pater. C. de instit. & sub
sti. per illum tex. & l. si filius a patre. & l. filios hæres. sup. eo. sed
6 casus noster est hmōi. &c. † Tertio licet hæc institutio contineat
illudmet, propter quod si non instituerent institutio nō
valeret, tamen quia in vim conditionis exprimitur, & conditionalē
facit institutionem, vitiat. tex. est apertus in l. institutio talis.
infra de cond. instit. Adeo enim suspendit, quod interim nō
intelligitur institutus & ideo pendente conditione, si moritur
dicitur præteritus. d. l. filius a patre. & d. l. si filius hæres. Quarto
qualitas personæ instituendę tēpore institutionis inspicitur. l.
si alienum. inf. de hęr. inst. & sup. in prin. Sicut enim alienus nō
potest institui, ita nec suus potest pręteriri. quamuis alienus tēpore
mortis possit esse suus, & suus possit desinere esse suus. ergo
ex quo nunc est suus, nūc vt suus debet simplr institui, quia
ante aduentum conditionis præteritus intelligitur. ll. supra allegatis.
Ad primum argumentum alterius partis respondeo, licet
non suspendat suitatem, suspendit institutionem, vt supra
dictum est. Ad secundū respondeo, sic instituendo facit cōtra
legem, quæ iubet simpliciter institui, & ideo peccat. l. contra legem.
sup. de leg. Ad §. nostrū respondeo, quod loquitur in posthumo
& nepote, qui possunt sic institui, secus in iam nato.
7 † Quid in nepote nato, potest ne sub qualibet conditione institui,
Barto. dicit, si suus est, non diuersum de eo, quam de filio
Doctores sentire, & equiorem putāt snīam, quę iuuatur cōi ra
8 tione, quæ sic ostenditur †. Nam filius ideo sub facili potestatiua
conditione potest institui, quia non implendo videtur sponte
hęreditatem respuere. arg. l. iam dubitari. infr. de hære. inst.
quæ ratio non minus viget in vlterioris gradus liberis, atque in
filijs. Ex contrario respondeo, quod hec ratio concludit, quare
sub arbitraria facili cōditione possunt institui, & bene omnes
respicit. Sed non est ratio, quare filij non possint sub omni con
ditione institui, sicuti alij vlterioris gradus possunt, vt. d. l. suus
quoque. & l. sed si sub conditione. §. nepotes. de hęred. inst. &
9 l. 1. §. sciendum. inf. de suis & leg. cū si. † vbi clara & aperta sunt
verba, contra quæ non est admittenda interpretatio. arg. l. ille
aut ille. §. cum in verbis. de leg. 3. l. in his & ibi Paul. de Cast. de
cond. & demō. l. vbi verborū. & ibi Soc. fil. de reb. dub. glo. Bar.
& doc. in l. veteribus. ff. de pac. facit. l. prospexerit. infr. qui & a
qui. in fine. Et forte non inepte attentari posset talem obseruationem
esse formalem, quod lege & ratione probatur. Lege
scilicet, suus quoque. sępe allegata, vbi ait, excipitur filius. & l.
3. §. si sub ea. inf. de cont. tab. clarior tex. in d. l. institutio talis. ff.
de cond. inst. vbi de illa conditione, si codicillis scripsero, & nūc
codicilletur, sine aliqua suspensione vitiatur institutio non alia
ratione iureconsultus ait, nisi quod conditio est. Hodie autem
10 talis obseruatio sublata est. † & a legitima omnis conditio, ac
minimum onus reijcitur. l. quoniam in prioribus. C. de inoffi.
11 test. vnde eleganter Bald. in l. omni modo, tradit † filium institutum
si voluerit grauari, quoniam interim antequam declaret
se velle, non est necessarius. l. verba hæc. inf. de cond. inst. l. iā
dubitari. & l. Cornelius. inf. de hæredi. insti. Nam interim mo
riens filius non transmitteret. l. si ita scriptum. §. illi si volet. de
leg. 1. & l. si ita scripsero. de condi. & demon. quod Castren. cōmendat
in d. l. suus quoque. Alexander adijcit, quod etiam in
posthumo, vbi conditio fuisset ante natiuitatem impleta reijcitur,
quia saltem in hoc grauatur, quod opus est, doceat conditionem
impletam, de quo Bald. & Castren. in d. l. cum posthu
mus. supra. eo. & Docto. in d. l. quoniam in prioribus. Bald. hic
12 notat † tantū valere generalem dispositionem quo ad genus,
quantum specialis quo ad speciem. l. si duo. sup. de admi. tuto.
l. fi. C. de reb. al. nō al. Quænam sit generalis, & quę specialis nō
13 declarat. † Ex gloss. c. ex parte. el. 1. de cst. deleg. colligunt Inn.
Host. & Panor. illam esse generalem, quæ in toto genere verificatur,
si vero in vna specie verificatur, est specialis. Idem Panor
in c. pasto-

in c.pastoralis.§.quoniam.de rescriptis. Idem dixit Bart.in l.si domino,de leg.1.per illum tex.& in l.hæres.de opt.leg. Quod ad q.induxit, Si Papa mandat prouideri de primo beneficio in tali diocęsi vacaturo, & accidat vacare in illa particulari ecclesia,primus impetrans promouebitur, quia vtraque est specialis licet prima incerta,secunda certa,& ad hoc optimus text. in d. cap.ex parte. Ex quibus colligo hunc sermonem,quisquis liberorum, specialem magis esse, cum tantum vocatus videatur, qui primus suus nascetur l.boues.§.hoc sermone,de verbo. signifi.ita scribit Bartol.in l.liberorum, de verb.signif. Quicun-
14 que natus fuerit.† No. quod institutio incerta, & generalis valet,contra l.in tempus.§.fi.& l.quoties.§.hęres inf.de hære.insti.quia hic inquit Bart. facta est demonstratio signo indubita-
15 bitabili,si suus nascetur.† Vnde no.illud dicitur certum,quod licet incertum nunc est,tamen dubium non est posse certificari.facit l.quidam relegatus inf.de reb.dub. Item signum indubitabile illud dici,quando fallere nō potest.Sic incertitudo personæ,quando qualitas est certa, non impedit, quin res habeatur. Ratio, cuiuscunque certa qualitas acciderit,certam facit demonstrationem,vt hic,si suus nascatur, quicunque siue nepos,siue pronepos,siue vnus siue plures,sui nascuntur,is solus demonstratus est signo indubitabili. Hinc Bald.ait,paria esse, quid esse nūc certum,vel postea certificandum. leg.prima de legat. secundo. Et obserua per qualitates fieri indubitabiles demonstrationes, & induci certam cognitionem de eo, quod presens non est,& est demonstratio intellectualis,quæ sufficit, vt l.1,inf.de condi.& demonst. Hinc bellissime Bal.arguit,spurium posse institui,si legitimabitur,de quo late hic Alexand.& Aret. Vltimo vtiliter tractant hic Bar. & Bald. vtrum appellatione nepotum contineantur omnes liberi, & qui filiorum appellatione.

SVMMARIVM.

1 *Intellectus per interpretationem voluntatis nō fit ex proprietate verborū.*
2 *Fictio postliminij locum ne habeat in eo,qui natus apud hostes tandem ad suos redit.*
3 *Ius postliminij quid operetur.& nu.7.*
4 *Partum iustum & vitalem non edi ante septimum mensem.*
5 *Fictionem in iure non fieri super impossibili.*
6 *Fictio translatiua quid requirat.*
8 *Postliminium cui partui detur,& nu.12.& 17.*
9 *Matris calamitatem non debere ei nocere, qui aliquo tempore in vtero libero fuit,& num.11.*
10 *Natus apud hostes ex captiua matre prægnante,si redit, fingitur liber natus,antequam captus.*
13 *Suitatis ius in triplici differentia.*
14 *Suum esse,non exigit in potestate esse.*
15 *Filius captiuus apud hostes impedit quominus interim liberi inferiores gradus dicantur sui.*
16 *Filij eius,qui est captiuus, nō censentur ab eius potestate omnino liberati.*
18 *Legis rationem non esse curiosius inuestigandam,vbi eius dispositio illius est certa.*

§.Si eius qui filium habebat. Et nepotē ex eo instituerat, nurus prægnans ab hostibus capta sit, ibique viuis patre, & auo pariat, & mox post mortem patris atque aui redeat,vtrum hic casus ad leg. Velli.respiciat,an ad ius antiquum aptandus sit,possitque ex iure antiquo,vel ex lege Vellei. institutus non rumpere? Idem quærendum, Si iam mortuo filio pronepotem instituat hæredem, redeatque eo mortuo,sed cū testamentum ab eo non rumpatur,nihil refert, vtrum ex iure antiquo,an ex lege Velle. excludatur. Hic §.continet duos casus,de quibus disputat Sceuola,vtrum ad ius antiquum, an ad legē Velle.pertineat. Circa casus positiones inuestiganda sunt quædam.Et primum,quomodo hic concepta fuerit institutio. Secundum,vtrum capta nurus sit ante vel post testamentum. Tertium, quę vis in his casibus postliminij, quæ ve in l. qui in vtero.de sta.ho. Quartum,quomodo non rumpitur testamentum, multis alijs intersertis quæstio. Quomodo autem concepta hic fuerit institutio, non liquet. Attamen siue secundum alterum ius,siue indefinite & generaliter concepta fuerit,vt supra §. vt instituens, & l. commodissime, non illepide hic Sceuola quærit de casu huius redeuntis ex hostibus, vtrum ad ius antiquum,an ad Velle.respiciat,& per hoc quo iure iuuatur testamētum.Consequens inuestigatio,nunquid proponatur casus nurus captę ante testamentum. Bald. putat post conditum testamentum. Ex diuerso scripturę ordo indicat captam ante testamentum,suadetque ratio,quod maius dubium,si captiuitas præcedat testamentum, quamuis Castrensis dicat nihil referre. Ego autem multum interesse autumo. Nam qui postliminio reuertitur,ex hora captiuitatis semper in ciuitate fuisse creditur & hinc efficitur ante testamentum esse natum, qđ repugnat instōni factæ de nasciturо, quæ non admittit iam natum,vt sup.l. Lucius §. Titius,ergo non parum interesse. Vtrū hic casus ad legē Velle. respiciat,an ad ius antiquum aptandus sit. Sceuola ex præposito facto mouet quæstionem,vtrum horum iurium facta inst.testamentum non rumpitur, & sic incidenter de forma instōnis fit quæstio. Vnde colligitur, quod si non rite.i.eo modo quo dicit,instituatur,incassum fieret institutio,& propterea si casus est Aquilianus,scilicet,quod se mortuo suus nascatur,non prodest ex Velle.lege facta instō,& similiter econtra. Ex quibus clare liquet,alienam esse formā Aquili. instōnis,& aliam Velle.quas formas ponit glos. insti. de exhæred.lib. §.posthumorum.in fin.inf.vtrum simul. Quæ ratio hic dubitationis fuit,patet ex themate.s. quod is vere nascitur patre & auo testator viuis,& sic ad leg. Vell.respicere videtur, nisi obstaret,quod seruus hostium nascitur,& mortuis comparatur l.quod attinet.de reg. iuris. Et quia idem redit suus post mortem patris & aui,videtur ad Aquil. pertinere, & quoniam Aquil. est,si suus nascāt, is licet redeat suus,non tamen nascit̄ suus,iuris subtilitate inspecta,ad Aqui.nō pertinet,& ideo Sceuola ait,an ad ius antiquum aptandus sit.s. per interpretationē
1 volūtatis.†No.hic optimum tex.quod intellectus per interpretationem volūtatis non est proprius verborum,quod intelligo de interpretatione,quæ non est expositiua,siue realis.arg. l. nō aliter.de leg.3. Bal.in l.si.de interpretatione.s̄.de legib. Veron. in Rub.de verb.sig. Aptandus.i.extendendus.arg.l.non solū.§. qui primipilum in fi.s̄. de excom.tu. ergo vt verborū non pertinet. Qua ratione ergo aptandus?illa.s.quod si suus redit, & si suus nascatur,effectu non sunt dissimiles, æque vterq; institutus non rūpit.& non institutus rūpit, vt hic,& l.si quis filio exhęredato §.siue aūt inf.de iniust.tes.succedit vulgata regula.s̄.§. & quid si tantum. Accedit coniectura volūtatis,quod non est ratio,quare testator maluerit rumpi a redeūte suo,quam ab eo qui nascetur se viuo.arg.l.mulier inf.ad Trebel.cū si.pluries allegatus, de quo casu si cogitasset testator verisimile est exp̄ssisset.arg.sup.l.Lucius §. Titius,& l.3.C. de inoffic. tes. Vt verus sensus excutiatur,imitemur pictores optimos, qui prius homines nudos liniunt,deinde vestimenta inducūt,finge sine captiuitate casum nudum filio instituto,si substituatur nepos nasciturus suus ex nuru prægnante,si nepos nascitur patre & auo viuis,ad Vellei. pertinet,sin nascitur vtrisq; mortuis,ad Aquilianā. Si adieceris velamen captiuitatis,nurus prægnantis,& apud hostes parturientis,vtrisque viuis aut mortuis,efficit tum captiuitas, quod non nascatur suus, vt Aquilia desiderat, neque inter suos neque suus futurus,vt Velleia lex exigit. Quæstionem
2 facit,quod nō nascitur eo casu quo institutus est,†an iure postliminij iuuabitur,an l qui in vtero.sup.de sta.ho. videamus qd potest ius postliminij in hoc casu, an vt in alijs æque hic fingit eum qui redit semper in ciuitate fuisse,& nunquam captum l.
3 retro.l.postliminij.inf.de cap.† & nos latere non debet,postliminiū nihil super statu fingere, sed super facto ipso solum ad captiuitatem occultandum,scilicet qui hostibus seruiuit,in ciuitate mansisse semper, & per hoc captum non captum, & id in quo facti veritas deficit,fictione suppletur, vt illi idem iuris effectus ex hoc ficto facto consequant̄,qui ex vero esse solent, vt eleganter docet Bartol.in repe. l. si is qui pro emptore infra de vsucap.l.nec vtilem.sup.ex quib. caus.ma.& l.fina.C.de sen. pas.reducit ergo ius postliminij captiuitatem, ad non captiuitatem, & tollit illud velamen,quod captiuitas induxerat,id est, quod qui apud hostes vtroque parente viuo,vel mortuo natus est,in ciuitate natus habeatur,in casu Galli,vel Velle.vt res accidit. Si autem nurus captiuitas præcedit testamentum,maius dubium est,quod captus tunc natus fingitur,vt quidam volūt, aut pro nato haberi,& institutio loquitur de nascituro, & ideo non bene dixit Castrensis,nihil referre,quo tempore nurus capta fuerit. Glos. negat fingi tunc natum, quia impossibile erat hora captiuitatis nasci.Quod vnde hauriat non video. Si nurus erat prægnans dum capitur, quid obstat, vt non potuerit prægnās parere,est ne partus prohibitiua captiuitas.Quinimo mutati status tristitia magis est, vt prouocet & partum & abortū.
4 † Num credit glos. vt multi eam intelligunt, ante septimum mensem captam,& propterea impossibile vitalem & iustū partum parere l.septimo.s̄.de sta.ho.diuinatio hęc esset,& nihilominus ista ratione partus non haberet postliminium, nisi mater capta eius temporis prægnās esset,quo iustus partus gignitur. similiter necesse esset semper mater ex hostibus redeat, alioquin partus eius, quæ ibi moritur, non haberet postliminium,quia hora captiuitatis mortua non potest seruum parturisse, magna quippe esset restrictio ad leges indistincte partui dantes postliminium. Esto, vnius mensis prægnans fuisset, non tamen sic accepimus natura impossibile, licet enim innaturale sit secundo mense iustum partum nasci, similiter impossibile, qui apud hostes natus sit, vel mortuus, Romæ sit natus vel mortuus, non tamen natura prohibet, vt qui ibi natus est, non potuisset Romæ nasci. similiter qui natus est hodie,non

die, non potuisse prius nasci, quæ iam sex mensibus concepit,
nõ potuerit iam. 10. mensibus cõcepisse, & ideo sicut fingit eũ
natũ, ita & prius matrem grauidã fingit. Hæc est vera doctrina
5 Bart. in l. sup. allegata. † Obserua tamen ex hac glo. quæ quoti-
die allegatur, quod fictio non fingit natura impossibile, vt l. ad
6 optio. sup. de adopt. & l. qui ad certum. sup. locat. † Item quod
fictio translatiua desiderat duo extrema, vnum, quod sit natu-
raliter verum, alterũ, quod sit natura possibile. Pet. in l. fin. C.
de sen. pass. Subiicit eadem glo. redeuntẽ ex hostibus fingi nunc
natũ, quod omnes sequuntur, ego falsum & impossibile osten
do. Primo, quod neque Cornelia, neq; ius postliminii circa na-
tiuitates quicquã statuisse leguntur. Secundo contradicit post
liminio. Tertio continet impossibile & absurdum. Aut enim
mater redit ab hostibus, & tũc in ciuitate semper mansisse fin-
gitur, & per hoc in ciuitate hunc peperisse eodẽ tẽpore, quo ve
re apud hostes peperit. Aut captiua decessit, & quia lege Cor-
nelia hora captiuitatis mortua fingitur, non potuit apud ho-
stes parere, neque nunc post mortem suã parere. arg. l. 1. C. de
postlim. reuers. Quarto, natura impossibile est qui adolescens,
vel vir factus redit, eius ætatis nascatur, & sine matre quæ apud
hostes cecidit, nunc nascatur. & propterea ridiculosa res est di
cere, dũ redit fingi natũ, in quo oẽs errasse vehementer miror.
Neq; illis accedo, qui dicunt fingi tũc natum, cum captus fuit
venter, quia nullo iure probatur, neque æquitate aliqua suade-
tur, aut necessitate exigitur. Adde errare etiam illos, qui dicunt
super morte, aut natali fingi. Nõ enim Cornelia fingit quẽquã
mortuum, sed super tẽpore mortis tantũ, scilicet quod qui pri
die apud hostes mortuus fuit fingit hora captiuitatis mortuũ,
& est fictio translatiua secundum Bart. & non ante hanc fictio
nẽ [illegible] q̃ ille vere sit mortuus, quã veram mortẽ retrotra-
hit ad tempus captiuitatis. De natalibus vero nihil in illa lege.
7 † Similiter & postliminiũ nõ fingit aliquẽ natum neq; rediis-
se, sed qui vere rediit, fingit nũquã captum, & per hoc semper
in ciuitate mansisse, & in consequentiã partum cui datur post
liminium in ciuitate natum, & sic non fingit aliquem natum.
sed super tempore & loco natalitio fingit, & non antequã vere
8 sit natus [illegible]. † Et sciendũ est, non omni partui dari postli-
minium, sed illi tantum qui conceptus fuit in ciuitate, & illi
qui cum matre redit, si conceptus fuit apud hostes. l. 1. C. de
postli. reuers. Et igitur nota, non sine mysterio Sceuola [illegible]
de nato ex captiua matre prægnate. Addo vltra Doctores etiã
illi competere postliminium cuius mater prægnans vel medio
tempore fuit libera per d. l. qui in vtero. & insti. de ingenuis. §.
antepen. Hinc infero, etiam conceptus apud hostes si mater
prægnans in libertatem redeat, & iterum antequam pariat mã
[illegible] hostium, ibiq; tertius nascatur nihilominus habe-
bit postliminiũ. Vlp. in l. pen. de stat. hom. ait. Si prægnans mulier
ab hostibus capta sit &c. & dubiũ non est istam mulierem præ-
9 gnantem captam [illegible] † Iura enim nolunt calamitatem ma-
tris ei, qui semel in vtero [illegible] nocere. d. §. antepen. insti.
de inge. & [illegible], [illegible] est noua & vera [illegible] C. de post
li. reuer. [illegible], [illegible] persuadeo partui dari postliminiũ
10 sine [illegible] temporis [illegible] † & hunc significatum ha
bet, quod [illegible] nascuntur ex captiua prægnante ma-
tre [illegible] & in consequentia [illegible]
[illegible] fuisse [illegible] apud hostes inst. de capt. & postl. reu.
[illegible] ab hostibus [illegible] sup. ex quis cau. [illegible] C. de postl.
reuer. [illegible] filio. § fine [illegible] inst. de in [illegible] test. & l. qui in vte-
ro sup. de stat. ho. & omnibus. ll. de materia tractant [illegible]
[illegible] non [illegible] obseruant nisi in aliquo tẽpore [illegible]
[illegible] non aũt vtrũ [illegible] partus sit capta mater [illegible] C. de
postl. reuer. item consider [illegible], nisi capta fuisset, in
ciuitate peperisset libera arg. l. 1. ff. de capt. & postl. [illegible] Quidã
obiiciunt, quod vterus est hostiũ, & cũ [illegible] non est
testamenti facti. arg. [illegible] inst. de [illegible], post-
liminium [illegible] Castrensis, & quidã putãt eũ qui [illegible]
sit, cũ sit ius recuperat [illegible] capt. amitter [illegible]
[illegible] sunt antequã ipse esset. arg. l. 1. C. de post. li. reuers. Neque [illegible]
ra [illegible] redit, qui in potestate nunquã fu[illegible] lege Corn. sup. de
testa. inst. quod Aret. ib. & hic. §. in captam præsentis [illegible]
fortissime defend[illegible] Quæ quidẽ obiectiones [illegible]
tur per l. qui in vtero. sup. de sta. ho. iuncto [illegible]
quo satis multa diximus. Excutiamus ergo l. qui in vtero [illegible]
rum intellectum. Barto. in l. si is qui pro emptore [illegible] fingi
natum in iis quæ ventri commoda sunt quod Aretinus [illegible]
qui videtur. Imol. non ineleganter hic, & d. l. si is qui. [illegible]
dit non esse fictionem, sed legis dispositionem. Ego autẽ [illegible]
de aperta ratione. Nam tritissimũ omnium [illegible] est, vt nõ
plus valeat fictio quam veritas. Sed si vere esset natus, non ma
gis ad fauores quam incommoda natus esset. Quisque enim
ad vtranque fortunam æque nascitur. & iam ipsis & aliorũ.
Non diuersum ergo statuendum in ficte nato. At qui in vtero
est, commodorum duntaxat est particeps, nullis aliis profutu-
rorum, ad suam ipsius vtilitatem, non ergo fictione, sed iure
speciali gaudet fauoribus natorum. Adde, si natus fingeretur,
commoda tum obuenientia non reseruarentur in tempus na-
tiuitatis. in lege. antiqui. supra si pars hæreditatis petatur ait,
Paulus, Antiqui libero ventri ita prospexerunt, vt omnia iu-
ra integra in tempus nascendi reseruarẽtur. Prospexerunt ait,
11 quod emolumenti est significatiuum, non fictionis. † Hęc pro-
spicientia efficit quoque tempore mater libera sit, vel conce-
ptionis, vel partus, vel medio, vt ingenuus nascatur. insti. de in-
ge. §. antepe. quod non est fauore libertatis, vt vulgus putat, sed
ex prospicientia. l. qui in vtero. Hæc eadem prospicientia con-
ceptos viuo eo, de cuius bonorum possessione, aut hæreditate
agitur, & conceptos post mortem a 12. tab. reiici non impedit
l. 1. §. si quis proxi. inf. vnd. cog. & l. Titius. cum seq. inf. de suis &
12 le. † Hæc eadem efficit in casu nostro, vt is conceptus erat ante
captiuitatem matris, habeat ius postliminij non aliter, quam si
ipsemet captus fuisset. & igitur in l. pen. ff. de sta. ho. Vlp. ait, Si
prægnans mulier ab hostibus capta sit, id quod natũ erit post-
liminium habet, concepto autem apud hostes, nisi cum matre
redeat, non dari postliminium. l. 1. C. de postli. reuer. & l. diuus.
inf. de ca. Cum misterio ergo Sceuola ponit casum nurus præ-
gnantis captiuę & imperitæ propterea negant quidam, aut du
bitant, vtrum partui nostro competeret postliminium. Ad ar-
gumentum Aretini ex prædictis patet responsio. Adde Soci.
filij authoritatem, in l. 1. de vulg. in 3. q. sic loquentis, Ad l. qui
in vtero. Dicimus posthumum nõ fingi fuisse in potestate, sed
reseruantur sibi iura suorum in tempus nascendi, vt in l. anti-
qui. iure ergo fauorabili, qui in vtero est, gaudet priuilegiis na-
torum, quę in tempus natalis reseruantur, sentit hoc idem Bal.
in d. l. qui in vtero. Et si argutus adhuc speculator diceret, in ca
su nostro non potuerunt iura suorum reseruati, quæ nunquã
13 competierunt ei, qui patre & auo viuis natus est. † Respondeo,
suorum iurium tres species inuenio. s. quod qui in vtero est, qñ
pater aliqua ratione desiit esse suus, aut nascitur auo mortuo
suus, vel auo viuo suus futurus, aut vtrisque. s. patre & auo vi-
uis nascitur, & habet ius agnascendi quamprimũ pater de me-
dio tollatur. §. ille casus. In casu ergo nostro quia natus vtrisq;
viuis, & postea decedente patre per ius agnascendi factus fuis-
set auo viuo suus, nisi impediuisset captiuitas, quod ius agna-
scendi ex beneficio. l. qui in vtero. obueniens, eidem nunc re-
deunti iure postliminij conseruatum confert ius suitatis. Neq;
nouum, impeditum in vita fieri suum, mortuo parenti suum
fieri, licet in potestate nunquam fuerit, casus est in l. 1. §. quæri
potest. in fi. inf. de suis & leg. Ergo hic casus pertinet ad Vellei.
Pertinere ingeniose defendit Comensis disputãdo publice in
gymnasio Papien. quæ disputatio quo iure non rumpat, vt in-
utilis a Sceuola reiecta, a nobis negligenda est, quam similiter
ridendo Castrẽsis inquit. Papien. disputare de lana caprina. Vt
14 iterum ad obiectionem redeam † respõdet etiam Bal. in l. apud
hostes. in l. fi. C. de suis & legiti. & l. Deo nobis. C. de episco. &
cler. non valere consequentiam, non est in potestate, ergo non
est suus. exemplum. inf. eo. qui nascitur post mortem testato-
ris, nunquam fuit in potestate, & tamẽ suus nascitur. Item mo
nachus, episcopus, non sunt in potestate, & tamen sui sunt. &
alij multi casus, quibus qui nunquam in potestate parentũ fue-
rũt, & tamen sui fiunt, vt l. 1. §. quæri potest, & §. sciendum. inf.
de suis & leg. Adde, si valeret hæc propositio, non est in pote-
state, ergo non suus, ex contrario dici posset, est in potestate, er-
go suus. verumtamen nulli dubium auũ habere in potestate &
filios & nepotes, & ex eis deinceps liberos omnes. instit. de pa.
po. solos autem viuos filios suorum iure contineri. inst. de hęr.
qualit. & diff. §. sui. Areti. replicat posthumos in fauorabilibus
pro natis haberi. d. l. qui in vtero. & sic fingi esse in potestate, &
suos similiter, & monachos ficte suos, subiiciens in dispositio-
ne de suis loquente, comprehendi etiam ficte suos. l. lege Cor.
sup. de testa. Aduerte q̃ iureconsultus ibi non dicit, ficte suum
qui in potestate morientis non fuit, sed ait, dici non esse suum,
quod intelligo proprie & regulariter. Nam posthumus, mona
chus, episcopus, & cæteri iure speciali gaudent iuribus suorũ.
Ergo firma tenet regula. l. lege Corn. contra Bald. Ad illud
quod Aret. inquit, posthumum per l. qui in vtero. fingi esse in
potestate, & suum, aduerte quod ea lex nõ loquitur de posthu
mo. nec quicquam fingit, vt supra satis demonstratum fuit, &
si fingeret suum fuisse institutionis tempore, Aquil. formula
ac lex Velleia superfluæ fuissent. Sed neque fingere posset alio
præcedente in gradu, scilicet viuo patre suo, patria esse natura,
vel lege impossibile, docet glo. & Docto. in l. talis scriptura. de
leg. 2. Alex. hic faciunt verba Sceuolæ, cum ab eo non rumpa-
tur. Et nota illa verba Imperatoris, tamen suus hæres parenti
efficitur, non ait, fingitur. Postremo Aretino respondere ple-
nius videtur Imperator insti. de hære. quæ ab intest. his verbis,
Interdum autem licet non potestate parentis mortis tempo-
re suus hæres non fuit, tamen suus hæres parenti efficitur, velu
ti si ab hostibus quis reuersus fuit post mortem patris sui. ius
autem

autem postliminij hoc facit. quasi dicat, nunc redeundo effici
suũ, & non retro fingi fuisse suum, scilicet q solus reditus suffi
ciat. Idem omnes. ll. dicere videntur de partu apud hostes nato
loquentes. Et ratio potest esse, cum lex non possit habere ra-
tionem natiuitatis, solum reditum cõsiderat, per quem statim
incipit esse suus iure postliminij. Neque natiuitas, neq; mors
neque alij in captiuitate agentis actus in consideratione sunt,
quia inepti sunt ad producendos ciuiles effectus hostibus serui
entes, & quasi pro mortuis habẽtur. de reg. iur. Sed cum ab eo
testamentum non rumpatur. propter quid est, quod ab eo non
rumpitur, gl. inquit, quia potest preteriri. in contrarium est tex.
in l. si quis filio. §. sed si pater. infr. de iniust. test. vbi non institu-
tus rediens rumpit, & hic text. & in §. in omnibus a consensu.
An qui apud hostes est mortis testatoris tempore, & quem ne
mo in suitate præcedit. satis suus est aptitudine, & spe postlimi
15 nij, licet actu non sit suus, † magnę vtique vis est ista spes redi-
tus, quod vlteriores liberi non sunt interim sui. l. 1. §. si quis de-
cesserit. inf. vnde leg. & 3. §. quid si is qui. l. ventre. inf. de acqui.
16 hære. diceturque quodammodo esse in potestate suus. †, sicut
& eius filij plene a sua non censentur potestate liberati. l. pe. ƒ.
de supellec. leg. An quod rediẽs suus in quẽcunq; casum suita
tis institutus iure postliminij non rumpit, & igitur Sceuola ait,
cum ab eo non rumpatur. quasi dicat, talis suus rediens si est in
stitutus, non habet ius rumpendi. An quod illa institutio, si su-
us nascatur, extẽdatur ad eum, qui suus redit siue agnascatur?
arguit hic tex. noster, in est adaptandus, scilicet per interpreta-
tionem mentis testatoris. effectu enim similes sunt casus, vt. §.
ostendimus. & de similibus casibus idem iudicium. supr. §. &
quid si tantum. Neque est ratio ne diuersum testator maluerit
arg. l. mulier quę. ad Trebel. quod si cogitasset creditur expres-
sisse. arg. sępe allegate. l. Lucius. §. Titius. & l. 4. C. de inoff. te-
sta. & illa verba, si suus nascatur, non solent dici ad excludendũ
similes casus, sed ad declinandum vitium incapacitatis, vt. sup.
in princ. & §. vt instituens. Vltimo verisimile est, mentem sic
instituentis fuisse, a ruptura suum testamentum præseruare.
Sed nisi suus ex hostibus rediens intelligatur institutus, non
impleretur desiderium testantis. facit. l. 3. inf. de mil. test. Nihil
refert vtrum ex iure antiquo, an ex lege Velleia excludatur, sci
licet a rumpendo. Sensus iste meo iudicio, nihil refert, id est su
peruacanea & impertinens est talis inquisitio. Cum ab eo non
rumpatur, id est cum talis persona sit, quæ ius rumpendi in ca-
su nostro non habet, Patet hic sensus, quia disputando vtro
istorum iurium a rumpendo excludatur, eam indecisam dese-
rens inuestigationem transit ad illud, sed cum ab eo non rum-
patur. Nihil refert &c. aliunde, id est a persona instituti dirimit
quæstionem, si non intelligeretur institutus, non impleretur
desiderium testantis. facit. l. 3. infra de mil. test. Obseruari igitur
ex illis verbis, cum ab eo non rumpatur, argui natum apud ho
stes in quẽconque casum suitatis institutum, si vnus redeat, nõ
rumpere. Probatur, quod si rumperet, multum interesset scire
quo iure sit institutus, similiter si altero non rumpitur, sciri
non potest non rumpi, nisi cognitum sit illud quo non rumpi-
tur, quia casus sunt diuersi, vt hac lege. Et potest esse ratio, qđ
natiuitas sicut mors non est in consideratione, vt Imol. & Ca-
stren. hic dicunt, nequeuntque producere ciuiles effectus. arg.
l. quod attinet. de regu. iu. & ideo illius, qui apud hostes nasci-
tur, sicut natiuitatis ratio non habetur, ita nec temporis quo
nascitur, & verum viuo vel mortuo testatore, cum illa natiui-
tas sicut captiuitas omni iure occultetur atque supprimitur, ni
mirum si solus reditus est in consideratione, id est si suus vel
17 alienus redeat, vel viuo vel mortuo testatore. Confirmo † qđ
partui datur sine distinctione postliminium. d. leg. qui in vtero
leg. ab hostibus. §. non minus supra ex qui cau. ma. leg. si quis
filio. §. sed si pater. & §. siue autẽ. inf. de iniust. test. præter distin
ctionẽ. l. 1. C. de postl. re. & hoc sentire gl. videtur, dum ait neq;
obstat quod viuo testatore fuit natus, quia inspicio quando ve-
re fuit suus. Bal. ideo non rumpit, inquit, quia inuenit se institu
tum eo tẽpore, quo incipit obtinere iura sui hæredis. Amplius
ex prædictis collige, quod institutus si suus nascatur, nõ refert,
si apud hostes nascatur, & suus redeat. Et per hoc in casu Galli
paria esse suum nasci, & agnasci, & suũ ex hostibus redire. Itẽ
contra Aretinum, Qui suus morienti testatori non est, si agna-
scatur, habet ius rumpendi, si præteritus est, & non rumpendi,
si est institutus, similem & pleniorem casum habuimus supra
proximo. §. Quid si is. Non obstat. l. si quis posthumos. §. si fi-
lium. sup. eod. & l. si quis filio. §. sed si pater. infr. de iniust. testa.
quia loquuntur, quando impedimentum est ex persona in me
dio existen. quę locum occupat suitatis, nos autem quando lo-
cus vocat. Rursus nota, superuacuam & inutilem inuestigatio
nem esse reijciendam. Et quod superuacua & inepta est illa,
quæ non confert ad casum, de quo agitur. facit gl. magna in l. 1.
18 §. de eden. † Item vbi certa liquet legis dispositio, non est inue-
stiganda illius ratio. Quod eleganter Imo. inquit intelligendũ
respectu eius quod in lege est sancitum, secus si agatur de pro
ferenda lege ad casus non expressos, adde etiam inuestigãdam
rationem, quando agitur de tollenda. ll. contrarietate. optimus
tex. in l. 2. C. de veter. iur. en ucl. Item & absurdi aut iniquitatis
vitandæ. l. scire oportet. §. aliud sup. de excus. tut. Quæ quidem
Sceuolæ conclusio est notabilis ad multa etiam alio modo il-
lam intelligendo. Debet neutro istorum iurium rumpi testa-
mentum, quia casus hic est adaptabilis ad vtrumque ius, vt ex
præmissis atque ex se patet. Et propterea inuestigandum non
est, vtro iure non rumpatur. Vnde deducitur, quando quæstio
diuersis diuisim rationibus vel iuribus solui potest, non inter-
est, si hoc vel illo soluatur, veluti quando quid fieri diuersis in-
strumentis æque bene potest, non interest, quo instrumento
factum est. Nec quærendum, ex quo procedat solutio, post-
quam a quocunque procedat, non variatur effectus, & quan-
do habetur effectus, non est curandum de modo, etiam si me-
dia sunt contraria, vel diuersa, hic quidem contrariæ sunt insti-
tutiones, Si me viuo, si me mortuo, tamẽ omnium vnus & idẽ
finis, & effectus diuerso licet calle procedãt. Quod ad pulchras
quæstiones Doct. inducunt, vt illam peto declarari Emphyteu
tam cecidisse a iure suo, quia triennio a Canonis solutione ces-
sauit, vel quia vendidit domino irrequisito, & illum peto con-
demnari, fieri secundum ius vel statuta ciuitatis, & illam peto
rem vel extimationẽ. Et quid si copulatiue petatur? Doctores
hic plene tractant, maximę Bal. Areti. Alex. & recentiores fere
omnes. Ex facto memini agitatum, vicini fundi dominus age-
bat, ius sibi esse eundi per fundum vicinum, quia per eum locũ
iter publicũ, vel vicinale esset, obijciebatur nimis obscure agi,
& alterum; ius eligendum. Replicatum, non eo minus delibe-
rari posse, vtrum cedat, vel contendat, quia non interest, vtrum
publico, an vicinali iure impediri iter non possit. Citabatur hic
locus, & l. siue contra. §. quia Plautianum. sup. de liber. agnosc.
& l. quod si dubitet. infra de acquirenda hæredita. facit. cap. de
dum ecclesia Rothomagen. ibi, furtum quodammodo vel ra-
pinam. de electio. & cap. tertio loco. de probat. o. ibi, furtiuum,
vel adulterinum, & cap. ex parte. de foro competenti. ibi, spo-
liatorem, vel detentorem. vbi Antonius dicit esse casum in ter
minis libelli alternatiui, ad idẽ ex diuersis factis & iuribus. Ex
diuerso multum interesse dicebatur, quia aliud est populo, &
aliud est viciniæ iter deberi. Iniquumq; varijs rerum prægraua
ri defensionibus. arg. l. itemque. de dol. & l. prętor edixit. inf. de
iniurijs, & alternatione incertum non admittendum, d. l. præ-
tor. §. quod autem. vbi Bar. & idem Bar. in d. §. quia Plautianũ.
Ex altera rursus parte contendebãt, defensiones non esse per-
nitiose varias & incertas, quæ vno liberi fundi clypeo teguntẽ.
facit. l. duobus. §. colonus. supra de iureiuran. & l. si is qui te. §.
vtrum. ibi, non feci. infra. de reb. dub. Et nihilominus exonera-
ri litigatores, si vno iudicio potius quam pluribus controuer-
sia dirimatur. argu. l. quidam existimauerunt. supra si certum
petat. cum similibus. Nitebaturque Burij & sequacium au-
thoritatibus ad §. quod autem. quo nititur Barto. respon. quod
variata facti qualitate non idem effectus sequi potest. Respon-
di nihil præponi, quominus reus intelligat se ius prohibendi
itineris habere, vel non habere, quod si liqueat longissimo itũ
tempore, nec quo iure liqueat, vicinali iure itum censendũ est,
quia leuis. Bald. hic mouet. q. alias Bononiæ disputatam. Testa
tor substituit, si moritur sine filijs legitimis, quid de filijs legi-
timatis? Item statutum, quod filiæ non succedant stantibus
filijs masculis legitimis, quid in legitimatis? Quas plenius om-
nibus Aretinus hic tractat.

SVMMARIVM.

1 *Posthumus alienus nondum etiam institutionis tempore conceptus, potest hæres institui.*
2 *Nepos qui nascitur mortuo patre suo, aut qui viuo testatori auo agnascitur, non institutus, aut non recte institutus rumpit testamentum.*
3 *Institutio facta de nepote, qui suus nasceretur, potest in adoptato verificari.*
4 *Adoptari absentem non posse.*
5 *Promittens non facere, promittit factum.*
6 *Negans aliquid recte factum, non propterea fatetur illud esse factum.*
7 *Dicta ad refellendum non debent in contrarium sensum accipi.*

§. Forsitan adhuc dubitat quis, an istis casibus, si nepos post testamentũ na-
scatur viuo patre suo, deinde ex eo concipiatur, hisque mor-
tuo patre, deinde auo nascatur, An nõ potuerit hæres institui,
quia pater eius non recte institutus esset? Quod minime expa-
uescendum esse. Nam hic suus nascitur, & post mortem nasci
tur. Ergo & si pronepos admittetur qui natus erit ex nepote
postea viuo filio, atque si ex eo natus esset adoptatur.] De cõ-
muni intellectu semper dubitaui, propter multas subauditio-
nes, volunt enim omnino hic dici, q neque dicitur, neq; Sce-
uola cogitauit. Causa huius est, quod omnes pertinaciter con-
tendunt

tendunt contra vim verborum omnino vsque ad §. nunc de le
ge. de solis casibus Aquilianis tractari, quod falsissimum satis
demonstratum arbitror, & hoc §. patet aperte. Duo casus pro-
ponuntur, primus de pronepote instituto, secundum consiliū
Galli, nepote præterito, vt in prima glos. institutus enim fuit is,
cuius pater nondum natus erat. Vnde obseruandum est, insti-
tutionem Aquil. posse fieri etiam de filio nepotis posthumi &
1 alieni. † Ex quibus colligitur, nihil referre institutionis temp o-
re posthumus alienus sit conceptus, aut post ea concipiatur. fa-
cit l. placet sup. eodem, quod intellige, dummodo mortis testa
toris tempore sit conceptus l. Titius inf. de suis & leg. Aretinus
autem subtiliter, & forte verius casum cōiecturatur, scilicet ne
potem institutum, si se mortuo nasceretur, & is se viuo natus
est, ergo male institutus l. commodissime. sup. eodem arguūt
illa verba, quod nō recte institutus esset. Quibus repugnare for
tissime videt, quod nepos hic natus est viuo patre suo, de quo
necessaria non erat institutio. in §. in omnibus, & propterea nō
2 potuit esse male institutus. † Nepos autem qui nascitur mor-
tuo patre suo, aut agnascitur viuo testatori non institutus, aut
non recte institutus testamentum rumpit l. 2. C. eo. & sup. §. idē
credendum, & l. si filius supra eodem. Defenderet forte aliquis
hic tradi non sine causa nepotem natum post testamentum,
deinde mortuum viuo adhuc testatore, quo casu testamētum
reconualescit, vt plures volunt. aut perseuerat validum, vt So-
cin. filio placuit sup. in rep. l. si filius. per l. posthumus. inf. tit. 1.
& de iure ciuil. hic casus videtur magis clarus, quam in d. l. po-
sthumus. Haud minima discrepantia est inter natum & nō na-
tum preteritum. Si natus est qui preteritur, statim ipso iure nul
lum est perpetuo testamentum d. l. si filius, & d. l. 2. C. eod. & l.
filio præterito inf. tit. 1. l. inter cætera inf. eodem. Si vero in vētre
est non institutus, nihilominus valet testamētum, licet eius na
tiuitate rumpatur, qui si viuo testatore moritur, vt in casu no-
stro, testamentum adhuc subsistit d. l. posthumus, & hic secun
dum hunc intellectum est casus. Verū differre non video post
testamentum nasci, vel agnasci suum, quamuis ante testamen-
tum natus fuerit, vtroque enim casu testamentum penitus rū-
pitur. Casus est in d. §. idem credendum. ver. sane, & l. post hu-
morum loco inf. titu. 1. & hic est huiusmodi, immo fere idem,
quòd in dicto §. idem credendum. Nam vtrobique agnascen-
do fit suus, & nullus nepos natus est suus. Quid dicemus? inex-
tricabilis quidem est difficultas. An quod ibi nullo modo fuit
institutus, hic autem aliquo modo, licet nō recte institutus es-
se? Nam qui nullo modo instituit, præterire voluisse creditur,
qui vero vno modo instituit apparet præterire noluisse, & fa-
uore testamenti de alio modo potius non cogitatum solet dici
arg. l. Titius §. Lucius. sup. eod. cum si. Neque ratio diuersita-
tis videtur, maluerit vno casu esse institutum, alio præteritum.
Contrarium tamen docet l. commodissime. supra eodem. An
ꝗ ibi ex iuris scrupulositate, hic æquitate dicat nihil expauescē
dum? Sed non fuisset iurisconsultorū grauitatis, de eadem re,
& eodem prope verborum cōtextu, tam varie censuisse, expri-
mit ratio non expauescendum, quia suus, & post mortem na-
scitur. An quod alia ratione fuit non recte institutus, Ingenio-
si speculentur. An contextus est ita mendosus quod eius verus
sensus percipi non possit? Inclinat proculdubio animus. In ar-
chitipo Pisano non similiter scriptū legi. At qui longe in hoc
§. est mendosior. Fallitur, qui putat enim esse matrices Pande-
ctas illas Iustinianas. Non aliud quippe sunt, quam exemplum
quoddam vetustissimum, & idcirco cæteris venerabilius. Glo-
satores, & Doc. sentiūt, nepotes viuo patre suo decessisse & per
hoc agnasci non contigisse. Colligūt ex illis verbis, isque mor
tuo patre, deinde auo nascat, & hoc modo bene tollit contra-
rietas. §. idem credendum, & ad Vell. pertineret, quod ipsi fere
non possunt. Vnde fit, non fuisse necessariam de eo instōnem,
vt in §. omnibus, & idcirco quęro, quare Sceuola dubitauit de
substōne pronepotis, & eius patre quomodo potuit esse nō re-
cte institutus? Si instituí non oportebat, de indubio, me Deus,
casu dubitasset. Prætereaq; natus est mortuo patre & auo tan-
tum, proculdubio viuente proauo testatore natus est, & aperto
in casu Velle. Nulli enim apparet proauū testatorem præmor-
tuū. Si ad Aquilianam solū pertinet hic tractatus, exigit mors
testatoris immediate pręcedat natiuitatem posthumi, & ideo
forte non male acciperemus, mortuo patre, deinde auo .s. ma-
iore, & eius filium ante omnes obijsse. Innuunt hoc illa verba,
quia pater eius non recte institutus esset, nisi enim filius testa-
toris præmortuus fuisset, non potuisset esse male institutus ne-
pos. Item & illa verba, nam suus nascit, & post mortem nascit,
nisi intelligas de morte testatoris, non pōt hic casus ad Aquiliā
pertinere, etiam si ex hostibus redijsset omnibus defunctis, ne-
cesse est testator sit vltimus morientium, alioquin suus redire
non potuisset. Si vero accipis verbum, Aui, proprie non potest
euitari, quin viuo proauo testatore nascatur, & quod casus erit
sine scrupulo Vellejanus, & illa verba, pater non recte institu-
tus, remanent inepte, & impertinenter dicta. Si volumus non

frustra dicta, necesse est testatoris filius de medio ante omnes
sit sublatus, vt nepos fiat suus, & non recte institutus, & tunc
incidimus in scyllam. s. §. idem credendum. Secundus casus est
ibi, ergo & si pronepos &c. vbi quæritur, Quid si facta institu
tione de nepote posthumo, & nepos natus filiū genuit, moxq;
moriat viuo patre & auo testatore, testatorque adoptet prone-
potem in nepotam quasi ex filio natum? Nunquid admittet is
ex institutione de nepote facta proinde atq; si naturalis nepos
3 fuisset? Concludit Sceuola admittendum † Nota instōnem fa
ctam de nepote qui suus nasceret, in adoptiuo etiam verificari
illa similitudine, quod instō si nascatur, porrigit ad illum, qui
agnascitur. Sane agnascendi iure & adoptiuus, & naturalis ca-
sus continetur hic. Nullo modo asserenti possum illis diuina-
tionibus glos. & Doc. de captiuis apud hostes, & emancipatis,
& vt addant subauditionibus subauditiones, & diuinationibus
diuinationes. Non satis fuit fingere pronepotem hostibus ser-
4 uire, verūetiam adoptatum, † & quoniam absens adoptari ne-
quit l. post mortem. §. fin. sup. de adop. aliam superaddūt diui-
nationem .s. rescripto principis adoptatū. arg. l. iubemus. C. de
eman. li. Quibus fortissime repugnat, nullo iure seruos hostiū
adoptari posse, impatiens proculdubio est patrię potestatis ca-
ptiuitas, nam ad eum casum res venit, a quo incipere non pōt,
insti. quib. mod. ius pa. po. sol. Dicet fortassis alius, rediens post-
liminio fingit semp in ciuitate fuisse, & sic præsens adoptatus,
tunc, ꝗ quid opus fuit principis rescripto? Esto fingi iure post-
liminij adoptatum in ciuitate, nonne consequens fit viuo auo
agnatum, & propterea non ad Velle. pertinere. & sic omnes
subauditiones, & diuinationes subuerti? quas etiam Aretinus
detestat. Non recte institutus, pro nullo modo institutus glos.
accipit. Ex qua collige dici non recte factum (quod faciūdum
erat) si non fiat, & sic non facere est .i. non fecisse, qđ fieri opor
5 tuisset, † & hinc est, quod qui non facere promitt t, factū pro-
mittit. l. 2. §. idem si in facto inf. de verbor. oblig. Hinc Bal. ele-
6 ganter notat, † eū qui negat non recte factū, non propter ea fa-
teri quid esse factū, siue nudū factū. Considera hoc sermone,
non recte institutus, negatā videri solā qualitatem rectitudinis
Vtrū propterea videatur reliquum fateri, quęstionis est. facit in
ar. l. cum prætor. sup. de iud. Item qui negat qualitatem non ne
gat subiectum, pōt enim qualitas abesse integra substantia re-
manente l. in delictis §. si detracta sup. de noxa. Nam si institu-
tus non fuisset, inepte Sceuola dixisset, non recte institutum, &
ideo melior Aretini intellectus, videamus an distingui possit,
aliud in excipiente, aliud in asseuerante. Excipientis enim pro-
7 priū est refellere, † & dicta ad depulsionem non dicunt accipi
in contrariū sensum cap. exceptionem obijciens. de re. iu. in 6.
Bar. in l. non vtiq; inf. de excep. cano. in c. cum venerabilis. eod.
tit. Si verum amamus qui negat recte institutū, neq; negat, ne-
que fatetur institutū. Quæstio autem negantis factum qualifi-
catum varie tractanda est, ex personis, ex causa, ex loco, & tem
pore. Item vtrum totū, an sola qualitas negata videatur. Si qua
litas, quid de reliquo nudi facti? Num negatum, num confes-
sum, an neutrum? Rursus an omnium qualitatum eadem sit
tractatio? cum aliæ sint formales, aliæ accidentales, de quibus
plene in disputatione mea Perusina. Item not. æque suorum
iura in adoptiuis filijs, atque naturalibus legitimis valere. Neq;
mirum, cum ex eodem iure ciuili descendat. Tractat hic. Bart.
& post eum recentiores, vtrum legitimatio peti possit per pro-
curatorem, similiter specialis affinitas nū contrahi possit. Quæ
rit idem Bart. in §. nunc de lege, vtrum legitimatus post mor-
tem possit fieri suus.

SVMMARIVM.

1 *Filius in re certa institutus testamentum inofficiosum non dicit, ad supple-*
mentum legitimę duntaxat agit.
2 *Partis vocabulo simpliciter enunciato significari dimidium.*
3 *Exhæredari posse eum, qui potest institui.*
4 *Exhæredationem non valere, nisi aliquo instituto in eo gradu, a quo fit ex-*
hæredatio.
5 *Exhæredatio non rite facta præteritionis loco habetur.*
6 *Intestati causam sola testati causa facit cessare.*
7 *Exhæredatus filius desinat necne esse suus.*
8 *Exhæredationem non eximere filium a patria potestate.*
9 *Suorum duo genera.*
10 *Testamentum, in quo filio præterito nepos ex eo est institutus, nullum esse,*
etiam si filius viuo testatore decedat.
11 *Præter hæredem facere non potest.*
12 *Bonorum possessionem dari secundum tabulas, quomodo accipiendum sit.*

§. In omnibus His speciebus illud obseruandum
est, vt & filius (dumtaxat qui nō po-
testate est) ex aliqua parte sit hæres institutus. Nam frustra ex-
hæredabitur post mortem suam, quod non est necesse in eo,
qui apud hostes est, si ibi decedat, & certe in nepote, & prone-
pote,

pote, quorum si liberi heredes non instituuntur institutionem
nunquam exigimus, quod præteriti possunt.] Tres tradunt ge
nerales regulæ, quas optime colligunt glo. & Bal. Prima, quod
omnino filius suus insolidum vel ex parte, l. quotatiua institua-
1 tur, alias testamentum est ipso iure nullum. † Hodie autem, in
quit Bal. etiam institutus in re certa non nulliter instituitur. per
§. illud quoque ca. in authē. vt cum de appel. cog. neq; de inof-
ficioso agitur, sed solum ad supplementum legitimę. l. omni-
modo. C. de inoffi. test. Aduerte, quod olim etiam institutus in
re particulari, non dato cohærede, non iniustum reddebat te-
2 stamentum. l. 1. §. ex fundo. inf. de hæred. inst. Et obserua † licet
vox partis simpliciter dictę intelligatur de dimidia. leg. nomen
filiarum. §. portionis infra de verbor. signifi. & leg. de ætate. §. si
interrogatus supra de inter. act. cap. 2. de decimis. in 6. tamen
adiectio ex aliqua parte, potest intelligi etiam de minima & sic
incerta est enunciatio. glos. no. in Clemen. 1. de foro competē.
& propterea interrogatus si respondeat se hæredem, aut pos-
sessorem aliqua ex parte, non potest intelligi de dimidia, & ma
gis est obscure respondisse. Quid si dicat aliquis partem suam,
an intelligatur de dimidia, gl. in d. §. portionis. sentit esse adie-
ctionem eiusdem effectus quod, aliqua, quia verbum suū adie
ctum ibi exemplificat. in l. 1. C. de iur. emph. vbi scriptum est,
partibus suis, quæ vox nō verificatur in dimidia. Sentit ergo gl.
per adiectionem, suam, non intelligi magis de dimidia, quam
alia facit text. in d. §. portionis. & l. recte. ff. de verbo. sig. Nam
3 frustra exhæredabitur post mortem suam, † quoniam regula-
re est eundem posse exhæredari, qui potest institui, & nulli im-
posita magis necessitas instituendi, quam exhæredandi, & al-
tero facto testamentum est valiturum. l. inter cætera. infr. eod.
& instit. de exhæred. liber. in princ. hic autem omnino exigitur
institutio, & nullo modo exhæredatio. Vnde nota in casu Gal-
li exhæredationem fieri non posse, & omnino filium instituen
dum, & sic fallentiam ad l. inter cętera. Ratio, quia posthumus
4 institutus est post mortem filij & testatoris. † exhæredatio au-
tem non valet non alio instituto in eo gradu, a quo exhæreda-
tur. l. si ita scriptum. §. fi. supra eod. nisi aliquis sit institutus. ne-
mo non scriptus adire potest, & hæreditate non adita nullius
momenti est exhæredatio. l. filium. §. sed cum exhæredatio. inf.
de contratabu. & l. si nemo. infra de re. iur. & ideo Sceuola ait,
Nam frustra exhæredabitur post mortem suam. Quia nepos
posthumus instituitur, si se viuo filius decedat, & sic filij exhæ-
redatio, cum non possit sortiri effectum ante aditam hæredi-
tatem, adirique non potest nisi post mortem suam & testato-
ris, ergo post mortem suam intelligitur exhæredatus, quod fie
5 ri non potest. † Nota ergo exhæredationem non rite factam,
pro præteritione haberi. simile est. supra in l. si ita scriptum. §.
fin. & non rite fieri, quoties in eo gradu alius non instituitur,
quoniam nugatoria censetur, Castrensis inquit, quoties certū
est non futuram aditionem exhæreditatis viuo exhęredato,
per quam oportet exhęredationem confirmari. l. filium. §. sed
cum exhæredatio. infra de contratab. & hic, & ratio est secun-
dum Alexan. supra in dicto §. fin. l. si ita, quod ante aditam hę-
reditatem non potest de inofficioso quęrelari quę nō quadrat.
Cogita, an possit dici, quod exhęredatio sit ad excludendum a
successione filium, sed vel non alio instituto, vel destituto testa
mento filius ab intestato succedet iura non patiuntur quem si-
6 ne herede decedere, † & cautam intestati sola testari causa fa
cit cessare. l. quamdiu. de acquiren. heredit. cum vulg. & ideo
opus est alius sit hęres, qui adeat ex testamento, ad hoc vt exhę
redatus a successione sit exclusus, & propterea Sceuola ait, fru
stra exhęredabitur, id est priuabitur, cum nihilominus ab inte-
stato successurus sit tanquam pręteritus. Quid si filio exhęre-
dato, & altero filio instituto, nepos posthumus instituatur in
casu Galli, an iniustum sit testamentum? & vtique non minus
hoc casu post mortem suam exhęredatus videtur. Ex quibus
palam fit, in casu Galli etiam alio instituto non valere exhęre-
dationem, & ideo Sceuola monet omnino filium instituendū,
7 & non exhęredandum. † Videamus, nunquid per exhęredatio
nem filius desinat esse suus? Non mouerem, nisi Barto. in l. 1.
§. sciendum. infra de suis & leg. dixisset desinere esse suum, per
illum textum, quod inducit ad quęstionem statuti excludentis
filias, quem Alex. ibidem sequitur. gl. in l. qui in aliena. §. inter-
dum. inf. de acquir. hęr. dicit exhęredatum haberi pro mortuo.
allegat auth. de hęr. & Fal. §. exhęredatos. quorū quis maxima
sit authoritas, attamē plus in contrariū me mouet textus aper
tus in l. si quis posthumos. §. si filium. §. eo. in d. l. si quis filio. &
in l. si quis filium. C. de inoff. testam. vbi exhęredato filio & ex-
traneo instituto nepos pręteritus non respondit. Rationē assi-
gnant ibidē Vlpianus & Imperator, quia pater exhæredatus eum
8 pcedit, ergo p exhęredationē non vacat locus suitatis † facit quod
p exhęredationē neq; desinit esse in patr s ptāte, casus est. §. in
l. filio. vbi emancipatus p adoptionē rediens in ptāte, nihilomi-
nus & exhęredatus, & in ptāte remanet. probat. in ll. quib. mo.
ius pa. pō. sol. vbi exhæredatio nō numeratur inter modos sol-

uendę patrię potestatis. Non obst. d. §. sciendum. quo nititur
Bart. quinimo contrarium potius probat, cum non dissimilis
casus a casu d. l. si quis filio. De materia tractāt Angel. & Imol.
§. in l. filius a patre. Bar. in d. §. interdū. l. qui in aliena distinguit
in quo plures consentiunt. Areti. in l. sub conditione. & l. filius a
9 patre. sup. eo. & in d. §. interdū, varie loquitur † Ex quibus. ll. vl-
tra doc. no. duo esse suorum genera. Vnum eorum, quos hęre-
des fieri oportet, & hi sunt quos mortis testatoris tempore ne
mo pręcedit, de quibus hac lege. Aliud eorū, qui alios nō pię-
cedūt, sed post mortem agnascendo primi sunt, quibus ab in-
testato defertur hæreditas, testamento aūt facto nullū ius hñt,
nisi viuo testatori agnascerent, tūc enim quasi posthumi non
instituti rumpunt. Hanc distinctionem didici ex. l. scripto. infr.
vnd. lib. d. l. si quis filio. & d. §. sciendum. & d. l. si quis filium. C.
de inof. test. iuncto. §. nunc de lege. & l. posthumorū loco infr.
de iniust. test. Item aliam diuisionem Doctores colligūt ex d.
Bart. in d. §. interdū s. quod alij sui sunt directo, alij vtiliter, vt cla-
10 rius distinguit Aretinus in d. l. sub conditione. Vltimo nota † li-
cet præteritus filius in potestate viuo testatore decedat, & ne-
pos ex eo sit institutus, cui legitima deferē ab intestato aui hæ-
reditas, nihilominus testamētū est ipso iure nullum, & ad hoc
allegatur. In contrarium esse videtur. l. posthumos. §. idē & cir-
ca inf. de iniust. test. Bal. refert de hoc a Doctoribus diligenter
quæri. Imo. dupliciter soluit. Aretinus eius solutiones deridet.
Comensis in rep. l. si filius qui. probat illam distinctionem, ibi
de iure prætorio, hic iure ciuili, ex cuius tamen verbis conclu-
di potest, Gallum & Sceuolam frustra tantum laborasse. Ego
autem Galli formulam necessariam arbitror, si finem spectes.
neque facile mihi persuaderi potest, testamentum reconuale-
scere, quamuis bonorum possessio secundum tab. detur. Finis
Aquilianæ est, alienos posse fieri legitimos hæredes, vt supr. in
prin. multis. ll. & rationibus ostendimus, & in consequentiam
venit conseruatio testamēti. Non enim hoc principaliter egit.
vt non rumperentur testamenta, sed vt omnes intelligerent
iure. 12. tab. ex testamento posse succedi, absque eo quod recur
11 rerent ad prætorem †. Pretor non potest heredes facere. insti.
de bo. poss. §. quos autē. ergo vt legitimi hęredes fierent, neces-
saria fuit obseruatio Aquil. vt casus est in l. pen. de lega. 1. & hic
iūcta. d. l. posthumus. inter quæ non minima differentia, & per
hoc vtilitas. Si fuerint legitimi ipso iure sui sunt hæredes, estq;
eorum ius perpetuum. Bonorū autem possessor non nisi præ-
toris authoritate & causa cognita olim efficiebat. si intra annū
impetrabatur. insti. de bo. pos. §. pe. Hinc attentari posse puto,
testamentum non reconualescere iure prætorio, quia ex inte-
ritu ad vitam non est regressus. l. si decem. §. si aream inf. de sol.
Quomodo ergo datur bono. pos. secundum tab. si nullę sunt,
ex iure enim factis tabulis bonorum possessionem prętor pol-
licetur. forte non male respondetur, non semper bonorum
possessionem dari ex tabulis validis. nam ius ciuile volūtatem
& solemnia simul respicere videtur, prætorium autem solam
12 interdum voluntatem tuetur. † & dat bo. pos. secundum tab. i.
secundum voluntatem in tabulis scriptam, & non ex tabulis. i.
ex testamento. testamentum enim non est, quod nullum est. l.
2. §. testamentum. inf. quemad. te. ap. C. Plinius minor, scriptus
hæres, legata se præstare non ex testamento, in quo inutiliter
relicta erant, sed volūtate, quam pium & religiosum custodiri
fore scribit in epistolis. Non ego frequentius dari secundum
ta. i. ex tabulis validis, & regulare esse. Excipiuntur tamen casus
in d. l. posthumus. & cogita, vtrum hæc distinctio probanda sit
& an ad l. filio præterito. possit adaptari, vtrobique enim æqui-
tas & voluntas nulli noxia dominatur.

S V M M A R I V M.

1 *Temporis initium significari his particulis, ex eo tempore, exinde, ex illo.*
2 *Suum hæredem nasci, & suum futurum hæredem nasci, differunt.*
3 *Clausula hæc, pro se & suis ex linea masculina descendentibus, quos com-
prehendat, quosue excludat.*

§. Nunc de lege Velleia videamus quę voluit viuis nobis na
to non rumpere testamentum. Et videtur primum caput ad
eos spectare, qui cū nascerentur, sui hæredes futuri essent. Er-
go si filium habeas, & nepotem nondum natum ex eo hęredē
instituas, si filius decedat mox viuo te nepos nascaē, & verius,
dicendum est non rumpi testamentum, vt non solum illud
primo capite notauerit, si nepos ex eo tempore instituaē, quo
filius non sit, verumetiam si viuo patre nascatur. Quid enim
necesse est tempus testamenti faciendi respici, cum satis sit ob-
seruari id tempus, quo nascitur? Tametsi ita verba sunt, qui
testamentum faciet, is omnis virilis sexus, qui ei suus hæres fu-
turus erit &c.] Aquilius docuit, quemadmodum qui testa-
menti tempore nepotes posthumi alieni quirent institui. si te-
statore mortuo sui nascerentur. L. Velleia etiam si viuo testa
tore mor-

tore mortuo aut agnascerentur, permisit institui, quæ lata fuit interrogante L. Iunio Velleio cons. Claudio imperãte, & ideo Velleia appellata, quod eo rogante lata fuit, vt Pompeia, Iulia, Cornelia, & cęterę similes. Eodem similiter authore pro mulieribus Sen. Cons. Velleianum factum fuit. Errat quisquis iurisconsultoria authoritate latam putant, contra. §. lex est. insti. de iur. nat. gen. & ci. Sceuola nunc aggreditur legis Vell. interpretationem, licet superius quæstiones fecerit de quibusdam casibus, vtrũ ad hanc legem pertineret. Duo itaque legis Sceuola tantum capita aggreditur. De primo tractat hic, de secũdo. inf. §. etiam si parente. Primum caput communiori opinione duos casus continet. Primus est vētris instituti iam mortuo filio, ac nascentis viuo auo. Secundus casus est instituti filij, & substituti ex eo nepotis, si suus futurus nasceretur. Mihi autē vnum tantum casum cõtineri persuadeo, quod & Bar. & Castrensi placuisse videtur. in quo duo coniunctim requiruntur, q᷈ nepos instituatur, si filius decedat, & nascatur, viuo auo testatore probatur ex themate proposito, ibi, si filiũ habeas &c. Si Sceuola quæreret de instituto nepote post mortem filij, inepte tale thema proposuisset. Item probatur illis verbis, si nepos ex eo tempore quo filius non sit instituatur. quę non accipienda arbitror vt cæteri intelligunt. s. ꝙ institutionis tempore filius non esset, sed vt institutio in id tempus conferatur, quo filius non sit. si nepos, ait ex eo tempore instituatur, quo filius non sit, id est, extunc quo filius non sit. alias non dixisset, ex eo tempore instituatur, neque vsus fuisset verbo futuri temporis,

1 sit † Hæc verba, ex eo tempore, exinde, ex illo, eiusdem sunt significationis, initium temporis significantia. bona glo. tex. & Bar. in l. 1. §. annum. ff. de iti. actuque priu. Idem Bar. in l. ex hoc iure. ff. de iust. & iur. insti. quib. quib. mod. ius pat. pot. sol. §. sed si ab hostibus. in fin. & l. quid si filius. inf. de cap. Accedit ratio, cui non satis video responsum, quod lege. 12. tabu. poterat institui suus nepos, & ideo lex Velle. superuacua fuisset in hoc. Et verius est, non rumpi, vt non solum illud primo capite notarit, si nepos ex eo tempore instituatur, quo filius non sit, verumetiam si viuo patre nascatur. Ecce quam aperte probat, nõ rumpi testamentum, secundum propositum thema, in quo nepos institutus est, viuo adhuc filio, & eodem mortuo suus futurus, id est viuo auo nascitur. Quod si illa verba, ex eo tempore instituatur &c. intelligantur de institutione fienda mortuo iam filio, inepte Sceuola argumentaretur ad q. propositam. Viuo patre. i. patre filij mortui, vt omnes fere & recte intelligunt. Nam si intelligeremus viuo patre ipsius nepotis instituti, contradiceret. inf. §. ille casus. vbi Sceuola inquit primo capite permitti institui nondum natos, qui cum nascerentur, sui erunt, posteriori capite non permitti &c. clarius etiam probatur illis verbis. Videtur primum caput ad eos spectare, qui

2 non nascerentur, hæredes sui futuri essent. † Nota non idem esse suum hæredem, & suum futurum hæredem nasci. Suus nascitur, qui mortuo testatori auo nascitur, suus futurus, qui viuo auo nascitur, vt hic, & in §. ille casus, de quo latius differuimus. supra in quæstionibus, & in §. quidam. Quid enim necesse est tempus testamenti tempus faciendi respici, cum satis sit obseruari id tempus, quo nascitur? Respondet obiectioni quorundam existimantium tempus testamenti inspiciendum. quod probare nitebantur ex illis verbis legis, qui testamentum faciet. propter quid satis est obseruari tempus solũ in quo nascitur? existimo, quia institutio conferenda est in tp̃s, quo nascitur. Si suus futurus nascatur, vt ibi hæredem instituas si filius decedat. quamuis verba sonare videantur tempus testamenti. Et ideo ait, tametsi ita verba sunt. s. legis, qui testamentum faciet. tametsi, vt in archetypo Pisano, pro quamuis accipio, sic etiam Aret. & non pro certe, tum ꝙ non reperitur talis significationis, tũ quod non congrueret præcedentibus & sequentibus. fatetur enim Sceuola, talia esse verba testamēti faciendi tp̃s sonantia, nihilominus ea non attendenda, quia satis est nascatur suus futurus ex legis sententia, quæ alioquin non differret a lege. 12. tab. quæ solum tp̃s testamenti obseruat. Is omnis virilis sexus, qui ei suus hæres futurus erit &c. imperfecta adeo est oratio vt nescias in quem sensum accipienda sint verba. gl. multum laborat, & quo plus iudicij adhibeas, plus diuinando inuolueris. Hæc verba omnis virilis sexus &c. Accursius actiue accipit de eo, qui testamētum facit, ꝙ verificaretur de solis masculis. Paleus intelligit passiue. s. de his qui instituũtur, & verificantur etiam in fęminis natis ex masculis tantũ, id est ꝙ tam neptis quam nepos ex filio possint institui. facit. supr. ead. l. in prin. ibi, si quis mihi nepos, siue quæ neptis. No. igitur hanc differentiam inter actiuam & passiuam de eis enũciationem, vtra autem verior, postea videbimus. Bal. infert ad stipulationē emphyteusis pro se & suis descendentibus per virilem sexum, vt comprehendatur etiam neptis ex filio, non autem nepos, neque neptis ex filia, & sic fęmina ex masculo contine-

3 bitur, & non masculus ex fęmina. † Quid si stipulat̃ pro se & liberis sui ex linea masculina? Castrēsis in l. maritus. C. de procu. refert se consuluisse non contineri filiam, neque ab ea descendentes, ea ratione inquit, quod linea fęminina incipit ab ipsa filia, & ideo non diuersum iudicandũ de capite. quam sequentibus. per. d. l. maritus. & Alexand. hic sequi videtur, & Areti. probat. Ex quibus nota aliud esse dicere de descendentibus virilis sexus, seu per virilē sexum, & aliud est esse de linea siue ex linea masculina. Quid si stipulatur pro suis descendētibus masculis, Spec. tit. de locat. †. nunc aliqua. versic. 146. putat non cõtineri nepotem ex filia per rationem. l. si viua matre. §. 1. C. de bon. mat. sequitur Bald. in l. 1. C. de condi. insertis. & Io. And. in addit. Specu. in Rubri. de test. dum recitat disputationē Ricardi Malũb. Idem Castren. hic. Si stipulatur pro suis descendentibus virilis sexus, siue descendentibus per virilem sexum, venient etiã neptes ex filio, nec requiritur quod sit virilis sexus secus autē putat, si dicatur pro descendētibus masculis. Quod est notandum. Collige ergo ex mente gl. & Docto. esse eiusdē significationis hos sermones, stipulari pro descendentibus virilis sexus, & descendentibus per virilem sexum, & descendentibus per lineam masculinam, quod his casibus veniunt fęminę ex maribus descendentes, & non masculi ex fæminis. Et diuersum est dicere, pro descendentibus masculis, quod non fęminę, sed solum masculi continentur. Idem si dixeris ex linea seu de linea masculina, secũdum Castren. in d. l. maritus. Quæ licet omnium vna sit sententia, & in scholis & iudicijs recepta nunquam fatebor ex significato verborum non idem esse dicere vel stipulari. pro descendentibus seu liberis virilis sexus, & liberis masculis, imò plenius dicimus virilem sexũ quam masculos, nam solo sexu mares a fęminis discernuntur, & nominantur. Mas enim dicitur, quod fortior ac generosior sit a matre masculus diminutiue, qui non potest significantius exprimi & demonstrari, quã per sexum, dicendo virilis sexus. quæ quod sit debilior vox ad excludendas fæminas, cõtra naturam & vim vocis est. & hoc text. nullo modo probatur, in quo imperfecta est oratio, & eclipsata pænitus. Ex vero itaque significato nihil inter se differt dicere liberos virilis sexus, & liberos masculos, siue masculini sexus. & si vero verius est, nullo modo verbis virilis sexus fæminas posse comprehendi, veluti ex contrario venire non possunt mares appellatione fæminini sexus, licet alia ratione turpioris exempli sit, vt lege, si ita scriptum. de legatis secundo, fateor tamen stipulatione pro descendentibus per virilem sexum fæminas ex masculis natas contineri. bonus textus in l. lege. 12. tab. C. de leg. hære. & alij similes, qui hic ab Alexandro allegantur. quia verum est dicere, neptem ex filio natam ex liberis virilis sexus per virilem sexum descendisse, sicut descendentes masculi ex filiabus nostris recte dicimus per fæmininum sexum, & propterea non idem est dicere hi liberi sunt virilis sexus, quod significat masculos, & dicere liberos per virilem sexum. Nam non omnes descendentes per virilem sexum mares procedunt, quoniam natura virilis ęque se habet ad vtrunque sexum gignendum. lege, maximum vitium. C. de liberis præteritis. Nota illud Castrēsis, inter descendentes ex linea, seu de linea masculina fæminas nullas contineri. de quo semper dubitauit, nisi validior ratio afferatur, quam illa, si linea fæminea excludatur, ergo & caput ipsius lineę, q᷈ est ipsa prima filia. argu. d. l. maritus. C. de procu. facit melius in eo iudicio. l. familię appellatione. inf. de ver. sig. vbi appellatione familię princeps continetur. His contradiceret Geometra, licet punctus principium lineę sit tamen non est linea. & Arithmeticus, monas licet principium numeri sit tamen non est numerus neque numeri. a quibus differre non videtur fæmina, cum ipsamet sola sit caput & finis suę familiæ. lege, pronunciatio. §. finali. & l. familię. inf. de verb. sig. Hinc existimo, veluti ex fæmina non ducitur familia, ita nec proprie linea ducatur. Neque video, cur fæmina ex maribus nata, nõ vere & proprie ex linea, siue de linea masculina dici possit, licet in ea desinat linea masculina. Neque ex vsu linguę Latinę, neque aliquo iure didici in huiusmodi. qq. plenioris significationis esse dictionem, per quam dictionem, ex & de, vt per Bald. in l. ex arrah. C. de acti. empt. Si quæreres, vtrum filia sit in linea masculina, intrepide negarē, propter sexuum repugnantiam. & ideo de & ex linea esse, recte dicitur, & per lineam, si verbum descendens adieceris, quæ disputationis gratia sint dicta.

SVMMARIVM.

1 *Suum nasci, & agnasci suum, paria esse, quod attinet ad succedendum ex ex Velleia.*

§. Etiam si parente Viuo nascitur &c.] Sceuola hic interpretatur secũdũ caput legis Velleiæ, in quo nihil de posthumis tractatur, sed de nepotibus & pro nepotibus ante testamentum natis instituendis, vel exhæredandis. Differt a primo capite, in quo tractatur de posthumis futuris suis, hic de iam natis, illię permittunt

mittũtur institui, hic instituti vel exhæredati vtantur rũpere, vt clarius in . ille casus. Habent hoc cõe, q sicut illi præteriti natiuitate rũpunt, sic isti agnascendo rũpunt, vnde gl. in prin. sup. apparet quasi posthumos iure cõsultũ posthumorũ loco

1 accipere in l. posthumorũ inf. de iniust. testa. † Ex quibus nota paria esse ex lege Velleia, nasci, & agnasci suũ, quo ad vim succedendi & instituendi, vel exhæredandi. Et similiter paria fuisse ex l. 12. tab. quo ad vim rũpendi, nasci, & agnasci suũ, & toto hoc. §. laborat in declarando quõ quis intelligitur desinere esse suus. Ex hoc. §. & d. l. posthumorũ liquet, natos nepotes viuis adhuc patre & auo nõ licuisse instituere l. 12. tab. & hac lege Velleia prouisum fuit posse institui, vt in d. l. posthumorũ, & hic legitur, & certum est, tales nulla rõne potuisse posthumos esse. Vnde colligitur inhibitos institui, non quia posthumi, sed quia non sui, & sic contradicere videtur. §. posthumo. instit. de leg. & bono. possess. in princip. quod si verum est, superuacua foret omnis disputatio, de qua supra in quæstionibus, an posthumi incertorum numero essent, & quare de eis sic constitutum. Innuunt ergo hęc iura, suos inutiliter institui substitutionis titulo ante legem Velleiam. Mouet hãc quæstionẽ. Imol. & Alex. tractat in. §. videndũ, & in filio idẽ Alexand. in l. inter cętera in fi. & est glossa notabilis, & ibi Imol. in l. pr͞im impuberes inf. de vulg. Posset forte respõderi iure nouo cõpilatorio, & post legẽ Velleiã, sed iure duodecim tabu. secus, vt hic, & d. l. posthumorum, quibus videtur non posse responderi, & ratio coniecturalis, quod suos. 12. tabul. voluerunt omnino primæ institutionis titulo honorari. nihilominus quo plus speculaberis, plus diuinabis, nec semper despiciendum est illud imperitorum refugium l. non omnium. sup. de leg. tum præsertim ob Grecanicam aut Tribunianam inuidiam, quæ ne vestigium quidem. 12. tabu. ac ll. vetustarum venire ad nos passa est. Vltimo tractant hic Bar. Bal. & docto. de significatione verbi, hæredis pulcherrimas & vtilissimas quæstiones interserendo.

SVMMARIVM.

1 *Interpretationem recipiendam non esse, quę fit repugnantibus verbis legis.*
2 *Captiuitate ius hæredis admittitur.*
3 *Nepos, cuius pater captiuus est apud hostes, interim non est auo suus, sed est status pendentis.*

§. Videndum est num posteriori parte, si quis ex suis hæredibus suus esse desierit, liberi eius & cæteri in locum suorum sui heredes succedunt & c.] Testator habens filium captiuum apud hostes, & nepotem ex eo natũ domi, instituit filiũ, & nepotẽ substituit, filius in captiuitate decessit mortuo testatore, quærit Sceuola, vtrum nepos succedendo rumpat, aut non rumpat & sic vtrũ per interpretationem lex possit induci ad hunc casum, & per hoc fateri videtur verbis legis non contineri, ergo interpretatio ducenda ex legis sententia, & laborat ostendere verba non

1 repugnare illa recitando. † Vnde collige, repugnantibus verbis interpretationem non recipiendam l. prospexit, qui & a quib. bonus text. in l. ab omnibus de leg. 1. in princ. ibi, cum & significatio verborum non repugnet, & ideo hic ait, Nihil enim addidit, quo significaret tempus. Videamus, quæ causa dubitandi fuerit. Et ea ex verbis Sceuolæ colligitur, licet hic filius post testatorem mortuus fuerit, nihilominus ostendit Sceuola viuo testatore desijsse esse suum, non ex die mortis, sed ex die captiuitatis. Duplici iure, scilicet iure gentium, seruus hostium factus, mox desijt esse in potestate & in suitate, & Corneliæ fictio est, quia non redit, neque redire potest, mortuus creditur viuo patre, & ideo ait Sceuola, audacter possis dicere hunc viuo testatore suum esse desijsse. Et ad taci tam obiectionem, quod nihilominus nepos viuo testatore factus non est suus, sed status pendentis, respondet, nihil enim addidit scilicet lex, quo tẽpus significaret scilicet agnascendi, & ad hoc probandum recitat verba, si quis ex suis hæ-

2 redibus & c. † Ex quibus nota sola captiuitate amitti ius suo-

3 rum. Item † quod interim nepos non efficitur suus, sed status pendentis, a ias. 12. tabul. potuisset institui, vt supra in. §. Quid si is latius differuimus.

SVMMARIVM.

1 *Mentem legis coniecturatam prævalere scripto etiam aperto.*
2 *Interpretatio extensiua in correctorijs quando admittatur.*
3 *Correctio legum per tacitos & subauditos intellectus induci potest.*
4 *Expressum quid dicatur.*
5 *Coniunctionem diuersorum capitum eiusdem legis permissam esse ad decisionem casus emergentis.*

§. Ille casus in difficili est. Ita legitur, & bene est, in archetypo Pisano super recognito iussu & beneficio Leonis 10. Pont. Maxi. Iste, §. per se facilis est, quamuis difficilem casum decidat. Difficultatis ratio meo iudicio est duplex, prima quod nec verbis testatoris, secunda, quod nec verbis legis contineatur. Et in hoc scriptum est apertũ, & propterea difficile fuit interpretationem admitti voluntatis l. ille aut ille inf. de lega. 3. verba enim testatoris, cum fieret institutio de nascituro nepote, debuerunt esse secundum primum caput legis Velle. si filius me viuo meus esse desierit, nepos qui mihi ex eo futurus hæres nascetur, hæres esto, & euenit quod natus est viuo filio nepos, & hoc notat Sceuola dicens, non enim suus hæres est tempore quo nascitur, & sic nõ in casum institutionis, neq; legis primo capite. Item neque secundo capite, quo natus ante testamẽtum, si institutus vel exhæredatus esset agnascendo vetatur rumpere. Hic natus est post testamentum, & non suus futurus hæres, cum pater precederet, & sic recte ait Sceuola, nullo iure potuisset, quod in publica disputatione respondi, nullo capite legis per se, & probata responsio fuit, nulli quidem dubium legis capita iura esse. Huius quæstionis status est collectiuus. Collegit enim Iulianus voluntatem ex causa, propter quam lex lata fuit, ac coniunctionem duorum capitum legis, quorum mixtura efficitur vnum solidum, per se quidem vnunquodq; caput casum prepositum non admittit, sed simul iuncta ex volũtate admittunt, faciunt quę tradunt in l. vtrũ sup. de pet. hære. Colligitur mens legis ex illo, quod primo capite institui permittitur nasciturus suus futurus, secundo capite iam natus, & institutus non suus futurus prohibetur rũpere, si contingat agnasci. Habet ergo cum primo capite commune casus noster, quod instituitur nasciturus, cum secundo capite, quod viuo testatori agnascitur suus futurus. Cur asit in casu præposito legislator

1 maluerit rũpi, non apparet. Vnde nota † quod cõiecturata mẽs legis præualet scripto etiam aperto, & interpretatio ex coniecturata mente est ęqua, & probabilis, etiamsi verba eum significatum non habuerint. scire oportet. §. est aliud sup. de excusa. tuto. satis n͞i est non repugnent. Nam q͞n voluntatis est quęstio, sufficit verba nõ repugnẽt l. ab omnibus inf. de leg. 1. & l.

2 talẽ inf. de hær. inst. §. fi. Amplius nota, † quod in correctorijs extẽsiua interpretatio admittitur, q͞n de mente est iusta coniectura. Nec verum quod hoc procedit propter authoritatem Iuliani iurisconsulti. qui ius condendi legem habebat. Dicit Barto. quod est falsum, & ab Aretin. hic improbatur, nullibi enim reperitur iureconsultos ius corrigendi. ll. habuisse, vt in princ. plene tractatum fuit. Verum Bart. oppositionem probari sentit idem Areti. ex eo quod Iuliani dicitur sentẽtia approbata, quod intelligit per habentes potestatem condendi legem, quod diuinatio est. Sceuola enim inquit receptam sententiam Iuliani, quod intelligendum est vsu, item & ab alijs iureconsultis, sicut hodie, quæ cõmuniter doctoribus placent dicuntur receptæ sententiæ seu cõmunes. Aretinus hic negat materiam correctoriam, sed vel exorbitatem propter publicã vtilitatem, in quibus extensio admittitur, vt traditur in l. fi. & l. illud. C. de sacro. san. ecc. & l. si vero. §. de viro sup. sol. mat. Cogita tamen, quod lex Velle. non multum. 12. tabu. aduersatur. nam & 12. tabul. fauent vltimis voluntatibus, & conseruari amant, & igitur tantam solemnitatem adhibuerunt, ergo & quæ ad conseruanda testamenta pertinent, non sunt. 12. tab. in sensa, & conueniunt in ratione generali, licet Velleia vetet rũpere, quod. 12. tabu. permittebant. Et quamuis dissentiant inter se Doctores, vtrũ in correctorijs admittatur interpretatio extensiua a ratione expressa, & ex sententia Bald. in l. maximum vitium. C. de lib. præt. expressã satis censetur illa quæ sola est, attamen omnes conueniunt admittendam, quando extrema concurrunt in eundem effectum, quem ratio generalis desiderat, secundũ glo. & Pau. de Liazar. in clemen. 1. de elect. Adde Antoniũ in c. fi. de consuetud. 13. fall. tradentem q͞n id ad quod fit extensio, saltem in parte est idem cum expresso dispositio, ita quod nõ agitur de extensione ad penitus separatum, adsitq; eadem ratio, vel maior. allegat glo. in c. sciant. de elect. Exemplum, statutum de clericis eligentibus extenditur ad clericos præsentantes, non autem ad laicos presentantes. in casu nostro non est penitus separata persona, sed eadem. Posteriori capite non permittit institui, sed vetat rumpi, scilicet ab institutis vel exhæredatis, vt in. § proximo, & l. posthumorum inf. de iniust. test. Considera, quomodo argumẽtatur Sceuola ex verbis legis, quasi dicat, nullo iure possunt institui, quos legis verbis posse institui non est concessum. Quod non sit cõcessum, arguit a partium enumeratione. Primo capite, vbi permittitur institutio de eo qui suus nasciturus sit, secundo capite, vbi vetatur institutus rompere, loquitur lex de iam nato, est ergo casus omissus, & remanet in dispositione iuris antiqui l. si cum dotẽ sup. solu. matri. Vetus lex vetat institui, & permittit rumpi testamentum, sequẽs lex vetat ab instituto

tum rumpi, quæritur an ꝯ inhibitionem primæ legis is possit institui? & vř non posse, quia duo sunt præcepta, vnum ne instituatur, aliud vt rumpatur, qui contra vnum statuit, aliud excepisse vř. l. cum prætor. §. de iudi. gl. ꝯ inquit, nam dicendo institutus non rumpat, tacite dicit quod instituatur, ne rumpat. Quæ igitur decisionis est ratio, t testamẽtorum conseruatio, videamus, an possit non rumpi testamẽtum, a præterito vtique pōt. l. inter cætera. ꝟ. ergo qui vult testm̃ conseruari, opus est instituendi ius indulgeat, sed hoc consequi non potest, nisi obstaculum ad instituendum tollatur, ergo qui vnum cōcessit expresse, aliud tacite concessisse vř. † Vnde nota, quod leg. correctio
3 pōt induci per tacitos & subauditos intellectus, ꝯ gl. c. cupientes. §. si per 20. de elec. in 6. Item quod tacite leg. derogari pōt, t per ꝯrium actum, & idem valet derogatio tacita quod expressa. facit. l. de quibus. ff. de leg. Item quod sufficit permissio tacita
4 ꝯ prohibitionē expressam. † Item quod illud dř expressum quod verbis continetur, non ex sententia. Bart. in l. nominis. §. verbum. ex leg. ꝟ. de verb. sign. & l. nō dubium. C. de leg. Inducit Bal. ad pulchram quæstionem, statuto cauetur, quod Iudæi non possint fœnerari vltra duos denarios pro libra, quætiť, vtrũ videatur permissum vsque ad duos denarios? & definit negatiue, quia maior ratio prohibitionis non excludit minorem rationem prohibitionis, & quia est ꝯ ius diuinum. facit hic text. quod aliud est permittere, & aliud vetare. Areti. licet decisionem approbet, ĩñ inductionem. Inutiliter institutus ait. Nota fm omnes, quod qui inutiliter instituitur, est præteritus, & rũpit. quod Ang. inducit ad pulchram quæstionem. Communis
5 duobus capitibus ait. † Obserua licere coniungere capita plura vnius legis, ad eliciẽdum mentē & decisionem casus emergentis, quod Bal. ad multas inducit quæstiones hic. Item bonũ est argumentum ex coniunctione duorum capitum legis, & amplius ex coniunctione duarum legum, quod Imo. hic in materia non exorbitanti admittit, alias cōtrarium esset princeps, inquit, & Alexan. probat. Bal. inducit ad multas pulcherrimas quæstiones, quas Doct. examinant, & inter cætera dicit vnum, quod Alex. exclamat mirabile, & non esse a ibi, quod si vnus testis deponit de veritate & fama, alius de fama, quod concludenter probent super eodem negotio, quan duæ semiplene coniunctæ, sed Alexan. impugnat.

SVMMARIVM.

1 *Emancipatione non fieri irritam institutionem. & nu. 3.*
2 *Conditionem semel existere sufficit ad implementum dispositionis.*

§. Quæremus Tamen cum recepta est Iuliani sententia.] Quid in summa est in Iuliani sententia, nisi quod institutus sub conditione si nascatur suus futurus hæres, satis est si agnascatur suus futurus hæres. Simile est decisum in §. quid si is. & impleta est conditio per æquipollens, ne rumpantur testamenta. Et hic melius probatur quam supr. §. & quid si tantum. quod institutio facta in vnum casum extendatur ad alium sibi similem, vt de nascituro extenditur ad eum qui agnascitur, vnde infert Sceuola, si talis nepos natus in casu Iuliani, id est institutus si suus nascatur se viuo, & non nascitur suus, sed agnascitur, hoc est viuo patre & auo nascitur, & deinde moriente patre agnascitur viuo auo, & postquã fuit factus suus emancipetur, an vitietur substitutio, vel possit sponte adire, id est ex necessario, & suo fit voluntarius, & non suus, adeo quod si expirat suitas, non euanescit substitutio in hæreditate, an sicut per emancipationem desinit esse suus, desinat esse hæres? Et decidit remanere hæredem, & posse adire si voluerit. vnde a contrario sensu gloss. & Docto. inferunt,
1 quod si remansisset suus, fuisset etiam necessarius. † Vnde nota quod per emancipationem non tollitur institutio. Castrensis opponit, quod institutus in suitate emancipatus ne desinit esse suus & hæres. supra §. quid si tantum. & allegat gl. ab omnibus approbatam. infra de vulga. l. si mater. §. fin. Barto. hanc prius obiectionem fecit, & dicit, quod ibi facta fuit substitutio in suitate, id est si suus esse desierit per mortem, & similes casus, & sic datus substitutus in casum desinentis suitatis, hic nō est datus alius substitutus substituto nepoti, & sic ex mente defuncti hic remanet hæres, illic dato substituto non potest remanere hæres, nisi inuito testatore, & sic diuersa ratio, quæ quidem satis colorata, quam non puto veram, vt supra dicto §. & quid si tantum, satis diximus, & hic text. aliunde mouetur, scilicet ex Iuliani recepta sententia, quæ alio tendit. Iuuatur hæc oppositio Barto. ex illo, ne testamentum destitutione euanesceret. Sed textus hic arguit per emancipationem non vitiari substitutionem. Castrensis dicit hoc inductum fauore testamentorum per Sceuolam, ne ab ipso emancipato, vt præterito postea beneficio prætoris rumperetur testamentum. Idem dixit in §. & quid. quod non placet, quia contra beneficium prætoris nihil hic statuitur, vt supra diximus, & ab alijs nō probatur. Alexan. dicit, quod gloss. in dicta l. si mater. ideo ibi procedit, quia substitutio fuit collata in certum, & indubitatum tempus, scilicet si viuo testatore moriatur, ideo non habet locum alio tempore. argumen. l. si ita quis. infra de vulg. & fuit Barto. oppo. in dicta l. si mater. Secundo soluit, & forte melius Alexand. quod hic habuit locum substitutio in suitate, intelligendo quod fuit emancipatus viuo testatore, & mortuo patre suo, sed si eo viuo, tunc probat responsiones supra traditas. Areti. hic apertius discutit quam alij, & omnes putant glo. & §. & quid si tantum. & hunc. §. inter se pugnare. Ipse vero existimo aut conuenire, aut non esse aduersantia, & considero quod quælibet istarum institutionum est conditionalis, illa Galli, si suus nascetur posthumus; Vellei. si se viuo nascatur
2 suus futurus, vel agnascatur ex sententia Iuliani, † & succedit regula, ad implementum dispositionis sufficit conditionem semel existere. l. si quis hæredem. C. de institutio. & substitutio. sub condit. fac. & hic est casus, sicut igitur qui institutus est si suus nascatur, & nascitur suus, impleta est conditio, & locus est dispositioni, licet postea vel desinat esse, vel nolit, semel fuit ipso iure suus, & sua repudiatio non facit desinere conditionem, nimirum si non admittitur substitutus. & hoc dicit, & sentit glo. in dicta l. si mater. Nec video diuersum hic a Sceuola definiri, institutus sub ea conditione, si se viuo nascatur suus futurus, certe eoipso quod nascitur, vel agnascitur, talis impleta est conditio, & locus fit substitutioni, si post impletam conditionem superuenit diuersa qualitas, scilicet quod desinat esse suus non refert, vt hic est casus, illa autē qualitas solum hoc efficit, quod vbi erat suus & necessarius, fit voluntarius hæres. Si autem emanciparetur ante implementum conditionis, deficeret substitutio. Hic sensus videtur esse de mente Alexan. & Aret. hic recte intuenti. Et si diceret aliquis, quid differt institutio & substitutio in suitate ab alijs conditionalibus? Respōdeo, quantum ad implementum cōditionis nō differunt, nisi quod largior in lege fit interpretatio fauore testatorum, vt s. §. proximo. & §. & quid si tantum. Neque similiter obstat. §. & quid si tantum, quia falsum est, quod ibi emancipatione tollatur institutio, vt ibi dixi, & est casus in vers. quid si nepos. Item similiter falsum, quod institutio sit ibi in suitate, quinimo est simplex & pura, nec aliter filius posset institui, vt ibi dixi. Ias. dicit diuinare illos, qui dicunt, hic per mortem filij huic nepoti cōtigisse agnasci, & postea emancipari, s. impleta iam conditione. Respondeo, non diuinari, sed liquido deduci, & colligi ex illis verbis, postquam recepta est Iuliani sententia, quæ in simili loquitur casu agnascentis. An si nascatur nepos viuo patre. subaudi, & eodem mortuo postea agnascatur viuo auo ante emancipationem, vt congruat, vel melius sit idem casus cum illo Iuliani, & sequens illatio quam facit Sceuola procedat. & sic intelligit hic Alex. Soci. filius in repe. l. i. vlt. q principalis. ꝟ. de vulg. Deinde emancipetur. s. post mortem patris, & conditionē impletam. Sponte adire possit. Nota, licet per emancipationē tollatur suitas, nō tollitur institutio, & sic qui desinit esse suus, nō desinit esse hæres, & poterit ex substitutione succedere. Item nota, substitutus si suus futurus nascatur, vel agnascatur, sufficit in vita impleri, licet tempore mortis non sit suus, quia tamen net hæres in hæreditate, quamuis postea desinat esse suus. Hic est casus, quod institutus in suitate æque principaliter intelligitur in hæreditate, dubitat quis an primus motus animi fit disponere de bonis. l. i. §. de testa. Item nota, qui filium institutũ emancipat, nō propterea videtur eum hęreditate mulctare, & institutionem reuocasse. Commentariorum in l. Gallus, Finis.

Æmilij Perroti Parisiensis I.C. Clariß. cōmentaria in l. Gallus Aquilius. ff. de lib. et posthu.

SVMMARIVM.

1 *Gallum Aquilium quid mouerit, vt de instituendis posthumis nepotibus scriberet. & nu. 3.*
2 *Legandi verbum in 12. tabulis generale.*
4 *Posthumum nepotem posse ab intestato succedere, quod & in posthumo extraneo locum habet.*
5 *Testamenta conseruari publice interest.*
6 *Contrariorum altero cognito alterum facile intelligi.*
7 *Rationem omnium, quæ iure constituta sunt, non facile reddi posse.*
8 *Posthumus suus quis dicatur, quis item alienus atque inibi posthumorum differentiæ tres.*
9 *Posthumi nepotes qui testamenti facti tempore primum gradum non obtinent, nasci tamen sui hæredes possunt, non omnino alieni dicendi sunt.*
10 *Posthumis omnino extraneis a Iustiniano prouisum est, vt hæreditatem, legatum, ac fideicommissum ex testamento capere possent.*
11 *Intellectus ad §. posthumus autem. de lega. Institu. lib. 2.*
12 *Posthumi nepotes ac cæteri descendentes qui nati testamenti tempore sui esse potuissent. 12. tabularum iure institui poterant.*

Cum

CVm ante C. Aquilium Gallum, de
cuius formula hoc capi
te agitur, iam & testamentorum faciendorũ, & hære-
dũ in eis instituendorũ facultas vnicuiq; data
esset deq; his rebus iã plurima iura constituta
1 essent, necesse est † causam aliquã fuisse, cur sin-
gularẽ hanc neptum posthumorũ institutionẽ sibi inducen-
dam putarit. Qua in re cũ diuersę sint nostrorũ interpretum
sentẽtiæ (nam aliquibus nepotes eiusmodi institui. 12. tabulis
vetitum fuisse, alijs vetitũ quidem pænitus nõ fuisse, sed nec id
absolute, & simpliciter cõcessum fuisse placuit) nobis ita sen-
tiendum videtur, vt quasi omissam potius in. 12. tabulis eius-
modi institutionẽ a Gallo introductã existimemus. Hanc igi-
tur, aut huic similem, quod ad hanc partẽ attinet, legis. 12. tabula-
larũ dispositionẽ statuimus, Vnicuiq; posthumos suos hære-
des instituere liceat, Alienis vero ne liceat, aut, posthumis suis
2 hæredibus futuris legare liceat. Alienus ne liceat, † nam legan
di verbũ in. 12. tabulis generale fuit l. verbis legis de verb. sig.
inf. Talis igitur cum esset. 12. tabularum constitutio, & in in-
stitutionibus faciendis testamenti tempus attenderetur, quo
sui hæredes haberi non possent, quos alij eo tempore gradu
præcederẽt, qui aũt sui dici nõ possent, alienos appellari debe-
re cõsequens videret, existimabant ab omnibus prohibitę. 12.
tabulis eæ institutiones, de quibus Gallus, & Velleius gerunt
ideoq; vt illicitę, nec iure vllo permissę repudiabantur, & cũ
generalis esset. 12. tabularum regula. vt quiuis post testamen-
tum suus hęres agnascẽs præteritus illud romperet, necessario
eueniebat, vt si suus hęres nepos facto testamento nasceretur
qui testamẽti tempore primũ gradũ tenere non potuisset, ab
eo testamentum agnatione rũperetur. Itaq, cõmunẽ omniũ
sententiam ante Gallum fuisse opinor, eiusmodi posthumos
vt alienos iure. 12. tabul. institui prohibitos esse, Gallo aũt vi-
sum est, casum hunc omissum potius esse. 12. tabulis, quã pro-
hibitum (neq; enim si prohibitum iudicasset, vnquã iuris pro-
hibentis inductionem ad casum prohibitum contra rectã in-
ductionem faciendarũ obseruationẽ fecisset) ideoq; ad eũ le-
gem. 12. tab. induxit, vt quemadmodum posthumi tẽpore te-
stamenti sui futuri in eo hæredes institui per. 12. tabulas pote-
rant, ita possent & ij, qui dum testamentũ quidem fieret, tales
non essent, nasci tamen aliquando sui, & testamentũ rũpere
3 præteriti possent. Causa † hoc inducẽdi Gallo esse potuit, forte
quod nec ab hac institutione authores. 12. tab. penitus abhorruis-
se iudicaret, cum penitus alieni nõ sint, qui sui nasci aliquãdo,
possunt, verisimiliusq; esset, ab eis eos posthumos exclusos vt
alienos, qui prorsus essent extranei. Item cum per huiusmodi
posthumi spem suspẽderetur testamentũ, nec prius vt firmũ,
aut infirmum dici posset, nec etiam institutio eo cõtenta, quã
aut natiuitas posthumi, aut abortus sequeretur, nihil absurdi
visum est institutionem eiusmodi inducere, per quã nihil ma-
4 gis quã antea testamentũ penderet † Eodem pertinet quod
talis posthumus ab intestato iam succedebat l. Intestato §.
vtiq; de suis & legit. hæred. inf. quæ tamẽ rõ generalior videri
possit, cum & in extraneis posthumis locum habeat, vt idem
§. indicat. His permotus Gallus, & vt testamentis, quæ hac ra-
5 tione non infrequenter rũpebantur (& tamen † ea cõseruari
publice interest. l. vel negare. Quemad. test. aper. inf.) consule-
ret ius. 12. tab. quod de suis posthumis qui testamenti tempore
primũ gradum tenere possent, disponebat in hoc induxit, vt
eos quoq; instituere liceret, quicũq; aliquãdo sui hęredes post
testatoris mortẽ nascerentur, quæ Galli inductio cũ nõdũ ple-
ne posthumis eiusmodi prouidisset, secuta est lex Velleia, quę
partem deficientẽ de natis post testamentũ viuo testatore sup
pleret. Minime aũt mihi dubium est, quin inductio ad Vellei
quoq; casum fieri potuerit ad similitudinẽ eius, quæ per Gal-
lũ iam facta fuerat, sed cũ ad tẽpora vsq; Vellei factum id non
esset, satius ei visum est, idem lege lata cõstituere, vt omnis te-
stamentorũ rũpendorum via eiusmodi post testamentũ agna
scentibus præcluderetur. Similiter nec hoc negari potest, te-
statoribus ante Gallũ, & Velleium prouisum aliquatenus fuis-
se. cũ enim ab eis ponantur sui hęredes viuis ipsi testatoribus
vita defungi, an non licebat ipsis statim testamenta mutare, &
posthumũ suum nasciturum instituere: Itaq; testamẽtis ma-
gis quam testatoribus per Gallũ & Velleium consultũ esse nõ
male dici potest, ne ea rumpi contingeret, quaquam inde vtili-
tas ex consequenti ad testatores quoq; quorũ voluntates hac
ratione integre tandem remanerent, pertineret. Libet etiam
hoc loco id affirmare de quo dubitari possit, Exhæredationẽ
similiter ab ijs authoribus inductam, vt institutionẽ, cuius ta-
men nulla fit toto hoc capite mentio, quod per rationem insti-
6 tutionis satis posset intelligi, † & contrario vno cõtrariorum la-
tis aliud intelligatur vulgata regula l. 1. de iis qui sunt sui vel
alie. iur. §. qui tamẽ in eo sit curiosior probari hoc arbitror. l.
3. inf. tit. 1. Quamquam aũt sciam, alios interpretes in eo inqui
rendo diutius immoratos esse, quare alienis posthumis. 12. ta-
bulis relinqui nihil posset, quod aliquibus ob personę incertitu-
dinẽ dispositũ esse placuit, mihi tamen in eo insistere minime
7 libet. tum quod modici id momenti esse putẽ, † tum sciã pleraq;
iure nostro statuta esse, quorũ ratio reddi nequeat, minimeq;
propterea sit inquirẽda l. nõ omniũ supra de leg. His tractatis
8 alia nobis disputatio nunc suscipiẽda est, super qua † nõ leuis
est inter iuris nostri expositores controuersia, quis suus, quis
alienus posthumus appellari debeat, & an suum, an alienũ dici
oporteat eum, de quo instituẽdo Gallus sensit. Origo aũt hu-
iusce pene immẽsę atq; infinitę controuersiæ ex iuribus, quæ
inter se pugnare vident, orta cum sit, merito id quoq; curabi-
mus, vt ea oĩa ĩ mediũ adducta adinuicẽ pciliemus. Statuimus
igit tres posthumorũ differẽtias. Primi erunt, qui sui hæredes
ob spẽ appellant, quorũ institutio. 12. tabulis permissa fuit, de
9 quibus intelligi põt l. placet. §. eo cum simil. † Alteri vero, qui
sui testamenti tẽpore dici nequeunt, nasci tamen sui hæredes
possunt, & præteriti testm̃ rũpunt, de quibus disposuit Gallus
& Velleius primo capite quosq; alienos appellat Paulus l. pe.
inf. de leg. 1. ex cõi aliorum iurisconsultorũ sententia, nã eos
prorsus alienorũ loco (vt supra diximus) duxisse non vr̃ Gallus
cũ omissos potius. 12. tabulis, quã institui vetitos putarit, si aũt
alieni penitus essent, minime dubiũ fuisset, quin prohibitione.
12. tab. cõprehenderent, quæ simpliciter alienos excludebat. §.
1. de bon. pos. in insti. Tertij, qui oĩno extranei sunt, nec sui hę-
redes vnquã agnascẽdo fieri possunt, quales solos. 12. tabulis
contineri Gallus arbitratus est, & quibus peroptime cõuenit
definitio posita in §. posthumo. de leg. in insti. & exemplũ ei-
dem definitioni adiectum, vnde & cõiectura ducor, vt credã,
de hoc tantum ipsemet extraneũ posthumũ eo loco appellãt
similiter atq; Vlpia. in l. 6. de vẽtre in posses. mitt. inf. quẽ intel-
lectum qui receperit, is nõ difficile iura alioqui inter se quasi
pugnãtia, ad concordiam reuocabit. His aũt rationibus cõie-
ctura nostra nititur, nim quod iam ante Iustinianum alieni am-
plius re ipsa non censebantur ij, de quibus locuti sunt Gallus
& Velleius, nam & institui hęredes poterant, & legata eis, vel
fideicommissa relinqui. Sic enim accipio. §. fi. cum l. sequen.
10 Legis, Quidam relegatus de reb. dub. inf. tum † etiam quod
Iustinianus ipse in d. §. posthumo. de eiusmodi posthumis, de
quibus ibi loquit, prouidisse, & in hæreditatibus, & in legatis,
ac fideicommissis asserit, quod satis defendere, quin vel aliqua
saltem in parte superfluum fuerit, non possumus, nisi de hac
tantum tertia posthumorum specie Iustinianum sensisse di-
camus. Iuuat nos etiam, quod ait idem Imperator. §. 1. de bo-
no. posses. in instit. Alienum posthumum institutum iure ci-
uili adire hæreditatem non potuisse, sed ei ante sua tempora
iure solum prætorio prouisum fuisse, a se autem primum con
stitutum, vt idem quasi iure ciuili non incognitus & institui,
adire hæreditatem posset. quæ asseueratio ab eodem Impera-
tore confirmata in § posthumus autem de leg. in insti. subsi-
stere nullo modo potest, si de eisdem posthumis locutos Gal
lum cũ Velleio, & Iustinianũ intelligamus, per quã enim cla-
rum est Gallũ & Velleiũ iuris ciuilis authores esse, & ex eorũ
iure institutos iure prætorio nihil opus habuisse, vnde conse-
quẽs est. §. dicta verba de tertia hac posthumorũ specie intelle-
cta sine dubitatione vlla, pcedere, meritoq; a nobis hoc modo
11 exposita esse. † Quibus ostẽsis declarandus. §. posthumus aũt
alienus de leg. in instit. in quo verba sunt. Posthumus autem
alienus hæres institui & antea poterat & nũc potest. Quæ ver-
ba vt cũ. §. 1. de bono. posses. s. citato cõciliemus, si quẽdus no-
bis est Accursij in eo loco sensus meo iudicio rectissimus, se-
cundũ quẽ is. § tertiæ huic posthumorũ speciei optime cõue-
nit. Is sensus est, vt antea institui quidẽ posset hic tertiæ spe-
ciei posthumus, sed ita, vt iure tantum prætorio per bonorum
possessionem succederet, vt ait. §. 1. de bon. posses. & apertissi-
me cõmonstrat l. posthumus de inoffi. testamen. supr. in qua
cũ dicitur: Quid ergo eis imputatur cur intestati nõ decesserint,
innuitur nõ licuisse quidẽ cognatis iure ciuili posthumos alie
nos huius tertij generis, de quibus ibi agitur instituere, cũ aũt
subiungitur, Potuit enim scriptus hæres in possessionẽ mitti
ex clausula, De ventre in possessionẽ mittendo, vel natus sm
tabulas habere bonorũ possessionẽ, conueniunt certissime ea
verba cũ assertione Iustiniani & in. §. posthumus aũt. & in. §.
2. de bon. pos. Similiter iure prætorio sustentari potuit institu
tio §. Lucius l. Titius. §. nisi forte quisquã communis vr̃ esse
sentẽtia eam vt iam nati ibidem a Paulo iure ciuili defendi ex
præsumpta testatoris volũtate velit intelligi, quę expositio non
displicet. Inferri ex iam dictis recte põt, Iustinianũ nihil su-
per ijs quę ante a per Gallũ, & Velleiũ disposita erant, dispo-
suisse, nedum ea mutasse, sed de hac tantũ tertia posthumorũ
specie egisse quæ vsq; ad eius tẽpora iure ciuili reiecta, atq; ita
incognita fuerat, statuisseq; vt & hæredes instituti hæredita-
tes adire, & legata vel fideicõmissa perinde ac iã nati accepta-
12 re possent † Adiiciã his vt corollarium quoddam nepotes, &
ceteros descẽdentes posthumos, qui sui testamẽti tẽpore nati

esse potuissent 12.tab. institui potuisse, nihil n. in eis mutatum inuenio, & duraret etiam nunc prohibitio, si qua super illis facta olim fuisset, ꝙ minime credi par est, post Iustinianum, maxime, qui summa diligentia scrupulis eiusmodi iuris ciuilis tollendis studuisse videtur. Et in hac re Barto. ducem sequor qui idem in commentarijs ad primum caput Velleię legis affirmauit. Scio ēt posse dici solos huius tertię speciei posthumos 12. tab. institui prohibitos esse, in eoq; ante Gallum Iuriscōsultos omnes consensisse, & in eadem opinione fuisse in qua supra Gallum fuisse diximus de omissione, solum autem Gallū eam instōnem induxisse, sed nos quod verisimilius nobis visum est secuti sumus, liberumq; alijs de hac re iudicium relinquimus, de qua cum nihil nisi coniecturis decerni possit, nihil mirum cuiquam esse debet, quod tam longis disputationibus ea a nostris interpretibus iactata sit, præ quibus breuissima est nostra ista declaratio, ex qua cum satis ostensum putem quod Gallum ad hanc inductionem faciendam mouerit, nunc ad eius expositionem nobis deueniendum est.

GAllus sic posse institui posthumos nepotes induxit. Si filius meus viuo me morietur, tunc si quis mihi ex eo nepos, siue quæ neptis post mortem meā in decem mensibus proximis quib. filius meus moreretur, natus, nata erit, hæredes sunto.

SVMMARIVM.

1 *Galli Aquilij laus ex Cicerone.*
2 *Gallus Aquilius quid scripserit in ius ciuile.*
3 *Casum expressum ad similes producere, non esse absurdum.*
4 *Instituendi verbum in l. Gallus, in prin. proprie accipiendum, cōtra quam Accursius senserit.*
5 *Substitutionum vulgari locus esse potest præmortuo in vita testatoris primo hærede.*
6 *Institutio posthumi nepotis quibusdam casibus substitutionis nomen non admittit.*
7 *Posthumi qui dicantur.*
8 *Tunc, particula extremum temporis notat.*
9 *Neptis posthuma præterita olim rumpebat testamentum.*
10 *Posthumus natus paulo post decem menses a morte patris admittendus sit ne ex Galli formula.*
11 *Adriani Imperatoris decretum circa posthumum vndecimo mense a mariti morte editum.*
12 *Iustinianum in auth. de restit. & ea quæ par. in vndec. mens. non dissentire ab Adriano circa tempus editionis posthumi præstitutum.*
13 *Posthumorum editioni decem menses a mariti morte quamobrem præstituerint. Decemviri.*
14 *In, particulam in Galli formula accipi pro intra.*
15 *Natus mihi, in Galli formula quam significationem habeat.*
16 *Ordinis commendatio.*

1 GAllus. † Hunc Cicero in Bruto C. Aquilium Gallum nominat, eiq; dicit Seru. Sulpitium dicendi causa operam dedisse. Eiusdem meminit, & insignib. cum laudibus afficit in oratione pro Cecinna, eodem inter iudices sedente acta est causa. P. Quintij. Ciceronis familiaris fuit, vt ex multis locis apparet. Memora-
2 tur inter iurisperitos in l. altera. de origine iur. † Edidit formulas complures ad ius ciuile pertinentes, in quib. fuere de dolo malo, quarum mentio est apud Ciceronem libro officiorū 3. Item stipulationis, per quam accepte ferentur omnes obligationes, cuius conceptionem exprimit § est aūt prædicta. Quib. mod. toll. obl. in insti. Eodem authore cum Tribunus pl. esset, factū legis Aquilię de damno iniuria dato plebiscitum a quibusdā existimatur. Deniq; & hanc nepotū posthumorū instituendorū formulā potuit, ad q̃ cum permulta a diuersis iureconsultis disputata essent, quod innuit §. quidā recte, & alij inf. nouissime diffusionē ad eā tractatū cōposuit Sceuola, quoque ab alijs dicta essent, semel omnia eodē loco cōplecteret. Is est tractatus, qui huic formulę subijcitur sub hoc titulo a Pandectarū Digestorib. collocatus, quod in primis ad eū pertinere videretur. Fuit aūt hic Sceuola non ex veterib. illis Pontificibus Max. quorū crebra apud Ciceronem mentio, & in l. 2. de orig. iur. sed recentior, qui M. Antonino Philosopho a cōsilijs fuit, Papinianiq; & Seueri postea Imperatoris præceptor. Breuitatē & concisum sermonē pene nimis affectauit, vt ex hoc capite, & alijs eiusdem toto hoc opere satis liquet. Et hæc sit qualisqualis tum Galli, tum Sceuolę commendatio, ne illotis, qđ dr̄. manib. interpretationē hanc aggressi videamur. Sic in hūc modū, his verbis, & tali conceptione. Nec propterea colligas, sic tm̄ posse institui, sed cū ex his verbis Galli mens appareat, qui prouidere voluerit, vt per institutionē eiusmodi nepotes a
3 rūpendis vt prius testamētis excluderentur, † nihil absurdi fit, cum a casu hic expresso ad similes proceditur, vt monet l. non pōt. ff. de legi. ꝙ a Sceuola factū esse inferius cognoscetur. Posse. cū antea fieri id non posse, putaretur. Innuitur ergo hoc verbo facultas instituendi per Gallū introducta, de cuius rōne satis in præcedentib. dictum est. Institui, hoc est substitui, inquit Accursius, sequuntur alij. Et tamen Africanus in l. si mater ꝗ. de vulg. eodem quo hic Sceuola instituendi verbo vtitur, & in l. cū in testamento. de hæred. instit. inf. substituti nomen ei solū
4 tribuitur, qui post nepotē institutus est, non ipsi nepoti, † vnde mihi fit verisimile, non temere, nec improprie hic positū instituendi vocabulū, cuius rei rō videri possit, ꝙ cū substō tum dicatur, cum de plurib. personis, diuersisque gradib. institutionis faciendis agit. Gallus vero vnicū tm̄ gradū attenderit, deq; vnica instōne senserit, cōmodius fuit instituendi, quā substituēdi verbo vti. nec tamen negarim, posse hanc instōnem relatione ad præcedentē quandoq; instōnem facta substōnem dici. similiterq; duo gradus in ea esse dicuntur in l. cum in testamento.
5 † nā nouum non est, substōni, quæ vulgaris dr̄, locū esse etiam præmortuo ī vita testōris primo hærede. l. 8. §. a primo. de bon.
6 poss. con. tab. inf. Est † tamen ēt interdū cū hæc instō recte substitutio dici nequeat, vt si filio apud hostes existente, obque id præterito, fiat vt ait §. in omnib. inf. Eo. n. casu vnicus est tantū gradus, in quē cadere non potest substōnis appellatio. Succurrit & alius casus, quo substō ista vulgaris, quo nomine fere oēs eā nuncupant, dici nō possit, vtputa si fiat filio exhæredato. neque. n. absurdū ducimus, filiū in Galli formula exhæredari, vt latius dicetur in § omnib. inf. qui locus est huius disputationis proprius. Si quis longiorē de hac re disputationem requiret, adeat cōmentarios. D. Marij Salomonij in hoc caput, in quib. nouā hanc esse vult substōnis speciē, eamq; aut posthumam, aut Aquilianam vocari, nam quæ a nobis dicta sunt, ea a nemi
7 ne, quod sciam, prius annotata sunt. Posthumos nepotes. † Nil dubitationis est, quin hi sint veri posthumi, qui post patris, atque aui mortē nascuntur, quamquā subdubitare videatur Accursius cū Bartolo. Certū. n. est eos, de quib. agit Gallus, etiam 12. tab posthumos dictos fuisse. Induxit. Hanc ego inductionē ex 12. tab. sumptam intelligo, vt supra declaraui, eaq; authoritate confirmatā, qua iureconsultis permissum erat leges ad casus nouos minime illis cōprehensos extendere §. & vt obiter. l. 2. de orig. iur. & §. responsa prudentū. de iure nat. gen. & ci. in instit. Similis est inductio Iuliani in § ille casus inf. similes sunt aliorū iurisconsultorū in hoc opere innumerabiles. Et hæc est inter Gallū, & Velleium diuersitas, quod Gallus casum suum induxit. Velleius legem tulit. neq; enim ita legem Galli appellari, vt legem Velleiam inuenio. Si filius meus viuo me morietur. Verba sunt formulę, in quib. filium, qui in potestate sit, pręinstitutum intelligi, nimisquam clarum est. Nec video, cur caducum hoc casu metui aliquod debeat, quod tamen nostrorū expositorum plerosque formidasse minime nos latet. Tunc.
8 † Extremum temporis notat hæc dictio. l. 4. de condi. & dem. ꝗ. & instōnem hanc a Gallo in tempus quo præmortuus esset filius, quoq; permissa iam esset nepotis institutio, dilatam esse ostendit, quamquā etiam si non apponatur ea dictio, nec temporis eiusmodi fiat mentio, non ob id minus valida erit institutio, vt inferius declarabitur. Sed sic Sceuolę visum est plenam Galli formulā exprimere, super qua postea disceptaturus esset. Neptis. Ait Accursius superfluam esse huius dictionis expressionem ignarus solitas fieri eiusmodi amplas rerum personarumq; in formulis, ac legib. concipiendis expressiones.
9 Notari hinc potest, † neptem posthumam præteritam olim solitam esse testamentum rumpere, quod etiam aperit. §. & in eo. par. de exhæred. libe. in institut. Diuersum ius erat in iam natis vt eodem tractatu declaratur. Post mortem meam. Hic est Galli casus, cum posthumus nepos nascitur post aui mortem, Vellei vero cum eo viuo, sed iam condito testamento, quod agnatione nepotis præteriti rumperetur. In decem mensibus
10 proximis quibus filius meus moreretur. Adijcit † Accursius, etiam paucis post diebus, forte duobus, natū ex hac institutione admittendum esse, cuius dicti confirmandi gratia nihil affert, quo satis id probetur, nam § post decem l. 3. de suis & legi. hæredibus infra. quo ius 12. tabularum referri existimo, non solum id non probat, sed & plane ei aduersatur. Et Iustinianus in auth. de restit. & ea quę par. vndec. mens. mulierem stupri arguit, quæ post finē vndecimi mensis a viri morte peperisset, in quo nō video quomodo quicquam ab eo iuuetur Accursij
11 snīa. vnde fit, vt suæ opinioni relinquendus sit, † nisi cui forte placuerit pro eo in mediū afferre decretū Adriani Imperatoris, cuius meminit Gellius lib. 3. cap. 16. Eius verba, qm̄ ad hūc locum non parum faciunt, huc transferenda duxi. Præterea, inquit, de partu humano præterquam quę scripta in libris legi hoc quoq; venisse vsu Romę cōperi. Fęminā bonis atq; honestis mo-

ſtis moribus, non ambigua pudicitia in vndecimo menſe poſt
mariti mortem peperiſſe, factumq; ei eſſe negotium propter
rationem temporis, quaſi marito mortuo poſtea concepiſſet,
quoniam decemuiri in decem menſibus gigni hominem, nõ
in vndecim ſcripſiſſent. Sed D. Adrianum cauſa cognita de-
creuiſſe in vndecimo menſe partũ ædi poſſe. Idq; ipſum eius
rei decretum legimus. In eo id ſtatuere ſe dicit, requiſitis vete
rum philoſophorum, & medicorum ſententiis. Quibus ver-
bis, & alijs eiuſdem capitis etiam ex ſentententia M. Varronis
innuit Gellius veteres Romanos, atq; etiam decemuiros vn-
decimi menſis fętũ non recepiſſe, quòd ſi de vndecimo poſt
mariti mortem intelligit, recte quidem, & ad 12. tabulas accõ-
modate ſentit, ſin vero (quo magis videnẽ eius verba tendere)
de vndecimo a cõceptione mẽſe, exiſtimatq; id abſurdũ decẽ
uiris eſſe viſum, nõ parũ mea ſentẽtia fallitur. Arbitror enim
talem fętũ minime a decemuiris repudiatũ eſſe, atq; id ſic pla
num facio. Decemuiri partũ eum iuſtũ videri voluerũt, qui in-
tra decẽ mẽſes a mariti morte naſceretur, vt innuit hic. §. & §.
poſt decẽ. minime aũt veriſimile eſt, eos cogitaſſe, cõceptionẽ
ſemper ipſo mortis mariti, aut præcedẽte eam die fieri, ꝙ neq;
adeo frequẽs eſt, neq; fere niſi violenta ſubita morte viri, quæ
præter vſum cõmunẽ ſit, cõtingit, ſed aliquot potius ante eã
diebus, qui dies ſi adiungantur ad decẽ menſes, quos partui a
morte mariti decẽuiri præſtituerũt, neceſſe erit, in vndecimũ
mẽſem poſſe pariẽdi ipſ aliqñ incidere, & legitimũ eo menſe
naſci partũ ꝫ ellij ſentẽtiam. Nam & cõtrouerſia, ſuper qua
Adriani decretũ interuenit, nõ de fętu ſimpliciter vndecimo
mẽſe ſuſcepto fuit, ſed de ſuſcepto tãto tẽpore poſt mortẽ pa-
tris, quẽ cum 12. tabulę reijcerent, nouo proculdubio Adriani
12 decreto ei opus fuit. † Non ab re erit hoc loco tollere diſſen-
tionẽ, quam inter Adrianum & Iuſtinianum inducit D. An-
dreas Alciatus lib. Paradoxorum. 3. cap. 7. Ait enim, Iuſtinia-
num contra ac Adrianum decreuiſſe in Authen. de reſtitut.
& ea quę pa. vn. men. cuius loci verba ſunt, Mulier nondum
cõpleto anno a morte viri, vndecimo menſe perfecto peperit
vt impoſſibile eſſet dicere, ex defuncto eſſe partum, neq; enim
tantum tempus geſtationi præfinitum eſt (nam ſic e Græco
reddenda verba nobis videntur ([illegible]) quibus verbis cum innuat mulierem vndecimo a viri
morte menſe iam finito peperiſſe, palam fit nihil ab Adriano
Iuſtinianum diſcordare, dum eum partum minime legitimũ
eſſe aſſeuerat, nec aliter iudicaturus forte fuiſſet Adrianus ſi-
mili cauſa propoſita, qui intra vndecimum tantum mẽſem a
13 viri morte natum admittẽdum eſſe duxit. † Liber etiã paucis
ex Mario referre, quæ cauſa decemuiris eſſe potuerit decẽ mẽ
ſium a mariti morte partui pręſtituendorum. fuit autem, & ꝙ
incertum eſſet conceptionis tempus, nec ſatis exacta dinume
ratio ab eo fieri poſſe videretur, & quod ſi nouem tantũ men-
ſes a morte viri ſtatuti fuiſſent, poſſent a conceptione frequen
ter ad partus tempus decem tantum, nec ij aliquando toti in-
tercedere, vt ſi mulier minus vno menſe ante viri mortẽ cõce
piſſet, quę res fętui non raro noceret, cui quandoq; vndecimo
menſe naſci contingit. Sin vndecim, poſſent ſimiliter a conce
ptione ad partũ plures vndecim interuenire, muliere aliquot
diebus ante viri mortem concipiente, quę res cõtra naturæ cõ
munẽ legẽ eſt, & nõ minima viduis peccãdi occaſio inde prę-
ſtaretur. Itaq; decemuiris ęquiſſimũ viſum eſt tempus quod-
dam medium ſequi, nec videtur vlla ratione melius terminus
hic tẽporis potuiſſe ſecundum ea quæ frequẽtius euenirẽt cõ-
cipi, nam & cauſa Adriano propoſita, & quod ex Maſurio Sa-
bino tradit Plinius lib. 7. cap. 5. L. Papirium prætorem ſecun-
do hærede lege agente bonorum poſſeſſionẽ cõtra eũ dediſſe
cum mater ſe eum 14. menſibus diceret tuliſſe in ijs a nobis
reponũtur, quæ ſunt ἐν παρέργοις quæ minime a legumlatoribus
14 curari monſtrat l. nam ad ea de legi. ſupra. † Adijciendum eſt
ſupradictis, (ne quid huc pertinens omittatur) dictionem, In,
hoc loco pro intra, poſitam, de qua, & alijs duabus nõ abſimi-
libus tractat Gellius lib. 2. cap. 14. vbi ait: Hac locutione In ca-
lendis, vel intra, & tempus quod calendas præcedit, & ab illis
quaſi clauditur, & calendas ipſas cõtineri. cum qua expoſitio-
ne conueniunt l. ſi ita ſtipulatus. ℸ. de verb. oblig. l. ſi quis dixe-
rit de verb. ſig. l. 1. §. & ꝙ dicimus de ſucceſſ. ædic. inf. Qui ergo
vno quouis decem menſium, vel etiam extremo decimi mẽ-
ſis die natus erit, is in decem menſibus natus rectę dicetur.
15 † Mihi natus erit, qui mihi ſuus & neceſſarius hæres ſit, & eſt
notandi locutio propter formulas maxime, de quibus agetur
in. § ſeq. Nam hic mihi natus hæres intelligitur, qui ſuus hæ-
res mihi naſcitur. Hæredes ſunto, ſiue vterq; ſiue alter tantũ
naſcetur. Hoc loco tractat Bartolus, an inſtitutionem Galli
præcedere debeat filij expreſſa inſtitutio, an vero ea Galli cõce
ptione ſatis cõprehendatur, quæ diſputatio magis cõuenit. §.
in oĩbus inf. vbi ſedes eius propria cum ſit, magis placet eã in
ſuum locũ reijcere. Cordi enim nobis eſt, ea tãtum, quę ad rẽ
quãq; neceſſaria ſunt, quãbreuiſſime pertractare, & de omni-
bus eo, qui id poſtulare, atq; adeo flagitare videbitur loco, diſ-
ſerere, qđ perpetuo fuere a nobis in omni noſtrorũ ſtudiorũ
16 parte obſeruatum eſt, † qui ſciamus ordinem non parum &
ad decorẽ, & ad rerum perceptionẽ, & ad memoriam deniq;
ipſam cuius præcipua Iuriſconſulto cura eſſe debet, prodeſſe.

§. I.

Q Vidam recte admittendum credunt etiam ſi nõ exprimat de morte filii, ſed ſimpliciter inſtituat, vt eo caſu valeat qui ex verbis cõcipi poſsit.

SVMMARIVM.

1 *Poſthumum nepotem recte inſtitui poſſe nulla etiam de morte filij facta mentione.*

2 *Gallum Aquilium non eſſe a Sceuola reprehenſum, contra quam Accurſius ac cæteri eiuſdem farinæ interpretes opinati ſunt.*

3 *Superflua quæ dici debeant.*

4 *Simpliciter inſtitui nepos poſthumus quando dicatur.*

5 *Poſthumorum nepotem inſtituendorum ſublata mentione mortis filij formulæ aliquot Accurſij examinatæ.*

6 *Simplicitas in legitimis diſputationibus veritatis vt plurimum comes eſt.*

7 *Filius & nepos ex eo iam natus inſtituti vtrum ordine, an vero ſimul ad ſucceſſionem admittantur.*

QVuidam ex ijs qui formulam hãc examinarunt recte
credunt admittendum, hoc eſt recipiendum,
approbandum vt inſtitutio ſecundum Galli
conſilium facta procedat etiam ſi &c. Ne
1 † cui ſcrupulus orietur ex Galli formula, qua
ſi ab eius verbis recedi non poſſet, ſubiunxit ſtatim poſt for-
mulam Sceuola non adeo præciſa eius verba eſſe, quin aliter
quoq; poſſit poſthumi inſtitutio concipi, ſublata inquam
mortis filij mentione. Nam cum in id tempus nepos inſtitua-
tur, quo ſuus hæres naſcatur, naſci autem talis non poſſit, niſi
pręmortuo filio, ſatis ex forma inſtitutionis mors filij intelli-
gitur, nec eam exprimi adeo neceſſarium eſt. Videtur autem
motus ea ratione Gallus, vt mortem exprimeret, quaſi non
poſt filij mortem poſſit hic nepos inſtitui, non prius, & vt de-
finiatur tempus, ex quo ſit inſtitutus. Sed aliud inſpexit Sce-
uola, ſatis eſſe inquam natiuitatis poſthumorum tempus, in
quod neceſſario pendet inſtitutionis effectus, attendere, nul-
la habita medij temporis ratione, nec vlla propterea facta ſpe-
ciali expreſſione, vt apertius innuit idem Sceuola in primo ca-
pite legis Velleię infra. itaq; inſtitutus ſimpliciter in caſu Gal-
li, qui poſt teſtatoris mortem ſuus naſcetur, ſi eiuſmodi inue-
nietur natiuitatis tempore, rectiſſime inſtitutus habebitur.
2 † Sed ad Accurſium veniamus, qui putat hoc loco Gallum a
Sceuola, vt nimium verborum, & ſuperflua dicentem notari,
quod longe abeſt, vt mihi perſuadeam, Nam Galli exemplũ,
vt debuit, ita plenum eſt, atq; integrum, & eiuſmodi formu-
lam quę exempli vice eſſet claram, apertam, expoſitam nec
aliquid quod vel ſuppleri debeat, vel remorari intellectum,
queat, habentem eſſe oportet, ne ea, per quæ alia declarantur,
ipſamet declaratione opus habere videantur. Nec ferendum
eſt, Gallum ſuum iuriſconſultum aliquid reprehenſione di-
gnum admiſiſſe, nec ideo a Sceuola ſummi iudicij viro cul-
pari, quòd diffuſius mentem ſuam expreſſerit, cum poſſet bre
uius, expreſſit enim quod re ipſa ineſſe, & ſenſu intelligi par
3 erat, qualia exprimi vtile eſt. † ſuperflua vero ſunt, quorum
exprimendorum nulla eſt nec ratio, nec vtilitas. Adde quod
nec de Galli verbis, vt infra dicetur, quicquam hic loquitur
Sceuola, ſed de ſingulari cuiuſuis teſtatoris inſtitutione, quæ
ex iure per Gallum inducto fiat. monet enim teſtatorem hic
Sceuola, & ei conſulit, non Gallo, quæ cum ita ſint palam eſt
mere Accurſianum eſſe, quod hoc loco de reprehenſione vul
go aſſeritur. Et quid ſi in caſum præmorientis ſolum filij, non
etiam alijs caſibus contingentibus quorum inferius meminit
Sceuola vellet teſtator inſtitutionem conceptam eſſe, nec an-
nueret aliter ſublato filio de medio teſtamentum rumpi, an
non eſſet neceſſaria expreſſa mortis mentio, Ad hoc ſaltem
vtilis eſt mortis expreſſio, ſi quis forte vel eam tantum, vel ad
eius ſimilitudinem vnum aliquem ex illis caſibus qui per Sce-
uolam ſubiiciuntur, vellet exprimere, & eo tantum caſu te-
ſtamento conſulere. Item ſi nunquam mortis expreſsio fieri
ſine vitio poteſt, in vitio erit Sceuola, qui eam in §§. ſequenti-
bus non ſemel facit, & qualiter (rogo) potuiſſet ab eo fieri ex-
tẽſio ſup mortis caſu, niſi eũ expreſſum veluti materiã quam
extenderet, habuiſſet. Iuuat etiã nos Iulian, cũ commodiſsimũ
eſſe, ait, ſtipulationes ita componere, vt quęcunq; cõprehẽdi
poſsint, cõtineantur l. ſtipulationes cõmodiſsimũ eſt de verb.

oblig. Ex his, opinor, satis declaratum est, minime dignum esse reprehentione Gallum, nec eum [illegible] a Sceuola notari, quamquam non diffiteamur posse posthumi institutionem paucioribus, quam per Gallum factum sit, verbis generaliter concipi. Etiamsi nõ exprimat de morte filij, non dicat, Si filius meus me viuo morietur, vel simile quippiã. Verba igitur hæc, vel similia tolli possunt ex institutione non tamen quin sensu semper intelligantur. Inest enim semper huic institutioni ea conditio, licet non exprimat, testator scilicet quiuis, qui ex Galli inductione posthumum instituat, neq; enim põt ad Gallum dictio hæc pertinere. Sed simpliciter instituat † hoc est breuioribus verbis, inquit Marius, vel, vt ipse opinor, omissa ea conditione, nam & alias simplex dispositio appellatur, quæ conditionem non habet. Hac igitur conditione omissa, simplex quod ad eam attinet remanet institutio, nam aliæ in formula necessario exprimẽdæ sunt, si nascatur, si suus, si post testatoris mortem, qui est specialis Galli casus, si quis eum tantum complecti velit. Vt eo casu valeat, qui ex verbo, concipi possit. Eo casu quocunq; scilicet suus hæres nepos nascetur, & quocunq; filius gradu præcedens e medio sublatus sit, cum autem nullus in eiusmodi institutione simpliciter facta, casus expressus proponatur, necesse est eum, qui accidit, per quem sublato e medio filio suus hæres nepos nascitur, ex verbis testatoris concipi, hoc est intelligi, & coniectura apprehendi, tanquam de eo testator cogitarit. Concipi ergo hic perinde est, atq; intelligi, & quasi præsumi, seu coniectura percipi. Nec me latet, quosdã cum Accursio interpretatos, ex verbis, Galli scilicet, quasi satis concipiatur, & intelligatur ex eius verbis, voluisse eum simpliciter prouidere, vt instituerenetur nepos posthumus, 12. tabulis omissis, quandocunq; suus nasceretur, quod fieri potest ẽt omissa mortis filij mentione. Sed hunc sensum Sceuolę verbis minime conuenire arbitror, qui nihil de Gallo, vt supra diximus, hic loquitur, sed de testatore. Verum est tamen, Sceuolã ex Galli verbis mẽtem eius assecutum esse, quasi omnes vias, quibus ab huiusmodi posthumis rumpi testamenta possunt,
5 auferre in animo habuerint. † Restat vt formulas examinemus ab Accursio positas, in quibus nulla facta mortis expressione Aquiliana nihilominus institutio procedat, quarum hæ vtcunq; sustineri possunt. Filium instituo. Item, nepotem qui mihi ex eo post mortem nascetur. Item si filius hæres nõ erit, nepotem qui ex eo mihi post mortem nascetur, substituo. quãquam hic breuius concipi potest omissis videlicet verbis, si filius hæres non erit. Nam in his cõceptionibus, nepos qui suus nascetur, intelligitur ex dictione, mihi, quod ait Marius, & nos superius in fine primi reponsi annotauimus. Tertiam, & quartam in quibus nulla fit sui hæredis, nec post mortem natiuitatis mẽtio, generaliores esse existimo, quam par sit, nec cuiquã consuluerim vt illis vtatur. Non enim eadem nobis quæ alijs mens est, vt omnia potius miscere, & in partes omnes contorquere velimus, quam ab Accursij aut Bartol. placitis recedere.
6 † valde enim vt Iustinianus [illegible] sed quia stipulationes, de fideicommis. hæc communia ita & nobis placet in disputationib. legitimis simplicitas, veritatis plerunq; comes, quam si nostri interpretes Iustinianum secuti, amplecti pro viribus voluissent, multo profecto explanatiorem, ac faciliorem hãc disciplinam haberemus, nec ab ea tam multos perplexæ & pęne indeterminatæ quorundam quæstiones absterrerent. Formulas quibus hic §. declaratur, & quæ ei possint accommodari ponit Sceuo-
7 la in §. quid si is inf. Subdit † exemplis supra enumeratis Accursius quæstionem huiusmodi. Quid si, inquit, filium & nepotẽ iam natos habens, sic instõnem concipiat, filium & nepotem ex eo natum instituo, quid iuris erit? an simul an ordine tãtum admittentur? quod magis putat. Ego vero sic sentio aut superstites patri erunt nepotes, & filius qui in potestate semper fuerint, & hoc casu si ponat filius solus institutus qui adeat, peribit institutio, aut potius substitutio nepotis, quę etiam possit esse ea quæ fiat puber, & post aditam hæreditatem euiet? Si vero repudiabit filius, qd interest an nepos vt substitutus admittatur, an vt cohæres? nam vtroque modo ad eum tota hæreditas pertinet, sin præmorietur filius, vel alias exibit e potestate ante mortẽ, optimum erit eos, si qua fieri poterit (vt emancipato solum filio) simul admittere, ne si solum hoc casu filium admittamus suitate nepotis primo gradu præteriti testamentum cui consulere eiusmodi institutione testator voluit rumpatur. Ex his apparet non semper necesse esse in tali institutione ordinem successionis statui, nam id nisi ex necessitatis causa fieri non debere affirmant interpretes. Palam autem fit ex supradictis non solum id aliquando necessarium non esse, sed etiam aliquando obesse, cum per id testamentum rumpi contingat. Et sane absolute dici potest, nullam esse necessitatem eiusmodi successionis inducendę, cum etiam si cohæredem nepotem faciamus, sustineatur optime testamentum, & hæc satis superque de dubitatione quæ parum intellectum huius §. inuat, & omitti rectissime poterat.

§. II.

IDem credendum est Gallum existimasse & de pronepote, vt dicat testator. Si me viuo nepos decedet, tunc qui ex eo pronepos &c. Sed & si viuo filio iam mortuo nepote, cuius vxor pregnans esset, testamẽtum faceret, posit dicere. Si me viuo filius meus decedet, tunc qui pronepos &c. Num si & filius & nepos viuant, concipere vtrisq; se viuo mortuis, tunc qui pronepos nasceretur poterit? Quod similiter admittendũ est, si prius nepos, deinde filius decederet, ne successione testamẽtum rumperetur.

SVMMARIVM.

1 *Regulam exemplis non restringi.*
2 *Extensio ad casum similem ei qui lege expressus est, ex legislatoris mente facta censetur.*
3 *Concipere, quam significationem habeat.*
4 *Nepos iam natus poterat lege 12. tabul. impune præteriri.*
5 *Nepos superstes præmoriente post testamentum filio, rumpit testamentum avi in quo est præteritus, idq; beneficio legis Velleia.*
6 *Bartoli lapsus in interpretatione Aquilianæ formulæ.*
7 *Testamentum in quo suus hæres præteritus est, iure prætorio nunquam confirmatur.*

SVpponit Hoc loco Sceuola, eam Galli mentem fuisse, vt simpliciter induceret posthumorum testamenti tempore alienorum, qui sui hæredes post mortem testatoris nati fieri possent, institutionem, quamuis vnicam tantum in formula nepotis personam expressserit. cui sentẽtię consentire Paulus videtur l. pen. de leg. 1. cum ait verbis generalibus. Et recepta est sententia Galli, alienos quoque posthumos legitimos nobis hæredes fieri, quo lo-
1 co nec vllam ipse personarum distinctionẽ facit. † Et aliequin tritum in iure nostro satis est exemplis regulas, & generalia iura nõ restringi qualis mens Galli fuisse pręsumitur l. regula §. & licet de iur. & fac. igno. sup. vnde subdit Sceuola, idem credendũ est Gallũ existimasse, hoc est, quamquam vnicã personã Gallus proposuerit, mens tñ eius fuit oẽs ei similes cõple-
2 cti. † vnde notari põt. Extensiones quæ a casib. legib. expressis ad alios illis similes fieri a Iureconsultis solent, ex mente ipsorum legislatorum videri factas perinde ac si ipsi de illis sensissent. Non. n. (inquit Iulianus) põt omnes articuli singulatim leg ib. comprehendi, sed cum in aliquo casu sñia earum manifesta est, is qui iurisdictioni pręest ad similia procedere, atq; ita ius dicere debet. Nam (inquit eodem loco Vlpianus ex Pedio) quoties lege aliquid vnũ, vel alterũ est introductũ, bona occasio est. & cętera. quę tendũt ad eãdem vtilitatem vel interpretationẽ, vel certe iurisdictione supplere. Ex quib. videre est, q̃ recta sit hoc loco Accursij & assectarum eius sententia, dum a Sceuola Gallum vt minus plene, nec quantum par erat locutum, notari existimat. qua rõne vix vlla lex, aut regula dari posset, quæ non in similem reprehensionem incurreret. Nã quæ talis esse aut fieri potest, quæ exempla omnia, ad quæ adaptari possit, quorum numerus & ignotus, & infinitus est, contineat. An non satis est, mentem legem ferentis, legisq; (vt supra dixit Vlpianus) sententiam sic vno aliquo casu cognosci, vt non difficile colligi similia possint? Quis vnquã oẽs casus legib. cõtentos expressent, præsertim cũ noui quotidie emergant, qui accidere leg islatorũ tempore non potuerunt? In quo versabitur Iurisconsultorũ peritia, si id fiat? Tolletur sane ea re maxime pars authoritatis, ac prudentię eorum. Facit ergo hoc loco Sceuola, q̃ est Iuriscõsulti propriũ, & optimi legũ interpretis, nã similia exẽpla q̃ ad personas attinet, expressis in Galli formula profert, quo implicitã Galli mentẽ explicitã, apertioremq; reddat. Et hoc mõ semel rñsum sit Accursianę reprehensioni, quæ & inepta, vt ostendimus, & minime ferẽda nobis visa est. Notari ẽt hoc §. põt extẽsiones casuum legib. expressorũ ad similes non expressos nouũ prorsus ius efficere non videri, sed perinde ac si scriptę essent, legũ authorib. attribui, quod & ex § . seq. amplius liquebit. Existimasse, sensisse, cogitasse. Refertur. n. verbum hoc hic ad nudam animi cogitationem, quam q̃ vsitatior sit huius dictionis in alio sensu significatio, qua cogitationem sequitur existimatio, vt est apud Vallam. De pronepote, vt possit institui similiter atque nepos, idque in casu Galli & eius inductione. Vt dicat testator. In §. præcedent. exprimat, hic dicat testator. vnde palam fit, Sceuolam testatoribus consulere, non quicquam de Galli conceptione loqui. quod

minime

minime animaduertit Accursius. Si me viuo nepos decedet.
Tria hoc. §. exempla diuersa a Galli formula circa pronepotis
institutionem ponuntur. Primum cum solo nepote viuo præ-
mortuo filio pronepos instituitur. Alterum cum viuo filio ne
pote præmortuo. Tertium cū vtroque viuente in casum, quo
ambo testatori ipsi præmoriantur. Hoc loco disputationē lon-
gam tractant interpretes super dictione, & cætera, quę cum ad
interpretationem huius versiculi parum conducat, nobis aūt
in animo sit ea tantū persequi, quæ intellectum legis iuuent,
aut ad eam aliquo modo pertineant, merito eam omittimus,
locum ijs qui ea opus habuerint indicasse contenti. Formulas
autem quę hic a Sceuola inchoate ponuntur absoluere qui vo
let, id non difficile ei erit ex : alli verbis, quæ breuitatis studio-
sus Sceuola omisit. Possit dicere. Ex mente Galli hanc expres-
3 sionē facere. † Concipere, exprimere verba, vel dictare accipiē
da ab alio, & est hoc vsitatum antiquis linguę latinę authori-
bus verbum apud quos similes huic locutiones inuenias. Con-
cipere formulas, leges, cautiones, stipulationes, vota, dedicatio
nes, iuramenta, & cætera generis eiusdē, pro eo quod est effor-
mare, aut dictare alteri seu præire. Vtriusque se viuo mortuis.
ordine tamen qui inferius dicitur, vnde noto in eiusmodi lo-
cutionibus pluralis numeri non esse nouum, ordinem aliquē
inter sic expressos intelligi, nec æqualitatē semper tali expres-
sione notari, præsertim cum dispositio ipsa successione opus
habet. de qua te latius agūt interpretes in §. præced. si quis am-
plum eius tractatum legere cupiat. Quod similiter admitten-
dum est. hoc est ad similitudinē præcedentiū, & eodem modo
quo præcedentia ad quæ quod similia sint casui Galli eius mē-
tem pertinere diximus. Ita sane si prius nepos &c. Hoc præter
Galli mētē a Sceuola ob secundū legis Velleiæ caput dictū est,
4 de quo suo loco videbitur. Nam Galli tēpore quo lex. 12. tabu-
la. in hoc casu vigebat, poterat nepos iam natus præteriri, nec
præteritus vnquā testamentum rumpebat, vt declarat. §. 2. de
exhære. libero. in insti. vt autem rumpere possit, id per Velleiū
consecutus est. Ne successione testamentū rūpatur. Successio
5 hic intelligenda est, quę fit ex secūdo capite legis Velleię, † qua
præmoriente post testamētū filio fit nepos natus superstes su-
us hæres auo quasi agnatione, & ad mortem posthumi, rum-
pitque testamentum aui, in quo fit præteritus, quo rupto quin
6 posthumi institutio vanescat, nemini dubiū esse potest. † Intel-
ligi autem ex hoc loco datur, falsum esse quod ait Bart. in pri-
mo responso, supra, instit ione filij alia opus non esse, quam
ea quæ satis ex alli verbis possit intelligi. Nam similis hic fit
personæ nepotis expressio, vt filij, & eadem verba sufficere hic
in nepote deberent, quæ ab eo in filio sufficere dicūtur, ne prę-
teritus videretur & frustra de ordine decedentiū sollicitus fuisset
Sceuola, quæ omnia cum aliter sint, satis declaratur merū esse
illud Bar. cōmentum, præter oēm iuris constitutionē ab eo in-
ductū. Et quāquā huic obiectioni hic conetur respondere, diuer
sitatemque quandā inter filium & nepotem statuere, tamē id
nulla probabili ratione facit, nec in eo a quoquā probari debet
in quo expressis Sceuolę verbis repugnant. §. in omnibus. infra
vbi de hoc plenius agetur. Ei autem quod de rūpendo testamē
to in fine. §. dicitur, vt aduersaria opponitur. l. posthumus infra
tit. 1. qua dicitur iniustū testamentū non ita subuertit, quin ex
eo succedi possit. Iniustū autē testamentū ibi ab interpretibus
intelligitur, in quo suus hæres sit præteritus, ꝙ sustineri ibidē di-
citur data bonorū possessione ei qui rē ab intestato auferre pos-
set, qui casus huic loco videtur cōuenire, quo posthumus institu
tus qui ab intestato succederet, eā possessionē cōsequi potest,
& testamentū validū cōseruare. Hunc nodum soluit Alciatus
lib. Paradox. 3. capi. 8. ita vt a cæteris in testamenti iniusti intel-
lectu dissentiat. Ait enim in ea lege iniustū testamentū id dici,
in quo solemnia testamentorū iure ciuili requisita desiderentur
quodque Papinianus in l. 1. eiusdē tractatus non iure factū ap-
7 pellat. † Quæ responsio quamq̃ verisimilis videri possit, cum tñ
alijs quoq; iuribus palā fiat, eiusmodi testamenta cōfirmari, in
quibus suus hęres pręteritus sit, vt indicant. l. filio pręterito. eo.
titu. & l. etiam si. §. libertus patronum. de bon. lib. inf. adiecto ei
versiculo extremo. l. si quis cū quem. de vulga. substi. inf. ēt ea
exclusa nodū hūc ita tolli debere puto, vt fere omnes senserūt.
Eo loco agi de iure prætorio, cū hic Sceuola ciuile attenderit.
Nec cōstituit quicq̃ ciuili iure rescripto Adriani, qđ in ea lege
refertur, tñ enī eo datur iuris prætorij remediū, vel potius cō-
perere ostenditur. Itaque quin posthumus in hoc. §. possessio
ne sm testm̃ quo præteritus nepos esset petita, testm̃ ipsum ꝯ-
firmare possit minime dubito, sed tñ in eiusdē ptāte fore ar-
bitror, euerso testō intestato succedere. quam facultatem tol-
lere Sceuola voluit, itaque de causa ordinis moriendi mentio-
nem fecit. Credibilius enim est eum qui optionem habeat, an
ex testamēto, an vero ab intestato velit succedere, intestati po-
tius viam electurū, qua legata omnia cū fideicommissis apud
eū remaneant. Et hæc sit ratio huius dicti Sceuolæ, qui ne v lo
modo rūpi testamātum posset, id sibi exprimendum credidit.

§. III.

ET quid si tantum in mortis filii casum conciperet, qui deinde aquæ & ignis interdictionem pateretur, quid si nepos ex quo pronepos institueretur, vt ostendimus, emancipatus esset? Hi enim casus & omnes ex ex quibus suus hæres post mortem scilicet nasceretur, non pertinent ad legē Velleiam. Sed ex sententia legis Velleię, vt hæc omnia admittenda sunt ad similitudinem mortis & cæteri casus admittendi sunt.

SVMMARIVM.

1 *Cōditio mortis substitutioni adiecta trahatur necne ad casus mortis similes*
2 *Deportationem successisse in locum aquæ & ignis interdictionis.*
3 *Deportatum haberi loco mortui.*
4 *Posthumi institutio sicut in casum mortis filij vel nepotis concipi potest. sic & in casum emancipationis eorundem.*
5 *Filium non debere institui sub conditione, quæ non sit in eius potestate.*
6 *Bonorum possessionem inuito non acquiri, nec dari nisi causa cognita.*
7 *Bonorum possessionis petitionem nō sufficere, nisi qui eam dat voluerit euidenter dare.*
8 *Arbitrio hominis suppositum esse plurimum habet anxietatis.*
9 *Professio eius religionis, secundum quam ne priuatum aliquid nec commune possidere liceat, species est mortis ciuilis.*
10 *Argumenta a simili non esse ex legibus ducenda.*
11 *Extensio legis quæ fit per similitudinem, qua ratione differat ab ea extensione, quæ fit ex pręsumptione voluntatis.*
12 *Emancipato filio hærede instituto, & nepote ex eo, qui in potestate retentus est, pręterito, rumpatur necn. testamentum cōsiderato iure Codicis. & nu. sequen.*

QVamquam varij A diuersis expositionibus sensus ad hūc. §. accommodentur (nam Accursius Pilei vnum a cōmuni diuersum, Marius vero plures refert, quos refutare nō adeo arduum esset, nisi veritatem expositionis nostrę etiam sine ea refutatione satis cognosci posse putaremus) tamen nobis is maxime conuenire ei videtur, qui ab Accursio secundo loco positus communi plurium opinione receptus est. Is est, vt dubitatio hic fiat super casibus morti similibus, per quos sublata pręcedēte persona suus hęres post testatoris mortem aut nepos aut pronepos nascitur, an & hi vel exprimi possint, vel generali formula in qua nulla mortis mentio facta sit, intelligi debeant. quæ dubitatio non temere tertio loco subiecta est, cum iam duæ aliæ super Galli formula sublatę essent, de mortis inquam filij omissione, & pronepotis institutione. Quærit ergo Sceuola cum in Galli exemplo mortis tantum fiat mētio, videtur ex [illegible] non posse institutionem, nisi in casum etiam mortis concipi, quid ergo erit si testator quiuis mortis tantum vel filij vel nepotis præmortuo filio casum expressisset, filius vero deportetur, aut nepos emancipetur viuo testatore, post cuius mortem nascatur posthumus suus hæres, Nam hic casus institutione tali modo facta non continebuntur, ideoq; in illis rumpetur agnatione sui hæredis testamentum, quamquam institutio secundum Galli verba facta sit, nec possunt tales casus lege Velleia sustineri, aut per eam prohiberi posthumus, ne eis euenientibus testamentum rumpat, nam illa de natis post testatoris mortem nihil disponit. Sequebatur ex his tales casus esse indecisos, quod ne sit, ait Sceuola eos ad Gallum referendos esse, idque ob similitudinem quam habent cū casu mortis per Gallum expresso. Referri autem sic intelligo, vt scilicet vel exprimi & ipsi possint, vel simplici conceptione facta, vt in §. 1. supr. contineātur. Et quoniam hic de mortis expressa mentione agitur, non dubium est, quin horum casuum etiam expressam ad mortis similitudinem conceptionem fie-
1 ri posse innuatur. † Vnde nobis minime placet, quod ex hoc loco ab omnibus fere colligitur, institutionem in casu mortis factam porrigi ad omnes casus morti similes, nam si id de institutione a priuato quopiam testamento facta, vt est fere omnium communis opinio a qua dissentit Marius intelligas; id sane verum non esse nedū hoc tex. probari arbitror, sed casum omissum minime ea institutione contentum videri, vt in leg. commodissime. supr. eo. Sin de formula quadam instituendi a legislatore, vel interprete aliquo proposita, cuius mens multo formula ipsa latior fuisse præsumatur, tum demum vt in legibus, sic & in ea institutione extensionē ad casus in ea contētos similes fieri posse non difficile concedam. atque id hoc. §. quā optime demonstrari cōsentiam. Ergo vt in §. præced. ad nepo-

tis similitudinē pronepotis persona ex Galli mēte admissa est,
si modo tñ aut exprimatur, aut gñalis facta sit ɔceptio, sic & in
hoc § de casib. morti similib. dicendum est, & hæc secunda est
Sceuolæ extensio ad Galli formulā. In mortis filij casum con-
ciperet, s. testator quiuis posthumi instōnem, quemadmodū
solum eum casum expressit Gallus. Qui deinde, hoc est post
testm̄ viuo adhuc testatore aquæ & ignis interdictionem pa-
teretur. Hac pena vsi sunt prisci Romani in liberos homines
quos supplicijs affici, vitaq; mulctari nollent, vt eis vrbis & ci-
uium communione hac ratione interdicerent. Verba sunt de
hac re Lactantij diuinarum instōnum libr. 2. Exulibus igni &
aqua interdici solebat, adhuc. n. videbatur nefas quamuis ma-
los homines supplicio capitis afficere. Interdicto igitur vsu ea-
rum rerum quib. vita constat hominum, perinde habebatur,
ac si esset qui eam sentētiā excepisset, morte mulctatus. Huius
2 pęnę loco † successit postea in insulam portatio, vt testis est VI
pianus l. 3. ad leg. Iul. pecul. quo loco ait, eum qui in eum statū
3 deducitur, vt pristina omnia iura, sic etiam bona amittere. † Itē
mortui loco qui eam pęnā passus sit, haberi affirmat l. 1. §. qui-
dam filiū, de bon. poss. cont. tab. inf. Quid si nepos ex quo pro-
nepos institueretur &c. In hac parte nodus a plerisq; summe
ipsorum iudicio difficilis inuentus est, quo se nemo hactenus
satis explicuisse videatur. Is est huiusmodi. Cum hic emancipa
tio morti & interdictioni comparetur, & idem horū trium ef-
fectus constituatur, inferunt oēs, sicut morte ita & emancipa-
tione perire instōnem nepotis, quæ hoc §. facta absq; vlla du-
bitatione intelligitur. Hinc nata est Bart. & sectatorū eius sen-
tentia. Instōnem eiusmodi vel filij vel nepotis posthumū præ-
cedentis ea conditione factā intelligi debere, si sui hæredes ad
mortem vsq; testōris perseuerarent, qua conditione deficiēte
instōnem quoque ipsam deficere, vnde & has instōnes vitiari
aiunt non ob solam emancipationem, quæ causa ad eam euer
tēdam idonea non est, vt ostendit §. vltimus huius capitis, sed
ob conditionem suitatis, quæ si non alias saltem ex præsumpta
testatoris voluntate insit, qua deficiente merito pereat institu-
tio. Hunc nodum diuerso a cęteris modo tollit Alciatus libro
tertio Parad. cap. nono. a quo nihil fere dissentit Marius, & om
nes interpretum aliorum difficultates nouo huius § intellectu
tollit, quem qui legere velit, per me videat licet, neq; enim cō-
silium est aliorum opinionib. enarrandis aut notas has imple-
re, aut lectores morari, maxime dum absq; eis satis nobis expe
dita ad veritatem via patere videbitur. Itaq; cum communem
fere intellectum in hoc §. amplectendum supra dixerimus, re-
stat, vt eo posito quemadmodū dubitatio ista tolli possit, osten
4 damus. Vult Sceuola, † sicut in casum mortis filij vel nepotis
potest posthumi institutio concipi, sic posse & in casum eman
cipationis eundem. Verbi gratia, si filius vel si nepos meus
me viuo emancipatione potestatem meam exeat, tunc & cęt.
quomodo recte fit posthumi institutio, ex qua nepos, qui suus
post mortem nascitur rupturus testamentum si esset eo casu
præteritus, admittetur, nec necesse est dicere sub aliqua condi-
tione institutum eum qui gradu testamēti tempore præcedit,
non magis quam cū mortis casus exprimitur, sed pure & sim-
pliciter, qualis filiorum debet esse institutio quæ conditionem
5 nullam quæ extra eorū potestatem sit, admittat l. suus quoque
de hęr. insti. inf. & l. instō talis, de condit. institu. inf. at expressio
emancipationis hoc casu mortis expressioni similis est, cū per
eam vt morte suus quis hæres esse desinat, & in eū statū dedu-
catur, quo præteritio eius nihil iure ciuili testamento obstet, ex
eo aūt loiū tpe sit institutus posthumus, qui præteritus testm̄
haud dubie agnascendo rūperet. Pōt igitur emancipatio simi-
liter atq; mors in Aquiliana instōne exprimi, cum similem ef-
fectū operetur, & merito notatus est hic casus per Sceuolā, cū
vnus sit eorū, quib. posthumus suus hæres agnascens rumpere
testm̄ possit. Eo aūt expresso perinde perit emancipatione in-
stitutio, vt morte vel deportatione, qui tres casus hic ęquiparā
tur, & cū hæc vna sit ex vijs quibus posthumus hęres post mor
tem natus testm̄ possit rumpere, ei aliter occurri non potuit,
q̄ per eiusmodi conceptionē, vel gñalem, qua hic casus conti-
neri censeatur. Quod si mortis tm̄ casus expressus esset, teme-
rariū putarem, asserere sola emācipatione, institutionē filij, vel
alterius deficere, quin potius arbitrarer, eo casu præteritū po-
sthumum suum agnascentem testm̄ subuertere, qd incommo-
dū hic sustulit Sceuola, dū emancipationis mētionem fieri vo
luit. Restat scrupulus alter recepta hac īterpretatione, de bon.
poss. contra tab. quæ emancipatis filijs, quorū vitiata sit institu-
tio, dabatur, in quo tollendo non satis video, quid prętcr com-
munem omniū sententiam dici possit, qua respondetur. Sce-
uolam iuris ciuilis expositorem solum ius Ciuile attēdisse, nec
de prętorio quicquā cogitasse. Satis enim fuisset ei prouisum
ostendere, nec testamenta posthumorū agnatione rumpi pos-
sent, alios vero rumpendi modos hoc loco non curasse, nec il-
lis obuiam esse nunquāq. eos, qui extra ius ciuile essent, qualis
est ista bonorū possessio, quæ non ita præcise testamentū rum-
6 pit, vt agnatio posthumi † cum bonorū possessores inuiti non
fiant. l. 3. §. inuito. de bon. poss. inf. Nec transeat ad ius in hære-
dem §. acquirere ea. l. Item nō detur nisi causa cognita, & pro
7 tribunali §. pen. d. l. nec † sufficit petitio, nisi eam qui dat volue
rit euidenter dari. l. Paulus, sub eo. tit. Adde, quod certo tēpore
finitur, vt declarat tractatus, de success. edicto, quæ omnia nō
adeo sunt expedita, vt propterea minus curanda sit firmitudo
testamenti mero iure ciuili stabilita, neq. enim parum est ali-
quid per se habere, aut facere, vt hic posthumus qui rumpit, &
8 absq; hominis auxilio † a cuius arbitrio pendere sępe anxieta-
tis plurimū habet l. quod debetur, de pecul. sup. Et hæc in præ-
sentia satis sint, donec occurrant meliora, nam scio responsio-
nem hāc minime quibusdam probatam esse, in quo numero
est Alciatus, qui vt breuius se hoc modo extricaret nepotem
in hoc §. testatori præmortuum intellexit, quasi id necesse sit
dicere, quam recte, aliorum esto iudiciū, neq; enim vt pręsenti
tempore mihi alia occurrunt, quam quæ supra dicta sunt. Vt
ostendimus. Nā huius instōnis pronepotis Gallus non memi-
nit, sed Sceuola tm̄ in §. præce. Emancipatus esset, addo. Hic ca
sus instōne fm̄ Galli formulam in mortis tm̄ casum facta non
contineretur, nec etiam ad legem Velleiam referri pōt, vt inf.
dr̄, vnde expressio huius casus, vel casus ipse ad Gallū referen-
dus venit, vt in tex. sequitur. Hi casus & oēs &c. Innuit & alios
esse posse præter expressos hoc §. qui per extensionem ad Gal
li formulam accommodari debeant, vt in §§ seq. Idem dici po
test de ijs, qui pęnę serui fiunt, quorum meminit §. pęnę serui.
9 Quib. mod. ius pat. pot. sol. in insti. posset † etiam hodie idē dici
cum filius, aut alius gradu præcedens ei se viuē di formę astrin-
gat, q̄ professi nihil penitus nec priuatū, nec cōe aut possidere,
aut suū dicere liceat, q̄ mortis ciuilis nihil a naturali distantis
spēm esse affirmat Bar. l. 1. de test. sup. Item notandū hoc loco
esse generale Sceuolę dictū, quo ait Casus oēs, quib. suus hęres
post testatoris mortē nascitur, ad Velleium non pertinere. Sed
ex sentētia legis Velleię &c. hoc est expositione, & verborum
eius interpretatione. Nam hi casus, & similes specialiter lege
Velleia expressi non sunt, nam generalia verba sunt primi ca-
pitis. Is omnes virilis sexus, qui ei sui hęredes futuri erunt, &c.
Item secundi, si quis ex suis hæredibus suus hęres esse desierit,
quę verba declarantes Iurisconsulti interpretes casus hos par-
ticulares, quorum Sceuola meminit, expresserūt. Ab ea igitur
interpretatione seu sentētia legis ratione ducta, ne temere col-
ligere similitudines videatur, sic format argumentationē Sce-
uola, in sententia legis Velleię, quę ad Galli imitationem vias
aliquot, quibus rumpebantur testamento præcidit, omnes hi
casus enumerantur, per quos præcedentes de medio sublato
suus hæres fuit posthumus, & admissum est eam de omnibus
huiusmodi casibus locutam esse, cuius cum eadem causa fue-
rit, quæ Aquilianæ dispositionis, merito in Aquiliana, quoque
hi casus admittendi sunt, non ex sententia quidem verborum
similiter atq; in lege Velleia, sed ad mortis quę ī formula Gal-
li expressa est, similitudinem, nam vt morte sublatis ijs, qui gra
du præcedunt, nascitur suus hæres posthumus, ita eisdem de-
portatis, aut emancipatis, & in hoc similes sunt mors, deporta-
tio, emancipatio. Ergo hos casus morti similes ex interpreta-
tione legis Velleię sumpsit Sceuola, & ad eā quam hic senten-
tiam appellat, differens ab ea de qua loquitur l. contra legem
supra. de leg. quamquam διανοίαν appellat Vlpianus, in l. fraus.
quæ d. l. consequitur, pro eo scilicet quod lex quidem voluit,
10 verbis tamen eius non exprimitur. † Cū autem similitudines
Sceuola ex lege Velleia colligit, indicio est, non adeo temere
vt a plerisq; sit ducenda esse per locum a simili ex legib. argu-
menta, quo vitio, quamquam aliquib. etiam remotissima quæ
que placere scimus) vtinam non tam multi nostrę professionis
hominum laborarent, quorum absurdus plerunq; compara-
tionib. fit, vt nullum fere negotium satis legib. decisum videri
11 possit. Item differt hæc extensio legis per similitudinem ab ea
quæ ex sola voluntatis præsumptione fieri solet, qualis plerūq;
fit in priuatorum dispositionib. vt in l. iam hoc iure. de vulg. &
pupill. substi. inf. l. si mater & l. fi. de insti. & substit. C. l. mulier.
1. ad Trebell. infr. nam in his duab. posteriorib. legib. expressa
fit voluntatis mentio. Vix enim in hac secūda extensionis spe-
cie certa vlla regula dari potest, cū prior loco a simili, aut pari
fundetur, super quo non minima iuris nostri pars stabilita vide
tur. Et ex his cuiuis iudicare licet, quā recte sint Bart. in hoc §.
quod ad hanc partem attinet, conditionū distinctiones, præter
omnem iuris formam ab eo excogitasse. Libet ēt hoc loco, vt
breuissime licebit, redarguere quod ait idē author num. 7. illo
12 rum ad hunc §. commentariorū. † Si testator, vt ius hodie fert
filium emancipatum testō instituat, nepotem ex eo, qui in po-
testate, & suus ei hęres sit, pręte reat, non rūpi propterea testm̄.
Rationem facit, quod cum hic nepos nihil ab intestato habere
ex hereditate possit, nulla ei per preteritionem fiat iniuria. pro
positionem vero suam probari ait l. meminimus. C. de suis &
leg. hære. quo loco, inquit, statuit Iustinianus emancipatos pa-
rentibus

rentibus ad suorum similitudinem succedere, indeque infert Bar. ipse, cum non perdat ius sui hæredis emancipatus, solum in casu prædicto ab intestato admitti, & sublatã hodie esse successionem edicti, de coniungendis cũ emancipato liberis eius. Sed profecto non satis diligenter verba Iustiniani attendit Barto. quod si fecisset, non tam facile hanc iuris veteris mutationẽ induxisset, quæ non adeo temere fieri debuit, cum illius eo loco mentio nulla fiat. Verba ibi sunt in fine primę partis. Necessarium duximus, & si quid ex prætoria iurisdictione frugi inuẽtum est, & hoc cum perfectissima definitione disposito leges nostras ampliari. quibus verbis ostendit Iustinianus se ex iure prætorio ad ciuile inductionem, quæ sibi æqua videretur facere velle, tantum abest, vt vllam iuris eiusmodi partem sibi mutandam ducat. Sequitur eodem loco, cum igitur pretor filium emancipatum, licet subtili iure capite fuerat diminutus, attamen in patris successionem sine vlla diminutione vocet, non eodem autem iure etiam ad fratrum suorum successiones vocabatur, sed nec filij eius iure legitimo suis patruis succedebãt, necessarium duximus hoc primum corrigere, &c. quibus verbis satis liquet, quid corrigat Iustinianus, nempe ius antiquum de successione emancipatorum in fratrum hæreditatibus. Sequitur vt emancipati filius & filia non solum in paternis bonis ad suorum similitudinem succedant, &c. Hoc loco ius prætorium, de quo supra meminerat, commemorat, & a parentum successione, in qua iure prætorio sui hæredes filij & emancipati æquitati æquati erant, causam inductionis suę sumit, qua ius vetus corrigens, statuit idem ius esse debere in fratrum successione inter suos & emancipatos, vt scilicet æqualiter admittantur & cessare diminutionem, quam ex lege Anastasiana patiebantur emancipati. Quis autem sane mentis dicere ausit his verbis aut ius prætorium de coniungendis cum emancipato liberis eius, aut differentiam emancipationis, & patrię potestatis iure ciuili esse sublatam? maxime cum nulla ibidem iuris prætorij correctio fiat? An non plane hoc loco hallucinatur Bar. & qui eius sententiam sectãtur? Sed est & aliud quo quam assertionem confirmat, nempe geminis §§. auth. de hære. ab intesta. venien. Priore dicitur, descendentes siue suę potestatis, siue sub potestate sint, omnibus ascendẽtibus, & ex latere cognatis in ascendentium successione preferri. Sed hoc loco nihil de hac re disponitur, nec per hoc sublatã emãcipationis, & patriæ potestatis differentiam iure ciuili obseruatam recte dici possit. Nam cum ibi nulla mentio correctionis iuris antiqui fiat, quid prohibet talem descendentium successionem eo loco intelligere, qualis antea quoq; erat? nisi cui forte placeat, ne super re indubia disposuisse Iustinianus videatur, id eo loco ab eo contra ius vetus statutũ, vt emancipati parentibus suis in potestate morientibus succederent, cũ id antea nõ sic esset, sed ascẽdens qui defunctũ in ptãte habuisset, eũ excluderet, quę decisio nullo quod sciam loco facta nõ absurde inde sumi posse videatur, sed ita vt nihil tamen per eam iuuetur Bart. sñia. Alterius vero §. quo vtitur Bar. verba sunt, Nullam vero volumus esse dñiam in quacũq; successione inter eos qui ad hæreditatẽ vocantur masculos ac fęminas &c. sed in omnibus successionibus agnatorũ cognatorũq; dñias vacare præcipimus, siue per fęmineam personã, siue per emãcipationem, vel aliũ quemlibet modũ legib. tractabatur, & oẽs sine qualibet dñia secundũ propriũ cognationis gradum ad cognatorũ successionem ab intestato venire præcipimus. In hoc §. verba. in quacunq; successione exponit Bart. id est, vel ex testamento vel ab intestato, quæ expositio supremis illius. §. verbis, & Titulo Authentici, quo de successionibus intestatorũ agit, repugnans, alia refutatione opus nõ hẽt. Clarum enim est eũ §. de collateraliũ successione tm̃ loqui, & quod ibidẽ de emancipatione, & patria potestate dr̃ ob legem Anastasianam, quæ dñiam emãcipatorũ & suorũ, vt supra ostẽdimus, fecerat, dictũ esse, quę q̃q̃ prius sublata esset per l. Meminimus, tñ idem hoc loco repetere ad constõnis suę complemẽtũ cõgruũ duxit minime alias verborũ parcus Iustinianus. † Itaque si quẽ, vt sentit Bar. ponamus decessisse nepote præterito, patre aũt eius emancipato instituto, minime dubitarim dicere, nullũ esse eiusmodi testm̃. Item si quis ab intestato decedat relicto filio emancipato, & nepote ex eo, qui in morientis ptãte fuerit, ẽt hodie iure ciuili nepotẽ totum occupare, sed tũ prętermisso patrẽ ei ex edicto supra memorato cõiungi, nec quicq̃ in hoc esse mutatum prius arbitror, quam id locis euidentioribus probatũ legato. In qua re authorem sequimur Andream Alciatum qui hoc sensit cap. 10 lib. 5. Parad. nec tamen totam, vt nos, eo loco disputationem hanc complexus est.

§. IIII.

QVid si is, qui filium apud hostes habebat, testaretur: quare non induxit, vt si filius, antequàm ab hostibus rediret, quamquam post mortem patris, decederet, tunc deinde nepos: vel etiam adhuc illis viuis post mortem scilicet qui nasceretur, non romperet? Nam hic casus ad legem Velleiam non pertinet. Melius ergo est, vt in eiusmodi vtilitate, præsertim post legem Velleiam, quæ multos casus rumpendi abstulit, interpretatio admittatur, vt instituens nepotem, qui sibi post mortem suus nasceretur, recte instituisse videatur, quibuscunque casibus nepos post mortem natus suus esset: rumperetque præteritus, atque etiam si generaliter. Quicquid sibi liberorũ natum erit post mortem, aut quicunque natus fuerit, instituit, si suus nasceretur.

SVMMARIVM.

1 *Captiuus apud hostes decedens fingitur in ipso captiuitatis momento decessisse, & quo tempore incipiat hæc fictio locum habere.*

2 *Captiui filij ius ac status in pendenti esse dicitur, quemadmodum & eius, cuius pater captiuus est.*

3 *Nepos aũo suus hæres dici non potest, quamdiu pater eius captiuus apud hostes est.*

4 *Testatorum voluntates conseruari, ne pereant, publicę interest.*

PErsequitur Sceuola casus q̃ ad mortis similitudinem in Galli institutione exprimi possint, vel ea gñaliter concepta intelligi, vt impediatur posthumus a rumpendo testamento. Formularum conceptio non difficile ex verbis textus colligi põt. Difficultas aũt in hoc casu talis oriri põt.
1 † Quod cũ filio apud hostes decedẽte fingatur mors eius momento captiuitatis intercessisse, & ex cõsequenti suus hęres esse filius ẽt ante testm̃ desisse, vt asserit §. videndum. inf. sequi videtur, nepotem tanq̃ primum gradum testamenti tpe tenentem iure 12. tab. institui potuisse, nec ad Gallum casum hũc referendum esse, quod hic sentit Sceuola. Tollenda itaq; nobis inprimis est hęc dubitatio, idq; hac ratione. Cum enim supradicta mortis fictio non prius locum habeat quã vere apud hostes captiuus decesserit l. omnibus. cum sim. de ca. & postli. reuer. inf. interim etiam nec effectum habet captiuitas, vt ob eã sui hæredes fieri possint, qui captiuum gradu sequuntur, vnde
2 † pẽdere interea ad ius dr̃, quoniam licet suus nõ sit captiuus filius põt tñ & in potestatem, & in suitatẽ, quoties reuertetur, per postliminiũ redire. §. interdum. de hęr. quæ ab intest. defe. in Inst. sic & in l. bona §. qđ si filius. de cap. inf. status omniũ quorum patres in hostium ptãte sunt in pendenti esse dr̃. Sic & patre apud hostes existente ius quoddam suspẽsiuum in filij persona statuit l. pę. de suis & legit hęr. inf. Et quid attinet pluribus
3 in re non admodum obscura immorari. † Cum igitur pẽdeat interim captiui filij status, nũquã fieri potest, vt eodem tempore suus hęres nepos dicatur, nec quę fictio filiũ captiuitatis tempore mortuum fingit, eadem suum quoque nepotem ex eodẽ tempore fuisse inducit. Ad eũ enim nihil pertinet, nec in hoc quicq̃ mutat vereq; dici põt, nepotẽ hũc nõ nisi a patris captiui morte suũ hrẽdẽ fieri. Sed instabis in §. videndũ, ait Sceuola, filiũ viuo patre suũ hæredẽ esse in hoc casu desinere. Sequitur ergo, aut tps dari, quo nec filius nec nepos sui hæredes sint, aut nepotem eo tempore suum dici debere. Cui obiectioni satisfieri hoc modo potest. Quomodo audacter id a Sceuola dictũ est, ita etiam audacter hoc admitti posse, vt ibidem plenius dicetur. Clarum enim satis fit & ex hoc §. & ex §. vidẽdum nepotẽ de quo hic agitur, nunquam viuo patre captiuo suum hæredem dici posse, eamque esse causam, cur institutio eius hic ad Gallum per Sceuolam referatur. Quare non induxit, non expressit formula. Sic. n. positum & hoc casu vt in primo tñio supra nec ꝯprehẽdatur adeo facile hic casus forte solius mortis se viuo mẽtione a testatore in instõne facta, vñ puto Sceuolã speciale mortis mẽtionẽ, q̃ in Galli formula facta est, ad casum hunc inducere voluisse, vt specialis huius quoq; expressio fieri posset quãuis post mortẽ patris. Hec pars vel maioris dubitationis ostẽdẽde cã posita videri põt, cũ Gallus de eo tm̃. qui viuo testatore moritur, egerit, hic aũt nõ nisi eo defuncto mori ponatur, vel ẽt tollẽ [illegible] dubitatio oritur ob vitã filij apud hostes, q̃ tñ nullius effectus est, tũ ob captiuitatẽ, quæ morti similis est, tũ ẽt ob fictionẽ, quæ fit morte postea eius. dũ captiuus adhuc est, interueniente l. in oibus. de capt. [illegible] Et ob has causas nihil curatur eiusmodi filij vita. Vel ẽt adhuc illis viuis post mortem, [illegible] qui nasceretur. Illis viuis filio scilicet & ne[illegible]pote, sed captiuis, & in hostium potestate. Videtur autem id libenter obseruasse in

hoc ca-

hoc capite Sceuola, vt quod de filio dixisset, idem nepoti quoque tribueret, placet autem suprascripta lectio, tum quod ab Andrea Alciato ex emendato Codice prolata est cap. 13. lib. 3. Parado. tum quod eam secutus est Haloander in Nuremburgensi volumine, idque recte mea sententia, neq; enim ad Gallum pertineret casus, quo nepos viuo auo nasceretur, & proaui mors casu non aui exprimenda fuisset, quo de pronepotis institutione agitur. Nec puto, necesse esse aliter communes huius partis interpretationes ineptissimas refutare, cum veritatem aperuisse satis superque sit. Et ne cui incertum sit ius casus huiuscemodi, quo nepos viuo patre captiuo ante aui testatoris mortem nasceretur, videtur id ad primum Velleii caput posse accommodari, nam mortuo quandocunque apud hostes patre valida fit, vt in hoc. §. dicitur, eius institutio in tēpus, quo suus hæres post mortem fieret facta. Similiter ergo dicendum videtur & de nato in vita instituto per primum caput legis Velleię, in quo nulla est inter Gallum, & Velleum differentia, præterquam quod Velleius de natis viuo testatore tractauit. Hic casus, cum filius testamenti tempore captus, vel ipse, & nepos apud hostes decedit, & nepos, vel pronepos post testatoris mortem nascitur ad legem Velleam non pertinet, in qua tantum de ijs, qui viuis nobis nascūtur, agitur, qualis cum non sit hic casus ad eam referri non potest, sed ad Gallum pertinet. Melius ergo est vt in eiusmodi vtilitate &c. Quoniam vtile est nullos horum casuum indecisos relinqui, & id Iurisconsulti munus est testatoribus quoad eius fieri potest proui-
4 dere, † ne eorum voluntates pereant, quas seruari publice quoque interest. l. vel negare, quemadmo. test. aper. infr. Et eadem est vtilitas, quæ Gallo quoque in causa fuit, vt hoc ius introduceret, quod supra diximus. Pręsertim post legem Velleiā. Ne cui displiceat hæc Sceuolæ inductio vt a Galli formula remotior, duas rationes, quibus impulsus ad eam est, affert, quarum altera superiore parte visa est, altera hic ponitur. Ait enim, animum Velleio fuisse, casus rumpendi testamēti auferre, dignāque sua cura rē eiusmodi putasse, vt præter id, quod Gallus statuerat, huic rei multis adhuc modis implicite subueniret. Cū igitur ea fuerit Vellei mens, vt casus a Gallo prætermissos suppleret, merito Sceuolæ quoq; inductio ad eandem vtilitatem tendens, recipienda nobis est, vt tandem absolutum huius materiæ tractatum habeamus. Quæ multos casus rumpendi abstulit. Non enim omnes abstulit, quod ostendit. §. ille casus infra. Interpretatio admittatur. Videt hoc loco Sceuola, vt formulę Galli interpres interpretationem, id est diuersorum casuum ad Galli mentem accommodationem intelligere, quia si scilicet ea obscurior, & angustioribus verbis expressa cum sit exemplis eiusmodi, & illustretur, & veluti explicetur, dilateturque. Mentem autem Galli facit, vt institui possit ex ea, quæcūque post mortem testatoris natus ei suus hæres futurus sit, vt infra latius declaratur ex sequentibus, quæ peroptime huic loco coniunguntur. Vt instituens nepotem &c. Hæc est Galli mētis interpretatio, & explanatio, quæ diffusius aperitur, sub qua & qui præcesserunt, & qui sequuntur, quique enumerati hoc capite non sunt, casus cōtinentur, estque ea vtilissima, quæ plenissime alienis posthumis post mortem suis hæredibus futuris prouidet. Suus nasceretur. In nepote, qui viuo apud hostes patre nascitur, suum eum nasci vix est vt dicere possimus, cum suitas plene ante captiui mortem non deficiat. Satis itaq; videtur, quod post mortem natus suus fiat, rumpatque præteritus, quamquam suus plene dici non possit, vt supra ostendimus, nisi a patris morte. Valet autem eius institutio, & perinde præteritus testamentum rumperet, atq; si suus natus esset. Quibuscumque casibus nepos post mortem natus suus esset. Siue per mortē filij, seu per casus morti similes, vt in §. & quid si tantum. supra. Seu etiam per modos de quibus in hoc. §. & seq. aut alios hic non enumeratos. Et notari hic potest, reprobari hac parte posse communem interpretum opinionem, de qua a nobis in §. supra actum est. Quid enim generalibus his expressionibus opus esset, Aut cur ad eas Galli formula inducenda esset, si omnes casus Galli verbis a quouis testatore expressis continerentur? & esset ea conceptio æque atque ista generalis? Clarum itaque fit, eam non esse generalem, nec per eam plene prouisum, si quis eam tantum cōcipiat, has autem eiusmodi esse, per quas nulla amplius posthumis rumpendi testamenti via relinquatur. In libertate itaq; testatorum est, aut specialibus, si velint, aut etiam generalioribus his vti expressionibus. Si generaliter. Supra etiam generaliter locutus est, de quibuscumque casibus, sed in nepote tantū, quæ persona exēpli causa eo casu sufficiebat? hic generalius de personis, & quibusuis liberis instituendis agit. Quicquid liberorum. Quicumque natus fuerit. Aeque pollent hæc duo, nam & dictio, Quicumque, de liberis tantum potest intelligi, & videri possit breuitatis studiosus Sceuola, hanc vltimam conceptionem vt breuissimam alijs subiicere voluisse. Quæ tractat Barto. hoc loco nihil hoc argumentum iuuant.

§. V.

SI eius, qui filium habebat, & nepotem ex eo instituerat, nurus pręgnans ab hostibus capta sit, iisque viuis patre & auo pariat, mox ille post mortem patris, atque aui redeat, vtrum hic casus ad legem Velleiam, an ad ius antiquum aptandus sit? possitque vel ex iure antiquo, vel ex lege Velleia institutus non rumpere. Quod quærendum est, & si iam mortuo filio pronepotem instituat, qui redeat eo mortuo. Sed cum testamentum ab eo non rumpatur, nihil refert vtrum ex iure antiquo, an ex lege Velleia excludatur.

SVMMARIVM.

1 *Postliminij ius, quod filio apud hostes nato & ad suos reuerso datur, quid operetur.*
2 *Fingi quem in ciuitate semper fuisse, & ut vere in ciuitate semper fuisse, multum differunt.*
3 *Mox, particulam esse ordinis.*
4 *Postliminium idem filio nato apud hostes, si solus reuertatur, competit, atque si cum matre redierit.*
5 *Liber vt quis dicatur, sufficit matrem eius aliquo tempore gestationis liberam fuisse.*
6 *Nepos captiuus, quem nemo gradu præcedit, ab auo præteritus, reuersus ab hostibus rumpit testamentum.*

SVbiungit Sceuola Casum alium, qui ad Galli quidem verba minime accōmodari posse videatur, sed tamen aliquam cū eius mente affinitatem habeat, in quo tamen dubitatio non leuis sit, an ad Gallum, an ad Velleium referri debeat, videri itaque possit, etiam ante Sceuolam admissum hunc casum fuisse, ideoque ab eo hic positum, partim quod ad tractatus perfectionem faceret, partim etiam quod Iurisconsultis peculiare fuit, vt cum casus de quibus aliquid legibus constitutū videri posset, tractarent, eos, quantum res ipsa pateretur, ad leges ipsas accommodarent, ne sua tātum authoritate quicquā introduxisse viderentur, quod in hac specie quoque factum fuisse hic innuitur, sed cum prolixior, nec admodum vtilis esset ea disputatio, satius sibi duxit Sceuola, eam omittere. Agitur itaq; hoc loco de nepote ex nuru concepto, quæ prægnans ab hostibus capta ibidem peperit, cuius partum mortuis prius patre, deinde auo in ciuitatem redeuntem suū hæredem esse, & præteritum testamentum rumpere minime dubium sit. In eo versatur ambiguitas, institutio eius ad Gallum, an ad Velleiū pertineat. Rationes in vtranque partem hę proferri posse vidētur. Pro Gallo. Quod quamquam hic nepos viuo testatore sit natus, tamē apud hostes, & seruus natus est, qualis suus hæres esse nequit, vnde obscura, & inefficax est eiusmodi maxime quod ad suitatem attinet, natiuitas, vim autem solum a tempore reuersionis habet, & ex eo tempore se, viresque suas quasi prodit, atque ostentat, quod tempus cum post testatoris mortem accidere ponamus, infertur casum hunc ad Gallum pertinere. Quid enim necesse sit attendere, cum de suitate agitur, natiuitatem, quæ nullius quod ad eam attinet, sit effectus? Nam ea a reditu solum nepoti inest, atque si eo tempore natus esset. At vero pro Velleio facit, Quod hic nepos vere testatore viuo na-
1 tus est, quamquam suus solum ex tempore reditus sit, † neque enim ius postliminij quod ei datur. l. qui in vtero. de statu ho. §. quicquam super eius natiuitate aut tempore fingit, neque ad id valet ius postliminij, sed tantum iura omnia personæ ab hostibus redeunti restituit. Sic enim loquitur Iustinianus in §. si ab hostibus. quibus mod. ius patro. pot. solu. in instit. Sic in filio apud hostes nato loquitur. l. 9. de capt. & postli. reu. inf. vt apud hostes susceptus filius si inde redierit, filij iura habeat, perinde ac si in ciuitate natus esset. Ergo postliminium super natiuitate quidem quæ facti est, aut eius tempore nihil disponit, quod recte hoc loco sensit Marius, sed eam præcessisse sinit, iura autē omnia posthumo redeunti restituit, quę haberet in pręsentia si in ciuitate natus esset, nec enim suitatem, cuius expers ante reditum fuit, ad tempus natiuitatis retrotrahi dixerim, alioqui casus hic sine dubitatione nato in vita aui nepote, & suo existēte ad Velleium pertineret, sed suum nunc cum redit fieri, & te-
2 stamentum quo pręteritus sit rumpere. † Nec leuis est differētia inter Semper in ciuitate fuisse, &. Iura omnia recipere, quę quis si in ciuitate extitisset, nunc haberet, sed quantum ad ea attinet fingi quem semper in ciuitate mansisse, vt loquitur. l.

retro-

retro. de capt. inf. nam cui posterius ex his cōpetit, multa amittit, quæ præsens non amisisset l. denique ex quib. caus. ma. sup. l. factæ, cum similibus eiusdem tractatus. de capt. infra. Summa esto, hunc nepotem, qui post testatoris mortem a captiuitate redit, viuo eo natum recte dici, & hac ratione Velleio opus habere videri, Suum tamē solum post aui mortem fieri, ideoque ad Gallum spectare, & has esse dubitādi rationes, quæ quā quam a Sceuola omissę sint, tamē interpretis officium fuit eas paucis vt melius mens Sceuolæ percipiatur, exponere. Institueret forte hoc modo, quo in fine. §. præce. Quicunque sibi suus hæres nasceretur, vel, Nepotem qui ex nuru nasceretur. Sic. n. generalis intelligenda videtur hoc casu institutio, cuius conceptio tam ad Velleium, quam ad Gallum spectare posit. Natus prægnans capta sit. vel ante testamentum, vel postea, nā in vtroque casu idem ius est. Viuis patre, & auo. Sic legit Marius, atque id opinor ex Pandectis Florentinis, ex quibus descriptum iussu Leonis 10. Pontif. Maxim. exemplum se vidisse non vno
3 suorum commentariorum loco testatur. Mox † ordinis particula hoc loco, vt & frequenter alias in plerisque iuris nostri locis. Vtrum hic casus ad leg. Velleiam &c. Quia scilicet natus vere est hic nepos viuo auo testatore, nec ī lege Velleia fit mētio temporis, quo suus fiat, an viuo testatore, an post eius mortem, an ad ius antiquum aptandus sit 1. ad Gallū, quia talis natiuitatis apud hostes tempus cum sine effectu sit, non attendatur, vt supra diximus, nec ex eo suus hæres fiat, cum pater eius eo tempore viuere in ciuitate potuerit. Libet autem hoc loco quid de huius nepotis postliminio sentiam, proferre, in qua re interpretes fere omnes hallucinatos comperio. Aiūt enim, in huius nepotis postliminio tempus, quo mater ab hostibus capta sit, inspici, & si cum filius redeat, omnia restitui, perindeq; haberi eum, ac si & ipse, & mater in ciuitate semper fuissent. Sin vero absque ea redeat, fingi eum tantum ex eo natū tempore, quo redit, & primo postliminij capite deficiēte tantum (quod inquit Alciatus) ex ęquitate quadam hoc ei tribui, & hunc esse huius. §. casum. Ipse autem arbitror, & matri suū postliminium esse & item filio suum a matris diuersum, quod aperte ostendit l. qui in vtero. de statu. hom. sup. in qua nihil di
4 stinguitur, an cum matre filius redeat, an non, † vnde puto filium sine matre reuertētem idem postliminium habere quod haberet cum ea reuersus, & omnia iura similiter restitui l. ab hostibus §. 1. ex qui. caus. ma. sup. Tantum igitur conceptio eius cum capta mater est, attenditur, & ob eam postliminium datur
5 forte † ad similitudinem eius, cuius matrem tempore aliquo gestationis liberam fuisse satis est, vt ingenuus nascatur l. & seruorum. de statu hom. sup. Sequitur filiū hūc nihil matris postliminio iuuari, nam & supra diximus. falsa esse, quæ de natiuitate huius nepotis, cum redit, vulgo iactantur, cum super ea nihil fingi, sed veritatem eius attendi affirmauerimus. Item nihil curandum esse hoc §. an cum matre redeat filius, qui hic nepos dicitur, an sine ea, de quo nec textus quicquam exprimit, nam diuersa ab ea, de qua hic agitur, species est in l. 1. de capt. per postl. reu. C. quæ huc non pertinet. Aptandus sit, vt scilicet ex mente Galli sustineatur in fi. §. præced. declarata. nam per similitudinem casus in formula expressi casum hunc longe ab ea diuersum admitti, mihi persuadere nō possum. Posit institutus nō rumpere. Hoc ipsum est quod inferius dicitur. A rumpendo excludatur. Palam enim hic ostendit, & Gallum, & Velleium id efficere contēdisse, vt hi posthumi per institutionē a se inductā testamēta rumpere prohiberētur, de quo latius in legis ratione §. dictū. Quod quærēdum est &c. Hoc loco vult Accursius idē qđ in priore parte dictū est de filio, & nepote huc statui de nepote & pronepote, qđ a Sceuola sępe in hac lege factitatum est, vñ mihi admodum probatur ea interpretatio, reiecta Pilei, & Ioannis lectione cum eorundē intellectu, qui superuacuus est, cū is nepos, quē intelligūt nullo præcedēte institutū, etiam si apud hostes sit testamenti tempore tamen iure 12. tab. saltem in tēpus quo redibit, institui possit, quid enim impediat? Alium sensum huius partis facit Alciatus lib. 3. Para. c. X5. qui quod a veritate alienus sit, huc pertinere minime potest. Nam quod ait pronepotē institutū, nepote, qui apud hostes esset, pręterito, nedū ibidē defuncto hæredem esse posse, contra ius affir-
6 matur. † cū nepos eiusmodi captiuus cuius status pendet expectandus sit, qui aui testm̄ quo præteritus est, iniustū facere reuersus possit l. 6. §. sed si pater inst. tit. 1. idē innuit §. 1. l. 11. sup. eo. Huiusmodi autē nepote prætetito reuertēte, quin testm̄ rumpatur, minime dubitandū est §. pen. l. maximū vitium. C. de liber. præt. Item reuersus idē nepos suitatē ex secūdo Vellei capite recuperare posset, ob quam testamentum præteritus rūperet. Non desunt alij modi hanc interpretationē refutandi, quæ textui quoq; parū conuenit. Sed hæc satis superq; solus veritatis quęrēde studioso. Qui redeat eo mortuo. Qui scilicet pronepos redeat eo mortuo, s. testatore. Itē nepote qđ cū satis ex pręcedētibus intelligi detur, a Sceuola pretermissum est. Nam & de natiuitate huius pronepotis, nulla hic fit mentio, quæ tamen similiter vt in priore parte intelligēda est, vt similis præcedenti sit hæc dubitatio. Satis aūt habuit Sceuola, reditū post aui mortē referre, super quo veluti fundata est ambiguitas. Cū testamentum ab eo non rumpatur. Hoc ponit Sceuola vt certum, nec tamen certam eius rationem aperit. Satis enim est ei, cum & ad Gallum, & ad Velleium referri casus iste possit, ad vtrumuis referatur, non rumpi testamētum, quod notandum est ad similes decisiones, quæ ad diuersas leges aptari possunt, vt procedat, licet nō sit ratio potior cur ad vnam, quam ad aliā legem adaptentur. Verisimile est autem alios a Sceuola Iurisconsul. inter se de hac specie contendisse, quam disputationē concisi sermonis amans omisit Sceuola exemplum nobis præbens, ne in huiusmodi superfluis disputationibus insistamus, cuius similes vtinam essent nostri interpretes. Nihil refert, nec curandum est id quod subtile magis quam vtile sit. Excludatur, aut nepos, aut pronepos institutus a rumpendo testamento, vt diximus supra.

§. VI.

Forsitan addubitet quis in istis casibus, Si nepos post testamentum nascatur viuo patre suo, deinde ex eo concipiatur is, qui mortuo patre, deinde auo nascatur, an non potuerit hæres institui, quia pater eius non recte institutus esset, quod minime est expauescendum. Hic enim suus hæres, & post mortem nascitur. Ergo & sic pronepos admittetur qui natus erit ex nepote postea viuo filio, atque si ex eo natus esset adoptatus.

SVMMARIVM.

1 *Institutio sub conditione facta euanescit conditione deficiente.*
2 *Nepos natus post testamentum præteriri potest, non secus ac si testamenti tempore natus esset, modo primum gradum nunquam occupet.*

MOuet hoc. §. Sceuola dubitationem, quæ circa Galli casus accidere posse videatur. Exempli causa, ponat hoc modo facta institutio. Si filius meus me viuo morietur nepotem qui mihi ex eo post mortem nascetur. Item pronepotem instituo, vel generaliter, quicunque nepos, vel pronepos, vel quicunq; sibi post mortem suus hæres natus erit, Si accidat nepotem viuo filio, & testatore nasci, deinde ex eo concipi pronepotem, qui patre suo primum, deinde auo mortuo post mortem testatoris nascatur dubium est an eiusmodi pronepotis institutio valeat. Ratio dubitationis est, quam ponit ipse Sceuola, quia nepos pater eius
1 non recte est institutus. † Est enim institutus si post testatoris mortem nasceretur, eo autem viuo natus est, & sic defecit institutionis conditio. l. commodissime, supra eodem. at eo gradu testamenti vitiato non posset amplius pronepos ex testamēto succedere. Et est hic casus diuersus ab eo in quo iam natus nepos esset pręteritus, cuius meminit, §. idem credendum. sup. Hic enim a voluntate, & sibi prouidere in eum casum cogitante institutus est nondū natus nepos, ibi præteritus a sciēte eiusmodi institutionem minime sibi necessariam. § in omnibus. inf. differt igitur satis superque casus hic ab illo Huic itaque dubitationi satisfacit Sceuola hoc modo. Ait enim satis esse, quod is nepos nihil impediat, quin pronepos suus hæres nascatur, & sub conditione, sub qua est institutus, post mortem scilicet testatoris. Et cum vitiata nepotis institutio nihil pronepotis suitatem impediat, nec etiam eius institutionem vitiat. Hoc ergo solum in Galli iure attendendum est, an nascatur suus hęres, is qui institutus est recte facto testamento, nec ante eius natiuitatem subuerso, quod quasi satis constaret, non subuerti, scilicet hoc casu testamentum, omisit concisus Sceuola. In istis casibus scilicet Galli, vel etiam Vellei cum liberi sui hæredes nascituri instituuntur. Et nota differentiam esse inter præteritionem simplicem, de qua in §. idem credendum, & institutionem factam sub conditione, quæ deficiat quæ non recte facta hic dicitur, & tamen vtriusque effectus par est, quia nepos taliter institutus nullo tempore suus hæres sit. Si nepos nascatur viuo patre suo. Hic innuitur vitiata nepotis institutio nō impleta cōditione sub qua fuerat institutus. Item viuo patre suo. Nam si eo mortuo nasceretur viuo testatore, quod necessario hic intelligendum est, vitiaret testamentum perperam institutus sub conditione, quæ defecisset. Et hæc est horum verborū ratio, & cur potius vitæ patris, quam testatoris, quæ satis ex sequentibus intelligi potest, mentio hic facta sit. Ex eo nepote.

Concipiatur

Concipiatur pronepos ex pronuro testatoris. Mortuo patre, deinde auo. Idem ordo morientium hic requiritur, qui in §. que post mortem testatoris, quod omissum est, quoniam ex Galli iure percipi satis poterat, quod etiã inferius dicitur. An non potuerit hęres institui. Hoc est, an tertius hic institutionis gradus fieri & subsistere non potuerit priore sublato. Nec enim potest testator facere, vt perperam facta institutione, & rupto vno testamenti gradu, alij postea valeant. No. recte institui pronepotem cuius pater nondum natus sit, & solus auus viuat. Quia pater eius non recte institutus esset. Fuit enim institutus huius pronepotis pater nepos. Si post testatoris mortem nasceretur, viuo autem eo natus est. Nec recte ergo institutus dicitur, cuius institutionis conditio deficit, sed id a posteriori, & quod vulgo dicitur, ex postfacto iudicatur, cum scilicet iam defecerit conditio. Quod minime est expauescendũ. Quæ difficultas timenda non est. Licet enim hunc nepotem
2 perperam instituere, qui etiam penitus præteriri potest. † Noto nepotem natum post testamentum similiter pręteriri posse, ac si iam testamenti tempore esset natus, modo primum locum numquam occupet. Nam hic institutio non recte facta nihil plus habet, quam pręteritio Hic enim suus hæres, & post mortem nascitur. Hæc sunt conditiones iuris Galli, quæ impletę in hoc pronepote inueniuntur, quod tamen non sufficeret, nisi alias validum esset testamentum, super quo hoc, §. dubitatum est, & tollitur satis hac responsione ea dubitatio, cum dicitur suus hæres nasci pronepos, sequitur enim nepotẽ nunquam suum fuisse, & ex consequenti quamuis perperam institutũ, testamentum rumpere potuisse. Item post mortem, scilicet testatoris, qui casus est Galli proprius toto hoc, §. intelligendus. Ergo & sic pronepos admittetur &c. In hoc versiculo exemplum ponit Accursius, nec tamen verum eius sensum assequitur, vt cuiuis diligenter intuenti patere potest. Similiter sentio de intellectu, quem facit Alciatus lib. Para. 3. ca. 15. Itaque vt quid ipse existimem proferam, supplicem hunc huius versiculi sensum facio. Sic admittetur pronepos, qui natus erit ex nepote, postea viuo, idest superstite nepote filio, & & hic est pronepos de quo supra actum est, atque si natus scilicet hic pronepos esset adoptatus ex eo, scilicet filio. Vel natus ex eo, scilicet nepote in vita testatoris, esset adoptatus ab ipso testatore. Vt enim hoc casu nihil est quod institutioni eius noceat, sic & præcedenti. Et hæc est similitudo quædam, qua quod in priore parte dictum est, confirmatur. Diffusius eã sic formo. Admittetur pronepos qui natus erit ex nepote, cui pater filius superstes fuit, similiter atque si tam natus testamenti tempore fuisset a testatore adoptatus, & institutus, & videtur mihi hic sensus magis huic loco conuenire, quam illis ceterum, quos viderim, de eius tamen liberum alijs iudicium relinquo. Qui natus erit post omnium præcedentium, & testatoris mortem.

§ VII.

IN omnibus his speciebus illud obseruandũ est, vt filius duntaxat, qui est in potestate, ex aliqua parte sit hæres institutus: nam frustra exhæredabitur post mortem suam. Quod non est necesse in eo filio, qui apud hostes est, si ibi decedat. Et certe nec in nepote & pronepote, quorum si liberi hęredes instituantur, institutionem nunquam exigimus: quia possunt præteriri.

SVMMARIVM.

1 *Institutio nepotis posthumi, quæ fit ex Galli formula, non potest subsistere, nisi præcedat filij, qui in potestate est, institutio aut exhæredatio, & num. 4 & 8.*

2 *Nepotes & pronepotes, qui primum gradum obtinent, institui vel exhæredari debent non secus ac filij.*

3 *Testamentum, in quo minus quam legitima filio relinquebatur, olim per querelam subuertebatur, hodie secus.*

5 *Exhæredato filio alius sub conditione hæres institui potest.*

6 *Intellectus ad l. si ita, §. fin. ff. de liber. & posthu. itemque ad l. fin. ff. de conditio. institut.*

7 *Ordo & forma conceptionis verborum attendi debent in exhæredatione.*

9 *Exhæredare filium ab eo gradu non est necesse, qui non nisi post mortem illius ad successionem admittitur.*

10 *Nepos posthumus ex filio, qui apud hostes est, potest ab auo hæres institui ex Galli formula, nulla filij institutione aut exhæredatione præcedente.*

QVoniam ex sola Galli formula nõ posset testamentum subsistere, cum filius dum ea fit, in potestate existens institutum [illegible] ea precedere intelligatur, qui præteritus testamẽtũ ipso
1 iure nullum redderet, † ideo subiungit Sceuola, vt Galli institutio quę non nisi integro testamento subsistere potest, locum habeat, necesse esse præcedere filij, qui in potestate sit, institutionem, si non in tota hæreditate, at saltem in parte. quæ institutio cum præter Galli casum sit, quęque ante eum introducta esset, clarũ fit loco optime refutari opinionem Bartoli in primo responso huius legis, qua existimat satis institutum intelligi filium ex solis Galli verbis. Si enim id ita esset, quid necesse esset hic nouam illius institutionis mentionem fieri, quasi sine ea Galli formula non sustineatur, quæ in ea insit, & satis superque intelligatur? Quæ Sceuolæ breuitatis pęnę nimię mens esset, de eo admonere, quod esset veluti superuacuum, Nec minus ineptum est, quod ait idem author, satis esse, Galli verbis filium abintestato vocari. nam cui dubium, quin vocatus ab intestato iure ciuili præteritus intelligatur? Itẽ quid si plures essent filij, e quorum vno tantum posthumus speraretur, an non essent illi instituendi ne præteriti testamentum rumperent? Nihil autem inter illos, & eum, ex quo speratur posthumus, differentiæ constitui põt, aut quomodo hic ab intestato vocabitur alijs institutis? Sequit̃ itaque, & hanc Sceuolę admonitionem necessariã fuisse, & eam Bartoli sententiã quæ huic §. repugnat, esse a veritate alien ſtimam. Et quia facile puto legibus ab eo pro sua sententiã citatis respondere, ideo eas omitto, ne sim æquo longior, cum superius quoque refutata a nobis sit hæc opinio. Speciebus, institutionibus ad Galli ius pertinentibus, Idem tamen õc in lege Velleia obseruandũ est. Filius duntaxat qui est in potestate. Loquitur Sceuola quoties viuit filius tempore institutionis posthumi, qui proprius est casus formulæ Galli. Potest tamen & hoc sic accipi, vt solus filius primum gradum testamenti tempore tenens institui necessario debeat, non etiam nepos qui similiter eo tempore primo loco sit, nam is præteriri olim potuit. §. 2. de exhæredatio.
2 lib. in institutio. idque vsque ad tempora Iustiniani. † qui statuit nepotes huiusmodi & cæteros descendentes ad morem filiorum institui, vel exhæredari debere. §. penulti. leg. maximum vitium. C. de libe. præteritis. Sed præcedenti expositioni magis cõgruunt sequẽtia, id est versiculus, Quod non necesse. Item filiũ duntaxat institui satis esse intelligendum est, modo Galli casus eueniat, & suus hæres nascatur is, qui est institutus qui est in potestate. Nam si filius in potestate non sit, nec pendeat, non pertinet ad Gallum nepotis institutio, sed ad ius. 12. tab. potest autẽ hoc videri dictum ob id, quod de captiuo infra subijcitur. Ex aliqua parte sit hæres institutus. Ex aliqua parte saltem, nã & ex toto potest. potest ergo Galli formula concipi etiam cohæredibus filio datis, possuntque hi cohęredes vel alij filij, vel etiam extranei intelligi. sic tamen vt patri, vel alij præ-
3 cedenti pręmorienti substitutus intelligatur. † Item aliqua parte etiam minore legitima, quod hoc iure sufficiebat, vt validũ esset testamentum, quãquam per querelam inofficiosi hoc iure rũpi posset, vt innuit. l. oĩmodo de inoffic. test. C. sed ea difficultas tollitur per id, quod præmori filius institutus posthumo hic dicitur. Idem est etiam ius hodiernũ, quo minore parte quam legitima filio relicta non subuertitur testamentũ. d. l. om-
4 nimodo. † Item hæres institutus, vel exhæredatus, non enim dubito quin quo iure instituere, eodem etiam exhæredare liceat, & hanc primam huius loci expositionẽ recitat Accursius quã sequimur. Probatur autem huius expositionis veritas locis compluribus, & in primis. l. fin. de condi. insti. infra in qua filio exhæredato nepos post eius mortem institutus dicitur. Itẽ
5 §. etiam si. infra vt in eo plenius ostendetur. † Nec nouum est est exhæredari filium alio hærede sub conditione instituto, vt aperte ostendũt. l. 6. sub. titu. 1. inf. & l. Titius. de suis & leg. hę-
6 red. inf. Sed † huic expositioni obesse videtur. §. vlt. l. si ita. supr. eo. cui respondere non adeo difficile arbitror. Verba eius sunt Testamentum quod hoc modo scribitur, id est hac forma, & verborum ordine. Titius post mortem filij mei hæres esto, filius exhæres esto, hoc est, vt ex scripturę cõceptione filius mortuus prius intelligatur, quam exhæredatus, nullius momenti est, quia filius post mortem suam exhæredatus est. Itaque exhæredationem post mortem ex scripturę ordine intelligi arbitror, qualis cõceptio nec hic est, nec in l. fi. de condi. insti. Vbi verba sunt, Quemadmodum si exhæredato eodem filio nepotes cum filius moreretur, heredes fuissent instituti. Ex quibus apparet, prius ibi filium exhæredatum, quam nepotes institutos. Et hoc modo hæc duo iura inter se cõuenire declaro. quæ alioquin implacabiliter vidẽtur discordare, nec geminata Bar-
7 tol. responsione satis inuicem concillata sunt. † Nouum autẽ non esse, aut commentum quod diximus, conceptionis formã & ordinem in exhæredatione attẽdi declarant. l. 3. §. filius. sup. l. si quis

l.si quis Sempronium.in fi.de hæred.inst.inf.l.2.§.prius.de vul-
8 ga.inf.cum simil. † Concludo igitur in Aquiliana institutione posse filium exhæredari.nam & cum hæredes alij instituti hoc loco dicantur, poterit eorum aditione confirmari testamentum, quem sensum facit Bartol.l.fina.de condi.& institu.& ex eo subuertitur ratio,qua fundata est communis interpretatio. Omissa est autem a Sceuola huius exhæredationis mentio,qđ satis ex relatione institutionis posset intelligi, nam & supra de institutione in parte tantum dixit, & tamen eandem etiam de toto fieri posse nimisquam clarum est. Accedant huc ea, quæ supra in ratione legis diximus de exhæredatione posthumorū a Gallo,& Velleio inducta, cuius tamen nulla tota hac lege fit
9 mentio. Nam frustra exhæredabitur post mortem suam.† Dubium hic tollitur,quod fuit, An filius a nepote posthumo, vel alio quouis instituto exhæredari deberet, ne præteritus eum gradum rumperet. Ait igitur Sceuola, non esse necessariam hanc exhæredationem, quæ post filij mortem fiat, quomodo in simili casu loquitur Vlpianus in §.vltim. leg.quarta.de hær. institu. infra innuitur ergo satis esse filium primo gradu institutum, vel exhæredatum esse, in alijs vero gradibus, qui non nisi mortuo eo accidere possunt,qualis est hæc posthumi insti-
10 tutio, nullam eius mentionem necesse esse fieri. † Quod non est necesse in eo filio qui apud hostes est, vt l. cum apud infra, cum simil. Nec inferas, ergo potest hoc casu posthumus vt primum locum tenens per 12. tabul.institui,hanc enim dubitationem sustulimus in §.quid si is. supra. Nota tamen posse eo casu posthumum primo gradu institui, quæ substitutio dici non poterit. Si ibi decedat. Nam cum mortuus ex tempore captiuitatis fingatur, aut etiam extra patris potestatem testamenti tempore,satis apparet,nihil necesse esse eum institui. Quorum institutionem nunquam exigimus, supple, vel exhæredationem. Et hoc,vt supra dixi, casu Galli eueniente,vt scilicet post mortem testatoris suus hæres nascatur posthumus, qui integrum testamentum inueniat. Item cum de pronepote hic mētio fit, indicio est Galli institutionem etiam ad abnepotem extendi. Item oportet hoc casu omnium postremum mori filiū, ne successione testamentum rumpatur,vt visum est in §. idem credendum supra. Si liberi hæredes instituantur, hoc est filij, vt in princip.§.& §.primo leg.9.supra. Quia possunt præteriri. Noto eos, quorum non est necessaria institutio, vel exhæredatio,quales sunt hi nepotes,& pronepotes,appellari tamen præteritos. nam cum præteritionis dictio priuationem continere videatur, ad eos tantum proprie referri debet, qui necessario vel instituendi, vel exhæredandi veniunt, Huius tamen locutionis ratio qualisqualis videri possit, quia in potestate sunt isti, & sui hæredes successione legis.Velleię fieri possunt,& sic quędam in illis est τῇ δυνάμει institutionis vel exhæredationis necessitas. Sed vereor,ne in hoc subtilior cuiquam haberi videar,qui subtiles eiusmodi disputationes, vt superfluas semper repudiandas existimarim.

§. VIII.

NVnc de lege Velleia videamus, quæ voluit viuis nobis natos similiter non rumpere testamentum. Et videtur primum caput ad eos spectare, qui cum nascerentur, sui hæredes futuri essent. Ergo si & filium habeas, & nepotem (nondū natum tamen)ex eo hęredem instituas, Si filius decedet,mox viuo te nepos nascatur,ex verbis dicendum est non rumpi testamentum, vt non solum illud primo capite notauerit, Si nepos ex eo tempore instituatur,quo filius non sit, verumetiam si viuo patre. Quid enim necesse est tempus testamenti faciendi respici, cum satis sit obseruari id tempus quo nascitur? Nam ita verba sunt, Qui testamētum faciet, Is omnes virilis sexus, qui ei sui hęredes futuri erunt &c.

SVMMARIVM.

1 §Lex Velleia a quo & quibus tempore lata.
2 Lex Velleia suppleuit,quod a Gallo minus perfectum fuerat.
3 Suum hæredem nasci,& suum futurum hæredem nasci,differant necne.
4 Suus hæres dicitur etiam qui viuo testatore nascitur.
5 Institutio nepotis,quæ fit ab auo ex sententia legis Velleiæ,fieri potest nulla mortis filij mentione facta.
6 Posthumæ præteritæ testamentum rumpunt.

EXplicito Galli iure transit Sceuola ad tractationem legis Velleiæ, de qua pauca nobis prælationis loco dicenda
1 sunt. Hanc † legem ait Marius temporibus D. Claudij, L. Iunio Velleio cons. rogante latam, quæ sententia conuenit cum diffinitione legis,quæ ponitur sub titu.de iure natu. gen.& ciuil.in instit.vt minime locus sit Accursij opinioni,qui Velleium iurisconsultum tantum fuisse asserit, & ea qua ob iuris peritiam præditus esset authoritate, istud statuisse. Nam & præter communem iuris vsum loquēdi esset, si prudentum responsa leges eorum appellarentur, nec alias similem locutionem in libris nostris reperiri arbitror. Addunt nonnulli eodem hoc Velleio authore factum senatusconsult. Velleianum, de quo nihil certi ausim asserere. præsertim cum authori illi tutoris cognomen subijciatur in leg.secunda.ad senatusconsul. Velleia.supra. Nunc de lege Velleia videamus. Transitio ab vno tractatu ad alium. Absoluto iure Galli, quo prouisum posthumis post mortem
2 nascituris, sequitur † videndum de lege Velleia, quæ absoluit id, quod a Gallo imperfectum quodammodo relictum videtur, vt scilicet neque a natis viuo testatore suis hæredibus rumpantur testamenta,sed hęredes quamquam alieni tempore testamenti, in tempus natiuitatis institui possint. An autem hi post testamentum tantū nati,posthumi dicendi sint,in eo non insisto,posse id tamen defendi ostēdit §.nominatim l.3.sub tit. 1.cū exhæredatione ibi sustineatur talis locutio,iūcta l.commodissime.sup. Viuis nobis natos. Institutos,inquit Accursius,vel exhęredatos. Recte. Similiter non rumpere. Quemadmodū non rumpunt ij, super quibus Gallus disposuit. Nec intelligas similitudine iuris motum Velleium,vt hoc statueret,nam præter quam quod remota esset similitudo, satis clarum est in lege ferenda nullo alio quam magistratus, & populi, vel principis auxilio opus esse. Nec tamen nego eadem causa impulsum Velleium,quæ Gallum,vt.s. testamenta rumpi prohiberet. Non rumpere testamentum. Quod prius faciebant præteriti,& sui hęredes agnascentes. Et videtur. Forma loquendi Iurisconsultis vsitata etiam in iis,quę dubitationem nullam habent, qualis est hæc interpretatio Sceuolæ. Item primū caput ob sequens,de quo.inf. Qui cum nascerētur sui hæredes futuri essent,id est,ipsa natiuitate sui hæredes fierent.† Hoc tamen loco notat Marius hęc inter se differre. Suum hæredem nasci,& suum futurum nasci. Nam suus,inquit,nascitur qui mortuo testatore nascitur. Suus vero futurus qui eodem viuo nascitur. Et hac distinctione vtitur ad sustinendam posthumi alieni definitionē de qua satis in ratione legis dictū est,ego eam nec certam esse,nec vtilitatis quicquam habere arbitror. Clarū enim
3 est,etiam viuo testatore natos suos hæredes dici l.in suis.supra cum simili. qui tamen ex hac distinctione semper sui futuri dici deberent. Item in §.videndum.inf.legis Velleię verba sunt. Si quis ex suis hæredibus suus hęres esse desierit,quibus aperte innuitur suū hæredē ēt viui appellari, cū desinere suus esse non possit qui nunquā fuit. Infero verorē esse interpretationē nostrā horū verborū. Ergo si filiū habeas, &c. Sensus est filiū habens nepotē nōdū ex eo natū instituit,idq; simpliciter, Si suus nascerēt, decessit post testm̄ filius, nepos viuo testatore natus est suus hr̄s,pertinet hęc intō ad verba primi capitis legis Velleię,& hoc modo institutus testamentum non rumpet. Ex verbis. Verba legis Velleię statuunt,eum posse institui, quicunq; viuo testatori suus hæres nasci possit. Cum igitur iste sit eiusmodi, conueniunt ei verba,quamquam nulla mortis filij mētio in eius institutione sit facta,vt dicet.inf. Notauerit,cauerit, ac statuerit. Non solum. Quod forte aliqui existimabant. Si nepos ex tempore instituantur,quo filius non sit. Communis huius loci interpretatio est,vt præmortuo testamenti tempore filio institutum nepotem hic intelligamus, quem casum nonnulli primo legis huius capite solum contineri putarent. mihi vero verisimile videri non potest, existimasse aliquos,hunc esse primi huius capitis casum. Absurdum enim nimis fuisset, existimare Velleium de ea institutione sensisse,atque eandem lege lata induxisset,quæ iam 12. tabulis concessa fuisset,qualis est ista,vt & Bartolus ipse hoc loco fatetur. Quid enim lege noua in eo opus esset,quod prius nemini non liceret? Licuisse autem hos institui posthumos, quorum patres testamenti tempore pręmortui essent,quiq; nati testamenti tempore sui fuissent,& communiter receptum est, & fateri nos necesse est,cū eis aliter postea prouisum nō reperiamus,vt enim daretur hoc lege Velleia inductum,vt posset talis posthumus, qui viuo testatore nascerentur, institui, quod de eo dicetur, qui post mortem nascitur? cui Velleium non prouidisse aperit hic.§. Nam nec de eo locutum esse Gallum constat, & ita esset is casus cui nemo prouidit,etiam hodie indecisus. Hęc res facit, vt minime huic interpretationi assentiar,aliamque potius inducendā putem,quę licet minus absurda sit, mihi tamen nō plene satisfacit, sed tamen eam sequar,donec vel ea melior, vel forte integrior

5 tegrior huius cõtextus lectio ab alio proferatur. † Sit ergo huius loci sensus huiusmodi. Institutionem in hoc primo capite fieri posse non solum apposita mentione mortis filij, vt post eam facta institutio intelligatur, sed etiam viuo patre, id est, et si filij, qui posthumi pater est, eiusque mortis nulla sit in institutione facta mentio, vt sit similis decisio, qualis est in §. quidam recte. supra. & sic etiam vitę filij tempus ea expresse non excludatur, & huic interpretationi, quam primus indicauit Marius peroptime sequentia conueniant, Quid enim necesse est testamenti faciendi tempus respici &c. Nam his verbis refutatur eorũ sentẽtia, qui posthumum eiusmodi non nisi post expressam filij mortem institui posse arbitrabantur, quasi scilicet nisi tp̃s vitę filij excluderetur, nõ recte fieret institutio, nec postea cõfirmaretur. Refutatur inquam hac rõne. Quod in sustentanda eiusmodi institutione non testamenti tempus attẽditur, sed natiuitatis posthumi. Nam verba legis, quibus inducta est ea institutio, sunt ista, Qui testamẽtum faciet, is omnijs virilis sexus, qui ei sui hæredes futuri erant &c. Ex verbis, qui ei sui hæredes futuri &c. Palam fit posthumum hunc in tp̃s suitatis, quod cum tpe natiuitatis, idem est, institui debere, & eam institutionem sic esse inductam, vnde consequens sit non inspiciendum testamenti tẽpus, nec viuũ eo tpe filium quicquã institutionẽ impedire, quæ nõ n. si in natiuitatis tp̃s facta intelligi põt. Quę rõ esse põt ẽt in §. quidam recte. supra. vt in eo dictum est. Hunc sensum iuuat, q in §. seq. dr̃ Mortuis vtrisque pronepos institutus &c. id est hoc modo cõcepta institutione, Si filius & nepos me viuo moriantur, pronepotem instituo. Et sic verba, mortuis vtrisque, ad formam institutionis pertinent. Sic etiam hoc loco, si viuo patre, id est, ita concepta institutione, vt minime tp̃s vitę filij expresse excludatur, quæ similis est locutio præcedenti. Itẽ inferri vr̃ posse, hoc a Gallo & Velleio inductũ esse, ne in institutione horũ posthomorũ, qui sui hæredes testamenti tpe nati esse non possent, testamenti tp̃s attenderet, sed tm̃ natiuitatis, cum antea. 12. tabulis solũ testamẽti tp̃s, quo alieni essent, inspiceretur. Is omnijs virilis sexus, hoc est per virilẽ sexum descendentes, neque enim de masculis tm̃ posthumis põt hoc intelligi. † cũ & posthumę prętéritæ

6 testamenta rumpãt. §. & in eo par. de exhære. lib. in insti. Et similiter locutus est Gallus de nepte atque de nepote ob eandẽ ci. Hi ergo hic sunt intelligendi, qui in princ. l. 3. sub ti. 1. inf. per virilem sexum descendentes appellãtur. Tractarunt nonnulli, quomodo perfici possent verba huius primi capitis, de qua re cum nihil habeam, quod certo affirmare possim, malo rem in medio relinquere. Satis enim patet sensus eius ex huius. §. verbis.

§. IX.

Etiam si parente viuo nascantur, sequente parte succedentes in locum liberorum non vult lex rumpere testamentum, & ita interpretandum est, vt etiam si & filium, & nepotem, & pronepotem habeas, mortuis vtrisque pronepos institutus succedens in sui hęredis locum non rumpat. Et bene verba se habent. Si quis ex suis hæredibus suus hæres esse desierit, ad omnes casus pertinẽtia, quos supplendos in Galli Aquilij sentẽtia diximus. Nec solum si nepos viuo patre decedat, non succedens pronepos auo mortuo rumpat, sed etiam si superuixerit patri, ac decedat, dummodo hæres institutus sit, aut exhæredatus.

SVMMARIVM.

1 *Nepotes itemque, pronepotes auo vel proauo viuente nati. testamentum aui vel proaui, in quo præteriti sunt rumpunt decedentibus ijs, qui eos gradu pręcedunt. & nu. 3.*

2 *Neptes ac, reliqui descendentes primum gradum non obtinentes poterant olim impune præteriri.*

3 *Suppleri dicuntur casus ad quos lex extenditur.*

4 *Nepotis aut pronepotis institutio sub conditione, si suus nascatur, facta, vitiatur, si contingant eum nasci non suum.*

Qvamquam cõnectant Aliqui hanc partem cũ §. pręce. q innuit Accursius, hoc tamen communiter receptę lectioni damus, vt eam sequamur cũ optimum sensum

1 contineat. Tractat igitur hic Sceuola secundum caput legis Velleiæ, cuius sententia fuit, vt nepotes, & cæteri descendentes viuo testatore nati decedentibus ijs, qui eos gradu pręcederẽt, sui hęredes veluti agnatione similiter atque posthumi post testamenta nascentes fierent, ideoque testamenta facta quibus præteriti essent rumperent. Et probatur ista tum hoc. §. tum etiam. l. posthumos. sub ti. 1. inf. & §. posthumorum. de exhę. li.

2 in Inst. † Itaque ante hoc secundum caput eiusmodi descendentes quamquã sui hæredes vel ab intestato, vel ex testamento esse possent. §. sui autem de hæ. qual. & dif. & §. sui antẽ. cũ. §. ita demũ. de hæ. quæ ab inte. defe. in Insti. & §. si filius. l. 1. de suis & le. hę. inf. tamen testamento præteriti illud non rumpebant, vt declarat. §. 2. de exhęre. lib. in Inst. Succurrebatur tamẽ

3 eis modo quo in eo. §. dicitur. † Quod cum Velleio forte non satis ęquum visum esset, hoc secundum caput induxit, quo vetuit personas eiusmodi testamenta rumpere, dummodo aut institutę essent aut exhæredatę, nec tamen per id nouam quãdam institutionis, quæ antea in vsu non esset speciem induxit, licebat enim. 12. tabu. & ante eum tales personas vel instituere, vel exhæredare, sed institutionem tm̃, vel exhæredationẽ, hõi quę antea libera testatoris esset, facit necessariã præteritionisq; facultatem eisdem abstulit. Cum autem de ijs tãtum statuerit Velleius, qui testamento facto in suitate succedant, quid de illis dicemus, qui iam tempore testamenti primum locum teneret. Et sane licuisse eos tandiu pręteriti arbitror, quoad illis per Iustinianum prouisum est per §. pe. l. maximum vitium. de li. præte. vel exhę. Parente viuo nascantur nepotes, & cæteri descendentes. & cũ his verbis nihil dicatur de tempore testamẽti, arbitror hoc capite contineri etiam natum non suum hęredem post testamẽtum, qui tamen postea præcedente e medio sublato primũ locum occupet, qui est casus Iuliani. infr. Cum enim in eod. §. talis suus hæres fieri dicatur, & pręteritus testm̃ rumpere, non video qualiter id alia ratione, quam per hoc secundum caput contingat. Hoc autem ideo hic annotandum putaui, q in l. posthumorum. ti. 1. inf. & in §. posthumorum. de exhęre. lib. in inst. exempla solũ de nepotibus, & cæteris testamenti tempore natis ponuntur, quibus tamen secundum hoc caput restringi non puto, cum viam aliam non videam, qua testamentum rumpat is, de quo Iulianus loquitur. Sequẽti parte secundo capite. Succedentes in locum liberorum. Hęc est successio a Velleio inducta, vt nepos. & cæteri descẽdẽtes prioribus de medio sublatis in locum liberorum, id est filiorũ succedant, & perinde atque filij præteriti testamenta rumpant, & appellatur hæc successio quasi ex agnatione ad posthumorum similitudinem, qui agnascendo testamenta, quibus præteriti sunt rumpunt. Non vult lex rumpere testamentum. hoc est vetat. Sic enim loquitur Sceuola in §. ille casus infr. vetat autẽ vt diximus, modo sint personæ eiusmodi institutę. vel exhæredatæ, quæ res iure, 12. tab. licita erat. Ait autem Bar. in Oppositione secunda ad §. ille casus. inf. Velleium nihil hoc capite super institutione statuisse. sed id voluisse, vt quamquam nepos suus post testamẽtum esse quasi posthumus inciperet, & aliam conditionem acciperet quam testamenti tempore non haberet, non tamen ob id testamentum rumperet. Facit igitur hũc huius loci sensum. Ante Velleium institui nõ poterat, qui post testamentum suus hęres agnascendo fieri posset (de ijs loquor qui primum locum testamẽti tempore tenere non potuissent) at hi descendentes, de quibus Vellius hic statuit, illis pares sunt igitur nec ipsi institui posse debebant, quod impedimentum sustulit etiam hoc secundo capite Velleius vetando eiusmodi descendentes quamquam alienis posthumis per eum ęquatos testamenta rumpere, modo vt prius licebat, essent vel instituti vel exhæredati. Et hæc est ratio prohibitionis rumpendi, cuius hic fit mentio, quæ certe permissionem quandam habere videri possit. Nec obstat huic assertioni §. ille casus. infra vt in eo dicetur. Et ita interpretandum est. verba secundi huius capitis generalia sunt, & sine singularium personarum expressione, ideoque quo clariora fiant. exemplo aliquo indigent atque ea est Sceuolæ, quam hic intelligit, interpretatio. vel ita interpretandum est, id est, intelligendum verba secundi capitis, vt in princip. huius. §. Mortuis vtrisque pronepos institutus, hoc modo, Filium instituo, qui si me viuo morietur. nepotem substituo, si nepos morietur, pronepotem. Vel si filius & nepos instituti me viuo moriantur, pronepotem instituo. Et notam hoc. §. agi de institutione, quæ fit post mortem præcedentium in gradu cum hic dicatur, Mortuis vtrisque institutus pronepos. Succedens in sui hæredis locũ. post præcedentes e medio sublatos. Et bene verba se habent. Cum supra in exemplo proposito de casu mortis tantum locutus sit, ne quis de eo tantum locutam legem Velleiam putet, subiungit. Et bene &c. Bene concepta sunt in hoc capite verba, plenius que & perfectius, quam in Galli formula, in qua solus mortis casus exprimitur, cum sub his verbis contineantur modi omnes, quibus qui suus hæres esse desinat. Ad omnes casus pertinentia, hoc est, eos in genere complectentia Nam generalis locutio speciales omnes per quas eius veritas declarari non potest cõtinere dicitur, perindeque expressa videri debet singularia genere expresso, ac si peculiaris eorum mentio facta esset.

Casus

Casus autem sunt 2. de quibus agit. §. & quid si tantum, &
seq. In Galli Aquilij sententia. Sentētia hic vſ sumi a Sceuola
pro interpretatione, seu declaratione legis, vt in §. quid si is. su-
pre, quæ fit, cū ea proferuntur, ad quæ lex per similitudinē, aut
præsumptā legislatoris voluntatē extenditur, nā de eiusmodi
casibus. §. egit Sceuola. Qui ergo legē ad aliquos, qui expressis
eius verbis non cōtinentur, casus inducunt, hi legis sententiā
exponere, ac sequi dici possunt, in quo opere nō minima Iuri-
sprudētiæ pars versatur. Supplendos, vt scilicet in iure Galli per
inde exprimi queāt, & generali conceptione cōtineātur, vt ca-
4 sus mortis. † Nota suppletos dici casus, ad quos lex extenditur.
Itē cū suppeltione opus habuerint verba Galli, palā fit institu-
tionem per ea sola a testatore quopiā factā minime plenā esse.
5 Nec solū. † Sensus est. In casu Galli, & primo huius legis capi-
te, Si nepos, & pronepos qui nati sui hęredes futuri sint institu-
antur, & nascatur nepos non suus, vitiatur eius institutio, quod
ad filiū, & Velleiū pertinet cū neuter ei prouiderit, & talis ne-
pos patri superuiuens testm̄ rūperet, nisi forte noua Iuliani in-
ductione vetaretur, quæ eius Vellei secuta est. In nepote vero
iam nato instituto diuersum ius est, qui quomodo suus fiat,
semper institutū se reperit, nec pōt casus euenire, quo rumpe-
re testm̄ possit. Semel ergo hic instituto vel exhæredato nepo-
te nunquā ab eo testm̄ rūpitur, ēt si patri superstes sit durat enī
ea institutio. Institutū aūt intelligo, vel simpliciter, vt iure. 1a.
tab. licebat, vel in casum, quo suus hæres fieret. Et potest vide-
ri hic Sceuola aliquid innuere de difficultate ea, quā sustulit in
§. forsitan. s̄. Succedens pronepos. in locū filij, qui auus est. In-
telligitur aūt præmortuus nepos eius pater. Superuixerit patri,
scilicet filio testatoris & sic suus hęres per hoc s̄m caput factus
sit dūmodo hæres institutus sit aut exhæredatus. Supra visum
est in hoc. §. de ea institutione agi, per quā prohibet qui in suita
te succedit testm̄ rumpere. Et hic ergo credendū pronepotem
eo casu institutum, quo in suitate post aui ac patris mortē suc-
cederet, Sic enim supra dicitur, Mortuis vtrique pronepos in-
stitutus, Item. Si superuixerit nepos patri ac decedat, & sic im-
pleatur casus institutionis pronepotis. Quod cum ita sit, & di-
catur hic, nepotem facta hoc modo pronepotis institutione
posse exhęredari, sequitur hoc loco quam optime probari id,
quod asseruimus in §. in omnibus supra posse suum hæredem
exhæredari, hęrede post eius mortem instituto.

§. X.

VIdendum autem, num posteriore parte, Si
quis ex suis hęredibus suus hęres esse desierit,
liberi eius, & cæteri in locum suorum sui hæredes
succedunt, possit interpretatione induci, vt si filiū
apud hostes habens nepotem ex eo hæredem insti-
tuas, non tantum si viuo te filius decedat, sed etiam
post mortem antequàm ab hostibus reuersus fue-
rit, succedendo non rumpat: nihil enim addidit,
quo significaret tempus, nisi quod (audenter licet)
possis dicere, viuo patre hunc suum hæredem esse
desiisse, licet post mortem decedat: quia nec redit,
nec potest redire.

SVMMARIVM.

1 Nepos ita demum ex secundo capite legis Velleiæ institutus intelligitur si suus viuo testatore agnasci possit.
2 Filius captiuus decedens apud hostes post patris mortem, censetur patre viuo suus hæres esse desiisse.
3 Nepos, cuius pater apud hostes captiuus est, non prius auo succedit, quam pater eius apud hostes decesserit.
4 Filius captiuus si vel momento redierit, suus intelligitur.
5 Filius ante testamentum patris ab hostibus captus, ac postea ibidem decedens, censeri ne debeat suus esse desiisse ante testamentum.

DVbitatio hic Quędam a Sceuola ad se-
cūdū caput legis Velleiæ
ponitur, quærit igitur. Quid si testator filiū apud
hostes habens nepotem instituat, filius autem ca-
ptiuus post testatoris mortem decedat, an hoc ca-
su successio in nepote ex hoc secundo Vellei capite fiat, an ve
ro eo non contineatur hic nepos, qui viuo testatore suus hęres
fieri non potuit ob patrem captiuum eo tēpore pendentē, nec
1 plene ab omni suitate exclusum. † Nā is demū secūdo hoc ca-
pite contineri videtur, qui viuo testatore agnasci potest. §. 1. l. 6.
tit. 1. infra qualis hic non est, & hanc dubitationē sequitur alia
priori cōnexa, an iste ex ijs sit, qui secundo capite rūpere testa-
mentū vetant. Huic dubitationi satisfaciebāt nō nulli, q cū cer
tum sit filiū desinere aliquo tēpore esse suū hæredē, vsq; ad q
tēpus testamentū pendeat, quo casu successionē induxit Vel-
leius, nec tēpus expresserit, quo quis suus hęres esse desinat, ēt
si id post mortē testatoris accidat, tn̄ eū casum hac lege conti-
2 neri. † Sceuola tn̄ alio quoq; modo responderi posse putat fi-
liū qui ab hostibus non redit satis videri viuo testatore suū hæ-
redē eē desinere, ideoq; ad hoc caput hūc casum reduci posse.
quo dicitur. Si quis ex suis hæredibus suus esse desierit &c. To
ta itaque dubitatio super verbo, desierit, versari videtur, quod
de tempore vitę testatoris intelligi debere videatur. Si quis ex
suis hæredibus &c. Existimauit Dynus, vt refert Barto. aliquid
adhuc his secundi capitis verbis deesse, vnde addidit. Et institu
ti, vel exhæredati testamentum ne rūpant, quæ additio seu ad
verborum legis cōplementum fiat, seu ad eius sensum, nam
hoc secundo capite sensisse Velleium. §. pręcedēte affirmatur
nobis profecto huic loco non male cadrare videtur. Possit in-
terpretatione induci, hoc est exponendo ad hunc casum accō-
modari, vt eo contineri dicatur. vnde noto, leges per interpre-
tationem ad casus induci, qui sub eis absolute contineri non vi
dentur, quę interpretatio in §. pręced. sententia appellata est.
3 Vt si filium apud hostes habens &c. † In hoc casu cum vere su
us hęres esse non desinat viuo patre filius, sed tantum post eius
mortem, nec prius possit nepos succedere. §. si filius. l. 1. de suis
& legi. hęre. infra videbatur ea successio huc nō pertinere, nec
prohiberi talis nepos rumpere, vt dictum est supra. Non tantū
si viuo te filius decedat. Qui casus est secundo capite sine vlla
4 dubitatione contentus. Antequam ab hostibus recedat. † Nā
si vel momēto redijt, suus fuit, nec vlla est amplius suitatis suc-
cessio. l. 9. §. si filius. supra eod. Nihil addidit quo significaret tē
pus. Hęc est vna rationum, ob quas successio nepotis in casu no
stro ad secundum caput referri debeat, quia nihil in eo dicitur,
quo significetur tempus, quo quis suus hęres esse desinat. Nō
est ergo distinguendum, an id fit viuo testatore, an postea, quæ
responsio vtcunque tolerabilis est aliam tamen subuexit Sce
uola. nisi quod. Sic connecto hanc partem cum pręcedentibus
Vidēdum, id est disquirendum, inuestigandum quę de hoc ca
su, an verbis legis contineri possit, maxime cum in ea nihil ex-
pressum sit de tempore quo quis suus hęres esse desinat quę re
sponsio pōssit videri non absurda, vt hoc modo non videatur
hic nepos exclusus, nisi quod aliter quoque respondere licet, fi
lium, scilicet viuo patre suum esse desiisse. Audenter licet. In
veritate enim aliter est, nec desinit prorsus suus hęres dici pos-
se filius donec moriatur, & ex consequenti non nisi post eius
mortem succedit nepos. Ideoque audax est hæc Sceuolæ asser
tio contra veritatem, quæ tamen fictione fundari potest, qua
fingitur momento captiuitatis mortuus filius, & sic viuo pa-
tre suus hęres esse desiisse. nisi qs malit dicere satis habere Sce
uolam, vt hic casus hoc capite cōtineatur, quod captiuus filius
suus non fuerit, sed magis placet quod de fictione dicitur. Vi-
uo patre suum heredem esse desiisse, quia nec redit &c. Hęc vt
5 diximus fictione fundantur. † Sed cum hęc mortis fictio traha
tur ad tempus captiuitatis, captiuitas autem testamentum præ
cesserit, nonne sequitur hunc filium desiisse ante testamentū
suum esse, cum autem ante testamentum de medio sublatus
est filius non est locus legi Velleię, quæ eam suitatem induxit,
quæ fit sublata de medio persona aliqua post testamentū. De
hoc itaque sic mihi censendum videtur, Quanquam per fictio
nem filius ex quo tempore captus est, & mortuus esse, & suita
tem amisisse dici possit, tamen cum in veritate vsque ad mor-
tem pependerit, & tandiu nepotem a suitate excluserit, hanc
veritatem in nepote attendi nec quicquam eum fictione super
filio facta iuuari, sed tantum post veram filij mortem, ex quo
tempore etiam fictioni locus sit, suum heredem per hoc secun
dum caput esse incipere, & hac ratione eius successionem ad
hoc caput pertinere, vtq; per illud vetetur testamentum, quā-
quam succedat, rumpere. Et ex his patere potest, optime con-
uenire inter se hūc. §. quid si is. s̄. preter ea quę in ipso de hac re
dicta sunt. Summa est, fictione filij nihil iuuari nepotem, sed tā
tum ex vera filij morte suum hæredem fieri. alias non video,
qualiter & §. quid si is. ad Gallum, & hic casus ad secundum
hoc caput accommodari possit.

§. XI.

ILle casus in difficili est. Si filium habeas, & ne-
potem nondum natum instituas, isque nascatur
viuo patre suo, ac mox pater decedat, nō enim suus
hęres est tempore, quo nascitur, nec posteriore suc-
cedendo aliud prohiberi videtur rumpere, quàm
qui iam natus erat. Denique & superiore capite vt

licear

liceat institui nondum natos, qui cum nascerentur, sui erunt, permittit, posteriore non permittit institui, sed vetat rumpi, neve ob eam rem minus ratum sit, quod succedit. Porro procedere debet, vt vtiliter sit institutus, quod nullo iure potuit; qui nondum natus erat. Iuliano tamen videtur duobus quasi capitibus legis commistis in hoc quoque inducere legem: ne rumpantur testamenta.

SVMMARIVM.

1 *Posthumi alieni definitio.*
2 *Legis Velleiæ caput secundum de ijs duntaxat nepotibus tractat, qui testamenti tempore iam nati sunt.*
3 *Vtilis institutio quæ dicatur.*

NOn admodum Obscurus est casus, de quo tractat hoc §. Sceuola, sed in eo est difficultas, an, & qualiter sustineri possit eius institutio, & remedium dari quo in hoc casu prouideri possit, ne rumpatur testamentum. Nam ei nec lege 12. tab. nec per Gallum, nec per Velleium prouisum est. Ne ergo relicto hoc casu indeciso maneret tractatus hic posthumorum instituendorum imperfectus, non sublatis modis omnibus quibus per eos rumpi testamenta possent, hanc quoque Iuliani inductionē præcedentibus subiunxit Sceuola, cuius mens hoc capite videtur fuisse, vt vijs omnibus prouisum esse ostenderet, quibus testamenta ab huiusmodi descendentibus liberis rumpi solebant. quæ causa etiam fuit quare sub hoc titulo caput istud locaretur. Ille casus in difficili est. Sic scriptum est, inquit Marius, in Pisano Codice summę vetustatis, quem nos quoque communi Florentię palatio asseruatum Roma redeūtes vidimus. Si filium habeas, & nepotem nondum natum instituas. Forte generaliter. Quisquis mihi suus hæres nascetur, vel specialius, Qui nepos mihi suus hæres nascetur, eum instituo. Non enim suus hæres est tempore, quo nascitur. Nam, inquit Accursius, pater eo tempore ipsum præcedit. Solus ergo ex iure Galli, & primo capite Vellei institui potest, qui nascen-
2 do suus hæres esse possit. † Et hoc modo sumenda videtur alieni posthumi definitio, Qui natus inter suos heres testatori futurus non est, hoc est qui nascendo suus futurus non sit, & natiuitate suitatem non adipiscatur. Innuit ergo Sceuola hunc casum quo institutus viuo testatore, sed alio gradu præcedente natus est, nec nisi successione secūdo capite inducta suus fit, ad primum Vellei caput non pertinere. Nec posteriore alius succedendo, &c. Ostendit rec secundo Vellei capite contineri institutionem, de qua hoc §. agitur. De ea enim solum dubitari hic arbitror, non etiam de successione suitatis, quamquam nondum testamenti tempore natus esset iste nepos, eam enim vt minime dubiam supponere Sceuola videtur, quæ si non fieret, quomodo per nepotem testamentum rumperetur? Habēdum igitur pro explorato est, successionem eo, quo dicimus, modo hoc casu fieri. quæ facit vt nepos vel institui, vel exhæredari debeat, ne alioqui præteritus testamentum rumpat. Non potest autem hęc institutio alieni tempore testamenti posthu
3 mi secundo capite confirmari, † quia secundum caput de institutione tantum eorum loquitur, qui iam testamenti tempore nati essent quales institui 12. tabulis iam poterant, quorum de numero non est iste. Denique, &c. Alia, inquit Accursius, ratione ostendit Sceuola. cessare secundum caput in hac institutione, atque etiam vtrunque. Vt liceat instit tui, &c. Hic latius, quam supra aperitur permissio institutionis facta primo capite de ijs, de quibus in eo agitur, permittit enim vt liceat institui nondum natos qui cum nascerentur &c. quæ permissio ad casum huius. §. nihil pertinet. Posteriore non permittit institui, sed vetat rumpi. Ratio Sceuolę talis est. In primo capite fit expressa institutionis permissio quæ antea impermissa putatabatur. At vero in hoc secundo longe abest vt noua aliqua institutio inducatur nulla enim pęnitus eo inducitur sed ea tantum veluti approbatur quæ 12. tabulis antea fieri poterat, qualis cum ista non sit palam fit eam nullo modo ex hoc capite defendi posse, vetantur autem rumpere qui sic sunt instituti, cuius prohibitionis causam diximus satis supra. Quin autem hoc secundo capite permissio quædam contineatur negari non potest vt ex Bartolo ostendimus in §. etiam si. non tamen propterea Sceuolæ argumentatio subuertitur. nam permissio ea, seu potius rati habitio, & confirmatio institutionis supra ea tantū institutione fit quæ 12. tabulis inducta iam esset, plenius itaque dici possit. Nullam nouam institutionē quæ antea in vsu non esset permittit Velleius sed &c. Neue ob eam rem minus ratum sit quod succedit. His verbis peroptime probatur quod dictum a nobis est de prohibitione rūpendi quæ secundo Vellei capite continetur quæ est veluti ratificatio institutionis factę de eiusmodi personis iuxta 12. tab. quæ subuerti debere videbatur, propterea quoniam eiusmodi personæ, vt posthumi quasi agnatione sui post testamentum fiebant qualium institutio licita non videbatur. Mens ergo Vellei secundo capite fuit vt hunc quoque scrupulum tolleret, & institutionem non obstante successione a se inducta ratificaret. Porro procedere debet vt vtiliter sit institutus id est recipi admitti idque si omnes modos quibus ob suitatem testamenta rumpūtur sublatos volumus, quod toto hoc capite curasse & facere voluisse videtur Sceuola. Vt vtiliter sit institutus hoc est vt vtilis, & valida sit institutio & institutus a subuertēdo testamento prohibeatur. fru-
3 stra enim instituitur is cuius inutilis sit institutio. † Alciatus libro 4. Par. cap. vltim. vtilem institutionem hoc loco intelligi vult quæ directo ex legis verbis sumi non possit sed per interpretationem solum, quomodo in iure nostro frequenter vtilis actio appellatur, quæ dicta non est, quæ expositio nec nobis displicet, præsertim cum palam sit nullis verbis legis hanc institutionem defendi, & sic eo modo vtilem non temere appellari posse, quod præcedēti nostræ interpretationi non repugnat. Quod nullo iure potuit. Quod hic pro quia, vel quoniam sumi potest quo modo optime conueniant hæc verba cum sensu Alciati supra posito saltem procedere debet vt vtiliter sit iste institutus quod, id est, quia, vel quę res nullo iure procedere potuit. Ius autem pro directo ięptius intelligi satis clarum est. Potest etiā hęc pars parēthesi includi & procedere dēt vt vtiliter sit institutus (qđ nullo iure potuit scilicet fieri) qui nondum natus erat. Item nullo iure, nec 12. tab. nec Galli, nec Vellei. præter ista enim iura de posthumis instituendis nulla sunt. Quinō dum natus erat. Addendum hic ex casu huius. §. de alio, qui & testamenti, & natiuitatis tempore nepotem præcessit, quod omisit Sceuola, vt satis ex præcedentibus notum. Et hoc loco notant interpretes non licuisse per 12. tab. institui nondum natum, quem alius testamēti tempore pręcederet. de qua re quid sentiam, satis dixi in explicatione rationis huius capitis. Iuliano tamen videtur. Tractus vī fuisse ante Sceuolę tempora hic casus per Iulianum, qui in Adriani consilio fuit longe ante D. Marcū, cuius assessor fuit Sceuola. Ostēderat aūt pro sua prudentia Iulianus inductionem quandam legis Velleię ad hanc institutionem, idque opinor, ne priuata sua authoritate, fecisse id videtur, quod nec forte contra 12. tab. ei licuisset, quibus id cautum existimabatur. Eam itaque inductionem comprobasse cęteri quoque Iurisconsulti videntur, vt aperit. §. se. quam certam & receptam hic tantum affirmat Sceuola, nec rationē eius declarat, quā satis forte ex Iuliani ipsius libris haberi posse iudicaret, & ne alienis scriptis referendis commētarios suos quę vulgaris est nostrum interpretum culpa, implere velle videretur. Duobus quasi capitibus legis commistis. Hanc commistionem sic fieri quidam opinantur, vt quod in primo legis capite dicitur de ijs, qui sui nascuntur, etiam de ijs intelligatur, qui sui quasi agnatione ex secundo capite fiunt, etsi post testamentum nascantur, vt scilicet hi perinde atque pręcedentes institui possint, & sic confirmetur institutio, de qua hoc §. agitur quæ commistionis ratio, cum alia mihi cōmodior non occurrat, non displicet. In hoc inducere legem, ad hūc casum accōmodare, quę est nostris professoribus sępe vsitata locutio. Item legem totam intellige duo simul capita complectentem, quę notatu digna est argumentandi forma, cum ex duobus eiusdē legis capitibus iunctis, vel etiam pluribus legum diuersarum aliquid deciditur. Nam id hoc Iuliani exemplo perbelle defenditur. Ne rumpantur testamenta. Si enim inutilis esset talis institutio, minime dubium esset, quin semper pręteriri talis posthumus deberet, quem instituere & inutile, & superuacuum esset, & tamen idem pręteritus, & suus quasi agnatione factus testamentum rumpere. cui rei huius institutionis inductione occurritur, nec ea facta amplius rumpuntur testamēta, quę vt conseruarentur, studuit Sceuola.

§. XII.

QVæremus etiam tamē, cum recepta est Iuliani sententia, an si nascatur nepos viuo patre suo, deinde emancipetur, sponte adire possit hereditatem. quod magis probandum est. Nam emancipatione suus heres fieri non potuit.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Institutio sui hæredis non vitiatur, quãuis idem postea emancipatus mortis testatoris tempore inueniatur.*

HVius §. sensum facit Marius, vt supposito casu præcedẽtis §. dubitetur in hoc An si nepos vt supra institutus, emancipatus inueniatur tempore, quo ei defertur hęreditas, & sic non suus, valeat tamẽ eius institutio vt nõ necessario, sed sponte sicut quiuis extraneus adire hęreditatẽ possit, quod magis putet Sceuola. Addit tamen idem Marius intelligendũ nepotẽ hunc aliquanto tẽpore post mortẽ patris sui emancipatũ fuisse, & sic semel in suitate successisse, quæ causa sit confirmandę institutionis sub conditione, vt ipse existimat, suitatis factæ, quam semel in vita testatoris euenisse sufficiat. Sed cũ in cõtextu nihil dicatur de eiusmodi emancipatione post filij mortẽ, nec de suitatis conditione semel impleta, simplicius forte & melius dici possit, institutionẽ hanc, etiam si suus nepos nunquã fuerit, cõfirmari. Nam & si qua esset suitatis eiusmodi institutioni apposita conditio, ea non minus tẽpore delatæ hæreditatis, & post mortẽ testatoris inspicienda esset, quam antea, nec satis esset, sic institutũ aliquo tẽpore suũ fuisse, nisi tẽpore, quo ei deferẽ hęreditas, talis inueniretẽ. Mihi itaq; verisimilius vr̃, in hoc dubitationẽ huius §. consistere, Quod cũ ea institutio de qua. §. præced. agiẽ, ex primo Vellei capite confirmetẽ, ex quo nõ nisi qui sui hæredes sunt, succedunt, & ad eos tantũ ea institutio pertineat, dubitetur hic, an ɔ̃firmari possit ea institutio, etiã si suus hęres non sit, qui per eam succedit, aut ẽt nunquam fuerit. Respon. Sceuola. Cũ recepta sit Iuliani sententia, vt valida sit talis institutio, receptũ esse similiter, vt quæ semel, ea ob suitatẽ
1 deficientem non infirmetur. nam † & communis fere oĩm est opinio, de qua egimus in. §. Et quid supra non vitiari institutionem sui hęredis, quamquam idem post ea emancipatus mortis testatoris tẽpore inueniatur. arg. §. seruus autem de hęred. inst. in Inst. põt & alia simplicior quęstio hoc. §. intelligi, quæ suo ordine post Iuliani casum definiatur. An si qui vt suus futurus & ea spe institutus est tpe delatę hẽditatis nõ suus inueniatur, nõ propterea vitietur eius instõ, sed adhuc vigeat, & ea spõte hęreditatẽ adire institutus possit. Cum recepta est Iuliani sententia. Vt valeat instõ. §. præc. vel simplicius, postquã decisa per Iulianũ est ea dubitatio. Si nascatur nepos. Institutus ne præteritus agnascendo testamentũ rumperet. Viuo patre suo. Sic ergo suus natus non est, patre eius, cũ natus est, pręcedente. Deinde emãcipetur, vel post filij mortẽ, vel etiam prius. nam in hoc vis nulla est, vt dixi supra. Spõte adire possit, hoc est hęres sit ex testõ quamquam non suus, nec necessarius, sed spontaneus inueniatur, nec corruat propterea eius instõ spe suitatis facta. Quod magis probandũ est. Vt adire possit, quãq̃ hæres spõtaneus, non vitiata ob id institutione. Nam emancipatione. i. propter emancipationẽ in quo statu tẽpore mortis testatoris inuenitur, suus hęres fieri non potuit. Innuitur hic potius nullo tẽpore suũ fuisse, quam aliud, licet secus senserit Maritus, vt dictũ est s̃. Impediuit ergo suitatem emancipatio, nec tñ propterea institutionẽ vitiauit. Et hæc est rõ cur spontaneus hęres sit hic nepos. Est igitur institutus vt suus futurus adit tñ vt voluntarius, cuius rei causa emancipationi tribuitur.

Forsitam hæc mala sint, fieriq; id posse fatemur,
Si mala sunt hæc, tu non meliora facis.

REPETITIO

Io Antonij Rubei Alexandrini I.C. in §. quidam recte ex l. Gallus Aquilius. ff. de lib. et posthum.

SVMMARIVM.

1 *Formam lege datam dici substantialem.*
2 *Galli Aquilij intentio quæ fuerit in inducendo formam, qua posthumi nepotes institui possent.*
3 *Actum in dubio videtur quis facere prout a iure disponitur. & an hoc sit perpetuo verum. nu. seq.*
5 *Simpliciter id fieri, quod sub ea conditione fit, quæ inest ex natura actus.*
6 *Respondens sub ea conditione, qua ex coniecturis tacite inest, an censeatur simpliciter respondere.*
7 *Iudicem posse ex causa recedere a iure scripto.*
8 *Responsionem suam conditionaliter factam an possit quis incontinenti reuocare. atq; inibi quando dicatur incontinenti.*
9 *Testes cuius testimonium est iam scriptum, potest incontinenti reuerti, vt illud corrigat.*
10 *Mens an semper attendatur, vbi ex verbis colligi potest, ac nũquam alias & num. 27.*
11 *Substitutio sic facta, filium instituo, & nepotem substituo, an sit duntaxat vulgaris non etiam fideicommissaria. & nu. 15. & 17.*
12 *Substitutionem quæ põt valere iure directo non trahi ad fideicommissum.*
13 *Substitutionem fideicommissariam non esse proprie substitutionem.*
14 *Fideicommissarium non venire proprie appellatione hæredis.*
16 *Substitutionem fideicommissariam non contineri in reciproca.*
18 *Clausula codicillaris an faciat substitutionem directã trahi ad fideicommissariam. & nu. sequen. & nu. 21. & 23. & 29.*
20 *Substitutio compendiosa facta filio pupillo per verba directa & ciuilia, an expiret in totum post pubertatem, an vero trahatur ad fideicommissum. & nu. 22. & 26.*
24 *Substitutio sic facta, filium meum instituo, & fratrem & eius liberos mihi substituo, an post aditam hæreditatem trahatur ad fideicommissum. & nu. seq.*
28 *Miles in dubio præsumitur testatus in iure communi.*
30 *Generali sermone non comprehendi ea, de quibus quis in specie verisimiliter non cogitasset.*
31 *Instituens filium & nepotem ex eo iam natum an censeatur eos vocare simul ad successionem an vero ordine successiuo. & nu. sequen. & nu. 35.*
33 *Filium hæredem institutum non posse hæreditatem repudiare & legitimam retinere.*
34 *Copulam, & æqualiter copulare non secus ac particula, cum.*
36 *Determinationem vnam respicientem plura determinabilia debere ea pariformiter determinare, an sit perpetuo verum.*
37 *Instituens fratrem & filios an censeatur eos vocare simul, an ordine successiuo. & nu. 40. & 48. & quid si instituat fratrem & eius liberos. nu. 49. & 51. & 128.*
38 *Alternatiuam positam inter conditiones resolui in coniunctam ex præsumpta mente testatoris.*
39 *Copulam (&) nonnunquam resolui in disiunctam.*
41 *Feudum receptum ab aliquo pro se & filijs suis masculinis & fęminis nõ aliter fęminis competere, quam si nulli masculini extent. & nu. 116. & quid si receptum sit pro se & hæredibus. nu. 121.*
42 *Testator si instituerit filios, quos ex diuersis vxoribus habet, & eos inuicem substituerit, an vno decedente omnes ęqualiter admittentur, an vero vtrinq; coniuncti alios excludant. & nu. 44. & 45.*
43 *Substitutione pupillari succeditur pupillo non ipsi testatori.*
46 *Intellectus ad c. Raynutius. & ad c. Raynaldus extra de test.*
47 *Testator instituens fratrem & eius filios & nepotes, an censeatur eos ęqualiter vocare, an ordine successiuo.*
50 *Intellectus ad l. Lucius in. §. Lucius. ff. de leg. 2.*
52 *Alternatiuę partem alteram esse veram quando non sufficiat.*
53 *Instituens vel substituẽs aliquẽ & suos an cẽseatur eos vocare ordine successiuo, an uero simul. atq; inibi qui veniãt appellatione suorũ. & n. 55.*
54 *Verba debere intelligi prout possunt adaptari.*
56 *Conceptus habetur pro existente in rerum natura.*
57 *Filij instituti cũ patre quo casu censeãtur vocati ordine successiuo. & n. 59.*
58 *Filiorum appellatione venire nepotes, vbi in fauorem filiorum aliquid disponitur.*
60 *Instituto fratre ac filijs eius an filiæ admittantur, stante statuto quod extantibus masculis fęminæ non succedant.*
61 *Filios prius admittendos quam filias ad emphiteusim quæsitam a patre pro se & filijs masculis & fęminis non succedant.*
62 *Testatorẽ in dubio præsumi se velle conformare cum dispositione statuti.*
63 *Instituens agnatos alicuius extranei per ipsum instituti an videatur vocare eos ordine successiuo, an simul. & nu. seq.*
65 *Fideicõmissum simplex & absolutum an videatur inductũ per hæc verba volo bona mea remanere in agnatione seu familia mea. & n. 68. & 71.*
66 *Fideicõmissum induci per quæcunq; verba enunciatiua, vbi potest de mẽte testantis constare.*
67 *Prohibitus alienare extra familiam an nolentibus illis de familia emere possit alienare.*
69 *Intellectus ad l. pater filium. §. pater. ff. de leg. 3.*
70 *Agnatos vocari ordine successiuo, si testator dicat, substituo fratrem & alios agnatos meos, & prohibeo alienationem bonorum meorum extra familiam.*
72 *Alienatione extra familiam prohibita per testatorem, ac fideicommisso per eam prohibitionem inducto, an proximitas attendenda sit respectu testatoris, an vero respectu eius qui prohibitus est alienare.*
73 *Ius accrescendi competere pro ratione proximitatis respectu testatoris, nõ respectu cohæredis.*
74 *Proximitatem respectu grauati non autem respectu testatoris attendi in substitutione fideicommissaria, vbi agitur, an positi in cõditione excludant substitutum.*
75 *Substitutione pluribus per nomen collectiuũ facta, si dubitetur, an persona quæ superest, tanquã prædicta excludat substitutum, proximitas respectu testatoris attenditur potius, quam respectu grauati.*
76 *Substitutione fideicommissaria pluribus ordine successiuo per nomen collectiuum facta, vtrius proximitas sit potius attendenda, grauati ne, an testatoris grauantis & nu. seq. & 79. & 82. & 85. & 88.*

78 Substituens inuicem eos quos instituit, eandem affectionem videtur habere in substituendo, quam in instituendo.

80 Fideicommissarium succedere testatori, nōn aūt haeredi grauato restituere.

81 Filius an substitueret in locum patris in legato relicto familiae in quo vocantur proximiores.

83 Substitutus per fideicommissum duobus si decesserint sine liberis an altero decedente admittatur ad partem eius, & nu. seq.

86 Emphyteusi ab aliquo quaesita pro se & descendentibus vsque ad tertiam generationem, proximitas attenditur respectu eius qui vltimo loco decesserit.

87 Substituto fratre & eius filiis, etiam eos filios censeri vocatos qui tempore testamenti nundum nati aut concepti essent.

89 Proximitas quomodo probetur.

90 Parentelae appellatione qui veniant.

91 Institutis vel substitutis illis qui sunt de familia, an videantur vocati illi de familia qui erant inimici ipsius testatoris.

92 Instituens parentelam vel familiam an censeatur vocare ordine successiuo eos, qui sunt de parentela vel familia.

93 Fideicommissum si factum sit familiae aut agnatis, & ordo succedendi attēdatur, an vocentur concepti & nati post mortem testatoris. & nu. 105. & 106. & 109.

94 Legatum factum agnatis an includat eos quos testator ignorat se habere. & nu, 97. & 99.

95 Generalem dispositionem non referri ad ignorata.

96 Praeteritionem militis, quae pro exhaeredatione habetur, non extendi ad eum filium, quem miles ignorabat se habere.

98 Tutorem datum filijs censeri etiam datum posthumo. & quae sit huius ratio. nu. 100.

101 Institutus agnatis, & extraneo eis substituto, etiam eos agnatos excludere substitutum, quos testator se habere ignorabat.

102 Legatum factum agnatis an debeatur ijs qui tempore testamēti non erant agnati, sed tempore mortis testatoris reperiuntur agnati.

103 Posthumae admittantur nec ne ad legatum factum filiabus.

184 Legatum factum agnatis in quibus ostenditur ordo succedendi, an eos includat, qui concepti viuo testatore, nati sunt post mortem eius.

107 Nepotes an veniant appellatione filiorum, & quando. & nu. seq. & quid si concepti sint post mortem testatoris. nu. 109.

110 Decedentibus aliquibus vel posteris institutis vel substitutis, an veniant concepti & nati post mortem testatoris.

111 Posterorum appellatione an veniant descendentes ex foeminis. & nu. 113.

112 Descendentium appellatione an & quando veniant nati & concepti post mortem testatoris.

114 Institutis vel substitutis agnatis vsq; ad sextum vel decimum gradū veniat eos, qui concepti sunt post mortem testatoris.

115 Instituens fratrem cum filiis ipsius fratris an vocet eos simul & semel, an vero ordine successiuo. & nu. 117.

118 Ordinem charitatis ex sententia [illegible] posse.

119 Instituens aliquem & eius filios & haeredes, an censeatur eos vocare ordine successiuo.

120 Instituens fratrem & eius haeredes an videatur eos vocare ordine successiuo, atque inibi quam significationem recipiat verbum, haeredes, in ea institutione.

122 Haeredum appellatione qui veniant, cum quis instituit vel substituit aliquem & eius haeres. & nu. seq.

114 Haeredum masculorum appellatione qui veniant, vbi quis instituit Titium, & post eum eius haeredes masculos. & nu, 126.

125 Statutum quod parentes masculi excludant foeminas in successione feudi, intelligitur de masculis agnatis.

127 Instituti vel substituti ordine successiuo quando dicantur aliqui.

129 Emens vel alio titulo quaerens rem aliquam pro se & filiis suis an censeatur eis acquirere ordine successiuo & tanquam haeredibus. & nu. 131.

130 Pater acquirens suo & filii nomine an praesumatur in dubio donare filio.

132 Pater si stipuletur sibi & filijs emancipatis, an veniant ordine successiuo, an simul cum patre.

133 Vsusfructus, quem pater stipulatus est pro se & filijs, an pertineat eos simul & semel, an ordine successiuo.

134 Vsumfructum indiuiduum esse non secus atque vsum.

135 Nepotes ex filio praemortuo, an simul admittantur cum patruis ad id quod auus eorum acquisierat pro se filijs ac nepotibus, an vero ordine successiuo, & quid in emphyteusi aut feudo. nu. seq.

137 Nepotes ex duobus filijs praemortuis an succedant patruo in capita an in stirpes in eo quod ille acquisierat pro se & suis nepotibus, & an ad talem acquisitionem veniant nepotes concepti post mortem ipsius aui acquirentis. num. seq.

139 Emphyteusis si quaesita sit ab aliquo pro se & filijs masculis & foeminis, an attendatur ordo succedendi ab intestato.

140 Masculi descendentes ex foeminis an praeferantur ipsis foeminis in successione emphyteusis quaesitę a patre pro se & suis haeredibus vsque in tertiam generationem masculinam & foemininam saluo quod masculi praeferantur foeminis. & nu. seq. & 145. & 146.

142 Masculorum descendentium appellatione venire etiam descendentes ex foeminis. & nu. 144. & 147.

143 Aduersatiuę particulę eam esse naturam, vt qualitates pręcedentium repetat in sequentibus.

148 Filij an simul cum patre vocentur ad id, quod pater stipulatus est, adijciendo, quod stipulatur pro se cum filijs & haeredibus.

149 Pater stipulando sibi & filiis in ijs quae sui natura transeunt ad haeredes, videtur stipulari filiis vt haeredibus, & quibus casibus censetur stipulari vt filijs, non vt hęredibus. nu. seq. & 151.

152 Emphyteusi quęsita a patre sibi & filio non vt haeredibus, sed vt filijs, quomodo poterunt filij conueniri ad pensionem.

153 Actio quaesita patri per filium censetur ei quaesita cum onere & qualitatibus adiectis in contractu.

154 Pater stipulando sibi & filiis an videatur stipulari filijs, & an tales veniant ęqualiter cum legitimis, an vero ordine successiuo. nu. 156.

155 Filiorum appellatione an veniant naturales, & an veniant foeminę.

157 Pater habens duntaxat filios naturales an stipulando pro se & filijs videatur eis stipulari ordine successiuo.

158 Filij legitimati an admittātur aequaliter cum legitimis ad emphyteusim, quam pater recepit pro se ac filijs suis legitimis & legitimatis, an vero ordine successiuo. & nu. 161.

159 Filiorum appellatione an veniant legitimati, & an legitimatus excludat substitutum. & nu. seq.

162 Legitimatus per subsequens matrimonium an admittatur ad emphyteusim quam quis recepit pro se ac filijs ex legitimo matrimonio procreatis.

163 Filij eius, qui recepit emphyteusim pro se & filijs fratris, an praeferantur filijs ipsius fratris.

164 Emphyteusis acquisita ab aliquo pro se filijs suis & haeredibus an transeat ad haeredes extraneos ipsius acquirentis exclusis filijs, non considerato ordine affectionis, & nu. 166.

165 Substituens filio suo sine liberis decedenti Titium & eius haeredes, de euiusmodi haeredibus censeatur intellexisse.

167 Substitutionem factam pluribus non resolui in singularitates, vbi superest persona charior ipsi testatori quam substitutus.

168 Filię an veniant secundum ordinem succedendi ab intestato ad id quod pater stipulatus est pro se filiis & haeredibus.

169 Haeredes extranei instituti cum filijs an admittantur aequaliter cum eis ad emphyteusim acquisitam per testatorem pro se filijs & haeredibus. & num. seq.

171 Pater stipulando rem ad haeredes trāsitoriam pro se & haeredibus suis donec vixerit, an intelligatur stipulari etiam extraneis haeredib. an duntaxat descendentibus.

172 Concessio alicui facta & suis haeredibus in vita de quibus haeredibus intelligenda sit.

173 Cōcessum simpliciter alicui pro se & suis an trāseat ad extraneos haeredes.

174 Suorum appellatione qui veniant ex communi interpretatione.

175 Feudum quaesitum pro se & suis an pertineat duntaxat ad eos qui sunt haeredes, & quid in feudo quęsito citra mentionem suorum vel hęredum. num. 181.

176 Pater acquirens aliquid quod de sui natura non est transitorium ad haeredes, an intelligatur acquirere filijs vt filijs, an vt haeredibus.

177 Confessus se habuisse quicquid in hęreditate paterna petere poterat, non prohibetur petere partem feudi vel fundi emphyteutici.

178 Renuncians bonis paternis an censeatur etiam renuntiare emphyteusi.

179 Emphyteusim ecclesiasticam stipulatus pro se & haeredibus an censeatur stipulatus liberis vt liberis, an vero liberis vt haeredibus, & quid si nullam filiorum aut hęredum mentionem fecerit. nu. seq.

182 Emphyteusim ecclesiasticam non posse sic alicui concedi, vt transeat ad eius hęredes extraneos, & nume. 192. contrarium disputatur. numero 191. & 197.

193 Filius mala mente exhęredatus an admittatur ad emphyteusim ecclesiasticam quam pater acquisiuit pro se & filijs. & nu. 185.

184 Filia dotata exclusa a successione patris ex forma statuti, admittitur ad emphyteusim ecclesiasticam quęsitam per patrem pro se & filijs.

186 Pater possit ne vni ex filijs in pręiudicium pręlegare feudum emphyteuticum, quem acquisiuit pro se & suis. & nu. 188. & 189.

187 Feudum a patre pro se & filijs quaesitum non posse vni ex filijs in praeiudicium aliorum praelegari.

190 Emphyteusis ecclesiastica quaesita ab aliquo pro se & haeredibus masculis an non aliter transeat ad descendentes acquirentis, nisi sint haeredes illius. & nu. seq.

195 Emphyteusis ecclesiastica quibus casibus concedi possit etiam pro haeredibus extraneis. & nu. 202. & 204.

196 Emphyteusis quando dicatur haberi titulo oneroso, & quando titulo lucratiuo.

198 Feudum an ob id transire possit ad extraneos haeredes, quod acquisitum sit pro se & haeredibus quibuscunque. & nu. 200.

199 Intellectus ad l. si mihi Meuia. §. si. ff. de lega. 3.

201 Quicunque, particula vniuersalis quam vim habeat.

203 Argumentū nō tenere simpliciter de feudo ad emphyteusim ecclesiasticā.

205 Locatio in perpetuum rei ecclesiasticę an sit prohibita, atque inibi qui differat locatio in perpetuum ab emphyteusi.

206 Emphyteutę an & quando fiat remissio pensionis propter sterilitatem.

207 Emphyteuta quo casu non cadat a iure suo, etiam si cessauerit per biennium in solutione pensionis.

208 Priuilegium concessum patri & filijs eius an viuo patre competat filijs. & num. 211.

209 Ius patronatus non competere filijs viuo patre, & quae sit ratio.

Priuilegium

210 *Priuilegium legitimandi concessum patri & filijs quibus casibus non competat filijs in vita patris.*
212 *Statutis duobus contrarijs in eodem volumine repertis, an posterius sit semper obseruandum.*

§. Pro intellectu huiusce. §. indaganda est ratio dubitandi ad id quod principaliter decidit in hoc text. i. q institutio vel substitutio facta de posthumo censeatur facta eo casu, qui ex verbis Galli concipi põt, & sic sub duabus conditionibus. i. si nascatur post mortẽ patris, & post mortẽ aui. dubiũ faciebat primo l. res propria. C. de leg. & l. nemo rem suã. ff. de ver. ob. vbi dr̃, q res propria nõ cẽsetur legata, si desierit esse propria, nec in stipulatũ deducta, si stipulatoris esse desierit, videbat̃ ergo dicendũ, q in instõne & substõne posthumi nõ deberet subintelligi aliqua conditio sicut in dictis iuribus nõ intelligitur sed potius vitiatur actus. Respon. primo, q in iuribus prædictis nõ subintelligitur, quia pro illius implemẽto requiritur factũ hoĩs extrinsecũ, sed ista solutio cõfundi vr̃ per tex. in l. 1. in fi. ff. de cõdit. & demõ. & in l. interdũ in fi. ff. de ver. ob. vbi in stipulatione facta per seruũ hæreditarium subintelligitur conditio, si hæreditas adeatur, & tñ hæreditatis aditio factũ hoĩs extrinsecũ requirit. Secũdo faciebat dubiũ in hoc tex. l. cũ filio. ff. de leg. 1. & §. seruo. insti. de legatis, quæ iura infr. Are. adducit, vbi si legetur ab hærede seruo hęredis simpliciter, vel a patre filiosfamilias, non subintelligitur in his iuribus illa cõditio, si seruus desierit esse hęredis vel filiusfamilias desierit esse in potestate patris, etiã ad validitem actus. Et si dicatur, hę cõditiones nõ subintelligunt̃, quia in ipsarũ implemẽto requiritur factũ hoĩs extrinsecũ in manumittendo seruũ, & in emancipando filiũfamilias. Replicatur, vt in prima dubitatione dixi, quod hæc solutio cõfunditur per d. l. interdũ in fi. sicut ergo in dictis iuribus vt actus valeat, requiritur expressio cõditionis, vt probatur in l. vbi pure. ff. ad Treb. cur non idẽ dicitur in tex. nostro, Tertio faciebat dubiũ in hoc tex. vt dicit præceptor meus d. Ias. quia Gallus Aquilius introduxit sic posse institui posthumũ, si nascatur post mortẽ patris & aui. illa ergo dictio (sic) vr̃ denotare quandam formã, vt illę duę conditiones exprimantur, ergo videbat̃ dicẽdum, institutionẽ aliter factã non valere, per regulam l. 1. §. si quis ita. ff. de verb. ob. l. cum hi. §. si prætor. ff. de transac. & l. qui Romæ. §. Flauius. ff. de ver. ob. & eo maxime quia vt dicit Bal. in c. 1. de milite vasa. qui contumax est, & in l. 2. C. de legi. hære. formæ sicut nihil addi põt, ita etiã nihil potest detrahi. cũ ergo Gallus introducat talẽ institutionẽ ni fieri sub conditione, talis cõditio formã inducit l. prætor ait in principio cum si [illegible]bus. ff.
1 de colla. bono. & forma † quæ a lege datur substantialis dicit̃, vt Bal. dicit in l. comparationes col. 2. C. de fide instr. sequitur Socin. in consi. 31. & Decius in consi. 229. col. 1. ergo forma nõ deberet subintelligi in institutione posthumi. Ad tollẽdas has dubitationes dicitur primo, quod conditiones de quibus in hoc tex. sunt intrinsecę, & de natura actus, quia secũdum Gallum posthumus alienus aliter institui non potest. Nimirum si in institutione & substitutione posthumi subintelligitur conditio. argumen. l. Blanditus. C. de fideicom. sed ista ratio decidendi confund. vr̃ ex his, quæ Bart. hic dicit, dum dicit, quod Gallus solam potentiam instituendi posthumum alienũ induxit. Replicat quidã hispanus hic ex verbis tñ Iaso. quod illa potentia fuit formata a Gallo, vt sub conditione fieri deberet, ergo vr̃, quod institutio aliter facta tanquã peccans in forma de iure non subsistat, & sic nõ videntur tolli hę tres dubitationes, & quod sola potentia instituendi posthumos alienos, vt Ias. dicit, a Gallo inducta fuerit, probatur in l. pe. ff. de le. 2. sed, vt dixi in principio istius l. si Gallus solam potentiã instituẽdi posthumos alienos induxisset non fuisset necessaria prouisio Velleij & Iuliani, de qua in. §. nũc de lege. & in. §. eo casu inf. ea l. quia talis potentia fuisset indifferens tã ad posthummos nasciturõs post mortẽ patris in vita aui, quã ad nasciturõs post mortẽ patris & aui, & tñ puisio Velleij & Iuliani fuit necessaria, vt pro-
2 batur in d. paragraphis. Pro resolutione dici põt † q finalis intentio Galli, qui induxit posthumos nepotes debere institui, fuit prouidere ne eorum præteritione testm̃ rũperetur. §. nũc de lege. & §. si eius. ꝫ. hac lege, & quia si nati fuissent post mortẽ patris & aui, eorũ natiuitate testm̃ rũpi potuisset. ideo Gallus istas duas cõditiones expressit, sed hę conditiones dici non possunt de forma, qa non sunt cãę finales institutionis posthumi alieni. & vbi conditio non est causa finalis, nõ importat formam, vt Are. dicit in l. 2. §. si prius in fi. ff. de vulg. & pup. Item forma a lege tradita facilius impletur, quã tradita ab homine, vt est glo. cõmuniter approbata in l. iubemus. C. de testamen. vel aliter dici potest ex mente gl. hic in fi. quod illa verba vt eo casu valeat q ex verbis colligi põt, sunt referẽda ad verba testãtis, non autem ad verba Galli Aquilij quo casu omnis tollitur difficultas, qui intellectus suadetur, ex illis verbis etiam si non exprimat de morte filij, & est sensus etiam si testator non exprimat de morte filii, valebit institutio facta de posthumo simpliciter, & talis institutio valebit eo casu, qui ex verbis testatoris colligi poterit, & hunc intellectũ gl. sibi ascribit quidã hic, qui multa verba effundit, sed tu aduerte, quia stat simul, q illa verba, & si nõ exprimit testator de morte filij, sed simpliciter instituat, sint necessario referenda ad testatorem, & tñ illa verba vt eo casu valeat, qui ex verbis colligi potest, referantur ad verba Galli, non aũt testatoris, & q sint referenda ad verba Galli, satis probatur ex conceptione institutionis, quæ fit per Sceuolam, dum dicit, & nepos pronepoti præmoriatur, vel filius & nepos, vbi vterq; viuit. Si præmoriantur pronepoti, vt ibi dr̃ in versi. & de pronepote vt testator dicat, si me viuo nepos decedat, & in versic. nã si & filius & nepos viuat, concipiat vtriusq; mortuis viuo & se &c. fateor tamen quod intellectus gl. facile posset defendi, & tunc non obstarent dubitationes. s.
3 aduerte de quo tñ dicam. inf. † No. est primo, quod quis in dubio vr̃ facere actũ prout a iure disponitur. Ita Iaso. hic in 2. no. post Alex in 3. & per Dec. in primo, & facit dictũ Ioã. And. vt Deci. ait, in c. fin. de priui eccle. li. 6. & l. qui iure militari. ff. de testa. mil. & l. doris fructus in fi. cũ l. seq. ff. de iure do. & pro dicto Io. And. est dictum Bar. in l. si quis sub conditione ad fi. ff. de condi. insti. quod dictum sequitur Alex. in consi. 214. col. pe. versi. nam verba generalia. vol. 6. & Curtius in consi. 40. in fi. nam intẽtio disponẽtis in dubio semper regulari debet fm̃ iuris dispositionẽ pulchre Cor. in consi. 197. vol. 1. & Deci. in
4 consi. 400. col. fi. versi. 12. conclusio. istam tñ conclusionẽ † declara primo, nisi quis vellet probare contra talẽ præsumptionem, quia omnis præsumpta mens recipit probationem in cõtrarium l. plane. §. sed si corpus. ff. de legat. 1. Secundo declara hanc regulã nõ procedere, vbi adesset alia vrgens pręsumptio quæ aliã obumbraret, vt in casu l. cũ ita. §. in fideicõmisso. ff. de le. 2. vbi si testator leget Titio vel Sẽpronio ac familiæ, non vr̃ disponere fm̃ dispositionẽ iuris cõis, vt Titius & Sẽpronius inter eos videantur vocati ordine successiuo, & rõ est, quia si voluisset vocare eos ordine successiuo, vocasset eos sub noĩe collectiuo familię, sed ex quo ergo eos prius notauit, videntur vocati ęqualiter. Tertio declara hanc cõclusionẽ procedere, vbi verba testãtis põt intelligi salua rõne recti sermonis, quia isto casu vr̃ quis facere actũ prout ius disponit, alias secus c. 2. requiris de appel. Quarto declara, nisi adsit alia vrgẽs pręsumptio, vt testator vel disponẽs videatur referre verba fm̃ ęqualitatẽ personę circa quã disponitur, non aũt ad iuris dispositionẽ, iuxta l. plenũ. §. equitij ff. de vsu & habi. & l. ex militari. vbi in pulchro casu Bal. ff. de test. mil. & per Are. in l. impossibilis in 3. col. vbi dixit. ff. de verb. obl. & in l. cõtinuus. §. illud. ff. eo. & per Barba. in c. possessionis in versi. not. de reb. eccl. non alie. & per Moder. in l. sed si hac. §. qui libertos in primo notabili de in ius vocan. & in pulchro casu Fulg. in consi. 27. & Decius in c. cæterum quæ in 12. colum. de rescrip. & per do. And. sicu. in
5 consi. 18. volum. 4. in 3. colum. † Secundo no. ibi, licet simpliciter instituat iuncta glo. quod illud dicitur fieri simpliciter, quod fit sub conditione, vbi conditio inest ex natura actus, & inducitur ad quęstionem statuti, quo cauetur, quod quis teneatur respondere positionibus simpliciter, alias habeat̃ pro confesso. quod respondens conditionaliter, vbi conditio inest ex natura actus, dicitur respõdere simpliciter. ita Bal. & Imol. hic, & Aret in l. qui liberis inf. de vulga. & pupil. & l. 1. ff. eo. vbi substõ vulgaris simplex dicitur, licet in ea contineatur pupillaris, & ideo dicit Bal. relatus hic per Alex. in l. 1. §. si quis simpliciter. ff. de verb. ob. & in l. 1. in 2. no. C. de ædil. actio. quod siquis interrogetur an vendiderit, põt respõdere, q vẽdidit pro decẽ & dr̃ rñsio simplex, attẽto q pretiũ est de substantia emptionis. §. Itẽ pretiũ. insti. de ɔ̃hen. emptio. Sed vt Aret. dicit, iste tex. non vr̃ hęc probare, quia pręsupponitur, si instituã filium & nepotẽ, q sit simplex institutio, & tñ si talis institutio extẽderetur fm̃ consiliũ Galli, nõ esset simplex institutio. eodem modo substitutio vulgaris dr̃ simplex l. 1. infr. de vulg. & pup. & tñ si pupillaris, q̃ inest in vulgari, extẽderet̃, nõ diceret̃ simplex qa tacita pupillaris nõ excludit matrẽ, secus ĩ expressa. itẽ l. qui liberis nõ probat, quia ibi substitutio pupillaris dr̃ fieri pure habito respectu ad aliã substitutionem, in qua inerat alia cõditio expressa. nã si dico, filio meo pupillo substituo Caiũ, ista est substitutio pura. si tamẽ dicã, quisquis mihi hæres erit, sit hæres filio meo pupillo, ista dr̃ substitutio ɔditionalis, quia nõ põt hæres esse filio meo, nisi sit mihi hæres, & prima substitutio est pura ppter hãc, quę est cõditionalis, vides ergo, q ista iura nõ probant, quia institutio dr̃ simpliciter facta si dicam filiũ instituo, & posthumũ substituo, secus si exprimant̃ cõditiones a Gallo considerate, & ideo dicit Archidiac. in c. ei qui de prębẽdis in 6 q id qđ fit per verba generalia, dr̃ simpliciter fieri, secus si enumerentur spẽs, quę sub genere continentur vt est casus, vbi not. Fulgo. in l. coiri. ff. pro socio. Dic. ergo qđ si volumus considerare formã verborum, qđ vbi exprimitur conditio quę inest de natura actus, responsio non põt dici facta sim-

ſimpliciter, ſed ſi volumus conſiderare effectum, ſatis dicitur
ſimplex reſponſio, & dixi late in l. 1. inf. de vulg. & pup. & in d.
l. 1. §. ſi quis ſimpliciter ff. de verb. obl. Et ſtatutum conſiderat
effectum, non aũt formaliatem verborum l. 1. §. fi. cum vulg.
6 ff. quod quiſq; iuris. † Limita tñ hanc concluſionẽ nõ procede
re, vbi quis reſponderet per cõditionẽ quæ ex coiecturis tacite
ineſſet, ita Bal. in c. quia pp. de præbendis. & hic per Ias. & ideo
ſm Bal. in d. c. quia pp. ſi quis ponat, an ego. Titium elegerim,
ſi reſpondeam cũ elegiſſe, ſi eſt dignus, iſta reſponſio ſimplex
dici nõ põt, licet in dubio quis præſumatur eligere dignos, arg.
l. merito. ff. pro ſocio. & c. 1. de poſtula. præla. in 6. & c. fi. de præ
ſumptio. & rõ eſt, quia ſepe quis fallitur coniecturando. vbi er
go conditio ineſt ex natura actus, rñſio ſimplex facta cẽſetur,
ſecus ſi ex coniecturis, nota tamen ſm Alex. in d. §. ſi quis ſim-
pliciter, quod iudex ſubſiſtẽte cauſa põt admittere rñſionem
duplicem ſtante prædicto ſtatuto, arg. l. iuſiurandũ & ad pecu-
nias §. non ſemper. ff. de iureiur. & tradit Soci. in d. l. 1. de vulg.
7 & pup. † quia põt iudex ex iuſta cã recedere a iure ſcripto. arg.
l. & ſi ſeuerior. C. de his qui not. infam. Barba. in c. de cauſis. in
prin. 5. col. de offic. delega. & ibi Dec. col. pen. & per Abb. in c.
niſi. in 2. col. de offi. ord. & ſubſiſtente iuſta cã põt alterare vo-
luntatẽ defuncti. l. vtilitatem, & l. in confirmando ff. de confir.
tuto. eſt verum ſm quoſdam Mod. in d. § ſi quis ſimpliciter, ꝙ
iudex admittendo talem rñſionem debet illam facere poni in
actis, ne alias teneretur in ſindicatu. arg. eorum quæ Bart. ſcri-
bit in l. Lucius in fi. ff de infam. vbi dicit, qđ licet teſtes probẽt
ſm verba, poteſt tñ iudex non adhibere fidem, tñ illud debet
fieri ex cauſa, ita quod appareat, ne iudex teneatur in ſindica-
tu, & debet in actis ſcribi ſm Abb. in c. ad ſedem. in pen. no. de
re. ſpolia. & per Barba. ad illud dictum Bar. in conſili. 75. col. 2.
8 vol. 4. & per Fel. in c. de cętero. col. 4. de re iu. † Et no. vnum, qđ
dicit Bald. hic, quod ſi quis reſpondeat conditionaliter poteſt
talem reſponſionem reuocare in continenti. Et dicitur incon-
tinenti, antequam pars acceptauerit. quod dictum ſequuntur
Rom. & Areti. in d. §. ſi quis ſimpliciter, poſſet ẽt dici, quod ta-
lis reſponſio non poſſet reuocari, vbi eſſet in ſcriptis tradita, vt
in ſimili dicit d. Barb. in d. l. 1. §. ſi quis ſimpliciter ff. de verbor.
oblig. allegat glo. in rub. C. de omni agro deſerto. lib. 11. ſed in
oppoſitum vrget gl. in c. fi. de iureiur. quæ dicit, quod non ſuf-
ficit, quod reſponſio ſit redacta in ſcriptis, vt reuocari nõ poſ-
ſit, ſed debet eſſe poſita in actis tribunalis. Mihi tamen vř poſſe
dici, quod dato quod talis reſponſio ſit in actis redacta, nihilomi-
nus dũ-
modo fiat ante acceptationem partis, quod talis reſpõſio reuo
cari poterit, probatur ex his quę Bar. ſcribit in l. reper. ff. de quę
9 ſtio. dicit † quod teſtis poſteaquam dictum ſuum eſt ſeciſ tum,
poteſt incontinenti reuerti, vt illud corrigat. gl. in §. quia vero
multi. in auth. de teſt. gl. & dictum cum clamor. co. nit d. c. ꝙ
Bar. in d. l. repen. Bene dicit, quod põt incontinenti corrigere,
ſed Bal. in l. ſecta in fi. ff. ſi cer. pet. & in d. ca. præterea. co. pen.
de teſti. cogen. dicit, quod non poteſt corrigere dictum ſuum, ante
quam eſſet completum, & per Iaſo. in l. nutrigentium, in 4 col.
in 2. not. de pact. & per Hie. de Neapoli in l. iure. C. de oĩ agr.
10 deſer. lib. 11. † Nota ẽt ex hoc tex. ibi, vt eo caſu valeat, quæ ex
verbis colligi poteſt, hic etiam tex. quod mens attenditur, vbi
ex verbis colligi poteſt, alias non ita hunc text ponderat Bal. in
c. 2. ſequentes, de appella. & in ca. mandatum, de reſcriptis. & eſt
optimus tex. cum gl. in l. & puto. ff. fa. her. quem allegat Bald.
in l. cum virum C. de fideicommiſ. & in c. contin. ut. de dolo. &
contumac. & in c. fi. de tranſla. præla. & ſi dicatur vulgaris ſub-
ſtitutio cõtrariatur pupillari, tamen in vulgari ineſt pupillaris,
& econtra & tamen hæ ſubſtĩones non poſſunt colligi ex ver-
bis, idem probatur in l. tale pactum §. fi. ff. de pact. vbi id. quod
quis veriſimiliter diſpoſuiſſet, habetur pro diſpoſito, licet ex
verbis nõ colligatur, & in l. Lucius, §. Titius. ff. eo. vide pro re-
ſolutione Soci. plene in l. in ambiguo. ff. de reg. iur. dub. Ad vnum
tamen aduerte vltra eum, quia non vř, quod ẽt vbi mẽs poteſt
elici ex verbis, quod ſtetur menti, vt probari videtur in l. ſi alij.
ff. de vſufr. leg. vbi ſi lego vni fundum, & alteri vſumfructum,
licet mens teſtantis ſit, quod vnus habeat proprietatẽ, & alter
vſumfructum, non attenditur eius mens. Soc. in d. l. in ambi-
guo. dicit, quod mens ibi non attenditur. quia non erat legiti-
ma, ſed hoc eſt contra tex. in d. l. & puto. vbi gl. ff. fami. her. Nã
ibi adiudicatus vni fuit fundus, & alteri vſusfructus. & tñ ver-
bum, fundus. impropriatur. & capitur pro nuda proprietate,
& ſic vſusfructus alteri in totum adiudicatur. & alteri proprie-
tas nuda, & ſic attenditur mens, quæ elicitur ex verbis impro-
prijs in ſententia, & nõ in vltima voluntate d. l. ſi alij. & l. ſi tibi
decem milia. ff. de vſu & habitat. & l. vnde Neratius. §. non ſo-
lum ff. de vſufructu. dic, quod in caſu. l. & puto. proprium iu-
dicis, erat, diuidere, ſecus in l. ſi alij, & alijs iuribus. Sed iterũ conſi
dera, quare attendatur mens, quæ ex alio diſpoſito inſurgit. d.
l. nam hoc iure & l. tale pactum. & tamen non attẽditur in di-
ctis iuribus, in quibus ſolum fieret verbo ſi impropriatur, quo
11 caſu mens ſolet præferri verbis, vt infra dicam. † Circa glo. ha-
bes ex quarto intellectu ſecundum Bart. & alios, quod ſi quis
dicat filium inſtituo, & nepotem ſubſtituo quod iſta ſubſtitu
tio eſt tñ vulgaris, & ſic non continet fideicommiſſariã, quic
quid Bal. dixerit in l. humanitatis intuitu. in 12. col. C. de impu.
& alijs ſubſtitutio. idem tenet Bar. in l. centurio. in verſi. oppo-
no ad præ ſicta. ff. de vulga. & pupill. & dom. Alex. hic & idem
Alex. in l. recuſare §. Titius ff. ad Trebell. idem ſolet dici de re-
ciproca, quod fideicommiſſariam non continet, vt per Bar. in
l. Lucius in 13. quæſt. ff. eo. de vulga. & pupill. Bald. in conſi. 15.
incipient. ad euidentiam, in verſic. 5. & vlt. præmitto. & Angel.
in conſi. 151. & per Socin. in conſi. 290. & per Aret. in 17 cum
ſimilibus, quæ tradit Decius in l. in teſtamento. col. pen. C. de
teſta. mili. Principale fundamentum ſtat in eo tex. ſed vt Iaſon
dicit, teſtator voluit hic prouidere, ne teſtamentum rumpere-
tur, §. idem credẽdum, in fi. & §. ſi eius, infra eod. & idem dicit
Alberic. de Roſate ante eum hic, ſed ſi filius cenſeretur graua
tus reſtituere poſthumo per fideicommiſſum poſthumus tan
quam præteritus teſtamentum rumperet, quidam replicant,
quod Gallus ſolum induxit potentiam inſtituẽdi poſthumos
l. pen. ff. de leg. 3. ſed dici poteſt, quod ſi Gallus ſolum induxiſ-
ſet potentiam inſtituendi poſthumos, iſta poteſtas fuiſſet in-
differens, nõ autem reſtricta ad poſthumum naſciturum poſt
mortem patris & aui. Secundo pro hac cõcluſione adducitur
l. nam hoc iure infra de vulg. & pupill. in verſi. in vulgarem tan
tum, ſed Aret. in l. qui plures, col. 2. inf. de vulg. & pupill. dicit,
quod illa uerba, in uulgarem tantum, non excludunt fideicõ-
miſſarium ſed tamen pupillarem, de qua ibi quæſtio uidetur,
in qua quidem pupillari eſſet diſparitas inter puberem & im-
puberem, & hæc ſolum inæqualitas ibi ponderari uidetur, ut
ex ratione decidendi colligitur ibi. incongruum enim uideba-
tur ut in uno eſſet duplex ſubſtitutio. & in altero ſimplex. quæ
ratio ceſſat in fideicommiſſaria, & hanc ſolutionem in ſimili
tradit Iaſ. in dict. l. Lucius, in ultima charta. & in l. in teſtamen-
to. C. de teſt. militis eodem modo. in d. l. 2 C. de impub. & alijs
12 ſubſtit. reſponderi poteſt. Tertio pro hac ſententia facit, † quia
ubi ſubſtitutio poteſt ualere iure directo, non trahitur ad fidei
commiſſum c. ſi pater de teſt. in 6. gl. in l. uerbis ciuilibus ff. de
uulg. & pupill. facit ratio, quia diſpoſitio ſemper debet applica
ri extremo potentiori. l. fi. de fundo inſt. ſed replicatur, qđ ubi
diſpoſitio poteſt applicari duobus extremis ſecundum caſus
contingentiam, tunc applicatur utriq; ſed ſubſtitutio fideicõ-
miſſaria eſt ita proprie ſubſtitutio, ſicut uulgaris, ergo uerbũ
ſubſtituo utramq; etiam complecti debet arg. l. cum lege ubi
not. Aret. de teſt. & no. do. Abb. in c. Rodulphus, de reſcriptis,
ita dicebat Ruyn. me audiente, licet quidam id ſibi aſcribat,
ſed aſſumptum præceptoris mei non uidetur uerum ſecundũ
Bal. Sali. & pleroſq. alios in rub. C. de impub. & alijs ſubſt. ubi
13 dicunt † quod ſubſtitutio fideicõmiſſaria non eſt proprie ſub-
ſtitutio. & uult Corn. in conſi. 320. col. 4. uol. 4. & ſm iſtos tex.
in l. nam hoc iure de uulg & pupill. non probat hoc, ut ibi de-
clarat Decius & eſt cõis opin. pro qua ponderatur l. recuſare.
§. ſi Titius ff ad Trebell. & l. generaliter, in prin. iuncta rub. C.
de inſtit. & ſubſt. bi, ſubſtõne uel reſtõne, eſt uerum, qđ Alex.
qui tenet, quod ſubſtitutio fideicõmiſſaria ſit proprie ſubſtõ,
dicit, quod dictio alternatiua ponitur inter genus & ſpẽm, ut de
copela dr̃ in rub. C. de ſerui. & aq. tamen ſatis eſt qđ cõis opin.
ſit cõtra Alex. pro qua facit tex. in l. tutores §. hæres ff. de adm.
tuto. ubi ille, qui eſt grauatus reſtituere hæreditatẽ, non dr̃ ha-
bere ſubſtitutum niſi dicas, quod ille tex. intelligitur de ſubſti
tuto directo, non negat tamẽ quin fideicommiſſarius dicatur
ſubſtitutus, ut probari uidetur in l. Sceuola in uer. ſubſtitutio-
nẽ fideicõmiſſariam ualere, ff. ad Trebell. ueritas igitur funda
menti præceptoris mei dependet a ueritate iſtius cõis de qua
14 dixi late in rub. de uulg. & pupill. & ab illo arg. † an appellatio-
ne hæredis ueniat fideicõmiſſarius proprie, de quo per Mode.
in l. 1. §. de illo ff. ad Trebell. & per Soci. in conſi. 110. incip. in
cauſa filiorũ col. 3. uol. 3. & communis eſt. quod nõ ſit proprie
hæres, ut probatur in l. poſtulante ff. ad Trebell. in uerbo, hære
dis. & in l. ſi filius, in uerbo, quodammodo ff. quod cum eo. &
fideicommiſſarius nõ dr̃ proprie inſtitutus l. pater filium §. fi.
& l. Lucius §. fi. ff. de leg. 3 & appellatione hæreditatis non ue-
nit fideicommiſſum l. ſi Titius in fi. & ibi Bar. ff de leg. 3. & tra-
dit Cuma. in conſ. 141. incip. uiſis, cum ſimilib. quæ Dec. addu
cit in conſ. 55. in ult. col. in uerſi. præterea, & in conſ. 80. per to-
tũ. Stantib. ergo præmiſſis, quod ſubſtitutio fideicommiſſaria
non dicatur proprie ſubſtitutio, & quod fideicõmiſſarius non
dicatur proprie hæres, ſatis demonſtratur fundamentum do-
15 mini Ruyn. non ſubſiſtere. † Quarto pro hac ſententia addu-
citur illud uulgare, quod fideicommiſſaria ſubſtitutio eſt gra-
uamen. l. cohęredi. §. cum filię ff. de uulg. & pup. & in l. ex trib.
C. de inoffic. teſta. ubi ergo quis inſtituit Titium filium hære-
dem, & idem inſtituit nepotẽ, nõ debemus dicere, quod teſta-
tor uideatur noluiſſe ſubſtituere per fideicommiſſum, poſſet
tamen reſponderi, quod iſtud procedit in dubio, nõ aũt ubi ſi-
gnificatio

gnificatio verbi istud importat. vt in simili dicit notanter Bar. in l. si is qui ducēta. ff de reb. dub in prin. Nam licet regula sit, ꝙ in dubijs legatis sequimur id, quod est minimū. l. nūm. s. ff. de leg. 3 tamen istud nō procedit, vbi verba importāt maius sicut minus proprie. sequitur ibi Soc. qui allegat Alexan. in l. si ita scriptum in 3. not. ff. de leg. 1. sed negari potest, quod verbū (substituo) ita importet fideicommissariam, sicut directā proprie (vt statim dixi) posset forte ēt dici, quod sicut donatio in genere cōsiderata includit omnes spēs donationis etiam improprias. l. 1. de donatio. ita non videtur inconueniens, ꝙ verbum substituo includat etiam fideicommissariam, nec est inconueniens, ꝙ vnum verbum relatū ad duo stet quo ad vnū proprie, & quo ad aliud improprie. l. 2. vbi gl. ff. de officio consulis. sed dici potest, quod fideicommissaria non videtur includi alia ratione, quia est grauamen. item quia vbi potest valere iure dire-
16 cto, non trahitur ad fideicommissum, vt sup. dixi. † Quinto & vltimo pro hac sententia facit, quia etiam in reciproca non vr̄ includi fideicommissaria secundū magis communem opinionem, de qua per Moder. in d. l. Lucius. ff. de vulgar. & pupil. & in l. in testamento. C. de testa. mili. Et plene per Alexan. in cōsi. 208. col. 5. & in cōs. 252. eodem vol. & plenius per Soc. in cons. 290. reperio, quod Areti. in d. l. qui plures. de quo cæteri hic faciunt mentionem. dicit, quod ideo reciproca non includit fideicommissariam, quia talis fideicommissaria esset inutilis. nā si essent æqualiter instituti & substituti, vnus tantū daret, quā acciperet, & hoc esset sine vtilitate, vt p Bar. in l. ab omnibus. §. si Titio. in fi. ff. de lega. 1. si vero sint inequaliter instituti, tūc fideicommissaria non continetur, quia non est verisimile, qđ testator plus vnum dilexerit substituendo quam instituendo, contra vulg. l. Publius, & quod ibi Bart. nota. ff. de conditio. & Demonstratio. sed Decius in d. l. in testamento. replicat, quod ratio Areti. non cōcludit absolute. quia vbi essent ęqualiter instituti, & essent grauati restituere post mortem, tale fideicommissum non esset inutile. sed consideratio domini mei non videtur vera. quia vbi essent grauati post mortem restituere, non esset disputandum, an reciproca contineret fideicommissariam, quia sola mortis conditio inducit fideicommissariam. gl. in l. in testamento. C. de testamen. mil. vel dici potest & melius,
17 qđ sol. Decij non concludit generaliter. † retenta igitur communi snīa, qđ substitutio illa non contineat fideicommissariā, declara. Primo eam non procedere, vbi in testamento adesset illa clausula, quæ solet cōiter poni per notarios, id est, substituit vulgariter pupillariter, & per fideicommissum, & tunc liceret substituto succederet vel ex vulgari, vel ex fideicommissaria. in d. l. recusare. §. Titius. Aretin. in dicta leg. qui plures. facit. l. quærebatur. vbi Bartol. ff. de testa. mi. Secundo declara, vbi ex aliquibus coniecturis posset comprehendi, ꝙ etiam voluisset substituere per fideicommissum, vt in simili de reciproca cōcludit Aretinus in consi. 37. puta, quia testator cohæredi dato ipsi filio substituisset per fideicommissum, vt mihi probat tex. in l. cum præponeretur ff. de lega. 2. Tertio declara nō procedere, vbi testator diceret, quandocunque filius meus decesserit, talem nepotem substituo, hic sine dubio esset fideicommissaria eo decedente post aditam. vt dicit Imol. in simili casu de reciproca in l. Lucius. in vlti. col. ad fi. Soc. in consi. 290. nam illa verba, quandocunque decesserit, denotant substitutionem esse factam post aditam. glos. in l. in testamento, vbi Fulgo. &
18 Mod. C de testa. militis. † Sed hic cadit dubitatio, quid si in testamento adesset clausula codicillaris, quæ solet apponi in testamentis, an isto casu in tali substitutione de qua hic per gl. induceretur substitutio fideicommissaria. & videretur quod sic secundum Bald. Ange. & Imo. in d. l. verbis ciuilibus. vbi dicūt, quod clausula codicillaris operatur, quod substitutio directa trahatur ad fideicommissum, & tradit Alexand. in dicta. l. Cēturio. colum. 23. versicu. iuxta hoc etiam adde. inf. de vulgari & pupil. & idem Alexand. in consil. 72. incipien. præscriptis. lib. 2. Matesil. not. in consil. 161. & Anchara. in consi. 7. non seruato ordine dubiorum. in principio. & Soc. in cōs. 144. incipien. diligenter considera. colum. 1. cum similibus, quæ Decius adducit in l. præcibus. colum. 12. C. de impub. & alijs substi. & vltra eum idem tenet Fulgo. in consilio. 43. & Soci. in consil. 12. in 3. colum. vol. 3. & Pau. de Castro. in consil. 20. volumine. 1. Sed aduertendum est, quia præfati docto. vidētur loqui in substitutione facta per verba directa habentia tractum temporis in futurum. vt puta quia testator dixit, quandocunqe decesserit filius meus, talem instituo, nam isto casu talis substitutio facta per verba directa virtute clausulę codicillaris bene trahitur ad fideicommissum. & in istis terminis loqui videntur præfati doc. vt Decius concludit in dicta. l. præcibus. col. 12. versicu. quinto vlterius. & idem Decius in consil. 384. & in consil. 421. & in consil. 205. in fine. & 291. & idem vult. Alexand. in consil. 22. col. 2. vol. 3. Secus tamen est, vbi testator dixit, instituo Titium filium meum, & eidem substituo nepotem. vel substituo fratrem, & idem substituo filios. vel etiam si dicat, substituo liberos, vel suos, vel descendētes. Nam illę substitutiones, quatum verba non respiciunt tractum temporis in futurum, non obliquātur virtute clausulę codicillaris. quia hoc esset propter intentionem testatoris, & vbi deficit voluntas testatoris, clausula codicillaris nihil operatur. quia talis clausula habet relationem ad id. qđ testator disposuit. & tanquam veniens accessorie non amplitat principaliter disposita. c. 1. in fi. de præben-
19 dis. & tradit Decius in d. l. præcibus. & in cōsilij. s̄. relatis. † Sed aduertendum est, quia Bal. Angel. & Ioan de Imol. in d. l. verbis ciuilibus. indistincte & absolute dicunt, quod vbi clausula codicillaris est in testamento apposita, substitutio directa trahitur ad fideicommissum. nec ibi distinguunt, an ibi sint verba habentia tractum in futurum, vel non & ita etiam distincte loquitur Socin. in d. consi. 12. in 3. col. vo. 3. nisi dicas, quod præfati doc. ita necessario debent intelligi, attento ꝙ parificant istos duos casus, vel quod talis substitutio sit facta in testamento, vt sit clausula codicillaris. sed vbi esset facta in codicillis, solū valeret iure fideicommissi. l. Sceuola. ff. ad Trebel. idem ergo esset, vbi talis substitutio non posset valere iure directo aliquo modo, quia tunc clausula codicillaris operatur fideicommissum. Secundo aduertēdum est, quia contra Decium vltra alios doctores obstat dictum Bar. in l. recusare. §. Titius infra ad Treb. vbi Alexan & communiter cæteri. vbi dicunt, quod si testator dicat, Titium hæredem instituo, & eidem Seium substituo, & eundem instituo, nam talis substitutio propter verbum, substituo, quod est commune, & instituo, quod est directum, erit & vulgaris & fideicommissaria, vt illud verbum, instituo, aliquid operetur. & idem tenet Alexan. in consil. 151. volu. 6. colum. 1. & Socin. in consil. 144. diligenter considerata. col. 1. sicut ergo. in d. §. Titius propter verbum, substituo & instituo, substitutio est vulgaris & fideicommissaria, cur non idem in proposito, vbi substitutio est facta per verbum commune, & in testamēto adest clausula codicillaris, quæ facit valere actum omni meliori modo quo potest l. codicillis. §. fin. vbi Imola. de leg. 2. Pro responsione aduertendum est, quia Bar. in d. l. Lucius. etiam loqui videtur, vbi verba substitutionis habebant tractum in futurum quia dixerat, si filius meus decesserit sine liberis quæ conditio operatur, quod substitutio talis facta per verbum commune valeat iure fideicōmissi. vt est gl. ordinaria in l. præcibus, C. de impu. & alijs subst. Tertio aduertendum est quia contra Decium obstat vna singularis limitatio, quam ponit dominus Alexan. in l. Centurio. col. 17. nu. 56 post gl. in l. præcibus post fi.
20 gl. magnę. C. de impu. & alijs substi. † stat enim cōmunis doc. snīa, ꝙ vbi fit substitutio compendiosa filio pupillo per verba directa & ciuilia, vt puta quandocunque decesserit filius meus, talis sit hæres, vel talem instituo, in totū expirat, si filius veniat ad pubertatē. ita Bar. in l. Centurio. in 3. q. vbi Alex. col. 15. Are. col. 7. & Ias. col. 15. & Philip. Franc. in c. si pater col. 23. vers. sed si quærat. & Lancelot. polit. 4. tractatu substitutionū. char. 42. & Cor. peru. consi. 367. in vlti. col. in vlti. parte. tamen illa communis conclusio limitatur per Alex. vbi supr. vt non procedat, vbi in testamento dictum fuit, si filius meus in pupillari etate, vel postea decesserit, talem instituo, vel talis erit heres. Talis substitutio eueniente pubertate sustinetur in vim fideicommissi, licet in testamento non adsit clausula codicillaris. Ratio, quia ex quo fuit dictum, vel postea decesserit, quæ verba hn̄t tractū tēporis in futurū, valet in vim fideicōmissi, ergo est necesse fateri ꝙ licet uerba substitutionis nō hn̄t tractū tp̄is in futurū, si tn̄ in testō adsit clausula codicillaris, ꝙ clausula codicillaris operet, ut ualeat in uim fideicōmissi ubi per institutū est adita hæreditas, & sic non pōt ualere in uim uulgaris. sicut in simili dr̄ in l. Sceuola. ff. ad Treb. & per gl. & cōiter scribentes in l. uerbis ciuilibus. ff de uul. & pup. ubi dicunt, ꝙ substitutio facta per uerba directa quæ non pōt ualere iure directę, sustinetur in uim fideicōmissi. Pro resolutione istarū difficultatū dico, ꝙ dñs Alex. in d. l. Centurio. col. 15. loquitur ibi qn̄ uerbis testatoris cōstabat ꝙ uolebat facere aliā substitutionē separatam a pupillari, quæ si non possit ualere iure directo, trahit ad fideicōmissum. nō obstāt no. per gl. & scribē. cōiter, quia scribētes ibi loquunē ubi substitutio a principio nullo modo pōt ualere iure directo, quia tunc bene trahitur ad fideicommissum, licet contrarium dixerit dominus Guido Papa in decisione. 534. Est uerum, qđ illa consideratio doctorū nunq̄ mihi placuit, quia potius substitutio directa deberet trahi ad fideicomissum, ubi potuit ualere, quia ubi aliquādo ualere potuit, facilius debet trahi ad aliā speciē. ar. tex. in l. Stichus seruus. in fine. ff. de manu. test. & eorū quæ Bar. scribit in l. 2. col. 2. in 2. requisito. & ita dicunt quidam Moder. in l. Centurio. char. 13. col. 4. ff. de uulg. & pup. Sed replicari potest, quod ubi potest ualere iure directo, non est ita ꝯueniens, ꝙ trahatur ad fideicommissum, quia substitutio fideicommissaria est onus. l. cohæredi. §. cum filię. ff. eo. de uulga. & pup. & differt multum a substitutione directa. & in habentibus dissimilitudinem nō datur transitus ar. l. in rē. §. itē quęcunque, ff. de rei uē. a contrario sensu sed ubi nullo modo potest ualere

iure directo, subest æquitas, vt valeat eo modo quo valere po-
test facit l. Pręculus. ff. de vsufr. & l. species. ff. de auro & argẽ.
31 legato. † Quarto aduertendũ est, quia vr̃ qđ vbi testator dicit
filium instituo & nepotem substituo, & apponit clausulã codi
cillarẽ in testamento, quod talis substitutio trahatur ad fidei-
cõmissum, dato ꝙ substitutio nõ habeat tractũ tpis in futurũ.
Moueor primo, vt etiam supra dixi, ex no. per Bald. & Paul. de
Cast. & alios communiter in l. verbis ciuilibus, qui dicũt, quod
substitutio facta per verba directa & ciuilia trahitur ad fideicõ
missum, nec distingunt, an substitutio habeat tractum tem po
ris in futurũ vel nõ. & vltra .s. dicta & ĩ terminis hoc tenet Ra-
pha. Fulgo. Pau. de Cas. & Cor. peru. in l. si frater. C. de fideicõ
mis. & ideo nouissimi Valentini quibus successi Valentię in le
ctura in repetitio l. Cẽturio. col. 45. dicunt, quod Decius de ci-
32 pitur, vt † qui secundũ eos substitutio facta per verba directa &
ciuilia trahitur ad fideicõmissum licet in substitutione nõ ad-
sint verba habentia tractum temporis in futurũ, vt per Soc. in
consi. 6. in 1. col. volu. 3. & pro ista opinione contra Decium
stringit vltra alios id, quod dicit Alex. in d. l. Centurio. colum.
15. dum probat opinio Ange. in l. in pupillari. ff. eo. vbi dicit ꝙ
vbi substitutio cõpendiosa est facta per directa, licet sit facta
cũ distributiuo, quãdoque, quo casu apparet, ꝙ testator voluit
facere aliam substitutionẽ, tamẽ non trahitur ad fideicõmis-
sum, ergo videtur, ꝙ sufficiat sola clausula codicillaris, nisi di-
camus, ꝙ conclusio glo. nostræ loquitur in substitutione, quæ
est facta per verbũ commune, vel aliter dici põt. ꝙ opin. Alex.
nõ videtur vera. Attento ꝙ cõstat. ꝙ testator voluit facere aliã
substitutionẽ propter illud distributiuum, qñcunq; & ex quo
saltem largo modo fideicõmissarius dicitur hæres debemus
intelligere verba impropriæ vt menti testantis deseruiamus,
vt tradit Bar. in l. in ambiguo ff. de re. dub. quẽ sequitur Alex.
in l. 3. de libe. præteritis. illa enim dictio, quandoq; demonstrat
expressam voluntatẽ testantis quod voluit substituere & in pu-
pillari ætate & post pupillarem ætatem, sed ibi substitutio est
simpliciter facta prout dicit Dec. in d. l. præcibus attento ꝙ nõ
constat testatorem omni tempore voluisse substituere, clausu
la codicillaris nihil operatur tamẽ si bene intelligantur, Dec.
loquitur, vbi clausula codicillaris est concepta per verba præ-
sentis tpis, si nõ valet iure testamenti valeat iure codicillorum
quia tunc ita demum valebit iure fideicommissi vbi ex verbis
apparet testatorem omni tempore voluisse substitutionem va
lere & ante aditam & post aditam. Soci. vero in d. consi. 6. vol.
3. loquitur vbi clausula codicillaris est concepta non solũ per
verba presentis tpis sed et ã futuri, vt quia testator dixit si non
valet vel valebit iure testamẽti, valeat saltem iure codicillorũ,
quia tunc quatenus & quando substitutio non põt valere iure
directo valeret iure fideicõmissi, & pro ista opinione vr̃ esse
tex. in l. si frater. C. de fideicõmis. nam dicit ibi tex. ꝙ frater non
succedit fratri puberi decedenti ex pupillari substitutione, sed
ex fideicommisso, si in aliqua parte testamenti confirmata est
substitutio pupillaris, vt sic patet ibi, quod facta erat substitu-
tio pupillaris, nec aliquid dicit de cõpendiosa. nec ꝙ substitu-
tio esset expresse facta vltra pupillarẽ ætatem, & tamen volt, ꝙ
si voluit valere iure fideicommissi, frater petit fideicõmissum
etiã post pupillarem ætatem, ergo idẽ est, vbi est adiecta clau-
sula codicillaris, & in terminis nostris militat ratio quã ibi ad-
ducit Corneus Peru. nã ibi ideo valet iure fideicõmissi, quia
verba testatoris non fuerũt limitata ad pupillarem ætatẽ, quæ
rõ militat fortius in casu nostro, quando testator dicit, filium
instituo & eidem substituo fratrem & eiusdem liberos vbi sub
stitutio non est relicta potius ad tempus ante aditam hæredi-
tatem, quam post aditam, & est facta per verbum commune.
33 iuxta l. iam hoc iure. ff. de vulg. & pup. † Pro concordia igitur
considerandi sunt duo casus Primus casus est vbi clausula co-
dicillaris est concepta per verba præsentis & futuri tempor is,
& tunc procedat opin. Cor. in d. l. si frater post Ful. & Paul. de
Cast. & Soci. in d. consi. 6 & eiusdem Soci. in consi. 94 col. 1.
vol. 4. aut vero est concepta per ver. præsentis temporis tantũ,
& tunc vbi potest valere iure directo non obliquatur virtute
clausulę codicillaris, nisi verba testantis habeãt tractum tem-
poris in futurum & ita procedat opi. Deci. in d. l. precibus, &
Soci. in consi. 67. in 2. col. & in cõsi. 144. in 2. col & istam distin-
ctionem tradit. d. Philip. Fran. in c. si pater col. 19. de test. in 6.
Est verũ, quòd Soci. & Alex. consi. 5. relatis semp dicũt indi-
stincte, quòd substitutio directa virtute clausulę codicillaris
trahitur ad fideicommissum, & ita etiam tenet Lanfran. de
Oria. in l. Centurio. in 6. col. in fi. in ver. limito. col. 12. in ver. 3.
34 conclusio. Mihi tamen placet dicta resolutio. † Secundo du-
bitatur, quid si testator dicat, Titium filium meum instituo,
& Semproniũ fratrẽ & eius liberos mihi substituo, an isto ca-
su talis substitutio, quæ põt valere virtute directę vulgaris, tra-
hatur post aditam hæreditatẽ ad fideicõmissum, & videretur
dicendũ ꝙ sic, per no. per Bal. & Paul. de Cas. in l. precibus. C.
de impub. & alijs substi. vbi dicũt, qđ si testator dicat, qñcũqȝ
decesserit filius meus, talis sit mihi heres. ista substõ facta per
verba directa trahitur ad fideicommissum, & ideo secundum
Bal. id quod dicitur per scribentes cõiter post Bar. in l. Centu-
rio. in 1. q. 2. q. præcedentis, quod substitutio cõpendiosa facta pu-
pillo per verba directa non trahitur ad fideicõmissum, proce-
dit, vbi verba testãtis sunt relata ad ipsum filiũ, secus si sint re-
lata ad ipsum testatorem, sed in terminis nostris contrariũ vi-
detur dicendũ, quia substitutio, de qua loquitur gl. nostra, non
habet aliqua verba habentia tractũ tẽporis in futurũ. Itẽ illa di-
stinctio Bal. & Pau. de Cast. sm Raph. Ful. & Sali. in d. l. preci-
bus vr̃ ꝯ tex. in l. si ita. §. qui filio. ff. de bo. pos. cõtra. tab. vbi nõ
fit differẽtia, vtrũ dicatur, vt mihi hæres, an filio meo, est verũ,
ꝙ ad illũ tex. rñdet Pau. de Cast. quòd loquitur in pupillari sub
stitutione directa in qua nõ refert, verum dicatur, sit mihi hæ-
res, an filio meo, quia heres filij dicitur hæres primi testatoris
l. fi. de her. insti. sed Bal. loquitur in substitutione compendio-
sa, vbi si testator dicat, talis sit heres filio meo, apparet, quod
voluit substituere ipsi filio directo, & ꝙ voluit illã substitutio-
nẽ obliquari, quia per obliquã succeditur ipsi testatori l. coheç-
redi. §. cũ filię. ff. de vul. & pup. Tertio aducitur ꝯ Bal. text. in c.
Raynutius de testa. vbi dr̃, qđ vna filia succedat alteri, sed ad
illum text. respondetur secundum Lanfranc. de Oria. in repe-
tit. l. Cẽturio. in. 8. col. in ver. minus obest, qđ illud verbũ (suc-
cedit) est verbũ commune, vt probatur in l. restituta. §. fi. ff. ad
Treb. vbi dr̃, quòd restitutio est successio, & tñ verbũ (restitue
re) est verbum obliquum l. recusare. §. si Titius. ff. ad Treb. nẽ
potest esse directum, quia hæres vniuersalis vocatur successor.
l. quędam. §. nihil. ff. de ędendo, vbi Alexand. in consi. 44. volu.
1. Quarto adducitur contra Bald. text. in c. si pater de test. vbi
dicitur, filius moriatur filiæ, & tamen ibi substitutio trahitur
ad fideicommissum, sed ad illum tex. respõdetur, quòd ibi nõ
apparet in aliqua parte tex. quòd illa verba, moriatur filio, obli
quãtur post pupillarem ętatem, nec ibi vlla fit mentio de obli-
quatione respectu substitutionis factæ dicit enim ibi tex. quòd
substitutiones factæ ibidem cum decessẽrint filius & filia ante
tempora pubertatis, quòd sunt directę pupillares, quid autem
si dicti filius & filia decessissent post tẽpora pubertatis, an illa
verba obliquarentur, nihil ibi dicitur, nec istud dubiũ ibi mo-
uetur. Verum subijcitur in tex. quòd interdũ directa ex causa
obliquatur, non tñ referendo se ad casum præcedentẽ, & glo.
super verbo (interdũ) allegat tres casus, in quibus obliquatur.
35 † Pro resolutione istius dubitationis considerandi sunt aliqui
casus. Primus casus est vbi testator dicit, si filius meus in pupil
lari ætate decedat, talis sit mihi heres, & isto casu erit pupillaris
reiecta illa dictione (mihi) d. l. si ita. §. filio. ff. de bon. pos. & no.
omnes l. 1. super glo. in verbo Caius. ff. de vulg. & pup. idẽ est
si dixerit, si filius meus in pupillari ætate decesserit, talis sit hæ-
res meus l. si quis a filio. in princ. ff. de leg. 1. vbi no. Areti. Sed
aduerte, quia videtur, quòd si quis dicat, si in pupillari ętate de
cesserit, talis sit mihi heres, vr̃ quod ista sit compẽdiosa substi-
tutio restricta ad pupillarẽ ætatẽ, quæ continet vulgarẽ expres-
sam & pupillarẽ expressam, verbis tñ gñalibus, & sic est sensus
si filius meus moriat in pupillari ętate ante aditã hęreditatẽ, ta
lis sit mihi hæres immediate ex vulgari substitutione, si vero
post aditã hęreditatẽ & in pupillari ætate moriatr̃, sit mihi hæ-
res mediãte persona pupillari iuxta l. paterfamilias. ff. de vulg.
& pup. nec est inconueniẽs, ꝙ cõpendiosa restringat ad pupil-
larẽ ætatẽ, vt declarant Bal. & Pau. de Cas. in d. l. præcibus. Itẽ
adde huic casui, quod idẽ Bar. in d. l. cũ filio. vult quod sit pupil
laris, etiam si dicatur, si filius meus in pupillari ętate decesserit
bona mea deueniant in Titium, idem Card. in consi. 40. &
Soci. consi. 118. in colum. 3. volum. 1. & Cor. Peru. in consi.
137. in 3. uol. idem est, si dicatur, si in pupillari ætate decesserit,
bona mea restituãtur, ut dicunt Are. & Soci. in d. l. 1. super gl.
in uerbo, Caius. quia uerba obliqua, ubi constat de mente te-
stantis, directantur l. quærebatur. ff. de test. milit. us est uerũ qđ
contrarium tenuit Ancharan. in consi. 43. inci. super prędicto du-
bio, & Bal. in consi. 120. uol. 3. tñ opi. Areti. & Senens. est magis
consona uoluntati testantis, pro qua facit illud dictum Bal. in
l. si cũ ante. C. de donat. ante nuptias de hoc tñ me remitto ad
ea quæ dixi in repetitione mea, quam feci super l. 1. ff. de uulg.
& pup. dum legerem Papiæ de anno. 1529. ubi dedi in scri-
ptis. Secundus casus est, ubi testator dicit, Titium filium meũ
instituo, & Sempronium fratrem meum & eius liberos mihi
substituo, & isto casu illa dictio, mihi, non debet operari, ut ua
leat iure fideicommissi, quia per uulgarem succeditur ipsi te-
statori, facit id quod singulariter dicit Alb. de Rosate in d. l. 1.
ff. de uul. & pup. ubi dicit, ꝙ si testator dicat, Titiũ instituo, &
si heres non erit, eidẽ substituo Caiũ. nã illa dictio (eidẽ) reijciẽ
ne uitietur uulgaris substitutio, sed in terminis nostris cessat il
la ratio, quia dictio, mihi, põt uerificari in directa uulgari. Ter-
tius casus est, ubi testator dicit, quãdocunq; filius meus dece-
dat, talis sit mihi hæres, & isto casu ur̃ quod si contingat Ti-
tiũ decedere post aditã hęreditatẽ, qđ talis substitutio substi-
neatur

neatur in vim fideicōmissi sm opin. Bal. & Paul. de Castr. in d.
l. præcib. quam sequitur dom. Lanfranc. de Oria. in repeti. d. l.
cēturio. in 7. col. in ver. quare. & idē tenet dom. Car. in c. Rayn.
de testamentis. Est verum, quod pr̄ veritatis dom. Alex. in d. l.
centurio. col. 17. in ver. potest tamen, sustinendo opin. Bal. di-
cit, quod tenendo opin. Bar. in d. l. centurio. quod substō facta
per verba directa ciuilia non trahatur ad fideicommissum, est
impossibile sustinere opin. Bal. & contra eandem opin. Bal. vi-
detur tex. rotundus iuncta gl. in d. l. centurio. vbi si testator di-
cat, si filius meus decesserit infra, 25. annum, talis sit ei hæres,
& tamen tex. dicit, qđ post pupillarē ętatem valeat dicta substi
tutio iure directę militaris, per quam succeditur ipsi testatori,
non aūt hære. l. Marcellus §. quidam liberis, & ibi no. Bar. ff. ad
Trebell. ergo differentia quam facit Bald. an dicatur, sit hęres
mihi, an sit hæres filio meo, cōfunditur per illū tex. & per tex.
quem ipsemet Bal. adducit in l. fi. C. de hære. insti. ibi, in locum
26 patremve &c. † Quartus casus est, vbi testator dicit, quandocū-
que filius meus decesserit, talis sit hæres, vel talem hæredē in-
stituo. nam ista substō facta per verba directa ciuilia non trahi-
tur ad fideicommissum sm cōem omnium sniam reprobata
opin. Ioan. And. per qua tamen Lanfranc. de Oria. in d. l. centu
rio. col. 9. in ver. pro opin. 12. fundamenta. & 13. pro opin. Bart.
& pro veritate disputatio doct. in illo passu reducitur ad duo,
nam tenētes opin. Bar. dicunt, ꝙ ex quo testator vsus est verbis
directis ciuilib. qđ constat ipsum voluisse substituere directo,
non aūt per fideicommissum, & sic dīt præfati tenentes opin.
Bar. qđ a verbis non est recedendum, arg. l. si alij, de vsufr. leg.
& ita demū ex fideicōmisso succeditur, vbi verba sunt apta. l.
frater. C. de fideicōm. & ideo subdunt, quod vna & eadē substi
tutio non dēt diuerso iure censeri. l. eum qui ędes ff. de vsucap.
id est, ꝙ vno tpe sit directa, & alio fideicōmissaria. Tenētes ve
ro opin. Ioan. And. dicunt, quod verba directa saltē improprie
ad fideicommissum trahuntur, quia fideicommissarius saltem
large venit appellatione hæredis l. si filius ff. quod cum eo & l.
27 postulante ff. ad Trebell. † & ad id qđ dr̄, quod a verbis nō rece
ditur, est verum, vbi verba non conueniunt menti nec proprie
nec improprie, quia tunc nullo modo attēdimus mētē, ita tra-
dit Bar. in l. ambiguo. ff. de reb. dub. dum respondet ad tex. in l.
nō aliter ff. de leg. 3. & est de mēte gl. in l. cum virū. C. de fidei-
commissis, vbi clare Sal. in fi. & tradit Alex. in l. 4. C. de lib. prę-
te. & pulchre Alex. in consi. 139. in 2. col. in versi. solum restat.
vol. 6. sed vbi verba ex impropria & larga significatione cōue-
niunt menti, tunc mens dominatur tanquā regina. & tūc pro-
cedunt iura vulgaria, quæ dīt, ꝙ ex coniecturis fideicōmissum
inducitur, ꝙ est verum, vbi verba hoc patiuntur saltem impro
prie vel large. & ista sunt tenenda mēti. quia consulētes aliquā
do dīt a verbis non receditur, aliquādo qđ mens pręfertur ver
bis. & si ille qui vr̄ hr̄e mentē pro se, est bene nummatus, & be-
ne soluit, dicunt ꝙ mens præfertur verbis, si aūt male soluit, &
tunc dicunt ꝙ a verbis non receditur, & tñ pleriq; ignorāt illā
declarationē. Est verum qđ pro opin. Bart. in d. l. centurio. forti
28 ter stringit tex. ibi iuncta regula, † quæ hēt, ꝙ in dubio miles vr̄
vti iure cōi. l. quamquam C. de testam. militis, & traditur in d.
l. centurio. & tamen cr̄ in d. l. centurio. quod compendiosa fa-
cta a milite post pubertatē valet iure directo. & tamē si posset
valere iure fideicō. valeret potius quā iure directo. Attento ꝙ
in dubio miles vr̄ vti iure cōi. ita illum tex. inducit ibi Lanfran
cus de Oria. in 8. col. in ver. 4. adducitur tex. noster, sed ista indu
ctio, vt ibi late dixi, tolli potest. nam fateor, ꝙ miles videtur po-
tius vti iure cōi. q̄ iure militari, sed ibi sumus in casu claro. quo
volebat substituere iure directo, quia hoc modo voluntas mili
tis pleniorē sortitur effectum, quia de directa militari non de-
trahitur Trebellianica, vt traditur in l. 2. §. in filij. ad Treb. imo
filius per directam militarē grauatur in legitima & sic volūtas
militis habet pleniorē effectum, vt tradit Dec. in l. præcibus, in
pen. col. C. de impub. & alijs substit. Nimirum ergo ex quo ver
ba conueniunt directę militari proprie. si videtur vti suo priui-
legio, non aūt iure cōi cui verba non cōueniunt nisi large. Hæ
tamen subtilitates cessare videntur in hac patria, vbi Magnifi-
cus Senatus noster virtute decreti Illustrissimi Ducis nostri ꝓ-
cedit de ęquitate, qua considerata, substō directa trahitur ad fi
deicommissum, sm Abb. in c. Rayn. in 8. col. de testa. & tradūt
Aret. & Mod. in d. l. centurio. & dominus meus in l. præcibus,
ideo forte posset Senatus noster recedere ab ista cōi opinio. fa-
ciunt, quæ in simili scribit Felynus in c. ex parte. el secundo de
offic. deleg. idē esset dicendum in iudice, vt posset ab ista opin.
recedere, vbi ex forma statuti haberet liberam facultatē iudi-
candi. arg. eorum quæ scribit Imol. in c. 1. de cōstitutio. & Bal.
in l. iustitia. ff. de iust. & iure. idem in arbitratore, qui de equita
te procedit, vt tradit dom. Abb. in c. Quintauallis in 15. differē
tia de iureiurando, cū similib quæ Corn. adducit in consi. 104.
vol. 3. idem esset dicendum in curia mercator. si. vbi sola ęqui-
tate inspecta proceditur l. Quintus, & l. filius §. quidam. ff. man
dati cessant tamen hæ subtilitates, quia de consuetudine gene

rali notatorium solet apponi clausula codicillaris in testamen-
to. imò ex quo solet apponi, vr̄ ꝙ habeatur pro apposita, vt tra-
dit Dec. in c. cum M. Ferrariensis, in 3. de const. i. facit l. fin. vbi
29 Bal. de fideiuss. † Est verum, qđ Bar. in l. 1. in 6. q. de iure codi. di-
cit, quod clausula codicillaris potius solet apponi in testamen-
tis ex capite notariorum, ideo parū aut nihil operatur, & ita ēt
dicit dom. Barba. in consi. 60. col. pen. vol. 1. & Alex. in cōsi. 52.
col. 6. volu. 4. & in simili. de illa clausula vulgariter & pupillari-
ter & per fideicōmissum dicit Soc. in consi. 26. col. fin. vol. 3. &
ideo dicit Barba. in consi. 58 col. 7. vol. 1. ubi dicit, ꝙ illa clauso-
la, quæ solet apponi in diuisione, cedentes oē ius qđ habēt, &
hr̄e sperant, non operatur, ut censeatur renunciatū iuri fideic.
& eo maxime ubi contrahēs est practicus, in tit. de iur. & facti
ignorantia & idē Barba. in consil. 42. uol. 1. faciunt ēt, quæ dicit
Cur. in consil. 50. col. 12. de illa clausula, ita & taliter ꝙ dictum
feudum habeat naturā feudi auiti & paterni. quæ ex capite no
tariorū apponi solet. Pulchra resolutio colligitur ex dictis do-
mini Franc. de Aret. in suo consi. ult. col. fi. quē refert Ias. in d. l.
præcib. C. de impub. ubi dicit, ꝙ clausula codicillaris operat̄, ne
dispositio testōris annullet̄ in his casib. in quib. si specifice co-
gitasset, ipse disponēs prouidisset, non aūt in his casib. in quib.
30 si in spē de hoc cogitasset, uerisimiliter non prouidisset, † quia
in gnāli loquutione nō ueniūt ea de quib. quis in spē uerisimi-
liter nō cogitasset l. cū res. ubi Mod. no. ff. de leg. ubi sm Ias. ibi
est tex. egregius, & tradit Ang. relatus per Ias. in consi. 259. in-
cip. Philipp. Ciuis de Florē. est uerū, qđ huic distinctioni forti-
ter obstat tex. in l. si quis ita. in §. pen. ff. de test. tutel. de quo ui-
de mod. in l. Lucius ff. eo. & in l. Gallus §. & qd si tm̄. ff. de libe.
& posthum. & licet ista uideant̄ impertinenter dicta prima fa-
cie, cōferūt tñ ad intelligētiā istius §. & sunt quotidiana. Pro cō
plemēto tamen istius quarti intellectus, aduertendū est, qa iste
quartus & ēt tertius ur̄ differre ab alijs intellectib. traditis p gl.
quia substō in illis casib. ur̄ facta solum in suitate, iuxta gl. in l. si
mater §. 1. ff. de uulg. & pup. sed in isto quarto intellectu & ma
gis in tertio uidetur pp generalitatē uerborū quod sit facta in
hæreditate, ut declarat Ioan. de Imol. in l. 1. inf. de uulg. quē ibi
sequitur Alex. col. antepen & si dicatur, in ꝯriū ur̄ esse text. hic
in uersi. sed simpliciter instituat, qui ur̄ parificare istos duos ca
sus, uel quod quis substituat sm formam traditam a Gallo, vel
simpliciter, nam ad hoc rn̄det Alex. qđ iste tex. loquitur de sub
stōne nepotis posthumi, qui ante Gallum nō poterat institui.
& sic videbatur facta in suitate, sed ubi fit de nepote iam nato
simpliciter, ur̄ facta in hæreditate, quo casu talis datio substitu-
31 ti vulgaris tollit suitatē, iuxta l. si filius hæres ff. eo. † Circa quin
tum intellectum & qōnem quam format gl. habes, quod si qs
instituat filium & nepotem iam natum, quod non censentur
æqualiter instituti, sed ordine successiuo, id est, ut primo succe
dat filius, si hæres esse uoluerit. & si noluerit, succedat nepos p
vulgarem, ut infra declarabitur, & fundamentum glo. stat in l.
peto. §. fratre. & in l. pen. §. cū pater ff. de leg. 2. & in §. instituēs
inf. eadem l. & in l. quoties ff de usufr. & dicit hic Alber. quem
nullus refer, quod in §. instituens, uidetur casus pro ista opinio
ne, ubi si testator dicat, quicquid liberorū natum erit post ne-
potē, uel quicunq; natus erit. ille solus admittitur, qui suus hæ-
res nascitur, & sic ut ibi dicit gl. in uerbo, institutus, non admit
titur nepos cum pronepote. Sed aduertendum est, quia tex. ibi
in principio ur̄ innuere, quod ibi esset expresse uocatus suus
hæres, ut placet ibi dum dicit, instituens nepotē qui post mor-
tem hęres nasceretur suus, ur̄ cum recte instituisse his casibus,
quib. posset rumpere testm̄, si ergo ibi nō esset uocatus nepos
casu quo suus nasceretur, admitteretur cum pronepote. Cōside-
ra, si dici potest, ꝙ ibi Sceuola dat consiliū testatori, ut genera-
liter instituat quoscunq; liberos nascituros, ut si contingat na-
sci nepotem & pronepotem, quod nepos prius succedat, ne tā-
quam præteritus rumpat testm̄, dat ergo ibi Sceuola consiliū,
quod testator instituat oēs liberos, & tamē uult, ꝙ solus nepos
succedat si nascatur suus hæres, non autem simul cum prone-
pote. Item super illis uerbis, si suus nasceretur, fundamentum
fieri non pōt, quia satis constat, quod uoluit instituere illū, qui
posset nasci suus, si ergo nascantur nepos & pronepos admitti
tur solus nepos. Debet ergo censeri prius uocatus filius, qui ui-
detur prædilectus. Sed iterum aduertendum est quia lex quo-
ties. ff. de usufruct. non facit etiam pro glo. quia ibi ille testator
uolebat, quod illi usufructuarij uterētur usufructu alternis an-
nis. & sic ille primo nominatus admittitur, quia non possint di
cti legatarij ad usumfructum simul concurrere, sed in casu no-
stro possent filius & nepos simul admitti ad hæreditatem sal-
uo recto sermone. Et pro hac solutione facit text. in l. inuicem
ff. de hæred. instit. & in l. si non lex Ælia Sentia §. temporibus,
32 eod. tit. † Sed pro responsione considera, quod sicut ibi ordo
scripturæ attenditur, ubi non possunt admitti simul, ita hic de
bet attendi considerato ordine succedendi & etiam necessita-
te, ne rumpatur testamētum, ubi ergo relinquitur pluribus, &
non appareat, quis sit præferēdus, prænominatus præfertur, &

sic non concludit argũ quorundã Mod. post Alber. de Rosa-
te. Et si iterũ dicatur, ex quo pater instituit filium & nepotem
æqualiter per copulam, non videtur quod sit recedendũ a ver-
bis l. si alij ff. de vsufr. leg. & eo maxime, quia si voluisset voca-
re vnũ post aliũ, sciuisset facere l. fin. §. si autem deficienti. C.
de cadu. toll. sed dici potest, quod ex quo omnis dispositio regula-
tur a sua causa l. cancellauerat ff. de his qui in testa. delen. talis
instĩõ debet censeri facta sm ordinem succedẽdi ab intestato,
sicut in simili dicit Bar. & scrib. in l. quidam consulebant ff. de
re iudi. Verum si quis vellet tenere ꝯrium, posset dicere, quod
hic sumus in claris, quia vocauit eos æqualiter per copulam, &
sicut in casu l. si alij non impropriantur verba, vt mens testõris
obseruetur, & ordo scripturæ solum vr attendi, vbi omnino vi-
tiaretur dispositio. l. generaliter §. si quis ergo ff. de fideicõm.
lib. & l. inuicem & l. qui soluendo, & ex quo vocauit vtrumqꝫ
ista vocatio debet aliquid operari l. si quando de leg. 1. Sed ego
valde dubito de hac cõi conclusione, per ea quæ dicit Bar. in l.
hmõi §. cum pater. in fi. ff. de leg. 1. vbi dicit, quod licet patri do
tare filiam, & tamen vbi legat simpliciter, non vr se restringe-
re ad causam dotis, licet necessitetur ipsam dotare. Ergo in ca-
su nostro non debemus capere istam præsumptionem, quod auus
nepotem instituere voluerit, quia posset præteritus testm̃ rum
pere. Augetur difficultas per tex. in l. si pr pro filia. ff. de colla.
do. vbi si pr promisit quantitatẽ filiæ nomine dotis, & eidẽ po-
stea legauit spẽm, nõ vr legasse animo cõpensandi. rõ est, quia
super alio disposuit, & non super eo, ad quod de necessitate astrin-
gebatur. Ergo idẽ vr dicẽdũ in proposito, nã si testator vult, qđ
non rũpatur testm̃ præteritione, debet instituere eum in legiti
ma, ad quã tenetur de necessitate, si ergo eũ instituat in hæredita-
te, vr eum instituere in alia re penitus diuersa, ergo non possu-
mus coniecturare, quod pater eũ instituerit eo animo, vt nõ rum-
patur testm̃, quia legitima est quota bonorum, & quid diuer-
sum ab hæreditate, vt Bart. dicit in l. ex facto ff. de hæred. inst. t.
Pro respõsione dic, quod in casu dict. l. si pater pro filia fuerat pro-
missa quantitas, & postea legata spẽs, & ibi cessat præsumptio,
quod habuerit animũ cõpensandi, eo quia de spẽ ad quantitatem
non admittitur cõpensatio l. si conuenerit ff. de pig. act. vel ibi
quãtitas legata erat penitus diuersa, & sic cessat ratio præsumẽ
di cõpensationẽ, sed in casu nostro oĩ casu siue instituatur in le
gitima, siue in aliqua re particulari, vel in parte hæreditatis, ni-
hil est quod repugnet, quin debeat cẽseri institutus, ne rũpat testm̃,
33 vel secũdo dico † quod in casu nr̃o vbi filius est institutus ẽt in par
te hr̃ditatis, satis præsumi põt quod cẽseatur institutus ĩ legitima,
quia non põt repudiare hr̃ditatẽ, & solũ retinere legitimã. sm
Abb. in c. Rayn. in fi. de test. & per Arch. ĩ cõs. 114 & per Soc.
in l. 1. col. 46. de vulg. & pup. hinc est, quod repudiando hr̃ditatẽ, vr
34 repudiare legitimã & hoc casu vr quota hr̃ditatis. † Tertio ꝯ
Bar. ob. quia copula, & copulat æqualiter l. reos §. cũ in tabu-
lis ff. de duo. reis. l. 1. §. his ita. C. de cad. toll. & ita fit coniunctio
per monosyllabam cũ. sicut per, & per l. Titiũ §. nihil, de leg.
2. sed vbi testator instituit aliquẽ cum filijs, ambo admittũtur.
l. si. C. de impub. & alijs substitu. & item si legetur vsufructus vxori cũ
filijs, sunt collegatarij, & portio vnius accrescit alteri l. mulieri.
ff. de vsufr. accre. respondetur ex mente Bart. quod monosyllaba,
cum, magis coniungit, nam si dicã, Titius cum Sempronio va-
dit Romam hic denotatur quædã simultanea itineratio, quæ nõ
35 denotatur, vbi dr Titius & Sempronius, † & si dicatur, aduer-
te, nam ab intestato primo succedit filius & postea nepos, vbi
ergo æqualiter instituti sunt, debẽt censeri æqualiter vocati, vt
institutio aliquid operetur, & hoc voluit forte gl. dum alleg. l.
si quando, mihi tamen placet opin. contra Bart. quia in claris a
verbis non receditur. Quarto ob. contra Bar. l. codicillis §. insti
tuto. ff. de leg. 2. vbi auus instituit filiũ & nepotẽ ex eo emanci-
patum, & tamen nõ attenditur ordo affectionis seu charitatis
nec etiam necessitatis, nam sublato patre de medio potuissent
nepotes rumpere testamentũ, & tamen cẽsentur vocati æqua-
liter. Aret. hic col. 2. & do. Alex. respondent, quod ibi cõstabat
ex mẽte testatoris, quod volebat eos vocare simul. & colligi vide-
tur dũ ibi dicitur, potestatẽ habeat vendendi suo cohæredi. vt
Jaso. & Aquensis dicunt ibi non erat dubiũ circa institutionẽ,
sed solũ an cohæredi alienare posset, vel aliter dici potest, quod
ibi non suberat necessitas rumpendi testm̃ ipso iure, ita Alber.
hic, quia præteritio nepotum non annullabat testamentum ip
so iure, quia illi nepotes erant emancipati. insti. de exhær. lib. in
princ. Sed posset replicari, quod satis est, quod per contratab. aliquan-
do annullatur ipso iure, aliquando non, vt dicit text. in l. maxi-
mũ vitium. C. de libe. præte. in verbo, ipso iure euertat, aut per
contratab. stare non patiatur. sed melius dici potest, quod ibi auus
instituit filiũ vna cum nepotib. vt probari vr ibi, instituto filio
& ex eo nepotibus. illa ergo dictio, ex eo, stat pro vna cum l. si.
C. de impub. & alijs substit. & ibi hoc sentit gl. in verbo, nepo-
36 tibus. Quinto † & vltimo obstat regula l. nã hoc iure. ff. de vul.
& pup. vbi vna determinatio respiciens plura determinabilia,
debet ea pariformiter determinare, & dicit text. in l. legata in-
utiliter §. fi. ff. de leg. 1. quod vna dispositio respiciẽs plures per
sonas debet etiam eas pariformiter determinare respon. dom.
Alex. quod illa regula procedit in dispositione voluntaria, non
autem in dispositione necessaria, sed vr quod hic nulla subsit
necessitas, quia siue nepos veniat cũ patre, siue post eũ, vtroqꝫ
casu vocatus vr, item subdit Aret. & post eum Iaso. quod nulla
subest necessitas instituendi filiũ vltra legitimam, tu dic, quod
ex quo pater, si vult conseruare testamẽtum a ruptela, tenetur
in aliquo instituere nepotẽ, quod vbi filium & nepotem instituit,
debemus capere hanc præsumptionẽ, quod voluerit eum vo-
care post filium, vel sublato filio de medio, quo casu subest ne
cessitas, & quo casu ordo charitatis & affectionis cõseruari po
test, & sic ob præsumptam mentẽ testantis non fit pariformis
determinatio. & vbi est maior fauor in vno determinabilium,
ẽt non fit pariformis determinatio. l. si ita scriptum vbi domi.
Benedic. de plum. ff. de manumis. testa. & tradit dom. Alex. in
cons. l. vol. 4. bon. tex. vbi Socin. no. in l. si mulieri & Titio ff. de
cond. & demon. Sed ista solutio non concludit, quia huic solu
tioni repugnat d. l. nã hoc iure. vbi esset fauor pupilli, vt in eius
persona esset substitutio pupillaris, & tamen hoc nõ cõsidera-
tur, vt fiat pariformis determinatio. sunt ẽt qui dñt, qđ hic non
fit pariformis determinatio, quia datur diuersitas rationis, &
vbi est diuersa ratio, vna & eadẽ res diuerso iure cẽsetur §. hinc
nobis. vbi Ang. in auth. de here. & Fal. & Alexan. in consi. 179.
volu. 5. col. pen. & And. sicul. in cap. excommunicato. col. pen.
de rescrip. & tradit Aret. in l. qui hære. §. qui discretos ff. de vul.
& pup. sed ẽt in casu l. nam hoc iure ff. eo. datur diuersitas ra-
tionis, & tamen fit pariformis determinatio, dic ergo, quod fit
pariformis determinatio, vbi fieri potest l. 2. vbi glos. de officio
37 proconsulis. † Secunda colligitur conclusio, quod si quis insti-
tuat fratrem & filios, quod cẽsentur vocati ordine successiuo,
licet cesset necessitas instituendi, solum enim attenditur ordo
affectionis & charitatis, quæ videtur maior ad fratrẽ, quam ad
filios fratris, si enim testator diceret. instituo fratrem vel filios,
illa alternatiua faceret, vt prius cẽseretur vocatus frater, quam
filij fratris l. cum pater. §. pen. ff. de leg. 2. ista ergo coniunctio po
sita inter fratrem & eius filios debet resolui in disiunctã sicut
38 † alternatiua posita inter conditiones ex præsumpta mente te-
stantis resoluitur in cõiunctã l. generaliter. C. de insti. & subst.
& l. Lucius col. 2. ff. de hære. insti. & facit tex. in l. si is qui ducẽ-
ta. & itẽ si pater. ff. de re. dub. licet regulariter in alternatiuis suf-
ficiat alteram partẽ esse veram l. si hær. plures ff. de cõd. inst. &
l. si quis ita stipulatus fuerit 10. aureos ff. de verb. obl. & l. si is qui
39 ducenta. §. verum ff. de re. dub. † Et facit pro opin. Bar. dictum
Paul. de Castr. in con. 122. vbi vult in simili quod copula, & re-
soluatur in disiunctam, vt si testator dicat si filius meus decesse-
rit in pupillari ætate & sine liberis, nã illa copula exponitur,
vel sine liberis vel postea, quod dictum sequitur Decius in d. l.
generaliter in princip. vbi etiam adducit dom. Benedictum de
Peru. in cons. 67. col. 2. & quæ scribit Soc. in consi. 53. col. 5. Et
si dicatur, vt dicit Soc. in d. §. item si pater. in 2. col. ad fi. qđ po-
tius disiuncta resoluitur in coniunctam quam econtra. itẽ qđ
sit possibile, quod pupillus possit habere filios c. de illo. de spõ
sa. dico, quod non video rationẽ diuersitatis, quare sicut disiun
cta ex præsumpta mente testantis in coniunctã resoluitur, cur
non debeat esse idem econtra. itẽ quod pupillus possit hr̃e filios,
est de raro contingentib. idcirco non dẽt haberi in considera-
tione, arg. l. si stolas §. frumenta ff. de contrahen. emp. & l. scio.
§. medico. ff. de annu. lega. Verũ Imol. hic & Alex. in consi. 14.
col. pen. vol. 4. dicit, quod iura allegata per Bar. nihil faciunt, quia
ibi quod disiuncta resoluatur in cõiunctã, est quia nõ est verisimi-
le, quod testator voluerit præferre extraneũ posteritati suæ, arg. d.
l. generaliter §. cũ aũt, & l. cũ auus ff. de condi. & dem. sed hæc
solutio Imol. & Alex nõ tollit difficultatẽ, quia tex. in d. l. gñe-
raliter, vt ibi dr in versic. 4. exẽplo habet ẽt locum in extraneo
instituto & grauato sub plurib. conditionib. alternatiue posi-
40 tis, sed † ex alio sm Aret. ista iura nihil faciunt, quia si in quæ-
stione Bart. censerentur vocati ordine successiuo, duo ex eodẽ
fonte causarentur specialia, primũ, quod coniuncta resolueretur
in disiunctam, 2m quod non daretur elect. sed rñdet Soc. quod id
quod dr de electione, nõ est speciale, sed regulare. quia ille qui
est prænominatus in alternatiua, præfertur d. l. cũ pater §. pen.
de leg. 2. sed quidam dñt, quod Soc. & Aret. præsupponit quod sit
speciale in casu d. l. gñaliter, vt disiuncta pro cõiuncta resolua-
tur, & tñ tex. in d. l. generaliter, ꝯrũ innuere vr. Itẽ si esset spe-
ciale, ille tex non extẽderetur ad extraneos, sed sunt omnia vi-
gilantiũ, quia specialitas illius legis consistit in fauorem libero
rũ institutis, vt disiuncta resoluat in cõiunctã, nec obstat verbũ
gñaliter, quia dico quod est lex gñalis ad grauatos sub trib. condi-
tionib. alternatiue positis, vt requiratur concursus oĩum cõdi-
tionũ ꝯ regulã l. si hære. plures ff. de condit. & demon. & ideo
vt Soc. dicit, sicut illa conditio, sine liberis, de qua in d. l. gene-
raliter, & in l. Lucius, facit quod disiuncta in coniunctam resolua-
tur, ita ordinata charitas in casu nostro debet operari. vt testa-
tor videa-

tor videat voluisse præferre fratrẽ ipsis filijs, sicut si eos vocasset alternatiue. iuxta. l. cum pater. §. pe. de lega. 2. & idem ante Socinum considerauit Oldra. in consil. 189. & idem tenet Soci. in consil. 52. col. 5. Sed aduertendum est ad hanc considerationem Socin. nam si fauor liberorum in casu. d. l. generaliter. operatur hoc, ꝙ illa disiuncta resolueretur in coniunctam, sequeretur, ꝙ substitutus deberet admitti ad fideicomm issum, attento quod substitutus decesserit sine liberis, & sic cessaret fauor ipsorum liberorum, & tamẽ vt ibi dicunt Alex. & mod. Peru. & nouissime Decius, licet grauatus decedat sine liberis, & cesset fauor liberorum, adhuc tamen excluditur substitutus ratio colligitur ex dict s Alex. & scribentium ibi. Nam postea quam fauore liberorum introductum fuit, ꝙ substantia illarũ conditionum resoluatur copulatiue, licet postea eueniat casus in quo cessat talis fauor illa substantia non dicitur diuerso iure censeri. & quod sit fauor liberorũ, satis probatur ibi, cui enim ferendus est intellectus. si forsan testamentum non fecerit, liberos autem habuerit. sed ex alio videtur ꝙ illa. l. generaliter. non faciat pro opinione Barto. quia tex. dicit si filios intestatus decesserit vel etiam sine liberis. nam illa dictio etiam secundũ Priscianum quem Bal. adducit, facit quod diuncta regulariter resoluatur in coniunctam. sed pro responsione dic, vt ibi late per mod. qui dicunt ꝙ in casu. l. Lucius nõ est ibi dictio ẽt & tñ
41 disiuncta resoluitur in coniunctam. † Tertio pro opi. Bart. facit tex. in cap. 1. episcopum vel Abbatem. & in c. 1. §. filia vero. de success. feu. in quibus iuribus probatur, qđ si pr̃ recipiat feudũ pro se & filijs masculis & fœminis, fœmina licet s̃m tenorẽ inuestituræ propter copulam, &, sit æqualiter vocata, tñ pp naturã feudorũ nõ censetur, donec extat masculus, ergo sicut ibi ꝯ proprietatẽ verborum vocatur fœmina post masculũ, cur non idem in proposito, vbi cadit ordo charitatis & affectionis, sed rñdetur, qđ plus operatur natura feudi ad improbandũ verba ꝙ̃ charitas & ordo succedendi ab intestato. vnde licet ibi dictio &, successiue intelligatur, non tamen in casu nostro, quia natura vltimæ voluntatis ita põt recipere, vt duo vocentur simul, inter quos est charitas ordinata, sicut ꝙ vocẽtur ordine successi-
42 uo. secus in feudis. † Quarto pro opi. Bar. videt̃ doctrina eiusdẽ Bar. cõiter approbata in l. re coniuncti. in vltima charta in ver. quæro de l. 3. vbi si testator habens filios ex duabus vxoribus omnes pupillos, & illos instituit, & inuicem substituit per copulam, &, si vnus ex his moriatur in pupillari ætate superstite fratre vtrinque coniuncto, ille solus admittatur exclusis fratri-
43 bus non vtrinque coniunctis. ratio est † quia per substitutionẽ pupillarem succeditur pupillo & in eius bonis, non autem testatori. l. sed si plures. §. ad substitutos. ff. de vulg. & pupil. & in dubio vr̃ se conformare cũ iure cõi & ꝯ proprietatem verborũ vt vult idem Bar. in l. vxorẽ. §. testõ. ff. de l. 3. & facit. l. si duo. in fi. ff. de acqui hæ. & not. Barto. in l. hæredes mei. §. cum ita. ff ad
44 Treb. † reperio quod Aret. in l. qui liberis. §. hæc verba. ff. co. de de vulg. & pupil. tenet contra Bar. ibi, & vult, quod in substitutione pupillari omnes fratres tam vtrinque coniuncti ꝙ̃ ex vno latere tantum, æqualiter admittantur, & sic etiam coniuncti ex vno parente tñ, per tex. in d. §. hæc verba. in versi. quisquis mihi hæres erit. sed illi tex. põt rñderi, qđ loquit̃ in casu, in quo substitutio facta fuit habita consideratione ad portionem hæreditatis, quia dixerat testõr, quisquis mihi hæres erit, sit hæres filio meo. sed nos loquimur, vbi substitutio fuit facta simpliciter, quo casu in dubio testõr etiam contra proprietatem verborum videtur se cõformare cum dispositione iuris communis. Potest tñ responderi, ꝙ ibi in casu Bart. non apparet, ꝙ substitutio illa fuerit facta per copulã. sed certe non videtur, qđ Bart. possit aliter intelligi. quia si instituo quatuor filios ex diuersis m̃rib s & eos adinuicẽ substituo, satis videt̃ substituti per copulã. Põt negari assumptũ ꝙ imò ex quo copulatiue nõ fuerint vocati, sed simpliciter. ꝙ vterinus cẽseat̃ substitutus vterino, & coniunctus cõiuncto. ex quo verba omnino repugnant. vel aliter dici põt, ꝙ opinio Bar. forte non vr̃ vera, per not. per eundẽ Bar. in l. Lucius. in fi. ff. de vulg. & pup. vbi videtur velle contrarium, vbi dicit. ꝙ si testator habens duos filios ex vna vxore, ex secũda duos alios, si eos instituat & inuicem substituat, vno ex his repudiante, dicit Barto. ꝙ admittuntur omnes. quia veniũt s̃m volũtatẽ testatoris, qui ad oẽs habet paternã affectionẽ. & cũ illa decisione Bar. transeunt Bal. Ange. & Sal. in l. testamento. ff. de test. mil. & videt̃ cõis opinio. Sed pro responsione dic, ꝙ Bar. in d. l. Lucius. vt ibi declarat Ias. loquitur in vulgari substitutione. in qua succedit̃ patri. sed in casu nostro agitur de substitutione pupil. & de hære. patris. Nam vbi agitur de hæreditate patris, nõ attendit̃, an aliqui filij sint vtrinque cõiũcti. & aliq vterini. qa oẽs admittunt̃ æqualiter, & probat̃ in l. si. ff. ad Treb. sed licet ista solutio sit de mente Bart. ẽt in d. l. re coniuncti. in pe. char. in ver. tertio quæro. qui facit expressam d̃ am inter substitutionẽ vulgarẽ & pupillarẽ, tñ aduertendũ est qđ Bar. in d. l. Lucius. cõsiderat affectionem testatoris, quæ vr̃ esse æqualis tã ad coniunctos ex vtroq; latere ꝙ̃ ad vterinos tñ. & vbi agit̃ de interpretando substitutionem pupillarem, consideratur affectio & mens testatoris, vt in simili casu vult Bar. in l. 2. in 3. col. ff. de vul. & pup. dũ vult, ꝙ tacita pupillaris non habeat effectũ contra fratrem pupilli, siue frater sit vtrinque coniunctus, siue non, sed admittatur frater exclusa matre, & sic ibi videtur non se conformare ad dispositionem iuris communis, & tenendo hanc opinionem doctrina Bar. in d. l. re cõiuncti, nihil facit ad hanc opinionem Bar. ibi, quia est communis vt sup. dixi con-
45 tra Bar. Communis igitur docto. conclusio est contra Bar. hic & fundamentum cõis opi. stat in c. Raynutius. & in c. Raynal. de test. vt per docto. cõiter hic, & per Soci. in consil. 113. & in consi. 96. col. 4. vol. 4. & per Soc. in cons. 12. in 3. col. vol. 3. sed vt Soc. dicit, illa iura ex duplici capite non probant, & considerãdum est, quod in casu c. Raynutius in quo fuit substituta Alterocha & eius soboles adiectæ impuberi si ipsa adiecta decederet sine liberis, & etiam in casu, c. Raynaldus, ille qui reliquit dimidium bonorum quibusdam auunculis, & aliud dimidium patruo & eorum filijs, non erat contentio, an essent admittẽdi æqualiter, vel ordine successiuo, sed solum erat cõtentio super detractionibus fiendis, & super bonorum diuisione, alias sententia ibi lata non fuisset conformis libello, prout esse debet, l. vt fundus. ff. cõ. diui. Ex quo ergo fuit ibi lata sup detractionibus datur intelligi. ꝙ non erat cõtentio, an illi vocati essent admittendi æqualiter, an ordine successiuo, ergo ille textus nihil facit. Sed aduerte, quia adhuc pondero illa iura cõtra Bart. & subtilius, nã in casu c. Raynu. iudices mandauerunt hæreditatem restitui Alterochæ & eius filiæ. Si ergo Alterocha debuisset admitti prius, & eius filia post, illa sententia fuisset nulla in casu. c. Raynal. vbi fuit adiudicata pars hæreditatis Rayn. patruo & filijs ipsius Ray qui filij si debuissent admitti ordine successiuo, egissent sine actione, & sententia lata super inepto libello, in quo quis agit sine actione, est ipso iure nulla, glo. singularis in au. de obliga. in prin. & bo. tex. in c. cum dilecti, de empt. & vend. sed Soc. non insubtiliter rñdet, & consideratũ est ꝙ ex quo ibi Alterocha & pater consensit illis filijs agentibus, videtur voluisse, quod in necessarium antecedens ante euentum conditionis fieret restitutio eorum filijs, dato ꝙ essent vocati ordine successiuo, quia potuissent consentire pater & Alterocha, vt illi patruo & eorũ filijs fieret restitutio, qa a pari procedunt, vel quod pater & mater restituant, vel volentibus restituere consentiãt, iuxta no. per Bal. in l. is qui hr̃s, §. neque filius, ff. de acq. hæ. Sed illa cõsideratio Soci. nõ vr̃ vera, qa fateor ꝙ a pari procedũt, vel ꝙ pater restituat vna cũ filio, vel ꝙ filius iubẽte pr̃e, vt dicit Bal. in d. §. neque. Sed ibi præsuppo n. ẽ. ꝙ valeat sñia, sed nõ valuisset, si fuissent vocati ordine successiuo, attẽto ꝙ filij non habebãt actionẽ, nec potuisset pater cõsentiendo filijs agẽtibus eis dare actionẽ. quia fuisset necessaria cessio vel delegatio, iuxta no. in l. facta, §. si hæres, ff. ad Trebel. & in l. 3. C. de nouatio. Et eo maxime quia poterat tractari de p̃iudicio eorũ, qui potuissent opponere exceptionẽ nullitatis, iuxta no. in l. vbi pactũ, C. de tra. sa. alias fuisset in potestate illorũ cõualidare iudiciũ. Alio tñ modo dicit Soc. nã dato ꝙ in d. dictis iuribus fuerint vocati ordine successiuo, tñ ex quo Alterocha & filia & illi patrui & filij simul petierũt, visi fuerunt fateri contenta in eorũ libello, l. cũ p̃cũ, C. de lib. ca. & sic quod erant vocati æqualiter, potuit ergo iudex condẽnare ibi aduersantes restituere pr̃i & filio postea ꝙ̃ confessi fuere in eorũ libello, quod fuerãt vocati æqualiter, quia nihil aliud quærit prætor, nisi vt partes reducat ad concordiã, l. si conuenerit, ff. de re iudi. Sed iste secundus intellectus Soc. non videtur verus, quia illa cõfessio, ex quo si essent vocati ordine successiuo, esset ꝯ ius & sic errassent in iure, de iure nõ posset subsistere. l. ornamẽto
46 rum. ff. de au. & arg. leg. † Põt ergo alio modo dici ad textum, in d. c. Raynutius, & c. Raynaldus, quod in illis iuribus nõ possunt Alterocha, & filia, & illi patrui & filij censeri vocati ordine successiuo, qa ibi Raynutius & Raynaldus nolebãt seruare ordinem succedendi ab intestato, imo recesserant a tali ordine. Nã ab intestato illi auũculi & patrui successissent Raynaldo æqualiter, sed filij eorum Patruorũ, non successissent in locum patruorũ Raynaldo cũ illis auunculis, quia filij solũ subintrant locũ patris in duobus casibus, idest in successione ascẽdentis, & in successione patrui simpliciter, § reliqui si, in auth. de hære. ab intesta. venien. vbi Ang. in 2. notabili, & ita tenet Barto. in auth. post fratres, & probatur ratione, nam secundũ iura Codicis & Institutionum filij non intrabãt locum patris in successione transuersalium, vt est casus in §. sed si plures insti. de leg. agnato. successi, & declarat Decius in consilio suo primo, vbi dicit, quod solum fuit correctum in patruo, simpliciter ergo in alijs standum est iuribus antiquis. & idem Dec. in consil. 77. & in consil. 441. in 2. col. Sed considera, quia fateor, quod vocando patruum & filios vna cum auunculis, videtur peruertere ordinem succedendi, sed hoc est, de quo disputauimus, quia si esset verum id, quod Bar. dicit qđ quis vocando fratrẽ & alios, quo casu ẽt peruertit ordinẽ succedendi

vocando

vocando eos æqualiter, videretur eos vocare ordine successiuo
idem esset in casu c. Raynaldus, vbi vocat patruum & filios. nā
illa copula deberet resolui in disiunctam, & tamen non resolui
tur, ergo non recedit a proprietate verborum. Ad tex. in capit.
Raynutius. Datur alia responsio singularis, quod etiam ibi cō-
stabat expresse, quod testator nolebat seruare ordinem succe-
dendi, nam ibi substituit. adiecte, si decederet sine liberis, Alte-
rocham, & sobolem, & mater erat in medio, & in tali substitu-
tione, quæ erat compendiosa, includitur pupillaris expressa per
verba generalia, quę excludit matrem, vt communiter scriben
tes dicunt in l. præcibus. C. de impube. & alijs substitutio. & ta-
men secundum ordinē succedendi ab intestato, mater debuis-
set adm tti vna cū Alterocha. authentica defuncto. C. ad Ter-
tullia. & ita alias transiui dum legerem Papię regnante Chri-
stianissimo & potentissimo Galliarum Rege, sed nūc dico ad-
huc (vt statim dixi) quod id est de quo disputamus, an vbi appa
ret ex verbis, quod testator voluerit vocare fratrem & filios co
pulatiue, au debeamus recedere a verbis, vt videat voluisse se-
cundum ordinem charitatis eos vocare secundum ordinem
succedendi ab intestato, & ideo tenenda est opinio contra Bar
to. prout tenēt communiter scribentes per illa duo iura, a qua
in iudicando non recedas. Mihi tamen placet responsio, quod
in dictis iuribus non esset quæstio super ordine succedendi, sed
super detractionibus fiendis, & dico quod tex. saltem in capit.
Raynutius, nihil facit, quia ibi vocauit Alterocham & sobolem
& nomen sobolis est collectiuum & sic debuissent secundum
communem opinionem censeri vocati ordine successiuo. Er-
go datur intelligi, quod ibi non erat quæstio super detractioni
bus. Posset tamen replicari, quod ibi non potest considerari or
do successionis respectu sobolis, quam gestabat in vtero, quia
in ea non potest cadere affectio. argumen. glo. in l. qui filiabus.
ff. de legat. primo. Retenta hac conclusione quod vbi quis vo-
cat fratrem & eius filios, quod videatur eos vocare æqualiter,
47 discutiendæ sunt aliquæ dubitationes. † Prima erit dubitatio, te
stator vocauit fratrē, & eius filios & nepotes, an videantur vo-
cati ordine successiuo, vel ęqualiter. Angel. in consil. 29. incip.
Institutio. videtur velle, quod cēseantur vocati æqualiter, dum
dicit, quod in his quibus cadit ordo charitatis, & affectionis, si
sunt nominati tam primi quam secundi vel vlteriores per co-
pulam, & vel dictionem (cum) adhuc admittuntur simul, &
hanc opinionem sequitur Socin. in consil. 113. in 2. colum in fi.
& facit ratio, nam ea ratione qua demonstrato patre & filijs, q
sunt in gradu dispari, ęqualiter admittuntur, id videtur dicen-
dum, vbi adiunguntur nepotes. sed opinio Socin. apud me vi-
detur dubitabilis. quia Angel. non videtur loqui prout Soc. eū
intelligit, quia Angel. dum facit mentionem de vlterioribus, vi
detur loqui eo casu, quo quis vocauit fratrē & nepotes ipsius
fratris, non autem fratrem, filios & nepotes. Sed aduerte, quia
videtur, quod siue quis substituat, vel instituat fratrem, filios,
& nepotes, siue fratrem & nepotes, quod vtroque casu videan
tur vocati ordine successiuo ex duplici capite. Primo ex his, q
hic Soc. dicit. nam vbi quis vocat fratrem, & eius liberos, talis
substitutio videtur facta ordine successiuo, vt etiam dicit Ang.
in d. consil. 29. ratio, quia verbum (liberos) est collectiuum
plurium personarum existentium in diuersis gradibus l. libero
rum. ff. de verbor. significatio. sed si opinio ista est vera, idem
erit dicendū in casu isto, vbi quis vocat fratrem & filios ac eius
nepotes. quia etiam appellatione nepotum veniunt pronepo-
tes & abnepotes, quilibet enim est nepos, & solum additur præ
positio, vt decernatur primus a secundo. l. cui eorum §. 1. ff. de
postulando, & l. mirum, & l. socer. ff. de verb. signif. Et declarat
hoc Bartol. in §. instituens. infra hac nostra lege. Item ratio, qua
re vbi vocantur frater & eius liberi, quod videantur vocati or-
dine successiuo, est secundū Raph. Cu. quia esset absurdum, ꝙ
si frater institutus vel substitutus haberet filios & nepotes, ad-
mitterentur simul, & sic succederet nepotes cum auo. sed ista ra-
tio militat etiam in casu nostro. Nam si frater haberet filios ne
potes, & pronepotes, deberent admitti ęqualiter, quod esset ab
surdū. veritas ergo istius dubitationis dependet ab alia, quam
inf. tangam, an vbi vocantur frater & eius liberi, veniant ordine
successiuo, & demonstrabo, quod non, sed quod veniūt æqua-
48 liter, contra Ang. Raph. Socin. & plerosque alios. † Sed hic ca-
dit secūda dubitatio. nam communis opi. quę hēt. quod vbi qs
vocat fratrem & eius filios, qd videantur vocati æqualiter, pro-
cedit de plano, vbi quis vocat fratrem & filios fratris, sentiēdo
de certis filijs, quia dixit, instituo vel substituo fratrem, & Fran
ciscum ac Ioannem eius filios, sed quid si nō sentiat de certis fi
lijs ipsius fratris, an isto casu procedat cōmunis opi. Bal. in suo
consil. incip. charissima. tenuit, ꝙ vbi fit subst̄ō de p̄re & filijs in-
definite, qd isto casu videanē vocati ordine successiuo, p l. Lu-
cius. ff. de hæ. inst. & l. Titia Seio. §. Seia. ff. de leg. 2. & vltra Soc.
hic opi. Bal. confirmaē per tex. in l. cū ita §. in fideicommisso. ff.
de l. 2. vbi qñ al qs primo nominaē, & alij sub collectiuo expres-
se nominatus p̄ferē alijs. sed nomē filijus indistincte prolatū vr̄
collectiuū, vt ꝯcludit Bar. in l. re cōiūcti. vers. 2. principaliter q̄-
ro. ff. de le 3. & reperio, qd Alex. in cōs. suo 14. in ver. quarta con
cl. vol. 4 sequiē opi. Bal. de quo nullus facit mentionē. sed Soci.
hic tenet oppositū per casum in terminis in c. Rayn. vbi substi-
tuta fuit Alterocha & soboles, q̄ gestabat in vtero, & poterat
habere plures & pauciores filios in vtero. ar. l. si pater ff. de sol.
& l. antiqui. ff. si pars hær. pet. & sic patet, quod nō sensit de cer
tis filijs, sed de incertis, & tamen admittunē simul cū matre. sed
ad tex. in c. Ray. posset r̄nderi, vt supr. dixi, & eodē modo posset
c. Rayna. verū opi. Soc. videtur verior. Primo per copulam, quę
ita videtur coniūgere, vbi quis sensit de incertis, sicut de certis.
l. vnica. §. is ita. C. de ca. tol. & l. si Titio. ff. de vsufr. accre. & con-
tra Bald. facit rō vltra Soc. hic, nam potius videretur attenden-
dus ordo charitatis, vbi test̄ōr expresse nominauit & certifica-
uit, quam vbi sensit de incertis. quia quum sit expressa nomina
tio, prius nominati censentur magis dilecti. l. quoties ff. de vsuf.
item quia ad incertos nulla cadit affectio, per id quod habetur
in l. qui filiabus. ff. de leg. 1. & in l. si cognatus ff. de reb. du. ergo
non potest dari ordo charitatis. quia non entis nullę sunt quali
tates. & hac ratione vtitur Soc. in consil. 113. col. 3. in prin. Sed
aduerte, quia tex. in l. quoties. super quo se fundat Soc. nō pro-
bat. quia ibi nisi primo nominatus censeretē magis dilectus, di-
spositio vitiaretur. item rō Soci. non videtur concludens ex eo,
quia vbi sunt omnes expresse nominati & copulatiue, censen-
tur ęqualiter dilecti, vbi non potest vitiari dispositio rōne incer
titudinis, vt in casu l. quoties, vbi si quis vocat fratrem & eius fi
lios. & non sentit de certis filijs, saltem debet attendi ordo cha-
ritatis respectu fratris, qui est primo nominatus. licet respectu
filiorum nullus ordo possit attendi, quia sunt incerti, & hoc est
quod considerat Bald. tenenda tamen est opini. Socin. contra
Alex. in d. cons. 14. hoc potissimo fundamento, quod pp copu-
lam, quæ cōiūgit ęqualiter, sunt ęqualiter admittēdi, nec distin
guunt doc. an test̄ōr senserit de certis, an vero de incertis, facit
l. 1. §. quod aūt. de vul. ff. de aleato. nō ob. in l. cū ita §. in fideicō-
misso. ff. de leg. 2. quia pro responsione considerandi sunt duo
casus. Primus casus est, vbi aliqs est substitutus nominatim, &
alij per copulā, & p nomē collectiuū, & inter istos nō cadit or-
do affectionis, & in isto casu ęqualiter admittunē sine dubio, &
ita pōt intelligi c. Raynu. vbi fuit vocata Alterocha & soboles
quam gestabat in vtero, ad quā sobolem non cadebat affectio.
q̄ non erat in rerum natura d. l. qui filiabus. vbi gl. Secundus ca
sus est vbi qs nominatim vocatur, & alij per nomen collectiuū
inter quos est disparitas gradus & cadit ordo naturalis affectio
nis & isto casu qa inter eos succederent ordine successiuo, pri-
mo nominatus, q est prior in ordine, p̄ferē illis saltē in affectio-
ne, qa primo nominatus, si. n. voluisset testator, ꝙ nō præferreē,
vocasset eum cū alijs per nomen collectiuū familię d. §. in fidei
49 commisso. de quo tamen tex. statim dicam. † Tertia cadit dubi
tatio, quid si test̄ōr instituat fratrem & eius liberos, an isto casu
videantur vocati æqualiter, an vero ordine successiuo. Soc. hic
concludit quod censeantur vocati ordine successiuo. quia ver-
bū, liberos, est collectiuū pluriū & p̄sonarū existētiū in diuer-
sis gradib. sicut nomen familię & cognationis, & appellatione
liberorū veniūt oēs in infinitū l. liberorū ff. de ver. sig. & l. sed si
hac §. liberos ff. de in ius vo. proprie tñ liberi intelligunē vsq. ad
trinepotem l. iuris. §. parentis ff. de grad. & tradit Alexand. in
rub. de lib. & posth. inf. vero licet sint liberi, tñ non hñt speciale
nomē, & istud tenet ēt Rap. Cu. dicēs, qd sicut liberi inter se ve
niūt ordine successiuo, vt proximior p̄feraē remotiori, pari rō-
ne frater dēt præferri, vt pariformis sit determinatio. l. nā hoc
iure, ff. de vul. & pup. qa esset absurdū, si qs institueret fratrē, &
liberos, & frater hēret filiū & nepotē, qd nepos cū auo æquali-
ter admitteretē. & cū hac conclusione transit Alex. in cons. 14.
in 3. col. in vers. 2. concl. vol. 4. & 219. in fi. vol. 2 & 26. col. 3. vol.
3. & idem Soc. in cons. 113. in 1. & 2. col. Sed ista cōclusio vr̄ du
bitabilis. quia copula, & eos vr̄ copulare, ita vt eodē tpe censeā
tur vocati l. 1. §. si ita C. de cad. tol. liberi. n. inter se nō p̄nt cēseri
vocati ordine successiuo. qa ex quo sunt in altera parte copulę
solū respectu copulę debent ꝯsiderari, & respectu ipsorū inter
se nō sunt in ꝯsideratione, vt in simili no. d. Ant. de But. in cōs.
77. visis actis co. 2. vbi concludit, qd si factum sit cōpromissum
inter vnū pro vna parte, & alios plures pro alia parte, tale ꝯpro-
missum nihil operaē quo ad istos plures pp copulā, &, quæ vr̄
eos copulare ęqualiter. & ita in terminis ꝯcludit Dec. in ꝯs. 254
co. vl. Nō ob. rō Soc. qd ex quo liberi veniūt ordine successiuo
inter eos, frater dēt pariter venire cū liberis, vt sit æqualis deter
minatio. Nam ad istud patet responsum ex prędictis. nam natu
ra copulę operatur, vt hi liberi inter se cōsiderari non possint.
50 † & pro hac sniā vr̄ tex. in l. Lucius §. Lucius ff. de le. 2. vbi si te-
stator ita dicit, prædiolum meū dari volo. Seię & libertis liber-
tabusq; meis, quos & quas hoc test̄ō manumisi, nā ibi Seia nō
prefert, sed oēs ad viriles partes admittunē ad hūc tñ tex. potest
responderi dupliciter. Primo, quod ibi admittunē omnes ad vi
riles partes s̄m gl. ibi, quā sequitur Bar. ex quo ibi test̄ōr voluit
prædium

prædium non alienari extra familiam, propter quod præsumit voluisse cuique dari virilem, cum magis voluerit prouidere familiæ, q̃ Seiæ, quæ erat extranea, & sic ille tex. nih. l facit, vel aliter põt induci contra cõem. nam ibi quia testator vetuit prædiolum alienari, ideo admittuntur ad viriles, quia si non fuisset facta prohibitio de non alienando, admitterẽtur æqualiter pp copulam, &, tamen ibi erant vocati per nomẽ collectiuũ, quia fuit factũ legatum libertis & libertabus, qui erant iam manumissi tpe testamenti, & ẽt his, quos manumisit in testõ. & illa verba (libertis & libertab⁹) pñt verificari in plurib⁹ libertis existentibus in diuersis gradibus, puta in patre & filijs libertis, nisi dicas, q̄ dato q̄ possint dari plures liberti existentes in diuersis gradibus, tñ in his quo ad patronum non põt cõsiderari ordo successionis, nisi replicando dicas, quod posset considerari habito respectu ad primo loco admissum ad legatum vel fideicõmissum, vt probari vř in l. cũ ita. §. in fideicõmisso. ff. de lega. 2. Nota tñ quod per illũ tex. vř limitari. d. §. in fideicommisso. vbi primo nominatus præfertur. nã in casu. d. §. Lucius. Seia q̃ fuit primo nominata, nõ prefertur, & forte duplici ratione. Primo, quia dicta Seia erat extranea, & sic non erat de familia liberorum, sed in casu. d. §. in fideicõmisso. illi primo nominati erant de familia ipsius testatoris, ita limitat Bart. in d. §. Lucius. in fi. dum opponit. de. §. in fideicõmisso. si ergo testator diceret, instituo Caium extraneũ & illos de familia mea, isto casu Caius tanq̃ primo nominatus non præferretur, sed an isto casu essent Caius & illi de familia testatoris admittendi æqualiter, an per viriles? & videretur q̄ ad viriles partes deberent admittendi p̄ tex. in d. Lucius, sed ad illum text. põt dici, quod ibi admittunť ad viriles partes, quia testator vetuit prædiolum alienari extra familiam, quo casu præsumitur voluisse dari vnicuique virilẽ, quia vř legasse contemplatione familiæ libertorum, vt probať ibi, de noĩe familiæ meæ, ſm Dy. & Albe. de Ros. alias ſm eos Seia ibi admitteretur æqualiter. & no. idem Alb. in l. liber homo. in §. Titius hæres. in fi. de hære. instituen. vel aliter põt dici ad illum tex. quod ibi admittuntur omnes ad viriles partes, quia pñt dici oẽs vocati viriliter. nam ibi liberti vocantur ad vnã partem, libertę ad aliam. Item illi, quos manumisit in testõ, & qui non erant liberti nec libertę tpe testamenti, veniunt in aliã partem, & Seia in aliam partem, & hoc modo oẽs dici pñt viriliter vocati, quia sunt quatuor qui vocantur. s. Seia, liberti, & libertę, ac illi qui fuerunt in testõ manumissi. facit. l. interdum. ff. de hære. instit. & per hoc patet quod non est bona opinio Petr. & Cy. qui dicunt. q̄ ibi vocantur in viriles per demonstrationem factam per relatiuum, quos, quia solum fuerunt demonstrati, per relatiuum. quos, illi liberti, qui non erant manumissi tpe testamenti. vnde si ibi legasset testator simpliciter, Seia & liberti admitterentur æqualiter, & tñ verbum, libertis, est collectiuũ plurium libertorum existentium in diuersis gradibus, quia p̄ F libertorũ põt hẽre filios & nepotes libertos, & sic ibi vř tex. pro

51 opi. Deci. vltra alios. † & tenẽdo hanc opinionem, quod si quis leget fratri & liberis, vel instituat aut substituat fratrem & liberos, q̄ videanť vocati æqualiter, non autẽ ordine successiuo rñderi põt ad tex. in l. cum ita. § in fideicõmisso. ff. de leg. 2. quod ibi non apparet, q̄ vocauerit illos noĩatos & familiã per copulam, põt ergo dici, quod ibi legauit Petro & Caio, vel illis de familia, quo casu primo noĩati vñr prædilecti. vt probari vř in l. cum pater. in §. pe. ff. de leg. 2. & tex. in d. §. in fideicõmisso. ita intelligit Bar. hic in 2. col. in princ. vers. quæro. vbi si quis legat Titio & familiæ, vel vocat Titium & familiam instituendo vel substituẽdo, diuidetur eos vocare æqualiter, quia pp copulam, &, illi de familia non possunt censeri vocati ordine successiuo inter se, ex quo copula, &, eos æqualiter cõiungit. Finge enim, quod quis vocet Titium & eos de familia ipsius testatoris, & demus, quod plures sint de familia, qui sint in eodẽ gradu cũ Titio, certe esset absonum, quod non admitterẽtur æqualiter, & non tenet consequentia dicere, primo nominatus videtur magis dilectus, ergo preferendus, quia respondeo, quod vbi dispositio posset vitiari ratione incertitudinis, tunc attẽditur ista præsumptio. l. quoties. ff. de vsufruct. & l. qui soluendo. cum l. sequenti. ff. de hæredib. instituen. quæ iura ita loqui videntur.

52 † Item licet in alternatiuis sufficiat alteram partem esse verã, reg. in alternatiuis. de regu. iuris in 6. & l. si hæredi plures. ff. de conditio. institu. tamen vbi cadit inter honoratos, non procedunt ista iura, & ideo primo nominatus tunc videtur prædilectus, vt supra declaraui. non obstat ratio Cuma. dicentis, quod esset absonum, quod si frater haberet filium & nepotẽ, quod nepos succederet cum auo suo, quia respondeo, quod ex quo verbum, liberos, proprie comprehendit omnes descendentes vsque ad trinepotem, immo etiam non videtur absurdũ, quod succedat nepos cum auo, quia ex quo fuit vocatus per copulã, &, venit appellatione liberorum proprie, licet non habeat speciale nomen, & magis attenditur proprietas verborum, quam præsumpta mens testatoris, vt est tex. in l. si alij. ff. de vsufruct. leg. quicquid dixerit Barto. in l. vxorem. §. testamento. ff. de lega. 3. non obstant decisiones. supra allega. quia dico, quod Alexand. in dicto consil. bene dicit, quod verbum, liberi, est collectiuum, sicut gens & familia, & ideo fateor, quod si quis instituat vel substituat liberos vel familiam simpliciter, non vocando alium cum familia, quod videtur vocare illos de familia ordine successiuo. faciunt nota. per Paul. de Castr. in consil. 383. volum. 1. sed vbi vocat Titium & liberos, vel Titium & familiam, propter copulam, &, liberi non possunt esse in consideratione inter eos propter copulam. Et ista opinio videtur verior.

53 † Sed hic cadit alia dubitatio, quæ millies contingit in facto in Sabaudia & vltra montes, quid si testator dicat, instituo vel substituo fratrem meum & suos, an censeantur vocati ordine successiuo? videretur, quod deberent censeri vocati æqualiter, quia appellatione suorum proprie videtur, quod veniant solum filij, qui sunt sui, vel habent iura suorum. iuxta. §. sui. insti. de hære. qualit. & differ. & l. in suis. ff. de libe. & posthu. & l. meminimus. C. de leg. sicut ergo vbi quis vocat fratrem & filios, secundum communem opinionem videtur eos vocare æqualiter, ita videtur dicendum in casu isto. facit etiam, nam licet appellatione suorum veniant etiã nepotes. l. suus quoque. cum similibus. ff. de hæred. institu. tamen nepotes non dicuntur sui per prius & proprie, quia suitas non capit nisi primum gradum. l. 1. §. sciendum. ff. de suis & legiti. & verba debent intelligi per prius non autem per posterius. l. hoc legatum. ff. de leg. 3. Item existentes in primo gradu sunt sui simpliciter, patet, quia non possunt institui sub conditione casuali vel potestatiua. l. si pater. C. de institut. & substitut. Nepotes vero sunt sui conditionaliter, id est, si filij desierunt esse sui, & appellatione alicuius dispositionis non venit dispositio conditionalis proprie. l. 1. §. si quis simpliciter. ff. de verborum obligationibus, & tradit Soci. in l. 1. in 1 & 2. colum. vbi dixi. ff. de vulga. & pupil. Deci. in consil. suo 253. aliquando appellat suos id est liberos. Ideo aduertendum est, nam si verbum, suos, idem importaret, quod verbum, descendentes, prout videtur velle Alex. in consil. 26. col. 5. Certe secundum magis communem opi. vbi quis vocaret instituendo vel substituendo fratrem & suos, censerẽtur vocati ordine successiuo, sicut vbi quis vocat fratrem vel descendentes, vel fratrem & liberos, secundum Soci. hic in 3. col. & in consil. 11. vol. 3. & in consil. 113. videtur eos vocare ordine successiuo Sed tenendo opin. Decij in d. consil. 253. videretur dicendum, quod deberent admitti æqualiter, vt s̃ dixi. reperio q̄ Pau. de Cast. de quo nullus facit mentionem, in consil. 404. vol. 1. in nouis. & in cons. 374 volu. 2. vult, q̄ illud verbũ suos intelligatur de proximioribus venientibus ab intestato siue ex linea descendentium, siue ex transuersali. per tex. in l. maritus §. manente. ff. de iu. dotium & in l. 2. & in l. 3. ff. de accusat. & in l. fœmina. C. ad Tertull. subdit Paul. q̄ illud verbum suos nõ debet ita stricte intelligi, vt intelligatur de suis existentibus in potestate, quia testator de tali subtili interpretatione non cogitauit, & verba intelliguntur secundum intentionẽ proferentis. l. stipulatio ista. §. hæc quoque. vbi glo. ff. de verb. obl.

54 † Item verba debent intelligi prout possunt adaptari. l. si vno. in princ. ff. loca. l. sed & si possessio. §. item si iurauero. ff. de iureiu. & l. cum pater. §. cum in integ. ff. de leg. 2. facit. l. hæredibus. §. fi. ff. ad Treb. & l. nec seruus. ff. de peculio. l. quibus diebus. §. cũs ff. de condi. & demonst. ergo erit collectiuum. Pro resolutione

55 † istius materiæ, ego dicerem sic, aut testator instituit fratrem & suos, & tunc si tempore testamenti frater habẽt filios dicerẽ testatorem sensisse de filijs fratris vocando eum & suos, & isto casu deberent admitti æqualiter, sicut quando quis vocat fratrem & filios ſm communem opinionem, aut vero frater tpe testamenti non habet filios, & tunc testator uocando fratrem & suos, vř sentire de suis. i. de descendentibus, & vř q̄ isto casu censeantur vocati ordine successiuo, sicut vbi quis vocat fratrẽ & liberos, vel fratrẽ & descendẽtes. vt Soci. hic dicit. & facit id quod vult Dec. in d. cons. 253 in fi. dum dicit, q̄ si quis instituat vel substituat fratrẽ & filios, si frater nullos habet filios, cẽsenť vocati ordine successiuo, ex quo ad filios qui non extabant tpe testamenti, nullam potuit habere affectionẽ, & isto casu Deci. vř limitare cõem conclusionẽ, de qua hic per scribentes, q̄ frater & eius filij videantur æqualiter vocati. vt procedat, vbi sunt nati tpe testamẽti, alias secus. quidã alij dicunt, q̄ isto casu vbi filij sunt nati, q̄ pater consequitur solidum. & postea filijs natis restituit partem, allegantur no. per Bal. in l. fi. cur b. ff. de leg. 2. & per Cor. Peru. in cons. 17 col 4. vol. 4. Sed isti doct. hoc modo non dicunt in meo lib. solus Cor. tenet opin. communẽ hic, q̄ frater & eius filij censeantur vocati æqualiter. Ego autem in terminis q. Bar. dicerem. q̄ si quis instituat vel substituat fratrẽ & eius filios, q̄ si isti filij sunt concepti tpe testamenti, licet nõ

56 sint nati. q̄ censeanť vocati æqualiter cũ eorũ patre. † quia conceptus hř pro existente in rerum natura. l. Titius. & l. itẽ ꝑtor. ff. de suis & legi. aut vero nõ erant concepti, & isto casu si testator instituat fratrẽ & ei⁹ filios, vř q̄ talis institutio quo ad filios nõ subsistat, attento quod fuit facta de nõ existentibus in rerũ natura,

natura, arg. l. vnicç. §. & cũ triplici. de cadu. tol. nisi dicas quod talis institutio videtur facta de nasciturіs & hoc nõ videtur prohibitũ. arg. l. 1. in fi. ff. de condi. & demõ. & l. interdũ. ff. de verb. ob. facit. l. placet. ff. de lib. & posth. & istis duobus casibus videtur quod pater consequatur solidũ, & post natiuitatem teneatur restituere filijs natis statim partem. Nec reputatur absurdũ quod filij qui non erant in rerum natura, nec etiam erant concepti tẽpore dispõnis admittantur aliquando, dummodo reperiantur in rerũ natura tẽpore quo purificatur conditio substõnis, vt declarat Alexand. vbi refert alios in consi. 26. in 2. col. vol. 3. de quo latius dicã infra & in consi. 184. volu. 2. & plene per Soc. in consi. 104. 3. vol. Et verũ, quod isti doctores loquuntur vbi filij sunt vocati in euentũ alicuius cõditionis, vt si dicat testõr, quandocumque decesserit filius meus, substituo fratrem meũ & eius liberos, nam liberi fratris admittuntur, dummodo reperiantur in rerum natura tempore quo conditio fidei-
57 commissi purificatur. de quo infra dicam. † Sexta suboritur dubitatio iam vidimus, quod vbi quis vocat fratrem & eius filios, quod censentur vocati æqualiter, sed Socin. dubitat, an possit dari casus, in quo filij admittantur ordine successiuo, & cõcludit quod in casibus, in quibus appellatione filiorum veniunt nepotes, quod filij veniunt ordine successiuo, quia isto casu verbum (filij) videtur collectiuum pluriũ personarum existentiũ in diuersis gradibus, faciunt no. per Barto. in l. re coniuncti. in versi. 2. principaliter quęro. ff. de lega. 3. Sed aduerte, quia si opinio Soci. est vera, videtur confundi differentia, quam facit idem Soci. an quis instituat vel fratrem & eius liberos, an vero fratrem & filios, vt primo casu censeantur vocati ordine suc-
58 cessiuo per vulgarem. † Secũdo vero æqualiter. quia vera est iuris conclusio, quod vbi testõr loquitur de filijs in eorum fauorem disponendo, sicut est, vbi eos vocat instituendo vel substituendo, tunc appellatione filiorum veniũt nepotes, vt per Bar. in l. liberorũ. col. 4. ff. de verb. sig. alleg. l. Lucius. ff. de hę. insti. & cum Bar. transit Cuma. in consi. 119. & Alex. in consi. 9. visis verbis testamenti. col. 2. vol. 1. & in consi. 5. col. 3. volu. 3. & per Barba. in cõ. 11. col. 7. vol. 2. vbi ergo testõr vocat filios instituendo vel substituendo, appellatione filiorum veniunt nepotes ideo ad intellectum dictorum Soci. fieri possunt infrascriptę cõ-
59 clusiones. † Prima sit conclusio si quis instituat fratrem & eius filios, si tempore instõnis iste frater non habet filios sed nepotes ex filijs, dico quod isti nepotes debent admitti ęqualiter cũ auo, non aũt ordine successiuo, attento quod isto non potest habere locum in filijs, qui non erant tempore dispositionis, si enim censerentur vocati ordine successiuo, vt sentit Soc. certe redderetur elusor a cõis doctorum sententia hic, quæ habetur quod filij admittantur cum patre instituto ęqualiter, quia semper vbi agitur de fauore, appellatione filiorum veniunt nepotes. Secunda sit conclusio, si quis instituat vel substituat filios alicuius, dico quod isto casu bene procedit opinio. Socin. vt censeantur vocati ordine successiuo, si quis substitueret, vel institueret liberos alicuius, secus dicatur aduerte, nam appellatione liberorum veniũt descendentes vsque ad trinepotem proprie, vt tradit Alexan. in tali. ... sed appellatione filiorum veniunt nepotes ex quadã interpretatione ... sic improprie. ergo non bene arguitur, vt gl. dicit in l. filij appellatione. ff. de verb. sig. & Signo. de homo. in consi. 244. incipi. quidam fecit testamentum ... in fi. & probatur in l. quod si nepotes. ff. de testa. & tradit Alex. in consi. 26. in 2. colu. vol. 5. vbi dicit, quod fauore vltimę voluntatis verba impropriant. nimirũ si appellatione filiorum veniunt nepotes, igit & c. dico ergo, quod si tẽpore dispõnis factę de filijs alicuius nulli adsint filij, sed tñ nepotes, quilli debent admitti. vel si extant filij, & non velint acceptare hẽditatẽ vel legatũ, erunt admittẽdi nepotes ordine successiuo. Sed aduerte, quia sm. Io. de Imol. in § instituens inf. ca. in 2. col. appellatione filiorũ ita demũ veniunt nepotes, vbi verba testatoris sunt collata in aliquẽ futurũ euentũ, in quo verisimiliter incertum est, an tunc extarent filij vel nepotes, sed tene prædictam conclusionem verã in iure, Et fac secundã conclusionẽ, si testator dicat quãdocunq; decesserit filius meus sine liberis, substituo filios fratris mei, nam si eo tempore quo purificatur conditio fideicõmissi non adessent filij, sed nepotes. ipsi nepotes admittentur, vel si extarent filij, & repudiarent, nam tunc venirent nepotes per vulgarem substitutionem sed vbi filij acceptarent fideicõmissum, non censerentur grauati restituere nepotibus, quia fideicõmissum est grauamen. l. cohęrdi. §. cum filię. ff. de vulg. & pu. & l. ex tribus. C. de inof. testa. hic est quod appellatione filiorum non veniunt nepotes in tutela, quæ est grauamẽ. d. l. quod si nepotes & ita in terminis cõcludit Pau. de Cast. in cõs. 142. col. 2. & Cor. in consi. 182. col. 3. lib. 2. d. Frã. de cur. in cõs. 45. hinc est quod prohibitio de non alienando facta filijs non porrigitur ad nepotes. § non autẽ. cum glo. in authen. de restit. fideicom. & per Bartol. in l. filiusfa. § diui. ff. de leg. 1. & plene
60 tradit Deci. in consi. 95. † Septima cadit dubitatio, tu vides quod appellatione filiorũ veniunt nepotes. tu etiam vides, quod vbi quis vocat fratrem & filios, quod videtur eos æqualiter vocare. sed pone quod adsit statutũ in ciuitate, quod extantibus filijs masculis filię fęminę non succedant, an tali casu admittantur filię vna cum filijs masculis, vbi quis vocat fratrem & filios. Soci. hic col. 3. concludit quod isto casu appellatione filiorum non veniunt filiæ, quia testator videtur se conformare cum dispõne iuris municipalis, per ea quæ ponit Barto. in l hæredes mei. § cum ita ff. ad Treb. & ita consuluit Soci. in cõs. 113. in 2. col. & do. Pet. Phil. Cor. in consi. 22. col. 5. versi. & testamentum vol. 2. & sic videtur velle Soci. dum ita generaliter loquitur, quod si quis instituat fratrem & filios vel fratrem & descendentes, quod hoc casu filij masculi præferantur fœminis, nam dicitur in §. cum ita. quod licet ibi nepti substituta non excludatur a nepote masculo, quia cum sit in pari gradu, non dicitur superesse persona quæ ex præsumpta mente testatoris excludat substitutum. secus si superesset persona prior in gradu. vt. l. pe. C. de impu. tamen vbi essemus in casu in quo ex forma statuti filia & neptis excluderentur ab intestato per existentiã filiorum vel nepotum masculorum, tunc retentis eisdem terminis quod superesset nepos ex vno filio, & ex alio neptis substituta, isto casu excluderetur neptis per existentiã nepotis ex quo ex forma statuti excluditur ab intestato & sic testõr videtur voluisse præferre nepotem, qui ex iure municipali præferebatur ab intestato. & illam doctr. Barto. sequuntur ibi Ang. Com. & cõiter cæteri. & Pau. de Cast. in lectu. Paduana. Et si dicatur fateor quod testator videtur in dubio se conformare cum dispositione iuris, & maxime municipalis. sed quia in casu dicti §. cum ita. non videtur testator se conformare cum dispositione iuris communis, vbi non extat lex municipalis. Attento quod in vna dimidia portionis delatę illi vltimo filio potentius ius habet nepos, & sic neptis in illa sua dimidia non debuisset ex substitutione admitti. Respon. quod hoc fuit, quia simul concurrissent causa testati & causa intestati quod esse non debet l. quandiu. ff. de acquiren. hered. & in l. antequã. C. cõmunia de successi. ideo in pari causa præfertur potius in totum causa testati. & per hoc patet responsum ad id, quod Imol. dicit in d. §. cum ita. reprehendendo Bar. & facit sm Alex. in d. §. cum ita id quod dicit Anch. in l. tres fratres. ff. de pac. vbi refert se alias consuluisse, quod si statutum excludat fęminas a successione pr̃is extantibus masculis, si pater instituat filios, non includuntur filiæ, quarum natura est diuersa a masculis in succedendo.
61 † Confirmatur opinio Soc. ex no. per Barto. in l. iusiuran. §. si liberi. ff. de ope. liber. vbi vult, quod stante statuto, quod extantibus masculis filiæ fœminæ non succedant, si pr̃ recipit emphyteusim pro se & filijs masculis & fœminis, vult quod prius admittantur masculi quã fœminæ. & cum Bar. concordat Pet. in cle. 2. de iure patro. & Io. de Imol. in c. potuit. ad fi. locati. ff. fa-
62 cit quod no. Bal. in l. fi. in 3. col. C. de suis & leg. † & facit etiam id, quod dicit Io. de Imol. in l. fi. de condi. & demõ. vbi dicit, quod si testõr grauauit filium sub condõne, si decesserit, antequam possit administrare, licet de iure cõi intelligatur, si decesserit ante. 25. annum ætatis suę. d. l. fi. cum glo. sua. tamen si ex forma statuti minor. 25. annis potest administrare, intelliguntur verba testõris secundũ dispõnem statuti. quia in dubio testõr videtur se conformare cũ dispositione statuti. hinc fere in terminis dixit. d. Ant. de Bu. in consil. 9. quod si testõr instituit filium, cum hoc quod non posset immobilia alienare, quia volebat quod dicta bona peruenirent ad posteros, quod stante prædicto statuto masculi excludunt fœminas. Et facit vltimo id quod dicit Pau. de Cast. in consi. 77. incipien. in Christi nomine casus iste frequenter cõtingit. facit etiam. l. Labeo. ff. de supel. le. & l. cum de lanionis. §. asinã. ff. de fund. instru. vbi verba plus ex audiuntur ex cõi vsu loquendi, quam ex proprietate vocabuli aut iuris intellectu. facit etiam tex. in c. 1. §. 1. in ti. episcopũ vel Abbatem. & in c. 1. §. filia de succes. feud. sed Soc. & prædicta debent sane intelligi, vt masculi præferantur fœminis, vbi agitur de excludendo fęminas a successione illius, qui testatus est, vel qui recipit emphyteusim, vt si quis instituat filios & suos, & extet statutum, quod stantibus filijs filiæ fœminæ non succedant, sed si quis instituat fratrem & filios, appellatione filiorum bene veniunt fęminę filiæ. quia non reperiuntur exclusę a successione testantis patrui, secus tamen si statutum diceret, quod extantibus nepotibus ex fratre, nepotes non succedant. ita loquitur Ancha. in d. l. tres. & ita seipsum declarat idẽ Soc. in consil. 74. in 4. col. volu. 4. & ideo si instituas fratrem & filios ita demũ filiæ excluduntur, si a successione mea ab intestato sint a statuto exclusæ. & ita etiam declarat Soci. in consi. 33. in
63 2. col. vol. 4. † Octaua cadit dubitatio, tu vides quod quis vocãdo agnatos, videtur eos uocare ordine successiuo, quid si vocet agnatos alicuius extranei per ipsum instituti, an isto casu videatur uocare ordine successiuo. Iaf. hic post Alexand. & alios per eum relatos concludit quod non, quia hic non possumus capere illam præsumptionem, quod voluerit se conformare cũ dispositione iuris cõis sm ordinẽ succedendi ipsi testatori ab intesta-

ab intestato, quia nō sunt ipsius agnati. & ita tenet Bar. in l. sub
dubio forte. in l. si cognatis. in fi. ff. de re. dub. & pro Bart. vltra
alios hic facit tex. in l. is qui cū plures. vbi gl. & Bar. ff. de l. 3. ubi
dr̄. is qui plures libertos habebat fundum tribus ex his legauit,
petijtque ut curarent, ne de nomine suo exiret. quærebatur ex
tribus qui primus moriebatur, vtrum vtrique vel alteri ex his
qui in legato sibi coniuncti essent, relinquere partem suam de-
beret, vel posset alij colliberto suo relinquere. Respon. iurisco-
sultus satis illum facturū, si alij etiam non coniuncto reliquque-
ret, & dicit ibi glo. in uerbo, omnibus, quod omnes liberti sunt
pariter proximi patrono, & ideo alter alteri non est præferen-
dus, & sic in casu nostro omnes agnati ipsius extranei instituti
sunt pariter proximi ipsi testatori, & sic æqualiter debēt admit
ti, nec inter eos debet attendi ordo successionis, facit etiam bo
nus tex. in l. si quis Titio. in §. fi. ff. de leg. 2. & in l. cum pater. §.
libertis ff. eod. de leg. 2. & opinionem Bartol. in d. l. si cognatis.
sequitur Soc. ibi colum. 15. in versi. circa ista dicta Bar. & idem
Soci. in consil. 12. in 2. colum. vol. 3. Sed tu aduerte, quia in cō-
trarium videtur text. in l. cum ita. §. in fideicommisso. ff. de leg.
2. vbi est casus secundum communem intellectum, quod in fi-
deicommisso familiæ vocantur primo nominati, & post illos q
sunt proximiores in gradu primo nominati, non autem ipsius
testatoris. ut vult tex. dum dicit, & qui ex his primo gradu pro-
creati sunt. si ergo habetur respectus ad proximitatem respe-
ctu primo nominati, vbi quis vocat Titium, & eiusdem Titij a-
gnatos, deberent censeri vocati ordine successiuo habito respe
ctu ad ipsum Titium, & facit secundum Bald. & Paul. de Castr.
in d. §. in fideicommisso. nam si aliqui sunt proximiores de fa-
milia ipsi testatori, & aliqui ipsi nominato, præferuntur proxi-
miores ipsi nominato, & facit text. in l. 2. §. legitimis. ff. de suis
& leg. & dicit tex. in cap. primo. de natur. succes. feu. quod feu-
dum antiquum quod de sui natura debet transire in proximio
res, transit in proximiores vltimi decedentis, & sic non atten-
ditur proximitas primi inuestiti, sed vltimi decedentis, & ita
dicit do. And. de Isern. in d. cap. primo. & per text. in d. §. in fi-
64 deicommisso. † Sed pro responsione dic, quod vbi testator vo
cat aliquem de familia nominatim, & postea familiam in gene
re, quod videtur attendenda proximitas nominatorū, qui fue-
runt cęteris prædilecti, de quo tamen dicam infr. secus in casu
nostro, vbi nominatus est pęnitus extraneus, ideo videtur q ip-
se, & sui agnati æqualiter admittantur. ita colligitur ex mente
Soc. consil. 71. in 4. colum. in ver. sed si. vol. 4 quia in his non ca
dit ordo affectionis. Ad vnū aduerte, quod vbi quis vocat agna
tos vel suam familiam, quod videntur vocati ordine successi-
uo. ita quod si primus admittatur, videtur postea grauatus re-
stituere alijs. quia ex intentione testatoris apparet, quod voluit
conseruare bona in eius agnatione. & isto casu pōt saluari opi.
Pau. de Castr. hic, dum dicit, quod plures possunt censeri voca-
ti ordine successiuo etiam per fideicommissum. verū ubi quis
uocaret eius filios, & nepotes, censerentur solum uocati nepo
tes, si filij repudiarent, uel decederent ante aditam hæreditatē,
quia cēsentur solum uocati per vulgarem. secus tamen est, ubi
quis uocat eius agnatos, quia etiam admisso primo non exclu-
duntur alij, immo videtur quod sit grauatus restituere proxi-
mioribus. ita declarat Soc. in d. consi. 73. 4. colum. in fi. & in prin
cip. 5. uol. 4. sed ex mente Raph. Cu. in d. l. cum ita. in §. in fidei-
commisso. aduertendum est. Nam ubi testator uocat simplici
ter illos de familia uel de agnatione, isto casu uocantur proxi-
miores, quibus admissis, alij perpetuo excluduntur, quia uerifi
catum est semel legatum. & hoc secundum eum videtur fuis-
se de mente Bar. in l. peto. §. fratre. ff. de legat. 2. ergo Soci. male
loquitur. immo secundum Raph. illi proximiores. quibus vide
tur factum legatum, poterunt alienare l. vnū ex familia. §. sed
si in fundum. & § sed si quidem ff. de leg. 2. & ideo Soci. in l. si
cognatis. in 8. colum. ff. de reb. dub. considerat duos casus, quos
reputat notandos ad ea, quæ dixi in isto §. Primus casus est, ubi
quis uocat agnatos simpliciter, & isto casu admittuntur proxi
miores, quibus admissis, cæteri excluduntur. Secūdus casus est
secundum Socin. ubi quis uocat agnatos, sed non simpliciter,
sed addit, quia bona sua remanerēt in agnatione seu in familia,
& isto casu uno admisso non excluduntur cæteri, immo perpe-
tuo trāsit de uno in alium de familia. & isto casu videtur, quod
procedat id, quod Soc. dicit in d. consil. 73. uol. 4. ut illi de fami
lia censeantur uocati per fideicommissum, & sic admisso pri-
mo censentur alij grauati restituere proximioribus per fidei-
65 commissum, † quia per illa uerba, uolo bona mea remanere in
agnatione seu familia mea, inducitur fideicōmissum simplex,
& absolutum. idem dicit Soci. in l. qui Romæ in §. coheredes
in 6. col. ff. de uerbor. oblig. & in consil. 251. in 3. col. in uersic. 2.
hanc conclusionem. & in 5. col. in uersicul. secunda difficultas.
idem Soc. in consil. 9. quod consilium est insertum inter consi
lia d. Fran. de Curte in consil. 40. col. pe. & fi. & idem Soc. in cō
sil. 43. in 4. col. uol. 3. & illud secundum Socin. in locis præalle-
gatis colligitur ex no. per Bar. in l. qui Romę §. cohæredes. ff. de
uerbor. oblig. dum dicit, quod ubi testator prohibet alienatio-
nem bonorum extra familiam, addendo illa uerba, quia uolo
quod remaneant in familia non potest res alienari tanquā sub-
iecta restitutioni. & ita Bar. intelligit ibi Are. & cum Bar. tran-
seunt Imola ibi, Cuma. & Pau. de Cast. & alii quos refert Soc.
in locis, & cōsilijs præallegatis. Nam vbi testator prohibet alie-
nationem extra familiam, ista prohibitio de se est valida. quia
apparet, quod facta fuit contemplatione familiæ, si postea ad-
dat illa verba, vt in familia remaneāt, vel vt in familia relinquā-
tur. certe talia verba nisi inducerent fideicommissum absolu-
tum per mortem grauati sine filijs, iuxta l. hæres meus. ff. de cō
66 ditio. & demonstra. nihil operarentur, attento maxime † quod
per quęcūque verba etiam enunciatiua vbi potest constare de
mente testātis, fideicommissum inducitur l. vnum ex familia.
§. si. cum simi. ff. de leg. 2. & l. etiam hoc modo, & l. & eo mo-
do ff. de lega. 1. bene facit l. codicillis § matre ff. de lega. 2. nam
vbi testator addit illa verba, ut bona mea in familia remaneant
vel relinquantur, colligitur quod principalis intentio sua erat,
quod bona remaneant in perpetuum in agnatione, sed iste se-
cundus casus Soci. videtur dubitabilis. quia si bene aduertatur
ad dicta Bar. in d. § coheredes, apparebit, quod Bar. solum vult,
quod per illa uerba, ut bona remaneant in familia, solum indu
67 catur fideicommissum in casum alienationis, † nam Dyn. ar. il-
lius tex. dicit, quod ille qui prohibetur alienare extra familiam,
nolentibus emere illis de familia, potest alienare, sed Bar. ibi di
stiguit duos casus. Primus casus est, ubi quis est prohibitus sim
pliciter alienare extra familiam, & tūc vult, quod procedat opi
nio Dy. vt talis requisitis illis de familia, si nolint emere, possit
ad libitum alienare, & isto casu Bart. non vult, quod inducatur
fideicommissum in casum alienationis. quia si induceretur, da
to quod illi de familia non vellent emere, non posset prohibi-
tus alienare extra familiam, quia esset in facultate illorum de
familia dicere, nolumus emere, & nolumus quod alienes, po-
steaquam sumus vocati in casum contrauentionis per l. vnum
ex familia. §. si fundum. ff. de leg. 2 & l. cum pater. §. libertis. ff.
de leg. 2. Secundus casus est secundum Bart. vbi testator pro-
hibet alienationem, vt bona non exeant de familia, vel ut in fa-
milia relinquantur. & isto casu secundum Bart. etiam requisi-
tis illis de familia, & nolentibus emere non potest prohibitus
alienare, tanquam res subijciatur restitutioni. quia inducitur fi-
deicommissum. ideo quod si fiat alienatio per prohibitū, tunc
poterit reuocari, sicut ubi fit de rebus subiectis fideicommisso
non tamen vult Barto. quod inducatur fideicommissum post
mortē prohibiti, sed solum in casum alienationis inter viuos,
vel in vltima voluntate, & ita etiam intelligit Bar. Soc. in consi.
227. in vltima col. circa finem vol. 3. & istam opinionem tenet
Alex. in l. qui Romæ. § cohæredes. ff. de verb. obl. & in consi. 56.
in vlt. col. vol. 1. quod est repetitum in consil. 23. in fine. vol. 2.
& idem Alexā. in consil. 139. per totum vol. 6. & idem videtur
velle Deci. in consil. 357. vbi approbat opinionem Alex. in d. §.
cohæredes. & ita secundum eum tenet Bar. in l. pater fil. un. §.
fratre. ff. de lega. 2. vbi si testtōr prohibuit, ne domus sua aliena-
retur, vt in familia relinqueretur, dr̄ ibi, quod si hęres non par-
uerit uolūtati testatoris, sed domum alienauerit, proximior de
familia uocatus videtur ad fideicommissum. facit tex. in l. fi. C.
de uerb. sig. & in l. cum ita §. in fideicommisso ff. de leg. 2. & sic
ad fideicōmissum in casum alienationis admittitur. sed ad hūc
tex. responderi potest tenendo opinionem Aretini, Soc. & alio
rum in dicto. §. cohęredes, quod ibi illa verba, vt in familia relin
querē, fuerunt adiecta ad validandam prohibitionē, quæ erat
68 nuda a causa. † Pro opinione tn̄ Alex. stringit text. ubi vr̄ esse
casus sm̄ Ang. ibi in auth. de resti. fideic. ubi testator prohibuit
alienationē, addēdo, quod volebat eius bona perpetuo in fami-
lia remanere, tādem vnus ex cohæredibus prohibitis instituit
filiū suum posthumū, & si non nasceretur, vel decederet in pu
pillari ętate, substituit matrē ipsius posthumi, tandē nato post-
humo decessit postea in pupillari ętate, pp quod mater pete-
bat bona sibi adiudicari uirtute substitutionis pupillaris, illi de
familia testantis asserebant talem substitutionem fieri non po
tuisse uti factam contra prohibitionem de nō alienando. ibi ta-
men dicitur, matrem esse admittendam ea ratione, quia illa
prohibitio non extenditur vltra quartum gradum. ergo datur
intelligi, quod nisi de familia fuissent in quarto gradu, uel intra
quartum gradū, quod fuissent admissi exclusa matre posthu-
mi. ergo est ibi casus, quod licet testator dicat, prohibeo aliena
tionem extra famiam, ut bona mea conseruentur in familia. q
solum inducitur fideicommissum in casu alienationis extra fa
miliam. nam si ibi fuisset inductum fideicommissum absolute
etiam post mortem prohibiti habuisset locum, donec extasset
aliquis de familia, & sic in infinitum. & tamen dicitur ibi quod
non extenditur ultra quartū gradū. ergo videtur quod solū in-
ducatur fideicōmissum in casum alienationis. & hūc tex. addu
cit Soc. in d. cons. 227. in 5. col. ad finē sed huic tex. pōt respōde
ri eo modo quo dixi ad §. fratre, qd illa ratio, vt bona mea in

familia

familia conseruentur, fuit adiecta ad validandam prohibitionem de non alienando, quæ erat nulla. si enim testãor dixisset,
nolo bona mea alienari extra familiam, quia volo vt remaneãt
in familia, certe nisi induceretur fideicommissum absolute, illa verba, quia volo ꝙ remaneant in familia, essent sine aliquo
effectu operãdi. Sed replicari potest, ꝙ vbi testãor prohibet alienationem extra familiam, ista prohibitio quæ de se est valida,
non põt censeri facta nisi ob hanc cãm, vt bona prohibita alienari remaneãt in familia. si ergo istud exprimat eo modo quo
tacite inest, ergo talis expressio nihil debet operari. l. 3. ff. de l.
1. & l. non recte. C. de fideiuss. ergo talis expressio non debet inducere nouã spetiem fideicõmissi. quia nõ tenet cõsequentia,
voluit testãor eius bona remanere in agnatione, ergo voluit grauare eos gradatim per fideicommissum in infinitum. facit glo.
vulg. in l. Lucius. vbi Bar. Bal. Imo. & cæteri. ff. de here. insti. quæ
dixit ꝙ vbi substitutio est facta alicui decedenti sine liberis, si
filij supersint, excludunt substitutum. & tamen filij non cẽsentur vocati a testatore. & ideo dixit singulariter Alex. in consil.
139. vol. 6. ꝙ si testator instituat Titium & Semproniũ & eius
filios. & si decesserint sine hærede masculo, substituat propinquiores de agnatione, & addat ista verba, quia volo. ꝙ dicta bona remaneant in agnatione & parentela de gradu in gradũ, &
mandet sorores dotari, quod si contingat dictos institutos decedere cum filijs masculis, licet postea filij masculi decedant sine
filijs, extinguitur fideicommissum, quia illa verba, vt dicta bona remaneant in familia, censentur facta eo casu, quo instituti
decederent sine liberis masculis, idem videtur dicendum in
proposito. nam vbi testãor prohibet alienationem extra familiã, addẽdo ista verba, quia vult ea remanere in familia, ista verba restringũtur ad casum alienationis extra familiã, & istud ẽt
voluit Cor. pe. in consil. 38. in 3. col. vol. 1. & hæc opinio confirmatur alia rõne, nam fideicommissum qđ inducitur in casum
alienationis extenditur vsque ad quartum gradũ. §. fin. in auth.
de resti. fideicommissum vero simplex & absolutum extenditur vsque in infinitum. sed esset valde absurdum, ꝙ vna & eadẽ
dispositio induceret duplicem speciem fideicommissi penitus
diuersam. ar. tex. in l. cum qui ædes. ff. de vsucap. sicut in simili
dr̃, ꝙ substitutio compẽdiosa facta impuberi per verba directa
& ciuilia, ne vna & eadem res diuerso iure censeatur, non trahitur ad fideicommissum post pubertatem. & tñ vbi verba testãoris cõueniũt menti saltẽ improprie, mens præfertur verbis
proprijs, fm̃ Bar. in l. ambiguo. dũ rñdet ad l. nõ aliter. ff. de reb.
dub. si ergo substitutio compendiosa non trahitur ad fideicõmissum post pubertatem, vbi verbum (hæres) saltẽ impropríe
conuenit fideicõmissario. l. postulante. ff. ad Treb. multo minus in casu isto debet induci alia species fideicommissi per illa
verba, vt bona remaneãt in familia seu in agnatione & pro ista
opinione facit etiam tex. in l. pater filium. §. pater. ff. de leg. 3.
vbi mater instituit filios hæredes, & dixit, ꝙ nulla ex causa bona alienarentur, sed conseruarent bona successioni suæ, deque
ea re inuicem cauerent, dr̃ ibi ꝙ inter illos nullum causatur fideicommissum. † Datur prima solutio ad tex. in d. §. pater. qđ
ibi testãor non vetuit alienationem inter filios, fuit enim potius
consilium, quam præceptũ sed certe hæc prima solutio, quam
Soc. sequitur in cons. 249. in 9. col. in ver. 1. in effectu non quadrat ad illum tex. ex quo ex tex. explicite colligitur, qđ fuit præcept; nõ ɔsiliũ, dũ ibi dr̃, nulla ex cã alienent, ideo Bar. in d. §.
pr̃. rñdet alio mõ, qđ ibi nõ inducit̃ aliquod fideicõmissum, qa
illa verba vt bona suæ successioni cõseruent, intelligunt̃ de successione vniuersali. l. sciendum. §. pe. ff. de ædil. edic. & l. sciendũ
in fin. ff. de ver. signi. tota ergo illa prohibitio vr̃ facta in fauorẽ
illorũ filiorũ, eorũ successorũ, unde in casu d. §. pr̃, possunt illi si
bi alienando suos hr̃des grauare sicut seipsos. ar. l. vnum ex familia. §. si rẽ. ff. de l. 2. & sic ibi nõ inducit̃ fideicõmissum absolute, imò nec in casu alienationis, & hanc solutionẽ sequit̃ Soc.
in d. cõl. 249. sed certe ista solutio mihi nõ placet, qa illa verba,
successioni suæ sunt apta cõplecti quoscunq; successores extraneos tñ in casu illo non vr̃ qđ sint ita late intelligenda. tex. in ar.
in l. ex facto. in fi. ff. ad Tre. ideo magis placet intellectus gl. ibi
quem sequuntur Old. Cy. Dyn. & Ray. de forliuio. qđ ex verbis
nullum inducatur fideicõmissum, sed bene inducitur ex mẽte
& pro isto intellectu facit tex. in l. cũ pr̃. §. fundũ. ubi inducit̃ fideicõmissum per ista uerba, ita enim fiet, ut fundus de nomine
meo nunq̃ exeat. & l. unum ex familia. §. sed si fundũ. ff. de l. 2.
Sed adhuc ista solutio, q̃ ẽt sequit̃ Albe. de Rosate in d. §. pr̃ vr̃
ɔ illũ tex. qui principaliter dicit, qđ nihil de fideicommisso proponi debet. facit uulg. l. Iulianus. ff. de l. 3. & similiter. § nihil cõmune. ff. de acquirẽ. poss. ideo forte melior vr̃ intellectus, qđ
ibi illa uerba testatoris erãt quasi consultoria, qđ ex eo apparet,
dũ hortat̃ filios, ut ad inuicẽ præstent cautiones de cõseruando
consiliũ ipsius testatoris. facit. l. cũ pr̃. §. mando. ff. de lega. 2. &
ideo non vr̃ absurdũ dicere, qđ ibi nihil de fideicõmisso proponi posset, quia fuit cõsilium. uel respondetur ut per Cor. in cõs.
59. in 2. uol. Retenta tñ opinione Aretini in d. §. cohæredes, qđ
si testator dicat. prohibeo alienationem extra familiam, vt bona in familia relinquantur, vel bona in familia conseruentur,
inducatur duplex fideicommissum, vt voluit etiam Soci. in d. §.
70 cohæredes, & in plerisque consilijs supra relatis. † Infero ad
terminos nostri, §. quod si testator dicat, quandocunque filius
meus decesserit sine filijs, substituo fratrem & alios agnatos
meos, & prohibeo alienationem bonorum meorum extra familiam, quod isto casu illi de familia sunt vocati ordine successiuo dupliciter. Primo in casum alienationis extra familiã.
Secundo in casum repudiationis, & sic per vulgarem, est verũ,
quod Soc. infra, in versi. quartus casus, videtur velle, quod isto
casu illi de familia videantur vocati per fideicommissum, per
tex. vbi Pau. de Castr. in l. cum ita, §. in fideicommiss. ff. de lega.
2. nam ex quo tex. ibi admittit familiam post nominatos mortuos, censetur eos admittere siue nominati nõ fuerunt admissi
quia præmortui, siue admissi, & postea mortui, immo Socin.
hic in vers. quartus casus, hoc etiam vult, dato quod testator
non prohibeat alienationem extra familiam, sed solum substituat fratrem & agnatos vel familiam, mouetur, quia fideicommissum sola voluntate inducitur, l. vnum ex familia. §. fin. ff. de
leg. 2. & l. cum proponeretur. Item quia testator relinquendo
familiæ vel agnatis, videtur esse istius intentionis, vt bona remaneant in familia. Et vbi testator hoc vult, videntur grauati
gradatim de restituendo, d. § fratre, & faciunt secundum eum
not. per Petrum de Ancharano in cons. 35. vbi dicit, quod substitutio facta de duobus antiquioribus de domo verificatur in
primis, & eis deficientibus, in sequẽtibus, & sic de gradu in gradum, & illud consilium sequitur vltra alios Roman. in consil.
438. Sed aduerte, quia opinioni Soc. repugnant supra adducta
iam per ipsummet Soc. quam per alios & in specie per Alex.
in d. c. consil. 139. vol. 6. verum pro opinione Soc. facit, nam ex
quo testator dixit, si filius meus decesserit sine liberis, substituo
fratrẽ & agnatos, sicut frater tanq̃ nominatus est substitutus
p fideicommissum filio, ita vr̃ quod sicut de fratre ad agnatos
est fideicõmissaria & vulgaris, eodẽ modo inter ipsos agnatos,
vt sit æqualis determinatio. ar. l. q̃uis. C. de impube. & l. iã hoc,
ff. de vulgari & pupillari, & hac ratione vtitur Dec. in cõl. 425.
in 2. col. in vers. & hoc idem probatur, verũ Dec. loquit̃, vbi testator substituit filio eius fratrẽ & descendentes, & prohibuit
alienationẽ extra familiã cũ hoc, quia volebat, quod bona remanerent in familia, & ideo opinio Soc. non vr̃ vera, quia non
sufficit ad inducendũ fideicommissum, quod constet testatorem tantum velle bona remanere in familia, vt supra dixi, nisi
hoc expresse dicat, imò adhuc est valde dubium, resolutio tñ
potest colligi ex tex. in § nos igitur, prout habetur in pandectis
71 nouis in auth. de rest. fideicommiss. † Infero tñ secundo, quod
opinio Soc. procederet. vbi testator substitueret fratrẽ & agnatos, & adderet, quia volo quod bona mea remaneant in familia, quia isto casu inter illos de familia induceretur etiam fideicommissum in casu mortis, vt in simili videtur velle Petrus de
Ancha. in cons. 141. plura sunt dubia, col. 1. & per Pau. de Cast.
in cons. 222. visis, col. 6. immo fortius infero, quod si testator
substituat filio suo pupillariter seu vulgariter fratrem suum &
agnatos, & dicat, quia volo bona mea remanere in agnatis, qđ
isto casu filiũ & ipsum fratrẽ testatoris erit vulgaris vel pupillaris. quo vero ad fratrem & agnatos erit vulgaris & fideicommissaria, & sic inter fratrẽ & agnatos erit ordo succedendi, &
per vulgarem & per fideicõmissariam, & isto casu saluabitur
opinio Pau. de Cast. hic, quia verbũ volo, est potẽs ad inducendũ fideicõmissum, l. 2. C. de fideicomm. & § fi. institu. de sing.
rebus p fideicõmiss. relict. idẽ est in verbo, remanere, vt no. in l.
codicillis. §. instituto, ff. de leg. 2. Idẽ esset dicendũ, vbi testator
diceret, filio meo pupillo, si hæres erit, & in pupillari ætate decesserit, aut si hæres nõ erit, substituo fratrẽ & agnatos, & prohibeo alienationẽ extra familiã, quia volo. qđ bona nõ exeant
de familia p superius dicta teneas opinionẽ in d. §. cohæredes,
& p ea q̃ ponit Bart. in l. pater, §. fundum, ff. de lega. 2. nã ibi testator prohibuit alienationẽ per verba, per quæ tñ vr̃ prohibita alienatio inter viuos, talis prohibitio non extendit̃ ad alienationẽ, quæ fit in vltima voluntate, tñ dicit Bar. quod si testator
per modũ rõnis subiunxisset, quia volo bona mea in familia remanere, quod etiam in vltima volũtate nõ potuisset fieri alienatio, verum istæ duæ illationes videntur dubiæ, licet sint multum consonæ volũtati disponentis. Primo, quia substitutio de
filio ad fratrem testatoris est directa, vr̃ etiam quod de fratre
ad agnatos sit directa, vt æqualis sit determinatio, quæ regula
etiam procedit, vbi datur diuersitas rationis. d. l. iam hoc iure.
& supra dixi. & una substitutio declarat alteram, l. vtrum, cum
simi. ff. de peti. here. tamen opinio mea est consona mẽti testãtis, qa ẽt ex verbis enunciatiuis fideicommissum inducit̃. Bo.
tex. in l. ẽt hoc modo, & in l. & eo modo ff. de lega. 1. ubi p ista
uerba, scio te daturum uel restituturum, inducit̃ fideicõmissũ.
sed an isto casu inducatur etiam in casu alienationis ut statim
facta alienatione per fratrẽ debeat admitti proximior agnatus,
iuxta

iuxta l. peto §. fratre. ff. de leg. 2. & l. cum pater §. liberis ff. eod.
crederem quod non, quia nō fuit expresse prohibita alienatio.
reuocabitur ergo alienatio post mortem fratris, quia erat fidei
commissum solum in casum mortis, & in vita valebit aliena-
tio, iuxta l. fi. §. si autem sub conditione. C. communia de lega
72 tis. † Sed hic subintret alia dubitatio quotidiana, vides, quod si
testator dicat, prohibeo alienationem extra familiam, quia vo-
lo, quod bona mea remaneant in familia, quod hic censetur
inductum duplex fideicommissum, vnum in casum alienatio-
nis, & aliud in casum mortis secūdum Are. & Soc. sup. relatos.
sed an eueniente casu fideicommissi in vno aut in altero casu
attendatur proximitas respectu testatoris, an vero respectu gra
uati seu prohibiti alienare. istam dubitationem tangit Soc. in l.
si cognatis. col. 16. & 17. vbi facit plures conclusiones, quibus
plura addam, & in pluribus demonstrabo, quod non bene lo-
quitur. Prima est conclusio, quando sumus in substōne vulga-
ri, & isto casu videtur, quod debeat attēdi proximitas respectu
testatoris, non autem illius, cui est facta substō. & ideo si quis
habens plures agnatos vel cognatos vnum instituat, & eidem
vulgariter substituat alios agnatos vel cognatos, in tali substitu
tione debet attendi proximitas respectu ipsius testatoris, non
autem respectu illius, cui fit substō vulgaris. idē tenet Socin. in
consil. 249. col. 15. mouetur Soc. per not. per Bar. in l. Lucius. in
pen. q. ff. de vulg. & pup. quę opinio secūdum eum est commu
nis, & eam ten. Alex. in cons. 30. viso testō. in primo dubio. &
Dec. in cons. 186. in 1. colum. in uersi. 3. hoc in simili casu dicit
Bar. nam si testator habens duos filios ex prima vxore, & duos
ex secunda, eos instituat, & inuicem substituat, si vnus repudiat
frater vtrinq; coniunctus non præfertur coniunctis ex vno late
re tantum, immo omnes ęqualiter admittuntur, quia creden-
dum est, quod testator haberet affectionem ęqualiter ad om-
nes, & ex iudicio testatoris vocantur substituti. l. qui liberis. §.
hęc verba ff. de vulg. & pup. & sic non consideratur persona ip
sius repudiantis, nec eius proximitas, sed ipsius testatoris, & fa-
cit tex. in l. fi. ff. ad Treb. a contrario sensu. vbi si sit factum fidei
commissum inter fratres pariter, admittuntur fratres consan-
guinei tantum simul cum vtrinque coniunctis. sed ibi admittū
tur coniuncti tantum, quia fuerūt inuicem substituti, sed si nō
essent substituti, admitterentur ęqualiter habito respectu ad te
statorem. Itē substō loco iuris accrescendi subrogari videtur l.
qui hæredi §. qui discretas. ff. de vulga. & pup. sed in iure accre-
scendi vno repudiante vtrinque coniunctus non præfertur vte
rino, immo omnes æqualiter admittuntur, quia portio accre-
scit portioni l. unica. §. his ita C. de cad. tol. Confirmatur ista pri-
ma conclusio per tex. cū gl. in l. fi. C. de inst. & subst. dum dr̄ qđ
tacita pupillaris non admittitur contra matrē, tñ admittit̄ taci-
ta vulgaris quia agitur de succedendo marito non autem filio.
73 † Et ideo ex præmissis infert Soc. quod etiā in iure accrescendi
attenditur affectio & proximitas respectu testōris, non autem
cohæredis, vt etiam sentit Bar. in l. re coniuncti in pe. col. in ver.
3. quæro. ff. de leg. 3. vbi concludit, quod quando agitur de hæ-
reditate patris testōris, non vr̄ attendi maior coniunctio inter
fratres. & ideo si vnus moriatur nō adita hęreditate, pariter ad-
mittuntur consanguinei sicut vtrinq; coniuncti, quia in vulga-
ri substōne ipsi testatori succeditur, secus in pupillari, & ita sol-
uatur dictum Dyn. in l. cohæredi. §. qui discretas. ff. de vulga. &
pup. Infertur secūdo, quod si fieret legatum agnatis uel cogna
tis, quod primo nominati essent præferendi, & eis deficiētibus,
id est non existentibus tempore quo cędit dies legati, vel repu-
diantibus, admittuntur proximiores agnati ipsius testōris, non
autem ipsorum nominatorum. si uero acceptarent, expiraret
vulgaris substō. quia vbi fit legatum agnatis uel cognatis, viden
tur uocati ordine successiuo per vulgarem, quod tamen intelli
go, ubi simpliciter legatur agnatis, secus si legans prohiberet
alienationem extra familiam, & adderet, quia volo dicta bona
remanere in familia, vt sup. dixi. Secunda sit conclusio secun-
dum Soc. quod vbi agitur de excludendo matrem & fratrē per
tacitam pupillarem, tunc atenditur volūtas & intentio patris,
non autem persona pupilli, cui fit substō. ita secūdum eum de-
bet intelligi Bar. in l. 2. in princ. in pe. col. in vers. 3. probari po-
test ff. de vulg. & pup. vbi dicit Bart. quod si pater substituat pu-
pillo vulgariter, quod tacita pupillaris excludit matrem ex plu
ribus coniecturis. de quarū veritate videndus est ad intellectū
istius secundæ conclusionis Socin. in l. 2. de vulg. & pupillari.
74 † Tertia sit conclusio, vbi sumus in substōne fideicommissaria
& agitur, an positi in conditione excludant substitutū, qui ha-
bet volūtatem expressam testātis, & isto casu non attendit̄ pro
ximitas testōris, sed grauati, seu illius, cui fit substō secundum
Ang. & Imol. in l. ex facto §. si quis rogatus. ff. ad Trebel. & per
Sal. in l. generaliter §. cū aūt C. de inst. & subst. nam si testōr gra-
uet institutū si decesserit sine liberis, liberi naturales excludunt
substitutum d. §. si quis rogatus. vbi Bar. Ang. & ceteri commu
niter scribētes. & vide tex. in c. Raynal. de testamentis. & tradit
Io. And. in add. Spe. in tit. de successionibus ab intest. §. 1. & tra-
dit Alex. in consil. 15. uol. 3. col. 2. & in consil. 94. uol. 1. & Paul.
de Castr. in consil. 221. & Dec. in c. in pñtia. col. 14. de probatio.
in vers. quantum vero ad quęstionē principalē, & ampliat Soc.
pulchre in cons. 177. per totū in secunda parte. verum secundū
Soc. post Ang. & Imol. per eos relatū in d. l. si cognatis. in vers.
quinta conclusio. si testator instituat filiam fęminam, & si de-
cesserit sine liberis, substituat Caiū, liberi naturales non exclu-
dunt substitutum, & sic non attenditur isto casu proximitas ip-
sius filiæ institutę, & quod sint eius filij, sed attenditur verisimi
lis mens disponentis. ita d. Abba. in cap. in præsentia. & Ang. &
Imol. in d. §. si quis rogatus, & id voluit Bart. in d. l. hæredibus.
§. 1. ff. ad Treb. & verisimilis mens testantis dignoscetur, quia
magis esset ignominia testatoris, quod ex filia sua naturales tā-
tum nascerentur. Maior enim honestas requiritur in fęminis
quam in masculis. l. palam. §. quæ in adulterio. ubi gl. ff. de ritu
nuptia. & ideo non videtur, quod ista fuerit intentio testatoris,
qui videtur voluisse habere rōnem honoris sui. l. isti quidē ff. q
met. causa. verū Bar. in d. §. si quis rogatus. videtur sentire cōtra
rium eius quod Soc. dicit. nam in 2. col. uers. quarto quid de spu
rio. dicit, quod spurius non excludit substitutū, quia spurij non
sunt filij nominandi, ut in authent. ex complexu. C. de incęstis
nup. subdit Bar. & hoc uerum in masculo, secus in fęmina, arg.
tex. in quod vulgo. inst. de success. cogna. & l. si spurius. ff. unde
cognati. ergo uidetur quod sit attendenda proximitas personę
grauatę, & similem distinctionem inter masculum & fęminas
facit Spe. in tit. de locato. §. nunc aliqua. uerum opi. Bart. in §. si
quis rogatus. reprehēditur communiter per scribentes, ut per
Alex. in d. §. si quis rogatus in 3. colum. in uer. item fallit tertio
& per d. Dec. in d. cap. in præsentia. col. 15. uer. 3. fallit. opinio ta
men Bart. secundum Alex. potest saluari, ubi fęmina instituta
esset extranea, quia isto casu filij naturales excludūtur substitu-
tum, & sic attenderetur proximitas grauati, non autem testan
75 tis. † Ex hac conclusione infertur, quod ubi fit substitutio pluri
bus per nomen collectiuū & dubitatur, an persona, quæ super-
est, tanquam prędilecta excludat substitutum, isto casu attendi
tur proximitas respectu ipsius testatoris, ut uoluit Bar. in l. hæ-
redes mei. §. cū ita. ubi dixi ff. ad Treb. nam in casu d. §. licet ne-
pos existēs in pari gradu cum nepote, illam substitutam nō ex-
cludat, tamē si ex forma statuti excludat illam a successione ab
intestato ipsius testatoris, excludit etiam eam a substōne, ita de
clarat Cor. Peru. in l. generaliter §. cum autem C. de inst. & sub
st. dum dicit. quod in terminis illis §. quod filia grauati nō ex-
cludat substitutū. a quo ipsa filia successioni intestati ipsius sub
76 stituti excluderetur. † Quarta & ultima sit conclusio apud me
plurimum dubia, & quæ est de materia §. nostri, & in qua uellē
potius doceri quam docere, quod ubi plures uocantur per no-
men collectiuum, & ordine successiuo per fideicommissariā
substitutionem, tūc debet attēd proximitas grauati nō autem
grauantis. Idem tenet Soci. in cons. 249. & idem in cons. 86. in
ult. col. uol. 3. ubi repetit ea quæ dixit in l. si cognatis, & ante cū
per eadem fundamenta tenet Cor. Peru. in cons. 22. in 5. col. in
vers. & sic Doctores volunt uol. 2. & idem Cor. vbi id dicit in
consi. 97. in 5. col. in uer. ita videtur velle Imol. uol. 1. & id tenet
Soc. in cons. 73. in 4. uol. col. 4. Principale fundamentum istius
conclusionis stat secundum Soc. in doctrina Bar. in l. re coniun
cti. in pe. col. in uersi. 3. quæro testator. dum defendit op. Dy. in
d. l. cohæredi. §. qui discretas ff. de vulg. & pup. ubi dicit, quod si
quis habeat duos filios ex una uxore, & duos alios ex alia vxore
& eos instituit, & inuicem substituit, si omnes adierunt hære
ditatem, si unus moriatur in pupillari ætate, dubitat Bartol. an
vtrinque cōiunctus præferatur coniunctis ex uno latere tantū,
& cōcludit quod sic & isto casu saluat opinionem Dy. in dicto
§ qui discretas. ergo ibi secūdum Bar. attenditur proximitas re
spectu pupilli, non autem respectu testatoris. quia quoad testa-
torem est ita proximus consanguineus, sicut vtrinque coniun-
ctus. & eo maxime quia de iure communi vtrinq; coniunctus
præfertur consanguineo tantum, ut est casus in authentica sic
itaq; C. communia de succes. & in dubio quis videtur se cōfor
mare cum dispositione iuris communis, iuribus vulgarib. Sed
aduerte, quia Aret. in l. Lucius ff. de vulga. & pup. tenet contra
Bar. in d. l. re coniuncti. in pe. co. ubi vult, quod dato quod unus
pupillus post aditam hæreditatem moriatur in pupillari ętate,
quod tamen admittantur omnes ęqualiter habito respectu ad
proximitatem respectu testatoris. nō aūt respectu pupilli. quia
quo ad testatorem ita est proximitas cōsanguineus, sicut vtrin
que cōiunctus. & mouetur per tex. in l. qui liberis. §. hæc verba.
in fi. ff. de vulg. & pup. ubi vr̄ casus, quód etiam in substōne pu
pillari substituti videntur uocari pro eisdem partib. pro quibus
erāt uocati ad hēditatē paternā. & sic eo modo uident̄ dilecti in
substōne pupillari, quo erāt in succedendo patri. cum ergo in
casu Bar. oēs fratres tā utrinq; cōiuncti q̄ ex uno latere tñ essent
ęqualiter uocati a patre, ergo similiter debent censeri uocati in
substitutione pupillari, ut attendatur proximitas testatoris.
Item si uocātur æqualiter in substitutione vulgari, quæ in reci-

proca

proca continetur, ergo debent censeri vocati etiam in substitutione pupillari, quæ etiam in reciproca includitur, vt sit paßformis determinatio vulg. l. si legatarius. §. fi. ff. de leg. 1. & l. iam hoc iure. ff. de vulg. & pupil. do. Ias. in d. l. Lucius. in col. fi. respondet ad tex. in d. §. hæc verba. ꝙ ibi testator institutis pluribus hæredibus substituit pupillo, per hæc verba, quisquis mihi hæres erit, sit hæres filio meo pupillo, & substituti videntur pro illis partibus vocati, quibus a testatore instituti erant, sed nos loquimur, vbi pater pluribus filijs tam vtrinque coniunctis quam ex vno latere tātum institutis eos abinuicem substituit, quo casu per talem substitutionem reciprocam generaliter factam non videtur recedere a iure communi. Mihi placet opi.
77 † Aretij a cuius veritate dependet totum fundamentum Soci. & moueor ex pluribus. Primo per illum text. in l. qui liberis. §. hæc verba. in fin. nam vbi quis vocat filios ex duabus vxoribus æqualiter eos instituendo, debemus etiam interpretari, ꝙ eos
78 voluerit æqualiter substituere, quia illam affectionem † quam habuit instituendo, videtur etiam habuisse substituendo. l. Publius. §. fi. ff. de cond. & demon. & vbi quis instituendo prædiligit masculos, videtur eos pariter in substitutione dilexisse, & tradit Bar. in l. fi. in versi. iuxta prædicta quæro. ff. ad Trebel. & in l. Lucius. col. fi. in ver. sed pone. vbi videtur sentire contrarium eius, quod dicit in l. re coniuncti. col. pe. & in simili casu etiam no. Bar. in l. Gallus. §. etiam si parente. versic. quæro iuxta prædicta. ff. de lib. & posthu. cum concordantibus, quæ Alex. tradit in l. Lucius. col. pen. & idē Alex. in l. cohæredi. §. qui discretas. ff. de vulg. & pupill. & in consil. 56. in princ. viso testamento. vol. 2. & tradit Dec. in consil. 186. Secundo moueor ex his, quæ no. Bar. in l. 2. vt sup. dixi col. pen. ff. de vulg. & pupil. vbi si testator substituit fratrē filio suo pupillo, tacita pupillaris quæ includitur in vulgari substitutione, excludit matrem, quia vbi agitur de interpretando substitutionem, multum cōsideratur affectio testantis, quæ videtur æqualis tam ad vtrinque coniunctum quam ad cōsanguineum tantum, & per istam rationem hoc tenet dom. Lancel. Politus, & Io. Crottus olim præceptor meus Bononiæ in l. re coniuncti. la vlt. Politus in fi. sui comenti. & Io. Crot. col. 68. vbi mouentur alio subtili fundamento, nā non superstite matre ipsorum impuberum, substitutio pupillaris concepta in reciproca nullius esset effectus, si diceremus vtrinque coniunctum præferri coniunctis ex vno latere tantū, quia omnia illa bona peruenirent ad vtrinque coniunctum, qui ab intestato præfertur. Et tenēdo hanc opinionem istud [illegible] fundamentū corruit.
79 † Secundo mouetur Soci. per tex. vbi sim[illegible] videtur esse casus in l. cum ita. §. in fideicōmisso. ff. de leg. 2. vbi si testator aliquid relinquat per fideicommissum familiæ, primo admittuntur, qui fuerunt primo nominati, postea alij proximiores, & subdit tex. & qui ex his primo gradu procreati sunt, & sic vt ait Soci. tex. primo vult, ꝙ primo nominati veniat. præ[illegible] admittantur. Secundo loco proximiores secundum veram expositionem. Tertio loco, qui ex proximioribus primo gradu procreati sunt, & illa verba qui ex his proximo gradu procreati sunt, videntur [illegible] ꝙ debeat attēdi proximitas tēpore [illegible] vltimo loco admissi, & sic respectu grauati non autem respectu testantis. & sm Soci. & hoc videntur velle [illegible] in fideicommisso. in gl. in verbo & qui ex his in secundo expositione, vbi dicit, vel dic [illegible] proximis tempore mortis, unde gl. in verbo proximo, quandoq; qui sunt in gradu impari æqualiter admittuntur, vt filij fratrum cum fratribus. C. de leg. hæred. auth. cessante. vult ergo gl. ꝙ existentes in pari gradu proximi admittantur ad fideicommissum, & postea gl. in verbo proximo, [illegible] qui sunt in gradu impari admittunt, [illegible] proximiorem admissi admittuntur cum fratre. [illegible] datur intelligi, quod persona grauati videtur considerāda, non autem persona testatoris, & illam gl. tenēt ibi Io. de Imo. & cæteri communiter, sed istæ inductiones procedunt tenēdo intellectum Pau. de Cast. ad illum tex. ꝙ proximior de familia videatur grauatus restituere proximiori de familia, & istud in terminis vult Bal. in d. §. in fideicōmisso. in 2. no. cuius verba refert Soci. formaliter. dicit Bal. 2. no. quòd nominati non admittuntur omnes simpliciter, sed quodā ordine, vt qui ex his sunt proximiores, illi præferanī, & qui ex his descendunt, quibus extinctis reuertitur ad alios, qui reperiuntur tunc in gradu proximitatis, ergo datur intelligi ex mente Bald. quòd videtur considerandа proximitas respectu illorū, qui primo fuerūt admissi & grauati alijs restituere. & tex. in d. l. cum ita. §. in fideicommisso. eodē mō intelligit Corneus Peru. in d. consi. 97. col. 1. in ver. & quia sunt proximiores testōri. vol. 1. & etiam vr̄ ponderare glo. in d. §. in fideicōmisso. & in d. consi. col. 6. in ver. cōsultatio ex his qui erant proximiores tēpore mortis testantis, & proximo gradu procreati sunt. & sic si post nominatos vocantur proximiores, qui erant proximiores & de nomine defuncti, licet postea vocenī qui ex eius proximo gradu procreati sunt, nō pōt considerari nisi proximitas respectu defuncti, sicut cōsideratur respectu ipsius testantis exclusis nominatis, & hunc intellectū volunt Dy. & Albe. in d. §. in fideicōmisso. in fi. in verbo, præmitte. apostillando tex. & glo. ibi dicunt formaliter. Et dic ex his. i. existentibus in familia tempore mortis &c. & sic illa verba, ex his, non referuntur ad nominatos, sed ad alios de familia, qui voluit admitti post nominatos. nā forte nominati erant vlteriores in gradu. & ideo post nominatos vocat illos, qui erant de familia, & proximi ipsi testāti, & post illos eos qui proximo gradu procreati sunt. illa ergo verba, qui proximo gradu procreati sunt, debent referri ad testatorem.
80 † quia per fideicōmissum succeditur testōri. l. cohæredi. §. cū filiæ. ff. de vulg. & pup. & dicit Alex. in consi. 30. viso testamento. in primo dubio. vol. 2. quod sicut in vulgari non consideratur proximitas respectu honorati, sed respectu testōris, idem in fideicōmissaria, per quā ipsi testōri succeditur. & istud videtur velle fere omnes qui dicunt quod post nominatos, admittuntur proximiores, secundū gradus prærogatiuā habito respectu ad defunctum. Ego intelligo. i. ad defunctū testatorem non ad grauatum. & probo, finge nominatos repudiare, certe admitterentur alij de familia per vulgarem considerata proximitate respectu testantis, quæ in vulgari consideratur. & isto casu nō potest haberi consideratio proximitatis grauati, & tūc Docto. ibi dicunt indistincte, ꝙ post nominatos admittuntur illi de familia proximiores quo ad defunctū, & illa verba, post nominatos, possunt intelligi repudiantes & defunctos, & in vulgari non potest considerari proximitas nisi defuncti testatoris, ergo idem videtur dicendum in fideicommissaria, per quam etiam testatori succeditur. Item potest dici, quòd glo. in verbo, ex his, non dicit id quod dicit Socin. quia post nominatos vocauit eos, qui erant proximi tempore mortis testantis, & eos qui ex his procreati sunt, quia extinctis his qui erant proximiores tempore mortis testantis, non videtur, quòd possint reperiri magis proximi, quam hi qui fuerunt procreati, & magis proximi his extinctis. Item glo. in verbo. proximo. non habet intellectum datum per Socinum, sed eius mēs fuit dicere, quòd in legato vel fideicommisso relicto familiæ adeo consideratur proximitas respectu disponentis, quòd etiam filius nō subintrat locum patris, licet quandoque qui sunt in gradu im-
81 pari æqualiter admittuntur. † & licet Ioan. de Imo. ibi dicat, ꝙ in legato familiæ vel fideicōmisso in quo vocantur proximiores, filius subintret locum patris, & voluit Alexand. in cons. 88. vol. 1. & 127. eod. vol. Contrarium tamen tenet dom. Philip. Deci. in suo consil. 1. in 3. col. in vers. vlterius, vbi probat, quòd glo. hoc non vult, & contra Socin. pondero. 1. text. in l. peto. §. fratre. vbi si relinquatur aliquid familiæ in casu alienationis factæ per alienare prohibitum, certe dicit tex. quod quisque primo loco videtur inuitatus, nec dicit habito respectu ad prohibitum, & facit ad tex. in l. fi. C. de verborum significatio. & probatur ratione, nam si testator legaret fundū vni penitus extraneo, & mandaret illum fundum non posse alienari nisi in familiam testantis, certe isto casu non posset considerari proximitas respectu prohibiti, sed testantis, sed iura in casum contrauentionis uocant proximiorem de familia ad fideicōmissum, & loquuntur generaliter, adeo quòd ita possunt uerificari, ubi prohibitus non esset de familia, sicut si esset, & tamen indistincte in casum contrauentionis uocāt proximiorem de familia, & ubi prohibitus non esset de familia, non posset aliquo mo-
82 do considerari proximitas respectu prohibiti. † Tertio mouetur Soc. ex no. per Imo. in l. hæredes mei. §. cum ita. ff. ad Treb. dum dicit, quòd circa illam communem theoricam, quam ibi tradunt Docto. quòd ubi superest persona, quæ ex præsumpta mente defuncti excludit substitutum, etiam quo ad excludendum substitutum non attenditur, an sit attinens testatori, sed
83 an ab intestato præferretur substituto. † & ideo infert ibi Imol. ꝙ si testator instituat uirum & uxorē, & eisdem substituat Titium, si ambo decesserint sine liberis, si unus decedat, excluditur substitutus, licet superstes non esset successurus ab intestato ipsi testatori, & ibi infert etiā ultra Soci. quòd si testator instituat duos fratres cuiusdam extranei filios, & si ambo decesserint sine liberis, substituat Titium, ꝙ uno decedente substitutus excluditur, quia dicitur super esse persona, quę ex pręsumpta mente defuncti excludit substitutum, ex quo ab intestato est successura alteri instituto, & hoc fundamento utitur etiam do. Pet. Philip. Corn. in d. consil. 107. in 5. col. in uer. item uidetur uelle Imo. uol. 1. & opi. Imo. uidetur sequi Pau. de Cast. in l. Lucius. §. Caio. ff. ad Treb. sed super opi. Imo. ex triplici capite non potest fundari opi. Soci. quia non firmat. Imo. de se, immo subdit, ꝙ non audet hoc ex toto firmare, imò secundum eum contrarium forte uidetur uerius, quia quilibet uidetur grauatus de portione sua, quę sibi fuit assignata. l. ab eo. C. de fideicōmiss. nec uidetur uenire in fideicōmisso portio alterius, ex quo de illa nō est rogatus, & quia illam non est habiturus ex dispositione defuncti, sed potius ex mēte legis, & ex tacita mēte hęredis decedentis ab intestato. l. conficiuntur. in princ. ff. de iure
84 codic. † Secundo dico, ꝙ dato ꝙ Imo. hoc firmaret, ꝙ eius opinion est

non est vera, & primo ꝯtrium tenet Bal. in l. 2. in pen. col. C. de
impu. & est ꝯ mẽtem omnium in. §. cum ita. qui voluit ꝙ per-
sona quę superest, excludat substitutum, vbi est de liberis testã
tis, per d. l. pen. C. de impu. & l. si is qui ducenta. §. itẽ si pater. ff.
de reb. dub. & contra Imol. in specie tenet Bar. in. d. §. cum ita
in fi. Dũ dicit, aut superest aliquis de liberis, & contra Imo. ad-
ducit plures alios doct. d. Alex. in d. §. cum ita. col. 14. in ver. ad-
datis, quia omnes. ll. quę per Docto. adducuntur in illa mate-
ria loquuntur in descendentibus testatoris, patet in d. l. pen. &
in §. Item si pater, & in l. cum acutissimi. illa pręsumpta mens
quę operatur exclusionem substituti fideicommissarij vt in ca
su l. cum acutissimi. & in casu l. cũ auus solum colligitur, quã-
do filius grauatus per fideicommissum decedit cũ liberis, qui
sunt de descendentibus testatoris. Et si dicatur Imol. se fundat
super opi. Bar. in d. §. cum ita dũ Bar. opponit de. l. quamuis, &
dicit quòd substitutio vulgaris non habet effectũ, nisi vtroq;
repudiante, non autem repudiante tantum vno, cum supersit
alius cohęres, cui potest quæri per ius accrescendi ex præsum-
pta mente testatoris & tamen Bar loquitur, vbi instituti erant
extranei, quia respondetur, quòd argumẽtum procedit in per-
sona superstite, quæ ex dispositione testatoris vocabaẽ ad par-
tem cohæredis, vocatur per ius accrescendi, quod appellatur
quędã tacita substitutio l. Titio & Meuio. §. Iulianus. ff. de leg.
2. Sed in proposito nostro vxor non vocabatur ad portionem
cohæredis per ius accrescendi. & vt etiam dicit Alex. in d. §. cũ
ita. potest responderi ex mente Bald. in l. 1. C. de cond. inser. ꝙ
Bar. loquitur in vulgari substitutione, quæ ordinatur in fauo-
rem testatoris, cuius interẽst habere scriptum hæredem, vnde
substitutio cessare debet ex eo ipso, quòd adiuit hæreditatem
vnius ex pluribus hæredibus scriptis, quibus datus est substitu-
tus vulgaris, quia per ius accrescẽdi apparet, quod testator ha-
biturus est omnino illud, quod desiderat. s. hæredem ex testa-
mento. Aliud est in fideicommissaria substitutione, in qua lo-
quitur Imol. & reperio, quod opi. Bal. approbat pater ueritatis
d. Alex. in cons. 38. in 2. col. & ideo Soc. in d. §. cum ita. col. 13.
restringit opinionem Imol. vt procedat, quando substitutio
est facta p nomẽ collectiuum, si vterq; vel ambo decesserint,
quia ex vi uerborum ut admittatur substitutus, requiritur, qđ
vterque decedat, & isto casu videtur etiam loqui tex in l. pen.
quia ex quo mors omnium est in conditione posita, persona
cuiuslibet instituti dicitur esse posita in conditione ad exclu-
sionem substituti. ipse ergo met Soci. restringendo hanc opi-
nionem Imol. ad hunc casum videtur fateri, quod eius opinio
facit ad propositum, & etiam Imol. hoc modo intelligit Cor.
in d. cons. 97. & sic nisi proprietas verborum hoc operaretur,
non attẽderetur proximitas alterius instituti. Item mens om-
nium doctorum in d. §. cum ita. vbi aliquando scripsi est, quod
illa persona dicatur excludere substitutum, quæ est de descen
dentibus testatoris, vt statim dixi. Et alio & secundo capite da-
to, quod opinio Imolæ esset uera, non facit ad propositum. nã
nos dum quærimus, an attendatur † proximitas grauati vel te-
statoris. loquimur in fideicõmisso facto familię testatoris, qui
ita possent succedere testatori, sicut grauato. & isto casu ex
quo sunt aliqui de familia, qui sunt proximi testatori, & aliqui
qui sunt magis proximi grauato, debet considerari proximi-
85 tas respectu testãtis per regulas. §. cum filiæ. † Quarto pro hac
opinione adducunt Cor. & Soc. tex. ubi secundum eos vr̃ esse
casus in cap. 1. de natura. success. feud. & ibi expresse And. de
Iser. vbi vult, quod si a recipiẽte plures lineę processerunt, mor
tuo feudatario, ad quem feudum deuenit, puta ex diuisione
admittitur alius alterius lineę, qui est proximior decedẽti. no.
auth. defuncto. allegat tex. in d. l. cum ita §. in fideicõmisso. er-
go vult, quod [illegible] terminis illorum iurium semper admittatur
ille, qui est proximior decedenti, non aũt testõri, sed ad tex. in
[illegible] fideicõmisso. super quo se fundat And. de Iser. fuit supra
86 respo[illegible] ñ de feudo ad hanc materiã nõ bene arguit. † fa-
cit tñ pro opi. Soc aliud secundũ eum, & ante eum per Cor. in
in d. cons. 97. & in cons. 22. in 6. col. vol. 2. ubi dicit, quod si qs
stipuletur rẽ in emphyteusim pro se & descendẽtibus vsq; ad
tertiã generationẽ, ꝙ attenditur proximitas respectu eius, qui
[illegible] loco decessit, ad quem tota emphyteusis deuoluta est,
se sustentit Cor. in d. cons. 22. natura feudi & emphiteusis po-
tius a cõsuetudine quã a iure cõi regulatur, ut in c. 1. de succes.
feud. & in feudis etiam aliquando non attenditur proximitas
gradus [illegible] ius a quo feudum uacat, ut pulchre declarat Calderi.
in cõs 13. tit. de feudis, & sic nihil ad rhumbũ. Quinto facit se-
cũ[illegible] Soc. nam vbi testator uocat eos de familia, & vult bona
remanere in familiã, vr̃ velle, quod ad tale fideicõmissum ad-
mittantur illi [illegible] familia qui post mortem suam erunt conce-
pti & nati, & vr̃ casus [illegible] d. §. in fideicommisso. & in l. peto. §. fra
tre. ff. de leg. 2. quẽ ad hoc allegat Pau. de Cast. in cons. 13. inci.
in causa quę uertitur corã me. & ideo dicit Iac. de Bel. in auth.
de restitutione & [illegible] ꝙ parit, qđ prohibitio alienationis facta
ut ad filios perpetuo deueniat, in infinitũ extenditur. Et ideo
isto casu cum possint succedere hi qui tempore mortis non
erant concepti, arg. l. 12. tab. C. de leg. hę. & §. item uetustas in-
sti. de hęre. quę ab intest. deferun. Non possumus dicere, quod
sit cõsiderãda prioritas gradus in succedendo ipsi testatori, sed
potius in succedendo ipsi grauato. & facit ad hoc optimũ cõs.
Pet. de Anc. in ꝯs. 25. nõ seruato ordine dubiorũ, vbi uoluit, qđ
fideicõmissum trãseat de persona in personã, sicut hr̃ditas ab
intestato, & fideicõmissum ꝙ regulaẽ ſm ordinẽ succedẽdi ab
intestato. Sed illud vltimũ fundamentũ nõ vr̃ de iure subsiste-
87 re. † nã si testator dicat, qñcunq; decesserit filius meus sine li-
beris, substituo fratrẽ meũ & eius filios, licet filij fratris non es-
sent ꝯcepti vel nati tpe testi, nec mortis ipsius testatoris, tñ ad-
mittuntur, & isto casu succeditur primo testõri, nõ aũt graua
to, & veniunt filij fratris concepti post obitũ testõris, quia satis
est ꝙ tpe quo purificaẽ cõditio fideicõmissi reperiaẽ in rerũ nã
vt declarat Alex. vbi refert alios in cons. 26. col. 2. vol. 3. & in ꝯs.
174. vol. 2. & per Soc. in cons. 104. in 3. vol. & tñ in casu illo suc
ceditur primo testõri. d. §. cũ filię l. cohæredi. ff. de vulga. & pu
88 pil. † Ergo in ista mã distinguo duos casus, vbi testator legauit
per fideicõmissum Titio & Petro & alijs de familia. nã dato,
ꝙ Titius & Pet. essent remotiores, vr̃ ꝙ proximiores ipsis no-
minatis excludant proximiores testõris, quia testõr prædilexit
ipsos nominatos, alijs proximioribus de familia sua ita vr̃ prę-
dilexisse proximiores ipsis nominatis, & ita loquaẽ in d. §. in fi-
deicõmisso. Secũdus casus est, vbi testõr vocat simplr̃ familiã
suam, & isto casu dicerẽ esse attendendũ proximiorẽ respectu
testõris, per text. in d. l. peto. §. fratre. ff. de leg. 2. & in l. fi. C. de
verb. sig. quia sicut per vulgarẽ testõri succediẽ, ita per fideicõ
missariam. d. §. cũ familię. ergo regulariter vr̃ attendenda pro-
ximitas grauantis, & sic testõris, & hoc vr̃ velle Alex. in cons.
26. in 2. col. vol. 3. & vr̃ cõis opi. q̃ ẽt probari põt per text. in l. ex
facto. §. si quis rogatus. ff. ad Trebell. vbi in liberis in cõditione
positis nõ attendiẽ qualitas grauati, sed testõris, & q̃ opi. vt su-
pradixi efficaciter probaẽ in. §. cũ ita. si. n. ibi admitterenẽ pro-
ximiores grauati, nõ diceret tex. ꝙ vocarenẽ proximiores de-
89 functi. l. nominati. † Sed hic quęro quõ possit probari proximi
tas, siue attendaẽ respectu testãtis, siue respectu grauati. illam
quęstionem habui de facto primo anno quo cępi legere vespe
ris in hoc Tycinensi gymnasio, in causa nobiliũ de Puteo. Nã
d. Ant. de Puteo reliquit domũ suam proximiori parentelę de
Puteo, & filij magnifici domini Iacobi agebant ad restitutio-
nẽ fideicomissi tanquam proximiores probando proximitatẽ
per testes de auditu in antiquis. Ex aduerso dicebatur, ꝙ debe-
bat probari per gradus in fauorẽ tñ dñorum de Puteo consul-
ui, ꝙ sufficiebat probare, ꝙ agentes reputabanẽ proximiores,
qa possessio proximitatis ex tractatu acquiritur per tex. in c. li-
cet ex quadã de testibus, vbi d. Ant. de But. in 8. no. & adduce-
bã not. per Alexã. in l. is põt col. 5. vers. sed iuxta prædicta. ff. de
acqui. hę. & no. per gl. in l. cũ de leg. ff. de proba. & pro hac sñia
cõsuluit ẽt primarius inter Mod. Pap. d. Franci. de Cur. & vir
acerrimi ingenij dominus Philippus. veruntamẽ fundamẽtis
nostris nititur rñdere Dec. in cons. 321. Non inficiaẽ tñ Deci.
ꝙ si fuisset articulatũ & probatũ, testes productos fuisse perso
nas graues & omni exceptione maiores, quod probaret proxi
mitas per testes de auditu, vt dicebant præfati dñi cõsulentes,
& dicit aperte præfatus Dec. in d. cõs. 321. in 5. col. in vers. præ-
90 terea potentissimo Francisco Galliarum Rege. Sed hic subin-
trant due breues dubitationes. † Prima qui veniant appellatio
ne parentelę, in qua vocati veniunt ordine successiuo, videtur
dicendũ, quod appellatione parentelę veniunt omnes de pa-
rentela tã masculi quã feminę, sicut appellatione familię ve-
niunt oẽs de familia l. pronunciatio. §. familia. ff. de verb. sig. &
l. fi. C. eo. & dixit notanter Bal. in c. 1. quęad. feudũ ad filias per
tineat, ꝙ stante statuto, ꝙ extantibus parentibus masculis filię
feminæ nõ succedãt, ꝙ illud verbũ (parentibus) intelligitur de
agnatis. Refert & sequiẽ Soci. in cõs. 37. in 4. col. in ver. 7. vol. 4.
dicit tñ Ang. in cons. 268. inci. statutum Dalmatiæ disponit. ꝙ
verbum, parentela, vtriusq; parentis sexum significat l. 4. §. pa
rentis. ff. de verb. sig. sed quod appellatione, parentum, proprie
veniunt parentes vsq; ad tritauum vt est casus in l. iurisconsul-
tos §. parentes. ff. de grad. & ideo dicit Ang. ibi simpliciter, ꝙ
ex quo verbum, parentela, veniat a verbo, parentes, quod in sta
tutis debet accipi stricte & proprie l. constitutionibus ff. ad
Municipalẽ, cum vulgaribus, vnde stante statuto, quod nul-
lus masculus & femina ante ætatem 18. annorum possit ali-
quid ordinare de bonis suis, sed quod bona debeant deuenire
ad propinquiores, qui sunt ex linea parentelę, vnde exiuerunt
dicta bona, quod si bona traxerunt de aliqua linea alicuius vl-
tra tritauum, nõ hẽret locum illud statutum. imò bona defer-
renẽ illis quos inuitaret iuris censura, quia illa bona non dice-
rentur proprie & secundum proprium significatum stricti vo
cabuli ex linea parentelę, quia parentes solum apud Romanos
proprio vocabulo nominantur vsq; ad tritauum, vlteriores
vero, qui non hñt spãle nomen, maiores appellantur, diceren-

tur ergo ex linea maiorū, infertur ergo ex prædictis, q̄ si testā̃r
dicat, instituo parētelā, & ēt eam substituo, puta de Trottis vel
de Guaschis, q̄ idem importaret, ac si diceret, instituo, vel sub-
stituo familiā de Guaschis aut de Trottis & sic cēsentur vocati
91 ordine successiuo. Sed hic cadit vna dubitatio † q̄ habui de fa-
cto dum legerē Valentiæ in delphinatu, pone, vnus de Rubeis,
exempli gratia, instituit vel substituit illos de familia sua, quo
casu vr̄ eos substituere ordine successiuo, vt hoc §. an videatur
vocare illos de familia qui erant eius inimici, sunt tñ de fami-
lia, & coi verba ꝯueniunt, conuenit & dispō, & si voluisset eos
excludere, potuisset hoc dicere l. 4. §. toties. ff. de damno infec.
& l. si §. sin aūt ad deficientis. C. de cad. toll. & c. ad audientiam,
de rescriptis, ꝯtrium consului, q̄ imò non includebantur inimi
ci, qui erant de familia per tex. in l. Lucius Titius, quæ est l. an-
tepen. §. Lucius Titius damam. ff. de leg. 2. vbi testator legauit
alimenta libertis suis, dr̄ ibi, q̄ non vocantur liberti illi, quos te
stator odio habebat, vnde dicūt ibi, Iac. de Aret. Bar. Bal. & Io.
de Imol. quod in gñali sermone relato ad personas non viden
tur includi personę odiosę ipsi testatori, verbum ergo, paren-
tela, vel, familia, nō debet includere eos quos testator odio pro
sequebatur, verū ille tex. non fundat se super odio tm̄, sed fun-
dat se, quia testator illis libertis ante bienniū mortis suę alimē
ta denegauit, expellendo eos de domo. & ideo dicit Dyn. quē
sequitur Alb. de Ro quod ex actib. viuentium voluntates col-
liguntur, quo casu libertorū appellatione non creditur testato
rē eos significasse, quib. alimenta denegauit, & facit tex. in l. in
ipsius. C. fam. hær. & l. 3. in fi. cum seq. ff. de adimē. leg. & ita ēt
reperi tenere Soc. in consi. 37. per totū, 3. vol. Idem ēt voluit
Alex. in consi. 212. in 2. col. in vers. fortificantur, vol. 6. vbi dicit
92 hoc vnū, vel duo singularia, si sunt vera. † Primū est, per quod
vr̄ limitari fere tota hæc materia, quod quis vocādo familiam
suā vr̄ eam vocare ordine successiuo & fm̄ iuris dispōnem, dū
modo non sit persona idiota, quia idiotę & vulgares vbi vocāt
parentelā vel familiā, vr̄ intelligere de tota, non aūt de proxi-
miorib. in gradu, quia non capiunt illā iuris pręsumptionē, vt
in simili dicit gl. in l. q̄ si nepotes ff. de test. tutel. in l. stipula
tio. § is quoq. ff. de verb. obl. & ita vr̄ ꝯcludere Soc. in d. consi.
37. col. 3. ver. 5. vol. 3. sed hæc opinio non vr̄ vera, quia præsum-
ptio quæ insurgit, quod quis videatur se conformare cū dispō-
ne legis, insurgit ex d. spōne legis ꝯ verba expressa, quia quis vo
cādo familiam suā fm̄ tenorē verborū vr̄ vocare totam fami-
liam, quia indefinita equipollet vli quæ pręsum [illegible]
[illegible] dato quod persona sit idiota [illegible]
[illegible] expressa vulgari lex [illegible]
in vni casum, si fuisset interrogatus [illegible]
si cogitasset de illo casu [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] succedē [illegible]
[illegible] cōis vsus [illegible] testātis sit [illegible]
[illegible]
[illegible] parentela [illegible]
loco [illegible]
leg. & [illegible] per Abb. in c. ex part. [illegible]
in consi. 14 [illegible] sed illa secūda limitatio Soc. vr̄ [illegible]
lis eodē met fundamento quo [illegible]
ponant, q̄ fm̄ cōem vsum loquēdi [illegible] vocando [illegible]
parentela, videtur oēs vocare, dico quod ēt venient [illegible]
fm̄ propriā significationē, sicut ēt, vbi quis vocat [illegible]
ius extranei, quod tunc nō attenderetur [illegible] successionis ab in-
testato, fm̄ Bar. in l. si cognatis in fi. ff. de reb. dub. & [illegible] &
Alex. hic ēt sup. dixi, & sic statur proprię significationi. licet er
go testes dicant seu deponant, quod fm̄ cōem vsum loquendi
veniant oēs, aliud est ēt de iure cōi, sed lex facit suam interpre-
tationē, quod si testator fuisset interrogatus [illegible]
luisset admitti proximiores. [illegible]
bare cōem vsum loquendi [illegible] Soc. [illegible]
[illegible]
[illegible] vt sup. dixi in notabi
libus [illegible] interpretatur, [illegible] plane §. sed si
[illegible] leg. 1. & l. in his ff. de cōd. & dem. credo igitur,
quod [illegible] limitationes Soc. nō sunt verę, & ideo in casu in
quo consuluit Soc. plura alia ꝯcurrebant, vt vnusquisq; subti-
93 lis perpendere poterit. † Sed adhuc suboritur dubitatio, an in
fideicōmisso [illegible] familiæ aut agnatis, vbi attenditur ordo suc-
cedendi, veniant concepti & nati post mortē disponentis. Bar.
in l. si cognatis, videtur facere aliquas conclusiones in hac ma-
94 teria. Prima est ꝯclusio, † quod legatum factū agnatis nō vr̄ in
cludere agnatos, quos quis ignorat se hr̄e per tex. in l. si qs ita.
§. si quis ignorans ff. de testa. tutel. vbi si quis cum ignoraret fi-
lium Titium hr̄e, filijs tutores dederit, his solis dedisse vr̄. quos
in potestate habet, proinde si credat filium decessisse, qui super
erat, idem dicendū est, dicit tex. & pro hac ꝯclusione quod nō
95 veniant agnati, quos testā̃r ignorabat habere, † facit, vulg. regu
la. quod gñalis dispō non refertur ad ignorata. l. tres fratres, de
pact. & l. qui cū tutorib. in fi. & l. cū Aquiliana, de transac. & tra
dunt oēs in l. si de certa. C. de trans. Confirmatur ista prima cō
96 clusio. † nā licet iura multū faueāt testamentis militū l. 1. ff. de
testa. mil. adeo quod preteritio ipsorū filiorū hr̄ pro exhæreda-
tione, vt eorū vltima elogia sustineantur, tñ preteritio militis
non cōprehendit filiū, quē testā̃r ignorabat se hr̄e, vt ille videa
tur exhæres factus l. sicut certi. & l. si cū vel in vtero. C. de testa.
mili. & ideo dicit ibi gl. q̄ ibi sequuntur cōiter scribentes relati
per Ias. in 4. col. in l. Titius ff. de libe. & posth. quod instō gñalis
facta de filijs non porrigitur ad filios, quos testā̃r ignorabat ha
bere, idem tenet Alex. qui hāc asserit esse cōem in d. l. sicut cer
97 ti. C. de test. mil. super † ista conclusione, licet prædicta non al-
leget, laborat ingeniū Soc. in d. l. si cognatis, col. 13. in versi. pri-
ma ꝯclusio est ff. de reb. dub. post Aret. in l. qui filiab. ff. de leg.
1. qui ꝯ hanc conclusionem adducit l. placet. ff. de lib. & posth.
vbi si quis instituat vel substituat posthumū, in tali instōne vel
substōne venit posthumus qñq; nasciturus, quē testator igno
rabat & nō cogitabat in specie se habiturū, & ratio est, quia in
genere cogitare poterat, ergo idē vr̄ dicendum, vbi fit legatum
agnatis aut agnationi seu familię, vt veniant etiam illi, quos te-
stator ignorabat habere, quia etiam his uerisimiliter reliquis-
set, si sciuisset eos habere, vt probat tex. in l. Titius. §. Lucius ff.
de libe. & posth. & l. fi. C. de posth. hę. insti. facit vulgaris glo. in
tale pactum §. fi. ff. de pact. & l. Barba. Philipp. ff. de offic. pręt.
l. 3. C. de inoffi. test. & ideo Aret. in d. l. qui filiabus, videtur te-
nere contra Bart. & respondet ad tex. in d. l. si quis ita. §. si quis
ignoraret, quod ibi datio tutoris facta filijs non porrigitur ad fi
lium quem testator credebat mortuum, quia de tali filio etiā
in genere non videtur cogitasse, sed in casu nostro, vbi quis le-
gat agnatis, potest cogitare in genere se habere alios agnatos,
ergo videtur, quod tale legatū debeat includere agnatos quos
testator ignorabat se habere, sed respōsio Aretini non videtur
sufficiens. quia tex. in d. §. si quis ignoraret, non solū loquitur,
vbi testator credebat illū mortuū, sed ēt vbi ignorabat se habe
re, puta, quia erat natus in alio loco in absentia sua, & in isto se-
cundo casu potuisset in genere cogitasse de tali nato in eius ab
sentia. Soc. in d. l. si cognatis, vr̄ arguere, quod regula. l. tale pa-
ctum §. fi. non faciat ad propositum ex duplici capite satis im-
98 plicite. Nā † tutor datus filijs censetur etiam datus posthumo.
l. si quis filiab. ff. de testa. tutel. & ratio videtur esse, quia potuit
in genere cogitare de posthumis, sed non potuit in genere co-
gitare de his, quos ignorabat se habere, non potest ergo dici,
quod ille qui disponit de agnatis, eis legando, uideatur etiam
legare agnatis, quos ignorabat se habere, ex eo q̄ si fuisset in-
terrogatus, idem disposuisset, quia præsumptio, quod in gene-
re nō uidetur cogitasse de his, quos ignorabat se habere, ut ma
gis urgens vr̄ tollere præsumptionē aliam. Secūdo quod regu-
la l. tale pactum, nō facit ad propositum, probatur, nā ubi quis
dat tutorem filijs, non uidetur eum dare his, quos ignorabat
se habere, nec ēt his, quos credebat esse mortuos, quo casu si-
cut in l. qui filiab. ff. de leg. 1. legatum factum filijs nō includit
posthumum, quia ad eos non cadit affectio, & legata fiunt ꝑp
affectionem l. nec adiecit ff. pro soc. sed in iam nato, quem qui-
spiam mortuū esse credebat, caderet affectio, si eum sciret ui-
uere, & sic isto casu si testator fuisset interrogatus, id quod di-
sposuit in filiis, disposuisset ēt in eo, quē credebat esse mortuū,
& sic magis respectu mortui haberet locū dispositio l. tale pa-
ctū, & tñ non procedit. Soci ergo uidetur concludere qđ aliud
sit in datione tutoris, aliud in legatis. Nā tutor datus filijs uide-
tur datus posthumis, & ratio est quia tutor datur ratione filia-
tionis, & tamen legatū factū filijs non includit posthumos, nisi
de his aliqua parte testamenti sit facta aliqua spālis mentio. d.
l. qui filiab. & sic Soc. videtur residere in hac snīa, quod legatū
factū agnatis uel cognatis in quo ueniūt ordine successiuo, nō
includat agnatos uel cognatos, quos testā̃r ignorabit se habe-
99 re. † Ego aūt non discedo ab opin. Aret. ꝯ Bar. quæ mihi in pun
cto iuris uidetur uerior. primo per tex. in d. l. placet ff. de libe. &
posth. ubi si quis uocet posthumū, uidetur uocare oēm posthu
mū nasciturū ex quacunq; vxore, dato qđ haberet postea decē
uxores, quia appellatio posthumi vr̄ gñalis ad oēm posthumū,
ut Aret. dicit. licet idem uidetur in casu nostro, nam uerbum,
agnatos, uidetur cōprehendere quēlibet agnatū. & suadet alia
rōne, quia ubi quis uocat agnatos uel cognatos, vr̄ hr̄e animū,
quod bona legata conseruentur in agnatione uel cognatione,
quæ cōseruatio agnationis uel cognationis ita fit per eos, quos
ignorabat habere, sicut per alios, quæ rō cessat in casu l. si quis
ita. §. pen. ff. de testa. tuto. & in casu l. qui filiab. uerum ad tex. in
d. §. pen. rn̄det Paul. de Cast. in l. Titius. in prin. ff. de libe. & po-
sthum. ubi ēt Sal. & dom. Ias. in fi. uerbis quod loquitur in tute
la, quæ est res onerosa respectu tutoris. secundum Bar. in l. qui-
dam relegatus ff. de reb. dub. non sic est. ubi quis legat agnatis.
100 † Et si dicatur, quare ergo tutor datus filijs videtē datus posthu-
mis, dic

mis. dic qđ alia ratio diuersificat vnum casum ab altero, nā vbi
quis tutorem filijs, veniunt posthumi, quia de his testator in
genere cogitauit, non sic de his, quo pater ignorabat habere.
cum ergo in casu. l. si quis ita in §. pe. in genere non cogitaue-
rit de filijs quos ignorabat habere, & tutela sit onus, nimirum
si habet locum id, qꝫ ibi deciditur concurrentibus his duobus.
& pro hac sententia facit. l. 1. l. iubemus. §. pe. C. ad Treb. vbi te-
stator dicat, si filius meus decesserit sine liberis, talē substituo,
ēt tunc liberi nati & concepti post obitum testatoris & ipsius
grauati excludunt substitutū illa rōne, quia volebat præferre
101 suam posteritatē extraneo substituto. † ex hoc infertur, qꝫ si te
stator institueret omnes agnatos, & eisdem substitueret extra-
neū, si decederent sine liberis, qꝫ isto casu indubitanter ēt agna-
ti, quos testator ignorabat se habere, excluderēt substitutū. vbi
quis ergo legat agnatis vel cognatis, dicendū vr̄, qꝫ ēt veniāt hi,
quos testator ignorabat se habere illa potissimū rōne, quia vr̄
habuisse animum conseruandi bona legata in agnatione, item
102 quia appellatione agnati venit omnis agnatus proprie. † Secū-
da sit conclusio in hac materia ſm Bal. in d. l. si agnatis. 2. co.
qꝫ vbi quis legat agnatis vel cognatis, quo casu censentur voca-
ti ordine successiuo, qꝫ in tali legato veniunt etiam illi agnati &
cognati qui non erant agnati tempore testamenti, dummodo
reperiātur agnati vel cognati tpe mortis testatoris, vt vr̄ casus
103 in l. cū ita. §. in fideicōmisso. ff. de l. 2. facit † ſm Moder. Senen.
qa in legato facto filiabus veniūt posthumę, quę nascūtur post
testm̄ an̄ mortē testōris, vt voluit Alex. in d. l. qui filiabus. ff. de
legat. 1. vbi Cuma. & Ias. in 3. notabi. Sed aduertēdū est ſm prę-
fatos Mod. qa rō cōis, quæ habet, qꝫ in legato facto filiab' nō ve-
nit posthuma, est, qa affectio pp q̄ vr̄ fieri legatū, nō cadit in po-
sthumū siue ergo nascat̄ post testm̄, siue post mortē, vr̄ qꝫ in ea
nō esset aliqua affectio. Scđa rō est ſm Bar. ī d. l. q filiabus. q̄ ple-
riq; amplectūtur, qa testōr nō fecisset tot legata. verū ſm Soc.
ad primū obiectum respondetur, quia licet tunc non militet rō
actionis propter merita præcedētia in his qui post testm̄ cōdi-
tum nascūtur, tamē testator potuit moueri propter verisimilē
spēm meritorū, q̄ verisimiliter accipere debebat a posthumis
natis post testm̄, sed dicta Soci. mihi vidētur dubia. Et primo dū
dicit, qꝫ rō cōis est, qꝫ in casu d. l. qui filiabus appellatione filiarū
non veniant posthumæ, ad quas nō cadit affectio propter me-
rita sed certe fallitur Soci. quia ista nō est rō cōis. s. affectio quę
causatur ex meritis, sed rō cōis est, qꝫ in legato facto filiabus nō
veniant posthumæ rōne affectionis filialis, quæ affectio filialis
non cadit in posthumā, nā legatū factum filiabus vr̄ factum pp
affectionē filialē, vt est casus in l. inter. §. quæ tutoribus. ff. de ex-
cu. tu. & declarat Bald. in auth. ex testō. in 3. col. C. de col. & Ias.
post alios per eum relatos in d. l. qui filiabus. col. 4. vers. 2. mo-
do. quæ affectio filialis bene potest cadere in eo, qui ante obitū
testantis nascitur. item dum dicit Soc. qꝫ in tali legato venit po-
sthumus, qui nascitur post testamentum, quia testator potuit
verisimiliter moueri propter spem meritorum, qui verisimili-
ter accipere debebat a posthumis natis post testamētum. Sed
certe si ista verisimilis spes, quæ a Soc. consideratur, erat in mē-
te testatoris tempore conditi testamenti, certe in legato facto
filiabus non solum includitur natus post testamentum sed etiā
natus post mortem, quia satis est, qꝫ de posthumis, cogitauerit,
vt appellatione filiarum in legatis veniant posthumæ, vt dicunt
omnes in d. l. qui filiabus. Soc. tamen videtur concludere quod
l. qui filiabus. restringat̄ ad posthumos, qui nascuntur post mor
tem. mouetur, quia proprie appellatione filiorum veniunt po-
sthumi & cum. l. qui filiabus. restringatur, vt in legatis appella-
tione filiarum nō veniant posthumæ, talis restrictio non debet
extendi ad eos, qui nascuntur post testamentum, & qui nō sunt
proprie posthumi. Congruit alia etiam illatio Soc. post Raph.
ex prædictis, qui dicit, qꝫ adeo in legatis factis filijs, non veniunt
filij, quos testator ignorabat se habere, per tex. in d. l. si quis ita.
col. pe. ff. de testa. tut. quia in his non cadit verisimilis conside-
ratio spei meritorū, quæ cadit in posthumo, q post testm̄ nasci-
104 tur. sed ad tex. in d. §. pe. supr. rñdi. † Tertia sit conclusio in hac
materia, qꝫ in legato facto agnatis vel cognatis, in quibus atten-
dit̄ ordo succedēdi, non includunt̄ agnati vel cognati q nascū-
tur post mortem testatoris, licet essent concepti viuo testatore
sicut etiam in d. leg. qui filiabus non includuntur filij nati post
mortem testantis, licet essent concepti tempore mortis. nam. l.
qui filiabus. non potest intelligi, nisi quod non veniant posthu-
mi qui erāt concepti tempore mortis. alias non essent posthu-
mi testatoris, de quibus intelligit̄. d. l. qui filiabus. Soc. tñ vr̄ con-
cludere Bar. velle qꝫ in legato facto agnatis vel cognatis veniāt
cōcepti tpe mortis, licet nō essent nati, qui cōceptus dr̄ esse in
rerū nā. l. Titius. cum l. seq. ibi, quia cōceptus quodammodo in
rerū nā estimatur. & tex. in l. item prætor. ff. de suis & legit. qui
dicit. qꝫ & concepti & nati post mortē alicuius dicuntur cogna-
ti. sed non proprie, sed per abusionem. facit bo. tex. in l. 1. §. si qs
proximior. ff. si cognati. & in l. Paulus. §. Paulus. ff. de bo. libe.
& in §. cū aūt. insti. de hæ. quæ ab inte. deferun. nam sicut agna-
tus conceptus ante mortem alterius agnati eidem ab intestato
succedit, videtur qꝫ succedat illud vulgare, qđ testator videtur
vocare agnatos ſm ordinem succedendi ab intestato, secundū
no. hic & in l. hæredes mei. §. cū ita. ff. ad Trebel. Sed aduerte,
quia ista opi. Soc. videtur dubia ex prædictis. Nam si legata fiūt
propter benemerita, vt Soc. dicit, ex quibus causatur affectio te
statoris versus legatariū, quomodo possumus dicere. qđ agna-
ti concepti in vita disponentis, & qui post eius mortem nascū-
tur, qui non fuerunt necesse potuerunt benemeriti, includant̄
in legato? Item quia in casu. l. qui filiabus. non habētur posthu-
mi pro existentibus in rerum natura. ideo semper mihi placuit
ista opinio, qđ sicut in tutela appellatione filiorum veniunt po-
sthumi. d. l. si quis filiabus. in prin. ff. de test. tutel. eodem modo
in condōnibus. l. si is cui. ff. q̄ dies lega. ced. idem est in substōne
fideicomissaria, vt est casus in d. l. iubemus §. pe. C. ad Tre. & ad
105 text. in l. qui filiabus. pōt rñderi eo modo quo rñdet Cu. ibi. de
quo tñ vide Ias. ibi in 4. & 5. col. † Vltima sit conclusio, qđ licet
in legato facto familiæ, vel cognatis non veniunt nati & con-
cepti post mortem legantis, vt voluit Imo. post Pe. de An. in c.
iudicante. in 5. col. in ver. extra gl. quærit Pe. de An. & Soc. in d.
l. si cognatis. col. 14. in versi. 4. & vltima conclusio. tamen secus
est in legato vel fideicōmisso condōnali, quia tunc ēt veniunt
agnati vel cognati, qui fuerūt concepti & procreati post obitū
disponētis, vt voluit Io. An. in additioni. ad Speculatorē in ti. de
testa. in rub. in ver. item Lambertus. circa. 3. vel. 4. col. & id tenet
Alex. in cōs. 26. in fi. vol. 3. benefacit. l. cum pater. §. hæreditatē.
ff. de l. 2. in fi. §. licet ergo in successione intestati non veniūt ꝯ-
cepti & nati post mortem d. l. item prætor. cū si. tñ secus est in
successione ex testō collata in euentum cuiusdam incertę cō-
dōnis, quia tunc veniunt concepti & nati post mortem dispo-
nentis. & facit ēt text. in l. interuenit. ff. de condi. & demon. dū
dicit, placet in ea necessitudine tunc esse, qñ dies cedit, verū il-
le tex. ſm gl. ibi non facit. & pro opinio. gl. vr̄ casus. in l. sed si &
pro dote. in versi. non omnia. licet Soc. nō adducat illum tex. ff.
de l. præstan. & id tenet Soc. in cōs. 110. in 2. col. vol. 3. & d. Phi-
lip. Dec. in rub. de succes. edicto & in cōs. 249. ꝯ. in 4. col. in vers.
6. cōclusio. vbi ēt allegat no. per Bal. in cons. 470. statuto cauēte
in 2. lib. Sed tu aduerte qa obstat huic cōclusioni tex. in primis
in d. §. cum ita. § in fideicommisso. vbi dicitur, qđ in legato vel
fideicommisso facto familiæ admittunt̄ illi qui proximo gra-
du post nominatos procreati sunt, & exponere ibi. qđ essent ꝯ-
cepti saltem tpe mortis legantis, est diuinatio Soc. d. l. si cogna-
tis in 15. col. in vers. infertur. & 2. limitatio vr̄ velle, qđ in legato
facto familiæ, in qua familia possunt esse plures gradus, qđ col-
ligatur voluntas testatoris, quod etiam veniant nati & conce-
pti post mortem disponentis. per tex. in d. §. in fideicommisso.
verum ille tex. vt. s. latius dixi, debet sane intelligi, vt. s. admittā-
tur illi de familia qui proximo gradu procreati sunt post nomi
natos tpe mortis testatoris. per. l. si cognatis. vbi est casus, vt iura
iuribus concordentur. Secūdo videtur mihi, qđ dato qđ testōr
dicat, qñcūq; decesserit filius meus sine liberis, substituo agna-
tos meos, vocando eos sub condōne, qđ ēt isto casu non veniāt
illi qui non erāt de agnatione tpe mortis disponentis. probatur
rōne, nā liberi secundi vel vlterioris gradus, qui sunt concepti
post mortē eius, de cuius hæreditate agit, nec de iure prętorio
vocantur ad successionē, iuribus. s. adductis. & ideo dicit tex. in
l. si quis filio exhæredato. in vers. cæterum. de iniusto rup. cæte-
rū si postea conceptus fuerit, Marcellus scribit, neque vt suum
neque vt nepotem, aut agnatū vel cognatum ad hæreditatē vel
ad bona admitti. si igitur istud est receptum in descendentibus
vt concepti post mortem de cuius hæreditate agitur, nō succe-
dant ab intestato, & ēt de æquitate prætoria, cur non dicimus
id multo fortius in transuersalibus agnatis. & faciunt no. p Bar.
in l. qui se pris. in 1. col. in ver. ꝯ hanc lecturam apponitur. C. vñ
liberi & hāc partē vr̄ tenere d. Baptista de sancto Seueri. in sub-
scriptione vltima, quā facit ad quoddā cōsiliū cuiusdā. d. Ot-
thonis Lappi. qđ est insertum inter consilia Soc. in cons. 152. &
in illo ꝯs. idē tenet. d. Lappus. ibi in 2. col. in vers. sed vt p̄dixi. Et
ibi loquit̄, vbi testōr institutis filijs substituit hoc mō, si omnes
filij mei moriātur sine liberis. substituo omnes filios masculos
Cherii, nō veniūt nepotes cōcepti post obitū testātis & tñ isto
casu erāt vocati in substōne fideicōmissaria facta sub ꝯdōne. &
idē tenet. d. Salustius. d. Guil. in 1. subscriptione. qui mouet̄ alia
rōne, nā sicut appellatione filiorū nō veniūt filij, quos testōr igno-
rabat hēre. l. si quis ita. §. si quis cū. ff. de testa. tutel. ita nō debēt
includi q fuerint ꝯcepti post mortē disponētis, de quibus nō vr̄
cogitatum. id sentit. d. Maria. in sua ēt subscriptione in 2. col. in
ver. s. probat̄. idē se subscribendo ad illud cōsiliū tenet insignis
& primus inter Mod. d. Franci. de Are. & est in quinta subscri-
ptiōe. & opinio istorū ꝯfirmat̄ p oēs hic, dū dicūt. qđ in dubio
qs vr̄ vocare agnatos ſm ordinē succedēdi ab intestato sed ꝯce-
pti & nati post obitū disponētis non veniūt aliquo iure ab inte-
stato, ergo nec ex testō. ut testōr videat̄ se ꝯformare cū dispōne
iuris cōis, tu vides ergo qđ opi. Alex. Soc. Decii & aliorum sup.

relata videtur multũ dubitabilis. Et contrariũ tenet idem Soc.
in consi. suo 63. col 7. in ver. 4. & vlt. vol. 4. vbi refert formaliter
dictos dños Otthonẽ & Io. Baptistam de sancto Seuerino, &
nõ videtur facere differentiã inter substõnem purã & cõditio-
nalem subdens, qđ ex quo per substitutionẽ fideicõmissarã pri
mo testatori succeditur l. cohęredi. §. cũ filiæ. ff. de vul. & pup.
ꝙ illi qui post mortẽ sunt concepti, non connumerãtur inter
inuitatos ad fideicõmissum allegat no. per Bar. in d. l. qui se pa
106 tris in 1. col. post d. Io. Baptistam & d. Otthonem. Pro † resolu
tione istius materię fieri possunt aliquę cõclusiones. Prima sit
conclusio, si testator dicat, si oẽs filij mei moriantur sine libe
ris legitimis & nãlibus, substituo filios fratris mei vel cõsobri-
ni mei, non veniunt appłone filiorũ nepotes concepti & pro-
creati post obitũ testantis, & ſm terminos istius primę conclu
sionis consuluerunt præfatus d. Ottho. Lappus, & alij sup. rela
ti. Sed aduertendũ est, quia hi doctores videntur facere aliã cõ
107 clusionẽ, † dicẽtes, ꝙ licet appłone filiorũ veniant nepotes, tñ
istud nõ vř procedere, vbi prouisio fit extraneo ſm Accursiũ,
& corroborando hanc cõclusionẽ fortius arguũt, ꝙ nõ veniũt
in illo casu, quia nondũ erant cõcepti tpe mortis testãtis. imò
d. Maria. in sua subscriptione concludit, ꝙ ẽt vbi fit disposi. ab
ascẽdente, appłone filiorũ nõ veniũt nepotes, & cõcludit ex-
presse in ver. 9. & c. qđ nõ meminit se legisse, ꝙ vbi fit dispõ ab
eXneo, ꝙ appłone filiorũ veniãt nepotes, & præsupposito qđ
venirẽt, nõ veniũt hi, qui nõ erãt cõcepti tpe mortis testatoris,
sed miror, ꝙ insignis doctor d. Maria. dicat hoc, quia tex. sup
quo se fundant oẽs doct. tenentes qđ appłone filiorũ veniant
nepotes, loquitur in transuersali, qui facit mentionem de filijs
fřis, vt est casus in l. Lucius. ff. de hę. insti. sed defendẽdo opi. d.
Maria. vř colligi rñsio ex no. per Bald. Ang. & Imol. in. §. insti-
tuẽs in ea l. dũ dicunt, qđ in casu l. Lucius appłone filiorũ ve-
niũt nepotes, qa ibi nisi venirẽt nepotes, eXnei substituti prę-
ferrent, qđ nõ est dicẽdũ. ar. l. cũ acutissimi. C. de fideicõ. Alio
modo rñdebant antiq. qđ appłone filiorũ veniũt nepotes, vbi
sequeret dura separatio filiorũ a parẽtibus & hoc modo intel-
ligebãt l. Lucius facit tex. in l. vxorẽ. §. cõcubinę. ff. de leg. 3. &
l. liberorũ. §. toties. ff. de ver. sig. sed prima est verior. ista adde
108 ad ea quæ sup. dixi, an appłone filiorũ veniãt nepotes. † Secũ-
da sit cõclusio, si testõr hñs plures filios, vnũ instituat, & si de-
cesserit, sine filijs, substituat alios filios suos tã natos q̃ nascitu-
ros, & isto casu pręfati doct. nõ vñr inficiari quin appłone filio
rũ veniant nepotes ẽt cõcepti post obitũ disponẽtis, qa vbi ver
bũ (filij) proferẽ ab ascẽdente, cõprehenditur nepos, & ex quo
substõ est collata in futurũ euentũ incertũ, vř qđ testõr habue-
rit ẽt respectũ ad nepotes cõcipiendos post eius mortẽ fateor
tñ, qđ ista ẽt cõclusio vř dubia, quia vt dixit tex. in l. ꝙ si nepo-
tes. ff. de test. tute. & in. §. fi. insti. qui tu. dari põt aliter. n. filij, ali
ter nepotes appellant, & maxime ſm cõem vsum loquẽdi, ſm
quẽ volũtas testõris debet interpretari l. Labeo. & ibi per Bar.
ff. de sup. leg. & l. cũ de lan. oms. §. asinã molẽdinariã. ff. de fun.
109 instr. † Præsupposito ergo qđ appłone filiorũ veniãt nepotes,
vbi appło fit ab ascendẽte, tñ nõ deberẽt venire cõcepti post
mortẽ, saltẽ eo casu quo essent aliqui nepotes in rerũ nã tpe
dispositionis imo dicit tex. in l. cũ pr. §. hereditatẽ. ff. de leg. 2. ꝙ
siquis roget restituere hęditatẽ filiis suis, vel vni ex his quẽ ele-
git, qđ tñ nõ habet facultatẽ eligẽdi filiorũ suorũ filios, & ibi
dit; õ fuit collata in futurũ euentũ, & sic poterãt esse cõcepti
post mortẽ disponentis de quo tñ tex. vide Mod. in. §. instituẽs,
quia non vř hoc dicere, & vide Ro. in cons. 138. in vlt. du. & te-
net Alex. in cons. 174. in prin. in 2. col. vnũ nota, qđ vbi ascen-
dens vocaret filios in aliquẽ futurũ euentũ, prohibẽdo aliena-
tionẽ eX familiã filiis substitutis, isto casu non venirent aliquo
modo cõcepti & nati post mortẽ prohibẽtis, quia prohibitio
alienationis facta filiis nõ porrigit ad nepotes gl. in. §. nos igit
in auth. de resti. fideicõ. no. Dy. Bar. & doc. in filiusfa. §. diui. ff.
de le. 1. & ita in spẽ decidit Soc. in d. cõs. 63. in 7. col. cir. fin. imò
fortius vult, qđ si quis vocet filios, & nulli adsint filij tpe dispo
sitionis quo casu est necesse fateri, qđ testõr senserit de nascitu
ris, qđ tñ nõ veniũt nepotes concepti post mortẽ disponẽtis, li
cet videat habuisse affectionẽ ad filios in genere, nõ magis cõ
siderando natos q̃ nascituros, & mouet per no. per Bart. in l. si
cognatis in. 2. col. dũ dicit, & sic sufficiat vel tpe testamẽti vel
mortis esse cognatos, sed Bart. loquiř, vbi dispõ facta de agna-
tis vel cognatis erat pura. non aũt collata in aliquẽ futurũ euẽ-
tum. & ita loquiř ẽt Pet. de Anch. in c. indicante, vbi Imol. &
110 ẽt iura q̃ Soc. adducit loquũtur in puro fideicõ. † Tertia sit cõ-
clusio, si testõr instituat vel substituat descendẽtes alicuius, vel
posteros, quo casu vñr vocari ordine successiuo, veniũt ẽt cõ-
cepti & nati post mortẽ disponẽtis. ita vult Soc. in d. l. si cogna
tus, quia appłone posterorũ veniũt oẽs descendẽtes, & tradit
Bar. in l. Lucius. ff. de suis & legi. & sequitur Deci. in rub. C. de
succe. ędi. sed aduertendũ est, quia id qđ Soc. & Deci. dicũt, nõ
111 vř absolute verũ. † qa appłone posterorũ nõ veniũt descẽdẽtes
ex fęminis, vt est casus nota. in l. 1. §. 1. ff. de iure immu. & l. vaca-
tio. ff. de mune. & hoc, & c. vbicũq; de pen. lib. 6. & tñ appłone
descendentium veniunt fęminæ masculi & ẽt descendẽtes ex
fęminis, vt probatur in auth. de hę. ab inte. veniẽ. post prin. col.
9. & in l. fin. C. de suis legi. & in l. cognoscere. §. liberorum. ff. de
verb. sig. & in l. 1. C. de cõdi. insertis, & per hęc iura tradit Alex.
in consi. 150. col. 1. vol. 2. Secundo dico qđ verbũ (posteritas) re-
fertur ad nomen familię, & familia cõsistit in his, qui per sexũ
masculinum tm̃ procedunt, vt probatur in l. familię in fi. ff. de
verb. sig. & in. §. fi. insti. quib. mo. ius patrię ptãtis soluiř & vult
Alex. in d. consi. 150. quẽ sequitur Dec. in cons. 113. col. vlti. & in
112 cõs. 354. col. 2. † Tertio aduertẽdũ est, quia ita demũ appellatio
ne descendentium vř, qđ veniant nati & cõcepti post mortẽ
disponentis, vbi dispõ est collata in aliquem futurũ euentum
incertum, vt sup. dixi. & ita vř velle Deci. in d. cons. 354. qui ita
intelligit Bart. in d. l. item prætor. ff. de suis & leg. in. 2. col. in fi.
longe magis hoc vř dicendum, vbi vocantur posteri, quorũ si-
gnificatio non est ita lata, vt ẽt declarat in prædictis locis. verũ
prędictis non obstantibus opi. Soc. vř uerior, qđ si aliquis uocet
posteros, qđ imò ueniant ẽt concepti post eius mortem, dato
qđ dispõ sit pura, quia uocãdo posteros habuit respectũ ad cõ
113 ceptos ẽt post mortem suam. imò dico † qđ appłone postero-
rũ ueniunt ẽt descendentes ex fęminis, sicut appellatione de-
scendentium, ut uoluit d. Ant. de Bu. in cons. 8. uiso puncto in
primo dubio allegat bo. tex. in l. qđ his uerbis. §. fi. ff. de leg. 3.
ubi appłone posterorũ ueniunt liberi, & tñ appłone liberorũ
ueniunt oẽs descendentes utriusq; sexus. bo. tex. in c. quibusdã
de pęnis, & in l. immunitates de iure immunita. & ad tex. in d.
l. 1. rñdet d. Ant. in d. cons. 9. ꝙ loquiř in priuilegio immunita-
tis qđ est ꝯ publicam vtilitatem, ut ẽt dicit Pau. de Cas. in l. ma
ritum. ff. sol. mat. & Alex. in l. qa person. de. ff. eo. & Dec. in cõs.
223. per totũ secus tñ esset in alijs priuilegijs. Et ex præmissis
infero, qđ si testõr prohibet alienationẽ bonorũ, & dicat, quia
nolo remanere bona mea apud posteros, qđ talis prohibitio
porrigitur ad posteros descendentes ex fęminis ꝯ d. Io. Crotũ
in l. filiasfa. §. diui. in 3. no. de lega. & licet ipse non uelit qđ etiã
descendentes ex fęminis possit reuocare alienata ꝯ prohibitio-
nẽ testãtis, dico tñ explicite ꝯtrium, dato qđ appłone postero-
rũ non ueniant descendentes ex fęminis, quia reuocare aliena
114 tionẽ vř fauorabile. † Quarta sit conclusio, qđ si testator uocet
instituendo uel substituendo agnatos usq; ad sextã vel decimũ
gradũ, tunc dato qđ dispõ sit pura, ueniunt concepti post mor
tem. quia digrediendo vsq; ad sextum gradum uel circa, non
vř solum cogitasse de conceptis in vita, sed, ẽt post mortẽ. No
ta tñ, quod in iuris patronatus acquisitione pro se & agnatis,
uel alio modo ueniunt ẽt concepti post mortẽ acquirentis, ut
est casus in l. Paulus. §. Paulus de bonis liberto. qui text. est sin-
gularis secundũ Roma. in sing. 295. eodẽ modo in acquisitio-
ne feudi uel emphyteusis ut per Deci. in rub. C. de suc. ędic.
115 † Tertia sit principalis conclusio, ꝙ ubi quis instituit Titiũ fra
trẽ cum filijs ipsius fratris, quod isto casu ueniunt simul & se-
mel propter dictionẽ, cũ per tex. in l. si mulieri cum liberis. ff.
de usuf. accrescendo, & in l. fina. C. de impube. & alijs substi. ad
de Bal. in l. unic. §. vbi aũt col. prima ad finẽ. C. de cad. toll. vbi
dicit, quod si testator instituat uel substituat Titiũ cũ filiis, vel
cum hřdibus, quod propter naturam dictionis, cum simul ad-
mittũtur, & dicit quod dictio (hřdibus) exponiř pro filiis iuxta
gl. in l. ex facto. §. finali. ubi Bar. de tali ad Treb. quia dictio, cũ,
magis coniungit, quam dictio, &. & pro hac conclusione facit,
116 nam si quis pro se masculis & fęminis feudum recipiat, fęmi-
nę cẽsentur tm̃ uocatę in defectum masculorum ex linea pri-
mi inuestiti cap. primo. §. filio uero cum ibi nota. de successio-
ne feudi. & ca. primo. §. ad filias de gradu succedendi in feudo
& tñ ubi quis inuestitur pro se & masculis cum fęminis, succe
dunt fęminę ęqualiter simul cum masculis. ſm Bal. in l. fi. in 2.
117 col. C. de suis & legi. † uerum ut Ias. dicit, hæc cõclusio, quę ab
omnibus approbatur, vř dubitabilis. Primo, qa sicut ordo cha-
ritatis & affectionis inducit ut copula, &, resoluatur in disiun-
ctã, eo modo esset dicendũ de dictione, cum: pręterea dicit ip-
se, sicut recedimus a propria significatione in dictione, &, pro-
pter præsumptam mentẽ testãtis l. generaliter. C. de insti. &
substi. & l. Lucius col. ult. ff. de hę. insti. idẽ dicendũ uř in mo-
nosyllaba (cũ) non obstat, ut ipse dicit l. si mulieri cum liberis,
qa loquiř, ubi mulier & liberi erãt penitus eXnei. sicut Bar. hic
rñdet ad l. si quis Titio. sunt q dicunt, quod dictio, cũ. magis cõ
iungit, q̃ dictio. & si. n. quispiã dicat, Titius iuit ad u. sperã cũ
Sempronio, ista propositio non esset uera, n si simul & semel
fuissent, tñ eẽt bene vera, si diceret, Titius & Sẽpronius iuerũt
dato qđ simul non fuerint, sed opinio Ias. in puncto iuris vř ue
rior. & fateor, quod instituto filio cum nepote habito respectu
ad tps ĩstitutionis sunt simul instituti, & magis simul p dictio-
nẽ, cũ, q̃ per, & uerũ sicut copula, &, ex p̃sumpta mẽte testãtis
resoluiř in disiunctã l. gñaliter. C. de insti. & substi. idẽ est dicẽ-
118 dũ de dictione, cũ, & eo maxime † qa ordo charitatis ẽt ex scri-
ptura sumi põt l. quoties ff. de vsuf. & d. §. in fideicõmisso. ff. de
leg. 2.

leg. 2. Et pro opin. Ias. videtur casus in d. l. si quis Titio. iuncta.
l. seq. vbi non sit dña. si quis dicat, instituo Titium cum liberis,
vel instituo Titium & liberos, non est tamen recedēdum ab
opinione cōi. pro qua facit regula, quæ habet, quod vbi verba
contrariantur menti, non attenditur mens l. si alijs ff. de visufr.
lega. alias sequeretur, quod si testator diceret, instituo Titiū si-
mul cū eius filijs, ꝙ ista dictio, simul, deberet resolui in disiun-
119 ctam, quod non est dicendū. † Quarta sit conclusio ſm Bar. qđ
si testator instituat aliquem & eius filios & hæredes, ꝙ isto ca-
su censentur vocati ordine successiuo, quia ex quo vocauit fi-
lios & hæredes, illa dictio, heredes, vř demonstrare quod intel-
lexit de heredib. post mortē instituti quia viuentis nō est here-
ditas l. qui superstitis ff. de acquiren. her. & l. 1. §. si impuberi. ff.
de collatio. bono. cū ista ꝯclusione Bar. transeunt scrib. hic, &
maxime dom. Ias. in 7. col. in vers. 5. amplia. & Soc. in cons. 12.
in 2. col. in ver. capio nunc ſm, vol. 3. sed tu aduerte, quia ista cō
clusio ita nuditer intellecta patitur aliq̃ difficultatem nam ex
quo testator dixit, substituo Titiū & eius filios & heredes, illud
verbū, & hæredes, potest intelligi de descendentib. ipsorum fi-
liorū, ergo vř, quod censeant vocati ordine successiuo. Ex alio
capite, quia vocauit Titiū & eius filios & descendentes, & sic
per nomen collectiuū, & ideo vt tollatur oīs scrupulus, ego in
telligo Bar. vbi testator concepit verba substōnis in hunc mo-
120 dum, instituo fratrē & filios & hæredes ipsius fratris. † Reten
ta tñ conclusione Bart. cadit dubitatio, quæ elicitur ex verbis
dom. Ias. testator instituit fratrē & eius heredes, an isto casu cē
seantur vocati ordine successiuo. dom. Ias. hic in 7. col. in vers.
3. notabiliter limita. vř innuere, quod illud verbū, heredes, ex-
ponatur id est filios, per text. in c. 1. §. & si clientulus. de aliena
tione feudi. & est gl. ſm eum in l. ex facto. §. si. ff. ad Trebel. sed
tex. in d. l. ex facto. & in d. §. & si clientulus, de alienatione feu-
di. loquuntur in materia, quæ de sui natura nō est trāsitoria ad
hæredes extraneos, idcirco verbū, hæredibus, exponitur pro fi
lijs, sed in casu nostro vř, ꝙ verbū, hæredes, intelligatur de hæ-
redibus extraneis, & hoc modo intelligendo non recedimus a
proprietate sermonis l. sciendū ff. de verbo. obl. & traditur per
Bar. & alios in §. & si parente. in eadem l. & hoc mō intelligen
do videretur dicendū, quod heredes fratris instituti deberent
esse heredes ipsius testatoris. Retenta tñ intelligētia Ias. quod
illud verbū, heredes, intelligatur, id est filios, est tñ intelligen-
dū de filijs heredib. vt sentit Bar. in d. l. ex facto. §. si. vt in simili
casu ꝯcludit Dec. in cons. 122. col. 1. sunt tñ qui dicunt, qđ illud
verbū, hēdes, deberet intelligi de liberis, quo casu vbi quis insti
tueret fratrem & eius hæredes, deberent censeri vocati ordine
successiuo, sicut quando quis vocat fratrem & eius liberos, vt
dñt plures doct. quos sup. retuli. sed aduerte, quia ex quo verbū
heredib. pōt intelligi de filijs & de descendentib. videtur quod
sit intelligendū de filijs in primo gradu, quia isti sunt hæredes
per prius, non aūt per posterius l. hoc legatum ff. de leg. 3. & fa-
cit tex. in l. Boues §. hoc sermone ff. de verb. signifi. & in l. dotis
promissio. §. si. de iure dotiū, & in l. si socius pro filia. ff. pro soc.
veruntamen mihi placet opinio ꝯ Ias. ꝙ si quis dicat, instituo
fratrē & eius heredes, quod illud verbū, hæredes, intelligatur,
id est, liberos, per tex. in d. l. ex facto. §. si. ff. ad Trebell. quo casu
121 erunt vocati ſm magis cōem opin. ordine successiuo. † Secun-
do ista opinio ꝯ Ias. probatur in d. §. & si cliētulus. de feudi alie-
na. & per Cal. in cons. 15. in tit. de verb. sig. vbi si Titius accipiat
feudū pro se & heredib. illud verbū, heredib. exponitur, id est
filijs masculis pp naturam feudi, quia feminę non admittūtur
ergo in casu nostro debet intelligi de heredib. id est, descendē-
tibus tam masculis quā feminis, ex quo subiecta materia huic
122 interpretationi non refragatur. Sed hic subintrat † alia dubita-
tio, quam semel habui de facto, quidā instituit eius fratrē here
dē, & si decesserit sine liberis, substituit Semproniū & eius he-
redes masculos, fuit dubitatum, an illud verbū, heredes, intelli
gatur de descendentib. masculis ipsius Sempronij, dicebatur,
quod appellatione heredum veniūt omnes hæredes extranei.
d. l. sciendū ff. de verb. sig. ergo illud verbū, heredes masculos,
dēt intelligi de hæredib. masculis ipsius Sempronij, dato quod
sint extranei, vt velle videtur Pau. de Castr. §. etiam si parente
inf. hac nostra lege. vbi dicit, quod si testator instituat Titium
simpliciter, & eidē substituat Semproniū & eius heredes ma-
sculos, quod illud verbū, heredes masculos, debet intelligi de
hæredib. masculis extraneis, & idem vř velle Soc. in d. §. etiam
si parente, & Fulgo. in cons. 58. incip. paterfamilias, & Ang. in
123 cons. 305. incip. reuerendissime. † Pro resolutione istius dubita
tionis considerandi sunt aliqui casus. Primus casus est, si testa-
tor dicat, Titium instituo, & post eius mortem substituo Sem
pronium & eius hæredes masculos. & isto casu crederē, quod
appellatione hæredum masculorum intelligatur etiam de he-
redib. masculis extraneis, ita vř loqui Paul. de Cast. sup. relatus.
Secundus casus est, vbi testator dicit, instituo Titium, & si de-
cesserit sine liberis, substituo. Sēpronium & eius heredes ma-
sculos, & tunc illa verba, heredes masculos, restringūtur ad he

redes ipsius Sempronii, & sic erunt vocati ordine successiuo,
ea potissimum ratione, ne testatori videatur pręferre hæredes
extraneos Sempronii hæredib. Titii extraneis, sed qua ratione
prætulit Titium & liberos substituto & eius liberis, pari rone
censetur prætulisse hæredes extraneos Titii hæredib. extraneis
Sempronii, arg. l. Publius ff. de condit. & demonst. & sic tunc
illa verba restringuntur ad liberos Sempronii ſm Bar. Bald. &
cōiter scrib. in d. §. etiam si parente, quicquid dicant ibi Imol.
& Mod. Senen. & isto casu crederem, quod sicut Sempronius
est vocatus per fideicōm. post obitum Titii, ꝙ isto casu etiā de
scendentes Sēpronii quo ad ipsum Sempronium censeantur
vocati per fideicōm. & hoc casu ēt poterit saluari opin. Pau. de
Cast. hic, qui vult, ꝙ censeantur vocati ordine successiuo per fi
124 deicōm. vt sup. dixi. Sed hic subintrat tertia dubitatio. † quid si
testator instituat Titiū & post eum eius hæredes masculos, an
isto casu illa verba, hæredes masculos, restringantur ad descen-
dentes? & pro discussione istius dubitationis cōsiderandi sunt
duo casus. Primus casus est, vbi Titius institutus nō est de agna
tione testatoris, & isto casu forte nō esset recedendū a propria
signifi. verbor. vt venirent oēs heredes, dūmodo essent mascu
li. verū ex quo dixit, masculos, vř quod istud non dixerit sine ef
fectu aliquid operandi, arg. l. si quādo ff. de leg. 1. crederē igitur
venire tm̄ descendētes masculos per l. ex facto. §. si. ff. ad Treb.
Secundus casus est, vbi institutus esset de aliqua notabili fami-
lia, de qua esset testator, & isto casu venirent non solū descen-
dentes masculi ipsius instituti, sed ēt agnati. quia ex quo testa-
tor vocauit hæredes masculos, vř habuisse intentionē cōseruā-
di bona in agnatione masculina, iux. l. 1. §. fin. ff. de ventr. inspi.
125 † & facit id, quod dixit not. Bal. in c. 1. quemadmod. feud. ad fi-
lios pertineat. vbi dicit, quod si statutū dicat, ꝙ parentes mascu
li excludant fœminas, intelligi debet. s. parētes agnati. & ita in
terminis ꝯsuluit Soc. in cons. 12. in 2. col. in 3. vol. & isto casu ex
quo testator voluit bona sua cōseruari in agnatione, videretur
quod dicti heredes masculi essent vocati ordine successiuo per
fideic. & procedit etiam opin. Paul. de Cast. hic vt fuit de mēte
Soc. in d. vers. 4. casus, & sic Titius videtur grauatus post aditā
hæreditatem restituere hæreditatem proximis de agnatione.
126 Sed opin. Soc. in d. cons. 12. ex triplici † capite videtur dubitabi-
lis. Primo per dictū singulare Bal. in c. 1. §. naturales. de contro.
inue. vbi dicit, quod si quis instituat sacerdotē hæredē & eius
hæredes masculos. intelligitur. i. agnatos, quia sacerdos nō pōt
habere descēdētes, ergo si posset habere descendētes, non ve-
niunt agnati facit id quod no. Bal. in l. Caius ff. solu. matr. Secū
do ex quo testator instituit Titiū puta eius fratrē & eius hære-
des masc. vř excludere fem. iux. no. per Bal. in l. 1. C. videndū. ff.
ad Treb. sed excludendo feminas vř. excludere feminas descē-
dentes ipsius fratris instituti, ergo vř solū includere descenden
tes masculos instituti. alias sequeretur absurdū qđ agnati masc.
qui essent extranei excluderent fem. descendētes ipsius institu
ti. & presertim quia doc. & maxime Bar. & Bal. in d. §. ēt si pa-
rente, vñr innuere gñaliter. qđ appellatione hæredū masc. ve-
niunt descendentes tm̄. idcirco Soc. in d. cons. 12. forte per ista
licet non referat, dixit, qđ in casu, in quo ipse cōsuluit, testōr ad
remouendū oēm dubitationē vocauit hæredes masculos insti
tuti de iure succedentes, sed illi dñr de iure succedere, qui sunt
hæredes legitimi. l. 3. §. de illo. & ibi Bar. ff. pro socio. verū non
est recedendū ab opinione Soc. in d. cons. 12. attento quod per
eā cōseruantur bona in agnatione masculina, pro quo facit id,
quod no. Mattesil. in notabili suo. 120. vbi dicit, quod si fideicō
missum est factū alicui & suis descendentib. masculis, non ve-
niunt, descendentes ex feminis, quia censetur conseruare vo-
luisse bona in eius familia. idem dicit Aret. in suo cons. 9. incip.
viso puncto. Cōcludo ergo, quod si testōr dicat, instituo fratrē
meū & eius hæredes masculos, qđ veniūt hæredes masculi, ēt
quod non sint descendentes, dūmodo sint de agnatione testa-
toris, & veniūt ordine successiuo ex mente Soc. in d. vers. quar
tus casus per fideicōmissariū, de quo tñ etiam infra dicam, vbi
127 Soc. tangit. † Pro perfecto complemento istius materię dubi-
tat hic Paul. de Cast. & in §. etiam si parente inf. eodē quō plu-
res dici possunt uocati ordine successiuo, & concludit, quod
possunt censeri uocati dupliciter. Primo per vulgarem subst-
tutionem, secundo per fideicommissariam, & licet ista dubita
tio satis fuerit enucleata ex præcedentib. tamen Soci. hic vide-
tur considerare aliquas conclusiones. Prima sit conclusio ſm
eum, si pater instituat filiū & nepotes ex eo, isto casu nepotes
censentur vocati ordine successiuo per vulgarem tantum, ut
uoluit gl. & Bar. hic, & ista prima cōclusio uidetur sine dubio,
attēto ut dicit Aret. quod uerbū, instituo, est uerbū directū, &
ex quo pōt talis dispositio ualere iure directo, non obliquatur
l. uerbis ciuilibus, & l. in substitutione ff. de uulga. & pupill. idē
esset ſm Soc. ubi essent uocati per uerbū, substituo, idem dicit
Aret. in col. 3. & idem Soc. in con. 113. col. 3. uers. supposito. &
128 in cons. 12. in 2. uol. † Secunda est conclusio ſm Soc. quando
quis uocat fratrē & filios instituēdo uel substituēdo, & isto ca-

fu etiam cēsentur vocati ordine successiuo per vulgarem, sed aduertendum est, quia videtur decipi Soci. in 2. conclusione, quia communis est doctorū conclusio, φ vbi quis vocat fratrē & filios instituendo vel substituēdo, φ videat̄ eos vocare æqualiter reprobata opinione Bar. ideo ista secunda conclusio Soc. non potest procedere, nisi vbi testator vocaret fratrem & liberos, vel fratrem & suos descendentes, & sic per nomē collectiuum, quo casu videtur eos vocare ordine successiuo secundū plerosq; scribentes quos sup. retuli, licet super hoc dubitauerim, & tenuerim contrarium. Secundo ista secunda conclusio Soci. posset saluari, vbi fieret mentio de fratre & filijs fratris indeterminate, prout voluit Bald. quem sequitur Alexan. in consilio 14. in versi. quarta conclusio. in 4. colum. volum. 4. sed illum casum supra reprobaui. Tertia sit conclusio secundum Socin. ubi plures vocantur per nomen collectiuum per verba denotantia non solum vulgarem, sed etiam fideicommissariam, vt quia testator dixit, si filios meus decesserit sine liberis substituo fratrem & alios de familia, & nunc isti videntur vocati ordine successiuo etiam per fideicōmissum, vt probat tex. in d. §. in fideicommisso. secundum Pau. de Cast. dum admittit familiam post nominatos mortuos, & sic videtur eos admittere, siue acceptauerint legatum, siue nō, & idem tenet Soci. in consi. 113. in 3. col. ad finem. Et pro hac cōclusione facit id, quod consulat Petrus de Ancharano in cons. 17. incip. in Christi nomine. sed ista cōclusio redditur dubitabilis, vt latius sup. declaraui, quia videtur inconueniens, quòd quilibet de familia censeatur grauatus alteri restituere, & sic sint plura fideicommissa. Item ad inducendum fideicommissum absolutum inter illos de familia non sufficit vocare illos de familia simpliciter, imò vt inducatur, vbi testator expresse dixit, quòd volebat bona remanere in familia, vt traditur per Soc. & alios in l. cum Romæ. §. coheredes. ff. de verb. obli. & per Soc. in cōs. 241. cum similibus, quæ late sup. adduxi. vbi ergo testator instituto fratre dixit, & si decesserit sine filijs, substituo Titium & illos de familia, videtur quod Titius & illi de familia sint æqualiter admittendi. potest tamen dici, quòd ex quo illa verba, si decesserit, habent tractū tēporis in futurū, φ sit cōpendiosa, & maxime quia φ istio mortis importat fideicōmissum gl. in l. in testamēto. C. de testā. militari. † Post prædicta quærit Bar. si aliquis emit rem, vel alio titulo recepit pro se & filijs, an videatur recepisse ordine successiuo, & concludit quod sic. Primo quia pater in dubio vbi stipulatur filio, videtur eidem stipulari vt hæredi. glo. in l. si tibi. §. si pactus, vbi idem Bart. ff. de pactis, & videtur glo. in l. si non sortem. §. libertus in glo. magna in ver. sexto differunt. ff. de cōdi. indebi. Item vbi pater acquirit ex sua prouisione, est profectitium, sed si filio etiam acquireret, per ipsum filiū postea patri reacquireretur, & cū hac cōclusione transeunt conter de c. relati hic per Alex. in 4. col. ad finem quicquid Ange. dixerit, & procedit ista conclusio, vt videatur acquisiuisse ordine successiuo, siue stip̄to interposita sit super re transitoria ad hæredes, siue nō, id tenet Ias. hic col. 9. & Soci. in pulchro casu in cōsi. 127. col. 7. vol. 3. in 6 col. sunt qui dicunt ex mēte tñ Aretini, quę nō referunt, φ hæc conclusio non vr̄ bene fundari ex allegatis per Bar. quia glo. l. si non sortem, §. libertus in gl. magna in ver. sexto differunt nō probat, quia in stipulatione operarum facta a patre veniunt liberi post mortē, quia operę debentur ratione iuris patronatus, qđ nō hñt filij viuēte p̄re nisi in operibus obsequialib³, vt d̄r in d. §. libertus nimirū si veniunt post mortē patris, non aūt in eius vita, sed errant isti, dicendo φ debeantur ratione iuris patronatus, quia libertus ad eas pręstandas nō potuisset compelli, & tñ pōt, vt d. §. libertus. Secūdo d̄r φ secūda rō Bar. non vr̄ gñalis, quia id φ d̄r, φ pater stipulando vr̄ stipulari filijs vt hæredibus, non vr̄ verū gñaliter, & tñ Bar. concludit, φ semper filij veniūt ordine successiuo, & tñ vbi vr̄ stipulatus filijs, cessat illa rō, φ viuentis non sit hæreditas, sed ista fuit impugnatio Ange. hic quā omnes referunt & præsertim Alex. & Aret. hic in col. pen. & saluant vt per eos. Tertia ratio etiam non facit, quia non sequitur, φ reacquireretur patri, ergo censeantur vocati ordine successiuo, sed nō intellexit Bar. versi. qui eum tam facile impugnat, quia Bar. voluit innuere, qđ ad hoc vt actus valeat, potius quā pereat, qđ debet cēseri potius vocatus filius post mortem patris quā in vita. & ideo Aret. hic confirmat istā rationē per tex. in l. fideicō. §. si filio. ff. de leg. 3. & per no. in l. vbi pure. ff. ad Treb. in quibus iuribus pater, φ quando relinquitur a patre filio, vel a dño seruo, quia relictū factū simpliciter est inutile §. an seruo. instit. de leg. & l. cum filio. ff. de le. 1. intelligit relictum post mortē, sed istud nō est simpliciter verū, φ relictū factum a patre filio vel a domino seruo videatur dilatū in existentiam sui iuris, nisi verba ad hoc adaptari possint d. l. vbi pure. ff. ad Treb. sed vbi pater stipulatur pro se & filijs, verba nō possit ad hoc adaptari, vt filius veniat post mortē patris propter naturā copulę, quę requirit cōcursum vtriusq; copulati l. si hę redi plures. ff. de cōdi. & demō. φ per hoc apparet, nō tenet cōsequētia Bar. debet filius cēseri vocatus post patrē, vt actus valeat igitur stipulatio licet sit inutilis respectu patris, & sic pater posset consequi totū, & si ista ratio Bar. esset vera, sequeretur, φ pater non posset stipulari sibi aut filio, ita ut filius nō sit adiectus l. cum qui. §. qui sibi aut filio, & ibi Bar. ff. de uer. ob. unde nos non sumus in casu, in quo dispositio non ualeat, licet filius uocaretur una cum patre, & licet tota utilitas ex acquisitione filij redundaret in patrē, sed facile vr̄ posse iñderi. & ideo aduerte, inutilis circuitus debet euitari. cle. auditor de rescriptis, sed vbi p̄r stipulatur sibi & filio, attento φ in profectitijs quicquid acquirit filius, acquirit patri, debemus capere istam præsumptionē, qđ ex quo stipulatus fuit sibi & filijs, φ noluit acquiri filijs, vt postea sibi reacquirat̄, sed potius sibi & post obitū suū filijs, sed ista vltimo rō Bar. patitur aliā vrgentiorē difficultatē. nā Bar. vr̄ præsupponere † φ ubi pater stipulatur pro se & filijs, qđ si utriq; acquireret, φ acquisita per filiū cēserentur acquisita ex cā donationis, sed hoc non vr̄ uerū, quia ubi p̄r facit 𝔠trium noīe filij in potestate existētis, prout vr̄ facere in casu nostro, ubi stipulat̄ pro se & filijs, non præsumitur filijs uelle donare sed eisdē in peculiū cōcedere, ut est casus in l. fi. ff. de peculio leg. qui tex. fm̄ Bal. in l. si pater. ff. de donatio. nō reperiē alibi, ubi ēt Bar. & Imol. hoc dicunt, & idē Bart. in l. q̄ dotis in 3. col. in uer. ulterius quæro. ff. sol. ma. nisi p̄r stipulando ipsi filio pateret tradi ipsi filio, quia isto casu præsumeretur donatio allegat l. 2. & 3. C. si qs alteri uel sibi, sed aduerte, quia Bal. hic relatus per Are. licet ista nō dicat in auth. si quas ruinas, vr̄ uelle 𝔠trium, φ si pater stipuletur pro se & filijs, qđ videatur donare, & mouetur per tex. in l. filię cuius. C. fami. her. & ista secunda opi. v̄ uerior forte, ut colligitur ex no. per Alex. in l. apud Iulianum. §. si quis aliū. ff. de leg. 1. ubi dicit, qđ ubi pater stipulatur emphyteusim filijs, vr̄ donare, & talis donatio pōt per patrē reuocari, quia pōt illā emphyteusim vni ex filijs assignare, vt ēt concludit Soci. in cons. 127. in 2. col. in vers. 5. volu. 3. & in cōs. 25. & dicā. inf. quia magis vera opinio est quod pater non possit vni prælegare emphyteusim, vt per Alexā. in conf. 107. vol. 4. & per Iaso. in l. 2. in 3. q. C. de iure emphy. verūtamē vr̄, quòd Soci. loquatur, vbi fuit sequuta traditio, sed vbi non est sequuta traditio, pater stipulando pro se & filijs vr̄ eisdem in peculium concedere, veritas dependet ab inf. dicēdis † & ideo ad ea, quę Bar. adducit, alio modo potest responderi, & primo ad gl. in l. si tibi. §. si pactum. ff. de pactis. nam vbi pater stipulatur pro se & filijs, & ap paret, quod confert stipulationem in id tempus, quo filius erit sui iuris, isto casu in dubio videtur stipulari vt hæredi, & hoc vult expresse Bart. si bene intelligatur quod dicitur in 2. colum. in vers. 2. quæro. ff. de verb. obli. pone dicit Barto. pater stipulatur filio cum erit sui iur. s. & si stipulatur filio vt hęredi, expresse quæritur ipsi filio actio directa l. auus. ff. de pact. dota. aut stipulatur filio, & eidem quæritur vtilis l. hæredi. §. nos autem. ff. de pactis l. vt iusiurandi. §. si liberi. ff. de operis liber. si vero est dubium, & non potest perpendi ex aliqua coniectura, isto casu videtur stipulari vt hæredi. glo. in d. §. si pactus, & si quispiā non insubtiliter diceret, vt Alexā. quia Bar. in d. 2. q. videtur loqui, vbi pater stipulatur filio tm̄, hic vero loquitur vbi stipulatur sibi & filio. Nam pro responsione considerandū est, φ Bar. in d. 2. q. vr̄ loqui, vbi p̄r stipulatur filio tm̄. hic vero loquitur, vbi stipulatur sibi & filio. Nā φ r̄nsione cōsiderandū est, φ Bar. in d. 2. q. nō vr̄ facere differētiam, an pater stipuletur filio, An sibi & filio, quia per gl. in d. §. si pactus vr̄ ibi decidere eandem quęstionem, quam hic, & ēt illā, vbi solum stipulatur filio, & ad vtranq; adducit illā glo. cogita, vides ergo, quod vbi pater stipulatur pro se & filijs, qđ semper videtur stipulari ordine successiuo. & filijs vt heredibus, sed de isto secundo faciam infra conclusionem separatā, & videbimus de veritate, & ponam plures dubitationes. Iuxta hanc conclusionem, quod pater uideatur stipulari filijs ordine successiuo, cadunt aliquę dubitationes. † Prima est, ubi pater stipulatur, sibi & filijs emācipatis, an veniāt ordine successiuo. Ioan. de Imol. hic concludit quod non, quia cessat una ex rationibus Bar. pater enim vr̄ stipulari filio post eius mortē, qa statim acquiritur stipulatio ipsi patri, si filius censeretur uocatus in uita. Alexan. improbat opinionem Imolę, quia licet tollatur ista prima ratio in filijs emancipatis, tamen non tollitur alia, quòd pater uidetur stipulari filijs ut hæredibus, ergo ipsi filij licet sint emancipati sunt admittendi. arg. §. affinitatis insti. de nuptijs. saluat tamen opinionem Imol. ubi pater stipularetur rem quæ non esset transitoria ad extraneos hæredes, quia tunc ambo essent æqualiter admittendi propter copulā, & sed aduerte, quia opinio Alex. vr̄ dubitabilis. primo quia præsumptio est, quod pater uoluerit charitatē a seipso incipere. argu. l. præses C. de seruitutibus. ergo vr̄ φ ipse prius sit admittendus & hoc tenet Corn. Perusinus, in consi. 47. uolum. 4. ubi dicit φ ueniunt ordine successiuo. nisi dicas, qđ in stipulationibus in præiudiciū stipulatoris qui potuisset legē apertius dicere, non est recedendum a uerbis, uidemus in sim̄, φ si quis stipuletur emphyteu-

Marginal section numbers: 129, 130, 131, 132

emphyteusim pro se & descendentibus masculis, licet de pro-
prietate sermonis veniant etiam descendentes ex fœminis, vt
est casus in c. 1. de eo qui sibi & hær. suis, quem tex. ad hoc ad-
ducit Fulgo. in cons. 87. col. 1. tamen in præiudicium stipulato-
ris non veniunt descendentes ex fęminis, ẜm Bal. Ang. & Pau.
de Cast. in l. sed si hac §. liberos ff. de in ius vocando. & per Ale
xand. in §. nunc de leg. col. 2. inf. eo. & plene per Corn. Perusin.
in l. 1. C. de cond. incertis, & in consi. 246. vol. 2. nisi dicas, quod
ibi non veniunt descēdentes ex fęminis alia ratione, quia appa
ret stipulatorem habuisse respectū ad conseruationem fami-
lię, vt Soci. declarat in d. §. nunc de lege. col. 2. sed vbi cessat illa
ratio, appellatione descendentium masculorū bene includun-
tur descendentes masculi ex fęminis, vt per Corne. in d. consil.
246. col. fi. post Ang. per eum relatū, & per Socin. in d. §. nūc de
lege. & per Cor. in d. l. 1. col. 4 & per Bal. in cōsi. 238. incip. qui-
dam magnus nobilis, volu. 1. & ideo melius facit dictū Archi.
in c. si quis suadente diabolo. 17. q. 4. de quo per mo. in l. si quis
id quod ff. de iurisdictione omniū iudicum. col. 5. & in d. l. vete
133 ribus. † Secunda cadit dubitatio ẜm Alex. hic post Bal. Angel.
& Imol. per eum relatos, pone, pr̄ stipulatus est vsumfructum
pro se & filijs suis, an isto casu sit attendendus ordo succedēdi.
hic tenet ꝙ non, sed qđ sunt admittendi ambo simul & semel
per naturam copulę, attento quod vsusfructus personę cohæ-
ret §. finitur insti. de vsufr. sed ẜm Imol. duo casus considerandi
sunt. Primus casus, vbi pater stipulatur pro se & filio in potesta
te existenti, attēto ꝙ in profectitijs quicquid acquirit filius, ac-
quirit patri. vulg. l. placet, erit admittēdus filius ordine successi
uo post mortē patris, ne in persona filij inutilis reddatur stipu-
latio. arg. l. quoties. ff. de verb. obl. & isto casu alius erit vsusfru-
ctus in persona filij, alius in persona patris, & isto casu proce-
dat id, quod Ang. hic dicit. Secundus casus est, vbi pater stipu-
latur sibi vsumfructū & filio emancipato, & procedat opinio
Bal. quia isto casu non est recedēdū a verbis. & eo maxime vbi
pater stipulatur vsumfructū ab extraneo, qui non habet maio-
rē affectionē ad ipsum patrē, quam ad filiū, arg. eorum quæ di
cta sunt super gl. hic resoluendo ɔ̄trium l. fi. C. de impub. verū
pater veritatis dom. Alex. tenet indistincte opin. Ang. quod si-
ue filius sit in potestate, siue emācipatus, ꝙ admittatur ordine
successiuo. sed vr̄ quod alio modo possit saluari opinio istorū
ex mente Bar. in l. quod dr̄, in 2. col. in 1. q. vt puta si pr̄ stipula-
retur sibi & filio ire agere per fundū vicini. quia ex quo tale fa-
ctū cohæret personę §. sed cū factum, inst. de stipula. seruorum
non posset requiri patri, & sic vnicuiq; cōpeteret ius eundi agē
dique. Itē posset poni ēt exemplū in vsu, id est, vbi quis stipula-
retur vsum pro se & filijs, nā attento, quod potest tale ius & pa-
tri & filio insolidū cōpetere, non diminuitur ius patris. Sed ad
uerte, quia istud ẜm exemplū non vr̄ subsistere de iure, quia li-
cet vsus sit īdiuiduus l. vsus pars ff. de vsu & habitatione, & tra-
dit Bar. in l. 4. §. Cato. in 6. qo. ff. de verbo. obl. quē quidā mod.
hic referūt, dico, ꝙ imò diminuitur de iure patris, quia vsus cō
stituitur ẜm indigentiā personę §. 1. insti. de vsu & habitatione,
ergo sicut non pōt acquiri vsusfructus filio, quin diminuatur
de iure patris, idē vr̄ in vsu. ergo non vr̄ recedēdum ab opinio.
dom. Alex. vt filius siue in potestate siue emācipatus, videatur
vocatus ordine successiuo. & si dicatur, quō potest vsusfructus
transire ad filios vt hęredes, attento qđ finitur morte? Respon-
sio ad hoc colligitur ex mente Ang. hic, qui dicit, ꝙ erit nouus
vsusfructus, iuxta l. repet. ff. quib. modis vsusfr. ami. & d. l. stipu-
latio. §. q ita & ideo perinde erit, ac si pater stipuletur hoc mo-
do: permittis vsumfructum, & finito vsufructu meo, permittis
134 constituere filijs meis, vt declarat Bar. in d. §. Cato. in 16. q. † &
qđ isti præsupponunt, ꝙ vsus erit indiuiduus, vsusfructus vero
diuiduus, ego soleo tenere ɔ̄trium in §. Cato. in d. 6. q. Bar. quia
semper in vsufructu inest vsus, sed si vsus est indiuiduus, ergo
& vsusfructus erit indiuiduus, arg. l. si ita fuerit §. qō. hæc. ff. de
manu. test. & ad tex. in l. 1. §. si vsusfructus ff. ad l. Falc. Respon-
deo ꝙ verū est, quod ipsa fructuū cōmoditas est diuidua, & re
peri quod istam opin. tenet ēt excellens doctor dominus Her-
monoctius Bettus in d. §. Cato. in 6. q. sed nunc teneo contra-
rium quia vsus non inest vsufructui vt seruitus, sed vt cōmodi
tas, ita declarat And. in l. 1. §. si vsusfructus ff. ad l. Fal. & ad hoc
allego Imolam in d. l. stipulationes non diuiduntur ff. de ver-
bor. oblig. ad hoc adducit gl. in l. huic stipulationi. § 1. in ver. si
non vsufru. ff. vsusfruct. quemad. cauea. potest ergo dici, quod
vsus coniunctus cum vsufructu nō est seruitus, sicut alias vsus-
fructus coniunctus cum proprietate, qui causalis dicitur, non
dicitur seruitus, de quo passu latius dixi in §. Cato. ibi est sua
135 materia. † Sed hic cadit tertia dubitatio, pone, quod pater stipu
letur pro se & filijs & nepotibus, & extēt & filij & nepotes ex
filio præmortuo, an filij præferantur nepotibus secundum or-
dinem succedendi Bald. in l. cum ita. §. in fideicommisso. vide-
tur velle, quod nepotes isto casu non succedant in locū patris,
quia vbi tractatur de succedendo ex tali dispositione hominis,
debet attendi ordo gradus, & sic ille qui est proximior in gra-
du prefertur, secus tamen est, vbi succeditur ex dispositione legis.
auth. cessante. C. de le. hę. & no. Bar. in auth. post fratres. C. de
suis & legitimis, cum ergo in casu nostro vocentur dicti nepo-
tes ex stipulatione, non debent subintrare locum eorū patris,
& opinionem Bald. in d. §. in fideicommisso. sequuntur Flor.
& Raph. Cuma. & idem Cuma. in consi. 106. cum similib. quæ
Decius adducit in suo consi. 1. & confirmo istam differentiam
inter dispositionem legis & hominis, nam illa conditio, si quis
decesserit sine liberis, quæ a lege subintelligitur, iuxta l. cum
auus ff. de cond. & dem. & l. cum acutissimi, intelligitur de legi
timis & naturalibus, tamen conditio adiecta ab homine intel-
ligitur etiam de naturalibus tātum l. ex facto. §. si quis rogatus
ff. ad Trebell. vt gl. Imo. & Alex. faciunt istam differentiam, &
Bal. Ang. Salic. & Pau. de Castr. in l. generali. §. cum autem. C.
de insti. & substit. & vbi tractatur de succedendo ex dispositio
ne hominis, consideratur affectio, quæ videtur esse maior ad
proximiorem in gradu, & faciunt etiā quæ scribit Dec. in cōsi.
136 409 † Distinguendum est ergo, aut quis stipulatur emphyteu-
sim a priuato pro se filijs & nepotibus, & quia isto casu videtur
ei stipulari vt hæredib. ẜm Bar. & cōem opinionem, quo casu
cum tractetur de hæreditate vel de cohærētib. hæreditati, dico
quod isti nepotes repræsentant personam patris, & eorū locū
subintrant, quia emphyteusis est quid hæreditarium, & istud
fuit de mēte Ang. hic, vbi dicit, quod si quis stipuletur emphy
teusim pro se filijs & nepotib. si habeat filium & nepotē ex eo
& nepotes ex altero filio præmortuo, quod isto casu illi nepo-
tes quo ad filium vocantur post patrem, & ita decidit Alex. in
consi. 129. vol. 5. allegat Paul. de Cast. in consi. 135. & idem est in
feudo secundum Alex. quia feudum est quid cohærens hære-
ditati, hinc est secundum Alex. in d. consi. quod si quis stipule-
tur emphyteusim ab Ecclesia pro se filijs & nepotib. tales ne-
potes non subintrant locum eorum patris, & sic in tali emphy
teusi nō attenditur ordo succedendi ab intestato, quia talis em
phyteusis non est quid cohærens hęreditati. Et ista declaratio-
ne infero vltra alios, quod si quis stipuletur feudum pro se &
descendentib. quo casu feudum non dr̄ hæreditarium, vt tradi
tur in c. 1. an agnatus vel filius, & in §. etiam si parente inf. eadē
l. quod isto casu nepotes non subintrant locū patris, & ita con-
sului his diebus, & ita fuit iudicatum in Reuer. & Magn. Sena-
tu Illustrissimi Marchionis Montisferrati, & hoc in terminis
decidit Alex. in consi. 22. col. 2. in prin. vol. 5. & si dicatur, in op
positum facit tex. in c. 1. §. his, de gradib. succedēdi in feudis. di-
co quod ille tex. debet intelligi, vbi feudum est receptum sim-
pliciter nulla facta mentione nec de filijs, nec de hæredib. quo
casu feudum dicitur hæreditarium, vel est receptum pro se &
filijs aut hęredibus, & in istis duob. casibus attenditur ordo suc
cedendi ab intestato, & tūc filius bene subintrat locum patris,
ita debet intelligi Bal. in cons. 161. vol. 1. Corn. Perusi. in cōsi.
24 col. fi. & pen. & in prin. seq. vol. 2. & Soc. in consi. 252. col. 1.
& est notādum, quod licet feudū simpliciter acceptū nulla fa-
cta mētione de filijs nec de hęredib. sit hęreditariū, tñ vbi quis
accipit emphyteusim ab ecclesia simpliciter nulla facta men-
tione nec de filijs nec de hæredib. tunc talis emphyteusis non
dr̄ hæreditaria, vt declarat Alexā. in l. quod dr̄ col. 17. & dicam
inf. late, & isto casu ex quo in ea non succeditur iure hæredita-
rio, nepos non subintrat locū patris pp prædicta, & sic non suc
ceditur iure hęreditario, quia in emphyteusi ecclesiastica a pa-
tri procedūt, vel quod quis acquirat pro se & liberis, vel simpli-
citer nulla facta mentione de liberis, idem esset dicendum in
qualibet alia emphyteusi, vbi pater stipulando rem emphyteu
ticam nō videtur illam stipulari pro filijs hæredibus, ita Iason
post Sal. & alios per eū relatos in l. 2. in 4. q. C. de iure emphyt.
137 & hic de quo infra dicas. † Sed hic subintrat quarta dubitatio,
pone quis habet tres nepotes ex vno filio pręmortuo, & quin-
que ex altero, & acquirit aliquid pro se & nepotib. suis, an isto
casu dicti nepotes, qui censentur vocati ordine successiuo, suc
cedant in capita vel in stirpes, & vr̄ quod in capita, arguēdo de
ultimis uolūtatib. ad ɔ̄ctus, iuxta l. seruum filij. §. eum qui chy-
rographū ff. de lega. 1. Sed vbi quis instituit nepotes suos sim-
pliciter vr̄ eos uocare ęqualiter l. quoties §. hæredes. de hæred.
insti. Considera duos casus. Primus casus est, vbi quis stipula-
tur rem quæ de sui natura non transit ad hæredes, & isto casu
succedunt in capita quia non attenditur in tali acquisitione or
do succedendi ab intestato. Secundus casus est, vbi quis stipu-
latur rem de sui natura ad hæredes transitoriam, & tunc quia
uidetur quis stipulari filijs & nepotibus vti hæredibus, succe-
138 dunt in stirpes, non autem in capita. † Sed adhuc dubitari po-
test, an in tali acquisitione ueniant nepotes concepti post mor-
tem ipsius acquirentis. & uideretur quod non, quia in his non
consideratur ordo succedendi ab intestato l. item prætor. & l.
Titius, de suis & legitimis, dic breuiter quod imò ueniunt ad
talem acquisitionem per tex. in l. Paul. §. Paulus ff. de bonis li-
berto. & idem in feudo dicit Bal. in consi. 76. uol. 5. Est uerum
qđ text. in d. §. Paulus loquitur in iure patronatus, in quo non
attendi-

attenditur ordo succedendi ab intestato, sed vbi attenditur or-
do succedendi ab intestato, videtur quod concepti post mortē
non succedant, vt per Cosn. Perusinum in consil. 70. in fi. vo 4.
considera duos casus. Primus casus est, vbi quis stipulatur ne-
potibus rem de sui natura ad hæredes trāsitoriam, & isto casu
quia videtur stipulari nepotibus vt hæredibus, debet attēdi or-
do succedendi ab intestato, & isto casu tales nepotes ad talem
acquisitionem admitti non dñt. Secundus casus est, vbi quis
stipulatur rem de sui natura ad hæredes non transitoriam, &
isto casu ad talem acquisitionem admittendi sunt nepotes cō-
cepti post mortem acquirentis, sicut admittuntur in successio-
ne iuris patronatus. d. §. Paul. Sexta cadit dubitatio secundum
136 Alex. hic col. fi. pone, quis † stipulatus est emphyteusim pro se
& filijs masculis & feminis, an isto casu attendatur ordo suc-
cedendi ab intestato, & concludit quod sic post Bar. in l. iusiu-
randi. §. si liberi. ff. de op. lib. licet aliud sit in feudo, in quo fœ-
minę admittuntur deficientibus masculis, & sic circumscripto
ordine succedendi ab intestato. c. 1. in titulo episcopum vel ab-
batem. & c. 1. de eo qui sibi & hæred. suis. sed vt dicit Imol. in c.
potuit in fi. locati. illa sunt iura consuetudinaria. quæ non de-
bent trahi ad cōsequentiā. idem tenet Ias. in l. 2. in 2. q. C. de iu-
re emphy. & est de mente Petri de Anc. in cōsi. 360. & facit tex.
in §. emphy. in auth. de non alienan. vbi feminę ita succedunt,
sicut masculi ēt in emphyteusi ecclesiastica. Est verum secun-
dum Bar. in d. §. si liberi ꝙ vbi extat statutum preferens mascu-
los feminis, ꝙ masculi censentur prius vocati, quia verba ꝯctus
sunt intelligenda secundū ordinē iuris municipalis, & attendi-
tur ordo succedēdi ab intestato, vt in simili dicit Bar. in l. si duo.
ff. de acqui. hæ. & cum hac opinione transit Cor. Pere. in cons.
27. colum. 1. vol. 3. vbi dicit in 4. col. ꝙ si filia esset instituta in hę-
reditate, ꝙ etiam ad emphyteusim admitteretur, licet esset ex-
clusa ab intestato. & cum hac opi. transit Soc. in consi. 51. col.
pe. vol. 4. Est verum, ꝙ vbi pater stipuletur filijs, & sic non con-
sideraret ius hæreditarium, ꝙ isto casu deberent æqualiter ad-
140 mitti masculi & feminę prout stipulati vr̄. † Sed hic subintrat
alia breuis dubitatio. pone, aliquis recipit emphyteusim pro se
& suis hęredibus vsque in ipsius tertiam gñationem masculinā
& femininā, saluo semper ꝙ masculi præferantur feminis, mo-
do decesserunt omnes masculi descendentes ex masculis, sed
adsunt masculi qui descendunt ex feminis, & feminę. Dubita
tur, an isti masculi, qui descendunt ex feminis præferantur fe-
minis, & videretur dicendum qđ non, sed deberent vocari sm
ordinē succedendi ab intestato per istum text. itē quia verba ꝯ-
ctus vñt in dubio redigenda ad intellectū iuris. text. est no. in l.
curatoris. §. fi. ff. de admi. re. ad ci. pertī. facit. l. quarto. §. inter, lo-
catorē. cū simi. ff. loc. facit ēt, quia verba dicti ꝯctus dicūt vsq; in
tertiā gñationem masculinam sed illi qui descēdūt ex feminis,
non pñt dici de eius gñatione. quia representāt stipitem & suc-
cessionem patris. §. fi. instit. de iure personarum, faciunt no. per
Bal. in l. 1. ff. de iure immunitatis. Item nati ex femina nō dñt de
progenie, vt dicit Roma. in l. 1. in prin. ad Sil. alle. l. fi. C. de dotis
promi. Item sm Philosophos in generatione non requiritur
semen mulieris. & tradit Feder. de sen. in cōs. 240. & Panor. in
c. fraternitatis. de eo qui cognouit consanguineam vxoris suæ.
ꝯtrium tñ tenuerūt Pe. de Anch. & Flo. de sancto Petro in cōsi.
340. incipien. in nomine Iesu Christi & Saluatoris nostri. & idē
tenet Cor. Peru. in cons. 233. in 3. col. in ver. non ob. si quis. vol.
4. vbi dicunt distinguendo, qđ aut extant masculi de generatio-
ne masculina, tunc quia isti dicuntur proprie de generatione
masculina. c. statutum de hæreticis. in 6. & cap. vbicunque de
præbendis. illi præferuntur masculis, qui descendunt ex femi-
nis. aut vero extant masculi descendentes [illegible] feminis & femi-
næ in eodem gradu, & masculi preferuntur feminis. Mouen-
tur isti primo, quia istud videtur fuisse de intentione conceden-
tis, attento qđ dixit, qđ masculi & masculina generatio præce-
dere debeat feminam, per hoc enim qđ dixit masculis intelli-
gendum est de masculis quibuscunque. Et dum subdit postea
masculina gñatio, illa verba intelligenda sunt proprie de ma-
sculis, qui descendunt ex masculis. iuxta tex. in d. c. statutum. &
in d. c. vbicunque. Item si illud verbum, masculi, non include-
ret etiam masculos quoscunque, esset sine aliquo effectu ope-
randi ꝯ tex. in c. si Papa. de priui. & facit etiam, quia ex quo pr̄
recepit pro agnatione masculina & feminina, æque est ista in-
terpretatio, vt sub verbo sequenti masculi includantur ex vtra-
que linea, vt talia sint subiecta qualia prædicata demonstrant. l.
141 fina. §. cui dulcia. de vino trit. oleoque lega. † & licet ab opinio.
istorum patrum in iudicando non sit recedendum, mihi tamē
placet contraria opinio. quod imò masculi descendentes ex fe-
minis, & feminę, quæ sunt pares in gradu, succedant æqualiter
secundum ordinem succedendi ab intestato per istum textum
quia quis in dubio videt̄ se conformare cum dispositione iuris
communis, vt in simili casu tradit Soci. in consi. 33. volumi. 4.
Secūdo moueor principaliter, quia ex quo contrahentes volue
rūt, qđ masculi & masculina generatio succedat, satis datur in-
telligi, qđ eorū intentio fuerit consulere agnationi masculinæ
faciunt no. per Ioan. And. in additionibus Spe. in rub. de testa-
mentis. & ideo dicit Bal. in c. 1. quemadmodum feudū ad filias
pertineat ꝙ statutum faciens mentionem de parentibus ma-
sculis, intelligitur de agnatis. sequitur Soc. in cons. 73. in 3. col.
volu. 4. hinc est, qđ vbi quis acquiritur emphyteusim pro se &
descendentibus masculis, non veniunt descendentes masculi
ex feminis, vt tradunt Bald. Ang. & Pau. de Cast. in l. sed si hac.
§. liberos. de in ius vocādo. & Alex. vbi moder. Senenses. §. nūc
de lege. in 4. col. ꝯ. hac nostra l. Cor. Peru. in cons. 246. col. 1. vo.
2. Ratio secundum istos doctores, quia acquirens vr̄ habuisse
142 animū ad agnationē conseruandā † & tñ appellatione descen-
tium masculorum etiam proprie veniunt descendentes ex fe-
minis, vt est casus in c. 1. de eo qui sibi & hæredibus suis. & tra-
dit Rap. Ful. per illū tex. in cōs. 83. in 2. col. in prin. sicut ergo ibi
appellatione descendentiū masculorū non veniūt descēdētes
ex feminis, dato ꝙ sint eodē gradu, multo min⁹ dñt venire hic,
vbi si nō veniūt succedūt prout l. cōis disponit. & in casu docto-
rū succedūt ꝯ ius cōe. & si dicatur, prout dñt Flo. & Pe. de An. ꝙ
illud verbū, ita ꝙ masculi &c. nō debet esse sine aliquo effectu
operādi, vt tradit Bal. in rub. C. de ꝯuen. in 9. q. & Io. de Anc. in
cons. 98. visis & diligenter consideratis. cum simi. quæ conge-
rit Deci. in cons. 414. respondeo, qđ ista superfluitas non debet
considerari, tum quia hoc modo reducimur ad ordinem suc-
cedendi ab intestato, tum etiam quia conseruatur principalis
intentio ꝯhentium quæ fuit præferre masculos feminis rōne
agnationis cōseruādę. Pro opi. tñ Pe. de An. & Ful. vr̄ esse text.
in c. 1. de schismaticis. li. 6. vbi verbum, generatio, vr̄ adaptari ad
feminas & natos ex eis, dr̄ ibi circa mediū, qđ posteri per lineā
masculinā & femininā, ppetuo excludunt a dignitatibus & bñ-
ficijs in curia, alibi vero vsque in quartam gñationē. illa enim
aduersatiua, vero, aduersat̄ verbo ppetuo, præcedēti tñ in eisdē
personis, prout est de natura aduersatiuę. iux. not. per gl. & Bar.
143 in l. mariti. in fi. ff. de adul. † est enim natura aduersatiuę repe-
tere qualitates pręcedētium in sequentibus, dicit Bal. in repe. l.
l. oēs pp̄ l. de iu. 5. col. non enim stat proprie, si casus sequēs nō
loquitur in terminis casus præcedentis dicit Sal. in l. vinū. ff. si
cer. pe. vñ in terminis nr̄is cū aduersent̄ illa verba, vsq; ad quar-
tam gñationē, ad verbū ppetuo, vñ r̄petita illa verba, posteri p
lineā masculinā vsque ad quartā gñationē. Præterea illa verba,
quæ pręcedunt verbum, posteri per lineā mascu. & femi. deter-
minant omnia sequētia, & sic ēt versiculū, alibi verbo &c. qui
versiculus nisi suppleatur a pręcedentibus, non haberet aliquē
cōgruū sensum, cū non sit perfecta oratio. & sic oportet quod
determinetur a pręcedentibus, & gñr cōstat, qđ ibi loquitur de
posteris per lineam mascu. & femi. vsque ad quartam gñationē
144 per ea quæ hñt. in l. talis scriptura. ff. de l. 1. cum ꝯcor. † & sic ille
tex. probat, qđ dñr de gñatione auī ēt illi, qui per lineā femininā
descendunt, ad hoc ēt tex. in d. c. statutū. de hæreticis in 6. vbi loq-
tur de gñatione. & interpretatur ēt in descendentibus ex femi-
nis. & istud ēt probari vr̄ in c. nouit. de iudicijs. ibi, de cuius gñe
rex ipse dignoscitur descēd. sse. & ibi Host. & Ant. de Bu. dū di-
cit, no. argm̄ qui dicant̄ de gñe. & vult, ꝙ sub illis verbis, de gñe
includātur descendentes mr̄is. si ergo hi dicunt̄ de gñe ergo de
gñatione, vt probari vr̄ in l. libertorum. de ver. sig. ibi, eodē gñe
orti. vbi patet qđ appellatione liberorū veniūt oēs qui sunt orti ex
eodē. gñe. ergo patet ꝙ omnes descendentes dñr orti ex eodē
gñe ēt per lineā femininā. isti modo orti per lineā femi. dñt di-
ci orti ex eadē gñatione. cōfirmo opi. Pe. & Fl. de sancto Petro.
Nā tertia & quarta gñatio idē vr̄ significare, ꝙ tertius & quar-
tus gradus. 35. q. 8. de gradibus. & eadem causa. q. 5. ad sedem.
in quibus promiscue loquitur de gradibus agnatorum cogna-
torū, & plerūque fit mentio de gñatione, & plerunque de gra-
du, & promiscue assumuntur illis iuribus gñatio, & gradus, ad
idē tex. in c. 1. §. hoc quoque. qui feud. da. pos. 10. col. vbi vna lr̄a
debet, vsque ad 7. geniculū, alia vsq; ad 6. gradū, prout & ibi no.
gl. dicēs, ꝙ sunt synonima seu ęquipollentia & idē ibi no. And.
145 de Iser. † & idē dicit Bal. in d. auth. si quas ruinas. de verbis gña-
tio & gradus. s. ꝙ idē significēt. ad idē ēt qđ no. Iac. de Bel. post
Azo. in §. emphy. in auth. de aliena. emphy. vbi format̄ dicit. Itē
est argm̄, eccl̄a concessit alicui in emphy. vsq; in tertiā gñatio-
nē masculinā & femininā legitime finitā ꝙ ius & actio trāseat
ad nepotes ex filia, ēt si non sint hæres, ꝯ vr̄ qđ non &c. demū
subdit, tu dic emphyteusim non transire ad eos nisi sint hære-
des, &c. vñ ipse & Azo. quē allegat, volunt, ꝙ ēt descendentes
ex femina veniāt appellationes gñationis, quasi hoc psupponāt
pro claro, cū id nō discutiāt, & si dicat̄ ꝙ in casu. §. emphyteu-
sim, illud verbū, femininā, illud inducit. dico aduertēdū esse, qđ
noīa verbalia, put est verbū, gñatio, habēt significationē actiuā
& passiuā sm grāmaticos. l. filiusfami. ff. de test & ibi gl. insti. de
hæred. qualit. & dña. §. testamenti factio in terminis huiōi em-
phyteusis solet plurimū poni passiue pro persona generata, pa-
ter, quia si quis stipulat̄ vsq; in tertia gñationem, cōprehendit̄
ipsa persona stipulans, itaque progreditur vsq; in nepotes stipu-
lantis

lentis duntaxat, prout dicit Bar. in authen. qui rem. C. de sacro san. ecc. & Bal. in auth. si quas ruinas. C. eo. & ita repio consuluisse Bart. in consi. quod incipit, concessa alicui emphyteusis non fit. Idem dicitur consuluisse Io. de Imol. in consi. quod incipit, in casu pręmisso antequam veniā. quod & vult Bald. in auth. defuncto. C. ad Tertull. Itē nepos est tertia generatio, & tamen non est post empyteusim factā nisi duplex actiua generatio. quia stipulator generauit filiū, filius secundo generauit nepotem, & tamen nepos dicitur tertia generatio. & Bald. in d. l. cum acutissimi, dicit, quod generās dicitur persona genus dicitur parentela, generatio dr̄ quædā generalitas in abstracto intellectualiter sumpta in omni persona, in qua representatur generās. & sic pro qualitate inhærente personę representatur, ratione representationis. & sic in effectu refertur ad personā generatam. si ergo illa persona est fæmina satis cōgrue potest dici generatio fęmina. nec vīt Iaco. de bel. & Azo. facere vim in hoc. similiter Bal. in auth. defuncto. C. ad Tertull. vult, quod si conceditur emphyteusis vsq; in tertiam generationē, quod veniant filij & nepotes masculi & fæminę secundum terminos. §. emphyteusim. in auth. de non alie. col. 2. vbi admittūtur pariter omnes descendentes vsque ad nepotes non habita distinctione sexus aut naturæ, similr̄ Bald. in l. 2. C. de iur. empy. vult, quod appellatione generationis veniant descendentes ex fæmina, prout hic concludit in emphyteusi priuati. & licet in emphy. ecclesię aliud dicatur in casu, in quo loquitur, tamen non se fundat in virtute verbi, generatio, sed in verbo, eorum quod est masculini generis quia non dixit, earum: non obstant adducta contra Pet. de Anc. quia ea præmissis patet responsio, nam ex quo acquirens voluit masculos præferri fęminis, apparet expresse quod noluit seruare ordinē succedendi ab intestato. Item vt dicit Pet. de Ancha. nisi illud verbum, masculi, includeret etiā masculos extraneos, esset sine aliquo effectu operandi. Item ex quo verbum, generatio, includit etiam descendentes masculos ex fęminis, apparet quod contrahentes non habuerunt animum cōseruandi ius emphyteuticum in agnatione seu familia. infero tamen ex prædictis retento fundamēto Pet. de Anch. quod verbum, generatio masculina, solum includat masculos descendentes ex masculis proprie & stricte.

146 † Infertur primo, quod si quis acquirat emphyteusim pro se & hæredibus suis vsque ad tertiam generationem masculinā & fęmininam, ita quod taliter & generatio masculina præferatur generationi femininæ, quod si extent masculi descendentes ex fæminis & fæminę quæ sunt pares in gradu cū ipsis masculis, quod oēs admittentur æqualiter. & sic censebitur seruatus ordo successionis ab intestato. Nam Pet. de Anch. & Flo. ideo volunt, quod masculi descendentes ex fæminis pręferantur fęminis existentibus in eodem gradu, quia fuit dictum quod generatio masculina præferretur fęminis. veruntamen ista illatio, quę colligitur ex dictis Petr. de Ancha. & d. Flo. de sancto Petro, videtur dubitabilis, tenendo quod masculi descendentes ex fæminis dicantur etiam de generatione masculina, vt supra. probaui. & est de mente Raph. Ful. in cons. 123. circa si. qui allegat. c. vnicū. de schismaticis. li. 6. & est etiam de mente Cor. Peru. in consil. li. in 2. vol. 3. Secundo ex prędictis infertur, quod si quis acquirat emphyteusim pro se masculis & fæminis, ita quod masculi pręferātur fęminis, quod ex quo isto casu contrahentes habuerunt animum conseruandi emphyteusim in familia respicientis, quod isto casu non venient ad emphyteusim masculi descendētes ex fęminis. vt per Soc. in d. §. nunc de leg. & pro hac illatione facit, nam si quis acquirat emphyteusim pro se & descendentibus. per lineam masculinam licet neptis ex filio masculo dicatur descēdere per lineā masculinam, vt no. Bar. per glo. ibi. §. nunc de lege. infra. ea. l. & sequitur ibi Alex post alios, & idem Alex. in consi. 44. consideratis his. col. 3. vol. 3. allegans text. in §. item vetustas. insti. de hęre. quę ab intestato def. & in l. lege. 12. tab. §. huiusmodi. ita. C. de leg. hę. tamen quia secundū mentē contrahentiū, qui cogitarunt, quod talis concessio duntaxat, ad masculos perueniret, credo quod neptis ex filio masculo in tali emphyteusi non includatur. probatur ex eo, quod in simili habetur de filia fratris, quę est agnata quia descendit per lineam masculinam. §. 1. insti. de leg. agnato. tutel. & idem est in amita, tamen si statutum facit mentionem de agnatis, qui excludunt fæminas, non habet locum in agnatis fæminis, sed de agnatis, masculis intelligitur proper mentē statuti. quæ fuit considerare qualitatem masculini sexus. vt tradit Bald. inter consilia Ang. in cons. 48. Martinus Ioan. de Florentia. & idem Bald. in cons. 463. col. 2. lib. 2. & fuit de mente Decij in cons. 409. col. 2. verum ista secunda il-

147 latio videtur dubitabilis. † Primo quia appellatione descendētium masculorum veniunt descendentes masculi ex fæminis proprie, vt est casus in d. c. 1. de eo qui sibi & hęredibus suis. & quia ille textus loquitur in feudis. istud videtur probari in auth. de hęre. ab intesta. venien. ibi, si quis igitur descendentium fuerit ei, qui intestatus moritur cuiuslibet naturæ & gradus siue ex masculorum genere siue ex fæminarum prole descendant. masculi igitur descendentes recte dicuntur, etiā qui ex fæminis descendunt. nec simplr̄ appellatione masculorum descendentiū soli descendentes ex masculis cōtinentur. vnde nō satis fuit legislatori dicere, siue masculi siue fæminæ sint, sed adiecit, siue ex masculorum siue ex fæminarū prole descendāt quod fuisset superflue additum, si masculi descendentes hi tantum intelligerentur, qui descendūt ex masculis si ergo proprie appellatione descendentium masculorum veniunt descendentes ex fęminis, cur non dicimus recipiētem emphyteusim pro se & descendentibus masculis, etiam voluisse acquirere descēdentibus masculis ex fęminis. Item si appellatione descendentium ex linea masculi venit proprie filia ex masculo, quare dixit Deci. ꝙ non venit in contractu emphyteutico, & si dicatur, imputandum est stipulatori, quare lege apertius nō dixerit, sicut in simili dicimus, vt etiā. s. dixi, ꝙ acquirens emphyteusim pro se & filijs non vr̄ velle acquirere filiabus, nec nepotibus ex filijs, quia dico, ꝙ masculinum genus comprehendit fęmininū ex quadam interpretatione, & ēt ex eadē interpretatione appellatione filiorum veniunt nepotes. sed appellatione descendentium masculorum veniunt descendentes masculi ex fęminis proprie, & si dicatur recipiens habuit animum ad agnationem acquirendo pro se & descēdentibus masculis, respōdeo, ꝙ istud procederet, vbi acquisiuisset pro agnatis masculis, non

148 recedas tñ ab opinione cōmuni. † Octaua cadit dubitatio, quid si pater stipuletur pro se cum filijs & hæredibus, an veniant simul cum patre. D. Alex. in vlt. col. in ver. tamen hoc vltimum fallit allegat Bal. in l. vnica. §. ibi autē. C. de cad. toll. vbi si pater dicat, substituo Titium cum filijs & hæredibus, tunc pp naturam dictionis, cū succedūt eodem tpe. facit text. fm Alex. in l. si Titio. fm vnam lect. gl. ff. de vsufr. accre. & facit tex. in c. 1. §. & si clientulus. de aliena. feu. & faciunt no. per gl. in l. ex facto. §. fi. ff. ad Treb. Sed aduertendum est, nam aut filij sunt in potestate pr̄is, & vr̄ quod non possunt simul admitti per rationē Barto. hic. quia si admitterentur simul, certe respectu filiorū acquisitio esset inutilis. ergo est necesse restringere hanc dubitationem, vbi filij essent emancipati. Item ex quo in stipulatione admittitur illud verbum & hęredibus, eēt dicendū potius istos filios debere vocari ordine successiuo. nisi dicas, quod ex quo dixit, cum filijs quod illa dictio. cum, videtur eos coniungere æqualiter etiā in præiudicium stipulatoris, nec videtur recedendū a verbis, arg. l. quicquid astringendę. ff. de ver. ob. & l. veteribus. ff. de pac. Sed dicam latius. inf. de hoc verbo, hæredibus & pro nunc dici potest, quod in casu isto videtur intelligendū de descendentibus. arg. l. ex facto. §. fi. ff. ad Treb. & sic erunt vocari ordine successiuo, quia non est præsumēdum, quod pa-

149 ter voluerit intelligere de hæredibus filiorum extraneis † Alia colligitur cōclusio, quod vbi pater stipulatur sibi & filijs in ijs quæ sua natura transeunt ad hæredes vr̄ stipulari filijs vt hæredibus vt per gl. in l. si tibi. §. si pactum. ff. de pac. cum hac conclusione transeunt hic cōiter scribentes relati per Alex. & nouissi. & per Alex. in l. ꝙ dicitur col. 12. & in cons. 31. col. 4. vol. 6. & in cons. 124. in pe. col. vol. 5. ratio istius cōclusionis est, quia prouisio, quæ fit alicui tanquā hęredi, est secūdū regulas iuris. qua regulariter quis non potest alteri stipulari. Et ideo magis in dubio videtur stipulator habuisse respectū ad id, quod sibi de iure cōi licebat, quā de iure speciali. l. quanquā. C. de testa. milit. & hac ratione vititur Are. in l. ꝙ dicitur col. 8. in ver. respondeo ff. de ver. ob. licet nouissimi nr̄i filij hanc ascribant, sed in cōtrariū obstat, vt ipsi dicunt. tex. in §. e vero. institu. de inutilibus stipulatio. tu dic quod est verum, qđ pater stipulatur filio de iure cōi, sed ex illa stipulatione non acquirit ipsi filio, sed pr̄i. sed vbi pr̄ stipulat filio vt hæredi, tunc stipulāt eo mō, quo quilibet ēt extraneus stipulari pōt quia quilibet hr̄di suo pōt stipulari & iō pater stipulādo emphyteusim a priuato pro se & filijs, quę est transmissibilis ad hr̄des extraneos, nō trāsibit ad filiū nisi sit hęres. & hæc est cōis snīa, cōtra quā insurgit Ioā. de Imol. no. & arguit sic, si pr̄ videret prouidisse filio tanquā hæredi, appellatione filij veniret nepos. quinimo veniret qlibet hr̄s extraneus, nedū nepos. Itē vr̄ probari in l. tale pactū. §. 1. ff. de pac. sed ipse idē Bar. in l. liberorū. de ver. si. ff. tenet. ꝙ in cōtractibus appellatione filij nō veniat nepos, ergo pr̄ nō vr̄ prouidisse filio vt hr̄di & per hoc ipse infert, ꝙ ēt in emphyteosi alicuius priuati filius poterit succedere, licet nō sit hr̄s. Sed ad ista sua dicta posset rńderi, si quis vellet fugere certamē ꝙ Bart. in l. liberorū. de ver. sig. debet intelligi qñ expsse vel tacite. vel ex cōiecturis legitimis prouidisset filio vt filio, nō vt hr̄di. vel dici pōt ꝙ. l. tale pactū. §. fi. procedit, qñ in ꝯtu fit mētio hr̄dis expsse. quo casu nomē fratris vel alterius cōiūcti vr̄ expressum accessorie ad nomē hæredis, sed qñ pōt prouidere filio vt hr̄di tacite, verbi gratia quia aliter prouisio esset inutilis, tūc nomē hæredis venit accessorie ad nomē filij expressum in ꝯtu. & ideo dispositio cōtractus restringitur tunc ad filium duntaxat, nec habet locum in alio hærede vt est casus in leg. mus. ff. de pac. do. Secundo hęc communis

conclu-

conclusio cõfundi videtur per tex. in l. si tibi §. pactus ff. de pac. & in l. si hæredi. §. nos aũt. ff. de pac. vbi si pater paciscatur ne a se, neve a filio petatur, nõ vr̃ pactus filio vt hẽdi, sed vt filio, & tñ ibi sumus in casu dubio. dr̃ et in l. auus. ff. de pac. φ si auus ne ptis nomine, quam ex filio habebat, dotem promisit, & pactus est ne a se, neve a filio suo dos peteretur, si a cohære de filij dos petatur, ipse quidem exceptione conuentionis tuẽdus non erit filius vero exceptione cõuentionis recte vtit. Dic breuiter pro resolutione ex mente Bar. in l. quod considerandi sunt tres casus. Primus casus est, vbi pater stipulatur pro se & filijs tale quid quod a filio peti non põt, nisi sit hæres, & isto casu videtur stipulari & pacisci filiis vt hæredibus, & hoc modo loquitur text. in d. l. auus. & ita illum tex. declarat ibi Alb. de Ro. Ful. & Pau. de Cast. Secus casus est, vbi pater & filius sunt debitores, & sic vterque dẽt, & in istis terminis loquitur text. in d. §. si pactus, & in d. §. nos autem. Tertius casus est, vbi stipulatio vel pactũ potest prodesse filio vt filio, & vt hæredi, & tunc pater vr̃ stipulari filio vt hæredi ita loquitur tex. in l. auus ff. de pa. do. vbi pater recepit dotẽ pro nepte, & sic a nuru & pactus est, ne d. s repetatur nec a se, nec a nuru. nam istud pactum põt pertinere filio, vt filio, & filio vt hæredi. nã si filius sit hæres patris, prodest sibi istud pactũ aui alias si fuisset obligatus vt hæres, restitueret illã dotem, q̃ recepit auus. Item talis dos ad ipsam filiam potuisset pertinere, dato quod non fuisset hæres aui. Retenta communi opinio. quod pater stipulando pro se & filijs videatur stipulari filijs vt hæredibus, alio modo põt rñderi ad fundamẽtũ Imo. de doct. Bar. in l. liberorum φ B. in ibi nõ tractat an pater videatur recipere pro filijs tanq̃ hẽdib. sed an appellatione filiorũ veniant nepotes. ita rñdet d. Alex. in d. l. q. od dr̃ in 12. col. Sed aduerte, quia hoc quod Alex. dicit nõ ignorauit Imol. quia Imol. voluit dicere, qđ si stipulatus vr̃ pater filijs vt hæredibus φ est necesse, φ si extranei essent instituti hæredes, & filij nõ quod extranei admitterẽtur ad emphyteusim, ergo fortius deberẽt admitti nepotes, qđ negat Bar. in d. l. liberorũ, & Alex. in cõs. 91. in 15. col. uol. 2. & 128. in 11 col. in fi. eo. vol. & per Ias. in l. si qs id quod in 5. col. ff. de iurisd. om. iu. ideo veritas eius, quod Imol. dicit, dependet ab una dubitatione. quam infra [illegible], an si filius sit hæres factus, & extraneus institutus an hæres excindat

150 a iure emphyteutico filium ipsum exhæredatum. † Retenta ergo conclusione cõi, quod pater stipulãdo sibi & filijs videatur stipulari filijs vt hæred. b. [illegible] declaratur dupr. Primo vbi pater stipulatus [illegible] & filijs & sic stipulatio assumit originem in persona patris, secus tñ est, ubi stipulatur filio [illegible] post mortem suã, quia isto casu non uidetur stipulari filio ut hæredi, ut est casus in l. quodcunque §. [illegible] ff. de uerb. obli. ubi enim pater filio stipulatur [illegible] persona ipsius patris uidetur stipulari [illegible] Bal. in l. si tibi §. pactus ff. de pac. & in auth. ß quas ruinas. in 4. col. C. de sacsan. eccle. & sequitur Alex. in d. l. quod dr̃ col. 12. [illegible] tamen ad casum nostrum & Iason. d. l. φ ex in 9. col. in prin. Sed ista prima declaratio cõfundi uidet ex triplici capite, primo quia ratio qua quis uideatur [illegible] [illegible] potius [illegible] stipulari filio ut hẽdi q̃ filio ut filio [illegible] q [illegible] nõ assumit origin. ẽ in persona patris. licet [illegible] pater stipuletur filio post eius mortẽ. Scdo militat alia ratio φ quis in dubio uidetur uelle φ filij sint hẽdes [illegible] si pactus. [illegible] l. auus ff. de pac. uidemus in fortioribus terminis [illegible] simpliciter nulla facta mentione nec de filijs [illegible] hẽdib. φ uidetur uelle prouidere suis [illegible] a uel filius, & [illegible] ubi vr̃ stipulari filio vt hẽ [illegible] intelligi [illegible] directo potius [illegible] est casus in l. si de [illegible] in fi. ff. de leg. 1. & l. [illegible] §. quum perpetuum. ff. si ager uectig. uel emph. pet. & [illegible] d. l. [illegible] potest dici, quod loquitur in his quæ non [illegible] extraneos [illegible] licet sit magna restrictio ad illum tex. & ideo simpliciter [illegible] φ pater stipulando pro se & filijs uideat [illegible] filijs tantũ,

151 & statim dicam. † Tertio declaratur [illegible] procedat ubi pater stipulatus [illegible] filio [illegible] pro casu [illegible] stipulari filio ut filio, non aũt filio ut hẽdi [illegible], si filio acq [illegible] actio utilis. & si nõ sit hæres [illegible] Bal. [illegible] & sequit. Alex. in d. l. qđ dr̃ col. [illegible] Ale. in l. si tibi §. si pactus in pen. col. ff. de pac. & nouissimi [illegible] licet nõ allegẽt Ale. nã si pater stipuletur sibi fundũ ex cã donationis causa mortis a Seia hoc acto qđ [illegible] stipulatore præmoriẽte fundus reuertatur ad Seiam donatricem, & post mortẽ Seiæ stipuletur ipsis liberis. nam uidetur ipsis stipulari ut liberis non ut hæredibus, sed aduertendum est secundum Aret. in dicta l. quod dicitur in 6. colum. in principio. in uersiculo. aduerte. ff. de uerborum oblig. [illegible] quia in illo text. nec in gloss. probatur aliquo modo, quod ibi pater censeatur stipulatus liberis ut liberis. sed tu dic, quod imo hoc uoluit glos. in d. l. Seia. in uerbo uidetur ff. de do. ca. mor. quæ dicit, quod ex illa stipulatione competit ipsis liberis actio utilis. Ergo datur intelligi qđ pater non uidetur his liberis stipulatus ut hæredibus, quia daretur actio directa, vt traditur in d. §. si pactus. dicit tñ Aret. φ licet dictum Bar. non probetur in d. l. Seia, quod si pater videretur stipulatus vt hæredi, obligatio deberet esse vniformis l. 2. §. ex his ff. de verbo. obl. sed nescio videre, quare vbi constat obligationem non esse vniformem, non videatur pater stipulatus liberis vt hæredibus. Et moueor primo, nam vt etiam statim dixi ex dictis Are. in d. l. quod dicitur rõ quare pater vr̃ stipulari filijs vt hæredib. est, quia talis stipsio valet de iure communi, & quis in dubio videtur velle vti iure cõi l. quamquam, & l. in testa. C. de tes. mil. quæ rõ et cõcludit, vbi pater stipulaẽ vno modo sibi, & alr̃ filio. Itẽ militat alia rõ. sup. assignata, quod in dubio quis videtur velle, quod filij sint hæredes l. scripto ff. vñ li. iuncta gl. l. auus ff. de pac. imo dico, φ in casu l. Seia. vr̃, φ pater fuerit stipulatus filijs, vt hæredib. patet quia ibi petebãt filij sibi præstari cautionem a Seia tanquam hærede. & si dicatur. quod ibi illud verbũ, hæredes, capiaẽ pro liberis, vt ibi dicũt Old. Bal. Bar. & Imol. fateor, quod loquitur de liberis, tñ agebant tanq̃ hæredes, & sic apud me istę duę declarationes vñr dubitabiles, & si vis dicere, quod ibi videaẽ pater stipulatus liberis vt liberis, certe hoc esset regulariter dicendũ, postea q̃ non habemus tex. hoc clare dicentem & quia, vt dixi, nõ põt assignari rõ diuersitatis inter casum, vbi pater filio vniformiter stipulaẽ, vel difformiter. non recedas tñ a cõi. Iuxta hanc conclusionem cadũt plures dubitationes. Pri-

152 ma est, quam tangit Io. de Imol in l. quod dicitur col. 12. retenta eius opinione, φ pater stipulando emphyteusim priuatã videatur stipulari filijs vt filijs non aũt vt hæredibus, quo poterũt filij ad pẽsionẽ cõueniri Bal. in auth. quas ruinas. in 4. col. C. de sac. san. ecc. allegando text. in §. sane. in auth. de nõ alienan. col. 2. concludit, qđ poterunt conueniri actione hypothecaria. Sed ista prima opi. Bal. solum concludit, vbi in cõtu adest hypotheca. ideo secundum Imol. filius potest conueniri ad pensionẽ, quia acceptãdo emphyteusim, vr̃ eã acceptare cũ suo onere c. ex literis. de pig. l. via §. 1. ff. de serui. vrb. prædio. quia ubi pr̃ emphyteusim stipulaẽ pro se & filijs, vr̃ stipulari nomine suo, & filiorum. ar. tex. in l. fideicõmissa. §. 1. ff. de leg. 3. & tradit per Bar. in l. 1. §. nũciatio. vbi dixi ff. de ope. no. nũ. cũ ergo receperit fundum in emphyteusim nomine suo & filiorũ, & soluere canonẽ promiserit filios dẽt obligari, veluti si pater mãdato ipsius filij promitteret, quia ratihabitio trahiẽ retro, & mãdato cõparatur. l. si C. ad Maced. l. 1. & 2. ff. de insti. & hanc opi. sequitur Alex. in d. l. quod dicit col. 11. ff. de verbo. obl. nã filius erit obligatus ex sua ratihabitione quasi ex onere annexo ipsi concessioni. ar. l. via cõstitui. ff. de serui. rusti. prædio. Sed ista opi. probatur rõne

153 † nam qñ filius acquirit actionẽ patri ex suo cõtu, talis actio acquiritur cũ onere, & qualitatibus adiectis in cõtu, vt probatur in l. 2. §. ab ignoto. & in l. Caius ff. de manumissio. & hoc voluit Ang. in l. 3. § filius. in fi. ff. quod quisq; iur. cum autem pater & filius sint correlatiua, idem videtur dicendum, vbi pater acquirit filijs, vt censeatur acquirere cum onere & qualitatibus in cõ-

154 tractu adiectis. † Secundo cadit dubitatio, an vbi pater stipulatur sibi & filijs, an etiam videatur stipulatus filijs naturalibus, & an si veniunt naturales, veniant æqualiter cum legitimis & naturalibus, an veniant ordine successiuo. Circa primum dicit, φ vbi pater stipulatur emphyteusim priuatam pro se & liberis, quod veniunt naturales, distinguendo tñ vt per Bar. in § si qs rogatus l. ex facto ff. ad Treb. & per Alex. ibi col. 9. quia sicut in vltimis voluntatib. appellatione filiorum veniunt naturales, eadem ratione videtur dicendum in contractibus, & vult etiam Imol. in d. l. quod dicitur. facit vulgaris l. seruum filij §. cum qui Chyrographum ff. de leg. 1 secus tamẽ est, vbi quis acquirit emphyteusim ab ecclesia, quia isto casu non veniunt naturales, ga de illis ecclesia non videtur cogitare, vt per Barto. in d. §. si quis rogatus, vbi Alex. col. 9. cum simi. quæ refert Dec. in cõs. pñti col. 10. in versi. vlt. de proba. & licet ipse in emphyteusi acquisita a priuato distinguat, an quis stipuletur pro se & filijs, & isto casu nõ veniant naturales, vt voluit Ang. in l. gñaliter §. cũ aũt. C. de insti. & subst. si vero stipuletur pro se & liberis, veniant.

155 † tamen communis est, φ indistincte appellatione filiorum veniunt naturales & si dicatur, vt Dec. dicit post Ange. in d. §. cum autem quod verba dubia debent interpretari contra stipulãtẽ. l. veteribus ff. de pac. & eo maxime secundum eum post Alex. & Imol. quia filius naturalis nõ dr̃ proprie filius. & pro hac opi. secundum Dec. facit alia communis opi. nã in contractibus appellatione filiorum non veniunt fœminæ, vt per Arch. in c. si qs suadente diabolo. 17. q. 4. & tamen in vltima voluntate sub nomine filiorum includuntur fœminę l. si ita quis. in prin. ff. de testa. non tenet ergo consequentia communis, quæ est, quod in vltimis voluntatibus appellatione filiorum veniunt naturales ergo idem in cõtractibus, quia appellatione filiorũ in vltima voluntate includuntur fœminæ, & tamen secus est in contractibus. sed defendi potest opinio communis. nam appellatione filij non venit naturalis simpliciter & absolute, sed attenditur & voluntas & dignitas disponentis. dictũ §. si quis rogatus. ergo idem in contractibus dicendum videtur, ut uoluntas & cõtrahen-

vehementiß mens attendatur. l. fi. C. quæ res pig. obli. possint. nisi
dicas saluando Deci. ꝙ vbi dignitas disponentis nõ refragatur
appellatione filij in vltima voluntate veniunt naturales, tñ in
contractibus non veniunt, quia naturalis non est proprie nec
simpl'r filius & in vltimis volunta. fit lata interpretatio, secus in
156 ꝯtibus. Sed hic cadit difficultas † an veniant naturales æquali-
ter, an vero post filios legitimos & naturales, & sic ſm ordinẽ
succedendi ab intestato, & certe isti patres, qui volunt, ꝙ in cõ-
tractibus appellatione filiorum veniãt naturales, videntur vel-
le, ꝙ veniant simul cũ filijs legitimis & naturalibus. & maxime
dũ dñt, ꝙ isti filij naturales pñt agere ꝯ hrdes patris, vt sibi ce-
dant actiones. l. pen. ff. de nego. gest. & l. huiusmodi. in princ. ff.
de l. 1. Sed mihi videtur, qđ imo deberent isti naturales admit-
ti in defectũ legitimorum attento ordine charitatis & succes-
sionis, vt hic per Bar. Aut enim volumus tenere sententiã Imo.
in d. l. ꝙ dr̃ in 2. col. ꝙ pater stipulando sibi & filijs videatur sti-
pulari vt filijs. & præsumptio est, ꝙ voluerit vocare naturales in
subsidium, & sic ſm ordinẽ charitatis. faciunt no. per Alex. in l.
ex facto §. si quis rogatus. in 5. col. in vers. 7. fallit. ff. ad Treb. vbi
dicit, ꝙ si pater substituat filios in substitutione habente tractũ
de futuro, ꝙ appellatione filiorum veniunt nepotes. & tunc si-
cut nepotes veniunt post filios, ita videtur etiam sentire, quod
filij naturales in substitutione facta de filijs veniant in defectũ
ipsorum filiorum legitimorum attento ordine charitatis & af-
fectionis, & istud est ẽt de mẽte Pau. de Ca. in d. §. si quis roga-
tus, & idem vult expresse Bart. ibi. aut vero volumus dicere. qđ
pater acquirẽdo pro se & filijs videatur acquirere pro filijs he-
redibus, vt est communis opi. post gl. in d. l. si tibi. §. si pactus. ff.
de pac. & isto casu nõ possunt venire naturales ab intestato vti
heredes, quia non succedunt nisi in duabus vncijs in defectum
legitimorũ & naturaliũ auth. licet. C. de natu. lib. si vero pater
decedat testatus, & instituat legitimos & naturales, ac natura-
les tantum æqualiter, tunc credo, ꝙ post mortẽ patris debeant
157 admitti æqualiter, attento ꝙ eos æqualiter dilexit. cogita quia
alij nõ declarant. † Sed hic cadit alia dubitatio, pone, quod pa-
ter habeat filios naturales tantum, an videatur stipulando pro
se & filijs eis stipulari ordine successiuo tanquam filijs & here-
dibus, & videretur ꝙ deberent admitti cum patre æqualiter,
nam ratio Bar. hic quia filij non veniũt simul cum patre est, qa
legitimi qui sunt in potestate statim acquirunt patri. l. placet. ff.
de acquiren. hær. quod habet etiam locum hodie, quia vbi ac-
quirunt ex stipulatione, statim acquisita veniunt in peculium
profectitium, & in profectitijs iura antiqua non sunt sunt im-
mutata. l. 1. vbi gl. & omnes. C. qui admitti. possunt in hac ma-
teria considerari aliqui casus. Primus casus est, vbi pater stipu-
latur filijs, & habet naturales & legitimos, & naturales tantum.
& vt dixi videtur, quod naturales admittantur in defectum le-
gitimorum propter ordinem charitatis, & affectionis, & est de
mente Pau. de Cast. in d. §. si quis rogatus, & ibi Imo. col. 3. in fi.
Secũdus casus est, vbi pater instituit omnes filios, vt dixi, æqua
liter, & veniunt omnes ad stipulationem æqualiter, quia videẽ
omnes æqualiter dilexisse. Tertius casus est, vbi pater habet so-
lum naturales filios & etiam ex mente Bart. in d. §. si quis roga-
tus, veniũt post mortem ipsius patris. & si dicatur naturales nõ
acquirunt patri, quia non sunt in potestate. insti. de pat. pote. in
prin. ergo debent admitti equaliter cum patre, quia cessat ratio
Bar. hic replicari potest, nam ex quo appellatione filiorum ve-
niunt etiam naturales, & filij legitimi sunt vocati post mortem
patris, vt sit æqualis determinatio in tempore, idem videtur di-
cendum in naturalibus, vbi etiam filij naturales tantum extant.
facit, ꝙ dicit Barto. in l. si legatarius. §. 1. ff. de leg. 3. Item militat
alia ratio, quia pater videtur ijs stipulatus vt hæredibus, eo mo-
do quo pñt succedere. Item esset absurdum, ꝙ naturales & le-
gitimi essent vocati post mortem patris, & naturales tantum in
158 vita. contra. l. nam absurdũ. de bo. liber. † Sed hic subintrat alia
dubitatio, pone, quis recepit emphyteusim pro se & filijs legiti-
mis ac legitimatis. an isto casu admittantur æqualiter, an vero
prius admittatur legitimi & naturales, & in defectum legitima-
ti si ẽt ſm ordinem affectionis, Pro discussione istius dubitatio-
159 nis est primo videndum † an appellatione filiorum veniant le-
gitimati. Bal. & Sal. vbi etiam Paul. de Cast. in l. fin. C. de his qui
ue. æta. impetra. tenent ꝙ non, & idem tenet Alex. in consi. 128.
in pe. col. in uers. ad casum nostrũ in terminis. no. 1. allegat Pet.
An. in cons. 406. inci. in xp̃i nomine. & in cõs. 229. ex tenore pri-
uilegij. Bal. in l. 2. in 19. q. de iure emphy. dicit, ꝙ ueritas istius pas-
sus depẽdet ab illa uulgari. q. an filius legitimatus excludat sub-
stitutum, & concludit, ꝙ cõmunis opi. est, ꝙ legitimatus nõ ex-
cludat substitutũ, sed decis. if. d. Ias. q cõis opi. est qđ legitimat'
excludat substitutum, ut p Alex. in ꝯs. 2. uisis codicillis. uol. 2. p
do. Frã. de cur. in cons. 17. & in ꝯs. 35. col. 3. & plures alios refert
Deci. in cons. 85. quia legitimatus nõ differt a ueris legitimis. §.
si igitur licẽtia. in auth. q. mo nat. effi. l. & in §. sit igiẽ in auth. q.
mo. nat. effi. sui. uerum opi. d. Ias. vr̃ uerior, q̃ sequitur And. Sic
in cons. 27. col. 19. uol. 1. & plures refert Alex. in l. generaliter. §.
cum autem. C. de institu. & subst. & idẽ tenet Raph. Ful. in ꝯs.
61. & pro ueritate ista opi. licet forte nõ sit cõis, vr̃ verior, quia
ſm cõem vsum loquendi filius legitimatus nõ appellatur sim
pliciter filius, sed dicitur filius legitimatus, facit l. filiũ diffini-
mus, ff. de his qui sunt sui vel alien. iu. Itẽ legitimatus est vere
legitimus accidentaliter, & de iure speciali, & ideo verba con-
tractus dñt intelligi de filijs simpliciter, & non ſm quid l. hoc
legatũ. ff. de leg. 3. & licet iura dicant, quod ltĩmatus non diffe-
rat a legitimis, illud procedit largo mõ cõsiderando legitimũ
in genere sed in spẽ & stricto mõ respectu mr̃imonij, a quo fi-
lius dr̃ legitimus, secus est, vt per d. Franc. de Cur. in cons. 16.
160 col. 4. Pro resolutione istius difficultatis ego † sic distinguerẽ
& primo vt dixi. sup. ſm magis cõem opi. si qs acqrat emphy-
teusim a priuato p se & filijs, veniũt ẽt naturales. l. vt dixi. sup.
ex mente Pau. de Ca. in §. si quis rogatus, istud procedit, vbi qs
nõ hẽt legitimos & naturales, dico ergo ꝯsiderando plures ca-
sus. Primus, vbi pr̃ hẽt filios naturales & ltĩmos, si acqrat p se
& filijs, nõ veniũt legitimati, qa p̃sumptio est, quod voluit filijs
iustis prouidere, quia nõ vr̃ eadẽ rõ vt dẽant equaliter ꝯcurre-
ad emphyteusim, qa dẽt ꝯsiderari ordo charitatis & affectio-
nis, de q̃ in nr̃o tex. non. n. vr̃ verisimile, ꝙ extantibus legitimis
& naturalibus voluerit istos admitti æqualiter, & dato ꝙ cõis
opi. sit, ꝙ ltĩmatus excludat substitutũ, ẽ verũ nõ extãtibus ltĩ-
mis & naturalibus, sed vbi ipsi extarẽt, nõ excluderet substitu-
tũ. Scđs casus est, vbi qs hẽt solũ ltĩmatos, & tũc vr̃ ꝙ isti veniãt
sed ob qa in ꝯtibus vr̃ ꝙ appellatione filiorũ debeãt solũ veni
re ltĩmi & naturales, qa ltĩmati, vt dixi, sunt ltĩmi largo mõ, &
verba nõ dñt in ꝯtibus intelligi large, hinc est, ꝙ appellõne fi-
liorũ ñ veniũt nepotes nec feminę, vt s. decies dixi. iõ isto casu
subdistinguerẽ. ꝙ aut recipiẽs est multũ nobilis, & nõ venirẽt
ltĩmati, sicut ẽt nõ veniũt nãles, d. §. si qs rogatus. Et simili mõ
esset distinguendũ in præcedẽti casu, verũ magis vera & cõis
opi. vr̃, ꝙ imõ veniãt ltĩmati ĩ emphyteusi habita priuata sicut
excludũt substitutũ, sed replicari posset, ꝙ nõ tñ tenet argm̃ in
hac mã de vltimis volũ. ad ꝯtus. qa in vltimis volũ. masculi. ge
cõprehẽdit fœmininũ, secus ĩ ꝯtibus, ĩ qbus verba stricte intel
ligunẽ, ex hoc datẽ intelligi, ꝙ veritas istius dubitationis nõ de-
pẽdet ab illo ar. an ltĩmati excludãt substitutũ, vt Ia. dicit sed po
tius ab alio, an in statutis appellõne filiorũ intelligatẽ de ltĩma-
tis, de quo art. plene p Dec. in ꝯs. 52. in emphyteusi tñ ecclesia-
stica, hoc vr̃ clarũ, ꝙ nõ veniãt ltĩmati, vt p Alex. in d. §. si qs ro-
gatus, & plene p eundẽ Alex. in d. cõs. 168. col. pen. Nisi ẽt ltĩ-
matus a Pontifice, quo casu succederet in emphyteusi eccle-
161 siastica, vt p Dec. in l. gñaliter, ad fi. C. de inst. & subst. † Redeũ-
do ad hanc dubitationẽ dico, vbi pr̃ stipulatẽ p se & filijs ltĩmis
& naturalibus ac ẽt ltĩmatis, ꝙ si tpe dispositionis extãt ltĩma-
ti & naturales & legitimi, ꝙ dẽnt admitti æqualiter ad emphy
teusim post obitũ patris, qa ẽt æqualiter succedunt ab intesta-
to, & p̃sumendũ est, quod testator voluerit se ꝯformare cũ di-
spositione iuris cõis, vt hoc tex. & si dicatur, vt sup. dixi in p̃ce-
dẽti dubitatione, naturales ita demũ admittunẽ, vbi non extãt
ltĩmi & naturales, ergo ita vr̃ ꝯcludendũ in ltĩmatis, qa tñ deo,
ꝙ datur rõ diuersitatis inter ltĩmatos & naturales tm̃. Nã nãles
extãtibus ltĩmis & naturalibus nõ succedunt, auth. licet, C. de
natu. lib. secus tñ est in ltĩmatis, q fuerũt ltĩmati in vita patris
& iõ ĩfero, qđ ltĩmati post mortẽ pr̃is sine volũtate sua admit,
tunẽ ad emphyteusim in defectũ ltĩmorũ, qa militãt rõnes q̃
adduxi ĩ p̃cedẽti dubitõne, vnũ tñ no ꝙ ltĩati p subsequẽs mr̃i
moniũ indubitãter veniũt ad emphyteusim simul cũ filijs ltĩ-
mis & naturalibus de quo late p Dec. in cõs. 145. vbi alios re-
162 fert, no. tñ, † ꝙ si qs acqrat emphyteusim p se & filijs ex ltĩmo
mr̃imonio p̃creatis, qđ isto casu ad talẽ emphyteusim nõ ad-
mitterentẽ ltĩmati p subsequẽs mr̃imoniũ. Itẽ voluit Bal. in ꝯs.
402. qdam tres hæredes vol. 4. est verũ, quod Dec. in d. cõs. 145.
in 3. col. in vers. reuoca. vult ꝯtrium eius, qđ dicit Bal. sed cõside
rari pñt duo casus. Primus casus est, vbi qs acqrit emphyteu-
sim pro se & filijs de ltĩmo mr̃imonio p̃creatis, & isto casu ve-
niũt legitimati p subsequent mr̃imoniũ p rõnes. D. Dec. in d.
cons. 146. Ego tñ intelligo, quòd si non extabãt isti legitimati
tpe dispositionis, sed solũ extabãt nati ex legitimo mr̃imonio
procreati, quod isti p̃ferantur illis, & in defectũ admittantur le
gitimi p subsequens matrimoniũ per tex. nostrũ. Secũdus ca-
sus est, vbi qs acqsiuit emphyteusim p se & filijs legitimis ex
ltĩmo mr̃imonio p̃creãdis. Et isto casu, attẽto quod legitima-
tus nõ põt dici procreatus immediate ex ltĩmo mr̃imonio cre
do, quod nõ admittatẽ ad talẽ emphyteusim nec æqualiter nec
ordine successiuo, & istud vult. Bal. in p̃alleg. ꝯs. in fortioribus
terminis, qa loqẽ in vltimis volũtatibus, in qb verba latius in-
163 terpretantur. † Quarta cadit dubitatio, põt, qđ aliqs stipuletur
pro se & filijs fratris sui, verũ filij istius stipulatoris ſm ordinẽ
charitatis præferantẽ filijs fratris. Bal. in l. cũ acutissimi, dicit pri-
ma fronte distinguendũ esse, aut est facta mẽtio mortis, vt qa
dixit, recipio pro me, & post mortẽ pro filijs fratris mei. & isto
casu filij stipulatoris præferuntur. art. text. in l. cum auus. [illegible]

cum [illegible]

condi. & demon. aut vero non est facta mentio mortis, & isto
casu filij fratris admittuntur equaliter, non autem secundum
ordinem charitatis. verum Bald. tenet indistincte quod filij fra-
tris excludant filios stipulatoris. mouet, quia dispositio l. cum
auus non habet locum in cõtractibus, qui celebrantur gratia vtriusq;
l. conditionis incertum. C. de pa. & istam decisio. simpliciter re
fert, & sequitur Ias. in l. 2. in 13. q. C. de iure emph. ego autẽ distin-
guo tres casus. Primus casus est, vbi stipulator tempore stipula
tionis non habebat filios, sed tantum nepotes ex fratre, & si po
stea superuenerunt filij, dico, quod præferẽdi sunt nepotibus ex fra
tre per tex. in l. tale pactum. in fi. ff. de pa. Intelligo tñ, vbi stipula
tus est post mortem suam. Secundus casus est, vbi habebat fi-
lios tempore stipulationis & stipulatus est pro se & filijs fratris
simpliciter, & isto casu admittuntur æqualiter in vita, post mor
tem vero in dimidia videntur admittẽdi filij stipulatoris. Ter-
tius casus est, vbi habẽs filios stipulatus est pro se & filijs fratris
post mortem suam, & isto casu ex quo nullam mentionem fe-
cit de filijs proprijs, & potuit verisimiliter de his cogitare, vide
tur quod sit sibi imputandum, & quod solum admittantur fi-
lijs fratris. nec obstat primo casui id, quod dicunt Bald. & Iaso.
quod in contractibus non habet locum l. cum auus. nec l. cum
acutissimi, quia respondeo, quod imò in contractibus attendi-
tur ordo affectionis & charitatis, vt hic omnes dicũt, & proba-
tur in d. l. tale pactum §. fi. ff. de pac. fateor tamen, quod non ita
simpliciter & absolute attendatur, sicut in voluntatibus. Quin
164 ta cadit dubitatio, † quid si pater stipuletur emphyteusim a pri
uato pro se filijs suis & hæredibus, an isto casu veniãt extranei,
qui reperiuntur hęredes acquirentis, exclusis filiis non conside
rato ordine affectionis? Imol. in l. quod dr̃ col. 7. quem ibi refert
& sequitur Alex. concludit quod sic, & sic isto casu non atten-
ditur ordo charitatis & affectionis, vt pręferantur filii, vbi non
sint hæredes, ad hoc. n. vt admittatur filii, requiritur quod sint
hæredes, vt etiam concludit Bar. in l. vt iusiurandi. §. si liberi. ff.
de ope lib. & vult Ias. in l. 2. q. 3. C. de iure emphy. facit l. tale pa-
ctum. in fi. ff. de pac. & sic illud verbum, hæredibus, stat restricti
ue & ampliatiue, restrictiue enim, quia requiritur, qđ filii, sint
hæredes, quia pater vr̃ stipulari filio vt hæredi in dubio, vt nota
gl. & doct. in d. l. si tibi decem. §. si pactus. & omnes hic. Itẽ stat
ampliatiue, quia illa copula, &, auget vt includantur extranei,
dummodo sint hæredes, & cum ista conclusione transit Alex.
in §. etiam si parente. in 4. col. in versi. 2. fallit inf. hac nostra l. &
est de mente Soc. in cõsil. 257. col. 4. & est etiam de mente Ale.
in consil. 23. in 1. col. vol. 5. per eundem Alex. in consil. 70 in 4.
col. vol. 1. immo fortius dicit Cor. Petu. in consil. 13. in 3 col. in
vers. ex quibus. vol. 3. quod vbi quis acquirit emphyteusim ẽt ab
ecclesia pro se filiis, & hæredibus, qđ requiritur, quod filii sint
hæredes, & videtur innuere quod etiam includantur hæredes
extranei. sed ista opi. vt etiam dicit Sal. in l. 2. in 19. q. in 6. col. de
iure emph. non videtur vera quia de natura copulę est coniun
gere similia, nõ autem extranea, cum põt l. ii. §. cum dulcis. ff. de
vino tri. oleoq; leg. illud ergo verbum, hæredibus, debet intelli
gi pro descendentibus, & sic copula, & isto casu stat ampliati-
ue, & cadit inter similia, & certe si illud verbum, heredibus, in-
cluderet extraneos hęredes, esset magis prouisum extraneo
quam filio, quia filius non posset admitti in emphyteusim nisi
esset filius, & hæres, sed extraneus admitteretur ex hoc solo,
quod esset hæres. hoc autem uidetur absurdum argumen-
165 tum l. cum acutissimi. C. de fideicommissis. confirmo † nam
opini. ex no. per Bart. sum in l. Gallus. §. etiam si parente. vbi
dicit, quod si testator filium instituat, & si sine liberis decede-
ret, substituat Titium & eius hęredes, quod no includũtur ex-
tranei ipsius Titii. & tamen esset possibilę, quod testator intel-
lexerit de hæredibus extraneis Titii. vulg. l. sciendũ ff. de verb.
sig. vocando. n. testator in isto casu hęredes videtur eos vocare
ex affectione q̃ habet ad ipsum substitutũ. argu. l. qui filiabus in
prin. ff. de leg. 1. l. sed si plures. §. in arrogato. ff. de vulga. & pup.
est verum quod in casu Bar. in d. §. etiam si parente. si censerẽ-
tur vocati hęredes ipsius Titii substituti, sequeretur absurdum
quod magis dilexisset hæredes extraneos substituti, quã insti-
tuti. quod non est dicendum contra l. Publius. in fi. ff. de cond.
& demonst. Sed replicari potest, quod sicut non est præsumen
dum, quod in casu Bar. voluerit testator pręferre extraneos hæ
redes Titii substituti extraneis hæredibus filii instituti, pari ra-
tione id videtur concludendum in terminis nostris, vt non sit
præsumendum, quod voluerit præferre stipulator proprię so-
boli extraneos hæredes. posset etiam dici, quod illa opi. Barto. non
est vera, quia vt ibi dicit Alex. in 4. col. hæredes extranei filii in-
stituti nõ præferũtur hæredibus extraneis substituti, quia hęre
des filii sunt vocati cõditionaliter hæredes vero extranei dispo
sitiue. iuxta gl. in l. Lucius. ff. de hęredibus instituendis & est cõ
166 munis. † Confirmo & tertio, filii sunt in hac stipulatione nomi
nati in specie hæredes vero sunt nominati in genere, censent
ergo prædilecti vocati in specie ratione ergo p̄dilectionis sunt
præferendi, dato quod non sint hæredes l. cum ita legatur §. in
fideicommisso. ff. de lega. 2. & l. quoties. ff. de vsufru. & l. qui
soluendo ff. de hær. inst. & hac ratione vtitur Soc. in d. §. etiam
si parente. sed dici potest, quod nominati in specie censentur
prædilecti, vbi continentur sub genere, ut in d. §. in fideicom.
vbi legato facto Titio, & familiæ, præfertur Titius, quia etiam
ipse est de familia. secus in casu isto, ubi filii non continentur
sub nomine hæredũ. ita Bat. in l. Lucius Titius. ff. de le. 2. Cõfir
mo & quarto hãc sñiam ex no. per Ang. in cõs. 206. inc. charissi
mæ. vbi dicit, qđ si testator leget fundũ uxori, & eidẽ substituat
filias & earũ hęredes, qđ si moriãtur oẽs filiæ una excepta qđ illa
præfertur oĩb. hr̃dib. extraneis filiarũ aliarũ filiarũ, quia non est
verisimile, qđ testator voluerit præferre extraneos suæ posteri
tati l. cum acutissimi C. de fideicomm. & istam decisionem se-
quitur Are. in d. §. etiam si parẽte. in fi. quam confirmat ex no-
tatis per Bart. in l. hęredes mei §. cum ita ff. ad Treb. ubi dixi vn
de si testator substituat filias, & earum hęredes, intelligitur sub
stituisse hæredes filiarum post mortem omnium ipsarum, attẽ
to ordine charitatis & affectionis. sed ista opi. Ang. videtur du-
bia primo p tex. in l. Lucius §. Caio. ff. ad Treb. & in l. fi. §. filiũ.
ff. de leg. 2. ubi si quis instituat Titium, & Seiũ hęredes, & eis-
dem substituat Sẽpronium si decesserit sine liberis, si alter eo-
rum sine liberis decedat. admittitur Sẽpronius substitutus ex-
cluso cohærede, licet Sempronius esset ultimo nominatus er-
go idem videtur dicendũ in proposito. cuius contrarium de-
buisset dici in dictis legib. si rationes Ang. essent verę. Et ideo
d. Alex. in d. §. etiam si parente. in pen. col. in ver. sed contrariũ
puto. verius dicit, quod Ang. fuit male loquutus, & si casus oc
curreret, quod contra eum consuleret. sed ad istud fundamen-
tum Alex. responderi potest, quod iura per eum allegata non
procedunt in casu Angel. vbi supersunt alię filię, quæ ex verisi-
167 mili mente disponentis dicunt præferri substitutis. † quia sub-
stitutio facta pluribus nõ resoluitur in singularitates, ubi super
est persona, quæ fuit prædilecta ipsi substituto, vt tradit Bart. in
l. quidam testamento. in fi. ff. de vulg. & pup. & si dicatur, quod
ex quo filiæ fuerunt patris nominatę quam earum hæredes, vi-
dentur prædilectę, adhuc replicat d. Ale. quod quęlibet filia cẽ-
setur prædilecta in portione sua, nõ aũt in portionib. aliarũ. sed
replicari põt, fatẽdo id, qđ Ale. dicit, qđ pręsumẽdũ est testato-
rẽ prædilexisse quãlibet filiam ẽt respectu aliarũ portionum ip-
sis extraneis, & opi. Ang. sequitur Alex. in consil. 44. col. 1. vol. 1.
verum per prædicta non est recedẽdũ ab opi. cõi, quam etiam
tenuit dominus Franciscus de Curt. in consil. 64. in 5. col. & ad
omnia prædicta responderi põt, quod loquitur in vltimis volũ-
tatibus, in quibus mens præfertur verbis proprius, vt per Bart. in
l. in ambiguo. d. ĩ rñdet ad l. asr. ff. de reb. dub. & per Ale. in l. 3.
C. de lib. præt. & in cõs. 129. vol. 6. & per Paul. de Cas. in consil.
351. inci. p̃ns dubium. sed in cõtibus uerba intelliguntur stricte
& proprie. hinc est quod in cõtibus appellatione filiorum non
ueniũt nepotes. itẽ masculinũ genus nõ cõprehendit femini-
168 nũ, licet secus sit in vltimis voluntatibus. † Sed hic subintrat sex
ta dubitatio, pone, quod pater stipuletur pro se filiis & hæredi-
bus, ut sup. dixi, an fęminę descendẽtes veniant s̃m ordinẽ suc
cedẽdi ab intestato, & videtur dicendũ qđ non, per notata per
Arch. in c. si quis suadente 17 q. 4. & per Imo. in c. potuit in fi. ff.
locati cũ si. quæ Ias. adducit in l. si quis id qđ in 8. col. ff. de iurisd.
om. iud. & in l. ueteribus. ff. de pactis. & per Dec. in c. in præsen-
tia. col 17. de probatio. vbi dicũt, qđ si quis acquirat emphyteu
sim pro se & filiis, & in tali acquisitione nõ includũtur fęminę.
credo tñ qđ in cõtrariũ sit ueritas. nã si volumus tenere opinionẽ
cõem. qđ illud uerbum, hæredibus, comprehendat ẽt hr̃des ex
traneos, ut dicunt Bart. Ang. Imol. & cęteri sup. relati, certe di-
cẽdũ est, qđ veniant ẽt fęminę indubitãter. si vero volumus di-
cere, qđ solũ ueniant filii, qui sunt hr̃des, dico qđ ex quo illud
uerbũ, hęredes, est cõe tam ad masculos quam ad fęminas, qđ
uerbum filiis, ex proprio significatu comprehendit masculum
& fęminã, sicut qñ in dispositione aliqua dicitur quisq; homo
nam licet terminus iste, quisq; de per se conueniat tm̃ masculi
no, tñ ubi iungitur termino cõi ut est homo, cõprehendit vtrũ
que tã masculinũ q̃ fęmininũ. ita Bar. in l. 1. ff. de peculio. & in l.
1. de uerb. sig. itẽ nisi ita diceremus, posset sequi absurdũ, qđ si
unus extraneus esset hæres, quod excluderet filiam, qđ non ui-
detur esse de intentione stipulantis. istud tamen sine dubio pro
cederet, ubi pater stipularetur pro se liberis & hæredibus, quia
appellatione liberorum veniũt ẽt fęminę l. sed si hac §. liberos
ff. de in ius uocando. item nisi filię fęminę admitterentur, se-
queretur, qđ pronepotes admitterentur exclusis filiis, quod es-
set absurdũ. ar. l. si viua matre C. de bonis maternis, & istud pro
cedit ẽt in emph. eccl. quia ẽt trãsit ad oẽs descẽdẽtes ẽt mascu
los & fęminas. §. emphyteusim. in auth. de non alienando, ut
declarat Alex. in cons. 80. col. pen. uol. 1. istud tñ declarat singu-
lariter, ut nõ procedat, vbi extaret statutũ, quod extãtib. mascu
lis filię fęminę nõ succederẽt. nã isto casu licet feminę per illa
uerba, pro se filiis & hr̃dib. uel pro se liberis & hr̃dib. includerẽ-
tur, tñ nõ essent admittendę extantibus masculis, sed ipsis non
extan

extantibus, vel extantibus & repudiantibus, & sic secūdum or-
dinem succedendi ex l. municipali. vt declarat Alex. in d. con-
sil. 44. col. 1. quia stipulator præsumitur voluisse se conformare
cum dispositione statuti. vt traditur in l. hęredes mei. §. cū ita.
169 ff. ad Tre. † Sed hic subintrat septima dubitatio, Pone. quod pa
ter, qui stipulatus est pro se filijs & hæredibus, instituat filios &
extraneos hęredes ęqualiter an isto casu admittantur simul ad
emphyteusim, an vero filij præferantur extraneis attento ordi-
ne charitatis & affectionis, Bal. in l. 1. col. 2. C. de iure emph. di-
cit, quod non admittitur filius, nisi sit hæres, nec hæres, nisi sit
filius. quia videtur oratio complexiua, cum copulet qualitates
non per modum demonstrationis, sed per modū vt ex pluri-
bus fiat vnum. l. 3. §. hoc autē. cum ibi notatis. ff. de itinere ac-
que priua. & sic secundum eum copula non ampliatur ad ex-
traneos hæredes. quod debet fieri interpretatio in partem ve-
risimiliorem, & per quam tollatur absurdū. sed esset absurdū
adiungi extraneum hæredem descendentibus. ar. l. Lucius. ff.
de hære. inst. & cum opi. Bal. transit Alexan. in l. quod dicitur.
col. 12. & in consil. 44. volu. 1. & hæc opinio videtur de mente
170 Soci. in §. etiam si parēte. in finalibus verbis. † est verum, quod
idem Alexan. in d. §. etiam si parente. col. 4. in versi. quod autē
videtur uelle, quod ubi filij sunt instituti simul cum extraneis
quod isto casu admittuntur æqualiter. allegat tex. in c. Raynu-
tius de testamentis. & idem uidetur uelle Alexan. in consi. 70.
uol. primo. & ista opinio in puncto iuris uidetur uerior ex du-
plici capite. Primo, quia ex quo pater instituit filios & extra-
neos ęqualiter, apparet quòd recessit ab ordine charitatis & af-
fectionis. Item communis opinio est, vt dixi in præcedenti du-
bitatione, quod vbi pater acquirit emphyteusim a priuato pro se
filijs & hæredibus, quod extranei qui sunt hæredes, præferun-
tur filijs, quia emphyteusis censetur quid hæreditariū. vbi er-
go sunt instituti, debent ad emphyteusim æqualiter admitti ra
tione æqualis dilectionis a testatore in hæreditate considerate.
171 † Octauo dubitatur, pone quòd pater stipuletur rem ad hære-
des transitoriam pro se & hæredibus suis donec vixerit, an isto
casu intelligatur de hęredibus etiam extraneis, an vero de de-
scendentibus, qui obtinent primum gradum in suitate, & qui
censentur quasi hæredes in vita patris? Bar. in §. etiam si parē-
te. inf. hac nostra l. tenet, quod ista dubitatio intelligatur de de-
scendentibus, qui obtinent primum gradum & ad hoc ponde
rat tex. in d. §. etiam si parente, & si dicatur, quis in vita non di-
citur habere hæredem l. qui superstitis. de acquir. hæred. & l. 1.
de hęred. vel actio. venditio. & præsertim quia qualitas non po
test esse sine subiecto. l. 2. ff. de vsufruct. earum re. quę vsu con-
sumuntur replicatur, quod ex quo pater in eius vita non potest
habere alios hęredes, verba improprantur, & intelliguntur se-
cundum quid ex quo simpliciter intelligi non possunt. l. in cō-
ditionibus. §. si patronus. vbi casus. ff. de condit. & demonst. &
pro hac opinio. allegatur tex. in l. si quis Titio. ff. de vsufruc. ac-
crescendo. secundum vnum intellectum gl. ibi. & ideo secun-
dum Soci. in §. etiam si parente. vbi fit concessio alicui & suis
heredibus, licet in vita dicantur sui hęredes. l. posthumorum.
ff. de iniust. ruptoq; test. & copula, & soleat copulare ęque prin
cipaliter. l. 1. [illegible] his ita. C. de cadu. toll. tamen talis concessio vi-
detur facta suis hęredibus post mortem, attento quod verba
debent intelligi proprie. l. non aliter. & hoc vult Bar. hic secun
dum eum. aut uero secundum Soci. fit concessio alicui pro se
suis hęredibus in uita & isto casu solū ueniunt hi, qui obtinent
primū locum suitatis tempore concessionis, & isto casu uerba,
ut dixi, quę non possunt simpliciter intelligi, intelliguntur se-
cundum quid. & ita tenet Ang. in consi. 306. incipien. charissi-
me frater. Sed aduertendum est primo ad primum casum po-
situm per Socin. nam text. in d. l. si quis Titio. ubi fit mentio de
uita illius, cui fit concessio pro se & hęredibus suis, vult secun-
dum unum intellectum quod intelligatur de hęredibus testa-
toris, quia ibi in ultimis uoluntatibus fit mentio de hęredibus
suis. intelligit de hęredibus testatoris, ut est casus in l. ex facto.
in 1. ff. ad Trebe. & tradit Bar. in l. cum in testamento. ff. de au-
ro & arg. le. si enim uolumus intelligere illū tex. in heredibus
ipsius legatarij est impossibile ita intelligere, quia heredes le-
gatarij no concurrerent ad legatum cum ipso legatario. si uero
uolumus intelligere illum tex. de heredibus legatarij, qui sunt
sui heredes, adhuc talis intelligentia non placet, quia secundū
illa iura non poterant sui hęredes obtinentes primum locum
aliquid acquirere. quod non reacquireretur patri l. placet. ff. de ac-
quir. hęred. & l. 1. § si quis a parente fuerit manumissus. & ita il-
lum tex. in d. l. si quis Titio. declarat glo. in l. fi. C. de impub. in
uer. tu dic. & ibi Bar. & doct. & illum tex. ita declarat D. Philip.
Deci. in consil. 220 col. ult. de quo alij non faciunt mentionē.
172 † Circa secundum casum Socin. dum dicit, quod ubi fit cōces-
sio Titio & suis hęredibus in uita, quod isto casu intelligitur
de suis obtinentibus primum locum secundum alium intelle-
ctum. d. l. si quis Titio. nam isto casu uidetur uelle. Socin. quod
sui admittantur ęqualiter, prout loquitur. d. l. si quis Titio, &
sic quod non attendatur ordo succedendi ab intestato, sed istud nō
videtur verum, nam aut frater est ille qui legat fratri & hæredi
bus suis in vita, & adhuc militat charitatis ordo & affectionis,
licet legans intellexerit de his hæredibus, qui sunt hæredes in
vita, tamen præsumendum est, quod voluerit eos vocare sm ordi-
nem charitatis & affectionis. i. post patrem, aut vero volumus
dicere, quod quis stipuletur pro se & hęredibus suis in vita, & vr̄ di-
cendum, quod adhuc sint admittendi post mortem patris stipulā-
tis, quia vt s. vidimus, vbi pater stipulatur pro se & filijs, vr̄ eis
stipulari vt hæredibus, quia si filius est in potestate, statim acqui-
rit pater. ille ergo tex. in l. si quis Titio. non pōt intelligi in suis
173 per l. placet. ff. de acquir. hær. † Sed adhuc nono dubitari pōt de
q. quæ cōtingit quotidie vltra montes, & maxime in Sabaudia,
in qua pluries consului. pone, quod alicui cōcedatur aliquid pro se
& suis, & tunc vbi sumus in ijs, quæ de sui natura transeunt etiā
ad hæredes extraneos, vr̄ quod appellatione suorum veniant etiā
hæredes extranei. ita vult Io. de Imo. in consi. 21. inci. in casu p̄-
misso. & sequitur D. Ias. in §. etiam si parēte. in 4. col. in ver. am-
plia dictam regulam, tn̄ sui proprie dicuntur illi. qui. obtinēt pri-
mum locum. § sui. inf. de hære. quali. & diff. gl. tn̄ in l. si fęmina.
C. ad Tertul. alio modo capit istud verbum, suos. & Spe. & Io.
And. in tit. de acquisitione. §. 3. videndum occurrit. Sed aduer-
te, quia nō vr̄. quod opi. Imo. & Ias. sit ita absolute vera. nam vt oēs
fatentur, quod vbi quis stipulatur rem, quæ de sui natura transit ad
hæredes extraneos, pro se & hæredibus, veniūt etiam hæredes
extranei. ergo vt sit aliqua dr̄ia inter verbum suis, & verbū hæ-
redibus, dicendum vr̄, quod vbi aliquis stipulatur pro & suis, nō ve
niant talēs hæredes, qui sint omnino extranei, licet veniant de-
scendentes omnes ac agnati, vt voluit in simili Pau. de Cast. in
consi. 404. nu. 1. in 1. par. Item vbi quis stipulatur pro se & suis,
deberet fieri interpretatio p̄ stipulatorem, vt solum venirēt de-
scendentes, qui large dn̄r sui. l. suus quoque. ff. de her. inst. sicut
in simili dr̄ vt s. dixi, quod vbi quis stipulatur pro se & filijs, mascu-
linum genus non comprehendit fęmininum, vt per Archid. in
c. si quis suadente. 17. q. 4. nisi per rōnem. l. veteribus. ff. de pac.
adeo quod nec opi. Imo. nec opi. Pau. de Cast. vr̄ vera non est tn̄ re-
cedendum ab opi. Imol. & Ias. pro qua facit gl. in d. l. si tibi. §. si
pactus. ff. de pactis. nā hic solum intelligeretur de suis, quis nō
videret in dubio prouidere hæredibus, p̄ fam. l. tale pactum. in
fi. ff. de pactis. & l. pactū. ff. de proba. item si verba stipulātis de-
berēt intelligi proprie, solū venirēt sui, qui essent in primo gra-
du. d. §. sui. inst. ipso ergo debet intelligi sm cōem vsum loquēdi,
174 sed adhuc nō tollitur difficultas. † quia sm cōem & vulgarem
interpretationē illud verbū suis intelligitur de proximioribus
consanguineis ab intestato venientibus. ar. l. in tutus. §. manēte.
ff. de iure dotium. & per Pau. de Cast. in consi. 404. Dic ergo quod
aliqn̄ verbum suis, profertur a cōcedente, & isto casu intelligitur
eo modo, quo dicit Pau. de Cast. facit. l. ex facto. §. fi. vbi Bar. ff.
ad Treb. & no. per Bar. in d. §. etiam si parente. in 2. col. dū alle-
gat. l. ex facto. aut vero profertur a recipiente, & cum recipiēs
stipuletur rem, q̄ de sui natura est ad hæredes transitoria, dico,
quod isto casu vr̄ velle prouidere quibuscūq; hæredibus, tn̄ adhuc
obstat id, quod simpliciter dixit Bar. in consi. 52. Salui Ioanelli. vbi
vult quod illa verba, suis hæredibus, ex cōi vsu loquendi intelli-
gantur tm̄ de descendentibus. ergo multo magis ubi dr̄ tm̄ de
suis, non recedas ab opi. Imo. ex qua infertur, quod si stipulator in-
stituat filios in dimidia suæ hæreditatis, & extraneos in alia di-
midia, quòd deberent æqualiter admitti ad rem in stipulatum
deductam, tn̄ contrarium tenet Bald. in l. 1. in 2. col. C. de iure
emphyt. & per Alex. in d. l. quod dr̄. in 12. col. de quo tamē dic
175 vt s. dixi. † Decimo potest dubitari, quid si quis stipuletur fun-
dum pro se & suis, an isto casu intelligatur de suis, qui sunt hę-
redes, certe tenendo opi. Imo. & Ias. quod uerbum, suis, id importet
quod verbum, hæredibus, erit feudum hęreditarium, cum
ergo illud uerbum, suis. possit referri ad liberos & hęredes, de-
bemus intelligere, quòd referatur ad heredes, ut sit feudū hæ-
reditarium. & ita decidit Andr. de Iser. & Bal. in c. 1. an agnatus
uel filius, & hoc consonat magis menti recipienti feudū, quia
per hanc interpretationē facilius habebit hæredē, quia muta-
buntur descēdentes eius ad hr̄ditatem eius. ut feudum habere
possint. & uniuscuiusque interest heredē hr̄e. l. quia defuncto-
rum. ff. de pig. act. consonat ēt ista interpretatio menti concedē
tis feudū, quia facilius reuertetur feudū ad dn̄m si descenden-
tes uasalli spernerēt hereditatē. item facit id, quod dicit Iac. de
Beluisio in c. 1. de eo qui sibi & hæredibus suis. dum dicit quod
dn̄s feudi vr̄ in dubio solū concedere illis, pro quibus recipiēs
176 vr̄ recipere, & ita concludit Do. Alex. in consil. 26. uol. 5. † Alia
colligitur conclusio ex dictis Bar. ubi pater acquirit aliquid, qd̄
de sui natura non est transitorium ad hæredes, intelligitur ac-
quirere filijs ut filijs, non autem ut hæredibus, sed ista opinio
ultra alios ex triplici capite uidetur dubitabilis. Primo quia li-
cet feudum non transeat ad heredes extraneos, tamen stipulā-
lando feudum simpliciter, uidetur stipulari filio ut hæredi, ubi
in stipulatione nec de filijs, nec de hæredibus est facta men-
tio, vt

tio, vt est gl. ordinaria in c. 1. quibus modis feudū cōstitui poterat. & tradit Ro. in l. etiā. ff. sol. mat. & Soci. in consil. 19. pria. Secundo quilibet non solū sibi, sed etiam filio vt hæredi videtur velle prouidere. c. 1. de duobus fratribus a cap. inue stitis. & per Alex. in consi. 19. vol. 5. cum ergo feudū & emphyteusis ecclesiastica possint pertinere ita ad filiū vt filiū vt hæredē. §. e mphyteusim. in auth. de non alie. sicut ad filiū vt filiū, debemus capere istā præsumptionē, quod voluerit potius consulere filijs vt hæredibus, quam filijs vt filijs. item si pater videretur acquirere filijs vt filijs, cōpeteret solum actio vtilis. si vero vt hæredibus, cōpeteret directa. ergo talis stipulatio debet potius intelligi vt ualeat iure directo, quam vtili, ut per glo. in l. si mater. §. eadem. de excep. rei iud. & l. 1. §. qui in perpetuum. ff. si ager vectig. Confirmo istā opinionē, nam ut. s. dixi pater stipulando filijs vt heredibus, videtur stipulari secundū ius cōe, sed ut filiis, videtur stipulari de iure speciali. ergo præsumendū videtur quod noluerit facere actum ualidum de iure cōi, non autē de iure spāli. item non tenet cōsequentia Bart. & aliorum, feudum non transit ad hæres extraneos, ergo pater non videtur stipulari filijs & hæredibus. patet in d. c. 1. Retenta tamen conclusione cōi infertur primo per Bart. in l. si non fortem. §. si libertus. col. vlt. ff. de condi. indebit. quod filius poterit repudiare hæreditatem patris, & habere emphyteusim. & plures concordantes adducit Iaso. hic & in d. §. libertus. in pe. & vlt. colu.

177 † Infertur & secundo secundum Iason. hic. quod si frater fecit quietationē fratri de omni eo, quod petere potest in hæreditate paterna, propter hoc non impeditur petere feuda vel partē possessionis emphyteuticarū. & per eundē in auth. vnde si parens. in 6. no. C. de inof. test. in l. quodcunq. §. sicuti. ad fi. ff. de ver. ob. & per Decium in consil. 495. col. 5. & per Soci. in cons. 54. in 2. col. in ver. 4. conclusio. & vltra istos conferunt ad id, ꝙ Ias. hic infert id, quod scribit Oldra. in consil. 294. & Decius in cons. 30. in pe. col. vbi dicit, quod renunciatio facta de hæreditate patris non trahitur ad bona, quæ obuenerunt filiæ in pœnā

178 patris transeuntis ad secundas nup. † dicit tamen hic singulariter d. Iaso. & in locis. supra allegatis. quod vbi filius renunciat bonis paternis, etiam emphyteusi renunciare videtur. quia appellatione bonorū venit emphyteusis. allegat Spe. in ... nunc aliqua ver. sed ita Iasō non videtur uera. quia bona emphyteutica non dñr capta a patre, sed ab ipso cōcedēte ut declarat Bar. in l. mortis causa capitur. ff. de do. causa mor. & Cor. Pet. in cons. 38. in 3. colu. vol. 1. faciunt no. per eundem Ias. in l. 2. in 22. q. in uer. 2. limita. C. de iure emphy. dum dicit, quod pater non potest prælegare emphyteusim uni ex filijs, quia ab ipso concedente haberi dicitur. possunt igitur considerari duo casus. Primus casus est, ubi emphyteusis conceditur patri & filijs gratis & isto casu ex quo dicitur haberi ab ipso concedente, renunciatio non trahitur ad emphyteusim. aut uero fuit cōcessa mediante pecunia paterna, & isto casu si renunciet bonis, censebitur etiam renunciare iuri emphyteutico. & istam declarationē confirmo vltra alios nam in casu quod gratis cōceditur, quia haberi dicitur ab ipso concedente, ut plene declarat Decius in cons. 155. nō pōt pater feudū uni prælegare exclusis alijs, vt p Bal. in c. 1. de prohibita feudi alienatione per Federicum. secus tamen est in feudo emptitio, ut colligitur ex no. Alexan. in consi. 52. vol. 2. Iuxta istam cōclusionem ita declaratām discutiende

179 sunt aliquę dubitationes. Prima dubitatio, pone, quod quis stipuletur emphyteusim ecclesiasticam. pro se & hæredibus, an isto casu censeatur stipulatus liberis vt liberis, an uero liberis vt hæredibus. Paul. de Cast. hic relatus per mod. concludit, quod uidetur stipulatus vt liberis. allegat tex. in l. ex facto. §. si. ff. ad Treb. & videtur decisio Bar. in l. pro hærede. in §. quid tamē. ff. de acqui. here. ubi in ijs quę sunt transitoria ad filium nomen hæres capitur pro hærede sanguinis. in contrariū tamen est ueritas, ut uult Bar. in l. ut iurisiurandi. §. si liber. ff. de ope. liberto. & Pau. de Cast. in l. si mihi & Titio. in ulti. col. ff. de uer. obli-

180 gatio. Sed hic cadit secunda dubitatio, quid si pater in stipulatione nullam fecit mentionē nec de filijs nec de hæredibus, an uideaē stipulatus filijs ut filijs, an filijs ut hēdibus, & uideretē dicendum, quod filiis ut heredibus. ar. tex. in c. 1. an agnatus vel

181 filius. vbi And. de Isern. Bal. & cōiter scribentes † ubi in feudo si pater acquirit simpliciter nulla facta mentione nec de filijs nec de hæredibus, feudū dicitur hereditariū & sic filius nō pōt habere feudū nisi sit hæres. & tenet Alex. in d. consil. 26. col. 3. vol. 5. & tradit Bal. in consilio 328. col. 2. & est glo. or. in c. 1. quibus modis feudū constitui potest. & per Soci. in consi. 19. col. 3. vol. 1. & per Alex. in cons. 19. col. 5. tamen secus est vbi pater stipulatur pro se & filiis, quia videtur stipulari filiis ut filiis. ergo arguē. de feudo ad emphytesim ecclesiasticā, videtur idē in emphyteusi. confirmo, nam secundū opi. Bar. & cōem vbi quis stipulatur rem ab ecclesia in emphyteusim pro se & liberis, admittuntur liberi, licet non sint heredes, secus in feudo uero ubi quis stipulatur simpliciter nulla facta mentione, nec de liberis nec de heredibus, liberi ita demū admittuntur, si sint heredes. ergo idē videtur dicendū in emphyteusi ecclesiastica cōtrariū tenet do. Alex. in d. l. quod dicitur. col. 17. ver. item hæc conclusio procedit post Bal. & alios per eum relatos vbi dicit, quod si quis recipiat emphyteusim simplr, quod etiam videtur recipere pro filijs & nepotibus, vt voluit Bal. in plerisque locis relatis per ipsum Alexan & Ant. de But. in c. in præsentia. in 4. col. de proba. & sic isto casu admittuntur filij, dato quod nō sint hæredes. facit fm Alex. l. si quis operas. cum glo. & l. iurisiurandi. §. si liberi. & ibi declarat glo. & l. si operarum. cum glo. ff. de ope. lib. vbi sicut operę deductę in stipulatū per patronū pro se & liberis transeunt ad liberos. licet nō hæredes, ita trāseunt etiā vbi per patronū sunt acquisitæ simpliciter nulla facta mentione de liberis vel. de hæredibus. & subdit Alex. quod hoc non reperitur a doctoribus declaratum. sed difficultas est respondere obiectis quę. sup. vltra alios adduxi. nam sicut feudum receptū simpliciter videtur receptū pro liberis qui sunt hæredes, cur non idem in emphyteusi ecclesiastica, & maxime quia eadem ratio quę est in feudo, militat in emphyteusi ecclesiastica. & in simili casu arguit Soci. in consil. 125. in 3. colu. in prin. potest responderi, quod licet feudum non transeat ad hæredes extraneos, tamen videtur, quod concedi possit per dominum alicui pro se & hæredibus quibuscunque, vt est tex. in c. 1. de feud. non habente propriam naturam feudi. & sic ex facto

182 concedentis transit ad extraneos hæredes. † non sic transit emphyteusis ecclesiastica, quæ extraneis concedi non potest. vt late dicam. inf. vbi ergo quis acquirit feudum simpliciter, nō est mirū si requiritur quod filij sint heredes, quia feudū est magis quid hæreditarium quam sit emphyteusis. sed ista solutio adhuc non satisfacit, quia ea attenta sequeretur quod ubi pater acquireret feudū pro se & filijs videretē acquirere filijs ut hæredibus. & tñ in cōtrariū est ueritas, ut traditur in d. c. an agnatus uel filius. & per Bar. in d. l. iurisiurādi. §. si liberi. ff. de iureiur. & per Bal. in auth. si quas ruinas. C. de sac. san. & p Mod. hic & p Alex. in d. l. ꝙ dr. item non videē uerū, ꝙ feudū magis sapiat de hæreditate quā emphyteusis ecclesiastica, quia feudum magis cohæret psone ꝙ patrimonio. quia causa feudi radicata est in p

183 sona, id est in seruitio psonali. cogita super pmissis. † Potest & tertio dubitari, an vbi pater acquirit emphyteusim ecclesiasticam pro se & filijs, an ad talē emphyteusim admittaē mala mēte exhēdatus metercūscripto ordine charitatis. & videretē, ꝙ sic. quia ut. s. dixi nō requiritē ut filius sit hēs, quia filio acquirit ius ex contractu, ꝙ ius amittere non debet, licet nō sit hæres. arg. l.

184 fi. ff. de pac. & l. si post mortē. §. vlt. ff. de bo. pos. cōtratab. † hinc est secundum Bal. in auth. si quas ruinas. in 4. col. in fi. C. de epi. & cler. quod filia dotata, quæ ex forma statuti excluditur a successione, admittitur ad talem emphyteusim una cū fratribus. ita Salic. concludit in l. 2. col. 8. in 18. qō. C. de iure emphy. per tex. in l. unica. ... uideamus. C. de rei uxo. actio. ubi exhæredatio non impedit consolidari actionem de dote in filiam exhæredatam, sed ille text. nihil facit, quia filia ibi habebat ius in actione de dote, ēt in vita patris. l. 2. §. quod si in patris. ff. sol. matr. sed vbi pr̄ pro se & filijs stipulatur, vr̄ eis stipulari post mortē suā, vt in hoc tex. dr̄. & sic ipsis filijs acquiritur ius post mortē pr̄is.

185 † Et ideo concludendū vr̄, ꝙ ad filium exhæredatum mala mente non transeat emphyteusis, vt voluit Bar. in d. l. vt iusiurandi. §. si liberi. ff. de ope. lib. & Ang. in l. si tibi. §. si pactus. ff. de pac. & Anch. in c. potuit. extra de loca. & hæc opin. vt Alexā. dicit in l. quod dr̄. est vera. & vr̄ tex. arguēdo de operis ad emphyteusim in l. si operarum iudicio. ff. de ope. lib. vbi operæ per patrem in stipulatum deductę non transeunt ad filium mala mente exhęredatum. & ita tenet Ang. veritas tñ istius dubitationis depen-

186 det ab alia dubitatione, quam statim subijciam. † Dubitatur igitur quarto, an pater qui acquisiuit emphyteusim pro se & suis possit illam vni ex filijs in præiudicium aliorum prælegare, ita ꝙ non consideretur ordo succedendi. cōis doct. cōclusio est, ꝙ non, vt voluit Bar. in l. vt iusiura. §. si liberi. ff. de ope. libe. & tradunt Dy. Bal. Ang. & Pau. de Cast. in l. apud Iulianum. §. si quis alicui. ff. de lega. 1. & plene tradit Ias. in l. 2. in vlt. q. C. de iure emphyt. vltra quem idem tenet Alex. in cons. 107. lib. 4. & Cor. Pe tr. in consil. 98. col. 13. vol. 2. in consil. 110. vol. 4. & cons. 27. vol. 5. & idem tenet Dec. in consil. 389. & Ang. in cons. 183. fundamentum istius cōis sniæ stat in hoc, quia per patrem est acquisitū ius ipsi filijs, seu vtilis actio. l. quodcūq. §. sicut. ff. de uerb. obli. ergo videtur, ꝙ pater nō possit plegare emphyteum uni ex filiis in preiudiciū aliorū, per regulam l. id quod nostrū. ff. de

187 reg. iur. & l. fi. ff. de pac. † & arguendo de emphyteusi ad feudū in feudo clarū est, ꝙ pater uni ex filijs feudū prælegare nō pōt. c. 1. in prin. de feu. succes. ubi qñ quis acquirit feudū pro se & filijs, quo casu filij admittunē, licet nō sint hēdes, non pōt pr̄ vni ex filijs feudū prelegare & no. Bal. in cosil. 394. uolu. 1. cū sīr. quę adducit. d. Frā. de Curte in cons. 25. col. 2. uer. uenio ad secundū, nam ex quo pater stipulatus fuit emphyteusim pro se & filijs. una censetur emphyteusis in persona filiorū & alia in psona patris. arg. tex. in l. stipulatio. si quis ita ff. de uer. obl.

Præmissis

188 † Præmissis tamen non obstantibus contrarium tenuit Io. de Imol. in c. potuit. in vlt. char. extra de loc. per plura fundaměta quæ reassumpsit Ias. in l. 2. in vlt. q. C. de iure emphy. & clarius per Alex. in consf. 107. in 3. col. in versi. non obstat. vol. 4. & istam opi. tenet Soc. in consf. 35. vol. 1. & illam opi. etiam tenuit Alex. in cōsf. 55. in pen. & vlt. col. vol. 4. vbi allegat Pet. de Anch. Paul. de Castr. & plerosque alios ita tenentes, & ibi dicit, quod ēt vasallus potest prælegare feudum nouum vni ex filijs in præiudicium aliorū, licet secus sit in antiquo, quia in feudo nouo regulariter factum patris nocet filio, sicut ergo pater qui stipulat operas liberorū, potest vni filiorum prælegare l. 2. de assignandis libertis, & tradit Bar. in l. vt iusiuran. in §. si liberi. idem videtur dicendum in emphyteusi recepta pro se & liberis. Et ista opi. suadetur ex pluribus capitibus. Primo, quia pater stipulando filijs videtur eis stipulari ordine successiuo, ergo videtur capere emphyteusim causa mortis. argumentum gl. in l. fi. C. de pac. & in l. 1. ff. de don. causa mortis. ergo videtur quod talis donatio per patrem reuocari possit. sed huic fundamento responderi potest, quod immo censetur quædam donatio inter viuos cuius effectus post mortem confertur, quia acquiritur actio ipsi filio d. l. quodcunq; §. sicuti. ff. de verb. obl. vel aliter potest dici, quod licet talis acquisitio cēseatur donatio inter viuos, tñ videtur facta ex causa profectitia l. profectitia ff. de iure dot. cum ergo in profectitijs hodie nihil immutatum censeat, vt per Bartol. in l. frater a fratre ff. de condic. inde. sequitur quod sicut peculium profectitium potest in totum per patrem adimi l. cum dominus. §. filius ff. de pecul. leg. ita poterit emphyteusis recepta pro se & filijs in præiudicium aliorum prælegari, & hoc argumento vtitur Soc. in d. consf. 35. sed replicari potest, quod ex quo pater stipulando filijs videtur conferre effectum acquisitionis respectu filiorum post mortem suam, datur intelligi qđ noluit talem acquisitionem censeri peculium profectitium, qa post mortem patris desinit esse peculium l. 1. ff. quando actio de pecul. & annal. tamen Soc. in d. consil. 35. defendi potest ex no. per Bart. in l. qui Romæ §. Flauius ff. de verb. oblig. & in l. 3. vbi Bar. ff. de seruis expor. vbi pactum de præstando libertatem seruo vendito potest reuocari ex pœnitentia ipsius venditoris. Sed ad hanc decisionem respondet do. Ias. in d. l. 2. q. vlt. quod illa pœnitentia venditoris est restricta ad impediendum effectū constitutionis, qua cauetur, quod seruus qui infra certum tempus debet manumitti, efficiatur liber ipso iure. sed non potest venditor pœnitere, quin liceat emptori eū manumittere, si vult l. quæsitum ff. de ser. export. & l. 1. C. si mancip. ita fuerit alienatum, sed Ias. non tollit difficultatem, quin liceat venditori pœnitere in præiudicium ipsius serui qui erat manumittendus infra certum tps. Et ideo dic quod super illa opin. Bar. non potest fieri fundamentum, quia multi tenent contrarium. vel responde vt per Alex. in consf. 107. in causa Nicolai. col. 2. vol. 4. vel potest responderi quod Bar. in d. §. Flauius loquitur, vbi tertio fuit ius acquisitum nullo pro eo acceptāte. secus est in casu nostro, vbi fuit acquisitū ius filijs mediante stipulatione notarij, quod ius non videtur posse tolli, vt no. Bar. in l. cum a socero. C. de iure dotium, & Aret. in consf. 74. diligenter mature. col. 4. per l. cum maritus §. fi. ff. de pac. dotalibus. & idem Aret. in consil. 74. diligenter & mature. col. 4. & tradit Cor. Peru. in consil. 68. ardua quidem col. 3. & tradit Dec. nouissime in consi. 339 in 3. col. in

189 versi. non obstant allegata. Pro † resolutione illius materiæ cōsiderandi sunt aliqui casus. Primus casus est vbi emphyteusis conceditur gratis. & isto casu non potest pater talem emphyteusim vni filijs prælegare alijs exclusis, sed succedunt in ea secundum ordinem succedendi. ita procedat opinio dicentium patrem nō posse emphyteusim ecclesiasticam vni ex filijs prælegare. & in terminis vltra Ias. hoc tenet Cor. Peru. in consf. 37. in 5. col. vol. 1. & pro isto primo casu facit id quod Bar. dicit in l. mortis causa capitur ff. de dona. causa mortis. dum dicit, quod filij dicuntur habere talem emphyteusim ab ipso concedente hinc est quod in isto, quod gratis cōcedit, & q̄ haberi dr̄ ex facto & prouidentia cōcedētis, vt declarat Dec. in cons. 85. nō potest pater vni ex filijs prælegare tale feudū, vt per Bal. in c. 1. de prohibita feudi aliena. cum alijs sup. relatis. Secundus casus est, vbi quis stipulatur emphyteusim ab ecclesia pro se filijs & heredibus, & isto casu potest pater vnum instituere hæredem qui habebit emphyteusim alijs exclusis, quia tunc appellatione hæreditatis venit emphyteusis. & censetur quod hæreditarium, vt no. Bar. in l. tā videndum in fi. ita per hæc & hic est de mente Alex. in l. apud Iulianū §. si quis alicui ff. de lega. & idem est in fundo hæreditario recepto simpliciter, vel pro se filijs, & heredibus, qa tale feudū pōt vni ex filijs prælegari. vt per Alex. in consil. 112. circa fi. vol. 5. & etiam in consil. 38. eo. vol. Tertius casus est. vbi pater qui stipulatus est pro se & filijs vt filijs, vni prælegauit feudū emphyteuticū, & alijs legauit tantundem in compensatione emphyteusis, & tunc valet tale prælegatum vt voluit Bart. in d. §. si liber. & Angel. in consil. 83. Quartus casus est, vbi pater recepit emphyteusim ab ecclesia mediante pecunia, & iste casus est valde dubius, & magis communis opin. videtur esse quod pater non possit prælegare ipsam emphyteusim vni ex filijs. tamen contraria opinio. videtur magis vera in pū: to iuris, per tex. in d. l. 1. de assignā. libertis, & maxime, quia dispensatiue conceditur patri vt possit stipulari filio vt filio. itē ista acquisitio est nulla. quia pater in eius vita non potuit acquirere ipsis filijs, nimirum si ante mortem potest impedire talem confirmationem, vt in simili casu tradit Soc. in cons. 115. 5. col. versi. præterea. vol. 4. & facit etiam tex. in l. 2. C. de sec. nupt. quē adducit Paul. de Cast. in consil. 180. in 3. col. vol. 1. vbi in ijs quæ mulier fuit consequuta a primo viro, & quæ tenetur reseruare filijs primi matrimonij, potest eligere vnū quē vult, & alios excludere, & licet ille tex. corrigitur, tamē non corrigitur eius ratio. Quintus & vltimus casus est, vbi quis acquisiuit emphyteusim a priuato pro se & filijs, quia isto casu vr̄ acquirere filijs vt hæredibus. vt declarant Bar. & communiter scribentes hic, & tunc dico quod isto casu poterit vnum instituere hæredem, qui habet emphyteusim alijs exclusis, vt declarat Alexan. in l. apud Iulianum §. si quis alicui. ff. de leg. 1. Dubitatur igit quinto, pone quis stipulatus est emphyteusim ab ecclesia, vel feudum pro se & hæredibus, nam vt sup. vidimus, illud verbū, heredibus, intelligitur de descendētibus, requiritur tamen quod sint heredes, vt Bar. dicit in d. l. vt iusiuran. §. si liberi. ff. de ope.

190 lib. † sed pone quod dicat, pro se & heredibus masculis, an isto casu requiratur etiam quod descendētes sint hęredes, attento quod illi verbo, heredibus, additum fuit verbum, masculis, ita vt non seruetur ordo succedendi ab intestato. hanc dubitationem tradit Ray. de Forli. in q. inci. quędam habebat duos filios vbi dixit, quod si quis accipiat fundum in emphyteusim pro se & heredibus masculis vsq; ad secundam generationem, qđ tūc nomē, heredis, pp illud adiectū, masculis, intelligitur de filijs, & sic filij veniunt ad emphyteusim iure contractus, non aūt iure hereditario, adeo q̄ talis acquirens non pōt vni ex filijs legare, quia ius residēs in persona aui eius morte finitur, ex quo nō vadit ad filios per viā successionis, sed ex facto & prudentia cōcedētis l. vxor patrui. C. de leg. & l. cū non statim ff. de pac. dotalibus. quam decisionē sequit Bal. in l. Caius. in 2. col. in versic. & per hoc determinaē q. ff. sol. mat. & facit etiā id qđ dicit Bal. in l. liberti libertęq; in vlt. col. C. de bo. lib. vbi dicit, q̄ verbum, heredibus, propter illud adiectū, masculis, intelligitur de descēdentibus. allegat tex. in c. 1. de eo qui sibi & heredibus suis masculis, & idē voluit Bal. & etiam inf. ea. l. vbi Ale. col. 3. & in cōsi. 105. inci. prospectis verbis. col. 2. vol. 1. & per illa ita cōsuluit d. Philip. Dec. in consil. 395 in 2. col. & 185. & dicit Ias. in §. etiam si parente. in 6. col. quod opi. Ray. ab omnibus tenetur, tu autē

191 aduerte. † quia fateor quod appellatione heredum masculorū, etiam in materia transitoria ad quoscunq; hęredes veniunt solum descendentes, sed bene dico quod vbi quis acquirit feudū vel emphyteusim ab ecclesia pro se & hęredibus masculis, qđ non admittūtur ad feudum nec ad emphyteusim descēdētes nisi sint hęredes. Et pro fundamento cōsiderandum est, quod vbi quis acquirit feudū pro se & heredibus, qđ illud feudū est hęreditarium, vt per Iser. in c. 1. §. hoc quoq;. col. 2. ibi, si feudū est datū tibi & hęredibus tuis. de successione feudi, & per Alex. in d. consf. 19. vol. 5. & in consf. 113. col. 3. vol. 3. & per eundem Alex. in consf. 124. in 4. vol. in ver. postremo, & tamen illud verbū heredib. in materia feudali intelligitur de descendentibus masculis vbi ergo additur illud verbum, masculis, illi verbo, heredibus, videtur addi eo modo quo tacite inest. ergo talis additio nihil debet operari, & profecto non video rationem quare feudū acquisitum pro se & heredibus sit hereditariū, non aūt acquisitū pro se & hęredibus masculis, & qđ sit hereditariū, quia ad ea deuenimus tpa, quod legibus & rationibus non credit, est decisio Bal. in consil. 328. col. 2. versi. nam verba dicunt. vol. 2. & in consil. 326. eod. vol. & videtur esse tex. quem ibi ad hoc ponderat Iacob. de Beluisio, & And. de Iser. in c. 1. de eo qui sibi & hæredibus suis masculis, vbi dicunt, quod in terminis illius tituli, vbi dictum fuit de heredibus masculis, feudum est hereditariū & ibi clarius Cardin. noster Alex. col. 4. in fi. versic. Aluarotum quero, & istam opinio. tenet Imol. reprobata opinione Bald. in d. l. Caius. sol. matr. & etiam eum sequi videtur do. Card. in c. 1. in 4. col. in princ. titu. an agnatus vel filius, & sic apparet quod do. Philip. Dec. facit fundamentum super opinione Bald. quę non est communis, & quod ad hoc vt feudum dicatur hoc hereditariū, procedant a pari dicere pro se & hæredibus, vel pro se & heredibus masculis. tenet nouissime dom. Albe. Brunus Astensis in consil. 24. in 2. col. non obstat §. si clientulus. & aliđ decisi. Dec. quod in feudis appellatione heredis masculi intelligitur de descendēte quia fateor, sed intelligitur de descendēte hęrde quia ēt appellatione hēdis intelligit de hrde masculo, attamen requirit, q̄ sit heres, tene menti ne Dec. te decipiat. Pe-

192 nultimo colligitur conclusio, q̄ † emphyteusis ecclesiastica nō transit ad heredes extraneos. Idem tenet glos. vlt. Barto. ff. sol. matri. vbi late per Alex. & per eundē in l. si patroni. col. 2. ff. ad Trebel.

Treb.& per Fely. in c. in præsentia, col. 11. de proba. & pro hac opi. consuluit plures Alex. vt Dec. refert in d. cap. præsentia, & hanc esse communem dicit idem Alex. in cons. 21. quam etiã tenuit Cor. in plerisque consilijs relatis per Dec. in d. c. in præsentia col. 20. & dicit idẽ Dec. in cõs. 71. vbi dicit ꝙ pro ista opi. consuluit venerandum Collegium Papiense, quod consilium fuit compilatum per conciuem meum Dom. Iac. de Puteo. & D. Rolan. de Curte, & hanc opin. tenuit nouissime idem Dec. in cons. 411. & hanc dicit esse communem Alex. nouissime in cons. 83. vol. 7. & Soc. in cons. 121. in 5. col. vol. 4. vbi dicit quod hæc opi. est magis cõis, & plures alias quotas adducit Do. Frãc.
193 de Curte, in addi. ad Alex. in l. etiam, ff. sol. mat. † sed huic opi. cõi obstat tex. in §. licentiam, in auth. de alie. & emphy. ibi, sed & ppetuo eis emphyteutico iure volẽtibus hæc dare. Io. And. relatus per Are. in d. c. præsentia, col. 11. dicit quod hodie emphyteusis põt concedi perpetuo alicui pro se & descendentibus, & in hoc corrigitur, §. emphyteusim, in quo dicebatur ꝙ potest solum concedi vsque ad tertiam generationem, concedi tamen non potest alicui & extraneis hæredibus, & hæc solutio videtur de mente Bal. in l. fi. C. de hær. insti. vbi dicit, quod si ab ecclesia concedatur emphyteusis in perpetuũ alicui pro se & descentibus, in infinitũ concessa censetur, & ita loquitur tex. in d. §. licentiam, idẽ si concedatur simpliciter, & ista prima solutio Io. And. quæ est communis probari videtur in d. §. licentiam, dũ dicitur, non solũ ad tempus, sed perpetuo, & sic verbum, perpetuo, videt ibi poni respectu temporis quo ad numerum hæredum, non autem quo ad qualitatem hæredũ, sed ista solutio quam Dec. sequitur, confundi videtur per text. in auth. de non alienand. in §. quod autem dictum est, & in §. neque illud, vbi imponebatur quędam forma contrahendi, fm quam res ecclesiæ perpetuo remanebat penes ipsum recipiẽtes & sic ibi verbum, perpetuo, non capitur respectu tẽporis solummodo quo ad numerũ hæredũ, sed ẽt quo ad qualitatẽ hæredũ, si enim illud verbũ, perpetuo, intelligeretur de descẽdentibus, falsum fuisset dicere per illam formam contrahendi induci ppetuam alienationẽ, quia descendentes possent deficere. Secundo ista solutio vr̃ confundi per tex. in §. si vero quædam in auth. de alien. & emphy. vñ sumit auth. si quas ruinas, C. de sac. san. eccl. vbi dr̃, ꝙ domus ruinosa alicuius ecclesiæ pcedi pot in emphyteusim perpetuam, & tñ ibi est necesse intelligere, quod illud verbũ, perpetuo, includat non solũ descendẽtes, sed ẽt hæredes extraneos, ergo dat intelligi, quod in ista materia illud verbũ, perpetuo, capitur proprie respectu extraneorũ. Ex præmissis cõfundi videtur alia solutio, quæ habet quod illud verbum, perpetuo, de quo in §. licentiam, intelligi debet vsque ad tertiam generationem, ne videatur contrariari d. §. emphyteusim, sed alio modo hæc solutio improbatur ab Alex. in d. l. etiam, & maxime per tex. in §. alienationis in auth. de nõ alien. reb. eccl. vbi ꝙ quod sicut est prohibita alienatio rei ecclesiæ, pari modo censetur prohibita datio in emphyteusim perpetuam, quæ parum ab alienatione differt, ergo emphyteusis data in tertiã generationem non potest dici data perpetuo ne corrigatur, d. §. alienationis, & si dicatur quod ista interpretatio sumenda est, ex quo agitur de corrigẽdo, §. in emphyteusim, per §. licentiam, qđ non est dicendũ fm Dec. nostrũ, arg. l. præc primus, C. de appel. dico quod cõsideratio Dec. cõfundi vr̃ ex his quæ statim dixi, ideirco Dec. conuolauit ad aliam solutionẽ quæ fuit gl. in d. §. alienationis, vt per eũ, si velis tñ tenere opinionẽ ꝯ cõem, quod imò emphyteusis ecclesiastica posset concedi ẽt extraneis, per d. §. licentiam, qui hoc luce meridiana clarius decidere videtur, põt respondere ad obiecta, & primo ad text. in d. §. si vero quædam, vñ sumitur auth. si quas ruinas, vbi notatur casus specialis, vt domus ruinosa extraneis in emphyteusim concedi possit, ergo datur intelligi quod ius cõe est in contrariũ. Nam pro rñsione considerandũ est, quod specialitas in illo tex. solũ notari vr̃ in rebus ecclesiæ Constantinopolitanę, & si quispiam non insubtiliter diceret, aduerte, qa tex. in §. quæ vero, de alie. emphy. dicit quod illud quod est dictũ in domo ruinosa, hẽt locũ in alijs. Rñdeo quod ille text. vr̃ sane intelligendus quoad alia, quę continentur in d. §. si vero quædam, id quod dr̃ in ecclesia Constantinopolitana, habet locũ ẽt in alijs, sed non quo ad ius perpetuitatis, quia istud per
194 §. licentiam, generaliter concedi vr̃. † Secũdo contra hanc opi. cõem quod imò res ecclesiæ hæredibus extraneis in emphyteusim concedi possint probari videtur in §. illud in auth. vt de cætero cõmutationes non fiant, arguendo a speciali, videtur speciale quod ecclesia possit recipere in emphyteusim ab alia ecclesia simpliciter, sed tenendo cõem rñderi potest, quod illo tpe illud erat speciale in ecclesia, sed hodie istud est gñaliter statutũ p d. §. licentiam, & satis suaderi vr̃, quia ille, §. illud præcedit, §. licentiam, sed perspicacius ẽt exordiendo dico aduertendũ esse, quod iura in hac materia diuersimode loqui videntur, & prima lex de hac mã loquẽs fuit, l. iubemus. C. de sac. sã. eccl. quæ videtur prohibere omnem speciem alienationis rerũ immobilium ecclesiæ Constantinopolitanæ, imponendo pęnam ęconomis, chartularijs, ac etiã iudicibus consentientibus alienationi. ibi tamen statuitur, ꝙ possit in talibus rebus vsufructus constitui cũ hoc, qđ recipiens vsumfructum ad vitam teneatur dare aliud prædium ipsi ecclesię remansurum finito vsufructu, vt ibi dicitur, & in auth. de nõ alien. vbi Leonina cõstitutio etiam refertur, & quo ad pęnas approbatur, & ampliatur, vt procedat non solum in rebus Constantinopolitanæ ecclesiæ, sed etiam in rebus quarumcunque ecclesiarum. ibi tñ additur in 7. col. in vers. quid enim causetur Imperator qđ possit fieri permutatio de rebus ecclesiæ etiam Constantinopolitanæ cũ alia ipsius Cesaris dummodo sit melior. & adhuc omnis species alienationis prohibetur, etiam ꝙ sit facta ipsi Imperatori, & in specie ẽt datio in emphyteusim perpetuam, & ibi etiam dicitur per Iustinianum, ꝙ iam concesserat res ecclesiæ posse dari in emphyteusim vsque ad tertiam generationem, vt dicitur ibi in 5. col. in versi. ideoque vbi improbatur constitutio quędam Anastasij, qua erat cautum vt posset res ecclesię dari in emphyteusim cum gestis in perpetuum. demum in §. alienationis. prohibetur per Iustinianum omnis species alienationis, dato ꝙ fieret ipsi Imperatori, in §. vero, emphyteusim. conceditur facultas dandi in emphyteusim recipienti pro se & filijs tam masculis quam fęminis aut nepotibus vtriusque naturæ, & omnis alia emphyteusis penitus annullatur. est ẽt aduertendum, ꝙ idem Iustinianus in auth. vt de cętero commutationes approbat in omnibus & per omnia cõstitutionem, de qua in titu. de non alien. & solum addit duo, nã ex quo in tit. de nõ alien. permiserant permutationem rerum ecclesię cũ ipso Imperatore, hic iam fiebat fraus legi, quia agẽtes pro Cesare permutabãt cum ecclesia, & deinde res ecclesiæ alienabantur priuatis personis, quod inhiberi videtur. item ibi datur facultas vni ecclesiæ dandi alteri ecclesiæ rem in emphyteusim perpetuã, hoc etiam inhibendo in persona priuata, in auth. vt nullus fabricet oratoriũ in fi. additur vna solemnitas in alienatione rerũ eccl. tamẽ in casibus in quibus permittitur, vt in ea interueniat authoritas archiepiscopi cũ duobus episcopis de suo archiepiscopatu. & sic ex præmissis patet, ꝙ Imperator quantum potuit voluit inhibere alienationẽ rerum ecclesiæ. in auth. de alien. & emphy. in §. licentiam. dicitur, licentiam enim dedimus facere emphyteusim non solum ad tempus, sed etiam perpetuo. in c. nonnulli. de reb. eccl. nõ ali. approbatur dispositio. d. l. iubemus his præmissis aduertendũ est. Primo an. d. §. licentiam. sit amplius in consideratione, & an Iustinianus potuerit ita disponere. Are. in d. c. in præsentia. in 13. col. de proba. videt velle ꝙ dispositio iuris ciuilis sit ap probata de iure canonico. etiam mouetur per tex. in c. nulli. in fi. de reb. eccle. non alien. vbi text. post prohibitionem emphyteusis & alienationis dicit, qđ illi qui ꝯ faciunt, incurrunt pęnã Leoninę constitutionis. & quia illa cõstitutio non imponit pęnas nisi pro alienatione rerum ecclesię Constantinopolitanæ. & ad alias res extenditur per Iustinianũ satis liquet ꝙ etiam constitutio Iustiniani videtur approbata qa ex quo. §. emphyteusim. & §. licentiam. emanarunt ad interpretationem. l. iubemus. succedit regula. §. fi. de filijs ante dot. instru. nat. quicquid dicatur de lege interpretata intelligit dictũ de interpretante. tradit etiã Bar. in l. nihil. de coniung. cũ emanci. li. & si dicitur, prout dicit Deci. in d. c. in præsentia post Areti. licet non referat, ꝙ illa approbatio videtur restricta & limitata ad pęnam quam imponit constitutio Leonina, ergo ex accessorio non infertur ad principale. verum respondet Deci. qđ ibi in d. c. nulli. videtur probari ꝙ cõstitutio de qua in l. iubemus. esset prius approbata. & sic cũ agatur ibi de probatione, succedit id ꝙ dicit tex. nota. in l. si pro dote. vbi Bal. de dot. promil. qđ probato accessorio & principale probatum videtur. sed falli videtur Dec. in duobus. Primo dum præsupponit ꝙ per canones esset approbata constitutio Leonis ante. c. non nulli. quia nullibi hoc reperitur. secundo approbando constitutionem Leoninã ibi necessario videtur improbare decisionem. §. emphyteusim imò & §. licentiam, & omnem aliam dispositionem, quę ꝯtrari vr̃. d. l. iubemus. & maxime inquãtũ permittit permutatio inter rem ecclesiæ Constantinop. & rem Imperatoris. & ẽt quãtũ in §. licentiã permittit datio in emphyteusim in perpetuũ. sed saluãdo opi. Are. & d. Phili. Deci. dic ꝙ isti patres non negãt, quin per. §. emphyteusim. & per. §. licentiã. aliter disponatur q̃ in cõstitutione Leonis. & ꝙ per. c. nulli. nõ videatur approbatũ id ꝙ disponit in d. §. emphyteusim. & in d. § licentiã. sed bene dicit, ꝙ approbãdo Leoninã cõstitutionẽ, quæ est ius Codicis, vr̃ Papa approbare ius Authẽticorũ, sed ista probatio restringitur ad ius Authẽticorũ, in quo firmat & ampliat prohibitio Leonis q̃ licet loqueretur de alienatione rerũ ecclesię Cõstantinopolitanæ, extenditur ad alias res, & sicut approbat pęna imposita per Leonẽ, ita approbari vr̃ pęna imposita per Iustinianũ in d. §. 1. in auth. de nõ alien. sed nõ dicũt isti, ꝙ disposita in §. licẽtiã. approbent, aut in d. §. emphyteusim. item eorũ intentio fuit dicere, qđ licet principes seculares nõ habeãt ptãtẽ in ecclesiasticis,

85. di. c.

86.di.c.bene quidem.& c. nouit.de iudi. tamen ex quo dispo-
fuerũt aliqua in bonis ecclesię, vt paret in d. l.iubemus. & in d.
auth.& Papa approbat disposita per Imperatores, vr̃ voluisse ꝙ
potuerũt disponere de ipsis rebus. tamẽ cõis opi. est ꝙ leges ci-
uiles, quę loquuntur de ecclesijs & de earũ bonis, non habẽt lo
cum de iure canonicò, vt per Abb. in d.c.ecclesia sanctæ Ma-
riæ. inferri igitur ex præmissis põt, ꝙ permutatio de qua in §. 1.
de reb.eccl.non alien.quæ permittitur inter Cęsarem & eccle-
siã, nõ posset saltim ita passim fieri, quin essent obseruandę so-
lẽnitates de quibus in c.sine exceptione. 12.q.1.& in c.1.de reb.
eccl.non alien.& ideo per prædicta põt firmari ista cõclusio, ꝙ
hodie non possint aliquo modo cõcedi res ecclesię in emphy-
teusim, nisi subsistente & vrgente necessitate etiã vsque ad se-
cundã generationem, postea q̃ habemus tex.in d. c. 1. de re. ec.
non alie. quę conclusio de plano procedit tenendo opi. Abb.in
d.cap. ecclesia sanctæ Mariæ.& in c.inter alia.de immu.eccles.
195 Ideo do. Ant. de Bu.in d.c.in præsentia.de proba.distinxit alio
modo, ꝙ aut emphyteusis ecclesiastica conceditur ex vna de
causis, ꝑꝑ quas est permissa alienatio rei ecclesiæ.de quibus in
d.c.sine exceptione.& tunc poterit concedi pro hæredibus ex-
traneis, quæ quidẽ opi. probari vr̃ in c.ad aures de reb.eccl. non
alien.& in §.si vero quasdam.in auth.de alien.& emphy. & vbi
res sterilis ecclesiæ põt cõcedi in emphyteusim perpetuam, &
sic etiam pro hæredibus extraneis.& voluit Bar.in l.quocũque.
C.de omni agro desert.lib. 11.quia subest iusta causa.& in isto pri-
mo casu verificatur opi.illorum qui dicunt, ꝙ emphyteusis ec-
clesiæ transit etiam ad extraneos hæredes. aut vero ſm Ant.cõ-
ceditur res ecclesiæ in emphyteusim non ex aliqua iusta cã, ex
qua sit permissa alienatio, sed quia ecclesia consueuit concede-
re, etiamsi appareat de qualitate cõsuetudinis. i. qua forma ec-
clesia sit solita concedere, nam isto casu in dubio concessa vr̃
sub illa forma.arg.l.si.C.de fideicom.cũ vulga.si vero de aliqua
consuetudine non constat, si conceditur simpliciter, vr̃ cõcedi
vsq; ad tertiam generationem. d. §.emphyteusim qđ ẽt voluit
Bal.in c. 1.§.si. de feu.da.in vicem leg.cõmis.vbi dicit ꝙ vbi ali-
quis præscribit emphyteusim contra ecclesiam, intelligit̃ præ-
scripsisse, vt trãseat vsque ad tertiam generationẽ,& ita dicit se
consuluisse de facto. de quo vide Ang. in l. qui in aliena. §.1.ff.
de acq.hæ.& in l.male agit̃. C.de præscr.30.anno.sed est aduer-
tẽdum ad primũ, quia licet ita ẽt teneat.d. Alex.in plerisque cõ-
silijs.s̃.relatis,& maxime in consil.188. viso & mature discusso.
col.pe.vol.2.tñ vt Ro.dicit in l.etiam.ff.sol.matr. consequentia
d. Ant.non vr̃ vera, dum dicit, ꝙ sicut subsistente iusta cã eccle-
siæ res põt in totũ alienari, ita debet posse dari in emphyteusim
nam ſm Ro.vbi res ecclesię in totũ alienat̃, nõ est inconueniẽs,
ꝙ in hr̃des extraneos transferat̃. sed vbi cõcedit̃ in emphyteu-
sim vr̃ absurdum, quia directũ dñium posset remanere inutile
apud ecclesiã. sicut dicimus in simili in vsufructu. l. cũ antiqui-
tas.C.de vsufru.& l.3.§.nõ tñ. ff.eo.& ita simpliciter trãsit Are.
in d.c.in præsentia.col.12.qui dicit, ꝙ ista consideratio fuit Bald.
in fi.C.de hæ.insti.& ſm Deci.hoc ẽt dixit Pet.de Anc. in consi.
123.plene & subtiliter.col.1.sed in libro meo est in consil.114.
sed ista rõ improbatur per Deci. nam multis alijs modis potest
dñium vtile cõsolidari cũ directo.c.potuit.ext.de loca.sed istud
nõ debet ꝯsiderari, quia ẽt haberet locũ in vsufru.qui põt mul-
tis modis consolidari cum proprietate. l. repeti. ff. quib. mod.
vsufr.amit.& tñ vbi legatur pro se & hæredibus, intelligitur de
primis hęredibus, ne proprietas remaneat inutilis, licet multis
modis extingui posset. d.l.cũ antiquitas.& d. l. repeti. Scđo ſm
Deci.obstat, nã vbi subest necessitas, non considerat̃, ꝙ dñium
rei totaliter ab ecclesia abdicatur. longe minus debet conside-
rari, ꝙ dñium posset inutile reddi apud ecclesiam, ex quo subsi-
stente iusta cã totũ põt alienari. sed ex mente Barbatij in d.consi.
pe.in 7.col. 1. replicari põt ꝙ ex quo in alienatione libera eccle-
sia recipit precium, qđ fauore pię causæ etiam in particularibus
succedit loco rei, vt traditur per Bar.in rub.sol.mat. magis vider̃
permissa alienatio totalis, q̃ datio in emphyteusim quæ fieri so-
let pro modica pensione, sed Dec. replicat. nam vbi datur res in
emphyteusim, a principio præstat̃ notabilis quãtitas ſm Bar. in
l.1.C.de iure emphy.& est cõis opi.ſm Dec.post Alb.de ro. sed
196 aduerte, quia illa opi.non est ita cõis, vt Deci.dicit, † quia Bar.in
l.si mihi & tibi.in pe. col.ff. de verb.oblig.distinguit, ꝙ emphy-
teusis põt haberi titulo oneroso, aut lucratiuo. & primo casu a
principio pręstat̃ certa quãtitas, & ꝯstituit aliquod modicũ an-
nuatim, sed ħere dr̃ titulo lucratiuo, vbi solũ cõstituitur annus
reditus.& ita tenent Pet. & Sali. in d.l.1.& cano.in c.potuit.lo-
cati.& plures alios refert Do.Iaso.in d.l.1.C.de iure emphyt.ex
hoc ergo infertur, ꝙ subsistẽte iusta cã solũ põt dari res ecclesię
in emphyteusim perpetuã, vbi præstat̃ aliqua notabilis quanti-
tas a principio. tamẽ in ꝯtriũ facit tex.in auth.si quas ruinas. & in
auth.perpetua.C.de sa.san.ecc.vt Ias. dicit in d.l.1.col.1.mihi tñ
vr̃ ꝙ opi.do. Ant.sit vera, q̃ sequit̃ Cor.in consi.165.& in d.consi.
13.vol.3. & moueor rõne vrgenti, nam iura quæ prohibent res
ecclesię dari in emphyteusim perpetuã, vñs cã prohibere hac
potissimum ratione, ne deueniretur aliquando ad totalẽ alie-
nationem. vt probatur in extrauag. Pauli Pontificis de rebus
eccles. non alienan. quæ vult ꝙ res ecclesiæ non possint locari
hodie vltra trienniũ, ne deueniat̃ ad ipsarũ alienationẽ. & ideo
dicit Ange. in §.neque.in auth.de non alie. ꝙ quis non põt pa-
cisci dando res ecclesiæ vsque ad tertiã generationẽ, vt ea finita
includat̃ quarta, ne totalis alienatio induceretur.& id in simili
casu tradit Car.in cle.1.§.fi.in pe.q.de reb.eccl.nõ alie.vbi dicit,
ꝙ res ecclesiæ hoc mõ locari non possunt, vt finito primo no-
uennio cẽseantur relocatę ad aliud nouenniũ. ꝙ dictũ sequitur
Alex.in consi.165.in 2.col.in vers.scđo adducitur.vol.2.& ita ẽt
consuluerunt Are.& Barba.vt ibi Alex.& idẽ Alex.in consi.68.
volu.1.si ergo prohibetur emphyteusis rei ecclesiæ locari vltra
trienniũ, ne deueniatur ad alienationem. vbi ergo permittitur
alienatio totalis, ex eadem causa & datio emphyteusis permitti
debet. vt id operetur propositum in proposito qđ oppositũ in
in opposito,& pro opi.d. Ant.videtur tex.in c.2.de re.eccl. non
ali. in 6. subtiliter inducẽdo. nam dicitur ibi, ꝙ res ecclesiæ põt
dari in emphyteusim ſm formã a iure cõcessam. sed a iure ca-
nonico non reperit̃ alia forma alienationis, nisi ea, de qua loq-
tur tex.in d. c. 1. de reb.eccles. non alien.in 6.cogita super præ-
missis. quia non ita vt arbitror ab alijs declarantur. Pro haben-
da resolutione istius materię fac conclusionẽ vt s̃. dixi. qđ em-
phyteusis ecclesiæ non transit ad extraneos hęredes, vt Bar.hic
concludit & Deci.in d.c.pręsentia.& in consilijs.s̃.relatis.& di-
cit Deci. in consi.171 qđ ab ista opin.tanquam canonizata non
197 est recedendum. † Sed hic cadit prima dubitatio, an possit ex-
presse conuenire, vt trãseat ad hæredes extraneos. videret̃ dicẽ
dũ qđ sic quia istud est in feudo. Bal.in addi.ad Specu. in tit. de
loca.tenet qđ emphyteusis ecclesiastica transit ad hæredes ex-
traneos, vbi est actum vt transeat & istud iudicio meo vult ex-
presse Bar. in d. l.etiam. dũ dicit in re ecclesia data in dotẽ quæ
non transit ad hæredes, nisi sit actum.& in feudo istud est clarũ
quia vbi est acquisitum pro se & hæredibus quibuscunque, ve-
niunt etiã extranei hæredes. ita Bald.in l.1.q.34.de rerum diuis.
cum simil.quæ adducuntur per Alex.in §.etiam si parente. col.
2.& qđ emphyteusis ecclesiæ transeat ad hæredes extraneos
vbi est dictum, tenet Cor.pertu.in consi.13.in 3.col.vol.3.& Bo-
logni.in addi.ad consilium 84.Ioan.de Ana.in 2.col.& illud vr̃
fuisse de mente Bar.in § nunc de lege.inf.hac nostra.l. & in l. si
tibi.§.si pactus ff.de pact.& voluit Bar. in auth. perpetua. C. de
sac. san. ec. in contrarium tñ est communis opi. vt per Alex. in
d.l.etiam.in 3.col.in ver. quarta fuit opi.quia si ex pacto secũdũ
Alexan.posset fieri, qđ transiret ad hæredes, etiam transiret, vbi
quis simpliciter stipularetur.arg.l.si pactum.ff.de proba.& l.ve-
teris. C. de contrahen.& commit.stip. sed illud fundamentum
Alex.non concludit, quia in feudo põt expresse agi, vt compre-
hendantur extranei, vt dicit Bal. in d.l.1.de rer. di. & plures alij,
quos refert Ias.in §.etiam si parente.in 5. col. in uer.si limita. &
tñ ubi quis stipulatur feudum simpliciter, uel pro se & hæredi-
bus, non includuntur extranei hæredes nisi saluando opi. Alex.
dicas, qđ illa opi.Bal.in d.l.1.de rer.diui.non est uera, contrariũ
voluit idem Bal.in c.1.§. donare. qual.olim feu. alien. pot. vbi
dicit, ꝙ illud verbum, quibuscunque hęredibus, debet restringi
ad hæredes habiles, per not.per Bar.in l. 1. §.nunciatio.de oper.
no.nunc.& idem tenẽt Are.& Soc.in d.§.etiam si parente. De-
ci.in d.c.in præsentia.in 19.col.& in consi. 108.in 3.col. sed Bar.
in d.§.nunciatio.loquitur in dispositione legis, nos autem loq-
mur in dispositione hominis, quæ quidem dispositio hominis
non restringitur de habilitate.ergo illa decisio Bar.nihil facit ꝯ
198 communem. † est igitur videndum de duobus, primo an sit ve-
rum, qđ illud verbũ (pro hæredibus quibuscunque) faciat trã-
sire feudũ ad hæredes extraneos, scđo an idẽ sit in emphyteusi
ecclesiastica. circa primũ cõis est conclusio qđ sic, cõtra quam
adducitur decisio Bar.in d. §. nunciatio. quæ nihil facit, ut dixi.
secundo adducitur per Socin.gloss.in cle.si.de sent.excom.quæ
dicit, qđ in materia de sui natura restringibili non ueniunt ma-
iora expressis. sed simpliciter hæc ratio nihil facit quia licet sit
dictum pro se & hæredibus quibuscunque, per hoc nihil est ex
pressum. tertio adducit Deci. nã ex quo illa uerba, pro se & hę-
redibus quibuscunque. possunt operari aliquid respectu insti-
tuti in re certa bonorum possessoris & fideicommissarij, non
debent includere extraneos qui sunt inhabiles, per regulã.l.ue-
teribus. sed pro responsione dico, qđ dispositio hominis ꝯtinẽs
nouã iuris ꝯcessionẽ nõ restringit̃ ad personas habiles. uel aliter
dico qđ extraneus in feudo nõ est omnino inhabilis.c.1.de pro-
199 hib.feu.alie. sed contra cõem † ultra Are.& Soci.& Deci.uidet̃
esse casus terribilis in l.si mihi Meuia.§.fina.ff.de leg.3.ubi dicit
tex.qđ si testator dicat, lego domos meas in qbus habito, nullo
omnino excepto, cum omni instrumẽto & repositis omnibus
tñ non censetur legata pecunia numerata, nec instrũ debitorũ.
Pro responsione dic, qđ dictio, cum, ibi nõ coniungit principa-
liter, sed accessorie, ut tradit̃ per Bar.in l.si cui feudũ. ff. de fun.
instr. idcirco pecunia ibi & instrũ debitorũ non ueniunt. quia

omnia ista erant in domo ęque principaliter, nō antè accessorie, vel aliter dici pōt, φ ibi pecunia numerata nō venit, quia ibi pecunia erat ad tempus, nō aūt cū perpetui vsus, ita rñdet Dyn. & Albe. de Ros. in d. §. fi. & ideo non est recedendū ab opin. cōi quæ hēt, φ illa verba, pro se & hæredib. quibuscunque, includāt quoscunq; hæredes extraneos masculos, quod ēt tenet dom. Ias. in cons. 9. in 3. col. inter consilia Bruni. & idem tenet Soc. in consi. 10. inter dicta consilia eiusdē Bruni vbi dicit, φ illa verba vniuersalia pro hæredib. quibuscunq; licet includāt extraneos penitus, tñ non includunt vxorem, quia in ea concurrit duplex specialitas, ex hoc infero, quod vř male loqui Bal. in c. imperialem, de prohibi. feu. alie. dum dicit, quod vbi feudū est acquisitum pro se & hæredib. quibuscunq; tunc includuntur legatarii, qui largo modo dñr hæredes, ac fideicommissarii. facit l. postulante, cum vulgarib. ff. ad Trebell. quam decisionē sequitur Soci. in l. quidam relegatus, in 3. col. ff. de re. dub. quia dico, quod ex quo legatarius & fideicommissarius non dicūtur proprie heredes, ita demum veniunt vbi sunt de descendentib. ipsius acquirentis, secus si sunt extranei, quia concurrerent duo specialia seu impropriationes, primo quod extranei venirent, secundo quod venirent extranei, qui essent impropriissimi hæredes, prout est legatarius & fideicommissarius, & ita cōcludit vir acerrimi ingenij do. Carol. Ruyn. in l. 1. §. nunciatio. col. 20. ff. de ope. no. nun. vbi fortius dicit, quod hanc materiam nullus intellexit, & qđ neminē excipit, nec ēt Platonem, sed aduerte,

200 † quia illa verba, pro se & heredib. quibuscunq; ęquipollent illis verbis, & quib. dederit, vt est casus, vbi oēs tradunt in c. 1. de feud. non hab. propriā natu. feud. sed ille qui accepit feudū pro se & quib. dederit, pōt feudū quocunq; titulo ēt in extraneum alienare, quia extraneus masculus non est omnino inhabilis, & ideo non est inconueniens dicere, qđ transeat in fideicōmissarium ēt extraneum, vt dñt doct. sup. relati. & sic dom. Carolus qui neminē excipit, forte dixit ɔ̄ casum d. c. 1. imò sine forte, nā regula l. 1. de do. promi. bene procedit in fœmina extranea, quia tunc proprie concurrerent duę impropriationes, ut dicit Soci.

201 in d. cons. 10. inter consilia Bruni. confirmo opin. † cōem vltra alios in locis sup. relatis ex nota. per Soci. in fortiorib. terminis in consi. 297. col. 2. vbi dicit, qđ si Papa concedat alicui priuilegium, vt quæcunq; bona sua sint exempta a decimis, licet tale priuilegiū sit stricte interpretandum, tamen ꝑ pillā dictionem vniuersalem, quęcunq; tale priuilegiū comprehēdit omnia & quęcunq; bona ipsius priuilegiati, allegat gl. in cle. 1. de re iudi. & tex. vbi Bar. in l. quidā relegatus ff. de reb. dub. ex quo n. tale priuilegium exprimit, quęcunq; bona, veniunt omnia quę sub tali generali locutione comprehendi pñt l. fi. §. cui dulcia. ff. de vino trit. oleoq; leg. & traditur per Bar. in l. 1. §. nunciatio ff. de ope. no. nun. Cōfirmatur alio modo hęc cōis opin. nam si quis obtineat beneficiū vacaturum per mortē, virtute illarū literarū non pōt obtinere beneficiū vacans per resignationem c. susceptū, vbi no. de rescr. lib. 6. tñ si dicatur per cessum vel decessum vel aliū quemuis modū, ēt venit oīs modus vacationis, dato φ tale beneficiū nō dicatur vacare, quia fuerat de nouo creatum, & tñ tales literę sunt omnino odiosę, ita pulchre cōcludit Soc. in cons. 32. in 5. col. in prin. Hoc. n. operantur illa verba, vel aliū quemuis modum. Ex prædictis infertur, φ male dixit Old. in cons. 168. vbi dixit singulariter, φ si concedatur priuilegium religiosis, vt sint exempti a decimis quarumcunq; possessionū, tale priuilegiū nō extenditur ad decimas, in quarum possessione erat ecclesia cathedralis tēpore concessionis dicti priuilegij, vt patet ex dictis Soc. in locis prealle. † Stantib. igitur præmissis

202 deciditur alia dubitatio, φ emphyteusis ecclesiastica transit ad hæredes extraneos vbi est actum, vt sentit Bar. in d. l. ēt. & Cor. Perus. in d. cons. 15. & in terminis hoc vř velle Alber. de Ros. in l. fi. in 2. col. in vers. sed nunqd hæc l. C. de iur. emp. & Iac. Alua. in c. 1. col. 2. in tit. si de feu. fac. contro. & Ang. in l. cū esset c. 1. cum simi. quæ adducit Dec. in cons. 71. in 2. col. in princi. & per Alex. in consi. 89. in 5. col. vol. 2. Sed in contrarium est veritas, quia cōis est doct. sententia, qđ ecclesia non pōt concedere rē in emphyteusim alicui pro se & heredib. extraneis, vt dicit Alexand. in d. l. etiam, in 4. opp. & Dec. in d. cons. 71. in vlt. col. item Alber. Alua. & Ang. bene dñt, quod sicut feudum concessum pro se & quib. dederint, potest alienari irrequisito dño. eodem modo emphyteusis concessa sub eadē forma, sed non dicunt, φ emphyteusis ecclesię possit concedi pro se & quib. dederint, nam ideo ecclesia, vt sup. vidimus non pōt concedere emphyteusim in perpetuū, vt in ea veniant hęredes extranei, quia posset contingere ecclesiā priuari directo dominio feudi emphy-

203 teutici, & istud non cōsideratur in feudis. † Itē de feudo ad emphyteusim ecclesiasticam nō arguitur simpliciter, quia in feudo non succedunt fœminę, & tñ succedūt in tali emphyteusi, §. emphyteusim. in auth. de non alie. item in feudis non succedit ascēdens descendenti c. 1. de succes. feu. & tradit Bal. in cōsi. 338. vol. 3. & Ang. in consi. 90. incip. Sanctissima Regina, vbi dicit quod feudum non respicit ascendentem lineam, nec habet oculos retro. & tñ credere φ si quis acquireret emphyteusim pro se & heredib. & decederet nullis relictis descendentibus, sed relicto patre hrēde, quod př deberet admitti, licet super hoc dubitauerit. do. Ias. in d. §. et am si parente, col. 7. vers. punctus. vbi dicit, quod est sua noua. q. sed super hoc ante eū dubitauit Fely. in c. in præsentia. in 11. col. de proba. tñ credo, quod př admittatur, quia diuersa est rō inter feudū & emphyteusim, quia in emphyteusi succedunt fęmine, vt statim dixi. quæ tñ nō succedunt in feudo. item feudum conceditur pro seruitio personali, quod non pōt ita facile præstari ab ascendente sicut a descen

204 dente, quæ rō cessat in emphyteusi ecclesiastica. † Sed hic cadit secunda dubitatio principalis, an emphyteusis ecclesiastica possit concedi in perpetuum, ēt pro hæredib. extraneis cū solēnitatib. a iure requisitis in c. fine exceptione. 12 q. 2. do. Alex. in d. l. ēt, in 3. col. post Azo. Abb. Imo. & plerosq. alios tenet quod sic, quia si pōt fieri alienatio plena rei ecclesię cum solemnitate d. c. sine exceptione, quanto magis debet posse fieri concessio in emphyteusim, arg. tex. in c. cui pacto. de ser. expor. & per eandē rōnem idem tenet Bologni. in consil. 84. Ioā. de Ana. in 2. col. & ita loquitur Alex. in d. cons. 184. prout declarat Decius d. consi. 71. sed aduerte, quia ista cōis conclusio vř dubitabilis, quia in alienatione libera posset subesse causa necessitatis ecclesiæ, vt pretium habeat, quæ ratio non vendicat sibi locū in emphyteusi, in qua fm magis cōem & veram opinionem nō pręstatur aliqua quantitas a principio, vt plene per dom. Ias. vbi alios refert in l. 1. in 2. col. proprie enim emphyteuta est, qui soluit modicum censum in recognitionem dominij, secūdum Bar. in d. l. 1. pro ista tamen opin. facit, quia quandoq; ēt a principio datur magnum precium, & postea soluitur quid modicū, & quandoq; expedit ecclesiæ in emphyteusim dare, & facilius reperitur emphyteuta, si perpetuo habere possit, quam si solū pro descendentibus suis, & hæc opin. probari vř in §. alienationis. in auth. de non alien. & in §. emphyteusim, eo. tit. vbi probatur, quod non prohibetur concedi emphyteusis perpetua spāliter, sed sub generali prohibitione alienationis, vt patet in §. alienationis, ibi, nomen generalius ideo posuimus, vt prohiberemus alienationē, venditionē, donationē, cōmutationē, & in perpetuū extensam emphyteusim, quæ nō procul ab alienatione consistit, si ergo permittitur alienatio cum solemnitate debita, debet ēt permitti emphyteusis, quæ prohibetur

205 sub verbo alienationis. Sed hic cadit tertia dubitatio, † an sicut prohibetur cōcedi emphyteusis alicui & heredibus extraneis, ita censeatur prohibita locatio in perpetuum. Bal. in l. 1. de iur. emphyt. concludit quod licet emphyteusis ecclesiæ non transeat ad extraneos hæredes tamen bene transit locatio, pro qua præstatur pensio correspondens fructib. quam decisionem sequitur & eam extollit Ias. in auth. qui rem col. 1. C. de sac. san. eccl. imò dico tibi, qđ si ecclesia concederet fundū in emphyteusim pro pensione correspondente fructib. qđ isto casu non obstante qđ esset dictū in emphyteusim, tñ esset locatio in perpetuū, quia ad cognoscendū ɔ̄ctum, potius consideramus formā ɔ̄hendi seu naturā, φ verba ipsorū ɔ̄hentium, gl. in l. si vno. ff. locat. & est bonus tex. in l. debitori. C. de pact. emphyteusis enim fm eius naturā datur pro modica pensione, locatio vero

206 fit pro pensione correspondente fructib. † ex hoc infertur. qđ tali emphyteutę qui soluit pensionē correspōdentē fructibus debet et fieri remissio pensionis ꝑ sterilitatē, iuxta l. ex conducto §. 1. ff. locati & l. si merces. §. vis maior. eo. tit. & in terminis hoc tenet Roma. in l. interdū, in §. qđ ex naufragio. in 2. col. in versi. aut guerra durauit ff. de acqui. pos. & sequitur Soc. in §. ēt si parente, in 2. col. inf hac nostra l. rō. n. quare non fit remissio emphyteutę, quia non pōt pati grande damnum, attēto quod quid modicū soluit. de quo ēt vide Corserū in singula ius, in

207 verbo, ɔ̄ctus, vbi plures concordantes ad hoc adducit. † Infertur & secundo, quod licet emphyteuta ecclesię, si cessat soluere per bienniū, amittit ius suum & melioramēta, tamen istud non habebit locum in emphyteuta, qui soluit magnam pēsionē, facit tex. in l. pen. ff. loca. & si dicatur, aduerte, quia ille text. loquitur in conductione ad modicum tempus, tñ ideo quod ratio assignata ibi per Bar. & Paul. de Cast. militat etiam in cōductore perpetuo. Ratio enim quare emphyteuta nō soluens perdit melioramenta, est, quia soluit quid modicū annuatim, quæ ratio cessat in emphyteuta, qui magnam soluit pensionem, & qui potius deberet appellari conductor quam emphyteuta.

208 † Vltimo quærit Bart. statutum dat immunitatem a muneribus patri & filijs, nunquid filij habebunt immunitatē viuo patre? & cōcludit quod sic. & ideo infert hic. d. Ias. qđ priuilegiū legitimandi concessum patri & filijs cōpeteret filiis in vita patris, idem est in priuilegio immunitatis, sed ɔ̄ hoc fm obstat tex. in l. 1. de priuileg. eorum qui in sacris palatiis militant. lib. 12. vbi tex. loquitur de priuilegio immunitatis. & tamen decidit ibi tex. tale beneficium ad ipsos filios & nepotes ex ordine sanguinis peruenire, sed ad istū tex. respōdet quidam hic. & dicit quod licet censeatur cōcessum ex ordine sanguinis, tñ non negat tex.

gat tex. quin descẽdentes, qui extãt tẽpore concessionis priui-
legij, nõ debeãt etiã tali priuilegio potiri in vita ipsius acquirẽ-
tis, sed tu declarius, ꝙ tex. in d. l. 1. loquit̃ vbi patri fuit simplr̃
cõcessum priuilegiũ, quo casu ex ordine sanguinis porrigitur
ad filiũ & nepotẽ, vt l. vlt. C. de prępositis agentiũ in rebus, sed
ille nõ negat quin liberi ẽt in vita patris potiantur eo priuile-
gio iure proprio, & pro hoc videtur esse casus vltra istos in l. fi.
C. de præpositis agẽ. in reb. vbi dicitur ꝙ priuilegiũ alicui cõ-
cessum competit non solũ sibi, sed vxori & liberis, sed nulli du
biũ est ꝙ vxori & matri cõpetit in vita ipsius acquirentis, ergo
competit & liberis, vt sit pariformis determinatio. & istud cla-
rius probatur in l. in sacris nostris. 2. C. de prox. sacr. scrin. vbi di
citur ꝙ immunitates, quæ cõpetunt his, qui militarunt in sa-
cris scrinijs, cõpetit eis vna cũ liberis, ergo datur intelligi, ꝙ li-
beri admittuntur in vita patris, & tamen illa monosyllaba, cũ
magis coniungit quã copula, &, verũ ad ista iura & ẽt ad tex. in
l. 1. & 2. de iur. immuni. posset forte dici, & etiã ad l. 2. de epis. &
cleri. ꝙ ista iura loquuntur in immunitatibus & exẽptionibus,
quæ cõsistunt in patiendo, quę quidẽ si cõpetunt patribus, cẽ-
209 sentur cõpetere coniugibus & liberis. † Non obstat id qđ dicit
Ias. ꝙ patrono viuente filij eius nõ possunt præsentare, vt per
Car. in cle. fi. 8. q. de iure patro. cũ alijs adductis per Ias. quia re-
spondetur, ꝙ filius non põt præsentare, quia sibi nõ cõpetit ali
quo modo præsentatio. sed dũ est hęres, cõpetit iure successio
nis, quia iuspatronatus transit in filiũ, nõ quia sit filius, sed quia
hęres quã solutionẽ etiã sentit Cardi. in d. 8. q. & est tex. in c. 1.
de iure patrona. vel melius dici põt, quòd iuspatronatus non
cõpetit filijs in vita patris quia si posset cõpetere, nõ posset pa-
ter solus præsentare, & sic diminueretur de iure patris tñ hoc
cõsiderari non põt in priuilegio immunitatis cõcesso patri &
210 filijs. † Retenta communi cõclusione, ꝙ priuilegiũ legitimã-
di concessum patri & filijs, cõpetat filijs in vita patris istud de-
claratur dupliciter, primo vt nõ procedat, vbi pater acquisiuit
priuilegiũ pro se filiis & hęredibus, quia tũc filij admittuntur
ordine successiuo, & sic post mortẽ patris, vt per d. Frã. de Cur
te in cõs. 63. inci. super memorata facti rõne, sed huic amplia-
tioni videtur obstare primo, quia illud verbũ, hæredibus, põt
intelligi de descendentibus ex ipsius filijs, attento ꝙ fuit prola
tũ a concedente l. ex facto. § fi. ff. ad Treb. qđ ita declarat Bar.
in d. §. etiã si parente in 2. col. inf. hac nostra l. itẽ dato ꝙ illud
verbũ, hęredibus, intelligeretur de hęredibus extraneis, dico
ꝙ nõ acquiritur eis, quia nõ adsunt, sed filij, quia viuunt, debẽt
gaudere illo priuilegio. ponamus. n. ꝙ sit cõcessum priuilegiũ
Titio ac filiis & nepotibus, & nulli adsint nepotes tpe ꝯcessio-
nis, certe tales nepotes non dñt censeri vocati nisi ordine suc-
cessiuo, & tñ doct. hic cõcludunt ꝙ filij gaudent priuilegio in
211 vita patris. † Mihi tñ videtur, ꝙ possit teneri ista opi. ꝙ priuile-
giũ cõpetens alicui pro se & filijs cõpetat filiis ordine successi-
uo, quia hoc modo magis restringitur facultas legitimandi,
quæ censetur odiosa & restringenda. nam per talia priuilegia
vulneratur ius cõmune, quo statutũ est, vt spurij nõ debeãt le-
gitiman. magis restringitur talis potestas, si solũ cõpetat filijs
post mortẽ patris, quã si cõpeteret in vita & post mortẽ, cũ er-
go in tali priuilegio possit agi de pręiudicio tertij, debet restrin
gi, vt declarat Soc. in cons. 73. vol. 3. Secundo facit ẽt id qđ oẽs
ibi dicunt, qđ recipiens in dubio videtur velle consulere filijs
suis vt hæredibus, & ista opi. facile possit defendi, vbi tale priui
legiũ concederetur propter pecuniã, vel esset remuneratoriũ,
quo casu dicitur habere vim contractus, iuxta nota. per Bal. in
l. qui se patris. C. vnde lib. cũ simil quæ Soc. adducit in cõs. 48.
in 3. col. si velles tñ tenere cõem sententiã, posses dicere, ꝙ li-
cet causa mediata talis priuilegij possit esse odiosa, tñ cã imme
diata. i. liberalitas principis est fauorabilis, ideo debemus attẽ-
dere causam immediatam l. socium qui in eo. ff. pro soc. ergo
in tali priuilegio debet fieri lata interpretatio in præiudiciũ cõ
212 cedentis. † Vltimo ex dictis Bar. colligitur cõclusio, quòd vbi
in eodem volumine reperiuntur duo statuta contraria, quod
vltimum est tenendum vt per Bar. in l. omnes populi. in 4. q. 1.
q. principa. & in l. si certarũ. § fi. de testa. mili. istam conclusio-
nem declara aliquibus modis. Primo declara non procedere,
vbi essent duo statuta in eodem volumine statutorum cõtra-
ria, & vnum esset iustius & ęquius altero, quia tale statutũ es-
set tenendum, licet non esset vltimum in ordine statutorum,
vt eleganter declarat Alex. in cons. 48. in. 2. col. vol. 4. alleg. Bal.
in c. cum olim. de consue. Secũdo declara non procedere, vbi
primum statutum esset magis spãle quam vltimum arg. l. pedi
culis. §. argentum. ff. de aur. & ar. leg. nisi tamen generale esset
ęquius & iustius, vt declarat Alexan. in d. consi. 48. Tertio de-
clara, nisi vtrunq; statutum esset spãle, quia specialius deberet
attendi declarat Bald. in l. executorem. colum. 4. C. de exec. rei
iud. & in c. 1. in 1. q. de offi. consu. Quarto declara, vt per Arer.
pulchre in consi. 38. vbi primum minus derogaret iuri cõmu-
ni quia deberet attendi primum, non autem secundum, & sic
per ista est impositus finis huic subtili §. Laus Deo. Finis.

REPETITIO

Domi. Ioannis Crotti, super. §. Et quid si tantum ex l. Gallus. ff. de lib. et posthum.

SVMMARIVM.

1 Suitas quid proprie dicatur in iure ciuili.
2 Suum hæredem dici non posse eum, qui non est in potestate patris.
3 Liberorum species duæ.
4 Suorum appellatione qui veniant.
5 Nepotem esse aui suum hæredem si ab eo instituatur exhæredato filio.
6 Exhæredatio quando seu quo tempore effectum sortiatur.
7 Nepos ex filio exhæredato præteritus testamentum impugnare non potest.
8 Nepos natus post aui testamentum, an & quando possit ei succedere.
9 Substitutio facta de nepote sub conditione, si filius moriatur, cuiusmodi extensionem recipiat.
10 Filius an & quãdo per ingressum monasterij liberetur a patria potestate.
11 Monachus an retineat iura suitatis.
12 Mortis appellatione an & quando veniat mors ciuilis. & nu. seq. & 14. & 20. & seq. vsq; ad nu. 26.
15 Mors ciuilis quo casu operetur eundem effectum, quem mors naturalis.
16 Debitor desinit esse debitor per deportationem.
17 Filia deportata, actio de dote competit patri, ac si ea esset mortua.
18 Damnatus in metallum potest a principe restitui, & ad legatum admitti.
19 Legatum an & quando per damnationem in metallum extinguatur.
27 Fideicommissarius vniuersalis an statim vocetur ad hæreditatem hærede monasterium ingresso. & nu. 29.
28 Monasterium bonorum capax ingresso succedunt proximiores ab intestato.
30 Usufructus alicui debitus an & quando extinguatur eo ingrediente religionem bonorum capacem.
31 Extensio quando fieri possit de casu ad casum.
32 Substitutio vulgaris quæ fit in suitate in vno casu impotentię ad alium trahitur, in quo eadem ratio versatur.
33 Vxor substituta filijs nascituris si in pupillari ætate decesserint an admittetur, si non nascantur.
34 Dispositionem in vno casu factam per modum conditionis ad alium quandoq; extendi.
35 Verba statuimus, sancimus, & similia, sunt noui iuris promulgatoria, non antiqui declaratoria.
36 Conditio de dando sub conditione, si hæres nõ erit, verificatur in bonorum possessore.
37 Libertas relicta sub conditione, si hæredi decem dederit, quando debeatur.
38 Conditio quæ in serui persona adimpleri debet, non potest in persona domini adimpleri.
39 Conditio ad actum necessaria impleri potest in casu ęquipollenti. & nu. 41.
40 Institutio quæ fit de nepote post mortem testatoris nascituro posthumum viuo testatore natum non comprehendit.
42 Consuetudinem patrisfamilias esse attendendam, vt cognoscatur voluntas eius.
43 Conditio mortis in vltima voluntate posita expectatur, antequam quis ad fideicommissum admittatur.
44 Mulier transiens ad secunda vota, an priuetur eo, quod ei relictum est sub hac conditione, si caste vixerit.
45 Tunc particula, extremitatem quandam temporis denotat.
46 Tempus incertum conditionem quandam ponit.
47 Legatum per testatorem legatario ademptum in pęnam, cui applicetur.
48 Casus expressus quando possit extendi ad tacitum. & nu. 61.
49 Expressum quando extenditur ad tacitum.
50 Infamis an possit esse testis in crimine lęsę maiestatis.
51 Dispositionem in vno casu factam extendi ad alium ex verisimili voluntate disponentis.
52 Casus expressus quandoq; restringitur ex verisimili mente disponentis.
53 Extensionẽ non fieri de persona ad personã ex verisimili mente testatoris.
54 Testator an præsumatur voluisse instituere filiũ quẽ se habere ignorabat.
55 Veritatem potius attendi quam opinionem in ijs, quæ in solo animo non consistunt.
56 Actus agentium vltra ipsorum intentionem non operantur.
57 Filius quem testator mortuum putabat, qui tamen viuebat, an præsumatur institutus.
58 Dispositio in vno casu concepta extenditur ad casum omissum similem expresso. & nu 65.
59 Prohibitio testatoris ne bona sua vendi possint, quos contractus comprehendat.
60 Prohibitio alienationis quare dicatur odiosa.
61 Dispositionem iudicis vel prætoris non extendi ad casum omissum.
62 Conditionem ætatis debere impleri in forma specifica.
63 Casus fictus quare non operetur eundem effectum quem casus verus.
64 Fideiussorem a tutore datum non obligari, si tutor non gessit tutelam.
65 Mandatum de adeunda hæreditate adimpleri per agnitionem bonorum possessionis.

§. Et quid si tantum.

Iste §. re & fama celeberrimus est, magnāq; in se continet vtilitatem & subtilitatem, prout ex his, quæ inferius dicentur, apertissime constare poterit, ideo repetendum duxi, discutiendo duntaxat ea, quæ ad materiam huius §. pertinere videntur, omissis extraneis, quod plerique faciunt repetētes, qui formantes de libris libros, transplantant materias de loco ad locum. Prius tamen aliqua sunt præmittēda. Et primo, quia

mo, quia in tex. fit mentio de suitate vidẽdum est quid sit sui-
tas in quo inuenio subtilem docto. D. Ang. de Periglis in repe.
l. in suis. ff. de libe. & posth. in 7. col. versi. circa primum. Suitatẽ
1 his verbis diffinientem. † Suitas est quoddã ius intellectuale &
directum, propter patriam potestatem inducens continuatio-
nem dominij bonorũ, quæ ab ascendentibus relinquuntur ad
proximos successores immediate post mortem ipsorum ascẽ-
dentiũ. Quam diffinitionem declarate vt ibi latius per eum. Et
ex eius diffinitione infero ꝙ patria potestas iuncta simul cum
2 domesticitate, causat suitatẽ. † Ideo qui nõ est in potestate pa-
tris, suus hæres dici non põt l. lege Cornelia. in fi. ff. de test. in
verbo, nõ põt dici esse suus, qui in potestate morientis nõ fuit.
§. emancipati. insti. de hęredi. quæ ab intesta. defe. vbi dř, quod
emancipati, sui non dicuntur, quia in potestate parentum esse
desierũt. Non tamẽ omnis is qui in potestate est, dicitur suus.
§. sui de hęre. quali. & diffe. & inf. latius declarabitur, & quos
effectus operetur dicta suitas, videte latissime per eundẽ do-
ctorẽ in d. l. in suis col. 17. versi. 9. principaliter quæritur. Tra-
ditur per Bar. & alios in l. si filius qui patri. infr. de vulg. & pup.
pil. Et ista suitas fuit introducta de iure ciuili. Casus est melior
de iure in l. cum ratio. in princip. ff. de bon. damnat in verbo,
propter, quod de iure ciuili nomen suorũ hæredum eis indul-
tum est, licet quidam & male arbitrati fuerint illam fuisse in-
troductam de iure naturali. quod etiam suadetur optima ra-
tione. Nam, vt dictum est, principaliter suitas causatur a pa-
tria potestate, quæ de iure ciuili fuit inuenta. institu. de patria
potesta. in principio. l. nam & ciuium. ff. de his qui sunt sui vel
alie. iur. Non potest ergo dici suitatem fuisse inuentam de iu-
re naturali, quia fuisset effectus ante causam, quod est impossi
bile, cũ causa semper præcedere debeat effectum suum, secũ-
dum Philosophum. Facit tex. in l. si quæramus. ff. de testamẽ-
3 tis. † Secundo præmitto quantum attinet ad materiam no-
stram, quod duplex est species liberorum. Quidam enim sunt
sui & in potestate, quidam vero sunt in potestate, sed nõ sunt
sui hæredes. Sui & in potestate dicuntur filij tenentes primum
gradum quibus mortuis vel alio modo sublatis de patria po-
testate viuente auo, nepotes eorum loco succedentes acqui-
runt locum & gradum prędictorum, ideo isti fiunt etiam sui
hæredes ipsi auo. §. sui. institu. de hæred. quali. & differẽ. & pro
batur in isto. §. nostro, & sic nepos patre existente in sui patris
potestate suus hęres dici non potest. Quod verum est proprio
modo loquendo, impropríe tamen dictus nepos suus dici po-
test l. suus quoq; in princip. ff. de hæred. institu. facit gloss. in l.
sed si sub conditione. §. nepotes inf. de hæredi. instit. Quinimo
dixit gloss. reputata singu. in l. si fœmina. C. ad senatusconsul.
4 Turpil. † quod appellatione suorum veniunt coniuncti vsq;
ad septimum gradum. Quod intellige largo sumpto vocabu-
lo. Liberi autem in potestate, & non sui, dicuntur nepotes,
pronepotes, & deinceps, omnes isti sunt in potestate ascendẽ-
tis d. § sui. attamen viuente eorum patre, qui est in potestate,
& qui occupat primum gradum, nepos suus hæres non dici-
tur, quia suitas est ita nobilis quod non capit nisi vnum gradũ
l. 1. §. sciendum infra de suis & legiti. Et istud, quod nõ sint sui,
intellig te procedere quo ad successionem ab intestato, vel cõ
tra testamẽtum, quia si essent pręteriti vel exhęredati, per eos
testamentum non posset expugnari l. si quis filio exhæredato.
in princ. infr. de iniust. rupt. irritoq; testa. Ex testamento bene
5 possunt effici sui hæredes auo. Verbi gratia, † testator filium
exhæredauit, nepotem ex eo hæredem instituit, iste nepos dice
tur esse suus hæres auo, ex quo ab eo hæres fuit institutus. Ca-
sus est not. in l. qui in aliena. §. interdũ inf. de acqui. hęred. & di
cit Io. Faber in d. §. sui. quod per illum tex. limitantur omnia
iura, quæ dicunt, ꝙ nepotes non sunt sui hæredes auo viuente
patre, quia intelliguntur ab intestato, vel ex testamento con-
tra voluntatem aui. Ex testamento autem secundum eius vo-
luntatem bene possunt esse sui hęredes. Et dicit Ioan. de Imol.
in l. sub conditione. §. eo. quod tex. in d. §. interdum, est singula
ris, sed errãt, quia similis est tex. in l. filius patroni. ff. de bon. lib.
quem pro concordanti adducit Bar. in l. si inf. de condi. institu.
Et ratio est, quia exhæredatus habetur pro mortuo l. 1. §. si pa-
ter infr. de coniungen. cum emancipa. libe. Sed contra hoc ar-
6 gui potest, & fortiter. † Exhæredatio effectum non sumit, nisi
adita hæreditate l. filium. §. sed cũ exhæredatio. inf. de bo. poss.
contra tabul. Respondetur quod in casu nostro exhæredatio
statim sunt effectum absq; alia aditione hæreditatis, propter
suitatem nepotis instituti l. filius qui patri. cum ibi notatis. ff.
de vulg. & pup. subst. tu. Alia potest esse ratio. Nam exhæreda-
tus desinit esse suus l. 1. §. sciẽdum. ff. de suis & legiti. & ibi no.
Barto. Cum ergo primus gradus sit priuatus suitate, merito
fit transitus ad secundum gradum. & hãc rationem tradit prę
ceptor meus in l. qui se patris in 2. col. C. vnde lib. Sed iterum
instari potest, cum filius exhæredatus pro mortuo habeatur,
& perinde censeri debeat, ac si non esset in rerum natura l. si
propona. §. fi. de inoffi. testa. l. plane. §. si duobus inf. de legat. 1

7 † Cur si pater filiũ exhæredet, nepotem viuo prætereat, extra-
neo hærede instituto, dicto nepoti non permittitur testamen-
tũ aui impugnare l. si quis posthumos. §. 1. s. eo. do. Alex. in d. l.
si quis posthumos. §. 1. de hoc plurimũ admiratur, & nullã dat
responsionẽ nec vnq̃ ad hoc vidi dari congruũ responsum, &
sępius de hoc interrogaui pręceptores meos. Cogitabã si dici
poterat, & credo veritatẽ dicere, qđ ideo in casu prædicto ne-
pos præteritus non põt impugnare testm̃ aui, quia qñ testator
filiũ exhæredauit, & extraneũ hæredẽ instituit, ista exhæreda-
tiõ effectũ non sumit, nisi post aditã hæreditatẽ per hæredem
scriptũ l. filiũ. §. sed cũ exhæredatio. & sic tẽpore mortis aui. &
antequam hæres extraneus ab eo institutus eius hæreditatem
adiuerit, nepos nõ potest dici suus, quia adest pater. qui adhuc
non desinit esse suus, & dictus nepos, destituto testamento
per non aditionem hæreditatis, non posset auo succedere pa
tre superstite l. si quis filio exhæredato. in princip. Cum ergo
sit dictus nepos huius conditionis quod non possit auo suc-
cedere ab intestato, eidem non competit ius expugnandi testa
mentum. §. item adoptiuos institu. de hæredit. quæ ab intesta.
deferun. & inferius hoc ponit Bart. declarans istam consequẽ-
tiam, videlicet quod is, qui ab intestato non potest succedere
patri, si fuerit pretetitus testamentum expugnare non potest.
Et istam credo esse veram responsionem ad prædictam obie-
ctionem, quam ab alio traditam non reperietis. Tertio & vlti-
mo præmitto, cum hic fiat mentio de lege Velleia, quod dicta
8 lex habet duo capita. Primum caput prouidet, quod † nedum
nepos nasciturus post testamentum aui viuo ipso auo & filio
iam mortuo tempore facti testamenti hęres institui possit, sed
etiam prouidet quod nepos nasciturus post testamentum aui,
ipso auo adhuc viuente, mortuo tamen filio, qui viuebat tem-
pore facti testamenti, institui possit, vt in. §. nunc de lege Vel-
leia. & ibi dicetur infra eodem. Secundum caput prouidet de
nepote vel pronepote nato tempore conditi testamenti, vt in
§. etiam infra eod. Istis sic ad euidentiam præmissis iste. §. se-
cundum Imol. Alexand. & Aretin. diuiditur in tres partes. In
prima ponitur duplex dubitatio circa dicta Galli. In secunda
quæ est ibi, hi enim casus remouetur quædam tacita obiectio.
In tertia quę est ibi, sed ex sententia. ponitur suppletio Sceuo-
læ ad dicta Gall. quæstio dupliciter formari potest, vt hic per
9 do. Alexand. † Nota primo, quod substitutio facta de nepote
sub cõditione, si moriatur filius testatoris, extenditur ad om-
nem casum. per quem filius liberatur a patria potestate, vt in
text. Ex quo infertur quod si testator nepotem instituat sub
conditione, si filius eo viuo moriatur, si dictus filius viuente
testatore fiat monachus, ista substitutio de nepote facta sor-
tietur effectum. Ita in simili per illum text. decidit Specul. in
titu. de statu. monach. quæstione. 51. vbi decidit quod si testa-
tor filium instituat, & de nepote nullam facit mentionem, si
filius fiat monachus, tunc nepos ex eo præteritus rumpit te-
stamentum, quia patre sublato de medio per monachationẽ,
per quam liberatur a patria potestate, nepos fit suus, & cum
inueniat se præteritum, rumpit testamentum l. posthumo-
rum in princip. ff. de iniust. rupt. Sed hoc dictum Specul. im-
pugnant ambo præceptores mei, videlicet, Socinus & Iason,
10 eo quia multi tenent, † quod per monachationem filius non
liberatur a patria potestate. Præterea dato quod liberetur,
per hoc non desinet esse suus hæres l. Deo nobis. C. de episco-
pis & clericis circa principium in verbo, nullo eis impedimẽ-
to ex sanctimoniali conuersatione generando. Nec ista est bo
na consequentia, aliquis est liberatus a potestate patris, ergo
non est suus, quia videmus quod filius adoptatus non est in
potestate adoptantis, & tamen succedit ei ab intestato vt suus
l. cum in adoptiuis. circa medium. C. de adopt. Præterea licet
liberetur a patria potestate per ingressum, in his tamen, quæ
eius commodum respiciunt, censetur adhuc esse in potestate
patris authent. sed episcopalis dignitas. C. de episco. & cleri.
Bartol. in l. item in potestate. ff. de his qui sunt sui vel alien. iur.
11 & † quod monachus retineat iura suitatis, firmat Bar. in auth.
si qua mulier in. 2. col. C. de sacrosan. eccl. Bal. in l. apud hostes
C. de suis & legitim. & in l. cum in adoptiuis. C. de adoptioni.
Bald. & Ange. in l. nepotes. ff. de his qui sunt vel alie. iur. Con-
firmatur hęc opinio contra Specula. licet dici possit quod mo
nachus vere non dicatur suus, eo quia liberatus est a patria po-
testate, secundum Spe. in prælleg ato versi. de sta. monach. q.
12. glo. & Bar. in l. si ex causa. §. Papinianus. ff de mino. Tamẽ
quo ad ea, quę pariunt sibi comodũ, fingitur esse in potestate.
d. l. Deo nobis, sed lex loquens de suitate quo ad aliquem effe
ctũ, comprehendit illum, qui ficte suus hæres est, is aũt dicitur
ficte suus qui vere nõ est in potestate. Casus est nota. in l. lege
12 Cornelia. in fine. ff. de testa. † Secundo noto, quod sub com-
memoratione mortis, venit etiam mors ciuilis, sed cõtra hoc
opponitur de l. cum pater. §. hæreditatẽ. ff. de leg. 2. & de l. Sta-
tius Florus. §. Cornelio Fęlici. ff. de iure fisci. vbi commemora
tio mortis facta a testatore, non verificatur in deportatione,

quæ dicitur quedam mors ciuilis.l. si necem.§.finali.ff.de bo-
nis libertorum. In isto articulo varię dantur doctrinæ, & nulla
aperit veritatem istius difficultatis. Prima fuit doctrina glos.in
capitu.placuit.16. quæstione prima.& gl.in capitu.susceptum.
de rescriptis,libro sexto.quæ voluerunt, qđ appellatione mor-
tis, non veniat mors ciuilis,nisi in casibus a iure expressis. Pro
quibus adduci potest ratio, Nam verba in dubio intelliguntur
in sensu naturali,non autem ciuili. l. si quis ita. §.finali.infr. de
legat secundo. l. fideicommissum.inf.de condi.& demon. l.si.
C.de his qui ven. ęta. impetra. Sed ista doctri.communiter nõ
approbatur, vt per Aretin.in l.ea parte.§.insulam. ff. de verbo.
obliga. Secunda fuit doctrina do. Ant. in c. cum sit.de conuer.
coniug.qui distinxit hoc modo, Aut verbum mors ab homine
fuit prolatum in materia large interpretanda, & tunc eius ap-
pellatione comprehenderetur mors ciuilis. Aut fuit prolatum
in materia stricta, & tunc non comprehenditur. Aut fuit pro-
latum a lege, & tũc venit mors ciuilis in casu, in quo mors na-
turalis nil plus sit collatura, quã mors ciuilis. Ista opinio domi.
Ant.non est vera,& contra primum membrum suę distinctio-
nis adduco tex. in l.Statius.§.Cornelio Fęlici. ff. de iure fisc. vbi
verbum,mors,fuit prolatum a testatore in vltima voluntate. in
qua lata fit interpretatio.l.in testamenti.ff.de regul.iur.& tamẽ
non venit mors ciuilis. Contra secundum membrum adduco
tex.in l.Deo nobis.C.de episco.& cleri.vbi verbum, mors,pro-
latum fuit in cõtractibus, in quibus stricta fit interpretatio.l.ve-
teribus.ff.de pact.c. cum dilecti.de dona. & tamẽ verificatur in
morte ciuili quæ causatur ex ingressu religionis.c.placuit.15.q.
13 1.Tertia fuit doctrina do.Barth.Soci. dicentis,† ꝙ appellatione
mortis venit mors ciuilis per quam ciuitas & libertas amittitur
non autem comprehenditur mors ciuilis, per quam libertas
nõ amittitur, sed tantum ciuitas l.ex facto §.si quis rogatus.inf.
ad Trebell. l. res vxori. C.de don.inter uir.& vxo.quæ doctrina
non est passim vera & contra eum adduco tex.in l.cum hic sta
tus. in §. si donator. ff. de dona inter virum & vxorem. vbi per
mortem ciuilem quis libertatem amittit,& tamen non confir-
matur donatio facta vxori, quinimo perimitur, quę tamen cõ-
firmatur morte naturali ipsius donantis.l. donationes quas pa-
rentes. C. de don. int. vir. & vxo. l. cum hic status. § ait oratio.
ff.eod. Item contra eam vrget tex.in l.actiones.§.publicatione.
pro socio.vbi mors ciuilis,per quã libertas non amittitur,com-
prehenditur appellatione mortis,quo ad extinguendam socie-
tatem. Quarta est doctrina Cy.& Bald.in l.Deo nobis.C.de epi-
sco.& cleri.Bar. in l.ex ea parte. §. insulam. ff.de verb.obli. & in
leg.si cum dotem.in fin princip.ff.solut.matrimo.& in authen.
si qua mulier.C.de sacrosan.eccles.Imo. & Alexand. in l. ex fa-
cto. §.si quis rogatus. inf.ad Trebel. Et hanc doctrinam sequũ-
tur Canonistæ in d. c. cum sit. Nam dicunt præfati doctores,
14 † ꝙ mors ciuilis habens effectum mortis naturalis quo ad ca-
sum, de quo agitur,comprehenditur appellatione mortis. d. l.
actione.§.publicatione.ff.pro socio. Nã societas morte extingui
tur,quia non transit ad hæredem socij. l. hæres.& l.adeo. ff. pro
socio. Verum quia socius deportatus cum publicatione bono-
rum, fiscum habet hæredẽ.l.2.C.ad leg. Iul.de vi.ideo ibi mors
ciuilis venit appellatione mortis. Et hãc rationem considerat
ibi Iurisconsultus, si eius verba recte inspiciantur. Istud etiam
probatur in tex.isto. Nam ad causandam suitatem in personam
nepotis, eundem effectum operatur mors ciuilis, videlicet fi-
lii deportatio.§.pari ratione.institu.quibus.mod.ius pat.pot.sol.
quem operatur mors naturalis,quia utroque casu filius desinit
esse suus, ideo nepos ingreditur gradum suitatis patre sublato
de medio per deportationem. §. sui. institu. de hæred. qualita.
& differen. ideo hoc casu appellatione mortis veniet mors ci-
uilis. Si autem mors ciuilis non operetur eundem effectum
quem mors naturalis quo ad id, de quo agitur,tunc appellatio-
ne mortis non veniet mors ciuilis.leg.ex ea parte. §.insulam. &
15 dicta.leg.Statius.§.Cornelio. & † mors ciuilis non dicitur ope-
rari eundem effectum, quem mors naturalis, quando infertur
melior conditio expectando mortem naturalem propter ma-
iorem dilationem, vt in casu. dicti. §. insulam. & dicti. §. Cor-
nelio Fęlici. Ita declarant Imol.& Do. Alexan.in dicto. §.si quis
rogatus. Aretin.in d.§.insulam. & hæc est communis doctrina,
quæ traditur in hoc articulo arduo atque difficili. Contra in-
surgunt satis ingeniose Moderni quidam repetentes, dicentes
eam non esse veram. Et primo contra eam adducunt text. in §.
Cornelio Fęlici. vbi quo ad bona subiecta fideicommisso eius-
dẽ est effectus mors ciuilis, cuius est mors naturalis,quia hęres
grauatus de restituendo, ita priuatur bonis hæreditariis per de-
portationem, & sic mortem ciuilem, sicut & per mortem na-
turalem, & tamen ibi expectatur mors naturalis. Ad idem ad-
16 ducunt textum in dicto. §. insulam. † vbi bona deportati tran-
seunt in fiscum tanquam hæredem, & deportatus desinit esse
debitor, & actio quæ competebat contra eum, intentatur con-
tra fiscum.leg.2.C.ad leg.Iul.de vi.leg.2.ff.de capit. dimi. & ta-
men ibi expectatur mors naturalis, nec commodum maioris

dilationis considerari debet,ex quo ex parte illius,cuius fauore
fuit apposita dilatio, effectum non potest operari. leg. a filio.§.
alumno.infra ad Trebel.Salic.& Paul.de Cast. in l.ambiguita-
tem. C. de vsufructu. Sed defendendo hanc communem do-
ctrinam huic fundamento potest responderi qđ commodum
maioris dilationis consideratur licet non possit operari effectũ
in personam illius,cuius fauore fuit apposita conditio,dum tñ
operetur effectũ in personã hæredis eius.l. Publius.§.si.ff.de cõd.
& dem. In casu ergo dictorum iuriũ effectũ operatur dilatio in
personã fisci,qui censetur hæres deportati.l.2. C. ad l.Iul de vi.
Scđo adducunt idem repetentes tex.in l. Deo nobis.C.de epis.
& cle. vbi professio, & sic mors ciuilis non operatur eundẽ ef-
fectũ,quẽ mors naturalis, quia expectãdo mortẽ naturalẽ ma-
ius cõmodũ mulier professa consequi potuisset ex dote, illius
vsumfructũ saltẽ in cõi percipiendo, & tñ ibi verbum mors ve
rificatur in morte ciuili. Sed adhoc ẽt rñderi põt, ꝙ istud com-
modũ, ꝙ ipsi mulieri professę contingere potuisset ex ista lon-
giori dilatione,cũ veniat in quandã cõsequentiã nõ est cõside-
rabile.arg.tex.cũ ibi not.in §.legatarijs.Insti.de testa.& l.in tm.
§.vniuersitatis. & qđ ibi no. Bar.ff.de re. diui. Tertio adducunt
17 tex.in l.sed si alia.§.1.ff.de bo.dam.vbi dicitur † qđ filia depor-
tata,& affectionẽ ad maritũ mutante, actio ad dotẽ consequẽ-
dã insolidum patri acquiritur, sicut si filia mortua esset naturali
ter.l.vnica.§.videamus. C. de rei vxo.acti. & tñ ista mors ciuilis
non operatur effectum mortis naturalis. Patet quia si filia natu
raliter esset mortua actio nullo mõ sibi cõpeteret, & tñ si mu-
lier sui iuris deportetur,soluto demũ matrimonio sibi compe-
tit actio ad dotẽ consequendã, quasi hodie nata sit actio. Solu-
tio, tpe quo pater agit ad dotẽ consequẽdam, eundẽ effectum
operatur mors ciuilis, quẽ operatur mors naturalis,qa cũ filia sit li-
berata a potestate patris per deportationem. §. pari rõne. Insti.
quib.mod. ius pat. po.sol.& hoc ex delicto suo, sine qua patria
ptãte communio non põt esse inter filiam & patrẽ.l. 2.§.qđ si
in patris.ff. sol.mat. ideo soli patri actio quærit,ac si filia p mor-
tẽ suam a ptãte patris esset absoluta. Nõ obstat finis illius legis
quia ibi mulieri deportatę cõpetit actio ad dotẽ cõsequendam
quia tpe deportationis durabat matrimonium, ideo si post de-
portationẽ dissoluat, eidẽ competit actio ad dotẽ consequẽdã.
Nõ enim prohibetur deportatus acquirere post deportationẽ,
& pro acquisitis actionem exercere.l.si mandauero. §. is cuius.
ff.manda. Vltimo adducũt tex.in l.intercidit. ff. de condi.& de-
mon.in fi.vbi mors ciuilis non operatur eundem effectũ,quem
mors naturalis,& tñ comprehendit appellatione mortis. Patet
18 quia † damnatus in metallum,a principe restitui posset,& ad le
gatum admitti purificata conditione, prout deciditur in primo
casu illius. Nihilominus dicitur ibi qđ per illam mortem ciuilẽ
intercidit legatum conditionale, quia mors ciuilis, per quã serui-
tus irrogatur, morti assimilatur. Solutio. Ad illum tex.duplici-
ter potest responderi. Nam ideo ibi legatũ intercidit per mor-
tem ciuilem, ex qua libertas amittitur. quia qđ dãnatus in me-
tallum restituatur, non est cõsiderabile.& existimatur euenire
non posse, cum a solo principe fieri possit, & cũ difficultate fiat.
l.apud Iulianum.§.6.ff.de leg.1.l.qui cũ maior.in princ.ff.de bo.
lib.cũ simili. Nec obstat si opponatur de.d.l.intercidit.in princ.
in verbo, quia in ciuitate restitui poterat quia ille text. loquitur
in deportato, nõ aũt de damnato in metallũ,cuius pęna maior
est,& per consequens maius delictum.c. non afferamus.23.qõ.
7. ideo nõ est spes probabilis qđ restituatur iste dãnatus in metal-
lũ,licet secus sit in deportato. Secundo, & melius,potest respõ-
19 deri † qđ ideo ibi legatum extinguitur per damnationẽ in me-
tallum,quia cum sit factus seruus pęnę, ad legatum non possit
admitti,etiam si a principe restitueretur, vt declarat Bar. in l. si
cognatis.in 1.lec.ff.de reb.dub.& in l. 1.§.filius.ff.ad Tert. Fru-
stra ergo expectatur restitutio principis,cuius euentus nullum
debet effectũ operari.l.aliquando. ff.ad Velleia.c.cũ contingat
de rescri.& ista est vera solutio ad illũ tex. Ex quibus patet opti-
me defensatam esse cõem opinionem ab obiectionibus istorũ
repetẽtiũ. Ego in ista difficultate trutinatis & diligẽter ꝯsidera-
tis iuribus, quæ de hac mã loquuntur, puto principaliter posse
considerari duos articulos. Primus est qñ a lege fit mentio de
morte. Scđs casus est, vbi mentio mortis fit ab homine. Circa
20 primũ articulũ. Pono aliquas cõclusiones. † Vbi a lege fit mẽ-
tio de morte,verificatur etiã in morte ciuili, quę in casu,de quo
agitur,operatur eundem effectum,quem mors nãlis.vt s. dictũ
fuit. & hęc conclusio procedit ẽt si ex tali morte nõ contingat
amissio libertatis. sed tantummodo ciuitas amittatur. l. actio-
ne. publicatione.ff.pro soci.l.insulam.in princi.ff.solut.matri.
l.sed si alia.§. 1. ff.de bon.damnato cum alijs superius allegatis.
Fallit ista conclusio in casu.l.cũ hic status §.si donator.ff.de do-
nationi.inter vir.& vxor. vbi si donator fiat seruus alicuius pri-
uati soluitur matrimoniũ, sicut solueretur morte naturali,& ta-
men non confirmatur donatio. Immo perimitur, cum alias
soleat confirmari morte donantis. leg. donationes quas paren-
tes.C.de donati.inter vir.& vxorem. Ratio illius tex.est pulchra
& subtilis.

& subtilis, ad quam rogo diligenter aduertatis. Nam quis non
potest fieri seruus priuati, nisi patiatur se venundari ad preciũ
participandum §. fi. instit. de iur. person. itaq; cum liber homo
patiens se venundari trãsferat personam suã in aliũ, & per con
sequens censetur transferre bona quę hẽt, cũ bona sint acces-
soria personę, arg. tex. in l. si adoptauero. ff. de præcar. gl. & doc.
in auth. ingressi. C. de sac. sanc. eccl. & gl. in c. quod test. de cle.
coniug. & per istã translationẽ bonorũ censetur reuocata ipsa
donatio. l. si maritus tuus. C. de bon. inter vir. & vxo. & cũ sit re
uocata non põt confirmari morte ciuili, quia nec ẽt confirma
retur morte naturali d. l. si maritus tuus, & ista est vera & noua
21 intelligentia ad illum tex. † Secũda sit conclusio, appellatione
mortis a lege facta, non cõprehenditur mors ciuilis, nec in ea
verificaretur qñ expectando mortẽ naturalẽ idẽ effectus insur
gere possit, vt in casu l. res vxoris C. de don. inter vir. & vxo. vbi
dr̃ φ donatio facta a viro vxori, quæ morte cõfirmatur, nõ assu-
mit robur per deportationẽ ipsius donantis, quia matrimoniũ
non dissoluitur per deportationẽ. Itaq; cũ adhuc duret matri-
monium tpe mortis naturatis expectando illud tempus, nõ vi-
tiatur ipsa donatio. Non consideratur ergo mors ciuilis. Sic ẽt
intelligatur tex. in l. sed si interim §. 1. ff. de do. inte. vir. & vxor.
vbi donatio causa mortis facta a viro vxori, non infirmatur per
deportationẽ, nec ẽt confirmatur, licet secus sit in donatione
causa mortis facta ab extraneo, quæ per deportationẽ infirma-
tur l. si aliquis. ff. de don. cau. mort. sicut expirat alia vltima vo-
lontas l. eius §. 1. ff. de testa. Et ratio quare nõ infirmetur dona-
tio cã mortis facta a viro vxori est, quia censetur in dubio facta
affectione naturali, l. cũ hic status §. fi. ff. de don. inte. vir. & vxo.
in verbo, quia nõ quasi ad extraneũ, sed quasi ad vxorẽ fecerit.
Facit tex. in l. tutor. §. quæ tutoribus ff. de exc. tut. & cũ post de-
portationẽ adhuc duret illa affectio maritalis, quia nõ est solu.
matrim. vt dictũ est, durabit ẽt ipsa donatio cã mortis. Nõ etiã
confirmatur, quin possit reuocari, quia expectãdo mortẽ natu
ralẽ poterit ipsa donatio cõfirmari, cum illo tpe duret matri-
monium, & sic adsit qualitas affectionis maritalis, pp quam fa
cta fuit donatio. Iste ẽt est pulcher & subtilis intellectus ad prę
22 dicta iura, quæ ab aliis non ita declarata inuenietis. † Tertia sit
conclusio. Dispositio legis loquens de morte, non verificatur
in morte ciuili, qñ ex illa vitiaretur dispõ, quæ alias effectũ pos-
set sortiri expectando mortẽ naturalẽ l. intercidit ff. de condit.
& demõ. Sẽper. n. assumi debet interpretatio vt actus potius va
leat q̃ pereat l. quoties ff. de reg. iur. c. Abb. de verb. sig. Quarta
sit conclusio. Dispositio legis loquentis in causa mortis, verifi
catur in morte ciuili, quando expectando mortem naturalem
actus vitiaretur, vt in casu l. res vxoris, superius alleg. vbi si ma-
ritus damnetur in metallũ, quo casu dissoluitur matrimoniũ,
confirmatur donatio non expectando mortem naturalẽ, quia
vt confirmetur donatio oportet donantem esse maritum tem
pore quo donatio est confirmanda d. l. cum hic status §. si do-
nator. & l. donationes quas parẽtes. C. de don. inter vir. & vxo.
l. si quis stipuletur. vbi gl. & Paul. de Cast. ff. solu. matr. Expectã-
do aũt mortem naturalem non adesset ista qualitas, pp quam
donatio sumit robur, ideo vitiaretur. Non ergo expectandum
est dictum tẽpus mortis naturalis, quia vt actus potius valeat,
& nõ pereat, plerunq; admittatur verborũ improprietas l. quo-
ties inf. de reb. dub. cum vulg. Et istę quatuor cõclusiones suffi
ciant pro primo articulo. Secũdus est articulus, quando verbũ
mors exprimitur in dispositione hominis, in quo etiam pono
23 aliquas conclusiones. † Prima est. Dispositio hominis loquen-
tis de morte, non verificatur in morte ciuili, quę per omnia nõ
habet effectum mortis naturalis, licet ad id de quo agitur, ha-
beat effectũ dictę mortis. Iste est proprius & verus intellectus
l. Statius Florus §. Cornelio Fęlici. ff. de iure fisc. Nam quo ad
restitutionem fideicõmissi cessat causa dilationis ita per mor-
tem ciuilem, sicut cessat per mortem naturalem. Verũtamen
quia deportatus potest alia bona acquirere, vt ibi est text. quæ
non potest naturaliter mortuus, per omnia non habet eũdem
effectum dicta mors ciuilis, ideo in ea non verificatur disposi-
24 tio testatoris, qui de morte loquutus est. † Secunda sit conclu-
sio. Dispositio hominis loquentis de morte verificatur in mor-
te ciuili, quæ per omnia habet eundem effectum, quem mors
naturalis, in actibus tamen iuris ciuilis l. ex facto. § si quis roga-
tus, inf. ad Treb. & dixi in actibus iuris ciuilis, vt tollatur oppo-
sitio, quæ fieri posset de l. si in metallum inf. de his quæ pro nõ
scrip. vbi damnatus in metallum capax est legati alimentorũ,
quia cum viuat naturaliter sine alimentis viuere non potest.
25 † Tertia conclusio. Pactum conceptum in casu mortis verifi-
catur in morte ciuili, id est in ingressu religionis, quando mors
est necessaria ad validitatem illius actus, vt in casu l. Deo nobis.
C. de epis. & cler. nam sponsus non potest lucrari dotẽ sponsę
siue vxoris, nisi matrimoniũ soluatur morte vxoris, quia ↄstan-
te matrimonio, ẽt duntaxat per verba de presenti ↄ̃cto, prohi-
bita est donatio inter vir. & vxo. l. pen. ff. de don. inter vir. & vx.
Ista ergo conditio vt maritus lucretur dotem, si vxor præmo-
riatur est necessaria ad validitatem actus, ideo adimpleri põt in
morte ęquipollente morte naturali, in casu quo agitur, vt quia
per eã soluitur matrimoniũ iuxta ea, quę tradit hic Bar. inf. per
tex. in l. 3. C. de inst. & subst. sub cõd. fact. Ista est vera & propria
rõ. d. l. Ideo nobis, licet repetentes hic ↄsiderarẽt aliã rõnẽ, quę
26 satis est subtilis & persuasiua, mihi tñ parũ ↄcludens. † Vltima
sit ↄclusio, qñ spãliter prouisio est facta de morte naturali, tũc
sub generali dispõne loquente de morte, nõ comprehenditur
mors ciuilis. Ista potuit esse rõ. c. susceptũ. de rescri. lib. 6. prout
ẽt dñi repetẽtes adducentes no. per Bart. in l. hoc iure. ff. de sol.
dum rñdet ad l. non solum ff. solu. matr. Quod vltra eos confir
matur. Nã vbi appellatione mortis venit mors ciuilis, illud ꝓ-
cedit ex quadã mente disponẽtis, vt in text. nostro. Sed expres-
sum facit cessare tacitũ l. cũ ex filio. §. pen. ff. de vulg. & pup. fa-
cit ẽt in simili φ dicit Bald. sing. in l. in multis ff. de statu ho. vbi
dicit, φ qñ lex loquitur discretiue, id est, de masculo de per se,
itẽ & de fęmina de per se, tũc masculinũ non ↄcipit fęmininũ.
alleg. tex. in l. si ita scriptũ ff. de libe. & posth. Vel aliter dici põt
φ dispõ generalis non cõprehẽdit id, de quo spãliter facta fuit
prouisio. l. cohęredi. §. qui patrẽ ff. de vulg. & pupill. l. doli. ff. de
verb. obl. & istã credo esse veritatẽ in ista difficultate, q̃ a nullo
ita discussam reperiens. Et vt ista doctrina reddatur vtilior, & fa
27 cilius eius effectus intelligatur. † Quęro de vna qõne, testõr gra
uauit hẽdem de hẽditate restituenda sub conditione, si sine li-
beris decesserit. iste hẽs ingressus est religionem bonorũ in cõi
incapacẽ vt puta, Sancti Dominici, vel Sancti Francisci. Quæri
tur an fideicõmissarius statim vocabitur ad dictã hẽditatem.
Bar. in l. cũ pr̃ §. hęreditatẽ ff. de leg. 2. tenuit φ statim admitten
dus sit fideicõmissarius. Idẽ voluit Bar. in tra. minorica. in 3. par
te. Imol. Paul. de Cast. in l. ex facto. §. si quis rogatus ff. ad Tre-
bell. Ang. in d. l. ex facto. §. ex facto. qui per hoc adducit tex. in l.
intercidit, in fin. ff. de cond. & dem. Alex. in cons. 13. incip. circa
primũ dubiũ quo quæritur in 1. col. lib. 3. & est cõis conclusio.
pro qua facit tex. in d. §. Statius Florus. §. Corn. Fel. ff. de iur. fis.
arguendo a cessante rõne, dũ dicit ibi tex. potuit. n. alias res ac-
quirere deportatus, quæ quidẽ rõ cessat in casu nostro, in quo
nec ĩ particulari nec in cõi aliquid acquirere põt iste ingressus.
Hanc ẽt opin. tenent. d. Ant. & Abb. in c. in pręsentia, de prob.
col. 18. vers. sed circa hoc cadit alia qõ. Ioan. de Imol. in l. cum
pr̃ §. hæreditatem ff. de lega. 2. in hoc tenuit ↄ̃rium, quẽ sequi-
tur Alex. in d. l. ex facto. §. ex facto. dĩt. n. ipsi expectandam esse
mortẽ naturalem, cui inest maior dilatio, propter quam mors
ciuilis non operatur eundem effectum, quem mors naturalis,
vt dictum est sup. nec huic argumento obstat responsio repe-
tentium, qui dicunt quod ista maior dilatio non consideratur
in fauorem tertij. ex quo non potest operari ad commodũ gra
uati, sm̃ Salic. & Paul. de Cast. in l. ambiguitatem. C. de vsufru.
quia ista responsio est ↄ̃ tex. in d. l. Statius Florus. §. Corn. Fęlic.
vbi expectatur mors naturalis ad cõmodum fisci, & non ad cõ
28 modũ grauati. † Præterea quando quis ingreditur religionem
bonorũ incapacem, succedunt in eius bonis ab intestato proxi
miores, sm̃ dom. Ant. Abb. & cõiter scribentes, in d. c. in præ-
sentia, de probat. in 16. col. licet ergo dilatio expectationis mor
tis naturalis non operetur commodum respectu ipsius graua-
ti, operatur tamen commodum respectu succedentiũ ei ab in
testato, qui eius vice funguntur l. cum a matre. C. de rei vendi-
ca. in auth. de iureiur. a mor. præs. in princ. & istud sufficit. & l.
Publius §. fi. ff. de condit. & demonst. Paul. de Castr. in l. a filia.
§. alumno. ff. ad Trebell. Secundo contra dictam communem
sententiam vrget tex. in d. § Cornelio Fęlic. in ratione sui dum
dicit. Potuit enim fideicommissarius præmori ante ipsum gra-
uatum quo casu extenditur fideicommissum l. vnica. §. sin au-
tem sub conditione. C. de cadu. tollen. Præterea, & tertio, licet
grauatus ingrediatur religionem bonorum incapacem, & nõ
possit aliquas res acquirere, potest tamen honores & dignita-
tes ecclesiasticas, cap. nullus, de electione. libro 6. & per conse-
quens per omnia non habetur pro mortuo. prout contingit in
damnato in metallum d. l. intercidit. in fin. ff. de conditio. & de-
monstratio. Cogitabis super istis, quia disputatiue hæc opinio
29 posset teneri contra communem. † Secunda sit conclusio. Gra
uatus de restituendo post mortem, si ingrediatur religionem
bonorum in cõmuni capacem non statim tenebitur restitue-
re, quinimo expectãda erit mors naturalis, & interim bona re-
manebunt penes ipsum monasterium, secundum Bart. in d. l.
cum pater. §. hęreditatem. & in d. l. Statius Florus. dom. Ant. &
Abb. in d. c. in præsentia. Hanc conclusionem confirmo tripli-
citer. Et primo si ingrediens religionem bonorum in commu
ni capacem aliquem hæredem instituat, non statim conseque-
tur hæres hæreditatem sed ingressus expectabitur naturalis, &
interim hæreditas erit in pendenti, secundum Bar. in d. auth. si
qua mulier. C. de sac. san. eccl. & in l. res vxoris C. de don. inter
virum & vxo. Secundo confirmatur, nam si pater ingrediatur
religionem bonorum capacem, filio non debetur legitima an
te patris mortem naturalem, sm̃ Petr. Cyn. Bar. Salic. & Fulg.

in d. auth. si quis mulier. Alex. in l. si cum dotem in prin. ff. sol. mat. Bald. in c. si pater de testa. lib. 6. quia filio non cõpetit aliquod ius in bonis paternis eo viuente l. [illegible] si impubens. ff. de colla. bono. [illegible] præmatura est enim species col [illegible] ationis [illegible] nat is, de cuius hæreditate agitur. Nã quod filius possit mori ante patrem, ideo mors naturalis [illegible] patris expe[illegible]
30 d. §. Cornelio Felici [illegible] eterno † [illegible] naturalem habeat vsumfructum, non ex[illegible] per han[illegible] quinimmo [illegible] penes qd [illegible] te naturali postea [illegible] Ita decidit Specul. in tit. de sta. mo. q. 47. Imol. in l. cum [illegible] ff. de leg. [illegible] & communiter scribentes in auth. ingressi. C. de sac. san. eccle. Sed [illegible] quia cõtra hanc [illegible] cõclusionem [illegible] Testator grauans [illegible] de hæreditate restituẽda [illegible] tanquã hæredem [illegible] l. Lucius Titius testamento ff. de fideicõ. lib. sed expectãdo mortem [illegible] fideicõmissum, cum illo tempore nõ sit ista qualitas. Ne ergo [illegible] tur illa dispositio, non erit expectanda mors naturalis, vt dictũ fuit in 4. cõclusione. Cogita tũ, quia si vrgeri [illegible] respondere poteris huic [illegible] Secundo pondero tex. in d. §. Cornelio Felici [illegible] Potuit [illegible] res acquirere [illegible] commodum proprium nil sibi quærere potest. Et [illegible] considerandum l. cum [illegible] ff. de [illegible] edic. l. 3. §. 1. ff. de leg. præstan. † [illegible] tia leg. s Velleiæ, secundum Aret. & [illegible] quod vbi [illegible] ratione in [illegible] materia [illegible] sio [illegible] casu ad casum, tunc ex mẽte eiusdem legis [illegible] similli materia ad eundem casum [illegible] Declaro, l. ex [illegible] ducta a Velleio [illegible] testament[illegible] a nepote, extendit prouisionem Galli loquentis [illegible] ad omnes casus, quibus filius desi[illegible] esse suus, & [illegible] pos[illegible] naleatur in vita testatoris, vt [illegible] uers. & bene. propterea Iuriscõ[illegible] [illegible] naleatur post mortem, [illegible] ad omnes cas[illegible] [illegible] ductio [illegible] [illegible] contingent [illegible]
32 vt hoc per [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible] institutio facta [illegible] hæredem [illegible] hæri [illegible] C. cõmu. de succe. [illegible] nepos veniens [illegible] testatore. Ex his doct[illegible] [illegible] persona magis directa a testatore [illegible] Pet. de Anchar. cons. [illegible]
33 Vel decreta, quod [illegible] fuit [illegible] [illegible] vxor, [illegible] & hic pro omni [illegible] posth. [illegible] fratres [illegible] discussio. Vt [illegible] Alexan. in l. cum [illegible] [illegible] hære [illegible] entes, quia ex [illegible] [illegible] quod [illegible] tur, cum fauore nepotis hoc [illegible] Iustio. C. [illegible] ff. de [illegible] Alias limita [illegible] regulam videre per Modest. in l. si ff. de vulg. & pupil. & in l. si [illegible] sed quos me remitto, quia tractare hic mater [illegible]

34 num, prout faciunt aliqui, est egredi terminos. §. nostri. † Vltimo noto quod dispositio facta in casu per modum conditionis, extenditur ad alium casum facit tex. in l. fi. C. de posth. hære. institu. & tex. in l. Titius. §. Lucius sup. eod. Et ratio est, quia conditio erat necessaria, & hoc per Barto. Sed contra hoc opponit Bar. iste casus de quo in tex. conditionaliter fuit expressus. Nam fuit dictum si filius meus me viuo morietur, conditio autẽ adimpleri debet in forma specifica l. Meuius, & l. qui hæredi in prin. ff. de condi. & demõ. Solutio, vt hic per Barto. priusquã discutiam veritatẽ eorũ, quæ tangit Bar. prius examinare proposui an verũ sit assumptũ Bar. inquantũ dicit quod conditio debet adimpleri in forma specifica. Nam semper etiã dũ fui scholaris reputaui istam regulã, quam vbique tradunt doctores esse falsam, & quod imò conditio põt adimpleri in casu æquipollenti. Istud multipliciter probatur, Et primo. Nam vbi aliquid formaliter est adimplendum per æquipollens, non potest adimpleri, etiã si casus sit multum fauorabilis l. qui Romæ. §. Flauius Hærmes ff. de verbo obliga. quem ad hoc no. Bal. in l. testamentum. C. de test. & in l. fi. C. si manci. ita fuerit aliena, & hoc firmant Bal. Ang. & Mode. in l. 1. sup. eo. Hinc est quod vbi pro forma in aliquo actu requiritur trina citatio, non sufficit vnica peremptoria, licet tribus æquipolleat l. ad peremptorium. ff. de iudi. Ita tenet glo. in clemen. 1. in verbo, tertio de vi. & hone. cleri. pro qua soleo põderare tex. in c. constitutionem in siuncto c. statuimus de sent. excom. lib. 6. illa iura hoc mo-
35 do inducendo vno prius præmisso videlicet † quod ista verba statuimus, sancimus, & similia, sunt noui iuris promulgatoria non autem antiqui iuris declaratoria. gloss. est in clemen. 1. in verbo, cẽsemus de cõcess. præben. glo. in c. 1. in verbo, receperit de cle. non residẽ. in 6. Dicitur ergo in c. statuimus, qđ participantes cum excommunicatis non aliter possunt excommunicari maiori excommunicatione, nisi prius ter fuerint moniti, vt desistant ab illorum participatione. Pondero illa verba, nõ aliter, quæ important illas citationes esse de forma l. de his. ff. de transac. vbi Barto. in l. 2. C. de venden. re ciui. lib. 11. Postea Romanus Pontifex in c. constitutionẽ de nouo statuendo disponit quod in casu dicti capituli, statuimus sufficiat vnica citatio peremptoria, ergo nisi ita de nouo statuisset in casu dicti c. statuimus in quo trina citatio pro forma requiritur, non vnica peremptoria, non satisfecisset, alioquin vana fuisset illa constitutio de nouo ædita a Romano Pontifice, qđ non est dicendũ c. si Papa de priuil. lib. 6. c. si Romanorũ. 19. distin. Facit etiam pro confirmatione glo. in cle. 1. in verbo, quinetiã, de cõcess. præben. Sed ego habeo qđ cõditio adimpleri potest in casu æquipollenti, vt probabitur, ergo non est vera illa regula, quã vbique tradunt Bar. & doc. videlicet qđ conditio sit adimplenda in forma specifica. probatur ista minor infrascriptis rationibus. Et primo, vbi pro forma aliquid est adimplendum, adimpleri debet in casu vero, non autem in casu ficto, secundum Arg. in l. 1. sup. eo. & l. vbi autẽ non apparet. §. ult. illud. ff. de verb. obli. vbi dicit qđ in casu cle. appellanti. de appel. nõ sufficit exprimere causas grauaminis per relationẽ quæ fiat ad acta cum talis expressio pro forma requiritur, & tamen talis expressio relatiua dicitur ficta expressio l. Titia. §. fi. & ibi no. doc. Franc. Areti. ff. de verb. obli. Sed conditio potest adimpleri in casu ficto l. si fundus. ff. de condi. & demõ. vbi conditio adimpleta in persona pupilli adimpleri potest in personam tutoris, qui ficte loco domini habetur l. qui fundum. §. tutor. ff. de viuc. pro empto. Secundo adduco tex. in l. in conditionibus. §. si patro-
36 nus ff. de conditionibus & demonstratio. † vbi conditio de dãdo sub conditione, si hæres non erit, verificatur etiam in bonorum possessore qui tamen impropriè, & ficte est hæres l. 2. ff. de bono. posses. hære. peti. in verbo, veluti hæredes, quod dictio denotat quãdam fictionem l. penult. C. de interdic. matrimo. inter tuto. & pupil. in verbo, veluti in confessum manet actio tutelæ. & ibi Bald. not. Tertio adduco tex. in l. Iulianus. ff. de cõditio. & demonstra. vbi dicitur, si cui legatum fuit relictũ sub conditione si hæredi decem dederit, & dictus hæres acceptotulerit 1. si legatario dicitur adimpleta conditio, non quasi dederit, sed quasi per heredem stetetit quominus cõditio adimpleatur, & tñ acceptilatio non est vera datio, nec vera solutio, imo ficta l. 1. in princ. in verbo, exẽplo solutionis. ff. de acce. §. nẽ per accept. in diem. inst. tu. quib. mo. tol. oblig. Quarto adduco textum in l. pater familias. ff. de vulga. & pupilla. vbi ista conditio, si Titius mihi hæres erit, verificatur in casu, in quo dictus Titius fuerit hæres hæredis dicti testatoris. De quo etiam per Barto. in l. qui duobus infra de cond. & dem. & per Aret. in l. cũ filio. in 9. col. ff. de leg. 1. & tamen hæres hæredis impropriè & nõ verè primi testatoris est hæres l. si quis filiũ. §. fi. ff. de acquir. hære. ponderando verbum, videtur, qđ denotat quãdam fictionẽ & impropriètatẽ l. 1. §. deiecisse. ff. de vi & vi ar. Facit tex. in l. cum hæreditatem in fi. cum l. seq. ff. de acquir. hæred. Facit etiã tex. in l. si peculium. §. hæredi. ff. de sta. lib. & tex. in l. mortuo. in fi. eo. titu. in verbo, quia hæredi vt soluere, quia alii

eius

eius voluntates soluit. Quinto adduco tex. in l. si peculium. §.
37 1. & tex. in l. statulib. §. 1. ff. de statulib. vbi dicitur, † φ si alicui es-
set relicta libertas sub conditione, si hæredi decem dederit, dici
tur adimpleri cõditio, si legatarius cõpensat cum hærede, & ta
mẽ cõpensatio nõ dr̃ vera solutio. l. si debitor ff. qui pot. in pig.
hab. in verbo, perinde haberi dẽt, ac si priori creditori pecunia
soluta fuisset, φ verbũ, perinde, denotat fictionẽ l. sed si leg. . p-
inde. ff. de pe. hę. l. quia perinde ff. de cõfir. tut. Hinc est, φ cũ iu
ramẽtum adimpleri debeat in forma specifica, si quis iurat sol-
uere, cõpensando nõ euitat periurium c. ad nostram, & ibi cõi-
ter Canonistę de iureiur. licet Bar. in hoc teneat cõtrarium in l.
amplius nõ peti. in fi. ff. rem rat. hab. Sed communiter reproba
tur eius opinio. Vltimo facit text. in l. 3. §. sub conditione. ff. de
fideicom. liber. vbi seruus, cui fuit relicta libertas sub conditio-
ne, si decem dederit hæredi, adimplet conditionẽ dando ei, cui
bona adijciuntur gratia libertatum cõseruandarum, qui tamẽ
improprie & anomalus est hæres. glossa est reputata sing. inst.
de eo cui lib. cau. bona addicun. in princ. Non obstat tex. in d. l.
Meuius. nam ideo ibi cõditio adimpleri debet in forma, & sic
de facto, quia de iure adimpleri nõ potuit, & hoc casu cõditio
de facto adimplenda est l. mulier §. 1. ff. de condi. instit. Et cum
ibi non possit adimpleri in casu æquipollenti, ideo formaliter
est adimplenda. Non obstat tex. in d. l. qui hæredi. vbi conditio
38 † adimplenda in persona serui, adimpleri non potest in perso-
na domini, quia interim seruus posset effici liber & sibi acqui-
rere. Interest ergo serui, vt in eius persona conditio adimplea-
tur. Et quod hoc consideretur, probat tex. in §. libertas. insti. de
sing. re. per fideicom. reli. Hinc est φ domino dari potest volũ-
tate ipsius serui, cui dãdum erat l. Stichum §. vsumfructum. ff.
de solu. vbi qui seruo dari iussus est, domino d. modo non aliter
adimplesse conditionem videtur, quam si volũtate serui dede-
rit. Super quibus omnibus considerabitis, an vera sint, quia cre
do φ contineant veritatem. Prosequendo dicta Bar. ex eius di
39 ctis vsq; ad versi. præmissis. elicio tres cõclusiones. † Prima sit
cõclusio. Cõditio quę est necessaria ad actum, potest adimple-
ri in casu æquipollenti, vt in casu §. nostri. Et istud explicat Bar.
vt hic per eum. Aduertite in primis, anteq̃ vlterius procedam
circa hęc dicta Bar. quia in quantum dicit, quædam est cõditio
necessaria ad actum, vt in §. nr̃o. nam ad hoc vt substitutio vul-
garis habeat locum, est necesse quod institutus nõ sit hęres. In
illis verbis præsupponit Bar. φ substitutio facta de nepote, in §.
nostro sit facta in hęreditate, non autem in suitate, quod mani
feste falsum est, quia filius emãcipatus licet desinat esse suus hę
res §. emancipati. insti. de hær. quæ ab intesta. defe. posset tamẽ
hęreditatẽ adire, & sic excludere nepotem substitutũ. Sed quia
nepos dicitur substitutus in casu, in quo filius desierit esse suus
ideo nepos admittetur. Et φ in casu istius §. substitutio sit facta
in suitate, firmat Bartol. & scribentes in l. si mater. §. 1. infra de
vulg. & pup. Cogitabitis, quia nemo considerat hæc dicta Bart.
Contra istam primã conclusionem oppono. de l. commodissi-
40 me sup. eo † vbi instõ facta de nepote nascituro post mortem
testatoris, nõ cõprehendit posthumum, qui nascitur viuo testa
tore. Bar. format istam oppositionem in fi. suæ distinctionis, &
dupliciter respondet. primo φ illa cõditio, si nasceretur, est vo-
luntaria, ideo nõ porrigitur ad alium casum. Cum hac solutio
ne transeunt hic Alex. & communiter scribentes. Bart. in l. iam
hoc iure inf. de vulg. & pup. & ibi etiam alij doc. Sed hanc solu
tionem impugnant repetentes hic, in secundo notabi. eo quia
illa cõditio, si nasceretur, est necessaria. argum. l. 1. §. fina. ff. de
cõditio, & demõstrat. l. interdum ff. de verbo. obligat. Paul. de
Cast. in §. quidam recte sup. eo. ergo trahi debet ad aliũ casum
vt concludit hic Bar. Præfati doct. in hoc grauiter errant, iudi-
cio meo, quia ista conditio, si nasceretur, non est necessaria ad
actum, nec de necessitate exprimi debet, prout est exprimenda
conditio in casu § nostri. Si ergo exprimatur, illa expressio nõ
non est de necessitate, quinimo est voluntaria. Pręterea ista cõ
ditio non est necessaria quo ad ipsam institutionem, quia si in-
stituatur posthumus nasciturus valebit institutio & testamen-
tum, ex quo potuit nasci, licet post modum non nascatur post-
humus, sufficit enim potentialiter aliquo casu vt is qui est hæ-
res institutus, hęres esse posset, vt valeat institutio & testamen
tum l. pater filio infra de hæred. instit. §. posteriore. Instit. quib.
mod. testa. infir. & est glo. in proprijs terminis, quæ loquitur de
posthumo in l. cum in secundo, in princ. ff. de inusto rup. testa.
Secunda est solutio Bart. quod ibi non porrigitur ad alium ca-
sum, quia casus ille distinctus erat expressus. Multum enim in-
terest an quis nascatur in vita, an post mortem testatoris. Istam
solutionem reprehendit hic Alex. per istum tex. vbi aliud est,
nepotem nasci post mortem naturalem filij, vel post eius emã-
cipationem, & tamen dicit Iurisconsultus istos duos casus esse
similes. Sustineri potest etiam ista solutio secunda Bar. & con-
sidera quod quando testator instituit posthumum nasciturum
post eius mortẽ habito respectu ad eius mortẽ, & tũc posthu-
mus, qui nascitur viuente testatore, nõ dicitur institutus, quia
diuersitas temporis operatur quod ille non dicitur institutus,
quem testator vocauit, argu. tex. in l. si vsusfructus mihi in bien
niũ. inf. de vsufr. leg. Aliquando testator instituit posthumum
nasciturum post mortem filij, & post mortem suam, vt in ca-
su §. nostri. & tunc nepos, qui nascitur viuẽte patre suo, qui est
emancipatus dicitur institutus, quia habito respectu ad ipsum
testatorem, non variatur institutio, cum dictus nepos nascatur
post mortem ipsius testatoris, prout apposita fuit cõditio, & sic
vtraque solutio Bar. defendi potest. Vel aliter, & tertio respon-
deri potest prout respondet Bartol. in prin. huius legis. Quarto
modo soluunt hanc oppositionem dicti repetentes hoc modo
dicentes quod conditio necessaria trahitur ad alium casum, vt
hic, sed non trahitur ad aliud tempus l. si ita quis, & l. qui plures
in prin. inf. de vulga. & pup. no. Bar. in l. si mater. in §. 1. eo. titul.
41 quæ solutio potest tolerari. † Secunda sit conclusio. Conditio
necessaria quo ad effectum actus adimpleri potest in casu ęqui
pollenti l. mulier. §. 1. inf. ad Treb. l. si mater vos. C. de instit. &
substi. sub cond. fac. l. si ita. ff. quando dies leg. ced. Contra istam
conclusionem oppono de l. fideicommissa § si cui inf. de leg. 3.
vbi filiofamilias factum fuit legatum sub conditione, si fiat sui
iuris per mortem patris, & sic sub conditione necessaria ad ef-
fectum actus, & tamen conditio ista non adimpletur per ęqui-
pollens, quia legatarius, licet fiat sui iuris per emancipationem
patris, non prius ad fideicommissum admittitur quam mors
patri contingat. Iac. de Aret. & Bar. in d. §. si cui. respondent, φ
ibi filius non admittitur ad fideicommissum ante mortẽ per
actionem directam, sed bene admittitur per actionem vtilem
ex testamento, quæ solutio est verbalis, & sine effectu, cum in-
ter actionem vtilem & directam non sit effectualis differentia
l. ante penul. ff. de neg. gest. Si ergo in illo tex. admitteretur per
actionem vtilem, & per actionem directam in vita patris esset
exclusus, illa decisio verbis, non autem rebus esset imposita, cõ
tra l. 2. C. commun. de leg. Pet. & Cyn. in d. §. si cui, aliter respõ
dent, & dicunt quod ideo in casu dictę l. mulier conditio adim
pletur per æquipollens ex qualitate personæ testantis. Nã ma-
ter indignata erga maritum filium instituit sub cõditione, si fie
ret sui iuris per mortem patris, ideo ista conditio dicitur adim-
pleta, si filius alio modo fiat sui iuris. Sed hanc solutionẽ impu
gnant, & bene Imol. & d. Alex. in d. l. mulier, eo quia istud pro-
cedit, etiam quãdo mulier absque vlla indignatione apposuis-
set huiusmodi conditionem l. si ita inf. quando dies leg. ced. &
d. l. si mater vos. Ego autem nouissime considero aliam solu-
tionem quam credo continere meram veritatem, & credo qđ
placebit vnicuique recte intelligenti. Nam ideo in casu dictę l.
si mater, & l. si ita cõditio verificatur in casu, in quo filius fit sui
iuris per emancipationem, quia mater fuit, quæ apposuit istam
conditionem in personam liberorum, quos volebat admitti ad
eius bona. verum quia sciebat quod si legatum pure fuisset reli
ctum filijs, illud patri fuisset acquisitum illo iure l. placet. ff. de
acqui. hę. ideo posuit conditionem illã, si filius fiat sui iuris per
mortẽ patris. Si ergo contigerit qđ filius efficiatur sui iuris per
emancipationem de eo factam, statim admittetur ad legatum
cum sit remotum impedimẽtum quod prohibebat bonorum
acquisitionẽ ei faciẽdam. Et istud causatur ex verisimili mente
testatoris, ne videatur extraneum voluisse præferre filijs suis, q
tunc habiles reperiunẽ ad bona materna consequẽda l. cũ acu-
tissimi. C. de fideic. l. cum auus ff. de cõdi. & demõ. cum multis
sim. in casu aũt dicti §. si cui. ibi extraneus fuit, qui legatum reli
quit filiofamilias sub conditione si fiat sui iuris per mortem pa
tris, ideo expectatur mors naturalis patris, quia cessat ratio, de
qua sup. videlicet ne videatur testator prætulisse extraneum po
steritati suę. Et si dicatur, quis tibi reuelauit quod in d. § si cui, te
stator legabat extraneo, & non mater filio, respondeo qđ istud
suadetur optima ratione, & cõsidera quod dicta lex. mulier. &
l. si ita. in quib. ponit casus de matre, quæ liberis relinquit. sunt
leges Vlpiani. qđ patet ex ipsarum suprascriptione. Similiter
d. §. si cui. est decis. Vlpiani, in qua non dr̃ φ mater filijs reliquerit, sed simpliciter dr̃, si cui fideicommisso relictum fuerit &c. Ar-
guendo igitur a consuetudine Iurisconsulti loquẽtis in eadem
mã, apparet φ in d. §. si cui. Iurecõsultus loquitur de extraneo.
42 † Multum .n. attẽdẽda est consuetudo patrisfamilias ad inter-
pretandam eius voluntatem ambiguam l. si seruus plurium. §.
fi. ff de leg. 1. & istum credo esse verissimũ intellectum. Ad prę·
dicta iura quæ ab alio nõ ita enucleata reperietis. Rñdeo ad cõ-
clusionẽ Bart. credo illam nõ esse verã per tex. in d. §. si cui. vbi
conditio fuit necessaria quo ad effectum actus, & tamẽ nõ adim-
pletur in casu facto illi ęquipollẽte. Repetentes hic considerãt
aliam ronẽ ad d. l. mulier, & ad alia iura allegata superius, & di
cunt φ in illis iurib. admittitur honoratus, nõ ex eo φ sit puri-
ficata conditio, sed quia reiecta sit per legẽ ex tacita mẽte & vo
luntate mulieris testatricis, quæ ideo distulit legatum in euen-
tum dictę cõditionis, vt illud filio acquireretur, quod alias illo
iure patri fuisset acquisitum pleno iure l. placet ff. de acqui. hæ-
re. Si ergo filius alio modo quam per mortem patris fiat sui iu-
ris, sta-

ris, statim admittitur, nō quia conditio sit adimpleta, sed quia
cessabit causa dilationis. arg. l. a filio. §. alūno. inf. ad Treb. iste in
tel ectus ad dicta iura mihi non placet, per text. in l. si ita. infra
quando dies lega. ced. vbi dicitur quod dies legati, qui cessisset
tempore mortis, cedit si filius fiat sui iuris per emancipationē.
Sed quādo pater moritē dies legati relicti filio cedit ex eo, quia
conditio purificata est, ergo eodem modo & alio casu dies le-
gati dicitur cessisse ex eo, quia conditio est purificata. Præterea
43 † ubicunque ponitur conditio mortis in vltima uoluntate, illa
expectari debet antequam quis admittatur ad fideicōmissum
etiam si cesset causa dilationis. d. l. Statius. §. Cornelio Felici. ff.
de iure fisci. Non obstat. d. l. a filio. §. alūno. nam ideo ibi cessan
te causa dilationis cessauit dilatio, quia non solum cessauit ip-
sa dilatio, sed etiam conditio fuit adimpleta, quę causabatur ex
morte alumni. l. hęres meus. in prin. infr. de condit. & demon.
post cuius mortem substitutus vocabatur. Ego autem nouis-
sime considero aliam rationem ad prędicta iura, & plurimum
miror quod doctores in hoc tātum laborent. Dico ergo quod
in dictis iuribus conditio adimpletur in casu ęquipollenti, non
quia sit necessaria ad effectum actus, prout intelligunt Bart. &
doc. sed quia istud colligitur ex uerisimili mente testatricis,
quę ideo distulit fideicōmissum in morte patris filiorum & sic
mariti, quia non crediderat eum emancipaturum filios, non
dilatura in eius mortalitate si filium emācipaturum sperasset
Ita formaliter dicit tex. in d. l. mulier. Tunc sic casus omissus a
testatore pro expresso habetē, si testator de illo casu interroga-
tus uerisimiliter idem disposuisset. l. Titius. §. Lucius. sup. eo.
l. fi. C. de posthu. hęr. institu. glo. uulgata in l. tale pactum. §. fi.
ff. de pact. cum multis iuribus. Et ista fuit propria ratio illorū
iurium, & si Iurisconsultus viueret, non aliter sentiret. Super
quibus cogitabitis, quia pulchra sunt, & acuunt ingenia & præ
stant verum intellectum legibus. Tenendo tamen conclusio-
nem Bar. dubitatur an hodierno iure, quo patri solum vsusfru
ctus quæritur, filio autem proprietas in bonis maternis. l. 1. C.
de bon. matern. procedat ille tex. [illegible] d. l. mulier. Rapha. Cuma.
& do. Alex. ibi tenent quod sic, vt ibi per eos. Non examino ad
præsens istam difficultatē, quia iste §. satis est oneratus sua ma-
44 teria. Ponunt hic repetentes, quos per vos videte. † Et prædicta
inducuntur ad pulchram quæstionē, quidam testator rel quit
vxor. mille fruenda toto tempore vitæ suæ sub con[illegible], si
caste & honeste vixerit, post cuius mortem substituit [illegible],
vxor transiuit ad secunda vota, Quæritur an statim admittatur
substitutus an vero expectabitur [illegible] mors naturalis,
ita quod interim dicta mille remanere debeant penes hæ[illegible].
Ioan. Andr. in addit. ad Specu. in rubr. de test. [illegible]
quæstionem [illegible] disputatam per Thomam de For-
magl. [illegible] suum, & concludunt quod [illegible] ad-
mittetur muliere transeunte [illegible] vota, illius morte na-
turali non expectata. Mouentur [illegible] legatum [illegible]
donatio causa mortis l. legatum in princ. ff. de leg. [illegible]
autem videtur male [illegible], cui reliquit habere [illegible]
suum hæredem [illegible] § fi. inf. de cō[illegible]
[illegible] detract [illegible] etiam [illegible]
[illegible] coniecturando quod [illegible] testator [illegible] ad e-
sum mortis vxoris, quia non credidit vxorē transituram ad se-
cunda vota, non dilaturus si eam secundo viro nupturam cre-
didisset. Innuit ēt tex. in l. codicillis. § [illegible] de leg. 2. Hanc con-
clusionē firmat Pau. de Castr. in d. l. si mater. C. [illegible] Bar. [illegible]
arguit ad partes. in auth. quod locum. C. [illegible]
Pau. de Cast. & Aret. in l. si ita hæres scriptus. inf. de acqu. [illegible] hæ-
red. Alexan. hic, in d. l. mulier. in princ. & [illegible] d. l. si mater. vbi do.
Philip. & præceptor meus simpliciter idem tenent. Confirma-
tur hæc opinio communis ex eo quod in simili decidunt Sali.
& Pau. de Castr. in l. ambiguitate. C. de vsufruct. Dum allegant
tex. in d. l. a filio. § alumno. inf. ad Treb. Lud. Rom. in hac quæ-
stione tenuit contrarium in d. l. si ita hæres scriptus, & adducit
tex. in l. vxori vsumfructum villę. inf. de vsufr. leg. Ad quē text.
tenendo cōem conclusionē poteris respondere φ ideo ibi ex-
45 pectatur finis temporis, † quia apposita fuit dictio tūc, quæ de-
notat extremitatem temporis. l. 4. in fi. inf. de condi. & demon.
l. lecta & ibi no. ff. si cert. pet. sic respondet ibi Bar. & in l. in illa.
ff. de verb. oblig. Hanc tamen solutionem impugnat, & bene,
do. Alex. in l. Seius Saturninus. ff. ad senatuscon. Treb. per illū
tex. ibi, vbi testator considerauit finem temporis dum dixit, ad
25 annum peruenerit, quo casu oportet tempus esse comple-
tum. l. non putabam. & l. in singulis. inf. de condit. & demonst.
Barto. in l. si cui. in princ. inf. de leg. 1. & tamen ibi consideratur
ratio fauoris, nisi saluādo dictam solutionem dixerimus quod
in d. l. vxori. testator vsus fuit verbis geminatis, quæ magis oste
dunt euidentem voluntatem disponentis quòd noluerit vsumfru
ctum pertinere ad liberos, nisi peracto quinquēnio, arg. l. bar-
sta. inf. ad Treb. & l. mulier. C. ad senatuscon. Vellei. dixit enim
testator, peracto quinquennio, quod verbum peracto, denotat
perfectionem, & consummationē. l. vrbana. §. pernoctare. ff. de
verb. sign. c. si constiterit. de accusa. Demum subiunxit dictio-
nem tunc, quę etiam denotat finem temporis, vt dictum est, &
sic defensata est solutio Bar. Secundo contra istam communē
sententiam adduco tex. in l. cum hæres, in §. seruire Titio. ff. de
sta. libe. vbi si testator relinquit libertatem seruo sub conditio-
ne, si Titio anno seruierit, mortuo Titio ante annum non sta-
tim seruus libertatem consequetur, quia absurdum est quod
seruus Titius libertatem consequatur, conditione non adim-
pleta, quam si conditionem adimpleuisset, & illum tex. ad hoc
ponderat Pau. de Cast. in l. a filia. §. alumno. inf. ad Treb. in vlti-
timis verbis, & nihil aliud respondet, nisi φ ibi sit diuersus ca-
sus, & quomodo hoc sit, illud non declarat. Ego autem respō-
deo quod ibi est diuersitas casus in hoc, quia loquitur quando
conditio erat adimplenda per illum, qui erat consecuturus cō-
modum legati, de quo agitur, sed in casu proposito alius erat,
qui commodum legati debebat consequi, alius erat, qui condi
tionem debebat adimplere. Ratio autem illius tex. est, quia li-
cet seruus non seruierit Titio, cum sit mortuus ante annum,
tamen ex quo per eum non stat quominus seruiat fingitur ser-
uisse. l. qui operas. ff. loca. sed fictum implementum non plus
operatur, quam verum implementum. l. qui ad certum, in fi. ff.
loca. l. filio quem pater. sup. eo. Vere aut seruiēdo ante annum
seruus libertatem non consequeretur, ergo nec ficte seruien-
do ante dictum tempus ad libertatem peruenire potest. Ter-
tio contra dictam communem sententiam arguunt repetētes.
46 † Testator relinquendo Titio post mortem vxoris apposuit tē-
pus incertum. l. hæres meus. in princ. inf. de cond. & demon. φ
tempus facit conditionem. l. dies incertus. eo. tit. Si ergo dicta
mulier transeat ad secunda vota, adimpleta est vna cōditio, al-
tera vero nondū est adimpleta, quia vxor adhuc viuit, ideo di-
spositio non debet effectum sortiri. l. si hæredi plures. ff. de cō-
di. insti. Hoc argumētum potest solui hoc modo. legato, quod
factum fuit ipsi Titio dumtaxat fuit apposita conditio mortis,
non autem altera cōditio. s. si vxor caste & honeste vixerit, quæ
conditio mortis reijcitur de medio muliere trāseunte ad secū-
da vota ex verisimili mente testatoris, qui apposuit dictam di-
lationem, quam non fuisset appositurus, si pro certo credidis-
set vxorē transiturā ad secundas nuptias. d. l. mulier. §. 1. Quar-
to adducitur text. in d. l. Statius Florus. §. Cornelio Felici. ff. de
iu. fis. vbi hæres, cuius fauore apposita fuit dilatio restituendi
fideicommissi. priuatus fuit commodo hæreditatis, & in qua
fuit apposita cōditio mortis, spectatur mors naturalis grauati,
ante cuius euentum non fiet restitutio, & tñ verisimile est φ si
testator de illo casu cogitasset, substitutū sine dubio fisco præ-
tulisset. Solu. ideo in d. §. Cornelio Felici, expectatur mors na-
turalis ipsius grauati, qa hæres priuatur huiōi bonis ante mor-
tem ob delictū, & delinquendo offendit Rempublicam, & sic
fiscū, ideo talia bona interim applicari debent ipsi fisco vt ha-
beat suæ iniuriæ vltionē. ar. l. fi. ff. de lib. & c. 1. §. denique. in tit.
quæ fuit prima cau. benefi. ami. in vsi. feu. facit tex. in l. post lega
tū. §. amittere. inf. de his quib. vt indi. & tex. in l. si defunctus. C.
de suis & leg. in verbo, quorum commodo legem sancimus. s.
fideicōmissa. ergo interim excluditur a talibus bonis ne cōmo
dum consequatur ex delicto, ex quo alter fuit offensus, sed in
qōne proposita mulier transiens ad secūda vota priuatur lega
to ex voluntate testatoris, qui existimauit quādam iniuriā sibi
inferri per transitum ad secunda vota, ideo hoc legatū applica
ri debuit legatario, qui in re legata quasi loco hæredis est, &
quasi testatorē ipsi repræsentare vr. l. in tps. in fi. ff. de vsuc. & φ
in re legata magis censetur dilectus, quam hęres. l. si quis eū. in
fi. inf. de condi. & demon. Et ista est vera & pulchra declaratio
ad d. §. Cornelio Felici. Quinto ɔ̄ prædictam cōclusionem sic
arguitur. Ista conditio post mortem vxoris non est necessaria,
nec quo ad actum, nec quo ad effectum ipsius actus, quinimò
est voluntaria, ideo adimpleri debet in forma specifica. l. Me-
uius, & l. qui hæredi. & est doctrina Bar. hæc solutio negari po-
test, quod conditio voluntaria sit adimplenda in forma speci-
fica, prout supra multis rationibus hoc fuit ostensum. Sexto
adducitur text. in l. fideicommissum. §. si cui. infra. de leg. 3. vbi
testator reliquit filiofamilias sub conditione si fuerit sui iuris
per mortem patris, dr ibi quòd si fiat sui iuris per emancipatio
nem non consequitur legatum, priusquam mors patris cōtin-
gat. Solu. Ille tex. nihil obstat, intelligendo eum prout intelli-
git Bar. & scribentes ibi, & in l. mulier. in princ. ff. ad senatuscō.
Trebel. & sic patet defensatam esse cōmunem opinionem ab
obiectionibus, quæ fiunt a doctoribus contra eam. Vltra tamē
docto. contra prædictam opinionem arguo tribus medijs, su-
47 per quibus relinquam vos cogitātes. Et primo † quando testa-
tor adimit legatum legatario in pœnam, & nō dicit cui debeat
applicari hoc legatum applicatur hæredi ex testamento, aut
venienti ab intestato. l. vxorem. §. hæres. ff. de lega. 3. & ibi Bart.
no. & decidit pulchram quæstionem, cum quo transit Anch.
& Imo. in c. si hæredes. extra, de test. Bal. in auth. cui relictū. C.
de indic. vidui. tollen. sed testator in quæstione prædicta aufert
legatum

legatum mulieri transeunti ad secunda vota in eius. pęnam, &
non dixit cui debeat applicari in hoc casu. Ergo interim viuen
te muliere remanebit pęnes ipsum hæredem. Secundo argui-
tur, quando verba nullo modo deseruiunt voluntati testatoris,
etiam si improprientur, tunc stamus verbis, nō considerata vo
luntate testatoris. l. si alij. ff. de vsufru. lega. Bald. per illum text.
in l. cum virum. in fi. C. de fideicō. in versi. ex quo tacite colligi
tur. Pau. de Cast. in consi. 151. incip. sed dubium in fin. cum si-
mi. Alex. in l. 1. C. de lib. præteri. Sed verba prolata a testatore
in prædicta quęstione nullo modo possunt impropriari vt fidei
commissum debeatur Titio, viuēte muliere, immo disponit
contrarium, igitur non est attendenda voluntas ipsius testato-
ris. Facit tex. in l. quidam cum filium. ff. de hæred. insti. Tertio
& vltimo arguitur. Ademptio legati, & datio legati æquiparā-
tur. l. 3. §. si duobus Titijs. ff. de adim. le. sed testator imponens
onus legatario, videtur imponere fauore ipsius hæredis. l. qui
pecuniam. ff. de statulib. ergo adimens legatum legatario vide
tur illud adimere in fauorem hęredis, vt illi acquiratur. Cogi-
tabitis super istis. Demum Bar. in isto. §. an fiat extensio de casu
ad casum, ponit notabilem & magistralem doctrinam, ad quā
quotidie recurrimus, & vt ordinatum habeantur dicta Bart. ex
eius dictis colligo aliquas conclusiones, faciendo duos articu-
los, prout ipse facit. Circa primum articulum quādo prouisio
48 fit per modum dispositionis. † Prima erit conclusio. Quando
virtute casus expressi casus omissus potest intelligi, tunc ad il-
lum casum omissum porrigit casus expressus. §. illud insti. pro
socio. Ista conclusio Barto. debet intelligi secundum Are. hic,
quando vno expresso aliud tacite subintelligitur ex natura ip-
sius contractus. prout loquitur tex. in d. §. illud. quem Bart. alle
gat pro ista conclusione. Nam eoipso quod socij paciscuntur
super lucro, ex natura contractus societatis infertur quod vide
antur idem pacti super damno, quia hæc est natura societatis,
vt damnum sit ęquale & econtra. l. si non fuerint. cum. l. seq.
ff. pro socio. Hec conclusio Bart. extenditur vt procedat, quan-
do vnum exprimitur, & aliud tacetur, tunc ratione connexita-
tis, quę est, vt expressum non valeat sine omisso, vel si valet, nō
potest sortiri effectum, expressum extenditur ad tacitum, quia
qui vult vnum, videtur velle aliud, sine quo illud esse non po-
test. l. illud. in fi. ff. de acqui. hęre. l. ad rem mobilem. & l. ad le-
gatum. ff. de procu. Fallit etiā nisi verba repugnent, sm Areti.
ita quod non possunt adaptari vt cōprehendant casum omis-
sum, etiam si adsit mens disponentis. l. fideicom. §. filio. cū his
quę ibi notantur. ff. de leg. 3. Secundo extenditur ista cōclusio
49 † quando expressum est principale, tacitum est accessorium,
tunc dispositio facta super vno casu porrigetur ad casum con-
nexum & depēdentem, etiā si essemus in materia stricte inter-
pretāda. l. Lucius. §. Paulus. ff. de admi. tut. vbi fideiussor datus
tenetur ad ea quę gessit tutor finita tutela, si erant connexa cū
his, quę fuerunt gesta ante finitam tutelam. Facit text. in l. qui
proprio. §. item quęrit. & quod ibi not. Bar. de procura. & in l.
non cogendum. §. fin. eodem titu. vbi habens mandatum vel
aliquod negotium extraiudiciale, videtur habere mandatum
ad agendum in iudicio occasione illius actus facit tex. in l. cui-
cunque. §. non tantum. ff. de insti. versi. si ei, vbi habetur quod
is qui habet mandatum super aliqua re, principaliter censetur
habere mandatum super omnibus his, quæ sunt sequela illius
contractus, vel tendunt ad illum cōtractum. Confirmatur, nā
dispensatio licet sit stricti iuris. ca. 1. & 2. de filijs presbyterorū.
lib. 6. tamen extenditur ad ea, quæ sunt connexa & dependen-
tia ab his, super quibus principaliter emanauit dispensatio. c. si
quis in clero. 17. q. 1 & ibi glo. & glo. in cap. quia intantum. ex-
tra de præbend. bonus text. in cap. ex literis, in fine. extra de ex-
cessibus prę'ato. Ioan. Andr. in cap. cum ex eo. de electio. lib. 6.
in nouella. Istud limitatur quando principale posset stare sine
accessorio, tunc casus expressus in principali non extenditur ad
accessorium. l. fi. in §. Lucius. ff. de condictione indebi. & ita li-
mitat d. Ant. de Butr. & Fran. Aret. in c. at si clerici. in § de adul
terijs. de iudi. facit quod voluit Bar. in l. in quæstionibus. ff. ad l.
50 Iuli. maie. vbi dicit † quod licet sit dispēsatum quod mulier in-
famis, qualis fuit Furnia, quæ detexit coniurationem Catilinę,
possit esse testis in crimine læsæ maiestatis, tñ ad probandum
adminicula ipsius criminis, non poterit esse testis. vt quia accu-
satur aliqua quod non admisit successorem in officio. Nā per
mulierem infamen nō poterit probari quod ille, qui veniebat,
erat legitimus successor. Et istam doctrinam sequitur Bald.
in authen. si dicatur. C. de testi. Tertio & vltimo extenditur ista
conclusio, quādo duo casus sunt correspectiui, tūc enim casus
expressus porrigitur ad casum omissum. l. alteri. ff. de adimen.
51 lega. etiam in materia odiosa, prout loquitur ille tex. † Secun-
da sit conclusio Barto. Dispositio facta in vno casu extenditur
ad alterum ex verisimili mente testatoris. l. Titius. & in §. Lu-
cius. ff. de liber. & posth. hę. instit. Aduertite in primis circa istā
conclusionem, quia Bartol. pro ista conclusione allegat tex. in
d. l. fin. qui loquitur quando prouisio fit per modum conditio-
nis, nam ibi testator instituit filium vel filiam qui intra decem
menses proximos morti suę nascerētur. Relatiuū enim iunctū
verbo futuri temporis importat conditionem. l. Stichum, qui
meus erit in princ. ff. de leg. 1. & tamen cōclusio Bartol. loqui-
tur quando prouisio fit per modum dispositionis melius ergo
probat tex. in d. §. Titius. vbi prouisio facta fuit per modum di-
spositionis, & non per modum conditionis. Et pro ista conclu
sione Barto. facit tex. in l. mulier. in §. 1. ff. ad Trebel. vbi fit extē-
sio de casu mortis ad casum emancipationis ex verisimili men
te disponentis, qui interrogatus de isto casu verisimiliter idem
52 disposuisset, vt latius. supra declaraui. † Addite etiam econtra,
quod casus expressus restringitur contra verborum proprieta-
tem ex verisimili mente disponentis. Istud elicio ex dictis Pau.
de Cast. in consil. 354. inci. viso dicto testamento, vbi consuluit
in isto casu. Testator substituit filio sub ista conditione, si sine
liberis decesserit, quo casu secundum proprietatem sermonis
si decesserit relicta filia fęmina, vel nepote ex ea, euanescit sub
stitutio. l. 1. C. de condi. inter. iste filius institutus demum de-
functus ex superstite filia tantum, an substituti excludūtur per
istam filiam, dicit ibi Pau. de Cast. quod ex verisimili mente te
statoris, qui sicut prætulit filios masculos in ista substitutione
proprijs filiabus, quas habebat, ita eodem modo, & multo for-
tius videtur prætulisse nepti ex filia, quæ est in gradu remotio-
ri. arg. l. si viua matre. C. de bo. mater. Et istam decisionem se-
quitur d. Alex. cōs. 52. incip. circa hanc dubitationem. in 6. col.
in 4. vol. Ita alias de facto super ista difficultate consului sequē-
do prædictam decisionem, & per multas rationes cōprobaui
hoc dictum, & multi solēnes doct. se subscripserūt, inter quos
fuit consummatissimus ætate nostra Iurisconsultus do. Franc.
Pepus. & vera est decisio, licet nonnullos sciam consuluisse cō
trarium. Discutiam istam difficultatem in repeti. c. in pręsentia
de proba. quę intra paucos dies in lucem emittetur, tenete mē
53 ti ad multa. † Limitatur ista conclusio, quando extensio fieret
de persona ad personam, tunc enim, non habet locum extēsio
etiam ex verisimili mente testatoris, qui interrogatus de casu
omisso, verisimiliter idem disposuisset. l. si quis ita. in §. pen. ff.
de test. tutel. Facit quod voluit glo. communiter approbata in
l. Titius. in princ. sup. eo. quam approbant ibi Dyn. Ang. Nico.
de Neapo. & Rapha. Cuma. Cyn. in l. si pater. C. de hæred. in-
stitu. Dyn. & Bar. in d. l. si quis ita. ff. de testa. tute. Illam tamen
gl. reprobat Imo. & Pau. de Cast. ibi. & ibidē. d. Fran. Are. Pau.
de Cast. in l. sicut certe. C. de mi. te. & hęc vltima opi. in puncto
iuris est verior, & disputatiue de facili posset sustētari. Pro qua
in primis induco textum in lege tertia. C. de inofficioso testa-
mento, ponderando rationem illius textus dum dicit, repen-
tini casus iniquitas per coniecturam maternæ pietatis emen-
danda est. Quę ratio versatur in casu nostro, quia verisimile est
ꝙ testator filium instituisset, si sciuisset se habere illum filium.
Induco & fortius illum text. nam ib. filius præteritus fingitur
institutus ex verisimili mente testatoris. Cuius institutionem
verba prolata a testatore non patiebantur, quia testator duos fi
lios quos habebat instituit & non plures, multo magis in casu
isto in quo filius quem testator ignorauit se habere, potuit in-
54 cludi ipsa institutione. † Præterea licet testator non videatur
instituisse filium quem ignorat se habere, si tamen fuit huius
propositi, quod si sciret se habere filium, vellet illum esse insti-
tutum, tunc diceretur institutus. argu. l. qui iure militari. ff. de
milita. testam. Sed verisimile est ꝙ si pater sciuisset in specie se
habere filium, illum instituisset simul cum alijs, quia præsumi-
tur inter filios seruare ęqualitatem. l. illud. in fine. C. de collat. l.
fina. C. cōmu. vtriusq; iudi. Aretin. pulchre consil. 1. in vlt. col.
Præterea & tertio, si diceremus istum filium non esse institu-
tum, sed præteritum, testamentum erit nullum. l. inter cetera.
ff. de libe. & posthu. institu. de exhæred. libe. in prin. tūc sic nul-
litas testamēti dic tur esse quædam pęna. l. fi. C. de posthu. hæ-
re. instit. in verbo, ne pœnam prętentionis patiatur &c. Pœna
autem non inponitur, nisi delinquenti. l. absentem. ff. de pęn. l.
pater sa. ff. de hęre. insti. Sed ignorans non dicitur deliquisse. l. si
quis ignorans. ff. loca. l. item apud Labeonem. in §. si quis vir-
55 ginem. ff. de iniur. cum similib. Præterea quarto & † vltimo, in
hijs quæ non consistunt in solo animo, potius attenditur veri-
tas quam illud quod quis opinabatur. l. fina. ff. de crimi. expil.
hęred. in fine. l. 2. in §. si a pupillo. ff. de vsu. §. empto. Barto. in
l. si is qui putat. infr. de acquiren. hęredit. maxime quando agi-
tur de euitanda pœna, secundum Bartol. in l. genero. ff. de his
qui notan. infa. & in l. inter omnes in §. recte. ff. de furt. prout in
casu isto, in quo agitur vt testamentum valeat, & nō pereat. cu
ius nullitas censetur quędam pœna. d. l. fin. C. de posthu. hęred.
instit. Et tenendo hanc conclusionem non obstat tex. in d. l. si
quis ita. quia secundum Pau. de Cast. & do. Alexan. in d. l. Ti-
tius. loquitur in datione tutelę, quę licet sit fauorabilis ex par-
te pupillorum, quibus datur tutor, respectu tamen ipsius tu-
toris est odiosa, quia continet onus. l. tria onera. ff. de excus. tu-
to. & in ea stricta sit interpretatio. l. quod si nepos. ff. de testam.
tutel.

tutel. §. fin. institu. qui dari tuto. pos. Vel aliter secundum Aret. ibi, in datione tutelę versatur solus fauor filij, in institutione autem versatur & fauor filij & fauor ipsius testatoris, vt eius testamentum valeat. Hinc est quod si tutor detur certæ rei, vitiatur tutela l. si certarum. ff. de testa. tutel. §. 1. instit. qui da. tuto. pos. & tamē institutio facta in re particulari est valida, quia trahitur ad omnia bona defuncti, detracta mētione rei, si instituto nullus datus sit cohæres. l. 1. in §. si ex fundo infra de hær. insti. Vel aliter & melius posset responderi quòd ideo in d. l. si quis ita nō videtur datus tutor filio, quē testator ignorabat se habere, nec ibi sumitur interpretatio, vt ad dictum filium tutela extendatur, quia propter hoc non vitiatur testamentum, nec etiam vitiatur tutela respectu aliorum filiorum, quos testator sciebat se habere, sed in casu conclusionis vitiaretur totum testamētum, & institutio respectu omnium, si non censeretur institutus talis filius l. inter cętera inf. eod. Cum ergo hic agatur vt testamētum valeat, quod alias periret, expedit vt voluntas testatoris interpretatione adiuuetur. argum. text. in l. hoc modo. in fine ff. de condi. & demon. facit tex. in l. quoties. ff. de verbo. significa. cum multis similibus. Corroboratur ista solutio, nam vbi agitur de conseruando testamento, & hæredum institutione, dispositio facta in casu simplici extenditur ad casum mixtum l. si ita scriptum inf. eodem, & tamen in legatis, si consideretur persona legatarij, sub dispositione simplici non continetur casus mixtus l. hoc legatum ff. de legat. 3. Facit quod decidit Bart. in l. cum auus. in fine. ff. de conditio. & demonstrat. & in l. Quintus. la prima ff. de auro & argent. lega. cum simil. b. Ex quibus patet non esse veram communem sententiam in isto articulo
56 & ꝙ contraria opinio in puncto iuris est sustentabilior. † Pro communi tamen sententia posset sic argui, actus agentium nō operatur vltra eorum intentionem l. non omnis. in princip. ff. si certum peta. Sed dictus testator instituendo filios non considerauit de filio, quem ignorabat se habere l. si quis ita. in §. pen. ff. de test. tutel. ergo ad illum non trahitur institutio, quia illud esset vltra intentionem testatoris. Respondeo dupliciter. Primo, actus agentium non operatur vltra eorum intentionem, fallit in his, sine quibus voluntas suum non posset sortiri effectum, secundum Bartolum. in l. Barbarius Philippus. in 6. col. versicul. secundo oppono. ff. de offic. præto. per tex. in l. illud. & in l. ad rem mobilem. ff. de procur. sed voluntas testatoris non posset sortiri effectum, nisi filius prædictus diceretur institutus, quia vitiaretur filij præteritione. insti. de exhær. lib. in principio. tur &c. Secundo respondetur quod dicta regula non habet locum, quando adest voluntas implicita, licet voluntas explicita non adsit. tunc enim actus agentium operatur vltra intentionem explicitam, cū adsit voluntas implicita, quia sæpe extra id qd agitur, nascitur obligatio, l. sequitur. in §. si. ff. commoda. Secundo posset sic argu. Voluntas testatoris est interpretanda secundum id, quod testator opinabatur, non secundum id, qđ in veritate fuit l. qui loco. in §. 1. ff. de hæredi. insti. quem tex. ibi
57 ponderat Imol. † & illam etiam sæpius me audiente magni faciebat Socin. præceptor meus, sed testator credidit illum filium esse mortuum, qui tamen in veritate viuebat, ergo nō potest dici quod censeatur institutus, considerata opinione testatoris. Solutio, quando agitur vt voluntas testatoris valeat, & nō pereat, potius consideratur id, quod est in veritate quam id, qđ est in opinione §. si quis rem suam. Insti. de legi. hic autem agitur, vt valeat testamentum & hæredum institutio, quæ alias vitiaretur, igitur &c. & sic habetis istum articulum bene discus-
58 sum, in quo doctores sicco pede transiuerunt. † Tertia fit conclusio Bartol. Dispositio concepta in vno casu, extenditur ad alterum omissum, similem tamen expresso, & eūdem effectum habentem l. fin. in fin. ff. manda. Aret. dicit quod ista lex finalis, per quam Bar. tradit prædictam conclusionem generalem, nō probat eam procedere in omni dispositione hominis, quia loquitur in mandato, qđ fit principaliter gratia mandantis. Ideo de facili fit extensio ad alium casum importantem eundem effectum l. si quis mihi bona. in §. sed quid si mandauerit. ff. de acqui. hæredi. vt hic latius per eum. Miror quod Are. tantum errorem prædicauerit, quia expresse dicit contra illum tex. in d. l. fi. in fi. nam ibi non fit mandatum gratia ipsius mandātis, imò fit gratia aliena. Fuit enim factum mandatum Caio Seio vt fideiuberet pro Publio Meuio apud Sempronium, & sic istud mandatum factum fuit gratia ipsius Publij Meuij, & per consequens gratia aliena, non autem gratia ipsius mandantis. Ita dicit tex. expressus in l. 2. in §. aliena. ff. manda. Confirmatur ista conclusio Bart. per tex. in l. fi. C. de reb. alien. non alie. vbi in dispositione testatoris vel contrahentium appellatione alienationis venit alienatio impropria, per quam non transfertur dominium, vt est constitutio pignoris, & vsusfructus. facit quod voluit Bartol. in l. in quorum. ff. de pignor. Confirmatur & secundo ex eo quod voluit glos. notabilis in l. 2. C. de vsucap. pro emptore. quam sequuntur Bar. & doctores in l. filiusfa. in §. di-
59 ui. ff. de lega. 1. quæ vult † ꝙ prohibitio facta a testatore, ne bona sua possent vendi, comprehendit omnem contractum, per quem idem effectus potest insurgere, puta translatio dominij quæ insurgit ex ipsa venditione, & idem tenet Bal. vbi pulchre loquitur in c. 1. de controuer. inter domi. & emptor. in fine. in vsibus feudorum. Et ponderate ex prædicta decisione qđ ista conclusio Bartol. procedit etiam in materia odiosa, & stricte interpretanda. Nam prohibitio de non alienando dicitur odiosa, quia aufert ingenuo homini liberam suarum rerum administrationem l. non vsq; adeo. ff. si quis a paren. fue. manumis. Ange. consilio suo octauo. Hinc est ꝙ prohibitio de non alienando facta filijs, nepotes nō cōprehendit, quia est odiosa hæc prohibitio. Ita voluit gl. in §. nos ergo. in authen. de resti. & ea quæ per Bar. & scribentes, qui sequuntur istam gl. in d. §. diui. Confirmatur & tertio, ex eo quod voluit Bart. in l. alio. in 3. colum. ff. de alimen. & cibar. legat. vbi dicit quod licentia data a testatore executori vendendi bona sua, extenditur ad omnem contractum, per quem adimpletur causa, propter quam fuit tradita facultas vendendi, itaque secundum eum poterit permutare & dare in solutum, cum per tales contractus satisfiat legata-
60 rijs, quorum causa fuit permissa facultas vendendi. † Ista conclusio Barto. limitatur tripliciter, & primo in dispositione iudicis vel prætoris, quę non extenditur ad casum omissum, etiam eundem effectum importantem. Casus est multum singularis in l. si pupillorum. in §. si prætor. ff. de reb. eorum. ubi si iudex permittat tutori vt possit vendere prædium minoris, si illud pignori dederit, nihil dicitur egisse cum aliud egerit, quā quod a prętore decretum fuerit, & tamen ex obligatione pignoris, idem effectus potest insurgere, scilicet vt satisfiat creditoribus pupilli habita pecunia ab his, quibus prædium hypothecatur, quæ insurgit ex venditione, quæ est permissa vt satisfiat ęn alie-
61 no. l. ob æs. C. de præd. minor. † Secundo limitat Bald. hic istam conclusionem Bartoli vt non procedat quando casus, ad quē fit extensio, importaret eundem effectum secundum fictionē non autem secundum veritatem. Allegat text. in l. fina. C. de his, qui veni. æta. impetra. sed ille text. non probat istam limitationem, quia vt inquit hic Ioan. de Imol. illa ficta ætas, non per omnia operatur eundem effectum, quem operatur ætas legitima. Nam ille qui impetrauit veniam ætatis, licet possit alienare mobilia, immobilia tamen non potest alienare sine decreto l. penul. C. de his qui veni. ętat. impetra. quæ solutio non placet Aret. quia ille tex. procedit in qualibet dispositione, siue fiat super re immobili siue mobili, sed quantum ad rem mobilem is qui impetrauit veniam ętatis, totaliter ęquiparatur maiori viginti quinq; annis l. 1. C. eod. & sic ficta illo casu ętas idem operatur quod vera. Igitur ipse tradit duas solutiones de quibus hic
62 per eum. Prima est, quod † conditio ętatis debet adimpleri in forma specifica, non autem per casum fictum l. Iulianus. ff. de condi. & demon. Alia solutio est quod ibi non comprehēdit ficta ętas, quia testator istum casum non considerauit, cū dependeat a voluntate principis l. apud Iulianum. in §. cōstat. ff. de leg. 1. Facit tex. in l. 3. in §. 1. ff. de fideicom. lib. Pro qua solutione bene facit quod decidit Angel. qui dicit, si factum sit legatum alicui cum erit doctor, intelligitur mediante examine doctoris, non autem si doctorabitur a Papa vel ab Imperatore, qui sine examine & vno verbo creant doctorem dicendo, esto doctor, secundum eundem Ange. in l. cum salutatus. C. de senten. pas.
63 Vel aliter potest dici † quod ubi casus fictus non operatur eundem effectum, quem casus verus, propter commodum maioris dilationis insurgentis ex ætate legitima, & vera magis quā ex ætate ficta, quo casu dispositio facta in casu vero, non extenditur ad casum fictum l. ex ea parte, in §. insulam ff. de verbor. obligat. l. Statius Florus, in §. Cornelio Fœlici, ff. de iure fisci. Vel aliter Beneficium alicui concessum a principe non debet operari effectum in præiudicium hæredis, qui non cogebatur ante tempus præfixum a testatore soluere legata l. 2. in §. merito, & in §. si quis a principe ff. ne qđ in loco publico. Facit text. in l. impuberi. in principio. ff. de administra. tuto. & iste sunt verę solutiones ad illum text. Cogita tamen super hac vltima solutione, quia contra eam instare poteris, cum sit quod sit legatum alicui maiori sibi præstandum in tempus perfectę ætatis, illa dilatio censetur esse facta pro cōmodo ipsius legatarij, non autem hęredis l. in fideicommissis. §. cum Pollidius ff. de vsuris l. si ita relictum §. Pegasus, ff. de lega. secundo. Bartol. in l. cum pater §. curatoris, eodem titulo. Num ergo præiudicium dicitur inferri ipsi hæredi, cum posset minor, etiam non petita venia ætatis, renunciando suo fauori petere legatum, secundum Bar. in d. §. curatoris. Pro ista tamē limitatione Bald. potest ad-
64 duci tex. in l. 3. in §. illud. ff. rem pup. sal. fo. † nam tutor qui non administrauit tutelam in effectu, nō minus obligatur actione tutelę, ꝙ si negotia pupilli administrasset, & tamē fideiussor datus a tutore pupilli saluā fore nō obligatur, quando tutor non gessit tutelam, licet ipse obligetur, tanquā si gessisset tutelam. Ista limitatio Bald. non est vera, per text. in l. Deo nobis. C. de episc. & cleri. vbi pactum conceptum in casu mortis, verifica-

tur in morte ficta, quę operatur eűdem effectum, quam mors vera, per quem tex. ita tenet hic Imo. & Bal. Non obstat dictus §. illud, quia ille tex. loquitur in materia odiosa. Tutor enim qui non gessit, tenetur propter suam culpam. l. fi. C. si tutor gesserit ideo cum sit odiosa dispositio, nō extenditur ad fideiussorem. Ita respondet Franci. Are. hic. Ista solutio mihi non placet. Ratio est, quia illa dispositio non est odiosa, imò fauorabilis, cum principaliter fuerit introducta in fauorem pupilli. Institu. de satisda. tuto. in principio. ideo extendenda, iuxta notata per gl. in leg. sed si hac. in fin. §. ff. de in ius vocan. & gloss. in leg. 2. C. de in ius vocando. not. Abb. in cap. non dubium. de senten. excommu. & alibi sæpe doctores. Præterea ista solutio est contra illum tex. vbi dicitur, quod prouisio facta per fideiussorem rem pupilli saluam fore, habet locum quando quis protutor, id est qui non erat verus tutor, gessit negotia pupilli, & tamen dispositio odiosa seu pœnalis loquens in tutore, non habet locum in protutore. l. final. iuncta. l. penul. C. de matr. interdic. inter tuto. & pupil. Melius ergo potest dici ad illum textum, quod ideo ibi fideiussor non obligatur, quando tutor non gessit negotia pupilli, quia fideiussit in eo in quo, tutor ex propria obligatione cōueniri posset, vt sonant verba stipulationis, gesserunt tutelam

65 l. fina. C. si tutor non gessit, igitur &c. † Tertio limitat hic Baldus, quādo dispositio facta fuit in vno casu, in quo fit stricta interpretatio. tunc non extenditur ad alium casum eundem effectum importantem. c. susceptum. de rescrip. lib. sexto. vbi mandatum vt cōferatur beneficium. in casu quo vacet per resignationem, non extenditur ad casum, in quo vacet per mortem. Istam limitationem impugnat Imola, per textum in l. Deo nobis. iuncta. l. quicquid astringendę de verborum obligatio. Non obstat textus in dicto. c. susceptum, quia illud propter naturam mandati, quod debet adimpleri in forma specifica, ideo per æquipollens non potest adimpleri. Et pro ista opin. secundum Arc. facit tex. in c. si cui de nō sacerdotali. in fine. de præben lib. 6. Ista solutio est contra dicta Bar. in tertia conclusione, qui dū alleg. tex. in l. fi. in fi. super quo fundat cōclusionem suam. vult φ mandatum possit adimpleri per æquipollens. facit etiam cōtra istam solutionem Imo. text. in l. si quis mihi bona. in §. sed

66 quid si mandauit. ff. de acquir. hære. † ibi, mandatum adeunda hæreditate adimpletur, si agnoscatur bonorum possessio. Vera ergo est solutio, φ ideo ibi non fit extensio, quia dispositio erat odiosa & restringenda propter causam, ex qua inducebat cap. 1. de præbendis. lib. 6. Secus quando dispositio esset stricte interpretanda, non quia odium continet, sed ex natura contractus, sicut est stipulatio d. l. qcquid astringēdę. ff. de verb. oblig. Ita loquitur text. in d. l. Deo nobis. Et hoc modo, intelligendo limitationem Bal. ipse verum dicit. Et ex prædicta solutione infero, quod si Papa motu proprio mandaret cōferri beneficium vacaturum per resignationem, si vacaret per mortem ipsius antequam resignaret, beneficium esset conferendum, & per consequens mandatum ad hunc casum extenderetur. Istud alias colligebam ex dictis glos. in cle. ne Romani. in §. sane. in glos. in verbo, moritur. de elect. dum legerem Clementinas, inquantū vult illa glos. quod forma, de qua ibi, quæ traditur in electione Romani Pontificis quando moritur extra vrbem, debet seruari quando Papa renuntiaret Pontificatui, quia cessat ambitio, non cessat in casu dicti cap. susceptum. Sed quando motu proprio mandatur beneficium conferri, tunc cessat ambitio, igitur fieri debet extensio. Facit text. in cap. pluribus de præben. lib. 6. & ita alias publice disputando defensaui istam limitationem ad dictū cap. susceptum. Contra quosdam Canonistas vociferātes eam esse falsam, quicquid dicat Imol. hic, qui dicit quod prædictum capitulum habet locum in gratia motu proprio cō-

67 cessa, quia non credo esse verum, vt patet ex prædictis. † Quarta sit conclusio. In materia fauorabili, in qua fieri debet larga interpretatio, vt in testamentis, dispositio facta in casu simplici, comprehendit casum mixtum. l. si ita scriptum. in princip. ff. de libe. & posthu. Moderni repetentes ponderant Bartol. hic velle, quod dispositio dictę. l. si ita. habeat locum etiam in legatis, cum in ipsis larga fieri debeat interpretatio. leg. in testamentis. ff. de regu. iur. Cuius contrarium videtur voluisse in leg. cum auus. §. fi. ff. de condi. & demonstra. vbi dicit φ dicta leg. si ita scriptum, procedit fauore institutionis seu testamenti conseruandi. Itaque non procederet in fideicommisso, quod continet onus & grauamen hæredis. l. cohæredi. in §. cum filiæ. ff. de vulga. & pupil. Ipsi autem saluant Bar. a contrarietate, vt hic per eos. Si recte ponderentur dicta Bar. hic, non vult Bart. quod d. l. si ita. procedat in legatis. Immo sentit contrarium. dum dicit, Aut loquimur in mā fauorabili, in qua debet fieri larga interpretatio, vt in testamentis, testamentum autem respectu hæredis institutionis. l. 1. ff. de testamen. cum ibi nota. §. ante hæredis. Instit. de leg. l. proxime. ff. de his quæ in testamen. delentur. maxime considerando legem, quam allegat Barto. quæ loquitur in testamentis. & dictum doctoris interpretari debet secundum legem, quam allegat. Barto. in l. non solum. in §. liberatio nis verba ff. de lib. lega. cum multis similibus. Nunquid tamē ista conclusio procedat in legatis, in quibus larga debet fieri interpretatio. R o. in l. 2. in prin. ff. de verbor. oblig. expresse tenet quod nō. Pro cuius opinione potest induci tex. in d. l. si ita scriptum, inquantum ibi dicitur quod humanitate suggerente ad id decursum est, vt valeat testamentum. Sed quando lex decidit casum ratione cuiusdam humanitatis, illa lex non extendit vltra terminos, de quibus loquit sm Io. And. in c. 2. vt lit. pend. lib. 6. alleg. tex. in c. susceptum, de rescrip. lib 6. Breuiter tenetē contrarium, φ immo dicta lex procedat etiam in legatis. l. Titiæ textores, in princ. & ibi notat Imol. ff. de leg. 1. Moder. in di cta l. 3. in princ. Perfecte tamen explicando hāc materiam quæ pulchra est, subtilis & quotidiana, videlicet an in dispositione concepta in casu simplici comprehēdatur casus mixtus acci-

68 pite decem conclusiones. Prima sit conclusio. In materia fauorabili dispositio concepta in casu simplici comprehendit casum mistum, l. si ita scriptum, ff. de liberis & posthumis, l. Clemens infra de hæredibus instituen. Et ista conclusio de plano procedit, quando agitur de validādo testamēto, & sic de hæredis institutione, quæ est caput testamenti, §. ante hæredis. Institu. de leg. l. proxime, ff. de his quæ in testamen. delentur. Sed an procedat in legatis, dictum fuit supra quòd sic, licet Bar. sentiat contrarium in dicta l. cum auus. Ista conclusio procedit ēt, quando de vtroque simplici facta fuit dispositio, alias secus, quia tunc sub simplici non comprehenditur casus mixtus, l. hoc legatum, inf. de legatis tertio, quem tex. sic intelligunt cōmuniter docto. Sed contra istum intellectum adduco tex. in l. si quis seruos, inf. de lega. tertio, & tex. in l. pediculis, §. quidam, inf. de auro & argento legato, in quibus iuribus testator disposuit duntaxat de vno simplici, & tamen comprehēditur casus mistus. Ideo puto d. tam l. hoc legatum, aliter esse intelligendam, nā ibi testator negabat id, quod vxoris causa paratū erat dicitur ibi quod non veniūt ea, quæ sunt cōparata gratia promiscui vsus. Ratio est, quia testator legando ea quæ vxoris gratia parata sunt, cēsetur duntaxat legasse ea, quę eius causa principaliter erant parata, & non alia argum. l. si quis nec causam, & l. rogasti, ff. si cert. pet. Ideo in dicto legato non veniunt parata gratia promiscui vsus, cum principaliter gratia vxoris parata non essent. Et istud est quod proprie vult Iurisconsultus dum dicit, hanc interpretationem obtinuit quod magis vxoris cau-

69 sa, quam quod promiscui vsus causa paratum foret. Secunda sit cōclusio. In materia odiosa dispositio cōcepta in casu simplici non comprehendit casum mixtum l. vim passam, §. præscriptione, ff. de adulte. quem text. sic intelligit hic Bar. qui tamen prima facie videtur probare contrarium. Ideo induco illum tex. dupliciter, & primo, nā post quinquēnium cōmittens adulterium aut incę tum accusari non potest, l. mariti, §. quinquennium. ff. de adulte. Et per cōsequens post dictum tempus eius delictum remanet impunitum, quod redundat in odium reipublicæ, cuius interest vt delicta puniantur, cap. vt famę, de sentent. excommunic. l. ita vulneratus, ff. ad l. Aqui. Ideo dicit Bart. in l. 2. §. exercitum, ff. de his, qui not. infa. & l. quemadmodum, C. de agri. & censi. lib. 11 quod lex pœnalis extenditur de casu ad casum, ne delicta maneant impunita, quia versatur fauor Reipublicę, lex autem lata fauore publico, interpretatione est adiuuanda, l. hoc modo inf. de condi. & demonstr. Ideo lex. disponens quod quis post quinquennium non possit accusari crimine adulterij vel incestus, cum odium Reipublicæ cōtineat extēdi non debet ad casum, in quo quis cōmisisset adulterium simul cum incestu. Secundo induci potest illic tex. alio modo. Nam præscript. o quinquennij, de qua in d. ctis leg. bus, censetur odiosa d. l. mariti, §. quinquennium, iuncta doctrina Bar. in l. fina. in prin. ff. de eo per quem fac. erit ideo non extendi de casu simplici ad casum mixtum. Facit tex. in authent. vt eccles. Roman. in princ. vbi dixit lex quod præscriptio dicitur quoddam remedium impium, ad idem tex. in cap. cum contingat. de decimis, vbi præscriptio non extenditur de re ad rē. Sed contra istam conclusionem adducitur tex. in l. si ita infra de

70 iniust. rup. irri. quæ test. † vbi in materia exhæredationis, φ est odiosa l. cum quidam in hoc tit. in dispositione concepta in casu simplici comprehenditur casus mixtus. Domin. Hieronym. Tor. & communiter docto. moder. in l. 2. in princ. ff. de verbo. obli. respondentes ad illum tex. dicunt quod loquitur in materia fauorabili, cum agatur de conseruatione testamēti, & sic de fauore publico l. vel negare inf. quemadmodū tes. aperian. gl. in §. eius inf. eo. Hæc solutio non est bona, quia potius consideratur odium exhæredationis, quam fauor testamenti d. l. cum quidam, & l. 1. infra de ventre in possessio. mittend. Ideo puto aliter posse respōderi, & dici quod ideo ibi exhæredatio facta in casus simplici, extenditur ad casum mixtum, eo quia casus omissus a testatore, pro expresso habetur, quando testator verisimiliter dispofuisset idem in casu omisso, quod in expresso, si de illo fuisset interrogatus, l. Titius, §. Lucius sup. eo. l. fin. C. de posthu. hæredib. insti. Sed testator verisimiliter, φ exhæredauit filium

lium si nasceretur, & etiam filiam separatim, proculdubio vtrũque exheredasset, si cogitasset vtrunq; simul nasciturum igitur &c. Facit glo. vulg. in tale pactum. §. fi. ff. de pactis. & istum credo esse verum intellectum ad l. si ita. Secundo contra hanc conclusionem Are. in d. l. 2. adducit tex. in d. l. is qui in puteum. §. illud. ff. quod vi aut clam. Ad quem respondet ibi preceptor
71 meus, & bene, & placet eius solutio. † Tertia sit conclusio, quã do in eodem subiecto concurrunt duę qualitates incompatibiles, illa consideratur, quæ est potentior, & alterius non habet ur consideratio. l. generaliter. ff. de fideius. l. quæritur. ff. de sta. homi. & procedit hęc cõclusio, siue adsit illa qualitas ex se siue ex persona alterius. c. pro hoc de hæret. in 6. inquantum ibi potius consideratur iurisdictio delegati summi Pontificis quam ordinarij, quia delegatus maior est quocunq; ordinario ca. sane, extra, de officio delega. & tamen delegatus ex propria persona nullam habet iurisdictionem. l. 1. §. qui mandata. ff. de officio eius, cui man. est iurisdi quam habet ordinarius. l. more & l. & quia. ff. de iurisd. omni. iudi. & illa qualitas censetur potentior, quæ est humanior. l. pupillus. in prin. ff. ad l. Falcidiã. in quantum ibi potius consideratur quod hæres consequatur pecuniã a pupillo legatario, & debitore defuncti iure hęreditario quã gratia adimplendi conditionẽ, quia istud est humanius, cũ legatarij sint consecuturi legata sua pleniora, prout fuit voluntas testatoris, contra cuius voluntatem Falcidia detrahitur. l.
72 Titia. in fi. ff. ad l. Falci. † Illa qualitas etiam censetur potẽtior, & est consideranda, quę magis fouetur a iure communi. Ita pulchre decidit Bald. in l. si quis decurio. C. de fal. Pet. de Ancha. in repe. c. canonum statuta. de constit. Pro quo est bonus tex. in l. nam similes. inf. de iniust. rup. irri. que test. & quia subtilis est in inductione, illã induco, præmittendo id, ꝙ voluit gl. & Bar. in l. 3. §. fi. supr. eod. Ibi ergo ad validitatem substitutionis potius consideratur ius commune, quã ius speciale, secundum quod primus gradus institutionis fuit validus, quo considerato secundus gradus deberet vitiari, cum a primo gradu a principio valido de iure speciali dependẽtiam habuerit. Pro hoc etiam pondero bonũ tex. de iure canon. eo in c. super quæstionũ. §. si vero. extra, de officio dele. inquantum ibi dicitur, ꝙ si delegatus Pontificis vices suas committat suo collegę, non potest ipse suas vices alteri delegare, quia est mixtus, videlicet pro parte delegatus summi Pontificis, & pro parte delegatus inferioris, & sic in eo consideratur ista qualitas quod sit delegatus inferioris, & nõ summi Pontificis quia dicta qualitas magis fouetur a iure communi, secundum quod delegatus, qui ex propria persona nullam habet iurisdictionem, subdelegare nõ potest. l. a iudice. C. de iud. l. more. & l. & quia. ff. de iu. om. iud. & ista est vera rõ ad il. ũ tex. quę hactenus nõ fuit ꝯsiderata, nec a Legistis, nec a Canonistis. Facit etiam tex. in l. si quis adulterium cum incestu. §. liberto. ff. de adul. inquantum ibi non permittitur liberto occidere patronũ in adulterio deprehensum.
73 † Quarta conclusio. Si in vno eodem que subiecto concurrant duę qualitates incompatibiles, quæ sint paris potentię, tunc attenditur illa, quę nocet, non illa, quę prodest. Ita notat Bart. in l. si quis in graui. §. fi. per illum tex. inf. ad Syllan. & in l. si vir. ff. de vsuca. pro dona. Fallit nisi vna qualitas esset naturalis. Illa enim attenditur. l. qui habet. §. 1. sup. de tute. l. tutor. §. quæ tutoribus. ff. de excusa. tut. Faciunt notata per doctores, maxime Alexan. in l. si donatione. C. de colla. Dicere tamen quod si cã accidentalis esset fauorabilior, illa potius consideraretur. l. hæreditatem. in prin. ff. de cast. pecu. quem ad hoc solco ponderare inquantũ ibi potius consideratur quod miles, qui relinquebat, fuit commilito, quia id, quod sibi donatur, aggregatur peculio castrẽsi, quam quod fuerit cognatus. Et per illũ tex. alias consului in quæstione facti. Mulier quædam nepotem ex filia, quam a teneris educauerat, arrogauit. demum illum heredem instituit dicendo, Titium nepotem ex filia filium meum arrogatum hęredem instituo, &c. prędicta arrogatio erat nulla, fuit dubitatum an prædicta institutio esset valida vel ne. Arguebatur quod sic per tex. in l. tutor. §. quæ tutoribus. ff. de excusa. tuto. In contrarium conclusi per illum tex. vbi potius consideratur causa accidentalis quam naturalis, quando est vtilior, prout erat in casu nostro, considerata opinione testatoris, secundum quam eius voluntas est interpretanda. l. quo loco. §. 1. ff. de he-
74 redibus instit. l. seruo manumisso. ff. de condit. indeb. † Quinta cõclusio, qualitas extrinseca adueniens personę vel rei, de qua simpliciter disponitur, non tollit dispositionem factam de illa persona. l. per adoptionem. ff. de adop. l. senatoris filius. in fin. ff. de senat. Aret. in d. l. 2. Pro quo adduco quod voluit Barto. in l. exceptores. C. de numera. & actua. lib. 12. vbi dicit per illũ tex. quod ille, qui est notarius actorum, non desinit esse notarius, licet fiat tabellio priorum ciuitatis. Et hoc modo intelligatur tex. in l. falsa. §. 1. inf. de condi. & demon. Fallit quando non esset eadem ratio, quia tunc qualitas adueniens personæ vel rei, facit quod dispositio nõ extendatur ad illam rem, nec ad illam personam. cap. statutum. de elect. lib. vj. & ita procedat regula, quæ ibi traditur. Sic etiam intelligatur tex. in l. cum ex oratione. §. fin. sup. de excusa. tuto. qui contrariari videtur. d. §. 1. in l.
75 falsa. † Sexta conclusio. In contractibus dispositio concepta in casu simplici comprehendit casum mixtum. Elicio istam conclusionem ex notatis per Bar. in l. si extraneus. in fin. ff. de condi. ob causam dã. in quæstione de qua ibi per eum. Et pondera quod ibi per Bar. sentit ꝙ lex, si ita. de libe. & posthu. locum habeat in legatis, dum vult quod procedat in contractibus, in quibus strictior sit interpretatio. cap. cum dilecti. de donatio. l. in testamentis. ff. de reg. iur. Cuius contrarium voluit in d. l. cum auus. Contrarium tamen tenet. D. Anto. de Butr. in cap. per venerabilem. col. 22. qui fi. sint leg. Roma. in l. 2. in princ. ff. de verbo oblig. quorum opinio videtur verior, eo quia sub casu simplici comprehenditur mixtus, non ex vi verborum, sed ex quadam interpretatione. l. quid ergo. §. 1. ff. de his qui no. infa. ideo imputandum est cõtrahentibus, qui legem apertius dicere poterant. l. veteribus. ff. de pact. Hinc est quod in contractibus appellatione filij nepos non comprehenditur. Bart. in l. liberorũ. in 3. col. ff. de verbo. signif. nec genus masculinum concipit fœmininum secundum Archid. in cap. si quis suadente. 17. q. 4.
76 cum suis concordantibus. † Septima conclusio, In priuilegijs dispositio cõcepta in casu simplici non comprehendit casum mixtum, prout est immunitas a tutela quæ dicitur munus mixtum. Casus est in l. spadonem. §. qui accepit. sup. de excusa. tut. Fallit nisi tale priuilegium sit clausum in corpore iuris, quia tunc extẽditur ad casum mixtum. Sic intelligo tex. in l. 2. §. amplius. sup. de excus. tuto. Et ratio est, quia huiusmodi priuilegiũ sit fauorabilius, vt patet ex notatis per gl. & Bar. in auth. quã in prouincia. C. vbi de crim. agi opor. gl. in in l. 2. §. legatis. ff. de iu di. cum concordantibus de quibus per Do. Felyn. in c. 1. de te-
77 script. † Octaua conclusio, statutum loquens in casu simplici non comprehendit casum mixtum. Ita decidit Bal. in l. omnes populi. in 10 col. ff. de iusti. & iur. per tex. in l. quid ergo. §. 1. in verbo, ex sententia. iuncta. l. 1. §. is qui nauem. ff. de exerc. Et idẽ tenet Alex. in d. l. 2. in prin. dominus meus in §. 1. inst. de actio. Nona conclusio. Vbi est maior ratio, fit extensio de casu simplici ad casum mixtum, etiam in materia non fauorabili. Primum probatur in l. fi. §. hęc actio. ff. nau. cap. stabu. & in l. si viua matre. in fi. C. de bon. ma. Secundum probatur in l. is qui in puteũ. §. hoc interdictum. ff. quod vi aut clã, secus vbi sit diuersa ratio. d. l. vlti. §. aliam. §. pręscriptione. iuncta. l. 1. C. de rapt.
78 virgi. ibi, ex hac adiectione crimen acerbius puniri. † Decima sit conclusio, Stante statuto quod verba testamentorum aut alterius dispositionis intelligantur prout iacent absque aliqua interpretatione, tunc in casu simplici non comprehenditur casus mixtus, secundum Ange. in l. ita scriptum. in eod. tit. quam conclusionem confirmo dupliciter, & primo; Nam stante dicto statuto sub expressa vulgari non continetur tacita pupillaris. Bal. in l. precibus. in 5. col. de impub. C. Secundo confirmo; Stante pręmisso statuto, in grauamine iuncto filio de hereditate restituenda, non subintelligitur illa conditio, si sine liberis decesserit, & sic non habet locum pręsumptio, de qua in l. cum auus. inf. de condi. & demon. & in l. cum acutissimi. C. de fideicom. Ita tenet do. Baptista de sancto Seuer. in l. generaliter. §. cum autem. in 24. q. C. de insti. & subst. sub cõdi. fac. & late Soci. in d. l. cum auus. col. 37. vers. quarto quęritur de alia quęstione. Vlterius pro complemento supra dictorum non omitto, ꝙ Cuma. ponit vnum intellectũ ad d. l. si ita scriptum. quẽ sequitur Soci. in d. l. 2. in princip. & nullus eum ret obat. Nam dicit
79 † quod ideo ibi comprehenditur casus mixtus nõ fauore testi, quia si filius & filia fuissent instituti sine partium distributione successissent de subtilitate iuris, & testamentum fuisset validũ. verum quia non poterat verificari partiũ distributio prout voluit testator, ideo secundum subtilitatem iuris testamentũ corruebat. Sed ex humanitate sustinetur. Et dicit dom. Soci. quod iste est verus intellectus ad illum textum. Sed quicquid dicat Soci. iste intellectus est falsus, & nullo modo tenendus, quod ostendo occulata fide, quia si iste intellectus esset verus, testũ diceretur nullum ipso iure, non autem diceretur ruptum, prout vult ille text. quod verbum pręsupponit testamentum iure fuisse factum. §. alio. versic. sed quia. Insti. qui. mo. test. infirmã. Quod autem esset nullum in casu d. l. intelligendo eum prout intelligit Cuma. & Soci. demonstro. Nam ibi testator instituit filium ex besse, si nasceretur, & vxorem in triente, & si filia nasceretur, illam instituit in triente vxorem vero in besse. Et sic considera quod testator voluit filium habere duas partes hęreditatis, vxorem vero tertiam partem hereditatis, filium autem voluit habere tertiam, tunc sic, si filia consequitur dictam tertiam, vxor excluditur a sua portione, & econtra, si vxor admittitur, dicta filia excluditur. Et sic hic adest quędam perplexitas in voluntate testatoris. Ideo consideratis regulis iuris institutio, & per consequens testamentum ipso iure fuisset nullum, l. si Titius. inf. de condi. insti. Cum ergo dicat ille tex. quod testamẽtum rumpitur de rigore iuris, datur intelligi quod erat validum

lidum antequam posthumi nascantur, sed eis natis rumpitur de iuris rigore, cum illum casum omisisset testator, sed humanitate suggerente aliter statuitur. Super quibus cogitabitis,
80 quia est pulchra, & noua declaratio ad illum textum. † Prædicta inducunt ad quæstionem pulchram, & disputabilem videlicet an comes habens a principe facultatem legitimandi adulterinos & incęstuosos, possit legitimare natum ex adulterio & incęstu, & sic laborantem vtroque morbo. In qua difficultate Bartol. in l. 2. in princ. ff. de verbor. oblig. tenet quod sic. quem sequitur ibi Bald. Angel. Imol. d. Alex. & Bal. Angel. & Alex. in l. si ita scriptum. Abb. in c. fi. de sim. & in cap. at si clerici. §. de adul. de iudi. & dixit d. Hie. Tor. in d. l. 2. ff. de verborum obliga. se fuisse secutum sententiam Bart. consulendo. Et pro hac opinio. primo adducitur tex. in d. l. si ita scriptum. Ad quem potest responderi quod ille tex. fundat se super humanitate. Ideo extendi non debet ad alium casum. Doctrina est Ioan. Andr in cap. 2. vt lit. penden. lib. 6. quem sequitur, & refert Do. Abba. in cap. proposuisti. de probationib. Adducunt tex. in c. susceptum. de rescrip. lib. 6. vel aliter potest dici, secundum Cuma. in ea. l. 2. quod in casu d. l. si ita, & similium iurium, testamentum conseruatur, non ex eo quia sub casu simplici comprehendatur casus, sed in alio versatur ista specialitas, quia videbatur quod partes distributę per testatorem nullo modo possint habere locū in casu mixto. Ideo fauore testamenti conseruandi partes distributæ in casu simplici habent etiam locum in casu mixto. qui tamen intellectus ad illum tex. an procedat, dixi. sup. Secūdo pro ista parte Angel. adducit rationem, cui respondet Are.
81 in d. l. 2. Tertio adducitur tex. in capitu. fi. de simo. † vbi habens facultatem dispēsandi cum Monacho super crimine simonię, potest dispensare cum illo qui est Monachus & Abbas. Sed ad illum tex. respondet dom. Ant. de But. in dicto capitu. fi. quod ibi non confertur episcopo noua potestas dispensandi, sed excitatur potestas sibi prius concessa per consiliū generale. de quo in cap. quoniam. de simo. Ideo talis potestas recipit declarationem iuris, ad cuius executionem emanauit. Tertio sic arguitur, potestas legitimandi censetur fauorabilis. Cum sit beneficium principis l. fi. ff. de consti. prin. in materia autem fauorabili in casu simplici comprehenditur mixtus l. seruus vrbanus. ff.
82 de lega. 3. & dixi. sup. † Sol. in dispositione simplici comprehēditur casus mixtus ex sententia, & mente disponentis l. quid ergo §. primo. ff. de his qui not. infa. Sed hic deficit mens concedentis, qui dando facultatem legitimandi adulterinos, item & incęstuosos, non videtur sensisse de his, qui duplici morbo laborant, cum tales sint magis odibiles. arg. l. 1. C. de raptu virgi. Quarto arguit domi. Alexand. in d. l. 2. Nam cum iste comes aut legatus habeat potestatem dispensandi super crimine incęstus, quod est maius crimine adulterij cap. adulterij 32. quæstio. 7. ergo casus mixtus debet comprehendi sub illo simplici, quod est maius. arg. l. quęritur ff. de statu homi. & l. repetundarum. ff. de testa. Sed ad hoc fundamentum elici potest responsio ex dictis Bartol. ibi dum dicit, quod cum istę qualitates possint esse simul l. si adulterium cum incęstu. in princ. ff. de adult. non debet considerari id quod est potentius, nec habet locum d. l. quæritur. nec regula tradita in l. generaliter. ff. de fidei. ff. Quinto sic arguo vltra scribentes, facilius extenditur dispositio facta in casu simplici ad casum mixtum, quam dispositio concepta per verba de pręsenti ad tempus futurum. Sed in concessione facta a principe dispositio concepta per verba præsentis temporis extenditur ad tempus futurum, ergo multomagis concepta in casu simplici comprehendet casum mixtum. Maior probatur in l. si ita infra de auro, & & argen. leg. iuncta l. seruus vrbanus. §. fin. ff. de leg. 3. Minor probatur in cap. quia circa de priuileg. Solutio. dici potest quod ideo in casu nostro, cōcessio non extenditur ad casum mixtum, quia deficit mens, & voluntas concedentis, qui non præsumitur voluisse illegitimum duplici labe infectum legitimari posse, cum difficilius tollantur duo impedimenta, quam vnum. auth. itaque. C. commun. de succes. ideo dicit Bald. multum singulariter in l. prima
83 in antepen. col. C. de fur. † quod clausula, non obstante, nullum operatur effectum, vbi adsunt duo impedimenta. per tex. in l. si non lex Elia Scentia. in prin. ff. de hæred. institu. & per notata in l. si quando. in princ. C. de inoffic. testa. Sequitur Alexand. in consil. 62. incip. assumam in consultatione. in 2. lib. Sexto & vltimo sic arguo. In concessione facta a principe includitur quicquid includi potest, etiam intelligendo verba prout intelligūtur ex quadam humanitate. Sed in dispositione concepta in casu simplici comprehenditur casus mixtus saltem ex quadam humanitate & benignitate, igitur &c. Maiorē probo per text. in d. capit. quia circa. iuncta l. si seruitus. ff. de seru. vrb. prædio. Minor probatur in l. si ita scriptum. Solutio. Responderi potest prout fuit responsum motiuo præcedenti & sic soluta sunt argumenta, quæ adduci possunt pro communi opinione. Contrariam tamen opinionem tenuit Ioan. Calde. qui publice disputauit hanc quęstionem Bonon. Ioan. And. in rub. qui fil. sint legiti. in addi. Spec. idem tenent Ioan. And. Ant. & Imol. in ca. at si clerici. §. de adulterijs. vbi etiam Are. extra de iudi. Imol. in l. si ita scriptum. Dom. in ca. susceptum. de rescrip. in 6. in 4. col. Pet. de Anch. in c. accessorium. in 4. quęst. de reg. iur. in 6. Idem tenent Aret. & vterque præceptor meus, videlicet Socin. & Iaso. in dicta l. 2. & sic vtraque opinio magno se iudice tuetur. Et
84 pro hac opinione arguit Areti. in dicta le. 2. dupliciter. † Et primo, nam ista concessio legitimandi censetur odiosa, cum fiat super potestate, quam princeps protestatur se nolle exercere, ne detur materia delinquendi §. fi. in auth. quibus modis natu. effi. sui. Et sicut princeps reprobat hanc potestatem in se, quia odiosa, ergo & in eo, cui fit concessio. Nam ius transfertur in aliquem cum sua causa, & qualitate illi inhærente l. 3. in princ. ff. de fund. instru. instrumentoque leg. l. Pompon. §. cum quis. ff. de acquiren. possess. Sed in materia odiosa sub simplici non comprehenditur casus mixtus. d. l. præscriptione. Pro solutione istius argumenti dicas quod licet exercitium ipsius potestatis legitimandi dicatur quid odiosum & sic stricte interpretandum ipsa tamen potestas legitimandi, quę competit principi, non est odiosa quinimo est fauorabilis in ipso principe, vt infra dicetur ergo, & transferetur in comitem aut legatum cum sua causa & qualitate dicta l. Pomponius §. cum quis, & sic retorquetur hoc argumentum contra Are. Secundo arguit ipse. Potestas dispensandi stricte est interpretanda, quando conceditur contra ius diuinum. Sed inhabilitas, quæ nascitur a crimine incęstus est contra ius diuinum, ergo videtur quod illa potestas non sit fauorabilis. Maior probatur per gloss. in l. si filius a patre §. fina. supra eodem. Minor probatur in ca. nisi cum pri-
85 dem. circa medium. extra de renun. Solutio. † Princeps potest legitimare illegitimos quacunque specie illegitimitatis sint infecti, siue nati sint ex adulterio, siue ex incæstu. capitulo per venerabilem, & ibi notant Canonistæ. qui filii sint legitimi. Petrus de Vbal. in tracta. successionum ab intestato. in prima parte. ideo hanc potestatem in alterum transferre potest, quinimo in generali potestate tradita legitimando natos illegitime quilibet illegitimus legitimari potest. secundum Baldum in capit. innotuit. de elec. Paul. de Castr. in consil. 285. Tertio sic arguit idem Are. quando fit dispensatio [illegible] propter bonum publicum, non fit extensio ad casum, in quo est minor ratio. Sed minor est ratio, vt possit legitimari, qui laborat duplici morbo, quam is, qui duntaxat vna labe illegitimitatis infectus est. Igitur ad illum casum non fit extensio. Maior probatur in capit. fi. de translat. prælat. & in l. lege Iulia. §. capite. ff. de rit. nup. Minor probatur in l. si quis adulterium cum incæstu. in prin. ff. de adult. & in l. prima. C. de rap. virgi. Solutio. dici potest quod cū beneficium concessum a principe latissime sit interpretādum extendi potest ad casum habentem minorem rationem. Istud probatur in capit. fin. de simoñ. vbi facultas concessa episcopo dispensandi cum monacho simoniaco, extenditur ad Abbatem simoniacum, cuius delictum grauius existimatur, propter dignitatem, qua fungitur ca. homo. Christianus 40. dist. l. presbyter. C. de episc. & cle. Quarto pro opinione ista sic arguit So-
86 cin. † In generali commissione, in qua princeps concedit quicquid potest, non includitur facultas legitimandi. cum sit de reseruatis princ. Tunc sic, quando aliqua non veniunt in expressione generali, si exprimantur aliqui casus, non includuntur alij maioris qualitatis, ergo non comprehendetur adulterium cum incæstu, quod est maioris qualitatis propter duplex delictum. Maior probatur in ca. secundo de pœni. & remis. libro 6. & in ca. quod translationem. de offic. deleg. Facit regula tradi[illegible] in l. item apud Labeonem. §. hoc edictum. de iniur. Minor probatur in Clemen. non potest, de procu. & in ca. sedes Apostolica. de rescri. consequentia patet in dicta l. si adulterium cū incęstu. in princ. ff. de adult. & in l. prima. in princ. C. de rap. virg. Solutio. Responderi potest quod in commissione principis facta expressione aliquorum casuum, includuntur etiam casus maiores. Ita voluit Innoc. in ca. sedes Apostolica. extra de resc. Hostien. & Dom. Abb. in c. cum tibi. de verbo. sig. Quinto pro hac opin. arguit præceptor meus in d. l. secunda. hoc modo. Is, cui est concessum id, quod est minus, attentare non potest id, quod est maius, sed maius est legitimare adulterinum & incæstuosum simul, quam illum, qui est aut adulterinus aut incæstuosus de per se, igitur legitimatio de isto fieri non poterit. maior probatur in l. cui pacto. ff. de ser. expor. Minor probatur in l. mariti. §. fin. ff. de adult. Soluite hoc argumentum hoc modo, & dicite quod in commissione facta a principe nō procedit regula d. l. cui pacto. cum in [illegible] latissima fiat interpretatio. Istud probatur in ca. fi. de simo. inducendo eo modo quo §. fuit inductus. Sexto & vltimo. adducitur tex. in l. vim passam. §. præscri-
87 ptione. ff. de adul. † vbi accusationi criminis incęstus iuncti cū adulterio non præscribitur quinquennio, & tamen vtriusque illorum criminum de per se dicto tempore præscribitur l. mariti. §. quinquenniū. eo. tit. Istud non causatur ex alio, nisi quia propter illam mixturam grauius est delictum, ideo difficilius tollitur.

tollitur. Solutio. ideo ibi non comprehendit crimen adulterij iunctum cũ incęstu, quia materia est odiosa. vt supr. declaraui. Sed quæstio nostra procedit in materia fauorabili, ideo ex vno ad aliud non recte infertur. l. cũ quidã. in eo. ti. c. odia. de reg. iu. in 6. Vel aliter potest responderi quod licet ex parte cõmittentis adulteriũ cũ incęstu reputetur crimẽ maius & grauius propter hanc admistionem, ex patre tamen filiorũ non reputatur maior inhabilitas, seu maius odium, cũ ipsi nihil deliquerint. l. spurij. in prin. ff. de decurio. Nec reperio, quod lex maiori odio prosequatur incęstuosum & adulterinum simul quã incęstuosũ, prout patet ex not. per gloss. in auth. ex complexu. C. de incęst. nup. & in §. fi. in auth. quibus mod. na. effic. sui. Et ex supra dictis habetis articulum disputabilem pro vtraque parte, & ita alias publice hunc articulum disputauit acutissimi ingenij discipulus meus dilectus do. Oliuerius Lesquer natione Britãnicus legendo. d. l. 2. in prin. ff. de verb. obli. Inhærendo tamẽ opi. Barto. limita eam non procedere quo ad ipsam legitimationẽ. Nam si sit legitimatus aliquis, qui erat incęstuosus & adulterinus, & fuit expressa solum & duntaxat labes incęstus, vitiabitur ista legitimatio tanquã subreptitia eo, quia legitimatio prout eius exercitium consideratur, est odiosa, ideo concepta in casu simplici nõ extenditur ad casum mixtũ. Verbi gratia. Princeps legitimat aliquem, & dicit, non obstante quod sit incęstuosus, si iste legitimatus fuerit incęstuosus & adulterinus, vitiabitur legitimatio, secundum Old. in consil. 204. inci. factum tale est. Bald. in l. eam quã. in 7. col. C. de fideicõ. Alexand. in consil. 42. incip. assumam in consultatione. in 1. lib. Et ratio est, quia princeps non ita de facili legitimasset, si sciuisset istum infectũ duplici labe illegitimitatis. d. l. vim. §. præscriptione. Ideo tanquã subreptitia vitiabitur legitimatio. c. postulasti. de rescri. c. 1. & 2. de fil. presby. in 6. Pro quo adduco quod in optimo simili dicũt Host. Io. And. do. Ant. de But. in c. fi. extra de fil. presby. vbi dicunt quod si comes vel aliquis baro petat a principe filium legitimari, & nõ expresserit quod sit comes vel baro, vitiabitur
88 legitimatio ob hanc taciturnitatẽ † quia grauius crimẽ reputatur incontinentię in homine excelso, quã in illo, qui est infimę cõditionis. c. homo. Christianus. 40. dist. l. presbyter. C. de epis. & cle. quod procedit etiã si in dicta legitimatione fuisset apposita clausula motus proprij, quia illa non operatur effectum præter intentionem concedentis, prout tenet Abb. in c. ad aures. de rescrip. & in c. quia circa de cõsang. & affi. do. Fel. in tracta. iurispatronatus. col. 3. & ita tenet Pet. de Vbal. in trac. succes. in 1. parte. charta pe. Fallit tamen in casu, in quo nulla species legitimitatis fuisset expressa, vt quia dictũ fuisset. non obstante quacunque illegitimitate, quia tũc quotquot defectus reperirentur, censerentur sublati sm Bald. in l. si qua illustris. C. ad Orfic. & Pau. in d. l. eam quam in 7. col. cuius opinio est verior quia clausula non obstante, nihil operatur, vbi adsunt duo impedimenta, secundum Bal. in l. 1. C. de fur. & dixi late in ca. 1. de consti. in 6. Secundo fallit conclusio Bart. quando alicui esset data facultas legitimandi certas personas. Nam tunc tanquam odiosa esset restringenda ista facultas, nec extenderetur ad casum mixtum. & ita limitat do. Abb. in c. fi. de simo. & in ca. at si clerici. §. de adulterijs extra, de iudi. Sed pone, legitimatur aliquis, & dicitur in legitimatione, non obstante quod sit incęstuosus cum in veritate sit adulterinus, an valebit ista legitimatio. Diceres quod sic, cõsiderata mente legitimantis, qui cum voluerit tollere maiorem defectum, multomagis & minorem. cap. per venerabilem. qui filij sint legiti. iuncto. c. adulterij. 32. q. 7. In contrarium tamen facit, quia legitimatio dicitur quædam dispensatio. d. c. per venerabilem. Ideo non debet extendi ad casum etiam habentem maiorem rationem dispensandi. l. si nõ lex Elia Scẽtia. in prin. ff. de hære. inst. vbi Bal. & Ange. notant. c. fi. de transla. præla. Facit tex. in l. si pupillorum. §. si prætor. ff. de reb. eo. dicit Petr. de Ancha. in consil. 19. quod si fuit dispensatum cum aliquo, vt possit obtinere beneficium curatum, nõ obstante defectu ętatis, non poterit virtute dictæ dispensationis consequi beneficiem sacerdotale, in quo minor sufficientia requiritur, quam in beneficijs curatis, cum sit ars artium, regimen animarum. c. cum sit. de ęta. & quali. Non discutio pro nunc difficultatem, quia super ea consului in simili casu, & cau
89 sa adhuc pendet. † Quinta est cõclusio. Bar. dispositio cõcepta per modum conditionis in vno casu, non extenditur ad casum dissimilẽ expressum. l. fi. C. de his, qui veniam ęta. impe. l. fidei cõmissum. ff. de condi. l. commodissime. & eo. & sentit Barto, quod vbi casus omissus est similis expresso, ad illum fit extensio. Facit tex. in l. filium habeo. ff. ad senatuscon. Mace. & tex. in l. 2. in §. quod si in patris. ff. ad senatuscon. Tertul. & secundum Bald. in l. illud in 2. col. C. de sãc. eccle. illi dicuntur casus similes, qui habent eandem rationem vel maiorem. Alleg. tex. in l. non solum. in §. qui primipilum. ff. de excu. tu. & istud procedit ẽt in materia pęnali, in qua fit extensio ad casum, quando adest eadem vel maior ratio. l. his solis. in verbo, tacite cautum putamus. C. de reuo. do. cap. 1. in §. porro. in tit. quæ fuit prima causa benefi. amit. confirmatur per illud, quod voluit Gul. de Cun. & Alex. in authen. non licet. C. de libe. præte. vbi dicunt quod non solum ex. 14. causis filius potest a patre exhæredari, de quibus in §. aliud quoque capitulum, sed etiam ex alijs similibus. Ista cõclusio procedit, etiam si dispositio legis vel hominis loqueretur taxatiue, & esset pęnalis, tunc fieret extensio ad casum omissum habentem eandem rationem. gl. est not. iũcto tex. in l. fi. C. de reuo. dona. quam sequuntur ibi Cy. & Sali. Procedit etiam in materia correctoria, qñ est expressa ratio in lege sm Bal. in auth. quas actiones. C. de sac. san. qui adducit text. in d. l. his solis. Facit tex. in l. cum mulier. ff sol. matr. quem ibi põderat subtilis Raph. Cuma. Idem tenet Pau. de Castr. in l. quãuis. in fi. C. de fideicom. Procedit etiam ista ampliatio, quando non est expressa ratio, sed tantũ vnica potest allegari. Illa enim habetur pro expressa. l. 2. ff. de libe. & posthu. glo. & ibi expressius Bal. & Pau. in l. quamuis. C. de fideicommiss. Bal. in l. maximum vitium. in 3. col. C. de libe. præte. Pau. de Cast. in l. si vero. §. de viro. ff. solu. matr. do. Alexan. in l. si constante. eod. tit. ff. sol. mat. Moder. in d. auth. quas actiones. C. de sac. san. eccl. Fallit ista ampliatio duobus modis. Primo, quando nõ est per omnia omnimoda ratio, tunc non fit extensio ad casum omissum. l. fi. iuncta. l. pen. C. de interdi. ma. inter tuto. & pupill. quem ibi ponderat & no. Bal. Secundo fallit quando dispositio esset correctoria, & etiam pęnalis, tunc enim non fieret extensio ad casum omissum, etiam si ratio esset scripta in 1. glo. in Clemen. 2. in verbo, in eisdem. de ęta. & quali. & est bonus tex. in l. si vxor. in prin. ff. de adul. quem ad hoc ponderat do. Fran. Are. in cap.
90 per tuas. de proba. † Secundo fallit dicta conclusio, quando casus omissus subrogatur loco casus expressi, quia ad illum fit extensio, etiam in materia correctoria. Bart. in l. postulante. ff. ad senatuscon. Trebel. Facit glo. in cle. & si principalis. de rescrip. quæ vult quod dispositio loquens in vicario episcopi, habet locũ in vicario capituli, quia capitulum vacante sede subrogatur loco episcopi. c. 1. ne sede vacan. lib. 6. Fallit & tertio, quando dispositio fieret elusoria, quia tũc fit extẽsio ad casum omissum. l. sed si pater. in §. non solum. ff. ad senatuscon. Maced. l. aduersus. ff. de arbit. c. si ciuitas. de sent. excom. bo. tex. in l. aduersus. ff. de arbi. & est in l. 1. in §. si pecuniam. ff. de calum. do. Anto. in l. aduersus. ff. de arbi. & est in l. 1. in §. si pecuniam. ff. de calum. do. Anto. in disput. incip. Bononiensis. Fallit quinto, quando dispositio non posset sortiri effectum, tunc fit extensio ad casum omissum. l. si stipulatus fuero. ff. de verb. obl. Bar. in l. nõ dubiũ. C. de legi. Do. in c. 1. de tempo. ordi. lib. 6. adducens tex. in cap. quoniam. de sent. excom. lib. 6. Pro complemento istius materiæ, videlicet an casus omissus a testatore habeatur pro omisso, vel non. Notate aliquas pulchras decisiones, & in practica menti tenendas. Prima est, quam ponit Oldr. in cons. 142. inci. testator habens vxorem pregnantem, vbi quærit, testator dixit, masculus cum mihi natus fuerit, vniuersalem heredem instituo, idẽ si posthuma. Si vero duo posthumi nati fuerint, ęqualiter hæredes sunto. Demum subiunxit quod superuiuens posthumos vnũ vel plures morientibus in pupillari ætate, vel alias quandocumque sine liberis substituebat. Et si omnes sic decederent substituit illis suas sorores ęquis portionibus. Testatore defuncto natus est posthumus, qui patri hæres extitit, & mortuus est in pupillari ætate, quæritur an locus sit substitutioni pupillari, ita quod mater pupilli ab eius successione excludatur. Arguit ibi Oldrad. quod substitutio debeat sortiri effectum, tandem concludit contrarium, quia substitutio concepta fuit in casu, in quo plures posthumi nascerentur. Si ergo vnus tantum nascatur, iste casus quantum ad substitutionem est omissus, ergo relinquitur dispositioni iuris communis, dicta lege commo-
91 dissime, & † quia pluralis sermo non potest secundum propriã significationem in vno verificari. l. cum ita. §. plures. iuncta. l. Meuius. § 1. & ibi no. ff. de leg. 2. Faciunt no. per Barto. in l. qui quartam. §. fin. infra de leg. 1. & in l. fin. inf. ad Trebell. Et hanc decisionem refert & sequitur Ioan. And. in tit. de testa. § in prima in additio. mag. versic. quarta quæstio proponitur. Pau. de Cast. in consil. 14. incipien. visis & consideratis. in primis verbis. Secundo adduco quod voluit Angel. in consil. 88. visis & inspectis omnibus supradictis. in vlt. col. vbi quærit testator instituit posthumos masculos vniuersales hæredes, & casu quo nasceretur posthuma, quæ superuiueret nullis extantibus filijs masculis ipsius testatoris, tunc inuitauit ad dimidiam partem hæreditatis suæ fratrem proprium. Contingit quòd nulli nati sunt posthumi nec posthuma, an dictus frater admittetur ad dictam dimidiam. Decidit quod non, quia dictus frater fuit vocatus a testatore in casu, in quo filia posthuma nasceretur. Si ergo contingat posthumam non nasci, non est admittendus, quia substitutio facta in casu, in quo posthuma nascatur, non est extendenda ad casum dissimilem, videlicet in quo posthuma nõ nascatur. d. l. commodissime. Tertio adduco quod voluit do. Alexand. in consil. 158. viso processu agitato. in 2. lib. consi. vbi testator instituit ventrem vxoris hæredem vniuersalem, casu quo ma-

quo masculus nasceretur. Si vero vnam fœminam vel plures nasci contingeret, tunc ei vel eis reliquit libras quadrigentas pro qualibet, demum subiungit quod si filius masculus decederet in ętate pupillari vel quādocūque sine liberis, substituebat Philippum. cōtigit quod nullus natus fuit masculus nec fœmina, an substitutus admittatur. concludit quod nō, quia substitutio facta fuit in casu, quo posthumus natus decederet. Sed de casu, in quo neque masculus, neque femina nasceretur, testator minime prouidit. Casus ergo iste omissus a testatore habebitur pro omisso, & remanebit in dispositione iuris communis. d. l. commodissime. Adducitur etiam tex. a contrario sensu in l. si ita scriptum. supr. eod. & alia de quibus ibi per eum.

92 † Quarto adduco dictum Petr. de Ancha. in consil. 136. incip. principaliter ponderandum est, vbi vult quod si testator substituat filio suo nepotes ex dicto filio, casu quo contingeret dictum filium mori eo superstite, & demum dictis liberis substituat pauperes Christi sub conditione si sine liberis decesserint. Si postea contingat quod testator decedat superstite dicto filio, expirat substitutio facta de nepotibus, & per consequens secunda substitutio facta de pauperibus Christi, eo quia prima substitutio facta fuit in casu, in quo filius decederet viuo testatore, & cum decesserit post eius mortem, in hoc casu omisso dicta substitutio effectum non poterit sortiri. d. leg. commodissime. Quinto adduco notata per eundē do. Pe. in cōsil. 356. incip. ex serie testamenti. vbi decidit quod si testator substituat vxorem filijs nascituris, non admittetur dicta vxor filijs non natis, cum iste casus a testatore non fuerit expressus. Idem tenet Rapha. Ful. in consil. 49. incip. ex facto proponitur. Sexto & vltimo adduco quod voluit. d. Socin. in l. 1. in 2. q. princip. & in 8. limita. infra de vulga. vbi format hanc. q. in qua dicit se consuluisse, testator substituit hæredi suo compendiose quandocunque hæres institutus sine liberis decederet, quæ quidem substitutio continet sub se vulgarem, secundum Cy. Bal. & Sali. in l. precibus. C. de impu. & ali. subst. Bar. in l. Centurio. infra de vulga. contingit quod hæres institutus decessit cum filijs viuente testatore, & sic hæreditate non adita, An dicta substitutio habebit effectum. Decidit quod non quia substitutio facta fuit in casu, in quo decederet sine filijs. Ideo non debet extendi ad casum, in quo hæres institutus decessit relictis liberis, licet decesserit hæreditate nō adita, & sic commodum hæreditatis ad ipsum nec eius hæredes spectare possit, quia decessit viuo testatore. Res ergo deducetur ad causam intestati, quæ omnia tenere. ... mentū. gloss. in verbo emancipatos. ibi sed forte sententia Galli fuit eadem. sed reprehenditur, &c. concludit ista gloss. quod prouisio Galli concepta in casu mortis, extenditur ad omnes casus similes, de quibus in tex. licet illi non fuissent expressi, in eius prouisione, & sic Sceuola hic non supplet prouisionem Galli, sed illam declarat.

93 † Istam conclusionem gloss. sequitur hic Ange. eo quia prouisio facta in vno casu, extenditur ad aliū ex similitudine rationis. leg. filium habeo. ff. ad senatusf. Macedo. cap. cum dilecta de confir. vti. vel. inutil. bonus tex. in leg. 2. in §. quod si in patris. ff. ad senatuscon. Tertul. Nec obstat secūdum eum, quod prouisio Galli sit correctoria legis antiquę, quę posthumum alienum instituti prohibebat. In correctorijs autem non fit extensio de casu ad casum. l. præcipimus. in fi. C. de appella. l. sancimus. C. de testa. notatur per gloss. & docto. in authen. quas actiones. C. de sac. san. eccl. Nam respondet quod istud fallit, quando lex antiqua ęquipararet casum omissum expresso, quia tunc ad casum omissum fit extensio. glo. in l. g. si quis seruo persuaserit. C. de fur. Barto. in authen. sed cum testator. C. ad leg. Falcid. bona glo. in leg. 2. C. de cura. fu. tex. in l. qui neque. in fin. ff. de rebus eo. & est bonus text. in §. nullam. versi. ex his. in authen. de hæred. quæ ab intest. defe. sed deportatio æquiparatur morti. l. 1. in . filium. ff. de bono. pos. contra tabu. l. si necem. in §. fin. ff. de bo. liber. ergo prouisio Galli debuit extēdi ad casum deportationis, licet fuerit concepta in casu mortis. Bald. in penul. oppo. infra eodem tenet contrarium, quod immo Gallus suppletur per Velleium, quia eius prouisio est correctoria iuris antiqui & sic non extendēda ad casum omissum iuribus vulg. quod etiam tenuit Pau. de Cast. per text. in §. etiam si parente. in verbo. quos supplendos in Galli Aquilij sententia diximus. in . eo. opinio Ang. posset sustineri, vt etiam hic dicit Alexan. non per eius rationem, quia procedit quando duo æquiparantur a lege antiqua per modum regulę, vt in casu l. in tantum. in . ff. de ser. corrupto & in casu l. 1. ff. de legi. tuto. Secus quādo duo casus æquiparantur a lege antiqua solum in vna materia, vt in casu dict. §. filium. quia tunc ad casum omissum non fieret extensio, vt concludit gloss. communiter approbata in auth. quas actiones. C. de sac. san. eccl. & est bona glo. in c. 1. in verbo, declaramus, ne cle. vel mona. lib. 6. & sic rō Ang. non est bona. Verius ergo sua conclusio pōt probari. Nā dispositio Galli emanauit fauore testamenti conseruādi, & supra istas rōne fundata est eius prouisio, nec alia rō pōt cogitari, illa ergo habetur pro expressa. gl. in l. quis. C. de fideicom. & ibi expressius Bal. & Paul. de Cast. Bal. in l. maximū vitiū. in 3. col. C. de libe. prete. & est bonus tex. in c. suggestū, de app. quē ibi pōderat dom. Philipp. in 1. no. ergo debuit rōne istius rōnis quæ hr̄ pro expressa fieri extēsio ad casum deportationis, vel aliū, in quo adest eadē rō testamenti conseruandi. Et non obstat tex. in verbo, supplendos, quia exponi dēt, declarandos. Nā ille qui declarat. dr̄ supplere, vt no. gl. in l. 1. in §. qui operatur. ff. ad senatusc. Tertull. & inquantū. do. Alex. dicit q dispō Galli est limitatoria iuris antiqui, non aūt correctoria, errat. d. Alex. quia imò est correctoria. Esset. n. limitatoria si tm̄ disponeret, quod in certis casib. posthumis alienus posset hæres instituі, sed generaliter disposuit posthumum alienum posse hæredem instituі. l. pen. ff. de leg. 1. & quod sit correctoria, sentit hoc Bar. in præmissa oppōne, & illud firmant Bar. Imol. & ipsemet do. Alex. in l. nostra, in prin. super gl. in verbo, tunc. In ea. glo. ibi, secus si per pretorem l. sed cum patrono. §. 1. ff. de bono. poss. cōtab. & c.

94 Vult ista gl. † q licet filio emancipato nepos admittitur ad hæreditatem aui virtute substōnis in terminis tex. nostri, & filius emancipatus non possit succedere ex testamento, attamen dicto filio cōpeteret bon. poss. cōtab. ad expugnandū testm̄ ipsius patris. Contra istā conclusionē gl. arguitur. Si filius emancipatus admittitur tanq̄ pręteritus ad expugnandū testm̄ ipsius patris, elusoria & inanis erit prouisio Galli & Sceuolæ, a quibus emanauit ista prouisio, qui volunt ne testm̄ impugnetur, q secuta emācipatione post instōnem filij vocabitur nepos ex substōne, & deficeret instō facta de filio. l. 3. & l. quamdiu. ff. de acqui. hære. ergo tanq̄ non institutus, imò præteritus expugnabit testm̄. Subtilis Raph. Cuma. primus hanc difficultatem considerauit, & post eum Paul. de Cast. & respondet Raph. fatendo quod testm̄ annullabitur, tamen ista prouisio non erit inutilis nepoti, eo quia ille filius solum intra annum poterit expugnare testm̄ testatoris. l. 1. in §. largius. ff. de succ. edi. sicut dicto tēpore expirant alię bonorum possessiones. Eo itaq. excluso a remedio expugnandi. post lapsum anni admittetur nepos, iuxta formam traditam in isto. §. præterea ille filius si intra annū intentaret remedium expugnand. testm̄ aui, non auferret nepoti totam hæreditatem sed solum dimidiam per titulum de cōiung. cum emancip. lib. non tamen audet Raphael firmare q ille filius admittatur ad istam dimidiam ex dispositione testamentaria, per tex. in l. cum in testamento. in prin. ff. de hære. instit. in verbo, nullo enim casu ad hæreditatem vterq; admittitur. Paul. de Cast. ipse firmat quod admittitur ad hanc dimidiā ex testamento propter repugnātiam iuris & rationis, propter quam aliquando admittuntur simul institutus & substitutus, l. paterfam. ff. de hæred. insti. quæ solutio Paul. de Cast. est contra tex. in l. cum in testamento. ff. de vulg. & pup. Ad l. paterfa. respondet hic dom. Alex. vt hic per eum. Non placet etiam responsio Rapha. quia sm̄ Aret. in casu nostro fit extensio de casu mortis verę, ad casum emancipationis. Sicut ergo filio vere mortuo nepos in totum admittitur, ita etiam filio emācipato nepos in totum debet admitti,

95 † quia natura interpretationis est hæc, vt quicquid dicitur in l. interpretata censeatur repetitū in lege interpretata. §. fin. in auth. de fil. ante instr. do. natis. Bar. in l. nihil. ff. de coniung. cum emancip. lib. Pręterea casus mortis & emancipationis simul eadem decisione connectuntur, intelliguntur ergo pariformiter decisio. arg. l. iam hoc iure. ff. de vulg. & pupill. & l. quamuis C. de impube. & alijs substit. & qd̄ voluit Bar. in l. si legatarius. in §. fi. ff. de leg. 3. Aliam solutionē tradit dom. Barth. Soc. in l. 1. ff. de vulg. & pupill. in 8. qō. primi effectus, quem referunt hic Modern. repetentes quod ex concursu instituti & substituti coadiuuatur voluntas testatoris, quam lex ita demum adiuuat, si testator non fuit in culpa. Secus vbi testator fuit in culpa. Allegat tex. in l. quidam. Proculū. inf. de vulga. & pupill. iuncta. l. pen. ff. de inu. rup. irritoq. testa. in quibus iuribus probatur quod cessante substituto ne reuinceret ius accrescendi, si testator non fuit in culpa fil. si pretereundo. Facit leg. tractabatur. ff. de mili. testam. & tex. in l. 3. C. de in offic. testamen. sed in casu nostro fuit in culpa condendo testamentum minus solemne. Igitur non est ad iuuanda eius voluntas, vt valeat. Quæ responsio non videtur vera in ista difficultate, quia non est in culpa testator faciendo testamentum secundum consilium legis, ideo non patitur pœnam præteritionis, ne consi. & authoritate legis videatur circunscriptus. l. prima. C. de his qui veniam ętatis impetrauerunt. Hinc videmus quod lex adiuuat eius voluntatem, extendendo casum mortis vere, ad casum mortis ficte, & ad casum emācipationis, vt hic in isto tex. Franc. Aret. aliter respondet huic difficultati dicens q in terminis §. nostri substitutio facta fuit in suitate, non aūt in hæreditate, ideo causa institutionis & substitutionis limitat eius portionem, vt in ea videatur nepos vocatus ad hęreditatē, in qua admittitur, & quam sibi defert suitas alio extraneo hærede instituto, & sic nepos solum censetur vocatus quo ad suā legitimam, quam sibi defert suitas, in qua quis non dr̄ habere quotam hæreditatis, sed quotam bonorum. sm̄ Barto. in l. ex facto.

facto.ff.de hær.inst.& sic non obstabit,sm eum,tex.in d.l.cum
in testō. quia videmus quod cā legati diminuit & coarctat ip-
sum legatū l.cū pr. in §. dulcissimus ff.de le.2. quæ solutio licet
sit subtilis & multū colorata, tñ non concludit, vt fatetur ipse-
met Aret. quia vr̃ esse de mente tex.nostri, vt filius isto casu in
totum excludatur, ęquiparando casum emancipationis morti
verę & deportationi. Mod.repetentes hic cōsiderāt aliam pul-
chram & subtilem rōnem, & dīt ꝙ hic nepos fuit substitutus
sub conditione, si filius suus esse desierit, ergo filius censetur
institutus sub contraria cōditione, si suus permanserit l. aliqñ,
ff.de cond.& demō.& l.si legatum pure.ff.de adimen.leg.sub
qua conditione potuit heres institui, quia tm̃ importat ista cō-
ditio quantū diceretur, si filius meus morietur naturaliter vel
accidentaliter,quæ cōditio inest de necessitate l.vnica.in §.pro
secūdo C.de cad.toll.l.1.C.de hęr.inst.& cū ista ↄditio insit de
necessitate,si exprimatur, eius expressio nullum operatur effe
ctū l.3.ff.de lega.1.l.non recte.C.de fideiuss.inquantū autē im-
96 portat,si emancipabitur, dr̃ esse potestatiua, † quia filius inui-
tus nō pōt emancipari.§.fi.Insti.quib.mod.ius pa.pote.sol.nisi
in quibusdā casib.specialib. de quib.per gl.in d.§.fi. qui nō ha-
bentur in consideratione l.4.in prin.ff.de fideicōm.lib. Si ergo
filius emancipetur deficit conditio potestatiua, ideo in totum
dēt excludi ab hæreditate sine spe ↄtabulandi. Et istam solutio
nem prius sentit hic Ang. dum dicit ꝙ filius patiendo se emā-
cipari, se excludit facto suo voluntario. Igitur non dēt admit-
ti ad contratabulandum l. posthumus, in §. quod vulgo.infra
eo. Ista solutio istorū modernorū non placet, quia assumptum
est falsum,dū præsupponūt ꝙ hr̃s,cui facta fuit substō.censea-
tur institutus sub ↄtria ↄditione,quod sic probatur,nā sequere-
tur, si hoc esset verū, ꝙ heres non transmitteret hereditatē nō
aditā ad heredē extraneū virtute l.cū antiquiorib.C.de iure de
lib.nec ēt virtute suitatis, ꝙ est falsum,vt concludit Bar.& scri
bentes,in l.1.in 4.col.ff.de vulga.& pupill.& ibi cōiter scriben-
tes. Antecedens probatur, qa conditio impedit transmissionē
legati vel hr̃ditatis, quæ non impediretur, si pure fuissent reli-
cta.l.si ita legatū,in §. illi si volet. ff. de lega.1.l.vnica.in §. finasit
sub ↄditione.C.de cad.toll.& est tex. in l.fi.de cond.inst.In ca.
glo.ibi.§.nullā, in auth.de hære. quæ ab intest. vbi tollitur drĩa
emancipationis & patriæ potestatis. Sol. Illud ab intestato, se-
cus si conditū fuerit testm̃. Pro pleniori discussione eorū, quæ
tangit gl. Bar.& alij scribentes,tria per ordinem sunt discutien
97 da,vt etiam dicit Aret. † Primum erit,an ex quo hodie eman-
cipatus de iure ciuili succedit,sicut ille, q est in potestate l.me-
minimus.C.de legit.hæred.in verbo, ad similitudinem suorū,
& d. §. nullā, vtrum hodie transmittet hæreditatem non aditā
ad quoscunq; hæredes etiam extraneos, sicut illam transmit-
tit filius,qui est in potestate l.apud hostes.C.de suis & legit.hę
red.l.ex.mil.in §.ti.ff.de mil test.In ista difficultate Barto.in d l.
ventre in pen.col.vers.quęro an filius emancipatus, arguit qđ
sic, eo quia filius emancipatus hodie succedit ad similitudinē
suorum, d.l. meminimus. suus autem sine dubio transmittit,
d.l. apud hostes.C.de suis & legiti. Præterea hodie est sublata
differentia emancipationis & patrię potestatis dict.§.nulla.igi-
tur &c.& super hoc reliquit cogitandum. Ang. Paul.de Castr.
hic. Ang.& Imol.in d.l.ventre ff.de acqui. hæred.tenent quod
non transmittat hæreditatem, quia licet quo ad successionem
æquiparetur filio in potestate, non tamen æquiparetur eidem
in priuilegijs suitatis quo ad transmisionem ipsius hæredita-
tis. Allegant gl.in l.si emancipata. C.de colla. & vbi Angel. &
Paul.de Cast.Ludou.Rom.& Mod.idem tenent,eo quia trās-
missio fit beneficio suitatis, quam non habet filius emancipa-
tus,qui non est in potestate patris, §.emancipati. Inst. de hære.
quæ ab intest defe.l.lege Cornelia.ff de testa. in verbo, nō pōt
dici suus, qui in potestate morientis non fuit. Et pro ista con-
clusione est tex.in l.3. C.de iure delibe. vbi fit drĩa inter filium
in potestate & filium emancipatum quo ad transmisionem
hæreditatis. Et illum tex ad hoc ponderauit Lud. Rom.in d.l.
vt liberis. Istam opin firmat Bal.in l fratris.C.de iure delibe.&
98 & in auth,in successione.C.de suis & leg.vbi dicit †quod quæ-
dam sunt,quæ dependent a suitate,vt est continuatio dominij,
& transmissio hæreditatis, & quo ad ista duo non est sublata
differentia emancipationis & patriæ potestatis. Hanc opinio.
etiam tenent Imol. in l.iam dubitari. ff de hæred.instit. & in l.
cum quidam in §.suum,de acqui. hæred. Raphael. & Paul. de
Cast.in auth.ex causa.C.de lib. prete. & ista opinio. dicit Aret.
quod videtur cōtinere veritatem,quia licet tex.in d.l.memini-
mus,dicat quod emancipatus succedat ad similitudinem suo-
rum,non tamen sequitur,ergo suus est. Istam conclusionē fir-
mat etiam,d.Ang.de Periglis in repet.l.in suis.ff.de libe. & po
sthu.in 11. char.versi. quod filius emancipatus, ibi refert Ang.
idem tenentem in repe.l.cum se patris. C.vnde lib. Istā opin ēt
tenuit præceptor meus in l.emancipata. C.qui admitt. & nul-
lus est qui contrarium teneat, quem ego viderim. Et pro ista
cōmuni sententia vltra doctores moueor trib.rationib. Prima
99 est,nam licet filius emancipatus succedat vt suus d.l. memini-
mus.& sit adæquatus filio in potestate,& sic suo attamen non
censetur adæquatus in his, quę competunt filio in potestate
ratione priuilegij, prout est transmissio hæreditatis, quæ regu-
lariter non transmittitur l.vnica in §.nouissimo. C.de cad.toll.
Assumptum probatur in l.fi.ff.de magi.cōue.vbi dicitur quod
eadem actio quæ competit pupillo contra tutorem, competit
contra magistratum, & tamen ista comparatio non fit respe-
ctu priuilegij concessi actioni tutelę, quæ competit contra tu-
torem,l.1.in §.priuilegium.ff.de magi.conue. Confirmatur &
secundo,de iure pretorio filius emancipatus vocatur eo iure &
eo ordine quo vocatur filius in ptāte,l.1.in §.vocātur,ff.de bo.
pos. contratabu. & tamen de iure prætorio emancipatus non
trāsmitteret bon.pos.non agnitam, cum illa requirat agnitio-
nem coram iudice l.fi.C.qui admit. Et istud vltimum firmat.
D. Alex.in l.emanciptata,C.qui admit.& sic non est bona con
sequentia, Succedit ad similitudinē sui,ergo transmittit. Con
firmatur & tertio,filius rōne suitatis potest intra triennium re
uocare repudiationem factam super hæreditate paterna l. fin.
C.de repu.hære. Istud beneficium cū sit concessum rōne suita
tis,non competit filio emancipato,sm Bar. in d.l.fi. cum mul-
tis cōcor.de quibus ibi ꝑ D. Alex.& ista est cōis snĩa in iudicā-
do & consulendo amplectēda. Ego autem disputationis gratia
100 † puto posse attentari contrariū, & pono istā ↄclusionē ↄoēs,
stante cōi snĩa quod filius emancipatus succedat de iure ciuili
ad similitudinē sui transmittet hæreditatē patris nō aditam ad
quoscūque hæredes ēt extraneos. Moueor per tex.in d l.memi
nimus,vbi filius emācipatus succedit ad similitudinē sui,& sic
ibi fit adæquatio filij emancipati & filij in ptāte in successione
sui. Ista ergo adæquatio facta censetur cū oībus suis qualitati-
bus ēt priuilegiatiuis. Istud probatur in d.l.fi.ff.de magi.proba
tur ēt in §.si aūt defunctus in auth.de hære.quæ ab intest. defe.
col.11 vbi dr̃ quod mortuo fratre superstite fratre & filijs fratris
prę mortui,isti nepotes tantā ex hereditate portionē percipiēt,
q̄ tā eorū parens erat accepturus si superuiueret. Infert postmo-
dū tex.in vers.vñ cōsequens est,si pater istorum nepotum erāt
coniunctus vtroque latere isti patruo defuncto, præponuntur
isti nepotes patruo superstiti,licet sint tertio gradu coniuncti,
& sic nepotes cum adæquentur ꝑri in successione patrui, adæ-
quantur cū priuilegijs excludendi illū,quē pr̃ suus excluderet.
Facit etiam tex.in §.nullā,iuncto versic.ex his,in auth. de hær.
101 quæ ab intest.defe.† Secundo cōfirmatur,tantum quis conse-
quitur rōne alicuius qualitatis veræ l.fi.C.de iure aur. anul iū-
cta l.cum ex oratione in princ. ff.de excu. tu. cum ergo filius
emancipatus succedat ad similitudinem suorum,d.l.memini-
mus transmittet hæreditatem eo modo,quo suus hæres. Non
obstat tex.in d l.3.quia loquitur de iure Codicis, quo iure nō-
dum fuerat introductum quod emancipatus succederet ad si-
militudinem suorum. Non ob.tex. in d.l.1. in §. priuilegium,
quia loquitur in priuilegio prælationis,quod alteri præiudicat
igitur non debet extendi l.non solum in §. si puellæ. ff. de ritu.
nup. Bal.in l.maximum vitium.C.de lib.præte. Ex prędicta cō-
clusione infertur etiam quod filio emancipato competat be-
neficium de quo in d.l.fin.C.de repu. hęredi quia licet non sit
suus vere, tamen in successione habet similitudinem suitatis.
Tenendo tamē cōem snĩam limita eam duobus modis. Et pri
mo in transmissione,q̄ fit beneficio l.vnicę,C.de his,q añ aper.
tab.qa illa cōpetit ēt filio emancipato,quia nō est fundata sup
suitate,sed super coniunctione sanguinis. Et ita concludūt An
ge.& Pau.de Cast.in l.si emancipati.C.de col. Secundo limita
in eo q liberatā a ptāte patris in sui fauorem ex legis dispositio-
ne,nam in his,quę respiciunt eius commodum, adhuc censtē
in patria ptāte,auth.sed episcopalis dignitas.C.de epi.aud.Bar.
in l.itē in ptāte.ff.de his.qui sunt sui vel ali.iur.nā iste transmit-
teret hereditatē non aditā ad quoscunque. Ita decidit Bal.in l.
apud hostes,C.de suis & leg. Arc.hic. Confirmatur, nam isto
casu fingitur in ptāte esse, & sic est ficte suus, ficta autem sui-
tas einsdem est effectus, cuius est vera suitas, l. lege Cornelia.
102 in fi.ff de test. & sic est absoluta ista difficultas. † Secunda est
difficultas,an filius emancipatus hodie si pręteratur, cōpetat
ei ius dicendi nullum, quod cōpetit filio in potestate, an vero
cōpetat solū ius ↄtabulādi. Effectus est magnus, quia remediū
ↄtabulādi expirat post annū,sicut expirāt aliæ bo.pos.l.1.ff. si qs
om.in bono.pos.seruetē l.1.in §.largius, ff.de suc.edi. In ista diffi-
cultate gl.quā sequuntur cōiter scribentes in d. § exhęredatos
in auth.de hę.& Fal.tradit istā doctrinam,aut filius emancipa-
tus fuit pręteritus sine causa, & idem dicit testm̃ patris nullū.
eidem etiam cōpetit ius ↄtabulandi l.maximū vitiū. C.de libe.
pręte.in verbo,vel dicat nullum vel ↄtab.bo.pos. stare non pa-
riatur. Aut fuit præteritus cum causa & tunc non possit dice-
re nullū,sed ei est necesse intentare bo pos.contratab. Et hanc
distinctionem sequitur Bart. in l. filio præterito, in 9. colum.
ff. de iniust.rup.Bald.hic, & in l.si emancipati,C. de colla. An-
ge & Pau.de Ca.in l.sicut certi,vbi hoc limitant, C.de mil.te.

& ista

& ista est cōis sentētia. Aret.tamen hic attentat vnam nouam
opi.ꝙ quando filius cum causa preteritur, sibi non cōpetit ius
103 ꝯtrabulandi,sed potius ius quęrelandi,† quia præteritio, quæ fit
cū causa, non est præteritio sed censetur quædā exhæredatio,
non considerando formalitatē verborū, sed potius mentē &
voluntatē testatoris l. 3.C.de lib.præte.in verbo,vbi est manife
stissimus sensus testatoris, nulq̄ debet fieri talis interpretatio,
vt melior sensus existat.Secūdo adducit, exhæredatio tacita q̄
resultat ex aliquibus expressis in testamento sufficit vt videat
seruata forma,de qua in l.inter cætera.§. eo. l. Papinianus in §.
meminisse.ff.de inof.test.facit tex. in l.si nō mortis in princ. ff.
eo.Licet ergo præteritio cū causa, dicatᷣ tacita exhæredatio qa
tñ insurgit ex expressione cā ingratitudinis facta in testamēto,
non pōt dici preteritio,nisi quo ad superficiē verborum,qa in
effectu est exhęredatio.probat ēt ratione,de qua hic per eū. In
ducit ēt tex.in §.aliud quoq; capl̄m in prin. in auth. vt cum de
ap.cogno.iuncto ver.& hę quidē penæ in eo.tit.vbi dr̄ ꝙ nō li-
cet patri vel matri filios præterire, vel exhæredes facere, nisi
causę nominatim exprimantᷣ in testō. Referendo hoc vltimū
ēt ad ipsam præteritionē. Ista conclusio Are.placet,sed eius ra
tiones non concludunt.Et primo tex.in l.3.C.de lib.præte.ni-
hil facit pro sua opi.eo quia illa verba, alienus a substātia mea
sit filius,satis cōueniunt exhæredationi,& æquipollēt istis ver
bis, filius meus exhæres esto. Et ad inducendā exhæredationē
efficacē sufficit æquipollētia l.2.ff.de li.& posthu.iuncta l.fun-
dus,qui locatus.ff.de fun instru. instrumentoq; leg. Secunda
rō nō facit,quia si pater filio relinquat certā rē titulo legati,ex
expressione illius legati inducitᷣ tacita exhæredatio,& sic taci-
ta ademptio ipsius hæreditatis ar.l.maritus.C.de procu.& l.cū
prętor.ff.de iudi.attamen filius hoc casu non censetᷣ exhęreda
tus,imò præteritus, & testm̄ erit ipso iure nullum. d. §. aliud
quoq; capitulū in auth.vt cū de appel.cogno.Similiter text. in
104 præall.§.aliud quoq; cap.fin.Nō ob.† qa dū dicit tex.nō liceat
patri aut matri filiū præterire aut exhæredare,nisi &c. singula
singulis sunt referēda;& verbū præteritio est dirigendū ad ver
bū matri,& ad alios ascendētes ex linea fęminina,quorū prę-
teritio si fiat cū causæ legitimę expressione,vim habet exhere-
tionis. Glo.est in §.exhæredatos in auth.de hæredi.& Fal. Bar.
in l.filio præterito in 9.col.ver.secundo casu. ff. de iniu.rup.ir-
ritoq; testa.& in auth.ex causa C.de lib.prete. Considerabam,
pro illa cōclusione Are.posse adduci hāc rōnē. Pone ꝙ testōr
dicat ī testō.filius meus me percussit,vt exprimat aliā cām di-
gnā exhr̄datione,& filiū aliter nō exhæredet,nunquid cense-
bitᷣ filius exhr̄datus Credo ꝙ sic,ꝑ tex.in l.1.in §.calumniato-
ribus.ff.ad senatuscō. Turp.vbi si iudex dicat, Titius furtū cō-
misit,vel calūniatus est,& nihil aliud dicat, vr̄ imponere pęnā
statutā a iure pro tali delicto, ergo idē in testatore vr̄ esse dicē-
dū vt exprimēdo cām dignā exhr̄datione videatᷣ voluisse filiū
exhr̄dare,arguendo de iudice ad testatorē l.nō est mirū. ff. de
piact. Et si dicatᷣ,nō est par rō iudicis de testatoris eo,qa iudex
cogitur imponere pęnā delinquēti, nec illā pōt remittere,sed
testator pōt penā exheredationis filio remittere. §. fi. insti. de
iniur. Bal.in l.fratres.C.de inoffi.test. Et istā rōnem tradit pro-
prie Iurisconsultus in d. §. calūniatoribus dū dicit facti quidē
qō arbitrio iudicantis, pęnæ vero persecutio non eius volūtati
mandatur,sed legū authoritati reseruatᷣ. Rñ.hoc esse verū, tñ
ex quo testōr expressit cām dignā exhr̄datione, ex hoc arguo
eius voluntatē,vt filiū suū noluerit exhr̄dare, ne videatur ele-
gisse viā per quā suū iudiciū impugnetᷣ l.3.ff.de mil.test. Si er-
go expressione solius causæ exhr̄datio inducitur, ergo & qñ
fuit expressa causa cū hoc verbo prętereo, licet non conueniat
105 exhæredationi l. 1.in prin. C.de rei vxo. acti. cum si. Tertia est
difficultas, An filius emancipatus si fuerit institutus,nepos au-
tem in ptāte retentus præteritus fuerit, dicat testm̄ aut nullū.
In qua difficultate Bart. hic per quatuor rōnes, de quibus hic
per eum, concludit quod nepos non possit dicere testm̄ aut
nullum. Ex quo infertur titu.de coniungen.cum eman.li. esse
correctū,quod firmat gl.in l.vlt.C.de lib.prete.gl.& Bar.in l.1.
ff.de cōiun.cum eman.lib.gl.in auth.in successione. C. de suis
& leg. Bal.Pau. Alex.& Aret.hic,Raph.Fulgo.& Pau.de Cast.
in d.authen.in successione.C.de suis & le. Pro qua communi
sententia vltra ea,quę adducit Bart.facit s̄m Aret tex.in l.ma-
ximum vitium. C. de lib. pręte.vbi absurdum reputat quòd
vnus vocetur ad expugnandum testamētum de iure ciuili al-
ter vocetur de iure pretorio, sed filius emācipatus si esset prę-
teritus, admitteretur ad expugnandum testamentum de iure
ciuili cum succedat ad similitudinem suorum l. meminimus.
C.de leg. hæredi. & supra dictum fuit, ergo non debet nepos
admitti de præterito. Secundo facit secundum Fulg. in d. au-
thent.in successione bonorum poss.contratab.competit eo in
re,& eo ordine,quo competit bono.pos.ab intest.l.1.in §.1.de
bo.pos.contratab.sed ab intestato filius emancipatus succedit
excluso nepote in ptāte retento d. l. meminimus igitur nō si-
bi competet bono. pos. contratab. quia quando ius antiquum

duos casus æquiparat, si lex noua aliquid disponat in vno tra-
hitur etiam ad alium casum,iuxta no.in l.si quis seruo pertina
serit.C.de fur.& per Barto.in authent.sed cum testator. C. ad
106 l. Fal. Tertio facit † quia cui non debetur legitima, non debet
institui vel exhæredari,nisi quādo frater instituit turpem per-
sonam.l.cum quæritur,& l. parentibus.C.de inof.test. l. Papi-
nianus in §.quarta.ff. de inoffic. test. Huic autem nepoti nulla
debetur legitima,ergo non fuit de necessitate instituendus. Et
quod nulla competat legitima, patet, quia legitima est quarta
portio eius, quod debetur ab intestato.l.cum quæritur. C. de
inoffi.test. Ab intestato autem iste nepos non potest succede-
re,cum filius emancipatus eum præcedat, qui succedit ad in-
star suorum d.l.meminimus.Igitᷣ &c.& ista est cōis opi. Bal.in
§.item adoptiuos,tenet contrarium. Idem tenuit Iac.de Are.
in auth.in successione, quia iura nouissima quæ admittunt fi-
lium emancipatum, loquuntur qñ succedit cum parentibus
vel fratribus filijs fratrum,aut alijs collateralibus, sed qñ suc-
cedit filius cum sobole sua,illa iura nihil dicunt. isto casu iura
antiqua non reperiuntur expresse correcta qui ergo non muta
tur,cur stare prohibetur l.sancimus. C. de testa. l.præcipimus
in fi. C.de app.cū vulga. Et istā vltimā opi.arbitror esse verio-
rē, & disputatiue posset illa opi.teneri quā tenent hic repetē-
tes aliquibus pulchris rōnibus, quibus addā aliquas. Et consi-
dera qđ oīa fundamenta, quibus mouentur doct.pro cōi opi-
nione reincidunt in hoc qđ cū filius emancipatus succedat pa-
tri ad instar sui,nepos auo non pōt succedere, ideo si sit præte
ritus, non pōt testm̄ aut sui impugnare. Sed ego teneo qđ qñ
agitur vt filius emancipatus patri succedat,nihil fuit additum
107 de iure ciuili, itaq; † filius emancipatus patri succedit solū de
iure prætorio, nō aūt de iure ciuili.§.emancipati. Insti. de hæ-
redi quæ ab inte.defer.Et cū ei plene fuerit prouisum per præ-
torē,non fuit necessaria prouisio iuris ciuilis.Et licet remediū
succedēdi de iure ciuili duret longiori tpe quā remediū iuris
prætorij,l.licet.C.de iure deli.iuncta l. 1. in §. largius.ff.de suc.
ædi. tñ illud cōmodū longioris tpis nō habetᷣ in ꝯsideratione
l.pr̄,qui castrense in fi.ff.de cast.pec. quē Bart. dicit se dicisse a
Pet.de Bellaper.in publica disputatione. Si ergo filius emanci
patus succedit patri solū de iure prætorio,nō de iure ciuili, er-
go ille titulus nō est correctus. Istā ꝯñ tm facit Bar.in l.1. ff.de
cōiung.cū emanci.lib.vbi dicit ꝙ qñ filius emancipatus omis-
so beneficio iuris vellet venire per bo.pos.ꝯtra. tunc ille titulus
nō esset correctus. Nō ob.tex.in l.meminimus.C.de legit.hæ-
red.quia ille tex. addit iuri prætorio, vt filius emancipatus etiā
succedat fratribus seu sororibus. Quod hoc sit verū probatur
in illo tex. ibi. Cū igitᷣ prætorē filium emancipatū licet subtili-
iuri capite esset diminutus,ad patris successionem sine vlla di
minutione vocare manifestum sit,non eodē aūt iure ad suorū
fratrū successiones vocabatᷣ,necessariū duximus hoc primum
corrigere,& sic imperatoris intentio ibi est corrigere ꝑtorē, q
nō admittebat filiū emancipatū ad successionē fratris sui, nō
aūt respectu filii,qui sine vlla diminutione ad pr̄is successionē
vocabatᷣ ab ipso ꝑtore. Et si voluisset ipse Iustinianus hoc ad-
dere iuri prætorio,illud statuisset cū aliqua præfatione & ma-
gna verborū pōpa,vt est sui moris,vt facit in l.lege. 12. tab. eo.
tit.& in d. l.meminimus. Non ob.tex.in §.nullā in auth.de hæ
red.quæ ab inte. defer. vbi dr̄ sublatam esse differentiā emanci
pationis & patriæ ptātis in quacunq; successione, ergo & in
successione ascēdentium quia qui omne dicit,nihil excludit l.
a procuratore.C.manda l.Iulianus. ff. de leg. 3. quia intelligitᷣ
in quacūq; successione delata de iure ciuili seu prætorio, inter
transuersales tm̄. Ista verba sic interpretatur do. Alex.in l. cer-
tis.C.vnde legiti. in 1. col. nō aūt includitur in illis verbis suc-
cessio ascendentiū, quia respectu successionis ascendentiū iā
erat sublata prius differentia agnationis & cognationis.§.neq;
illo in auth.de triē.& semis. Et cum ergo verba dicti.§. non cō
ueniant successioni ascendentiū,nō conueniet ēt eius disposi
tio,vulgata l. 4.§. toties.ff.de dam.infect.l.qđ constitutū.ff.de
mili.testa.Ista solutio ēt suadetur ex verbis eiusdem text.dum
108 dicit,nullā vero volumus esse differentiam. † Ponderando di-
ctionem vero,quæ est aduersatiua, quæ habet istam naturam
vt repetat omnes qualitates in sequenti oratione, quæ erant
in præcedenti l.Seio in.§.Caio.ff.de fundo instru.instrumen-
toq; leg.Bald.in l.omnes populi.in 12.colum.ff.de iusti. & iu.
est bona gloss.in § item lapilli.insti.de rerum diui.sed in §.præ
cedenti loquitur tex.de successione transuersalium. Ista ergo
qualitas in §. nullam censetur repetita,& illius tex.intentio ex
cludere illam differentiam,quam introducebat ius antiquum
quod agnatos cognatis præferebat, ex qua eueniebat quod
filius emancipatus, qui desiuerat esse agnatus. §. fin. insti. de
legiti. agna. tutel.non poterat succedere transuersalibus, ex-
tantibus agnatis, sed succedebat illis non extantibus in nu-
mero cognatorum. §. admonendi. insti. de hæredi.quę ab in-
te. defe. Hodie vero,cum sit sublata ista differētia agnationis
& cognationis.& consideretᷣ sola graduum ꝑrogatiua, eman-

cipatus succederet transuersalibus, ac si non fuisset emancipatus. Et ista est vera intentio illius §. nullam, si bene illum text. considerabitis. Quicquid tñ dixi, licet verissimũ putẽ, attamen disputationis gratia sit dictum, a cõi opinione non discedo. Et prædicta inducuntur hic per Bal. ad qõnem, in qua d. Alex. di-
109 cit se quinquies consuluisse. Statutum disponit † quod extantibus masculis vel agnatis filia fœmina non succedat, pater fecit testm̃, in quo agnatum hæredem instituit, filiam vero feminã præterijt, nullam de ea faciens mentionem, an poterit filia fœmina impugnare testm̃ patris. Ista est pulchra & subtilis inuestigatio. ideo vt latius & plenius discutiatur, eã diuido in duos articulos. Primus erit articulus an possit dicere nullum testm̃. Secundus erit, an possit contratabulare huiusmodi testamentum. Circa primum art. Bal. Rapha. do. Alex. & Aret. hic. Lud. Rom. in l. vt liberis. C. de collat. Bal. in l. posthumus, in §. si quis ex his. ff. de inoffic. testa. per illum tex. & per tex. in l. non est ambigendum, in §. vbicunq; de bon. poss. Lud. Rom. in consil. 13. idem videtur mihi dicendum. Aret. in consil. 161. incip. longa est ista consultatio. in 11. dubio. concludit quod non mouentur doctores, quia facultas impugnandi testamẽtum regulatur ſm successionẽ ab intestato delatam l. 1. in §. 1. ff. de bon. poss. contratab. sed filiæ ab intestato nõ competit successio in bonis paternis, igitur non competit ius impugnandi. Præterea, secũdum dom. Alex. non dẽt quis admitti ad id quod sua nõ interest, l. 1. ff. de appell. recip. l. ille a quo. in §. si de testam. inf. ad Trebell. sed filiæ non interest vt expugnetur testm̃, cum nihil sit latura ex ista hæreditate, quia statutum excludit eam extantibus masculis. Præterea si pater mortuus fuisset intestatus, tunc videretur reliquisse hæreditatem filiis vel agnatis exclusa filia,
110 † quia in dubio vr̃ testator conformasse voluntatem suam cũ dispositione iuris sui municipii, ſm Bar. & scribentes in l. hæredes mei. in §. cum ita. ff. ad senatusc. Trebell. & eundem Barto. in l. iusiurandi. in §. si liberi. ff. de oper. lib. in quo ergo pr̃ est inculpandus relinquendo bona sua, expressis illis, quib. tacite ex forma statuti potest relinquere, arg. l. cõficiuntur ff. de iure codicill. & cum annullatio testamenti dicatur quædam pena, nõ debet puniri in hoc, ne authoritate statuti dicatur circumscriptus l. 1. C. de his, qui ve. ęta. impe. Accedat pro cõfirmatione, filia priuata successione pr̃is ex dispositione statuti desinit esse sua, secundum Bal. in l. 1. in §. sciendum ff. de suis & legit. cum ergo in ea cessat suitas, quæ est causa nullitatis, dẽt & ipsa nullitas cessare, arg. l. adigere. in §. quamuis ff. de iure pat. & ca. cum cessante, de appell. Et ista est ratio insignis doctoris dom. Laurent. de Palacijs doctoris Patauini in suo tract. ędito super statuto extantibus masculis in 9. col. Item quis non debet admitti vt alteri noceat, & sibi non prosit l. in fundo. ff. de rei vendic. l. quia vias publicas. ff. de dam. infe. Sed ista filia expugnans testamentum alteri noceret, sibi autem non prodesset, igitur &c. Confirmatur ex eo quod voluit Bar. in l. 1. in §. pen. in 4. q. ff.
111 de bon. poss. contratab. vbi dicit † quod filius, qui renunciauit hæreditati paternæ cum iuramento, quæ renunciatio est valida, c. quamuis, de pact. lib. 6. si sit præteritus, non expugnat patris testamentum, quod etiam tenent Bal. & Imol. in l. filio prę terito. in 9. charta. ff. de iniusto, rupto testamento. Istam cõclusionem etiam sequitur Bald. in l. maximum vitium, in vlt. col. C. de libe. præte. per multa fundamenta, de quib. ibi per eum referam, quæ sunt præcipua. Primo mouetur Bal. priuatus facultate succedendi ab intestato, non admittitur ad impugnandum l. si post mortem in §. liberi ff. de bon. poss. contratab. Secundo, quia ista duo iura sunt connexa, & ideo connexe se habent in actu, & in priuatione l. si ita, in §. si. ff. de libe. & posthu. Tertio mouetur Bal. Absurdum est quod filia imputet patri, ne testatus decesserit l. si posthumus, in prin. sup. eo. Et ista sunt præcipua fundamenta, quibus est munita ista cõis sententia. Insignis doct. dom. Lauren. in præallc. tract. in 8. col. refert subtilem doctorem dom. Petrum Betucium in quodam cõsilio tenentem contrarium, eo quia si suus præteritus ideo dicit testm̃ nullum, quia dominium bonorum paternorum in eum continuatur, nisi exhæredetur l. in suis, inf. eodem. Si ergo alius instituatur, & filius non exhæredetur, non poterit institutus effici dominus, quia duo non pñt effici domini insolidum eiusdem rei l. si vt certo. in §. si duobus vehiculum ff. commoda. l. cõm. in §. vni duo. ff. de reg. iur. Itaq; cũ in ista filia continuetur dominium, & in ea sit suitas tempore mortis patris, ex dispositione iuris cõis vr̃ quod præterita dicat testm̃ nullum, quia exclusio filiæ, defertur in tempus successionis. cum dicat statutum,
113 extantibus masculis filia nõ possit succedere. † Qualitas enim adiecta verbo regulatur ſm tempus ipsius verbi. l. in delictis. in §. si detracta. ff. de noxali. Bart. in l. ex facto. in prin. ff. de vulg. & pupill. & licet Moder. repetentes hic per alia verba faciãt istud fundamentum, tamen est fundamentũ dom. Petr. de Betucio, vt sup. retuli. Defendendo cõem sniam potest dici quod cum statutum excludat filiam extantibus masculis, videtur dare licentiam patri vt filiam possit præterire, licet sit sua tempore sui testamenti quia regula iuris cõis disponit quod qui non potest succedere ab intestato non rumpat testamentum l. posth. in §. si quis ex his ff. de inoffi. testa. & statutum recipit interpretationem passiuam a iure cõmuni l. 1. in §. lex Falc. ff. ad l. Falc. & ibi Bar. & scribentes. Et ista præteritio facta authoritate statuti habet vim exhæredationis. l. sicut certi. & l. si cũ vel in vtero. C. de mili. testa. & in effectu dicta filia desinet esse sua ante mortem patris immediate facto testamento, cũ censeatur exhæredata. d. l. 1. in §. sciendum. Aret. hic, & Moder. Senenses dicunt quod si quis disputando vellet tenere opinionem contrariam, posset, quia quamuis qui non potest succedere ab intestato non admittatur ad expugnandum, vt supra fuit dictum, ista tamen regula habet instantiã, vt patet in filio emancipato, qui ab intestato non potest succedere, nisi bona, quæ post emancipationem acquisiuit, conferat l. 1. in prin. ff. de colla. bono. & tñ si sit præteritus, potest contratabulare antequam conferat, l. filium, in §. videamus ff. de bono. poss. ꝯtab. Patet in filio adoptiuo, qui de iure digestorum patri naturali mortuo ab intestato non poterat succedere, & tamen potest contratabulare, altero committente edictum l. non putauit. in §. in adoptione. ff. de bon. poss. contratab. Ad tollendum autem cõsequentiam, sufficit dare instantiam, c. sicut vrgeri. 1. q. 1. gl. in l. si autem ff. de rei vend. Item quia secundum Senẽses istud statutum est correctorium, & loquitur ab intestato, ergo non debet extendi, quando factum fuit testamentum, iuxta notata in authẽ. quas actiones. C. de sac. san. eccl. Sed ad primum respondetur quod emancipatus non simpliciter prohibetur succedere ab intestato, sed secundum quid, videlicet si cautionem non præstiterit de bonis conferendis, quæ post emancipationẽ acquisiuit. Sed ista filia simpliciter prohibetur succedere, & omni respectu,
114 igitur non sunt pares termini. Ad secundũ respondetur † quod ibi filius adoptiuus potest contratabulare non ex sua persona, sed ex persona alterius, quod non est incõueniens l. si post mortem §. si. ff. de bon. poss. contratab. Facit tex. in l. Arist. in fin. ff. quæ res pign. obligari nõ pñt. Ad vltimum respondeo, quod ex quo ius succedendi ab intestato, & ius cõtratabulandi sunt cõnexa, & vnum ab altero depẽdeat, sublato & correcto vno per statutum, censetur & alterum sublatum & correctum, c. mittamur, de seruis non ordin. c. a multis. de ętat. & qualit. & l. & do. Abb. in cap. non debet, de consanguin. & affin. optimus tex. in §. ex his, in auth. de hæred. quæ ab intest. defer. Istam conclusionem limitat hic Ioan. de Imol. quando sunt instituti illi, qui filiam ab intestato excludebant, sed si fuerunt instituti extranei, secus erit, quia tunc filia poterit contratabulare, siue sit emancipata & præterita cum causa, siue sit in potestate & præterita
115 sine causa, quia cessant verba legis. Et sic Io. de Imol. † constituit differentiam inter ius dicendi nullum, & ius contratabulandi, quia licet is, qui non potest succedere ab intestato, non possit dicere nullum, attamen contratabulare poterit. Quæ ratio non est bona, vt infra latius demõstrabitur. Paulus de Cast. in consilio 366. incipien. super primo puncto. tenuit contrariũ quod imò testamentum erit validum, & filia nulla via poterat expugnare testamentum. Mouetur ex doctrina Bartol. in l. 1. §. si pater ff. de coniung. cum emancip. lib. vbi dicit quod quando actus assignationis factę alteri, & actus priuationis alterius est vnus & idem actus, tunc ille priuatus obstat, ac si esset institutus. Allegat text. in l. 1. in §. fi. ff. de assign. libe. Ex quo infert ibi Bar. ad q. statutum disponit quod mater non succedat filio habenti fratres carnales ex patre, vnus filiorum moritur prætermisso fratre, instituto extraneo, qui non est turpis persona, succedit ne mater, dicit ibi Bart. quod non, quia iste frater priuatur successione facto fratris, qui alterum instituit hæredem, & iste actus priuationis non præcedit actum translationis, immo est vnus & idem actus, igitur & cæt. Et per istam rationem ita concludit dom. Alexan. hic, & in l. filiæ dotem. C. de coll. Opinionem tamen Ioan. de Imol. sequitur Ludou. Rom. in l. vt liberis. C. de colla. Aret. & Modern. Senenses hic, pro qua adducit Ludou. Rom. hanc rationem, filia est exclusa fauore agnatorum, ideo cum non succedant, debet cessare exclusio perinde, ac si non essent in rerum natura, arg. l. & si ex modica. in §. si filius ff. de bon. lib. & l. si necem in §. fin. ff. de bonis liber. & l. 2. in §. videndum ff. ad senatuscõ. Tertu. Præterea secundum
116 Areti. priuilegium, quod † conceditur statutum agnatis contra filiam, vt nõ possit succedere ab intestato, non debet communicari extraneis l. fin. C. commun. vtri. iudi. l. hac consultissima, in §. ex imperfecto. C. de testam. l. 3. C. de inoffic. testam. Facit quod decidit Barto. in l. Titia. in §. Imperator. in vltim. colum. ff. de leg. 2. Confirmatur, nam secundum Moder. Senenses statutum dedit facultatem patri filiam prætereundi, non passim, sed fauore agnatorum, & sic limitata est potestas patris respectiue ad agnatos, ideo limitatum pariet effectum, l. quod dictũ ff. de pact. l. in agris ff. de acquir. rerũ dominio cum simil. facit etiam, quia secundum Bart. in leg. 2. in §. videndum ff. ad Tertull. hoc statutum habet duo capita. Vnum inclusiuum agnatorum, &

torum, & alterũ filiæ exclusum, & vnum correlatiuum est alterius, & cum non habet effectum caput inclusiuum, cessabit caput exclusiuum. l. fi. C. de indi. vidui. tol. Facit text. in l. alter. ff. de adimen. leg. Non obstat text. in dicta. l. 1. in §. fi. quia ille qui subrogabatur in locũ exclusi, non subrogatur contra mentẽ legis deferẽtis ius successionis, de quo ibi dicitur, nam ibi fuit assignatus libertus vni ex filijs patroni, ad quem poterat transire ius patronatus. l. iusiurandi. in §. si liberi. ff. de ope. liber. Hic autem extraneus subrogabatur quod est contra mentem statuti quod voluit vocare agnatos filia exclusa. Alio modo respondent hic Moderni Senenses quod in d. §. fina. filius alterius patroni tractat de portione, quæ sibi non est debita, sed est acquirenda, hic autem filia tractat, ne portionem, quæ sibi est debita amittat, inter quæ est magna differentia. l. final. C. de iure codi. Et istam opinionem tenuit etiam domi. Lauren. de Palacijs in prædicto trac. in 8. col. Sed dicet aliquis, quod filia admittatur ad expugnandum, nullum commodum ex hoc consequitur, igitur non debet admitti vt alteri noceat, & sibi non prosit. Respondeo istud non esse inconueniens. l. si filius, qui in potestate sup. eo. Præterea, satis magnum commodum consequitur, ex quo satisfacit voluntati suæ expugnando testamentum patris, a quo fuit affecta iniuria, cum ab eo fuerit præterita. ar. l. pen. ff. de condi. ob cau. da. Est enim iniuria filij præteritio. l. Papinianus. in princ. ff. de inoffi. testa. In disputatione posset teneri opi-
117 nio contraria, quia, vt supra dictum est, † cum ab intestato nulla debeatur legitima, ideo si sit præterita, nõ potest dicere testamentum nullum, sed huic filię patre mortuo ab intestato nulla debetur legitima extantibus agnatis, igitur &c. Non ob. si diceretur, non sunt hęredes patris, imino sunt exclusi ab eius hęreditate, ideo debet cessare exclusio filię fęminę &c. quia quod sint hæredes, istud non requiritur, sed sufficit quod extent. l. filiusfamilias. in §. cum quis. ff. de legatis primo. In fine gl. Ista gl. est multum notanda, ex qua habetis quod licet restitutio dicatur in pristinum statũ positio. l. 1. C. de senten. pas. l. 3. in §. restitutio. ff. de mino. tamen nõ trahitur ad iura & bona alteri acquisita. Facit tex. in l. fin. C. de repud. hæredi. & tex. in l. quod si minor. in §. Sceuola. ff. de minori. Ista conclusio ampliatur vt procedat etiam quando ius est solum acquisitum spe, non autem re. c. quamuis. de rescrip. libr. 6. Idem enim iudicamus de iure acquisito, spe qđ de iure acquisito re, vt elicitur ex dictis Ioannis Andre. in c. iuris ignorantia. de regulis iuris in mer. Aret. in consil. 7. in vlti. col. Et ratio huius conclusionis est, quia restitutio, cum sit beneficium quoddam a principe cõcessum, debet interpretari taliter quod alteri præiudicium non fiat. leg. 2. in §. merito. & in §. si quis a principe. ff. ne quid in loco publico. cap. ex tuarum. de autho. & vsu pal. Fallit ista cõclusio in restitutione, quæ conceditur per viam iustitiæ, vt est illa de qua in titulo de minoribus, & in titulo ex quibus cau. maior. hoc enim ad ius alteri acquisitum non trahitur. lege quod si minor in §. Sceuola. ff. de minori. per quem sic militat Raphael Cumanus. & nouissimi hic. idem tenet Nellus in tractatu bannitorum, in
118 prima parte tertij temporis. q. 11. † Ex quo infertur quod restitutio, quæ fit per modũ iustitiæ, est fauorabilior quam illa, quæ fit per modum gratiæ. & ita dicit Barto. in leg. cum quis. in §. si quis pro reo. ff. de solu. & inferius dicetur. Fallit secundo, quãdo ius est alteri acquisitũ immediate ex legis dispositione seu ex ipsa damnatione sine facto principis. Ita limitat Cy. & Bal. hic per tex. in l. siue patronus. in princ. ff. de iure patro. & tex. in l. final. C. de senten. pas. idem tenet Bartol. in capitulo domino guerram. in titu. hic finitur lex Corradi. Baldus in titulo de pace Constan. in verbo, priuilegia. cum concordatijs de quibus hic per dominum Alexand. Aretin. & nouissimos. facit tex. secundum Aretinum in lege non est nouum. ff. de condictio. indebi. vbi confirmatio legatorum, quæ insurgit ex aditione hæreditatis facta per minorem, rescinditur rescissa aditione beneficio restitutionis in integrum qui text. loquitur in alijs terminis, videlicet in restitutione, quæ fit per modum iustitiæ, quæ trahitur semper ad ius alteri acquisitum, cum sit fauorabilior restitutione, quæ fit per modum gratiæ, vt supra conclusi. Fallit & tertio, quando restitutio fieret propter publicam vtilitatẽ, vt quia rebelles restituuntur. Nam vt citius pax habeatur restitutio trahitur ad bona medio tempore alienata. Ita limitat hic Are. allegans Bal. in titulo de pace constan. in verbo, priuilegia. Facit tex. quem ibi ponderat dominus Abb. in cap. 1. in fine primi notabilis, extra, de in. pat. contra quam limitationem facit quod voluit gloss. not. in l. 2. C. de in ius vocan. quam notat ibi
119 Bart. pro compositionibus, † quæ fiunt tota die cum duce. domino. vel marchione, vt per has compositiones non possit remitti pena, ad quam quis parti esset condemnatus. Idem tenet Bal. in l. si dominus. ff. de serui. vrba. prædio. Pet. de Ancha. in c. peccatum. de reg. iur. lib. 6. in 30. column. vbi dicit se ita bis respondisse. Primo finito bello inter Genuenses & Venetos. Secundo, finito bello inter Florentinos & Senenses. Idem tenet Domi. in c. authoritate. de priuile. lib. 6. Sustinẽdo prædictam limitationẽ potest dici ꝙ doctrina in contrarium allegata procedit, quãdo remissio fit super his rebus, quæ nunquam fuerũt ipsius restituti, secus autem erit qñ fieret restitutio, & dubitaretur an propter bonum pacis consequendum trahatur ad bona, quæ quondam fuerunt ipsius restituti, & tũc potest dici qđ trahatur, cum agatur vt res reuertatur ad suam naturã, & omnis dispositio, per quam agitur vt res reuertatur ad suam naturam, est fauorabilis, & interpretatione est adiuuanda. Gloss. in c. statutũ. in verbo, numerandũ. de prębend. lib. 6. facit tex. in l.
120 si vnus. in §. pactus ne peteret. ver. ꝙ in specie. ff de pac. † Quarto limitatur, nisi fieret restitutio cũ hac clausula, qđ nihil possit obijci de confiscatione bonorum, quia tunc restitutus trahitur ad bona per alterũ apprehensa seu alienata. Ita dicit do. Car di. & Imol. in c. quia diligẽtia. de elec. sequitur do. Alex. hic, & do. Fęli. in c. inter quatuor. de maio. & obe. vers. limita secũdo. Sed ꝯ istam limitationem facit, quia princeps nõ minus obligatur ex suis ꝯctibus, q̃ quilibet priuatus. c. 1. de proba. Bal. in l. 1. ff. de pac. & in l. princeps ff. de legi. Pau. de Ca. in l. fi. C. de trãsac. ergo videtur ꝙ quæcũque verba sint apposita in restitutione, non debeant in ea includi bona alienata, ne cõcedatur per viam indirectam, qđ est prohibitum per viam directam. c. tuę. de procur. c. cum quid vna via. de reg. iur. lib. 6. l. scire oportet. in prin. ff. de tuto. & cura. da. ab his. Moder. Senẽses respondẽt qđ ideo præiudicatur iuri tertij, quia vr̃ superior disponere qđ non audiatur a suis magistratibus, & certum est principẽ posse moderari iurisdictione suorum iudicum. l. 2. in prin. ff. de orig. iur. Allegant dictum Bar. consi. 187. incip. dñi priores. relatum per do. Abb. in c. ecclesia sanctæ Mariæ. in 20. col. de consti. quę solutio non satisfacit, quia quando prohibitum de necessitate non insurgit ex præmisso, si principaliter prohibeatur, nec in consequentiã permittitur. l. si sponsus. in §. 1. ff. de dona. inter virum & vxo. Bar. in l. 1. in prin. ff. de autho. tuto sed princeps licet possit moderari iurisdictionem iudicum, de necessitate non sequitur qđ debeat auferri ius alteri acquisitũ, qđ cũ principaliter sit prohibitũ, vt hic per Cy. Bal. & latius per do. Alex. & in consequentiam cẽsetur denegatum. Tenendo tñ dictam limitationem posset dici ſm Imol. sub dubio tamen forte, in d. c. quia diligentia. ꝙ emptor dictorum bonorum potest habere regressum contra fiscũ pro suo interesse, ex quo ab illo em.
121 l. 1. & 2. C. de quadri. pręscri. Cõfirmatur, licet † princeps possit cum causa auferre dominium rei suæ alteri. l. item si verberatum. ff. de rei vẽdi. l. Lucius. ff. de euic. tenetur tñ soluere precium illius rei secundum Inno. & alios in c. quę in ecclesia. ff. de consti. bona gl. in l. si locus. in §. fi. ff. quęmad. serui. amit. tex. in l. mulier in opus. ff. de cap. & postli. re. & in l. 2. C. in quibus cau. serui pro lib. præmi. acci. Notate tamẽ quod nullo casu recuperat fructus perceptos, etiam ex bonis per fiscum non alienatis, secundum Ange. hic Bal. in l. fin. C. de sen. pas. & in c. domino guerrã. hic finitur lex Corra. Alexan. & Are. hic allegant tex. in authen. idem de Nestorianis. C. de hæret. & Manich. in quo non quiescit animus, quia verbum restituo, est generale, & complectitur etiam fructuum restitutionem. l. videamus. in §. in Fauiana. ff. de vsur. l. in condemnatione. ff. de reg. iur. Præterea, restitutio est positio in pristinum statum. l. quod si minor. in §. restitutio. ff. de mino. l. 1. C. de senten. pas. Facit, nam postliminium & restitutio a principe concessa ęquiparantur. l. si quis filio exhæredato in §. pe. ff. de iniusto, rup. sed postliminium retro trahitur. l. retro. ff. de cap. & postli. reuer. ergo restitutio, si ergo retro trahitur, ergo ad fructuum perceptionẽ trahi debet. Istam consequentiam facit hic Aretin. per text. in leg. patri. in §. ex diuerso. ff. de minori. Facit text. cum gloss. in leg. donationes, quas parentes. C. de dona. inter vir. & vxo. & istam partem tenet Nellus in tractatu bannitorum, in prima parte tertij temporis. q. 7. Non obstat tex. in authen. de Nestorianis. quia ſm Nellũ dicto loco loquitur in cõcessione, quæ fit de nouo, non autem in restitutione. quæ solutio est contra illum tex. dum dicit, restituenda his, &c. & sic loquitur in restitutione, non autem in concessione ideo aliter, & melius, potest dici, & ideo ibi in restitutione non comprehenduntur fructus, quia lex processit vlterius expresse disponendo quod fructus non sint restituendi, igitur &c. Et ratio quare lex ita statuit ne fructus restituantur, fuit. ne nimium grauentur possessores talium bonorum, quia fide catholica non discesserunt prout, alij, & fauore fidei multa sont statuta cõtra regulas iuris communis in capite fidei fauorem de hæreticis libro sexto & sic ille textus posset torqueri ꝯ communem opi. arguendo a specialitate. l. ius singulare. ff. de legi. l. 1. in fi. ff. ad Municipa. cũ si. Tenendo tamen cõmunem sententiam limitare eam nõ procedere in restitutione, quæ fieret per viã iustitiæ l. patri in §. ex diuerso. ff. de mino. quia illa est fauorabilior, vt dictũ fuit. s. Et prædicta inducit hic Bartol. ad quæstionẽ, de qua hic per eum. Addo, quod uoluit idem Bar. in l. si indebitum in §. fin. ff. rem
122 ra. hab. ubi dicit † qđ ratihabitio, quæ solet trahi retro l. fi. C. ad Macc. non trahitur in præiudicium iuris alterius acquisiti. similiter

militer dixit Bal. in l.2. in 52. q. ff. de re. diui. si vasallus propter incęstum amisit, feudũ qđ domino fuit acquisitum, illud non recuperat obtenta dispensatione a Papa super tali crimine Dixit etiam do. Abb. in c. at si clerici. in. §. de adulterijs in. 3. colu. de iudi. cum multis alijs, quę allegat Feli. in c. inter quatuor de maio. & obe. Priusquam aggrediar alteram quæstionem Bar. de legitimatione, aggredior quandam difficultatem. Scitis ꝙ natiuitate liberorum reuocatur donatio. l. si vnquam. C. de reuo. do. an reuocetur ista donatio per legitimationem factã de filio naturali. Bal. in l. 1. in pen. col. C. de inoffi. dona. decidit qđ non, nisi fiat citato ipso donatario. Idẽ tenet Bal. in l. si. C. si qd in frau. pat. Sali. in l. si totas. C. de inoffi. dona. Moder. Senenses dicunt se alias consuluisse contra dictum Bald. nec exprimunt rationes, quibus moti fuerint contra Bal. Cogitaui pro opinione ipsorum posse adduci vrgentem rationem. Nam dispositio d. l. si vnquam, est fundata super præsumpta voluntate donantis, qui si cogitasset se habiturum filios, hanc donationem nõ fecisset. ar. l. cum acutissimi. C. de fideicom. in l. cũ auus ff. de cõdi. & demon. Et quòd ista sit ratio dictę legis, firmat Barto. in l. Titia Seio in. §. Imperator. ff. de leg. 2. Bald. in l. 1. C. de inoffi. don. Imo. & d. Abb. in c. fin. de dona. cum multis cõcor. quę possunt adduci. Et istud probatur in illo tex. si recte inducatur. Nam dicitur ibi ꝙ nato filio reuocatur donatio, & bona reuertuntur in ius & ditionem patris donantis, ergo fauore patris fit ista reuocatio, qui non donasset, si considerasset filium nasciturum, non autẽ consideratur fauor filij, quia tũc
123 illa bona illis acquireretur, † quia quãdo cuiquam aufertur lucrum alterius contemplatione, illud acquiritur illi, cuius fauore est inducta illa priuatio. l. post legatum in. §. amittere. ff. de his, quibus vt indig. l. si defunctus. C. de suis & legi. in verbo, quorum commodo l. sancimus l. pen. C. de lega. Hoc nũc præsupposito hic adest verisimilis & præsumpta mens donantis, qui non fecisset donationem, si cogitasset se habiturum filiũ legitimum, ad quẽ sua bona possunt peruenire, cum in nullo differat a filijs legitimis & naturalibus. §. illud in auth. quibus mo. nat. effi. sui. §. reliqui in auth. quibus mod. nat. effi. legi. cũ si. Facit, quia filius legitimatus nõ minus excludit substitutum, q̃ filius legitimus & naturalis, prout firmat Imo. & ibi late do. Alexan. in l. ex facto. in. § si quis rogatus. ff. ad Trebel. late do. Alexan. in consi. 2. qđ incipit, visis codicillis, & in consi. 25. incip. circa primum, de quo quęritur, & in consi. 66. inci. cõsideratis his, quę in themate narrantur in. 4. colu. & in consi. 94. in
124 1. volum. † Pręterea, vt inquit hic Barto. legitimatus dicitur quidam posthumus, sicut ergo natiuitate posthumi extinguitur donatio, ita etiã per legitimationem factam de filio naturali. Sequor opi. Bald. quam credo verissimam, pro qua adduco hanc rationem, Non possumus inficiari quin perfecta donatione sit acquisitum plenissimum ius ipsi donatario l. perfecta C. de dona. quæ sub modo. §. perficiuntur. Insti. de dona. Ideo in pręiudicium iuris sibi acquisiti non potest fieri legitimatio, nisi eo citato & consentiente, alioquin est inualida ipsa legitimatio. Doctrina est Bart. hic in vltimis verbis, cum quo communiter trãseunt doc. Si ergo fiat legitimatio, donatario prius non citato, & non consentiente, est inualida, igitur censeri debet perinde, ac si non esset facta l. si cum nullum. C. de legi. heredi. l. quoties. ff. qui satisd. cog. cum si. Non obstat ratio in cõtrarium allegata, quia illa procederet, quando legitimatio esset facta cum suis debitis solemnitatibus, videlicet citato & consentiente donatario, alias secus. Limita hanc conclusionẽ non procedere in legitimatione, quę fit per subsequens matrimonium, secundum Bal. in d. l. 1. Nunquid autem si pater faciat testm̃, in quo filium naturalem pręteréat, qui postmodũ legitimatur viuente patre, an dictum testamentum vitietur. Pet. de Anch. in consi. 292. incip. in successione ab intestato tenet quod vitietur ipsum testamentum. Idem tenet Bal. in l. filius a patre in. §. 1. ff. de libe. & postho. Paul. de Cast. in cõs. 221. inci. super puncto isto plura & subtiliter in pen. col. & Ang. in cons. 71. inci. per reformationem communis populi & Florẽtię. Panor. cõs. 87. inci. in quæstione, quæ vertitur inter Iulianũ in. 2. & 3. col. de quo etiam per Bal. in c. innotuit de elec. & in l. cum in adoptiuis. C. de adop. Postremo Bar. hic inducit istam glo. ad quæstionem de filio post mortem patris legitimato. Et quia ista quęstio diffuse est examinata per do. Alex. Are. mod. Seneñ & latius omnibus per insignem præceptorem meum, decreueram istam materiã intactã dimittere, sed vt morẽ geram votis vestris, aliqualiter in ista quęstione immorabor & eunt ũ post optimorum messorũ terga aliquas spicas, si quas inuenero recolligã, ideo vt ista materia per ordinẽ tradatur, vt ẽt dicũt hic Mod. aliqua sunt per ordinẽ dicenda. Primũ est, an legitimatio facta de filio trahat retro. Secundo, an legitimatio, q̃ fit post mortẽ p̃ris, auferat hẽreditatẽ veniẽtibus ab intestato. Tertio, an in legitimatione, q̃ fit filio, sit opus citare veniẽtes ab intestato. Circa primũ articulum facio duas ↄclusiones.
125 Prima sit conclusio, † legitimatio facta de filio trahatur retro quo ad ea, quę sunt sibi fauorabilia, & alteri non præiudicant. Ista conclusio probatur in l. fi. ff. de natal. resti. iuncto. §. liceat igitur in auth. quib. mo. natu. effi. leg. in verbo, naturę restituere, & antiquę ingenuitati. & tex. in. §. si quis ergo in auth. quib. mo. nat. effic. sui. ibi, & voluerit eos naturę restituere, & antiq; ingenuitati. Ex qua cõclusione inferuntur quatuor correlaria. Primũ inferẽ ꝙ stante consuetudine ꝙ filius primus succedat in regno vel in comitatu, si filius primo genitus legitimẽt post natiuitatem filij secundi legitime nati, nõ preferetur ei in successione regni. Ita concludit Io. And. in c. sine culpa de regu. iur. in merc. & in c. si pro te. de rescri. lib. 6. & in c. innotuit. de elec. Albe. Bal. Paul. de Cast. & Moder. in l. quoties per illũ tex. C. de rei ven. quia filio secundo genito est acquisitũ ius succedendi in regno spe probabili, in cuius præiudicium non debet trahi ista legitimatio c. quamuis de rescri. lib. 6. c. si pro te. eo.
126 tit. Infertur & secundo, † quòd ordinatio facta de illegitimo validatur per legitimationem sequentem, ex quo alteri nõ paratur pręiudiciũ. Secus si alteri, qui medio tẽpore ad eandẽ dignitatẽ fuit promotus, fieret pręiudiciũ. Sic intelligo not. per Io. And. in c. innotuit de elec. Inferẽ & tertio ꝙ si testator filiũ spuriũ instituat, quẽ postea facit legitimare eo viuente, recõualescet ista legitimatio, & trahetur retro, quia nulli præiudicat, cũ viuat p̃r, de cuius hẽreditate agiẽ l. 1. in. §. si quis impubes. ff. de colla. bon. Et ita tenẽt Ang. & Imol. in l. si alienum in. §. in extraneis. ff. de acqui. hęr. Bal. in l. certe. C. vnde legi. Are. & pręceptor meus hic. Infertur & quarto, quòd si pater substituat pupillariter filio naturali, qui legitimatur post mortẽ patris reconualescet ista substitutio pupilla. quia cũ nulli fiat præiudicium, trahitur retro ista legitimatio ad tẽpus natiuitatis. Et ita concludit Bar. & ibi doc. eum sequuntur in l. 2. in princ. in 2. q. prin. inf. de vulga. & pup. Infertur & quinto, ꝙ si pater faciat testamentũ inter filios naturales cũ duobus testibus, reconualescet huiusmodi testm̃, si postea legitimarentur, quia secundũ Bal. in c. de causis de offi. deleg. dispositio l. hac consultissima. in. §. ex imperfecto. habet locũ in filiis legitimatis. Et ista ↄclusio probatur in. §. reliqui. in auth. quibus mod. nat. effic. sui in verbo, legitimas. n. damus habere successionis, quas habent hi
127 qui ab initio sunt legitimi. Secunda sit conclusio, † Quo ad ea, quæ sunt alteri præiudicialia, & quæ auferũt ius alteri acquisitũ, legitimatio nõ trahiẽ retro. Tex. est in. §. liceat in auth. qbus mod. nat. effi. leg. in verbo, suos decętero, & dum dicit, & hoc facto filios exinde cũ solatio. & ibi no. Ang. illũ tenet. Et facit ratio, quia legitimatio est quædam restitutio natalium. d. §. liceat, sed restitutio nõ trahit retro in præiudicium iuris medio tempore alteri acquisiti. c. quãuis de rescrip. lib. 6. gl. & scribentes hic. Facit qđ voluit gl. Bar. in l. indebitum in. §. 1. ff. rem rat. hab. Ex qua conclusione verificatur decisio Io. And. in c. sine culpa de reg. iur. in mercu. de qua lege facta fuit mentio. Circa secundam difficultatem, an legitimatio auferaẽ a venientibus
128 ab intesta. Facio duas conclusiones prima est. † Si legitimatus fuerit filius viuente patre, non est dubium qđ pręiudicat, quia nullum ius habet viuente patre d. l. 1. §. si quis impubes l. qui superstitis. ff. de acqui. hęre. Item quia pater potest eis pręiudicare dilapidando bona sua, quod est ei permissum l. sed si lege in. §. cõsuluit. ff. de peti. hęre. ibi, dum se abuti putãt gl. in l. 1. C. de inoffi. dona. vel extraneos hęredes instituendo. ergo & filios naturales legitimando. Quæ conclusio limitatur quatuor modis, & primo vt procedat in bonis patrimonialibus, in quibus liberam habet potestatem l. non vlque adeo. ff. si quis a parẽ. fue. manu. secus in alijs bonis, de quibus libere non potest disponere. Verbi gratia, rex Francorũ non posset filium suum legitimare in præiudicium consanguinei, cui cõsuetudo defert regnũ rege moriente sine liberis legitimis. Ita limitant Ioan. de Imol. & Domi. in c. grandi. de supplen. neglig. prælа. lib. 6. quos sequitur d. Alexã. hic, & cons. 25. & 66. & 94. inci. cõsideratis his, quæ in themate narrantur in primo vol. & Alex. in cons. 60. in 2. volum. Secũdo limita, vt illud procedat in p̃re, qui põt facere legitimare in pręiudiciũ filiũ legitimorum. Secus tamen est in filio naturali, qui non posset se facere legitimare in præiudicium legitimorum tex. est in §. si qs igitur fuerit in auth. qbus mod. nat. effi. sui. Ex quo ĩfert ibi Ang. ꝙ habens authoritatẽ legitimandi, non posset filium naturalem legitimare ad eius petitionẽ, & idem tenẽt Are. hic, & alij
129 scribentes. † Sed hic insurgit difficultas, nunquid filius naturalis possit facere se legitimare non extantibus filijs legitimis, ita quod pater succedat vt legitimus. Doc. sentiunt qđ sic, pręsertim do. Fran. Are. dum dicit, viuente patre filius nõ potest se facere legitimari existentibus legitimis, patre non cõsentiẽte, ergo secus est nõ extantibus filijs legitimis. Et istud videtur probari in d. §. si quis igiẽ, ibi, qui vero ad hoc per semetipsum procedit, tũc audietur, cum nullus legitimorum filiorum existit. Breuiter puto contrarium in legitimatione, quæ fit per rescriptum principis, qđ patre non consentiente fieri non possit, etiam non existentibus legitimis, ne filius inuito patri suus

agna-

egnascatur l. in bello, in §. medio, ff. de cap. & postli. reuer. §. li
cet aūt Instit. de adop. Item quia filius non potest a patre legiti
mari, nisi ipse filius consentiat, §. generaliter, in authent. quib.
mod. nat. effic. sui. Igitur econtra, non debet filius posse facere
se legitimari nisi pater consentiat, arg. tex. in §. filium, in authē.
quib. mod. nat. effic. sui. Nō obstat tex. in d. §. si quis igitur, quia
procedit in legitimatione, quæ fieret per oblationem curię. Se
cus ergo est in legitimatione, quæ fieret per rescriptum princi
pis. Et rō diuersitatis est, nam legitimatio, quæ fit per oblatio-
nem curię, etiam si fit patre non consentiente, ipsi patri posset
prodesse, & filio obesse, quia huiusmodi filius non potest se ab
stinere ab hæreditate paterna, imò inuitus cogitur eam ample
cti. Casus est multum singularis in §. qñ autem varię. in auth.
quib. mod. nat. effi. sui. interest autem patris habere hęredem,
ne eius bona a creditorib. distrahantur. §. 1. Instit. quib. ex cau.
manu. licet. Instit. de hęre. qualita. & diffe. Sed istud non habet
locum in his, qui alijs modis legitimantur, quib. est permissa
facultas abstinendi se ab hæreditate paterna, vt tenet Bal. in c.
per tuas, de maio. & obe. Alex. in l. necessarijs. ff. de acqui. hær.
Et istud, quod dictum est de legitimatione, quæ fit per obla-
tionē curię, procedit in filio ingrediente religionem, qui fit le-
gitimus, cū offeratur curię cęlesti, secundū Bal. post Gulie. de
Cuma. in l. 1. in 5. col. C. de sac. san. eccl. & sic patri ab intestato
130 succedere poterit. † Tertio limita conclusionē Bart. qñ pater,
qui fecit filium legitimare, expressit se habere filios legitimos
& naturales, & eis non existentib. expressit habere cognatos si
bi legitimos successores. Alias huiusmodi taciturnitas vitiaret
legitimationem. Sic tenet Iac. de Belui. in §. qñ, in auth. quib.
mod. nat. effi. sui. d. Anto. in c. per venerabilem, qui fil. sint leg.
Aret. consi. pen. incip. magnifici & excelsi domini, in pen. col.
Paul. de Cast. hic, & in cōsi. 60. incip. visa legitimatione, in pen.
col. Alex. in d. consi. 25. Et rō est, quia si principi fuisset expres-
sum quod iste pr̄ haberet filios legitimos, non ita de facili legi-
timasset diminuendo spem, quam habent filij in bonis pater-
nis l. nec ei. in §. præterea. ff. de adop. taciturnitas autē eorū, qui
principem difficiliorem reddidissent ad concedendum, vitiat
concessionem. c. postulasti. de rescr. Quarto limitatur, quando
filius fuit legitimatus viuente patre, secus si cū eo fuerit dispē-
satum, quia tunc non valet huiusmodi dispensatio, nisi citatis
filijs legitimis, qui lędi possunt. Ita limitat Pet. de Anch. in con
sil. 240. incip. ex tenore priuilegij, quia s̄m eum dispensatio re-
quirit causæ cognitionem, alias dicitur quædam dissipatio, sed
vt aliquid dicatur factum causa cognita, requiritur citatio eo-
rum qui lędi pñt l. nam ita diuus ff. de adopt. l. in causæ. §. causa
cognita. ff. de mino. Idem tenet præfatus doctor in consi. 428.
& ita alias fuit consultum per do. Maria. Soc. & dom. Ioan. de
131 Ana. & † differentia inter legitimationem & dispensationem
est, quia quando filius legitimatur quo ad certos actus, vt quia
dicitur quod patri possit succedere ad honores, & ad dignita-
tes promoueri, hæc appellatur dispensatio, non autem legiti-
matio, s̄m dom. Petrum in loco superius alleg. & Paulum de
Castr. in consilio 221. incipien. super puncto isto plura & sub-
tiliter, & vt declarat magistraliter dom. Anton. in c. per vene-
rabilem, qui fil. sint leg. in 7. char. versic. nūc vltimo videamus
de effectu legitimationis, duplex est legitimatio, vna restituti-
ua, altera dispensatiua. Restitutiuam appellat, quādo filius per
omnia legitimatur, & per omnia reintegratur primęue natu-
ræ, & s̄m eum ista est duplex plenissima, quædam est plenior,
vt ibi latius per eum. Dispensatiua est, qñ secum dispensaretur
non obstante illegitimate, & aliquid ei particulariter confer-
tur, & ista non est legitimatio, sed est quædam dispensatio, &
de hac materia copiose & eleganter pertractat. dom. Anto. de
Rotellis in tract. legitimatio. sub rub. de causa fi. vel effectiua.
132 vbi prosequitur quatuor species legitimationum. † Quinto &
vltimo limitatur in Comite Palatino habente potestatem a
principe legitimandi, quia ipsi non censetur tradita potestas
legitimandi extantibus filijs. Ita firmat Paul. de Cast. cōsi. 222.
incip. super eo quod primo loco quæritur in 3. col. vbi dicit qđ
iste non censetur habere potestatem legitimandi, nisi in casu,
in quo deficiāt legitimi successores, quib. nulla fiet iniuria nec
præiudicium, arg. l. si quando C. de inoff. test. & idē sentit Paul.
de Cast. hic. Bal. c. domino guerram. in princi. in tit. hic finitur
lex Corradi. Bal. l. cum filius ff. de lega. in li. Alex. consi. 60. in-
cip. visa legitimatione in 2. vol. pro ista limitatione facit, quia
in dubio nunquam vr̄ data potestas, vt quisquam possit aufer-
re ius alteri quæsitum ēt si dicatur, ꝙ possit id, quod pōt conce
dens, s̄m Bar. l. dotalem ff. de mili. test. & l. ambitiosa. ff. de de-
cre. ab ordi. fact. & per eam rōnem idem tenet Aret. cōsi. pen.
incip. Magnifici & Excell. Domini. vlt. col. idem ēt tenet Aret.
133 hic. † Circa secundā difficultatem, legitimatus post mortē pa-
tris non pōt auferre bona his, qui ab intestato successerūt, quia
legitimatio est quędā restō. §. liceat, in auth. quib. mo. nat. eff.
sui. quæ non trahitur retro ad ius alteri acquisitum, per ea quæ
no. gl. nostra hic, cū his, quæ super ea deducta fuerunt. Et istam
conclusionē firmant hic Bar. Bal. Ange. & alij, quos allegat do.
Alex. Quæ conclusio limitatur, qñ hæreditas esset adita per ve-
nientes ab intestato. nam ex quo eis ius est acquisitum incom
mutabile, non potest per legitimationem auferri, secundum
Paul. de Cast. in cons. 222. incip. super primo dubio videtur di-
cendum. Idem tenent Alex. & Aret. hic cum alijs, quæ ipsi al-
legant. Sed quando hæreditas nondum esset adita, in corū prę
iudicium legitimatio fieri posset, quia ius adeundi hæreditatē
non dicitur esse in bonis nostris priusquam adeatur l. precia re
rum ff. ad legem Falci. quem text. Bal. dicit singularem l. 2. C.
de iuris & fact. igno. Dyn. tamen in cons. 10. incip. quæstio talis
est, tenuit opinionem contrariam, quod imò post aditam here
ditatem legitimatio fieri posset in præiudiciū adeuntium. Mo-
uetur primo, quia legitimatio est quædam restitutio prioribus
natalibus §. & liceat, in auth. quibus mod. nat. effi. sui. Sed resti
tutio ęquiparatur iuri postliminij l. si quis filio. §. quatenus. inf.
134 de iniusto, rup. irritoq; testamento. † Constat aūt quod filius,
qui post mortem patris reuertitur ab hostib. excludit oēs alios
remotiores contendentes de successione l. si nece. ff. de bo. lib.
& d. l. si quis filio. §. sed si pater. Secundo adducit causam, quæ
ab initio impedit actum, si ex postfacto superueniat impedit
effectū eius quod de iure procedere poterat l. si constante. §. fi.
ff. sol. matri. l. post finitam. ff. de suspec. tut. Sed si ille filius ante
aditam hæreditatem per hæredes fuisset legitimatus, remotio
res in gradu exclusisset §. reliqui. in authen. quib. mod. nat. eff.
sui. ergo si ex postfacto est legitimatus, eosdem debet exclude-
re. Tertio mouetur, multum refert an per actum superuenien
tem quis reponatur in nouum statum, quem nunquā habuit,
an vero restituatur statui, qui eidem ab origine naturę videtur
inhęsisse l. non putauit. §. si quis emancipatum ff. de contrata-
bulas. iuncta. l. filio quem pr̄ sup. de libe. & posth. Sed per legiti
mationem filius restituitur prioribus natalibus d. §. liceat. Nō
est ergo absurdū quod legitimatio de eo facta trahatur retro
in præiudicium illorum, qui adiuerunt. Tenēdo communem
sententiam, non obstant hæ rationes Dyn. licet pulchrę & per
suasiuæ. Et ad primam respondetur quod non est par ratio in
filio, qui reuertitur ab hostibus post mortem patris, & in filio
legitimato. Nam quando pater mortuus est filio capto ab ho-
stibus, spes est probabilis de iure quod iste reuertatur in ciuita-
tē, & liberetur a captiuitate, ideo alij remotiores in gradu non
possunt adire hæreditatem illius defuncti, vt per Bart. hic, & in
l. si quis sub conditione, in prin. sup. de test. tute. Non est ergo
mirum si filius post mortem patris liberatus ab hostibus recu
peret hæreditatē patris. Sed quando pater mortuus est relicto
filio illegitimo, non prohibentur legitimi successores eius hæ-
reditatem adire, quia quod filius legitimetur, hæc non cōside-
ratur, cum dependeat a voluntate ipsius principis, ideo non hr̄
in consideratione. l. 2. §. tractatum ff. ad Tertull. l. apud Iulianū
§. constat. ff. de leg. 1. Si ergo adeant hæreditatem, legitime ac-
quiritur eis ius in ea, quod non potest auferri per legitimatio-
135 nem superuenientem. Ad secundā rationem rn̄detur † quod
imo ex quo aditio legitimū sortita fuit effectum, non dēt pos-
se rescindi per legitimationē superuenientem l. nec. n. ff. de iti-
ne. actuq; priua. l. sancimus. C. de admi. tuto. Non obstat tertia
ratio, quia legitimatus non restituitur statui, in quo prius erat,
quia nunq̄ fuit legitimus, sed restituitur natalib. in quib. ab ini-
tio oēs homines fuerunt, antequam esset distinctio inter legiti
mum & inter illegitimum l. 2. ff. de nata. rest. iuncto. d. §. licet.
Et ita rn̄det hic Aret. multum subtiliter. Inquantum tamen di
ctum fuit ꝙ filius pōt legitimari anteq̄ hæreditas adeatur per
legitimos successores, hoc sane intelligatur, si facta fuerit mētio
in supplicatione de iure ipsorum agnatorum quibus com-
petebat facultas adeundi. Alioquin legitimatio illa censeretur
subreptitia, & sic nulla ipso iure. c. si motu proprio. de præben.
lib. 6. quia, vt sup. dictū fuit, pater faciens filium legitimari, dēt
exprimere se habere filios legitimos, ne diminuat eis spes pro-
babilis succedēdi. l. nec ei. § præterea. ff. de adop. Bar. l. is potest,
in 3. col. ff. de acquir. hære. Quod ius non est omnimodo certū,
cum multa possint contingere quod non succederent, vt quia
bona dilapidaret pater, vel ea in mari proijceret, iuxta ea, quæ
habentur in gl. l. 1. C. de inof. dona & per Bart. l. sciendū ff. qui
satid. cog. Multofortius in casu nr̄o fieri debebit mētio de iu-
re cognitorum, qđ ius est magis certum, cū sit mortuus is, de
cuius hæreditate agitur l. 1. §. si impuberis ff. de collat. bono. in
ver. præmatura est. n. species collationis. sumpto arg. a contra-
136 rio sensu. † Secundo limitatur hæc conclusio, quando hæredi
tas esset adita per agnatos, sed nondum esset apprehensa bono
rum possessio, quia in eorum præiudicium princeps legitima-
re posset. Ita vult Paul. de Castr. l. 7. sup. de testa. & in l. cum hæ-
res. in prin. ff. de acquir. pos. & in consil. 227. supra allegato. Eo
quia dominium acquisitum mediante aditione est de iure ciui
li, vt per glo. l. 1. ff. de acquir. rerum dominio. igitur per princi-
pem sine causa poterit tolli. Et hoc etiam tenet do. Alex. cons.
2. incip. visis codicillis. in 10. col. in 1. vol. Aret. in l. 3. supr. de te-

sta. quasi cachinnatur de ista consideratione Pau. de Castr. eo
quia dominiū semper est de iure gentium, licet aliqui modi il-
lud acquirēdi fuerint introducti de iure ciuili. per Bar. l. ex hoc
iure. ff. de iustitia & iure. Præterea Bald. rescripta. C. de preci-
bus Impera. offeren. dicit dominium acquisitum mediante adi
tione esse de iure gentium. Præterea, secundum eum, licet do
minium acquisitum ex aditione hæreditatis dicatur vtile, vt di
cit glo. l. fi. in verbo, in rem. C. de sacrosan. eccle. & auth. do-
nationum. C. de iure dotium. Bonus tex. l. 1. C. de don. quę sub
modo. Attamen tale dominium non potest auferri per princi-
pem, sicut nec directum l. possessores. C. de fundis patri. lib. 11.
c. 1. & qđ no. Bal. de natu. feudi. in vsibus feudo. His rationibus
137 † non obstantibus arbitror considerationem Pau. de Cast. esse
veriorem, quam anno transacto consulendo sequutus sum, &
ad sic tenendum adducebam aliam vrgentiorem rationē, &
considerabam ꝙ aditio hereditatis est de iure ciuili. Princeps
itaq; sine dubio potest istam aditionē rescindere. Rescissa er-
go aditione hæreditatis, in quandam consequentiam auferri
dominium acquisitum ex ea, licet dicatur de iure gentiū. Hoc
suadetur optimis rationibus. Nam per sententiam sequuta tra
ditione transfertur dominiū l. statu. libe. a cæteris. §. 5. ff. de sta-
tu lib. Bar. & scribentes in l. ex hoc iure. ff. de iust. & iur. & in l.
Pomponius. ff. de acqui. pos. §. si iussu. Et tñ princeps potest
concedendo supplicationem rescindere sentētiam, & per cō-
sequens auferre dominium ex ea acquisitū auth. quę supplica
tio. C. de pręci. Impe. offe. & c. suscitata extra, de resti. in integ.
Similiter mediāte præscriptione quis acquirit vtile dominiū.
l. sicut. C. de præscrip. 30. vel 40. anno. gl. & per Scribētes auth.
nisi tricennalis. C. de bonis mat. & pręscriptio excludit omnē
138 actionem c. ad aures. de præscri. † Et tamen rescindi pōt præ-
scripto beneficio restitutionis in integrū, qua rescissa auferret
dominium acquisitū, licet dicatur de iure gentiū, vt no. Bart.
in l. 1. §. si quis propter inundationem. ff. de iti. actuq; priua. cū
concordantibus, de quibus per do. Alex. in l. cū filius. §. in hac.
ff. de verb. obli. Et latius per d. Feli. in c. vigilanti de præscript.
Facit, & tertio, bonus tex. in l. 1. §. de qua re. ff. de postulando.
vbi inferior a principe, principaliter quempiā famæ restituere
non potest, potest tamen in quandam consequentiam tollere
infamiam rescindendo sententiā beneficio restitutionis in in-
tegrum, quia tūc incidenter tollitur infamia, quæ processit ex
ea. Et per illum text. refert do. Abb. in c. at si clerici. §. de adul-
terijs in. 7. col. de iudicijs ꝙ episcopus dispensando in crimine
adulterij. quod est ei permissum, tollit in quandam consequē-
tiam infamiam, quā incurrerat cōdemnatus eo crimine, iuxta
ea, quæ habentur in l. 1. ff. de his qui no. infa. Et ex prædicta ra-
tione patet responsio ad fundamentū do. Are. Circa tertiā vlti
139 mam difficultatem breuiter facio tres conclusiones. † Prima
sit, Si pater, dum viuit, filium suum faciat legitimare, vel man
det in testamēto ꝙ legitimetur, nō est citatio necessaria aliquo-
rū, quia nullius interest, cū viuat is, de cuius hęreditate agitur. Ita
concludit hic Bar. idē tenet Bal. in rub. de rescript. & l. fi. C. qui
bus res iudica. nō nocet. Abb. in cōs. 75. cū alijs concordātibus
de quibus hic per nouissimos. Limitatur hæc conclusio in ca-
su in quo pater habet filios legitimos & naturales. nam tunc
legitimatio de filio naturali fieri non potest, illis nō citatis. Ita
decidit Bal. l. nam ita diuus. ff. de adopt. Item Bal. in auth. præ-
terea. C. de natu. libe & do. Alexan. in l. ex facto in 6. col. inf. de
vul. & pupil. dicens se ita consuluisse in ciuitate Florentię qđ
etiam tenet Pet. de Anch. cons. 242. incip. ex tenore priuileg. j
apostolici. in ver. secundo pro hac, licet tamen loquatur in di-
spensatione, non in legitimatione. Circa quam limitationem
dubito, eo quia pater præiudicare potest filijs, dilapidando bo
na sua, vel illa alienando titulo oneroso, vt per gloss. l. 1. C. de
inoffi. dona. & per Bar. in l. hæreditarium. ff. de bonis auth. iud.
possi. Facit tex. l. non vsqueadeo. ff. si quis a parē. fuerit manu-
missus. ergo eis potest præiudicare etiam legitimando filium
naturalem, per quam legitimationem non in totum auferre-
tur ius succedendi, sed solum diminuitur. Præterea, excepta le
gitima, quæ filiis præstanda est, pater de bonis suis libere po-
test testari, & extraneos instituere l. parentibus. C. de inoffi. te-
stam. Cur ergo eis non pōt pręiudicare legitimando filiū na-
turalē, quia propter hoc ius non aufertur legitima. Pręterea,
140 † filius viuente patre ideo dicitur habere ius in bonis paternis
ex quadā pręsumpta voluntate ipsius patris, qui ex voto quo-
dam naturali omnia liberis parat l. pen. in prin. ff. de bon. liber.
Sed alio modo nō dicitur habere aliqđ ius viuente patre, arg.
tex. in. d. §. si qs impubes, & tex. l. ex Cornelia. ff. de vul. & pup.
in verbo, quia nulla bona in ciuitate relinquerat. Quod etiā pa-
tet, quia si filius viuente patre haberet spē in hæreditate pater-
na, de illa posset disponere eo viuente l. spem C. de dona. & in
l. 1. C. de pac. Sed hoc est falsum, quia nō pōt disponere, vt per
Bar. in l. filius ff. de solu. vbi dicit ꝙ si filius viuente patre libe-
rat debitorem patris ex causa lucratiua, illa nō nocet filio post
mortem patris, qđ etiam tenet Spec. in titu. de pac. in ver. si fi-
lius Domini. in c. quamuis de pact. lib. 6. Paul. de Cast. in l. fi-
lius paciscendo. C. de pac. Raph. Fulg. & Paul. in l. fi. C. de pac.
Idem tenet Bal. Paul & Alexan. in l. vt funm. §. si ante aditam.
ff. de pac. vbi dicit ꝙ si filius donaret partem hereditatis pater
nę viuente patre, ista donatio esse inualida, nisi pater consen-
tiret, de cuius hereditate ageretur d. l. fi. ergo pater ꝙ filius nō
debet citari, & qđ in eius pręiudiciū fieri potest legitimatio, &
ita si casus de facto contingeret, indubitanter consulere pro
ista opi. quam etiam tenuit Fed. de Sen. consi. 47. inci. videtur
mihi qđ in priuilegio legitimationis do. Ant. c. per venerabilē,
141 qui filii sint legitimi. † Secunda sit conclusio ex doc. Bar. Mor-
tuo patre filius se non potest legitimari facere in præiudicium
illorum, quibus est ius quæsitum, nisi illis citatis & consentiē-
tibus l. pen. ff. de nata. rest. Et illa decisio est multum notanda.
Ex qua infero, cōmunis est opi. quod legitimatus excludat sub
stitutum, vt per doc. late in l. generaliter. §. cum autem. C. de
insti. & substi. sub condi. fac. & latissime per Barba. in l. cum
acutissimi. C. de fideicom. Ista ꝯclusio procedet, si substitutus
sit citatus, & consentit legitimationi. alias secus, quia viuente
herede, habet ius in talibus bonis subiectis fideicommisso, vt
per Bart. in l. is potest. 3. col. inf. de acqui. hære. ideo in eius prę-
iudicium hęc legitimatio fieri non potest. Facit tex. in ratione
sui in l. fideicommis. ff. de condi. & demon. Et ita tenet Pet. de
Anch. in consi. 428. incip. circa primum quæsitum Alexand.
in consi. 57. incip. consideratis, & in consi. 94. in. 2. volum. Et
idem tenent communiter Scribentes hic. Contra quam con-
clusionē posset sic argui. de lega. 1. in. §. pe. ff. de ventre inspi. vbi
si est cōtentio inter heredem & alterū de hęreditate, substitutus
non debet citari, ex quo principaliter causa tangit hæredem.
Solutio. Responderi potest ex d. Barto. in l. in diem. ff. de aqua
142 plu. arcen. Tertia & vltima sit conclusio, † In omnibus casi-
bus, in quibus princeps potest legitimare in præiudicium iu-
ris alteri acquisiti, hæc legitimatio fieri potest non requisitis
his, de quorum præiudicio agitur, si princeps hoc voluerit l. 2.
ff. de na. resti. dum dicit, principes nō solent de facili restituere
patrono non consentiente, ergo si volunt, possunt, licet cū dif-
ficultate fiat, quia qđ vix fit, tamen fieri dicitur c. 2. de cogna.
supir. lib. 6. Idem tenet dom. Ant. in c. per venerabilem in. 33.
colum. qui filii sint legit. do. Abb. c. cō olim. de sent. & re iudi.
Bal. in l. fi. C. quibus res iudi. non nocet. Pau. de Cast. in consi.
127. in penul. col. in ver. postq̄ igitur Imperator. cum alijs con-
cordantibus, de quibus hic per dominum meum. Aduertite
tamen in primis, quia tex. in d. l. 2. super quo se fundat Bar. non
ꝓbat, quia nō innuit quòd restitutio fieri possit nemine cita-
to, sed innuit qđ fieri potest restitutio alteri pręiudicialis, cau-
sa tamen cognita. Et ita illum tex. intelligit Bar. l. 2. C. de tem-
po. appella. dum dicit, in his, quæ cognitionem causæ requirūt
vel partem multum ledunt, pars debet citari. Et allegat gl. l. 2.
143 ff. de natal. resti. Intelligit ergo Bar. illam legem ꝙ † princeps
non restituit aliquem faciliter, sed cum difficultate, quia requi
ritur causę cognitio. Facit tex. in c. 1. de causa pos. & proprieta.
vbi dicitur, parte inaudita quicq̄ non possumus nec debemus
diffinire. Similiter ratio domini Abb. in d. c. cum olim. quę an-
te eum fuit Bald. in l. fi. C. quibus res iudi. non nocet, nō mul-
tū concludit, dū dicit quòd in concessione priuilegii extraiudi
cialis, non est necessaria partis citatio, allegando cap. nisi cum
pridem de renun. Nam hoc non est verum, & contrarium vo-
luit Barto. in l. 2. C. de tempo. ap. Barto. in l. fin. C. de leg. Nec
etiam concludit ratio Paul. de Castr. in præallega. consi. dum
dicit, illis inuitis, de quorum agitur præiudicio, princeps po-
test legitimare, ergo eis non citatis l. 4. §. 1. in verbo, & cum
inuitis ff. de fideicommis. liberta l. qui potest inuitis. ff. de re-
gu. iur. quia ista non est bona consequentia, cum isti, si fuis-
sent citati, aliquid in medium adduxissent, quod auertisset
principem a legitimatione facienda, argumen. l. si in tres. ff.
de arbi. Propterea præceptor meus hic dixit posse teneri con-
tra Bartol. sequendo prędictam conclusionem, a qua non est
discedendum. Puto eam posse corroborari hac ratione: Ci-
tatio ex causa per principem tolli potest gloss. in l. antepe. ff.
ex quibus causis maio. Sed in principe aliquid faciente sem-
per iusta causa præsumitur gloss. in l. relegati. ff. de pęn. Cyn.
in l. rescripta. C. de præcib. impera. offer. Cano. in c. quæ ia ec-
144 clesiarum. extra, de consti. † Pro complemento quæritur etiā,
In priuilegiis legitimandi sepius apponitur illa clausula, quod
posset omnes legitimare sine præiudicio legitimorum hære-
dum, qualiter illa clausula debeat interpretari. Paul. de Castr.
in consi. 85. incip. præsupposito quod illa pater in fi. dicit quod
filii legitimati non poterunt succedere extantibus hæredibus
condito testamento, poterunt tñ succedere in præiudicium le
gitimorum heredum. Per. de Anchara. in consi. 152. inc. pro
fratribus defuncti. dicit quod illa verba debent interpretari si-
ne pręiudicio legitimorū filiorum, quia interpretādo hoc pri-
uilegiū alio modo naturalibus legitimatis potius in cōmodū
quā cōmodum infertur, & ibi latius per eū. Et hoc modo il-
lam

lam clausulam interpretatur Paul. de Cast. in consil. 226. incip. dicendum est dictam hæreditatem. Allegat in arg. no. per glo. & doct. in l. ex facto. in fi. ff. ad Trebell. Et hanc interpretationē arbitror esse magis tutam, & menti concedentis consonam, cui etiam inhæret. Dom. Alex. in consil. 51. incip. viso themate
145 suprascripto. in 2. vol. † Nunquid autem habens potestatem a principe legitimandi possit delegare legitimationem, quæ de aliquo fieri debet. Bald. in ca. fi. in vlt. q. decidit quod non, quia facultas legitimandi nō competit iure magistratus, sed est quędam potestas insignis & cęsarea l. 2. C. de adopt. ideo delegari non potest vbi latius per eum. Successiue prosequēdo aliquas quæstiones in ista materia legitimationis. Quæro, statutum disponit quod extantibus filijs masculis filiæ non possint ab intestato patri defuncto succedere. An filius legitimatus excludet filiam defuncti legitimam & naturalem. Ista est pulchra & dubitabilis quæstio, quam alias ad vtranque partem disputaui publice repetendo legem, si is, qui pro emptore. ff. de vsuc. in qua q. Bald. in l. cum acutissimi. C. de fideicomm. tenuit quòd legitimatus excludet, dictam fœminam. Et tenet Bal. in l. eam quā C. de fideicommiss. in 7. colum. vers. item fuit a me quæsitum. Et idem tenet Paul. de Cast. l. sed si hac. in §. patronum ff. de in ius voc. & in consil. 323. incip. super eo quod primo loco quæritur. in vlt. col. cum limitatione tamen, de qua ibi per eum in cōsil. 226. incipien. dicendum est. in prima. colum. dom. Alexan. in consil. 2. incip. visis codicillis. in pen. col. in 1. vol. Hanc etiam opinio. sequitur Dom. Ias. in d. l. cum acutissimi. vbi dicit quod ita bis consuluit, & quod ita fuit iudicatum. Et pro ista opinione multa adducuntur in prædictis locis, & per Lud. Roma. in l. si is, qui pro emptore. in 11. colum. ff. de vsucapio. Primo ita-
146 que adducitur. † Nam appellatione filij a lege prolati comprehenditur etiam filius adoptiuus, vbi de eius commodo tractaē. l. liberos, & l. senatoris filius. ff. de sena. l. lege Iuli. §. hoc capite. ff. de ritu nuptia. Quanto ergo magis veniet filius legitimatus, in quo adest vinculum ciuile, & naturale. argu. in §. sed hodie. Insti. de adop. & l. cum in adoptiuis. circa medium. C. de adop. Sed huic argumento tenendo opinionem contrariam posset responderi, quod assumptum procedit, vbi tractatur de commodo filij adoptiui, & alteri non fit præiudicium, quia si alteri inferatur præiudicium, appellatione filij facta a lege vel ab homine, non comprehenditur filius adoptiuus, vel legitimatus. l. 2. §. adoptiui. ff. de vaca. mune. l. fideicommissum. ff. de condit. & demonstr. l. si is, cui §. 1. & ibi Bald. & Imol. no. illum tex. pro legitimato. ff. de leg. 2. Sed in casu nostro fieret præiudicium filiæ fœminæ, quæ excluderetur ab hereditate patris sibi debita a iure naturæ. l. cum ratio. in princ. ff. de bonis damna. Igitur &c. Vel aliter, & secundo, respondetur quod cum sumus in materia statutaria, in qua verba proprie sunt intelligenda l. 1. §. is qui nauem. ff. de exercit. appellatione filij non comprehendetur filius legitimatus, qui non proprie dicitur filius, cum non sit natus ex viro & vxore l. filium diffinimus ff. de his, qui sunt sui vel alie. iur. Secundo adducitur tex. in l. 1. §. certe. ff. ad Macedo. vbi dispositio senatusconsulti Macedoniani loquens de filijs, quæ est odiosa. l. qui exceptionem. in princ. ff. de cond. indeb. & quę est exorbitans cum regulariter filiusfa. obligetur ex contractu l. tam ex contractibus. ff. de iudic. l. filiusfamilias. ff. de actio. & ob. comprehendit filium arrogatum. Solutio. Ista dispositio senatusconsulti Macedoniani non est correctoria iuris communis, sed est exorbitans. Ideo facilius extenditur de casu proprio ad casum improprium ex rationis similitudine l. filium ff. eod. tit. ca. cum dilecta. de confirm. vti. vel inuti. Sed statutum præmissum excludens filias fœminas propter masculos, est correctorium iuris communis, ideo difficilius fit extensio de casu ad casum, iuxta no. in auth. quas actiones. C. de sacr. sanc. eccl. Præ
147 terea, † maior versatur ratio in filio arrogato vt non obligetur ex mutuo, quam in filio legitimo & naturali, qui verisimiliter propter coniunctionem sanguinis, non ita insidiabitur vitę parentis, prout filius arrogatus, in quo deficit tale vinculum coniunctionis naturalis. Ideo ex ista maioritate rationis comprehēditur filius arrogatus. Sed in casu nostro nō militat maior, nec eadem ratio in filio legitimato, quæ versatur in legitimo & naturali, iuxta no. per Ioan. Andr. in cap. sine culpa. de regul. iur. in mer. Igitur, &c. Tertio sic arguitur, statuta recipiunt interpretationem passiuam a iure communi. l. 2. C. de noxa. Bart. in l. omnes populi. in 6. q. ff. de iusti. & iur. & in l. prima. §. lex Falcidia, ff. ad l. Falcid. Sed de iure communi legitimatus succedit patri ab intestato perinde, ac si ab initio fuisset legitimus. §. reliqui. in auth. quib mod. nat. effic. sui. colla. 7. ibi, semel enim eos efficiētes legitimos damus eis habere eas successiones, quas habent hi, qui sunt ab initio legitimi, & §. sit igitur. in auth. quib. mod. nat. effic. legit. colla. 6. in verbo, nihil a legitimis differentes. ergo prædictum statutum recipiet hāc interpretationem. Soluit hoc argumentum hoc modo, Nam id quod dicitur qđ
148 † statutum recipit interpretationem passiuam a iure communi, procedit quando ius commune disponit aliquid secundum veritatem. Secus si aliquid disponat secundum fictionem, quia tunc non fiet ista interpretatio. Doctrina est Ioan. Andr. in ca. pro possessore. de reg. iur. in mercur. quam no. Abba. in ca. innatum. de simo. Sed ius commune disponens quod filius legitimatus succedat patri, ac si esset legitimatus, procedit secundum fictionem, non autem secundum veritatem cap. tanta. in verbo, habeantur, qui filij sint legit. & ibi not. Dom. Anto. igitur cessabit ista interpretatio. Comprobatur hæc solutio. Nam de iure communi filius adoptatus succedit ab intestato, etiam extantibus filijs legitimis & naturalibus l. si te parens. C. de suis & legit. & tamen nemo dicturus est quod in casu præmissi statuti filius adoptatus in totum succedat exclusa filia defuncti, cum proprie sit filius l. fideicommissum supra de condit. & de-
149 monstr. † Quarto sic arguitur. Vbi conueniunt verba legis, & eius ratio, tunc dispositio sortitur effectum l. quarta. §. toties. ff. de damn. infect. l. quod constitutum ff. de milit. testam. Sed hic conueniunt verba legis dicta l. 2. §. certe, & d. l. liberos. Conuenit etiam ratio statuti, quod emanauit fauore agnationis conseruandę l. 1. §. penult. ff. de ven. inspici. Cyn. in l. publico. C. de adult. Ioan. Andr. in rub. de. successi. ab intesta. in addi. ad Spec. Bal. in l. maximum vitium. C. de libe. præte. quæ quidem ratio habet etiam locum in filio legitimato, qui patri agnascitur, & transfertur in eius potestatem §. generaliter. in authen. quibus mod. [illegible]tura. effi. sui. igitur &c. Solutio. Inquātum dictum fuit quod verba legis conueniunt filio legitimato, negatur, cū proprie non sit filius l. filium diffinimus. ff. de his, qui sunt sui vel alie. iur. Nec etiam versatur tanta ratio in filio legitimato, quā ta in filio legitimo & naturali, qui semper & ab origine fuit legitimus hæres patris, & de eius agnatione. Ideo ad hunc casum fieri non potest extensio l. pen. iuncta l. fi. C. de interdict. matrimo. inter tutorem, & pupil. & ibi Bald. nota. Quinto sic arguitur. Posito quod legitimatus dicatur filius secundum fictionē non autem secundum veritatem, nihilominus prædictum statutum in eo debet verificari, eo quia in successione patris adęquatus est filio legitimo & naturali d. §. reliqui. & d. §. illud, & vbicunque casus verus, & casus fictus æquiparantur a iure cōmuni, noua dispositio loquens in casu vero, comprehēdit etiā casum fictum ca. cum dilectus, & ca. ad audientiam. de clericis non residen. & vtrobique not. Imol. & Domi. Abbas, eo maxime quando eadem est ratio, prout in casu nostro. Solutio. Re-
150 gula, quæ traditur in dicto ca. cum dilectus. procedit, quando † constitutio noua disponit id, quod ius commune, nam tunc recipit omnes interpretationes, & limitationes iuris communis. Secus vbi statutum aliquid disponat contra vel præter ius commune, nam tunc veluti odiosum non verificatur in casu ficto l. tertia. §. hæc verba. ff. de nego. gest. Sic declarat Abba. modernus, in dicto cap. cum dilectus, & in dicto ca. ad audientiam. Sexto arguitur. Dispositio legis & testatoris æquiparantur l. seruus hac lege. ff. de manumit. no. Bal. de statuto loquens in l. pen. C. de verbor. significa. & Roma. in l. quarta. §. Cato. ff. de verborum obligat. Tunc sic appellatione filij facta a testatore comprehenditur etiam naturalis, nisi repugnet conditio testatoris l. ex facto §. si quis rogatus ff. ad Trebell. ergo & multomagis [illegible] dispositione statuti comprehenditur filius legitimatus, in quo reperitur duplex vinculum, auth. itaque C. com. de success. Solut. Negatur quod quo ad extendendam dispositionem factum testatoris & iuris municipalis ęquiparentur. Patet, quia in dispositione testatoris larga fit interpretatio. l. in testamentis ff. de regul. iur. ca. cum dilecti. de donatio. non sic in dispositione statutaria l. quicquid astringendę. de verbor. obli. Septimo sic arguitur. Nam absurditas est euitanda l. nam absurdum. ff. de bon. lib. l. si viua matre. C. de bon. mat. Tunc sic, si filius legitimatus excluderet filiam fœminam in casu præmissi statuti, sequeretur quod quo ad quid admitteretur, & quo ad quid excluderetur. quod est absurdum, cum vna, & eadem res non debeat diuerso iure censeri l. cum qui ędes. ff. de vsucap. l. Titiæ ff. de condi. & demonstr. quod autem illud contingeret,
151 probatur sic, † Nam pone, superest filius legitimus & naturalis item filia legitima & naturalis, necnon filius legitimatus, certe isto casu legitimatus succederet in totum cum filio legitimo, & naturali, filia exclusa in totum. Et istud non habet dubium ergo si casu, in quo superest solus ipse legitimatus, filia fœmina non excluderēt, insurgeret absurdū, de quo s. Sol. licet in casu proposito filia excludaē per filiū legimatū succedētē cū filio legitimo & nāli, hoc nulla insurgit absurditas, cū plerūq; qs ɔsequaē ius ex persona alterius, qꝫ ex propria ꝑsona ɔsequi nō p̄ot. l. Aris. ff. quę res pi. obl. pot. l. si cōem. ff. quēad. ser. ami. gl. in c. 2. de iur. pa. l. 6. cū multis simılib. Istud suadeē optimo simili. Nā pone superest filius legitimus & nālis, nec non filius adoptiuus certe illi pariter succedunt p̄ri mortuo ab intestato l. si te parēs C. de suis & legit. & sic ꝑ eos excludeē filia fœmina virtute statuti. de quo s. & tn̄ solus filius adoptatus eā excludere nō posset, cū nō proprie sit filius, vt dictum est. Et ista est vera solutio ad hoc arg. qꝫ facit do. Bened. de Plūb. in disputatione incip. statuto Pisano

no Pisano in 4. dubio. Octauo arguit idem doctor sic, Causa in-
testati regulatur secundum causam rumpendi testamētum. l.
152 1. §. recte. ff. si tab. testa. nul. exta † Tunc sic, Si pater instituat fi-
lium legitimum & naturalem, legitimato præterito cōpetet
ius dicendi nullū. arg. tex. Insti. quibus mod. testa. infir. in princ.
& d. §. reliqui. iuncto tex. in d. §. recte. & tamen filiæ præteritę
hoc casu non competeret ius dicendi nullum, quia ab intesta-
to patri succedere non potest, cum extat filius legitimus & na-
turalis. §. item adoptiuos. Insti. de hęre. quæ ab intest. defer. &
est doctrina Bar. hic in pen. col. Illud. arg. potius est persuasiuū
q̃ verum, ideo pōt sic solui. Nam inquantum dicit qđ causa in-
testati regulatur s̃m causam rumpendi testm̄, responderi pōt
qđ hoc non sp est verum. Patet in filio adoptiuo qui ab intesta-
to patri succedere pōt cū filijs legitimis & naturalibus. l. si pa-
rens. C. de suis & legi. & tñ ipsi pręterito non competit ius dicē-
di nullum. l. cum in adoptiuis. C. de adop. & §. itē. Insti. de hę
re. quæ ab intesta. deferun. Vel aliter pōt dici qđ filiæ præteritę
in casu, in quo superest solus legitimatus, competit ius dicendi
nullum, cum abintestato possit succedere, nec intelligatur ex-
clusa propter filium legitimatum, vt sæpius dictum est. Nono
arguitur, nam statutum, de quo. sup. loquitur cōditionaliter dū
dicit, extantibus filijs masculis. l. a testatore. ff. de cōdi. & demō.
l. cunctis. ff. de vsu. ergo licet filius sit inhabilis, filia tamen debet
excludi. arg. l. 2. §. obijcitur. ff. ad Tertul. & l. filiusfa. §. cum quis.
licet. C. de natura. liber. Conditio enim de facto potest adimple
ri. l. Neuius. ff. de condi. & demon. Solutio. Negatur qđ filia ex-
cludatur per filium, qui esset inhabilis ad succedendum, cum
paria sint, aliquem non extare, vel extare, & succedere non pos-
se alicui abintestato. leg. 2. §. videndum. ff. ad Tertul. l. & si ex
modica. §. si filius. ff. de bo. liber. & inquantum dicit quod con-
ditio de facto potest adimpleri, solutio patet ex no. per Bart. in
153 d. l. Meuius. † Decimo vltra Scribentes arguitur, verba prolata,
etiā in dispositione stricte interpretanda, quæ possunt compre-
hendere plura sub se ex propria significatione, omnia illa com-
prehendunt, nec fieri debet restrictio talium verborum. l. cum
lege. ff. de testamen. c. ex parte. el. 3. & ibi no. Abb. mod. extra de
decim. Tunc sic, hoc verbum filius ex sui propria significatio-
ne cōprehendere potest filium legitimatum, vt probabitur, er-
go comprehenditur in hoc statuto, licet stricte sit interpretan-
dum Quod aūt filius legitimatus proprie dicatur filius, sic pro-
batur, Nā filius nomē est naturæ. l. tutę. ff. de cap. dimi. quę qui-
dē natura omnibus est communis. l. hos accusare. §. omnibus.
ff. de accusat. faciunt not. per Bart. in l. si is, qui pro emptore. in
43. col. ff. de vsu. vbi dicitur qđ legitimatus vere & proprie dici-
tur legitimus. Ad hoc argumentum potest responderi. negan-
do qđ ille, qui non est natus ex viro & vxore, proprie dicatur fi-
lius, maxime qñ refertur ad masculum ascendētem l. filiū diffi-
nimus. ff. de his q sunt sui vel alie. iur. auth. in successione. C. de
suis & legit. iuncta l. 1. C. de natura. lib. no. Io. de Imo. in l. ex fa
cto. §. si quis rogatus. & ibi Alex. in 15. colum. ff. ad senatuscon.
Treb. Respondentes ad tex. in l. tutelas. Sed statutum, de quo
supra refertur ad ascendentem masculum, dum dicit quod ex-
tantibus filijs masculis filia fęmina patri non succedat, igitur
non comprehendetur prædictus filius. Nec est verum qđ pro-
prie dicatur legitimus. c. tanta. extra, qui filij sint legit. Ideo di-
cit gl. in §. si vero. in auth. de inceś. nup. qđ legitimati dicuntur
154 legitimi, quia pro legitimis habentur. † Vndecimo arguitur,
Paria sunt qđ aliqua qualitas insit de iure communi, vel ex pri
uilegio principis. l. cum ex oratione, in princip. ff. de excusa. tut.
Paul. de Cast. in consil. 364. decidit pulchram quæstionem per
hoc fundamentum Ideo dicit Petr. de Ancha. in consil. 405. in-
cip. tria dubia &c. in prima dubitatione, quod si fuerit dispen-
satum cum aliquo vt possit consequi beneficium curatum, nō
obstante defectu ętatis, & postea detur facultas alicui Abbati
prouidendi de certis beneficijs personis idoneis, poterit dictus
Abbas prouidere de beneficio illi, qui est idoneus ex priuilegio
licet de iure communi sit inhabilis. Tunc sic filius legitimatus
propter priuilegium legitimationis habilis factus est vt patri
possit succedere, ac si ab initio fuisset legitimatus. dicto. §. reli-
qui. in auth. quibus mo. na. effi. sui. & d. §. illud. ergo excludere
debet filiam fęminam virtute dicti statuti, ac si legitimitas ines-
set de iure communi, vt quia natus esset ex viro & vxore. dicta
leg. filium diffinimus. Sol. Assumptum procedit quando qua
litas inest ex priuilegio proprie. Secus si inesset improprie le-
gitimitas, vt dictum est. Sed ista solutio non placet eo quia as-
sumptum procedit etiam in casu, in quo qualitas, quæ oritur
ex priuilegio, inest improprie. dicta. leg. cum ex oratione iun-
cta leg. fina. C. de iur. aur. annul. qui imaginem, non statum in-
genuitatis præstant. Ideo aliter, & melius, potest responderi
quod dicta regula non procedit, vbi alteri possit inferri præiu-
dicium. leg. final. C. de his, qui ven. ęta. impetra. prout in ca-
su nostro, in quo agitur de excludenda filia a successione pa-
terna, quæ est sibi debita iure naturæ. lege cum ratio. ff. de bonis
155 damnatorum. † Duodecimo & vltimo sic arguitur, quando
duo per omnia sunt adæquata a iure antiquo, tunc priuile-
gium concessum vni per ius nouum, alteri quoque conces-
sum intelligitur. l. illud. ff. dē dona. causa mor. l. qui neque, §. 1.
ff. de rebus eorum. Sed de iure antiquo filius legitimatus est
adæquatus filio legitimo & naturali per omnia, d. §. reliqui. &
§. si igitur licētia, in auth. quibus mod. na. effi. legit. colla. 6. ibi,
nihil a legitimis filijs differentes, pōderando illam dictionem
vniuersalem negatiuam, nihil, quæ ostendit ꝙ omnis differen-
tia sublata est, quæ erat inter filium legitimum ex vna parte, &
filium legitimatum ex altera, Ideo dicit Bal. in l. omnia, C. de
episc. & cle. ꝙ si studio Tholosano fuerint concessa omnia pri-
uilegia, quæ competebant studio Parisiensi, si postea conceda-
tur nouum priuilegium studio Parisiēsi illud idem competet
studio Tholosano virtute adæquationis per omnia facta ex cō
156 cessione antiqua. Huic argumento respondetur, † quód licet
filius legitimatus sit adæquatus filio legitimo & naturali, vt pa
riter cum eo succedere possit patri ab intestato, non tamē cē-
setur adæquatus per omnia, maxime quo ad priuilegiū exclu-
dendi illum, quem filius legitimus excludere potest. Istud pro
batur in l. coniun. in fi. C. de na. lib. vbi filius legitimatus nō po
test consequi plus de bonis patris, quam vnus ex filijs legitimis
& naturalibus, & ille, cui minus relictum est. Idem probatur
in §. & quoniam autem variç, in auth. quibus mod. na. effi. sui.
Cum ergo de iure antiquo filius legitimatus non possit plus
consequi de bonis paternis, quam vnus ex filijs legitimis & na-
turalibus, statutum, de quo supra excludens filias fęminas pro
pter filios masculos, non comprehendet filium legitimatum,
quem iura prohibent plus cōsequi de bonis patris, quam vnus
ex filijs legitimis. Cum ita sit ꝙ statutum recipit interpreta-
tionem passiuam a iure communi, l. 2. C. de noxa. Bart. in l. 1. §.
lex Falcidia ff. ad l. Fal. Contrariam tamen opinionem tenent
plures solemnes doc. & in primis hanc opinionem tenet Paul.
de Cast. sibi contrarius in d. l. cum acutissimi. C. de fideicom.
Hanc etiam tenet Do. Anto. in c. tanta, per illum text. qui filij
sint legi. & repeti. c. per venerabilem in 17. col. versic. nunc vlti
mo videamus, extra, qui fil. sint legitimi. Idē etiam tenuit Ra-
pha. Fulg. in cons. 62. incipiente, stante statuto ciuitatis Vero-
næ, D. Benedic. de Plum. in d. disputatione incip. statuto Pisa-
no. in decisione 4. dubij, cū modificatione tamen, de qua infra
fiet mentio. Et secundum istam opinionē reperio fuisse con-
sultum per solemnes docto. & ita consuluit eximius doc. Do.
Francisc. Cur. in consil. 13. cuius consilio se subscripserunt il-
lustres doc. d. Bartho. Soci. & Do. Vincent. Paleo. ambo præce-
ptores mei obseruantissimi. Idem etiam consuluit in cons. 73.
incipiente. super memorata facti narratione, in 5. char. versic.
transeamus modo, & ibi dicit quod ita iudicauit præstantissi-
mus doc. Dom. Ioannes de Besur. doctor Mediolanensis præ-
stantissimus. Idem etiam tenet Ludouic. Roman. in d. l. si quis
pro emptore, in 13. colum. ff. de vsucap. vbi dicit se ita consul-
uisse cum pluribus celeberrimis doc. Ioannes de Imol. & Ra-
pha. Cuma. in l. si ita quis, §. fin. ff. de leg. 2. & sicut videtis, ista
opinio est suffulta authoritate plurium doctorum, qui re & fa
ma celeberrima habentur. Et pro ista opinione plures rationes
adducuntur quę tamen parum stringunt, cum sint fundatæ in
authoritatibus docto. præfatum per D. Francisc. Cur. Capia-
mus ergo rationes vrgentes. Primo pro hac opinione adduci-
157 tur. † Nam verba prolata in qualibet dispositione, in dubio in-
telligenda sunt naturaliter, non autem ciuiliter. l. fin. C. de his,
qui vend. ætat. impetra. l. fideicommissum, ff. de condit. & de-
monstrat. l. ex ea parte, §. insulam. ff. de verbo. oblig. Ideo dicit
Bald. in d. l. fin. quod ad emphyteusim concessam alicui pro se
& filijs non admittentur filij legitimati. Simile est, quod ponit
Petrus de Ancha. in repeti. cap. canonum statuta, colum. 51. de
constitu. vbi dicit Bald. consuluisse in hac quæst. Testator man
dauit quod post mortem hæredis eius bona perueniāt ad duos
maiores de familia sua, quomodo, & qui dicentur maiores, an
respectu scientiæ vel dignitatis, an respectu ætatis, decidit quod
verbum maiores intelligendum erit de maioribus respectu
ætatis, quia verba naturaliter sunt intelligenda, dicta l. fi. Cum
ergo filius legitimatus non sit legitimus ab origine naturę, sed
ciuiliter mediante legitimatione facta per Principem, non
158 comprehendetur in statuto, de quo supra. Solutio. Cum † per
legitimationem filius dicatur restitui naturæ, & antiquæ in-
genuitati, vt dicit text. in §. si quis ergo non habens, in authen.
quibus modis natu. effi. sui. dicere possumus quod ratione hu-
ius fictionis translatiue de tempore ad tempus filius legitima-
tus dicatur legitimus naturaliter, non autem ciuiliter, cum fi-
ctio operetur eundem effectum in casu ficto, quem veritas in
casu vero l. filio quem pater, ff. de liber. & posthum. vbi Barto.
cap. ex parte, & ca. cum dilectus, de cleri. non residen. Hinc est
quod mentio facta de filio a testatore, verificatur etiam in fi-
lio legitimato, secundum Dominum Ioannem Andream in
rubri. de successione ab intesta. in addi. ad Spec. cum suis con-
cordantibus, de quibus per Dominum Alexandrum in l. gene-
raliter

raliter. in §. cum autem. C. de institu. & subst. sub condi. fac. & latissime in cons. 1. & in cons. 25. in cons. 57. in primo libro. & in cōsil. 77. incip. visis codicillis. lib. 2. & tamen verba testatoris etiam naturaliter interpretātur, non autem ciuiliter. l. Statius §. Cornelio Felici. ff. de iure fis. & l. fideicōmissum. ff. de condi. & demon. Secundo sic arguitur, præmittendo quod legitimatio dicitur quædam restitutio, quæ fit a principe prioribus natalibus. §. si quis ergo. in auth. quibus mod. nat. effi. sui tunc sic, restitutio principis & postliminium æquiparantur. l. si quis filio exhæredato. §. quatenus. ff. de iniust. rup. irritoque testa. Sed ius postliminij consistit in fictione. l. retro. & l. postliminium. ff. de cap. & postliminio reuer. ergo & eodē modo legitimatio consistit in fictione, quo stante prædictum statutū, cum sit correctorium iuris communis, non verificabitur in hoc casu ficto l. 3. §. hæc verba. ff. de nego. gest. Bartol. in l. fina. C. vnde vi. & in l. si quis maior. C. de transac. & in l. 1. §. hoc interdictum. ff. de solutio. Corroboratur ex eo quod voluit Ange. in l. iubemus. C. ad senatuscons. Treb. vbi voluit quod priuilegium illius legis concessum filio nō competit filio legitimato. Sequitur do. Alexand. in l. ex facto. §. si quis rogatus col. 8. infra ad Trebel. Solutio. Huic fundamento dupliciter potest responderi. & pri

159 mo † quod licet legitimatio ipsa consistat in fictione, effectus tamen ab ea productus consistit in veritate, & sic filius naturalis, qui efficitur legitimus, virtute dictæ legitimationis vere, nō autem ficte dicitur legitimus, prout voluit Bart. in l. si quis pro emptore. ff. de. vsucap. in col. 14. Ista solutio probatur optimo simili. nam constitutum est actus fictus. l. quod meo. in princ. ff. de acqui. pos. & tamen ex eo acquiritur vera & propria possessio. l. certe. §. 1. ff. de præcar. Bar. in l. ab emptione. ff. de pac. & in d. l. si quis pro emptore. colum. 18. Vel aliter & secundo respondetur quod præmissum statutum dicitur fauorabile, cum principaliter emanauerit fauore filiorum. l. qui exceptionem. in princip. ff. de condictione indebi. & no. docto. in l. 2. C. de in ius vocando. ergo extenditur ad casum fictum, licet loquatur in casu vero. Istam solutionem elicio ex dictis Bart. in l. libero-

160 rum. in 10. colum. ff. de verborū significatione. vbi dicit,† stante statuto quod fęminę non succedant extantibus masculis, ne pos ex filio præmortuo excludet filiam feminam, quia licet vere sit in secundo gradu, t ũe tamen censetur esse in primo gradu. cum subrogetur in loco patris præmortui. . cum filius. Institut. de hæred. quæ ab intest. defer. Tertio adducitur tex. in l. 1. §. si quis filium in fi. inf. si tab. testa. nul. exta. vbi dicit quod si filius emancipatus adoptetur a patre, & sic iterum subijciatur iugo patrię potestatis attamen non nocebit iur. nepotis sibi cōpetenti virtute tit. ff. de coniungen. cum emanci. lib. & tamen per talem adoptionem filius dicitur restitui pristinę naturę. l. si filio quem pater. ff. de lib. & posth. Sic dicamus in casu nostro, in quo filius legitimatus, licet dicatur restitui pristinę naturæ & antiquæ ingenuitati, attamen non debebit obesse filiæ in hęreditate patris, quo minus ab intestato ei pariter succedat cum filio legitimato. Et licet multi Moder. illum text. sibi ascripserint, & etiam Lud. Roma. in d. l. si quis pro emptore, tamen illum text. primitus ad hoc ponderauit Benedi. de Plumb. in d. disputatione in 4. dub. & nullus est qui respōdeat ad illum tex. Ego autem puto illum tex. non obstare, & ad illum respondeo quòd loquitur in adoptione seu arrogatione, quę licet fieri debeant authoritate principis, cum fiat de illo, qui erat sui iuris. §. 1. Insti. de adop. iudicatur tamen actus & dispositio hominis priuati, non autem ipsius principis. Sed legitimatio censetur dispositio principis legitimantis. Ista est doctrina Bart. cum quo transeunt ibi doct. in §. forsan. inf. eo. Tūc sic legitimatio, cum sit actus principis, magis operatur quo ad præiudiciū alterius, quàm dispositio hominis priuati. Probatur istud per tex. in l. et io princ. iuncta. l. Paulus. §. patroni filio. ff. de bonis liber. vbi per ista verba prolata a principe, concedo liberto liberam testandi facultatem, censetur libertus consecutus facultatem prętereūdi ipsum patronum, cui competit legitima in bonis liberti, quod secus est, si talia verba fuerint prolata ab homine priuato. Probatur etiam ista solutio per tex. quem puto esse sic intelligendum in l. 1. §. si quis filium. inf. de bono. possess. contratab.

161 † vbi filius deportatus restitutus a principe excludit sequentem in gradu, quemadmodum eum exclusisset ante deportationē, quia restitutio illa est actus principis, qui efficacius operatur quo ad præiudicādum nepoti, cui medio tempore ius fuit acquisitum. Cum ergo naturalis filius fiat legitimus ex actu principis, vel ab eo habentis potestatem, admittetur ad successionē patris virtute dicti statuti exclusa filia femina & ista est pulchra declaratio ad prædicta iura & vera, ni fallor, super qua tamen cogitabitis. Quarto sic arguitur, Dispositio alicuius non trahitur ad ea, de quibus non fuit cogitatum l. cum Aquiliana. ff. de transac. l. mater decedens. ff. de inoff. testa. circa medium. Sed princeps, a quo facta fuit legitimatio, non præsumitur cogitasse de dicto statuto, quia cum illud non sit facti, præsumitur de eo non habuisse notitiam. cap. 1. de constitu. lib. 6. Item & c.

Solutio, cum princeps legitimando voluerit filium legitimatum habere eas successiones, quas habent hi, qui ab initio sunt legitimi. §. reliqui. in authē. quibus mo. na. effi. lui. & ex forma dicti statuti filius masculus filiæ feminæ præferatur, idem videtur voluisse ipse princeps in filio legitimato, & licet in specie non cogitauerit de dicto statuto, in genere tamen videtur co-

162 gitasse, quod sufficit. l. qui iure militari. ff. de milit. testa. † Præterea, priuilegia principum potius recipiunt interpretationem passiuam a iure statutario seu consuetudinario quàm a iure cōmuni. c. quod dilectio. de cōsan. & affi. Ideo dicit Pet. de Anch. in reper. c. canonum statuta. de consti. in 14. q. princ. quod si testator instituat filium in eo, quod sibi de iure debetur, illa verba intelligentur de iure municipali, non autem de iure cōmuni. Itaque si statutum deferat filiæ quartam partem bonorum patris, extante fratre illam quartam consequetur, non autem dimidiam. Et sic reprobat Bal. tenentem contrarium. in l. quicunque in 4. col. C. de ser. fugi. Faciunt no. per Abb. in rubr. de consuet. Cum ergo ex forma statuti filius legitimus præferat filiæ feminæ, priuilegium legitimationis, per quam filius consequitur ius succedendi in bonis patris, quod habent hi, qui ab initio sunt legitimi, interpretabitur sm præmissum statutum, videlicet vt in totum succedat, exclusa filia femina, cum idem ius competat filio legitimo & naturali. Facit tex. in ratione sui in l. si quis filiū. §. pen. ff. de acquir. hær. Quinto arguitur de tex.

163 in c. tanta. qui filij sint legiti. vbi dicitur† ꝙ filij etiam legitimati per subsequens matrimonium, habentur pro legitimis, ergo proprie non dicuntur legitimi, sed improprie. l. qui fundum. §. tutor. ff. de vsucap. pro emptore. & illum tex. ibi notat. D. Ant. Sed in statutis, quæ sunt correctoria iuris cōmunis, verba proprie sunt intelligenda. l. 1. §. is, qui nauem. ff. de exercit. l. nō aliter. ff. de lega. 3. cum vulgaribus. Solutio. Ille text. non obstat, coniungendo ipsum cum tex. in d. §. reliqui. & cum verbis, Rubricæ, quæ dicit, quibus modis natu. effic. legit. Nam ista verba, habeantur, & sint, seu efficiantur, important veritatem, non autem fictionem. l. 1. ff. quod quisque iur. in alterum statut. notat Bald. in procem. Digestorum. in quarta col. Validum enim est argumentum a coniunctione duarum legum. §. ille casus. inf. eodem. Præterea quod aliquis sit legitimus, vel non est iuris. Ideo lex potest facere filium non legitimum, non secundum fictionem, sed secundum ipsam puram veritatem. Doctrina est Bart. in l. si quis pro emptore. colu. 14. ff. de vsucapio. Cum ergo princeps, qui est lex animata in terris, possit facere filium legitimum secundum veritatem, nō est præsumendum quod voluerit recurrere ad fictionem, quę est quoddam remedium subsidiarium, vt not. in d. l. si quis pro emptore, & ibi plene diximus. Vel aliter potest responderi, quod licet filius legitimatus improprie sit legitimus, nihilominus comprehendetur in premisso statuto, eo quia dictum statutum principaliter est fauorabile, vt dictum est, & licet sit iuris communis correctorium, attamen extendi debet ad casum improprium. Illam solutionem elicio ex dictis. Bald. Pau. de Castr. & Moder. in l. qui se patris. C vnde lib. vbi dicunt quod statutum de compromittis faciendis inter agnatos, cum sit fauorabile, quia emanauit fauore litium dirimendarum, comprehendit etiam emancipatos, licet improprie sint agnati. l. meminimus. C. de legit. hęre-

164 dibus. † Sexto sic arguitur, Is proprie dicitur filius, qui natus est ex viro & vxore. l. filium diffinimus. ff. de his, qui sunt sui vel alieni iur. Tunc sic in dispositione stricte interpretanda verba, quę possunt capi proprie & improprie, capiuntur proprie, & in stricta significatione. cap. Rodulphus. de rescrip. t. & ibi Abbas notat. l. quod si nepotes. ff. de testamen. tutel. Mathesil. in suis nota. char. penult. Statutum ergo prędictum excludens fęminas extantibus masculis, cum sit stricte interpretandum, quia iuris communis correctorium, non verificatur in filio legitimato, qui improprie dicitur filius, cum non sit natus ex viro & vxore. Solutio. Dupliciter potest intelligi responderi huic argumento, & primo negando quod filius legitimatus non dicatur proprie filius, quia hoc nomen filius, est inuentum a natura. l. tutelas. ff. de capit. diminutio. quę quidē omnibus est communis. l. hos accusare. §. omnibus. ff. de accusatio. Nec obstat text. in dicta l. filium diffinimus. quia ibi Iurisconsultus dicit illum esse verum filium, qui natus est ex viro & vxore, & non alium, quo ad effectum patrię potestatis, cum legitimus non sit constitutus in patria potestate. §. fin. Instit. de nupt. Ista solutio suadetur ex legibus precedentibus. argu. regulę traditę in l. si seruus plurium. §. fi. ff. de leg. 1. & in l. hęredes palam. § sed si notā. sup. de testamentis. Vel aliter & secun-

165 do, respondetur † quod licet filius legitimatus non proprie dicatur filius, tamen comprehendetur in hoc statuto, quia regula est quod quando duo sic se habent, quod vnum venit appellatione alterius largo sumpto vocabulo, & eadem ratio est in vtroque, tūc fit extensio de casu proprio ad casum impropriū, l. filium habeo. ff. ad Macedo. gl. in clem. 1. in verbo, eligatur. de elect. glo. in auth. minoris debitor. C. qui da. tuto. poss. Sed eadem ratio

dem ratio est in filio legitimato, quæ est in filio legitimo, quia
& per ipsum cõseruatur ius agnationis & familię, propter quã
emanauit dictum statutum l. 1. §. penul. sup. de ven. inspic. cum
suis concordantibus. igitur ad istum casum fiet extensio. Septi-
mo adducitur tex. in §. generaliter, in auth. qui. mo. natu. effic.
sui. in verbo, siue per aliam quamlibet machinationem, & sic
ibi legitimatio appellatur quędam machinatio seu fictio, ergo
prædictum statutum non comprehendet istum casum fictum
l. 3. §. hęc verba ff. de neg. gest. cum alijs superius adductis. Huic
argumento solutio patet ex his quæ dixi sup. in solutione secũ
166 di argumenti. Octauo arguitur sic. † Filius legitimatus & ado-
ptiuus æquiparantur l. cum in adoptiuis. in fine. C. de adopt. no.
glo. in l. prima. in fi. ff. ad Municip. & in l. filios. C. de municipa.
& origina. libro decimo. Tunc sic, appellatione filij facta a te-
statore non cõprehenditur filius adoptatus l. fideicommissum.
inf. de condi. & demonst. l. si ita quis §. is, cui ff. de legat. 2. Facit
text. in l. secunda. §. legitimos. sup. de excusatione tutorum, &
per consequens non comprehendetur filius legitimatus. ergo
eodem modo in dispensatione statuti appellatione filij non cõ
prehendetur filius legitimatus. Et facit quod voluit Paulus de
Castr. cons. 69. incipien. super eo quod quæritur, vbi dicit quod
statutum loquens de compromisso faciendo inter consangui-
neos. non extenditur ad legitimatos. Solutio, licet appellatio-
ne filij facta a testatore vel a statuto non comprehendatur fi-
lius adoptiuus, comprehendetur tamen filius legitimatus, in
quo concurrunt iura naturalia & ciuilia. Cum fortior sit legiti-
matio quam adoptio. Ideo non procedit argumentum de vno
ad aliud, secundum Baldum in l. si te parens. C. de suis & legi-
ti. Præterea secundum Ioannem Andr. in titu. de succes. ab in-
testa. ad fi. in addi. ad Spec. Ideo in casu l. fideicommissum ad-
optiuus filius non excludit substitutum, quia lex hoc introdu-
xit propter suspitionem, & fraudem, quæ facile posset fieri, cũ
vnusquisque per adoptionem vno eodemque momento pos-
sit fieri filius, & eodem momento per emancipationem possit
fieri extraneus. Et istud est ꝙ proprie voluit Iuriscõsultus in d.
l. fideicommissum. dum dicit, adoptionis commento substi-
tutus non excluditur. Nono sic arguitur. Bonum est argumen-
tum de consuetudine ad statutum l. de quibus ff. de legi. Tunc
sic. consuetudo loquens de filijs non extenditur ad legitimatos
c. naturales, in tit. si de feu. fu. contro. in vsi. feu. ergo nec prædi-
ctũ statutum excludens fęminas extantibus filijs masculis, ex-
167 tenditur ad filium legitimatum. Sol. Dicite † quod illud fuit sta
tutum specialiter in feudo. Et ratio specialitatis poterit esse, ne
fieret pręiudicium domino, qui cõcesserat vasallo feudum pro
se & descendentibus suis, in qua concessione non comprehen
debatur filius naturalis. Ideo si naturalis filius postea legitima-
tus succederet in feudo, fieret præiudiciũ dño in iure antea ac-
quisito. Et ita respondet do. Alex. in cons. 2. in 8. col. & in 2. lib.
Sed in casu nostro cum legitimatio facta fuerit viuente patre,
nullum præiudiciũ infertur ipsi filiæ, licet excludatur per filiũ
legitimatum, cũ viuẽte patre nullũ ius habeat in bonis pr̃nis l. 1.
§. si impuberes ff. de colla. bo. Facit glos. magna in l. 1. C. de in-
offi. dona. quæ vult quod pater potest etiã bona in mare proij-
cere, præiudicando filiis. Igitur diuersi sunt termini, ex quibus
vera non sit illatio. l. inter stipulantem. §. sacrã. ff. de verb. oblig.
Decimo & vltimo arguitur. Ex diuersitate nominis inducitur
differentia effectus l. si idem C. de iure codi. Sed verus filius ap
pellatur legitimus. iste autem appellatur legitimatus, vt no. gl.
Insti. de adoptio. in princ. & in l. Titia legitimę ff. de statu hom.
ergo legitimatus non proprie dicitur filius. Huic argumento
solutio patet ex his, quæ dixi in solutione præcedentium argu-
mentorum. Nonnullis alijs modis pro hac parte arguit Bene-
di. de Plumbi. in dicta disputatione, de qua supra feci mentio-
nem. Sed ad omnia eius argumenta potestis colligere respon-
sionem ex solutionibus prædictis. Ideo aliter non insisto. Sub-
latis itaque argumentis, quæ adduci possunt hinc inde, habetis
articulum disputabilem ad vtranque partem. Quid tenendum
in practica. Breuiter resoluendo hanc difficultatem plures ca-
168 sus possunt considerari. † Primus casus est, quando statutum di
ceret quod extantibus filijs legitime natis, filia fęmina nõ pos-
set succedere, & isto casu filius legitimatus non excluderet fi-
liam fæminam, eo quia statutum videtur inspexisse per prædi-
cta verba legitimationem originariam, quæ non reperitur in
hoc legitimato, ideo non comprehendetur in prędicto statuto
Ista conclusio est de mente domini Bñd. de Plumb. in dicta di
sputatione, in sol. quarti dubij. Comprobatur hęc cõclusio. Nã
licet cõiter concludatur ꝙ filius legitimus substitutũ excludat,
attamen si dictũ fuerit ꝙ substitutus admittatur, si hęres deces-
serit sine filijs ex eo legitime natis. tunc substitutus non exclu-
detur per filiũ legitimatũ, ſm Ang. in disputatione incipiente,
nobilis quidam gñe d. Anto. de But. in c. per venerabilẽ. col. 17.
extra, qui fil. sint legitimi. Ale. in l. gñaliter §. cũ autem C. de in-
sti & substi. do. And. Barba. in repeti. l. cũ acutissimi. C. de fidei-
com. char. pen. vers. & circa hæc ante oĩa do hãc breuẽ disputa-
169 tionem. † Secundus casus est, quando filius fuit legitimatus per
sequens matrimonium, & isto casu indubitanter concludo ꝙ
in eo verificabitur dispositio dicti statuti, & ita tenent do. Ant.
in d. c. per venerabilem col. 18. d. Abb. in c. tanta. in 3. no. qui filij
sint legi. vbi dicit quod ita communiter tenent doctores. Idem
firmant dominus Ant. & Io. de Imo. in c. Innotuit. extra, de ele.
licet idem dom. Ant. in c. tanta. per illum text. in hac limitatio-
ne teneat contrarium, & male. Et ratio est, quiã prædicta legiti-
matio est plenior & efficacior quacunque alia specie legitima
tionis. prout no. Bal. in l. 1. C. de inoffi. dona. Hinc est quod legi-
timatus per sequens matrimonium abstergit omnem maculã
præcedentem. gl. est in c. innotuit. in verbo, coniugata. de elec.
Hinc est quod etiam taliter legitimati admittuntur ad emphy-
teusim ecclesiasticam, ad quam alij legitimati non admittun-
tur. Ita tenet Pet. de Anch. in consil. 140. incip. ex tenore priui-
legij apostolici. Ioann. de Imol. in l. quod dicitur. in pe. col. ff. de
verbor. obliga. Admittuntur etiam ad successionem feudi, se-
cundum Bart. in d. c. naturales. Io. And. Host. & alij in ca. lator.
extra, qui fil. sint legit. Moderni in l. generaliter. in §. cum autẽ.
C. de instit. & substit & ita tenendum est quicquid dicat Ludo.
Rom. qui in hoc tenet contrarium in d. l. si quis pro emptore.
170 in 13. colum. † Tertius casus est, quando vitium illegitimitatis
causatur ex impedimento iuris diuini vel canonici, vt quia quis
ex adulterio aut incæstu suscepit filium, & isto casu per legiti-
mationem non efficitur filius vere legitimus, sed ficte. Ideo nõ
comprehenditur in dicto statuto. Ita determinat dominus Be-
ned. de Plumbi. in dicta disputatione. in 4. dubio. sequitur Alex.
in dicto consil. 2. in fi. colum. 8. in 1. lib. & in consil. 87. incip. vi-
sis codicillis. Et istum casum late prosequitur dom. Franciscus
Cur. in dicto consi. 73. in tertia dubitatione. Confirmatur, nam
quando legitimatio facta fuit de illo, qui natus fuit ex illis, inter
quos non poterat esse matrimonium. lege diuina prohibente,
non est proprie legitimatio, nec restitutio natalium, sed dicitur
quædam dispensatio, quia cũ non potuerit a principio esse veri
tas matrimonij, nec imago potest fingi. l. 1. C. de lat. liber. toll.
Ista est doctrina Pau. de Castr. in cons. 221. incip. super puncto
ista. col. 3. vbi dicit ita fuisse consultũ per collegiũ Bonõ. in ar-
dua quæstione, in qua Bal. & Petrus eius frater etiam consulue
171 rant. † Quartus casus, qñ quis fuit legitimatus simpliciter, quo
casu soli patri agnascitur, & illi succedit, non autem alijs agna-
tis patris l. communionum. in prin. C. de natura. lib. vbi Bart. &
Bal. notant Sal. in auth. item si quis C. eod. tit. Io. Andr. in tit. de
succes. ab intest. §. 1. ver. ex facto. d. Abb. in cons. 87. incip. in quę
stione. quæ vertitur inter Iul. in 2. col. Bal. in l. cum in adoptiuis
C. de adopt. Ideo tunc non comprehendetur in hoc statuto, cũ
non consequatur simpliciter & omni respectu ius agnationis,
ꝑp quam emanauit ipsum statutum l. 1. §. pen. ff. de ven. inspici.
172 cum alijs superius adductis. † Quintus casus est, qñ facta fuit le-
gitimatio de filio illegitimo, nec fuit expressum legitimanti ꝙ
pater habebat filios aut filios superstites, quia vitiabitur legiti-
matio tãq̃ surreptitia ob hãc taciturnitatẽ, & sic prædictus legi-
timatus non oberit filiæ fęminę in successione patris. Istud fir-
mat Iac. de Beluis. in §. qm̃. in auth. qui. mo. na. effi. sui. d. Ant. in
c. per venerabilẽ. circa medium. extra, qui filij sint legit. Pau. de
Cast. in consil. 224. incip. super eo. in pen. col. vbi inquit quod li
cet in legitimatione, quæ fit de filio illegitimo, nõ requirat cõ-
sensus agnatorum, quibus põt quis auferre hæreditatem suam
instituendo extraneos, attamen requirit ꝙ fiat de illis mẽtio vt
censeatur voluisse legitimatis illis pręiudicare, cum facilius cõ-
cedi soleat legitimatio, qñ nõ sunt agnati, quã in casu in quo ex
tant agnati. Et idem tenet Alex. in consil. 67. incip. consideratis
his. in pe. col. lib. 1. & in consi. 60. incip. visa legitimatione. in vlt.
col. lib. 2. Posset ergo dici quod in casu præmisso filia in totum
succedit patri, legitimato pęnitus excluso, cum inualida sit legi
timatio, & pro nõ facta habeatur, ar. l. quoties. ff. q satis. cog. &
l. non putauit §. non quæuis. ff. de bono. possessio. contra tabul.
173 † Sextus & vltimus casus est, quando illegitimus fuit habilita-
tus ad certos actus, & non quo ad omnes, vtputa ad successio-
nes parentũ. publica officia, dignitates, honores, & huiusmodi
hoc. n. casu non habebit locũ dictũ statutũ, quia ista nõ est pro-
prie legitimatio, sed dr̃ quędam dispensatio, quæ est odiosa, &
est restringẽda c. 1. & 2. de fil. presby. li. 6. Et istam doctrinam tra
dit Pet. de Anch. in cons. 222. inci. ex tenore priuilegij apostoli
ci. in primis verbis D. Anton. in d. c. per venerabilem, in 8. char.
vers. nunc videamus aliqua de effectu legitimationis. Do. Ant.
de Rosel. in trac. legit. in rub. de causa finali, & de effectu legit.
Cum ergo in casu præmisso non proprie dicatur legitimatio,
nec etiam proprie dicatur filius legitimatus, & per consequens
nõ habebit locũ prędictũ statutũ, in quo verba proprie sunt in-
telligenda, iuribus superius alleg. Et ex istis habetis hanc diffi-
174 cultatem plene, & perfecte absolutam. † Secundo principali-
ter quæro. An comes Palatinus habens a principe potestatem
legitimandi, filios proprios legitimare possit. Bal. in l. si consul.
in 4. q. ff. de adopt. Determinat ꝙ sic, & multo magis, ſm eum,
poterit

poterit legitimare filium fratris vel alterius coniuncti. Et hanc
decisionẽ sequitur Ioan. de Ana. in cons. 29. incip. visa imperia
li & apostolica legitimandi potestate. Idem etiã no. do. Abb.
in cap. per venerabilem. in 3. col. qui fil. sint legi. vbi dicit quod
princeps potest cum filijs proprijs dispensare, sicut cũ alijs sub
iectis, non tanquam pater cum filijs, sed tanquam princeps cũ
subiectis. Ex quo infert quod diuersę qualitates in eodem ho-
mine concurrere possunt, quæ faciunt vt sustineat vices pluri-
morum. Pro qua illatione faciunt no. per Ioan. An. & alios in
c. cum olim. de sen. & re iud. Sed contra istam decisionem sic
potest argui, Nam in legitimatione requiritur causę cognitio
arg. l. si pater. in fi. cum sequentibus. ff. de adop. ergo videtur q
coram ipso patre fieri non possit legitimatio. Præterea, per le-
gitimationem, quæ fit de filio, pater consequitur commodum
quia filius subijcitur eius potestati, qui prius erat sui iuris. §. &
generaliter. in authen. qui mod. na. effi. sui. iuncta. l. 1. C. de offi.
præto. & l. filiusfa. §. secundum vulgarem. ff. de lega. 1. ergo ad
commodum proprium non potest pater ipse istum actum ex-
pedire, cum nemo possit in facto proprio interponere authori
tatem. cle. fi. de reb. eccle. non alie. l. 1. ff. de authori. tuto. & istã
opinionem sentit gloss. in c. per venerabilem. super verbo, gra-
tia. Sed istis non obstantibus sequor prædictam decisionem, &
175 ad primũ inquantum dictum fuit † quod legitimatio requirit
causę cognitionem, negatur quod in casu proposito requira-
tur aliqua causę cognitio, cum fiat a patre, qui potest præiudi-
care alijs venientibus ab intestato, bona sua proijciendo in ma-
ri vel aliter illis abutendo. vt supr. dictum fuit. Et est conclusio
Barto. hic, quam alij sequuntur. & Pau. de Cast. in consil. 230.
incip. dubitatur primo. in secunda columna. Non obstat alia ra
tio in contrarium adducta, quia licet filius illegitimus facta le-
gitimatione subijciatur patrię potestati, attamen legitimatio
de eo facta principaliter respicit eius cõmodũ, cum fiat habilis
ad successionem patris, a qua prius erat exclusus, fuerit etiã ha-
bilitatus ad honores & dignitates, que erant sibi interdictę pro
pter infamiam facti, quo laborant illegitime nati. c. si gens An
glorum. 56. dist. in c. l. fi. in fi. C. de natur. lib. Azo in Sũma C. ex
quib. cau. infa. irrogat. Bal. in l. generaliter. §. cum autem. C. de
inst. & substi. Cy. Bald. & moderni in l. fratres. C. de inoffi. test.
Ludo. Ro. in l. admonendi. ff. de iureiur. vbi dicit quod illegiti-
mus non est testis omni exceptione maior, ideo probanti per
talẽ testem non defertur iurm in supplementum probationis.
Commodum ergo patrię potestatis, quod pater consequitur
ob legitimationem factam de filio, venit in quandã consequẽ-
tiã, ideo nõ prohibebitur in facto proprio interponere autho-
ritatem. l. 1. in fi. prin. ff. de auth. tut. Fateor tamen quod in casi
bus in quibus requiretur citatio & consensus eorum, qui pos-
sint ledi, prout est qñ substitutus excluderetur, tunc pater filiũ
proprium legitimare nõ posset. Item non potest legitimare fi-
lios, quos suscepit post obtentum priuilegium legitimandi, ne
detur materia delinquendi. Et ita tenet Pet. de Ancha. in cõs.
321. incip. primum dubium. in fine. cuius opinio in casu præ-
176 misso placet. † Tertio quæritur, An legitimatus ab Imperato-
re aut ab habente ab eo potestatem censeatur legitimatus quo
ad spiritualia, ita quod possit promoueri ad ordines. Breuiter
concludo quod non. glo. est in c. lege. 10 dist. & in c. si officia.
54. dist. Bart. in authent. ex complexu. C. de incest. nup. Idem
sentit Ioan. An. in d. c. per venerabilem. & expresse ibi. d. Abb.
col 6. glo. in c. peruenit. 101. dist. & Bart. in l. qua in prouincia §.
fi. ff. de ritu. nup. Bald. in l. eam quam. ver. quęro. C. de fideicõ.
Archidia. in c. quid est. 35. q. 9. Econtra, legitimatus a Roma-
no Pontifice quo ad spiritualia, nõ censeatur legitimatus quo
ad tpalia, nisi in terris subiectis ipsi Pontifici quo ad tempora-
lem iurisdictionem. Ita communiter cõcluditur in d. c. per ve-
nerabilem. vbi Abb. in 5. col. dicit quod ista opinio seruatur in
practica, quia de facto videmus quod legitimati quo ad ordi-
nes non admittuntur ad successionem parentum vna cum alijs
legitimis, & consuetudo est optima legum interpres. c. cum di
lectus. de cõsuetudine. l. si de interpretatione. ff. de leg. Et hãc
opi. etiam sequitur Rapha. Fulg. in consil. 72. incip. præsupposi
177 ta bulla apostolica. in 2. dubio. † Quarto quęritur. Nunquid Im
perator possit legitimare in terris subiectis ecclesię quo ad tẽ-
poralem iurisdictionem, & ecõtra summus Pontifex in terris
subiectis Imperatori. Ista quæstio trita est vulgata, & in varijs
locis tangi solet, in qua conclusione procedendo aliqui casus
possunt considerari. Primus casus est, quando legitimatio fuit
post mortem patris, & sic non fiat ad patris instantiam, & isto
casu sine dubio Imperator nec ab eo habens potestatem legi-
timandi legitimare poterunt aliquem non subditum in terris
subiectis ecclesię. Ita concludit Bald. in proœ. Cod. in fi. Pau. de
Castr. in consil. 230. incip. dubitatur primo. Et in istis terminis
procedat opinio Iaco. But. in l. 1. C. de iur. aur. ann. & quod vo-
lunt Inno. Hostien. & Ioan. An. & do. Antõ. & Abb. in c. per ve
nerabilem. qui fil. sint legit. & quod voluit Bald. in d. l. 1. C. de
iur. aure. ann. & in l. eam, quam in 8. colũ. C. de fidei. Alexand.
in consil. 67. in penul. col. lib. 1. in quibus locis concludunt præ-
fati doctores simpliciter quod Imperator nõ potest legitima-
re non subditũ in terris subiectis ecclesiæ. Secundus casus est,
quando legitimatio fit viuente patre, & ad petitionem ipsius
patris, & hoc casu fieri possit legitimatio per Imperatorem,
aut ab eo potestatem legitimãdi habente in terris subiectis ec-
clesiæ, quia ex hac legitimatione nulli infertur præiudicium,
cum potuerit pater sua bona in mare proijcere, & nullus eo vi
uente ius in eius bonis habuerit. l. 1. §. si impuberi. ff. de colla.
bon. & cum nullus isto casu sit citandus iuxta ea, quæ supra di-
cta sunt post Barto. & legitimare est voluntarię iurisdictionis,
quę potuit prorogari de loco ad locum, & de persona ad perso
nam. Et ita cõcludit Bal. in proœmio Cod. in fine. Pau. de Ca.
in d. consil. 230. in 2. col. Ang. pulchre in consil. 31. incip. pro de
cisione primi dubij. vbi dicit quod si pater haberet filium aut
filios legitimos, non potest diminuere legitimam isto casu pro
pter legitimatum. arg. l. nec ei. §. pręterea. ff. de adop. & sic cum
isto casu legitimatio requirat causæ cognitionẽ, non potest fie
ri in terris subiectis ecclesię. Sed contrarium in hoc etiam casu
tenuit. Pet. de Anch. in consil. 321. incip. primum dubium non
est nouum, eo quia territorium ecclesię in temporalibus est di
stinctum & diuisum a territorio imperij. d. c. per venerabilem.
178 & † nemo potest extra territorium iurisdictionem exercere. c.
vt animarum. de consti. in 6. l. fi. ff. de iurisd. omnium iu. Adducit
etiam tex. in cle. Romani. in §. porro. de iureiuran. in verbo. nec
quamcunq; iurisdictionem. iuncta. l. balista. ff. de ad senatuscõ.
Tre. Item & quia per legitimationem infertur præiudicium
venientibus ab intestato. Huic etiam opinioni inhęret do. Abb.
in d. c. per venerabilem. col. 7. per illum text. Item quia legiti-
mare est quid arduum, & censetur reseruatũ principi in signũ
priuilegij specialis. §. illud. in authẽ. quib. mo. nat. effi. sui. Ideo
non potest subiectus cõsentiendo legitimationi hanc potesta-
tem in alium trãsferre. Pręterea legitimatio dicitur iurisdictio
nis voluntarię eo respectu, quia non potest expediri nisi cõsen
tiente eo qui legitimatur. §. generaliter. in auth. quib. mo. na-
tu. effi. sui. alio tamen respectu, ista potestas seu iurisdictio non
est pure voluntaria inquantũ excludit agnatos non consentien
tes, qui alias legitimanti intestato defuncto fuerint successuri,
& ista opinio videtur verior. pro qua etiam viget text. in c. per
venerabilẽ. inducendo eũ, prout inducit dominus Abb. Prior
179 tamen opinio videtur esse magis cõmuniter approbata. † Sciẽ
dum tñ est q cũ isto casu fiat prorogatio de loco ad locũ non
solũ de persona, ad personã non sufficit in istã prorogatione taci
tus consensus partium, sed esset opus expresso consensu. Casus
est notabilis in c. statutum. in §. in nullo. de rescript. in 6. quem
ad hoc ponderat Ang. in consil. 88. incip. visis & inspectis om-
nibus. col. 4. vbi dicit illum tex. non esse ponderatum a doctori
bus. Tertius casus est, quãdo legitimatur in terris ecclesię sub-
iectis Imperatori, & isto casu valeat legitimatio considerata
persona, quæ legitimanda est, in quam Imperator habet iuris-
dictionem, licet locus, in quo fit legitimatio, non sit ei subie-
ctus. Ita tenet Angel. in d. consil. 301. in 3. col. Quartus & vlti-
mus casus est, quando Imperator legitimat filium sacerdotis
in loco sibi subdito, & hoc casu valeat legitimatio per eum fa
cta de dicto filio, qui est laicus, licet eius pater sit clericus, quia
legitimatio est actus principis, non patris, vt no. Barto. in §. for-
san. infra eo. Ideo satis est quod legitimatus sit laicus, in quem
princeps confert beneficium legitimationis. Et ita tenet Soc.
in dicto §. forsan. in vltimis verbis. Licet Dominic. de sancto
Geminia. in cap. fina. §. 1. de iudic. lib. 6. teneat contrarium, ad-
ducens decisionem Rotæ, decisione 481. in nouis. vbi conclu-
180 dunt † quod quando pater, qui est clericus emancipat filium,
emancipatio fieri debet coram iudice ecclesiastico, non secu-
lari, ergo idem in legitimatione. Sed ad hoc fundamentum
potest responderi quod legitimatio & emancipatio differunt,
quia legitimatio est actus principis, sed emancipatio est actus
ipsius patris. Ideo patre existente clerico requiritur superior
ecclesiasticus. Et ita respondet præfatus dominus Soci. in di-
cto §. forsan. Sed ista conclusio habet difficultatem, quia li-
cet emancipatio dicatur esse actus patris emancipantis, tamen
respicit commodum filij, non patris. l. 1. C. de inoffic. præto. §.
1. Institu. per quas perso. nob. acquir. Ideo potius inspici debet
persona filij, in quem confertur beneficium emancipationis,
quam patris. argum. tex. in l. tertia. § primo. infra de leg. prestã.
Facit. l. eum qui. §. si iniuria. ff. de iniur. Penultimo quæritur,
fuit concessa communi facultas legitimandi, exceptis filijs co-
mitum, ducum, & nobilium, qui dicentur in hoc casu nobiles.
Videte Paulum de Castro, in l. ex facto. §. si quis rogatus. ff. ad
181 Trebellia. & in consil. 230. in quarto dubio. Vltimo quæri-
tur, An mater filio legitimato ad preces patris, non autem
suas, succedere possit. Raphael. Fulgos. in consil. 83. incipien.
Nicolaus, decidit quod non, licet alij agnati & cognati ei-
dem succedere possint, ne ipsa honorem & commodum con
sequatur sua incontinentia, ex qua pœnam & odiũ debuit pro-
mereri,

mereri, cum pudicitia sit mulierum præcipuum ornamẽtum. l. si qua illustris. C. ad Orfici. Adducit etiam alias rationes, de quibus ibi per eum. Et ex istis cum laude Summi, & æterni Dei finem impono huic paruę repetitioni, in qua nihil alienũ a materia tacta per Bar. dictum fuit. Materiam substitutionum loco suo, dante Deo, opportune discutiemus. Finis.

REPETITIO

M. Antonij Niceti Iurisconf. Super l. Gallus ff. de lib. & posth.

SVMMARIVM.

1 Antiquitas non est ignoranda.
2 Galius quis fuerit.
3 Quæstiones non quotidianæ sunt leuiter tractandæ.
4 Galli intentio quæ.
5 Vocabulis intellectis facilius res ipsas percipi.
6 Posthumi qui sint & vnde dicantur.
7 Verba iniuriosa quæ.
8 Legitimatus continetur appellatione posthumi.
9 Monasterium quod quis facto testamento ingressus est continetur appellatione posthumi.
10 Donatio quæ reuocatur per superuenientiam liberorum non reuocatur per legitimationem naturalis, nec per natiuitatem naturalis & legitimi fauore piæ causæ.
12 Filij primi gradus habent plures prærogatiuas.
13 Lex scripta & si dura, seruanda tamen est.
14 Posthumi de iure antiquo quare non poterant institui.
15 Posthumi alieni qui.
16 Intellectus ad l. pen. de leg. 1.
17 Intellectus ad l. posthumus de inoffi. testamento.
18 Posthumus qui sit successurus ab intestato notabiliter differt ab eo qui non est successurus.
19 Posthumi seruum quare licebat instituere, & non posthumum.
20 Incerta persona vtrum posset institui ante Iustinianum.
21 Posthumos quis possit instituere.
22 Ratio quare de iure ciuili, vltima voluntas non debeat pendere ex alieno arbitrio.
23 Posthumi indefinita appellatio quos comprehendat.
26 Generare de facili qui non possunt.
27 Mulier sexagenaria parit legitimum.
28 Senex decrepitus potest matrimonium contrahere.
29 Lex ad ea quæ naturaliter, licet raro accidant accommodatur.
30 Alciati opinio non placet.
31 Posthumus an possit exhæredari hodie. & quare olim posset. nu. 36. & an eo exhæredato fiat lata interpretatio. nu. 24.
32 Exhæredatio fauorabilis laudanda. & 35.
33 Incapaces ab indignis differunt.
34 Illegitime nati qui.
38 Contra legem, vel in fraudem legis facere, & in legem committere.
39 Actio ex verbis & ex mente legis, & actio ex mente tantum.
40 Impossibilitatis species quatuor. de natura nu. 41. de facto. num. 42. de iure nu. 47. ratione perplexitatis. nu. 131.
42 Donatio causa mortis habet mixtam naturam inter contractus, & vltimas voluntates.
43 Modus impossibilis quare non vitiet contractum sicut conditio.
45 Mortuorum spiritus an reuertantur.
46 Conditio si non alienauerit quando respuatur.
47 Actus qui peccat in materia, forma, vel consensu non tenet.
48 Contra bonos mores facta nullam habere vim.
49 Contra bonos mores quæ dicantur esse facta. & 51.
Bellum inter Christianos damnatur, & ideo ementes captos ab alio milite, vt ad duriorem redemptionis mercedem cogant delinquunt & faciũt contra bonos mores.
50 Donatio inter virum & vxorem, an firmetur iuramento.
Donationi inter patrem & filium lex non assistit.
52 Finis impossibilis non inhonestus debet impleri prout est possibilis.
53 Morum appellatione quid veniat.
55 Maritus si confessus est in testamento se recepisse aliquid ab vxore, talis confessio etiam iurata præsumitur fraudulenta.
56 Stante statuto quę extantibus masculis filia non succedat, an pater possit cum filia pacisci vt sibi succedat.
57 Filij viuo patre nullum ius habent in legitima.
58 Intellectus ad §. fi. inst. de leg. agn. suc.
59 Bonorum obuentio non datur pacto.
60 Facultas testandi quare restringi, nec tolli possit.
62 Statutum prohibens vxorem testari sine consensu mariti non valet.
63 Statutum quod mulier non possit legare viro valet.
64 Captatoriæ institutionis materia, aliter declarata quam hactenus nemo fecerit. nu. & 69.
65 Religiosi non debent retrahere testatorum voluntates alias incurrunt pœnas.
66 Testamentum in quo duo mutua affectione se instituerunt valet. Quid si alterum pœniteat? An alterius institutio censebitur reuocata? & 67.
68 Milites duo si paciscantur, vt superstes alterius bonis potiatur, reuocata ab vno pactione, alterius quoque pactio reuocata censebitur.
69 Legata collata in voluntatem alterius an teneant.
70 Consuetudine vel statuto, vtrum induci possit, vt valeat institutio collata in alterius voluntatem.
71 Modernorum leue argumentum.
73 Ius canonicum solam benignitatem attendit.
74 Statutum ne mulier possit testari sine consensu duorum consanguineorum, valet.
75 Testamentum irreuocabile quibus modis conficiatur remissiue.
76 Donatio omnium bonorum præsentium, & futurorum an teneat remissiue.
77 Remittere iniuriam inultam præponendo commodum pecuniarium vindictæ domus suæ est contra bonos mores.
79 Pater an possit in testamẽto committere filiam dotari, & maritari arbitrio tertij remissiue.
80 Statutum faciens mentionem de moribus quomodo intelligitur.
81 Feudorum consuetudines, admittunt quę ratione improbantur.
82 Aduersus ius naturale nulli quicquam agere licere.
83 Discretio mater omnium virtutum.
84 Pactum ne pater teneatur alere filium cui dedit partem suam non valet.
85 Ratio quare in seruitutem quis dare se non possit per pactum.
86 Lex quibuscunque verbis concepta non includit defectus iuris naturalis.
87 Iniuriam vtrum possint pati furiosus vel impubes.
88 Ius agnationis non potest tolli pacto sed statuto.
89 Ius publicum priuatorum pactis mutari non potest, & quot modis accipiatur.
90 Priuatus non tenetur seruare fidem datam bannito de eo non offendendo.
91 Filius occidens patrem hostem. R. P. est præmio afficiendus, & è conuerso.
93 Stante statuto quod notarij priorum nihil salarij possint capere pro scripturis quas faciunt, quando capere possint, reprobata opinione Ias.
94 Fisco nihil innouari pactis priuatorum.
95 Fisci vtilitas & publica diuerso iure censentur.
96 Feudum citra solemnitatem inuestituræ constitui non potest.
97 Inuestitura noua quæ caret solemni per omnia vel confirmatione parium curiæ habetur pro infecta.
98 Formæ de publico inducta renunciari non posse.
99 Forma aliqua certa ratione a lege data, an cessante illa ratione omitti possit.
100 Ecclesia vendens omissa forma seruanda etiam si vtiliter agat, perperam agit contra omnium doc. opi.
101 Formæ ratione correcta cessat lex.
102 Papa non potest dispensare monachum contra substantialia regulæ.
103 Clausula annullatiua.
104 Formæ publica vtilitate inducta effectum tollere nemo potest.
105 Legi continenti publicam & priuatam vtilitatem quando possit renũtiari.
107 Iuri pro me non introducto renunciare non possum. & 118.
108 Ius publicum nec iuramento priuatorum nec authoritate magistratus lædi potest.
109 Donatio supra quingentos solidos quare non valeat.
110 Pupillus quando obligari possit.
111 Mulier quando possit renunciare Velleiano.
113 Statutum disponens vt nullus contrahat cum minore, vel quod mulier non possit facere aliquid sine tali solemnitate, an impediat cõtractum firmari iuramento.
116 Decretum si dat immunitatem ab omnibus oneribus per decem annos venientibus ad habitandum ciuitatem an ei possit renuntiari.
118 Bastar. & mulieres raro boni.
119 Ecclesia solet absoluere transgressorem iuramenti per metum extorti.
120 Contractui quid si insit fraus, & sit iuratus remissiue.
Contractus dolo malo initus, an sustineri queat.
121 R. P. potest expedire quatuor modis,
123 Feudum debet esse gratuitum.
124 Imperator debet augere imperium.
125 Rex Franciæ non potest alienare vnam bonam ciuitatem sine consensu procerum, sicut nec Papa sine consensu Cardinalium.
126 Dupliciter peccatur in consensu.
127 Abbas si contrahat cum monacho contractus est nullus quia peccat in materia.
128 Fideiussor qui promissit æstimationem cum principalis promisisset decem saccos grani ad nihil tenetur nisi iurauerit.
129 Abbas & capitulum non potest per compromissum pręiudicare Romanę ecclesiæ.
130 Obligatio naturalis an oriatur ex contractu cui lex resistat, & quid si lex resistat exceptioni, actioni, vel petitioni.
131 Verba conditionalia quando inducant dispositionem.
132 Statutum quod potestas possit inquirere de maleficijs an inducat necessitatem.
133 Verba deprecatiua quando inducant dispositionem.

Posse

GAllus Aquilius Sic posse institui posthumos nepotes induxit, Si filius meus me viuo moriet̃, tũc si quis mihi ex eo nepos, siue quæ neptis post mortẽ meã in x. mẽsibus proximis quibus filius meus moriet̃, natus natave erit hr̃des sun-
1 to. Gallus Aquilius vt † nihil antiqtatis ignoret̃ iuxta tex. inst.
de testa. i princ. & l. 1 §. & cũ triplici. C. de cad. tol. Primo quęro
2 † quis fuerit Gallus? R̃n. Gallus fuit vnus ex maximis viris, q iuris ciuilis sciam professi sunt, & qui maxime dignationis apud
populũ Romanum fuerũt. Ab eo fuit instructus Seruius Sulpitius qui & ipse in causis orandis primum locum, aut certe post
M. Tuliũ obtinuit, & reliquit in iure ciuili prope centũ & octoginta libros. l. 2. §. Seruius supra de origin. iur. Item Gallus fuit
Tribunus plebis & tulit leges in tribunatu quæ dicuntur plebiscita, inquit enim text. in l. 1. sup. ad l. Aquil. certe lex Aquilia
plebiscitum est, cum eam Aquilius tribunus plebis a plebe rogauerit. Concordat. §. capite tertio. Inst. eo. tit. fuit & inuentor
Aquilianæ stipulationis. l. & vno. §. 1. inf. de accept. & §. 1. instit.
quib. mod. toll. ob. vnus doctor Germanus in quibusdam suis
dialogis asserit Gallo positam statuam pro rostris allegat. d. §.
Seruius, qui [illegible] probat statuam positam Seruio Sulpitio de quo
3 principaliter erat sermo, ita sentit ibi gl. quam † q. vt potenon
quotidianam plenius non attingam l. legaui inf. de lib. leg. Se-
4 cundo quæro † quæ fuerit intentio Galli? Respon. debes scire
quod ante hanc legem qui nondum natus erat, nullo iure poterat hæres institui, vers. porro. inf. l. nostra. quod si instituebatur inutilis institutio erat tanquam præteritio, præteritus autẽ
agnatione rumpebat testamentum. l. Posthumorum inf. tit. 1.
quid ergo eis imputabatur quasi cur non intestati decederent
l. posthumus sup. de inoffic. testam. Proinde Aquilius tunc tantũ posse nepotes posthumos institui induxit, quum post mortem aui nascuntur ex filio præmortuo (post testamentum tamen) nam si viuo auo, imputari poterat cur nõ testamentum
5 mutasset l. tractabatur inf. de mil. testa. Tertio quia † vocabulis
intellectis facilius res ipsæ percipiuntur, argum. l. 1. sup. si cert.
6 pet. vellem quia sumus in materia posthumorũ scire † qui sint
posthumi? Respon. posthumorum summam diuisionẽ in duo
genera diuidere placet, aut enim proprie testatoris dicuntur,
aut improprie. Posthumos autem proprios & ex vi verbi, dicimus eos duntaxat qui post mortem parentis nascuntur. l. 3. §. 1.
infra tit. 1. dicti. quia patre humato nascuntur. Posthumorum
loco sunt omnes illi qui in sui hæredis locum succedẽdo quasi
agnascendo fiunt parentibus sui hæredes. l. posthumorum eo.
7 tit. † Fit autem quis suus hæres altero de infrascriptis modis,
Si de nouo quis nascatur, si de nouo adoptetur, si subducto de
potestate priore suo herede vlterior successit in proximum locum. l. filius. §. filiusfamil. supra eodem. Et si mortuo auo incipit tenere locum patris. l. si quis filio infra tit. primo. Adde
casum peregrinum in l. si patre redempto infra de cap. & post-
8 re. Ergo † & filius legitimatus, & monasterium quod facto te-
9 stamẽto quis ingressus est hac nuncupatione veniet, licet † Do-
10 natio quæ reuocatur per superuenientiam † filiorum non reuocetur per legitimationem naturalis Ias. in rub. C. eo. tit. Imò
nec per natiuitatẽ naturalis & legitimi fauore piæ causæ nisi
quo ad legitimam Bart. in l. filia. §. Imperator numero. 6. de le.
2. & antiqui loco quo supra. Nomen itaq; posthumorum licet
in hos largo modo cadere quæstionis nõ sit, tamen proprie nõ
cadere in eos qui iam in rebus humanis sunt certum est. l. nomen. filiarum de verb. sig. Commodissime secunda diuisio ita
fit, posthumorum quidam proprij & sui, quidam sui tantũ, quidam alieni. Primum genus est eorum qui post mortem patris
nascuntur. l. 3. §. 1. infra tit. 1. scilicet si nasci possint in potestate
11 l. quod dicit̃. supra eo. patris nomine † auũ quoq; hic demonstrari non credas contra l. iusta de verb. sign. eam enim vocem
certæ personæ graduitæ præsto. iuxta. l. liberorum eo. tit. Sui
posthumi tantum aut nascuntur, aut fiunt. proinde eorũ qui
nascuntur quosdam suos nascituros certum est. Quales sunt,
quorum pater, vel is demum qui primũ locum occupabat eis
in vtero constitutis prædecessit. Et de his ita loquitur lex Velleia. Qui testamentum faciet is omnis virilis sexus; qui ei futurus erit suus hæres cum nasceretur (hoc est quem certum erit
suum hæredem nasciturum, eo quia filius eo tempore quo nepos instituatur, non sit) instituendi necessario potestatem habeat. §. nunc de lege infra ea. l. Quidam ideo nascuntur sui qđ
patres eorum inopinate post testamentum aui ante eos natos
moriuntur, vt hoc casu satis sit obseruari id tempus quo nascũtur. §. vbi etiã constat eos hodie ex. l. Velleia posse institui. Fiũt
autẽ sui omnes quos improprios posthumos supra appellauimus. Exceptis his quos proxime inter suos nasci retulimus.
Alieni posthumi vox spectat ad eos qui cum nascerentur, inter suos omnino futuri non essent, vt ex emancipato filio conceptus nepos qui sine nouo facto suus nasci non potest. §. posthumo. inst. de leg. Quarto quæro an posthumos proprios &
suus ante. l. hanc posset institui? Respondeo puto quod sic. ipsum enim & gradus prærogatiua tuebatur, & quia inter suos
nasciturum certum erat. Sed contra, hæreditas aui nõ est minus delata nepoti quam filio, si modo filium decessisse proponas. §. sui. inst. de hær. qual. ergo idẽ iuris debet esse in posthu-
12 mo tantum suo, quantum in suo & proprio. Solu. † non est mirum quod primus gradus frueretur tali prærogatiua. Nam in
simili, filius primi gradus sub potestatiua tantum conditione
hęres institui potest. l. suus quoq; supra de hęr. inst. Nepotes &
deinceps cæteri liberi qui ex. l. Velleia instituti non rumpunt
testamentum, sub omni conditione institui possunt, & si rediguntur ad filij conditionem. l. sed & si. §. 1. eo. tit. Item filij primi gradus rogati de restituenda hæreditate suis filijs, vel etiam
fratribus, si decesserint sine liberis non pręstant satisdationem
fideicõmissorũ seruandorũ nisi cum testator exigi dispoluerit
& cum pater vel mater, secundis existimant nuptiis non abstinendum. Rursus, liberi primi gradus non computant fructus
in quartam, etiam si pater hoc expresserit. Cæteri computant
13 etiam si non expresserit. l. iubemus. C. ad Treb. Præterea † lex
ita scripta est, & si dura seruanda tamen est. l. prospexit inf. qui.
& a quibus, & nobis conuenit inculpare omnia prius quam legem. cap. ego solis. 9. distin. Quinto quæro an is quem certum
erat nasciturum suum posset hæres institui? Respon. prol aui
proxima q. quod non, hodie sic. Sexto quæro an qui fiunt sui
14 possent institui? Respõ. quod sic. Quia † ratio antiqui iuris prohibentis institutionem posthumi videtur illa fuisse quod institutio certa esse debebat argumẽ. §. posthumo, cum præced. &
seq. inst. de leg. Sed partus nondum editus nullus adhuc est. l.
eius seruum de hęr. instit. l. in l. Falcidia la secunda, inf. ad l. Fal.
& præterea incertum est nasciturus sit an non. l. vbi autem §.
Illud de verbo. obligat. Sed in iam natis cessat hæc ratio, ergo
cessabit lex. l. quæsitum, de testib. l. Adigere §. quamuis. de iu-
15 re patro. Septimo quæro de alienis? Respon. † Alieni posthumi sunt qui non sunt in potestate testatoris vt ex fratre nepos.
Hos ex sententia Galli posse hæredes institui obtinuit. l. penul.
de lega. 1. Gallus enim & ad eius exemplum Velleia lex illud
tantum obseruasse mihi videntur, vt hi qui ab intestato successuri sunt possint institui quæ successio quia frequentior & certior est in descendentibus. l. nam & si parentibus. de inofficio.
testam. cum similib. Ideo de iis tantum vnusquisque eorum in
aliquo casu prouidit verbis expressis deinde ex eorum sententia obtinuit, ex collateralibus posthumos posse institui, & ab eis
fideicommissum relinqui facit. l. 1. §. sciendum de lega. 3. sunt

enim

16 enim & ipsi legitimi quandoque, & ideo tex. † in l. penult. di-
xit. obtinuit ex sententia Galli, alienos quoque posthumos no
bis legitimos, hoc est quibus, & quoties per legem nostra eis
defertur hęreditas, posse hęredes fieri, in testamento videlicet.
17 Et hoc est quod etiam voluit dicere iurisconsultus in † l. po-
sthumus de inoffic. testam. dum inquit. Posthumus inofficio-
sum testamentum potest dicere eorum quibus suus hæres vel
legitimus potuisset fieri, si in vtero mortis eorum tempore nõ
fuisset. Huculque, tex. loquitur de eo posthumo, quem ex sen-
tẽtia Galli, & Velleia imitatrice licuit instituere. Demum sub-
dit tex. Sed & cognatorum quia & horum ab intestato potuit
bonorum possess. accipere. Hic tex. dubitauit aliquem oppone
re. Nullo iure põt alienus institui, quia ad eum nec sententia
Galli, extenditur. At iurisconsul. inquit. Potest scriptus hæres
in possessionem mitti &c. quasi dicat. Iure prætorio tutus est.
§. posthumus autem alienus instit. de leg. & quod tex. in d. l. pe.
dixit sola enim in fideicommissis volũtas attenditur. ita est in-
telligendum, vt dicas. Veniens ab intestato grauatus de fideicõ
misso censetur tacite institutus. l. si quis cum nullum & l. con-
ficiuntur, de iu. cod. ideo sicut in testamento in certa persona
expresse instituta non poterat grauari, videbatur idem dicen-
dum eadem persona tacite instituta. Sed iurisconsultus respon
det non est eadem ratio in fideicommissis quæ sola voluntate
nitunt̃ relinquentis, & non subiacent regulis rigoris iuris: Prę-
terea ex sententia Galli potest institui talis expresse, a quo po-
test relinqui ergo a simili posset relinqui ab eo si tacite institua
18 tur. Vltimo nota quod † inter eum posthumũ alienum qui nõ
est successurus ab intestato, & eum qui est successurus esse an
differentiam. Quod primo casu venter institutus non mittitur
in possess. bonorum nisi alias mater nõ habeat vnde se alat. Po-
steriore casu semper. l. extraneo & l. seq. de ventr. in poss. mitt.
Ex prædictis infero quinque cõclusiones. Prima est, quod per
l. 12. tab. nullus posthumus, nisi ex mea virga nasciturus, pote-
rat institui. Secunda est, ꝙ per Gallum in vno tantum casu in-
ductum fuit nascituros posse institui. s. si post aui mortem ex filio
post testamentum præmortuo nasceretur. Tertia est, ꝙ per
Velleiam inductum fuit, non natos posse institui qui nasceren
tur viuis nobis, eorum patre siue ante testamentum siue post,
ante nos prædecedente. Quarta est, ꝙ ex sententia Galli obti-
nuit de iure ciuili vnumquemque posthumum, qui natus suc-
cederet ab intestato de iure ciuili, vel de iure prætorio per vn-
de agnati posse institui. Quinta est ꝙ omnis alius posthumus
post Gallũ per prætores permittebatur institui. §. posthumus
autem inst. de leg. Sexta conclusio erit, ꝙ per Iustinianũ, vnus-
quisque posthumus recte instituitur, siue beneficio pretoris. §.
sed nec huiusmodi inst. de leg. inst. de bon. poss. in prin. Secũ-
do principaliter quæro, cum capacitas serui dependeat a capa-
citate domini. l. non minus de hæred. inst. l. si mihi & tibi. §. re-
19 gula de leg. 1. cur † Seruũ posthumi liceret instituere. §. seruus
etiam alienus inst. de hæred. inst. & l. si seruum. ff. eod. tit. Po-
sthumum vero non? Respon. nemo potest sperari seruus po-
sthumi, quin sit hæreditarius, sed talis hæres institui põt. Tan-
quam seruus certę personæ qui fuit defunctus quem represen
tat hæreditas. d. l. non minus in fine, non tanq̃ seruus incertæ
personæ. Et ꝙ hoc sit verum ꝙ seruus qui speratur futurus po-
sthumi representat defunctum, non hæredem futurum, vide
ꝙ attenditur capacitas defuncti, non hęredis futuri. l. seruus hę
reditarius de hæred. instit. Cum quis possit institui in tempus
quo capere poterit. l. in tempus de hæred. insti. miror quare nõ
poterat institui qui erat in vtero, collata institutione in tempus
quo esset natus? Respon. Hoc olim de rigore, illud nũc bene-
20 uole receptum est. Quæro an † ante Iustinianum posset incerta
persona quæ tamen veniebat certificanda hæres institui, vel ei
legari? Respondeo ex mei intellectus modicitate audeo dicere
sic. Incertæ personę, ex certis personis poterat legari. §. sub cer-
ta instit. de lega. dummodo ex postfacto veniret certificanda.
incertæ personæ ex incertis non poterat. §. incertus eodem tit.
Fallit si certificatio de necessitate veniebat ante mortem testa
toris. l. quidam relegatus de reb. dub. ibi siue quis alius &c. &
hoc siue fuisset impleta testatore sciente, siue non. Dum tamẽ
post testamentum l. hæc conditio §. fi. cum l. seq. de condit. &
21 demonstr. Tertio principaliter quæro † quis possit instituere
posthumos? & institutis posthumis de quibus intelligatur. Et
primo an is qui non habet vxorem? Respõdeo prima facie vi-
detur dicendum ꝙ non. Quia institutio non põt fundari super
nõ ente. arg. l. 1. §. si quis quasi tutor supra de eo qui pro tuto. l.
tutor. l. Seię de tut. & cur. dat. ab his. Sed posthumus nõ est, nec
re, nec spe, in rerum natura, ergo institutio non constat. cũ in-
stitutus non habeat testamenti factionem tempore testamẽti
facti §. si alienum. §. in extraneis inst. de hęred. insti. Et talis in-
stitutio tanquam inutilis non vr̃ posse tractu temporis confir-
mari d. l. si alienum in princip. Contrarium determinatur in l.
placet supra tit. nostro. Si enim non habes vxorem non posset
posthumum instituere, eo quia testator posset nũquam duce-
re vxorem, sequeretur quod habens vxorem attẽta hac ratio-
ne non posset instituere posthumos, quia posset diuertere ab
vxore, & sic res veniret ad eum casum a quo incipere nõ pos-
set, qđ est falsum, ergo &c. Et licet institutus, non sit in rerum
natura tamen subest spe, quia potest quis vxorem ducere, vt in
22 quit ibi text. Ad secundum dico ꝙ institutio † posthumorum,
cum ob ipsos liberos, & ob ipsius testm̃ sustinendum sit fa-
uorabilis vt vult glo. in d. l. placet. & si simpliciter fiat latissime
tñ extenditur. Si quis igitur posthumum instituerit & si mille
nascantur, & ex diuersis matrimonijs omnes instituti censebunt̃
arg. d. l. placet & seq. Quinimo & si quis post testamentũ abro-
gabitur cum quasi posthumus habeatur, erit & ipse hæres ex
testamento, omnes enim hæc institutio complectitur quos in-
23 stituere necesse fuit. Indefinita tñ appellatio † posthumi nõ cõ-
prehendit nisi nasciturũ ex legitimo matrimonio, non aũt na-
turalem tm̃, siue testator esset vxoratus, siue non. Quia illegiti-
morum præteritio testamentum non rumpit, & procedit hoc
dictum tam de iure. ff. quam de iure. C. Quando tñ posthumus
esset in solidũ institutus, an in maiori summa, quam posset nãli,
relinqui, verum enim esset appellationem posthumi non pos-
se in naturali verificari. l. humanitatis C. de natu. lib. iure autem
nouissimo, in casu quo naturalis posset vniuersaliter institui pu
ta quando tempore testamenti pater non haberet filios legiti-
mos & naturales iuxta auth. licet. C. de natura. lib. talis appel-
latio in naturalibus verificaretur quia liberorum appellatio &
olim, & hodie ad naturales tantum extenditur. l. ex facto. §. si
quis rogatus ad Treb. l. generaliter. §. cum autem. C. de insti. &
substi. nisi testatoris dignitas, refragaretur, vt d. §. si quis roga-
tus. roboratur. quoniam dispositio taliter semper interpretan-
da est etiam verba impropriando vt actus sustineatur magis q̃
pereat. l. fundus qui locatus ff. de fund. instr. & facit decisio. Soc.
per illum. tex. in §. etiam parente. infra eod. Et quod dixi de na-
turalibus intellige de ijs qui extant ex concubina quæ sola fue-
rit & indubitato affectu testatori coniuncta. d. auth. licet. Hæc
tradunt doc. maxime Iaso. in l. placet. 3. not. de lib. & posthu. Vi-
glius in §. posthumi quoque inst. de exhæ. lib. Sed an exhæreda-
24 to † posthumo tam lata interpretatio fieri debeat? Et in confes-
so est idem cẽsendum, quod & in institutione Ias. in d. l. Placet.
Idem dixit exheredato quoque posthumo filio nepotem com-
prehẽdi, quod Faber ob dictionem vniuersalem admittit. Aret.
vult vt nulla sit inter natos, & posthumos differentia in hoc,
nisi ꝙ generalis exhæredatio ex primi posthumi natiuitate de-
monstrationem restrictionemque accipit, ita refert Viglius in
d. §. posthumi quoque. Illud palam est si testator legaret posthu
mo simpliciter intelligendum esse tantum de ijs, qui in vtero
matris tũc essent arg. l. boues. §. hoc sermone de verb. signi. hic
enim fauor testamenti non vt in institutione militat. An autẽ
posthumus exhæredari hodie possit infra dicam. Reuertor &
25 quæro † quis posthumos possit instituere? Et quidẽ fęmina põt.
l. posthumus in fine principij de inof. testa. l. sed est quæsitum. §.
26 fin. supra. tit. nostro. Et qui non † potest facile generare, vt puta
maior sexaginta annis, aut is cui valetudo, aut morbus in causa
sit. l. si paterfam. §. fin. & l. nec ei. §. & primum de adop. iuncta l.
Sed est quęsitum tit. nostro potest instituere, adoptare, vxorem
27 ducere. l. penul. C. de nup. Et licet sit mirabile ꝙ † mulier quin-
quagenaria pariat, filius vtpote legitimus succedet. l. si maior. C.
28 de legit. hæred. Et sic senex † decrepitus potest matrimonium
29 contrahere. Ratio quia lex † etiam ad ea quæ naturaliter (licet
raro) accidant accommodatur. Non tamen ad miraculosa &
contra naturam vt in Io. Baptista qui ex Elisabeth, quæ & steri-
lis natura, & in dies suos processerat natus est. Bart. in d. l. si ma-
ior. Qui vero coire non possunt omnino vel qui non attigunt,
non possunt contrahere matrimonium, quales sunt qui sine te-
stibus ante pubertatem fuerunt. c. 2. de frig. & malef. Qui vero
coeunt licet non generent, quales sunt qui puberes excecti sunt
cum hepate sint feruẽtiore, valaqua genitalia capaciora possi-
deant, causa vitandæ fornicationis permittuntur matrimoniũ
contrahere. Cano. d. c. secundo posthumos instituere. Alcia. in
30 l. spadonum de verbo. signi. ꝙ ego non probo † cum non nisi
adulterium partum expectare possint, neque enim fęminæ ex
spiritu sancto concipiunt. glo. in l. filium, de his qui sunt sui, vel
alie. iur. Et generaliter in hoc articulo ita definire placet, ꝙ qui
omnino generare non potest posthumum ex vxore sua, nasci-
turum instituere non potest, quia adulterinus speratur partus,
arg. l. si quis posthumos. §. 2. & §. sed & qui ex ea. Ex aliena autẽ
vxore posthumum vt alienum instituere põt, cessat enim rõ.
Item non interdicitur ei testamenti factio. l. Eunuchis. C. qui
testa. fac. pos. Nec cum posthumis alienis. l. pe. de leg. 1. inst. de
bo. pos. Solum enim illud spectatur ne quis ex ea quæ alij nupta
sit posthumum tanquam suũ hæredem instituat. d. l. si quis po-
sthumos in fine princip. iuncta gl. Spadones quibus vnus testis
relictus est, possunt instituere quia & generẽt. l. Pomponius in
fine, de ędil. edic. Quod si qui generare per casum nullo modo
possunt instituerint posthumos, intelligitur de adoptiuis gl. &
doct. in

doct. in d. l. Sed est quæsitū eo. arg. Si in sacris constitutus insti
tuat sibi posthumū intelligetur de ciuili quem licite hre pôt.
Ias. nu. 8. in d. l. si quis posthu. Possunt aūt institui posthumi, ex
ea quæ tūc sibi vxor esse non pôt honesta, sed est honesta spes,
q esse possit l. filius §. si quis eo tpe supra tit. nostro per conse-
quens ex qualitate vidua l. posthumum supra eo. Quod intelli
go si eo tempore instituatur quo possit sustineri non ex adul-
terio natum si tanq̃ suus instituatur. Illud omnib. constat non
subsequuto matrimonio ēt institutum ex ea quæ vxor esse po-
terat ex testō nihil consequi. §. si quis ex eo tpe. Institutus autē
ex ea quæ iure nostro vxor esse non pôt, nullo casu quicquam
consequetur §. posthumus aūt inst. de lega. Exemplum in mo-
nacha iudea heretica maioris hæresis &c. Quarto principaliter
31 fuit qōnis inextricabilis, num † posthumus exhæredari in pater
no testō possit? Et quidem posse quibusdam doctiss. visum est
id est de iure. ff. vt l. si posthumus supra tit. nostro. Cū mille si-
milib. ante Iustinianum ab Imperatore Alexādro permissum
est l. 2. C. de contratab. Quod ēt Iustiniani, lege permissum est
l. maximum in fi. C. de lib. prete. Et si quis dicat q lex si quis in
suo §. fi. C. de inoffi. testa. quæ est Iustiniani hoc non permittit.
Rñdetur, q illa lex probat oppositū, quia tm̄ prohibet filiū effi
caciter excludi ab hereditate materna, odio patris. Et si quis di
cat q in §. aliud quoq; capitulum auth. vt cum de appell. cogn.
ponuntur 14. causæ sine vna quarum recte filii exhæredari ne-
queunt. Quæ non pñt cadere in posthumo. Rñdetur q ēt iure
veteri, causa in exheredatione filiorum aliqua requirebatur l.
Cum ratio. de bon. damna. Et tamen posthumus tunc exhære
dari poterat. Et per hoc dicetur q cum iure veteri singulariter
concederetur, vt posthumus ēt sine cā exhæredari posset, con-
sequens est vt lex noua nihil in eo statuisse existimetur, cum re
gula sit, posteriorem legem quæ aliquid noui inducat, ad casus
speciales iuris veteris, produci nō debere gl. in l. sciendum qui
satisd. cog. in auth. offeratur. C. de lit. contest. ergo &c. Prete-
rea, vbi agitur de modico præiudicio non est valde contenden
dum l. 1. §. fi. de vent. insp. Sed posthumo exhæredato cū nulla
subsit causa, facile prætor in sui querelam aures inclinabit, &
sic fauore publico interim testm̄ sustinebitur l. vel negare quē
admo. test. aperi. ipsiq. exhæredato nihil deesse videbitur. Qui
remediū consequendi q sibi debetur habebit, l. qui actionem
32 de reg. iur. Præterea nemo est qui nesciat exhæredationē † fauo
rabilem etiā hodie extra casus expressos laudari l. multi, & ibi
doct. s. tit. nostro l. filijs matrem. C. de inoffi. testa. l. in fideicom-
si. §. cū Pollidius de vsu. l. si ita relictū §. Pegasus de leg. 2. sed si
pr̄ sit reus læse maiestatis poterit auus nepotem posthumū ea
cā bonis suis arcere, quod & rationibus probabile est. Tum qđ
constō ea Iustiniani non in 14. tm̄ causis, sed & in perduellio-
nis crimine procedit vt frequentiore snīa traditum esse Alex.
& Ias. testantur in auth. non licet. C. de lib. præt. tum q in filio-
rum fauorem introducta est, at si exhæredari hic nepos prohi-
beretur damnum illi fieret, cum fiscus ex paterno delicto filij
bona hoc casu sibi vēdicaret l. quisquis. C. ad l. Iul. Maiest. His
accedit q si filium incapacem testō pater præterreat, testm̄ su-
stinetur. Bart. & quid si tm̄ l. si necem. §. 1. de bon. lib. Nam lex
in tali crimine, filij inquit, etiam proximorū hæreditate ac suc-
cessione habeantur indigni. ergo &c. Contrariam opinionem
his medijs adductis probo. Primo filiorum appellatione etiā
posthumi continentur l. si quis filiabus supra de test. tutel. Sed
Iustinianus dixit in §. aliud quoq; capitulum authē. vt cum de
appell. cogn. non posse filios exceptis causis ibi nominatis ex-
hæredari. Quæ causæ non cadunt in posthumis, ergo est idem
de posthumis quod de natis. Ad argumentum quod fit de le-
ge noua quæ non extēditur ad casus speciales iuris veteris. Re-
spondeo q in proposito non vrget, nam negatur olim iure sin
gulari receptum posthumos sine causa exhæredari potuisse.
Rñde etiam q cum ratio in l. sit expressa in l. si quis in suo §. le-
gis. C. de inoffi. test. est perinde ac si esset expressum de posthu
mis specialiter & non generaliter cum ratio. l. sit anima legis
& mens, & quod venit ex mente, dicitur ex verbis venire l. no-
minis & rei. §. verbum ex ll. ff. de verb. sign. Sciendum itaq; est
olim liberos exhæredatos nulla causa inserta testamento præ-
sumptos ingratos. quod in parētibus erat econtra l. liberi. C. de
inoffi. testa. quod hodie est immutatum l. omnimodo. eo. titu.
Et hoc est quod dixit Marcellus in l. 3. supra eo. titu. Inofficio-
sum testamētum dicere hoc est allegare quare exhæredari vel
præteriri non debuerat. Nimirum ergo si eadem ratio permit
tebat posthumos exhæredare, cum scilicet, voluntas patris ha-
beret presumptionem rationis & iustæ causę pro se. Neq. ideo
deterior conditio eorum erat quam natorum. Et quod dicit
tex. in l. cum ratio de bon. damn. ac ne iudicio quidem parētis,
nisi certis de causis summoueri ab ea successione possunt. Id
tale est, quale & illud Imperatoris dictum in l. si quis in suo §.
legis autem de inoff. testa. vbi inquit cum enim infantem suū
nō posse ingratum a matre sua vocari scripserit Iulius Paulus
neq; propter hoc ab vltima suæ matris hæreditate repelli hoc
est cum effectu quia ipso iure repellitur sed admissa querela
admittūtur ad hereditatem l. si mater eo. tit. Ad illud quod di-
citur non agi de magno præiudicio. Rñdeo q non est verum.
Quia hæc exhæredatio quantumuis iniqua, effectum sū cōse-
queretur, multi. n. recusant intentare querelam seu metu litiū,
seu alicuius alterius metus prætexto. l. 1. §. sublata ad Trebell.
variæ sunt. n. hominum volūtates quorundam offensas vel in-
uidiam timentiū, quorundam gratificari volentiū ijs quib. hæ-
reditas relicta est l. quia poterat eo. tit. multi serius. i. post quin-
quennium querelam instituunt l. si quis filiū in fi. C. de inoffi.
test. Multi ante querelam preparatam moriuntur l. posth. §. fi.
cum l. seq. supra de inoff. testa. quib. casib. exhæredatio sustine-
ret testamentum, & instituti hæreditate potirentur. Ad illud
de nepote qui patre perduellionis crimine reo, potest exhære-
dari ne fiscus habeat bona. Respondeo & dico, q si pater com-
miserit crimen lęsę Maiest. agnati succedunt auo non fiscus,
auth. bona damnatorū. C. de bon. proscrip. lex enim non indi-
gnos sed alienos hoc est incapaces a proximorum successio-
ne filios facit l. quisquis. C. ad l. Iul. Maiest. inter quos magna
33 est differentia † indigni. enim succedunt sed eis aufertur hære
ditas, qualis est is qui testatorem post mortem offendit, vt pu-
ta si eum quasi illicite mercis negotiatorem detulerit. Si cum
vxore eius defuncti concubuerit l. 1. Si emancipatus filius con-
tra tab. bon. poss. patris vt præteritus petierit. Si quis viui igno-
rantis bona vel partem bonorum donauerit, aut de eis aliquo
modo disposuerit, l. 2. Item quis censetur indignus si per negli
gentiam & culpam suam is a quo quis erat institutus morere-
tur l. 3. Itē legatū factū concubinæ a milite, vel clerico, ei aufer
tur & datur fisc. l. mulierem, & ibi Bar. infra de his quib. vt in-
dign. & tot. tit. habes exempla. Incapacib. vero relicta pro non
scriptis habentur qualia sunt relicta fratrib. minorib. damnato
ad mortē, intelligo de relictis extra cām alimentorū. Item dā-
natis ad perpetuos carceres, his enim casib. relicta, non fisco,
sed apud venientes ab intestato remanent. l. si in metallum &
ibi Bar. de ijs quæ pro non scrip. haben. Pro non scriptis haben
34 tur relicta illegitimis † quorū alij sunt incestuosi, puta ex co-
gnatis procreati, alij nepharii ex descendentib. suscepti, alij spu
rij qui patrem demonstrare non pñt, de his Ias. in l. 2. C. de her.
inst. Alij adulterini ex adulterio nati. Quod nisi a principe, aut
eius authoritate legitimationis beneficiū impetrauerint, non
tm̄ a successione parentum excluduntur, sed etiam alimentis
iure ciuili censentur indign. auth. quib. mod. natu. effi. sui iun-
cta gl. Canones tamen creaturam a Deo creatam fame necari
non permittunt, ideo eis alimenta prestanda constituerunt c.
cū haberet de eo qui dux. in vxor. quam per adult. pol. Et quod
additur ex Bart. præteritionē incapacis non rūpere testm̄ non
probat eius exhæredationem qui incapax est, & ideo tamquā
mortuus, valere l. si ita scriptum §. 6. sup. tit. nostro. Ad vltimū
35 respondetur sic. Fateor bene quod interdum etiam † citra cau
sæ expressionē, valebit exhæredatio, vt puta si bona mente fiat,
quod supra legib. adductis probauimus, tacita. n. mens ibi ha-
betur pro expressa. Itē si quis sua manu se exheredem scriple-
rit, etiam non expressa causa exhæres recte erit l. non putauit,
§. si quis sua manu de contratab. Sed etiam in expeditione oc-
cupatus miles testm̄ faciens si sciens, liberos præterierit, recte
censebuntur exhæredati. §. sed si in expeditione de exhær. lib.
Sed & filia recte exhæredatur sine causa quæ ab intestato non
potest succedere, vt colligunt doct. in §. & quid si tantum. Sūt
& alij similes casus, quos not. Ias. in d. auth. non licet. Sed in ca
su nostro illa prouisio est superflua cum nepos habeatur pro
mortuo ergo non admittenda l. hæc stipulatio in fi. inf. vt leg.
seu fid. Illud mirū fuit, ius ciuile exhæredationem etiam mani-
36 feste iniquā vsq; ad querelę refugiū tollerasse. Sed ego † id cō-
cessum arbitror ob maximū patrię potestatis ius. Ait enim iu-
risconf. in l. in suis supra tit. nostro nec ob. q exhæredare licet,
cum & occidere liceret, quemadmodū aūt paulatim ius vitæ
& necis moderatum est, arg. §. fi. de his qui sunt sui vel alie. iur.
ita quoq; exhæredandi licentia querelę auxilio mitigata fuit.
Hęc loco premissorum sufficiant. (Sic) pro non alio modo. Est
enim particula demonstratiua qualitatis & formę, vt hic om-
37 nes admittunt. (Posse) † & necesse est, ne rumpatur testamen
tum, agnatione sui heredis l. posthumorū infra tit. 1. Et sic est
necessitas, causatiua, non precisa sicut & alias in l. si mādauero
§. fi. supra mandati. Ita sentit gl. hic & Bar. Nunc, quia, lex pro-
hibitoria frequēter vtitur hoc verbo preposita ei negatiua, hic
ego intendo aliquid tractare de ea. Ideo dico q habemus cōsi
derare tres terminos. facere ɔ legem. facere fraudē legi, & cō-
38 mittere in legem. Contra legem † facit, qui id facit quod lex
prohibet. l. contra ff. de legi. Exemplum res minorum quę ser-
uari possunt prohibentur distrahi his nō concurrentib. autho-
ritate tutorum vel eorum sub quorum cura sunt, decreti inter
positione, ob causam æris alieni, neq; vt id fieret a parentibus
testamento cauto. l. 1. de reb. eo. alias distrahens facit ɔ legis. Si
officialis paciscatur q communitas in fine officij donec ei vo-

sillum, paciscitur contra leges, vel plebiscita, quia nō potest officialis accipere nisi esculenta & poculenta, quę in toto non excedunt valorem. C. ad reorum gl. in c. non licet. 1 1. q. vlt. Et tex. in l. eadem lege. §. si ad l. Iul. rep. ita dicit Ias. in l. iurisgētium. §. prætor supra de pac. In fraudē vero legis facit qui saluis verbis legis sententiam eius circūuenit. Fraus enim legi fit, vbi id fit φ fieri noluit, fieri autem non vetuit, & quod distat dictum a sententia hoc distat fraus ab eo quod contra legem fit. d. l. contra cum l. seq. Exemplum, vasallus non potest donare aut iudicare pro anima vel in dotem pro filia dare feudum, licet possit locare, quis dubitat quod libellario nomine sub vilissima duorum denariorum pensione perpetuo concedatur vtendum, alienatum in fraudem esse? §. donare titulo qual. olim pot. feud. alie. & est exemplum in c. quanto, de priuileg. Committere in legem, est terminus generalis ad duo supradicta, siue enim quis faciat directo contra legem, siue contra solam mentem. l. non dubium. C. de leg. Ideo ita punitur qui facit contra solam mentem legis, sicut qui facit contra mentem & verba. Nam vtroq; casu dicitur committere in legem. c. si postquam cum gl. in verbo mente de elec. lib. 6. Qua propter cum prætor contra corrūpentem vel corrumpi facientem album propositū det. act. popularem in l. vreos, si dum proponitur vel ante propositionem quis corrumperet ędicti verba cessabunt. Sententia tamē & ad hos casus porrigenda erit. l. si quis id quod de iurisd. omni iud. & est ratio quia mēs & ratio legis idem sunt. l. fi. C. de ind. vidu. verba enim debent inseruire intentioni & menti, non econtra tex. in c. intelligentia de verbo. signi. Et dicunt Canonistæ in c. Marcian. 1 q. 1. Quod non putamus in verbis scripturarum esse euangelium, sed in sensu, non in superficie sed in medulla, non in sermonum foliis sed in radice rationis, sicut animus præfertur corpori, ita sententia & mens præfertur verbis. 38. dist. c. Sedulo. 22. q. 5. c. humanæ. Cum ergo certa est legis sententia, etiā si verba eam non exprimant expressus a lege is casus dici potest l. prætor. de nou. ope. nuncia. Et propterea nihil refert etiam si materia pęnalis vel odiosa sit l. cum mulier la. 2. sol. matr. cum non per extensionem sed per expressionem, casus censeatur explicatus glo. in d. c. si postquam in verbo menti, circa medium. Tunc autem mens dicitur certa cum vel exprimitur, vel vnica tantum ratio reddi potest probabiliter gloss. in l. quamuis. C. de
39 fideicom. Illud sciendum † actionem quæ ex verbis, & mente legis datur directam, quæ ex mente tantum vtilem appellari gl. in l. curatoris. C. de neg. gest. vide Alcia. in l. nominis & rei. ff. de verb. signifi. Quia φ fieri non potest id impossibile est. l. mulier de cond. instit. l. ab omnibus. ff. de leg. 1. Cognito quid sit impossibile cognoscetur φ fieri non pōt arg. l. debitor. §. servo
40 alieno de leg. 2. Quatuor † sunt species impossibilitatis, de natura, de facto, de iure, & rōne perplexitatis Bar. in l. 1. de cōd. in-
41 sti. Impossibile † de nā est φ nā sine nunq̄, siue nūc nō permittit, Exemplum de prima specie, Hypocētaurum, solem vel lunā dare, digito cœlum tangere, inst. de inut. stip. in princ. & §. si impossibilis. l. 1. §. si id qd̄ de actio. & ob. l. impossibilis. l. si stipuler l. si stipulatus fuero te sibi de verb. oblig. Aliquid incipere quo tempore debet extingui, vt vsumfructum post mortem. l. a sum fructum, de vsufruc. leg. l. Tnio de vsufruc. Dotem post matrimonium solutum. l. In tantus de iure dot. l. homin̄ em nō mori. l. non moriturum. C. de contrahen. & committen. stipu. insulam vna hora extollere. §. fi. eo. tit. Eum qui Romę sit nullo destinato procuratore hodie Ephesi, vel Carthagini dare. §. loca inst. de verbo. obliga. vno impetu simul duos infantes, de vno vtero matris excedere. l. Arethusa de statu homi. Eodē fere pertinet cū mulier monstruosum, vel prodigiosum parit. l. Nō sunt, liberi de stat. homi. Et hic facias regulā, φ impossibilitas adiecta per modū dispositionis, vitiat actū, siue in 9̄ctibus vt l. si stipuler de ver. oblig. siue in testamentis. l. cū hæres. §. 1. de stat. lib. vbi libertatus, collata in tā longū tp̄s vt eoque is qui manumittēdus est viuere non possit est inutiliter data, siue in sententiis, & ideo si iudex sententiam condemnatoriam in c. confitu auerit, ideo φ ex quinquaginta & viginti quinque. c. fieri putauerit sententia iudicis errantis ita hoc casu nulla est, vt nec appellatio necessaria sit, fatua enim est opinio quæ id putat qd̄ nullo modo fieri pōt tex. est in l. 1. cum glo. infra quæ senten sine appel. rescin. Itē Paulus respondet aduersus eum qui in rebus humanis nō esset cum iudex datus est neque iudicis dationem valuisse, neq; sententiam aduersus eum dictam vires habere. l. 2. eo. tit. proxi. al. leg. Et in præceptis idem Paulus respondit. Impossibile præceptum iudicis nullius esse momenti, & ab ea sententia cui pareri per rerū nām non possit sine causa appellari. l. fi. eod. tit. Siue in confessionibus. l. confessionibus de inter. actio. In totum enim confessiones ita ratæ sunt, si id quod in confessione venit. & ius & natura recipere pōt. l. si is cuius de inter. actio. Facit. l. inde Neracius in fine ad l. Aquil. Et qd̄ dixi φ impossibilitas adiecta per modum dispositionis vitiat actum in testamentis. Facit si impossibilitas versatur non circa substantiale, sed circa accidentale. l. si mihi & tibi. §. Proculus de leg. 1. intelligendaque est conclusio, qñ. impossibilitas totam dispositionem respiceret secus si partem quoniam in alia parte valeret, vt not. in §. impossibilis per Aret. inst. de hæred. insti. Adde duas regulas hic pro testamentis & contractibus. Quarum prima est. Impossibile de natura positum in dispositione, vitiat dispositionem, siue in testamētis. §. ei quoque inst. de l. cum gl. siue in 9̄ctibus. l. si stipuler de verb. oblig. bonus text. in l. non moriturum de 9̄h. stip. Fallit in contractibus bonę fidei si impossibilitas versatur circa accidens. l. insulam. §. 1. loca. Idem in testamentis. l. si mihi & tibi. §. Proculus de leg. 1. Ratio, quia testamentum habet similitudinem ad contractum bonæ fidei. l. in minorum. C. in quib. cau. in integr. rest. non est neces. Fallentia non procedit in contractibus stricti iuris. l. non vtique. §. si quis ita el. 1. de eo quod cert. loco. §. loca inst. de inut. stip. l. fi. §. si inter eas de verb. obli. Secunda regula est, impossibilis conditio de natura vitiat omnem contractum quia hoc præsumitur agi inter contrahentes vt non valeat. l. 1. §. si id etiam. l. non solum de actio & oblig. l. an inutilis de acceptil. l. certi conditio. §. quoniam si cer. pet. vnde cum deficiat animus remouetur etiam naturalis obligatio. Contractus enim ex conuentione legem accipere dignoscuntur. l. 1. §. si conueniat supra depo. c. contractus de reg. iur. in 6. Sed hic nulla est cōuentio ergo & c. Item vides φ fideiussor accipi potest quoties est aliqua ciuilis vel naturalis obligatio, cui applicet. l. fideiussor obligari. §. fideiussor de fideius. Sed si sub impossibili conditione stipulatus es fideiussor adhiberi nō pōt. l. si sub impossibili co. tit. ergo & c. Itaq; tales obligationes quæ non proprijs viribus cōsistunt neque iudicis officio neque prętoris imperio, neque legis potestate confirmantur l. obligationes de Actio, & oblig. Ista regula fallit in contractu matrimonij, quem conditio impossibilis de natura non vitiat. c. fi. de cōdi. appo. Impossibile de natura in testamēto ascriptum nullam vim habet. l. si Mæuia de hæred. inst. l. cum in secundo de inost. rup. l. obtinuit de cond. & demon. Et nota φ nulla est conditio, quæ in præteritum cōferatur. l. institutio talis. §. fi. de cond. insti Ideo dicitur qd̄ inter demonstrationem & conditionem hoc interest φ demonstratio plerunque factam rē demonstrat, conditio futuram. l. nominatim in fine de cond. & demonst. Cum
42 † donatio causa mortis habeat mixtam naturam inter contractus & vltimas voluntates. l. fi. C. de dona. cau. mor. Quæro vtrū conditio impossibilis eam vitiet? Respondeo φ non arg. text. in l. quæ sub conditione. §. hoc ędictum de cond. inst. vide Iaso. in l. impossibilis de verb. oblig. quando autem ista donatio magis sapiat naturam, 9̄ctus, q̄. vltimę voluntatis uide. docto. in leg. 5.
43 de leg. 1. Aduerte tamen † licet conditio impossibilis vitiet 9̄ctum, tamen modus impossibilis non vitiat neque obligationē neque contractum glo. magna in fine legis cum donationis. C. de transac. Ratio diuersitatis est quia donec pendet conditio tandiu pendet ortus obligationis l. cedere diem de verb. signi. l. legata sub conditione de cond. & demon. Secus est in modo. Cum enim dispositio per modum non suspendatur sed ex se efficax sit. l. quibus §. Termilius de cond. & demon. l. cum ab eo de contrahen. emp. l. 1. & 2. vbi gloss. C. de ijs quæ sub. mod. Modus ipse impossibilis reijcitur & dispositio remanet, ergo impossibilitas modi non habet impedire ortum obligationis quia iam orta est & facilius impeditur aliquid oriri quam impediatur iam ortum. l. si patronus de concub. Exemplum in secunda specie est, si quis hominem sibi promittat qui demum moriatur, nā enim olim non nunc permittit cum sibi. Facit. l. si homo mortuus. l. si inter stipulantem. §. pen. & l. liber homo de verb. obli. Adde adhuc ista tanq̄ generalia suprascriptis, natura quoque impossibile est pugnantia eodē loco cōsistere l. vbi repugnantia de reg. iur. l. 1. C. de furt l. Mutius. ff. pro socio, quale est si dicas, eundē esse creditorē & debitorē. l. Vranius de fideiusso. Quæ rerū natura prohibentur nulla lege confirmari. l. vbi repugnantia in fine de reg. iur. Et ideo dicitur nihil peti posse ante id tempus quo per rerum naturam persolui possit. l. nihil de reg. iur. Et hoc procedit non expresso termino quo dari debeat promissum. l. interdum de verbo. oblig. Et sic in sermone indefinite prolato cui semper tacite dies inest. Item quod impossibile natura in institutionibus legatis, fideicommissis, & libertatibus vitiat dispositionem. §. impossibilis inst. de hæred. in-
44 stit. Impossibile de facto † dicitur duobus modis primo quod fieri nullo modo potest, secundo quod maxima cum difficultate fit. Rursus eorum quæ nullo modo fieri possunt. Quædam impossibilia sunt etiam Deo, Quædam hominibus tātum. Deo impossibile est facere facta infecta. Audacter igitur dicam cum omnia possit Deus suscitare virginem non posse post ruinam, valet quidem liberare de pœna, sed non valet coronare corruptam. cap. si Paulus. 32. q. 5. Sed ego intelligo quod Deus non potest facere quin fuerit corrupta de facto, sed bene potest eā restaurare, & Aureola vitiatam donare, ita sentit gloss. in l. 4. de rap. virg. Item dubito quod Deo impossibile esset facere vt præstaretur captio cohæredi qui non est. l. 4. §. fin. de cond. insti. Impossibile de facto est hoī vt veluti qui fur est, vel vespertilio, aut

aut æger, neq; fur, neq; vespertilio, neq; eger sit l. si quis ita stipulanti de euict. verū est. n. neq; pacta, neq; stipulationis factū posse tollere. Quod. n. impossibile est, neq; pacto, neq; stipulatione pōt comprehendi, vt vtilem actionem aut pactum efficere possit l. verum de reg. iur. Et hanc regulam fac generalē, tam ad Deum, quā ad homines, quod intellige iuxta exēpla in singulis membris suprapositis relata. Impossibile qđ alias difficilime fieri dr̄ constat hisce exemplis. Construere monumētum maximi artificij & laboris triduo l. si quis ita institutus de cond. insti. Quod patronus meus hinc ad centum annos faceret diuitem, esset difficile & quasi impossibile arg. l. si vsusfructus, de vsufru. leg. nisi viueremus ambo plusquā Zosimus abbas qui vixit prope centū & viginti annos, vt in auth. de mona. Idem si putaret aliquis mihi benefacere cum moriar l. fin. de manumil. testa. Vix est. n. vt credam mihi aliquid gratū in tempus mortis conferri, & per istud dictū bene infertur quod bannitus per centum annos non est in spe restitutionis l. cum hæres §. 1. de stat. lib. Sed domini Veneti non curant de illo textu quia conferunt tēpus banni quandoq; vsq; ad terminum longiorem centum annorum. Item difficile est principē loca pro eius solatijs destinata non magis facere quam cuiusvis valde diuitis priuati nummos l. idē Iulianus §. fi. de leg. 1. quę enim a sola principis potestate dependent regulariter existimantur impossibilia. Et quia generales regulę generaliter impossibilibus vnæ eędēq; fere cōueniunt, hic loco regulæ subdam duo
45 dicta. Primū est Bar. quod finis † impossibilis non inhonestus debet impleri prout est possibilis, & per hoc si testator relinquit centū fratribus predicatoribus promissis cantandis & ciuitas est interdicta ita qđ missa non pōt cani, tūc debet aliud fieri in locū illius honesti finis arg. l. legato de vsufruc. leg. & l. legatam de adm. i. re. ad ciui. petti. Et sic possibilis conditio pro parte impossibili reijcitur l. Qui dotem de dot. præleg. Facit l. pen. de cond. & demon. Et per hoc exemplū dico ꝙ si testator relinqueret centū pro expensis fiendis inquisitoribus qui expellunt spiritus mortuorū quos vulgus credit reuerti, illa centū deberent expendi, pro expensis inquisitorū hæreticę prauitatis, Sed qm̄ vulgi snīa hac in parte non est vndequaq, falsa, vt Theologorū doctrina docet quemadmodū asserit sanctus Thomas prima parte summæ. q. 89. articulo. 8. in respon. ad sm̄ argm̄. Cum tñ raro accidat. & (vt, hic doctor sanctus, ait) inter miracula sit ascribendū, an opus sit alio exemplo subsisto.
46 Secundum dictū est. ꝙ † conditio si non alienauerit respuitur si non est persona cuius fauore sit prohibitum l. filiusfamil. §. Diui de leg. 2. Aduerte tamen ꝙ conditio de præterito nō vera est impossibilis l. verum de reg. iur. & ideo dixi tibi ꝙ Deus non posset facere te cauere cohæredi qui nō est, quia hoc cōsistit in facto de præterito. Igitur sciendum est quòd conditio de pręterito vel de præsenti non vera vitiat dispositionem siue in contractibus l. cum ad præsens, cum duabus seq. si certe petatur l. conditio de verborum obligatio. Quapropter si in ludo taxillorum vel chartarum vnus diceret pono istam postā præsentem quæ est scutorum centum, & alius teneret & vinceret, si postea reperiantur minora cētum vincens nihil debet habere. Ratio quia intelligitur tacita conditio, si modo sint cētum sal. per illum tex. in l. si ita stipulatus fuero hanc summā de verb. oblig. Sed oppono de l. si seruus legatus §. qui quinq; de leg. 1. Solu. in l. si ita stipulatus fuit numerus taxatus cum demonstratione ad oculum, & fuit facta demonstratio per dictionem hanc, & sic illa verba hanc summam referuntur ad substantiā rei, quæ deducitur in stipulatione ideo vitiat̄ in totum, quia non reperitur subiectum demonstratiuum l. si sic §. 1. de leg. 1. Sed in contrario fuit solus numerus sine præsentia & sine demōstrationē ad oculum, posses forte addere ꝙ in casu nostro tractamus de damno vitando, in §. qui quinq; de lucro captando vnde debet diuersum ius statui l. 1. §. largius de succes. edic. l. assiduis in fine. C. qui potio. in pigno hab. cum similis siue in testamentis l. cū in secundo de iniust. rup. l. 2. de hæred. instit. l. etiam §. si patronus de bon. lib. & est ratio quia talis conditio est magis causa finalis quā cōditio l. demōstratio. . . ꝙ ait & ibi Bar. de cond. & demon. Et nota ꝙ cōditio quę nō pōt impleri de iure, sufficit ꝙ impleatur de facto l. mulier §. fi.
47 de cōd. insti. &c. Septē † sunt regulæ q̄ declarant actus nostros
48 impossibiles de iure, quarū illa prima est † Quæ contra bonos mores fiunt nullam habere vim indubitati iuris est l. pacta. C. de pac. l. generaliter de verb. obl. Et hoc siue actus noster tendat, vt quod fieri non debet fiat, aut econtra vt non fiat ꝙ fieri debet exemplum de vltimo in l. pactū quod dotali. C. de pac. in l. si quando §. illud. C. de inof. testa. l. fi. ff. de suis & legi. Hęc regula tres casus respicit quorum primus est. Ne quis ad delicta quodāmodo cogatur dū promissa vel iurata seruare vult. Qui igitur aut iugulare animam patris, aut gerere stuprum Sacratissime Virginis aut necē Ioannis promiserit aut si Dauid Nabal atq; omnia ad eum pertinentia demoliri iurauerit in malis huiusmodi pmissis rescindat fidē. In turpi voto muta-tur decretū, impia namq; est promissio quæ scelere adimpletur, vide in 2. quæst. 4. in sexto cap. Eodem pertinet cū quis licet non expresse & specialiter sub talibus tamē verbis promiserit quæ & turpem casum ex sui generalitate cōprehendere videantur, vt si is cuius mandato stare iuraui aliquid mihi pręcipit contra iuramentum per me prius licite factum, vel si mādauit, vt filium exhęredem, vel a me propriam vxorem remoueam. c. veniens & c. Quintauallis de iureiu. Sed posterior hic casus regulariter caret mente iurantium l. si libertus de ope. liber. Ita, indefinite promittens boni viri arbitrio teneri vult. l.
49 Thais §. sorore de fideicō. liber. Quædam † contra bonos mores ideo dicuntur quia inuitent ad delinquendum, exemplum in l. fin. C. de pac. l. reprehendenda. C. de insti. & substi. cum suis concord. & l. conditiones la. 1. infra de cond. & demō. cui cōsequens est vt dolus futurus remitti nō possit l. si vnus §. illud infra de pac. l. 1. §. illud de pa. l. in commodato supra commoda, sic nec pactū quo maritus cauit ob res amotas non agere quia eo mulier ad furandam inuitatur non tenet l. cōuenire de pac. dot. & ista ratione in generali remissione vel liberatione facta alicui non venit dolus l. quidā decedens de admi. tuto. l. si seruus vetitus de leg. 1. & ideo quāuis hæres damnetur non petere a gestore, tñ propter dolose gesta agere poterit l. non solū §. pen. & fi. cum l. seq. l. Aurelio §. 1. de lib. leg. Adde quod ꝓpter hanc rationem in nulla latitudine potestatis dolus includitur l. creditur §. Lucius supra mand. vide Deci. in l. contractus de reg. iur. Sic. puto eos delinquere & cōtra bonos mores facere qui in bello inter christianos quod (si ciuile damnatur l. si quis ingenuū §. in ciuilibus de cap. & post. reuer. plus quam ciuile ex eo quod lauacrū regenerationis inter nos fraternitatē induxerit, & facit Deum posse vocari, ne dum creationis, sed & cōmunem gratiæ patrem c. ad mensam. 11. quæst. 3.) damnabitur, captos ab alio milite emunt, vt ad duriorē redemptionis mercedem cogant arg. l. inuitus de fideicō. liber. l. 1. C. de episc. aud. semel enim tantum redemptionis pretium constitui debet l. postliminium §. si is qui emerat inf. de cap. & post reuer. Tertio & generaliter dicitur fieri contra bonos mores cū ea quę vnusquisq; obseruare solet aliquis despicit, ecce per libertatem permittitur vnicuiq; facere quod sibi libet §. & libertas inst. de iure persona. & tñ nec iure gentium nec ciuili quisquā impeditur plura exercere quæ irrogant infamiam, & si quis exercere talia promiserit tanquā ꝯ bonos mores, promisso nulla est l. generaliter de ver. obl. nec pęna ꝓmissa soluetur l. cū principalis de reg. iur. sunt nam q; tales ꝯctus quibus ab initio lex resistit et facit optime l. 2. C. de inut. stip. Item tu vides quod si permittit̄ libere disponere inter viuos, multomagis deberet permitti morientibus inst. de leg. Fal. Cani. tol. Sed si qs vestes secū sepeliri iusserit, aut alia superuacua in funus impēdi tanq̄ inepta volūtas sua sit non seruabit̄ l. seruo alieno §. fi. de leg. 1. Boni. n. mores non docent ineptias, Probrosum quoq; est reliquias alicuius in mare abijci cū laudabile sit memoriā humanæ ꝯditionis sepulturæ tradi l. pen. de ꝯd. instit. In summa boni mores neq; derisoria approbant l. Sed sciendum & l. facta §. si in danda ad Trebel. ia. neque lædunt pietatē, neq; existimationē, neq; verecundiā nostrā l. ꝯditiones & l. filius de cōd. insti. aduersus igit bonos mores erit ea pactio qua iuueni amatori citharedus matutinas cantiones promisit Ang. l. itē §. meminisse de iniu. Quid de iis qui viduas nubentes adigunt vt bigami nomine sportulas promittā? Respon. deo facile erit promissa nō seruare, difficile soluta repetere arg. l. si ob turpē cām de ꝯd. ob cau. Adde quæ facta lędunt libertatē ad substātiam actus requisitam, cōtra bonos mores esse gl. in l. pactum quod dotali. C. de pac. vt pœnæ vinculum additum matrimonio quòd lex non sinit vllo prorsus nexu impediri l. Titia de ver. ob. Itē in his quę lædunt humanitatē vt l. alia §. eleganter sol. matr. Idē puto in his quę lædunt honorē, quare si quo casu mulier rerum amatarum conueniri debet, patiatur se actione furti conuenire etiam expresso consensu in honorem matrimonij turpis actio aduersus vxorem negabitur l. 1. & 2. rerum amot. igitur perfectior erit cōclusio definire cōtra bonos mores esse ea facta quæ vel derisoria sunt, vel pietatem lædūt, vel existimationem, vel liberam facultatem, vel humanitatē, vel honestatem, & semper aduerte ad regulam illam quę dicit nō esse obligationem contra bonos mores præstitum iuramentū c. nō est obligatorium de reg. iur. lib. 6. de quo tamen inf. apertius disseretur. In malis enim promissis neq; vtile, neq; æquū, neq; honestum est fidem obseruari c. in malis eo. tit. Et quia facilius res ostenditur ad oculum corporalem quam intellectualem §. fi. inst. de grad. Subijciam adhuc aliquas species quę habebunt se ad supradicta, tanq̄ practica ad theoricam, dūmodo illud meminerimus, exēpla non arctare regulam § pen. inst. de grad. ecce igitur fideiussio a marito vxori dotis restituendę vel conseruandę causa data, nullius est momenti, si. n. credendā mulier sese suamq; dotē marito aut eius patri existimauit quare fideiussor velcius intercessor exigit, vt eā perfidię in cō-

[...]no Pisano in 4. dubio. Octauo arguit idem doctor sic, Causa in-
testati regulatur secundum causam rumpendi testamẽtum. l.
152 1. §. recte. ff. si tab. testa. nul. exta. † Tunc sic, Si pater instituat fi-
lium legitimum & naturalem, legitimato præterito cõpeteret
ius dicendi nullũ. arg. tex. Insti. quibus mod. testa. infir. in princ.
& d. §. reliqui. iuncto tex. in d. §. recte. & tamen filiæ præteritę
hoc casu non competeret ius dicendi nullum, quia ab intesta-
to patri succedere non potest, cum extat filius legitimus & na-
turalis. §. item adoptiuos. Insti. de hęre. quæ ab intest. defer. &
est doctrina Bar. hic in pen. col. Illud arg. potius est persuasiuũ
ꝙ verum, ideo põt sic solui. Nam inquantum dicit q̃d causa in-
testati regulatur ſm causam rumpendi testm̃, responderi põt
q̃d hoc non sp est verum. Patet in filio adoptiuo qui ab intesta-
to patri succedere põt cũ filijs legitimis & naturalibus. l. si pa-
rens. C. de suis & legi. & tñ ipsi pręterito non competit ius dicẽ-
di nullum. l. cum in adoptiuis. C. de adop. & §. testo. Insti. de hę
re. quæ ab intesta. deferun. Vel aliter põt dici q̃d filiæ præteritę
in casu, in quo superest solus legitimatus, competit ius dicendi
nullum, cum abintestato possit succedere, nec intelligatur ex-
clusa propter filium legitimatum, vt sæpius dictum est. Nono
arguitur, nam statutum, de quo. sup. loquitur cõditionaliter dũ
dicit, extantibus filijs masculis. l. a testatore. ff. de cõdi. & demõ.
l. cunctis. ff. de vsu. ergo licet filius sit inhabilis, filia tamen debet
excludi. arg. l. 2. §. obijcitur. ff. ad Tertul. & l. filiusfa. §. cum quis.
licet. C. de natura. liber. Conditio enim de facto potest adimple-
ri. l. Neuius. ff. de condi. & demon. Solutio. Negatur q̃d filia ex-
cludatur per filium, qui esset inhabilis ad succedendum, cum
paria sint, aliquem non extare, vel extare, & succedere non pos-
se alicui abintestato. leg. 2. §. videndum. ff. ad Tertul. l. & si ex
modica. §. si filius. ff. de bo. liber. & inquantum dicit quod con-
ditio de facto potest adimpleri, solutio patet ex no. per Bart. in
153 d. l. Meuius. † Decimo vltra Scribentes arguitur, verba prolata,
etiã in dispositione stricte interpretanda, quæ possunt compre-
hendere plura sub se ex propria significatione, omnia illa com-
prehendunt, nec fieri debet restrictio talium verborum. l. cum
lege. ff. de testamen. c. ex parte. el. 3. & ibi no. Abb. mod. extra de
decim. Tunc sic, hoc verbum filius ex sui propria significatio-
ne cõprehendere potest filium legitimatum, vt probabitur, er-
go comprehenditur in hoc statuto, licet stricte sit interpretan-
dum. Quod aũt filius legitimatus proprie dicatur filius, sic pro-
batur, Nã filius nomẽ est naturæ. l. tute. ff. de cap. dimi. quę qui-
dẽ natura omnibus est communis. l. hos accusare. §. omnibus.
ff. de accusat. faciunt not. per Bart. in l. si is, qui pro emptore. in
43. col. ff. de vsu. vbi dicitur q̃d legitimatus vere & proprie dici-
tur legitimus. Ad hoc argumentum potest responderi negan-
do q̃d ille, qui non est natus ex viro & vxore, proprie dicatur fi-
lius, maxime q̃n refertur ad masculum ascendẽtem. l. filiũ diffi-
nimus. ff. de his q sunt sui vel alie. iur. auth. in successione. C. de
suis & legit. iuncta. l. 1. C de natura. lib. no. Io. de Imo. in l. ex fa
cto. §. si quis rogatus. & ibi Alex. in 15. colum. ff. ad senatuscon.
Treb. Respondentes ad tex. in l. tutelas. Sed statutum, de quo
supra refertur ad ascendentem masculum, dum dicit quod ex-
tantibus filijs masculis filia femina patri non succedat, igitur
non comprehendetur prædictus filius. Nec est verum q̃d pro-
prie dicatur legitimus. c. tanta. extra, qui filij sint legit. Ideo di-
cit gl. in §. si vero. in auth. de incęs. nup. q̃d legitimati dicuntur
154 legitimi, quia pro legitimis habentur. † Vndecimo arguitur,
Paria sunt q̃d aliqua qualitas insit de iure communi, vel ex pri
uilegio principis. l. cum ex oratione, in princip. ff. de excusa. tut.
Paul. de Cast. in consil. 364. decidit pulchram quæstionem per
hoc fundamentum. Ideo dicit Petr. de Ancha. in consil. 405. in-
cip. tria dubia &c. in prima dubitatione, quod si fuerit dispen-
satum cum aliquo vt possit consequi beneficium curatum, nõ
obstante defectu ętatis, & postea detur facultas alicui Abbati
prouidendi de certis beneficijs personis idoneis, poterit dictus
Abbas prouidere de beneficio illi, qui est idoneus ex priuilegio
licet de iure communi sit inhabilis. Tunc sic filius legitimatus
propter priuilegium legitimationis habilis factus est vt patri
possit succedere, ac si ab initio fuisset legitimatus. dicto. §. reli-
qui. in auth. quibus mo. na. effi. sui. & d. §. illud. ergo excludere
debet filiam feminam virtute dicti statuti, ac si legitimitas ines-
set de iure communi, vt quia natus esset ex viro & vxore. dicta
leg. filium diffinimus. Solu. Assumptum procedit quando qua
litas inest ex priuilegio proprie. Secus si inesset improprie le-
gitimitas, vt dictum est. Sed ista solutio non placet eo quia as-
sumptum procedit etiam in casu, in quo qualitas, quæ oritur
ex priuilegio, inest improprie. dicta. leg cum ex oratione iun-
cta. leg. fina. C. de iur. aur. annul. qui imaginem, non statum in-
genuitatis præstant. Ideo aliter, & melius, potest responderi
quod dicta regula non procedit, vbi alteri possit inferri præiu-
dicium. leg. final. C. de his, qui ven. ęta. impetra. prout in ca-
su nostro, in quo agitur de excludenda filia a successione pa-
tria, quæ est sibi debita iure naturæ. lege cum ratio. ff. de bonis
155 damnatorum. † Duodecimo & vltimo sic arguitur, quando
duo per omnia sunt adæquata a iure antiquo, tunc priuile-
gium concessum vni per ius nouum, alteri quoque conces-
sum intelligitur, l. illud, ff. dẽ dona. causa mor. l. qui neque, §. 1.
ff. de rebus eorum. Sed de iure antiquo filius legitimatus est
adæquatus filio legitimo & naturali per omnia, d. §. reliqui, &
§. si igitur licẽtia, in auth. quibus mod. na. effi. legit. colla. 6. ibi,
nihil a legitimis filijs differentes, põderando illam dictionem
vniuersalem negatiuam, nihil, quæ ostendit ꝙ omnis differen-
tia sublata est, quæ erat inter filium legitimum ex vna parte, &
filium legitimatum ex altera, Ideo dicit Bal. in l. omnia, C. de
episc. & cle. ꝙ si studio Tholosano fuerint concessa omnia pri-
uilegia, quæ competebant studio Parisiensi, si postea conceda-
tur nouum priuilegium studio Parisiẽsi illud idem competet
studio Tholosano virtute adæquationis per omnia facta ex cõ
156 cessione antiqua. Huic argumento respondetur, † quod licet
filius legitimatus sit adæquatus filio legitimo & naturali, vt pa
riter cum eo succedere possit patri ab intestato, non tamẽ cẽ-
setur adæquatus per omnia, maxime quo ad priuilegiũ exclu-
dendi illum, quem filius legitimus excludere potest. Istud pro
batur in l. coniun. in fi. C. de na. lib. vbi filius legitimatus nõ po
test consequi plus de bonis patris, quam vnus ex filijs legitimis
& naturalibus, & ille, cui minus relictum est. Idem probatur
in §. & quoniam autem varię, in auth. quibus mod. na. effi. sui.
Cum ergo de iure antiquo filius legitimatus non possit plus
consequi de bonis paternis, quam vnus ex filijs legitimis & na-
turalibus, statutum, de quo supra excludens filias feminas pro
pter filios masculos, non comprehendet filium legitimatum,
quem iura prohibent plus cõsequi de bonis patris, quam vnus
ex filijs legitimis. Cum ita sit ꝙ statutum recipit interpreta-
tionem passiuam a iure communi, l. 2. C. de noxa. Bart. in l. 1. §.
lex Falcidia. ff. ad l. Fal. Contrariam tamen opinionem tenent
plures solemnes doc. & in primis hanc opinionem tenet Paul.
de Cast. sibi contrarius in d. l. cum acutissimi. C. de fideicom.
Hanc etiam tenet Do. Anto. in c. tanta, per illum text. qui filij
sint legi. & repeti. c. per venerabilem in 17. col. versic. nunc vlti
mo videamus, extra. qui fil. sint legitimi. Idẽ etiam tenuit Ra-
pha. Fulg. in cons. 62. incipiente, stante statuto ciuitatis Vero-
næ, D. Benedic. de Plum. in d. disputatione incip. statuto Pisa-
no. in decisione 4. dubij, cũ modificatione tamen, de qua infra
fiet mentio. Et secundum istam opinionẽ reperio fuisse con-
sultum per solemnes docto. & ita consuluit eximius doc. Do.
Francisc. Cur. in consil. 13. cuius consilio se subscripserunt il-
lustres doc. d. Bartho. Soci. & Do. Vincent. Paleo. ambo præce-
ptores mei obseruantissimi. Idem etiam consuluit in cons. 73.
incipiente. super memorata facti narratione, in 5. char. versic.
transeamus modo, & ibi dicit quod ita iudicauit præstantissi-
mus doc. Dom. Ioannes de Besut. doctor Mediolanensis præ-
stantissimus. Idem etiam tenet Ludouic. Roman. in d. l. si quis
pro emptore, in 13. colum. ff. de vsucap. vbi dicit se ita consul-
uisse cum pluribus celeberrimis doc. Ioannes de Imol. & Ra-
pha. Cuma. in l. si ita quis, §. fin. ff. de leg. 2. & sicut videtis, ista
opinio est suffulta authoritate plurium doctorum, qui re & fa
ma celeberrima habentur. Et pro ista opinione plures rationes
adducuntur quę tamen parum stringunt, cum sint fundatæ in
authoritatibus docto. præfatum per D. Francisc. Cur. Capia-
mus ergo rationes vrgentes. Primo pro hac opinione adduci-
157 tur. † Nam verba prolata in qualibet dispositione, in dubio in-
telligenda sunt naturaliter, non autem ciuiliter. l. fin. C. de his,
qui vend. ætat. impetra. l. fideicommissum, ff. de condit. & de-
monstrat. l. ex ea parte, §. insulam. ff. de verbo. oblig. Ideo dicit
Bald. in d. l. fin. quod ad emphyteusim concessam alicui pro se
& filijs non admittentur filij legitimati. Simile est, quod ponit
Petrus de Ancha. in repeti. cap. canonum statuta, colum. 51. de
constitu. vbi dicit Bald. consuluisse in hac quæst. Testator man
dauit quod post mortem hæredis eius bona perueniãt ad duos
maiores de familia sua, quomodo, & qui dicentur maiores, an
respectu sciẽtiæ vel dignitatis, an respectu ætatis, decidit quod
verbum maiores intelligendum erit de maioribus respectu
ætatis, quia verba naturaliter sunt intelligenda, dicta l. fi. Cum
ergo filius legitimatus non sit legitimus ab origine naturę, sed
ciuiliter mediante legitimatione facta per Principem, non
158 comprehendetur in statuto, de quo supra. Solutio. Cum † per
legitimationem filius dicatur restitui naturæ, & antiquæ in-
genuitati, vt dicit text. in §. si quis ergo non habens, in authen.
quibus modis natu. effi. sui. dicere possumus quod ratione hu-
ius fictionis translatiue de tempore ad tempus filius legitima-
tus dicatur legitimus naturaliter, non autem ciuiliter, cum fi-
ctio operetur eundem effectum in casu ficto, quem veritas in
casu vero l. filio quem pater, ff. de liber. & posthum. vbi Barto.
cap. ex parte. & ca. cum dilectus, de cleri. non residen. Hinc est
quod mentio facta de filio a testatore, verificatur etiam in fi-
lio legitimato, secundum Dominum Ioannem Andream in
rubri. de successione ab intesta. in addi. ad Spec. cum suis con-
cordantibus, de quibus per Dominum Alexandrum in l. gene-
raliter

galiter. in §. cum autem. C. de institu. & subst. sub condi. fac. &
latissime in cons. 2. & in cons. 25. in cons. 57. in primo libro. &
in cõsil. 77. incip. visis codicillis. lib. 2. & tamen verba testatoris
etiam naturaliter interpretãtur, non autem ciuiliter l. Statius
§. Cornelio Fęlici. ff. de iure fis. & l. fideicõmissum. ff. de condi.
& demon. Secundo sic arguitur, premittendo quod legitima-
tio dicitur quædam restitutio, quæ fit a principe prioribus na-
talibus. §. si quis ergo. in auth. quibus mod. nat. effi. sui tunc sic,
restitutio principis & postliminium æquiparantur. l. si quis fi-
lio exhæredato. §. quatenus. ff. de iniust. rup. irritoque testa. Sed
ius postliminij consistit in fictione. l. retro. & l. postliminium.
ff. de cap. & postliminio reuer. ergo & eodẽ modo legitimatio
consistit in fictione, quo stante prædictum statutũ, cum sit cor-
rectorium iuris communis, non verificabitur in hoc casu ficto
l. 3. §. hæc verba. ff. de nego. gest. Bartol. in l. fina. C. vnde vi. & in
l. si quis maior. C. de transac. & in l. 1. §. hoc interdictum. ff. de
solutio. Corroboratur ex eo quod voluit Ange. in l. iubemus.
C. ad senatuscons. Treb. vbi voluit quod priuilegium illius le-
gis concessum filio nõ competit filio legitimato. Sequitur do.
Alexand. in l. ex facto. §. si quis rogatus col. 8. infra ad Trebel.
Solutio. Huic fundamento dupliciter potest responderi. & pri
159 mo † quod licet legitimatio ipsa consistat in fictione, effectus
tamen ab ea productus consistit in veritate, & sic filius natura-
lis, qui efficitur legitimus, virtute dictæ legitimationis vere, nõ
autem ficte dicitur legitimus, prout voluit Bart. in l. si quis pro
emptore. ff. de. vsucap. in col. 14. Ista solutio probatur optimo
simili. nam constitutum est actus fictus. l. quod meo. in princ.
ff. de acqui. pos. & tamen ex eo acquiritur vera & propria pos-
sessio. l. certe. §. 1. ff. de præcar. Bar. in l. ab emptione. ff. de pac. &
in d. l. si quis pro emptore. colum. 18. Vel aliter & secundo re-
spondetur quod pręmissum statutum dicitur fauorabile, cum
principaliter emanauerit fauore filiorum. l. qui exceptionem.
in princip. ff. de condictione indebi. & no. docto. in l. 2. C. de in
ius vocando. ergo extenditur ad casum fictum, licet loquatur
in casu vero. Istam solutionem elicio ex dictis Bart. in l. libero-
160 rum. in 10. colum. ff. de verborũ significatione. vbi dicit, † stan-
te statuto quod fęminę non succedant extantibus masculis, ne
pos ex filio præmortuo excludet filiam fęminam, quia licet ve
re sit in secundo gradu, fictę tamen censetur esse in primo gra
du. cum subrogetur in loco patris præmortui. §. cum filius. In-
stitut. de hæred. quæ ab intest. defer. Tertio adducitur tex. in l.
1. §. si quis filium in fi. inf. si tab. testa. nul. extra. vbi dicit quod si
filius emancipatus adoptetur a patre, & sic iterum subijciatur
iugo patrię potestatis attamen non nocebit iuri nepotis sibi cõ
petenti virtute tit. ff. de coniungen. cum emanci. lib. & tamen
per talem adoptionem filius dicitur restitui pristinę naturę. l. si
is quem pater. ff. de lib. & posth. Sic dicamus in casu nostro, in
quo filius legitimatus, licet dicatur restitui pristinę naturæ &
antiquæ ingenuitati, attamen non debebit obesse filiæ in hęre-
ditate patris, quo minus ab intestato ei pariter succedat cum fi-
lio legitimato. Et licet multi Moder. illum text. sibi ascripse-
runt, & etiam Lud. Roma. in d. l. si quis pro emptore, tamen il-
lum text. primitus ad hoc ponderauit Benedi. de Plumb. in d.
disputatione in 4. dub. & nullus est qui respõdeat ad illum tex.
Ego autem puto illum tex. non obstare, & ad illum respondeo
quod loquitur in adoptione seu arrogatione, quę licet fieri de
beant authoritate principis, cum fiat de illo, qui erat sui iuris.
§. 1. Insti. de adop. iudicatur tamen actus & dispositio hominis
priuati, non autem ipsius principis. Sed legitimatio censetur di
spositio principis legitimantis. Ista est doctrina Bart. cum quo
transeunt ibi doct. in §. forsan. inf. eo. Tũc sic legitimatio, cum
sit actus principis, magis operatur quo ad præiudiciũ alterius,
quam dispositio hominis priuati. Probatur istud per tex. in l. ēt
in princ. iuncta. l. Paulus. §. patroni filio. ff. de bonis liber. vbi per
ista verba prolata a principe, concedo liberto liberam testandi
facultatem, censetur libertus consecutus facultatem preterẽu-
di ipsum patronum, cui competit legitima in bonis liberti,
quod secus est, si talia verba fuerint prolata ab homine priua-
to. Probatur etiam ista solutio per tex. quem puto esse sic intel-
ligendum in l. 1. §. si quis filium. inf. de bono. possess. contra tab.
161 † vbi filius deportatus restitutus a principe excludit sequentem
in gradu, quemadmodum cum exclusisset ante deportationẽ,
quia restitutio illa est actus principis, qui efficacius operatur
quo ad præiudicãdum nepoti, cui medio tempore ius fuit ac-
quisitum. Cum ergo naturalis filius fiat legitimus ex actu prin
cipis, vel ab eo habentis potestatem, admittetur ad successionẽ
patris virtute dicti statuti exclusa filia femina & ista est pulchra
declaratio ad prædicta iura & vera, ni fallor, super qua tamen
cogitabitis. Quarto sic arguitur, Dispositio alicuius non trahi-
tur ad ea, de quibus non fuit cogitatum. l. cum Aquiliana. ff. de
transac. l. mater decedens. ff. de inoff. testa. circa medium. Sed
princeps, a quo facta fuit legitimatio, non præsumitur cogi-
tasse de dicto statuto, quia cum illud non sit facti, præsumitur
de eo non habuisse notitiam. cap. 1. de constitu. lib. 6. Item &c.

Solutio, cum princeps legitimando voluerit filium legitima-
tum habere eas successiones, quas habent hi, qui ab initio sunt
legitimi. §. reliqui. in authẽ. quibus mo. na. effi. sui. & ex forma
dicti statuti filius masculus filiæ feminæ pręferatur, idem vide-
tur voluisse ipse princeps in filio legitimato, & licet in specie
non cogitauerit de dicto statuto, in genere tamen videtur co-
162 gitasse, quod sufficit. l. qui iure militari. ff. de milit. testa. † Præ-
terea, priuilegia principum potius recipiunt interpretationem
passiuam a iure statutario seu consuetudinario quàm a iure cõ
muni. c. quod dilectio. de cõsan. & affi. Ideo dicit Pet. de Anch.
in reper. c. canonum statuta. de consti. in 14. q. princ. quod si te-
stator instituat filiam in eo, quod sibi de iure debetur, illa ver-
ba intelligentur de iure municipali, non autem de iure cõmu-
ni. Itaque si statutum deferat filiæ quartam partem bonorum
patris, extante fratre illam quartam consequetur, non autem
dimidiam. Et sic reprobat Bal. tenentem contrarium. in l. qui-
cunque in 4. col. C. de ser. fugi. Faciunt no. per Abb. in rubr. de
consuet. Cum ergo ex forma statuti filius legitimus præferat
filiæ fęminæ, priuilegium legitimationis, per quam filius con-
sequitur ius succedendi in bonis patris, quod habent hi, qui ab
initio sunt legitimi, interpretabitur fm præmissum statutum,
videlicet vt in totum succedat, exclusa filia fęmina, cum idem
ius competat filio legitimo & naturali. Facit tex. in ratione sui
in l. si quis filiũ. §. pen. ff. de acquir. hær. Quinto arguitur de tex.
163 in c. tanta. qui filij sint legiti. vbi dicitur † ꝙ filii etiam legitima-
ti per subsequens matrimonium, habentur pro legitimis, ergo
proprie non dicuntur legitimi, sed improprie. l. qui fundum. §.
tutor. ff. de vsucap. pro emptore. & illum tex. ibi notat. D. Ant.
Sed in statutis, quæ sunt correctoria iuris cõmunis, verba pro-
prie sunt intelligenda. l. 1. §. is, qui nauem. ff. de exercit. l. nõ ali-
ter. ff. de lega. 3. cum vulgaribus. Solutio. Ille text. non obstat,
coniungendo ipsum cum tex. in d. §. reliqui. & cum verbis, Ru
bricæ, quæ dicit, quibus modis natu. effic. legit. Nam ista verba,
habeantur, & sint, seu efficiantur, important veritatem, non au
tem fictionem. l. 1. ff. quod quisque iur. in alterum statut. notat
Bald. in procem. Digestorum. In quarta col. Validum enim est
argumentum a coniunctione duarum legum. §. ille casus. inf.
eodem. Preterea quod aliquis sit legitimus, vel non est iuris.
Ideo lex potest facere filium non legitimum, non secundum
fictionem, sed secundum ipsam puram veritatem. Doctrina
est Bart. in l. si quis pro emptore. colu. 14. ff. de vsucapio. Cum
ergo princeps, qui est lex animata in terris, possit facere filium
legitimum secundum veritatem, nõ est pręsumendum quod
voluerit recurrere ad fictionem, quę est quoddam remedium
subsidiarium, vt not. in d. l. si quis pro emptore, & ibi plene di-
ximus. Vel aliter potest responderi, quod licet filius legitima-
tus improprie sit legitimus, nihilominus comprehendetur in
pręmisso statuto, eo quia dictum statutum principaliter est fa-
uorabile, vt dictum est, & licet sit iuris communis correcto-
rium, attamen extendi debet ad casum improprium. Istam so
lutionem elicio ex dictis. Bald. Pau. de Castr. & Moder. in l. qui
se patris. C. vnde lib. vbi dicunt quod statutum de compromis-
sis faciendis inter agnatos, cum sit fauorabile, quia emanauit
fauore litium dirimendarum, comprehendit etiam emancipa
tos, licet improprie sint agnati. l. meminimus. C. de legit. hęre-
164 dibus. † Sexto sic arguitur, Is proprie dicitur filius, qui natus
est ex viro & vxore. l. filium diffinimus. ff. de his, qui sunt sui
vel alieni iur. Tunc sic in dispositione stricte interpretanda
verba, quę possunt capi proprie & improprie, capiuntur pro-
prie, & in stricta significatione. cap. Rodulphus. de rescript. &
ibi Abbas notat. l. quod si nepotes. ff. de testamen. tutel. Ma-
thesil. in suis nota. char. penult. Statutum ergo prędictum ex-
cludens fęminas extantibus masculis, cum sit stricte interpre-
tandum, quia iuris communis correctorium, non verificatur
in filio legitimato, qui improprie dicitur filius, cum non sit na
tus ex viro & vxore. Solutio. Dupliciter potest intelligi re-
sponderi huic argumento, & primo negando quod filius legi-
timatus non dicatur proprie filius, quia hoc nomen filius, est
inuentum a natura. l. tutelas. ff. de capit. diminutio. quę quidẽ
omnibus est communis. l. hos accusare. §. omnibus. ff. de accu-
satio. Nec obstat text. in dicta l. filium diffinimus. quia ibi Iu-
risconsultus dicit illum esse verum filium, qui natus est ex viro
& vxore, & non alium, quo ad effectum patrię potestatis, cum
illegitimus non sit constitutus in patria potestate. §. fin. Instit.
de nupt. Ista solutio suadetur ex legibus pręcedentibus. argu.
regulę traditę in l. si seruus plurium. §. fi. ff. de leg. 1. & in l. hęre-
des palam. § sed si notã. sup. de testamentis Vel aliter & secun
165 do, respondetur † quod licet filius legitimatus non proprie di-
catur filius, tamen comprehendetur in hoc statuto, quia regu-
la est quod quando duo sic se habent, quod vnum venit appel-
latione alterius largo sumpto vocabulo, & eadem ratio est in
vtroque. tũc fit extensio de casu proprio ad casum impropriũ,
l. filium habeo. ff. ad Macedo. gl. in clem. 1. in verbo, eligatur. de
elect. glo. in auth. minoris debitor. C. qui da. tuto. poss. Sed ea-
dem ratio

dem ratio est in filio legitimato, quæ est in filio legitimo, quia
& per ipsum cõseruatur ius agnationis & familię, propter quã
emanauit dictum statutum l. 1. §. penul. sup. de ven. inspic. cum
suis concordantibus. igitur ad istum casum fiet extensio. Septi-
mo adducitur tex. in §. generaliter. in auth. qui. mo. natu. effic.
sui. in verbo, siue per aliam quamlibet machinationem, & sic
ibi legitimatio appellatur quędam machinatio seu fictio, ergo
prædictum statutum non comprehendet istum casum fictum
l. 3. §. hęc verba ff. de neg. gest. cum alijs superius adductis. Huic
argumento solutio patet ex his quæ dixi sup. in solutione secũ
166 di argumenti. Octauo arguitur sic. † Filius legitimatus & ado-
ptiuus æquiparantur l. cum in adoptiuis. in fine. C. de adopt. no.
glo. in l. prima. in fi. ff. ad Municip. & in l. filios. C. de municipa.
& origina. libro decimo. Tunc sic, appellatione filij facta a te-
statore non cõprehenditur filius adoptatus l. fideicommissum.
inf. de condi. & demonst. l. si ita quis §. is, cui ff. de legat. 2. Facit
text. in l. secunda. §. legitimos. sup. de excusatione tutorum, &
per consequens non comprehendetur filius legitimatus. ergo
eodem modo in dispensatione statuti appellatione filij non cõ
prehendetur filius legitimatus. Et facit quod voluit Paulus de
Castr. cons. 69. incipien. super eo quod quæritur, vbi dicit quod
statutum loquens de compromisso faciendo inter consangui-
neos, non extenditur ad legitimatos. Solutio, licet appellatio-
ne filij facta a testatore vel a statuto non comprehendatur fi-
lius adoptiuus, comprehendetur tamen filius legitimatus, in
quo concurrunt iura naturalia & ciuilia. Cum fortior sit legiti-
matio quam adoptio. Ideo non procedit argumentum de vno
ad aliud, secundum Baldum in l. si te parens. C. de suis & legi-
ti. Præterea secundum Ioannem Andr. in titu. de succes. ab in-
testa. ad fi. in addi. ad Spec. Ideo in casu l. fideicommissum ad-
optiuus filius non excludit substitutum, quia lex hoc introdu-
xit propter suspitionem, & fraudem, quæ facile posset fieri, cũ
vnusquisque per adoptionem vno eodemque momento pos-
sit fieri filius, & eodem momento per emancipationem possit
fieri extraneus. Et istud est ꝙ proprie voluit Iuriscõsultus in d.
l. fideicommissum. dum dicit, adoptionis commento substitu-
tus non excluditur. Nono sic arguitur. Bonum est argumen-
tum de consuetudine ad statutum l. de quibus ff. de legi. Tunc
sic. consuetudo loquens de filijs non extenditur ad legitimatos
c. naturales, in tit. si de feu. fu. contro. in vsi. feu. ergo nec prædi-
ctũ statutum excludens fęminas extantibus filius masculis, ex-
167 tenditur ad filium legitimatum. Sol. Dicite † quod illud fuit sta
tutum specialiter in feudo. Et ratio specialitatis poterit esse, ne
fieret pręiudicium domino, qui cõcesserat vasallo feudum pro
se & descendentibus suis, in qua concessione non comprehen
debatur filius naturalis. Ideo si naturalis filius postea legitima-
tus succederet in feudo, fieret præiudiciũ dño in iure antea ac-
quisito. Et ita respondet do. Alex. in cons. 2. in 8. col. & in 2. lib.
Sed in casu nostro cum legitimatio facta fuerit viuente patre,
nullum præiudiciũ infertur ipsi filiæ, licet excludatur per filiũ
legitimatum, cũ viuẽte patre nullũ ius habeat in bonis pr̃nis l. 1.
§. si impuberes ff. de colla. bo. Facit glos. magna in l. 1. C. de in-
offi. dona. quæ vult quod pater potest etiã bona in mare proij-
cere, præiudicando filius. Igitur diuersi sunt termini, ex quibus
vera non fit illatio. l. inter stipulantem. §. sacrã. ff. de verb. oblig.
Decimo & vltimo arguitur. Ex diuersitate nominis inducitur
differentia effectus l. si idem C. de iure codi. Sed verus filius ap
pellatur legitimus. iste autem appellatur legitimatus, vt no. gl.
Insti. de adoptio. in princ. & in l. Titia legitimę ff. de statu hom.
ergo legitimatus non proprie dicitur filius. Huic argumento
solutio patet ex his, quæ dixi in solutione præcedentium argu-
mentorum. Nonnullis alijs modis pro hac parte arguit Bene-
di. de Plumbi. in dicta disputatione, de qua supra feci mentio-
nem. Sed ad omnia eius argumenta potestis colligere respon-
sionem ex solutionibus prædictis. Ideo aliter non insisto. Sub-
latis itaque argumentis, quæ adduci possunt hinc inde, habetis
articulum disputabilem ad vtranque partem. Quid tenendum
in practica. Breuiter resoluendo hanc difficultatem plures ca-
168 sus possunt considerari. † Primus casus est, quando statutum di
ceret quod extantibus filijs legitime natis, filia fęmina nõ pos-
set succedere, & isto casu filius legitimatus non excluderet fi-
liam fæminam, eo quia statutum videtur inspexisse per prædi-
cta verba legitimationem originariam, quæ non reperitur in
hoc legitimato, ideo non comprehendetur in prędicto statuto
Ista conclusio est de mente domini Bñ. de Plumb. in dicta di
sputatione, in sol. quarti dubij. Comprobatur hęc cõclusio Nã
licet cõiter concludatur ꝙ filius legitimus substitutũ excludat,
attamen si dictũ fuerit ꝙ substitutus admittatur, si hęres dece-
serit sine filijs ex eo legitime natis, tunc substitutus non exclu-
detur per filiũ legitimatũ, sm Ang. in disputatione incipiente,
nobilis quidam gñc d. Anto. de But. in c. per venerabilẽ, col. 17.
extra, qui fil. sint legitimi. Ale. in l. gñaliter §. cũ autem C. de in-
sti. & substi. do. And. Barba. in repeti. l. cũ acutissimi. C. de fidei-
com. char. pen. vers. & circa hæc ante oĩa do hãc breuẽ disputa-
169 tionem. † Secundus casus est, quando filius fuit legitimatus per
sequens matrimonium, & isto casu indubitanter concludo ꝙ
in eo verificabitur dispositio dicti statuti, & ita tenent do. Ant.
in d. c. per venerabilem col. 18. d. Abb. in c. tanta. in 3. no. qui filij
sint legi. vbi dicit quod ita communiter tenent doctores. Idem
firmant dominus Ant. & Io. de Imo. in c. innotuit. extra, de ele.
licet idem dom. Ant. in c. tanta. per illum text. in hac limitatio-
ne teneat contrarium, & male. Et ratio est, quiã prædicta legiti-
matio est plenior & efficacior quacunque alia specie legitima
tionis. prout no. Bal. in l. 1. C. de inoffi. dona. Hinc est quod legi-
timatus per sequens matrimonium abstergit omnem maculã
præcedentem. gl. est in c. innotuit. in verbo, coniugata. de elec.
Hinc est quod etiam taliter legitimati admittuntur ad emphy-
teusim ecclesiasticam, ad quam alij legitimati non admittun-
tur. Ita tenet Pet. de Anch. in consil. 140. incip. ex tenore priui-
legij apostolici. Ioann. de Imol. in l. quod dicitur. in pe. col. ff. de
verbor. obliga. Admittuntur etiam ad successionem feudi, se-
cundum Bart. in d. c. naturales. Io. And. Host. & alij in ca. lator.
extra, qui fil. sint legit. Moderni in l. generaliter. in §. cum autẽ.
C. de instit. & substit. & ita tenendum est quicquid dicat Ludo.
Rom. qui in hoc tenet contrarium in d. l. si quis pro emptore.
170 in 13. colum. † Tertius casus est, quando vitium illegitimitatis
causatur ex impedimento iuris diuini vel canonici, vt quia quis
ex adulterio aut incæstu suscepit filium, & isto casu per legiti-
mationem non efficitur filius vere legitimus, sed ficte. Ideo nõ
comprehenditur in dicto statuto. Ita determinat dominus Be-
ned. de Plumbi. in dicta disputatione. in 4. dubio. sequitur Alex.
in dicto consil. 2. in fi. colum. 8. in 1. lib. & in consil. 87. incip. vi-
sis codicillis. Et istum casum late prosequitur dom. Franciscus
Cur. in dicto consi. 73. in tertia dubitatione. Confirmatur, nam
quando legitimatio facta fuit de illo, qui natus fuit ex illis, inter
quos non poterat esse matrimonium. lege diuina prohibente,
non est proprie legitimatio, nec restitutio natalium, sed dicitur
quædam dispensatio, quia cũ non potuerit a principio esse veri
tas matrimonij, nec imago potest fingi l. 1. C. de lati. liber. toll.
Ista est doctrina Pau. de Castr. in cons. 221. incip. super puncto
ista. col. 3. vbi dicit ita fuisse consultũ per collegiũ Bonoñ. in ar-
dua quæstione, in qua Bal. & Petrus eius frater etiam consulue
171 rant. † Quartus casus, qñ quis fuit legitimatus simpliciter, quo
casu soli patri agnascitur, & illi succedit, non autem alijs agna-
tis patris l. communionum. in prin. C. de natura. lib. vbi Bart. &
Bal. notant Sal. in auth. item si quis C. eod. tit. Io. Andr. in tit. de
succes. ab intest. §. 1. ver. ex facto. d. Abb. in cons. 87. incip. in quę
stione, quæ vertitur inter Iul. in 2. col. Bal. in l. cum in adoptiuis
C. de adopt. Ideo tunc non comprehendetur in hoc statuto, cũ
non consequatur simpliciter & omni respectu ius agnationis,
pp quam emanauit ipsum statutum l. 1. §. pen. ff. de ven. inspic.
172 cum alijs superius adductis. † Quintus casus est, qñ facta fuit le-
gitimatio de filio illegitimo, nec fuit expressum legitimanti ꝙ
pater habebat filios aut filios superstites, quia vitiabitur legiti-
matio tãꝗ surreptitia ob hãc taciturnitatẽ, & sic prædictus legi-
timatus non oberit filiæ fęminę in successione patris. Istud fir-
mat Iac. de Beluis. in §. qm̃. in auth. qui. mo. na. effi. sui. d. Ant. in
c. per venerabilẽ. circa medium. extra, qui filij sint legit. Pau. de
Cast. in consil. 224. incip. super eo. in pen. col. vbi inquit quod li
cet in legitimatione, quæ fit de filio illegitimo, nõ requirat cõ-
sensus agnatorum, quibus põt quis auferre hæreditatem suam
instituendo extraneos, attamen requirit ꝙ fiat de illis mẽtio vt
censeatur voluisse legitimatis illis pręiudicare, cum facilius cõ-
cedi soleat legitimatio, qñ nõ sunt agnati, quã in casu in quo ex
tant agnati. Et idem tenet Alex. in consil. 67. incip. consideratis
his. in pe. col. lib. 1. & in consi. 60. incip. visa legitimatione. in vlt.
col. lib. 2. Posset ergo dici quod in casu præmisso filia in totum
succedit patri, legitimato pęnitus excluso, cum inualida sit legi
timatio, & pro nõ facta habeatur, ar. l. quoties. ff. q satis. cog. &
l. non putauit §. non quæuis. ff. de bono. possessio. contra tabul.
173 † Sextus & vltimus casus est, quando illegitimus fuit habilita-
tus ad certos actus, & non quo ad omnes, vtputa ad successio-
nes parentũ. publica officia, dignitates, honores, & huiusmodi
hoc. n. casu non habebit locũ dictũ statutũ, quia ista nõ est pro-
prie legitimatio, sed dr̃ quędam dispensatio, quæ est odiosa, &
est restringẽda c. 1. & 2. de fil. presby. li. 5. Et istam doctrinam tra
dit Pet. de Anch. in cons. 222. inci. ex tenore priuilegij apostoli
ci. in primis verbis D. Anton. in d. c. per venerabilem, in 8. char.
vers. nunc videamus aliqua de effectu legitimationis. Do. Ant.
de Rosel. in trac. legit. in rub. de causa finali, & de effectu legit.
Cum ergo in casu præmisso non proprie dicatur legitimatio,
nec etiam proprie dicatur filius legitimatus, & per consequens
nõ habebit locũ prędictũ statutũ, in quo verba proprie sunt in-
telligenda, iuribus superius alleg. Et ex istis habetis hanc diffi-
174 cultatem plene, & perfecte absolutam. † Secundo principali-
ter quæro. An comes Palatinus habens a principe potestatem
legitimandi, filios proprios legitimare possit. Bal. in l. si consul.
in 4. q. ff. de adopt. Determinat ꝙ sic, & multo magis, sm eum,
poterit

poterit legitimare filium fratris vel alterius coniuncti. Et hanc decisionẽ sequitur Ioan. de Ana. in cons. 29. incip. visa imperiali & apostolica legitimandi potestate. Idem etiã no. do. Abb. in cap. per venerabilem. in 3. col. qui fil. sint legi. vbi dicit quod princeps potest cum filijs proprijs dispensare, sicut cũ alijs subiectis, non tanquam pater cum filijs, sed tanquam princeps cũ subiectis. Ex quo infert quod diuersę qualitates in eodem homine concurrere possunt, quę faciunt vt sustineat vices plurimorum. Pro qua illatione faciunt no. per Ioan. An. & alios in c. cum olim. de sen. & re iud. Sed contra istam decisionem sic potest argui, Nam in legitimatione requiritur causę cognitio arg. l. si pater. in fi. cum sequentibus. ff. de adop. ergo videtur ꝙ coram ipso patre fieri non possit legitimatio. Praeterea, per legitimationem, quę fit de filio, pater consequitur commodum quia filius subiicitur eius potestati, qui prius erat sui iuris. §. & generaliter. in authen. qui mod. na. effi. sui. iuncta l. 1. C. de offi. praeto. & l. filiusfa. §. secundum vulgarem. ff. de lega. 1. ergo ad commodum proprium non potest pater ipse istum actum expedire, cum nemo possit in facto proprio interponere authoritatem. cle. fi. de reb. eccle. non alie. l. 1. ff. de authori. tuto. & istã opinionem sensit gloss. in c. per venerabilem. super verbo, gratia. Sed istis non obstantibus sequor praedictam decisionem, &

175 ad primũ inquantum dictum fuit † quod legitimatio requirit causę cognitionem, negatur quod in casu proposito requiratur aliqua causę cognitio, cum fiat a patre, qui potest praeiudicare alijs venientibus ab intestato, bona sua proiiciendo in mari vel alteri illis abutendo. vt supr. dictum fuit. Et est conclusio Barto. hic, quam alii sequuntur. & Pau. de Cast. in consil. 230. incip. dubitatur primo in secunda columna. Non obstat alia ratio in contrarium adducta, quia licet filius illegitimus facta legitimatione subiiciatur patrię potestati, attamen legitimatio de eo facta principaliter respicit eius cõmodũ, cum fiat habilis ad successionem patris, a qua prius erat exclusus, fuerit etiã habilitatus ad honores & dignitates, quę erant sibi interdictę propter infamiam facti, quo laborant illegitime nati. c. si gens Anglorum. 56. distinc. l. fi. in fi. C. de natur. lib. Azo in Sũma C. ex quib. cau. infa. irrogat. Bal. in l. generaliter. §. cum autem. C. de inst. & substi. Cy. Bald. & moderni in l. fratres. C. de inoffi. test. Ludo. Ro. in l. admonendi. ff. de iureiur. vbi dicit quod illegitimus non est testis omni exceptione maior, ideo probanti per talẽ testem non defertur iurm in supplementum probationis. Commodum ergo patrię potestatis, quod pater consequitur ob legitimationem factam de filio, venit in quandã consequẽtiã, ideo nõ prohibebitur in facto proprio interponere authoritatem. l. 1. in fi. ꝑ rẽ. ff. de auth. tut. Fateor tamen quod in casibus in quibus requiritur citatio & consensus eorum, qui possint lędi, prout est qñ substitutus excluderetur, tunc pater filiũ proprium legitimare nõ posset. Item non potest legitimare filios, quos suscepit post obtentum priuilegium legitimandi, ne detur materia delinquendi. Et ita tenet Pet. de Ancha. in cõs. 321. incip. primum dubium. in fine. cuius opinio in casu praemisso placet. † Tertio quaeritur. An legitimatus ab Imperatore aut ab habente ab eo potestatem censetur legitimatus quo ad spiritualia, ita quod possit promoueri ad ordines. Breuiter concludo quod non. glo. est in c. lege. 10 dist. & in c. si officia. 54. dist. Bart. in authent. ex complexu. C. de incest. nup. Idem sensit Ioan. An. in d. c. per venerabilem. & expresse ibi. d. Abb. col. 6. glo. in c. peruenit. 101. dist. & Bart. in l. qua in prouincia §. fi. ff. de ritu. nup. Bald. in l. eam quam. ver. quaero. C. de fideicõ. Archidia. in c. quid est. 35. q. 9. Econtra, legitimatus a Romano Pontifice quo ad spiritualia, nõ censeatur legitimatus quo ad tpalia, nisi in terris subiectis ipsi Pontifici quo ad temporalem iurisdictionem. Ita communiter cõcluditur in d. c. per venerabilem. vbi Abb. in 5. col. dicit quod ista opinio seruatur in practica, quia de facto videmus quod legitimati quo ad ordines non admittuntur ad successionem parentum vna cum alijs legitimis, & consuetudo est optima legum interpres. c. cum dilectus. de cõsuetudine. l. si de interpretatione. ff. de leg. Et hãc opi. etiam sequitur Rapha. Fulg. in consil. 72. incip. praesupposita bulla apostolica. in 2. dubio. † Quarto quaeritur. Nunquid Imperator possit legitimare in terris subiectis ecclesię quo ad tẽporalem iurisdictionem, & ecõtra summus Pontifex in terris subiectis Imperatori. Ista quaestio trita est vulgata, & in varijs locis tangi solet, in qua conclusione procedendo aliqui casus possunt considerari. Primus casus est, quando legitimatio fiat post mortem patris, & sic non fiat ad patris instantiam, & isto casu sine dubio Imperator nec ab eo habens potestatem legitimandi legitimare poterunt aliquem non subditum in terris subiectis ecclesię. Ita concludit Bald. in proce. Cod. in fi. Pau. de Castr. in consil. 230. incip. dubitatur primo. Et in istis terminis procedat opinio Iacob. But. in l. 1. C. de iur. aur. ann. & quod voluit Inno. Hostien. & Ioan. An. & do. Anto. & Abb. in c. per venerabilem. qui fil. sint legit. & quod voluit Bald. in d. l. 1. C. de iur. aure. ann. & in l. eam, quam in 8. colũ. C. de fidei. Alexand. in consil. 67. in penul. col. lib. 1. in quibus locis concludunt praefati doctores simpliciter quod Imperator nõ poterit legitimare non subditũ in terris subiectis ecclesiae. Secundus casus est, quando legitimatio fit viuente patre, & ad petitionem ipsius patris, & hoc casu fieri possit legitimatio per Imperatorem, aut ab eo potestatem legitimãdi habente in terris subiectis ecclesiae, quia ex hac legitimatione nulli infertur praeiudicium, cum potuerit pater sua bona in mare proiicere, & nullus eo viuente ius in eius bonis habuerit. l. 1. §. si impuberi. ff. de colla. bon. & cum nullus isto casu sit citandus iuxta ea, quae supra dicta sunt post Barto. & legitimare est voluntarię iurisdictionis, quę potuit prorogari de loco ad locum, & de persona ad personam. Et ita cõcludit Bal. in prooemio Cod. in fine. Pau. de Ca. in d. consil. 230. in 2. col. Ang. pulchre in consil. 31. incip. pro decisione primi dubij. vbi dicit quod si pater habeat filium aut filios legitimos, non potest diminuere legitimam isto casu propter legitimatum. arg. l. nec ei. §. praeterea. ff. de adop. & sic cum isto casu legitimatio requirat causae cognitionẽ, non potest fieri in terris subiectis ecclesię. Sed contrarium in hoc etiam casu tenuit. Pet. de Anch. in consil. 321. incip. primum dubium non est nouum, eo quia territorium ecclesię in temporalibus est distinctum & diuisum a territorio imperij d. c. per venerabilem.

178 & † nemo potest extra territorium iurisdictionem exercere. c. vt animarum de consti. in 6. l. fi. ff. de iurisd. omnium iu. Adducit etiam tex. in cle. Romani. in §. porro. de iureiuran. in verbo. nec quamcunq; iurisdictionem. iuncta. l. balista. ff. de ad senatuscõ. Tre. Item & quia per legitimationem infertur praeiudicium venientibus ab intestato. Huic etiam opinioni inhęret do. Abb. in d. c. per venerabilem. col. 7. per illum text. Item quia legitimare est quid arduum, & censetur reseruatũ principi in signũ priuilegij specialis. §. illud. in authẽ. quib. mo. nat. effi. sui. Ideo non potest subiectus cõsentiendo legitimationi hanc potestatem in alium trãsferre. Praeterea legitimatio dicitur iurisdictionis voluntarię eo respectu, quia non potest expediri nisi cõsentiente eo qui legitimatur. §. generaliter. in auth. quib. mo. natu. effi. sui. alio tamen respectu, ista potestas seu iurisdictio non est pure voluntaria inquantũ excludit agnatos non consentientes, qui alias legitimanti intestato defuncto fuerint successuri, & ista opinio videtur verior. pro qua etiam viget text. in c. per venerabilẽ. inducendo eũ, prout induxit dominus Abb. Prior

179 tamen opinio videtur esse magis cõmuniter approbata. † Sciẽdum tñ est ꝙ cũ isto casu fiat prorogatio de loco ad locũ non solũ de persona, ad personã non sufficit in ista ꝓrogatione tacitus consensus partium, sed esset opus expresso consensu. Casus est notabilis in c. statutum. in 6. in nullo. de rescript. in 6. quem ad hoc ponderat Ang. in consil. 58. incip. visis & inspectis omnibus. col. 4. vbi dicit illum tex. non esse ponderatum a doctoribus. Tertius casus est, quãdo legitimatur in terris ecclesię subiectis Imperatori, & isto casu valeat legitimatio considerata persona, quae legitimanda est, in quam Imperator habet iurisdictionem, licet locus, in quo fit legitimatio, non sit ei subiectus. Ita tenet Angel. in d. consil. 301. in 3. col. Quartus & vltimus casus est, quando Imperator legitimat filium sacerdotis in loco sibi subdito, & hoc casu valeat legitimatio per eum facta de dicto filio, qui est laicus, licet eius pater sit clericus, quia legitimatio est actus principis, non patris, vt no. Barto. in §. forsan. infra eo. Ideo satis est quod legitimatus sit laicus, in quem princeps confert beneficium legitimationis. Et ita tenet Soc. in dicto §. forsan. in vltimis verbis. Licet Dominic. de sancto Geminia. in cap. fina. §. 1. de iudic. lib. 6. teneat contrarium, adducens decisionem Rotae, decisiõne 481. in nouis. vbi conclu-

180 dunt † quod quando pater, qui est clericus emancipat filium, emancipatio fieri debet coram iudice ecclesiastico, non seculari, ergo idem in legitimatione. Sed ad hoc fundamentum potest responderi quod legitimatio & emancipatio differunt, quia legitimatio est actus principis, sed emancipatio est actus ipsius patris. Ideo patre existente clerico requiritur superior ecclesiasticus. Et ita respondet praefatus dominus Soci. in dicto §. forsan. Sed ista conclusio habet difficultatem, quia licet emancipatio dicatur esse actus patris emancipantis, tamen respicit commodum filij, non patris. l. 1. C. de inoffic. praeto. §. 1. Institu. per quas perso. nob. acquir. Ideo potius inspici debet persona filij, in quem confertur beneficium emancipationis, quam patris. argum. tex. in l. tertia. §. primo. infra de leg. praestã. Facit. l. eum qui. §. si iniuria. ff. de iniur. Penultimõ quaeritur, fuit concessa communi facultas legitimandi, exceptis filiis comitum, ducum, & nobilium, qui dicentur in hoc casu nobiles. Videte Paulum de Castro, in l. ex facto. §. si quis rogatus. ff. ad

181 Trebellia. & in consil. 230. in quarto dubio. Vltimo quaeritur, An mater filio legitimato ad preces patris, non autem suas, succedere possit. Raphael. Fulgos. in consil. 83. incipien. Nicolaus, decidit quod non, licet alij agnati & cognati eidem succedere possint. ne ipsa honorem & commodum consequatur sua incontinentia, ex qua poenam & odiũ debuit promereri,

176

177

mereri, cum pudicitia sit mulierum pręcipuum ornamētum. l. si qua illustris. C. ad Orfici. Adducit etiam alias rationes, de quibus ibi per eum. Et ex istis cum laude Summi, & ęterni Dei finem impono huic paruę repetitioni, in qua nihil alienū a materia tacta per Bar. dictum fuit. Materiam substitutionum loco suo, dante Deo, opportune discutiemus. Finis.

REPETITIO

M. Antonij Niceti Iurisconf. Super l. Gallus ff. de lib. & posth.

SVMMARIVM.

1 *Antiquitas non est ignoranda.*
2 *Gallus quis fuerit.*
3 *Quaestiones non quotidianae sunt leuiter tractandae.*
4 *Galli intentio quae.*
5 *Vocabulis intellectis facilius res ipsas percipi.*
6 *Posthumi qui sint & vnde dicantur.*
7 *Verba iniuriosa quae.*
8 *Legitimatus continetur appellatione posthumi.*
9 *Monasterium quod quis facto testamento ingressus est continetur appellatione posthumi.*
10 *Donatio quae reuocatur per superuenientiam liberorum non reuocatur per legitimationem naturalis, nec per natiuitatem naturalis & legitimi fauore piae causae.*
12 *Filij primi gradus habent plures praerogatiuas.*
13 *Lex scripta & si dura, seruanda tamen est.*
14 *Posthumi de iure antiquo quare non poterant institui.*
15 *Posthumi alieni qui.*
16 *Intellectus ad l. pen. de leg. 1.*
17 *Intellectus ad l. posthumus de inoffi. testamento.*
18 *Posthumus qui sit successurus ab intestato notabiliter differt ab eo qui non est successurus.*
19 *Posthumi seruum quare licebat instituere, & non posthumum.*
20 *Incerta persona vtrum posset institui ante Iustinianum.*
21 *Posthumos quis possit instituere.*
22 *Ratio quare de iure ciuili, vltima voluntas non debeat pendere ex alieno arbitrio.*
23 *Posthumi indefinita appellatio quos comprehendat.*
26 *Generare de facili qui non possunt.*
27 *Mulier sexagenaria parit legitimum.*
28 *Senex decrepitus potest matrimonium contrahere.*
29 *Lex ad ea quae naturaliter, licet raro accidant accommodatur.*
30 *Alciati opinio non placet.*
31 *Posthumus an possit exhaeredari hodie. & quare olim posset. nu. 36. & an eo exhaeredato fiat lata interpretatio. nu. 24.*
32 *Exhaeredatio fauorabilis laudanda. & 35.*
33 *Incapaces ab indignis differunt.*
34 *Illegitime nati qui.*
38 *Contra legem, vel in fraudem legis facere, & in legem committere.*
39 *Actio ex verbis & ex mente legis, & actio ex mente tantum.*
40 *Impossibilitatis species quatuor, de natura nu. 41. de facto. num. 42. de iure nu. 47. ratione perplexitatis. nu. 131.*
42 *Donatio causa mortis habet mixtam naturam inter contractus, & vltimas voluntates.*
43 *Modus impossibilis quare non vitiet contractum sicut conditio.*
45 *Mortuorum spiritus an reuertantur.*
46 *Conditio si non alienauerit quando respuatur.*
47 *Actus qui peccat in materia, forma, vel consensu non tenet.*
48 *Contra bonos mores facta nullam habere vim.*
49 *Contra bonos mores quae dicantur esse facta. & 51.*
Bellum inter Christianos damnatur, & ideo ementes captos ab alio milite, vt ad duriorem redemptionis mercedem cogant delinquunt & faciūt contra bonos mores.
50 *Donatio inter virum & vxorem, an firmetur iuramento.*
Donationi inter patrem & filium lex non assistit.
52 *Finis impossibilis non inhonestus debet impleri prout est possibilis.*
53 *Morum appellatione quid veniat.*
55 *Maritus si confessus est in testamento se recepisse aliquid ab vxore, talis confessio etiam iurata praesumitur fraudulenta.*
56 *Stante statuto quę extantibus masculis filia non succedat, an pater possit cum filia pacisci vt sibi succedat.*
57 *Filij viuo patre nullum ius habent in legitima.*
58 *Intellectus ad §. fi. inst. de leg. agn. suc.*
59 *Bonorum obuentio non datur pacto.*
60 *Facultas testandi quare restringi, nec tolli possit.*
62 *Statutum prohibens vxorem testari sine consensu mariti non valet.*
63 *Statutum quod mulier non possit legare viro valet.*
64 *Captatoria institutionis materia, aliter declarata quam hactenus nemo fecerit. nu. & 69.*
65 *Religiosi non debent retrahere testatorum voluntates alias incurrunt poenas.*
66 *Testamentum in quo duo mutua affectione se instituerunt valet. Quid si alterum poeniteat? An alterius institutio censebitur reuocata? & 67.*
68 *Milites duo si paciscantur, vt superstes alterius bonis potiatur, reuocata ab vno pactione, alterius quoque pactio reuocata censebitur.*
69 *Legata collata in voluntatem alterius an teneant.*
70 *Consuetudine vel statuto, vtrum induci possit, vt valeat institutio collata in alterius voluntatem.*
71 *Modernorum leue argumentum.*
73 *Ius canonicum solam benignitatem attendit.*
74 *Statutum ne mulier possit testari sine consensu duorum consanguineorum, valet.*
75 *Testamentum irreuocabile quibus modis conficiatur remissiue.*
76 *Donatio omnium bonorum praesentium, & futurorum an teneat remissiue.*
77 *Remittere iniuriam inultam praeponendo commodum pecuniarium vindictae domus suae est contra bonos mores.*
79 *Pater an possit in testamēto committere filiam dotari, & maritari arbitrio tertij remissiue.*
80 *Statutum faciens mentionem de moribus quomodo intelligitur.*
81 *Feudorum consuetudines, admittunt quę ratione improbantur.*
82 *Aduersus ius naturale nulli quicquam agere licere.*
83 *Discretio mater omnium virtutum.*
84 *Pactum ne pater teneatur alere filium cui dedit partem suam non valet.*
85 *Ratio quare in seruitutem quis dare se non possit per pactum.*
86 *Lex quibuscunque verbis concepta non includit defectus iuris naturalis.*
87 *Iniuriam vtrum possint pati furiosus vel impubes.*
88 *Ius agnationis non potest tolli pacto sed statuto.*
89 *Ius publicum priuatorum pactis mutari non potest, & quot modis accipiatur.*
90 *Priuatus non tenetur seruare fidem datam bannito de eo non offendendo.*
91 *Filius occidens patrem hostem. R. P. est praemio afficiendus, & ē conuerso.*
93 *Stante statuto quod notarij priorum nihil salarij possint capere pro scripturis quas faciunt, quando capere possint, reprobata opinione Ias.*
94 *Fisco nihil innouari pactis priuatorum.*
95 *Fisci vtilitas & publica diuerso iure censentur.*
96 *Feudum citra solemnitatem inuestiturae constitui non potest.*
97 *Inuestitura noua quae caret solemni per omnia vel confirmatione parium curiae habetur pro infecta.*
98 *Formae de publico inducta renunciari non posse.*
99 *Forma aliqua certa ratione a lege data, an cessante illa ratione omitti possit.*
100 *Ecclesia vendens omissa forma seruanda etiam si vtiliter agat, perperam agit contra omnium doc. opi.*
101 *Formae ratione correcta cessat lex.*
102 *Papa non potest dispensare monachum contra substantialia regulae.*
103 *Clausulae annullatiuae.*
104 *Formae publica vtilitate inductae effectum tollere nemo potest.*
105 *Legi continenti publicam & priuatam vtilitatem quando possit renūtiare.*
107 *Iuri pro me non introducto renunciare non possum. & 118.*
108 *Ius publicum nec iuramento priuatorum nec authoritate magistratus laedi potest.*
109 *Donatio supra quingentos solidos quare non valeat.*
110 *Pupillus quando obligari possit.*
111 *Mulier quando possit renunciare Velleiano.*
113 *Statutum disponens vt nullus contrahat cum minore, vel quod mulier non possit facere aliquid sine tali solemnitate, an impediat cōtractum firmari iuramento.*
116 *Decretum si dat immunitatem ab omnibus oneribus per decem annis venientibus ad habitandum ciuitatem an ei possit renunciari.*
118 *Bastar. & mulieres raro boni.*
119 *Ecclesia solet absoluere transgressorem iuramenti per metum extorti.*
120 *Contractui quid si insit fraus, & sit iuratus remissiue.*
Contractus dolo malo initus, an sustineri queat.
121 *R. P. potest expedire quatuor modis.*
123 *Feudum debet esse gratuitum.*
124 *Imperator debet augere imperium.*
125 *Rex Franciae non potest alienare vnam bonam ciuitatem sine consensu procerum, sicut nec Papa sine consensu Cardinalium.*
126 *Dupliciter peccatur in consensu.*
127 *Abbas si contrahat cum monacho contractus est nullus quia peccat in materia.*
128 *Fideiussor qui promisit aestimationem cum principalis promisisset decem saccos grani ad nihil tenetur nisi iurauerit.*
129 *Abbas & capitulum non potest per compromissum praeiudicare Romanae ecclesiae.*
130 *Obligatio naturalis an oriatur ex contractu cui lex resistat, & quid si lex resistat exceptioni, actioni, vel petitioni.*
131 *Verba conditionalia quando inducant dispositionem.*
132 *Statutum quod potestas possit inquirere de maleficijs an inducat necessitatem.*
133 *Verba deprecatiua quando inducant dispositionem.*

Posse

134 *Posse pro necesse est nu.37.& de hoc verbo.*
135 *Institui hoc est substitui.*
136 *Naturales an & quando possint substitui.*
137 *Statutum faciens mentionem de institutione trahetur ad substitutionem.*
138 *Conditio adiecta institutioni, an censeatur repetita in substitutione.*
139 *Stante statuto quod testamentum certæ personæ non valeat si in eo non sit institutus aliquis de familia, quid si sit substitutus talis vulgariter non institutus.*
140 *Testamentum conditum secundum formam Galli an hodie sustineatur late.*
141 *Præteritio filij quibus casibus non vitiet testamentum.*
142 *Testamentum in quo instituti sunt venientes ab intestato amoto filio, non est nullum ratione præteritionis filij.*
143 *Bar. non bene intellexit.§.interdum in l.denique ff.de pecu.leg.*
144 *Inducere quid.*
145 *Iason reprobatur.*
146 *Nepotum appellatione qui veniant.*
147 *Rex Franciæ non potest alienare ea quæ sunt de substantia suæ iurisdictionis.*
148 *Luna planetarum septima seruat septenarium numerum præ cæteris.*
149 *Substitutus si fecit inuentarium pendente conditione, an ei prosit veniente conditione.*
150 *Intellectus ad le.2.C.de natur.lib.& ad leg.si is qui ex bonis.ff. de vulga & pup.*
151 *Filij appellatione qui veniant late.*
152 *Meus de hac dictione vide.*
153 *Casus ad quem doctores non aduerterunt.*
154 *Testamentum conditum secundum formam Galli vtrum sustineretur filio & patre simul morientibus.*
155 *Mater si acquirat feudum pro se & filijs quos habebit cum morietur, quod comprehendatur filius qui exsecto ventre natus est.*
156 *Tunc, extremitatem temporis significat.*
157 *Menses in casu legis nostræ quomodo computandi.*
158 *Pactum de non diuidendo quando valeat.*
159 *Mulier quo tempore pariat perfectum partum. Et multa de hoc quæ a nemine hactenus ita plene discussa sunt.*
160 *Mulier si pariat eo tẽpore quo dubitetur an partus sit primi viri vel secundi, quomodo decidetur hic casus.*
161 *Passiones animæ quando sunt vehementes faciunt mirandos effectus.*
162 *Redemptionis pretium non debet solui nisi semel a captiuo.*

Allus Aquilius Sic posse institui posthumos nepo
tes induxit, Si filius meus me viuo morietur, tũc
si quis mihi ex eo nepos, siue quæ neptis post
mortẽ meã in x. mẽsibus proximis quibus filius meus morietur, natus nata ve erit hæredes sunto.
1 Gallus Aquilius vt † nihil antiquitatis ignoret iuxta tex. inst.
de testa.i princ.& l.1 §.& cũ triplici.C.de cad.tol. Primo quæro
2 † quis fuerit Gallus? Rñ. Gallus fuit vnus ex maximis viris, qui iu-
ris ciuilis sciam professi sunt, & qui maximæ dignationis apud
populũ Romanum fuerũt. Ab eo fuit instructus Seruius Sulpi
tius qui & ipse in causis orandis primum locum, aut certe post
M.Tulliũ obtinuit, & reliquit in iure ciuili prope centũ & octo
ginta libros.l.2.§.Seruius supra de origin. iur. Item Gallus fuit
Tribunus plebis & tulit leges in tribunatu quæ dicuntur ple-
biscita, inquit enim text.in l.1. sup. ad l. Aquil.certe lex Aquilia
plebiscitum est, cum eam Aquilius tribunus plebis a plebe ro-
gauerit. Concordat.§.capite tertio. Inst.eo. tit. fuit & inuentor
Aquilianæ stipulationis.l.& vno.§.1.inf.de accept. & §.1.instit.
quib. mod.toll. ob. vnus doctor Germanus in quibusdam suis
dialogis asserit Gallo positam statuam pro rostris allegat. d. §.
Seruius, qui probat statuam positam Seruio Sulpitio de quo
3 principaliter erat sermo, ita sentit ibi gl. quam † q. vt potenon
quotidianam plenius non attingam l.legaui inf.de lib. leg. Se-
4 cundo quæro † quæ fuerit intentio Galli? Respon. debes scire
quod ante hanc legem qui nondum natus erat, nullo iure po-
terat hæres institui, vers.porro.inf.l. nostra. quod si instituebatur inutilis institutio erat tanquam præteritio, præteritus autẽ
agnatione rumpebat testamentum.l. Posthumorum inf. tit.1.
quid ergo eis imputabatur quasi cur non intestati decederent
l.posthumus sup.de inoffic.testam. Proinde Aquilius tunc tan
tũ posse nepotes posthumos institui induxit, quum post mor-
tem aui nascuntur ex filio præmortuo (post testamentum ta-
men) nam si viuo auo, imputari poterat cur nõ testamentum
5 mutasset l.tractabatur inf.de mil testa. Tertio quia † vocabulis
intellectis facilius res ipsæ percipiuntur, argum.l.1. sup. si cert.
6 pet. vellem quia sumus in materia posthumorũ scire † qui sint
posthumi? Respon. posthumorum summam diuisionẽ in duo
genera diuidere placet, aut enim proprie testatoris dicuntur,
aut improprie. Posthumos autem proprios & ex vi verbi, dici
mus eos duntaxat qui post mortem parentis nascuntur.l.3.§.1.
infra tit.1.dicti. quia patre humato nascuntur. Posthumorum
loco sunt omnes illi qui in sui hæredis locum succedẽdo quasi
agnascendo fiunt parentibus sui hæredes.l. posthumorum eo.
7 tit. † Fit autem quis suus hæres altero de infrascriptis modis,
Si de nouo quis nascatur, si de nouo adoptetur, si subducto de
potestate priore suo herede vlterior successit in proximum lo-
cum.l.filius. §. filiusfamil. supra eodem. Et si mortuo auo in-
cipit tenere locum patris. l. si quis filio infra tit. primo. Adde
casum peregrinum in l.si patre redempto infra de cap.& postl.
8 re. Ergo † & filius legitimatus, & monasterium quod facto te-
9 stamẽto quis ingressus est hac nuncupatione veniet, licet † Do-
10 natio quæ reuocatur per superuenientiam † filiorum non re-
uocetur per legitimationem naturalis Ias.in rub.C.eo.tit Imò
nec per natiuitatẽ naturalis & legitimi fauore piæ causæ nisi
quo ad legitimam Bart.in l.filia.§.Imperator numero.6. de le.
2.& antiqui loco quo supra. Nomen itaq; posthumorum licet
in hos largo modo cadere quæstionis nõ sit, tamen proprie nõ
cadere in eos qui iam in rebus humanis sunt certum est. l. nomen filiarum de verb.sig. Commodissime secunda diuisio ita
fit, posthumorum quidam proprij & sui, quidam sui tantũ, qui
dam alieni. Primum genus est eorum qui post mortem patris
nascuntur.l.3.§.1.infra tit.1.scilicet si nasci possint in potestate
11 l. quod dicit. supra eo. patris nomine † auũ quoq; hic demon-
strari non credas contra l.iusta de verb.sign.eam enim vocem
certæ personæ graduiuise præsto. iuxta. l. liberorum eo. tit. Sui
posthumi tantum aut nascuntur, aut fiunt. proinde eorũ qui
nascuntur quosdam suos nascituros certum est. Quales sunt,
quorum pater, vel is demum qui primũ locum occupabat eis
in vtero constitutis prædecessit. Et de his ita loquitur lex Vel-
leia. Qui testamentum faciet is omnis virilis sexus, qui ei futu-
rus erit suus hæres cum nasceretur (hoc est quem certum erit
suum hæredem nasciturum, eo quia filius eo tempore quo ne
pos instituatur, non sit) instituendi necessario potestatem ha-
beat. §. nunc de lege infra ea. l. Quidam ideo nascuntur sui quod
patres eorum inopinate post testamentum aui ante eos natos
moriuntur, vt hoc casu satis sit obseruari id tempus quo nascũ
tur.§.vbi etiã constat eos hodie ex.l.Velleia posse institui. Fiũt
autẽ sui omnes quos improprios posthumos supra appellaui-
mus. Exceptis his quos proxime inter suos nasci retulimus.
Alieni posthumi vox spectat ad eos qui cum nascerentur, in-
ter suos omnino futuri non essent, vt ex emancipato filio con-
ceptus nepos qui sine nouo facto suus nasci non potest. §. po-
sthumo. inst. de leg. Quarto quæro an posthumos proprius &
suus ante.l.hanc posset institui? Respondeo puto quod sic.ip-
sum enim & gradus prærogatiua tuebatur, & quia inter suos
nasciturum certum erat. Sed contra, hæreditas aui nõ est mi-
nus delata nepoti quam filio, si modo filium decessisse propo-
nas.§.sui.inst. de hær. qual. ergo idẽ iuris debet esse in posthu-
12 mo tantum suo, quantum in suo & proprio. Solu. † non est mi
rum quod primus gradus frueretur tali prærogatiua. Nam in
simili, filius primi gradus sub potestatiua tantum conditione
hæres institui potest.l.suus quoq; supra de her.inst. Nepotes &
deinceps cæteri liberi qui ex. l. Velleia instituti non rumpunt
testamentum, sub omni conditione institui possunt, & si redi-
gantur ad filij conditionem.l.sed & si.§.1. eo. tit. Item filij primi gradus rogati de restituenda hæreditate suis filijs, vel etiam
fratribus, si decesserint sine liberis non præstant satisdationem
fideicõmissorũ seruandorũ nisi cum testator exigi dissoluerit
& cum pater vel mater, secundis existimant nuptiis non absti-
nendum. Rursus, liberi primi gradus non computant fructus
in quartam, etiam si pater hoc expresserit. Cæteri computant
13 etiam si non expresserit.l.iubemus. C. ad Treb. Præterea † lex
ita scripta est, & si dura seruanda tamen est.l prospexit inf.qui.
& a quibus, & nobis conuenit inculpare omnia prius quam le
gem.cap.ego solis.9. distin. Quinto quæro an is quem certum
erat nasciturum suum posset hæres institui? Respon. probaui
proxima q.quòd non, hodie sic. Sexto quæro an qui fiunt sui
14 possent institui? Respõ. quod sic. Quia † ratio antiqui iuris pro
hibentis institutionem posthumi videtur illa fuisse quod insti-
tutio certa esse debebat argumẽ.§.posthumo, cum præced. &
seq. inst. de leg. Sed partus nondum editus nullus adhuc est.l.
eius serui in de her.instit.l.in l. Falcidia la secunda, inf.ad l. Fal.
& præterea incertum est nasciturus sit an non. l. vbi autem §.
Illud de verbo. obligat. Sed in iam natis cessat hæc ratio, ergo
cessabit lex.l.quæsitum, de testib.l. Adigere §.quamuis. de iu-
15 re patro. Septimo quæro de alienis? Respon. † Alieni posthu-
mi sunt qui non sunt in potestate testatoris vt ex fratre nepos.
Hos sententia Galli posse hæredes institui obtinuit. l.pen.l.
de lega.1. Gallus enim & ad eius exemplum Velleia lex illud
tantum obseruasse mihi videntur, vt hi qui ab intestato succes-
suri sunt possint institui quæ successio quia frequentior & cer-
tior est in descendentibus l.nam & si parentibus. de inofficio.
testam. cum similib. Ideo de iis tantum vnusquisque eorum in
aliquo casu prouidit verbis expressis. de inde ex eorum senten-
tia obtinuit, ex collateralibus posthumos posse institui, & ab eis
fideicommissum relinqui facit.l.1.§.sciendum de lega. 3. sunt
enim

16 enim & ipsi legitimi quandoque, & ideo tex. † in l. penult. dixit. obtinuit ex sententia Galli, alienos quoque posthumos nobis legitimos, hoc est quibus, & quoties per legem nostra eis defertur hęreditas, posse hęredes fieri, in testamento videlicet.
17 Et hoc est quod etiam voluit dicere iurisconsultus in † l. posthumus de inoffic. testam. dum inquit. Posthumus inofficiosum testamentum potest dicere eorum quibus suus hæres vel legitimus potuisset fieri, si in vtero mortis eorum tempore nõ fuisset. Hucusque, tex. loquitur de eo posthumo, quem ex sententia Galli, & Velleia imitatrice licuit instituere. Demum subdit tex. Sed & cognatorum quia & horum ab intestato potuit bonorum possess. accipere. Hic tex. dubitauit aliquem opponere. Nullo iure pôt alienus institui, quia ad eum nec sententia Galli, extenditur. At iurisconsul. inquit. Potest scriptus hæres in possessionem mitti &c. quasi dicat. Iure prætorio tutus est. §. posthumus autem alienus instit. de leg. & quod tex. in d. l. pe. dixit sola enim in fideicommissis volũtas attenditur. ita est intelligendum, vt dicas. Veniens ab intestato grauatus de fideicõ misso censetur tacite institutus. l. si quis cum nullum & l. conficiuntur. de iu. cod. ideo sicut in testamento in certa persona expresse instituta non poterat grauari, videbatur idem dicendum eadem persona tacite instituta. Sed iurisconsultus respondet non est eadem ratio in fideicommissis quæ sola voluntate nitunẽ relinquentis, & non subiacent regulis rigoris iuris: Pręterea ex sententia Galli potest institui talis expresse, a quo potest relinqui ergo a simili posset relinqui ab eo si tacite institua-
18 tur. Vltimo nota quod † inter eum posthumũ alienum qui nõ est successurus ab intestato, & eum qui est successurus esse an differentiam. Quod primo casu venter institutus non mittitur in possess. bonorum nisi alias mater nõ habeat vnde se alat. Posteriore casu semper. l. extraneo & l. seq. de ventr. in poss. mitt. Ex prædictis infero quinque cõclusiones. Prima est. quod per l. 12. tab. nullus posthumus, nisi ex mea virga nasciturus, poterat institui. Secunda est, ꝙ per Gallum in vno tantum casu inductum fuit nascituros posse institui. s. si post aui mortem ex filio post testamentum præmortuo nasceretur. Tertia est, ꝙ per Velleiam inductum fuit, non natos posse institui qui nascerentur viuis nobis, eorum patre siue ante testamentum siue post, ante nos prædecedente. Quarta est, ꝙ ex sententia Galli obtinuit de iure ciuili vnumquemque posthumum, qui natus succederet ab intestato de iure ciuili, vel de iure prætorio per vnde agnati posse institui. Quinta est ꝙ omnis alius posthumus post Gallũ per prætores permittebatur institui. §. posthumus autem inst. de leg. Sexta conclusio erit, ꝙ per Iustinianũ, vnusquisque posthumus recte instituitur, siue beneficio prętoris. §. sed nec huiusmodi inst. de leg. inst. de bon. poss. in prin. Secũdo principaliter quæro, cum capacitas serui dependeat a capacitate domini. l. non minus de hæred. inst. l. si mihi & tibi. §. re-
19 gula de leg. 1. cur † Seruũ posthumi liceret instituere. §. seruus etiam alienus instit. de hæred. inst. & l. si seruum. ff. eod. tit. Posthumum vero non? Respon. nemo potest sperari seruus posthumi, quin sit hæreditarius, sed talis hæres institui pôt. Tanquam seruus certæ personæ qui fuit defunctus quem representat hæreditas. d. l. non minus in fine, non tanq̃ seruus incertæ personæ. Et ꝙ hoc sit verum ꝙ seruus qui speratur futurus posthumi representat defunctum, non hæredem futurum, vide ꝙ attenditur capacitas defuncti, non hęredis futuri. l. seruus hęreditarius de hæred. instit. Cum quis possit institui in tempus quo capere poterit. l. in tempus de hæred. insti. miror quare nõ poterat institui qui erat in vtero, collata institutione in tempus quo esset natus? Respon. Hoc olim de rigore, illud nũc bene-
20 uole receptum est. Quæro an † ante Iustinianum posset incerta persona quæ tamen veniebat certificanda hæres institui, vel ei legari? Respondeo ex mei intellectus modicitate audeõ dicere sic. Incertæ personę, ex certis personis poterat legari. §. sub certa instit. de lega. dummodo ex postfacto veniret certificanda. incertæ personæ ex incertis non poterat. §. incertus eodem tit. Fallit si certificatio de necessitate veniebat ante mortem testatoris. l. quidam relegatus de reb. dub. ibi siue quis alius &c. & hoc siue fuisset impleta testatore sciente, siue non. Dumtamẽ post testamentum l. hæc conditio §. fi. cum l. seq. de condit. &
21 demonstr. Tertio principaliter quæro † quis possit instituere posthumos? & institutis posthumis de quibus intelligatur. Et primo an is qui non habet vxorem? Respõdeo prima facie videtur dicendum ꝙ non. Quia institutio non pôt fundari super nõ ente. arg. l. 1. §. si quis quasi tutor supra de eo qui pro tuto. l. tutor. l. Seię de tut. & cur. dat. ab his. Sed posthumus nõ est, nec re, nec spe in rerum natura. ergo institutio non constat, cũ institutus non habeat testamenti factionem tempore testamẽti facti. §. si alienum. §. in extraneis inst. de hered. insti. Et talis institutio tanquam inutilis non vr̃ posse tractu temporis confirmari. d. l. si alienum in princip. Contrarium determinatur in l. placet supra tit. nostro. Si enim non habes vxorem non posset posthumum instituere, eo quia testator posset nũquam ducere vxorem, sequeretur quod habens vxorem attẽta hac ratione non posset instituere posthumos, quia posset diuertere ab vxore, & sic res veniret ad eum casum a quo incipere nõ posset, qđ est falsum, ergo &c. Et licet institutus, non sit in rerum natura tamen subest spe, quia potest quis vxorem ducere, vt in-
22 quit ibi text. Ad secundum dico ꝙ institutio † posthumorum, cum ob ipsos liberos, & ob ipsius testm̃ sustinendum sit fauorabilis vt vult glo. in d. l. placet. & si simpliciter fiat latissime tñ extenditur. Si quis igitur posthumum instituerit & si mille nascãtur, & ex diuersis matrimoniis omnes instituti censebunẽ arg. d. l. placet & seq. Quinimo & si quis post testamentũ abrogabitur cum quasi posthumus habeatur, erit & ipse hæres ex testamento, omnes enim hæc institutio complectitur quos in-
23 stituere necesse fuit. Indefinita tñ appellatio † posthumi nõ cõprehendit nisi nasciturũ ex legitimo matrimonio, non aũt naturalem tm̃, siue testator esset vxoratus, siue non. Quia illegitimorum præteritio testamentum non rumpit, & procedit hoc dictum tam de iure ff. quam de iure. C. Quando tñ posthumus esset in solidũ institutus, an in maiori summa, quam posset nãli, relinqui, verum enim esset appellationem posthumi non posse in naturali verificari. l. humanitatis C. de natu. lib. iure autem nouissimo, in casu quo naturalis posset vniuersaliter institui puta quando tempore testamenti pater non haberet filios legitimos & naturales iuxta auth. licet. C. de natura. lib. talis appellatio in naturalibus verificaretur quia liberorum appellatio & olim, & hodie ad naturales tantum extenditur. l. ex facto. §. si quis rogatus ad Treb. l. generaliter. §. cum autem. C. de insti. & substi. nisi testatoris dignitas, refragaretur, vt d. §. si quis rogatus. roboratur. quoniam dispositio taliter semper interpretanda est etiam verba impropriando vt actus sustineatur magis q̃ pereat. l. fundus qui locatus ff. de fund. instr. & facit decisio. Soc. per illum. tex. in §. etiam parente. infra eod. Et quod dixi de naturalibus intellige de ijs qui extant ex concubina quæ sola fuerit & indubitato affectu testatori coniuncta. d. auth. licet. Hæc tradunt doc. maxime Iaso. in l. placet. 3. not. de lib. & posthu. Viglius in §. posthumi quoque inst. de exhæ. lib. Sed an exhæreda-
24 to † posthumo tam lata interpretatio fieri debeat? Et in confesso est idem cẽsendum, quod & in institutione Ias. in d. l. Placet. Idem dixit exhęredato quoque posthumo filio nepotem comprehẽdi, quod Faber ob dictionem vniuersalem admittit. Aret. vult vt nulla sit inter natos, & posthumos differentia in hoc, nisi ꝙ generalis exhæredatio ex primi posthumi natiuitate demonstrationem restrictionemque accipit, ita refert Viglius in d. §. posthumi quoque. Illud palam est si testator legaret posthumo simpliciter intelligendum esse tantum de ijs, qui in vtero matris tũc essent arg. l. boues. §. hoc sermone de verb. signi. hic enim fauor testamenti non vt in institutione militat. An autẽ posthumus exhæredari hodie possit infra dicam. Reuertor &
25 quæro † quis posthumos possit instituere? Et quidẽ fęmina pôt. l. posthumus in fine principii de inof. testa. l. sed est quæsitum. §.
26 fin. supra. tit. nostro. Et qui non † potest facile generare, vt puta maior sexaginta annis, aut is cui valetudo, aut morbus in causa sit. l. si paterfam. §. fin. & l. nec ei. §. & primum de adop. iuncta l. Sed est quęsitum tit. nostro potest instituere, adoptare, vxorem
27 ducere. l. penul. C. de nup. Et licet sit mirabile ꝙ † mulier quinquagenaria pariat, filius vtpote legitimus succedet. l. si maior. C.
28 de legit. hæred. Et sic senex † decrepitus potest matrimonium
29 contrahere. Ratio quia lex † etiam ad ea quæ naturaliter (licet raro) accidant accommodatur. Non tamen ad miraculosa & contra naturam vt in Io. Baptista qui ex Elisabeth, quæ & sterilis natura, & in dies suos processerat natus est. Bart. in d. l. si maior. Qui vero coire non possunt omnino vel qui non attigunt, non possunt contrahere matrimonium, quales sunt qui sine testibus ante pubertatem fuerunt. c. 2. de frig. & malef. Qui vero coeunt licet non generent, quales sunt qui puberes exsecti sunt cum hepate sint feruẽtiore, valaqua genitalia capaciora possideant, causa vitandæ fornicationis permittuntur matrimoniũ contrahere. Cano. d. c. secundo posthumos instituere. Alcia. in
30 l. spadonum de verbo. signi. ꝙ ego non probo † cum non nisi adulterium partum expectare possint, neque enim fęminæ ex spiritu sancto concipiunt. glo. in l. filium, de his qui sunt sui. vel alie. iur. Et generaliter in hoc articulo ita definire placet, ꝙ qui omnino generare non potest posthumum ex vxore sua, nasciturum instituere non potest, quia adulterinus speratur partus, arg. l. si quis posthumos. §. 2. & §. sed & qui ex ea. Ex aliena autẽ vxore posthumum vt alienum instituere pôt, cessat enim rõ. Item non interdicitur ei testamenti factio. l. Eunuchis. C. qui testa. fac. pos. Nec cum posthumis alienis. l. pe. de leg. 1. inst. de bo. pos. Solum enim illud spectatur ne quis ex ea quæ alii nupta sit posthumum tanquam suũ hæredem instituat. d. l. si quis posthumos in fine princip. iuncta gl. Spadones quibus vnus testis relictus est, possunt instituere quia & generẽt. l. Pomponius in fine, de ędil. edic. Quod si qui generare per casum nullo modo possunt instituerint posthumos, intelligitur de adoptiuis gl. &

doct. in

doct. in d. l. Sed est quæsitũ eo. arg. Si in sacris constitutus insti
tuat sibi posthumũ intelligetur de ciuili quem licite hr̃e pôt.
Iaf. nu. 8. in d. l. si quis posthu. Possunt aũt institui posthumi, ex
ea quæ tũc sibi vxor esse non pôt honesta, sed est honesta spes,
q̃ esse possit l. filius §. si quis eo tpe supra tit. nostro per conse-
quens ex qualitate vidua l. posthumum supra eo. Quod intelli
go si eo tempore instituatur quo possit sustineri non ex adul-
terio natum si tanq̃ suus instituatur. Illud omnib. constat non
subsequuto matrimonio ẽt institutum ex ea quæ vxor esse po-
terat ex testõ nihil consequi. §. si quis ex eo tpe. Institutus autẽ
ex ea quæ iure nostro vxor esse non pôt, nullo casu quicquam
consequetur §. posthumus aũt inst. de lega. Exemplum in mo-
nacha iudea heretica maioris hæresis &c. Quarto principaliter
31 fuit q̃onis inextricabilis, num† posthumus exhæredari in pater
no testõ possit? Et quidem posse quibusdam doctis visum est
id est de iure. ff. vt l. si posthumus supra tit. nostro. Cũ mille fi-
milib. ante Iustinianum ab Imperatore Alexãdro permissum
est l. 2. C. de contratab. Quod ẽt Iustiniani, lege permissum est
l. maximum in fi. C. de lib. prete. Et si quis dicat q̃ lex si quis in
suo §. fi. C. de inoffi. testã. quæ est Iustiniani hoc non permittit.
R̃ndetur, q̃ illa lex probat oppositũ, quia tm̃ prohibet filiũ effi
caciter excludi ab hereditate materna, odio patris. Et si quis di
cat q̃ in §. aliud quoq; capitulum auth. vt cum de appell. cogn.
ponuntur 14. causæ sine vna quarum recte filij exhæredari ne-
queunt. Quæ non pñt cadere in posthumo. R̃ndetur q̃ ẽt iure
veteri, causa in exhæredatione filiorum aliqua requirebatur l.
Cum ratio de bon. damna. Et tamen posthumus tunc exhære
dari poterat. Et per hoc dicetur q̃ cum iure veteri singulariter
concederetur, vt posthumus ẽt sine cã exhæredari posset, con-
sequens est vt lex noua nihil in eo statuisse existimetur, cum re
gula sit, posteriorem legem quæ aliquid noui inducat, ad casus
speciales iuris veteris, produci nõ debere gl. in l. sciendum qui
satisd. cog. in auth. offeratur. C. de lit. contest. ergo &c. Prete-
rea, vbi agitur de modico præiudicio non est valde contenden
dum l. 1. §. fi. de vent. insp. Sed posthumo exhæredato cũ nulla
subsit causa, facile prætor in sui querelam aures inclinabit, &
sic fauore publico interim testm̃ sustinebitur l. vel negare quẽ
admo. test. aperi. ipsiq. exhæredato nihil deesse videbitur. Qui
remediũ consequendi q̃ sibi debetur habebit, l. qui actionem
32 de reg. iur. Præterea nemo est qui nesciat exhæredationẽ† fauo
rabilem etiã hodie extra casus expressos laudari l. multi, & ibi
doct. s. tit. nostro l. filijs matrem. C. de inoffi. testa. l. in fideicom-
si. §. cũ Pollidius de vsu. l. si ita relictũ §. Pegasus de leg. 2. sed si
pr̃ sit reus læsę maiestatis poterit auus nepotem posthumũ ea
cã bonis suis arcere, quod & ration. bus probabile est. Tum q̃d
contrõ ea Iustiniani non in 14. tm̃ causis, sed & in perduellio-
nis crimine procedit vt frequentiore sñia traditum esse Alex.
& Iaf. testantur in auth. non licet. C. de lib. præt. tum q̃ in filio-
rum fauorem introducta est, at si exhæredari hic nepos prohi-
beretur damnum illi fieret, cum fiscus ex paterno delicto filij
bona hoc casu sibi vẽdicaret l. quisquis. C. ad l. Iul. Maiest. His
accedit q̃ si filium incapacem testõ pater prætereat, testm̃ su-
stinetur. Bart. & quid si tm̃ l. si necem. §. 1. de bon. lib. Nam lex
in tali crimine, filij inquit, etiam proximorũ hæreditate ac suc-
cessione habeantur indigni. ergo &c. Contrariam opinionem
his medijs adductis probo. Primo filiorum appellatione etiã
posthumi continentur l. si quis filiabus supra de test. tutel. Sed
Iustinianus dixit in §. aliud quoq; capitulum authẽ. vt cum de
appell. cogn. non posse filios exceptis causis ibi nominatis ex-
hæredari. Quæ causæ non cadunt in posthumis, ergo est idem
de posthumis quod de natis. Ad argumentum. quod fit de le-
ge noua quæ non extẽditur ad casus speciales iuris veteris. Re-
spondeo q̃ in proposito non vrget, nam negatur olim iure sin
gulari receptum posthumos sine causa exhæredari potuisse.
R̃nde etiam q̃ cum ratio in l. sit expressa in l. si quis in suo §. le-
gis. C. de inoffi. test. est perinde ac si esset expressum de posthu
mis specialiter & non generaliter cum ratio. l. sit anima legis
& mens, & quod venit ex mente, dicitur ex verbis venire l. no-
minis & rei. §. verbum ex ll. ff. de verb. sign. Sciendum itaq; est
olim liberos exhæredatos nulla causa inserta testamento præ-
sumptos ingratos, quod in parẽtibus erat econtra l. liberi. C. de
inoffi. testa. quod hodie est immutatum l. omnimodo. eo. titu.
Et hoc est quod dixit Marcellus in l. 3. supra eo. titu. Inofficio-
sum testamẽtum dicere hoc est allegare quare exhæredari vel
præteriri non debuerat. Nimirum ergo si eadem ratio permit
tebat posthumos exhæredare, cum scilicet, voluntas patris ha-
beret præsumptionem rationis & iustæ causę pro se. Neq. ideo
deterior conditio eorum erat quam natorum. Et quod dicit
tex. in l. cum ratio de bon. damn. ac ne iudicio quidem parẽtis,
nisi certis de causis summoueri ab ea successione possunt. Id
tale est, quale & illud Imperatoris dictum in l. si quis in suo §.
legis autem de inoff. testa. vbi inquit cum enim infantem suũ
nõ posse ingratum a matre sua vocari scripserit Iulius Paulus
neq; propter hoc ab vltima suæ matris hæreditate repelli hoc

est cum effectu quia ipso iure repellitur sed admissa querela
admittitur ad hęreditatem l. si mater eo. tit. Ad illud quod di-
citur non agi de magno præiudicio. R̃ndeo q̃ non est verum.
Quia hæc exhæredatio quantumuis iniqua, effectum sũ cõse-
queretur, multi. n. recusant intentare querelam seu metu litiũ,
seu alicuius alterius metus prætextu. l. 1. §. sublata ad Trebell.
variæ sunt. n. hominum volũtates quorundam offensas vel in-
uidiam timentiũ, quorundam gratificari volentiũ ijs quib. hæ-
reditas relicta est l. quia poterat eo. tit. multi serius. i. post quin-
quennium querelam instituunt l. si quis filiũ in fi. C. de inoffi.
test. Multi ante querelam preparatam moriuntur l. posth. §. fi.
cum l. seq. supra de inoff. testa. quib. casib. exhæredatio sustine-
ret testamentum, & instituti hæreditate potirentur. Ad illud
de nepote qui patre perduellionis crimine reo, potest exhære-
dari ne fiscus habeat bona. Respondeo & dico, q̃ si pater com-
miserit crimen lęsę Maiest. agnati succedunt auo non fiscus,
auth. bona damnatorũ. C. de bon. proscrip. lex enim non indi-
gnos sed alienos hoc est incapaces a proximorum successio-
ne filios facit l. quisquis. C. ad l. Iul. Maiest. inter quos magna
33 est differentia† indigni. enim succedunt sed eis aufertur hære-
ditas, qualis est is qui testatorem post mortem offendit, vt pu-
ta si eum quasi illicite mercis negotiatorem detulerit. Si cum
vxore eius defuncti concubuerit l. 1. Si emancipatus filius con-
tra tab. bon. poss. patris vt præteritus petierit. Si quis viui igno-
rantis bona vel partem bonorum donauerit, aut de eis aliquo
modo disposuerit, l. 2. Item quis censetur indignus si per negli
gentiam & culpam suam is a quo quis erat institutus morere-
tur l. 3. Itẽ legatũ factũ concubinæ a milite, vel clerico, ei aufer
tur & datur fisc. l. mulierem, & ibi Bar. infra de his quib. vt in-
dign. & tot. tit. habes exempla. Incapacib. vero relicta pro non
scriptis habentur qualia sunt relicta fratrib. minorib. damnato
ad mortẽ, intelligo de relictis extra cãm alimentorũ. Item dã-
natis ad perpetuos carceres, his enim casib. relicta, non fisco,
sed apud venientes ab intestato remanent. l. si in metallum &
ibi Bar. de ijs quæ pro non scrip. haben. Pro non scriptis haben
34 tur relicta illegitimis † quorũ alij sunt incestuosi, puta ex co-
gnatis procreati, alij nepharij ex descendentib. suscepti, alij spu
rij qui patrem demonstrare non pñt, de his Iaf. in l. 2. C. de her.
inst. Alij adulterini ex adulterio nati. Quod nisi a princi pe, aut
eius authoritate legitimationis beneficiũ impetrauerint, non
tm̃ a successione parentum excluduntur, sed etiam alimentis
iure ciuili censentur indign. auth. quib. mod. natu. effi. sui iun-
cta gl. Canones tamen creaturam a Deo creatam fame necari
non permittunt, ideo eis alimenta prestanda constituerunt c.
cũ haberet de eo qui dux. in vxor. quam per adult. pol. Et quod
additur ex Bart. præteritionẽ incapacis non rũpere testm̃ non
probat eius exhæredationem qui incapax est, & ideo tamquã
mortuus, valere l. si ita scriptum §. fi. sup. tit. nostro. Ad vltimũ
35 respondetur sic. Fateor bene quod interdum etiam † citra cau
sæ expressionẽ, valebit exhæredatio, vtputa si bona mente fiat,
quod supra legib. adductis probauimus, tacita. n. mens ibi ha-
betur pro expressa. Itẽ si quis sua manu se exhæredem scriple-
rit, etiam non expressa causa exhæres recte erit l. non putauit,
§. si quis sua manu de contratab. Sed etiam in expeditione oc-
cupatus miles testm̃ faciens si sciens, liberos præterierit, recte
censebuntur exhæredati. §. sed si in exped. tione de exhær. lib.
Sed & filia recte exhæredatur sine causa quæ ab intestato non
potest succedere, vt colligunt doct. in §. & quid si tantum. Sũt
& alij similes casus, quos not. Iaf. in d. auth. non licet. Sed in ca
su nostro illa prouisio est superflua cum nepos habeatur pro
mortuo ergo non admittenda l. hæc stipulatio in fi. inf. vt leg.
seu. fid. Illud mirũ fuit, ius ciuile exhæredationem clam mani-
36 feste iniquã vsq; ad querelę refugiũ tolerasse. Sed ego † id cõ-
cessum arbitror ob maximũ patrię potestatis ius. Aut enim iu-
risconf. in l. in suis supra tit. nostro nec ob q̃ exhæredare licet,
cum & occidere liceret, quemadmodũ aũt paulatim ius vitæ
& necis moderatum est, arg. §. fi. de his qui sunt sui vel alie. iur.
ita quoq; exhæredandi licentia querelę auxilio mitigata fuit.
Hęc loco premissorum sufficiant. (Sic) pro non alio modo. Est
enim particula demonstratiua qualitatis & formę, vt hic om-
nes admittunt. (Posse) † & necesse est, ne rumpatur testamen
37 tum, agnatione sui hęredis l. posthumorũ infra tit. 1. Et sic est
necessitas, causatiua, non precaria sicut & alias in l. si mãdauero
§. fi. supra mandati. Ita sentit gl. hic & Bar. Nunc, quia, ex pro-
hibitoria frequẽter vtitur hoc verbo preposita ei negatiua, hic
ego intendo aliquid tractare de ea. Ideo dico q̃ habemus cõsi
derare tres terminos, facere 9 legem, facere fraudẽ legi, & cõ-
38 mittere in legem. Contra legem † facit, qui id facit quod lex
prohibet. l. contra ff. de legi. Exemplum res minorum quę ser-
uari possunt prohibentur distrahi nisi nõ concurrentib. autho-
ritate tutorum vel eorum sub quorum cura sunt, decreti inter
posit one, ob causam æris alieni, neq; vt id fieret a parentibus
testamento cauto. l. 1. de reb. eo. alias distrahens facit 9 legis. Si
officialis paciscatur q̃ communitas in fine officij donec ei ve-

aut æger, neq; fur, neq; vespertilio, neq; eger sit l. si quis ita sti-
pulanti de euict. verũ est. n. neq; pacta, neq; stipulationis factũ
posse tollere. Quod. n. impossibile est, neq; pacto, neq; stipula-
tione pôt comprehendi, vt vtilem actionem aut pactum effi-
cere possit l. verum de reg. iur. Et hanc regulam fac generalẽ,
tam ad Deum, quã ad homines, quod intellige iuxta exẽpla in
singulis membris suprapositis relata. Impossibile qđ alias dif-
ficilime fieri dr̃ constat hisce exemplis. Construere monumẽ-
tum maximi artificij & laboris triduo l. si quis ita institutus de
cond. insti. Quod patronus meus hinc ad centum annos face-
ret diuitem, esset difficile & quasi impossibile arg. l. si vsusfru-
ctus, de vsufru. leg. nisi viueremus ambo plusquã Zosimus ab
bas qui vixit prope centũ & viginti annos, vt in auth. de mona.
Idem si putaret aliquis mihi benefacere cum moriar l. fin. de
manumit. testa. V[illegible] est. n. vt credam mihi aliquid gratũ in tem
pus mortis conferri, & per istud dictũ bene infertur quod ban
nitus per centum annos non est in spe restitutionis l. cum hæ-
res §. 1. de stat. lib. Sed domini Veneti non curant de illo textu
quia conferunt tẽpus banni quandoq; vsq; ad terminum lon-
giorem centum annorum. Item difficile est principẽ loca pro
eius solatijs destinata non magis facere quam cuiusvis valde
diuitis priuati nummos l. idẽ Iulianus §. fi. de leg. 1. quę enim
a sola principis potestate dependent regulariter existimantur
impossibilia. Et quia generales regulę generaliter impossibili
bus vnæ eędẽq; fere cõueniunt, hic loco regulæ subdam duo
45 dicta. Primũ est Bar. quod finis † impossibilis non inhonestus
debet impleri prout est possibilis, & per hoc si testator relin-
quit centũ fratribus predicatoribus promissis cantandis & ci-
uitas est interdicta ita qđ missa non pôt cani, tũc debet aliud
fieri in locũ illius honesti finis arg. l. legato de vsufruc. leg. & l.
legatam de adm. i. re. ad ciui. perti. Et sic possibilis conditio pro
parte impossibili reijcitur l. Qui dotem de dot. præleg. Facit l.
pen. de cond. & demon. Et per hoc exemplũ dico ꝙ si testator
relinqueret centũ pro expensis fiendis inquisitoribus qui ex-
pellunt spiritus mortuorũ quos vulgus credit reuerti, illa cen-
tũ deberent expendi, pro expensis inquisitorũ hæreticę praui-
tatis, Sed qm̃ vulgi sñia hac in parte non est vndequaq; falsa,
vt Theologorũ doctrina docet quemadmodũ asserit sanctus
Thomas prima parte summæ. q. 89. articulo. 8. in respon. ad
s̃m argm̃. Cum tñ raro accidit, & (vt, hic doctor sanctus, ait) in
ter miracula sit ascribendũ, an opus sit alio exemplo subsisto.
46 Secundum dictũ est, ꝙ † conditio si non alienauerit respuitur
si non est persona cuius fauore sit prohibitum l. filiusfamil. §.
Diui de leg. 2. Aduerte tamen ꝙ conditio de præterito nõ ve-
ra est impossibilis l. verum de reg. iur. & ideo dixi tibi ꝙ Deus
non posset facere te cauere cohæredi qui nõ est, quia hoc cõsi
stit in facto de præterito. Igitur sciendum est quòd conditio
de pręterito vel de præsenti non vera vitiat dispositionem si-
ue in contractibus l. cum ad præsens, cum duabus seq. si cer.
petatur l. conditio de verborum obligatio. Quapropter si in lu
do taxillorum vel chartarum vnus diceret pono istam postã
præsentem quæ est scutorum centum, & alius teneret & vin-
ceret, si postea reperiantur minora cẽtum vincens nihil debet
habere. Ratio quia intelligitur tacita conditio, si modo sint cẽ
tum las per illum tex. in l. si ita stipulatus fuero hanc summã
de verb. oblig. Sed oppono de l. si seruus legatus §. qui quinq;
de leg. 1. Solu in l. si ita stipulatus fuit numerus taxatus cum
demonstratione ad oculum, & fuit facta demonstratio per di-
ctionem hanc, & sic illa verba hanc summam referuntur ad
substantiã rei, quæ deducitur in stipulatione ideo vitiatẽ in to-
tum, quia non reperitur subiectum demonstratiuum l. si sic
§. 1. de leg. 1. Sed in contrario fuit solus numerus sine præsen-
tia & sine demõstrationẽ ad oculum, posses forte addere ꝙ in
casu nostro tractamus de damno vitando, in §. qui quinq; de
lucro captando vnde debet diuersum ius statui l. 1. §. largius de
succes. edic. l. assiduis in fine. C. qui potio. in pigno hab. cum si
mi. siue in testamentis l. cũ in secundo de inoff. rup. l. 2. de hæ-
red. instit. l. etiam §. si patronus de bon. lib. & est ratio quia talis
conditio est magis causa finalis quã cõditio l. demõstratio. §.
ꝙ aũt & ibi Bar. de cond. & demon. Et nota ꝙ cõditio quę nõ
pôt impleri de iure, sufficit ꝙ impleatur de facto l. mulier §. fi.
47 de cõd. insti. & c. Septẽ † sunt regulæ q̃ declarant actus nostros
48 impossibiles de iure, quarũ illa prima est. † Quæ contra bonos
mores fiunt nullam habere vim indubitati iuris est l. pacta. C.
de pac. l. generaliter de verb. obli. Et hoc siue actus noster ten-
dat, vt quod fieri non debet fiat, aut econtra vt non fiat ꝙ fieri
debet exemplum de vltimo in l. pactũ quod dotali. C. de pac.
in l. si quando §. illud. C. de inof. testa. l. fi. ff. de suis & legi. Hęc
regula tres casus respicit quorum primus est. Ne quis ad deli-
cta quodãmodo cogatur dũ promissa vel iurata seruare vult.
Qui igitur aut iugulare animam patris, aut gerere stuprum
Sacratissime Virginis aut necẽ Ioannis promiserit aut si Da-
uid Nabal atq; omnia ad eum pertinentia demoliri iurauerit
in malis huiusmodi ꝓmissis rescindat fidẽ. In turpi voto mute
tur decretũ, impia namq; est promissio quæ scelere adimple-
tur, vide in 2. quæst. 4. in sexto cap. Eodem pertinet cũ quis li-
cet non expresse & specialiter sub talibus tamẽ verbis promi-
serit quæ & turpem casum ex sui generalitate cõprehendere
videantur, vt si is cuius mandato stare iuraui aliquid mihi pre-
cipit contra iuramentum per me prius licite factum, vel si mã
dauit, vt filium exhęredem, vel a me propriam vxorem remo-
ueam. c. veniens & c. Quintauallis de iureiu. Sed posterior hic
casus regulariter caret mente iurantium l. si libertus de ope. li-
ber. Ita, indefinite promittens boni viri arbitrio teneri vult. l.
49 Thais §. sorore de fideicõ. liber. Quædam † contra bonos mo-
res ideo dicuntur ꝙ inuitent ad delinquendum, exemplum in
l. fin. C. de pac. l. reprehendenda. C. de insti. & substi. cum suis
concord. & l. conditiones la. 1. infra de cond. & demõ. cui cõse
quens est vt dolus futurus remitti nõ possit l. si vnus §. illud in-
fra de pac. l. 1. §. illud de pa. l. in commodato supra commoda,
sic nec pactũ quo maritus cauit ob res amotas non agere quia
eo mulier ad furandam inuitatur non tenet l. cõuenire de pac.
dot. & ista ratione in generali remissione vel liberatione facta
alicui non venit dolus l. quidã decedens de admi. tuto. l. si ser-
uus vetitus de leg. 1. & ideo quãuis hæres damnetur non pete-
re a gestore, tñ propter dolose gesta agere poterit l. non solũ §.
pen. & fi. cum l. seq. l. Aurelio §. 1. de lib. leg. Adde quod ꝓpter
hanc rationem in nulla latitudine potestatis dolus includitur
l. creditur §. Lucius supra mand. vide Deci. in l. contractus de
regu. iur. Sic. puto eos delinquere & cõtra bonos mores face-
re qui in bello inter christianos quod (si ciuile damnatur l. si
quis ingenuũ §. in ciuilibus de cap. & post. reuer. plus quam ci
uile ex eo quod lauacrũ regenerationis inter nos fraternitatẽ
induxerit, & facit Deum posse vocari, ne dum creationis, sed
& cõmunem gratiæ patrem c. ad mensam. 11. quæst. 3.) dam-
nabitur, captos ab alio milite emunt, vt ad duriorẽ redemptio-
nis mercedem cogant arg. l. inuitus de fideicõ. liber. l. 1. C. de
episc. aud. semel enim tantum redemptionis pretium consti-
tui debet l. postliminium §. si is qui emerat int. de cap. & post
reuer. Tertio & generaliter dicitur fieri contra bonos mores
cũ ea quę vnusquisq; obseruare solet aliquis despicit, ecce per
libertatem permittitur vnicuiq; facere quod sibi libet §. & li-
bertas insti. de iure persona. & sic nec iure gentium nec ciuili
quisquã impeditur plura exercere quæ irrogant infamiam, &
si quis exercere talia promiserit tanquã ꝯ bonos mores, pro-
misso nulla est l. generaliter de ver. obl. nec pęna ꝓmissa solue-
tur l. cũ principalis de reg. iur. sunt nam q; tales ꝯctus quibus
ab initio lex resistet facit optime l. 2. C. de inut. stip. Item tu vi-
des quod si permittitẽ libere disponere inter viuos, multo ma-
gis deberet permitti morientibus insti. de leg. Fus. Cani. tol. Sed
si qs vestes secũ sepeliri iusserit, aut alia superuacua in funus
impẽdi tanq̃ inepta volũtas sua sit non seruabitẽ l. seruo alieno
§. fi. de leg. 1. Boni. n. mores non docent ineptias, Probrosum
quoq; est reliquias alicuius in mare abijci cũ laudabile sit me
moriã humanæ ꝯditionis sepulturæ tradi. l. pen. de ꝯd. instit. In
summa boni mores neq; derisoria approbant l. Sed sciendum
& l. facta §. si in danda ad Trebellia. neque lædunt pietatẽ, neq;
existimationẽ, neq; verecundiã nostrã l. ꝯditiones & l. filius de
cõd. insti. aduersus igr bonos mores erit ea pactio qua iuueni
amatori citharedus matutinas cantiones promisit Ang. l. itẽ
§. meminisse de iniu. Quid de iis qui viduas nubentes adigunt
vt bigami nomine sportulas promittãt? Respondeo facile erit
promissa nõ seruare, difficile soluta repetere arg. l. si ob turpẽ
cãm de ꝯd. ob. can. Ad se quæ facta lędunt libertatẽ ad substã-
tiam actus requisitam, cõtra bonos mores esse gl. in l. pactum
quod dotali. C. de pac. vt pœnæ vinculum additum matrimo-
nio quòd lex non sinit vllo prorsus nexu impediri l. Titia de
ver. ob. Itẽ in his quę lædunt humanitatẽ vt l. alta §. eleganter
sol. matr. Idẽ puto in his quę lædunt honorẽ, quare si quo casu
mulier rerum amatarum conueniri debet, patiatur se actione
furti conuenire etiam expresso consensu in honorem matri-
monij turpis actio aduersus vxorem negabitur l. 1. & 2. rerum
amot. igitur perfectior erit cõclusio definire cõtra bonos mo
res esse ea facta quæ vel derisoria sunt, vel pietatem lædũt, vel
existimationem, vel liberam facultatem, vel humanitatẽ, vel
honestatem, & semper aduerte ad regulam illam quę dicit nõ
esse obligationem contra bonos mores præstitum iuramentũ
c. nõ est obligatorium de reg. iur. lib. 6. de quo tamen inf. aper
tius diceretur. In malis enim promissis neq; vtile, neq; æquũ,
neq; honestum est fidem obseruari c. in malis eo. tit. Et quia fa
cilius res ostenditur ad oculum corporalem quam intellectua-
lem §. fi. inst. de grad. Subijciam adhuc aliquas species quę ha-
bebunt se ad supradicta, tanq̃ practica ad theoricam, dũmodo
illud meminerimus, exẽpla non arctare regulam § pen. inst.
de grad. ecce igitur fideiussio a marito vxori dotis restituendę
vel conseruandę causa data, nullius est momenti, si. n. creden-
dã mulier se se suamq; dotẽ marito aut eius patri existimauit
quare fideiussor veleius intercessor exigiẽ, vt cã perfioię in cõ-

nubio eorum generetur? l. 1. & 2. C. ne fideiuſ. dot. dentur nec alias factum firmabitur iuramento vt ibi Bar. cenſet, ſic pactio ne quis cedere bonis poſſit nõ valet, ne diutino carceris pudore quiſquã afficiatur. Bar. in l. alia §. eleganter ſol. matr. Sic donatio inter vir. & vxo. prohibetur ne mutuo ſe ſpolient, & matrimonia venalia fiant, neue inuicẽ ſe blandicijs captent. l. 1. &

50 ſeq. de dona. inter vir. & vxo. An aũt † donatio inter vir. & vxo. firmetur iuramento? Hunc paſſum valde dignum aliqualiter diſputabo. Finaliter non recedam a concluſione peritiorũ q̃d eſt tutius c. ſtatutum, circa fi. prin. in 6. Volo tñ pręmittere vnũ dictum doctorum ſm eos clauem in hoc articulo. Sciendũ itaque ſm eos eſt, de iure ciuili quicquid eſt improbum vel inho

51 neſtum illud dici contra† bonos mores. Improbum ꝙ alias dr̃ impium, eſt vt ſi quis adoptiuam filiam etiam emancipatã ante eam quam de ſacro fonte leuauit vxor. ducat. l. ſi quis alumnã. C. de nup. inhoneſtum eſt præceptum arbitri ꝙ iubet in popinam vel lupanar adeſſe cui merito impune non paretur l. ſi cũ dies §. compromiſſo & §. ſed ſi in aliquem de arbit. Sed de iure canonico illud ſolum dicitur cõtra bonos mores quod in alterius præiudicium redundat, vel quod obſeruatũ vergit in diſpendiũ ſalutis ęternæ. c. cum contingat de iureiurando. Exemplum qñ iuramentum redundaret in præiudicium alterius, ecce vaſallus dẽt adiuuare dominum contra omnes, & cõtra fratrem & patrem & filium niſi contra alium dominũ antiquiorem, hic. n. eſt cæteris præferendus §. fi. in tit. hinc ſinit lex. Si ergo vaſallus iurauerit ſimpliciter adiuuare dominũ contra oẽs, non tenetur adiuuare contra Imperatorem, vel regem tñ quia ſemper debet excipi eorum perſona. c. 1. de noua. forma. fideli. & c. vnic. in fin. de prohib. feu. alie. per Fed. tum quia non valet iuramentum præſtitum in præiudicium iuris ſuperioris. ca. venientes de iureiurando. Exemplum quando iuramentum ſeruatum tenderet ad diſpendium ſalutis ęternæ habes in authẽ. quod eis. C. de nup. vbi ſi mulier iurauerit ſemper permanere in libidinis infamia tale iuramentum nõ valet, & pęna periurij ſi qua eſt, in eum cõuertenda eſt qui exigit. Homicidam n. vincit qui hominem ad periurium prouocat, c. ille qui. 22. queſ. 5. Canon. aũt neminem cogit ad perdendã animã, c. exceptionẽ ex de except. Et aduerte ne decipiaris quia exempla quæ ſupra declarant quid ſit improbum vel inhoneſtum non reſtringuntur ad ius ciuile tantum, ſed expreſſa fuerunt pro maiori declaratione illorum terminorum improbum & inhoneſtum. Infra tamen proxime referam caſus qui de iure ciuili ſunt cõtra bonos mores, de iure canonico non. Licet hanc differentiam faciant omnes doct. vt refert Iaſ. in l. pact. quę contra, tñ mihi placet plenius diſtinguere. Si vis ergo plene ſcire quæ ſunt contra bonos mores de iure naturali, quaſi naturali ciuil. vel canonico, dic ſi filius maior. 18. annis iuraret pulſare patrẽ, vel non procurare eum furioſum, vel captiuum non redimere, iuramentum eſſet contra bonos mores, de iure naturali §. cauſas auth. vt cum de appell. cogn. Idem in eo qui iuraret furtum facere §. 1. inſt. de oblig. ex delict. vel adulterium committere vt voit gl. in l. regula de iu. & fact. igno. & et tex. in l. ſi adulter. um. §. nonnunquam de adult. Ego illum text. nihil facere arbitror quia dicit naturã delicti quandoq; grauiorem, non autem delictum grauius de iure naturali, ſed vera eſt ſnĩa gl. per c. ſic nõ ſunt facienda & c. meretrices. 32. q. 5. Qui iuraret non præſtare reuerentiam patrono, contra bonos mores iuris quaſi naturalis iuraret. l. 2. C. de in ius vocando. Idem in eo qui iuraret facere pro viribus ne nauis ad ſeruitia principis cui naturaliter reuerentiam debemus duceretur l. iubemus. C. de ſacroſan. eccl. Idem in matre quę iuraret non petere tutorem filijs ſuis, idem in eo qui iuraret non euitare contractum mutui cum filioſa. vide gl. in d. l. regula. Hic fac regulam, quæcunq; acta inuitant ad delicta, ſeu ad ea quodammodo cogunt, turpia, & cõtra bonos mores tam legibus ciuilibus, quam canonicis cenſeri, c. 1. & 2. de concel. præben. Igitur nec iuramento firmabuntur q̃d non debet eſſe vinculum iniquitatis, c. inter cętera 22. q. 4. & c. quanto extra de iureiurando. De iure ciuili tantum ea proprie dicuntur ꝯ bonos mores quæ apud bonos & graues viros opinionẽ agẽtes, quoquo modo ſugillant arg. l. apud Celſum §. aduerſus parentes de doli excep bene facit tex. in l. probrium. Et quod ibi no. infra de verb. ſign. Ecce contra bonos mores iuris ciuilis, tantum facit qui facilis eſt ad iurandum l. Quæ ſub conditione de cond. inſt. facit l. 2. C. de indic. vidui. toll. cuius rei illam rationem aſſigno, quod licet neminem diuini timoris cõtemnendo iuſiurandum arbitremur immemorẽ vt ſaluti propriæ vllum commodum anteponat l. fi. C. ad l. Iul. repet. tamẽ cum humana natura ad delinquẽdum quodammodo labatur l. de Papinianus §. meminiſſe de inoffi. teſt. Viſum eſt melius, eſſe ſubtilis reuerentiæ l. fi. §. fi. C. de fide inſtru. Sic igitur qui iuraſſet rogatis parere recte iuraſſet, c. eſt etiam contra. 22. qõ. 3. Finge tale iuramentum præſtitum et qui demum ſub conditione alterius iuſiurandi tibi legauit, an ſecundo iurabitur? Et de iure ciuili neceſſitas ubi remiſſa eſt d. l. quæ ſub conditio ne §. fi. & l. non dubitamus de cond. & dem. At de iure canonico putarem teneri te. Non. n. diſpendium ſalutis ęternę verſatur. ſi iam contractam obligationem iureiurando firmius ſtringis, c. 1. & c. licet de iureiurãdo lib. 6. Item dico tibi ꝙ maritus, qui vouiſſet, vel iuraſſet non confidere vxori ſuæ licet faceret contra bonos mores de iure ciuili vt not. in l. vnum ex familia §. fi. de leg. 2. tñ teneretur ſeruare iuramentum de iure canonico, quia non inducit peccatum mortale, idem in eo qui voluit nimis impendi in eius ſepultura l. at ſi quis §. quid ergo cũ glo. de relig. & ſumpt. fune. non. n. bonos mores demonſtrat talis voluntas ſed ineptiam. Sic ille nobilis qui iuſſit ſe ſepeliri abſq; facibus contra conſuetudinem regionis, deuiabat a bonis moribus. Ratio quia eſt modus in rebus, c. 1. de offi. cuſto. Sed ipſe tendebat ad extremum quod eſt vitioſum l. ſolet §. fi. de offic. procõſ. Item ius ciuile præſumit eam quæ intra tempus luctus ſecundo nupſit turpiter vixiſſe in primo matrimonio auth. de teſti. & ea quæ parit &c. col. 4. Apoſtolus patuifacit hanc præſumptionem, & vult mulierem viro ſuo mortuo ſolutam eſſe a lege viri. c. pen. & vlt. de ſecund. nup. Et licet lex ciuilis prohibeat ſenatorem & deſcẽdentes ex eo per lineam maſculinam nuptias vel ſponſalia contrahere cum liberta, vel cum ea cuius pater vel mater artem ludricam exercuit iuxta tex. in l. lege ita cauetur de ritu nup. tamen de iure canonico quos Deus coniunxit homo non ſeparat, c. an quod, in ſubditos 33. qõ 3. ergo & ſi quis iurauerit veſpertilionis turpe nomen aſſumere l. ſed ſciendum, ad Trebell. licet ad turpe te arctauerit, non auſim tamen aſſerere citra abſolutionem ſacerdotis eum ipſo iure abſolutum, poteſt. n. & tale iuramentum non ſpernere & ſalutẽ æternam aſſequi. c. ſi vero aliquis de iureiurando. Neq; enim puto ius canonicum leuib. vulgi coniecturis & opinionibus famulari in diſpendium animarum quib. fauere ſtudet, c. vt animarum de conſt. lib. 6. & c. 1. de ſepul. eod. lib. Et iuri canonico in fauorem animæ eſt ſtandum, ca. nouit de iud. & c. nos inter de purg. cano. Reuertamur modo ad noſtrũ articulum, vtrum donatio inter virum & vxo. firmetur iuramento. Et ad probandum ꝙ non firmetur proceditur hoc mõ, animaduertendum eſt ꝙ iuſiuran. hos comites habeat, veritatem, iudicium, atque iuſtitiam, ſi iſta defuerint erit periurium c. animaduertendum 22. q. 2. Sed firmata tali donatione reſultarent hæc iniqua & iniuſta. ſ. quia coniuges mutuo amore ſe deprædarent, nec eſſet eis ſtudiũ liberos procreandi nõ daret qui poſſet oriretur diſcordia, reijceretur concordia, cui eſſet ſpes conciliationis per pretium raro eſſet inuenire amorem honeſtũ qui ſolis animis non lucro ęſtimatur. Sępe melior pauperior & deterior ditior fieret l. 1. & 2. de dona. inter vir. & vxor. ergo &c. Quod aũt valeat probatur hoc modo, iuramentũ & vltima volũtas de pari procedũt, hoc patet quia ſicut poſt vltimũ velle, nullum aliud velle hr̃e poſſumus, l. 1. C. de ſac. ſan. eccl. ſic poſt iuramentum non poſſumus aliud velle. Qua pp ſi mulier quæ iurauit non alienare dotem vel donationem propter nuptias, nec alienationi conſentire, niſi ex rationabili cauſa, & authorizante iudice, & ſi conſenſerit reuocabit pro poſſe, ſuo poſtea conſenſit iudice non authorizante, & iurauit non ꝯuenire, primum iuramẽtum ſeruabitur gl. in c. licet de iureiurando lib. 6. Sed clarũ eſt ꝙ donatio ꝯfirmatur morte & vltima voluntate l. Papinianus de don. inter vir. & vxo. ergo & iuramento. Secundo donatio inter vir. & vxo. & don. inter patrẽ & filiũ qui eſt in ptãte ęquiparantur, l. dona. quas parentes. C. de don. ante nup. Sed dona. inter patrem & filiũ in ptãte q̃uis prohibita a lege ciuili, tñ firmatur iuramento Bal. in l. fi. de vſuc. pro don. ergo &c. Tertio appellatione morũ ſimpliciter, intelligitur ius ciuile non ſcriptum, & ſic ius conſuetudinariũ, doct. in l. morib. de vulga Sed tex. in d. l. 1. de don. inter vir. & vxo. dicit ꝙ talis donatio prohibetur moribus & conſuetudine, ergo contrarijs moribus poſſet permitti generaliter ita per pactum iuratum in caſu particulari arguendo a pacto iurato ad conſuetudinem, quod valet Bar. in l. fi. C. de pact. ad argumentum factum pro parte negatiua. Reſpondetur hoc modo. Omnes rationes per quas prohibetur donatio regulariter & directe non contingunt, ſed occaſionaliter & ſic per cauſam remotam, ſed cauſa mediata nõ attenditur l. ſi quis nec cauſam. Et ibi Bart. ſi cer. pet. l. ſed ſi plures §. in arrogato, & ibi Bar. de vulg. bonus tex in l. ligni de leg. 3. melior in l. Socium qui in fine pro ſocio. Ergo cum iuramentum non tendat principaliter in diſpendium animæ ſeruandũ eſt ca ſi vero de iureiurãdo. Et in ſimili ſunt exempla. Ecce lex Iulia prohibet alienationem fundi dotalis l. lex Iulia de fund. dota. Sed tamen talis alienatio firmabitur ſacramento c. cum contingat de iureiurando tamen illa alienatio fuit inducta ratione euitandę fraudis inſt. Quib. alie. licet. Idem in inſinuatione donationis cui non poſſit renuntiari eo quia talis redactio in ſcriptis coram iudice inuenta fuit ne fiat fraus vt per Bar. in l. Modeſtinus de don. tñ firmabitur iuramento, hæc eſt opinio valde ſubtilis & docti Hiſpani Gomeſij in §. quędam numero 17. 18. 19. inſtitut. de actionibus. Sed hæc non obſtant, nam.

Primum

Primum argumentum ſoluitur hoc modo fateor ꝙ primum iuramentum valeat pro vltima voluntate, ſed hoc procedit in licitis. c. ea te. c. tua nos eod. tit. Ideo dicitur ꝙ matrimonio nō preiudicat iuramentum, ſecus e conuerſo. c. fide de ſponſal. qđ autem ſimus in caſu illicito patebit infra. Ad ſecundū reſpondetur qđ licet ſit aliqua ſimilitudo inter illas donationes tamē
52 ſunt valde diſſimiles in caſu noſtro. Donationi enim † inter patrem & filium lex non aſſiſtit, huic autem lex reſiſtit inter quæ eſt magna differentia. Et hęc ſol. probatur per illum tex qui vtitur diuerſis verbis in ſingulo & eodem caſu, dicit enim cui cōſtante matrimonio donare non licet. Et cum loquitur de donatione, inter patrem & filium, vel alij perſonæ cui donare non poterant, magis enim odioſa ſunt illicita ꝗ impoſſibilia. Et ne putes qđ ſim infraſchatus in hac ſolutione, dico qđ eſt gl. in d. l. quæ dicit donationem inter patrem & filium non valere iuris impoſſibilitate aliam non valere iuris prohibitione. Faciet etiā qđ tangam infra in quæſtio. Ergo iuramentum contra leges præſtitum nullius eſt momenti. c. ſi diligenti de foro compet.
53 Ad ſecundum reſpondetur. primo † negatur qđ appellatione morū ſimpliciter intelligatur ius ciuile non ſcriptum quia hoc reprobat Curtius conſ. 67. ſapienter optimus col. 2. dicens, qđ ſi lex loquatur ſimpliciter dicendo moribus debet intelligi de iure ciuili ſcripto fundato in bonis moribus prout loquitur tex. in d. l. 1. de dona. inter virum & vxor. ſi vero loquitur de moribus adiecto aliquo, tunc debet intelligi de iure ciuili non ſcripto, & ſic de conſuetudine per tex. in l. more de acqui. hæreditate. Sed quia ēt iſta diſtinctio deſtruitur per tex. in l. moribus vt ibi inquit Ripa de vulga. Ideo volo probare meum dictum per aliam meliorem rōnem. Ego dico ubi qđ verba intelligu. itur ſecundum ſubiectam materiam l. quibus. §. dominus de condi. & demon. l. ſi is cui nummos. §. Flauius de ſolu. l. nec ſeruus de pecul. Facit. c. ſolite de maio. & obedi. c. cum de beneficio de præben. lib. 6. & l. pater Seuerinam. §. conditionum verba de cond. & demō. Ideo auderem dicere hæc dictio moribus ſi ſimus in mā iuris poſitiui vt in mā pupillaris ſubſtitutionis uel teſtamenti in qua uoluntas iuris ciuilis requirit patriā ptātē, ēt ſimpliciter prolata non eſt mirū ſi intellig. tur de iure ciuili cōſuetudinario, cum alias eſſet impoſſibile de alio iure intelligere multo magis ſi exprimatur locus uel perſona. l. more de iuriſ. om. iu. l. more de ferijs. Idem in aditione hæreditatis. l. more de acq. hę. Hęreditas. n. eſt nomē iuris ciuilis. § quos aūt inſt. de bo. poſ. Cū uero ſumus in diſpoſitione quæ habet rōnē nālem paratam, non pro diſpoſitionibus ciuilibus fabricatam intelligam moribus aliquid approbari vel reprobari qđ lex ſcripta in bonis moribus fundata loquetur vt in d. l. 1. & per hæc poſſet ſaluari Curtius & eſſet reſponſum ad argu. de pacto iurato ad ſtatutū quia ibi ſumus in licitis, vt ibi per Bar. in caſu noſtro. Non ob. ꝙ dr̄ primas rationes non per conſequentias contingentes ſpeclari. Quia rn̄detur. Primo quia nihil refert ſiue quæ prohibeantur eo ꝙ ſint mala per ſe ſiue, quia ſi fiant ad libitum frequenter ex his mala ſequūtur. Exemplum, iuramentum per ſe malum nō eſt, cum ſit confirmatio veritatis ſed tm̄ prohibetur ex cauſa, qm̄ ex frequenti & in cauta iuratione periurium ſæpe contingit ita loquitur tex. in c. & ſi Chriſtus de iureiu. Sed tex. in l. 2. de dona. inter virum & vxo. dicit ꝙ ſæpe futurum eſſet vt diſcuterentur matrimonia ſi promiſſam donationem non daret is qui poſſet ergo &c. Secundo probo hoc & facio ut tangas ſummo digito & quaſi per indicem, ut dicit impe. in fi. inſti. Si mulier & maritus iurauerunt ꝙ nunꝗ diuerterēt ad inuicem hoc iuramētum certe pōt ſeruari ſine interitu ſalutis æternæ, tm̄ non eſt ſeruandum ſicut nec pęnalis ſtipulatio teneret, ut ſi culpa alterius diuortium factum fuerit dabis cētum? l. ſi ita ſtipulatio facta fuerit de uerb. oblig. ſicut. n. libera debent eſſe matrimonia in ꝯhēdo. Ita ī diſſoluēdo. l. fi. C. de ſpōſa. l. neque. C. de nup. c. gēma de ſpōſa. Ita uult gl. in c. tua nos de iureiur. uides ergo cum lex talē rōnē aſſignet ꝙ nihil refert, utrum neceſſario, an occaſionaliter fiat contra bonos mores. §. ſi eius infra in l. noſtra. idem uides in rubrica ne fideiuſ. dot. dētur cui non pōt obuiari iuramento, & tm̄ illud prohibetur pp cauſam occaſionalem. Tertio habeo regulam ꝙ ubi tenet pęna ibi & iuramentum gl. in d. c. tua nos de iureiurando. Sed ſtipulatio pęnalis adiecta donationi non tenet. Ratio quia nō pōt mulier ſiue directo ſiue per obliquum donare uiro. l. ſi ſponſus. §. generaliter de dona. inter uirū & uxor. ergo &c. Non obſtat arg. de fundo dotali quia illud nō eſt ppetuo prohibitum, ꝙ patet quia etiam ſine iuramento de iure ciuili. ſi ſcđo poſt bienniū conſentiat mulier, cōfirmatur alienatio auth. ſiue a me. C. ad Velleia. Sed donatio inter uirum & uxo. eſt ꝯtra leges, & habet perpetuam cauſam prohibitionis, adeo ut & millies conſenſus adhibitus nihil operetur. l. hęc ratio. §. prohibetur & §. ſciendum de dona. inter uirum & uxor. Et ſi tu diceres nō eſſe perpetuo prohibitum quia confirmatur morte. Reſpon. ꝙ tunc tranſit in aliam ſpeciem. Vide quæ notat Ripa in leg. 1 §. ſi quis ita de uerb. ob nu. 21. Non ob. quod dicitur de inſinuatione, quia illam opinionem non credo ueram. Quæ. n. prohibentur rōne ſolemnitatis probatoriæ prohibentur fauore publico cui renūciari non poteſt. l. ius publicum. ff. de pac. l. nemo pōt de leg. 1. l. qđ de bonis. §. 1. ad l. Falc. Et ideo ualet ſtatutū, nec ei ualet priuata pactione derogari quo cauetur ne inſtrumento iuſiurandum continenti fides ulla præſtetur niſi certa ſolēnitas adfuiſſet. Paulus conſ. 61. in 2. uol. uide tamē quid dicam circa hoc in 6. quartæ regulæ. Ad vnum tm̄ aduerte ꝙ iuramētum interpoſitum ſuper aliquo importat idem ac ſi diceret, ſi non ualet iſto modo quo agit ualeat omni meliori modo quo valere pōt. l. cū pater. §. filius matrem de l. 2. Illa ſunt de mente Bar. in l. ſi quis pro eo verſ. ſeptimo prohibetur. Sed non nulla ſupra ex d. ctis doc. ſunt incaute diffinita, ergo laudabiliter
54 corrigenda c. magnę, & c. diffinitio. 22. q. 4. Ad † plenam igitur huius verbi moribus cognitionē pręmitte ꝙ omne ius legibus & moribus conſtat, lex eſt conſtitutio ſcripta, mos vero ius nō ſcriptum, ſed hoc nomen moribus ſumitur pro frequentibus actibus hominū. c. ius generale cum duob. cc. ſeq. & ibi gl. diſt. 1. Secundo præmitte, ꝙ qui exponunt moribus. ſ. Lacedemoniorū indiſtincte ſæpe errāt, quia vīr innuere ꝙ alij non eſſent mores qui obtinerent ꝗ quos Romani a Lacedemonis retulerūt quia hoc eſt a doctri. gl. in c. cōſuetudo in verbo deficit circa medium diſt. 1. tex. in §. & nō ineleganter inſt. de iur. natu. dicit ꝙ ius noſtrū ex ſcripto vel non ſcripti vr̄ fluxiſſe ex inſtitutis duarū ciuitatū, hoc eſt dicere ꝙ agit ſicut in his ciuita. agi ſolitum erat, agit dico in genere. i. vt ſicut quod placebat Lacedemonis ēt ſine ſcriptis obtinebat, ita etiā ꝙ placet gnāliter apud nos ēt ſine ſcriptis obtinet. non vt reſtringar, vt nobis debeant particulariter placere omnes mores qui placebant Lacedemonis vel vt nulli alij mores poſſint nobis placere. Tertio præmitte ꝙ hodie mores redacti in ſcriptis, dicuntur ius ſcriptū Ripa in l. moribus de vulg. nu. 14. Quarto præmitte ꝙ omnes mores ſaltē largo modo, dicuntur de iure ciuili, iuxta. l. obuenire de verb. ſig. videamus quot modis apud leges dicatur aliquid moribus ſubſiſtere. Et quidem ꝙ ſubſtantiā authoritatemque a mera voluntate, & frequentibus actibus hominum accepit, id proprie moribus introductum eſt arg. l. Adoptio. la. 2. de adop. Poſſunt. n. per conſuetudinem obtinere non ſolum ea quorū rō reddi non pōt. l non omnium cum l. ſeq. de leg. ſed & ea recipi quæ ꝯ rōnē iuris aperte ſunt. l. quod vero. Pōt quoq; cōis error ius facere l. ꝙ nō rōne eo. tit. Ecce feſtorū principium & finis ſm diuerſarum conſuetudinem regionum debet attendi. c. 2. de ferijs. quia dies quantum ad officij celebrationem incipit in veſperis. d. c. 2. In ordinibus conferendis fictione canonica mane iungitur veſperi. c. litteras de tempor. ord. quo ad iudicium in mane, & terminatur in fine diei ante noctis tenebras. §. ſedebunt authen. de iudi. col. 7. Quo ad contractus media nocte terminatur, & incipit. c. conſuluit de ferijs & ff. eo. l. more. Quo ad æſum carnium poſt cœnam. cap. de æſu. de conſecr. diſtinc. 3. Quantum ab obſeruationem treguę in ortu ſolis finit. cap. 1. de treug. vides ergo ꝙ dies incipit & terminatur diuerſis horis diuerſo reſpectu & hoc per canones & leges tm̄ alibi canon ipſe dixit ꝙ in omnibus iſtis vnaquæque prouincia abundet in ſuo ſenſu. Et præcepta maiorum leges apoſtolicas arbitramur. c. vtinam. 76. diſtinc Ita loquitur gl. in d. c. 2. de ferijs. Hic fac regulam, ꝙ moribus conſtitutum eſt ꝯrijs moribus tolli pōt. Ratio nullum eſt enim ius mere poſitiuum ꝙ conſuetudine mutari nō poſſit, niſi talis conſuetudo eſſet irrationabilis. c. fi. de conſuetu. ita loquitur Iaſ. in l. de quibus nu. 35. Ad ſupraſcriptam ſpeciem pertinet cum mores laudabiles a legiſlatore approbantur & expreſſe confirmantur tunc enim iuris ſcripti appellatione non continentur, caſus e. l in c. 2. de præben. lib. 6. Ita Iaſ. in l. de quibus nu. 36. Cum enim ex ſola voluntate confirmantis negotium non pendet qui confirmat non dat l. legata inutiliter, de leg. primo & c. examinata extra de cōfir. vtil. vel inutil. vt cum hæres centum quæ author ſuus Titio legauerat rurſus ipſe legat. l. vnum. §. ſi de Falcidia de leg. 2. Secus ſi legiſlator cum idem quod moribus obſeruatur lege ſtatueret, exprimeret ſe id agere vt nouum actum induceret arg. l. quærebatur de teſt. mil. Do tibi bonum exemplum dicit tex. in l. 2. de vulg. & pupil. quod moribus introductum eſt vt quis liberis impuberibus teſtamentum facere poſſit &c. Item dicit in fine qđ expreſſa vulgaris cōtinet in ſe tacitam pupillarem, demum habes tex. in l. iam hoc iure eo. titu. vbi dicitur qđ tacita pupillaris ex conſtitutione diui Marci & Seueri inducta fuit & ſic vides quod vulgaris continet in ſe tacitam pupillarem de iure ſcripto non moribus vt antea. Ratio quia licet actus ſit validus, ſi tamen cōfirmans hoc egit vt actum nouum induceret, actum dare dicitur. d. l. quęrebatur hoc eſt de mente do. Ripæ in d. leg. moribus numero. 15. Ergo poſſet tentari & dici quod nō erūt mores laudabiles ſi honeſtus amor pendeat ex lucro quia Deus ſolum cor interrogat cap. ſi quid inueniſti. 14. q. 5. neque conſuetudo valebit quę inuitat ad peccādum, vel propter bona diſſipandum. c. ex parte de conſuetu. quod eſſet ſi permitteretur donatio inter virum & uxor. & hoc importat illa uerba, nec

esset studiũ liberos procreandi & mutuo se spoliarent amore.
Item & illa vt famię eorũ cõsuleretur ergo nec iuramentum
quicq̃ operabitur arguendo de cõsuetudine ad iuramentũ vt
Bar.in fi.C.de pac.vis plura? Personę quę prohibẽtur a lege ali
quid facere, nunquã firmant actũ iuramẽto vt oẽs admittunt
ita Ias.in auth.sacramẽta puberũ nu.54.Sed maritus & vxor p
hibent ꝯhere donationes inuicẽ vt eo.tit.de dona.inter virũ &
vxo.ergo peccabũt mortaliter veniendo de directo ꝯ leges, &
nihil agent c.qđ ꝯ dist.8. Pręterea patet ꝙ ea facultate qua in-
ducuntur ad donandum eadem facilitate & fragilitate indu-
cẽtur ad iurandũ, ergo nihil debebit operari iuramentũ iuxta
regulã in l.doli mali versiculo diuersum de noua.& delega.cũ
eadẽ ratio amoris sed & blanditiarum in vtroq; casu militet,
55 Adde qđ & illud receptum est † cõfessionem mariti quamuis
iuratam qua in testamento se aliquid recepisse ab vxore atte-
statur fidei faciendę non sufficere Bar.in l.cum quis decedens
§.Titia de leg.3.Censetur in fraudem legis facta, nec iuramẽ-
to confirmatur.Quod cum assertiue de re iam gesta prolatum
sit periurium potius censetur. Alciatus vero in l. pacta quę ꝯ
in.5.casu principali, iuramentum valere arbitratur sed conce-
dendam absolutionẽ ideo ꝙ lex non tñ, non fauet danti, sed
ẽt odit accipienten l.si sponsus in fine eo.tit.Quod non placet
per tex.Iul.si id qđ §.1.& l.sed si vir.vers.Proculus eo. tit. non
obstat l.si sponsus, quia tñ fauet donatori dum non vult aliũ
qui est donatarius locupletari,cum ipsius donantis iactura.Fi-
naliter teneo qđ licet lex ciuilis procedat annulãdo actũ vt to-
to titulo.de dona. inter virũ & vxo. Tutius tñ puto impetrare
absolutionem a iuramẽto. Et sic teneo opi. Alcia. accedamus
ad alia exempla. Ecce implementum causæ iniustæ non vesti-
ti ꝯtum innominatum l.iurisgentium. §. si ob maleficiũ de
pac. Quapropter ciuitates vel principes occupantes alienas ter
ras, qui nolunt postea restituere nisi habita pecunia, turpiter
accipiunt,& habitã pecuniã teneñt restituere,nec iuuant pro-
pter capitula pacis,ex quo impressio est turpis Bal.in l.fi.per il-
lum tex.C.de ꝯd.ob turp.cau.facit tex.in l.idem qđ §. 1. ff. eo.
Sic nõvalet pactum inter colludentes,ne possint a ludo disce-
dere donec alter eorum totum perdiderit,habes per Ias.in d.l.
iurisgentium §. pretor. Quia qđ quis viuat honeste est vnũ ex
præceptis iustinię hoc est Dei in proœ. decret.ideo semper in
contractibus non solum quod liceat considerandum est, sed
& quod honestum est l.semper de reg.iur. Et ius honestatis ab
omni reuerentia semper exemptũ intelligitur l. quod ex liber
ta C.de ope.liber.per quẽ tex. infertur qđ subditi alicui domi-
no non debent cõpelli vt eorum mulieres vadant ad domum
domini ad tripudiandũ.Quomodo ergo permissum est a prin
cipibus nostris quosdam feudatarios regni vel prouinciæ Pe-
demontij vigore conuentionum florem virginũ delibare? Et
ideo nõ miremur flagella domini. Rõne honestatis Lenones
de vrbibus pelluñt,& meretrices de vicinia pudicarũ.Sicut hę
retici ab vrbiũ męnibus scolaris facinorosus de collegio, le-
prosus vel pestilens de ciuitate, ne alios inficiant.& malo sint
exemp.doc.in l.nullus C.de summa Tri.& fide catho. Sic me
retrices cogi possunt portare aliquod signum vt discernantur
ab alijs per illum tex.in l.mime.C.de episco. audien. Et ratio-
ne honestatis potest compelli maritus ad instantiam vxoris &
coniunctorum ad dimittendam concubinam.Eadem ratione
si maritus teneat concubinam vxor adultera non perdit do-
tem,quia delicta,mutua compensatione tolluntur l. viro solu.
matr.c.intelleximus de adul. Et hos casus habes per Decium
in d.l.semper de reg.iur. Sed quid diceres de hoc casu? Tu scis
quod inter liberos sufficit quoquo modo quis voluntatẽ suã
declaret l.fi.C.fam. hęrcis. Item scis ꝙ pactum quod superstes
alterius rebus potiatur nec in vim quidem donationis causa
mortis sustinetur quasi contra bonos mores cum sit de futura
successione vt l. fina. C.de pac. licet inter milites vim supremi
56 iudicij obtineat l.licet.C.de pac.† modo caueatur statuto ne ʃtã
tibus masculis fœmina dotata succedat. Pater pacto egit vt fi-
lia sibi succederet,an succedet vigore talis pacti? vr̃ qđ nõ quia
pactum successioni ab intestato deuolutę non concordat arg.
§.fi.inst.de leg.agn succes.Secundo quia vt pacto succedat est
speciale in milite. Pau.de Cast.in d l.licet. Contrarium est ve-
rũ per rõnem qđ inter liberos sufficit quoquo mõ declarata
patris voluntas etiam si imperfecta sit & portionem egredia-
tur quæ ab intestato defertur l. hac consultissima §. ex imper-
fecto.C.de testa & ibi nota Non obstant adducta in ꝯrium, &
primo.Respondetur ad §.fi. quia illa conuentio nõ ideo tenet
qđ potius conseruandæ quam acquirendæ successionis ius re-
spicit. Nam si viuo† patre filij nullum ius in bonis habent vt
57 per Bar.in § quid si tñ col.fi.& probat (vt mihi vr̃) tex.in l.mi-
les ita §.exhr̃dato inf. de mil.testamento multo minus nõ ha-
bet pater in bonis filij l.scripto hęrede infra vnde lib. Et fortius
arguit l.nõ vsq; inf si a paren quis fue.manu.qui tex.est clarus
pro hac solutione,sed illud ideo admittitur in d.§.quia nõ pôt
videri iniusta causa conuentionis, si aliquid pater habere vo-
luerit propter quod a filio post emancipationem magis cura-
58 retur. Hæc ratio† & noua, & vera est sumpta ex l.verũ turpem
de verb.obli.non obstat l.licet,quia ibi pactum,non præsentẽ
obligationem sed obuentionem bonorum & successionẽ re-
59 spiciebat quæ obuentio† pacto non datur,ita in terminis Bart.
respondet cons. 212. Quod si pater pacto non detulit succes
sionẽ sed promisit qđ institueret nihil proderit filię pactum.
Aliud.n.est dare,aliud promittere daturum Ias.in l.in bonęfi-
dei de eo quod cer. loco. nam hoc casu non constat qđ dede-
rit,idq; pactũ tanquã libertatem testantis restringens est ꝯ bo-
nos mores, & ideo nunquam reconualescit. Nec obl. dicere
qđ sit ꝯ bonos mores quia de futura successione, nam respõ-
detur qđ nec pr̃ teneẽ stare huic pacto cũ possit aliter testari vt
no.in l.pactũ qđ dotali.C.de pac.& sic nõ aufert liberã testãdi
facultatẽ. Et sic cõluditur,pactũ patris valet nunc & de pręsen
ti tanquã vltima voluntas inter liberos, non tanquã pactũ. At
inter alios nec tanquã pactũ nec tanquã vltima voluntas vale
re pôt, quia si valeret vt pactũ esset obligatoriũ, & auferret li-
berã testandi facultatẽ. Si vero valeret pro vltima volũtate vio
lareẽ solẽnitas publico iure inducta qđ fieri non pôt per priua-
60 tos ergo &c. Sed q̃.nã est rõ quare† facultas testandi nec pacto
nec stipulatione (etiã per indirectum) restringi pôt l.si fratres
§.idem respondit pro socio? Ias.in l.stipulatio hoc modo cam
rõnem assignat ne incidamus in impossibile perplexi.Cum.n.
vltima voluntas debeat esse ambulatoria vsq; ad supremũ vi-
tæ exitũ l.cũ hic status §.ait oratio de dona.inter vir.& vxor. c.
cũ marthæ de celebratio.missa. Aut esset ambulatoria volun-
tas, & sic nec restricta sed libera, aut si restricta neq; vltima.
61 Mihi videtur † ea ratione prohiberi liberæ testandi facultatis
ademptionem,q̃a id & imaginem seruitutis pręseferat & bo-
nos mores ius naturale respicientes offendat. probo per l. 1. in
prin.C.de lat.liber.tol.iuncto.§.fi.inst.de succes.liber.ibi bona
eorũ quodã modo iure peculij &c. Vbi libertas dicitur imper-
fecta eo qđ quis cogitur habere præcisum successorem, si er-
go lex manumittenti patrono beneficiumq; ex mera volũta-
te præstanti id efficere non permittit vt eam legem imponat
manumisso per quam liberum filium decedens non habeat d.
l. 1. §. illo proculdubio. Quanto magis non licebit inter inge-
nuos pactionibus id assequi vel alijs modis? Hoc voluit dicere
iuriscõs.in l.nõ vsq; si a paren.quis fue.manu. Vbi dixit esse ini
quum ingenuis hominibus non esse liberã rerũ suarũ alienatio
nem solitis modis & casibus. Et si tu diceres, video qđ aliquo
casu debeẽ patrono tertia bonorũ etiã eius liberti qui testatus
decedit §.sed nostra inst.de succes.liberto. Respõdeo qđ legis
authoritate id fit, honoris quẽ liberti patronis debent tẽperan
di gratia, nãq; & antea soliti fuerant durissimas res exigere ad
remunerandũ tã grande beneficiũ quod in libertos confertur
cum ex seruitute ad libertatẽ Romanam perducuntur l.1. in-
fra de bon.liber. ergo non est bonũ argumentũ ad casum no-
62 strum.Ex hac ratione infero † non valere statutum quod vxor
non possit testari sine consensu mariti tum quia timor mariti
posset subuertere vxoris iudicium Pau.de Cast.in l.ex facto de
63 vulg.& pupil.Sed an† valeat statutum quo cauetur ne mulier
possit legare vel donare viro? Respondeo sic,rõ, quia propter
reuerentialem timorem, vel forte truculentiam mariti vxor
non posset contra niti, vel non ita facile. Facit text. in l. 1. §.
quæ onerandæ cum ibi not.inf.quarum rer.actio non datur.

De captatoria institutione.

64 Quæro an † captatoria voluntas possit consuetudine vel statu
to confirmari Respondeo. Primo est videndum quotuplex,&
quę sit captoria institutio. Secundo quæ sint eius species. Ter-
tio vnde dicatur. Quarto soluetur quæstio nostra. Ad primũ
respondetur, quod captatoria institutio est duplex, una est ad
quam mutua affectione prouocamus.Secunda est quę confer
tur sub ea cõditione quæ secretum alienæ uoluntatis detegat.
Hęc reprobatur,illa licita est l.captatorias de hęred.institu.De
prima do exemplum. Cum ęgra mulier uellet testari, vir mari
tali sermone & blando,vt fieri assolet,intercessit vt instituere-
tur. Institutio hęc iudicio meo est captatoria & valet secundũ
Bart. in l. Lucius §.Sempronia de leg.2. & est fere casus in l.fi-
65 na.infra si quis aliq. testa.prohibu. Religiosi † tamen non de-
bent de trahere testatores a legato vel electione sepulturæ in
sua ecclesia matrice blandis verbis alias incurrunt pœnas de.
1. §. Quibus dę priuileg.& excel. præl. & hæc species captato-
riæ inde denominatur quia blanditijs,affectionibus,amicitijs,
vel officijs, & suggestionibus eius in quem confertur causa
fuit. Aucupari igitur officijs institutiones laudabile est. Natu-
ra quoq; suadet vt benefacientibus benefaciamus l.sed & si le
ge §.consuluit de pet.hæred.meritis enim tacite prouocantur
homines ad legandum l.nec adiecit supra pro socio. Et blãdis
verbis plerunq; assequimur institutiones l.fi. inf. si quis aliquẽ
testa.prohibu. Et per Bar.in d.§.Sempronia.Hinc rethores, au
ram quod aiunt,populi captant dum illũ ad se blanditijs aucu-
pantur

66 pantur alliciunt. Ex prædictis infero † valere testamentū in quo
duo mutua affectione inuicem se instituerunt, doct. per illum
tex. in l. licet. C. de pact. ad quod facit, l. eo quod a multis. C. si
cer. pet. Captatoria institutio cuius cōditio confertur ad secre-
tum alienæ voluntatis detegendū dicitur captatoria quasi de-
ceptoria & aucupatoria. Captare enim est desiderio & aucu-
pio aliqd habere. Hęc captatoria principali hac rōne improba
tur. Quia ꝯ bonos mores est velle aliorum secreta rimari, & nu
dare alicuius intima. Facit. l. 3. §. tametsi de arb. Est. n. odiosum
si palam sit cui vni cæteros postponas, c. quia propter cum gl.
in verbo de collegio extra de elect. Sic in proposito si aliquem
quis ita instituat. Qua ex parte me Titius hæredem scriptū in
tabulis suis recitauerit, ex ea parte hæres esto improbam instō
nem facit, l. 1. de his quæ pro non scrip. haben. Idem si ita scri-
pserit Titius si Mæuium tabulis testamenti sui hęredem a se
scriptum ostēderit probaueritq; hæres esto l. ille autem de hę-
red. insti. Ratio in vtroq. casu, quia non potest quis parere his
conditionibus quin detegat secretum suum l. Paulus. §. fin. de
cond. & dem. Nā & hæc odij præsumptione non carent apud
eos qui cognoscunt se honoratis postponi à testatore, sit quo-
modocunq. non est secundum leges quęrere secreta testantiū
in vita eorum l. 1. §. si dubitetur inf. quemad. testa. aperian. Ad-
de quod est turpis etiam, quia verisimile est, eam institutionē
factam propter præmium mutuæ nuncupationis futurum, di-
xerint doct. quicquid velint, non intellerunt quid esset capta-
toria institutio improbata ita dixit Soc. Iunior in l. moribus de
67 vulg. & pupill. Hic moueo vnam quæstionē † si alterum ex his
qui mutua affectione in eadem charta inuicem se instituerūt
pęniteat, an altera institutio censebitur reuocata? Respondeo
non placet videri reuocatam, quia recipio affectionis in dubio,
nobiliorem præsumptionē, quā spem præmij. l. merito cū con
cord. supra pro socio. nec probabiliter quisquam allegaret nō
existimasse alterū, fore vt alter pęnitentia duceretur arg. l. cum
don. C. de transac. cum hmōi sint voluntates quib. nemo se ip-
sum astringit. l. si quis in principio de leg. 3. Non procedit id cū
non de instōne quæritur, sed de pact. Oldrad. cons. 164. & ideo
altero paciscentium nō implente altera institutio extinguetur
doct. in d. l. ille autem. Non ob. quod ad illā pactionē attenden-
dū non videatur quæ nulla est l. ex eo. C. de inut. stipul. quia cū
sequuta sit ex vnius parte executio constat eam tametsi nul-
lam neglectam non fuisse, debuit. n. fieri quod potuit l. hæredi-
bus §. fi. ad Trebell. Sed & ex testatoris mente pro efficace ha-
bitam talem voluntatem existimandum est l. si de reb. eo. Sed
68 & si duo milites † pacti sunt vt alteruter superstes alteri succe-
deret reuocata ab vno pactione ex alterius quoq. parte reuoca
ta censebitur arg. l. alteri de adim. leg. mixtus. n. hic est casus ex
instōne, & pacto, solumq. spāli fauore militum sustinetur. l. li-
cet. C. de pact. cuius fauoris non æqualis subest cā, cū alter sen-
tentiam mutauit, quippe alter dolo deciperetur. Ad qōnem
nostram. Respondeo ꝙ hæc instō non firmabitur moribus, vel
consuetudine, ratio quia esset cotra qualitates requisitas in c.
erit autem lex. dist. 4. An autem teneret, talis instō ad pias cau-
sas? Respondeo licet summa sit ratio quæ pro religione facit l.
sunt personæ de relig. tamen non est nostrum extendere leges
l. si vero §. de viro sol. matr. Præterea nec in militis testa. admit-
tuntur l. captatorias. C. de mil. testa. & facit l. generaliter. C. de
sac. san. eccl. Generaliter ergo diffiniri potest captatoriam scri-
pturam simili modo neq. in hæreditatibus, neq. in legatis vale
re l. captatoriæ, de leg. 1. Illa institutio quos Titius arbiter vo-
luerit ideo vitiosa est, quod alieno permissa est arbitrio. Nā sa-
tis constanter veteres decreuerunt testamentorum iura per se
firma esse oportere l. illa institutio de hære. inst. Sed quid in le-
69 gatis † collatis in voluntatem alterius? Respondeo libertatis le-
gatum valet l. fideicommissa ita la 2. de fideicomm. liber. in cę-
70 teris legatis dic vt per Bar. in l. 1. de leg. 2. Sed an † consuetudi-
ne vel statuto induci possit vt valeat talis institutio? Respōdeo
videtur dicendum ꝙ non quia consuetudo ꝯ substantiā actus
nō valet c. 2. de consuet. lib. 6. Sed testm̄ dēt esse voluntatis no-
stræ iusta sententia, l. 1. de testam. Quod non esset in proposito.
Ergo &c. Secundo hæc institutio posset esse deceptoria quia
institutus posset eludi tertio non eligente l. si quis arbitratu,
de verbo. obl. & sic de facili fieret contra bonos mores si supre
ma defunctorū iudicia exitum non haberent l. vel negare quē
admo. testam. aperiantur ergo &c. In ꝯrium est veritas, probo
sic, ecclesia cultrix & auctrix iustitiæ non patitur contra iusti-
tiam aliquid fieri in se, vel in alterum c. 1. de alie. feu. Sed eccle-
sia admittit tale testm̄ in sui fauorem c. cū tibi de test. ergo &c.
Ad primum argm̄ respondetur ꝙ factum per eum qui habet
authoritatē a testatore pro eo habetur ac si testator fecisset. l.
Item eorū §. si decuriones supra quod cuiusq. vniuer. nomine,
l. asse. de hæred. instit. l. instō talis de cond. insti. l. vnum ex fami-
lia. §. 1. de leg. 2. Ad 2m respondent Moderni in l. moribus de
vulg. & pup. tripliciter. Primo ꝙ volenti non fit fraus, neq. in-
iustitia. l. 1. vers. vsq. adeo, de iniu. l. cū don. C. de transac. Secun
do dicūt ꝙ de iure non pręsumitur dolus, l. patronus de proba.
nec ius præsumit aliquē futurum fraudulentum. Facit c. fin. de
præsum. Tertio ꝙ si ea rōne esset hęc voluntas reprobata quia
posset tertius non eligere & sic testatorē decipere, certe eadē
rōne oīs vltima voluntas reprobaretur cum posset vnusquisq.
institutus non adire & facere testatorem decedere intestatum.
71 Sed hæc † vltima ratio, si verū amamus, non stringit quia ea in-
stō, si Titius voluerit subiacet voluntati duorū tanquam dupli
ci condōni, sed instō pura subiacet tm̄ volūtati vnius tanquam
sub sola condōne inter quæ est magna dr̄ia l. cum ita legatum
72 sit, de cond. & demō. Quæ † ergo est rō ꝙ de iure ciuili vltima
voluntas non dēt pendere ex alieno arbitrio. l. nonnunquā de
cond. & dem. & tñ de iure canonū id aliquo casu permittitur.
c. cū tibi de testam. respōdeo debes scire ꝙ posse disponere de
reb. suis post mortē est de iure gētium sicut legitur in veteri te-
stamento de antiquis patrib. de quib. meminit glo. in l. quoties
de hær. inst. & hoc ius gentium fundabatur super quadā æqui-
tate quæ faciebat testamenta valere, quoquomodo disponētis
mens appareret. Itē debes scire ꝙ de iure ciuili constitutę sunt
regulæ & data est forma testamētis a quib. & a qua citra actus
nullitatem recedere non licet, ecce, instō hæredis totius testa-
menti est fundamentū § ante oīa inst. de leg. l. si nemo hæredi-
tatē de testa. tutel. ergo vbi nomen hęredis non exprimitur se-
quitur nullū esse testm̄. l. iubemus §. quod si nō fuerit obserua-
tum. C. de test. Item hēs aliam regulā ꝙ in his quæ ex testō de-
pendent certo iudicio quis cauere sibi dēt §. incertis vsq. ad §.
tutor inclusiue inst. de leg. item voluntas testantis debet esse li
bera. l. 1. C. de sac. sanc. eccl. Sed cōsensus qui alieno reseruatur
arbitrio liber dici non pōt. c. super. eo. de cōd. appo. ergo stanti
bus his regulis ciuilib. instō eis ꝯria de iure ciuili non subsistit.
73 Sed cum ius canonicū † benignitatem & æquitatem illam de
iuregentiū solum hoc casu respiciat, merito non alligatur re-
gulis iuris ciuilis ita sentit gl. in d. c. cū tibi, & faciunt ad supra-
dicta quæ præmittit M. Anto. Natta Astensis in sua lectura ad
74 §. ex imperfecto. C. de testa. Ex prædictis infero † valere statu-
tū ne mulier possit testari sine consensu duorū consanguineo-
rum ad quod bene facit quod voluit Bar. in l. fi. nu. 4. si quis ali-
75 quem testa. prohibu. De modis † aūt condendi testm̄ irreuoca
bile tractauit Natta ideo remitto te ad eius tractatū & ad doc.
76 in l. fi. C. de pact. vbi etiam habes, an donatio † omnium bono
rum præsentium & futurorum non teneat tanquam auferens
liberam testandi facultatem. Cæterum reuertamur ad exem-
pla. Donans hæreditatem superstitis dr̄ festinare aduersus bo-
nos mores, & ius gentium l. quidam in iure §. fi. supr. de dona.
improbum est. n. esse solicitum de hæreditate viuentis l. 1. §. in-
terdum de vulga. & pupill. & ꝙ plus est nec super facultatibus
eius, cuius incerta vita ac fortuna fuit transigi, vel pacisci, vel
iudicari potuit l. nec nos preterijt. C. de cap. & postl. reuer. imò
ex huiusmodi actibus nec naturalis oritur obligatio vt infr. de
hær. vel actio. vend. l. 1. vbi inquit tex. si venierit hæreditas eius
qui viuit nihil esse actum quia in rerum natura nō sit quod ve-
nierit. Repugnat. n. iuregentium tractare viuos pro mortuis.
77 Contra bonos mores † quoq. est remittere iniuriam inultam,
& commodum pecuniarum vindictæ domus præponere non
erubescere l. miles §. socer, de adult. Et ideo tutor vel curator
non possunt facere partem de iniuria illata patri pupilli, vel pu
pillo quando esset sibi dedecus, vt per doct. in l. pactum curato
ris. C. de pact. Turpia quoq; legata quæ denotandi magis lega-
tarij causa scribuntur odio scribentis pro non scriptis habētur.
78 l. Turpia de leg. 1. Et de verbis iniuriosis † vel diffamatorijs &
quando inualident legatum vel institutionem, dic vt per Bar.
& Ias. in d. l. Turpia & Bar. in consi. 108. Conditio quoq; de nu
bendo arbitratu tertij turpis est, & a lege reijcitur tanquā inde
præstans impedimentū matrimonio. l. cum tale de cond. & de-
monst. Secus est in ea cōditione si nupserit consilio talis, doct.
79 in d. l. turpia §. 1. Et an pater † in testamento possit committe-
re in arbitrium tertij filiam dotandam & maritari vide ibi Ias.
80 Finaliter hic quæro si † statutum faciat mentionem de bonis
moribus, quomodo intelligatur? Respondeo de bonis morib.
illius ciuitatis vel prouincię l. Itē apud Labeonē vers. idē ait de
iniu. Facit tex. in l. si fundus de euic. l. semper in stipulationib.
de reg. iur. Manifestū est igitur ex eo instrō in quo contra bo-
nos mores interposita fuit pactio vel stipulatio nullam haberi
actio. l. 1. & l. mercalē. C. de cond. ob turp. cām, cum omnia quę
ꝑ bonos mores, vel in pactum vel in stipulationem deducūtur
nullius momēti sint l. ex eo. C. de inutil. stipul. et si pęna sit pro
missa. l. si a reo §. fideiuss. Sic & iuramentum ꝯ pietatem debi-
tam præstitum nullius est momenti l. nullū de obseq. & lib. In
81 † feudis tm̄ quę rōne improbantur ex vsu admittuntur §. filij in
titulo si de feudo defuncti fuerit ꝯten. inter dom. & agn. vas. Ec
ce si scdo nubens paciscatr̄ ne filij nascituri ipsi patri vel mr̄i se-
cundo nubenti succedant sitn ū erit tale pact. §. mulier eo tit.
& c. vnico. de filijs nat. ex matri. ad morg. ꝯct. & ideo solet dici
in feudis cōsuetudinē leges vincere. c. Obertus de feud. cogni.

82 Secundā regula est † Aduersus naturale ius nulli quicquā age
re licere. c. quę contra mores. 8. dist. dignitate enim id ius præ-
ualet consuetudini & constitutioni c. quo iure in fine ea. dist.
& c. Imperatores. 9. dist. ite. Cuius rei illa est ratio quia in natu
rali iure nihil aliud præcipitur quam quod Deus pręcipit. c. fi-
na. ea. dist. 9. Non ergo mirum sit si contra inauditam partem
Papa vel Imperator non possunt diffinire c. 1. de causa pos. &
propri. Cū defensio & citatio, sint iuris naturalis. Et Papa vel
Imperator nō possunt tollere ēt de plenitudine potestatis quę
sunt de iure nāli Clem. pastoralis §. cæterū de re iud. Et cū di-
83 scretio † sit mater omniū virtutum c. præsentiū. 1. q. 5 & c. 1. de
offic. custo. ɔ̄ns est vt summus princeps omnia posse dicatur.
Claue discretionis pręcedente gl. in c. quanto in verbo absolui
de iureiur. ergo non poterit in pręiudiciū alterius dare fidem
scripturę nō authenticæ vt no. in c. 1. de fide instru. cū hoc es-
set iniquū præiudicare vni in fauorē alterius l. 1. §. sunt aotē, ne
quid in flumi. publico l. nec auus. C. de emancip. lib. Nā Deus
non dedit ei facultatē peccandi. Faciunt ad hoc not. per Bar. in
l. fina. C. si cōtra ius, vel vtil. pub. Et qđ dixit Natta in §. ex im-
perfecto tertia colum. ver. 2. adducitur optime facit & ꝙ dicit
gl. in c. litteras de rest. spolia. Nam & Deus omnipotens nulla
inqua pōt glo. in c. si Paulus. 32. q 5. Et alibi dixit glo. vltima
in c. 1. de re iud. lib. 6. Quod iudicans scienter contra ius partis
peccat ɔ̄ ius naturale. Et per hæc sit assignata aliqualiter ratio
eorum quę sunt impossibilia principibus. Sic cum pater de iu
re naturali teneatur filium alere l. 1. §. ius naturale in fine de
iust. & iure c. ius naturale dist. 1. Sequitur non valere statutum
84 quód pater non teneatur filium educare, nec † valere pactū ne
pater teneatur alere filium cui dedit partem suam, si postmo-
dum filius ad necessitatem peruenerit. Et an per statutū pos-
sit tolli, vel minui legitima, Item debitum dotandi filiam &
similia vide per Decium in regula iura sanguinis infra de reg.
iur. pactum quoq; libertatem infringere non valet quasi repu
gnet naturę l. nec si volens. Et l. liberos. C. de lib. causa. Sed vn-
85 de factū putabimus † vt pacto quis se in seruitutē dedere nō
possit, & tñ in venditione ad precium participandum potest [illegible]
fina. inst. de iure perso. an ꝙ vtilitatis causa id receptum sit, vi-
tamq; legis latori in vēditionis [illegible] magis tollerabile, in quo
libertatem oīmodo amitti necessarium [illegible] lufficiat
vsucapionis conditionem [illegible] l. fieta distrahatur de cō-
trahen. emp. & ideo tal. venditione nō [illegible] proximo
rū affectio l. 1. cū seq. de lib. causa solummq; vsucapioni locus ad
huc esset l. non ideo C. de lib. causa l. 2. si libert. ingenuum se
dixe. Instinctus quoq; naturæ ex ratione [illegible] proueniens
quæ æquitas vel ius naturale dici potest gloss. in c. ius naturale
dist. 1. pupillo doli nō capaci neq; conscientiam [illegible]
negligentiam vel iniuriam imputat, iniquum [illegible] &
iuri naturali inconueniens pro sciente eū puniri, qui quicquid
videt ignorat l. 1. C. de fal. mo. hac rōne, tectus eo tēpore quo
iudicium animi non habeat ad maiores ordines promoueri
nō impeditur c. ex parte extra de corpo. vitia. Cum eo tēpore
neq; Dei conditionem [illegible] esse potuerit c. si quis [illegible]
55 dist. neq; [illegible] potuerit, in tā tenera ætate [illegible]
mundiq; nouū hospitem ad [illegible] & turpitere in se [illegible]
vt nullū facinus in alio non audeat, l. cum autem §. excipitur
sup. de ædil. edic. Hinc palā est infantem, & infantię proximū
nulla ratione ex consensu obligari posse, vt deteriorem suam
faciat conditionem. §. si pupillus inst. de stip. nec enim videri
potest consentire qui consentire non potest l. si tibi §. vnus de
op. no. leg. Ex illis infero vnam pulchram limitationem. Tu
ßis regulam quę dicit cum lex verbis geminatis preter dictio-
nem vniuersalem vtitur tunc in his qui idonei non sunt, & cō
sequenter in quibus ratio legis aliquo modo cessat lex adhuc
obseruatur. Facit bonus tex. in c. statutū. §. insuper de rescrip.
lib. 6. ibi, nullū [illegible] vel quicquid aliud [illegible] glo. in verbo
nisi. Pone modo ꝙ statutū sit vt qui quocūque modo aliquem
occiderit occidatur, modo aliquis occidat bonū [illegible] an distin
guemus dolo an culpa necauerit [illegible] verius? Sal. in
l. 2. de noxa. actio. per supradictā regulam dicit ꝙ non. Et facit
quod; pro eo quia ēt qñ sola dictio vniuersalis adest, & super
quod iam concesso disponitur, tunc restringimus legē ad ido-
neos, ne alias dispositio esset superflua, vt eam [illegible] l. 1.
§. nunciatio de ope. no. nuncia. dixit omnibus diebus [illegible]
posse intelligitur etiam de feriatis cum iam ex pretoris [illegible]
nunciatio permitteretur. Contrarium est verū quia [illegible]
86 regulam qđ † si impedimentū iure naturali vel gentiū sic lex
quibuscunq; verbis cōcepta restringitur & de eo iure idoneis
intelligitur, hoc probatur in l. promittēdo de iure do. Promit-
tendo dotē (in quit lex) omnes cuiuscūq; sexus conditionisq;
sint obligantur, restringitur dummodo ætate sint idonei [illegible]
naturale impedimentū obstaret faciunt ad hoc notata in l. ita
nobis. C. de adul. Et facit tex. in l. 1. §. hoc. S. C. ibi, omni modo
puniri. lecto §. si quis in villa vsq; ad finē) & l. 3. vsq; ad §. si quis
quę cōsti infra ad Syllcia & alibi habes ꝙ verba quantūcunq;
vniuersalia non includunt defectus iuris naturalis l. fi. C. de te-
sta. mil. l. neq; §. seruum iuncta l. 1. ff. eo. Natta rep. §. ex imper-
fecto. 10. quęst. Quapropter suprascripta lege homicidam pu-
niente putauerim in eum non animaduerti qui in sui tutelā
occiderit, quoniā de iure naturali permissum est l. 1. §. cū arie-
tes supra si quadrupe. paupe. fecis. dicatur. Non obstat regula
ɔ̄ria quia procedit tantum in his quę alias iure ciuili nō admic
terētur. Sed quid in ꝓposito dicemus themate? Regola est, in-
iuriam citra affectum inferentis nō fieri l. eum qui §. si iniuria
infra de iniur. Rursus illud relatum est perçque eos qui iniu-
riā pati possunt, & facere posse l. illud eo. tit. Et ecōuerso. Mo-
87 do † quæritur an impubes qui doli mali capax non sit vel furio
sus possint pati iniuriam? Et videtur ꝙ non, quia & inferendi
animo carent. Contrariū est verum. Probo sic. Cum inter nos
cognationem quandam natura constituerit (omnes enim ab
vno patre Adā processimus) consequens est hominem homi-
ni iniuriā inferre nefas esse l. vt vim sup. de iust. & iur. Finaliter
est casus in d. l. illud §. 1. Non ob. regula l. illud, quia actio iniu-
riarum est inducta ex bono & æquo l. non solum §. 1. eo. tit. de
iniur. quę ęquitas dictat puniri maleficia l. Quęsitum de sepul.
vio. sed cum tales personę non possint committere maleficiū
vt sup. vidimus cessat ea æquitas, sed in alijs personis non est ra
tio quare cesset ergo &c. Iura quoq; sanguinis nullo modo di-
rimi possunt l. iura sanguinis de reg. iur. vt puta si quis dicat
nolle suum liberum esse filiusq; consentiat l. ius agnationis su
pra de pac. l. Abdicatio. C. de patr. pōt. Neque enim possumus
contra naturam l. 2. infra de vsu & vsufruc. leg. neq; enim etiā
88 pōt lex §. constituitur in fine inst. de vsufruc. Ius † autē agnatio
nis licet pacto tolli nō possit, posset tñ tolli per statutū vt per
Dec. in regula iura sanguinis, & Ias. in d. l. ius agnationis. Ter-
89 tia regula est † Ius publicū priuatorū pactis mutari non pōt l.
ius publicū sup. de pac. nec pacto publicatū personarū l. Impe-
ratores eo. tit. l. 2. §. ius reipub. inf. de admi. re. ad ciui. perti. Ius
publicū quatuor modis accipitur qñdoq; pro eo iure ꝙ prin-
cipaliter fauorē publicū [illegible]spicit, vt ꝙ delicta puniantur l. si ita
vulneratus ad l. Aquil. l. locatio. §. Quod illicite de publica, vt
sint ecclesię in quibus petamus veniā peccatorū, & sacerdotes
a quibus. Vt sint magistratus per quos iura reddantur glo. in l.
1. §. huius studij de iust. & iur. Non tenebitur igitur priuatus
90 † bannito qui dicitur hostis patriæ l. amissione §. qui deficiunt
de capit. dimi. fidē aduersus ius publicum seruare quin eū of-
fendat siue ante promissionē de offendēdo siue post bānitus
fuerit Bar. in l. 1. §. nō fuit sup. de dolo per tex. in l. 1. & 2. C. oñ li
ce. vnicuiq; sine iud. se vend. Maiores. n. tñ. R. P. deberi volue-
runt, vt minime putauerint lugendū eum qui ad patriam delē
91 dam venit. Quod si filius patrem † aut pater filium [illegible] causa oc
cidisset ēt pręmio afficiendum omnes constituerunt l. mini-
supra de relig. Sic & si clericus dum vult satisfacere offenso
secundum morem patrię quem inter se laici obseruant cor-
pus suum sponte supponat aliquot percussionibbus fustium
forte, non tamen faciet eius spontanea voluntas quin iniiciēs
manus excommunicatus sit, cum canon talia prohibens non
tam in fauorem clerici ordinati, quam in fauorem ordinis cle
ricalis fuerit promulgatus c. contingit de senten. excōm. Sic
hoc iure attento non potest clericus ēt cū iuramento sortiri
tribunal laicorū & renūtiare foro c. si diligenti, de foro cōpe.
licet & laici penitus careant iurisdictione in clericos c. si Impe
rator. 96. dist. Fauore quoq; publico permissum est vnicuiq; de
populo agere, si sacra vel sacerdotes violentur l. si quis in hoc.
C. de episco. & cle. gl. in c. [illegible] publicum dist. 1. Et huius iuris fa-
uore reiciuntur plures contractus officialium de quibus vide
optime per Ias. in l. principalibus supra si cert. per. is quoq; qui
nō potuit, alias ad libertatē peruenire, vt puta quia hac lege di
stractus erat ne manumitteretur, si necem domini arguit vel
vindicauerit propter hoc ꝙ in commune vtile est, ad libertatē
perueniet l. 3. §. verum ad Syllani. Secundo modo ius publicū
accipitur pro eo iure ꝙ ad R. P. vtilitatem pertinet emolumē-
tumq; eius tangit l. iurisgentium §. si paciscar de pac. Quæ tan-
gunt vtilitatē publicam, vt plurimū ea sunt de quibus tractat
inf. de locis & itineribus publicis vsq; ad tit. de 6. arma. Hoc iu-
92 re attēto non possunt † in pręiudiciū exēptionis ecclesiæ Ro-
manæ Abbas & capitulum cōpromittere c. cum tpe de arbit.
Cum id priuilegium libertatis magis pertineat ad Romanam
93 ecclesiam. Sic stante † statuto, ꝙ notarij priorum nihil salarij
possint capere pro scripturis quās faciūt, ēt si altera pars vltro
offerat volēs donare & renūtiare statuto nō pōt Ias. in l. si quis
in cōscribēdo numero. 15. C. de pac. Mihi vr̄ ꝙ postquam nota
rius fecit scripturam, si pars vult sibare aliquid, sufficit ꝙ r. cu-
set accipere & dicat, nihildemū recte accipiet, & ꝓ hac distin-
ctione allego tex. in l. interdum §. diui. el. 1. de publica, vbi pu-
blicano satis est ne decipiat volentem facere professionem cē
sualem, & probat text. ineuitabilis in §. si quis professus ea l.
Qui enim [illegible] cauet non cogitur ad restituendam pecuniam,
cū soluēs nullo ignorātiæ pretextu se tueri queat, & accipiens
ob cau-

ob causam non veritam, sed liberalitatis capiat, & pro hac opinione est glo. quam etiam ibi allegat Ias. in ca. 1. de simo. Quod si parte offerente notarius taceret, incideret in statutū per text. in Auth. sed hodie nulla C. de episc. & cleri. Sub hoc membro non penitus extra rem collocatur regula. Pactis priuatorum
94 † iuris fiscalis formam conuelli non posse l. inter debitorem supra de pact. nec actis vel pact. s publicarum personarum l. 2. C. de conuenien. fisci debito. lib. 10. Qua propter administrator fisci si non meliorem cōditionem Cæsaris fecerit transigendo inconsulto Cęsare nihil agit l. nulli cum glo. supra de transact. Et cum princeps in fiscum suum transtulerit ærarium qđ alias populi, erat paratum in publicos vsus, cōsequenter dicemus id rescriptum quod fisco dānosum sit nullū esse l. 2. C. de precib. impe. offe. & l. omniū C. de vec. & com. sicut esset nullū rescriptum contra publicam vtilitatem leg. 2. §. merito, & §. si quis a principe infra ne quid in loco publ. Inde etiam est quod hodie publica vectigalia intelligere debemus, ex quibus vectiga. fiscus cadit. l. Inter publica de verbor. signific. Cum alias publici appellatio vt plurimum ad populum Romanum referatur l. eū
95 qui vectig. eo. tit. Illud palam est fisci † vtilitatem & publicā diuerso iure cēseri l. 2. §. hoc interdictū. Ne quid in loco pub. Regulariter enim quod iuris in fisco statuimus ēt de priuato constitutum censetur & è conuerso l. Item §. in priuatorum infra de pet. hære. licet in pluribus sit priuilegiatus vt R. P. vt supra diximus. Tertio modo accipitur ius publicum pro eo iure quo specialis forma vel solemnitas tradita est l. 3. de testam. l. nemo potest de leg. 1. l. prolatam. C. de senten. & interlocu. Igitur conuenīri non posset, vt qui intra certum terminum non soluerit excommunicatus sit. Aliam .n. formam excommunicationis
95 docet cano c. sacro de sentent. excomu. Sic feudum † citra solemnitatem inuestiturę constitui non potest. tit. quib. mod. feu
97 dum const. Sic noua inuestitura † quæ caret solemni per omnia vel confirmatione parium curię pręsumitur non facta etiam si dominus contenderet probare eam factam per breue testatū. c. vn. eo qui test. sint necess. ad no. inuest. pro. Sed contra prędicta arguo sic. Præteritio filij est contra formam testamenti l. inter cætera de li. & posth. sed filius præteritus pōt facere vt testamētum sustineatur l. filio pręterito de inust. rup. ergo potest renuntiari formę quam dat lex. Idem in testibus qui citra iuramētū religionem volētibus partibus aliquid pro testimonio dixissent c. tuis de test. Idem in ferijs, vt in l. 1. §. 1. de ferijs. Sol. quo-
98 ties † lex inducit formam fauore publico renuntiari non potest vt in casibus supradictis, si vero inducit fauore priuato potest ei renunciari, vt in contrarijs c. fin. §. is autem de offi. deleg. Sic in actibus iudiciarijs vides quod dilationes, interrogationes, feriæ messium, non actus qui substantiam iudicij respiciunt remitti possunt glo. in c. de causis de offic. deleg. Nam ei legi prohibitiuę quæ priuatum fauorem respiciat renunciari posse constat c. nonnulli de rescr. Quod limita nisi concessio renunciationis daret materiā delinquendi. Exemplum prohibentur. S. C. tutores & filij eorum pupillas suas vxores ducere non redditis prius rationibus l. 1. C. de inter. matr. & hoc fauore puellarum ne in re familiari circumscribantur ab his qui rationes eis gestæ tutelæ reddere compelluntur l. libertum §. 1. de ritu nup. hoc si attenderetur solus fauor puellarum nuptię consisterent eis renūciantibus fauori suo. Sed quia ahmōi conuentione permissa tegeretur fraus administrationis tutorū, & curatorum non possunt nuptię consistere ne detur occasio delinquendi l. si tutor vel curator C. de interd. mat. vel quia esset verisimile aliquē cōcessa renunciatione in sui præiudiciū vti. l. cū hi de transa. & ibi
99 Bar. Sed, quid † si lex aliquid pro forma obseruari constituit ex certa ratione, an ea cessante adhuc obseruanda est forma? Respondeo si forma est introducta fauore publico si fuerit omissa
100 vitiatur actus. Quapropter si † ecclesia vendat non seruata forma cap. sine exceptione. 12. quæstio. 2. etiam si vtiliter gerat negotium alienatio non tenet. Non ob. §. pen. auth. de nō alienando vbi ecclesia permittit citra solēnitatem recipere ei qui dedit dānosam possessionem, quia ibi non erat in ecclesiā translatum dominium, neq; ea quæ nihil iuris ex contractu pro nō facto habito acquisierat pōt dici quicquā alienare. Et hanc solutionē nemo hactenus dedit. Et pro hac opinione quod ēt dānosa ipsi ecclesiæ citra solēnitatem non possint alienari do tibi tex. in l. pen. §. fi. de ritu nup. Quē vide & bene probat. Itē si forma inducta sit ob priuatam vtilitatē habeat tñ causam publicā annexam non separabilem tunc talis forma remitti nō potest, etiam cessante ratione. declaro, decretum requiritur in alienatione rerum pupillarum ne pupillis facile damnum fiat. toto titulo de reb. e. Sed quia si permitteretur citra hhuiusmodi solemnitatem alienatio, daretur etiam occasio delinquendi ipsis tutoribus, & qui tollit hāc occasionem fauet R eipublicæ cuius interest non committi delicta, etiā quod fundus minoris sit sterilis venditio non tenebit citra prætoris authoritatē l. si fundus de reb. eo. Ratio quia fundū esse sterilem, vel nociuū non sufficit, sed hoc in iudicio probari oportet d. l. Non solū §. fi. de ritu nup. Si vero forma esset inducta ob priuatā vtilitatem vt in transactione alimentorū cessante ōne leg. is, cessat ipsa lex l. cū §. eā de transac. Et aduerte qđ licet dicam, qđ illa l. respicit fauorē priuatum, & dixerim supra qđ fauori priuato renunciare licet, non tamen dico quod illi legi posset renunciari. Nā habet clausulam annullatiuam, vt ibi per Ias. & aliam rationem assignaui
101 proxime supra. Si ratio formæ † sit correcta lex quoq; cessat, quo citra quamuis nepotem ex filio emancipato pater in testamento hęredem instituere, vel exhęredare teneretur l. inter cętera de lib. & posth. Ideoque forma traditum esset tamē hodie impune præteritur cum ratio legis sit correcta, quoniam sublata est differentia emancipationis, & patriæ potestatis ita sentit Bar. in §. & quid si tātum. Nemo igitur potest mutare ius publicum, aut formam antiquitus constitutā l. Quidam decedēs de admi. tut. Magistratus quoq; qui ad hoc consentiret imperium faceret arg. l. Iure nostro de test. tute. Qui igitur relinquit ecclesiæ non potetit facere quin Episcopus habeat canonicā portionem c. Reliquisti de testa. sic non potest fieri quin ecclesia cum dotibus suis in potestate episcopi consistat ca. sic quidam 10. q. 1. Sic non pōt contra traditionem transferri dominiū l. traditionibus C. de pac. l. Non statim supra de pecul. Sic quia abdicatio proprietatis, sicut & custodia castitatis adeo est annexa re-
102 gulæ monachali, vt contra eam nec etiam summus † Pontifex possit licentiam indulgere c. cum ad monasterium de stat. Monacho. Pactum aduersus religionis regulam, vt is qui ingreditur ordinem minorū, vel sancti Augustini, aut monachus habeat propriū peculium fieri non potest. doct. Auth. ingressi, de sac. san. eccl. vide in Clem. exiui de paradiso, extra de verb. sign. Sanctum Thomam secunda secūdę q. 88. art. 11. qui ita quoq;
103 concludit. Ad hęc pertinent † ea quæ legislator sanxit cū clausula annullatiua si secus fiat, illud censetur inductum pro forma. Nec de consensu partium id ius aliter sustineri potest glo. in c. dispendia verbo processus, & glo. in ca. statutum in verbo committantur de rescri. lib. 6. & est tex. cum gl. in l. à diuo Pio. de ritu nup. Et no. quod regulariter prohibitio legis habet vim formæ, & ita annullat actū sicut omissio formę l. pręfectus de
104 ritu nup. cum mille similibus. Et ècōtra dicendum est † sicut nemo pōt supplere defectū formæ ita nemo pōt eius effectū tollere, & per hoc puto qđ hoc pactum nō teneat, quod faciūt creditores, quod debitor non valeat probare solutionem nisi per scripturam cum sit communis vtilitas testificandi, & non dēt angustari sed impinguari, ista sunt verba glo. in Authentica vt si ne prohib. matres in verbo senatusconsulto. Sic cum lex septē testium numerum in testamētis pro solēnitate adhibeat quod putet id sufficere ad euitandam falsitatē l. fi. C. de fideicom. Putarem non posse pacto fieri quin septem testium fides testamēto sufficeret. Et cum lex velit sufficiētes baptismum probari p vnum testem c. paruulos & c. cum itaq; de consec. di. 4. Crederem non posse fieri, vt plus testes essent necessarij cæteris paribus. Quarto modo accipiuntur ius publicum pro authoritate publica, vt cum dicimus. Iurisdictio est potestas de publico introducta, cum necessitate iusdicēdi & æquitatis statuēdæ glo. in Authen. d. deten. ciui. §. iusiurandum in glos. magna circa medium coll. 3. Non enim per alium quam per publicam authoritatē, vel eum in quem populus eam transtulit, datur iusdicēdi facultas l. 4. §. capta de origi. iur. inde fit vt priuati non valeant, vt aliquo casu rei iudicatę authoritatem habeat sentētia eius qui nulli præest iudicio l. priuatorum. C. de iurisd. om. iud.
105 Postremo † sciēdum est si lex publicā priuatāq; vtilitatē respiciat quatenus de priuata tractatur renunciari poterit dū separabilis sit, casus est in l. licet 1. & 11. responso, & l. non cogēdū §. si ita de procu. Si vero pactum conuētum est de necessitate connexum publicę vtilitat. secus est l. si vnus versiculo. Item ne ex pena supra de pac. Exemplum, si mulier deteriorē conditionē dotis in exactione facit l. de dic cum tribus. ll. sequen supra de
106 pact. dota. Supradictis subijcias duas regulas. Prima est † quod iuri pro me non inducto renunciare non valeo l. Quos prohibet. de postul. & l. Nec ex pretorio, & l. neque pignus de reg. iu.
107 c. ad Apostolicam. extra de regula. Secunda regula est † ius publicum neq; etiam iuramento priuatorū lędi potest c. si diligēti de foro comp. nec authoritate magistratus. gl. in l. 2. C. de agr. & cens. libro 10. Et has regulas habes generales ad supra dicta. Quarta regula est, quum quid principaliter fauore vel odio priuato inductum est, & consequēter in publicam vtilitatem vergit non potest contractu impediri, vt quū mulier fundum dotalē aduersus legem Iuliam alienat. insti. quib. alie. licet. Ratio, quia & Reipublicę interest mulieres esse dotatas l. 1. sol. matri. Sic si conueniat ne omnino diuisio fiat huiusmodi pactū nullum est l. in hoc iudicium §. si conueniat supra commu. diuid. Sed qua nam ratione id prohibitum dicemus? Respondeo, qa materia communis solet excitare discordias l. cum pater §. dulcissimis de leg. secunda l. sancimus §. ne autē C. de dona. Ex ciuilibus autē dissensionibus quāuis principaliter in exitū. R. P. nō contēdatur, sæpe tñ R. P. læditur l. si quis ingenuam §. in ciuilibus

nilibus de cap.&' postl.reuer. vide, hęc ratio non procedit nisi
in communione quæ est absque societate de qua per text. in l.
8.infra com.diui. Et ideo posset dici quod nullum præceptum
testatoris non posset prohibere diuisionem sicut nec aliena-
tionem.l.filiusfam. §.diui de leg. 1. Cum vero per societatem
in qua est quodammodo ius fraternitatis. l. verum. supra pro
socio.res est communis,hæc ratio nõ iuuat, cum quis possit se
astringere ad perpetuam communionem, hoc est, dum viuit.
108 l.1.eo. tit. pro socio. Breuiter igitur dic Pactum † per quod so-
cietas transiret ad hæredes non valet, quia adimeret liberam
testandi facultatem.l.si fratres.§.idem respondit,pro socio. Pa-
ctum ne diuisio omnino hoc est nunquã,fiat, non valet.Ratio
quia hæc in infinitũ obligatio nullo stipulantis interesse quod
& ipsum in infinitũ causam habeat muneri ostenditur. Pactũ
vero vt res sit communis apud nostros successores catenus su-
stineri puto quatenus de aliquo interesse probabitur. Et ita re-
spondeo per ea quæ notantur in l.pen. supra de pac. & per tex.
in d.§.si conuenerit.ibi,quod etiam ipsius rei qualitati prodest
109 Huc spectare & illud videtur quod donatio † supra quingen-
tos aureos nisi insinuata fuerit nullius est momenti. l. sanci-
mus.C.de dona.quod [illegible]men actum est & fauore donantis ne.
s.quis temere in tãtam profusionem prorumpat,& fauore pu-
blico, ne facile confingi falsæ donationes possint per quas etiã
futuri creditores fraudari valeãt.l.donatio siue.l.data.C. eo.tit.
Barto.in l.Modesti.infra eo. tit. Et ideo quatenus ad donatorẽ
attinet posset iuramento insinuationi renunciari, sed non re-
spectu creditorum quorum probabilis est ignorantia, faciunt
notata in c.cum cõtingat. de iureiur. Quod si ea tantum huius
insinuationis sit ratio ne falsitas committatur siue in eum quẽ
asseritur donasse siue in alium tunc iuramentum nihili opera-
bitur cum facile sit addere instrumento ficto clausulam iura-
toriam adesse. Et eadem ratio timeatur in eo quem donasse di
cant,faciunt not. per Bar. in l.nemo potest numero. 8. Quinta
regula procedit quando lex prohibet actum fauore priuati cu-
ius fragilitati vult esse succursum,aduersus eam.l.quod fit,ha-
betur pro infecto vt in minore alicui iuri suo vel beneficio re-
stitutionis renuntiante.l.si intra vbi glo. C. de integr. restit.Idẽ
110 in fœmina † quæ renunciaret exceptioni Veliciani qua enim
facilitate contrahunt eadem renunciant, & ideo nihil agunt
Bart.in l.generaliter.C.ad Velleia. Fallit si renũciet mulier co-
ram iudice.l.fin.§. pen. ff. eo. vel si cum maiore deliberatione
iterum promittat hoc est post biennium.l.si mulier la.2. C.eo.
facit quod nota. in l. si iudex circumuentus de mino. Et nota
quod alias renunciatio non tenet quam si fuerit certificata de
beneficio Velleiani, & stabitur instrumento in quo notarius
eam se admonuisse affirmet. Doc.in l.sciendum de verb.oblig.
Sic pupillus absque tutoris authoritate obligari nequit. l.pupil
lus & l.obligari de autho.tuto Est.n.contra iuris ciuilis regulas
l.contra supra de pac. Nec etiam naturaliter. l. Quod pupillus,
& l.interdum de condi.deb. Rei tamen acceptione ita demum
obligatur naturaliter si nullo dãno afficiatur siue propter rem
sibi vice mutua legatam.l.in numerationibus de solu.& l.si pu
pillus ad l.Fal.siue quia iam vetus obligatio subesset de qua no
uenda agatur.l.1. de noua. Item si locupletior sit factus.l.3. su-
pra commod. l. pupillus de autho. tuto. videtur autẽ locuple-
tior factus & qui mutuum persoluit. Nec.n.alias verisimile est
soluturum.l.cum illud.§.1.quando dies leg.ced. ideoque non
repetit,l.si eius ad Trebell.Item si pupillus mutuo accipiẽs pe-
cuniam det fidiussorem. Et fideiussor nõ curauerit vt pupillus
fieret locupletior lex. enim in eius fideiussoris negligẽtiam in
terpretatur pupillum obligatum.l.fi.de iure iur. Hęc quæ in pu
111 pillo retuli sunt de monte Alcia. Mihi placet † infantem vel in
fantiæ proximum sine tutoris authoritate nec naturaliter obli
gari posse, Doli vero capacem naturaliter obligari, Sed ad ex-
emplum eius qui perpetuam & fauorabilem exceptionem ha
bet solutum ex ea causa posse repetere arg.l. qui exceptionem
cum ibi not.de cond.indeb. An autem illi contractus firmen-
tur iuramento? Dic quod non in prodigo, pupillo etiam doli
capace vt per doc.in authen. Sacramenta puberum in muliere
112 sic,vt supra latius attigimus. Quæro,statutum dicit † quod nul
lus contrahat cum minore vel muliere sine consensu consan-
guineorum,an contractus firmabitur iuramento? Respon.iu-
ramentum minoris vel mulieris non potest firmare contractũ
quantum ad commodum ipsius creditoris, quia ipse est prohi
bitus recipere etiam à volente arg.glo.in l.inuitus.§. fi. de reg.
iu. Quæro † prohibetur vt nullus minor, vel nulla mulier pos-
113 sins aliquem contractum facere sine tali solemnitate,an firma
bitur iuramento? Respondeo,quod non immo peccatur mor
taliter.c.2.de maio.& obe.Facit.c.intellecto.de iureiur. Sed vi-
detur quod hæc regula non possit habere locum, generaliter
enim saltem secundario expedit. R. P. ne quis re sua male vta-
tur.§.fi.inst.de his qui sui sunt vel alie iur. Pro solutione consi-
derandum est † quatuor modis aliquid expedire.R. P.Primus
114 casus est quando expedit principaliter, & vniformiter. Exem-
plum,semper interfuit & intererit pari modo Reip. ne repleretur
tur seruili generatione. Quod probatur ex illo retro & ciuili
bello quo Italia pęne tota vasta fuit. Idem de spurijs. probatur
in c.si gens anglorum.56.dist. vbi dicitur quod ex tali adultera
generatione non nascuntur nisi populi degeneres ignobiles &
libidine furentes qui non sunt in bello fortes, neque in fide sta
biles,nec in moribus continentes,& si aliqui quandoque,boni
fideles,& docti reperiantur illud est de raro contingentibus.vt
115 de bonis † dicitur mulieribus. §. quia vero in authenti. vt bne
prohibi. Secundus casus est,quando expedit mixtim & diffor-
miter. Exemplum. Lex Cornelia vult eum qui alium,pulsaue-
rit,aut verberauerit,aut alienam domũ introierit,teneri actio-
ne iniuriarum. l. lex. Cornelia supra. de iniu. Hæc lex respicit
interesse publicum quod cõsistit ne quis iniuriam patiatur.l.1.
Quod vi, aut clam.item priuatum quia commodum pecunia-
rium reportat agens.§.in summa inst.de iniu. l. prætor ait. §. 1.
eo.tit. pone modo quod aliquis renuntiat iniurię iam illatæ,an
teneat renunciatio? Respondeo quod sic. Quid si renunciaret
inferendæ? Respondeo ꝙ nõ.ratio quia plus interest.R. P.ma
leficia non cõmitti quã comissa puniri.l.iurisgentiũ. §. si paci-
scatur supra de pac. Et si tu diceres imò inuenio ꝙ interest. R.
P. maleficia puniri.d.l.ita vulneratus. Rñdeo ꝙ pœne principa
liter inuentæ sunt vt deterreant à maleficijs. Secundario vt pu
niant ea,ita probat tex.in l.1.supra de iusti.& iur. Et hæc faciũt
116 ad quæstionẽ,decretũ † dat immunitatẽ ab omnibus oneribus
per 10.annos,venientibus ad habitandum in ciuitate.Quęritur
an tali decreto renunciari possit? Videtur ꝙ nõ. quia est indul-
tum fauore publico cui renunciari nõ põt l.ius publicũ de pac.
quod ego credo verum antequã forensis veniat ad habitandũ.
Sed postq̃ forensis venit credo ꝙ si vellit possit se oneribus alli
gare.l.1.& 2.C.de his qui sponte mune. subie.lib 10.Et si tu di
ceres ꝙ adhuc militat ratio decreti vt ciuitas abundet homini-
bus. Respon.ꝙ immunitas data fuit ea ratione vt venirent,non
ea ratione,vt non discederent,nec tantũ interest si renuncient
postq̃ venerint,q̃ si renuncient ante aduẽtum, cũ domicilium
non ita facile transferatur. Tertio modo dr̄ interesse mixtim
& vniformiter,vt, cum dicimus ꝙ non potest fieri deterior cõ
ditio dotis semper enim interest mulieribus & R.P. dotes sal-
uas esse. Quarto modo dr̄ pertinere ex clausula generali, quia
semper interest.R.P.neminẽ male vti re sua,& tunc ita leuiter
pertinet,vt pro eo habeatur ac si non pertineret. Sicut dicimus
in ꝯtibus qui licet habeant nomen generis generalissimi vel
subalterni,tamen adhuc dicuntur innominati, vt per Bart.in l.
iurisgentium de pact. sic in proposito, ne mulier re sua male
vtatur expedit. R. P. nullo ad eas habito speciali respectu. Item
parum nocet vel iuuat. R.P. si admittantur ad intercessionem,
vel repellantur. Quia est tantum casus particularis,qui nec etiã
trahit de necessitate damnum. Cum igitur prouidetur mulie-
ribus propter earum imbecillitatem,habetur merus respectus
ad eas,cui prouisioni si renuntiant, renũtiant iuri ꝙ ad eas me-
re respicit, neque est mirum ꝙ aliquid procedat in genere &
non in specie. In genere enim procedit esse fauorem publicũ,
si ciuitas repleatur hominibus, in specie vero non prodesset si
repleretur seruis,vel bastardis,vt supra diximus. Sic & prodest.
R. P. ciues in vniuersum esse diuites.§.cõsiderauimus. Aut. vt
iud. sine suffr.singulos autem ciues esse diuites non prodesset
arg.l.2.inf.de nundinis. Sexta regula est quum propter odium
certæ personæ,lex exceptionem introduxit non valebit renun-
ciatio. Cum igitur senatusconsultum Macedonianum princi-
paliter odio creditorum inductum sit. l.1. infra ad Macedo. &
l.sed & si paterfam.§.non solum cum aliquot.ll. seq.eo. tit.nõ
tenebit renunciatio a filiofam.facta.l.fi.& ibi glo. eod.tit. Nec
ob.quòd etiam maximus fauor filiorum sit vt hoc.S.C.iuuen
tur & per consequens videatur eos posse renunciare, quia re-
spondeo attendi quod principaliter agitur.l. qui exceptionem
supra de condit.indeb.l.1.de mag.conuen.l.3.§.1. & l.l.bertus.
§ fi.ad Municip. Idem in eo qui promisit vsuras soluere. c. de-
bitores de iureiur. Adeo enim huiusmodi pacta sunt irrita vt
nec iuramento quidẽ effectu cõfirmentur, sed absolutio quã-
uis renunciatã quotiescunque petitur concedenda est gl. in c.
tua nos de vsu. Solutum quoque tanquam sine causa apud cre
ditorem sit conceditur. l. Auunculus de cond.sine causa. quia
quòd ex non concessa a lege causa retinetur, id aut sine causa,
aut ex iniusta causa retineri intelligitur,ex quibus causis condi
tio nasci solet.l.quia quod supra de dona. inter vir. & vxo. Ad-
uerte tamen quòd mutare filijsfam. non est ita odiosum sicuti
vsuras exigere. Quia ex mutuo occasionaliter oritur delictum,
vsura vero in se est peccatum. vt per gl. extra de vsu. Id.o non
esset per omnia bonum arguere de vno ad aliud. Nunc ad alia.
117 Potest hæc species generalius intelligi † vt quòd alterius con-
templatione inductum est,ab altero renunciatione perimi nõ
possit.l. si post mortem.§. fi.de contratab. & hoc quatenus res
ad alterum spectat.l.fi.supra de pac. facit & quia res inter alios
acta neque obest, neque prodest alijs. l. matrem. C. de proba.

Et sic

Et sic habes quòd non potest quis renunciare priuilegio in al-
terius damnum cui ius quæsitum sit. Sic si debitor nō vult ex-
cipere de non numerata pecunia, contra ciuilem creditorem,
creditores veri exceptione vtuntur.l.pen. C.de non nume. pe-
cu. Et quamuis hæres haberet priuilegium petendæ separatio-
nis,si tamen eo vsus non sit, non præiudicat suis creditoribus.
118 l.1.§. sed & si quis de separa. Sed quid † in contractu qui dolo
malo celebratus sit an sustineri possit aliqualiter? & quidem
videtur contra leges facere qui dolo facit. l. ex facto de nego.
gest.l.1.§.magistrum el secundo de exer. l. sed & si pupillus. §.
præscriptum,& §.Item si consuleres supra de instito. Sed ve-
rius est distingui oportere bonęfidei, an stricti iuris sit contra-
ctus de quo agitur,vt primo casu cōtractus sit ipso iure nullus.
l.eleganter supra de dolo. Ratio quia dolus repugnat eius sub-
stantiæ. Secundo casu rescissionis remedio opus sit.l. dolo. C.
de contra.stip. Ratio quia dolus est quædam qualitas illi cōtra-
ctui accedens q̃ licet sit a lege prohibita non tamen vitiat sub-
stantiam vid: Iaso.in l.non dubium numero 20.Si tamen dolo
inito contractui iuramentum accessisset ipso iure erit semper
nullum gl.in l.Item sacramenta puberum verbo sponte facta.
119 Ratio quia in religione semper bona fides necessaria est. A † iu
ramento vero per metum extorto,ecclesia solet absoluere, &
eius trāsgressor tenue committit peccatum.c.vero de iureiur.
120 Quid si re † ipsa fraus adfuerit vt quia debitor qui iurauit, enor-
me damnum subiret? vide Ias.in authen.sacramenta puberum
121 num.42.43.44.45. Septima regula est,† si actus peccat in re,ma
teria,forma,vel consensu adhuc reprobatur. cum igitur pote-
stas patria inęstimabilis res sit. l.filiusfam. §. secundum vulga-
rem de leg.1.sequitur vt extra commercia hominū sit. l.apud.
§.fin.de lega.1. Sic si princeps pro feudo reciperet pretium, &
instrumento diceret cōcedimus vel alio simili verbo vteretur
122 non propterea censetur feudum quia feudum † debet esse gra-
tuitum.vide Ias.in vsibus feudo in 5.& 6. col. Sic alienatio Im-
peratoris, abdicādo omne dominium iurisdictionem,& digni
tatem a se nulla est. Ratio, quia cum debeat augere Imperiū,
123 † ipsum deformat.c.intellect.de iureiu. Et cū in negotijs arduis
requiratur consilium procerum,ꝯtrabitur ipsi rei: Si Papa vel
124 Rex † Franciæ alienet vnam bonam ciuitatem sine consensu
Cardinalium vel procerum doct.in l.placet.C.de sacrosan.ec-
125 cle.Ias.in vsib.feud.nu.77.cum aliquot.seq. Et cum in † regalijs
consistat maxima pars iurisdictionis principis vt colligitur in ti
tulo.Quæ sint rega.repugnaret ipsi rei,hoc est ipsi principatui,
si princeps præsens posset concedere aliquo modo regalias in
præiudicium successoris, facit etiam quia sicut non potest iura
principatus subuertere vt supra vidimus ita nec minuere l.si o-
ptio supra qui & à quib.In materia peccant contractus celebra
126 ti inter patrem & filium,abbatē & monachum,† cum non ad-
sit persona quæ est loco materiæ in quam se firmet obligatio
vt not. Bartol.in l. si seruo fructuarius alias §. idem Iulianus su-
pra de vsufr. Forma quoq; a lege tradita si neglecta fuerit,vitia
tur quod agitur.l.1.§.si quis ita de verbo.oblig. Sic si principa-
127 lis † promittit 10.saccos grani & fideiussor æstimationem non
tenet fideiussio.l.si ita fideiussorem. & ibi Bar. de fideiuss. quia
fideiussor non potest obligari in aliam formam l.Gręce §.illud
& §. si quis Stichum eo titulo si tū appositum fuerit iuramen-
tū in huiusmodi casibus habebit vim clausulę valeat omni me
ti modo &c. vt per Barto.in l.si quis pro eo dixi supra in quarto
128 membro quod pertinet ad ius publicū.Dupliciter peccatur † in
consensu,aut nullo interueniente, aut interueniēte simulato.
Et in hoc differunt quia primo casu deficit sciētia partis,secun
do non.Sed quatenus ad primam speciē attinet intelligo nullū
adesse consensum, vbi id lex præsumit. Ergo exceptionis non
numeratæ pecuniæ renunciatio nullius est effectus,quia sub fi-
ducia futuræ numerationis eam factam l.præsumit l.fina.& ibi
Bar C.de non nu.pe. Ad hanc speciem pertinet quoties quis in
casibus qui requirunt special ē renuntiationē quis gñaliter tan
tum renunciat. Nihil enim operatur quantacunq; ampla gñā-
lis renunciatio.l.sed & si quis §.quæsitum supra si quis cautio.
Et est ratio ne quis sub verborum tectorio decipiatur, aut quia
lex interpretatur non esse verisimile aliquem consensisse in eo
casu vt no.plene per Ias.in l.fi.sup.qui satisda.cog. Facit ad hoc
quia ea quę speciali digna sunt nota,si specialiter non tractētur
neglecta videntur, l. Item apud. §. ait prætor de iniur. & quod
ponit Ias.in l. Actione administratæ.C.de transac. Et ideo qui
promisit donationem nullo tēpore reuocare generaliter om-
ni legum auxilio præsumitur non renunciasse l. si vnquam. C.
de reuo.don.de quo articulo tractant moderni in l.1.C.de pac.
Sic procurator constitutus gñaliter ad omnia cum clausula ēt
si exigat speciale mandatū ex vi huiusmodi gñalitatis ad aliquē
articulum in quo speciale mandatum exigitur admitti no dēt
l.qui ad agendum de procu.lib 6.Et nota quod iuramentū non
supplet defectum cōsensus l.si libertus de ope.libe. Et per Bar.
in d.l. si quis pro eo. Vere peccat contractus in consensu cum
vnum agitur & aliud simulatur toto titulo C.plus valet quod
agitur.habetur in l.multum interest. C.si quis alte. vel sibi in re
129 gula imaginaria de reg.iur.An ex contractibus † quibus lex re-
sistit saltem naturalis oritur obligatio? Respondeo. Non.ratio
est,vt sentit Bar.in l.cum lex de fideiusso.quia iure naturali legi
bus & maioribus obedire debemus l.veluti de iust.& iu.c.quæ
contra 8. distinct. & sic talis obligatio parendi legibus impedit
ortum vel effectum naturalis obligationis ex consensu proue-
nientis. Fallit dictum hoc. Primo quando lex expresse non resi
stit prohibendo contractum,sed aliqua ciuili ratione talis con-
tractus impeditur, vt si pater filio donet, acquiritur enim filio
naturalis obligatio l.frater à fratre de cond.indeb. Secundo qñ
lex resistit executioni,hoc est,alienationi rei, & tunc si contra-
ctus fiat per aliū quam per eum in cuius fauorem fuit prohibi-
ta alienatio, vt si fundus minoris alienetur per tutorem oritur
ciuilis obligatio & naturalis quo ad eum qui contraxit l.& si is
C.de prædijs mino.tamen impeditur translatio dominij. Idem
in marito alienante fundum dotalem l.3.cum l.seq.de fund.do
ta. Tertio quādo lex resistit executioni pp qualitatem rei,vt po
te sacræ, religiosæ, oritur enim naturalis obligatio,& ciuilis si
ab ignorante ematur, licet quo ad rem non valeat talis contra-
ctus, eo quod non detur titulus nec transferatur dominium. l.
& liberi.l.sed Celsus de contrah.emp. Et tunc possent accede-
re pignora, & fideiussores qui tenerentur cum teneat contra-
ctus,licet glo.aliter sentiat in d.l.cum lex, sed eam reprobat ibi
Pau.de Cast.Quarto si infirmaretur contractus ex aliquo defe
ctu superuenienti ex post facto,vt cum disponat statutū,vt do-
nat o quælibet insinuetur alias non valeat, oritur actio sed ob-
stat exceptio glo.in l.vniuersa.C.de præcib.impe.offere. Quin-
to quotiescunq; lex actioni seu petitioni resistit, vt puta ex tali
contractu, actio petitiove nō detur tunc enim non impeditur
oriri actionem,sed paratur exceptio.l.2.§.1.ad Vellei.l.1.ad Ma
ced.l.1.in princ.vbi doct.ad Treb.nisi alias ex illo contractu iu-
re communi aliquo modo non esset actio danda l.fin. C.qui &
ad quos. Illud replicamus quod si lex neq; assistat,neq; resistat
contractui naturalem oriri obligationem, & ideo quicquid ex
eo pendet valere l.si non sortem in princ.de condi. indeb.l. sti-
pulatio ista §.alteri de verbo.obligat.licet Ias.in l.non dubium.
circa finem reclamet. Veniamus ad impossibile perplexitatis
130 † & procedamus breuiter.Si perplexitas causatur a verbis dispo
nentis vitiatur dispositio.l.si Titius de cond.inst.Fallit si potest
dissolui de iure l.si qui ita instituti,e.tit. Secundo fallit si potest
de facto quod statim sortiatur effectum iuris l.mulier.§.1.eod.
tit.l.si Titius de verbo.oblig. Tertio fallit si perplexitas cadat in
ter res dispares fauore l.fi. §. Titius versiculo quid ergo de vul.
& pupil. Facit ad hoc l. inter pares de re iud.& c.fin.extra eo.Si
perplexitas procedat aliunde quam a testatoris mente dissolui
tur secundum verisimile l.qui quadraginta ad l. Falc. Et facit c.
obscuris de reg.iur. Perplexitas tamen nemini aufert ius quæsi
tum l.Claudius fęlix. Et ibi per glo.supra qui potio.in pig.hab.
Et hæc sufficiant,quo ad impossibilia. Aduertendum tamē est
131 quod verbum potest † præcedente negatiua non seruat suam
vim,quando resultaret absurdus intellectus,vt si dicas latere te
in vicino non potuit.quod ad nos in longinquo peruenit,intel-
ligitur enim non potuit,quod .i. præsumitur non potuisse cap.
quanto & ibi glo.de præsum. Hinc satis apparet huius verbi potest
præcedente negatiua non semper eādem esse vim,vt Alci.
annotauit lib.3. Paradoxorū. cap.4. Intelligentia igitur dicto-
rum ex communi est assumpta vsu dicendi quia non sermoni
res sed rei est sermo subiectus c.intelligentia de verbo.sign.Se-
cunda conclusio sit quod verbum,potest, affirmatiue prolatū
in legibus contractibus,vel rescriptis nūquam importat neces-
sitatem præcisam, sed causatiuam importare potest l. sęp e. de
offi.præsid.l.si mandauero §.fin.supra mand. Auth.sed & C.si-
ne cen.vel reliqui.& hoc puto indistincte procedere. Limitant
aliqui nisi verba referantur ad iudicem, tunc enim importat se
cundum ipsos necessitatem præcisam per tex.in l.1. cum glos.
in verbo potest de iurisdict.omni iud. & ex hoc inferunt quod
132 † statutum disponēs,quod potestas possit inquirere de quibus-
cunq; maleficijs imponat iudici necessitatē inquirēdi alias pu-
niatur in sindicatu,ꝙ ego non probo per tex.clarum, & apertū
in l.non quicquid de iud.& ibi Paul.de Cast. in fine expresse di
cit contrarium,& text.in l.1.C. qūo & quando iudex. Nec ve-
rum est d.l. non quicquid. venire exceptiue,regulariter autem
ea quę committuntur iudicis potestati habere necessitatem,vt
sentit Dec.in l.1.de iurisdi.omni iud.sensus enim ille non con-
uenit legi & est contra mentem glo allegantis illam legem in
c.nosse 76.dist.& Decij argumento non est bona,non enim te-
net consequētia quam facit. Non quicquid potestati iudicis cō
mittitur subijcitur necessitati. Ergo regulariter quod commit-
titur,habet necessitatem. Sed sic aliquid committitur quod ha
bet necessitatē,& aliquid quod non hēt. Sed quod dicta limita
tio non firmetur per l.1.apparet quod verba nō dirigunt ad iu-
dicē alias quotiescūq; lex de iudice loqueretur dicēdū esset in
eū verba dirigere,& necessitatem imponere. Sed iurecōsultus
procedit

procedit declarando q̃ late pateat ipsius ius dicẽtis officiũ, &
q glo. inquit necesse habet, fateor ex alio & per alias leges, sed
non ex vi verbi posse, sic etiam respondeo ad eos qui limitant
vt inducat necessitatem præcisam ratione subiectæ materiæ.
Nã si alijs legibus necessitas inducetur nihil operabitur verbũ
posse arg. l. asse toto. de hered. instit. sed illud erit quia alia lex
per aliam intelligi debet. l. non est nouum de legi. Et ex his di-
co q statutum de quo supra, non inducit necessitatem inqui-
rendi sed illud ipsum in iudicis arbitrium relinquit, vt etiam
tenet Alexan. hic & Ias. quod si in rescriptis habeatur possit &
debeat, fateor necessitatem induci, Sed illud est propter ver-
bum debet, quod per se importat necessitatem, vt Pau. de Cas.
in supra allegata. l. non quicquid. Quandoque tamen verbum
debet non inducit necessitatem, vt tit. apud quem, vel quos cõ
133 tro. feu. in fine, & ibi vide. Tertia conclusio sit quod † in vlti-
mis voluntatibus verbum potest, vel alia deprecatiua verba si
referantur ad grauatum inducunt dispositionem, secus si ad
honoratum licet aliter sit in verbis præceptiuis glos. in l. peto
in princip. de leg. 2. fateor tamen quod ad quemcunque refe-
rantur verba, si appareat de voluntate testatoris fideicommis-
sum relinquere volentis, omnino testatoris voluntatẽ esse ser-
uandã & induci fideicõmissum. l. fideicõmissa. §. hæc verba. de
leg. 3. l. in conditionibus de cond. & demõ. & illud potissimũ
est in materia vltimarum voluntatũ, voluntatẽ præ omnibus
dominari, sed in dubio non recedo à distinctione glo. in d. l. pe
to, quã puto verissimam per l. etiã hoc modo. & l. & eo modo.
de leg. 1. Cæterum verbum potest de sui natura potentiã sim-
plicem importat non necessitati coniunctam. l. 1. de iniu. rup. te
sta. & ibi Barto. veruntamen ex coniectura mentis potentiam
cum actu importabit. l. 3. §. si quis acceperit, de statulib. Ita etiã
quandoque possibilitatem naturæ tantum importabit. l. inter
illam secundum lecturam Oldra. de verbo. sig. Quandoq; pos-
sibilitatem explicãdi actus respectu certæ personæ. l. nepos Pro
culo de verbo sig. vide de hoc Barto. in d. l. 1. de iniust. rup. testa.
Et de verbo potest vide glo. in c. sciscitatus. de rescrip. Barto. in
l. suus quoque. §. sed & si, de hæred. instit. l. si ita quis de. l. 2. gl.
in c. cum super de offi. deleg. glo. in c. cum teneamur de præ-
ben. c. non potest de consecra. dist. 4. Nunc rogo vt venia di
gnus sim si aliquãdo pro extricãdis inextricabilibus, à materia
134 deuiaui. [Instituo] † idest substitui, verbum enim instituo tam-
quam genus comprehendit sub se non solum primas institu-
tiones sed & secundas & tertias & successiue. Omnis ergo sub
stitutio directa, est conditionalis institutio. l. in ratione § quod
vulgo. & § si filio, melius in §. quæsitum, ad. l. Fal. clarior tex. in
l. in duplicibus. eo. tit. Ideo est quod legata relicta ab instituto
censentur repetita à substituto vulgari. l. licet de leg. 1. Ratio,
quia per substitutum vulgariter subintratur locus instituti &c.
dic vt per doc. in rubrica de vulga. & pupilla. Ex hoc elicio plu
res quæstiones prætermissas. Tu scis quod heres institutus tene
tur conficere inuentarium alias amittit beneficium. l. falcidiæ
l. scimus. C. de iure delib. Authen. sed cum testator. C. ad. l. Fal.
Ad idem tenetur fideicommissarius vniuersalis qui habetur
loco hæredis instituti l. si filius. §. 1. supra quod cum eo. l. si po-
stulantem infra ad Trebel. & in terminis ponit Barto. in præ-
135 alleg. §. quod vulgo. nume. 9. & 10. Modo pone † substitutus
vulgariter pendente conditione facit inuentariũ, an sibi suffi-
ciat si postea cõdõ existat? & vr̃ quod premature factum sit arg.
l. is cui. §. si ab impuberis infra vt in poss. leg. l. 1. §. si impuberi-
bus de colla. bono. & l. Statius. §. fi. de iur. fisci. Contrarium vr̃
verius. Quod probo sic. Si primo loco institutus sub conditio-
ne, pendente conditione petat secundum tab. & faciat inuenta
rium illud sufficiet sibi si postea extat conditio. Ratio secundũ
Barto. in d. §. quod vulgo num. 7. quia illa bonorum possessio
secundum tab. conuertitur in legitimam aditionem existente
conditione vt l. 2. §. si sub conditione. de bo. poss. sm̃ tabu. Sic in
proposito illa confectio inuentarij ipsius substituti cõuertetur
in necessariam &c. Item inuentarium est inductum vt fiat, ne
hæres habeat necesse petere tempus deliberãdi. l. scimus. §. sin
autem dubius. C. de iur. delib. & sic ne patiatur damnum arg.
l. 1. §. 1. cum sua glo. infra de iure deliber. Sed quando quis est
solicitus vt adueniente conditione sibi cautum sit non dicitur
præmature agere. Facit gloss. singul. in l. secunda. § interdum,
in verbo solicitus, de vulg. ergo &c. Et sic est responsum ad du
bium. Secundo infertur quod licet legati translatio intelliga-
tur sub eadem conditione qua prius fuerat data l. legatum sub
136 conditione. de adimen. lega. tamen † conditio adiecta in insti-
tutione non videtur repetita in substitutione. l. sub conditione
de hæred. instit. & est ratio secundum Bar. & glos. ibi, quia talis
substitutio, cum sit conditionalis institutio est magis fauorabi
lis quam sint legata ad instar puræ institutionis. Sed de hoc vi
de Ias. in l. licet Imperator num. 44. de leg. 1. quia effectus veri-
tatis, est magnus. Tertio quæro, si quis te hæredem ita instituit,
si tu hæredem eũ, in præteritum intellige, instituisses, aut quid
sibi legasses, modo tu substituisti eum aut ei a substituto lega-
sti, an extiterit conditio? Respondeo quod sic, l. melier §. fin. de
condi. instit. vbi de hoc est tex. sing. vides ergo quod conditio
institutionis quæ debet impleri in forma specifica. l. Mæuius de
cond. & demon. dicitur impleta per substitutionẽ. Et per hoc
dico quod quãuis statuta sint stricti iuris, l. si vero §. de viro sol.
mat. l. quod constitutum de mil. testa. l. constitutionibus infra
ad Municip. ca. in nostra de iniurijs & damno damnato. Et in
statutis verba sint proprie intelligenda, l. 3. §. hæc verba de neg.
137 gest. Tamen † statutum faciens mentionẽ de institutione tra-
hetur ad substitutionem, ex propria significatione quatenus
rõ patietur. Ad quod faciunt notata per Bar. & doct. in rubrica
138 sol. matr. in verbo petatur. Quarto quæro † dicit statutum, q
testamentum mulieris, cæci, vel minoris, non aliter valeat, quã
si in eo fuerit institutus aliquis de familia, ad quẽ pertinent ista
bona? Respõdeo per suprascripta præsuppono valere testamẽ
tum, & certe cum quæritur de vno, regula est quòd præsuppo-
nitur habilitas in cæteris, l. si quæramus supra de testamen. vi-
detur dicendum sic. Institutio quæ non potest valere iure dire
cto, vel ratione volũtatis, vel ratione personæ, valeat iure fidei-
commissi ad exemplum substitutionis l. cum quis decedens §.
Seiam de leg. 3. & l. Sceuola vbi Bar. in princip. ad Trebel. facit
tex. a nemine allegatus in l. Pater filium §. fi. de leg. 3. Sic ergo
in casu nostro, cum talis institutus sit persona quę non poterat
institui, sed bene substitui, videretur dicendum quod haberet
bona iure fideicommissi. Contrarium puto verũ scilicet quod
scriptus primo loco nihil habebit, sed substitutus totum. Su-
mus enim in casu vbi tm̃ incipit a secundo gradu. Nã aut iste
institutus primo gradu vult adire, & nihil facit cũ statutũ non
sustineat eius institutionem, aut non adit, & vtroque casu inci
piet testamentum a substituto. arg. l. 3. §. fin. supra tit. nostro. Et
l. si miles, de iniust. rupto. & l. si filius substituatur. de hæred. in-
stit. regulariter enim verũ est testamentum a substitutione in-
cipere, si institutio sit nulla l. ex facto §. Lucius de vulg. & pu-
pil. Testamẽtum autem substineri fauorabilius est, l. si pars su-
pra de inoff. testa. l. vel negare quemad. testa. aper. c. fin. de reg.
iur. Et plus dico quod stante prędicto statuto non posset qui nõ
est de familia substitui vulgariter vel pupillariter quia talis de-
bet esse substitutus qui ab initio potuerit institui. l. parabolani
& ibi notat Pau. de Cast. C. de episc. & cleric. Non obstat quod
dicitur de fideicommisso, quia hic non erat defectus neq; per-
sonæ, neque voluntatis, sed defectus testamenti in quo nõ erat
is institutus quem instituere oportet, vt per Bar. d. l. 3. §. fin. de
lib. & posth. Et vide Bar. in l. paterfam. in fi. de hære. insti. &c.
de verbo instituo. Et an substitutio sit proprie institutio dic vt
139 per Ripã in l. 1. de vulg. & pupil. Quinto. Lex. 2. † C. de natura.
libe. disponit quod extantibus liberis legitimis naturales non
possint institui nisi in vncia, dubitatur. Nũquid in totum pos-
sint substitui? Hæc quæstio videtur determinari per text. in l. si
is qui ex bonis. de vulga. & pupil. iuncta glo. vbi si is qui ex bo-
nis testatoris capere non poterat, nempe filius naturalis, substi
tutus sit filio impuberi, ad bona quidem filij admittetur, sed nõ
patris. Hinc colligunt doc. quod naturalis potest filio substitui
pupillariter non, cum nec etiam ex pupillari possit succedere
in bonis quæ a patre ad pupillum peruenerunt. Ego dico con-
trarium, & teneo quod possit substitui, vulgariter & etiam pu-
pillariter per tex. in l. Lucius de vulga. & pupil. Nam non est ve
rum, quod naturalis prohibeatur succedere ex pupillari in bo-
nis paternis vt omnes existimant, cum enim non simpliciter
prohibeatur testatori succedere, sed ita si non extabunt libe-
ri, mortuo impubere, verum erit liberos non extare. Non er-
go prohibebũtur in testatoris bonis succedere. Et sicut a prin-
cipio non extantibus legitimis potuisset institui naturalis, ita
ex postfacto si deficiet vel repudiabit institui posse videtur l. 2.
§. sed si sint ad Tertul. tex. autem in d. l. si is qui, generaliter loq
tur de ijs qui simpliciter prohibentur capere, aut sub ea condi-
tione quæ tunc etiam vigeat cũ successioni locus sit vt in spu-
rio vel similibus, glo. in auth. quib. mod. naturales effi. sui in gl.
magna in fi. Non autem de ijs, qui sub ea conditione prohiben
tur quæ per mortem impuberis verificari potest, ut de natura-
li, qui non extantibus liberis potest capere. Et si mauis dicas q
quamuis principium legis glosa in naturali exemplificauerit,
versiculus tamen sed hoc, non potest ad illud exemplũ referri.
Verum tamen est quòd etiam Imo. in l. Lucius dicebat quòd,
si pater habeat plures legitimos, quòd vni eorum non poterit
naturalem substituere, vulgariter nec pupillariter in bonis ip-
sius testatoris, cum vigeat dispositio quæ prohibet naturales
capere. Gloss. in cap. non satis. 86. dist. quærebat. Si pater meus
est infidelis, & æqualiter indiget cum fideli cui magis teneor?
Petrus vocauit hanc quæstionem aquam tenebrosam in nubi-
014 bus aeris, Ias. hic, dum quærit † an hodie valeat testamentum
conditum secundum formam Galli, dicit, verba Petri conue-
nire huic quæstioni. Et quasi omnibus scribentibus videtur
perplexa sicut nerui testiculorum Leuiathan de quibus in ca.
Nerui testiculorum. 13. dist. Mihi in omnibus his speciebus il-
lud ob-

lud obseruari placet, vt dilig ẽs attentio facilitatẽ afferat. Quod
minime est expauescẽdum. Pro veritatis inuestigatione quærendum
est de duobus. Primum est, vtrum filius sit vocatus ab
intestato, cæteri vero ex testamento. Secundum vtrum sit institutus.
Nunc pro singulo casu allegabimus pro, & contra. Et pro
primo casu affirmatiuo facit tex. in l. si quis ita hæres sup. de hæ
re. insti. Sed ad illũ tex. breuiter respondetur in forma hoc modo.
Vniuscuiusque verba ad dispositionem iuris referri debẽt
quia quilibet secundum leges agere voluisse præsumitur. l. quidam
cum filium. de verbo. obliga. Sed testator in casu illius legis
vsus fuit verbo legitimus, quod proprie significat illũ qui
a lege vocatur ad successionem, vt per glo. cap. 1. §. & quia in
verbo frater, in vsi. feu. tit. de his qui feudare poss. habetur plene
per Ias. in l. vnica. quando non peten. par. ergo ille succedit
ex pręsumpta mente defuncti quam verba indicant, quod non
est in casu nostro vbi filius est tantum positus sub conditione.
Ergo &c. Secundo facit quia ex mente defuncti potest esse locus
prius successioni ab intestato quàm ex testamento, etiam
quòd verba per se id non soneat. l. Lucius la secunda de hære.
insti. vbi filij fratris sunt tantum positi sub cõditione, & tamen
censentur tacite vocati ab intestato. Et sic ibi non sumus in claris
pro vt in d. l. si quis ita hæres, vbi verba importabant ex sui
proprietate successionem ab intestato. Sed ad hoc Respondeẽ
ꝙ filij institutio in testamento adeo est necessaria, vt si etiam viuo
patre moriatur semel inualida dispositio amplius non cõualescat
inst. de exhæ. lib. §. 1. sed qui sub conditione refertur nõ
censetur institutus. l. ex facto la prima de hæred. insti. ergo &c.
At in casu. l. Lucius non sumus in tali necessitate. Tertio arguitur
sic. Præteritio reddit testamentum nullum ▪ quia est iniuriosa
filio. §. hæc autem disposuimus auth. vt cum de appel. cogno.
collat. 8. Sed vbi non est iniuriosa filio vt in casu nostro in
quo filius post mortẽ aui nulli postponitur, debet sustineri testamentum
vsquequo filius non superuixerit patri arg. l. si pater
filium impuberem. in fi. de vulg. vbi est tex. singularis iũcto
tex. in l. cum ex filio eo. tit. & l. si emancipatus la 2. inf. de cõtra
tab. l. si patronus. §. si quis non mala, & l. Paulus cũ concord. de
bon. liber. & l. filius. C. de inoffi. test. Breuiter dico ꝙ per supradicta
nõ possumus sustinere testamentum præsupposito filio
141 præterito in casu Galli. Dic ergo tu & considera altius. † Præteritio
filij non annullat testamentum tribus casibus tantũ. Primus
casus est, si præteritio fiat vt consulatur filio, ita procedũt
supra prox. allegata. Secundus est si filius consenserit præteritioni
ante factum testamentum. l. si is qui in fi. sup. de inoffi. testa.
& arg. l. non putauit. §. si quis sub manu de contratab. Ias. in
auth. non licet. C. de lib. præte. modo sic. In casu proposito cessat
coniectura cõsulend. filio cum eum testator se viuo decessurũ
putaret. Quod si superuixisset omnes fatentur ab intestato
filium successurum. Item nõ scripsit filius præteritionẽ sua
manu. Item nec tertius casus potest habere locum cũ filius aut
præmoriatur, & non poterit testamentũ approbare, aut superuiuat
& conditio institutionis deficiat. Sicq; nullo casu patet
posse sustineri tale testamentum per filium approbantẽ eius
præteritionem. Qui ergo vellet hanc opinionẽ tueri posset dicere
nouiter. Habeo pro cõstanti ꝙ præteritio fauorabilis filio
non reddit testm̃ nullum. Præteritio vero quæ prouenit ex paterna
imprudentia sic & hoc in odium ipsius sp̃ernẽtis solẽnitatem
ex publico inductam, tamen posset dici ꝙ præteritio nõ
fauorabilis sustineatur eo casu quo cõfertur in tempus in quo
non est necessaria institutio præteriti arg. l. in tempus de hære.
instit. & cap. de vxore extra de sepul. quasi in hoc prouidus non
imprudens censendus sit testator. Secundo potest dici ꝙ sicut
testator potest facere vt si intra certum tempus decedit decederet
intestatus, si vero post, decedat testatus. l. potest. de hære.
insti. sic in proposito, prætereundo filium deberet sustineri testamẽtum
filio prædecedente, vel reddi nullum patre præmoriente.
Non obstat quod si filius in potestate sit præteritus & viuo
patre decedat ꝙ testamentum nõ valet. l. si filius qui in potestate
supra tit. nostro. Quia respondetur ꝙ regula non intelligitur
in eo qui est præteritus sub conditione quæ habet purificari
142 viuo testatore. Tertio arguitur sic. † Testm̃ in quo instituti
sunt hi qui amoto filio pñt obtinere hæreditatem ab intestato
nõ est nullum ratione præteritionis filij. l. si duobus. §. si prius,
& ibi Bar. de ꝯtab. Sed in casu nr̃o est institutus nepos qui amoto
filio succederet, ergo &c. Quarto facit quia hic agimus de testamenti
validitate, & quia R. P. interest ne testamenta rũpantur.
§. quid si is, cum gl. 1. inf. ea. l. ergo melius est vt in hmõi vtilitatem
pręsertim postquam adducta sunt superiora argumẽta
quæ etiam auferunt multas oppositiones & afferunt rationes
pro hac opinione satis coloratas interpretatio admittatũ, vt instituens
nepotem qui sibi post mortẽ suus nasceretur recte instituisse
videatur ꝗnis filius sub conditione tm̃ positus non institutus
proponatur. Nam & alibi habemus quod in dubio iudicãdum
est pro testõ. l. si pars supra de inoffi. test. c. fi. de re iudi.
Itẽ facit quia in dubio præsumitur pro testamẽto nisi ex inspectione
aliud appareat. l. si post diuisionem & ibi gl. & Bar. C. de
iur. & fact. igno. Sed aduerte quia dictum Bar. arguit cõtra. Nã
dicit, nisi ex inspectione aliud appareat. Sed ex inspectione testamẽti
apparet vitiũ præteritionis ergo &c. Nõ obstat si dicas
ꝙ illa inspectio non est vitiosa probabis disputando, quia respond.
si opus est argumentis ad probandum ꝙ intendis, ergo
prima facie aliud apparet & præsumitur. Melius ergo faciunt
quæ sequuntur. videlicet quod sicut pro matrimonio opinio
vnius doc. contra communẽ est sequenda in iudicando, vt per
cano. in c. 2. de cogna. spiritua. Ita ad præsens propositum causa
testamenti est sustinenda per opiniones aliquot illustrium
doc. qui hãc sententiam hic sequuntur quod. s. filius tacite vocetur
ab intestato & testamẽtum valeat. Facit etiam in proposito
quod dixit tex. in l. si quis hęredem. C. de institu. & substitu.
quod in testamentis nõ est vtendum nimia subtilitate ne iudicia
testantium defraudentur. Sed cũ testamẽto ſm Galli formulam
scripto inesse institutionẽ filij credam idq; ꝭ statim (vt
opinor probaturus sim nihil vel parum referre arbitror si pro
hac sententia copiosius arguam, venio igitur ad ſm quæsitum
Quęro igitur an hęc verba, si filius me viuo morietur &c. Inducant
filij institutionem? Respondeo. Quidam recte admittendum
credunt, cũ in testamento ita scribitur si filius meus me
viuo morietur, tunc nepos ex eo post mortem meã natus hæres
esto duos gradus hæredum esse. l. cum in testamento infra
de hæred. instit. Ex quo apparet si filius, & ex eo nepos posthumus
ita hæredes instituãtur, vt Gallo Aquilio placuit. 1. his verbis
si filius meus me viuo morietur, Et nepos post mortẽ ex eo
mihi nascatur hæres esto, & nepoti si is hęres non erit Titius
substituatur filio hęrede existente Titium omnimodo. s. etiã si
nepos natus non fuerit excludi. l. si mater. §. fin. infra. de vulga
quia hic Titius licet substitutus fuerit vulgariter per verba si
hæres non erit, & nepos hæres non sit tamen intelligitur Si nepos
hęres non erit cum secundo gradu delata erit hęreditas nõ
cũ primo. Ita sentit glo. d. l. cum in testamẽto. Sic libertus si patronum
suum ita hæredẽ subscripserit. Si filius meus me viuo
morietur patronus hæres esto non male videtur testatus. l. et ã
§. libertis infra de bonis liberto. In cõtrarium videtur facere. §.
in omnibus infra ea. l. vbi inquit text. in omnibus Galli speciebus
illud obseruandum esse vt filius duntaxat qui est in potestate
ex aliqua parte sit hęres institutus frustra inquit exhęredabitur
post mortẽ suã quæ verba superficie quidem ipsa, institutionem
expressam filij efflagitare videntur, quam vt comprehendatur
sub illis verbis si filius meus me viuo morietur. Sed
in intimis institutum per illa probant, solam tantummodo exhæredationem
vitandam ostendunt quæ non sit nisi expresse
à patre. Et sic intẽtio illius literæ est filium debere institui ita ꝙ
non exhæredetur, quia licet testamẽtum in casu Galli sustineatur
per tacitam institutionem non tamen per exhæredationẽ,
quia esset inutilis, nam ibi loquitur quando Auus filium exhæredauit,
Et si eo viuo moriatur substituit nepotem. Nam tunc
non valet testamentum quia videtur exhæredatus post mortẽ
quæ exhęredatio cum non possit confirmari in vita filij per aditionem
hæreditatis facit testamentum nullius esse momẽti. l.
si ita scriptum. §. fi. supra eo. Vltro tamen fateor tũc expressam
requiri institutionem cum pater non totam hæreditatem sed
partẽ aliquam vult filio relinquere. Nam regulariter proditũ
est tacitam institutionem semper esse in totum, & non de aliqua
parte. Nam de parte non potest fieri expresse, & ita respondetur
ad illum. §. qui vult ex aliqua parte eum hęredẽ instituti.
Secundo facit tex. in l. si quis eum. §. fin. infra de vulga. vbi si pater
ita fecerit secundum testamentũ vt sibi hęredem instituat,
si viuo se filius decedat potest dici non rumpi prius testamentum
quia hoc secundum nõ valet, ▪ quod in eo præteritus sit
filius. Sed ad illum text. respondetur quod illud ideo est, quia
non est substitutus aliquis de descendentibus successiuo ordine.
Sed contra istam solutionem facit tex. in l. cohæred. §. fin.
infra eo. titu. de vulga. vbi placuit non videri cum vitio factam
substitutionem his verbis. Ille filius meus si (quod abominor)
intra pubertatis annos decesserit tunc in locum eius Titius hæres
esto. Et tamen ibi non dicitur substitutus aliquis de descendentibus
ordine successiuo, & sic ille tex. facit contra argumẽtum
& contra solu. Sed ad illud text. Respondetur quod in eo
fuerunt expressa verba quæ de sui natura important pupillarẽ
substitutionem, quæ pupillaris substitutio non potest consistere
nisi prius quis sibi instituerit hæredem. l. 2. §. prius. cum simil.
de vulg. Nimirũ ergo si subintelligitur institutio tacita cũ
143 & alias regula sit, † quod conditionaliter profertur non inducere
dispositionẽ nisi in aliquo antecedenti vel consequẽti, ex
pręsumpta volũtate testatoris, quando illud antecedens vel cõsequens
poterat de volũtate testatoris induci. Quapropter qui
ædium illatũ quo ad altius quã vti nũc sunt ædificatę nõ erunt
illi vsumfructum legat, plenam proprietatem legasse videtur.
cũ alias dispositio annexa verbis per modũ conditionis prolatis
non sortietur effectum l. Proculus & ibi gl. & Bart. supra de
vsufruc.

vsufruc. Sic dominus grauãdo seruum vt det cẽtum hæredi videtur ei legare peculium l. deniq; §. interdum de pecul. leg. vbi text. est singularis pro hac opinione. Et est ratio quia licet alias cum seruus grauatur de dandis 10. alicui possit illa 10. ex peculio, cum hæredis tamen consensu, illi dare, non tamen per hoc inducitur legatum peculii, cum, & possint ex eo decẽ dari tertio & dominium eius remanere pęnes heredem. At cum grauatus est dare hæredi non potest illa conditio impleri si concedatur peculium remanere pœnes heredem, cum qui dominus sit, amplius dominus fieri non possit §. sic itaq; inst. de actio. & iste est intellectus illius, & interdũ quẽ (si fas est dicere) non vẽ
144 bene intellexit Bar. † ibi. Sed vt reuertamur ad rem, illa verba si filius meus me viuo morietur talẽ instituo, non inducunt institutionẽ filii, eo quia sunt verba enũciatiua cõditionaliter prolata quæ non inducunt dispositionẽ l. ex facta la 1. de hær. insti. Et quia verborũ prolatorum natura illud non patitur l. Titia §. Caius, & ibi Bar. de l. a. Ista fuit in effectu doctrina Bar. in l. ex hac scriptura. inf. de dona. Qui putaret licere diuinare, posset dicere quod l. cohæredi. §. fin. vertebatur duplex fauor scilicet testamẽti paterni & pupillaris substitutionis. Tertio videtur text. in §. idem creden. um in versiculo. Num si & filius & nepos, vbi ponuntur verba testatoris, quod si testator dicat hoc modo si filius & nepos me viuo moriantur tunc pronepos qui nascetur post mortem sit hæres. certe si contingat filium primo mori propter præteritionem nepotis rumpitur testamentum, ergo per illa verba conditionalia non censetur nepotis tacite institutus. Sed cum supportatione. Respondeo quod ille text. probat oppositum, quia quantum ad filium sic conditionaliter nominatum præsupponit testamentum valere. Et tamen ibi respectu filij, alia institutio non interuenit, licet respectu nepotis decidat rumpi testamẽtum si cõtingat filium præmori, sed quia hęc difficultas requirit declarationem §. idem credẽdum. ideo eam repetam. Quæritur ergo quomodo possit sustineri filium censeri institutum cum dicitur, si filius me viuo morietur, &c. Nepotem non item videri institutum per hæc verba si filius, & nepos, me viuo moriantur tunc qui pronepos &c. §. idem credendum. infra eo. Respondeo inter cætera quæ ad ordinãdum testamenta necessario desiderantur principale ius est de liberis hæredibus instituẽdis vel exhæredandis. Namq; filio qui in potestate præterito inutile est testament um l. inter cætera infra titulo nostro, quod intellige de liberis suis §. posthumorum inst. de exhę. lib. Cum ergo filius qui apud hostes est in potestate patris non sit pater recte cum preterijt, & iure fecit testamentum l. pen. inf. eo. S c quia nepotes præcedente eorum patre sui non sunt, præteriri possunt patre eorum instituto, & eorum met liberis institutis §. posthumorum. inst. de exhæ. lib. iũcto §. in omnibus inf. l. nostra. Solum igitur illud inspicitur, vt qui suus est, aut institutus, aut exhæredatus sit nec refert filius an nepos sit. Et ideo credendum est Gallum existimasse, si testator dicat, si me viuo nepos decedat tũc qui ex eo pronepos &c. per illa verba nepotem qui suus sit censeri institutũ, quia prima causa fuit eius quem necessarium fuit instituere. Quod si filius & nepos viuant & dixerit testator, si filius, & nepos moriantur tunc qui pronepos &c. non æque respondeti potest nepotem institutũ, quia potuit præcedente filio præteriri atque ita non rumpere, ita sentit d. §. idem credendum & §. in omnibus. Nec est insolitum iure aliquid fieri permitti quod nõ sit alias valiturum quã exempto per mortem qui potuit obstare l. qui soluendo. inf. de hæ. inst. per quẽ tex. dixit Bar. quod testamentum vsurarij factũ nondum præstita cautione de restituendo vsuras fm formam c. quamquam de vsur. lib. 6. reconualescit præstita cautione post testm̃. Et ad prædictam regulam benefacit tex. in l. seruũ filij de l. 1. Sed contra prædicta arguitur. Quod vna determinatio respiciẽs plura determinabilia, debet ea æqualiter determinare l. Iã hoc iure. de vulga. & pupill. ergo cum dicitur si filius, & nepos me viuo moriantur, aut vtrunq; dicere debemus institutũ, aut neutrum. Rñdeo quod regula procedit qñ est par ratio, vbi per Ias. sed in casu nr̃o non est par ratio filij primi gradus qui nisi institui rumpit, & præteriti nepotis qui non rumpit nisi agnascendo §. posthumorum insti. de exhæ. lib. sed Ias. hic respondet qđ istud est speciale in liberis primi gradus in quibus, & alia plura sunt specialia quæ non conueniũt nepotibus vt l. si mater. C. de inst. & l. iubemus §. fina. C. ad Trebell. l. quod de bonis §. quod
145 anus, & ibi Bar. infra ad l. Falc. cum simil. Quod aperto ore † ausim damnare cum Scæuola idem credendum esse de nepote, quod de filio suadeat. Si dicat testator, si me viuo nepos decedat tunc qui ex eo pronepos &c. Cum alias regula sit. Eandem esse cõditionem mediorum ad inferiora quæ extremorum ad medii, & econtra c. cum caput. & ibi glos. 33. q. 5. Quarto videtur facere tex. in l. fina. C. de hæred. insti. vbi probatur quod cũ vna instĩo non potest sustineri nisi alia præcedat non per hoc illa videtur præcedere. Ad quem tex. iam responsum est illius institionem q̃ necesse fuisset subaudire nõ fuisse necessario fiendã vt in casu nr̃o, ergo &c. Finaliter qđ per illa verba si filius meus me viuo morietur &c. Inducatur filij instĩo mihi videtur probare tex. in l. si. C. fam. hær. vbi instĩo filiorum sustinetur quibuscũq; verbis vel indicijs inueniatur scripta. ad idem tex. in Auth. de testa. imperfec. coll. 8. vbi sufficiet hodie per vigorem constõnis Constantini institutionem filij primi gradus ex indicijs colligi posse. Et quod plus est vr̃ quod hodie proauus possit facere substitutionem vel instõnem nepotis hoc modo. Si filius & nepos morientur me viuo, tunc qui pronepos nasceretur post mortẽ meam in 10. mensibus proximis quibus nepos meus morietur hæres esto. Et sic posset forte dici per tex. in d. Auth. de testamẽtis imperfectis quã supra proxime allegauimus, Theodosium correxisse. §. idem credendum et versiculo. Num & si, quia ille tex. dat & extendit hoc priuilegium liberis vtriusq; sexus, & gradus vt eorum institutio sustineatur etiam si aliter quam ex coniecturis colligi non possit. Summam ergo opinionis meæ hanc esse apparet, vt vtar verbis tex. in l. cuncta. in fi. sup. de cuic. filium testamento condito secundum Galli apparentem formulam censeri institutum. De quibus tamen omnibus subij-
146 cio me censuræ peritiorum. [Posthumos] † proprie & ex vi verbi duntaxat dicimus eos qui post mortem parentis nascuntur l. 3. sup. tit. 1. Et posthumorum appellatione tam filij posthumi quam cæteri liberi nasci turi continentur l. quod si nepotes dixerit supra de testa. tutel. . fina. inst. qui tuto. testa. dar. pos. si tamen posthumis quis dederit tutores iiq; viuo eo nascanť magis est vt vtilis datio fiat l. si quis ita dixerit. in fine, eo. tit. In vltimis enim voluntatibus casus omissus habetur pro expresso si non sit diuersitatis ratio, cum sit verisimile testatorẽ ad casum omissum extensurum verba si fuisset recordatus l. si. C. eod. tit. Sed & qui ita dixerit posthumus exhæres esto, natus viuo testatore fauore testamẽti, & ex coniectura mẽte defuncti exhæres erit d. l. 3. in fi. Nam & alias fauore certæ personæ vel causæ verba impropriari palam est l. si ita scriptum, & ibi Bar. quem text. valde cõmendo ad id quod ibi no. Barto. de manumis. testa. Et nota quod oĩs dispositio loquẽs in posthumo habet locum ẽt in posthumo secto de vẽtre matris. Ias. in l. qđ dicitur sup. eo. Cęterum de hac voce dixi supra plenius. Illud ẽñ nouitet addere placet. Rationẽ quare posthumi ante Gallum, & Velleiam in-
147 stitui non † possent, potuisse esse hanc ne duo specialia quorũ effectus tendit ad idẽ cumulentur cõtra doc. gl. in l. 1. C. de dot. promil. & gl. in l. cum post. §. gener a socero sup. de iure dot. Primum speciale est quod quis possit disponere de rebus suis post mortẽ glo. in l. illa institutio. de hæred. instit. ratio est quia tunc suæ esse desinunt, ad hoc bene facit c. de vxore ex. de sepu. Et pariatur aliquid fieri tempore prohibito, vel conferri in tempus prohibitum l. libertas. inf. de manumis. testa. l. Quod sæp. C. de don. ante nup. Secundum speciale est quia olim incertæ personæ erant incapaces testamentorum dispositionum inst. de leg. §. incertæ. Quas tamen regulas benignitas respiciens fauorem vltimæ voluntatis sustulit l. in tempus. de hæred. instit. [Nepo-
148 tes † sicut nurus appellatio etiam ad pronurum & vltra porrigenda est l. cui § item de postul. l. virilis versiculo nurus. de leg. præstan. l. Nurus de verb. signif. Et nepotis ad pronepotem extẽdetur vt omnes admittunt, & alias probatur in d. l. Nurus, & in l. natorum eo. tit. Quod tamen cũ per extẽsionẽ fit bene probat tex. in l. 2. §. prætor. qui satis. cog. vbi dubitatur an edictum prętoris quo qualẽcunq; fideiussorem nurui in iudicio sistẽdæ sufficere ait, ad pronurũ extẽdatur, cum ipsius nurus personam respiciemus non procedet, ad quod bene facit l. liberorũ de verb. signifi. ibi, quoties non omnibus qui post eos sunt &c.
149 Induxit † hoc est, de nouo respondit cum facultate, & authoritate tali, vt eius responsum obtineret vim legis §. responsa prudentum insti. de iure natu. alias istud verbum inducere hẽt aliã significationem, vt per Bar. in l. proxime. inf. de his quæ in testamento delent. non est locus hic. Nota tamen qđ de nepotibus tantum nasciturus post mortem Aui dicit Gallus vt hic, Velleius autem de nasciturus viuo Auo vt intra §. nunc de lege. Iuxta hoc quæro quare prouisio Galli nõ extẽdatur ad alios casus de quibus infra vt per Bar. & per Ias. hic? Respondeo, dispensatio est stricte interpretanda, vt late per Ias. in l. beneficiũ. sup. de consti. prin. sed Gallus hic dispẽsabat cũ iure veteri ergo &c. vel aliter fm Bar. & Ias. hic, ad quos te remitto. [Si,] † illa particula re-
150 gulariter importat condõnem, de qua vide per Barto in l. 1. de
151 condi. & demõ. [Filius] † Filii appellatione nepotes ex sermonis proprietate non cõtinentur. Quod ex eo patet quia habent diuersa nomina. Alter enim filii, alter nepotes appellãtur, ita inquit tex. in l. quod si nepotes, sup. de testa. tute. per interpretationẽ tñ filii appellatione oẽs liberos intelligimus l. filii. de ver. signific. Liberorum autem appellatione nepotes, & pronepotes cæterique qui ex his descendunt continentur. l. liberorum eo. titulo. interpretatio autem ideo fit quia filius dicitur a filios voce Græca quæ Latine significat amorem, quasi sub ea demonstretur is quem prę cęteris amamus. Sed in nepotibus adest & ille mutuus Aui amor, ergo merito nomen filij ad nepotes quandoq; porrigitur. Ita sentit gloss. in §. fin. inst. qui testamento

mento tuto. dar.pos. Natura nos quoq; docet, parētes pios qui liberorum procreandorum animo & voto vxores ducunt, filio appellatione omnes qui ex nobis descendūt cōtineri neq; enim dulciori nomine possumus nepotes nostros quam filij appellare, etenim idcirco filios filiasue concipimus atq; ædimus vt ex prole eorum earumue diuturnitatis memoriam in æuum relinquamus d.l.liberorū. Sed quādo admittatur interpretatio extēsiua videndum est. Puto igitur recte generaliter diffiniri a propria verbi significatione non esse recedendum si res aliter salua esse potest gl. in c.ad abolendam, super verbo in secularibus extra de fil.presbyt. Res autem salua esse tūc nō potest secundum verborum proprietatem cum aliam loquētis mentem fuisse conijcimus ea mens in dispositione legis facilius dignoscitur quam in hominum verbis, cuius rei illa est causa quod lex semper meliorem rationem suæ constitutionis assequitur. Facit. c. Abbate. versiculo hic autem sensus rectior, extra de verbo. sign. At hominum incertos animi motus discernere nemo possit. Sed vt aliquid pro regula custodiatur placet in hac re ita distinguere. In vltimis voluntatibus prouidēs filijs videtur prouidere & nepotibus l. Lucius & ibi in addi. ad Bar. infra de hæred. inst. Primo fallit vbi quis solis his succurrere quos nominatim enumerauit, voluit d.l.liberorum: quare si quis decedēs duobus filijs superstitibus & nepote ex tertio præmortuo institutus testamento ita cauerit: Annua. 10. illi ex filijs meis qui studiorum causa peregre absuerit ab alio filio & nepote præstari volo iure prælegati, nepotē & si studiorū causa absuerit a cohæredibus annua. 10. non cōsequuturum placet. Secundo fallit, si filijs cū alterius grauamine prouidetur d.§.si. inst. Qui testa. tuto. dar. po. Hæc limitatio non procedit vbi sequeretur absurdū. Quare si quis filio non expresso proprio nomine tutorem dederit & plures filios habeat propter incertitudinē omnibus dedisse vt l. si quis ita de testa.tutel. non enim est ratio cur magis de vno, quā de alio accipiamus. Quod si ex tertio filio præmortuo nepotes habeat an illis quoq; dedisse censebitur? Respondeo q non, tum quia appellatio filiorū regulariter non comprehendit nepotes, est enim stricta gl. in l.cognoscere.de verb.sign. tū quia non multum inde cōmodi nepotibus oritur cum cessante testamento de tutore illis per iudicem prouidendum sit, & ita Bart. sensit in d.l.liberorum, quid modo si ita scriptū sit, filio filijsq; meis hos tutores do? Respondeo nepoti quoq; his verbis tutorē datū quia nō est verisimile cū qui filiis primi gradus per numerū singularē satisfecerat incontinenti se corrigere, per regulā l.non ad ea de cond. & demon. In cōtractibus autem quia vltro citroq; sunt obligatorij l. Labeo in fine, de verbo.signi. Et sic vbi non potest fieri interpretatio pro vno quin offendatur alter, placet hanc interpretationem regulariter non admitti sibi enim imputet qui legem apertius non dixit l.veteribus supra de pact. l. Labeo scribit obscuritatem de contrahen. emp. In priuilegijs quæ non onerant alios, sed tantum eos quibus conceduntur iuuant, appellatione filiorum veniunt nepotes l. emancipatum §.fi. supra de senato. l. milites, & l. Diuo Marco C. de quæstio. l.decurionum. C. de pœnis l.moris §.parentes inf. tit. de pœnis alias cū priuilegia in forma verborū custodiēda sint c.porro, & c.sane de priuileg. non est fienda extēsio cū grauamine alterius l.sed & milites sup. de excu.tuto. Fallit vbi lex vlterius procedit, auth. vt exac.instru.dotis per coll. 7. vbi vide, & aliquid per Bart. in l.3.supra de interd.& relega. In rescriptis quoq; non recedimus a verbis cum dilecta extra de rescrip. Idem in dispensationibus vt late per Ias. in l. 1. & latius fin. supra de consti. princip. Et cum in beneficijs fiat latissima interpretatio c.cum dilecti extra de dona. Et feudum sit beneficium c.1.in fine in quib. cau. feu.amit. sequitur vt inuestitus pro se & filiis suis transmittat feudum ad nepotes vigore talis inuestituræ vt per glo. in c.1. in verbo reneretur de alie. feud. Lex prouidens filijs extenditur ad nepotes Ias. in l. 2.§. prætor supra de in ius vocando. Amplia etiam si partim odiosa sit. Ecce, senatuscōsulto cautum est ne tutor pupillam vel filio suo, vel sibi nuptui collocet. Hoc ideo ne puellæ in re familiari circunscribantur ab his qui rationes eis gestæ tutelæ reddere cōpelluntur. l. libertum in fin. de ritu nup. Et sic principaliter illud S.C. est inductum vt prouideretur pupillis. Item alia lege cauetur vt huiusmodi tutor, vel curator qui ausi fuerint talia matrimonia contrahere sint infames vt pote confessi tutelam ex dolo administrasse propter quod laborant tegere fraudem administrationis, huiusmodi coniunctione l. si tutor vel curator. C. de interd. matri. Et sic hæc lex est penalis & odiosa licet nō directo. An S.C. et nepos signabitur? Respōdeo q sic l.senatusconsulto.§. de ritu nup. consequens est n. hoc probare ex idētitate rationis l.si quis tutor in fine.eo. titulo. Do tibi aliud exemplum, tu scis quod in petendis filio tutoribus, matris solicitudo obseruatur l.1.sup. qui petāt tuto. Et ideo mater quæ vel nō petierit tutores idoneos filiis suis, vel prioribus excusatis rejectisue, non cōfestim aliorū nomina ediderit, ius nō habet vendicandorum sibi bonorum intestatorum filiorum l.secunda & tertia eo. titulo. Et sic constitutionem hanc introductā ea ratione liquet vt subueniretur pupillis. Quatenus aūt decernit vt mater damnū patiatur dum expellitur a legitima filij hæreditate est odiosa. Pone modo qd non petit tutores nepotibus an punietur supradicta pena? Respondeo q sic l. secūda.§ si mater non petierit inf. ad Tertul. Et hæc in præsenti specie sufficiant. Fallit hoc pronunciatum in lege correctoria, vbi appellatione filiorū non cōprehenduntur nepotes ēt in reseruata filijs prærogatiua. Ad hoc mihi videtur facere bona glo. in Clem.1.de bap. Secundo in dispositione hominis in odiosis filiorum verbo non contineri nepotes certius est, vnde qui filios exhæredat, nepotes exhæredes fecisse non videbitur l. 1. §. sed & si incertum. Et ibi Bart. infra de ventre in poss. mit. Idē cum testator filijs alienationem bonorum interdixit, glo in §. nos igitur de test.fidei. de quo tamen articulo vide late in §.diui. Quę n. odiosa sunt restringi debere perpetuum est c. si gratiose de rescrip. in 6.& in c. seq. in dispositione legis in odiosis idē placet definire q in dispositione hominis. Fallit vbi esset penitus eadem ratio l. filium habeo, supra ad Mace. Quod si aliqualiter ratio cesset procedet regula. Et ideo lex Iulia quę ius patri facit filiam adulteram occidendi in nepte non habet locum l.patri infra de adul. Ad aui enim dedecus adulteræ turpitudo non ita pertinet, sicut ad patrem sanguine iunctiorem hinc eadem lex Iulia, quę senatori prohibet ne filiam eius vxorem ducat, cuius pater artem ludicram fecerit, non videtur prohibere, si nō pater, sed auus fecerit l. lege Iulia de ritu nup. qm quo magis ille gradu distat, eo minus artis infamia descēdentes afficit. arg. l.Diuo. Marco. C. de quæst. in statutis autē idem in vnaquaq; specie obseruator, prout supra relatum est hoc est si fauorabilia extēdentur ex eorum ratione arguendo, si odiosa non ita late. Tertio cum de filijs alterius respectu disponitur, non comprehendi nepotes constat. Fallit pietatis intuitu l.vxorem.§.codicillis additis concor. per glo.& §.concubinæ de leg. 3. Secundo fallit, si consuetudo sermonis ita suaderet l. Alimēta.§.1.inf. de Aliment. leg. Et generaliter si quæ aliæ causæ sunt similes, vt quando alias actus effectum nō sortiretur, vel absurdū aliquod sequeretur. Quarto quoties filij ponuntur sub conditione, & conditio vel cā fauorem filiorū respicit, ēt nepotē eo sermone contineri concludendū est l. Cū Auus inf. de cd.& demon. l.cū acutissimi. C. de fideicommis. l. generaliter. C. de inst. & sub. Fallit si principaliter de alterius, non de filiorū fauore agitur, vt in eo exēplo, cum lex a tutela eum excusat, qui tot filios habuerit, non.n. nepotes excusationis causam præstarent, n si lex liberorū verbo vteretur l. 2.§.hoc aūt, qui tex. est singularis sup. de excus. tuto. vnde si filiorū fauor non vrgeat, a proprietate verborū nō recedemus quæ in cōditionibus maxime attēditur. Et primū locū in casibus dubijs tenet l. Nō aliter de leg. tertio l. Mæuius, & l.qui hęredi. inf. de cd.& demō. Excipiuntur tū iterum aliqui casus, in quibus filiorum appellatione generaliter dicendum est nepotes non significari. Primus est, in cōmuni loquendi vsu, ex cōsuetudine enim alter filios, alter nepotes appellamus, & ita sentit Accursius inst. qui testamento tuto. dari pot. Secundus casus est, cum de filio non disponitur ea solum ratione quia sit filius, sed etiam respectu alicuius qualitatis ei inhærētis: Nam dispositio huiusmodi ad eum non refertur cui ea qualitas nō insit, veluti cum lex filiū spurium insti tui prohibuit, non enim existimabitur vetita institutio legitimi, ex filio spurio nepotis in eo enim qualitas illa deficit l.fi. C. de natu. lib. Tertius casus est, cum sub alio nomine potest cēseri magis proprie nepotes vocatos, quam suo nomine filiorū, vt si fratri meo, & eius filijs & descentibus fideicōmittam, admittuntur nepotes, nō enim filij quam nepotes, tanquā prius non in ... cum de nepotibus potius verbo descendentis, quam verbo filij actum censeatur. Facit l. cū ... §.fi. de leg. 2. & hæc non procedere pauci asserent. Cæterū non negauerim quin plerunq; & augeatur vel restringatur dispositio contra has regulas. Qui enim huius verbi perfectiorē doctrinam tradere vellet, eum oporteret quoruncunq; casuū decisionis in promptu habere, quod ego non modo sup. debilis ingenij mei & modicæ doctrinæ vires, Sed & sup. humanas esse arbitror. Ecce, si lex aliquid soli patri concedere se dicat, an saltem per eam dictionē restrictiuam auus excludetur? Et ex subiecta materia faciendam interpretationem adhuc respōderi posset, imò in dubio casu proprius est vt non excludatur. Nam & lex contra iuris veteris regulas, solis matri & Auiæ tutelam defert. ... vt liceat matri & Auiæ &c. & tamen frequentius prod...tum est, proauiam non excludi vt per Mod. in § instituens. Ita didici ab Alciato. In l. iusta de verb.sign. Secūdo principaliter de huius vocis significatione notatur q per sępe relicta verborum figura, mens testatoris eo vsq; sequitur vt filiam comprehendat, vt per Iaso. in l. qui filiabus de leg. fi. & Alcia. in l. quisquis mihi. Et l. Herennius de verbo. significatio. nolo de quolibet articulo facere vnum tractatum.

Meus,]

152 [Meus,] † quoniam meum dicitur id, quod vĕdicare possum. l. Quintus la secunda. §. argento infra de au. & arg. sequitur vt filijs qui adiecta cã vendicari possint. l. 1. §. 1. Et ibi Bar. supra de rei vend. Illud pronomen meus, quod dominium, vel quasi im portat. l. cum suæ cum aliquot sequen. de leg. tertio conuenıat. Illud notandum est, nomina possessiua, meum, tuum suum, simpliciter & indefinite prolata regulariter ad præsens tempus referri. l. si ita legatum esset. infra de aur. & arg. lega. Et ibi pulchre Bar. de futuris enim non necessario contingendis raro mens humana cogitat. gl. in c. cum olim el. 1. extra de officio
153 de leg. [Me uiuo,] † quid si eo moriente moreretur filius? Respondeo, illud verbum moriens vitę tempus amplectitur. l. qui duos. §. 1. de manumis. testamento. Sæpe enim languescentes & morientes questi sunt se veneno occidi a seruis suis. l. Caius Cassius. infra ad Syllan. Et sic patet moriĕtes viuos, quare alias non loquerentur, & idcirco secundũ vim verborum rectè nepos videtur institutus conditione in forma specifica impleta prout requiritur. c. susceptum. de rescrip. lib. 6. Licet hic exponĕdum sit morietur hoc est, mortuus erit, ꝙ quidem ex vnum voluntate loquentis accipiendum est. Facit. l. verbum erit. de
154 verb. sign. At † tñ nemo aduertit quod est magni momenti Præsuppone filium in casu Galli præteritum, & testamentum conualescere, vel de æquitate prætoria, vel de benignitate iuris ciuilis prout notat Bart. in l. si duo. infra de leg. præst. Et sequitur Ias. hic. Certe si filius patre moriente moreretur, vix est vt testũ aliquo iure reconualescet. Cum patre & filio pubere simul decedĕtibus præsumatur filium superuiuere patri. l. qui duos. §. si Lucius. infra de reb. dub. & sic filio inueniĕte se præterito testamentum esset nullum. Quæro de vtili quæstione,
155 † Mater feudum vel emphiteusim sibi, filijsque quos cum mo rietur habebit acquisiuit, modo quæritur an eo filio, qui exciso ventre e matris alueo extractus est, prouisum quoq; sit? Rñdeo ex proprietate verbi esset dicendum ꝙ non arg. l. si cũ mater. C. de inof. testa. Sed generaliter proditum est, quæcunque cæteris filijs indulgent huic quoque Cęsari competere. Ias. in l. qđ dr supra eod. Et est casus. l. etiam ea mulier. infra de verb. sign. [Morietur,] quid si aquę & ignis interdictionem pateret &c? scribam in §. & quid si tm. (Si modo mihi per conditionẽ humanã ptingerit vt dicebat testatoris in l. Titia. §. si. infra de auro
156 & arg. lega.) [Tunc,] † hic articulus tunc, extremitatẽ tẽporis signficat l. 4. in fin. cum concor. infra de cond. & dem. quasi dicat in eũ casum pũctualiter &c. qđ & Ias. supra vr̃ annotasse. Igit qui vxori vsumfructum villę legauit in quinquennium, deinde hæc verba adiecit, & peracto quinquennio, cũ eius vsusfructus esse desierit, tũc villam illi dari volo. Si vxor intra quinquennium decesserit, licet certũ sit eam amplius non posse vti frui, fundus non nisi post completum quinquennium ad illum pertinebit. l. vxori. infra de vsufruct. leg. Inde etiam responsum est, patre ingresso monasterium filio competere condictionem ex. c. cum simus. extra de regula. ad consequendam legitimam patre non dum mortuo naturaliter, quia ille canon dicit tunc liberi esse filio bona paterna quæ ipsi ex successione proueniunt postulare. Et hoc refert Ias. in Authentica si qua mulier. C. ad Velleia. [Si Quis,] verbum hoc si quis tam masculos ꝗ fœminas cõplectitur. l. 1. Et ibi Alcia. de verb. signi. Et ideo glo. hic in verbo neptis reprehĕdit de superfluitate Sed & eam reprehĕdit Ias. hic. [Siue] quæ neptis, Quid si & nepos, & neptis nascerentur? Respondeo vtrosque censeri institutos, arg. l. si ita scriptum. supra eod. Et facit l. si ita facta sit. in tra titu. 1. [Intra] decem menses,
157 † Hoc autem in tractatu ex cursus lunæ videntur considerandi menses, non habito respectu anni quem Cęsar ordinauit. De eo enim. Hyppocrates cæterique antiquissimi medici diuinare nõ potuerunt, quia id humanum nõ est. c. vt nostrum. §. cum ver-
158 siculo porro, extra, vt eccle. benef. Luna † autẽ planetarum septima, & nobis proxima, septenarium numerum pręcęteris obseruat, motumque eius ac lumen hic numerus dispensat. Nam in uiginti diebus & octo, totius ambitu circuit, quem dierum numerum, septenarius, septem suis terminis ab vno videlicet usque ad septem, quantum singuli numeri exprimunt antecedentibus addendo conficit & implet. efficitque quatuor septenarios dietum quibus luna omnem zodiaci longitudinẽ & latitudinem, metiendo remetiendoque circum perque discurrit, similibusque dierum septenarijs lumen suum sempiterna lege variando dispensat. Primo enim septenario vsque ad medietatem tãquam diuisi orbis crescit. Secundo septenario orbẽ totũ lumen cõplet. Tertio decrescendo, rursum in orbem ꝯhiẽ diuisum. post quartũ vero septenariũ vltima luminis sui diminutione renouatur. Eisdemque septenarijs maris incrementa decrementaque disponit. Nam primo ab initio crescentis lunæ septenario minuitur paulisper. Secundo gradatim augetur. Tertius quoque septenarius sit similis primo. Et quartus eadẽ facit quæ
159 secundus. Mulier † igitur vsque ad 280 dies quod concepit, in utero retinere pôt. Quod si plus retineat excedet decẽ menses ex cursu lunæ computandos, quamuis & lunæ cursum, cũ spatium posse amplecti aliquibus constet. Et cum hodie menses secundum Cæsaris ordinationem obseruentur, frequẽtius est mulieres nono mense cõpleto parere. Quare si fingamus aliquem cõceptum prima die Martij, consequens erit vt per spatium 265. dierum gestetur a matre. fateor tamen quod si vsque ad 262. dies, portaret non ideo minus legitimus esset partus, quia tunc per duos dies & decem menses ex cursu lunæ computatos tantum vterum gestasset, quod posse fieri, forte, etiam opinatus est Accursius. In authentica de restitut. & ea quæ parit in 11. mense. Post x. igitur menses mortis natus & & duos dies, non admittetur ad legitimã hæreditatẽ qui erunt 262. l. intestato §. fina. infra de suis & legit. alioquin quæ post eos dies pariet, intra 11. mensem enixa magis videbitur, & per consequens illegitimum. Ita intelligo d. auth. collat. quarta tit. 7. Nec obstat quod tex. videtur eam damnare quę 11. mẽ se perfecto peperit, quasi ante perfectum 11. mensem partum æditum approbet. Quia respondetur illa verba. 11. mense perfecto, esse contingentis casus enunciatiua, quę non restringunt legem, ad casum expressum vt in ca. si Papa. de priuil. lib. 6. Septimum quoque mensem maturos infantes producere receptũ est propter authoritatem doctissimi viri Hyppocratis l. septimo mense supra de sta. hom. Sed & qui septimum mensem non impleuerit, sed dimidiũ vsque, hoc est quatuordecim dies attigerit, ex eiusdem Hyppocratis scriptis probatur perfectus. Ascendit autem is numerus mensium ad centum octoginta duo dies, vt est casus in d. l. intestato in fi. infra de suis & leg. Septenarius autem numerus variç & multiplicis potentię est, vo cantque ipsum Pythagorici humanæ vitæ vehiculum, quod nõ tam ex partibus suis imitatur quam totalitatis suæ proprio iure perficit. Complectitur enim corpus & animam. Nã corpus constat ex quatuor elementis, & quatuor qualitatibus afficitur. Ternarius quoque ad animam spectat propter triplicem vim eius, scilicet rationalem, irascibilem & concupiscibilem, facit glo. in l. 2. §. sed cum omnia, vers. & in septem, C. de vete. iure enucl. Septenarius itaque animam corpori coniungit, ad genituram quoque hominum vis huius numeri pertinet, hominemque concipi formari, ędi, nutriri, viuere, omnique constare facit. Nam cum in aluo mulieris genitale semen receptum est, si per horas septem absque effusione permãserit, hæsisse in vitam certum est. Tum primis septem diebus coagulatur fitque ad recipiendum figuram humanam idoneum, deinde maturos infantes producit, qui septimestres vocanẽ vltra hunc enim numerum, tradidere quoque non leues authores multas Aegiptiacas mulieres vno vtero septenos edidisse. l. Antiqui supra si pars hære. Sed tamen quod vltra tres nascantur fere portentosum videtur l. vtrum infra de rebus dub. Post partum deinde an victurus sit infans septima hora discernit, vltra hunc enim numerum qui aeris anhelitum sustinuerit intelligitur natus ad vitam. Hinc licebit arguere. Nondum sunt septem menses quibus mulier quę nũc peperit cum secundo viro concubuit. Item ęditus ante septem menses tamquam imperfectus ex defectu temporis viuere nõ potest vltra septem horas. Sed hic partus post septem horas vixit, ergo non est conceptus ex coitu secundi viri. Idẽ si alias dubitetur an puer perfecto tempore in matris vtero steterit, licebit dicere, hic partus post septem horas vixit ergo perfectus erat. Cum itaque lex permittat eos præteritos rumpere testamentum qui nascuntur viui, & perfecti, licet illico decesserint l. tertia. C. eodem titu. si dubitetur an abortiuum per imperfectionem temporis mulier enixa sit, septima hora discernet. Solumque eo casu natus & illico mortuus rumpet, quo de temporis spatio quo in vtero fuerit quęstio nõ sit. vide Soc. in l. cum Auus. infra de condi. & demonstrat. nume. 110.
160 Sed quid si † mulier pariat eo mẽse qui nonus sit a die quo inita fuit a primo viro, & septimus a die à quo inita fuit a secũdo, uel gñraliter, quid si eo tempore pariat quo partus ita uni ꝗ alij possit in filiũ assignari? Prima resp. est, ꝙ præsumaẽ filius eius in cuius domo nascitur ut l. si uicinis, C. de nup. & l. filium, supra de his q sunt sui uel alie. iu. Et bñ dixi presumatur qa filiatio quo ad patrẽ plene probari nõ pôt. l. Lucius, inf. de cõd. & dem. & p gl. in c. Michael. extra de filijs presb. Mater aũt temp certa est. l. quia temp. supra de in ius uo. Ista opinio reprobatur, quia in illis legibus si negabaẽ filius unius nõ erat alia præcisa psona cui assignareẽ in filiũ, & ideo stamus vbi maior nos trahit præsumptio, Secũda rñsio est ꝙ dẽt dici filius vltimi, & ꝙ imputet sibi qui nõ cogitauit hũc casum posse euenire, ꝙ pateret intra tps pręd. ãu. arg. l. si quis domũ, p totã l. supra loca & c. cũ Hadrianus 63. dist. Mihi vr̃ ꝙ ista secũda rñsio ꝗ est Imo. solũ pcedat qñ vltimus negaret ex se natũ, & filius ꝯrium assereret & sic cũ ageret de prejudicio patris, nõ aliter, vt per Innoc. in c. p tuas, extra qui filij sint legit. Irẽ vereor ꝙ psona patris admitteret ad probandã ꝯrium. Iuxta nota. p gl. in l. 2. supra de prob. Tertia responsio est, quod sit standum testimonio matris arg. l. etiam. supra de proba. Sed ad illum tex. Respondetur tripliciter. Pri

ter. Primo quod aliud est facere fidem ętatis aliud filiation's quod est plus. Et ideo requiritur plenior fides pro hac solutione facit text. in l. 1. §. si quis non ab aliquo, viq; ad §. Pomponius, exclusiue infra de Carb. edic. Secundo respõdetur quod non recipitur matris professio vt testis, licet iudex ex eius responsis quærat veritatem & ita quandam minorem præsumptionem facit. Ad hanc solutio. tendunt nota. in l. parentes. C. de testib. & l. penul. supra de proba. Tertio respondetur quod mater potest decipi. l. 1. §. si mulier esse. iuncta gl. supra de lib. agnos. & l. 1. §. per calumniam supra si mulier ventr. no. Et facit text. in l. ea quę falsa. supra de ijs qui notantur infr. & quod plus est obstetricum quoque manus & oculus sępe fallitur. c. nec aliqua. 27. quæst. 1. c. causam matrimonij, extra de prob. Et c. fraternitatis extra de frig. & malef. & quod dicto matris nõ sit standum faciunt nota. in c. per tuas, etra de proba. & c. trãsmissæ, qui filij sint leg. & c. officij de pœnit. & remis. Sed hæc iura loquuntur quando filius est quasi in possessione filiationis, & parentes eum negant. Secundo pro hac tertia responsione facit tex. in l. vxorem infra de manumis. testamento, vbi recognitio matris tribuit filium marito, qui filius nunquam fuit in quasi posses. filiationis. Sed ad illum text. respondetur quod ibi alia concurrebant fortiora dicto matris. Primum est quia olim filij sumebant nomina patrum c. Olim. 8. q. 1. Nam filius gratior fit patri quando eodem nomine nuncupatur, vt patet in l. cum filius. §. pater de leg. 2. nimirum ergo si in casu d. l. vxorem, qui vocatur eo nomine quo vocabatur pater prę sumitur eius filius. Et facit pro hoc tex. in ratione sui in l. filiæ. §. fi. infra de cond. & demon. Ista etiam refert Gomesius in. §. sic itaq; numero. 18. instit. de act. secundum est quia ibi non solum mater sed etiam Aua paterna filium agnouerunt. Quę Aua non præsumitur consentire huiusce modi suppositionibus. Quarta responsio est quod debet inspici cui assimiletur, & ei attribui. arg. l. Quod si nolit. §. qui mancipia. supra de ædil. edict. si non apparet cui assimilatur tunc debet inspici in cuius domo natus est per d. l. si vicinis. C. de nup. alias null us filius diceretur arg. l. liberorum. §. 1. supra de his qui no. inf. ista quarta responsio quantum ad assimilationem non satisfacit, quia coeuntes ad prolem, plerunq; vultus quos ipsi tunc, vel agunt, vel imaginatur, solent nascituris filijs imprimere. Notatur in l. non sunt liber. supra de sta. ho. Et in l. quęret aliquis
161 infra de verbo. signi. passiones † namq; animæ quę phantasias sequuntur quando vehementissime sunt, non solum possunt immutare corpus proprium, verum etiam possunt transcendere ad operandum in corpus alienum, ita quod admirabiles quędam impressiones inde producantur in elemẽtis & rebus extrinsecis, atq; etiam morbos quosdam animi, siue corporis, sic possent auferre, vel inferre. Nam passiones animæ sunt potissima causa temperamenti corporis proprij. Sic anima fortiter eleuata, & vehementi imaginatione accensa, immittit sanitatem vel ægritudinem, non solum in corpore proprio, sed etiam in corporibus alienis. Sic qui morsus a cane rabido in rabiem incidit, apparent in vrina eius figuræ canum. Sic prægnantis mulieris cupiditas in corpus alienum agit, quãdo inficit fœtum in Aluo, rei desideratæ nota. Sic multæ monstruosæ generationes ex monstruosis prægnantium imaginationibus, ceu quale refert Marcus Damascenus apud petram sanctam Oppidum in Pisanis conf nibus situm, Carolo Boemiæ Regi & Imperatori, oblatam puellam, toto corpore feræ instar, hirsutam, & villosam, quam mater religiosè quodem horrore in imaginem diui Ioannis Baptistę, quæ ad lectulum erat dum conciperet affecta, talem postea progenerauit. Atq; id non solũ in hominibus, sed etiam in brutis animantibus fieri spectamus Hortensium cum gl. in l. infra de verbo. signi. Sic legimus Iacob Patriarcham, virgis in aquam proiectis discolorasse oues Laban. Sic pauonum aliarumq; volucrum cubantium imaginariæ vires pennis colorem imprimunt vnde albos producimus pauones, cubantium habitacula albis linteis circumpendentes. Iamq. his exemplis patet quomodo phantasiæ affectus, vbi vehementius se intenderit, non modo corpus proprium sed & alienum afficiunt. Cęterum reuertamur ad rem. Circa illud quod dicitur inspiciendum in cuius domo nascatur non est opus insistere, quia dixi supra in secunda rep. gloss. tamen in lege liberorum. §. 1. de ijs qui notantur infam. non dicit filium nemini attribui, sed dicit quod nescitur cuius sit filius, & intelligo nescitur hoc est dubitatur. Ita dixit gl. in authentica de nup. coll. quarta §. si igitur cum ergo dubitetur & careamus decisione videamus an veritatem argumentis & indiciis assequi possimus iuxta l. ind. cia. C. de rei vend. & ibi no. & c. cum causam extra de proba. Sed quæ erunt ista argumẽta? Mulieris ne gestatione vteri conf etudo. arg. l. Non omnis. § a barbaris infra de re milita vel numerosorum sup. de pig. act. & l. 1. §. bestias supra de posthu. & si ista non apparet tunc esse committendum medicis & obstetricibus peritis in arte illa l. 1. §. 1. supra de ventre inspiciendo. Ex qualitate enim personæ potest medico persuaderi. Sed & iudicantis religio plura considerabit. Quare aduertendum est, vt dictum matris pro vnico teste recipiatur (ni fallor) aliquibus casibus. Ecce, verisimilius est mulierem attribuere partum secundo marito quam primo quo ei magis placeat, vel ab ipso facilius vota tua consequatur l. 1. §. si omnes vel plures cum gl. supra de vent. inspi. Item scis quod mulieres pariunt frequentius in fine non mẽsis quam septimi, vt docet experientia quæ est rerum magistra l. ipsis rerum. C. vt in pos. Pone modo quod aliqua mulier attribuat partum primo viro in themate proposito, cur eius dictum trium medicorum sententiam contra quatuor, vel obstetricum, non probabit fide digniorem? hæc enim & contra quodammodo est testis. Et ideo ei credendum l. publica. §. fi. supra depositi. & quod frequentius accidit deponit. Ideo pro eius dicto præsumẽdum. Authentica vt fine prohib. mat. deb. coll. 7. Quid item si dubitetur an a legitimis hæredibus primi viri pecuniam acceperit quo partum supponeret? vel quid si inimica secũdo marito fuerit, vt merito præsumi possit, nolle eam gaudio acquisitę prolis virum exultare. vt l. Cicero. infra de pœnis? Et ex diuersitate specierum diuersimode ius statui congruum est. Ex varijs enim circunstantijs deprehendi veritas potest, atq; magis ex ostensione facti, quam expressione alicuius diffinitionis cognosci c. Apostolicæ. extra. de dona. Vnum tamen nota, quod partus mulieris adulterę præsumitur legitimus l. miles §. defuncto. ff. ad l. Iul. de adul. In cæteris articulis me remitto ad doctores hic. Et per hæc impono finem huic principio. Sed nescio an plane venia dignũ sit, me hominem ingenij ac litteraturæ minoris, tam arduum negotiũ in ipsa mea adolescentia aggressum esse. Quamobrẽ quęcunq; hic a me dicta sunt, & inferius (ni fata resistant) aliquando dicentur his nolo quenquam plus assentiri, neq; ego ipse plus assentior, nisi quatenus a peritiorum cętu non fuerint reprobata. Si igitur curiosa iuuentus aliqua emiserit reprehensione digna, reprehendentes amplectar. Benescripta autem si qua leguntur influxerunt a gratia cœlestis irrigui, quæ scripturarum ænigmata reserat, soluit nodos, obscura dilucidat, dubiaq. declarat c. 1. circa medium, de reliq. & vene. sancto. libro 6.

REPETITIO

Signoroli de Homodeis in l. Si ego. ff. de iniusto rup. & irrit. testa.

SVMMARIVM.

1 *Hæreditatem nunquam adiri quamdiu de verbis testamenti dubitatur. & num. 23.*
2 *Hæreditatem non agnitam non transmitti ad hæredem.*
3 *Aditio hæreditatis solo animo fit.*
4 *Clausula posita in principio, medio, vel fine, ad quid referatur.*
5 *Substitutum præferri coniuncto.*
6 *Pluralitas an & quando plurium concursum requirat. & nu. seq.*
8 *Substitutionem vulgarem locum habere ante aditam hæreditatem.*
9 *Substitutio pupillaris quando locum habeat, & quo tempore fiat.*
10 *Substitutum vulgariter tunc præferri coniuncto, quando singulariter & separatim cuilibet instituto datus est.*
11 *Regula si vinco vincentem te, vinco te quando vera sit.*
12 *Agnis no. postumo in pupillato succedit patre exclu. so.*
13 *Successio ab intestato quando locum sibi vendicet. & nu. 18.*
14 *Testator quo casu præsumatur ius accrescendi prohibere.*
15 *Testator prohibere potest ius accrescendi inter legatarios, non etiam inter hæredes. & nu. 36.*
16 *Indicta ad vnum aliquem effectum non operantur contrarium.*
17 *Posthumus præteritus quando excludat substitutum.*
19 *Testatus & intestatus pro parte an possit quis decedere*
20 *Testamentum quãdo pro parte rumpatur, & pro alia parte firmũ maneat.*
21 *Causa testati quando trahat ad se causam intestati. & nu. 30.*
22 *Actus libertatoris qui sint, & quid operentur.*
24 *Institutio sic facta, instituo. Titium in fundo tantum, & nolo ipsum plus habere quid valeat. & nu. 25. 26. & 35.*
27 *Seruum non posse hæredem institui sine libertate.*
28 *Matrimonium vitiari, si in contrahendo aliquid contra substantiam eius adijciatur.*
29 *Institutio an vitietur per adiectionem quæ ipsam reddat impossibilem.*
31 *Testamenti substantialia quæ sint & quæ accidentalia. & nu. seq.*
33 *Adiectio actui repugnans vitiatur, actu seu dispositione manente. & nu. 38. & 40.*
34 *Institutio sic facta, instituo Titium excepto fundo, qualiter intelligatur.*
37 *Dispositio quando per adiectionem vitietur, & quando valida maneat adiectione reiecta.*
39 *Ademptio facta per testatorem quando valeat, & quando non.*

41 *Filio a primo gradu exhæredato & præterito a secundo, si unus ex hæredibus repudiet, an cohæres admittatur, an venientes ab intestato.*

SI ego. Si in portione defecta nõ potest esse locus successioni ex testamento
propter obstaculum legis, in totum fit locus
successioni ab Itestato, ne testator decedat pro
1 parte intestatus, alias secus, † quamdiu est dubium de virib. testamenti ex eo non pôt adiri
hereditas, h.d. Diuido in duas partes. Primo dicit, quando instituti sunt dati extranei substituti. Secundo ibi, sed si ego, quãdo
instituti sunt adiuuicem substituti. Item prima in tres. Primo
ponitur dictum. Secundo ratio dicti. Tertio infertur ex prædictis ibi, secunda, iam enim tertia, in prima tamen specie. Nota
primo quod posthumus hic fuit exhæredatus a primo gradu,
& præteritus a secundo. no. quod vno ex hæredib. repudiante,
locus fieret successioni, si gradus valeret, sed quia gradus fuit
ruptus per natiuitatem posthumi, fit in totum locus successioni ab intestato. Et sic nota tria per ordinem. Primo nota quod
vbi substitutio valet, substitutus præfertur coniuncto. Secundo nota quod vbi substitutio non valet in primo casu, fit locus
successioni ab intestato, secus in secũdo casu, rationem statim
2 dicam. Tertio no. † quod hæreditas non agnita non transmittitur ad hæredem. Ratio est, quia ante aditam hæreditatẽ non
est ius hæreditatis in personam heredis, sed quędam mera facultas possendi adire, & consequi ius, ideo ad hæredẽ non trãsmittit. l. vnam §. in nouissimo. C. de cadu. toll. & l. cum quis Titio. de verbo. oblig. Materiam huius notabilis non ponam hic.
Remitto ad notata in l. ventre præterito. inf. de acqui. hær. Et si
dicas, imò est ius, quia potest præscribi. l. licet de iure delib. dic
vt dicam in l. suus inf. de iure delib. Vltimo nota hic casum
quod vnus ex hæredibus non potest adire sine alio. Ratio, quia
ante aditam hæreditatem amborum est dubium de virib. testamenti, an vno repudiante vel mortuo non agnita rumpatur testamentum, ergo ex eo hæreditas adiri non potest l. sed & si de
3 sua. inf. de acqui. hæred. Ratio rationis est, † quia aditio hæreditatis perficitur ex solo animo libero. l. gerit. & l. pro hærede. inf.
de acqui. hæred. Modo quando hæres dubitat de viribus testamenti, vtrum sit hæres vel non, & sic animus suus non sit liber
ad adeundum, deficit substantiale aditionis, ergo aditio nulla.
Contra primum notabile oppono, nonne posthumus fuit exhæredatus ante omnes gradus, vel post omnes gradus, vel intra omnes gradus, ergo in omnibus erit exhæredatus l. 3. §. filius vers. 1. & vers. ante hæredis instituti. sup. tit. 1. glo. 1. solu. sic
istud contrarium duob. modis, primo modo sic, quod hic fuit
exhæredatus intra gradum institutorum, intra vero gradũ substitutorum de hoc nulla fuit facta mentio, & pro tanto quia exhæredatio ista respicit primum gradum tantum, & ab eo dicitur facta, sed si exhæredatio esset facta inter gradus vel ante vel
post quia respicit omnes gradus, nec est maior ratio respiciendi vnum quam alium, respiciet omnes. Istam rationem ponit
4 tex. in l. 1. C. de lib. preteri. Ex qua solutione † nota quod clausula posita in principio, vel in medio, vel in fine, respiciens plura extrema, omnia ęqualiter respiciet, si non est maior ratio respiciendi vnum quam aliud, alias si esset maior ratio respiciendi vnum quam aliud, non respiceret omnia, vt dicit tex. in d. l.
1. & est casus in l. cohęredi. §. qui patrem, de vulg. & pupill. alio
modo soluitur illud contrarium quod hic posthumus erat exhæredatus inter gradus vel ante omnes, alias post, sed testator
expresse dixit quod esset exhæredatus a primo gradu tantum,
& præteritus a secundo, ergo voluntas testatoris, cum sit possibilis, seruabitur l. in conditionibus inf. de cond. & demõ. Item
ex ista sol. nota quod clausula in fine posita respicit omnia prę
cedentia, si voluntas testatorum non repugnat. De materia huius clausulæ remitto ad no. in l. talis scriptura. in fi. de leg. 1. Ca-
5 pio secundum notabile † in quo colligebam quod vbi substitutio valet, substitutus præfertur cõiuncto. Contra hoc opponit
gl. 2. de l. 1. C. de impub. & alijs subst. Solutio. dicatis sic, interdum cuilibet instituto est datus substitutus separatim & singulariter, siue tunc loquor in pupillari, siue in vulgari, eueniente
casu in personã vnius, substitutus præfertur coniuncto. In vulgari est casus in l. 2. §. si duo. inf. de secundum tab. In pupillari
casus est in l. vel singulis, de vulga. & pupill. Et est ratio huius,
quia hoc testator voluit, vt clare patet ex verbis, ergo voluntas
eius seruanda. Sed in contrario duobus pupillis institutis fuit
datus substitutus simul & coniunctim per hęc verba, si vterq;
decesserit, vño moriente coniunctus præfertur substituto, vt
in contrario. Sed contra istam solut. extra glo. opponitur, nonne in l. penul. C. de impub. fuit institutio pupillaris facta duobus impuberibus per hæc verba, si vterque decesserit, sic ergo
ibi tractamus de duabus hæreditatibus diuersorum pupillorũ,
sic ibi pluralitas illa respicit plures personas diuersorum effectuum, ergo debebat resolui in plures singularitates l. cum falsa §. fina. de condit. & demonst. Vno ergo decedente deberet
substitutus admitti, vt l. vel singulis. de vulga. & pupill. sic ideo
in fideicomm. facta duobus per hæc verba, si vterque, verificatur ex persona vnius decedentis, ex quo ibi tractatur de diuersis partibus restituendis, vt l. fina. §. filius, de leg. 2. & l. Lucius
Titius §. Caio. infra. ad Trebell. Pro solutione huius contrarij
6 primo est videndum † an pluralitas requirat concursum plurium? Et hic dico sic, interdum considero propriam significationem verborum prolatorũ, tunc requirit concursum plurium
l. inter illam §. 1. de verb. sign. & l. vbi numerus, de testi. licet gl.
innuat contrarium, & male, in l. quamuis. C. de impub. & alijs
subst. Interdum considero iuris interpretationem. Verbi gratia, requiruntur plures qualitates ad qualificandũ vnum si bie
ctum. Exemplũ, testes dixerunt falsum pecunia corrupti, tunc
ista pluralitas requirit concursum plurium qualitatum, c. licet
extra, de testi. l. Fulcinius §. 1. ex quibus cau. in poss. ea. Ita debet
seruari opin. Placenti. secundum Bar. Idem si ex pluribus insimul iniungendis debet vna substantia in esse produci, quia adhuc pluralitas requirit concursum plurium, cum vno omisso,
in esse nõ producentur, vt l. 1. C. qui numero tutel. & in l. iurisiurandi. C. de testibus, & iste est casus in omni dispositione vbi
ad essentiam sui requiruntur plura extrema l. cum hi. §. si prætor. de transact. & l. ad testium. §. si quis ex testibus, de testim.
Interdum pluralitas respicit plura determinabilia, vt puta plures personas, vt in materia nostra, tunc aut illa pluralitas respicit plures personas communi respectu vnius effectus, & requirit concursum plurium, vt lege quamuis. C. de impube. & alijs
7 subst. † cumque pluralis respicit plures personas respectu diuersorum effectuum, & sic vnumquemque separatum respectu sui effectus separatim & singularis, & tunc a iure interpreta.
resoluitur in plures singularitates l. falsa. §. fin. de condit. & demonst. nisi voluntas testatoris repugnet, quia tunc ipsa seruabitur l. cum quidam C. de impube. & alijs. Hoc pręmisso respondeo contrario clare, namque cuilibet instituto datus est substitutus separatim & singulariter, tunc veniente casu substitutionis in personam vnius substituti admitteretur & præferretur
cõiuncto, vt hic, si substitutio valeret, vt l. 2. §. si duo & l. vel singulis. Ratio, quia isto casu apparet de voluntate testatoris clare quod substitutus præferatur coniuncto, ideo pręfertur; quia
in incertis & non certis locus est coniecturis, vt leg. continuus.
§. cum ita. de verborum obligationibus. Quandoque pluribus
institutis simul & coniunctim datur substitutus, & tunc aut
loquor in substitutione vulgari facta duobus per hæc verba,
si vterque, vel si talis & talis non erunt hæredes, & tunc vno
moriente vel mortuo hæreditate non adita coniunctus admittetur per ius accrescendi, & non substitutus, vt l. quamuis, in
fine. de impuber. Et hoc membrum est vtile ad intellectum
huius legis, vt statim dicam. Ratio huius membri est duplex.
Substitutio vulgaris habet locum ante aditam hæreditatem
tantum l. post aditam. C. de impube. & patet ex verbis vulgaribus positis in l. prima. de vulga. & pupilla. Vnde si testator dicit sic, si vterque non erit hæres, vel si talis & talis non erunt
hæredes, ista pluralitas respicit istas personas respectu vnius
effectus, scilicet hæredita. testatorum, ideo non resoluitur in
plures singularitates, sed in propria sua significatione stabant
8 vt requirant plurium concursum. † Præterea substitutio vulgaris, vt supra dixi. habet locum ante aditam hæreditatem, &
fit tali tempore, quo inter hæredes habet ius locum accrescendi, vt l. prima in fin. de vsufruct. ac. Vnde cum testator dicat, si
vterque non erit hæres, ex quo eos cõiunxit, & sic coniunctim
vnum corpus videntur, vt l. vna. §. his ita. de cadu. toll. videtur
voluisse ius accrescendi habere locum inter hæredes, & substitutos non admitti, nisi euenerit casus substitutionis in personam vtriusque, vt verba sonant. Interdum loquor in substitutione pupillari facta duobus per hęc verba, si vtraque decesserit, vno moriente regulariter substitutus admittitur, & præfertur coniuncto, vt l. cum quidam, sumpto argumen. a contrario sensu. Et ratio huius membri est duplex, quia substitutio pupillaris vendicat sibi locum post aditam hæreditatem,
vt l. secunda de vulga. & pupilla. Idem dicas in ipsa principali,
ergo ista pluralitas, respicit plures personas, vnumquemque
respectu suæ hæreditatis, secundum iuris interpretationem resoluitur in plures significatio. leg. falsa. §. fin. de conditionib. &
9 demonstratio. † Præterea substitutio pupillaris vendicat sibi
locum post aditam hæreditatem, & fit eo tempore, quo non
habet locum ius accrescendi inter hæredes l. 1 §. final. de vsufruct. accres. ergo viuo pupillo decedenti in pupillari ætate nõ
videtur testator voluisse excludere substitutum per coniunctum, cum eo tempore cesset ius accrescendi. Fallit vbi appareret de voluntate testatoris. In contrariũ quod substitutus præferatur coniuncto, quia tunc præfertur, vt l. cum quid, in fi. de
impube. & alijs, & l. is qui ducenta. §. si pater. inf. de reb. dub. Interdum loquor in fideicommissaria facta duobus per hæc verba, si vterque decesserit, tunc regulariter vno moriente admittitur substitutus, vt l. fina. §. filium. & l. Lucius Titius §. Caio.
& hoc

& hoc rationibus, quibus dixi in precedenti membro. Fallit cū fideicommissaria uendicat sibi locum, ut post aditam, ut in l. ad Trebel. Fallit cum apparet de voluntate testatoris in contrarium, vt l. hæredes. §. 1. ad Trebel. Interdū loquor in compendiosa facta duobus per hæc verba, si vterque, tunc quia cū prouidit vulgariter & pupillariter & per fideicommissum. vt l. Centurio de vulg. & pup. si euenit casus substitutionis vulgaris, dic vt §. in vulgari si euenit casus pupillaris. Ex prædictis nota ꝙ † quandoque cuilibet instituto est datus substitutus vul-

10 garis singulariter & separatim, ꝙ substitutus præfertur coniūcto, vt l. 2. si duo. de bono. possess. sm tab. quoniā tamen dicit gl. quatuor, coniunctus plus habet quam substitutus. allega. l. si ex pluribus. inf. de suis & legitimis. ibi lex hoc vult, quod coniunctus transmittat ius accrescēdi ad hæredem suum, sed substitutus non transmittit ius substitutionis ad hæredem suum. Ratio huius est, dicit ibi gl. quia ius accrescēdi cohæret portioni aditę. l. Titio. §. fi. supra de vsufruc. non est dubium ꝙ portio agnita transit ad hæredem, ergo & ius accrescendi ei cohærēs. Sed ius substitutionis est vere personale, ideo non transit ad hæredē, sed extinguitur cū persona. arg. l. & quia. sol. mat. Præterea in substituto ante casus substitutionis euentū aut eueniēte casu substitutionis ante aditam hæreditatem non est aliquod ius hæreditatis, sed est mera facultas adeundi. ex institutione, quę non transit ad hæredem. l. vna. §. in nouissimo. de caducis tollēdis. ita facultas adeundi ex substitutione. De materia huius nota. ad id quod no. doc. in l. cohære. in princ. de vul. & pup. aliquid dicā de vulg. & pup. in l. quæ patris. de acqui. hære. Sed

11 vlterius oppo. prosequendo illam regulam † si vinco vincentem te, multo fortius debeo vincere te l. de accessionibus. ff. de diuer. & tempo. præscri. sed hic cohæres vincit posthumum, ergo cohæres semper debet vincere substitutum. Contra prædictam solu. dicit gl. regula est in contrarium, hic fallit in auth. quibus mo. na. effi. sui. §. sed si quis autem. ecce ibi exemplum, vt sequentia declarentur, naturales filij vincunt agnatos, agnati vincunt vxorem, vt in tit. vnde vir & vxor. C. & tamen naturales non vincunt vxorem, immo vincuntur ab ea. Sic fit in l. 2. §. obijcitur. coniuncta l. ęquissimum. §. 1. ad Tertul. ecce auus nepote emancipato mortuo vincit patrem, qui est in eius ptāte, pater vincit matrem, & tamen auus non vincet matrem, vt §. obijcitur. immo mater vincet eum. sic alleg. fallit in l. Clodius. qui po. in pig. habeantur. Vos in isto brocardo sic dicatis. Interdum loquor in diuersis casibus, & non sequitur regula, si vinco vincentem te in vno casu, ergo vincam te in alio casu diuerso & separato in natura. Sic video, nam nō sequitur, vinco vincentem te ad facie dum calculū rationis ergo vinco te ad brachia, qui vinceris ab alio ad calculum. ergo ita erit in arte. l. nam adoptio. de adoptio. Et iste est casus hic. Declaro, Cohæres hic vincit posthumum a se exhæredatum, quia hæc est volūtas testatoris & possibilis, posthumum præteritum vincit substitutum ratione præteritionis & defectus solemnitatis nō sequitur ergo cohæres in alio casu, vbi substitutio valet, vincet substitu-

12 tum, quia volūtas defuncti repugnat. † Sic in l. æquissimum. §. 1. nepote emācipato mortuo, vbi pater, qui est in potestate aui, est in medio, auus excludit patrem, pater excludit matrē, & per consequens auus excludit matrem ratione circuitus euitandi. Nam si auus nō excluderet matrem statim induceretur patrē excludere matrem, demum rehaberet auus, ergo ratione circuitus euitandi a principio auus excludet vtrūque. Et ista est rō tex. in l. equissimū. §. 1. Sed vbi pater non est in medio, auus non excludet matrē, quia nūc est vlterior nepoti in gradu suo, ergo cessat circuitus. In diuersis ergo casibus propter rōnis diuersitatem non sequitur regula. Interdum loquor in eodē casu, tūc interdum vinco vincentem te ex sntia iudicis, & tunc sequitur regula si vinco vincentem te, ergo vinco te, quia res inter alios acta nunq̄ egreditur personas litigantium. c. inter alios. per totum. Interdum vinco vincentem ex legis dispositione, & tunc aut subest eadē rō vincendi te, & non sequitur regula, vt in ca-

13 sibus allegatis. In discutiendo poteritis rationē videre. † Capio tertium notabile, in quo colligebam, ꝙ vbi substitutio nō valet vno exhæredibus repudiante vel mortuo non agnita hæreditate in totum fit locus successioni ab intestato. Contra hoc opponitur de ver. seq. Sol. dicit text. vester. Interdū cuilibet instituto est datus extraneus singulariter substitutus vulgaris, & posthumus est exhæredatus a primo, & præteritus a secundo, nato posthumo, & vno ex hæredibus repudiante, fit in totū locus successioni ab intestato, vt in primo casu. Interdum instituti sunt adinuicem substituti, & posthumus est præteritus a secundo, & exhæredatus a primo tunc nato posthumo, & vno ex heredibus repudiante, in totum valet testamentum vt in secundo. Sed videamus rationem diuersitatis inter casum & casus glo. parua in ver. sed si ego. super verbo puto. per talem rationem, in primo casu posthumo nato, & vno ex heredibus institutis repudiante, reperitur persona substituti, a quibus posthumus est præteritus, ideo rumpetur in totum testamentum in secundo casu vero reperietur aliqua persona, a qua posthumus non sit exhæredatus, ideo non rumpitur testamentum. Ista ratio non placet Dy. quia in ista lege posthumus fuit exhęredatus a primo gradu institutorum, & pręteritus a secundo gradu, non a persona, cum tunc exhæredatio esset nulla, vt l. 3. §. filijs. 2. supra. tit. 1. verum sicut in primo casu vno ex hęredibus repudiante vel mortuo non agnita, reperitur posthumus præteritus a secundo gradu, ita & in secundo per omnia, vt di-

14 cit tex. per omnia. quare Bal. assignat rationem, † quando cuilibet institutorum est datus substitutus vulgaris separatim & singulariter, testator videtur velle prohibere inter hæredes ius accrescendi, cum substitutus præferatur coniuncto, vt authen. amplius de fideicom. & l. 2. §. si duo deserta. & no. in l. qui patri inf. de acqui. hæredi. si posthumus ex hęredibus institutis repudiat, vel moriatur non agnita hæreditate, cohæres non potest admitti ad portionem defectam per ius accrescendi, quia testator prohibuit ius accrescendi, & pro tanto in parte defecta de necessitate isto casu fit locus successioni ab intestato, & sic in totum fiet, ne testator decedat pro parte testatus. & pro parte, &c. quia ius nostrum non patitur. de reg. iur. Sed in secundo quando plures sunt instituti, & ad inuicem substituti, per substitutionem testator noluit tollere ius accrescendi, sed ius hæredum augere, portionem defectam cohęres haberet, & ex iure accrescendi, & ex substitutione, vt l. si quis hæres. de acqui. hære. & quod ibi not. in fi. gl. & in l. in testamento. C. de impu. & alijs substi. Si ergo vnus ex hæredibus postea repudiat, alius cohæres ibit ad hæreditatem defectam per ius accrescēdi, quia testator isto casu nō prohibuit, sed permisit in totum, ergo valebit testamentum. Ista ratio hic recitata per Bar. est falsa. ꝙ sit verum, probatur, quando testator cuilibet hæredum dat substitutū vulgariter & singulariter, videtur prohibere ius accrescēdi inter cohæredes, si gradus substitutorum valet, sed si gradus substitutorum non valet, videtur velle ius accrescendi inter cohæredes locum habere, vt d. §. si duo. Si ergo vnus ex hęredibus repudiat, & gradus substitutionis non valet ratio, quia cohęres non admittitur ad portionem defectam per ius accre-

15 scendi, cum testator non prohibuit isto casu. † Præterea, licet testator inter legatarios posset ius accrescēdi prohibere, vt. leg. dominus. §. 1. de vsufruc. tamen in hæredes non potest prohibere ius accrescendi, ne succedatur defuncto diuerso iure, vt no. in l. seruus cōmunis ab extraneo. de acquir. hære. & per Dy. in l. si ita quis hæres instituatur. de hære. institu. Præterea hoc probatur ratione, ideo quod inter succedentes contra voluntatem defuncti, est locus iuri accrescendi, hoc non potes dicere esse ex voluntate defuncti, cum contra voluntatem defuncti succedatur, sed hoc ideo est, ne defuncto succedatur diuerso iure. l. si duobus. in princi. de contrata. Igitur ita dicam quod inter succedentes ex testamento, nisi testator prohibuerit, habeat locum ius accrescendi, vt defecto succedatur diuerso iure. Et si dicam, tibimet contrarius es. primo dicis quod testator potest prohibere ius accrescendi, cum substitutio valet, vt in §. si duo. postea dicis quod testator non potest prohibere ius accrescendi. Sol. Quandoque si prohibitio iuris accrescendi facta valeret, reperiretur succedi defuncto diuerso iure, partim ex testamēto, & partim, ab intestato, & semper reijcitur prohibitio testatoris, cum sit a iure impossibilis. l. ius nostrum. Quandoq; si prohibitio iure accrescendi facta per testatorem, vt est quando est facta in fauorem substitutorum valeret, cū ipsa valente non reperiatur succedi defuncto diuerso iure, & ita loquitur. §. si duo. Et pro tanto alia ratio est adducenda, & pro euidentia

16 pręsuppono duo. Primo † ꝙ inducta ad vnum effectum, nunq̄ effectum contrarium possunt operari, ut l. cum tale. §. falsam. de condi. & demon. communiter alle. l. legata inutiliter. de leg. 1. Sol. pręmitto quod quando cuilibet instituto data est substitutus uulgaris extraneus separatim, quod testator fauore substitutorum dicitur prohibuisse ius accrescendi inter hęredes, ergo ita demum si substitutio ualet, ideo substitutione non ualente, cum cesset fauor substitutorum, pręsumitur contrarium sensisse. ar. l. regulariter. de epis. & cle. cum si. no. in l. re coniuncti. de le. 3. Sed quando duo sunt instituti & adinuicem substituti, testator noluit prohibere ius accrescendi, sed ex quo ipsos adinuicem substituit, dicitur augmentasse ius eorum, ut portionem defectam haberent cohęredes, & ex iure accrescendi, & ex iure substitutionis, ut l. si quis hęres. in fin. gloss. & l. quidam testamento supra alle. & no. gloss. in l. nec his. §. hęres. de acqui.

17 hęre. † His pręmissis uidetis rationem claram, in primo casu posthumus nascendo rumpit secundum gradum substitutionum, a quo est pręteritus, & submittitur in loco illius, qui in principio aliquis fuit ad istum effectum ut faciatis ibi locum esse successioni ab intestato, ut l. nam & si sub conditione. § fina. supr. eo. tit. si post unus ex hęredibus repudiat uel moriatur hęreditate non adita, cohęres ibi non ibit ad portionem defectam per ius accrescendi, quia etiam nec hac ratione tantum. quia gradus substitutorum ruptus est. Ne ergo ruptela gradus inuca-

catur ad istum effectum, vt fiat locus successioni ab intestato, operetur contrarium effectum vt faciat tūc locum ab intestato successioni ex testamento iure accrescendi inter cohęredes, vbi alias non esset locus, vt §. si duo. & in portione defecta deficiat ius accrescendi. Item non ibi, ad substitutum, quia gradus ruptus est, ratio in parte defecta de necessitate fit locus successioni ab intestato, & per consequens in totum fiet locus successioni ab intestato, ne testator reperiatur decedere pro parte intestatus, & pro parte, &c. quod ius nostrum non patitur l. ius nostrum, de reg. iur. In secundo casu posthumus nascendo rūpit for gradum, & submittitur in loco ipsius, vt faciat esse locū successioni ab intestato, si post vnus ex hæredib. repudiat, portio defecta non ibit ad substitutum, quia gradus ruptus est, nō ibit ad posthumū submissum in locum gradus, quia submis-
18 sus est vt faciat tunc locum successioni ab intestato, & † quamdiu est locus successioni ex testamento, cessat ab intestato. l. quamdiu. de acqui. hæred. sed ibit ad cohæredem per ius accrescendi, quia cohæres ibi non hac ratione quia gradus sit ruptus, sed etiam iret gradu valente vt l. si quis hæres, & licet cohæres habeat portionem defectam iure accrescendi, non reperitur ruptela gradus operari contrarium eius, ad quem est inducta. in totum ergo mutatur testamentum, ex quo in parte defecta iuri accrescendi locus esse potest. Et pro tanto ex prædictis nota tria seu quatuor. primo est videndum an substitut[illegible] valente fiat in totum locus successioni ab intestato, an coniunctus admittetur per ius accrescendi [illegible] Quandoq; sunt instituti adinuicem substituti, & indistincte [illegible] valentis in portione defecta cohæres ibit per ius accrescendi [illegible] secundo casu huius legis. Quandoq; extranei sunt [illegible] stituti, & tūc aut cuilibet [illegible] est datus substitutus [illegible] separatim, tunc [illegible] gradus substitutorum est ruptus [illegible] sa destinata [illegible] deducat ab intestato [illegible] portio [illegible] non ibit ad cohæredem per ius accrescendi, vt ruptela gradus [illegible] retur [illegible] effectum eius, ad quem est inducta. [illegible] ta lex in principio. Aut gradus substitutorum [illegible] ex aliqua causa, quia substituti repudiarunt, vel [illegible] non nati, vel alio modo [illegible] incapaces, & portio defecta [illegible] cohæredem per ius accrescendi, vt [illegible] stitutis simul & communiter est datus [illegible] non valente [illegible] portionem defectam per [illegible] nec solutione [illegible] de impu[illegible] necessitate [illegible] princ. huius legis [illegible] cuilibet institu[illegible] datus [illegible]
19 liter & separatim. † Secundo infero quod [illegible] quis a [illegible] pro non potest decedere pro parte testatus [illegible] pro parte testatus [illegible] Sed contra hoc opp[illegible] Solu. Dicatur sic. Quandoq[illegible] posth[illegible] in parte [illegible] testamentum [illegible] intestatus [illegible] pro parte ex [illegible] pro parte ab intestato [illegible] mediate [illegible] Quandoq; ex [illegible] personas [illegible] non hoc & [illegible] petitionis, vt l. in [illegible] pro parte, & [illegible] tantum, in alia [illegible] & iste est casus in [illegible] Eodem modo [illegible] rumpatur pro parte ex benefi[illegible] rigore totum [illegible] est talis [illegible] nisi quatenus petere habet ius, vnde [illegible] in totum, rumpi[illegible] totum, si in partem, rump[illegible] remanebit, vt [illegible] patrono, in prin. [illegible] l. si duo [illegible] de lega. præstan. Sed cōtra [illegible] solutionem. Opponitur de [illegible] ex ea & [illegible] in gl. [illegible] per natiuitatem [illegible] præ[illegible] rumpatur te[illegible]m pro parte ex beneficio iuris ciuilis in alia parte rema-
20 net firmū. Sol. Dicit gl. [illegible] † quandoq; [illegible] frater posthumus præteritus est [illegible] tutus, qui cum sit successurus ab intestato [illegible] cum posthumo, rumpitur test[illegible] pro parte, & pro parte remanebit firmū. Illa solu. bene esset [illegible] sed [illegible] falsam, quia ius ciuile [illegible] annullat test[illegible] in parte, quin annullet in totum, nam hoc reputamus pro [illegible] posthu[illegible] de re iudi. Præterea est contra casum l. filio præterito [illegible] inspiciatur, sup. eo. qui [illegible] quod [illegible] posthumus erat exhæredatus, & frater posthumus institutus, & posthumus exhæredatus per querelam rumpit testm̄ in parte, in alia parte remanebit firmum pp̄ sui naturā, bene hæres [illegible] ptus de equitate non tenebitur ad legata [illegible] portione sua, & iste est casus in l. cum ea. sed quando testm̄ rumpitur [illegible] te ipso iure ex beneficio iuris ciuilis [illegible] in totum [illegible]

tur, vt hic. Non curo si sint instituti extranei vel venientes ab intestato, vt l. filium, in secūdo casu, nam ibi dr̄ quod si filius pręteritus immisceat, quod nullū est testm̄ in totum, ēt si instituti sint fratres eius, & legata in nihilū debebuntur. Ratio est, quia ibi rumpitur ex beneficio iuris ciuilis. Sexto oppo. ista lex dicit φ cā intestati trahit ad se causam testamēti, contra de l. 1. §. si ex fundo. de here. inst. de l. quoties. §. si duo. de l. si ita quis. eo. tit. hic cā testati trahit ad se cām intestati. Sol. dicit Bar. hæc regula est
21 ista, † φ causa testati trahit ad se cām intestati, nisi testātor inhibuisset institutum hr̄e plus parte sua, quod hic fecit dando substitutum, vt §. si duo. Ista solu. est falsa φ hic ista cā intestati trahit ad se cām testamenti, non quia hęc fuerit voluntas testatoris, sed imo ꝯ voluntatem defuncti ex legis dispōne, vt ruptela gradus operetur cōtrariū effectum eius ad quam inducitur, vt sup. declaraui. Præterea voluntas testatoris nō est potens impedire ius acquirendi, vt sup. tibi declaraui. Non obstat cōtrariū, nam interdum institutus in re vel in parte non potest admitti ad portionem defectam ad ius accrescendi obstaculo legis impedientis, tunc quia in parte defecta sit locus successioni ab intestato, de necessitate fiet in totum, ne testator reperiatur decedere pro parte intestatus, & pro parte testatus, quod ius nostrum non patitur. Interdū institutus in re vel in parte pōt admitti ad portionem defectam, licet obstaculo non impediente, & in totum erit locus successioni ex testō, vt in iurib. s. alle. Sed vlterius opp. ꝯ istam partē, hic posthumus præteritus a secundo gradu substitutorū vulgarium natus est deliberantibus primis hęredib. & dicit tex. φ rūpit nascendo sm̄ gradum. Cōtra, quod non est, non pōt rumpi. vt l. iam & si sub condōne §. post tēpus. §. eo. sed secundus gradus substitutorū vulgariter non habet effectū primis hęredib. deliberantib. l. 1. de vulg. & pupil. ergo ipse gradus per natiuitatem posthumi non dēt posse rumpi. Sol. quod non est re nec spe non pōt rumpi. Ita intelligatur contrarium. Sed hic secundus gradus substitutorum vulgariter deliberantib. primis hęredib. erat in spe reducēdus ad prin. institutionem. Vnde sicut per institō potest rumpi, ita & spes deducendi ad putam. Rō, quia sicut per institōnem, ita per spem institōni conditionalis impeditur successio ab intestato, quia quādiu est locus successioni ex testō, cessat ab intestato l. quamdiu. de acqui. hęre. & l. 1. si tabu. te. nullę. & cōsequenter spes & veritas eundem effectum representant, idem dissoluitur de vtroq. l. Gallus §. nunc videndū sup. ti. 1. & quod ibi not. & l. Sempronius Attalus, de vulg. Sed contra istā solutionem opponitur, imò nunquam spes infringitur, nisi donec est deducta ad actum l. quæ sub condōne & de solu. l. quoties, de nouatio.
22 Solu. † quidā sunt actus liberatorij & liberatio est talis naturæ quę presupponit obligationem natam esse l. decē de verb. obl. & l. stipulatio ista. §. interdū, de verb. obl. & isti actus nunquam tollunt spē obligationis, sed demū tollunt obligationē, cū est in esse producta. quidā sunt actus transfusorij vnius obligationis ad aliam, vt nouatio, & adhuc isti præsupponūt obligationē esse productā l. 1. de nouati. isti non tollūt spem obligationis, sed demū cū obligatio est in esse producta l. quoties, de nouati. Quidā sunt actus infractorij, & isti ita infringūt spē, sicuti veritatē, vbi reputantur idē effectus per spē, vt per veritatē, & iste est casus hic, & in l. si posthumus, & l. si a primo. & l. si ita
23 scriptū §. testm̄ s. tit. 1. † Sed vlterius oppo. cōtra vltimū notabile in quo colligebā φ quādiu est dubiū de virib. testamenti, non pōt adire hæreditas, ꝯ de l. illud. in princ. inf. de cōtratabu. Sol. vt in gl. in l. quamdiu inf. de acqui. hær. Interdū dubitatur de virib. testamenti omni iure pretorio & ciuili, & non potest adiri hęreditas de iure ciuili, nec bon. poss. sm̄ ta. peti. Ita intelligatur ista l. in fi. & l. illud. in fi. inf. de cōtratab. Interdū dubitatur de virib. testamenti de iure ciuili, & nō de iure prætorio, & non potest adiri hæreditas de iure ciuili, sed poterit peti bonorum possessio contratab. vt l. 3. § si quis, de contratab. Interdū dubitatur de viribus testamenti de iure prætorio, sed non de iure ciuili, & ex eo testamento nō poterit peti bonorum possessio. secundum tab. sed adiri hęreditas sic, vt l. illud. in princ. de contratab. Expeditus sum de contrarijs, formo talem qōnem,
24 † testator sic dixit, instituo Titiū in fundo tantum, & nolo ipsum hæredem plus habere, an ista adiectio vitiet institutionē, & in totum fiat locus successioni ab intestato, an institutus admittatur ad vniuersum ex voluntate defuncti, an ex beneficio legis contra voluntatem defuncti. Et quidam dicunt quod admittatur contra voluntatem defuncti, quia ex quo testator prouidet testando in vna re, videtur in alijs testari velle l. cum prætor. ff. de iudicijs. Glo. iuris ciuilis tenent quod mittatur ex voluntate. Hoc no. glo. in l. si miles vnum inf. de mil. testam. & §. si vnum. Instit. de hæred. insti. Præterea, hoc probatur ratione. Si esset verum quod ex beneficio legis admitteretur cōtra voluntatem testatoris, decederet pro parte testatus, & pro parte intestatus in re certa, a milite qui potest decedere pro parte testatus & pro parte intestatus etiam in vnico patrimonio, vt lege si miles vnum infra de mil. testamento, & l. quamquā C. de mili. test.

mili.test. Dicendum est ergo ꝙ hoc est ex voluntate defuncti. Præterea, potest probari ista ratione, quod quando quis vult vnum, videtur velle omne id, sine quo velle suum explicare non pōt, vt l.illud dubitari.de acqui.hære. Si ergo testator insti tuit vnum in fundo simpliciter, vult hæredem institutum in totum capere fundum, ergo per consequens videtur velle ēt in alijs bonis testari, cum sine eo institutus non posset capere fundum. Non obstat l. cum prætor, quia ibi prouisio in vno non trahitur ad alium separatum, cum de separatis separata est ratio l. fi. de calū.. Sed hic loquimur in vno patrimonio in vnaquaq; hæreditare. Ideo si disposuit de vna re testando, præsumemus ipsum velle disponere in alijs propter connexitatē & vnionem patrimonii, quæ ratio cessāt in separatis patrimo-
25 nijs l.1.C.de mili.test. † Præterea, ex quo testator exprimit, institutio hæredum opprimit, & tale nomen, quod de natura re quisita significat vniuersitatem, vt l.quoties.§.hęredes de hære. instituen. Ideo propter adiectionem rei prolatæ non videtur noluisse restringere nomen hæredis: admittetur ergo ad vniuersum, vt significat nomen hæredis, detracta mentione fundi, sed propter adiectionem vniuersitatis, puta vnius patrimonij, præsumetur restringere nomen hæredis, & non portexisse ad aliud patrimonium separatum, & non nominatum in institutione l.2. C. de mili. te. Et hoc est verum quando dispositio testatoris in vno patrimonio tm̄ pōt valere, alias si nō pōt valere, præsumetur dispositio in alijs omnibus bonis conformiter, ne dispositio sua pereat, per l.nec is, & l. illud de acq. hæredi. sed in quæstione nostra apparet de voluntate defuncti in ɔtium ꝙ non vult ipsum plus habere, ergo cessabit legis cōiectura, cū in incertis non certis sit locus, &c. l.cōtinuis. .cū ita de verb.obli. repugnātia ergo volūtatis clare in alijs bonis, institutus in fundo nō admittetur ad alia bona, ergo in totum
26 fiet locus successioni ab intestato l.ius nostrū. † Secundo vr̄ casus in l.quoties.§.si duo.de hæred.insti. nam ibi dr̄ quòd instituti in certis rebus sunt hęredes æqualiter s̄m voluntatem testatoris manifestissime non refragantis, sed in quæstione nr̄a volūtas testatoris manifestissime refragatur, ꝙ nō vult ipsum habere plus, ergo ad alia bona non admittetē refragante testatoris voluntate. Non obstat ratio aliquorū dicentiū ꝙ illa verba. s. manifestissime, referantur ad id qđ dicit, ęquis partibus, & est sensus ꝙ hæredes ęqualiter, nisi voluntas testatoris aliter voluerit, nō aūt refragatur ꝙ cā testati trahatur ad causam intestati, volūtate manifestissime refragante. Iste intellectus nō est bonus, dicit Bar. nā in distributione partiū nō requirit̄ manifestissima voluntas, sed sufficit de mente, qualitercunq; appareat, ēt si in testō aliter sit scriptum, vt dicā in l.quoties. §. 1. eo. tit. Pręterea, testator pōt prohibere ius accrescendi l.dn̄s. §. 1. ff. de vsufruc. ergo refragante voluntate defuncti non admittitur ad vniuersum. Pręterea, quoties de verbis testatoris insurgit impossibilitas, ipsa impossibilitas vitiat, & non vitiatur, vt l.si Titius inf. de condi.insti. Sed hic testator apponendo tantū & non plus, habere voluit impossibile, quia impossibile est qđ decedat pro parte testatus, & pro parte &c. Et impossibilitas prouenit ex verbis testatoris, vt l. ius nostrum, ergo dispositio
27 nulla. † Præterea, sicut institutio de fundo simpliciter præsumitur facta de toto, ita institutio facta de seruo, intelligitur facta cum libertate l.fin. C. de ne.seruis modo si testator exprimit sine libertate, ista adiectio est impossibilis, & vitiat institutionem l.quia ratio de condi.insti. ergo ita dicemus in proposito. Præterea, si instituo seruum alienum sine libertate, institutio valet, tamen si adijcio, cum libertate, ista adiectio inutilis vitiat l.seruus alienus inst. de here. insti. ergo ita dicā in proposito. Præterea, interdum dispositioni adijcitur cōditio impossibilis, & tūc impossibilitas dr̄ l.1. de cōdi. insti. cū materia sua. Pręterea, aut dispositio in se ipsa est impossibilis, vt est ista, quia volo per suam dispositionē decedere pro parte testatus, & pro parte &c quod est impossibile, vt l. ius nostrū, tunc semper impossibilitas vitiat dispositionē, vt l.apud Iulianum. §. cōstat de leg. 1. & c.nemo impossibile, extra de re iud. lib.6. Præterea, quoties in ipsa dispositione apponitur a principio ad cōtrariam substantiam dispositionis vel rei deductæ in dispositione, dispositio est nulla l.per seruum.§.1.de vsu & habi. Nec dicat aliquis quod hoc sit fauore institutionis & testamēti qđ tenciatur, quia cū ista adiectio semper inducat repugnantiā,
28 semper vitiat l.sibi repugnantia de reg. iur. † Præterea, matrimonium est fauorabile sicut institutio, tamen adiectio contra substantiam matrimonij vitiat matrimoniū c.si. extra, de cōdi. appo. sed hic in ipsa institutione est apposita adiectio, quæ est contra substantiam testamenti, cū testator non potest decedere pro parte testatus & pro parte, &c. ergo ista adiectio deberet vitiare testm̄. Præterea, vbicunque modus disponendi est impossibilis de iure, & tunc dispositio est nulla l.sibi repugnantia supra alleg. sed hic iste modus disponendi est impossibilis a iure ciuili, ergo ista dispositio deberet vitiari. Præterea, aut ista dispositio in re certa admittitur ad vniuersum ex volunta-te defuncti, & hoc non est bene dictum, quia voluntas expresse repugnat, & vbi verba sunt clara, non est recurrendum ad coniecturas l.ille aut ille. §. cum in verbis de leg. 3. Præterea, aut dicit quod veniet ex iure accrescendi, & hoc non potest, duplici ratione, quia ius accrescendi accrescit portioni, & sic toto, & nō rei singulari l.si. Titio.§.fi.de vsufr. Item alia ratione, quia ius accrescendi venit ex voluntate defuncti l.si testamento.de vulg.& pupil. Cum ergo in istis bonis & alijs fit intestatus, de necessitate in totum fiet, per l. ius nostrum, & in ista lege erit casus de quæstione. Præterea, ista verba, tantum & non plus, inducunt collationem adiecti l.peto. de leg. 2. ergo multo magis impedient acquisitionem collati. argu. l. patre furioso. de his, qui sunt sui vel alie. iur. Ex istis rationibus videtur concludendum in totum esse locum successioni ab intestato. In oppositum puto veritatem, & quod hoc sit uerum, primo not. gloss. ordinariam in l.quoties. coniuncto tex. C. de hæred. insti. & iubeo ipsum esse tacitum & contentum in illa re. quæ uerba inducunt exhæredationem in alijs bonis l.quia uolebat de hęred.inst. & perinde habetur, ac si dixisset, nolo ipsum habere plus, & instituerit illum in uniuersum, quæritur ibi nunquid admittatur ad uniuersum. Dicitur quod non, sed habetur pro legatario. Opponit gloss. de leg. 1. §.si ex fundo.de her.insti. dicit gloss. ibi, solus est hæres institutus in re incerta. Vult ergo gloss. illa coniuncto text. quod solus hæres institutus iussus esse tacitus & contentus admittatur
29 ad vniuersum. † Præterea quoties adijcitur institutioni quod reddit ipsam impossibilem de iure vel de facto, ipsa adiectio vitiatur l.1.de condi.insti. sed ista adiectio, tantum & non plus reddit istam institutionem impossibilem de iure, ergo vitiabitur adiectio. Præterea & not. tex. istam rationem, licitum est arguere de re ad tempus in materia ista l.si miles in princ. inf. de milit. test. sed si testator dicat instituo Titium vsq; ad tale tempus, & nolo ipsum plus esse hęredem, ista adiectio vitiatur in pagano ne testator decedat pro parte testatus & pro parte intestatus & erit hæres in vniuersum, vt l.hæreditas ex die, de hære.instit. ergo ita dicam in proposito quod ista adiectio, tantum & nolo plus habere, vitiabitur, & erit hæres in vniuersum. Præterea faciebam talem aliam rationem. Si testator instituat Titium in fundo tantū, & dicit, nolo quod habeas plus hæredem admitti in totum, & fit contra voluntatem defuncti, saltem in parte, & venientes ab intestato admitti in totū, & fit contra voluntatem defuncti, saltem in illo in quo est institutus alius, uoluntatem defuncti seruare, ut disposuit nō possumus, quia modus sic disponendi est impossibilis de iure l. ius nostrum, ex quo non potest eligi alia uia, per quam seruetur uoluntas defuncti, trahemus causam intestati ad causam testamenti, & non econtra cum causa testati sit nobilior & dignior quam causa intestati l.quandiu. ff. de acquir. hær. & magis nobile trahit ad se minus nobile, ut no. gl. in l.a Diuo Pio.
30 in prin. ff. de reg. iur. s. Sed ista ratio non ualet unam muscam, quia † causa testati est nobilior quando habet uoluntatem defuncti annexam, uel expressam in totum. quia tunc præfertur causa testati, ut l.quandiu. Eodem modo quando uolantas est expressa in totum in contrarium ut uenientes ab intestato pręferantur hæredi instituto, quia causa intestati tunc præfertur causæ testati l.si ita quis, de hęredibus instituen. in ultima charta. Sed quando causa testati in parte habet uoluntatem defuncti expressam, & causa testati similiter uoluntatem defuncti expressam in alia parte, una non est nobilior alia, tamen quia illa adiectio apponitur in testamento, est uidendum an uitiet testamentum, an ipsa uitietur. Et sine dubio ipsa uitiabitur, & remanebit testamentum ualidum, & perfectum sine adiectione illa. Et quod hoc sit uerum, præsuppono duo ad euidentiā, & primo præsuppono quod ius nostrum inquantum potest naturam imitatur l.nam adoptio ff de adop. sed in natura ego uideo quod quædam sunt substantialia in nomine, & ista sunt ex quibus homo componitur, & ista sunt posita in diffinitione hominis, homo est animal rationale mortale. nam diffinitio debet continere substantialia rei diffinitę, ut notat glo. in l. omnis bona diffinitio.de regu.iur. l.1. §.dolum.ff.de dolo. Vno istorum deficiente non esset homo, sed esset una alia species, ut puta asinus. Quędam sunt ultra substantialia requisita a natura, sine quibus homo subsistere non potest, ut comedere bibere, dormire, & ista appellantur naturalia. Quædam sunt acci dentalia in homine, ut esse albus, rubeus, niger, esse patiens, es-
31 se discretus, ita est in ar † Nam testamentum habet sua substātialia, & sunt illa, ex quibus componitur testm̄, posita in diffinitione testamenti, ut l.1. C. de testa. & sunt uolūtas testātis legitima cum hæredis institutione. Vbicunq; ergo est uolūtas testantis legitima cum institutione hæredis, etiā in una re facta, satisfactum esset uerbis disponentis, testm̄ dr̄ habere sua substantialia, quod autem capiat uniuersum, ac defuncto non succedatur pro parte ab intestato, non est de requisitis in diffinitione testamenti, sed vltra substantialia testī est requisitum a

iure ciuili, quod reputauit pro inconuenienti q̄d' vni priuato vnicum patrimonium habēti succedatur diuerso iure, vt l. ius nostrum. de re. iu. Id appellatur naturale testamenti, & ꝙ hoc sit verum probatur duplici ratione. Primo sic, nam militi non sunt remissa substantialia testi, sed tm̄ naturalia & accidētalia a iure ciuili requisita, vt l. 1. de mil. test. Vnde si miles diceret, lego fundum Titio, & volo esse testm̄, non esset testm̄, cum non haberet sua substantialia. l. hæredis institutionem. Sed si miles instituit vnū in vno fundo, & in alijs bonis vult decedere intestatus, istud appellabit testm̄, in illo fundo tm̄, vt l. miles. C. de de mili. te. ergo patet ꝙ testm̄, in quo est voluntas testantis & hæredis instō, ēt in fundo, habet substant alia testamenti, alias ēt in milite non diceretur testm̄, cui substantialia non sunt remissa per ꝯns patet ꝙ aliud est in totū decedere ex testō, & nō pro parte intestatus, & pro parte ab intestato, naturale est testa

32 mēti & hoc militi est permissum. † Præterea, si decedere ex testamēto, & non decedere pro parte ex testō & pro parte ab intestato esset substantiale testamenti, non posset tolli per aliud ius militi remanēte substantia testamēti, ut l. 3. ff. de vsufru. ea. re. quæ vsu. consu. & tñ pōt tolli per ius ciuile remanēte essentia testamenti, vt in testō militis. de testa. mil. Et si dicas, nonne hæres esset successor in vniuersum ius defuncti, vt l. quoties. §. hæredes. Cū ergo dicit diffinitio, cum hæredis institutione &c. ergo ex verbis diffinitionis colligitur quod debet esse hæres in vniuersum. Solu. Hæres qui capiet totam hæreditatem, bene est successor in vniuersum ius defuncti, sed non dicit diffinitio quod hæres debeat institui in vniuersum, sed simpliciter dicit quod cum hæredis institutione. qualiter ergo sit institutus hæres, & in vna re satisfactum est verbis & propriæ significationi verborum. quod autem succeditur defuncto in vniuersum ex toto, hoc est vltra propriam significationem verborum in diffinitione positorum requisitorum a iure ciuili. Et ꝙ sit verum, probatur tali ratione, dicit. l. inter cætera. sup. eo. tit. ꝙ filius debet institui vel exhæredari. l. inter cætera. sup. eo. tit. modo si filius est institutus etiam in vna re, satisfactum est verbis, & valebit testamentum, quia posita ad terminum. Cum ergo diffinitio testamēti dicat, legitima dispositio cum hæredis institutione, & non dicit in vniuersum satisfactum est verbis, nisi reperietur voluntas legitima cum hæredis institutione in vna, sed ꝙ capiat in vniuersum, & defuncto non succedatur diuerso iure, hoc est vltra substantialia a iure ciuili requisita, ideo apponitur naturale. Item habemus accidentalia testamenti, & istę

33 sunt solemnitates testamentorum a iure ciuili requisitę. † Secundo præmitto ad euidentiam quod quandocunque adiectio est contra naturam actus expresse vel contra adminicularia, ꝙ semper adiectio vitiatur, & remanebit dispositio perfecta sine illa adiectione. Et de hoc est casus in l. 1. §. si vsufr. peta. Do casum in l. hæreditas ex die. de hæredi. institu. Do casum in l. 1. §. 1. de latina libert. tol. Nam testator ibi manumittit seruum vsque ad certum tempus, & vltra illud tempus volebat esse liberum. Illa adiectio, volo eum vltra habere libertatem, non est contra substantiam dispositionis, quia libertas pro illo tempore quo disponitur perfecte cōceditur, nec per adiectionem illā tollitur id quod concessum est. Sed dr̄ contra naturam actus expresse, quia requisitum est a iure ciuili qd libertas nō præstetur ad tē. us, igitur ista adiectio vitiatur. Do casum in l. 1a quas excepto fundo. de hære. insti. Nec obstat ratio Bar. ad illam dicit

34 testator sic, † instituo Titiū excepto fundo, excluditur fundus ab expressa cōcessione. ꝙ autem nō accrescat hæredi instituto, expresse non prohibuit, ideo accrescet. Ista solutio non placet, non est dubium ꝙ institutio simplex facta comprehendisset vniuersum. Cum ergo testator dicit, instituo Titium excepto fundo, excludit fundū ab institutione a persona instituti. nam ista verba, exceptio, ademptio, & similia, sunt exclusiua, vt l. per seruum. ff. si vsufr. pet. & l. nam quod liquide. §. fi. de penu. leg. Vnde clare patet ꝙ testator noluit istū habere fundum ergo in illo decedere intestatus, tamen quia ista adiectio est contra naturam testamenti, vitiatur, & remanet dispositio sine adiectione illa. Præterea aut dices quod accrescet instituto fundus contra voluntatem testantis, & adiectio vitiatur, & habeo intentū. Aut dices ꝙ ex voluntate defuncti accrescet, vel præter voluntatē, & hoc est falsum, quia expresse exclusit institutum a fundo, vt ex verbis apparet, ergo ibi casus de quæstio. His præmissis

35 restat cōcludere, † ꝙ quia ista adiectio, tantum & non plus, est contra naturam testamenti, quod vitiabitur, & testamentum remanet perfectum & validum reiecta ista adiectione, & sic hæres admittetur ad vniuersum contra uoluntatem defuncti ex uoluntate iuris ciuilis reijcientis talem vitiosam adiectionē. Modo non obstant contraria. Nec obstat primum, quia interdum instituo unum in uno fundo simpliciter, & fateor quod admittitur ad unum ex uoluntate defuncti ut in iuribus supra alle. Interdum instituo in uno fundo tantum, & expresse dico, nolo eum plus habere, tunc ista adiectio est contra naturam testamenti, ipsa reijcitur & admittetur ad uniuersum contra uoluntatem ex potestate iuris illam adiectionem reijcientis, ut in iuribus supra alleg. Non obstat. §. si duo. & illa uerba, si manifestissime &c. pertinent ad distributionem partium, & est sensus, communiter hæreditas æqualiter diuidetur detracta mentione rerum, nisi uoluntas &c. quia tunc erunt hæredes ex uoluntate defuncti. Non obstat motiuum Barto. quia fateor ꝙ in distributione partiū sufficit apparere qualitercunque de uoluntate testatoris, licet uerba sint in cōtrarium, quia tex. hoc dicit causa dubitationis tollendę. Vel dic qualitercunque appareat de volūtate testantis, dicitur manifeste apparere de eius voluntate. l. licet imperfectum. de leg. 1. Non obstat. l. dominus testamento. quia verum est quod in legatis testator potest prohibere ius accrescendi, sed in hæredis institutione ius accrescēdi prohibere non pōt, vt in iuribus. supra per me

36 alleg. † Præterea testator prohibendo ius accrescendi inter hęredes, disponit contra ius testamenti, ideo ipsa prohibitio vitiatur. Non obstat. l. si Titius. quia ibi loquitur per prolixitatē quæ est circa idem, & inducit repugnantiam in dispositione. vt no. gloss. in lege. vbi repugnantia. prouenit immediate a verbis testatoris, & non aliūde, & ideo vitiat dispositionem, sed in quæstione nostra non est aliqua prolixitas, nec repugnantia. Testm̄ enim, in eo ꝙ concedit̄ sua substantialia nec habet id ꝙ cōceditur, reperitur vnq̄ tolli, sed modus sic disponendi bene est impossibilis a iure, & ista impossibilitas nō puenit a verbis immediate, sed a iure ciuili, ꝙ eā inducit, vt l. ius nostrū non vitiatur. vt in iuribus. sup. alle. Non obstat. l. quia ratio quia adiectio, sine libertate, sit contra substantiā dispositionis, alias institutionis, hęres institutus est successor eius, in quo institutus est, ideo de substantia est quod sit capax. Ista ergo adiectio, sine libertate, est contra substantiā, quia seruus est capax. Præterea, ista adiectio facit deficere subiectū, super quo fundatur testamentū, & hæredis institutio, sed quia persona hęredis est in capax, ideo ista adiectio inducit repugnāt ā in dispositione perinde, ac si diceret, testator, instituo, & non instituo, ideo vitiatur dispositia, vt. l. vbi repugnantia. Sed ista adiectio, tantū & non plus, non est contra substantiam testamēti. Testamentū enim in eo quod conceditur, sua substantialia habet, nec ista inducit repugnantiā in dispositione, cū quod conceditur, nunquā tollatur, sed bene est contra naturā testamenti, ideo vitiatur, & valet dispositio sine adiectio, vt in iuribus. sup. alle. Non obstat. l. seruus alienus. in prin. quia testator ibi instituit seruum alienū cū libertate, per ista verba, testator voluit vt seruus caperet hæreditatem si posset capere libertatem in testamento, & si non posset, quod in totū admitterent venientes ab intestato, & sic disposuit modo possibili, & sic voluntas sua seruanda, quia ex quo non potest capere libertatem ex testō, in totū ad mittētur veniētes ab intestato. Sed hic testator disposuit, mō impossibili ꝯ naturā testamenti, & ideo vitiatur modus, ille, & remanebit di

37 spositio valida sine illa adiectione, vt in iuribus supr. alle. † Vel aliter, si ibi reijceretur adiectio illa, fieret in totum contra volūtatem defuncti, ideo adiectio illa vitiat. Sed in quæstione ista reiecta adiectione non fit in totum contra voluntatē defuncti, ideo adiectio ista vitiatur, cum sit contra naturā expressi actus. Vel aliter ibi adiectio illa, cum seruo alieno, facit deficere substantiale vel subiectum, super quo fundatur testamentū & hæredis institutio, & ideo vitiat. Sed in quęstione ista est subiectū & respectu personæ, & respectu rei concessę, super quo fundatur dispositio, ideo adiectio illa contra naturam expresse reijcitur & vitiatur. Non ob. aliud de. c. nemo ad impossibile. Interdū in dispōne deficit subiectū, sup quo fundat̄ dispō, tūc dispō vitiat̄. Sed in qōne ista adest subiectū possibile & respū rei & respectu ponæ, sup quo fundat̄, sed modus sic disponēdi est impossibilis & ꝯ naturā actus expressi, iō reijcit iste modus, & va

38 let actus, vt in iuribus. sup. alle. No ob. l. per seruū. §. fi. † Interdū adiectio est ꝯ substantiā rei deductę in dispōne, tūc aut est apposita in ipsa dispōne, aut, post dispōnē perfecte in esse productā primo casu aut adiectio ꝯ substantiā fit ad augendum, tunc adiectio vitiatur, & nō vitiat, vt l. si peculiū. §. 1. ff. de pecul. leg. l. cū pcario. in prin. ff. de preca. Rō est, quia per istā adiectionē nihil tollit̄ de contentis in dispōne, sed aliquid ꝯ substantiā adijcit, ideo ista dispō nō dr̄ cōtinere repugnantiā, cū per istā adiectionē non tollat̄ id, quod est concessum, sed aliquid adijcitur, ideo adiectio ista vitiat̄, & remanet dispō sine adiectione. Præterea, ista adiectio fit ad augendū, & in fauorē eius, cui cōcedit, ergo nō operabit vitiū dispōnis in eius odiū. l. quod fauore. de legib. Interdū ista adiectio fit ad diminuendū. v. g. lego vsumfructū addendo pro vsu, tūc dic ꝙ vitiat dispositionē. Rō. quia ista adiectio diminutiua tollit de substantia rei in dispositione deductę & sic facit cessare essentiā rei, vnde dr̄ inducere repugnantiā in disposit one, & perinde est, ac si diceret, concedo & non concedo, ideo tota dispositio vitiatur. l. vbi repugnantia. de reg. iur. Secundo casu, qñ post dispositionē perfecte in esse productam in illa dispositione separata adijcitur ad diminuendum de substantia rei in prima dispositione deductæ, tunc ipsa ademptio

ademptio vitiatur, & remanet prima dispositio valida, vt l. per seruum. §. si cum duabus legibus sequentibus, & l. si ita scriptũ §. regula. de libe. & posthu. & l. sed & si in conditione. §. fin. de hære. instituen. Ratio, reperitur, isto casu, prima dispositio perfecte in esse producta in se non continere aliquam repugnantiam, sed ademptio sequens dicitur impossibilis, quia impossibile est in indiuiduo partem adimi. Ideo ista adiectio tanquã impossibilis vitiatur, nec primam dispositionem præstandam vitiabit. Præterea, multa impediunt in esse producenda, quæ producta non tollunt l. patre furioso. Sed contra istam solut. oppo. nonne testator potest se corrigere, & vltima voluntas
39 præualet, vt l. si mihi & tibi. §. in legatis. Solut. † quãdoque testator vnum, quandoque duo separata concedit. Primo casu aut postea adimit in totum modo possibili & solemni & tunc valet ademptio, vt in contrario, vt l. si quis in principio testamenti de lega. 3. Aut postea adimit partem tantum, & hoc constat, tunc aut pars est possibilis separari a toto, remanente essentia rei in prima dispositione deductę, & ademptio valet l. si ita scriptum de leg. 1. Aut pars est impossibilis separare a toto remanente essentiã rei in prima dispositione deductæ, & ista ademptio vitiatur tanquam impossibilis, & prima dispositio remanet valida l. sed & si de fructu. de vsu & habi. Et pro hoc facit, quia sicut qui partem indiuidui facit, nihil fecisse videtur l. si is, qui quadringenta. §. quædam ad l. Fal. l. furiosum, qui test. fac. ita nihil ademisse videtur. Secundo casu principali. l. quando duo separata in prima dispositione conceduntur, tunc aut vtrunq; postea adimit possibili modo & solemni, & vtrunq; erit ademptum, vt. §. in lega. Aut constat ꝙ vnum tãtum vult adimere sine alio, tunc aut non ademptum potest remanere sine adempto, & valet ademptio, vt l. si cum eatum, §. si eadem de mili. te. & l. si seruus de adimen. lega. Aut non ademptum non potest remanere sine adempto, tũc ademptio ista reputatur impossibilis ideo vitiatur, & vtrunq; concessum primo remanebit validum, in l. si ita scriptũ. §. regula, & l. sed
40 & si in conditione. §. fi. † Interdum adiectio est contra voluntatem disponentis expresse, vt est ista, tantum & nolo plus habere, tunc ista adiectio nihil tollit de substantia dispositionis, reperietur enim dispositio habere sua substantialia in eo qđ concedit, ista non inducit repugnantiam in dispositione, cum id quod conceditur, nunquam tollatur, semper ista adiectio vitiatur, & remanebit dispositio valida sine adiectione, vt in iuribus supra alleg. De hoc do casum vltimat. de quæstione de l. militari. §. fi. cum l. seq. de mil. testa. Aut est contra adminicula tiua seu accidentalia dispositionis vel rei deductę in dispositionem, tunc semper vitiatur adiectio illa, si non reiecta non posset actus valere, & actus valebit, si ipsa reiecta reperitur actus solemnis l. 1. §. 1. si vsusfruc. pet. sed si vitiata adiectio repetitur actus non solutionis, actus vitiatur, vt l. adtestium. §. si quis ex testibus de testa. & prædicta no. quando adiectio non potest valere, quia fit contra publicam vtilitatem, vel quia ipsa valente actus non affert vtilitatem, sed si pacto valente posset actus valere, tunc aut pactus est cõtra publicam vtilitatem, & ipsum pactum vitiatur, & remanet actus, vt c. si diligenti. extra. de foro compe. & l. ius publicum de pact. Aut est contra priuatam vtilitatem paciscẽtis tantum & vtrunq; valet l. paciści. de pac. & l. si quis in conscribendo. Non obstat l. vbi repugnãtia, quia quandoq; modus impossibilis disponendi inducit repugnantiam in dispositione, & vitiat, vt l. vbi repugnãtia. Aut modus impossibilis disponendi non inducit repugnantiam in dispositione, sed est contra naturam actus expressi, & semper vitiatur, & dispositio remanet inualida expsso sine illo mõ obstat aliud, quia iste admittitur contra voluntatem defuncti ex beneficio iuris ciuilis reiicientis illam adiectionem vitiosam, vt in iuribus sup. alleg. Non obstat l. peto quia quandoq; per ista verba tantum reperitur dispositum modo possibili non contra naturam actus expressi, & tũc illa verba inducunt iam collati ademptionem multo magis impedirent acquisitionem non collati. Quandoq; per ista verba reperitur tantum dispositum modo possibili contra naturã actus expressi, & tunc inducunt ademptionem collatio. nec impediret non collati. acquisitionem, sed reiiciuntur ista verba, & dispositio remanet valida sine illa adiectione. Vltimo quæro de tali quæstione,
41 † filius iam natus est exhæredatus a primo gradu & præteritus a secundo, vnus ex hæredibus repudiat, nunquid admittetur cohæres, an venientes ab intestato. Dicatis quod admittitur cohæres. Ratio est, quia quando filius iam natus est præteritus a secundo gradu a principio, primus gradus est nullus ij so iure, vnde iste præteritus non potest submitti in locum illius gradus vt faciat locum successioni ab intestato, cum nunquã ille gradus fuerit aliquis, ideo habetur pro non scripto, igitur cohæres ad ittitur per ius accrescendi. Nec per hoc quod hæres habeat ius accrescendi, nullitas secundi gradus operatur eios contrarium, ad quem est inducta, cum fuerit nullus ipso iure, non ad illum effectũ vt faciat locum esse successioni ab intestato. Casus in terminis in ista lege sic figuratur. Ego & Titius sumus hæredes instituti, & cuilibet nostrum datus est substitutus vulgaris, posthumus suus est exhæredatus a primo gradu, & præteritus a secundo, mortuo testatore posthumus nascitur eo modo. Titius moritur hæreditate non adita, nunquid ego cohęres potero adire hæreditatem. Respondetur quod non. ratio dicit text. iam enim propter substituti personam mortui hæreditate non agnita, a qua posthumus est exhę redatus, in totum fit ruptum testamentum. Ex prædictis infertur in fine legis quod Titio viuente, nec ego sine Titio, nec ille sine me possumus adire hęreditatem. Ratio, quia ante aditam hæreditatem ab ambobus, est dubium an altero omitten te in totum rumpatur testamentum. Patet ergo quod ambo simul adire possunt instituti. Pone quod ego & Titius simus hæredes instituti & adinuicem substituti, posthumus suus exhæredatus a primo gradu, & preteritus a secundo, mortuo testatore nascitur posthumus: Titius repudiat vel moritur non adita hæreditate, nunquid ego adire potero. Respondit quod sic, & efficitur hęres in totum ex testamento. hoc dicit. Ista lex fuit repetita per dominum Signorolum de Homodeis in felici studio Papiensi. 1384. hora. 20. in festo Sancti Nicolai &c. Finis.

REPETITIO

Dom. Thomæ Calanchi. Super Rubr. ff. de vulga. & pupilla.

SVMMARIVM.

1 *Substitutio an recte definiatur esse secunda institutio. & nu. 5.*
2 *Substitutio an vere dicatur conditionalis institutio.*
3 *Definitio quid sit, & quid præpositio seu conclusio.*
4 *Instituendi verbo quid significetur.*
6 *Institutionem nepoti posthumi secundum Galli consilium esse secundam institutionem, nec tamen esse substitutionem.*
7 *Substitutione locum habente ex capite impotentię, ius quæsitum instituto non transfertur in substitutum.*
8 *Substitutio reciproca quare tertium genus substitutionis vocatur.*
9 *Substitutio reciproca an possit dici mixta.*
10 *Substitutio reciproca an sit genus, an vero species.*
11 *Genus iureconsultis quid dicatur.*
12 *Genus generalissimum quid, & subalternum.*
13 *Substitutio an sit genus generalissimum ad omnes substitutionum species.*
14 *Substitutionum arbor.*
15 *Substitutionem aliquando reperiri obliquam cuius prior institutio est directa, & contra.*

1 Contra glo. Rubricę inquantum dicit † ꝙ substitutio est secunda institutio, arguunt omnes qđ illa diffinitio non est bona, quia non conuertitur cum suo diffinito, iuxta l. 1. §. dolum de dolo. Nam dicunt ipsi, substitutio fieri potest in legatis, & in donationibus causa mortis l. vt hæredibus inf. de leg. 2. & l. vnica. §. fin. C. de cad. tollen. & tamen tunc non potest dici secunda institutio, quia titulus particularis legati differt a titulo vniuersalis institutionis l. cogi. §. & generaliter inf. ad Treb. Item reperitur aliqua secunda institutio, quæ non est substitutio. Præterea verbum institutio, significat hæredis institutionem, vt inf. l. 1.
2 in prin. Vnde extra glo. addunt secundam diffinitionem, † qđ substitutio dicitur conditionalis institutio l. cohæredi §. cohæredi. §. inf. eo. & l. in ratione. §. si filio. infr. ad legem Falci. & l. Gallus in prin. sup. de lib. & posthu. sed contra eam incontinẽti opponunt ꝙ nõ est generalis, quia fideicõmissum est substitutio l. generaliter. §. cum autem iuncta gl. in verbo, substituit. C. de insti. & substi. sub ꝓdi. fa. & tñ illa fieri potest pure, vt per totum inf. & C. ad Treb. Adde vltra eos tex. in l. nules ita hęre dem in prin. inf. de testa. mi. vbi probatur ꝙ secunda institutio est substitutio, & tamen non est cõditionalis, sed in diẽ. Omissis igitur tñsionibus aliorũ dico primo ꝙ gl. nõ meruit reprehẽdi, quasi male diffiniuerit substitutionem, dum dixit, substitutio est secũda institutio. Nã glo. noluit diffinire substitutionẽ, sed intel exit facere vnam cõclusionẽ seu propositionẽ veram. l. ꝙ substitutio est secũda institutio, & eius intẽtio nõ fuit tradere perfectã notitiã substitutionis. Ideo sicut qui dicit. hõ est anim al. nõ debet reprehẽdi, ita neq; gl. quæ dixit, substitutio
3 est secũda institutio. † Qm ꝓpositio seu cõclusio est oratio indicatiua verũ vel falsum significans, diffinitio vero est, ergo qđ est esse rei significãs. q. vt sit bona, debet simpliciter cõuerti cũ suo diffinito. Propositio aũt seu conclusio requirit ꝙ oratio sit indicatiua verũ vel falsum significans. Cuius cõuersio est triplex, vthis

et his versibus cōtinetur vulgatissimis apud Logicos. Feci sim
pliciter conuertitur Eua per acci. Asto per contra, sic fit con-
uersio tota. Nō obstat ꝙ in legatis & donationibus causa mor-
tis dicitur substitutio, & tamen non est institutio. nam dico ꝙ
in legatis & donationibus causa mortis est institutio. Nec enī
institutio est semper hęredis institutio, sed sicut dr̄ institutio ꝓ
curatoris, ita erit institutio legatarij. Non obstat. l. 1. in princ. ꝗ.
eo. quoniam institutio absolute posita, accipi debet secundum
subiectam materiam, modo pro institutione procuratoris, mo
do pro institutione hæredis, modo pro institutione legatarij.
4 † Instituere enim statuere, decernere, & ordinare. Vnde secun
da ordinatio facta in locum primæ institutionis vocatur substi
tutio, aut hæredis, aut procuratoris, aut legatarij. Et nota quod
licet omnis secunda dispositio facta in locum primę dispositio
nis posset videri substitutio, tamen ego non video quod soleat
appellari substitutio, nisi qñ noua persona subrogatur in quā
transeat ius primi instituti directum & vtile, vel vtile tantū. &
ideo institutio & substitutio procuratoris hæredis & legatarij.
sępe legitur, substitutio vero pęnalis non dicitur, sed dispositio
pęnalis, vt in l. si pęnum. inf. qñ di. leg. ce. quando testator gra-
uat hæredem dare pęnum, & si pęnum non dederit, dare mille
5 ideo diffiniri substitutio ita posse videtur. † Substitutio est se-
cunda institutio, quæ facta circa eandem rem cum prima ideo
fit, vt aliquādo si prima nō haberet effectum, & interdū si ha-
beret effectū, transeat ius decretū vel acquisitum ex dispositio
ne testatoris primo instituto, directū & vtile tantū in secundo
loco institutū, maxime post mortē testatoris, facta vero circa
diuersa est pars & sequela primæ institutionis. Ponitur institu-
tio, loco generis, reliqua omnia sunt loco differentiæ. Nam se-
cunda, quæ facta, &c. ponuntur ad differentiā secundę insti-
tutionis, quæ non substitutio, & cui non cōpetit hæc diffinitio,
vt similes faciat testamentū singulis impuberibus solis, nec ēt
sibi cum illis, vel si eundem non instituit sibi hæredem, quem
substituit filio, tunc quia alterum testamentū nō est pars & se-
quela alterius, neutrum dicitur substitutio, quamuis sit secun-
da institutio circa diuersa. Secus si eundem substituit filio, quē
sibi instituit hęredem. Tunc enim testamētum pupilli est pars
& sequela paterni testamenti, quia qui erit hæres patris, idem
6 filio necessarius & inuitus hęres erit. † Item institutio nepotis
ſm consiliū Galli est secunda institutio circa eandem rē cū pri
ma instōne, tamen quia est facta vt si prima institutio non ha-
beret effectum, substitutus admittatur in locum partemque
primi instituti, maxime post mortem testatoris, non dr̄ substō
nam fuit facta, quia nepos suus heres erit si filius viuo testatore
moreret̄, nec etiam pōt videri facta in casu, quo prima habuis-
set effectū, qm̄ concepta est in casum, quo primus institutus
moriat̄ viuo testatore, quo tempore instō nōdum pōt hr̄e effe
ctum. Dixi, transeat ius decretū vel acquisitū ex dispōne testa-
toris primo instituto in secundo loco institutū, propter hære-
dis adiectionē quæ si defendatur esse secunda instō, tamē quia
non transit ius primi instituti in secundo loco institutū, non dr̄
substō. Et hanc dr̄ iam vr̄ considerasse text. in l. qui non milita-
bat in fi. ꝗ. ita dū ait. Titius adiectus aut substitutus hr̄s nō erit.
nā si primus institutus fuisset capax tm̄ pro parte, videret̄ tm̄
institutus in illa pte, in reliqua vero pte, cuius nō esset capax, di
ceret̄ institutus Titius, & nō substitutus quia super eadē re nō
fuit alter prior institutus. Sed qñ primus institutus esset nullius
ptis capax, tunc Titius secundo loco institutus, optime diceret̄
substitutus quia alter potior eo fuit prior institutus sup eadem
re. Nā nō possumus dicere ꝙ primus institutus nō fuerit insti-
7 tutus in aliqua pte. Itē dixi, ius decretū, & non delatum, † quia
qñ substitutio habet locū, ex capite impotētię, tunc ius neq; de
latū neq; acquisitū primo instituto transfert̄ in substitutū, sed
tantūmodo decretū seu cōstitutū & omne ius delatū est decre
tū, sed nō ecōuerso. Itē dixi, vel acquisitū, ꝓp id ꝙ sequit̄, dire-
ctum & vtile, vel vtile tantū, quoniā si est decretū, transibit di-
rectū & vtile. Si vero erat acquisitū, transfertur vtile tm̄. Et di-
xi directū, & vtile, vel vtile tantū, ꝓp substitutionē obliquā, vbi
ius quidē acquisitū primo instituto transit in fideicōmissariū,
nō tn̄ directū & vtile, sed vtile tantū. Itē dixi, maxime post mor
tē testatoris, ꝓp huiusmodi secundā institutionē, si primus in-
stitutus me viuo moriat̄, qualis est institutio nepotis ſm consi-
lium Galli. Item dixi, maxime, quia erit substitutio, etiam si vi-
uo testatore transeat ius decretū primo instituto in secūdo lo-
co institutū, dūmodo nō fuerit facta vt solum viuo testatore
transiret, sicut qñ nepos instituitur ſm consilium Galli. Item
dixi, ex dispositione testatoris, quia si legitimus hæres rogatur
restituere vniuersam hæreditatem, nō debet hoc fideicōmis-
sum appellari substitutio, licet in fideicōmissariū transeat vni-
uersum ius primi hæredis, quia non est secūda institutio, prout
debet esse substitutio. legitimus heres enim non fuit institutus
Itaque dicatur hmōi fideicommissum potius institutio obli-
qua. Dixi præterea, & interdum si haberet effectum, quoniam
licet substitutio circa eandem rem fiat regulariter in casum,
quo prima institutio non sortiretur effectum, tamen etiā inter
dum fit si sortiretur effectū. l. miles ita. in prin. inf. de test. mili.
Tu vero cādide lector, quia oīs diffinitio in iure periculosa est,
vt opus erit, boni cōsulens nostræ diffinitioni adde vel adime.
8 † Consueuit rationabiliter quæri quō substō reciproca appelle
tur tertium genus substōnis a Iurecōsulto in l. iam hoc iure. ꝗ.
eo. Super quo vr̄ esse quot capita, tot sniæ. Alij .n. dixerūt im-
proprie dici substōnem, cum sit quædam adiectio substōnis,
vt in simili dr̄ in actione de peculio institoria & tributoria. Hęc
responsio in se potest stare, sed nihil est ad propositum, qm̄ qō
nō est cur eam appellauerit substitutionem, sed quō sit genus
substitutionis distinctū a vulgari & pupillari. Nam si actio de
peculio dr̄ actio, tn̄ aut est actio depositi, aut cōmodati, aut ex
mutuo, non aūt actio diuersa ab eis, ita si reciproca dr̄ substō,
tn̄ aut est vulgaris, aut pupillaris, & ideo nō debuisset appellari
tertium genus substitutionis distinctum a vulgari & pupilla-
ri. Præterea ex opinione istorum non habetur ratio quare di-
cta sit potius tertium genus, quā secūdum vel quartū aut quin
tum. Vnde alij dicebant quod immo est species de per se, quia
non potest fieri nisi pluribus, alię vero vni soli. Sed hæc rō nō
est bona, quia plus & minus non faciunt differe specie. & non
dicit quomodo est tertia species magis, quā secunda aut quar-
9 ta vel quinta. † Alij vero dicebant ideo esse tertiam speciē, quia
est mixta comprehendens & vulgarem & pupillarem, sicut di
cimus de actionibus mixtis. l. actionū duo sunt genera. infr. de
acti. & obliga. Isti manifestę decipiuntur, qm̄ substitutio reci-
proca non est mixta. Nam ante constitutionē diui Marci erat
substitutio reciproca, & tamen non erat mixta. i. comprehen-
dens vulgarem & pupillarē, qm̄ si cōprehēdisset vulgarē, quo
ad illud genus substitutionis nō fuisset extensa constitutio duo
rum, quia quo ad illam constitutionē esse tractam ad tertium
genus substitutionis quę vocatur reciproca, ergo prius nō erat
mixta. Præterea contingenter est mixta. Licet enim hodie sit
mixta quando fit impuberibus, tamen si fiat puberibus vel ex-
traneis, erit simplex & nihilominus reciproca. Item si duo in-
stituti sunt inuicem rogati, vt prior decedens restituat superstı-
ti partem suam, vt in l. Titia. §. Seia libertis. de leg. 2. in l. hære-
des mei. §. cū ita. ad Trebel. substitutio est reciproca, & tamen
10 non est mixta. † Quidam postremo alioquin eruditissimus, cu-
ius ego nō sum dignus soluere corrigiam calciamenti, animo
se profitetur eam proprie appellari genus, & non speciē, quia
prædicatur de pluribus differentibus specie, videlicet de vulga
ri & pupillari. Sed eius opinio confunditur ex his, quæ s. proxi-
me dixi. s. ꝙ nō cōprehendit vulgarē & pupillarē. ꝙ aūt nō præ
dicetur de vulgari & pupillari & per cōsequens non debeat di
ci genus ad vulgarē & pupillarē. Quod genus debet prædicari
de suis speciebus, ostendo similitudine manifesta. nā illud dr̄
prædicari de altero, qđ positū in propositione vniuersali potest
esse prædicatū, qñ illud, de quo prædicat̄, esset subiectū, vt ani-
mal prædicat̄ de homine, quia hæc est vera, oīs homo est ani-
mal. Prędicatū aūt dicitur terminus sequens verbum subiectū
vero præcedens verbū. Sed substitutus in reciproca nō potest
esse prædicatum in propositione vniuersali, cuius subiectū sit
vulgaris. nam hæc est falsa, omnis substitutio vulgaris est sub-
stitutio reciproca, ergo &c. Nos demum quid sentiamus audi,
& breuibus expediam vt vos amantissimos mei promerear.
11 † Genus apud Iureconsultos & reliquos scribentes vocatur
aliquando collectio multorum similium aliquo modo, vt si
dicimus, genus hominum est præstantius cæteris animātibus.
Aliquando pro specie, vt genus musicorum est genus homi-
num, idest vniuersa collectio musicorum est species hominū.
Aliquando etiam genus dicitur modus agendi seu operandi,
vt si dicamus, genera loquendi & genera scribendi sunt tria. i.
modi loquendi & modi scribendi sunt tres. Vñ facta sunt hæc
nomina demonstratiua & relatiua cōposita ex nomine demō
stratiuo vel relatiuo, & mō indeclinabilia, & oīs generis, videli
cet hmōi, istiusmodi, eiusmodi, illiusmodi, cuiusmodi, in quib.
modus stat pro genere. i. pro huius generis, illius gñis, eius ge-
neris, illius generis, cuius generis. Quando ergo genus accipi-
tur pro specie, tunc quia genus prædicatur de pluribus differē-
tibus numero, contingit ꝙ ea, de quibus prædicatur, quādoq;
& ipsa prædicentur de alijs, & deinceps illa de alijs. Vnde fit vt
primum genus, secūdum, tertium, & quartū, & deinceps alia
in infinitum gña eiusdem rei cōstituantur, & ideo post primū
genus inferiora genera vocantur genera subalterna, vel species
12 subalternæ, itaq; ꝙ si respicimus ad arborem Porphyrij, substā-
tia erit genus generalissimum, deinde substantia corporea &
incorporea erit primū genus substantiæ, subinde animata &
inanimata erit ſm genus substantiæ generis generalissimi, &
primū substantiæ corporeæ, postea substantia sensibilis erit ter
tium genus substantiæ generis generalissimi, & secundū sub-
stantiæ corporeæ, & primum substantię animatę, & sic de alijs.
Ad propositum modo substitutio reciproca est tertiū genus
substitutionis, & secundū substitutionis directæ aut obliquæ,
& primum

& primum substitutionis vulgaris & pupillaris, militaris, exemplaris, & fideicommissariæ. Nam substitutio directa & obliqua sunt primum genus substitutionis, deinde vulgaris, pupillaris militaris, exemplaris, & fideicommissaria, sunt secundum genus substitutionis, & primum directę, aut obliquæ, demum reciproca & compendiosa sunt tertium genus substitutionis, & secundum substitutionis directę & obliquę, & primum vulgaris, pupillaris, militaris, exemplaris & fideicōmissariæ. Vbi nota quod non dicimus substitutionem ipsam simpliciter sumptam esse primum genus substitutionis, sicut hominem nō diceremus esse primum genus hominis, sed bene primū genus animalis, quia nihil creatum est genus summum, propterea incepimus a substitutione directa vel obliqua, & eā appellauimus
13 primum genus substitutionis. † Et genus generalissimum substitutionis obliquæ & substitutionis directę non est ipsa substitutio, vt aliqui existimarunt, quoniam illud dicitur esse genus generalissimum, quod cum sit genus, non potest esse species, vt substantia. Substitutio autem est species substantię & vltimę voluntatis & institutionis. ergo non est genus generalissimum sicut etiam animal nō dicitur esse genus generalissimum, quia cum sit genus, potest esse species substantiæ, & species corporis. Quod si volumus analogiam substitutionis plenius videre, inchoandum est a substantia, quod est genus generalissimum quæ diuiditur in substantiam corpoream, & incorpoream. deinde incorporea diuiditur in cōtractus inter viuos & vltimam voluntatem, mox vltima voluntas subdiuiditur in legatum & institutionem heredis. Postea institutio hæredis diuiditur in institutionem hæredis primam, & institutionem hæredis secundam. Institutio hæredis secunda diuiditur in institutionem secundam, quæ non dicitur substitutio, & in eam quæ dicitur substitutio. Deinde substitutio diuiditur in directam, & obliquam. Directa diuiditur in vulgarem & pupillarem, militarem & exemplarem. Hæ postremo diuiduntur in reciprocam, & compendiosam, & in quouis alio modo conceptam. Quæ, vt liquido omnibus innotescant, & persuaderi magis va-
14 leant. † Arborem subiecimus instar arboris Porphyrij.

Substantia.
Corporea — Incorporea.
Incorporea.
Contractus inter viuos — Vltima voluntas.
Vltima voluntas.
Legatum — Institutio hæredis.
Institutio hæredis.
Institutio hæredis prima — Institutio hæredis secūda.
Institutio hæredis secunda.
Instō secūa, q̄ nō est substō — Instō secūa, quæ est substō.
Substitutio.
Directa — Obliqua.
Directa.
Vulgaris Pupillaris — Militaris Exemplaris.
Exemplaris
Militaris
Pupillaris
Vulgaris
Reciproca — Compendiosa.

Simili modo substitutio obliqua ponatur in recta linea prædicamentali cum omnibus generibus supra se, quæ habet substitutio directa, & infra eam ponatur ab vtroque latere fideicōmissum, quia prædicatur solum de vna specie superiori ad reciprocam, & compēdiosam, deinde sub fideicommisso ponatur reciproca seu reciprocum, & compendiosa seu cōpendiosum, & quocunq. alio modo factum. De fideicommisso reciproco est casus in l. Titia §. Seia libertis inf. de legat. 2. & in l. hæredes mei §. cum ita. ad Trebel.

Substitutio.
Directa — Obliqua.
Obliqua.
Fideicommissum — Fideicommissum.
Fideicommissum.
Reciprocum — Compendiosum, & quouis alio modo conceptum.

Non sunt visę autem immediatę species substitutionis obliquę reciproca & compēdiosa, quia censeo fideicommissum esse speciem substitutionis obliquæ superiorem ad reciprocam, & compendiosam, quamuis contingenter idem sit quod substitutio obliqua. nam sicut non reperitur nisi vnicum indiuiduum speciei phenicis, quod quidem est manifestum differre ab ipsa specie, tamen vere dicimus quod omnis phenix est illud indiuiduum. Ita omnis substitutio obliqua est fideicommissum, ex quo reperitur substitutionis obliquę tantum vna species, tamē est quoque apta nata prædicari de pluribus speciebus superioribus ad reciprocam & compendiosam, vt si induceretur quod substitutio obliquę facta quibusdam verbis appellaretur fideicommissum, & ex eo posset detrahi quarta, facta vero alijs verbis appellaretur præcarium, & nō liceret detrahi quarta. Et no-
15 ta quod † sicut potest esse substitutio obliqua, cuius prior institutio sit directa, ita potest esse substitutio directa cuius prior institutio sit obliqua. Primum patet, quando hæres directo institutus est rogatus per fideicommissum restituere hæreditatē. Item quando legatarius rogatur per fideicommissum restituere alteri quod acceperit, vt §. 1. Institu. de sing. re. per fideicom. reli. De secundo est casus in l. 3. §. idem dicendum inf. de adi. leg. quando fideicommissum relinquitur a legitimo hærede alicui, & si ille prior decesserit, quam dies fideicommissi cedat, præstetur alteri. tūc enim secundus fideicommissarius directo succedit in locum primi, vnde erit institutus quidem oblique, sed substitutus directo, quia non capit fideicommissum de manu primi fideicommissarij, sed ab hęrede. Nam est substitutio institutionis directę & substitutio institutionis obliquę & sicut substitutio institutionis directe aliquando est directa aliquando obliqua, ita substitutio institutionis obliquę aliquando est directa, aliquādo obliqua, & sicut substitutio diuiditur in obliquam & directam, eodē modo instō prima diuiditur in obliquam & directam. Vnde fit vt fideicommissum non semper sit substitutio obliqua, & omnis substitutio obliqua appelletur fideicommissum, sed non econuerso. Item omnis prima institutio obliqua appelletur fideicommissum licet non ecōuerso. Propterea si in codicillis rogatur hęres legitimus restituere hęreditatem, hoc fideicommissum non erit substitutio obliqua, ex quo non precessit institutio hęredis legitimi, sed verius dicetur institutio obliqua, ex quo ei non conuenit diffinitio substitutionis. Compendiosa est etiam ipsa tertium genus substitutionis sicut reciproca. Vtraque enim subalternatur pupillari, & neutra inter se subalternatur alteri, sed vtraque ponitur sub pupillari in pari linea transuersali. Finis.

REPETITIO

Io. Cephali Ferrariensis Iurisconf. Super Rubrica ff. de vulg. & pupil. substit.

SVMMARIVM.

1 *Testamenta conseruari reipublicæ interest.*
2 *Testamenta conseruari pium est.*
3 *Substituendi facultas quare fuit introducta.*
4 *Hæres potest non adire vel quia nolit vel quia non possit.*
5 *Testamentum corruit vbi hæreditas non aditur.*
6 *Votum captandæ mortis inducitur per substitutionem.*
7 *Votum captandæ mortis improbatur.*
8 *Collatio Pōtificis per quam quis substituitur in beneficio post mortem primi beneficiati non valet.*
9 *Pontifex in beneficialibus habet liberam potestatem.*
10 *Votum captandæ mortis non cōsideratur vbi interuenit consensus illius cuius mors captari potest.*
11 *Votum captandæ mortis non attenditur vbi non principaliter sed secundario venit in consideratione.*
12 *L. fi. C. de pact. declaratur.*
13 *Votum captandæ mortis quare non consideretur in substitutione.*
14 *Continuatio rubricarum quare fiat.*
15 *Substitutiones dicuntur institutiones.*
16 *Accessoria postponuntur.*
17 *Specialia debiliora sunt ordinarijs.*
18 *Doctor qui iure communi est ex collegio præfertur ei qui est iure speciali.*
19 *Possessio iure communi quæsita præfertur possessioni quæsitæ iure speciali.*
20 *Ciuis originarius præfertur ciui ex priuilegio.*
21 *Institutio tertia & quarta dicitur substitutio.*
22 *Definitio non est probabilis cum non conuertatur cum suo definito, & infra nume. 78.*
23 *Nuptiæ omnes post primas dicuntur secundæ.*
24 *Matrimonium tertium venit appellatione secundi, & hoc facit ad quæstionem de qua ibi.*
25 *Guerra omnis post primā pōt dici secunda, quod facit pro salutatione testiū.*

Testium

26 Testium verba vulgariter non autem legaliter sunt intelligenda.
27 Nuptiæ omnes post primas dicuntur æqualiter impudicæ.
28 Testium verba etiam legaliter sunt intelligēda ad hoc vt falsitas euitetur.
29 Testes quomodo concordari possunt si vna pars eorum dixerit quid factum fuisse ante nuptias & altera pars post nuptias.
30 Factum in guerra dicitur quod fit in ipsius gueræ trepidatione.
31 Testes aliaque probationes saluamus per distinctionem temporum vel locorum.
32 Vbi sumus in actu reiterabili.
33 Primogenitus ex secundo matrimonio an succedet in baronia non extantibus liberis ex primo matrimonio si statutum dictet, quod primogenitus ex primo matrimonio succedat in Baronia.
34 Aequitas inter filios iure communi est seruanda.
35 Statutum iuris communis correctorium propriè, & strictè est interpretandum.
36 Verba impropriantur vbi agitur de saluando teste, & de contrarietate euitanda.
37 Glo. §. talem l. si quis prioris, C. de secund. nup. damnatur.
38 Cap. cleros 21. dist. explanatur.
39 Glo. pen. c. cum Vintoniensis, de electio. in antiq. declaratur.
40 Electiones cessatæ & annullatæ sunt tamē electiones impropriæ & abusiuæ.
41 Primogenitus vere & proprie præsupponit fratres sequentes.
42 Iesus Christus Dominus noster dicitur primogenitus & si vnicus sit.
43 Lucri si mētio fiat intelligitur de omni lucro secus si fiat de lucro & questu.
44 Substituo verbum fit directum ex verbo hæredem adiuncto.
45 Vt econuerso si iungatur verbo restituo.
46 Matrimonium secundum quando possit dici & non dici primum.
47 Verba etiam in materia statuti stricte intelligenda potius secundum subiectā materiā quam secūdū propriam significationem sunt interpretanda.
48 Substitutio pupillaris quandoque non est secunda institutio nec in hærede pupilli nec in ipso pupillo.
49 Substitutio pupillaris prouidet pupillo.
50 Testator non potest pupillariter substituere nisi prius sibi faciat testamētū.
51 Substitutio pupillaris, facit secundam institutionem ac secundum gradum.
52 L. 2. §. fi. ff. de vulg. inducitur.
53 Substitutus pupillariter dicitur secundus hæres, & in secundo casu substitutus.
54 Substitutio pupillaris quando faciat & non faciat secundam institutionem secundumque gradum.
55 Gradus secundus in transuersalibus dicitur habita relatione ad lineam ascendentium.
56 Gradus primus in transuersalibus non datur.
57 Fratres inter se in quo sint gradu.
58 Substitutio pupillaris dicitur secunda institutio inspecta eius forma.
59 Euentus tristis non est considerandus.
60 Filius facile patrem non offendit.
61 Substitutio pupillaris a milite an fieri possit absque eo quod sibi hæredem faciat.
62 L. 2. §. quisquis ff. de vulg. subst. declaratur.
63 Testamentum filij factum a patre quandoque est substitutio quandoque non, vt ibi.
64 Substitutio pupillaris quando dicatur sequella testamenti paterni vel potius testamentum principale filij.
65 Sequella a principali dependet.
66 Gabella non soluitur de accessorijs & sequellis.
67 Substitutio fieri potest in legatis ac donationibus causa mortis.
68 Instituo verbum an comprehendat etiam legata.
69 Verba in definitionibus an proprie vel improprie accipi debeant.
70 Definitum esse proprium sufficit licet verba acciperentur improprie.
71 Donatio causa mortis æquiparatur legato.
72 Obligationes instituuntur.
73 Actiones instituuntur.
74 Institutio datur in re particulari.
75 Substitutio qualis definiatur in hac rubrica.
76 Substitutio etiam fit in vitibus arboribus, ouibus, & simil.
77 L. Quærebatur §. fi. de mil. test. declaratur.
79 Institutionem accipi in genere & in specie.
80 Institutio 2. non consideratur in genere & in specie.
81 Hæres adeundo censetur cum legatarijs contrahere.
82 Substitutus quando ad legata tenetur ex eo solo tenetur quia primus hæres non tenetur ne legata corruant.
83 Substitutio est conditionalis institutio.
84 Successuri ab intestato non admittuntur donec extat hæres scriptus ad tempus.
85 Legata an & quando a substituto debeantur.
86 L. Quærebatur §. fi. de mil. test. loqui de substitutione.
87 Institutio secunda facta ex tempore est directa vbi prima institutio est restricta ad tempus.
88 Nominis proprij in dubio magis videtur facta mentio quam appellatiui.
89 Hæreditas deuoluitur ad venientes ab intestato vbi, primus hæres ad tempus non adierit.
90 Institutus ex tempore magis dilectus est quam institutus ad tempus, & quare.
91 Dictio, alius, nō implicat vbi per alia iura est declaratū id non esse simile.
92 Miles potest ex tempore quem instituere absque eo quod alium ad tempus instituat.
93 Substitutio de qua in §. fi. l. quærebatur, de mil. testa. est directa militaris.
94 Definitio vera, & propria quæ fit de re aliqua in specie debet affirmatiue negatiueque conuerti cum suo definito vt sit bona.
95 Descriptio sustinetur si, conuertatur negatiue cum suo definito.
96 Terminus generalis & æquiuocus definiri non potest proprie.
97 Substitutionem esse secundam institutionem placet.
98 L. ex vncijs, de hæredi. insti. declaratur.
99 l. 2. §. si sub conditione, de bon. pos. secund. tab. declaratur.
100 l. si quis ita hæres instituatur, de hæredi. insti. declaratur.
101 l. conficiuntur de iure codicil. in prin. declaratur.
102 Dat ficte qui adimere potest nec adimit.
103 Substitutio an sit conditionalis institutio.
104 Substitutio fideicommissaria potest fieri pure.
105 Substitutionem fideicommissariam esse impropriam substitutionem.
106 Definitio continet quid proprium.
107 Substitutionis mentio in dubio intelligitur de directa.
108 Institutio conditionalis datur quæ non est substitutio.
109 Institutio conditionalis, & substitutio differunt inter se.
110 Institutio conditionalis est maioris effectus quam substitutio.
111 Institutus conditionaliter potest mitti in possessionem hæreditatis conditione pendente.
112 Substitutus pendente conditione non potest mitti in possessionem bonorū.
113 Institutus & substitutus possunt vocari sub conditione.
114 Institutus sub conditione si fuit missus in possessionem tenetur cauere substitutis.
115 Institutio conditionalis quando non est substitutio non est propria institutio sed secundum quid & quare.
116 Debitor conditionalis non est proprie debitor.
117 Conditio apposita in substitutione tanquam necessaria non facit dispositionem impropriam.
118 Verba proprie sunt accipienda.
119 Substitutio necessario continere debet conditionem.
120 Conditio voluntaria longe differt a necessaria.
121 Substitui pupillo quis potest pure & conditionaliter, dic tamen vt ibi.
122 Conditio non expressa non facit actum conditionalem.
123 Specificum dicitur quod constituitur ex modica & leui differentia.
124 Species noua dici potest quod differt in forma.
125 Conditio tacita intrinseca reperitur etiam in institutione.
126 L. 3. de leg. 1. declaratur.
127 Substitutionum quinque esse species.
128 Substitutio vulgaris quotuplex sit.
129 Substitutio vulgaris expressa verbis generalibus quæ sit, quæ verbis specialibus, & quæ verbis singularibus.
130 Substitutio reciproca an constitui possit cuius verba non sint apta comprehendere nisi vulgarem.
131 Substituo verbum regulariter importat vulgarem.
132 Casus similes expressis an subintelligantur in substitutionibus.
133 Substitutio vulgaris tacita quotuplex & quæ.
134 Substitutio vulgaris tacita probata quænam sit.
135 Substitutio vulgaris tacita præsumpta est illa quæ continetur sub pupillari expressa.
136 Substitutiones vulgares tacite probatæ, & præsumptæ in quibus differant inter se.
137 Substitutio tacita pupillaris non excludit matrem pupilli.
138 Pater est prohibitus substituere exemplariter.
139 Substitutus ex tacita vulgari admitteretur, & si non posset admitti ex vulgari expressa.
140 Substitutio vulgaris tacita quæ dubia dicitur quænam sit.
141 L. fi. C. de hæredi. insti. intellectus.
142 Substitutio vulgaris mixta quænam sit.
143 Substitutio vulgaris siue expressa siue tacita, siue mixta sit semper expirat hæreditatis aditione.
144 Substitutio pupillaris aut est expressa aut tacita.
145 Substitutio pupillaris expressa quæ.
146 Substitutio pupillaris tacita est duplex probata & præsumpta.
147 Substitutio pupillaris probata & præsumpta differunt.
148 Substitutio pupillaris siue sit expressa siue tacita expirat per superuenientiam pubertatis.
149 Et si longius tempus fuit appositum.
150 Potest tamen breuius tempus apponi.
151 Substitutio exemplaris quæ, cui fiat, & quando expiret.
152 L. ex facto, de vulg. loquitur de exemplari substitutione.
153 Substitutio reciproca quæ, & quare sic dicta.
154 Substitutio reciproca dicitur etiam breuiloqua & quare.
155 Substitutio breuiloqua an dicatur noua species a cæteris separata.
156 Forma dat esse rei.
157 Substitutio reciproca forma est vnica & essentia sunt plures.
158 Forma noua nouam constituit speciem.
159 Substitutio reciproca quare dicatur tertium genus substitutionum.
160 Substitutio reciproca ad hæredes transmittitur & quare.
161 Ius accrescendi transit ad hæredes.
162 Substitutio compendiosa quæ, quibus verbis fiat, & quare sic appelletur.

261 Substitutio compendiosa an fiat a milite tantum vel etiam a pagano.
164 Subilitutio a milite facta est directa.
165 Substitutio compendiosa a milite facta an contineat vulgarem pupillarem & directam militarem & infra nu.179.
166 Glosa dictum debet intelligi secundum legem quem allegat.
167 Regula non elicitur ex vnico actu accidentali.
168 Generale quod est obscurum est.
169 Substitutio compendiosa facta verbis directis an obliquetur post pupillarem ætatem.
170 Substitutione fideicommissaria succeditur testatori.
171 Substitutione directa militari succeditur testatori in eiusq. bonis.
172 Naturam habere dicitur effectus non autem substantia.
173 Effectus differt à substantia tanquam causatum a sua causa.
174 Principis contractus etiam stricti iuris habet naturam bonęfidei.
175 Actio ex stipulatu pro dote habet naturam bonæfidei licet stricti iuris sit.
176 Stipulatio assumit naturam actus super quo interponitur.
177 Iuramentum assumit naturam contractus super quo interponitur.
178 Subrogatus assumit naturam illius in cuius locum subrogatur.
179 Substitutio compendiosa etiam a milite facta an sit species substitutionum de per se.
180 Bart.in l.Centurio.q.2. reprobatus.
181 Substitutiones contentę sub compendiosa an sint proprie vel improprie & contineantur in statuto.
182 Stipulatio vbi vna est respectu forma & plures respectu effectus tunc illæ plures sunt improprie.
183 Statutum proprie intelligendum fore.
184 Substitutio directa militaris est nona species & quomodo fiat.
185 Substitutionem militarem duplicem esse generalem scilicet ac specialem.
186 Substitutionem breuiloquam dari, quæ non sit reciproca, & quæ sit.
187 Substitutionum directarum an plures vel tantum duæ sint species.
188 Substitutio reciproca absque verbis tractu temporis resoluitur ad vulgarem & pupillarem.
189 Substitutio exemplaris similitudine & gratia fuit introducta.
190 Substitutiones directæ quare sic appellatæ.
191 Hæres solo animo acquirit.
192 Substitutio fideicommissaria duplex est, & quare, & infra nu.206.secundum opin..Authoris.
193 Argumentum de toto ad partem.
194 Speciem non mutat quod differt per plus & minus.
195 Mixtus casus comprehenditur sub simplici.
196 Substitutio obliqua an possit fieri verbis directis quæ obliquentur.
197 Forma est spectanda.
198 Substitutio etiam vulgaris potest fieri in hæreditate.
199 Et in particularibus legatis.
200 Substitutio vulgaris est simplex licet fieri possit in hæreditate & legatis.
201 Substitutio fideic. vniuersalis differt a singulari & quomodo.
202 Hæres in fideicommissaria vniuersali cogitur adire & quartam detrahit secus in singulari.
203 Titulorum diuersitas arguit diuersam materiam, & inf.nu.235.
204 Substitutio fideicommissaria potest fieri pure & conditionaliter.
205 Substitutio directa potest fieri pure & conditionaliter.
207 L.cogi.§.& generaliter, & §.si quis ff.ad Trebell.declaratur.
208 Argumentum de toto ad partem validum vbi militat eadem ratio.
209 Argumentum de toto ad partem non sustinetur ad effectum vt actus specie non differant.
210 L.si.ff.de fund.instruct.declaratur.
211 Seruitutes itineris & actus non differunt nisi per plus & minus.
212 Differunt tamen specie.
213 Plus & minus facit differre nomine.
214 Substitutio fideic. potest fieri expresse verbis specialibus & formalibus & tacite verbo generali substituo.
215 Item potest fieri ex testamento, & ab intestato.
216 Substitutio directa ab intestato non datur.
217 Fideicommissarius quando capiat manu propria & quando non.
218 Substitutio fideicommissaria an dicatur propria vel impropria & inf. nu. 234.secundum opin.Authoris.
219 Determinatio vniformis esse debet.
220 Alternatiua aut ponitur inter diuersa.
221 Alternatiua posita inter genus & speciem non constituit differentiam.
222 Alternatiua posita inter genus & speciem stat expositiue pro id est.
223 Et soluitur in eo quod continetur in vltima parte.
224 Id tamen verum est vbi de mente proferentis constat alias retinet suam naturam vt sit posita inter diuersa.
225 Substitutionis definitio non conuenit fideicommissariæ.
126 Species specificata non continetur sub genere.
227 Substituo verbum commune esse.
218 §.Cum autem l.generaliter. C.de inst.& subst. declaratur.
229 Substitutionis nomen an sit directum.
230 Lego verbum potest importare hæredis institutionem secus in nomine legatum.
231 Substitutus verbum quid importet.
232 Et quare dicatur commune.
233 Donatio ob causam impropria est.
234 L.fi.C.de his qui ven.ætat.impet.perpenditur.
235 Pater extraneo vel filio puberi non potest pupillariter substituere sed potest eum obligare ad restituendum.
236 Dispositio ex qua iura directa transferuntur dicitur propria, & impropria si iura vtilia.
237 Dominium directum proprium vtile vero improprium esse.
238 Bonorum possessio improprie est hæreditas.
239 Iura vtilia transferuntur ex fideicommissaria.
240 Dispositio extensa dicitur vtilis & impropria.
241 Substitutio fideicommissaria fuit per extensionem concessa.
242 Substitutio fideic.est etiam restitutio.
243 Substitutio non est institutio proprie.
244 Fideicommissarius proprie non est substitutus nec institutus.
245 Instituo verbum in vltimis voluntatibus refertur ad primum hæredem.
246 Gabella debet solui ab instituto stante statuto quod soluatur de testamento.
247 Fideicommissarius proprie non est hæres.
248 Dictio, loco, in his quæ sunt iuris exprimit veritatem.
249 Hæres nomen est iuris ciuilis.
250 L.filius fam.§.1.ff.quod cum eo.declaratur.
251 L.si hæres ab eo,in fi.principij.ff.ad Trebell.declaratur.
252 Hæres ante aditam hæreditatem non est proprie hæres.
253 Fideicommissarius ante sibi factam restitutionem nullum ius habet.
254 Dictio quasi quandoq; veritatem exprimit.
255 Fideicommissarius penes se iura habet vtilia cum directa sint penes hæredem, & est communis opin.
256 Grauatum & honoratum dicunt differre.
257 Fideicommissum quod non sit hæreditas proprie.
258 Fallit vbi hæres est grauatus restituere hæreditatem filio testatoris.
259 Fideicommissarius non dicitur hæres in materia statuti.
260 Statutum quod possessio defuncti continuetur in hæredem non habere locum in fideicommissario.

MAXIMO DEO AVTHORE.

INterpretaturus Famosissimā l. Cēturio de vulgar.& pupill. præmissorum, ac euidentialium loco, prius accipio interpretādam Rubricam eiusdem tit. Cuius Rubr. subtilitatem, ac vtilitatem recitant scribentes hic, maxime Ripa,
1 quem circa ordinem sum obseruaturus. Quoniam † igitur interest Reipub. testamenta conseruari l. vel negare. Quemad. testam.aperi. Gl.l.Gallus §.quid [illegible] is.in ver.vtilitatem, supra de libe.& posthum. Ias.in auth.si qua mulier.colum.5.vers.sic.tertia principalis opinio, num.21. C.de sacrosan. eccl. & Dec.l.in
2 testamentis de reg.iur.† Et est pium conseruare testamentum
3 §.si vero expressim, in auth.de hęre.& Falc. † Idcirco ad testamenti conseruandi faciliorem modum, facultas substituendi
4 fuit introducta, † si enim primus hæres hæreditatē non adeat, vel quia nolit, vel quia non possit, iux.l.3.C.de hæred. institut.
5 testamentum corruit l.si nemo de testamen. tut.l.si nemo, de reg. iur. l.eam, quam C. de fideicomm. Secundus, Tertius, & deinceps alius poterit adire, & eo modo testamentum conser
6 uare, instit.eo.in princip. Vnum tamen videtur obstare, † quia per substitutionem inducitur votum captandæ mortis l. de fi-
7 deicomm. C.de transact. † quod improbatur l.fin. C.de pact.l. stipul.hoc modo concepta, de verbor. obligat.& facit c. ne captandæ, de concessio.præben. in 6. & c.2. eod.titul.in antiquis,
8 † sicut enim non valet collatio Pontificis, per quam quis substituitur in beneficio. post mortem primi beneficiati, vt ibi, eodem modo videtur non valere testatoris substitutio, cum vtroque casu alterius obitus possit procurari, & votum captandæ mortis induci. soluebat Dec.in l.1.nu.7. C.de pact. quod in substitutione interuenit cōsensus illius, de cuius bonis agitur, quo casu tolleratur votum captandæ mortis, d.l.fin. quæ responsio non videtur tuta, quoniam etiam in iur bus contrariis videtur
9 interuenire consensus Pontificis, † qui in beneficialibus habet plenam, ac liberam potestatem, c.2.in princ.de præb. in 6. cle. 1.in fi.vt lit.pend.cum concord. adductis per Ias.l. Barbarius, col.11. de offic. præt.& And. Siculus, constit.1.col.17.lib.1 &
10 Soc.in consil.13.per totum lib.1. Præterea † debet interuenire consensus illius, cuius mors potest captari d.l.fin. quod non est hic, vbi non interuenit cōsensus hæredis grauati. Nisi dicatur, cum persona testatoris, & hæredis videatur eadem persona sa ns dicitur consensum hæredis interuenisse, cum interuenerit consensus testatoris, maxime cum fuerit in potestate hæredis non adire. Secundo igitur responde substitutionem principaliter fuisse inuentam pro bono publico, ad testamenti conser-
11 uationem, vt supra † & cum votum captandæ mortis resultet secundario propterea de eo non curatur. Barto.d.l.fi.2.lectio. col.1.versic. Aduerte tamen, ibi, quandoq; venit, & facit l. Rogasti, & l.si quis nec causam, supra si cert.pet. Barto.l.qui exceptionem, de cond.indeb.& in l.1.supra de autho. tuto. beneficium autem, quod in vita, antequam vacet, confertur non concernit publicam vtilitatē ergo &c. Quibus declaratur d.l.fi. C. de pact.

12 de pact. † vt procedat quando votum captandę mortis princi-
paliter inducitur, non autem resultat secundario, & incidēter,
& ita soluit Parisi. in c. in præsentia. nu. 49. extra de proba. & vi-
de ibi aliud exemplum & in l. conuenire, supra de pact. dotal.
13 Vel postremo solue, † in materia substitutionū non fuisse con
sideratum captandæ mortis periculum, quia Imperator testa-
tori remedium ostendit. §. igitur versic. sin autem, insti. de pu-
pil. subst. & tradit etiam Soci. regula. 494. Testator testamentū
in scriptis, in princ. His explicatis titulus hic ita continuatur prę
cedentibus. Supra est dictum de institutis in primo gradu. Se-
quitur videre de his, qui in secundo instituuntur. Et quia id cō
tingit per substitutionem vulgarem, & per pupillarem, idcir-
co post tit. præcedentem ponitur iste. Ita Bart. cum quo omnes
transeunt, vt hic per Ripam, qui confirmat continuationē per
l. 1. inf. eo. vbi sim ipsum iureconsultus ita cōtinuat. Adde tu in
specie gl. Rub. inst. eo. Dum dixit supra visum est de Institutio-
nibus primis, nunc agitur de secundis quæ dicunt̄ substitutio-
14 nes, siue fiant primo gradu, siue alio, † cum enim omnes sint
hæredes, ne materia diuidatur, fuit facta hæc cōtinuatio, iuxta
l. 2. §. quartus, in fi. C. de vet. iur. enucl. Ripa opponit, quia atten
ta hac continuatione, tit. de cond. instit. & de mili. test. videren-
tur præferendi, vt fuerunt in C. Soluit illic diuersis respectibus
fuisse præpositos. Tu autem aduerte, quia cum hæc continua-
tio fiat ad tit. de hære. instituen. non video rationem, ob quam
illi duo huic debuissent præferri: & accipiendo tit. de condit.
15 insti. cum sit generalis, etiam ad substitutiones, † Quæ dicūtur
institutiones, vt sup. l. 1. merito fuit postponendus, cū prius prę-
supponatur institutio, tanquā principalior, cui cōditionis qua-
16 litas apponitur, † ergo tanq̄ accessoria debuit postponi. l. & si
non sint. §. perueniamus. de aur. & arg. leg. cum si. & similiter
tit. de mili. testa. fuit postponendus, postq̄ tit. præcedens fuit p̄-
missus, præsertim cum hic agatur de materia communi, ibi ve
17 ro de materia inducta iure speciali, † Quæ cū sit debilior. l. eius
militis. §. militia missus. eo. tit. Non immerito fuit postposita.
In C. autem alius respectus fuit consideratus, vt hic per Ripā.
18 Et hæc conferunt pro præcedentia Doctorum, † quando vnus
est iure cōi ex colleg. Alius vero iure speciali ex priuil. quis de-
beat præferri, vt per Doct. l. cum quid, si cer. per Boc. post De-
cis. tract. de auth. mag. consi. nu. 92. & etiam tract. de ord. & præ
19 ced. Grad. prima parte. Pariter † si vnus habeat possessionem iu
re communi quæsitam. iux. l. 3. in princ. infra de acquir. possess.
Alter vero eā habeat iure speciali, præcario, vel constituto. iux.
l. qui cum alio. eo. tit. de acquir. poss. Bar. & cæteri. l. ab ea prio-
20 re. col. 1. sup. de pact. vter sit præferendus. † Et idem de ciue ori
ginali, & ex priuil. vt per Doct. in l. 1. de lega. 1. in l. si Ruffinus.
C. de testa. milit. Glo. Rubricæ secundum Ripam diuidi potest
in tres partes, in prima, quærit quid sit substitutio? in secunda,
quot sint substitutionum genera, in tertia, an fideicōmissaria
substitutio sit simplex, vel duplex. secūda ibi. & dicas, tertia ibi,
item est fideicommissaria. In prima parte Gl. concludit, quod
substitutio est secunda institutio. Contra quam conclusionē
21 plura obijciunt. 1. Primum cum dr̄ secunda. † Nam etiā tertia,
& quarta, instō dr̄ substō. l. si posthumus. secundo tūlo. de lib.
& posthu. l. 1. in princ. l. quidam testō Proculum. l. quo gradu. l.
fi. §. pen. inf. eo. insti. eo. in princ. & alibi, & sic datur substitutio,
22 quæ non est secunda instō. † Definitio igitur cum non conuer-
tatur cum suo definito non videtur probabilis. l. 1. §. dolum. su-
pra de dolo glo. 1. insti. de oblig. in princ. glo. l. nihil aliud est hæ
reditas. & l. fi. infra de verb. signific. cum vulg. Soluit glo. quod
23 etiam si sit vlterior dicitur secunda institutio, † vt etiam vlte-
riores omnes dicuntur secundæ nuptiæ. Glo. Rubricę. C. de se-
cund. nupt. vbi Cyn. Bar. & communiter alij. vbi Cyn. Bart. &
communiter alij. idem Dec. l. in testamento, prima in princ. C.
de testa. mili. Adde idem dixisse glo. Rub. insti. eo. Et intellige,
quod tertiæ dicantur secundæ respectu præcedentium, & prę-
cedentes dicantur priores respectu subsequentium. glo. prior.
§. inordinatum. in auth. de hęred. & Falc. & in §. talem. de quo
24 inf. Et hęc conferunt † si statutum iuberet mulierē in secundo
matrimonio existentem, teneri equaliter instituere filios, pri-
mi, & secundi matrimonij, nā idem intelligitur ēt de filijs ter-
tij matrimonij, in quo mulier ipsa existat, quia & illud tertium
satis dr̄ secundum, vt consuluit Alex. cons. 6. col. 2. in fi. cū seq.
lib. 6. Cōferunt etiam si statuti dispositione maritus vxoris ad
secūda vota transeuntis debeat vti, frui bonis, donec viuat, abs-
que filiorum cōtradictione; Nam idem procedit etiam in ter-
tio marito. Roland. à Valle. cons. 72. maximè nu. 21. lib. primo.
Tertio in d. Rub. insti. de vulg. Portius infert ad saluationē te-
stiū, si vnus dicat quid fuisse factū post secundā guerrā, alter,
25 verò post tertiā; Nā saluant̄. † Quia oīs guerra post primā dici
pōt secūda, vt p eū & per Paue. & Ias. in addi. ad Portiū. Idē ēt
Doct. hic. Primo igit̄ adducunt̄ istę glossę. Secundo Gl. Rubr.
C. de sec. nup. Tertio Ripa citauit tex. iuncta gl. in l. si quis prio
ris. §. talem in vers. secundo thoro. C. de secundis nupt. quem
prius citauit, Deci. in d. Rubrica. C. de secundis nupt. nume. 5.

26 In oppositum facere videtur † quia Testiū verba sunt vulgari-
ter intelligenda, non autem legaliter. Alexander. l. 1. in princi-
pio num. 5. de oper. nou. nunt. post. gloss. l. stipulatio ista. §. hæc
quoq; infra de verb. ob. sed vulgariter nunquam erit verum
quod loquens de tertia guerra senserit de secunda. §. secundo
gradu. iuncto. §. tertio gradu. instit. de gradi. cum si. vt per Dec.
d. Rub. C. de secundis nupt. Ad opposita potest responderi. q
hic fit mentio de secūda, vel tertia institutione respectu primæ
idcirco omnis, quę non est prima potest appellari secunda re-
spectu prioris. Idē in nuptijs, quoniam quærebatur de nuptijs
impudicis, respectiue ad primas, quę sunt honestæ, & pudicitiā
27 continent, † idcirco, cum in omnibus subsequentibus militet
eadem ratio impudicitiæ, quæ in secundis. Dec. d. Rubrica de
secundis nupt. n. 5. omnes possunt appellari secūdæ. Aliud vbi
contentio de aliquo facto, & vnus dixerit id factum fuisse post
secundā guerram, alter vero post tertiam Tuendo tamen com
munem, tu potes respondere ad id quod dixi, Testes vulgariter
28 esse intelligendos, † vt procedat ad effectum, vt probent, secus
vt falsitas euitetur, quia etiam legaliter intelligi possunt. C. cū
tu, vbi oēs, extra de testibus Docto. d. l. 1. de oper. no. nunt. in-
ter stipulantē. §. Stichū, de verb. ob. Bar. l. Gallus. §. ille casus. de
libe. & posthu. Vel aliter Testes isti conciliari possunt, vt qui di
xerit post secundam guerram, intelligatur post secūdam guer-
ram perfectam, qui vero dixerit post tertiam, intelligatur post
tertiam cœptam, & possunt stare simul secunda sit perfecta, &
29 tertia sit cœpta, † vt in. fi. Barto. concordat testes dicentes, ante
nuptias, & post nuptias, ante guerram, & post guerram. in l. 2.
§. creditum. supra, si cert. pet. Idem si vnus dicat, quid factū in
guerra, & alter ante guerram. Bal. l. diuortio. in princ. vbi vide-
30 tur tex. in ver. neque naufragio. glo. supra sol. matr. † Quod enim
fit paruum ante guerram & sic in eius trepidatione, satis censet̄
factū in ipsa guerra, vt est textus notab. in l. Pedius, in princ. de
incend. Ruin. naufr. dum ibi dicitur, etiā posse dici ex naufra-
gio raptū, quod sint raptum ante, tempore tamen naufragij tre
pidationis. Et confert glo. l. Pomponius. §. rati. supra. de procu-
ra. cum si. Grammat. consil. crimi. 33. nu. 4. sicut & factū cense-
tur tempore vindemiæ, quod probatur factum paruum ante. vt
31 per eum. Ratio prędictorum est, † quoniam testes, ac cæteræ
probationes saluantur per distinctionem temporum, vel loco-
rum Bal. in exercēdis. col. 2. vers. adde in ista materia C. de fid.
instru. Fel. c. cū Ioannes. num. 9. versi. fallit secūdo, de fide in-
32 stru. † quod tamen procedit in actu reiterabili, vt per eos, & per
Tholos. decisionē. 11. Infert etiam ex prædictis Ripa ad quęst.
33 † dicit statutū, quod primo genitus ex primo matrimonio suc
cedat in Baronia. quæritur an primo genitus ex secundo ma-
trimonio, nō extātibus liberis ex primo, succedat in baronia ex
clusis liberis ex. 3. matrimonio? Et Ripa concludit, q sic, quo-
niam secundum matrimonium habita relatione ad tertiū dr̄
primum, & tertium dicitur secundū. Allegat Sali. d. §. talē. l. si
quis prioris. C. de sec. nup. post. Iac. de Ra. ibi. Secundo citat. c.
cleros. 21. dist. in ver. Patriarcha. Vltimo glo. pe. prope fi. in c. cū
Vintoniensis. de elec. in antiquis, quæ vult electionē illā appel
lari primam respectu subsequentis, licet vere videatur secūda.
34 Sed aduerte, quia hoc statutū est iuris cōis correctorium † cū
eo iure ęqualitas inter liberos sit seruanda. l. cū pater. §. cuidā.
35 de leg. 2. l. illud. C. de colla. † Igitur videtur proprie, ac stricte in
terpretandum. l. 3. §. hæc verba. de nego. gest. l. 1. §. is, qui nauē,
de exerc. sed cum statutū vocet primogenitū ex primo matr.
ergo non ex secundo, quod non pōt appellari primū, nisi im-
proprie. & per iuris interpretationem, vt supra & tradit Dec. d.
36 Rub. de sec. nupt. n. 5. Non obstant supradicta, † quoniam vbi
agitur de saluando teste, & de euitanda cōtrarietate verba im-
propriant̄ Doc. d. l. 1. & 2. §. creditū. si cer. pet. in l. Gallus. §. ille
casus. vbi Bar. col. fi. de libe. & posthu. in l. 1. in prin. de oper. no.
nūt. & in l. inter stipulantē. §. Stichū. de ver. ob. secus est in ma-
teria statuti correctorij. Non obstat. §. talem. iūcta gl. ibi, nam
eo in loco nō fit mentio de primo, sed de aliquo matr. vt in prę
cedenti. §. illud, q secundo thoro nō fuit mutatum, iccirco ne-
cesse ē ibi accipere secundum pro sequenti, & non inconuenit
vt sequens illud, de quo agitur dicatur secundum, aliud in sta-
tuto, vel consuetudine exigente, quod filius sit primogenitus,
& ex primo matr. in quo primo matr. simpliciter loquēdo nun
37 quam secundo loco cōtractum verificabitur. † Et est mera di-
uinatio, quam facit gl. d. §. talē. dū exponit, secūdo thoro, idest
3. thoro. cum ēt sim esse potuerit, non. n. cōstat quale esset prę-
cedēs, ideo potuit esse primū. Rectius igitur glo. dixisset. 2. tho
ro, vel 3. nō aūt. in 3. Et verius est, q in §. illud. Imperator loqui
tur cū existūt liberi ex pri. matr. pater dū inquit, q parens, qui
luctū fecit minime ad secūdas nupt. transiuit. Idē ibi, ex priore
coniugio, iūcta gl. vnde postea in talē transitū fecit ad sim tho-
rū ille parens qui fecerat luctū, & hęc lectura ab oīb. vi recepta
licet varię sint opiniones respectu acquisitiōis lucri. Nec ob. c.
38 cleros † quia probat oppositū, dū ait, q Patriarcha interpretat̄
summus patrum, quia post Apostolicū tenet primū locū, ecce
non di-

nō dixit simpliciter primū, sed dixit post apostolicū, quæ expo-
sitio nō fuisset necessaria, & hoc pacto res est clara. Secus ergo
vbi simpliciter fit mētio de primo, vt hic. Neq; ibi sumus in ma
teria correctoria, vt hic. Ad glo. c. cum Vintoniensis, patet re-
39 sponsio, † quia etiam ibi erat vere 3. electio respectu priorum,
40 quæ fuerant factæ, licet nulliter, cum fuerint cassatæ. † sunt ta-
men electiones saltem improprie, ac abusiue l. 2 ff. quemad. te-
sta. aper. ibi prior fuit de Decano, secunda de Præcentore, c ppo
nebatur priori, quod ex quo elegerant indignum scienter fue-
runt priuati facultate eligēdi, & quoniam id intelligitur de pri-
ma electione, & non interuenerant in subsequenti Præcento-
ris, quæ fuit secunda & etiam reprobata, merito in 3. corā Pon-
tifice max. facienda, interuenire possunt. Saluari tamen aliter
potest se sententia Ripę, quæ est communis, & præter eum, ac
Sali. & Iac. de Raue. quos ipse citauit, eandem sequuti sunt Cy.
Alb. & Bal. d. §. talem, vbi etiam Fulg. & Tiraq. trac. de iur. pri-
mogeniorum qu. 3. nu. 6. vbi cum prædictis simpliciter transit,
saluari inquam potest sententia Ripæ, quia vbi fit mentio pri-
mo matrimonij respectu primogeniti, oportet supponere ta-
le esse matrimo. ex quo liberi sint nati, & possit dari primogeni
tus, licet ergo aliud præcesserit matrimonium, non tamen dici
41 tur primum in hac subiecta materia primogeniti; † quemad.
etiam primogenitus vere, & proprie pręsupponit fratres sequē
42 tes, † & nihilominus secundum morem diuinarum scriptura-
rum Dominus Iesus Christus dicitur primogenitus, quamuis
vnicus c. Ioseph. de verb. sig. Ita etiam in proposito in hac subie
cta materia primogeniti, mentio matrimonij in eo dumtaxat
43 verificatur, quod habet primogenitū. Confert † quia si fiat mē-
tio de lucro, intelligitur de omni etiam, ex fortuna prouenien-
ti, si vero fiat de lucro & quæstu, intelligitur de illo lucro, quod
ex quæstu, & operibus paratur l. sed & si adiiciatur. iūctis ll. pre-
44 cedentibus supra, pro Socio. † quemadmodum verbum, substi-
tuo, quod est generale, & commune, sit directum ex verbo hę-
redem adiuncto. Alexand. l. iam hoc iure numero 3. infra eod.
45 † vt econuerso si iungatur verbo restituo. Ruy. consil. 98. num.
☞ 13. lib. 1. Et ita tenendo, non obst. contraria, † quia ego dico,
46 quod si fiat mentio de primo matrimonio simpliciter secun-
dum non erit primum, si vero fiat mentio de primo qualifica-
to cum adiectione primogeniti, id non erit primum, in quo nō
47 subsit primogenitus, † & verba etiam in materia statuti stricte
intelligendi, potius secundum materiam subiectam sunt intel
ligenda, quam propriam significationem Bart. l. 1. infra de iu-s
& legi. & in Rubr. de oper. nou. nunt. vbi omnes. Secundo, ad-
48 uersus dictam definitionem videtur obstare, † quoniam pupil-
laris substitutio non est secunda institutio, non solum in hære-
de pupilli, verum nec quandoque in eius persona, vt quando
fit pupillaris pupillo exhæredato l. 1. §. substituere infra eod. §.
non solum. insti. de pupilla. Dec. l. præcibus. num. 15. post princ.
C. eo. non enim videtur posse appellari secunda institutio, nec
49 videtur posse facere secundum gradum, † cum per eam pupil-
lo prouideatur. Castr. l. 1. secundo not. infra eo. vbi etiam Alex.
& Roy. num. 2. in fin. Sol. quod intelligitur 2. respectu testato-
50 ris, † qui non potest pupillariter substituere, nisi prius sibi faciat
testam. d. l. 1. ... fi. & l. 2. §. prius eod. titul. Ita Ias. & Ripa hic, sed
non placet quia tunc non sequitur, quod sit secunda institutio
in eodem patrimonio licet sint duæ Tabulæ, vt dicebat Castr.
in d. 2. no. & expresse Ruy. hic num. 2. vers. vltra prædicta, & nu
51 me. sequenti. Tu clarius dicas, † non posse inficiari quin pupil-
☞ laris substitutio faciat secundam institutionem, & secundum
gradum l. 1. in princ. infra eod. vbi hæredes aut dicuntur institu-
ti, aut substituti; Instituti in primo gradu, substituti vero sunt in
secundo, vel tertio, eo igitur ipso, quod datur pupillaris substi-
tutio, necesse est, quod sit in secundo, vel tertio gradu. Secun-
52 do, & clarius probatur in l. 2. §. fina. infra eod. † Vbi si filius hæ-
res non erit, Seius hæres esto, filius hæres esto, inquit textus, qa
secundo quidem gradu Seius scriptus est hæres. Tertio mo-
53 ueor per l. pręcibus. in princ. & §. 1. C. eod † Vbi pupillariter sub
stitutus appellatur secundus hęres, & substitutus in secundo ca
54 su. Et propterea resoluendo contraria dicas, † aut considera-
mus substitutionem pupillarem respectu hęreditatis pupilli, &
ad eam restrictam, & verum est quod inquit Cast. in d. l. 1. secū
do nota. vt non faciat secundam institutionem, nec secundum
gradum. Aut consideramus respectu testamenti, quod facit pa
trem, & hæreditatem, de quibus disponit. iuxta l. Papinianus.
§. sed nec impuberis, de inoffi. testamento. Et cum hæc substi-
tutio in eo sit facta computata patris institutione, est secunda
institutio, & secundus gradus, vt etiam dicuntur secundæ ta-
bulę l. 2. §. interdum l. patris, & filij l. paterfami. primis tabulis. l.
55 cohæredi. §. cohæres infra eod. † Quemadmodum & secun-
dus gradus in transuersalibus dicitur habita relatione ad lineā
56 ascendentium, † cum in transuersalibus non sit primus gradus
l. 1. circa princip. inf. de grad. Sed cognatio ipsa incipit à fratre,
57 † qui dicitur in secundo gradu habita relatione ad ascendētes,
primum gradum constituunt, non autem ad ipsos transuersa-
58 les, in quibus nō repetitur primus. Vel postremo dicas, † quod
est, secunda institutio inspecta eius forma, de qua in l. 2. pro-
pe fi. supra, eod. & insti. de pupill. in princ. secundum quam for
mam est secunda instit. & in secundo gradu. Nec resistit, quod
59 possit fieri exhæredato, quia id veluti tristis euentus non est cō
siderabile l. inter stipulantem §. sacram. de verb. oblig. maxime
60 in persona pupilli, † qui facile patrem non offendit arg. l. quidā
in suo §. legis. C. de inoffi. testa. Tertio opponitur ex d. l. 2. §. quis-
61 quis, infra eod. Vbi miles substituit pupillariter nec sibi hære-
dem facit. Soluit Ripa post Aretin. l. 1. col. pen. supra de testa.
hanc definitionem esse intelligendam de regulari substitutio-
ne, illum autem textum de irregulari, accedat quod in defini-
tione dotis tradit Alex. in Rubrica supra sol. matr. Verum quia
Ias. ibi contradicit. Item, & quia etiam militis videtur regula-
ris, melius videtur dicendum, quod loquatur de priuilegiata,
& speciali iure indulta, hic autē iure ordinario communi. Vi-
detur tutior solutio non esse substitutionem à milite factam
62 absque eo, quod sibi testetur. † Nec §. quisquis, inquit eam es-
se substitutionem, sed testam. filij; inquit enim tex. quisquis im
puberi testa. facit, sibi quoque debet facere, cæterum soli filio
non poterit; nisi sit miles; Et sic non appellat substitutionem,
sed filij testamentum. Idem in l. miles ita hæredem. in fi. & in l.
63 fraudem §. pen. infra de mili. testa. Quibus infero † huiusmodi
testamentum filij, quandoque esse substitutionem, vt quando
est secunda institutio, & pater sibi quoque fuit testatus, vt lo-
quuntur iura, quæ appellant substitutionem pupillarem, & ali-
quando non, vt quando pater sibi hæredem non facit d. §. quis-
quis probatur in d. l. miles, ita hęredem. in fi. vbi appellatur sub
stitutio, quando militis hæreditas adducitur, quando nō est ad-
64 dita, appellatur testamentum filij, non autem substitutio. † Vn-
de quando sibi quoque facit testa. & est substitutio, dicitur se-
quela testamenti paterni §. liberis. & §. igitur insti. de pupil. vbi
autem sibi non fuit testatus non est sequella, sed testamentum
principale filij. Effectus esse potest, non solum respectu validi-
65 tatis sequellæ, † quę a principali dependet d. §. liberis. verum ēt
66 respectu gabellę, † quę de sequellis & accessorijs non soluitur
Roma. l. fin. §. quoties. in fina. inf. de publica. Dec. c. pręterea, el
primo circa fina. de offi. de leg. refert, & sequitur Crauet. Rub.
67 de leg. nume. 11. Quarto opponitur, † quia substitutio fieri po-
test etiam in legatis, ac donationibus causa mortis l. vt hæredi-
bus de lega. 2. l. 1. §. fin autē sub conditione, & §. pro. 2. C. de cad.
tol. dum igitur in definitione dicitur, secūda institutio, non cō-
uertitur cum definito, ergo non videtur bona d. l. 1. §. dolum.
68 supra de dolo. Soluit Areti. † quod verbum institutio hic acci-
pitur large, & comprehendit etiam legata l. id tempus. §. fin. in
69 fra de vsucap. l. verbis legis. de verbo. sign. Ripa contra † cum
in definitionibus verba accipiantur proprie gl. in l. omnis defi-
nitio. de reg. iur. Bar. in l. omnes populi 4. q. 6. q. p. de iust. & iur.
Sed contradixit Ripa supra in Rubr. sol. matrim. num. 42. post
70 Dec. Rubr. extra de proba. nume. 4. † nam sufficit definitum
esse proprium, vt per eos, & ita loquitur Bar. d. l. omnes popu-
li. Secundo respondet Ripa, quia verbum institutio etiam in ge
nere sumptum non comprehendit donationem causa mor-
71 tis. Sed nihil allegat, ideo potest contradici, † cum legatis ęqui
parentur l. illud, in princ. infra de dona. causa mortis §. 1. instit.
de dona. Non tamen placet sol. Aret. quod verbum, institutio
hic accipiatur in genere, quoniam comprehenderentur etiam
72 obligationes, † quæ instituūtur l. ex hoc iure. de iust. & iur. † &
73 actiones l. 2 §. deinde de orig. iur. l. 1. de interroga. actio. & toto
tit. extra de insti. Et etiam probatur ex libro institutionum cō-
tento in nostro iuris corpore. Et in materia vltimarum volūta-
tum titu. institutionis, est diuersus a titulo legati l. filium §. sed
& si portio de leg. pręst. l. inter cętera. de lib. & posthu. §. aliud
quoque capitulum, in Auth. vt cum de appel. cog. & no. in Au-
th. nouissima. C. de inoffic. test. Secunda sol. est hic definiri sub
stitutionem prout fit in hæreditate, & sic in vniuersalibus, non
in particularibus. Damnatur ab aliquibus, quoniam eo modo
non conuerteretur cum suo definito, daretur enim substō pro
pria, quæ non esset secunda instō. Saluat Ripa considerādo sub
stōnem esse terminum ęquiuocum & non posse in genere de-
finiri. Contra quem facit, nam saltem in genere subalterno de-
74 bet posse, vnde quando quis instituitur in re particulari † iuxta
l. quoties. C. de hęredi. insti. cum sua materia, & sibi substitui-
tur, illa est secunda institutio, & tamen inspecta hac solutione
non comprehenditur sub hac definitione. Alij ergo tertio lo-
co soluebant, hic definiri substitutionem propriam, & ita ex-
cludi substitutionem legati, & si. Sed non probant legati substi
75 tutionem esse impropriam. Mihi igitur placet, quod sensit Are
☞ tin. in sua secūda solutione, gloss. intentionem fuisse definire
substitutionem, de qua tractat hoc in tit. Quo agitur de substi-
tutione heredis, non aūt legatarij, vt probatur infra l. 1. vbi hęre
des, aut instituti dicuntur, aut substituti; Instituti in primo gra-
du, substituti secundo, vel tertio, & subiungit heredis substitu-
tio, aut duplex, aut simplex, agitur ergo in hoc titu. de substitu-
tione

tione hæredis, quam gl. definire voluit, & propterea excluditur substitutio legati, & donatio causa mortis, de quibus non agitur in hoc tit. nec in tit. C. eo. l. Quibus apparet non definiri substitutionem in genere generalissimo, quia ea quoque substi-
76 tutio cōprehenderetur, quę fit in arboribus, vitibus, ouibus, † q loco demortuorum substituuntur. l. arbores. in prin. & l. agri sup. de vsufr. l. si grege. de lega. 1. §. sed si gregis. instit. de rer. diuis. necnon comprehenderetur substitutio Iudicis, de qua in l. pe. iud. sol. & procuratoris, contenta in c. 1. §. licet. de proc. in 6. & Docto. in l. quod quis. C. de procu. nec in genere quidem subalterno substitutio definitur, quia comprehenderentur legatorum, & dona. causa mortis substitutiones, quæ non sunt secundæ institutiones, vt ex prædictis, sed definitur in specie hæredū substitutio, quæ tractatur in hoc tit. Quinto, aduersus prædictā definitionem Aret. opposuit de text. in l. quærebatur. §. fin. de
77 mili. testam. † vbi datur secunda instit. quæ non est substitutio, vt ibi per glo. si enim esset substitutio legata a primo censeretur repetita a secundo, tanquam a substituto. l. licet Imperator. de lega. 1. Aret. soluebat, quod licet reperiatur aliqua secunda institutio, quæ non est substitutio, non tamen sequitur quo minus substitu. sit secunda institu. Vnde secunda instit. est genus, quod comprehendit secundam institutionem, quæ est substitutio, vt hic, & secundam institutionem, quæ non est substitutio, vt d. § fi. Soci. Iaso. & Ripa contra. quia eo modo definitio
78 non conuerteretur cum suo definito † contra. l. 1. §. dolum. de dolo. Nec mihi placet saluatio Aret. quia vnum præsupponit, quod iure non probatur, quippe secundam institut. onem acci-
79 pi in genere, & in specie. Quod ego nego, verum est † institutionem ita accipi posse, & considerari in genere, & in specie. So [illegible] prin. [illegible] not. nu. 4 sup. de lib. & posthu. & in l. a. 2. lectu. [illegible] eo. vbi a [illegible] institutionem in genere, cōprehendere primam institutionem, ac etiam secundam, quæ est substitutio;
80 † Quod autem secunda quoque accipiatur in genere, & in specie, non [illegible] & ex illa qualitate adiuncta, dum di. secunda [illegible] q fit species, quemadmodum si adderetur primus [illegible] quod dixit Bar. in l. 1. ucius. §. quæsitū, de lega. [illegible] C. de succes. edicto. Secundo, igitur responde [illegible] institutionem in d. § fi. esse substitutionem, [illegible] l. Miles ita hæredem. §. 1. infra. de mil. testa. [illegible] instituere vsque ad decem annos, quibus [illegible] causa locum [illegible] & [illegible] loco institutus dicitur substitutus. Non tamen [illegible] glo. [illegible] per d. l. licet Imperator, [illegible] loquitur de subst. [illegible] vulgat [illegible] §. fi. loquitur [illegible] de qua in l. [illegible] rationes [illegible] per eum. Quæ tamen sunt [illegible] per Rip. [illegible] substitutus [illegible] ad legata, [illegible] idem videtur in d. § [illegible] non [illegible] Bar. d. l. licet Imperator. [illegible] locum [illegible] idem videtur [illegible] Ripa ad de [illegible] debentur
81 [illegible] effe [illegible] Soc. [illegible] cōl. 7 [illegible] Ego autem [illegible], quia si primus hæres hæreditatē adisset, [illegible] teneretur, & [illegible]
82 ex tempore pro eo soluere deberet, † [illegible] tenetur, ex eo solo tenetur, quia primus hęres non tenetur, & [illegible] legata [illegible] d. l. licet Imperator. [illegible]
83 men R[illegible] d. §. fi. non loqui de substitutione, † cum non sit conditionalis institutio [illegible] esse debet. l. cohæred. §. coheres. infr. eod. [illegible] vulgo, [illegible] Sed responde, quòd [illegible] substitutus [illegible] hæredem. cui non recte [illegible] Ripa, quod [illegible] substitutus sit in locum [illegible] ab intesta. [illegible] quia [illegible]
84 tuti ad tempus, † quo existente [illegible] venientes ab intestato. l. [illegible] C. qui admit. & l. [illegible] infr. de acquir. hære. Nec est verum, quod in d. §. fin. substitutio non videatur conditionalis, quia imo tacita subest conditio, si institutus ex tempore tunc non erit in humanis. iuxta l. heres meus. § [illegible] cōd. & demon. l. toties. de acq. hære. cum multis per Soc. [illegible] cons. 7 nu. 2. lib. 4. col. Oldra cons. [illegible] subest igitur [illegible] tacita licet non subsit expressa. Alia quoque negabat. d. §. fi. [illegible] de substōne, cum non sint duo gradus, sed vterq; sit in primo, & ad l. miles ita hę. edem. [illegible] respondet q ibi crassa [illegible] appellatur substō. Sed damnare est, nec [illegible] in iurecōsulto. Quid dicemus? Vt quod ille tex. non loquatur de substōne, sed de 2. instituto, qui non sit substitutus. Primo quia legata ab
85 eo non debentur, † quæ deberentur si esset subst. vel tanq repetita, vt ex vulgari d. l. licet, vel, vt ab hęrede relicta. l. 1. §. interdum. l. in ratione. §. quod vulgo. ad l. Falcid. vbi idem procedit in substitutione pupillari Bar. d. l. licet. Secundo, quia dictio alius de qua in d. §. fi. arguit, quod sicut primus fuit hæres ad tēpus, ita alius ex tempore similiter fuerit institutus non autem substitutus. Tertio, quia semper appellatur heres nec vnquam dicitur substitutus. Quarto, quoniam miles potest ex tempore hæredem instituere, & si esset substitutus, non esset priuilegiū militis. Postremo nō est vulgaris, quia tunc si institutus ad tempus heres non esset, ipse statim esset contra mentem testatoris, qui voluit esse ex tempore. l. verbis ciuilibus infr. eo. Nec est pupillaris, quę post pupillarem ætatem non admittitur. l. in pupillari. infra eo. Nec reciproca, nec compendiosa, vt ex se patet, nec obliqua cum sit facta verbis directis, ergo, &c. Ego autem
86 puto oppositū, † quod imò ille textus loquatur de substitutio ne vt præcise loquitur. d. l. miles ita hæredē. §. 1. & probatur ex his, quæ dicuntur. l. 2. §. defertur, iuncto. §. seq. infra de bo. poss. secund. tabul. vbi patet substitutos esse eos, qui non vocantur ad hereditatem eodem tempore, sed post primos vocantur, & sic dico esse substitutionē directam militarem, vt declarat Ca-
87 str. l. certi iuris nu. 5. C. de testa. mili. † vbi quando prima institutio est restricta ad tempus, secunda facta ex tēpore, est institutio directa, quæ etiam dicitur substitutio militaris, citat. l. Centurio. Solum superest respondere ad opposita, & rationē reddere quare legata ibi a substituto non debeantur. Dico igitur rationem esse, quia ibi primus hæres fuit institutus ad tempus, non tamen fuit hæres in effectu, videbatur ergo substitutus obligatus ad legata per d. l. licet. Contrarium ibi deciditur; Ratio esse potest, quoniam legata ibi a primo hærede fuerunt nominatim relicta, iuxta l. si plures de lega. 3. Bart. d. l. licet, post prin.
88 † & in dubio potius videtur facta mentio de nomine proprio, quam de appellatiuo, quod est generalius, arg. l. hoc legatum de lega. 3. Bart. l. 1. ad fi. supra de eden. Vel ibi ideo est quoniā voluntas est obscura, vt in fi. dicitur, secus in d. §. fi. Tertio præ-
89 supposito q primus hæres ibi non adierit, † Hęreditas per illud tempus deuoluta fuit ad venientes ab intestato. d. l. miles ita hę redem. §. 1. a quibus non censetur facta repetitio. l. si quis testamento. de lega. secundo cum alijs, de quibus per Ruy. l. 1. col. 7. prope fi. vers. nam Socinus de lega. primo cum. igitur fuerint extincta, non potuerunt reuiuiscere, quando hæreditas peruenit ad hæredem scriptum ex tempore, arg. l. qui res. §. aream. in fra de solu. Vel, & quarto, dici potest, quod in d. §. fi. ideo ab hę
90 rede ex tempore legata non censentur repetita, † quoniam ipse censetur prædilectus, magis. n. dilectus est quā institutus ad tempus, cum ipse institutus ex tempore perpetuo sit dominus & de bonis possit disponere de quibus non potest institutus ad tempus Ad secundum respondeo, quod dictio, alius, repetit, q sicut homo ad tempus fuit institutus, ita homo fuit ex tempore; Quod autē vtroq; casu sit hæres, id non repetit, vt si diceretur vnus est scolaris, alius doctor, implicat quod qui est doctor,
91 est eiusdem qualitatis. † Neq; implicat, quādo per alia iura est declaratum, id non esse simile. c. sedes, vbi docto. de rescr. Hic autem fit declaratio in d. l. miles ita hæredem. §. 1. & satis implicat, cum omnes etiam substituti dicantur hæredes. l. 1. infra eo. in prin. facit glo. l. 3. C. de neg. gest. Quibus etiam responde
92 tur ad Tertium. Quartum vero procedit † quando alius ad tēpus non fuit institutus, sed solum fuit quis institutus ex tempore, quod valet militis priuilegio, ita declaratur d. l. miles ita hæ-
93 redem. §. 1. cum seq. Vltimum cessat, † quia substitutio, de qua in d. §. fi. est directa militaris. Castren. d. l. certi iuris. C. de testa. mili. quę non fuit connumerata in argumento. Non omitto, quod si d. §. fin. non loqueretur de substitutione, sed de secunda institutione, non propterea impugnaretur definitio Gloss.
94 vera enim, & propria definitio quæ fit de re aliqua in specie, vt sit bona debet conuerti cum suo definito affirmatiue, & ne-
95 gatiue. d. [illegible] dolum. † Descriptio autem sustinetur si conuertatur negatiue, arg. eorum, quę dicunt Doct. l. 2. appellata, si cert. pet. in l. 1. in prin. de acquir. pos. & alibi. & cum hæc definitio saltem negatiue conuertatur, quia si dicatur nonest secunda institutio, sequitur eam non esse substitutionem, merito sustinetur cum sit descriptio ex eo quod agitur de termino generali, & æquiuoco, † qui proprie definiri non potest, vt hic
96 per Ripam. nu. 5. post Abb. in l. sub. extra de iudi. quod tamen non videtur tutum, quod hæc substitutio est hic relata ad illas, quæ continentur in titu. vt supra fuit dictū in præcedenti oppositione ver. mihi igitur placet nu. 75. cogita. Ex alijs etiam definitio non videbatur vera, quia videtur dari substitutio, quæ nō est secunda institutio. l. ex vnicis. sup. de hæred. insti. & l. 2. §. si sub conditione. inf. de bo. pos. secundum tab. quæ iura contra cōem, hic citauit Ozerius. de sub. instit. eo. Tertio cōtra cōem videtur. l. si quis ita hæres instituatur. supra tit. 1. quæ de substitutione loquitur secundū Bart. l. Gallus. in prin. in ver. posse. supra de libe. & posthu. Verūtamē mihi placet hęc definitio † vt substitutio sit. 2. institutio per tex. l. precibus. in princ. ibi secundū hęredē scripsisse. iūcta glossa quę exponit. 2. substitutū. C. eo. Secundo, per tex. l. Cicero, iuncta gl. in verb. hæredibus. insr. de pœn. quæ

pen. quæ exponit. [illegible] substitutis. Tertio, per tex. in l. si is, qui testamentum. sup. de test. ibi hæredi. primis nuncupatis, prius quam secundos exprimeret hæredes, qui text. necessario loquitur de substitutis; quoniam si de institutis loqueretur, non dicerentur secundi hæredes, primis iam institutis in plurali. Quarto, per l. primã. in princip. infra eod. ibi secundo, vel tertio loco. Ad l. ex
98 vncijs respondetur, † quod ibi primus est nomen proprium, vt ibi in figuratione casus, & probatur in l. secunda §. si quis ita. infra de bon. poss. secundum tabul. vel dicitur primos respectu ordinis literæ; sed non dicitur secunda institutio respectu successionis totius hæreditatis. Et ita, † etiã respondetur ad d. §. si sub
99 conditione. & ibi secundus est substitutus, non autem institutus si diligenter consideretur. Ad text. vero l. si quis ita. potest
100 responderi, † quod ibi censetur præcedere tacita institutio venientium ab intestato. iuxta l. conficiuntur, in princ. de iur. codicillo. ita Bart. d. l. Gallus. Quod non placet Salic. Fulg. & Corneo. l. antequam C. communia de succes. Cagn. l. quamdiu. nume. 3. de reg. iur. & vltra eos Socin. l. 1. num. 5. pri. lect. inf. eod.
101 Et ad l. conficiuntur, potest responderi, quod loquitur permissiue, non autem dispositiue. Bald. l. si emancipati. p. oppo. C. de colla. Cuma. d. l. conficiuntur, & l. 1. nume. 10. de lega. 1. Sed potest saluari Bar. inspecta tacita, & ficta institutione iuxta gloss. l.
102 Lucius supra tit. 1. cum enim testator posset ab illis adimere, non adimendo ficte dat, iux. l. 1. §. sciẽdum. de leg. 3. facit, quod no. Bar. l. & quia de iurisd. omn. iudi. Secunda, tamen definitio substitutionis traditur per Bald. tractatu. de substitutionibus.
103 † Quod substitutio sit conditionalis institutio l. cohæredi. §. cohæres infra eo. & est de intentione glo. l. qui liberis. in princ. in ver. puro. infra eod. Bart. l. sub conditione, vbi etiam cæteri sup.
104 tit. 1. Cui definitioni primo opponitur, † quod substitutio fideicommissaria potest fieri pure §. potest insti. de fideicom. hæred.
105 Potest responderi † fideicommissariam esse impropriam, secũdum cõmunem, vt inferius videbimus, de qua impropria non agitur in definitione, ex qua id, quod definitur est propriũ. Bar.
106 l. 1. supra de testa. Dec. in rubrica de proba. num. 3. & supra dix.
107 Comprobatur, † nam vbi de substitutione simpliciter fit mentio, intelligitur de directa. c. 1. de testa. in 6. l. iam hoc iure. in ver. vulgarem duntaxat. inf. eod. quem tex ita communiter intelligunt Bar. & cæteri l. Lucius. col. vltima. versi. quæro, trum substi. infra eod. in l. Gallus §. 1. vbi glos. de liber. & posthu. Docto. l. in testamento, in princip. C. de testa. mil. Fortius igitur ob
108 stare videtur, quia non conuertitur cum suo definito, † cum detur conditionalis insti. quę non est substitutio, vt infra de condi. insti. per totum l. suus quoque, cum seq. supra tit. 1. l. si pater C. de insti. & subst. & §. hæres. instit. de hæred. instit. cum simili-
109 bus. † Et est differentia inter institutionem conditionalem, ac substitutionem; Patet ex diuersitate huius tituli, ac tit. de condi. insti. iuncta. l. si idem C. de codicill. Quæ conclusio etiam cõ
110 probatur, † quoniam maioris est effectus conditionalis institu-
111 tio, quam substitutio, patet, † quia conditionaliter institutus potest mitti in possessionem hæreditatis pendẽte conditione, iuxta tradita in l. si quis instituatur. magna. in princ. sup. tit. primo l. 2. §. si sub conditione. de bo. poss. secundum tabu. & l. si sub cõ-
112 ditione eod. tit. † Secus in substituto d. l. 2. §. defertur: & per Bar
113 tolum ead. l. §. si quis ita. † Item ambo sub conditione possunt vocari, vt puta si nauis ex Asia venerit instituo Caium, & si non venerit substituo Sempronium; l. inter omnes iũcta gl.
114 qui satisd. coga. † & tunc institutus in possessionem missus, tenetur cauere substitutis, vt ibi. Proinde, cum definito non conuertatur, non videtur bona. Cogita si possit saluari considerã-
115 do, † quod instit. conditionalis, quando non est subst. tunc non est proprie insti. sed improprie. & secundum quid, iuxta l. si quis
116 simpliciter de verbor. oblig. facit. † quod de debitore conditionali dicunt Docto. l. prima supra, si cert. pet. & probatur l. intercetera. iuncta l. 3. §. pure sup. de lib. & posthum. vbi vere est substitutus, vere, & proprie, est institutio. Ratio differentię est. Nam
117 † conditio, quæ est in substitutione, cum sit necessaria ad inducẽdam dispositionem, tunc ea non obstante dispositio dicitur pura. & propria, illa autem, quæ apponitur institutioni, est voluntaria, cum citra conditionem fieri posset; & sic est proprie conditionalis, vt per Doctor. l. qui liberis infra eod. loquendo igitur
118 proprie, † vt verba proprie sunt accipienda, non improprie & secundum quid l. hoc legatum. de leg. 2. si dicatur est conditionalis institutio, sequetur necessario est substitutio si vero verba acciperentur pro prima institutione, nõ denotarent dispositionem primam, sed improprie. proprie igitur loquendo conuertitur. substitutio est conditionalis institutio, ergo est substitutio vera. & propria. Vel cum substitutio definiatur; et hæc verba, est conditionalis institutio apparet quod non potest esse
119 nisi interueniat conditio, † & sic conditio sit necessaria ad actũ, iuxta tradita per Bart. l. Gallus § & quid si tantum supra de lib. & posthum si igitur dicetur, est conditionalis institutio subintelligendo de necessaria, sequitur eam esse substitutio, cũ condi.
120 quæ primę institutioni apponitur, sit voluntaria † quæ longe differt a necessaria, vt per Barto. & alios d. §. & quid si tantum. Dicebat tamen Ripa, posse coniungi ambas definitiones, vt sit secunda conditionalis institutio, & cessabunt omnes difficultates & pariter cessabit difficultas l. quærebatur §. fin. de testam. mil. vbi ex die, non autem sub conditione fuit institutus. Tu vero dicas, huiusmodi coniũctionem non esse necessariam, cum singulæ substitutions subsistant, & si de per se nõ subsistũt, nec simul iunctæ subsistere possunt, illa enim ratione, qua secunda institutio facta ex die in d. §. fin. non cõstituit substõnem ex sententia Ripæ, eadem arbitror, quod si erit addita cõditio adhuc remanebit secunda institutio conditionalis, quæ tamen nõ erit substitutio. Exemplum si miles instituit Sempronium vsque ad decem annos, deinde substituit Caium sub conditione, certe iste non esset substitutus secundum intellectum gloss. ibi, & Ripæ hic, & tamen tunc esset secunda conditionalis insti. Tertio, contra eandem definitionem, quod sit cõditionalis institu-
121 tio, Ripa oppo. d. l. qui liberis, in princ. infra eod. † vbi quis pure, & conditionaliter substitui potest pupillo, si pure, ergo ibi datur subst. quæ non est conditionalis institutio, ad idem text in l. sub conditione sup. tit. 1. Soluit Ripa hic, post glos. d. l. qui liberis, quod pure illic accipitur respectiue ad conditionem extrinsecam. i. in testam. non positam, nõ tamen fit quominus sit cõditionalis conditione intrinseca, hæc est communis sol. Sed nõ
122 videtur ratio tuta, † cum enim illa conditio intrinseca, non fuerit expressa in testa. non facit actum esse conditionalem, vt ibi exprese dicitur, & in l. cond. extrinsecus. de cond. & demonst. Vnde melius, quamuis appellet substitutionem puram, & aliã conditionalem, non negat, quin pura sit mstõ condit onalis. est pura substitutio, quę tamen dicitur conditionalis institutio. cogita tamen. Quarto opponitur, quoniam definitio debet constare ex genere, & differentijs. Nam verbum, secunda, non constituit differentiam specificam, sed gradu l. quo gradu inf. cod.
123 Sed aduerte † quia imò est specifica, quæ constituitur ex modica, & leui differentia. Dec. in Rub. C. qui admit. num. 18. prima lect. facit l. 3. §. genera. inf. de acqu. pos. cum alijs. de quibus
124 ibi per Ias. & in l. Lucius, col. 2. inf. eod. vbi † quod differt in forma, potest dici noua species, licet non differat in effectu, patet etiam in compendiosa, quæ solum forma differt ab alijs, vt videbimus in l. Centurio. Subiungit etiam Ripa, verbum, conditionalis, non constituere specificam differentiam, cum etiam institutioni conueniat, vt sup. Soluit illam esse extrinsecã, hanc
125 vero intrinsecam. Dicas vt sup. Sed iterum opponit, † quod et tacita intrinseca reperitur in instõne l. 3. de lega. 1. Soluit illam esse necessariam, hanc autem voluntariam. Quod non placet, quia imò hęc est necessaria, vt sup. nec põt esse intrinseca, quin
126 sit necessaria. Dicas igitur, † quod in d. l. 3. non agitur de insti̇õne conditionali, & ibi condition refert ad instõnem, sed legatũ. Sum in secunda parte glossę, & quero quot sint substitutionũ
127 species? Respondet glo. † esse quinque, sequuntur alij. Declarat glo in §. qua ratione insti. de pupil. in c. Rayn. extra de testa. in c. si pater. de testa. in 6. & Bar. in repet. l. 1. 2. l. Lucius l. ex facto & l. Centurio inf. eo. & esse quinque tradunt etiam Ias. & Dec. l. in testamento 1. C. de testa. mil. Prima est vulgaris, quę triplex
128 est, expressa, tacita, & mixta partim expressa, & partim tacita.
129 Expressa est triplex, † expressa verbis generalibus, vt vulgaris cõtenta sub reciproca, vel compendiosa. Bart. l. 1. q. 2. inf. eo. verba enim illa sunt apta comprehendere etiam aliam, ergo sunt ge-
130 neralia. Aduerte quia illud non est perpetuum, † nam quandoque est reciproca, & tamen verba non sunt apta comprehẽdere nisi vulgarem l. iam hoc iure † & verbum substituo, regula-
131 riter importat vulgarem, secundum Bar. per illum tex. in l. Gallus §. 1. de lib. & posth. Doct. per illum tex. in c. si pater. de testa. in 6. Dec. l. pupillus. nu. 20. C. de impub. l. in testamento, col. 2. C. de testam. mil. Nisi dicamus non habere formam specialem vel quia persona esset impubes esset apta cõprehẽdere plures, igitur verba sunt generalia. Expressa verbis specialibus, quæ fit verbis negatiuis, si hæres non erit, vt in l. 2. eo. in prin. que verba interpretatur vel quia nolit, vel quia nõ possit l. 2. C. de hæredit. & cũ dixerit, si hæres non erit, & nullus casus expressus sit, nullaque causa, ob quam nõ sit heres specialiter. Tertia est expressa verbis singularibus, vt si dixerit, si capere non poterit, vel mortuus fuerit, et per Bartol. d. questio. Sed aduerte, quia hęc videtur mixta,
132 de qua infra † licet enim exprimatur vnus casus, alij quoque similes tacite intelliguntur l. tertia. cap. de institut. & subst. l. fina. C. de posthum. hered. institu. & vidimus in § et quid si tantum, Potest saluari, quando vnus casus esset expressus cum taxatiua, vel cum verbis, tunc & eo casu, secundum Ancharanum, in consilio 350. columna tertia. versicul. 3. hoc probat. Decius consilio 62. numero 2. & numero 3. & alibi sępe simile. Tacita
133 quoque videtur triplex. Tacita probat, quę fit verbis affirmatiuis, & est illa, que inducitur per breuiloquam, vt vos inuicem substituo, de qua in l. Lucius, infra eodem, & in l. cum in testamento §. primo. supra titulo primo. ita Ripa in dicta lege prima numero 109. & dicitur tacita verbis specialibus, & expressa

genera

generalibus, & ob id dicitur probata, secundum antiquos, sed nô percipio, quo modo ob illam rem appelletur probata. Ego
134 igitur puto † tacitam probatam esse eam, quæ inducit, ac probatur ex coniecturis, et traditur a [illegible] in l. precibus, in verb. omnino C. eo. Bar. in l. in testamento. prima, post prin. vers. cont. l. precibus. C. de testa. mil. ubi si probatum erit. Bal. d. l. precibus, col. 3. vers. item tacita probatur côiectoraliter, qui ait, quatuor modis id probari, & licet loquat. de pupillari, eadē tñ rô militat in vulgari. Secunda
135 † est tacita præsumpta, quæ continetur sub pupillari expressa, vt in l. iam hoc iure, infra eo. Bart. d. l. in testamento, post prin. & Ripa in d. l. Centurio, in quarta oppo.
136 Bar. Differentia est inter has duas, † quia probata etiam verbis generalibus, dicitur dispositio hominis, præsumpta tamen volûtate testatoris, & prima excludit etiam matrem, secûda vero non Bar. l. c. col. 10. vers. vlterius quæro infra eod. Alex. l. preci-
137 bus. col. 3. C. eo. † sicut & tacita pupillaris nô excludit matrem pupilli. Bar. l. Cent. Bal. d. l. precibus. & ita dum es agitur cū homine, quam cum lege, vt ibi per eum Aret. in §. & plures, col. 1. vers. quæro an talis insti. eod. Et si statutū prohiberet patrem
138 posse vulgariter substituere, puta, extraneum, † vt est prohibitus substituere exemplariter l. humanitatis. C. eo. admitteretur
139 substitutus extraneus ex hac omnino tacita a lege introducta iuxta not. in l. si ussam. §. dim. [illegible] lega. 1. & in l. si ita stipula-
140 tus. [illegible] lege. de ver. obl. Tertia est vulgaris tacita, † quæ est dubia, de qua in l. fi. C. de hered. inst. & ita eam appellat gloss. in l. verbis ciuilibus, in verb. voluntatem in fi. infra eod. & est quando pupillaris fit extraneo, & sic dubitetur an sit vulgaris. Ripa
141 d. [illegible] 109. [illegible] Bar. in tit. eo. Sed Dicas tu. † quod ibi non dubitatur, an esset vulgaris, vel pupillaris, sed an institutio valeret quod testator in nomine proprio errasset, & appellasset se Plotium, cum id nomen non haberet. Et concl. [illegible] textus non valere, quia non est verisimile testatorem errasse in nomine proprio, sed in duobus casibus [illegible] Primo quando testator fuerat hæres institutus a Plocio, cum hæres h[illegible], testatoris sit heres. Secundus quando testator prius hæredem instituisset Plocium, tunc illa verba dubia interpretantur, [illegible] valeat [illegible] Plocius [illegible] Et ita [illegible] quia dubitabatur an [illegible] & interpretatur eam valere [illegible] non [illegible]
142 [illegible] esset vulgaris [illegible] pupillaris [illegible] cumque [illegible] Nam tacite [illegible] [illegible]
143 [illegible] adita hæreditate [illegible] post aditam [illegible] [illegible]
144 [illegible]
145 [illegible] [illegible]
146 [illegible] per coniecturas probatas [illegible] præsumpta [illegible] est, quæ con[illegible] [illegible] Differentia
147 [illegible]
148 [illegible] & qua ratione, in[illegible] pupil. [illegible]
149 [illegible] pupillaris [illegible]
150 Declaratur † tunc expirare [illegible] tunc posset [illegible] testatoris voluntas, quia omnino [illegible] in pupillaris [illegible] resultat repugnantia iuxta Bart. [illegible] & de hoc plene [illegible] alios in [illegible] eod. & [illegible] Aret. in [illegible]
151 † Tertia est substitutio † quæ dicitur exemplaris [illegible] vel mente captis [illegible] descendentibus. [illegible] ad exemplum pupillaris fuit introducta d. §. qua ratione. [illegible]
152 cum [illegible] facta, expirat dicto §. qua ratione. [illegible] exemplari agitur in leg. ex facto, infra eodem [illegible] l. humanitatis C. eodem [illegible] ista deberet esse in ordine, quarta, ut dicam inferius, iuxta text. in leg. iam hoc iure, qui reciprocam
153 appellat tertium genus. Quarta est reciproca, quando duo pluresue heredes instituti, mutuo substituuntur. [illegible] qui plures l. Lucius [illegible] iam hoc iure §. 1. infra eo. & §. [illegible] infra eod. & dicitur Reciproca, quoniam inuicem pariter substituuntur, d. l. iā hoc
154 iure §. 1. † Dicitur etiam breuiloqua quia breuibus verbis, est apta nata, sub se comprehendere plures substitutiones præsertim, cum sit impuberibus, vt est tex. in l. cum in testamento, §. hæc verba, sup. tit. p. declarat glo. d. l. Lucius, in verb. nô ad matrem. Aret. d. § & plores, col. 1. vers. 3. principaliter quæro, inst. eod. vbi per totum §. diffuse tractant hanc materiam, de qua per Bart. d. Lucius, infra eod. & per mod. in tracta. subst. vbi de
155 hac loquuntur, quā pro quinta subordinant. † Et aduerte quia essentialiter non dicitur noua species a cæteris separata, sed resoluitur, vel in vulgarem, vel in pupillarem, vel exemplarē, & sic de singulis, ita Bart. & cæteri d. l. Lucius, habita tamen ratione ad formam, dicitur species separata. Item & quoniam requiritur, quod pluribus fiat, vt sit reciproca, quod in cæteris nô est necessarium, cum simplex sufficiat, & sic respectu nouæ formæ appellatur 3. genus substitutionis d. l. iā hoc iure, post prin. ita Socin. hic, post Imol. Cuma. & Alex. d. l. Lucius col. 3. idem tradit Dec. l. in testamento p. nu. 4. C. de testa. mil. & Mod. Pa-
156 uini in d. tract. nu. 10. † Forma itaque ea est, quæ dat esse rei
157 l. Iulianus §. si quis ff. ad exhib. † Et hæc substitutio forma est vnica, sed essentia sunt plures, vt in fi. habetur in l. scire debemus, & l. quod dicitur p. infra de verb. oblig. & tradit Soci. hic. Cui resistit, quod ibi illæ sunt stipulationes impropriæ, nisi res
158 omnes exprimantur, d. l. quod dicitur. Quibus infero, † vt noua species constituatur, sufficere nouam formam, lat. d. l. Lucius col. 2 quod scitu vtile est ad ea, quæ habentur in l. 3. §. genera. infra de acquir. poss. & tradit Dec. in Rub. C. qui admit. p.
159 lect. nume. 18. Et aduerte, † quia non est mirum si in d. l. iam hoc iure, reciproca, appellatur 3. genus, quia p gl. hic omnia appellantur genera, & hęc tertio loco successit. Vulgaris præcessit, quia etiam de ea prius agitur, & quando expirat deuenitur ad pupillarem, ex quibus conficitur reciproca, ideirco dicitur tertium genus d. l. iam hoc iure, demum ad exemplum pupillaris fuit introducta exēplaris d. §. Qua ratione, instit. de pupil. Vel dicitur tertium genus, quia primum est substitutio in genere, secundum genus, quia aut est directa, aut obliqua tertium genus reciproca, quæ continet species directarum, prima ma-
160 gis placet † & ista reciproca, cum possit in ea habere locum ius accrescendi, quod transit ad hæredes, cum sit in rem, l. si ex pluribus, infra de suis, & legit. ad hæredes transmittitur, l. qui patri, de acquir. hered. quod est vtile, & quandoque côsului vt cons. 16. nu. 45. post Paris. cons. 76. col. fi. versic. postremo. lib. 2. Quinta, & vltima est substitutio compēdiosa, vt ita appellatur
161 in dicta l. precibus, C. eo. † quę fit verbis [illegible] tum temporis importantibus, vt pote quandocumque hæres institutus decesserit. Quę adeo dicitur compendiosa, quoniam sub verborū compendio continet, vulgarem, pupillarem, & fideicommissariam & sic côtinet plura tempora, quippe, ante aditam, post aditam vsque ad pubertatem, etiam post, vsque ad mortem, ita Bar. d. l. Centurio q. 2. Et hæc secundum glos. nostram fit a milite tantum, & habet naturam pupillaris ac fideicommissariæ, vt
162 notatur in dicta l. precibus. Nota † quod compendiosa fit tantum a milite. Contra quam conclusionem plurimum vrget, quia immo fit etiam a pagano c. Raynutius extra de testam. §. fin. instit. de pupill. & videbimus [illegible] d. l. Centurio. Secûdo quoniam verba subsequentia contradicunt, non enim esset verū eam habere naturam fideicommissarię, si fieret a milite tantū,
164 † cum facta ab eo sit directa l. Centurio infra eo. Soluit Imol. Cuman. Castrens. Alex. & cæteri, quod fit a milite tantum, vt sit omnino directa, non tamen secundum eos glos. negat eam etiam a pagano fieri posse, sed tunc est mixta, scilicet directa vsque ad pubertatem, postea obliqua, quæ solutio est vera in se, non tamen videtur de intentione glossæ. dum continuando inquit eam habere naturam pupillaris & fideicommissariæ igitur non loquitur de militari cum militaris sit directa, nec habeat naturam obliquæ regulariter. Alexand. aliter soluit, quod ideo dixit a milite tantum, quia quando fit a pagano non est propria substitutio de per se, sed adiectio, & coniunctio aliarum substitutionum, secus quādo fit a milite, quia etiam post tempora pubertatis retinet nomen speciale compendiosæ iure directo consistentis l. Centurio infra eodem, & Bart. ibi quæst. 2. vers. sed an ista compendiosa, & sic Alexand. videtur concludere glos. sensisse de compendiosa quæ fit a milite, quę est species substitutionis directę, & de per se, & tamen verba glossæ innuunt oppositum, cum ea non habeat naturam fideicommissariæ, vt supra ita Soc. in. hic. Preterea satis damnatur in dicta l. Centurio, quæst. 2. vt dicam inferius in fi-
165 ne quæstio [illegible] is † cum etiam in milite sit adiectio, quæ continet vulgarem pupillarem, & directam militarem, vt in dictis iuribus, & in l. miles, ita hæredem in prin. & §. 1. & l. in fraudem, §. penult. infra de milit. testamen. Nec video rationem ob quam sit adiectio magis si a pagano sit facta, quā a milite. Tertia fuit sol. Alex. hic, quod dicatur a milite tātum, & habeat naturam fideicommissariæ, matre in medio existente iuxta l. precibus, in fine C. eodem secundum communem intellectum, & pro ista so-

166 ista solutione facit, † quod dictum gl. debet intelligi secūdum
legem. quam allegat Bart. l. non solum. § liberationis verba,
colum. 2. infr. de liber. leg. n. sed gl. citat notata in d. l. præcibus.
167 Quæ solutio nō satisfacit, quia ille est casus accidentalis, † quo
solo non diceretur habere naturam fideicommissariæ, iuxta
glo. in l. certi condictio, in princip. in verbo ex omni causa, in fi.
sup. si cer. pet. neque. n. esset directa, sed obliqua, & tamen gl. lo
quitur de directis. Præterea. glo. simpliciter loquitur de facta a
milite, & debet intelligi in omni casu, etiam si mater sit in me-
dio, & licet gl. adduxerit notata in d. l. præcibus, cum illa mate-
168 ria sit latissima, in hoc fundamentum fieri non potest, † q. n.
generale est obscurum est gl. Rub. C. de rer. perm. Inte per tūc
non haberet naturam fideicommissariæ, sed esset fideicōmis-
saria, ergo, &c. Quarto igitur soluit Aret. glo. sensisse de ea quæ
169 verbis directis facta obliquatur post pupillarem ętatem, † quod
in milite procedit non in pagano. l. verbis ciuilib. inf. eo. in quo
pagano requiruntur verba communia. d. l. præcibus, circa finē
C. eo. Ita etiam soluit Soc. hic. Quibus obstat quod intentio gl.
nō fuit declarare quib. verbis fiant substitutiones, sed exprime-
re species: Neque erit omnino directa a milite facta, si postea
obliquatur & tamen de directis loquitur. Melius ergo videtur
saluari gl. & tueri primam solutionem doctorum, quia quan-
do est facta a milite, semper est directa & dum dixit eā habere
nām fidecōmissariæ, loquuta fuit similitudinarie, nā quemad-
modum fideicommissaria durat post pubertatem, durat etiam
170 ista militaris, † & sicut illa testatori succeditur. l. cohęredi. §. cū
171 filiæ. inf. eo. † ita & hac militari testatori succeditur, suisque in
bonis, nō autem in bonis pupilli cum superuenerit pubertatis
tp̄s. d. l. præcibus, in fine, iuncto. §. qua ratione, in fine. Instit. de
pupil. & habetur in d. l. Centurio, & gl. inquit, quod habet na-
172 turam, † quæ natura videtur quidam effectus, non autem sub-
stantia. vt probatur gl. in d. l. pacta conuenta, supra de contrah.
173 empt. Bal. l. 1. C. commod. † & effectus differt a substantia, tam
quam causatum a sua causa Bar. l. 1. infra de appell. & Cast. in l.
174 3. inf. a, de vsucap. sicut etiam † Principis contractus. etiam stri-
cti iuris, habet naturam bonæfidei. Bal. tit. de pac. econstantiæ.
c. 1. §. si qua vero circa princip. sequitur Dec. cons. 4. nu. 2. ad fi-
175 nem, † & actio ex stipulatu, pro dote, licet sit stricti iuris, habet
tamen naturam bonæfidei. §. fuerat Instit. de act. & contractus
176 innominatus assumit naturam nominati, † Et stipulatio assu-
mit naturam actus super quo interponitur. l. si stipulatus supra
de vsur. l. si sub conditione infra vt leg. nom. cau. Alexan. & cæ-
teri in leg. miles. §. decem. nume. 3. de re iud. Bartol. & alij in
177 leg. singularia, si cert. pet. & in Rub. infra de verb. obligat † &
de iuramento habetur in leg. fina. supra, qui satisdar. cogant. in
leg. fina. C. de non nu. pecun. Doct. leg. 1. §. si quis ita, de verbo.
178 oblig. Deci. cap. 1. nume. 23. extra de iudic. & de subrogato in l.
si eum §. iniuriarum, supra, si quis caut. Animaduertatur ta-
179 men † quod secundum magis communem, substitutio com-
pendiosa etiam à milite facta si consideretur essentialiter non
est species de per se, cum effectum sortiatur vulgaris, vel pupil-
laris, vel directæ militaris iuxta. l. miles ita heredem & l. quære-
batur. §. fina. infra de milit. testamen. cum simi. ita Aretin. hic,
quem Soc. sequitur & Ias. l. Centurio. q. 2. reprobantes Bar. ibi
volentem compendiosam militis esse speciem proprie, ab alijs
180 separatam, † sed male, vt per eos. quam rem ibi explicabimus.
Et sic vulgaris, appellatur vulgaris compendiosa pupillaris
compendiosa, & ita de simil. & hoc modo verbum, compen-
diosa, est adiectio, vt per Alber. hic nu. 87. Verum est quod re-
spectu formæ potest appellari substitutionis species ab alijs di-
181 uersa, sed non essentialiter. Quibus infero † substitutiones con-
tentas sub compendiosa, non esse proprie substitutiones, cum
non sint substitutiones simpliciter, sed qualificatę cum adiectio
ne compendiosa, ergo improprie. argu. eorum, quæ dixit Bart.
in l. Lucius. §. quæsitum, de leg. 3. Alex. l. 1. n. 49. si cert. pet. cum
182 simil, quod etiam proba. † Nam quando stipulatio vna est re-
spectu formæ, & plures effectu & essentia, illæ plures sunt im-
propriæ, & sic declarauit l. scire debemus. de verbo obligat. per
Imol. & Cuman. ibi. Aciat. in l. 1. §. pen. alias, sed si mihi, circa
principium post Areti. ibi eo. tit. de verbo. obligat. probatur etiā
quia licet re ipsa sit vulgaris, non tamen est forma, nec verbis
specialibus, igitur non potest esse propria, cum non contineat
omnem perfectionem & sic de alijs, & propterea si statutum
faceret mētionem de vulgari, vel de pupillari, non comprehen-
183 deret vulgarem compendiosam, & similes, † cum statutum
proprie sit intelligendum. l. 3. §. hæc verba, supra de negot. gest.
l. 1. §. is qui nauem. sup. de exercit. & in simili tradit Alexand. d.
l. 1. nume. 46. itaque datur substitutio directa, vltra gloss. quæ
184 est militaris, † & est noua species formaliter, & essentialiter
d. l. miles ita heredem, vt quando fit in vno casu particulari tan-
tum §. fina. institu. de pupillari d. l. miles ita hęredem. & sic ver-
bis specialibus, & ideo differt a compendiosa facta a milite
quę fit verbis generalibus, & complectitur plura tempora, &
185 † sic patet militarem esse duplicem, generalem, & specialem,
vt constat ex prędictis. Vij. quoque species directę substitutio-
nis considerari potest, vt si filium instituam, cui Titium substi-
tuam, nam sub hac continetur vulgaris, ac etiam pupillaris, si
esset pupillus, non tacite, sed expresse verbis generalibus, vt de-
clarat Cast. post Bal. d. l. præcibus, & Socin. l. 1. colum. 60. infra
eod. & ita habita ratione ad formam, & verborum conceptio-
nem, non potest appellari vulgaris, nec pupillaris, nec recipro-
ca, nec compendiosa, cum verba non contineant temporis
tractum, nec potest appellari militaris, quia non procedit ex
priuilegio, sed iure communi, est ergo species separata. & vi-
detur innominata, vel breuiloqua, cum vno solo verbo prin-
186 cipali contineat plures substitutiones. † Quibus infertur, quod
datur vna breuiloqua, quæ non est reciproca, & ita declarat ēt
Goffred. hic. colum. 14. versic. item patet ex præmissis. Postre-
187 mo opponitur, † quia non videntur nisi duæ species directa-
rum, scilicet vulgaris, & pupillaris, vt in nostra Rub. Soluunt
Rip. & alij hic, quod iste duæ sunt principales, & cardinales,
188 ad quas reducuntur aliæ, vt reciproca simpliciter facta absque
verbis tractus temporis, quæ reducitur ad vulgarem, & pupil-
larem. l. iam hoc iure. l. 2. vbi Bar. & cæteri. C. eo. l. Lucius, colū.
fina. in princip. vers. quæro vtrum infra eo. & alibi. Idem in cō-
189 pendiosa facta verbis directis, † exemplaris vero similitudine
in d. §. qua ratione Instit. de pupill. §. furiosus, cum sequenti, In-
sti. de inut. stipul. humanitatis gratia ab Imperatore nouissime
fuit introducta. l. humanitatis. C. eo. Forma tamen sunt plures,
vt supra, & sic ratione maioris commoditatis & facilioris intel-
ligentiæ in tot species fuerunt distinctæ argumento. §. alio, In-
stit. quib. mod. testam. infirm. §. sed ne in primis inst. de legat.
Faber in Rub. instit. cod. de vulgar. & in Rub. de pupillari. Et
hoc si loquamur de introductis iure communi, alioquin si lo-
quamur de introductis etiam iure speciali, & priuilegiato, etiā
essentia, & effectu sunt tres, cum detur directa militaris, quæ
non potest reduci ad vulgarem, nec ad pupillarem, sed hęc mi-
litaris iure speciali, & ex priuilegio ex post facto fuit introdu-
cta d. leg. miles ita hæredem cum similibus Cuman. hic, Iason.
dicta leg. in testamento prima colum. 1. C. de testamen. milit.
non tamen fuit in consideratione tanquam a Principe depen-
dens iuxta leg. apud Iulianum, alias idem Iulianus. §. final. de
leg. primo. Et quoniam exceptis vulgari, & pupillari cæteræ
sunt impropriæ, vt hic per Alber. nume. 87. si statutum faciat
mētionem de directis substitutionibus, de eis non intelligitur,
190 cum statutum proprie sit intelligendum, vt supra. † Quare aūt
dicantur directæ declarat Albericus hic num. primo, quia sub-
stitutus iure directo capit sua propria authoritate, absque vlla
bonorum diminutione, & solo animo acquirit, cum sit hæres.
191 secundus, vel cōditionalis. l. 1. inf. eo. † hęres autem acquirat so-
lo animo. l. gerit. inf. de acq. hæred. §. fin. insti. de hæred. qual. &
differ. & pro prædictis confert. §. pen. instit. de singul. reb. per
192 fideicom. relict. Sum in vltima parte gl. † & quæro quo tuplex
sit fideic. subst. & respondet gl. quod est duplex. Quare autem
sit duplex glos. non explicat, sed variæ per doctores redduntur
rōnes, Prima, quod ideo dicatur duplex, quia aliquando fit de
tota hæreditate, aliquādo de eius quota. §. fi. inst. de pupillari, ita
Bar. l. mo. & Alex. Sed Aret. Ias. & Rip. cōtra, quoniam semper
193 vniuersale fideicōmissum, † & q̄ d̄r in toto, procedit ēt in par-
194 te. leg. cogi. §. generaliter, & §. si quis. infra ad Treb. † & q̄d dif-
fert per plus, & minus non mutat speciem. l. fin. inf. de fund. in-
struct. Bar. l. imperiū col. 5. s̄. de iurisdictione. om. iud. Ita Ias. pro
quo Rip. citat. §. nihil aūt interest, instit. de fideic. hæred. Secū-
do modo declarat Bart. quod quandoque fit verbis mere obli-
quis, quandoque directis, quæ obliquantur, & quandoque com
munibus, sed secundū Ripam esset triplex. Sed saluando Bart.
195 responde † quod sub simplici includitur casus mixtus. leg. 2. in
prin. infra de verb. oblig. patet quia in hac rub. expresse non d̄r
de compendiosa facta a pagano, quæ est mixta, quia satis sub
simplicibus, & sic sub directis, & obliquis complectitur, pręte-
rea contra Bartol. facit secundum Rip. quia omnes substitutio-
nes, essent duplices cum possint fieri verbis directis & commu-
nibus, sed responde, q̄ ibi cōia non considerantur, cū absque eo
q̄ moueatur importēt directam sui nā. & in eis alia sint habita
196 rō. Tertio, ego ꝯ Bart. quia quicquid ipse dixerit. † substitutio
obliqua nō videtur posse fieri verbis directis, quæ obliquentur.
l. verbis ciuilib. inf. eod. secundum primum intellectum pr. glo.
Sed saluari potest Bar. quando ab initio non valet substitutio,
nam verba etiam directa obliquantur, vt not. in dicta leg. verbis
ciuilib. Barto. ibi, & in leg. Scęuola in princip. infra ad Trebell.
& dicetur in leg. Centurio. infra eod. in 2. q. princip. Barto. &
ibi Alexan. nume. 70. & in consil. 81. perspectis. colum. 1. versic.
quinimo. lib. 2. repetito in consil. 40. lib. 3. Non tamen placet
quod inquit Bartol. quoniam licet verba sint diuersa non vide-
tur curandum. dicta leg. 2. in princip. & in fine. C. eodem. de
197 leg. si forma sit eadem † quę forma spectatur. leg. Iulianus. §. si
quis supra, ad exhibend. dict. in rub. infra. de verbo. oblig. Areti.
igitur, & Iason. 2. loco adducebant, esse duplicem, quia aut vni-

uersalis,

uersalis, vt in tit. de fideicomm. hære. aut singularis, vt in tit. de
sing. reb. per fideic. relict. Ruy. contra hic nu. 17. sed in effectu
postea recidit in hanc sententiam, quãdo suam reddit ratio-
nem, si diligenter consideretur. Instit. de sing. rebus in princi.
198 ibi, vel legatarium. Ripa igitur etiam contra, † quoniam etiam
199 vulgaris potest fieri in hæreditate instit. eo. in prin. † in particu-
laribus legatis l. vt hæredibus de lega. secundo, & sic diceretur
200 duplex, † & tamen est simplex l. 1. inf. eo. Sed potest replicari in
vulgari aliam rationẽ fuisse adhibitam, ibi enim omnino mili
tat eadem ratio nec constituitur differentia, quod sit facta in
201 hæreditate, vel in legatis, † hæc autem fideico. vniuersalis habet
202 diuersam naturam a singulari, † cum in vniuersali hæres adire
cogatur & si sponte adeat quartam detrahat, secus in singula-
ri, vbi hæres nec adire cogitur nec sponte adiens detrahit quar
tam l. nam quod §. fi. & l. mulier in fine infra ad Trebell. & nõ
203 respondet Ripa ad diuersitatem titulorum, † quibus arguitur
diuersitas materiæ glos. rub. de leg. 3. Bart. l. 1. circa princ. infra
de re iud. vbi citat l. si idem. C. de codicill. præterea, cum dif-
ferant substãtia, & effectu, vt cernere est, idcirco hæc satis mihi
204 placet. Postremo Rip. appellat duplicem, † quoniam potest fie
ri pure, & conditionaliter §. potest inst. de fideicomm. hæredi.
directę autem semper sunt conditionales l. cohæredi. §. cohæ-
res inf. eod. sed non videt Ripa fideicommissariam fieri posse
205 etiam ex die certo d. §. potest, in fine, & sic esset triplex, † præte-
rea etiam directa potest fieri pure, & conditionaliter l. qui libe
206 ris in princ. inf. eo. Ego dico † quod glos. dixit fideicommissa-
riam esse duplicem ratione Bar. quia, & de tota, & de parte ro-
gari potest d. §. fi. quem citauit gl. & propterea eius dictum eo
modo debet intelligi & est etiam bonus sensus, quia quando
fit de tota testator repræsentatur in totum, a fideicommissario,
sicut in eum iura transeunt in totum, sed quando fit pro parte,
mixtim repræsentatur ab hærede, ac fideicommissario [illegible] resti-
207 tuta, cum §. seq. Instit. de fideicomm. hæred. † Non obstat l. cog.
§. & generaliter, iuncto. §. si quis quia procedunt in eo. qui est
grauatus restituere quod recepit, vel sit totũ, vel pars, a [illegible] stat
differentia inter totum, & partem in illa subiecta materia Tre
208 bellian. † & sic vbi militat eadem ratio. l. quæ de tota. de rei
209 vend. † secus ad effectum, vt [illegible] differentia [illegible] ber
[illegible] differentia [illegible] Dec. rub. C. qui admitti [illegible]
[illegible] l. [illegible] 46. C. de senten. quæ pro eo, q[illegible] rest
210 videlicet & alibi † Neque obstat reg. c. l. si de fund. instructo [illegible]
do quidem plus, & minus consistens in facto non [illegible]
211 [illegible] d. l. si secus si in iure consistat [illegible] dicitur de serui. [illegible]
[illegible] actus quæ non differunt nisi per plus & minus §. 1. in-
212 stit. de seru. † & tamen specie differunt, vt ibi lat. d. l. [illegible]
213 co[illegible] de [illegible] † [illegible] plus & minus facit differre nomi
[illegible] Ripa in rubrica [illegible] num. 5. Secundo [illegible] du-
214 plex, † quia potest fieri ex testamento [illegible] & formal [illegible]
[illegible] Instit. [illegible]
aut. [illegible] & tacite verborum generali substituo, [illegible]
[illegible] commissarie [illegible] Instit. de pupill. substitut. & sic [illegible]
215 forma indue[illegible] Tertio potuit appellari duplex, † quia po-
test fieri ex [illegible] in [illegible] & d. [illegible] instit. de fi-
deicomm. hæred. & ab [illegible] codicil. [illegible] codicillis,
216 † quod non est in directa d. l. [illegible] codicill. [illegible] vers. directa autem [illegible]
217 C. eo. Vltimo potest vocari duplex † [illegible] bona ac
[illegible] propria, vt quando verba [illegible] directa [illegible]
[illegible] capias [illegible] Bart. l. Centurio [illegible] vers. [illegible]
[illegible] cod. secus si sint obliqua [illegible] infra ad Tre-
218 bel. Subinde quæritur † an fideicommissaria dicatur substitu-
tio propria & glo. sensit quod non [illegible] non commu-
nicat [illegible] inter substitutionum gene[illegible] Sal. C. [illegible]
[illegible] in rub. C. [illegible] in rubr. de [illegible] & sub. [illegible] & sic est
communis vt asserit Rip. hic [illegible] multos [illegible] Ti-
raquel. in tracta. Lemort. [illegible]
23 [illegible] ponderatur glos. [illegible] sed [illegible] fuisse [illegible]
219 quia [illegible] propria sed quia non est directa. Quinimo † cen-
setur de [illegible] sensisse [illegible] hoc iure,
& sic retorquetur [illegible] Secundo ponderatur Rubr.
C. de [illegible] substitu. aut restit. cum alternatiua, vt legitur per
220 [illegible] Rub. C. eo. † quæ ponitur inter diuersa. Bald. l. [illegible]
221 in prima [illegible] C. de collat. Respondet Alexand. hic † quod
[illegible] ponitur inter genus, & speciem, ideo [illegible]
[illegible] vt de copula dicitur in Rubr. de serui. &
222 aqua. Non [illegible] hæc responsio † nam vbi alternatiua ponitur
inter genus, & speciem [illegible] Alexand. fatetur [illegible]
ne [illegible] est, vt est glo. Rubr. supra si ager vect. [illegible] vel emph.
223 pet. [illegible] post prin. supra ad l. Aquil. [illegible] & soluitur in eo, quod
[illegible] Rubr. de
seruit. & aqua est [illegible] in d.
d. Rub. esset idem, ac si dictum fuisset de institutionib. & sub-
[illegible] aut restitu. [illegible] restitutionibus & [illegible] substitutionibus
224 [illegible] contra [illegible] & ta-
men alternatiua ponitur pro id est, etiam si ponatur inter ge-
nus, & speciem, cum de mente proferentis constat, alias natu-
ram suam retinet quod sit posita inter diuersa. l. 1. de reb. dub.
Bart. l. vbi pactum colum. 1. vers. ex hoc notant quidam C. de
transact. & in l. si is qui ducenta §. vtrum, de rebus dub. Potest
igitur responderi, quod illa verba loquuntur per copulam, &
de restitutionibus fit mentio ad maiorem declarationem, &
tollendam dubitationem, ne videatur continere solas directas
veluti in potentiori significatu iuxta l. 1. §. qui in perpetuum,
supra si ager vectigal. vel emph. pet. non autem ex eo quod fi-
deicommissaria sit impropria, & sic copula ibi disiungit verba
non sensus, nec proprietatem gl. in l. ad protegendam. C. de in
litem dan. Bar. in l. si quis ita, de auro. & argen. legat. Curt. iun.
cons. 145. num. 12. Tertio perpenditur definitio substitutionis,
225 † quæ non conuenit fideicommissariæ l. pater filium §. fi. l. Lu
cius §. fi. de leg. 3. Respondet Alexan. quod fideicommissarius
non est proprie institutus, est tamẽ proprie substitutus. & sub-
stitutio fit etiã in legatis, & tamen non est a. institutio. Respon
det Ripa, quod directa est, 2. instõ, non tamen sequitur quia et
fideicommissaria sit propria. Quarto allegatur l. tutores. §. hæ-
res, de adm. tut. vbi hæres institutus, qui non habuit substitutũ,
fuit grauatus restituere hæreditatem pupillo, ecce non habuit
substitutũ, & tamen habuit fideicommissarium, ergo &c. Re-
spondet Rip. quod non habuit directum non tamen infertur
fideicommissarium non esse substitutum per obliquum. Quę
responsio non placet, quia cum simpliciter negetur substitu-
tus ergo proprie, si igitur fideicommissarius est substitutus im
proprie est nõ proprie. Dicas tu quod ibi cõstat de mente sub
vocabulo gñali, nõ ꝯtineri substitutũ, de quo separatum, & spã-
226 liter tex. subinde loquitur, † arg. l. doli clausula. ff. de verbo. obl.
cum simil. & ita etiam potest rñderi ad l. recusare §. Titius, inf.
ad Trebell. quem tex. adduxit Dec. in rubr. C. eo. Contrariam
227 igitur sententiam firmauit Alex. hic, † quoniam verbum sub-
stituo est commune, l. generaliter §. cum aũt iuncta glo. C. de
insti. & substi. & l. iam hoc iure inf. eo. igitur vniformiter. Dec.
respondet in Rub. C. eo. & negat esse commune, sed negatio,
sua est contra communem. Ripa hic intellexit proprie, & im-
proprie iuxta gl. l. 2. sup. de offic. proconsul. sed nihil est, quia id
procedit in casu claro alias fit vniformis determinatio. d. l. iam
hoc iure. Tu potes respondere, quicquid sit in verbo substituo
228 † de quo loquitur d. §. cum autem, vbi glo. secus sit in nomine,
229 substõnis, vt verbum sit commune, † nomen aũt directum, vt
in simili, quod dicatur ab intestato, & intestatus constituit dif-
ferentiam d. l. generaliter prope finem principij, facit ẽt, quod
230 in simili notatur in l. 1. de lega. 1. † vbi verbum lego potest impor
tare institutionem hæredis, vt in c. Raynaldus de testam. l. ver-
bis legis de verb. sig. secus tamen est in nomine legatum, quod
est diuersum ab hæredis institutione, & ita plus importat ver-
231 bum, quam nomen. Vel, & melius respondetur, † quod verbũ
substituo simpliciter prolatum importat solum directas substi
tutiones c. 1. de testa. in sexto d. l. iam hoc iure, ibi in vulgarem
duntaxat inf. eo. Bar. & alij in l. Gallus §. 1. sup. de libe. & posth.
& in l. Lucius inf. eo. doct. in l. in testamento primo in princip.
de testa. mil. si autem proferatur cum verbis tracti temporis,
232 tunc importat etiam fideicommissariam, † & hac ratione dici-
tur cõe, ita Bar. cõmuniter receptus in l. Centurio. o. 4. in prin.
inf. eo. Idem est dicendum de substitutione, vt simpliciter pro
lata intelligatur de directa, cum adiuncto autem etiam de obli
233 qua, sed improprie, † vt dicitur de donatione simplici, & de do
natione ob causam in l. 1. infra de donat. Secundo mouebatur
Alex. quia etiam in legatis datur substitutio. l. vt hæredibus de
legat. 2. Ripa respondet quod est impropria. Ego respondeo
quod non probat Alexan. eam esse propriam, & non negatur
substitutio, sed eius proprietas. Mihi tandem placet commu-
234 nis primo per l. fin. C. de his qui veniam ętatis impetr. † vbi in
substitutionibus, & restitutionibus si fiat mentio de ætate legi
tima intelligitur de ordinaria, nõ autem de impetrata, si resti-
tutiones proprie essent substitutiones, frustra de eis fieret par-
ticularis mẽtio & fuisset frustra dubitatum, sed dubitatur, quia
sunt improprie substitutiones, quibus remouetur responsio
mea ad rubricam C. de institutionibus & substitutionibus, de
qua supra. Secundo moueor, quia tractatus sunt diuersi vt pa-
235 tet in hoc tit. iuncto tit. ad Trebell. † & ex diuersitate titulorũ,
arguitur diuersitas materiæ glos. Rubr. de leg. 3. Barto. in l. pri-
ma circa princip. infra de re iudicata vbi citat l. si idem. C. de co
dicilli. & supra dixi num. 203. Tertio potest considerari §. fin.
Institutio. de pupillari vbi extraneo, vel filio puberi testator
non potest substituere, at solum potest eum obligare restitue-
re, vel totam, vel partem hereditatis, ergo restitutio differt, si
236 differt ergo non põt esse propria substĩõ. Quarto & melius quia
dispositio ex qua iura directa transferũtur, dr̃ propria, illa vero
ex qua trãsferuntur vtilia, dr̃ impropria l. is, qui sup. de relig. &
237 sumpt. fune. † facit quod dr̃ de dominio vtili, & de directo per
Soc. in l. 1. infra ad Trebell. circa principium, per tex. in l. 1. sup.
238 si ager. vectig. vel emphyt. pet. & melius † bonorum poss. sto

ex qua

ex qua deferuntur iura vtilia. §. quos autem Insti. de bo. pos.
large, & improprie est hereditas l. 1. ... bonorum possessores
239 vbi doctores, infr. ad Trebell. † sed iura vtilia ex fideicommis-
saria transferuntur §. restituta insti. de fideicom. hered. & dice
240 tur seruus, ergo &c. Confirmatur † quia dispositio extēsa dici
tur vtilis, & impropria l. pen. supra si quad. paup. fecisse dicatur
Bar. in l. curatoris. C. de negot. gestis vbi etiam ca[illegible] maxime
241 Alex. Bar. l. 1. infra vti possid. † sed fideicommissaria fuit per ex-
tensionem concessa, vt innuit Imperator §. 1. Insti. de fideicō.
242 hered. ergo, &c. Postremo † fideicommissaria non est substitu-
tio simpliciter, sed etiam est restitutio, vt supra, ergo impoprie
243 est substitutio l. hoc legatum de leg. 3. † sicut hac ratione sub-
stitutio nō est institutio proprie, doct. in rub. C. de insti. & sub-
stit. & præclare Soc. in l. 1. in 2. lect. infra eo. vbi adducit exem-
244 plum de arrogatione, vt per eum. Ex prædictis infertur † fide-
commissarium proprie non esse substitutum, nec institutum,
ita Rip. & allegat l. pater filium. §. fi. & l. Lucius. §. fin. de leg. 3.
Sed non probant, quia loquuntur de particulari qui haud du-
bie est improprie institutus l. id tempus. §. fin. infra de vsucap.
ergo secus in vniuersali, qui similis est hæredi. Est tamen ve-
245 rum, quòd inquit Rip. † cum in vltimis voluntatibus verbum
instituo referatur ad hæredem primū l. filium. §. sed & si por-
tio, de legat. præst. & supra dixi. Et istud est vtile pro statuto
246 volente solui gabellam de testamento, † nam solutio pertinet
ad institutum Crau. in Rub. de legat. primo, num. 11. Similiter
247 † fideicommissarius proprie non est hæres l. postulante infra
248 ad Trebell. ante finem, ibi loco hæredis. Respondeo † quòd in
ijs, quę sunt, iuris, dictio (loco) exprimit veritatem Bartol. in
l. si maritus. §. legis, infra ad l. Iuli. de adult. & in l. si is qui pro
emptore, infra, de vsucap. vbi loquitur de fictione inductiua
249 vers. Item quæritur, † sed nomen hæres, est iuris ciuilis l. ver-
250 bis ciuilibus infra eo. ergo, & ca. Quibus etiam † respondetur
ad l. si filiusfamil. supra, quod cum eo. &c. quem etiam cita-
uit Ripa, ibi, quodam modo heres & facit l. 1. supra de transac.
ibi, quasi. Tertio mouebatur Ripa per l. si heres ab eo, in fine
principij, infra ad Trebell. ibi vice hæredis fungi. Responde
251 † quod ibi sumus ante aditam, nimirum † ergo si non est hæ-
252 res proprie l. 1. §. veteres, vbi gloss. & doct. infra de acquir. poss.
cum simil. neq; ibi fideicommissario erat facta restitutio, me-
253 rito cum nullum ius haberet l. facta l. restituta, infra ad Trebe.
& dixi consil. 479. numero 2. non dicitur hæres l. cum hære-
des, vbi doct. infra, de acquirē. poss. Quarto Ripa citat §. resti-
tuta. Instit. de fideicom. hær. ibi quasi hæredi. Sed responderi
254 potest. † Quod dictio quasi, ibi veritatem exprimit, vt in l. 1. su-
pra de transact. l. 1. §. hæres, supra commo. ibi quasi boni iudi-
cis arbitrio conueniat in l. 1. §. eleganter, supra depositi, ibi, qua
si de suo dare. Postremo Ripa adduxit. §. inordinatum in au-
thent. de hæred. & falc. ibi quoniam, & in similitudinem hæ-
redis consistit. Sed illic adhuc non erat adita hereditas, quia
quęritur inter legatarios, & fideicommissarios, quis præfera-
tur & maiorem partem hæreditatis habenti nomen est dan-
255 dum. Breuiter vera est sententia Ripæ & communis, † cum
pęnes fideicommissarium sint iura vtilia, directa vero pœnes
hęredem. §. restituta Instit. de fideicom. hæred. l. facta l. restitu-
256 ta l. ex asse, ad Trebell. & vt prædixi. Item quia † inter graua-
tum, & honoratum debet esse differentia, argumento l. 2. de
stip. seru. l. pen. C. de arbitr. & c. fin. extra de instit. Item non so-
lum appellaretur heres, sed etiam fideicommissarius, ergo nō
proprie heres iuxta regulam l. hoc legatum de leg. 3. & vt su-
pra, & hanc eandem sententiam sequutus fuit etiam Tira-
quelus in tract. le mort. seisit. x. declaratione secundæ partis
num. 9. 10. Sed quæritur quid de fideicommisso an sit hære-
257 ditas proprie, † & dicitur quod non l. si Titius de leg. 1. Barto.
& alij in l. Marcellus. §. quidam liberis, infra ad Trebell. in l.
cum virum. C. de fideicom. Rip. l. in fideicommissariam. §. fi.
258 infra ad Trebell. Soc. consi. 202. nu. 9. vers. superest. l. 3. † Quę
conclusio fallit, qñ hæres est grauatus restituere hæreditatem
testatoris filio, ex præsumpta patris mente, iuxta Barto. in l. li-
bero. §. filium de ann. legat. & late ego dixi in consi. 166. num.
259 15. cum seq. & 513. num. 24. Quid † in statutis de hærede men
tionem facientibus? tradunt Doctores in l. 1. §. de illo, infra ad
Trebell. Crau. in Rub. de leg. primo, nu. 37. Dec. consi. 55. consi.
8. & vt tne per Ripam. Goza. consi. 81. num. 20. Rube. consi. 121.
num. 1. ad finem, &. Bello. supputa. l. 4. cap. 19. vbi concludunt
260 statutum, quo continuatur possessio in hæredem, non habe-
re l. cum in fideicommissario. Idem Dec. in l. fin. nume. 25. &
Zucard. num. e 93. C. de e. lic. D. n. Adr. tollen. Latius pro Tira-
quell. in dicto tract. le mort. seisit. 10. declar. 2. part. num. 15.
cum sequen. Et hec sufficiant pro huius rubricæ complemen
to ad laudem & gloriam omnipotentis Dei, eiusque Virginis
matris Mariæ. Finis.

REPETITIO

Thomæ Calanchi, Super l. 1. ff. de vulgari et pupillari.

SVMMARIVM.

1 *Substitutio quæ dicatur duplex, & quæ simplex.*
2 *Substitutio quæ dicatur facta in primum casum, & quę in secundum.*
3 *Substitutio quādo de primo casu expresso ad secundum tacitū porrigatur.*
4 *Substitutio facta pupillo, si hæres non erit, an possit dici vulgaris.*
5 *Substitutio pupillaris non requirit, necessario mentionem fieri pupillaris ætatis.*
6 *Substitutus pupillo solum vulgariter quomodo testatori & pupillo possit succedere.*
7 *Testator substituens, aliquem filio impuberi in primum casum, videtur eum substituere in bonis proprijs.*
8 *Substitutus pupillo si patris pupilli sit hæres, etiam pupilli necessario erit hæres.*
9 *Repudiare aliquid & aliud agnoscere in vltima voluntate non licet.*
10 *Testamentum factum super aliqua parte bonorum ad omnia bona esse extendendum.*
11 *Hæreditatem paternam qua ratione non possit quis amplecti repudiata paterna.*
12 *Substitutus qui paternam hæreditatem repudiauit, an & quando possit hę reditati pupilli defuncti se immiscere.*
13 *Substitutio facta in vnum casum quando porrigi possit ad alium. & num. sequen. & 18.*
15 *Pronepos an ijsdem verbis institui possit, quibus & nepos.*
16 *Posthumus alienus quibus casibus possit hæres institui.*
17 *Substitutio quæ fit posthumo in casum quo non nascitur, quos alios casus comprehendat.*
19 *Voluntatem in testamentis potius attendendam quam verba.*
20 *Substitutionem vulgarem duo habere capita.*
21 *Edictum, si quis omissa causa testamenti, quando locum habeat.*
22 *Substitutionem vulgarē an necessario præcedere debeat hæredis institutio.*
23 *Substitutio vnde dicta.*
24 *Nepotis institutionem non substitutionem, tractari in l. Gallus. ff. de libe. & posthum.*
25 *Institutio facta sub conditione, si Titius hæres non erit, an & quando sit valida.*
26 *Substitutio an & quando impediatur per transmissionem iuris deliberādi.*
27 *Suus hæres an hæreditatem ad quoscunq; successores transmittat.*
28 *Filiusfa. deliberans an trāsmittat hæreditatem patris ad suos successores.*
29 *Tempus quantum detur liberis ad agnoscendam bonorum possessionem, & quantum extraneis.*
30 *Hæreditatem ascendentium etiam non aditam transmitti ad liberos.*
31 *Substitutioni an sit locus, cum seruus vel monachus adire nolunt licet dominus vel monasterium iubeant.*
32 *Substitutum seruo non statim admitti, si seruus adire recuset, sed expectandam esse serui mortem.*
33 *Substitutus an præferatur monasterio, si monachus institutus adire noluerit.*
34 *Substitutum tunc succedere, cum venientes ab intestato succederent, nisi cohæres aut substitutus datus esset.*
35 *Filiofa. repudiante hæreditatem, cohæres iure accrescendi excludit patrē.*
36 *Monachus veri potius æquiparetur, seruo, an filiofa.*
Monachus in quibus differat a seruo.
37 *Substitutus monacho quando admittatur, si monachus adire nolit.*
38 *Filius quare non possit sine patris consensu profectitiam hæreditatē adire.*
39 *Speciale non censetur induci, quando res suæ formæ redditur.*
40 *Filiofa. decedente ante aditam hæreditatem, an sit locus substitutioni, an vero pater succedat.*
41 *Fidiecommissarium substituto vulgari præferri, qualiter intelligatur.*
42 *Nepotem substitutum præferri filio instituto qui de suo & necessario voluntarius efficitur.*
Emancipatus non desinit hodie esse suus hæres, nec differt emancipatio a patria potestate.
43 *Successionis ab intestato tria esse capita.*
44 *Emancipatum posse succedere more suorum, quando fuerit introductum. & nu. sequen.*
46 *Testamentum an æstimat vires a tacita vulgari.*
47 *Substitutus an possit ex tacita vulgari succedere pupillo decedenti viuo patre, cui pupillariter substitutus erat.*
48 *Aditio ex patris testamento requiritur, vt tabulæ pupillares confirmētur.*
49 *Casus tacitus quando in successionibus attendi debeat.*
50 *Vulgaris tacita præsumitur extingui, quando pupillaris substitutio extinguitur.*
51 *Substitutus an ex tacita vulgari sit admittendus, si substitutione facta vētri, nullus ex ventre natus.*
52 *Substitutio tacita pupillaris an sub vulgari expressa contineatur, matre in medio existente.*

53 *Substitutio vulgaris expressa an admittatur contra matrem, si pupillaris tacita, quæ sub expressa vulgari cõtinetur, cõtra eandẽ non admittatur.*
54 *Substitutio quando & qua ratione contra matrem non admittatur.*
55 *Substitutio tacita vulgaris an admittatur contra matrem testatoris.*
56 *Substitutio pupillaris expressa an confirmetur per aditionem factam ex vulgari tacita.*
Substitutio partim tacita & partim expressa, an in casu tacito sit contra matrem admittenda.
57 *Substitutio vulgaris expressa facit de suo & necessario voluntarium.*
58 *Pupillus minor quatuordecim annorum non dicitur voluntarius hæres, etiam si se immiscuerit.*
59 *Suitatem non tolli in eo, quod quis sub conditione, si volet sit institutus.*
60 *Necessitas quando & per quæ tolli possit.*
61 *Successionem ab intestato locum non habere, quamdiu ex testamento succedi potest.*
62 *Substitutio his verbis facta, si hæres non erit, qualiter intelligatur.*
63 *Filios in potestate non esse necessarios hæredes ex testamento, nisi posteaquam se immiscuerint.*
64 *Suitatem non tolli per dationem cohæredis extranei.*
65 *Tabulæ pupillares an confirmetur per nudam existentiam suitatis.*
66 *Substitutus filio abstinenti an teneatur respondere creditorib. hæreditarijs.*
67 *Institutus pro parte pure & pro parte sub conditione, repudiando partem pure delatam, an in reliqua sibi præiudicet.*
68 *Filius ab hæreditate patris abstinẽs nõ desinit esse suus hæres nudo nõe.*
69 *Substitutionis vulgaris effectus per quæ impediri seu extingui soleant.*
70 *Substitutio facta pluribus hæredibus singulis diuisim facta creditur.*
71 *Copulatiua an differat a copulato.*
72 *Substitutio sic facta, si mihi filius aut filia hæres nõ erit, Caius hæres esto, qualiter intelligatur. & nu. 75.*
73 *Et, particula in quibus differat a dictione, neque.*
74 *Copulatiua quando requirat concursum copulatorum.*
76 *Substitutio sic facta, si neq; Titius neque Mauius &c. an sit copulatiue concepta ex duabus conditionalibus.*
77 *Propositiones quæ quibus æquipolleant.*
78 *Substitutio facta, si vterque hæres non erit, quando sortiatur effectum.*
79 *Substitutio pluribus sub vna verborum conceptione facta, an censeatur facta singulis separatim, an omnibus collectiue.*
80 *Substitutio pupillaris expressa quando cõtra fratrem admittatur, & quãdo non. & nu. seq.*
82 *Substitutus duobus, si vterque sine liberis decesserit, an admittatur altero decedente sine liberis.*
83 *Substitutum admitti hærede aduersus aditionem in integrum restituto.*
84 *Filio post aditã hæreditatẽ matris abstinẽte, veniũt legitimi ab intestato.*
85 *Abstinendi beneficium quare a pretore fuerit introductum.*
86 *Substitutus vulgaris an excludatur per nudam existentiam sui hæredis.*
87 *Institutio in quo differat a substitutione.*
88 *Legata in secundis tabulis sub conditione relinqui præsumuntur.*
89 *Nepos secundum legem Velleiam institutus quando admittatur, & an excludat filium emancipatum.*
90 *Institutio nepotis secundum consilium Galli, an possit dici substitutio.*
91 *Galli Aquilij prouisio ad quid inuecta fuerit.*
92 *Filius an sit necessario instituendus vel exhæredandus.*
93 *Pater filium instituens vel exhæredans eum emancipabitur, quare non satisfaciat necessitati instituendi vel exhæredandi.*
94 *Substitutus hæredi sub conditione instituto, quando iungatur ei qui est pure institutus.*
95 *Filio præterito testamentum approbante, an institutus, qui iure prætorio adire potest, sit potior substituto succedente de iure ciuili.*
96 *Testamentum, in quo filius in potestate præteritur, & venientes ab intestato hæredes scribuntur, an valeat.*
97 *Substitutio tacita vulgaris quæ in expressa pupillari continetur, an extinguatur extincta pupillari.*
98 *Substitutio pupillaris facta maiori vel extraneo an cõtineat in se vulgarẽ.*

HAeredes. Opponitur ad principiũ tex.
qui dicit ꝙ instituti dicũtur
primo gradu, substituti secũdo vel tertio, quia
substitutus pupillo exhæredato est hęres pri-
mi gradus, & vocatur substitutus. Itẽ est sub-
stitutus, nec est hęres in secũdo vel tertio gra-
du. Ideo dicamus ꝙ Iureconsultus non intellexit per illa verba
diffinire quis esset institutus aut substitutus, sed illa verba solũ
dixit ad denotandũ diuersitatẽ inter institutos & substitutos,
& ad confirmationẽ eius ꝙ dixerat. s. ꝙ hęredes aut instituti di
cũtur, aut substituti. Quod esse verum probat ex eo ꝙ instituti
dñr primo gradu, & non secũdo vel tertio, substituti vero secũ
do vel tertio, & hoc mõ non excluditur quin substitutus ẽt di-
catur aliquando in primo gradu, quia sensus est ꝙ instituti nõ
dñr nisi in primo gradu, quia in secundo vel tertio appellãtur
2 substituti. † Sequitur Iurisconsultus, & dicit ꝙ hęredis substõ
aut duplex est aut simplex, & intelligit substõnem duplicem,
qñ tacite vel expresse est in vtrumq; casum, & quo hęres erit,
& quo hęres non erit. Substitutionem vero simplicem intelli
git quando est in alterum casum tm̃, adeo ꝙ etiam si ex ea suc-
cederetur patri & pupillo in eundem casum, nihilominus eam
vocat simplicem, vt videtur probari in l. iam hoc iure. §. 1. inf.
eo. vbi substitutio quidem facta in vnum casum tantũ, si tamẽ
trahatur etiam ad alterum, appellatur duplex, ergo si non tra-
hatur ad alterum casum, erit simplex. Et ex ea, si forte est vul-
garis, succeditur patri in illum casum, & etiam pupillo, si con-
tingat mori in pupillari ætate, probatur, quia substitutio pupil-
3 laris alia est in primum casum, & alia in secundum. † Substitu-
tio in primum casum est ista, si hæres non erit, absque ꝙ aliter
habeatur mentio de pupillari ætate, & ita substitutionẽ in pri-
mum casum iura ostendunt, qñ de ea separatim loquuntur a
substitutione facta in secundum casum. Substitutionem vero
factam, si filius hæres erit, & in pupillari ætate decesserit, appel-
lant substitutionem in secundum casum. d. l. iam hoc iure. & l.
Lucius. inf. eo. & l. quamuis. C. eo. Siquidem in d. l. quamuis. hẽ
formaliter hmõi substitutio, si mihi Firmianus filius & Elia
vxor mea (quod abhominor) hæredes non erunt, in locũ eorũ
Pub. Firmianus hæres esto. hic non est facta mentio de pupil-
lari ætate, & nihilominus est substitutio in primũ casum, apta
extendi ad secundum, licet ibi non extendatur ob imparitatẽ
personarũ. Præterea in d. l. iam hoc iure. Iurisconsultus volens
docere quõ quis debeat substituere duob. filijs, quorũ vni vult
substituere in primum casum tm̃, quia pubes est, & alteri etiã
in secundum casum, quia impubes, monet nõ esse vtrique vul-
gariter substituendum, qm̃ licet substitutio vulgaris facta pu-
pillo alias soleat porrigi etiam ad s̃m casum, tamẽ hic propter
imparitatem institutorum voluntatis, quæstionẽ relinqueret,
nũquid voluerit vt substitutio videretur in altero duplex id est
in primũ & in secundũ casum, & in altero sola esset vulgaris,
an vero de vna vulgari tantummodo substitutione in vtrius-
que persona senserit, ꝙ si vulgaris substitutio non porrigeretũ
ad s̃m casum nisi post formam vulgarem esset additũ, & in pu-
pillari ętate decesserit, testator non relinqueret voluntatis quę
stionem personis imparibus vulgariter substituẽdo, si post vul-
garem substitutionem non adderet, si in pupillari ætate deces-
3 serit. † Postquam vidimus quæ dicatur substitutio in primum
casum, & quæ in secundũ, restat videre ꝙ substitutio vulgaris
facta absq; eo ꝙ etiam dictũ sit, si in pupillari ætate decesserit,
est ea substitutio, quæ fertur porrigi de primo casu expresso ad
s̃m casum tacitũ. Item ꝙ ex substitutione vulgari facta pupillo
si non est dictum, si in pupillari ętate decesserit, succedatur pu-
pillo si hæres non erit, & impubes decesserit, argumento maxi
mo, est, quod si ex ea succederetur soli testatori, non posset as-
signari congrua ratio quare illa vulgaris magis porrigitur ad
casum, si hæres erit. & in pupillari ætate decesserit, quam ad ca-
sum, si hęres non erit. & impubes decesserit. Ideo necessarium
est dicere quod olim & hodie succedatur pupillo ex substitu-
tione vulgari facta sine eo quod dictum sit, si in pupillari ætate
4 decesserit. † Et not. quod substitutio facta pupillo, si hæres non
erit, quamuis in illũ casum pupillo succedatur, potest dici vul-
garis, ex quo est concepta in casum vulgarem. Ita enim appel-
lat eum casum Iurisconsultus in d. l. iam hoc iure sed nihilomi
nus etiam est pupillaris, ex quo per eam succeditur pupillo,
quia nomen vulgaris, ostendit casum, in quem substitutio est
concepta. i. in casum vulgarem, non etiam ostendit cui succe-
datur. Pupillaris vero non ostendit casum, quo hæres non erit,
aut hæres erit, sed ostendit personam, cui succeditur. Dicta eñ
est vulgaris, eo quod sit magis frequens, & magis communis,
quia frequentius cõtingit eo modo substituere, quam alio mo
do. ex quo potest quilibet eo modo substituere. Hinc apud Va-
le. Maximum quidam titulus inscribitur de morte non vulga-
ri. i. minus frequenti. Hinc etiam vulgo, aduerbialiter ponitur
pro regulariter, & frequẽter, & passim. l. in ratione. §. quod vul
go. inf. ad. l. Falc. Adde quod non ob aliud dicimus factum esse
vt hodie substitutio facta pupillo in primũ casum trahatur ad
secundum, & econuerso, non autẽ vt vulgaris trahatur ad pu-
pillarẽ, & econuerso, nisi quia vulgaris facta pupillo est pupilla
ris in primũ casum, & inepte fuisset statutũ quod expressa sub-
stitutio in primũ casum facta pupillo traheretur ad pupillarẽ,
quia videretũ quod expressa nõ esset pupillaris in primũ casum.
Sic inepte diceremus qđ substõ expressa ĩ s̃m casum facta pu-
pillo trahit ad vulgarẽ, quasi nõ potius, & magis principalr tra
hat ad pupillarẽ in primũ casum, ideo inscitiã illius constõnis
fatentũ manifestam, qui dicunt ꝙ hodie substitutio vulgaris ex
constõne Diui Marci porrigiẽ ad pupillarẽ, & econuerso. Nec
mihi obijciatur ꝙ aliqñ ipse quoque vtar simili modo loquen
di, vt quia dicã sępenumero ꝙ expressa vulgaris continet in se
tacitam pupillarẽ, & econtra, qm̃ licet cõi vsu loquendi vtar,
quo facilius intelligar, tamen cõstat ꝙ in effectu diuersus abeo
5 a cõmuni opinione. † Et ex his sufficienter apparet quod voluit
Bal. in l. precibus. C. eo. quẽ ibi sequunẽ cõiter scribẽtes, nõ es-
se verum ꝙ ad hoc vt sit substõ pupillaris, debeat fieri mentio
pupillaris ętatis cõditionaliter hoc mõ, si filius meus decedat
in pupillari ætate, talẽ substituo. Nam substitutio põt esse pu-
pillaris,

pillaris,quamuis non dictũ , ſi in pupillari ætate deceſſerit, vt
nuper oſtendi.& eſt tex.in pupillari.& in l. qui filiũ habebat in
quantũ loquitur de ſubſtitutione facta filię,ſi deceſſiſſet ante-
quam nuberet inf.eo.& in c.ſi pater de teſt.lib. 6.¦vbi ſubſtitu-
tio fit in longius tempus ætate,pupillari, & tamen eſt pupilla-
ris. Nec obſtat ſi diceres,videtur quòd ex ſubſtitutione vulga-
ri facta perſonis imparibus non ſuccedatur pupillo ſi hęres nõ
erit, & impubes deceſſerit, propter inęqualitatẽ.ne vnus ſuc-
cedat teſtatori & pupillo,alter vero ſuccedat ſoli teſtatori. Nã
dico quod cum ille,qui ſuccedit teſtatori & pupillo,cenſeatur
ſuccedere in vnũ patrimoniũ , vt inf.oſtendã in proxima quæ-
ſtione,non reſultat inęqualitas,non aliter, quam ſi ambo fuiſ-
ſent impuberes inuicẽ ſubſtituti,& hæreditas vnius eſſet opu-
6 lentior hæreditate alterius. † Quomodo aũt ſubſtitutus pupil
lo ſolũ vulgariter ſuccedat teſtatori & ẽt pupillo, ſi forte ad-
huc in prima ætate conſtitutus deceſſerit, dic qđ cũ pater ha-
beat poteſtatẽ cõdendi teſtm̃ filio impuberi , bona filij cẽſenẽ
eſſe aliquo modo bona patris quantũ ad ptãtem nudam, quã
habet de illis teſtandi. Non obſtat ſi diceres, aliqñ quis prohi-
betur capere bona teſtatoris,qui non prohibetur capere bona
pupilli.l.ſi is,qui ex bonis inf.eo.quia dico ꝙ bona pupilli cen-
ſentur bona teſtatoris, ſumpta perſona teſtatoris ſimpliciter
prout perſona teſtatoris, qm̃ hactenus cenſenẽ bona patris,ꝙ
de illis eſt teſtatus,ſed ſumẽdo perſonam teſtatoris aliter, quã
prout perſonam teſtatoris,puta prout perſonã patris,tũc bona
pupilli nõ cenſenẽ bona teſtatoris, ideo filius naturalis ſubſti-
tutus impuberi fratri legitimo & naturali prohibitus capere
bona teſtatoris,capiet bona pupilli, qui non ſimpliciter prohi
bet capere bona teſtatoris ,;quia ſint bona teſtatoris, ſed quia
ſunt bona patris. Nã tolle perſonã patris, vt ga ſit ſubſtitutus
pupillariter ab extraneo, perſona teſtatoris ei nõ erit impedi-
mento quin capiat bona impuberis & teſtatoris,& hoc nõ eſt
inconueniens qđ aliquis multipliciter cõſideretur, & habeat
plures perſonas,vt pulchre oſtẽdit Lauren. Vallen. lib.6. elegã
7 tiarum linguę Latinę. c. 454. Igitur ad propoſitum † quando
teſtator aliquem ſubſtituit filio impuberi in primum caſum,
eſt perinde, ac ſi eum ſubſtituiſſet in bonis proprijs pro parte
pure,& pro alia parte ſub hac ꝯditione,ſi filius decedat impu-
bes l.cohęredi.§.cohæres inf.eo.l.in ratione.§.quod vulgo.inf.
ad l. Falcid. Tamen hæc interpretatio nõ fit, niſi mortuo pu-
pillo intra pubertatem, quoniam ſi in continenti quod pupil-
lus repudiaſſet hæreditatem patris, cenſeretur ſubſtitutus, eſ-
ſet ſubſtitutus pro parte pure, & pro alia parte ſub conditione
bona pupilli pertinerent omnimodo ad ſubſtitutum,ſiue im-
pubes moreretur,ſiue pubes factus,quoniam qui ex parte hę-
res inſtitutus eſt pure,ex parte ſub ꝯditione,ſolus ẽt pendente
cõditione ſi adierit hæreditatẽ,ex aſſe hæres erit.quia ſolus fu-
turis eſt hæres omnimodo, niſi habeat in conditionem patrẽ
8 ſubſtitutum l.cohæres.§.fi.inf.de acquirẽ.hære. Hinc eſt † qđ
ſubſtitutus pupillo, ſi fuit hęres patris pupilli,neceſſario etiam
erit hęres pupilli,adeo quod ẽt ſi viuo pupillo mortuus erit,de
inde pupillus impubes deceſſerit,nihilominus is,qui hęres ex-
titit ſubſtituti,neceſſario quoq; habeat eſſe hæres pupilli.l.qui
patri inf.de acqui.hære.& l.quidam elogio.C. de iur. deli. Nã
cum vnum ſit teſtm̃, & vnum ſit iudicium quamuis duę ſint
hæreditates, eſt indiuiduum vſqueadeo, vt quos quis ſibi facit
neceſſarios,eoſdem filio faciat l.1.§.prius ver.cæterum, & ſed
ſi plures.§.1.inf.eo. ergo cum ſit vnum teſtamentum duarum
cauſarum, non poteſt agnoſci vna cauſa, & alia repudiari, ſed
quia agnouit vnam cauſam, neceſſario quoq; ei altera accre-
ſcit. Non tamen hoc caſu habet locum ius accreſcendi ea de
cauſa,quaſi ageretur de ſucceſſione tantum vnius hæreditatis
quo caſu ideo habet locum ius accreſcẽdi,ne teſtator decedat
pro parte teſtatus,& pro parte inteſtatus l.ſi ex pluribus inf.de
ſuis & legi. & l. vnica. C.quando non peten. par. peten. accre.
Nam ſi eo modo haberet locum ius accreſcendi,quando agi-
tur de hæreditate patris & pupilli ſimul,quo ſi ageretur de hæ
reditate vnius tantum, ſequeretur ꝙ ſi teſtator vnum ſibi in-
ſtituiſſet,& alium impuberi ſubſtituiſſet,repudiante ſubſtitu-
to pupilli, illa accreſceret hæredi patris. Item ſi inſtitutus nol-
let adire hæreditatem patris,illa accreſceret ſubſtituto impu-
9 beris,quorum neutrum contingit.† Ideo tu debes ſcire, quod
in vltimis voluntatibus qui vnum agnouit, non poteſt aliud
repudiare, aut quia ius noſtrum non patitur eundem in paga-
nis & teſtatũ & inteſtatũ deceſſiſſe l. ius noſtrum infra de reg.
iur. aut quia non licet ſcindere placitum teſtatoris ſuper eadẽ
re, vel etiam ſuper diuerſis repudiare habentem onus l.nemi-
nẽ cũ l.ſeq. .1.& l.ſeq.de le.2.& l.ſi ſolus in prin.inf.de acqui.
hęre.propter primam rationem ius accreſcendi nunquam ha
bet locum,ſi hæreditas patris adeatur,& pupilli non adeatur,
vel econtra,quoniam ſi teſtator ſibi vnum inſtituit & filio ſub
ſtituit alium,quicunq; ſit,qui repudiat hęreditatem ſuam,ſiue
ſit hæres teſtatoris, ſiue ſit hæres pupilli, non poteſt videri te-
ſtatus pro parte bonorum,& pro parte inteſtatus quoniam pa
tri licuit ſibi ſoli facere teſtamentum,quod non extenderetur
ad bona pupilli. Sed ſi videretur teſtatus de parte bonorum
tm̃,eo quia non eſſet teſtatus etiam de bonis pupilli, extẽdere
10 tur vtiq; ad bona pupilli. † Quoniam teſtm̃ factum ſuper vna
parte bonorum extenditur ad omnia bona l.cohæredi.§.fi. ſe-
cundum verum intellectũ infr. eo. itaq; pater decedit teſtatus
quo ad omnia bona ſua,& filius eſt,qui decedit inteſtatus,pro
pter ſecũdam rationem quoq; qui agnoſcit vnam hęreditatẽ
non vetatur aliam repudiare,quia nõ agitur de ſcindẽdo iudi-
cium teſtatoris ſuper eadẽ re,ſed ſuper diuerſis, & vbi ſunt di-
uerſę res, qui vnam agnouit, vetatur alteram repudiare ita de-
mũ,ſi vni & eidem perſonæ fuerint ambę relictę,quoniam ſi
fuerint relictę diuerſis,ius accreſcendi nõ habet locũ inter diſ-
iunctos re & verbis. Non obſtat quod aliquando licitum eſt
omittere hæreditatem paternã,& pupillarem amplecti. vt qñ
habet cohęredẽ l.quæſitum inf.de acqu.hæred.& l.apud.Iulia
num.§.idem Iulianus,& l.ita tñ. §. qui ſuſpectam inf.ad Treb.
vbi voluntas teſtatoris pro parte omittitur & pro parte agno-
ſcitur Et non poſſumus dicere illud eſſe, quia voluntas teſta-
toris conſeruetur a cohærede, quoniã etiam quando eſt datus
cohæres vel ſubſtitutus vulgaris,non licet ſcindere voluntatẽ
teſtatoris l.ſi ſolus in princ.infra de acqui.hære.ideo dicas eſſe
fauore pupilli, qui ipſe ſaltẽ põt habere ſucceſſorẽ, ꝗuis. n. ex
aſſe inſtitutus a patre, & idẽ ſubſtitutus nõ poſſit iudiciũ pr̃is
ſcindere agnoſcendo hæreditatẽ paternã repudiatã, tñ qñ eſt
11 datus cohęres,permittitur,† quoniam qñ ſolus eſt inſtitutus,
duo faciunt ꝙ nõ poſſit repudiata hæreditate patris pupillarẽ
amplecti. Primo,ga hr̃ditas pupilli non põt adiri, niſi hæredi-
tas patris prius fuerit adita. Itẽ ne iudiciũ teſtatoris ſcindatur.
Sed quãdo habet cohæredem,vnica tantũ ratio viget, & quã-
uis quando duę rationes prohibitiuę concurrunt,ſi altera ceſ-
ſet,dummodo altera vigeat, ſoleat adhuc habere locum iuris
diſpoſitio. §. affinitatis. Inſti. de nup. tamen in iſto caſu fauor
pupilli,qui ipſe ſaltem poteſt habere hæredem, pręualet illi ra
tioni. & quamuis idem fauor ſubſit, quando inſtitutus eſt ex
aſſe,tamen quia tunc duę rationes vigent, facilius tollitur vna
ſola,quam tollantur duę.§.ſed hodie. Inſtit. de adop. Fallit in
ſeruo communi duorum hęrede inſtituto,qui poteſt pro par-
te adire, & aliam partẽ repudiare, ſi habet ſubſtitutũ, ex quo
ſuſtinet perſonam duorũ,& eſt perinde, ac ſi duo fuiſſent in-
ſtituti l.fin.in princ.inf.eod.l.& Proculo.de lega.2.Et ita ſolui
debuit terribile contrarium formatum per Moder. Papi.de d.
l.ſi ſolus in d. l. quidam elogio. non autem vt ſoluit Barto. in
12 l.ſi ſolus,& dicti Mod.in loco præallegato.† Ex hoc etiã quod
ſubſtitutus pupillo,qui vocatur etiam ad hæreditatem patris,
videatur ſubſtitutus quo ad hęreditatem patris pure, & quo
ad hæreditatem pupilli ſub conditione reſultat notabilis effe-
ctus, ꝙ ſubſtitutus, qui repudiauit hæreditatem patris,poſſet
poſtea cũ pupillus moritur hæreditati pupilli ſe nihilominus
immiſcere, & hæreditatem patris,quam repudiauerat, reha-
bere l.filius,qui ſe paterna infra de acqui. hęre. quia non licet
agnoſcere iudiciũ teſtatoris pro parte, & pro parte repudiare.
Non enim poteſt videri repudiaſſe iudicium patris quo ad hę
reditatem pupilli,cum illa ſub conditione competeret, & an-
te conditionem exiſtentem repudiaſſet l.is,qui hæres.§. 1. inf.
de acqui hære. Et hunc eſſe puto verum intellectum ad d. l.fi-
lius, qui ſe paterna.præter communem ſententiam doctorũ,
qui volunt ꝙ ibi exiſtentia ſui hæredis confirmet tabulas pupil
lares.Neq; enim eſt credendum ꝙ ille tex.ſm̃ communẽ opi.
velit dicere ꝙ filius,qui ſe paterna hæreditate abſtinuit, poſſit
ex ſubſtitutione hæreditatem pupilli exhæredati obtinere, ſi
ſe exhr̃dati fratris hęreditati ſe immiſcuent,& pro hærede ge
rit,ꝙ nullo modo eſt dicendum,quia inepte loqueretur, & di-
ceret idem per idem. Vide quæ inf.dicam in illa quęſtione, an
vulgaris ſubſtitutio faciat de ſuo & neceſſario voluntariũ, cir-
ca intellectũ l.ſi filius,qui patri infra.eo.vbi cõis opin.infinitis
rationibus manifeſte confunditur,& noſter intellectus magis
13 corroboratur. † Inquantum Barto. quęrit, nunquid ſubſtitu-
tio facta in vnum caſum, vt ſi nolet hæres eſſe, porrigatur ad
alium caſum.ſ.ſi hæres eſſe non poterit,vel econtra.concludit
ꝙ ſic.Et cũ eo tranſeunt omnes per tex. in l. Gallus. §. & quid
ſi tm̃.ſ̃.de lib.& poſth.& l.mulier inf. ad Trebel. Ego cenſeo
Bar. & alios cõmuniter errare, ga inſtitutio vel ſubſtitutio fa-
cta in vnum caſum nõ porrigiẽ ad aliũ l.commodiſſime.ſ̃. de
lib.& poſth. Et non probatur in d.l. Gallus. §. & quid ſi tantũ.
opinio eorum, Imò magis totũ contrarium dicit,ſi diligẽter
eam conſideremus. Si quidem nõ ob aliud ſuppletur ibi Gal-
lus,niſi ga prouiſio eius facta in vnum caſum, non porrigeba-
tur ad aliũ. Præterea, ſi forma inſtituendi poſthumum alienũ
introducta a Gallo extenderetur ad omnes caſus quos poſtea
Sceuola ſuppleuit, non video ad quid poſtea formentur in. §.
inſtituens eadem lege, modi generales inſtituendi poſthu-
mum alienum in omnem caſum, quo ſuus hæres naſcaẽ poſt
mortẽ teſtatoris. Nam ſi inſtitutio ſpecialiter cõcepta in vnũ

casum porrigitur ad omnes alios, cui dubium q etiam institu-
tio generaliter concepta vt in d.§.instituens.comprehēdit om
14 nes eosdem casus? † Sed fortius dico q ibi Sceuola non exa-
minat formam instituendi posthumum alienum inductam a
Gallo, tanquam verba testatoris, sed tāquam verba Galli. nam
in §.quidam recte dicit q licet Gallus non potuerit facere sine
omnibus illis verbis volens introducere q nepos possit hæres
institui in illum casum, tamen testator potest recte facere cum
aliquibus tantum ex eis. vt si nepotem simpliciter instituat, &
non exprimat de morte filij. neque enim illa verba simpliciter
prolata intelligentur vltra quam sit permissum huiusmodi ne-
potem hæredem institui, vt in simili dicimus quod verba legis
Velleię cum essent generalia, & apta comprehēdere etiam ca-
sum Iuliani, tamen quia Velleius tantummodo induxerat qđ
posthumus alienus, qui viuo testatore nasceretur suus, posset
hæres institui, casum vero quo nasceretur alienus, quamuis po
stea adhuc viuente testatore fieret suus, reliquit sub dispositio-
ne iuris communis, non accipiebantur vltra quā tunc esset per
missum huiusmodi posthumū hæredem institui. Itaque Sce-
uola examinans verba Galli dicit omnibus illis non indigere
15 testatorem. sed posse facere cum aliquibus tantum. † Postea
in §. idem credēdum. dicit q Gallus idem intellexit de prone-
pote quod statuit in nepote, vt s. possit institui sub eadem cōce-
ptione verborum, qua permissum est posse nepotem instituit,
& non dicit quod si testator instituerit filium & nepotem fm
formam traditam, aliquo casu censeantur illis verbis instituti
nepos & pronepos. In §. & quid si tantum. considerat Sceuola
quod Gallus volēs premunire testamentum aduersus agnitio-
nem sui hæredis contingentem mortuo testatore, induxit for-
mam instituendi posthumū alienum, qui suus nasceretur post
mortem testatoris, minus tamen plene prouidentem in omnē
casum, quo suus nasceretur post mortem testatoris, quoniam
si bene considerentur verba eius, concedebant tunc demum
posthumū alienum posse hęredem institui, qui propterea suus
hæres post mortem testatoris nasceretur, qđ ille qui suus fue-
rat tempore testamēti, viuo testatore prædecessisset, casum ve-
ro, qñ propterea suus hęres post mortem testatoris nasceretur,
quod ille, qui suus fuerat tpe testamenti, viuo testatore fuisset
emancipatus aut deportatus, relinquebant sub dispositione iu-
16 ris communis. † Sceuola autem videns quod illi casus non
erant comprehensi sub illa forma institutionis, & non minus
erant cōprehendendi, quam casus mortalitatis, existimauit val
de utile esse, vt hi casus, & omnes, ex quibus suus hæres post
mortem testatoris nasceretur quamuis non pertinerent ad le-
gem Velleiam, tamen admitterentur, ut scilicet posthumus
alienus omnibus illis casibus nasciturus suus post mortem te-
statoris posset de iure hæres institui, ex sententia quidem legis
Velleię. i. sequendo sententiam & animi iudicium legis Vel-
leiæ, quæ in casu suo omnes istos casus rumpendi pariformiter
abstulit. In §. quid si is. admittitur nouus casus, quo posthumus
alienus valeat institui, differens a præcedentibus, quoniam in
præcedentibus nascitur nepos uere & indubitate suus hæres
post mortem aui. hic autem non nascitur suus, quia post mor-
tem patris adhuc filius uiuit apud hostes, & speratur reuerti,
sed cum moritur postea filius apud hostes, fingitur mortuus
præambula hora captiuitatis. & sic nepos fuisse natus suus hæ-
res. Sequitur in §. instituens. ubi postquam receptum est quod
ualeat in omnem casum institui, quo suus nasceretur post mor
tem aui, demum tradit modos eum instituendi non solum ge-
nerales ad quemlibet posthumum alienum siue nepotem siue
pronepotem, & deinceps, sed etiam generales ad omnes casus,
ex quibus suus hęres post mortem testatoris nasceretur. Quæ-
dam alia uideas pro intelligentia dictę. l. Gallus. contra com-
munem. infra in illa quęstione, an nuda existentia sui hęredis
17 excludat substitutum uulgarem. † Non obstat text. in l. fina. C.
de insti. & substi. sub condi. factis. ubi substitutio facta posthu-
mo, si non nascatur, comprehendit etiam casum, quo natus
erit. & infra pubertatem decesserit. Nam ex iure constituto &
speciali diuorum Marci & Seueri fuit introductum quod sub-
stitutio facta filio impuberi in casum, quo hęres non erit, por-
rigatur ad casum, quo hęręs erit, & in pupillari ętate decesserit,
& econuerso facta in casum, quo hęres erit, & impubes deces-
serit, porrigatur ad casum, quo hęres non erit. Et hoc procedit,
siue substitutio facta in casum, quo hęres non erit. fuerit gene-
ralis, uel indefinita, siue particularis in aliquem casum specia-
liter expressum, quo heres non erit, sed extra dispositionem di-
ctę constitutionis substitutio particulariter facta in aliquem ca-
sum, quo hęres non erit, non porrigitur ad alium casum, quo
similiter hęres non erit ut probare uidetur. d. l. in fi. si bene con-
sideretur, dum concludit substitutum admitti duobus casibus
tantum, uidelicet si posthumus non nascatur, uel si mater im-
puberi filio pręmoriatur. & non exprimit casum, quando na-
tus esset, & nollet adire quod si etiam fuisset iure cautum qđ
substitutio uulgaris facta in unum casum, quo institutus hęres
non erit, extendatur ad quoscunque, propter quos institutus
non erit hęres, esset correcta dispositio. d. l. commodissime. Si-
militer si tempore Galli fuisset iure cautum qđ institutio de
nepote facta in unum casum, quo suus hęres erit extenderetur
ad omnes casus, quibus nepos esset suus hæres, non metuisset
Gallus suppleri per legem Velleiam, & Iulianum, & Sceuo-
lam. Non obst. d. l. mulier. quia loquitur in fideicommissis, quę
vel nutu relinqui possunt. leg. & in epistola. C. de fideicom. Ad
idem est tex. in l. hæredes mei. §. cum ita. ad Trebel. sed in insti-
tutionibus & substitutionibus sola voluntas non sufficit. debet
enim esse solemnizata. Ideo sicut non sufficit constare de volū
tate, nisi sit etiam solemnizata, ita nō sufficit, nisi ēt sit expressa
saltem verbis generalibus, & casus omissus habetur pro omis-
so in institutionibus & substitutionibus, qui in fideicommissis
habetur pro expresso d. l. mulier. & l. si ita esset. inf. quando di. l.
ce. Non obstat. leg. Titius. §. Lucius. supra de libe. & posth. quo-
niam generale est in quacūque dispositione, vt si iam facta sint
quæ conditionis loco ponuntur, & sciat testator, quæ iterum
18 fieri possunt, expectentur vt fiant, si vero ne sciat, pro impletis
habeantur. l. si iam facta. de condi. & demonstra. † Non obstat
etiam. l. si mater. C. de instit. & substit. sub conditio. fa. vbi filius
fuit institutus sub conditione emancipationis, & institutio ha-
bet locum quomodocunque sui iuris efficiatur. nam dico qđ
ibi non porrigitur ad alium casum, quam qui ex verbis con-
cipi potest, iuxta. d. l. Gallus. §. quidam recte. Quomodocūque
enim filius exeat de potestate patris, dicitur emancipari largo
modo, nec debet videri mirum, quia emancipatus aliquando
ponitur pro dedito, & veluti in mancipium adscripto. quod est
longe maius. Cic. de Senectute, Ita senectus nimis honesta est
si se ipsam defendit, si ius suum retinet, si nemini emancipata
est, si vsque ad extremum dominatur in suos. Item Seneca,
Mihi & tibi, qui adhuc longe a sapiente absumus, non est com-
mittendum, vt incidamus in rem commotam, impotentem,
alteri emancipatam. vilem sibi; non fuisset sic, si fuisset institu-
tus cum pater morietur, & filium pater emanciparet, quia pa-
ter non videtur mori, si filium emancipet, & ideo institutio
non haberet locum quamuis pater filium emanciparet. &
quamuis intentio testatoris fuerit q quomodocunque factus
sui iuris succederet. Hoc fere expressit tex. in d. §. quidam recte.
dum in qui institutionem eo casu valere, qui ex verbis conci-
pi potest. & non dixit, qui ex mente concipi potest. Item in §.
etiam si parente. ea. l. Gallus. dicitur, & bene verba se habent.
& in cap. si pater. de testamen. lib. 6. dicitur substitutionem in-
telligi debere in sensu directo, si verbis & personis institutis cō-
uenit. Ex quo datur intelligi q in institutionibus & substitu-
19 tionis directis verbis verba plurimum attenduntur. † Scias
tamen in conditionibus testatorum voluntatem magis quam
verba obseruari. leg. in conditionibus primum locum. & leg.
pater Seuerinam. in princi. infra de condi. & demonstra. quod
cum sit generaliter dictum, referri debet tam ad institutiones
conditionales quam ad fideicommissa conditionalia, & sensus
est quod si verba sunt lata & generalia comprehendentia plu-
res casus, debent ex voluntate testatoris coniecturata restringi.
Et tunc non dicitur dispositio facta in vnum casum, porrigi
ad alium, quoniam casus, ad quem solum reducuntur uerba
generalia, inerat sub illa generalitate. immo illa dispositio non
debet censeri latior & generalior quam voluntas testatoris ex-
tendatur. sed quādo verba non comprehendunt casum omis-
sum, & est necesse exire significatum verborum, vt dispositio
procedat aliquo casu, quem non comprehendunt verba quan-
tumcūque generaliter prolata, tunc vere dicitur agi vt disposi-
tio facta in vnū casum trahatur ad aliū. propterea in institutio-
nibus & substitutionibus extensio non fieret, quamuis consta-
ret de voluntate testatoris tacita volentis fieri extensionem.
Limitabant doc. conclusionem communem, vt non procede-
ret, quando institutio fieret in tempus certum, quod tunc non
trahitur ad aliud tempus, per textum in leg. si pater filium inf.
eodem. Sed contra eos est fortis text. in leg. fin C. de posth. hær.
insti. qui tamen aduersus me nihil facit, quia est ius nouum, &
non disponit generaliter quod institutio concepta in vnum ca-
sum extendatur ad alium ęquipollentem, sed specialiter tan-
tum disponit, vt institutio filij facta, si post mortem patris na-
scatur, valeat, etiam si viuo patre fuerit natus, ne pęnam pa-
20 tiatur prætereitionis, qui suos filios non pręterijt. † Bart. & com-
muniter alij secum, dicunt quod substitutio vulgaris habet
duo capita, videlicet si hęres esse noluerit, aut esse non pote-
rit. leg. cum proponas. C. de hære. institu. nisi quando substitu-
tus est in potestate instituti, quod tunc non comprehendit nisi
casum impotentiæ, & non etiam uoluntatis. leg. Iulianus. infra
si quis omissa causa testamen. Ego autem dico quod etiam in
casum uoluntatis intelligitur facta, quia substitutus admitti-
tur si institutus repudiat, licet locum habeat ædictum si quis
omissa causa testamenti. quod si non intelligeretur substitu-
tio facta in casum voluntatis, non haberet locum instituto
repudiante.

repudiante. Alioquin dicendum esset, nunquam substitutio nem esse factam in casum voluntatis, quia etiam quando substitutus non est in potestate instituti, habet locū edictum si quis omissa cā testa. vbicunq; institutus repudiat, quia prestitit ei velit, qui se repudiante venturus est, non repudiaturus, nisi prestitum ei vellet. l. si quis pecuniam, in prin. inf. si quis omiss. causa testa. Præterea non semper vbi substitutus est in potestate instituti, committitur edictum si institutus iubeat substitutum adire, sed ita demum si idcirco fecit, ne legatum prestaret l. cui seruus inf. si quis omis. causa testa. Et hanc rationem cōsiderauit etiam Iurisconsultus in d. l. Iulianus, quia non caret dolo pater, qui honore proprio omisso propter compendium, & vt nō solueret legata, alienam institutionem maluit. Vnde infert secus esse, quādo filiæ pater substitutus adiuit hæreditatem, quia tunc etiam si idcirco fecit, ne legata prestaret, nihil dolo facere existimatur, quia nemo filię patrem contra votū parentum substituere videtur, sed vt arbitrium eligēdi relinqueret, quia parentes naturaliter abominantur ipsi succedere exclusis filiis. Vbi autem facultas eligendi data est, vnde malit ex institutione, an ex substitutione adire, non committitur edictum l. 1. §. si proponatur, infr. si quis omis. cā testa. Conclusio igitur in d. l.

21 Iulianus, est † quod vbi non est data facultas eligendi, edictum si quis omis. causa testa. habet locum, sed vbi data est facultas eligendi, non habet locum, quia dolus non potest interuenire, & procedit siue substitutus sit in potestate instituti, siue non. Et intellectus datus per Bald. ad illam non est verus, quamuis de eo lętetur, & dicat esse suum nouum dictum, in l. 1. in 1. oppo. C. si quis omis. causa testa. quoniam qua ratione in primo casu illius legis non licet abstinere ab institutiōne & adire ex substitutione, eademmet ratione non deberet etiam licere in secundo casu, quando pater est substitutus filię. Nec intellectus quē tradit Bar. in d. l. Iulianus, est bonus, quoniam procedit ille tex-

22 etiam in filio testatoris. † In tertia principali quæstione Bart. primo quærit, an in vulgari substitutione sit necesse quod institutio hæredis præcedat, & concludit quod non est semper necessarium, quia possibile est fieri substitutionem vulgarem nō præcedente institutione, arg. l. si quis ita hæres instituatur, & l. cum in testamento sup. tit. 1. Sed aliqui dicūt quod non est dare substitutionem vulgarem proprie, nisi præcedat institutio tacite vel expresse. Ego sum in tertia opin. quod non detur substitutio vulgaris & pupillaris, nisi præcedat institutio expressa, & vt aliqua institutio dicatur substitutio, oportet esse factam post primam institutionem, si non realiter, saltem intellectu, vt quia ita verba se habeant quod intelligatur, non habitura locum durante alterius institutione, quia non ordo scripturæ, sed ordo successionis spectatur. l. 1. § prius. infr. eod. vt si dictū esset, si filius meus intra. 14. ann. decesserit, Seius hæres esto, filius hæres esto, vel ita, si filius mihi hæres non erit, Seius hæres esto, filius hæres esto. Sed quando ex verbis non comprehenditur ordo successionis, tunc ordo scripturę attenditur, quādo quidem successionis ordo spectari non licet, ideo non valeret substitutio ita concepta, si filius meus intra 14. ann. decesserit,

23 Seius hæres esto filium exhæredo, Caius hæres esto. † Dicta est enim substitutio, sicut subordinatio, quasi subter & post primam facta institutio. L. proxi. in fi. verbis inf. eod. vbi Iurisconsultus videtur respexisse ad ethymologiam substitutionis, nā sub, in compositione aliquando significat post, & subter. vnde subdit, subinfert, subscripsit dicimus, & ille text. ante me non fuit ita consideratus & declaratus ab alio. Non obstat l. si quis ita & d. l. cum in testamēto, quoniam ibi nulla est substitutio, sed est institutio quædam conditionalis, nec enim omnis institutio conditionalis, est substitutio. Et in d. l. si quis ita. legitimū successorem quo minus hæres fiat, non impediet regula quod quamdiu est locus causa testati, cessat causa intestati, quia ibi conditionalis causa testati cessat deficiente eius conditione, videlicet legitimo successore hæreditatem vendicante, non tamen credatur illis verbis testatorē voluisse vt quamdiu esset locus causæ intestati, cessaret causa testati, quoniam nunquam cessaret causa intestati, & causa testati nunquam haberet locū, sed intelligatur sensisse de primo hærede legitimo tantum, vt si primus hæres legitimus non vendicasset hæreditatem, tunc causa testati haberet locum, iuxta l. eum, qui calendis infra. de verbor. oblig. & l. Boues. §. hoc sermone, de verborum signifi.

24 † Non obstat etiam d. l. Gallus, in princ. quia illa lex tota loquitur de sola institutione nepotis, non autem de substitutione, quamuis in ... in omnibus, loquatur etiam de institutione fil. j. Nam illa verba, si filius meus viuo me &c. sunt omnia institutionis nepotis. Item in §. instituens, non continet nisi institutiones nepotis, quæ tamen necessario præsupponunt institutionem quoq; filij præcedere, vt in d. §. in omnibus, & inconuincibili ratione ostenditur, quia institutio nepotis ideo fit, ne testamentum, in quo filius est institutus, rumpatur. ergo necesse est dicere quod filius fuerit institutus. Nec est congrua, responsio, si dicatur quod ex illis verbis conditionalibus, si filius meus &c. censetur filius tacite institutus. Quoniam quod ex huiusmodi verbis non censeatur quoq. tacite institutus, proba-

25 tur in l. ex facto etiam, supra tit. 1. quam pro se allegat Bar. † Et omisso omni alio intellectu dato ad illū textum per alios, cui nullus conuenit, volo quod eum singulariter notes ad vnum quod diebus tuis a nemine audisti. iuncta l. si quis ita hæres instituatur, eod. tit. quod quotiescunq; testator aliquem instituit sub huiusmodi conditione, si Titius hæres non erit, hæc institutio ita demum est vtilis, si ille Titius est vocatus ad eam hæreditatem vel ab intestato vel ex testamento. dicta. l. si quis ita hæres instituatur. Si vero ille Titius nullo modo est vocatus ad eam hæreditatem, institutio est inutilis, d. l. ex facto, propter rationē ibi adductam, quia huic institutio pars esset data, quæ nulla esset, nam intelligitur vocatus in locum partemq; Titij, ideo si Titij pars nulla erat, vocatus ad partem Titij videtur vocatus ad partem, quæ nulla est id est ad partem, quæ non sit. Et hunc intellectum confirmat plurimum ratio ibi tradita, secundū quem necesse est dicere corrupte legi an hic Seius, pro an hic tertius, vt etiam ibi gl. testatur esse in aliquibus codicibus. Igitur apparet quod aliquis positus in conditione non intelligitur institutus etiam tacite, quia in d. l. ex facto. Sempronius institutus recte succederet, si Titius positus in conditione hæ-

26 res non esset. † Dum Bar. in secunda quæstione primi effectus vulgaris substitutionis concludit quod transmissio iuris deliberandi impedit substitutum, quia hic & alibi cōmuniter doc. sibi falso persuadent quod hodie transmissio iuris deliberandi competat aliis hæredibus, quam filijsfam. in hæreditate paterna, per l. cum ant quioribus. C. de iure deli. Ego, vt vobis opera mea semper grata sit & vtilis, delibero illam legem explanare cum l. vnic. C. de his, qui ante aper. tab. & l. apud hostes. C. de suis & leg. quæ habent materiam connexam, & sibi inuicem videntur aduersari, sed re vera loquuntur in casibus diuersis,

27 & se inuicem non impediunt. Nam manifestum est † quod suus hæres transmittit hereditatem patris ad omnes suos successores etiam extraneos, siue sciuerit delatam, siue ignorauerit, quia mortuo patre statim hæres efficitur ipso iure. & hoc casu loquitur d. l. apud hostes. Fallit si suus hæres deliberās moriatur, quod est quando impetrauit tempus ad deliberandum, vel quando scit delatam; & se non immiscet, neq; renunciat hereditati, sed ita supersedet quod ex causa deliberare videtur, tunc si interim decedat, eam non transmittit, quia eam ipse nō acquisiuit, dum deliberans decessit. Factus est enim velut extraneus & voluntarius suus hæres, qui deliberat. Tamen antiquitus obtentum fuit quod eam ita decedens transmitteret saltem in suam posteritatem, vt dicitur in d. l. cum antiquioribus in princip. & hodie per Iustinianum amplius est introductum quod eam transmittat in omnes successores siue cognatos siue extraneos, nedum in suam posteritatem, ita tamen vt exprimitur in d. l. cum antiquioribus. Nec debet intelligi quod loquatur in alio hærede, quam suo propter multas rationes.

28 † Primo, quia ius antiquum quod filiusfam. deliberans transmittat hæreditatem paternam in suam posteritatem, fuit extensum per Iustinianum altero de duobus modis, vel vt non solum hæreditatem patris, sed etiam cuiuslibet alterius transmittat quis in suam posteritatem, vel sic extensum vt hæreditatem patris transmittat filiusfam. non tantum in suam posteritatem, verum etiam in extraneos successores, quoniā tex. si diligenter eum intueamur, nullo modo probat extensionem esse factam propter vtrumque. Sed ineptum est credere extensionem factam vt quis transmittat hæreditatem extranei, sicut hæreditatem patris in suam posteritatem sed eo modo, quia non est eadem ratio in hæreditate extranei, quæ in hæreditate aui l. cum acutissimi. C. de fideicommiss. ergo restat quod extensio fuit facta vt hæreditatem patris filius transmittat non solum in suam posteritatem, sed etiam in successores extraneos. Consequentia est bona, a disiunctiua affirmatiua cum destructione vnius partis ad alteram partem. Præterea dic. l. l. ex præst. tort spatium annuum ad deliberandum. Ex

29 quo datur intelligi quod loquitur in hæreditate patris. † quia liberis & parentibus datur annus ad cognoscēdam bonorum possessionem, extraneis vero dantur centum dies. Hinc videtur sumptus modus concedendi tempus ad deliberandum, vt non minus spacium detur ad deliberandum, quam datur ad agnoscendam bonorum possessionem l. 2. inf. de iure deliber. Nam edictum de iure deliberandi, est ita factum propter creditores, vt facile scirent quem haberent conuenire, sicut successorium edictum l. pen. infr. de iure delib. & in l. 1. in prin. inf. de succe. edi. Item non fuit tam æquum & rationabile quod hæres extraneus transmitteret hæreditatem non aditā, sicut suus, quia conditio hæredis extranei fieret melior dum deliberat, quam si non deliberet, sui vero hæredis fieret deterior. Nam suus hæres si non deliberabat, transmisisset hæreditatem ad quoscunq; & perpetuo adeundam d. l. apud hostes, nunc autem cū deliberat, eam quidem transmittit ad omnes successo-

res, non tamen perpetuo adeundam, sed vt intra anni spatium
adeatur, extraneus vero hæres si non deliberabat, nihil omni-
no trāsmisisset, ergo nec si deliberet, ne sit melioris ꝯditionis
decedens non adita hæreditate si sciuerit delatam, quā si igno
rasset. minor enim habenda est negligentia ignorantis, quam
30 certiorati. † Venio nunc ad declarationem l. vnicę. C. de his qui
ante aper. ta. quæ disponit vt hæreditatem ascendentium tam
ex latere patris, quā ex latere matris, non aditam quis trāsmit
tat in liberos, & non loquitur quando non fuerat adita, delibe
raret, imò siue sciuerat, siue ignorauerat delatā, habet locum,
& videtur solummodo procedere facto testamento, vt ex ru-
brica ostenditur quæ habet de his, qui ante apertas tabulas hę-
reditatem transmittunt. Item ex tex. ibi scriptos hæredes, &
inuicem substituti, & ante apertas tabulas defuncti. Item ex
eo quod dicit tex. ne alios ꝯ auitum vel proauitum desideriū
vel institutum insperato hæreditatis commodo cōtingat gau
dere. Hoc. n. non contingeret ab intestato, vbi affectio non ca-
dit magis in vno, quam in alio determinate, licet proximior
tm̄ succedat. Nam affectio habetur ęqualis omnibus, quia vo-
catur iste, vel iste, vel iste, qui erit proximior tempore delatę
hæreditatis. Item non vr̄ facta hæc lex propter suos hęredes,
quamuis loquatur ēt de hæreditate patris & ascendentiū per
lineam paternā, qa loquitur de hæreditate non adita. Suus au-
tē non pōt decedere hęreditate nō adita, si eam nō repudiauit
neq; deliberans decessit l. in suis inf. de suis & legit. ideo intel
ligatur dictum propter filios emancipatos, qui non fiunt hæ-
redes ipso iure, nisi dicamus etiam cōprehendi suos hæredes,
& dum dicit transmissionem fieri in descendentes, dicatur re-
linquere sub dispositione iuris communis transmissionē quo
ad alios non descendentes. Et ex hoc sequetur quod sui dicē-
tur transmittere ad quoscunq; hęreditatem non aditam, cæ-
teri vero non sui dicentur nullam hæreditatē transmittere nō
aditam. Nec debuit dubitari an dispositio. d. l. procederet etiā
dato substituto cum tex. dicat aperte quod sic, dato cohære-
de, & tunc demum substitutus vulgaris veniat, cum succede-
rent venientes ab intestato, si nō esset datus cohæres, nec sub-
31 stitutus vulgaris, vt statim in proxima quæstione dicā. † Circa
tertiam principalē quæstionem Bar. vbi quærit, nunquid sicut
si seruus nolit adire, licet dominus velit, locus est substituto,
vt l. cum proponas. C. de hære. insti. ita dicendum sit de mo-
nacho instituto nolente adire, licet monasterium velit. In pri-
mis est aduertendum quod præsuppositum communiter ap-
probatum non est verum. l. quod seruo instituto nolente adi-
re licet dominus velit, locus sit substituto. Nam tunc locus est
substituto vulgari, cum venientes ab intestato succederent, si
non est datus cohæres neq; substitutus. Sicut enim quandiu
ex testamento potest hæreditas adiri, ab intestato non defer-
tur l. quandiu potest inf. de acqui. hær. ita quandiu institutus
admitti potest, substituto locus non est l. quandiu institutus ꝗ.
de acqui. hær. Sed sic est quod quando non est datus substitu-
tus nec cohæres, si seruus institutus nolit adire, nō propterea
ipso facto succedunt venientes ab intestato, sed quia repudia-
re solus non valuit, poterit nihilominus adhuc vel sponte vel
a domino coactus adire l. 1. §. 1. infr. si quis omi. causa test. ha-
be... dñs ... nec ... ptāte ... 2. Inst. de his, qui sunt sui
32 vel alie. iur. † ergo & quando datus est substitutus, non debet
incontinenti succedere, vt seruus recusauit adire, sed demum
cum seruus erit mortuus hæreditate nō adita, aut cum seruus
& dñs simul repudiauerint, quoniam non debet haberi hære-
ditas pro repudiata statim quod seruus recusat adire, quia so-
lus nequit repudiare, propterea adhuc nihilominus potest adi
re vel sponte vel coacte, & tantę vis est aditio coacta quantę
sit spontanea & voluntaria l. nam quod. §. si quis compulsus.
inf. ad Treb. & ideo sicut quandiu institutus voluntarie potest
adire, substituto locus non est, ita quandiu institutus pōt coa-
cte adire, non debet substitutus vocari. Non obstat d. l. cū pro-
ponas, quia non dicit quod si seruus repudiet, continuo substi
tutus admittatur excluso domino, sed dicit, si neq; per se-
met ... fecisset hæredem, tunc substitutus admittatē.
Quando aūt verum sit dicere quod per semetipsum alium nō
fecerit hæredem ... eo casu substitutus admittatur, dicas tu, li-
cet text. non dicat esse quando seruus repudiasset iubente do-
mino, vel seruus esset mortuus non adita hæreditate, vt substi
tutio quo ad caput voluntatis intelligatur de voluntate serui
& domini simul. Adde quod ille text. etiā videtur sentire hoc
quod si seruus semel recusauit adire, nihilominus mutata vo-
luntate postmodum possit adire, dum inquit, si tamen paruę-
33 rit domino, & adiit, substitutioni locus non est. † Sequitur vi-
dere quando monachus est institutus, & nō vult adire, an sub-
stitutus præferatur monasterio. Et siquidem cum æquipara-
mus seruo, quæstio est expedita ex his, quæ proxime dicta sunt
sin autem cum æquiparamus filio, est primo videndū nunquid,
quæ dicta sunt de seruo instituto nolente adire, vendicent sibi
locum etiā in filiofa. instituto nolente adire, vt filio repudiate
pr̄ præferatur substituto. Circa quod est considerandū, & est quar-
ta principalis quæstio Bar. quod olim quicquid acquirebat fi-
liusfa. acquirebat patri pleno iure, sicut seruus, exceptis castrē
sibus, vnde solus ipse non poterat adire, vel repudiare, magis
quā seruus l. is, cui. §. fi. inf. de acqu. hęr. hodie vero separata est
conditio filiorū a seruis, qa filiis acquirūtur aduentitia quo ad
proprietatē, & patri solum quo ad vsumfructū, ideo dispositū
est vt patre nolēte consentire, solus filius possit adire, & econ-
tra, filio repudiante solus pater possit adire l. fi. C. de bon. quæ
lib. Sed adhuc dubitāt doc. nunquid d. l. fi. procedat etiam vbi
esset substitutus vulgaris. Conclusio communis & vera est qđ
pater excludit substitutū. Pro qua vltra alios facit, quia, vt sup.
34 proxime dicebam, † tunc locus est substituto, cum succederēt
venientes ab intestato si non sit datus cohæres nec substitutus,
ratione de qua ibi. Item quia substitutio quo ad caput nolun-
tatis intelligitur facta in casum noluntatis patris & filij simul,
vt supra in simili dicebam de seruo. Contrariam opin. tenue-
runt subtiles Vltramontani, moti secūdum Ang. primo quia
in libero homine instituto requiritur quod ipse sit institutus
hæres vel alium mutata conditione faciat hæredem l. si pater-
fa. sup. tit. 1. Sed hoc non obstat, quia non prius apparet quod
filiusfam. institutus non sit hæres, aut alium non fecerit hære-
dem quam fuerit mortuus, vt in simili paulo ante dicebam
in seruo. Secundo arguunt quod substitutus venit ex expressa
prouisione hominis, pater autem ex dispositione legis. Pro-
pterea expressa prouisio testatoris debet facere cessare proui-
sionem legis l. 2. §. si duo inf. de bono. pos. secundū tabu. l. fi C.
de pac. conuentis. Hoc etiā non obstat quia tūc expressa proui
sio hominis solet facere cessare prouisionē legis, qn̄ vtraq; cō-
currit, sed hic vna est habitura locum post aliam, quia substitu
tus dum vocatur ex capite noluntatis, intelligitur vocatus in
noluntatem filij & patris simul. Vnde pater est in primo gra-
du, & substitutus in secundo. Tertio dicebāt, prius admittun-
tur substituti quā hæredes legales l. fi. C. de neces. seruis hære.
insti. pater autem est hæres legalis, quia lex eum fecit hæredē,
ergo &c. Similiter hoc non obstat quia intelligitur de venien-
tibus ab intestato, qui dicuntur hęredes legitimi, & veniunt
post substitutos, quia quādiu potest habere locū causa testati,
cessat causa intestati l. quādiu potest de acqui. hær. hic aūt hæ-
res legalis succedit ex testamēto, & non sicut veniens ab inte-
35 stato vocatur post substitutum. † Quarto dicebant. quando fi
liusfa. repudiat hæreditatem, & habet coheredē, cohæres per
ius accrescendi excludit patrē l. 2. & ibi Bal. no. C. ad Orfi. tunc
sic, si ius accrescendi excludit patrem, ergo multo fortius sub
stitutus, qa substitutus excludit ius accrescendi. d. l. 2. §. si duo.
& si vinco vincentē te, multo fortius vincā te. l. de accessioni-
bus. ꝗ. de diuer. & tēp. præscr. Sed hoc dictū non est verū qđ fi-
lio repudiante cohæres excludat patrē, & d. l. 2 C. ad Orfi. non
loquitur qn̄ filius repudiauit, vt etiam referunt hic Mod. Pa-
pi. Quinto arguunt quod filiofa. repudiante, pater admittitur
ex priuilegio contra regulas iuris communis & substitutus
admittitur iure cōmuni, qui autē venit de iure communi, ex-
cludit eum, qui venit ex priuilegio l. antique circa princ. C. ad
Vellei. Sed hoc argumentū soluitur sicut secundū, quia tunc
qui venit de iure cōmuni forte posset excludere eū, qui venit
ex priuilegio, qn̄ concurrunt, hic autem sunt in diuersis gradi-
bus, quia substitutus vocatur ex capite voluntatis filij & pa-
tris simul. Vltimo non obstat l. quidam ita in testamento. ad
Treb. quam allegant, quia non loquitur in istis terminis, &
postea etiā est speciale in casu illo, vbi mater erat substituta, ꝙ
transmissio impediatur. Sed regulariter seruatur contrarium.
l. 3. inf. de adi. leg. non autē est quia ibi sit translatio, & nō sub-
stitutio. Quoniam omnis substitutio vulgaris, est translatio,
quāuis econtra forte non omnis trāslatio sit substitutio. Nam
videtur appellari in legatis & fideicōmissis etiā vniuersalibus
translatio, quę in hæreditate directo data dr̄ substitutio. Sicut
non dicimus instituere legatarios nec fideicōmissarios, tamen
nō vetat, quin sit institutio legatarij & fideicōmissarij, vt in ru
brica vidimus. Præterea dicitur qn̄q; hæreditas transferri ad
36 substitutū vulgarē l. si sequēs in prin. inf. ad Sylla. † His itaq; sic
præmissis pro expeditione d. 3. quæstionis Barto. videndum
sup. test modo cui magis æquiparandus veniat monachus ser
uo an filio. Nam aliqui æquiparāt eum seruo potius quā filio,
qa sicut quidcquid acquirit seruus, acqrit dño, ita monachus
quicquid acquirit, acquirit monasterio. Filius aūt acquirit sibi
aduentitia quo ad proprietatē, & castrensia pleno iure. Itē fi-
lius a patre vendi pōt propter famem, vt habetur in l. 2. C. de
patri. qui filios distrax. monachus autē vendi non potest per
monasteriū stante necessitate famis. Aliqui vero putant ma-
gis pium & consentaneū rationi esse quod æquiparetur filio ꝗ
seruo, qa filius in potestate pr̄is est liber homo, ita monachus
sub potestate abbatis. nā admittitur ad testimoniū, sicut liber.
text. est in. §. cogitandum in auth. de monach. Secus in seruo.
qui nō potest esse in iudicio, nec regulariter esse testis l. seruus.
C. de

C.de iudicijs.l.serui.sup. de testi. Itẽ monachus debet alia mo-
nasterio,sicut filius a patre,vt in c.ex parte. extra, de accusa.l.si
quis a liberis.§.si vel parens. sup. de liber.agno. Secus in seruo,
quem dominus potest pro derelicto habere,& nolle alere. Itẽ
monachus succedit vt agnatus.& vt suus,sicut filius.l. Deo no-
bis.C.de episc.& cler.quod non est in seruo.l.1.§.1.inf.vnde co
gna.& l.Iurisconsultus.§.inter agnatos.infr. de gradi. Et hanc
opin.dicunt esse tenẽdam,quoniam est ratio, quæ pro religio-
ne facit.l.sunt personæ.infra de relig. & sump.fun. His tamen
non obstantibus puto quantum ad pręsentem quęstionem,es-
se æquiparandum magis seruo quam filio, quoniam ipse quo-
que filius æquiparabatur olim seruo quantum ad præsentem
quæstionem,antequã sibi acquireret aduentitia,& hodie quo-
que esset æquiparatus,si aduentitia sibiipsi non acquireret. nã
propter vnam causam,quæ solum militat in hęreditate aduen
titia,& non etiam in profectitia,fuit facta dispositio.d.l.fi.vt in-
fra ostendam in quęstione an d.l.fi.procedat etiam in hęredita
te profectitia,& ideo cessante causa, debet cessare legis dispo-
sitio.l.adigere.§.quamuis. de iure patro. Non obstant similia
adducta de filio & monacho, quia si in aliquibus ęquiparãtur,
non tamen sequitur quod in omnibus, quia a particulari affir-
matiua vel negatiua ad suam vniuersalem non valet argumen
tum. Vnde non sequitur, Aliquis homo currit, ergo quilibet
homo currit. vel,aliquod animal non currit,ergo nullum ani-
mal currit. Secundum igitur casus contingentiam ęquipara-
bitur modo seruo, modo filio, & subiectio monachalis faciet
speciem distinctam a subiectione filiali & seruili. Nec debet vi
deri impium quod monachus ęquiparetur seruo, cũ summus
Pontifex non verecundetur deferre nomen serui seruorum
37 Dei 1.quęstio.3.Saluator.in tit. † & ideo si monachus est institu
tus,& nolit adire,substitutus incõtinenti non succedit, sed de-
mum cum monachus non poterit amplius adire, vt cum erit
mortuus, vel cum monachus repudiauerit ex iussu monaste-
rii.quia solus repudiare non potuit, cum omnis voluntas mo-
nachi dicatur translata in Abbatem,sicut voluntas serui in do-
minium cap.non dicatis.12.quęstio.1. Dubitant hic docto. in-
cidenter an. d.l. fi. habeat locum etiam in hęreditate profecti-
tia delata filiofam.vt si filius repudiet, solus pater possit adire,
& econuerso. Aliqui ita pręcipites fuerunt in decidendo hanc
quęstionem,vt fatuum esse dixerint credere quod non. Tamẽ
si rem accuratius examinabitis, facile mecum iudicabitis eam
non habere locum in hęreditate profectitia, quia ratio quod
ita prouideretur in hęreditate aduentitia fuit,quod cum Impe
rator prius statuisset vt filijsfamil. acquirerentur bona aduen-
titia quo ad proprietatem, contingebat, si eis deferebatur ali-
qua hęreditas aduentitia, quòd eam plerunque non poterant
consequi, quia sine consensu patris non poterant adire, & pa-
ter nolebat eis adeuntibus consentire. Vnde beneficium legis
volentis quod filijfam.valeant sibi acquirere bona aduentitia,
erat eis in hoc casu parum vtile, quoniam hęreditatem opor-
tebat eos adire de consensu patris,pater autem nolebat eis cõ-
sentire. Ex quo efficiebatur vt ipsis nullum remedium esset pa
tre nolente consentire, quia non poterant ipsi verberibus co-
gere patrem consentire,quoniam pater habebat quidem pote
statem in eos.l.in suis.sup.de lib.& posthu. ipsi vero in patrem
non habebant. Est enim turpe, vt filij parentum castigatores
existant,& ideo fuit necessaria prouisio. d.l. fin. Sed in hęredi-
tate profectitia hęc ratio cessat,quoniam si pater non vult con
sentire, filij non interest,ex quo [illegible] non erat sibi acquisiturus
sicut aduentitiam, & si filius noluisset adire, poterat pater ex
potestate,quam habebat in filium, eum cogere adire, & sic in
hęreditate profectitia neque ratione filij neque ratione patris
visa est necessaria prouisio.d.l fin. Ticeo tex.qui solummodo
38 meminit de aduentitię. † Et si quęras quare [illegible] hęreditate pro-
fectitia non statuit Imperator quod patre nolente consentire
solus filius posset adire, & illam hęreditatem suam facere ple-
no iure, sicut aduentitiam. Dicas quod hoc non statuit pro-
pter plura specialia,quę concurrerent ex eodem fonte. Nam
ex hoc quod pater nollet consentire filius primo faceret hęre-
ditatem profectitiam suam pleno iure contra regulas iuris cõ-
munis. item consensus patris in adeundo non foret necessa-
rius,sed in hereditate aduentitia ex eo quod pater non vult cõ-
sentire, inducitur solum quod filius potest adire sine consen-
su eius. Nã quod hęreditas adita contra acquiratur filio,non est
ex eo quod pater noluit consentire, sed quia sibi defertur con-
templatione filij, & non contemplatione patris. Et si dicas ex
eo quod pater non vult consentire inducitur non solum quod
filius possit adire sine consensu patris, sed etiam quod hęredi-
tas aduentitia acquiratur filio pleno iure, cum prius non ac-
quireretur,nisi quo ad proprietatem. Nam dico quod hoc ꝙ
vsusfructus consolidetur cum proprietate, non procedit quia
Imperator id statuerit, sed ipso iure & naturaliter contingit,
quia enim pater eũ repudiat,necessario consolidatur proprie-
tati. Propterea nimirum si Imperator statuit vt eã sibi acqui-
rat pleno iure. Statutum quoque econtra, vt filio nolente adi-
re,solus pater possit adire,& eam hęreditatẽ sibi acquirere ple
no iure nõ inducit nisi vnicum speciale, videlicet ꝙ pater pos-
sit adire eam hęreditatẽ,in quo non fuerat institutus.nã hoc ꝙ
eã sibi acquirat pleno iure, quã alioquin non acquisiuisset nisi
quo ad vsumfructũ,non est speciale, si non ex eo quo proprie-
tas repudiata accrescat habenti vsumfructũ,sicut vsufructus re
pudiatus consolidatur proprietati,tamen ex alio,contingit nõ
esse speciale,videlicet quia res deuenit ad naturam suam,dum
39 fit vt hæreditas aduentitia acquirat patri pleno iure † Quoties
autem res formę suę redditur,non debet videri aliquod specia
le induci. Quęmadmodũ si mulier pacta sit vt præsenti die dos
reddatur, deinde paciscitur vt tempore ei legibus dato dos red
datur, incipiet dos redire ad ius suũ. Nec dicendũ est deterio-
rem conditionem dotis fieri per pactum.l. [illegible] vnus ex argenta-
riis.§.pactus ne peteret versiculo,quod si non,supra, de pactis.
Non obstat si diceres,secundum hoc prouisio. d. l. non fuerat
necessaria patri, sed tãtum filio,quia pater poterat cogere filiũ
adire,sed non filius patrẽ. Responde quod licet non fuerit ne-
cessaria,tamẽ fuit ęqua, vt ius, quod filius impetrauit aduersus
patrem malignantẽ,in seipso etiam malignante sentiret. Non
obstat.§.similique modo.ea.l.vbi si filiofa.defertur. hæreditas
ex causa castrẽsi,& eam nolit adire,potest solus pater eam sibi
pleno iure acquirere,& tamen non potest dici id esse quia Im-
perator voluerit occurrere malignitati filij, qui non vult adire
ne patri acquiratur, quoniam licet filios adiuisset huiusmodi
hæreditatem,non propterea aliquid eo obueniebat patri. Ideo
dicamus tunc nouam rationem fuisse vt ita statueretur, vide-
licet quia ęquum visum est vt filius in hoc casu non mereatur
esse priuilegiatus aduersus patrẽ, quando hoc non nocet filio,
& prodest patri,& ideo illa hæreditas considerabitur vt aduen-
40 titia, & non vt castrensis. † Quinta quæstio principalis Barto.
est nũquid si filius decesserit ante aditã hæreditatem, sit locus
substitutioni, an magis veniet pater. Et recte concludit quod
pater non veniet sed substitutus. Tamen cõmuniter dicitur se
cus esse, si filius malitiose neglexisset adire in fraudem patris,
quia tunc talis negligentia hr̃ pro repudiatione vt.l.recusare. ſ.
de acqui.hæred.& locum habent ea,quæ dicta sunt, quod filio
repudiante solus pater potest adire. Hoc.n. puto falsissimum,
quia filio recusante pater potest adire, dum tempora largiunt
quod est quandiu filius potest adire,& non vult adire, quia in-
terea non vocatur substitutus, sed postquam filius non potest
adire,fit locus substitutioni,& pater non poterit adire,quia, vt
intelligas,pater adit ex institutione filij.quæ durat quamdiu fi-
lius potest adire,filius autem potest adire,etiam, post repudia-
tionẽ,quamdiu viuit.quia repudiatio solius filij nulla fuit. Vn-
de nõ obstante dicta repudiatione nihilominus permanet cau-
sa institutionis, & filius mutato proposito poterit iterum velle
adire secundum ius antiquum & nouum, vel tantum secundũ
ius nouum poterit solus pater ex illa institutione adire, qua ex
tincta neque filio neque patri licebit adire. Et ita constat, quo-
modo ex repudiatione filij competat patri ius adeundi quia nõ
competit, vt perpetuo possit adire, sed quamdiu filius potest
adire,quoniam ex institutione filij,& non propria,sibi licet adi
re. alioquin non esset differentia quod solus filia instituatur,
vel filius & pater simul instituerentur. Non obstat.§.similique
modo. vbi dicitur, quasi ipse pater ab initio fuisset hæres insti-
tutus.quoniam verbum,quasi,denotat aliqualem.& non om-
nimodã similitudinem. Et post mortem filij imputabitur pa-
tri sua negligentia. qui filio viuente & repudiante non adiuit,
dum institutionis causa vigeret,ex qua sibi licuisset adire.nunc
vero post causam dictę institutionis extinctam, quod potuit
41 noluit,quod adimplere nequibit.† Circa sextam quæstionem
Barto.quamuis Bart.distinguat tamen concludendum est, fi-
deicommissarium præferri substituto vulgari,quoniã quãdiu
institutus admitti potest,substituto locus non est.l.quãdiu. in-
stitutus infra de acquir.hered. Institutus autem postquam re-
pudiauit, potest cogi adire, & quæcunque sunt in testamento
ex eius aditione coacta perinde valent, ac si sua sponte hæredi
tatem adiuisset.l.nam quod.§.si quis compulsus infr. ad Treb.
ergo interea substituto locus non erit, quia quãdiu institutus
potest sponte vel coacte adire,substitutus non vocatur.& vere
dicitur institutus adire,licet compulsus adeat. Vltimo non ob
stat deniq[ue] cens forte aures vestras argumentum nuper ab acu-
tissimo viro more suo ingeniose excogitatum, dum ait, quo-
tiescunq[ue] data est licẽtia abstinendi, hæres non debet posse co
gi adire,si omnia in testamento contenta non præstarentur.l.
debitor.in si. prin. ad Treb. sed per datione m vulgaris substi-
tuti censẽ data licentia abstinendi, ergo dato substituto vul-
gari non debet hæredem posse cogere fideicõmissa[illegible]dire,
quia omnia cõtenta in testamento non conseruare[illegible],quia
vulgaris substitutio perit, si heres cogatur adire. Propterea cõ-
cludit quod non debet fideicommissarius præferri substituto.
Nã respondeo ꝙ maior quidem videtur manifesta per text. in

d.l.de-

d.l.debitor. vbi quia vtrunque præstatur, ideo hæres potest cogi adire, ergo a contrario sensu, si vtrunque non præstaretur, nõ potuisset cogi adire. Sed minor est falsa, quod per dationẽ vulgaris substituti censeatur data licentia abstinendi, licet communis opinio eam approbet, vt inf. late videbimus in quinto effectu, vbi egregie respõdetur ad d.l. debitor. sed venia dignus est, quem circumuenit communis error, & licet multis alijs rationibus corroborauerit dictum suum, tamen propter reuerentiã viri estote contenti duntaxat eius argumenti solutione, qua sola confido vobis, & illi abunde fore satisfactum etiam quo ad reliqua. Expeditus Bar. de primo effectu & quæstionibus emergentibus circa illum, subsequenter transit ad secundum effe-
42 ctum, vbi in secunda quæstione duo concludit. † Prima conclusio est, quod si filius institutus fiat de suo & necessario voluntarius præfertur ei nepos substitutus. Et cum eo transeunt communiter doct. circa quod puto eos nimium reuocari a veritate, vt infra ostendam, vbi agetur an nuda existentia sui hæredis excludat substitutum vulgarem. Secunda conclusio est quod emancipatus hodie non desinit esse suus hæres. Communis opin. omnium est, nemine discrepante, quod ab intestato nulla sit differentia emancipationis & patriæ potestatis, sed condito testamento, licet aliqui idem esse dicant quod ab intestato, tamen communis opinio est quod hodie sicut olim maneat differentia emancipationis & patriç potestatis, ego alienũ ab ęquitate & veritate existimo esse dicere quod filius emancipatus excludat nepotem, qui post mortem aui æque sui iuris est ac pater emancipatus, & cui non propter aliam rationem nomen sui hæredis inditum est, nisi quia venit pene ad bona propria, a quibus ne iudicio quidem parentis, nisi certis de causis, summoueri potest l. 1. §. largius. inf. de succe. ædi. & l. cum ratio. in princ. inf. de bon. dam. Non obstat l. meminimus C. de leg. hæred. ibi, ad suorum similitudinem succedant, quia si ad similitudinem suorum, ergo non vere vt sui. Et similitudo sufficienter habetur ex hoc quod succedit, & emancipatus succedit, & suus non præfertur emancipato, licet non fiat hæres ipso iure, & nepotem nõ excludat sicut faceret suus. habet enim causam succedendi, sed non habet causam vt fiat hæres ipso iure, & ne-
43 potem excludat. nam hodie imperator in auth. de hæred. ab intest. † introduxit tria capita successionis ab intestato. Ex primo vocat descendentes. Ex secundo ascendentes. Ex tertio collaterales. In primo, ex quo vocantur descendentes, continetur emancipatus, quia illo capite non habetur ratio emancipationis & patriç potestatis, sed duntaxat exigitur quod sit de descẽtibus, quem nemo pręcedat, filius autem, quantumcunq; emãcipatus, est descendens, sicut filius in potestate, propterea succedit cum eo, qui remansit in potestate, si eiusdem gradus ambo reperiantur, licet qui remansit in potestate, fiat hęres ipso iure, & emancipatum oporteat adire. Non enim sicut habet causam succedendi, ita habet causam vt fiat hæres ipso iure, quoniam hoc quod filius manet in potestate patris est causa vt mortuo patre fiat hæres ipso iure, cum filius & pater censentur vna, & eadem persona, sicut in potestate patris, idcirco videtur quodammodo dominus viuo patre, & post mortem patris credit magis dominium bonorum cõtinuare in illum, & liberam bonorum administrationem consequi, quam delatam hæreditatem acquirere.
44 † Adde quod hoc, vt filius emancipatus succedat ad similitudinem suorum, non est recenter introductum per Iustinianum, sed erat etiam tempore Anastasij Imperatoris. Nam cum illo tẽpore solus proximior agnatus succederet de ciuili l. pronuntiatio §. 1. inf. de verbor. signific. emancipatus non succedat, quia per minimam capitis diminutionem agnatus esse desierat. Anastasius induxit vt filius possit emancipari cõtracta fiducia. i. vt agnatus remaneret l. si ab eo. C. de legi. hæredi. ex quo fiebat quod emancipatus succederet patri, ad similitudinem suorum, quia illo tempore vt succederetur defuncto, non requirebatur quod esset suus hæres, sed quod esset agnatus proximior, filius autem emancipatus contracta fiducia erat agnatus, sicut filius in potestate, & quia tunc temporis emancipatio non aliter intelligebatur processisse contracta fiducia, quam si fuisset specialiter dictum Iustinianus induxit, vt etiam si non fuerit dictum, omnino intelligatur facta cõtracta fiducia l. fi. C. de emancipa. lib. § fina. Insti. de legi. agna. succes.
45 † Itaque apparet quod ante d. auth. de hæred. ab intesta. & ante d.l. meminimus. emancipati succedebant ad similitudinem suorum. Non obstat si diceres quod ius ciuile poterat facere quod emancipatus fieret hæres ipso iure, sicut induxit, quod legatum acquiratur ipso iure l. a Titio. de fur. quia non sequitur, potuit facere, ergo fecit. Et ad dict. l. meminimus. fuit responsum quod nihil probat. Quod autem emãcipatus non debeat hodie iure ciuili excludere nepotem retentum in potestate aui, ita ostendo, quia prætor quoque olim vocabat emancipatos, ad similitudinem suorum, & æque, ac si non fuissent emancipati per vnde liberi, secũdum quos filius emancipatus veniebat præferendus nepoti, tamen ex ædicto de coniungen. cum emanc. lib. eius. retinebat sibi solummodo dimidiam, apud nepotes dimittens alteram dimidiam. Ergo eadem ratione dici debet & hodie quod ædictum de coniungen. cum emanci. lib. eius. cum sua dispositione maneat incorrectum. licet enim filius emancipatus succedat, sicut si esset in potestate, tamen est emancipatus, & nepos est suus hæres, quoniam, vt non esset suus hæres, oporteret dicere quod post mortem aui recideret
46 in potestatem patris. † Tertia principalis quęstio Bartoli est, nũquid testamentum possit assumere vires a tacita vulgari. Communis opinio est quod semper possit. argumẽto l. neque enim §. finali infra, de testamento militis. & quia inest æque principaliter cum pupillari. Veritas est quod non semper potest assumere vires a tacita vulgari, sed tunc demum cum succeditur pupillo, quia subintelligitur accessorie, & velut necessarium antecedens ad substitutionem pupillarẽ, vt tabulæ popillares confirmentur, vt dicam in sequenti proxima quęstione. Et dicta l. neque enim. nihil facit, quia loquitur in diuersis terminis & ex diuersis non infert l. Papinianus exul. de mino. loquitur enim de substitutione facta ab initio in vnam speciem tantum, videlicet in fideicommissariam, quæ postea commutatur in aliã speciem, videlicet in vulgarem, & non poterat habere effectum secundum vtranque speciem simul. Nos vero loquimur de duabus substitutionibus ab initio simul factis, quarum vna subintelligitur, & altera exprimitur, & subintellecta est accessoria, & velut necessarium antecedens ad substitutionem expres-
47 sam, & vtraque potest pariter habere effectum. Quarto principaliter quærit Bartol. an si pupillus, cui facta est substitutio pupillaris, decedat viuo patre substitutus possit succedere ex tacita vulgari. Prima fuit opinio glos. in l. ex Corneliana in gl. super verbo non existimo. infra eodem, quod sic. Secũda fuit opinio Dyn. quod non, maxime per tex. in l. quod si filius. in t. de capt. ibi, nihil est &c. Tertia fuit opin. dicẽtium quod prima opi. procedat quando pupillus habet cohæredem, cuius aditione confirmatur tacita vulgaris. Secunda vero procedat quando non habet cohæredem. Quarta demum est opinio Bart. concordantis prędictas opin. & dicentis quod omnes dicunt bene, diuersis tamen respectibus, vt hic per eum. Ego omissis rationibus & fundamentis aliorum, puto solam opinio. Dyni esse veram, non tamen per eius fundamentum, quod statim impugnabo, sed ex noua ratione, quam non considerarunt scribentes. neque Dyn. nouit, videlicet quia vt succedatur pupillo in vtrunque casum inductum est vt substitutio illi facta in casum quo hęres erit, & in pupillari ætate decesserit, porrigatur ad casum quo hæres non erit, sicut econuerso facta in casum, quo hęres non erit, porrigitur ad casum, quo hæres erit, & impubes decesserit, vt decedat testatus vtroque casu. Cum igitur substitutio principaliter extendatur ad casum tacitum, vt eo casu succedatur pupillo, sequitur quod successio patris tacita accessorie & velut necessarium antecedens ad substitutionem pupilli
48 est in consideratione. † quia necessaria est aditio ex testamento patris, vt confirmentur tabulę pupillares. Sed si successio patris accessorie & velut necessarium antecedens ad substitutionem pupilli est in consideratione, oportet dicere quod successio patris tacita non sit in consideratione, nisi cũ agitur de successione pupilli, & quod extincta pupillari sit etiã extincta vulgaris tacita, quia sublato consequenti, antecedens non est amplius necessarium. Quod enim substitutio facta pupillo porrigatur ad casum tacitum ex constitutione Diui Marci & Seueri, vt eo casu principaliter succedatur pupillo, manifestum est ex eo quod nusquam legitur quod substitutio vulgaris expressa contineat in se tacitam pupillarem, aut quod sub pupillari expressa comprehendatur tacita vulgaris, sed bene quod substitutio facta pupillo in vnum casum porrigitur ad alterum Ita loquuntur iura, quæ faciunt mentionem de constitutione diuorum, & vidimus supra. Præterea quod successio patris subintellecta non prius sit in consideratione, quam si agatur de suc-
49 cedendo pupillo, probatur, † quia casus tacitus indistincte siue respiciat successionem solius pupilli, siue patris, & pupilli simul, non est in consideratione, priusquam cum agitur de succedendo pupillo l. fin. C. de institu. & substit. vbi si mater viuit tempore mortis filij, & sic cum succedendum est pupillo, casus tacitus non subintelligitur. Si vero prædecessit, substitutio sortitur effectum in casu tacito, & sic vtrum casus tacitus insit vel ne, consideratur eo tempore quo succedendum est pupillo. Sed quando pupillus moritur viuo patre non potest amplius existere tempus, quo agatur de succedendo pupillo. ergo nec haberi potest quæstio vtrum casus tacitus insit vel ne, & ideo si pupillus abstinet, illico substitutus non admittitur ex tacita vulgari, sed demum mortuo pupillo infra pubertatem. Facit l. paterfamilias infra de priu. credi. vbi dicitur quod bona patris veneunt ideo, quia pupillus abstinuit. non dicit ideo quia pupillus, & substitutus abstinuit. Item quæstio, de qua ibi, quod substitutus teneatur creditoribus paternis, non fuit mota viuo pupillo. Ex quo datur intelligi quod viuente pu-

te pupillo non adiuerat hæreditatem patris. Nec est etiam credendum quod repudiasset, quia tex. non dixisset, quia pupillus abstinuit, sed ideo quia pupillus & substitutus abstinuerunt. Non ob. si diceres, interest pupilli vt substitutus quam primū adeat ex vulgari, & nō expectet quod prius moriatur pupillus, qm̄ non esset postea periculum quod decederet intestatus, nā si substitutus postquam adiuisset hæreditatē patris postea adhuc viuente pupillo moreretur, nihilominus relinqueret hæredem suum obligatum agnoscere hæreditatē impuberis decedentis intra 14 an. l. qui patri. infr. de acquirenda hæreditate. quoniam dico quod interim non debemus esse soliciti de hęreditate viuentis. l. proxima. §. interdum. infra, eodem. & l. ita
50 tamen. §. a patre. infra, ad Trebell. † Item quod extincta pupillari, extinguatur etiam tacita vulgaris, probatur ex. l. in pupillari. infra, eodem. vbi dicitur quod licet in pupillari substitutione longius tempus comprehensum fuerit, tamen finietur substitutio pubertate. Sed si extincta pupillari superesset tacita vulgaris, falso diceretur substitutio pubertate finiri, quia quoties substitutio quo ad vnum casum extinguitur, si superest in alterum, non dicitur substitutio finita, vt probatur in l. post aditā. C. eodem, argumento a contrario sensu. dum inquit, post aditam hæreditatem directæ substitutiones non impuberibus filijs factæ expirare solent. ergo impuberibus filijs factæ nō expirarent post aditam, & tamen post aditam vulgaris expirat, quantumcumque facta sit pupillo, sed ideo substitutiones impuberibus filijs factæ non dicuntur expirare post aditam, quia supersunt in alterum casum, & adhuc post aditam possunt habere effectum, si filij decederent impuberes. Et opin. Dyn. non probatur in d. l. quod si filius, quia loquitur de secundis tabulis, & nihil dicit de vulgari, per quā succeditur patri. Et licet Moder. post Are. conentur defensare Dyn. quòd allegauerit illum textū, optime pro opinio. sua inducendo vt hic per eos, tamen nullo modo probat, & inductio illorum non procedit, quia ipsi, quantum valeo iudicio consequi, arbitrantur quod in l. præceden. ad d. l. quòd si filius, vbi fit mentio de legitimo hærede, intelligatur de legitimo hærede patris, & non impuberis, nec animaduertunt quòd ibi non poterat esse quæstio de succedēdo patri ex tacita vulgari, quæ sumit effectum in casu hæreditatis nō aditę, nec etiam de succedendo patri ab intestato quia filius in potestate superuixit patri, & mortuus est impubes nō repudiata hæreditate patris, vnde præsumitur hæres extitisse ex his, quæ infra dicam circa intellectum. l. apud Iulianum. §. idem Iulianus. ad Trebell. & ideo dicamus quod ibi fit mentio de legitimo hærede impuberis, quia tractabatur nunquid succederetur pupillo ex secundis tabulis, an vero ab intestato. Et ex his habes q testamentum potest assumere vires a tacita vulgari, non semper, sed tunc demum cum agitur de succedendo
51 pupillo. † Vltimo quærit Bar. quid si substitutio pupillaris facta est ventri, & venter non nascatur, an substitutus admittatur ex tacita vulgari. Communis conclusio est q indistincte admittatur. Tu dicas idem q sup. in præcedenti quæstione. Nec obst. l. qui vētris. §. de ven. inspi. qm̄ non apparet qualis fuerit illa substitutio, an in primum vel in secundum casum, & ideo ppter id, quod ibi h̄r, credendum est fuisse factam in primum casum generaliter, videlicet si hæres non erit, vel specialiter, vt si nō na-
52 sceretur. Dum Bar. in 1. q. tertij effectus quærit, † an tacita pupillaris contineatur sub expressa vulgari, qn̄ mater est in medio, cōis opin. scribentium est q non contineatur, per tex. in l. fi. C. de insti. & substi. & l. precibus. C. eod. Sed omissis rationibus & dictis eorum, verū propius puto q regulariter tacita pupillaris contineatur sub expressa vulgari, siue mater sit in medio, siue non, nisi quando fuisset instituta cū pupillo, & superstes foret, quando pupillus moreretur. d. l. fi. quia tunc propter rationes, de quibus ibi, non creditur substitutio facta in alterū casum, quam in expressum. Non obst. d. l. precibus, qm̄ dictum Imperatoris debet intelligi cum effectu, quādo dicit, in primo casu tantum habuit substitutum. l. 1. §. 1. sup. quod quisque iur. vt perinde sit, ac si dixisset, si quidē re vera, & cū effectu primo casu tm̄ habuit substitutū, &c. s̄m quod dictio taxatiua potest videri expressa ab Imperatore. Aliquando .n. substitutio fit in primum casum tantum s̄m verba, quæ quantum ad effectū nō est in primum casum tantum, sed in primum & secundum simul. l. iam hoc iure. inf. eo. & l. quāuis. C. eo. Et hoc modo non est mirum, si substitutio, quæ re vera & effectualiter est facta in primum casum tantum, expirat post aditam hæreditatem, sed etiam si dictio taxatiua non fuisset expressa in text. puto q adhuc intelligeret de substitutione re vera & effectualiter facta in primum casum tantum, præsupposito quod Imperator loquatur cum effectu, & non verbotenus, quia si substitutio, quā cognominat in primum casum, porrigeretur etiam ad secundum casum, non contineret contrarium eius, quod dicitur de substitutione, quam postea cognominat in secundū casum, & sicut dicitur quod substitutio facta in secundum casum, non expirat post aditam, ita diceretur de substitutione facta in primum & secūdū casum, qm̄ quod habetur ex parte, multo magis ex toto. Sed Imperator in lege nostra dicit de substitutione, quā cognominat in secundū casum, q habet locum, etiā si pupillaris adierit hæreditatem. Illa vero quam cognominat in primum casum, q expirat si pupillus hæres existit, ergo dum loquit̄ de substitutione facta in primū casum, non intelligit q̄ si porrigitur ad secundum casum, & non est quia tacita pupillaris ibi nō admittatur ꝯ matrem existentem in medio, sed ideo est, quia si substitutio re vera & in effectu est facta in primū casum tantum, non potest dici quod extendatur ad secundum, qm̄ si diceremus eam extendi ad secundum casum, re vera & effectualiter esset facta in primū & secundum casum, nō aūt in primū casum tantū. Et hunc intellectum puto esse de mente
53 Imperatoris, secundum quem omnia sunt plana. † Iuxta prædicta quæro quando tacita pupillaris contenta sub expressa vulgari non admittitur ꝯ matrem, an expressa vulgaris, quatenus pertinet ad bona impuberis, admittatur contra matrem. Solutio pendet ab eo, nunquid ideo tacita pupillaris non admittitur contra matrem, quod regulariter substitutio non porrigit̄ ad casum tacitū, si mater fuit instituta, & superest tēpore mortis filij, an vero q regulariter non creditur p̄rem fecisse test̄m filio impuberi, si mater fuit instituta, & superest tēpore mortis filij. Et quidem videtur q ob primam causam tacita substitutio non subaudiatur, quia nūquam est quęstio de expressa substitutione an admittatur ꝯ matrem, sed semper quæritur de tacita, veluti an tacita pupillaris admittatur cōtra matrem pupilli, vt hic. Item an tacita vulgaris admittatur contra matrem testatoris, vt infra, in 3. quæstione. 4. effectus. Item nunquid vulgaris partim tacita & partim expressa admittatur in casu tacito contra matrē, vt. inf. in 5. q. 4. effectus. si ita est quod ob primam causam substitutio tacita nō subintelligat̄ cōtra matrē, dici debet q vulgaris expressa, quatenus pertinet ad bona impuberis, & quatenus ptinet ad bona p̄ris, excludat matrem. vt. s. dicebā de substitutione vulgari expressa facta personis imparibus, q licet non porrigatur ad secundū casum, tn̄ ex ea succeditur patri & pupillo in casu expresso. Et de hoc v̄r esse text. in l. fi. C. de insti. & sub. vbi tractabatur de succedendo in hęreditate pupilli. Et dicitur quod substitutio non habet locum, nisi in casu expresso, & demum in casu tacito, si mater moriatur ante filiū. Ecce q in casu expresso substitutio habet locum indistincte. Tamē d. l. nihil facit, quia qō quidē erat de succedendo in hæreditate pupilli, sed postea solutio dictę quæstionis videlicet super substitutione vulgari facta posthumo cōclusiue est generalis ad bona posthumi, cū nascet̄, & ad bona testatoris, si non nascet̄, & ideo cū dicit substitutionē habiturā l̄c cū indistincte in casu expresso, hoc est, si non nascetur, loquitur solum modo quo ad bona testatoris, quia in dicto casu expresso, si non nascetur, nō poterat esse quæstio de bonis posthumi, quoniā qui nō
54 nascitur, bona habere non potest. † Si vero propter secundam causam substitutio non admittitur contra matrē, dici debet q vulgaris expressa tantummodo quatenus pertinet ad bona impuberis, non excludat matrē, & pater credatur sibi soli substituisse, & noluisse auferre matri legitimā successionem in bonis filij. Et ex hoc audacter infero nouam conclusionē contra tritam & vulgatam opinionē nostri miserrimi seculi, quod expressa pupillaris, nedum tacita, non admittitur contra matrem pupilli, quando est instituta cū pupillo, & superest tēpore mortis pupilli, sicut alias substitutus non admittitur in casu expresso contra fratrem cohęredem ex præsumpta mente testatoris volētis ius legitimarum hęreditatum inter fratres integrum custodiri. l. pe. C. eo. Ad hoc facit ratio generalis. d. l. fi. ne matrem quam participem proprię hereditatis fecit, videatur voluisse postea excludere a luctuosa filij hæreditate. Non obstat d. l. pręcibus. quia ibi mater non fuerat hęres instituta. Alioquin si dicamus ob primam causam substitutionē tacitam nō subaudiri ꝯ matrem, sequeretur q tacita vulgaris contenta in expressa pupillari non subaudiretur ꝯ matrem, propter quod, & propter rationem generalem. d. l. fi. & propter alia prædicta, censeo non ob primā causam substitutionē tacitam nō subaudiri contra matrem. Non obstat simile de substitutione facta personis imparibus in primum casum, quoniam tunc non creditur patrē noluisse facere testamentum filio, sicut credit̄ quādo mater est instituta, & superest tempore mortis filij. Pro quibus vide omnino quę dicā infra in quæstione, quę impediāt & extinguant effectum vulgaris substitutionis circa intelligentiam.
55 d. leg. pen. † De prima & secunda quæst. 4. effectus visum est. s. an ex vulgari succedat̄ pupillo, ideo tertia quæstio quarti effectus est, vtrum tacita vulgaris admittatur contra matrē testatoris. Omnes tenent quod non, vt sicut tacita pupillaris non admittitur contra matrem pupilli, ita neque tacita vulgaris admittatur contra matrē testatoris. Ergo existimo cōtrarium esse de iure tenendum, quia regulariter, vt supra vidimus, tacita pupillaris admittitur contra matrem pupilli, nisi quando esset instituta cum pupillo quia tunc propter rationes. l. fi. C.

de inst. & subst.;placuit debere præferri substituto. Sed dicere
rationes, quæ faciunt quo magis mater pupilli præferatͣ substi-
tuto, in matre testatoris faciunt quominus preferenda esse sub-
stituto censeatur. Mater enim pupilli repellit substitutum si
fuit instituta vna cum pupillo, ne testator credatur voluisse ma
trem excludere a luctuosa filij hereditate quam participē pro-
prie hereditatis fecit, sed mater testatoris instituta cū filio eius-
dem testatoris non potest dici propter eādem rationem exclu-
dere substitutum. Nam particeps facta est hereditatis, a qua
non debet videri exclusa. In casu autem dicta l. fi. mater erat ex
clusa ab hæreditate filij, a qua non debebat videri exclusa. Et
ideo infero quod ibi si mater fuisset particeps facta hereditatis
filij, dispositio dictę legis non haberet locum, puta si pupillari-
ter mater pupulli fuisset substituta cum extraneo, non impedi
ret extraneum substitutum quin haberet partem suam heredi
tatis pupilli, cum non esset exclusa ab hæreditate filij. Item pro
pter expressam voluntatem defuncti, qui noluit ad matrem pu
pilli amplius peruenire de hæreditate filij, quam in testamento
dederit, sed si matrem propriam testator non instituit, adhuc
dici debet non preferri substituto, quia intelligitur exhæreda-
ta, cum talis preteritio habeatur pro exhæredatione, & ideo si-
cut exheredatus non impedit substitutum quominus adeat,
56 ita neque mater testatoris præterita. † Quarta quæstio quarti ef-
fectus est, vtrum per aditionem, quę sit ex tacita vulgari, confir
metur expressa pupillaris. Bartol. se remittit ad ea, quę dicit in-
fra l. proxima, vbi concludit quod sic, & ita recte sentiunt om-
nes. Quinta quæstio quarti effectus est de vulgari partim taci-
ta, & partim expressa, an admittatur contra matrem in casu ta-
cito. Hęc quæstio videtur emanasse propter communem opi.
superius relatam, quæ vult quod vulgaris substitutio facta in
vnum casum non existentium hæredum, porrigatur ad omnes
alios casus similiter non existentium hæredum. Et ideo si in-
telligamus quæstionem iuxta præfatam communem opinio-
nem, nunquid substitutio facta in vnum casum specialem non
existentium hæredum, porrigatur ad omnes alios casus nō exi-
stentium heredum, quęstio non fuit dubitabilis, quoniam non
porrigitur, etiam quando mater non est in medio, vt supra suo
loco diximus, & lex fi. C. de insti. & subst. hic allegata, non fa-
cit ad propositum, quia loquitur quando vnus casus singula-
ris non existentium heredum expressus porrigatur ad casum
omissum existētium hæredum. Quæstio vero est an singularis
casus non existentium heredum expressus porrigatur ad alios
casus omissos similiter non existentium hæredum, & sic an sin
gularis casus vulgaris expressus porrigatur ad alios casus vulga-
ris omissos, & ideo si volumus quęstionem intelligere secun-
dum dicta l. fin. quæ hic allegatur, concipienda fuit aliter dicta
quæstio, videlicet hoc modo, nunquid si substitutio facta est
pupillo expresse in vnum casum specialem non existentiū hæ-
redum, porrigatur ad casum omissum existentium hæredum,
quando mater est in medio. Communiter Doctor. dicerent
quod non, per dictā l. fi. vbi volūt quod tacita pupillaris non ad
mittatur contra matrem, & non distinguūt, si vulgaris expres-
sa fuit generalis ad omnes casus non existentium heredum, an
specialis in quendam casum non existentium hæredum. Nos
autem de veritate huius quæstionis sic intellectę, & de vero in-
tellectu dictę l. fin. & l. præcibus. C. eod. vidimus supra in pri-
57 ma quæstione tertij effectus. † Circa quintum effectum com-
munis conclusio est quod vulgaris expressa facit de suo, & ne-
cessario voluntarium l. si filius hæres supra de lib. & posthum.
Miseratio vestri, quę me quotidie tangit, non patitur vt vos diu
tius videam in tam sordida atque damnosa ignorantia versari.
Ideo contrariam opin. vobis ita decreui insinuare, quod pęnite
bit didicisse ea, quæ super hoc inepte admodum veteres fabu-
lantur. Potissimum fundamentum eorū est, quod testator dan
do substitutum vulgarem, intelligitur dare licentiam abstinen
di, quoties autem pater dat filio licētiam abstinendi, facit eum
de suo & necessario volūtarium l. iam dubitari supra tit. 1. Hoc
autem fundamentum non est verum, primo quia si per datio-
nem vulgaris substituti intelligeretur data licentia abstinendi.
institutus ideo repudians vt substitutus admittatur, nunquam
incideret in ędictum si quis omi. causa testa. sicut cum datum
est a testatore arbitrium eligendi, nō incidit in ędictum si quis, si
repudiat, vt locus fiat substitutioni. l. 1. §. si proponatur infra si
quis omi. causa testa. contra l. si pecuniam. eod. tit. præterea per
facultatem datam abstinēdi suo hæredi non intelligitur factus
de suo, & necessario voluntarius. Prętor enim tribuit benefi-
cium abstinendi suo hæredi, tamen non facit quin filius mor-
tuo patre fiat hæres ipso iure inuitus, sed bene facit quod post-
quam est factus hæres inuitus, possit dissolui abstinendo quam
diu se non immiscuerit, & ideo si se immiscuerit fit de necessa
rio voluntarius propter facultatem abstinendi quam habebat.
58 † Et est speciale in pupillo, vt, quamuis se immiscuerit, non vi-
deatur voluntarius quousque est minor 14. an. l. impuberibus,
& l. necessarius infra de acquiren. hære. Nam prætor non tollit
dispositionē iuris ciuilis, sed remedijs opportunis occurrit, &
medetur effectibus causatis a iure ciuili. Idem dico, si testator
daret facultatem abstinendi filio suo, posito quod de iure præ-
torio non competeret, & testator posset eam dare. Si enim de
iure communi non competeret, testator non posset eam tri-
buere, quia hæreditas ad diem dari non potest l. hæreditas sup.
titu. 1. quamuis contrarium teneant aliqui in d. l. si filius hæres.
Non obstat d. l. iam dubitari quoniam aliud est quod filius di-
catur institutus si volet, & aliud quod dicatur habere faculta-
tem abstinendi, quia si est institutus si volet, non aliter fit hæ-
res nisi velit, & ideo si postea fiat hæres, ei prętor non imparti-
tur amplius beneficium abstinendi, quia voluntarijs heredibus
non subuenit, sed necessarijs, & inuitis. Sed si non est institu-
tus si volet, necessario quidem, & inuitus alligabitur hæredita-
ti, verum postea dat ei prætor non sponte implicito hæreditati
facultatem abstinendi, & si etiam prætor non dedisset faculta-
tem abstinendi, sed disposuisset quod filius esset heres patris si
volet, nullus esset hæres ipso iure post mortem testatoris, sed
59 ita demum si vellet. † Præterea, quando est institutus sub con-
ditione si volet, non est sublata suitas, quia est futurus suus he-
res, si volet l. fin. infra de condi. insti. vbi est proprie casus, & in-
fra videbimus circa intellectum dicta l. fin. necessitas ergo, i. qd
necessario, & inuitus fiat hæres, est sublata, sed suitas, i. qd fiat
heres ipso iure sine aditione, est posita in voluntate institut. &
ideo in vanum laborant volentes probare quod per dationem
vulgaris instituti filius fit de suo & necessario voluntarius, si po
stea tantum probant quod filio intelligitur data facultas absti-
nendi. Ideo aliqui aliter dicebant quod per donationem vul-
garis substituti intelligitur filius esse institutus, si volet, quia sub-
stitutio fit si filius nolet heres esse l. cum proponas. C. de hered.
insti. Ademptum autem sub conditione facit censeri relictum
sub contraria cōditione l. si legatū pure infra de adi. leg. & l. ali-
quando. de cond. & demo. & l. si post mortem. de leg. 1. ergo fi-
lius, cui datus est substitutus vulgaris, debet censeri institutus
sub conditione si volet, & factus esse de necessario voluntarius
sed hoc argumentū nihil obstat, & ab oscitante vel semisom-
no posset dici formatum. Dicant enim qualis est conditio sub-
stitutionis vulgaris, vt inde qualis sit contraria conditio institu
tionis, etiam intelligere valeamus nonne est hęc si institutus
heres non erit. Vnde ergo habent quod eius conditio contra-
ria est hæc, si volet heres esse. Et si diceres quod eam sumunt
ex interpretatione horum verborum, si heres non erit, vt in di-
cta l. cum proponas. tunc ego respondeo quod in dicta l. cum
proponas, non fuit facta substitutio per hęc verba, si heres non
erit, sed si hereditatem meam adire noluerit, vel non potuerit.
Prętrerea loquitur in extraneo hærede instituto, quo casu recte
exponuntur illa verba, si heres non erit, vt ibi, sed quando esset
institutus suus heres, & esset dictum, si heres non erit, tunc non
est quare debeant illa verba exponi potius, si non possit, aut
nolit heres esse, quam si non possit aut se abstineat, immo ne-
cessario debent exponi in suo herede, si heres non erit, vt quia
non possit vel se abstineat, quoniam velit nolit est futurus hæ-
res. Dicamus ergo quod illa verba, si heres non erit, diuersimo
de exponantur secundum diuersitatem personarum, institutа-
rum, vt si est institutus suus heres, exponantur si heres non erit
vt quia non possit, vel se abstineat. Si vero sit institutus extra-
neus, exponantur si heres non erit, vt quia nolit vel non possit.
Nam fateor quod si esset dictum simpliciter, si nolet heres esse
vel disiūctiue, si non poterit aut nolet heres esse, quod tunc cē-
seretur institutus filius si volet, aut si poterit & volet. Vnde ali
dicebant, vt Bald. & Angel in d. l. si filius heres, quod per datio
nem vulgaris substituti, bene tollitur necessitas, sed non tolli-
60 tur suitas, nec effectus suitatis. † Et isti etiam volebant quod
per beneficium abstinendi cōcessum a prętore tollatur neces-
sitas. Hoc autem dictum non est verum, quia neque per datio-
nem vulgaris substituti, neque propter beneficium abstinendi
est sublata necessitas. De vtroq; visum est sup. incontinenti. Et
vt omnia succincte exequar, quę ponuntur per scribentes, qui
hunc articulum late disputant in d. l. si filius heres. primo non
obstat dicta lex, si filius heres, vt ibi per Moder. secundum intel
lectum domini Christophori de Castro. Nec obstat si diceres
quod intellectus domini Christopho. ad illum tex. non proce-
dit, quia secundū eum versic. quod si nemo non posset proce-
dere vbi dicitur certū esse in vltimo vitę spiritu filij instituti, ne
minem ex eo testamento heredem fore, propter pendentiam
natiuitatis posthumi preteriti, & quia neminem substitutū ha-
bebat, quoniam cōtra istud fortissime stringit quod in vltimo
vitę spiritu filij etiam posthumus potuit nasci abortiuus, & sic
sublato obstaculo posthumi filius posset ex testamēto fieri he-
res in vltimo vitæ spiritu. Nam licet Raphael Cum. dicat quod
huic argumento non videt bonū responsum, tū ita responderi
posse videtur, quod vt ibi filius non sit heres ex testamento,
sufficit pendere natiuitatem posthumi preteriti. Nec obstat
qd posthumus potuit nasci abortiuus in illo vltimo vitę spiri-
tu, quia

tu, quia etiã potuit nasci viuus, & quia non sumus magis certi de vno casu quam de altero, propterea non pôt hæres esse ex testamento, quia vt hæreditas ex testamento possit adiri, nulla debet esse spes ꝙ testamentum rumpatur, & quãdiu testamẽtum potest rumpi, hæreditas ex eo non defertur. & hæc est sua vera responsio, quicquid dicant Rapha. Pau. de Cast. dominus Alexan. & Areti. ibi, & communiter al. j. Magis poterat dubitari de hoc quod in articulo mortis fil. j posthumus poterat esse in vtero extinctus, & hoc cum esset certum per rerum nãm, filius fuisset hæres ex testamento. l. cum quidam. in fr. de acqui. hære. Non obstat quod si filius pendente natiuitate posthumi præteriti in vltimo mortis articulo efficeretur hæres, ipso iure ab intestato non transmitteret secundum tabulas nec contra tab. bonorum possessionem, contra l. illud in fi. de bo. pos. con-
61 tra tab. † quia quandiu potest locum habere secundum tabu. & sic ex testamento succedi, nunquam abintestato succeditur. l. quandiu. la secunda. inf. de acqui. hær. & optime probat text. in l. 2. §. si sub conditione. & §. expectandi. & l. si sub conditione. cũ l. seq. inf. de bonorum pos. s̃m tab. Nam respõdetur ꝙ ab intestato non succeditur quandiu bonorum possessio secundum tabulas vel ꝯ tab. edictalis competere pôt. l. 1. inf. de succes. edi. sed abintestato successio non impeditur pp bonorum poss. secundum tab. vel ꝯ tab. decretalem, & de iure ciuili quandiu ex testamento potest succedi, nunquam successio defertur ab intestato, sed bene de iure prætorio cã cognita, vt l. ventre. inf. de acqui. hær. & d. l. illud § fin. cum l. seq. nam bonorum possessio decretalis cõceditur causa cognita cum decretum intercedat, qđ nunquam interponitur de plano. l. 2. §. pe. inf. de bono. poss. Nec est verum quod voluit Paul. de Castr. in d. l. si filius hæres. ꝙ tex. in d. l. illud §. fi. cum. l. seq. procedat demum quando filius habebat substitutum vel cohæredem. tunc enim non est verũ quod prouisio illius legis sit maxime necessaria emancipato, prout vult ille tex. nam tunc est ęque necessaria filio in potestate sicut emancipato, quia si filius in potestate habens cohæredem vel substitutũ decedat hæreditate non adita propter pendentiam natiuitatis posthumi præteriti, nihil transmitteret ex testamento nec abintestato. Ex testamento quidem, quia sperarẽ rumpi. Ab intestato vero quia sperarẽ testm̃ valere, & quandiu pôt habere locum cã testati, cessat cã intestati. Sed qñ non est datus substitutus nec cohæres, bene tunc est maxime necessaria prouisio illius legis emancipato, quia si filius in potestate non potest esse hæres ex testamento, quod speratur rumpi natiuitate posthumi, destituitur testamentum, quoniam solus hic filius erat institutus hæres, & ille non potest ex testamento hæres fieri propter pendentiã natiuitatis posthumi, ideo aperitur via venientibus ab intestato, inter quos filius in potestate est potior omnibus. Vñ est suus hæres ipso iure. Sed si esset emancipatus dum moritur non adita hæreditate ex testamento, non fieret abintestato hæres ipso iure, sicut suus, nec bonorũ possessor, quia bonorũ possessio non acquiritur ipso iure, sed mediãte agnitione, q̃ constitutus in articulo mortis nequit peragere. Dicamus ergo quod d. l. illud loquatur siue datus siue nõ datus sit substitutus vel cohæres, & quando dicit id esse maxime necessarium emancipato, intelligitur quia filio in potestate aliqñ non est necessaria prouisio. d. l. vt qñ non est datus cohęres nec substitutus, emãcipato autem omni casu est necessaria, siue datus sit substitutus vel cohęres siue non. Et ex his dicatur esse verus intellectus domini Christo. de Ca. quem nemo sufficiẽter hactenus defenderat ab impugnationibus aliorum. Non probat ergo. d. l. si filius hæres. quod per donationẽ substituti vulgaris tollatur suitas, per ea, quę dicta sunt, nõ aũt ex eo quod volunt Moder. qa ibi nepos fuerit substitutus ex cõsilio legis Velleię quo casu substitutio facta propter necessitatẽ, s̃m eos, non tollit existentiã sui hæredis. Nam trufa est manifesta vt latę videbimus. inf. in quęstione, an nuda existentia sui heredis excludat substitutũ vulgarẽ. Itẽ neque rõ, quam dicti Moder. tertio loco allegant, est ea, propter quam. d. l. si filius hæres, non probet. & ad tex. in l. Iulianus. inf. si quis omi. caus. testa. fuit datum præter alios verum & bonũ responsum. Secũdo nõ obstat glo. magna in l. Pau. . . quarta. in gl. magna. in uerbo, ad substitutũ. circa mediũ. §. de inoffi. testa. quoniam, ut etiam dicunt ibi Moder. authoritas glo. est probabilis, & non necessaria. Tertio non obstat quod testator dando substitutum uulgarem videtur conditionaliter instituere filium, si hæres esse voluerit, quo casu filius non est hæres inuitus, sed voluntarius d. l. iam dubitari. Ad hoc enim fuit supra responsum in princip. questionis. Nec obstat leg. 1. §. si proponatur. si quis omi. causa test. & l. deb tor. in fi. princi. ad Treb. quoniam, vt conclusimus, illa verba, si hæres non erit, alio modo interpretantur, quando suus hæres est
62 institutus, & alio modo quando extraneus. † Preterea per illa verba, si heres non erit, non intelligitur absolute data licentia abstinendi, sed ita demum si heredi instituto relinquatur aliquid, si heres non erit, vt si quem primo instituit testator, eundem, si heres non erit, secundo loco substituat, vt d. l. 1. §. si proponatur, vel si eum non substituat, tamen aliquid ei præstitum velit, si hæres non erit, vt in d. l. debitor, non ita si alium substituat, si primus hæres non erit, vel alicui alteri leget si institutus hæres non erit. Aduerte tñ quod facultas abstinendi cõcessa a prætore filio in potestate instituto, non facit quominus incidat in edictum si abstinuerit in necem legatariorum, sed illa demũ quæ tribuitur a testatore. Non enim plus tribuit facultas abstinendi concessa necessarijs hæredibus a prætore, quam tribuat liberum arbitrium quod extranei habent nõ adeundi, & ideo sicut extraneo hæredi liberũ est nõ adire, si sibi prospicit & nõ facit in necẽ legatariorũ, ita suo hæredi licet ex beneficio prætoris abstinere si sibi prospicit & non facit in necẽ legatariorũ. Item beneficium prætoris abstinendi non tribuit principaliter quod institutus deserat causam testati, sed quod deserat hæreditatem patris. Licentia autem abstinendi concessa a testatore tribuit principaliter licentiam deserẽdi causam testati. Et ideo quando filius deserit causam testati, & adit ab intestato, hoc
63 non facit ex beneficio abstinendi, sed ex libero arbitrio. † Filij enim in potestate sunt quidem necessario hæredes, tamen nõ sunt necessario ex testamento, sed demum cum se immiscuerint videntur ex testamento hæredes, l. 1. §. qui sunt in prãte, inf. si quis omi. causa test. Quarto loco non obstat l. vnica, §. in nouissimo. iuncto §. cum autem, ea. l. C. de cadu. tollen. quoniam in d. §. cum aũt, tex. dicit exceptis quibusdã personis, & intelligit de his, quas exceperat in d. §. in nouissimo. Amplius dico quod in d. §. in nouissimo a regula quod hæreditas non adita non transmittitur, non excipitur causa suorum hæredũ, quoniam exceptio debet esse de regula. Sui autem non decedũt hę reditate non adita, si ab ea se non abstinuerint, nec deliberãtes decesserint, sed excipiuntur liberi, de quibus loquitur lex vnica, C. de his, qui ante aper. tab. inter quos & suos hęredes manifestam differentiam esse, sup. vidimus. Quinto non obstat l. & si fine, §. sed quod Papinianus, de mino. quia necessario intelligitur ille tex. in hærede extraneo, vt in primis datur intelligi p tex. ibi, & quidem in extraneo hærede, quasi dicat, & quidẽ in casu Papiniani vt Pomponius, dicat, Imperatores hoc statuerunt proprie in casu Papiniani. Sexto nõ obstat, l. qui fundum, §. qui filium inf. ad legem Falcid. vbi erat datus substitutus vulgaris, & dicitur, si filius priusquam patri hęres extiterit, decessisset. Ex quo videtur quod velut extraneus potuerit decedere priusquam patri hæres existeret. Sed non obstat, quoniã suus quoque potest decedere priusquam patri hæres existat, vt propter pendentiam natiuitatis posthumi præteriti, vel quia fuerit institutus sub conditione. Et non est hoc diuinare ad illum tex. vbi constat quod loquatur de aliquo casu determinato, & exempla damus, non vt ita sit, sed vt legẽtes melius intelligãt. Septimo ęquiparant dationem cohæredis extranei ad dationẽ vulgaris substituti, vt quemadmodum per dationem cohæredis extranei tollitur suitas, l. apud Iulianum, §. idem Iulianus, ad Treb. vbi, secundum eos, si pupillus remansisset suus hæres non fuisset necessaria aditio cohæredum ex testamento paterno, quia existentia sui hæredis pupilli abunde confirmasset tabulas pupillares, eodem modo per dationem vulgaris substi-
64 tuti. Hoc quoque nihil est, quia non est verum quod per dationem cohęredis extranei tollatur suitas, vt est tex. optime probans, qui per me solum fuit ponderatus ad hoc in l. suus quoque, §. 1. sup. tit. proxi. vbi etiam dato cohærede non potest filius institui sub alia conditione quã protestatiua, & ita demum patrẽ intestatum non facit non parendo conditioni, si sub ea conditione sit institutus, quæ in arbitrio eius sit quod si per dationem cohæredis esset sublata suitas, nõ referret sub quali cõditione institueretur. Et etiam tex. idem probans in l. cum hęreditate inf. de acquir. hęr. vbi si per dationem cohęredis extranei fuisset sublata suitas, filius non potuisset abstinere tanquã extraneus, & si forte per in integrũ restitutionẽ abstinuisset, cohæres eius non cogeretur cõditionem, de qua ibi agnoscere, vt in l. si minor annis, eod. titu. Sed quid in verbis diuinamus, tex. ibi appellat filium, cui datus est cohęres extraneus, necessarium. Responsio Bar. ad illum tex. communiter approbata non potest esse deterior & insipidior. Nam in contrarium est d. l. suus quoque vbi cohæres ideo potest pendente cõditione filij instituti adire, quia conditio erat protestatiua, quæ si nõ fuisset protestatiua, non potuisset adire, quia testamentum nõ valeret. propterea ꝙ filius suus hæres esset institutus sub conditione non protestatiua, & tamen quoad facultatem adeũdi non desinisset esse in consideratione existentia sui herdis, quia facultas adeundi pendet a validitate testamenti. Neque enim aliter potest ex testamento hæreditas adiri, quam si testamentum valeat, & non speretur rumpi. Non obstat d. l. apud Iulianum §. idem Iulianus, quoniam ibi filius remansit suus hęres, & abstinuerat se ab hereditate patris, propterea cohęredes grauatos fideicommisso oportuit adire. Nec est diuinare ad illum tex. quod filius se abstinuerit, quia est plusquam manifestũ ex eo quod cohęredes coguntur adire hereditatẽ patris, qui alias

non

non fuissent coacti adire, si filius patri extitisset hæres in effectu. Alioquin in dubio non præsumitur aliquid interuenisse, propter quod fuerit impeditus hæres esse, aut desierit hæres esse. l. siue possidentis. C. de probatio. Facit in simil. quod dicitur quod cum de iure communi quælibet res sit libera, non præsumitur serua, nisi probetur seruitus imposita. l. altius. C. de
65 seruit. & aqua. † Præterea, nusquam probatur quod nuda existentia sui hæredis confirmet tabulas pupillares, adeo quod nō sit necessaria aditio ex testamento paterno. Non obstat. l. paterfami. de priuil. cre. & l. Iulianus. & l. filius qui se paterna. inf. de acquir. hæred. & l. si filius, qui patri. inf. eod. qui enim reuelauit doctoribus nostris quod in dictis iuribus nō adierit substitutus hæreditatem patris, aut qua alia de causa volebat Iulianus, qui erat præceptor iuris, substitutum compellendum esse creditoribus paternis respondere, si ex secundis tabulis pupillo hæres extitisset, & non etiam si ab intestato, nisi quia vnū est testamentum duarum causarum, & debet vel vtrumque agnosci, vel vtrumque repudiari, vt dicitur in d. l. paterfamil. quæ sententia a Marcello recte notata est, vt inquit text. in d. l.
66 Iulianus. † Nam si filius est institutus, & abstinet, non debet compelli eius substitutus respondere creditoribus patris, quāuis patris adeat hæreditatem, quoniam eam non adit animo principaliter vt fiat hæres patris, sed impuberis, impugnaret enim vtilitatem pupilli, qui ipse saltem potest habere successorem, & metu onerum patris timidius quis etiam impuberis hæreditatem adibit, propterea visum est æquum, vt substitutus quamuis adeat hæreditatem patris, non ideo magis obligetur oneribus patris non aliter quām hæres hodie, qui solemniter confecit inuentarium secundum formam l. fin. C. de iure delibe. Non obstat d. l. filius, qui se paterna, quia quomodo debeat intelligi vidimus supr. Non obstat etiam d. l. si filius. qui patri. quoniam omnino ibi vtriusque hæreditas fuit adita, patris & pupilli, nam tempore, quo substitutus factus est hæres fratris, erat quoque hæres patris. Et est speciale ibi, vt postquam factus est hæres vtriusque, & consecutus est hæreditatem fratris mediante hæreditate patris, non alias eam habiturus, scilicet ex testamento, nisi fuisset hæres patris, postea possit hæreditatem patris repudiare, & fratris retinere, propter duo. Primo, quia necessarijs hæredibus datur beneficium abstinendi, & hoc fuit, vt possit abstinere. Secundo, & hoc est quare separatio hæreditatis paternæ conceditur, quia remotis quoque tabulis secundis legitimam fratris hæreditatem obtineret, & nisi opinione fallar, ille tex. necessario loquitur in eo impubere, cui facta est substitutio, & non extiterat hæres patri, siue quia fuerit exhæredatus, siue quia fuerit quidem institutus, [illegible]. Et hic intellectus non [illegible] est manifestius ex hoc, quia se [illegible] si adiuisset, [illegible] substitutus repudiaret hæreditatem patris, & [illegible], quia portio sua quam repudiat, accresceret portioni fratris. l. si ex plurib. ff. de sui. & leg. & l. sed si plures. [illegible] loquitur in eo fratre substituto, qui poterat se abstinere, [illegible] potest [illegible] obtinere. [illegible] concedit [illegible] separatio. l. [illegible] acq. hæ. & l. quoniam [illegible] de iure [illegible]. Verbi gratia [illegible] erat [illegible] & nondum [illegible] se abstinuerat, quo casu [illegible] est hæres patris necessarius ipso iure, ita quod [illegible] necessarius hæres erit. l. si pater [illegible] quos [illegible] eod. Si vero [illegible] bes, etiam si se immiscuerit, potest abstinere, & ideo si fuerat pubes & [illegible] hæres patris & fratris per [illegible] mixtionē, non haberet [illegible] d. l. quia [illegible] fuit voluntaria, & separatio non conceditur [illegible] hæredibus [illegible] beneficio. Idem si iure delatam hæreditatem ex secundis tabu. abstinuisset ab hæreditate patris, [illegible] postea morte fratris [illegible] hæres necessarius. Propterea si [illegible] delata hæreditate ex secundis tab. abstinere [illegible] hæreditate patris & [illegible] hæreditas ex secundis tab. vellet eam a. [illegible] hæreditate patris non posset, quia tempore quo pupillus debet habere hæredem, pater non habet. Sin autem velit eam acquirere cum hæreditate patris, potest. d. l. filius qui se paterna. Si enim [illegible] pupillo repudiet, ita demum [illegible] nocet [illegible], si successio ex secundis tabulis non committatur, quæ si committitur, videtur ab initio fuisse institu-
67 tus pro parte pure, & pro alia parte sub conditione, [illegible] casu quando quis est institutus pro parte pure, & pro alia parte sub conditione, si repudiet partem pure delatam, non præiudicat sibi, si postea conditio extiterit, quasi partem repudiauerit, & non [illegible] l. secunda, & l. is, qui hæres [illegible] primo. infra de acquirenda hæreditate. Qui ergo [illegible] hæreditate patris si postea velit hæreditatem pupilli ex secundis tabulis, potest, si patri prius hæres extitit, sed postea non potest amplius abstinere, nedum separationem obtinere, quia sponte factus est hæres, hic autem licet agnoscere [illegible] testatoris pro parte, quoniam fuit hæres necessarius, propter quod sibi daretur beneficium abstinendi. Item quia remotis quoque tabulis secundis legitimam fratris hæreditatem obtineret. Et dictus tex. præsupponit confusionem factam hæreditatis patris & hæreditatis pupilli, non intelligitur quia pupillus, cui facta est substitutio, extiterit hæres patri, sed intelligitur de confusione facta a substituto, qui patri & fratri vel per immistionem vel ipso iure hæres extitit. Dixi qđ pupillus, cui facta est substitutio, nō extitit hæres patri. Non obstat si diceres quod secundum hoc legata relicta in secundis tabulis non deberent præstari, quia neque ad personam, cui fit substitutio, neque ad substitutum aliquid de hæreditate patris peruenit, vt in simili dicitur de substituto exhæredati. l. qui fundum. §. qui duos infra ad l. Falc. Nā dico quod si tabulæ pupillares valent, inconueniens est dicere quod legata ei relicta non valent, & non debeantur, eo quod ad substitutum non perueniunt bona testatoris, cum stet per ipsum substitutum quominus perueniat. Sed iam videamus an intellectus antea dati ad illum text. per alios sint boni. Primus ergo intellectus est quod frater impubes & frater substitutus repudiauerunt hæreditatem patris. Hunc intellectum reprobant communiter docto. quia, vt etiā inquit Paul. de Cast. si pupillus repudiasset hæreditatem patris, esset facta separatio ab eo. Sed hęc ratio non est sufficiens, quia licet non essent vnita bona patris & bona pupilli ab ipso pupillo, tamen poterant esse vnita a fratre substituto, qui patris & postea fratris hæres extitit. Imol. & Alexand. saluant hunc intellectum ab argu. Pauli, & dicunt quod in illo tex. frater substitutus volebat separare partem, in qua fuerat institutus, non autem pupilli hæreditatem. Mode. Papien. mordent eos indigne nam illi non dicūt quod substitutus separet suā a paterna, sed quod suam, hoc est patris hęreditatem, in qua est institutus, separat a fraterna hæreditate. Tamē dictum eorum ex alio puto minus verum, quia ad quid petit separationem, si neuter adeundo vniuerat, Dicas ergo quod hic primus intellectus non est bonus, quia si vterque repudiasset frustra peteretur separatio, vbi nulla esset vnio. Secundus intellectus glos. est quod impubes adiuit hęreditatē patris. Hic intellectus etiam communiter damnatur, quoniam dicunt ipsi, si impubes adiuit, est effectum vnum patrimoniū, & substitutus non debet posse illud diuidere. quia impubes, qui se immiscuit, non potuisset illud diuidere. ergo multo minus frater substitutus. l. hæredem infra de reg. iur. & l. quod si minor. §. Sceuola in fi. de mino. Hęc responsio non est bona. Nā
68 fateor † quod quando filius se abstinet, non desinit esse suus hęres nudo nomine, sed propter hoc efficitur ne quod non dicatur separasse hæreditatem patris a bonis fratris, nam & in casu legis, de qua nunc loquimur, nō negamus quin remaneat suus hęres post separationem. gloss. autem timore istius contrarij dicit quod est speciale in fratre, vt possit impetrare separationem, & extraneus non possit. l. sed si plures. §. filio infra eod. Sed contra eam insurgunt prefati Mod. per tex. nostrum in verbo, præsertim, qui innuit idem esse etiam in alio quam fratre. Sed ipsi non considerant quod dictio presertim, fuit posita propter rationē præcedentem, quæ quia videbatur non sufficere, propterea quod licet haberet beneficium abstinendi, ex hoc tamen sibi non debebat esse licitum abstinere pro parte. merito subdit tex. præsertim, &c. quasi dicat licet prior ratio non cōcludat quod debeat concedi separatio, & maxime etiam attenta hac ratione, debet concedi, videlicet quia remotis quoque tabulis secundis legitimam fratris hæreditatē obtineret. Tertius intellectus est communis, quod filius impubes erat exhæredatus, ad quem ideo cōuolant, quoniam secūdum eum cessat impossibilitas, & hæreditas impuberis vnita cum hæreditate patris possit separari. Contra hunc intellectum arguit Bald. vt hic per eum. Sed ad eius argumen. respondet Raph. Cuma. recte. Reor enim dispositionē huius legis posse accommodari, quando filius est exhęredatus, sed non timore illius impossibilitatis, quia ego non existimo impossibile ꝙ hæreditas pupilli vnita cum hæreditate patris non possit separari ab ipsomet pupillo, vel ab eius hærede per abstentionem. l. si quis filium. §. 1. & l. si is, qui immiscuit. inf. de acqui. hęr. sed ideo puto posse procedere in filio exhęredato, quoniam inutiliter se abstineret si candē esset habiturus in hæreditate pupilli. Sed contra hunc intellectum communiter approbatum arguūt Moder. Papien. & dicunt non videre bonum responsum, quia si impubes erat exhæredatus, certe separatio bonorū impuberis a bonis paternis esset facta re ipsa, & non esset substitutus qui postea separaret, ideo amplectūtur ipsi quartū intellectum, quod impubes fuerit institutus & mortuus est hæreditate non adita neq; repudiata, quo casu cessant omnia contraria superius facta. Nam non adiuit, vt postea sit impossibilis separatio, nec etiam repudiauit, vt substitutio pupillaris corruerit propter destitutum patris testamentum. Hic intellectus laborat non solum morbo cōmuni, sed etiā peculiari nam est diuinatiuus, quia quod filius decedat non adita hæreditate patris, contingit extrinsecus ab aliquo, vt propter pendentiam natiuitatis posthumi pręteriti, vel quia fuerit captus ab hostibus, aut quia fuerit institutus

sub con-

ſub conditione poteſtatiua, cui priuſquam pareret, deceſſerit.
accidentia aũt non preſumuntur. Faciunt ea quæ dixi ſup. cir-
ca intellectum l. apud Iulianum §.idem Iulianus,ad Treb. Præ
terea ipſe arbitratᷓ,ſicut alij, quod impoſſibilis ſit ſeparatio bo-
norum patris a bonis impuberis. Vlterius argumentum eorum
factum contra communem intellectum non concludit, quo-
niam licet non fuiſſent vnita bona patris, & impuberis ab ipſo
impubere,tamen poterant eſſe vnita a ſubſtituto impuberis,vt
quia factus eſſet hæres patris,& poſtea impuberis. Et hæc dicta
ſufficiant, quantum ad perſonam impuberis cui facta eſt ſub-
ſtõ. Quantum vero ad perſonam ſubſtituti variatur ſimiliter le
ctura tribus modis. Primus & ſecundus intellectus, quia diui-
nant,reprobantur communiter. Tertius ergo communiter ap
probatus eſt,quod nullus extitit heres patris,& quod exiſtentia
ſui hæredis, quæ remanet poſt abſtenſionem, confirmat tabu-
las pupillares. Sed neque hunc intellectum vllatenus puto ve-
rum, quia nuſquam probatur ꝙ exiſtentia ſui hæredis confir-
met tabulas pupillares. Non obſtat iſte tex.quia debet aliter in-
telligi,vt ſup.vidimus. Non obſtat etiam quod filius remanet
ſuus hæres poſt abſtenſionem, qa hoc non ſufficit, & quando
filius ſe abſtinet oĩa, quæ pendent a validitate teſtamenti patris
69 corruunt. † Expedita quarta quæſtione principali circa quinq;
effectus ſubſtitutionis vulgaris, quinto Bart.quærit quę impe-
diant & extinguant effectum vulgaris ſubſtitutionis,& ſucceſ-
ſiue vtrum aditione vnius ex hæredibus extinguatur ſubſtitu-
tio facta omnibus. Ipſe concludit quod aut ſubſtitutio eſt plu-
ribus facta ſeparatim, aut coniunctim vel copulatiue, ſi facta
eſt ſeparatim,tunc,inquit,vno repudiãte admittitur ad eius par
tem ſubſtitutus,& expirat ſubſtitutio ſolum quo ad adeuntem
non quo ad alios non adeuntes. Si vero ſubſtitutio eſt facta plu
ribus copulatiue vel coniunctim,vno adeunte expirat ſubſtitu-
tio quo ad omnes. Inquantum Barto. loquitur de ſubſtitutio-
ne facta pluribus ſeparatim, cum eo tranſeunt omnes nemine
diſcrepante,& quidem bene. Sed inquantum loquitur de ſub-
ſtitutione pluribus facta coniũctim vel copulatiue,& exempla
ponit ſubſtitutionis coniunctim & copulatiue conceptę,quidã
tenent cum eo in omnibus,quidam vero in aliquibus ſic, & in
aliquibus non, tamen maior eſt numerus eorum, qui dictum
Bartol. in omnibus exemplis fatentur verum. Ego autem exi-
ſtimo ſingulas opiniones magis in errore quã in iure eſſe fun-
datas, quamuis veritas minus latuiſſe Imol. cæteris videri poſ-
ſit. In primis vero,quia vt meminit Lau. Vall in proœmio tertij
libri ſuarum elegantiarum. Quint.ait quod omne ius aut in ver
borum interpretatione poſitum eſt, aut in æqui,prauique di-
ſcrimine. Rogatum lectorem interim volo,ne me vt nimis ver
boſum odeꝛit,ſi hanc quæſtionem aliquantiſper prolixius exa-
minabo, exiſtimetque nihil eſſe lectoris inconſtantia turpius.
70 Dico igitur † quod ſubſtitutio facta pluribus inſtitutis,regula-
riter cenſetur facta ſingulis diuiſim,ſiue dictum ſit, ſi hæredes
non erunt,ſiue,ſi hic & ille hæres non erit,vel,ſi hic hæres non
erit.& ille hæres non erit,ſiue,ſi vterque hæres non erit, nõ ita
ſi fuerit dictum,ſi neque hic neque ille heres erit, vel, ſi neuter
hæres erit.nam aut plures conditiones ſunt coniunctę per no-
tam diſiunctionis,& habet locum lex,ſi is,qui ducenta infra de
reb.dub.aut ſunt coniũctę per notam copulationis,& hæc pro-
prie eſt quæſtio noſtra. Ideo in primis eſt aduertendum, quod
non omnis propoſitio,vbi ſit nota copulationis, dicitur copu-
latiua apud Logicos, ſed illa demum vbi coniunguntur plures
cathegoricæ per notam copulationis,vt, Titius erit hæres,& Se
ius erit hæres. Nam ſi nota copulationis coniungit plures ter-
minos, & non propoſitiones,vt Titius,& Seius erit hæres, ap-
pellãt copulam ſeu cathegoricam de extremo copulato,& no-
tam copulationis,dicunt teneri copulatim,quia propoſitio eſt
copulatum, ſed quando propoſitio eſſet copulatiua, dicerent
71 notam copulationis teneri copulatiue. † Tamen iuriſconſulti,
& ferre omnes obſeruant conſuetum modum loquendi,ſecũ-
dum quem non ſit differẽtia inter copulatiuam & copulatum
quando ex copulato licet inferre copulatiuam de cõſimilibus
terminis, vt Titius, & Seius erit hęres, ergo Titius erit hæres,
& Seius erit hęres. Ideo nos competenter dicere poſſumus vnã
copulatiuam explicitam & alteram implicitam. Explicita ha-
bet minus dubij, quando concurſus requiratur copulatorum
quam implicita,quia copulatiua,ſi eſt affirmatiua,requirit con
curſum omnium copulatorum,ſi eſt negatiua, ſufficit verifica
ri in vno,quoniam ad veritatem copulatiuę affirmatiue requiri
tur vtramque partem eſſe veram,ad falſitatem ſufficit alteram
partem eſſe falſam. Hoc autem quando ſit affirmatiua vel ne-
gatiua,magis dignoſcitur quando eſt explicita,quam ſit impli
cita. Nam hęc,ſi Titius,& Seius hæres non erit,lego mille,po-
teſt dupliciter explicari & ſecundum duplicem explicationem
habere duplicem ſenſum,quia ſi explicetur in copulatiuam ne
gatiuam hoc modo,ſi non Titius hęres erit,& Seius hæres erit
lego mille, tunc altero non exiſtente hærede,legatum debebi-
tur. Sed ſi explicaretur in copulatiuam affirmatiuam compo-
ſitam ex duabus cathegoricis negatiuis hoc modo,ſi Titius hę
res non erit,Seius hæres non erit,lego mille,altero non exiſten
te hærede,legatum non cõtinuo deberetur,ſed demum ſi neu-
ter hæres eſſet l.ſi quis ita ſtipulatus fuerit decem aureos. in ſe-
cundo & tertio exemplo infra de verborum oblig. Et hoc eſt
quod iuriſconſultus conſiderauit in dicta l.ſi is,qui ducenta.§.
72 fina. vbi inquit † quod ſi teſtator ita dixit,ſi mihi filius aut filia
hæres non erit, Caius hæres eſto, non ſatis voluntatem ſuam
declarauit, ſi non aliter extraneum hęredem eſſe volet, quam
neque filius neque filia hæres ſit. nam ſicut eſt copulatiua ex-
plicita,& copulatiua implicita,eodem modo eſt diſiunctiua ex
plicita,& diſiũctiua implicita.& qua de cauſa copulatiuam im-
plicitam contingit eſſe dubiam,eadem ratione quoque diſiun-
ctiuam implicitam contingit eſſe dubiam. Nam illa,ſi mihi fi-
lius aut filia hæres non erit Caius hrs eſto, põt dupliciter expli-
cari, & ſecundum duplicem explicationem habere duplicem
intellectum. poteſt enim explicari in diſiunctiuam negatiuam
hoc modo,ſi mihi nõ filius hæres erit,aut filia heres erit Caius
hæres eſto,quo caſu ſignificaret quod demum ſi neq; filius ne
que filia hæres eſſet,tunc ſubſtitutus veniret,non autem etiam
ſi duntaxat alter non eſſet hæres,quia diſiunctiua negatiua de-
bet verificari in vtroque parte,quoniam ad veritatem diſiuncti
uę affirmatiuę ſufficit alteram partẽ eſſe veram, ad falſitatẽ re-
quirit vtranq; partem eſſe falſam. Põt quoq; dicta propoſitio,
ſi mihi filius aut filia hæres non erit, explicari in diſiunctiuam
affirmatiuam compoſitam ex duabus cathegoricis negatiuis
hoc modo,ſi mihi filius hęres non erit, aut filia hæres non erit,
Caius hęres eſto, & tunc altero non exiſtente hærede inſtitu-
tus admitteretur, quia ad veritatem diſiũctiuę affirmatiuę ſuf-
ficit vnam partem eſſe veram d.l.ſi quis ita fuerit ſtipulatus de-
cem aureos.in fin. Vnde iuriſconſultus ait quod ſi teſtator no-
lit relinquere quęſtionem voluntatis, & velit non aliter extra-
neum hęredem eſſe,quam ſi neque filius neque filia hęres erit
debet hoc modo verba concipere,ſi mihi nec filius,nec filia hę
res erit. Et ratio eſt, licet eam ipſe non dicat, quia a diſiuncti-
ua negatiua ad copulatiuam affirmatiuam factam de partibus
contradictorijs diſiunctiuę affirmatiuę eſt bonum argumentũ,
& econuerſo, vt non tu curris. vel tu ſedes,ergo tu non curris,
73 & tu non ſedes,& econuerſo.† Et ex his nota differentiam eui
dentem inter dictionem,& & dictionem neq; contra maximę
authoritatis virum, qui nobis audientibus publice damnauit
Imol. & Alexan. obſeruantes talem differentiam.de quo ideo
palam non loquor,quia eum in ſumma veneratione loco parẽ
tis habeo. Et ſimile adductũ non eſt bonũ, dum ait in l. ſi quis
ita ſtipulatus fuerit decem aureos,de verb. oblig. tex. non facit
differentiam quantũ ad concurſum copulatorũ vtrum dicatᷓ,
promitto tibi centũ ſi nauis ex Aſia venerit,& ſi Titius conſul
factus fuerit,vel dicatᷓ, promitto tibi centum ſi neque nauis ex
Aſia venerit,neq; Titius conſul factus fuerit. ergo idem dicen
dũ eſt etiam quando non fuiſſet appoſita dictio neq; ſed fuiſſet
poſita copula hoc modo,promitto tibi mille,ſi Titius non erit
conſul, & ſi Imperator non venit in Italia,quoniam iſtę tres co
pulatiuę ſunt omnes affirmatiuę explicite, nimirum ſi in eis re
quiritur concurſus copulatorũ. nam duę poſteriores ſingule
conſtant ex duabus cathegoricis negatiuis. Imol. vero & Ale-
xan.loquunt quando copulatiua eſt implicita,vt ſi Titius & Se
ius hęres non erit,tũc eſt differentia inter eam & iſtam, ſi neq;
Titius neq; Seius hæres erit,quoniam ſuperior eſt ambigua,&
dupliciter poteſt explicari,vt ſup.vidimus.hæc autem,neq, Ti-
tius neque Seius hęres erit,non poteſt niſi vno modo explicari,
& conſequenter vnicum tantum habere intellectum,videlicet
ſi neque Titius hęres erit. neque Seius hęres erit.id eſt, ſi neu-
74 ter hæres erit,adde quę paulo infra dicam in ſimili.† Pro intel-
ligentia ergo quęſtionis noſtræ tu debes ſcire quod ea quę di-
cta ſunt hactenus de copulatiua affirmatiua & negatiua proce
dũt quando diſpoſitio conditionalis ſemel tantũ poteſt com-
mitti,quando enim poſſet committi pluries, videlicet per ſin-
gulas conditiones,tũc ad veritatem copulatiuæ affirmatiuæ nõ
requiritᷓ concurſus copulatorũ,vt ſi ſubſtituam te vni filio im-
puberi,ſi impubes deceſſerit,deinde & aliter filio impuberi ſi-
militer te ſubſtituam, ſi impubes deceſſerit,tũc eſt verũ dice-
re qđ tu es ſubſtitutus,ſi vterq; impubes decedat & ſi hic & il-
le deceſſerit impubes, & tamen vt ſubſtõ habeat effectũ, non
requiritᷓ concurſus copulatorum. ſed vt primũ alter deceſſerit
impubes ſubſtitutioni factus eſt locus. Intellige de rigore iu-
ris,quoniam de ęquitate quando pater ſubſtituit impuberibus
cenſetur noluiſſe inter fratres cuſtodiri ius legitimarum here-
ditatum ſecũdum quod ſubſtitutus non veniet niſi vtero. fra-
ter fuerit mortuus l.pen. C.eo.idem dico quando teſtator ſub-
ſtituiſset huic,ſi hęres non erit,& illi, ſi hæres non erit,verum
eſt dicere ꝙ te ſubſtituit ſi hic hęres non erit,& ille heres non,
quo caſu ſimiliter eſt copulatiua affirmatiua cõpoſita ex duab.
cathegoricis negatiuis,& ſecũdũ regulam copulatiuę affirma-
tiuę nõ deberet ſubſtitutus admitti,niſi vtraq; ɔdõ exiſteret.tñ

admittitus

uersalis negatiua. Tamen vt cessent hæc cõtraria possumus dicere aliter, & breuius, ꝙ terminus vniuersalis negatiuus æquipollet huic, neque iste, neque iste. Terminus vero vniuersalis affirmatiuus ęquipollet huic, iste & iste. ideo hæc, vterque non currit, æquipollet huic, iste & iste non currit. hæc vero, nõ vterque currit, æquipollet huic, non iste & iste currit. Similiter hęc neuter nõ currit, æquipollet huic, neque iste neque iste nõ currit. hæc vero, nõ neuter currit, æquipollet huic, non neque iste neque iste currit. Nota hæc diligenter, quia forte bonam partẽ eorum non reperires apud Logicos. Vidimus itaque hactenus quando dispositio conditionalis potest committi per singulas conditiones, ꝙ tunc non est necessarius concursus copulatorũ. Item vidimus qualiter dispositio concepta sub pluribus cõditionibus coniunctis per notam copulationis potest dupliciter
79 interpretari. † Nunc videamus si hoc est verum, ꝙ substitutio facta pluribus sub vna conceptione verborum, intelligatur facta singulis separatim, an vero collectiue omnibus, quia si regulariter intelligatur facta singulis separatim, tunc dico quod non ideo minus intelligetur facta singulis separatim, quia forte sit dictum, si hic & ille hæres non erit, vel, si vterque impubes decesserit, qm̃ quoties dispositio est concepta sub pluribus conditionibus coniunctis per notam copulationis, & potest committi per singulas conditiones, vt in casu nostro, vbi substitutio facta pluribus sub vna cõceptione verborum regulariter censetur facta singulis diuisim vt statim probabo, tunc nunquã requiritur concursus collectiue omnium conditionum, vt nuper vidimus. Et quidem videtur in omni substitutione vulgari, pupillari, & fideicommissaria, & in legatorum, & fideicõmissorum tam particularium quam vniuersalium substitutione, qđ regulariter substitutio censeatur facta singulis, diuisim, nisi qñ aliter constaret de volũtate testõris expressa vel tacita ꝙ voluerit inter cohæredes seruari ius accrescendi vel ius legitimarum hæreditatum. l. quidam testamento. inf. eo. & l. pen. C. eo. Nam in d. l. quidam testamento. constabat hoc modo de voluntate testõris ꝙ nolebat tertio loco substitutos venire nisi tota hæreditas vacaret ab omnibus, quia diuiserat inter dictos substitutos totam hæreditatem taliter ꝙ erat impossibile ꝙ ad eos perueniret s̃m partitionem factam a testatore, nisi tota vacasset, & ita hinc colligitur mens testatoris fuisse ꝙ tertio loco substituti nõ venirent, nisi tota hæreditas vacaret ab omnibus superioribus institutis & substitutis, non autem ex dictione, neque ibi repetitat quoniam illa tantum probat qđ nisi vacaret a Sosia & Floro, non succederent tertio loco substituti. & in casu dictę legis si non fuisset ratio prædicta, debuissent tertio loco substituti venire. quia hæreditas vacabat a Sosia & Floro. De vulgari est casus in leg. fina. in princip. infra. eod. Cui respondet Barto. sed eius responsio nihil est, quam aliter non ostendo esse falsam, quia aliunde satis superque probatur intentio nostra, & grande negotium mihi se offerret in materia l. re coniuncti. de leg. 3. qđ non expeditem sine longissima mora. De pupillari est tex. in d. l. pe. intelligendo quod ibi illa interpretatio sumitur ratione fratrum. Alioquin si non diceremus substitutionem eo modo cõceptam, regulariter intelligi vt si alteruter decedat, illico substitutus admittatur in locum & partem defuncti, necesse est dicere quod temere aut stulte fuit dubitatum per iurisconsultos de casu illius legis minus dubitabili reliquis. quod est nefas dicere. Nam si regulariter, etiam quando essent instituti omnino extranei, substitutio intelligeretur facta si demum neuter hæres erit. quid est quod secus videatur dici posse quando fratres sunt in-
80 stituti. † obiter no. quod ibi expressa pupillaris non admittitur contra fratrem, & non possumus dicere illud esse propter terminum vniuersalem, quia vt nuper ostendimus, substitutio quantuncunque facta per terminum vniuersalem, intelligitur si alteruter impubes decesserit, & est perinde, ac si vnicuique diuisim fuisset facta sua substitutio. Et si diceres retenta opinione tua pro vera, posset dici quod in dicta. l. pen. ideo substitutio pupillaris non habebat locum aduersus fratrem propter dubiã interpretationem termini vniuersalis, in qua id eligitur, quod magis reputatur fuisse de mente testatoris. l. si is, qui ducenta. §. fina. de rebus dub. vt terminus vniuersalis, qui potest accipi diuisiue & collectiue, sumatur collectiue, tanquam magis expediens fratri, vt substitutus intelligatur vocatus demũ post mortem vtriusque defuncti in pupillari ætate, & ideo sit secus, si mens testatoris non posset interpretari collectiue, vt quia substituisset vni soli vel singulis separatim, quia tunc ex quo constaret de mente testatoris non dubia, non esset recedendum ab ea Sed dico quod hæc interpretatio non potest videri sumi in dicta. leg. pen. propter dictam rationem, quia non est verisimile quod testator voluerit substitutum tantummodo succedere, si vterque impubes decessisset, quia sequeretur qđ si vnus ex impuberibus factus esset pubes, & moreretur, deinde qui remanserat in pupillari ætate etiam moreretur impubes, substitutus non veniret. quia non est verum quod vterque impubes decesserit. quod esset maximum absurdum. Præterea tex. in d. l. pen. assignat aliam rationem magis probabilem, quod ideo ibi substitutus non admittitur contra fratrem, quia testator non creditur fecisse testamentũ impuberi superstite altero fratre æque instituto. secundum quam cessat prædictum absurdum, quia si vnus ex duobus impuberibus factus pubes moriatur, deinde alter quoque moriatur in pupillari ætate, substitutus admittetur per rationem. d. l. pen. Igitur non est quærenda alia ratio, quam
81 assignetur in d. l. penul. † per quam ego concludo manibus & pedibus esse tenendum quod expressa pupillaris non admittitur contra fratrem æque institutum, & multominus cõtra matrem. Sed posses quærere quare in substitutione pupillari expressa testator creditur voluisse conseruare legitimam successionem in bonis impuberis fratri vel matri ęque instituto vel institutę contra expressam substitutionem, in substitutione vero expressa vulgari nõ putatur eodem modo voluisse matrem præferri per ius accrescendi substituto vulgari, quoniam substitutio vulgaris habet effectum contra fratrem æque institutum substitutio vero pupillaris non habet effectum. Nam in substitutione pupillari fingitur testatorẽ non substituisse impuberi superstite fratre æque instituto sed in substitutione vulgari cẽsetur omnino substituisse quantuncunque frater æque institutus sit superstes. Solutio istius quæstionis habetur. supra. in illa quæstione an tacita vulgaris admittatur contra matrem testatoris. vbi diximus, in substitutione pupillari ideo substitutionẽ nõ habere locum, quia persona, aduersus quam substitutio haberet locum, excluderetur ab hæreditate, a qua non debet videri exclusa, sed in substitutione vulgari quãuis substitutio habere effectum, non propterea persona, aduersus quã substitutio habet locum, excluditur ab hæreditate, a qua non debet videri exclusa, quia est pro parte instituta. non est sic in pupillari, quia si substitutio haberet effectum, persona aduersus quam substitutio sumit effectum, pęnitus excluderetur ab hæreditate, a qua non meretur excludi, nam nihil haberet de hæreditate impuberis. De fideicommissaria est casus in lege Lucius. §. Caio. in-
82 fra ad Trebellianum. & in l. fina. §. filium. de leg. 2. Non obstat lex hæredes mei. §. cũ ita. ad Trebelliañ. Vbi substitutus † duobus, si vterque sine liberis decesserit, si altero tantum sine liberis decedente substitutus admissus sit dicitur admitti contra verba substitutionis. Nam dico quod ibi non poterat videri vocatus substitutus si alteruter tantum sine liberis decederet, quia in illum casum fuerat separatim facta reciproce inter ipsos institutos, tamen quia reciproca nõ poterat habere locum ex quo alter institutorum iampridem prædecesserat, & in fideicommissis voluntatem magis quam verba spectari conueniat. absurdum esse visum est, cessante prima substitutione, scilicet reciproca partis petitionem substitutę nepti negari, quã totam habere voluit auus, si nouissimus fratris quoque portionem suscepisset. Non obstat lex codicillis. in principio. infra de vsufructu lega. quoniam ius accrescendi, quod testator voluit habere locum in primo legato, censetur repetitum in secundo, maxime propter verbum, hoc amplius, ibi positum. lege cum seruus. infra de condition. institu. lege si tibi pure. de legatis tertio. & lege auia & lege liberis. infra de condi. & demonstra. Responsio ad illum textum ibi data per Bartolum & in leg. hæredes mei. §. cum ita ad Trebellia. non est bona, quoniam dispositio dictę legis codicillis. procederet etiam in substitutione vulgari facta in proprietate post mortem omnium institutorum, quo casu sicut potest habere locum vulgaris substitutio, ita potest habere locum ius accrescendi, & tamen substitutio præualet iuri accrescendi. lege. finali. in principio. infra eodem. Et ex his paucissimis verbis destruuntur infinitæ conclusiones doctor. communiter approbatę hic, & in leg. si pater impuberis. & in lege vel singulis. infra eodem. & in dicta lege penulti. & dicto. §. cum ita. Et vt reliqua taceam text. in leg. Titia. §. Seia libertis. de legatis secundo. super quo fundãtur ibi plures conclusiones, non probat quod per substitutionem factam post mortem plurium institutorum ab vltimo moriente in tota hæreditate censeantur instituti inuicem substituti quoniam dicitur ibi, quod substitutio reciproca fuit facta in prima parte testamenti, qua fundum prælegauerat, & postea in secunda fuit dictum, qui nouissimus &c. ergo substitutio reciproca non põt videri inducta ex illis verbis nouissimus &c. cum ambę substitutiones, reciproca. & illa, quę fuit facta nouissimo decedẽti, non fuerint factę in eadem parte testamenti. sed in diuersis & dici debet verba formalia primę partis testamenti, quia fundum pręlegauerat, & legatarios inuicem substituerat non sunt in tex. & sufficit nos esse admonitos a Iu-
83 risconsulto ꝙ præcessit substitutio reciproca. † Circa tertiam quæstionem Barto. hic concludit ꝙ si hęres qui adiuit hæreditatem, est in integrum restitutus aduersus aditionem peracta, admittitur substitutus. l. & si sine. §. sed quod Papinianus. §. domino. & in l. ex contractu. inf. de re iud. & est communis omnium conclusio. Contrariũ existimo magis verum per textũ in lege si. J. de success. ædicto. & maxime hac ratione, quia qñ hęres pri-

res primi gradus adiuit, exclusit omnes gradus sequentes eiusdem capitis, & sic substitutum, qui est heres secundi gradus, non autem inferiora capita, quia inferioribus capitibus nõ fuit delata hæreditas, vt possint videri exclusa, sed huic capiti fuit delata, & sic omnibus de illo capite, non tamen vt omnes pariter admittantur, sed ita demum si prior non adibit, sequens proximior succedat, & nõ aliter excludatur quã si prior adiuerit, & ideo vbi prior adiuit, spes succedendi inferioribus gradibus extinguitur, ita quod quamuis postea restituatur in integrum aduersus aditionem, non ideo tamen reuiuiscit spes semel extincta, sed inferiori proximo capiti nunc demum incipit deferri, & nunquam amplius ante fuit ei delata, ex quo possit videri semel exclusum, & ideo si cognatus primus heres factus abstineat, non succedit inferioris gradus cognatus, sed caput sequens caput cognatorum, videlicet fiscus si nõ extat vir aut vxor, siquidem qui moriuntur, vt plurimum non sunt coniugati, d.l.fin. Idem in lege prima §. si quis adita, infra ad Ter-
84 tullianum, † nam si filius postquam adiuit hereditatem matris abstineat vocantur legitimi ab intestato, quia ipsi non succedent ex eodem capite quo liberi vocantur ad hereditatem matris abintestato. Similiter in l. secunda, §. si bonorum, ad Tertullianum, si filius emancipatus adita patris hereditate abstineat, mater patris admittitur, quia non succedit ex eodem capite quo succedebat filius, nam filius succedebat per vnde liberi, mater autem succedit ex Tertulliano. Non obstat lex penultima infra de acquirenda hæreditate, vbi si vnus ex institutis, postquam adiuit, abstineat, cohæres prefertur venientibus ab intestato, nam illud ideo est, quia primũ caput & primus gradus non vacabat. Substinebatur enim per coheredem & primũ caput, & primus gradus, propterea ipse prefertur venientibus ab intestato, non tamen cogitur acceptare partem vacantem, sicut si antequam adierit, repudiasset, lege si minor. infra de acquirenda hereditate. Non obstat d.l. ex contractu, vbi filius in potestate institutus qui est heres ipso iure, se abstineat vocatur sequens gradus, hoc est substitutus, & nõ sequens caput, hoc est venientes ab intestato. Nam fateor quod si filius se abstineat ex beneficio abstinendi concesso a pretore hered.b.
85 necessarijs, substitutus admittit. Hoc † enim beneficium abstinendi est introductum pro libero arbitrio non adeundi, ꝙ habent extranei, & ideo quando testator substituit heredi suo & necessario, si heres non erit, intelligitur substituisse si mediante dicto beneficio abstinuerit se ab hereditate, sicut in extraneo herede intelligeretur, si ex libera voluntate nollet adire, & sicut quamdiu extraneus institutus non adit, & habet rẽ integram, subõ non expirat, ita quamdiu suo heredi cõpetit beneficium abstinendi, dicitur heres necessarius habere rem integram, & subitõ non expirat. Sed si dictum beneficium amplius non cõpeteret, vt quia factus pubes se immiscuisset, tunc si abstineret per restõnem in integrum substitutio non reuiuisceret, quæ fuit extincta ꝙ desijt competere beneficium abstinendi. Non obstat etiam l. a roxi. §. interdum. infr. eod. quoniã loquitur in eo, qui prius repudiauerat, & nũc restituitur ad adeundum, non autem in eo, qui prius adierat, & nunc abstinet. continuat enim ver. ego. ad precedentia, vbi est similis casus, quando quis primo repudiat, & non vult adire, si postea adeat, proficit secundis tabulis. Non obstat d.l. si fine. §. sed quod Papinianus, quam Bar. allegat pro se. Facit enim contra eum, vbi dicit nõ per omnia verum esse ꝙ substitutus non admittatur, si institutus, qui adiuit, mox abstineat per in integrum restõnẽ, quia si hereditas non est soluendo, placuit locum esse substituto, nam datur intelligi quod regulariter substitutus nõ admittitur instituto abstinente per in integrum restitutionem & qđ est speciale vt admittatur si hæreditas non est soluendo. & glo. ibi non dicit verum, quæ vult, quod si hereditas est soluendo possit substitutus hæres esse inuito legitimo herede, sed quod non potest cogi heres esse, nam dicit de directo contra illum tex. qui dicit non posse heredem existere, & non dicit non co-
86 gi heredem existere. † Quinto loco quçrit Bar. an nuda existentia sui hæredis excludat substitutũ vulgarẽ. Et concludit quod si est facta ex necessitate, vt ex consilio Galli, vel legis Velleię, nuda existentia sui heredis excludit substitutum, l. Gallus, sup. de liberis & posthum. In opinione Bar. sunt communiter omnes. Hunc errorem haud quamquam existimo oculis conniuentibus esse pretereundum, & hic pariter expediam quçstionem secundam secundi effectus, sup. formatam. In primis non animaduertunt qđ Gallus & lex Velleia dicunt posthumos & nepotes esse instituendos, & nunquã dicunt esse substituẽdos, potest enim esse consultum per instõnem, quod non esset cõsultum per substõnem, vt si filium instituo & nepotem substituo, deinde si filium emancipo, nepos qui incipit esse suus hæres, reperitur preteritus, & ideo rumpit testamentũ, quia licet sit substitutus & substitutio sit institutio, tamen est cõditionalis institutio. suus autem heres sub conditione, quæ non sit in potestate eius, institui non põt. Item cum sit substitutus filio, non erit heres, nisi si filius hæres non erit, nec etiã si fuisset substitutus si filius suus hæres non erit, magis proficeret, quoniã substitutio facta suo hæredi, si suus hæres esse desierit, non potest videri facta in suitate, quia non eodẽ modo suitas quo hæreditas per substitutionem confertur, sed cẽseretur substitutio conditionalis in hæreditate, si filius hæres nõ erit, & si suus hæres esse desierit, quæ nõ aliter habitura est effectum, si filius heres nõ erit, nisi etiã desinat esse suus. & ideo quis filium emancipem, nõ propterea substitutio habet effectum, imò potest ad-
87 huc deficere, si filius emancipatus adeat. † Et in hoc differt institutio a substitutione, quia si in casu proposito fuisset nepos institutus si filius desijsset suus hæres esse, tunc si filius emanciparetur. nepos nõ rumperet testamentum tanquam preteritus, qui est institutus, & oĩmodo hæres erit aut insolidum si emancipatus nõ adibit, aut pro parte si emancipatus adibit. Nec debet videri inconueniens ꝙ nepos factus suus hæres non excludat patrẽ qui desijt esse suus. Licet enim suus hæres debeat esse institutus, ne testamentum rumpat preteritus, tamen non est necesse ꝙ insolidum sit institutus, quinimo sufficit esse institutũ ex aliqua parte, vt. d. le. Gallus. §. in omnibus. vbi proprie testatur termino particulari ex aliqua parte. Igitur existente conditione, vt quia filius desinat esse suus nepos iungetur emãcipato, sicuti quando testator instituit vnum pure, & aliũ sub cõditione, nõ intelligitur velle ꝙ sub conditione institutus auferat ab intestato pure vniuersam hæreditatem, si conditio extiterit sed magis ꝙ illi iungatur, si conditio extiterit. l. Lucius. §. titu. prox. vbi si frater ille non fuisset institutus ex asse expresse, & alię rationes, de quibus ibi, non fuissent, substitutus oĩmodo iungendus veniebat instituto. Probatur etiã hoc in l. hæc scriptura. §. fi. de cõdi. & dem. iũcta l. cohęred. §. cohęres. ff. eo. vbi tex. æquiparat hos duos casus, quando eadem res vni pure & alteri sub conditione legatur, & cum vnus pure, & alter sub conditione hæres instituitur, postea in d. §. cohæres. dicit ꝙ cum legatum primis tabulis Titio datur, secundis autem tabulis eadem res Sempronio, Sempronius quandoque Titio concurrit. Et ibi tex. dicit illud esse, † quia legata relicta in secundis tabulis, videntur relicta sub conditione, vt ostendit ex eo quod legatarius ex primis tabulis, & legatarius ex secundis tabulis concurrunt, quasi vni pure & alteri sub conditione fuerit legatum relictum, ergo si quando eadem res vni pure & alteri sub conditione legatur, concursus admittitur, & legatum & institutio æquiparantur. In d. l. hæc scriptura. dicendum est, si filius instituitur pure, & nepos instituitur sub hac conditione generali, si filius desinet esse suus, vel sub hac speciali, si filius emancipabitur, ꝙ nepos existente conditione iungatur patri existẽti hæredi, si non suo & necessario, tñ voluntario. Præterea si ab intestato filium emancipatum non excluderet nepos retentus in potestate, imò tunc est deterioris conditionis ꝙ̃ filius emancipatus, quia filius emancipatus habet tantum ipse solus, quantum oẽs nepotes simul, toto tit. de coniungen. cũ emancip. lib. eius. quanto minus debet eum excludere, si facto testamẽto est institutus, quo casu penitus extraneus non excluderetur, si esset institutus vna cum nepote retento in potestate. Concludendũ ergo est ꝙ d. l. Gallus. loquitur de institutione posthumorum,
89 & ꝙ † nepos institutus sm consilium legis Velleiæ, non excludit ab hæreditate filium emancipatum simul institutum, sed vterque pariter succedet, si nepos fuit institutus cum suus hæres erit, & conditio extiterit, idem si non sub ea cõditione fuisset institutus sed pure, tamen ille casus extiterit, quia si ille casus non existeret, vt quia nepos pure institutus non fieret suus, tunc institutio attento iure Digestorum, esset inutilis incontinenti post mortem testatoris, quia siue nepos erit hæres, siue non erit, pater est futurus heres insolidum. Et licet viuente testatore interim potuisset filius aliquo modo exire de manu patris, & propterea nepos fieri habilis ad acquirendum sibiipsi, tamen post mortem testatoris regulariter non est spes ꝙ eam possit sibi acquirere, quia inter mortẽ testatoris & acquisitionem hæreditatis in suo hærede non datur medium, vt eo interim posset sui iuris fieri, & sibi acquirere, omnes enim liberi, cuiuscumq; gradus, si sunt in potestate, cẽsentur quodãmodo domini bonorum ascendentis, in cuius sunt potestate, quãuis verum & plenum dominium non continuet ab intestato, nisi in eũ qui alios est habiturus in potestate, & facto testamẽto in eum, quem testator voluit. Cum igitur testator instituit filium & nepotem, dominium mortuo testatore continuabitur in filiũ pro parte, & in nepotem pro alia parte, sed pęnes nepotem nõ residebit pars sua per momentũ, & velut per nepotẽ transiens acquiretur filio, in cuius est potestate. l. placet. ff. de acquir. hę. & ideo si auus filio exheredato instituit nepotẽ, nepos facit patrem exhæredatum, necessarium hæredem. Ita obiter declaro tex. in l. qui in aliena. §. interdum. de acquir. hęred. quem doct. communiter aliter exponũt. Hodie autem posset habere effectum etiam post mortẽ testatoris huiusmodi institutio nepotis pure instituti cum patre suo, in cuius potestatem casurus est post

est post mortem aui, cum hæreditas aui sit aduentitia l. anus
sup. de iur. dot. & in aduentitijs patris quçratur solus vsusfru-
90 ctus† Item q̃ institutio nepotis facta s̃m consilium d.l.Gallus
non sit substitutio, probo per tex.in.§.in omnibus ea l. quę, vt
audacter nostrę huic opinioni accedas, declaro nouo modo.
Quærunt enim doct.quomodo ibi dicatur q̃ filius frustra ex-
hæredabitur post mortē suam, quia si necessario tota illa lex in
telligitur quãdo esset datus cohæres ipsi filio, vel substitutus
vulgaris, tūc est cohæres vel substitutus, cuius aditione posset
confirmari exhæredatio in vita filii. Vnde alij tenebant oppo-
situm, quod non deberet intelligi, quando erat datus cohæres
vel substitutus vulgaris. Sed nihil boni respondent ad hoc, qđ
non dato cohærede nec substituto, si moriatur filius institutus
viuo testatore, testamētum esset in causa caduci l.vnica.§.pro
secūdo. C. de cadu.tol.& sic esset incontinenti nullum, etiam
antequã nepos præteritus nasceretur, & consequenter frustra
toria fuisset prouisio Galli inducta, ne testamentum rũpat
natiuitate posthumi præteriti. Ex quo enim semel erat irritũ
factum propter mortem filij insolidum instituti contingentē
viuo testatore, amplius rumpi non poterat l. nam & si sub cō-
ditione.§ post defectum.s̄.de iniusto, rup.irritoq; testa.& c. ad
dissoluendũ de despon. impube. Propterea alij dicebant quod
de necessitate intelligebatur quando erat datus cohęres vel
substitutus, non quidem simpliciter, sed si filius viuo testatore
moreretur. Vltra quod hic intellectus est diuinatiuus & non
necessarius, ex alio reddit̄ ineptus, quo modo enim filius, qui
nũquam fuit hæres, post mortem poterit habere cohęredem
91 Ideo dicas tu melius † quod prouisio Galli fuit inducta quan-
do mortuo filio in vita aui, testamentum alioqui valiturum
erat si posthumus pręteritus non fuisset natus, vt quando fi-
lius habebat cohęredem vel substitutũ vulgarem. Suppletio-
nes vero Sceuolę non necessario intelliguntur & ipse dato co
hęrede, vel substituto. Procedunt enim etiam quando post-
quam filius desijt esse suus testamentum nihilominus dura-
bat validum aliter, quam per rationem cohęredis vel substi-
tuti, vt si filius viuo auo emancipetur, testamentum quidem
remanet validum, sed non sustinetur per cohęredem aut sub-
stitutũ. Hinc manifeste decipiuntur, qui putant totam legem
intelligi debere quando datus erat cohęres vel substitutus. Itē
illi, qui non simpliciter volunt esse datum, sed post mortem
filij propter tex. qui dicit, nam frustra exhęredabitur post mor
tem suam eo quia, secundum eos, non frustra exhęredaretur,
si esset datus hęres, cuius aditione posset confirmari exhęre-
datio in vita filij. Nam dico plerasque suppletiones ad Gallũ
non necessario intelligi dato cohęrede vel substituto, quam-
uis principium legis necessario intelligatur, quando est datus
cohęres vel substitutus, & siue simpliciter, siue post mortem
fuerit datus non refert, nec repugnat ei quod postea dicitur in
dicto. §. in omnibus, quoniam si est exhęredatus, impossibile
est quod habeat cohęredem vel substitutum vulgarem, vt di-
ci possit eius aditione exhęredationem confirmari. Sed dicas
exhæredationis cōfirmationem necessario futuram post mor
tem exhæredati, hoc modo, quia is hæres instituitur, qui na-
scetur post mortem filij. Nã instituitur, qui nascetur suus post
mortem patris, & deinde aui, quia si filius remaneret post auũ
ipse obtineret primum locũ tempore mortis aui, & obstaret
nepoti quominus esset suus hęres auo l.si quis filio exhæreda-
to. supra de iniu. rupto & irrito testamento. Sed dubitari de-
92 buit longe magis de alio, quia tex. dicit † quod filius necessa-
rio est instituendus, ita quod non sufficeret exhæredari in om-
nibus præcedentibus casibus, & sic non solum in casu Galli,
sed etiam in casibus additis per Sceuolam. Et ratio, quam al-
legat, id est quia frustra exhęredaretur post mortem suam, nō
est generalis ad omnes illos casus, quoniam licet quando ne-
pos est institutus secundum consilium Galli, exhæredatio fi-
lij non possit habere effectum, quia exhæredatio veniret con-
firmanda mortuo exhæredato & viuo testatore, exhæredatio
autem debet confirmari demũ mortuo testatore & viuo ex-
hęredato, tamen quando nepos instituitur in casibus additis
per Sceuolam, vt sit nepos institutus si filius emancipabitur,
videtur quod exhæredatio filij possit habere effectum, quia
eius confirmatio potest contingere post mortem testatoris
viuo exhæredato. Nam exhæredatus potest emancipari & vi-
uere post auum. Ad hoc respondeas quod licet exhæredatio
posset sortiri effectum, tamen impeditur sortiri effectum, &
perinde habetur, ac si non esset facta, quia filius debet institui
vel exhæredari, dum est in potestate, ex certa causa necessaria,
quę cessat quando filius emancipatur, videlicet propter con-
tinuationem dominij in filium, quę si expręsse non interrum
pitur a testatore, omnino procedit si non interrumpitur ante-
quam continuet, quia postquam continuauit, amplius non po
test interrumpi, quia id, quod nostrum est, sine facto nostro
ad alium transferri non potest l. id quod nostrum infra de re.
iur. & ideo quando nepos instituitur, si filius emancipabit̄, &
filius postea exhęredatur intelligitur exhæredatus cum emã-
cipabitur, quandiu vero manebit in potestate, non est neq; in-
93 stitutus neq; exhęredatus † Et verum est dicere quod necessi-
tati instituendi vel exhęredandi filium in potestate non satis-
facit, qui filium instituit vel exhæredat cũ emancipabitur. Re-
medium enim futurum est post necessitatē pręteritam, & nō
in tempore necessitatis. Ratio autē, quia frustra post mortem
exhæredabitur, non accipitur vt generalis, sed exempli gra-
tia. Et ex hoc.§.sic intellecto probatur quod institutio nepotis
secūdum consiliũ Galli non est substitutio, quia dum ait, illud
obseruandum est, vt & filius ex aliqua parte sit hæres institu-
tus, nota copulationis tacitæ infert nepotem esse institutũ, &
filium cum eo esse instituendum, item videtur ex eo quod ibi
dicitur ex aliqua parte & propter tacitum sensum quem ha-
bet in se nota copulationis quod nepos fuerit institutus in re-
siduo eius partis in qua filium dicit esse instituendum, sed quo
ties aliquis est institutus in aliqua portione, tunc si alius insti-
tuitur in residuo eius, ille non dicitur substitutus, sed cohęres,
seu adiectus vel coniunctus l. qui non militabat in fi. sup. tit. 1. &
l. vnica.§.in primo.& §. pro secundo, & §. si autem aliquid. C.
de cad. tol. nisi eiusdem partis fuissent duo instituti, vnus po-
tior altero, vt l. si te. in prin. sup. tit. 1. ergo si filius est institutus
ex aliqua parte, & nepos sit institutus in reliquo, non debet di-
ci nepos substitutus, sed cohæres. Non obstat l. si mater. §. 1.
inf. eod. & l. cũ in testamento supr. tit. proxi. qñ loquuntur de
nepote instituto, non autem substituto, & in eis nulla alia fue-
94 rat ratio dubitandi, nisi hęc, quia † quoties instituo vnum pu-
re, & alium sub conditione, & substituo hęredi sub conditio-
ne instituto, tunc si institutus pure adeat, institutus vero sub
conditione non adeat, vel quia nolit, vel quia non possit, substi
tutus iungitur instituto pure, sicut persona, cui substitutus
est iuncta fuisset, vt sup. proxime vidimus. Idem videbatur es-
se dicendum in casu, quando nepos erat institutus secundum
consilium Galli, deinde nepoti erat datus substitutus vulgaris
quod tunc si nepos non nasceretur, vel alias non esset hæres,
substitutus iungeretur filio, tamen cōtrarium determinat Iu-
risconsultus quod substitutus hæredi conditionaliter institu-
to, iungatur hæredi pure instituto, quando institutus pure, &
institutus sub conditione erant instituti in eodem gradu, qñ
tunc sicut instituti possunt concurrere vt supra visum est, ita &
substitutus conditionaliter instituto debet posse concurrere
alteri pure instituto. Sed quando duo gradus hæredum sunt,
nullo casu vterq; institutus pariter ad hęreditatem venit, ita ēt
substitutus hæredi conditionaliter instituto non erit cohæres
hæredi pure institut. quia non in primum, sed in secundũ gra-
dum substituitur, vt in casu nostro, quando filius & nepos in-
stituuntur s̃m consilium Galli, & datus est substitutus vulga-
ris nepoti. ex eo enim solo q̃ duo esse dicuntur gradus hęredũ
necessario non probatur substitutio, vt licet videre sup. in eius
diffinitione. Hęc autem si vera sunt, iudicio tuo existima quã
innumerabiles conclusiones sunt contra ius in pluribus locis
95 cōiter approbatę. † Vlterius dñ Bar. quærit, qñ filius approbat
testamentũ, in quo est pręteritus, an institutus, qui potest adi-
re de iure prętorio l. filio pręterito. supra, de iniust. rupto & ir-
rito testamen. sit potior substituto, qui succederet de iure ci-
uili. Satis superq; perdidit tempus in distinguendo casus, quo-
niam siue institutus possit hæres esse de iure ciuili, siue de iu-
re prætorio, excludit substitutum, vt optime probatur in con-
ditionibus. §. si patronus infra de condi. & demon. Nec obstat
si filius post mortem patris approbat testamentum, non pos-
sit ex eo auferri ius acquisitum substituto. nam dico quod qua
ratione si non esset datus substitutus, auferretur venientibus
ab intestato, eadem ratione potest auferri substituto. Sed am-
plius dico quod in d. l. filio præterito. testamentum non con-
ualescit post mortem testatoris, sed ab initio valet, & post
mortem legata debentur & libertates, si filius non auocat par
tem suam a scriptis hęredibus, & sic ad hoc vt huiusmodi te-
stamentum valeat, non est necessaria filij approbatio, sed suf-
ficit non reprobari. Ita sentit ille text. si bene animaduertis.
96 † Nam testamentum, in quo filius in potestate est pręteritus,
& scripti sunt hęredes venientes ab intestato, ab initio valet
de iure prætorio, ita quod superius iure factum tollitur, in quo
instituti erant extranei l. 2. & d. l. filio præterito supra de iniust.
rup. & irri. testa. & l. si duobus. §. si prius. inf. de bo. pos. contra
tab. q̃uis cōis opinio velit, q̃ in d. §. si prius filius pręteritus fue
rit emancipatus, & testamētum fuerit imperfectum propter
defectum solemnitatis numeri testiũ. Quę expositio non fuit
necessaria, vt statim videbitis. nam pręcipua causa huius expo-
sitionis fuit qđ in l. si filius, qui in potestate supra de liber. &
posth. dicitur contrarium eius, quod dicitur in. d. §. si prius.
& nemo vnquam sciuit bene tollere contrarietatē, q̃ est maxi
mopere admirandum, cum super eo laborauerit totus mun-
dus, vt ait Paul. de Cas. quem referunt Moder. Papien. in l. si
filius. Vt ergo quandoq; nos exeamus de tam notabili erro-

restat videre de secunda. Verũ qa omnis substitutio est secũda institutio vt in l. in rõne. §. si filio. inf. ad l. Fal. igitur præmittit rubricã de vulga. & pupil. substi. Circa quod vtrũ substitutio dicatur institutio vide quod disputauit Pe. & Vltramon. Insti. de here. insti. in prin. Quærit gl. rubricæ quotuplex est substitutio. Respõdet, & bene, cuius prosecutionem hic omitto, quia prosequar in lec. ordinaria, cuius materiã prosequitur Gul. de Cun. in l. præcibus C. de impu. & ali. sub. latius clare memoriæ prẽ meus in substitutionum materia per eũ Benoñ. cõpillata. Expeditus de primo venio ad scm. Et licet doc. legẽ nostram communiter diuidãt in tres partes. Ego ipsam diuidam in quinq; quia in prima parte ponit thema & quæstionem. In secunda parte responsionẽ quæstionis. In tertia iuris consultus ponit duas obiectiones, & earum responsiones. In quarta ponit responsionem responsionis. In quinta & vltima ex præmissis concludit. Secũda ibi, audiri debet. Tertia ibi, iustius enim. Quarta ibi, præterim. Quinta & vltima ibi, itaque legata. Ad euidentiam, & sic venio ad tertium, quod timore contrariorũ positorum in glo. litera nostra variatur in ipso substituto tribus modis. Primo quod ipse substitutus adierit hæreditatem patris, idemq; institutus & ipsam repudiauerit beneficio restitutionis in integ. & hoc tangit glo. 2. ibi. Vel dic quod recusat per restõnem in integrum. Secundo variatur, quod ipse substitutus, idemq; institutus repudiauit hæreditatẽ patris, sed habuit cohæredẽ, qui adiuit, per eius aditionem sunt confirmatæ tabulæ pupillares. Et hoc vult glo. 2. ibi, item pone istum habuisse cohæredẽ. Tertio variatur quod ipse substitutus, idemq; institutus repudiauit patris hæreditatem, sed existentia sui hæredis confirmat tabulas pupillares. Et hoc sentit gl. 1. in prin. ibi, non per immistionem vel aditionem, sed ipso iure, quam lec. sequũtur communiter Vltramon. & Dy. & Iac. de Are. & doc. nouiter legẽtes. Quarto variatur in eo, cui fuit facta substitutio tribus modis. Quinto, quod filius, cui fuit facta substitutio, fuit institutus, sed repudiauit hæreditatem patris. Et istam lec. ponit secunda glos. in prin. ibi, quia frater repudiauit paternam. Secundo variat, quia ille frater, cui fuit facta substõ, fuit institutus, & adiuit patris hæreditatẽ, & tunc est speciale in fratre substituto, vt possit repudiare paternam & recipere pupillarem, & vult glo. 2. ibi, idem adiuit, & sic est speciale in fratre, &c. Tertio & vltimo legitur per Iac. de Are. cuius intellectus est cõmunis. quod iste frater, cui fuit facta substitutio fuit exhæredatus. fm quem intellectum,
Venio ad quartum, & dico quod litera nostra breuiter hoc in
2 tendit secundum lec. doc. cõmunem. † Filius suus institutus a patre, fratri impuberi exhæredato substitutus pupillariter, põt repudiare hæreditatem paternã, & recipere pupillarem. h. d. secundum verã lec. Venio ad quintum, & dico quod casus in terminis positus &c. Venio ad literę expositionẽ ibi, qui patri authoritate iuris ciuilis non per immistionem secundum veram lec. ac postea fratri impuberi exhæredato, fm hanc lec. recuset bñficio prętoris cõcedẽtis suo beneficiũ astinendi. Audiri. hic secunda pars. Iustius hic tertia pars. Concesserit. quãuis cõtra ius fraternã pupillarẽ retinere velit. Ius dicẽtis ptoris, qui concedit beneficium abstinendi suis hæreditariis parẽtibus, si nõ habes in glo. Subsecutus per ius ciuile qd facit eos hæredes inuitos liberorum cõcedendo beneficiũ abstinendi hæreditate fraterna remouere nec fauore &c. vt l. qd fauore. C. de legi. Secundis. i. dato qd non esset fratri pupillariter substitutus hæredi ab intestato repudiata paterna. Itaque vltima pars debet non ex primis, quia ex eis nõ fuit adita hæreditas, vel eã quam C. de fideicom. Solet qñq; substitutus adit hæreditatem patris & si i secundum Dy. Ex lege nostra habemus inter alia
2 principaliter no. † quod existẽtia sui heredis operatur quando ... filii cõmodo, & beneficiam abstinẽdi eo casu, quo prætor concedit suis ius suitatis, non tollit nec eius vires eneruat. Venio ad apparatum, & intro glo. quas expedio per aliqua contraria. Et primo sic, tex. non facit alias, dicit filius substitutus repudiauit hæreditatem patris, & potest adire pupillarem ex pupillari, ergo ad hoc vt valeat pupillaris substitutio, est necesse quod sit adita hæreditas ex testõ, alias si testm paternum est nullum pupillare erit nullũ. Vnde opp. de l. 2. §. adeo. §. eo. Timore huius cõtrarij tex ista variatur tribus modis. Vno modo quod iste filius substitutus, idẽque institutus, adiuit hęreditatẽ patris, & postea se abstinuit beneficio restõnis in inte. per prætorem, vnde cum semel fuit hæres beneficio prætoris, qm restitutio non potuit desinere esse hæres, vt l. & si fine. § quod si Pa... remanserit hæres, confirmantur tabulæ pupillares. §. ... 2. §. ergo & si minor 5 quã lec. doc. Bar. qa vbi minor adiit hereditatẽ, & postea se abstinet beneficio ... minoris ætatis non valet, valet ... diminuunt hæreditatẽ, valet legata singularia ... ibi, sed pupillaris substitõ licet ... valeat vel valeat, non diminuit hæreditẽ paternã † Vtrum autem vbi mi-
3 nor adiuit hereditatem, & postea eam repudiat, ... seu beneficio minoris ætatis, ... tratur vulgaris substitutus, dic vt no. Dy. in l. post aditam C. de impub. & alij subst. & dicã in l. 2. §. ergo sup. eo. Sed ista sol. & ista lec. non placet, quia ista lec. 2. ista sol. loquuntur in beneficio prætoris, quod cõceditur minorib. quibuscunq; ratione minoris ætatis, tex. autem videtur loqui in beneficio prætoris abstinendi, quod solum conceditur suis & in potestate, vt patet in tex. ibi, liberis, & c. ergo ista sol. & ista lect. licet in se sit vera, non congruit ad literam, quæ sol. tangitur in prima glo. in fi. ibi, vel dic quod recusat. Et ideo glo. soluit aliter videlicet iste filius substitutus, idẽq. institutus, qui repudiauit, habuit cohæredem, qui adiuit, per cuius aditionem confirmatæ sunt tabulæ pupillares. Et ista solutio ponitur in gl. 2. ibi, item potest istum, quæ lect. licet sit vera in se, vt probatur in l. quæsitum. & l. Iulianus, de acqui. hær. tñ continet diuinationem, & ideo pro tanto doct. Vltram. & Dyn. & Iaco. de Aret. & omnes legentes soluunt, quod ibi filius substitutus idemque institutus repudiauit paternam, & tamen propter existentiam sui heredis, quam non tollit hoc casu beneficium prætoris concedentis suis beneficium abstinendi, confirmãtur tabulæ pupillares, vt patet in l. qui se inf. de acqui. hær. Et istam sol. & lect. sequitur gl. 1. in prin. ibi, non per immistionẽ & ista ver-
4 ba. † Secundo oppo. dr hic, iste substitutus frater idemq; institutus, potest repudiare paternam & adire pupillarem. Illud est falsum, quia si paterna & pupillaris sunt simul mixtę, non põt vna adiri, & altera repudiari. Vnde oppo. de l. sed si plures §. filios §. eo. de l. quidam elogio. de iur. delib. Timore huius cõtrarij soluunt quidam quod hic iste frater, cui facta est substõ, adiuit hęreditatem patris, & sic hęreditates fuerunt cõmixtę, est speciale in fratre substituto, vt possit separare hęreditates cõmixtas, & ratio specialitatis ponitur hic in tex. pręterim istam sol. & lect. tangit glo. 3. ibi, sed speciale, in fi. est & glo. 2. in princip. Sed ista sol. non est benetuta, quia contraria loquũtur indistincte in quocunq; volente separare hereditates commixtas, qđ non licet. Igitur indistincte intelligendo, vt l. de pretio. cũ suis concord. sup. de pub. Et ideo soluunt quidam, quod in lege nostra filius cui facta fuit substitutio, fuit heres institutus pro parte, & repudiauit hæreditatem patris, ita quod hereditates non fuerunt commixtę. Et istã sol. sequitur glo. 2 ibi, qui frater repudiauit. Sed ista solut. parit scrupulum, quia licet frater repudiet hæreditatem patris, remanet hæres de iure ciuili, vnde propter existentiam sui hæredis iste hæreditates videntur ..., & sic non deberent posse separari, nisi respondeamus quod existentiam sui hæredis tollat datio cohæredis, quod an sit verum, plenissime, inf. in materię prosecutione tractabo & declarabo, & ideo ista solu. non est sine dubio. Docto. communiter transeunt ad
5 aliam, videlicet † quod ille filius, cui fuit facta substitutio, fuit exhæredatus a patre, cui exhæredato bene potest fieri substitutio pupillaris l. prima substitutione, supra eod. & sic cum fuit exhæredatus non adiuit patris hæreditatem, & sic hæreditates non fuerunt commixtæ, vnde substitutus potest vnam amplecti, & aliam repudiare, quia hæreditates non fuerunt commixtæ, in contrario secus. Tertio cõtra istum intellectum sic opp. secundum istum intellectum lex nostra loquitur in substituto exhæredato, a quo legata fuerunt relicta, vt patet in versic. itaque legata. Sed illud est falsum, quia substituto exhæredati nõ potest legatum relinqui. Vnde oppo. de l. plane, in prin. & l. exheredati, de leg. 1. Sol. secundum doct. a substituto exhæredati non potest legatum relinqui, vt in contrario, quod est verum, nisi fuerit institutus, nec curo vtrum adiuerit vel nõ, vt in l. qui fundum §. qui filius infra ad leg. Falc. & ita volunt doct. & bene. Quarto oppo. contra supradictos intellectos, tu intelligis istam legem, quod ista frater institutus idemq; substitutus fuit hæres patri, ideoq; per immixtionem, sed authoritate iuris ci-
6 uilis, contra † vbi vna determinatio venit ad determinationem duorum extremorum, illa extrema equaliter & vniformiter determinare debet l. si legatarius §. fi. de leg. 3. not. Cyn. in authen. item nulla communitas. C. de epis. audi. l. iam hoc iure §. eo. Sed video quod text. noster dicit, quod ille filius fuit hæres patri & fratri, fratri fuit heres re ipsa & vere. ergo eodem modo & patri, vt sit vniformis determinatio in fratre & patre, cuius contrarium tu dixisti, ergo. Sol. Fateor quod vbi vna determinatio venit ad determinationem duorum extremorum, ea æqualiter debet determinare, quãdo in quolibet extremorum est identitas rationis, secus si diuersitas, sed hic est diuersitas rationis in fratre & patre, quod patet, quia in patre & hereditate paterna est dare ius suitatis, cui patri quis potest esse heres authoritate iuris ciuilis sola, in fratre non, igitur &c. Istam solut. ponit Guil. de Cuman in l. iam pridem. C. commu. de s. ... Facit quod no. in l. si idem cum eodem supra de iurisdict. omn. iud. & quod no. Vltramont. in l. talis scriptura, de leg. primo. & ibi dicã, vbi clausula generalis æqualiter dẽt determinare. Vltimo ego oppo. dicitur hic quod facultates patris & filii non cõtribuunt in Falcidia detrahenda. Contra istud oppo. de leg. in ratione §. quod vulgo. ff. ad leg. Falcid. & §. filio. Sol. Ibi ad substitutum pupillariter peruenit vtraque hereditas scilicet patris & filij, hic autem solius filij, vt hic patet. Expeditus venio

nio ad vltimum. s. ad quęstiones, in quibus quęstionibus mate-
riã suitatis plenissime pertractabo. Quęram principaliter qua-
tuor, qa primo quærã quotuplex sit hæres. Secũdo quærã qua-
re hæres suus dicat̃ suus & necessarius. Tertia quęram quis sit
suitatis effectus. Quarto & vltimo quærã, quæ impediũt suita-
7 tis effectum. † Circa primum quęro quotuplex sit hæres. Et
certe habemus triplicẽ speciẽ hæreditatis, qa quidã est volũta-
rius tantũ, qui nõ est in nostra potestate, quidã necessarius tã-
tum, puta seruus, de quibus nil ad nostram materiam, sed de
istis tractatur sup. de hęre. insti. per totum, de necessario tracta
tur in l. 3. §. 1. & in prin. sup. eo. tit. in l. sed si in conditione. sup.
eo. tit. C. de neces. seruis per totum, & de istis nihil ad nostram
materiam: habemus tertium hæredem verum suum & neces-
sarium, qui est filius, qui est in potestate patris, & probatur in-
8 sti. de hęre. qual. & dif. §. sui. & de lib. & posthu. l. in suis. † Se-
cundo quæro quare dicantur sui & necessarij. Pro tanto dicun
tur sui, quia domestici, & quodãmodo viuo patre domini bo-
norum paternorum, & in largo quodam modo respectu pos-
sessores, vt no. gl. in l. in suis sup. de lib. & posth. quæ est sing. &
notabilis, quæ incipit, & ꝯ possessores, & probatur etiã in præ-
alleg. §. sui. Necessarius ideo dr̃, quia de iure ciuili velit nolit
est hæres, sed per pretorem habet beneficiũ abstinendi, vt pro-
batur in præal. §. & in l. necessarijs sup. de acqui. hære. instit. de
hære. quali. & dif. §. sed & is, & l. neq; emancipatis de leg. 1. Cir
ca hoc quæro vtrum nepos, qui est in potestate aui, dicatur es-
se suus ad hoc vt non possit institui seu conditione casuali vel
mista, & hoc filio subtracto de medio. de quo gl. variatur in l.
in suis in prin. de hę. insti. l. sed si ꝯ. §. nepotes eod. tit. quod dic
vt ibi in glo. & per doct. & quod ibi dicam. Pro hoc male volo
9 esse contentus. † Secundo principaliter quęro, quid sit suitatis
effectus. Suitatis effectus est, secundum quosdam, quod filius
hæreditatem patris non aditam transmittat ad quoscunq; suc
cessores, quocirca vt hæc quæstio dilucidius excutiatur & exa-
minetur, quæram talem quæstionem. Quæstio, Paterfamilias
habens filium in potestate decessit, & eundem filium heredẽ
instituit, vel decessit ab intestato, ita quod filio hæreditas pa-
tris extitit delata, filius decessit ante aditam patris hæreditatẽ,
extraneo instituto hærede, quæritur vtrũ filius iste patris trãs-
mittat ad illum extraneum suum hæredem. Et quia cõ[illegible]
est vtilis, quotidiana, & commoda & dubia, ideo tanto diligẽ-
tius attendenda. iuxta l. legaui infr. de lib. leg. Arguo ergo pri-
mo ad partem affirmatiuam, quod filius prædictam hæredita-
tem transmittat ad hæredem extraneum, quod sic probo: iste
filius de iure ciuili est suus & necessarius, vt præal. §. sui. [illegible]
de iure ciuili est hæres perinde, ac si adiuisset, sed si adiuisset,
10 transmitteret, ergo & modo. † non obstat quod ipsi filio com-
petat beneficium abstinendi de iure prætorio, quia illud bene
ficium operatur filio volente & acceptante, filio renuente &
non acceptante non, & in lege nostra vers. & eum [illegible].
Sed in quæstione leg. [illegible] filius non implorauit beneficiũ,
igitur remanet heres suus & necessarius, ergo trãsmittit. Pro
hoc l. necessarijs sup. [illegible] l. 1. §. qui sunt in potestate infr. si
[illegible]. Pro hoc allegant docto. pro casu
leg. [illegible] l. apud hostes. C. de suis & leg. [illegible], eam sic inducen-
[illegible] testatorem defunctum non potest adire, secun-
dum quod patet inf. de acquir. hæredit. [illegible] qui heres. [illegible] quis du
biũ, sed in l. apud hostes. filia ignorabat patrem decessisse, er-
go eius hęreditatem non adiuit, & tamẽ ibi filia hæreditatem
patris non aditam transmittit ad matrem, vt ibi patet. Secun-
do ad idem dicit lex, qđ si veteranus ignorans patrem deces-
sisse facit testamentũ, & extraneũ instituit hæredem, hæredi-
tatem patris non aditam transmittit ad extraneũ, ergo & c. vt
patet in l. ex militari §. si. & l. si ita de testa. mili. & inf. de castrẽ.
pecul. hæreditatẽ §. si filius, & tamen in veterano nõ est forte
speciale vt videtur sentire glo. in d. l. neq; enim in prima gloss.
quæ incipit, cũ contrarium [illegible] de testamẽ. mil. Licet forte
in aliquibus veterani habeant priuilegium, vt [illegible] in l. qui in
[illegible] §. [illegible]. Pro illa parte videtur esse casus in l. Lucius in-
11 fra de iure fisci † arguendo a communiter accidentibus quod
argumentum in iure est validum l. prima. C. de arbit. & l. cum
qui in principio. ff. de pub. sed in l. Lucius ibi. filius posthumus
decessit incontinenti post mortem patris, vnde communiter
accidit, qđ non potuit adire patris hæreditatem. in qua adeun
da expediret tutoris vel iudicis authoritas, iuxta materiam l.
[illegible] de iure delib. & tamen ibi filius dictam hæreditatem
transmittit ad matrem, vt ibi patet. Pro hac parte facit l. liber
homo. §. fina. infra de stipula. seruo. & quod ibi not. per docto-
res. [illegible] ibi filia ignara se non posse esse patris hæredem propter
existentiam sui hæredis acquirit pretia rerum hęreditariarũ,
vt ibi patet. Prõ illa parte videtur casus in l. qui duos. §. cum in
bello infra de rebus dub. vbi pater & filius in bello fuerunt oc-
cisi simul. & sic filius patris hęreditatem non adiuit. tamen il-
lam transmittit ad suos heredes, vt ibi patet. Pro illa parte vi-
detur casus in l. si fratris. C. de iure delib. vbi distinguitur in-
ter filium in potestate qui transmittit, & illum qui non est in
potestate, qui non transmittit. In contrarium arguitur secun-
dum quosdam inconuincibiliter, & sic illud est speciale, cuius
contrarium est ius commune, l. 1. in fi. inf. ad Municip. l. ius sin
gulare, de legibus. Sed Iustinianus dicit qđ est speciale in filio
vt hæreditatem non aditam transmittat in suos descendentes
igitur in suo seruabimus ius cõmune, vt in extraneum trans-
missio fieri non debeat. Secundo sic ad idem, si filius hęredita-
tem non aditam transmitteret ad extraneos, tunc sequeretur
quod titulus de his qui ante aper. tab. esset superfluus, cum ille
12 tit. exigat † quod ad hoc vt fiat transmissio hęreditatis non adi
tę, quod ille, in quem transmittitur, sit de descendentibus, &
quæstio nostra loquitur de trãsmissione in extraneum fienda,
ergo &c. Tertio ad idem, vbi filius non adit hr̃ditatem patris,
transmittit ius deliberandi, sed si dictam hæreditatem trãsmit
teret, non esset necesse quod transmitteretur ius deliberandi,
ergo &c. vt probatur in l. cum antiquioribus. C. de iure delib.
Quarto ad idem, contrariorum cõtraria debet esse iuris dispo-
sitio. l. fi. sup. de calum. cum suis concord. sed vbi hæres est im-
peditus adire iusto impedimento, hr̃ditatem non aditam tunc
transmittit, vt l. neutro. inf. de acquir. hęr. & ibi notatur, ergo a
contrario sensu, si quis non est impeditus iusto impedimento
non transmittit. Ad illud, idem de iure prętorio pętor pręstat
emancipatis, quod ius ciuile suis, sed filius bono. possessionem
non agnitam de iure prętorio non transmittit, vt l. 3. §. acquire
re inf. de bon. poss. l. illud §. fi. de bon. poss. ꝯtab. igitur &c. Pro
hoc videtur esse casus C. ad Orfic. l. 2. & videtur esse casus inf.
ad Tertull. l. 2. §. sed si non sit. In istis ergo sic dubijs quid dice-
mus, & certe gl. variant, vt patet per eas in l. si infant. C. de iure
delib. & patet in l. vna. C. de his, qui ante aper. tab. patet in l. fin.
§. fin. autem, de cura. fu. Iac. de Bel. disputauit istam quæstionẽ,
& plene in auth. de trien. & semis. colla. 3. & finaliter determi-
nauit quod non transmittat. Cyn. referendo multorũ opin. de-
terminauit qđ sic, in præalle. l. apud hostes, & idem ad l. 2. §. si
quis ex liberis inf. ad Tertull. Claræ memorię pr̃ meus in pręal-
leg. l. ex militari. §. si. & d. Bar. inclinant in partem affirmatiuã,
quod transmissio fieri debeat, licet idem claræ memorię pater
meus in tanta quæstione, & sic dubia, nunquam voluit consule
re suum apponendo sigillum. Si quis ergo vult tenere partem
negatiuam, ad supradicta obiecta in contrarium patet respon-
sio. Primo ad id, quod dicitur. Filius est suus & necessarius de
iure ciuili, cuius existentiam non tollit beneficiũ pętoris non
13 impetratum, quia † dico filium de iure ciuili nõ esse necessariũ
secundũ iura communia, nec habere necesse implorare bene-
ficiũ prętoris, & sic remanet voluntarius, vt patet, in l. 1. si vt se
ab hęre. absti. quod vr̃ sentire Iac. de Bel. in pręalle. §. de trien.
& semis. Nec obstat l. apud hostes, per quem multi tenent illã
opin. quia potest responderi altero de duobus modis. Vno mo
do quod ibi sit speciale fauore matris, nam ibi agitur de trans-
missione fienda in matrem. Hoc videtur sentire gl. in pręalleg.
l. ventre. inf. de acqui. hęre. & quęstio nostra procedit in extra-
neo. igitur &c. Secundo ibi pater erat captus ab hostibus & ibi
decesserat filio ignorante, qui filius iustam causam ignorandi
habebat patrem mortuum. igitur propter iustam ignorãtiam
transmittat, cum sit impeditus iusto impedimento, vt pręalle.
l. ventre & in l. cum quid §. quod dicitur. Ista est clara sol. Non
obstat d. l. ex militari. §. fi. cũ l. seq. & l. hereditatum §. filius, de
Castren. pecu. quia ibi speciale in veterano, si volumus ibi dice
re vt no. in d. l. qui in domini & l. de statu. C. de testa. Vel ibi lo-
quitur in filio ignorante patrem suum decessisse, & iustam cau
sam ignorantię habente, vnde mirum si transmittat, qđ secus
est in quęstione nostra. Pręterea id non operatur existentia sui
heredis, sed operatur ratio, ne quis decedat pro parte testatus
& pro parte intestatus, vt patet in d. l. neque enim ipsum, quæ
ratio locum habere potest in quocũq. etiam non suo, vt patet
primo de iure nat. ius nostrum. Non obstat l. Lucius sup. alle.
quia illa lex intelligitur quod ibi posthumus natus adiuit hæ-
reditatem patris dato sibi tutore, vel cum eius iudicis authori-
tate, vnde ibi loquitur in hęreditate adita quęstio nostra loqui-
tur in non adita, vnde ista sol. continet diuinationem, nõ
valet, licet eam teneat Iac. de Bel. in præa. leg. auth. de trien. &
semis. Possumus aliter soluere, videlicet quod ibi posthumus
natus incontinenti decessit post patrem, vnde non potuit adi-
re impeditus iusto motus impedimento, vnde mirum si trans-
mittet, vt quęstio nostra loquitur in filio, qui patris hæred. ta-
tem potuit adire & non adiuit. Et eodem modo respondeo ad
leg. qui duos §. qui in bello, quia ibi filius simul cum patre oc-
cisus, vnde iusto impeditus impedimento non potuit adire,
quod secus in quæstione nostra. Non obstat l. liber homo. §. fi-
nal. quia ibi non agitur de transmissione fienda, sed agitur an
existẽtia sui hæredis operetur viuo filio, & ibi dicitur quod sic,
quia ibi principaliter de commodo filij viui agitur, vnde mirum
si existentia sui heredis operatur. In quęstione nostra agi-
tur de transmissione in extraneum fienda filio mortuo, vnde
agitur

agitur principaliter de cōmodo extranei. faciat. l. nostra rōnē.
14 † Preterea ibi loquitur in filia ignorāte se hrēdem patris, extāte
filio masculo cui filię, cū sit mulier, permittitur errare in iure,
& sic habuit iustam cām ignorātię, arg. eorum, quæ no. in l. fi.
C. de iur. & fac. ignor. ff. eo. l. regula. qō vero nostra loquitur in
masculo, in quo iuris ignorantia minime toleratur. Nō obstat
præalleg. l. 3. C. de iure delib. quia ibi filius adiuerat patris hære
ditatem, vt ibi no. in gl. & sic illa lex non facit ad quæstionem.
Si quis autem vellet tenere partem affirmatiuam posset ad iu-
ra in contrarium allegata respondere, primo quod illud specia
le, &c. fateor. Sed dū dicit quod est speciale in filio quod trans-
mittat in descendentes, ad illud dico quod est speciale inquan-
tum agitur de hæreditate ascendentium, quibus non est suus,
puta hæreditas matris, aut materni vel aliorum ascēdentium,
quorum non est in potestate, quas solas hæreditates transmit-
tit ad suos descendentes. Quæstio nostra procedit in hæredita-
te paterna, in cuius potestate filius est & suus, ergo eodem mo
do respondetur ad legem vnicam. C. de his qui ante apertas ta
bulas, quia ibi agitur non solum de hæreditate patris, in cuius
potestate est filius, transmittenda, sed etiam de hæreditate om
nium ascendentium, in quorū filius non est potestate. *Et que-
sta è la verità*, quia non transmittitur nisi ad descendentes, quæ-
stio nostra loquitur in hæreditate paterna, in cuius filius est po
testate, circa quam transmittendā operatur existentia sui hære
dis. Et eodem modo respondeo ad l. cum antiquioribus. Non
obstat, l. quia ibi loquitur in extraneo, qui hæreditatē non adi-
tam non transmittit nisi iusto fuerit impedimento impeditus.
15 † Et est ratio, quia existentia sui heredis in extraneo non potest
operari, cum non sit suus, quæstio nostra loquitur in filio suo.
Non obstat l. tertia §. acquirere, & lex illud §. fi. quia ibi loqui-
tur in emancipato, quamuis & non cognoscit, & ideo existen-
tia sui hæredis in eo nil operatur, quæstio nostra procedit in
suo de iure ciuili, igitur nō obstat lex secunda. C. ad Orfic. quia
ibi loquitur in hereditate materna, cui matri filius non est suus
cum non habeat eum in potestate l. illud §. ad testamenta. inf.
de contratab. Præterea ibi filius habebat fratres quo casu ces-
sat transmissio. Ad l. 2. §. sed si solus filius inf. ad Tertullianum
per quam tenet hoc Iacobus de Bel. vel si vis respondere ad l.
secundam §. sed si solus ibi filius decesserit ab intestato, vnde
mater tanquam propinquior admittitur, quæstio nostra, pro-
cedit in extraneo instituto. Quid ergo dicemus in quæstione
præsenti, in qua cuiuslibet melius sentiētis iudicio semper me
humiliter subijciendo dico quod aliquādo filius suus & in po-
testate hæreditatem patris repudiat, & isto casu transmissio lo
cum non habet, præalleg. l. vnica. C. de his, qui ante apertas ta-
bulas, ibi memoratasq. personas, si hæreditatem non recusant.
Ad hoc facit d. l. 2. §. sed si solus. infra ad Tertull. Aliquando fi
lius hæreditatem patris adit, & tunc non est dubiū quod trans-
mittit, sicut quilibet extraneus, verum existentia sui hæredis
operatur hoc plus in filio quā in extraneo, quia in extraneum
possessio, quæ erat penes defunctum non transmittitur in hæ-
redem, nisi apprehensa. quod secus in suo, in quem transmitti-
tur possessio defuncti. Preterea de extraneo probatur in l. cum
hæredes, in princ. de acquirenda possessione, secūda in l. cum
miles, ex quibus caus. maio. & quod ibi no. in prima solut. Ali-
quando vero filius patris hæreditatem non adit, neq. repudiat,
sicut in quæstione nostra, & tunc aut agitur de fauore illius, in
quem debet fieri transmissio, quia est mater filij de descenden
tibus filij, tunc isto casu fit transmissio hæreditatis non aditę.
Prima in d. l. apud hostes, ſm vnum intellectum, similiter pro-
batur in d. l. Lucius, de iure fisc. ſm vnum intellectū, rationem
16 faciat præalle. l. 1. de his, qui ante aper. tab. † Ex quo determina
tur qō vtrū filius in sacris hæreditatem patris non aditā trans-
mittat ad matrem, quia certe transmittit, vt ex superiorib. pa-
tet. & statim inferius inferam. Et sentit Cyn. in pręall. l. si infan
ti. Aut non agitur de fauore illius, in quē dēt fieri transmissio,
vt in qoęstione nostra, quia est extraneus, & tunc aut filius im-
peditus impedimento naturali fauore, & habet locū l. 1. C. de
his, qui ante aper. tab. cur. furio. Aut impedimento ętatis, & ha
bet locum materia. l. si infanti. Aut fuit impeditus alio impedi
mento accidentali iusto, & tunc transmittit, vt l. ventre, cū sua
materia, præalleg. l. apud hostes, & l. cū in duos, & l. cum in bello.
Aut nullo iusto impedimento fuit adire impeditus, & tūc qō
nostra residet in hoc verum filius suus & necessarius possit ab-
stinere de iure ciuili. ꝙ si est, efficitur de iure ciuili volūtarius,
& sic non transmittit. Si autē non habet benefic ū abstinendi
de iure ciuili, remanet suus & necessarius, & sic transmittitur.
17 In ista quæstione dico qđ si filius suus necessarius de iure ciui-
li non habet beneficium abstinēdi, correcta esset lex qui se pa-
tris C. vnde liberi. contra quod ibidem Cyn. clamat, & omnes
doctores legentes, licet glosa ibi aliter innuat & male. Non ob
stat l. 1. C. si vt se ab hære. absti. vt ibi per Cyn. quia ibi Cyn. in-
telligit illam legem in filio abstinēte de iure prætorio, vt ibi pa
tet per eum. Ex quibus concludo ꝙ suitatis effectus operatur
quod filius hæreditatem patris non aditam transmittat in quē
cunq; successorē, etiam extraneum, & sic est cōis opin. Secun
dus effectus est, ꝙ existentia sui hæredis confirmat tabulas pu-
pillares vt patet in l. nostra. Circa quod quęro an existentia sui
hęredis ꝯfirmet tabulas pupillares existente matre in medio,
in casu legis nostrę. Et vr̄ quod sic, nam pupillariter substitu-
tus excludit matrem l. Papinian. §. sed nec impuberis, de inof-
fic. testa. igitur iste frater substitutus in lege nostra matrem de
beret excludere. Sol. sic dico, dictio maxime, denotat identita-
tem iuris in casu contrario, vt no. in l. illud ad l. Aqui. Facit l. 2.
§. vel maxime inf. de coll. bon. sed in tex. nostro præponitur di-
ctio præsertim, per quod innuitur ꝙ idem esset, si frater fratris
non esset habiturus legitimam hęreditatem, quod esset si ma-
ter huius exhęredati, cui facta est substitutio, esset in medio, vt
l. fi. & auth. ibi posita. C. ad Tertull. In contrarium facit, & pu-
to verum, quia ratione legis finalis cessante, cessat dispositio. l.
adigere §. quāuis, de iure patrono. no. plene Vltram. in reperi.
l. 1. sol. matri. Sed ratio finalis huius legis est, quia frater fratris
legitimā esset habiturus hęreditatis, quod sit ratio finalis not.
gl. in l. filius, in gl. fi. in fi. inf. de acquir. hęre. quam ibi sequūtur
doctores, maxime ego ibi, existente in medio cessat ibi ratio.
18 ergo &c. † Secundo sic, quod filius abstinens se a patris hæredi
tate sit hæres, & operetur existētia sui hęredis, ita procedit de
iuris necessitate & quasi quadam fictione, vt probatur & not.
in l. in suis, de libe. & posth. Sed secundum nostros doct. in ma
teria fictionum loquentes fictio non fingit contra ęquitatem,
vt l. sciendum & l. deniq. sup. ex qui. cau. maio. not. plene doct.
in l. si quis pro emptore. inf. de vsuc. tit. generali, sed ꝯ æquitatē
esset quod mater excluderetur, igitur mater excludi non de-
bet. Ad idem facit, tacite intellectus a iure præsumptus nō ad-
mittitur contra matrem, vt l. fi. C. de insti. & substi. sub condi-
tio. fac. Igitur in quæstione nostra in præiudicium matris non
præsumetur, istum filium repudiantem patris hęreditatem
adijsse in matris præiudicium. Pro hoc facit optime l. 2. §. ita
demum. ad Tertull. Non obstat præalle. §. sed nec impuberis,
quia ibi loquitur, vbi fuit adita hæreditas ex testamento pater-
no vere & ficte, & sic substitutio pupillaris valet de iure com-
muni, & omni iure, & fortior est substitutio, quæ valet iure cō-
muni, l. eius militis §. militia missus, de testa. mil. in auth. de nō
alie. §. quia vero. coll. 2. Non obstat arg. de ista dictione maxi-
me, quia ista dictio præsertim, abundat, vt patet ex gl. in præal-
19 leg. l. filius, quam doct. sequuntur illic. † Circa quæ quæro suo
sequenter an effectus suitatis confirmet tabulas pupillares, vbi
extraneus fuit huic filio exhæredato substitutus, non frater.
Et videtur quod existētia sui hęredis non confirmet prędictas
tabulas, quod tenent doctores, quia existentia sui hæredis op-
eratur demum, vbi ageretur de filij fauore. quod patet hic in le
ge nostra ibi, & cum infdicētis, & doct. in l. cū dotem. §. trans-
grediamur, sol. mat. & ibi dixi. Sed in nostra quęstione non agi
tur de fauore filij, imò extranei substituti, igitur existentia sui
hęredis nil operabitur. In ꝯtrium quod existētia sui hęredis cō-
firmat tabulas subst. fideicommissarię ad commodū fideicom
missarij extranei, vt l. ita tamen §. si pater inf. ad Trebell. primū
puto verius. Nō obstat §. si pater. quia ibi agitur de commodo
ipsius filij restituere grauati quantū ad quartę detractionem.
Vel aliter ſm quosdam ibi licet existentia sui hęredis nil opere
tur, tamē substō fideicommissaria esset valitura alio iure, quia
filius repudians posset cogi adire, & restituere, vt C. eo. l. quia
poterat, cum sua materia ibi. ergo existentia sui hęredis nō cō-
firmat substantiam fideicommissarię substōnis, cum ea valitu
ra esset alio iure, quę ratio cessat in qone nostra, tamen si extra-
neus non admitteretur vi substōnis, nō posset admitti alio iu-
re. Rōnem faciat optime lex, talis scriptura, & quod ibi no. de
leg. 1. licet dubium faceret quia existentia sui hęredis operatur
nō solum in fauorem filij non adeuntis, sed ēt in fauorem alia
rum personarum quib. fauor deberetur, vt l. vnica in princ. C.
de his qui ante aper. tab. licet ergo in quæstione nostra nō aga-
tur de fauore ipsius filij repudiantis, agitur de fauore fratris,
cui substō facta fuit, nam fauor est sibi vt pupillaris sua substi-
tutio valeat, quod tollitur ex l. 1. §. substituere, supra eo. tit. Ex
quo videtur quod etiam extraneus vbi est substitutus, confir-
metur pupillaris. Primum tū puto verius non ob. arg. l. 1. præ-
alleg. quia ibi agitur de fauore descendentiū, talis fauor nō ex-
tenditur ad fratres collaterales, vt probatur in ea. l. in tex. & gl.
20 † Quæro subsequenter vtrum existentia sui hæredis cōfirmet
legata singularia, adeo quod filio insolidum hæredi instituto,
& repudiante patris hæreditatem, legata illo testamento de-
beantur. Et videtur ꝙ sic, vt l. cum quasi §. sed & si quis, de fi-
deicommis. li. & no. in l. 1. §. idem Sceuola, infra ad Sylla. Con-
trarium verum est, vt patet in littera nostra in fi. ibi. itaq; patet
in l. 1. §. hi sunt in potestate. infra si quis omis. causa test. clarius
in l. 1. in fi. vt in pos. le. & ista vera. Non obstat. l. cū quasi §. sed
& si quis, quia ibi speciale fauore libertatis, vt no. in pręall. l. fi-
lius, infra, de acquir. hęre. secūdū vnam sol. Non obstat §. idem

Scenola. & quod ibi no. quia illa gl. refert se ad libertates, non ad legata pecuniaria, licet dominus Bartol. hic eam reprehēdat, & male. Circa quæ moueo duo dubia. Primū qa illud, qđ supra dixi, habet locum in filio repudiante patris hæreditatem quid in filio, qui non repudiauit hæreditatem, sed decessit ante aditam hæreditatem patris, nunquid legata debeantur: In isto tamen dubio putarem legata non deberi ex generalitate l. eam quam. C. de fideicommiss. cum sua materia. Secundum dubium est, si testator repetijt legata a venientibus ab intestato, an talia legata debeantur ex testamento hoc operante suitatis effectu: Et videtur quod sic ex his, que supra dixi. respondeo ad l. ita tamen. §. si pater inf. ad Trebell. secundum vnum intellectū, quem docto. Vltramon. ibidem sequi videntur, videlicet quod ibi substitutio fideicōmissaria erat alio iure valitu-
21 ra. † Quæro deinde vtrū existentia sui hęredis confirmet tutelas testamentarias. Et ista quęstio potest dupliciter intelligi. Vno modo quod agatur de tutore dato ipsi suo hęredi. verbi gratia, testator vnum filium habens, hęredem instituit solum, & eidē debit tutorē. Quęstio ergo est an iste tutor ante aditā hæreditatem per illum filium sit tutor de iure, operante existentia sui hæredis, vt per hoc iste tutor possit præstare authoritatem ad hęreditatem adeundam. Secundo modo potest intelligi, quando agitur de commodo alterius quam sui. Verbi gratia, pater habet duos filios suos & in potestate, vnum instituit, alium exhęredauit. exhæredato tutorem dedit, quod potuit, vt l. pater supra de testa. tu. filius suus institutus non adiuit patris hæreditatem. Quæritur an datio tutoris facta fatri suo exhæredato confirmetur operante existentia sui hæredis. Et certe in primo intellectu dico quod existentia sui hęredis cōfirmat tabulas testamentarias, vnde ipse pupillus cum authoritate tutoris poterit adire patris hęreditatem, vt not. Dyn & doct. communiter in l. si nemo supra de testa. tu. licet gloss. aliter innuat, quam opin. doct. sequuntur Cyn. in l. 1. vel. 2. C. de tutelis. Secundo casu & secundo intellectu puto existentiam sui hæredis nil operari, cum non agatur de fauore sui vel fratris exhæredati. argumen. eorum quę dixi in præcedentibus
22 quæstionibus. † Subsequenter quæro vtrum suitatis effectus impediat esse medium tempus inter mortem & aditionem. Et gloss. in l. Iulianus infra de condi. & demon. in gloss. fin. dicit quod existentia sui hęredis non impedit medium tempus, vt sic sit idem in suo quod in extraneo. quam opinio. sequitur Dyn. in l. nam nec emancipatus de lega. 1. gloss. no. contrarium in l. si alienum. §. in extraneis in gloss. 2. de hęre. instit. Et doct. communiter sic dicunt, quia aut nos inspicimus ius ciuile, & ipsius rigorem, & tunc existentia sui hęredis impedit omne medium tempus inter mortem & aditionem. Et ita intelligatur gloss. in dicto §. in extraneis. Aut inspicimus ius prætorium, & ipsius ęquitatem, & tunc existentia sui hęredis non impedit medium tempus inter mortem & aditionem, & ita intelligatur pręalleg. gloss. l. Iulianus videtur. Sed quod pręualet an ius ciuile & eius rigor, an ius pretorium & eius ęquitas: Et certe ex his, quę supra dicta sunt, habemus determinationem, quia aut inspicio ius ciuile, & eius rigor tendit ad commodum filij, & tunc illo casu debemus inspicere ius ciuile, nec erit dare medium tempus inter mortem & aditionem. Aut inspicio ius pretorium, & ipsius equitas tendit ad commodum filij, & illud debet inspici, & est dare medium tēpus ar. legis nostræ, & eorum, quæ supra dixi. & ista omnia fa-
23 ciunt ar. ad talem quæstionem. † Pone statuto cauetur, quod pro homicidio non possit cancellari de banno, nisi habeat pacem ab hęrede occisi, qui bannitus pro pace habenda hæredi debeat soluere decem, occisus fuit aliquis relicto filio suo & in potestate, qui filius suus patris repudiauit hęreditatem, quā quidā consanguineus occisi adiuit. Ex pręd ictis quęritur, a quo bannitus iste pacem habere debeat, & an prędicta decē soluere teneatur. Et videtur primo quod pacem habere debeat cum consanguineo, & sic eidem soluere decem, quia cū filius repudiat hęreditatem, ex hęreditate paterna repudiata, non debet habere commodum vel incommodum, sed omne commodum & incommodum spectat ad adeuntem hęredem l. qui hęreditatem supra de acqui. hęre. contrarium tenet hic Bar. in si. lec. dicens quod facere pacem illam de morte occisi & aliquid pro ea recipere, non est in hęreditate, nec in bonis hęreditatis, & per consequens cessat ratio supra facta. alle. ipse l. pro hęrede. §. fi. inf. de acquirenda hęredita, quia filius recipiendo ista. x. non recipit ex hęreditate repudiata. Sed istud nō multum vrget, quia statutū facit mentionem de hęrede, igitur siue sit in bonis hæreditarijs, siue nō, ab hęrede pax est habenda, nihilominus tamen teneo illud idē. Quod sic fortifico, vbicunq; dispositio aliqua potest intelligi duobus modis, vno modo secundum prius, id est proprie, alio modo secūdum posterius, id est, improprie, debet intelligi secundū prius, id est, proprie, & maxime statuta, quę nō recipiunt interpretationem secundū opi. Dy. vt omnia ista ponuntur in l. §. si imperpetuum supra si ager vec. vel emph. pe. no. Di. in l. 1. infra. de verbo. sig. l. quęsitum. §. illud fortasse de le. 3. sed statutum vult q̄ bannitus habeat pacem cū hęrede, & appellatione hęredis continetur proprie hæres, qui adiuit de iure ciuili, non ille, qui adiuit de iure prætorio per bonorū possessionem, quia prętor non potest facere quem hęredem, vt Instit. de bonorū possessione. §. quas antē l. & si fine. §. sed qđ Papinian. de minori. Sed in quęstione nostra filius repudians remansit hæres a iure ciuili l. eum, qui & l. necessarijs infra, de acqui. hęre. ergo cōsanguineus, qui adiuit, non potuit esse hęres, de iure ciuili, imō fuit necessarium quod adiret de iure prætorio per bonorum possessionem de iure præto. non ergo fuit hęres de iure ciuili, sed bonrū possessor, vt patet ad literā in l. qui se patris. C. vnde li. Et si ergo non fuit hęres, sed bonorum possessor, ergo statutum, qđ loquitur in hęreditate, nō habet locū in persona eius quia cui non conueniunt verba statuti, ego nec statuti dispositio. l. 1. C. de adul. l. inuitus. §. Campanus infra, de fideicom. li. Ex quibus concludo q̄ cū filius remanserit hęres de iure ciuili verba statuti sibi adaptātur, & sic ipse pacem facere debeat, &
24 decem recipere. † Quæro principaliter & consequenter, quę impediant suitatis effectum. Circa qđ est prius sciendū an datio cohęredis impediat suitatis effectum. Et primo videtur q̄ sic, quia pater dando cohęredem filio, sibi prouidet de herede vnde videtur renūciare legis prouisioni, quę facit hęredē suū. ar. l. & habet. §. cū quis. ff. de pręca. l. fi. C. de pac. conuen. q̄ plene no. doc. in l. cum dotem in prin. sol. mat. sed communis legis prouisio debet prouidere in casu necessario, vt l. 1. §. hoc rescripto. C. de ven. insp. l. q̄ Labeo. C. de Carb. ędic. sed ibi pater prouidit sibi de hrđe, ergo non est necessaria suitas filij. Pro hoc tenet in l. apud Iulianum. §. idē. Iulianus infra, ad Treb. & est communis opi. doc. vt no. Cy. 3. q. 5. in l. pręcibus. In contrarium videtur quod datio cohrđis non tollat ius necessarij hæ-
25 redis l. ex parte infra, de acquir. hęre. † Præterea datio cohrđis, non tollit ius suitatis quo ad transmissionem. Tex. est in l. si fratres. C. de iure deli. Pro hac parte videtur tex. in l. 2. §. filium de hære. insti. Pro hoc etiam videtur tex. in l. liber homo. de stip. ser. Doctores in huius quæstionis determinatione duas ponūt opi. vt ex scriptis intelligere possum: prima quidem est opin. qa aut nos quęrimus vtrum datio cohrđis impediat suitatis effectum quantum ad transmissionem fiendam, & tunc dico qđ non, vt in pręalle. l. fratres. Aut nos quærimus ad confirmandas tabulas pupillares, & tunc dico quod datio cohrđis impedit suitatis effectum. Ita intelligatur l. apud Iulianum. §. idem Iulianus infra, ad Treb. Istam opin. ponit Cy. in pręall. l. si fratres. C. de iure deli. & quærit de ratione diuersitatis, quia per dationem cohæredis non impeditur ius suitatis quantum ad transmissionem, sed bene impeditur quantum ad pupillares substitutiones confirmandas. Et dimittit istud dubium insolutum. Recolendæ memorie pater meus dominus Raynerius post Cy. scribendo assignat rationē, quia si existentia sui hrđis non operaretur transmissionem, hæreditas non adita nullo
26 modo transmitti possit, † cum hæreditas non adita non transmittatur, nisi interueniente iure suitatis. Quæ ratio cessat in pupillari substitutione confirmanda, qa ad confirmationem pupillaris substitutionis cohæredem filij adire necesse est, vt dicta l. apud Iulianum. §. idem Iulianus. ergo sui hæredis existētia non est necessaria. Alij vero sic dicūt, & est communis opi. q̄ aliquando pater dat cohæredem extraneum filio, & tūc per dationem cohrđis impeditur ius suitatis. Aliquādo dat cohæredem filio alium suum filium, & sic fratrem ipsius sui, & tūc nō impeditur suitatis effectus, vt in iuribus allega. pro ista parte. Et pro ista sol. dicit dominus. Bar. esse casum in præall. l. liber homo. §. 1. inf. de sti. seruo. Et sic ratio diuersitatis clara sm doc. quia vbi dat cohæredem filio extraneum, facit hoc ex voluntate, cū extraneū hæredem instituere non teneatur, at cū dat cohæredem filiū suum, eiusdemq; filij fratrem, hoc facit ex necessitate cum hæredem ipsum instituere habeat necesse, vt auth. vt cum de appella. co. §. aliud quoq; capitulum colla. 8. Et per hoc apparet determinata alia quæstio, qua quæritur, si pater dat cohæredem alium filium emancipatum, vtrū per istam dationem cohæredis tollatur ius suitatis. Et ex supradictis videtur quod non, quia sicut pater habet necesse instituere filium suum in potestate, ita & emancipatum, alias testamētum rumperetur, vt plene dicam in l. Gallus. §. cum in omnibus supra, de liberis & posthumis. Et sic ratio prædictorum, quia plus debet succurri ei, qui ex necessitate aliquid facit, quā qui ex voluntate l. fideius. §. fin. qui satisda. cog. l. tutor. de his qui. vt indig. quod plene no. glossa in l. procurator qui pro eui-ctione sup. de procurat. Verbi gratia, posset dici quod datio cohæredis siue extranei siue fratris nunquam impediat suitatis
27 effectum, † quia suitatis effectus, & ipsa suitas, non solum inducitur in fauorem patris, sed in ipsius filij sui, vt patet hoc in lege nostra ibi, suis dicentis, &c. Per hoc patet responsio ad rationes sup. factas in contrarium, videlicet ad l. hæredibus. §. cum

quis

quis ff. de præcario. quia ibi agebatur solum de fauore illius, qui
prouidet sibi, vnde per prouisionem hominis tollitur prouisio
legis. Hic autem agebatur de fauore filij, etiam qui sibi nõ pro-
uidebat, vnde prouisio alterius eidem nocere nõ debet. Et per
hoc apparet ẽt responsum ad §. ex hoc rescripto, quia licet pro-
uisio legis qua lex prouidet filiũ esse suũ, nõ sit necessaria patri
qui cohæredem dedit filio, tamen est necessariã ipsi filio. Non
obst. præall. l. apud Iulianum §. idem Iulianus. in qua lege totus
mũdus dicit esse casum, quia illa lex nihil facit, quia non solum
fuit datus cohæres filio, imò & ipse cohęres fuit pro filio substi
tutus, & per dationem substituti vulgaris tollitur ius suitatis, vt
statim dicam in alia quæstione prima. Et si dicatur, ibi non lo-
quitur in vulgari substitutione, sed in pupillari substitutione.
Et ego respondebo ꝙ pupillaris expressa continet tacitam vul-
garem, vt l. iam hoc iure §. eo. vt vnũ aduertas qđ l. liber homo.
de stip. seruo. quam dñs Bar. allegat pro casu, ad istam materiã
nihil facit quia ibi loquiť, vbi pater decessit ab intestato, ita qđ
nullum cohæredem dedit, nisi dicamus quod ille, qui decedit
ab intestato, videatur legitimos instituere eoipso quod ipsi nõ
28 adeũt hæreditatem, vt l. conficiuntur. supra, de iure codic. † Sub-
sequenter quæro, vtrum per dationem substituti vulgaris tolla
tur ius suitatis. Circa quod est videndũ primo vtrũ necessario
tñ dari possit vulgaris substitutus, puta seruo. gloss. singularis,
quæ non est alibi in mũdo, tenet qđ non. Insti. de vulga. substi.
in princ. super verbo, nouissime, & assignat rationem, quia suus
necessarius non potest hæreditatem repudiare, nec iure prętorio,
nec de iure ciuili, vt l. necessarijs, in fi. inf. de acq. hæredi. cũ
concor. Igiť substitutus vulgaris admitti non potest. Quam gl.
reprehendũt Vltramon. quia substituendo vulgariter seruo vř
sibi dare licentiam abstinendi, ar. eorũ, quæ no. in l. Papinian. §.
4. de inoffi. test. & statim dicam in alia qõne proxima. Sed illa
gloss. loquiť in suo & necessario. Secus ergo in necessario tñ
arg. l. ex parte. de acq. hęredi. vbi patet quod per dationem co-
hęredis non tollatur ius necessarij hæredis. Vnde dicamus qđ
substõ vulgaris nõ possit fieri seruo in casu, in quo illi seruo hę-
reditas esset delata, quia eam a se abdicare non potest, sed bene
posset fieri in casu & in eo casu possit effectum habere, quo il-
li seruo hæreditas delata non fuit, puta si seruus viuo testatore
moriať, tantum substitutus admittetur non obstante iure ne-
cessarij hæredis. Et per hunc modum posset saluari gl. supradi-
29 cta. † Quęro igitur an per dationem vulgaris substituti tollatur
ius suitatis, & ius sui hęredis, an filio repudiante hęreditatẽ, sub
stituti admittantur de iure ciuili, quasi potuerit filius de iure ci
uili repudiare. Et certe glo. tenet quod sic, vt in præallega. lege
Papinianus §. quarta. circa medium glos. magnæ, quam glo. se-
quuntur omnes doctores. Et si tu quæris, quare per dationem
substituti tollitur ius suitatis, vt filio repudiante admittať sub-
stitutio de iure ciuili, per delationem cohæredis non tollitur
ius suitatis. Ratio est clara, quia si per delationem substituti
non tolleretur ius suitatis, tunc substitutio non haberet locum
& non valeret, maxime de iure ciuili, vt lege post aditam C. de
impuberum & alijs substitutionibus, quę ratio cessat in cohære
de, quia datio cohæredis semper valet, siue duret ius suitatis in
filio, siue non. Est & alia ratio, quia vbi pater dat substitutũ vul-
garem, & filius repudiat hęreditatem patris, ad tollendum ius
suitatis concurrunt voluntas patris & voluntas filij. Vbi autem
pater dat cohæredem filio, ad tollendum ius suitatis non con-
currit nisi voluntas patris. Facit quod notatur in argumen. C.
de pactis. leg prima. Et ista ratio haberet locum solum vbi vul-
garis substitutus vellet admitti filio repudiante, non autem ha-
beret locum, vbi vulgaris substitutus vellet admitti, filio non
valente esse hæredem, puta si decederet viuo patre, vel a quo-
cunque repudiaret, si haberet locum illa ratio, de qua supra di-
30 xi. † Subsequenter ego quero, vtrum pupillaris substitutio tol-
lat effectum suitatis, pupillo solo hærede instituto, & sic quæ-
ram, an pupillo solo instituto, cui pupillaris substitutio facta
fuit, decedenti ante aditam hæreditatem patris, confirmetur
pupillaris substitutio propter existentiam sui hæredis. Licet
iste passus sit dubius, vt referunt doctores in l. quidam elogio.
C. de iure deli. tamen communis opin. est quòd sic, vt patet in
l. pater. vltimo responso. de priuile. credi. & dicať illud non esse
verum, quia pupillaris substitutio continet tacitam vulgarem,
vt l. iam hoc iure, & vulgaris excludit ius suitatis, vt supra dictũ
est. Igitur in quæstione nostra ius suitatis nil noui operabitur.
Sed ego soluo quod tacita vulgaris nũquam intelligitur in ex-
pressa pupillari, vbi filius suus est solus hæres institutus, quod
tenet Cyn. in quinta quęstione in l. precibus. Vel id, quod sup.
dixi, habet locũ in vulgari expressa. Secus in tacita, qa expressa
maioris est potentiæ quam tacita, vt patet in l. fin. C. de insti. sub
31 condi. fac. † Quæro deinde vtrum appositio conditionis tollat
lat ius ius suitatis. Breuiter dico quod quædam est conditio vo
luntaria, quę consistit in mera & nuda voluntate instituti, puta
instituo te si voles, & ista tollit ius suitatis. Quædam est condi-
tio extrinseca voluntaria, quę consistit in actu voluntario, non
in solo animo, puta, instituo te si exibis scholas, & ista non tol-
lit ius suitatis. Hoc probatur in l. iam dubitari. in fin. & l. Cor-
nelius supra de hęred. insti. probatur in l. conditionum infra, de
condi. & demon. & omnia supradicta locum habent in iure sui
tatis, quod creuit ex defuncti voluntate, vel propter volunta-
tem defuncti. Vtrum ius suitatis aliquid operetur contra vo-
luntatem defuncti, gratia breuitatis omitto, quia multę & alię
materiæ diffusę essent hic tractandę, quas similiter gratia bre-
uitatis omitto, & finem facio. Finis.

R E P E T I T I O

Lanfranci de Oriano, in l. Centurio. ff. de vulga & pup.

S V M M A R I V M.

1 *Substitutio directa pupillaris transit in directam militarem pro temporum diuersitate.*
2 *Etiam, dictio est implicatiua, casum minus dubitabilem includens, quam qui expressus est.*
3 *Fructus appellatione quid veniat.*
4 *Fructus quanto tempore præsumantur durare.*
5 *Paganus cui non possit directo substituere.*
6 *Substitutio quando dicatur directa, & quando obliqua.*
7 *Ius directum quid dicatur.*
8 *Verbum, directum, quid significet.*
9 *Instituo, verbum quare dicatur directum.*
10 *Verba directa quæ sint, & nu. seq.*
11 *Verbum commune quid sit.*
13 *Verba aliqua quæ & quam multiplicia sint.*
14 *Habere quis vere dicatur.*
15 *Testator quiuis potest hæredem suum fideicommisso grauare.*
16 *Substitutio compendiosa quæ dicatur.*
17 *Substitutionem ab eo factam, qui maiori substituere potest, valere iure directo.*
18 *Substitutio vulgaris expressa an continet pupillarem matre in medio existente, & nu. 61.*
19 *Substitutin compendiosa quo tempore & quo iure valeat, & nu. seq.*
21 *Verba directa quæ & quando possint obliquari.*
22 *Substitutio facta filio aut filiæ decedenti ante tempora pubertatis dicitur directa pupillaris.*
23 *Substitutio quæ semel expirauit, amplius reuiuiscere non potest.*
24 *Substitutio vsque ad quod tempus facta in dubio præsumatur.*
25 *Hæredem in iure significare dominum.*
26 *Substitutio compendiosa verbis directis facta quando obliquetur post pupillarem ætatem, & nu. seq. & 31.*
28 *Testator non præsumitur velle iudicium suum impugnare.*
29 *Substitutionem nunquam posse obliquari, quę aliquando iure directo potuit valere.*
30 *Obligationem non oriri ex vltima voluntate minus solemni.*
32 *Priuilegium militare circa testamenta in quibus consistat.*
33 *Substitutionem præsumi in dubio directam.*
34 *Successionis ius variari, iure institutionis mutato.*
35 *Substituo, verbum directam & fideicommissariam parit substitutionem.*
36 *Expressionem eorum, quæ tacite insunt, nihil operari*
37 *Substitutio directa pupillaris quibus verbis fiat.*
38 *Hæredem vtiliter nõ etiam directo censeri eum, cui hæreditas ex fideicommisso restituta est.*
39 *Substitutio compendiosa quando sit directa & quando fideicommissaria, & nu. seq vsque ad nu. 44.*
42 *Verbum directum positum in substitutione, demonstratiue in dubio accipiendum esse.*
45 *Substitutio breuiloqua quibus verbis & quot modis fieri soleat, & nume. 47 & 48.*
46 *Substitutio reciproca qualiter intelligatur duas continere species, & qualiter pluribus fiat, & nu. 49.*
50 *Substitutio tacita pupillaris quando contineatur in expressa vulgari.*
51 *Substitutio vulgaris quæ sit, & quare sic dicatur.*
52 *Substitutionis vulgaris species quę sint.*
53 *Substitutus vulgariter excluditur per eum, ad quem ius deliberandi trãsmittitur.*
54 *Substitutus quando excludatur per patrem hæredis instituti.*
55 *Substitutionem vulgarem pluribus hæredibus copulatiue factam expirare vno eorum adeunte.*
50 *Substitutio pupillaris vnde ortum habeat.*
57 *Substitutio pupillaris quibus concurrentibus fieri possit.*
58 *Substitutionem pupillarem duplicem esse, expressam, & tacitam.*
59 *Testatorem posse impuberi filio eos hæredes necessarios facere quos sibi facere posset.*
60 *Substitutio pupillaris facta filio naturali quando valeat.*

Mater

62 *Mater qua ratione non possit pupillariter substituere filio pupillo.*
63 *Substitutionem pupillarem conseruari per auth. ex causa. testamento rupto ex causa præteritionis vel exhæredationis.*

CEnturio. Famosa est ista lex habes materiam difficilimam, & ita vtilem sicut lex, quæ sit in corpore iuris, ideo plenius est attingenda, iuxta. l. legaui. inf. de li. le. Et licet ista substitutio compendiosa, de qua in hac lege mentio habere, vltima habeatur in ordine gl. post eam autem. eius materiam interseram non opponendo nec querendo, sed verissimas conclusiones attingendo. Ex quibus clarior doctrina reddetur. postea ad materiam ipsarum substitutionum. condescendam, breuiloquam præmittendo, seu reciprocam, exinde vulgarem & pupillarem, & denique exemplariam finem tractatus accipiet. Diuiditur in duas partes. In prima loquitur de compendiosa substitutione, quę valet iure communi vt directa. In secunda loquitur de compendiosa priuilegio militis. Secūda ibi, post eam autem. Summatur hoc modo. Compendiosa, quæ valet a milite facta impuberi, valet intra tempora pubertatis iure directo, & omnia bona comprehendit tam pupilli quam testatoris, Post ætatem vero pupillarem valet priuilegio militari & bona militis testatoris tantum cum fructibus comprehendit. hoc dicit. Vel breuius, Potest fie-
1 ri † digressio de directa pupillari iure communi valenti, ad directam militarem secundum temporum distinctionem. Hoc dicit. In tex. ibi, directo substituit. Duplicem habēt sensum hæc verba. Vnus est sensus ꝙ ista sunt verba testatoris, qui in substituēdo vtatur his verbis, Titium directo substituo filio meo, & tunc iste text. redditur singularis. Quod licet verbum de se sit commune, sicut est verbum substituo, per adiunctionem alicuius qualitatis efficitur directum, vt si testator dicat, directo substituo, quod est no. Alius est sensus quod ista verba, directo substituit. sint verba Iurisconsulti referentis contingentiam facti. Et licet prior intellectus sit notabilis, tamen iste secundus est magis amicus literę & sentit gloss. in verbo, directo. In text. ibi, etiam propria bona filij. Iste text. semper est allegandus, licet
2 doc. non aduertant, coniuncta glo. in verbo, filij, † quod dictio etiam, est implicatiua, includens alium casum minus dubitabilem quam expressum. Nam parum dubitationis habebatur q. testator substituendo filio pupillariter possit bona sua pur. facta substitutione pupillari transferre in substitutum, quia quilibet potest rei suę legem imponere, vt l. pe. C. ad exhi. & l. legem C. de pac. Magis dubitandum fuerat de bonis pupilli, vtrum substitutus illa habere possit, ideo Iurisconsultus illum casum expressit tanquam magis dubitabilem includens per dictionē etiam, bona paterna. In text. ibi, iure communi capiet. i. ex iure, quod communiter competit, videlicet quod competit maiori parti gentium & hominum, puta omni personæ, quę miles non existit, si faciat testamentum, & talis dicitur paganus in hac materia dictus a pagos quod est villa, quod cæteri homines, exceptis militibus, stant in villa & in domibus suis, & ibi testantur, milites vero in castris degunt. i. bellantur. In tex. tibi, post eam autem ætatem. i. post ætatem pupillarem. In text. ibi, ex priuilegio militum. Ex hoc datur intelligi quod si paganus substituat per verba directa, intra pupillarem ætatem talis substitutio valet, post illam ętatem non valet, cum illud sit speciale priuilegium militis, vt in tex. ergo in contrarium est ius commune de quo plenius est dicendum, vt in l. verbis ciuilibus. supra
3 eodem. † In text. ibi, cum fructibus inuentis in hæreditate. duplex cadit sensus super hoc verbo fructibus, secundum communem sententiam hoc intelligitur de fructibus perceptis per filium etiam post aditam hæreditatem, cum lex ista generaliter loquatur, ergo generaliter intelligenda est, vt in leg. i. generaliter. infra. de leg. præstan. Secunda est expositio Ang. quę verior videtur, & mihi plus placet. licet preceptor meus arguat cōtra ipsam. Dominus autem Pau. nullam eligit. Voluit enim Ang. intelligi debere de fructibus perceptis in vita testatoris, & nondum consumptis, qui veniant in substitutione sicut cętera bona testatoris. communem intellectum improbans, quoniam cum filius per aditionem hęreditatis dominium rerum hęreditarium consequatur, vt in leg. cum hæredes in princip. infra. de acqui. pos. consequenter fructus perceptos ex huiusmodi bonis fecit suos, quod ex meo venit meum, vt in l. solum. §. meum. supra de rei vendi. Et cum in tali substitutione iure militari valente non veniant bona pupilli, vt in fine huius textus ergo nec venient huiusmodi fructus, tanquam res pupilli. Secundo, si vera esset communis expositio doc. sequeretur absurdum scilicet quod melioris conditionis esset extraneus, quam filius, quoniam extraneus grauatus de restituendo hæreditatem, fructus perceptos post aditam hæreditatem lucratur, & non veniunt in restitutione. Casus est in leg. in fideicommissaria. in princi. infra ad Trebell. Multo ergo magis idem dicendum est in filio, vt illos lucretur. Sed vt istę rationes concludant contra hanc Ang. expositionem, ego adduco vnam rationem incōuincibilem. Nam tex. noster loquitur de substitutione post pupillarem ætatem & potest esse verisimile, testatorem defunctum per quatuor & decem annos antequam substitutio pupillaris eueniat, quo fit vt fructus tanto tempore durare non possit ex iuris præsumptione, cum præsumatur fructus non posse durare vltra triennium. Glos. est singu. in l. vnica, C. si aduersus vsucapionem. Quomodo ergo poterit procedere Ange. dispositio, vt tex. noster intelligatur de fructibus in vita testatoris. Posset itaq; sustinere Ang. si testator diu vixisset post testamentum, & filius decessisset ante triennium post mortē testatoris, vel etiā si forte existenti filio 13. an. testator decesserit, & filios similiter in 15. anno. Et generaliter potest procedere quod dicit Ang. si intra mortem testatoris & mortē filij nō fuerit spaciū triēnij. Posset ēt sustineri Ang. rñdēdo huic
4 responsioni meæ, † quod licet sit præsumptio iuris fructus nō durare vltra triennium, non tamen est præsumptio iuris ac de iure, quin potest admitti probatio in contrarium considerato quod reperiuntur fructus, qui maiore tempore triennij durāt, vt sunt vina Vastellina & Maluaticum. Et sic concluditur pro intellectu Angel. Sed re vera licet rationabilis sit sententia Angel. tamen violat tex. nostrum dum dixit, inuentis in hæreditate, quæ verba debent intelligi de hæreditate pupilli, cum iste substitutus non apprehendat hæreditatē testatoris, sed solum filij, quoniā cum filius adiuerit hęreditatē patris, desijt esse hæreditas, vt nota. glo. in l. i. §. veteres igitur, de acqui. poss. Et sic erit sensus, vt dicamus, cum fructibus inuētis per substitutum in hæreditate, scilicet filij, & sic erant percepti per filium, vel poterant. Et sic potest intelligi de quibuscūque fructibus. Sed puto text. aliter posse intelligi sustinendo Ang. videlicet cum fructibus inuentis, supple per filium hæredem in hæreditate, scilicet testatoris. Et ista videtur congruens expositio vt congruat præcedentibus, vbi dixerat venire in substitutione bona patris solum. Et subijcitur, cum fructibus inuētis in hæreditate scilicet patris. Et persuadetur hæc expositio Angel. arguendo de substitutione fideicommissaria ad istam substitutionem directam militarem, in qua substitutione fideicōmissaria fructus debent restitui fideicommissario, qui percepti fuerant ante aditam hæreditatem per hæredem, vt in l. ita tamen, §. i. in fi. infra ad Treb. Ita intellige hunc tex. quod est no. Expeditis textualibus antequam condescendam ad expositionem glo. mag. p habenda faciliori intelligentia quædā decreui esse præ-
5 mittenda. Primo ita præmitto quod † paganus non potest substituere directo alicui maiori, 13. annis, vel etiam alicui extraneo, postquam fuit hęres, vt in §. masculo. Insti. de pup. subst. i. quod in casu mortis hęredis instituti testator non potest efficere quod alius sit hęres directo. Nō sic est per obliquum, & per fideicommissum. Nam testator potest quandocunque hæredem grauare vt post mortem hęredis eius bona ipsius deueniant in alium, vel alteri restituantur, vt in lege cohęredi. § cū filia, inf. eod. Sed hoc casu restituens hęreditatē detrahit quartam ex senatusconsulto Trebelliano. Et si fuerit filius testatoris grauatus restituere post mortem suam, detrahat duas quartas, vt in capitu. Raynaldus, & in cap. Raynutius, extra, de testa. & glo. in l. quamquam, C. ad l. Falc. Alia gloss. in lege Papinianus in §. meminisse, sup. de inoffic. test. Si tamen restitutio deberet fieri incontinenti post mortem testatoris, filius non detraheret nisi legitimam, vt supra in alleg. locis plenissime probatur. Secundo pręmitto quod est dare substitutionem directam, & substitutionem obliquam, seu fideicommissariam.
6 † Substitutio directa tunc dicitur. vbi substitutus capit bona hęreditaria propria authoritate. Obliqua seu fideicommissaria dicitur, vbi quis capit bona de manu alterius. Hanc doctrinā ponit gl. sing. in l. inter omnes, sup. qui satisda. cog. Ex quibus infertur ꝙ substitutus vulgariter hoc modo, si hęs non erit, talis sit hęs, vel substitutus pupillariter, veluti si dicat, si filius meus morietur in pupillari ętate, talis sit hęs dicitur substitutus directo, cum capiat bona propria authoritate. Inferē quoque quēcunque grauatū de restituendo post morte suā, dici substitutū per obliquum vel fideicommissum. Tertio pręmitto ꝙ in materia huius substitutionis cōpendiosę versaē species triplex verborū. Nā q̄dam sunt verba directa, q̄dam sunt verba cōia. De singulis dicendū est. Pro quorū verborū notitia hēda duplicē subiungo doctrinam. Primo per viam regularum. Secundo p ipsorum verborum declarationem seu denominationem. Et
7 primo capio regulas circa verba directa. † Prima regula sit ista Illud est ius directum, quod non petitur, sed petitio competit ipso iure. Hęc sunt verba Azo. in tit. de fideicomm. in sua summa. Ex quo sequitur quod hęs institutus cum sit hęres directo non petit ab aliquo ius hęreditarium, sed petit res hęreditarias propter istud ius, quod sibi competit ipso iure, sed fideicommissarius vniuersalis bene petit ius hęreditarium, quia oportet quod primo transferatur in eum, qui petit res. Secunda regula. Omne verbum, quod importat tale ius, ex quo possit alteri hęre-

ni hereditas de iure ciuili, vel ex quo competit bonorum possessio de iure prætorio, est verbum directum. Vnde prætor nõ defert bonorum possessionẽ succedentibus per obliquum, vt patet in ti. de bono. pos. Tertia regula. Omne verbũ, per quod immediate vniuersaliter succeditur testatori, est verbum dire-
8 ctum, vt no. in l. eam quam. C. de fideicommis. † Quarta regula verbum directum significat successionem descendentem ab instituto ad substitutum immediate quod institutus moritur. Ita dicit glos. in l. eam quam præalleg. Quinta regula, Omne verbum quod alterius ministerium excludit vniuersali substitutione, est verbum directum, iuxta no. in l. si quis ita. ff. de vsu. Item regulę ponuntur per Barto. in l. fi. C. de sac. san. ec. Nunc subiicio exempla verborum directorum. Et primum certissi-
9 mi iuris est quod verbum † instituo est directũ, quia talis modus significandi datus est sibi a iure, vt, in toto ti. de hęre. insti. Idem dicendum est de his verbis, hæres esto, vt in l. fi. C. de hære. insti & l. 1. in fin. supra ti. 1. Et ita intelligitur glo. in l. verbis ciuilibus. sup. eo. dum dicit quod dubia substitutio interpretatur directa. s. quando sunt ibi verba directa tamen dubium erat in hoc an esset substitutio vel ne, non autem erat dubium qualis esset substitutio. Et in hoc casu proprie loquitur secundum Bald. tex. in c. si pr̃. de testa. li. 6. Idem est in his verbis. dñs esto. vt in l. his verbis. in prin. de hære. insti. Sed dubitatur de verbo moriatur vtrum sit directum & tenetur quod sic quia casus est
10 expressus in c. si pater præalle. † Plus dubitationis est de verbo succedat, puta quia dicat testator, post mortem filij mei si decesserit sine liberis, ei succedat Sempronius. Bartol. tenuit hic quod sit verbum commune, per l. restituta. § fi. cum. l. seq. inf. ad Treb. vbi dicitur quod restitutio est successio. Bald. autem in d. l. fi. dicit hoc esse verũ, quando refertur ad res, vt si dicatur quãdocunq; filius meus decesserit, in bona mea succedat Titius. Vbi aũt verbũ succedat, refertur ad personã, vt quia testõr dicat succedat filio meo tunc est verbũ directũ. Nam per fideicõmissum substitutus non succedit instituto, sed testõri, vt inf.
11 eo. l. cohæredi. § cũ filię in ver. nec fideicõmisso. † Item verbũ adiudico, est verbum directũ, vt Insti. de eo, cui liberta. cã bona addicunt. Ratio est, quia omne verbũ, ꝙ includit dispositionem & executionẽ, est verbũ directũ. Et ꝓ hoc etiã verbũ assigno, est verbũ directũ, vt in l. 1. ff. de assig. liber. & de oth. or. c. 2. lib. 6. Sed q. de verbo accrescat, Certe est verbũ directũ, vt in l. qui patri. ff. de acqui. hære. & in l. vnica. C. qñ nõ pe. par. Et idẽ si testõr dixit, trado vel ꝯ. edo, qa tũc testõr sumpsit sibi officium executionis, ſm eundẽ in d. l. fi. Circa verba cõmunia duæ subij-
12 ciunt regulæ. Prima, quod omne verbũ gñale, & æque stat significatiuę directi & obliqui, adiectũ vniuersitati est cõe. Sed si adijciat specialitati ẽ obliquũ, vt in l. cogi. § gñaliter. infra. ad Treb. Secunda regula, Omne verbum, ꝙ quandoq; reperitur in significatione directi, quãdoq; in significatione obliqui. est commune. Exempla de verbis communibus sunt directa, & primo verbũ remaneant, est cõmune, vt. C. de dona. propter nup. l. si th ante. Idẽ verbũ redeat, vt in l. si duobus. de mili. test. Itẽ & verbũ reuertatẽ, vt in l. 1. inf. de dona. Itẽ & verbũ deuoluatur, vt in l. 3. de alen. liber. Item verbum iudico, vt in c. licet. de sepul. lib. 6. Item verbum deueniat, licet Inn. teneat, contrariũ in c. Raynutius. extra, de test. quod non est verum, secundum Bald. cum parẽ habeant significationẽ directi & obliqui, quæ de sui natura, i. secundũ modum significãdi, attribuitur tali dictioni ab intellectu. Et de isto verbo deueniat, sunt duo text. vnus in l. pen. ff. de solu. Alius in prima cõstitutione in vsi. feu. Et sic sentit. Bal. ꝙ sit verbum commune. & idem hic expresse tenet Bar. idem Ange. consi. suo. 12. ꝙ incipit, Iac. habens vnicam filiam. Aduertendum est secundum Bald. in d. l. fi. quod omne verbum commune efficitur directum, si addatur dictio eoipso, vt si testator dicat si filius meus sine hærede decedat, eoipso bona perueniant in Titium. Nam etiam isto adiuncto efficitur directum, quia exponit eoipso. i. sine aliquo hominis obstaculo vel adminiculo. Ita exponit glo. in c. eam qui. de præben. li. 6. & in c. 1. de sepul. lib. 6. Item verbum deuoluitur est commune secundum Barto. in l. 3. infra de ali. & ciba. leg. Idẽ est de verbo perueniat, vt in l. cũ virum. C. de fideicom. & in l. balista. inf. ad Treb. vbi probatur ꝙ sit obliquum. Tamẽ Bart. hic tenet ꝙ sit commune. do. Signo. in consil. suis tenet ꝙ sit obliquum. qđ mihi plus placet, per dictos tex. Verbum substituo, est verbum commune, tamẽ vbi adijcitur huic verbo substituo, hoc nomen hæres, vel hæredẽ, est directum, puta si testator dicat, Titius hæres esto. & si hæres non erit, Meuĩ ei substituto. Ita notanter dicit Bal. in rub. C. de impub. & aliis sub-
13 sti. † Circa verba obliqua tales dantur regulæ. Prima. Omne verbum, quod requirit factum alicuius ad transferendum ius in alterum est obliquum. Secunda regula. Omne verbum qđ importat tale ius, ex quo non potest adiri hereditas, nec bonorum possessio peti, est verbum obliquum. Tertia regula. Omne verbum, per quod mediate succeditur testatori, est obliquum. Quarta regula, Nullum uerbum est ita directum quod si positum sit in alterius ministerium, non efficiatur obliquũ. Casus est in l. ex facto. s. infr. ad Trebell. Quinta regula: Capere de manibus alterius restitutionis iure congruit substitutioni fideicommissariæ. Exempla verborum obliquorum faciliter patent, vt ex dictis regulis comprobatur. Nam vbicunque quis capiat de manu alterius, tale verbum est obliquũ, vt est in verbo, restituatur, vt in l. cohęredi. § cum filiæ. inf. eod. Et per totũ tit. ad Trebell. vt est etiam verbum detur, vt in l. fundi Trebatiani. inf. de vsu. lega. Et idem in verbo, reddatur. De verbo autem habet, idem videtur dicendum quòd sit obliquum, vt si testator dixerit, si filius meus morietur, vel quandocunq; morietur, Titius habeat bona mea. Hoc videtur probari. l. fideicõmiss. in § filio. inf. de lega. 3. Contrarium tenuit Azo in sua Sũma de hæred. instit. post princ. inf. dicens esse verbum directũ,
14 quia habere, est ius domini vel possidentis. † Nam dicitur habere, qui habet per se executionem, vt inf. de verbo. oblig. l. stipulatio ista. § habere. & de verb. sign. l. habere. Sed si esset obliquum, oportet quod quis ab alio peteret, vt ex prædictis colligitur. Probabilius tamen dici potest ex prædictis istud verbum esse commune, vt etiam hoc videtur esse de mente Bar. Quarto præmitto magnum effectum resultare ex cognitione verborum, vtrum sint communia, directa vel obliqua, quoniam vbi in substitutione adiectum est verbum directum, substitutio valet iure pupillaris vsque ad pupillarem ętatem, moriente autem eo, cui est facta dicta substitutio, post pupillarem ætatẽ talis substitutio euanescit, quia verba directa non possunt obliquari, nisi prout traditur in l. verbis ciuilibus. sup. eo. Cum autẽ non possunt obliquari, resultat iuris effectus, de quo in primo euidentiali, videlicet quod quis non potest substituere directo maiori 14. ann. postquam semel fuit hæres, sicut est filius, qui adiuit hæreditatem patris, cui est facta substitutio per verbum directum, per compendiosam tamen hoc modo, quandocũq; filius meus decesserit sine liberis, Titius sit hęres, ista verba sit hæres, sunt directa, vnde si filius moriatẽ in pupillari ætate, succedet substitutus vigore directę pupillaris. Si autem moriatur post pupillarẽ ætatem, nihil percipiat substitutus, quia illa verba, sit hæres, non possunt obliquari, cum sint mere directa, vt exponamus, sit hæres, id est, restituatur sibi hęreditas. vbi autẽ verbum est obliquum appositum in substitutione compẽdiosa, vt in hoc exemplo, quandocunque filius meus morietur, hæreditas mea restituatur Seio, vnde moriatur quouis tempore filius, siue in pupillari ętate, siue post pupillarem ætatem, resultabit iuris effectus, quia omni tempore erit fideicommissa-
15 ria substitutio & obliqua, † Quia permissum est a iure cuilibet testatori eius hæredem grauare per fideicõmissum, sine distinctione alicuius temporis vtrum moriatur in pupillari ætate, vel post. in toto tit. ad Treb. Si autẽ verbum in substitutione suppositum est commune, veluti si dicatur, quandocũque decesserit filius meus, Titium eidem substituo, tunc vtroque tempore valet substitutio. & moriatur quouis tempore institutus, siue in pupillari ætate, siue post pupillarem ætatem, substitutus succedat, sed diuerso modo, quia si moriatẽ in pupillari ætate, succedet iure directo. i. vigore pupillaris comprehensę in compendiosa. Si autem decedat post pupillarem ætatem, tunc substitutus succedet ex fideicommissaria & obliqua, quia verbum commune post pupillarem ætatẽ trahitur ad directum. Et hęc est ratio quare dicatur verbum commune, quia moriente instituto in pupillari ætate verbum commune trahitur ad directũ. Et si moriatur post pupillarem ætatem, trahitur ad obliquum & fideicommissum, & sic secundum Grammaticos potest dici participium, quia partem capit directi, & partem capit obliqui diuerso tempore considerato. merito igitur vocatur verbum commune, quia est commune directo & obliquo. Sunt tamen, qui dicunt vbi compendiosa fit per verbum cõe, quod vtroque tpe est fideicommissaria, quod an sit verum, latius. ĩ.
16 videbitur. † Quinto & vlt. præmitto quod cõpendiosa substitutio dicitur ſm Azo. in sua Summa, quæ sub conditione mortis vel alia cõprehendit multa tempora, vt in exemplo in lege nostra posito. si filius meus, intra 25. anno. sine liberis decesserit, complectitur multa tempora, s. tempus pupillaris ætatis, & tẽpus, quod est vltra pupillarem ętatem, & illud potest contineri dupliciter, vel quod contineat certũ tempus determinatum, vt in lege nostra, si infra 25. ann. ætatis suæ decesserit, vel quòd contineat tempus incertum & indeterminatum, veluti quandocunque filius meus decesserit, talis sit heres. In gl. in verbo, directo. hæc glo. concludit quòd illa verba, illic sit hæres, sunt verba directa, & dicit verum, omnes sequuntur eam. In gl. magna ibi, Capiet iure directo. In ca. licet Paul. dixit contra, & male ibi, quia miles etiam maiori substituere potest. Non referatis ista verba seu rationem istam ad opi. Pi. sed referatis ad principium legis, quæ ratio euenit per hunc modum; Hæres substitutus si intra 25. ann. decesserit institutus, capit iure directo bona testatoris, filio decedente post pupillarem ętatem. Ratio est, vt dicit gl. quia miles potest substituere maiori, addite. s. directo.

17 recto. † Ex quo sequit quod subst. ō facta per verba directa per eum, qui potest substituere maiori, valet iure directo. Pro hoc dicto vt illa ratio quod subst. ō, quæ conuenit rebus & personis in dubio debet iudicari di. ecta, vt in cap. si pater. extra, de testa. lib. 6. Sed iste miles potest substituere directo cuilibet maiori, nec qualitas rei contradicit, ergo subst. ō facta per militem debet interpretari directa. In eadem ibi l. præcibus. Ista glos. duo concludit, vnum expresse, & aliud tacite. Expresse quod vbicunque mater erit, cui facta est subst. ō compendiosa, est in medio, subst. ō facta per verba directa trahitur ad fideicommissum, & hoc contingit fauore matris vt lachrimosa non perdat filii hæreditatem in totum. Istud reprehendunt doc. quia compendiosa facta verbo directo per militem, potest valere omni tempore iure directo, & ideo non trahitur ad fideicommissum. Nec obstat lex, præcibus, quia ibi erat verb. commune substituo, quod trahitur ad fideicommissum post pupillarem ætatem, de quo latius dicendum infra vbi tractabo materiam secundum gloss. & aliud tractabitur secundum Bar. secundum glos. fideicommissaria, in qua continetur cōpendiosa, est tacita directe. Subijcit exemplum de vulgari expressa, quæ continet tacitam pupillarem. Glos. dicit verum quantum ad verba specialia, quia certum est quod in compendiosa non sunt expressa verba specialia, quę contineant fideicommissar. ę, sed consideratis verbis generalibus tacite dicit fideicommissaria expressa in compendiosa per d. a verba, quandocunque decesserit, quę per suam generalitatem comprehendunt omne tempus. In eadem ibi, nō
18 continet in se tacitam pupillarem. † Ex hac glo. infertur quod vulgaris expressa non continet etiam pupillarem, quando m. t. r est in medio. Contrarium tenuit glo. in l. fina. C. de insti. & subst. & in d. l. præcibus. & in hac quæstione fuerunt contrarię op. inter Citramontanos & Vltramōtanos, de quo plenius dicam infra in hac l. in materia vulgaris. In ea. ibi, sed postea nulla. ista gl. concludit quod si compendiosa est facta a Pagano verbis directis, valeat intra tempus pubertatis iure directo, postea autē expirat, & non obliquatur. Idem tenet glo. in d. l. fi. & in l. præcibus. Sed glos. magna Insti. de pupil. subst. tenuit contrarium quod nemo obliquat post pupillarem ætatem. Sed quod dicit gl. cōmuniter tenetur, & inf. in conclusionibus plenius examinabo. In eadem ibi in fin. vult quod subst. ō compendiosa facta per verbū cōe substituo, omni tempore censeat fideicōmissaria. Et dr esse cōis sñia, licet [illegible] tex. in c. si pater præall. quod inf. plenius examinabo. Secundum ordinem post citum circa istā materiam compendiosæ [illegible]
19 [illegible] loquit do. Paul. [illegible] conclusiones. † Prima conclusio, Substitutio compendiosa facta per verba directa [illegible] pupillarem ætatem valet iure directo, post pupillarem vero ætatem expirat. Hæc est communis sententia doc. & [illegible] nostræ hic, & in l. præcibus. C. eo. & [illegible] quæ ratione. Insti. eod. & idem tenuit glo. in l. verbis ciuilibus, & in l. in pupillari sup. eod. Et idem tenuit glo. [illegible] c. Raynutius. extra, de test. [illegible] glo. in ca. si pater. de testamen. lib. 6. Et omnes Legistæ, qui fuerunt ante Bar. [illegible] sententiam tenuit Alber. de Rosa, & etiam Ang. in l. præcibus. præalleg. Et nostri moderni aiunt esse communem. Et [illegible] partem conclusionis declarando sequitur quod si filius moriatur in pupillari ętate, substitutus admittitur ad omnia bona vigore pupillaris comprehensę in compendiosa. Ex qua parte conclusionis sequitur quod si filius moriatur post pupillarem, substitutus nihil habebit, sed bona [illegible] ad venientes ab intestato pupillo proximiores. Aduertenda igitur sunt verba testamenti seu substitutionis valde diligenter. Quia propter si testator per hæc verba substituerit, quandocunque decesserit filius meus, talis sit hæres. Quæ iam dicta sunt [illegible] & idem si per alia verba Hanc cōclusionem [illegible] verum in pagano, in milite non procederet, [illegible] valet iure directo. Casus est in le-
20 gem [illegible] † Secundo limito singulariter [illegible] do. Bald. [illegible] præcibus, nisi in testamento [illegible] clausula codicillaris [illegible] valet [illegible] substitutio [illegible] ætatem valere nequeat iure testamenti valere [illegible] fideicommissi quia videbantur dicta bona in codicillis [illegible] substitutio, quod dictum [illegible] commendat Fulgo. in l. præcibus dicens se consuluisse, & multum placet Domino Paulo. Plus dico, maiorem [illegible] continere hoc dictum Bald. quam quicquid versetur in disputatione huius conclusionis, cum in omnibus testamentis apponatur dicta clausula. Pro quo dicto allegatur text. notan. l. si frater [illegible] us. C. de fidei-commis. Et glo. sing. il. in §. extraneo. Insti. de pupi. substi. Quę glos. bene facit ad finem in ratione sui. Hanc conclusionem etiam firmauit Innoc. & post eum Ioan. And. in d. cap. Raynutius, Sed idem Ioa. in dicto capit. si pater in nouella, tenuit post pupillarem ætatem directam substitutionem valere iure fideicommissi, quia verba directa obliquantur post pupillarem ętatem, quæ autem opin. sit verior infra videbitur. Bar. autem ter-

tio loco hic visus fuit concordare has contradictiones dicens procedere opinionem cōmunem, vbi est facta substitutio per verba directa ciuilia, id est quę sunt introducta a iure ciuili vel a iuris ciuilis, vt videmus, sit hæres esto, si hęres erit, &c. quibus verbis vtuntur leges iuris ciuilis, vt videmus. Opinio autem Io. And. procedit
21 † vbi substitutio est facta per verba directa non ciuilia .i. quę nō sunt introducta a iure ciuili, nec talibus verbis reperiuntur vti leges iuris ciuilis, sed introducta sunt a communi vsu hominum, sicut verbum moriatur, vt quia testator dixerit, quandocunque filius meus decesserit seu moriatur Seio, & ita loquitur tex. in ca. si pater. qui vtitur verbo, moriatur. Nam tunc obliquatur tale verbum directum post pupillarem ætatem. Pro hac opinio. Bar. adducit rationem, quoniam non reperitur quod lex di[illegible] prohibeat obliquationem verborum directorum, nisi sint ciuilia, vt in d. l. verbis ciuilibus, & omnia intelliguntur iure licere, nisi expresse reperiatur prohibitum contrarium, vt l. nec non §. quod eis sup. ex qui. cau. maio. Igitur poterunt obliquari, quę sunt ciuilia. Nemini placet hæc opin. Barto. & maxime quia iure non probetur talis distinctio, & maxime quia glos. in l. verbis ciuilibus exponit i. directis. Et hanc expositionem sequuntur doc. & sic remanet d. l. verbis ciuilibus loqui de verbis directis, non adhibita distinctione vtrum sint ciuilia vel nō. Quare quarto loco d. Bal. subtilius considerauit dicēs vtrū verba substitutionis referantur ad filium, vt quia testator dixerit, quandocunque filius meus decesserit, Titius sit hæres filio meo, & tunc loquitur opi. communis, quia hic apparet de voluntate testatoris voluisse quod dicta verba non obliquērur, quia si verba obliquarentur, & transirent in fideicommissum, substitutus non esset hæres filio sed testatori. Si autē verba testatoris sunt relata ad ipsum testatorem, quia dixerit, quandocunque decesserit filius meus, talis sit mihi hæres, vel simpliciter dixerit, sit hęres non referendo verba ad filium, nec ad ipsum testatorem, tunc post pupillarem ætatem subst. ō valebit iure fideicommissi. Et sic vtraque opinio, scilicet communis & Ioan. And. reducuntur ad concordiam. Quā sñiā Bal. ibi valde placet, & pro verissimam, & placet ēt d. Pau. Contra quam insurgit d. Rapha. & etiam Bar. in d. l. præcibus dicit d. Raph. contra Bald. esse casum in l. fina. scriptum §. qui filio inf. de bo. poss. secundum tabu. ibi non est differentia vtrum dicatur, sit mihi hęres, an filio meo. Dicit Sal. Bal. sententiæ resistere tex. in l. e. sup. eo. & videtur capitulum expressum contra Bal. in d. ca. si pater. & in d. cap. Raynutius, vbi patet verba fuisse relata in verba filij, & tamen substitutio directa obliquatur. nam ibi dicit tex. in cap. si pater. si mus moriatur filiæ, & in cap. Raynutius, est verbū succedat, quod vna filia succedat alteri, & tamen obliquantur secundum eum. Adducit dom. Raphael esse tex. in l. 2. C. de hæred. inst. & l. præcibus. præallegatis. Sed re vera prædicta non habent opin. Bal. obstare, quia, vt dicit do. Paulus, tex. in dicto § qui filio loquitur de substitutione pupillari directa, qua non refert vtrum dicatur, sit hæres, an sit hæres filio meo, quia si est heres filij est etiam heres testatoris per regulam heres heredis, est heres testatoris. Nos autem loquimur in compendiosa, in qua constat si testator dixerit, sit heres filio, non voluisse testatorem verba directa obliquari, quoniam si obliquarentur, tunc substitutus non est heres filio, sed testatori, vt Insti. eod. §. fin. & in d. §. cum filio. Et eadem responsio adhibetur ad l. i. in [illegible] sup. eod. Non obstet etiam infra Bal. tex. in c. si pater. quoniam ibi non apparet in aliqua parte tex. quod illa verba, moriatur filio meo, obliquā tur post pupillarem ętatem, nec ibi vlla fit mentio de obliqua-
22 tione respectu substitutionis factę in d. c. Dicit enim ibi tex. quod substitutiones facte ibidem, cum decesserint filius, & filia ante tempora pubertatis, quod sunt directe pupillares. Quid autem si dicti filius & filia decessissent post tempora pubertatis an illa verba obliquarentur, nihil ibi dicitur, nec istud dubium ibi mouetur. Verum subijcitur in text. quod interdum directa ex causa obliquatur, non tamen se referendo ad præcedentem casum. Et gloss. ibi super verbo, interdum, allegat tres casus, in quibus obliquatur [illegible] seg. Sceuola infra ad Trebell. Et text. in l. [illegible] præcibus præalleg. & c. sum in lege nostra, Centurio. Sed profecto in l. precibus non fuerunt verba directa, sed communia, secundum communem intellectum, in lege autem nostra Cēturio. verba directa non obliquantur, sed post pupillarem ætatem valet iure directo ex priuilegio militari. Bene autem allegat allegādo l. Sceuola, quæ est singularis in hac materia & quam tradit regula quod quotiescunque verba directa nunquam potuerunt valere iure directo, obliquantur, vt plene dicam in l. verbis ciuilibus. Minus obest tex. in capit. Raynutius, quia ibi est verbum succedat, quod est commune, & etiam hic tenet Bartolus, vt probatur in l. restituta. §. fina. cum l. sequenti. infra ad Trebel. vbi dicitur quod restitutio est successio, & non in dubium, quod verbum restituere, est verbum obliquum, vt sup. plene dixi. Item potest esse directū quia heres vt his vocat successor, vt in l. quædā. §. nihil. ff. de eden. Cum igit reperiat illud verbū succedat, interest applicari verbo directo & est

& est obliquū sequit̃ ꝙ sit verbum cōe. Et sic saluata est opin. Bal. Nec ad rē propositā facit. l. pcibus, nec. l. fi. de hære. insti. ga in l. præcibus. vt dixi. sunt, verba communia, & l. finalis loquit̃ de substitutione vulgari, &c. Reperio vltimo loco Pe. de Bellaper præceptorem meū habere nouam cōsiderationē, vt nos referamus ad. l. illud. §. retractari. inf. de iure codi. vt ɔsideretur quæ fuerit voluntas testōris, an vt obliquarētur verba directa, vel nō. Et hoc perpendatur ex qualitate personę, quia si testōr erat peritus, tunc verba nō obliquant, cū ipse debuerit scire significationem verborū. Si autem non fuit peritus iuris, tunc debeant obliquari, cum testōr nesciuerit importantiam verborum, & sic non potest capi coniectura ꝙ voluerit substitutionē nō valere post pupillarem ætatem. Et sic si bene considero ꝙ præceptor meus amplectitur opi. Io. And. nisi in casu in quo testōr est iurisperitus, ꝙ mihi non placet. Nā cum sit iurisperitus nō debuit ignorare significationē huius verbi vsę quandocunq;, ꝙ comprehendit omne tempus, etiam ante pupillarē & post pupillarem. Si enim non voluisset substitutionē valere nisi vsq; ad pupillarem ætatem, directā pupillarē fecisset, & nō cōpendiosam, ponēdo inter doc. opinionē. Præterea cōmuniter testā fiunt qñ qs est in extremitate mortis cōstitutus, ꝙ fit vt quis ēt iurisperitus difficiles articulos iuris vel substitutiões non possit in mente habere. & sic in nullo placet hæc consideratio. Superest videre quæ opi. sit in iure verior, an communis, an Ioan. An. pro vtraque adducuntur multę rationes & iura. pro communi opi. adducitur primo tex. in l. verbis ciuilibus supra eod. vbi dicitur post. 14. annum substitutionem directam frustra fieri. ergo non obliquabitur post dictum tempus, vt valeant iure fideicommissi, quia tunc non fieret frustra. Secundo casu videtur in l. in pupillari. supra eo. vbi dicitur finiri substitutionem pupillarem superueniente pubertate, licet longius, tempus sit comprehensum. Tertio facit ratio, quia eadem res non debet diuerso iure censeri. l. eum qui res. infr. de v. ur. ergo non poterit substitutio compendiosa valere vno tempore directo, & alio tempore iure fideicommissi. Quarto adducitur text. noster, vbi speciale est in milite quod valeat post pupillarem ætatem. ergo contrarium est ius commune, s. in pagano. Pro hoc allegatur casus in §. si frater tuus. C. de fideicom. vbi dicitur, ita demum succedit ex fideicommissaria, si verba sunt apta ad fideicommissum. sed palam est verba directa non esse congrua fideicommisso, ergo &c. Quinto, pro hoc est, quoniā si erit fideicōmissaria, non ita de facili reperiet hæredem propter onus fideicōmissi. Igitur ista pars non est amplectenda. Fa-
23 cit. l. cohęredi. § cum filię. inf. eo. † Sexto, nam substitutio, quæ semel expirauit, amplius non potest reuiuiscere. l. quæ liberis. §. testō. inf. de bo. pos. secundum tab. sed ista substitutio expirauit pubertate, vt in l. in pupillari. igitur non poterit post pupillarem ętatem, valere iure fideicommissi. Septimo, vbi erratur in nomine appellatiuo, non valet dispositio. l. si quis in fundi vocabulo. inf. de lega. 1. Sed vbi fit substitutio directa quod debeat trahi post pupillarem ætatem, & ante ad fideicommissum videtur erratum in nomine appellatiuo, quia debuit fieri substitutio per fideicommissum, igitur &c. Octauo, videtur casus in l. cohæredi. §. cum filiæ. ver. nec aliud. infra vbi dicitur ita demum obligari filium post pupillarem ætatem si verbis præcarijs est fideicommis. Nono probatur a simili. nam libertas data seruo, quæ non valet directo, non potest etiam dari per fideicōmissum, vt in l. si seruus legatus. §. si seruus, de le. 2. ergo ita in proposito, si non valebit substitutio, iure directo post pupillarem ætatem, non debet etiam. valere per fideicommissum. Decimo, censetur mens testatoris talis qualia sunt verba. l. Labeo. ff. de sup. leg. sed uerba significant substitutionem directam, ergo aliam diuersam non præsumitur testatorem voluisse facere substitutionem. Vndecimo, testator potuit per fideicommissum substituere post pupillarem ætatem, sed noluit, verum quia dictus testator non potuit substituere directo post pupillarem ætatem, ergo ad inuicem aduersantibus potestate & voluntate sequitur vt necessario dicatur, quod volui potui, quod volui adimplere nequiui, vt in l. multum. C. si quis alteri, vel sibi. Duodecimo, si constat quòd testator voluerit facere testamentum, & legata reliquerit in minus solemni volūtate, quæ tamen valeret vt codicilli, si non valet vt testamentum, non valebit vt codicillus, vt in l. 1. infra de iure codic. ergo idem dicendum in quæstione præsenti, quòd cum testator voluerit substituere directo, etiam post pupillarem & nō valeat, licet posset valere iure fideicommissi, si voluisset testator, tamen cum non appareat hoc voluisse, non valebit etiam iure fi-
24 deicommissi † Decimotertio & vltimo, nam substitutio in dubio videtur facta vsque ad ætatem, in qua non potest filius testari, quæ non durat nisi ad finem pupillaris ætatis, ergo post pupillarem ætatem non videtur se extendi dicta substitutio. Pro opinio. Ioan. Andr. quòd verba directa obliquantur post pupillarem ętatem, & sic valeat fideicommissum adducuntur infra scripta. Et primo quoniam voluntas testatoris est obseruāda, etiam a verbis recedendo. l. non aliter. in prin. inf. de leg. 3. sed manifestum est, testatorem voluisse bona sua debere peruenire ad substitutum quouis tempore decedat intestatus, vt patet ex significatione aduerbij, quandocumque, igitur &c. Secundo, huic accedit, quoniam eadem verba ponuntur in propria significatione respectu vnius temporis, & impropriantur respectu alterius. Casus est singularis in l. pater Seuerinam. §. conditionum verba. inf. de condi. & demon. ergo idem dicendum in re nostra, vt verba substitutionis directę ponantur proprie ante pupillarem ætatem, & improprie post pupillarem ætatem obliquantur. Tertio, pro hoc videtur casus in l. ex facto. in prin. inf. ad Treb. vbi si testator grauat hæredem suum, vel alium faciat hæredem, non valet huiusmodi dispositio, tamen ibi dicitur ꝙ videtur grauatus hæres restituere hæreditatem per fideicommissum, non absurdum erit in re proposita, vt licet substitutio directa durare non possit post pupillarem ætatem, videatur tamen rogatus hæres de restituendo substituto. Ista sunt fortiora argumenta quæ possent fieri pro hac parte, quæ optime cōcludunt. Quarto adducitur. l. præcibus. prællег. quæ tamen, vt iam dixi, non facit, quia secundum verum intellectum ibi fuit facta substitutio per verbum commune, substituo. Quinto adducitur. cap. si pater. iuncto. cap. Raynutius, sed nihil faciunt, vt dixi. sup. Sexto facit, quia nō videtur testator elegisse viam impugnatiuam sui iudicij, vt in l. 3. inf. de test. mili. Septimo facit. §. si fundo in ratione sui. sup. tit. 1. Octauo, quia facilius vna species mutatur in aliam, quàm pereat, vt est videre in nouatione. Nono facit lex nostra, vbi speciale est in milite vt valeant iure directo, ergo iure communi obliquabitur in pagano. Decimo facit, quia in compēdiosa inest ꝙ si decesserit sine liberis, vt in l. generaliter. §. 1. C. de insti. & substi. & l. cum acutissimi. C. de fideicommiss. & in l. reddendum. §. 1. C. qui pe. tuto. nomi. sup. ergo erit fideicommissaria, per no. in gl. per d. l. præcibus. Vndecimo, verba debent aliquid operari. l. si quando. de leg. 1. Sed si expiraret substitutio post pupillarem ætatem, illa verba, quādocumque decesserint, nihil operarentur. Duodecimo substitutio facta inter liberos habet in se clausulam codicillarem. l. fi. C. famil. hercis cun. ergo obliquabitur virtute dictæ clausulę, vt in l. Sceuola. ad Trebel. Decimotertio, pro hoc facit tex. in l. codicillis. § pe. de leg. 2. Decimoquarto, si expiraret compendiosa pubertate superueniente, nulla esset differentia inter pupillarem & compendiosām, quod est falsum, quia si eadem essent, cur diuerso nomine nuncuparentur. l. si idem. C. de codic. Decimoquinto, in fideicommissis non est attendenda verborum subtilitas. l. cum quidam. C. de neg. ge. Decimosexto, plus debet ponderari aduerbium quandocumque, quàm verbum vel nomen. l. Pomponius scribit. sup. de neg. gest. quia aduerbium qualificat, cui semper innititur, vt l. cum interdictum. C. arbit. tute. & sic dat qualitatē verbo directo vt possit obliqua-
25 ri. † Decimoseptimo, Verba, hæres esto, habent hunc sensum, id est, dominus esto, vt in l. his verbis in prin. sup. tit. 1. & Instit. de hære. quali. & differētia. § pen. Sed illa verba, dominus esto, possunt verificari vtiliter per fideicōmissum, ergo idem in istis verbis, hæres esto. Decimooctauo, Verba debent intelligi secūdum subiectam materiam. l. plenum. §. & quid si. sup. de vsu & habita. ergo intelligentur secundum ætatem, ad quā referuntur. Decimonono, Quando non peccatur in forma, sed solum in materia, si non valet vt ago, valet vt valere potest. l. si vnus. §. acceptilatio. sup. de pac. Vnde in proposito, si non poterit valere vt directa, valebit vt obliqua vel fideicommissaria. Vigesimo, Siue dicamus directam, siue obliquam, vtrobique dicitur substitutio, & sic nō est magna digressio, ergo poterit obliquari, quia in habentibus symbolum facilis est transitus. l. in rem. §. idem quicumque. sup. de rei vend. Vigesimoprimo, Quæ dinumerantur ex parte, ex parte recipiunt valorem & substantiam secundum varietatem temporum. l. si seruus Meuij. §. fi. de stip. seruo. Sed ista substitutio, quandocumque decesserit, dinumeratur ex tempore mortis, & sic ab ætate, igitur &c. l. si in annos. sup. quib. mod. vsusfruct. amit. Vigesimosecundo & vltimo, Nam sicut dicimus quod in vulgari expressa non continetur pupillaris contra matrem, & tamen si probetur contraria voluntas, continebitur. l. in testamento. C. de test. mil. ergo idem in hac substitutione, vt licet non contineatur de natura substitutionis directę, tamen propter voluntatē testatoris continetur fideicommissaria, quæ volūtas colligitur ex illis verbis, quandocumque decesserit, & voluit substitutionem durare in quandocumque tempore mortis. Ex quo articulo vides quinque diuersas opiniones, & nulla est vera simpliciter, nisi opin. Bald. quæ continet meram veritatem. Et cum sua distinctione ad concordiam reducuntur opinio communis & opi. Io. And. Ideo cum vtraque possit saluari in casu suo, non est opus ad argumenta in contrarium alleg. respondere. Causa tamen disputandi sum cōtentus dictas causas interseruisse. Vnum superest necessarium pro complemento præsentis conclusionis, quod nemo tangit. Et hoc pro limitatione dicti do. Bald. sup. relati.

quem

26 quem Mod. sequuntur, videlicet † ꝙ si apponatur clausula codicillaris in testamento, si non valet iure testamenti, valeat iure codicillorum, substō cōpendiosa facta per verba directa obliquat post pupillarem ætatem hoc illud non puto verum, qñ verba substōnis sint relata ad filium, vt quia testator dixerit, qñcunque decesserit filius meus, Titius sit heres filij mei, quoniã videntur grauari venientes ab intestato per fideicommissum de restituendo hæreditatem filij post mortem ipsius filij. quod fideicommissum non tenet decedēte filio post pupillarem ętatem. Tex est in l. si fundum per fideicommissum §. fin. cum l. seq. inf. de leg. 1. quod est menti tenendum. Ex quibus omnib. pro veritate primæ conclusionis habenda, sunt exurpandæ quatuor conclusiones, & tenendæ in iudicando. Prima conclusio vbi substitutio est facta per verba directa, & verba substitutionis sunt relata ad testatorem, vel simpliciter sunt prolata, substitutio directa est, obliqua post pupillarem ætatem. Secunda cōclusio. Facta substitutione vt supra si verba substitutionis referantur ad filium, compendiosa expirat superueniente pubertate. Tertia conclusio. Facta substitutione compendiosa per verba directa, si est apposita clausula codicillaris in testamento. Si non valet iure testamenti, valeat iure codicillorum. Si verba substitutionis sunt relata ad testatorem, vel sunt prolata verba directa, obliquabuntur post pupillarem ætatem, & sic valebit iure fideicommissi. Quarta conclusio. Substitutione facta per verba directa, si verba substitutionis referantur ad personam substituti, clausula codicillaris in testamēto apposita nihil operatur. Ratio harum conclusionum patet ex his, quæ in anterioribus plene enarrata sunt. Si quis tamen vellet defensare opin. Ioan. And. de facili posset. Et facilis est responsio ad legem, vel ciuilibus dum dicit, frustra fieri cōuenit, quoniam intelligitur quod frustra sit substō post 14 ann. vt valeat tanquam substitutio pupillaris, vel tanquam substitutio directa. An autem valere possit vt fideicommissaria, nihil ibi dicitur. Minus obstat lex in pupillari, quæ expresse loquitur in pupillari, non in compendiosa. Et quod dicebatur, eandem rem non diuerso iure censeri, faciliter tollitur, quoniam hæc operatur dictio, quandocunque propter quam datur intelligi, testatorem voluisse in quocunque tempore decederet hęres, substitutionem durare eo modo, quo poterat, quod non poterat durare iure directo omni tempore, nisi in pupillari ætate. Igitur vt actus potius valeat quam pereat, potius iudicabitur substitutio fideicommissaria, quam quod pereat l. quoties. de reb. dub. Ad argu. in forma respondeo, dicendum est quod eadem res non potest diuerso iure censeri. verum est, nisi ratione diuersitatis temporis resultet diuersitatio, vt patet in re nostra. Cętera in contrarium allegata soluuntur per rationes factas pro parte Ioan. And. & ideo nō

27 insisto. † Sequitur igitur conclusio secunda, quę talis est, substitutio compendiosa facta per verba directa puberi, omni tempore valet tanquam fideicommissaria, & iure fideicommissi. Hanc conclusionem tenet glo. in l. verbis ciuilibus supra eod. dum dicit, vel propter suam personam. Idem tenet glo. in l. Sceuola infra ad Trebell. dum dicit Idem hic quod trahitur ad fideicommissum. est verum, si in illo tempore potuit valere iure directo. Et hanc conclusionem habent vel tenent Salic. & Ioan. de Imol. pro indubitata quæ etiam placet do. Raph. Quã etiam secutus est Baran l. 1. §. si ou. sita. de verbor. oblig. in illo brocardo Si non valet vt valere potest. cum dicit, si substitutio est inualida, trahitur ad fideicommissum, licet in dicta l. verbis ciuilibus, dixerit hoc verum, si apparuerit testatorem voluisse codicillari alias non. Pro ista sententia faciunt infrascripti tex. l. cum ... in fi. inf. de leg. 2. l. Sceuola prçalle. l. pen. in fi. de concu... & C. de testa. l. hac consultissima. §. pen. & inf. de leg. 2. l. cum quis decedens §. Sceuola, & de leg. 1. l. si filiusfamilias. §. vt hæredem. Et tex. in l. ex facto. in princ. inf. ad Treb. & tex. in l. qui filium in prin. eo. tit. & tex. in l. Imperator. in §. pen. inf. de leg. 2. In omnibus istis iuribus quis suam hęreditatem volebat transferre directo, & cum non potuerit, dicitur ibi, quod valet iure fideicommissi, & sic videtur casus pro hac cōclusione. Secundo pro hoc faciat, quia nos recedimus a propria verborum significatione, vbi volūtas testatoris refragatur. & de cuius voluntate constat, vt in l. non aliter in prin. de leg. 3. Vnde licet secundum propriam verborum significationem ista verba sint directa, & consequenter non debeat substitutio valere. tamen cum volūtas testatoris fuerit. hæreditatem suam debere ad substitutum peruenire, istud obseruandum erit, quod illa ratio persuadet, et actus potius valeat, quam pereat vt in l. quoties. de rebus dubijs, & vt etiam verba aliquid operentur, vt in l. si quando in prin. de leg. 1. Et maxime quia vt plurimum testatores nesciunt et in istis subtilitatibus. iuxta no. in l. quoties. C. fa. hęre. per

28 gloss. † Tertio, quoniam non est verisimile, & si notarius hæc verba scripserit, hoc voluisse testatorem, si vim verborũ intellexisset, cum non sit credendum testatorem viam elegisse, quę suũ iudicium videt impugnare, vt in l. 1. inf. de test. mil. Fatuus enim diiudicaretur testator faciendo substitutionem inualidã, cum posset facere validam, & potissime cum validitas cōsistat in mutatione vnius verbi, s. ponendo directum pro communi. Apud n. imperitos nulla videtur differentia, sit mihi heres, vel substituo. Quarto, quoniam hodie non videtur differentia inter verba directa & obliqua, vt in l. qui quoniam indignum. C. de testam. Quinto, nam interdum fideicommissaria trahitur ad directum, vt defuncti volũtas seruetur l. neq; §. fi. inf. de test. mil. & l. Panthonius. de fideicom. liber. ergo idem dicēdum in re nostra, vt directa trahatur ad fideicommissariam pro conseruatione voluntatis defuncti, quia contrariorum eadem est disciplina. Contrariam sententiam tenet gl. in §. extraneo. Insti. de pupil. substi. in glo. fin. Et idem tenuit Rayn. de Forli. in tracta. suo substitutionum. & etiam Iac. de Are. quod talis substitutio non valeat, quam sequitur do. Rapha. Cu. Pro qua sententia primum allegatur lex, verbis ciuilibus, quæ loquitur generaliter, secundum eos, non distinguendo vtrum fiet substitutio puberi, an impuberi. Sed nil facit. Et respondeo, vt dixi respondendo oppositioni cōmuni contra Io. And. in præcedenti conclusione. Secundo allegatur tex. in l. 2. de iure codicillorũ. Sed potest responderi illi, quod loquitur de principali substitutione directa hęredis, in qua consistit substantia testamenti, vt in l. 1. sup. eo. quæ si non valet iure directo, non valebit iure fideicōmissi, si constat testatorē voluisse facere testamentum. Tertio introducit ꝙ casus sit in l. verbis ciuilibus. inducendo alio modo quam sup. induxerim. Quoniam illa lex debet intelligi de substitutione facta puberi, quia si esset facta impuberi, nulla esset dubitatio, & omnis lex debet esse de dubitabili. Cui respō

29 dendum est vt sup. dixi. † Quarto facit quod no. in l. Sceuola, ꝙ vbicunque potuit substitutio aliquando valere iure directo, nō poterit obliquari vt valeat iure fideicommissi. Sed ista substitutio, quandocunque decesserit, talis sit hæres, continet in se vulgarem directam, vt no. glo. in §. qua ratione. Insti. eod. ergo nō poterit obliquari. potest responderi quod prędicta intelliguntur de substitutione directa, quę præsupponit hæredem. Et ita est de mente glo. in l. Sceuola, vt patet in prin. glo. dum dicit, patet hoc quod fuit pupillaris directa, & trahitur ad fideicommissum, & probatur in ea gl. circa medium, dũ dicit, & sic detrahetur quarta, & sic præsupponitur fuisse aditam hęreditatē quia solus hæres detrahit Trebellianicam, qui sponte adiuit & restituit, vt in l. quia poterat infra ad Trebell. Item probatur in ea gloss. dum dicit. Item hoc, quod trahitur ad fideicommissum, & c. no. quod ista verba referuntur ad pręcedentia propter pronomen hoc, quod est demonstratiuum ad oculum & not. in l. 1. de ope. no. nun. Et sup. glos. fecerat mentionem de pupillari, quæ trahitur ad fideicommissum. Et sic non obstat etiam lex fin. C. de hære. insti. quę etiam allegatur pro hac parte, quia ibi substitutio vulgaris fuit, quę potuit valere iure directo, ideo non trahitur ad fideicommissum. Quinto adducitur talis ratio. Vbi sunt verba fideicommissi ex contraria voluntate fideicommittentis coniecturata, deficit fideicommissum l. generaliter C. de insti. & subst. ergo in proposito verba directa impediunt fideicommissum. Istud nihil est dicere, quoniam hoc non constat de contraria voluntate defuncti, immo totum oppositum, quia arbitrandum est in totũ testatorem noluisse voluntatem suam infringi quod fieret, si substitutio in totum periret. Sexto adducitur brocardum illud, si non valet quod ago vt ago, non valet vt valere potest. vbi agitur de obligatione inducenda. vt in leg. prima infra de iure codic. Sed istud tollitur per ea, quę dicta fuerunt in conclusione pręcedenti principali. Septimo arguitur quod quis eligendo vnam viam, etiam incompetentem, videtur alteri viæ competenti præiudicare. Faciliter respondetur quod hic eligit ignoranter viam incompetentem, cum non sit verisimile testatorem sciuisse vim verborum in apicibus iuris cōsistentem, sicuti est in hac materia substitutionum, ideo sibi non præiudicat, vt in l. mater decedens. ff. de inoffi. testa. De quo plene dixi in l. Clodius Clodianus. infra de acquir. hæred. dic vt ibi plene. Adducitur quod cum sit manifestus sensus testatoris volentis directo substituere, nō est recurrendum ad interpretationem, vt substitutionem directam interpretemur obliquam, quia interpretatio nō cadit circa manifesta, vt in l. ille aut ille. §. cum in verbis infra de leg. 3. Sed istud nihil valet, per supra dicta. potius enim coniecturãdum est testatorem voluisse facere substitutionem validam quam inualidam, & ideo a propria verborũ significatione recedimus, ut testatoris conseruetur uoluntas, ut d. l. non aliter.

30 † Octauo & ultimo firmatur ratione, quia ex ultima uoluntate minus solemni, etiam si sit clara, non oritur obligatio, vt notatur in leg. prima C. de fideicomm. & in l. cum quis. de iuris & facti ignoran. Facit, quia, ut iam sæpius dictum est, cum uerba dissona sint a uoluntate testatoris, sequitur uoluntatem, uerbis omissis, & ar. procedit ut est defectus in substantia testamenti, quia non adest numerus debitus testium, tunc non dicitur constare de voluntate defuncti, nimirum si non oriatur obligatio. quod nō est in re nostra. Ex quibus patet hanc opi. non esse veram,

veram, neque posse defensari. Ang. autem in l. precibus. voluit has opi. concordare distinguens, Aut verba sunt directa ciuilia & vera sit opin. Ray. & sequacium. Aut fuerunt verba directa non ciuilia, & tunc si in testamento, & idem. Aut in codicillis, & tunc sit vera opi. contraria. Ista distinctio Ang. procedit circumscripta voluntate defuncti. Sed cum sæpius relatum est in superioribus quod voluntas testatoris præferatur proprię verborum significationi substitutionis. ideo primam opi. tãquam veriorem puto tenendam, & hoc per rationes, pro hac parte in superioribus alle. Quibus ex omnibus colligo vnam conclusionem cum correlario, quæ talis est, Substitutio compendiosa facta per verba directa, quæ ex aliqua causa nũquam potuit valere iure directo, obliquatur, & valet iure fideicommissi. Ex quo sequitur correlarium, Substitutio compendiosa facta per verba directa maiori. 14. annis, siue in testamento, siue in codicillis, statim valet iure fideicommissi, & sic censetur a prin-

31 cipio fuisse fideicommissaria. † Tertia principalis conclusio sit ista, Substitutio compẽdiosa facta a pagano filio impuberi per verba communia, intra pupillarem ætatem est directa, & post pupillarem ætatem est fideicommissaria. Hanc sententiam firmat glo. in §. sua ratione. Insti. de pu. substi. Quam etiam tenuit Ia. de Aret. & Cyn. in l. præcibus. Si facta est per aduerbium distributiuum temporis, veluti est, quandocunque decesserit filius. eam quoque sequitur Ang. dicens ita communiter teneri. Salic. in d. l. præcibus. hanc distincte sequitur. Et ita etiam consuluit collegium doctorum Bononiæ, vt refert do. Pan. cui placet hæc op. Placuit etiam do. Raph. non putat procedere Cyn. & Ia. de Are. vbi non adesset talis dictio distributiua, sed si simpliciter dictum fuisset, si filius meus decesserit sine liberis, talẽ substituo, Nam tunc omni tempore fideicommissariam aiunt. Licet eorum primum dictum arbitrer verissimum, posterius tamen est falsum, & contra eos est casus in c. si pater. de testa. li. 6. vbi fuit de directo hæc forma substitutionis, & ibi dicitur fore pupillarem, & hoc tenendo quod verbum moriatur, ibi positum sit commune, vt voluerũt nonnulli, licet ego tenuerim contrarium. sup. Quicquid sit, indistincte teneo conclusionem pro vera, pro qua casus est expressus in d. l. præcibus. Nam ibi fuit facta substitutio per verba communia. i. per verbum substituo, vt etiam tenuit Bart. & ibi probatur in text. in verbo substituit. Ibi enim dicitur quod si moriatur filius intra pupillarem ætatem, quod substitutus erit hæres. Si post pupillarem ætatem decedat, mater iure fideicommissi tenetur restituere substituto bona testatoris, & fideicommissaria est. Nec est verum quod nonnulli doc. asseruerunt, quod ibi sit speciale in milite quoniam in illa lege non apparet quod dispositio illius legis sit fundata super aliquo priuilegio militari, quod si voluisset Imperator expressisset, sicut fecit Iurisconsultus in nostra lege. Præterea videamus in quo consistat priuilegium mili-

32 tare. † In hoc enim consistit vt possit substituere directo post pupillarem ætatem, quod non est permissum in pagano, vt in §. extraneo. Insti. eo. At in l. præcibus. miles nõ substituit directo post pupillarem ætatem, cum vsus sit verbo communi. Vnde licet miles possit testari, & substituere ex priuilegio militari, non negatur quin possit substituere etiam vtendo iure communi. Hoc expressius apparet in fi. d. l. pręcibus, vbi dicitur, ex causa fideicommissi bona, quæ fuerunt testatoris, peti posse, si decesserit filius post pupillarem ętatem, ergo non valuit talis substitutio iure directo post pupillarem ętatem, & sic non ex priuilegio militari. licet do. Raph. Fulg. per illam legem intellexit substitutionem post pupillarem etiam valuisse iure directo ex priuilegio militari. illum tex. in fi. subtiliter inducens, vt sit sensus quod mater obtineat successionem filij sui, & bona testatoris possint peti ab ipsa per substitutum, velut ex causa fideicommissi. i. ad similitudinem illius, qui est grauatus fideicommissum restituere, in quo fideicommisso non veniunt bona filij, sed solum testatoris vt in l. coheredi. §. cum filię. inf. eo. Et sic ly velut, in tex. positum stabit similitudinarie. Iste intellectus, licet sit subtilis & defensabilis in disputando, tamen cęteri doc. tenent illum tex. debere intelligi q ly velut, sit nota veritatis, q ipsa mater decedẽte filio post pupillarem ętatem intelligatur rogata restituere substituto hæreditatem, & substitutio ista obliquatur. Sunt ẽt qui dicũt, inter quos fuit Bar. & Bald. q stante tali compendiosa. si mater est in medio inter pupilla. ętatem, substitutio erit fideicommissaria. Sed dicunt contra dictum casum d. l. pręcibus. in ver. sin vero. In text. ibi eos habent hęredes, quos pater eius substituit. & adiret hereditatem. Nam verbum hæres, in potiori significato debet intelligi, scilicet de directo hærede. arg. l. 1. C. qui in paternum. supr. si ager vecti. Si enim ibi intelligeretur de hęrede, cui fit substitutio, non esset directus hęres, sed utilis ut l. 1. infra ad Treb. & in l. si filius. C. quod cum eo, qui in alie. Ioan. And. in d.

33 cap. si pater. tenet hanc opin. † Et pro ista opin. Primo facit, quia dubia substitutio debet interpretari directa. ut in d. cap. si pater Secundo, quia quod regulariter ex tempore variatur, secundum tempus iudicatur. l. g. pretia rerum ad leg. Fal. ergo in pupillari ætate erit directa, & post pupillarem erit fideicommissaria. Tertio, quia verba declarantur & interpretantur secundum qualitatem personæ, de qua loquimur, vt in l. penum, de vsu & habitatione. Quarto sic demonstratur, quando tempora sunt distincta, est certum. accipi substitutionem quod in pupillari ætate sit directa, post fideicommissaria, veluti si testator dicat, si filius meus decesserit in pupillari ætate, vel postea, talem substituo, secundum gl. in d. l. pręcibus, in fin. gl. magnæ, quam omnes sequuntur, ergo idem dicendum quando adest verbũ, qñcunque, cum per illud dicantur tempora distingui. Quinto, in dubio credendum est, testatorem magis voluisse prouidere pupillo, quam grauare tanquam amicus, cum nullus sit amor, qui vincat paternum, vt in l. fi. in princ. C. de cura. furio. ergo potius iudicanda est pupillaris intra pupillarem ætatem, quam fideicommissariam, quia per pupillarem prouidetur, & per fideicommissariam aggrauatur, vt in l. ex tribus, cum glo. C. de inoffi. test. Sexto, vulgaris comprehensa in compendiosa continet tacitam pupillarem, ergo non erit dubitandum quin ex pupillari succedat substitutus. Septimo, verbum commune trahitur ad directam substitutionem, quando vnus est vniuersaliter substitutus, vt l. his verbis, in princ. de hæred. insti. ergo iu-

34 dicanda est pupillaris. † Octauo ostenditur sic. Ius successionis variatur, si mutetur vel deficiat ius institutionis, vt patet in filio instituto sub conditione casuali, qui habet bonorum possessionem sm. tabulas quę postea conuertitur in contratab. l. 2. §. sub conditione, & in l. sub conditione, infra de bo. poss. secundum tab. ergo ita in proposito. Nono adducitur. l. Lucius. infra eod. vbi fuit facta substitutio per verbum commune, & ibi dicitur quod est pupillaris matrem excludens. Decimo, nam interpretari debemus id, quod verisimiliter fuit a testatore cogitatum. Sed est magis verisimile voluisse pupillarem includere, quam fideicommissariam, igitur &c. Ex quibus concludo substitutionem, de qua in præsenti habetur sermo, esse pupillarem in pupillari ætate, & post pupillarem ætatem fideicommissariam. Contrariam tamen sententiam, quod omni tempore sit fideicommissaria, tenet hic gl. nostra, & gl. in d. l. præcibus. Idem tenuit Azo in Summa sua, & gl. in c. Raynutius, extra, de testa. & gl. in d. c. si pater. Idem tenuit Ray. Dyn. Mar. & Sali. & secundum hanc opi. inquit Bald. in d. l. pręcibus, & in l. ex tribus, C. de inoff. testa. se sępius consuluisse. Pro hac opi. Primo facit vniformitas in dispositionibus, ita in temporibus, quemadmodũ & in personis, vt in l. quamuis, C. eod. iuncta, l. vel singulis, & l. qui plures, infra eodem. Et hoc est dicere, sicut verbum substituo relatum ad certas personas, quarum vni non poterit substitui nisi vulgariter, alteri vero vulgariter & pupillariter, non importat nisi illam substitutionem, quæ poterat fieri vtriusque scilicet vulgarem, vt in l. iam hoc iure, supra eod ita & relatum ad plura tempora, in quorũ vno substitui potest pupillariter & per fideicommissum, vt est tempus pupillaris ætatis, & altero, non nisi per fideicommissum, puto post pupillarem ætatem non debet importari nisi illa, quę poterat fieri vtroque tempore, & sic fideicommissariam tantum. Sed respondetur quod cum verbum substituo, possit adaptari ad vtramque substitutionem, ex euentu apparebit quæ substitutio facta fuerit, quare si decesserit in pupillari, cẽsebitur sola facta pupillaris, si autem decesserit post pupillarem ætatem, cẽsebitur fideicommissaria, & sic futurus euentus declarat qualitatem substitutionis. Nam & alibi futurus euẽtus declarat q sit, vt in l. quidam, inf. de reb. du. Non sic est, quando verba substitutionis sunt directa, quia ibi necessario cõtingeret variatio, cũ illa non adaptetur ad fideicommissariam. Secũdo, quia eadem dispositio non debet diuerso iure censeri, l. cũ qui hæres, de vsu. ergo vtroque tempore erit fideicommissaria, cum non

35 possit vtroque tempore valere tanquam directa. † Tertio. verbum substituo, parit fideicommissariam substitutionem, l. ab omnibus, in prin. de leg. 1. & l. talem, §. 1. de hære. insti. Huic respondẽtur quod etiam parit directam, vt in l. fin. C. de hæred. b. instit. Quarto pro hoc facit, quia ex consuetudine, fideicommissaria consueuit fieri per verbum substituo, ut per gl. in l. pręcibus, ergo illa attendenda l. liberorum, §. quod tamen. C. al. ius de leg. 3. Sed istud nõ obstat, quia immo etiam fit per alia verba vt per verbum restituo, per uerbum perueniat, & per verba, de quibus, supra est habita mentio, nec per talem cõsuetudinem substitutio est directa fideicommissaria, nec consuetudo appa ret quod ubi substitutio fit per uerbũ substituo, si non potest ualere iure directo quod debeat ualere iure fideicommissi, sed est bene uerũ quod lex disponit interdum ubi non ualet dispositio directo, ualeat in uim fideicõmissi, ut in l. ex facto, in prin. ad Trebell. cum simi. Quinto, quia sequeretur absurdũ si ualet in uim directę pupillaris, quod mater excluderetur a tota ipsa hæreditate filij, ut l. fin. C. de insti. & substit. Istud non habet obstare, quia hoc fit lege permittente, in l. Papinianus, in §. sed nec impuberis sup. de inoffi. test. nec istud est absurdũ. quia ista pupillaris substitutio est de appenditijs testamenti pa...

ecl- ni, vt

ni, vt in l. patris & filij, & ibi no. infra eo. Sexto facit, quia dubia substitutio non admittitur cōtra matrē. l. si. C. de inst. & subst. Respondeo, istam non esse dubiam substitutionē, quia casus est in l. præcibus. & in c. si pater. & d. l. fin. loquitur in alio casu. Septimo, quia in dubijs capiēda est interpretatio vt actus potius valeat quam pereat. l. quoties. de reb. dub. Sed si erit fideicommissaria, valebit omni tempore, secundum aliam opin. secus, hoc reputo falsum, immo secundum aliā opi. vtroq; tempore valet, vt in pupillari ætate sit pupillaris, & postea fideicōmissaria. Octauo adducitur tex. in c. Raynutius, vbi fuit facta substitutio per verbum succedat, quod est verbum cōmune. & ibi dicitur quod omni tempore est fideicommissaria. potest respondeři, & bene quod ibi non dicitur quod omni tempore sit fideicommissaria, sed quia filia decessit post pupillarem etatē, cui facta erat substitutio, & dicitur quod ille substitutus, habebit iure fideicommissi. Si autē decessisset in pupillari ætate, an esset fideicommissaria vel ne, ibi non exprimitur. Ex quibus omnibus concluditur, primam opi. veriorem & iure tenendā. fuit tamen tertia opi. Bald. hic, qui habuit maximam dubitationem, tandem se reduxit ad talem considerationem, qđ primo debeat aduerti ad coniecturas, ex quibus appareat testatorem voluisse intra tempora pupillaris ætatis esse directam, & tunc intra eam ætatē sit directa pupillaris, veluti si dixerit testator, volo meam totam hæreditatem ad Titium perueni se, vel volo sine diminutione deuenire, vel similia verba. & hoc p tex. in l. in testamēto. in fi. de testa. mili. Sinautem non apparet de dictis coniecturis, si mater non est in medio, tunc dicit omni tempore esse fideicommissariam fauore matris. Si autem mater non est in medio, tunc tenet veriorem illam opi. q intra pupillarem sit pupillaris, & postea fideicommissaria. Ang. reprobat Bartol. in l. c. præcibus. Et mihi placet in eo, quod dicit debere considerari cōiecturas, & maxime exempla, quę ponit Bald. quoniam Trebellianica detrahit contra voluntatem testatoris, sicut & Falcidia, vt in auth. sed cum testator. & ibi no.

36 C. ad l. Fal. † Vnde licet testator nō expresserit omnia bona, vel sine diminutione, & similia verba, tamē tacite intent. vnde expressio nihil operatur, vt in l. hæc uerba inf. de leg. 1. Quod aūt dixit Bar. de matre in medio existente, falsissimum est, vt. supr. latissime declaraui. Vnde si bene consideretur Bart. tenet illā opi. in omni casu quod intra pupillarem ætatē sit pupillaris, & postea sit fideicōmissaria, nisi mater sit in medio, vel alia persona, cōtra quam nō admittitur tacita pupillaris, vt tunc omni tempore sit fideicommissaria, & non expiret. Sed Bald. in d. l. precibus. dicit expirare. quod non puto verum, etiam si non esset vera opi. Bar. quæ esset contra expressam mentem testatoris, qui substituendo per aduerbium multiplicatiuum quandocunq; decessent, voluit substitutū admitti decedente filio quo uis tempore, nec est dubitandum conditionem substitutionis quandocunq; decesserit, regulari a voluntate testatoris, vt in l. cum virum. C. de fideicom. l. quæstio. C. de le. & l. pater Seuerinam. §. conditionum verba. de condi. & demon. Quibus ex omnibus subijcio cōclusionem hanc intrepide tenendam in consulendo & iudicando, obiectis in contrarium nequaquam obstantibus. Substitutio compendiosa facta impuberi per verbum commune intra pupillarem ætatē est pupillaris, & post pupillarem ætatem est fideicommissaria; & hoc siue mater sit in medio, siue non. Quæ conclusio probatur ad litteram in l. præcibus. deducendo illam legem prout s. declaraui. Quam etiam conclusionem approbabat do. Pau. maximus practicus & realiter, cui in his, quæ concernunt practicam, magis credo quā ceteris nouissimis, cum etiam sit fulcita hęc conclusio fortissimis rationibus, & plurimorum doctorum authoritate cum etiā sic consuluerit collegium Bononiensium, text. est in vitiij obseruantia, cui non potest respondere in d. l. præcibus. *E questo basta che per lo menare de la posta el pane se affina, basta.* Quarta conclusio. si verbo substitutio, posito in compendiosa, adijciatur verbum hæres, vel hærede, seu hæredes, vt quia dixerit testator, quandocunque decesserit filius meus, Titium sibi substituo heredem, talis substitutio iudicatur directa propter verbū heredem. Et hoc multum animaduertendum est in materia substitutionum, quia communiter omnes dicunt substitutionem compendiosam factam per verbum substituo, esse fideicommissariā post pupillarem ætatem, nec habetur aduertentia ad illud verbum hæredem, quod facit substitutionem directam. l. his verbis supra tit. 1. est singularis doctrina Bald. in rub.

37 C. de impub. & alijs substi. † Quinta conclusio, Substitutio huiusmodi, quandocunque decesserit filius meus sine liberis, Titius sit hæres, est directa pupillaris. Casus est in l. nostra, & in c. si pater. de testa. lib. 6. Quam conclusionem firmant communiter doc. licet glo. in l. præcibus. dicat omni tempore esse fideicommissariam, quam nititur sustinere Ia. de Bel. sed sustineri non pōt propter dicta iura. Non est ergo differentia vtrum dicat, quandocunq; decesserit filius, talis sit hæres, non adiecto verbo, sine liberis, vt in prima conclusione, an vero adijciatur verbū, sine liberis. Sexta conclusio, Si testātor faciat substitutionem per verbum substituo, nulla conditione adiecta, nec habita mentione mortis, puta quia testator dicat, filium meum hæredem instituo, & Titium ei substituo, ista est substitutio directa & vulgaris & etiam pupillaris, & est facta filio impuberi. Hanc conclusionem firmat hic Bart. & bene. per tex. in l. Gallus in princ. fm vnum intellectum gl. & verum. sup. de lib. & posthu. Septima conclusio, Si testator substituit per hęc verba, vt quia in testamento sit scriptura, vt vidi in multis testamētis, talis testator filium suum hæredem facit, & eidem instituit & substituit Seium. Ista substitutio est directa & fideicōmissaria, directa, propter verbum instituit, fideicommissaria, propter verbum substituit. Hæc est conclusio Bar. in l. reculate. §. Titius. infr. ad Treb. & ibi probatur. Octaua conclusio. Vbi in testamento sunt illa verba, substituit vulgariter & pupillariter & per fideicommissum, intelligitur facta substitutio vulgaris, pupillaris & fideicommissaria. Et sic ante aditam hæreditatem erit vulgaris, post aditam hæreditatem intra pupillarem ætatem erit pupillaris, & post pupillarem ætatem erit fideicommissaria, secundum Baldum, & Ang. in d. l. præcibus, & idem tenet Bar. in l. Titius. qui tex. est melior, qui sit in corpore iuris ad hoc secundū docto. & commodius per prędicta verba fient substitutiones directa & compendiosa, licet nō exprimantur verba formalia conuenientia dictis substitutionibus vnde nō erit opus ad faciendam vulgarem dicere, si hęres non erit, vel ad faciendam pupillarem quod dicatur, si morietur in pupillari ætate, & ad faciendam compendiosam, quandocunque decesserit, talem substituo. Nam prædicta verba, substituo vulgariter, pupillariter & per fideicommissum, important prædictas substitutiones, ac si essent verba formalia dictarū substitutionum expresse. Nona conclusio. Substitutio fideicommissaria non est proprie substitutio. sed large. Hæc est cōclusio Bal. in rub. C. de impu. & alijs substi. Et ibi sequitur do. Pau. Et est ratio, quia substitutio est secunda institutio, & consequenter debent esse iura directa in substitutione, sicut in institutione. Sed fideicommissaria substitutio non tribuit iura directa, sed

38 vtilia. † nā ille, cui ex fideicōmisso restituitur hęreditas, nō est hęres directo, sed vtiliter, vt l. si filius. C. quod cum eo. Ex quo infertur secundum do. Pau. quod si statutum mentionē faciat de substitutionibus, non intelligeretur de substitutione fideicommissaria, cum verba statuti debeant intelligi in propria significatione, vt in l. constitutionibus. ad Muni. cum si. &c. Decima cōclusio; Vbi fit substitutio compendiosa per hæc verba quandocumq; filius meus decesserit, omnia bona lego Titio, talis substitutio omni tempore est fideicommissaria. text. est sing. in l. fi. inf. ad Treb. nam verbum lego, licet dicatur directū quantum ad legatarium, quia per tale verbum dicuntur verba ad legatarium dirigi, vt no. gl. in l. Lucio. inf. de leg. 2. facit tamē directam substitutionem. Vndecima conclusio. Compendiosa substitutio facta in certa re per verba directa, est directa, vt in l. cohæredi. in fi. infra eo. Sicut enim dicimus in institutione, vt in l. 1. §. si ex fundo. sup. tit. 1. Et potest tale exemplum poni, vt quia testator dixerit quandocunq; decesserit filius meus, talis sit hæres in tali fundo. Hanc conclusionem firmat hic Bart. &

39 cæteri sequuntur. Duodecima conclusio, Substitutio compendiosa facta per verbum obliquum vel commune, omni tempore est fideicommissaria, vt quia testator dixerit, quandocunq; decesserit filius meus, volo quod talis res perueniat ad Titiū, vel substituo Titium, secundum Bar. & hoc, quia verbū commune adiectum certę rei vel quantitati, nunquam trahitur ad institutionem, vt in l. cogi inf. ad Trebel. §. generaliter. & in §. aliud quoq; capitulum. ver. tertium. in auth. vt cum de appell. cogno. Idem est de verbo relinquo, vt no. glo. in l. his verbis in princ. sup. tit. 1. Decimatertia conclusio, Vbi compendiosa fit per verba obliqua in tota hæreditate, vt quandocumq; decesserit filius meus, volo quod omnia bona mea restituantur Titio, omni tempore est fideicommissaria, vt in toto tit. ad Treb. fm omnes. Decimaquarta conclusio, Si testator hoc modo substituerit, quandocumque decesserit filius meus, volo quod bona mea dentur pauperibus per suos fideicommissarios, talis substitutio est directa intra tempus pupillaris ætatis, quia intelliguntur fideicommissarij, vt ipsi accipiant propria authoritate, & distribuant inter pauperes. Pro hoc est casus in ca. cum tibi. extra, de testa. vbi dicit quod qū non est alius hæres institutus, fideicommissarij habentur loco hæredum. Hanc conclusionē firmant hic Bar. & Ang. & Bal. in l. si quis ad declinandam. C. de epi. & cler. Et hoc casu si moriantur fideicommissarij ante aditam hæreditatem, hæreditas non erit caduca, imò succedet episcopus in locum eorum hæres, secundum Io. And. in tit. de instr. edi. in §. nunc aliqua. in addi. ad Specu. & hic per Angel.

40 † Decimaquinta conclusio, Vbi testator substituit compendiose per hæc verba, quandocumque decesserit filius meus, volo quod bona mea dentur pauperibus, nullos fideicom. exprimendo, talis substitutio omni tempore est fideicommissaria, secundum

ſm Bar. & Ang. & Bald. & Idem in d. l. si quis ad declinandam. Et bonam rationē adducit Bald. qm̄ talis hæres habeor, qualis est, per quem hæres efficior, vt in l. qui in aliena. §. interdū. inf. de acquir. hær. sed hic episcopus est loco pauperum, in quorū persona substitutio est fideicommissaria pp verbum detur, seu distribuatur, quod est verbum obliquum, ergo eadē erit substitutio in personam episcopi. Decimasexta cōclusio, Si testator in testamento suo dixerit, qñcunq; decesserit filius meus sine liberis, volo quod bona mea vendantur, & pretium detur pauperibus per meos fideicōmissarios, talis substitutio est directa intra pupillarē ętatē, quia illa verba, per meos fideicōmissarios & per eos vendi, deinde pretiū pauperibus erogari, & sic succedit dispositio decre. cū ibi præalle. Diuersum est, ſm Bar. si testator vsus fuerit his verbis, volo quod bona mea vendātur, & pretium detur pauperibus, quorū electio fiet per fideicōmissarios meos. nam tūc omni tēpore ista substitutio erit fideicōmissaria, q ly per suos fideicōmissarios ad solā referē electionem pauperum. Ego autē puto non procedere illā sententiā, quia cōiter in testis solet apponi qđ omnia ordinata in præsenti testō mādentur executioni per fideicōm. &c. Nam erit sensus qđ venditio & distributio fiat per ipsos fideicō. Idem erit in alia cōclusione Bal. quā sup. posui, vbi testōr dixerit, qñcunque decesserit filius meus sine liberis, volo q bona mea dētur pauperibus, & non dixerit per quē, non voluit Bar. q hoc casu sit fideicō. vt ēt ego tenui. sup. nam pp dicta verba, omnia ordinata in testō meo mandenē executioni per fideicō. talis substitutio erit directa intra pupillarem ætatem, qđ bene nota, quia nemo adducit, quē viderim, & quotidie est de facto. Si aūt dicta verba non reperirenē in testō, procederet sententia Bar. &

41 conclusio, quā sup posui. † Decimaseptima conclusio. Vbi testator substituit hoc modo. quādocūq; decesserit filius meus, vel filij mei sine liberis, vel filij eorū sine liberis, talē substituo vel volo qđ bona mea perueniant in talē, cæteris decedētibus, filiis filij sine filiis perit substitutio, si grauamen est oppositum filijs filiorum. Si aūt filio est appositum, valet substitō ſm Barto. qui ita determinauit in l. si sic inf. de leg. 3. Ratio primi dicti est quia quē non honoro, grauare non possum l. ab eo. C. de fideicom. sed filij filiorum testatoris nō dñr habere hęreditatem a testatore, licet vsus fuerit his verbis, qñcunq; filius meus decesserit sine liberis, nā per hoc nō videntur tacite substituti filij ex filio nascituri, sed ipsi succedunt ab intestato. Glo. est singul. in l. Lucius, & est gl. si. sup. tit. i. Et pōt poni exemplum, si testator dixerit, quandocunq; decesserit filius meus sine liberis, vel filij eius sine liberis, volo q dicti filij filij mei restituant hęreditatem tali. nam nō valet huiusmodi substitutio, cū onus sit impositum nepotibus, per sup. dicta. Ratio secundi dicti est qm̄ filij testatoris fuerunt honorati per testatorem, ideo potuerunt grauari per substitutionem, & tunc videntur grauari sub duplici cōditione, s. si filij mei decesserint sine filijs, vel filij eorum sine filijs. Or noteris istud, quia est quotidianū, & vidi in plurimis testīs. Decimaoctaua conclusio, Vbi in substitutione testator vtitur simplici verbo, puta si filius meus decesserit sine liberis, volo bona mea deuenire ad Titium iure substitutionis vel fideicōmissi. nam erit in electione substituti vel capere iure directo propter verbum substitutionis q est cōe, & hoc habetur pro directo vt aliquid operetur, vel accipere hæreditatē iure fideicō. & hoc per tex. in l. recusare. §. Titius infr. ad Treb. Et ita consuluit Bar. vt in ista l. refert. & idem si dixerit, quandocunq; filius meus decesserit, Titium sibi substituo, & ei hæredem facio. Nam erit in electione substituti vel venire iure directo vel fideicommissi iure, per prædicta, quia hoc verbū substituo, vt aliquid operetur, deseruit verbo obliquo.

42 † Decimanona conclusio. Vbi in substitutione ponitur aliqđ verbum directum, q potest se habere per modum demonstrationis & dispōnis, in dubio debet intelligi demonstratiue positū ſm Bar. Casus est in l. Titius § i. infr. de lib. leg. & pōt tale exemplū poni, quia testator dixit, si filius meus decesserit sine filijs, tunc ego substituo Titium hęredem meum, quē postea hæredē instituit. Nam ista verba, hæredē meū, possunt referri ad testatorē, & tunc stant dispositiue, vt sit sensus per illa verba, hæredem meū, testator videatur Titium instituere, si referantur ad substitutū, tunc ponunē cā demonstrationis, vt demonstretur q est ille, q est substitutus. Vigesima conclusio, Si factis aliquibus legatis postea testator vtatur illis verbis, residuū bonorū meorū volo peruenire ad Titiū, inducitur hæres institutio vbis. arg. l. 2. C. de hær. inst. Vigesimaprima cōclusio, Vbicunq; in compendiosa cōtinetur pupillaris, tunc ēt cōtinetur vulgaris, vt in l. iam hoc iure sup. eo. q qū cōtineatur pupillaris, ex sup. dictis cōstat. Vigesimasecunda conclusio, Vbi cōpendiosa substitutio fit per verbū obliquū nunq̄ cōtinetur vulgaris, vt si dicatur, qñcunq; decesserit filius meus bona mea restituantur Titio. Casus est in l. ille, a quo. §. si testamento inf. ad Treb. vbi non adita hæreditate per hæredem fideicommissarius non cōsequitur fideicommissum. Et est ratio, propter regulam generalē, hæreditate non adita non debentur relicta in testō l. cum, quam. C. de fideicō. Nimirum ergo si in compendiosa facta per verbum obliquum, non contineatur vulgaris. Vigesimatertia conclusio, Vbi compendiosa est facta per verbum cōe, tunc continetur vulgaris, secundū Iac. de Are. Cy. & Ray. & sequitur Bar. q hoc importat propria verborū significatio, s. qñcūq; decesserit, q verificatur siue moriatur ante aditem hæreditatem, siue post. Pro quo facit tex. in l. 2. in prin. inf. de adi. leg. & tex. in l. hæc conditio. §. si. de cōd. & demon. Vigesimaquarta conclusio, Si fiat huiusmodi substitutio, si nullus filiorum meorum decesserit sine liberis, talem substituo. licet secundū corticē verborū sit sensus, q si oēs filij testatoris decedant sine liberis, sit locus substituto, tñ attento communi vsu loquendi vulgaris est sensus, se alguno di mei filioli morira senza fioli, talis hæres &c. & sic vno ex filio decedente sine liberis habebit locum substitutio, quia cōis vsus loquendi derogat propriæ verbo. signi. vt in l. Auricularis, & in l. signi. infra de ver. sig. & maxime qm̄ sequendo propriam verb. sig. fieret contra mentē testatoris. Nam sequeretur incōueniens & absurdum q morientibus omnibus filijs testatoris relictis liberis admitteretur substitutus, & vno decedēte vel omnibus sine liberis, substitutus non admittatur, imo est totum oppositum. Et hoc videmus a communiter accidentibus quod testatores dant substitutum in casu defectus liberorū instituti, non autē in casu existentium liberorū. Hoc decidit tex. in l. cum acutissimi. C. de fideicom. & hęc quæstio cum fuisset de facto in Castello plebis fuit transmissa consulenda do. Frā. de Bis. & Bar.

43 qui consuluerunt modo prædicto, & bene, per prædicta. † Vigesimaquinta conclusio, Vbi compendiosa fit per verba obliqua, vel per verbum commune, quod trahitur ad fideicommissum, substitutus venit ad hęreditatem vigore fideicomissi, & hæres filij, qui fuit substitutus & rogatus de restituēdo post mortem, detrahit duas quartas, vel hodie detrahit tertiā pro legitima, & de residuo detrahit quartam. Casus est iuris canonici in c. Raynutius extra de test. Et hoc per totum mundum seruatur. secūdum doct. Si autem restitutio pure fieri debeat, non detrahitur nisi vna quarta, s. legitima tantum, quæ hodie est tertia vel semis secundum numerum liberorum, vt in authent. nouissima. C. de inoffi. test. Aduertēdum enim est propter practicam, quia vbicunq; post mortem debet restitui hæreditas per hęredem filij, hic modus seruandus est, in primis & ante omnia detrahatur legitima filij, tanq̄ ęs alienum, quia est debita filio, nec potest illa legitima in aliquo grauari, vt in l. qm̄ in prioribus. C. de inoffi. test. Postmodum de residuo detrahatur quarta Treb. Iste modus traditur per modum no. in d. c. Raynutius, & si sic fiat recta computatio hoc casu restituens habebit dimidiam partem, & sic duas quartas. Et potest subnecti exemplū, Testator habet in bonis trecenta, si debet deduci legitima, & tunc deducentur centum, & remanent ducenta. De istis ducentis debet detrahi quarta Trebellianica, & sic quinquaginta. Ecce quomodo consequitur restituens dimidiam partem, & sic duas quartas. Est ergo differentia vtrū testator pure roget filium de restituendo hæreditatem, puta quia dicat, filiū meum hæredem instituo, & volo quod restituat hęreditatem meam Seio, tunc filius non habebit nisi legitimam. An vero dicat q restituat post mortem filij, quia tunc succedit doctrina sup. tradita, quæ est menti tenēda, quia practicabilis, & secundum communem sententiam, vt iam dixi, ita seruat totus mūdus, licet tex. iuris ciuilis sit in oppositū cui non potest respondēri in l. iubemus in prin. C. ad Trebel. vbi filius fuit rogatus restituere post mortem, & tex. dicit qđ dodrās restituitur, & sic tres vncię remanēt penes filium, quæ sunt quarta pars totius hæreditatis, quæ hæreditas, vt noscitis, secundum libras diuiditur in 12. vncias, & consequenter tota hæreditas consistit in 12. vnciis. vt in §. hæreditas. Insti. de hęr. insti. De hac mā quartarū traditur in d. c. Raynutius & in l. quanquam. C. ad l. Fal. & in d. l. iubemus, & in auth. res quę C. communia de le. & in l. Papi. meminisse & ibi per glo. sup. de inoffi. test. Tamen quicquid dici posset in hac materia a doctrina sup allegata in iudicando & consulendo non est recedendum. Et hęc sufficiant de mā compendiosę.

44 † Vigesimasexta conclusio, Si testator faciat substitutionem fideicommissariā expressam vel comprehensam in compendiosa, duobus vel pluribus hæredibus institutis per hunc modū. Titiū & Seium hęredes meos instituo, & qñcunq; decesserint sine liberis, vel dicat, si decesserint sine liberis, volo q bona mea perueniāt ad talem, &c. quod substitutus admittetur ad hæreditatē pro portione primi hæredis morientis, non expectata morte vtriusq; tex. est in l. Lucius. §. Caio. inf. ad Treb. & in l. si. §. filiū. infr. de l. 2. Tamen Bar. in l. hæredes mei. §. cum ita inf. ad Treb. & in l. quidā testō infr. eod. vult prædicta intelligere, qñ instituti erant extranei, & hoc qa non est verisimile testatorē voluisse alienā successionē propriis anteponere, vt in l. cum acutissimi. C. de fideicom. Sed non bene dicit, qa esset nimis restringere dicta

lura. Item dicit ꝙ casum legis dicti. §. filium. Ideo indistincte tenenda est prædicta doctrina, vt et scribit D. Pau. in d. l. cum quidam. Nec obst. sm D. Pau. lex, cum acutissimi. quia non præsumitur ꝙ testator hoc voluerit, quia hoc potuisset facere si voluisset per nomen collectiuum, puta dicendo, si ambo decesserint sine liberis, quo casu tunc non admittetur substitutus, nisi ambobus præmortuis, vt in l. cum quidam prealle. Vigesimaseptima conclusio, Si testator vtatur his verbis, in substitutione fideicommissaria Titium & Seium heredes meos instituo, & si ambo decesserint sine liberis, volo quod bona mea deueniant in talē, tunc vt sup. dixi, cū debeat expectari mors vtriusque per substitutum, vt primus decedens tacite grauatus de restituēdo portionem suam superstiti vi tacite fideicommissariæ substitutionis. Et hoc per text. singularem. l. Titia Seio tesserā frumentariam. §. sua. de lega. 2. quæ vult quod fideicōmissaria substitutio possit tacite induci. Et ita refert D. Pau. se de facto consuluisse. quod est no. Et hoc insurgit magnus effectus. nā si non induceretur tacita substitutio fideicōmissaria venientes ab intestato primi decedentis venirent ad hæreditatem illius mortui, & illā possiderent, donec moreretꝰ alius coheres, quod
45 non erit propter directam tacitam substitutionem. † Iuxta ordinem traditū dicendum est de substitutione breuiloqua, quæ fit per hmōi verba, Titium & Seium hæredes meos instituo, ipsosque inuicē substituo, vt in l. Lucius. & in l. cohæredi. §. qui patrē. & §. qui discretas. inf. eo. & in l. iam hoc iure. §. eo. & in l. 2. C. de impu. & alijs subst. & in l. in testō. C. de testa. mili. Secūdo fit per hæc verba, Titium & Seium heredes meos instituo, & vter eorum viuat alteri hæres esto, vt in l. Titius & Seius. cū l. seq. sup. tit. 1. & in l. si fundū sub conditione. §. his verbis. inf. de leg. 2. Tertio fit his verbis, Titium & Seium hæredes instituo & substituo, vt in l. si pater impuberi. inf. eo. sm vnam lecturam. Quarto fieri potest per verba deueniat, seu perueniat, hoc modo; Titium & Seium heredes meos instituo, & qui eorū prædecesserit, volo quod bona mea ad superiorē perueniāt. sm Guil. de Cu. quem sequitur Bar. licet Rav. hanc dicat fideicommissariam, quod est falsum, quia verbum peruenio, est cōmune, vt dictum est in materia compendiose, ergo idem dicēdū quod de verbo substituo. Hæc aūt substitutio duplici noīe nūcupatur, l. reciproca & breuiloqua. De hoc noīe reciproca, vnicum tex. reperio, l. iam hoc iure. sup. eod. De breuiloqua. l. non habeo, licet Bal. ad hoc alle. tex. in l. cum in testa. §. hæc verba. sup. tit. 1. qui tex. nō vtitur verbo breuiloqua, sed verbo breuiter. Melius est ergo vna cum C y. dicere, istud verbum breuiloqua, esse magistraliter positum, vt breuiloqua nūcupetur eo ꝙ in breuibus verbis plures substitutiones continentur. Nam illa substitutio semper plures cōtinet substitutiones, ad minus duas, & pōt cōtinere eīque ad octo substitutiones, duabus personis dumtaxat institutis, & semper fit pluribus personis, & hoc est speciale in hac substitutione, quod nunquā possit fieri vni personæ, & hoc respectu potest dici hanc substitutionem esse propriam specie substitutionis, vt in l. iam hoc iure. ver. quod ius ad tertium quoque genus. sup. eo. alle. Cōiter tenetur, hanc nō esse propriam speciem substitutionis, sed dumtaxat quādā qualitas, cum in ea contineantur reliquę substitutiones. Sępe enim in hac substitutione pares, non aut dispares, vt probatur in l. iam hoc iure. & in l. in testō prealle. Si enim fiat substitutio reciproca duobus puberibus, continentur duæ vulgares dumtaxat, & item si fiat duobus, vni impuberi, & alteri puberi, vt in l. iam hoc iure. Si fiat duobus impuberibus filijs in potestate testatoris constitutis, continentur quatuor substitutiones, duæ vulgares, & pupillares. Si vero fiat substitutio duobus impuberib. furiosis, cōtinentur sex substitutiones, duæ vulgares, & duę pupillares, & duæ exemplares, sed exemplaria non posset sibi vendicare locum, nisi altero moriente post pupillarem etatē. Possunt etiam contineri in hac substitutione octo substitutiones, duæ vulgares, duæ pupillares, duæ exemplares, & duę fideicōmissariæ. Quod contingit in exemplo premissi habita mentione mortis hoc modo; Titiū & Seium hæredes meos instituo, & ipsos inuicem substituo, etiam post mortem, licet D. Raph. in l. in testō. C. de test. mil. hoc dicat impossibile, quoniam post pupillarem etatem est locus exemplarię, ergo cessabit fideicōmissaria, & sic sex solum erunt substitutiones. Sed non dicit ve
46 rum, qm id quod dicitur, † hanc substitutionem continere tot substitutiones, debent intelligi aptitudine, quia apta est verificari in qualibet illarum, quia si alter non adeat hæreditatem, erit locus vulgari. Sed si adita hæreditate alter moriatur in pupillari ætate, erit locus pupillari. Et si finita pupillari ætate alter in furore decesserit, erit locus exemplarię. Et si decesserit post pupillarem ætatem postquam peruenerit ad sanam ætatē, erit locus fideicommissariæ. Vn quia possibile est istos impuberes furiosos ad sanam mentem peruenire posse, nimirum si in hac substitutione cōtineatur & fideicōmissaria, & hæc vēdicāt sibi locum duabus personis insti. Sed si sint tres personæ institutę, multiplicabunt substitutiones, vt sint sex ad minus, & quato

plures personæ instituuntur, tanto plures accumulantur substitutiones, sm doct. Reperio ꝙ gl. nostræ hanc substitutionē breuiloquā appellant. gl. in §. 1. Inst. de pupil. sub. & gl. in l. Lucius. & in l. nam hoc iure. & in l. in testō prealleg. & in l. precibus. in gl. mag. C. de impube. & alijs subst. His præmissis pro intelligentia huius materię hāc substitutionem expedio per infrascriptas conclusiones. Prima conclusio, Breuiloqua continet substitutiones ex præmissis verbis generalibus, sed sunt tacitę verbis specialibus, secundum Bar. & per hæc concordantur gl. cōtrariæ, quia glo. in l. precibus. & in l. nam hoc iure. dicunt quod sunt tacitę. Secunda conclusio, Substitutiones, quæ continentur in breuiloqua, excludunt matrem. Casus est in d. l. Lucius. Ex quo sequitur ꝙ illud, quod solet dici ꝙ tacita substitutio nō admittitur contra matrem, debet intelligi quādo est tacita generaliter & specialiter, vt sentit no. Bar. Tertia conclusio, Substitutio reciproca regulariter non continet fideicommissariā, vt in l. iam hoc iure, licet contrarium sentire videatur text. in l. qui plures. prima. inf. eo. vt probatur in tex. ibi, causam. Sed nō obstat ꝙ debet exponi secundum cōmunem sententiam doc. in omnem causam, id est in omnem euentum. Quam conclusionem limitat Ang. veram. in l. 2. C. de impu. & alijs subst. vbi substitutio est facta per verba directa, vel per verba cōia. secus si per verba obliqua, vt si dicatur, Titiū & Seiū hæredes meos instituo, & ipsos ad inuicem grauo, vt alter moriens restituat superstiti, & c. & est notandum. Secundo limitat Io. de Imo. in l. in testamento. C. de testam. mili. nisi sit facta mentio mortis, vel si hoc modo, vos inuicem substituo, etiā si alter decedat sine liberis, iuxta no. per gl. in d. l. precibus. Et sic videtur Imo. aduersari supra dictæ limitationi Ang. Ego autem probabilius esse existimo concordare has limitationes, vt dicamus procedere limitationem Ang. in casu do. Ioan. de Imo. quia id quod dicit Ang. non contineri fideicommissariam nisi sit facta substitutio per verba obliqua, videtur intelligendum, nisi sit facta mentio mortis, etiam substituendo per verbum cōmune. Largior itaque est limitatio Io. de Imol. quæ potest verificari etiam in substitutione facta per verba communia, & ita tenete. Tertio limitatur hoc verum in testamento. secus in codicillis, vbi reciproca continet fideicommissariā secundum omnes, vt in
47 l. Sceuola. inf. ad Treb. † Quarta conclusio, Vbi facta est substitutio breuiloqua duobus impuberibus, si alter maturius peruenerit ad ętatem perfectam, & sic finitur substitutio pupillaris in personam suam, tñ remanet pupillaris substitutio in personam alterius impuberis, qui nondum venit ad adultam ætatē. Hęc fuit sententia originalis Vber. de Cremo. quam postea secuutus est Bar. in l. Lucius. sup. eod. & Bald. in l. in testamento. in 8. q. Et ratio conclusionis hęc est, quia duo considerantur in breuiloqua, s. voluntas & æqualitas. Vnde licet ex post facto superuenerit inæqualitas, tamen durat voluntas testōris. Quinta conclusio. Si testator plures filios natos ex diuersis matribus, puta duos ex vna, & duos ex altera, vno decedente, admittentur pariter ad substitutionē nati ex alia matre cum vtrinq; coniuncto, sm Sali. in d. l. in testamento. Et idem Bald. in l. iam hoc iure. in 5. q. Quos sequitur etiam Io. de Imo. qm inter illos pariter habet locum ius accrescendi, vt not. in l. vnica. qm non per. par. pet. accre. Sexta conclusio, Duobus filijs vniuersaliter hæredibus institutis, & filia in re certa instituta, si facta est adinuicem substitutio reciproca, non intelligitur filia substituta, quia substitutio reciproca intelligitur solū facta inter vniuersaliter institutos. Septima conclusio, Si duobus filijs institutis tertius substituatur vltimo morienti, reciproca substitutione expressa non facta, vt qa testator hoc modo dixerit, filios meos hæredes instituo, & vltimo morienti substituo Seium in omnibus bonis meis, videntur filij adinuicem tacite instituti intra se tacitę reciprocæ, quod apparet, cum voluerit substitutū succedere vltimo morienti in omnibus bonis suis, iam per hoc videtur voluisse quod primo filio mortēti succedat filius superstes, cui postea vltimo morienti succedit substitutus in omnibus bonis testatoris. Nam si hoc nō voluisset testator, potuisset primo filio moriente bona sua alteri relinquere, & sic non posset reperire substitutus illa bona vltimi morientis. Pro hac cōclusione est tex. sing. in l. Titio Seio tesseram frumentarīā. §. Seia. ff. de le. 2. Diuersum esset, si testator simpliciter dixisset, filios meos hæredes instituo, & vltimo morienti substituo Seiū. Nam tunc non vꝛ facta substitutio reciproca inter filios, & sic substitutus non habebit nisi portionem vltimi morientis. Pro hoc est casus in l. vel singulis. inf. eod. Est enim magni effectus vtrum inducatur tacita substitutio vel non, qm vbi inducitur tacita substit. tio, neuter eorū poterit alienare in vita sua portionē suam, quasi subiaceat restitutioni, in l. fi. C. com. de le. secus aūt si non inducitur substō, &c. † Octaua conclusio. Si bre-
48 uiloqua substitutio sit facta duobus impuberibus, vno postea emācipato per testatorem, expirat pupillaris etiā in personam impuberis pp. æqualitatē seruandā inter filios, vt in l. Lucius C. de codi. & in l. cum pater. §. dulcissimis. ff. de le. 2. Item quia emanc pa-

emancipatio contingit ex mera volũtate testatoris. & sic vide-
tur voluisse cessare substitutionẽ pupillarẽ in personã vtriuſ-
que potius, quam ducere inequalitatem. Pro qua opi. alle text.
Bar. in l. alteri. ℈. de adi. le. ꝙ dicit Bar. non procedere, si eman-
cipatio fuisset facta coacte. Ang. autem in l. Lucius. ℈. eo. ꝓdicit
Bar. qm̃ interest conseruare substitutionem pupillarem, quæ
concernit prouisionem filij. & idem vr̃ tenere Bal. ponens ca-
sum, qñ vnus ex filiis intrauit monasterium, vt ipse scribit in l.
in testamento. C. de testa. quod ibi etiam placet Sali. præceptor
autem meus in d. l. Lucius tenet cum Bart. & idem Inn. in d. l.
Lucius. moti per. l. alteri. alle. per Bar. quæ loquitur in materia
fauorabili, vbi ex destructione vnius sequit̃ destructio alterius
Vnde idem erit in q. proposita, vt ex destructione vnius pupil-
laris, quæ prouenit ex spontanea voluntate testatoris, sequatur
destructio alterius pupillaris. Et ego teneo opi. Bar. Nona con-
clusio, Si facta est substitutio reciproca filio impuberi & filio
naturali simul, licet testator adoptauerit naturalem, & sic am-
bos habeat in potestate, nulla comprehenditur pupillaris, cum
ab initio non fuerint comprehensę tales substitutiones. Ita te-
net Bar. in l. Lucius. ℈. eo. respondendo ad l. 2. §. sed si extraneũ.
§. eod. qui videtur aduersari. Sed dicit quod ibi fuerat facta spe-
cialiter substitutio pupillaris, hic autẽ, loquimur in breuiloqua
continente pupillarem generaliter. Ex quibus verbis Ang. ibi
determinauit questionem quod si testator substituit per verba
solita apponi a tabellionibus, puta, substituit vulgariter, pupilla-
riter, & per fideicommissum, institutis pluribus filiis inter quos
erat naturalis, quem pater postea legitimauit, dicit quod vale-
bit pupillaris in persona legitimati, & hoc propter illud verbũ,
pupillariter. Secus autem si fuisset simplex restitutio reciproca.
Et hanc sentẽtiam Bar. primo loco tenuit Ray. in suo trac. sub-
stitutionum. & etiam Guil. de Cu. moti, quoniam dispositio re-
spectu pupillaris substitutionis ab initio fuit inutilis, ergo po-
stea non potest reconualescere, obstante regula Catoniana, vt
49 in toto tit. inf. de reg. Cato, Et etiam sequitur Sal. † Decima cõ-
clusio, Reciproca facta duobus impuberibus & vno puberi in-
stitutis, non continet pupillares quo ad personam impuberum,
ita vt si moritur vnus impubes in pupillari ætate, alter impubes
admittatur vigore pupillaris, excluso pubere, secundum Bar. &
hoc per l. iam hoc iure. motum ratione, quoniam verisimile
non est, testatorem voluisse impuberem preferre puberi in suc-
cessione alterius impuberis, cum nõ sit præsumendum patrem
vnum filium amare, & alium odio habere. Quæ sententia pla-
cuit Bald. in terminis quæstionis Bar. Sed vbi essent duo impu-
beres, vel vnus esset extraneus, tunc non stat cum Bar. quia ces-
sat ratio Bar. Quod mihi placet. licet Sali. improbet Bal. quoniã
non distinguitur, vbi mater excluditur per substitutionem pu-
pillarem, & vtrum fuerit substitutus filius vel extraneus, vt in l.
Papin. §. sed nec impuberis. ff. de inoffi. test. Hæc ratio nihil fa-
cit ad propositam quęstionem, quoniam maior est affectio pa-
terna erga filium, quam erga vxorem, quo fit vt magis pręsumi
debeat, testatorem voluisse filium preferre in successione extra
neo, quæ præsumptio non ita cadit circa personam vxoris, vt de
facto videmus, & hoc etiam ipsa ratio naturalis dictat, cum so-
leat dici, pater plus diligit filium quam seipsum, vt in l. quidem
supra quod me. causa. Vndecima cõclusio, Substitutio recipro-
ca facta filio impuberi, & filio impuberi furioso instituto, non
continentur nisi vulgares substitutiones, secundum Bar. in d. l.
Lucius, quod limitat do. Io. de Imo. primo nisi constaret substi
tutionem fideicommissariam esse factam furioso. Secundo li-
mitat, nisi furiosus careret filijs, quia tũc quo ad effectum quod
substitutio pupillaris & fideicommissaria sint similes licet in
aliquibus differant, nam aliqua dicũtur esse similia quando re-
gulariter sunt similia, licet adsit aliqua dissimilitudo, vt in cap.
translato. extra, de consti. Illo ergo casu furiosus censebitur sub
stitutus pupillariter impuberi, & impubes censetur substitutus
furioso exemplarie. Duodecima conclusio. Vbi duo sunt insti-
tuti pro portionibus inęqualibus, & sunt adinuicem substituti,
talis inæqualitas portionum non impedit substitutionem reci-
procam, secundum Bar. in d. l. Lucius, & cæteri sequuntur. De-
cimatertia conclusio, Vbi testator instituit filios masculos vni-
uersaliter, & filia in certa quãtitate. Deinde adiecit, quod si quis
eorũ decesserit sine liberis, eius portio deueniat ad superstites,
vno filio mortuo, non admittentur filiæ, secundum Bar. in l. fin.
infra ad Trebel. Pro quo est casus in l. Lucius. § pater puberum.
infra ad Treb. & prædicta procedunt, si ratio recte sermonis hoc
patitur, vt quia instituit tres filios vel plures, adiectis illis verbis.
secus si instituisset duos filios & vnam filiam, vt supra adijcien-
do illa verba, quod si vnus decesserit sine filijs, portio eius deue-
niat ad superstites, tunc comprehenditur etiam filia, quoniam
si aliter diceretur, resultaret praua grãmatica. contra l. Plautius.
infra de au. & arg. leg. & fieret contra mentem testamenti & si
testator in proposita quæstione substituerit vt supra. Sed si nota-
rius illud verbum, in superuiuẽtes, ascripserit ob breuitatem, re-
solueretur illud, quia potest significare in superuenientem & in
superuiuentes, nisi appareat ex præcedentibus vel sequentibus
vtrum accipi debeat in singulari vel in plurali numero secun-
dum bonam grammaticam, in dubiò debet accipi in singulari
quia quos testator predilexit in institutione, pręsumitur etiam
prædilexisse in substitutione. ar. l. cohęredi. §. quidi ceteras. infr.
eo. & in d. l. Lucius. §. pater puberum. quod est notandum, quia
potest sæpe de facto venire. Et istud vltimum debet intelligi,
quando fuerunt solum instituti duo masculi filij, vniuersaliter
50 & vna filia vel plures incerta quantitate. † Decimaquarta con-
clusio, Si fiat huiusmodi substitutio duobus impuberibus in-
stitutis, si quis eorum hæres nõ erit, eos inuicem substituo, dr̃
cõtineri tacita pupillaris in expressa vulgari, quia est expressus
casus vulgaris, si hæres non erit. Non dicetur contineri breuilo
qua, secundum Gul. Rav. & Bal. & est magni effectus, quoniã
si mater erit in medio, substitutus pupillariter non excludet
matrem, quoniam tacita pupillaris in expressa vulgari non ad-
mittitur contra matrem, vt in l. fi. C. de inst. & sub. Sed pupilla-
ris contenta in breuiloqua excludit matrem, vt in l. Lucius. in
fra. eod. Decimaquinta cõclusio, Si duobus filijs impuberibus
facta est reciproca substitutio vno instituto, & altero exhere-
dato, in tali reciproca non continetur vulgaris, sed tantum
pupillaris, quæ congruit etiam filio exhæredato, vt in §. non
solum. Inst. de pup. sub. Hæc est sententia Bart. licet contrariũ
tenuerunt Gul. & Rayn. sed opin. Bart. propter text. l. iam hoc
iure. sup. eod. vbi dicitur quod vna determinatio respiciens plura
determinabilia debet equaliter determinare. Sed vulgaris nõ
potest conuenire filio exhæredato, ideo nec etiam intelligitur
facta filio instituto. Nec habet aduersari ratio Rayn. dum di-
cit ꝙ vulgaris concipitur in casum, si hæres non erit. quę ver-
ba non sunt cõtraria exhæredationi. Respondet ipse Bar. imò
sunt contraria & diuersa. nam in persona instituti ista verba, si
hęres non erit, faciunt conditionem, sed in persona exhęreda-
ti faciunt causam, & exponitur si, pro quia, quia dictio, si appo-
sita verbo præsentis temporis resoluitur in quia, vt in l. 3. infra
de leg. 1. Decimasexta conclusio, Si substitutio reciproca est
facta duobus filijs furiosis cõtinet vulgaris & exemplaria, ſm
Bar. quia hodie exemplaris est redacta ad exemplum pupilla-
ris, vt leg. humanitatis. C. de impu. & alij sub. Et ista sufficiunt
pro substitutione reciproca. Vulgaris substitutio. Circa vulga-
rem substitutionem aliqua sunt præmittenda postea subijciẽ-
tur conclusiones in materia. Videmus diffinitionem substitu
tionis vulgaris, quæ sic diffinitur secundum d. Ioan. de Imol.
51 † Substitutio vulgaris est substitutio directa, quæ a quolibet,
& cuilibet fieri potest, nihil habens specialitatis. Secundo prę-
mitto quod pluribus modis dicitur vulgaris secundum Azo.
in summa. C. eo. & gl. in inst. de vul. sub. ꝙ ideo vulgaris dici-
tur, quia potest fieri a vulgo, i. ab omni persona, & etiam cuili-
bet hęredi instituto. quod non placet Bar. quoniam fideicom-
missaria substitutio põt regulariter fieri a quolibet testatore
& etiam cuilibet hæredi instituto, vnde secundum hoc debe-
ret dici vulgaris. quod est falsum. præceptor meus reprobat
opi. Bar. sustinẽdo Azo & gl. quoniam fideicommissaria licet
possit fieri a quolibet & cuilibet. tamen quia propter quandã
singularem proprietatem, quam habet separatam ab alijs sub
stitutionibus dicitur fideicommissaria, quia soli fidei hęredis
relinquatur grauamen, & est obliqua institutio. de fideic. lib.
post prin. Sed vulgaris nullam habet specialem proprietatem,
ideo relicta est sub hoc termino vulgaris. Et placet hæc consi-
deratio præceptoris mei. Gul. de Cu. dicit quod etiã alijs mo-
dis dicitur vulgaris, i. omnibus aperta & manifesta, vt in l. vul-
garis. inf. de fur. & in l. filius. §. secundum vulg. inf. de l. 1. Alio
modo dicitur vulgaris, i. directa. Alio modo dicitur vulgaris
facta verbis consuetis & vulgaribus ar. l. 3. §. 1. infr. rem ra. ha.
Dicitur etiam vulgaris, i. expressa. l. liber talis. inf. de fideic. Vl-
timo vulgaris dr̃, quia nihil habet specialitatis. Sed quo ad
propositũ melior est expõ Azo de qua. §. Bar. dicit bene vul-
garem substitutionem habere vnã spãlitatem, quia per eã suc-
cedit pupillo. ſm hoc non esset bona diffinitio Io. de Imol. sũ
non puto Bar. bene dicere, cũ etiam per fideicommissariam
succeditur defuncto, vt in l. cohęr. d. § cum filiæ. inf. eo. Et sic
nulla est specialitas in illa vulgari. Et consequenter procedit
diffinitio Ioan. de Imo. Tertio premitto ꝙ substitutio vulgaris
est multiplex. Ia. de Rauc. & sequaces in l. præcibus. decerũnt
52 † ꝙ quędã est vulgaris tacita, quædam expressa, & quędã præ-
sumpta. Bar. visus est alio mõ loquẽdi dicẽs ꝙ aliqua est substi-
tutio vulgaris expressa. quędã tacita, & partim expressa Quar-
to premitto ꝙ vulgaris substitutio quo ad verba. quæ referunt̃
ad eũ. cui fit substõ. sp̃ sunt negatiua hoc modo, Titium hære-
dem instituo, & si hæres nõ erit, talem substituo. Sed si consi-
derentur verba relata ad eũ, qui substituit̃, sunt affirmatiua &
dispositiua. vt in exemplo. s. posito. His præmissis venio ad cõ-
clusiones. Prima conclusio, Substitutio vulgaris facta in vnum
casum dicit̃ continere alios casus non expressos, veluti si testa-
tor dixerit, Titiũ hęredem meũ instituo, & si hęres esse noluẽ-

 rit, Se-

rit, Seius hęres esto. Nam includitur etiã alius casus, s. si hæres
esse non poterit, & hoc per l. Gallus. §. & quid si tñ sup. de lib.
& posth. Hæc est sententia doctorum, cui vr̃ obstare tex. in l. pr̃
Seuerinam inf. de condi. & demon. Sed respondetur ꝙ ibi ex-
pressio in illo legato habet vim translationis in pęnã, i. si non
potuit, non debet pati pęnam. Natura ergo translationis in pę-
nã tollit ꝯtrium. Sed in casu nostro loquimur in substituto, vbi
idem est si non potuit, sicut si voluit, quia ille dr̃ nolle, qui non
potuit. ar. l. 1. §. vsus sup. de procu. Secunda conclusio, Vbi sub-
stitutio vulgaris fit ei, qui est sui iuris. intelligitur si ipse hęres
non erit vel mutato statu alterum hæredem non fecerit l. si pr̃
sup. alleg. Tertia cõclusio, Monacho instituio hæreditatẽ repu
diante, monasterium seu abbas excludit substitutũ vulgarem,
ſm Bar. in l. 1. sup. eo. & Bal. in l. cum proponas. C. de hęr. insti.
& in l. Deo nobis. C. de epi. & cle. licet idem Bal. aliter dixerit
in l. 1. C. qui admit. ad bo. poss. possunt. Idem tenuit Io. de Imo.
in d. l. 1. & ẽt pręceptor meus. Ratio conclusionis secundum
Ioan. de Imol. quoniam monachus non habet velle neq; nol-
le, sed eius voluntas est in superiore, vt in c. si religiosus de ele.
li. 6. & 12. q. 1. c. nolo. & in c. non dicatis. Et voluit Ioan. And. in
c. in præsentia. extra, de prob. Et sic ad hoc vt substitutus ad-
mittatur, exigitur ꝙ superior monachi declaret suam volun-
tatem quod non velit hęreditatem. Istam conclusionẽ tenuit
Nico. Alexandri. in suo trac. substitutionũ, & Archi. 18. q. 1. c.
1. Et hoc quoniam simile videmus in filio instituto, qui si re-
pudiat hęreditatem, pater poterit illam adire excluso substitu-
to vulgari. Pro quo addit casum Bar. in l. fi. §. simili modo. C.
de bo. quę lib. vbi dicit tex. perinde habeatur. ac si ab initio ip-
se pater fuisset institutus. Contrariam opi. tenuit Spe. in tit. de
sta. mona. ver. octauo quęritur, & idem Iac. de Are. & Richar.
Malũ. Idẽ Ang. quia in materia acquisitionis monachus ęqui-
paratur seruo, vt no. Inn. in c. cum olim. extra, de priui. Sed cõ-
stat ꝙ seruo repudiante dñs non excluderet substitutũ, vt in l.
cum proponas de hær. insti. ergo idẽ dicendum in monacho
repudiante vt admittatur substitutus. Est tamen verior opin.
Bar. & sequaciũ, quia monachus magis æquiparatur filio, quã
seruo, quia sicut pater tenetur alere filium, ita monasteriũ te-
netur alere monachũ. Quarta conclusio, Filio vel monacho
instituto & mortuo ante aditam hæreditatem, pater excludi-
tur ab hæreditate, & est locus substituto, secus est in monacho
53 quia monasteriũ adire poterit, ſm Bar. in d. l. 1. sup. eo.† Quin-
ta conclusio, Hęres, ad quem fit transmissio iuris deliberandi,
excludit substitutum vulgarem, secundum communem sen-
tentiam, quam tenet Old. Bar. Bal. Ang. & etiam d. io. de Imo.
Pro qua conclusione videtur casus in l. vnica. in. §. in nouissi-
mo. ver. hęreditatem. C. de cad. tol. vbi dicitur, hæreditatẽ non
aditam non transmitti, exceptis personis, de quibus lex Theo
dosiana loquitur, quæ est l. vnica. C. de his, qui ante aper. tabu.
Et exceptis his, qui deliberantes, i. qui intra tempus deliberã-
di decedunt, iuncto. §. quod. s. etiam in ea l. vbi dicitur ꝙ cum
in superiori parte, i. in d. ver. hæreditatem. dispositum fuerit
hæreditatem non aditam ad hęredes non transmitti, exceptis
quibusdam personis, necesse est quod si quis hęreditatem nõ
adierit, substitutum ipsam habere, ergo apparet quod substi-
tutus admittitur ad hęreditatem non aditam, exceptis quibus-
dam personis, quæ personæ referuntur in d. ver. hęreditatẽ. Fa
cit ẽt tex. in l. vnica. ff. de his, qui ante aper. tab. ibi, ne cõtra vo-
tum auitũ, vbi etiam apparet ꝙ habebat substitutũ. Item pro
hac conclusione videtur tex. in l. si quis filium. §. 1. supra. de ac-
quit. hę iũgendo illum. §. cum princ. legis. Item pro hoc facit
tex. in d. l. si pater sup. tit. 1. vbi dicitur quod substitutio vulga-
ris habet hunc intellectum, si hæres non erit, vel alium non fe-
cerit hæredem, sed eo tempore, quo morietur, transmittit, &
sic alium facit hæredem. Ang. autem tenet contrarium quod
imò substitutus præferatur, quoniam substitutus venit ex vo-
luntate testatoris expressa, & hęres, ad quem fit transmissio,
venit ex prouisione legis, & prouisio hominis tollit ꝓuisionẽ
legis, vt in l. fi. C. de pac. cõuen. Secundo, quia ir pleta est con-
ditio vulgaris in specifica forma, qđ est verum directe ꝙ insti-
tutus nõ fuit hæres, nec esse posse hæredẽ, qa mortuus est. er-
go erit locus vulgari substitutioni. Pręceptor meus dicit a cõ-
muni opi. non esse recedendũ propter authoritatẽ do. tñ dicit
sibi plus placere opi. Ang. Nec obstat d. l. si pr̃. qa intelligit, si
alium non fecerit hæredẽ per suã aditionem, qa tũc transit per
eum, & momento non remanet pęnes eum, vt l. cum filio. &
ibi no. inf. de l. 1. Sed in casu nr̃o licet transmiserit ius deliberã
di, nõ sequit̃ qđ fecerit aliũ hęredẽ, quia ipse nondũ est hæres,
quia põt repudiare, imò sua aditio facit ipsum hæredẽ l. aditio
inf. de acqu. r. her. Item datio vulgaris substituti impedit ius ac
crescendi, qđ vr̃ fortius, quam ius trãsmissionis l. pen. §. de in. u.
te. ergo multo magis datio substituti impedit transmissionem.
Istę sunt fortes rationes do. Io. de Imol. in noua cõsideratione,
distinguentis vtrum substitutio vulgaris sit facta per illa ver-
ba, si hæres non erit, vel si hæres noluerit esse, & tunc vera sit
opi. Ang. quia ibi cõditio est purificata & per mortem finitur
vt in l. 4. loca. Aut substitutio est facta per illa verba, si hęres nõ
potuerit esse. & tunc vera sit opin. Bar. quonia n per mortem
non est purificata conditio. si nõ potuerit esse hęres, qu a stant
simul hęc, quod mortuus sit hęres ante aditam hæreditatem,
& non potuerit esse hæres, & de iure, & de facto, non placet in
eo quod dicit de substitutione facta per illa verba, si hæres nõ
erit, quoniam in illis verbis continetur, si hęres esse nõ potue-
rit, vt in l. cum proponas. C. de hær. insti. Ideo puto dicendum
oppositum quod si substitutio est facta per illa verba, si hęres
54 non erit, ꝙ verior sit opi. Ang.† Sexta conclusio. Mortuo filio
instituto ante aditam hæreditatem, pater non excludit substi-
tutum, secus est si filius repudiauerit, vt in l. fi. C. de bo. quæ lib.
& est opi. communis, quod limitat Bal. in d. l. fi. §. 1. nisi ex ali-
quibus coniecturis appareat substitutum voluisse pręferri pa-
tri, vel nisi substitutus fuisset frater filij instituti. Septima con-
clusio, Instituto repudiante substitutus pręfertur fideicõmis-
sario vniuersali, nisi fideicommissum repetitum sit a substitu-
to, vt in l. si patroni. §. fi. infra ad Treb. ſm Bart. quod etiam se-
quitur Bald. licet Ioan. de Imol. indistincte videatur tenere fi-
deicõmissarium esse pręferendum, per l. facta. §. Iulianus infra
ad Treb. dicens Bar. ibi fore sibi contrarium. Præceptor tamẽ
meus sequitur doctrinam Barto. Vbi autem esset idem substi-
tutus & fideicommissarius vniuersalis, electio est an velit hæ-
reditatem iure substitutionis an iure fideicommissi, vt in l. re-
cusare. §. Titius infra ad Treb. Octaua conclusio, Vbi est insti-
tutus indignus, an præferatur substitutus vel fiscus, est contro-
uersia inter Bar. & Ang. Sed pro concordia sic est dicendum:
Aut indignus adiuit hæreditatem, sed aufertur sibi tanquam
ab indigno, & tunc pręfertur fiscus, quia deficit conditio si hę-
res non erit, vt in l. ex facto. §. Longinus inf. eo. Aut non adiuit
indignus, & tunc præfertur fiscus, quia præsumitur in fraudẽ
fisci repudiasse. alias autem si de hoc nõ appareret, & testator
ignorasset ipsum indignum, pręferretur substitutus. Nona cõ-
clusio, Testamẽtum potest incipere a tacita vulgari, secundũ
Bal. & communiter doc. in l. 1. sup. eo. licet Dy. tenuerit oppo-
situm volens ꝙ sit adita hæreditas saltem pro parte cohæredũ
de quo dicto Dy. admiratur pręceptor meus, quia eiusdẽ natu
ræ est vulgaris tacita, cuius est vulgaris expressa. Sed expressa
habet locum hæreditate non adita, s. si hæres institutus nõ erit
ergo idem in tacita vulgari contenta in expressa pupillari, vt
moriente pupillo in pupillari ætate ante aditam hæreditatẽ sit
locus substituto vulgari, vt adeat hæreditatem vigore tacitæ
vulgaris comprehensę in pupillari. Nec obstat ratio Dy. si ces-
sat expressum quod debeat cessare tacitum, vt in l. 3. § qui ha-
bet de ser. ru. prę. quia illud procedit quando tacitũ est accesso
riũ ad expressum, vbi autem tacitũ est ęque principale sicut ex
pressum, & tunc potest stare tacitum sine expresso, secundum
præceptorem meum. Et istam conclusionem tenet etiam Bal.
in l. lex Cornelia sup. eo. & tenuit Signo. vt patet in consi. suo
quod incipit, Albertiolus. Quam conclusionem limitat Bart.
in l. 1. sup. eo. nisi defecisset spes pupillaris in vita testatoris, pu-
ta quia pupillus mortuus fuisset viuo testatore. nam hoc casu
potest procedere opin. Dyn. quod etiam placet do. Paul. in d. l.
Cornelia, & habemus tres gl. tenentes, testamentum posse in-
cipere a tacita vulgari, s. gl. in l. lex Cornelia. cum l. seq. infr. eo.
& idem esset secundum Bar. si testator decessisset mortuo pu-
pillo, ita quod non potuisset prouidere de alio hærede, quia
tunc testamentum inciperet a tacita vulgari, & est locus substi
tuto. Decima conclusio, Si est facta substitutio pupillaris ven-
tri, ventre non nato post mortem testatoris, vel etiam in vita
per modicum tempus, in vita testatoris admittitur substitutus
vulgaris vigore tacitę vulgaris contentę in pupillari expressa.
Ita tenet glo. in l. pen. supr. de ven. inspi. Vbi autem defecisset
spes natiuitatis posthumi multo tempore postea viuẽte testa-
tore, tunc non admitteretur substitutus, per ea, quę dicta sunt
in præcedenti conclusione. Vndecima conclusio, Vbi quis ve-
nit ad successionem vigore tacitæ vulgaris contentę in expres-
sa pupillari, puta quia pupillus decedit in pupillari ętate, adita
hæreditate non solum succedit pupillo, & consequenter trahi
tur ad bona pupilli, sed ẽt iste substitutus venit ad bona testa-
toris & ad bona pupilli, & sic vtraque substitutio habebit locũ
tam pupillaris expressa quã tacita vulgaris, ſm Iac. de Are. &
sequitur Bar. in l. 1. sup. eod. Duodecima conclusio, Expressa
vulgaris nõ continet tacitam pupillarẽ matre existente in me-
dio. Hanc conclusionẽ firmat Bar. in infra lege, & tenuit Bald.
& cõmuniter citramontani. & idem voluit gl. in lege nostra,
licet ꝯtrium voluerit glo. in l. præcibus. C. eo. & glo. in l. fi. C. de
insti. & subsnt. Pro qua conclusione facit ratio, quia si tacita
pupillaris non contineret ab initio in expressa vulgari, nõ pos-
set postea cõprehendi, per l. quæ ab initio infra de reg. iur. er-
go sequit̃ qđ si moreret vel repudiaret, substitutus non posset
admitti. ꝯ l. præcibus, & l. fi. C. eo Pe. tamen & Vltramõ. quos
sequit̃ Cy. videntur tenere ꝯtrium in l. pręcibus sup. eod. quia
tantum

tantum debet operari tacitum, quantũ expreſſum, ſed expreſ-
ſa pupillaris admittitur contra matrem l. Papin. §. fi. ſ. de inoff.
teſta. ergo idem in tacita. Ad hanc rationem reſpõdent Citra-
montani quod hæc regula non ſemper procedit, quod contin
git quando pro forma eſt traditum aliquid debere exprimi, vt
videmus in exhęredatione, quę debet fieri nominatim, & non
ſufficit tacita, vt in l. nominatim, ſup. de libe. & poſt hu. ſic ẽt in
pupillari exigitur quod ſit expreſſa verbis vel cõiecturis, vt no.
in l. moribus, inf. eo. igitur nõ ſufficit tacita pupillaris ad exclu-
ſionem matris, niſi appareat per aliquas coniecturas &c. Deci-
matertia concluſio, Si inſtitutus repudiauit hæreditatem, qui
beneficio reſtõnis in integrum poteſt admitti ad hęreditatem
ſubſtitutus vulgariter poteſt adire hæreditatem quam primũ
eſt facta repudiatio, non expectato quod deſinat ſubeſſe ſpes
reſtitutionis in integrum, vt in l. & ſi ſine, §. ſed quod Papin. ff.
55 de mili. † Decimaquarta concluſio, Subſtõ vulgaris expirat, ſi
eſt facta pluribus hæredibus copulatiue, vno hærede adeunte,
vt in l. quidam teſtamento infr. eo. puta quia dictum ſit, Titiũ
& Seiũ hęredes meos inſtituo, & ſi hęredes non erunt, Caium
ſubſtituo. Nam ad hoc vt ſit locus ſubſtitutioni vulgari, exigi-
tur quod neuter ſit hęres. Facit etiam tex. in l. quamuis. C. eod.
Si autem facta eſſet ſubſtõ ſeparatim plurib. tunc vno adeun-
te expirat ſubſtitutio quo ad ipſum adeuntem, nõ quo ad alios
non adeuntes, vt in l. ex duobus. §. filium, & l. cum ex filio. §. fi.
& l. cohæredi. §. cohęres, inf. eo. Decimaquinta concluſio, Exi-
ſtentia ſui hęredis non impedit ſubſtõnem vulgarem, ſi eſt fa-
cta voluntarie, vt in l. ſi filius hęres, de libe. & poſt h. & not. in l.
Papin. §. qm. ſup. de inoffi. teſt. ſecus eſt vbi ſubſtõ vulgaris eſt
neceſſaria, & fit ex neceſſitate ne rũpatur teſtm̃, vt in l. Gallus,
ſup. de libe. & poſth. Ratio concluſionis ſumitur ex tex. l. Cor-
nelius, ſup. tit. 1. Tacita aũt vulgaris non impeditur per exiſten
tiam ſui hæredis, quod patet, quia exiſtentia ſui hæredis cõfir-
mat tabulas pupillares in quibus continentur tabulæ patris te-
ſtatoris, vt in l. ſi filius, qui patri, inf. eo. & in l. ſi filius, qui ſe pa-
tri, inf. de acqui. hær. Decimaſexta concluſio, Si inſtitutus non
põt ſuccedere niſi de iure pretorio, vel per bono. poſſ. quę ha-
buit originem in vita teſtatoris, ſubſtitutus vulgaris non admit
titur, vt inf. de cond. & dem. §. ſi patronus. Decimaſeptima con
cluſio, Inſtitutus non põt venire ad ſucceſſionem niſi de iure
pretorio per bon. poſſ. quę incipit hr̃e originem poſt mortem
teſtatoris, ſubſtitutus vulgariter prefertur inſtituto, vt in l. cum
in ſecundi, & ibi gl. ff. de iniu. teſt. Et poteſt poni exemplum in
filio præterito approbante teſtm̃ patris, ſm̃ quod habetur in l.
filio pręterito. ſup. de iniu. rup. teſt. Ratio concluſionis eſt, quia
talis approbatio filij non põt tollere ius quęſitum ſubſtituto tẽ
pore mortis, & quia in his tempus mortis inſpicimus, vt in l. ſi
alienum §. in extraneis ſup. de hęre. inſti. Glo. autem in l. ſi quis
eum §. fi. quæ tenet contrariũ, ab omnib. reprobatur. Decima-
octaua concluſio, Subſtitutus vulgariter repellitur per inſtitu-
tum qui poteſt adire de iure ciuili, ſi omiſſa aditione de iure ci-
uili petat bon. poſſ. de iure pręorio. vt in l. puberem, de iu. deli.
Decimanona concluſio, Si inſtitutus ſub conditione non pa-
reat conditioni, ſubſtitutus admittitur ad hęreditatem. Caſus
eſt in l. 2. de inſt. & ſubſt. Vigeſima concluſio, Si per emancipa
tionem extincta ſit expreſſa pupillaris ſubſtitutio, extincta eſt
vulgaris tacita in ea contenta, hoc tenent cõiter omnes doct.
Ratio concluſionis eſt, quia ex quo pupillarẽ ſua ſponte eman
cipando annullauit, imputet ſibi cur circa vulgarem nõ proui-
dit, vt in l. tractabatur, inf. de teſt. mil. Vigeſimaprima conclu-
ſio, Si pupillaris ſubſtitutio fiat maiori, 14. annis vel extraneo,
licet pupillaris ſubſtitutio non valeat, tamen continetur tacita
vulgaris, ſm̃ Gul. quem ſequitur Bar. in l. fi. C. de hęr. inſtit. Et
ibi probatur vbi teſtator dixit, Sempronij hæres eſto, & ſic ſunt
verba pupillaris ſubſtõnis, quia per pupillarem ſucceditur inſti
tuto, nõ autem teſtatori, & tamen lex reſoluit eam in tacitam
vulgarem, & gl. quæ eſt in §. extraneo. Inſti. de vulg. ſubſti. quæ
innuit contrarium, reprehenditur per doct. & eam Ray. repre-
hendit in tractatu cõpendio. Et ſic eſt finis vulgaris. Pupillaris.
56 Accedo nunc ad pupillarem ſubſtitutionem. † Pro euidentia
præmitto quod ſubſtõ pupillaris eſt introducta moribus, vt di-
cit tex. in l. 2. in prin. ſup. eod. & idem inſti. eod. tit. §. 1. & gloſ.
exponit moribus, id eſt iure Lacedemoniorum, quaſi velit di-
cere quod originem habuit hæc ſubſtitutio a conſuetudine il-
lius ciuitatis Lacedemoniorum. Sed cum hodie talis ſubſtitu-
tio pupillaris ſit in ſcriptis redacta, & a iure ciuili approbata, po
teſt dici ſecundum Dyn. eſſe de iure ciuili. Pro quo facit in ſi-
mili tex in l. more. inf. de acquir. hæred. & in l. more. ſup. de fe-
rijs, quod non placet Bar. quoniam licet ſit in ſcriptis redacta,
ſcriptura nõ inducit hanc ſubſtitutionem, ſed quod prius erat
inductum, in ſcripturam inducitur, arg. l. cum res. C. de proba.
Videmus hoc in ſimili in vſibus feudorum, nam per prius cõ-
ſuetudo induxit obſeruantiam certam in feudis, poſtea fuit in
ſcriptis redacta, & nihilominus adhuc dicuntur cõſuetudines
feudorum, & hoc eſt verum, & tenendum. Secundo præmit-
to quod in pupillari ſubſtitutione octo requiruntur, quinque
colligũtur ex gl. in d. l. moribus, & tria ex tex. ibi etiam eliciun-
57 tur, vt etiam tenet Bartolus. † Primo exigitur quod ille, cui fit
ſubſtitutio pupillaris ſit de liberis teſtatoris. Secundo, quod il-
le, cui fit ſubſtitutio, ſit impubes. Tertio, quod ſit in poteſtate
teſtatoris. Hæc probantur in d. l. moribus, in princip. Quarto,
quod per mortem teſtatoris efficiatur ſui iuris, vt in d. l. mori-
bus, ver. plene. Quinto, quod nõ deſierit eſſe in poteſtate teſta-
toris ante mortem, vt in l. cohęredi. §. cum filij, inf. eod. Sexto,
quod pater facit ſibi teſtamentum, vt in l. 1. in fi. ſup. eod. Septi
mo, quod impubes, cui fit ſubſtitutio ſit inſtitutus vel exhære-
datus, vt in d. l. moribus, verſic. quod ſi eos. Octauo & vltimo
exigitur quod patris adeatur hæreditas, vt l. moribus, verſicul.
adeo ſup. eodem. Tertio præmitto quod licet gloſ. in l. præci-
bus. C. eod. dixerit quod iſta verba, ſi filius meus hæres erit, &
in pupillari ætate deceſſerit, ſunt verba neceſſaria ad pupillarẽ
ſubſtitutionem, quod videtur probari inſti. de pupill. ſubſti. in
princip. tamen Rayn. de Forli. in tracta. ſuo ſubſtitutionum nõ
ſequitur iſtud, quoniam exhæredato poteſt ſubſtitui pupillari
ter, vt in §. non ſolum. Inſtitu. eod. Quam ſententiam ſequitur
Salic. in l. ſi teſta. C. de impub. & alijs ſubſt. & ibi probatur cum
in l. fi. C. eo. tit. & l. 2. §. fin. ſup. eo. & l. pater, cum l. ſeq. & l. qui
duos inf. vnde illa verba, ſi hæres erit, non ſunt neceſſaria, ſed
ſunt ad bene eſſe. Et ita intelligitur tex. Inſti. de pupill. ſubſt. in
58 princip. † Quarto præmitto quod duplex eſt ſubſtitutio pupil-
laris, quędam expreſſa, & quædam eſt tacita. Expreſſa eſt illa,
quæ fit verbis expreſſis conuenientibus pupillari, vt inſtit. de
pupill. ſubſti. in princip. Tacita eſt illa, quę fit verbis tacitis ſeu
ſubintellectis, ſicut contingit in illa pupillari, quæ continetur
in expreſſa vulgari, vt in l. iam hoc iure. Quinto pręmitto quod
pupillaris fit per verba affirmatiua inſpectis verbis, quæ reſpi-
ciunt perſonam ſubſtituti. Inſpectis autem verbis reſpicienti-
bus perſonam eius, cui fit ſubſtitutio, ea verba ſunt priuatiua,
vt contingit in hoc exemplo, ſi filius meus in pupillari ætate
deceſſerit, Titius ſit hæres. Sexto præmitto quod per ſubſtitu-
tionem pupillarem ſucceditur pupillo, nõ autem teſtatori im-
mediate, vt inſtitu. eod. circa princip. Septimo præmitto quod
pupillaris ſubſtitutio ſex modis finitur ſcilicet per ſuperuen ẽ-
tiam ætatis. Per confectionem ſecundi teſtamenti validi. Item
agnatione poſthumi. Item ſi non adeatur hæreditas ex teſta-
mento paterno. Item capitis diminutione, etiam minima pu-
pilli. Sexto & vltimo vbi teſtator taxauerit ætatẽ citra. 14. ann.
illa ętate finita, vt in l. ſi ita quis inf. eod. Hos modos poſuit glo.
no. in l. in pupillari. inf. eo. His præmiſſis venio ad materiam,
pro qua enucleanda has ſumo cõcluſiones. Prima concluſio,
Vbi ſubſtituitur pupillaris poſthumo, qui non eſt in ventre, ta-
lis ſubſtitutio dicitur vulgaris, & dicitur vulgariter fuiſſe ſub-
ſtitutum, vt in l. qui ventri, ſup. de ven. inſpi. & l. ab exhęredato
§. fi. inf. de leg. 1. Secunda concluſio, Pupillaris ſubſtitutio ex-
preſſa concludit venientes ab inteſtato, etiam ſi ſit mater im-
puberis, vt in l. Papinianus §. ſed nec impuberis, ſup. de inoffic.
teſta. & in c. ſi pater, de teſta. lib. 6. Et hæc eſt communis opin.
quod mater excludatur per ſubſtitutionem pupillarem, licet
Mar. Syl. tenuerit contrarium, & alij ſequaces. Adducebant
ſubtile argumentum, nam de iure Digeſtorum pater exclude
bat matrem in ſucceſſione filij, vt in l. 2. §. obijcitur. ad Tertull.
quod hodie non licet de iure Codicis, cum pariter admittan-
tur ad ſucceſſionem, vt in auth. defuncto. infr. ad Tertull. & in
§. conſequenter in authent. de hæred. ab inteſt. ergo non po-
tuerit excludi mater per ſubſtitutum pupillariter datum per
patrem, quia ſi ipſe pater viueret, non poſſet excludere matrẽ
a ſucceſſione filij, per ſupra dicta. Iſta eſt fortis ratio, & maxi-
me concludit quantum ad legitimam debitam matri, qua fi-
lius teſtando non potuiſſet matrem priuare, vt no. in auth. no-
uiſſima. C. de inoffi. teſt. Ideo dicit Gul. de Cuma. per ſubſtitu
tum pupillariter matrem a legitima nequaquam excludi. & al
leg. auth. presbyteros. C. de epiſc. & cle. ſed d. auth. non hẽt ob-
ſtare, quę loquitur de filijs puberib. teſtm̃ per ſe condentib. Sit
quicquid velit, communis opin. ſe habet, vt ſup. dixi, maxime
quia hodie eſt approbata per ius canonicũ, per c. ſi pater, de te-
ſtam. lib. 6. Poſſet diſputando teneri contrarium quo ad legitimam,
per d. auth. presbyteros, quę licet loquatur vbi filius eſt pubes,
eadem tamen eſt ratio filio exiſtente impubere. Ita enim de-
betur matri legitima in bonis impuberis, ſicut in bonis filij pu
beris, nec vlla poteſt reddi ratio diuerſitatis, & §. ſed nec impu-
beris, loquitur de iure Digeſtorũ, quo iure ſi deceſſiſſet filius
inteſtatus ſine deſcendentibus, pater in totum ſucceſſiſſet ma
tre excluſa. Nimirũ ſi pater poſſet priuare matrem a ſucceſſio-
ne filij dando ſibi alium ſubſtitutum, quod hodie non proce-
dit de iure Codicis, vt iam dictum eſt. Deciſio autem l. ſi pater
procedit de iure canonico, & procedit in foro ſuo. quę decreta
lis habuit reſpectũ ad ius Digeſtorum. Qui autem defendere
cupiat cõem opin. poterit aſſignare diuerſitatẽ rationis quare
filius pubes faciendo teſtamẽtum non poteſt matrem priuari

legitima. Secus in testatore pupillariter substituendo filio im-
puberi hoc euenire, quoniã pupillaris substitutio censẽ pars
testamẽti paterni, & sic censetur mater exclusa a legitima pro-
pter testm̃ paternum, non autẽ censetur exclusa mater a filio,
qui reuera non fecit testm̃. Hanc rationem sensit tex. in d. c. si
59 pater. in fi. quæ ratio cessat in filio pubere. † Tertia conclusio:
Testator filio impuberi potest facere heredes necessarios, quos
posset sibiipsi testatori, vt in l. sed si plures. §. quos possum. ꝟ. eo.
Ex hoc sequitur ꝙ substitutus hoc casu non minus transmitte
ret hæreditatem nõ aditam ex substitutione, q̃ ex institutione,
iuxta no. in l. si filius, qui patri. inf. eo. Quarta conclusio, Si testa
tor hoc modo dixerit, si filius meus hæres erit, & in pupillari
ætate decesserit, Titius sit hæres, si filius repudiauit, & deinde
decesserit in pupillari ætate, substitutus erit hæres tam in bo-
nis patris, q̃ pupilli, secundum Salic. in l. si testa. C. de impub. &
alijs substi. & est nouissimum dictum. & Iac. Butr. dicit ꝯtrium
ea ratione, quoniam substitutus est vocatus sub duplici condi-
tione copulatiue posita, & ad veritatem copulatiuę exigitur
vtramq; partem verificari, vt in l. hæredi plures. inf. tit. 1. hic au-
tem deficit vna pars copulatiuę. i. si hæres erit, quod patet, quia
repudiauit. Sali. autem mouetur, quoniam in expressa pupilla-
ri inest tacita vulgaris, ex qua vulgari succeditur in bonis pa-
ternis, vt in §. extraneo. Insti. eo. & in l. cohæredi. in §. cum filię.
inf. eo. quæ tacita vulgaris non potest subesse sine pupillari. Et
sic vult Sali. ꝙ succedatur in bonis paternis ex tacita vulgari, &
in bonis pupilli ex expressa pupillari, quod nõ placet D. Raph.
quo ad rationem Sali. sed admittit eius opin. Est enim opi. D.
quod substitutus admittatur ad successionem ad vniuersa bo-
na tam testatoris quàm pupilli vniformiter, quia dicit, licet pu-
pillus repudiauerit, tamen remanet suus hæres, & sic oĩa bona
habebit vigore pupillaris hoc sua ætate operãte, & alle. l. pater-
fa. de priu. cred. & l. ex contractu. inf. de re iu. Melius facit tex.
in l. cum quasi. §. si quis. inf. de fideicom. lib. & l. 2. §. & si sint. ꝟ.
ad Tertel. & ẽt mihi placet, & est fortissima conclusio. Ex qui
bus patet responsum ad rationẽ Iac. But. quia verificatur vtra-
que pars copulatiuę, cum filius sit heres ratione suę ætatis vt iã
dictum est, & ẽt in pupillari ætate decesserit. Istam partẽ repe-
rio etiam tenuisse D. Petr. præceptorem meum in l. 2. §. fi. s. eo.
60 † Quinta conclusio, Si filius naturalis, cui facta est substitutio
pupillaris, legitimetur post testamentum, substitutio valet se-
cundum Barto. quem sequitur præceptor meus. Ratio, secun-
dum eum, quia illa legitimatio retrotrahitur vsque ad tempus
natiuitatis, & sic perinde est, ac si retro fuisset legitimus, vt in l.
2. & l. fi. inf. de na. relli. imò plus dico ꝙ legitimatio retro trahit̃
vsque ad tempus conceptionis. tex. est singularis in l. diuus. sup.
de rit. nupt. quem text. Bald. ibi ad hoc singulariter not. Sexta
conclusio, Tacita pupillaris contenta in expressa vulgari non
admittitur contra matrem, vt in l. fi. C. de insti. & substi. Quam
determinationem Bar. extendit ad patrem, ad auum, & ad fra-
trem impuberis, cui est facta substitutio ea ratione, quoniam
tacita pupillaris nõ venit ex vera voluntate testatoris, sed ex p̃-
sumpta, vt in l. iam hoc iure. s. p. eo. Sed non est præsumendũ
ꝙ testator si cogitasset de patre, de matre, & cęteris, ꝙ ipsos ex-
clusisset casu quo filius decessisset in pupillari ætate, cum non
sit verisimile alienas successiones velle proprijs anteponere, vt
in l. cum acutissimi. C. de fideicom. Ex quo sequitur ꝙ si appa-
reret de voluntate testatoris ꝙ voluerit excludere patrem vel
matrẽ & cæteros, substitutus illos repelleret. Septima conclu-
sio, Pupillaris partim tacita & partim expressa excludit matrẽ,
vt in l. Lucius. inf. eo. vt est in substitutione pupillari tacita con-
tenta in reciproca, quæ dicitur tacita quo ad verba specialia, &
expressa quo ad verba generalia, & sic est partim expressa, &
partim tacita, vt sup. dixi in materia reciprocæ. Octaua conclu
sio, Si testamẽtum patris est minus solemne, puta quia factum
cum quinque testibus, filio instituto, cui etiam est substitutus
pupillariter, non valet substitutio pupillaris secundum Barto.
quem sequitur pręceptor meus ea ratione, quia si ipse pupillus
factus pubes faceret testamentum, non posset sibi extraneum
instituere, vt haberet suam hæreditatem testamento existente
minus solemni, ergo nec pater poterit hoc facere sibi conden-
do testamentum. Hæc ratio non est bona, per l. Papinianus. §.
sed nec impuberis. supra de inofficio. testamento. coniuncta
authent. presbyteros. C. de episcop. & cler. tamen potest susti-
neri contra id, quod dicit Bart. quod immo valeat substitutio
pupillaris vt censeatur istud testamẽtum paternum quatenus
concernit fauorem filij, nec dubium est quod vbi agitur de va-
lore pupillari substitutionis, de vtilitate filij tractatur, cum talis
substitutio sit filij prouisio, vt in l. ex tribus. C. de inofficio. te-
stamento, & ibi nota. Pro hac consideratione videtur text. in
cap. si pater. de testamentis. libro sexto. vbi talis substitutio
pupillaris censetur testamentum paternũ, vt non irritetur pro-
pter matris præteritionem. Pari ratione dicendum est in præ-
senti casu debere istud testamẽtum censeri paternum, vt sub-
stitutio pupillaris non euacuetur, cum testamẽtum paternum
minus solemne valeat cum quinque testibus, & etiam paucio-
61 ribus, filio instituto. Hæc opinio mihi verior videtur. † Nona
conclusio, Tacita pupillaris continetur in expressa vulgari, ma
tre existente in medio, sed non admittitur cõtra matrem. hoc
voluit Bald. in l. præcibus. C. eodem. dum dixit tacitam pupil-
larem contineri conditionaliter, scilicet si mater moriatur an-
tequam expectet, vel si mater repudiet, hoc sensit gloss. in di-
cta l. præcibus. in gloss. penultima. circa princip. ibi dum dicit,
licet alios ab intestato repellat. Est enim magni effectus, si ta-
cita pupillaris non cõtinetur in expressa vulgari matre existẽ-
te in medio, quia ipsa repudiante hæreditatem pupilli morien
tis, vel moriente ante acceptationem dictæ hæreditatis, alij ve-
nientes ab intestato excluderent substitutum. Vbi autem taci-
ta pupillaris continetur, sed si non admittitur, matri proderit.
vnde prædictis casibus repudiationis vel mortis matris ante
acceptationem hæreditatis pupilli, substitutus vulgariter ex-
cludet venientes ab intestato. quod nota. Decima conclusio,
pater non potest filio pupillariter substituere maiori 14. anno.
& minori 20. stante statuto quòd minor. 20. annor. non posset
facere testamentum, secundum Barto. ea ratione, quoniam
duplex fuit ratio substituentis pupillariter. Prima, quia filius
est in ea ætate constitutus, in qua non potest facere testamen-
tum. Ratio secunda, quia in eadem ætate filios habere non
potest. Vnde licet prima ratio subsit in casu statuti, tamen ces-
sat secunda ratio. Hæc determinatio Barto. potest procedere
quando filius esset in ætate proprie. 20. ann. puta in 19. vel 18.
vel circa. Sed si esset in 15. licet esset maior. 14. ann. cum rato
contingat in ea ætate quem posse habere filios, tunc non puta
rem procedere dictum Barto. sed tenerem posse substitui pu-
pillariter ex identitate rationum, cum vtraque concurrat ra-
tio, quę in minore. 14. ann. vt supra dictum est. Vndecima con-
clusio, vbi pupillaris substitutio est facta per testatorem pupil-
lo, extraneo heredi instituto, licet non valeat iure directo in vim
pupillaris substitutionis, tamen valebit in vim fideicommissi
intra tempora pubertatis. Hanc conclusionem voluit glo. in
leg. verbis ciuilibus supra alle. quam sequitur Raynu. Gul. &
Barto. & est communis opi. licet gloss. videatur tenuisse con-
trarium in extraneo. Insti. de pup. subst. quam glo. ibi sequitur
Dyn. tamen potest glo. a contrarietate saluari dum dicit in d.
§. extraneo. non valere, vt intelligatur. s. iure directo, non autẽ
prohibet quin valeat iure fideicommissi. Et pro hac conclusio
ne videtur text. in l. filiusfa. §. vt quis heredem. ff. de leg. 1. cuius
opin. sequitur etiam Iacob. de Areti. Duodecima conclusio,
substitutio pupillaris facta impuberi non trahitur ad fideicom
missum. Hanc conclu. firmat Raynu. in tracta. substitutionum,
& Dynus. in l. Sceuola. ff. ad Trebel. & Bart. in leg. verbis ciui-
libus supra alle. Ratio conclusionis est, quia substitutio pupil-
laris finitur adueniente pubertate, ergo a pubertate, non põt
62 incipere. l. si vsufruc. cum moriar. infra de vsu. leg. † Decimater
tia conclusio, mater non potest filio pupillo substituere pupil-
lariter, vt in l. si mater. infra eo. Ratio est, quoniam non habet
filium in potestate. Decimaquarta conclusio, filio spurio legi-
timato põt pupillariter substitui, si est impubes, si apparet abro
gatus, quia abrogato potest talis substitutio fieri, secundũ om-
nes, cum sit filius ciuilis tantum, Decimaquinta conclusio, si
filius exeat de potestate patris per dignitatem pupillaris substi-
tutio non finitur, secundum Gul. quia per dignitatem omnia
iura naturalia & legitima firma permanent, vt probat in auth.
consti. quæ de dignita. §. illud quoque. sed substitutio est actus
legitimus, ergo debet remanere valida quod etiam placet Bar-
tol. Decimasexta conclusio, Pupillaris substitutio facta pupil-
lo, superueniente emancipatione extinguitur, nec potest vale-
re iure fideicommissi. Ratio, quia cum semel potuerit valere
iure directo. scilicet ante emancipationem, non potest penitus
obliquari vt postea valeat iure fideicommissi. vt no. in dicta. l.
verbis ciuilibus supra eodem Decimaseptima conclusio. Si te-
stator non facit sibi testamentum, sed codicillos, in quibus sub
stituit filio pupillariter, talis substitutio licet non valebit in vim
pupillarem, tamen obliquabitur, & valebit in vim fideicommis-
si. vt no. in dicta. leg. verbis ciuilibus. & sequitur Gul. Dynus.
Francis. Tigri. & Bartolus. pro quibus est casus in dicta. lege
illud. §. tractari. ff. de iure codi. Decimaoctaua conclusio, si te-
stamentum rumpitur per contratab. post aditam hæreditatem
durat pupillaris substitutio. l. 2. post prin. s̃. eo. Si vero rumpe-
retur ante aditam hæreditatem, tunc etiam tolleretur pupilla-
ris substitutio ipso iure. Glo. est in l. illud. in prin. inf. de contra-
tab. & in l. vt liberis. in prin. inf. de coll. Ratio est, quia tunc po-
tius propter hæreditatem non aditam, quam per l. contratab.
rumpitur testamentum, ideo pupillaris substitutio tollitur, vt
in l. 2. §. adeo. Decimanona conclusio. Si testamentũ patris nõ
rumpitur in totum per querelam, rumpitur substitutio pupil-
laris. secus si pro parte tantum rumpatur testamentum. In
no. in leg. 2. §. adeo. & in l. patris & filij. & l. Papinianus. §. sed
nec impuberis. s̃. de inoffi. te. tamen hodie impubes non potest

exhæredari, cum nō possit committere crimē ingratitudinis, sicut dicimus in posthumo l. si quis in suo. C. de inoffic. testa. quod verū est, nisi impubes sit doli capax, vt no. glo. in. §. non
63 solū. Insti. de pup. substi. Et sequuntur doc. † Vigesima conclusio. Rupto testamento ex causa preteritionis, substitutio pupillaris reseruatur per auth. ex causa. Hęc conclusio probatur in d. auth. ex causa, ibi, cætera namq; firma permanent. nam appellatione cæterorum continentur tabulæ pupillares, vt in l. cū quid. §. si quis compulsus inf. ad Trebel. & in l. qui plures. in. §. fi. inf. eo. Hanc conclusionem tenet Iaco. de Are. Bar. & generaliter omnes doc. hanc partem tenuit glo. in l. 1. in fi. sup. eod. Dyn. tamen tenuit contrarium dicens quod illa auth. ex causa loquitur tantum in his, quæ sine institutione hæredis valere possunt, vt legata & fideicommissa, quæ possunt ab intestato relinqui, quod non est in pupillari substitutione. Gul. de Cun. qui tenet opi. glo. & communem respondet ad rationem Dy. dicens quod per auth. ex causa remanet firma datio tutoris, vt in l. iure nostro. §. fi. sup. de test. tu. & in l. 1. eo. tit. Et tutela non potest in codicillis dari, nisi codicilli sint testamento confirmati, vt in l. 2. C. de test. tu. Item per ædictum si quis omit. causa test. vitiatur institutio, & cætera firma remanent, & tamen per illud ædictum conseruantur tabulæ pupillares. Casus est in l. 2. in. §. pen. sup. eo. ergo eadem ratione substitutio pupillaris cōfirmabitur per auth. ex causa, & hæc pars est tenenda. Vigesimaprima conclusio, Si hęreditas est adita ex tacita vulgari, cōfirmabuntur tabulæ pupillares si pupillus est institutus exiſtēs in potestate testatoris, secundum Barto. in l. maioribus in trac. pupil. Vigesimasecunda conclusio, si mater non est capax hæreditatis pupilli filij sui ex aliquo suo defectu, puta quia nō petijt tutorem filio, vel si post mortem pupilli aliquid inhonestū commiserit, vt dicit gl. in l. sororem. C. de his. quib. vt indi. & in d. l. si fideicom. C. de fideicom. excluditur a tacita pupillari, per Bar. quia hoc casu perinde est, ac si mater non esset in medio, vt no. in l. 2. in fi. inf. ad Tert. & in l. 1. §. pen. ff. de contrarab. & in l. si necem. §. si deportatus inf. de bo. liber. Vigesimatertia conclusio, pupillaris substitutio extinguitur si pupillus efficiatur religiosus ex dispensatione Papæ, quia filius efficitur intestabilis remoto ætatis impedimento, vt in authent. ingressi. C. de sacr. san. eccle. Vigesimaquarta conclusio, Si filius a casu contra communem consuetudinem habuerit liberos in pupillari ætate, finita est substitutio pupillaris per natiuitatem filij, vt in l. ex facto in prin. inf. eo. Et hoc tenuit Bar. in repetitione substitutionis pupillaris. Finis.

Lancelloti Galiaula Iuriscon clarissi Commentarius seu Repetitio in l. Centurio. ff. de vulg. & pupil. Cum additionibus Ferdinandi de Loaz.es Hispani.

SVMMARIVM.

1 *Substitutionem principaliter diuidi in directam & in fideicommissariam.*
2 *Substitutio directa quid operetur.*
3 *Substitutio fideicommissaria quid operetur.*
4 *Substitutio fideicommissaria per quæ verba fiat.*
5 *Paganum non posse directo substituere hæredi post aditam hęreditatem aut post pubertatem, sed tantum per fideicommissum, rationem huius vide num. seq. & 9. & 95.*
7 *Testatorem posse disponere de re hæredis.*
8 *Testari posse aliquem de bonis alienis consentiente domino.*
9 *Hæres an possit desinere esse qui semel est hæres.*
10 *Legem non vti potestate absoluta regulariter, sed aliquo casu ex magna causa.*
11 *Substitutum pupillariter censeri hæredem pupilli.*
12 *Miles vt habeat priuilegium directo substituendi post tempora pubertatis vel post aditam hæreditatem, an necesse sit quod testetur eo tempore quo in castris degit. & nu. 15.*
13 *Lex simpliciter & absolute loquens comprehendit omnem casum, etiam si maior sit ratio in vno quam in alio.*
14 *Priuilegia concessa militibus circa facultatem testandi durare duntaxat per annum post reditum e castris.*
16 *Militem non habere priuilegium ne detrahatur Falcidia vel Trebellianica ex hæreditate sua nisi cum in castris testatur.*
17 *Militibus nostri temporis an competat priuilegium olim militibus concessum circa testamenta. & nu. seq.*
19 *Priuilegium militum in testamentis condendis an competat doctoribus legentibus vel aduocatis. & nume. 23. & 36. & 40. & 42. & 45. & 47.*
20 *Doctoratum esse dignitatem.*
21 *Militiam non esse dignitatem.*
22 *Doctorem regulariter præferri militi.*
24 *Doctores vtentes legibus prout debent, meliorem atq; etiam duriorem vitam egere quam monachos.*
25 *Militem non posse conueniri nisi inquantum facere poterit, nec etiam doctorem.*
26 *Doctor torqueri non potest quemadmodum nec miles.*
27 *Donationem concubinæ factam a milite non valere sicut nec a doctore.*
28 *Miles quēadmodum pro debito capi non potest, ita nec doctor nec eius filij.*
29 *Peculium quasi castrense acquisitum ex doctoratu priuilegiatum esse ad instar peculij castrensis.*
30 *Militem pro delicto suspendi non posse, nec etiam doctorem.*
31 *Priuilegia concessa militibus ea ratione, quia militant pro repu. competere etiam doctoribus.*
32 *Priuilegia concessa militibus ratione præsumptę ignorantiæ iuris, non competere doctoribus.*
33 *Doctorem minorem annis. 25. læsum ignorantia iuris non posse petere restitutionem in integrum.*
34 *Priuilegia concessa militibus circa testamenta qua ratione sint concessa. & nu. 39. & 41.*
35 *Priuilegia concessa militi respicientia eius personam an competant ei nō occupato in expeditione.*
37 *Priuilegia concessa militi, quæ respiciunt personam instituti hæredis vel legatarij, competere etiam doctoribus.*
38 *Priuilegium cōcessum militi, quod possit instituere deportatos, & alios cū quibus nō est testamenti factio, quādo cōpetat ei, & an doctori cōpetat.*
43 *Testamentum militis patris familias non subijci querelę inofficiosi testamenti nec. respectu bonorum castrensium, nec etiam respectu aliorum bonorum, & quare hoc priuilegium non concedatur doctoribus & aduocatis patribusfa. nu. seq.*
46 *Priuilegia non esse extendenda etiam ex identitate rationis, quomodo intelligendum sit.*
48 *Pręsidem prouincię non habere priuilegium testandi iure militari, nisi in hostili loco deprehendatur, & illic decedat.*
49 *Priuilegia concessa doctoribus non solum competere doctoribus legentibus sed etiam doctoribus aduocatis. & nu. seq.*
51 *Priuilegia concessa scholaribus an competant illis qui non intrant scholas, sed habitant in locis in quibus sunt studia generalia.*
52 *Priuilegiū concessum militi circa testamenta an cōpetat clericis. & n. 54.*
53 *Clericos habere peculium quasi castrense de quo testari possunt.*
55 *Priuilegia concessa militibus ratione præsumptæ ignorantię non competere clericis.*
56 *Priuilegium cōcessum militibus circa testamenta an cōpetat principibus & dominis terrarū, dato qd̄ non sint de ordine militari. & n. 58. & 61.*
57 *Principis contractum habere vim legis.*
59 *Principem debere in testamentis vti iure cōi quomodo sit intelligendum.*
60 *Principem non recognoscentem superiorem posse testari non obseruatis solemnitatibus iuris ciuilis.*
62 *Cardinales an habeant priuilegium concessum militibus circa testamenta supposita quam inferiores clerici non habeant. & nu. seq.*
64 *Pagano testanti ad pias causas an sit concessum hoc priuilegium vt possit substituere directe post pubertatē vel post aditam hæreditatē. & n. 66.*
65 *Patrem non habere priuilegium directo substituendi post pubertatem vel aditam hæreditatem etiam in testamento condito inter liberos, licet in eo seruetur ius ciuile non ius gentium.*
67 *Substitutione directa militari vocatus succedit militi, non autem hęredi instituto. & nu. 115. & 180. & 182.*
68 *Donationem aliquam faciens potest etiam de iure gentium eam legem a principio apponere, quam vult.*
69 *Substitutio directa militaris an & in quibus sit vtilior, quam substitutio fideicommissa. & nu. 96.*
70 *Substitutio directa filio puberi a milite facta an tollat legitimam filij in præiudicium matris existētis in medio. & n. 73. & 85. & 91. & 92. & 93.*
71 *Substitutio pupillaris excludit matrem a legitima.*
72 *Ius commune ... quam priuilegiam. & nu. 170. & 173.*
74 *Substitutio fideicommissaria filio facta a milite an comprehendat legitimam filij. & nu. 78. & 82. & 84.*
75 *Filius in legitima habet ius particularius & fauorabilius q̄ in alijs bonis.*
76 *Disponens quantumcunq; generaliter nunquam præsumitur id velle, quod non est sue potestatis.*
77 *Legitimam filiorum non dici hæreditatem aut partem hæreditatis, sed portionem bonorum.*
79 *Filia licet prohibeatur per statutum petere legitimam contra voluntatem patris, instituta tamen a patre & fideicommissi onere grauata potest retinere legitimam & Trebellianicam.*
80 *Legitimatus si non possit succedere nisi in eo quod patri videbitur, potest nihilominus retinere legitimam & Trebellianicam, si institutus sit, & grauatus restituere.*
81 *Filius tametsi approbat testamentum patris, sibi tamen non præiudicat, quo minus possit de fideicommisso legitimam detrahere.*
83 *Patria esse, non dare a principio vel dare onere inuncto.*
85 *Substitutionem directam militarem non comprehendere in dubio legitimam, nec ad illam extendi.*
86 *Legitimam filijs deberi ex dispositione iuris ciuilis, licet ratione naturali hoc statutum sit.*
87 *Miles an possit expresse priuare filium legitima.*

Substi-

206 Substitutus an admittatur ex tacita pupillari, si mater quæ pupillo superuixit, non veniat ad successionem ipsius pupilli.
207 Intestati causam locum non habere quamdiu testati causa locum habet.
208 Substitutio vulgaris, quæ expirauit per aditionem hæreditatis reuiuiscit, si hæres restituatur aduersus aditionem.
209 Substitutus sub conditione, si hæres decedat sine liberis, an admittatur si liberi extantes non succedant.
210 Intellectus ad l. filiusfamilias §. cum quis ff. de lega. 1.
211 Conditionem & si sine liberis appositam a testatore intelligi etiam de naturalibus tantum subauditam autem a lege intelligi de naturalibus & legitimis tantum.
212 Donationem reuocari propter superuenientiam liberorum, & quid si tales filij postea moriantur ante donatorem.
213 Argumentum de cōtractu ad vltimam voluntatem an & quando valeat.
214 Fructus perceptos per hæredem post aditam hæreditatē repertos in hæreditate tempore mortis hæredis venire in substitutione directa militari.
215 Fructus non præsumuntur durare vltra triennium.
217 Substitutus potest ante euentum conditionis cogere hæredem vt satisdet de restituendo bona eueniente casu substitutionis, item vt inuentarium conficiat.
218 Substitutio compendiosa quæ dicatur, & quare sic vocetur, nu. seq.
220 Actum illum in dubio censeri factum cui naturaliter vel essentialiter conuenit qualitas expressa.
221 Substitutio complectens plura tempora sub alia conditione quam mortis an sit compendiosa.
222 Substitutio vna & eadem potest & reciproca dici & compendiosa.
223 Alternatiuam esse veram, cuius altera pars est vera.
224 Seu, particula sit ne alternatiua an coniunctiua.
225 Substitutio compendiosa sit ne species substitutionis.
226 Paganum posse directo substituere post pubertatem & post aditam hæreditatem stante statuto quod filiæ fœminæ teneantur omnia obseruare a testatore disposita.
227 Testator an possit prohibere detractionem Falcidiæ filijs primi gradus.
228 Statutum quantumcunq; odiosum ad ea omnia extenditur, quæ sub verborum generalitate comprehenduntur.
229 Statutum ita debere intelligi, vt aliquid operetur vltra ius commune.
230 Statutum debere potius censeri superfluum, quam quod quis indebite damnum patiatur.
231 Statutum excludens filiam a successione ab intestato stantibus masculis censetur etiam excludere eam a legitima.
232 Substitutio compendiosa facta a milite verbis directis an semper valeat iure directo, an vero trahatur ad fideicommissariam post pubertatem fauore matris, & nu. 234. & 235. & 237. & 238. & 239. & 245.
233 Regulam non fallere vbi æquitas suadet, iniquum est.
236 Verba directa facilius obliquari in dispositione militis quam in testamento pagani.
240 Intellectus ad l. precibus. C. de impub. & alijs subst. & nu. 242. & 244.
241 Alienationis prohibitionē factam a patre filius vsq; ad certum tempus extendi ad legitimam, aliter atq; si simpliciter & perpetuo fieret.
243 Dominus non potest rem suam ab alio possessam propria authoritate capere, sed iudicialiter debet procedere.
246 Substitutio compendiosa verbis communibus a milite facta an post pubertatem valeat iure directæ militaris si mater non sit in medio, an vero trahatur ad fideicommissariam.
247 Substitutio compendiosa facta secundum ius commune per verba communia obliquatur post pubertatem vt valeat iure fideicommissi.
248 Substitutio verbis communibus facta potius censetur directa quam fideicommissaria, vbi iure directo valere potest.
249 Interpretatio plenior debet habere locum in testamentis.
250 Verba communia iudicari in dubio directa.
251 Substitutio compendiosa verbis obliquis a milite facta est omni tempore fideicommissaria, prout in pagano.
252 Lex sit ne certa de futuris, & an de præsentibus & præteritis, nu. sequen. & 258.
254 Præsumptionem vel coniecturam non habere locum in certis.
255 Præsumptiones legum fundari super factis extrinsecus, non autem super ijs, quæ remanent in animo.
256 Mulierē præsumi meretricem cuius domum scholares nocte ingrediuntur.
257 Probationem per testes admitti aduersus præsumptionem iuris, & per confessionem partis aduersus præsumptionem iuris & de iure.
259 Verba an possint dici directa simpliciter vel de iuregentium.
260 Verbum, capiat, an sit directum, et an importet quod quis accipiat propria authoritate.
261 Verbum accipiat, non importare de se quod in accipientem debeat transferri dominium.
262 Substitutio compendiosa verbis directis & ciuilibus a pagano facta filio impuberi an in totum expiret si filius veniat ad pubertatem, licet postea moriatur sine liberis. & nu. 266. & 276. & 283. & 287. & 288. 293. & 296.
263 Intellectus ad l. verbis ciuilibus ff. de vulg. & pupill.
264 Substitutionem verbis directis filio puberi factam, quæ nunquam potuit valere vt pupillaris, trahi ad fideicommissariam. & nu. 272.
265 Intellectus ad l. in pupillari ff. de vulg. & pupill.
267 Intellectus ad c. si pater in pen. respon. de testa. lib. 6.
268 Error in nomine appellatiuo an & quando vitie dispositionem.
269 Intellectus ad l. si quis in fundi vocabulo §. 1. ff. de leg. 1.
270 Fideicommissarium posse contineri sub appellatione hæredis. & nu. 275.
271 Domini appellatione venire dominum vtilem saltem improprie.
273 Substitutio fideicommissaria quando trahatur ad directam.
274 Plus non contineri sub eo, quod est minus.
277 Rigorem iuris nonnunquam remitti fauore vltimæ voluntatis.
278 Libertatem directo relictam seruo alieno non valere nec vt fideicommissariam quidam, an sit perpetuo verum. & nu. 283.
279 Intellectus ad l. cogi. §. sed si seruo. ff. ad Trebell. & nu. seq.
281 Legatum libertatis seruo relictum quando præualeat legato alteri facto de eodem seruo.
284 Impuberi succedi non posse ex testamento nisi per directam substitutionē.
285 Interpretationem verborum in vltimis voluntatib. nunquam debere tanti fieri, vt sensui præferatur & voluntati testatoris.
286 Verba non curanda modo habeatur voluntas testatoris.
289 Actus a principio ipso iure nullus difficilius trahitur ad aliam speciem, quam si aliquando poterat valere.
290 Verbum significationem variari secūdum quod variatur persona ad quam referuntur.
291 Opinionem communem interpretum iuris æquiparari dispositioni legis.
292 Testatoris dispositio irrita si non valet iure directo, an valeat iure fideicommissi.
294 Clausulam codicillarem efficere vt substitutio compendiosa verbis directis impuberi facta trahatur ad fideicommissariam post pubertatem. & num. 297.
295 Clausulam codicillarem censeri appositam in testamento inter liberos.
298 Substitutio reciproca an trahatur ad fideicommissariam virtute clausulæ codicillaris. & nu. 300.
299 Substitutum in testamento in quo apposita est clausula codicillaris, habere electionem an veniat ex testamento, an ex codicillis.
301 Substitutio compendiosa hoc modo a pagano facta si filius meus decedat sine liberis, Caius capiat seu accipiat hæreditatem, an post pubertatem valeat iure fideicommissi.
302 Testatorem posse dare licentiam fideicommissario vt capiat bona propria authoritate.
303 Substitutio impuberi sic facta, quandocunq. filius meus decesserit sine liberis, talis sit hæres, an infra tempora pupillaris ætatis sit pupillaris.
304 Conditio, si sine liberis decesserit, an possit verificari in eo qui liberos habere non potest, cuiusmodi est impubes, & num. 310.
305 Prudentissimis non esse credendum aduersus præsumptionem iuris in ijs quæ sunt facti.
306 Mulierem esse grauidam ex tali. an & quando possit probari.
307 Probationem apertissimam præstandam ab eo, qui præsumptionem iuris contra se habet.
308 Mulieri asserenti se grauidam ex tali viro non credi.
309 Consuetudinem non debere extendi contra ius.
311 Sine, particula solam abnegationem denotat, non etiam priuationem.
312 Intestatus, dictio quid denotet, atq. inibi quod non sit idem decedere intestatum, & decedere sine testamento.
313 Statutum quod filij testantium non emancipati teneantur pro debitis paternis, an extendatur ad infantes qui emancipari non possunt.
314 Substitutus filio impuberi sub conditione, si decedat in pupillari ætate & sine liberis, an censeatur substitutus post pubertatem.
315 Pupillus an possit dici decedere intestatus.
316 Substitutionem pupillarem dici testamentum pupilli.
317 Substitutio sic facta filio impuberi, quandocunq; filius meus decedet ab intestato, talis sit hæres, an sit pupillaris intra tempora pupillaria.
318 Substitutus compendiosè pupillo in re certa an pupillo decedente in pupillari ætate debeat habere omnia bona pupilli, an id duntaxat in quo est substitutus. & nu. 320.
319 Intellectus ad l. cohæredi. §. si. ff. de vulg. & pupill.
321 Verba directa facilius obliquari in substitutione quam in institutione.
322 Substitutio compendiosa facta pupillo in re certa an expiret post pubertatem, an vero valeat vt legatum particulare.
323 Substitutionem compēdiosam factam per verba communia vel directa non ciuilia in re certa semper haberi pro legato particulari.
324 Legatario an censeatur data licentia accipiendi legatum propria authoritate per id quod legato adiectum est verbum accipiat.
325 Legatum omnium bonorum factum sub hac conditione, quandocunq. filius meus sine liberis decesserit, an possit dici substitutio pupillaris intra tempora pupillaria, & quid si testator vsus sit verbo, relinquo. num. 128.
326 Legandi verbum adiectum vniuersitati bonorum an trahatur ad institutionem. & nu. seq.
329 Substitutio compendiosa facta a pagano per verba mere obliqua an sit omni tempore fideicommissaria, & an saltem contineat vulgarem.
330 Substitutum compēdiosè per verba mere obliqua non admitti, si institutus moriatur viuo testatore.
331 Testatoris dispositionem nunquam trahi ad id, quod ex verbis eius nullo modo comprehenditur.
332 Substitutio filio impuberi sic facta, quandocunque filius meus decesserit sine liberis, volo quod bona mea dentur & distribuantur in pauperes per meos fideicommissarios, an sit pupillaris intra tempora pupillaria. & num. seq. & 334. & 342. & 343. & 345.

Verba

335 Verba directa non ciuilia an & quando equiparentur verbis cõmunibus.
336 Verbum, accipiat, adiectum vniuersitati bonorum an & quando trahatur ad institutionem vel substitutionem directam.
337 Executores seu fideicommissarij an & quatenus habeantur loco haeredum vbi nullus alius haeres institutus est.
338 Haeres institutus censetur grauatus vbi grauati sunt executores testamentarij.
339 Substitutionem in dubio censeri potius directam quam fideicommissariã.
340 Legata posse relinqui nutu.
341 Substitutio directa an & quando possit fieri nutu.
344 Legitimam filij venire in restitutione fideicommissi iniuncti non ipsi filio, sed eius haeredibus, & num. 396. & quid si mater sit haeres ab intestato, num. 411.
346 Probationem incumbere ei, qui dicit substitutionem includere aliquem casum.
347 Substitutionem his verbis factam, si filius meus decesserit sine liberis bona mea dentur pauperibus, esse omni tempore fideicommissariam, & quod ex ea substitutione legitima filij sit distribuenda. num. 351.
348 Episcopum censeri tacite datum executorem ab eo testatore, qui potuit dare alium executorem nec dedit.
349 Pupillaris ętatis mentio efficit, vt substitutio, quae alias omni tempore esset fideicommissaria, fit pupillaris haerede decedente intra aetatem pupillarem.
350 Substitutionem verbis obliquis factam non trahi ad directam ex sola mentione pupillaris aetatis.
352 Expressionem eorum, quae tacite inerant a lege contra voluntatem testatoris, nihil operari.
353 Qualitatem vel restrictionem positam post duo verba vtrumque verbum qualificare, ampliare, aut restringere, & an hoc procedat in diuersis orationibus. num. seq.
355 Substitutionem sic factam, quandocunq; filius meus decedet, volo quod bona mea vendantur & precium distribuatur inter pauperes, quorum electio fiat per meos fideicommissarios, esse fideicommissariam.
356 Generalem prouisionem legis tolli per specialem prouisionem in vno casu.
357 Speciali concessione vnius alia videri denegata.
358 Participium futuri temporis resolui in relatiuum & verbũ futuri tẽporis.
359 Promissionem aliquot modiorum vini nasciturі ex aliquo fundo singulis annis, esse conditionalem.
360 Substitutione fideicommissaria ad pias causas facta, iura haereditaria transire in piam causam etiam nulla facta restitutione.
361 Substitutio compendiosa facta a pagano verbis communibus adiecta mentione pupillaris aetatis an intra tempora pupillaria sit pupillaris etiam ad exclusionem matris.
362 Substitutio compendiose facta puberi & impuberi adiecta mentione pupillaris aetatis an trahatur ad pupillarem in persona impuberis, & numero sequen.
364 Substitutionem compendiosam factam per verbum directum non ciuile sine speciali mentione pupillaris aetatis esse pupillarem intra tempora pupillaria, etiam si mater sit in medio, post ea autem esse fideicommissariam.
365 Substitutus pupillariter an teneatur in foro conscientię dare legitimam ijs qui pupillo successissent ab intestato, dato quod in foro contentioso non teneatur. & nu. 367. & 369.
366 Legem positiuam contrariam aequitati naturali non habere locum in foro conscientiae.
368 Canones nonnunquã permittere id quod [illegible] est licitum in foro conscientiae.
370 Statutum auferens legitimam valere.
371 Matrem priuari legitima filij ex substitutione pupillari non quidem ab ipso filio, sed a patre, qui per hoc non censetur quicquam agere contra officium pietatis.
372 Intellectus ad c. si. 17. q. 4.
373 Substitutionem compendiosam simpliciter a pagano factam per verbum commune matre nõ existente in medio esse pupillarem in pupillari aetate & postea fideicommissariam, & quid si mater sit in medio, nu. 377. & 379. & 328. & 386.
374 Substitutio respiciens plures personas ad eam tantum speciem substitutionis trahitur, quae potest omnibus conuenire, & an idem dicendum sit, si respiciat plura tempora, & num. 375.
376 Verbum commune, cuiusmodi est, substituo, an ex sui natura magis adaptetur ad substitutionem directam quam ad fideicommissariam.
378 Dispositio testatoris dubia an & quando possit interpretari cõtra matrem.
380 Dictum speciale ampliari per rationem generalem an sit perpetuo verum.
381 Intellectus ad c. si pater, de testam. in 6.
383 Substitutio pupillaris tacita contenta in vulgari expressa facta in fauorem pię causae an excludat matrem. & nu. 385.
384 Ecclesia non captat haereditatem exclusis filijs.
387 Substitutio tacita pupillaris an & quando excludat matrem si filius testatoris est substitutus.
388 Substitutio pupillaris tacita quae continetur sub compendiosa verbis communibus concepta quibus casibus excludat matrẽ, & nu. 391. & 394.
389 Clausulas executiuas positas in instrumẽto vel rescripto non limitare aut ampliare principalem dispositionem, an sit perpetuum. & num. seq.
392 Filiarum appellatio, si extendatur ad posthumam in vna parte testamenti, extendetur etiam in alia.
393 Clausula, libere accipiat, vel libere deueniant, adiecta substitutioni compendiosae factae per verbum commune quid operetur.
394 Substitutus compendiose filio hoc modo, si filius decedat sine liberis, volo quod tota haereditas, vel omnia bona mea deueniant &c. an excludat matrem a legitima filij. & num. seq.
397 Trebellianicae detractio an possit hodie prohiberi etiam filijs primi gradus, & num. 407.
398 Trebellianica an possit detrahi ex fideicommisso per quod testator voluit integram seu totam haereditatem restitui. & nu. seq.
400 Trebellianicę detractio vt censeatur prohibita, an sit necesse quod testator expresse prohibuerit eam detrahi.
401 Expressum videri quod ex verbis generalibus disponentis colligitur.
402 Trebellianicae detractio an censeatur prohibita his verbis, volo omnia bona mea peruenire ad talẽ, vel volo bona mea pleno iure peruenire &c. & num. 405.
403 Tota haereditas an & qui differat ab omnibus bonis.
404 Falcidia an censeatur prohibita per prohibitionem alienationis factam a testatore volente bona remanere in familia.
406 Substitutione fideicommissaria non posse testatorem cõsequi vt substitutus habeat integram haereditatem non imminutã ex detractione Falcidiae.
408 Fideicommissum sit ne iniunctum ipsi filio, an eius haeredibus, quid intersit, atque inibi an in dubio censeatur ipsi filio iniunctum, an haeredibus eius, & num. seq. & 412.
410 Trebellianicam an possint detrahere succedentes filio defuncto in pupillari aetate, si ipsi sint grauati fideicommisso.
413 Substitutionem compendiosam non ob id restringi ad solam pupillarem, quod verbum impuberi iungitur verbo dispositiuo, sed trahi etiam ad fideicommissariam post pubertatem.
414 Verba in dubio censeri apposita demonstratiue, non dispositiue aut limitatiue.
415 Substitutionem compendiosam restringi ad pupillarem si dictio, impuberi, sit adiecta verbo executiuo.
416 Qualitatem adiectam verbo debere adesse tempore verbi.
417 Substitutiones recipere latissimam interpretationem an & quando verum sit.
418 Adiectiuum certę personę adiectum quando dicatur stare demonstratiue.
419 Substitutio sic concepta, si filius meus impubes decesserit, substituo Caium, an post pubertatem trahatur ad fideicommissariam.
420 Substitutionem compendiosam factam per verba mere obliqua esse omni tempore fideicommissariam.
421 Substitutio fideicommissaria an recte negetur continere vulgarem, quia requirat aditionem haereditatis, quam vulgaris respuit.
422 Substitutionem compendiosam factam per verba communia continere vulgarem etiam in casibus in quibus pupillarem non continet.
423 Substitutio compendiosa facta per verbum commune in qua adijcitur dictio significans tractum temporis, est fideicommissaria.
424 Substitutio fideicommissaria quare non contineatur sub vulgari, pupillari, aut reciproca quemadmodum continetur sub compendiosa.
425 Substitutio sic facta, substituo talem filio meo, qualis sit.
426 Substitutio sic concepta, si filius meus decesserit, vel post mortem filij mei Caium substituo, an sit compendiosa continens fideicommissariam, & num. seq. & 429. & 430.
428 Substitutio reciproca quando possit dici mixta cum compendiosa, vt sic comprehendat fideicommissariam.
431 Substitutionem compendiosam factam per verbum commune in re aliqua certa non continere directam substitutionem, & quid si esset facta per verbum directum.
432 Filium institutum in re certa etiam infra legitimam non posse dici praeteritum, aliter atque si ei relicta esset citra titulum institutionis.
433 Verbum commune adiectum certę rei an possit trahi ad institutionem. & nu. 436. & 438.
434 Clausulam, Titius esto, tantum denotare, quãtum istam, Titius haeres esto. & num. 437.
435 Verbum commune magis se habere ad directum quam ad obliquum.
439 Substitutionem compendiosam factam per verbum commune in certa portione non trahi ad directam substitutionem, sed continere tantum fideicommissum, & quid si verbum commune est adiectum quotę haereditatis, num. 442.
440 Verbum commune an & quando trahatur ad institutionem nullo alio haerede instituto.
441 Verbum intellectum in dubio ita accipiendum vt salua sit mens testatoris & significatio verborum.
443 Verba obliqua adiecta quotę haereditatis inducere fideicommissum, aliter atque si sint adiecta quota bonorum.
444 Substitutio compendiosa facta per verbum commune in quota haereditatis quando trahatur ad directam.
445 Fideicommissum iniunctum filijs filiorum an valeat.
446 Restituere grauatus si sine liberis decedat, an censeatur grauatus restituere liberis. & num. 448.
447 Conditionalia verba non disponere.
449 Substitutione alicui facta si sine liberis decederet, quibus casibus censeantur liberi substituti, nedum in conditione positi.
450 Legatum an censeatur factum liberis illius, qui grauatus est restituere illud legatum si sine liberis decedat. & nu. seq.

452 *Substitutio facta alicui si sine liberis decesserit, expirat modo relinquat filios, licet postea liberi moriantur sine liberis, atque inibi quod hoc procedat etiam si primo substituto alius sit substitutus.*

453 *Testator non præsumitur velle id quod non loquitur.*

454 *Fideicommissum an valeat quo institutus est grauatus restituere hæreditatem si decedat sine liberis, vel si eius liberi decedant sine liberis, & an solus institutus est grauatus, an etiam liberi eius sint grauati.*

455 *Fideicommissum iniunctum liberis ipsius instituti non honoratis si non valet, an debeat censeri iniunctum ipsi instituto, vt actus potius valeat quam pereat.*

456 *Fideicommissum an in dubio censeatur iniunctum ipsi filio instituto, an filijs eius positis in conditione, & quæ sit vtilitas huius considerationis. & num. seq.*

458 *Fideicommissum iniunctum liberis hæredis instituti positis in conditione an valeat, num. 460. & 468.*

459 *Opinionem illam in dubio præsumi veriorem pro qua collegium doctorum consuluit.*

461 *Intellectus ad l. ab eo C. de fideicom.*

462 *Totum dicens nihil excludit, atque inibi quod plus negat oratio negatiua, quam affirmet affirmatiua.*

463 *Consequens qui vult an & quando censeatur velle antecedens.*

464 *Fideicommissum posse induci ex tacita voluntate.*

465 *Inducta ad grauamen non debere operari contrarium effectum, an sit perpetuo verum.*

466 *Dispositionem non inducere quæ in conditione sunt posita.*

467 *Testatoris mens quando attendatur.*

469 *Peculium non ob id videri seruo legatum, quod seruus grauatus est dare centum ex eo alteri quam hæredi.*

470 *Verba conditionalia quando inducant dispositionem.*

471 *Filij positi in conditione an & quando censeantur vocati, & nu. 475.*

472 *Duo imperfecta simul iuncta nihil operari, vbi neutrum per se positũ quicquam operaretur.*

473 *Filios naturales positos in conditione excludere substitutum, non etiam omissos.*

476 *Ius accrescendi locum non habere in proprietate post agnitam portionem.*

477 *Testatoris dispositionem non esse in dubio ita interpretandam quod aliquid a iure exorbitans inducat.*

478 *Fideicommissum non induci ex sola probibitione alienationis inter probibitos alienare.*

479 *Antecedẽs velle præsumitur qui vult consequens, etiam in materia odiosa.*

480 *Substitutio in qua apponitur verbum directum & verbum commune an sit partim directa, partim fideicommissaria.*

481 *Duo verba respicientia vnum subiectum debere sic interpretari, vt vtrunque verbum aliquid importet.*

482 *Intellectus ad l. sed si adijciatur ff. pro socio.*

483 *Substitutio sic facta, filium meum institno, & eidem institno & substitno Caium, qualis sit.*

484 *Substitutio sic facta, quandocunque filius meus decedet, bona mea perueniant ad Caium, qualis sit.*

485 *Substitutus verbũ directum & cõe, vel per verbum cõe & obliquũ, vel apposita clausula vulgariter pupillariter & per fideicõmissum an habeat electionẽ veniendi vel per directã vel per fideicommissariã. & n. 487.*

486 *Succedere potens ex testamento tanquam hæres, & ex codicillis tanquam fideicommissarius, habet electionem vero nomine velit succedere.*

488 *Suitatem non tolli in filio instituto per vulgarem substitutionem sub verbis generalibus contentam.*

489 *Substitutio vt censeatur plene & perfecte facta, adijciẽdam esse hanc clausulam, vulgariter pupillariter & per fideicommissum.*

490 *Clausula, vulgariter pupillariter & per fideicommissum, apposita per notarium an aliquid operetur si nullus est pupillus.*

491 *Substõne hoc modo facta, substituo Titiũ infrascriptũ hæredem meum, an hæc verba, hæredem meũ, stent demonstratiue, an dispositiue, & an censeatur substitutio facta per verbũ cõe, an per verbum directũ & ciuile.*

492 *Verbum, mando, licet sit præcarium in legatis particularibus, tamen in vniuersalibus importat etiam hæredis institutionẽ, sicut verbum volo.*

493 *Substitutio, in qua apponuntur duo verba communia, qualis sit.*

494 *Verbum commune adiectum certæ portioni an & quando trahatur ad institutionem.*

495 *Bartoli locus emendatus in l. Centurio. ff. de vulga. & pupil.*

496 *Substitutus vocatus per verbum directum & ciuile in re certa & quantitate, erit hæres ad vniuersitatem bonorum.*

497 *Substitutorum altero vocato in re certa per verbum directum & ciuile, altero in residuo, vel simpliciter per verbum commune an vterque sit hæres & quatenus, & nu. 501.*

498 *Substitutio qualis censeri debeat, cũ vnus vocatus est per verbum commune ad certam portionem, alter per verbum obliquum simpliciter ad certam portionem.*

499 *Substitutio cuiusmodi sit, per quam certa portio minor tamen dimidia relicta est alicui per verbum obliquum, & residuum est relictum alteri per verbum commune.*

500 *Substitutionem factam de residuo per verbum commune, factis prius alijs particularibus legatis trahi ad substitutionem directam.*

502 *Verbum directum quod dicatur, atque inibi quid dicatur ius directum, & nume. 587.*

503 *Verbum obliquum quod dicatur.*

504 *Verbum commune quod dicatur.*

505 *Mixtum quid dicatur.*

506 *Verbum, hæres esto, an sit directum & ciuile, & nu. 509.*

508 *Verbum, dominus, esse directum, non quidem ciuile, sed iurisgentium.*

510 *Verbum, instituo, esse directum, & ciuile.*

511 *Verbum, substituo, sit ne commune an directum. & nu. 513. & 515.*

512 *Substituendi verbo quare in dubio significetur directa substitutio, non fideicommissaria.*

514 *Institutio an sit verbum generalius quam substitutio.*

516 *Verbum, perueniat, esse commune, quemadmodum & verbum, deueniat, & quibus rationibus efficiatur directum. nu. seq.*

519 *Verbum, pertineat, esse commune.*

520 *Bartoli locus emendatus in l. Centurio. ff. de vulg. & pup.*

521 *Verbum, habeat, esse verbum commune.*

522 *Habere an censeatur is qui habet per fictionem.*

523 *Verbum, remaneat, esse commune.*

524 *Verbum, reddat, esse commune.*

525 *Verbum, succedat, sit ne commune an directum, & nu. 527.*

526 *Successionis appellatione venire fideicommissarium.*

528 *Verbum, teneatur esse verbum commune.*

526 *Petitionem esse necessariam etiam in ijs quæ ipso iure competunt.*

530 *Dare an teneatur quis, quod alteri competit ipso iure, etiam si non petatur.*

531 *Fructus restituendos ab eo, qui priuatur ipso iure dominio bonorum, ab eo tempore quo cecidit a iure.*

532 *Donatarius quatenus teneatur ad restitutionem fructuum in casu l. si vnquam C. de reuocan. dona.*

533 *Fructus suos interim facere eum qui venit priuandus per sententiam condemnatoriam.*

534 *Verbum, deuoluatur, esse commune.*

535 *Verbum, accrescat, esse directum.*

536 *Verbum moriatur, esse directum.*

537 *Verbum, competat, esse commune.*

538 *Verbum, hæreditet, esse directum & ciuile.*

539 *Verba hæc relinquo filium meum viuum & mortuum Titio, quid importent. & nu. 542.*

540 *Mater iussa per testatorem morari cum liberis, censetur constituta tutrix testamentaria.*

541 *Testator relinquens filium in potestate matris, censetur hoc ipso constituere matrem tutricem filij.*

a Sequitur lex Centurio. [a] ff. de vulgari. & pupillari.

EXordiaris In hac lege, vt hic per Bart. & per Moder. in l. precibus. in primis verbis. C. de impube. Diuide in tres partes, vt hic per præceptorem meũ. hoc dicit in summa. Substitutio compẽdiosa directo facta filio impuberi a milite intra tempus pupillaris ætatis trahitur ad omnia bona patris & filij. Postea vero solum ad omnia bona patris cum fructibus ex privilegio specia-
1 li militis. † Pro introductione ad figurationem casus habẽt iuuenes præmittere, qđ dixi sup. in rub. s. q substitutio principali-
2 ter est duplex, directa. s. & fideicommissaria. † Directa operat̃, quod substitutus capiat omnia bona illius, cui directo succedit propria authoritate & sine diminutione. & fit verbis hoc denotantibus, vt per verbum hæres esto, vel instituo, hic per glos. 2. & traditur per glo. in cap. si pater. in uer. absque deductione. de testa. in 6. glos. in c. Raynaldus. in uersic. absque liberis. de te-
3 stamen. † Fideicommissaria uero operatur, quod substitutus
b capiat bona de manu heredis, [b] aliter perdit ius suum l. Paulus. ubi Ang. & Alex. ff. ad Treb. l. non dubium, cum glo. C. de leg. pulchre

---

a Centurio est, qui præest centum l. de inofficioso. & ibi not. de inoffi. testa. l. & militibus. de militi. testa. & quod sit eius officiũ ponit tex. in l. milites agrũ. §. irreuerens miles. ff. de re militari. & quis possit milites facere l. banni. l. prima. C. de dignita. li. 12. Ferdinan. de Loazes.

b Adde Ludo. Bolo. consil. 15.

Adde hoc esse verum saluo iudicio rectius sentientis, quando verba mere obliqua, per quę fideicommissaria fit substitutio, sunt ad grauatum directa, puta restituas Titio hæreditatem. Secus vero si verba mere obliqua sint per testatorem in sua persona directa, vt puta, si testator dicat, si filius meus in furore decesserit, ego testator hæreditatem meam Titio restituo. quo casu cum talis substitutio quantumcũque per verba mere obliqua facta sit directa substitutio, vt mirabiliter inquit Bald. in l. humanitatis. in nona, columna circa finem versicul. mirabile dicam C. de impu. & aliis. habebunt locum ea, quæ in directe substituto statuuntur. cogita, quia noua erit extensio ad illud dictum Bald. vt in tali casu possint substituti propria authoritate, bona illius cui succedit capere. Ferdinand. de Loazes.

pulchre Soc.consil.33. vltim. col. Item operatur, quod habeat fideicommissarius bona cũ de tractatione Trebellianicę & aliquando legitimę si sit descendens grauatus non pure iuxta do-
3 ctrinã glo.& Bar. in l. Papinianus.in §.meminisse.ff. de inoffi. testam.per c.Raynutius,& Raynaldus.de testa.tradunt doctor. in l.filium quem habentem C.fami.hercis.vbi autem esset non descendens.ipse grauatus etiam quod esset ascendens non detraheret nisi vnam quartam.Bald.singulariter in l.si a milite.§.
4 patre.de testamen.milit. † Et fit hęc substitutio per verba obliqua importantia, quod substitutus capiet bona de mano alterius,vt per verbum,restituat gl.in c.Raynutius.in ver.fideicommissaria.de testamentis.Barto.in l.eam quam.in fi.C. de fidei-
5 commis.in pen.col. † Secundo habent præmittere, quod paganus.i.omnis non miles post aditam hæreditatem & post pubertatem instituti non potest facere substitutionem directam,sed tantum fideicommissariam.l.post aditam C.de impub.l.cohæredi.§.cum filiæ inf.eodem.imo si faciat substitutionẽ per verba mere directa,vt qñcũque filius meus decedat,talis sit hęres si potuit infra tempora pupillaris ætatis potentialiter valere iure directo,eueniente pubertate filij & adita hęreditate per eundem expirat in totum substitutio.ita quod licet postea decedat filius nõ valet etiam vt fideicommissaria.l.verbis ciuilibus. vbi Bart.& alij.supra eo.& dicetur de hoc latius.inf. post Bart. Hoc fallit in milite,quia talis substitutio, & post aditam hæreditatẽ & post pubertatem valet iure directo, & sic substitutus habet omnia bona testatoris, & fructus inuentos in hæreditate. hoc vult in effectu hæc lex, & fit pro figuratione casus. Nunquid autem etiam comprehendat legitimam filij, & de quibus fructibus loquatur textus,dicẽ infra loco suo,vbi videbimus an loquitur de fructibus repertis in hæreditate tempore mortis filij vel testatoris vel tempore aditionis hæreditatis per filiũ.
6 Pro intelligentia textus cadit prima dubitatio. Quare est,quod paganus non possit substituere directo post aditam hæreditatem & post pubertatem, sunt qui dicant rationem esse, quia postquam adita est hæreditas, bona testatoris efficiuntur proprium patrimonium hæredis,gloss.in lege prima in §. veteres ff. de acquiren. possess. & sic testator substituendo post aditam disponeret de bonis alienis contra auth.ingressi C. de sacrosan. eccl. hanc rationem refert præcep.meus.in l. post aditam C. de impub.in primis verbis.sed non est bona ex multis. Primo quia attenta hac ratione nec miles posset substituere directo.non.n. reperitur priuilegiatus miles in hoc.imo contrarium vult text.
7 in l.eum filiusfamilias.in fi.ff. de test. mil. † Secundo hæc ratio non est bona. quia quicquid sit de bonis alienis de heredis bonis potest testator disponere. l.vnum ex familia. §.si rem. ff.de lega.2.l.hæredem C.de fideicommiss. Bart.in l.nemo potest. in §.oppo. ff.de legat.1.vbi dicit,quod de re heredis prout de sua potest testator disponere,facit quod vult Bald.in l.1.in vlti.colum.sup.tola.matrim.in l.assiduis.post C.qui pot.colum.in princ.ver.quę hodie contra C.qui po.in pigno.hab.vbi etiam antequam quis instituat hæredem, potest obligare bona heredis futuri.
8 Tertio hæc ratio non est bona, † quia quis potest testari de rebus alienis domino consentiente l.sicut §.venditionis. ff.quib.mod.pign.sol.cap.1.in princip.de prohib.feud.alie.per Feder. vbi Bald.no.tradidit præcep.meus.in l.si quando §.nullam 2.col. ver.4.C.de inoffic.testam.& in l.eum proponas in prima.C. de pact.sed hæres adeundo hęreditatem consentit omnibus dispositis in testamento per testatorem.§.hæres mihi de oblig.quę ex quasi contractu nascuntur,ergo &c. Quarto hæc ratio non est bona, quia ea attenta post aditam hæreditatem etiam per fideicommissum non posset grauari hęres, quod tamen est falsum l.1.& per totum titulum ff.ad Treb.
9 † Secunda itaque ratio assignatur, quod ideo paganus non potest substituere directo post aditam,quia qui semel est hęres amplius nõ potest desinere esse hæres l.et qui sup.titul.1.l.& si sine,in §.sed quod Papinianus ff.de mino. Vnde si postquam primus est effectus hæres, alius etiam efficeretur hæres directo, reperirentur duo heredes, & sic duo domini in solidum, quod esse non potest l.si vt certo §.si duobus vehiculum ff. commo. hanc rationem voluit in effectu Bart. in l. prima.C.de sacrosan.eccle.in antepe.colum.ver.sexto quæro.vbi idem Bald.in 3.colum. versi. octauo incidenter. Angel. in l. precibus. in prima columna.C. de impu.in l.post aditam.vbi præcep.meus.eodem titul.& in l. in testamento C.de testam.mili.in secunda columna,& ita transeunt omnes. Sed aduerte, cum illa regula, qui semel est hæres, &c. deberet procedere, quando simpliciter, & absolute a principio constituitur hæres. sed vbi a principio testator facit eum hæredem cum modificatione, vt aliquando desinat esse hæres, quare non debet desinere esse hæres, cum debeat posse rebus suis imponere legem quam vult etiam contra regulas iuris,vbi vtitur liberalitate l.quoties C.de dona. quę sub modo. Et si diceres, aduerte, quia vbi quis semel efficitur hæres iura personalia actiua, & passiua hęreditatis radicantur, & imprimũtur tanquam quidam caracter igneus in persona ipsius heredis casus ita quod ipso iure non possunt amplius euelli l.quis ergo casus. vbi gloss. ff.de pecu.glos.in l.tertia.ff.pro soc.& declarat magistraliter Bartol.in l.quarta.ff. de serui. columna secunda. in vers. sed tunc vltra quæramus, vbi dat exemplum de caractere baptismi,quod imprimitur in anima,& de caractere igneo quod imprimitur in corpore. respondeo, quod hoc attento si non posset instituere directo,dependet ab hoc, qđ non possent euelli iura directa semel affixa,& sic nõ posset amplius desinere esse hæres, ergo nec etiam miles deberet posse substituere directo post aditam hereditatem. contra istum text. & l. miles ita.infra de testam.mili. Item si esset bona similitudo de impressione characteris ignei, & characteris baptismi, ergo nec etiam lex ciuilis posset facere aliquem desinere esse hæredem ipso iure,quia non debet plus posse lex mortua,quã princeps,qui est lex viua §.fina.in auth.de consulibus.glo. in l. more.ff.de iurisdict.omn. iudi. sed princeps non posset imprimere characterem igneum,& ad libitum auferre.ergo nec lex, attenta prædicta similitudine, posset auferre statum sine alio facto iura directa iam infixa,contra l.in substitutione.vbi glo.inf. eod. Item licet non possent euelli iura directa,deberet saltem testator substituendo posse transferre in alium iura vtilia insolidum etiam de iure ciuili, iuxta doctrinam Bartol.in l.1. sup. in 5. principali. vers. item dubitatur. Item saltem dominium bonorum,quod non est infixum personę,& quod potest transferri de vno ad alium ipso iure per ipsum testatorẽ l.fi.C. de lega.

Breuiter

---

a Secundum quam conclusionem consuluit Angel. consil. 151. vers.& ideo mater,& consil. 124. colum.fina.& consil.131.ad fi.& consil. 286. versic. quarto præmitto. & consil. 306. in fin. Pau.de Castr.consi.355.colum.secunda,secundum antiquam impres. secundum eandem consuluit Rapha. Fulg. consil. 26. in princip.& Pet.de Ancha.consil.27. colum. prima. Car.consil.133.colum.pen.ad fin. Egi.Bellame.consil.27.colum.tertia. ver.quod autem sit.Socin.in consil.78.columna 1.& in consil. 80.colum.sexta Are.consil.18.colum.pe.& consil. sequen.columna secunda,& consuluit secundum eam.dicit communem Alexan.in consil.139.colum.1.lib.1.& in consil.43.in fin.libro 2.& in consil.3.colum.fi.in princip.libro 3.& in consilio 32. in fin.eodem libro tertio,& in consilio 29.colum. secunda. libro 5. & dicit hanc communem tam de iure canonicó quam ciuili domi. Decius in consilio 55.colum.quinta.post Roma.consilio 185. colum. prima. vbi etiam ponit casum quando detrahuntur tres quartę,& ista conclusio procedit sine dubio in suis terminis. Sed dubium est, quid si filius pure vel incontinenti est grauatus restituere,an detrahet duas quartas? Bartol.in dicto §. meminisse tenet quod non.& Bald. in l.quamquam. C. ad l. Falc.cum simili.vt per Fab.in repet.authen.nouissima.colum. 80 versicul.super 24.quæstio.& duabus columnis sequẽ. C.de inofficio.testamento, & pro ista parte consuluit Alexan. consil.142. columna quinta.versicul.sed his non obstant. libro 2. Contrariam tamen quod filius etiam pure vel incontinenti grauatus restituere detrahat duas quartas tenet gloss. antepenul.in cap.Raynutius.de testa.& ibi Innocen.& Ioan. Andr.sequuntur,& Fab.in d.repe.auth.nouissima. colum. 85. in fi.ante versicul.& ad contraria.hanc firmat.istam etiam tenet Guido Papæ in decisio. Parlamẽ.delphi. quęstio.52.vbi dicit ita obseruari per totum mundum,& de hoc vide Lancel. Pol. disputantem in repet.l filium quem habentem.colum.45.in fi.vers. circa quartum.§. nunquid.C.fam.hercis.

Adde pro ista quęstione an & quando filius duas quartas detrahere possit. Barb.in d. cap. Raynutius.in 107. colum. cum pluribus sequentibus.extra de testam.Ludo.Roma.qui dicit communem esse opin. quod filius duas quartas detrahere possit in consil. 205. incip. licet de communi conclusione Rapha. Fulgo.in consil.32.incip.ex facto præponitur colum.1.circa fin.Ludoui. Bolo. in consilio 15. incipien.inuocato diuino suffragio. Benedic.de Benedic.in consil.49.incipien.& ad primum respõdetur.col.fi.circa fi.vbi dicit cõem esse opin.qđ filius possit detrahere duas quartas,qñ non pure fuit grauatus,quia nõ detrahũtur eodem tpe, sed diuersis tpibus, & istam dicit esse cõem opi. Philip.Corneus in cons.146. incip.in hac cõsultatione.col. fi.in prin.vol.1.& in cons.232.incip.circa primũ col.4.ver.ideo filia.col.4.idẽ tenet gl. Dy. Bar. Bal.& alij in l. Papin.§.meminisse.ff.de inof.te.gl.& doc.in l.qq C.ad l. Fal. Ia.de Bel.in §.gobi in 2.q.in auth.de rest.& ea quę parit. Iac. Bur.& Bal.in auth.res quę C.cõi.de leg.Bal.in l.iubemus C.ad Treb.& in l.scimus.in prin. C.de inof.te.Ang.& Imo.ĩ l.in rõne §.q vulgo.ff.ad l.Fal. vbi dicit Ang.istã esse cõem opi.idẽ An.& doc.in l.cohẽdi §.cũ fil.æ.isto tit.vbi dicit hãc opi.esse approbatã in scholis & in iudicijs.Old.in cõs.205.inci.prima dubitatio.I.d & doc.in l.filiũ quẽ habẽtẽ.in 5.co.vbi aliquas ponit limitationes C.fam.herc q̃ an sint verę,nõ examino.& istã dist.tenuit excellẽs doc.do.Fa.de Cu.in cõs.75.Inci.do.Lud.col.4.in fi.verbis. Ferdin.de Loazes.

Breuiter puto sic posse dici, quod de pṫāte ordinaria non pōt
lex facere aliquē desinere esse hæredem ipso iure, sed de pṫāte
absoluta & quodammodo miraculose, nam ēt aliqñ lex mira-
culose agere vř, vt declarat Bar. in l. 1. ff. de condi. inde. in 5. col.
10 ver. ad contraria. † Hac autem potestate absoluta non vtitur
lex regulariter, sed aliquo casu ex magna causa, & ideo est vsa
in milite rōne de qua infra, non autem in pagano. & præcipue
hoc non concessit pagano, quia satis illi est collatum beneficiū
in dando pṫātē, testandi, q̄ fm rigorem iuris non habet. gl. in l.
illa institutio. in ver. per. nde. š. tit. 1. Et si dicis, nōne actiones
actiuę & passiuę eradicantur de persona pupilli de iure cōi &
transeunt in substitutum pupillarem, vt hoc text. & similiter
11 de persona defuncti, & transeunt in hæredem? Rñdeo † quod
substitutus pupillaris est hæres pupilli. insti. de pupil. in fi. prin-
cipij. Hęres aūt fingitur eadem persona cū defuncto. in authē.
de iureiur. a morien. præsti. & propter hoc fingit lex hæredem
censeri eandem personā cū defuncto, vt qualitates quæ nō pos-
sunt migrare de subiecto in subiectū, migrēt in hæredem tanq̄
eandem personam. Sed in directa militari substitutus non suc-
cedit illi cui est facta substitutio, sed testatori, vt hac lege, & il-
le cui est facta substitutio, desinit esse hæres ex potentia abso-
12 luta legis. † Secūda cadit dubitatio, An ad hoc vt miles habeat
hoc priuilegium directę substitutionis militaris sit necesse, qđ
testetur eo tempore, quo in castris degit, non reperio hanc du-
bitationem bene in specie tactam. dñs Alex. hic col. 4. vers. scđo
iuxta. vř sentire, q̄ ēt milites testantes domi habeant hoc priui-
uilegium. Socinus & dñs meus non aperiunt dentes. Reueren-
dissimus episcopus Marsil. in gl. 1. clare præsupponit, qđ sic, dū
dicit, sequeretur, quod omnia priuilegia concessa militibus cir-
ca testamenta iam confecta vel in tempus conficienda extra ex-
peditionem traherentur ad clericos & doctores. Pro hac opi-
13 nione facit iste textus in sui generalitate iuxta regulam † quod
lex simpliciter & absolute loquens comprehendit omnem ca-
sum, etiam quod in vno sit maior ratio quam in alio. l. 1. §. quod
aūt. ff. de alea. & in l. in fraudem. in fi. ff. de testa. mili. l. 1. §. gene-
raliter. ff. de lega. præstan. Secundo facit, † quia priuilegia quæ
conceduntur militibus degentibus duntaxat in castris in testan-
14 do, nō durat nisi vsque ad annum postquam sunt reuersi, secus
si post annum viuant. §. sed hactenus. insti. de mili. testa. sed nul-
lus reuelauit, quod in hoc tex. iste Centurio non vixerit post an-
num a tempore reuersionis, & similiter in l. milites & in l. miles
ita. ff. de testa. mili. Tertio priuilegium respiciens potentiam te-
standi, non solemnitatem, vt quod filiusfamilias miles possit
testari, iuxta tex. in principio insti. quibus non est permissum fa-
cere testa. competit etiam extra castra dum est domi. §. sed testa
ri. insti. de testa. mili. sed substituere directo post aditam hæredi-
tatem videtur respicere potentiam testandi, non solemnitatem,
15 igitur &c. † Breuiter puto proculdubio, quod hoc priuilegium
non habeat miles, nisi testetur in castris. Moueor primo, quia il-
lud priuilegium, q̄ habent milites testādi quomodo voluerint,
& potuerint, iuxta. l. 1. ff. de testamento militis non competit ni-
si degentibus in castris, ita generaliter hanc regulam tradit tex-
tus in l. penul. C. de testamento militis. sed hoc priuilegium est
huiusmodi, igitur &c. Secundo moueor, quia textus in §. sed
hactenus. instituta de testamento milit. vult, quod vbi miles te-
statur extra castra, communi omnium ciuium Romanorum iu
re illud facere debeat. Tertio, moueor, quia gloss. in dicto §. sed
hactenus cum qua transeunt doctores, vult, quod nulla priuile-
gia competant militi non existenti in expeditione nisi illud,
quod filiusfamilias & mutus & surdus miles possit testari, igi-
tur &c. Quarto moueor, quia illud priuilegium, quod habet mi
les, vt possit dare hæreditatem pacto, non auferendo tamen sibi
facultatem testandi, contra. l. hæreditas. C. de pac. conuen. & l.
ex eod. C. de inuti. stipul. non competit, nisi quando paciscitur
a pergens ad discrimē belli, seu in castris [a] sub tentorio. leg. licet
inter priuatos. iuncta glo. in versic. pergentes, & declarat Alex.
16 ibi in fin. & domi. meus in 6. no. C. de pact. † Quinto moueor,
quia illud priuilegium quod habet miles, ne detrahatur Falci-
dia vel Trebellianica, habet tantum locum, quando testatur
existens in castris. leg. ex testamento. la. 2. C. de testamento mi-
lit. & tradit Aretinus consilio. 12. in princip. Ad allegata in con-
trarium patet responsio ex prædictis, & sic si decederet miles
post annum reuersionis, dato quod testamentum esset factum
in castris, vel si testaretur domi, non haberet hoc priuilegium
per prædicta, quæ nota, quia de facili in hoc posses decipi, & est
17 maxima restrictio ad hanc materiam. † Tertia cadit dubitatio,
An hoc priuilegium competat militibus nostri temporis. hanc
dubitationem mouet Alexan. hic col. 4. versi. 2. iuxta expositio-
nem. Breuiter conclude, quod non, si sint isti milites aurati, qui
non vacant militari pro republica, sed conterunt tempus eorū
more pauonum in palatijs, intenduntque mercantijs & nego-
cijs magisquam armis, & licet. Alexand. laboret in hoc pro-
bando, tamen satis probatur ex conclusione precedenti, quia
si veri milites & destinati ac obligati ad sumendum arma, quā
do expedit, non habeant hoc priuilegium extra castra testan-
tes quanto minus illi aurati milites, sola cauda aures glorian-
tes, & per plateas elati incedentes. & est doct. Cyn. in l. 1. in 6.
quæst. col. penult. C. de iuris & facti ignoran. vbi Barto. ad fin.
idem Bar. in l. miles, ff. ex quibus cau. maior. in l. militem. C. de
b procurato. cum alijs per Alexandrum, hic & Moder.[b] in rubr.
18 C. de testam. milit. † Aut vero sunt milites, qui vacant armis
continuo, & sunt parati ad militiam pro Republica, vt sunt
isti, qui habent stipendia Principis, licet omnia solemnia, de
quibus in l. pen. ff. ex quibus cau. maio. non interueniunt, & ha
bent hoc priuilegium & alia militum priuilegia, quia licet so-
lemnitas non interuenerit in assumptione talis militiæ, tamen
effectus reperitur in eis, prout in militibus antiquis, ita Ludo.
Roman. in consil. 53. incip. ad primum, in quarto dubio. Pa.
de Castr. in l. scriniarios, C. de testamen. mili. vbi Dom. Alex.
Ange. Imol. & Paul. de Castr. in l. illę autem institutiones, sup.
titu. l. Dom. Anton. de Peru. in repetitione, l. 1. ff. de iureiuran-
do, in tertio effectu. Et intelligo hoc procedere non solum in
militibus æquestribus, sed etiam in peditibus, dicuntur enim
c etiam pedites militare, l. non omnes, §. 1. ff. de re mili. Vide-
tur tamen obstare, l. 1. ff. de bonor. possess. ex testamen. milita.
quæ videtur requirere, quod illi qui non sunt milites solemni
ter creati, dato quod testentur in hostili prælio, tamen non ha
bent priuilegia militum, nisi & ibi decedant. Dic quod ille tex.
loquitur de priuatis, qui reperiunt se in acie ad bellandum nō
conducti a republica, vel de his qui non sunt destinati ad bel-
landum, sed alio modo, deseruiunt in bello, iuxta d. l. scrinia-
19 rios. Quarta cadit dubitatio, An priuilegium legis nostræ cō-
d petat doctoribus [d] legentibus vel aduocatis, hanc dubitatio-
nem mouet Alexan. hic in primis verbis, & post multa deter-
minat quod sic. Socinus Dominus meus Reuerendissimus
Episcopus Marsil. & Moder. Senenses determinant contra-
rium quasi truffantes de opinione Alexand. Breuiter circa
hanc dubitationem aduertendum est. Primo quia quędā sunt
priuilegia, quæ competunt militibus ratione dignitatis, licet
militia simplex non sit dignitas, vt nunc dicam, quia ista priui-
legia competunt etiam doctoribus, quod probatur etiam ra-
20 tione concludenti, † nam doctoratus est dignitas [e] c. quanto,
e de magistr. vbi Panor. Bar. in prima constitu. codi. in 3. colum.
vers. quarto circa. in l. omnes. C. de decur. lib. 10. in l. fi. C. de Iu-
21 dæis. Panor. in c. super eo. de testibus. † sed militia nō est digni
tas, l. fin. C. qui milita. pos. lib. 12. gl. in l. 1. C. de æquestri digni-
tate, eo. lib. Bart. in l. ex eo tempore, ff. de testa. milit. in l. 1. C. de
digni. lib. 12. in antepe. col. vers. 4. infertur, vbi quod nedum nō
22 est dignitas, sed nec nobilitas, † & ideo doctor regulariter præ-
fertur

---

a Immo quod non in castris competat illud priuilegium & non
nisi in discrimine belli, tenet Ang. & Sal. in ea. l. licet. Sed pro
concordia aliquando sunt castra quæ non longe a mortis pe-
riculo & discrimine belli sunt, & in istis procedat opi. Alexan.
aliquando castra sunt distantia ab inimicis, ita quod milites be
ne pñt habere copiam notarij & testiū ad condendū testm̄, &
tunc procedat opi. aliorum & ista sunt de mente Do. Glau. de
aquis hic in glo. 1,

b Videlicet Do. Dec. qui hoc ample ibi tradit, & Rapha. Cu. in l. 1.
inf. de test. mili. Ang. consi. 171. col. 3. not. per Soc. consi. 33. col.
2. in nono vol. Lancel Pol. in tractat. substit. char. 51. colum. 2.
vers. secunda quæstio sit.

Adde Spe. in tit. de procu. §. 1. ver. item quid est miles, vbi tenet
priuilegijs militibus concessis milites nostri temporis nō gau-
dere idem tenet Io. de Ana. in c. cum desideres, de sent. excom
mu. qui non allegantur per Decium in fi. C. de test. mili. & est
ratio, quia olim milites iurabant se non euitaturos mortē pro
republica, cui militabant, & a qua stipendia accipiebant, ideo
nimirum si multa eis concessa fuerunt priuilegia, quod hodie
cessat, & vide glo. sing. ponentem ser, quæ debet quis iurare tē
pore assumendæ militiæ in l. pen. ff. ex quibus cau. ma. Panor.
in c. in nostra, extra de procu. Ferdi. de Loazes.

c Et l. 1. C. de apparito. magistri mili. lib. 12 & de officio præfec.
præto in l. in nomine domini Ferdinandus de Lea.

d Examina Lancel. Pol. in tract. substitutio. char. 41. col. 2. & seq.
in materia compendiosę.

Adde Alexand. in consi. 144. col. 2. vers. sed ita est, lib. 1. vbi idem
dicit in doctore medicinæ & artium. Bar. in l. omnes, C. de dē
cu. lib. 10. Abb. in c. proposuisti, col. fin. de proba. in c. clerici, de
iudi. in c. quanto, de magistra.

e Doctores. n. fulgēt velut splendor firmamēti & velut stellę in p
petuas æternitates extra de magistris, c. vl. & alibi dicit, qđ do-
ctores quasi radii solis appellanť vt habeť de peni. d. 2. c. multi.
1. q. 7. c. si quis, vbi velut luminaria splēdescere dicunť, & facit.
c. 1. de reliquijs & venera. sanctorū, li. 6. vbi Papa dixit, qđ p do
ctores quasi luminosas calēdas vniuersum corpus orbis erro
rū tenebris pfugatis velut sydus irradiat matutinū. Fer. de Lea.

fertur militi, vt per Bald. in proœmio ffΩorum. in fi. & tradit Alexand. hic ad aliud propositum. Fel. in d. c. quanto, & Signor. de Homode. in quadam sua dispositione propter hoc facta, & tra-
23 dunt institutarij in § tin. insti. de test. mili. † Item hæc priuilegia concessa nomine dignitatis competũt etiam illis militibus auratis, qui consequuntur ipsam militiam sine labore, vt per Cy. in l. 1. C. de iuris & fac. igno. cum alijs adductis per Alex. hic column. 5. ergo multo magis debet competere doctoribus, qui cõsequũtur dignitatem proprio labore. argu. l. si quis bello. cum glo. notabili. ff. de cap. & postlimi. reuer. & non solum proprio
24 labore acquirunt sed etiam inuento. † vnde dicit Hostien. in proœ. summæ. in 4. col. quod doctores vtentes legibus prout debent, meliorem, adde tu, & duriorem vitam faciunt, quam fra-
25 tres prædicatores, vel alij religiosi. † Et per hoc infertur primo pd sicut miles non potest conueniri nisi, in quantum facere po-
a test ita nec doctor. [a] l. miles. in prin. cum glos. communiter approbata. ff. de re iudic. & sicut miles non debet scrutari de armis, licet alij sic, vt in auth. de armis, & per Rom. sing. 263. alias 5. ita etiam nec doctor. Bar. in l. medicos. C. de profes. & medi.
26 lib. 10. † Item sicut miles non potest torqueri, ita nec [b] doctor.
b l. milites. C. de quæst. iuncta decis. Cyn. ibi tradit Fulgo. consilio 173. nec valet consuetudo in contrarium l. omnes iudices. C. de
27 decurio. lib. 10. vbi Bar. Lud. Roma. sing. 488. † Item sicut non
c valet donatio facta a milite concubinæ [c] tãquam hoc videatur in honestum, & indignum & ne inducatur ad inopiam in vilipendium militiæ l. 2. C. de don. inter vir. & vxo. ita nec etiam a doctore. Bar. in d. l. miles. ff. de re iudi. & tradit satis notabiliter
28 do. Ant. de Pet. in repe. l. 1. ff. de iureiu. in tertio effectu. † Item sicut miles nõ potest capi pro debito nec carcerari. Bal. in l. 1. in
d fi. C. qui bo. ced. poss. ita nec doctor, [d] nec filij, nec vxor. l. medicos. C. de professo. & medi. lib. 10. vbi Bar. Mathesil. not. lib. 10.
29 incipiẽ. not. quod legum doctor. † Item sicut est priuilegiatum peculium castrense acquisitum ex militia, ita etiam peculium quasi castrensẽ acquisitum ex doctoratu l. fi. C. de inoffic. testa.
30 l. fori. C. de aduo. diuer. iudi. † Item sicut miles non potest suspẽdi pro delicto pro quo alius suspenditur l. 3. §. 1. cum glo. in ver. torquetur ff. de re mili. ita nec doctor. & de alijs priuilegijs doctorum vide per Ludo. Bolo. in auth. habita. C. ne fi. pro patre. vbi
31 enumerat 1[illegible]. priuilegia doctorum. † Quædam vero sunt priuilegia concessa solum ea ratione, quia militant pro republica, & rempublicam defendunt, & subditos, & hæc similiter videntur competere doctoribus per l. aduocati. C. de aduo. diuer. iud.
32 & tac. ed. o. Bar. in l. 1. sup. solu. matri. vlt. col. † Quædam sunt priuilegia quæ conceduntur militi ratione præsumptæ ignorantiæ iuris causatæ ex exercitio militiæ, vel ex occupatione in expeditione belli. & hæc proculdubio non competunt doctorib. quibus non est licitum allegare ignorantiam iuris l. 2. §. Seruius
33 Sulpitius. ff. de orig. iur. † vnde doctor minor læsus ex ignorantia iuris non [illegible] petere rest. itutionem in integrum [illegible] l. protestlia. C. [illegible] primo. lib. 10. Bart. in l. 1. C. qui & aduersus quos [illegible] §. pueritiam. de postu. Bal. in l. primo [illegible] in prin. Quædam vero sunt priuilegia [illegible] ratione occupationis in expeditione bel-
34 li [illegible] competunt doctoribus, dic ut nunc. † Secundo est aduertendum, qua ratione sunt cõcessa priuilegia militibus in testando, quæ pro[illegible] numerat Bart. plene in l. neque enim ff. de testa. men. mili. Bald. in l. milites. C. eodem Angel. in §. penult. insti. de testam. mili. Breuiter si quidem loquimur de priuilegijs quæ respiciunt formam, & solemnitatem testandi, quæ sunt [illegible] clarum est, quod competunt ratione præsumptæ simplicitatis seu ignorantiæ iuris causatæ ex occupatione in expeditione belli. l. 1. in verbo, simplicitate. ff. de testa. mil. l. quam etiam eo tit. iuncta l. pen. C. eo. & insti. eo. in prin. hinc est, quod si non essent occupati, sed essent domi, non haberent talia priuilegia, vt sup. dixi eo. quia dato quod præsumantur ignorare iura, tamen possent consulere peritiores, vt sunt [illegible] in bonorum ff. de [illegible] possess. Item hinc esset, quod [illegible] ratus, [illegible] esset in expeditione belli. quia habet intendere ipsi expeditioni propter quam præsumitur minus aduertere ad dispositionem iuris. similiter haberet hæc priuilegia [illegible] prima ff. de bono. possessione ex testam. mili. & hæc priuilegia non compe-
35 tunt doctoribus per prædicta. † Quædam sunt priuilegia quæ respiciunt personam ipsius militis, vt quod filiusfamilias possit testari, quod damnatus ad pœnam capitalem, quod dubitãs de statu suo, & quod mutus & surdus a natura similiter testari possit & hoc puto competere non ratione ignorantiæ iuris nec occupationis in expeditione belli, sed ea ratione tantum, quia militant pro republica, & ideo talia priuilegia habent etiam testantes non occupati in expeditione belli. §. primo, & §. sed hactenus. cum gloss. instit. de testa. mili. l. ex militari. in princ. & §. si miles ff. eodem l. si quis filio exhæredato §. irritum supra de in-
36 iu. rup. † vnde puto, quod hæc priuilegia competant etiam doctoribus & aduocatis, per l. aduocati. C. de aduoc. diuer. iud. licet dominus meus prædicta non discurrens faciat hic vnam cõclusionem generalem, quod nullum priuilegium competens militibus in testando competit doctoribus vel aduocatis. Quæ-
37 dam sunt priuilegia, † quæ respiciunt personam instituti vel legatarij, vt quod non possit relinquere mulieri, in qua sit turpis
e suspitio. iuxta l. miles ita. §. mulier [e] ff. de testa. mili. & hoc puto dispositum ratione dignitatis, & ideo competet etiam doctori per illud quod dixi supra allegando Bar. in l. miles. in prin-
38 cip. ff. de re iudi. & l. 2. C. don. inter virum & vxorem. † Item ha-
f bet [f] priuilegium miles, quod possit instituere deportatos, & communiter alios, qui non habent testamẽti factionem passiuam. iuxta l. neque §. si deportati ff. de testa. milit. vel quod sufficiat hæredem esse capacem tempore mortis, vt ibi, & hoc priuilegium non videntur habere, nisi testati fuerint in castris, & ante annum missionis mortui fuerint l. nam si miles. supra de inoff. rup. vnde puto hoc priuilegium competere ratione præsumptæ simplicitatis, & occupationis in expeditione belli, & ideo non competeret doctori per supradicta. Vltimo, quædam sunt priuilegia, quæ respiciunt substantiam vel effectum dispositionis, & inter hæc priuilegia est priuilegium huius legis, vt declarat Bar. in d. l. neque enim ante fi. licet præceptor meus de Barto. non faciens mentionem dicat, quod hoc priuilegium respiciat potentiam testandi, & aliquando videtur dicere, quod respiciat solemnitatem. Sed nõ est verum, quia quod miles possit testari, non habet ex priuilegio, nisi sit filiusfamilias, sed bene quod possit sua substitutio habere effectum directum, & sic non potentiam nec solemnitatem, sed modum, & effectum di-
39 spositionis respicit. Punctus † itaque est videre qua ratione sit concessum hoc priuilegium militi domi. Alexan. hic dicit, quod est ratione publicæ vtilitatis, quæ versatur circa exercitium militiæ l. milites. C. loca. & si hoc est verum, debet etiam competere doctori, in cuius exercitio etiam versatur publica vtilitas d. l. aduocati, & per Bart. in l. 1. vlt. col. solu. matrimo. do. Soci. hic vult, quod sit concessum propter præsumptam ignorantiam, & simplicitatem iuris, quæ causatur ex exercitio artis militaris,
40 & hoc etiam vult præceptor meus in prima lectura, & † si hoc est verum, prout est verum regulariter in priuilegijs concessis militibus in testando. institu. de testamen. milit. in principio.

---

a Nec pariter clericus. Mathe. no. 61. plene per Fel. in c. cum ex officij [illegible] de præscrip.

b Vide [illegible] C. de aduo. di. iu. de quo etiam per Cyn. in l. 3. C. ad l. Iuliam Maiest. per Alexan. in d. l. milites. idem voluit Ang. Aret. in tr. cta. maleficiorum. in ver. fama publica. in 16. charta. vers. 6 quæro. Ioan. And. in cap. cum in contemplatione. de regulis iuris. Hippolytus de Marsil. in signis doctor Bononiensis prout audio Hispanorum amicus in suo solemni tractatu de quæstio. in l. ed. [illegible] columna 2. versic. item doctores, & quod non valeat consuetudo. tenent Iason in l. de quibus colum. 17. ff. de legibus. excellens doctor dominus Rochus de Curte in suo eleganti tractatu de consuetudine. in ca. fi. col. 28. circa medium, quæ omnino sunt hortanda, vt per Hippolytum in l. quæstum col. [illegible] Ferd. de Loazes.

c Vide Anto. [illegible] in consi. [illegible] 14. Bald. consilio 257. libro primo, & [illegible] co. lib. Limita tamen istud, quod hic dicitur, vt non procedat, quando donatio concubinæ facta esset iurata, quia valet ita Ro. consi. [illegible] in 4 dubio. Secundo limita, quando donatio talis esset facta ob merita, tunc valet probatis meritis. Pet. de Ancha. consilio 246. limita & tertio, quando esset [illegible] & cum hoc esset dominus & princeps, qui esset supra legem, vt Vicarius Imperatoris. ita Bald. not. consilio 456. libro quinto.

d Secundum Mari. Socin. in tract. suo citationum char. 1. columna tertia versicu. [illegible] fallit regula, & duobus versic. sequen. Ioa. Bapt. de sancto Seue. in tracta. de debi. susp. fu. in 5. q. prin. col. 2. circa fi. Math. no. 59. no. quod legatum.

e Immo etiam paganus prohibetur donare propriæ vxori ea ratione qua miles concubinæ, ne mutuo amore se spoliẽt. Bal. cõs. 455. secolo. ver. præterea dia lex. lib. 5.

f Sed hic notabilis cadit dubitatio, an sicut miles potest deportatos hæredes instituere, ita eodem modo possit proprium filium spurium facere hæredem. reperio quod Baldus a nemine allegatus, quem viderim hic nec alibi, multum singulariter videtur velle quod non in l. princeps in recollectis suis ff. de legib. vbi dicit imperatorẽ posse filiũ spurium instituere, alij vero nõ qui cum legẽ condere non possint, ita nec dispensare. Contrarium sine dubio salua rectius sentientis correctione verius esse credo per tex. sing. ad hoc nouiter ponderatum iũcta gl. in verbo, meritum. in l. milites C. de testamen. militis. vbi casus apertus, quod miles potest filium heredem dum est in expeditione facere, cui filio non est opponendum, an meruerit esse hæres vel non. & sic in sua generalitate videtur hoc clarissime velle. Cogita, quia pro nunc quamuis scholaris contra Bal. tenerem non tamen hoc firmo. Ferd. de Loazes.

cipio. indubitanter non competeret doctoribus per prędicta.
Sed ego hoc non puto verum, quia si propter ignorantiam iu-
ris hoc priuilegium concessum foret, non debuisset concedi-
quod valeret iure directo, sed lex disposuisset, quod licet esset
substitutio facta verbis mere directis, & potuisset valere ante
pubertatem iure directo, tamē post pubertatem traheretur ad
fideicommissariam, succurrendo militi, qui nesciuisset vti ver-
bis communibus propter ignorantiam iuris, prout fit in l. ge-
neraliter.§.si quis seruo pignorato.ff.de fideicom.liberta.fauo
re libertatis, & econtra in l.neque.in §.fi.ff.de testa.milita.licet
secus in pagano, cui lex non succurrit, si nesciat vti congruis
verbis ad faciendum substitutionem, quæ post pubertatem va
leat iure fideicommissi.l.verbis ciuilibus.inf.eod.do. meus di-
cit, quod hoc priuilegium non fuit concessum alia ratione ni-
si quia lex vult seruare nudam voluntatem militis secundum
merum ius gentium non attentis solemnitatibus iuris ciuilis,
& ideo secundum eum nō debet competere doctoribus. quia
priuilegia conceduntur militibus speciali fauore contra regu-
las iuris communis. vnde non debent extendi. l. ius singulare.
ff.de legi.sed hoc non est verum. quia hoc priuilegium non re
spicit solemnitatem sed effectum dispositionis. & ad illud, qđ
41 priuilegia non debent extendi, respondebo.inf.† Dico ergo ꝙ
hoc priuilegium fuit concessum in solatium militum, vt post-
quam sunt occupati pro republica, hoc habeant in solatium,
vt integraliter possint disponere de bonis & de omnibus iuri-
bus suis etiam directis & in primum & in secundum hæredē
ad libitum prout volunt.arg.l.1.C.de sacrosan.eccle.cum tradi
42 tis ibi per Bartol. & † ideo dico sequendo opinionem Alexan.
quod hoc priuilegiū debet etiam competere doctori, cum nō
minus sit occupatus pro vtilitate reipublicę, quam miles. d. l.
aduocati. Contra tamen opinionem Alex. fortiter stringit, &
mirum est, quod doctores non fecerint fundamentum super
43 hoc nam † paterfamilias miles si faciat testam̄ nō solum respe
ctu bonorū castrentiū sed etiā respectu aliorum bonorū, non
subijcitur querelę inofficio. testam.l.si in institura.§.de inoffi.
l. Papin.§.Papin.cum gl.ff.de inoffi.test.l. de inofficioso.C. eo.
& tñ doctor paterfamilias vel aduocatus non habet tale priui-
legiū l.fin.in fi. C.de inoffi. testa. nec pōt dici ꝙ tale priuilegiū
sit concessum rōne simplicitatis vel ignorantię iuris, vt probat̄
in d.l.fi. vbi conceditur filiofamilias doctori, in quo non habe-
44 tur in consideratione ignorantia iuris, vt dixi. supra † Sed pōt
ad hoc responderi, quod tale priuilegium erat nimium exorbi
tans, cum tenderet etiam in pręiudicium parentum vel filiorū
a quibus debetur legitima quadam ratione naturali.l.cū ratio.[a]
ff.de bo.damna.§.1. in auth. de hæredi.& Falc.& ideo tanquā
nimis exorbitans non fuit communicatum doctoribus & ad-
uocatis patribus familias. Imò etiam ipsis militibus est hodie
sublatum per tex.in §. & hæc quidem de parentum. in authen.
vt cum de appel.cogno. Sed priuilegium de quo in tex. nostro
non est rigorosum in prejudicium tertij, immo est rigorosum
quod non competat etiam paganis, vt dixi.supra & quia priui-
legium remotionis querelę in officiosi testamenti nolebat lex
communicare doctoribus, hoc expressit in d. l. fi. igitur in alijs
in quibus non reperitur expressum, & in quibus militat eadē
ratio, debemus idem dicere in doctoribus sicut in militibus.
45 † Secundo videtur fortiter stringere tex.in l.fi. C.de inoffi.testa.
& in §.fi.instit.de testa.mili.dum dicit, quod doctores & aduo-
cati debent testari communi & licito & consueto ordine. sed
dic quod prædicta iura loquūtur respectu solemnitatum adhi-
bendarum per prędicta. Tertio videtur obstare, & super hoc
faciunt magnum fundamētum quidam Senenses hic, quia vi-
detur secundum eos, quod si iura de tot & tantis priuilegijs cō
cessis militibus voluissent idem sentire de doctoribus & aduo
catis, certe de hoc aliquando aliquam mētionem fecissent, sed
istud nihil est per l.non possunt. ff. de legi. & per communem
conclusionem glo.doc.in d.l.miles.ff.de re iud.& satis mentio
nem fecerunt in d.l.aduocati.dum declarat, quod etiam aduo-
cati sunt milites.nec minus reipublicę deseruiunt, quam mili-
46 tes armati. † Quarto videtur obstare secundum præceptorem
meum & hos Senenses, quia in priuilegijs etiam ex identitate
rationis & paritate non est facienda extensio. gl. 2.in l. a diuo Pio
ff de re iudic.gl.in l. bene a Zenone.in verbo, cum enim. C. de
quadri.præscri.facit.l.ius singulare.& l.quod vero contra.ff.de
legibus. Sed ad hoc respondeo primo, quod non fit extēsio per
d.l.aduocati. Secundo, quod illa regula procedit, vbi quis vel-
let extendere in eadem persona de vno priuilegio ad aliud pri-
uilegium, nam quia esset processus in infinitum, hoc non ad-
mittitur, sed vbi fit extēsio de vna persona ad aliam personam,
in qua militat eadem ratio fundata in fauore publico, bene fi-
eri potest, vt patet per conclusionem glo & docto in d.l.miles.
de re iudi.per glo.in l.illud. in versi. alia causa. C. de sacrosan.
eccle.& doctri l.si constante.in 9.q secundæ quæstionis prin.§.
47 solu.mat facit glo.in l. 2.C. de cura.furio. † Quinto non obstat
si dicas, vt dicunt isti Senenses, quod maior ratio militat in mi-
lite, quia in maiore periculo & labore versatur.argumen.l.as-
siduis.C.qui potio.in pig.habe.nam respondeo esse falsum.qđ
maiori labore.& licet maiori periculo, nihil est per d.l.aduoca
ti.sufficit enim quod idem effectus sequatur, licet ab vno cum
minori periculo quam ab alio. Sexto videtur obstare, licet nul-
lus dicat, quia hoc priuilegium non competit nisi militi testāti
in castris, vt supra dictū est, & sic actu occupato pro republica.
quę occupatio nō videtur cadere in doctore sed dic quod imò
in legente & aduocato est continua occupatio, vt patet per d.
l.aduocati. Et per hoc dicendum est, quod omnia priuilegia
quæ competunt militi propter occupationem in expeditione
belli. modo conueniat doctoribus, iuxta.l.1.§.lex Falcidia.ff.ad
leg. Falcid.& glo.in l.princeps.ff.de legibus.debent autem do-
ctoribus actu legentibus & aduocātibus competere alia secus.
b ita[b] tenet Alexander, qui solet semper complecti veritatē. Nec
obstat authoritas Ludouici Romani, quia loquitur in priui-
legijs concessis militibus ratione simplicitatis & ignorantię iu
ris, non autem loquitur de hoc priuilegio. ita Roma. ad literā
48 in d.l.quāquam. C.de testamento militari.† Contra tamen hāc
opinionem Alexandri videtur facere text. in l. 1. ff. de bonorū
poss.ex testamen.milit.dum vult, quod præses non possit testa-
ri iure militari.nisi in hostili loco deprehendatur, & illic dece-
dat, & tamen sicut docto legens est clarissimus. glo.in §.pen.in
procemio digestorum. ita etiam pręses.glo.in rubri.de offi.pręs
sid. & officium præsidis etiam respicit vtilitatem publicā quia
in magistratibus publica vtilitas consistit. l. 1. ius publicum. ff.
de iustitia & iure. Barto.in l.1.col.5.in quarta oppositione. sup.
49 solu.matri. Cogita supra hoc † Et iuxta hanc quartā dubitatio
nem ex dictis doctorū præcipue Alexandri habes colligere, qđ
priuilegia concessa doctoribus, nō solū intelliguntur concessa
c doctoribus legentibus, sed etiam aduocatis. & videtur[c] text.in
l.sancimus.1.C.de aduoca.diuer.iudicum. vbi Bald. vide Are-
tinum consi.94.incip.responde in primis verbis. Ancha.in cle-
men.2.de magistris. Contrarium videtur velle Barto. in l. me-
dicos.per illum tex. C.de professoribus & medicis.lib.10. Pau-
lus de Castro in tit.de nouo codice faciendo. col. 2. facit quod
declarat præceptor meus in l.ad egregias.vltima col. ff. de iure-
iur. vbi vult, quod priuilegium illius legis non habeat locum
nisi in doctoribus actu legentibus, & in aduocatis reipublicæ
vel fisci, per doctrinam Bartoli in l.1. C.de aduo.diuer.iudi. &
in auditoribus sacri palatij Romæ, quia sunt doctores excellen
tissimi, nec assumūtur, nisi sint doctores, & iterum examinen-
tur. Bald. in c.scriptum. vlti. columna.de electione. Pro prima
tamen opinione fortiter facit.d.l.aduocati. Pro secunda strin-
gitur dicta.l.medicos.in fi.& l.1.iuncta glo.in verbo, priuilegio
C.de stud.libera.vrbis.libro.11. Reuerendus episcopus Marsil-
lianus hic dicit, quod hæc causa erat sibi commissa de facto, &
50 ideo nihil decidit, & alij non tangunt. † Puto dicendum, quod
ea priuilegia, quæ competunt propter dignitatem personæ,
competant etiam aduocatis, quia talia priuilegia competerent
etiam doctoribus imperitis, vt declarat Geminia. in procemio
sexti. in rubrica in fine Bald. in leg. sub prætextu. C. de sacro-
sanc.eccle. Areti.& Fely.in cap. clerici.de iudicijs. licet ea quæ
competunt

---

a Et ideo pater non posset illam auferre ēt si vellet dare Deo. Bal.
in auth. si qua mulier.per text. ibi. C. de sacrosan. eccle. Fran-
cis.de curte in cons.13.incip.statuto ianuæ.col.fi.vers.adde ꝙ fi
lius. Hinc est ꝙ talis legitima minuit relicta ad pias causas s̄m
Bar. Bal.& doct.in l. Papinianus.§.si Imperator. ff.de inofficio.
testa.& ex hoc dicit tex. singu.in c.quicunq; 17.q.4. ꝙ quicuq;
exhæredato filio voluerit ecclesiam hæredem facere, alterum
quærat pro consilio non Augustinum, de quo meminit glos.
in l. si quis ad declinandam. in verbo, simili modo. C. de epis.
& cleri.& in dicto.§.si Imperator. de quo puncto multa cumu
laui, & nouiter adiunxi in repe. illa iuueniliter facta. l. filiusfa-
mi.§.diui. colu. 10. cum alijs seq.ff.de leg. 1.quæ communiter
habetur impressa vbi posui plura in fauorem legitime introdu
cta. Ferdinandus de loazes

b Alex.de Imol.supremus doctor per Franciscum de curte con
silio 17.col.1.nuncupatur. alibi per eum appellatur illustris &
aureus. Ferdinandus de Loazes.

c Et hoc profecto voluit Barto.in l.1.C.de aduo.diuer. iudic. ta-
les enim aduocati qui bene & iuste vtuntur legibus non mi-
nus militant quā milites armatę milit.e.l.aduocati.C.de aduo.
diuer.iudi.glo.in c.cum ex eo.in verb indigere. de electio.in 6.
meliorem quoque ipsi vitam ducant quam faciant fratres prę
dicatores & religiosi s̄m Hosti.in proę.summę. col. 4. quē re-
fert Iason in l.prin.col.pe.ff.de iusti.& iure.

Et an prouisio pro doctore siue fiat a lege vel ab homine com-
prehendat scholarem, videatur Bar.in l.legatis.§.ornatricibus.
ff.de leg.3.per Fely.in proœ.decre. colum.8.dum tractat an do
ctorum, appellatione veniant scholares, & an veniant licen-
tiati.vide per eum in 10.colum.in fin. Ferdinandus de Loazes.

competunt ratione exercitij, non competant doctoribus nec
scholaribus imperitis, qui non student, & inhoneste viuunt, vt
per Bartol. in d.l. sub prætextu. per Abbatem in cap. primo in
fine, de iudicijs, per Bald. in authen. habita, C. ne filius pro pa-
tre, per illum text. ibi, semel ipsos, facit c. gloria, 12. quæstio. 2.
ibi, non est satis &cęt. Aut vero priuilegia conceduntur ob exer
citium respiciens vtilitatem publicam, & tunc idem per dictã
l. aduocati. Aut vero quia alios docent, & tunc procedit opi-
51 nio Barto. † Est tamen sciendum incidenter, quod licet priui-
legia non competant scholaribus non intrantibus, sed stanti-
bus solum in studiis generalibus, vt gaudeant fructibus bene-
ficiorum, vel legatis factis quousque steterint in studio. Barto.
in l. si quis Titio, ff. quibus ex causis maiores. Paul. de Castr. in
dict. leg. Hoc tamen fallit singulariter duobus modis. Primo
si scholaris non intraret, sed studeret in domo, & conferendo
cum doctoribus doctior efficeretur. Bal. singulariter per tex. in
l. si cum dies. §. si arbiter. ff. de arbitris, vbi modificat, dummo-
do sit prouectus, & tantę authoritatis, quod possit per se stude-
re, & explanet dubia conferendo cum doctoribus, quæ domi
suæ explanare non possit. Item fallit, quando intraret ad mi-
nus per quatuor menses, licet postea reliquo tempore iret ad
solatium, discurrendo quandoque huc quandoque illuc, tunc
deberet habere fructus pręben dę totius anni. Bald. in proęmio
decretalium incipiente, rex pacificus in sexta colum. versicul.
quæro est scholaris, allegat Archidia. in cap. hi qui. 21. quęst. 3.
52 † Quinta cadit dubitatio, an hoc priuilegium competat cleri-
a cis [a] qui dicuntur milites cęlestis militię. Et ideo † clerici dicū-
53 tur habere quasi Castrense peculium de quo possint testari,
etiam si sint tantum primę tonsurę l. sacrosanctę, vbi Bartol.
authentica presbyteros, C. de episcop. & cleric. c. quia nos, de
testamentis, vbi Panormit. post alios, & in cap. fin. eod. tit. glos.
in c. quia ingredientibus 19. quæstio. vltim. Philipp. Franc. in re
pet. rubr. de testamen. in 6. 19. & 25. colum. dominus meus in
l. filiæ licet 2. colum. C. de collationibus. Ioan. Faber. institutio.
per quas personas nobis acquiri. §. 1. 2. colum. in princip. Breui
54 ter † dom. Alexand. hic concludit colum. 3. quod etiam cleri-
ci habent priuilegium huius legis, quia hæc est cōclusio, quod
omnia priuilegia & omnia iura exorbitantia loquentia in mi-
lite armatę militię, habent locum etiam in milite cęlestis mi-
litię, gloss. Bartol. & doctor. in l. miles, in princip. ff. de re iudic.
Bartol. in l. affectionis, ff. de dona. est doct. Panormit. per illum
tex. in cap. episcopus, in 1. notab. vbi aliquando dixi, de præben.
Panormit. in c. querelam, colum. 2. de iureiurand. vbi etiam Fe
lyn. colum. 2. versic. imitatur autem. Panormit. notabiliter in
cap. 1. de clericis ęgrotan. in 3. notabil. Mathesil. notabili. 61. in-
cipient. nota quod cleric. Felynus in capit. cum ex officij. 1. co-
lum. de præscrip. Socin. vero hic tenet contrarium, & volunt
idem omnes alij, quia secundum eum priuilegium huius legis
conceditur ratione præsumptę ignorantię, & si præsuppositū
55 suum esset verum indubitanter eius opinio esset vera. † Quia
verum est quod priuilegia concessa militibus ratione præsum-
ptę ignorantię iuris non competunt clericis l. repetita. vbi glo.
fina. C. de episcopis & clericis. c. suborta. de re iudic. Barto. in l.
1. in fin. C. de iur. & fact. ignoran. Panormitanus in d. cap. 1. de
cleric. ęgrotan. Angelus instit. de exceptio. in §. appellantur, co
lum. 3. Sed dico, quod imo assumptum suum non est verum,
vt dixi in præcedenti dubitatione, & ideo si vera est præcedens
opinio in doctoribus, idem dico in clericis, per theoricam Bar
tol. in l. 1. sup. solu. matrim. in 5. colum. in 4. oppositione princi-
pali, licet multitudo clericorum fecerit eos cōtemptibiles. Sex
56 ta cadit dubitatio, † an hoc priuilegium habeat locum in prin-
cipibus & dominis terrarum, dato quod nō sint de ordine mi-
b litari, [b] dom. Alexan. hic colum. 5. post Bald. determinat quod
sic, modo sint tales, qui de iure vel de facto non recognoscant
superiorem, quia tales in terris suis sunt leges animatę, & ideo
testamentum eorum est lex. argum. l. penult. C. de donatio. in
57 ter virum & vxorem. † Vbi contractus principis habet [c] vim le
c gis, facit l. Cęsar. vbi Barto. ff. de publi. tradit dominus meus in
l. quoties, 2. colum. C. de rei vend. in l. 1. 2. colum. in fin. & seq.
de constitu. princip. Secundo mouetur Alexand. per c. per ve-
nerabilem, qui filij sint legitimi, qui loquitur de rege nostro,
& ita transeunt simpliciter Socinus & dominus meus. Tu ad-
58 uerte pro intelligentia † quia quicquid sit in alia materia, in
testamentis etiam Imperator vult vti iure communi, §. fina. in
stit. quibus modis testamē. infir. licet ergo tales non recogno-
scentes Imperatorem in dominio eorum obtineant potestatē
Imperatoris. Bartol. in l. infamem. in fin. ff. de publi. iudic. in l.
relegari. de pęnis, cum concordan. tamen in testamentis habēt
59 vti iure communi, responde † quod hoc procedit, quando ipse
princeps vult capere ex testamento priuati. Secus si ipse testa-
tur, quia tunc potest non vti iure communi, ita Paul. de Castr.
in l. ex imperfecto, & ibi notauit dominus meus. C. de testam.
Secundo aduerte, quia Alexan. hic se fundat ex eo, quod prin-
ceps est lex priuata in terris, & eius testamentum habet vim le
gis, nam hoc non est simpliciter verum sed tunc demum pro-
cedit, si faciat actum eo animo, vt sit lex. §. sed quod princ. cum
gloss. institu. de iure natu. & ipsemet Alexand. in l. ciuitas, vlti.
colum. in princip. ff. si certum petatur. Item princeps in dubio
censetur vti iure cōmuni vt est dictum in notabilib. igitur &c.
60 † Breuiter dic quod non recognoscens superiorem potest te-
stari remotis iuris ciuilis solemnitatibus, vt dixi. quando autē
testatur substituendo directo post pubertatem & aditam hęre
ditatē apparet quod vult recedere a regula iuris ciuilis vt hoc
61 tex. & infra dicam. Tertio † aduerte, dum Alexan. vult. & se-
quuntur alij, quod debeant esse tales, qui non recognoscant su
periorem, quia puto hoc non esse necessarium, sed sufficit po-
testatem in dominio suo recedendi a iure ciuili, vnde dato qđ
esset dux vel comes vel marchio, qui recognosceret Imperato
rem, si tamen haberet potestatem legis cōdendę haberet hoc
priuilegium per illud quod consuluit Angel. in consil. 317. in-
cipien. in causa accusationis, & Paul. de Cast. in consil. 227. in-
cipien. super primo dubio, penult. & vltim. colum. dum loqui-
tur de Duce Mediolani, & tradit Socin. consi. 3. in 5. col. versic.
postremo, in nouo volum. & consil. 158. colum. fin. in antiquo
62 volum. Septima cadit dubitatio, † posito quod clerici inferio-
d res non habeant hoc priuilegium [d] an illud habeant cardina-
les. Soc. hic determinat quod non, & idē tenet dominus meus
mouentur, quod hoc priuilegium est concessum propter præ-
sumptam ignorantiam iuris quæ nō cadit in cardinalibus. Sed
ad hoc responde negando assumptum vt sup. Bald. tenet quod
sic in consil. incipien. in primis est videndum, & dicit dominus
meus, quod pro Bald. facit tale fundamentum, nam reges ha-
bent hoc priuilegium, vt supra dictum est post Alexan. Sed car
dinales ęquiparantur regibus, patet quia ęquiparantur præfe-
ctis prætorio, glo. in l. 1. in verbo iudicaturus ff. de offic. præfect.
præto. in quorum locum sunt hodie reges. Barto. in l. 1. in prin
cip. ff. quod quisque iur. Sed aduerte, quod illud fundamētum
potius concludit contrarium, nam si ęquiparantur præfecto
prætorio, non recognoscunt superiorem, & potest statuere cō
tra legem l. formam. C. de offi. præfect. pręto. tales autem non
habent hoc priuilegium, vt concludit Alex. & sequuntur ipsi.
63 igitur &c. † Quid itaque tenendum? Breuiter teneo opin. Bald.
quod licet cardinales recognoscant superiorem, & non pos-
sunt statuere contra legem, vt per glo. in c. fin. de hereticis, in
6. cum traditis per Fely. in c. 1. in 1. colum. versic. legatus, de re-
scrip. tamen etiam milites recognoscentes superiorem nec sta
tuere possunt contra legem, sed quia sunt occupati pro repu-
blica, & nos defendunt, habent hoc priuilegium, vt supra dixi.
cardinales autem militant & etiam occupati sunt in cōsistorio
Papæ pro vniuersali ecclesia, c. bonę, de postul. pręl. igitur &c.

Tamen

---

a Facit quod consuluit Petr. de Anchara. consil. 247. in princip. Maria. Socin. in tracta. de citat. charta 8. colum. 4. versicul. fallit. Ioan. Baptist. de Sancto Seuerin. in tractat. de debi. suspect. fugien. in quinta quæstio. princip. & vide Anton. Nicellum in concord. Bal. nu. c. vbi ponit vnam concordiam.
Clerici enim dicuntur militare c. 1. de cleric. ęgrotan. & ista appellatur cęlestis militia vt in c. degradatio. post principium, de pęnis, lib. 6. Ferdinandus de Loazes.

b Militari Bald. consilio 456. libro quarto, & facit quod habetur infra in 2. not. in 4. limita. Ioan. Baptist. de Sancto Seuer. in rep. l. præcibus, col. 10. C. eod.

c Adde quod talis contractus principis habet vim legis & contractus secundum Bal. in l. 1. in 2. colum. C. de hered. vel actio. vend. & ideo nullo modo contrauenire poterit etiam de plenitudine potestatis, vt eleganter voluit Bal. in ca. 1. §. ad hoc col. 4. in ti. de pace iura. firm. in vsibus feud. alias est in c. 1. in 4. col. de alloid. Paul. de Cast. in l. digna vox. C. de legibus. Alex. in consi. 101. incipien. visis instrumentis, colum. 2. vol. 1. Philipp. Decius in cap. 1. in 1. colum. de probat. & in cap. 1. colum. 3. in 2. lectu. de constit. & in consi. 155. colum. 7. in princip. Ioan. Crottus de Monteferrato in repet. l. omnes populi. col. 21. in fi. ff. de iustit. & iure. faciunt quæ communiter tradūt scribentes in c. nouit. extra de iud. do. præceptor meus in consilio primo incipien. facti contingentis, col. 13. in fi. Et talis contractus factus a principe habet naturam contractus bonę fidei. vt egregie innuit Bal. in c. 1. §. si quis vero. in princ. de pace constan. in vsib. feu. quod dictum se alibi non legisse dixit Iason in l. ciuitas, in 3. col. ff. si certum peta. sed idem sequitur Fely. & post eum Decius in d. c. 1. colum. 1. de proba. & in c. 1. col. 3. in 3. lect. de constitu. & in consil. 4. incip. & per tenui facultate, cū l. fi. de quo latissime dixi in repe. illa iuuenili, est insti. de iusti. & iure. in §. 1. quæ nunc simul cum ista impressioni mandatur. Ferdin. de Loazes.

d Hoc priuilegium. Opinionem Socin. tenet Lancelo. Poly. in tract. substit. char. 42. colum. 3. versic. quarta quæstio sit. Ioan. tamen Baptist. de Sancto Seuer. in reper. l. præcibus, col. 10. C. eo. simpliciter transit cum opin. Bald.

a Tamen aduerte, quia legati ęquiparãtur pręsidibus,[a] c.2. de offic. leg. in 6. qui non põt testari iure militari. l.1. ff. de bon. poss.
64 ex testõ militari. Octaua cadit dubitatio † an paganus testãdo ad pias causas habeat hoc priuilegium, do. Abb. cons. 32. col. 2. in 2. vol. tenet quod sic, quia talis prohibitio de non substituendo directo post pubertatem & aditam hæreditatem est solum de iure ciuili non de iure gentium. In dispõne aũt ad pias cãs attendimus ius gentium, non ciuile, c. cum esses, & c. relatum,
b de testa. Bar. aũt in repet.[b] d.l.1. C. de sac. sanct. eccl. in antepen. col. versi. 6. quæro tenet, quod si prima institutio non est facta ad pias causas, sed substitutio sic, tunc non possit fieri directo, quia in persona instituti debet seruari regula iuris ciuilis quæ habet, quod semel hæres, non potest perpetuo desinere esse hęres, l. ei qui soluẽdo sup. tit. 1. sed data tali substitutione directa
c desineret esse hęres,[c] igitur &c. Et hoc videtur præsupponere pro constanti. Alex. consi. 124. in 2. vol. incip. prospectis, non tamen tangit punctum, nec facit mentionem de hac dubitatione & decisione Bar. & Abb. Aut vero tam institutio quã substitutio est facta ad pias causas, & tunc possit fieri directo, per fundamentum sup. factum. Bal. vero in d.l.1. in 8. col. versic. 8. incidenter. C. de sacrosanct. eccl. tenet contrarium indistincte, & truffatur de ista opinione, quia offenderentur secundũ eum plures regulę iuris ciuilis, scilicet regula, quod quis pro certo tempore non potest habere vnum hæredem, postea alium, & regula, quod semel hæres non desinit esse hæres, & quod bona vnita non debent separari, & per c. si pater, de testa. in 6. do-
65 minus meus hic idem tenet quod Bal. mouetur, † quia in testamento inter filios seruatur ius gentium, non ciuile l. hac consultissima, §. ex imperfecto, de testam. & tamen pater non habet hoc priuilegium, licet testetur inter liberos, vt patet ex generalitate huius textus, & in l. in pupillari. & l. verbis ciuilibus, sup. eod. Eandem opinionem tenent quidam Moder. Senen. hic, mouentur, quia posse substituere directo post aditam secũdum eos est contra ius gentium, quia de iure gentiũ est, quod alter alteri testamentum facere non possit, & quod alter de re alterius disponere non possit, & quod res nostrę sine facto nostro a nobis non auellantur, vt toto tit. instit. de rerum diui. &
66 ff. de acquiren. rerum domi. † Breuiter his non obstan. teneo
d opin. Abb.[d] per fundamentum suum quod generaliter procedit etiam vltra solemnitatem testium, vt probatur in c. cum tibi, cum ibi traditis, de testa. & Abb. in consi. sup. alleg. Non obstat primo fundamentum Bart. quia licet institutio non respiciat piam causam, satis est, quod substitutio sit facta de pia causa, cuius fauore recedimus a regulis iuris ciuilis, ita quod vbi de interesse pię causæ agitur, ius ciuile non habet locũ, & ideo licet testator sit laicus, si tamen eius dispositio respicit piã causam, attẽdimus ius gentium, d. c. cum esses. & c. relatum, quod tamen secus esset attenta consideratione Bart. non obst. secundo c. si pater de testam. in 6. quia ibi solum erat dubium de bonis pupilli, & an ante pubertatẽ esset pupillaris substitutio vel ne. filius enim ibi decesserat in pupillari ætate, & agebat de excludenda matre pupilli. nunquid autem post pubertatem fuisset directa vel ne, ibi nullum verbum, & sic nihil ad propositũ. Tertio non obstat fundamentum Bald. quod violarentur regulæ iuris ciuilis, quia nimirum cum simus in casu, in quo ius ciuile non consideratur, d. c. cum esses, & c. relatum, nec curo, quod non habebit speciale nomen hæc substitutio, quia appellatur generali nomine substitutio directa. Quarto non obstat fundamentum præcep. mei, quia in testamento parentis inter liberos est verum, quod attenditur ius gentium respectu solẽnitatis testium, d. §. ex imperfecto, sed respectu aliorum seruatur ius ciuile, etiam inter filios & in respicientibus fauorem liberorum, patet, quia requiritur, quod relinquatur filio iure institutionis, & requiritur, quod relinquatur legitima, quę debetur de iure ciuili, per gl. & doct. in auth. nouissima. C. de inofficio. testam. Quinto non obstat fundamentum dom. Lancel. Poli. quia falsum est, quod substituere directo post aditam hæreditatem sit contra ius gentium, nam si hoc esset non fuisset concessum militi, cum lex remittit solum regulas iuris ciuilis non gentium l.1. ff. de testam. mili. vbi Barto. Idem Barto. in l. neq; enim, in versi. secundo est considerandum, eo. tit. Nõ obstat, quod de iure gentium alter alteri testari non potest, quia substituendo hoc modo directo, alter alteri non testatur, cum solum veniant bona substituentis, non bona eius, cui fit substi-
67 tutio † & ideo per directam militarem succeditur mihi, non hæredi instituto, vt probatur hoc textu, & vult Angel. hic, col. pen. ad fi. Bar. in l. Marcellus, §. cum quidam ff. ad Trebell. non obstat, quod postquam sunt bona acquisita heredi, sibi auferentur
68 contra ius gentium, hi valde errant † imò etiam de iure gentium in liberalitate rei meę quam facio in aliũ, possum a principio ponere legem quam volo. l. quoties C. de don. quæ sub mõ l. legem C. de pact. l. fi. C. de leg. Præterea ẽt auferuntur, postquã sunt acquisita per fideicommissariam substitutionem l. coheredẽ, §. cum filię inf. eod. & tamen de iure cõi potest fieri fideicommissaria substitutio instituto quod clarum est, institu. de fideic.
69 lib. in prin. † Nona cadit dubitatio, in quo sit vtilior directa substitutio militaris quam substitutio fideicommissaria, dic quod in multis reperitur vtilior. Et primo vtilior est, quia in directa veniret ẽt legitima filij, in fideicommissaria vero non, hanc vtilitatem ponit gl. fi. in l. præcibus, C. de impub. Bart. hic in col. 2. versi. oppono ad secundam partem. Sed aduerte primo circa
70 hanc vtilitatem † quia secundum Imol. hic. 3. col. ver. vnde forte, per directam militarẽ factam puberi matre existente in medio non tollitur legitima filij in præiudicium matris, per l. præcibus. sup. de impub. Priuilegium n. cõcessum militi debet intelligi sine iniuria alterius l. impuberi. ff. de admi. tut. l. cum fi-
71 lius, ff. de testa. mili. † Nec obstat, si dicas, per pupillarem excluditur mater a legitima l. Papinianus, §. sed nec impuberis, ff. de inofficio. testa. c. si pater, de testa. in 6. in fin. quia potestas substituendi pupillariter non est concessa in priuilegium, sed de iure communi cuilibet etiam non militi, vt hoc tex. sed militi bene est cõcessum in priuilegium, vt possit puberi vel extraneo substituere directo post aditam hæreditatem l. milites, & l. miles
72 ita ff. de test. mili. † Fortius est autem ius commune, quam priuilegium l. eius militis, §. militia missus, ff. de testa. mil. & infra
73 late dicetur in notabilibus. † Breuiter quicquid dicat Imol. ẽt directa militaris comprehẽdit legitimam filij in pręiudicium
e matris,[e] ita est communis opinio, vt etiam ipse Imol. dicit & tradit Alex. hic col. 13. versi. vnde tertia, & in ver. sed super hoc non recedo. Soci. septimo notabili. 3. & 4. col. & probatur in l. præcibus.

---

a Pręsidib. imò ęquiparantur proconsulib. nam cardinales sunt ex consulib. Papę qui assistunt, c. fundamenta, §. decet. de elec. in 6. vnde sicut qñ consules mittebantur ad regendas prouincias appellabantur proconsules, l.1. ff. de off. procon. & leg. ita cardinales, qui ex consulib. sunt, si mittuntur ad regendũ certã prouinciam, proconsulum loco habentur, tex. est vbi gl. in verbo, proconsulum, declarat in c.2. de offi. leg. in 6. pręsides autẽ sunt, qui cũ non essent consules mittebantur ad regẽdam prouinciam l.1. ff. de offic. præsid. & taliũ loco sunt legati qui non sunt cardinales, & sic consules Papę, vnde apposite loquitur tex. in d.c.2. dum dicit ad instar proconsulum cęterorumque præsidum, referendo singula singulis.
b In rep. Et istã opin. tenet Bar. & Paul. de Cast. in consi. 134. viso puncto. col. 3. sm antiquam impressionem, facit, quia certum est, quod pia cã & libertas ęquiparantur, & priuilegia concessa vni competunt alteri. Bar. in l. si vnus, C. de test. sed libertas nõ põt facere aliquem desinere esse heredẽ, l. & si sine. §. sed qđ Papinian. ff. de min. ergo pariter nec pia cã, ad fundamentũ Abba. dic qđ tex. in c. cũ esses & alijs iurib. hic allegatis, probat quod pia causa non regulatur a iure ciuili, sed hoc est in casib. dictorum iurium, extra aũt dictos casus bene regulentur a iure ciuili, cum sint dispõnes correctorię, per c.1. de no. ope. nun. & qđ ius ciuile limitatorũ iuris diuini in testamentis debeat attẽdi. tenet Bar. in l.1. col. fi. ff. de mand. prin. & istã opin. Bar. per eius rõnem tenet Io. Cal. in cons. 19. instituit fratrem, in tit. de testa. fuit ẽt de mente Car. Zaba. cons. 133. col. pen. versi. non obstan. quod no. Bartol. istam dubitationem examinat Lancelo. Poli. in tract. subst. char. 41. col. 3. versi. quinta quæst.
c Hęres, hoc bene põt facere pia cã sm Alex. cõs. 103. in fi. lib. 4.
d Abb. & facit quod consuluit Corn. cons. 138. col. 3. versi. tan ẽ his, lib. 3. vbi fauore piæ causæ verba cõia adiecta certis reb. faciunt substitutionem esse directam pupillarem contra naturã ipsorum verborum, sed hoc nõ fuit fauore piæ causæ, sed quia ibi facta fuerat mentio pupillaris ętatis, & contrarium in eisdem terminis consuluit And. Barb. in cons. 66. col. 8. & seq. lib. 3. nã ita obligati sumus fauere ecclesię, vt hoc faciamus sine pręiudicio alterius, pro quo plura allegat idem Barb. in cons. 46. col. 4. lib. 3. præterea hic agitur, qđ pia causa per directam vult consequi totam hæreditatem quæ est ex testamento deferri ei permissa tantum a iure ciuili, ante autem ius ciuile siue l. 12. tabu. nõ erat permissum alicui testari l. lege obuenire ff. de verb. sig. 1. dist. c. ius quæstum, vnde si vult ex testamento cõsequi hęreditatẽ, quæ est de iure ciuili, non potest nisi obseruatis solẽnitatibus iuris ciuilis, alias frustra auxilium legis implorat qui cõmittit in legem, l. auxilium, in fi. ff. de mino. c. cum illorum, in fi. de sent. excomm. vide tamen Bal. consil. 456 colum. 1. lib. 4.
e Matris. istud fuit de mente Calde. consil. 27. ibi ex his infero. vbi loquitur in directa facta de pia causa, sed Ioan. de. Ana. in cons. 99. col. fi. ver. sed his non obstã. dicit quod pater etiam in testamento ad pias non põt directè vel indirectè disponere de legitima filij, & hęc dependet a veritate pręcedentis dubitationis, & quod per fideicom. etiam ad pias non possit filio in legitima substitui. Bal. consi. 39. col. 1. ante fi. lib. 1. & contrarium quod non possit tenet Lancel. Poli. in tract. substitu. char. 42. col. 1. ver. secundo quærendum est, vbi ponit hanc vtilitatem & quinq; alias.

præcibus. C. de impub. vbi cõsideratur, quod substitutio compendiosa ibi esset fideicommissaria post pubertatem, nõ directa militaris, vt posset habere legitimam, facit l. in testamento. C. de test. mil. in fi. l. cum filius, in fi. ff. de testa. mil. & generali-
74 tas huius legis cum concord. † Secũdo itaq; fortius ex alio hęc vtilitas nõ vr̃ posse procedere, cum etiam in fideicommissaria facta a militę comprehendatur legitima filij, vt vult ipsemet Bar. in d. l. præcibus, 2. col. versi. vlterius opp. mouetur, quia miles poterat exhæredare filium expresse vel tacite & cum posset legitima, nec poterat querelare testamentũ. l. si. C. de inoff. test. & ibi Pau. de Cast. cum similibus, ergo etiam poterat eum grauare in legitima per fideicommissum. Sed aduerte secundum Imol. hic colum. 2. vers. præterea. Are colum. 2. ver. secũda ratio. Alexand. colum. 3. & Angel. in l. præcibus. C. de impub. Pau. de Cast. v ti. colũ. Alex. & præceptor meus ibi col. antepe. Posito, quòd esset verum, quod posset miles grauare etiã in legitima, tamen non sequitur, grauauit eum per fideicommissum restituere bona vel hæreditatem, ergo grauauit eum etiam in legitima, immo sequitur contrarium cum de natura fideicommissi sit, quòd detrahatur legitima, & in dubio censetur miles vti iure communi, non priuilegio suo l. in testamẽto. § quemquam. C. de test. mili. & dicetur late in notabi. bus.
75 † Bene facit, quia filius in legitima habet ius particularius & fauorabilius, quam in alijs bonis l. cum ratio ff. de bo. dã. l. si qs legatum cum glo. in fi. ff. de Fal. ergo licet in bonis simpliciter grauetur, non tamen per hoc debet censeri grauatus in legitima, sicut nec etiam filia censetur in dote grauari l. Lucius. §. maritus vbi Barto. l. a filia in prin. ff. ad Trebel. facit l. sequẽs quæstio. ff. de leg. 2. Soc. hic colum. 15. versi. tertia conclusio. cuius dicta sibi ascribit Decius in l. præcibus colum. antepe. versic. sed in hoc est considerandum, dicit quod immo in dubio, etiam quod quis sit paganus testator, censetur per fideicõmissum velle grauare filiũ in legitima per l. quoniam in prioribus C. de inoffic. test. vbi secundum eum patet, quod ante illam legem si grauabatur filius restituere hæreditatem, [illegible] quam grauaretur in legitima, habebat quærelam inoffic. [illegible] testamenti. ergo etiam paganus in dubio censetur grauare filium in legitima. Sed aduerte, quia meo iudicio [illegible] & Decius errant, & dicunt contra casum legis, quia [illegible] quoniam in prioribus, loquitur, quando clare constabat, quod [illegible] tamen nimium respiceret legitimam, & ideo non [illegible] verum quod filio grauato restituere hæreditatem per fideicommissum competeret ante illam legem querela inofficiosi testamenti. Casus est [illegible], cõtra quem ipsi dicunt [illegible] co-
76 hæredi. §. cum filiæ [illegible] † Et bene facit, quia [illegible] dispositione sua quantumcunq; generali nunquam censetur velle id quod non est suæ potestatis [illegible] Lucius. § imperator. ff. ad Mun. [illegible] credit [illegible] Gallus. § quidam [illegible] Are. de lib. & posthu. Ioã. And. in c. si. de [illegible] in 6. Barto. in l. [illegible] sub conditione. ff. de [illegible] Bald. in l. fi. § in co [illegible] C. de [illegible] Paul. de Castr. [illegible] parte in 1. colum. [illegible] vltimam impressionem [illegible] dicuntur clarissim [illegible]
77 † Item facit, quia legitima nec dicitur hęreditas, nec portio hęreditatis, sed portio bonorum l. Papinianus §. quarta. ff. de inoffic. [illegible] Barto. in [illegible] 2. colum. [illegible] quid ergo imputatur. tradit Aret. in l. Gallus. § in omnibus in. 3. not. vbi aliquando dixi. de libe. & posthu. Aret. supra in l. 1. 12. co [illegible] & ibi Soc. [illegible] 4. colum. versic. non obstat quinta & vltima ratio ergo [illegible] quod grauetur restituere hæreditatem per fideicommissum [illegible] vniuersale, non debet censeri grauatus in legitima. text. in d. [illegible] cum fine, & præcedens ratio magis concludit, & remanet
78 defensata cõclusio cõmunis. † Ex qua habes, quod licet miles possit priuare filium legitima, tamen in dubio grauando eum per fideicommissum non videtur non censetur grauare in
79 legitima, & ideo illam detrahere potest. † Bene facit quod cõsuluit Benedictus capra consi. 19. incip. & [illegible] consultor quod [illegible] non potest obstante statuto legitimam petere contra voluntatem patris, tamen si sit instituta & grauata onere fideicommissi, non prohibetur retinere legitimã
80 & Trebellianicam. † Similiter si legitimatus non possit succedere nisi in eo, quod [illegible] videbitur, si sit institutus & grauatus onere fideicommissi, non prohibetur detrahere legitimã & Trebellianica [illegible] ita [illegible] consuluisse doc. Decius in d. l.
81 præcibus in 14. colum. in fin. † Et bene facit [illegible] cum, qui [illegible] filius approbet testamentum patris, tamen sibi non pręiudicat, quominus possit de fideicommisso legitimam detrahere Pet. de Anch. consi. 151. incip. plura sunt dubia. colum. 4.
82 Tamen aduerte † inquantum prædicti doctores communiter pręsupponunt quod miles substituendo per fideicommissum, potuisset etiam grauare filium in legitima, quia contrarium vult gloss. fina. dicta l. præcibus. [illegible] facit, vt colligitur ex versic. Imol. hic colum. 2. in princi. quia non sequitur, potest

miles priuare a principio filium legitima, ergo postquam filius est consecutus legitimam, debet posse & illam auferre, cum facilius tollatur aliquid a principio, quam ex postfacto l. patre furioso. ff. de his qui sunt sui vel alieni iur. sed meo iudicio hęc ratio nihil valet, quia etiam per directam militarem aufertur legitima postquam fuit acquisita filio, vt hac l. secun-
83 dum communem opinionem. † Item paria sunt, non dare a principio, vel dare onere iniuncto l. quoties. C. de do. quæ sub
84 modo, & per hoc tollitur in forma l. patre furioso. † Secundo f[illegible]s. Soc. hic col. 15. ver. secunda conclusio pro. d. gl. fi. facit, quia licet in milite reperiatur priuilegiata directa militatis, tñ non reperitur priuilegiata fideicõ. vnde eligendo viã fideicõmissarię substitutionis, vr̃ eligere viam iuris cõis & ideo via, quam elegit, sibi pateat cũ omnib. suis qualitatibus l. mulier in §. ff. quod metus cã l. Caius. ff. de manumissio. Bal. in l. omni innouatione. C. de sacrosan. eccl. Federi. de sen. cõsi. 21. Sed huic cõsiderationi obstat tex. in decisione & rõne decidẽdi, quã nõ aufert Soc. in l. si fundũ. §. fi. de l. 1. nã pr̃ nõ reperitur habere potestatẽ disponendi de bonis filij nisi per directã pupillarẽ. & tñ tex. [illegible] guit, si per directã pupillarẽ poterat pr̃ priuare ab intestato venientes legitima, ita debet posse grauare per fideicõmissũ ad pubertatẽ, sed sic est quod miles poterat substituere directo iure directę militaris, per quã filius desinebat ipso iure esse heres in totũ d. l. miles ita de test. milit. & hac lege. & per cõsequens institutus ẽt cõsequebatur legitimã. Igit debet ẽt hoc posse per fideicõmissum, vt arguit text. in d. l. si fundũ per fideicõ. & ita tenet cõem opinionẽ, quicquid dicat dicta gl. fi. Et per hęc vr̃ periculosa quædã decisio Bal. in l. qm̃ in prioribus. C. de inoff. test. pe. col. ver. & quęro dicat statutũ, vbi vult, quod licet possit pr̃ virtute statuti minuere legitimã, & dare illã quantitatẽ quam vult, tñ in quantitate data non pót imponere grauamẽ, quia statutũ dispẽsans qñ minus relinquit in substantia, nõ censetur dispensare qñ minus relinquit in tpe l. omnimodo. iuncta l. quoniam in prioribus, & sequitur illam decisionẽ Imo. in l. Titio centũ. §. Titio genero. 2. col. de cõdi. & demõ. Aret. hic col. 2. Soc. penul. [illegible] nam per prędictã cõem opi. [illegible] tatis dubia hęc decisio.
85 † Tertio cõtra illã vtilitatẽ vr̃ facere, quia immo ẽt in directa militari nõ comprehenditur in dubio legitima nec ad illã se extendit [illegible] Pau. Cas. in l. pcibus. vlti. col. sequitur ibi pcep. meus col. antepe. post Raph. Comẽsem hic. immo vr̃ mihi quod nõ solũ non veniat in dubio legitima in substitutione militari, sed quod ẽt non possit venire dato qd pr̃ miles hoc velit quia militi vt dix. solũ sunt remissę dispõnes iuris ciuilis, non aũt nãlis & gentiũ, & sic est qd legitima vr̃ deberi filio de iure nã. seu gentiũ. §. cũ vero [illegible] in auth. de hęre. & Fal. ibi, tanquam hęc pars sit [illegible] facit l. cũ [illegible] ff. de bonis [illegible] l. scripto. [illegible] Breuiter dic cõtrariũ esse verius. s. qd immo in dubio cõprehendat legitima in directa militari per istũ tex. cũ cõcordantibus non
86 obstat † fundamentũ meũ, quia immo legitima debeat ex dispositione iuris ciuilis licet ratione nãli hoc statutũ sit, vt declarat D[illegible] de reg. iur. in. 6. Imo. & Alex. in l. qd de bon[illegible] Fal. Dũ concludunt cõem opi. esse. quod
a legitima [illegible] tolli per statutum, & tradit do. Decius in regula,
87 [illegible] de reg. iur. † Quarto itaq; cõ hanc vtilitatem Bar. & gloss. [illegible] hodie communis est opinio, quod etiam miles non possit expresse priuare filium legitima ẽt a principio, & si [illegible], haberet locum querela inofficiosi [illegible] & hęc [illegible] de parentũ in auth. vt cum de app. cogn. tradunt quod mod. in l. si. C. de inoffi. testa. ergo nec etiam substituẽdo miles directo poterit hodie priuare, ne quod vna via &c.

c. quòd

a [illegible] an per statutũ possit fieri quod filij legitima priuentur est, maxima qõ per nros maiores altercata in qua quot capita tot fuerũt snię, & inveritat[illegible] corrupte inter ipsos decisiones doc. [illegible], quas fideliter nũc recitabo, licet plenius dixerim in. §. pecuniũ de iure na. gẽ. & ciui. & qd per tale statutũ nõ possit in totũ tolli legitima, sed tñ minui tenet Richar. malũ. quẽ refert Cy. in l. sancimus. C. de nup. Iac. de Bel. in auth. de hęre. & Fal. in prin. colla. 1. Pe. & fere oẽs nr̃i vltramõtani prout refert Soc. in con[illegible] vol. 1. & in cons. 150. inc. & nos introducere. col. [illegible] vol. idẽ tenet Bal. in l. hac ædictali. col. 3. C. de secun. nup. Bal. & Sal. in l. sancimus. C. de nup. Bar. in cons. 72. inci. ex facto. col. 2. ver. sed ẽo probat Sal. in auth. nũc ãt. C. de epi. & cle. & in cons. 47. inc. in qõne vol. 1. & in cons. 131. inci. circa predicta. & in l. fi. [illegible] sum aũt. C. de bonis quę lib. Fulg. in cons. [illegible] inc. quidam. Cuma. in cons. 70. inci. quidã fer. Petrus in [illegible] Benedic. de benedic. cons. 72. inci. cũ viso & considerato col. 2. circa mediũ. Maria. soci. in cons. 10. incip. quamuis ex his Pau. de Cas. in cons. 131. Alex. in cons. 75. inci. visis. col. 2. vol. 1. & in cons. 197. inc. [illegible] titulo. col. fi. col. 2. Barb. in cons. 14. inci. illud afferã. col. 3. vol. 1. Ant. de Bu. in c. Rayn. de test. & hoc videntur sequi domini de Rota decis. [illegible] inci. fuit dubitatũ [illegible] in dicũt valere statutũ nisi legitima debita [illegible] tur, cab-

c. quod vna via, de reg. iur in 6. l. si quis sub conditione, §. 1. de
cond. inst. Breuiter Alex. hic col. 9. ad fi. & sequenti dicit, quod
hęc vtilitas procedit de iure ff. orū, & Cod. secus de iure authē-
ticorū, & idē voluit hic Rapha. Comen. quē refert & sequitur
dominus meus col. 7 vers. & aduerte, & d. Alex. vbi dicit, quod
est noua sua consideratio in d. l. pręcib. col. pen. vers. posset ēt
dici. Pondero vltra eos hoc etiam de mente Bar. in l. 1. in antę-
pen. col. versic. 6. quæro. C. de sac. sanc. eccl. dum dicit, quod an pia
causa substituta veniat per fideicōmissum vel iure directo, pa
rum aut nullius est vtilitatis, quia in piā causam omnino ipso
88 iure transit dominium, l. fi. C. de sacrosanc. eccl. † Item non de-
trahitur Trebellianica contra piam causam, secundum opinionem quam
ipse tenet in l. Marcell. ff. ad Trebe. & est cōis opinio, vt ibi per
Mod. sed sic est si veniret legitima in d. substit. hodie esset ma-
gna vtilitas. Soc. hic, col. 15. in princ. versi. ex quibus infertur, di
cit quod non est bona consequētia, miles hodie nō potest pri-
uare filium legitima exhęredando vel prętereundo, ergo non
potest priuare instituendo, vel substituendo, quia primo casu
actus est odiosus, l. cum quidam, ff. de libe. & posthu. secundo
89 casu est fauorabilis, vel saltem minus odiosus. † Ergo lex noua
correctoria loquens in casu odioso non debet extendi ad fauo
rabilem vel minus odiosum, iuxta no. per gl. & doct. in authē.
quas actio C. de sac. sanc. eccl. l. pręcipimus, in fi. C. de app. & fa
90 cit vltra eum. † Quia per quamcunq. dispōnem generalem nō
censetur derogatum priuilegiis insertis in corpore iuris ēt quod
dicatur, non obstantib. priuilegiis quibuscūq. gl. & Bar. in auth.
qua in prouincia. C. vbi de crimine agi oportet, glo. in l. hæres
absens, in princ. & ibi Bar. & in l. 2. §. omnes ff. de iudi. Sed hoc
priuilegium est clausum in corpore iuris, nec reper. tot in spe-
cie sublatum, igitur &c. Tertio vltra eum facit, quia non est ve
risimile, quod tot leges sint abrogatę absq. harum specialí mē
tione, vt in simili dicit tex in l. si quando, in fi. princ. pij. C. de in
91 offic. testam. † Quarto bene facit, quia maior ratio est prohibē
di patrem militem, ne priuet totaliter & a principio filium le-
gitima, quam prohibendi, quominus ipse pater miles faciat ip-
sum filium institutum ex post facto desinere esse heredem et ā
respectu legitimę post mortem ipsius filij, prout loquitur ille
tex. hoc enim casu dū viuit filius, gaudet omnib. bonis etiā vl-
tra legitimam, vel saltem ipsa legitima, primo casu vero non,
& si diceres, posset ipsum instituere, & post lapsum breuis tem
poris vocare alium substitutum directo iuxta l. miles, et ait, &
l. miles ita. ff. de test. mili. Respondeo, quod hoc casu tanquam
dispositio præsumeretur facta in fraudem nō valeret respectu
legitimę, & censeretur perinde, ac si a principio filium legitima
priuasset, argu. l. qui sic. ff. de solu. & l. venditor. §. in bonis, vbi
92 Bar. ff. de priuileg. cred. † Et ideo mihi placet magis hęc opin.
quod etiam directa militaris comprehendat legitimam filij,
nisi appareat facta in fraudem. Et moueor propter authoritatē
Bar. hic, qui non loquitur magis de iure digestorum quam au
thenticorū, imò vult quod hodie hoc procedat, & propter autho-
ritatem gl. in d. l. præcibus, in gl. fi. quam videtur sequi ibi do-
minus Decius colum. penul. in princ. qui moueror, quia simili
ter paganus non potest tollere legitimā exhæredando vel prę-
tereundo, & tamen illam tollit substituendo directe aliquem
pupillariter, tamen hoc fundamentum non multum stringit,
quia si loquimur, quod pater substituendo pupillariter tollat
legitimam filio, istud est, quia facit filio hæredem cum dica-
tur substitutio pupillaris testamentū filij, quod sibi facit mini-
sterio paterno. §. igitur, institu. de pupillari, si vero loquitur quod
per substitutionem pupillarem priuet matrem legitima filij
est ea ratione, quia pater fecit testamentum, qui non debet ra-
tione naturali affectu maritali legitimam vxori, & ideo non di
citur inofficiose agere, vt possit mater facere querelam, vt di-
cit tex. in l. Papinianus, §. sed nec impuberi. ff. de inoffic. testa.
& in c. si pater, in fine de testa. n. in sexto. in casu autem nostro
hęc cessant, igitur argumentum non concludit. Secundo mo-
uetur, quia olim directa militaris non comprehendebat legiti
mam ex eo, quia miles posset priuare filium legitima, sed pro-
pter naturam directę substitutionis, quæ est, vt comprehendat
integraliter omnia bona, & subrogetur per omnia loco primę
institutionis, vt dictum est sup. in rub. post gl. Istud fundamen
tum est valde coloratum, sed necessario nō stringit, cum non
probet assumptum s. quod ideo directa militaris non compre
henderet olim legitimam illa ratione, quia posset miles priua
re filium legitima, vnde fortius videntur stringere fundamen-
ta supra adducta, & diligenter cogita, quia si casus cōtingeret,
esset casus pro amico, & in cōtingentia facti feci ex tpe obmu
tescere propter hoc quendam excellentissimum doctorē, ma
93 gna tñ est authoritas tenentium cōtrium. † Pro quorū opinione
bene facit, quia non reperitur bene clare decisum, quod olim dire
cta militaris comprehenderet legitimā filij, & illi qui tenent quod
sic, vt est cōis opin. videtur potissimū moueri, quia poterat mi-
les filium priuare a principio legitima sine causa de iure Dige-
storū & Cod. quod hodie cessat. Item per eorum opinionem
94 reducimur ad terminos iuris cōis, † vnde etiam in correctorijs
vł licita extensio, vt ita glo. in c. statutum, in verbo, dinumeran-
dum, de præb. lib. 6. sed per hoc non recedo ab opinione gl. &
Barto. hic, quia alias esset necesse dicere, quod directa militaris
esset in aliquo truncata, & sic claudicaret, immo vł, quod non
posset amplius dici directa, sed potius fideicommissaria, arg. ubi l.
95 præcibus. C. de impub. † Solum adde ad primam dubitationē
in fi. hæc verba, considerabam etiam quod ex quo miles pote
rat priuare filium legitima absq; timore querelę etiam respe-
ctu omnium bonorū l. si instituta §. de inofficioso. ff. de inoffi.
testa. l. de inoffi. toto. & l. fi. C. de inoffi. test. Item in testamen-
to militis non admittebat detractio Trebellianicę in fideicōmis-
saria substitutione, secundum cōem, vt per Bar. in l. 1. §. in filij.
ff. ad Trebell. Ideo de facili admisit in milite substitutionem dire-
ctam post aditam, in pagano vero non, quia cū in dispositione
pagani hęres haberet detrahere legitimam vel Trebellianicā,
& quandoq. vtramque vt supra declaraui, non fuisset ęquum
priuare ipsum paternum hęredem ipso iure iuribus directis,
& facere quod dictas quartas haberet consequi postea de ma-
nu secundi hæredis substituti, immo propter dictas detractio-
nes non poterat dici directa substitutio, quæ nihil aliud est quā
secunda institutio, comprehendens omnia, quæ prima com-
prehendebant, vt dictum est supra in rubr. & hanc rationem
aliqualiter sensit in alio proposito Barto. in l. 1. C. de sacr. sanc.
96 eccles. in antepenultim. colum. versicul. 6. quæro. † Secunda
vtilitas est, quia stante communi opi. quod licet olim non de-
traheretur Trebellianica de fideicommisso debito ex testa-
mento

turę absorberet, & istam dixit cōem opinionem Corse in suo
repertorio ad Abb. in verbo legit. eandem dixit cōem Soc. in
d. consi. 150. incip. & nos introducere, col. 1. vol. 1. idē tenet Sal.
in auth. nouissima, in 5. col. C. de inoff. testa. ibi Iaf. in pen. colū.
dixit istā esse cōem, eam ēt dixit cōem præceptor meus Frāc.
Cur. in consil. 10. incip. visa col. 1. in fi. & quod hęc opin. magis
cōm. approbetur, inquit maximus practicus Franc. de Curt. in
consi. 66. incip. clarus vir. col. 6. circa mediū. Cōtrariā istam, vt
nō solū minui, sed ēt in totū per statutū tolli possit, tenuit Dy.
in regula, indultum, de reg. iur. lib. 6. & ibi Io. And. in Mercur.
idem in addit. ad Spec. in tit. de succ. ab intest. Cy. in l. sancimus.
C. de nup. Alb. de Ros. in tract. statu. in 1. p. q. 42. & in 2. p. q. 102.
& q. 104. Bar. in l. de quib. col. 3. ff. de legi. & in l. Titio centū §.
Titio genero. ff. de cond. & dem. & in auth. de here. & Falci. in
princ. col. 3. coll. 1. vbi dicit ita tenere doct. in d. l. sancimus. C.
de nup. Old. in cōs. 107. incip. circa ius municipale & in cōs. 135.
incip. factū tale est, & in consi. 90. Pet. Bertrā. qui fuit cardina-
lis in sua lect. super 6. in c. 2. de consti. c. quē refert Soc. in d. cōs.
150. in 1. col. Rom. in l. equēs grades. §. 1. ff. ad Syllanian. & in
cons. 32. incip. visa col. fi. & in cons. 134. incip. pro declaratione
Ang. in rep. l. pr. fi. ff. de inoff. test. & in cons. 104. incip. hæc vi-
denda, & in cons. 150. incip. statuto cauetur, & in cons. 149. incip.
consultatio hęc, & in l. Papin. §. quarta ff. de inoff. test. idē Ang.
& Fulg. in d. l. Papin. §. vnde si quis, & in l. quod de bonis. §. fi. &
ibi Paul. de Cast. ff. ad l. Fal. idē Paul. in d. auth. nouissima, col.
5. vbi dixit istā esse cōem opin. & in cons. 16. incip. visio dict. col.
1 in 1. par. nouorū scdm impressionem Mediol. Bal. in l. 1. ius na
turale, & ibi Ang. sup. isto tit. Dom. in c. quis, col. 4 en de pact. li.
6 Lap. alleg. 101. in ciuit. Flor. in 1. col. Cald. in cons. 40. incip. pro
examinatione. Cald. in cōs. 32. incip. an si statutū, in tit. de testa.
Abb. in cons. 63. incip. vł primo. col. 2. vol. 1. & in cons. 75. incip.
primo est videndū. col. fi. eo. vol. vbi dixit istā esse cōem opin. quam
esse cōem testatur Sal. in d. auth. nouissima, in 5. col. licet ipse cō
riū teneat vt s. dixi. istam ēt dixit cōem And. Barb. in consi. 77.
col. 6. vol. 3. istam ēt dixit cōem Corneus Perusi. in multis con-
silijs in cons. 150. incip. hanc qōnē, in fi. vol. 1. & in consi. 210. in-
cip. in hac cōsultatione, col. pen. eo. vol. & in consil. 107. incip. in
hac consultatione in prin. vol. 2. & in cons. 105. incip. in hac cō-
sultatione, vol. 3. & in consi. 123. incip. licet breue sit, col. fi. vol.
3. & in cons. 1. col. 4. vol. 4. in quib. locis testatur istam esse cōem
opin. quam ēt dixit cōem Soc. in consil. 288. incip. circa primā, in 12.
col. vol. 2. & in consi. 5. in 1. col. vol. 1. inquit istam esse magis cōi
ter approbatā, & istā dixit cōem opin. Philipp. Dec. in cons. 19.
incipien. & pro tenui. in 4. col. ex quibus videtur istam partem
quamuis rigorosam esse magis communiter approbatam.
Alij vero mediū sunt secuti quod aut sine cā auferē per statutū legi
tima & vera sit prima opin. aut cū cā, & tūc verior sit vltima in
quo medio & cōcordia fuit Bal. & Paul. de Cast. in l. cum lege.
C. de episc. & cler. idē Pau. in auth. nūc aūt eo. tit. Pau. & Imol.
ī d. l. Titio cētū §. Titio gñro. & istā dixit cōem opin. Alex. ī l. quod
de bonis. §. fi. ad leg. Fal. idē tenet Franc. de Cur. in cons. 13. in-
cip. statuto Ianue. col. 3 ī fi. & istā dixit magis cōem opi. Philip.
Deci. ī l. iura sanguinis. ff. de reg. iur. & scdm istā dist. quis iuuenis
cōsulerē scdm quam cōsuluit Ana. in cons. 1. incip. visis. ī 1. col. cętera vi-
deatis per me in §. pen. instit. de iure naturali. Ferd. de Loazes.

mento militis in testamento. C. de testamen. mili. l. in testai
mento. C. ad leg. Falc. l. 1. §. is qui ff. ad Treb. Tamen hodie de-
trahatur secundum communem opin. vt per Bartol. & alios
in leg. 1. §. in filii. ad Trebell. per do. meum in leg. in testa-
mento secundo in fin. C. de testamen. mili. Si fiat directa sub-
stitutio militaris, non detrahetur Trebellianica. si vero fiat
fideicommissaria, sic. ita Alexand. in 9. col. versic. erit & alios
effectus, & vult Barto. in l. 1. in antepe. colum. versi. texto quæ-
97 ro. C. de sac. san. eccl. † Sed aduerte, quia videtur mirū, q̄ olim
in testamento militis non haberet locū detractio Falcidiæ &
Trebellianicę, attento quod talis detractio sint introducta fa-
uore testatoris. insti. ad l. Fal. in prin. hanc difficultatem mouet
ibi Christoto. Porc. & dicit se mouisse in publico examine cu-
iusdam scholaris, & refert doc. meus in d. l. in testā. in primis
verbis dās plures solutiones, quę meo iudicio parū valēt. vñ tu
dicas, q̄d ratio quare fuit inducta detractio, Falcidię & Trebel
lianicæ cessit in testō militis, quia licet nō adeat hęreditas per
hæredē, tñ fideicōmissaria substitutio valet. quia tūc in substi-
a tutionem directam cōuertit l. neq; enim §. fi. ff. de test. mil. &
ibi Bar. in prin. legis ad finem enumerat hoc inter priuilegia
militis. l. enim in testō militis remissę sunt oēs solemnitates iu-
ris ciuilis l. 1. 2. & 3. ff. de tes. mil. Sed quod adeatur hæreditas
ad cōfirmationē contentorū in testō, iuxta l. si nemo. ff. de te-
98 stu. vē solemnitas iuris ciuil. † Cū ius adeundi & ipsa aditio sit
b de iure ciuili gl. in l. 1. in verbo, nēç ciuitatis. ff. de acqui. re. do.
Alex. cons. 2. in 1. vol. Itē censentur miles facere testū oī me-
liori mō & iure, quo pōt l. 3. ff. de testa. mili. quo casu nō cor-
ruunt contenta in testō, licet hæreditas non adeatur, sed de-
bentur ab adeuntibus ab intestato. vt per glo. in l. eā quā. C. de
99 fideic. † Secundo vē mirum, q̄d olim q̄n paganus non poterat
prohibere detractionē Falcidiæ vel Trebellianicę l. quæ de bo
nis. §. fi. ff. ad leg. Falci. l. si vt allegas. C. eo. §. sed quia institu. de
fideicom. hęredita. non posset detrahi Falcidia nec Trebellia-
nica in testamento militis. Hodie vero sic secundū cōmunē,
quo tēpore etiā paganus potest prohibere detractionem Fal-
cidiæ & Trebellianicæ auth. sed cum testator. vbi Barto. C. ad
l. Falcid. do. Decius, licet hanc considerationem nō faciat, in l.
precibus. C. de impu. 14. col. in primis verbis tenet quod imò
& de iure ffor̄u. poterat detrahi Trebellianica in testō militis
sed non insisto, quia sua opinio est ɔ oēs. & non bene rñdet ad
l. 1. §. deniq; ff. ad Trebel. vbi est spāle in fideicommissaria mi-
litis, vt nō detrahat quartam, licet in illo casu posset detrahe-
re fideicommissarius pagani, vt ibi declarat Barto. & Decius
dicit quod non valet argumen. de Falcidia ad Treb. dicit con-
100 tra text in l. Marcellus in fi. principij. ff. ad Trebellia. † Vbi tra-
ditur regula generalis in quibuscunq; testamentis cessat Fal-
cidia, etiam cessat Trebellianica & not. ibi Barto. in no. et cla
re constat quod Falcidia de iure ffor̄um, & Codicis cessabat
in testamento militis, iegitur ius supra alleg. nec ipse negat, ergo
etiam cessabit Trebellianica d. l. Marcellus, quæ precise loqui-
tur in milite. Secundo dicit do. Decius vbi supra posito quod
de iure ffor̄um, non posset detrahi Trebellianica de fideicom
misso vniuersali in testamento militis, non poterit etiam ho-
die detrahi, quicquid dicant doct. secundū eū. & respondet ad.
§. sequitur pri. quia vero in auth. de hęre. & Falci. super quo
se fundant doct. sed cum supportatione taceat authorē. fuit n.
solutio Soci. in d. l. 1. §. in filij ad fin. ff. ad Trebel. vbi in effectu
Alex. & post Ang. & sensit illam sol. gl. in d. §. pen. s. q̄d ibi tex.
loquatur de milite instituto, qui non pōt detrahere Trebellia
nicā non confecto inuentario, non de milite instituente. Ta-
101 men defendēdo cōem † quę habet q̄d hodie pōt detrahi Fal-
cidia & Trebellianica de testamento militis dic quod d. §. pe-
nultimus bene probat, dum dicit, in omni volutate & in om-
ni persona, siue priuata, siue militari referendo illud, siue mili
tari, etiam ad illud verbum, in omni voluntate, propter distin-
ctionem, iuxta l. Seię. in §. C. aio. ff. de fun. in str. ... vbi Barto.
vnde si vult tex. quod dispositā in dicto tit. de hęredi. & Fal-
cidia. habeant locum etiam in voluntate militari, quę vult
quod testator miles possit prohibere Trebellianicam & Fal-
cidiam, & quod hęres militis si non conficiat inuentarium,
priuetur Falcidia & Trebellianica, de quibus supra disposi-
tum fuit, & si vult quod in testamento militis fiat prohibitio
dictarum quartarum, & etiam priuatio propter non confe-
ctionem inuentarii, ergo vult quod non facta prohibitione &
facto inuentario etiam in testamento militis hodie detractio
Falcid. & Trebel. habeat locum. Et si diceres, est argumen-
tum contrario sensu, quod non sumitur ad correctionem
iuris antiqui glo. in c. sign. si est li. de foro compe. cum simili-
bus, respondeo quod fuisset rationabile ibi faceret mentionem tex.
de testamento militis, quo casu argumentum a contrario tūc
sumeretur ad correctionem legis sumitur auth. ex testamen-
c to. vbi Ludo. Roma. & Alexan. & Mod. C. de collationi. † Ter-
102 tia est vtilitas, quia veniens iure directo suo iure potest à se &
capere bona propria authoritate, vt declarat Paul. de Castro in
leg. precibus. C. de impub. 4. colum. ad fi. veniens vero per fi-
deicommissariam substitutionem, secus, immo si caperet pro
pria authoritate post apprehensam possessionem bonorum
hæreditariorum per hæredem grauatum vel hæredem hære-
d dis, amitteret ius fideicommissi leg. Paulus respondit. vbi An
ge. & Alexand. ff. ad Trebel. leg. non dubium. cum gloss. C.
de leg. & licet do. Maria. Socin. consil. 3. vlti. colum. videatur
velle, quod sufficiat hæreditatem etiam aditam per hæredem,
licet per eum non fuerit possessio apprehensa, tamen teneo q̄d
dixi, quia paria sunt, quod quis capiat rem ante aditam hæredi-
tatem, vel post aditam hęreditatem ante apprehensam posses-
sionem per hæredem. leg. 2. de crimine expila. hæredi. l. cum le-
e gatarius vel fideicommissarius capiat rē ante aditā hęreditatē,
non priuatur iure suo, sed solum competit cōtra eum interdi-
ctum quorum bonorum & quorum legatorum. & vult gloss.
in dicta. leg. non dubium. vbi Moder. Roma. consil. ... circa propositam. & hoc casu quando hęres iam apprehendit
possessionem, si fideicommissarius per violentiam apprehen-
deret, incideret in pœnam. l. si quis in tantam. C. vnde vi. gl.
pen. l. in c. fi. de success. ab intesta. & vbi non fuisset per hære-
dem apprehensa possessio, posset etiam hæres agere contra fi-
deicommissarium qui apprehendisset propria authoritate rei
vendicatione vel publiciana, argumen. leg. cum hæredes ff. de
103 acquiren. possess. † Hæc enim remedia, rei vendicatio publicia-
na, & cōdictio possessionis possunt simul in eodem libello in-
tentari cap. Abbate, vbi traditur de re iudica. in text. Panormi
tanus in c. secundo. de libelli oblatio. respectu vero fructuum
ablatorum per fideicommissarium propria authoritate, si qui-
dē essent fructus immaturi, possit intentari actio legis Aquilię.
Si vero maturi, actio furti l. si seruus seruum. §. si obuiā ff. ad legē
Aquil. & si per violentiam abstulisset fructus, teneretur actione
bonorū rapto. quę dat in triplū institu. vi bonorum rap. in prin. & tra-
dit in terminis Socin. dicto consil. 33. in vlt. versic. Hac vtilita-
te sic declarata, aduerte modo, quia videretur, quod non possit
procedere, nam per aditionem hæreditatis immiscentur bona
testatoris cum patrimonio hæredis instituti, & quando mori-
tur institutus, hæres ipsius instituti apprehendere potest pos-
sessionem omnium bonorum, quæ institutus possidebat. leg.
finali. C. de edic. diui Adria. tollen. ergo hæredes hæredis insti-
tuti possidente, substitutus directus dato quod suo iure adeat
hæreditatē virtute substitutionis directę, & sic efficiatur domi-
nus bonorum testatoris ipso iure absque alia restitutione. leg.
cum hæredes. in princip. ff. de acquiren. possess. tamen non de-
bet apprehendere bona sua propria authoritate, quæ alius
possidet, per leg. si quis in tantam, & l. meminerint. C. vnde
vi, & quia etiam legatarius efficitur dominus ipso iure leg. a
Titio ff. de fur. & tamen non potest rem propria authoritate ca-
pere. dicta leg. non dubium. Breuiter dic, quod vbi esset appre-
hensa possessio per hæredem, & eueniret casus directę substi-
tutionis militaris, non posset substitutus licet directus appre-
hendere bona propria authoritate per prædicta, sed haberet
tanquam dominus agere ad restitutionem facti contra ipsum
possidentem. pro hoc adduco tex. in l. inter omnes. ff. qui satis
dare cogantur. Vtilitas ergo procedit ante apprehensam pos-
sessionem per hæredem. quia licet contra fideicommissa-
f rium haberet locum interdictum quorum bonorum, si ap-
prehenderet bona propria authoritate, tamen contra substi-
tutum directum non, cum natura substitutionis directæ sit,
quod substitutus directo veniat ad bona, non autem illa capiat
de manu alterius, vt per Bartol. infra. in penultima columna.

Aduerte

a §. fi. Adde in l. Pantonius. ff. de fideicom. liber.
b Ius aūt testādi est de iure naturali. l. vt quis cū duobus testibus
testetur, licet per ius ciuile sit additum, vt cum septem testibus
testet. de quo vide Bar. in l. interdum. ff. de cōdit. indebit. Alex.
in d. consil. 2. incip. visis. col. 2. versi. nec ad hoc vol. 1. & in consi.
229. incip. visis. col. 11. versi. nec ad hoc. vol. 2. Ferd. de Loazes.
c Gloss. in l. nulla. C. de epis. & cleri. de quo per Phili. Decium.
& doct. in cap. pastoralis. in princip. de appel. & latius in c. 1. col.
5. de rescrip. Ferd. de Loazes.
d Fideicommissi. Bologn. in consi. 15. col. fi.
e Hæreditatem. imò & si post aditā & possessionem apprehen-
sam capiat propria authoritate non priuaretur. Ol. in consi. ...
circa ius municipale. in 6. dubio. vbi ignoranter hoc tacet.
f Idem etiam in primo hærede, qui non potest apprehendere
bona hęreditaria propria authoritate, quæ alius possidet. So-
cin. consil. 131. columna. 4 versicu. ex quibus infertur. & con-
sulens Alexand. quod stante statuto, quod possessio defuncti
continuetur in hæredem, bene continuatur in primum hære-
dem. & si primus hęres desinit esse hęres, non aufertur ei pos-
sessio nec continuatur in substitutum vigore dicti decreti ita
consuluit Alexan. consi. 17. colum. 2. versi. item præterea. lib. 2.
& consil. 87. colum. 2. versic. & præterea. lib. 3.

104 † Aduerte tamen, quia vbi fideicommissario vniuersali esset
facta restitutio bonorum verbalis, posset postea propria autho
a ritate apprehendere possessionem bonorũ vacantem, [a] quia
105 † ille qui habet titulum, potest possessionem vacãtem propria
authoritate accipere. Bartol. in l. cum solus. ff. de vsuca. ante fi.
Bald. in l. fina. C. de edict. Diui Adria. toll. in 5. quæstio. in fi. do
minus meus in l. si ex stipulatione, ff. de acquiren. possessio. se-
cus si nõ esset facta restitutio verbalis ab hærede, licet essemus
in casu, in quo ipso iure transirent iura in fideicommissarium,
iuxta l. sancimus. §. fin. cum glo. C. ad Trebellia. & l. fi. C. de sa-
crosanct. eccles. quia tunc non posset apprehendere propria au
thoritate. Alexan. in consilio 224. in secundo volum. incipien.
prospectis, qui in hoc non meruit argui a domino Decio in d.
l. fin. C. de edic. Diui Adria. toll. col. 7. in fi. & sequenti, nam ẽt
in legatarium transit dominium ipso iure, & tamen debet ha-
bere possessionem etiam vacantem de manu hæredis, toto tit.
ff. quorum legato. sed vbi est facta verbalis restitutio per hære-
dem, videtur data licentia apprehendẽdi possessionem, vt per
in d. l. cum solus, nimirum, si tunc potest apprehendere posses-
sionem vacantem ipse fideicommissarius. Præterea Alex. etiã
loquitur, quando hæres grauatus tenet bona, non autem quan
106 do possessio vacat. † Quarta vtilitas est, quia veniens per substi-
tutionem directam habet beneficium l. fina. C. de edict. Diui
b Adria. toll. veniens vero per fideicommissum non, [b] vt ibi per
Bar. in 3. col. versi. item quærit gl. & versi. quæritur vtrum sub-
stitutio. vbi enumerat aliquos casus, in quibus fideicommissa-
107 rius habet illud beneficium, & traditur ibi per docto. † Quinta
vtilitas est secundum Bar. ins. in 2. col. in opposi. ad eam partẽ,
quia in substitutione directa veniunt fructus percepti tempo-
re mortis testatoris, vult dicere post mortem testatoris, in fidei
commissaria vero non ita Barto. per istum textum iuncta l. iu-
bemus. C. ad Trebell. Breuiter circa hanc materiam vt habeas
resolutionem quia doctores confuse loquuntur, dic quod aut
c ante mortem testatoris fructus erant percepti [c] & inuenti in
hæreditate testatoris, & tales fructus debentur non solum sub
stituto directo, sed etiam fideicommissario, quia sunt tales fru-
ctus res hæreditariç, sicut aliç res, ita Angel. hic colum. secun-
da, versicul. & adde ad Bartol. Imol. 2. colum. ad finem. versic.
fateor tamen. Paul. de Castro, in secunda colum. versic. in tex-
tu & cæt. Aretin. colum. prima. Alexand. colum. 7. ad finem, &
108 dominus meus colum. sexta. † Imo plus dicit Ange. quod tales
fructus computantur filio in legitimam, & ex eis potest sup-
pleri legitima. sequitur Alexand. colum. octaua, & est de men-
te Salic. & Paul. de Castro & Moder. in l. scimus, versic. reple-
tionem. C. de inofficio. testamen. & facit, quia tales fructus per
cepti per testatorẽ sunt de substantia patris sicut aliç res hçredi
tatie, iuxta tradita in l. item veniunt §. fructus, ff. de petitio. hæ-
redita. l. si marito. §. fina. ff. solut. matrimon. Et per hoc tollitur
vnum fundamentum Imolç hic, qui tenet cõtrarium, colum.
secunda, versic. sed certe, dum dicit, quod legitima debet habe
ri ex substantia rerum principalium paternarum, & sic non ex
fructibus, d. §. repletionem, quia responde, quod ille textus nõ
dicit, de rebus principalibus, sed de substantia paterna, sed fru-
ctus percepti per patrem fuerunt in dominio patris, ergo di-
cuntur de eius substantia. Non obstat l. iubemus. C. ad Trebel-
lian. vbi fructus non imputantur filijs in Trebellianicam, ergo
multominus in legitima. quia ibi non loquitur textus de fructi
bus perceptis & inuentis in hæreditate testatoris, sed de perce-
109 ptis post mortem testatoris. † Aut vero sunt fructus pendentes
& in prædijs existentes tempore mortis testatoris, sed perce-
d pti [d] post mortem testatoris & ante aditam hæreditatem, & si
militer isti debentur tam fideicommissario quam substituto
directo, quia sunt effecti hæreditarij seu res hæreditariç, ita
quod idem dicatur de eis, prout de perceptis in vita testatoris,
glos. & doct. in l. in fideicommissaria, ff. ad Trebellian. & ideo
etiam tales fructus computantur in legitimam, vt voluit Bald.
in l. scimus, in secunda columna, in princip. C. de inoffic. testa-
110 ment. & est de mente Paul. de Castr. & Alexand. hic. † Aut ve
ro sunt fructus percepti post aditam hæreditatem, & consum-
pti per ipsum hæredem primo institutum, & tunc non deben-
tur nec directo substituto nec fideicommissario. bene compu
e tantur in Trebell. instituti nisi sint de liberis primi gradus, [e] ita
probatur in dicta leg. iubemus. C. ad Trebellia. & in dicta l. in
fideicommissaria, & quod non veniant in directa substitutio-
111 ne, vult Barto. hic in vltim. colum. & transeunt alij. † Aut vero
f sunt fructus percepti per institutum, & adhuc stantes [f] tem-
pore, quo habet locum substitutio, vt in casu nostro tempore
mortis instituti, & isti sine dubio non debentur fideicommis-
sario, sed hæredi hæredis defuncti, licet computentur ei in
Trebellianicam, si non sit ipse institutus defunctus de filiis
primi gradus d. l. leg. iubemus, & d. l. in fideicommissaria.
112 † Nunquid autem tales fructus debeantur substituto directo [g]
g in casu huius legis. Bartol. vt dixi in oppositione ad secundam
partem, vult quod sic, idem Bald. in texto notabil. & in quarta
oppositione Imol. in 2. colum. ver. quartus est effectus. Areti.
col. 1. ad fi. dicens istam esse communem opi. Soc. 13. col. versi.
postremo. & in 5. colu. versi postremo collige & ita intellige
istum textum dum dicit, quod substitutus iure directç milita-
ris capit bona patris cũ fructibus inuentis in hçreditate. l. pater
na tẽpore mortis filij instituti. Pro ista opinione induco pri-
mo istum text. Nam est necesse intelligere aut de inuentis in
hæreditate tempore mortis testatoris, Aut de inuentis tempo
re mortis instituti, per ea quç dixi supra. Si intelligamus de in-
uentis in hæreditate tempore mortis testantis, certe text. esset
penitus de indubitabili, quia cui dubium, cũ tales fructus sint
ita res hæreditariæ sicut aliç res, ita quod debentur etiam fi-
deicommissario, vt supra dixi. Si vero intelligimus de fructi
bus inuentis tempore mortis instituti, casus est valde dubitabi
113 lis † Sed sic est, quod lex in dubio debet intelligi de casu ma-
gis dubitabili. textus est vtens hoc arg. in l. quod Labeo. ff. de
Carbonia. edic & hanc inductionem nemo facit. Secundo in-
114 ducitur iste text. per Socin. hic. † nam dum vult tex. quod fru-
ctus percepti & inuenti in hæreditate debeantur substituto, a
contrario sensu vult, quod percepti, & non inuenti, quia con
sumpti per institutũ, non debeantur, ergo non potest intelligi
de inuentis in hçreditate tempore mortis testatoris, quia illi,
dato quòd essent consumpti per institutum, deberentur sub-
stituto, iuxta l. Marcellus. §. res quæ. ff. ad Trebel. Et si diceres,
quod arg. a contrario sensu de fructibus non inuentis sed cõ-
sumptis debeat intelligi scilicet per testatorem, respondet So-
cin. quòd esset de indubitabili. tamen posset replicari, quod
non est inconueniens, quod argu. a contrario sensu sumatur
in casu indubitabili, modo in sensu directo sit dubitabilis, vt
patet in infinitis iuribus, & sic est necesse recurrere ad indu-
ctionẽ, quã s. feci. Tertio Are. inducit istũ tex. alio modo, qa di-
cit ipse, si volumus intelligere de fructibus inuentis in hæredi-
tate tempore mortis testatoris, certe tex. esset superfluus, quia
tex. dicit, quod substitutus capiat bona patris, sed tales fructus
sunt

---

a Quia illud ꝙ operatur aditio in hçrede directo, illud operatur
restitũ verbalis in fideicõmissario qui postea habet loco hr̃dis.
Paul. de Cast. in ɔs. 156. quærit. 1. col. fi. ſm anti. impr. el. & reme
dia quç cõpetunt hæredi adita hr̃ditate, cõpetũt fideicõ. facta
restitutione verbali, vtiliter tamen Are. elegãter cõs. 17. col. fi.
b Et Bart. in cons. 91. in qõ. in princ. & cons. 5. visa in princ. & per
Alex. in l. fi. col. pe. C. de codicil. Aret. in l. si in testõ. ff. de vulg.
in ɔtrium tñ facit, ꝙ cõsuluit Old. cons. 107. in 6. dubio. dũ cõ-
suluit, ꝙ fideicommissarius, restõne facta est legitimus contra
dictor. ideo cogitandum.
c Istud per oĩa põit Franc. cur. senior cõs. 52. col. 10. ver. vñ verũ
est. & vide Philip. Dec. in l. in testõ in 10. colum. C. de testa. mil.
d Sed limita hoc in filio hærede q percipiendo fructus post mor
tẽ indistincte facit eos suos qa talis incõtinenti sine imixtione
efficit hæres l. in suis cũ ibi no. ff. de li. & post. ideo tales fructus
nunq̃ sunt effecti hçreditarij cũ inter mortem & immixtionẽ
non sit dare mediũ inst. de hære. quæ ab intest. §. sin autem, &
facit quod consuluit Capra in consi. 12. in fine.
e Istũ art. examinat Paul. Picus in rep. l. in quartã. char. 26. col. 4.
ver. 5. q̃ro. ff. ad leg. Falc. vbi dicit ꝙ durũ esset recedere ab opi.
Bar. & aliorũ quos refert qui tenent ꝙ ẽt qñ detraherent duæ
quartç legitima & Trebellianica filius non imputat fructus in
Trebllianicã. idẽ dicit Alex. ĩ l. ꝙ de bonis. §. quod auus. col. 2.
ff. ad leg. Falc. & illa est cõis secundũ quã cõsuluit Alex. cons.
124. col. fi. libro. 1. Ang. ɔs. 286. col. 2. Bolog. cõs. 15. ãñ fi. Alex.
in locis plerisq; tenet ɔtrium, vt attestatur idem Picus vbi supr.
& ita cũ hac vltima opi. dicit cõmunem Frã. Cur. senior. ɔs. 52.
col. antep. ante ver. cõdescẽdo. s. qñ detrahunt duç quartç. sed
vt puto opi. prçcedens magis cõis redditur per allegata in sec. du-
bio, & vide eundẽ Alex. cons. 165. in fi. lib. 5. Sed dubiũ posset
esse quid si testõr filio detrahenti duas quartas iuberet ꝙ hrẽt
fructus imputã. in quarta. Pau. Picus in d. rep. char. 26. col. 4. &
6. col. seq. examinat articulũ Alex. cõs. 67. col. 1. ver. sed rñdeo.
tenet ꝙ fructus imputentur in quartam aut saltem debẽt resti
tui iure fideicommissi. & in cons. 29. col. 1. lib. 5. & pro hac opi.
plures allegat Picus vbi. s. qui tñ concludit ɔtrium, ꝙ testator
nõ possit iubere imputari & dat no. doc. in pe. col. suis rep. &
istã ẽt partẽ tenet Guido Papæ. q. 51. illud tñ restringit Roma.
cõs. 232. in filio grauato restituere extraneo qui non imputat
secus si sit grauatus restituere fratribus suis si aliis filiis tũc impu
tabit secundum eũ facit quod consuluit Abb. consi. 39. lib. 1.
f Sed quid dependẽte tpe restõnis cuius erunt an hr̃dis qui pos-
sessiones cultiuari fecit, an vero fide cõ. Corne. cons. 158. col.
fi. lib. 3. tenet ꝙ erunt insolidum fideicommissarij Soc. cons. 42.
col. fi. in nouo vol. tenet qđ diuidentur inter eos pro rata ãni qđ
çquius putarẽ. sed dicit Bolog. post Io. ol. cõs. 15. in fi. qđ nõdũ
percepti licet dies perceptionis cessisset restituuntur fideicõ.
g Guido Papç. q. 368. colum. 2. tenet quòd sic.

sunt bona patris, & pars hæreditatis paternę, & in patrimonio
vniti. l. ancillarum. in princip. ff. de peti. hęredi. ergo superfluo
postea iurisconsultus subdidisset, cum fructibus inuentis in
hæreditate, si de talib⁹ fructibus intellexisset. Et si diceres, pro-
ut dicit do. Decius in l. in testamento. in 10. colum. in fin. C. de
testamen. milita. quod licet tales fructus sint bona patris, vt
augeant eius patrimonium, tamen veniunt sub ratione fru-
ctuum. leg. item veniunt. §. fructus. ff. de peti. hæredi. Respon-
deo ex verbis Socin. hic. colum. 6. versicu. præterea. illud esse
verum in fructibus perceptis post mortem defuncti, secus si
sint percepti in vita defuncti & extantes. d. l. item veniunt. §. itē
non solum. in primis verbis. ff. de peti. hære. & sic habes firma-
tam opinionem Bartol. & magis communem. Contrariam
tamen opinionem quod iste textus intelligatur de fructibus
inuentis in hæreditate tempore mortis testatoris, non tempo-
re mortis instituti, & quod illi fructus, qui reperiuntur tempo-
re mortis instituti, non debeantur substituto, tenent Angel.
Paul. de Castr. Alexand. & præceptor meus hic. Fulg. Paul. de
Castro, & Roma. in leg. in testamento. C. de testamento.
milita. & domi. Decius ibi colum. 10. ad fin. Episco. Marsil. hic,
qui dicit primam opinionem esse magis communem, sed istā
veriorem de iure. nullus tamen facit mentionem de fundamē-
tis supra adductis. nec respondet, & propterea si isti aduertissent
ad prædicta fundamenta, fortassis fuissent alterius opinionis.
Mouetur Angel. & sequuntur cæteri, quia qua ratione hæres
institutus habēs substitutum per fideicommis. non tenetur re-
stituere tales fructus, quia sunt percepti iudicio testatoris. dicta
leg. iubemus. & l. in fideicommissaria, eadem ratione hæres in-
stitutus habens substitutum directum, quia non debet esse de-
terioris conditionis secundum eos habens substitutum dire-
ctum quam habens fideicommissarium, cum vtroque casu fru
ctus trāseant in dominio ipsius instituti. leg. Herennius. prima.
ff. de vsur. immo secundum domi. meum multominus debent
restitui substituto directo, cum veniat ex priuilegio, quam fi-
deicommissario, qui venit de iure communi. arg. l. eius militis.
§. militia missus. ff. de testamen. milit. non reperio quod aliquis
respondeat in forma ad illud argumentum, licet Imola dicat,
quod talis substitutus succedit ipsi, cui est facta substitutio, vn-
de tanquam hæres habet etiam fructus extantes. Sed hæc solu-
115 tio nil valet. Primo quia assumptum est falsum. † per directam
enim militarem succeditur testatori, non ei cui fit substitutio.
Barto in leg. Marcellus. §. quidam hiberus. infra ad Trebell. vt
dicam late in notabilibus. Secundo, quia dato quod esset ve-
rum assumptum Imol. restringitur tamen talis successio ad ea,
quę hæres institutus fuit consequutus ex testamento testatoris.
leg. milites etiam. ff. de testamen. milita. l. miles ita. §. exhæreda-
to. eodem titu. sed tales fructus non fuit consequutus ex testa-
mento, sed propter dominium quod acquisiuit. Tamen ad
hoc posset responderi, quod licet immediate non fuerit con-
116 sequutus ex testamento, tamen mediante testamento, † nec est
a inconueniens, quod dictio, ex, denotet [a] causam mediatam. leg. 1. §.
ex incendio. ff. de incen. rui. naufrag. & illud attendi debet. l. sed
& si plures. §. in arrogato. supra. eodem. quia illud quod perci-
pitur occasione testatoris, dicitur percipi ex eius substantia. leg.
quoniam nouella. iuncta. leg. omnino. §. imputari. C. de inoffi-
cios. testamento. sed per hęc non est in forma responsum ad
117 fundamentum supra factum. † dic ergo quod immo est dete-
rioris conditionis institutus habens substitutum directum mi-
litarem, patet, quia substitutus directus saltem tempore huius
legis habebat etiam legitimam, & etiam hodie secundum opi-
nionem quam tenemus, & tamen fideicommissarius non, vt
supra dictum est. Item per substitutionem directam hęres desi-
nit esse hæres, per fideicommissariam non vt supra dixi, & sic
est sublatum in forma primum argumentum Angel. Secundo
118 mouetur Angel. quia textus noster dicit, de fructibus inuentis
in hæreditate. nam secundum eum. Aut vis intelligere de hæ-
reditate instituti, & illud est inconueniēs. quia fructus aliorum
bonorum, quam testatoris, indubitanter non debentur substi-
tuto. Aut vis intelligere de hæreditate testatoris, & tunc secun-
dum eum est necesse intelligere de inuentis in hęreditate testa-
toris tempore mortis testatoris, vel post mortem ante aditam,
quia post aditam hæreditatem per hæredem non est amplius
hæreditas testatoris. gloss. in leg. 1. §. veterem. ff. de acqui. posses.
vbi late traditur. Sed dic quod in casu nostro etiam post aditam
tempore mortis instituti dicitur hæreditas testatoris. quia vt di-
ctum est in prima dubitatione, institutus desinit esse hæres, &
substitutus ex directa militari efficitur ipse directo hæres test-
toris. Item quando quis instituitur, vt post mortem suam hæ-
reditas debeat peruenire ad substitutum, tunc etiam post adi-
tam remanet hæreditas testatoris. leg. 1. & per totum titulum.
ff. ad Trebel. iuncta regula quæ habet, quod fideicommissarius
vniuersalis succedit testatori grauanti, non hæredi grauato. l.
cohæredi. §. cum filiæ. infra. eodem. Tertio mouetur do. De-
cius. in d. l. in testamento. 10. colum. ad fin. quia iste text. debet

intelligi de fructibus inuētis in hæreditate testatoris, cum ver-
ba quę ponuntur in textu simpliciter de fructibus inuentis in
hęreditate, potius referri debeant ad testatorem, quam ad hę-
redem ex eo quod notat Barto. per illum tex. in l. cum in testa-
mento. ff. de aur. & argen. leg. & tradit Alexan. consi. 22. vol. 2.
incip. consideratis. prima col. Sed cum reuerentia istud funda-
mentum non meruit exire ex ore tanti viri. Primo quia doctri-
b na [b] Barto. loquitur in verbis prolatis a testatore, hic autem in
prolatis a lege. Secundo quia & super hoc facio capitale, quia
bene secundum primam opinionem quam teneo, intelligunt
docto. de fructibus inuentis in hęreditate testatoris, tamen di-
cimus quod debet intelligi de fructibus inuentis in hęredita-
te testatoris tempore tamen mortis hæredis, qui desinit tunc
esse hęres vt supra declaraui, & sic teneas primam opinionem
per fundamenta primo loco adducta, & authoritates, quę non
solum est magis communis vt dicit Aretin. & Reueren. epi-
119 scopus Marsil. sed etiam verior in puncto iuris. † Sexta est vti-
c litas, quia substitutus directus habebit iura sepulchrorum, [c] fi-
deicommissarius vero non. leg. quia perinde. §. 1. infra. ad Tre-
bellianum. nec dicas, quod remaneant in primo hærede, quia
primus hęres desinit esse hæres casu substitutionis directę mi-
litaris eueniente, & iura sepulchrorum habet, licet non tan-
quam hæres. l. familiaria. cum l. seq. ff. de relig. & sump. fune.
vbi patet, quod iura sepulchrorum transeunt etiam ad extra-
neos hæredes. An autem transeant ad hæredem nuso nomi-
ne, tradit Alexan. in leg. cum filio. 7. columna ante fin. ff. de le-
d gatis primo, [d] & præceptor meus ibi in 13. colum. † Nunquid
120 autem laicus possit possidere ius sucerandi, vnde gl. in c. quan-
to. in fi. de iudi. & ibi Panor. 2. col. vers. vlti. not. gloss. qui etiam
ponit, ad quem spectet cognitio, si agatur de iure funerandi.
121 † Et aduerte, quia videtur quod etiam iura sepulchrorum cō-
petant fideicommissario vniuersali, per text. in d. l. familiaria.
cum sequenti. in verbo, cæterisque successoribus &c. iuncta. l.
stipulatio ista. in princip. cum gloss. in verbo, cæterorum. de
122 verbo. obliga & cogita de responso. † Septima sit vtilitas, quia
e substitutus directo [e] etiam extraneus habet ius patronatus ec-
clesiæ, quod transit etiam ad hęredes extraneos. Clemen. plures.
iuncta glo. in verbo, hæredes. de iure patrona. Abbas. & alij in
cap. 1. eodem titu. in antiquis. tradit clarissimus doctor Dom.
Rochus Curtius Papien. antiquo tempore præceptor meus
in suo eleganti tractatu de iure patrona. super verbo, ipse vel
is a quo. 8. columna 8. q. Domi. Alexan. hic columna. 8. in fin.
fideicom-

---

a De ista dictione, ex, traditur in c. 2. de ver. sig. Alex. cōsi. 122. in-
cip. super primo. col. fi. vol. 4. Soci. consil. 14. colum. 2. vol. 1. cū
aliis infinitis locis quod hic non est necessarium referre. Fer-
di. de Loazes.

b Not. istam singularem conclusionem quod licet verba testa-
toris dubia, quę possunt ad personam testatoris, vel ad perso-
nē hęredis referri, sint in dubio ad testatorem referenda, vt tra-
dunt Bar. Imo. & Alex. in l. ex facto in prin. ff. ad Treb. tū secus
erit in verbis legis dubiis. nam in dubio sunt ad hæredē verba
legis referēda, & ān illū dñm ego fui, q̄uis iuuenis & scholaris
in eadē opinione, pro qua, licet ipse nihil alleget, adducebā gl.
nouiter per ... in Instantis noīe. ibi vt dic success. C.
qui admit. Cōtrariū tñ tenet Paul. de Ca. in cōs. 6. inci. super primo
dubio. col. 1. in prima parte consiliorū fm nouā impressionē &
fm veterē est cōsiliū tertiū. cuius opinionē sequitur do. præce-
ptor meus Franceschinus Curtius in cōs. 5. in 3. col. de quo dī-
cto & eius veritate dixi latissime in repeti. illa iuuenili. §. diui.
filiusfa. ff. de l. 1. quæ cōiter habetur impressa in 32. col. vers. 5.
nouissime. vbi plura singularia in proposito inserui. ad ibi di-
cta me remitto. Ferdinandus de Loazes.

c Vide Gem. consil. 31. quędam dña Maria. col. 3. & sequen. &
ibi concludit quod iuspatronatus & sepulchrorum non tran-
sit cum ingrediente filio in monasterium. Io. de Ana. cōl. 86.

d Et ibi Alexan. tenet quod not. contra Bal. sed est text. pro Bald.
in d. l. familiaria. siue in l. se. ver. liberis ibi, siue sese abstineant.
& talia iura non transeunt ad hæredem extraneum, quando
non est de familia secundum Io. de Ana. consil. 86. ad fi. & ibi
Bolog. in addi. qui ad fi. illius addi. allegat Ancha. in cons. 106.
est in libro meo in consil. 113.

e Amplia etiam quod sit mulier. Gaspar Cald. consil. 1. in titu.
de iurepatro. Gemi cons. 31. col. 2. & idē Cald. consil. 4. eo. titu.
Amplia & secundo, vt iuspatronatus transeat in hęredem di-
rectum & extraneum, & ita cōiter tenetur vt refert idem Cal.
cons. 2. in tit. de iu. pa. Card. Zaba. cons. 122. col. 1. Pe. de An. cōs
81. circa medium. sed in contrarium vide Io. de Ana. in alleg.
col. 86. ad fi. & ibi Bolo. in addi. quæ allegat Pe. de Anch. cons.
113. & Bellamer. cons. 33. in princip. & fere per totum. vbi di-
cit, quod iuspatronatus spectat ad primogenitum solum, sed
quod in ... ad omnes filios spectet & qualiter inter eos diuida-
tur per Pet. de Anch. consi. 385

a fideicommissarius[a] vero non habebit tale ius. Bar. in l. & quia.
123 ff. ad Trebel. vbi Alexand. post alios. † Et ratio est quia in fidei-
commissarium non transeunt nisi ea quæ respiciunt commo-
dum pecuniarium d. l. & quia vbi de dicto. Et si dicis, nonne tale
ius patronatus transit cum vniuersitate bonorum. c. cum lite-
ris, & c. cum seculum de iure patrona. fateor, sed nō sequitur,
ergo transit in fideicommissarium, patet, quia iura sepulchro-
rum transeunt cum vniuersitate. l. quædam. ff. de acqui. rer. do
mi. & tamen non transeunt in fideicommissarium d. l. & quia.
124 † Et ratio est, quia in fideicommissarium solum transeunt ea,
quæ transeunt ad hæredes tanquam heredes pro hæreditarijs
portionibus, non autem ea, quæ transeunt ad hæredes, quia he-
redes, vt per Paul. de Castr. d. l. quia perinde, & Rog. in dicto
verbo. 3. colum. in quæstione, & per hoc tollitur quædam di-
sputatio doc. Decij in l. precibus. C. de impu. colu. 14. sed si di-
ceres, ea quæ transeunt in extraneos hæredes, transeunt etiam
in fideicommissarium, respondeo, hoc esse verum, quando
transeunt in heredes extraneos tanquā heredes, secus si tran-
125 seunt, quia hæredes per prædicta. † Octaua est vtilitas, quia iu-
spatronatus liberti transit in substitutum directum, non autē
in fideicommissarium. Paul. de Castro in l. precibus. vlti. colu.
Sed hanc vtilitatem reprehendit Alexand. hic 3. colu. quia ta-
le iuspatronatus non transit nisi in primum heredem l. scien-
dum. ff. de verbo. signific. substitutus autem directus militaris
non est primus heres, igitur &c. Sed tu aduerte, quia ille textus
loquitur de hærede hæredis, qui est hæres mediatus testa-
toris, sed hic substitutus est heres immediatus testatoris, non
hæredis, quia hoc casu primus hæres desinit esse hæres, vt dixi,
igitur &c. Episcopus Marsil. hic dicit, quod hæc vtilitas debet
intelligi, si substitutus sit de liberis, qui s'm eum indubitatum
est, q iuspatronatus liberti non transit ad heredes extraneos l.
cum patronus in §. cum libertus. ff. de oper. libert. & in hoc se-
cundum eum nemo dixisset cōtrarium. Sed aduerte, quia ob-
stat l. 2. C. de in ius vocand. vbi ius patronatus etiam transit ad
126 hæredes extraneos. † Pro resolutione dic, qđ iuspatronatus trā
b sit in heredem[b] extraneum quo ad reuerentiam, vt non voce
tur ius sine venia a liberto non autem quo ad alia vt declarat
gloss. in l. si non sortem. §. libertus in verbo, natura. in princip.
ff. de condict. indebi. & ibi melius Barto. colum. 5. in princip.
127 & colum. 7. versic. sexta differentia. † Nona est vtilitas, quia si
legatum sit factum sub conditione, si legatarius dederit decē
hæredi, dando substituto directo impletur conditio, secus si
detur fideicommissario vniuersali l. qui hæredi. §. cum hære-
ditas. ff. de condi. & demon. Huic tamen vtilitati videtur obsta
re l. is qui in potestate. §. fina. ff. de leg. prest. consultando ratio-
nem illius legis & super illo texto laborant præceptor meus
& Decius in l. præcibus colum. penul. C. de impub. & ali. sub-
128 sti. † Breuiter omissis dictis eorum dic, aut testator facit hære-
dem directum tantum, & iubet illi dari per legatarium, si ille
efficitur hæres directus nudo nomine, alius vero efficitur he-
res vtiliter ex iuris dispositione sine facto & voluntate testato-
ris onus transit ad talem hæredem vtilem cum emolumento
quod erat dandum hæredi, quia lex vult, quod hæres vtilis ex
sua iuris dispositione ex quo habet onus habeat etiam emo-
lumentum, & hæc est ratio d. §. si. quæ expresse in text. ibi assi-
gnatur, nō autem est ratio, quia legatum ibi sustinetur de iu-
re speciali, vt dicit Decius, super hoc. n. non se fundat ille text.
sed super ratione prędicta, & quia ex quo heres directus non
sentit onus propter q debeat habere emolumentū a legata-
rio, nō, debet emolumentū cōsequi. l. filio. §. matri. ff. de adi. le.
Aut vero testōr prouidet de hærede directo & hærede vtili, vt
est fideicōmissarius vniuersalis & tunc loquendo de herede,
intelligit testōr de hærede directo, & excludit hæredem vtilē
& fideicōmissarium ab emolumēto dādo a legatario, & ideo
directo heredi dandū est, non fideicōmissario, quia ita est vo-
luntas expressa testatoris d. §. cū hereditas intellige ēt hanc vti-
litatem secundum terminos l. quærebatur in fi. ff. de testamē.
129 militari. † Decima est vtilitas[c] quia si fideicomissarius vniuer-
c salis vocatus post mortem hæredis grauati, decedat ante ip-
sum hæredem fideicōmissum ipsum remanet apud heredem
grauatū & eius hæredes l. 1. §. pro secundo, & §. sin autē sub cō-
ditione. C. de cad. tollē. sed si substitutus militaris directus mo
riatur ante institutū eueniente die substitutionis directę, here
ditas non remanebit apud institutū, nec eius heredes, sed debe
bitur ab intestato proximioribus testatoris per l. miles. ita in
prin. ff. de testa. mili. & quia testator voluit hæreditatem trans-
ferre in substitutum vniuersalem, non haberet effectum tras-
latio. ademptio tamen valet respectu instituti & eius hæredis
l. plane la. 1. ff. de leg. 1. & l. & si transferam ff. de adimē. leg. &
ita in effectu concludit Alex. hic. col. 10. post Fulg. & Paul. de
129 Cast. in dicta l. præcibus. Rapha. Cum. hic. Soc. † tenet contra-
riū q substitutus vł substitutus sub conditione, si ipse superui-
xerit instituto, ergo si non superuixit, debet remanere apud in-
stitutū & eius hæredē, quia talis ademptio vł facta sub condi-
tione, vnde si non verificatur conditio, non debet habere locū
ademptio, nisi appareat, q testator voluerit, vt ademptio omni
no haberet locum l. q si alij, cum l. seq. ff. de adim. leg. Facit l. si
legatum pure. eo. tit. & vere ista opin. vł verior & ęquior. & fa-
cit tex. in d. l. miles, ita, in prin. vbi ita demū hęreditas est in cau
sa intestati, si substitutus ad tps. puta ad 10. annos, vel ad vitam
suam non habet substitutum, sed si habeat, nō est in cā intesta-
ti. & licet possit dici hoc esse verum, si substitutus succedat, tn̄
cum cesset persona substituti morientis ante substitutum, cu-
ius cōtemplatione excludebatur institutus, dēt ipse institutus
perseuerare in hereditate & eius heredes, quia pstat de mente
testōris, qui noluit rē deuenire ad venientes ab intestato dādo
substitutū, licet secus sit, si nullū dedisset substitutū, ar. theoricę
Bar. in l. quoties §. si duo. afi si. ā de hęr. inst. Cogita tn̄, quia arti
culus est valde dubius, & ita est expedita nona dubit. includēs
d decem vtilitates, aliā vtilitatē hēs in 5. nota. & aliā in vltimo.[d]

ADDITIO.

130 † Decima sit dubitatio, an ad hoc quod dicatur miles fecisse
directam substitutionem militarem post aditam hæredita-
tem & post pubertatem, sit necesse, quod vsus fuerit verbis
mere directis, vt hæres esto, vel talem instituo post mortem
filij

---

a Et quod iuspatronatus non transeat in fideicommissarium vl-
tra doct. relatos per dom. Roch. de Curte ibi in 10. quæst. tenet
Philipp. Dec. qui hanc dicit esse communem opin. in l. præci-
bus, in 15. col. C. de impu. & alijs substit. Ferd. de Loazes.

b Vide Soc. consi. 25. col. 6. versi. non obstant not. in l. iusiurandi.

c Ista decima vtilitas hoc habet quod fideicommissum cōditio-
nale non transmittitur ad heredes etiam suos, gl. in l. 1. C. de his
qui ante aper. tab. & hęc est communis opin. vt Alex. consi. 92.
col. 1. lib. 3. & consil. 165. col. 2. lib. 5. cum infinitis quæ allegari
possent, istam tamen communem limita primo quando con-
stat de mente testatoris quod voluit fideicōmissum transmit-
ti, item Bal. d. gl. limitat in d. l. 1. in 2. col. in fi. idem etiam Bald.
tenet in l. 1. col. 1. C. vt actio. ab hæred. & contra hæred. quem
refert & sequitur Bartho. Socin. consi. 6. colum. 4. versic. restat
nunc, vbi refert Bald. Mar. Soci. & plures alios solemnes doct.
ita cōsuluisse, istam etiā limitationē, ponit Franc. Curt. in que-
dam suo consi. 16. in 4. col. versic. secundam principalem, inter
consilia quæ posuit post tracta. feud. vbi tenet ita Bald. consul-
uisse attestatur, & est verum, vt patet in consil. suo, 196. super
isto puncto lib. 5.
Inquantum dictum est, communem esse opin. iura conditiona
lia ad heredes etiam suos transmitti non posse, licet vsq; in ho-
diernum diem non viderim doctorem textum propria allegā
tem, allego tibi tex. sing. nouiter ponderatum in d. l. vnic. §. sin
autem aliquid, ibi, quod si in medio. C. de cadu. toll. quod pro-
bat ille tex. dum loquitur in institutionem heredis, vt in si ver-
bis eius, quod non potest referri nisi ad §. in nouissimo, versic.
exceptio. sup. eo. l. præterea allego etiam tex. nouiter considera
tum in l. ex his verbis, C. quando dies leg. ced. dū dicit, nō con-
ditio &c. quasi velit, quod si tale fideicommissum seu relictū
esset conditionale, quantumcunq; esset de descendentibus, nō
posset pendente conditione illud transmittere, quod mirabili-
ter extende, vt procedat, non solum si illi, qui iura conditiona-
lia in se habent, sint de liberis & extraneos hæredes relinque-
rint, sed etiam si descendentes verbum sint egregium, Imol. in
l. si quis filium, §. in omni, ff. de acquiren. hęred. quod dixit esse
menti tenendum. Paul. de Monte Picho in repet. l. Titia cum
testamento § fi. in 9. col. ff. de lega. 2. Ferd. de Loazes.
Secundo limita, quando fideicommissum conditionale est vni-
tum cum iure accrescendi, quoniam virtute vnionis sicut ius
accrescendi transmittitur, ita cum eo fideicommissum condi-
tionale l. qui ex duobus, in princip. ff. de acquiren. hęred. ita sin
gul. limitat Soc. in d. consi. 6. in d. versi. restat nunc, in 9. volum.
Franc. Curt. in d. consi. 16. col. 4. versi. secundam principalem &
Soc. alleg. Bal. ita consulentem in consi. 9 lib. 2. qui tamen Bal.
loquitur in pupillari substitutione, vt ratione vnionis iuris ac-
crescendi transmittatur cum eo. idem etiam consuluit Alex.
consi. 20. col. 4. lib. 1. Soc. consi. 153. col. 2. ad fi. idem etiam con
suluit Bald. consi. 296. circa me. lib. 4. vbi hoc limitat & ad hoc
vide sing. Bal. consi 246. lib. 5 vbi dat aliam limitationem, eun-
dem Bald. in cons. 145. lib. 1. vbi dat no. Theoricam, idem Cor
nel. consi. suo 158. col. penult. lib. 5. Et sicut spes fideicommissi
conditionalis non transmittitur ad hæredes, ita nec spes cuius-
cunq; alterius substitutionis directe l. sed si plures. vbi Bal. not.
in princ. ff. de vulg. & Bal. consi. 435. lib. 4. Alex. qui singulas sub
stitutionum species discurrit in consil. 31. colum. 2, lib. 3. idem
Bald. consil. 240. lib. 4.

d Circa etiam has vtilitates no. quod etiam immunitas trāsit in
hær. ita sing. Bal. consi. 112. de generali, col. 1. & 2. lib. 2.

filij mei, an vero sufficiat, quod vsus fuerit verbis communi-
bus, vt talem substituo. Breuiter sequendo pro nunc commu-
nia, conclude, quod vbi vtitur verbis directis, post aditam hæ-
reditatem & post pubertatem est directa militaris. etiā quod
mater sit in medio. vbi vero vtitur verbis communibus, tunc
etiam est directa militaris, nisi mater sit in medio, cuius fauo-
re obliquatur post aditam & post pubertatem. Si vero vtere-
tur verbis obliquis, vt verbo restituat, tunc omni tempore es-
set fideicommissaria. Ita in effectu Bartol. in 2. colum. versicu.
tertio quæro. & ibi de veritate latius disputabitur, & sic habes
expeditam perfecte & ordinate materiam directę substitutio-
nis militaris, quæ potest fieri a milite non solum in testamen-
to, sed etiam in codicillis. leg. militis codicillis. in principio.
131 de testamen. milita. Ferdinandus de Loazes. † Nota primo
ex isto text. ibi, sine liberis, quod hæc verba, sine liberis, posita
in substitutione compendiosa non impediunt. quin intra tem-
pora pupillaris ętatis censeatur facta substitutio pupillaris. &
a ita est communis opin. quicquid teneat glos. [a] in l. precibus. in
magna gloss. ante finem. C. de impub. tangit Bartol. in quarta
colum. versicu. quid si testator. vbi dicetur. l. cet domi. Alexand.
132 hoc tangat in 5. colum. in notabilibus. † Secundo nota ibi, iure
communi capiat. secundum Paul. quod ille qui potest vti iure
communi & etiam priuilegio in dubio videtur vsus iure com-
muni. nam intra pupillarem ætatem poterat miles facere pu-
pillarem de iure communi & etiam militarem de iure spe-
ciali, & tamen hic dicitur quod censetur fecisse pupillarem de
iure communi. concordat tex. in l. testamento. C. de testa. mili.
vbi in dubio non præsumitur, quod miles fuerit vsus priuile-
gio huius legis. & text. in leg. quamquam. eod. titu. vbi in du-
bio non præsumitur miles vti priuilegio decedendi pro parte
testatus & pro parte intestatus, & vult ibi gloss. & not. ibi pul-
chre Alexand. in 1. not. Idem est etiam in principe, qui in du-
bio videtur potius vti iure communi & ordinaria potestate quā
suprema seu eius plenitudine. Ita vult Inno. in cap. innotuit. de
elec. ante fi. vbi Panor. in fin. Vnde dicit Bald. in leg. antepe. qui
admi. 2. not. quod vbi factum superioris potest interpretari &
referri ad ius commune, nunquam præsumitur dispensatum,
nec inutile confirmatum. debet enim princeps rato & nisi ex
causa vti plenitudine potestatis. Bald. in leg. 2. circa medium.
C. de communi rerum. alie. & etiam dicit Bald. in titu. de pac.
constan. 10. colum. in versic. non obst. quod populus roma-
b nus [b] nunquam fuit vsus ista clausula de plenitudine potestatis,
nec in iure ciuili reperitur hæc forma secundum eum. Dicunt
c etiam [c] alibi not. Inno. Io. And. & Panor. 2. colum. versic. not.
hæc verba in cap. dudum. de deci. quod quando confirmatio
Papæ potest referri ad actum validum, & ad actum, qui est nul-
lus, debet referri ad actum validum, ne Papa intelligatur di-
spensationem contra ius facere, & sic potius sit confirmatio
quasi sine emolumento, quam contra ius. Sequitur Felyn. in
cap. qualiter & quando. el. 1. 12. colum. versic. 4. limita. de accu.
Immo voluit gloss. in cap. paratus. 22. q. 1. quod verba apposi-
ta in rescripto debent conformari iuri & æquitati, etiam quod
133 verba hæc non patiantur, & quod in dubio princeps censea-
tur ius commune imitari est text. in leg. ex facto. in fin. infra.
eod. in cap. proposuit. de concess. præben. quem allegat tan-
quam non solitum allegari ad hoc Fely. in cap. 1. in 8. colum. ad
134 fi. de constitu. & ibi domini. Decius. colum. 2. in princi. † Bene
facit, quod vult Paul. in l. Gallus. §. & quid si tantum in fin. de
lib. & posthu. vbi vult, quod habens potestatem legitimandi
non censeatur habere nisi secundum potestatem ordinariam
principis, non autem secundum absolutam, vt ibi latius per eū.
135 † Bene etiam facit, quia etiam habens potestatem ordinariam
& delegatam in dubio censetur sententiasse secundum ordi-
nariam potestatem, & non ex delegata. ita Ro. in dicta. l. quam-
quam. etiam secundum eum, quod a sententia ex iurisdictione
delegata non possit appellari. & de illo dicto facit mentionem
136 Corn. ibi. & sequitur. † Bene etiam facit quod vult Bald. in leg.
seruus plurium. §. fina. de leg. 1. vbi in dubio quis censetur sen-
tentiasse vt arbitrator, non vt arbiter, quia hoc est æquius, cum
possit peti reductio ad arbitrium boni viri, a sententia autem
arbitri non, nec appellari. leg. diem proferre. §. stari. ff. de arbi.
leg. si societatem. §. arbitrorum. ff. pro soc. vbi Bartol. ipse, ta-
men iudex posset declarare an ex vi ordinariç vel delegatę iu-
risdict. sententia esset lata. per glo. nota. in leg. sed si vtrunque.
137 ff. de euict. † Bene etiam facit, quia in dubio censetur esse in
consideratione id quod est de iure communi, non id, quod ve-
nit ex iure spec ali. leg. 4. §. 1. vbi Barto. ff. de fideicommiss. lib.
Item illa qualitas quæ reducit nos ad ius commune in dubio
attenditur, vt tradit Bald. in leg. si quis decurio. C. de. fals. quem
refert & sequitur in not. quæstione præceptor meus in leg. si at
rogatur. 21. colum. versicu. sed his non obstantibus. ff. de ado.
138 † Facit, quia in dubio præsumitur datus iudex, qui procedat secun
ius commune, non inquisitor, qui procedat iure extraordina-
rio. Spec. in titu. de inquisitore. §. 1. versi. sed nunquid refert. d.
139 Decl. in l. in testamento, in vlti. not. C. de testam. milit. † Facit
etiam quod voluit Bald. in cap. 1. §. item sacramenta, col. fi. de
pa. iur. fir. vbi dicit, quod licet Rex possit donare filio in pote
state authoritate regia l. penul. C. de don. inter vir. & vxo. tamē
si Rex vult quod donatio sua valeat regia authoritate, exprimere
hoc debet. Limita modo hāc conclusionē seu nota tribus mo
140 dis, vt hic per Alex. vlti. col. & ego latius dicam. † Primo limi-
d ta, quando Princeps apponeret clausulam, non obstante, [d] cē-
setur enim tunc velle vti plenitudine potestatis, Bald. in l. si te-
stamentum, C. de testam. Facit, quia talis clausula non potest
apponi nisi a supremo Principe, vt notat Ange. in l. nemo po-
test, in princip. vbi Alexan. de lega. 1. & ibi dixi in 2. not. & tra-
dit etiam præceptor meus not. in l. rescripta, in 2. colum. versic.
inter cætera, C. de precibus Impera. offeren. Fely. in c. nonnul
li. versicul. 13. conclusion. de rescript. colum. 22. Aduerte ta-
men, quia talis clausula nō tollit ea, quæ sunt ordinata in gene-
ralibus

---

a Distingue in materia, aut compendiosa substitutio facta p ver-
ba directa cū adiectione verborū, sine liberis, aut p verba cōia,
primo casu inf. tpa pupillaris ætatis est pupillaris, ēt si mr est in
medio, ita Bal. cō. 18. lib. 2. & Bald. cons. 35. in fi. eo. li. Cu. cons.
125. circa me. Ang. cons. 107. col. 2. ver. nec obstat, licet ōrium
teneat Corn. cons. 163. lib. 1. Sed an post pubertatem trahatur
hæc ad fideicommissum. Bald. cons. 57. circa medium, lib. 1. te-
net quòd sic, aut fit per verba cōmunia, & tunc per adiectio-
nem verborum, sine libe. interpretabitur omni tēpore fideicō-
missaria, Bal. cons. 55. ante fi. lib. 3. & cons. 422. circa medium,
vbi limitat lib. 3. idē Bal. in l. sicut in annos, ff. quéad. vsusfruct.
& cons. 345. lib. 4. & cons. 463. eo. lib. & vtrobique dicit com-
munem, & in cons. 36. lib. 2. idem tenet Ang. cons. 125. col. pen.
Bal. cons. 147. lib. 1. Sed in terminis contrarium tenet Paul. de
Castr. cons. 338. primum dubium, col. 1. secundum antiquam
impressionem. Capra cons. 16. col. 2. & consil. 151. col. 2. & vide
Calde. cons. 27. in tit. de testam. Car. cons. 49. & vide Bal. cons.
423. lib. 1. plura fundamenta adducit, & tandem concludit, q
sit directa, immo quod sit omni tempore fideic. tenet Bal. cōs.
406. libro 3. immo quod sit directa tenet Oldr. cōs. 125. in pro-
posito, sed ipsemet in cons. 121. factū tale, tenet quod sit om-
ni tempore fideicommissaria.

b De qua plenitudine potestatis in Papa plura per Corneū, cons.
178. col. 7. lib. 3. & quod in dño Papa non præsumatur velle vti
plenitudine potestatis. Gemi. cons. 36. col. fi. Gas. Cald. consil.
8. ante finem in tit. de rescrip. idem Fran. Cur. senior cons. 20.
col. 2. versic. sed ad hoc respondeo vbi, & duabus col. seq. dicit
hoc verum, etiam quod Princeps hoc dicat de plenitudine po
testatis, si non constet, quod subsit legitima causa. Hiero. Tor-
tus in cons. quod fecit pro Florentinis, col. 13. & super eodē fa-
cto consuluit Are cons. 165. col. 10. ver. circa secundum dubiū
Idem quod hic habetur, dicit Bal. in l. si testamentum, C. de te-
sta. Barba. cons. 55. col. 10. lib. 4.
Et ex hoc arguit Fran. Cur. senior in cons. 27. col. 10. in fi. q cōi
tates villarum condendo statuta non possunt vti illa clausula.

c Istud ēt dictū ponit Bal. in tit. per quos fiat inuesti. in prin. plu-
ra ad hoc per Alex. 121. col. 8. & tribus seq. li. 4. & in cōs. 3. col.
fi. lib. 5. per Fel. in c. postulasti col. antepe. de rescri. Bal. cōs. 133.
lib. 3. & quibus cōpetat plenitudo ptātis per Bal. cons. 457. col.
2. li. 5. & in summo Pōtifice plenitudo intelligitur claue non
errante. Bal. in c. quanto, de iureiur. & quod in dubio non cen-
seatur vti plenitudine potestatis, Barba. cōs. 13. col. 8. lib. 3. & in
dubio Princeps non censetur infringere regulas iuris commu
nis, Bal. cons. 27. col. fin. lib. 3.
Et inquantum iste dominus dicit, prouisionem Papæ debere
referri ad actum validum, intellige verum, nisi ita intelligen-
do tertio præiudicaretur, quia ad actum inualidum talis proui
sio est referenda, vt in notabili casu tradit Compost. in c. causam
quæ, de rescrip. dicens, quod si Papa alicui conferat beneficiū
cum clausula, non obstante collatione alteri prius facta, debet
intelligi de collatione inualida, cuius dictū ibi cōmuniter lo-
quuntur doct. & iste dominus, infra in sequen. col. Domi. in c.
si postquam, col. fin. de pręb end. lib 6. Alex. in cons. 157. incip.
viso titulo quæstionis, col. 2. vol. 2. & in cons. 23. volum. 5. Phil.
Decius in cons. 33. in pen. colum. & in cons. 11. col. 4. Do. præ-
ceptor meus Franciscinus Cur. in cons. 1. col. 16. licet de hoc
dicto dubitet Decius in capit. 1. colum. 5. de rescript. de cuius
veritate latius per eum in consil. 191. per totum. Ferdinan-
dus de Loazes.

d Vide Raphal. Fulgos. cons. 143. colum. 2. in fi. vbi ponit, an suf
ficiat generalis clausula, non obstante, an requiratur specialis
mentio legis. Soci. cons. 53. in 9. vol. in cons. 63. col. 3. eo. vol. in
cons. 120 col. 7. eod. vol. Corn. cons. 1. col. 3. in fi. lib. 3. Ana. cōs.
81. & ibi Bolo. in addit. Pau. de Cast. cons. 234. in præsenti. col.
4. secundum antiq. impres. Barba. cons. 24. colum. 1. lib. 2. Barb.
cons. 34 col. 5. lib. 2.

a ralibus consilijs. a Ioan. And.post Archid.cap.1.de exces.præla-
to.in 6.Bal.in l.humanum.C.de legib. Item aduerte, quia si di-
citur, non obstantibus statutis talis ecclesiæ, non tollitur statu-
tum illius ecclesiæ conditum a Papa Ludouic. Roma consilio
323.Felin.in d.cap.nonnulli 10.colum.in principio, versicul.no
b in secundo. Item aduerte, quia talis clausula b non obstan.non
tollit actum iuratum, seu constitutionem iuratam.glos.in cap.
cum deceat.de elec.in 6. cap.constitutus.vbi Panor.pulchre.3.
colum.& Fel.late col.2.& seq.de rescri. Roma singu.7.præce-
ptor meus in l.quoties C.de præci.impe.offer. & in l.si mihi &
c tibi §.fi.de leg.1. c Item aduerte, quia clausula, non obstante, ni
d hil operatur, quando sunt plura obstantia. d Bal.in l.1.5.col. C
de fur.vers.vnde quæritur.in fin.nisi de singulis obstantibus sit
facta mentio, vt per eum. Item clausula, non obstante collatio-
ne alteri facta, intelligitur de collatione inualida, non de vali-
e da, e ne alteri præiudicetur. Io.And.Bald.& Imol.in c.causam.
de rescript.& ibi Fel.late declarat col.11.in fi. vers. non obstan-
te. Cætera de hac clausula vide per Barto.in extrauagan.ad re-
primen.in verbo, non obstantibus.& Fel.in dicto ca.nonnulli,
& satis pulchre per do. Decium consi.10. Et an talis clausula nō
sufficiat ad tollendum ea, de quibus est fienda specialis mentio
f & de verbo ad verbum, f Bald.& And.in l.omnes.per illū tex.
C.de præscript.30.an. per præceptorem meum in l.actione. in
antepe.colum.ver.limita tamen C.de transac.& in l.1.in vlt.co
lum.ff.si quis in ius voca.non ierit.in l.sed & si quis in § quæsi
tum.in 1.colum.in 1.no.ff.si quis cau. Alex.consi.30. in 1.volu.
in 2.colum.per do.Decium consi.137. in vlt.colum.& noniter
multum notabiliter Soc.consil.3.in nouo vol.in 1.col. vers cū
ergo.& colum.2. in fin. & sequitur vbi multa alleg.& omnino
do. Decium consil.55. indigeret enim iste punctus longa disc.
241 † Secundo limita, vbi esset clausula, ex certa scientia, g nam tūc
g censeretur etiam vti plenitudine potestatis.glos.in ca.ad hæc.in
verbo, eligerent.in fi.de rescrip.vbi Pano.notabiliter cum alijs
adductis per Moder.ibi & per Alexan.hic & per Soci.consilio
164. colum.3.in antiquo vol.& in d.consilio 3.col.3.versi.confir
matur etiam.& sequenti. Et de certa scientia Papæ non solum
dicitur apparere, quando expresse hoc dicitur in literis, sed etiā
si appareat de certa scientia Papæ ex narratis, ita concludit Ab
ba.in ca.cum inter.de excep.column.1.& ibi late Felyn.col.1.&
242 do. Fran.Cur.consil.65.super præmissa. † Hæc tamen procedūt
in ijs, de quibus præsumitur princeps habere notitiam, vt sunt
ea, quę consistūt in iure, secus in ijs quę præsumitur ignorare,
h vt sunt facta, h consuetudines, & statuta locorum, nam tunc ta-
lis clausula nihil operatur, ita no. Bal.in l.fi.colum.2.vers. dicas
etiam C.senten.rescin.non pos.ita Alexan.consil.125.incip.vi-
so titulo quæstionis. in fi.in 2 volumine Alexand. consilio 23.
in 5.volumine incipien. viso processu causę, & Felyn.in d.cap.
cum inter colum.2. vers.vtrum autem, & ad istam limitationē
vide etiam do. Guid. Papam consil.83.in fi.in 2.parte, & consi.
134. in eadem parte col.4.in fin.& sequitur etiam consil.66.in
1.parte.& consilio 178.in 2.parte.& consilio 25.in eadem parte.
243 † Tertio limita, vbi actus alias valere non posset, nisi princeps
censeretur vsus plenitudine potestatis, quia tunc præsumitur
princeps vti plenitudine. Pau.in l.ex imperfecto C.de testa.per
l.3.ff.de testa.mili.& l.princeps ff.de leg.per l.pen.C.de don.in
i ter vi. & notabilius idem Paul. consil. 414. i inci.in facto præten
ti.in 1.parte secundum vltimam impressio.facit iste tex.in fi. &
l.quidam consulebat.in fi.ff.de re iudi.tradit Fel.in capi.1.in 8.
col.in fi.de constit.& in dicto c.cum inter 3.colum.de except.
Et bene facit quia illa præsumptio, quod in dubio quis censea-
tur velle actum valere, est fortior quacunque alia præsumptio-
ne, vt per do.Dec.in c.quoniam Abbas.in 7.colum.de offi.del.
& consil..40.col.53.quod tamen an sit verum, aliquando dice-
tur. Hanc limitationem intellige, si princeps sciat illum actum
non valere, secus si credat illum actum valere etiā forsitan in
facto, quia ad validitatem actus non censetur tunc vti plenitu-
dine potestatis. ita Pau.d.consi.414. & est de mente Alexa.hic,
& apostil.ad Bal.in l.antepe.C.qui admit.in 2.no. eiusdem Bal.
Contra tamen hanc limitationem videtur facere decisio Bald.
in d.ca.1.§.sacramenta, vlt.col.de pac.iur.fir.vbi non cēsetur vti
plenitudine potestatis ad donationem validandam non valen-
tem ob defectum patriæ potestatis. & tamen hoc casu non cō-
currit error facti, immo iuris dispositio, quam non præsumitur
ignorare princeps l.1.C.de testamen. c.1.de constit.in 6. Vere
k illa decisio videtur periculosa k & contra l.pen.in sua generali-
tate C.de don.inter vir. & vxor. nisi daremus ignorantiam fa-
cti, vt quia nesciret donatarium esse in potestate sua ex aliqua
ignorantia probabili. Vel melius dic tenendo cum Bald quod
pater etiam Rex donando filio, non censeatur in dubio sibi au
ferre facultatem reuocādi donationem ad libitum, & satis est,
quod ipsa donatio licet a principio non valeat, tamen perseue-
rante patre in eadem voluntate, possit confirmari per mortem
244 patris l. donationes quas parentes C. de donat. int. vir. † Con-
tra hoc notabile sic declaratum insurgit dom.meus hic, quod

immo miles cēseatur in dubio vti suo priuilegio per plura al-
legata per eum, & vltra eum fortifico, quia si præsumitur in du
bio miles ignorare ius, quomodo in dubio debet præsumi, qđ
velit illo iure vti.l.mater decedens ff.de inof.test.& tenēdo hoc
qđ censeatur vti in dubio priuilegio, potest respōderi primo ad
illum tex.quod ideo hic decedente filio in pupillari ætate cen-
setur vti iure communi, & sic substitutione pupillari, non dire-
cta militari, quia substitutio pupillaris est plenior, cum compre
hendat & bona patris & filij, vnde secus videtur, si priuilegium
plenius succurreret, quā ius commune ad l.in testamento C.de
testa.milit. potest dici, quod censetur ibi in dubio vti iure com
muni fauore matris pupilli, prout in simili dicitur in l.præcibus
C.de impu ad l.quāquā de test.mil.potest dici, quod proced e
& fauore vxoris & filiæ. Item quod ibi potest capi coniectura,
quod acceperit duas vncias grossas pro duabus partibus here-
245 ditatis, & vnā pro tertia parte. † præceptor meus hic circa hāc
difficultatem distinguit, quod aut aliqua æquitas suadet, quod
miles censeatur vsus iure communi, & tunc dicemus eum vti
iure communi, vt hoc tex.& alijs supra adductis. Aut vero nul-
la æquitas hoc suadet, & tunc censetur vti suo priuilegio, & ita
loquuntur in contrarium allegata, ita vult Bald.in l.præcibus.
in sexta columna in nona oppositione. C. de impub. Breui-
ter teneas, quod in dubio censetur miles vti iure communi,
non

---

a Hoc verum nisi summus Pontifex spālem mētionem faciat de
constitutione consilij. Gemin.consil.36. col. penul. & est ratio
quia talis constitutio habet in se clām derogatoriam, vt dicit
Io.And.post Arch. in d.c.1.de exces.præl.in 6. & constitutioni
habenti clausulam derogatoriam non derogatur, nisi specialis
de ea fiat mentio Raph.Fulg.post Bal.in cons.suo 170.ad fi.Ro
ma.cons.436. col.2.ver.sexta principali. cum simi.per Fel.in c.
nonnulli.col.7.ver.& nota quod omnis de rescrip.
Additio. Nec pariter tollitur aliud statutū, qđ pōt cōmoda di-
stinctione concordari. Cor.cōs.135.col.1.& fi.li.4.& cons.171.
col.pen.ver.5.quinimo.eo.li.4.adde ad fi.casum no.in quo clau
sula ista nihil operatur per Barb.cons.23.col.9.lib.1.
b Gem.cons.65. colum.pen.in fi.& est ratio, quia iurm habet vim
clausulæ derogatoriæ, de qua dēt fieri spālis derogatio.Bal. cōs.
161.ante fi.lib.3.idem Barb.late examinat cons. suo 13. col. 3.
in fi.& seq.lib.1. Alexan.cōs.125.col.pen.lib.1.in consil. 206.
col.fi.lib.2.item non tollitur pactum iuratum in Cle.dudum §.
pen.in verbo, pacta.de sepul.
c Ista clausula etiam an possit tollere ea quę sunt iurisgen. Ful.la-
te consil.61.col.2.
d Et quod clausula, nō obstāte, nihil operet, qn sunt plura obstātia
tenet idem Bald.in l.eam quam col 8.versic. sed pone C.de fi-
deicommiss. Philip. Decius in consil. 10.incipien.viso puncto.
col.4.circa finem. Et adde, quod per clausulam non obstante,
non videtur derogatum illi dispositioni, quæ partium consen-
su firmata est, Roma.in consilio 393. incipien. præsens consul-
tatio.in fin. & in consilio 404. incipien. in casu proposito. cir-
ca fin. Philipp. Decius consilio 198. columna 3. in medio. Fer-
dinandus de Loazes.
e Refert Alex.consil.34.colum.2.ad fi.lib.4.in consil.164. colum.
3.in fi.lib.6. Soc.cons.164. col.7.ver.secundum quod verba re-
scripti.Barba.cons.49.col.pen.lib.1.
f Vide Rapha.Cu.consil o 168. columna fin.Ful.consilio 16 .ad
fi.& dicit Cor.consil.83. col pen.versic.& est vtilis.lib.4. quod
raro a curia Ro. exeunt rescripta, quę specialem faciant men-
tionem de ll. Imperialibus.vide Barb.cons.2.col.5.lib.4.
g Et tunc non requiritur clausula non obst. Raph.Cu.consil. 168.
ad fi.idem Cu.cōsil.177.in fi.Raph. Fulg.consil.143. in fi.Barb.
consil.27.colum.4.in prin.lib.2.& consil.36.colum.3.lib.2.eū-
dem Barb.consil.34.colum.6.lib.5.Soc.consil.164. col.3.versi cō
firmatur ista opi.late Alex.consi.122.lib.2.col.5.vers.6.
h Barba.cōs.55.col.4.& colum.8.libr.4.& in consil.40.colum.15.
eod.lib.4.& dicit idem Barb.cons.49.col 7.eo.lib.4.quod suffi
cit, qđ rescribens apponat aliqua verba in rescripto, per quæ ap-
pareat ipsum habuisse qualem notitiam facti.& in consi.13. co
lum 8.libro 1.Barba.consil.27.colum.6.lib.2.& cons.24.col.an
tepen.eo.lib.2.Soc.cons.194.col.3.
i Est in consil. 283. secundum antiquam impressi. ibi etiam dat
aliam limi. Alex.in l.quamquā C.de test.mili.facit qđ in princi-
pe præsumitur causa donationis vt promissio habeat effectum
quod non esset in alio. ita Marti. Laud.in tracta.de principe.in
versicul.249. incipien.licet articulus.Oldr.consil.30.versiculo
tertio quæritur.
k Et Oldr.cons.110.col.1.in fine.incipien. vt eius de quo quęritur
contra Bal.dicere videtur.idem videtur tenere Fely. in c. cum
non liceat col.4.versic.dicēs Idem de Rege de præscr.Ias.auth.
ex testamento colu.6.ver.quinto limita.de coll. Barb.in c.licet
ex suscepto.in 10.casu.Panor.ibi de fo.compe.& in c.ceterum
col.pe.& fi.de iud. Alex.in l.quamquam C.de testa.milit.

non priuilegio, iuribus supra allegatis secundum communem
opin. nisi verba militis clare importent aliter, quam ius com-
mune disponat. quia tunc verba clara militis in ijs, quæ di-
sponere potest contra ius commune, non reducuntur ad ius
commune. & ita loquuntur iura in contrarium allegata per
præcep. meum, vt sigillatim illa nunc declaro. & per hoc vide-
tur aliqualiter dubia decisio glo. in d. c. si quis paratus 23. q. 1.
tamen ab illa nõ recedes, quia eam etiam sequitur Oldra. cõs.
247. incip. quæstio. & facit de illa magnum festum do. meus in
l. ex facto. 4. notabili. inf. eodẽ. Non obstat itaq; primo. l. similes
vnũ ex fundo. ff. de testa. milit. quia ibi verba militis sunt clara.
s. quod non instituit illum, nisi in fundo, ergo vltra habere nõ
debet, vt ad vnguem habeat locum voluntas militis, sicut lex
146 vult. le. 1. ff. de testa. mili. & si dices, † quare ergo in pagano si
instituat vnum in fundo, capit omnia bona. le. 1. §. si ex fundo.
supra de hære. instit. & hoc etiam in foro conscientię. Panor.
in cap. 2. de test. ad fi. versi. sed est dubium. Imo. in dicto §. si ex
fundo. in repet. 12. colum. versi. interdum vero. de quo non fa-
cit mentionem do. Decius in leg. prima in fin. C. de testa. mili-
ta. dicit, quod ratio est, quia non potest paganus decedere pro
parte testatus & pro parte intestatus. leg. ius nostrum. ff. de reg.
iuris. & ideo institutio facta in vna re trahit ad se totum patri-
monium, etiam quod instituendo in vna re, censeatur exclude-
re ab alijs sm eum, argumen. l. cum prætor. ff. de iudi. & l. mari
147 tus. supra de procurat. † Sed tu aduerte, quia si est verum, quod
quis instituendo vnum in vno fundo censeatur excludere ab
alijs, ergo etiã in dispositione pagani institutio facta de fundo
a non trahetur ad totum patrimonium [a]. & licet non possit de-
cedere pro parte testatus &c. dico quod res reducetur ad cau-
sam intestati, non, autem trahetur ad totum patrimoniũ con-
tra voluntatem defuncti per doctri. Barto. in l. quoties. §. si duo
in primis verbis. supra de hære. insti. cõmuniter approbata per
Cor. in l. quoties. C. de hære. instit. & tradit ibi etiam Alexand.
est ergo necesse dicere, quod instituendo in re certa nõ censea
tur in dubio excludere institutum ab alijs rebus, imò præsuma
tur sub appellatione fundi totum comprehendisse. & ita præ-
supponit Bald. in le. vnica. C. quando non peten. par. in 5. q. &
est de mente Barto. in d. §. si duo. 1. col. ver. præterea. Et si dicis,
ergo etiam institutio militis facta in fundo deberet trahi ad to-
tum patrimonium, & sic in dubio præsumeretur esse vsus iu-
re communi. Respondeo quod ex quo verba clare cantant de
vno fundo tantum, non recedimus in milite ab importantia
verbi. sed in pagano recidimus, & potius præsumimus, quod
voluerit sub illa appellatione fundi totum trahere, quam quod
voluerit facere suam dispositionem inualidam. & ideo si con-
staret, quod vellet ex institutione fundi institutum non posse
plus petere, res reduceretur ad causam intestati. vt supra di-
ctum est allegando Barto. in dicta. §. si duo. in primis verbis.
Potest etiam dici, quod dicta. l. si miles vnum. procedit, quan-
do clarum est, quod non vult miles ideo institutionem fundi
trahi ad totum, vt vult ibi glos. & est cõmunis opi. vt per Alex-
and. & do. meum in leg. prima C. de testa. mili. tamen ista cõ-
munis opinio cauillat. d. le. si miles in verbo (crediter) quod
denotat, quod in dubio cẽsatur instituẽdo in vno fundo nolle
trahi institutionem ad alia bona. Ita originaliter considerat
Imol. in dicto §. si ex fundo. in 2. colum. ad fi. versi. restat nunc
videre. licet do. Decius sibi ascribat in dicta l. 1. circa text. in l.
si duobus ff. de testam. mili. qui reuera prima fronte fortiter re
148 stringit † Cum vult, quod inter cohæredes, datos in testamen-
to militis non habeat locum ius accrescendi, nisi probetur, ꝙ
voluerit ius accrescendi habere locum. licet secus sit in paga-
no. leg. vnica. §. ita. C. de cadu. tol. & tradit ita no. Socin. in le. si
mihi & tibi vlt. colum. ff. de leg. primo, ergo ibi vult text. quod
in dubio miles censeatur velle vti suo priuilegio, & sic velle
149 decedere pro parte testatus & pro parte intestatus. † Augetur
difficultas, quia ius accrescendi licet veniat mediate a lege, ta-
men venit ex tacita mente testatoris. leg. si in testamento. vbi
Barto. supra eo. ergo si venit ex tacita voluntate testatoris, debe
ret etiam habere locum in testamento militis, cuius uoluntas
ualde attenditur. nunquam fui bene clarus in illo text. nisi di-
cas, quod illud sit fauore patroni, ne patronus remaneat exclu-
sus, ut ibi etiam sentit glos. dicere enim, quod ibi probatur uo-
luntatem militis esse, ut habeat locum ius accrescendi, proba-
tur eo ipso quod non probatur contrarium, est mera cauillatio
ad illum tex. ut in alio proposito dicit singulariter Barto. in le.
1. C. de fide instrumen. & iure hastę fisca. in prima oppositio-
ne. Non obstat etiam. l. miles ita hæredem. ff. de test. milit. ut
si instituat unum usque ad 10. annos, postea censetur uoluisse
decedere intestatus, & sic censetur usus priuilegio, † quia de
iure communi tempus subducitur, & censetur perpetuo insti-
tutus. l. hæreditas ex die. ff. de hære. instit. Breuiter dic quod in
casu illo uerba militis sunt clara, quod noluit illum habere hæ
reditatem ex testamento, nisi pro tempore expresso, & ideo
statur eius uoluntati, & receditur a iure communi, in paga-
no vero secus, quia non potest velle constituere vnum hære-
dem ad tempus, & ideo tempus reijcitur, & si hoc clare vellet,
reduceretur res ad causam intestati in totum, vt per Bart. in d.
l. hæreditas, & vide pulchre Corn. consi. 6. in prima parte, & sic
concludit, quòd miles in dubio non censetur vti priuilegio in
testando, nisi verba sint clara. Pro hoc vltra prædicta adduco
text. in l. quærebatur. in princ. ibi, si hoc specialiter. de testamẽ.
151 milit. † Tertio nota. secundum Bald. quòd ius commune ex-
tenditur magis. quam priuilegium, sic secundum Imol. quòd
ius commune est potentius, quam ius speciale. nam in hoc tex.
maior sequitur effectus ex substitutione pupillari, quæ est de
iure communi, quam ex substitutione directa militari quæ
est de iure speciali, & ita etiam in effectu nota. Areti. Alexand.
Socin. & dom. meus, & est text. qui quotidie alleg. ad hoc in l.
eius militis. §. militia missus. ff. de test. mili. & in §. quia vero ve-
152 risimile. in fi. in auth. de non alienan. † Et vltra doct. confirmo
hoc notabile pluribus medijs, & primo, quia prouisio hominis
b tollit prouisionem legis, quæ est de iure speciali, [b] non autem
quæ est de iure communi. l. fi. C. de pac. conuen. gl. in l. 2. C. de
iure emphy. in gl. mag. circa medium. versi. quid si emphyteu-
ta promisit, & ibi præceptor meus, col. 49. & in §. item Seruia-
na. 9. col. versic. vlt. dubitatur. instit. de actio. per do. Lancel. De-
cium in l. 3. col. 3. versic. sed contra hunc tex. de leg. 1. Secundo
153 adduco, † quia qui renunciat priuilegio non censetur renun-
ciasse iuri communi. l. miles. §. sexaginta. ff. de adul. Bal. in l. sed
& si quis. in §. quæsitum. ad fi. pen. q. si quis cau. c. 1. de transac.
vbi do. Anto. & Imo. in 2. not. præceptor meus in l. 1. ff. si quis
154 in ius voc. non ierit. 3. col. in fi. & sequen. Tertio adduco † quia
litigans coram iudice non suo de iure communi per errorem,
non censetur prorogare iurisdictionem, secus si sit iudex non
c suus solum ex priuilegio [c] glo. in l. 2. in princip. in verbo, con-
sensus. de iudic. dom. meus in l. eleganter. §. 1. col. 2. in princip.
de condi. indeb. & in l. si quis per errorem. in 3. colu. de iurisd.
155 omn. iud. in 4. limitatione. † Quarto adduco, quòd licet reus nõ
d possit in præiudicium actoris renunciare dilationi [d] concessæ
de iure communi, tamen secus est, si sit concessa de iure specia
li. Bald. in l. postquam liti. vltima colum. C. de pact. Bald. in l.
quod fauore. C. de legibus dom. meus in l. si arrogator. penult.
156 colum. de adoptio. Quinto adduco, † quòd licet protestatio fa-
cta præsenti & tacenti habeat vim renunciationis quo ad tol-
lendum priuilegium, non tamen quo ad tollendum ius com-
mune. l. si fideiussor. in fine principij. ff. qui satisda. cogan. gloss.
in lege fina. §. item si prædixerit. ff. nau. caup. stabu. & ibi Bar-
to. Sexto adduco, quia vbi aliquid impedit de iure communi,
si interueniat a principio, impedit concessionem tenutę, & si
interue-

---

a Paganus instituens aliquem in fundo non dato coherede vni-
uersali, facit institutum hæredem insolidũ, detracta fundi mẽ-
tione, & quid de milite. vide Ang. a Gambellionibus in tracta-
tu. de testamentis. in glo. 2.

b Ad cuius declarationem vide Old. cõs. 101. quia in cuiuslibet.
col. 2. vers. ad secundam aliqua. per Abba. cons. 30. col. 2. lib. 2.
Bar. vene. cons. 70. col. pen. ver. item quia per prouisionem.

c Et pro illa glossa adducitur dictum Innocent. in capit. pruden-
tiam. de offi. deleg. sed contra ista facit in primis regula. l. ma
ter. ff. de inoffic. testa. secundo specialis renunciatio requiritur
ad hoc vt censeatur renũciatum priuilegio fori. l. 1. ff. si quis in
ius voc. non ierit. tertio illud dictum Innocẽ. est communiter
reprobatum. vt per Alexandrum in l. si quis per errorem. col. 1.
ff. de iurisd. omn. iud. in 3. limitatione.

d Ista est materia. l. petendę. C. de tempo. in integr. restitutio. in
qua Barto. varias dedit doctrinas. In primis Barto. l. si arroga-
tor. colum. 11. versic. ista lex. ff. de adoptio. & in l. si iudex. ff. de
minor. indistincte tenet, quòd non possit reus renunciare, & di-
cit communem præcep. meus do. Philip. Decius in l. fi. in vlt.
col. C. qui admi. & illam communem tenet Aretin. consil. 74.
col. pe. ver. 3. pro hoc idem Bar. in l. si post mortẽ. §. fi. in 2. col.
ff. de contrah. distingue, aut dilatio data fuit reo petente, & eo
inuito aduersarius potest vti. alias secus & idem Bar. in d. l. petẽ
dę. circa medium distinguit. aut res est integra, & reus renũcia
re potest. alias non. Ego putarem sic distinguendum, ꝙ aut al-
teri parti concessa fuerit dilatio ex cuius lapsu præcludit audiẽ
tia ambabus partibus, & tũc si alleget cã, quare iste aduersarius
qui vult gaudere dilatione nõ potuit deducere in suo termino
cã ꝗ nũc deducit, & tũc nõ possit renũciari ad eius ꝑiudiciũ. ita
ꝓbat tex. in d. l. petendę in fi. Si aũt nõ alleget cã, puto renũcia-
ri posse qa ẽt nulla allegata cã & sine renũciatione nõ põt gau-
dere aduersarius dilatione sm Bar. in l. 1. §. nunciatio. col. fi. ver.
sed restitutus. ff. de no. ope. nun. & sequit ibi Alex. ĩ fi. & istã di-
stinctionẽ sentire vr Mar. Soc. ĩ repe. c. fraternitatis. char. 10. col. 4.
ver. sed circa ꝑdicta de tes. aut ꝑ renũciationẽ nõ ꝑcludit audiẽ
tia alterius partis, & tũc ẽt quo ad suũ ꝑiudiciũ põt renũciare
& in istis terminis procedit consiliũ Ang. 266. multorũ. col. fi.

interuenit ex post facto, illam tenutam reuocat, secus si impe-
diat solum de iure speciali l. si pecuniæ. in fi. ff. vt in possess. lega.
157 l. de die. §. tutor. ver. plane ff. qui satisda. cogan. † Septimo, quia
si statuta dicuntur contra libertatem ecclesiasticã quando tol-
lunt vel diminuunt priuilegia cõcessa ecclesijs, multo quando
tollunt ius commune respiciens fauorem ecclesiarum. d. Ant.
& Imol. in cap. cum terra. de elect. Bald. in l. 1. C. de sum. Trini.
2. colum. ver. nunc tertio membro. Felyn. in c. ecclesia sanctæ
Mariæ. 22. colum. versi. expedita. 1. quæstione ponitur de con-
158 stitu. Octauo facit, quia minor restituitur aduersus amissum lu
crum competens de iure communi, secus si competat ex priui
a legio l. ait prætor. in fi. ff. de minori. declarat Ange.[a] in l. 2. §. cõ-
159 uenire. ff. de iudi. † Nono facit, quia si remissio principalius ob
ligationis est nulla de iure communi, est etiam nulla remissio
pignoris. sed si sit nulla de iure spãli, remissio pignoris tenet gl.
in l. prima. §. 1. in glos. mag. in fi. ff. quibus mod. pign. vel hypo.
sol. Ratio autem huius regulæ & notabilis est, licet docto. non
dicant, quia ille qui tractat de conseruando ius commune, cen
b setur tractare de damno euitando.[b] Ille vero qui tractat de cõ-
seruando priuilegio, dicitur tractare de lucro captando, non est
autem par ratio lucri & damni l. fi. §. & si præfatam C. de iure
deliberan. Hæc ratio est de mente glos. in l. secunda §. 1. ff. de iu
160 di. in verbo consensus. in fi. † Contra hoc notabile[c] sic confir-
c matum insurgunt Soc. & do. meus per istum tex. in quo ex pri
uilegio potest miles substituere directo post pubertatẽ & adi-
tam hereditatem, non autem de iure communi, ergo est poten
tius priuilegium, quam ius commune, ipsi respond. quod regu
la procedit quando in eodem casu est ius commune & priuile-
legium, sed vbi tantum est dispositio de iure speciali, in eo be-
ne est potentius priuilegium, quia tunc priuat legem c. priuile-
gia. 3. distinct. Sed tu meo iudicio melius dicas, quod bene ali-
quando quis potest ex priuilegio, quod nõ potest de iure com-
muni, quia si de iure cõmuni posset, non esset necessarium pri-
uilegium l. prima. C. de thesau. lib. 10. l. 1. in fin. ff. ad Municip.
tamen illa potentia quam habet ex priuilegio est debilior, quã
si illam haberet de iure communi. ita procedit notabile nostrũ
161 Secundo præceptor meus insurgit per tex. in auth. hoc inter li-
beros C. de testam. vbi Areti. qui obstat prędictis duobus mo-
dis, licet ipse non ita inducat. Ex primo inquantum vult ibi tex.
quod licet secundum testamentum ipso iure tollat primum fa
ctum secundum ius commune absque eo quod non declaret
nolle primum valere §. posteriore. institut. qui. mod. testam. in-
fir. l. cum in secundo. supra de iniu. rup. tamen non tollit testa-
mentum primum factum inter liberos de iure speciali sine spe
d ciali derogatione[d] vt ibi clare dicitur. Item obstat, inquantum
vult, quod illud testamentum factum inter liberos non tolla-
e tur, nisi secundum sit solemne & perfectum.[e] tamen secus est
in primo testamento militis facto de iure speciali militari. d. l.
eius militis. §. militia missus. ipse dimittit hanc difficultatem in
solutam. Tu responde, quod istud est, quia primum testamen
tum respicit fauorem liberorum, circa quos non præsumitur
mutari volũtas patris, nisi enixe de hoc appareat, vnde ille text.
non obstat, obstaret enim, si testamẽtum factum inter liberos
secundum solemnitatem iuris communis tolleretur per aliud
secundum, non autem tolleretur quando esset factum de iure
speciali, sed hoc non dicit ille tex. igitur &c. Et inter testamen-
f tum patris & militis est ratio differentiæ,[f] quia testamento pa-
terno fauetur etiam minus solemniter facto fauore filiorum,
sed testamento militis fauore ipsius militis, vnde quomodocũ
que constet, quod velit recedere a primo testamento, censetur
recessum d. §. si militia missus. Sed in patre fauore filiorum nõ
162 præsumitur ita de facili recessum a primo testamento. † Tertio
contra hoc notabile vltra docto. oppon. nam, testamentum fi-
lij factum de quasi castrensi peculio ex priuilegio contra regu-
lam, quod filiusfa. nõ potest testari l. qui in potestate ff. de te sta-
tu. non subiacebat querelæ, & tamen si erat factũ ab eo qui erat
paterfamilias, vt a doctore, qui de iure communi testari potest
subiacebat l. fi. C. de inoffi. testam. Item testamentum factum a
milite patrefamilias de iure speciali non subiacebat querelæ vt
ibi, & tamẽ factum a doctore de iure communi subiacebat, igi
tur ibi aperte constat, quod potius & firmius est testamentum
factum ex priuilegio quam de iure communi. similiter testa-
mentum filijfa. veterani non subiacebat querelæ, & tamen pa-
trisfa. veterani sic l. Papin. §. Papinianus. cum glos. ff. de inoffi.
testam. & si diceres, ratio, quia vbi est paterfa. non est amplius
peculium castrense vel quasi d. l. fi. in fin. Respondeo, quod li-
cet non sit peculium, sunt tamen adhuc bona castrẽsia vel qua
si. Bar. in l. prima sup. solu. matr. pen. col. vers. veniamus ad quæ-
stionem. De hac difficultate perpendit Pau. in d. l. fi. in vltimis
verbis, & dicit posse dici, quod vnum priuilegium trahit ad se
aliud priuilegium. sed ius commune non trahit ad se priuile-
gium. sed hæc solutio non tollit difficultatem. præterea non vi
detur verum, quod priuilegium debeat trahere ad se aliud pri-
legium. Cum priuilegia non sint multiplicanda. gl. in l. a diuo
163 Pio, in gl. 1. in princip. de re iudica. Ideo tu dicas, † quod princi-
palis intentio legis erat priuilegiare acquisita ex officio publi-
co, vt ex militia vel aduocatione, sed vbi quis est paterfa. talia bo-
na & ẽt aliũde quæsita efficiunt vnum tm̃ patrimonium, quia
immiscentur &c. ratione aũt aliunde acquisitorum nõ inten-
dit priuilegiare aduocatum seu doctorem, vnde per consequẽ-
tiam non cadit etiam priuilegium in bonis acquisitis ex officio
publico, ne vnum & idem patrimonium diuerso iure censea-
tur contra regulam l. eum qui. in prin. ff. de vsuca. Et si dicis, in
milite patrefa. quid respondes, qui in omnibus bonis vndecun-
que acquisitis habet priuilegium, nec subiacet testamentũ suũ
querelę. R̃ndeo, quod istud fuit pp exuberantiam fauoris attri-
buti militibus per priscos imperatores, & ideo hodie fuit subla-
164 tum vt s̃. dixi, tanq̃ munus a iure exorbitãs. † Quarto vltra doc.
contra hoc notabile fortiter stringit, quia in generali derogatio
ne iurium censetur derogatũ iuri cõi, non autem priuilegio &
g speciali.[g] gl. in c. 1. in verbo, consuetudine. de capel. mo. in 6. l. 3.
vbi gl. C. de silen. lib. 12. q̃ dicit singularem Bald. in c. 1. in fi. quo
tẽpo. miles. in vsi. feu. in c. ecclesia sanctę Marię. 3. col. de const.
c. cũ ordinem pe. col. de rescri. not. Bald. in §. si qui vero. per il-
lum tex. & ibi no. Pau. de Castr. C. de Iustin. codi. confir. versic.
vltim. semper alleg. Alexand. in l. si mihi & tibi §. fina. in fi. de l.
1. & consil. 123. incip. scripsit ecclesiasticus col. 4. in 4. vol. Fely.
165 in c. 1. de rescr. 7. col. ver. secũda dispositio. † Et ideo licet fiat sta
h tutũ, quod omnes teneãtur soluere collectas,[h] vel quod nullus
portet

a Alleg. Innoc. in c. coram fęlicis. de testi. in iure. cuius tamen di-
ctum non fundatur, qđ minor perdendo priuilegium fori cõ-
petens de iure cõi, dicatur tractare de damno, qñ vero perdit
priuilegium fori cõpetens de iure speciali, dicatur tractare de
lucro perdendo, vt intelligit ibi Pau. de Cas. Sed fundatur, quia
qñ tollitur priuilegiũ fori, dr̃ tractari de modico præiudicio, ad
uersus quod non datur restitutio. l. scio. ff. de in integ. restit.
b Sed contra ille qui habet causam hæreditariam vel donationis
hẽt ius suũ fundatũ in iure cõi, quia a iure cõi tales tituli sunt
inducti & tñ dr̃ habere causam lucrati nam q̄ dicantur habere
causam lucratiuam de donatario est clarum, de hr̃de est gl. cõi-
ter approbata in l. si emanc. C. de iur. & fac. ig. cogita.
c Contra ẽt hoc non facit q̄ consuluit Pau. de Cas. cons. 365. du-
biũ facit. s̃m antiquam impressio. vbi cõsuluit, q̄ secundum te-
stamẽtum ad pias causas factũ corã duobus testibus tollit pri-
mum ad pias factum coram septem, & Pau. refert & sequitur
Alex. cons. 146. col. 2. in fi. lib. 2. & plura adducit Alex. consi. 103.
colum. 2. vers. confir-matur. libro 4.
d Econtra tamen s̃m inter liberos tollit primum in quo erat clau-
sula derogatoria & iuramentum. Bal. cõs. 220. lib. 1. primum tñ
inter liberos testamẽtum factũ in scriptis s̃cđo ẽt inter liberos
nuncupatiuo derogaret Bal. cõs. 164. col. 2. lib. 3. & vide Cor. cõ
sil. 21. col. 1. lib. 4. vide Alex. consil. 103. per totum lit. 4.
e Item etiam si in primo esset clausula derogatoria, non tollitur
per s̃m, nisi dicatur nõ obstãte alio testamento ẽt inter liberos
cũ quacũque clausula derogatoria. Soc. in consil. 142. col. pen.
f Istam rationẽ differentiæ posuit Rom. in cons. 179. col. 5. & seq.
ad idem facit decisio Barba. in consil. 32. colum. 3. li. 1. vbi vult
quod illud, quod non requiratur rogitus in testamento inter,
liberos, est in fauorem liberorum.
g Ideo si sit statutũ in ciuitate, quod sint tales iudices super pęnis,
non erunt iudices in casu, in quo alicui est specialiter reseruata
iurisdictio. Imol. cons. 139. col. fi. ideo mandatum principis di-
sponens, quod omnes debeant soluere collectam talem nõ ob
stante aliquo priuilegio, non ligat doct. legentes, qui habẽt pri-
uilegiũ in corpore iuris clausum l. medicos C. de profe. & med.
l. 12 & propterea dicit Cęp. cau. mihi 75. domini & principes
quod princeps derogando priuilegio nõ censetur derogare pri
uilegio inserto in volumine statutorũ. idem Bar. in repe. const.
ad reprimen. in gl. nõ obst. col. fin. imò dicit Barba. consi. 23. co
lu. 8. in fi. & seq. li. 1. quod sicut Papa per generalem clausulam
nõ obstante, non censetur derogare iuribus & priuilegijs patro
norum laicorum, ita nec constitutioni ecclesiæ particularis di-
sponeñ idem, quod disponũt illa iura & priuilegia patronorũ.
h Intellige hoc verũ, nisi tales collectæ, pp necessitatẽ, puta guer
ræ, imponerentur, quia tunc ẽt ad exẽptos extẽdent. vt sing. te-
net Dy. Alb. de Rosa. Sal. Alc. & Ias. qui dixit istã esse magis cõ-
munem opinionẽ, in l. si ex toto. vbi dixi in Apos. ad l. ancel.
Decium ff. de leg. 1. idem tenet Alb. de Rosa. in 2. parte statuto-
rũ q. 138. inci. statutũ est ciuitatis. Floria. in l. si inuitus ff. de ser-
uit. vrb. pred. Io. And. in additio. ad Spe. in tit. de censi. § 2. ver.
sciẽdum est. Ant. de Butr. in c. peruenit. de immunita. eccl. Alc.
in consil. 361. incip. nec arguendi sumus col. 6. vol. 2. Fel. in cap.
causam quæ. colu. 11. ver. quinta declaratio. de rescriptis. Tho.
Parpa. in repe. l. placet col. 16. vers. no. pen C. de sacr. sanc. eccle.
licet contrariũ teneant Imol. Pau. de Cast. & Aret. in d. l. si ex to
to. de quo vide sing. ibi Soc. Ferdin. de Loazes.

portet arma, non comprehendent exempti ex priuilegio. Pau.
de Cast. not. consil. 187. incip. notandum est φ ista. in 2. parte.
166 col pen. secundum nouis. impres. † Hinc est etiam, φ statuto
a disponente nullam exceptionem posse opponi, [a] poterit tamē
peti restitutio in integrum competens de iure speciali. Bal. in
l. in causæ. in princ. ff. de mino. Bal. consil. 236. incip. statuto ci-
uitatis. in 1. par. facit gl. fi. in l. postquàm liti. C. de pact. Hinc est
etiam, quòd si ego impetro rescriptum, quòd nullus debitor
possit mihi opponere exceptionem dilatoriam, certe tollitur
exceptio dilatoria competens debitoribus de iure communi,
& tamen non tollitur, si competat debitori ex priuilegio, ita
voluerūt doct. in l. 3. in §. si is pro quo. ff. quod quisque iur. vbi
167 dom. Lancel. Decius in fi. † Imò plus dispositio derogans etiā
quibuscumque priuilegijs non censetur derogare priuilegijs
insertis in corpore iuris. glo. & Bar. in auth. qua in prouincia. C.
vbi de crimine. in verbo, illis. gl. & Bar. in l. hęres absens. in prin.
glo. & Bar. in l. 2. §. omnes. sup. in verbo, conquerunt. ff. de iud.
vbi pulchre do. Lancel. Decius præceptor meus in l. fin. 3. col.
ver. & nota diligenter. ff. de consti. princip. Fely. in cap. nonnul-
li. 27. col. ver. 12 conclusio. & aliqua etiam tradit ibi. 5. col. & in
cap. fi. in 2. col. de foro compet. versic. quæritur priuilegium.
168 † Pro resolutione huius difficultatis dicas, φ si sunt priuilegia
non inserta in corpore iuris, nil mirum si non censetur eis de-
rogatū, quia de eis præsumitur ignorantia in principe. aut sunt
priuilegia inserta in corpore iuris, & tunc dic, φ vbi derogatio
respicit specialiter priuilegium, facilius tollitur priuilegium, q̃
ius commune, per theoricam Panor. in cap. nouit. de iudic. in
6. col. secus si sit generalis derogatio, quia sub generalitate nō
comprehenditur priuilegium ea ratione, quia priuilegia regu-
lariter conceduntur ex aliqua notabili causa, vt patet in priui-
legijs concessis militibus, & ideo non censetur eis derogatum,
nisi de eis fiat specialis mentio. ar. l. item apud Labeonē. §. hoc
edictum. ff. de iniu. Cogita tamen, si tibi occurrat melior reso-
169 lutio, quàm ista tibi tradita. † Vltimo contra hoc notabile vi-
detur facere, quia priuilegium insertum in corpore iuris vide-
tur sortiri naturam seu qualitatem iuris communis, vnde sicut
Papa præsumitur scire iura, cap. 1. de consti. in 6. sic præsumitur
scire priuilegium clausum in corpore iuris, licet secus, si nō sit
clausum. Cardi. Floren. consil. 52. col. 2. & sicut ius commune
præsumitur conditum motu proprio, sic & priuilegium clau-
sum in corpore iuris. gl. & Bar. ibi col. 2. vers. secundo quæro. in
auth. quas actiones. C. de sac. san. eccl. & tradit do. Card. Alex.
post Gemi. in cap. ignorantia. 38. distin. vbi ponit alios casus, in
quibus priuilegium clausum in corpore iuris sortitur naturā
iuris communis, & ideo talia priuilegia non dicuntur simplici
ter priuata, sicut nec sunt stricte priuilegiata. Card. Alex. in ca.
priuilegia. 3. distinct. Item dicit Bald. in l. liberos. C. de colla. &
quod fit per rescriptum indulgentiæ specialis idem operatur
quod factum de iure communi, & ideo habentes beneficia ex
dispensatione ita sunt tuendi in possessione, sicut si de iure cō-
170 muni possiderent secundum eum. † Breuiter responde, φ licet
in multis talia priuilegia sortiantur naturam iuris communis,
Item priuilegiatus sit tuendus in suo priuilegio etiam non in-
serto in corpore iuris, vt dicit Bal. & facit. l. cum ex oratione. cū
not. ibi per Bal. ff. de excus. tut. tamē per hoc non sequitur, quin
facilius possit tolli priuilegium ab habente potestatem, quàm
171 ius commune, & est etiam verum, † φ sicut difficilius tollitur
b ius commune quàm priuilegium, ita [b] difficilius tollitur priui-
legium clausum in corpore iuris, quàm non clausum, per prę-
dicta, vt per Pau. in l. si mihi & tibi. §. in legatis. ff. de lega. 1. & p
hoc male videtur sentire domi. Decius, in cap. de causis. in fine
de offic. delega. dum dicit φ priuilegium insertum in corpore
iuris repudiatur pro iure communi, nec glo. & Bar. quos alleg.
hoc dicunt. Est etiam potentius ius constitutionis quàm dispē
172 sationis. † vnde licet legatus prohibeat statuere contra ius, po-
test tamen dispensare. ita notabiliter do. Anto. per glo. fi. ibi in
Clemen. 2. de rescrip. & refert ibi Imo. circa fi. dom. Decius in
rubr. de constit. in 2. lect. 4. col. circa princ. & bene facit vltra eū
decisio Abba. in cap. cum consuetudinis. in fi. de consuetu. vbi
vult, quod episcopus in casibus, in quibus habet potestatem di
spensandi, non possit statuere. alleg. Feder. consil. 17. incip. talis
quæstio est colum. fin. versic. non obstat, quòd octauo. & idem
173 Feder. consil. 275. incip. casus talis est. col. 2. † Et adde pro com-
plemento huius notabilis, quòd similiter facilius tollitur re-
scissio contractus, quæ fit de iure speciali, quàm si veniat de iu-
re communi. glo. in l. 1. C. si aduersus vendi. Item facilius tolli-
tur hypotheca competens ex priuilegio de iure speciali, quàm
si competat de iure communi. l. assiduis. iuncta glo. magna. C.
174 qui po. in pigno. † Quarto no. quòd potestas substituendi pupil
lariter est de iure communi. Ita probat tex. & dixi sępe. sup. im-
mo dicit Barto. in l. ex facto infra. eod. in 3. colum. in fi. ver. ter-
tio quæritur. & 4. colum. in fin. versic. quæro quæ est ratio. & 6.
colum. ante fin. versic. quæ sit ratio. quòd substitutio pupillaris
est introducta secundum iuris ciuilis rigorē ratione patriæ po-
testatis. Sed contrarium voluit sæpe dom. meus in l. 2. sup. eo.
non faciens mentionem de hoc tex. nec de authoritate Barto.
dicens, φ immo est quædam dispensatio contra regulas iuris
communis, φ pater possit substituere pupillariter ipsi filio. Ita
dicit ipse primo in d. l. 2. in 1. col. ver. ad istum text. & in 6. col.
ver. adde quod ista decisio. & in col. 8. in princ. versic. Item pro
Barto. & in 14. colum. in prin. ante ver. successiue &c. & in ea-
dem col. versic. tenendo istam partem, vbi vult, φ sit ius priui-
legiatum & singulare, & in 17. col. in princ. ante versic. tamen
ad primum, & in eadem colu. in versic. sed tu pondera fortius.
Ego confirmo eius opinionem ex multis. Et primo, quia pote-
stas substituendi pupillariter est contra illam regulam, φ de ri-
gore iuris factio testamenti non pendet ab alieno arbitrio. l. il-
la institutio. ff. de hære. insti. Item contra regulam, quòd pupil-
lus etiam miles non potest facere testamentum. l. fi. C. de test.
mili. Item contra regulam, φ filius in potestate non potest fa-
cere testamentum etiam de consensu patris. l. tam is. §. 1. ff. de
do. cau. mor. Item contra regulam, φ quis non potest testari de
rebus alienis. auth. ingressi. C. de sac. san. eccles. Item & vltimo
contra regulam, φ quis id quod non potest per se, non debet
etiam posse per alium. l. Labeo. ff. de vsucapio. Sed filius per se
non potest priuare matrem legitima sine causa, & tamen pa-
ter faciens testamentum pro filio pupillo potest, quia pater fa-
cit pupillarem substitutionem suo nomine proprio, non no-
mine filij, & ipse pater priuando vxorem non dicitur facere
contra officium pietatis. l. Papinianus. §. sed nec impuberis. ff.
175 de inoffic. testa. cap. si pater. in fi. de test. in 6. † Tenendo hanc
opinio. punctus est respondere ad istum textum breuiter dico,
quod miles faciendo substitutionem pupillarem videtur vti iu
re communi, vt dicit iste ex eo, quia communiter omnibus pa
tribus habentibus filios impuberes in potestate est concessa po
testas substituendi, non autem est restricta ad quosdam patres
tantum, puta milites, vel doctores. prout directa militaris, &
ideo miles substituendo pupillariter dicitur vti iure commu-
ni, scilicet etiam aliorum patrum, tamen ipsa potestas substi-
tuendi procedat ex dispositione legis contra prædictas regu-
las iuris, & processit ex causa, scilicet, considerata patria pote-
state, propter quam secundum rigorem iuris ciuilis censen-
tur pater & filius vna & eadē persona, ita quod ratione patrię
potestatis testamentum procedens ab ore patris censetur pro-
cedere ab ore filij. §. ei qui. insti. de inuti. stip. Itē ratione patrię
potestatis habet quandam præeminentiā super filium. l. in suis
supra de libe. & posthu. & super bonis acquisitis per filiū imò
erant patris iure fiorum. l. placet. ff. de acqui. hæredita. & hodie
est regulariter legitimus administrator. l. 1. C. de bon. mater. &
sic post dici hoc respectu. l. patrię potestatis potestas substituen
pupillariter procedit de rigore iuris, vt dicit Barto. ita intelligo
hanc materiam, licet non reperiam ab alio declaratā. vnde di-
ligenter cogita. & bene facit pro hac declaratione, quia etiam
potestas testādi videtur procedere ex quadam dispositione cō-
tra regulam iuris communis. glo. in l. illa institutio. supra de hæ
redi. insti. tradunt moder. in rub. C. qui testa. facere pos. vbi præ
ceptor meus & dixi in §. præmissum. insti. de tutel. vbi ponde-
raui illum tex. ad hoc. Ex hac declaratione habes colligere, qđ
dispensatio facta contra regulas iuris, & communicata com-
muniter omnibus potētior est quā dispensatio restricta ad cer-
tas personas, vt patet in potestate substituendi pupillariter cō-
municata omnibus patribus & in potestate substituendi post
176 pubertatem directo communicatam militibus solum. † Quin-
to. no. hic videtur tex. quod in substitutione directa militari fa-
cta post pubertatem & post aditam hæreditatem filio non sub
auditur illa conditio, si sine liberis filius decedat, nisi exprima-
tur a testatore. breuiter conclude contrarium, vt fuit consultū
per solēnes aduocatos Florentinos, quorum opinione confir-
mat Soci. in sua solemni repeti. l. cum auus. ff. de condi. & de-
monstra. colū. 2. in fi. versi. tertium corellarium. ad istum text.
177 facilis est responsio. † Sexto no. secundum Areti. quod verbū,
capiat, de sui natura censetur esse verbū directū. videtur enim
significare, quod quis capiat propria authoritate, & hoc idem
probatur secūdum Soci. in l. Titia cum testamēto. §. 1. de lega.
2. quam hoc alleg. Bal. in cap. si pater. de testa. in 6. Sed aduerte
quia contrariū sentit Bar. in 8. col. quid enim si testator dicat φ
substitutus capiat propria authoritate, & ibi dicetur. Septimo
no. quod

a De quo an possit peti restitutio in integrum, vide omnino per
Crottum de Monteferrato in repe. l. nemo potest. col. 26. ff. de
leg. 1. & stante tali statuto quæ exceptiones possunt opponi, vi
de melius quā alibi per Philip. Decium in c. ex parte el 2. col. 3.
cum sex seq. extra de offic. delega. Ferd. de Loazes.
b Alia potest accommodari solutio, quia princeps derogando
priuilegiis non intellexit de clausis in corpore iuris, quæ pro-
prie non dicuntur priuilegia, quia non sunt priuatorum leges,
iuxta cap. priuilegia. 3. distinct.

a no.quod paganus non potest substituere directo[a] maiori qua-
tuordecim annis vel extraneo etiam non maiori post aditam
hæreditatem, miles vero sic, & sic miles potest facere primum
heredem desinere esse hæredẽ paganus vero non, vt dixi in pri
178 ma dubitatione. † Ex quo infertur, quod veniens per directam
militarem tanquam nouus heres tenebitur facere inuentariũ,
nec proderit illi inuentarium primi hæredis, secundum Ange.
hic 1.colum.ver.& per hoc conclude. Paul.de Cas.4.colum prin
cip. Alex.7.colum. Soc.3.col.in notabilibus, licet secus sit in fi-
deicommissario, cui prodest inuentarium primi hæredis resti-
tuentis hæreditatem. Bar.in l.in ratione § quod vulgo.vltima.
179 col.ff.ad l.Falcid. † Vltimo nota quod directa militaris substitu
tio non capit nisi bona testatoris, non autem bona illius, cui est
facta substitutio, ratio est secundum Bal.quod de natura priui-
legii est, quod comprehendat id, quod est in potestate priuile-
giantis seu priuilegiati, secundum Imol. vel secundum Alexã.
ratio est, quia priuilegium ita debet interpretari, vt sit sine iniu
ria alterius l.impuberi.ff.de admini.tu.l.cum filius ff.de test.mi-
li. sed si extenderetur ad bona eius, cui fit subst.tutio, fieret iniu
ria, quia auferretur illi libera facultas testandi contra l.1. C. de
sacr.san.eccle.& l.stipulatio hoc modo concepta ff de verb.ob.
Item aufertur legitima successio, iuxta l.consiciuntur. in prin-
180 cip.inst.de tut.codic. † Ex hoc notabili infertur quod per directã
militarem succeditur ipsi testatori non autẽ ei, cui est facta sub-
stitutio. nam si ei succederet substitutus, venirent etiam bona
ipsius heredis instituti, sicut in pupillari substitutione, & illud
videtur probari ratione, nam si aliter diceremus, sequeretur, quod
posset ipse hæres institutus decedere cum duobus testamentis,
licet non esset miles. Item posset decedere pro parte testatus,
& pro parte intestatus. Aut enim ipse institutus faceret testa-
mentum, & haberet duo testaméta, aut vero non facerer te
stamentum & decederet pro parte testatus respectu bonorum
militis, & pro parte intestatus respectu proprium bonorum.
181 † Tamen ad illa posset responderi per tex.in l.sed si plures §.in
arrogato sup.eod. vbi succeditur per pupillarem substitutionẽ
factam per patrem arrogantem solum in bonis, quę prouenĩũt
ab arrogante in arrogatum impuberem, & tamẽ succeditur ip-
si pupillo, & sic potest ibi decedere pro parte testatus & pro par
te intestatus & cum duobus testamentis quia dato vno incon-
ueniẽti, sequuntur plura, vt ibi per Bar.l.ratas C. de testam. vẽ.
182 sed † non recedas per hoc a notabili facto.s. quod per directam
militarem succeditur testatori non ei cui fit substitutio, & ita
vult Bar.in l.Marcellus § quidam liberis.infra ad Trebel. Ang.
hic colum.2.& est de mente omnium doc. dum volunt, quod
per directam militarem primus hæres desinat esse hæres, vt di-
xi in prima dubitatione. Et probatur hæc opinio bono funda-
mento, quia secũdum eam non læditur nisi vna regula, quæ ha
bet, quod semel hæres non desinat esse hæres. Sed tenendo opi
nionem, quod succedatur ei, cui fit substitutio, offendũtur plu
res regulæ. Prima, quod alteri quis testari non potest. Secunda,
quod quis non potest decedere cum duobus testamentis, nec
183 pro parte testatus &c. † Sed illa opi.est tenenda, per quam lędi
tur minus ius commune c. cum dilectus. de consue. l. 2. C. de
noxa quod tamẽ per directam militarem succedatur ei, cui fit
substitutio, tenet Imol. hic col.2.ver. non obstat, & videtur in-
clinare Soc.col.5.per plura fundamenta meo iudicio satis fragi
lia. Primo enim mouetur per illum text. quia secundum eum
si succederetur testatori, frustra dubitasset iurisconsultus, an so
lum venirent bona testatoris. Sed dic quod dicit iurisconsultus
vt declararet, quod per directam militarem succeditur testato-
ri, non ei, cui fit substitutio. Item vt tolleret dubitationem im-
peritis, vt dicit Bar.in simili in l.vbicunque ff.de interrog.actio.
6.col.versic. vltimo oppono, & ita etiam respondetur ad l.mi-
184 les ita §.exhæredato.ff.de testa.mili. † Sexto mouetur Soc.quia
secundus institutus post certum tempus primi instituti non di
b citur substitutus[b] l.quærebatur.in fi.ff.de testa.mili. Sed quan-
do vocatur post mortem primi dicitur substitutus d.l. miles ita.
§.exhæredato.igitur &c. Sed istud nihil est.quia dato, quod di-
catur substitutus, tamen per hoc non sequitur, ergo succeditur
ei, cui fit substitutio, vt patet in vulgari substitutione. Præterea
etiam quando ad certum tempus primus instituitur, & secun-
dus dicitur substitutus l.miles ita heredem.in princ. ff.de testa.
mil. Tertio mouetur per l.in testamento C.de testa.mili.ibi, li-
cere militibus proprio priuilegio etiã hæredib. extraneis post-
quam hæredes extiterint, mortuis substituere. Põdera dicit ip-
se dictionem, etiam, quæ denotat, quod sicut impuberibus, ita
maioribus & extraneis, sed impuberibus succedatur, ergo etiã
maioribus, & extraneis, & æqualis sit determinatio, iuxta l.iam
hoc iure sup.eod. Sed ad hoc responde quod attenta ista indu-
ctione sequeretur, quod sicut per pupillarem succeditur in bo-
nis pupilli, ergo etiam per directam militarem, contra illum
tex. Præterea dicendum est, quod æqualis determinatio satis
est ibi, quia vtroque casu potest fieri directa. Quarto mouetur
per l.milites etiam.de testam.milit. dum dicit, quod potest mi-
les substituere iis, qui hæredes extiterunt, sed quãdo succeditur te-
statori, dicitur solum ei quis substitutus testatoris non instituti,
insti.de pupil.in prin. Sed mirum est de hac inductione Socin.
quia nunquam dicitur quis substitutus testatori, etiam quod sit
vulgaris substitutio, sed dicitur substitutus instituto. instit. de
vulga.in prin. Pręterea ibi ratio dubitandi fuit, quod non credere-
tur posse substituere directo postquam quis hæres extitit, cum
videretur non posse amplius desinere esse hæres, vt dixi supra
in 1.dubitatione. Sed si succederetur instituto per substitutionem
militarẽ, quę nõ dubitãdi esset illa, cum sit, quod quis semper & re-
gulariter habet heredẽ in iis, in quibus ipse extitit hæres vel do
minus §.final. instit.de hæred.quali.& differ. Quinto mouetur
per l.cum filius. ff. de testam.mili.vbi pater potest facere qualẽ
substitutionem vult hæreditatis suæ, ergo etiam secundum eũ
per quam succedatur ei, cui fit substitutio. Sed pro responsio-
ne pondera quod dicit hæreditatis suæ &c. non autem hæredis
sui, & sic potest facere substitutionem quæ respiciat bona ip-
sius testatoris, non autem personam ipsius instituti. Vltimo
mouetur per tex.in l.in fraudem.§ pen.infra de testamen.mili.
vbi dicit quod iure militari potest sibi, & filio miles testamen-
185 tum facere. & soli filio † Sed dic quod loquitur de pupillari sub
stitutione, in qua habet priuilegium miles vltra alios, vt possit
facere testamentum pupillare, dato quod sibi nullum faciat l.
miles ita.§.fi.de testamen.milit & supra l.2. versi. adeo, & ita te
186 ne communem opin. † Circa primam oppositionem Bart ha-
bes colligere, quod vna & eadem substitutio variatur secundũ
c diuersitatem temporum. nam in hoc tex.de directa[c] pupillari
fit digressio post pubertatem ad directam militarem, quę licet
sit directa, est tamen alterius effectus quam pupillaris, vt patet
in tex. Bene facit, quia etiam vnum, & idem verbum variatur
secundum varietatem temporis de proprio significato ad im-
proprium l.pater Seuerinam §.conditionum infra de condi. &
de. Contra hoc opponit Bar.de l.proxima, & l.verbis ciuilibus,
et responde vt per eum, cum quo transeunt simpliciter docto.
187 Tu aduerte † quia poterat melius responderi .s. quod ideo hic
variatur substitutio, quia hic concurrit potentia & voluntas te
statoris, & verba appropriata ad voluntatem, in aliis autem iuri
bus allegatis in contrarium non concurrebat potentia testato-
ris secundum verba prolata, ideo nõ trahitur post pubertatem
ad aliam directam, quia non potest paganus hoc facere, nec ad
fideicommissariam, quia verba prolata per eum cũ essent me-
re directa, non conueniunt fideicommissariæ substitutioni. fa-
cit regula l. multum interest.in fi C. si quis alteri vel sibi. Hinc
188 est † quod si esset substitutio facta per verbum commune ad tũ
ad directam & fideicommissariam, per diuersitatem tempo-
rum variaretur substitutio etiam in pagano de directa in fidei-
commissariam, quia tunc adest potentia, & verba conueniunt
voluntati, vt per glo.mag.ad fi.in § qua ratione.instit. de pupil.
& dicetur infra in 3.quæst tertiæ quæstionis principalis. Habes
tamen tenere menti propter infra dicenda illud, quod vult Bar
tol.s.quod substitutio directa facilius variatur in aliam directã,
quam in fideicommissariam. Item habes tenere menti, quod
substitutio directa, & fideicommissaria sunt species oppositę,
directę vero inter se non sunt species oppositæ, sed habent inui
cem similitudinem. ita etiam dicit Bald.hic in 1.col.in 2.oppo-
ne. Et inquantum Bal.dicit, quod in habentibus symbolum fa-
cilior est transitus, vide quod vult Barto.in l.pen. in 2.lect.ff. de
acquir.te.do. refert do.meus in repe.l.quo minus.in 24.colum.
189 in 28.quæstio.ff. de flumin. † Et adde, quod per hanc regulam
dicitur, quod statutum recipit potius declarationem ab alio
statuto,

---

a Et impossibile est, quod paganus substituat directo extraneo post aditam hæreditatem Bald. consilio 272. versic. nam impossibile.libro secundo idem Bald.consilio 220 columna secũda versic.postea iure directo libro quinto, & quod maiori 14. an.non possit directo substitui. Alexand.consilio 43. columna prima.versic.in qua.libro secundo, vide Ioan. Baptis. de sancto Seuer.in l.præcibus. columna 26.versic.prima regula.C.eo.

b Imò dicitur substitutus l.miles ita.§ prin.o ibi, nomine substituto ff.de testam.mili.de quo per Moder.infra supra illo.tit. Ferdinand.de Loazes.

c Articulum hunc late & subtiliter examinat Areti.consilio 155. columna secunda, & duabus seq. Et vltra eum contra solutionem Bartol. obstat, nam si apparet, quod velim testari in scriptis, si non potest valere testamentum meum tanquam in scriptis, non fiet digressio vt valeat tanquam testamentum nuncupatiuum, & tamen vtroque casu haberet valere iure directo. Cy.in l.hæc consultissima §.per nuncupationem C.de testam. Bartol.in l.final.in fin.ff.de iu. codic. cogitandum, & ad collectũ hic vide Angel. consil 125. columna secunda. Sed contra dictam collectam tenet Oldr. consilio 90. columna secunda, vbi dicit, quod hęc variatio permittitur militibus ex priuilegio. sed non est verum.

a ſtatuto, quam a iure communi.ᵃ ita Pe. de Anch conſi. 93. inci-
piẽ ſta domina. ver. non obſtat quod iſtud. & conſi. 423. inci. viſo
puncto. colum. finali. Sed contra hanc regulam videtur obſta-
re, nam dominium eſt ius, & ſic quid incorporale. inſti. de re-
bus corpo. vel incorpo. in prin. & tamẽ dominiũ cadit in rebus
190 corporalibus, non autẽ in rebus incorporalibus proprie. † Eſt
enim dominium ius perfecte diſponẽdi de re corporali, niſi le-
ge prohibeatur. Barto. in l. ſi quis vi. §. domini. ff. de acqui. poſ.
& ſic non eſt proprie in rebus incorporalibus, & tamen atten-
ta prædicta regula deberet eſſe ſecus. cogita, quia hoc anno la-
291 tius declarabo. † Item principalem collectam inſurgit hic Soc.
in 4. not ibi. li, quia argu. de tempore ad perſonas, & econtra. le.
qui plures. in prin. infra. eo. ſed ex diuerſitate perſonarum non
fit variatio ſubſtitutionis. l. iam hoc iure. ſupra eo. ergo nec etiã
b ex varietate temporis fieri debet. ipſe nõ ſoluit. Tu dicas,ᵇ quod
hoc procedit, quia hic apparet ex verbis de voluntate teſtato-
ris, ibi non. vnde ſi ibi conſtaret prout hic de voluntate teſtato-
ris, fieret etiam ibi variatio reſpectu perſonarum, ſicut hic re-
ſpectu temporum, vt patet ibi in tex. & optime ad noſtros ter-
minos in milite in l. in teſtamento. C. de teſta. mili. & dum al-
legaui ſupra l. pater Seuerinã. §. conditionum. vide quod circa
illum text. citat Barto. in l. in pupillari. in 1. oppoſitione. ſupra
eod. vbi domi. Alex. 1. colum. & aduerte, quia reſolutio Barto.
ibi confunditur per iſtum tex. vbi fit variatio de pupillari in di-
rectam, quæ ſunt diuerſi effectus, & vna reſpicit fauorẽ filij ſci-
licet pupillaris, alia non. In ſecunda & tertia oppoſitione Bart.
hic. dicit per eum, cum quo docto. ſimpliciter tranſeunt. Glo.
prima vult allegare l. 1. de teſta. mili. In glo. in verbo, directo. ha
bes notare. quod illa verba, talis ſit hæres, denotant ſubſtitutio-
nem directam eſſe factam. eſt enim verbum (hæres) verbum
mere directum & ciuile. glo. in l. verbis ciuilibus ſupr. eo. In gl.
in verbo, bona. habes notare, quod minus dubiũ eſt, quod bo-
na teſtatoris veniant in ſubſtitutione pupillari quã bona ipſius
pupilli, quæ aliunde prouenerunt quã ab ipſo teſtatore. & per
conſequens habes notare, quod dictio (etiam) poſita in text.
exprimit caſum magis dubitabilem, & tacite includit minus
dubitabilem. l. etiam. C. ſi tutor vel cura. interue. Tamẽ aduer-
te, cum ſubſtitutio pupillaris ſit teſtamentum pupilli. l. igitur.
inſtit. de pupilla. deberet minus eſſe dubium, quod in ea veni-
192 rent bona pupilli, quam teſtatoris. In † glo. communi dum ex-
ponit tex communi. i. paganorum, dubitatur quare non miles
dicatur paganus. nam non dicitur hic paganus ad differentiã
paganorum, prout in tit. C. de paga. ſed dicitur ad differentiam
militis. Breuiter dic, quod caſtra ſolebant eſſe in limitibus ho-
ſtium vel imperii & in illis ſtabant milites, iuxta. l. quicunque
caſtellorum. C. de fundo limi. libr. 11. In alijs autem locis non
erant caſtra, ſed villę & in illis morabãtur alij non milites. Vñ.
c dicebãtur pagani a pago ᶜ quod eſt villa, ita vult in effectu glo.
inſtit. de mili. teſta. in §. 1. in verbo paganorum. & clarius Imol.
hic. Glo. in verbo duntaxat. diuiditur in duas partes principales
In prima tractat de compendioſa militis. In ſecunda de com-
pendioſa pagani. ſecunda ibi ſi autem eſſet, Prima pars ſubdi-
uiditur in 4. particulas. In prima per viam ſubauditionis decla-
rat tex. In ſecunda quæ eſt ibi, iure directo, reſpondendo tacito
quæſito ponit aliam declarationem. In tertia quæ eſt ibi, quia
miles, ſecundæ declarationis cauſam aſſignat. In quarta quæ
eſt ibi, neque mater, per viam limitationis ad ſecundã declara-
tionẽ remouet forte cõtrariũ de l. precibus. Secunda pars ſub-
diuiditur in tres particulas. In prima ponit, quid ſi paganus fa-
ceret ſubſtitutionem, de qua in tex & ſic verbis mere directis,
qũo & quo tempore valeret. In ſecunda ponit, quid ſi paganus
faceret ſubſtiõnem per mere cõe, qũo valeret. In tertia duo iu-
ra allegat ꝯ ſi. text. & non ſoluit, ſed primus text. parũ facit. al-
ter vero tex. potius concordat, vt add. xi. in 1. oppo. Barto. vnde
cogita diligenter quid voluerit gloſſ in ho. vlt. text. alleg. niſi
dicas, quod ille text. debeat adduci cõtra id, quod dicat gl. in 1. & 2.
particula ſecundę partis principalis & re vera cõtra illas parti-
culas vt videbimus inf. fortiter vrget ille tex. In quarta particu-
la glo. primæ partis & in 4. oppoſitione Barto. habetis ex dictis
193 Barto inſcriptas concluſiones † Prima cõcluſio, pupillaris ſub
ſtitutio contenta ſub compendioſa eſt expreſſa verbis generali
d bus tñ & matrem excludit ᵈ. l. precibus C. de impube. c. ſi pa-
ter de teſta. in 6. & licet Barto. dicat, quod hæc glo. velit, quod
ſit omnino tacita, tamen ſecundum Aretin. & dominum meũ
gloſ. hoc non dicit. & ſi dicis immo glo. hoc vult, dum argu t
de pupillari contenta ſub vulgari ad pupillarem contentã ſub
compendioſa. reſpondetur quod ſi glo. vellet vtroque caſu matrẽ
admitti, in totum bene videretur velle id, quod dicit Barto. ſed
glo. hoc non vult, ſed ſolum arguit, quòd ſicut fauore matris
ſub vulgari non continetur pupillaris, etiam fauore matris cõ-
pendioſa militis poſt pubertatem obliquatur. & ſic trahitur ad
fideicommiſſariam. hæc eſt vera intentio gloſſ. quicquid dicat
194 Bar. † Secunda eſt concluſio, quod pupillaris ſubſtitutio, quæ
e continetur ſub expreſſa vulgari, eſt omnino tacita, ᵉ quia nec
ſingularibus, nec ſpecialibus, nec generalibus verbis põt dici ex-
preſſa per teſtatorẽ, idem eſt cõ. quia ſimiliter vulgaris cõtenta
ſub expreſſa pupillari eſt omnino tacita. Bar. in l. 1. col. 2. verſ. vi
165 dendum. vbi dictum fuit. ſup. eo. † Tertia eſt concluſio, ẽt ma-
tre filii inſtituti exiſtente in medio tpe quo fit vulgaris ſubſtitu
tio, ſub vulgari continetur tacita pupillaris, ſed non habet effe-
ctum ꝯ matrẽ, niſi aliter probetur de veriſimili intentione te-
f ſtatoris. l. ſi. C. de inſti. & ſubſti. Bar ſup. in l. pe. & vlt. col. ita ſo
lum communiter doct. ſecundum Alexan. hic mouetur Bart.
vnico fundamento, nam ſine dubio ſublata matre de medio
poſt teſtamentum ante mortem filij pupilli tacita ſubſtitutio
pupillaris habet locum. d. l. fin. ergo neceſſe eſt dicere quod in-
196 ſit a principio. † Quia vbi ſubſtitutio non cõprehenditur a prin
cipio, non poteſt etiam comprehendi ex poſtfacto. l. penul. ff.
de regul. iur. l. ſi ita. ff. de aur. & argen. lega. vbi conſideramus
tempus teſtamenti ad cognoſcendum quid comprehendatur
in diſpoſitione teſtatoris. Confirmatur hoc fundamentum ex
verbis Aretin. hic. columna quarta, ad finem, quia ſi teſtator a
princip. propter exiſtentiam matris non iuſſet penitus ſubſtitue
re pupillariter, impoſſibile eſſet, quod mortuo teſtatore ſubſti-
tutio, quæ nunquam fuit ab eo facta, oriretur de nouo aliquo
197 caſu cum voluntas † teſtatoris finiatur morte. l. cum hic ſtatus.
in fin. ff. de dona. inter vir. & vxo. l. 4. ff. loc. co. in l. centeſimis. §.
fina. inf. de verbo. obligatio. ſed ſic eſt, quod ſi mater moritur
ante pupillum, ſuccedit ſubſtitutus ex tacita pupillari. l. ſi. er-
go impoſſibile eſt dicere, quod teſtator penitus non ſubſtitue-
rit. Ad hæc omnia ita colorata, & ad quæ doctores reſpondẽt in
forma ſic reſpondeo quod ex quo tacita pupillaris ſubintelligitur
ſub vulgari, non quia teſtator ita a principio de ea ſenſerit, ſed
quia ſi de tali caſu cogitaſſet, idem veriſimiliter diſpoſuiſſet. l.
iam hoc iure. vbi Bar & Pau. de Caſt. ſup. eo. non eſt quid repu-
gnet, quare non poſſit hoc facere etiam poſt teſtamentum, imò
etiam poſt mortem teſtatoris. arg. l. Titius. §. Lucius. ff. de lib. &
poſthu. & facit l. tale pactum. §. fin. ff. de pact. Eſt bene verum, quod
ſi pupillaris ſubſtitũ tacita ſubaudiretur, eo quia a principio inter-
pretarer teſtator ita de ea ſenſiſſe, quia tũc ceſſaret voluntas te
ſtatoris.

---

a Ita dom. Philip. Dec. præcep. meus. conſil. 11. col. 3. verſ. prima
allega Pau. de Caſt. conſil. 133. & in conſil. 231. ſecundum an-
tiq. impreſſio. in 5. colum. verſic. quarto dubita. cum ſimil. vt
per eum. Dec. conſil. 65. col. pe. in fi.
Adde Ange. in conſil. 111. inc. pien. quidam ciuis Florentinus.
in vlt. col. & ſunt taliter intelligenda ſtatuta, ne inter ſe quan-
dam contrarietatem & repugnantiam contineant, vt in pul-
chro caſu conſuluit Ange. in conſil. 62. incipien. Titius de Flo
rentia. ponit Bald. in l. hi qui ad ciuilia. C. de appell. & in l. 1. C.
qui bonis cedere poſſ. & in l. fin. per illum tex. C. per quas per-
ſo. nobis acqui. Alex. conſil. 24. incip. animaduerti s. col. 10. vo.
2. & in conſil. 123. inci. ſcire fit eccleſiaſticus. col. 4. vol. 5. dom.
præceptor meus Franciſchinus Curtius in conſil. 5. in 10. col.
ver. ſecundo ſequeretur. Ferdi. de Loazes.
b Aliter reſpondet Aret. in d. conſil. 155. col. 2.
c Quod Feſti Pompeij authoritate comprobatur in tractatu ſuo
de verbo. vocabu. ſuper litera p, vbi etiam dicit, quod pagus dica-
tur a fonte quaſi prope fontem ædificatus, aquæ enim lingua
dorica dicuntur παγαί. & inde dictæ ſunt feriæ paganicę ſecun-
dum Varronem in lib. 1. de lingua Latina. chart.
d Hic eſt vnus effectus expreſſæ ſubſtitutionis. alius effectus eſt,
quia expreſſa vulgaris ſub compendioſa ꝯtenta non euaneſcit,
ſi inſtitutus moriatur viuo teſtatore, licet ſecus eſſet in tacita, quę
eſſet cõprehenſa ſub pupillari expreſſa, quia tunc ſicut mortuo
inſtituto in vita teſtatoris expirat pupillaris expreſſa, ita & vulga
ris tacita ſub ea comprehenſa. Bal. conſ. 170. col. 2. & conſ. 319.
col. 2. lib. 5. & conſil. 151. lib. 4. & infra latius.
e Et pulchram doctrinã dat Bal. cõſ. 319. col. 2. ver. in ꝓrium. & in
conſ. 170. col. 2. lib. 5. idem quod hic concludit Bald. conſ. 267.
verſ. circa primum. lib. 3. vbi hoc dicit ẽt, quod teſtator fuerit lo-
quutus per verba appellatiua pupillaris vero comprehenſa ſub
compendioſa eſt expreſſa verbis generalibus. Alex. conſ. 47. in
fi. vol. 2. & conſ. 12. col. 5. verſ. non obſtant ea. lib. 3.
f Contra Bar. eſt quia iſta pupillaris tacita comprehenſa in vulga
ri nec quo ad verba, nec quo ad mentem comprehenditur ſub
vulgari, ſed venit ex mera ſola legis interpretatione. l. iam hoc
iure. modo ad quid lex hãc ſubſtitutionem ſubintelligit matre
exiſtente in medio, cũ poſſit caſus euenire, quod non habeat effe-
ctum pupillo decedente matre ſuperſtite quã ad eius ſucceſſionẽ
admittit iuxta l. ſi. C. de inſti. & ſubſti. & ſic fruſtra fuit ſubin-
tellecta a lege, cuius nã eſt nihil fruſtra admittere. l. ſed ad eos.
ff. ex qui. ca. ma. l. eius qui. ff. de appel. reci. & poſſet ſubintelligi
in tpe opportuno. i. eo caſu, quo mater non admitteret. & ſic i
lius impeditur a princ. quã quod ex poſtfacto tollatur. l. patre furioſo in
princ. ff. de his qui ſunt ſui vel alie. iur. & in hoc puncto variauit
Bar. vt refert Ant. de Nicel. in concor. Bart. nu. 207.

statoris, non posset de ea præsumi post mortem testatoris, sed
quia subauditur, vt dixi, a lege, eo quia si de ea testator cogitasset, verisimiliter illã fecisset, nescio videre, quare qñcũq; mater
auferatã de medio, non possit subaudiri a lege, & sic cessant iura allegata in contrariũ, quia procedũt, qñ agitur ad cognoscēdum quid voluntas testatoris comprehendat, vel an eius dispositio valeat, sed vbi agitur de interpretatione legis, præsupposito quod testator minime aliquid disposuerit, illa iura nihil ad
198 rhumbum. † Secundo contra Bart. facit, quia si vsque ab initio testamenti substitutio pupillaris inest pure sub expressa vulgari sicut ēt inest tempore mortis pupilli; dato quod mater sit in
medio vt dicit Bar. quomodo potest stare in suspēso, donec ma
199 ter auferatur de medio. † Quia regula est, quod vltima voluntas pura non debet stare in suspenso l.fi.ff.communia prædio. in fi. Aret. hic sentiens difficultatem dicit, φ in tali substõne tacita inest tacite conditio, si mater non extabit tpe mortis pupil
200 li d.l.fi.& sic non inest pure, sed sub conditione secundũ eũ. † & facit, quia expressa substitutio alias recipit condõnem tacite ex præsumpta volũtate testatoris, si persona magis dilecta a testatore non erit in medio l.cum acutissimi C.de fideicom.l.cum auus ff.de condi.& demonst.l.pen. vbi traditur C.de impu. Bar. in l.si mater §.fin. in eo.& erit talis conditio extrinseca. illa vero conditio, si in pupillari ætate decesserit, erit intrinseca l.qui liberis. in prin. sup.e. vbi gl. Sed aduerte, quia si inesset illa conditio, si mater non extabit tēpore mortis pupilli, ipsa existente in medio, dato quod non succederet, excluderetur substitutus, per l. filiusfamilias §.cum quis ff.de leg.1. tamen ad hoc potest respõderi, vt dicam in seq. concl. in forma tamen ad dictam regulam l.fi. responde, quod loquitur in simplici volũtate testatoris, quæ non potest esse in suspenso. Sed loquimur in substõne legali ex coniecturata mēte testatoris, quæ bene põt stare in suspenso l.1.§.si pendeat.ff.ad Maced. aut melius & notabilius respõde,
201 † quod validitas dispositionis testatoris nõ potest stare in suspē so d.l.fi. Sed executio seu effectus ipsius dispositionis bene stat in suspenso. l.hæres quandoq; ff.de acq.hær.l.nemo ff.de testa. tute.l.si tibi homo §.cum seruus.de le.1. hic autem agimus de effectu substitutionis pupillaris tacite s. habebit effectu per sublationem matris de medio, non autem de validitate. [illegible] si potest stare in suspenso. Tertio contra Bar. videtur stringere fundamentum Petri de Bella perti. quia si tacite inesset pupilla
202 ris a principio, vt dicit Bart. ergo excluderet matrem, † cum tãtum operetur tacitũ quantum expressum l.cum quid ff.si cert. pe. Sed expressa pupillaris excludit matrem ca. si pater. de testamen. in 6. in fi. ergo etiam tacita excluderet, si inesset, & licet detur instantia ad hanc regulam, vt hic per Barto. tamen propter vnam instantiam quæ non est in materia, non est recedendum a regulã. Panor. in c.constitutus. in 3.no. de appel. Tamen tollēdo arg. Per. dic, quod regula procedit, vbi tacitum inest simpliciter & absolute, sed hic inest limitate, vt non habeat effectum contra matrē d.l.fi. C.de insti.& substi. & ratio est, quia lex quæ subaudit hanc institutionem pupillarem ex præsumpta mente defuncti, non præsumit mentem defuncti fuisse, velle excludere matrem a luctuosa hæreditate filii d. l. fi. hęc solutio est melior meo iudicio, quam præceptoris mei, qui dicit, quod posse substituere pupillariter & excludere matrē, est quædam dispensatio, quę tanquam odiosa debet fieri expresse non autem sufficit tacita. nam ista solutio videtur contra l.sicut C.de testa. mil. vbi erat dispensatum, quód miles posset in totum excludere filium a successione, nec posset quærelari testamentum l.si instituta.§.de inofficioso.ff.de inoffi.test.& tamen sufficit, quod miles tacite excludat filium d.l.sicut. Item posse substituere pupillariter etiam ad exclusionem matris non est dispensatio odiosa quia attendendum est quod principaliter intendit lex. l. si quis nec causam ff.si cer.pe.l.qui exceptionem. vbi Bart. de condi. ind. sed posse pupillariter substitui [illegible] inuētum est principaliter fauore pupilli, vt possit habere heredem ex testõ instit. de pup. in princ.& §.seq. igitur &c. facit theorica glo. & Bald. in l.3 C. de in ius vo. Ex solutione tamen præceptoris mei habes rationem dubitandi ad l.sicut. Quarto autem contra Bar. præceptor meus hic adducit tex. in l.2. ver. sed & si extraneum. sup. eo. sed responde, quod ibi testator expresse substituit pupillariter, & viuo testatore superueniet habilitas in persona pupilli, vnde aq; paret de voluntate testatoris a prin. [illegible] pupill facto [illegible] ualescat superueniente habilitate. hic vero secus est, quia si non inesset a princ. tacita pupillaris, non inesset etiam post mortem testatoris, quia tunc deficiet voluntas [illegible] & ista videtur bona
203 solutio, licet ipse aliter dicat, vt per [illegible] In hac tamen difficultate fuit alia media opinio, s. quod non sit d [illegible] quod simpliciter insit tacita pupillaris a princ. vt dicit Barto. nec dicit Petrus, sed quod an insit matre existente in medio hoc pendet a futuro euentu, quia si mater reperitur in medio [illegible] succedit filio pupillo, habemus dicere, [illegible] nunquam fuisse inclusam sub vulgari alias si mater nõ [illegible] cedat, semper [illegible] inclusam, ita Bal. in d.l. fi. C. de insti.& substi. [illegible] Item notã-

dum. Sal. in l.præcibus. C.de impu. in 2.col. in fi.& sequenti. se-
204 quitur Soc. hic. & in l.1.§. eo. col. 57. ver. 7. limita. † nec est inconueniens, quod aliquid pendeat a futuro euentu l.sed & si quis §. interdum ff.de vsufru. l.1.§.si pendeat ff.ad Maced. Are. consi. 150. inci. periculose in 2.col. in fi. mouetur Soc. quia leges non solēt remedia & dispositiones superfluo inuenire l.dominus testõ.ff.de condi. ind. l.1.§.dicet aliquis ff.de publ.l.hæc stipulatio §.diuus.ff.vt leg.nomine cauea. sed si a princ. inesset, posset esse superflua talis tacita pupillaris matre succedente. igitur &c. Sed aduerte, qa attēta hac ratione ēt si mater nõ esset in medio nõ deberet inesse a prin. tacita pupillaris, quia posset casus mortis pupilli non euenire vel euenire viuente testatore, quo ca-
a su [a] pupillaris non potest habere locũ, & tñ hoc non obstãte indistinctē a prin. inest l.iam hoc iure sup. eo. in princ. † Non obst.
205 quod dixit de iure accrescendi, quæ est substõ legalis l. si Titio & Meuio.§ Iul.ff.de leg.3. & an insit ius accrescendi, pendet a futuro euentu secundum eum, imó nõ inest a princ. cum tollatũ per vulgarem substitutionem secundum eum, quia dixi, quod illa substitutio tacita ius accrescendi a princ. inest, nec simpliciter tollitur per vulgarem substitutionem. sed ita demũ si habet effectum vulgaris substõnis l.2.§.si duo.ff.de bono. poss. contra tabu. nisi in casu l.pen ff.de iniusto rup. per rationem de qua ibi per Bart. non obst. quod non est inconueniens aliquid pendere a futuro euentu, quia imó in iuribus allegatis considerato præsenti statu non est res in pendenti, licet considerata futura restitutione sic, vt ibi declarat glo.& gl. in §.si ab hostibus. insti. qui. mod ius pat. pot. solui. Are. in l.ferat electio. col. 1. ver. præterea ista differentia. de leg.1. Pau. de Cas. in l.2.§.1. col.2. vers. secũdo modo põt intelligi de verb. obligatio. sic ergo considerato præsenti statu dicendum est, quod substitutio pupillaris tacita inest a princ. ita teneas, quia est opi. Bar.& communis, licet disputando posset vtraque opinio defendi, quia respondi ad fundamenta Bart.& ad fundamenta contra Barto.& ad fundamenta illius tertiæ opinionis. dom. Decius tangit etiam hunc punctũ in d.l præcibus col.4. in glo. in verbo, omnino. sed quia nihil dicit de suo, nec aliquid quod indigeat resolutione, ideo non cu-
206 ro eum referre. Quarta est conclusio † quod substitutus admittitur ex tacita pupillari etiam quod mater superuixerit pupillo, modo ad hæreditatem filii ipsa mater nõ veniat, & ita transeũt
b communiter [b] doc. vt hic per Alexan. 14. col. Soc. 7.& do. n. cum 9. ad fi.& seq. Ang. tamen satis colorato fundamento insurgit contra Bart. in l.præcibus. C.de impu. dicit enim ipse, quod ex quo mortuo pupillo superstite matre statim fuit delata hæreditas matri ab intestato, necesse est dicere, qđ causa testati, & sic
c pupillaris substitutio expirauerit. Quia † donec causa testati po
207 test habere locum, nõ habet locum causa intestati l. quamdiu põt ex testamēto ff.de acquir. hered.l.antequam C. communia de succ. si ergo fuit delata hæreditas ab intestato matri, ergo expirauit pupillaris. l.illud ff.de acquir. hæred.& si expirauit, ergo dato quod mater postea repudiet, vel aliter non veniat ad hęreditatem, non debet reuiuiscere l.qui res §.arcam ff.de solut.eo. Alexand. videtur respondere, quod substitutio pupillaris non expirat nisi matre veniente ad hæreditatem, non autem simpliciter, quia paria sunt non extare, vel extare, & non succedere l. 2.§.sed & si sint ff.ad Tertull. quam Barto. allegat, sed hęc solutio non videtur benefacere, quia tex. in d.§.sed & si sint. non vocat matrem ita demum si non extēt descendentes tēpore mortis filii, sed ita demum si descendentes non succedant, sed in casu nostro lex admittit substitutum ita demũ, si mater decedat ante filium, ita dixit tex. in l.fin. C.de insti.& substi. ergo si non decedat ante filium, dato quod ipsa non veniat ad hæreditatē, debet excludi substitutus. Item non tollit fundamentum eo §. arcam vnde ego [illegible] fundo a fund. Ang. dico, quod non est bo-
208 na consequentia Angel. † Quia vulgaris expirat per aditionem hæreditatis l.post aditã C. de impub.& ali.& tamen [illegible] tur hæres contra aditionem, habet locum substitutio vulgaris, quæ expirauerat. l. ex contractu. ff. de re iudicata ergo similiter licet per delationem hereditatis factã matri ab intestato expiraret tacita pupillaris, tamen postea matre non veniente ad hæreditatem debet habere locum pupillaris & reuiuiscere. Item in casu nostro causa intestati, prius habet locũ, si
vult

a Sed isti casus ex natura pupillaris faciunt eam expirare etiam si expressa non sit in casu existentiæ matris.

b Pro ista communi facit quod consuluit Alexand. consilio sexagesimonono, columna prima. in principio. libr. 1. vbi statutum excludens feminas stantibus agnatis non habet locum quando agnati stant sed non admittuntur.

c Quia semel exclusus nunquam reassumit ius a quo fuit exclusus, & quando tractatur de inclusione vel exclusione inspicitur tempus quo primum defertur hęreditas. Bal. consilio 215. ver. sic e contrario [illegible] libro 3. facit quod decidit Bart. in l.miles.§ quæsitum.ff.de adul.

vult mō succedere,& postea causa testati, & sic pupillaris sub-
stitutio si nō succedit, prout in l. si quis ita hæres instituatur. s.
209 de hæred.insti.† Secundo contra hanc conclusionem Bar. ad-
ducitur per omnes tex.in l.filius familias.§.cum quis.de l.1.vbi
substitutus vocatus sub conditione, si institutus decedat sine li
beris,excluditur,dato qđ liberis extantibus non succedant , ad
hanc difficultatē rñdet Soc.hic,ꝙ vbicunque vocatur quis sub
conditione, si alius non existat,ipso existente excluditur voca-
tus, dato ꝙ talis existens non succedat nisi talis existēs ideo ex-
cluderet vocatum,quia haberet potentius ius.nam tunc requi
ritur qđ existat & succedat.adducit Bar. in l.1.§.pen.ff.de bon.
poss.contra ta.2.col. ver.quid dicemus.sed mater excludit sub-
stitutum a bonis pupilli,quia habet potentius ius,igitur si non
succedat,dato quod extent,non debet substitutus excludi.hęc
sol.videtur multum colorata & notabilis & facit ad materiam
l.cum acutissimi.C.de fideicom.sed non videtur mihi tuta. qa
in d.l. filiusfamilias.§. cum quis.illi liberi positi in conditione
poterant esse de descendentibus testatoris,& sic positi in con-
ditione ad exclusionem fideicommissarij,quia haberent potē-
tius ius,& tamen excludunt substitutum etiam quod non suc-
cedant,& cū ille tex. nō faciat differentiam, an illi liberi essent
de descendentibus testatoris vel ne.Sed si simpliciter loquatur
simpliciter & generaliter debet intelligi.l. 1. §.generaliter. de
210 leg. prestan.l.de precio. ff. de publi.in rē. vñ aliter rñdet † Ra-
pha.comen. Alex.& do. meus ꝙ.§.cum quis. loquitur qñ ipse
testator apposuit conditionem , vt tunc sola existentia posito-
rum in conditione dato quod non succedant , excludit vocatū
a ad successionem per testatorem [a],nos autem loquimur,quan-
do a lege propter coniecturatam mentem defuncti mater vel
alius ponitur in conditione ad exclusionem substituti , vt
tunc ita demum excludatur substitutus , si mater extet & suc-
cedat , quia tunc matre non succedente videtur cessare mens
legis , quæ solum fauorem matris considerauit , sed in condi-
tione testatoris consideramus simpliciter ipsam formam , &
modum conditionis voluntariæ. Bartol. in leg. Gallus. §. &
quid si tantum. secunda columna supra de lib. & posthu. hæc
211 solu est valde vtilis in practica,& pro ea facit † quia illa condi-
tio si sine liberis apposita a testatore intelligitur etiam de li-
beris naturalibus tantum. leg. ex facto. §.si quis rogatus. ff. ad
Trebell. subaudita vero a lege non nisi de naturalibus & legi-
timis intelligitur. leg. generaliter. §. cum autem vbi gloss. C.
de institu. & substitu. contra tamen hanc doct. & sol. adduxi
alias decisi. Bartol. in leg. Titia §. imperator. vltima columna
versicul. pono , filij.ff.de leg. secundo & nouissime reperio il-
lam adductam per dominum Decium in leg. præcibus. C. de
212 im.pube. † Debes enim scire,quod donatio reuocatur propter
superuenientiam liberorum . leg.si vnquam. C.de reuocandis
donationibus & hoc facit lex propter præsumptam mentem
donantis & fauore filiorum.pone modo , quod suscipiat libe-
ros,qui postea moriantur,an habebit locum donatio,cum filij
præmorientes bona donata non possint consequi, determinat
Barto.vbi supra quod non, quia sufficit filios semel extitisse &
tamen ista reuocatio fit a lege propter præsumptam mentem
donantis , quod noluerit præferre donatarium liberis , prout
proprie dicimus in mate. respectu tacitæ pupillaris. dicta l. g.
finali C. de insti. tu.& substitu.Et si diceres,loquitur in contra-
213 ctu.† Respon. quod de contractu ad vltimam voluntatem va-
let argumentum,vbi est eadem ratio. leg. seruum filij. §. cum
qui chyrographo.de leg.1.Pro responsione potest dici , quod
b decisio Barto. non est vera. & sic quod immo donatio [b] habe-
bit locum.d.casu,vt per Bald.leg.1.vlti.colum.C.de inoffi.do-
na.per Paul de Castr.in leg.secunda ad fin. C. de posthu. here-
de institu. transit Socin.consil. 126. penultima columna in no-
uo volumi.& facit optime contra Bartol. doc. Raphael. co-
men. supra adducta , quam approbant Alexand. & præceptor
meus.& per quam tenetur.leg. hæredibus.in , raūa. ff. ad Tre-
bell. super qua se fundat Bartol. nam loquitur in conditione
expressa a testatore.Quarto & vltimo adducit Alexan. hic no-
tata per Bartol. in le. si mater. §. primo infra eodem.sed meo
iudicio illud quod dicit Bartol.in vltima columna potius facit
pro decisione Barto.hic.nam vult ibi Barto.quod si nepos exi-
steret sed moreretur.& postea filius repudiaret quod substitu-
tus admitteretur , nisi dicas,quod Alexand. ponderat , quod si
filius & nepos ibi repudiarent , tamen substitutus non admit-
teretur,vt voluit ibi glos. sed dic,quod ibi sumus in dispositio-
ne testatoris , non legis , inter quas est differentia , vt supra di-
ctum est , & ita teneas decisio. Bartol. quę est communis. pro
qua facit id , quod vult idem Bartol. in leg. secunda sed si sint
sui.ff ad Tertul. de quo per Aretin. consil. 161. columna fina.
214 & per Alexand.consil.20.in 1.volumi.colum.2.† In opp. Bart.
ad secundam partem. Prima sit conclusio , quod in substitu-
c tione directa militari veniunt fructus [c] percepti post aditā hę-
reditatem per hęredem inuenti in hęreditate tempore mortis
hęredis.& ita intelligitur iste tex.secundum Bar.de quo dixi. s.
in 9. dubitatione.in 5.vtilitate. Vltra ibi dicta addo ꝙ istam &
communem opi.attestatur do. Lanfran.de Ori. hic.col.2. qui
215 probat istam rationem pulchro fundamento. Nam † dicit ip-
se, fructus nō sumuntur durare vltra triennium.gl. fin.in l.vni
ca. C. si aduer. vsucap. & traditur in l. sequitur.§.fructus.ff.de
vsucap.ergo si intelligamus de fructibus perceptis per testato-
rem & inuentis in hæreditate tempore eius mortis, est necesse
pręsupponere , ꝙ post mortem testatoris filius sit mortuus in-
tra triennium,quia si post triennium,non pręsumerentur am-
plius extare dicti fructus , & sic non posset agi de eorum resti-
tutione dicere aūt ꝙ filius sit mortuus intra triennium a mor-
te testatoris , est diuinare. imò vltra ipsum cum præsupponat
tex.ꝙ filius, qui erat impubes tpe testamēti fuerit effectus pu-
bes,& testator debet esse mortuus vel in prælio, vel intra annū
reuersionis,vt s.dictum est videtur dicendū quod satis tex.no-
ster præsupponat , ꝙ inter mortem testatoris & filij fuerit vel
potuerint esse maior distantia,quam triennij.Istud fundamen-
tum sic declaratū re vera est magni ponderis. quia tamen colli-
216 gitur vnum quod est valde nota. in practica. s. ꝙ licet fructus
percepti per testatorem & inuentis in eius hęreditate debeant
restitui fideicōmissario vniuersali , vel subō directo, vt dictū
est, tamen si hæres post mortem testatoris vixerit vltra trien-
nium,non tenebitur ad restitutionem , quia pręsumuntur nō
extare , nec durare potuisse vltra triennium. Et si dicis, debe-
tur saltem ęstimatio,rñdeo,ꝙ sicut si sit aliqua alia res hæredi-
taria , quæ dictim corrumpitur,hæres non tenetur talem rem
restituere,nec eius ęstimationē.l.mulier.§.sed enim.& l.Mar-
cellus.§.res quæ cum gl.ff. ad Treb.idem vr̄ dicendū in talibus
fructibus. Tamē bene computabitur ęstimatio in legitima &
Trebellianicam,per doctri.Bar.in d.§.res quæ.& Pau.de Castr.
quo sunt conuersi in vtilitatem hæredis. & propterea mirum
est,qđ substituti non faciant fieri inuentarium de dictis fructi-
217 bus statim mortuo testatore. † Quia substitutus etiam ante
euentum substitutionis potest cogere hęredem ad satisdandū
de restituendo bona eueniente casu substitutionis. leg.cum
archimedorum. C. vt in possessio.legato.l.inter omnes.ff.qui
satisdare.cogantur.vbi Bald.limitando tamen per l.iubemus.
C.ad Trebell.Et per consequens debet substitutus posse pete-
re , quod conficiatur inuentarium , vt sciantur bona , quæ po-
stea restitui debent , vt in simili dicit Alexan.consil.68.volu.3.
penulti.colum. Practic. Papien.in forma lib.quo agitur ad ra-
tionem tutelę in gl. in verbo,cum debita solemnitate.& si di-
cis quod ęstimatio dictorum fructuum attendatur. Breuiter
hoc decide per decisionem Bart. in alijs terminis in l.diuortio.
§.ob donationes.supra.solu.matri.vbi Barto. Paul.de Castr.
ti.colum.versi.cu.item adhuc.Alexan.in fi.1.glos. versicu.item
ex hac glo.& Aretin. colum. 2.& not. Ange.in §.si quis a non
domino. insti. de re. diui. Cogita etiam , quia videtur,quod si
ipsa ęstimatio fructuū sit vltra Trebellianicam & legitimam
in filio,quod debet restituere quatenus est vltra, per ea que di-
218 cta sunt.supra. in 9.dubitatione in 5. vtilitate. † Circa primam
quæstionem Bar.in materia compendiosę habes,quod substi-
d tutio compendiosa [d] est substitutio quæ sub conditione mor-
tis vel alia plura complectitur. transeunt communiter doct.
Ange.consil.125.incip.substitutiones.Ang.de Are.in tract.de
testa.in

---

a Et ita in illis terminis dicit illum tex.procedere Ioan. de Ana.
consil.22.circa medium.

b Cōtra istā opi.ꝙ isto casu talis donatio reuocetur , tenet Phili.
Corn.in cōsil. 176.incipien.in præsenti consultatione.colum.
fi.circa fi.volu.2.sed opinionem Bal. sequitur Ias.in l. si mater
col.1.in fi.verbis.C.de inof.testa.Ferd.de Loazes.

c Supra satis dictum fuit de fructibus.vide tamen Lancelo.Poli.
in tract.substitutio.char.42.col.2.versi.tertio quaero vbi de qui
bus fructibus hæc lex intelligatur.

d Illam diffinitionem examinat Phil. Fran. in c. si pater.colum.
27.in fi.& de test.in 6.& de hac diffinitione tractat Phili. Deci.
in l.præcibus.colum.9.versic.in ea.glo.ibi,dicitur autem. C.eo
sed contra diffinitionem insto nouo fundamento , quia com-
pendiosum ex natura vocabuli dicitur , quod breuiter & vtili-
ter fit.glos. in cap.dispendiosam.de rescrip.in 6.gl.in proœ.de.
circa medium , in verbo , compendium. sed de hac vtilitate in
diffinitione nullum verbum,ergo non bona.præterea videtur
Iurisconsultos inique egisse inducēdo hūc modū cōpendiosæ
substōnis,nam per ea multoties deueniř ad dispendium, cōtra
tex.in cap.qualiter & quando.el.2.de accu.& per Spec.in titu.
de aduo.§ 7.versi.ad eius autem quod dispendium est quando
inutiliter fit substitutio , iuxta glossam & ibi Card. in princip.
in cle. dispendiosam. de iudi. vt quando testator breui com-
pendio maiori. 12. anno. substituit per verba directa , si hæres
erit, & quandocunque sine liberis decesserit. & de diffinitione
compendiosę vide Ioan.Bapti.de sancto Seueri. in repe. l.præ
cibus.colum.9.C.eod.

sesta in verbo, in pupillari ętate. Barto. inf. col. 10. vers. 2. oppo. in fi. & tradit Are. hic col. 5. & 6. Soc. col. 8. vers. circa primam, preceptor meus col. 10. contra istam diffinitionem obstat primo, nam si grauo pupillum quãdocunque decesserit restituere hæreditatem, certe hęc est substitutio sibi facta sub conditione mortis, & complectitur plura tempora. s. pupillarem ętatem & pubertatem, & tamẽ dicitur simpliciter fideicommissaria, non compendiosa. l. hæredi. 5. cum filiæ. ff. eo. & sic datur diffinitio, & tñ non est ibi diffinitũ. contra l. fi. ff. de verb. signifi. & l. 1. §. dolum. ff. de dolo. & ita quod sit simpliciter fideicommissaria, vult gloss. in l. præcibus, in verbo, fideicommissi. C. de impube. Breuiter Barto. col. 5. versic. secunda principalis quæstio est, appellat etiam hanc compendiosam, licet omni tem-

219 pore sit solum fideicommissaria. † & potest dici compendiosa, quia sub compendio. i. breuitate plura tempora cõprehendit, licet ẽt s'm verba prolata a testõre, quæ sunt mere obliqua, non sit apta comprehendere nisi vnam substitutionem fideicommissariam. Soc. autem dicit quòd ad hoc vt sit cõpendiosa, debet plura tempora complecti, ex quorum temporum diuersitate varietur substitutionis species, & hoc vr tatis sensisse Bar. hic nam ad quid requireret Bar. quòd complecteret plura tempora. s. pupillarem ętatem & pubertatem, nisi considera- ret hoc quòd per talia tempora varietur species substitutionis aptitudine. vbi ergo licet sit diuersitas temporum, tñ non est ip nisi vna substitutio aptitudine, non videtur, quod posset dici in effectu diuersitas temporum, quia ex quo ipsa tempora sunt vniformia ad vnam substitutionem, non dicuntur formaliter & effectualiter nisi vnũ tempus respectu effectus de quo agitur, iuxta glo. in l. cum qui. in §. in popularibus. in versic. per conclusionem. ff. de iureiuran. per Bar. in l. inficiando §. infans. 10. col. versic. circa primum. ff. de furt. quando itaque grauatur pupillus restituere hęreditatem quandocunque decedat, non poterit proprie dici & effectualiter compendiosa, sed dicetur compendiosa largo modo, quia secundum figuram verborũ plurata tempora complectitur. Secundo inquantum Bar. vult, quòd ad hoc vt dicatur compendiosa, est necesse quòd complectatur plura tempora. s. pubertatis & pupillaris ætatis. Contra hoc est decisio Bal. in l. præcibus. C. de impub. 1. colum. in fi. ver. vnum etiam aduerte. vbi vult, quod hęc substitutio, si filius meus in pupillari ætate decedat talem substituo, sit compenpendiosa, & contineat vulgarem & pupillarem expressas verbis generalibus, & tamen non complectitur nisi tempus pupillaris ætatis, non pubertatis. Are. hic colum. 6. respondet dicendo quòd decisio Bal. nõ est vera. & idem facit præceptor meus, & mouentur per doctri. Barto. hic per l. 2. §. prius. versiculo, sed

220 si quis ita. supr. eod. † Et quia in dubio censetur factus ille actus, cui naturaliter vel essentialiter conuenit qualitas expressa. leg. cum dotem. vbi Bal. C. de iure dotium. & sic censetur facta pupillaris tantum expressa in casu Bald. ex quo dicit testator, si in pupillari ætate decedat. Tu autem aduerte, quia potest defendi Baldus a theorica Bartoli hic, quia Bartolus non vult simpliciter, quod sit necesse, vt semper substitutio complectatur tempora pubertatis & pupillaris ętatis, vt sit compendiosa. patet dum dicit, vel aliud scilicet tempus. dico ergo, qđ in casu Bald. substitutio complectitur plura tempora, scilicet tempus ante aditam & tempus post aditam hęreditatem restrictum ad pupillarem ætatem, & per hoc dico, quod si esset substitutio facta maiori. 14. annis verbis directis per paganum, & licet non contineat nisi tempus pubertatis erit compendiosa, quia continet plura tempora, nam ante aditam hæreditatem continet vulgarem, post aditam continet fideicommissariam, iuxta tradi. per Barto. in leg. verbis ciuilibus. sup. eo. licet do. meus hic dicat qđ non diceretur compendiosa, quia cõtineret plura tempora, sed quia continet plures substitutiones ex diuersitate casuum. Sed tenendo hoc, quod ipse dicit, non defenderetur Barto. qui vult, quòd debeat complecti plura tempora, vt sit compendiosa, pro ut ẽt tenet Are. col. 5. in fi. Et si dicas, secundũ hoc ergo expressa vulgaris erit compẽdiosa, & similiter expressa pupillaris, quia continet plura tempora, scilicet tempus ante aditam, quo tempore est vulgaris, & post aditam tempus pupillaris ætatis, quo tempore est pupillaris, resp. indeo, quod illa plura tempora nõ continentur ex verbis testatoris, sed tacite ex legis subauditione propter coniecturatam mentem defuncti. l. iam hoc iure. §. eo. & ita proced. t. l. præcibus. vbi quando est pupillaris expressa non est compendiosa, nos vero loquimur quando ex verbis te-

221 statoris substitutio plura tempora complectitur. † Tertio inquantum Bar. vult, quod substitutio compendiosa est etiam quãdo complectitur plura tempora sub alia conditione quam mortis. Aretin. col. 5. late instat vt per eum. sed secundum Socin. & do. meum dicentem l. m. si dicat testator, quandocũque Titius factus fuerit consul. eum substituo filio meo, certe continet plura tempora, vt tempus ante aditam, si non sit filius hęres. & Titius factus fuerit consul, habeat locum vulgaris, vel pupillaris si decedat in pupillari ætate filius, & post pubertatem moriente filio erit fideicommissaria. sed cogita, quòd in casu proposito non requirit tot cõditiones, seu tot tempora. l. si Titius factus fuerit consul, ergo quandocunque factus fuerit consul, debet locus substitutioni. Vnde ego sic subdistinguo. Aut est institut' extraneus, & ei substitutus alius si factus fuerit cõsul, vel sub alia conditione, & eueniente conditione substitutus admittatur dato quod institutus viuat. Aut vero est institutus descendens testatoris, & tunc substitutus non admittatur, nisi eueniente prędicta conditione & post mortem filij etiam mortui sine liberis, vel si filius nolit, vel non possit esse hæres. argumento. l. cum acutissimi. C. de fideicom. & hoc nisi sit aliqua conditio, quæ respiciat personam ipsius filij instituti. vt quia testator diceret, instituo filium & quandocunque faciat tale quid, substituo Caium, nam statim quòd illud faciat etiam ante mortẽ filij substitutus admittitur iuxta tamẽ materiam. l. paterfa. vbi

222 Bar. supra de hære. insti. † Quarto ex alio hæc diffinitio Bar. nõ videtur bona, quia substitutio reciproca continet plura tẽpora & etiam plures substitutiones ex verbis testatoris, vt si testator instituat plures, & dicat, quandocunque aliquis decesserit eos inuicem substituo, & tamen non videtur cõpendiosa, sed reciproca. Breuiter dic, quòd talis substitutio dicitur reciproca, quia facta pluribus adinuicem, item compendiosa, quia sub compendio plura tempora & plures substitutiones continet, & ita est de mẽte Bar. in l. Lucius. inf. eo. vltima col. ver. quęro vtrum substitutio. ad fi. Vltimo aduerte, quia Bar. in q. immediate sequenti videtur velle, quòd sufficiat, ut dicatur compẽdiosa, q plures substitutiones contineat seu plura tempora, & sic dummodo contineat plures substitutiones, licet non plura

223 tempora, & econtra dicetur compendiosa. † cum ad ueritatẽ alternatiue sufficiat unam partem esse ueram. l. si is qui ducẽta. §. utrum. ubi Bar. ff. de reb. dub. cũ si. ita ponderat Are. hic in effectu. Soc. uero dicit qđ Bar. non utit dictione mere alterna-

224 tiua sed utiĩ dictione, seu quæ licet disiungat uerba tñ sensum coniungit. Bar. in l. si quis ita. ff. de auro & argen. leg. unde mẽs Bar. fuit dicere, quòd plures substitutiones complectatur sub diuersis temporibus, uel qđ plura tempora uariantia speciem substitutionis. Confirmo hanc declarationem, quia plures nõ potest continere substitutiones diuersę speciei, quin contineat tempora plura. & econtra non potest continere plura tempora, quin aptitudine comprehendat plures substitutiones nisi quando substitutio est facta per uerba mere obliqua, quo casu est semper fideicommissaria, ut supra dictum est, & sic theori. Bar. hic remanet uera & bene declarata, ut puto. & adde, quod si simpliciter quis dicat Titiũ instituo, & post eius mortẽ substituo Caium, dicitur substitutio compendiosa, vt est gl. quam ibi no. omnes in l. in testamento. C. de testa. mil. in glo. magna.

225 ibi, si Titius decesserit &c. † Circa secundam quæstionẽ Bar.

a & se qua. breuiter concluditur, quod siue in milite siue in pagano compendiosa non est proprie species substitutionis quo ad effectum & essentiam, sed potius quędã adiectio siue quoddam continens alias substitutiones. Compendiosa semper in effectu resoluitur vel in vulgarem vel in pupillarem vel in exẽplariam vel in directam militarem vel in fideicom. vt in simili dicit Bar. in l. Lucius. col. 1. infr. eo. sed quo ad formam & modum substituendi, quia sub alia forma concipitur, quã aliæ substitutiones cõcipiantur, bene potest dici quędam species substitutionis de per se. arg. l. nã hoc iure. in ver. tertiũ genus. sup. eo. & ita concludit Are. in l. testõ. C. de test. mili. & Alex. in d. l. Lucius. col. 5. Soci. s. in rub. vbi dictum fuit, licet do. meus hic

226 tangat. vide per eum † Secundo inquantum Bar. vult, qđ stante statuto, quod filię feminę cogantur obseruare omnia a testatore disposita extantibus masculis, poterit paganus substituere directo post aditam hęreditatem & post Bar. & do. An. per

b eum alleg. Imo hic tenet cõ Bar.[b] & cum eo tenet do. meus, quia statutum non videtur comprehendere illud, quod dicit Barto. potest enim intelligi secundum eos, quod voluerit seruare omnia, hoc est totam hęreditatem restitui per fideicommissum absque detractione Trebellianicę, & ita debet intelligi secundũ eos, vt minus lędatur ius cõe quam sit possibile. l. 2. cũ gl. C. de noxa. c. cũ dilectus, de consuet. sed tamen aduerte vltra

---

a Immo est species de per se quando fit a milite Lancellotus. Poli. in tract. substitu. char. 41. colum. 1. versicu. circa tertium idem videtur tenere Phil. Franc. in rep. cap. si pater colum. 26. versicu. circa tertium. de testa. … en. in 6. sed contrarium tenet Ioan. Bapt. de sancto Seuerin. in repe. leg. præcibus colum. na 10. C. eodem.

b Opinionẽ Imo. tenet licet non alleget Lancel. Poli. in tra. substõnũ Card. q. 1. col. 2. versi. 3. quęro sed nunquid in n. ã compendiosę. & cum Imo. transit Phil. Fran. in repe. c. si pater. col. 26. versi. circa tertium. de testa. in 6. de hoc statuto Ioan. Bapt. de sancto. Seuerin. in repe. l. pręcibus. col. 10. C. eod. vbi refert opin. & nullam firmat.

vltra dom. Alexand. & alios, quia hoc modo intelligendo serui
a ret nobis statutum de veneto,[a] cum bene testator possit absq; statuto prohibere detractionem Trebellianicæ secundum opinionem Bart. in l. Marcellus, in princ. inf. ad Trebell. nisi dicas,
227 quod statutum operabitur, † quia maximum dubium est, an possit prohibere detractionẽ Trebellianicę in filijs primi gradus per l. iubemus, vbi Bald. C. ad Trebell. tamen magis communis videtur esse, quod prohibere posset, per tradita per Alexand. & alios in d. l. Marcellus, & vult etiam dom. Guido Papę
228 consil. 6. col. penult. in princ. & fortassis late infra dicam. † Item consideratio Imol. ex alio non videtur subsistere, quia statutũ quantumcunq; odiosum tantum comprehendit, quantum generalitas verborum complectitur, l. 1. §. cum autem, ff. de aleat. cum si sed generaliter statutum dicit, quod feminę teneantur seruare omnia, quæ pater disponit, ergo etiam directam substitutionem, alias non seruaretur voluntas testatoris, prout vult statutum. Socin. etiam hic arguit contra Barto. quia statutum astringens ad seruandum disposita per testatorem debet intelligi, modo sint de iure valida, l. iurisgentium. §. prætor ait ff. de pact. c. 1. de iureiur. in 6. sed substitutio directa pagani post pubertatem & aditam hereditatẽ est inualida de iure, igitur &c. responde etiam ex verbis suis, quod secundum hoc statutum esset superfluum, quia bene de iure tenetur hæres seruare disposita valida per testatorem l. fideicõmissa. §. pen. ff. de leg. 3.
229 auth. hoc amplius. C. de fideicomm. † sed statutum[b] ita debet
b intelligi, vt non sit superfluum, sed aliquid operetur vltra ius commune. Bart. in l. 4. §. prætor ait, col. 2. versic. quæro quid si statutum, ff. de damno infect. intelligendum est ergo statutũ, etiam quod sit tale quid dispositum, quod alias de iure non potuisset disponere. Dummodo tamen disponat in testamento
c valido, quia alias non esset[c] testamentum, l. 2. ff. quemadmodũ testam. aperian. Ego vltra doctores pro Imola facio tale fundamentum, statutum dicit quod feminę teneantur seruare &c. certe ista verba statuti respiciunt personas filiarum, & onus & dispositionem iniunctam ipsi personæ, substituere autem directo non est aliquid personæ iniungere, vt vult Alexan. ad aliud propositum, col. [illegible] in 7. argum. ergo [illegible] verba debent [illegible] potius [illegible] fideicommissariam substitutionem [illegible] directam posse fie-
230 ri per patrem. † secundo arguo sic, statutum potius debet intelligi superfluum quam quod quis indebite damnum patiatur, [illegible] in con[illegible] C. de iure del[illegible]. magna in [illegible] Barto. [illegible] l. [illegible] 5 not. & Alexand. [illegible] ff. de verbo. oblig. Fely. in rubric. de præter. col. 2. in 2. Falsitas si intelligimus quod virtute talis statuti possit pater substituere directo filiabus post pubertatem, cum in directa substitutione comprehendatur etiam legitima filia, vt sup. dictum fuit, certe ipsę tunc feminę hoc modo indebite videtur priuari legitima, [illegible] aduerte, quia quod filia restituat etiam legitimam, non [illegible] omnino damnum pati, quia etiam in legitima filius non di-
d citur[d] verus creditor, vt declarat Aretinus in l. [illegible] columna vndecima & seq. [illegible] præceptor meus in l. filiusfamil. §. diui. [illegible] ff. de le. [illegible] Bene facit, quia in generali derogatione sta-
231 tuti venit derogatio legitimę, † & ideo si statutum excludat feminam [illegible] ab intestato stantibus masculis censetur etiam excludere a legitima Paul. de Cast. in l. 1 [illegible] centum. §. Titio genero col. pen. ff. de cond. & dem. & Alex. consil. 64. in 4. volumin. incip. circa pręmissa. preceptor meus in l. si quãdo, §. generaliter ad fi. C. de inoffic. testa. & sic non recedas ab hac singulari decisione. Circa primam quæstionem [illegible] quæ[illegible] o-
232 ne Barto. Prima sit conclusio, † quod substitutio [illegible] [illegible] verbis directis semper valet iure directo, nec [illegible] non trahitur ad fideicommissariam [illegible] pu-
e bertatem fauore matris [illegible] Imp[illegible] post pubertatem & est cõmunis opin. [illegible] per Alex. col. [illegible] & seq. [illegible] præceptorem meum [illegible] seq. quod tamen est [illegible] & [illegible] omnes tenuerunt, quod [illegible] verba directa obliquatetur fauore matris post pubertatem, vt dicit Imol. hic col. [illegible] in princ. ve. [illegible] omnibus autoritatibus, videnda sunt fundamẽta vtriusq; partis, vt sic vincat, qui iustius induet arma. pro cõmuni itaque opin. Bart. primo inducitur iste tex. qui vult, q̃ substitutio valeat iure directo etiam post pubertatem, nec distinguit an mater sit in medio vel nec, imo dicere, q̃ hic mater nõ esset in medio, est diuinare, nec respondeamus vt per Soc. hic. quod imò est diuinare, quia regula est, quod persona extrinsecus non intelligitur, l. si stipulatus, §. Chrysogonus, in fi. ff. de verb. oblig. nam ille tex. loquitur in stipulatione, in qua nõ intelligitur persona, præcipue per quã v[illegible] tractetur stipulatio, vt ibi. hic vero non subaudio personam matris sed volo tex. intelligere indistinctè vt loquatur, siue mater sit in medio, siue nõ, iuxta l. de precio. ff. de public. Secundo pro ista communi opinione Barto. inducitur istum tex. nam hic trahitur regula generalis, quod post pubertatem est directa, ergo qui vult dicere, q̃ fallit matre existẽte in medio, debet adducere casum legis. Ioan. Andr. in capit.

salubriter. de vsuris, vbi Panormit. c. secundo, de coniug. lepros. Facit l. ab ea parte ff. de probationibus, Casus autem legis non adducitur, quia ibi respondebitur ad l. precibus, igitur &c. tamen ad hoc fundamentum potest responderi, † quod iniquum est regulam non fallere, vbi aliqua ęquitas suadet, glos. in authent. vt sine prohibitio. matres debitrices, in principio in verbo, existimemus, per text. optimum in cap. intelleximus, vbi Panormitan. in columna prima ad finem, de iudic. Et hæc solutio tanto magis videtur procedere, cum per talem exceptionem reducamus rem ad ius commune, & minus illud læditur, iuxta glos. in capit. statutus, in verbo, numerando, de preb.
234 in 6. † Tertio pro communi opinione adducitur, nam sine dubio post pubertatem & post aditam hæreditatem potest miles substituere directo. l. milites, & l. miles ita. in principio supra de testam. milita. sed quando apponit verba directa, ex talibus verbis apparet, q̃d voluerit substituere directo, arg. l. quod Labeo. ff. de suppel. leg. ad finem, igitur &c. Ad hoc respondent quidã Senens. hic scilicet Lancel. Politus quod dici potest quod propter imperitiam iuris quæ præsumitur in milite. l. fin. C. de iur. delib. in princ. potius debet capi coniectura, quod errauerit q̃ quod noluerit vti iure cõi, & exclu serit matrẽ, fauore matris, sed hæc solutio nihil penitus valet, quia si filio moriente in pupillari ętate lex vult, quod mr̃ remaneat in totum exclusa non solũ a bonis quæ prouenerunt a testatore, sed etiã a bonis, quæ aliunde prouenerũt & nunq̃ fuerunt patris, l. sed si plures. §. ad substitutos, s. eod. & hoc pręsumit lex testatorẽ voluisse, quia verba prolata a testatore hoc importãt, c. si pater, de testam. in 6. quanto magis hoc debet præsumere lex. 1. quod voluerit excludere matrem per directam militarem post pubertatem filij a bonis prouentis a testatore, cum in illis sine dubio non debeatur tantus fauor quãtus in bonis pupilli. l. fi. C. de insti. & subst.
235 † Quarto adducitur pro communi, nam vt dicit Bald. hic in 1. col. & est verbum notabile, licet doct. nõ referant quando verba sint præcise directa nullo modo salua rõne recti sermonis possunt obliquari, sed sic est q̃d matri non fauetur contra propriam significationẽ seu cõtra id, quod verba testatoris important etiam in sui generalitate, vt patet in pupillari, quę cõtinetur in reciproca, l. Lucius, inf. eo. ergo multominus fauendum est in casu nostro, in quo violarentur verba specialiter directa cum possint valere iure directo, si traherentur ad fideicõmissum, & si ad hoc rñderes, quod argũ procedit in testatore disponente de iure cõi, non ex speciali priuilegio, prout in casu nostro, vnde argumentum non tenet per l. eius militis, §. mili-
236 tia missus, ff. de testam. militis. Facilius † enim verba directa in dispositione militis obliquantur & econtra, quam in testõ pagani, vt probat tex. in l. neq; cum l. seq. & in l. quærebatur ff. de testa. militis Aduerte, quia hoc non esset tutũ, quia imò magis præcise stamus importantię verborum militis testantis ex priuilegio, quam testatoris testantis de iure cõi, nisi aliter appareret de voluntate militis, vt late dictum est supra in oppositionibus contra secundum notabile. Item substitutio pupillaris fit ex dispensatione, vt approbaui in quarto notabili, & tamen etiam fauore matris non recedemus a generali importantia
237 verborum d. l. Lucius. † Quinto adducitur per præceptorem meum

---

a Immo multum operaretur, quia dato quod testator non prohibuisset Trebellianicam detrahi, virtute statuti censeretur prohibita.

b De omnibus istis dixi latissime in repetitio. mea, tituli institut. de iustit. & iur. in §. primo versiculo in text. ibi tribuens, dum examino illam pulchram decisionem Bald. in cap. studuisti, de offic. delegat. ad ibi dicta me remitto. Ferd. de Loazes.

c De isto articulo multa cumulaui in dict. repetit. tituli de iustit. & iure, columna vigesimaquinta, versic. quod tamen est sing. limitandum. Ferdinandus de Loazes.

d Imo quasi creditor, glo. singul. quam ibi not. doctor. in l. tertia, C. de iuris & fact. igno. Bald. & doct. in l. iuris ignorantia. C. qui admitt. vbi Paul. de Castr. reputat illam gloss. singul. est similis gloss. in l. si duo. ff. de acquir. hæred. tex. no. in l. fina. §. sin autem perpetuus, in verbo, quasi debita. C. de cura. fur. & in l. & quia, in verbo, quasi debita. ff. pro socio de quo latissime dixi in repet. §. diui. l. filiusfam. columna decima, cum pluribus sequen. ff. de lega. primo. Ferdinandus de Loazes.

e Ita dicit communem & eam sequitur doct. meus Philipp. Dec. in l. in testamento, columna sexta, circa medium. C. de milita. testamen. Alexand. consilio duodecimo, columna quinta, versiculo probatur, libro tertio, licet Lancelot. Poli. in tract. suo substitut. char. 41. columna quarta, versic. secunda conclusio. teneat, quod illa fauore matris etiam per verba directa post pupillarem ętatem obliquetur, hanc dicit veram post Bald. Ang. & Paul. de Castr. Ioan. Baptista de Sancto Seuerino in repet. l. præcibus, columna vndecima, versiculo ex præmissis infertur, & colum. sequen. tandem non videtur recedendum, C. eod.

meum tale fundamentum, nam solum fauetur matri, quando tractatur de luctuosa hereditate filij, non autem quando tractatur de hæreditate testatoris, & sic mariti, quia tunc secũdum eum non fauetur magis matri, quam extraneo. gloss. in l. fin. in glos. fi. C. de institu. & substit. sed per directam militarem tractatur de hæreditate testatoris tantum, cum per eam succedatur militi, & in bonis tantum militis, non autem ipsi filio, vt dixi in vltimo notabili, ergo non debet haberi respectus matris. Tu autem aduerte, quia ad hoc fundamentum potest responderi, quod procedit in bonis testatoris, quę nunquam sunt effecta filii. ita loquitur gloss. in d. l. fin. secus vbi semel sunt effecta filij, quia tũc fauemus magis matri quam alij, patet, quia tacita pupillaris ab illis non excludit matrem quæ excluderet alium. Item patet, quia verba communia fauore matris in milite post pubertatem, trahuntur ad fideicommissarium, licet vbi mater non esset in medio semper valeret iure directo, vt hic per Bar. ergo fundamentum do. mei non est
238 verum. mouetur in effectu Socin. hic. nam in pagano vbi substitutio valet iure directo, mater excluditur etiam a bonis pupilli, & tamen istud est ex priuilegio pupilli, ergo etiã & multo magis ex priuilegio militis debet excludi a bonis tantum testatoris, si substitutio sit per verba mere directa. Et si diceres quod illud procedit in pagano, quia verba non possunt pariaium sensum cum sit expressa pupillaris, sed in casu nostro videtur secus. respondeo, licet ipse nõ dicat, primo quòd etiam imò casu nostro non possunt verba capere alium sensum vt. s. dixi, secundo, quia in reciproca pagani verba possent capere alium sensum. arg. l. iam hoc iure sup. eod. & tamen quia possunt etiam sub generalitate importare substitutionem pupillarẽ, mater excluditur d. l. Lucius. Septimo & vltimo facio tale fundamentum, sine dubio miles voluit substituere post pubertatem & aditionem hæreditatis filij, vt patet in text. modo sic, Aut vis dicere, quod voluerit post pubertatem vti iure cõmuni, & tunc nec etiam ad fideicommissariam traheretur l. verbis ciuilibus sup. eo. secundum communem, quod esset cõtra d. l. pręcibus. Aut vis dicere, quòd voluerit vti iure militari & suo priuilegio, & tũc necesse est dicere, quod sit directa militaris, non fideicommissaria. Et si dicis, satis etiam vterẽt priuilegio. si esset post pubertatem fideicommissaria cũ in pagano non sit nec directa nec fideicõmissaria d. l. verbis ciuilibus. dico quod imò non vterẽt priuilegio, quod habet vt sua dispositio valeat prout verba sonãt & important, vt dixi in secundo notabili, & sic remanet fundata hæc communis opinio, con-
239 tra quam fortiter † stringit tex. in d. l. pręcibus, vbi post pubertatem matre existente in medio valet substitutio iure fideicõmissi, & dicere, vt dicit Bar. ꝙ ibi substituit per uerbum commune, non aut uerbis directis, non est bene dictũ ex pluribus.
240 Et primo † quia in positione casus ibi dicitur, quod testator filium hæredem instituit, & secundum hæredem scripsit, sed illa uerba, secundũ hęredem scripsit, sunt mere directa c. si pater de testa. in 6. igitur &c. nec ibi Imperator reprehendit mulierem, eo ꝙ nesciuerit uti uerbis congruis, sed ex eo qđ nõ expressit, an fecerit substitutionem in primũ uel secundum casum expresse uel sub compendio. Et licet postea in discursu utatur uerbo, substitutum, uel uerbo, substitutio, quod uř uerbum commune, tamẽ debet declarari illud uerbum per pręcedentia, præcipue cũ proprie substitutus & substitutio intelligatur de directa ut dictum est. s. in rub. & sunt illa uerba legislatoris, non testatoris. facit quia in penul. uer. tex. dicit, eos habeat hęredes quos pater sibi constituit, quę sunt uerba etiã directa. Fortificatur ſm Soci. quia ibi Imperator. intendit determinare oẽs casus, in quibus mater admittatur, & in quibus excludatř, sed si dum loquitur de compendiosa, nõ loqueretur de ea, quæ est facta uerbis directis, certe illũ casum omitteret quod non est dicendum. cũ enim in themate ponatř substitutionem factã uerbis directis, nõ est uerisimile, quod imperator respõdisset super substitutione facta uerbis cõibus, & nõ super substitõne facta uerbis directis. arg. §. præterea. insti. de inuti. stipu. & l. 1. C. de diuer. rescri. & sic uř necesse dicere, ꝙ ibi tex. loquatř etiã in substitutione compendiosa facta uerbis directis. d. Benedi. de plũbino, quẽ refert hic Soc. 12. col. ad fi. in d. l. præcibus, & do. meus hic. col. 8. licet non referat do. Benedictum, respondent, quod in d. l. præcibus. fuit facta substitutio uerbis directis prout hic, sed non fuit restricta ad certam ætatẽ. patet quia in illo tex. dř. uel compendio nõ usq; ad certam ætatem. hic uero fuit restricta ad certam ætatẽ cum dictũ sit, si intra. 25. annum decedat &c. unde ibi obliquatur, hic nõ. uere hæc solutio uidetř de mente illius text. quia alias Imperator ibi sine mysterio se restringeret ad compendiosam factã simpliciter & absolute non usq; ad certam ętatẽ. & ideo hanc solutionem teneo. Et si dicis, quæ est ratio diuersitatis. domi. Decius in d. l. præcibus in. 8. col. uer. postremo dicit, ꝙ ideo diuersitatis põt esse, quia in casu leg. s nostrę ex quo directo miles substituit usq; ad. 25. annum, apparebat, qđ uoluit uti priuilegio, quia aliter directa substitutio non valuisset, non sic in substitutione facta simpliciter prout tex. ibi loquitur, quia nõ apparet quod voluerit tunc vti priuilegio militari, sed aut nõ intelligo aut hæc solutio nihil est, quia etiam ibi substitutio directo facta simpliciter & absolute quicunq; filius decederet post pubertatẽ nõ potuisset valere iure directo prout fuit facta nisi censeretur vti priuilegio d. l. verbis ciuilibus, vnde non bene percipio, quid voluerit dicere tantus vir. Dico ergo quod ratio diuersitatis est, quia primo casu lex interpretatur, quòd testator noluerit ita perpetuo priuare filium potestate disponendi de bonis saltem respectu legitimę, & similiter priuare eius matrem, sicut quando substituit vsq; ad certam ætatem, quo casu non tollitur perpetuo spes disponendi de legitima nec matri succedendi in legitima. Pro hac ratione adduco illud, quod voluit singulariter & vtiliter in practi. Paul. de Cast. consi. 77. incip. visis & consideratis omnibus diligenter. 2. col.
241 in prima parte secũdum nouissimam impres. † vbi vult, quòd licet non obstante prohibitione alienationis facta simpliciter & perpetuo per patrem in testamento, possunt filij alienare vsq; ad legitimam, per l. quoniam in prioribus. C. de inoffic. testa. tamen vbi prohibitio alienationis fit vsq; ad certã ętatẽ
a filiorũ, puta vsq. ad. 30. annos, non poterunt alienare, etiam vsq; ad legitimã, & sic hæc solutio mihi multum placet, quicquid dicat Soci. Ad decisionem tamen Paul. de Cast. vide qđ vult idem Paul. consi. 131. in 1. volum. incip. videtur dicendum
242 similiter secundum nouissimam impressionem. † Secundo tamen modo respondet do. Cristo. de Castel. & Fulg. in d. l. pręcibus. Raph. Comẽ. hic, Alex. Soci. & pręceptor meus qđ in d. l. præcibus etiam post pubertatem valet iure directę militaris, sicut in hac lege. mouetur do. Christo. quia tex. ibi nõ dicit, quod ex causa fideicommissi bona testatoris peti possunt, sed dicit, velut ex causa fideicommis. & sic similitudinem esse aut simile, non est idem l. quod Nerua. ff. deposi. Similitudo aũt ibi est. quia sicut per fideicõmissariam succederet testatori & solũ in bonis l. cohæredi. §. cum filiæ inf. eod. & ita etiam per directam militarẽ. Item similitudo ibi stat in alio, quia in illo casu cum bona patris & bona filij essent permixta, habebit substitutus necesse petere bona a matre quæ obtinebat successionem filij, sicut habet necesse petere fideicommissarius ab hærede grauato seu hærede grauati l. Paulus. ff. ad Trebellia. Confirmatur iste intellectus vltra doc. quia tex ibi simpliciter vult, ꝙ substitutus potest petere omnia bona, quæ fuerunt testatoris, ergo substitutus venit iure directę militaris, quia si veniret iure fideicommissi, tex. non diceret simpliciter, quod bona quæ fuerunt testatoris, petere posset, sed diceret, quod petere posset bona ipsa, detracta tamen legitima, prout dicit in l. cohæredi. §. cum filię. legitima enim detrahitur de fideicommisso vniuersali imposita etiam a milite, vt fuit dictum sup. non obstat quod dicit Alex. hic. 11. col. in fin. scilicet si ibi veniret iure directæ militaris posset substitutus capere bona propria authoritate, non autem haberet illa petere a matre, quia respondetur, quod bene substitutus directus efficeretur heres & dominus ex sola sua aditione, iuxta l. cum hæredes. ff. de acquir. pos. sed non poterat per hoc bona capere propria
243 authoritate, quia mater illa possidebat. † & ubi alius possidet non est propria authoritate procedendum etiam a domino rerum, sed iudicialiter est procedendũ, ut toto titu. ff. de petit. hære. & ff. de rei uendi. & l. meminerint. & l. si quis in tantã. C. unde ui. nec est diuinare, ꝙ ibi mater possideret, cũ pręsupponat tex. qđ mater obtineret successionẽ filij. quo casu dicẽdũ est, qđ apprehẽderet possessionem omniũ bonorũ, quæ filius possidebat. Nec obstat, qđ si possidebat mater, et qđ nõ fuisset heres filij, potuisset cõueniri, ut dixit ibi Soc. quia tex. ibi pręsupponit clare, qđ possideret, eo quia esset hrs filii. nõ obstat etiã, qa si ibi fuisset directa militaris, mater de facto bona testatoris apprehẽdisset, nõ aũt de iure. pt pręsupponit ibi tex. & ꝙ de facto per do. Deci. in d. l. pręcibus. 8. col. in princ. quia per directam militarem filius moriens desinit esse hęres patris militis, ergo mater nõ potuisset virtute successionis ab intestato filij apprehendere talia bona militis. nam respondet, ꝙ cũ mater posset probabiliter tempore apprehensionis factæ anteq̃ adiret Imperatorem ignorare substitutionem factã per testatorẽ ut per Bar. in l. qui Romæ. §. duo fratres in. 2. o. princi. ali. ff. de verbo. oblig. & filius possideret illa bona usq; ad mortem, ita qđ mater reperit illa bona in hęreditate filij, potuit illa bona iuridice apprehendere, præcipue anteq̃ fuisset declaratum quęnam fuisset bona testatoris, & quæ bona filij, ad qđ ostendendum

a Ego tamen latius istum passum disputaui in repe. §. Diui. l. filiusfa. colum. 7. in fi. versi. tertio limitatur, & melius colum. 9. versi. quantum vero. vbi non indistincte tum istam opi. sequutus. & illam opin. quam ibi tenui credo fuisse veritatem ad ibi dicta me remitto. Ferd. de Loazes.

dum tenetur ipse substitutus, cum sit fundamentum intentio-
nis suę, facit ad hoc tex. in §. sed tñ, instit. de vsucap. & quę dicit
Bar. in l. fi. C. de edict. Diui Adria. tollen. col. pen. versic. secũdo
casu, & sic consideratio dom. Decij nihil est, & ita remanet de
fensatus iste intellectus ab impugnatione omniũ Modernorũ.
Tamen ex alijs iste intellectus mihi non placet, quia si ibi tex.
vellet, ꝙ esset directa militaris, nõ esset vis an cõpendiosa esset
facta vsq; ad certã ętatẽ, vt in tex. nostro, & tamen tex. ibi põde
rat, ꝙ nõ erat facta vsq; ad certam ętatem, nec est verisimile, ꝙ
illa verba fuerint dicta sine iuris ministerio, quicquid velit gl.
ibi in verbo, ad certam. Item si veniret ibi ex directa militari,
etiam textus dixisset de fructib. prout hic, & fuisset facile hoc
dicere Imperatori, non autem apponere illa verba, ex causa fi-
244 deicommissi, sensus † itaq; illorum verborum, velut ex causa
fideicommissi &c. quod ibi peti possint bona velut ex causa fi-
deicommissi, i. perinde ac si post pubertatẽ expresse grauasset
filium ex causa fideicommissi restituere, cũ post pubertatẽ illa
substitutio directa trahatur ad fideicommissariam fauore ma
tris. Et si dicis, quod ibi non consideratur fauor matris, sed ibi
mater admittitur de iure communi, & idẽ esset de alio venien
te ab intestato, vt videtur velle Alexan. post alios, quia fm eum
non fit mentio de matre ibi nisi denunciatiue, non autem di-
spositiue, & per cõsequens substitutio facta generaliter verbis
directis obliquatur siue mater esset in medio, siue non, contra
istum tex. respõdeo, quod imò ibi text. procedit fauore matris,
patet, quia vult, quod ex tacita pupillari contenta sub vulgari
non admitteretur substitutus. Illud autem non nisi fauore ma
tris, l. fi. C. de inst. & subst. Item patet quia tex. dicit, quod bona
petuntur velut ex causa fideicommissi ij sa matre successionẽ
obtinente, ergo ipsa non obtinente non ex causa fideicõmissi,
sed iure directo, & ita quod ille text. procedat fauore matris,
245 vult Bar. hic, quem sequitur ipsemet Alex. in alia concl. † Et sic
concludo, quod substitutio compendiosa facta per militẽ ver-
bis directis non obliquatur post pubertatem, quando est restri-
cta ad certam ętatem, etiam quod mater sit in medio, secus si
non esset restricta, quia tunc obliquatur post pubertatem fauo
re matris, d. l. precibus, magis tamen communis opinio est quod
indistincte nõ obliquatur, & hoc tenendo ad l. precibus si vsq;
ad certam ętatem fuisset facta substitutio, puta vsq; ad decẽ an
nos filij, vel aliud tempus, & filius supervixisset vltra illud tem
246 pus, non poterat agi de substitutione, l. si ita [illegible] eod. † Secunda
sit conclusio, quod substitutio compendiosa facta a milite ver
bis communibus, vt per verbum, substituo, post pubertatẽ va-
a let de iure directę militaris, nisi mater sit in medio, quia tunc
obliquatur, & trahitur ad fideicõmissariam post pubertatem
fauore matris. & ita etiam vult Bar. sup. in opp. ad secundã par-
tem, ita intelligens, l. precibus. C. cum hac conclusione trãseunt
communiter doctores, vt [illegible] col. versic. quintus ca
sus. Sed aduerte, quia videtur indistincte tenendum quod isto
casu siue mater sit in medio siue non, semper obliquetur post
pubertatem, quia miles in dubio censetur velle vti iure com-
muni, [illegible] verba secundum suum significatum patiantur l.
in testa[illegible] C. de testa[illegible] & dictum est supra se-
247 [illegible] † Sed de iure communi compẽdiosa facta per
verbum commune obliquatur, vt in pupillari ętate valeat iu-
re directo, post pubertatem iure fideicommissi, vt concludit
Bart. [illegible] princ. vbi dicetur, & dicit Alex. hic 13. col. in fi.
quod [illegible] hoc fundamentum non potest resp[illegible], sed ad hoc
respondeo multipliciter tenendo communem, quod ideo in
pagano obliquatur post pubertatem, quia [illegible] etiam si vellet,
non posset substituere directo, nõ autem quia [illegible] de iure com
muni verbum commune capiatur in significatione obliqua,
248 † hoc probatur, quia vbi datur potestas substituendi directo ẽt
in pagano substitutio facta verbis communibus interpretatur
potius directa quam fideicommissaria, c. si pater, de testa. in 6.
glo. in l. verbis ciuilibus sup. eodem in gl. finali [illegible]. Hoc proba
tur quia facilius fit digressio de directa in directa [illegible], quã de di-
recta in fideicommissariam vt per Bar. sup. in 1. opp. [illegible] si in
pupillari ętate valuit iure directo debet etiam valere iure dire-
cto post pubertatem data potestate substituentis, & tanto ma-
gis quia sic fit vniformis determinatio prout in dubio fieri
debet, arg. l. Arrian. hoc iure, sup. [illegible] dici potest, quod immo
miles in dubio censetur velle testari non solum de iure cõmuni
ẽt de iure speciali, & ita plenius adimpletur eius voluntas, arg.
l. 3. ff. de test. mil. vel respondendo in forma dic, ꝙ in casu no-
stro sunt duę prćsumptiones, vna ꝙ prćsumatur vti iure cõmu
ni, alia ꝙ prćsumatur in dubio quis directo substituere, nõ per
249 fideicommissum d. c. si pater, & [illegible] fortior † Quia in testa-
mẽtis plenior interpretatio debet habere locum, l. in testamẽ-
tis ff. de reg. iur. c. cum dilecta de dona. prćsumptio autẽ fortior
tollit aliam prćsumptionem l. Diuus cum ibi no. ff. de testa. in
test. Tñ aduerte ad l. in testa. & ita habes defensatã opin. Bart.
& cõem, contra q̃ tu pondera istum tex. dum tex. facit vim, qd
substitutio erat facta directo, & sic verbis directis, ergo secus

innuit, si verbis cõibus, sed põt dici, ꝙ bene secus innuit si ver-
250 bis obliquis, non aũt si verbis cõibus † cum verba communia
ẽt iudicentur in dubio directa, d. c. si pater, & per gl. in d. l. ver-
251 bis ciuilibus, sup. eo. Tertia est conclusio † ꝙ vbi compendiosa
fit a milite verbis obliquis, vt est verbum, restituat, omni tẽpo-
re est fideicõmissaria prout ẽt in pagano, ita vult Bar. dum alle
gat l. cohęredi. §. cum filię, inf. eo. & sic vult quod sicut substi-
tutio fideicommissaria a pagano nõ comprehendit legitimã,
ita nec ẽt facta a milite & per hoc vr̃ contrarius ad ea quę dicit
in l. precib. C. de imp. 2. col. vers. vlterius oppo. ante fi. dic vt di-
252 ctum est supra in nona dubitatione. † Circa secundam q̃onem
tertię q̃onis principalis. Aduerte primo inquantum Bart. vult,
b ꝙ lex sit certa ẽt de futuris, quia hoc non est verum, est n. solũ
lex certa de prćsentibus & pręteritis, gl. in §. conditiones, insti.
de verborum ob. in verbo, per naturam, l. si pecunia, §. si seruũ,
vbi Bar. ff. de cond. ob cãm, l. cum ad prćsens, ff. si cer. peta. Bar.
in l. eius qui in prouincia. 2. col. eo. tit. ita loquitur text. in d. l. cũ
quidam §. suum ff. de acqui. hęred. vbi ipsemet Bar. hoc declara-
rat. Alex. hic 17. col. in prin. pręceptor meus, col. 15. & facit, qa
de futuris contingentibus non est determinata veritas l. vẽtre,
253 ff. de acquir. hęr. † sed tu aduerte, quia vr̃ etiã quod nec de prę-
sentibus & prćteritis sit certa, nam de prćsentib. & pręteritis
lex prćsumit, & cõtra suã prćsumptionẽ admittitur probatio
in cõtrariũ, l. fin. in prin. ff. quod met. cau. cum si. ergo nõ est certa.
254 † Quia in rebus certis non cadit prćsumptio vel coniectura. l.
continuus, §. cũ ita ff. de verbo. obli. nec admittitur probatio in
cõtrarium. Et si diceres, lex est bene certa de his quę homo per
rerum naturam scire potest, vt tenuit Bar. in d. §. suum sed ho-
mo non potest per rerum naturam esse certus de his, quę sunt
in animo alterius, quia de his solus Deus est scrutator, respon-
255 deo, qd † hęc solutio esset vera, si lex tñ prćsumeret super his,
quę consistunt in animo, vt in l. 1. cum gl. C. ad legem Cor. de
Sica. cum similibus, sed prćsumptiones legum etiam fiunt su
per factis extrinsecis, quę non remanent in animo, vt in d. l. si.
quod metus cã, & in l. si qui adulterij. C. de adul. & in c. literis,
de prćsump. & in l. filium diffinimus, ff. de his qui sunt sui vel
256 alieni iuris. Item prćsumit, ꝙ † qñ scholares intrãt de die & de
nocte domum alicuius mulieris, ꝙ illa sit meretrix. quia scho-
laris non prćsumitur dicere pater noster, vt est dictum Bal. in l.
neq; natales, 1. col. C. de probatio. & sic super hoc non est cer-
ta, & tñ hęc non consistunt in solo animo. Si tamen clericus
amplectatur mulierem, est bene prćsumendũ fm gl. in c. absit,
c 11. q. 3. declarando tñ vt per Panor. in c. 2. de cler. non residen.
ad fin. in c. 2. de reg. iur. notabiliter in c. quanto, vlt. col. de prę-
sump. Itẽ si diceres, posse videri quod licet ipsa lex sit certa de
prćsentibus & pręteritis, tñ apud iudicem nescitur, an lex teneat
illud.

a Ita tenet Lancelot. Pol. in tracta. substit. charta 42. col. 3. versic.
quarta conclusio. Sed contrarium videtur velle Alex. cons. 12.
col. 5. lib. 3. dum dicit, quod ex eo, quod testator miles in substi
tutione apposuit verba directa, censetur voluisse valere substi-
tutionem post pubertatem iure directo. quasi innuẽs, quod si
miles vsus fuisset verbis communib. non constaret de mente
sua quod voluerit post pubertatẽ valere iure directo, sed cense-
retur vsus iure communi, & clarius tenet Alex. cons. 17. col. 5.
versi. adeo dico, lib. 3. sed Ioan. Baptist. de Sancto Seuer. in rep.
l. precibus. colum. 11. versicul. interdum facit. C. eod. videtur
transire cum Paul. de Castr. qui eadem adducit fundamenta
quę infra & vult, quod siue matre in medio, siue non, sit fidei-
commissaria. sed Paul. de Castr. in consilio 255. colum. fina. se-
cundum antiquam impressionem, tenet quod tunc non erit
directa post pubertatem.
b Contra Barto. etiam tenet Lancelot. Poli. in tractat. substi. char-
41. columna quarta, versiculo secundo quæri posset, sed proto
lut one Barto. dic, quod ipse Bart. voluit dicere, quod lex est cer-
ta, quia habet suam certam & insolidam determinationẽ siue
substitutionem, quæ tantum vnica esse potest siue eueniant in
fra tempora pupillaris ætatis, siue post, vtroq; casu inuenit de-
terminationem factam a lege, & sic substitutio non variatur,
sed dispositio de ea, quia vno tẽpore lex aliter disponit de sub-
stitutione facta per verba communia, & alio tempore aliter &
de vtroque certa est data determinatio. ista est mens Barto. ta-
cit l. Arriani. C. de heret. & quod dicit Bart. in l. prima, colum-
na prima. versicul. sed contra hoc ff. de condictio. ex l. Alexan.
in l. prima, in princip. in gloss. in versi. constitutus. ff. de offic. eius
cui mand. est iurisd. ẽt.
c Vide Bald. in leg. quid ergo, §. si hæres, ff. de legat. primo. Ale-
xand. in leg. prima, de varijs & extraord. crimin. Angel. de Are-
tin. in tractat. maleficiorum in gloss. in verbo che me hay adul-
terato la mia donat. colum. na tertia in princip. & qua pęna pu
niatur clericus se iactans de adulterio, si scandalum sequatur,
vide Paul. de Castr. in consilio 205. & in consil. 345. secundum
antiquam impressionem. Ferdinandus de Loazes.

illud, de quo agitur, vno modo vel alio, ideo de hoc constare debet vt est de mente Bar. in d. §. suum. rndeo, hoc procedere in iis in qbus lex præsumit nec pro nec ꝯ, sed vbi lex præsumit ita esse, ex quo ipsa debet esse certa, non deberet admitti probatio in ꝯrium.
257 † Et tñ per testes admittitur, si sit præsumptio iuris. & per confessionem partis etiam qđ sit præsumptio iuris & de iure vt traditur in c. is qui fidem. de sponsa. per Pan. post gl. & alios. & per Bar. in auth. sed iam necesse. C. de dona. inter virũ & vxo.
258 † Ego puto itaque sic posse dici, qđ qñ sunt facta, licet non consistentia in animo, tamen sunt talia facta, quæ per rerum naturam ab aliquo homine non possunt verisimiliter cõiter sciri, cum pro certo lex hoc non sciat, sed præsumat, & admittat probationem in ꝯrium ita loquũtur prędicta. Vbi vero est tale factũ, quod est possibile sciri ab aliquo homine per rerum naturam, vt qđ aliquis sit mortuus, vel qđ in vtero non sit nisi vnus partus, & tunc lex de istis dicatur certa, & qđ fuerit certa in præteritum, constat, ex eo, quod postea in futurũ apparet, ita loquuntur iura primo loco allegata. cogita tamen diligentius, quia noua est difficultas. Secundo aduerte, inquãtum Bartolus vult quod sunt quædam verba, quæ dicantur simpliciter directa, seu directa de iure gentium, quædam verba, quæ dicantur simpliciter directa, seu directa de iure gentium, quædam vero directa & ciuilia, & hæc difficilius obliquãtur. & idẽ repetit Bartolus in penultima columna & videtur probari in l. verbis. in ver. similibus. sup. eodem.
259 † nam videtur, quod non possint appellari directa simpliciter seu de iure gẽtium, ex quo secundum eundemmet Bartolum non habent a iure propriũ significatum, & intelliguntur directa vel obliqua secundum quod casus eueniet. vnde videtur potius communia, & ita cõsiderat Lancellotus Poli. hic. sed declarando mentem Bartoli hic dic, quod ipsa verba de se & ex sui principaliori natura bene sunt directa, quia denotant, qod bona deueniant ad vocatos propria authoritate, sed tamen non ita hoc importãt, quin etiam possint significare, quod de manu alterius capiat. Item licet importent, quod propria authoritate, tamen possunt importare quod capiat propria authoritate vt legatarius, vel vt fideicommissarius, non vt hæres, vt dicit Bar. secus autem est in verbis directis & ciuilibus, quæ salua ratione recti sermonis non possunt trahi ab obliquum, nec ad legatarium, vt dixi sup. allegando Bal. hic col. 1. ista est differẽtia quam vult Bar. quicquid dicant isti Senen.
260 † Tertio aduerte, quia tex. in l. Titia. §. 1. ff. de lega. 2. non videtur probare, quod verbum, capiat, de per se sit verbum directum, & dicitur qđ propria authoritate capiat, vt dicit Bar. nam tex. ibi non loquitur simpliciter de verbo capiat, sed de verbo, capiat a se ipso, quod verbum, a seipso, bene declarat quod propria authoritate, & quod verbum capiat siue accipiat non importet quam propria authoritate, videtur text. in l. libertus libertabusque. in versicu. vt quæcunque & c. ff. de ali. & cib. quem allegat Aretin. in column. penulti.
261 † Et scias quod verbum, accipiat, non importat de se, quod in accipientem debeat transferri dominium. Barto. in l. 1. ff. de rerum permu. & in l. naturalis. §. 1. ff. de præscri. verb. tamen Barto. ibi loquitur in contractibus, non in vltimis voluntatibus. His sic declaratis habes modo colligere duas conclusiones ex dictis
262 Barto. † Prima est conclusio, quod substitutio compendiosa facta a pagano impuberi, cui potest substitui pup. illariter verbis directis[a] & ciuilibus, vt quãdocũque, vel si decedat filius meus sine liberis, talis hęres esto vel talem instituo, in totum expirat, si filius veniat ad pubertatem, & postea moriatur sine liberis. & sic substitutus neciure directo nec per fideicommissariam substitutionem admittitur, ista cõclusio est communis, vt per Imo. 4. colum. in fi. per Alexan 15. colum. Aretin. 7. colum. & per do. meum. 15. colum. per Cor. consil. 370. in vlti. colum. in 1. parte. Pro hac conclusione adducitur primo text. super quo principaliter fundatur in l. verbis, supra eodem vbi frustra uerbis ciuilibus sit substitutus post 14. annum. sed non fieret frustra, si traheretur ad fideicommissariam substitutionem, & ibi
263 constabat de uoluntate testatoris. † Ad istum tex. respondetur quod dicitur frustra fieri quantum ad hoc, quia ipsa uerba ciuilia non possunt habere suum effectum in sensu directo. sed quantum ad hoc ut etiam non obliquentur, illa lex urgenter non probat. & hæc solutio probat. 1. quia si in illo uerbo, frustra, iureconsultus uoluisset actum nullo modo ualere, non fecisset dubitationẽ, an saltem tanquam cohęres debeat admitti. præterea tex. ibi dicit, quod non debeat admitti ut coheres, qa fieret contra uoluntatem defuncti, ubi ergo trahitur ad aliam dispositionem, per quam non fiat contra uolũtatem defuncti, imò eius uolantas aliquãdo seruetur, ille tex. potius innuit, qđ põt trahi, sic il'e text. hoc modo potest retorqueri in contrarium Item ille textus loquitur generaliter quando fit uerbis ciuilibus post 14. annum. unde potest intelligi, quod institutus tempore substitutionis factę uerbis ciuilibus debet esse ma-
264 ior. 14. anno, ut hic uult Imo. colum. 5. & tamen hoc † casu cõmunis opinio est, quod quando fit substitutio uerbis directis filio puberi, quæ nunquam potuit valere vt pupillaris, trahatur ad fideicommissariam,[b] per l. Sceuola. ff. ad Trebe. confirmatur hęc solu. per §. si. insti. vbi dicitur, qꝫ extraneo vel puberi nemo potest ita substituere, si hæres extiterit, & intra aliquod tẽpus decesserit alius sit hęres, & tamen secundum communẽ opin. isto casu trahitur ad fideicommissariam, vt per Bar. post gl. in l. verbis. supra eodem tradit Alex. hic col. 18. ad fi. versi. ex prædictis. & Soc. col. antepe. versi. 2. casus est, licet do. Gui. Papæ determinet cõtrarium in hoc vltimo in deci. 534. sed ma-
265 le & contra communem cũ reuerentia tanti practici. † Secundo adducitur. l. in pupillari. supra eodem. sed responde, quod adueniente pubertate expirat substitutio pupillaris, non autẽ ille text. negat, quin remaneat fideicommissaria, vel aliter & melius dici potest, quod ibi constat, quod voluit facere tantũ pupillarem, tanquam dixerit, si intra 25. annum decedat substituo pupillariter, vel talis sit hæres filio meo. & quod super illo tex. non posset fieri capitale, facit, quia non apperit, an ibi esset substitutio facta per verbum directum ciuile, vel verbum commune, & tamen dicit indistinctè, quod expirat substitutio ergo est necesse dicere. quod constaret testatorem tantum fecisse pupillarem, alias si esset ibi verbum commune, substitutio secundum omnes non expiraret eueniente pubertate, sed trahitur ad fideicommissariam, vt infra per Bart. in 3. quæstio.
266 princips. † Tertio adducitur. l. 1. ff. de iure codicil. vbi si nõ tenet vt testamẽtum, nõ trahitur ad codicillos, nisi sit dictum. & per cõsequens si non valet vt dispositio directa, prout volebat testator, non trahitur etiam ad fideicommissariam. Ad illum tex. potest responderi, quod illud procedit in institutione primi hæredis, non in substitutione. nam si fiat institutio, apparet, quod omnino voluit testari. l. non codicillum. C. de testamentis leg. illud §. tractari. C. de iure codicillorum & ideo non trahitur ad codicillos. sed nos loquimur in substitutione, ex qua, licet fiat verbis directis, non tamen apparet quod testator ita voluerit valere iure directo, quod non iure fideicommissi, vt patet in dicta leg. Sceuola. infra ad Trebell. & ratio diuersitatis est, quia primo casu est habilis ad testandum, secundo casu non est habilis ad substi. tuendum directo post pubertatem, & ideo licet sit vtus verbis directis, tamen per hæc non est dicendum, quod noluerit valere iure fideicommissi. arg. leg. 3. ff. de testa. mili. Item in d. l. 1. agitur de principali & totali[c] dispositione, scilicet de institutione, & ideo difficilius trahitur in aliã speciem, nisi ibi testator hoc expresse dixerit, vt declarat Bart. in termini s. l. 1. §. si quis ita. ff. de verbo. oblig. Quarto adducitur. l. coheredi. §. cum filia. infra eodem vbi tex. vult, quod fideicommissaria substitutio habeat locum, etiã vbi verbis pręcatiis conditio substitutionis egreditur ætatem pupillarem. ergo secus si verbis directis, & re vera, ille text. quem adducit hic Alexand. & non responcet, videtur satis stringere. tamen dicendum est, quod ibi procedere non debeat suum argumentum a contrario sensu, per ea quæ infra dicentur, præterea si ibi inhereamus præcise illis verbis, ergo etiam si fieret per verbum commune (substituo) non valeret post pubertatem contra

a Istam conclusionem examinat ample Phi. Fran. in rep. cap. si pater. colum. 17. versic. sed si quęratur, & duabus colum. seq. eam distinguit per. 7. q. tandem nullam opinionem firmat. Istam conclusio. examinat Lance. Poli. tract. substitu. chart. 42. colum. 4. uersicu. 1. quod substitutio & duabus colum. seq. ubi tandem concludit cum opin. Ioan. And. Abb. in cap. Raynutius. colum. 7. dicit quod opin. Bar. est uerior de rigore iur. opi. uero Ioan. And. ibi placet de aequitate. istam pariter opin. dicit communem, & eam sequitur Bald. in l. sicut in annos. ff. quæmadmo. usufru. amit. Sed opinionem Ioan. Andr. dicit equiorem do. Phili Deci. in l. precibus. colum. 11. C. eod. & ibi Io. Bapt. de Sancto Seue. colum. 12. & tribus sequen. examinat & refert infinitos pro utraque opi. Bart. sequitur Alex. consil. 22. lib. 3. & plura per do. Deci. in consil. 95. column. 2. unde etiam Guido. Papæ consil. 203. colum. 2. uers. ad tertium. lib. 1. & retenta communi de qua hic q post pubertatem non obliquetẽ uerba directa, limita primo qñ cum uerbis directis esset adiunctum uerbum commune uel obliquũ tunc bene obliquantur ita late Fulg. consil. 43. per totum. Alex. in d. cons. 82. col. 1. uer. & antequam. lib. 2. & consil. 40. col. 1. uersic. & anteqꝛ am. lib. 3.

b Ita tenet Ang. cons. 118. Alex. cons. 82. col. 1. uer. quin imò. lib. 2. ubi plures allegat. & idem Alex. cons. 40. col. 1. lib. 3. ꝯrium tñ tenet Bal. cons. 272. lib. 2. idem etiam tenet Bal. cons. 129. lib. 1. ubi dicit hanc opin. esse meram ueritatem. & ibi fatetur communẽ in contrariũ sed hanc tenet Soc. cons. 12. col. 4. in o. uolu.

c Facit qđ uult Bart. in l. si fundus. §. fi. in 2. o. p. ff. de pig. ubi uult qđ quando contractus principaliter committitur arbitrio incertę personę, non ualet. secus si aliquando particularis obligatio ipsius contractus. Barto. refer & sequitur Corneus. consil. 50. colum. 1. lib. 1.

contra iura & docto. Quinto adducitur per Aretin. textus in
cap. si pater de testamen. in 6. in penulti. respon. vbi text. dicit,
quod quando verba & persona, cui fit substitutio, possint
conuenire substitutioni directæ, tunc debet interpretari vt di
recta, quãquam directa interdum ad fideicommissariam ex
causa trahatur pondera dicit ipse illa verba, quamquam in-
terdum ex causa &c. nam si consideremus, quod semper post
pubertatem substitutio compendiosa obliquaretur, tunc illa
obliquatio fieret regulariter, vbicunq; non posset habere lo-
267 cum substitutio directa, non interdum. † Sed ad illum tex. pōt
dici, qđ mens illius tex. est dicere, ꝗ substitutio debet iudicari
directa si verba & persona patiatur, licet aliqñ hoc fallat ex cā,
puta fauore matris post pubertatē, vt in d. l. precibus vel inter-
dū scilicet vbi non valeret vt directa, & sic vbicunq; cā, inua-
liditatis directæ hoc suadet. Præterea text. vult, quod vbi ver-
ba & persona conueniant &c. sit directa, ergo vult a contra-
rio sensu, ꝗ si persona non conueniat, vt quando filius est effe
ctus pubes, quod non obstantibus verbis directis sit fideicom-
missaria, & sic retorqueo illum text. contra Aretin. Sexto ad-
ducitur, quia testator faciendo substitutionem post puberta-
tem & aditam hæreditatem verbis directis videtur errare in
268 nominibus appellatiuis. † sed error in nomine appellatiuo vi-
tiat dispositionem l. si quis in fundi vocabulo. §. 1. ff. de leg. 1.
nisi vt ibi traditur, constet expresse, ꝗ voluerit vno appellati-
uo pro alio vti, vt per gl. & Bar. ibi. isto arg. vtitur Aret. hic col.
8. ver. pro declaratione, & sensit Alex. col. 15. ad fi. dū allegat.
l. si quis in fundi. Sed aduerte ad hoc argu. quia d. l. si quis in
a fundi. loquitur in nominibus appellatiuis a iuregentium [a] in-
troductis, non a iure ciuili, vt per Bald. in l. si in nomine. C. de
testa. & traditur in d. l. si quis in fundi. per præcep. meum col. 5.
versi. 4. dato. nos autem loquimur in nominibus appellatiuis
inductis a iure ciuili, sed quia ego ibi ex multis hanc declara-
tionem reprobaui, ideo aliter & 2. respodeo ad hoc argumen-
269 tum † & dico quod d. l. si quis in fundi. procedit vbi aliquo mo-
do nec proprie nec improprie sub vno vocabulo aliud con-
tineri potest, vt loquitur expresse ille tex. & declarat gl. in l. La
beo ff. de supel. le. in l. in ambiguo, vbi glo. Barto. & pulchre
270 Spec. ff. de re. dub. † sed in casu nostro sub isto vocabulo, talis
hæres esto, vel talem instituo, potest comprehendi fideicom-
missarius saltem improprie l. si filius. §. 1. ff. quod cum eo l. 1. cō
uenerunt. §. licet autem. ff. de peti. hæredita. l. 1. §. de illo. vbi Bar.
ff. ad Treb. optime probatur in l. ex facto in prin. inf. ad Treb.
vbi per illa verba, talem hæredem facias, intelligitur grauare
hæredem restituere hæreditatem illi tali, & sic illum talem
constituere fideicommissarium, ad idem tex. in l. filiusfami-
lias. §. vt quis hæredem infra de le. 1. ibi, vt quis hæredem insti-
tuat aliquis grauare non potest, & tamen valet in vim fideicō-
missi. Et facit quia hæres idem est quod dominus. §. pe. instit.
271 de hæred. qualita. & differen. † sed appellatione domini saltē
improprie venit dominus vtilis, vt per Bar. in l. sed & si posses-
sori. §. item si iurauero ff. de iureiuran. & de verbo instituo, fa-
cit decisio Pau. de Cast. in l. si ita scrip. §. si testamentum supra
de liberis & posthu. Si itaq; verba saltem improprie possunt
adaptari ad fideicommissariam substitutionem, videtur quod
ad hoc vt voluntas testatoris sortiatur effectum, qui vocauit
substitutum, quandocunque moreretur filius, & sic quando
etiam post pubertatem, debebit trahi ad fideicommissa, quia
hoc etiam fit in sustinendo libellum in quo etiam verba im-
propriissime capiuntur vt sustineatur. Imol. in cap. ex literis
de pignoribus quem refert præceptor meus in d. §. item si
iurauero. 3. colum. versi. quinto facit, & quod verba in casu no
272 stro omnino non repugnent † Patet, quia communis opinio
fatetur quod si substitutio facta verbis directis & ciuilibus nū-
quam potuit valere vt directa, bene valeat vt fideicommissa-
ria, vt per glo. Barto. & alios in l. verbis ciuilibus sup. eodem. &
tamen si haberetur in consideratione, quod hic esset error in
nomine appellatiuo, ita quod verba omnino repugnarent, vi-
tiaretur dispositio, dato quod nullo modo a principio actus va
leret, vt probatur in d. l. si quis in fundi. & sic argumen. hoc
273 etiam retorquetur in contrarium. † Septimo adducitur, quia
substitutio fideicommissaria nō trahitur ad directam, nisi vbi
b concurrit fauor libertatis [b], & si testator paganus non habuit
tempus sibi prouidendi de directa substitutione l. nec enim.
§. si. cum l. seq. ff. de testa. mili. l. Antoninus. ff. de fideicom. lib.
ergo substitutio non debet nisi in tali casu directa trahi ad fi-
deicommissariam. Quia contrariorum eadem debet esse iu-
ris dispositio l. fi. §. fi. ff. de leg. 3. præcep. meus pulchre in rubr.
ff. de acqui. pos. Sed ad hoc respondetur, quod vbi fecit fidei-
commissariam substitutionem per verba mere obliqua nullo
modo sub illis verbis obliquis nec proprie nec improprie po-
test comprehendi directa substitutio, sicut fideicommissaria
274 sub directa. † Quia sub eo quod est minus [c] non potest conti-
c neri, id quod est plus etiam improprie & largo modo. Et per
consequens dispositio minus continens difficilius trahitur ad
dispositionem plus continentem quam econtra Barto. in l. tu-
tores. §. curator. ff. de admini. tuto. sed substitutio directa se
habet in plus quam fideicommissaria, vt per Bartol. in oppo.
ad. 2. partem, & dixi in 9. disputatione, ergo facilius directa ad
fideicommissariam quam econtra trahi debet, & sic non ob-
stat quod cōtrariorum eadem debet esse iuris dispositio, quia
procedit vbi est eadem ratio, alias secus gl. fi. in l. & si ꝯ inf. eo.
Octauo adducitur regula, qđ potui nolui & ꝗ volui adimple-
nequiui. l. multū interest. si quis alteri vel sibi. Sed dic ꝗ ibi cla
re constabat, ꝗ voluit acquirere vxori nō sibi, & ita verba im-
portant, nec aliter importare poterant, sed in casu nostro, licet
d vtatur verbis directis, tamen non constat clare [d] quod volue-
rit ita valere iure directo. quod non iure fideicommissi, cum
verba directa saltem possint improprie trahi ad fideicommis-
275 sum † quia fideicommissarius vt dixi, potest dici hæres largo
modo l. si filius. ff. quod cum eo. & quod non clare constet, sa-
tis patet in l. Sceuola. ff. ad Treb. vbi non obliquaretur substi-
tutio directa propter prolationem verborum directorum, ap-
paret quod non voluerit valere iure fideicommissi, quia lex
contra voluntatem testatoris non sustinet eius dispositionem.
276 † Nono adducitur, quod testator non potest facere quin le-
ges habeant locum in suo testamento l. nemo potest. ff. de le-
ga. 1. sed leges volunt quod non possit paganus substituere di-
recto post pubertatē. §. finali. institu. de pupillari substitutio-
ne. ita Imol. hic, sed istud nihil est, quia fateor, quod non po-
test facere testator, quod valeat, iure directo contra legem, sed
dico bene, quod dispositio directa trahitur ad fideicommissa-
riā, vt patet in d. l. Sceuola. adduco text. in d. l. generaliter. §. si
quis pignorato. ff. de fideicommissar. liberta. Fauore libertatis
dispositio, quæ non potest valere iure directo, valet iure fidei-
commissi contra regulas iuris, ergo secus, vbi cessat fauor li-
bertatis, miror quod nullus aduertat. Ad illum tex. tamen re-
sponde, quod quandoq; a iuris rigore receditur fauore liber-
277 tatis. † Non negatur tamen, quin etiam fauore vltimæ volunta
tis recedatur a iuris rigore l. si ita scriptum in verbo, subtilis
iuris regula, & in verbo, humanitate sugg. rente. ff. de liber. &
posth. & l. in tempus in verbo, beneuolentia. de hær. insti. & si
dicis quod hæc solutio non est tuta. quia in d. §. si quis seruo pi
gnorato. concurrebat fauor vltimæ voluntatis, & tamen non
ille fauor, sed fauor libertatis consideratur. Respondeo, ꝗ fa-
uor vltimæ voluntatis non ponderatur in particulari relicto,
e sed bene in principali dispositione hæredis, vt in iuribus sup.
allegatis, tamen cogita, quia in d. iuribus agitur de principali
institutione, hic de substitutione cui non videtur deberi tan-
278 tus fauor. † Vltimo adducitur per Imol. hic colu. 5. l. si seruus
legatus. §. si seruus alienus. ff. de leg. 1. vbi si relinquitur liber
tas seruo alieno directo, quæ directo relinqui non potest, non
valet etiam vt fideicōmissaria, dato qđ concurrat fauor liber-
tatis & vltimę voluntatis. idem probatur in l. seruo tuo. iuncta
gloss.

---

a Et pro hac solu. facit l. insulam. ff. de præscrip. verb. Sed contra eam facit illud, quod consuluit Bolog. post Ioan. de Ana. in addi. ad suum consil. 29. colum. 1. versi. condescendo. vbi consuluerunt, quod si quis errando Imperatorem se nominauerit, vbi solum erat rex, non vitiatur dispositio. & tamen hæc appellatiua Imperator & rex sunt a iure gentium inuenta l. ex hoc iure. ff. de iustit. & iure. facit l. si olei. C. locati iuncta d. l. ex hoc iure ad hanc tamen solutionem facit, quod consuluit Barb. consil. 27. colum. 6. in 2. dubio. lib. primo. vbi consuluit, quod si aliquis instituerit Titium tanquam filium proprium, institutio non valet, quia talis error vitiat.

b Socin. consi. 116. colum. 7. versi. primo, quia licet regulariter vbi ampliat procedere etiam in pia causa. Alexand. consil. o primo colum. 4. versicu. & primo. lib. primo. Angel. in consi. 40. colum. 2. Olar. consi. 125. in proposito. colum. 2.

c Immo videtur per textum in leg. Diuus Adrianus. ff. de vsu & habita.

d Igitur si clare non constet non est recedendum a proprietate verborum l. non aliter. ff. de lega. 2. Bar. not. in l. contra. ff. de legibus. ita consuluit Bal. consi. 53. lib. 3.

e Ista solutio optime probatur in l. ex parte. ff. de adim. lega. Bene facit quod inquit Iason. in l. quod seruitus colum. 2. ff. de condi. ob. causa. & in leg. venia. colum. fin. C. de in ius vocando quod iuradicentia interesse reipublicæ voluntates morientium confirmari l. vel negare. ff. quemadmodum testamenta aperiantur l. Gallus. §. quod si is. ff. de lib. & posthum. habere locum in hæredis institutione, & sic in principali dispositione secus in legatis, & sic in particulari relicto. sed salua eius pace non videtur verum, & contra Iaso. expresse oppositum firmaui in repet. §. Diui. l. filiusfa. col. 25. versicu. nec obstat. ff. de leg. primo per tex. quem nouiter ponderaui in l. 2. C. vt in pos. leg. de cuius textu in dictione & veritate ad ibi per me dicta me remitto. Ferdinandus de Loazes.

glo. C. de testa. manumissis. Et bene facit, quia in dispositione
pro libertate debet testator vti verbis aptis. l. libertates. ff. de fi-
deicom. liber. si ergo ibi directa dispositio non trahatur ad fi-
deicommissariã vbi agitur de tanto fauore, ergo multominus
hic. Are. hic col. 8. ad fi. respondet duobus modis, & primo, qđ
licet non obliquetur directa dispositio fauore libertatis, tamẽ
fauore conseruandi fideicommissi & sic voluntatis testatoris
obliquatur, vt per glo. in l. cogi. §. sed & si seruo. ff. ad Trebell.
sed hęc solutio nihil valet. Quia imò facilius obliquatur dispo-
sitio fauore libertatis, quam alterius dispositionis. l. neque eiñ.
§. fina. cum. l. seq. ff. de testa. milit. item in d. §. si seruus alienus.
cõcurrit fauor conseruandę vltime voluntatis, sicut libertatis,
279 & tamen non sic obliquatur. † Non obstat quod in d. §. sed &
si seruo. obliquatur, quia ibi seruus erat hæredis, & agebatur
de conseruanda voluntate testatoris ad totam hæreditatem
vt ibi per glos. Secundo respondet Aret. ꝙ ideo ibi seruo alie-
no legatur libertas directo, & non trahitur ad fideicommissa-
riam, quia fieret diuersa mutatio, primo de directa in fideicõ-
missariam, secundo de pura in dispositionem conditionalem.
l. si redimi possit, sed in casu nostro non esset nisi vna mutatio.
Sed hæc solu. etiam non est tuta quia imò non fieret mutatio
de pura in conditionalem. nam vbi relinquitur etiam directo
res aliena, censetur relinqui sub conditione si redimi poterit,
alias solui debet rei æstimatio. l. non dubium. in fi. de leg. 2. itẽ
non est bona per l. seruo tuo. C. de manumis. testam. vbi non se
quereretur mutatio de pura in conditionalem, cum seruus esset
hæredis, tamen non trahitur directa libertas ad fideicommis-
sariam, nec facit. l. si seruus. §. de hæredi. insti. quia ibi potest su-
mi arg. a cõtrario sensu. s. de libertate fideicommissaria, & ibi
est etiam seruus communis. Tertio itaque Alex. respondet, qđ
ibi est quod imputetur testatori, quia fuit in culpa in nõ emẽ-
do illum seruum, sed hic non fuit in culpa, quia nullo modo
potuisset facere, ꝙ post pubertatem valeat iure directo facit. l.
tractabatur. ff. de testa. mili. ita Alex. licet Decius aliter referat
in l. precibus. Vt facilius responderis, tu dic, quod hęc solu. non
est bona, quia emere non dependet a sola voluntate testatoris,
sed etiam a voluntate domini ipsius serui, facit ꝙ tradit Barto.
in l. 1. 2. & 3. col. maxime in versicu. venio ad quartum. infra de
reg. Cato. itẽ similiter posset dici, ꝙ hic imputatur testatori,
qui post pubertatem fecit directam substitutionem, quam fa-
cere non poterat. Quarto itaque respondetur per Alex. quod
ibi a principio iure directo fuit nulla; ergo non obliquatur, sed
hic a principio iure directo fuit valida. nimirum si facilius de-
bet obliquari. arg. l. patre furioso. ff. de his qui sunt sui vel alie.
iuris. Sed hęc solu. vt etiam dicit dominus meus hic, nihil est,
quia est contra casum. l. Sceuola. ff. ad Treb. item contra con-
clusi. quæ habebat, ꝙ quæ a principio non valent iure directo,
etiã ꝙ sit substitutio facta verbis directis & ciuilibus, obliqua-
tur, vt per gl. & Barto. in l. verbis ciuilibus. supra eodem. Item
facilius seruatur actus, vbi nullo modo valeret, quam vbi ali-
quo modo potuit habere effectum, vt infra dicetur, nec facit. l.
patre furioso. quia procedit, vbi ageretur de conseruãdo rem
in illo esse, quod a principio validum habuit effectum, sed hic
agitur de contrahenda directa ad fideicõmissariã, & sic de pri-
mo esse ad aliud esse. Quinto itaque respondet Politus hic, qđ
ibi hoc fit fauore hæredis, vt non teneatur redimere seruũ alie-
num. difficile enim procedunt iura in grauando ipsum hęredẽ
seu bona hęreditaria, vt in mille iuribus patet secundum eum.
Sed hæc solutio nihil est, quia omnimodo in dicto. §. si seruus
alienus. tenebatur redimere seruum, vt posset dare legatario,
cui seruus relictus erat, vnde ad pauca respicientes de facili de-
nuntiant. Sexto itaque respondet Socin. hic colum. 11. in fin. l.
quod ibi si traheretur ad fideicommissariam, remaneret gra-
uatus ille, qui nullum commodum consequeretur ex testa-
mento, scilicet legatarius serui, sed in casu nostro remaneret
grauatus hęres, qui consequitur commodum hęreditatis a te-
statore. hinc est, quod si dominus serui consequitur aliquod
commodum ex testamento, etiam libertas directo relicta tra-
hitur ad fideicommissum secundum eum per leg. cogi. §. si se-
ruum. in glos. ff. ad Trebellianum. l. generaliter. §. si quis seruo
pignorato. ff. de fideicommiss. liberta. Hæc solutio videtur satis
colorata, tamen non est tuta per l. seruo tuo. cum glo. C. de te-
stamen. manumiss. vbi dominus serui erat institutus, & tamen
directa libertas non trahitur ad fideicommissum. item. §. si qs
seruo pignorato. fundat se solum in fauore libertatis. Septimo
respondetur per do. meum, quod ibi testator nullum ius habe-
bat in seruos patet, quia si habuisset aliquod ius etiam solum
pignoris, traheretur ad directum. l. generaliter. §. si quis seruo
pignorato. sed hic testator habebat ius in bonis & in heredita-
te, igitur &c. Hec solutio licet sit colorata, non est tamen de
mente iuriu[m], qui non se fundant super hoc. prętereà text. in
d. §. si quis seruo. fundat se in fauore libertatis ergo secus vbi
280 fauor libertatis cessat, nisi dicas vt dixi in 2. argumen. † Octa-
uo itaque respondet dominus meus hic, & in d. l. verbis ciuili-
bus, col. 5. insf. eod. quod ideo ibi nõ valet legatum libertatis di-
recte in vim fideicommissi, quia testator ibi reliquerat liberta-
tem seruo alieno, quem postea alij legauit, propter quod lega-
tum relictum tollitur præsumptio, quod testator voluerit vale-
re legatum libertatis in vim fideicommissi, hinc est, quod si ne-
mini esset legatus, tunc traheretur ad fideicommissum, vt d. l.
generaliter. §. si quis seruo pignorato. & ratio diuersitatis est,
quia vbi est legatus alteri, non debet trahi in præiudicium ter-
tij scilicet legatarij, l. 2. §. merito. ff. ne quid in loco publico. vn-
de legatum factum tertio est expressum, vnde illud expressum
a facit cessare libertatem fideicommissariam quæ esset tacita,[a] l.
cum [illegible] filio, in prin. insf. eod. Item concurrerent duo specialia,
primum, quod per secundum legatum non esset in effectu di-
scessum a primo, contra glo. institu. de ademptio. lega. Secun-
dum speciale esset, quia legatum quod non potest valere iure
directo, valeret iure fideicommissi, nec obstat text. in l. si idem
281 seruus, ff. de leg. 2. † Vbi videtur præualere legatum libertatis
legato serui facto alteri, quia ibi legatum libertatis erat recte
& rite factum, hæc solutio probatur in l. quę testamentum, ff.
de legat. 2. & in l. seruum filij. §. si idem seruus, de legat. 1. hæc
solutio videtur de mente iurisconsultorum, in d. §. si seruus le-
gatus, quia aliud est, si absque eo quod ille seruus fuisset lega-
tus alteri, directa libertas non traheretur ad fideicommissum,
& si legatum libertatis erat omnino nullum, sine mysterio ibi
iurisconsultus posuisset de legato facto alteri, & facit decisio.
282 Bart. in l. libertates, l. Lucius, ff. de annuis lega. † Et per hec di-
co etiam, quod si ibi testator nullum haberet ius in seruo, & il-
li reliquit directam libertatem, valet legatum in vim fideicom
missariæ dispositionis, si alteri seruus nõ est legatus, quicquid
teneat glo. & doct. transeant cum ea in l. seruo. C. de testa. ma-
numiss. nec obstat ibi text. quod non potest relinqui directo,
sed tamen illud relictum directo factum trahitur ad fideicom
missariam libertatem. non etiam obst. l. 3. §. 1. ff. de iur. codicil.
quia potest dici, quod immo ibi probatur idem quod dixi, te-
nendo quod ibi non sit speciale, quando relinquitur in codi-
cillis. Et sic apparet, quod communis opin. non probatur iu-
283 re. † & ideo teneo, quod illa substitutio compendiosa. quando
cunq; filius meus decedat, Titius sit hæres, in pupillari ætate
erit pupillaris, post pubertatem erit fideicommissaria, & pri-
mo per tex. in cap. Raynutius, de testam. vbi dictum est, quod
si impubes instituta absque liberis moreretur. Alterocha &
eius soboles eidem impuberi succederent, & tamen post pu-
bertatem habet locum fideicommissum, & dicere, quod ibi
verbum succedat sit verbum commune, vt dicit Bar. hic in vlt.
columna versi. quinto dubitatur, non videtur bene dictũ, quia
quicquid sit, quando simpliciter profertur, an sit directum vel
ne, tamen quando dicit ipsi impuberi succedunt, videtur sim-
284 pliciter directum. † Cum impuberi non possit succedi nisi per
directam substitutionem Bald. in l. fi. versi. idem dico. C. de sa-
crosanct. eccles. vlt. col. & consi. 12. in secunda parte, & Fulgo.
consi. 25. incip. d. Titius. Barb. consi. 32. in secunda parte, facit
quod no. Alex. in l. iam hoc. Innoc. in 2. col. in verbo. limita ta-
men in eod. & fortius procedit ille tex. in d. c. Raynutius, quia
ibi non fuerat dictum, quandocunq; moreretur, sed simplici-
ter, si moreretur sine liberis, quo casu non ita videbatur appa-
rere de voluntate testatoris, qđ vellet qñcunq; admitti substi-
tutum, sicut in quęstione nostra. Et si dicis vt dominus meus.
col. 14. circa prin. quod illa verba, eidem impuberi succedant,
important. i. in eundẽ locũ per l. qui quadringenta ff. ad Treb.
l. fi. C. de hære. instit. respondeo, ꝙ non tollitur difficultas, quia
dato quod tali expositioni stari possit, tamen ipsa verba impro
propriantur, cum respicerẽt substitutionem in bonis ipsius in-
stituti, imò successionem, per quam succederetur ipsi institu-
to, vnde qua ratione ibi vis facere impropriationem, eadem ra-
285 tione fiat in casu nostro. † Secundo pro illa opin. quæ videtur
magis ęqua & conseruatiua voluntatis testatoris, bene facit,
quia in dispositionibus testatorum nunquam verborum inter
b pretatio tãtum valere debet, vt melior sensus existat,[b] l. 3. C. de
lib. præte. & ne dum nimia verborum subtilitate, iudicia testan-
tium defraudentur, l. si quid heredi. in fi. C. de insti. & subst. sed
si dicimus, talem substitutionem non trahi ad fideicommis-
sariam post pubertatem, certe verba magis considerantur,
quam sensus & voluntas testatoris, quæ tun. substitutionem de-
bere

a Istam tamen solu. reprehendit meus Decius, in l. præcibus, co-
lumna vndecima, C. eod.

b Sed caue quia lib. 3. & alia hic allegata loquuntur, quando sen-
sus est clarus, vt ibi Bar. cum si. vt per Barba. consi. 8. colum. 10.
lib. 1. & in consi. 20. col. 5. lib. 1. in consil. 62. col. 10. lib. 1. & cons.
55. col. lib. 2. ista autem conclusio procedit, quando dubitatur,
an quando testator vsus est verbis directis voluerit substitutio-
nem ad fideicommissum trahi, vt dicit ipsemet author. sup. in
responsione ad tertium fundamentum.

bere admitti instituto quandocunque decedente. nec verba
omnino repugnant, quia saltem impropriando possunt de-
seruire men. & voluntati testatoris, iuxta c.2. requiris de appel-
a latis possit dici, quod talis sit hæres.[a] fideicommissarius, vel
talem instituo heredem, scilicet fideicommissarium f. l.
quoniam indignū C. de testa. l. cum virum. C. de fideicom. l. 2.
286 C. communia de leg. † In quibus patet, quod de verbis non est cu-
randum, modo habeatur voluntas testatoris, quæ aliquo mo-
do ex verbis testatoris colligi possit. nec potest dici, vt dicit præ-
ceptor meus, quod sint verba contraria, quia si sic esset, & mi-
sceret puberi verbis directis, non valeret in vim fideicommissi
contra communem opin. de qua in l. verbis ciuilibus sup. eod.
nec possunt dici contraria, vbi saltē largo modo vel largissime
aliquo modo comprehendi possunt sub vocabulo. l. acl. omni
287 verb. ff. de actio. & oblig. † Præterea si vulgaris trahatur ad
pupillarem & econtra, in quibus verba vnius substitutionis
contrariantur alteri l. iam hoc iure supra eo. & hoc propter cō-
iecturatam mentem testatoris, vt ibi dicitur per Barto. & Pau.
quanto magis debeat trahi directa ad fideicommissariam, vbi
de voluntate testatoris non ex coniectura sed expresse appa-
reret, quod voluerit substitutū quomodocunque admitti, & verba
sua omnino non repugnant, & dato quod intentio sua fuisset
eum non admittere directo, quare non debet admitti per fi-
deicommissum, cum verisimiliter si fuisset interrogatus hoc
voluisset. Quia qui vult aliquem habere illud, quod est plus, ve-
risimiliter censetur & velle quod habeat illud quod est minus. Attē-
to maxime, quia omnes testatores nesciant vti verbis colligē-
b tibus omnem substitutionem.[b] vt in simili dicit glo. & Bald.
ibi in l. quoties. C. fam. hercis. nec etiam debet nocere ignoran-
tia notariorū, qui sæpe minus complectuntur voluntatem testa-
toris in verbis suis, iuxta l. fin. C. de fideicommis. cum sua glo.
traditur Aret. consi. vlt. colum. penul. Tertio adducitur l. præ-
cibus. C. de impub. vbi substitutio, quæ potuit valere iure di-
recto ante pupillarem ætatem obliquatur post, & si dicis, quod
est fauore matris. Respondetur, quod non debet esse maior
fauor matris, quam fauor sustinendi voluntatem testatoris
eo modo quo potest. argumen. l. vel negare. ff. quæmad. testa.
aperian. Et si dicis, quod ibi erant verba communia, est aper-
288 te diuinatio, vt supra discussum est. † Quarto adducitur l. Sce-
uola. ff. ad Trebel. & communis conclusio glo. & doc. in l. ver
bis ciuilibus supra eod. vbi substitutio facta verbis directis tra-
hitur ad fideicommissariam, & si dicis hęc procedunt, eo quia
nullo modo in illis casibus potuit valere iure directo. vnde ne
substitutio sit penitus inutilis admittitur quod verba directæ
substitutionis trahantur ad fideicommissariam. Respondeo
quod aut vis dicere, quod verba directa repugnant fideicom-
missariæ substitutioni, nec eam aliquo modo importare pos-
sunt, & tunc etiam quod a principio non potest valere iure di-
recto non trahetur ad fideicommissum l. si quis in fundi voca-
bulo. secundo responso. de leg. 1. l. in ambiguo. in fin. ff. de re-
bus dubijs, vbi Barto. Aut vis dicere, quod verba directa pos-
sunt aliquando importare fideicommissariam substitutionē
nec omnino ei repugnant, & tunc dico, quod vt dispositio,
& voluntas testatoris habeat locum, ipsa verba debent im-
propriari, per ea quæ dicta sunt supra in secundo fundamen-
to, & ista est regula firmissima in omni materia, maxime vlti-
mæ voluntatis. Præterea si vbi nullo modo potuit valere vt
directa, trahitur ad fideicommissariam. ergo multomagis vbi
potuit valere iure directo, si modo valuit, debet trahi ad fidei-
289 commissariam. † Quia vbi actus est a principio ipso iure nul-
lus difficilius trahitur ad aliam speciem, quam vbi actus ali-
quando valere poterat, vt Barto. in l. 2. colum. 2. in 3. requisito.
supra eodem & facit tex. in d. l. Stichus seruus in fin. ff. de ma-
nu. testa. ibi, qui nullum casum vtilem habet &c. Et si dicis, vt
dicit Alexand. quod in l. Sceuola. poterat testator substituere
directo, sed non poterat in codicillis, hic vero non poterat si-
militer substituere directo respondetur, quod illud retorque-
tur potius in contrarium, quia sicut ibi licet posset valide substi-
tutionem directam facere faciendo testamentum, & non fe-
cit, succurritur, vt saltem valeat iure fideicommissi, ita etiam
hic debet succurri. nam ex quo volebat testator in casu nostro
valere substitutionem iure directo in pupillari ætate, habuit
vti verbis directis, quę largo modo post pubertatem possunt
continere fideicommissariam. Nec est inconueniens, quod
c vnum & idem verbum fiet proprie & impropriē,[c] iuxta l. 2. ff.
290 de offic. procon. & lega. hoc adducitur. † Nam verba de vno
significato ad aliud significatum variantur, secundum quod
variatur persona circa quam proferunt l. pater Seuerinā. §. cō
d ditionum[d] ff. de condi. & demon. vbi verbum tutela in pu-
pillari ætate capitur proprie pro tutela, post pubertatem pro
cura, vt voluntas testatoris conseruetur, ergo etiam in casu
nostro verba directa tempore pupillaris ætatis importabant
directam substitutionem, post pubertatem fideicommissa-
riam. Et si dicis, vt dicit Barto. in l. in pupillari supra eod. in §.

conditionum. variatio semper fit ad eundem
effectum, hic vero ad contrarium, quia pupillaris est tutor pu-
pilli, fideicommissaria est onus respondetur, quod de hoc non
est curandum. primo per istū tex. vt dixi in l. oppo. Bar. secūdo,
quod seruet volūtas testatoris, qui voluit substitutū habere bona
et pupilli, si decessisset i pupilli ętate. ergo multomagis voluit
habere bona ipsius testatoris per fideicō. & ita teneo op. Io.
Andr. cōtra cōem. Et si dicis, nō ne testor ... quia doct.
291 cōiter tenetur. † Quia cōis opi. æquiparatur dispositioni legis,
vt per Bar. in fi. de pœna iudi. qui male iudi. ... aliquē
substituit stimulat, quē nolebat substituere, & vt ... de
vento, cōsidera. ta cōi opi. fecit sub ... verbis directis re-
spondeo, quod vbi circa hoc concurrerēt aliquæ præsumptiones,
posset teneri cōmunis opi. sed in dubio non esset recedendum
a voluntate testatoris, quæ talis præsumitur, qualiter verba im-
portare possunt etiam impropriando verba quando impro-
priatio colligitur ex alijs verbis testatoris per quæ appareat de
eius voluntate, & ita vt supra iudicando & consulendo tenen-
dum esset secundum opin. Io. An. tanquam melioribus
fulcitam rationibus, & magis æquam, & hæc opin. videtur
Ioan. Bap. de Sancto Seuerino in l. precibus. C. de impube.
maxime haberet locum in curia, vbi æquitas debet seruari
vt coram arbitratore. & sic persona substituta esset multum
dilecta a testatore, vel esset pia causa substituta, & ideo dicit do-
mi. Decius in d. l. precibus colum. 9. in princ. quod opi. Ioan.
And. obseruaretur in curia Delphinali, vbi et plurimum æqui
tas abundat. & voluntas testatoris inspicitur. Sed in adueniente ad
hoc vltimum verbum doc. Decij quod dominus Guido Papæ opti-
mus practicus in hac patria Delphinali & in prædicta curia
adhuc tenet in fortioribus terminis, quod vbi nunquam po-
tuit valere iure directo, non trahitur ad fideicommissariam,
ergo multomagis idem dixisset in terminis nostris ipse in quę-
stione. 534. & tamen ibi nullam mentionem facit an curia illa
determinauerit vel ne. & puto quod in isto casu doc. Guido
cum reuerentia sua dixerit contra cōmunem, de qua in l. ver-
bis ciuilibus per Barto. & alios sup. eo. & contra equitatem. &
hæc opin. Ioan. And. procederet indubitanter, vbi in testamen-
to esset clausula, & alias omni iure, via, & forma, modo & cau-
sa &c. per tex. in l. cū pater. §. filius matrem. cum multis ... no.
292 per Barto. & Bald. de leg. 2. † & per quem tex. in specie Bal. in
l. verbis ciuilibus sup. eo. Dicit, quod dispositio testatoris ... irrita,
quæ non potest valere iure directo valebit iure fideicommissi,
quia iuramentum habet vim clausulæ, & omni meliori mo-
e do[e] &c. & vt dicit Barto. in d. §. si filius matrem. & tradit Ful-
go. cons. 44. col. 1. in specie ad propositū nostrum de illa clau-
293 sula, & omni meliori modo &c. † Itē indubitanter procede-
ret opi. Io. And. quando diceret testator, quandocunque decesserit filius,
talis sit heres vel talē instituo vulgariter pupillariter & per fi-
deicom. prout solet quotidie fieri. & hoc per doct. Barto. in l.
quærebatur. ff. de testamen. milit. Item indubitanter proce-
deret

---

a Sed ista verba sunt adeo directa quod minime ad fideicom.
adaptari posse videntur secundum Bald. consi. 54. lib. 3 Aret.
pariter in cons. 82. colum. 1. & maxime si esset adiectum ver-
bum instituo mihi, quia non potest exponi, i. restituo mihi, vt
dicit Bald. cons. 272. lib. 2.

b Quam glo. refert Paul. de Monte Pico in repet. l. Titia. §. fin.
col. 16. in fi. ff. de leg. 2. ad vnam quęstionem de qua ibi per eū,
vbi nonnulla singularia dicta refert. Fed. de Loazes.

c Adde glo. 4. in l. si filius heres. ff. de liber. & posthu. Barto. not.
in l. 1. colum. 3. ff. de testamen. Abb. in c. cum dilectus in 6. not.
de consue. Barb. consil. 27. colum. 15. versi. & si dicatur, & in
consi. 64. colum. 8. in prin. lib. 1. & in consi. 17. col. 6. & in cons.
34. colum. 14. & in consi. 44. col. pen. lib. 2.

d Et istam opi. ibi sentit Barto. d. lin in prin. dicit illum tex. face-
re ad materiam compendiosę, sed Bald. in l. sicut in annos. ff.
quemad. vsufruct. amit. respondet ad hunc textum.

e Adde Are. cons. 24. col. 1. in cons. 28. col. 1. Bar. in l. si quis pro
eo. in prin. in. 7. membro. ff. de fideiul. Bal. in l. tanctimus col. fi.
de test. Fel. & d. Deci. c. cum super. col. pen. de off. dele. Socin.
cons. 103. col. fi. in nouo vol. & in terminis Soc. cons. 66. col. 4.
ver. confirmatur eo. vol. & plura per Fran. cur. senio. in cons.
suo 44 colum. 5. in prin. Barb cons. 16. colum. 3. lib. 1. Vide quę
latius dixi nonnulla noniter inferendo in rep. ... l. filius fa.
col. 20. in prin. ver. 4. principaliter. ff. de le. 2. Fed. de Loazes.
Ita loquitur Ful. in d. cons. 43. ita Alexan. cons. 82. col. 1. lib. 1. &
cons. 40. col. 1. lib. 3. Soc. consi. 77. col. 1. consi. 144. colum. 1. in
antiq. & cons. 6 colum. 3. ver. sed hoc insurgit. & consi. 12 col.
5. in princ. in nouo vol. quod tamen sublimita procedere, quan-
do talis clausula esset concepta verbis futuri temporis, secus si ver-
bis præteriti temporis. ita tenet Ange. post Petrucium in l. preci-
bus, & ibi. Ioan Bap. colum. 3. Philip. Franc. in c. si pater co-
lum. 29. de testa. in 6.

dicere opin. Io. And. sine scrupulo, quando in testamentum dice
retur, si in pupillari ætate vel postea decesserit filius, talis sit hæ-
res, quia tunc post pubertatem est facta separata substitutio se-
294 cundum Alexand. hic. columna. 18. † Item indubitanter pro
cederet in testamento, in quo esset clausula codicillaris. Barto.
in dicta. l. verbis ciuilibus. vbi Alexand. supra eod. & Alexand.
hic. colum. 18. versic. iuxta hoc adde. respondens fundamento
295 Paul. † Et ideo cum in testamento inter liberos censeatur esse
clausula codicillaris, per glo. sing. in l. cohæred. §. cum filia. in
a verbo, valuit. supra eo. & in multis a alijs casibus subaudiatur di-
cta clausula, vt per do. meum in l. eam quam. col. 5. C. de fideic.
in talibus, testamentis habebit locum sine dubio opinio Ioan.
296 Andr. † Opinio autem communis posset tantum procedere,
quando simpliciter diceretur, si filius meus decedat, Caium
substituo, vel Caius hæres esto, quia tunc posset interpretari
non recedendo a proprietate verborum, quod voluerit facere
pupillarem, & ita procedat opi. Ange. in leg. in pupillari. supra
eodem & in leg. precibus. C. eod. Sed vbi diceret, quandocun-
que filius meus decedat, talis sit hæres, vel talis sit ei hæres. vel
si diceret, si decedat sine liberis, &c. & tunc tenendum est con
tra communem. licet Bald. vt refert Alexand. hic in 7. colum.
dicat, quod quando dicit testator, quandocunque filius meus
decesserit, tunc posset procedere communis opinio. Sed vt etiā
dicit Alexand. hic, hoc casu deberet trahi ad fideicommissariā,
per cap. Raynutius. de testa. vbi dictum fuerit, ei impubes suc-
297 cedat &c. & tamen trahitur ad fideicommissariam. † Et illud
quod dictum fuerat. supra eo. de clausula codicillari. dicit do.
Decius in dicta. l. precibus. colum. 11. de impub. quod potest
procedere in compendiosa. secus in reciproca substitutione
simpliciter facta, vel substitutione facta de vno alteri hoc mo-
do, quia filium instituo, & eius liberos substituo, quia tunc clau
sula codicillaris non faceret, quod traheretur ad fideicōmissa-
riam substitutionem. allegat Bald. consil. 319. incipiente, qui-
dam Nicolaus. quod hic notandum est, quia etiam doctissimi
298 viri non aduerterūt, vbi laus per eum. † Ego Papiæ habui hūc
casum de facto, & dum ibi legerem leg. Lucius. infra eodem.
tetigi hunc passum quia aduocati quidam tenebant contrariū
scilicet quod etiam in reciproca clausula codicillaris trahebat
reciprocam ad fideicommissariam. allegabant primo Ang. &
Imol. hoc velle in dicta leg. Lucius. sed dixi quod nullum ver-
bum dicebant Ange. Imol. pro hoc secundo allegabant Bald.
in leg. verbis ciuilibus. cum concordantijs. sed dicebam, quod
Bald. & alij doctores ibi loquebantur in compendiosa, quæ est
facta per verbum significans tractum temporis, quo casu appa
ret de mente testatoris, quod etiam post aditam hæreditatem
& post pubertatem vult habere locum substitutionem, & ap-
paret quod si non potest valere directe, vult quod valeat tan-
quam per vim codicillaris. & ideo per expressam volūtatem te
statoris verbum directum trahitur ad obliquum iuxta doctri-
nam Bart. in l. quærebatur. ff. de testamen. milit. sed in recipro-
ca & in prædicta simplici substitutione nullum est verbum si-
gnificans tractum temporis, ex quo colligatur, quod voluerit
etiam post aditam hæreditatem vel pubertatem substituere,
nec clausula codicillaris hoc importabat, solum enim impor-
tabat hoc, quod vbi testamentum non teneret vt testamentū,
transiret in vim codicillorum, sed in casu reciprocæ & prædictæ
substitutionis præsupponimus testamentum tenere, & substi-
tutionem directe valere, igitur &c. vnde si esset aliquis defe-
ctus, per quem non posset valere testamentum, bene tunc reci
proca substitutio quæ nunquam potuit valere iure directo, tra-
hitur ad fideicōmissariam. dicta l. Sceuola. probabam quoque quod
clausula codicillaris non deberet hoc operari. Nec valeret ar-
gumen. de compendiosa ad reciprocam. quia compendiosa fa
cta per verbum commune trahitur ad fideicommissariam post
pubertatem & aditam hæreditatem sine clausula codicillari,
tamen reciproca non. faciam hoc [illegible] supra, eodem in princ. §. 1.
Item adducebam Imo. in l. Lucius. penul. col. in ad [illegible] di
cit, quæ est ratio, quare reciproca facta in codicillis trahitur ad
299 fideicommissariam. † Sed aduerte, quia vbi est clausula codicil
laris, electionem habet substitutus venire ex testamento vel ex
codicillis. l. fin. C. de codicil. ergo si eligeret venire ex codicil-
lis, perinde erit, ac si substitutio facta esset in codicillis, & trahi-
tur ad fideicommissariam. Nisi dicas quod dicta l. fina. proce-
dit in instituto, qui eodem tempore cum venientibus ab intestato
habet venire vel ex testamento vel ex codicillis, secus si
sit substitutus qui a principio habet spectare, an hæres institu-
tus adeat vel non, quo casu si non adiret, veniret ex testamen-
to per vulgarem, sed si adeat, non dicetur posse venire per co-
dicillos, ex quo testamentum valuit vt testamentum, sed quia ille ca-
sus fuit alia via defensatus absque remedio clausulæ codicillo-
300 rum, præsens articulus remansit indecisus. † Nunc autem quic-
quid dicat Decius allego vbi Rapha. Fulgo. Paul. de Castr. &
Philip. Corne. in l. si fratres. C. de fide com. volentes, quod
reciproca substitutio per clausulam codicillarem etiam sim-
pliciter facta trahatur ad fideicommissariam, & similiter illa
simplex substitutio, Titium substituo, & Caium ei substituo,
& illam decisionem sequitur Socin. iun. continuendo. consilio
sexto, in nouo volumine, columna secunda & sequen. quia illa
clausula codicillaris dicit, & si non valet vel valebit iure testa-
menti, valeat iure codicillorum, quæ verba important secun-
dum omnes docto. in l. verbis ciuilibus, quod si non valet vel
valebit iure directo, valeat iure fideicommissi, sed post aditam
hæreditatem & post pubertatem non valet iure directo, ergo
debet valere iure fideicommissi post mortem instituti, & sic
domi. Decius in dicta l. precibus, qui dicit, quod quandoque
doctissimi viri decipiuntur, ipse valde se decipit in hoc, & mi-
rum est, quod non viderit præcedentes authoritates per præ-
301 dictam rationem in casu ita lucroso & quotidiano. † Secun-
da est conclusio, quod vbi substitutio compendiosa esset facta
hoc modo a pagano, si filius meus decedat sine liberis, talis ca-
piat seu accipiat hæreditatem, post pubertatem valebit iure fi-
deicommissi. Illam conclusionem etiam retenta communi
opinio. in præcedenti puto verissimam, licet Sabice. teneat con
trarium. quem sequitur Alexand. & dominus meus hic, & tan
to magis quia hanc conclusionem Barto. multi tenent, quos
refert Alexand. hic. columna prima, & 16. in fine, & vltra illos
idem tenet Alexand. sibi contrarius in consil. 165. in principio.
in quinto volumine. loquens de verbo, moriatur. Fulgos. con-
silio 13. columna secunda. Areti. consil. 155. in octaua colum-
na, incipien. periculosum est. Moueor, quia talia verba non di-
cuntur directa, nisi quia ostendunt substitutum debere capere
bona propria authoritate. sed hic etiam caperet bona propria
authoritate, & hoc capere propria authoritate non repugnat
302 fideicommisso ex voluntate testatoris. † Patet, quia testator po
test dare licentiam fideicommissario, vt capiat bona propria
authoritate. Angel. in l. Paulus. vbi Alexand. ff. ad Trebell. Se-
cundo moueor, quia l. verbis ciuilibus. sup. eod. præcise dicit,
verbis ciuilibus, ergo secus a contrario sensu si alijs verbis. Ter
tio moueor, quia licet verbum, accipiat sit directum dicto re-
spectu, vt propria authoritate &c. tamen iudicatur de eo in cæ-
teris prout de verbis communibus, vt vult Barto. infra. penult.
colum. vt tradit Alexand. consil. 165. Aretin. dicto consil. 155.
303 columna septima, & dicam infra, aliquid † Circa quæstionem
Barto. in versicu. quod si testator, habes primo, quod si fiat sub-
stitutio, quandocunque filius meus decedat sine liberis, talis
sit hæres,

a Imò videtur quod semper. nā dicit. do. meus Philip. in c. cū. M.
Ferra. col. 2. ver. & ex sup. dictis. de constit. quod clausula codi-
cillorum censetur apposita in testamentis, cum sit de cōsuetu
dine eam apponi. vnde notarius censetur rogatus de apponen-
do clausulas consuetas. Bal. in l. [illegible] C. de fideicō. Barb. consi. 6. ad
fi. lib. 3. & in consi. 54. col. 5. lib. 3. in consil. 51. in fi. lib. 4. & in
consil. 58. col. 9. & seq. lib. 4. facit q voluit idem Barb. consil. 5.
col. 5. lib. 2. & ideo cum semper subintelligatur semper habebit
locū opi. Io. And. facit q dicit Bal. notat. in rubr. ff. de verb. obl.
in princ. vbi vult, q cum hodie sit consuetum in quolibet [illegible]
apponere stipulationē, si repetatur vnū instrumentū, in quo
non interuenerit stipulatio, tñ subintelligitur, sed illud dictum
non procedit sine dubio. & credo esse falsum, quia q notarius
præsumitur rogatus de clausulis cōsuetis, procedit quando [illegible]
ctus est in fieri, secus qñ est celebratus, & propterea bene pro-
cedit, q dī hic de testō inter liberos. idē est in testamento ami-
citiarum, in quo subintelligitur clausula codicillaris. Rom. cō-
sil. 170. amplissime. Barb. in c. cum specialis. col. [illegible] post [illegible]
de offi. lega. Socin. in repe. l. cum auus. col. 3. ff. de condi. & de-
mon. allegando Bal. in l. si non iure. C. de test. manu. dicente, q
ardor [illegible] habet vim clausulæ codicillaris. facit q dicit
Barb. in repe. l. cum acutiss. col. [illegible] ver. & si verbis [illegible]
cia. C. de fideicommiss. vbi dicit quod [illegible] acutissimi habet lo-
cum in intimo amico, vt in fideicommisso ipsius tacite subin-
telligatur conditio, si sine liberis. facit quod dicit Mathe. not.
4 [illegible] & facit gl. in l. si vnus. §. 1. in verbo vide [illegible] ff. de pac. vbi li-
cet alteri stipulari nemo possit, tamen falle in amico, qui pro
amico stipulari pōt. Sed [illegible] obiter [illegible] in [illegible] ff. de pre
ca. vbi donatio facta pp amicitia reuocatur [illegible] volt de-
nās, licet alias in donatione simpl. [illegible] non sit permissa reuocatio
nisi in casibus, de quibus in l. fi. [illegible] C. de reuoc. don. dicas q
talis donatio cū amicitiæ [illegible] [illegible] cū illa pdōne, q̄ ū
durauerit amicitia. facit. cap. cum venisset. de iudi. & gl. in l. 2. in
verbo, & cuius. C. in quibus cau. colo. capi cen. [illegible]
An etiam in testō inter [illegible] ascendentes condito censeatur apposita
clausula codicillaris sicut in testamento condito inter liberos,
est noua qō. & vī q sic per glo. sing. & [illegible] in l. [illegible] ff. de
testa. manu. vbi in testamento condito inter amicos intelligi-
tur apposita clausula codicillaris, multo fortius inter ascenden
tes, qui magis amici reputantur. Isti quidem. [illegible] quod [illegible]
cogita pro nunc. Ferd. de Loazes.

a sit hæres, illa verba (sine liberis)[a] non faciunt quod intelligatur substitutio solum facta post pubertatem, immo intra tempus pupillaris ætatis si decedat filius, erit pupillaris, cum Bartol. transeunt omnes, vt hic per Alexandrum, columna quinta, versicu. in text. ibi, sine liberis. per Aretinum. colum. 9. versicu. consequenter & cum Soci. in secunda colum. l. no. per domi. meum 16. colum. in princ. & est tex. in c. 1. de testa. in 6 qui nõ potest cauillari. & tex. hic. & tex. quẽ allegat Imo. in l. credẽ si §. mater. versi vero maritus. ff. qui per tuto. vel cura. vbi ista cõditio. si sine liberis. decesserit, apposita in fideicommisso verificatur in filio decedẽte in pupillari ætate, & sic eo tempore quo non poterat habere liberos. nec dicas, quod ibi decessit pubes. quia ibi textus facit differentiam, quia licet amiserit successionem filij ab intestato non petendo tutores, tamen non amisit fideicommissum. sed si decessisset pubes, non esset differentia, quia nec successionem ab intestato amisisset leg. matres. C. ad
304 Tertu. † Huic conclusioni obstat, quia non debet dici decedere sine liberis, qui liberos habere non potest. sicuti non dicitur decedere intestatus, qui non potest testari. Alexand. & domi. meus respondent, quod imò pupillus potest habere liberos. gl. in summa. 20. q. 1. Sed hęc solutio nõ est bona quia hoc est de ra
b ro contingentibus, quod non habetur in consideratione[b] l. nã ad ea. ff. de legi. Licet de raro contingentibus possit fieri lex. l. fi. C. de consu. lib. 12. Item sequeretur quod si decederet infans non verificaretur illa conditio, si sine liberis &c. contra generalitatem illius tex. & d. c. si pater. & licet per glo. in summa. 22. q. 1. faciat illud Hieronymi ad veritatem, qui dicit de habente
c decem annos & suscipiente liberos, & Host.[c] dicit de viro qui habebat vndecim annos, & Salomon in duodecimo anno generaui, & facit. cap. fi. de eo qui cogno. consang. vxoris suæ. vbi
305 Host. & Card. † Tamen dico quod ex quo est præsumptio iuris in contrarium. institu. de nuptijs. in princ. non est credendum prudentissimo in ijs quæ sunt facti. l. 2. ff. de iuris & fac. ign. Itẽ
d nec sanctissimo, nisi quatenus ratione nititur. ca. ego solus.[d] 9.
306 dist. † Item impossibile est probare quod aliqua mulier sit gra
e uida ex tali. l. Lucius[e] ff. de condi. & dem. nisi quando constaret, quod duo stetissent cõtinuo soli in vna camera inclusi per debitum tempus, vt per Barto. in l. e. filius. ff. de his qui sunt sui vel alie. sed dicat etiã Bar. qui custodiunt custodes, vnde in hoc non puto standum dicto Gregorij, quod ille puer nouem annorum reddiderit prægnantẽ nutricem suam. Nec etiam staretur dicto Papę, iuxta clementinam primam de probationibus. cum de hoc non possit esse certus, per tradita per Aretin.
307 consil. 145. & tanto magis, † quia quando quis habet præsumptionem iuris contra se, debet in contrarium adduci apertissima probatio. leg. fina. ff. quod metus causa. & ita quod debent esse tres testes ad minus duo multum excellentes. ita singulariter Speculariter in titulo. de probationibus. §. fina. versi.
308 h. † Non etiam staretur dicto mulieris, quod esset grauida ex tali viro, & multo minus ex aliquo pupillo. l. si. ff. de probationibus. ad finem. Secundo itaque respondet Barto. quod sicut secundum communem vsum loquendi dicitur decedere intestatus, qui nõ potest testari. l. 1. ff. de suis & leg. ita dicetur secũdum cõmunem vsum loquẽdi decedere sine liberis qui liberos habere nõ potest. Sed hæc solutio secundum Aretin, & dom. meum non est tuta. † Quia consuetudo contra ius non debet extendi. c. fina. & quod ibi per Imol. de elec. Archid. cum
f similibus vnde facit. quia tantum[f] est consuetudine pręscriptũ quantum est possessum. l. 1. §. si quis hoc interdicto ff. de itinere actuque priua. vbi Barto. tamen hęc solutio posset defendi, si probaretur vsus loquendi. iuxta doctr. Bart. in l. quod Labeo.
310 ff. de suppel. leg. † Tertio itaq; respondet Bart. quod non sequitur, non dicitur decedere intestatus, qui non potest facere testamẽtum, ergo etiam non dicitur decedere sine liberis, qui liberos habere non potest. & ratio est secundum Aretin. quia facere testamentum pendet simpliciter a voluntate disponentis, sed habere liberos secus. Hæc solutio seu ratio nõ videtur tuta. quia etiam testamentum non pendet simpliciter a voluntate disponentis. cum aliquando etiam si vellet, & haberet potestatem de iure. tamen non posset impeditus impedimento facti, per l. conficiuntur. ff. de iur. codicil. & tamen dicto casu dicitur decedere etiam intestatus. quia in eo solum consideratur aptitudo testandi. & ita est etiam in liberis procreandis. Quarto itaque potest responderi, quod istud argumẽtum stringeret hoc modo, non dicitur sine testamento decedere, qui non potest facere testamentum, ergo nec etiam sine liberis qui non potest habere liberos, sed istud non reperitur, quod non dicatur decedere sine testamento, qui non potest facere testamentum
311 licet non dicatur intestatus, decedere. † Et ratio differentię
g est, quia dictio sine[g] non denotat priuationem, sed simplicẽ abnegationem. diceremus enim congrue, lapis est sine oculis.
312 non autem lapis priuatus est oculis. † Sed dictio intestatus denotat potentiam ad priuationem actus. lege ab intestato. vbi Baldus. ff. de legi. tut. & sic non potest dici intestatus, qui non habet potentiam testandi, & hæc doct. probatur hic, & in dicta leg. prima. ff. de suis & legiti. vide l. generaliter. in princip. C. de insti. & sub. sit. Ponit tanquam diuersa decedere intestatus, & decedere sine testamento, & ibi Alexand. concludit, quod ista verba sine testamento conueniunt proprie etiam
313 intestabili, licet intestatus non proprie conueniat. † Faciũt hæc ad quæstionem, dicit statutum, quod filij testantium non emãcipati teneantur pro debitis paternis, nunquid infantes filij teneantur? dicendum videtur, quod non, quia statutum debet intelligi de filijs, qui possunt emancipari, licet non sint emancipati, per d. leg. prima. ff. de suis & legit. glos. in d. l. præcibus, & docto. hic, sed filij infantes non possunt emancipari. l. iubemus. C. de emancipat. lib. nisi cum rescripto principis, quod non haberetur in consideratione l. apud Iulianum. §. final. ff. de lega. primo, & ita determinat Corneus consilio 163. in prima parte, quia etiam infantes non possunt capi. l. nec impuberi. ff. de in ius vocan. sed statutum disponit, quod debent filij
314 capi. igitur &c. † Item faciunt prędicta, si testator dicat sic, substituo talem filio meo si decedat in pupillari ætate, & iterum addat, si decedat in pupillari ætate, & sine liberis, an dicatur substituisse etiam post pubertatem. Breuiter de hoc vide in terminis Corn. consilio sexagesimoprimo, in secunda parte, & pro nunc nihil determino, quia articulus apud me est valde dubius, inclinarem tamẽ quod diceretur facta substitutio post pubertatem, vt verba testatoris aliquid operentur, & illa repe-
315 titio non sit omnino superflua. † Tertia sit conclusio ex dictis Bartol. quod pupillus ex proprietate vocabuli non dicitur intestatus,

---

a Ad hanc conclusionem plura adduxi. supr. l. 1. notab. quibus adde Lancell. Poli. in tract. subtili. Cardin. 43. colum. in versi. agitur quęritur. examinantem conclusionem.

b Et est tex. expressus in capitulo primo. de delic. puer. vbi non habetur in considera. quod pueri nondum 12. ann. attingen. delinquere possint, & sic generare membris genitalibus. bene etiam faciunt text. l. cum auus, & l. cum acutissimi. C. de fideicommiss. vbi l. non subintelligit conditionem liberorum nisi in fideicommissaria, quæ vt communiter fit eueniente pubertate, quasi volens quod ante pubertatem liberi concipere non possit, sed dicas quod hoc parum est, quia fideicommissaria non potest etiam fieri impuberi, vt sic conditio illa in pupillo subintelligatur, & idem in pubere. Bar. in l. præceden. ad fin. & pro solutione ad opiniones dic, quod aliquando lex prouidet aliquo casu, & censetur prouidisse circa casus solitos euenire, & ita procedat. l. nam ad ea. non autem circa insolitos. vt l. ex his ff. de legi. Aliquando homo prouidet in euentum alicuius casus, & tunc porrigitur in euentum casuum insolitorum l. fi. stulas. fina. ff. de contrahen. empt. & ita procedet quęstio Alexand. quod quando testator dixit si sine liberis, censeatur hoc dixisse, vt prouideret etiam quod pupillus haberet liberos intra pupillarem ætatem.

c Adde quod hoc dicit in summa, de poenitentia. §. cui confidendum.

d De quo Dom. Iason in l. qui accus. colum. fin. versic. ad istam regulam. C. de ędem. & ibi d. præce. meus Philip. columna secunda, in tertia. not. quod tamen limitatur, nisi qualitas personæ esset adeo eminens, vt ei simpliciter crederetur. vt in cap. nouissimus. 97. distinctio. per Roma. consilio 59. in 4. dub. Troylus Maluicius in tract. de canoniza. sanc. in 2. dubio. columna secũda ante versic. quantum vero, & dicit Baldus in ipsa præfatio. ff. in fine. quod valde disciplinati sunt honoribus attollendi, & plura per Barb. in tract. Card. in prima parte. quęst. 1. col. 26. versicul. & si quispiam. Istud tamen sublimita, vbi ageretur de præiudicio tertij. tunc. n. eminẽti viro nõ creditur. Ang. consil. 182. Secũdo limita, quod dicitur hic, quod nõ creditur sanctissimo vt nõ procedat. quã stylus & cõsuetudo esset in cõtrarium. Lapus al. 33. quẽ sequitur Alc. cons. 206. col. 6. in fi. li. 2. sublimita tñ istud vt procedat in his, quę Papa solet cõmittere viuę vocis oraculo. secus in his, super quibus bullę confici solent. ita Bal. in c. cum in iure peritus colum. 1 de offi. dele. vide etiam Rotam in nouis deci. 397. in tit. de offi. vic.

e Ad declarationem illius l. vide præce. meum do. Phil. in l. 1. col. 2. versic. & ista conclusio. C. de test. mil. Pau. de Cas. in consilio 176. super princ. column. pen. secundum antiquam impres. & qualiter probetur filiatio. vide Alexan. consil. 51. colum. 1. & 2. libro primo. Barba. consilio 14. column. pen. & fin. libro 3. & in consilio 27. colum. prima. libro primo, & in consil. 58. colum. 2. & 3. libro 1. Capra consil. 2. in 2. dub. Ang. consil. 236. colum. 3. & no. in consil. 87. ad fi. Soc. consil. 39.

f Et quod cõsuetudo tantum habeat de effectu & potentia quantum habet de viu. vltra Bar. in loco hic alle. dixit hic Bal. in l. fi. C. cõ. vtriusque iud. & in c. 1. in 5. col. in prin. qui feud. da. pos. in vlt. seu. Fran. de cur. in consi. in inci. statuto par mẽsi. Ferd. Loazes.

g De dictione sine, vide Bal. consil. 229. lib. 1.

a testatus, sed bene de communi vsu loquendi, [a] ita intelligitur l. prima ff. de suis & legi. secundum eundem Aret. hic colum. 10. in prin. dicit sed hoc dictum non probatur iure, quia licet text. in d. l. 1. de iure communi fingat eos decedere intestatos, nō tamen declaratur ibi, quod hoc contingat, quia ita sit communis vsus loquendi. preceptor meus dicit, quod ideo habentur pupilli pro intestatis, quia possunt testari mediante patre, qui potest
316 substituere pupillariter, † quia pupillaris substitutio dicitur testamentum pupilli §. liberis. instit. de pupil. facit leg. 2. §. impuberem ff. ad Tertul. ibi, certum est impuberem decessisse cum omiserint substituti hæreditatem. Aduerte, quia hoc esset nimium restringere. l. 1. ff. restringere ad pupillos, qui habent patres, qui possunt pro illis testari, vt ita demum illi habeatur pro intestatis, non autem illi, qui non habent patres, qui pro his testari possint, vt spurij & naturales tantum, & alij alio modo nō existentes in patria potestate, & tunc dicendum est quod in d. l. 1. habentur pro intestatis largo modo & impropriè, & nō propriè, nec ibi probatur de communi vsu loquendi, licet idem voluerit Bart. in d. l. 1. vbi infert ad statutum loquens de intestato, de quo quia non est locus suus, vide Bald. consil. incipi. statuto cauetur. in 1. parte numero 264. Alexand. consil. 15. incip. circa dubitationem. in qua quæritur. in 2. volum. Alexand. in l. generaliter. colum. 5. C. de instit. & substit. Bald. Ioan. Fab. Nico. de Neapol. Ioan. de Pla. instit. de hæredi. quæ ab intestat. Vbi late posui, & etiam an sit differentia inter intestatum, & ab intestato & sine testamento. Et inquantum domi. meus hoc post Signorol. de Homod. consil. 120. incipien. infans decessit. videtur distinguere, aut statutum est fauorabile loquens de decedentibus sine liberis, & comprehendit pupillum, vt hoc text. aut est odiosum, & non comprehendit, vt per glo. in dicta l. credendū. in princ. Aduerte, quia illa glo. est approbata per Alexan. col. 5. & Aret. colum. 9. item l. credendum §. 1. loquitur in fideicommisso, & sic in onere. l. cohæredi. §. cum filiæ infr. eodem, & in conditione voluntaria, quæ debet propriè impleri, & tamen habet locum in pupillo, & sic hæc distinctio non videtur bona, &
317 faciunt prædicta, † si substitutio fiat hoc modo, quandocunq; filius meus decedat ab intestato, talis succedat, erit pupillaris, si in pupillari ętate decedat. tradit Corn. consilio 138. in quarta parte, & determina vt per eum. Tu aduerte, quia videtur quod nō possit esse pupillaris, quia si esset pupillaris non decederet ab intestato, cū substitutio pupillaris sit testam. vt supra dixi, & testator requirat, quod decedat ab intestato respectu testamenti, quod ipsemet filius possit sibi facere. & sic quod testator noluit ligare filium quin posset testari si perueniret ad legitimam ætatem dicta l. generaliter. in princ. pio C. de instit. & substitu. tamen per hoc non est dicendum, quod noluerit eidem prouidere in pupillari ætate, quo tempore non potest testari. Circa quæstio.
318 † Bart. in versicul. quid si testator &c. Habes primo, quod si testator substituat hoc modo, quandocunque filius meus decedat sine liberis, talis sit hæres vel talem substituo in tali do-
b mo, [b] vel tali possessione, si filius meus moriatur in pupillari ætate erit pupillaris, & sic substitutus capiet non solum illū fundum vel possessionem, sed etiam omnia alia bona patris & filij, cum hac conclusione transeunt communiter doctores, vt per Aretin. hic columna 10. Alexand. columna 36. in fine, & similiter dominus meus columna 17. in fine. sequitur, & dicit eam esse communem Alexand. consilio 45. incipiente, ad dicta [illegible] tertia, vers. secundo considero. in primo volum. [illegible] adducit. Corn. consilio 94. incipien. Petrus. [illegible] adducitur text. in l. cohæredi. §. fi-
319 na. infra eodem. Sed aduerte [illegible] quia ille textus loquitur, quando dixi, Titius hęres esto in locū [illegible] parte mve pupilli, & sic non erit facta in re certa, sed in portione [illegible] titatiua. quia licet ille textus arguat, quod debeat trahi ad omnia bona pupilli, sicut hæres institutus in re certa [illegible] de habet omnia bona testatoris, tamen non debet [illegible] venere argumentum, ergo similiter substitutio in re certa debet trahi ad omnia ita pupilli, quia facilius ius arguit de substitutione facta in quota ad substitutionem factam in portione quota [illegible] ne nostra argument. retorse [illegible] substitutione facta in portione quotitatiua ad substitutionem in factam in re certa, & sic [illegible] nori dubio ad maius dubium. Secundo ille text. loquitur quando substituit expresse, si in pupillari ætate decederet filius alio modo casu cum sit facta mentio de pupillari ætate, videtur aliud constare de mente testatoris, quod voluerit pupillariter substituere. iuxta gloss. in l. præcibus. C. de impube. in glo. magna in fin. & regula l. cum dotem. vbi Bald. C. de iur. do[illegible] ibi semper est duntaxat pupillaris, sed in casu nostro nunquam fit mentio pupillaris ætatis, sed dicit simpliciter, quandocunque decedat filius &c. vnde non constat ex verbis testatoris quod voluerit substituere impuberi. Item si esset in casu pupillaris, saltem in pupillari ætate traheretur ad omnia, & post pubertatem vero esset particulare legatum l. & generaliter infra ad Trebel. & sic esset maxima dignitas ergo

320 † sit vniformis determinatio, debemus dicere, quod omni tempore sit legatum particulare. argu. l. iam hoc iure supra eodem. Bald in l. præcibus. columna quinta. C. de impub. vbi dicit se ita
321 consuluisse. † Item adducitur l. prima. §. ex fundo. ff. de hæred. instit. Sed dic, quod non valet argum. de institutione ad substitutionem, quia verba directa facilius obliquantur in substitutione quam in institutione l. prima. C. de iur. codic. iuncta do ctri. glo. Barto. & aliorum in l. verbis ciuilibus supra eodem, facit theorica Barto. in l. prima. C. si quis ita de verbo. oblig. item hic non videtur militare ratio, quod decedat pro parte testatus & pro parte intestatus, quia potest dici, quandocunque filius meus decedat, talis in tali re hæres esto, id est legatarius. Quia legatarius in re legata saltem largo modo dicitur hæres l. in tempus §. fina. ff. de vsucap. Amplia, si diceretur, talis sit hæres ipsi filio in tali fundo, & ita videtur hęc communis opinio non te-
322 nenda, ne plus habeat substitutus quam voluerit testator. † Retenta tamen opinione Bartol. cadit dubitatio, an post pubertatem expirauit in totum, an vero erit legatum particulare. Salic. in l. præcibus. C. de impub. & Alexand. hic columna 27. tenent quod erit legatum, quia non erit inconueniens, quod in pupillari ætate valeat vno modo, post ea alio modo dicta l. præcibus. Sed tu aduerte, quia mens Barto. fuit quod expiret, tanquam facta verbis directis & ciuilibus, dum dicit, secundum ea quæ dicta sunt supra & cet. non obstat l. præcibus. & ibi fit transgressio de directa vniuersali ad fideicommissum particulare, teneo tamen vt supra quod sit semper fideicommissaria. † Secunda est
323 conclusio, quod compendiosa facta per verba communia vel
c directa non ciuilia semper est particulare legatum, si sit facta in re certa. doct. transeunt. Corn. consilio 94. & consilio 47. in 1. parte. & consilio 35. in 2. parte, & consilio quarto, in 3. parte. per funda. Bartol. hic. Amplia vt dicatur in re certa particulare legatum, etiam si dicat substitutio, vel accipiat omnia bona mobilia & immobilia. Bartol. in 7. columna in fi. Alexand. in l. 1. 2. colum. in fi. supra eodem, idem consilio 45. in 1. volu. 2. colum. in fin. Secundo amplia, etiam quod pupillus esset institutus in re certa pro legitima, & in tali re esset ei facta substitutio, quia tunc erit particulare legatum, & censebitur iniunctum hæredibus ipsius pupilli, vt sic valeat iure fideicommissi. Bartol. in l. qui duos infra eodem, & l. si fundum per fideicommissum. §.
d fina. [d] cum l. sequen. de leg. primo. ita Rapha. Comen. & Alexand. hic columna 27. licet contrarium videtur præsupponere d. Guid. Papæ decis. 522. si veniret ad pubertatem filius expiraret tunc legatum per dictū §. fin. cum l. sequen. de l. prima. Limita modo conclusionem, quando substitutio esset facta per verbū cōe in re certa cum illa clausula, vulgariter, pupilla-
e riter [e] & per fideicōmissum, quia tunc erit pupillaris. Cor. cōsil. 35. in 2. par. Secundo limita, quando pupillus esset institutus in re certa, si substitutio esset facta simpliciter, nam tunc etiam in pupillari ętate esset pupillaris. ea. pater. de testam. in 6. Alexan. hic colum. 27. & domi. meus 18. An autem d. c. si pater. procederet, si esset ibi verbum commune, pendet a dicendis infra in 3.
324 quæstio. principali. † Cadit etiam alia dubitatio, an vbi verbum accipiat, adijcitur certę rei, ita quod importet legatum particulare, saltem censeatur data licentia legatario, vt capiat rem propria authoritate. Breuiter Barto. hic dum dicit, quod in legatis particularibus nulla est differentia, an ponantur verba directa vel obliqua, videtur velle, quod non censeatur data licentia sed obstat, quod ipse dicit supra in [illegible] column. in principio. allegando l. Titia §. pri. [illegible] propriam authoritatem, & tamen ille tex. loquitur, quod verbum capiat de re particulari, si dicas, quod loquitur in præ [illegible] hoc autem quod Barto. dicit hic, pōt dici, quod non [illegible] ex quentia quantum ad hoc, vt non inducat potius directam

a [illegible] etiam tenet Bartol. consilio 138. cum multis similibus per Barb. consilio sexagesimoseptimo, columna secunda, libro tertio. Corn. consilio 75. columna prima. infinitas adducit authoritates contra hanc cōclusionem, & colum. quinta. ante fi. plures pro ea. etiam firmat eam in 1. libro & in cōsilio 326. column. pen. libro 1. idem facit, & ad materiam not. quod si quis sit grauatus restituere bona, si intestatus decedat, si ipse testet de alijs bonis quam relictis sibi a testatore, adhuc dicitur quo ad illa decedere intestatus.

b Vide Angel. consilio 148. dominus Quirinus. columna tertia & sequen. Philip. Franc. in capitulo si pater. columna 208. versic. quinto quæritur. de testamen. in sexto. Lancell. Poli. in tracta. substitut. char. 43. columna secunda. versicul. quęro secundo quid si testator.

c Idem Corneus consil. 46. col. 3. lib. 1. per Rom. consilio 58. eundem Roma. co. 200.

d Vide Math. ad declaratio. nota. 144. nota pulchram.

e Vel est facta mentio pupillaris ætatis. Angelus consilio 248. columna quarta.

directam substitutionem quam aliam tamen placet quod nõ
possit propria authoritate capere. quia text. in d. §. 1. loquitur,
quando dicit capiat a seipso, in prælegato facto instituto. mo-
uetur primo per id quod dicit Barto. in q. immediate sequenti
de verbo lego. In quæstione Barto. in ver. sed quid si testator
compendiose substituit per hęc verba &c. Habes conclusionẽ,
325 quod † si testator dicat, quandocunq; filius meus decesserit si-
ne liberis, lego Titio bona mea, infra tempora pupillaris æta-
tis non erit pupillaris substitutio, sed semper erit quoddam fi-
deicõmissum vniuersale. cum hac conclusione transeunt cõ-
326 muniter doc. totum fundamentum est. Quod verbum, † lego
etiam relatum ad vniuersitatẽ bonorũ non trahitur ad institu-
a tionem.[a] Substitutio autem directa, vt pupillaris, est institutio,
vt dictum est in rub. supra eo. quod autẽ verbum, lego, nõ tra-
hatur ad institutionem, est cõmunis opi. vt patet ex adductis
per Alex. 27. col. per pręcep. meum. 18. per Alex. in l. prima col.
2. de leg. fundatur hæc communis solum per tex. in l. mulier. §.
fi. ff. ad Treb. sed reuera ille text. nihil facit quia ibi erat alius in-
stitutus hæres vniuersaliter, & postea alteri per verbum (lego)
testator legauit dimidiã hæreditatis, nimirũ si ibi nõ importat
hæredis institutionẽ, sed fideicõmissum, quia etiã si fuisset ibi
b verbũ (relinquo,) quod relatũ ad vniuersitatẽ, trahitũ ad institu-
tionẽ tñ in illo casu non importasset hæredis institutionem, ex
quo alius erat hæres vniuersaliter institutus. vt per gl. Bart. etiã
Imo. in prin. l. his verbis in prin. sup. de hęr. insti. & tradit Alex.
hic. Secundo vr̃ moueri Bar. per l. verbis legis. ff. de ver. sig. vbi
fm cũ est restricta significatio verbi, lego, vt nõ importet hęre
dis institutionem. Sed dic, quod ille text. vult aliud dicere, s. ꝙ
hodie est restricta non significatio. sed potestas legandi, vt non
possit quis legare vltra dodrantẽ per dispositionem. l. Falcid. ę.
327 tex. est insti. de leg. Fal. in prin. † quod itaque verbum, lego, pos-
sit importare hæredis institutionem. tenet Bald. d. in l. fi. C. fa-
mil. hercisc. vlt. col. Alex. in d. l. 1. de le. 1. simpliciter tract. dom.
Decius in rub. de impu. ante fi. pro hac opin. adducitur tex. in c.
Raynaldus. de test. post princ. vbi testator legauit reliqua bona
patris, & Papa appellauit testamentum, & illos patruos hære-
des. non obstat si diceres de mente Imo. & Are. hic, ꝙ non fuit
verbum testatoris, sed Papę, qui locutus est impropriè, quia nõ
est verisimile, quod Papa vsus esset circa institutionẽ & testa-
mentum aliquo verbo, quod non posset importare institutio-
nem, & si diceres etiam de mente Aret. quod in d. cap. apparet
de mente testatoris, cum postea in eodem testamento appel-
lauerit illos patruos hæredes. Respõdeo, quod hæc solutio ad-
mittitur, quod vbi constat de mente testatoris, verbũ lego im-
portare potest institutionem, vnde dico quod vbi refertur ad
vniuersitatem bonorum verbum, lego, in casu in quo nullus
alius est institutus, videtur satis constare testatorem voluisse fa
cere hæredis institutionem, in qua facienda non refert quibus
verbis testator vtatur. l. quoniam indignum. C. de testa. facit do
ctri. gloss. in d. l. his verbis. Vnde ego tertio modo respondeo,
quod cap. Raynaldus, loquitur in prima institutione, in qua si
verbum, lego, non importaret institutionem, testamentũ non
valeret, & decederet ab intestato. vnde hoc casu debet impor-
tare hæredis institutionem, & in istis terminis tenendum est
cum [illegible] & Alexand. licet Imo. in l. his verbis. 2. col. sup. de hæ-
redibus [illegible] tuendis, hoc casu velit cõtrarium, intelligens Bar.
etiam hoc [illegible] sed non respondet ad cap. Raynaldus. nos
vero loquimur in [illegible] tutione, in qua dato quod non sit substi
tutio directa, postquam [illegible] nõ fecit testator, tamen testamẽ-
tum valebit, & licet pupillus [illegible] dat ab intestato, hoc non est
inconueniens, postquam testator [illegible] & [illegible] vsus verbis, per quæ
appareat, quod voluerit filio testari, & [illegible] secundum quod pupillus nõ potest tenuir ad ius com-
mune, secundum quod pupillus nõ potest teneri ad ius com-
328 stitutione procedit illa opinio Bart. † Secundo cõ̃t sic in sub-
detur facere, quia si in hac quæstione testator fuisset Bart. vi-
bo, relinquo, saltem matre non existente in medio impone-
ret substitutionem pupillarem in ætate pupillari. Cum verbũ,
relinquo, sit verbum commune iuxta determinationem Bart.
inf. in 3. qõ. principali. & vult dominus Alexan. hic col. 28. Ergo
idem debemus dicere in verbo, lego, alias videtur imponi lex
verbis. contra. l. secunda in fi. C. communia de lega. & dicere,
quod verbum relinquo sit verbum commune, non verbum le
go, nõ video probabilem rationẽ diuersitatis, propter ea quic-
quid sentiat Alex. puto tenendum, quod decisio Bar. hic proce
deret etiam in verbo, relinquo, per ea quæ nunc subijcio. Ter-
tio itaque contra Barto. videtur obstare, quia quæstio sua vide-
tur indubitata. nam cum est dubium, quod nõ potest esse pupil-
laris substitutio, cum testator dixerit, lego bona mea, & per pu-
pillarem substitutionem succeditur immediate in bonis pupil
li & ipsi pupillo. instituta de pupillari substitutione. in fi. princi
pij. Non obstat si dicas, quòd etiam si dico, si in pupillari ætate
decedat, talis sit mihi hęres, illa dictio, mihi, non impedit, quin
sit pupillaris. l. 1. in princ. sup. eo. l. si ita. §. 1. ff. de bonorum pos-
sess. secũdum tab. similiter si dico, si in pupillari ætate decedat,
bona testatoris deueniant in talem, vt per Barto. in d. §. 1. quia
respondeo, quod in istis casibus est expresse facta mẽtio de pu-
pillari ætate, ex qua mentione patet, quod voluit substituere
pupillariter, iuxta glo. in l. præcibus. C. de impub. vnde verbum
mihi, & verbum, mea, habetur pro non apposito, vt dicit tex.
in d. §. 1. in casu vero nostro solum dictum est, quandocumque
filius decedat, lego bona mea &c. & per consequens nulla sunt
verba denotantia, quod velit disponere de bonis pupilli, seu fa-
cere pupillarem substitutionem, & hanc considerando in simi
li facit Aretinus in l. 1. sup. eo. in 4. col. & reuera ista videtur me
ra veritas, per quam infero, vt supra dixi, quod decisio Bar. hic
procedit, etiam quod vsus esset verbo, relinquo, vel verbo, sub-
stituo. Item infero, quod si dixisset, lego simpliciter bona mea,
vel dixisset lego omnia bona mea vel totam hæreditatem, vel
dixisset si in pupillari ætate decedat vel postea quandocunq;
lego bona mea in pupillari ætate fuisset pupillaris substitutio p
ea quæ dixi in l. 1. sup. eod. in gl. in verbo, Caius. post Aretin. ibi
col. 4. Alex. col. 2. & seq. Socin. colum. 6. & 7. & diligenter tene
329 menti. quia docto. non aperiunt os in materia ista. † Circa se-
cundam quæstionem principalem de compendiosa pagani ha
bes conclusionem ex dictis Barto. quod compendiosa substi-
tutio facta per verba mere obliqua, vt est verbum, restituat, est
c omni tempore fideicommissaria. l. cohæredi. §. cum filio. infr.
eodem. sed hic dubitatur, an saltem hoc contineat vulgarem,
dominus Decius in l. præcibus. C. de impuberum. 9. colu. ver-
siculo, sed tamen considerandum est tenet quod sic, quia ex
quo dicit testator, quandocunq; decedat filius, restituat here-
ditatem Caio, apparet de voluntate testatoris quod etiam si de
cedat ante aditam hæreditatem, substitutus habet bona. vnde
vt voluntas testatoris seruetur, etiam verba impropriè intelli
guntur, vt notat Barto. in l. in ambiguo. ff. de rebus dub. item
in specie vbi constat de voluntate testatoris, etiam verba obli-
qua trahuntur ad directam substitutionem. Barto. in l. quære-
batur. infra de testamen. milit. Breuiter proculdubio tene, quod
d imo compendiosa facta per verba obliqua nullo modo con-
tineat vulgarem, ita expresse tenet Barto. cum quo transeunt
omnes differenter ibi infra, colum. 10. versiculo quæro vtrum
substitutio cõpendiosa. vbi per hoc dicit, quod hęc substitutio
per hoc dicit, quod hæc substitutio facta per verbum obliquũ
euanesceret in totum instituto non adeunte, & sic non poterit
substitutos venire per vulgarem per. l. ille a quo. §. si de testamẽ
to. inf. ad Trebel. & ita etiam tenet Corneus consi. 199. in secũ
330 da parte. † vbi per hoc vult, quod substitutus non admittatur si
institutus moriatur ante testatorem, ex quo non continet vul-
garem, & fideicommissaria requirit, quod institutus adeat. d.
§. si de testã. non obstat quod verba propriè non intelliguntur
vt voluntas testatoris seruetur, quia fateor, sed dico, quod ver-
ba obliqua nullo modo nec propriè nec impropriè continent
directam substitutionem, quia quod est minus, vt dixi supra,
non potest continere id quod est plus. l. tutore. §. curator. ibi
e Bart. ff. de aministra. tuto. vbi autem verba nullo modo ali-
quid comprehendunt, ad id non trahetur dispositio testatoris,
immo spreta mente stamus verbis, vt per dominum Alexan.
in l. 3. C. de libe. præteri. ibi dominus meus col. 2. versicu. 2. intelli
go post

---

a Hanc conclusionẽ examinat Lancel. Poli. in tract. substi[illegible] 44. col. 2. versic. quęritur. tertio ponit Philip. Franc[illegible] ter. col. 31. ver. septimo quæritur. de testa[illegible] & [illegible] Ante. de Butr. in consil. 15. ante fi. vbi dicit [illegible] verbum relinquo [illegible] nullo alio substituto [illegible] gatur vsufructui bonorum omni[illegible] Philip. Fran. in d. repe. c. si pa- trahitur ad vniuersum. eum [illegible] ff. de test. in 6. ter. col. 20. versic. in ea [illegible]

b Soci. consil. 13. col. [illegible] versic. circa secundam. vbi late Argel. consil. 29. post princ.

c Istam conclusionem ponit Ioan. Bap. de sancto Seuerino. in re- [illegible] l. præcibus. col [illegible] undecima nota, versicu. secunda pars est. [illegible] Lancellot. Poli. in tract. substitutionum. char. [illegible] secunda conclusio. Philip. Fran. in repe. cap. si pa- [illegible] col. 31. ver. circa secundum princ. de testa. in 6.

d In isto casu videtur, ꝙ contineat. [illegible] verbum quandocumq; est superfluum [illegible] l. si qñ. de le. 1. præterea a fortiori debet hic dicta contineri. cum verbum quandocumque adiectum in [illegible] denotet enixam voluntatẽ testatoris, si in qõne. seq. in qua B[illegible] sequunt. & author pariter, directa continetur sub fi- dei [illegible] missaria ex sola subintelligẽtia verbi accipiant direct. sub illis [illegible] bus obliquis dentur & distribuantur subintellecti.

e Quod sequitur Iason. in l. si quis in fundi vocabulo. col. 7. ff. de leg. Sed sustinendo præceptorem meum Decium dicas, quod nõ nonnunquam substitutio minus cõtinens trahitur ad [illegible] stitutionem plus continentem. l. iam hoc iure. sup. eod. vbi [illegible] aris expressa trahitur ad pupillarem tacitam. & tamen in [illegible] plus venit quàm in vulgari, vt supra. l. 1. & l. sed si [illegible] substitutos. [illegible] f. cod.

go post Bart. in d. l. in ambiguo. excellentissimus doctor domi-
nus Carolus Ruynus in lege Gallus. §. & quid si tãtum. 19. col.
versiculo, sexta &c. non obstat doctrina. Bar. in d. l. querebatur
ff. de testamen. mili. quia loquitur Bartol. quando testator ex-
a presse • dicit, quod vult sub verbo obliquo comprehendere di
rectam substitutionem, vt quia dicit, filius meus restituat hære
ditatem vulgariter, pupillariter & per fideicommissum, quo
casu quando expresse apparet quod vult sub vno vocabulo ali
quid comprehendi, quod nullo modo cõprehenditur. & hoc
expresse dicit, vt quia vult per vocabulum asinus, significare
bouem, & ita expresse protestatur, bene attenditur voluntas te
statoris alias secus, vt declarat egregie Barto. post glo. in l. 4. de
332 lega. 1. † Circa primam quæstionem secundæ quæstionis prin-
b cipalis Bartoli, habes conclusionem, ᵇ quod testator dicat, quã
documque filius meus decesserit sine liberis, volo quod bona
mea dentur vel distribuantur inter pauperes Christi per meos
fideicommissarios, erit pupillaris substitutio. infr. tempora pu
pillaris ętatis, & sic distribuentur inter pauperes bona patris &
filij integraliter etiam exclusa matre. cum hac conclusio. tan-
dem tenet Alexand. hic. 23. colum. versi. extra gloss. dominus
meus. 19. colum. Ange. tertia columna. versiculo, vbi autem
testator. idem tenet Bartol. in l. fundi Trebatiani. ff. de vsufr. le-
gato vbi dicit se quater consuluisse. & tria cõsilia referunt hic
Alexand. & præcep. meus. idem tenet Pau. de Cast. in l. præci-
bus. C. de impu. & in consilio 47. incip. in casu præsentis quan-
tum ad idem. in secunda parte. secundum nouam impræssio-
nem. Pet. de Ancha. in c. cum tibi. de testa. in 6. & cap. Raynal-
dus. de testa. Abb. in consil. 40. inci. viso testamento. in prima
parte. Alexand. late consilio 22. 3. volum. & dicit Imol. hic. 10.
colum ante fin. quod ita communiter tenent doct. & cum fa-
ueat pię causę, in dubio videtur tenenda. l. sunt personæ. ff. de re
lig. & sump. fune. & dicit Angel. in fina. instit. de pupillari. qđ
in actu practico in iudicando & consulendo seruaretur opinio
Barto. & idem dicit Angelus in tract. de testamentis. in gl. & si
omnes eius filij. quod hæc opinio Barto. de subtilitate iuris est
verior & hanc opinionem etiam tenet magister Stepha. aufre.
333 in quæstio. Tholosa. quæstione. 21. † Contrariam opinionem,
quod non sit pupillaris, sed tãtum fideicõmissaria. tenet Imol.
hic. 10. colum. & sequenti, & in eandem opinionem inclinat
Aretin. qui eam dicit veriorem in 11. colum. & sequenti. Bal. &
Salic. in l. præcibus. C. de impu. Bald. in repe. c. si pater. de testa-
men. in 6. Card. in c. cum tibi. de testa. Ioan Calde. consi. 10. po-
sito sub rubr. de testam. vt hic per Alexan. colum. 24. in fin. &
Cardi. in loco præallegato. dicit quod ita consuluit collegium
Paduanum. & ita etiam dicit se consuluisse Ioan. de Imol. in c.
Raynaldus. 7. colum. & sequẽti de testa. & ita etiam consuluit
Rapha. Comen. consil. 225. incipien. magister Ioannes Castel-
lanus. vt hic per dominum meum. 20. colum. in princ. & hanc
opinionem tenet etiam Barba. & dicit communem cõtra Bar.
in d. c. cum tibi. & ita etiam tenet Alexand. sibi contrarius, &
dicit magis communem in consil. 142. incip. circa primum du
bium. in vlt. col. in 2. vol. & in hanc partem etiam inclinat Ale.
consi. 45. in 1. vol. 4. & 5. col. & dicit Ang. Are. in d. tracta. de te-
sta. in d. glo. quod hæc opinio considerata mente testatoris est
verior. ex quibus apparet, qđ periculosum esset in actu practi-
co inter has opiniones facere electionem. Omissis itaq; autho
ritatibus, videamus, quis iustius induat arma. & postea prout
334 Deus subministrabit, concludam, quid tenendum. † Pro pri-
ma itaque opinione Bart. potissimum fundamentum est, quia
in hac substitutione subintelligitur, quod ipsi executores te-
stamentarij accipiant bona, & distribuant &c. l. alio. & gl. 1. in
fin. ff. de alimen. & cib. lega. §. si quis autem in auth. de eccle-
sia. titu. illud autem verbũ (accipiant) est uerbum directũ, deno
tans quod ipsi executores capiant bona, licet non sit uerbũ
ciuile, ergo est directa substitutio pupillaris. & sic ipsi executo
res censentur substituti etiam pupillariter. c. si pater. in uerbo,
moriatur, quod est uerbum directũ non ciuile. de testa. in 6. & per
hęc tollitur, si diceres, ut dicũt tenentes contrarium, quod illa uer
ba dẽtur & distribuant, sunt simpliciter obliqua, ergo nõ pos-
sunt importare directam substitutionẽ. l. neq; §. si per arg. a spe
ciali. ff. de testa. mili. l. cohæredi. §. cum filio. ꝰ eo quia responde
335 tur, quod ultra illa uerba subauditur uerbum (accipia.) † Item
huic fundamento non obstat, si diceres, qđ Barto. uult uerba
directa nõ ciuilia æquiparari uerbis cõmunibus, ut. ꝰ in pe. q.
ante hanc secũdam principalẽ quæstionem. & tamen Bar. ꝰ in
3. q. principali concludit, quod ubi substitutio est facta per uerbũ
cõmune, nõ importat pupillarem ad exclusionẽ matris. & hic
vult, quod per verbum, accipiat, etiam subauditum excludatur ip-
sa mater, quia respondetur tenendo pro nunc quod dicit Bart.
ibi, quod vbi verba directa non ciuilia & verba communia re-
feruntur ad certam rem, verum est quod æquiparantur, & ita lo-
quitur Bar. sup & inf. in vlt. char. & 1. col. versi. quæro vlterius
quid si substitutio, sed vbi referuntur ad vniuersitatem bono-
rũ, tunc verba directa non ciuilia sunt maioris efficacię ad im-
portandum directam substitutionem etiam in præiudiciũ ma
tris, quam verba communia. ita probatur ex his quæ vult Bart.
hic. ꝰ in precedenti. q. principali. iunctis ijs, quæ dicit. inf. in 3. q.
principali. ita in effectu declarat Aret. consil. 155. incip. pericu-
losum. 7. col. versic. sed tamen diligenter & mature & vide eũ-
dem hic col. 12. vers. sed cum Bar. Item non obstat huic funda-
mento, si dicas, dato quòd hic subaudiatur verbum, accipiant,
tamen hic non refertur ad vniuersitatem bonorum, sed ad cer
ta bona, quia dicit, volo quod bona mea &c. quo casu dicitur ver-
bum ipsum respicere certa bona, non vniuersitatem. ita Alex.
in l. 1. 2. col. sup. eo. vnde etiam quod sit verbum directum tanquã
relatum ad certa bona, non debet trahi ad substitutionem di-
rectam, vt vult Bar. in locis. sup. allegatis. nam respondetur per
do. meum hic in vltima lectura, quod Alex. loquitur sine lege, &
fundat se in decisione Bar. in 8. col. in fi. qui loquitur, qñ testa-
tor dicit, volo omnia bona mea mobilia & immobilia peruenire
re ad talem, nõ aũt qñ dicit simpliciter, volo bona mea &c. Ex
quo notabiliter colligo, quod vbi testator dixisset, volo quod omnia
bona mea mobilia & immobilia distribuantur inter pauperes
per tales fideicommissarios, non haberet locũ ista decisio Bar.
& sic non esset pupillaris. & ita in terminis consuluit Alexand.
336 consil. 45. colum. 3. 1. volu. † Item non obstat huic fundamen-
to, si diceres, quod verbum, accipiat, etiam relatum ad vniuersi-
tatem bonorum non trahitur ad institutionem vel substitu-
tionem directam, nisi quando alius non est hæres institutus.
sed hic fuit institutus hæres vniuersalis ipse filius, & reperitur
post mortem filij. hæres filij, igitur &c. vt dicit ipsemet Barto.
infra in 11. colu. versic. quæro. vlterius quid si hæc substitutio.
Respondeo breuiter, licet dominus meus hic col. 20. reprehẽ-
dat Barto. ibi, quod Bar. ibi loquitur, quando est verbum com-
mune, & refertur ad certam portionem sub nomine quotę, vt
ad tertiam vel quartam bonorum. sed hic Barto. loquitur, quã
do simpliciter refertur ad bona ipsius testatoris quo casu ver-
bum accipiat, quod est directum, trahitur ad substitutionem
pupillarem. d. c. si pater. in verbo moriatur. de test. in 6. & ita vi-
337 detur defensatum hoc primum fundamentum Barto. † Secũ-
do principaliter mouetur Barto. quia isti executores seu fidei-
commissarij. vbi nullus alius est hæres, habentur loco hæredũ.
c. cum tibi. extra de testamen. secundum intellectum Inn. qui
est communis. vt ibi per Panor. & tradit Barto. in l. hæreditas
ad Statium. supra de hæredi. institu. Barto. in l. alio. colum. 2.
versic. quæro igitur. ff. de alimen. & ciba. lega. sed hic post mor
tem filij nullus alius reperitur hæres institutus, igitur censentur
instituti ipsi executores seu fideicommissarij, qui habent distri
buere bona &c. Et huic fundamento non obstat, si diceres, quod
immo nõ sunt hęredes. vt probatur in d. §. si quis autem iuncto
§. si autem hæres. in auth. de eccle. titu. adductus per Aret. 12.
col. in fi. quia respondetur, quod Barto. non vult, quod sint hæ-
redes, sed sint loco hæredũ quo ad actiones actiuas & passiuas,
non quod ipsi habeant aliquod emolumentum vel damnum.
& ita etiã respondetur ad d. l. nulli. C. de episc. & cler. quicquid
dicat Aretin. Ex alio tamen hoc fundamentum Barto. non vi-
detur stringere, quia vt dicit Bald. in d. l. præcibus. pe. col. tex. in
cap. cum tibi. loquitur, quando nunquam aliquis fuit institu-
tus hæres sed hic fuit institutus filius. vnde debet ipse censeri
grauatus, & post mortem suam eius hæres, & sic detrahetur le
gitima, nõ Trebellianica, p. l. si quis ad declinãdã. C. de episc. &
cler.

---

a Ista responsio non procedit sine dubio, & cõtra eam obstat tex. in l. tractabatur. ff. de testam. mili. vbi in pagano qui reliquit libertatem directo, & hereditatem per fideicommissariam substitutionem, dicit tex. quòd si hæres institutus viuo testatore & ignorante moriatur, illa fideicommissaria traheretur ad vulgarem, & sic hoc ibi ideo est non quod ponderetur expressa voluntas testatoris, sed ex tacita mente ipsius testatoris. arg. l. 3. C. de in offic. testamẽ. nec dicatur quòd hoc ibi fauore libertatis, quia ibi textu, non ponderat fauorem libertatis, sed solum scientiam vel ignorantiam testatoris. præterea ille textus, inquantum tractat de danda hæreditate per vulgarem, non respicit fauorem libertatis.

b De hac conclusione remissiue per Ioan. Bapt. de sancto Seuerino, in repe. l. præcibus. col. 29. C. de impub. per Philip. Franc. in repe. cap. si pater. col. 13. vers. sed quæritur. de test. in 6. qui tandem videtur transire cum opi. tenentium contra Bart. eandem opi. ꝯ Bar. tenet Lancel. Pol. in tract. suo subst it. char 44. col. 3. & Rapha. Comen. cons. 130. & Bal. in consilijs seq. in cõl. 120. lib. 2. & in cons. 125. eo. lib. in cons. 34. lib. 3. & apertius in consilio 296. lib. 5. idem Alexand. consil. 45. colum. 5. & sequen. lib. 1. Sed opinio. Barto. sequitur Ang. consi. 97. Abb consil. 59. col. prima, in primo dubio, lib. 1. & post longam relationem Bart. opinionem firmat Soci. in consil. 116. col. 2. ver. his tamen nõ obstan. & ad mate. vide Ana. cons. 8. & Barba. consil. 8. col. 10. lib. 1. Roma. cons. 200.

338 cler.† Firmatur hæc responsio, quia vbi aliquis est institutus hę
res, & grauantur executores testamẽti, censetur ipse hęres gra
uatus vt vult glossa, & ibi Bartolus in dicta l. alio. in prima colũ
na. in prima oppositione, & sic ipse institutus censetur graua-
tus dare fideicommissarijs, seu executoribus, qui postea dent,
& distribuant inter pauperes. Sed aduerte vtiliter & subtiliter,
quod dato quod esset fideicommissaria, tamen non detrahere-
tur legitima filij morientis in pupillari ætate, ex quo onus cen-
seretur iniunctum venientibus ab intestato ad successionem fi
lij, iuxta doct. Bar. in l. qui duos. infra eodem, & per l. si fundum
per fideicommissum. §. fin. de leg. 1. & sic Bald. non videtur be-
ne considerasse respectu legitimę, potest etiã dici, quod ex quo
distributio bonorum debet fieri post mortem filij illo tempo-
re non reperitur alius hæres institutus, igitur Bartol. videtur be
ne adducere dicto cap. cum tibi. Tertio itaque mouetur Bart.
quia eoipso quod grauantur executores dare, & distribuere in
pauperes, videtur eis tacite relinqui hæreditas, quã capiant pro-
pria manu. arg. l. denique §. interdum ff. de pecu. leg. Sed aduer
te, quia dato quod subaudiatur verbum, accipiant, tamen non
est necessarium antecedens, quod propria manu, possunt enim
accipere bona de manu hæredis instituti, vel eius hęredis. & sic
accipiant per fideicommissum. prout in dicta l. alio. vbi glo. sub
auditur enim verbum, accipiant quantum ad hoc, vt ipsi execu
tores possint agere contra hæredem ad dandum bona, vt per
Bartol. in l. si quis Titio. ff. de leg. 2. & dato quod propria autho
ritate, hoc nõ repugnat fideicommissariæ substitutioni, per de-
cisio. Angel. in l. Paulus ff. ad Trebell. sed pro defensione Bart.
potest dici, quod licet verbum, accipiat, sit verbum dubium, ta-
a men insurgit regula. † Quod in dubio substõ dẽt iudicari di-
339 recta, non fideicommissaria. glos. in l. verbis ciuilibus supra eo-
dem tex. in ca. si pater. de testam. in 6. Quarto mouentur Alex.
& domi. meus, quia si illud verbum, accipiant, subaudiretur in
persona pauperum, certe secundum eos in pauperibus haberet
locum substitutio, vt si dixisset quandocunque filius meus de-
cedat, pauperes accipiant bona mea per ca. si pater. de test. in 6.
quia ita est directum verbum, accipiat sicut verbũ, moriatur, vt
dictum est, ergo etiam debet esse pupillaris, si verbum accipiat,
subaudiatur in persona ipsorum pauperum, quorum contem-
platione ipsi executores vocantur l. annua §. Titia ff. de annu. le
ga. l. fideicommissa §. interdum ff. de lega. 3. l. peto. §. motum.
de leg. 2. Sed aduerte, quia hoc argum. potest retorqueri in con-
trarium nam si executores veniunt ex persona pauperum, cer
te ipsi pauperes sunt vocati per verba mere obliqua, vt fatetur
Bar. ergo etiam per verba obliqua debent cēteri vocari ipsi exe
cutores, & hoc ex verbis Bald. in l. præcibus. pen. colum. in prin
cip. & bene facit, quia sicut quando pauperes sunt instituti, exe-
cutores tenent locum pauperum vt hæredes. l. si quis ad decli-
nandam. C. de episcop. & cler. ita etiam quando ipsi pauperes
sunt vocati per verba obliqua, & sic sunt fideicommissarij, de-
bent ipsi executores tenere locum fideicommissariorum, vt di-
cit Bart. in sequenti quęstione in episcopo & Imol. 12. colum.
340 in fi. † Vel aliter respondetur ad hoc argumentum in forma, &
tene menti, quod l. fideicommissa. §. interdum cum supra alle-
gatis loquuntur in legatis quæ possunt dari nutu l. nutu ff. de le
ga. 3. Vnde dictum in persona vnius censetur dictum in perso-
341 na alterius, cuius contemplatione sit legatum. † Sed nos loqui-
mur in substitutionibus directis quæ non possunt fieri nutu, cũ
sint institutiones, nisi in casibus, in quibus reperitur substitutio
subaudita a lege l. hæredes palam ff. de testam. & ita in alio pro-
posito respondet Soci. in l. prima. 26. columna in fin. supra eod.
si ergo subaudiatur in persona executorum verbum, accipiat,
non in persona pauperum, non debet operari substitutionem
directam in ipsis executoribus, cum sint nudi ministri. Aduer-
te tamen, quia potest dici, quod illud verbum, dentur vel distri-
buantur, licet sit obliquum, tamen non denotat aliquam spe-
ciem substitutionis, sed ostendit naturam ipsorum pauperum
quibus est fienda distributio per manum alterius, dato quod ip
si essent principaliter instituti vel substituti directo expresse, vt
patet in l. si quis ad declinandam C. de episcop. & cler. & sic de
342 fenditur opin. Bartol. contra † quam tamen aliud fortius strin-
git, quia in hac q. Barto testator dicit, quandocunque decedat
filius meus, volo quod bona mea dentur, & distribuantur per
meos fideicommissarios, & sic restrinxit se ad bona ipsius testa
toris. vnde nõ videtur quod possit esse pupillaris, per quam suc-
cedimus in bonis pupilli. ita vult Salic. in l præcibus. C. de impu
be. & licet Alexand. hic inclinet contra Salic. tamen idem Ale-
xand. consilio 45. in 1. volum. in 7. columna teneat cum Salicet.
quod si dicit, bona mea habeat, non habeat locum decisio Bar.
sed solum militet disputatio, quando dicit, volo quod bona vel
omnia bona &c. absque dictione, mea, & idem vult Alex. con-
sil. 162. incip. circa primum. in 2. volum. non obst. l. si ita. § 1. ff.
de bon poss. secundum tab. alleg. per Alexan. & do. meum hic
cum no. ibi per Bar. quia loquitur tex. Bar. quando est facta mẽ-
tio pupillaris ætatis in indiuiduo, quo casu vt dixi, denotatur pu-
pillaris substitutio. hic vero nulla est facta mẽtio pupillaris æta-
tis, vnde non sunt pares termini, vt patet ex his quæ vult Bar. in
fra in 3. quæst. principali. in princ. vbi dicetur. faciunt quę con-
clusimus post alios. in l. 1. in glos. in verbo Caius. supra eod. vbi
concordant doct. quod si non est facta mentio pupillaris ęta-
tis, & dicat testator, quandocunque filius meus decedat, bona
mea perueniant ad talem, nõ erit pupillaris substitutio, licet se-
b cus, si esset facta mentio pupillaris ętatis. & hoc maxime dicen
dum esset vbi mater esset in medio. cogita pro resolutione,
& defensione Bartol. si potest dici, quod in d. l. 1. in glos. in ver-
bo Caius docto. loquuntur, quando testator vsus est verbo cõ-
muni perueniant, hic vero subauditur verbum accipiant, quod
est verbum directum, licet non ciuile, & sic est maioris effica-
cię ad inducendum directam substitutionem quam verbum
commune vt inf. per Bar. in 3. quæstione principali in sua quar-
ta opinione. & ita videtur defensata ab omnibus impugnatio-
nibus opinio Bartoli, quid igitur tenendum. Breuiter enumera
bo aliquos casus, in quibus non videtur scrupulus, & postea di-
343 cam, quid sentiam in terminis Barto.† Primo itaque si testator
diceret, bona mea distribuantur pro anima mei testatoris, quã-
docunque filius meus decedat, vt sæpe vidi in testamentis, nõ
esset in casu pupillaris substitutio, quia bona pupilli nõ possunt
prodesse animæ testatoris secundum Petr. de Anchar. consilio
8. incip. difficultas colum. 2. per c. non putandat q. 1. Secun-
do, quando testator diceret, quãdocũque filius meus decedat,
bona mea dentur vel distribuantur, sine vlla diminutione, vel
tota hæreditas distribuatur &c. nam tunc esset pupillaris, quia
alio modo eius dispositio non sortiretur effectum, quia vbi es-
set fideicommissaria, saltem detraheretur legitima, quod non
fuit de volũtate testatoris, igitur debemus dicere qđ sit directa
pupillaris intra pupillarem ætatem. ita Alexã. hic col. 24. versic.
tanto magis. Sed tu aduerte ex duobus, quia etiam q non esset
pupillaris, tamen distribueretur etiam legitima filij decedentis
344 in pupillari ętate.† Quia vbi onus fideicommissariæ substitutio-
nis non iniungitur filio, censetur in dubio iniunctum hęredibus
filij: quo casu venit legitima per Bar. in l. qui duos. infr. eodem,
iuncta l. si fundum per fideicommissum §. fi. de leg. 1. Item le-
gitima comprehenderetur ex alio, quia dicemus eam esse dire-
ctam ad similitudinem directę militaris fauore piæ causæ tenẽ-
do opinionem Abb. quam defensaui supra in dubitationibus,
& hęc vltima consideratio procedit, etiam quod moreretur fi-
345 lius post pubertatem. tene menti, quia nemo aduertit.† Tertio
quando testator diceret, quandocunque filius meus decedat,
volo & bona mea & filii dentur & distribuantur &c. nam tunc
esset pupillaris in pupillari ætate, quia alias non possent venire
bona filij, & hoc est sine dubio. Quarto, quãdo testator institue
ret filiũ vel filios simul cũ vxore vel alijs extraneis, vel vnus fi-
lius esset pubes, & alius impubes, nam tunc non esset pupillaris
substitu-

---

a Sed in contrarium facit alia regula l. in rẽ §. itẽ quæcũq; ff. de rei
ven. vbi in non habentibus simbolum non est facilius trãsitus
& de plumbo ad ferrũ non est bona subintelligentia, sic ex ver
bis obliquis non possunt subintelligi verba directa. facit l. natu
raliter. §. nihil cõe ff. de acq. pos. vñ tenendo opin. ꝯ Bar. nõ ob-
stat fundamentũ suũ, videlicet q sub verbis, dẽtur & distribuã-
tur subintelligatur per necessarium antecedẽs, quod per prius
accipiant, quod verbum accipiant est directum simpliciter. ga
nũdeo, quod licet verbum accipiant intelligatur, dico tamen q
stat oblique, & non directe, & ita procedit text. in d. l. alio. alias
vbi staret directe, non posset fieri talis subintelligentia propter
regulam d. §. item quæcunque, & l. etiam. C. de iur. dot. & per
Soc. consil. 230. colum. fin. & quod quando verbum directum
sub obliquis imperfecta oratione subintelligitur illud stet obli
que est tex. si bene inspicitur. in l. fi. C. commu. de leg. Pręterea
quod ista verba des inducant fideicommissum dato quod nul-
les sit institutus est tex. in l. & eod. mo. & in l. etiam hoc modo.
ff. de leg. 1. in super, & hoc potissimo fundamento moueor cõ
tra Bart. quod illi fideicommissarij nõ censeantur directo sub-
stituti per l. fi. C. de hæredi. insti. vbi si dico si filius meus moria
tur, substituo Caium nulla alia præcedẽte institutione, per hoc
filius non censetur institutus & est communis opinio per Ale
xand. in l. Gallus. in prin. in 3. colum. supra de lib. & posth. ita in
proposito nostro, & multofortius dicendo, bona mea dentur
& distribuãtur per fideicommissarios, isti fideicommissarij nõ
debẽt censeri substituti pupillariter subaudiendo talem substi-
tutionem, nam hæreditas nutu ex sola subintelligentia dari nõ
potest sicut fideicommiss. l. nutu infra de leg. tertio, & distin-
ctio quam author ipse dat. infra in 2. limitatione ad quartam cõ
clusionem tertiæ quæstionis principalis Bar. per cle. 1. de præb.
optime facit pro pręmissis. vide eam.

b Et ita etiam tenet Corn. in consilio 152. columna quarta, versi-
cul. sexto. principaliter. vbi loquitur de pia causa. volum. secun-
da. Ferdinandus de Loazes.

substitutio ex quo est facta personis imparibus.l.hæreditatem.
& l.quamuis.C.de impub.& l.iam hoc iure.sup.eo.& ita in ter
minis vult Corn.consil 93.in 3.par.versic.tamen ex quo substi
tutio.circa hoc vide omnino quæ dicam. inf. in 3.q.princ. in 1.
cõclusione. Quinto quando testator diceret,si filius meus de-
cedat in pupillari ætate,vel postea quandocũque. volo ꝙ bona
mea dentur & distribuantur &c. nam tunc erit pupillaris pro-
pter mentionem pupillaris ætatis,per dicta.sup. in l.1.in glo. in
verbo,Caius.& dicam in sequenti quæstione.Sexto quando te
stator diceret,si filius meus decedat in pupillari ætate vel post-
ea quandocumque,volo quod bona mea mobilia & immobi-
a lia [a] distribuantur inter pauperes, tunc erit tantum fideicom-
missaria de talibus bonis mobilibus & immobilibus testatoris,
per dicta post decisio.Bar.inf.in 8.col.ad finem.Septimo quã-
do essemus in meris terminis Barto. vt quia diceret, quando-
cumque filius meus decedat, volo quòd bona mea distribuan
tur inter pauperes per tales fideicommissarios,& tunc existen-
te matre in medio ne ipsa mater excludatur, teneo opinionẽ
tenentem contra Bar.tanquam ęquiorem,quia ex quo non est
facta mentio pupillaris ætatis,& testator locutus est tantum de
bonis suis,nec expressit verbum directum, non video, qũo ex
cõiecturis vel verbis debeamus interpretari, quod voluerit ex-
cludere matrem a luctuosa hæreditate filij.ar.l.fi.,C.de insti. &
substitu.& l.præcibus. C.de impub. Vltimus casus est, quando
b mater non est in medio,& sumus in meris terminis.Bar. [b] nec
etiã est alia persona,de qua idem iudicemus vt de matre, iuxta
ea quę tradit Bar.sup.in l.2.antepe.col.& vlt.& tunc nõ audeo
pro nunc eligere aliquã partem maxime militante fauore piæ
causæ, tamen adhuc non firmando mihi magis placet opinio
contra Bart.quia vt dixi,nõ est facta mentio pupillaris ætatis &
testator locutus est tantum de bonis suis,non pupilli. Item ver
bum directum non est expressum per testatorẽ. Item ex quo
reliquit in pauperes,censetur reliquisse pro anima sua. gl. in l.
si quis Titio.de leg.sed pro anima testatoris non prosunt bona
aliena,& sic filij, vt dictum est. Et si dicis, ex quo non expressit
magis pro anima sua quã filij, põt intelligi etiã pro anima filij,
Respondeo, ꝙ pupilli anima nõ videt̃ tantũ indigere eleemo-
syna iuxta ea quæ traduntur in tit. de delic. puerorum. Item ex
quo dicit bona mea debet intelligi etiã pro anima mea.arg.l.&
magis.ff. de solu. Item in materia substitutionũ hæc est regula
345 generalis, hoc casu nõ loquitur substitutio. qui † aũt dicit sub-
stitutionem includere aliquem casum,habet hoc ostendere vt
voluit Io. And.in addi. Spec.in titul.de testa.§.1.vers. occurrit.
in fi.Old.consilio.21.incip.thema tale est.do. Abb.cons.140.in
cipiẽte,facti contingentia.in prima parte.Soc.consil. 52.in no.
volu.2.colum. versiculo,& in primis: sed in casu nostro verba
testatoris non comprehendunt pupillarem. ergo qui vult di-
cere,quod comprehendatur, debet hoc ostendere. dico tamẽ,
quod de bonis testatoris non detrahitur legitima filij mortui
in pupillari ætate,sed integraliter distribuentur, per ea quæ di-
xi supra.in secundo casu, & ita eligo quandam mediam viam
inter opinionem Bartoli & opinionem aliorum contra Barto-
lum.iuxta legem adeo.§.cum quis.ff.de acquirendo rerum do
minio. hoc tamen quod dico de legitima, firmabitur melius
in tertia quæstione.Barto.quia videtur obstare.cap.si pater. de
347 testamen.in sexto.† In secunda quæstione,secundæ quæstionis
principalis Bartolus concludit,quod si testator dixerit,si filius
meus decesserit sine liberis, tũc bona mea dentur pauperibus,
est fideicommissaria omni tempore, quia non dicit, per quos
distribui debeant bona, cum hac conclusione transeunt om-
nes hic.& fuit in specie determinatum per doctor. Tholosan.
quæstione ducentesima decimasexta, & si dicis, nonne subau-
diuntur illa verba,quod episcopus accipiat etiam,prout in præ
cedenti quæstione,respondet Bart.quod subaudiuntur ex me-
ra dispositione legis etiam cõtra voluntatem testatoris, vt hic
348 latius per eum,sed aduerte † quia licet eo casu,quo testator nõ
prouidet de executore, episcopus sit distributor etiam contra
voluntatem testatoris disponentis,quod episcopus se non im-
pediat,tamen quando testator non prohibet episcopum se im-
pedire, ex quo potuisset dare alium executorem & non dedit,
censetur sensisse de episcop iuxta dispositionẽ iuris. argumẽ.
l.conficiuntur. in principio. ff. de iure codicillo. & in isto casu
episcopus venit ex tacita voluntate defuncti. Item in materia
substitutionis tantum operatur subauditio testatoris quantũ
subauditio legis, nisi quo ad excludendam matrem vel aliam
personam similem matri vt patet in tacita vulgari & pupillari,
igitur hoc casu matre vel simili persona non existente in me-
dio,ex quo verbum,accipiat, subauditur saltem a lege in perso
na episcopi.d.§.si quis autem.in auth. de eccle. tit. debet idem
dici prout in præcedẽti quæstio.Credo quod ab istis impugna-
tionibus non de facili defendes Bart. quem omnes sequuntur.
non recedas tamen ab eius opinione per ea quæ dicta fuerunt
349 in præcedenti quæstione in fortioribus terminis. † Limita mo
do hanc conclusionem,quando dixisset sic, si filius meus dece
dat in pupillari ætate, vel postea quandocũque, volo quod bo-
na mea dentur pauperibus,nam tunc propter mentionem pu-
pillaris ætatis præsumitur testator voluisse substituere pupilla-
riter, alias frustra de pupillari ætate fecisset mentionem. iuxta
glo.ma.ad fi.in l.præcibus.C. de impub. & ita in specie limitat
Bald.in l.si quis ad declinandam.in 3.col.C.de episc.& cler.se-
quitur Corneus consi.137.col.3.in 3.parte.sed Alc.hic 25. col.
350 post Imol. reprehendit. Quia mentio † pupillaris ætatis facit
quod sit pupillaris, quando substitutio fuit facta per verba di-
recta vel communia. ita loquitur.d. l. præcibus. secus secundũ
eum si per verba obliqua & verum dicit. & pro eo allego text.
in l.cohæredi.§.cum filię.infra eo.Et si dicis,nonne verba obli-
qua ex voluntate testatoris collecta etiam ex coniecturis tra-
huntur ad vim directorum,vt dicitur velle Aretin. in l.1.4.col.
in prin.supra eo.& ibi Soci.7.col.respondeo, quod mentio pu-
pillaris ætatis non est sufficiens coniectura,vt verbum obliquũ
trahatur ad directum.d.§.cum filię.secundo dico quod immo
non sufficit coniecturata mens testatoris ad trahẽdum verbũ
obliquum ad directum, sed requiritur quod expresse testator
dicat,vt vult Barto.in l.quærebatur.ff.de testamẽ.milit. & vult
idem Aret.5.in hac.l 8.col.vers.& pro declaratione. Et bene fa
cit,quia vt dixi.sup.vbi testator vult ponere vnum vocabulum
pro alio penitus diuerso, necesse est quod hoc dicat expresse,
non autem sufficiunt coniecturę,vt declarat Bar. post gl.in l.4.
ff.de leg.1. posset tamen defendi limitatio Bal. per illud quod
dixi.sup.in præcedenti quæstione, iuncto eo quod consideraui
de episcopo in hac quæstione,in cuius persona subauditur a le
ge verbum,accipiat, & iuncta mentione pupillaris ætatis facta
351 per testatorem,& ita teneo cum Bar. Secundo † pro limitatio-
ne scias,quod licet sit substitutio fideicõmissaria, vt dicit Bart.
tamen si moriatur filius in pupillari ætate, distribuitur etiam
legitima filij,per doct. Bar.in l.qui duos,inf.eo. iuncta. l. si fun-
dum per fideicommissum.§.fi.de lega.1. Item non detrahetur
c Trebellianica,ex quo est fideicommissum ad pias causas, iux-
ta doctr.Bar.in l. Marcellus.inf.ad Treb.3.col.& communem.
quam etiam tenet Corneus cons.93.in princ.in 3.parte. vtilitas
ergo est isto casu,ꝙ sit fideicommissaria,quia non venient bo-
na pupilli aliunde prouenta quam a testatore, item vtilitas est,
quia si veniat ad pubertatem,detrahet legitimam,& eius hære
des etiam ab intestato illam habebunt, per d. l. si fundum per
fideicommissum.§.fi.cum l.seq. ꝙ tene menti, quia nullus ad-
uertit.dicam tamen inferius in tertia quæstione principali. Li-
mito etiam,quando testator expressisset, quod distributio fie-
ret per episcopum,quo casu per verba testatoris & ex eius vo-
luntate subaudiretur verbum,accipiat, & sic per omnia dicen
352 dum esset, vt in præcedenti conclusione.† Et si dicis immo ex-
pressio eius,quod tacite inerat a lege contra voluntatem testa-
toris,nihil operatur.l.3.ff.de leg.1. sed inerat tacite a lege con-
tra voluntatem testatoris, quod episcopus acciperet, vt dicit
Bar.ergo expressio testatoris nihil debet operari. Respondeo,
ꝙ ex quo testator potuisset prouidere de alio distributore, &
auferre distributionẽ episcopo,ideo si illam dedit expresse epi-
scopo,dr̃ tunc episcopus illam habere a testatore, nõ a lege. &
sic expressio operatur per ea quæ tradit Bar.in d.l.3.de leg.1.te
ne menti.quia etiam nullus hoc declarat, & esset magna vis in
practica. In sequenti quæstione Bar.docto. communiter tran-
seunt cũ Bar. & sic dicendũ est, prout in prima qõne huius se-
cundæ qõnis principalis.habes tamen colligere notabilem re-
353 gulam ex Barto. † Quod qualitas vel restrictio posita post duo
d verba vtrũque verbum qualificat,& ampliat,& restringit [d] per
l.mulieri & Titio.ff.de condi.& demonst.facit optimus tex. in
l. hæres meus vxori. ff. de legatis. 3. vbi si lego vestem mulie-
brem,ornamẽta omnia,mundum, aurum, argentũ quod eius
causa

a In istis terminis consuluit Capta.consil.78.
b Retenta tamen opi.Bar.pro vera tanquam faueat piæ causæ, li-
mita,quando testator dixisset,instituo filium meum, & si effi-
ciatur religiosus, volo ꝙ bona mea per eum dentur & distri-
buantur pauperibus,quia tunc eueniente conditione censere-
tur grauatus per fideicommiss.per illa verba mere obliqua,dẽ-
tur,&c.nec sub eis subintelligeretur verbum accipiat directũ,
cum ipse filius iam habeat. & de hoc vltimo casu vide Pau. de
Cast.consi.338.col.2.secundum antiquam impressionem.
c Capta consil.78.in fin.& consil.seq.& per Paul.de Castr. in l. in
testamento.C.de testa.mili.& Oldr.tenet in cons.247.in 6. du-
bio.post Arch.& Io. And.tenet quòd detrahatur.de quo tamẽ
per Roma in repe.authenticę,similiter col.55. versic. quadra-
gesimo,quòd de relictis.C.ad l. Falc.& Philip. Franc. in cap. si
pater.col.41.versic.in ea.glo in fi.de test.in 6.
d Facit.l.cum seruus.ff.de condi. & demonstr. quæ tamen regula
recipit quatuor limitationes quas ponit præceptor meus De-
cius in l.in testamento.co um.4 & sequen. C.de testamen. mi-
lit.ad tertium nota.ibi collectum.

causa paratum est &c. illud quod eius causa, determinat omnia
præcedentia, similiter si lego vineam & fundum fructibus ple-
num, illud plenum refertur etiam ad vineam. Bartol. in l. cum
filiofami. in fi. de leg. 1. & tradit Aretin. hic. colum. 13. facit cap.
vbi periculum §. nulli. de elect. in 6. vbi lex prohibet mittere nũ
cium, vel epistolam, vel loqui secrete quando Cardinales sunt
in cõclaui pro electione Papæ. illud, secrete, determinat omnia
præcedentia secundum Ioan. And. & Gemi. ibi, facit etiam qđ
consuluit domi. Decius consil. 92. per totum. vbi consuluit, qđ
si testator legauit vxori suæ omnes campas tam lineas quam la
neas, & alias massaricias domus, illa qualitas domus, refertur
ad omnia præcedentia. bene facit quod notat Barto. in l. doli. in
princip. ff. de seruo corrupto. iuncta. l. prima. §. si quis aduentu.
a ff. vi bonorum raptorum. a Si statutum dicat, quem puniri cer-
ta pena, si furto rem subtraxerit, vel vulnerauerit aliquẽ de no-
cte, illud intelligitur etiam repetitum in furto. sequitur Alexã.
354 hic. † Contra tamen hanc regulam videtur obstare decisio Bar
tol. in l. in repetendis 2. colum. in fin. in versi. quæro vidimus. ff.
de lega. 3. vbi si dico, lego Titio fundum, item eidem domum
sub tali conditione, illa conditio non refertur ad legatum fun-
di. Aretinus hic adducit, & non respondet, sed dicit materiam
tradi per Bartolum in l. auia ff. de conditio. & demõstratio. Tu
potes pro nũc dicere, quod ibi est propter dictionem, item, quę
operatur vt sint duę orationes separatę, & non repetit rem, sed
solum verbum, lego, vt ibi per Bart. vide tamen tex. in §. item la
355 pilli. cum glos. sua. instit. de rerum diuisione. † In quarta quæ-
stione secundæ quæstionis principalis habes, quod si testator di
cat, quandocũque si filius meus decedat volo quod bona mea
vendantur, & precium distribuatur inter pauperes, quorum ele
ctio fiat per meos fideicommissarios, erit fideicommissaria tã-
tum, non pupillaris, quia solum ad fideicommissarium spectat
b electio pauperum. b sequuntur communiter doc. Aretinus ta-
men colum. 14. in princip. insurgit contra Barto. quia dicit ipse
inter casum præcedentem & istum non est differentia, cum in
vtroque casu post verba præcedentia adijciantur illa verba, per
meos fideicommissarios, quæ debent referri ad omnia pręcedẽ
tia iuxta legem mulieri & Titio ff. de conditioni, & demonstra
tioni. nec obstat quod dicit Bartolus de relatiuo, quia ad id itto,
dicit Aretinus, quod illud relatiuum, quorum, non refertur ni-
si ad pauperes eligẽdos, sed illa verba, per meos fideicommis-
sarios, bene possunt referri ad omnia. Tu defendendo Bartol.
dic, quod in hac quæstione non potest negari, quin illa verba, per
meos fideicommissarios, habeant suum verbum determinatũ
scilicet fiat, cum dicat, quorum electio fiat per meos fideicom-
missarios secus in præcedenti quæstione quando dicitur, bona
mea vendantur, & precium detur per meos fideicõmissarios,
nam tunc verbum, vendantur, sicut verbum, distribuantur, de-
terminatur per illa verba, per meos fideicommissarios, cũ non
sit aliquod relatiuum in medio, quod impediat, & hoc est qđ
recte considerauit Barto. quicquid dicat Are. præceptor meus
hic, etiam ponderat contra Bar. tex. in l. hæres §. vxori. de legat.
3. vbi relatiuum quod singularis numeri determinat verbum,
vestimenta, & sic non solum suum antecedens argentum, sed
etiam verbum, vestimenta, quod non potest, esse antecedens re
latiui, quod, cum sit pluralis numeri secundum eum. Tu dic,
quod immo verbum, vestimenta, ibi est etiam antecedens ad
relatiuum, quod, vt per Bartol. in terminis in l. Plautius in pri-
ma oppositione ff. de auro & arg. lega. vbi respondet ad faltam
grammaticam. Limita modo hanc conclusionem, quando te
stator illosmet executores, quibus dedit electionem pauperũ,
in alia parte testamenti, constituisset executores generales, quia
tunc ad eos spectaret venditio & distributio precii, & per con-
sequens esset pupillaris retenta opinione Barto. in 1. quæstione
huius secundæ quæstionis principalis. ita Imo. hic column. 11.
in princ. ver. sed certe. sequitur Alexand. 26. colum. in princip.
Aret. 14. in princ. præcep. meus. 22. in fi. nec hoc videtur præter
intentionem Bartol. dum dicit, nisi ex alijs verbis infra vel su-
356 pra positis in testamento appareat testatorem aliud sensisse † Ta
men aduerte, quia videtur obstare regula, quæ habet, quod per
specialem prouisionem in vno casu tollitur generalis prouisio
357 legis l. doli clausula. ff. de verbo. oblig. vbi Bar. † item vbi vnum
in specie conceditur, alia censentur denegata l. maritus. C. de
procu. Breuiter dic, quod vbi in alia parte testamenti constituit
eos executores generales declaratur per hoc quod tũc illa ver-
ba per meos executores non debent restringi ad electionẽ pau
perum sed omnia debent determinari, & vide ad hanc limita-
tionem Alexan. consilio 124. volum. colum. antepen. in fin. &
358 sequen. † Vltimo dum Bar. dicit, quod participium, eligendos,
resoluitur in relatiuum, & verbum futuri temporis, id est, qui
c eligentur. c Adde Bart. in l. prima 9. colum. 7. quæst. princ. ff. de
cond. & demõstra. glos. in Cle. prima in vers. dignitatibus. de
præb. & per hoc alias dicebam, licet esset modicę dubitationis
coram iudice paucarum literarum, quod sicut illa promissio
promitto centum modios qui nascẽtur ex tali fundo omni an-
no, est promissio conditionalis, & habet locum doctrina Bart.
in l. inter stipulantem. §. sacram. 11. colum. in princip. ff. de ver-
359 borum obligat. † Ita etiam illa promissio, promitto centũ mo-
dios vini ex vino nascituro ex tali fundo singulo anno, erit con
ditionalis, vnde concludebam, quod creditor debet probare vi
num fuisse natum, & si nõ erat natum illo anno, quod debitor
non tenebatur dare de alio vino. per doctri. Bartol. in dicto §. &
etiam iuncta doctri. Bartol. hic, & hoc no. propter iudices igno
360 rantes qui non intelligũt nisi verba ad literam. † Et scias, quod
vbi substitutio est fideicommissaria ad pias causas, ista hæredi-
d taria transeunt in piam causam etiam nulla restitutione facta.
per l. fina. C. de sacrosanct. eccle. ita Imol. hic 12. column. post
princip. Alexand. 26. & idem Alexand. in l. 1. §. sed quotiens ff. ad
Trebel. Bartol. in l. fi. in antepen. colum. versic. secundo quæro.
C. de sacrosan. eccle. cum alijs adductis per Alex. hic qui respõ
det ad fundamenta tenentium contrarium. vide per eum. Et
e hæc do. Bart. posset adduci an bullæ e his diebus præterita præ-
sentatæ valerent, quod in ciuitate diceretur tantum vna missa,
vel an in qualibet ecclesia poterat dici vna missa, non decido ca
361 sum, qui tamen apud me erat clarissimus. † Circa tertiam quæ
stio. principalem de compendiosa facta a pagano per verba cõ
munia. Prima sit conclus. quod vbi in compendiosa facta per
f verbum commune fit mentio in specie de pupillari ætate, vt
quia dicit, si filius meus decedat in pupillari ętate vel postea
quandocunque, Titium substituo, tunc etiam ad exclusionem
matris erit pupillaris in pupillari ætate, & postea fideicommis-
saria. glos. in l. præcibus. C. de impu. in verbo, fideicommissi. in
fin. & ita tenent omnes secundum Bartol. hic, & ex hoc habes
notare, quod tẽpus pupillaris ętatis expressum specialiter plus
operatur ad inducendum, quod testator voluerit facere pupil-
larem, quam si comprehẽdatur sub generalitate, quia tunc ma
gis est dubia voluntas testatoris. Et tamen mẽtio pupillaris ęta
tis non est sufficiens ad trahendum verbum obliquum ad dire
cta substõnem l. cohæredi. §. cũ filię inf. eo nisi dixerit testator
pupillariter, quia tũc significaret non solum tẽpus pupillaris sub
stõnis sed ẽt pupillarem substõnem, vt per Bar. in l. quęrebat ff.
de testamen. mili. Item vbi substitutio esset facta in certa re, pu
g ta in quantitate dotis, ẽt expressa mentio pupillaris ætatis nõ
traheret verbum commune, immo nec directum nõ cum e ad
362 pupillarem substõnem. Cor. in terminis. cõs. 40. in 3. p. † Simi-
liter qñ substitutio esset facta cõpẽdiose personis impuberibus vt
puberi

a Adde Bartol. in l. cum filio. in fina. verbis. ff. de lega. 1. Imol. dom.
Anto. in Cle. 1. de supplen. negligen. prælato.

b Pro confirmatione facit reg. l. seruis legatis. §. fina. ff. de lega.
3. l. doli clausula. ff. de verbo. obliga. quod prouisio siue dispositio
spiritualis facit cessare generalem per quam do. meus Phi-
lipp. in rubr. C. de eden. colum. pen. quod quando in aliqua par
te dispositionis est facta mentio rationum, si postea subijcia-
tur terminus generalis instrumentorum sub appellatione in-
strumentorum non comprehenduntur rationes. facit quod
eleganter consuluit Aret. consilio 83. circa columnã versic. e-
mo ad illud. vbi cõsuluit quod si aliqui habent iurisdictionem
concessam a communitate ordinariam & generalem si ab ea-
dem communitate eis committatur specialiter declarare man
chamenta illa specialis cõmissio derogat ordinariæ potestati.

c Facit ad statuta huius florentissimæ vniuersitatis Valẽñ. Del-
phi. quę statuta dum assignant pręmium & mercedem inclito
Rectori Cancellario doctoribus & bidellis eiusdem pro gradi
bus a graduatis in ea sumptis loquuntur per hæc participia gra
duandos, & promouendos, quæ debent resolui .i. qui gradua-
buntur & promouebuntur.

d Roma. in repet. authen. similiter columna 38. versicu. 27. quod
licet alias C. ad l. Falcid. Alexand. in consilio 40. columna secun
da vbi hinc inde refert opin. in libro tertio. Mathe. nota. 42. li-
mita tamen illud quod fideicommissum transeat sine restitu-
tione, quando testator vel hæres non possideret aliquid de re-
bus sub fideicommisso comprehensis per ea quę cõsuluit Cor
ne. consi. 117. col. pen. lib. 1. quem vide.

e Hoc enim anno 1516. mẽse Septembris applicuit Valẽñ. Theo-
dorus nepos Imperatoris Constantinopolitani habens indul-
tum a summo Pontifice, quod non posset dici nisi vna missa
die Dominico per eum delecta vt facilius congregaret vniuer-
sum populum, & haberet eleemosynam pro redemptione
captiuorum.

f Vide Philip. Frã. in repe. c. si pater colum. 36. vers. secundo quæ-
ritur. de testam. in 6. Baptis. Seueri. in rep. l. præcibus. columna
19. & sequen. C. de impube. Lancel. Poli. in trac. substit. cha. 43.
colum. 3. Bar. consil. 33. præsupponitur. Rom. consilio 185. An-
na. consil. 79. Capra. consil. 7. col. 2. in consil. 16. & in consil. 84.
Alex. consi. 71. in fi. lib. 2.

g Roma. consil. 58. Corne. consil. 47. colum. 3. lib. 1. vide Philipp.
Fran. in c. si pater col. 38. vers. quinto quæritur. de testa. in 6.

puberi & impuberi, talis mentio pupillaris ætatis non traheret substitutionem compendiosam ad pupillarem substitutionem in persona impuberis, quia fortior est regula, quod debet capi illa substitutio, quod conuenit omnibus personis, & sic quod vna determinatio æqualiter determinet, quam mentio pupillaris ætatis. ita Richar. de Salic. in consilio incipi. quidam testator habens tres filios, loquitur in reciproca mixta
a cum compendiosa. a sequitur Alexand. in l. in testamento. C. de testamen. milita. & ibi præceptor meus columna secunda in fine. & sequen. & ita etiam concludit in simplici compendiosa, Corne. consilio. 180. in prima parte, vbi alias authoritates adducit, & dicit, quod ab illis authoritatibus non putaret tutum iudicantem recedere, & loquitur etiam quod sit verbum directum, & idem vult Corne. consilio 114. in tertia parte, sed non loquitur, quando est facta mentio pupillaris ætatis, & similiter in consilio. 93. in eadem parte. Contrarium tamen consuluit Raph. comen. consilio 126. incipien. Ioannes quondam, & sequitur domi. Decius in d. l. in testamento colum. 2. princ. & Corn. consi. 142. in 4. parte. imò voluit fortius Paul. de Cast. in d. l. in testamento, quòd imparitas personarum in substitutione compendiosa non impediet quin sit pupillaris, etiam quod non sit facta mentio de pupillari ætate, sed opin. Paul. de Cast. non est vera. solum ergo remanet dubium, quando est facta
363 mentio pupillaris ætatis. † Ego in hoc passu eligerem mediam
b viam, vt scilicet esset pupillaris, si mater nō esset in medio, b vt sic illi regulæ, quod vna determinatio debet æqualiter determinare l. iam hoc iure supra eodem præualeat mentio pupillaris ætatis, & regulæ, quòd in dubio substitutio debeat interpretari directa, vbi vero mater esset in medio, tunc fit fideicōmissaria omni tēpore, & sic præualeat fauor matris, & sic illa regula quòd vna determinatio &c. præualeat mentioni pupillaris ætatis locum habet fauore matris, non illa regula, quòd in dubio substitutio debeat iudicari directa, & pro hoc pondero quòd tex. in c. si pater. de testa. in 6. non ponit sine mysterio, quod filia & filius erat impubes, nō autem vnus pubes & alius impubes, & ideo dicit, quòd ibi substitutio directa conueniebat personis, & tanto magis hoc procedit, quia text. in l. iam hoc iure, vult, quod data imparitate personarum, vt sit pupillaris, debeat expresse fieri pupillaris substitutio, sed sola mētio pupillaris ætatis non facit pupillarem substitutionem repugnante verbo obliquo. dicta l. cohæredi. §. cum filiæ, ergo etiam repugnante imparitate personarum quæ consideratur non solum in reciproca, sed etiam in alia substitutione simplici. l. quamuis. C. de impuber. & per hæc tolluntur funda. Rapha. Comen. & domi. Deci. si diligenter considerabilis. † Se-
364 cunda est conclusio, quod substitutio cōpendiosa facta sine specificatione pupillaris ætatis per verbum directum licet non ciuile, quandocunque filius decedat, moriatur Caio, vel Caius accipiat bona, est in pupillari ætate pupillaris, & postea fideicommissaria, etiam quod mater sit in medio. ita vult Barto. hic ita intelligens cap. si pater de testa. in 6. & ita etiam potest intelligi. l. precibus. C. de impube. & in hoc non reperio discrepantem.
365 † Solum cadit dubitatio, an saltem debeat substitutus pupillaris dare legitimam in foro conscientiæ, dato quòd in foro contentioso non teneatur. Archi. in dicto. cap. si pater de testamen. in 6. colum. 4. in fine. tenet, quod in foro conscientię natio debeat habere legitimam, per c. fina. 17. quæst. 4. iuncta l. l. nam etiam si parentibus. C. de inofficioso testamento. facit, quia quod natio excludatur in totum, videtur contradicere æquitati naturali. Baldus in l. precibus. columna 3. versi-
366 culo. circa tertium. C. de impuber. Sed lex positiua contradicens equitati naturali non habet locum in foro conscientiæ. Innocen. in c. quia plerique. de immunita. eccle. facit text. in cap. fina. 9. distinctio. & in fin. de consuetud. & hec conclu. videtur multo magis procedere, quando filius habet alia bona,
367 quam paterna. † Socin. in l. 2. 3. colum. vbi aliquando dixi in tertio effectu de pupilla. substitutio. arguit fortiter in contrarium. Nam lex canonica disponit substitutum excludere matrem etiam respectu legitimæ. d. cap. si pater. Ius autem canonicum non disponit aliquid, quod sit prohibitum in foro cōscientiæ, quia canon considerat vtilitatem animæ, vt dicit glo. in cap. cum contingat. versicu. debeat de iureiur. facit cap. fin. extra de præscrip. vbi Abb. & Abb. in cap. vigilanti eod. titu. & quod tradit Abb. in cap. clerici de iudi. & latius in præfat. Grego. colum. 6. & hanc opini. contra Archidia. tenet Corne. in l. precibus. C. de impube. colum. ma. in fi. & ibi dom. Lancell. Decius, colum. 2. in fin. & mouentur in effectu fundamento, de quo per Socin. & idem vult domi. Philip. Fran. in dicto cap. si pater. domi. Decius in dicta l. precibus colum. in princip. tenet cum Archidia. & respondet quòd cap. si pater procedit in foro fori, non in foro poli, & quod vbi canones distinguunt forum conscientiæ a foro contentioso, tunc non sequitur ius canonicum hoc disponit, ergo debet habere locum in foro con-
c scientiæ. c Abb. in cap. 1. de constitu. colum. 3. versicu. sed quæro an lex positiua. per cap. tua nos. de sponsa. & c. inquisitionis de senten. excom. sed in casu nostro canones distinguunt per dictum cap. fin. 17. q. 4. solu. non est tuta, quia c. fi. loquitur de exclusione filij, non autem de exclusione matris, non obstat. l. nam & si parentibus, ibi, non minus pie, &c. quia licet non minus pie relinquantur &c. non tamen sic debetur, prout liberis, in quibus concurrit votum naturæ parentum, quod votum non concurrit in parentibus. ita declarat tex. in l. scripto. in fin. ff. vnde liber. vnde ego alias dicebam quod ad cap. si pater. responderi potest, quod ibi erat substitutus filius testatoris, & filio erant substituti pauperes, nimirum si excludebatur mater etiam a legitima de iure canonico. Archidia. vero loquitur de substituto extraneo, sed hæc responsio non satisfacit propter rationem illius tex. quæ est generalis, & propter. d. ca. fin. vnde secundo respondebam, quod non est bona conse-
368 quentia † lex canonica hoc permittit, ergo est licitum in foro conscientiæ. nam lex canonica permittit, quod contrahentes se decipiant, modo non sit deceptio vltra dimidiam iusti pretij. cap. penulti. & cap. cum dilecti. extra de emptionibus & venditioni. & tamen hoc non est licitum in foro conscientiæ, nec bono viro gloss. in l. semper in stipulationibus de regulis iuris. Ioannes de Anania, in cap. in ciuitate. de vsu. cum alijs adductis per dominum meum in lege penultima, in quinto notabili de pactis, licet in contrarium videatur glo. in hoc vlti-
369 mo in cap. si capis. 16. q. 1. quid tenendum. † Breuiter tamen
d teneo d saluo iudicio theologorum, quod in foro conscientiæ substitutus pupillaris non teneatur dare legitimam matri. moueor, quia nunquam reperies, quod in casu certo & manifesto, vbi non agitur de ijs quæ consistunt in corde, vel in cōiectaris, seu in præsumptionibus, vel in alijs aliter occultis ius canonicum dispositiue aliquid disponat, quod sit peccatum, immo si foueret dispositiue peccatum, non esset canon. iuxta cap. sunt quidam. 25. quæstio. 1. final. 9. distinctio. cap. fina. de consuetu. cap. fina. de præscrip. est bene verum, quod aliquando permissiue vel comparatiue hoc facit, vt in capitulo, denique. 4. distinct. vbi gloss. not. & in cap. 1. vbi gloss. 14. distinctio. Item similiter in occultis aliud est in foro ecclesiæ, aliud in foro conscientię in d. cap. tua nos, & in d. cap. inquisitioni, sed in casu nostro lex canonica dispositiue disponit, quòd etiam
370 substitutus retineat legitimam in præiudicium matris. † Secundo moueor, quia volunt doc. quod statutum auferens legitimam valeat, tanquam legitima debeatur de iure ciuili, vt per Dy. in reg. indultum de reg. iur. Alex. in l. quod de bonis. §. fi. ff. ad legem Falc. & tñ si hoc esset peccatum non valeret cent aũt tex. 4. distin. Bar. in repet. l. oẽs populi in 3. qō. 3. principa-
371 lis. ff. de iustit. & iure. † Tertio moueor. quia pater est ille, qui priuat matrem sua legitima sed pater non dicitur aliquid facere contra officium pietatis, licet ipse filius faceret, si priuaret matrem, ita vult tex. in d. c. si pater in fin. & in l. Papinianus. §.
e sed nec impuberis. e ff. de inoffi. testa. si ergo non facit contra
372 officium pietatis, ergo non est peccatum. † non obstat cap. fi. 17. q. 4. quia ibi in primo casu nec in foro fori nec in foro poli erat licita exhæredatio filij propter ecclesiam ex aliqua iuris dispositione. item ibi in secundo casu donatio reuocatur tam in foro fori quam in foro poli. per l. si vnquam. C. de reuo. dona. nec est lex quæ dicat contrarium, sed solum in hoc est differentia inter forum fori & forum poli, quia forum fori non disponit, quod bona donata nascentibus filijs debeant restitui non petenti, nec etiam disponit contrarium, sed forum poli bene vult, quod etiam patri inopinanti & sic non petenti debeat fieri restitutio post susceptionem liberorum. Ita intelligo notiter illum tex. ex quo nullo alio iure probatur, quod donatio facta ecclesiæ a non sperante de futuris filijs non reuocetur propter superuenientiam liberorum, & si docto. videãtur velle contrarium, scilicet quod non reuocetur nisi respectu legitime, vt ibi per gl. & per Bar. in l. Titia in §. Imperator. de leg. 2.
Tertia

a Vide Ang. consi. 183. quidam Nicolaus. Philipp. Fran. in repeti. c. si pater col. 40. uersi. 13. quæritur de testa. in 6.

c Limita tamē istud, quando filius testatoris esset substitutus quia siue mater sit in medio siue non erit pupillaris. Paul. de Cast. cōs. 255. col. 3. fm antiquā impressionē. idē. Ang. cōs. 151. col fi.

d Facit tex. in §. hinc colligitur. 1 q. 3. & in capit. agathosa. 27. quæstione. 2.

e Comprobatur ex regula quæ habet quod quando lex ciuilis & canonica concordant nunquam est periculum in foro conscientiæ, est glo. in versi. ecclesię in cap. ad nostram de here. & lat. ssime scribit Fely in c. vigilanti. colum. final. de præscrip. in c. 1. in 6. fallen. de constitutionibus.

e Illa iura debent, quod fingitur test. m patris, quæ fictio est iniqua & rigorosa, quia priuat matrem legitima contra naturam fictionis, quę debet fingere suadēte æquitate. l. denique. §. nec vulem. ff. ex qui caus. maio. Bar. in l. si is qui pro emptore. ff. de vsuca.

373 † Tertia est, conclusio, quod substitutio compendiosa facta per verbum commune matre non existente in medio est pupillaris in pupillari ętate,[a] & postea fideicommissaria. & ita tādem cōcludit Barto. in istis terminis intelligens glo. in §. qua ratione. in gloss. magna. in fin. insti. de pupil. substitu. & hoc, siue sit distributiuum, quandocunque decesserit, siue simpliciter sit dictum, si filius meus decesserit sine liberis, talem substituo. & siue sit facta mentio de pupillari ætate siue non, hæc opinio est vera & proculdubio tenenda secundum præceptorem meum, & est magis communis, vt patet per authoritates, allegatas per eum in 3 columna ad finem, & eam tenent omnes doct. hic post Barto. & in l. precibus. C. de impube. vbi etiam præceptor meus col. 10. & ibi domi. Decius colum. 12. allegat aliqua consilia, vt per eum, licet non videatur dicere quid tenuerit. Et pro hac opinione dicit determinatum fuisse in parlamento Delphina. Guido Papę conclusione 521. per c. si pater. de testamen. in 6 & c. Raynutius. eo titu. licet secundum eum aliqui dicerent contrarium.[b] & ista apparebit vera ex his quæ dicemus in sequenti conclusione in fortioribus terminis. Solum restat itaque, vt tollantur ea, quæ adducuntur

374 in contrarium. † non obstat igitur primo, quod quemadmodum substitutio respiciens plures personas solū continet illam substitutionem, quæ potest omnibus conuenire, ita etiam si respiciat plura tempora, debet continere tantum illam, quæ omnibus temporibus potest conuenire. l. iam hoc iure supra eo. iuncta l. vel singulis cum l. sequen. infra eo. nam ad hoc respondet Barto. hic in fi. huius quæstionis, licet satis obscure & corrupte, volunt sic dicere Bartol. Quod argumentum de personis ad tempus non valet hoc casu propter diuersitatem rationis, quia vbi substitutio respicit plures personas, ideo capitur illa quæ est communis omnibus personis, ne alias sequantur duo diuersi effectus in personam pupilli, in personam vero aliorū non sequatur nisi vnus nam pone, quod in pupillo esset pupillaris, in aliis vero nisi vulgaris certe in pupillo si repudiaret hereditatem, vel alio modo ad eam non veniat, haberet locum vulgaris. & si postea decedat in pupillari ætate, haberet locum pupillaris, in aliis vero non posset sequi nisi effectus vulgaris, qui absurdum est ... inconueniens d. l. iam hoc iure in casu vero nostro non potest sequi nisi vnus effectus. quia aut erit pupillaris, si decedat in pupillari ætate aut fideicommissaria, si post decedat. non enim poterit esse pupillaris & postea fideicommissaria ... nisi semel moriatur. Sed aduerte, quia etiam in casu nostro possunt sequi diuersi effectus, nam pone, quod pupillus, cui est facta compendiosa substitutio per verbum commune, repudiat hæreditatem paternam, certe habebit locum vulgaris, per Barto. infra eo. in ... pone postea quod decedat in pupillari ætate certe habebit locum pupillaris, & sic sequuntur diuersi effectus. sed forte diceret Barto. ad hoc respondere, quod non cōtingit ex diuersitate temporum nec personarum, sed ex diuersitate casuum, ideo non debet haberi in consideratione, nec facit ad propositum nostrum, quicquid sen-

375 tiat Imol. & Aret. ... in primis verbis. Aret. vero 18. col. reprehendit Barto. ex alio, scilicet quod lex vniformis determinat ... l. iam hoc iure ... C. de impu. non cōsiderat, quod possint contingere diuersi effectus in executione ipsius substitutionis, sed considerat, quod vnum verbum & vnica oratio non debet quo ad plura sub eo comprehensa diuersimode accipi. Sed aduerte, quia ad hoc potest defendi Barto. nam dico, quod lex vult vnicam orationem & vnicum verbum determinari vniformiter, ne postea sequantur diuersi effectus ex eodem verbo. hinc est, quod vbi sequuntur semper idem effectus & idem finis, idem verbum variatur propter varietatem temporis. l. pater Seuerinam. §. conditionum infra de cond. & demō. quam ita declarat Barto. in l. in pupillari infra eodem & ita vides defensatam solutionem Barto. licet omnes alij damnent, nec aliquis est qui Barto. defendat, qui sine cōtrouersia est auriga legistarū. Alias solutiones dant hic doc. maxime Aret. & Alex. sed quia est defensata solutio

376 Barto. non curo mihi ... † Alio tamen modo vltra cōmuniter doctores posset responderi, quod ex quo verbum cōmune magis secundum sui naturam adaptatur ad directam, quam ad obliquam substitutionem, vnde in dubio substitutio iudicatur directa, glo. in l. verbis ciuilibus. supra eo. in casu nostro substitutio non debet esse semper fideicōmissaria quia nō satisfaceret naturę verbi & potiori sue significationi, si semper pariformiter determinaret, sed in l. iam hoc iure, pariformiter determinando seruat verbū, substitutio, suam potiorē significationem ... &c. hæc tñ solutio non est bene tuta quia infra ostēdam, quod verbū cōmune ... proprie significat fideicōmissariā quā directā substitutionem. Potest ēt dici, quod substitutio reciproca circa personas diuersimode determinant. si aliquomodo constat de voluntate l. in testamento. C. de testam. mili. sed in casu nostro ex quo verbum ponitur complectēs etiam pupillarem ætatem & pubertatē & verbum commune conuenit etiā pupillari, videtur satis constare de voluntate testatoris, quod in pupillari ætate sit pupillaris, & postea fideicommissaria. Non obstat quoque huic conclusioni diuisio voluntatis testatoris, l. cum quis. post ff. de his quibus vt indig. quia fateor quantum ad hoc, vt pro parte valeat, & pro parte non, sed quantum ad hoc, vt si vno tempore verificetur conditio substitutionis sit vna substitutio, si vero alio tempore sit alia, bene admittitur variatio,[c] vt patet in d. §. conditionum, & in d. l. precibus. C. de impuberum, cætera dic vt hic per Imolam Alexandr. & Aret.

377 † Quarta est conclusio, quod substitutio compendiosa facta per verbum commune, si non est facta mentio de pupillari ętate in specie matre existente in medio est omni tempore fideicommissaria, ita vult Bart. intelligens in istis terminis opinionem[d] glo. hic & in l. præcibus, C. de impub. & sequacium, idē tenet Bal. in l. precibus, 11. col. versic. 7. dico, vbi videtur dicere, quod ista est communis opinio. Ange. in consilio 13. incipien. Iacobus. Ioannes de Anania consilio 79. incip. casus sic se habet, vbi audacter dicit, quod ista est communis opinio hic & vbique & quod ita concludunt doctores, & ibi etiam hoc firmat Ludou. Bologn. in additio. ad consilium domini Ioan. de Anania dicens se ita consuluisse, & ita vult Bald. in l. iam hoc iure, versiculo hoc itaque sup. eod. vbi dicitur quod ita concludunt doctores, & ita etiam tenet Aret. dicens hanc esse communem opinionem, consilio 16. alias, 150. ad finem, alios etiā allegat dominus Decius, qui hoc tenent in d. lege precibus 12. col. dicit tamen, quod facile iudicare non potest, quæ dicatur communis opinio, sed mihi videtur, quod si consideramus authoritatem Barto. & aliorum, qui eum sequuntur, licet authoritatem antiquorum, inter quos sunt glo. quæ tenuerunt cum Bartolo simpliciter, quod esset fideicommissaria, qui vbique idem magis tenebant, si mater esset in medio apparebit istam esse communem opinionem, & tanquam ęquam tenendam in practica. Pro hac opinione potissimum fundamentum est quia dispositio dubia non debet interpretari contra naturā, l. si. C. de insti. & substit. sed ista dispositio est dubia propter verbum commune, quod habet se ad directam & fideicommissariam, & propter varietatem opinionum iuxta ea quæ tradit Barto. in l. qui Romę. §. duo fratres. in 6. opposito. ff. de verbo-

rum obligatio.[e] Sed ad hoc potest respōderi, illud esse verum, quando verba testatoris non bene possunt importare dispositionem contra matrem, secus si verba hoc possunt importare, vt in casu nostro, & tanto magis cū verba hoc importēt ex eorū potiori significato. & hoc est quod vult velle dicere text. in c. si pater. de testa. in 6. non obstat l. qui duos, in princi. iunctis nota. per gloss. ibi in versic. superfic... infra de reb. dub. quæ etiam verba ibi non bene cōueniebāt illi casui, qui contingit. & ideo in dubio

---

a Istam opin. tenet Oldr. Lauden. in consi. 125. in proposito Brid. cons. 18. lib. 2. etiam matre in medio propter verba sine liberis vide late per Alex. hic col. 37. & infinitas adducit remissiones. d. Dec. in l. præcibus col. 12. C. de impub. pro vtraque opin. & hanc conclusionem ample examinat Ang. consil. 125. per totum, quibus adde Card. Floren. consil. 79.

b Et pro ista opin. contra Bar. adduco vltra coll. fundamentum, nam testator vtendo verbis communibus sibi ... & eius mens est dubia, sed in dubio non est præsumendum quod ipse voluerit venientes ab intestato a successione pupilli excludere, quod contingeret, si substitutio compendiosa valeret ante pubertatem iure directo, quod autem in dubio testator non censeatur priuare venientes ab intestato, est tex. no. arg. a contrario sensu in l. si testamento. C. de impu. vbi probatur quod nisi verbis directis testator censeatur voluisse priuare successione venientes ab intestato. facit l. Lucius, la. 2. ff. de hæred. inst. ideo cogita, quia pro hac parte consuluit Old. consi. ... 99. Bal. in cons. 350. in princ. lib. 4. attestatur communem hanc & vere erat communis tempore Bal. idem tenet Bald. consil. 456. versic. hoc ergo præsupposito, libr. eadem Bald. consilio 175. colum. 2. post princip. lib. 5. vbi dicit, hoc maxime procedere matre existente in medio.

c Et limita hanc conclusionem vt per istum dominum sup. in prima quæstione secundæ quæstionis principalis quando substitutio esset restricta ad bona testatoris, & tradit Philipp. Corne. in consil. 152. incip. in hac consultatione, col. 5. versi. ... principaliter moueor, volum. 2. Ferdinandus de Loazes.

d Angel. consilio 97. Vitalianus columna secunda l. ... d. consilio 175. columna secunda lib. ... de quo plene per domin. Decium in l. præcibus. col. 13. C. de impub. vbi ad satietatem habentur remissiones, adde Lancel. Polit. in tractat. substitutio. char. 43. col. 4. in materia compendiosæ.

e Vbi Alexan. plene facit quod dicit Bal. in l. captatorias, circa medium, C. de testamen. milita. quod eligere possimus in dubiis articulis vnō opinio solius doctoris excusat secundum Abb. post Old. in c. 1. col. 4. ad fi. de postu. prælato.

in dubio fauemus matri ibi, hic vero secus. Item vbi mater est in medio, substitutus non repetit bona primi filij morientis in hæreditate alterius vltimo morientis, & sic cessat ratio, super qua se fundat ille tex. vt ibi declarat Bart. 1. colum. in fine, & si dicis, vt dicit præcept. meus, quod melius facit l. qui duos, §. 1. eodem titu. vbi fauore matris præsumitur pater prædecessisse, vt habeat mater hæreditatem filij, non agnati hæreditatē patris, respondeo similiter, quod ibi nulla erant verba testatoris, ex quibus excluderetur mater, prout hic, & sic hæc opinio
379 non est bene fundata. † Cōtrariam autem opinionem, quod
a immo sit pupillaris etiam ad exclusionem matris, tenent Imola, Paulus de Castro, Aret. & dominus meus hic, & Bald. sibi contrarius in l. si quis ita, ff. de vsufructu, & dicit præceptor meus in dicta l. præcibus, 2. col. quod ista est magis communis opinio contra Bartolum, & ita etiam dicit Alexand consil. 12. in tertio volumine colum. 4. vers. 2. Respondeo, vbi tamen tenendo Bart. limitat & declarat, & hanc etiam opin. Barto. esse veram, secundum quam est solitus consulere, dicit Alexander consil. 17. incip. ponderatis, in tertio volumine. Et istam opinionem tenet etiam timoratę conscientiæ & optimę intelligentiæ Domin. Lancellotus, Decius, vbi dicit communem, in l. præcibus, penultima columna, vbi multa cōsilia allegat. Paulus de Castro in l. ex tribus, vbi etiam hanc dicit communem, & esse veritatem, C. de inoffic. testamento. Pau. de Cast. consil. 18. in 2. parte incip. si bene consideretur, vbi etiam communem contra Bartolum, & tenendo Barto. limita vt per eum. Pro hac opinione videtur in primis textus in l. præcibus, C. de impuber. vbi secundum opinionem Bar. erat substitutio compendiosa facta per verbum commune a milite, & tamen valet intra tempora pubertatis iure pupillaris substitutionis, nec dicas, quod loquatur in milite, qui poterat substituere directo etiam post pubertatem, vnde satis est quod obliquetur fauore matris post pubertatem, vt voluit dicere Bart quia dico, quod infra tempora pubertatis ibi miles vtitur iure communi in dicta l. præcibus, est substitutio pupillaris de iure communi non ex priuilegio, vt hoc textu, & latius istam responsionem confundit Aretin. hic columna 17. versic. 2. est aduertendum, & Alexander columna 21. in primis verbis, tamen defendendo Bartolum ad l. precibus, dic, quod ibi erat facta substitutio verbis directis, vt dictum est supra late in distinctione intellectus dictæ l. præcibus. Secundo contra Bartolum stringit tex. in cap. si pater, de testam. in 6. in 1. responso. nam tradit regulam, quod etiā in præiudicium matris quando verba & personæ patiuntur, debet iudicari substitutio directa non fideicōmissaria, sed in casu nostro ex quo sunt verba communia, & filius est pupillus, omnia patiuntur directam substitutionem pupillarem, ergo eam ita iudicare debemus non obstante matre, nec obstat, si dicis, vt Bar. quod ibi prima substitutio erat facta per verbum (moriatur) quod est verbum directum non ciuile, secunda vero per verbum, pauperes instituo, quod verbum directe ciuile dicitur, & similiter si diceres, quod ibi erat in prima substitutione substitutio reciproca inter filium & filiam testatoris, secunda vero substitutione substituta erat pia causa, quia dato quod hæc sint vera in illa facti contingentia, tamen responsio ipsa, super qua textus se fundat, est generalis, etiam quod esset verbum commune, & etiam quod esset substitu-
380 tus extraneus. † Vnde insurgit regula, quod dictum speciale ampliatur per rationem generalem, l. regula, §. fin. vbi Bart. ff. de iuris & facti ignoran. cum similibus, & in dispositione testa
b torum habes theoricam [b] Bar. in l. fundum, §. pater filium, de lega. 3. tamen ita defendendo Bar. aduerte quia non est inconueniens, rationem generalem restringere ad terminos, super quibus est posita ipsa ratio, vbi alias sequeretur absurdum vel iniquitas, l. cui cum glos. ff. de ędil. edic. sed in casu nostro sequeretur iniquitas, quod mater excludatur in totum, vbi testator expresse non exclusit, ex quo verba communia sunt ambigua, scilicet apta ad directam & fideicommissariam substitu-
381 tionem, sicut quod dicit, supra in l. 2. col. antepenul. ergo † dicamus quod cap. si pater, procedat in terminis suis, scilicet quando testator est vsus verbo directo, nam tunc verba conueniūt pupillari & per talia verba magis constat de voluntate testatoris, attento maxime, quia erat substitutio facta de filiis pauperibus, vnde mirum si fuit ibi iudicatum contra matrem, & quod illa ratio generalis debet restringi ad terminos illius tex. quia tex. non simpliciter dicit, quod vbi verba personæ conueniunt, debeat iudicari directa substitutio, sed loquitur limitatiue, & dicit, dummodo sicut in casu proposito earum verbis & personis conueniat institutis, & sic ille tex. videt expresse requirere, quod illa regula hēat locū extantibus terminis, de quibus in casu illius tex. & si diceres, quod ibi dictio, sicut, non exstat similitudinarie vel limitatiue, sed declaratiue, aut causatiue ad rationem ibi positam, est diuinare & uiolare illū text. & ita remaneat defensata solutio Bart. non obst. etiam si diceres, vt dicit Alex. post alios, quod non debet esse maior fauor matris quam filij, sed fauor filij est, quod sit directa, non fideicommissaria, responde, quod vbi ageretur de admittendo filiū vel matrem ad successionem, tunc bene ex præsumpta voluntate testatoris esset magis fauendum filio, ita loquitur Bar. sup. in l. 2. penult. colum. & vlti. sed vbi solum agitur, quod substitutio sit directa pupillaris, vt filius habeat hæredem, & mater excludatur, ille non est tantus fauor, vt debeamus ei in dubio fauere ad exclusionem matris, quam ipse filius verisimiliter non exclusisset, si fuisset maior, argu. l. nam & parentibus, ff. de inoffi. testamen. alias in dubio præsumeremus etiam, quod tacita pupillaris excluderet matrem ea ratione, vt filius habeat hæredem ex testamento, quod est falsum, l. fin. C. de institu. & substitu. d. l. præcibus, & ita ex prædictis remanet in tanta doct. varietate defensata opin. Bar. in puncto iuris, & videtur etiā magis communis vt ostendi, multa alia potuissent etiam discuti, sed hæc sufficiāt tamquam principaliora & magis vrgentia retenta hac opinio.
382 Barto. † Amplia eam mirabiliter ex intentione eiusdem, etiā quod pia causa esset substituta per verbum cōmune, quia non interpretatur pupillaris ad exclusionem matris, ita vult Barto. dum dicit, c. si pater procedere, quia ibi erant verba directa nō communia, & re vera Papa ibi nullam vim facit super fauore pauperum, mirū est quod nullus hoc ponderet, & si dicis hoc
383 non potest procedere. † Quia docto. volunt in fortioribus terminis, quod vbi substituitur pia causa per vulgatē expressam, etiam pupillaris omnino tacita excludit matrem, hic autem videtur expressa saltem verbis generalibus, ita determinant
c Ang. [c] Paul. de Cast. in d. l. præcibus, cū alijs adductis per Alexan. & dominum meum qui idem volunt in l. 2. sup. eod. vltima colum. Nam respondetur, quod contrarium tenet Socin. in dicta l. 2. Aretin. consil. 145. in fin. Ego nouiter pondero Bar. etiam contrarium velle in pupillari omnino tacita, sup. in 1. q. 2. q. princip. dum distinguit, an sit tacita pupillaris omnino, & tunc pia causa non excludat matrem. Aut vero colligitur pupillaris aliquo modo ex verbis testatoris subaudiendo verbum
d directum, vel alijs coniecturis, [d] & tūc bene mater excluditur, & sic ibi aperte vult Bar. quod hoc solum, quod sit substituta pia causa, non sit sufficiens coniectura ad excludendum matrem, & quod opin. Angeli & sequa. non sit vera, patet, quia se fundant ex eo, quod testator magis animam suam præsumitur dilexisse quam matrem filij, argu. l. sancimus, C. de sacrosanct. eccle. Sed hæc ratio non procedit, quia bona filij non videntur prodesse animæ testatoris, vt per Petrum de Ancha. consil. 8.
384 Præterea vt dicit Soci. vbi supra † Ecclesia non vult hęreditatē filijs exclusis, c. si. 17. q. 4. ergo nō debet etiam velle exclusis parentibus, l. nam & si parentibus, de inoffic. testa. tamen ad hoc fundamentum posset dici, quod æquiuocat ipse Socin. & sibi attribuit Dom. Decius in l. præcibus col. 5. in fin. quia an pupillaris substitutio excludat vel non excludat matrem, consideramus affectionem testatoris, non autem an debeatur magis hęreditas

---

a Istam partem tenet Pau. de Cast. cons. 111. col. 1. & 2. cons. 147. colum. 1. & 2. secundum antiquam impressionem, istā tenuit Christof. de Castel. in publica disputatione, quæ incipit, Sceuola pater habens duos filios, vltim. char. & vide Bar. in l. si arrogator. char. vlt. supra de ado. istam tenet Oldr. cons. 125. in proposito themate. late Are. in consil. 145. & certe in hoc articulo discernere magis communem non est facile, vnde dicebat Ioan. de Monte Sperello in l. præcibus, C. eo. quod qui haberet iudicare ex æquitate & pro suo arbitrio, nō inique iudicaret, si eligeret mediam viam, ita quod mater haberet legitimam, & non Trebell. refert & sequitur Soci. & Io. Bapt. de sancto Seueri. in cōsil. 150. inter cons. Soci. col. fin. præcept. meus Decius in l. præcibus, col. 13. C. de impu. & ita etiam vidi consultum per eundem Dom. Decium dū Valen. esset, & inci. eius consil. in casu proposito conclusiue procedā, nec est inconueniens & nouū, quod propter varietatem opi. media quandoque via eligatur, vt no. Pe. de Anch. cons. 210. cum si. vt per D. Decium in cap. 1. col. 5. in fi. de proba. Idem etiam in ista conclusione concludit Bapti. de sancto Seuer. in l. præcibus, col. 22. & duabus seq. ver. vndecima conclusio, C. de impu.

b Quē sequitur Soc. in l. qui Romæ, §. cohæredes, col. 8. in princ. ff. de ver. obl. Philip. Dec. cons. 182. incip. in casu occurrēti in ciuitate Regij. col. 2. versic qui bis, tamen non obstantibus, & in cons. 23. incip. & pro tenui facultate, col. 3. vers. 6. moueor, ideo singula dixit Ioā. Crottus de Montesertato in repet. §. diui. l. filiusfamilias in 14. col. vers. secunda sit conclusio, ff. de lega. 1. qd̄ si testator ꝓhibuit bona sua extra familiā p suos hæredes vsq; ad 33. ann. alienari, eo quia uolebat dicta bona remanere apud suos descēdētes ī infinitū, virtute illius rōnis nec post 33. ann. fieri poterit alienatio extra illos de familia. Fer. de Loa.

c Ang. sequitur Alex. cons. 28. col. 2. ver. hoc pro bo. lib. 1. & in cōsil. 66. col. 2. vnde dicit Ang. no. lib. 2.

d Roma. cons. 130. Ana cons. 39. in fin.

hæreditas pupilli matri quam substitutio, vt declarat sæpe Bar. in d.l. 2. penul. & vlt. colum. sed mater pupilli respectu testatoris non est de ascendentibus, & præsumitur quod magis dilexerit animam suam, quam ipsam vxorem: Igitur sicut frater pupilli per tacitam pupillarem excludit matrem, ita etiam pia causa.† Secundo itaq; mouetur Socin. & sibi attribuit domi. Decius, quia ecclesia expresse substituta, ex præsumpta mente testatoris propter illam coniecturam legis, quod non præsumitur testator voluisse postponere prolem suam alienæ successioni, iuxta l. cum acutissimi. C. de fideicommissis, excluditur a prole testatoris. Bald. in d. l. cum acutissimi, ergo etiam pia causa debet excludi a matre propter illam coniecturam, quæ habet, quod non præsumitur testator voluisse matrem excludi a luctuosa hæreditate filij. Tamen ad hoc potest similiter responderi, quod respectu testatoris non ita debentur bona matri sicut filijs, & affectio testatorum est illa, quæ habetur in consideratione, vt dixi, quæ est maior ad animam, quam ad vxorem. facit quod vult Barto. in l. cum auus. ff. de condi. & demonstratio. vbi dicit, quod illa lex non procedit, si ascendens sit institutus a descendente. mouetur etiam Soci. per aliud fundamentum, sed tollitur eadem ratione. Dico ergo, quod opinio Angel. & sequa. non est vera per decisionem Petri. de Anchar. in cons. 8. per tex. in dicto. c. si pater declarando, vt supra & per authoritatem Barto. supra in 1. q. 2. q. princi. & hic in fortioribus terminis, & si dicis, saltem procedit decisio Angel. quando esset facta pro exoneratione cōscientiæ, & male ablatis, vt declarat Aretin. consi. 155. in fine Socin. vbi supra & domin. Decius in d.l. precibus colum. 6. in princ. & facit, quod no. Angel. in authent. ex causa de lib. præteri. & exhære. Vbi legata relicta pro exoneratione conscientiæ tenent, etiam filio ignoranter præter. to. & faciunt in materia no. Barto. in l. cum quis decedens. §. codicillis. ff. de lega. 3. Quam respondeo, & semper subrisi de hac declaratione Modernorum in terminis, in quibus ipsi loquuntur, scilicet quādo est facta vulgaris substitutio expressa filio de pia causa pro male ablatis, nam qualem conscientiam & quam curam animæ suæ habet ipse testator, si habet male ablata, vt fatetur, & pro satisfactione vulgariter substituit piam causam, nam vt satisfactio locum haberet, nonne necesse esset, quod filius non sit hæres, vel quod saltem ex coniectura legis decedat in pupillari ætate, pone ergo, quod filius sit hæres, nec decedat in pupillari ætate. nonne vult testator, quod filius gaudeat bonis, nec satisfaciat male ablatis, & sic plus diligit filium, quam
a animam suam, vnde videtur sepultus in inferno.[a] præcipue cum secundum contingentiam communiter & communem cursum naturæ filius habeat adire hæreditatem, & effici pubes. argumen. l. fin. C. de sacrosan. eccle. Cogita pro defensione istorum modernorum, quia proculdubio sunt vertices iuris nostri, & hanc cōiactationem admisit etiam quidam Reuerend. Theologus huius ciuitatis. Præterea si habet male ablata debet satisfacere illis quibus abstulit, non autem substituere ecclesiam, nisi quod sint male ablata incerta. Item attenta hac ratione non esset facienda differentia, an substitutio
b sit facta de male ablatis an vero simpliciter pro anima,[b] vt facit domi. Decius, quia dato quod testator non haberet male ablata, habet proculdubio alia peccata, quibus debet satisfacere eleemosynis, ergo semper deberet habere locum opinio Ang. vt semper testator intelligatur magis dilexisse animam suam, quam vxorem, non autem restringere, quando est substitutio pro male ablatis. Et aduerte, quia inter decisiones Angel. & Bartol. hęc est differentia, nam in casu Angel. si vulgaris non traheretur ad tacitam pupillarem, substituta pia causa, certe mater haberet (expirata vulgari per aditionem filij) non solum bona filij, sed etiam testatoris, & sic nec bona testatoris prodessent animæ suæ, sed in casu nostro saltem pia causa haberet bona testatoris per fideicommissariam comprehensam sub compendiosa facta verbo communi, & vide vltra prædicta etiam omnino Corne. consilio 151. vbi substitutio facta de pia causa interpretatur fideicommissaria etiam matre non
386 existente in medio. † Secundo principaliter adhoc mirabilius amplio hanc conclusionem Bartol. ex intentione Bartoli hic, vt compendiosa facta per verbum commune non contineat pupillarem ad exclusionem matris etiam quod filia testatoris sit compendiose substituta filio per verbum commune. ita vult Barto. hic dum dicit, quod ideo in capitu. si pater per pupillarem comprehensam sub compendiosa fuit exclusa mater, quia ibi erat facta per verbum (moriatur) quod erat directum, & tamen ibi erat substituta filia filio, ergo si erat verbum commune, vult Bartol. quod non fuisset exclusa mater, sed contra hoc obstat. l. Lucius cum sua gloss. infra eodem. Et
387 illud † quod vult ipsemet Barto. supra in l. 2. in vltima colum. vbi vult, quod tacita pupillaris excludit matrem, si filius testatoris sit substitutus, nisi dicas, quod in reciproca & tacita pupillari contenta sub vulgari excluditur mater per filium substitutum, nec alias mater haberet partem in bonis testatoris magis debitus filijs quam vxori, secus in simplici substitutione cōpendiosa quia omnino filius substitutus licet nō veniat per pupillarē, per fideicō. tñ habebit bona testatoris, & adhuc habebit partē cū matre ab intestato in bonis fratris pupilli defuncti iuxta auth. defuncto. C. ad Tertullianū, & hæc consideratio est mihi ęqua, licet a nemine tradatur. Contra hanc limita. obst. qđ ipsemet Bar. dicit hic, scilicet quod compendiosa facta per verbum cōe excludit matrem qñ est substitutus filius testatoris, & sic Bar. seipsum cōfundit & sibi ipsi inconuenienter dicit, licet nemo aduertat, nec scio ipsum saluare. Tertio amplia sm Bar. vt hęc cōclu. procedat non solū in matre, sed ēt in alijs personis, quæ similiter sicut matres non excluduntur a tacita pupillari, nā ēt non excluduntur a pupillari cōtenta sub compendiosa facta per verbum cōe. istę aūt personæ ponūtur per
388 Bar. sup. in l. 2. col. antepen. & sequent. † Limita modo hanc cōclusionē etiam de mente Barto. hic quando concurret aliqua ex coniecturis, ex quibus dictum est in l. 2. penultima colum. ad finem & sequen. quod mater excluditur per tacitam pupillarem, nam per illasmet coniecturas excluditur a pupillari cōtenta sub compendiosa facta verbis cōmunibus, tamen aduerte, quia vt dixi in secunda ampliatione, non sunt pares termini. Secundo limita, quando in testamento essent illa verba, qđ substitutus capiat bona propria authoritate, quia tunc compendiosa facta per verbum commune virtute pupillaris sub ea contente excludet matrem, quia per talia verba vult quod habeat bona iure directo per l. Titia. la prima. §. 1. de lega. 2. transeunt alij. sed tu aduerte pro intelligentia, quasi est verbum (accipiat) siue (capiat) ergo substitutio est facta per verbum directum, & sic sumus extra terminos compendiosę factæ verbis communibus. Credo quod Barto. velit, quod testator vsus fuerit verbo communi circa dispositionem substitutionis, sed postea circa executionem vsus fuerit ipso verbo, accipiat, vt quia dixerit, si filius meus decedat sine liberis, substituo Caium. qui capiat bona propria authoritate. sed tūc obstat, quia non videtur necessaria consequentia, voluit quod capiat propria authoritate, ergo voluit substituere pupillariter,
c quia potuisset velle substituere per fideicommissum,[c] & dedisse fideicommissario potestatem capiendi bona propria authoritate, prout potest, vt determinat Ange. in l. Paulus, & ibi domi. Alexand. ff. ad Trebel. imò si voluisset substituere directo, verba illa, propria authoritate, essent superflua, contra l. si quando. §. 1. ff. de lega. 1. Sed defendendo Bar. dici pōt, cum capere propria authoritate conueniat proprie & naturaliter substituto directo non fideicommissario, licet possit ei conuenire de voluntate testatoris, debemus dicere, quod voluerit substituere directo, cum verbum dispositiuum substitutionis sit commune etiam ad directam substitutionem, & per verbū executiuum, accipiat propria authoritate, declaratur prolatū
d etiam in directa significatione, per regulam l. cum dotē.[d] vbi Baldus. C. de iure dotium, & licet solutio deseruiat ad multa alia dicta Barto. hic, vide tamen pro limitatione Corne. consilio 152. penulti. colum. in secunda parte, sed tunc & secundo modo videtur obstare, quia si illud verbum, accipiat, est po-
389 situm ad executionem substitutionis, non in dispositione, ergo insurgit regula aurea, quod clausulæ executiuę positę in instrumento, vel in gratia, vel in rescripto non limitant principalem dispositionem, nec faciūt quod plus comprehendat, quā si non essent appositæ. textus est in clemen. prima de præbendis, vbi habes duo exempla. tradit Alexand. in l. more. ff. de iurisdi. omnium iudi. colum. 4. versicul. & inquantum dom. meus in l. ius autem ciuile. 2. colum. versicu. limita prędicta. ff. de iustitia & iure. Abbas in c. cum nostris in 2. colu. de cōcessio. præbend. Imo. in l. qui Romæ. §. duo fratres. colum. 4. circa medium, & ibi Aret. col. 12. ad fi. de verborum obliga. domi. meus in l. ex pupillari infra eodem. Decius consilio 2. in fin. & con-

---

a Prout legitur de diuite malo, qui iacet in inferno, ex cuius visceribus procedit lata arbor, cuius ramis pendent vtriusq; sexus eius hæredes in bonis male ablatis suadentes vt refert venerabilis doct. Io. hærede, sermone 114. ante fin. & in sermone. 104. in fi. aliud pulchrum meminit exemplum, & sicut defunctus ad restitutionem male ablatorum tenetur, ita & eius hæredes quicunq; sint Fran. de plate in tract. restitutio. §. 275. incip. restitueret tenetur quilibet hæres &c.

b Quando dicatur dispō pro anima, vide Barba. consi. 58. colum. 12. circa medium. libr. 1. & an legatum factum a damnato ad mortē pro restōne male ablatorū valeat, per Bal. cōs. 253. li. 5.

c Bald. consil. 234. libr. 3. ponit quid operentur illa verba, in fideicommissario.

d De qua per Barba. in rub. extra de emp. & vend. colum. 1. post prin. per Alexand. in l. 2. in prima limita. ff. si certum petat. per Cępo. consi. 2. colum. 1.

cons. 124. col. cons. 38. col. 6. cons. 90. col. pen. cons. 115. col. vlt.
clarissimus doct. dom. Franc. Cur. cõs. 3. post tract. feud. si ergo
verbũ, substituo, non continebat pupillarem ꝯ matrem, si illa
verba, accipiat propria authoritate, non fuissent apposita, ergo
& his appositis non debet cõtinere, cũ sit quędã clausula exe-
390 quutiua quæ non ampliat principalẽ dispositionẽ. † Breuiter re
spondeo, & aduerte, quia erit vtilis declaratio & ad multa, qđ
aut in principali dispositione nullũ est verbum aptum ex vi vo
cabuli & ex propria natura ad cõprehendendũ illud, qđ vis cõ
prehendi virtute clausulę executiuę, & tũc clausula executiua
a non operatur, ꝙ comprehendatur, [a] ita loquitur cle. 1. de pręb.
aut vero in principali dispõne est verbũ de se & ex sui natura
aptũ comprehendere duo, sed tñ est dubiũ de mente disponẽ-
tis, an voluerit comprehendere vtrumque, vel ne, vt in substõ-
ne facta per verbũ cõe, & tunc clausula executiua declarat du-
biam mentẽ disponentis, ita vř mihi Bar. hic hactenus nõ pon
deratus ad hoc, nã verbũ, substituo, de sui natura est aptũ com
prehendere directam & fideicommissariã substõnem, sed du-
bitatur, an voluerit testator vtrumq; cõprehendere ad exclu-
sionẽ matris, certe clausula illa executiua, & accipiat propria
authoritate, declarat dubiã mentẽ testõris, bene facit, quod di
cit de clausula, non obstante. Bal. in l. eam quã, in 9. col. versic.
sed pone quidã, C. de fideic. & quod vult Panor. in c. pro illorũ.
de præb. in gl. 1. & quod ponit d. Lãcel. Decius in l. 3. §. si is pro
quo. ff. quod quisque iur. & sic breuiter concludendo clausulæ
executiuę non habent vim ampliatiuam principalis dispositio
391 nis, sed bene declaratiuam. † Tertio limita, qñ in aliqua parte
testamẽti apparet, quod testõr verbũ cõe accepit pro directo,
b quia tunc debet ẽt accipi pro directo in substõne [b] compendio
sa ad exclusionem matris, transeunt simpliciter doct. & est ver
bũ valde not. bene facit tex. in l. qui filiabus, in princip. de leg. 1.
392 † Vbi probatur, ꝙ si in vna parte testamenti sub verbo filiarum
cõprehenditur posthuma, comprehenditur etiam in alia par-
te eiusdem testamenti, vide notabiliter Raph. Comen. consil.
117. incip. in testõ. Abb. in cons. 36. incip. vř. lib. 1. & Soci. inter
393 consilia dom. Franc. Cur. senioris, cons. 2. Quarto limita, † qñ
testator post substõnem factam verbo cõi diceret, quod substi
c tutus accipiat libere [c] bona, vel ad substitutum libere deueniãt
bona, verbũ libere denotat, quod propria authoritate ẽm Bar.
hic. quia alias non diceretur libere accipere, si alius posset im-
pedire, per l. vim facit. ff. de vi & vi arma. & quod dicit Bar. in l.
Meuius. §. fundo, in pen. q. ff. de leg. 2. facit quod no. Panor. per
illum tex. in c. de multa. de pręb. Bal. in c. quæ in ecclesiarum,
per illum tex. vbi dom. Dec. in textualibus de consti. & hic per
dominum meum, col. 25. & vltra eum, vide Bar. in l. alio. col. 3.
ff. de alimen & ciba. leg. gl. in clem. dudum, in verbo, libere, de
sepult. in c. cum plures, in verbo libere. de off. deleg. in 6. latissi-
me per Barb. cons. 4. in 1. par. & in c. 1. in 2. col. cum trib. seq. de
off. ordin. dominus meus in l. 2. C. de sac. sanc. eccl. in notabilib.
in l. filiam, in 4. not. C. de inoffi. test. Fely. in c. inter quatuor. de
maiori. & obed. & per hoc dictũ Bar. videř male dicere Raph.
Comen. cons. 114. incip. Anton. Benedicto. in 2. col. dum vult,
per hæc verba, libere reuertatur, non censeatur data licẽtia ap-
d prehendẽdi bona propria authoritate, [d] & ita eũ reprehendit
dominus meus in l. nemo potest, col. 7. de leg. 1. sed vt ibi ẽt di-
xi, Raph. Comen. in casu suo optime loquitur, quia ibi res de-
bebat libere reuerti factis quibusdã deductionib. per prius, vn-
de quantũ ad illas deductiones quæ fiendę erant, reuerti nõ de
bebant, facit quod dictũ est supra in intellectu do. Christopho-
ri de Castell. & Fulgosij ad legem præcib. C. de impuberum.
394 † Quinto limita, qñ faceret compendiosam testator per verbũ
e cõe [e] hoc modo, si filius meus decedat sine liberis, volo quod
tota & integra hæreditas mea, vel omnia bona mea, vel hære-
ditas mea sine diminutione perueniant ad Caium. Nam licet
verbum, perueniat, vel, deueniat, vel, pertineat, sit verbũ cõe, ta
men ꝓpter adiuncta, tota, integra, omnia, sine diminutione,
patet ẽm Bar. quod testator voluit substituere directo, quia ẽm
cum non possunt bona peruenire integraliter, nisi virtute pu-
pillaris substõnis, nam si esset fideicommissaria ẽm cum detra
heretur legitima & Trebellianica, ita quod substitutus in effe-
ctu non haberet nisi dimidiam partem hæreditatis testatoris,
aliam vero dimidiam haberent succedentes ipsi filio pupillo
defuncto. hæc dicta Bar. sunt maximi momenti, ideo diligẽter
395 sunt excutienda † Aduerte itaq; primo, † quia imo vř, quod ex
quo per talia verba Bar. vult, quod testator voluerit hereditatẽ
integraliter peruenire ad substitutum etiam sine diminutione
legitimę & Trebellianicæ, dato quod esset fideicommissaria,
tamen si filius decederet in pupillari ætate, non detraheretur
396 Trebellianica nec Falcidia. † Patet, quia tale fideicommissum
ex quo non est nominatim iniunctum filio, censetur iniunctũ
succedentib. ab intestato ipsi filio Bart. in d. l. qui duos, ad fin.
quo casu in fideicommisso venit etiam restituenda legitima fi
lij morientis in pupillari ętate l. si fundum per fideicommis-
sum, §. fin. de lega. 1. & similiter non poterit detrahi Trebellia-
nica, ex quo testator voluit, quod integraliter bona peruenirẽt
ad substitutum, & sic prohibuit detractionem Trebellianicæ.
397 † Et communis opin. est, quod hodie potest prohiberi detra-
ctio Trebellianicæ, vt per Bar. in l. Marcellus, vbi alij. ff. ad Tre-
bellia. & hoc videtur etiam verum in filijs primi gradus, vt pa-
tet ex ijs, quæ tradit Alex. ibi 4. col. in fi. versic. tenendo tñ post
Cyn. & Raph. Comen. & alia consilia allegat ibi præcep. meus
col. 11. dom. Guido Papæ consi. 6. col. 1. in princip. in prima par
te. Corneus consilio 22. in secunda parte, columna 9. quid er-
go voluit dicere. Barto. hic ego alias dicebam posse dici, quod
per verba, totam & integram hæreditatem &c. ideo Barto. vo-
luerit iudicare directã substõnem, non quia non posset conse-
qui per fideic. substõnem qđ substitutus hẽret integrã hẽditatẽ
moriẽte filio in pupillari ętate, sed quia hoc idem non põt con
sequi

---

a Sed huic mẽbro obstat fortiter conclusio Bar. & plurimorũ se-
quentium, sup. in 1. q. 2. q. princ. Bar. dum concludunt, quod si
testator dicat, si filius meus decedat, bona mea dentur & distri
buantur inter pauperes per meos fideicommissarios, qđ quia
in tali substitutione subintelligitur in executione verbũ, acci-
piant, erit illa substitutio pupillaris, & tamen verbum, dẽtur &
distribuantur, sunt omnino obliqua, quæ quoquo modo non
sunt apta comprehendere directa verba, vt ibidem fuit dictum
vide ibi latius.

b Bene facit quod cõsuluit Rom. cons. 231. vbi si testator legauit
liberis ex vna parte testamenti declaratur alia pars de quib. li-
beris intellexerit. Sed huic limita. obstat dictum Bart. in l. præ-
tor. la 2. § eritq; col. 2. versi. aut quęris ff. vi bon. rap. vbi dicta in
vno cap. distanti & separato non cẽsentur repetita in alio. Bal.
cons. 358. lib. 4. Raph. Cuma. cons. 22. col. 1. Card. cõsi. 58. ad fi-
nem. Secundo moueor, quia verbum commune matre existẽ-
te in medio non põt importare directam, vt s. fuit conclusum,
ergo nec eius tacita repetitio, tanquam stet directo, & ꝙ mater
excludatur, exorbitat a iure l. fi. C. de inst. & subst. vnde in exor
bitantib. non fit extensio de simplici ad casum mixtum l. vim
passam, §. præscriptionem ff. de adul. vnde putarem saluandam
hanc limit. quãdo appareret testatorem in illa alia parte decla-
rationem illam fecisse generaliter, volendo interpretari sic to-
tum suum testamentum, vel specialiter illam substitutionem,
arg. doct. Bart. in d. §. eritque, in fi. & hanc limitationem sequi
tur Corn. consil. 97. col. 5. in princip. lib. 1. & in consil. 90. col. 3.
versic. idcirco, lib. 3.

c Lancel. Polit. in tracta. substit. char. 43. col. 4. & de verbo, libere,
per Franc. Cur. senio. consi. 48. col. 1. & ista dictio, libere, capi-
tur tribus modis. Bal. consil. 383. lib. 3. & de uerbo prohibito uo
luntatis per Bal. in consilio 195. col. 5. lib. 2. de uerbo, libere, ui-
de Anto. de But. in c. quem in ecclesiarum, in 4. notab. de con-
stit. text. in c. 1. in uerbo, libere, de regula. in 6. vbi Gemin. post
Ioan. Andr. & quod intelligatur libere, id est propria authori-
tate, est tex. in c. cum episcopus, in fin. & ibi Ioan. Andr. & Ar-
chid. de offic. ordin. in 5. cum simil. per Alexã. consilio 12. post
princip. libr. 2. & de hoc his verbis plena & libera potestas per
Fely. in c. auditis, de præscript. Barba. in c. preterea, de offic. de
lega. attamen si statutum daret iudici liberam potestatem pro
cedendi super maleficijs, non per hoc poterit ponere aliquem
ad torturam nisi præcedentibus indicijs, vt per Ias. in l. miles, in
fin. in 1. lect. ff. de re iud. & ad terminos quæstionis nostræ uide
Lancel. Polit. in tract. substitutio. char. 43. col. 4. uersicul. tertio
quęrendum. Gemin. consil. 73. col. 2. in fi.
Adde de significatione istius uerbi libere, Alexand. in consilio
80. incip. uiso & diligenter animaduerso colum. 6. uolum. pri-
mo, Gemin. in consilio 112. incip. Titius & eius uxor. in fi. uer-
bis. Ludouic. de Bologn. in consilio 67. incip. cor mũdum col.
2. uersic. nec dicatur mihi. Barba. in consil. 16. incip. uiso pun-
cto & solemni animaduersione, colum. 10. uolum. 4. & in con
silio 47. incipien. scribitur, colum. 4. uolum. 1. & in consilio 59.
colum. penult. circa fin. uolum. 3. & in consi. 88. incip istud re-
feram in medium, quod bellissime, col. 5. in princ. eo. uol. Old.
in consilio 45 Philipp. Corne. in consilio 60. incip. quamquam
prima facie, colum. 2. uersic. & uerba sunt clara, uolum. 2. & in
consi. 106. incip. multum diffuse & eleganter, col. 3. uersi. & ꝙ
non dicatur, eod. uolum. Bart. Socin. in consilio 43. incipien. ui-
so testamento. colum. 3. circa fin. uolum. 4. quod uolumen nu-
perrime fuit inuentum, per Philipp. Decium in consilio 51. in-
cipien. & pro tenui facultate, in 2. columna circa princip. & in
consil. 131. incipien. reuocatur in dubium, columna prima, in
princip. & in consilio 152 incip. in causa exemptionis. colum-
na secunda. in princip. domin. præceptorem meum Francisc.
Curtium in consilio secundo, incip. uasallus habens, columna
prima circa finem. Ferdinandus de Loazes.

d De hoc pacto plura elegantia per Bar. in l. tertia, columna quar-
ta, & sequen. C. de pigno.

e Bar. in hoc reprehendit Rapha. Fulg. consil 43. col. fin.

sequi secundum regulas iuris, vnde testator videtur voluisse
totam & integram hæreditatem peruenire ad substitutum
per directam pupillarem, quia per fideicommissariam secundum regulas iuris detraheretur legitima & Trebellianica. Et
hoc maxime, quia pupillaris est fauorabilis, fideicommissaria
vero non & quod hoc velit Bar. patet, quia alle. in argu. l. in testamento. in fin. C. de testamen. mili. vbi præsumitur, quod in
dubio miles voluerit disponere secundum regulas iuris communis, licet aliter posset ex priuilegio, tamē hæc consideratio
398 non est multum tuta. † Quia Bart. expresse dicit, quod per fideicommissariam nō posset fieri, quod integra hæreditas perueniret ab substitutum. Are. hic. col. 14. circa medium. versic.
quam doctrinam. dicit quod bene testator voluerit, quod tales detractiones legitimę & Trebellianicę non fierent, sed voluit testator minus sufficienter, tanquam senserit Barto. quod
in fideicōmissaria substitutione vt sit prohibita detractio Trebellianicę, necesse sit. quod testator expresse prohibeat, non
autem sufficiunt illa verba, totam & integram &c. & ita etiam
Barto. intelligit Aretin. consilio 12. columna penultima versicu. quartum fundamentum. ita etiam intelligit Pau. de Cast.
in authen. sed cum testator. C. ad legem Falcid. & consil. 150.
incipien. in causa quæ vertitur in 3. column. in princip. versicu.
sed si bene & subtiliter, & cum isto intellectu videtur transire
dominus meus hic. columna 26. tamen iste intellectus ad Bar.
hic nullatenus placet, quia Bartol. non considerauit, quod testator non fuerit vsus verbis aptis ad prohibendum Trebellianicam, sed dicit, quod hoc non potest fieri per viam fideicommissarię substitutionis, ita clare cantant verba Bartol.
399 Præterea non defenditur Bartol. † Quia communis opinio.
est, quod per illa verba testatoris, volo hæreditatem meam totam & integram vel sine aliqua diminutione peruenire ad Ca
a iuim post mortem filij, est sufficienter prohibita [a] detractio
Trebellianicę in casu, in quo testator prohibere potest, per
tex. cum gloss. in l. decem. ff. de fideicom. liberta. & in leg. pœnales. §. fina. in versicu. totum. & in leg. si post missionem. in
versi. plena. inf. ad l. Falcidiam. ita Ange hic colum. 3. Imo. 12.
Alexan. 22. Areti. 15. Bal. in authen. sed cum testator. colum. 2.
C. ad legem Falcid. vbi etiam Pau. de Castr. & hoc etiam vide
Cy. Bald. Ange. & Sali. in l. fi. C. ad leg. Falcid. & idem Alexan.
consil. 5. colum. 3. in 3. volu. vbi ad hoc alleg. Bar. hic. & respondet argumentis tenentium contrarium. idem Alexand. consil.
133. in 1. colum. in fi. in 5. volu. vbi etiam alle. Bar. hic, & tangit
aliqua ad propositum, & idem vult Are. in d. consilio 12. in penultima colum. domi. Ioā. de Monteferrato in l. nemo potest,
13. columna ff. de leg. primo. Reuerendus episcopus Mar. hic.
colum. 7. allegans in quibusdam consilijs. licet contrarium ve-
400 lit † Ange. in authen. sed cum testator. vbi vult, quod sit necesse
testatori dicere expresse sine detractione. sequitur Ludo. Roma. consilio 75. incipien. nescio qua ex re. & consilio. 79. incipien. totum fundatur, vbi adducit aliqua iura ad hoc. & late
idem Roma. in repet. authen. similiter. C. ad leg. Falcidiam. in
antepenultima column. Angel. de Aretin. in princip. institu. ad
leg. Falcidi. do. Maria. Socin. consil o. 14. vltima columna vbi
dicit, quod authen. sed cum testator non habet locum, nisi vbi
testator expresse prohibet detractionem Falcidiæ. si vero per
alia verba prohibet, adhuc hodie detrahitur contra voluntatem
testatoris, & hanc opinionem etiam tenet Oldra. consilio 112.
& dominus Mari. Socinus. consilio 13. column. penul. vbi facit
duodecim fundamenta, quæ tamen tendunt ad idem. Breuiter
teneas primam opinionem tanquam magis communem &
b veriorem. [b] Et moueor, quia omnes tenentes contrarium fundant se præcipue super isto fundamento, quod licet per talia
verba totam & integram, intentio testatoris fuerit, quod nō detraheretur Trebellianica, tamen detrahi debet, quia non prohibuit expresse secundum formam traditam in dicta authent.
401 cū testator. sed hoc fundamentū nō est verum. † quia expresse
dicitur fieri, modo voluntas disponentis colligatur etiam ex
c verbis generalibus, [c] vt tradit Bart. quem omnes sequuntur in
l. 1. columna 2. sup. eodem. & ibi in specie Alexander. Aretinus
Socinus meus reprehendunt hoc fundamentum Angeli, vt ibi
dixi. hanc etiam opinionem tenet Corneus consilio. 187. in prima parte secunda col. & consilio 317. penultima col. in 4. parte
402 ubi limitat † Est bene uerum, quod maius dubium est, si testator dicat, uolo omnia bona mea peruenire ad talem, an censeatur prohibita Trebellianica. uel si diceret uolo bona mea peruenire pleno iure, licet Bartol hic uideatur hoc ęquiparare, sed
ꝙ isto casu non censeatur prohibita Trebellianica, tenent om-
d nes, [d] qui tenent contrarium in præcedentibus uerbis, & ultra
prædictos docto. uult Are. hic & in dicto consi. 12. do. meus hic.
26. col. Pau. de Castro in auth. sed cum testator, ubi Corneus, &
bēne facit, quia talia uerba necessario non inferunt prohibitionem detractionis Trebellianicę, cum possint aliud importare,
quod perueniant omnia bona scilicet cuiuscunque generis
sint, non tamen integraliter & totaliter. l. item quod Sabinus. §.
de hæredi. insti. facit, quod tradit Corneus consil. 207. in secūda parte in 3. colum. in fin. & sequen. vbi in substitutione facta
in omnibus & singulis bonis, quia poterat capi alia interpretatio quam prohibitio detractionis Trebellianicę, illam interpretationem capit. Et si dicis, nonne tacite inerat, quod haberet omnia bona cuiuscunque generis, Respondeo, quod si
inerat, ergo expressio nihil debet operari. leg. non recte. C. de
403 fideiuss. ita Angel. consil. 225. columna penultima. † Item si dicis, quam differentiam facis inter totam hereditatem & omnia bona. Respondeo ex dictis Aretin. hic quod hæc dictio tota est nomen integrale, & sic significat totalitatem & integralitatem. dictio vero, omnia, est vniuersalis, & significat vniuersalitatem, & potest intelligi omnia, idest, cuiuscunque generis
vnde si aliquid detrahatur, non diceretur habere totam hereditatem, sed bene vniuersalitatem bonorum, facit text. iuncta
gloss. institu. pro socio. in principio gloss. & Bartol. in proœmiorum in princip. Ioan. Fab. & Ange. Aretin. in §. restituta. in-
404 stitu. de fideicommis. hære. Et aduerte ad practicam † quia si
in testamento testator procederet ad prohibitionem alienationis, vt bona remanerent in familia, vt quotidie fit, tunc censeretur prohibita Falcidia. text. est ad literam in authent. vt
sponsa. largi. in §. si quando. quem allega. hic solus Aretin. loquitur tamen ille text. de vna re legata & prohibita alienari, vt
in familia legatarij perpetuo maneat. & ita etiam loquitur tex.
in authen. sed cum testator. C. ad leg. Falcid. tamen ibi Bal. dicit quod censetur etiam prohibita detractio Trebellianica
per generalem prohibitionem de non alienando bona, licet
secundum eum aduocati & docto. communiter non aduertant. Et idem vult Angel. in §. si vero expressim. in 4. columna in authen. de hære. & Falcid. Corne. consilio. 22. in secunda
parte. 8. columna versicul. duo obijciuntur, & per hoc etiam
apparet, quod non est necesse prohibere expresse & formaliter Falcidiæ detractionem. cum per prohibitionem de nō alienando inducatur talis prohibitio, & sic remanet fundamentum contra Bartol. s. quod immo per fideicommissariam substitutionem potest testator consequi, vt integra hæreditas perueniat ad substitutum filio moriente in pupillari ætate absque
detractione Trebellianicæ & legitimę. Quid ergo voluit di-
405 cere Bar. proculdubio solus verus legum interpres. † Pro resolutione itaque huius ardeę & practicabilis difficultatis dico,
quod Bartol. bene voluit, quod testator per verba de quibus s.
censeatur prohibuisse detractionem legitimę & Trebellianicæ, nec hoc negat Ang. col. 5. ver. pone pulchra exempla Imo.
col. 12. vers. tertio casu. Alex. 22. col. ver. nota tñ. alias si Bar. hoc
nō vellet, scilicet testatorē voluisse substitutū habere hæreditatē absque detractione legitime & Trebellianicę, potius dixisset, substitōnē fore fideicōmissariā. Et si dicis. si hoc voluit testator, ergo ēt per fideicōmissariā substōnē poterat consequi filio
moriēte in pupillari ætate. ꝙ substitutus haberet integrā hæreditatē ꝑ prædicta, & tñ Bar. hoc negat, rñdeo, ꝙ Bar. hic primo
fuit in illa opinione, q̄ ponit in l. cohæredi. in §. cū filię. inf. eo. t.
ꝙ fideicōmissaria substitō in dubio censet inuncta filio, nō heredibus filij, quo casu per fideicōmissariā nō pōt substitutus habere legitimā filij, q̄ filius nō pōt grauari in legitima. l. ex tribus. & l. qm̄ in prioribus. C. de inoffi. te. Scđo fuit in alia opinione, ꝙ licet testtōr voluerit ꝓhibere detractionē Treb. tñ nō pōt
hoc velle

a Adde adductis hic, quod idem tenet Ang. Areti. in tract. de testa. char. 63. col. 2. in gl. item sciens vires sui patrimonij. Guido
Papæ in decisio. sua. q. 527. cum sup. vbi attestatur ita seruari in
curia parlamenti Delphinatus, & plura per do. meum Decium
in l. precibus. col. 14. versi. an autem. C. de impu. & vide Alex.
consil. 141. viso testamento in fi. lib. 2.

b Opin. tamen sunt adeo varię, ꝙ periculosum esset eligere in hoc
articulo. nam Barto. hic vt videmus, videtur tenere, quod per
talia verba generalia non censeatur prohibita Trebellianica
eam tenet Ro. per plura in repet. auth. similiter. col. fi. C. ad l.
Falcid. vbi testatur pro hac opi. omnes sui temporis doct. Italiæ
consuluisse. eandem tenet Ang. consil. 125. substitutiones. col.
fina. Ro. consilio. 32. visa. ad fi. & in consi. 239. in hac circa med.
vbi dicit communem. refert Alexan. cons. 122. viso. colum. 4.
lib. 4. & vide remissiue eundem Alexan. in l. qui totam. in prin.
col. 2. ff. ad Trebel.

c Quando dicatur specialiter & expresse factum. Card. Zab. consi.
52. col. 2. versic. contrarium de iure, per Fel. in c. ad aures. col. 1.
& 2 de rescri. Barb. cons. 15. col. 7. lib. 2. & quando aliquid fieri
requiritur specialiter & expresse, non potest fieri per æquipollens. Car. consil. 30. colum. 2. versi. item licet alias Barba. cons.
47. col. penul. lib. 2.

d Tenent omnes. Pau. de Ca. consil. 151. in causa quæ. colum. 2. &
consil. 165. visa facti. col. 2. versi. ad aliud. secundum antiquam
impressionem in istis terminis consuluit Alex. cons. 133. col. 2.
ante ver. & licet. lib. 5.

a hoc velle in filijs primi gradus[a] quibus nō pōt prohibere detra
406 ctionem Trebellianicę. † & ideo dicit Bart. hic. quod testator per fideicommissariam non possit consequi, quod substitutus habeat integram hęreditatem, quia in fideicommissaria hęredes filij ex persona detrahent legitimam & Trebellianicā, & sic in effectu dimidiam partem hæreditatis paternæ. iuxta. cap. Raynutius, & cap. Raynaldus de testamen. ita nouiter intelligo Bartol. hic. Et si dicis, in istis quæ Bartol. præsupponit,
407 dicit ne verum? † Breuiter inquantum vult. quód testator nō possit grauare filium primi gradus nec detrahat legitimam, vi
b detur magis communis opinio, [b] nec hactenus fuit ponderatus Barto. ad hoc. & ita etiam magis communem opinionem dicit dominus meus vbi multa allegat in l. Marcellus. ff. ad Trebel. 11. colum. & do. Decius consi. 81. in 2. colum. in fin. & sequen. & ita dicit seruari de stylo curiæ Delphinalis do. Guido Papę conclusio. 2. vide etiam eundem in duabus quæstionibus sequentibus, nihil tñ firmo pro nunc, quia tentio articulū dubium, nec est locus suus hic, vt possit discuti veritas, & casus
408 pendent de facto, super quo feci plures allegationes. † Inquantū vero vult Bart. qđ onus fideicommissariæ substitutionis cēseatur in dubio iniunctum ipsi filio, non aūt hæredibus filij vtilitas est magna, quia si onus censetur iniunctum hæredibus filij morientis in pupillari ętate substitutus habebit etiam legitimam filij, secus si cēsetur iniunctum filio, per l. si fundum per fideicommissum. §. fin. ff. de lega. 1. & si substitutus habet legitimam filii, videtur etiam quod debeat habere Trebellianicam, quę est minus fauorabilis. ita in specie hoc casu Corn. de Trebellianica traditur consi. 142. in 4. parte. an ergo vt vult Bartol. censeatur onus iunctum filio vel eius hæredibus, domi. meus post alios in l. cohæredibus. §. cum filię. eod. absolute dicit, quod communis opin. est, onus in dubio censeri iniunctum hęredibus filij non filio. prout videtur tenere ipsemet Barto. in l. qui duos inf. eo. Ego super his sum valde ambiguus de cōi opi. quia doc. in tota ista lege ideo disputant, an sit fideicommissaria vel pupillaris propter detractionem legitimę & Trebellianicę, quæ habet locum in fideicommissaria, non in pupillari. Item quia t. x. in c. si pater de testa. in 6. videtur clare præsupponere, quod si in illo casu fuisset fideicommissaria,
409 mater detraxisset legitimam & Trebellianicam. † Puto itaq; ita esse distinguendum reuolutis iuribus & dictis doc. quod aut pater expresse grauat filium restituere hęreditatem, & tūc sine dubio detraheretur legitima & Trebel. iuxta l. cohæredi. §. cum filiæ infra eodem. Aut vero expressè grauat hęredes filij post mortem filij morientis in pupillari ętate, vt restituant integraliter omnia bona patris & filij, & tunc sine dubio tale grauamen valebit, & restituent bona patris & filij sine detractione legitimę & Trebellianicæ. ita proprie in istis terminis loquitur l. si fundū per fideicommissum. §. fi. cum l. seq. ff. de l. 1. similiter si filio non sit relictum nisi tantum quantum est legitima, & sit simpliciter facta substitutio, tenendū est, φ censeatur in dubio onus iniunctum hæredibus filij, non filio, vt sic onus iniunctum teneat in legitima, quod alias nō teneret. arg. l. quoties. ff. de re. dub. & in istis terminis proprie procedit, quod dicit se determinasse Fulg. & ibi Paul. de Castr. in l. ex
c tribus, vbi præceptor meus. C. de inoffic. testa. Aliquando[c] vero testator facit simpliciter fideicommissariam substitutionē post mortem filij hoc modo, qandocunq; filius meus decedat, volo quód tota seu integra hęreditas mea restituatur Sēpronio, & tunc idem dicendū est scilicet qđ onus fideicōmissi iniunctū hæredibus pupilli, & sic non detrahet legitima, quia non est grauatus filius cui legitima debetur, nec etiam Trebellianica, quia per illud verbū totā & integrā est prohibita detractio Trebellianicę, quę licet non possit prohiberi in filijs primi gradus, tamen hoc casu nō prohibetur filio, sed hęredibus filij, & in istis terminis videtur loqui Alexā. licet nihil dicat de Trebellianica, in l. 1. §. fi. in gl. 1. in 1. col. sup. eod. & in istis terminis pōt procere, qđ dicit Cor. de Trebellianica. consil. 142. in 4. parte. & in istis terminis Barto. hic, videtur male presupponere, nisi salues Barto. fauore matris, vt scilicet fauore matris censeatur onus iniunctum filio, non matri. Aliquādo autem facit testator simpliciter fideicommissariam substitutionem post mortem filij, nec apponit dictionē, totam vel integram, nec aliquod verbum, per quod videatur prohibere detractionē Trebellianice, vt quia dicit, qñcunq; filius meus decedat, restituantur bona, vel restituatur hæreditas filij, & in istis terminis Alexand. in d. l. 1. §. fi. supra eod. se remittit ad no. per Barto. in l. codicillis inf. de vsufruc. leg. videtur velle, qđ censeatur iniunctum ipsi filio, & sic detrahetur legitima & Trebellianica, & hoc videtur etiam præsupponere Barto. sup. in 1. & 2. q. secundę quęstionis principalis, & hoc expresse tenet Aretin. in d. l. 1. § fi. vlt. col. ante fi. sup. eod. Barto. in d. §. cū filię. Paul. de Cas. conf. 67. in 2. parte in fi. inci. in casu presenti. Aret. consi. 155. pen. col. incip. periculosum. Imo. sup. in 11. col. in prin. in 1. quęstio. secundæ quæstionis principalis Bar. dum loquitur de distributione fienda inter pauperes. Salic. in l. ex tribus in fi. C. de inoffic. testamen. quando l. est filius pupillus nō habens substitutum pupillarem, sed venientes ab intestato. Contrariam in hoc opinionem tenet Paul. de Castan l. qui duos ad fi. inf. eod. Imo. & Pau. de Cast. sibi contrarij in d. l. cohæredi. §. cum filiæ Pau. de Cast. in d. l. ex tribus in fin. & dicit domi. meus in d. §. cum filię, ad fi. & in d. l. ex tribus. quód ista est communis opi. & idem videtur dicere Alex. in d. §. cum filiæ. Sed aduerte, quia puto φ præcep. meus decipiat in hoc. s. φ non sit cōis opin. nam dum alleg. Bart. & Imol. in l. qui duos, non loquitur de hæredibus filij venientibus ab intestato, sed de substituto dato filio, inter quos est magna differentia, vt declarat Are. in d. l. 2. §. fi. s. eod. & in d. consi. 155. in pen. colu. Itē dum alleg. do. meus Sali. in d. l. ex tribus similiter ibi Salic. dicit ōrium in hęredibus filij venientibus ab intestato. Item de authoritate Imo. & Pau. de Cast. nō est faciendū capitale, quia sunt sibi ipsis cōtrarij in hoc puncto. similiter Fulg. loquit qñ fideicōmissum aperte cōtinebat legitimam, ita φ non valuisset in aliquo, si censetur onus iniunctū filio. Alexan. etiam debet intelligi, quādo est fideicommissum vniuersale in quo apparet, quod testator voluit integram hæreditatē peruenire ad substitutū, vt seipsum declarat in l. 1. §. fi. sup. eo. licet in consi. penul. & vlti. col. in 3. vol. teneat cum Imo. in d. §. cum filię, sed mouetur authoritate Bar. in d. l. qui duos, qui loquitur in substituto, non in heredibus venientibus ab intestato, vt dixi. alias
410 Bar. esset sibi ōrius quod non est dicendum † retenta tamen opi. Imo. in d. §. cū filiæ. Aduerte ad duo, quia licet isto casu venientes ab intestato ad successionē filij in pupillari ętate defuncti nō detraherent legitimā, tñ detraherent Trebellianicā ex persona propria, ex quo ipsi censent grauati, nō filius, ita Imo. Pau. de Cast. & Are. in d. §. cū filiæ. Pau. de Cas. in d. l. qui duos ante fi. inf. eo. & in d. l. ex tribus ad fi. Are. in l. 1. in fi. s. eo. vnde male consuluit Cor. in dicto cons. 142. in quarta parte. & mirum est, qđ non viderit prædictos docto. nec rationem diuersitatis, quæ ipsum decepit inter legitimam & Trebellianicā. nā ideo hoc casu non detrahunt hęredes filij legitimā, quia filius non est grauatus, cui debet legitima, sed bene detrahunt Trebellianicā ex persona propria eorū, ex quo ipsi sunt grauati. debetes tñ aduertere, quia si esset substitutio pia cā, et nō detraherēt Trebellianicā iuxta cōem cōclusionē Bar. in l. Marcellus. ad Treb. 3. col. quam approbarunt doct. Tholosa. in suis decisio. & ita in specie ad terminos in pia causa tradit Alexan. consi. 12.
411 volum. 3. Secundo † aduerte retenta opinione. Imo. quia Imo. met. in dicto. §. cum filię videtur velle, quod hoc nō procedat, vbi mater esset hæres ab intestato filij. nam dato φ onus censeretur iniunctū ipsi matri, vult Imō. qđ per fideicōmissariam substitutionem nō possit priuari mater legitima, sed in hoc in specie, licet de Imo. non faciat mentionē, ōrium pro constanti præsupponit Alex. in d. consi. 12. & facit ratio. d. l. si fundū per fideicōmissum. §. fi. de lega. 1. quæ etiam procedit in matre. Et si dicis, forsitan Imo. loquitur, quod mater non potest priuari propria legitima in bonis filij per fideicommissum, non autē loquitur de legitima filij in bonis testatoris, quam vult detrahere mater ex persona filij. respondeo, quod imó per dictam l. si fundum per fideicommissum. potest filio moriente in pupillari ætate mater per fideicommissum priuari omnibus bonis filij, ex quo per pupillarem poterat, ipsam in totum excludere. dicerem tamen, quod in dubio nisi aliter appareat, quod testator noluerit in substitutione fideicommissaria comprehendere bona filij, nec in dubio iniūgere onus matri fideicōmissariæ substitutionis, sed potius ipsi filio. vt sic mater ex persona filij possit habere legitimam filij in bonis testatoris, & etiā Trebellianicam. per ea quæ cōcludit Bart. hic, & præsupponit tex. in c. si pater de testamen. in 6. & hac retēta opinione Imo. contra quam vt dixi videtur inclinare magis cōmunis opin. &
412 Imo. sibi ipsi cōtrariatur. † Aliqñ vero est substitutio compendiosa facta per verbum commune, & tamen continet fideicōmissariam in pupillari ætate, & tunc si quidē dictum est, quandocunq; filius meus decedat, substituo ei Caium. Et tūc onus cēsetur iniunctū filio, & sic ex persona filij detrahet legitima & Trebellianica. per c. Raynutius. de testamē. & ita in specie vult

a Primi gradus. De hoc infinita cumulaui supra in 1. colum. huius repe. quę non repeto, ne membranas occupent.
b Communis opinio. De hoc est tex. in l. quoniam in prioribus, vbi doct. C. de inoffic. testa. & vide Lancell. Pol. in repet. l. si filio quē habentem col. 4. ver. circa septimum C. de inoffi. testa. & vide de hoc Ant. de Nicel. in cōcordan. gl. cōcord. 6. quæstio.
c Aliquando In istis terminis consuluit Alex. consi. 77 colum. 2. post med. lib. 1. vide etiam Ant. de Nicel. in concordan. Barto. concor. 185. Ioā. Bapt. de S. Seueri. in repe. l. precibus col. 38. vers. nona regula est. C. de impub. illud non perpendit Guid. Papa in consi. suo. 96. col. 5. versi. nec obstat. lib. 2.

vult Bald. in l. ex tribus vltim. colum. C. de inofficio. testamen. vbi Paul. de Cast. in fin. Aretin. in d. consi. 153. 8. colum. ad fin. Aliquando vero non dicitur, ei substituo, sed absolute dicitur quandocunq; filius meus decedat, substituo Caium, vel bona mea perueniant ad Caium, vel moriatur Caio, & tunc tenēdū est, quod posito quod sit fideicommissaria in pupillari ætate, onus censeatur iniunctum filio, non venientibus ab intestato, præcipue si mater sit in medio, & tunc sic poterit detrahere legitimā & Trebel. ita videtur mihi semper voluisse glo. Bart. & docto. in toto discursu huius l. & in l. precibus. C. de impu. & in specie tradit Are. d. cons. 155. & est tex. non cauillando in d. c. si pater de testa. in 6. Intelligo tamen hoc quando sunt heredes filij venientes ab intest. secus si esset hæres filij per substitutionē pupillarem, quia tūc in dubio onus cēsetur iniunctū ipsi substituto in pupillari ætate, non filio, per doctr. Barto. in d. l. qui duos ad fi. Itē intelligo hoc nisi essent verba, per quæ appareret, quod testator vellet, quód restituetur hæreditas absq; detractione integraliter, quia vt dispositio testatoris possit habere locū, debet cēseri iniunctum onus illi, cui iniungi pōt. & sic venientibus ab intestato, per doct. Barto. in l. codicillis de vsufr. le. nisi dicas, qđ illa verba, tota & integra, satis operantur, vt censeatur facta pupillaris in pupillari ętate absque eo, quod post pubertatem per illa verba censeatur etiam prohibita detractio Trebellianicæ. tamē hoc nō multū viget, quia qñcūq; decederet filius, apparet, quod voluntas testatoris fuit, quod integra hæreditas perueniret ad substitutum. si autē filius decederet post pupillarem ætatem, tunc sine dubio in casibus in quibus dixi, φ onus censetur iniunctum filio, detraheret legitimā & Trebellianica. Si vero censeretur iniunctū hæredibus filij qui essent honorati in testō paterno, tunc detraherēt sine dubio legitimam & Trebel. nisi Trebellianica esset prohibita a testatore. Vbi vero non essent honorati, grauamen iniunctū non teneret, vt dicetur in vltima quæstione huius tertiæ quæ-
413 stionis principalis. † In prima. q. tertiæ qō. is principalis habes princ. φ vbi verbū, impuberi, iungitur verbo dispositiuo, substitutio cōpēdiosa non restringitur ad pupillarē ętatē, sed erit pupillaris in pupillari ætate, & post pubertatē erit fideicommissaria, transit. in docto. † Quia verba in dubio intelliguntur appo-
414
a sita demōstratiue, nō dispositiue & limitatiue l. Mela in prin. ff. de ali. & ciba. lega. l. fi. §. Titia. ff. de libe. leg. l. quidā testamēto in princ. de leg. 1. Barto. in l. cum pater. §. mente de leg. 2. in l. nam quod liquide. §. fi. in fi. ff. de penu lega. facit decis. Bald. in l. precibus. C. de impu. vlt. col. vbi si dico, substituo talē pupillo meo, illud verbū, pupillo, stat demonstratiue, & ideo nō operatur, quod sit tantum pupillaris expressa. & licet Alexā. in l. 2. 8. colum. sup. eo reprehendat Bal. quia intelligat Bald. velle, quod per talia verba non sit pupillaris expressa, & tamē re. uera intentio Bal. non fuit hoc dicere, sed fuit dicere, qđ non esset ita pupillaris expressa, quin esset etiam expressa vulgaris verbo generali [illegible] pillo fuisset [illegible]. Contra hanc conclusionem insurgit do meus, quia secundū eum hæc cōclusio satis procederet, vbi testator haberet alios filios, quia tunc dictū verbū, pupillo, cēsetur positum demonstratiue, sed vbi non haberet nisi vnum filium, si dicimus, quod illud verbum sit positum demonstratiue certe erit superfluo positum, quia vbi est vnicus filius, satis per verbum filius est demōstratus etiam in materia odiosa l. 2. ff. de lib. & posth. qđ autem illud verbum sit superflue positum, nō est dicendū l. si quādo in prin. inst. de leg. 1. gl. in c. solite in verbo, quāquam de maio. & obedien. Bald. in rub. de contrahen. empt. in 9. qō. Augetur difficultas vltra eum, quia si dicimus, quod nō sit superfluo positum, erit fauor filij. nam substitutio non trahibit vltra pupillarem ætatem, & sic nō reperitur grauatus hæc eo. modo. ipse aliter non respōdet. nisi dato quod sit superflua demonstratio, tamē adhuc debet intelligi verbum demonstratiue positum per supra alleg. facit tex. in l. [illegible] de dote prælega. Tu autem aduerte, quia videtur mihi, quod vbi haberet alios filios maiores, & nisi vnum impuberem, quos omnes instituerett hęredes vniuersales, & solum illo pupillo substitueret, deberet tunc intelligi, quod testator restrinxit se ad pupillarem ætatem, quia cum non substitueret alijs filijs maioribus, certe videtur ipsi pupillo substituisse solum quia pupillus. nā si voluisset prouidere post pupillarem ætatem, sicut illi, ita alijs substituisset nisi appareret de aliqua differentia inter filios, quia ille pupillus pateretur forte aliquem defectum, quem alij filij non paterentur, & hæc videtur mihi satis consona consideratio. argumen. l. iam hoc iure supra eodem vbi vero habet vnum filium pupillum tantum, & tunc si dicat, substituo filio meo pupillo, Aut dicit, quandocunq; decedat vel si decedat sine liberis, & tunc propter hæc verba habentia tractum temporis & respicientia tempus pubertatis, dico quod illud verbum pupillo necessario intelligitur positum demonstratiue. nec est superflua demonstratio, quia illud verbum, pupillo, saltem operatur, vt substitutio facta per verbum commune iudicetur pupillaris in pupillari ætate. Aut vero non est appositum verbum significans tractum temporis, & tunc etiam φ nō esset verbū, pupillo, vt quia diceret simpliciter, filio meo substituo Caium, non erit nisi vulgaris vel pupillaris, non autem fideicōmissaria post pubertatem pro decisione Bar. in fi.
415 sequentis quęstionis. Et ita habes vt puto mentem Bart. † Secunda est conclusio, φ vbi verbū impuberi, adiungitur verbo executiuo, substitutio restringitur ad pupillarē ætatem, vt si dicat, filio meo pupillo, si decesserit, succedat talis. nam tempore successionis debet esse pupillus, siue mortuus in pupilla-
416 ri ætate. † Quia qualitas adiecta verbo debet adesse tempori verbi l. in delictis. §. si extraneus. ff. de noxa. cū concordan. tran-
b seunt doctores solus Polius hic [b] dicit posse teneri contrariū. Quia in substitutionibus fit latissima interpretatio. Itē sm eū illud verbum filius, iunctū verbo, hæres esto, est iunctū verbo executiuo, & tñ post mortē filij habet locū substitutio, licet se-
417 cundū eū post mortē patris non sit amplius filius. † Sed aduerte quia illa regula, qđ fiat latissima interpretatio in substitutionibus procedit in dictis substitutionibus fauorabilibus. ita loquitur tex. glo. & docto. in l. Gallus. §. & quid si tantum. ff. de libe. & posthu. sed hic si traheremus substitutionem post pubertatem traheretur ad fideicōmissariam, quæ est grauamē. l. cohæredi. §. cum filię. inst. eodem. Item non est verum, quod desinat esse filius post mortem patris, vt insititura de hæredita. quę ab intestato defe. per totum. ff. vnde liber. Est enim filius ipsius Titij defuncti, qui olim fuit in rerum natura. iusta glo. in l. eius qui in prouincia. in verbo defuncti. ff. si certum petatur. Item satis est, quod sit filius tempore mortis testatoris, quia illud tempus consideramus l. si ita. ff. de lega. 3. l. 3. ff. de auro & argen. lega. Ex hac conclusione defensata infero notanter ad practicam, quod in l. Mela in principio. ff. de alimen. & ciba. legatis, si testator dixisset, hæres meus dato Titio puero meo alimenta, quod talia alimenta non debebuntur perpetuo, quia hoc casu verbū, puero, est coniunctum verbo executiuo, nō dispositiuo, prout in dicta l. Mela. ita vult mihi singulariter Bar. hic tamen aduerte, quia in l. Mela. illud verbū, relinquatur, est verbū iuriconsulti, qui generaliter determinat, φ vbi requiruntur alimēta puero vel puellæ, qđ nō restringuntur ad pubertatem, sed perpetuo debentur, ergo siue per verbū executiuū siue dispositiuū, & hoc vr̃ suadere doct. Bar.
418 ibi dum vult indistincte, † Quod vbi adiectiuum adiicitur certe personæ, vt quia dicitur Titię pupillæ & constat demonstratiue non restrictiue, tamen Barto. hic sceptum declarat vt sit verum, si adiungatur verbo dispositiuo, secus si executiuo. Limita modo hanc conclusionem procedere, nisi per alia verba appareat, testatorem sensisse de substitutione etiam vltra pupillarem ętatem, vt quia dixerit, filio meo pupillo succedat talis, si decesserit sine liberis. ita Barto. per capitu Raynutius in princi. de testamentis. Sed tu aduerte, quia stante hac limitatione, nulla videtur mihi differentia in proposito, an verum, impuberi, adiungatur verbo dispositiuo vel executiuo, a partibus sufficienter enumeratis. Nam aut dicit, filio meo impuberi talem substituo, vel talis succedat si decesserit sine liberis, & tunc tam in verbo dispositiuo quam executiuo idem est, quia substitutus excluditur post pubertatem. Bartol. met hic Aut vero dicit, filio meo pupillo quandocunq; decesserit substituo Caium, vel Caius succedat, & tunc etiam vtroque casu habebit locum substitutio post pubertatem, quia non minus colligitur voluntas testatoris ex illis verbis quandocunque, quam ex illis, si sine liberis decesserit. Et illud quod vult Bartol. infra in oppositione secunda post quęstionem sequentem. Aut dicit simpliciter, tali filio meo pupillo substituo Caium, vel Caius succedat, & vtroq; casu erit solum vulgaris & pupillaris, non autem fideicommissaria post pubertatem, per illud quod vult Bartol. in fine sequentis quæstionis post oppositiones. Aut dicit, tali filio meo impuberi, si decesserit, vel post mortem suam substituo Caium, vel Caius succedat, & similiter videtur solum vtroq; casu vulgaris & pupillaris, nō autem fideicommissaria post pubertatem, per illud quod subijcit

a Demonstratiue. Doctri. Bar. in hac conclusione & sequenti sequitur Alex. consi. 1. colum. 4. ver. confirmatur lib. 1. sed Bar. in hac doctrina videtur male loqui cum supportatione, dum dicit, quod verbum impuberi stet demonstratiue, debebat n. dicere enunciatiue, per doc. Bald. in consi. suo. 415. ante fi. lib. 3. cogita tamen quia non est dicendum Bar. fuisse male locutū, & istam doctri. Bart. pariter sequitur Philipp. Fran. in repe. c. si pater col. 37. vers. tertio quæritur quid si testator. de test. in 6.

b Polius hic Et in suo tracta. substit. char. 44. col. vers. secunda conclusio. quod si testator dicat, quādocunq; decesserit filius meus sibi impuberi substituo Caiū. illa dictio, impuberi, operatur vt non dicatur sit pupillaris, vt late per Io. Bap. de sancto Seuer. in repe. l. precibus. col. 15. ver. 14. C. de impube.

subiicit Bar. J.in 2. oppo. seq. q̃onis, & sic omni casu idem est in omni verbo dispositiuo sicut in executiuo. Defendendo Bar. potest dici, licet non repetiam declaratum, quod eo casu quo dixi etiam tm̃ vulgarem & pupillarem non fideicommissariam post pubertatem, vulgaris habebit locum etiam post pubertatem, si verbum impuberi sit adiunctũ verbo dispositiuo, & sic si post testm̃ efficeretur pubes, & postea viuo testatore decederet, haberet locum vulgaris, si vero verbũ impuberi sit adiunctum verbo executiuo, secus per doctr. Bar. in l. 1. pen. q. 5. eod. Item si dicat simpliciter, si decesserit, & verbum, impuberi, sit adiunctum verbo dispositiuo, potest dici, quod sit fideicõmissaria post pubertatem, secus si verbo executiuo, hoc tamen nõ firmo in verbo dispositiuo, quia infra dicam. Iuxta hanc quæstionem Bartol dubitatur, † quid si verbum, impubes, non
419 sit adiunctum verbo executiuo, succedat, nec verbo dispositiuo, substituo, vt quia dictum est si filius meus impubes decesserit, substituo Caium, vel Caius ei succedat, an verbum, impubes, stet tunc demonstratiue vel restrictiue & conditionaliter. Breuiter dic, quod tunc substitutio est restricta ad pupillarem ætatem, etiam quod esset verbũ obliquum l. cohæredi. §. cum filię, vbi Paul. de Castr. Aret. ibi quinto notabili. Alex. hic 28. colum. & facit l. penult. C. de impub. Item facit quia si intelligeretur tantum sine illa qualitate, impubes, certe nõ esset cõditio illud, si impubes decesserit. Cum nõ haberet se ad esse & non esse l. cum ad præsens, ff. si certum petatur l. 1. de conditionibus & demonstrationibus, mens autem testatoris fuit facere conditionem per dictionem, si, iuxta notata in d. l. 1. per gl. Bart. igitur &c. Modo tu aduerte, quia videtur, quod hæc decisio non habeat dubitationem, quia si simpliciter dicit, si filius meus impubes decesserit, hic non est aliqua dictio, quæ significet tractum temporis post pubertatem, vnde nimirum si non est fideicõmissaria post pubertatem, per illud quod dicit Bart. in sequenti quæstione, in secunda oppositione, vnde dubiũ esset, quando diceret, si filius meus impubes decesserit sine liberis, vel quandocunq; decesserit, Caium substituo, vel Caius succedat, an post pubertatem esset fideicommissaria, hoc non decidunt in specie docto. sed puto, quod erit fideicõmissaria post pubertatem, & verbum impubes stabit tantum demõstratiue per doct. Bar. hic in hac limitatione, & ita aliquando habui vi-
420 ua voce a præceptore meo. † In secunda quæstione tertiæ quæstionis principalis habes infrascriptas conclusiones. Primo q̃d substitutio compendiosa facta per verba mere obliqua est omni tẽpore fideicommissaria non continens vulgarem nec pu-
a pillarem substitutionem, [a] transeunt doct. & dixi etiam supra, in secunda quæstione principali, vbi sustuli fundamenta domini Decij, nunc præceptor meus insurgit, quia dicit ipse, non
421 est bona consequentia. † Fideicommissaria substitutio requirit aditionem hæreditatis l. ille a quo. §. si de testamento. ff. ad Trebellia. ergo non potest continere vulgarem, quæ nõ requirit aditionem l. post aditam C. de impub. nam substitutio pupillaris requirit aditionem hæreditatis, l. 2. adeo. supra eod. & tamen continet vulgarem, l. iam hoc iure, supra eod. vnde per hoc dicit, quod Bart. est contrarius iis, quæ dicit supra, in l. prima, in septima quæstione, versiculo, vlterius quæro. Tu aduerte, quia hoc obiectum nihil obstat, & est cum reuerentia, quædam æquiuocatio, quia pupillaris substitutio requirit conditio
b nem, sed non aditionẽ pupilli, [b] cui est facta substitutio. l. apud Iulianum §. idem Iulianus, ff. ad Trebellianũ. vnde non repugnat talis aditio, quin sub pupillari possit contineri vulgaris pupillo nõ adeunte, sed in fideicommissaria requiritur aditio hæredis grauati, & sic illius cui est facta substitutio. l. non iusta in. C. ad Trebellianum, vnde repugnat, quod sub ea contineatur vulgaris, scilicet ipso grauato nõ adeunte, quia testator faciendo fideicomm. ssariam, voluit, quod hæres grauatus adiret, & restitueret hæreditatem. Istud est quod dicit Bar. scilicet quod verba fideicommissariæ substitutionis repugnant vulgari. subdit etiam dominus meus quod est casus specialis, in quo sub fideicommissaria contineatur vulgaris scilicet in l. neq; enim. §. fi. ff. de testam. milit. sed cum reuerentia hoc non est verum quod a principio sub fideicommissaria contineatur vulgaris, est bene verum, quod ibi postquam fideicommissaria est extincta, fauore libertatis oritur vulgaris, quæ a principio sub fideicommissaria non continebatur, & in hoc est bene casus ibi specialis, qui non reperitur alibi. ita declarat illum tex. Imol. in l. 1. sup. cod. & tradit ibi Soci. colum. 55. vide etiam Corneum omnino cons. 190. in secunda parte, vbi an hæc compendiosa, si
c contigerit, quod filius & hæres meus [c] tertans dispositum in testamento moriatur, Caium substituo, contineat vulgarem, determinat enim notabiliter, quod non ex eo quod in illis verbis requirit, quod filius sit hæres, quia existentia hæredis repugnat vulgari, vt ibi latissime per eum, qui omnino est videndus in
422 hac quæstione Bart. † Secunda est conclusio, quod substitutio compendiosa facta per verbum commune continet vulgad rem [d] non solum in casibus in quibus cõtinet pupillarem, sed

vbi pupillarem non continet, transeunt doct. vt hic per Alex. consil. 29. post principium, & fundamentum est, quod verba talis substitõnis etiam conueniunt vulgari saltem in sui generalitate, imò si filius decederet ante testatorem, vel ante testm̃, vel ante aditam hæreditatem, non posset esse nisi vulgaris, & intelligo, quod contineatur vulgaris expressa verbis generalibus & in casu impotentiæ & voluntatis, vt per Bart. in l. 1. col. 2. supra eod. non obstat Bar. in l. verbis ciuilibus, pen. quæstione in fin. sup. eod. adductis per dominum meum hic qui vr̃ velle secundum eum, quod quando est compẽdiosa facta verbis mere directis, non contineat vulgarem, & tamen non repugnant verba, imò magis conueniunt, quia dico quod Barto. ibi hoc non vult, imò remittit se ad ea quæ hic dicuntur, & si vellet aperte male loqueretur. Nunc dubitatur quando hæc compendiosa continet pupillarem, an tunc contineat vulgarem tanquã contentam sub pupillari vel ne. Breuiter Ange. hic & refert Imol. 12. col. ante fin. vult, & idem præceptor meus, quod si testator dicat, si filius meus decesserit in pupillari ętate, vel postea q̃cunque, tunc indubitanter virtute pupillaris continetur tacita vulgaris. Si autem dicat simpliciter, quandocunq; filius meus decedat, substituo Caium, tunc si consideras illam vulgarem, quæ continetur sub pupillari, erit omnino tacita, si vero illam quæ continetur sub compendiosa, erit expressa verbis generalibus, vnde primo casu non excluderet matrem testatoris ipsa vulgaris, secundo sic. Sed proculdubio ista doctrina non est bona, quia siue sit facta mentio de pupillari ętate, siue non, verba
e non repugnant vulgari, ergo [e] semper est expressa verbis generalib. iuxta id quod tradit Alexã. 5. in l. 2. in 4. q. principali. col. 8.

Tertia

---

a Substõnẽ. Sed p̃rium de directo p̃soluit Paul. de Cast. cõs. 149. col. pen. & fi. in c. super 1. dub. f m antiquã impress. vbi p̃soluit, q̃d si testãr substituat filijs ita, si oẽs moriant in pupillari ętate bona dentur & distribuant inter pauperes, quæ verba dẽtur & distribuant sunt obliqua i. et hoc modo, & l. & eo mõ de lega. 1. tñ dicit, q̃ isto casu si instituti moriantur ante testõrẽ, hẽbit locũ vulgaris cõprehensa sub illa gñalitate, si moriantur in pupillari ętate, nisi dicatur, q̃ hoc ideo, quia sub illis verbis, dẽtur & distribuantur, sub intelligitur verbũ, accipiant, q̃ constituit directã, vt J. p̃cludunt aliqui post Bar. in 1. q̃õ. 2. q̃onis princ. & hanc conclusionẽ Bar hic sequitur Alex. consi. 1. col. 4. versi. & primo lib. 1. Corn. consi. 199. col. 6. versic. nam stidetur, lib. 2. Cõsiderãdũ est tñ, q̃ licet ita cõpẽdiosa facta per verba obliqua nõ p̃tineat vulgarẽ, in casu tñ vulgaris operatur in vim fideicõmissariæ, exẽplũ in decisio. Bart. in l. qdiu l. vlt. in fi. ff. de acquir. hær. vbi dicit, q̃ si testãr instituit filiũ, & q̃ncũq; decederet, rogauit de restituendo Titio, & q̃ncunq; Titius decederet, rogauit cũ de restituendo Sempronio. tũc si Titius moritur ante filiũ, & postea filius, adhuc p̃sequeretur Caius fideicõmissum a filijs suis eius hr̃dib. l. 1. §. pro secundo C. de cadu. col. ita etiam Bal. cons. 83. lib. 4. Paul. de Cast. cons. 352. p̃sens dubium, col. 1. & 2. f m antiq. a impress. & f m nouã impress. est in cõsi. 152. in prima parte. Aret. consil. 156 col. 4. versi. nec obstat quod si.

b Pupillis imo nullus isto casu requirit aditionẽ, quia sic deuenire mus ad casum, a quo res incipere nõ põt, vt p̃cludit Old. cons. 20. col. 5. Alex. in consil. 189. col. 2. versic. & hoc f m eos, lib. 2.

c Hęres meus, p Alex. p̃. 1. col. fi. lit. 1. & latissime Io. Baptist. de S. Seuer. in rep. l. præcib. col. 6. & seq. s erit subrogat hic. C. de imp.

d Vulgarẽ, & licet vulgaris cõtenta sub expressa pupillari expiret moriẽte pupillo in vita testõris, non expirat hęc vulgaris cõtẽta sub cõpẽdiosa. ita cõsuluit Bal. cons. 151. lib. 4. & cõs. 170. col. 2. lib. 5. & cõs. 319. col. 2. eo. lib. Old. cons. 20. Paul. de Cast. cõsi. 149. col. 3. fm antiquã impress. incip. super primo, & in consil. 162. col. 2. in fi. f m candẽ impress. Alex. cons. 180. col. 3. versi. sed aduertẽdũ, lib. 2. & in cons. 162. in fi. lib. 2. Bal. cõs. 148. lib. 5. limita tñ istã conclõnẽ, q̃n natiuitate posthumi superest talis vulgaris substitutio. ita Bal. consil. 102. cum præcedenti lib. 5. vide etiam Old. cons. 177. & non ab re Ant. de Prato in cõsilio Alexan. consil. 12. colum. 5. versic. non enim. fi. lib. 4.

e Nec est necesse dicere, q̃ sint duę substõnes vulgares, vna tacita virtute pupillaris, alia expressa verbis gñalib. virtute cõpẽdiosę quia cũ sit vna expressa verbis gñalibus, nõ vr̃ q̃ alia tacita esse possit, per l. cũ ex filio. §. filio. inf. eod. & a cessante rõne l. nam hoc iure. sup. eo. & quia illa tacita frustratoria videret. quod non est dicendũ. Cogita tñ si hæc p̃clusio limitari possit, cũ non sit esset in medio. nam si fin opin. Bart. q̃ iste dominus tenet sup. in 2. q. princ. substõ cõpẽdiosa facta per verbũ cõe est omni tẽpore fideicommissaria fauore matris, ergo non continebit vulgarẽ, q̃ fideicommissaria non cõtinet, vt dixit s. in 1. concl. nisi dicas, q̃ fauetur matri quantũ ad hoc, vt pupillaris excludatur per q̃ ipsa excluderetur a luctuosa filij hr̃ditate. non autem quantum ad hoc exclu. late vulgaris, q̃ succeditur in bonis testatoris tm̃, in quib. bonis apparet clare, quod testator magis substitutũ q̃uã matrem dilexit. Cogita super istis. Ferdinandus de Loazes.

423 † **Tertia est conclu. quæ colligitur ex secunda oppositione Bar.** post istam quæstionem, quod compendiosa habens aliquod verbum significans tractum temporis, vt verbum, quandocunque, vel verbum, sine liberis, continet fideicommissariam substitutionem si sit facta per verbum commune. l. hæredes mei. §. cum ita ff. ad Trebellia. ca. Raynutius. de testamen. licet l. generaliter. in principio. C. de militar. & substitutio. vbi etiam si dicatur, si intestatus decesserit, continet fideicommissariam.

424 † Et si dicis, quid est, quod nulla alia substitutio continet fideicommissariam, vt vulgaris, pupillaris, & reciproca. compendiosa vero continet, respondetur ex verbis Bartol. hic, & clarius in l. Lucius. columna vltima, infra eodem, quod ratio est, quia in compendiosa ponuntur verba denotantia tractum temporis etiam post aditam & post pubertatem, in alijs vero non, vnde si talia verba ponerentur in alijs substitutionibus, tunc transirent in compendiosam, & continetur fideicommissaria substi-

425 tutio † Quarta est conclusio, quod ista substitutio, filio meo talem substituo, est tãtum vulgaris, vel etiam pupillaris, si ille cui est facta substitutio, est capax pupillaris nunquam autem est fideicommissaria. hæc est communis opin. vt hic per doc. meum. columna 28. in fine, per l. nam hoc iure. §. primo. vbi Paul. de Cast. in secundo. no. supra eodem, & bene facit, quia verba dubia interpretantur, vt contineant directam, non fideicommissariam substitutionem. glos. in l. verbis ciuilibus supra eodem. ita etiam tenet Alexand. in l. recusare. §. Titius. ff. ad Trebell. licet Bald. & male in l. humanitatis. C. de impub. vltim. char. teneat, quod contineat etiam fideicommissariam, & in casu supposito erit pupillaris expressa saltem verbis generalibus, adeo quod matrem excluderet, licet de pupillari ætate nulla sit facta mentio, vt per Alexand. in l. Gallus §. primo, secunda columna in principio. de lib. & posthum. reprobans quosdam tenentes contrarium, tamen illud de matre pendet a dictis supra Imol. Repetio præceptorem meum dicentem in leg. secunda 11. columna. in princip. supra eodem. intelligendo ita Bartol. hic, quod quando filius est impubes, ita est expressa pupillaris, quod vulgaris est omnino tacita, sed male, & contra mentem Barto. hic aperte, & doct. supra alleg. scilicet quod immo etiam est vulgaris expressa in casu Barto. hic, immo plus si diceretur, tali filio meo impuberi Caium substituo, esset expressa pupillaris & vulgaris, quia illud verbum impuberi, est solum positum demonstratiue vt per Bartol. supra in prima quæst. tertię quæst. principalis, & dato quod esset positum restrictiue adhuc esset expressa vulgaris verbis generalibus vt vult Barto. in l. præcibus 13. colu. versic. vnum aduerte, & licet Bar. hic videatur velle quod quando continet vulgarem & pupillarem verbis generalibus nõ sit compendiosa, tamen dic vt dixi, supra in diffinitione compen-

426 diosę. † Sed hic cadit ardua dubitatio, quid si dixerit simpliciter, si filius meus decesserit, vel post mortem filij mei substituo Caiũ, & sic non est verbum quandocunque, nec verbum, sine liberis, an tunc erit compendiosa continens fideicommissariam Bartol. hic dum loquitur, quod sit verbum, quandocunque, vel, sine liberis, videtur velle, quod non continet fideicõmissariam, alias frustra requireret verbum, quandocũque, vel verbum, sine liberis, si sufficeret illud verbum, si decesserit, & idẽ videtur mihi velle Barto. in prima quæst. tertię quæst. principalis, dum dixit, quod si dixero, si filius meus decesserit, filio meo impuberi succedat talis non est fideicommissaria, secus si dixero, si decedat sine liberis, item vult innuere Bartol. in l. Lucius. in 2. quæst. princ. inf. eod. vbi si dico, filios meos instituo, & si quis eorum decesserit, volo bona mea ad alium deuenire, hæc substitutio non continet fideicommissariam, & tamen si diceret, quandocunque aliquis eorum decesserit, contineret fideicommissariam, vt vult idem Barto. in d. l. Lucius. vltim. colum. versic. quæro vtrum substitutio breuiloqua, & in omnibus istis locis repetio doct. simpliciter transire cum Bar. & expresse Bald. in suo tractatu substi. 3. col. Ioan. de Orsanis in ver. de bre-

427 uiloqua. † sed hæc conclusio non videtur mihi vera, & quod tunc solum illa verba, si decesserit, debeant facere, quod contineat fideicommissaria substitutio, licet non dicatur, quãcunque vel, sine liberis, quia apparet testatorem velle, quod vbi institutus decedat, substitutus admittatur, cum illud decedere possit contingere ante aditã hereditatem & post, ante pubertatem & post, & in hoc vltimo casu non potest habere locum nisi fideicommissaria, igitur fideicommissaria locum habere debet, cũ verba sint communia, & sic apta importare fideicommissariã. Hoc argumento vtitur Barto. in alijs terminis. supra in q. ante has opiniones, & ita videtur mihi præsupponere Alexand. in dicta l. in testamento. C. de testam. milit. vlt. colum. vers. vlt. hic

428 quærit Paul. de Cast. † Vbi dicit, quod reciproca substitutio tũc

a est mixta cum compendiosa, vt virtute compendiosę comprehendat fideicommissariam, quando testator dicit, vos inuicem substituo, si alter vestrum prædecedat, & idem præsupponit Corneus ibi. prima columna versic. sed dubitatur. idem videtur velle Paul. de Castr. in l. secunda. C. de impub. Dum dicit, quod commemoratio mortis facit, vt videatur substitutio collata post aditam hereditatem, vnde tunc erit fideicommissaria, & idem vult in d. l. in testamento. 1. col. in fi. & sequenti, licet postea ponendo exemplum ponat dictionem, quandocunque. & hoc dicit clare Soc. consil. 111. 3. col. versic. sed istę ratio-

429 nes. vbi facit generalem conclusionem. † Quod omnis substitutio facta post mortem verificatur etiam in fideicommissaria post aditam hæreditatem. idem Alex. cons. 12. in 3. vol. in 2. col. ver. si diceretur. vbi æquiparat quo ad inducendum fideicõmissariam, an dicatur, quandocũq; decesserit Hieronymus, hæres meus, vel post mortem Hieronymi, vt vtroque casu sit verbum significans tractum temporis, & hoc etiam vult Soc. in l. Gallus §. primo colum. pen. ver. quartus casus supra de liber. & posthum. facit glo. in d. l. in testamento. in verbo, censuerit, vbi etiam Corne. post Fulg. colum. sexta versic. & adde supradictis in 7. colum. in primis verbis, & etiam hoc sentit Pau. de Castr. in l. cohæred. §. cum filiæ, vbi Areti. no. & reuera non videtur posse negari, quod illa verba, si decesserit, vel illa, post mortem, dato quod non sit dictio, quandocunque, vel, sine liberis, nõ denotent tractum temporis, & sic videtur mihi vna communis opinio contra Barto. hic & in locis supra adductis. cũ quo transeunt simpliciter omnes, & sic communis cõtra communem,

430 quid ergo dicẽdum. † Ego puto literas sic posse concordari, quod aut ille cui fit substitutio, est capax pupillaris substitutionis, & tunc habeat locum, quod dicit Bartol. hic, vt non contineat fideicommissariam, si dicatur simpliciter, filio meo decesserit substituo Caium, & tanto magis si sit dictum, filio meo impuberi, &c. quia illa verba, si decesserit, possunt verificari tantum in pupillari ætate, ex quo non dicit quandocunque, nec dicit sine liberis, & satis operantur respectu pupillaris substitutionis. & substitutio debet iudicari in dubio directa, non fideicommissaria, vt per glos. fina. in fin. in l. verbis ciuilibus supra eodem. Aut vero ille, cui est facta substitutio, non est capax pupillaris substitutionis, vt quia est filius adultus, vel alius in potestate non existens, & tunc si dicat, si institutus decesserit, substituo Caium, sit fideicommissaria, quia nisi esset fideicommissaria, esset tantum vulgaris, sed vt vulgaris habeat locum, non requiritur, quod institutus decedat, sed quod non sit hæres, & sic illa verba, si decesserit, ostendunt voluntatẽ testatoris, quod sentit etiam de fideicommissaria. alias frustra apposuisset illã conditionem, si decesserit, & hoc modo procedat illud quod dicunt doc. secundo loco alleg.

ADDITIO.

431 † In tertia quæstione tertiæ quæstionis princip. habes conclusionem, quod substitutio compendiosa facta per verbum commune in certa re vel quantitate non cõtinet directam substitutionem, & sic nec vulgarem nec pupillarem, vt si dicam, quandocunque filius meus decedat sine liberis, substituo Caium in tali domo, nam erit solum relictum particulare, secus si dixisset, quandocunque decesserit, instituo Caium, vel Caius hęres esto in tali domo, quia tunc traheretur ad vulgarem, & pupillarem, vt volunt Bartol. supra in secunda quæstio. primæ, quęstio. principalis, de compendiosa pagani, & idem si dixisset quandocunque decesserit, substituo Caium hæredem in tali domo. nam tunc ratione illius adiuncti hæredem illud verbum substituo est mere directum non commune. ita Baldus in l. præcibus in antepen. columna ad fin. C. de impube. sequitur Alexand. in l. recusare § Titius. ad fin. ff. ad Trebellia. & sic vides, quarta vis est in verbis, contra leg. secunda in fin. C. communia de leg. & quomodo notarius apponẽ. vnum verbum magis quam aliud possit ampliare, & restringere dispositionem testatoris, etiam præter, immo contra intentionem eius, qui vt plurimum est ignarus, & si sciens, non recordatur ple-

432 rumque de tanta differentia verborum. Secundo † habes colligere, quod licet ad hoc vt non dicatur præteritus filius, sufficiat dicere, instituo filium meum in tali re, etiam quod non ascendat vsque ad legitimam. §. cæterum, in authen. vt cum de appellat. cogno. tamen non sufficeret dicere per verbum commune, relinquo talem rem filio meo, etiam quod ascenderet vltra legitimam, quia non obstãte tali relicto, diceretur, filius præteritus ita aperte vult Bartol. hic, si bene consideras, dum allegat dicta iura, nam tunc verbum, relinquo, quod est verbum commune non traheretur ad institutionem, cum sit adiectum certæ rei, & in filio requiritur, quod habeat iura institutionis, vt dicto §. aliud quoque capitulum, & in authen. nouissima.

a Cum compendiosa. Ita consuluit Angel. consilio 151. quidam Nicol. Med. nel sicul. finaliter Socin. consilio 29c. columna 1. Aret. consil. 17. columna pen. uide Pau. de Castr. consil. 156. col. 2. in fine. incipien. si contingit secundum antiquam impressionem, & uide Ana. consi. 89. ante fi.

nissima. vbi gl. C. de inoffic. testam. hoc intellige notabiliter,
nisi quando diceret simpliciter, relinquo talem rem filio meo
pro legitima. nam tunc importaret institutionem, ita vult cla-
re Bar. in auth. si parens. C. de inoffic. testa. quòd tamen an sit
verum, quia non est præsentis speculationis, vide per Ias. in au-
then. nouissima. in 7. col. ad fi. & seq. co'. C. de inoffi. testam. &
vide etiam quæ ibi ponit in 9. col. & dom. Decius. in l. humani-
tatis. 2. col. C. de impube. & supple istam conclusionem ex iis,
quæ dixi. sup. in 2. q. primæ quæstionis princ. & etiam ibi adde,
433 quæ hic dico. † Tertia est conclusio, quòd verbum commune
adiectum certę rei vel quantitati nunquam trahitur ad institu-
tionem, & sic siue alius sit institutus, siue non. Solus Aret. dicit
posse teneri, quòd vbi testator adhibita solemnitate requisita
in testamēto nullo alio instituto hærede adijceret verbum cō-
mune certę rei, quod per tale verbum induceretur institutio,
ne alias dispositio, quam voluit facere, scilicet testamentum,
esset inutilis. vnde si nullo alio instituto hærede dicerem, relin-
quo Titio domum, secundum eum talis posset dici institutus,
& sic haberet totam hæreditatem. mouetur primo authorita-
tate Ang. alle. per eum. & fuit opin. Vltramontanorum, quam
434 refert Bald. in d. l. his verbis. qui nobis sunt Citramontani. † Se-
cundo mouetur per tex. in l. 1. § si autem. sup. de hære. insti. vbi
tantū operatur ista clausula, Titius esto, quantū ista, Titius hæ-
res esto, sed ista Titius hæres esto in tali fundo, importat insti-
tutionem nullo alio instituto, ergo etiam ista Titius esto, & tū
potest subaudiri ita dominus esto, sicut hęres esto, & dominus
est verbū cōmune, vt l. his verbis. cū ibi notatis. ff. de hære. insti.
sicut ergo verbo totaliter omisso subauditur verbum mere di
rectū, ita etiam verbo cōmuni expresso, quod potest se habe-
re ad vtrunque, debet intelligi in dubio prolatum in directa
435 significatione. fortificatur † quia verbum cōmune videtur ma
gis se habere ad directum quam ad obliquum, & per prius vi-
detur fortificari in institutione quam in legato. l. quę sub con-
ditione. in princ. in verbo, relinquantur. iuncto. §. hoc edictum.
infra de cōdi. insti. bene facit tex. insti. qui test. tuto. dari poss. in
prin. vbi in eo casu in quo libertas censetur tacite relicta, certe
censetur relicta directo, non per fideicommissum. non ob. l. co
gi. §. generaliter. inf. ad Treb. & §. aliud quoq; capitulum. iun-
cto. §. certum. in authen. vt cum de appel. cognoscitur. quia in
436 illis iuribus erat alius hæres vniuersaliter institutus. † Breuiter
non est recedendum ab opi. Bar. quæ est cōmunis, quam ponit
etiam idem Barto. in d. l. his verbis. in prin. supra de hęr. insti.
vbi Bald. Ang. & Imol. dicit hanc esse communem etiam in
persona, cui relinqui debet iure institutionis. & quod sit com
munis, attestatur ipsemet Aret. hic col. 10. & seq. nec obstant
437 adducta per eum, & in prim. s tex. in §. si autem. quia fateor † q̄
ista clausula, Titius esto, & ista, Titius hęres esto æquiparantur,
vbi simpliciter proferuntur, & apparet quod vult facere testa-
mentum. secus si adiungatur certę rei, quia tunc in dubio in il-
la clausula, Titius esto, debet subaudiri potius verbum com-
mune, vel Titius esto. s. legatarius in tali re. quia propter adiun-
ctum certę rei potius debet capi coniectura, quod voluerit illū
facere legatarium quam hæredem, quia verba magis conueni
unt legatario. & dato quod adhibuerit septem testes, & alias so
lemnitates testamenti pręter institutionem, non tamen neces-
sario arguitur, quod voluerit testari, etiam quod appellauerit
testamentum. vt declarat not. Pau. de Cas. in l. proxime in prin.
ff. de his quæ in test. delen. & pro communi cōclusione est tex.
qui non solet alleg. in l. Lucius. §. filiam de leg. 2. qui probat,
438 † quod verbum commune vt est verbum pertinere adiectum
certę rei etiam si nullus alius sit hæres institutus nunquam in-
ducit institutionem. quem tex. reputat ineuitabilem & melio-
rem de iure Aret. non hic, sed. infra vlt. col. dixit tamen singu-
lariter Ang. consi. 148. incip. do. Quiricus. pe. col. quod verbum
commune adiectum certę rei ex illis quibus cōiecturis, per quas
tacite possit apparere de mente testatoris, potest trahi ad insti-
tutionem seu substitutionem directam. verbi gratia, si testator
dicat hoc modo, si filius meus decesserit in pupillari ætate vel
postea quandocunque, talis succedat in tali prędio. nam secun-
dum eum ex quo est facta mentio pupillaris ætatis specifice, sa-
tis videtur esse de mente testatoris, quod inducatur substitu-
tio directa pupillaris. & hoc secundum eum procederet mul-
to fortius si dixisset testator, quod faciebat infrascriptas substi-
tutiones & successiones &c. & dicit Aret. infra vlt. colu. quod
istud dictum est valde ęquum. quia tamen non bene probatur
iure, dicit quod non firmat pro nunc. tu teneas indubitater cō-
trarium. & in contrariū est decisio Barto. hic, dum loquitur de
filia instituta in certa quantitate, nam vult, quod substō in illa
quantitate facta non possit esse pupillaris, etiam quod sit facta
specifica mentio pupillaris ætatis. & dixi etiam supra in prima
conclusione collecta ex tertia quęstione princi. de compendio
sa pagani. & mirum est, quod Areti. non aduerterit ad Barto.
439 hic. † In quarta quęstione tertię quæstionis principalis habes
colligere quod substitutio compendiosa facta per verbum cōe

In certa portione puta in tertia vel quarta parte non trahitur
ad directam substitutionem, sed est tantū mere fideicommis-
sum. cum hac conclusione trans. cōiter. doc. fundatur hæc con
clusio primo per Bart. quia verbum cōe tunc trahitur ad insti-
tutionē, quando nullus est alius hæres institutus, alias secus. gl.
1. in l. his verbis. ff. de hær. inst. sed hic est alius hæres institutus,
scilicet filius, & eius hæres post mortem suam. Io. de Imo. col.
13. in prin. reprehendit istam rationem, quia secundum eum
licet reperiatur primus hæres institutus quo ad successionem
testatoris, tamen quo ad successionem pupilli nullus alius re-
peritur hæres institutus, & sic per hoc non debet obstare, quin
trahatur ad substitutionem pupillarem, per quā succedimus
pupillo, & per istud fundamentum, licet non faciat fundamen
tum de Imo. hic, contra Bar. tenet præce. me. non hic, sed sup.
in 21. col. in princ. scilicet, quòd immo ista substitutio trahetur
ad vniuersalem substitutionem directam, & mouetur etiā per
l. cohęredi. §. fi. inf. eo. vbi secūdum vnam lecturam filius erat
institutus, tamē substitutio facta in certa portione trahitur ad
pupillarem, sed dic, quòd ibi erat verbum, hæres esto, mere di-
rectum, non verbum commune, quo casu quādo est verbum
cōmune adiectum certę portioni quotaliq; de intētione Bar.
est, quod dummodo reperiatur alius hæres institutus etiā tan-
tum in primo gradu institutionis, & illud verbum proferatur
in substitutione, tamen non trahatur ad institutionem vel sub-
stitutionem directā, licet hoc non bene probetur iure, quia do
ctrina gl. in d. l. his verbis. loquitur. vbi alius est hæres institutus
in eodē gradu cū quo habet concurrere vocatus p verbū cōe.
pater, qā si intelligeremus siue habeat ꝯcurrere cū instituto in
primo gradu, siue non, seu cum hærede institut, certe si hære-
de instituto fieret substitutio per verbum cōmune adiectum cē
totalitati bonorū, non traheretur, etiam ad substitutionem pu
pillarem, quod est contra Barto. met hic. & quod non trahere
tur patet, quia si alius est hæres institutus, & postea testator di-
cat, relinquo omnia bona mea Caio, certe ista non est institu-
tio directa, sed fideicōmissaria substō, ex quo reperitur alius
hæres institutus, vt vult. gl. in d. l. his verbis. quā sequuntur doc.
& sic illa ratio non videtur bona. defendendo Barto. dic quod
Barto. non facit vim, quod pupillus sit institutus respectu hæ-
reditatis primi testatoris ad hoc, vt verbum cōmune non tra-
hatur ad directam, sed facit vim in hæredibus legitimis ipsius
pupilli, qui tacite dicuntur instituti in bonis pupilli. cum enim
posset ipsos in totū excludere substituendo pupillariter in om-
nibus bonis pupilli, hoc non faciendo videtur legitimis hære-
dibus pupilli hæreditatem relinquere. l. conficiuntur. in prin.
ff. de iur. codici. & hāc rationem adducit tex. cum gl. in l. si fun-
dum per fideicommissum. §. fi. ff. de leg. 1. cum ergo isti legiti-
mi videantur hæredes tacite instituti in hæreditate pupilli,
succedit doctrina glo. in d. l. his verbis. nec obstat, quod attento
sequeretur, quod si esset verbum commune adiectum totali-
tati bonorum, etiam non traheretur ad directam. quia Barto.
hic ad hoc videtur respondere quod quoties testator substituit
pupillo in omnibus bonis, nemini dubium, quod in totū taci-
te excludit legitimos hæredes pupilli, & sic ad directam substi-
tutionē trahitur. secus vbi substituit in certa portione tantum.
& hæc est quod voluit dicere Barto, in fin. verbis huius quæstio
nis non obstat. l. cohęredi. §. fin. quia ibi est verbum directum
& ciuile, quo casu apparet, quod voluit testari filio & sibi hęre-
dem constituere, hoc autem non potuit facere pro parte, quia
pupillus non potest decedere pro parte testatus & pro parte
intestatus, ideo substitutio facta per verba mere directa & ciui-
lia in certa portione trahitur ad totā hæreditatē pupilli. & hæc
440 est vera intentio Barto. licet alij non declarant. † Secundo prin-
cipaliter pro ista conclusione principali adducitur, quia verbū
commune nullo alio instituto hærede non trahitur ad hęredis
institutionem, nisi vbi est adiectum totalitati bonorū. ita vult
Imo. per notata. in d. l. his verbis. in princ. & in § si vero nulla.
in auth. de hære. & Fal. in gl. in verbo relictis, & si bene aduer-
tis hoc voluit Bart. hic, dum allegat. l. cū autem. ff. de leg. 2. vbi
si dico, do partem bonorum meorum, non est hæredis institu-
tio, & ita etiam firmat Imo in d. l. his verbis. in 2. col. versic. sed
aduerte. ff. de hære. instit. vbi dicit, quod si quis coram septem
testibus dicat, relinquo Titio tertiam partem bonorum meo-
rum alio vniuersaliter hærede non instituto, non trahetur ad
hæredis institutionem. quia de mente testatoris videtur esse, q̄
iste habeat quotam sibi assignatam, & nō aliud. arg. l. maritus.
441 C. de procura. & hoc etiam sonant verba, † & in dubio debe-
mus accipere intellectum, per quem saluetur mens testatoris
& significatum verborum. arg. l. ab omnibus. infr. de leg. 1. l. in
conditionibus. ff. de cond. & demon. l. voluntatis. C. de fideicō.
& idem vult Imo. in c. Rayn. 5. col. de testa. & sequitur ibi Bar.
col. 8. & mouetur Imol. alio fundamento, scilicet quia relin-
quendo partem bonorum non veniant iura actiue & passiue,
quia bona dicuntur deducto ære alieno. vnde non potest dici
hæres, quia in hæredem transferuntur iura actiua & passiua.

423 † Tertia est conclu. quæ colligitur ex secunda oppositione Bar. post istam quæstionem, quod compendiosa habens aliquod verbum significans tractum temporis, vt verbum, quandocunque, vel verbum, sine liberis, continet fideicommissariam substitutionem si sit facta per verbum commune. l. hæredes mei. §. cum ita ff. ad Trebellia. ca. Raynutius. de testamen. facit l. generaliter. in principio. C. de institut. & substitutio. vbi etiam si dicatur, si intestatus decesserit, continet fideicommissariam.
424 † Et si dicis, quid est, quod nulla alia substitutio continet fideicommissariam, vt vulgaris, pupillaris, & reciproca. compendiosa vero continet, respondetur ex verbis Bartol. hic, & clarius in l. Lucius. columna vltima, infra eodem, quod ratio est, quia in compendiosa ponuntur verba denotantia tractum temporis etiam post aditam & post pubertatem, in alijs vero non, vnde si talia verba ponerentur in alijs substitutionibus, tunc transirent in compendiosam, & continetur fideicommissaria substi-
425 tutio. † Quarta est conclusio, quod ista substitutio, filio meo talem substituo, est tãtum vulgaris, vel etiam pupillaris, si ille cui est facta substitutio, est capax pupillaris nunquam autem est fideicommissaria. hæc est communis opin. vt hic per do. meum. columna 28. in fine, per l. nam hoc iure. §. primo. vbi Paul. de Cast. in secundo. no. supra eodem, & bene facit, quia verba dubia interpretantur, vt contineant directam, non fideicommissariam substitutionem. glos. in l. verbis ciuilibus supra eodem. ita etiam tenet Alexand. in l. recusare. §. Titius. ff. ad Trebell. licet Bald. & male in l. humanitatis. C. de impub. vltim. char. teneat, quod contineat etiam fideicommissariam, & in casu supposito erit pupillaris expressa saltem verbis generalibus, adeo quod matrem excluderet, licet de pupillari ætate nulla sit facta mentio, vt per Alexand. in l. Gallus. §. primo, secunda columna in principio. de lib. & posthum. reprobans quosdam tenentes contrarium, tamen illud de matre pendet a dictis supra Imol. Reperio præceptorem meum dicentem in leg. secunda 11. columna. in princip. supra eodem. intelligendo ita Bartol. hic, qd quando filius est impubes, ita est expressa pupillaris, quod vulgaris est omnino tacita, sed male, & contra mentem Barto. hic aperte, & doct. supra alleg. scilicet quod immo etiam est vulgaris expressa in casu. Barto. hic, immo plus si diceretur, tali filio meo impuberi Caium substituo, esset expressa pupillaris & vulgaris, quia illud verbum impuberi, est solum positum demonstratiue vt per Bartol. supra in prima quæst. tertiæ quæst. principalis, & dato qđ esset positum restrictiue adhuc esset expressa vulgaris verbis generalibus vt vult Barto. in l. præcibus 13. colu. versic. vnum aduerte, & licet Bar. hic videatur velle quod quãdo continet vulgarem & pupillarem verbis generalibus nõ sit compendiosa. tamen dic, vt dixi, supra in diffinitione compen-
426 diosæ. † Sed hic cadit ardua dubitatio, quod si dixerit simpliciter, si filius meus decesserit, vel post mortem filij mei substituo Caiũ, & sic non est verbum quandocunque, nec verbum, sine liberis, an tunc erit compendiosa continens fideicommissariam. Bartol. hic dum requirit, quod sit verbum, quandocunque, vel, sine liberis, videtur velle, quod non contineat fideicõmissariam, alias frustra requirit verbum, quandocũque, vel verbum, sine liberis. si sufficeret illud verbum, si decesserit, & idẽ videtur mihi velle Barto in prima quæst. tertiæ quest. principa. dum dixit, quod si dixero, si filius meus decesserit, filio meo impuberi succedat talis. non est fideicommissaria, secus si dixero, si decedat sine liberis, idem vult innuere Bartol. in l. Lucius. in 2. quæst. princ. inf. eod. vbi si dico, filios meos instituo, & si quis eorum decesserit, volo bona mea ad alium deuenire, hæc substitutio non continet fideicommissariam, & tamen si diceret, quandocunque aliquis eorum decesserit, contineret fideicommissariam, vt vult idem Bartol. in d. l. Lucius. vltim. colum. versic. quæro vtrum substitutio breuiloqua, & in omnibus istis locis reperio doct. simpliciter transire cum Bar. & expresse Bald. in suo tractatu substit. 3. col. Lanfr. de Oriano hic in ver. de bre-
427 uiloqua. † sed hæc conclusio non videtur mihi vera, & quod imo solum illa verba, si decesserit, debeant facere, quod contineat fideicommissaria substitutio, licet non dicatur, qñcunque vel, sine liberis, quia apparet testatorem velle. quod vbi institutus decedat, substitutus admittatur, cum istud decedere possit contingere ante aditã hereditatem & post, ante pubertatem & post, sed hoc vltimo casu non potest habere locum nisi fideicommissaria, igitur fideicommissaria locum habere debet, cũ verba sint communia, & sic apta importare fideicommissariã. Hoc argumento vtitur Barto. in alijs terminis. supra in q. ante has opiniones, & ita videtur mihi præsupponere Alexand. in dicta l. in testamento. C. de testam. milit. vlt. colum. vers. vlt. hic
428 quærit Paul. de Cast. † Vbi dicit, quod reciproca substitutio tũc
a est mixta cum compendiosa, ᵃ vt virtute compendiosæ comprehendat fideicommissariam, quando testator dicit, vos inuicem substituo, si alter vestrum prædecedat, & idem præsupponit Corneus ibi. prima columna versic. sed dubitatur. idem videtur velle Paul. de Castr. in l. secunda. C. de impub. Dum dicit, quod commemoratio mortis facit, vt videatur substitutio collata post aditam hereditatem, vnde tunc erit fideicommissaria, & idem vult in d. l. in testamento. 1. col. in fi. & sequenti, licet postea ponendo exemplum ponat dictionem, quandocunque. & hoc dicit clare Soc. consil. 111. 3. col. versic. sed illæ ratio-
429 nes. vbi facit generalem conclusionem. † Quod omnis substitutio facta post mortem verificatur etiam in fideicommissaria post aditam hæreditatem. idem Alex. cons. 12. in 3. vol. in 2. col. ver. si diceretur. vbi æquiparat quo ad inducendum fideicõmissariam, an dicatur, quandocũq; decesserit Hieronymus, hæres meus, vel post mortem Hieronymi, vt vtroque casu sit verbum significans tractum temporis, & hoc etiam vult Soc. in l. Gallus §. primo colum. pen. ver. quartus casus supra de liber. & posthum. facit glo. in d. l. in testamento. in verbo. conuenit, vbi etiam Corne. post Fulg. colum. sexta versic. & adde supradictis in 7. colum. in primis verbis, & etiam hoc sentit Pau. de Castr. in l. cohæred. §. cum filiæ, vbi Aretin. no. & reuera non videtur posse negari, quod illa verba, si decesserit, vel illa, post mortem, dato quod non sit dictio, quandocunque, vel, sine liberis, nõ denotent tractum temporis, & sic videtur mihi vna communis opinio contra Barto. hic & in locis supra adductis. cũ quo transeunt simpliciter omnes, & sic communis cõtra communem,
430 quid ergo dicẽdum. † Ego puto literas sic posse concordari, qd aut ille cui fit substitutio, est capax pupillaris substitutionis, & tunc habeat locum, quod dicit Bartol. hic, vt non contineat fideicommissariam, si dicatur simpliciter, filio meo decesserit substituo Caium, & tanto magis si sit dictum, filio meo impuberi, &c. quia illa verba, si decesserit, possunt verificari tantum in pupillari ætate, ex quo non dicit quandocunque, nec dicit sine liberis, & satis operantur respectu pupillaris substitutionis, & substitutio debet iudicari in dubio directa, non fideicommissaria, vt per gloss. fina. in fin. in l. verbis ciuilibus supra eodem. Aut vero ille, cui est facta substitutio, non est capax pupillaris substitutionis, vt quia est filius adultus, vel alius in potestate non existens, & tunc si dicat, si institutus decesserit, substituo Caium, sit fideicommissaria, quia nisi esset fideicommissaria, esset tantum vulgaris, sed vt vulgaris habeat locum, non requiritur, quod institutus decedat, sed quod non sit hæres, & sic illa verba, si decesserit, ostendunt voluntatẽ testatoris, quod sentit etiam de fideicommissaria. alias frustra apposuisset illã conditionem, si decesserit, & hoc modo procedat illud quod dicunt doc. secundo loco alleg.

ADDITIO.

431 † In tertia quæstione tertiæ quæstionis princip. habes conclusionem, quod substitutio compendiosa facta per verbum commune in certa re vel quantitate non cõtinet directam substitutionem, & sic nec vulgarem nec pupillarem, vt si dicam, quandocunque filius meus decedat sine liberis, substituo Caium in tali domo, nam erit solum relictum particulare, secus si dixisset, quandocunque decesserit, instituo Caium, vel Caius hæres esto in tali domo, quia tunc traheretur ad vulgarem, & pupillarem, vt voluit Bartol. supra in secunda quæstio. primæ, quæstio. principalis, de compendiosa pagani, & idem si dixisset quandocunque decesserit, substituo Caium hæredem in tali domo. nam tunc ratione illius adiuncti hæredem illud verbum substituo est mere directum non commune. ita Baldus in l. præcibus. in antepen. columna ad fin. C. de impube. sequitur Alexand. in l. recusare § Titius. ad fin. ff. ad Trebellia. & sic vides, quarta vis est in verbis, contra leg. secunda in fin. C. communia de leg. & quomodo notarius apponen. vnum verbum mages quam aliud possit ampliare, & restringere dispositionem testatoris, etiam præter, immo contra intentionem eius, qui vt plurimum est ignarus, & si sciens, non recordatur ple-
432 runque de tanta differentia verborum. Secundo † habes colligere, quod licet ad hoc vt non dicatur præteritus filius, sufficiat dicere, instituo filium meum in tali re, etiam quod non ascendat usque ad legitimam. §. cæterum, in authen. vt cum de appellat. cogno. tamen non sufficeret dicere per verbum commune. relinquo talem rem filio meo. etiam quod ascenderet vltra legitimam, quia non obstãte tali relicto, diceretur, filius præteritus. ita aperte vult Bartol. hic, si bene consideras, dum allegat dicta iura, nam tunc verbum, relinquo, quod est verbum commune non traheretur ad institutionem, cum sit adiectum certe rei, & in filio requiritur, quod habeat iura institutionis, vt dicto §. aliud quoque capitulum, & in authen. nouissima.

---

a Cum compendiosa. Ita consuluit Angel. consilio 151. quidam Nicol. Med uersicul. finaliter Socin. consilio 290. columna 1. Aret. consi. 17. columna pen. uide Pau. de Castr. cons. 356. col. 2. in fine. incipien. si contingit secundum antiquam impressionem, & uide Ana. consi. 89. ante fi.

uissima. vbi gl. C. de inoffic. testam. hoc intellige notabiliter,
nisi quando diceret simpliciter, relinquo talem rem filio meo
pro legitima. nam tunc importaret institutionem, ita vult cla-
re Bar. in auth. si parens. C. de inoffic. testa. quòd tamen an sit
verum, quia non est præsentis speculationis, vide per Ias. in au-
then. nouissima. in 7. col. ad fi. & seq. col. C. de inoffi. testam. &
vide etiam quæ ibi ponit in 9. col. & dom. Decius. in l. humani-
tatis. 2. col. C. de impube. & supple istam conclusionem ex iis,
quæ dixi. sup. in 2. q. primæ quæstionis princ. & etiam ibi adde,
433 quæ hic dico. † Tertia est conclusio, quòd verbum commune
adiectum certę rei vel quantitati nunquam trahitur ad institu-
tionem, & sic siue alius sit institutus, siue non. Solus Aret. dicit
posse teneri, quòd vbi testator adhibita solemnitate requisita
in testamēto nullo alio instituto hærede adijceret verbum cō-
mune certę rei, quod per tale verbum induceretur institutio,
ne alias dispositio, quam voluit facere, scilicet testamentum,
esset inutilis. vnde si nullo alio instituto hærede dicerem, relin-
quo Titio domum, secundum eum talis posset dici institutus,
& sic haberet totam hæreditatem. mouetur primo authorita-
tate Ang. alle. per eum. & fuit opin. Vltramontanorum, quam
434 refert Bald. in d. l. his verbis. qui nobis sunt Citramontani. † Se-
cundo mouetur per tex. in l. 1. § si autem. sup. de hære. insti. vbi
tantū operatur ista clausula, Titius esto, quantū ista, Titius hæ-
res esto, sed ista Titius hæres esto in tali fundo, importat insti-
tutionem nullo alio instituto, ergo etiam ista Titius esto, & tū
potest subaudiri ita dominus esto, sicut hęres esto, & dominus
est verbū cōmune, vt l. his verbis. cū ibi notatis. ff. de hære. insti.
sicut ergo verbo totaliter omisso subauditur verbum mere di
rectū, ita etiam verbo cōmuni expresso, quod potest se habe-
re ad vtrunque, debet intelligi in dubio prolatum in directa
435 significatione. fortificatur † quia verbum cōmune videtur ma
gis se habere ad directum quam ad obliquum, & per prius vi-
detur fortificari in institutione quam in legato. l. quę sub con-
ditione. in princ. in verbo, relinquantur. iuncto. §. hoc edictum.
infra de cōdi. insti. bene facit tex. insti. qui test. tuto. dari poss. in
prin. vbi in eo casu in quo libertas censetur tacite relicta, certe
censetur relicta directo, non per fideicommissum. non ob. l. co
gi. §. generaliter. inf. ad Treb. & §. aliud quoq; capitulum. iun-
cto. §. certum. in authen. vt cum de appel. cognoscitur. quia in
436 illis iuribus erat alius hæres vniuersaliter institutus. † Breuiter
non est recedendum ab opi. Bar. quæ est cōmunis, quam ponit
etiam idem Barto. in d. l. his verbis. in prin. supra de hęr. insti.
vbi Bald. Ang. & Imol. dicit hanc esse communem etiam in
persona, cui relinqui debet iure institutionis. & quod sit com
munis, attestatur ipsemet Aret. hic col. 10. & seq. nec obstant
437 adducta per eum, & in primis tex. in §. si autem. quia fateor † ꝙ
ista clausula, Titius esto, & ista, Titius hęres esto ęquiparantur,
vbi simpliciter proferuntur, & apparet quod vult facere testa-
mentum, secus si adiungatur certę rei, quia tunc in dubio in il-
la clausula, Titius esto, debet subaudiri potius verbum com-
mune, vel Titius esto, s. legatarius in tali re. quia propter adiun-
ctum certę rei potius debet capi coniectura, quod voluerit illū
facere legatarium quam hæredem, quia verba magis conueni
unt legatario. & dato quod adhibuerit septem testes, & alias so
lemnitates testamenti pręter institutionem, non tamen neces-
sario arguitur, quod voluerit testari, etiam quod appellauerit
testamentum. vt declarat not. Pau. de Cas. in l. proxime in prin.
ff. de his quæ in test. delen. & pro communi cōclusione est tex.
qui non solet alleg. in l. Lucius. §. filiam de leg. 2. qui probat,
438 † quod verbum commune vt est verbum pertinere adiectum
certę rei etiam si nullus alius sit hæres institutus nunquam in-
ducit institutionem. quem tex reputat ineuitabilem & melio-
rem de iure Aret. non hic, sed intra vlt. col. dixit tamen singu-
lariter Ang. consi. 148. incip. do. Quintus. pe. col. quod verbum
commune adiectum certę rei ex al. quibus cōiecturis, per quas
tacite possit apparere de mente testatoris, potest trahi ad insti-
tutionem seu substitutionem directam. verbi gratia, si testator
dicat hoc modo, si filius meus decesserit in pupillari ætate vel
postea quandocunque, tam succedat in tali prędio. nam secun-
dum eum ex quo est facta mentio pupillaris ætatis specifice, sa
tis videtur esse de mente testatoris, quod inducatur substitu-
tio directa pupillaris, & hoc secundum eum procederet mul-
to fortius si dixisset testator, quod faciebat infrascriptas substi-
tutiones & successiones &c. & dicit Aret. intra vlt. colu. quod
illud dictum est valde ęquum. quia tamen non bene probatur
iure, dicit quod non firmat pro nunc. tu teneas indubitāter cō-
trarium. & est contrariū decisio Barto hic, dum loquitur de
filia instituta in certa quantitate, nam vult, quod substō in illa
quantitate facta non possit esse pupillaris, etiam quod sit facta
specifica mentio pupillaris ætatis. & dixi etiam supra in prima
conclusione eo lecta ex tertia quęstione princ. de compendio
sa pagani. & mirum est, quod Aret. non aduerterit ad Barto.
439 hic. † In quarta quęstione tertię quæstionis principalis habes
colligere quod substitutio compendiosa facta per verbum cōe
in certa portione puta in tertia vel quarta parte non trahitur
ad directam substitutionem, sed est tantū mere fideicommis-
sum. cum hac conclusione trans. cōiter. doc. fundatur hæc con
clusio primo per Bart. quia verbum cōe tunc trahitur ad insti-
tutionē, quando nullus est alius hæres institutus, alias secus. gl.
1. in l. his verbis. ff. de hær. inst. sed hic est alius hæres institutus,
scilicet filius, & eius hæres post mortem suam. Io. de Imo. col.
13. in prin. reprehendit istam rationem, quia secundum eum
licet reperiatur primus hæres institutus quo ad successionem
testatoris, tamen quo ad successionem pupilli nullus alius re-
peritur hæres institutus, & sic per hoc non debet obstare, quin
trahatur ad substitutionem pupillarem, per quā succedimus
pupillo, & per illud fundamentum, licet non faciat fundamen
tum de Imo. hic, contra Bar. tenet præce. me. non hic, sed sup.
in 21. col. in princ. scilicet, quòd immo ista substitutio trahetur
ad vniuersalem substitutionem directam, & mouetur etiā per
l. cohęredi. §. fi. inf. eo. vbi secūdum vnam lecturam filius erat
institutus, tamē substitutio facta in certa portione trahitur ad
popillarem, sed dic, quòd ibi erat verbum, hæres esto, mere di-
rectum, non verbum commune, quo casu quādo est verbum
cōmune adiectum certę portioni quotaliue de intētione Bar.
est, quod dummodo reperiatur alius hæres institutus etiā tan-
tum in primo gradu institutionis, & illud verbum proferatur
in substitutione, tamen non trahatur ad institutionem vel sub-
stitutionem directā, licet hoc non bene probetur iure, quia do
ctrina gl. in d. l. his verbis. loquitur. vbi alius est hæres institutus
in eodē gradu cū quo habet concurrere vocatus p verbū cōe.
patet, qa si intelligeremus siue habeat ꝯcurrere cū instituto in
primo gradu, siue non, seu cum hærede instituti, certe si hære-
de instituto fieret substitutio per verbum cōmune adiectum ēt
totalitati bonorū, non traheretur, etiam ad substitutionem pu
pillarem, quod est contra Barto met hic. & quod non trahere
tur patet, quia si alius est hæres institutus, & postea testator di-
cat, relinquo omnia bona mea Caio, certe ista non est institu-
tio directa, sed fideicōmissaria substō, ex quo reperitur alius
hæres institutus, vt vult. gl. in d. l. his verbis. quā sequuntur doc.
& sic illa ratio non videtur bona. defendendo Barto. dic quod
Barto. non facit vim, quod pupillus sit institutus respectu hæ-
reditatis primi testatoris ad hoc, vt verbum cōmune non tra-
hatur ad directam, sed facit vim in hæredibus legitimis ipsius
pupilli, qui tacite dicuntur instituti in bonis pupilli. cum enim
posset ipsos in totū excludere substituendo pupillariter in om-
nibus bonis pupilli, hoc non faciendo videtur legitimis hære-
dibus pupilli hæreditatem relinquere. l. conficiuntur. in prin.
ff. de iur. codici. & hāc rationem adducit tex. cum gl. in l. si fun-
dum per fideicommissum. §. fi. ff. de leg. 1. cum ergo isti legiti-
mi videantur hæredes tacite instituti in hæreditate pupilli,
succedit doctrina glo. in d. l. his verbis. nec obstat, quod attento
sequeretur, quod si esset verbum commune adiectum totali-
tati bonorum, etiam non traheretur ad directam. quia Barto.
hic ad hoc videtur respondere quod quoties testator substituit
pupillo in omnibus bonis, nemini dubium, quod in totū taci-
te excludit legitimos hæredes pupilli. & sic ad directam substi-
tutionē trahitur. secus vbi substituit in certa portione tantum.
& hoc est quod voluit dicere Barto. in fin. verbis huius quæstio
nis non obstat. l. cohęredi. §. fin. quia ibi est verbum directum
& ciuile, quo casu apparet, quod voluit testari filio & sibi hęre-
dem constituere, hoc autem non potuit facere pro parte, quia
pupillus non potest decedere pro parte testatus & pro parte
intestatus, ideo substitutio facta per verba mere directa & ciui-
lia in certa portione trahitur ad totā hæreditatē pupilli. & hæc
440 est vera intentio Barto. licet alij non declarant. † Secundo prin-
cipaliter pro ista conclusione principali adducitur, quia verbū
commune nullo alio instituto hærede non trahitur ad hęredis
institutionem, nisi vbi est adiectum totalitati bonorū. ita vult
Imo. per notata. in d. l. his verbis. in princ. & in § si vero nulla.
in auth. de hære. & Fal. in gl. in verbo relictis, & si bene aduer-
tis hoc voluit Bart. hic, dum allegat. l. cū autem. ff de leg. 2. vbi
si dico, do partem bonorum meorum, non est hæredis institu-
tio, & ita etiam firmat Imo in d. l. his verbis. in 2. col. versic. sed
aduerte. ff. de hære. instit. vbi dicit, quod si quis coram septem
testibus dicat, relinquo Titio tertiam partem bonorum meo-
rum alio vniuersaliter hærede non instituto, non trahetur ad
hæredis institutionem. quia de mente testatoris videtur esse, ꝙ
iste habeat quotam sibi assignatam, & nō aliud. arg. l. maritus.
441 C. de procura. & hoc etiam sonant verba, † & in dubio debe-
mus accipere intellectum, per quem saluetur mens testatoris
& significatum verborum. arg. l. ab omnibus infr. de leg. 1. l. in
conditionibus. ff. de cond. & demon. l. voluntatis. C. de fideicō.
& idem vult Imo in c. Rayn. 5. col. de testa. & sequitur ibi Bar.
col. 8. & mouetur Imol. alio fundamento, scilicet quia relin-
quendo partem bonorum non veniant iura actiue & passiue,
quia bona dicuntur deducto ære alieno. vnde non potest dici
hæres, qui a in hæredem transferuntur iura actiua & passiua.

Sed

Sed aduerte, quia contrarium vult do. Anton. in dicto. c. Raynutius. de testam. in 2. columna ante fin. licet nihil adducat. & ita etiam tenet do. Philipp. Franc. in repeti. c. si pater. 22. columna versic. quęrit. de testam. in 6. & videtur velle Bartolus. infr. in pen. quæstione quartę quæstionis principalis. & hoc tenendo non obstat. l. cum autem & l. amplius. §. 1. de legat. 2. quia in illis iuribus præsupponitur alius hæres vniuersaliter institutus. Item ibi fuit legata certa portio per verbū, lego, vnde succedit quod tradit Bartolus supra in 3. quęstione primæ quæstionis principalis de compendiosa pagani. non obstat id, quod dicitur de voluntate testatoris, quia hoc attento etiam si quis institueretur in fundo, non traheretur ad institutionem, contra l. primam. §. si hęres percepto fundo. supra de hæredib. instituēdis. Non obstat, quod non veniunt iura actiua & passiua, quia immo veniunt, si trahatur ad hæredis institutionem. & dicere quod bona dicuntur deducto ęre alieno, secundum hoc sequeretur, quod si adijceretur vniuersitati bonorum, quod non traheretur ad hęredis institutionem contra omnes. Quicquid sit, tutior videtur opinio Imol. & magis de mente iurium & testatoris, ideo ab ea putarem in practica non recedendum. & hanc etiam videtur tenere præceptor meus in authen. nouissima in 8. columna versic. sed pro illa parte. & ista opinione stante remanet satis clara conclusio Bartol. hic. aliter videretur pericu-

442 losa, licet alij non examinent † Sed hic cadit alia dubitatio, an ista conclusio Bartoli procedat, quando verbum commune est adiectum quotę hæreditatis, sicut quando quotę bonorum Bartol. videtur sentire idem, dum dicit, si quidem totam hæreditatem diuisit trahitur ad directam substitutionem siue institutionem, si vero vnam tantum portionem, secus. certe referēdo ad primum membrum intelligo vnam tantum portionem scilicet hæreditatis & ita clare vult Imol. hic. 13. col. in prin. & bene facit, quia idem Imol. in d. l. his verbis. 2. col. verb. sed aduerte. tenet quod etiam si quis relinquat tertiam partem hæreditatis alio non instituto hærede, non trahitur ad hæredis institutionem. Sed aduerte, quia cōtrarium vlt Sal. in l. fin. vlt. col. C. fami. hercis. & ita reperio prçce. me. in authent. nouissima. in d. 8. col. in versic. sed pro illa parte. allegantem. Barto. hoc velle hic & ita etiam clare hoc vult do. Phil. Franc. in d. repe. c. si pater. in 22. col. in fi. & videtur probat. hoc bono fundamēto. nam relinquendo partem hæreditatis nullo alio instituto hærede, videtur eum fecisse pro parte hæredem. istud autem non potest esse, quia non potest decedere pro parte testatus, & parte testatus, ideo debet trahi ad vniuersitatem prout in l. 1. §. si ex fundo. ff. ad Treb. quę. tex est fundatus in illa ratione, vt

443 ibi declarat ipsemet Imol. in primis verbis. Item facit, † quia sicut verba obliqua adiecta quotę bonorum nō inducunt fideicommissum vniuersale, sed bene adiecta quotę hereditatis. l. si quis seruum. §. fi. vbi Barto. ff. de leg. 2. leg. mulier. §. fi. ff. ad Treb. vbi Barto. & alij. ita etiam verbum cōmune licet adiectum quotę bonorum non importet ius vniuersale, tamē adiectum quotę hæreditatis debet trahi ad ius vniuersale vt hic per Aretin. ... ad hunc propositum. his tamen non obstantibus, mihi magis placet prima opinio Imol. quam videtur velle Bart. hic. quia cum ista verba, relinquo dimidiam partem hęreditatis, necessario non importent, quod dimidiam velit esse hæredem directum, debemus dicere, quod potius sit quoddam fideicommissum vniuersale relictum a venientibus ab intestato, quam quod trahatur ad directam institutionem, & sic talis habeat plus quam testator ei reliquerit. cogita super prædictis, quia nō reperi ab aliquo ita discussa iuxta doctr. Bart. hic. Item cadit dubitatio, an ista conclusio procedat, vbi esset verbum directum non ciuile. vt verbum, accipiat, iuxta doctr. Barto. supra in prima q. prin. de compendiosa pagani. Aret. nō hic. sed supra in 12. col. in versi. sed cum Barto. in 16. col. in versic. primo quidem. dicit Bart. idem velle in verbo directo nō ciuili, quia vbi adiectū quotæ nō est differentia inter verbum commune, & verbum directum non ciuile. & loquitur in 16. columna de quota hęreditatis. & idem videtur esse Barto. inf. in 4. q. princ. in versic. præmisso. & ita tamen est, ne talis ha-

444 beat plusquam testator sibi reliquerit. † Limita modo istam conclusionem, vt hic per Bartol. quando per verbum commune distribuisset totam hæreditatem in plures personas, puta vni dimidiam, & alteri dimidiam, quia tunc traheretur ad substitutiones directas. & intellige, siue dimidiam bonorum siue hæreditates. sequitur Imol. hic. 12. co. declarando vt dixi & est bona glo. in l. quoties. C. fam. hercis. vbi plus videtur velle gl. q si omnia bona distribuātur per assignationē rerū particularium inter plures trahatur ad institutionem si hoc fiat in testō. & vult ibi Ang. in d. l. his verbis in fi. principij. tamen de hoc videndus est Sal. in d. l. quoties in 1. colum. & Imol. in d. l. his verbis. in vlt. colu. qui vult contrarium. & ita tenet Philip. Franc. in d. repe. d. cap. si pater in 22. col. versic. tertio quæritur. & sic habes perfecte expeditam istam quæstionem Bart. & vulter, licet doct. nihil dicant excepto Imo. & Aret. quos. sup.

retuli. Et ista ex suo originali assumpsi quæ in alia impressione

445 minime reperiūtur. Ferd. de Loazes. † In vltima quæstione tertiæ quæstionis principalis, quæ est multum quotidiana & notabilis, an fideicommissum iniunctum filijs filiorum valeat. Pri-

446 ma sit cōclusio, † pater grauatus si sine liberis decedat, restituere hæredem Titio, non censetur grauatus ipsis liberis restituere, sed solū succedunt patri grauato ab intestato, vel ex patris testamento, & preferuntur ipsi Titio substituto. gl. est celebris

a & vulgata in l. Lucius. in gl. fi. in verbo liberos. ff. de hær. inst. vbi Bar. Bal. Ang. & Imo. tradit Soci. in l. cū auus. in vlt. char. 1. col. ver. esset etiam discutiendus articulus hic. ff. de cond. & demō. do. meus in l. 1. col. 2. cum seq. in fi. C. de pac. vbi infinitas authoritates alle. & ibi do. Lancello. Decius ad fi. latissime Alex. consil. 185. in 2. vol. dom. Guido Papæ. q. 39. vbi dicit, q de stylo & obseruantiæ curię Delphinalis hæc opinio seruatur in iudicando, fundamentū præcipuum est, quia ipsi liberi sunt tantum positi

447 in conditione. † Et verba conditionalia nō disponunt in l. si quis sub cōditione dandorum decem. ff. si quis omis. cau. test. l. ex facto. la prima. l. si quis ita hæres instituatur legitimus. de hær. insti. facit. l. ex facto. §. ex facto. ff. ad Treb. l. generaliter. in princ. C. de insti. & substi. l. filiusfamilias. §. cū quis. de leg. 1. vtilitas est magna, quia si pater institutus non censetur grauatus restituere filijs, certe alienata per patrem non poterunt filij reuocare, ex quo respectu ipsorum non erant subiecta restitutioni & fideicommisso. secus si pater censeatur grauatus, per l. fi. §. pe. C. communia de leg. Secunda vtilitas est, quia si ipsi liberi repudiarent hęreditatē patris instituti, nō possent ad bona testatoris venire ex ꝓpria persona, ex quo ad illa non sunt vocati ex ipsius testatoris testō & dispōne. Tertia vtilitas est, quia si pater institutus decederet hęreditate testatoris non adita, & non existente aliquo iure transmissionis vel ratione suitatis, vel sanguinis, vel iuris deliberandi, vel si decederet hæredita-

b te repudiata, ipsi liberi essent in totum exclusi, & tamen secus esset

---

a In gl. fi. Istam gl. sequuntur Iac. de Are. Sali. Rayn. Bar. Bal. Ang. & Imo. ibi. Ioan. And. Roma. & Petr. de Anch. quos refert pariter sequendo glo. Alex. in consil. 32. col. 2. in fi. lib. 3. eandem sequuntur Nico. de Neap. Rapha. Comen. & pro ea consuluerunt Ancha. Sali. & Card. Floren. vt refert Alex. consi. 13. col. pen. lib. 4. & pro consuluerunt Bened. de Plumbi. Franc. de Alberg. & se subscripserunt omnes aduocati Floren. vt refert sequendo vbi attestatur eam communem Bart. Soci. cons. 77. col. 2. & in cons. 80. col. 4. & in cōs. 140. col. 2. vbi attestatur pro ea consuluisse Salic. Pet. de Ancha. Bar. de Nouaria. & Alex. & idem Soci. consil. 218 col. 2. & in consil. 116. col. 1. in nouo vol. & prædictos referendo hanc attestatur communem Cor. consil. 66. col. 2. lib. 2. & consil. 186 col. 4. versi. tum quia. lib. 2. & in cons. 1. col. 9. vers. his tamen. lib. 3. & in consil. 243. col. 7. lib. 3. & ista seruatur in iudicando, nec est ab ea recedendum, licet contrariam tenuent Pau. de Cast. vbi dicit q cōtra illam gl. est veritas in l. filiusfa. §. cū quis. in 2. col. ff. de lega. 1. & in cōs. 237. col. penult. secundum antiquam impressionem. vbi refert Bal. contra eandem gl. tenuisse, & contra ipsam pariter tenuerunt Oldra. Sali. Fulgo. Floria. Pet. Bononien. Bart. Bened. de Plumbi. Ro. Rap. Cuma. Barba. quos refert Franc. Curt. senior in cōsil. 52. col. 7. & sequen. adde Barb. cōs. 23. col. 4. lib. 4. ver. restat. vbi refert contra dictam consuluisse Pet. de Anch. & vltra prædictos contra glo. tenet Iac. de Are. Franc. de Alberg. & Ioan. And. quos refert Curt. prædictus consil. 43. col. 2. & seq. & contra dictam glo. consuluerunt Maria. Soci. Anto. de Prato veteri, & Anto. de Rosel. vt refert Bart. Socin. in consil. 80. col. 2. & contra eandem tenent Alb. & Cyn. in l. 1. C. de condi. inser. & propterea istum passum dicit valde dubium Bologni. inter cōsilia Alex. consil. 49. col. 5. in fi. lib. 4. Et contra prædictam gl. infinita adduci possent, cōtra eam pondero tantum esse tex. quē ipsa habebat præ oculis in d. l. Lucius. ff. de hær. insti. la. vlt. nam ibi tex. in fi. dicit, nam prudens consiliū testatoris animaduertitur, non enim fratrem solum prætulit substituto, sed etiam liberos eius, non enim negabit quisquam, quod de iure ibi frater institutus vocatus esset ex testō, idem pariter esse de eius liberis denotant ista verba, sed &, quorum natura est aduersari præcedentibus in facto nō in iure. gl. in c. maiores. §. cæterum. de baptis. Bar. in l. hoc amplius. ff. de damno infecto.

b Aduerte tamen, quia si pater repudiaret, & haberet filios, non posset substitutus admitti, quia conditio suæ substitutionis defecit. l. filiusfamil. §. cum quis. ff. de lega. 1. & sic hęreditatis erit ab intestato. vnde ab intestato ipsi liberi essent proximiores, deberent propria persona admitti. Si vero ipsi liberi non essent proximiores, tunc ex quo ipsi liberi non succedunt, an sola liberorum existentia substitutum excludat, reiectum est ad ea, quæ iste dominus dixit supra in contrarietate collecta ex dictis Bart. in 1. col. in quarta oppositione Bar. de l. fi. C. de inst. & substi. Ferdinan. de Loazes.

eos esset in omnibus, si pater censeretur eis grauatus restitue-
re hæreditatem, ut colligitur ex Bartol. Bald. Angel. & Imol. in
448 d. l. Lucius. Amplia hanc conclusionem procedere, † etiam q.
esset institutus filius testatoris, & grauatus restituere Titio, si
decedat sine liberis. nam licet ipsi liberi sint, descendentibus te
statoris. tamen non censentur uocati ex testamento ad succes-
sionem post patrem institutum, sed tantum ab intestato, ita cla
re præsupponit Bartol. hic, cum quo alii simpliciter transeunt
& hoc etiam procedit, quando illa conditio, sine liberis, subau
ditur a lege, ut in casu l. cum acutissimi. C. de fideicommis. & l.
auus ff. de condit. & demonstr. ubi Socin. pen. char. 1. columna
& ultim. char. 1. columna & ita etiam consuluit collegium Pa-
pień. consil. 45. columna 2. & ibi columna 5. ostendit hanc esse
communem, & etiam Soc. consil. 116. in nouo vol. & in istis ter
minis loquitur Dom. Guido Papæ in quæstione all. licet Salic.
in l. 1. C. de cond. inser. teneat in descendentibus testatoris con
trarium. Paul. de Cast. in d. l. filiusfamilias. §. cum quis. & tradit
Soc. cons. 218. 1. colum. & seq. sed præcedens opinio est tenen-
da quam etiam tenet Corn. consilio 226. in 4. parte col. 1. ad fi.
Amplia secūdo, etiam quod testator faceret plures gradus sub
stitutionū, vt si filius meus decesserit sine liberis, substituo Ca-
ium, & Caio Sempronium, &c. nam nihilominus liberi positi
in conditione non censentur vocati, sed bene facerent deficere
substitutiones, ita late Socin. in consilio 116. pen. col. & vltim.
in nouo volum. Amplia tertio, etiam quod testator diceret sic
Instituo, filios meos, & si aliquis decedat sine liberis, substituo
liberos, & liberos liberorum, nam nihilominus illi liberi positi
in conditione non censentur substituti patri morienti, ita in spe-
cie tradit Soc. consil. 63. in no. volu. & Cor. consil. 27. in 2. parte
colum. 3. versi. quantum autem. Amplia etiam quarto, si dice-
ret, instituo filium meum si decedat sine liberis & eis filijs dece
dentibus sine liberis substituo Caium, nam nihilominus liberi
positi in conditione qui non sunt expresse grauati, non censen
tur vocati ex testamēto, seu substituti patri instituto. ita vult in
effectu Bart. hic, quem ita in specie intelligit Corn. consil. 207.
in 2. parte colum. 1. in fi. ver. nec etiam obstat. tamen hoc depē-
det ab his quę dicam infra in vlt. conclusione istius quæstionis.
449 † Limita modo tribus [a] modis, quando liberi positi in conditio
a ne esset expresse grauati, si decederent sine liberis, quia tunc in
necessariam cōsequentiam cēsentur etiam honorati & sic sub-
b stituti patri instituto. ita vult in effectu [b] Bartol. hic quæ limita-
tatio erit vera si penultima conclusio quam colligam ex dictis
Bartol. hic erit vera. pendet ergo ab ibi dicendis. Limita se-
cundo, quando vltra illud, quod sint liberi positi in conditione,
c posset colligi aliqua coniectura, [c] quod voluit testator ipsos li-
beros substituere patri instituto, quia pater censeretur tunc gra
uatus restituere filijs suis, vnde consulentes qui volunt recede-
re a gl. in d. l. Lucius. semper conantur considerare aliquas con
iecturas, super quibus non potest dari certa doctrina, vt etiam
dicit Socin. in d. l. cum auus. in fi. & coniecturas aliquas consi-
derat Cor. cons. 226. in 4. parte, & cons. 283. in eadem parte. vbi
ponit casum, in quo substitutus præfertur liberis positis in con
ditione. de confirmatione autem multarum cōiecturarum vi-
de per Soc. consil. 62. & cons. 116. & cons. 204. in nouo volum.
450 Limita tertio † vt per Ang. in l. legatis, & ibi per Aret. & Cor-
neū. C. de leg. vt conclusio gl. in d. l. Lucius, non procedat in le-
gatis. nam si grauo patrem restituere legatum si decedat sine
liberis, censetur post patrem legatum liberis, quia vt dicit An-
gel. solo nutu fiunt legata l. nutu ff. de leg. 3. sed satis secundum
eum per talia verba conditionalia habentur nutus, & intelle-
ctus testatoris, & dicit ibi pręcep. meus, quod sibi hęc limitatio
multum placet, transit etiam dom. Lancello. Decius in d. l. 1. C.
de pact. vbi idem præcep. meus dubitat, quia etiam secundum
eum in legatis ea quę sunt in conditione non sunt in dispositio
ne eadem l. si quis sub conditione dandorum decem ff. si quis
omiss. cau. testa. & ita dicit Socin. in d. l. cum auus. in vlt. char. 3.
451 col. † Sed aduerte, quia ex alio ista limitatio non est bona & cō
tra prædictam opinionem, quæ habet, quod per illa verba, si si-
ne liberis decesserit, iudicatur fideicommissum vniuersale in
persona liberorum, & tamen l. nutu inf. de leg. 3. habet etiam
locum in fideicommisso vniuersali, quod potest fieri nutu, &
tacite, sicut particulare legatum l. cum proponere cum ibi no.
in glo. de leg. 2. Pau. de Cast. in l. pen. colum. 1. ad fi. C. de impu-
be. Bald. in l. & in epistola. ante fi. C. de fideicom. Soc. cons. 113.
colum. 3. ad fi. non ob. l. nutu. quia loquitur quando est talis nu
tus, per quem apparet, quod testator transiuit in dispositionem
sed per verba conditionalia non transit in dispositionem, igi-
452 tur &c. † Secunda est conclusio, quod si testator substituat fi-
lio, si decedat sine liberis expirat tali [illegible] modo relinquat li
beros licet postea liberi moriantur sine liberis. ita vult Bartol.
dum requirit duplicem conditionem alternat. nam ad hoc vt
in filijs filiorum possit habere locum substitutio & hoc proce-
dit, etiam dato quod primo substituto esset datus alius substitu
tus. nā si filius institutus relinquat liberos, expirant omnes sub-
d stitutiones. [d] ita Oldr. cons. 21. incip. thema tale est. per l. cum
vxori. C. quādo dies leg. ced. & l. heredibus ff. ad Treb. & idem
tradit Io. And. in add. Spec. in titu. de testa. §. in primis. in vlti. q.
quem sequitur Paul. de Cast. l. ex facto. pen. columna. in fi. ff. ad
Trebel. & in cons. 97. incipi. ne improprijs vtar vocabulis. in se-
cūda parte. Abb. in cons. 40 incipiē. venio ad primum. in prin. o
dubio. in 1. parte. Alex. cons. 31. incip. ponderatis his. in princip.
in 1. volum. Soc. cons. 250. in 4. col. Et si diceres, si grauauit filiū
primi gradus, si decedat sine liberis, tanto magis grauasset ne-
potes, si decedebant sine liberis, si de hoc fuisset interrogatus,
vnde debent censeri grauati, vel saltem filius, si eiusdem liberi
decedant sine liberis. Respondeo, quia ex quo ipsis liberis non
453 fuit facta substitutio, sed tantum primo filio instituto. † Illud q
testator non loquitur, velle nec præsumitur l. vnica. §. [sic] autem
deficientis. C. de cadu. tollen. & etiam non sufficit testatorē ita
voluisse nisi disponat l. quidam cum filiū vbi Bal. Ang. & Imol.
ff. de her. inst. & est casus omnino omissus a testatore, qui rema
net in dispositione iuris communis l. commodissime. §. de lib.
& posth. & est conditio apposita a testatore voluntarie, quæ in
terminis suis restringitur, & ad aliū casum nō porrigit. Bart. in
l. Gallus. in §. & quid si tm̄. in 1. col. sup. de lib. & posth. & casus
contingens pręter ordinationem testatoris non includitur sub
e dispositione [e] etiam si esset maior ratio disponendi. Cy. in l. ob
fauore. C. de leg. Pe. de Ancha. cons. 167. incipic. & serie testa-
454 menti. 3. & 4. colum. Alex. cons. 1. in 1. parte. † Tertia est conclu
sio, quod si institutus grauatur restituere hæreditatem, si ipse
decedat sine liberis, vel eius filij sine liberis, valet tale fideicom
missum, tanquam ipse solus institutus grauatus sub duplici cō-
ditione alternatiua, non autem eius filij. ideo si filij ipsius insti-
tuti decedant sine liberis, substitutus habebit bona testatoris p
fideicommissariam substitutionem, tanquam tunc sit purifica
ta conditio substitutionis iuxta l. legato sub cōditione. ff. de cō
f dit. & demonst. & ab hac conclusione nemo discrepat, [f] vt etiā
attestatur Soc. cons. 118. colum. 2. ver. aliquando & tertio. Et in
telligo hanc conclusionem, etiam quod testator loquutus fue-
rit copulatiue, si ipse institutus decederet sine filijs, & eius filij
sine filijs. nam sufficeret, quod filij ipsius instituti decederent
sine liberis, licet testator loquutus fuerit copulatiue. ratio est
455 euidens, si diligenter consideres & cogites. † Quarta est con-
g clusio, quod si fideicommissum iniunctum liberis [g] ipsius in-
stituti expresse non honoratis non valeret, deberet in dubio cē
seri iniunctum ipsi instituto non eius liberis, vt actus potius va-
456 leat, quam pereat l. quoties. ff. de reb. dub. † Sed hic dubitatur,
quid si tenemus opinionem Bart. quā insolidamus quod fidei-
commissum iniunctum liberis positis tātum in conditione te-
neat, cui in dubio tunc censeatur iniunctum, an ipsi instituto,
vel eius liberis. vtilitas est maxima, quia si censeatur iniunctum
solum ipsi patri instituto, certe non censebitur grauatus resti
tuere proprijs liberis positis in conditione, & sic insurgent vtili
tates traditę supra in 1. cōclusione huius quæstionis. si vero cen
setur iniunctum etiam liberis, tunc erit necesse, quod in neces-
sarium antecedens pater ipsis liberis censeatur tacite grauatus
restituere, quod est maxime importantiæ propter dictas vtilita
tes. Item quia si censebitur iniunctum filio instituto, detrahe-
tur Trebellianica etiam quod sit prohibita detrahi, quia vt di-
ximus non potest prohibere in filiis primi gradus, secus si cense
bitur iniunctum liberis ipsius filij instituti, quia tunc non pos-
sent ipsi detrahere, cum ipsis nepotibus, ex quo non sunt pri-
mi gradus, bene posset prohiberi detractio Trebellianicæ l. iu-
bemus.

---

a Tribus. Limita & quarto qn̄ cum hoc qd̄ filij essent positi in cō-
dōne concurreret coniectura, qd̄ forte testor voluit vt i cōsil. o
Galli vt quia per talia verba licet condōnalia testator, prouide-
re voluerit, ne præteritione nepotes, si contingeret eos agnasci
rumperent testm̄. tunc o. licet verba sint cōditionalia, in ea eis
censentur nepotes vocari. ita Cor. no. cons. 97. col. 2. li. 1.
b Vide Paul. de Cast. in cons. 263. incipiē. circa primum volum. 2.
Ferdinandus de Loazes.
c Aliqua coniectura. Ita tenet Fran. Cur. senior in cons. 76. col. 3.
vers. præmissis tn̄ non obstan. & eleganter Cor. cons. 146. col. 5.
in 2. lib. vbi dicit, quod in legendo & consulendo de facili con-
currente aliqua coniectura inuatur tacita mens testatoris dire-
cta erga filios positos in conditione, in tantum quod censeātur
inuitati ex testamento. idem etiam Corn. cons. 20. colum. 7. &
sequen. lib. 4.
d Substōnes. Et notāter distiguit Old. cs̄. 141. thema tale est col. 2.
e Sub dispositione. Old. cons. 142. factum tale est. facit qd̄ consu-
tur Oldr. cons. 177. Socin. cons. 77. colum. penul. vers. quinto. in
nouo vol.
f Discrepat. Idem pariter attestatur Soc. cons. 140. col. 3.
g Liberis. vide Corn. consilio 207. columna secunda. in fin. libro
2. & in consil. 172. col. 5. libro 4. Francisc. Curt. senior consi. 43.
col. 10. ver. non enim potest allegari. & in cons. 46.

bemus. C. ad Trebel. cum ibi nota. Item si ipsi liberi censebuntur grauati, tanquam grauati conueniri poterunt, licet non sint hæredes patris instituti, modo succedant testatori, alias secus. quid itaque dicendum, an in dubio censeatur iniunctũ grauamen filio instituto vel eius liberis positis tantum in cõditione, Bar. hic vt vides non determinat, sed dicit dicendum, vt colligitur ex notatis per eum in l. qui duos. infr. eod. Socin. consi. 140. dicit, quod Bar. ibi nihil dicit faciens ad propositum. Imol. hic column. 13. concludit, quod in dubio censetur iniunctum filio instituto expresse honorato, & allegat Bar. in l. codicillis. de vsufru. leg. idem tenet Aretin. 21. colum. versicu. circa secundum. Bald. & Sali. in l. præcibus. col. penul. & hanc etiam communem dicit Soci. in d. consil. 140. 2. colum. dicens quod in hoc doct. videntur concordare, & consil. 204. penul. colum. in nouo volu. & consil. 250. in antiquo volumi. antepenulti. colum. Pro hac opinione facit, vt colligitur ex verbis Are. quia ex quo fideicommissum expresse factum potest valere, licet censeatur iniunctum soli instituto, ergo non debemus dicere quod fuerit etiam iniunctum liberis, quia esset necesse inducere tacitum fideicommissum circa quod coniecturata nulla volũtas colligitur, ex quo iste casus non est necessarium antecedens. Secundo adducitur authoritas Io. An. in ti. de testa. §. 1. in vlti. q. vbi si testator relinquat fideicommissum, si filius decedat sine filijs vel sine nepotibus vel alijs descendentibus, solus ipse filius videtur grauatus fideicommisso, non posteri. idẽ
457 Alex. consi. 11. vol. 3. col. 4. in fi. & se Ego † autem puto tenendum, quod si testator substitueret hoc modo, si filius meus decedat sine filijs vel eius filij sine filijs, substituo Caium, & prohibeat detractionem Trebellianicæ, debeat tunc censeri onus iniunctum liberis, quia alias prohibitio Trebellianicæ non teneret in persona filij, sed bene in persona nepotum. arg. eius qđ dicit Bart. hic per l. quoties. ff. de reb. dub. Vbi vero non est prohibita detractio Trebellianicæ, tunc etiam videtur qđ si filius institutus suscipiat liberos, quod debeant censeri grauati ipsi liberi, & in consequentiam tacite honorati, quia ille censetur grauatus, apud quem bona testatoris reperiuntur ex dispositione testatoris expressa vel tacita eo tempore quo sunt bona restituenda, vt vult Barto. in d. l. qui duos. qui se allegando voluit hoc dicere, quicquid dicat Soc. sed quia ad hoc posses respõdere, quod loquitur in his, ad quos bona necessario proueniunt. ideo adduco tibi Bart. qui mihi hoc clare vult, quicquid dicat Imo. in l. codicillis. ff. de vsufru. leg. vbi Bartol. bene dicit, quod onus censetur iniunctum primo instituto, quando alias non valeret, sed quando valeret tam iniunctum hæredibus seu liberis instituti quam ipsi instituto, tunc vult, quod censeatur iniunctũ ipsis liberis, quia fideicommissum iniunctum post mortem plurium censetur iniunctum vltimo morienti, vt ibi vi. Cogita diligenter, quia non posset esse magis vtile in practica pp vtilitates s. enumeratas. Vltima sit conclusio & principalior † ꝙ valet
458 fideicommissum iniunctum liberis [a] primi hæredis instituti positus tm̃ in conditione, ita concludit Bar. hic, cũ quo tenet Aret. col. 20. versi. extra gl. & tenent ẽt multi relati per do. meum hic. col. 30. s. Pet. de An. Paul. de Ca. Perusi. & do. Phili. Corneus in locis all. per eum. Soc. in l. cum filio. ff. de l. 1. col. 2. ver. & ista pñt induci. vbi dicit, ꝙ consulendo a multo tempore citra fuit canonizata per doc. Perusi. & ꝙ ita alias per infinitos doc. totius Italiæ consultum vidit, & tenet etiam do. Guido Papæ consil. 36. colum. 2. in 2. parte. vbi dicit sic fuisse iudicatum in curia parlamenti Delphinalis, & idem quæstione. 39. circa medium, & hanc opinionem semper tenui non solum de æquitate, sed etiã in puncto iuris propter expressam voluntatem testatoris. Contrarium tamen quod tale fideicommissum non teneat, expresse iniunctũ liberis positis in conditione tm̃ vult Imo. hic. col. 11. ver. itẽ quia. & col. 13. ver. item adde dictus Bar. do. Alex. col. ante pen. & seq. dicens, ꝙ de iure verior est opi. ꝯ Bart. & ꝙ ita bis cõsuluit, idẽ tenet do. meus. col. 30. & seq. dicẽs ꝙ opinio ꝯ Bar. est vera. & magis cõis, & multos allegat tenẽtes ꝯ Bar. & inter cætera, refert do. Alex. quin quies ꝯsuluisse, & ẽt refert sapientissimũ meum collegium Papiense. & est eius consiliũ insertum in cõsilijs do. Fran. Curtij nu. 45. inci. sæpe. reuoluta narratione facti, vbi præsupponit pro constanti istam esse communem cõtra Bartol. & cum collegium Papi. ita consuluerit, sequitur vna
459 notabilis decisio Panor. † Quod quando sunt duæ opiniones contrariæ, semper firmior & verior præsumitur illa, pro qua consuluit vnum [b] collegium doctorum, præcipue si est collegium plurimorum sapientissimorum & profundissime iuriconsultorum prout est collegium Papiense, ita do. Abb. in c. prouidentiam. 1. colum. in 2. nota. de off. deleg. & contra Barto. tenet Socin. sibi contrarius in d. consilio. 218. 2. colum. in fin. & consi. 140. in 2. colum. sed omissa affectione & suprema authoritate collegij mei, & præcep. mei. nõ recedo a prima opinione
460 Barto. † In quo semper solet esse veritas, præcipue cum sit approbata a sapientissima curia Delphinali. Item quia in dubio illa opinio est tenenda per quam defenditur vltima voluntas testatoris, & hoc etiam si sit opinio vnius singularis doctoris. Hostien. & Panor. in c. 2. de coniug. lepros. cum alijs allegatis vbi declaraui in l. 2. supr. solu. matri. in prima conclusione collecta ex figuratione casus Barto. item in dubio est capienda coniectura, per quam actus conualidatur, & hæc coniectura est fortior quibuscunque alijs coniecturis. Pau. de Cast. in l. ex imperfecto. de testa. do. Decius consil. 14. columm. 2. & in cap. quoniam abbas. in 7. nota. de offi. deleg. † Non obstant ea su-
461 per quibus se fundant tenentes contrarium, & primo. l. ab eo. [c] C. de fideicommiss. quam adducit Imo. col. 11. sequitur Alex. & præcep. meus vbi grauatus nõ censetur honoratus, nam dico vltra solutiones aliorum, quod vbi licet in necessarium antecedens censeretur honoratus, tamen ille honor nihil commodi affert, sed tantum grauamen, procedit d. l. ab eo. quia tunc in effectu est quis grauatus non honoratus. lex enim abhorret hoc casu, quod absque eo quod me expresse honoraueit, voluerit testator me grauare, im mo quod est plus, etiam si expresse sum honoratus, si tamen nihil commodi sum consequutus, possum si volo non adimpleri grauamen, non acceptãdo honorem legati. l. imperator. cum gl. 1. ff. de leg. 2. & in casu dict. l. ab eo. fortassis dici potest, quod vbi ille grauatus vellet adimplere grauamen, deberet censeri in consequentiam [d] honoratus. Aut vero si in consequentiam censeatur honoratus, consequitur commodum, & tunc grauamen valet. & in consequentiam censetur honoratus, vt in casu nostro, in quo filij filiorum tempore quo venient, gaudebunt bonis, & postea et detrahent Trebellianicam ex persona propria, & legitimam ex persona patris instituti, & ita procedit. quod dicit Barto. hic. & hæc solutio videtur mihi rationabilis. & melior, quam ratio Aretin. qui dicit. colum. 21. quod aliquando quis grauatur in genere de præstando certam quantitatem vel rem, quæ nõ est de patrimonio testatoris, & tunc ex grauamine non consequitur relictum, quia quantitas in genere vel res non est in patrimonio testatoris, etiam si aliquis non sit hæres vel legatarius, & ita procedit. l. ab eo. secundum eum. Aliquando vero quis grauatur restituere rem, quæ est de patrimonio testatoris, vel quotam hæreditatis ipsius testatoris, & tunc quia impossibile est præstari, nisi ab eo, cui est relicta, debet censeri in necessariam consequentiam prius relicta ipsi grauato, nam hæc doctrina secundum dominum meum est contra l. cum quasi. §. si plures. ff. de fideicommiss. liberta. vbi si cohæres grauatur dare totam rem hæreditariam, per hoc non videtur tota illa res sibi prælegata, sed illam debet redimere a cohæredibus, tamẽ reuera ille text. nihil facit contra Aretin. quia ibi non erat necessarium antecedens. nam cum ibi grauatus esset institutus heres, satis dicebatur honoratus, vnde hæc doctrina Aretin. ex alio non placet. s. quia tex. d. l. ab eo. dicit generaliter, ab eo cui nihil est relictum. nihil relinqui potest. pondera illam vniuersalem

---

a Liberis. Bar. sequuntur Anch. Cu. Paul. de Cast. & Imol. quos refert. Alexand. consil. 64. colum. 1. versicul. tamen ponit. lib. 5. idem Alexand. consilio 13. columna fina. circa med. libro 4. Bartol. sequitur Paul. de Castr. consil. 38. dubium facit. post princip. secundum antiquam impressionem. hanc opinio. tenet Corneus. consil. 74. in princip. lib. 2. & in consil. 146. colum. 9. eodem. lib. & prius hanc tenuit in consil. 97. columna 1. libro. 1. & in consil. 226. colum. 4. in princip. lib. 4. & in consilio 273. columna 2. eodem. lib. Guido Papæ q. 39. vbi attestatur ita seruari in curia parlamenti Delphinalis. Cur. senior consil. 52. columna 9. versicul. si ita est vt conclusimus. Barba. consil. 27. columna 13. versicu. & plus dico. & vide Socin. in consil. 140. columna 3. & consil. 218. colum. 3. & licet multi contra hanc teneant, videlicet Imol. Alexand. in pluribus consil. Cuman. Ancha. Alber. & Bart. mei sibi contrarii. Richardus malumb. & Raynu. vt refert hic Iason. columna 24. & dicit communem, tamen opinio. Bartol. est magis communis. & Alexand. vltimo loco videlicet in d. consil. 64. lib. 5. pro ea. se corrigens supra consuluit, istam conclusionem ample examinat Lancelo. Polit. in tract. substitu. char. 44. column. 2. & duabus sequen. Philip. Franc. in tepe. c. si pater. colum. 37. versic. 7. quæritur. de testamen. in 6.

b Quam doctrinam refert & sequitur Franc. de curte in consil. 46. incipien. super eodem. columna tertia in finalibus verbis. Ferdi. de Loazes.

c Ad istam. l. plures dat limitationes Alex. in l. cũ filiofa. col. 2. in 2. nota. ff. de leg. 1 & vide Aret. consil. 156. col. 2. & duabus seq. Fran. cur. senior consil. 46. col. 3. circa me. & in consil. 42. col. 3. versi. & ita firmatur.

d Sed ꝯ hoc facit, nã si dispõ testatoris in principio non valet, non videtur ꝙ possit stare in pendenti. l. si in fi. ff. cõmunia prædiorum, cogita super hoc, & cogita etiam, quid si grauatus esset præsens, iuxta. l. si consensit venditioni. ff. quibus mod. pig. vel hypo. sol. Ferdi. de Loazes.

falem negatiuam, nihil, ergo siue sit quantitas, siue res ex patri
462 monio, siue in patrimonio. † Quia qui totum dicit, nihil exclu- dit l. a procuratore. cum glo. C. manda. l. Iulianus. in princip. de leg. 3 & a. solue. de maio. & obe. Et tanto magis, quia plus negat oratio negatiua, quam affirmatiua affirmet. gloss. in l. hoc genus. ff. de condi. & demonstr. in c. cum dilectus. de consuetudi. tene ergo solutionem quam supra dedi. Secundo non obstat tex. in l. sed & si sic §. fi. de leg. 3. quia respondeo ex verbis Aretin. & clarius quam ipse faciat, & concludo, quod ibi nec tacite nec expresse poterat grauatus censeri honoratus, ex quo expresse testator dixerat, si Stichus Seii heres factus iussu eius adie rit hæreditatem, & sic expresse testator ponebat in volūtate hæredis, an institueret Stichum, quem ipse grauauerat, vel ne. cū ergo non consequatur hæreditatem necessario ex dispositione testatoris, ergo grauari non potuit. hoc autem dici non potest in casu nostro, quia non cōstat ex verbis testatoris, quod posuerit in voluntate instituti, quod hæreditas ipsius testatoris perueniat vel non ad eius instituti liberos. vnde vt valeat grauamen iniunctum ipsis liberis, debemus dicere, quod voluerit institutum esse grauatum restituere ipsis liberis. Tertio non obstat l. hæreditas ad Statium. supra, de hæredibus instituendis, quia respondet dominus meus sic columna trigesimatertia, quod propter particulare legatum verum est, quod testator nō intelligitur grauato in particulari legato relinquere hæreditatem. sed nos loquimur, quando aliquis grauatur onere fidei-
463 commissi vniuersalis, & ratio est, † quia qui vult consequens. intelligitur velle antecedens, nisi illud antecedens sit longe maius. ita Ludouic. Roma. in l. illud infra de acquiren. hæredi. per text. in l. penultima. §. illo C. de necessar. seruis hæredib. institu. & l. fin. C. de hæredibus instituendis. tamen hæc solutio non est multum tuta, per l. denique §. interdum. ff. de pecul. leg. & leg. 2. C. de dotis promiss. vbi ex solutione vsurarum, quæ sunt minus, arguitur ad principale, quod est maius, faciunt quæ adducit dominus Decius cōsilio 77. columna penultima. Vnde melius potest dici, quod in lege ex facto. sumus in heredis institutione, quæ induci non potest ex tacita voluntate testatoris, quia requirit quod expresse & nominatim instituatur hæres l. quoties. [illegible] si quis nomen, & §. sequenti. supra, de heredib. instit. & l. iubemus C. de testamen. tex. optimus in l. 1. ff. si tabul. testam. ē.
464 exta. † Nos vero loquimur in fideicommisso, quod induci po-
a test ex tacita a voluntate. Bald. post Dyn. in l. voin. §. proxi. 3. columna in fi. & sequenti. vers. & hęc faciunt ad quæstionem. C. de cad. toll. en. vbi proprie Bar. facit hanc differentiam inter substitutionem & institutionem directam ex vna, & fideicomm. ex alia. Pau. de Cast. in l. penul. C. de impub. in l. Titia §. Seia. de leg. 2. Roma. in l. si cum dotem. in principio. soluto matrimonio.
465 Soc. consil. 140 prima columna & dixi supra. † Non obstat quarto, quod inducta ad grauamē nō debent operari cōtrariū effectū. l. legata inutiliter. de adimen. leg. l. legata inutiliter. de leg. primo l. Titia. in fi. ff. de manum. testam. quia respondetur ex verbis Bart. hic & clarius in l. denique §. interdum. in summario per illum tex. de pecu. legato. quod vbi non posset valere grauamē, nisi præcederet honor. tunc inducta ad grauamen operantur etiam honorē. bene fac. t singularis tex. in l. Proculus. ff. de vsu fruct. vbi si lego vsumfructum ędium cum hoc, ne legatarius altius tollat, videor legasse proprietatem, ex quo aliter illud onus locum habere non possit, vt ibi declarat gl. & tradit de materia illius text. domi. Decius consil. 41. per totum, & dominus Francisc. Curtius consil. 14. columna prima. Et si dicis, quod in l. legata inutiliter non potest operari ademptionem, nisi prius operetur dationem. & tamen datio[illegible] non operatur, dico quod [illegible] ibi ademptionis finis haberi [illegible] sed hic non ha-
466 betur finis grau[illegible] aliquo mo[illegible] & c. † Quinto non ob stat, quod posita in co[illegible] dispo- sitione [illegible] quæ sub cond. [illegible] decem [illegible] testa quia respōdet [illegible] quod ibi non erat necesse [illegible] verba condi[illegible] ad [illegible] hoc est contra l. fina. C. de hære. inst. [illegible] item sub [illegible] antecedens institutio [illegible] quod [illegible] item [illegible] hic [illegible] quod ibi loq[illegible] tacite induci. Item ibi null[illegible] condi- tionali[illegible] in condi- tione [illegible] fideicōm[illegible] hoc [illegible]
467 & per hoc [illegible] te- statoris [illegible] propria [illegible] te

stator in dispositionem, vt per Alexan. & Mod. in l. 3. C. de libe præte. post Bartol. in l. in ambigue. vbi notabiliter Soc. infra de reb. dub. l. 4. de leg. 1. vbi Bart. sed verba conditionalia nec proprie nec improprie important dispositionem, nam respondeo, quod in fideicomisso quod tacite induci pōt, & quod venit in necessariū antecedēs fideicōmissi expresse, & sic alterius dispositionis expresse factę in testō prędicta nō militāt, per ea quæ infra dicā, & per
468 theoricā Bal. in l. vnica. col. vlt. C. de his qui añ aper. tab. † & sic vides, quod in puncto iuris procedit opi. Bar. pro quo ēt optime faciunt adducta per eū, quæ tēdunt ad ostendendū hoc, quod ex quo liberi præteriti in conditione sunt grauati fideicōmisso vniuersali, videantur ēt tacite honorati & vocati ex testō ad ipsam hęreditatem, & sic substituti per fideicommissariā substitutionē patri instituto, & hoc probat in primis text. in l. denique. §. interdū. ff. de pecul. leg. nec obstat sm Imol. col. 11. quod ille procedat in peculio, qd solet sequi seruum, cui datur libertas inter viuos. etiam quod nihil dicatur l. 1. cum ibi nota. C. de pecu. eius qui liberta. meruit. & licet non soleat sequi tacite, vbi relinquit libertas in vltima voluntate. tñ vbi de eo peculio seruus grauatur, de facili tūc peculium sequitur seruum, cum ēt inter viuos absq; grauamine tacite videatur datum. nam licet hæc solutio sit valde colorata, quam sequitur Alex. col. 29 & in l. cum filio 2. col. ff. de leg. 1. & ibi Soc. col. 10. in fi. tamen non est tuta secūdum Are. hic d. l. 2. vers. nec placet, quē sequitur pręcep. meus, quia ille tex. non se fundat ex eo, quod alias peculium soleat sequi seruum, sed quia grauādo quod soluat centum de peculio cum aliter fieri non possit nisi peculium videretur relictum. ergo censeretur reliquisse peculium. vnde idem in qōne nostra debet dici, testatorē liberos honorasse, cum aliter nō posset valere grauamen eis iniūctum. Item licet soleat peculium sequi seruum manumisum in vita, tamen in §. interdū. non sumus in illo casu, ergo ex eo argui non potest, quia arguendum est in terminis, in quibus tex. loquitur.

ADDITIO.

Non obstat etiam solutio præcep. mei col. 52. qui dicit, se retorquere illū tex. contra Bar. nam sm eum ibi seruus fuerat grauatus de dando centum ex peculio ipsis hæredibus. vñ per hoc vr voluisse, quod hæredes aliud non haberent de peculio, meri-
369 to seruus habebit reliquū. † Hinc est, quod si grauasset dare alteri non hæredi centum de peculio, per hoc non censeretur legatū peculiū ipsi seruo l. 3. §. fi. iuncta gl. in verbo, dare ff. de cōdi. ob causam, quia respondeo, quod licet hæc sit pulchra consideratio, quæ tñ fuit ante eum d. Alex. in consil. 101. in 1. vol. cons. 24. 3. vol. & cons. 55. in 4. vol. quicquid dicat Pol. dicens quod ibi dicitur de hæredibus exempli causa, aliter tñ non respōdens ad dictū in l. 3. §. fi. tamen per hoc hæc consideratio nihil facit contra Bar. nec tollitur eius fundamentum, quia vbi seruus esset grauatus dare extraneo non heredi, vt tale grauamen valeret, non esset necessarium peculium esse legatum, vt patet in d. l. 3. §. fi. vnde nimirum si non censetur legatum sicut in d. §. interdum, & in q. nostra vbi est necessariū antecedēs, & ideo meo iudicio multū fallitur præcep. meus retorquendo illum text. in cōtrarium. posset etiam rñderi ad d. l. 3. §. fi. vt per Bar. in d. §. interdum. sed non insisto & ita habes defensatum Bart. ab impugnationibus doctorum super d. §. interdū, qui mihi valde cōcludit, vt etiam dicit Are. Secūdo adducit Bar. tex. in l. si ita stipulatio ff. de ope.
470 libe. † vbi verba conditionalia inducunt dispositionē, ne dispositio in totum reperiatur inutilis, & ne patronus excludatur & a pœna promissa & ab operis positis in cōditione. & per hoc tollitur [illegible], quod verba conditionalia non disponunt, quia illud non vr procedere, quia si non disponerent excluderet quis cōtra voluntatem expressam disponentis & dicere vt dicit Imol. hic col. 12 in princ. quod ibi loquitur in cōtractu, & est speciale ibi contra regulam [illegible] si quis sub conditione [illegible] decē. ff. si cuius omn. causa test. non videtur bene dictū, licet hoc sequatur Alex. col. 29. & præcep. meus col. 52. post alios per alios allegatos, quia ratio illa ne omnis excludatur in totum, super qua se fundat ille tex. videtur militare etiam in casu nostro & si dicis, ex quo non de iure communi [illegible] libertatis excluditur ibi patronus a pecunia deducta in dispositionem, ideo fuit visum æquum prętori, quod saltem haberet patronus operas deductas in conditione, prout considerat Alexan. dicendo quod non debet esse [illegible] in casu nostro, vt voluntas testatoris expressa habeat suū effectum, & hoc modo ille text.

potest

a Contra hanc solutionem obstat, quod ipsemet dixi supra in si tertia limitationis ad primam conclusionem huius quęstio. Bar. [illegible] volt, quod l. nutu non habet locum, nisi nutus & tacita voluntas [illegible] verba conditionis non disponunt [illegible] qui sub conditione ff. si quis omiss. causa testamen. ergo &c.

potest optime defendi per Bart. qui fortassis per prædicta di-
xit, quod ille text. optime facit. Tertio adducit Barto. text.
in l. alio. in fin. 1. glo. ff. de alim. & ciba. lega. Imol. hic respon-
det post Bartolum. in dict. l. alio, quod ibi erat grauatus ille, qui
erat constitutus executor testamentarius, ideo tale grauamen
valet, quia censetur relictũ ab hærede, & ita et tenet Alex. 19.
col. & videtur communis intelligẽtia, vt hic per præcep. meũ.
32. col. Sed aduerte, quia hæc vr̃ diuinatio ad illum text. quia
non apparet, quod ibi alio modo esset constitutus executor, li-
cet fortassis videatur necesse hoc præsupponere per l. ab eo. C.
de fideicommiss. vel quod illud procedat ibi fauore alimen-
torum, & ita videtur defensatus Bar. in iuribus allegatis per cũ.
471 tamen. l. denique. §. interdum. melius stringit. † Quarto ex ver-
bis Barto. hic colligitur tale fundamentum, licet doctores Pe-
rusini consulendo sibi attribuant, nam fateor dicit Bart. quod
vbi liberi sunt positi in conditione, illa verba non operantur, vt
censeantur vocati ex testamento, item quod vbi non essent po
siti in conditione, sed essent solum grauati, quod grauamen
non teneret. l. sed & si sic. §. 1. de leg. 3. sed duo dicit in effectu
Bar. quod ista duo simul iuncta bene operantur quod censean
tur liberi honorati & vocati ex testamento. ita quod pater sit
grauatus etiam ipse liberis restituere hæreditatem, quia duo
magis stringunt quam vnum, bene facit vltra eos, quia ex tali-
bus geminatis verbis habet̃ enixa voluntas testatoris, quæ ope-
ratur quod actus valeat omni meliori iure &c. l. cum pater. §.
filius matrem. ff. de leg. 2. Alex. in l. cum filio. 4. col. & ibi Soci.
7. col. ad fi. & seq. ff. de lega. 1. Ad hoc fundamentum præcept.
472 meus. col. 32. in fi. respõdet. † Quod vbi duo imperfecta simul
iunguntur, quorum vnumquodque de per se nihil operatur,
tunc etiam simul iuncta nihil operantur, secus vbi de per se
vnumquodque aliquid operaretur. ita Bal. in l. si quis ex argen
tarijs. §. 1. ff. de eden. vbi notabiliter loquitur. & est tex. in l. 1. C.
qui nu. tutel. & in l. spadonem. §. qui iura multa. ff. de excu. tut.
tradit idem præcept. meus in l. admonendi. in 83. col. ff. de iure
iur. & aliquid Fely. ĩ c. clerici ante fi. de iud. Sed in casu nostro
solum grauamen de per se nihil operatur, nec etiam de per se
illud, quod sint positi in conditione nisi quod testator cogita-
uit eos ab intestato successuros l. Lucius. in fi. cum gl. ff. de hæ-
re. instit. sed illud secũdum cum est nullius effectus, cum om-
nino ab intestato successissent. igitur &c. Sed tu aduerte, quia
imò quod sint expresse positi in conditione a testatore aliquid
473 plus operatur, quam si non fuissent positi. † Quia vbi sunt ex-
pressi in conditione, naturales etiam excludunt substitutum.
vbi vero sunt omissi solum legitimi & naturales & hoc in de-
scendentibus. l. ex facto. §. si quis rogatus. ff. ad Treb. l. genera-
liter. §. fi. C. de insti. & substi. & hoc vt dixi in descendentibus.
sed vbi esset alius non descendens institutus, tũc filij ipsius in-
stituti excludunt substitutum si sint positi in conditione, alias
secus, vt per Bar. in l. cum auus. ff. de condit. & demon. Secũdo
aduerte, quia hic agimus de declarãda voluntate testatoris, an
voluerit honorare ipsos liberos in fideicommisso, quod vt su-
pra dixi, etiam nuta & tacite indicari potest, vt declarat Pau. de
474 Cast. in l. pe. C. de impu. & alijs substi. † Sed vbi agitur de aliquo
declarando, tunc duo imperfecta simul iuncta operantur, licet
de per se nihil operarentur. ita declarat nota. Bar. in l. spadonẽ.
475 in §. qui iura multa. in fi. ff. de excusat. tut. † dicitur ergo, quod
licet ex solis verbis conditionalibus non appareat de voluntate
defuncti, quod voluerit liberos positos in conditione honora-
re & substituere patri instituto, tamen vbi sunt positi in condi
tione, & etiam sunt grauati, satis voluntas testatoris remanet
declarata, imò plus videtur posse dici, quod dato quod ipsi libe
ri ipsius filij instituti essent solum grauati non positi in condi-
tione, tamen deberent censeri honorati, per illud quod dixi sup.
in responsio. ne ad l. ab eo. & quia satis sunt positi in cõditione
a lege. d. l. cum acutissimi. C. de fideic. d. l. cum auus. vnde si di-
ceret. instituo filium meum, & ei & eius filiis substituo Caiũ,
videtur quod ipsi liberi censeantur substituti ipsi patri institu
to, ex quo etiam item patri substituit Caiũ. Quinto pro Bart.
adducitur tex. in l. Titia Seio. in §. Seia libertis. ff. de leg. 2. vbi si
quis legat fundum patribus, quos prohibet fundum vendere,
& grauat vltimum morientem ex eis restituere fundum alteri,
certe censetur primum morientem grauasse restituere vltimo mo-
rienti, & hoc nõ ex alia ratione, nisi quia aliter vltimus moriẽs
nõ posset adimplere grauamen, nec dicas, quod ibi vltimus ve-
niat per ius accrescendi, quia primo hoc esset contra regulam,
476 † quod in proprietate nõ habet locũ ius accrescendi post agni-
477 tam portionem. l. 1. §. fi. ff. de vsufr. accr. † Et in dubio est inter-
pretandum, quod dispositio testatoris non inducat aliquod exorbi
tans de iure communi, etiam quod hoc possit. l. vxori. §. 1. de leg. 3.
Bar. glo. fi. in l. talis scriptura. ff. de leg. 1. item ibi tex. dicit, testa-
tricem videri gradus duos substitutionis fecisse, ius autem ac-
crescendi nõ est propriè substitutio l. si Titio. §. Iulianos. ff. de
leg. 2. Et verba præcipue iureconsulti debent capi propriè. l. 1.
§. si is nauem. ff. de exerci. Item non dicas, quod ibi fideicõmissum
sit inductum de primo moriente ad vltimum propter prohibi
tionem alienationis, quia vt dicit Bar. in d. §. Seia. & Aret. hic.
478 col. 10. & sequenti. † per solam prohibitionem alienationis nõ
inducitur tacite fideicommissum inter prohibitos alienare, vt
a per Bartol. in l. qui Romæ. in §. cohęredes. ff. de verbor. obli-
gat. & in l. si ita quis. §. ea lege. ff. eo. tit. & hoc probatur in d. §.
Seia. vbi tex. dicit, quod in prima parte testamenti, in qua erat
facta prohibitio alienationis nõ erat tale fideicommissum in-
iunctum. Item non dicas, vt dicit Imo. hic & Alex. col. 10. quod ibi
primus, qui censetur grauatus restituere vltimo, erat in parte
restituenda expresse grauatus, in præsenti autẽ quæstione nõ.
vnde eo ipso quod vltimus moriens grauatur, censetur etiam pri-
mus moriens grauatus restituere vltimo fundum alteri. vnde
in necessarium antecedens debet primus censeri grauatus re-
stituere morienti, quia vt etiam dicit Areti. text. non se fundat
super hoc, sed ex eo, quod vltimus erat grauatus restituere, & vlti-
mus possit totum restituere prout grauatus est, & dicere, quod pri
mus potest censeri grauatus, quia erat honoratus, dico simili-
ter econtra, quod hic dicunt censeri honorati liberi, ex quo erant
grauati, non etiam dicas, vt dicit do. me. hic. col. 31. quod ibi fidei-
commissum censeatur inductum propter duo copulatiue. pri-
mo quia testator iunxit onus vltimo morienti, quod totũ restitue
ret. vt per Bar. in l. vel singulis. in f. eo. quia dato quod hæc intelligẽ
tia sit vera ad illum tex. tamen non facit, quia ille tex. nõ facit
pro Bart. hic. quia etiam hic liberi vltimo loco morientes fue-
runt grauati, & grauati in tota hæreditate, & si fortassis velles
dicere, quod hic non dixit totam hæreditatem, sed simpliciter hæ
reditatem vel bona mea, dico quod similiter in d. §. Seia non dixit
totũ fundum, sed eum fundum &c. Item si diceres, quod ista
duo simul iuncta. s. prohibitio alienationis & grauamen impo
situm vltimo operantur illud tacitum fideicommissum, vt vi-
detur velle gl. in §. vel singulis. insti. de pupil. & tenent quidam
consulentes inter consilia Alex. consil. 14. 4. vol. pen. col. refert
do. Marcus Anto. Bauerius in repe. l. cum filio. 12. col. non ali-
mitatione de le. 1. respondeo. quod etiam in casu nostro ista duo di
cunt operari ipsum tacitum fideicommissum. s. mentio facta
de liberis in verbis conditionalibus, & grauamen eis iniunctũ,
imò solum grauamen vt sup. dixi, ex quo sunt præcise grauati
de eo quod nisi consequerentur ex testamento testatoris non
479 possent restituere. † Sexto pro opi. Bar. adducitur, qui vult con
sequens vult omne antecedens ad illud necessarium. l. illud cũ
similibus ff. de acquir. hære. & hoc etiam in materia odiosa, vt
materia dispensationis. Abb. in cap. ex parte. de deci. cum alijs
deductis per præcept. meũ hic. col. 30. & licet soleat dici, quod nõ
veniant maiora expressis in necessariũ antecedens, tñ hoc non
est verum, vbi actus aliquo modo nõ valeret, vt per Bal. in l. id
quod pauperibus in 14. q. in fi. C. de epis. & cler. Ro. consil. 7. inci.
visis dubijs. col. 2. Alex. cons. 45. col. 1. in 4. vol. Præterea hic an-
tecedens non est maius expresso, nec est diuersę speciei. non et
dicas, vt dicit do. meus, quod hæc regula non habeat locum in
regula. l. ab eo. C. de fideicõ. quæ aliter fin eum non posset pro-
cedere, quia fateor, quod non habeat locum in terminis, in quibus
licet in necessarium antecedens censeretur quis honoratus, tñ
ille honor nullum commodum honorato afferret, alias secus,
vt declarani circa cõtrarium in d. l. ab eo. & si dicis, fateor, quod testa
tor voluerit hoc in necessarium antecedẽs, tñ sola voluntas nõ
sufficit, nisi transeat in dispositionem. l. quidam cum filiũ. sup.
de hær. insti. ress. õdeo, quod illud procedit, qñ est volũtas simplex,
quæ ex verbis dispositiuis testamenti nullo modo colligit, sed
vbi colligitur ex verbis dispositiuis, vt quia venit in consequen
tiam ad expresse dispositum in testamento, tunc bene talis vo-
luntas attenditur, vt per Bal. in l. vnica. C. de his qui ante aper.
tab. vlt. col. & satis vult Bar. sup. in 1. quæstio. secundæ quæstio-
nis principalis. & in l. 2. in antepe. col. vers. vlterius quæro. s. eo.
Septimo adducitur lex pecunia. ff. de lega. 1. per Politum hic
vbi si grauo debitorem meũ de re mihi debita, censeor in con
sequentiam sibi relinquere liberationẽ, ergo ibi in consequen
tiam grauaminis venit honor, tamen ad illum textũ posset di-
ci, quod ex quo nõ interest debitoris magis soluere hęredi quam
alteri, ideo grauamẽ valet, & ideo si soluat alteri de iussu testa-
toris creditoris, debet esse liberatus saltem ope exceptionis, ne
bis soluat, hæc est ratio illius tex. & satis hoc argumentum vo-
luit Bar. hic, dum allegat l. si seruus legatus. §. qui margaritam.
ff. de lega. 1. & ita habes, vt puto, optime defensatum Bart. &
ita teneas opinionem Bar. tanquam æquiorem & fauorabiliorem
voluntati testatoris, & in puncto iuris veriorem. Et ista ex pro-
prio originali assumpsi, quæ in alia impressione minime repe-
480 riuntur. Ferdinandus de Loazes. † Circa quartam quæstionẽ
principalem habes primam conclusionem, quod si in substi-
tutione

a De veritate istius articuli quia latissime scrips. in repet. mea. §.
diui. l. filiusfamil. col. 101. cum de alijs seq. ff. de leg. 1. ideo hic
non referam ad ibi dicta me remitto. Ferd. de Loazes.

tutione adsit verbum directum & verbum commune, directū
importabit directam, commune fideicommissariam substitu-
a tionem.[a] vnde hoc casu cessabit disputatio supra in 1. quæstio-
ne principali de compendiosa pagani, & de qua supra in 3. quæ
stio. principali. transeunt communiter doc. & tradit Imol. col.
13. articulo 22. Alexan. penul. colum. do. meus 33. cum aliis ad
ductis per eos, & idem vult Bart. vbi etiam Alexand. in l. recusa
481 re inf. ad Trebel. fundatur hæc conclusio, † quia vbi duo verba
respiciunt vnum subiectum, debent sic semper interpretari, vt
b vtrunque verbum aliquid importet,[b] vt per Bald. in rubr. C. de
contrahen. emp. in [illegible] quæst. per glo. in c. solite. in verbo, quam-
quam. de maio. & obedi. non obstat l. si seruus plurium. §. fi. ff.
de leg. 1. vbi vnum verbum æquiuocū declaratur per aliud cla-
rum, & sic verbum commune deberet declarari per verbum
directum clarum, quia respondetur illud procedere, quando si
declararetur per aliud, non redderetur superfluum, vt quia ip-
sa verba respicerent diuersa, siue essent in diuersis capitulis po-
sita, nam tūc si in vno capitulo apparet verbum clare positum
in vna significatione, præsumitur etiam quod in alio capitulo
in eadem significatione fuerit prolatum, & idem vult Bar. sup.
in 3. q. principali. de compendiosa pagani, vbi notaui. sed in ca-
su nostro sunt duo verba prolata in eadem dispositione circa
idem, ideo interpretatur vt sup. ne vnum reddatur superfluum
482 † Non obstat tex. in l. sed si adijciatur ff. pro socio. vbi illa verba
quæstus & lucri socij fiunt, idem important, & illud verbum,
lucri, restringetur per verbum, quæstus, & tamen sunt prolata
in eadem dispositione circa idem, quia respondet Bar. ibi, & se
quuntur omnes, quod ideo ibi illud verbum, lucri, restringitur
per verbum, quęstus, vt sic intelligatē de lucro quæstuario pro-
ueniente ex industria, non alio modo, quia ita solet coiri socie-
tas de lucris quæstuarijs l. coire. ff. pro soci. Tu potes etiam ad-
dere, quod ibi sunt duo verba, quorum vnū potest esse adie-
ctiuum alterius, iuxta l. 1. cum glos. in verbo. placitum ff. de pac.
Secundo principaliter fundatur hæc conclusio in l. recusare. §.
Titius ff. ad Trebe. Lanc. Pol. hic dicit, quod ibi diuersę fuerūt
concessiones & dispositiones, hic vna concessio, & vna dispo-
sitio. Item ibi erat verbum directum & verbum obliquum, vn
de verbum directum non potest ita ad se trahere obliquū om-
nino contrarium. prout verbum commune, & propter hoc so-
lum tenet contra Bar. nec respondet primo fundamento supra
facto. Sed tu aduerte primo, quia in §. Titius, non erat verbum
directum & obliquum, sed erat verbum commune substituo,
& verbum obliquum, vnde sicut ibi verbum obliquum nō tra
hit ad se verbum commune, ita hic verbum directum nō de-
c bet trahere verbum commune,[c] ne sit superfluum. Tertio ad-
uerte, quia fateor, quod ibi sunt diuersę concessiones & dispo-
sitiones, sed dico, qđ sicut vna dispositio non trahitur ad aliam
ne sit superflua, ita vnum verbum non debet trahi ad aliud, ne
sit superfluum. hoc est, quod voluit dicere Bart. magister legi-
starum. Ex quo infertur aliud, scilicet qđ idem est, vt dicit Bar.
per d. §. Titius. quādo in substitutione esset verbum commune
& obliquum, vt scilicet commune capiatur in significatione di
recta, ne sit superfluum, & sic cessaret disputatio de qua sup. in
tertia quæstione principali. & in 2. quæstione principali de cō-
pendiosa pagani, & ideo infertur, quod si dicitur, quod si filius
meus decesserit sine liberis talem instituo, & substituo, erit fi-
deicommissaria substitutio post pubertatē, & ante directa vul-
483 garis & pupillaris etiam contra matrem. † Sed hic cadit dubi-
tatio, qđ si nō dixerit illa verba, si sine liberis decesserit, sed sim
pliciter dicat, filium meum instituo, & eidem instituo & sub-
stituo Caium. si enim dixisset solum. & ei Caium substituo, si-
ne dubio secundum communem esset tantum directa substi-
tutio vel vulgaris tantum, vel etiam pupillaris, si institutus erit
capax, iuxta doctrinam Bart. sup. in 2. oppositione post secun-
dam quæstionem tertiæ quæstionis principalis. Quid modo si
dixit, instituo & substituo, an verbū, substituo, stabit in obliqua
significatione, ita quod importet substitutionē fideicommissa-
riam, quandocūque decedat filius, & eadem est dubitatio, si di-
ceret, instituo filios meos & eos inuicem instituo & substituo,
nam si esset solum verbum, substituo, sine dubio esset solū di-
recta l. iam hoc iure sup. eod. Alexan. in l. recusare §. Titius ff. ad
Trebell. vult quod sit tunc directa & fideicommissaria, & dicit
ibi Bar. ita velle, & Bart. hic & communiter docto. Sed re vera
Bartol. loquitur, quando apposita sunt illa verba, si sine liberis,
non autem quando illa verba nō adsunt. Et si dicis, decisio Ale
xand. debet esse vera, vt verbum aliquid operetur, vt dicit Bar-
tol. hic & sic haberes compendiosam etiam continētem fidei-
commissariā, in qua nō est aliquod verbū significans tractū tē-
poris, vt quandocunque, vel si sine liberis, vt verba non sint su-
perflua. tū dici potest, qđ satis operabitur verbum. substituo, si
importabit fideicōmissariā ante pubertatē, nō aūt post, ex quo
nō est verbū significās tractū tpis post pubertatē, vt sic minus
484 grauetē filius. † Aduerte etiā dum Bar. dicit, qđ si dico sic, qñcūq;
filius meus decedat, bona mea perueniant ad Caium, & in his
eundem hæredem instituo, qđ tunc erit directa etiā in casibus,
in quibus non esset, si essent solum illa verba, bona mea perue-
niant &c. vt qñ mater est in medio. iuxta ea quæ dicta sunt sup.
nam hoc non videtur posse procedere, licet docto. simpliciter
transeant per theoricam sm̄ § fi. in versic. sed quæro aliquis te
stator ff. de leg. 2. vbi vult, qđ si testator dicat, ego relinquo par-
tē bonorū Titio, & in ijs eundem hæredē instituo, non dicit tñ
institutus hæres, licet si simpliciter dixisset, Titium in parte bo
norū meorum hæredem instituo, fuisset hęres institutus. Mo-
uetur, quia natura illius dictionis, in ijs, & similium est, vt faciat
relationem præcedentium cū omnibus suis qualitatibus l. a fi-
lio §. testator, & §. sequenti. de alimē. & ciba. legatis, & sic intel-
ligitur secūdum eum in ijs, eundem hęredem instituo, in ijs sci
licet quæ continent legatum certę partis bonorum, & sic erit
hæres institutus in re certa. ergo eadem ratione debemus dice-
re in casu nostro, vt non limitetur substitutio prima. Potes di-
cere quod ibi prima verba de se non erant apta importare insti
tionem vniuersalem, quia verbū, relinquo, erat adiectum par-
ti bonorum. sed hic illa verba, bona mea perueniant, poterant
importare substitutionem directam, quia erat vniuersalis bo-
norum. iuxta l. his uerbis. ff. de hæred. instituen. tamen dubium
erat, an hoc testator uoluerit, & ideo hic declaratur per illa uer
ba, & in ijs hæredem instituo, licet Bartol. uideatur uelle, quod
per illa uerba non declarē quod prima uerba, bona mea perue
niant &c. sint prolata in propria significatione, sed vult, quod
sint prolata in obliqua, ne illa verba directa, & in ijs hæredem
instituo, sint superflua.

ADDITIO.

Tamen aduerte, quia etiā hæc verba de se non importabant
pupillarem substitutionem propter verbum, bona mea, ex quo
non erat facta mentio pupillaris ætatis, vt dixi sup. dic ergo qđ
in d. l. si quis seruum §. fin. bene operantur, qđ ille efficiatur hæ-
res directus, sicut etiā hic, sed solum differentia est, quia ibi est
solum hæres directus particularis, hic vero est vniuersalis ratio
ne supra immediate assignata, & ista habui ex proprio origina-
li, quæ in alia impressione minime reperiuntur. Ferdinandus
485 de Loazes. Secū la cōcl. † qđ ubi est appositū verbū directū &
cō:, uel uerbū cōe & obliquū, uel est apposita clausula vulgari
d ter pupillariter & per fideicommissum, est in electione[d] substi-
tuti

a Hanc conclusionem sequuntur Bolo. in addi. Ana. consil 46 co-
lum. 1. Et Alexan. consil o 82. colum. 1. lib. 2. & consilio 40. co
lum. 1. li 3. Raph. Ful consil. 44. per totum. Abb. cons 32. colu.
1. li. 2. transit Io. Bap. de sancto Seu. in repe. l. præcibus colum.
24 uers. 3. ro. cōcl. C. de impub. Sed contrariū tenet Lanc. Pol.
in trac. substi. char. 44. uers. quarta conclusio. Et in hanc opi. cō
tra Bar. libenter inclinarē, & hoc dupli. modo, quia siue dica-
mus substitutionem sic fuisse conceptā, substituo & hęredem
facio, tunc illud uerbum, hæredem facio, uenit declaratiue ad
uerbū, substituo, illud declarans stare directo l. sed si adimatur.
ff. pro socio. ita tenet idē Bart. sup. in 2 q. principali. in coniectu
ris, ex quibus uerbum commune iudicatur directū arg. l. si ser-
uus pluriū §. fi. de leg. 1. & qđ illud uerbū, substitutio, stet dire-
cta, appiaudit regula l. 1. §. 1. ff. si ager. uectig. uel emph. & regu-
la c. si pater. de test. in 6. Siue etiā dicamus substitutionem hoc
modo conceptā, instituo & substituo, & hoc propter naturam
copłe, &, inter hæc duo verba positæ, cuius natura est attribue-
re qualitatē præcedentis copulati sequēti copulato vt sic tradat
qualitatē huius verbi directi instituo sequenti copulato videli-
cet verbo cōmuni. l. Seię. §. Caio. vbi Bart. in vlt. col. ff. de fun. in
struc. Idem Bart. in l. prætor la 2. §. cuiq; col. 1. ff. vi bo. rapt. per
Ias. in l. 1. in prin. col. 4. ff. de iust. & iure. præterea nonne est tan
tus fauor matris sicut substituti? & tamen fauore matris uerbū
commune iunctum directo non obliquatur, ut supra uidimus
in 2. quęstione principali, igitur &c.

b Istud fundamentum tollit, quia satis operanē uerba. nam cū te-
stator dixit, substituo & hæredem facio, illa uerba, hæredem fa
cio, operantur, quod declarant uerbum, substituo, dubium sta
re directo.

c Sed non ualet consequentia minus dignum non trahit ad se ma
gis dignum ergo nec econtra. maior enim est potentia attracti
ua dignorum quam minus digni. l. si quis sciens. C. de rei uen-
di. l. iustissimæ ff. de ędili. edic.

d Istam conclusionem sequitur Socin. consil. 20. columna quinta
in fin. uers. insuper hanc conclusionem Bartol. tenuerūt Bald.
Angel. Paul. de Castr. Benedic. de Plumb. Alexand. & Aretin.
ut refert & sequitur Soc. consilio 290. columna fi. ubi col. præ-
ceden. contrarium tenuisse attestatur Imola. Cuman. & Rom.
opin. Bart. sequitur Philip. Franc. in repe. ca. si pater. colum. 39.
uersic. decimo quęritur. de testam. lib. 6. Corne. consilio 35. co-
lum. 3. uersic. tam. in lib. 2.

tuti venire per directam vel per fideicommissariam substitutionem, hanc conclusionem tenet Areti. 22. colum. post principium late insistens. Alexand. colum. pen. & fin. domi. meus. colum. 34. in principio nihil dicens, sed solum se remittens ad Alexand. & Aretin. idem vult Barto. in l. si Titio. prima. ff. de vsufruct. leg. & ita dicit fuisse determinatum in camera consilij Delphinalis dom. Guido Papæ, quæstione 532. & tradit etiam dom. Ludo. Bologni. consil. 15. incip. en. inuocato. Pro hac conclusione adducitur primo text. in l. si quis seruo. ff. de manomiss. testa. vbi seruus cui est relicta libertas directo & per fideicommissum habet electionem, sed aduerte, quia ibi aut solum directa, aut fideicõmissaria poterat habere locum, sed in casu nostro quælibet substitutio potest habere locum loco suo, scilicet ante aditam vulgaris, post aditã & in pupillari ætate pupillaris, post aditam & pubertatem fideicommissaria, ergo earum quælibet potest venire prout casus contingit, quia testator videtur voluisse prouidere in quolibet casu, non autem dare electionem substituto. Secundo itaque melius facit text. in l. recusare. §. Titius. ff. ad Treb. vbi idem tenet Bart. & communiter cæteri excepto Imo. ibi enim est optimus text. in quo quis potest venire per vulgarem & fideicommissariam, & habet electionem. Sed aduerte quia ille text. videtur clare procedere, vbi vellet venire per fideicommissariam non per vulgarem, quia hoc casu non facit aliquod præiudicium testatori, cum habeat hæredem ex testamento, sed vbi posset venire per pupillarem, & vellet venire per fideicommissariam, videretur dicendum secus, quia sic faceret, quod pupillus non haberet hæredem ex testamento, cuius contrarium videtur considerasse testator, cuius intentio fuit prouidere filio de hærede, & sic tolleretur honor & fauor pupilli contra intentionem testatorum qui præsumitur plus dilexisse filium, quam substitutũ. tamen ad hoc considera, quod etiam testator præsumitur magis se diligere, & honorem suum quam substitutum. arg. l. lo-
486 lanus ff. ad Sylla. † & tamen ego habeo, quod si quis potest venire ex testamento tanquam hæres, & ex codicillis tanquam fideicommissarius, quo casu facit testatorem intestatum, & non habere hæredem ex testamento, & tamen habet electio-
a nem. l. fin.[a] C. de codic. institu. de codicil. in princ. [illegible] quia hæc mera consideratio tollit difficultatem, ideo non est necesse recurrere ad fundamentum Aret. qui dicit, quod sicut ex quo respectu vulgaris habet electionem, ergo etiam respectu pupillaris, vt vna determinat [illegible] determinet. [illegible] codi. [illegible] vna pars alternatiue declaratur per aliam l. 3. ff. de reb.
487 dub. Amplia † hanc conclusionem procedere etiam quod dicta clausula, vulgariter pupillariter & per fideicommissum, esset coniuncta verbo mere obliquo, nam tunc posset venire virtute dictæ clausulæ per substitutiones etiam directas. Barto. in l. [illegible] ff. de testamen. milit. Reuerend. episcopus Massil. limitat [illegible] hanc conclusionem si testator distribuisset plures casus expresse, verbi gratia, si diceret, si filius meus non sit hæres, vel sit hæres, & decedat in pupillari ætate, vel postea quandocunque, substituo Titium vulgariter pupillariter & per fideicommissum tunc non esset electio substituto, quia [illegible] testator distinctas substitutiones [illegible] separatim posuit, & idem vult dominus Decius, cum [illegible] dicta non [illegible] non præterit in l. præcibus. C. de impuber. colum. 13. licet de dicto [illegible] episcopo non faciat mentionem, sed vterque [illegible] contra dictam l. recusare in §. Titius. vbi [illegible] substitutiones distinctas testator, vulgarem scilicet & fideicommissariam, non autem sub compendiosa, & tamen est electio substituto
488 tenet ergo [illegible] prædictam conclusionem. † Ex qua infertur, quod ex quo vi [illegible] dicta clausula, ve[illegible] dicta verba generalia, est in electione substituti venire per directam vel fideicommissariam, & sic potest cogere hæredem adire &
b restituere, tenet [illegible] in [illegible] testamento per vulgarem substitutionem, quod est bene notandum, cum quot. dicit [illegible] dicta clausula [illegible] Angel. quem hic refert Aret. in l. Papinianus. §. quoniam autem. ff. de inofficio. testamen. vbi facit aliqualem distinctionem, & idem vult clare Baldus licet Aretin. non alleget in l. [illegible]. C. ad Trebell. & sequitur dominus meus, vbi dicit se consuluisse & obtinuisse, in l. 1. 15. colum. supra eodem. & ibi Socin. 3. colum. versiculo, circa sextam. Adde etiam quod Baldus in l. iam hoc iure. §. fina. supra
489 eodem, dicit, † Quod vt plene quis substituat, debet adijcere illa clausula, vulgariter pupillariter & per fideicommissum, licet notarij nesciant quid importet, vnde dicit Imo. in l. Lucius. penultima columna, infra eodem in fin. quod non bene facit Tabellio dicta verba apponere, nisi intelligat eorum sensum,
490 & illum declaret testatori. & ideo cogita † quando notarius apponit illam clausulam, & nullus est pupillus, ex quo apparet, quod notarius tunc non intelligit vim verborum ipsius clausulæ,
c an talis clausula debeat operari. Bald. vt supra vult quod sic.[c] Cogita pro nunc, quia fortassis dicam in l. 1. [illegible] de verb. obligat. vbi tangam, an istæ clausulæ, quæ ponuntur de stilo notariorũ debeant operari, & dabo vt puto nouam & veram resolutionem, cæterç circa hanc conclusionem videbitis hic per Are. & Alexand. qui tamen aliqua non multum substantialia dicunt, ideo consulto omisi, solum enim instant in responsione quorundam fundamentorum Imol. contra hanc conclusionem,
491 vide per eos. † In prima quæstione quartæ quæstionis principalis habes, quod si dico, substituo Titium infrascriptum meum hæredem, qui reperitur infra institutus hæres, illud verbum,
d meum heredem,[d] stat demonstratiue, & sic dicitur substitutio facta per verbum commune tantum, hoc clare procedit, quando ille substitutus reperitur infra institutus, sed vbi infra nõ scripsisset eum hæredem, sed legatarium, vel de eo mentionem non fecisset, tunc de mente Barto. staret dispositiue, & sic substitutio diceretur facta per verbum directũ & ciuile, per illud quod determinat Bal. in l. præcibus. 12. col. ad fi. C. de impube. vbi vult, ꝙ si dico, substituo Titium hæredem meum, dicitur substitutio facta verbo directo & ciuili, sequitur Alexand. in l. recusare. in §. Titius. ff. ad Trebell. tamen hoc casu posset dici, quod esset minus dubium talem substitutionẽ trahi ad fideicommissariam post pubertatem, quàm quãdo esset mere verbum directum & ciuile, per [illegible] quæ dicit Bar. hic. & nũc subijciam. Iuxta hanc quæstionem posset etiam dubitari, quid si reperiatur scriptus hæres in testamento ipse substitutus, tñ non dicit testator, infrascriptum vel suprascriptum, sed simpliciter substituo Titium hæredem meum, an illud, heredem meum, stet tunc dispositiue vel demonstratiue. Bar. & docto. non aperiunt, vt vides, putarẽ per regulam Bart. hic, ꝙ deberet etiam tunc stare demonstratiue, & hoc satis voluit Corn. cons. 47. in i. par. imò voluit Fulg. cons. 43. in vlt. col. incip. in princ. ꝙ quando dico, substituo Titium heredem meũ, ex quo verbum, substituo, est principale verbum orationis, & ab eo tota regitur & gubernatur oratio, non debeat restringi per illud verbum, hæredem meum, tñ quod dixi est cõmunius & verius. dicit tamẽ vnum notabile verbum Fulgos. quod si dicat testator Titium hæredem vna-

---

a Vbi Barto. in vlt. col. & ad illius l. declarationem vide Rom. consil. 125. versic. præmissis.

b De quo per Alex. in l. recusare. §. meminisse. col. 1. ff. ad Treb. per Soci. cons. 20. col. 7. vers. est tamen aduertendum. de rege. vide Abb. in cons. 90. col. 2. lib. 2. vnde per existentiam sui hæredis confirmatur fideicommissaria. l. ita tamen. §. si pater. ff. ad Treb. Pau. de Cast. cons. 237. col. 3. & dicit idem Pau. cons. 303. col. 2. in princ. ꝙ per nullam substitutionem quàm vulgarẽ expressam tollitur suitas, secundum antiquam impressionem.

c Sed Bar. in l. 1. col. 3. ver. sed pone. ff. de iure codicil. vult ꝙ nihil operetur. sequitur Barba. consil. 42. col. 8. lib. 1. vbi declarat. & consil. 43. col. 7. & consil. 58. col. 7. eod. lib. & consil. 16. col. 1. & consil. 34. col. 15. & consil. 41. col. 7. vbi in iuramento solito apponi. & cons. 60. col. 1. lib. 2. & non declarat in consil. 6. col. fi. & in cons. 54. col. 15. lib. 3. & cons. 52. col. 8. lib. 3. & Alex. dicit, ꝙ clausula codicillorum non censetur apposita ex consuetudine notariorum, ideo operet in cons. 102. col. 4. vers. præterea lib. 3. & vide ad præmissa D. meum Deci. in c. cum M. Ferrar. col. 2. vers. ex supradictis de ꝯstit. Et per istud ꝙ clausulæ cõsuetç apponi magis ex stilo notariorum, q̃ ꝙ intellexerint, nihil operatur, redditur dubia decisio Albe. in l. item quæritur. §. exercitu. ff. loca. volentis, ꝙ si in instrumento dicatur renũciat omni exceptioni doli. ꝯdictioni sine causa, & omni legum auxilio, quo se tueri posset a præstatione pensionis, tunc tenebitur conductor ad pensionem, non obstante guerra vel sterilitate, & illam decis. sequitur Ias. in l. 1. col. 1. in prin. C. de iur. emphy. vbi dicit ꝙ clausula prædicta est solita apponi, & propterea si est solita, nec partes nisi essent doctissimi viri, nõ cẽsentur sciuisse vim verborum dictæ clausulæ, videtur quod nihil operetur, imo quod nihil operetur tenet expresse Bar. in l. fin. §. idem quæsit. post princip. ff. de condict. indeb.

d Sed hic cadit no. dubitatio, quis veniat sub appellatione hæredis mei, an tantum ipse hæres scriptus, an etiam ipsius hæredis hæres. & breuiter est tex. in l. qui liberis. §. hæc verba. ff. de vul. ꝙ solum sub verbis illis hæredes meos, veniant tantum primi hæredes. ad [illegible]em est text. in l. in causç. la 2. §. Pomponius. vbi Bal. no. ff. de mino. per Alex. cons. 36. col. 2. lib. 3. limitatamen præmissa, vbi constaret ex coniecturis de mente testatoris, ꝙ ipse testator sub appellatione hæredum volebat venire hæredes hæredum, tunc comprehenduntur, vt alias habui in facto, ita illum. [illegible] hæc verba. limitat Bar. ibi in princ. & Ias. col. 2. vers. quarto. Corne. in 279. consil. col. 3. ver. pro quo etiam. lib. 3. quibus adde Bald. in l. quidam elogio. ad finem. C. de iure delib. imò fortius sub appellatione heredum veniunt heredes heredum ex mente testatoris etiam ad ipsorum secundorum heredum grauamen, vt consuluit Bart. consil. 245. sed quid si testator dicat, si filius meus decedat sine herede, qui veniãt sub appellatione heredis, vide Guid. Papa consil. 591.

dem vniuersalem substituit, ac etiam esse voluit & mandauit,
quia illa verba, esse voluit, & mādauit, sunt verba fideicommis-
si. l. 2. C. communia de leg. erit substitutio directa & fideicom-
missaria & sic erit in electione substituti, an veniat per directā,
an vero per fideicommissariam. tamen hoc vltimum puto du-
bium, quia illa verba, heredem meum, viderentur prędicta om
492 nia verba determinare. † & licet verbum mando, sit verbū præ
carium, & similiter verbum, volo, in legatis particularibus, ta-
men in vniuersalibus importat etiam hęredis institutionem l.
quoniam indignum C. de testam. Cogita super prædictis. quia
493 alij non tangunt, & nihil dicunt super hac quęstione Bar. † Cir
ca quam etiam aduerte, quia Bartol. non tangit quando essent
duo verba communia in vna & eadem substitutione. Breuiter
hunc casum decidit Bartol. in consilio 241. incipiente, pater fi-
lio, vbi vult, quod si dico si filius meus decesserit sine filiis, talē
substituo, & ad ipsum, volo quod deueniant bona, erit fideicō-
missaria substitutio, ac si esset facta per vnum verbum commu
ne tantum, sed meo iudicio videtur obstare istud fundamentū,
vnumquodque verbum debet taliter capi ut aliquid operetur,
ergo dicendum est, quod verbum, substituo, stat in significatio
ne directa, alia vero verba in significatione obliqua, & præci-
pue hoc casu propter verba generalia videtur constare de enixa
voluntate disponentis, quod substitutus habeat bona, sed cre-
do quod Bart. considerauerit, quod verbum directum decla-
ret, uerbum commune, sed licet hoc velit, tamen militat funda
494 mentum, quod verbum debet capi. ne sit superfluum. † Circa
vltimam quæstionem huius quartæ quæstionis principalis ad-
uerte primo dum Bartol. dicit esse præsupponēdum regulam
quod verbum commune adiectum certę portioni non trahi-
tur ad institutionem, vbi est alius hæres vniuersalis institutus in
testamento, alias secus, quia hæc regula non potest sic stare, nā
secundum hoc Bartol. vellet, quod verbum commune adiectū
certę portioni traheretur ad institutionem, vbi esset alius hęres
institutus, & tamen hoc est falsissimum, quia immo etiam ver-
bum commune adiectum vniuersitati bonorum, si est alius hę
res vniuersalis institutus, nō trahitur ad hęredis institutionem
glos. in l. his verbis. in principio. ff. de hæred. instit. & in §. fin. ve
ro nullus. in verbo, relictis. in auth. de hæredi. & Falcid. Et si di-
cis, quod illa negatiua, non. esse non debeat in textu. Bart. respō
de quod etiam tunc non videtur bene loqui Barto. quia sic Bar
tol. veller, quod verbum cōmune adiectum certę portioni vbi
alius non est hæres vniuersalis institutus traheretur ad institu-
tionem & substitutionem directam, & tamen cōtrarium vult
ipsemet Bart. supra in penul. quæstione tertiæ quæstionis prin-
cipalis, & in hacmet quæstione in octauo membro suæ distin-
495 ctionis. † dic ergo quod Bart. est corruptus, & quod deficit vna
dictio etiam ante distinctionem vbi etiam superfluunt illa ver-
ba. alias secus. & sic debet dicere verbum commune adiectum
certę portioni non trahitur ad institutionem etiam vbi non est
alius vniuersalis hęres institutus in testamento, hoc sic declara
to, facias nunc in hac materia istas conclusiones de mente Bar
tol. & Imolę, columna 13. in fine, & sequenti, & alij non tangūt
496 excepto domino meo, qui dicit duo verba. † Prima sit conclu-
sio, substitutus vocatus per verbum directum & ciuile etiam in
re certa & quantitate, erit hæres vniuersalis, si alius sit vocatus
per verbum obliquum etiam ad vniuersitatem bonorum, vt si
dicat, quandocunque filius meus decedat, talis sit hæres in tali
fundo, reliquū restituat Sēpronio, nā vocatus in fundo erit per
pupillarem substitutionem hęres vniuersalis filij, & censebitur
grauatus restituere residuum bonorum Sempronio. Sed hic
cadit dubitatio, quid si substitutio directa non possit habere lo
cū, vt quia filius decedat post aditam, & post pubertatem, quid
habebit vocatus in fundo. Item an habebit locum illa fideicom
missaria de residuo. Breuiter de prima directa facta in fundo
dic vt dixi supra in secunda quæstione primæ quæstionis princi
palis de compendiosa pagani. de secunda fideicommissaria fa-
cta in residuo dic quod habebit locum, & censebuntur graua-
ti venientes ab intestato, vel ipse filius secūdum distinctionem
factam supra in tertia quæstione principali. Bartol. in quarta cō
clusione collecta in quinta limitatione. Secunda sit conclusio
substitutus vocatus per verbum directum, & ciuile in certa re
erit hæres vniuersalis per vulgarem vel pupillarem, si alius sit
vocatus per verbum commune vel in certa re vel in certa por-
tione bonorum vel hæreditatis, vt si dicat, si filius meus de-
cedit, talis sit hæres in tali fundo. in tertia autem parte hære-
ditatis substituo Caium, nam iste Caius, non habebit nisi fi-
deicommissum istius tertiæ partis hæreditatis, & alius erit per
vulgarem vel pupillarem hæres vniuersalis. ita videtur esse de
mente Imolæ, & Bartoli, licet non bene aperiantos, tamen hoc
puto verum, & moueor, quia si ibi tantum est substitutus per
verbum commune in certa portione, non trahitur ad dire-
ctam substitutionem, vt per Bartolum. supra, in penultima
quæstione tertiæ quæstionis principalis, ergo multo minus vbi
est alius substitutus verbis directis, & ciuilibus, licet in re cer-
ta, & hoc stante etiam multo magis hæc cōclusio habebit lo-
cum, si vocatus per verbū directum & ciuile esset vocatus ad
certam portionem, & simul alias per verbum commune ad
certam portionem, puta si diceret, si filius meus decedat sine
liberis, Caius sit hæres in quarta parte hæreditatis, & in alia
quarta parte Semproniū substituo. nam Caius erit hæres vni-
uersalis per vulgarem vel pupillarem, alius vero non habebit
nisi fideicommissum illius quartæ partis, & si filius perueniret
ad pubertatem, tunc an substitutio facta de Caio videretur tra-
hi ad substitutionem fideicommissaria respectu illius quar-
tæ partis, pendet ad his quæ conclusa fuerunt supra in prima
quæstione principali de compendiosa pagani, & secūdum opi-
nionem quam ibi tenui dicendum esset, quod traheretur ad fi-
deicommissariam, vide etiam quomodo tenui ibi in secunda
497 quæstione illius primæ quæstionis principalis. † Si autem vnus
sit vocatus in re certa per verbum directum, & ciuile, alius in
residuo, vel simpliciter per verbum commune, tunc vocatus
per verbum commune erit hæres vniuersalis directus, si casus
contingat, quod possit trahi ad directam substitutionem. alius
vero vocatus per verbum directum & ciuile in re certa erit hæ
res particularis in dicta re certa, tunc enim verbum commune
censetur adiectum totalitati bonorum. vnde succedunt nota-
ta in l. his verbis supra, de hæredibus instituendis. secundum
Imolam. Imo plus vult Bartol. hic, licet Imo. hoc non tangat,
quod etiam si unus esset uocatus per uerbum directum, & ci-
uile ad certam portionem, & alius ad residuum, tunc uerbum
commune traheretur ad directam substitutionem, quia in il-
lo residuo nullus alius reperitur hæres institutus, & idem di-
cendum esset, quando esset uocatus simpliciter per uerbum
commune. ubi autem vnus vocaretur in dimidia per verbum
directum, & ciuile, & alius simpliciter in dimidia per verbum
commune, censebitur hæreditas distributa per quotas, & voca-
bitur quilibet in directo. ita vult Imola hic argumento eorum
quæ habentur per gloss. in l. quoties. C. familię herciscundæ, &
in lege filio. cum sequenti de legatis primo, & facit quod di-
cam immediate in sequenti conclusione, & sic habes expedi-
tum, quando per verbum directum, & ciuile vnus est substi-
tutus, alius vero per verbum commune, & illud quod dixi de
vocato per verbō commune in ista materia, intellige idem de
498 vocato per verbum directum non ciuile. † Tertia sit conclu-
sio, vbi vnus est vocatus per verbum commune ad certam por
tionem, alius per verbum obliquū simpliciter ad certam por-
tionem tota substitutio censetur fideicommissaria, & intellige
etiā quod sit distributa tota hęreditas, puta quia vnus in dimi-
dia per verbum commune, alius in alia dimidia per verbum
obliquum sit vocatus, ita vult clare Bartol. & clarius Imola. &
transeunt cæteri, qui nihil tangunt, totū fundamentū est, quia
vt verbum commune trahatur ad directam substitutionem,
requiritur quod adijciatur vniuersitati bonorum, & alius non
sit hæres vniuersalis institutus, vt per glo. in l. his verbis. in prin-
cipio. supra de hæredi. institu. hic autem non est adiunctum ni
si portioni, igitur &c. Sed aduerte, quia hoc fundamentum
non videtur tutum, quia hoc attento sequeretur, quod vbi
vnus est vocatus ad certam portionem per verbum directum,
si alius vocetur ad residuū per verbum commune, ex quo non
est tunc adiectum totalitati bonorum, quod non traheretur ad
directum, & tamen Bartolus supra vult contrarium, & simili-
ter sequeretur, quod si vnus esset vocatus per uerbū directū in
dimidia, & alius in alia dimidia per verbum commune, quod si
mul non traheretur ad directam substitutionem, & tamen in
præcedenti conclusione dictum est contrarium post Imolam.
Potest forte dici, quod in istis duobus casibus verbū commu-
ne interpretatur per directum quod sit prolatum in significa-
tione directa, sicut dicit Bartolus in hac cōclusione, quod ver-
bum commune declaratur per obliquum. Item in primo ca-
su verbum, residuum, denotat vniuersitatem bonorum. In se-
cundo vero casu est portio, quia tunc censetur distributa hæ-
reditas tota in plures portiones. quo casu verbum commune
bene trahitur ad directam, dato quod non respiciat in vna vni-
uersitate bonorum, ut uult Bartolus, infra. Tertio mouetur
Bartolus, quia uerbum commune debet declarari tanquam
obscurum, & ambiguum per verbum clarum obliquum lege
si seruus plurium. §. final. de leg. primo, cum similibus. & si di-
cis, quod videatur obstare doctrina Bartoli. supra in hac quar-
ta quæstione principali. respondeo, quod ibi Bartolus loquitur
quando verbum commune, & obliquum respiciunt eandem
dispositionem, unde ne sit superfluum, capitur in significatio-
ne directa, hic uero loquitur quando unumquodque uerbum
respicit diuersam dispositionem, ut dixi in dicta quarta quæst.
Quarto mouetur Bartolus, quia ex eo, quod testator non reli-
quit fideicommissum ab eo, qui erat substitutus in certa por-
tione per uerbum commune, constat testatorem uoluisse ius
primi hæredis permanere, ex quo fundamento infertur clara
limitatio ad hanc quæstionem scilicet, quod non procederet,

vbi fideicommissum esse t relictum vocato per verbum obliquum ab eo, qui esset vocatus ad certam portionem per verbũ commune, vt si diceret, si filius meus decedat sine liberis, substituo Titium in dimidia hæreditatis, aliam vero dimidiam restituat Caio, nam tunc vocatus per verbum commune traheret substitutionem suam ad directam substitutionem, quod est multum notandum, quia hoc casu inductum ad grauamen operatur honorem, quod tene menti, sed quid si filius hoc casu decederet post aditam aut post pubertatem, putarem quod hæreditas debet restitui vocato per verbum commune, & ipse postea restitueret dimidiam alteri vocato per verbum obli-
499 quum. † Item quid si vni sit relicta certa portio per verbum obliquum, minus tamen dimidia, & residuum sit relictum alteri per verbum commune, Barto. & Imol. non videntur tangere punctum in specie, tamen in eorum generalitate videntur velle conclusionem procedere cum isto, scilicet quod tota substitutio sit fideicommissaria, tamen ego valde dubito per illud quod dicit Barto. infra allegando. l. 2. C. de hæred. insti. dicam ibi considerandum Barto. dicit quod in hac conclusione vult testator ius primi hæredis remanere, quia videtur quod remaneret multo magis si traheretur ad pupillarem per quam succeditur ipsi pupillo hæredi instituto. Quarta est conclusio, quod vbi hæreditas est distributa inter plures vocatos per verbum commune, tunc trahetur ad substitutionem directã, per l. 1. §. diuus. ff. de hære. instit. ista conclusio fuit expedita in pe. q.
500 3. q. princ. & ideo ad ibi dicta me remitto. † Quinta sit cõclusio,
a substitutio facta per verbum commune [a] de residuo factis alijs particularibus legatis trahitur ad substitutionem directã. arg. l. 2. C. de hæred. instit. Contra hanc determinationem videtur decisio Barto. in l. cogi. in si. princ. ff. ad Trebell. vbi dicit se cõsuluisse quòd hæc substitutio, si filius meus decesserit sine liberis, deductis debitis & legatis residuum bonorũ meorum deueniat in talem non potest esse directa, quia verbum commune tunc adijcitur certę rei magis quàm vniuersitati. hanc contrarietatem deducit do. meus hic, & latius Alexan. hic ad fi. de quo do. meus non facit mentionem, & eorum resolutio est, quod ibi ex quo deductum fuit es alienum, non potest esse verbum commune adiectum vniuersitati, in qua veniunt debita & credita, hic vero non fuit hoc dictum, igitur tanquam adiectum vniuersitati potest trahi ad substitutionem directam, vt etiam declarat Raph. Comen. in l. 1. ff. ad Trebel. & sic ipsi præsupponunt, quòd si non fuissent deducta debita & credita, quod traheretur ad directam & ad pupillarem substitutionem, tamen tu aduerte, ex quo testator se restrinxit ad bona sua, vnde dic vt dixi sup. in 2 q. 2 q. principa. & sequen. & in vlt q. 1. q. principa. Sexto habes colligere, quod licet substitutio facta in re certa per verbum directum & ciuile vel in certa portione trahatur ad substitutionem pupillarem l. cohæredi. § fi. inf. eod. tamen secus est si fiat per verbũ directum nõ ciuile, & fuit dictũ. sup. in 1. q. 1. q princ pa. Et aduerte, quia etiam Barto. vult, vt ponderat eum do. meus, quod. d. . fi. procedat etiam si in alia portio-
501 ne alius sit vocatus per verbum commune. † Vltimo aduerte inquantũ Bart. dicit, quod si quis substituitur in certa portione per verbum directum, & in residuo alius vocatur per verbum cõmune, tunc verbum commune potest trahi ad directam substitutionem, quia in ea portione nullus alius reperitur hæres institutus. nam hoc videtur contradicere ijs, quæ dixi supra in pen. q. 3. q. princip. vbi vult, quod inquantum dicitur, verbum commune non trahi ad vniuersitatem alio vniuersali herede instituto, satis dicatur adesse alius vniuersalis hæres vbi est pupillus institutus & post eius mortem eius hæres, sed ita est in casu nostro, quia præsupponitur filius hæres institutus, igitur &c. Breuiter dic, quod Barto. loquitur, quando alius fuit substitutus verbis directis in certa portione. & in residuo alius per verbum commune, & sic de tota hæreditate disposuit, vnde excludit hæredem institutum. & per consequens non potest dici, quod sit hęres institutum post eius mortem, cum prouisum sit in tota hæreditate de substituto. in d. versic. in pen. quõ. Barto. loquitur, quando est prouisum de substituto in certa portione tantum per verbũ commune, quo casu non excludit a reliquo hæredes instituti, immo tacite vocat, vnde vocatus per verbum commune ad certam portionem non potest esse nisi fideicommissarius, vt ibi dixi, licet si fuerit vocatus per verbum directũ & ciuile, traheretur ad directam substitutionẽ, & excluderet alios venientes ab intestato. d. l. cohæredi. §. fi. & ita remanet expedita hæc subtilis quæstio, & distincte vt puto, si bene singula considera-
502 bis. † Circa quintam & vltimam quæstionem Barto. Prima sit
b conclusio, quod illud est verbum directum, [b] quod de sui natura imperat, vt ille cui relinquitur, sua manu accipiat. gl. in l. cã quam in verbo, directis. C. de fideic. & ita tran eunt omnes. Tu aduerte bene facere, quia illud dicitur directum ius, quod non petitur sed præter petitionem competit ipso iure, ita Azo in summa. C. de fideicom. liber. ad fi. vnde hæres directo non
c petit ius hæreditarium, sed petit res hæreditarias, [c] nisi in casibus, de quibus in l. sancimus. §. fi. C. ad Trebel. cum gl. in Bal in l. fi. col. antepen. C. de sac. san. eccl. item facit, quia verbum directum est illud quod denotat immediate succedere testatori, vel significat successionem descẽdere ab instituto in substitutum immediate quod institutus sublatus est de medio, ita quod omne alterius ministerium excluditur, vt est de mente Bar. hic, & gl. in d. l. cam quã. Et aduerte pro intelligentia, quia vt sit verbum directum, nõ est necesse, quod importet tale ius, ex quo possit agnosci bonorũ possessio de iure prætorio, quia licet prætor nõ faciat hæredem directum, sed tantum vtilem. §. quos autem. insti. de bo. poss. tamen bonorum possessor dicitur succedere directo capiendo directo vt capimus in proposito nostro, vt patet in tota materia de bo. poss. & tradit Bald. in d. l. fi. col. antepe. ad fi. C. de sac. san. eccl. declara etiam conclu-
503 sionem per illud quod dicam. ĩ. in 4. cõclusione. † Secunda est conclusio, quando illud est verbum obliquum, quod requirit
d factum alterius [d] ad transferendum ius in substitutum & conclusiue, vbi significat totum cõtrium eius quod significat verbũ directum. d. l. cam quam. aduerte tamen, quia si esset mera restitutio facti facienda ius habenti, tunc illa se cõpatitur cum directa substitutione. l. inter omnes. ff. qui satisd. cog. Bal. in d. l. fi.
504 col. antepe. C. de sacrosan. eccl. † Tertia est conclusio, quod illud est verbum commune, quod æque proprie stat sub significatione directa & obliqua, & ita qñq; reperit proprie in significatione directa, & qñq; in obliqua, cum. n. eius significat cõpetat pluribus speciebus substõnum, ideo dr cõe. Sed aduerte, quia si participat de duobus, deberet dici mixtum. l. imperiũ.
505 ff. de iurisd. om. iud. † Responde [e] quod mixtum dicitur, quod
e de vtroque participat simul & eodẽ tempore, nec de vno sine alio etiam in actu executionis. cõmune vero dicitur, quod importat

a Vide Ang. consil. 81. col. 1. sed idem Ang. consil. 48. col. fin. tenet contrarium quod immo aptetur directam cõcurrentibus coniecturis, & vide Alex. consil. 70. col. 2. ver. nec me mouet. lib. 2. & de verbo residuum, vide Alex. consil. 130. col. fin. lib. 2. & vide eundem Alex. consil. 151. col. 2. versic. nec ad hoc obstat. lib. 2. & in consil. 168. penul. col. 2. lib. & in consil. 17. lib. 3. Corne. consil. 94. lib. 1. post princ. & consil. 35. col. 2. lib. 2. & in consil. 40. col. 2. lib. 3. Rom. consil. 57. Soci. consil. 33. col. 5. versic. circa secundam. Alexand. consil. 178. col. 3. vers. tertio principali lib. 2.

b Adde Bal. cons. 175. lib. 5. Philip. Franc. in repe. c. si pater col. 22. de testa. in 6. in verbo, in glo. in vers. filiæ. ex quo infertur, quod deportatus qui non habet iura ciuitatis, non potest substitui. tex. in l. 1. C. de hære. instit. l. edicto. ff. de bon. poss. quod etiam amplia in bãnitis nostri temporis ab aliqua ciuitate vel prouincia, vel etiam transfugis, qui incapaces existunt successionum, quæ sibi deferuntur ſm ius ciuile illius ciuitatis a qua sunt banniti. ita Alex. consil. 23. col. 4. vers. 8. probatur. lib. 1. & consil. 16. col. 2. lib. 1. & consil. 116. col. 3. versic. & dictam opinio. lib. 2. Soci. consil. 58. col. fi. ver. circa secundam.

c Propter ipsum ius hereditarium, quod iam habet fideicommissarius vero vniuersalis bene petit ius hæreditarium, quia oportet quod primum transferatur in eũ mediante restitutione facienda per grauatum antequã petat res hæreditarias. Ferd. de Loa.

d Adde Alex. consil. 12. col. 1. versic. & constat lib. 3. per Philip. Franc. in cap. si pater. col. 24 versic. in ea. glo. in fi. de testa. in 6. vbi enumerat vndecim verba obliqua, & plura de natura verborum per Ioan. Bapt. de sancto Seuer. in repet. l. præcib. char. pen. col. fi. & char. seq. per totum. C. de impub.

e Sed aduertendum puto, quia huic doct. obstat tit. ff. cõia prædior. &. C. cõmunia vtri. iudi. vbi Azo in summa. & cõia de legat. vbi cõmunia inter iudicia & inter legata, & fideicommissa de quibus ibi omni tpe ẽt executiones conueniunt vtrique extremorũ, & tamen dicunt cõmunia. imò plus videt, quod postquam subitò est deducta in executionẽ, quia trãsiuit in spẽm directę vel fideicõmissariç, verbum cõe amplius non dicatur cõe respectu illius substõnis. sicut videmus de re cõi duobus quæ per diuisionẽ transit in dominium alterius sociorum. l. 2. C. cõmunia vtri. iudic. l. si mater. C. cõi. diui. ideo dicit Bald. consil. un. 252. ver. hoc modo. lib. 2. quod verbũ substituo, aliquando stat directe, vt de pupillarẽ dicendũ, quod illud dic. ẽ cõmune cuius substantia potest adaptari diuersis, vt in re cõi, quæ inspecta veritate neutrius est gl. in l. id quod nostrũ. ff. de regul. iur. & tamen est apta transferri ad vtrunq. dñm etiã in totum vel pro pte. l. 1. C. cõmu. diui. vnde dicitur cõis. sic est in vase ex auro meo & tuo argento fabricato, quod est nobis cõe. & potest ad vnum nostrum insolidum transire vel solui possunt illa metalla, & ad dominos suos reuerti. & dicuntur cõmunia. illud vero dicitur mixtum, quod semel confusum non põt resolui in præcedentes substantias suas vt mel & vinũ confusum ex quo confectum erat mulsum. ista est doctrina Iurisconsu. in l. adeo. §. cum quis ff. de acqui. re. dom.

portat vtrunque sed non eodem tempore, quo actus sortitur effectum. imò eodem tempore, quo in actu est vnum, nō importat aliud. si enim eueniat casus directę substitutionis, tunc verbum commune non importat fideicommissum, nec econtra. & si substitutus eligat, tunc etiam importat tantum substitutionem electam, quia vnam tantum eligere potest. l. fi. C. de codic. Et aduerte, quia vbi verbum commune nō adiiceretur vniuersitati, semper esset obliquum. l. cogi. §. generaliter. inf. ad Trebel. vt fuit dictum sæpe. sup. & inquantum dixi, ꝙ æque
506 proprie &c. vide quæ dicam in sequen. q. † Quarta est conclu-
a sio, ꝙ verbum, hæres esto, est verbum directum & ciuile. [a] glo. in l. præcibus. in glo. in verb. hæredi. & in glo. magna. C. de impu. glo. in l. verbis ciuilibus sup. eo. & glo. paruula huius legis. & ita tenent omnes. sed aduerte pro intelligentia, quia etiam fideicommissarius dicitur heres saltem large. l. filius. §. 1. ff. quod cum eo. l. 1. §. de illo. vbi Bart. ff. ad Trebell. facit, quia hæres idē est quod dominus. §. penul. institu. de hæred. quali. & differen. dominus autem dicitur non solum habens ius directum, sed etiam habens ius vtile. l. si mater. § eandem. vbi Bartol. colum. vlti. ff. de excep. rei iudica. ergo debet dici verbum commune.
507 † Breuiter dic, quod illud verbum directum dicitur & ciuile quod inuentum est de iure ciuili, & de sua propria significatione significat iura directa, licet improprie possit importare etiā iura obliqua, vt est verbum, hæres, ita sentit aperte Bal. in l. fin. colum. penul. C. de sacrosan. eccle. dum dicit, quod omne verbum generale quod æque proprie stat in significatione directa & obliqua, adiectum vniuersitati est commune. & sic Bal. ibi vult, quod si non significat vtrunque æque proprie, sit directum vel obliquum secundum quod importat sua propria significatio. & per hoc quicquid velit Aretin. supra colum. 11. in
508 princip. † Dico quod verbum dominus [b] est verbum directum
b ex quo ex sua propria significatione significat ius directū tm. leg. 1. §. qui in perpetuum. ff. si ager vectigal. vel emphyten. & ita vult Bal. in d. l. fina. vltima colum. Intelligo tamen, quod sit verbum directum non ciuile, sed iurisgentium. per l. ex hoc iure. ff. de iustitia & iure contra tamen hanc conclusionem videtur obstare, qa Bar. sup. in 4. quæ. l. principali vult, quod verbū, substituo, sit verbum commune, & tamen appellatione substitutionis proprie non videtur venire nisi directa substitutio, nō obliqua, cum secundum communia substitutio sit secunda institutio, & fideicommissaria substitutio etiam secundum communia non potest dici secunda institutio vt dictum est supra in rubrica. Credo, quod sit necesse dicere, quod immo verbum substitutio de se sit uerbum directum non ciuile, sed directum & commune de iuregentium, ut dicit Bartol. supra de uerb. capiat, accipiat, & moriatur & dum Bartol. appellat commune. supra in 4. q. princip. dicatur commune sed de iure gentium, ut etiam est uerbum moriatur, ut infra per Bartol. tamen re uera mens Bartol. fuit quod uerbum substituo sit uerbum commu-
509 ne, sicut uerbum substituo, de quo dicam infra. Limita † modo hanc conclusionem procedere quando quis per verbum hæres constituitur hæres a testatore, secus si ab alio esset constitutus heres de mandato testatoris, quia tunc in re particulari significat fideicommissum particulare, in uniuersitate fideicōmissum uniuersale, ita probatur hic in quatuor iuribus adductis per Bar. scilicet in l. pater filium. §. fi. l. Lucius. §. fi. de l. 3. ubi de fideicommisso particulari & in l. ex facto in princip. in leg. filiusfamilias. §. ut quis hæredem. de leg. 1. ubi de fideicommisso uniuersali. Et per hoc habes notare, quod nullum uerbum est ita directum, quod si sit positum in alterius ministerio quā testatoris, non efficiatur obliquum, ita dicit Bal. in l. fin. in pen.
510 co. de sacrosan. eccle. † Quinta est conclusio, quod uerbum in-
c stituo [c] est uerbum directum & ciuile. cum hac conclusione transeunt doc. hic & ubique & dicit Bald. in l. fin. ad fi. de sacro. sanc. ecclē quod hoc ideo, quia certum est uerbum institutio esse directum, quia talis modus significandi datus est a iure, ut ff.
d & C. de hæredi. institu. per totum. aliam rationem [d] assignat Bald. in l. 1. supr. eod. in nota. dicens, quod uerbum, instituo est directum, quia non capit proprie nisi primum gradum, ut ibi probatur, unde non potest esse obliquum, quia uerbum obliquum importat, quod quis capiat hæreditatem de manu alterius, ut per Bart. hic. sed ille qui capit primum gradum, non pōt dici ꝙ capiat de mano alterius. & licet dominus meus ꝑtra dom. Anto. de Bu. cons. 76. teneat hic ꝙ uerbum instituo uerificetur proprie in substitutione, & sic in secundo gradu tñ nō est uerum & ꝯ cōem opin. de qua in d. l. 1. i. no. & 2. nec ob. iura alle. per eum quia est uerum qd uerbū, instituo, in genere sumptum & in sua larga significatione importat etiam substitutionem, vt per glo. in l. [illegible] allos. in prin sup de lib. & po. lh. vbi dixi, sed in specie sumptū & in sua propria & stricta significatione solum importat institutionem primi gradus. d. l. in prin. supr. eo. nec ob. l. mulier. §. fi. ff. de condi. insti. quia sæpe fuit tñsum, ꝙ ibi fuit conditio de præterito quæ non est proprie conditio & per consequens in ea nō capiuntur verba proprie, & tōnem ponit ibi Paul. de Castr. declarans illum tex. & vide quæ dixi in d. l. [illegible] allos. in prin. in 2. op. Bar. & in d. l. 1. sup. eo. in 2. & 3. nota-
511 bi. † Sexta sit conclusio, qd verbum instituo, [e] est verbum cōe,
e & magis generale quam verbū instituo, & ita cōiter trāseunt doct. ex quo habes inferre, ꝙ verbum, substituo, ita proprie importat substitutionem fideicommissariam sicut substitutionē directam, quia vt dixi. sup. si nō æque proprie importaret fideicommissariam substitutionem, diceretur verbum directū non cōmune, & ita ꝙ æque proprie importet vtrunque, vult Alex. in rubri. supr. eo. vlti. col. & Soc. ibi 2. col. & do. meus hic in discursu. sed tunc stat difficultas, si æque proprie importat vtrū-
512 que, quare est † quod in dubio significat directam non fideicommissariam substitutionem[f], vt probatur in d. l. iam hoc iure. sup. eo. & dicit in specie Aretin. in l. 2. col. 5. sup. eo. in prin. ꝙ verbum, substituo prolatum a lege vel a testatore significat directam substitutionem. alleg. §. & hoc quidam. in authenti. de hæred. & Falci. & d. l. nam hoc iure. Et si dicis, quod ratio sit, qa quando dubitatur, cui extraneo dispositio applicetur, debet applicari in dubio digniori. l. si ff. de fun. instru. l. quod per manus. ff. de iure codicil. & potentiori. l. 1. ff. si ager vectigal. l. quæritur. ff. de statu homin. sed directa substitutio est dignior & potentior, igitur &c. Respond. quod prædicta procedunt, quādo est necesse quod dispositio applicetur vni extraneo, ita qđ si applicatur vni, non potest applicari alteri, nam tunc applicatur in dubio digniori & potentiori. sed quādo dispositio potest
f vtrunque importare, vt hoc casu [f] directam & fideicommissariam in substitutionem secundum contingentiam casuum, certe vbi vtrunque venit ex propria significatione, tunc vtrunque importat etiam in materia odiosa, lege cum lege vbi Aret. ff. de testamen. cum ergo verbum, substituo, in dubio nō importet nisi directam substitutionem, non fideicommissariam, certe videtur dicendum necessario, quod non ita proprie importet directam sicut fideicommissariam substitutionem, &
513 sic ꝙ sit verbum directum non commune. † Cōfirmatur, quia si substitutio nihil aliud est, quam secunda institutio, & verbū, instituo, est directum, quomodo verbum, substituo, potest esse commune, & habere se æque proprie ad directam & fideicōmissariam, cū institutio & substitutio solum proprie se habeāt ad directam, & dicere, vt dicit Barto. quod verbum, substituo, est generalius, quia quomodocunque quis in alterius locum ponatur, dicitur substitutus etiam in legatis, & tamen non dicitur institutus, non videtur bene dictum, quia imò et ar potest dici institutus in locum primi legatarij, cum illa substitutio sit
514 institutio, vt dictum fuit. sup. in rubrica. † & quod institutio sit verbum magis generale quam substitutio, patet, quia se habet tanquam genus ad substitutionem, ita quod omnis substitutio est institutio, non econtra, vt per glo. in leg. Gallus. in princi. supra de lib. & posthu. & dicere, quod verbum substituo sit generale, eo quia se habet ad directam & obliquam verbum instituo nisi ad directam. Respōdeo, quod sicut in dubio verbum instituo, non habet se nisi ad directam, ita nec etiam verbum, substituo, vt supra & sicut verbum, substituo, importat quandoque fideicommissariam substitutionem, vt qñ constat de voluntate testōris, ita ēt verbū, instituo. l. 1. ff. de iure codicil. Pau. de Ca. in l. si ita scriptum. §. testiū. sup. de lib & post. & sic impegno Bar. h. c. alias ğ per do. meū, qui facit duas impugna-
515 tiones, & cñdet. † vnde pōt teneri disputando, ꝙ verbum substituo non sit verbum cōe sed directum, ex quo magis proprie se habet ad directam q̄ ad fideicommissariā, vt probaui. Non obstat. l. iam hoc iure sup. eo. ibi, hoc cōi verbo qa appellat ibi cōe verbū, substituo, eo ꝙ respicit plures psonas, nō aūt respectu substōnis directę & fide cōmissariæ, & hoc disputatiue dictū sit, nō tñ recedas a precedenti cclusione, qa pōt dici, ꝙ licet æque proprie importet verbū, substituo, directā & fideicōmissariam

a Raph. Com. cons. 2. col. fi. Bal. 319. & consil. 170. & consil. 53. lib. 3. Socin. consil. 77. columna 1. Bal. consilio. 39. libro. 2. vbi dat no. doctr.

b Facit a 1 q. si testator reliquerit vxorem suam dominam & usufructuariam omnium bonorum suorum de qua late per Bart. in auth. hoc locum. C. si secundo nup. mulier. & ad terminos uide in not. q. Bal. consil. 455. colum. 1. lib. 4.

c Bald. consilio 272. colum. 2. lib. 2.

d Istam rationem sequitur Bal. cons. 136. col. 2. lib. 1.

e Alex. consil. 12. col. 1. lib. 2. Lu. l. Bolog. in addi. ad consil. Anna. consil. 46. vbi limitat quando illud verbum esset iunctum verbo hæredem, tunc staret directe, ita etiam consuluit Bal. consil. 272. versi. or modo lib. 2.

f Hoc casu. imò non vtranque quia repugnat vt sup. sæpius visum est. vnde tanquam pugnant a non potest ex eodem verbo in illo product. l. scripturæ. C. de fide instru. leg. vbi repugnantia. ff. de regulis iuris in dubio iudicatur directa cap. si pater. de testamen. in 6.

tem in l. fina. columna vltima, de sacro san. eccles. distinguit.
Aut verbum, succedat, refert ad res, vel stat impersonaliter, vt
bona mea succedant Titio, vel Titio succedat, & tunc est ver-
bum commune. Aut vero refertur ad personam, vt filio meo
succedat Titius, & tunc sit directum. & hoc puto verum, vt di
xi etiam supra in prima. q. principali de compendiosa pagani.
Et si dicis, ad quid deseruit hoc, breuiter deseruit, quia vbi
refertur ad personam, apparet magis de voluntate testatoris,
quod voluit infra pupillarem etatem facere pupillarem sub-
stitutionem, quam vbi refertur ad bona, vel extat impersonali-
ter, & ideo vbi refertur ad personam, erit etiam pupillaris con-
tra matrem, alias secus, tenendo opi. Barto. supra in 3. q. princi-
pali quam ibi tenui. & pro hoc adduco, quod vult Bald. in leg.
eam quam, C. de fideicommiss. & in l. præcibus, C. de impube.
vbi dicit quòd licet sit dubium in compendiosa facta per ver-
bum commune, an contineat pupillarem contra matrem, ta-
men totum verbum commune refertur ad eum cui fit substi-
tutio, vt quia dicitur substituit sibi Titium, tunc propter dictio
nem, sibi comprehenditur magis expressa pupillaris, & mater
excluditur. refert Soci. in l. 1. col. 4. in fi. & seq. supra eo. Deci-
528 materia sit conclusio † quod verbum, reuertatur, est verbum
a commune. & ita transeunt doc. & vltra iura allegata per Bar.
alleg. Areti. text. in l. vt quisque. C. de omni agro deserto. lib.
11. vbi Barto. no. & do. meus alleg. glo. in verbo, reuertatur. in
l. si vnquam. C. de reuo. dona. & tex. in authen. de restitu. & ea
quæ parit. in prin. vbi Ang. notabiliter in verbo, reuertatur. alle.
etiam Aretin. text. iuncta gloss. in l. si totas. C. de reuoc. dona.
Bald. tamen in d. l. si vnquam. C. de reuoc. dicit, quod vbi ver-
bum reuertatur, est verbum directum, cum significet, quod ip
so iure sit reuocata donatio per superuenientiam liberorum,
vt declarat Barto. in l. Titia. §. Imperator ff. de de lega. 2. tamen
potest dici, quod Bald. per hoc non negat, quin sit commune,
529 licet ibi velit, quod stet in significatione directa ibi. † Et si di-
cis, si ipso iure est reuocata donatio superuenientibus liberis,
ergo etiam iure ctori debet fieri restitutio bonorum donatorũ
etiam non petentibus. tamen supra dixi cõtrarium c. intellectũ
c. si. 17. q. 4. ita considerauit quidam ex vobis. respondeo, quod
non sequitur, aliquid competit ipso iure, ergo non requiritur
quod petatur. quia debet intelligi, quod ipso iure competat, si
tamen petatur. iuxta glo. in l. si constat. C. de compensationi-
bus. & est tex. & glo. in verbo, ipso iure. in l. scimus. C. de inoffi.
testa. vbi no. Bald. & Salic. & do. meus ibi. & in l. vniuersa. C. de
530 præci. Impera. offe. in prin. † Et per hoc videtur inferri, quod
licet vbi lex velit aliquid competere ipso iure, nõ teneatur quis
dare, nisi petatur. tamen hoc nõ habet locum in foro consciẽ-
tiæ, per d. cap. si. 17. q. 4. & facit tremenda decisio Panor. in c. 1.
de constitu. 4. col. tamen ibi Panor. loquitur, quãdo non est notum
illi, cui ius competit, ius sibi competere. Item prædicta viden-
tur facere, quia si post superuenientiam liberorum donatarius
possedit bona, eo quod ab eo nihil petatur, si postea petatur in
foro contentioso, non tenetur ei ad restitutionem fructuum,
perceptorum a tempore susceptionis liberorum ex quo in fo-
ro contentioso nõ tenebatur bona donata restituere nisi pete
531 rentur. tamẽ hoc vltimum de fructibus videtur dubiũ. † Quia
vbi quis ipso iure priuatur dominio bonorum, a tempore quo
cecidit a iure, tenetur etiam ad fructus. glo. notabilis. in authẽ.
de incest. nup. in verbo, innuere. in fi. vnde Ange. in §. si vero. in
authen. de non alienandis. vult, quod licet emphyteuta cadat
ipso iure propter non solutionem canonis, ita demum si domi
nus voluerit, tamen si postquam a solutione, cessauit, domino
nihil dicẽte perseueret in possessione, & colligat fructus, tenea
tur domino postea petẽte ad restitutionem fructuũ. idẽ tenet
Specu. in titu. de loca. §. nunc aliqua. versi. decimo. idem est in
vsufructuario, quia tempore finiti vsufructus tenetur ad resti-
tutionem fructuũ, per l. si pater. C. de vsufru. facit, quod vult
Bal. in auth. incestas. in fi. C. de incest. nup. facit quod dicitur de
fructibus rei legatæ. & per Barto. & alios in l. legatis. C. de vsu.
& vsufru. leg. Corne. consil. [illegible] 4. parte ad fi. & sequenti, &
consil. 167. in secunda parte. bene facit quod in fortioribus ter
minis tradunt Ange. & Paul. de Castr. in l. 1. C. de his quibus vt
indi. in textualibus, vbi dicunt, quod si feudatarius committit
feloniam, propter quam possit priuari feudo, vel clericus de-
lictum, propter quod possit priuari beneficio, licet habeant ius
in re quousque sint priuati. postquam tamen erant priuandi, te-
nentur restituere omnes fructus, quos perceperant a tempore
felone commissæ, siue percipere poterant, siue extent, siue
sint consumpti, & siue sint effecti locupletiores, siue nõ per illũ
532 textum. † Breuiter in casu dictæ l. si vnquam. C. de reuocan. do
natio. puto, quod si ipse donatarius ignoraret filios susceptos,
quod non teneretur nisi vt bonæfidei possessor, immo vsque
ad tempus ignorantiæ non teneretur ad fructus. vbi vero sciret
tũc casus videtur dubius. quia prædicta procedunt, vbi quis pri
uatur ex facto proprio, vel vbi nũquam habuit dominium illa
re. tamen dicendum est, quod cum ipso iure est resolutus ti-
tulus donationis, quem habebat. teneatur ad restitutionem
fructuum. nam etiam filius habet supplementum legitimæ si-
mul cum fructibus a tempore mortis patris, licet supplemen-
tum quod sit ipso iure, non fiat nisi petenti. d. leg. scimus. cum
gloss. ita vult Cardina. Zabarel. consil. 80. in fin. vbi plus vult,
quod habeat fructus quos ipse filius potuisset percipere, licet
hæres obligatus ad supplementum legitimæ non perceperit.
decisio autem Ange. & Paul. de Cast. in d. l. 1. C. de his quibus
533 vt indignis. non placet. † Quia vbi quis venit priuandus, ita quod
requiratur sentẽtia condemnatoria, interim facit fructus suos,
vt per gloss. in dicta authentica, de incæst. nup. in versic. innue-
re. secus si requireretur tantum sententia declaratoria, vt vult
Bald. in dicta authentica, incæstas. C. de incæst. nup. & ita latis-
sime concludit Felynus contra Angelum & Paulum de Ca-
stro in cap. de quarta. de præscriptio. colum. 9. versiculo, faciũt
postremo. & cap. cum causa. colum. penultima & sequenti. de
re iudicata, & vide dominum Antonium de Burgos in cap. ad
nostram. columna. 11. de emptio. & venditio. vbi examinat,
quando titulus est reuocabilis, an debeant restitui fructus, si po
534 stea reuocetur. † Decimaquarta sit conclusio, quod verbum
b (deuoluatur b) est verbum commune, vt patet ex adductis hic
535 per Barto. & ita simpliciter transeunt cæteri. † Decimaquinta
sit conclusio quod verbum (accrescat) est verbum directum,
536 idem tenet Bald. in l. si. penul. col. C. de sacrosan. eccles. † De-
c cimasexta sit conclusio, quod verbum (moriatur c) est verbũ
directum, idem Baldus in l. fina. C. de sacrosan. ecclesijs. vbi di-
cit, quod est verbum directum. quia significat quod inter mor-
tem instituti & & ius substituti nullum sit medium. cap. si pa-
ter. de testamen. in sexto. facit. §. fi. in authenti. de incæst. nup.
dum dicit, quod pater moriatur filijs legitimis &c. Item alia est
ratio secundum dominum meum, quia quando dicitur, Titius
moriatur tali, de natura illius datiui est significare per modum
acquisitionis. Barto. in leg. impuberum. §. fina. ff. ad l. Falci. Sed
hæc ratio non stringit. quia posset dici, quod licet significet per
modum acquisitionis, tamen per hoc non sequeretur, quod ita
recta via significet hoc, quod non per obliquum vnde Angel.
hic tenet, quod sit verbum commune, & sic sit directum &
obliquum secundum subiectam materiam. & videtur tenere
Bald. in d. cap. si pater. & Card. Imol. in cap. cum tibi. de testa-
men. & videtur stringere. cap. si pater de testamen. in 6. quia si
ibi fuisset verbum mere directũ non diceret tex. quod essemus
in casu dubio nisi diceret, quod ibi non dicit text. quod sumus in
casu dubio, sed bene dicit, quod interpretatur substitutio dire-
cta, quia omnia conueniunt, scilicet ipsum verbum directum,
& persona pupilli, licet enim esset verbum directum, tamen
quia non erat directum, & ciuile, videretur etiam aliquod du-
biũ de voluntate testatoris propter matrem existentem in me-
dio. Imo. hic dicit, quod ex quo est verbum directũ non ciuile, non
multũ differt a cõi, ideo non est multũ curandũ de hoc sed vt s.
visum est in prima q̃one principali. & in tertia questione princi
pali de compendiosa pagani, est in aliquibus magna differentia
537 ideo tene quod dicit Bar. hic. † Et aduerte quia etiam verbum (com
petat) est verbum cõe secundum Are. hic. & ideo vult Ang. in l. præci-
bus. in fine. C. de impub. licet quod sit obliquũ, velit Ange. in auth.
538 de testi. fideiuss. §. primo. † Item est verbum (hæreditet) quod
vr esse verbum imò directum & ciuile, vt hic per dominũ meũ,
post Rapha. comen. cons. 2. incipien. proponitur. licet Bart. hic
dicat, quod nullũ est directum & ciuile nisi verbum (hæres) & ver-
bũ (instituo) sed idẽ põt dici de verbo (hæreditet) de multis alijs
verbis vide per Phili. Fran. in c. si pater. de testa. in texto. in gl. in
verbo filiæ. vbi succincte accumulat primo directa, postea ver-
ba obliqua, postea verba cõia, & tradit et Fely. in c. si in præsen-
539 tia in 1. col. de probatio & c. † Vltimo dominus meus hic tãgit.
Quid si testor dicat, relinquo filiũ meũ viuũ & mortuum. Tunc
quid importent hæc verba Soci. in l. qui duos. ff. de reb. du. bis in
secũdo notabili cõcludit, quod quatenus reliquit filium viuũ, cense-
tur reliquisse illum tutorem filij nam tutela est vis aut potes-
tas in capite libero ad tuẽdum eum. insti. de tutel. in prin. vnde
censetur reliquisse sub eius tutela & administratione, quatenus
autem reliquit mortuũ, censetur testator intellexisse filiũ mo-
ri debere ad vtilitatem suam, & sic impuberi illum substituisse,
per dictum c. si pater. in verbo, moria. de testa. in texto. & hæc
opinio videtur sapere magnam æquitatẽ, quia debemus sequi
mentem & voluntatẽ defuncti quocũque genere loquẽdi vta-
tur. l.

a Reuertatur de hoc verbo reuertatur per Guido Papæ consi. suo.
07. col. 5. ver. nec ob. lib. 2.

b De quo verbo per Guido Papæ consi. suo. 225. versi. ad primum.
lib. secundo.

c De quo Bald. consil. 38. libr. 2. cum simili. per Alexand. consil.
163. column. 2. in prin. libr. 5. pro quo etiam quod sit directum.
alleg. text. Roma. consil. suo 158. ante finem in auth. de incæst.
nup. §. penult.

tur l. quoniam indignũ. C. de testamen. tamen dominus meus tenet contrarium in vtroq; membro. Et primo quod non sit constitutus tutor mouetur per decisionem Bald. in l. omnem. 1. col. C. ad Tertu. vbi dicit, quod mater est tutrix testamentaria, si per verba congrua relicta est tutrix in testamento, secus si verba sunt alterius sollicitudinis demonstratiua l. qui aliena. §. quanquam. ff. de nego. gest. l. filio. ff. soluto matri. l. quidam decedens in prin. ff. de administra. tuto. Secundo mouetur per decisionem Bal. in l quanquam in primo notabili, vbi per illum textum cum glo. vult, quod si testator in testamento dicat, relinquo filium meum matri suæ, vel in custodia matris, non trahitur ad officium tutelę, sed tu his non obstantibus teneas cum Socin. quia prædictę decisiones Bal. non sunt verę. & fundatę super tex. qui nihil facit, & in primis adduco
540 decis. † Paul. de Cast. in l. si vir vxori. §. cum vir vxori. ff. de cõditio. & demonst. vbi non solum si testator relinquat matri curam filiorum, vel curam bonorũ, sed etiam si testator iubeat matrem morari cum liberis, censetur constituta tutrix testa-
541 mentaria. Secundo adduco decisionem † Bald. in c. ex parte in
a fi. de appella. vbi si testator relinquat filium in potestate[a] matris suę, per hoc censetur eam reliquisse tutricem, & tamen in istis casibus non sunt verba importantia omnino tutelam, nõ obstat l. qui aliena §. quanquam. ff. de nego. gest. quia ille loquitur de iure digestorum, quo iure mater non poterat dari tutrix. l. si ff. de tutel. vnde nimirum si illa verba nõ poterant importare dationem tutelę, & ita respondet Bald. & Paul. de Castro in locis præallegatis dicit etiam dominus meus secundũ membrum non esse verum, scilicet quod secundo censeatur illum substituisse filio, nec probari in dicto. c. si pater de testa. in 6. ibi dixerat quod filius moriatur filię, vnde illud verbum, moriatur, iũctum datiuo stat per modum acquisitionis, & sic
542 importat quod filiæ acquiratur directe. † sed in casu nostro reliquit filium mortuum ipsi Titio. & licet sit datiuus, tamen reliquit filium mortuum, non autem dixit, quod moriatur ipsi Titio, vnde non est tante efficacię. bene facit, quia etiam in relinquendis libertatibus debet testator vti verbis cõgruis ex quibus euidenter appareat de eius voluntate libertates. ff. de fideicommis. l. 1. & si dicis, talia verba non videntur posse aliud importare nisi substitutionem. respondeo, quòd talia verba possunt censeri prolata ex abundantia cordis, & ad maiorem expressionem confidentię, quam voluit ostendere testator se habere de eo, cui reliquit filium suum & mortuum, non autem quòd voluerit substituere, & vere esset periculosum inducere substitutionem per talia verba. facit l. 4. ff. de legatis primo. Item potest dici, quod ex quo reliquit illi filium mortuũ, quod intellexerit rem, quere illi facultatem eligendi sepulturam. Item [illegible] qualitate per one cui reliquit filium viuum & mortuum [illegible] dici, quod testator talia verba protulit, vt talis persona haberet aliam [illegible] commendatum post mortem ipsius testatoris. Et ita remanet expedita hæc solemnis repetitio Anno d[illegible] millesimo quingẽtesimo decimo sexto in vigilia omnium sanctorum Val. [illegible] Delphinatus, in qua infinita noniter [illegible] & multa ad concordiam reduxi, & difficultates que [illegible] contra omnes, reto [illegible] ita quod Centurio nunquam [illegible] bene militauit in armis, prout hoc anno militauit in iure. Si quid reperiatur male dictum, imputetur ætati & paruitati ingenij mei. si vero bene, non mihi, sed illi qui linguas infantium facit disertas attribuendum est reuelat enim plerumque paruulis. Finis.

---

a De hoc ample per domi. præcep. meum Philipp. in cap. ex parte. el. 2. col. 1. de appel.

REPETITIO

Ioan. Cephali I. C. toto orbe celeberrimi super l. Centurio ff. de vulg. & pupil.

SVMMARIVM.

1 *Paganus an directo vel per fideicom. filio suo qui hereditatem adiuit. substituere possit.*
2 *Paganus quare filio puberi directo substituere non valeat.*
3 *Miles potest filio puberi directo substituere.*
4 *Substitutus ex directa substitutione propria authoritate capit omnia absq; vlla diminutione, & quare infra nu. 7.*
5 *Substitutio est secunda institutio, vel conditionalis institutio.*
6 *Hæres hæreditatem solo animo acquirit.*
7 *Hæres potest propria authoritate res hereditarias accipere.*
8 *Substitutus, ex obliqua capit res hæreditarias de manu alterius, & quando.*
9 *Hæres grauat. quando possit Treb. detrahere.*
10 *Trebellianica quando incipiat debari.*
11 *Trebellianica debetur ex restitut. bonis onere.*
12 *Trebellianica non debetur nisi hæres grauatus sponte adeat & restituat.*
13 *Substitutio directa vtilior est quam indirecta.*
14 *Testatoris voluntas prævalet in substitutionum materia.*
15 *Voluntatem difformẽ in vno & eodem actu quis habere non præsumitur.*
16 *Substitutio facta alicui decedenti sine filijs videtur facta tempore quo possit habere filios.*
17 *Substitutio fideicommissaria non comprehendit bona filij cui est facta.*
18 *Miles non videtur priuilegiatus in bonis filij, sed suis tantum.*
19 *Substitutio a milite facta filio impuberi infra 25. annum decedenti compendiosa dicitur.*
20 *Substitutio compendiosa inducitur ex verbis tractũ temporis significantibus.*
21 *Et ex verbis 25. annis.*
22 *Substitutio compendiosa, vsq; ad pubertatem in pupillarem resoluitur.*
23 *Substitutus pupill. succedit in bonis pat. & filij.*
24 *Substitutio pupillaris dicitur testamentum duarum hæreditatum.*
25 *Actus etiam priuilegiatæ personæ vbi potest subsistere iure communi interpretatur vt valeat eo iure.*
26 *Priuilegia in subsidium debent operari.*
27 *Fictio non debet operari vbi veritas subsistit.*
28 *Minor non vtitur priuilegio restitutionis in integ. vbi iure communi sibi potest succurri.*
29 *Testator in dubio præsumitur testatus secundum ius commune & infra. num. 450. 458.*
30 *Dispositio facta iure communi est fortior quam facta iure speciali.*
31 *Testator censetur testatus iure speciali, vbi testamentum iure communi non sustinetur.*
32 *Filius præsumitur in potestate patris.*
33 *Glo. fideic. l. precib. C. de impub. damnatur.*
34 *Miles est priuilegiatus in bonis filij substituendo pupillariter.*
35 *Miles potest substituendo non solum de omnibus sed de parte tantum bonorum filij disponere vel etiam solummodo de suis licet pupillariter substituat.*
36 *Substitutio pupillaris facit vt succedatur pupillo & illius est fauor.*
37 *Substitutus dicitur succedere testatori nisi in pupillari substitutione.*
38 *Testator an possit disponere de bonis filij pupilli per pupillarem substitutionem.*
39 *Substitutio facta impuberi expirat cum ætate pupillari, dic, tamen vt infra num. 41.*
40 *Substitutio directa an detur vltra vulg. & pup.*
41 *Hæres qui semel fuit non potest desinere esse hæres.*
42 *Substitutus post aditam hæreditatem cur hæres directo fieri nequeat.*
43 *Hæredis duo in solidum esse non possunt.*
44 *Rigorem iuris paganus seruare tenetur nec potest ei renunciare.*
45 *Miles potest testari quomodo vult, & potest.*
46 *Miles testando non tenetur leges seruare.*
47 *Substitutus ex compend. resoluta in pupillarem, succedat tam in bonis filij quam patris.*
48 *Et quare, dic tamen vt infra num. 128.*
49 *Substitutio pupillaris dicitur vnicum testamentum quantum ad ordinationem.*
50 *Substitutio pupillaris vere est testamentum patris ficte & filij.*
51 *Barto. l. Papinianus. §. sed nec impuberis. ff. de inoffic. testa. declaratur.*
52 *Substitutio pupillaris compendiosa quando non comprehendat bona pupilli.*
53 *Testator an possit facere substitutionem in bonis suis tantũ vel filij tantũ.*
54 *Substitutio pupillaris facta filio emancipato non valet, dic tamen vt infra num. 133. cum seq.*
55 *Substitutio pupillaris censetur testamentum filij & filius in suis bonis videtur testatus, dic tamen vt infra num. 57.*
56 *L. Impuberi, in fi. de admin. tut. declaratur.*
57 *Spurius an possit substitui pupillariter a patre.*
58 *Filius in tabulis pupillaribus an censeatur de bonis paternis disposuisse.*
59 *Glo. magna. §. pen. auth. quib. mo. nat. effi. sui. declaratur.*
60 *Substitutio compendiosa facta impuberi post pubertatem quomodo resoluatur si sit facta a pagano vel a milite.*
61 *Substituo verbum commune est.*
62 *Substitutio compendiosa facta a pagano verbis ciuilibus in codicillis nec ab initio valet sustinetur tamen ex benignitate.*
63 *L. Sceuola. ff. ad Trebel. communis intellectus.*
64 *Substitutiones directa militaris & fideicommissaria an sint similes respectu bonorum in quibus succeditur.*
65 *Filius a patre non debet priuari facultate testandi.*
66 *Priuilegium patris militis non debet obesse filiæ.*
67 *Substitutio compendiosa militis quomodo habeat naturam obliquę.*
68 *Substitutio compendiosa post pubertatem an comprehendat fructus, & si comprehenderet de quibus intelligatur.*
69 *Substitutio compendiosa post pupillarem ætatem extinguitur*
70 *Hæres de necessario fit voluntarius.*
71 *Substitutio vna directa an transire possit in aliam directam.*
72 *Substitutiones contente sub compendiosa an omnes dicantur vno eodem tempore vel vna dicatur succedere alteri.*

Obli-

73 *Obligationis nouatio quando dicatur facta.*
74 *Nouatio fit cum omnibus qualitatibus, ac priuilegijs praecedentis obligationis.*
75 *Actiones plures possunt concurrere origine non autem exercitio.*
76 *Substitutio vna directa facilius transfunditur in aliam directam quam in fideicommissariam & quare.*
77 *L.3.in fi.cum duabus,ll.seq.de bon.poss.declaratur.*
78 *L.si accepto latum,de acceptil.intelligentia.*
79 *Ius gentium dignius iure ciuili nec illo tolli.*
80 *L.in rem §.item quecunq; ad fi.de rei vend. intellectus.*
81 *Brachium est vnitum corpori vno spiritu.*
82 *Statutum an potius ab alio statuto interpretetur quam iure communi.*
83 *Verba sunt intelligenda secundum qualitatem proferentis.*
84 *Testamentum in scriptis facilius transit in nuncupatiuum quam in codicillum & quare.*
85 *Dominium & si iuris sit magis tamen applicatur corporalibus quae sunt facti quam incorporalibus quae sunt iuris.*
86 *L.non codicillum.C.de testam.intellectus.*
87 *Substitutio directa ex mente testatoris an possit obliquari,& econtra.*
88 *Substitutio directa facilius conuertitur in fideicommissariam quam e conuerso & quare.*
89 *Substitutio directa in plus se habet quam fideicommissaria, dic vt inf. sub num.105.*
90 *Possidere facile ponitur pro tenere, quod minus est quam possidere.*
91 *Tutor nomen exponitur pro curatore,& quare.*
92 *Iudex in causa summaria maiorem habet potestatem,quam in ordinaria.*
93 *Causa summaria facile fit ordinaria, & quare, & quid econtra.*
94 *Monachus facilius quis fit, quam vt transeat de vno ad aliud monasterium,& quare infra num.107.*
95 *Prohibito vno,censetur prohibitum aliud simile,sed non aliud inferius.*
96 *L.pater Seuerinam §.conditionem,de cond.& demonst.intellectus.*
97 *Trãsitus facilis est in habentibus symbolum, quo intelligatur haec regula.*
98 *Testamentum militis si sustineri non potest iure communi, sustinetur potius,vt testamentum militare, quam vt codicillus.*
99 *Clausula, quod testamentum valeat iure alterius vltimae voluntatis, quomodo intelligatur.*
100 *Substitutio directa militaris est propria substitutio.*
101 *Substit.fideicommiss.est improp.substit.*
102 *Transfusio facilius fit, quam ablatio.*
103 *Res de facili reuertitur ad pristinam naturam.*
104 *Res facilius conseruatur.*
105 *Error in nomine appellatiuo, tolleratur ob magnam similitudinem.*
106 *Extensio fit facile ad causam similem non obstante taxatiue.*
107 *Iasi.l.si arrogator col.2.versi.item apud Canones,de adopt.declaratur.*
108 *Substitutio facta filio impuberi, an trahatur ad bona filij, & praecipue filij arrogati, & vt infra, nu.128.*
109 *Filij naturales,& arrogati, eiusdem iuris dicuntur.*
110 *Substitutio pupillaris est fauor pupilli & infra nu. 119.& 138.*
111 *Pater naturalis,quando non differat ab adoptiuo.*
112 *Substit. pupillaris tacita continetur sub vulgari expressa a patre arrogante facta.*
113 *Patria potestas requiritur in pupillari substitutione.*
114 *Delictum non praesumitur.*
115 *Votum captandae mortis inducitur ex quacunq; substitutione.*
116 *Nepos ex filia dicitur de descendentibus aui.*
117 *Substitutio pupillaris facta filio arrogato pro patrem arrogatorem, quare non trahatur ad bona filij.*
118 *Substitutio pupillaris patris naturalis euanescit eo ipso, quod filius in arrogationem se dedit.*
119 *Substitutio pupillaris concernit commodum filij.*
120 *Fraus non est committenda in legem.*
121 *Pater arrogator potest substituere filio in quartam & quomodo.*
122 *Filius arrogatus non est filius verus nec venit appell.filij.*
123 *L.cum acutissimi.C.de fideicomm.an locum habeat in filio adoptiuo.*
124 *Filius arrogatus est filius fictus.*
125 *Substitutio facta filio emancipato non comprehendit, nisi bona patris substituentis, de hoc tamen vt infra nu. 133.cum seq.*
126 *Emancipatus filius tenet medium inter suum, & extraneum.*
127 *Obligatio rem restitui, est media inter obligationem rem dari, & rem tradi.*
128 *Substitutio pupillaris facta per patrem militem filio arrogato,an trahatur ad bona filij.*
129 *Lex simpliciter loquens includit etiam militem.*
130 *Dispositio generalis in materia odiosa non comprehendit personas priuilegiatas.*
131 *Dummodo priuilegiate sint in illa materia.*
132 *Miles vtitur communi praeterquam in casibus in iure specificatis, & inf. num.350.*
134 *L.miles ita haeredem § exhaeredato, de milit.testam.intellectus.*
135 *Accidentalia non considerantur.*
136 *Dispositio indefinita omnia amplectitur.*
137 *Substitutio pupillaris filio exhaeredato facta sustinetur, & comprehendit nedum bona patris sed & filij.*
138 *Substitutio pupillaris est inuenta ad beneficium filij.*

139 *Afflicto non est reddenda afflictio.*
140 *Miles potest extraneo instituto substituere directe in bonis, quae a milite ipse habuit.*
141 *Miles,an pupillariter substituere extraneo possit.*
142 *Substitutio pupillaris a milite facta quae bona contineat.*
143 *Filij interest,vt de bonis suis sit dispositum.*
144 *L. precibus in primo responso C.de impuber.& l.fi.C.de instit.& substit. intellectus & num.148.158.256.*
145 *Substitutio pupillaris contenta sub compendiosa an tacita sit.*
146 *Substitutio compendiosa continet pupillarem expressam.*
147 *Expressum dicitur quod natura verborum importat.*
148 *L.precibus,versic. si vero substitutio C.de impub. declaratur. & infra numero 158.*
149 *Possessio mobilium est propria licet magis propria sit immobilium.*
150 *Substitutio pupillaris contenta sub vulgari, an sit omnino tacita, vel praesumpta.*
151 *Expressum dicitur,quod colligitur ex mente.*
152 *Testator aliquando censetur plus cogitasse, & dixisse quam fuerit scriptũ.*
153 *Expressum duplex, & de quo sit intelligendum in substitutionum materia.*
154 *Testatoris tacita dispositio illa est, quae colligitur saltem ex coniecturis.*
155 *Porrigi verbum extensiuum est.*
156 *Substitutio pupillaris tacita praesumpta, an excludat matrem, & infra num.257.*
157 *L.fi.C.de instit.& substit. perpenditur.*
158 *L.precibus,C.de impub. consideratur.*
159 *Expressa faciunt cessare tacita.*
160 *Item & praesumpta.*
161 *L.quamuis,C.de impub.& alijs substi.perpenditur.*
162 *Substitutio vulgaris facta duobus inaequalibus non continet pupillarem.*
163 *Lex benignius agit, quam homo.*
164 *Lex praesumit patrem noluisse excludere matrem a luctuosa filij haereditate, nisi aliter const. t de voluntate expresse.*
165 *Praesumptio cessat in claris.*
166 *Pupillaris tacita,an contineatur sub expressa vulgari matre in medio existente,& inf.num.191. secundum opin.auctoris.*
167 *Taciti & expressi idem est iudicium,declara tamen vt infra numero 169. cum sequen.*
168 *Vulgaris expressa excludit matrem.*
169 *Filius nominatim, & expresse exhaeredatus excluditur, secus si tacite per praeteritionem exhaeredetur,quia tunc non excluditur.*
170 *Nomina diuersa denotant diuersas res.*
171 *Tacitum, & expressum non aequiparantur, vbi a diuersis dispositionibus causantur.*
172 *Tacitum aequiparatur expresso cum illud transiuit in dispositionem.*
173 *Substitutio tacita quando aequiparetur expressae.*
174 *Substitutio tacita aut est probata aut praesumpta aut dubia.*
175 *Pupillaris substitutio an insit vulgari ex necessitate, vel ex voluntate.*
176 *Praesumptio cessat in casu certo.*
177 *Actus potius praesumitur purus, quam conditionalis,& infra num.223.*
178 *Substitutio quae ab initio pupillarem nõ continet nec ex post facto illã &c.*
179 *Tempus testamenti spectatur ad cognoscendum quid in dispositione contineatur.*
180 *Substitutus admittitur ex pupillari matre, quae prius erat in medio, deficiente,& inf. nu.216.*
181 *Testamentum filij praeteritione nullum conualidatur & fingitur fuisse validum mortuo filio.*
182 *Testamentum filij praeteritione est nullum sub tacita tamen conditione si praeteritus voluerit illud esse nullum.*
183 *Clausula ipso volente, subintelligitur regulariter in quolibet actu ad priuaturum beneficium ipso iure facto.*
184 *L.quae ab initio,de reg. declaratur.*
185 *Lex superflua inducere non solet.*
186 *Ius accrescendi est tacita legalis substitutio.*
187 *Ius accrescendi si datur vulgaris substitutus,tollitur, procedit tamen substituto cessante declara tamen, vt inf.nu.190.*
188 *Vltimae voluntatis existentia non potest stare in suspenso.*
189 *Potest bene stare eius exequutio & effectus.*
191 *Pupillaris continetur sub vulgari matre in medio existente.*
192 *Substitutus admittitur matre de medio sublata in substitutione pupillari sub vulgari contenta.*
193 *Fictio locum non habet vbi adest veritas.*
194 *Pupillaris tacita regulariter inest vulgari expressae.*
195 *L.fi §.penul.C.de instit.& substit.declaratur.*
196 *Verba legis futuri temporis ad sententiam referuntur id est ad tempus sententiae.*
197 *L.cum tutor,de condit.& demonst continet plus dictum quam scriptum.*
198 *Testator quandoq; plus dicit effectu quam voce.*
196 *Testator censetur dixisse id,quod si fuisset interrogatus dixisset.*
200 *Et illud habetur pro cauto tunc.*
201 *Pupillaris tacita comprehensa sub vulgari substitutione videtur ex dispositione testatoris communis tamen est in oppositum.*
202 *Dispositio quae minus offendit ius commune attendi debet.*
203 *Regula in dubio est sequenda cum pro ea praesumatur.*

Sententia

204 Sententia quandoque valet licet non praeiudicet non citato.
205 Legitimatio facta per patrem nulla facta mentione de filia legitima valet licet illi non praeiudicet.
206 Idem quando non exprimitur ius alteri quaesitum.
207 Substitutio directa coniecturis induci non potest.
208 Substitutio si omnes decesserint in pupillari aetate, an contineat substitutio nem pupillarem directam inter filios in conditione positos.
209 L. cum proponebatur, de leg. 2. declaratur & inf. nu. 215.
210 Testatoris mens an, & quando possit declarari coniecturis.
211 L. licet, de leg. primo quomodo loquatur.
212 L. iam hoc iure, de vulg. declaratur.
213 Manifestum dicitur quod coniecturis apparet.
214 L. iubemus C. de test. declaratur.
215 L. cum proponebatur, de leg. 2. ampliatur.
217 Substitutus ex pupillari, an admittatur si mater, quae erat in medio, repudiauerit.
218 Mortem obire, vel repudiare paria sunt.
219 Substitutus pupillariter, an censeatur substitutus sub conditione, si mater non erit haeres.
220 Conditio, si haeres non erit, impletur quia noluit, vel non possit.
221 Conditio non semper stat.
222 Conditio duplex non consideratur.
223 Actus praesumitur purus, non autem conditionalis [illegible].
224 Testati causa cessat existente intestati.
225 Extinctum semel non potest amplius reuiniscere.
226 Mater in medio existens in pupillari substitutione tacita, censetur vocata sub conditione, si haereditatem habebit cum effectu, vel si prior nō moreretur, vel repudiauit. dic tamen ut ibi.
227 Femina in materia statuti, quod statutibus mas. fem. non succed. vocantur verbis ac mente iuris communis.
228 Substitutus ex tacita pupillari per extensionem admittitur.
229 L. quandiu, de acq. haer. limitatur.
230 L. si quis ita haeres institutus, de hared. insti. dum loquitur de primo instituto, habet etiam locum in substituto. vide tamen ibi pro intel.
231 Actus vbi à principio valet in substantia, sed ad commodum alicuius non habet effectum, si ille talis non admittitur, reassumit effectum.
232 Testamentum vsurarij sine cautione valet, non habet tamen effectum.
233 Si tamen cautio praestetur consequitur effectum [illegible].
234 L. Qui res §. aream de solutio, quomodo procedat.
235 L. 2. §. sed si sint liberi, ad Tertul. inducitur.
236 L. filius fa. §. cum quis, de leg. primo quomodo loquatur, & infra num. 240. vbi latissime.
237 Conditio si decesserit sine filijs, an verificetur naturalibus tantum.
238 Haereditas non adita, non transmittitur ad filios in conditione tacita positos.
239 Hominis dispositio dicitur dispositio legis vbi ab ea repraesentatur.
241 Fideicommissa odiosa.
242 Pupillaris fauorabilis.
243 Conditio voluntaria non requirit iuris effectum.
244 Praeteritio quando non solum prosit praeterito, sed etiam alijs fratribus, quibus non potest praeiudicare praeteritus ipse.
245 L. post mortem §. fi. de bo. poss. contra tab. iuncta l. 1. in fi. si tab. testa. nul. extab. declaratur [illegible].
246 Forma non potest renunciari, saltem ad tertij praeiudicium.
247 Substitutus pupillariter tacite, an admittatur ad exclusionem caeterorum, vbi mater, quae est in medio excludit causam, quam per eius repudiationem, puta statuto.
248 Mater, quae infra annum nō petit prouideri de tutore filio suo pupillo, priuatur eius successione.
249 Mater priuatur successione filij sui pupilli, si post eius mortem aliquid inhonestum committat.
250 Agens sine actione excluditur a iudice.
251 Compendiosa substitutio a milite facta, an post pubertatem sustineatur iure directo militari vel obliquetur.
252 Miles, etiam maiori, directo substituere potest.
253 Fructus percepti post testatoris mortem, non restituuntur in fideicommissaria substitutione.
254 L. [illegible] bemus. C. ad Treb. quomodo loquatur.
255 Substitutio directa militaris quae bona contineat.
258 Substitut. directa compendiosa matre superstite, non obliquatur post pubertatem.
259 Compendiosa, seu, breuiloqua verba sunt generaliter prolata.
260 Pupillaris substitutio contenta in compendiosa matrem excludit.
261 Verba communia obliquantur fauore matris post pubertatem.
262 Matri solum est fauendum vbi de luctuosa filij haereditate agitur.
263 Priuilegia non sunt multiplicanda.
264 Fideicommissarius est haeres improprie.
265 Aetas certa accipitur pro aetate pupillari.
266 Iure, substitutione succeditur tantum in bonis testatoris.
267 Dictio, velut stat veritatis expressiua.
268 Argumentum a simili tollitur data aliqua dissimilitudine.
269 Miles in l. Centurio, testatus est iure priuilegiato.
270 Miles in l. precibus, testatus fuit iure communi.
271 Repetitio verborum à lege fit cum mysterio ne dispositio extendatur.
272 Patria potestas requiritur vbi miles testatur iure communi, & pupillo substituit secus si iure militari.
273 Testator non potest iure communi pro parte decedere testatus, & pro parte intestatus.
274 Potest tamen priuilegio militis.
275 Gl. l. precibus in verbo, certam C. de impub. damnatur.
276 Compendiosa substitutio facta verbis obliquis, omni tempore est obliqua, nec matrem excludit etiam infra tempus pupillaris aetatis.
277 Etiam si à milite fiat.
278 Facta autem verbis directis expirat pubertate.
279 Habilia caetera praesupponuntur quando de vno disputatur.
280 L. verbis ciuilibus ff. de vulg. an loquatur in pagano vel milite & infra nu. 284. & de eius intel. nu. 310. 469.
281 Paganus potest facere vt substitutio post pubertatem valeat iure fideicommissi.
282 Lex generaliter loquens amplectitur omnes.
283 Miles in dubio vtitur iure communi & inf. nu. 433.
285 Non entis nullae sunt partes.
286 Actus debet sustineri.
287 Substitutus dicitur etiam haeres.
288 Bar. in l. haereditas ex die, post medium versic. iuxta praedicta de hered. insti. reprobatur.
289 Frustra quod fit est prorsus sine fructu.
290 Frustra fieri, & nullo modo fieri paria sunt. dic tamen vt ibi.
291 Substitutio nō obliquatur, nisi sit facta impuberi, & a principio non valeat.
292 L. Sceuola ff ad Treb. declaratur & inf. nu. 300.
293 Miles iure directo potest in codicillis substituere & inf. nu. 295.
294 Substituo verbum, innuit vulgarem substitutionem, & quando infra numero 301.
296 Bartol. in l. Centucio numero 8. insolutione quam dat ad l. Sceula, damnatur.
297 Substitutio directa in codicillis dari non potest iure communi.
298 Substitutio directa in codicillis dari non potest maiori 14. annis.
299 L. militis codicillis, de mil. test. declaratur.
301 Rigor continet subtilitatem verborum, nec non benignitatem.
302 Substituo verborum, vbi adiūctum non est sed simpliciter profertur, importat vulgarem substitutionem.
303 Benigna interpretatio accipitur pro mitiori interpretatione.
304 Interpretatio mitior seruatur in materia testamenti.
305 Legem illam loqui de rigore, & hāc de aequitate si dicatur, est idem, ac si diceretur hanc corrigere illam.
306 Correctio non praesumitur.
307 L. 2. C. de codicil. consideratur.
308 Benignitas non seruatur contra voluntatem testatoris.
309 Testator praesumitur voluisse, quod verba sua clara important.
310 L. verbis ciuilibus, de vulg. declaratio.
311 Benignitas seruatur pro conseruatione voluntatis testatoris.
312 Verba in benigniorem partem interpretantur, vt actus valeat.
313 Fructus, qui medio tempore percipiuntur, non sunt restituendi.
314 Grauatus per fideicommissum interim est dominus.
315 Fructus ad dominum pertinent.
316 Fructus, qui in haereditate patris inueniuntur tempore mortis filij, an restituantur ex directa militari substitutione.
317 Legis sensus debet esse de dubitabili, & declara vt infra nu. 321. & 323.
318 Fructus reperti in haereditate tempore mortis testatoris, sunt etiam fideic. restituendi.
319 Quid de fructibus perceptis ante aditionem haereditatis.
320 Priuilegium stricte est interpretandum.
321 Lex satis est de iure dubitabili, vbi ratio dubitandi est colorata.
322 Argumentum in materia stricta, non videtur eiusdem iuris, cuius est principale.
323 Lex debet esse de dubitabili respectu decisionis principalis.
324 Statutum quod vltra ius commune aliquid operetur, intelligitur in principali decisione.
325 Fructus, licet augeant haereditatem, veniunt tamen appellatione fructuū.
326 L. item veniunt §. fructus de haere. declaratur.
327 Fructus non praesumuntur durare vltra triennium.
328 Pretium dabit, qui non habet fructus restituendos.
329 Fructus consumpti imputantur in quartam.
330 Haereditas agnita per filium, confunditur, & fit patrimonium ipsius filij.
331 Temporis qualitas omnia determinat, qua reguntur a verbo principali.
332 Heres, an sit deterioris conditionis vbi substitutio est directa, quam vbi est obliqua.
333 Haeres militis, an retineat legitimam, vbi est grauatus.
334 Grauatus in vno, debet exornari in alio.
335 Verba in dubio potius ad testatorem, quem ad haeredem sunt referenda.
336 Cognationis appell. in dubio intelligitur de cognatione testatoris.
337 Conditio testatoris magis inspicitur, quam haeredis.
338 Decius reprehensus in l. in testamento col. ante pen. C. de testam. mil.
339 L. deducta §. fi. ad Treb. quomodo loquatur.
340 Fructus percepti post testatoris mortem ante haereditatis aditionem, & reperti in haereditate tempore mortis ipsius testatoris, sunt eiusdem iuris.
341 Accessorium debet esse eiusdē iuris cuius est principale, & inf. nu. 251.

Fructus

342 Fructus percepti post mortem testatoris nunquam fuerunt testatoris, sed hæredis.
343 Militis priuilegium non extenditur ad bona filij.
344 Miles potest substituere in his duntaxat, quæ peruenerunt ad illum, cui substituit.
345 Causa immediata in materia substitutionis, quando attendatur, & non mediata.
346 Rogatus restituere quod ex hæreditate superfuisset non tenetur restituere fructus superfluos quos immediate non habuit.
347 Participium temporis præteriti perfecti resoluitur in verbum de præterito.
348 Hæreditas vere & proprie est iure adeuntem.
349 Compendiosa, quæ a milite fit, habet naturam pupillaris, & fideicommissariæ.
350 Miles vtitur regulariter iure communi exceptis his in quibus est dispensatus priuilegiatusq; & inf. nu. 433. 450.
352 Restituuntur quæ fuerunt testatoris non alia.
353 Accessorium non sequi principale, nec eiusdem status esse, vbi militat diuersa ratio.
354 Compendiosa quid sit, & eius definitio.
355 Compendiosa continet multas diuersarum substitutionum.
356 Substitutio pupillaris an contineat plura tempora.
357 Substitutio per verba, si hæres erit, etiam exhæredato fieri potest.
358 Substitutus vulgariter admittitur non solum quia institutus repudiat sed & quia decedat.
359 Compendiosa debet continere verba tracti temporis futuri.
360 Generi nomen non consideratur in eo, quid etiam debet proprium nomen.
361 Emptio, & venditio licet sit permutatio, tamen non vtitur nomine permutationis.
362 Compendiosam continere multa tempora, quomodo intelligatur.
363 Substitutio reciproca an continent plura tempora substitutiones variantia.
364 Reciproca, an dicatur etiam compendiosa substitutio.
365 Compendiosa, an possit continere plures personas.
366 Reciproca facta personis imparibus sine tractu temporis, est solum vulgaris.
367 Idem si maioribus, & per verbum commune substitua.
368 Et quid si impuberibus.
369 Pupillaris dicitur etiam expressa verbis generalibus.
370 Compendiosa pubertatis tempus omnino debet continere posse.
371 Substitutio facta hoc modo, si in pupillari ætate decesserit, vel alias quandocunq; an compendiosa sit.
372 Substitutio omni tempore si deicommissaria est, si pupillus grauetur restituere hæreditatem quandocunq; decesserit, & quare.
373 Restituere verbum obliquum est.
374 Compendiosa debet continere plures species substitutionum.
375 Libelli vt tot dicantur quot sunt summæ oportet vt causæ sint diuersæ.
376 Pupillaris substitutio absq; mortis conditione subsistere non potest, dic tamen vt num. 383.
377 Alternatiua quomodo alternet in definitione substit. compendiosa, dum dicitur sub conditione mortis, vel alia.
378 L. qui liberis de vulg. loquitur de conditione mortis subintellecta.
379 Compendiosa non continet pupillarem vbi adest alia conditio quam mortis, & quare.
380 Determinatio vniformis debet fieri.
381 Bartolum sensisse de conditione expressa, dum ipse loquutus fuit in definitione compendiosæ, de conditione mortis.
382 Alternatiuæ pars vna declarat aliam.
383 Pupillaris substitutio potest fieri sub conditione extrinseca separata a morte pupilli.
384 Conditio mortis in substit. maxime pupillari, an attendatur, & faciat quominus substitutio dicatur pura.
385 Substitutio compendiosa facta sub conditione, quandocumq; Titius erit factus consul, an comprehendat etiam pupillarem.
386 Substitutio compendiosa verbis directis facta a pagano per verbum distinctiuum quandocumq; continet plura tempora non tamen continet plures substitutiones dic tamen num. seq.
387 L. Verbis ciuilibus. ff. de vulg. & declaratur, quod ibi non sit compendiosa vere, & proprie.
388 Compendiosa substitutio quare sic dicatur.
389 Compendiosa etiam dicta quia duo continet, nempe cum temporis breuitate, vtilitatem.
390 Dispendiosa res quæ cum damno continet temporis longitudinem.
391 Res dispendiosa quæ.
392 Compendiosa, an sit species substitutionis vel adiectio.
393 Compendiosa est quædam substitutionum adiectio.
394 Reciproca est substitutionum adiectio.
395 Actio de peculio, de in rem verso, de institoria, & similes non sunt proprie actiones, sed adiectio, seu formula actionis.
396 Reciproca non est proprium nomen actionis.
397 Possessio ciuilis non est propria possessio.
398 Substitutiones proprie directæ duæ tantum sunt, nempe vulgaris, & pupillaris, ad quas reducuntur aliæ.
399 Compendiosa si fiat à milite, an propriæ sit substitutio vel substitutionis adiectio.
400 Bartolus communiter reprehenditur, dum vult compendiosam à milite factam esse propriam substitutionem.
401 Compendiosa est substitutio de per se quo ad formam.
402 Feudum nouum dicitur ob nouam formam.
403 Compendiosa, cum sit adiectio, assumit sibi naturam principalis substitutionis.
404 Actio de peculio, quamuis detur contra filium, sumit naturam actionis principalis.
405 Paganus, quando directo post pubertatem substituere possit.
406 Dispositio generalis omnia complectitur.
407 Verba generalia recipiunt restrictionem de habilibus.
408 Statutum debet aliquid addere iuri communi.
409 Statutum ita interpretandum est, vt minus lædat ius commune, quam fieri possit.
410 Pater non potest præterire filium, nisi statutum &c.
411 §. disponat auth. de nup. quia loquitur de iure communi non potest illud ius corrigere, & restringitur ad illud.
412 Dictio taxatiua, non excludit causas similes, & quare.
413 Statutum, quod omnis causa inter consanguineos sit compromittenda, de quibus causis intelligatur.
414 Correctio iuris communis non censetur facta, nisi sit expressa.
415 Statutum non debet esse superfluum, sed debet aliquid addere iure communi.
416 Statutum non restringitur de habilitate vbi ius restrictum nihil operaretur.
417 Priuilegium non restringitur vbi restrictum nihil operaretur.
418 Statutum non restringitur secundum ius commune vbi apparet illud velle corrigere ius ipsum.
419 Statutum generale, debet vniformiter intelligi, cum non detur ratio restrictionis magis in vno, quam in alio casu.
420 L. hac edictali. C. de secund. nup. corrigitur vbi statutum vult maritum in omni casu dotem lucrari, & inf. nu. 424.
421 Statutum pingue non restringitur nisi ab alia dispositione reperiatur restrictum.
422 Statutum generaliter loquens comprehendit omnes casus & si in vno militet, maior ratio quam in alio.
423 Compromittere iure communi nemo cogitur.
425 Genus quo ad genus idem operatur quod ad speciem.
426 Expressum dicitur quod exprimitur verbis generalibus.
427 Compendiosa facta à milite verbis directis etiam ad pubertatem sustinetur iure directo & quare.
428 Compendiosa facta à milite verbis directis matrem excludit.
429 Compendiosa à milite facta pupillo in potestate existenti, valet in vim pupillaris, & quare.
430 Si vero fiat filio emancipato, vel extraneo, valet in vim directæ militaris, & quare.
431 Compendiosa a milite facta per verbum commune matre superstite, si filius institutus in pupillari ætate decedat, quomodo sustineatur.
432 Et quid si decesserit in pubertate matre in medio existente.
434 Compendiosa à milite facta verba communi matre in medio non existente, valet semper iure directo, vide tamen ibi. & opin. contra communem videtur verior.
435 Interpretatio plenior facienda est in testamentis.
436 Et erit plenior si valebit testamentum iure communi magis quam iure speciali.
437 Miles præsumitur magis voluisse facere directam quam obliquam substitutionem, vide tamen ibi, & inf. nu. 452.
438 Præsumptio specialis præfertur generali.
439 Substitutio directa militaris est plenior fauorabilior quæ obliqua.
440 Argumenti à contrario sensu natura est excludendi suum contrarium.
441 Substitutio directa, quæ valet etiam post pubertatem, sustinetur, & si facta sit verbis communibus.
442 Interpretatio lata est facienda, vbi agitur de præiudicio concedentis.
443 Prohibito vno cætera censentur permissa.
444 L. Verbis ciuilibus, de vulg. declaratur, & latius inf. nu. 469.
445 Casus ab vna lege omissus, remanet sub dispositione aliarum legum.
446 Substitutio verbum quando importet directam & infra nu. 448.
447 Hæres ad tempus eo elapso omnino desinit.
449 Compendiosa facta à milite per verbum commune, si filius simpliciter institutus decesserit sustinetur iure communi, & quare.
450 Miles in dubio censetur testatus iure communi & infra nu. 458.
451 L. precibus, vltimo responso. C. de impub. declaratur.
452 Cap. si pater, de test. in 6. loquitur in pagano, & vbi substitutio potest valere vti pupillaris ordinaria, & alio modo.
453 Pupillaris substitutio ordinaria, est fauorabilis tam hæredi, quàm substituto.
454 Verba accipiuntur in potentiori significatu, quando non refragatur voluntas testatorum.
455 Miles non censetur voluisse decedere cum duobus testamentis, nisi id expresse dixerit.
456 Substitutio facta à milite verbis obliquis, omni tempore est obliqua.
457 §. cum filia l. cohæredi, de vulg. loquitur in pagano.

Mil-

Aequi-

579 Aequitatem in multis casibus seruari.
580 Commissarius principis seruat aequitatem.
581 Rigor est seruandus iudaeis.
582 Substitutio directa post pubertatem obliquatur, vbi in testamento adest clausula vulgariter, pupillariter, & per fideicommissum, sed contrarium est verius secundum opi. authoris.
583 Verbum obliquum, trahi potest ad directum, & e conuerso. dic tamen. vt infra. 843.
584 Dispositio non valet, vbi verba repugnant inter se.
585 Verba directa obliquantur a principio. vbi obliquari debent.
586 Compendiosa continet vulgarem, pupillarem, ac fideicommissariam, quae fideicommissaria expirat si testator vtatur verbis directis.
587 Expressio eius. quod tacite inest nihil operatur.
588 Compendiosa non est, quae continet plures substitutiones specificatas.
589 Substitutio fideicommissaria non continetur sub compendiosa verbis directis ciuilibus facta.
590 Compendiosa verbis directis ciuilibus facta, an post pupillarem aetatem obliquetur, si in testamento adsit clausula codicillaris.
591 Substitutio, etiam verbis directis, in codicillis facta, obliquatur.
592 Clausula codicillaris, vti accessoria, non debet ampliare dispositionem principalem.
593 L. Sceuola, ad Trebel. declaratur.
594 Substitutio pupillaris, expirat per superuenientiam pubertatis.
595 L. si frater tuus. C. de fideicommi. declaratur.
596 Clausula codicillaris quare fuit inuenta.
597 Fideicommissaria non continetur sub compendiosa, vbi testator vsus fuit verbis directis, & hoc ex mente ipsius testatoris.
598 Compendiosa quando contineat substitutionem fideicommissariam.
599 Clausula codicillaris concepta, etiam per verba futuri temporis, an faciat fideicommissariam contineri sub compendiosa, verbis directis concepta.
600 Clausula codicillaris quando operetur.
601 Institutio est substantia testamenti.
602 Clausula codicillaris nihil debet operari, cum apponatur ex capite notariorum, vide tamen ibi.
603 Clausulae appositae in dispositione, quando nihil operentur.
604 Bar. in l. 1. q. 6. de iure codicil. reprobatus.
605 Praesumitur pro notario.
606 Clausula codicillaris quando operetur, & quando non.
607 Notarius censetur rogatus apponere in testamēto clausulam codicillarem & quare.
608 Notarius aliquid apponens in instrumento citra voluntatem partium, falsum committit.
609 Clausula codicillaris quando dicatur posita in testamento de voluntate testatoris.
610 Clausula codicillaris quid operetur in testamento.
611 Conditione deficiente dispositio remanet pura.
612 Clausula codicillaris videtur posita respectu totius vltimae voluntatis.
613 Cast. l. ex ea scriptura, post medium, de testam. declaratur.
614 Testamentum si quo ad institutionem remaneat testamentum, non potest quo ad substitutionem assumere naturam codicilli.
615 Clausula codicillaris operatur, vbi dispositio non potest substineri tanquā testamentum, & quomodo.
616 Iudex, nec testis potest in articulo mortis parti praeiudicare.
617 Alberi. in l. fi. ad Vellia. reprobatus.
618 Clausula apposita in testamento, vel alio instrumento, an operetur, si notarius ignoret eius validitatem.
619 Mulier praesumitur leges ignorare.
620 Mulier in quacunq; renuntiatione, in qua agitur de suo damno, debet certiorari de vi ipsius renuntiationis, vt valeat.
621 Ignorans alium docere nequit.
622 Iudex vbi functus est officio suo, non potest amplius se intromittere.
623 Notarium non posse mutare instrumenti substantialia, nec corrigere, quo[illegible]
624 [illegible] tosit. num. 52. 53. de re iudi. declaratus.
625 Substitutio verbis directis facta impuberi, quandocunq; decesserit sine liberis, an sit omni tempore fideicommissaria, & vi. infra nu. 673.
626 Priuilegiorum multiplicatio non praesumitur.
627 Substitutus an possit habere bona vtriusq; ex obliqua substitutione.
628 Capitulum primum, de testam. in 6. declaratur.
629 Substitutio facta si decesserit sine liberis, dicitur compendiosa.
630 Dispositio propria censetur vbi in ea apponitur vnum verbum proprium, aliud improprium.
631 Secus si fictionis, vel improprietatis verba duplicata sint.
632 L. credendum §. mater, vers. si vero maritus. ff. qui pet. tuto. declaratur
633 Mater non petens tutorem filio, ab eius successione non excluditur, si pubes decesserit.
634 Pubes proprie intestati moriuntur.
635 L. matres. C. ad Tertul. declaratur.
636 Conditio, si decesserit sine liberis, tacite subintelligitur in substitutione.
637 Expressio eius, quod tacite inest, quando operetur.
638 Pupillus intestatus non dicitur, cum testari non valeat.
639 Conditio, si sine liberis decesserit, verificatur etiam in eo, qui liberos habere non potest.
640 Legem vbi habemus, non debemus quaerere rationem.
641 Pupillus vigorosus potest habere liberos dic tamen vt infra num. 644.
642 Malitia supplet aetatem magis in matrimonio contrahendo, quam in testando.
643 Minor quatuordecim annis testari non potest, & si iudicium, ac intellectum habeat.
645 Puer septennij pragnantem reddidit nutricem.
646 Intestatum, & sine testamento, paria sunt.
647 Pupillus potest decedere cum testamento, & quomodo. Et quid si sit emancipatus.
648 L. generaliter, in princ. C. de insti. & substi. declaratur.
649 Pupillus an dicatur intestatus secundum communem vsum loquendi.
650 Communis vsus loquendi probari debet, cum sit facti.
651 Significatio impropria illa est, quae inducitur ex communi vsu loquendi.
652 Pupillus de communi vsu loquendi non dicitur non sine liberis.
653 Vsus communis loquendi non extenditur.
654 L. 1. de suis & legiti. intellectus.
655 Pupillus improprie est intestatus, quia testari non potest. & infra numero 659.
656 Superflua non viciant, nec alterantur.
657 L. intestatus, de verb. signifi. declaratur per l. 1. de suis & legiti. & alio modo vt ibi.
658 Legis dicto non est standum, nisi quatenus decidit.
659 Pupillus proprie non est intestatus secundum authoris opi. & quare.
660 Intestatus etiam dicitur qui de facto impeditur.
661 Insolita non considerantur.
662 Pater potest testari pro eius filio impuberi.
663 Haereditas omnis defertur ex testamento, vel ab intestato. etiā in pupillo.
664 Debemus, verbum necessitatis est.
665 Pupillum non decedere intestatum respectu voluntatis, sed respectu effectus, quomodo sit intelligen.
666 Intestato pro haberi, & proprie, ac vere esse intestatum, idem est.
667 Clericus qui in seruitio Domini Papae, vel Episcopi abest, habetur pro praesenti. etiam ad ea, quae iure speciali conceduntur.
668 Dispositio loquens in casu vero, non trahitur ad fictum.
669 Fallit tamen vbi casus verus, & fictus simpliciter aequiparantur.
670 Et vbi militat eadem ratio.
671 Talem quem esse, vel haberi pro tali in his quae iuris sunt, nihil refert.
672 Pupillus dicitur mori sine liberis.
674 Substitutio iudicatur sicuti conuenit verbis, & personae.
675 Conditio debet. posse esse, & non esse, vt vere dicatur conditio.
676 Substitio, si filius meus impubes decesserit, quomodo veniat intelligenda.
677 C. si pater, de testam. in 6. declaratus.
678 Conditio, si decesserit sine liberis, an verificatur si impubes moriatur.
679 Correctio in dubio non praesumitur, nec diuersitas inter ius. ff. & C.
680 Testator non praesumitur velle grauare haeredem.
681 Substitutio substinetur in vim directae, vbi de testatoris mēte constat, licet verba sint communia.
682 Effectus spectatur, non modus, vbi conditio videtur necessaria ad effectum actus.
683 Cap. Raynut. de test. declaratur.
684 Compendiosa generalis vnica est conditio formaliter.
685 Conditio non diuiditur.
686 Compēdiosa facta impuberi per verba directa in certa re, vel portione, quomodo valeat.
687 L. cohaeredi §. fin. de vulga. quomodo loquatur, & infra numero 694. 701. 709. 710.
688 Quarta an dici possit res singularis.
689 Ratio generalis ampliat.
690 Substitutionem fuisse factam in re particulari certa, vel in portione bonorum, nullo dato consubstituto, an differat.
691 Institutus in re particulari, vel in quota, nullo alio cohaerede dato, succedit in totum, & efficitur vniuersalis haeres.
692 Substitutus directo impuberi, dicitur haeres etiam pupilli.
693 Substitutus pupillariter debet habere bona pupilli necessario, ac etiam testatoris.
695 Fideicommissum particulare potest verbis directis, & ciuilibus fieri.
696 Compendiosa continet pupillarem, vbi verba non repugnant.
697 L. quotiens. C. de haeredi. insti. intellectus & infra num. 713.
698 Ius accrescendi non habet locum, vbi datur haeres vniuersalis, & particularis.
699 Haeres particularis an sit loco legatarij, vbi datur haeres vniuersalis.
700 Testati, & intestati causa, simul concurrere non possunt.
702 L. 1. §. si ex fundo, de haeredi. insti. intelligentia.
703 Substitutus directo impuberi in re particulari, nullo dato alio consubstituto, succedit in totum.
704 Substitutio regulatur secundum institutionem.
705 Et secundum eam interpretari debet.
706 Nec non & declarari.
707 Substitutus directo impuberi in re particulari, vt nullo dato consubstituto in vniuersali, succedat in totum, verba substitutionis ad quem dirigenda sint.

Testa-

Filij in

963 *Filij in conditione positi, & vocati, possunt bona alienata vendicare. Et a quibus possint.*
964 *Et bona recognoscunt a testatore, non autem a patre.*
965 *Bona confiscari non possunt per delictum instituti, ad praeiudicium filiorum in conditione positorum, & vocatorum.*
966 *Confiscari non potest, quod non potest alienari.*
967 *Fideicommissum in dubio cui censeatur iniunctum, an filio instituto, vel filijs in conditione positis.*
968 *Fideicommissi materia, an, & quando substineatur.*
969 *Fideicommissum in dubio censetur ab hęrede relictum.*
970 *L. si seruus. §. Margaritam, de leg. 1. declaratio.*
971 *Grauatos in dubio non conseri honoratos, absurdum est.*
972 *Fictiones duae possunt simul concurrere, quando, vltima venit in antecedentiam prioris.*
973 *L. Codicillis, de vsufruc. lega. intelligentia.*
974 *Filius grauari non potest in legitima.*
975 *Filij filiorum, an grauari possint in legitima, & inf. nu. 977.*
976 *Haeres pupilli potest in legitima grauari licet pupillus nō possit, & quare.*
978 *Trebellianicae prohibitio non valet in filijs primi gradus.*
979 *Trebellianicae prohibitio censetur facta haeredi instituto, non autem filijs in conditione positis, & vocatis.*
980 *Actus, etiam nullus, declarat animam facientis.*
981 *Substitutio facta per verbum directum, & commune, quomodo resoluatur, & quid sub se contineat, & quando dicatur ita fieri.*
982 *Verba debent aliquid operari.*
983 *L. si quis seruo, de manum. testam. intellectus.*
984 *L. Recusare. §. Titius, ad Trebel. intelligentia.*
985 *Substituto, hoc participium sonat vulgarem substitutionem.*
986 *Participium praeteriti temporis, denotat actum fuisse perfectum.*
987 *L. fin. §. illud vers. illo iure. C. de codicil. declaratio.*
988 *Verba ambigua declarantur ex praecedentibus, vel sequentibus.*
989 *L. si seruus plurium. §. fi. de leg. 1. declaratio.*
990 *L. Sed, & si adijciatur. ff. pro socio. intelligentia.*
991 *Verba solent multiplicari in materia testamentaria, ad faciliorem dispositionis effectum.*
992 *Verbum vnum declarat aliud in vltimis voluntatibus.*
993 *Verbum commune, de per se importat directam substitutionem.*
994 *Species specificata, non comprehenditur sub genere.*
995 *Verbum, quod potest intelligi in praeteritum, & in futurum, declaratur ex adiuncto.*
996 *Volo, verbum hoc declaratur ex adiuncto.*
997 *Actio personalis stricti iuris assumit naturam rei vendica. cui fuit adiuncta.*
998 *Substituo, verbum, importat etiam directam.*
999 *Dispositiones duae sunt, vbi sunt duae orationes.*
1000 *Superfluum quicquam in iure esse non debet.*
1001 *Orationes, vbi plures sunt, omnes debent principaliter aliquid operari, licet vna declaret aliam.*
1002 *Indefinita legis quid operetur.*
1003 *Substitutus ex duabus substitutionibus, habet electionem ex qua vult admitti.*
1004 *L. si seruo meo Stichus, de leg. 1. inducitur.*
1005 *Hęres legitimus si instituatur in testamento, habet electionem repudiandi ex testamento, & adeundi ab intestato.*
1006 *Remedia plura vbi competunt alicui eodem tempore, is semper potest, eligere quale vult.*
1007 *Debitoris electio est, quando plures habet in obligatione.*
1008 *Expressio eius, quod tacite inest, operatur, in materia substitutionis & infra num. 1028.*
1009 *Substitutio compendiosa resoluitur in duabus substitutionibus, etiam si verbum directum, & ciuile, iungatur cum verbo obliquo, & amplia. vt hum. 1013.*
1010 *L. pen. de vent. inspi. declaratur.*
1011 *Substitutio in dubio, intelligitur de directa vulgari.*
1012 *Pupillaris substitutio dicitur institno, & quare.*
1014 *Substitutio per verba directa propria est, & large est directa, facta per verbum commune.*
1015 *Substitutio facta verbis directis, & communibus, vel obliquis resoluitur in duab. substitutionibus, siue fiat separatis capitulis, siue in vnica verborum conceptione.*
1016 *Apostolus, instanter, ac saepius vnico contextu peti, sufficit.*
1017 *Actus plures simultanei, habentur pro vnico declara tamen, vt numero 1023.*
1018 *Confessio vnica dicitur, non plures, quae fit vno instanti.*
1019 *Appellatio vnica dicitur, licet quis pluries vno tempore appellauerit.*
1020 *Iniuria vnica dicitur, & si eodem instanti pluries repetantur verba iniuriosa. dic tamen, vt nu. 1022. 1023.*
1021 *Patientia geminata eodem tempore, habetur pro simplici,*
1022 *Iniuriae duae sunt, vbi sunt duae orationes.*
1023 *Actus vbi sunt differentes, non exigunt temporis interuallum.*
1024 *Temporis interuallum interueniat nec ne, nihil interest, vbi agitur de voluntatis declaratione, secus de praeiudicio tertij.*
1025 *Verba scripturae, praesumuntur serio, & deliberate apposita.*
1026 *Substitutio facta per verbum commune, iuncta clausula, vulgariter, pupillariter & per fideicommissum, an sit vnica, vel resoluatur in pluribus, & substitutus habeat electionem*
1027 *Deci. in l. precibus. nu. 20. C. de impub. reprehensus.*
1029 *Clausula executiuae non alterant dispositionem.*
1030 *Instituo, verbum commune est.*
1031 *Substituo, quando determinetur tale verbum, ex subsequentibus verbis.*
1032 *Relinquo, est verbum commune.*
1033 *Et recipit determinationem ex adiuncto.*
1034 *Verbum directum in substitutione appositum, an possit stare dispositiue, & demonstratiue.*
1035 *Verba in dubio, stant demonstratiue.*
1037 *Verba sunt accipienda in potentiori significatu.*
1038 *Demonstratum semel, non eget alia demonstratione.*
1039 *L. si. §. Titia, de libe. lega. declaratio.*
1040 *Verbum, dubium, declaratur, ex alio verbo vicino.*
1041 *L. cohaeredi. §. cum filia, de vulga. declaratur.*
1042 *Verbum commune, adiectum certa portioni, an trahatur ad institutionem, vbi alius vniuersalis haeres esset in testamento.*
1043 *Substituti si sint duo, vnus simpliciter verbis directis ciuilibus, alius verbo communi in certa portione, quomodo capient.*
1044 *Substitutus simpliciter per verbum commune vniuersaliter instituo, succedet per fideicommissum.*
1045 *Substitutus per verbum commune, quando censeatur vocatus per fideicommissum, & author distinguit nonnullos casus.*
1046 *Substitutus in re particulari verbo communi, censetur vocatus ad illam rem, quae censetur detracta de generali substitutione, vbi alius est vniuersalis substitutus verbis directis, & ciuilibus.*
1047 *Substitutus verbis communibus in residuo haereditatis, cum alius reperiatur in directis, in certa portione, dicitur directo substitutus in dicto residuo, & quare.*
1048 *Substitutus in certa portione, quando sit loco legatarij.*
1049 *Substituti duo in re certa, vnus verbis directis ciuilibus, alius communibus, quomodo succedent.*
1050 *Verbum commune adiectum rei certę, nunquam trahitur ad totum.*
1051 *Substitutus si sit vnus in certa portione verbis directis, & ciuilibus, & alius in alia portione per verba mere obliqua, quomodo succedent.*
1052 *Verba directa simpliciter, quomodo parum differant a communibus*
1053 *Verbum directum non differt ab obliquo vbi ad rem particularem refertur, vel ad quotam portionem.*
1054 *Verborum directorum, communium, & obliquorum, differentia.*
1055 *Substitutiones omnes sunt obliquae, si vnus substituatur in certa parte verbo communi, & alius in alia verbo obliquo.*
1056 *Verbum commune quando trahatur ad directum.*
1057 *Verbis directis, & ciuilibus residuum bonorum accrescit.*
1058 *Substitutio vna, aliam declarat.*
1059 *Substituti vbi sunt plures in quotas haereditarias, ita, vt tota haereditas sit diuisa, omnes sunt haeredes directo.*
1060 *L. 1. §. Diuus de haeredi. insti. intelligentia.*

MAXIMO DEO AVCTORE.

LEx Centurio, est famosa, vtilis, & pulchra, vt hic per Barto. & sua vtilitas non eget comendatione, ipsa enim se ostendit, vt in simili ait l. 1. supra de resti. in integ.
1 Premitto † paganum filio puberi, qui haereditatem adierit, directo substituere non posse, sed duntaxat per obliquum. §. fi. insti. de pup. notatur in l. proxima praecedenti, in l. cohaered. §. cum filiae infra eo. Ratio multiplex assignatur hic per Galaul. Rip. & Alcia. in prin. communior est Bart. in l. 1. col. antep. e
2 C. de sacrosl. eccle. † cum enim iura directa fuerint affixa ossibus haeredis, ab eo non potuerunt seiungi. l. 3. cum gloss. supra pro soci. l. quis ergo casus, supra de pecul. igitur substituto applicari non potuerunt l. si, vt certo. §. si duobus vehiculum supra, cōmodato l. quod contra. §. vni duo pro solidum, de reg. iur. sed periculosa est ista ratio, quoniam pupillus adeundo fit hęres directo, & tamen si in pupillari ętate decedat, substitutus directo admittitur. Vel dicas hanc esse solemnitatem introductam ad rigorem iuris conseruandum, iuxta id, quod dixit Bar. in l. si fideiussor. §. quaedam, supra manda. vbi loquitur de apicibus iuris, & probatur per text. quem ibi citat in l. actio
3 negociorum gestorum, supra de neg. gest. † Quae solemnitas rigorosa militi est remissa Bar. l. 1. l. neq; l. Diuus, infra de mil. test. in l. milites. C. de testa. mil. & in extrauag. ad repri. in verbo figura. Aret. in §. plane num. 3. ver. & pręducta, insti. de mil. testa. attingam etiam in fictione casus, vbi adducam l. haeredi-
4 tate. §. 1. de cast. pecul. Praemitto etiam † ex directa substitutione propria authoritate substitutum capere omnia absq; vlla diminutione Bar. l. 2. sup. eo. Alber. in rub. sup. eo. nu. 1. Maria. hic nu. 107. Bal. cons. 80. lib. 1. Cuma. cons. 16. Fulg. cs. 63. Alex. 45. lib. 1. & 12. lib. 3. Ratio esse potest, quia, cum directo substi-
5 tutus sit secundus hęres, † cum substitutus sit a. vel conditio-
6 nalis institutio, vt supra in rub. † tanquam hęres haereditatem

solo animo acquirit, §. fi. insti. de hære. qual. & diff. late Bar. & cæ-
7 teri in l. gerit, inf. de acquir. hære. † & cum solo animo sit effe-
ctus hæreditatis dominus, non est mirum, si postea res ipsas hæ-
reditarias authoritate propria accipere possit l. cum hæredes, in
princ. inf. de acquir. pos. ita declarat Alber. in d. rub. supra eod.
8 nu. 1. Ex † obliqua vero substitutus capit de manu alterius l. fa-
cta l. restituta infra ad Trebel. §. restituta, insti. de fideicom. hæ-
re. & intelligo id esse verũ, quãdo est facta verbis omnino obli-
quis, secus si essent directa non tamen ciuilia, vt infra per Bart.
9 3. quæst. primæ. q. principalis. † & hæres grauatus potest Trebel
lianicam deducere §. sed quia insti. de fideicom. hære. Bar. l. co-
10 hæredi. §. cum filiæ, vers. quod si hæredem infra eo. † Et Treb.
11 incipit deberi restitutionis tempore, † debetur que ex onere re
stitutionis, d. §. sed quia Bar. & alij in l. quamquam. C. ad l. Falc.
12 Alexand. consi. 35. lib. 2. † cum sibi debeatur si voluntarie adeat
& restituat l. quia poterat, infra ad Trebe. Quod est maximi ef-
13 fectus, vt ostendi in consi. 89. maxime num. 25. cum seq. † Et ita
substitutio directa est vtilior substituto, quam indirecta glo. vl-
tima l. præcibus. C. e. Castrens. & cæteri hic. Diuiditur hic tex.
secundum Bart. in 2. partes in prima loquitur de filio infra pu-
pillarem ætatem decedente, in secũda de decedente iam facto
pubere. Vel diuiditur in 2. in prima ponitur quæstio in secunda
solutio, secunda ibi, infra 14 ann. Item secunda subdiuiditur, vt
hic per Imol. & Alex. secunda ibi, post eam autem ætatem. Sub-
stitutio compẽdiosa a milite facta filio impuberi intra tempus
pubertatis trahitur ad omnia bona patris, ac filij iure commu-
ni, postea vero ad bona patris tantum cum fructibus in hæredi-
tate inuentis ex priuilegio militis. hoc dicit in summa secundũ
Bar. Casus in prima parte, ita fingi potest. Centurio in militia si
bi testamentum faciens filio impuberi instituto hæredi inf. 25.
ætatis suæ annũ sine liberis decedenti, directo substituit in hũc
modũ, talis ei sit heres, vt hic per glossam. Euenit, quod filius
in pupillari ętate decessit, inquit tex. quod substitutus iure com
muni etiam bona filij capiet. Prima tamen fronte oppositum
14 videbatur. Et præmitto † in hac materia substitutionis testato
ris voluntatem pręualere l. iam hoc iure, prope fi. infra eod. l. in
testamento, prima, in fi. C. de testam. mil. & l. quamuis. C. de im
pub. cum simi. Ne igitur miles in vna eademque substõne dif-
15 formẽ censeatur habuisse voluntatem † contra regulam d. l. iã
hoc iure, & d. l. quis l. si legatarius §. fi. de leg. 3. & l. vltime, vbi ẽt
Bar. in vtroq; loco C. de test. & interlocutum in l. queãdmodũ
in secunda parte tex. substitutus admittitur dũtaxat ad bona pa
tris, idem videbatur, etiam in prima parte. Secunda dubitandi
ratio esse potuit, quia, cum substitu fiet filio decedenti absq; li-
16 beris, † videbatur fecisse substõnem eo tpe, quo posset habere
liberos, & sic fecisse fideicõmissariam, gl. in d. l. præcibus, in ver
17 bo, fideicommissi, post mediũ C. eo. † in qua fideicõmissaria nõ
continentur bona filij l. cohęredi. §. cum filiæ, inf. eo. l. ex facto,
in princ. inf. ad Treb. Tertia & vltima dubitãdi ratio esse potuit
18 † quoniam miles non vĩ priuilegiatus in bonis filij, sed suis tñ
l. impuberi in fi. supra de adm. tut. l. milites. in inf. de mil. test. &
propriæ in substõne quod non possit subst. facere hæredi suo, ni
si in bonis, quę ab eo ad herẽdem peruenere l. miles ita hęredẽ
§. exhæredato l. miles etiam his, ff. de mil. testa. Sed his non ob-
stantibus deciditur valere substõnem iure cõi in bonis, etiam
19 filij. Ratio decidendi † quia secundum omnes, hæc substõ est
compendiosa, patet ex liberorum mentione, quæ tractum tpis
20 significat † quibus inducitur compendiosa Bar. [illegible] col. 8. alias
11. num. 12. versic. 2. oppono Castren. num. 2. Maria. num. 83.
Dec. consi. 572. in eam proposito, col. 1. & Cran. consi. 62 nu-
21 me. 3. & e [illegible] no [illegible] l. proxima præcedenti † idem
ex [illegible] quæ etiam denotant compendiosam Al [illegible]
22 l. verbis [illegible] numero 6. supra eodem. At † compendiosa
vsque ad pubertatem, post aditam, retoinitur in pupillarem, vt
habetur in d. l. præcibus, & tradit Bart. in l. hæredes [illegible] §. cum
23 ita, prop [illegible] infra ad Trebell. & [illegible] in sub † Ex pupil-
lari a item, [illegible] haud [illegible] succedit in bona patris, ac
pupil. [illegible] princ. supra eodem. §. igitur insti. de pu-
24 pil. † cum dicatur testamentum [illegible] hereditatum [illegible] &
25 l. Papinianus, [illegible] impuberis, de inoffic. test. † Et vbi actus
personę etiam [illegible] subsistere iure communi [illegible]
interpretatio, [illegible] valeat l. qua [illegible] tamen [illegible] pri
26 ma C. de testam. [illegible] † quia in subsidium [illegible] priuilegia sit re-
currendum arg. [illegible] l. [illegible] Imperatores, infra de [illegible]
27 mi. credi. [illegible] recurritur, vbi actus secundũ
veritatem valere potest Bartol. l. [illegible] pro emptore, infra de
vsucap. vbi [illegible] in [illegible] & inf. si maritus §. le
28 gis infra ad l. Iul. de adult. † Nec [illegible] priuilegio restitu
tionis in integrum, [illegible] iure communi [illegible] potest l. in
causæ, secund. [illegible] de [illegible] C. de [illegible] do [illegible] fa-
cit l. quædam, in prin. sup. [illegible] eodem & l. si quis [illegible] de dam.
inf. Quare cum vsq; ad pubertatem [illegible] directo & communi
29 ic [illegible] substitutio valere [illegible] Centu
rio eo modo cẽsetur voluisse [illegible] quamquã [illegible] ff.

30 num. 23. † Fortior. n. est dispositio facta iure communi, quam
militari l. eius militis §. si militia missus, infra de mil. testa. cum
multis relatis per Iai. hic 4. not. & per Ripam nu. 25. & in l. fi-
liusfam. §. diui nu. 82. de leg. 1. & alias rationes refert Alc. tract.
de præsumpt. regula 3. præsump. 36. Non obstat prima, dubitã-
31 di ratio, † nam hic in secũda parte tex. seruatur priuilegium ex
necessitate, quia substitutio post pubertatẽ iure directo facta,
aliter valere non potest, ideo ne corruat, Centurio censetur
vsus suo priuilegio, iuxta l. 3. infra de mil. testa. cum multis ad-
ductis per Alc. d. tract. regula. 3. præsumpt. 35. Ripa l. 1. §. si quis
ita, nu. 18. infra de verb. oblig. vbi citat d. l. 3. & l. quoties, inf. de
reb. dub. cum cõcor. secus in prima parte text. vbi valere potuit
substitutio iure cõi, quo miles in dubio censetur testatus, ẽt de
bonis pupilli, prout potest, vt supra. Et cum tex. dicat iure com
muni, infertur, quod cum in prima parte valeat iure commu-
32 ni, filius erat potestate † prout etiam præsumitur l. si filius, su
pra de prob. l. si emancipati C. de colla. Alc. de præsump. regu-
la secunda, præsumptione secunda, in princip. Nec ob. secunda
33 dubitandi ratio † quia gl. in d. l. præcibus, per hunc tex. a doc. ibi
reprobatur, Imol. etiam hic nu. 2. Castrens. nu. 2. Maria. nu. 83.
quicquid dixerit, etiam Alex. consi. 211. nu. 5. l. 7. nam commu-
niter impugnatur Thobias consi. 30. nu. 10. & constat ratio-
ne decidendi, & videbimus infra. Neq. obstat tertia dubitandi
34 ratio, † quia imò miles est priuilegiatus, etiam in bonis filij sub-
stituendo pupillariter l. 2. §. quinquis l. sed, & si plures, §. ad sub-
stitutos, sup. eo. l. miles ita hęredẽ, in fi. l. in fraudẽ §. miles, & ibi
Bal. expresse, inf. de mil. test. præclare Goffred. d. l. imp. de adm.
35 tut. & latius in d. §. ad substitutos, † & substituendo pupillariter
miles potest disponere non solũ de omnibus, sed ẽt de sola par
te bonorũ filij impuberis, cum. n. possit pro filio testari iure mi
litari d. l. miles ita hæredẽ, in fi. sequitur, quód potest facere ip-
sum filiũ decedere partim testatum, & partim intestatũ, vt mi-
les pôt in bonis proprijs d. l. in fraudem §. miles, & vt per eum
pôt. Bar. in d. §. ad substitutos, secus in alijs substitutionibus, vt
loquuntur õria. Et ẽt pôt disponere, substituendo pupillariter,
quod substitutus nõ obtineat bona filij, sed sua tantum d. §. ad
36 substitutos, in fin. Ratio est † quia per pupillarem succeditur
37 pupillo, & eius est fauor l. ex tribus. C. de inoffi. test. † per alias
vero testatori l. cohæredi. cum filię inf. eo. l. 3. in fi. sup. de lib.
38 & posthu. cum simi. Vel † in pupillari potest disponere miles
etiam de bonis pupilli dummodo sit in eius potestate, non ex-
hæredatus, nec emancipatus d. l. miles ita hæredem §. exhære-
dato, nec si arrogatus, d. l. sed, & si plures §. ad substitutos sup.
eod. Sum in secunda parte text. in qua quæritur an substitutus
iure directo, sit admittendus, & in quibus bonis, quando filius
post ætatem pupillarem vita functus est, & in tex. deciditur, ꝙ
iure directo substitutus admittitur ex priuilegio militis, in bo-
nis tantum ipsius Centurionis, ac in fructibus hæreditarijs. Vi
debatur tamen prima fronte extincta substitutio, quoniam
secundum Ripam hic, non reperiuntur, nisi duæ directæ sub-
stitutiones, vulgaris, & pupillaris, quę ambę expirant in hoc se
39 cundo responso. Vel clarius ratio dubitandi fuit, † quia substi-
tutio facta impuberi vltra ætatem pupillarem, expirat cum ęta
te pupillari, supra l. proxima, & gl. ibi circa princip. in versic. vel
dic, quod ibi expresse subst. fuit vsq. ad 25. annos pupillariter,
sed hęc fuit facta impuberi vsq; ad 25. annos ergo per lapsum
pupillaris ætatis omnino extincta videbatur. Ratio decidendi
40 fuit fauor, & priuilegium militis, vt dicitur in tex. † quo priui-
legio, præter vulgarem, & pupillarem, quę sunt de iure cõi, in-
ducitur alia directa, quæ appellatur directa [illegible] d. l. miles
ita hęredem §. 1. [illegible] infra de milit. testa. l. certi iu-
ris. C. eod. Nec [illegible] dubitandi, quia procedit iure cõi, quo
41 directa extinguitur pubertate, † quum institutus sit heres nõ
potest desinere esse hæres l. 3. §. fi. fine [illegible] Papinianus, in fi. sup. de
42 min. l. ei, qui soluendo [illegible] de hær. inst. † idcirco substitutus
43 non potest fieri hęres directo, † cum duo insolidum hæredes
esse non possint [illegible] contra § [illegible] duo pro solido, inf. de reg.
iur. [illegible] certo §. [illegible] vehicu [illegible] supra commod. Soc. hic
6. notab. [illegible] & ita ratio communiter [illegible] assignatur. Vel dicas
hanc fuisse voluntatẽ [illegible] ad rigorem iuris conser-
44 uandum, † cui paganus est astrictus, nec ei potest renuntiare l.
45 nemo pôt, & ibi late de lega. 1. † miles autem ab eo est liberatus,
cũ possit testari quo velit, ac possit l. [illegible] in princ. inst. de
mil. test. l. milites C. eo. dixi. in primo præmisso, & de vtroque
est insignis tex. in l. hæreditate [illegible] castr. pecul. vbi dici-
tur Paganũ non minus posse velle decedere partim testatũ &
partim intestatum, quam si vellet testari sine legum obserua-
46 tione, † ad quam obseruationem miles astrictus non est, & pôt
testari quo vult & potest impuberi, de adm. tut. [illegible] de mil.
test. in prin. & §. 1. & per totũ. Notat primo [illegible] Bar. substitu-
tionem compendiosam a milite factã impuberi iure commu-
ni trahi ad omnia bona patris, & filij intra tps pubertatis, vltra
vero ad bona duntaxat patris ex priuilegio militis, vbi valet
iure cõi, vt in primo casu, trahitur ad omnia bona etiã filij, vbi

vero sustinetur ex priuilegio militis, cõplectitur dũtaxat bona ipsius militis. Prima sit conclusio, vbi compendiosa valet iure cõi, vsq; ad pubertatem, nullam extare differentiam inter cõpendiosam factam a milite & factam a pagano, quia vtraq; iuris cõis dispositione valet iure directo, & resoluitur in pupillarem,
47 rem, † idcirco substitutus succedit ad bona tam filij, quam pa-
48 tris, l. patris, & filij inf. eo. Ratio est, † quia censetur substitutus succedere ex duplici testamento, d. l. patris, & filij, & in duabus hæreditatibus, vt ibi, & in §. igitur, Instit. de pupill. substit. l. 2. §.
49 prius ff. eo. † & licet in dictis iurib. dicatur vnicum testm̃, vt et tradit Bar. in l. Papinianus §. sed nec impuberis, supra de inoffi. testam. id tamen verum est quantum ad ordinationem, & veritatem, Alex. l. humanitatis, col. vlt. in prin. C. eo. qui ita etiam
50 loquitur in substitutione exemplari † secus quo ad fictionem, cum etiam filius fingatur sibi testm̃ fecisse, si modo possit sustineri tanquam testm̃ filij, alioquin seruaretur veritas, vt sit testamentum vnum patris, duarum tamen hæreditatum l. Papi-
51 nianus, §. sed nec impuberis, † vbi etiam Bar. sic intelligendus, supra de inoffic. test. Alex. l. 2. in prin. nu. 21. versic. sed responde, vbi etiam Aret. col. 3. versic. 3. concl. inf. eo. & l. in testamento, prima, nu. 6. C. de test. mil. vnde, cum hic sustineri possit tã quam duo testamenta, vnum patris verum, & alterum filij fi-
52 ctum, nimirũ si substitutus vtriusq; bona cõsequatur. † Declara hanc cõclusionem procedere, si modo substitutio sit talis, quæ etiam iure cõi subsisteret si a pagano quoq. facta fuisset, secus si iure cõi valere non posset, quia tunc bona pupilli sub pupillari compendiosa non continerentur l. milites etiam his,
53 l. miles ita hæredem §. exhæredato infra eo. Limita † istã conclusionem sibi locum vendicare vbi substitutio militis est facta simpliciter, vel in omnib. bonis, secus si sit restricta ad bona patris tm̃, vel filij tantum, quia non comprehenderet nisi bona specificata, & ad ea sola succederet substitutus l. sed & si plures, ad substitutos, in fi. supra eo. vbi Bar. Goffred. Castren. & alij. Declara hanc limitationem, quando substitutio iure communi valere posset, alias secus, ne duo priuilegia concurrant, quod possit testari pro pupillo, pro quo non posset paganus,
54 † vt quia sit emancipatus, d. l. miles ita heredem §. exheredato, & possit ẽt facere, qd impubes decedat partim testatus, & partim non, quod non est de iure cõi, nec pagano conceditur ita substituere d. l. sed & si plures §. ad substitutos sup. eo. & ibi de
55 clarat Bar. Infertur ex prædictis, † quod cum pupillaris testm̃
56 filij censeatur, filius in suis bonis vr̃ testatus, non aũt pater, † & sic cessat dispositio l. impuberi, sup. de adm. tut. l. cum fil. usfa. inf. de mil. testa. quod non sit priuilegiatus in bonis alienis miles, nec alteri possit præiudicare, vel si pater testatus est, nõ obsint filio, sed ei prosint, l. 2. in princ. supra eo. & C vn. si arroga-
57 tor, nu. 6. supra de adop. Infertur aliud, † quod f[illegible] pot spurium substituere pupillariter, quia, vt [illegible]ctus valeat, censetur testm̃ filij impuberis, non patris, vnde licet pater non possit instituere spurium suum, in auth. ex complexu. C. de incest. nup. tamen frater potest, & propterea hic videtur a fratre vocatus, cũ substitutio pupillaris [illegible] testm̃ pupilli, ita gl. in §. pen. in verbo participium, ad fi. & est gl. magna, in auth. quibus mod. nat.
58 effi. sui. Sed subsistito, † quia filius in tabulis pupillaribus non cẽsetur de bonis paternis disposuisse, cũ ea substitutus recognoscat a patre, & per aditionem hereditatis pupilli eius fuerint effecta hoc onere affecta l. si Titio, in fi. de leg. 1. cum simil. † Vn-
59 de glo. sup. potest substitueri quo ad bona filij, nõ patris. Nec dicatur, quod cum impubes adierit hereditatem patris, eius bona fuerunt, cum suo patrimonio confusa glo. l. 1. §. veteres, inf. de acqui. poss. quia etiã in hoc tex. in prin. a patre, pupillus adiuit, & tamen separatim appellat bona patris, ac filij, quod non fieret, si aditione impuberis, bona ita confunderentur, quod
60 omnia dicerentur filij. Secunda sit conclusio, † quod post pubertatem differentia est, quod subst. compendiosa sit facta a milite, vel a pagano, quia primo casu resoluitur in directam militarem, de qua in l. in fraudem §. pen. & in l. quæ rebatur §. fi. inf. de mil. test. videbimus in secunda q. Ita tradunt Aret. & Soc. sup. in rub. vbi dixi. Si vero a pagano resoluitur in fideicom-
61 missariam, dummodo verba p[illegible]tiantur, vt quia sint cõia, † vt est verbum, substituo, Bar. in l. Scæuola, inf. ad Trebell. & inf. hac lege, secus si verba sint directa ciuilia, quia substitutio euanescit, & extinguitur l. verbis ciuilibus, inf. eo. & hoc si ab initio valere potuit, vt ibi, secus si non potuit, vt quia verbis ciuilibus
62 sit facta in codicillis, † quia tunc non valet etiam ab initio §. codicillis inst. de Codicil. & ex benignitate sustinetur d. l. Sceuo-
63 la, † prout communiter intelligitur, & sensit gl. in verbo, dire-
64 cto, in d. § codicillis. † Sed extat similitudo respectu bonorum inter directam militarem, & fidecommissariam, quia vtraq. post pubertatem admittitur tantummodo ad bona patris, de fideicommissaria est tex. in l. cohæredi. § cum filiæ. infra eod.
65 de militari vero, est tex hic. Ratio in fideic. † ne filius priuetur facultate testandi contra l. stipula. hoc modo concepta, infra
66 de verborum obligatio. Ratio † est in militari ne patris mili-
tis priuilegium præiudicet, sicque iniuriosum filio, quem priuaret testamenti factione l. cum filiusfa. infra de mil. test. l. impu-
67 beri. supra de admi. tut. l. nec auus C. de emancip. lib. Et hoc † respectu verificatũ dictũ gl. in rub. sup. eodem dum dixit compendiosam militarem habere naturam obliquæ, vt ibi dixi. Secun-
68 do not. † quod post pubertatem ex substitutione compendiosa veniunt fructus, ita Bar. quæ verba habent duplicem sensum primus fuit Dyni Bar. Bal. Imolæ Are. Soc. Ripæ hic. Bal. & Sali. in l. precibus. C. eo. & est magis communis, quod hic tex. loquatur de fructibus etiam per filium institutum, ex hæreditate tamen patris, perceptis, & inuentis in hæreditate tempore mortis filij instituti. Alter fuit sensus Angeli Cast. Alexand. Ias. & Claud. hic Castrens. Fulg. & Decij in l. in testamento. C. de test. milit. & in d. l. precibus, quod tex. senserit de fructibus inuentis in hæreditate tempore mortis testatoris primus, tamen, vt dixi est receptior, vt videbimus infra vlt. opp. Bar. vbi est locus suus, sequendo ordinẽ Bar. Gl. 1. declarat quis dicatur Centerio, videre per vos. Progredior ad gl. magnam, & sequendo ordinem Bar. diuersum ab ordine glos. & quia dicitur in tex. substitutionem post ætatẽ pupillarem sustineri quoad hæreditatem patris. Sed contra de l. proxima præcedenti & l. verbis ciuilibus,
69 sup. eod. vbi † post pupillarẽ ætatem, compendiosa extinguitur, & sic ex post facto non variatur, vt variatur hic. Soluit Bar. q̃d directa non mutatur in fideicommissariam, vt ibi, sed vna dire-
70 cta in aliam directam mutari potest, vt hic, † quemadmodum hęres de necessario fit voluntarius l. 3. §. qui fideicommissariũ, sup. tit. 1. Cæteri Barto. sequi videntur maxime Soc. 4. notab. li.
Sed aduerte. primo secũdum Ripam dum Bar. dicit q̃d vna directa non transit in fideicommissariam, vt in legibus cõtrariis,
71 † nam videtur sentire, quod secundum terminos dictarum legũ vna directa in aliam directã transire potuisset, q̃d est falsum vt hic per eũ, sed caue, q̃a in terminis illarũ legũ vna directa trã sit in aliam existentem, vt vulgaris in pupillarem, secus in non existẽtem, prout post pupillarẽ alia directa non extitit in terminis illarũ legũ q̃n substitõ est facta a pagano, transit igit̃ in existẽ tem, vt hic, vbi substi. compendiosa facta a milite, continet etiã directam militarem, quæ habet locũ post ętatem pupillarẽ & illa est melior sol. quam sit solutio Barto. Quare aũt extitit hic,
72 ibi aũt non, in causa est militis priuilegium. † Præterea secundũ Ripam, nec videt̃, quod hic sit transfusio vnius substitutionis in alteram, nam compendiosa ob temporũ distributionem, cõtinet vulgarem, pupillarem, & directam militarem ordine successiuo, & sic vna finita altera succedit, nõ autem vna transmutatur in aliam. Aduerte, quia ista est nimia subtilitas verbalis, & põt tueri Bar. quia hæc est vna substit. compendiosa, quæ durat & non extinguitur, & solũ mutãtur eius qualitates prima erat compendiosa vulgaris, nunc est compendiosa pupillaris, & sic
73 mutatur qualitas † sicut non tollitur obligatio, sed fit trãsfusio, & nouatio, vbi non contingit liberatio, sed adhuc durat obligatio, licet sit mutata prima causa, vel sublata obligatio ex prima causa, & cum duret secunda dicitur nouatio, & transfusio, glos.
74 l. an inutilis §. fi. in verbo honorarię infra de accept. † Verũ quia nouatio fit cum omnibus qualitatibus, ac priuilegijs præcedẽtis obligationis Bar. in l. si quis cum aliter, col. secunda, vers. prętera, de verb. oblig. Soc. rub. eiusdem tit. circa fi. hic autem nõ transfunditur pupillaris cum suis qualitatibus, vt patet in text. nostro, ideo cogita, & videtur quædam subornatio iuxta l. unf. quis ord. in bo. pos. ser. l. 1. post princ. inf. si tab. testa. nul. extab. l. 2. §. expectandi, inf. de bon. pos. secundum tab. Nec est successio, vt dicebat Ripa cum eodem tpe essent natæ oẽs substiõnes contentę sub cõpendiosa, secus si vna finita alia nasceret̃, vt in successorio edicto, continẽtur. n. oẽs sub compendiosa aptitudine, & potentia, vt tradunt doc. maxime Castrẽ. in d. l. verbis ciuilibus, circa prin. sup. eo. & in l. precib. col. ante pen. vers. pro ista opinione nu. 14. 15. C. eo. sed exercitio, & actu nõ cõcurrũt cũ nisi vna verificari possit, q̃ euentus determinat Bar. j. q. 3. prin. q. principal. s, vers. exẽplum. & vers. & per hoc patet, & 1. q. principali. vers. si vero neq; mater, & illa sola semper censetex-
75 tit sic in cõpendiosa, & non alia, vt per eũ, cõfert † q de plurib. actionibus dr̃, quæ origine cõcurrũt nõ exercitio l. qui in hæredẽ [illegible] eligere. j. de tribu. l. cũ filius §. varijs inf. de leg. 2. Retenta sol.
76 Bar. ex ea colligitur † q vna substõ directa facilius transfundat̃ in aliam directam, quã in fideicommissariam, cũ in habentibus symbolum facilis sit transitus quod etiam dixit Ang. in d. l. verbis ciuilibus, in fin. sup. eo. Primo per l. 3. in fin. cum duabus seq.
77 infra de bo. pos. † cui responde id procedere ob incompatibilitatem iux. l. quandiu infra de acq. hær. & Iл̃us nostrum, de reg.
78 iur. Secundo l. acceptolatũ, inf. de acceptil. † Rñdo id esse q̃a pri-
79 mus contractus fuit inductus de iure gentiũ, † q est dignius §. singulorũ insti. de rerũ diui. nec per ciuile tollitur §. sed natura' ia in sti. de iure naturali gen. & ciuil. §. fi. inst. de legi. agna. tut. facit c. cũ inferior, de maio. & obed. Tertio l. in rẽ § itẽ quæstio, a 4 fi.
80 ff. de rei vẽdi. † Cui põt rñderi id contingere, quia brachiũ stat accessorie, om̃s vero principaliter, non autem ob similitudi-
nem,

nem,vel diſſimilitudinem, facit.l.rerum mixtura,infra de vſu-
81 cap.† Brachium eſt vnitum ſtatuæ vno ſpiritu.vt ibi dicitur, ſi-
cut de homine dicitur in d.l.rerum mixtura,ouis autem diſtat
82 corpore,ac ſpiritu ab alijs.Quarto moderni addunt †,quod ſta
tutum potius interpretatur ab alio ſtat.quam a iure communi
Ancha.conſ.96. Adde tu plene Dec.in c.1.in prin.& cap.ex li-
teris,nu.8.9. de conſti.& in cap. cauſamque nu.7.8.de reſcrip.
Patiſi.conſ.98.nu.15.16.lib.3.Cui argumento reſponde ex di-
83 ctis Decij in l.1.nu.2.C.quando non pet.part.† quoniam verba
ſunt intelligenda ſecundum qualitatem proferentis,vt ibi per
eum , & in l.quoties idem ſermo, de reg.iur.per l.ex facto. §.ſi
quis rogatus,primo,in fi.infra ad Treb.Quinto.Ripa addit , ꝙ
84 citur de teſtamento inſcriptis † quod facilius tranſit in nuncu-
patiuum,quam in codicillum Bar.in l. fin. infra de iure codicil.
Cui reſponde,quod ibi teſtatoris voluntas reſiſtit. cum volue-
rit teſtari,non codicillari.l.1.infra de iure codicil.In oppoſitum
85 igitur Caſtaul.conſiderat,quod dicitur de dominio,† quod eſt
iuris, & tamen magis applicatur corporalibus , quæ ſunt facti,
quam in corporalibus , quæ in iure conſiſtunt . Sed Ripa hic
reſpondet. Secundo Ripa perpendit. l. non codicillum. C. de
teſta. vbi teſtamentū non tranſit in codicillum , qui tamen ha-
86 bet ſimilitudinem teſtamenti , vt per eum, ſoluentem,† quod
ibi non conſtabat de voluntate teſtatoris, hic autem conſtabat
dicas melius, ibi etiam cōſtabat,ſed reſiſtebat,quia volebat te-
ſtari,non codicillari,facit.d.l.1.inf.de iure codicil. Proinde ego
☞ in primis dico contra communem ſtringere † nam licet dire-
87 cta,poſſit fieri obliqua , & obliqua directa vt per Bar. in l.quæ-
88 rebatur,infra de mil.teſta. † tamen directa facilius conuertitur
89 in fideicommiſſariam,quam e conuerſo. Ratio eſt,† quia dire-
cta in plus ſe habet,quam fideicommiſſaria, idcirco directa ad
fideicommiſſariam facilius deſcendere poteſt Bald.& Iaſ. in l.
verbis ciuilibus,vbi Iaſ.col.penul.nu.19. verſ.tu ſtringe fortius,
ſupra eo. Caſtrens.d.l. præcibus,col pen.nu.16.verſ.ſi autem ſit
90 facta C. eo. quæmadmodum † verbum poſſidere , facile ponĩt
pro tenere quod eſt minus , quam poſſidere , l. ſtipulatio iſta §.
91 hæc quoque,de ver. oblig. & de tutore,qui eadem ratione , qđ
eſt plus , exponitur pro curatore , qui eſt minus.l.tutore,qui eſt
minus.l.tutores.§.1.vbi etiam Bartol.ſupra de admi.tut. & poſt
Aret.Iaſ.l. ꝙ dr.ſecunda.col. 4. in prin.de verb.oblig.confert ēt
92 † quia Iudex in cauſa ſummaria habet maiorē poteſtatem,ǭ in
93 ordinaria Iaſ.in §.omniū nu.113.inſt.de act.† & propterea ſum
maria fit ordinaria de conſenſu partiū non e conuerſo gl. vlt.in
Cle.ſepe.vbi ēt Imol.& alij,de verb.ſig.Iaſ.l.ſi vnus.§.pactus.4.
not. ſ̄. de pact.Secundo principaliter facere vř,ꝙ inquit Iaſ.in l.
ſi arrogator ſub.nu.ſecundo,col.2.verſ. itē apud canones, ſ̄. de
94 adop. vbi ait † facilius quē fieri monachū,ǭ de vno monaſterio
poſſit tranſire ad aliud . Nā qñ fit monachus, de vita libera de-
ſcendit ad quaſi ſeruā,ſed vbi de vno ad aliud tranſit,ad ſimile-
95 tranſit. Vltimo † nā cū ſuperuenientia pubertatis prohibeat pu
pillaris, vř prohibita alia ſimilis, ſed nō alia inferior, vt eſt fidei-
cōmiſſaria.l.relegatorū.§.ſolet,verſ.ſi.poteſt,inf.de interd.& re-
lega.cū ſi. Quibus extat reſponſio ad.l. pater Seuerinā.§. cōdi-
96 tionū,de cōd.& demonſtra.† nā ibi deſcendit, vt in d.l.tutores
97 §.1. Declaratur ēt regula,† ꝙ in habentibus ſymbolū quia non
vř procedere,qñ id,ꝙ eſt minus ſimile,ſeu diſſimile ſe habet in
minus, & deſcendit , quia facilis eſt deſcenſus,vt ſupr. Sed iſtis
98 nō obſtantibus ſequor cōmunē per. l.3.inf.de mil. teſta. † vbi ſi
☞ teſtm̄ militis nō pōt ſuſtineri iure cōmuni,ſuſtinet potius vt
teſtm̄ militare,ǭ vt codicillus,& ſic potius vt diſpoſitio ſimilis,
ǭ inferior. Secundo adduco,ꝙ inquit Alexā.in l.ſerui.nu. 9. C.
99 qui teſta. fa. poſſunt † vbi clauſula, ꝙ teſtm̄ valeat iure alterius
vltimę voluntatis.intelligitur de codicillis teſtamento magis ſi
milib.quā de cauſa mor. quæ eſt diſſimilior, vt per eum. Tertio
100 † quia directa militaris eſt propria fideicōmiſſaria vero impro-
101 pria ſubſtitutio,vt vtrunq; vidimus ſup.in rub.ergo ad fideicō-
miſſariam non eſt confugiendum niſi in ſubſidium. l. non ali-
102 ter,de lega.3. Quarto † & facilius fit trāſfuſio, quam ablatio gl.
& Imo.l.an inutilis.§.fi.infra de accepti.vbi diſpoſitio iuriſgē-
tium non tollitur ipſo iure per acceptilationem , & tamen no-
uatur ipſo iure, & ſic in alium transfunditur. ſed vbi directa
obliquatur , in totum tollitur,vbi vero in aliam directam tran-
103 ſit,nouatur,ergo & c. pro qua concluſione facit † quia res de fa-
cili reuertitur ad priſtinā naturā.l.ſi vnus.§.pactus,in fi.ſupr. de
104 pact.gl.c.ſtatutū,de præben.o.† igitur facilius ēt conſeruat arg.
l.patre furioſo,de his,qui ſunt ſui vel alien.iur.prout ꝯſeruatur
directa ſaltem in genere, qñ in aliam transfunditur. Vltimo
105 † qm̄ error in nomine appellatiuo tolleratur ob magnam ſimi
litudinē,& ſic vna res pro alia debetur l.liberorum §.qm̄ Caſ-
ſius,de lega.3. Bar.l.ſi quis in fundi vocabulo,in prin.in verſ nō
deberi,de lega.1. nimirum ergo ſi ob magnā ſimilitudinē vna
directa tranſmutetur in aliam directam , & facilius quidem,
quam in obliquam. Et ita tenendo non obſtat, quod directa in
plus ſe habeat, quia concludit, quod fideicō miſſaria nō fiat di-
recta,vt doctores allegati loquuntur,non autem, quod directa
facile non tranſeat in aliam directam vt ſupra probaui, & con-
106 ducit.l.Gallus.§.& quid ſi tm̄,de lib.& poſth.† vbi facile fit ex-
tenſio ad caſum ſimilem , qui nec per taxatiuam excluditur.l.
obęs. C. de præd.mi.cum ſimili. Nec ob. Iaſ. in l. ſi arrogator,
107 † quia ibi agiť de præiudicio primi monaſterij , cui monachus
erat dicatus,in auth. ingreſſi C.de ſac.ſan. Eccle. Nec obſtat vl-
timum,quia eſt ꝯ dictā,l.3.de mil.teſt.vbi ēt teſtm̄ iure cōi erat
prohibitum ſolemnitatis defectu , & tamen ad aliud fit tranſi-
tus,non autem ad codicillum , & ita potius ad caſum ſimilem,
quam ad minorem , & inferiorem. Vera tamen ſolutio ad iſtā
primā oppoſitionē eſt, ꝙ iura ꝯria loquuūtur inſpecta diſpoſi-
tione iuris cōis,hic aūt tex. loquitur ex militis priuilegio, & ita
in effectu ſoluit Bar.in d.l.verbis ciuilibus,in prima oppo. ſupr.
eo. Vel hic vna directa tranſit in aliam, quia verba patiūtur , &
ambę ſub compendioſa continentur aptitudine,& potentia,in
iuribus aūt ꝯrijs , verba directa non patiuntur obliquam,quæ,
cum ibi deſit, nimirum ſi in eam directam non poſſit transfun
di,vt inf. Secūdo Bar.opponit de l. ſed & ſi plures. §. in arroga-
108 to,ſup eo.† vbi ſubſtitutio facta filio,etiam impuberi , non tra-
hitur ad bona filij. Soluit Bar. tex.noſtrū procedere in filio nāli,
illum vero in arrogato. Quæ ſolutio non videtur bona,cum ſo-
lū diuerſificet ſpecies filiorū non aūt reddat diuerſitatis rōnem
109 iuxta l.3.§.nā Diuus Marcus , de iniuſt.te.præſertim, † cū nāles,
& arrogati filij eiuſdem iuris dicātur. §. adoptiui,inſti.de ex hæ-
110 red.lib §.in plurimis, inſti.de adoptio † & hoc max.cum vtroq;
caſu agatur de fauore impuberis.l.ſi pupillus,inf. de acqui.hęre.
111 not. l. ex tribus. C. de inoff. teſtō † & vbi patri quid permittitur
ob patriam ptātem,non differt pater nālis ab adoptiuo,vt inquit
112 Alberi.in rub.ſup. eo.nu.53.† hinc voluit ſub vulgari expreſſa a
patre arrogante facta contineri ēt tacitā pupillarem,ac ſi a patre
113 naturali facta eſſet † ſed hic patria poteſtas requiritur l.2.in prin.
ſ̄.eo.Inſti.de pupil.in princ. cū ſimil.ergo &c. Ripa hic ſenſit rō-
nē diuerſitatis , dum dixit,ꝙ induceretur votū.captandę mortis
ex parte patris arrogantis, qui poſſet ſubſtituere naturales filios,
vel agnatos,quæ ſuſpitio ceſſat in patre naturali,vt per eū , Quæ
114 rō non placet,quia eſt fundata in delicto,† ꝙ non præſumitur, l.
115 merito ſup.pro ſoci.c.ſi.extra de præſump.& ēt † ex quacunque
ſubſtōne inducitur votū captandę mortis , & tñ tolleratur. l. de
fideicommiſſo C.de tranſact. & dixi ſupr.in prin.rub. Neque rō
Ripæ eſt generalis , vbi arrogator nō haberet liberos,nec agna-
tos,nec procederet, vbi nepos ex filia arrogeretur ab auo mater
116 no.§.ſed hodie,inſtit.de adop.† quo caſu tanquam in eo , qui eſ-
ſet de deſcendentibus.& de liberis aui arrogantis l.1. C. de cōd.
inſert.Bal.ibi,& in c.1.§ filia,de ſucceſ.feud. ceſſaret votū captan-
117 dæ mortis. Alia igitur rō redditur † id ſcilicet fuiſſe introductū
ne pr̄ arrogator,qui eſt pater accidentalis poſſit præiudicare ve-
ro patri naturali in his.quæ ſecerat expreſſe, prout,ſi expreſſe fi-
lio ſubſtituiſſet , vel tacite,veluti,ſi permiſiſſet filiū decedere in-
teſtatū , quo caſu ipſe pater tacite cenſeretur reliquiſſe hæredi-
tatē filij vltimis hęredibus.l.conficiuntur,in prin.inf.de iure co-
dicil.& eſt bonus tex.in l.ſi fundū per fideicōmiſſum,alias eſt.
l.ſi Titio.§.fi.de leg.primo. Hanc rōnē de mente Bald.aſſignant
Imol.& Aret.d.§.in arrogato, pro qua facit.l.cum filiusfam. inf.
de mil.teſtō ubi nec ad præiudicium aui filiusfam. miles pōt tu-
118 tores dare Sed nec placet iſta rō,primo,qa † patris naturalis ſub-
☞ ſtō euanuit eo ipſo,ꝙ filius ſe in arrogationē dedit,Bar.l.ſi arro
gator,in prin.ver.ſi itē ſcias & ibi Iaſ.latius col.2.nu.6.ver.2.prę-
mitte.ſup.de adopt.& ante eos Azo.in ſumm. C.eo.de impub.
nu.9.igitur non eſt pr̄ arrogator,qui ſubſtōne præiudicet pr̄ nāli
ſed fuit arrogatio,quæ pręiudiciū attulit, Nec eſt verū ꝙ ſubſtō-
119 ne arrogatoris præiudicet patri naturali,† cū pupillaris facta per
patrē nālē non concerneret eius commodum,ſed filij , cuius fa-
uore fuit introducta d.l.ſi pupillus inf.de acq.hære.d.l.ex tribus.
C.de inoff.teſtō,& late ſup.in l.2.in prin.cui filio eius præiudiciū
ſibi eſſet imputandū,cū ſe in arrogationē dederit,iuxta.l. dānū,
de reg.iur. Tertia & vera rō eſt, qđ pr̄ arrogator in arrogatione
promiſerit,& cauerit de reſtituendis bonis filij arrogati in ætate
pupillari decedētibus illis,ad quos perueniſſent,ſi arrogatus nō
fuiſſet.l.non enim aliter,ſupra de adopt.§.cum autem, inſti. eo.
de adopt. nimirum ſi bona ipſa ad ſubſtitutos patris arrogantis
peruenire non poſſunt,quia antedictæ promiſſioni , & cautioni
120 arrogator contra veniret,† & legi fraudē faceret, contra l.fraus
ſupra de lega.hinc,quia arrogator non promiſit reſtituere quar-
121 tam,vt conſtat.d.l.non aliter, & d.§.cum autem , † merito in ea
pōt facere ſubſtitutionem pupillarem fauorabilem , licet non
poſſit odioſam d. l.ſi arrogator.§. 1. & notať in d. §.in
arrogato,fauorabilē pōt,quia ab eo peruenit,odioſam vero non
pōt,quia peruenit ex neceſſitate legis d.l.ſi arrogator , Caſtrēſis
d.§.in arrogato , & ante eum Azo idem ſenſit in ſumma , titu.
C.eo.de impub.nu.8. Vltima ratio colorata eſſe potuit præmit-
122 tendo † quod filius arrogatus nō eſt filius verus , nec venit ap-
pellatione filij.c.adoptiuis.ſi de feud.fuer. cōt.int. dom. & agna
l.ſi ita quis.§. fi.de leg. 2. l. fideicōmiſſum , de cond. & demon.
ſtra. Vnde Cyn.l.generaliter.§. cum autem.C.de inſti.& ſubſti-

123 tut. vult, † quod lex, cũ acutissimi. C, de fideicõmiss. non pro-
cedat in filijs adoptiuis, de qua tamen relatissime per Siculum
d. l. cũ acutissimi per Ale. l. ex facto. §. si quis rogatus, ad Trebel.
124 & ibi Ripa. nu. 31. † Sed est filius fictus. l. filio. quem pater, de
lib. & posthu. §. minorẽ, instit. de adoptio. docto. max. Soci. l. si
cognatis, de rebus dub. Sic igitur cum perfecte non sit filius, &
teneat medium inter verum filium, & extraneum, pariter per-
fecte sibi pupillariter substitui non potest, sed fuit electa me-
dia via, vt possit in bonis tantum patris arrogatoris, vt in simili
dicitur de milite substituente filio emancipato. l. miles ita hæ-
redem. §. exhæredato, & emancipato, infra de testamento mil.
125 † vbi substitutio facta emancipato non comprehendit, nisi bo-
126 na patris substituentis, & ratio esse potest † quia emancipatus
tenet medium inter suum, & extraneum. §. emancipati, instit.
de hæred. quę ab intest. cum simil. facit, quod dicitur de obliga
127 tione rẽ restitui, † quę est media inter obligationem rẽ dari, &
rem tradi, Bart. concludit. l. stipulationes non diuiduntur. 8. op-
po. vers. videamus, infra de verb. oblig. Sic igitur pater arroga-
tor nõ potest substituere filio arrogato in bonis proprijs ipsius
128 filij. d. §. in arrogato, † qui ampliatur procedere, etiã in milite
de mente Bar. hic, quod expresse dixit Ripa, cum enim tex. no-
ster de milite loquatur, cui Barto. opposuit de d. §. in arrogato,
& soluit, quod ille tex. loquitur in filio arrogato, tex autem no-
ster in naturali stat firmum presuppositum, quod ille loquatur
etiam de arrogato militis, & sic ampliatur, vt procedat, non so
129 lum in filio arrogato pagani verum etiam militis, † & lex sim-
pliciter loquens, includit etiam militem. l. fraudem in fin. inf.
130 de mil. testamento † & quamuis in materia odiosa sub dispo-
sitione generali, non includatur persona priuilegiata. l. fi. C. de
131 iure dot. glo. l. postquã liti. C. de pact. & Ias. sub solut. mat. † id
tamen intelligitur si sit priuilegiata in illa materia Decius. l. ex
testamento, nu. 5. 6. C. vnde lib. & late cons. 5. per totum quod
licet videatur dubitabile in persona priuilegiata per modum
132 regulę, tamen secus est in proposito, † vbi miles vtitur iure cõ-
muni, pręterquam in casibus in iure specificatis. l. quam quam
C. de test. mil. cũ simil. Vnde cum miles in proposito non re-
periatur in specie priuilegiatus, vtitur iure cõmuni. Tertio op-
po. Barto. de. l. miles ita hæredem. §. exhęredato, infra de mil. te
133 stamento † vbi neque naturali filio facta substitutio compre-
hendit bona filij. Soluit, quod hic tex. loquitur de filio in pote-
state. omnes Barto sequuntur, vt refert Rip. Qui tamen contra
dixit, quia textus in §. exhæredato, loquitur in filio emancipa-
to exhęredato. a contrario igitur sensu videtur secus in emanci
pato instituto. l. 1. §. cuius rei, de offi. eius &c. Sed non videtur
134 verum, † quod ille tex. loquitur copulatiue de emancipato ex-
hęredato, sed disiunctiue, tam de emancipato, quam de exhære
dato, dum tamen excludit bona filij a substitutione, in eo non
fundat. quod filius sit exhęredatus, quasi secus sit in instituto,
sed in eo solo facit fundamentum, quod sit emancipatus, hoc
suadet ordo literę, nam si illud esset ex eo, quod emancipatus
fuisset exhæredatus, vt quę in litera diceretur emancipato mi-
lite, & exhæredato, quasi secus esset in emãcipato instituto. Ve
rum quia tex. prius loquitur de exhæredato, mox de emancipa
to, apparet, quod vis non consistit in exhæredatione, vel institu
tione, sed in emancipatione, & hoc est de mente glo. ibi, in ver-
bo hoc ius. Et comprobatur, nam in quantum tex. vult substi-
tutum admittendum ad bona patris, deprehenditur, tex. tunc
nõ loqui de exhæredato, sed de emancipato instituto, cũ exhę
redatus non haberet patris bona, in quibus substitutus possit
succedere. Nec dicatur quod a patre legatũ habere potuisset
135 quia id est quid accidentale, † quod non est in consideratione
136 l. ea quę rato, de leg. & de reg. iur. † & cum ille tex. loquatur de
filio simpliciter, & indefinite, debet intelligi, vt loquatur de
omni filio, etiam impubere, non aũt de pubere, tantum, vt sen
sit Dec. in l. in testamento, prima, nu. 14. C. de testam. mil. si er-
go intelligatur ille tex. etiam in pupillo, quo ad pupillarem sub
stitutionem, nihil refert pupillum esse institutum, vel exhære-
datum, nõ solum Instit. de pupill. l. sed. & si plures. §. ad sub-
137 stitutos supra eo. † & cum substitutio pupillaris facta exhære-
dato iure communi subsequatur, non solum bona patris con-
tinet, verum, etiam filij, vt hic in prima parte tex. ibi ergo sub-
stitutus ad bona militis tantum ea ratione succedit, quia filius
erat emancipatus, cui succeditur iure priuilegiato, & conse-
quenter ad bona militis tantum, vt in vltima parte tex. per l. im
138 puberi, de admin. tut. † & quia pupillaris est inuenta ad benefi-
ciũ filij. l. 2. in princ. supr. eo. & notatur in l. ex tribus. C. de inoffi.
testa. Ideo pupillari nihil obesse debet exhæredatio, alioquin
139 odiũ filij ampliaretur, afflictioq; redderetur afflicto, † cõtra. l. Diuus
supra, de offi. præsid. cum simil. exhæredatio ibi faciebat dubiũ
quo ad bona pupilli iuxta. d. §. non solum, sed deciditur, contra
rium quia est emancipatus, & requiritur priuilegium, & ibi fit mẽ-
tio de exhæredato, quia continuat cũ immediate præcedenti
bus & si desumi posset argumentum a contrario sensu, vt di-
cebat Rip. vtiq; esset desumendũ ab vtroq; verbo exhæredato
& emancipato, & tunc esset sensus, quod si non esset exhęredatus
nec emancipatus substitutio cõprehenderet bona etiam filij & nõ
datur ratio, ob quã argumentũ a cõtrario sensu fiat potius de ver-
bo exhęredato, quã de verbo emancipato, imò vero potius de
verbo emãcipato. tanquam in ordine vltimo loco posito, vt paulo
ante dixi. Et cũ de pubere ibi tex. etiam loquatur, tũc recurritur ad di
rectã militarẽ, quæ nõ procedit in bonis filij, vt ibi, sed tantũ pa
tris. Secundo mouebatur Ripa, quoniam videtur equũ, vt miles aliquid plus
priuilegij habeat in substituẽdo filio emãcipato, quã extraneo,
140 † sed extraneo instituto etiam directe substituere potest in bonis, quę
a milite habuit. l. milites etiam inf. de milit. testam. ergo videtur quod miles
possit etiam in bonis filij pupillariter substituere filio emancipato,
dũmodo sit institutus, nõ aũt exhęredatus. Sed responde quod mi-
les satis priuilegiatus est in eo, quod pupillariter substituere potest
filio etiam emancipato, quãuis substitutio ipsa nõ porrigatur ad bo
141 na filij, † quam substitutionẽ pupillarẽ extraneo facere nõ potest
ita vt sit pupillaris, licet possit facere directam militarẽ d. l. mi-
les etiam ita, Bart. l. in testamento. magna, prope finẽ. C. de mil. te-
stam. Quę directa militaris differt a directa pupillari, vt supra in
142 prima oppo. † sic igitur quando impubes est in potestate, pupillaris
cõprehendit omnia bona etiam filij, sed quando est emancipatus, non
cõprehẽdit nisi bona testatoris, rationẽ assignat glos. d. §. nõ so
lum, in verbo, id omne, Instit. de pupil. quę est fundata in regu
la. l. eũ qui de auctor. Sed non, est vera, quia in casu nostro pater
in nulla re grauatur, sed solũ limitatiue honoratur, & sic non cõ
ceditur sibi libera facultas substituẽdi filio, sed limitata de bo-
nis duntaxat suis proprijs, ob id tamen ipse pater nõ grauatur, sed
143 grauamen est filij † cuius interest etiam de bonis suis esse dispositum.
l. si pupillus. infra de acquir. hæred. dicas igitur, quod ideo si-
bi fuit restricta huiusmodi substituẽdi facultas quoniam fuit electa me-
dia, via, vt supra in precedenti oppo. Vel verior ratio est quia ibi
subst. facta filio emãcipato substinetur ex militis, priuilegio, quod
nõ extenditur vltra bona ipsius militis, vt hic in 2. par. tex. no-
stri in l. impuberi. §. de admi. tut. & in l. cũ si ... usfa. infra de mil.
test. Quarto Bar. oppo. de. l. fi. C. de inst. & subst. & de l. precibus in
primo responso. C. eo. de impub. vbi ex tacita pupillari cõpre-
hẽsa sub expressa vulgari, nõ succeditur pupillo, nec eius bona
144 cõtinentur Glo. nostra fin. Bar. respondet † quod ibi nulla cõtine-
tur tacita pupillaris, quia mater erat in medio, hic vero in cõ-
pendiosa cõprehenditur tacita pupillaris, cũ mater in medio
nõ erat. Ex qua solutione plures colliguntur conclusiones. Pri
145 ma est ex ordine Bar. † quod pupillaris cõtenta sub cõpendiosa est
tacita, quod etiam tenuit glo. vltima d. l. precibus. circa mediũ. Cõtrariũ
aũt tenuit gl. in l. Lucius. in verbo nõ ad matrẽ in fi. inf. eo. quas
gl. in effectu concordat Bar. hic distinguẽdo inter expressam sub
stitutionẽ verbis generalibus, & tacitam verbis specialibus, &
per eũ hic, & in l. 1. q. 2. prin. §. eo. & l. in testamẽto. 1. post prin.
C. de testam. mil. Idẽ in d. l. pręcibus, col. 1. Quę tamen distinctio sumitur
orginaliter d. gl. fi. post. mediũ. d. l. pręcibus. vbi reprehendit op-
Irne. qui. dicebat tacitam substitutionem admitti. contra ma-
trẽ, vt in d. l. præcibus, in vltimo casu gl. contradicit, quod imò
nõ admittatur tacita sub. cõtra matrẽ. tamen ad. l. præcibus, quod lo
quitur in compendiosa, quæ sub compendio verborum con-
tinet pupillarem expressam, licet non sua forma specificatã, &
fideicommissariam, si decedat pubes. Idem in breuiloqua, quę
etiam contra matrẽ admittitur, secus in pupillari contenta sub
vulgari expressa, quę venit ex legis interpretatione, non autem
verborum expressione, ideo dicitur tacita, & matrem non excludit
146 † sic igitur illa gl. dixit, quod compendiosa sub verborũ com-
pendio continet pupillarem expressam, licet nõ specificatam.
Et cũ hac distinctione omnes transeũt, vt etiã hic refert Alex.
nu. 61. in fi. Adde quod tradit Bar. l. fideiussor. §. meminisse de
leg. 1. & l. vxorẽ. §. agri plagam, de l. 3. Ruy. l. 1. nu. 21. solut. mat.
Rip. l. 1. nu. 53. supra hoc tit. omnes in l. Gallus. §. quidã recte,
147 supra de lib. & posthu. † vbi dicitur id expressum, quod natura
148 verborum importat † Nec obstat tex. in d. l. præcibus, versiculo
si vero substitutio ibi, expressa, vel compendiosa tanquam op-
posita expressę sit tacita, quia, id dicitur respectu magis expresse, vt
respondet Socin. l. 1. colum. 8. sub nume. 13. versic. dicit. tamen
Aret. supra eo. vbi respondet illi arg. Aret. quamuis sibi appro-
prietur ab alijs, sed respondet Soc. vt supra, pro quo facit quod
post Dyn. tradit Barto. l. 1. 2. oppo. vers. præterea infra de acqui.
149 pos. † vbi concludit possessionem mobilium esse proprie pos-
sessionem, licet magis proprie sit immobilium. Secũda est cõ-
150 clusio † quod subst. pupillaris contenta sub vulgari, omnino est
tacita ex legis interpret. ita Bar. & docto. Ripa autem contra, quia nõ
est tacita, sed præsumpta, vt hic per eum. quæ declaratio non
fuit Ripæ, sed nouissimorum, vt ipse refert in seq. conclusione,
& ante eos fuit sensus Bar. supr. l. 1. col. 3. ver. 2. est videndum de
tacita vulgari, & licet loquatur de tacita vulgari, idem tamen
est in tacita pupillari, vt per eum d. l. in testa. post princip. C. de
testamen. mil. vbi clare, & habetur in leg. iam hoc iure vbi Ca
strens supra eod. Sed adhuc contra docto. videtur, quod possit
dici expressa per illud, quod habetur. l. prætor ait. § vbi pl. in ver-
bo. expres-

bo expressum, Bartolus & cæteri, in principio de oper. noui
151 nuntiatio. † vbi, quod colligitur ex mente dicitur expressum,
igitur hæc pupillaris cum ex mente testatoris sit, expressa dici
pōt. Et ad rationem Ripæ potest responderi, quod imò ab ini-
tio testator de ea censetur cogitasse licet minus fuerit scriptū
152 quam dictum, † vt in simili dicitur in l. cum auus, de cond. &
demonstra. & l. cum acutissimi. C. de fideicom. l. cum quid, si
cer. pet. Alciat. l. 4. §. Cato. nu. 87. de verb. oblig. Vel pater plus
dixerit effectu, quam voce, vt post glo. inquit Bal. l. præcib. col.
153 3. in fi. versi. 3. C. eo. Solue †, qđ quoddam est expressum verbis
pro vt illud est, quod continetur sub significatione verborum
quoddam est expressum mente, verbis tamē tacitum, ita Bar.
d. l. prætor, & clare. l. 1. col. 2. versi. ad istud oppo. sup. eod. Vnde
in materia substitutionum expressum accipitur. primo modo
pro eo, qđ verbis continetur Sed vtrum sit tacita, an præsum-
154 pta, placet, vt sit præsumpta † quia testatoris tacita dispositio il-
la est, quæ saltem ex coniecturis colligitur, & sic in qua testator
aliquid disposuit. l. quidam cum filium, de hæred. insti. Soc. per
illum tex. l. in ambiguo. vlt. not. de reb. dub. Alex. & Ias. l. 3. in fi.
C. de lib. præterit. Dec. l. semper in stipulationibus, nu. 3. de reg.
iur. in l. non omnis, nu. 3. si cert. pet. Sed in proposito nihil con-
stat, quod testator disposuerit, igitur non est tacita tanquam a
testatore facta, sed potius extensa per legem Bal. d. l. præcibus,
prima oppo. & vltra eum probatur per tex. in l. quāuis. C. eo. ibi
155 porrigi, quod est verbum extensiuum. l. pronuntiatio, de verb.
sig. Bar. l. 1. col. 2. eo. tit. & expresse Dec. post Ang. d. l. quamuis,
primo notabili, & facit, qđ inquit Alcia. l. verbis ciuilibus nu. 3.
infra hoc tit. quod autem procedit per extensionem neque ex
verbis dicitur, neque ex mente, Bar. Alex. & cæteri. l. curatoris.
C. de neg. gest. l. 1. vti possid. Tertia cōclusio sit, quia quamuis
Maria Soc. hic & alius eruditissimus vir in tracta. Substi. dum
loquitur de vulgari nu. 114. post Castellioneum Fulgo. & se-
quaces, maxi. Decium. d. l. præcibus. 4. notabili disputent, & ve-
156 lint, † hanc tacitam pupillarem præsumptam ad instar expres-
sę, ac compendiosæ omnino excludere matrem, primo quia
hic casus nō excipitur a regula. l. iam hoc iure, vbi alij excipiun-
tur, ergo in hoc remansit firma regula. Item quia videtur ꝯ. l.
quamuis. C. eo. vbi mater erat in medio. Item, & quia semper
est pupillaris ex voluntate testatoris, & non datur ratio differē-
tiæ, inter tacitam verbis generalibus, & hanc præsumptam, &
ex alijs, vt per eos. In ꝯ tamen est cōis, vt Bar. sensit hic, &
in l. 2. nu. 12. sup. eo. & pro cōi adduco tex. in l. fin. C. de insti. &
substi. In verbis decisiuis, ibi, nos itaque &c. vbi ponit casum, &
eius decisionem, casum ponit, dum ait substitutionem quidē
in huiusmodi casu, vbi posthumus natus adhuc impubes viua
157 matre decesserit, respuendam esse censemus, † ecce dixit, viua
matre, & nullum verbum fecit in d. suo casu, quod esset cohæ-
res cum filio posthumo, sed solū quod esset viua, licet Papinia-
nus faceret vim in eo qđ esset cohæres. Imperator de eo nō cu-
rat, sed qđ sit viua, vt clare constat, & super eo casu ponit deci-
sionem, ibi (tunc autem in qua decisione solum etiam conside
rat, qđ remaneat superstes post mortem impuberis, ergo ibi est
tex. clarus pro cōi, nam qđ mater esset cohæres sunt verba nar-
ratiua facti, in quibus Papinianus faciebat fundamentum, non
aūt Imperator, qui voluit tollere dubitationē Papiniani & eius
sn̄iam ampliare, vt simpliciter procedat matre viua existente.
158 Secūdo moueor per d. l. præcibus, † vbi substō fuit facta impu-
beri in potestate existenti, ergo sub vulgari potuit contineri ta-
cita pupillaris. l. iam hoc iure tamen illo impubere in ætate pu-
pillari decedente, ad exclusionem matris, cōsiderat solū pupil-
larem expressam, & compendiosam, nō aūt illam tacitā in pri-
mo casu sub vulgari contentam, de qua si Imperatores ibi sen-
sissent, sat s fuisset simpliciter dicere, in secūdo casu per pupil-
larē matrē fuisse exclusam, absque eo, quod specificarent, & re-
stringerent ad pupillarem expressam, & ad compendiosam,
159 sub quibus nullo modo continetur hæc tacita præsumpta † cū
expressa faciāt cessare tacita. l. cum ex filio. § 1. de vulg. & pupil.
160 † faciantque etiam cessare præsumpta. l. 1. in fi. sup. de probat. cū
simil. & quia nō intendo disputare, sed quasi præteriens, & ca-
su non consulto, attingere, cū Bar. non discutiat, sed cōem præ-
supponat, satis puto respondere recitatis argumētis Primo igit
non obstat, quod hic casus non excipiatur in d. l. iam hoc iure, qa
imo sub eo reperitur, quando aliter constat de voluntate testa-
toris, & propterea sufficit, qđ hic casus excipiatur in d. l. fi. & d. l.
161 præcibus. † Nec obstat l. quis, qa vbi mater solū impedit tunc nō
imped. totiginē testi ex testamentum ꝯ ipsam, cui non nocet, vt in se-
162 quenti arg. † sed vbi vulgaris est facta mixta quibus, tunc nullo
modo continet pupillarem. d. l. quamuis, & licet semper sit pu-
163 pillaris, † hęc tamē præsumpta est legis, quę benignius agit. gl. in
l. Celsus, in prin. supra de recept. arbitr. illa vero expresse fuit ho
164 minis verborum significatione proueniētes. † & quando nullo
modo constat de voluntate expressa, lex præsumit patrem no-
luisse excludere matrem a successione filii hæreditate. d. l. fin. C. de
insti. & substi. & sic est in dubio iudicandum, Ang. consil. 281.

Martinus, col. fi. Gozadi. consi. 35. sub nu. 13. vbi & in dubio iu-
dicandum est & communem dicit Curti. iuni. consi. 134. nu. 6.
165 † quæ præsumptio cessat in expressis. l. ille aut ille. §. cū in ver-
bis, de leg. 3. & vt supra, cum vulgarib. Quarta igitur Cōclusio
166 colligitur ex glo. † quod sub expressa vulgari, non continetur
tacita pupillaris matre in medio existente, & hanc sententiam
sequutus fuit Petrus in d. l. præcibus, vbi Fulg. & Dec. & cum
167 eis etiam Rip. hic mouebatur Petrus, † quia taciti, & expressi
168 idem est iudicium. l. cum quid, si cert. pet. † sed expressa exclu-
dit matrem. l. Papinianus. §. sed nec impuberis, supra de inoffi.
testam. igitur si subesset etiam tacita excluderet, contrariū aūt
apparet in d. l. fi. quia matrē non excludit, igitur tacita non sub-
est. Respondet Bar. hoc argumentum non esse semper verum
169 pater in filio exhæredando nominatim, † qui excluditur, quia
expresse, & nominatim exhæredatus est, & tamen si sit præte-
ritus, & sic tacite exhæredatus, non excluditur, hanc responsio
nem Bar. reprobat Saly. d. l. præcibus, col. 2. & præter eum vide-
tur posse responderi, quod tunc non sit exhæredatio tacita, sed
170 præteritio, quę differt, vt cōstat ex nominis diuersitate. l. si idē.
C. de codicillis, & ibi pro forma requiritur expressa exhæreda-
tio, hic autem iure cautum non reperitur, quòd sola expressa
matrem excludat. Aliter igitur respondet Ias. ad argumentum
Petri, ꝗ non procedit in dispensationibus, cui respondet Soci.
iuni. hic, quia non est materia fauorabilis, vt per eum. Respōdet ip-
171 se, † quod vbi a diuersis dispositionib. causantur. nō æquiparā-
tur, quæ declaratio non est sua, sed Soc. Seni. in l. cum aui. nu.
172 62. de cond. & demonst. Dicas clarius tacitum æquiparari ex-
presso, cum tacitum transiuit in dispositionem. Bal. & Imol. l.
quidam cum filium, sup. tit. primo. Dec. d. l. cum quid, nu. 2. in
173 fine, si cert. pet. cōs. 177. nu. 2. † & tacita, vbi est probata per sub-
174 stitutum, tamquam ab homine, & sic a testatore facta, (tacita
enim aut est probata, aut præsumpta, aut dubia, supra. l. 1. & in
Rubrica dixi in declaratione tacitæ Vulgaris, ac tacitæ pupilla-
ris) æquiparatur expressæ, cum vtraque sit hominis dispositio,
secus in tacita præsumpta, quæ est dispositio legis vt ibi dixi &
omnes cōcludunt. d. l. 1. igitur inter tacitam, & expressam sub-
stitutionē in proposito militat diuersa ratio, nam expressa ideo
excludit, quia tunc sumus in claris, vbi non est opus interpreta-
tione voluntatis. l. ille, aut ille. §. cum in verbis de l. 3. tacita autē
non excludit quia lex interpretatur præsumptā testatoris men-
tem fuisse non excludere matrem a successione filii hæreditate. d.
l. fi. & vt supra. Secundo mouebatur Petrus per regulam. l. 3. de
leg. primo, cui respondet hic Bar. id esse verum in eo, quod ta-
175 cite inest ex necessitate, non ex voluntate, † sed pupillaris inest
ex voluntate, ergo &c. Sed videtur quod insit ex necessitate le-
gis, nisi appareat de contraria testatoris volūtate. l. iam hoc iu-
re, in hoc titu. Aliter etiam potest responderi, quod tacite non
176 inest, nisi ex præsumpta testatoris mente, † quæ præsumptio
cessat in casu certo. l. fina. de eo quod met. caus. cum simil. Ripa
igitur tertio loco mouebatur, nam hæc substitutio est præsum-
pta, vt supra. quæ a testatore (si cogitasset) ita fuisset formata (si
filius meus in pupillari ætate decesserit, & mater ei hæres non
erit, substituo Caium) hoc modo pupillaris non erit compre-
hensa sub vulgari contra matrem, quia erit conditionalis, er-
go non extat & in effectu fuit declaratio Are. & ante eū Bal. in
l. præcibus, prima oppos. quæ resoluitur, & est eadem cū cōi, vt
ꝯstat ex effectu, & vtilitate, quę hinc nascitur, de qua inf. sed pōt
pro responsione negari hæc forma, quia etiam testator interro-
gatus potuisset, ita dicere si filius meus heres non erit, vel in pu-
pillari ętate decesserit, volo, ꝗ substitutus vulgariter, ac etiam
pupillaris substitut. non præiudicet matri. Et hoc præterim,
177 † quia actus potius præsumitur purus, quam conditionalis. l. 1.
§. si quis simpliciter, de verb. ob. &c. Contrariam autem senten
tiam tenuit Bar. hic, quod immo pu. illaris continetur sub ex-
pressa vulgari, quę nullum tamen habet effectum cōtra ipsam
matrem, idem Glos. d. l. præcibus prope finem. & in d. l. fi. C. de
instit. & subst. quatenus dicunt hanc tacitam pupillarem esse ex
interpretatione legis, & ideo non admitti matrem, & est com-
178 munis, vt h c per Alex. & Ripam. Fundatur hæc conclusio † nā
substitutio, quę ab initio pupillarem non cōtinet, neque ex post
facto illam potest continere. leg. quę ab initio, de reg. iur. facit
179 † quoniam tempus testamenti spectatur ad cognoscendum,
180 quid in dispositione contineatur. l. si ita, de aur. & arg. leg. † sed
ex post facto matre deficiente substitutus admittitur in pupil-
lari. d. leg. fina. C. de insti. & subst. igitur ab initio pupillaris sub
expressa vulgar. continebatur. Respondebat Dec. in l. præcibus
181 † ꝗ sicut mortuo filio præterito, lex fingit testamentum nullū,
fuisse vel ab vsque ab initio. l. 2. §. expectandi de bonor. pos.
contra tab. l. filio præterito, de iniusto testam. ita mortua matre
lex fingit tacitā pupillarē contineri sub expressa vulgari vsque
ab initio Rip. ꝯ Dec. quia eo modo diceretur ficta, non autem
præsumpta, vt supra fuit conclusum. Item ex multis alijs dānat
182 rationem Decii, vt hic per eum. Tu dicas clarius † ꝗ filio præte-
rito testm̄ licet sit ipso iure nullum, subintelligitur tn̄ condi-

rio, si præteritus voluerit id esse nullum d. l. filio præterito, ibi.
183 si præteritus a fratribus partem hæreditatis auocauerit, † & est
regula generalis, quando quid sit, vel annullatur ipso iure ad
beneficium priuatum, quia intelligitur ipso volente, Gl. l. 2. in
verbo, volenti, & ibi las. 4. 5. not. C. de iure emphy. Glos. leg. sci-
mus. §. repletionem. C. de inoffic. testa. in l. vniuersa. C. de præ-
cib. imper. offeran c. 1. ne sede vacante, multa tradit Ripa. l. 4. §.
hoc a tem de damno infect. Marsil. in prac. §. nunc videndum
nu. 3. Mod. corrig. l. posthumo. nume. 69. C. de contratab. & la-
te dixi consil. 152. nume. 97. 98. 99. sic igitur nihil fingitur circa
testamentum, in quo filius est præteritus, congruentius fuisse
simile, quod de hæreditate adita, vel repudiata dicitur. l. hæres
quandoque, de acq. hæred. & de legato in l. seruum filij. §. 1. &
l. si tibi homo. §. cum seruus, de leg. primo. Nec ob. quod tunc
deberet appellari ficta, non præsumpta, quia resp. φ lex fingit
eam, attenta tamen mente testatoris dicitur præsumpta, &
sic diuersis respectibus potest appellari, & ficta, & præsumpta.
Quæmadmodum contenta sub compend. potest appellari ta-
184 cita, & expressa diuersis respectibus, vt supra. † Vel non proce-
dit regula d. l. quæ ab initio, quando vltra tps, aliud interuenit
vt hic interuenit matris mors. ita gl. l. cũ vir, in verbo, cõuenit,
inf. de vsucapion. Item nec de æquitate vt ibi. Tertia igitur fuit
opinio Bal. d. l. præcibus, secũda opposit, & d. l. fin. & not. sequi-
tur Sali. d. l. præcibus, & Socin. hic, nume. 14. quod scilicet sub-
stitutio tacita pupillaris stet in suspenso, an scilicet ab initio fue
rit nec ne, & existente matre tempore mortis pupilli, ab initio
substitutio non fuerit, ea vero non existente, fuerit, vt per eos,
185 qui mouentur, † quia lex non solet inducere superflua. l. Domi
nus testamento, de cond. indebiti, cum li. item quia ius accre-
186 scendi, † quod est tacita legalis substitutio. l. si Titio, & Meuio.
187 §. primo de leg. 2. † si datur vulgaris substitutus, tollitur. l. pen.
supra de iniusto testam. & tamen procedit substituto cessan-
te, quasi interim videatur pendere, & ex futuro iudicetur. Non
188 placet ista opinio, † quoniam existentia vltimæ voluntatis, non
potest stare in suspenso. l. fin. supra comm. præd. in fine, & cum
pupillaris sit testamentum filij, non video rationem, quare stet
189 in suspenso, † verum est quod exequutio, & effectus suspendi-
tur, non existentia las. l. 2. §. prius, colum. fina. supra eodem, &
in Rub. C. qui testamen. facere poss. vbi et a Deci. quam [illegible]
ctionem facit etiam Ruy. [illegible] de [illegible] Aret. [illegible]
in hæredib. nume. 2. Instit. de hæred. [illegible]. Nec obstant
contra, quia non est re [illegible] inutile [illegible] pupillaris, cum
possit euenire, vt in simili habetur in l. [illegible], de condi. &
190 dem. & dicam inferius † Nec ob. quod est dictum de iure ac-
crescendi, quia id procedit respectu effectus, non autem exi-
stentiæ, & sic procedit, vt tollatur, vel non tollatur substitu-
tum non autem, vt sit, vel non sit ab initio, [illegible]
[illegible] rem pupillarem fore. Dict. in [illegible]
191 [illegible] igitur ibi stat in suspenso, non existentia. Mihi [illegible] placet
192 communis primo per tex. in d. l. [illegible] mater [illegible] de me-
193 [illegible], † substitutum [illegible] & [illegible] vt dicebat Deci. [illegible]
194 [illegible] per viã fictionis [illegible]
[illegible] esse [illegible] leg. [illegible]
[illegible] parte, vbi loquitur de fictione induct[illegible]
195 [illegible] maritus [illegible] infra de adult. Secundo † nam [illegible]
pupillaris tacita [illegible] vulgari expressę. l. iam hoc iure, [illegible]
quam tamen Iustinianus in d. l. fin. [illegible] dixit esse [illegible] tam
195 matre existente, † & intelligo esse [illegible] tam in exercitio, vt
196 [illegible] non origine, & sic spernendam esse a [illegible] cum ver-
bum, spernendam, futuri temporis [illegible] ad sententiam gl.
in l. criminali C. de [illegible] l. Meuius [illegible] de l. 2.
col. 5. & vt latius dixi in l. præcibus. Tertio namque [illegible] pupil-
laris præsumpta, aut lex eam inducit, quia sit plus dict[illegible]
197 [illegible] † iuxta [illegible] auus, de cond. & dem. † vel testator
198 plus dixerit effectu, quam voce [illegible] Bal. d. l. præci-
bus col. 3. ver. circa tertium de [illegible] supra, cum simil. & est idẽ,
quia si sit dictum, ergo ex [illegible] initio, si vero quia [illegible] in-
199 terrogatus ita dixisset, † & idem est, vt probatur [illegible] §. Lu-
cius, in fin. ibi, iure videri factam institutionem, scilicet in testa-
200 mẽto l. proxime, de his quæ in testam. delent. † & id, de quo
si fuisset interrogatus &c. habetur pro cauto tunc, iux. glos. las.
& al. in l. tale pactum, in fine supra de pact. Soci. l. in ambiguo,
201 col. fi. vers. 6. conclusione, de reb. dub. † & hæc tacita videtur ex
dispositione testatoris iuxta declarationem Ripæ. l. si insulam
[illegible] de verb. obl. [illegible] tradit Alciatus l. 4. §. Cato, nu. 88. eo. tit. li-
cet cõs sit in oppositũ vt supra in secunda conclusione, nu. 50.
cum seq. Quarto quia hoc modo minus offenditur regula, &
iuris communis dispositio, quod si facta, & non noceat, quam
202 quod non sit facta † c. 2. & c. l. 2. C. de noxal. l. n. §. an computa-
tione. C. de iure delibe. & hoc ẽt sensit Deci. d. l. præcibus, nu.
203 11. Postremo † in dubio non est discedẽdum a regula, pro qua
præsumitur. Bar. l. quotiens supra si quis caut. & in l. 1. si quis in
ius vocat. non ier. Deci. l. 1. nu. 8. de reg. iur. conf. 8. in prin. Grat.
cõs. 3. nu. 29. lib. 1. & 116. nu. 9. lib. 2. Curti. iuni. cons. 49. nu. 5. &

alias dixi. Sic igitur existit ab initio, licet contra matrem non habeat
204 effectum vt in simili dr̃ de sñia, † quę qñque valet licet nõ pię-
iudicet nõ citato Alex. l. de vno quoq; nu. 17. ff. de re iud. Dec.
205 l. iure ciuili, nu. 4. de reg. iur. & confert † quia legitimatio facta
per patrem nulla facta mentione de filia legitima, & nãli, valet
in substantia, licet illi non præiudicet. Ruy. cons. 85. nu. 3. lib. 3.
206 † Idem qñ non exprimitur ius alteri quæsitum. Butr. in c. per
venerabilem. ch. 17. vers. ego credo, qui filij sint legitimi. Sed contra
prædicta facere vr̃, nã nullo modo vr̃, φ possit dari tacita, quæ
207 sit directa † quia ex coniecturis induci non potest. l. iubemus.
208 C. de testa. Castr. l. pen. C. eo. inferens, φ per hæc verba † si om-
nes decesserint in pupillari ætate, substituo Caium, non includ.
dit pupillaris directa inter filios in cõditione positos. Ita Ripa
hic, qui se remittit ad directa per eũ. in l. hæredes mei. §. cũ ita,
ad Treb. Adde, φ idem dixit Castrẽs. l. vel singulis ff. eo. Idem
209 Rip. inf. ea. l. nu. 156. † Et sic fm hãc Castrens. sñiam declaratur
210 l. cũ proponebatur, infra de leg. secun. quę vult † testatoris mẽ-
tem posse declarari coniecturis, nam vr̃ procedere in obliquis
nõ aũt in directis. Sed contrarium tenuit Alex. d. l. vel singulis, quia
dummodo personæ exprimentur, ẽt in directis dispositionibus,
testatoris mens declaratur coniecturis. allegat. l. iam hoc iure,
& l. quidam testamento, §. eo. &c. Sed vr̃ posse rñderi, qđ con-
iecturis ibi non colligitur testatoris intentio, sed est lex, quæ ex
se illam interpretatur, vt §. dictum est. Vidi etiam allegari l. li-
cet, de l. primo cũ alijs de quibus per Dec. l. 1. nu. 4. C. de collat.
211 Sed põt responderi, † qđ loquitur ad inducendum legatũ non
aũt substitutionẽ directa in hæreditate. Mihi tamen placet sñia
☞ Alex. per d. l. iam hoc iure, † dum tex. inquit, qđ ob imparitatẽ
212 vulgaris tñ facta intelligitur, nisi testatoris voluntas refragetur,
ibi, quo ad pupillarem testatoris voluntas non fuit expressa, er-
go qđ refragetur, vel non, colligitur ex coniecturis. Idem in l.
ex facto. §. item quæro in fine infra eo. Et si lex inducit tacitam
siue præsumptam pupillarem ex eo solo, qđ præsumit, si testa-
tor cogitasset, vel fuisset interrogatus, ita dixisset, tanto magis
credendum est, quod lex voluerit substitutionem induci pos-
213 se, vbi testatoris voluntas est manifesta † prout videtur, vbi ex
214 coniecturis colligitur d. l. licet, de leg. 1. Ad l. iubemus. C. de te.
ex in initio ex dictis Alex. d. l. vel singulis, qa in proposito per-
sonæ sunt expressę, nec est persona, quæ coniectaretur, quia de
215 ea constat, sed est substitutio ipsa. † Quibus apparet amplian-
dã esse d. l. cum proponebatur, de leg. 2. cum suis concordãtib.
vt procedat ẽt in directis substitutionib. facta tñ personarũ ex-
pressione, vt dictum est. Sed quis est effectus præcedentis in-
uestigationis, qđ scilicet matre superstite expressa vulgaris cõ-
216 tineat præsumptã pupillarẽ? primus est † qñ mater prænorie-
retur pupillo, tunc substitutus admitteretur, quem effectum
posuit Imperator d. l. si in fine. C. de instit. & substit. Iasl. d. l. prę-
217 cibus. Secũdus est effectus, quem Bar. hic declarat, † qñ matre re-
[illegible] ante substitutus admittitur contra alios, qui non admitte-
rent, si decessisset pupillaris, Sic igitur Bart. concludit, qđ si mater
[illegible] ab intestato succedere filio impuberi, succedit substitu-
218 tus exclusis cæteris ab intestato venientibus mouet Bar. † quia
[illegible] mortẽ obire vel repudiare. l. 2. §. sed si sint sui, cũ §.
[illegible] ad Tet. Ripa allegat. l. 1. § pen. de bo. pos. contrab. quæ iuta
[illegible] matri suos nepotes obstare si succedãt alias secus puta
si abstineat [illegible] ex sñia Angeli de qua pau-
219 lo post. Confirmat Ripa, † quia substitutus censetur vocatus sub
220 cõditione si mater non erit hæres, † quæ cõditio impleti, vel quia
nolit, vel quia nõ possit. l. 3. C. de hære. insti. & in effectu ita Bal.
in d. l. præcib. [illegible] oppo. Sed nihil est vt inf. apparebit, quia nõ
221 est cõditionalis substitutio, sed pura cũ ipe existat. † φ in cõditionali nõ
esset [illegible] quis sub cõditione [illegible] decẽ. ff. si quis omis. causa te-
nom noceret matri cõditio. n. est illa, si decessisset in pupillari æta
222 te iuxta notata in l. qui liberis, in prin. §. eo. & esset duplex, † φ nõ
223 est dicen. arg. l. 1. C. de dot. promis. max. cũ cõditio sit facti. † &
præsumat putius actus. l. in prin. de cõd. & demõst. Ang. autem in
l. præcib. in prin. argumẽtatiõne cõtra dixit, nã mortuo pupillo heredi-
224 tas [illegible] matri sit ab intestato delata, † & cõsequẽter cessauit
statim cã testati l. quandiu, de acq. here. alioquin si nõ cessasset
matri nõ cõpetiisset facultas adeundi ab intestato. d. l. quãdiu,
225 & l. antep. C. de iure de success. † & cũ cã testamenti cessauerit, am
plius non põt reuiuiscere. l. qui res. §. areã, ff. de soluti. Rñdet
226 Alex. † qđ matri hereditas censet delata sub cõd. si eã habebit
cum effectu, & idẽ prius virtualiter dixit Bal. d. l. præcib. prima
oppositione et sm Alex. mater censetur vocata, si prior non de-
cesserit. d. l. si. in fi. C. de inst. & subst. [illegible] ẽt si nõ repudiauerit,
nõ est bonũ arg. quia qñ prius decessit adhuc hereditas nõ erat
delata viuo pupillo. l. delata, de verb. sig. sed qñ repudiatã est
delata, & cã testati exclusa, quæ non vr̃ posse reuiuiscere, vt di-
cebat Ang. Sedo rñdet Dec. d. l. præcib. nu. 12. de stat. fœmi ex-
227 clusiuo. Sed põt rñderi, † quod in casu statuti fœminæ vocan-
☞ tur verbis, ac mente iuris communis leg. maximum vitium.
228 C. de lib. præt. † hic autem substitutus nec ex mente videtur,
sed per extensionem l. quamuis. C. eodem vbi etiam Doctor.
mento

merito facilius excluditur, etiã si mater repudiet; dummodo
adire potuerit. & sic fuerit delata successio, Nec iure proba-
tur, quòd sit delata sub conditione, si habebit, sed mater abso-
lute, & simpliciter vocata est à lege. Tu dicas, quod est substi-
tutus, qui cẽsetur vocatus hac lege, ne noceat matri, igitur vbi
mater non põt, vel nõ vult. nõ est substitutio, sed volũtas, quæ
matrẽ excludit. l. veteris, in fi. de itin. actuq; priuat. ideo is ad-
mittitur contra alios, & sic ex voluntate defuncti prius mater
admittitur ab intestato, quam substitutus ex testamento, non
tamen substitutus excluditur eo, quod matri hæreditas prius
229 sit delata, quia testator noluit, † & ita limitatur regula. l. quam
diu, & de hoc est tex. l. si quis ita hæres instituatur, supra titu. p.
230 de quo hic per Ias. & † Rip. qui text. cum loquatur de primo
instituto, vt constat ex verbis literæ, & tradit Soci. l. 1. num. 5.
supr. eo. ampliatur, vt procedat etiam in substituto, qui pariter
potest substitui sub conditione, si institutus in pupillari ætate
decesserit, & legitimus hæres hæreditatem non adierit, ita col
ligitur ex sup. scriptis, sed pro intellectu d. l. si quis ita hæres in-
stituatur, vide Bal. & cæteros. l. antequam C. comm. de succes.
Dec. & Cagnol. l. quamdiu, de reg. iur. & max. Cagnol num. 3.
Secũdo respondeo ad rationẽ Angeli, quod statim delata suc-
cessione matri ab intestato, cessat causa testati respectu matris
non absolute, vt dixi de sententia, nam licet aliquis in ea non
citatus agat, & quo ad eum sententiam remoueat, non tamen
231 eam anullat in totum etiam quo ad alios. Vel dicas † quod vbi
actus est nullus, non in substantia, sed in effectu ad commodũ
alicuius, si ille non admittatur dispositio seu actus qui ab initio
valuit, reassumit effectũ, ita Ruy. d. cons. 85. sub. num 5. & addu
232 cit † quod testamentũ vsurarij sine cautione valet in substan-
233 tia, licet non habeat effectũ. c. quãquã, de vsuris in 6. † Ideo si
postea cautio præstetur, effectus reuiuiscit, vt per eum. Adde
Barto. in l. si ita quis. §. ea lege, col. 1. circa med. de verb. oblig. l.
vniuersa, prope finem. C. de precibus Imper. offer. Castr. post
Barto. l. cum lex, col. fin. infra de fideiuss. Fel. c. cum dilecta. nu.
26. & seq. de rescriptis Dec. c. 2. nu. 12. de testib. Curt. iun. in l.
234 edita. nu. 82. C. de edend. † & sic regula. §. aream, procedit quã-
do substantia extinguit, non effectus solos. Postremo ad Ang.
respondeo, intentionem suam videri contra d. l. 2. §. sed si sint
235 sui, ad Tertul. † vbi si filij, quibus successio erat delata abstineãt
mater, cui præferebantur, admittitur, Igitur sicut mater ibi ex
eo solo, quod filijs esset delata successio nõ excluditur, ita nec
hic pupillariter substitutus, nisi dixeris, quod ibi oẽs vocantur
ab intestato, hic vero, secundum Ang. mater ab intestato, sub
stitutus vero ex test. cogita. Secundo loco contra prædictã con
clusionem videtur. l. filius fam. § cum quis, infra de leg. primo.
236 Respondebat Cuma. Alexan. & Ias. † quod ille tex. loquitur in
conditione expressa a testatore, nos autem in substitutione a
lege præsumpta, sequitur Ias. & Dec. d. l. præcibus nu. 21. prope
finem Ruy. cons. 67. nu. 12 122. nu 4. 5. lib. 3. vbi ita etiam intel-
ligunt tacitam conditionẽ. l. cum auus, de cond. & dẽ. & l. cum
237 acutissimi. C. de fideic. † & tãdẽ dicunt non verificari in natura
libus tantum. l. generaliter. l. cum autem. C. de instit. & substit.
& tamen est secus in expressa hominis. l. ex facto. §. si quis ro-
gatus, infra ad Trebell. vt distinxit glos. d. §. si quis rogatus &
tradit Dec. cons. 1. nu 8. Durans de arte test. tit. 5. caut. 15. nu. 4.
in fi. & est communis vt dixi in cons. 656. num. 41. & cons. 88. n.
18. eandem distinctionem sequutus sum. Et propterea si testa-
tor relinquat hæredem vxorem & post eius mortem filiam, &
post mortem filiæ monasterium, si filia etiam relictis liberis
prædecedat vxori, nepotes ipsi ex filia excluduntur, tum ex per
sona sua, quia non sunt vocati, sed in conditione positi, tum ẽt
238 ex persona matris, † quæ non transmisit hæreditatem ad filios,
glos. & doct. l. 1. C. de his qui ante apert. tab. neque nepotes ipsi
in tacita conditione subintellecti, cũ non admittantur, nocent
Monasterio substituto, vt consuluit Ruy. d. cons. 122. Sed secũ
dum Ripam non constat de ratione differentiæ, præsertim cũ
præsumptio hæc legis fundetur in coniectura testatoris men
239 te. Ergo vel sit testatoris, vel legis, parum videtur referre † cũ
sit dispositio legis repræsentans factum hominis, iux. text. in
auth. hoc amplius C. de fideic. Respondebat alter Ripa, quod
substitutus nõ est exclusus, si mater existat, sed si succedet. Nõ
placet quia substitutio non est conditionalis, sed pura non ta-
men nocet matri, & casu quo noceat, resoluitur. Ripa igitur
iterum respondet, vt per Barto. l. 1. §. pen. infra de contrah. sequi
240 tur Dec. cons. 296. nu. 5. vers. nõ obstat, † vbi in §. cum quis, illud
est quia filij sunt in conditione positi, & tunc non excludunt
ex eo quia habeant ius potentius, sed licet, quia purificata est cõ
ditio, hæc autẽ mater excludit substitutum, quia habet ius po-
tentius ad succedendum. Ideo ita demum debet excludere si
succedat. & sic fuit solutio Soci. At Gabriel. contra quia restringi
tur ille tex. ad extraneũ hæredẽ. Maris. replicat, se n. nõ cõclude
ret hodie fratre substituto, auth. defuncto. C. ad Tertul. Tu po
tes dicere, quod l. d. §. cum quis, loquitur in substitutione fideic.
in qua ad exclusionem substituti, sufficit filios extare, quo ma-
gis fideic. excludatur, nos aũt loquimur de substitutione dire
cta pupillari, in qua, nõ solum requiritur, quod mater sit super
stes, sed succedat, quo magis substitutio ipsa admittatur, ratio est
241 † quia fideic. est odiosa. l. cohæredi. §. cum filię, inf. eo. pupilla-
242 ris autem † fauorabilis. l. ex tribus. C. de inoff. testam. l. si pupil-
lus, la prima ff. de acqui. hæredi. & tradit claris. l. c. & nunc me-
rito patriæ meæ Reuerendiss. episcopus. Paul. Leoni. in tracta.
substi. tit. de pupil. nu. 128. & clarius. nu. 216. in odiosa igitur
sufficit, quod liberi extent, vt facilius substitutio euanescat, sed in
fauorabili requiritur effectus successionis, vt facilius substitu-
tio admittatur. Vel dicas quod conditio ibi respicit substantiã sub
stitutione, hic aũt solũ effectũ, vt sup. igitur oportet, quod mater
effectualiter succedat. Vel in §. cum quis, agitur de cõditione
243 voluntaria † quæ nõ requirit iuris effectum l. qui liberis. §. hæc
sup. eo. Barto. in l. [illegible] allus. §. & quid si tantũ, de lib. & posth. hic
vero agitur de beneficio matris, quod intelligitur ipsa volente, vt
sup. sæpe, Vel hic agitur de exclusione post ius quæsitum & cõ
ditionẽ impletam morte impuberis, ibi vero ius erat quæren-
dum, non quæsitũ. Tertio contra prædictã conclusionem ob-
stare videtur, quod habetur in l. post mortẽ. §. fin. de bon. pos.
244 contra tab. in l. 1. in fin. si tab. testam. nul. extab. † vbi præterito
quoad beneficium contratabuland, verum etiam cæteris fra-
245 tribus, quibus præteritus ipse non potest preiudicare. Sol. † ibi
246 absolute actus est nullus ob formam non seruatam † cui præ-
teritus renuntiare non potest. l. nemo potest de. leg. pri. saltem
ad præiudicium tertij Barto. l. pen. col. 2. vers. & casu, C. de pact.
hic autem res fuit restricta vt pupillaris tacita non noceat ma-
tri, igitur cæteris nocere potest. stat igitur conclusio, quod ita
demum mater excludit substitutum, si mater ipsa non repu-
diet, & sic sibi hęreditatem consequatur, qua conclusione in-
247 fertur † idem esse quando mater aliter excluderetur, puta sta-
tuto, facit. l. 2. §. expectandi, infra de bonor. poss. secund. tabul.
& quod tradit Bart. l. 2. §. & si sint sui. inf. ad Tertul. Dec. l. præ-
248 cibus, nu. 12. † Vel quia infra annum non peteret illi de tutore
prouideri, iuxta. l. 3. §. mater infra ad Tertul. l. omnẽ. C. eo. l.
sciant. C. de legit. hær. d. Cast. cons. 187. lib. 1. & alibi per Do-
ctores & hunc tertium effectum posuit Bald. d. l. precibus, col.
249 4. vers. videamus † Vel quia post mortem pupilli committeret
aliquid inhonestum, vt notatur. in l. fideicommissum, C. de fi-
deicom. & l. sororem. C. de his quib. vt indign. notatur in c. ple
runque, extra, de donat. inter vir. & vxorem, & est perinde illis
casibus, ac si nõ existeret mater d. l. 2. infra ad Tertul. l. 1. §. pen.
infra de bon. poss. contra tab. & tradit Barto. l. 2. in princ. col. fi.
vers. item quod si mater, supra eod. Vltimus est effectus quia
substitutus si non existeret pupillaris, etiam a iudice excludere
250 tur, † tanquam sine actione agens. l. si pupilli. §. videamus, de
neg. gest. Barto. l. cum qui ita. §. qui ita, de verb. ob. cum simil.
251 &c. Circa secundam partem tex. in qua dicitur † post puberta
tem iure directo militari substitutionem sustineri. Opponitur
de. l. præcibus, prope finẽ, vbi Compendiola facta a milite post
pubertatem obliquatur. Prima solutio fuit, quod etiam hic ad
ueniente tempore pubertatis obliquatur. Quæ solutio displi-
252 cuit gloss. & recte secundum Barto. hic, quoniam † miles etiã
maiori directo potest substituere. l. quærebatur. §. fi. l. miles ita
hæredem. l. milites etiam in his, de milit. testam. comprobat
253 Barto. quoniam in fideicommissaria non restituuntur fructus
percepti post testatoris mortem. l. iubemus. C. ad Trebel. me-
254 lius facit. l. in fideicommissariam, supra ad Treb. † cum. l. iube-
mus, de imputatione loquitur, non de restitutione Posset negari
fructus, de quibus hic, esse perceptos post testatoris obitũ. cũ
eius rei maxima sit dubitatio, de qua infra vltim. a c. pj. ol. & etiã
vt valeret iure c[illegible] quo fuit necessarium militis priuilegium,
cum absque co non valeret. l. verbis ciuilibus. supra eo. Dicas
tu nõ probabilem hanc primam solutionem, quia substitutio
hic frustra restringeretur ad bona patris, si obliquaretur, quia
tunc in natura ea omnia bona contineret, de eis bonis igitur tex.
255 mentionem fecit † iuxta solitũ in directis militaribus. l. milites
etiam in his l. miles ita hæred. in. §. exheredato, infra de milit.
testam. Vnde, cum post pubertatem hic sit directa ergo &c.
Secundo loco ad. l. precibus, respondebat glo. hic & ibi, & in c.
256 si pater, de testam. in 6. † quod ibi mater est in medio, hic aũt
non, & hãc solutionem sequuti sunt omnes vsq; ad tẽpus Bar.
vt hic per Alex. ex qua solutione, si esset vera ampliarentur di-
257 cta in præcedenti oppos. † nã pupillaris præsumpta non nocet
matri l. fi. C. de instit. & substi. simil. tec pupil. [illegible] is cõpendiola
facta ẽt a milite illi nõ noceret, & eius fauore obliquaretur post
pupillarẽ ętatẽ sed hęc solutio cõ ter impugnatur. cũ indicat. si
in terminis huius legis mater fuisset superstes substit. pariter
258 obliquaretur post ętatem pupillarem, † sponit es al negant, vt
hic, & in l. in testamento. C. de testam. mil. illa sola rõne, quia
hic tex. loquitur gñraliter, sed responde. qs r posse distingui per
l. nouam, vltimam C. de insti. & substi. iuxta regulam. l. non
est nouum, supra de legi. Bart. in l. omnes populi. in. 4. q. 6. prin.
supra de iusti. & iure, cum si. Secundo reprobatur Glossę solu-

tio, quoniam matri nunquam fauetur contra propriam verbo
tum significationem, si enim quãdo verba sunt ambigua, seu
259 generalia, vt in breuiloqua, seu compendiosa, † in quibus ver-
ba sunt generaliter prolata l. Lucius, inf. eo. gl. & cõiter D. ft.
260 l. præcibus, prope fi. & supra vidimus, † pupillaris contenta in
illis excludit matrem, minus hic verbum directo specificatum
debet obliquari fauore matris, ita Ias. hic. At suum præsupposi
tum verum non videtur nempe matrẽ excludi per verba am-
261 bigua & generalia, † hinc si sint communia obliquantur fauo
re matris Bar. inf. q. 3. versi. dico, quod debemus &c. verũ est,
quod generalia directa matrem excludũt, vt dicitur in d. l. Lu-
cius, & supra vidimus. Tertio impugnatur solutio ipsa, quoniã
hic agitur de hæreditate militis, in qua non curatur de fauore
262 matris, † sed solum vbi agitur de luctuosa filij hæreditate d. l. si.
C. de inst. & subst. vbi gl. ita Fulg. d. l. præcibus. Respondet Ias.
post Alex. quod satis agitur de bonis filij respectu legitimæ cõ-
tentę in bonis patris, qua mater priuaretur, nisi substitutio obli
quaretur, vnde hæc 3. impugnatio non est tuta, super qua Dec.
post Ias. d. l. præcibus, multa verba profudit. Dico ego vltimo
263 † priuilegia non fore multiplicanda l. 1. C. de dot. promiss. gl. l.
à Diuo Pio, in prin. & est gl. magna, post princ. inf. de re iudic.
gl. l. bene a Zenone. C. de quad. præscr. & ad aliud propositum
Rip. hic nu. 45. & late dixi in consi. 385. nu. 11. sed si mater pri-
uilegiata est in tacita seu præsumpta sub vulgari contenta, vbi
verba omnino desunt, & sic talis pupillaris omnino est tacita,
non debet etiam tale habere priuilegium, quando verba sunt
expressa, vt in d. l. præcibus. Bart. 3. loco soluebat, quod substitu
tio hic fuit facta verbis directis, ibi vero verbo cõi, substituo, &
hæc est communis solutio nostri temporis, vt per Alexan. hic,
quam solutionem Ias. ibi. & hic Rip. post Ias. improbant, quia
vaticinium est, ibi substõnem fuisse factam verbo communi,
cum verbum, substituit, ibi debeat scribi, id est constituit. Hoc
nihil est, quia reperitur vtrumque. Quinimo post Sal. Ias. ut in
d. l. præcibus, substitutionẽ factam fuisse verbis directis, vt hic,
patet ille text. dixit, quod miles secundum scripsit hæredẽ &c.
& ibi, eos habeat hæredes, quos pater ei constituit &c. Sed ad-
uerte, quia facit mentionem de hærede circa principium in
recitatione casus, ibi, sin hæredem scripsisse &c. quod verbum
potest stare proprie respectu vulgaris, & pupillaris, & impro-
prie respectu obliquæ, de qua in fi. facit gl. l. 2. sup. de offic. pro-
264 consul. † & fideicommissarius est hæres improprie l. si filiusfa.
§. 1. supra quod cum eo & dixi supra in Rubr. nu. 247. ac tradit
eruditiss. Leonius d. tract. subst. in prælud. nu. 11. deinde text. in
[illegible] inquit, quod eos habebit hæredes, quos pater ei consti-
tuit &c. sed loquitur quando ante 14. annos filius institutus de
cessit, vt ibi expresse dicitur, non autem loquitur in casu com-
pendiosæ, de qua in fi. & illa sunt verba decisionis imperato-
ris, non autem [illegible], cuius verba non apparent nisi in quã
tum imperator asserit, quod substituit, quibus autem verbis sub-
stituerit non constat, sicut nec in l. Scæuola, ad Trebell. Quar-
ta [illegible] solutio quod hic [illegible] substitueret, si institutus decesse
ret infra certam [illegible] vero simpliciter, & sic [illegible] tangentia
Benedictus [illegible] Decius sequuntur in d. l.
præcib. [illegible] in supplet. max. Item [illegible]
[illegible] Soc. [illegible] post pubertatem nisi [illegible] certam ætatem
esse, vel non esse expressam, cũ vtroq. casu substõ facta verbis
directis valere non possit, nisi ex militis priuilegio, vt hic in 2.
parte. Nec constat quod facta non fuerit vsque ad certã ætatem
post pupillarem, cũ tex. in illis verbis, non vsq; ad certam ætatẽ,
senserit de anno 14. cum [illegible] dixerit tex. si vero substõ [illegible]
sint expressa, vel compendiosa non vsque ad certam ætatem,
265 id videtur dixisse ad differentiam pupillaris, † & sic certa ętas
accipitur pro ætate pupillari sin glo. [illegible] solutione. Quinta
fuit solutio Castelionei de qua per Fulgos. d. l. præcibus, & per
Cumã ac Ias. [illegible] hic & ibi, valeat [illegible] directo militari,
ex qua succeditur [illegible] testatoris [illegible] ex fideicõmis-
266 so, id est ad [illegible] tantummodo
succeditur in bonis testatoris, l. cohær. [illegible] co.
Damnatur a Cast. in d. l. præcibus, in fi. & ab Alex. hic, quia in
d. l. præcib. in fi. dicitur bona [illegible] peti possunt, ergo mater erat
per fideicommissum grauata, alioquin si iure directo valuis-
set, propria authoritate substitutus bona accipere potuisset.
Replicat Ias. [illegible] filius [illegible] hæs patris, & mater ab intesta
to bona filij occupauerat. sed est diuinare, quod mater occupa
uerat, quinimo sm Dec. [illegible] in d. l. præcibus, text. dicit, [illegible]
successionẽ obtinente, velut ex iusta causa fideicommissi &c.
si fuisset directa successio, matri indubitate non fuisset delata,
sic successionem non obtinuisset de iure, quare videtur ad de-
fensionem Iasonis dicendum, quod [illegible] ille tex. loquitur de suc
cessione, intelligit respectu bonorũ filij, bona autẽ patris ab [illegible]
intestato successione occupauerat, & propterea substitutus, ẽt directo
ęsto, non põt propria authoritate accipere actualẽ possessionẽ,
licet sibi restõ, prout est iuris, non videretur necessaria Cast. l.
facta, in princ. infra ad Trebell. Soc. l. 1. §. sed quotiens, num. 5.
eo. tit. sed non loquitur de possessione vt Socinus hic ostendit.
Tu dicas contra Castelioneum, quod quemadmodum quan
do decedit in pupillari ætate inquit tex. quod eos habet hære-
des, quos pater sibi constituit, & hæreditatem adierint, & sic
mater ibi non restituit, tametsi iam hæreditas per pupillã adi-
ta fuerit, idem dixisset quando decedit post ætatem pupilla-
rem. Vtroq; enim casu hæreditas patris adita per filium, & tñ
constituitur differentia, quod decedat in pupillari ætate, vel
post, vno casu substitutus capit iure directo, alio capit a matre.
267 Non obstat dictio, velut, † quoniam stat veritatis expressiua, l.
quoties. C. de iure dot. Dec. in auth. si quis in aliquo num. 18.
C. de eden. Nec potest hic stare similitudinarie, quoniam vbi
est fideicommissaria retinetur legitima, ac Trebellianica, vbi
vero est directa militaris omnia restituuntur, & nihil retine-
268 tur, vt de omnib. habetur per gl. & doct. d. l. præcibus, † ergo da
ta aliqua dissimilitudine tollitur arg. a simili, gl. & doct. l. credi
tori, de ope. no. nun. Afflict. decisi. 350. nu. 1. talia d. similitudo
colligitur etiam respectu fructuum, ut videbamus int. ult. op-
po huius secundæ partis &c. Placet igitur mihi intellectus cõ-
munis, quod ibi sustineatur iure communi, cum fuerit facta
269 per uerbum commune. Præmitto, † militem hic fuisse testatũ
iure priuilegiato, ut patet ex uerbis, militis priuilegio, itẽ quia
aliter non ualeret substitutio cum facta fuerit verbis directis l.
270 uerbis ciuilibus &c. † In l. uero, præcibus, testatus fuit iure com
muni, patet, quia illud præsumitur alio nõ specificato, vbi actus
potest iure communi subsistere, vt hic in prima parte, tex. in l.
in testamento prima in l. quamquam, C. de testa. mil. cum si-
mi. ut hic per Ias. 3. notabili. Secundo id suadetur, quia tex. re-
quirit filiam esse in potestate mortis tempore, vt in narratione
facti, quod est repetitum in uersi. nam nõ est in certis iuris &c.
271 † ideo est credẽdum, quod cum mysterio id sit, iuxta gl. in cle.
id est in uerbo, diœcesanis, de iure patron. Ias. l. si constante, nu.
85. 4. limit. ff. sol. matr. & in l. admonendi, col. 3. in prin. sup. de
iureiur. Quæ patria potestas omnino esset superflua si iure mi-
litari testatus fuisset l. miles ita hęredem, §. exhæredato, infra
de mil. test. & sic uidimus in 3. opp. & gl. l. in testamento, prima,
272 in uerbo, facere, & ibi Dec. nu. 14. C. de testa. mil. † at bene pa-
tria potestas requiritur iure communi l. 2. in princ. supra eod.
ergo &c. Quibus apparet Glossam male sensisse, quãdo dixit,
maxime, uerum est, quod saluari põt respectu uulgaris, nõ aũt
pupillaris, cuius gratia, uerba, quod sit in patris ptãte, fuerunt
prolata &c. Tertio idem suadetur ex uerbis, non usq; ad certã
ætatem, quæ non referuntur ad institutum, ut Piumbinus præ
supponebat, & ut habetur in hoc tex. sed referuntur ad substõ-
nem, quæ, ut ualeat iure communi, non debet fieri vsq. ad cer-
tam ætatem, quia finita illa ætate, bona redirent ad uenientes
ab intestato ipsius testatoris, & esset pro parte temporis testa-
273 tus, & pro parte non, † quod non conceditur iure communi l. ius no-
274 strum, de reg. iur. cum similib. † sed tñ, priuilegio militis, l. in
fraudem §. pen. l. miles ita hæredem, in princ. inf. de mil. test. l.
certi iuris C. de testa. mil. & propterea, cum in d. l. præcib. sub-
stitutio facta fuerit simpliciter, non ad certã ætatẽ, arguitur mi
litem [illegible] testari uoluisse alioquin verba illa frustra ab Im-
275 peratore ibi fuissent perpensa † ex quibus etiam constat glo. in
d. l. præcibus, male egisse, dum suppleuit, maxime, allegando
text. nostrum, qui in diuersis loquitur terminis, quando scili-
cet substitutio est conditionalis, facta, si institutus decesserit in
tra certam ætatem, ibi autem agitur de substitutione ad tem-
276 pus, &c. Secundo præmitto, † quod vbicunq; compẽdiosa sub-
stitutio fit uerbis obliquis, omni tempore est obliqua, & sic ẽt
intra tempus pupillaris ætatis matrem non excludit, ita Bart.
277 int. 2. q. principali, in princ. † & hoc ẽt si fiat a milite, vt ibi, & in
278 fra per Ripam, nu. 68. † si vero fiat verbis directis expirat pubẽr
tate l. uerbis ciuilibus, & supra l. proxima. His sic præmissis, di-
co non obstare l. præcibus, quia loquitur de testãte, qui licet es-
set miles tamen uoluit iure cõi testari, vt dixi. Vnde cum tex.
dixerit, substitutionem ualere iure directo infra tempus pupil-
laris ætatis postea uero ueluti ex iusta causa fideicommissi ap-
paret euidenter substitutionem factam fuisse uerbis commu-
nibus, alioquin, si uerbis directis, pubertate euanuisset, si obli-
quis, nunq̃ ualuisset iure directo, ut in 2. præmisso, cum igitur
279 tex. dixerit substõnem esse quodammodo mixtam, † oportet
supponere cętera habilia, qđ. l. fuerit facta uerbis cõibus, l. qui
testamento, in prin. supra de test. l. si quando, in princ. C. de in-
offi. test. Secundo loco Bar. opponit d. l. uerbis ciuilibus supra
280 eo. soluit, † quod hic in milite ex speciali priuilegio, ibi in pagano. Bar. d. l. uerbis ciuilibus, idem repetit, & supra uidimus in
prima oppo. primæ partis, quæ responsio secundum Bologn.
hic, nu. 44. licet conueniat uerbis utriusq; legis, tamen est im-
281 perfecta, † quia paganus post pubertatem, potest facere, ut sub-
stitutio ualeat iure fideic. c. Raynaldus, & c. Raynutius, de test.
& c. 1. de testa. in 6. Quam impugnationem puto non esse pro-
babilem, quoniam uerba non sunt directa, & ciuilia in d. capi-
tulis, sed uidentur esse cõmunia, nec tunc quęritur de obliqua,
sed qua

sed quare sicut hic, ita ibi non valeat iure directo, Vnde vide-
tur posse aliter impugnari sol. Barto. quod imò etiam in milite
282 loquitur d.l. verbis ciuilibus, cum generaliter loquatur † iux. l.
in fraudem §. fi. infra de mili. testamen. Nisi dicamus, quod im
mo d.l. verbis ciuilibus, non comprehendit militem, cum is in
eisdem terminis in specie reperiatur priuilegiatus, vt hic, se-
283 cus si non reperiretur, tunc seruaretur regula dicti §. fi. † cum
miles in dubio vtatur iure communi l. quamquam. C. de testa
men. mil. l. in testamento, la prima. C. eod. & Alexand. hic nu-
mero 49. & ita in quibus non reperitur in specie priuilegiatus,
a pagano non differt, Vnde dico aliter contra Bart. quod sensit
etiam in l. verbis ciuilibus, substitutionem per paganum fuisse
factam impuberi, vt hic, quod puto verum, vt dicetur in quarta
responsione. Secundo tamen ad l. verbis ciuilibus, responde-
tur, quod loquitur de pupillari facta maiori tempore, hic vero
de compendiosa, sed damnatur communiter, quia ille tex. lo
quitur etiam de compẽdiosa, cum pupillaris nulla sit facta mẽ-
tio, tunc esset pupillaris, vt in l. in pupillari, quæ legem nostram
præcedit. Tertio respondetur, id ibi procedere duobus concur
rentibus, quod compendiosa fuit facta a pagano, & verbis ciui
libus, quæ in pagano habent hãc naturam, vt postquam potue-
runt valere iure directo, non possint amplius obliquari, secus si
nunquam valere potuissent, quia tunc obliquarentur l. Sceuo-
la. infra ad Trebell. hic autem secundum Bolognet. necessario
verba non erant directa. Sed non placet etiam hic verba nõ es-
se ciuilia, cum directo substituerit, & videtur intelligendũ sim
pliciter, & in omni casu, ac in potentiori significatu. Nec text.
noster fundatur in verbis substitutionis, sed in militis priuile-
284 gio, vt in eo expresse dicitur. Placet igitur mihi, † vt respondea
tur ad d.l. verbis, vt per illos respondebatur, quos Alexan. ibi re-
fert, sub nume. 11. vers. mouentur isti, scilicet in d.l. verbis ciui-
libus, substitutionem fuisse factam puberi, hic vero impuberi,
vnde ista potest perseuerare, argumento l. patre furioso, ila au-
285 tem non, † quia non entis nullæ sunt partes l. eius, qui in pro-
uinciam §. quod si stipulatus. ff. si cert. petatur. Quod autem ibi
substitutio facta fuerit puberi, non autem impuberi, probatur.
Primo quia diuinare est, quod fuerit facta impuberi, cum
nullum verbum ibi de hoc, & tunc in vim pupillaris valuisset,
& frustra quæreretur, an substitutus posset fieri cohæres, cum
respectu temporis pupillaris non detur ratio, quò isit cohæ-
res, cum possit esse substitutus. Nec post pupillarem, de sub-
stituto pupillariter possit fieri cohęres, quia fieret transitus ascẽ
dendo, quod non videtur admittendum, vt supra in prima op-
posit. & sic text. in dicta l. verbis ciuilibus, idem disponit, quod
postea fuit etiam repetitum in [illegible] fin. institu. de pupil. substi. Vn-
de ibi substitutus erat ille, qui petebat medietatem hæreditatis
statim mortuo testatore, allegãdo, quod cum esset substitutus
maiori 14. annis, & non posset admitti tanquam substitutus,
quia verbis ciuilibus substitutio erat facta, id circo, vt aliquo
286 modo actus sustineretur † iuxta l. 3. infra de mil. testam. debuit
admitti vt cohęres, cum verba non repugnarent, & ista fuit ra-
tio dubitandi, vt etiam per Bart. in l. hæreditas ex die, post me-
dium. vers. iuxta prædicta supra tit. primo, vbi si testator vnum,
instituerit in semisse vsque ad Pascha, alium vero post Pascha
in eodem semisse, ambo, reiecto tempore, sunt cohæredes, vt
per eum. Respondet Papinianus ibi, verum esse fundamentũ
substituti, dum dixit non valere substitutionẽ, eumque nõ pos-
se admitti vti substitutum, sed quatenus vult admitti vt cohæ-
287 res, licet verba paterentur, cum sint directa & ciuilia, † & substi
tutus dicatur etiam hæres l. 1. supra eodem l. mulieri. §. fin. infra
de condi. insti. & vidimus in rub. tamen fundamentum substi-
tuti non est probabile, quoniam voluntas testatoris repugnat,
qui voluit filium interim in vita sua habere totum, non autem
partem, & propterea substitutum remanere ab eo exclusum.
confert etiam l. cum in test. in fin. princ. pri supra tit. primo. illic
quia non in primum, sed in secundum gradum, substituit. Nec
283 obstat Bartol. in d.l. hęreditas ex die, quia reprobatur per Ca-
strens. in l. certi iuris. prope fi. vers. secundum dictum. C. de te-
stam. mil. per tex. in d.l. verbis ciuilibus, & etiam ibi ambo erãt
instituti, non vnus institutus, & alius substitutus, vt in d. l. verbis
ciuilibus. Sed vtrum saltem eueniente tempore substitutionis
debeat id consequi tanquam fideicommissarius, dico, quod non,
289 quia tex. dixit, quod fit frustra, † ergo prorsus sine fructu, quia
290 frustra, de vsur. l. frustra. C. ne vxo. pro mari. & etiam ac si fa-
ctum fuisset, nullo modo, secundum Bartol. in l. pen. [illegible] ad cri-
men. in fi. infra de publ. iudic. & hoc est argumentum, quod do
ctores principaliter mouentur in d.l. verbis ciuilibus & in l. prę
cibus C. eo vt etiam refert Rimi. iun. ibi numero 337. & 343.
Sed non videtur tutum, & Bartol. contra dixisse videtur in d. l.
verbis ciuilibus in versi. quæro mater &c. vbi respondendo ad
glo. dicentem substitutionem pupillarem factam per matrem
nullo iure valere, exponit, nullo iure, scilicet directo. Idem igi-
tur, & de dictione, frustra, cum importet nullo modo Bart. d. §.
ad crimen, pro quibus conducit [illegible] in personam seruilem infra
de reg. iur. ibi nulla, & tamen intelligitur de ciuili sola. Conclu
291 sio tamen vera est, quia † substitutio non obliquatur nisi fiat im
puberi, & ab initio non valeat, secus si puberi, vt post doctores,
quibus nititur, tradit Castrens. qui ait esse menti tenendum in
d. l. verbis ciuilibus, columna fin. vers. sentiunt etiam doct. sup.
eodem. Quę cõclusio comprobatur, quia si ea substitutio pos-
set descendere, & vti fideicommissaria sustineri, inepte fuisset
quæsitum, an substitutus posset fieri cohæres, sed id quærreba-
tur in subsidium, & Papinianus dixisset esse satis illũ posse per
obliquum succedere, absque eo, quod allegaret illam, rationẽ,
quod filius institutus interim non haberet totum. Cogita. Ter-
tio oppono de l. Sceuola inf. ad Trebel. vbi substitutio, iure dire
cto facta obliquatur. soluit Bar. dupliciter, primo quod ibi sub-
292 stitutio fuit facta in codicillis, & cum non potuerit valere iure
directo fuit decens, vt obliquaretur in casu, autẽ nostro iure dire
cto valere potest. Non videtur bona solutio quia vtroque casu
subest impedimẽtum, in vno codicillorum, in alio vero puber-
tatis. Secunda solutio Bartol. est, quod ibi codicillos fecit paga
293 nus, hic autem miles fuit testatus, † qui etiam si fecisset codicil-
los, adhuc iure directo potuisset substituere, l. militis codicillis,
in princip. de mili. testamen. l. quærebatur. §. fin. eod. tit. Sed ad-
uerte in primis, quia licet ista oppositio sit recepta, non tamen
videtur conferre in proposito, vbi in 2. parte text. nostri, agit de
substitutione, quæ valet iure directo, etiam si institutus dece-
dat post pupillarem ętatem, ibi vero agitur de substitutione ex-
294 pressa vulgari, † prout videtur innuere verbum, substitutio, c. si
pater, de testam. in d. l. iam hoc iure, supra eodem Bartol. l. Gal-
lus §. primo supra de libe. & posthum. quæ cõtinet tacitam pu-
pillarem, vel saltem solum agit de pupillari expressa, quæ ex be
nigna interpretatione obliquatur, & sustinetur dummodo vita
decedat in ętate pupillari, hęc igitur oppositio magis congruet
in prima parte tex. quam in vltima. Secundo aduerte ad primã
sol. Bar. quod ibi substitutio valere non potuit iure directo, quia
fuit facta in codicillis, merito ex benignitate fuit obliquata,
hic autem potuit valere iure directo propterea, non fuit obli-
quata, sed caue, quia Bartol. non ostendit rationem in hac pri-
ma solutione, cur hic possit valere iure directo, maxime post
pubertatẽ & si diceret prout sensit Bar. quod hic facta fuit in testa-
mẽto, non videretur id carere diuinatione, cũ text. loquat sim-
pliciter, nisi dicat, quod cum text. dixerit in prima parte, substi-
tutionem sustineri iure communi, apparet illam fuisse in testa-
mento factam, cum eo iure directa in codicillis fieri non possit
alteram tamen Bartol. affert solutionem, nempe, ibi paganum
295 hic vero militem substituisse directo, † qui miles etiam in co-
dicillis substituere valet directo d. l. militis codicillis, & l. quæ-
rebatur, de mil. testam. Sed attende, † quia hæc solutio non vi-
296 detur vera, ex eo, quod duo priuilegia, & sic duæ specialitates cõ
currerẽt circa idem, vna, quia in codicillis directo substitueret
297 † contra §. pen. & fi. insti. de codicill. altera quoniam maiori 14.
298 ann. † contra §. fina. insti. de pupil † & ad l. militis codicillis, ac l.
299 quærebatur §. fi. posset responderi, ibi vnum tantum priuilegiũ
concedi militi, vt, scilicet, in codicillis instituat hæredem con-
tra d. §. fina quæ hæredis institutio non reperitur restricta, & li-
mitata ad aliquod tempus, vt fuit substitutio directa dicto §. fi.
300 & d.l. verbis ciuilibus, † vnde posset etiam aliter responderi ad
d.l. Sceuola, quippe ibi illud esse, quoniam per verbum com-
mune, substituo, fuit facta, sicuti intellexit Iac. de Arena, hic au-
tem verbis directis. Nec obst. dum Bart. in d.l. Sceuola, dicebat
quod substitutio stricto iure valuisset, non ex benigna interpre
tatione, quod idem dixit in d.l. verbis ciuilibus & in d.l. Lucius,
colum. fin. infra eodem, & Alber. in Rub. supra eod. nume. 57.
301 versic. item hoc est contra &c. quia respondeo † quod rigor cõ
tinet subtilitatem verborum, ac etiam benignitatem & ille tex.
loquitur de benignitate rigoris, quia dicitur, ex benigna inter-
pretatione, quæ est, vt potius accipiatur tanquam obliqua vt va
leat, quam vt directa, quæ sit inutilis, quod non esset de stricto
302 iure, quo esset substitutio vulgaris directa, † quam importat ver
bum, substituo, vbicunque simpliciter profertur absque adiun-
cto, quod significet tractum temporis. Bartol. in f. quęst. 3. prin-
cipali, & pro hoc sensu, adduco primo Bartol. ex hac scriptura,
colum. 2. infra de dona. quem refert & sequitur Ri. in l. cum fi-
liosfam. columna 5. versi. non obst. l. si fuerit infra de leg. primo
303 † vbi verba, benigna interpretatione, accipiuntur pro mitiori
304 interpretatione, † quæ seruatur in materia testamenti cap. cum
dilecti, ad fi. extra de donatio. l. in testamentis, de regul. iur. non
autem, quod illud sit de equitate, & rigor sit in oppositum. Se-
cundo hanc sententiam contra Bar. & alios, confirmo, nam si
illa benignitas non esset rigor, æquitas esset, igitur idem esset,
ac si diceretur l. 2. C. de cod. cil. cum simil. correctam extitisse
305 per dicta l. Sceuolam, † cum id importet illud dictum, l. co-
tem §. fin vbi glos. infra de publica. glos. in verbo. locum, in fin.
l. ait prætor. §. si debitorem. ff. [illegible] his quæ in fraud. cred. Bart. l.
ex hac scriptura, vbi opponit de l. ex facto, de heredi. insti. idem
Bart. l. 2. §. prius, in princ. supra eod. Alb. l. qui Romę. §. duo fra-
tres.

tres, col. 7. in prin. infra de verb. oblig. Dec. l. in omnibus quidē
306 num. 4 de reg. iuris. † Sed correctio non præsumitur l. præcipi-
mus, in fi. C. de appella. maxime cum l. Sceuola, sit prior, quæ
307 posteriores corrigere non potuit. Tertio † considero. d. l. 2. C.
de codicill. quod verbis directis hæreditas non potest dari, sed
obliquis, iura non faciunt irritas voluntates, quæ verba, nō fa-
ciunt irritas voluntates &c. sonant id procedere de benignita-
te, quæ si obseruatur vbi verba sunt obliqua, secus est vbi sunt
directa. Quarto si verbum, substituit, profertur simpliciter, &
intelligeretur de directa verbis directis, frustra dictum fuisset,
directo substituit, in tex. nostro. Quinto hoc clare ostendo, q̄a
308 si verba ibi fuissent directa, clare constaret, † & non seruaretur
benignitas contra voluntatem substituentis, l. 1. infra de iure
309 codicillis. † enim censetur voluisse, quod verba sua clara im-
310 portant. l. Labeo. §. idem Tubero, de suppell. legat. † & perspi-
cue id constat in l. verbis ciuilibus, vbi non recurritur ad beni-
gnitatem, quia testatoris voluntas erat in contrarium, vt ibi di-
citur, & probatur l. non codicillum. C. de test. vbi etiam Alex.
311 † sed confugitur ad benignitatem pro conseruatione volunta-
tis, l. benignius, supra de legibus, l. seruum filij. §. cum qui chi-
rographum, de legatis primo cum similibus. Dicamus ergo,
quod loquitur de illa benignitate, quæ non repugnabat volun
tati ergo verba non erant directa, sed commun a, quæ, cum vi-
derentur ambigua, fuerunt interpretata in benigniorem par-
312 tem iuxta l. quoties, de reb. dub. cum concord. Tertio Bar. op-
ponit, dum in tex. dicitur fructus fore restituendos, qui tempo
re mortis in hæreditate reperiuntur &c. et de l. Iubemus, C. ad
313 Trebell. † vbi fructus non restituuntur, qui medio tēpore per-
cipiuntur. Soluit Bar. id procedere in restitutione, quæ fit vigo
re fideicommissi & sic obliquæ substitutionis, hic autem dire
ctę militaris, idem Bar. concludit in d. l. precibus, col. 2. an. ver-
si. sumus expediti, & in l. in testa. prima col. fin. C. de testa. mi-
lit. Prima est conclusio ex dictis Bar. quod ex obliqua substitu-
tione fructus medio tempore percepti non restituūtur, de qua
re vide tex. & doct. l. in fideicommissariam, infra ad Trebell.
in l. Balista, co. 1 cum d. l. Iubemus, in l. nec interest, de fideicom
miss. hæred. pet. & Soc. tracta. fallentiarum regula 33. incipien.
314 hæres de restituenda hæreditate &c. Ratio est † quia grauatus
per fideicommissum interim est dominus, l. domos, vbi etiam
315 [illegible] de leg. 1 † ad quem dominium fructus pertinent. l. 1. 2. C.
[illegible] conquestus, de vsur. ferij si in cont. 1 3 1.
316 [illegible] Secunda est conclusio † quod ex directa mili-
tari fructus restituuntur, qui in hæreditate patris inueniuntur
tempore mortis filij. & hic fuit intellectus Dyn. ad hunc text.
[illegible] Bar. Bal. Imol. Aret. Socin. & Rip. hic, Bald. Angel.
Salic. & Cort. iuni. d. l. præcibus, & est communis secundum
317 Aretin. hic. Primo † quia in dubio est capiendus ille sensus, qui
habet dubitationem, iuxta l. quod Labeo, de Carbo. [illegible] sed
intelligendo de fructibus repertis in hæreditate patris tempo-
318 re mortis res non habet dubitationem, † cum etiam fideicō-
missaria [illegible] quod his verbis, de leg. tertio,
319 [illegible] etiam, quia relicta per testatorem in hæreditate, [illegible]
[illegible] res hæreditariæ, [illegible] post mortem testato
ris [illegible] augent hæreditatem l. item
veniunt §. item non solum in princ. de pet. hæred. [illegible]
320 debat, quod dubium faciebat [illegible]
[illegible]
[illegible] de admin. toto. Decidit tamen oppositum, [illegible]
fructus [illegible] res hæreditariæ augent [illegible]
[illegible]
[illegible] probabile [illegible] dubium, nec [illegible]
[illegible] erant in hæreditate tempore
obitus testatoris, [illegible] hæreditarij, & de hæreditate, licet
percepti hæreditat [illegible] vt supra [illegible] la
321 tione † satis esse, quod [illegible]
[illegible] post [illegible] licet fructus [illegible] gcant, augent
322 tamen [illegible] † de q [illegible] materia priuile-
gij directa, idem non videatur, quod de re principali, quemad
modum nec [illegible] videatur de vsufructu, qui accrescit pro-
prietati [illegible] si nuda, supra de pigno. actio. & de
augmento legati l. si ex toto, in princ. de leg. 1. & de addita mē-
[illegible] C. de iur. dot. Verum quia hæc considera
tio non conuenit [illegible] fructibus, qui [illegible] nō autem in hæ
reditate tempore mortis testatoris inuenti fuerunt, idcirco ali-
ter respondeo ad arg. dum dicitur, quod lex debet esse de dubi
323 tabili, † nam id est intelligendum respectu decisionis principa-
lis, iuxta tradita per Dec. [illegible] num. 8. C. de collation. facit l.
si quis nec causam, & l. rogasti ff. si cert. pet. principaliter autē
in tex. nostro in secū da parte deciditur, an substitutio sustinea-
tur iure directo, & istud, est quod carere non debuit dubitatio-
324 ne, † facit id, quod de stat. dicitur, vt vltra ius commune debeat
aliquid operari, nam intelligitur in principali decisione, quia
in reliquis secundum ius commune interpretatur l. 2. vbi glo.
docto. C. de noxal. l. si in computatione. C. de iure delibe. Dec.

post Ias. l. nemo num. 6. C. qui testam. fac. poss. & dixi in consil.
117. num. 19. Secundo pro communi Aret. hic ponderabat tex.
nostrum, nam si intelligeretur de fructibus repertis in hæredi-
tate testatoris tempore mortis suæ, frustra de fructibus in tex.
nostro fuisset facta mentio, & satis fuisset dicere restituat bo-
na patris d. §. item non solum. Respondebat Dec. l. in testamē-
325 to, colum. antepen. versi. alia ratione. C. de testam. mili. † quod
licet augeant hæreditatem, veniunt tamen appell. fructuum d.
l. item veniunt §. fructus, ideo ad submouēdum hoc dubium,
subiunxit, cum fructibus, & ita etiam prius Socin. hic respondi
derat, cuius Dec. mentionem non facit. Replicat Ripa assum-
ptum Decij non probari, quod veniant appellatio. fructuum,
326 † & illum tex. in §. fructus, loqui de fructibus per hæredem per
ceptis, & licet isti existentes in hæreditate antequam sit adita,
possint appellari fructus, vt voluit gloss. in d. l. quod his verbis,
de leg. 3. tamen dicuntur bona testatoris, & in effectu hec etiā
fuit replicatio Soc. hic in vlt. notabili. Ego dico, quod si conce-
datur appellari fructus, non obstante, quod etiam dicantur bo
na testatoris, dubium esse potuit, cur non dicantur bona testa-
toris simpliciter, sed etiam dicantur fructus, & sic sunt bona,
quæ habent etiam aliud nomen, ideo bonorum appellatione
in hac materia priuilegij stricta, non videbantur cōprehensa l.
ligni. §. Offilius. & l. hoc legatum, de leg. 3. Tertio pro commu
327 ni mouebatur Lanfranc. de Oriano, † quoniam fructus non
præsumuntur durare vltra triennium glo. l. 1. C. si aduer. vind.
ergo videtur impossibile, quod text. loquatur de fructibus re-
pertis tempore mortis patris, quia eo modo filius moreretur
328 ante triennium, & vt per eum. Respondet Rip. & bene, † quod
tenebitur ad fructuum pretium, l. mulier §. sed etenim, infra
ad Trebell. Quarto mouebatur Soc. hic pariter ponderando
hunc text. in verbo, inuentis, ergo a contrario sensu non resti-
tuuntur consumpti, qui restituerentur si ageretur de existētib.
tpe mortis testatoris, quia ex illis, cōsumpti imputantur in quar
329 tam, † iuxta not. in l. Marcell. §. res quę, ad Treb. Respondeo si
erant consumpti tempore mortis testatoris, non est opus dice
re, qđ imputentur, si enim intelligatur secundum Ang. de in-
uentis in hæreditate tpe mortis testatoris, oportet pariter intel
ligere de consumptis tēpore mortis testatoris, quo stante arg.
nihil valet, quia non est intelligendum de consumptis tempo-
re restitutionis hęreditatis, sed de cōsumptis tpe inuentionis,
qđ est mortis testatoris, non institati. Quinto loco Curt. iuni.
in l. prec. bus nu. 75 vtebatur ratione, quoniam licet sub militia
ri non comprehendantur bona heredis ne fiat pręiudiciū ter-
tio, debent tamen comprehēdi fructus per heredem percepti
330 ex bonis testatoris. Sed ego nego † bona fuisse testatoris tempo
re perceptionis, l. sed si plures §. filio, supra eo. l. domos, de leg.
1. Sexto Rip. mouebatur, quia verbum, capiet, ad quod etiam
refertur, quod dicitur de fructibus, habet relationem ad versi.
post eam ętatem, ergo tex. debet intelligi de fructibus inuentis
in hęreditate post eam ętatem, & consequēter tempore mor-
331 tis filij † quoniam illa qualitas temporis omnia determinat,
quę reguntur ab illo verbo principali, Bar. l. 1. §. enti, de acquiren.
[illegible] bon. rap. & Maria hic inquit hoc arg. esse sumptibus
[illegible] Pisis hanc legem publice interpretaretur. Sed
[illegible] ostendi, quod illa qualitas, post eam ętatem, non de-
terminat verbum, capiet, sed refertur ad subintellectum ver-
bum decesserit, vt etiam Bar. subintelligit verbum, capiat inf.
[illegible] versi. sed quid si testator, & in proposito est sensus,
[illegible] institutus decesserit infra 14. annos, substitutus iure cōi
capiet etiam bona propria filij, post eam autem ętatem si de-
cesserit, ex priuilegio militis capiet bona patris duntaxat, una
cum fructib. repertis in hęreditate, quo autem tempore, hoc
non determinat tex. vnde qualitas illa, post eam autem ętatē,
solum determinat verbum, decesserit, iuxta tradita per Bart. l.
ex facto 2. oppo. versi. 1. casu, infra eo. Vltimo mouebatur Ma-
ria quia fructus capiuntur ex priuilegio, ergo existentes tempo-
re mortis filij, qui inuenti tempore mortis patris sine priuile-
gio restituendi sunt, sed responde, quod verba, ex priuilegio,
referuntur ad validitatem substitutionis, & quod sit directa et
post 14 annum, vt supra. Contrariam sententiam tenet Angel.
hic sibi parum constans, & sequuntur Cast. Alexan. Ias. & Claud.
[illegible] Castren. Roma. & Dec. d. l. in testamento, Cast. d. l. prę
[illegible] colum. penult. num. 20. versi. addit Bar. aliam &c. Primo
332 † quoniam hęres non debet esse deterioris conditionis vbi sub
stitutio est directa, quam obliqua, sed vbi est obliqua non tene
tur ad hos fructus, ergo &c. Respondetur, quod imo hæres in
directa & eius respectu est deterioris conditionis, primo quia
333 amittit legitimam, † quam hæres militis non retinet, & hoc
saltem tempore huius l. quicquid sit hodie per §. aliud quo-
que capitulum authen. vt cum de appell. cogn. Secundo quia
secundum Rip. amittit iura directa, & desinit esse hæres,
quod maximæ importantię est. Tertio quia non retinet Tre-
bell. anicam. Quarto amittit iura sepulcrorum. Sed ad omnia
posset replicari, quod si in illis casibus est deterioris conditio-
nis non

nis nō loquitur, quod etiam in hoc casu debeat esse, immo est
334 dicendum oppositum, † per regulam, l. cum qui, de iureiur. l.
secundum naturam, ff. de reg. iur. &c. Mouebatur Dec. in d. l.
335 in testamento, col. antepen. † quoniam in dubio verba potius
ad testatorem, quam ad hęredem sunt referenda, l. cum testa-
mento, vbi Bar. ff. de aur. & arg. lega. vnde cum in tex. fiat men
tio de hæreditate testatoris, non autem hæredis, pro quo facit,
336 quod ait Bar. in l. si cognatis, col. fi. de rebus dub. † de legato eis
relicto, qui sunt de cognatione, est enim intelligendum de co-
337 gnatione testatoris. † sicuti etiam inspicitur magis eius condi-
tio, quam hæredis Alex. l. ex facto, §. si quis rogatus, col. 3. infra
ad Trebe. l. Dicebant al. qui, illud procedere in verbis testato-
ris, secus in verbis legis, quod dictum improbat Rip. per tex. l.
filiusfa. §. Diui, in verbo creditoribus, de leg. 1. Breuiter, si quæ
☞ ratur de qua hæreditate tex. loquatur argum. Decij procedit,
quia intelligitur de hæreditate testatoris, sed hoc nihil facit, mi
nusque in hoc dubium consistit, quia clarum est non intelligi
de hæreditate filij instituti, cum necessarium esset includi etiā
propria bona filij, quod expresse negatur in tex. solū igitur du-
bitatur de tempore, quo scilicet tempore fructus isti in hæredi
tate testatoris reperiantur, & cum de hoc in tex. nullum sit ver
bum, quo fieri possit interpretatio magis ad testatorem, quam
338 ad hæredem, cessat arg. † quod dignum non fuit tanto viro, vt
vt hic per Maria. sub nu. 68. vers. quinto contra Bar. &c. Cessat
pariter quod inquit Alcia. hic per tex. l. deducta, §. fina. infra ad
339 Trebel. † quia loquitur in fideicommissaria substitut. in qua fa
cta est interpretatio voluntatis testatoris, quod fructus non ve-
niant eius iudicio percepti. d. l. in fideicōmissariam, nos sumus
in directa militari, in qua hæres videtur deterioris cōditionis,
vt cōstat ex supradictis. Tertia igitur fuit opinio Mariani, quod
tex. noster loquatur de fructibus perceptis post testatoris mor
tem ante hæreditatis aditionem. Sed vere iste casus compre-
henditur sub opinione Angeli, nam solum excludit perceptos
per hæredem, vt etiam de perceptis loquitur Bar. supra prima
340 oppo. 2. partis. † & idem iudicandum de iustis, quod de repertis in
hæreditate tempore mortis testatoris glo. l. quod his verbis de
leg. 3. sequitur Rip. d. l. in fideicommissariam nu. 39. vbi etiam
Castrens. col. 1. vers. item habet locum regula. infra ad Tre-
bell. Alcia. hic, in verbo, cum fructibus, vtroque enim casu di-
cuntur hæreditarij, vt per eos. Quarta & vltima fuit intelligen
tia Bologneti hic, num 88. quod intelligatur de fructibus inuē
tis in hæreditate perceptis a die mortis grauati vsque ad diem,
quo substitutus capit hęreditatem, tunc desinit esse hæres, &
hæreditas vacat, & de nouo dicitur testatoris. Quid igitur di-
cendum? verior videbatur sententia communis, nam sicut hę
res desinit esse hęres ipsius hæreditatis, cuius erat Dominus,
341 † consequens est, vt idem sit de accessorijs, & sic de fructibus,
iuxta l. etiam, C. de iure dot. & regulam, accessorium, de reg. iu-
☞ ris in 6. Verius tamē puto contrariū, & sic sentio cōtra cōem.
342 Primo, † quoniam fructus isti post mortem testatoris perce-
pti nunquam fuerunt testatoris, sed hæredis, l. postulante, §. 1.
343 l. in fideicommissariam, vbi Bar. infra ad Treb. igitur † in ipsis
non sibi locum vendicat militis priuilegium, l. impuberi, de ad
min. tut. l. cum filiusfa. de mil. testam. Confirmatur secūdo per
tex. milites etiam in his, & l. miles ita heredem, §. ex hæredato,
344 inf. de mil. testam. † vbi miles potest substituere in his dunta-
xat, quæ ad ipsum, cui substituit, peruenerint, non autem in his
quæ filius habuerit, vel postea acquisierit, & hoc idem tradidit
Claris. Leon. d. tract. substi. titu. de compendiosa, nume. 96. sed
fructus sunt huiusmodi ergo, &c. Nec obstat si dicat, vt per So
cin. supra in vlt. notab. & Maria. num. 68. quod saltem mediate
345 fructus a testatore proueniunt, † nam in hac materia inspicitur
causa immediata, nō mediata, vt probatur, d. l. deducta, § fi. ad
346 Treb. † vbi rogatus restituere, quod ex hæreditate superfuisset
non tenetur restituere fructus superfluos, quos immediate nō
habuit & de hoc argumento videte Aretin. hic, qui postea re-
spondet, sed non bene, vt constat, d. §. fin. Tertio moueor, &
347 præmitto, † participium temporis præteriti perfecti resolui in
verbum de præterito Rip. l. qui Romæ, §. duo fratres, num. 65.
de verb. obli. vbi verba (lectis verbis test.) intelligit, quod re-
tro, & de præterito per interuallum fuerint lecta, quia partici-
pium præteriti temporis resoluitur in verbum de præterito, vt
per eum, confert tex. in c. auditis & intellectis, extra de electio.
cum igitur in tex. nostro dicatur, cū fructibus inuentis, est idē,
ac si dixisset, qui fuerunt inuenti in hæreditate, & sic retro, nō
autem de præsenti, quia si de præsenti tunc dixisset, existētibus
& loquutus fuisset per participium præsentis temporis, iuxta
tex. in l. si insulam in verbo facientē, de ver. obli. vbi etiā docto.
Quarto perpendo verbum. hæreditate, de quo in tex. dum di-
xit inuentis in hæreditate & haud dubie intelligitur de hæredi
tate testatoris, vt per Dec. in d. l. in testamento, col. antepen. C.
de testam. mil. igitur debemus intelligere de tempore quo ve
348 re, & proprie erat hereditas † ante scilicet eius aditionem, glo.
l. 1. §. veteres, inf. de acq. poss. & ratio est, quod sensit tex. noster
dum diuisim loquitur de bonis, & hæreditate, quādo enim lo-
quitur prout nunc, appellat bona, quia verę non est hæreditas,
sed quando loquitur prout tunc, appellat hæreditatem, intelli-
gendo igitur de inuentis in vera, & propria hæreditate, res est
perspicua. Quinto, moueor authoritate glossę Rub. supra eo-
349 dem ad finem, vbi ait † compendiosam, quę fit a milite habere
naturam pupillaris, & fideic. si habet eius naturam, ergo in his
in quibus nō reperitur oppositum in iure specificatum, idem
350 seruatur in directa militari, quod in fideicommiss. † cum mi-
les regulariter vtatur iure communi, fallit in his, in quibus est
dispensatus, & priuilegiatus. Bar. l. neque colum. 1. circa med.
infra de mil. test. Docto. l. quanquam, C. eod. sed in fideicom-
miss. & iure communi non restituuntur fructus a grauato per
351 cepti, ergo &c. Postremo † nam idem ius est de accessorijs, qd
352 de prin. c. accessorium, de reg. iur. in 6. † Sed in bonis hæredita-
rijs non restituuntur nisi quę fuerant defuncti, vt hic, & l. Ne-
ratius supra de peti. hære. ergo nec fructus, qui accessorij sunt,
iuxta notata in l. 1. C. de cond. indeb. Non obstat, quod hæres
desinat directo esse hæres rerum principalium ergo idem vide
batur de his fructibus ab ipso hærede perceptis, tanquam ac-
353 cessorijs &c. † quia ego respondeo in eos militare diuersam ra
tionem, ideo corruere argumentum, Bar. l. si ita stipulatus 13.
oppo. de verborum oblig. Alex. cons. 4. nu. 9. vers. aliud autem
est, lib. 1. & Dec. in regula, cum principalis, sub nu. 2. de reg. iur.
Vnde cum fructus hęres perceperit, & ex rebus tunc factis suis
merito debet eos retinere, secus in fructibus, vel alijs accesso-
rijs immediate vna, cū principalibus habitis, & receptis si quæ
habuisset, quia tunc procederet argumentum. Seruando ordi
nem Bar. quęro quid sit compendiosa, & respondeo secūdum
354 illum. † quod est, quæ sub conditione mortis, vel alia multa
complectitur tempora, quod dixit de conditione mortis pro-
batur hic, & in l. præcibus, & dum dixit, vel alia, potest esse
exemplum si tale quid fecerit, vt inquit ipse, vel si quid erit, pu
ta si Titius quandocunque venerit, & quod dixit, plura tempo
ra complectitur, ideo dixit, quoniam cōtinet tempus puberta-
tis, pupillaris ætatis, vel aliud tempus, & hæc compendiosa se-
cundum Bartolum, vel fit tempore limitato, vt hic, vel quan-
docunque, vt in d. l. præcibus. Prima sit conclusio, quę versatur
circa definitionem, quod scilicet compendiosa illa est, quę fit
sub cōditione mortis, vel alia, & plura tempora complectitur.
Contra hanc definitionem videtur obstare, quia etiam pupilla
ris continet multa tempora, nempe ante aditionem, & post in
355 fra ętatem pupillarem &c. Soluit Ripa, & præmittit † tempo-
ra multa illa esse, quę constituunt multas species diuersarum
substitutionum, Bar. l. inficiando, §. infans, de furt. & probatur
in d. l. pręcibus, dum loquitur de expressa, vel compendiosa, nō
vsque ad certam ętatem, pupillarem scilicet, vt ibi per glo. His
356 præmissis respondet † quod pupillaris non continet plura tē-
pora variantia, & licet contineat vulgarem, & sic etiam tem-
pus ante aditam, id tamen, secundum ipsum, non cōtinetur ex
compēdio verborum, sed legis interpretatione. Aduerte quia
☞ istud procedere potest in pupillari sub forma (si hæres erit, &
in pupillari ętate decesserit) sed si diceret (si decesserit in pu-
pillari ętate) tunc verborum compendio vniformiter includi-
tur vulgaris, & pupillaris, & videtur compendiosa, vt distinxit
Bal. d. l. pręcibus col. 11. vers. vnum etiam aduerte, & idem si di-
ceret (filio meo pupillo substituo) vt hic per Alcia. nu. 17. vers.
quę sententia dubia est &c. Nec credas Balbum sensisse, quòd
prima sola sit pupillaris, quia absurdum sensisset, cum verba
357 (si hęres erit) non sint de substantia, † cum etiam exhæredato
fieri possit, §. non solum, insti. de pupil. sed vnam sensit esse tā-
tum pupillarem, alteram vero etiam compendiosam, quibus
multa remouentur, dum plerique conantur ostendere illam
(si pupillus decesserit in pupillari ætate) esse pupillarem, quia
hoc non negatur, & in hoc stat oppositio, quasi compendiosæ
definitio nō conuertatur, cū detur pupillaris, quę plura quoq;
tempora complectitur, & hoc sensit etiam Socin. iun. hic. sub
nu. 173. vers. nec tunc obstat. &c. Soluit 2. loco Ripa, quod re-
pudiatio, vel aditio sunt, quę in pupillari variāt substitutiones,
non autem sola tempora, vt in definitione requiritur. Non pla
358 cet hęc sol. † cum quis ex vulgari possit admitti, non solū quia
institutus repudiet, sed quoniam decesserit, & sic hęres esse nō
potuerit l. 3. C. de hęredi. insti. tunc substitutiones variantur ex
solis temporibus, & tū est vulgaris, vel pupillaris expressa. Prę-
terea nec suo compendiosa contineretur vulgaris, & sic tem-
pus ante aditam, cum tunc substitutio varietur ex repudiatio-
ne, vel aditione, quod est falsum, vt infra & tradunt Alex. & cę-
teri, l. præcibus, num. 12. C. eod. Aret. Ias. & Rip. dicebant dictū
359 Baldi esse falsum, quoniam oportet, † vt compendiosa conti-
neat verba tracti temporis futuri, vt ait capit. pen. vers. 2. oppo.
Sed nihil est, quia ea verba non continētur in hac definitione,
licet id sit verū in se, vel etiam verba (si decesserit relata ad pu-
pillum virtualiter important tractum temporis. Vera igitur so
lutio est, quod licet sit pupillaris in specie, est tamen etiam cō-
pendiosa

360 pendiosa in genere, † quod nomen generis non consideratur
in ea, quæ habet etiam nomen proprium, arg. l. 2. sup. de adop.
Soc. l. 1. secunda lect. supra eo. patet in emptione, & vẽditione,
361 † quę licet sit permutatio non tamen vtitur nomine permutationis, quod est generale, gl. Rub. C. de rerum permut. quia habet elegans nomen speciale, iuxta l. iurisgẽtium, supra de pact.
362 Vel dicas † quod quatenus dicitur compendiosam continere
multa tempora, subaudi non assignata cęteris substitutionib.
vt sensit Imperator d. l. præcib. versi. si vero subst. ibi, compendiosa non vsque ad certam ętatem &c. iuncta gl. quę exprimit
pupillarem, & hoc Bar. sensit, quatenus exponẽdo verba, multa cõplectitur tpa, inquit, intellige pubertatis, pupillaris ætatis,
vel aliud, quasi sentiat pubertatis omnino requiri, patet dũ illius prius mentionem facit arg. l. quoties, §. de vsus. cũ sim. quibus excluditur pupillaris, quæ nõ includit tps pubertatis, & ita
multa tpa accipiuntur in potentiori significatu, pro omnibus
temporib. cum etiam tẽpus pubertatis Bar. includere voluerit.
363 Secundo definitioni videtur obstare, † nam etiam reciproca
substit. continet plura tempora substitutiones variantia. Quidam admittunt, quòd illa etiam dicatur compendiosa, quæ tamen etiam dicitur reciproca. Ripa contradixit,
364 † quia hæc sunt
nomina magistralia, & induceretur confusio, & glo. Rubr. supra distinctè loquitur de reciproca, & de compendiosa, ideo
ipse constituit differentiam quod reciproca sub compendio
personarum principaliter, ac etiam temporum, continet plures substitutiones, compendiosa autem eas continet dumtaxat
sub compendio plurium temporum, adde Alber. sup. in rubr.
num. 88. de quo Rip. hic nullam facit mentionem, sed aduerte, quia verum non est, quod personę faciant varietatem substitutionum, sed sunt tempora etiam in reciproca, quæ bene recipit nomen a varietate personarum, & geminatione, quam cõ-
365 tinet, † & etiam in compendiosa potest subesse pluralitas personarum, vt si filio pupillo substitueret quoscunq; suos hæredes iuxta l. hoc articulo, supra tit. primo, item si pluribus institutis quandocunque decedentibus substituat quemquam. Responsio igitur videbatur probabilis, quod si reciproca sit facta
cum verbo tractus temporis res sit clara, quod est compendiosa reciproca, & geminata, ex vtraque parte est compendiosa,
366 sed quia ex diuersis, dicitur reciproca. † Si vero sine tractu temporis personis imparibus, erit solum vulgaris l. iã hoc iure, in-
367 fra hoc tit. nostro. † Idem si maioribus, & facta sit per verbum,
368 substituo, d. l. iam hoc iure. Bar. l. Lucius. col. ii. infr. eo. † si impuberibus adhuc idem, quia videtur vulgaris ex verbis, & pupillaris iuris interpretatione, non verborum significatione, vt
hic per Soci. iun. sub num. 174. versic. secundo vero casu. Sed
aduerte quia hoc non est verum, † nam et iam pupillaris dici-
369 tur expressa verbis generalibus Alexã. late in l. [illegible] allus §. 1. sub
num. 6. vers. prædictis adde, de libe. & posthu. Castrens. l. in testamen. prima, nu. [illegible] ad fin. C. de testamen. milit. in l. si. nu. 2. ad fin. C. de hæred. instit. & in d. l. iam hoc iure. §. 2 sub num. 5.
370 Dicas igitur vt sup. [illegible] necessarium, vt etiam pubertatis tempus contineri possit, quod etiam videtur de mente Bartoli d. l.
Lucius, [illegible] non obstat quod [illegible] in materia
compen[illegible] Tertio opponitur de [illegible]
371 [illegible] in fin. l. precibus. C. eo. † vbi concludit [illegible]
[illegible] in pupillari ætate decesserit, vel alias quan[illegible]docunque, non esse compendiosam, sed duas esse distinctas substitutiones. Soluit Ripa, quod tunc sub compendio verborum, non
continentur plura tempora, sed distinc. &c. Adde l. Stichum, §.
stipulatio infra de verbor. obliga. & l. quod dicitur, la prima eo.
tit. Videbimus infra vna cum [illegible] si
vera est sententia Bald. d. l. precibus col. [illegible] num [illegible] ad
uerte, pariter illa est compendiosa, cum dixerit si decesserit in
pupillari ætate, videtur inclusa vulgaris, & [illegible] gl. d. l.
precibus, sentit contra Bal. tu dicas vt sup. [illegible] contra definitionem allegatur l. cohæredi [illegible]
372 † vbi si pupillus grauetur restituere [illegible] quandocunque decesserit, talis substitutio est omni tẽpore fideicommissaria, & nihilominus continet plura tempora &c. Soluit Ripa,
quod non censetur continere plura tempora, cum non variantur substitutiones, sed substitutio sit semper vniformis, iuxta
sup. sed hoc videtur contra Barto. infra 2 quæst. princ. vbi Bar.
hanc appellat compendiosam. Solue, quod cum hæc substitu-
373 tio sit facta per verbum, restituere, † quod est obliquum, merito omni tempore dicitur fideicommissaria vt omnia dixit Bartol. d. 2. qõ principali & licet ibi appellet substitutionem compendiosam factam verbis obliquis, attamen impropria loqu-
374 tio est, quia, vt constat ex prædictis † oportet tam plures species
substitutionum continere, vt etiam tradit gl. & doct. d. l. precibus gl. Rub. supra eodem dum dixit, quod compendiosa habet naturam pupillaris, ac fideicommissarię sequitur Clariss.
Leon. qui multa citat suo tract. sub tit. de reciproca nu. 50. Et
cum ista non possit continere vulgarem, minus est compendiosa, de mente Barto. hic, nisi large resp ectu formæ, quam habet compẽdiosa, sed non habet effectum, cum non contineat
plures species diuersas substitutionum, vt dicitur de libellis,
375 qui, vt tot dicantur, quot sunt summæ, vel res in eadem scriptura contentę, oportet, vt causę sint diuersæ, & idem in sententia
Bald. l. edita. C. de eden. Angel. l. scire debemus, de verborum
obligat. cum alijs per Rimi. citatis consil. 99. nu. 69. & plenius
consil. 359. nu. 28. Opponitur 5 dicitur in definitione, sub conditione mortis, vel alia, sed contra, nam compẽdiosa continet
376 etiam pupillarem, † quę absque mortis conditione non potest
377 subsistere, supra l. proxima Sol. Imol. † quod alternatiua in proposito alternat hoc modo, quod fiat compendiosa sub conditione mortis sola, vel sub alia, quę tamen, iungatur conditioni
mortis, iuxta l. qui liberis, in princip. sup. eod. Et sic si Bar. intellexit, quod vltra conditionem mortis possit addi alia optime
loquitur d. l. qui liberis, si vero intellexit absq; conditione mortis de alia extrinseca, male videtur loqui. Adde, quod pro hac
intelligentia facit tex. noster, vbi vltra conditionem mortis est
apposita conditio liberorum, idem l. Lucius, vlt. supra in primo. Verum quia Barto. in effectu sensit, de condit. extrinseca
sola, absque conditione mortis, ideo adhuc oppositio manet,
& sm Aretin. responsio Imolę est cautiosa. Soluebant Socin.
Iaf. & Galiaul. hic, & Dec. d. l. precibus quod huiusmodi substitutio quatenus continet pupillarem, tacite subintelligitur conditio mortis, non tamen erit expressa, sed subintellecta. At nec
378 aliter sensit Imol. q patet ex l. qui liberis, quam allegat, † quæ
loquitur de conditione mortis subintellecta. Ripa. & Alcia.
379 hic sub nu. 18. contra † quod imo vbi adest alia conditio, cõpendiosa non continet pupillarem, quia purificata conditione expressa, etiam esset expectanda tacita conditio mortis contra intentionem testatoris, qui posuit expressam, vt ea purificata filius excluderetur, & etiam tunc respectu pupillaris duæ conditiones requirerentur, vna mortis tacita, & altera expressa, respectu vero directæ militaris, vel fideicommissariæ sufficeret
380 expressa, & sic non fieret vniformis determinat o. † contra.
iam hoc iure, & hæc fuit intentio etiam Pom. tract. subst. col.
1. versic. circa quintum. Mihi magis placet solut. Socin. & præ-
381 mitto, † quod Bar. hic quando locutus fuit de conditione mortis, sensit de cõditione expressa. patet, quia adduxit tex. nostrũ,
in quo mors filij ponitur in expressa conditione, & iam in l.
precibus, quam etiam citauit, & propterea quando dixit, vel
382 alia, etiam sensit de expressa ob alternatiuam, vel, † cuius vera
pars aliam declarat, l. 1. de rebus dub. non tamen voluit exclu-
383 dere tacitam subintellectã ex natura dispositionis. Vnde † cum
clarum sit quod substitutio pupillaris fieri potest sub conditione extrinseca, separata a morte pupilli. d. l. qui liberis, in princ.
nimirum si etiam pupillaris includatur sub hac compendiosa
alia expressa conditione facta. Nec obstat regula iam hoc iure, quia, quod pupillus debeat mori, non dicitur conditio saltẽ
384 voluntaria, & extrinseca. † Ideo non attenditur, nec facit quominus substitutio dicatur pura d. l. qui liberis, facit l. interdũ,
385 infra de verbor. oblig. † Hæc igitur substitutio compendiosa
facta sub conditione, quandocunque Titius erit factus consul
comprehendit etiam pupillarem, presupponendo tamen cętera habilia ad essentiam pupillaris, quod scilicet etiam moriatur pupillus, iuxta l. qui testamento, in prin. supra de testamentis. Aliter puto rem ipsam posse declarari, nam aut substitutio,
compendiosa fit pupillo, & procedunt prædicta, quæ essent necessaria si non posset fieri nisi pupillo, verum quia potest fieri
etiam puberi, & continet plura tempora, pluresque diuersas
substitutiones scilicet vulgarem, & fideicommissariam, vt infra, [illegible] cessat difficultas &c. Postremo opponitur de l. verbis
386 ci[illegible] † vbi verbis directis per paganum facta compendiosa
substitutio per verbum distributiuum, quandocunque, continet plura tempora, & tamen non continet plures substitutiones [illegible] per pubertatis superuenientiam. Soluit Ripa scilicet potentiam, & aptitudinem, vt ibi per eum. Quæ solutio non placet, quia ibi potentia non potuit continere plures substitutiones, cum certum sit compendiosam euanescere
per pubertatis superuenientiam, tunc enim potentia, & aptitudine continet plures substitutiones, quãdo possent valere omni tempore, non tamen contingit nisi vna, vt supra sępenumero [illegible] dictum, & dicetur infra, tradit Castrens. l. præcibus, col.
[illegible] repen. versic. pro illa opin. C. eo. Respondeo igitur ad l. ver-
387 [illegible] † quod illa non est compendiosa, vere, & proprie,
[illegible] improprie, solum inspecta forma, iuxta Alexã. post Cumanum hoc iure num. 2. versic. tamen vt dicetur, supra eod. vel
inspecta testatoris intentione argum. glo. l. 2. infra de exceptio.
Vel melius, licet sit, tamen non valet, quia non fuit facta verbis
388 habilibus vt requiritur &c. Secundo quæritur † quare compẽdiosa dicatur, & respondet Bar. vt hic per eum, cum quo alij
trãseunt & fuit originale dictum glossæ magnæ circa mediũ,
& gl. finalis, post medium l. præcibus. C. eod. idem, tradit Albericus in rub. supra eo. num. 88. vbi addit rationem cũ compẽdium, & dispẽdium versantur circa [illegible] Menius,
[illegible] duobus,

§. duobus. de lega. 2 & l. dotem §. final. de Castrens. pecul. qui
male facit. Ego addo l. 1. penul. C. de veteri iure enucle. & Bart.
etiam sequutus fuit eruditiss. Leon. in tractat. substit. tit. de cō-
pendiosa num. 19. Adde, quod non ex eo solo, quod fiat verbo
389 rum compendio fuit dicta compendiosa. † sed etiam quoniā
fit vtiliter. & sic est breuis, ac vtilis, & cum breuitate temporis
concurrit vtilitas, quę duo, verbum, compendiosa, proprie cō-
390 tinet, sicut contra, † res dispendiosa est, quæ cum damno conti-
391 net temporis longitudinem. † vt est dispendiosa lis, ita glo. no-
tabiliter, vbi etiam docto. cap. dispendia. de rescriptis in 6. facit
clem. dispendiosam, de iudi. Host. c. finē lit bus, de dol. & con-
tumac. Quod autem compendiosa fiat breuitate temporis cō-
stat ex prædictis, item, quod sit vtilis ex eo apparet, quod nulla
alia est vtilior, si diligenter consideretur, & tradit Bar. in princ.
Tertio quæro an compendiosa sit species substitutionis, vel sit
adiectio, & concludit Bar. esse adiectionem, & cæteri eum se-
quuntur. Sed contra, quia in definitione Bart. nullum est ver-
bum adiectionis, ideo aut definitio est falsa, aut compendiosa
non est adiectio. Quare oportet subaudiri verbum adiectio, in
definitione Barto. prout suppletur ab Alberico supra in rubr.
393 num. 87. vt dicamus, compendiosa est quædam substitutionū
394 adiectio, † & idem dicunt docto. de substitutione reciproca, vt
per Alexan. & cæteros l. iam hoc iure, num. 2. supra eod. & per
395 Ias. l. Lucius, colum. 2. vbi etiam Bar. & alij infra eo. † probatur
exemplo actionis de peculio, de in rem verso, de institoria, vt
dixit glo. l. 3. § cui congruit, de pecul. Et idem dicitur de resci-
396 soria, † quod non est proprium nomen actionis. Ias. post glo. &
alios communiter §. rursus, numer. 86. Institut. de actio. Idem
397 † de possessione ciuili dixerūt Placentius, & Azo. in l. 1. in prin
cip. de acqui. poss. in gl. ait, vbi etiam Socin. Alciatus, & Ripa,
vbi quærunt quotuplex sit poss. & cęt. Proprie igitur loquendo
398 † duæ sunt tantum substitutiones directæ, scilicet vulgaris, &
pupillaris, ad quas aliæ reducuntur Ias. & Dec. l. in testamen-
to, prima, C. de testamento milit. ergo ante hęreditatem aditā
vocabitur vulgaris compendiosa, post, pupillaris compendio-
sa, post pubertatem in pagano vocabitur fideicommissaria cō-
pendiosa, in milite directa militaris compendiosa, & sic appa-
ret, quod est adiectio, & qualitas, non autem proprium, ac prin
cipale nomen substitutionis. Limitat Bar. prædicta procedere
399 in pagano, non autem in milite, † a quo compendiosa facta di-
citur species propria, & de per se, vt hic per eum, quem sequi-
tur Alex. supra in Rubr. num. 2. vers. potes tamen, vbi conside-
rat gl. ibi, quæ dixit compendiosam fieri a milite tātum, nam
quando fit a pagano est adiectio, idem Ias. l. verbis ciuilibus, co
400 lum. 3. vers. 2. habes, supra eo. † Sed in hoc Bar. crebrius repro-
batur, vt per Aretin. Ias. & Ripam hic, & Socin. in d. rubr. quo-
niam est etiam adiectio quando fit a milite, quia continet dire
ctam militarem introductam de per se in l. quærebatur, & in l.
miles ita hæredem, de mil. testamento. ita etiam sensit Alber.
d. rubr. num. 87. dum vult directam militarem dici posse com-
pendiosam, vt supra dixi paulo ante. Et illa glo. rubr. de qua su-
pra habet alias intelligentias, quas ibi attuli &c. Limita secun-
401 do, † vt procedat quo ad effectum, secus videtur, quo ad for-
mam, vt de reciproca dixerunt Cu. na. & Alex. d. l. iam. hoc iu-
402 re † sicut etiam nouum feudum dicitur ob nouam formam
Affilic. decisi. 112 num. 4 5. & 248. num. 8. Bal. c. 1. § insuper, in
fi. de prohi. feud. alien. per Feder. plene Ias. consil. 23. nume. 4.
lib. 3. & alibi dixi, & hanc considerationem ad formam habue-
runt glossæ, & doctores connumerantes etiam compendio-
sam inter species substitutionum, & ita clariss. Leon. vbi supra
403 num. 21. Effectus præsentis inuestigationis ille est, † quoniam
compendiosa, cum sit adiectio. & qualitas assumet sibi naturā
404 substitutionis principalis, ad instar actionis de peculio, † quæ
quatenus datur contra filium sortitur naturam actionis princi
palis, & dicitur bonæfidei, vel stricti iuris, prout est actio princi
palis, Ias. §. actiones autem nu. 26. 27. insti. tu. de actio. post. Fab.
ibi & Bart. l. 1. colum. 4. num. 10. vers. item quæro an actio de
peculio sit bonæfidei, vel stricti iuris, supra de pecul. Paganus
quamuis post pubertatem directo substituere non possit l. ver-
405 bis ciuilibus. supra eod. † Tamen secundum Bar. hic, limitatur
non procedere stante statuto, quod feminæ existentibus ma-
sculis teneantur obseruare omnia a testatore disposita, nam pa
ter ipsis filiabus feminis potuit directo substituere, & cum
Bar. transeunt Bal. c. 1. parte. de testamen. Bart. ... ,
de testam. an antiquis Alexan. ... Socin. ac non oēs interpretes
hic, sed contra tenuerunt Imol. ... & Ripa hic Perusi. d. c.
si pater, de testamen. lib. 5. Pro opin. Bart. primo ponderantur
verba statuti vniuersalia, dum disponit quod filia teneatur ob-
406 seruare disposita † igitur etiam hanc substitutionem dir. ctis
verbis factā l. Iulianus. de leg. 3. l. a procuratore C. manda. Sed
407 respondet Ripa † quod verba generalia recipiunt restrictionē
de habilitate l. vt gradatim §. sed. & l. lege, de mun. & hono. l.
1. C. de sacr. san. eccl. Secundo tenor per Bartol. potest adduci,
408 † quod statutum debet aliquid addere iuri communi Barto. d.
l. 4. §. prętor, de dam. infect. vt hic per Socinum cui addo Bart.
in l. 1. §. nunciatio, de ope. nou. nunc. in l. 2. de vsucap. Decius in
c. pastoralis, in prin. extra de appell. & intra dicam. Respondet
Ripa post Imol. satis operari, quia ipsa filia præterita non pote
rit dicere nullum, nec quartā retinere, & satis est, quod in hoc
409 operetur. Pro Imol. primo adducitur † nam statutum ita est in
terpretandum, vt minus lædat ius commune, quam fieri pos-
sit glo. l. 2. C. de noxal. Gozad. cons. 88. num. 8. Roland. a Valle
cons. 72. nu. 35. lib. 3. & dixi cons. 171. num. 27. 245. nu. 62. Igi-
tur est interpretandum, vt filia omnia teneatur seruare, de qui
bus tamen pater potuerit disponere, facit, c. 1. de iur. iur. lib. 6.
Sed respondeo, quod eo modo statutum nihil adderet, & con
tra facit, nam Imol. & Ripa volunt, quod possit filiam præte-
410 rire, † & tamen in hoc, iure communi agere non valet. Instit.
de exhæredatione liberorum in princ. & l. inter cætera, de lib.
& posthum. Vnde qua ratione illud potest, quod est sibi iure
communi prohibitum, eadem debet etiam post pubertatem
posse directo substituere l. generaliter, de fideiussor. l. illud, ad
l. Aquil. cum vulga. Secundo Ripa allegat §. disponat, in auth.
de nup. vbi testator generaliter potest disponere quicquid ve-
lit, & tamen restringitur ad habilia, nec potest directo substi-
tuere, ergo nec potest ex generalitate statuti. Responsio est fa-
411 cilis † quia tex. in §. disponat. loquitur de iure communi, ideo
restringitur ne corrigat ipsum ius cōe. Ias. in tractat. de vsibus
feud. colum. 17. vers. isti tamen de iure non obstantibus, facit,
412 quod dicitur de taxatiua, † quæ non excludit casus similes, illa
ratione, quia tunc corrigeret alias leges, Decius l. prima, C. de
bon. poss. contra tab. & ibi satis operatur, cum faciat, quod testa
toris dispositio sit lex. Tertio igitur pro hac sententia Imol. &
413 Ripæ facere videtur, quia † stante statuto, quod omnis causa in
ter consanguineos sit compromittenda, restringitur ad causas
habiles & sic ad quæst. facti, & dubias, nō autem etiam iuris in-
dubitatas, l. ornamentorum, de aur. & arg. leg. l. post rem iudi-
catam, de transact. Curt. iun. l. penul. num. 45. C. de pact. latori,
in l. 1. in prin. col. 6 de ope. nou. nūc. vbi allegat l. ille aut ille, §.
cum in verbis, de leg. 3. Ita Perusi. c. sæpe in 6. notab. de appel-
la. citat Bal. l. ancillæ, C. de furt. & l. cum virum C. de fideicom.
414 Vltimo facit † quia iuris communis correctio non censetur fa
cta, nisi fiat expresse, l. præcipimus, in fi. C. de app. Sed senten-
tia Bar. magis mihi placet, & præmitto † statutum non debe-
415 re esse superfluum, sed omnino aliquid operari, & addere iuri
communi l. si quando de leg. 1. l. si ad Municip. Bar. l. 2. de vsu-
cap. d. l. 4 § prætor, vbi etiam Alex. colum. 4. de dam. infect. &
in l. ita stipulatus, num. 14 de verb. oblig. Alex. cons. 190. num.
15. lib. 2. Curt. iun. cons. 105 col. 1. Rymin. ald. cons. 101. nu. 21.
lib 1. Gozad. cons. 5. nu. 9. Roy. cons. 81. nu. 6. in fine lib. 1. cons.
51. num. 6. lib. 2. Paris. cons. 49. num. 54. lib. primo cons. 59. nu.
26. & 110. num. 6. lib. Loffred. cons. 39. num. 23. & alibi per do-
cto. Quo stante considero, quod statutum loquitur vniuersa-
liter, igitur etiam huiusmodi directam substitutionem com-
416 plectitur l. Iulianus, de leg. 3. † Non obstat dum ex aduerso dicebatur,
quod generalitas recipit restrictionem de habilitate, quia
id non procedit quando statutum, nihil operaretur. si de habi-
417 litate restringeretur, † vt de priuilegio etiam tradit Dec. l. ex te
418 stam. nu 45. C. de testam. mil. † & vbicunque constat statutum
generale venire ad iuris communis derogationem, debet ge-
neraliter intelligi non restringi, & interpretari secundum ius
commune, Bald. in l. maximum. q. 5. C. de liber. præt. sequitur
Alex. cons. 20. nu. 9. lib. 1. cons. 227. nu. 3 lib. 6 fac. sit notata per
Dec. l. si quis certum, in fin. supra si cert. pet. in ... num. 5.
C. qui testamen. fac. poss. l. si eum, vel in vtero ... me 6. C. de te
stam. mil. Socin. cons. 89. num. 8. lib. 5. quasi id videatur de mē
te statuētium Soc. 89. num. 8. lib. 4. Hinc, quod filia non posset
dicere testamentum nullum, vel illud contratabulare si præte-
riretur vt supra. Vnde qua ratione eius respectu de habilitate
419 non restringitur, eadem nec debet restringi in proposito. † de-
bet enim vniformiter intelligi, cum non detur ratio, ob quam
magis corrigat ius commune in vno casu, quam in alio, est tex
tus notab. in l. prima, §. quod autem ibi prætor etiam simplici-
ter ait supra de aleat. vt de lege indefinite loquēte tradit Bar.
l. si pluribus, de leg. secundo, l. ... & si incertum, de vēt. in pos.
mit. Et pro prædictis etiam cōfert, quod tradit Dec. in l. omnia
420 num. primo si certum pet. † vbi statutum, si velit maritum in
omni casu dotem lucrari, locum habebit etiam stantibus libe-
ris primi matrimonij, & sic fiet correctio legis hac ędictali, C.
de secund. nup. pro quo etiam Pello. cons. 19. nu. 7. citat docto.
in auth. præterea, C. vnde vir. & vxor. cōfert etiam, quod tradit
Imol. post Angelum l. si mihi, & tibi, §. si stipulatus, infra de
421 verb. oblig. vbi inquit, † quod statutum pingue non restringi-
422 tur nisi ab alia dispositione restrictum reperiatur, facit † quia
statutum generaliter loquens comprehendit omnes casus, po
sito, quod in vno militet maior ratio, quam in alio Dec. cap. se-
des num. 12. per textum l. in fraudem, in fin. de testa. milit. & c.
Non obstat, quod statutum generale de compromissis intelli-
gatur

gatur de causis dubijs, & sic restringatur ad habiles, quia etiã
facta dicta restrictione, statutum operatur quo ad causas du-
423 bias, † cum nemo iure communi cogatur compromittere l. 3.
§. 1. supra de arbitr. Castr. l. fin. colum. fin. C. de verb. signi. Soc.
iun. consil. 24. num. 9. lib. 1. Ad vltimum extat responsio ex su-
424 pradictis maxime ex eo, quod dicit Dec. d. l. omnia † vbi verbis
statuti generalibus corrigitur dispositio. l. hac edictali. C. de se-
425 cund. nup. Ratio est, † quia idẽ operatur genus quo ad genus,
quod species quo ad speciem l. si duo, de administr. tuto. cum
426 vulg. † & tũc correctio satis dicitur expresse facta, quamuis sit
facta verbis generalibus, glo. d. l. præcibus, prope fin. Bar. supra
in quarta oppo. Quarto, quæro quis sit effectus compendiosę,
& Bartol. respondit distinguendo, vt per eum. Prima sit con-
427 clusio † quod compendiosa facta a milite verbis directis, etiã
ad pubertatem, sustinetur iure directo, vt hic, rationẽ assignat
Socin. nume. 21. versic. prima conclusio, quia, cum iure com-
muni valere non possit, est credendum militem voluisse vti
priuilegio militari, vt aliquo modo valeat, l. miles, qui destina-
428 uerat, infra de milit. testam. Quibus infertur, † quod matrem
excludit, iuxt. tradita per Alexand. hic num. 77. & supra vidi-
mus quarta oppo. & cum Bartol. est communis sententia per
tex. nostrum indistincte, ac simpliciter loquentem, de qua con
clusione satis supra diximus in prima oppositione secundę par
429 tis tex. circa intell. l. præcibus, † & si sit facta pupillo in potesta-
te existenti valet in vim pupillaris, vt hic primo responso, ratio
430 est, quia iure communi valere potest † secus si facta sit pupillo
emancipato vel extraneo, quia tunc valet in vim directæ mili-
taris cum iure cõi valere nõ possit. Bar. l. in test. prima ad fi. C.
de test. mil. & ita etiam declarat eruditiss. Leon. d. tract. substit.
431 tit. de compendiosa. nu. 53. 54. Secunda sit conclusio, † qđ præ
sumptio generalis, quæ tollitur alia præsumptione spãli, quod
substitutio cõpẽdiosa a milite facta per verbum commune
matre superstite si filius institutus decedat in pupillari ætate,
tanquam pupillaris sustinetur [illegible] potest, vt quia sit in potestate,
alias in vim directæ militaris Bartol. d. l. in testamento, ad fin.
432 † si vero decesserit in pubertate obliquatur si mater sit in me-
dio d. l. præcibus, secundum intellectum communem, hanc
itidem nõ examinabo, quia satis supra fuit discussa, dum actũ
fuit de intellectu d. l. præcibus. Ratio est fauor matris secundũ
Barto. vel secundum alios, quia verbum commune hoc pati-
433 tur, † & in dubio miles censetur vti iure communi nisi cõstat
de eius contraria voluntate d. l. in testamento, prope fin. cum
434 simil. & supra diximus. Tertia est conclusio † vbi compendio-
sa facta est a milite verbo communi matre in medio non exi-
stente valet semper iure directo, & cum Bart. cæteri transeunt
magis communiter, allegat tex. nostrum, qui nihil facit, quia
verba erant directa, non autem communia, adduxit etiam d. l.
præcibus, fortasse a cõtrario sensu, si enim ibi obliquatur, quia
mater erat in medio, & sic eius fauore, igitur cessante eo fauo-
re non obliquaretur. Sed ille tex. nihil probat, quia ibi miles tã
quam paganus censetur testatus, vt supra alias conclusimus.
435 Tertio pro communi considerat Socin. † quod in testamen-
tis facienda est plenior interpretatio. l. in testamentis, de regu.
iuris c. cum dilecti de donat. & tradit Bart. l. 1. §. si quis ita, nu.
436 3. infra de verbor. oblig. Potest responderi † quod erit plenior
si valebit iure communi, iuxta l. eius militis §. militia missus,
de milit. testam. Contrariam igitur sententiam sequuti fuerũt
Castr. Alexand. & Ias. hic post Iaco. de Aretin. Cyn. & Salic. d.
l. præcibus, vbi etiam Castr. Mouentur illo fundamento, quo-
niam miles in dubio censetur uti iure communi, in tribus supra
437 dict. cui fundamento respondet, Socin. † quod miles præsumi-
tur voluisse facere potius directam, quam obliquam substitu-
tionem, cap. si pater, de testam. in 6. & vt hic per eum. Sed non
est tuta responsio, vt constat ex dictis Decij, d. l. præcipuus, nu.
15. versic. contra tamen, & Ripę hic, quoniam fit interpretatio
vt sit directa, quæ iure cõmuni valeat, non ex priuilegio, quod
in dubio miles non exercet. Videtur ergo posse aliter respon-
deri. Nam ꝙ miles pręsumitur vti iure communi, est præsum-
438 ptio. s. qđ voluerit directo substituere d. c. si pater, † & pręsum
ptio magis specialis præfertur iuxta c. generi. de reg. iur. in 6. l.
vxorem §. felicissimo, de lega. 2. & in specie Bar. l. cum de inde
bito, de probat. Alex. consil. 28. numero 10. in fi. lib. secundi, &
Ruy. consil. 67. nu. 13. lib. 1. Nec dicatur, vt dicebat Dec. d. l. præ
cibus & Ripa hic, quod tunc pręsumitur potius directa, quam
obliqua, quando potest valere iure communi, quia est restrin-
gere. Secũdo mouebatur Ripa per hunc tex. vbi infra tempus
pubertatis valet iure communi, non autem ex priuilegio mili
tari, ergo idem est dicendum, quando subest verbũ substituo,
vt potius valeat iure cõi, quã priuilegiato. Nihil valet hæc pon-
deratio, quia infra tp̃s pubertatis merito valet tanq̃ pupillaris,
quia illa ęque est directa, & est plenior, cũ etiam bona filij cõti-
439 neat, in proposito aũt si obliquaretũ illa esset odiosior. † alioqn
militi frustra fuisset concessa facultas substituẽdi directo post
pubertatẽ, si directa militaris nõ esset plenior, & fauorabilior
obliqua, quam sine priuilegio miles facere poterat. Tertio &
põderabat tex. nostrũ, in verbo, directo, cum inducendo a con
trario sensu, si enim vbi directo est facta substitutio post pupil
larem ætatem iure communi sustinetur, ergo vbi nõ est facta
directo, debet obliquari, potest responderi, quod excludit suũ
440 contrarium, † prout est natura argumenti, a contrario sensu,
Dec. l. 1. nu. 38. de officio eius & cons. 110. colum. 2. & sic exclu
dit substitutionem factam verbis obliquis. Replicat Ripa hãc
responsionem esse contra l. verbis ciuilibus, vbi ab illa disposi-
tione excluditur substitutio facta nedum verbis obliquis, sed
etiam communibus. Aduerte pro solutione, duos casus esse in
consideratione. Primus est quando permittitur substitutio di-
441 recta, etiam post pubertatem, & tunc crediderim posse valere
etiam si facta sit verbis communibus, quo casu militat eadem
442 ratio, & iste est casus huius, l. † in quo est facẽda lata interpre-
tatio, quatenus agitur de præiudicio concedentis, l. 2. § si quis a
Principe, & §. merito, ne quid in loco publico. Secundus est ca
sus quando prohibetur fieri substitutio verbis directis, tunc re-
443 liqua remanent permissa † arg. l. cum prætor, in prin. de iudic.
444 & l. ab ea parte, de probat † & hic est casus, d. l. verbis ciuilibus,
vbi verba communia non includũtur, nec in sensu directo, nec
445 in contrario, † sed tanquam casus ommissus remanent sub di-
spositione aliarum legum, vt declarat Dec. d. l. 1. nu. 38. de offi-
cius. Vel responde ad hunc tex. ꝙ in verbo directo non funda-
tur, sed solũ narrat, quod directo substituit &c. bene facit fun-
damentum, quia est miles, ideo a contrario sensu decidit con-
trarium in pagano. Quid dicendum? aut loquimur de directa
militari facta de per se per verbum, substituo, puta instituo Ti
446 tium vsque ad decennium postea substituo Caium † tunc ver
bum, substituo, importat directam, quoniam non potest im-
portare obliquam, nam tunc primus institutus adhuc directo
duraret hæres contra intentionem testatoris, qui noluit eũ esse
447 hæredem, nisi ad tempus † quo elapso omnino esse desinit l.
miles ita hæredem, de mil. test. facit, l. Imperator, supra de po-
pulan. l. statu liberum, §. Stichum de leg. 2. & l. fi. C. de lega. bẽ
448 etiam † quia verbum, substituo, absque verbo tractum tempo
ris denotante, importat directam ex proprietate sermonis, leg.
Gallus, §. 1. vbi Bar. & cæteri, de lib. & posthu. Bar. in c. fi. Fuiste
non est casus noster, quia nõ loquimur de directa militari, sed
de compendiosa facta a milite per verbum substituo. Aut igi
tur loquimur de compendiosa facta a milite si filius simplici-
449 ter institutus decesserit † & tunc cum possit substineri iure cõ-
450 muni, eo modo sustinetur, † quia nisi cõtrarium probetur, mi
les iure communi censetur testatus d. l. in testa. cum simil. ita
præcise declarat Castrensis, l. certi iuri. nu. 4. C. de test. milit. Et
sic in effectu mihi magis placet sententia cõtra cõem pro qua.
451 2. loco adduco, d. l. pręcibus, vltimo responso, & considero, ꝙ
proprie in illis verbis, non vsque ad certã ętatem, secundũ com
munem intell. max. Plumbini, de quo supra sensit, quando in-
stitutio prima fuit illa, quæ nõ fuit facta ad certam ætatẽ, & sic
potest intelligi pro fideicommissario, & substineri iure cõmu-
452 ni, alias non posset per supradicta. Non obst. † d. c. si pater, de te
stam. in 6. quia loquitur in pagano, & quando potest valere vti
453 pupillaris ordinaria, † quæ est fauorabilis, tam hæredi, quã sub-
stituto. l. ex tribus, C. de inoffi. test. Vel vbi põt valere iure dire-
454 cto, & obliquo, tũc substinetur potius iure directo, † quia ver-
ba accipiuntur in potentiori significatu, sed intellige quando,
non refragatur voluntas testatoris, iuxta l. iam hoc iure, supra
eo. quæ testatoris voluntas refragatur hic, quia, nisi id speciali-
ter cauerit, non censetur voluisse recedere a iure communi d.
l. in testamento prima in fi. l. quanquam. C. de testam. milit. &
tradit Clariss. Leoni tract. substi. tit. de reciproca num. 37. & de
455 compendiosa nu. 215. † hinc non censetur voluisse decedere
cum duobus testamentis, nisi id dixerit expresse, l. quærebatur
post prin. infra de mil. test. Quibus apparet hanc præsumptionẽ
esse magis specialem, cum pręcise loquatur in persona militis,
tex. vero in d. c. si pater, de milite nullam mentionem facit, sed
generaliter loquitur, ergo illa præsumptio est generalior, quã
sit præsumptio. d. l. in testamento, quæ præcise etiam in mate-
ria substitutionũ loquitur & magis specialis præsumptio præ-
456 fertur, vt supra. Vltima est conclusio, † quando per militẽ fit
substitutio verbis obliquis, & cõcludit Bar. oĩ tẽpore esse obli-
quã, per tex. in l. cohęredi, §. cũ filiæ infra eo. Et ita oẽs transeũt
457 Sed non videtur iure probari hęc conclusio, † quia dictus §. cũ
458 filiæ, loquitur in pagano, non autem in milite. Saluat Soc. † ꝙ
miles censetur vti iure communi d. l. in testamento, magna in
fin. C. de test. mil. Sed põt replicari id procedere in dubio, cum
dispositio vtroq; iure valere posset, ꝙ nõ est in casu nostro. Vel
459 illud procedit vbicũque agitur de æqualitate obseruanda † pro
ut loquitur. d. l. in testõ, quo casu nõ præsumitur miles voluisse
vti priuilegio ad pręiudiciũ filiæ. iuxta l. nec auus de emãc. lib.
460 cũ simil. Aliter videbatũ rñdere Ias. † ꝙ ubi uerba qbus usus est
miles, nõ repugnãt, iura loquẽta in pagano ẽt in milite intelli
guntũ? Sed probat suã intentionẽ. Soc. 2. loco allegabat tex. in l.
neque

461 neq; enim. §. fi. de mil. test. † vbi substitutio facta verbis obli-
quis non pōt seruari in vim obliquę. seruatur in vim directæ
fauore libertatis, igitur in oppositum est ius cōe l. ius singula-
re, de legi. Responde, ꝙ ibi clare constat de volūtate testatoris,
462 cum expresse dixerit, qđ relinquebat per fideicōmissum. † Et
in claris non est opus coniecturis l. continuus. §. cum quis, in
fi. de verb. oblig. Aliud videtur in proposito, vbi vsus fuit ver-
bo, restituere, cuius significationem miles verisimiliter igno-
463 rabat, † iuxta l. fi. § 1. C. de iure delib. cū citatis per Clar. Leoni.
trac. de substi. tit. de directa mili. nu. 7. vbi scit magis arma, quā
464 iura. † Et ita etiā respōderi pōt ad tex. in l. quærebatur, de mil.
test. quē adducit hic Ripa &c. Ego breuiter sequor commu-
nem, quoniam cum text. in dicto §. cum filiæ, simpliciter lo-
465 quatur, † debet habere locum, non solum in pagano, verum
etiā in milite l. fraudem, in fi. inf. de mil. test. Et si quidē verbū
cōmune, quod est dubium, post pubertatem obliquatur, quia
miles censetur voluisse vti iuris cōis dispositione, vt fuit con-
clusum in pręcedenti dispositione, longe magis debet idem
466 procedere in proposito &c. Sed † reassumendo hanc materiā
plenius, quam supra fuerit dictum (secundum tamen com-
munes conclusiones) distinguo plures casus Primus. Quando
compendiosa militis continet verba directa, & institutus de-
cedit in pupillari ætate, & est in potestate, & substinetur tūc in
vim pupillaris, vt hic prima parte textus. Secundus casus, quā-
do pupillus erat extraneus, iuxta l. miles ita hæredem. §. exhæ-
redato. inf. de mil. test. & valet vti directa militaris, vt ibi, quia
iure cōi valere nō posset vti pupillaris l. 2. in prin. l. cohæredi. §.
cū filiæ inf. eo. &c. Tertius est casus, qñ decessit pubes, & valet
ēt iure directæ militaris, vt hic in 2. parte. Quartus qñ vsus ver
bo cōi, & institutus decessit ī pupillari ætate, & substinetur vti
pupillaris si pōt, alias vt directa militaris, vt supra primo, & se-
cundo casu. Quintus casus qñ decessit pubes, & mater est in
medio, & obliquaē d. l. precibus, ad fi. cōiter intelligiē. Sextus
est casus qñ mater non est in medio, & semper est directa vt
hic in secunda parte, ego tamē amplexus sui ꝯriam sñiam uti
uenorem, ut sup. in 3. conclusione. Vltimus casus est qñ fit
uerbis obliquis, & omni tpe est obliqua d. l. cohæredi. §. cū fi-
liç inf. eo. Quærit 2. loco Bart. de effectu compendiosç factç a
467 pagano. † Et post gl. respondent. Aut fit uerbis directis, & usq;
ad pubertatē ualet in uim pupillaris, postea euanescit l. uerbis
ciuilibus. Aut fit uerbis obliquis, & tpe est obliqua d. §. cū filię.
Aut fit uerbis communibus, & in hac extant opiniones inter
glossatores, nā in l. pręcibus, inquit gl. ꝙ omni tpe est fideicō-
missaria gl. añe insti. eo. in. §. qua rōne, uoluit usq; ad puberta-
tem substineri iure directo, postea obliquo. Tres igitur sunt
468 conclusiones Prima est, † ꝙ substitutio facta uerbis directis,
puta, qñcunq. decesserit, sit hęres, substinetur, tanquā directa
usq; ad pubertatem, postea euanescit, ita gl. hic, in d. l. pręcibus
d. §. qua rōne. Azo. Iac. de Balu. Dyn. & oēs hic, & in c. Raynu-
tius, & in d. c. si pater, & ut hic per Bar. gl. l. in pupillari, in l. uer-
bis ciuilibus, & alibi ut hic, per Alexan. & Iaso. Fundatur hæc
469 cōis cōclusio p tex. in d. l. verbis ciuilibus, † cui respōdebat. Io.
And. in c. 1. de testa. super nouella, ꝙ testator ibi volebat substi
tuere pupillariter tm̄, & per errorē longius tp̄s expressit: Qui
intellectus licet videatur subcongruus l. in pupillari, tñ mere
diuinat d. l. verbis ciuilibus Aliter igitur respondebat, ꝙ ibi nō
negatur quin possit obliquari post ætatē pupillarē, solū dr̄, qđ
frustra fit, ita, vt valeat iure directo post pubertatem, sed nō fit
frustra, vt valeat iure obliquo: Verum quia in oppositū viden-
tur ponderationes factæ hic per Ripā, & Alcia. de verbo (fru-
stra) itē quia negat factū, nō aūt se restringit ad directam ideo
pōt aliter responderi, ꝙ ille tex. nihil dicit de substitutione fa-
cta impuberi, sed puberi, vt hic per Imol. nu. 14. quē sensum la
te defendi, & substinui in interpretatione l. præcibus, & ēt sup.
tetigi, illud retero. Secundo allegatur l. si seruus legatus. §. si ser
470 uus alienus, de leg. 1. † vbi ēt fauore libertatis dispositio directa
nō valet iure fideicōmissi. Multç afferuntur solutiones ad hūc
tex. vt hic per Alex. Are. & Ias. & per Dec. in l. præcibus. no. 17.
Placet mihi vltra alios, intellectus Ias. hic † ꝙ. l. illud procedat
471 ex eo, qđ seruus erat alienus, qđ plenius declarat Alciatus pa-
radox. lib. 1. c. 5. & l. verbis ciuilibus, nu. 18. Vel dicas, qđ ibi il-
472 lud fit quoniam lex vr̄ resistere † directo dari libertatē seruo
alieno. l. seruo tuo, in fi. C. de testa. Manu. §. libertas, in fin. insti.
de sing. reb. per fideicō. relict. Clarif. Leoni. de substi. tit. de cō-
473 pēdiosa nu. 285. quo casu † qñ lex resistit, ꝙ nō valet eo modo
quo fit, neq; valet vti valere pōt, quia omnino actus est nullus
l. si non sortem, in princ. de cond. indeb. Barto. ibi, & l. stipula-
tio ista. §. alteri, de verbo. obliga. in l. cum lex, colum. 2. versi.
his præmissis, de fideiusso. aliud videtur in proposito, vbi lex
non videtur resistere, quamuis non assistat, cum dicat frustra
substituitur d. l. verbis ciuilibus. Vel in d. §. si seruus alienus, il-
lud est, quia seruo alieno directa libertas dari nō potest d. l. ser
474 uo tuo, † & negatio posita ante verbum potest, inducit neces-
sitatē, & tollit omnē potentiā c. 1. de reg. iur. in 6. Bar. l. fi. col. 2.
ver. sed quęro, sup. de ferr. & in l. Gallus, in prin. col. v. ver. extra
glo. oppono, de lib. & posth. & inducit formam quæ non po-
test per æquipollēs impleri, Ias. l. 1. primo notabili, & Soci. nu. 2.
per illum tex. inf. de verb. obl. ergo, nec directe, nec indirecte.
Vel tertio, & verius, in d. §. si seruus alienus, non constat de vo-
lūtate testatoris, quòd voluerit libertatem iure directo relictā
deberi per fideicommissum, hic autem fm doct. constat, quòd
vult vltra pupillarem ætatem substitutionē habere locū, licet
hoc penitus non approbem, vt dicam inferius, vel illud est, ne
cōcurrant duæ specialitates, prima quòd disponeret de re alie-
475 na † contra l. in re mandata. C. mādat. Ias. l. si grege legato nu.
4. 5. de leg. primo. Bal. l. si quæramus supra de testa. Perusi rubr.
476 de test. in 6. q. 5. & † nemo de alienis testatur, vel testari præsu-
mitur. l. conficiuntur. §. 1. vbi gl. testatur, in fi. infra de iure co-
dicil. Bal. in l. testamento, in prin. C. ad l. Falci. Item, quòd dire-
477 cta obliquetur, † quæ est specialitas. l. Sceuola ꝟ. ad Treb. ibi, be
nigna interpretatione, & l. generaliter. §. si quis seruo. ꝟ. de fi-
478 com. libertat. † duæ autem specialitates cōcurrere non pñt. l. 1.
479 C. de dot. promis. glo. fi. l. 2. ff. de pact. cum fi. præsertim, † cum
in datione libertatis caute procedatur, & nominatim, non per
480 coniecturas. §. libertas, Instit. de lega. † secus in peculiaribus. l.
cum proponebatur, de leg. 2. sed Maria. hic. nu. 22. ait hunc in-
tellectum fuisse Crotti in l. 1. §. si quis ita, de verb. oblig. quem
non videram certe, nisi longe post. Vnde cogita. Dico aliter, ꝙ
si ex fideicōmissaria substineretur testator prospexisset nō so-
lum seruo de libertate, verum etiam hæredi manumittenti de
iure patronatus, quod noluit testator, cum noluerit ex directa
manumissione ius patronatus esse suum. §. libertas, ver. itaque
481 inst. de sing. reb. † quod testatoris ius patronatus ad hæredes nō
transmittitur Bart. l. 1. col. 3. nu. 7. vers. nunc ad propositum, de
482 leg. 1. Contrariam igitur sententiā, † ꝙ imò post pupillarē obli-
quaretur, & vti obliqua sustineatur, probauit Io. And. in d. c. si
pater in nouella, & plures antiqui, quos refert Cyn. d. l. p̄cibus,
& multi, de quibus hic per Imo. Alex. Ias. & Ripā, & per Dec.
d. l. præcibus, qui dicit ꝙ hæc sententia Io. And. ꝯ communē,
maiorem habet æquitatem, quod prius dixerat Alexā. hic &c.
483 Primo allegatur tex. in c. Raynutius, de test. † Sed ibi, fm Alex.
484 hic, substitutio fuit facta per verbum, succedat, † quod est cōe
gl. in d. c. si pater, de test. in 6. Bar. inf. col. pe. & licet dixerit ei, s.
impuberi, succedat, tñ intelligitur, ꝙ ei succedat. i. in eius locū.
485 l. fi. C. de hær. inst. l. qui quadringēta, ad Treb. ita Ias. hic † & cū
testator impuberi simpliciter non substituerit, sed si sine libe-
486 ris decesserit, apparet, ꝙ nō se restrinxit ad pupillarem † quibus
respondetur ad Dec. in d. l. pręcibus, nu. 17. vers. sed replicari po
test &c. Secundo Io. And. mouebatur per regulam. l. in condi-
tionibus, de condi. & demon. cum fi. de quibus hic per Ias. Re-
487 spondet Alex. hic, † ꝙ mens est seruanda dūmodo verbis con-
gruis sit expressa, alias secus, facit. l. si quis in fundi vocabulo,
488 de leg. 1. Vel secundo † voluntas testatoris est seruanda dūmo-
489 do verba non sint ꝯria, d. l. verbis ciuilibus, vbi Castr. † procedit
ergo regula. d. l. in cōditionibus, qñ verba sunt inepta, vel diuer
490 sa, non tñ ꝯria. Tu dicas clarius, † ꝙ tunc reiectis verbis serua-
tur voluntas, vbicumque voluntati verba conueniunt, saltē se-
cundum impropriam significationem. Alex. clare. l. 3. in fi. C.
491 de lib. præter. allegat tradita in l. in ambiguo, de reb. dub. † Sed
verba directa, puta, hæres sit, nequeunt impropriari, Alcia. d. l.
verbis ciuilibus. num. 3. sup. eo. & hoc in dispositione hominis,
quicquid per viam extensionis per legem factum sit. Vel dici
potest, ꝙ licet hic constet testatorem fecisse substitutionē, etiā
vltra pupillarem ætatem, non tñ constet, ꝙ voluerit obliquari,
imò vr̄ constare ꝯrium, cum verbis directis eam fecerit iux. l.
492 Labeo. §. idem Tubero, de sup. leg. Et hoc eo maxime, † quia
minus censetur voluisse grauare hæredē, quàm potuerit. l. vnū
ex familia. §. si rem, de leg. 2. Afflict. decis. 44. nu. 17. Craue. con-
493 sil. 86. nu 7. præsertim † cum fideicōmissum sit grauamē odio-
sum, & non præsumendum. l. cohæredi. §. cum filiæ. inf. eod. &
494 latè dixi cons. 394. nu. 26. 482. nu. 13. & alibi. Nec dicaē, † ꝙ imò
capienda est illa præsumptio, per quā actus sustineatur. l. quo-
ties, de reb. dub. cū suis cōcordantibus Castr. & cęteri. l. ꝗꝗ. C.
de testa. mil. Quia rñdeo illud concedi posse, vbicunq; eo mo-
do, quo fuit facta, substineretur, secus, cum fiat trāslatio in aliā
speciē, & sic mutetur nomē, & substantia substitutionis. quia
tunc pro constanti non hr̄, ꝙ testator voluerit directā transfun-
295 di in fideicōmissariam, † ideo a verbis non receditur. iux. l. non
codicillum. C. de testa. benefacit quod tradit Bar. sup. in prima
oppo. primæ par. & melius in l. in pupillari, in prima oppo. si. su-
496 pra eo. Et licet videatur. hoc ꝯ l. Sceuola, ad Trebel. † attamen
ibi illud esse potest, quia ab initio actus omnino erat inutilis,
quod non est in proposito. Et ex his extat responsio ad c. si pa-
ter, pōderatum per Ripā. inf. prima limitatione post Aret. hic,
quia illa iusta cā, qua substi. directa obliquatur, non pōt in pro-
posito accipi pro testatoris voluntate. Verior ergo videbatur
sñia Io. And. ꝙ post pupillarem ętatem, obliquatur per text. in
l. filiusfa. §. vt quis hęredem, de leg. 1. & in l. ex facto, in prin. inf.
ad Tre-

ad Trebel. Sed sequor cōem. Primo moueor per d.l. verbis ci-
uilibus, eam inducendo, vt sup. Si enim verba illa possent obli
quari, frustra ille substitutus petijsset admitti tanquam coniun
497 ctus. Secūdo, per l. præcibus, † vbi ideo post pubertatē obliqua
tur, quia fm cōem opin. substitutio fuit facta per verbum cōe,
adeo vt, si verba fuissent directa, nō fieret obliquatio, & si illud
determinaī in milite, tanto magis debet procedere in pagano
498 † magis all ricto verborum significationibus. l. 1. l. neque. n. infr. de
mil. test. l. fi. in princ. C. de iure delib. Tertio per tex. in l. Sceuo-
499 la, fm cōem intellectum, iuncta gl. in fi. inf. ad Treb. † vbi tum
verba directa ex benignitate ad fideicōmissum, cū substitutio
ab initio fuerit inutilis, igitur, cum (vt hic) ab initio valuit, non
debet obliquari, fortasse illa ratione, ne difformitas inducatur
500 † 3 l. iam hoc iure, supr. eo. l. 2. l. quāuis. C. eo. Quarto, moueor
551 per tex. l. generaliter. §. si quis seruo, inf. de fideicom. liber. † vbi
seruo pignorato si quis directam libertatē dederit, inquit text.
q̄ fauore libertatis obliquatur, igitur vbi nō agitur de eo fauo-
re, dispositio, quæ non potest fieri directo, si fiat, non obliquaī,
& cū directa verba obliquentur fauore libertatis, vt ibi expres-
se dī, apparet, q̄ vbi nō agitur de tali fauore, secus est, & quam-
uis ēt in alia materia directa, verba videantur posse obliquari,
vt d. §. vt quis hæredem, tamen mox respondebo. Quinto quia
si subst. facta verbis directis, per superuenientiā pubertatis obli
quaretur, vtique nulla esset differentia inter factam verbis di-
rectis. & communibus, frustraque communia fuissent introdu
cta, vnde multæ quæstiones, & doctorū conclusiones destrue-
rentur, quod dicen lum non est. Sexto moueor per tex. in ca. si
502 pater, de testamentis in 6. † dum dicit substitutionem interpre
tari directam, si verbis, ac personis conueniat, quamquam dire
cta interdum ex causa trahatur ad fideicommissum, at si trahe
retur per superuenientiam pubertatis, id non esset interdum,
& ex causa, sed quodammodo regulariter, & frequenter, cum
ita possit euenire, q̄ decedat post pupillarem ętatem, quam an
503 te † imò verisimilius est, ac frequentius, vt moriatur post puber
tatem, iux. l. fi. C. de sacrosan. eccles. ergo &c. Postremo con-
sidero tex. notatum ponderatum, & in [illegible], vt hic per Ri-
pam, & per Alciat. hic, & in l. verbis ciuilibus, supra eodem, nā
si obliquaretur in pagano etiam obliquaretur in milite, qui in
dubio vtitur iure communi [illegible] in test. magna C. de testa. mil. &
[illegible] Non [illegible] quis hæredem, quia respondet Cuma.
504 & [illegible] Alex. hic [illegible] vers. septimo, † sed clarius dicas,
quo [illegible] materia subiecta patitur, cū verba [illegible] directa aggra-
505 [illegible] est natura verborum obliquorum, & ibi con-
506 ueniunt verba deprecatiua, rogo † quæ sonant fideicōmissum.
507 l. 2. C. comm. de lega. † [illegible] verbum
hæres, & improprietur, argu. tex. in l. sed & si adiciatur, supra
pro socio. l. n. §. cui dulcia, de trit. & oleo lega. Bart. l. verbum
oportebit. ad n. de verb. sign. & sic ibi materia subiecta patitur
508 † [illegible] etiam propriæ verborū significationi præfertur. doct. in
[illegible] de oper. nou. nunc. & [illegible] nullo tempore potuit aliter va[illegible]
re, quam in vim fideicommissi, secus hic, vbi saltem potest vs-
que ad pubertatem facit d. l. Sceuola. ad Trebel. secundum cō-
munem intellectum [illegible] & doct. [illegible] verbis ciuilibus sup. eo. Limi-
509 tatur hæc conclusio † vt procedat, quā subst. est facta verbis dire-
ctis, & ciuilibus, vt heres esto, instituo, & simul. secus si directis,
& non ciuilibus, ita Bar. hic, qui hoc secundo casu tuetur sen-
tentiam Io. And. per tex. d. c. Raynutius &c & fuit originalis di
stinctio Nic. de Materel vt refert Bal. l. præcibus. C. eo. de quo
510 per Alex. hic vers. 3. fuit opinio. Præmitte, † quæ dicantur ver-
ba directa & ciuilia & quare ita dicantur, vt per Ias. & Alc. d. l.
verbis ciuilibus, in princ. & clare etiam Bar. hic. dum dicit quę
dam sunt verba directa, & ciuilia, hoc est iure ciuili introducta,
511 † vt verbū hæres, l. hæredes. de ver. sig. † Idē de verbo insti
512 tuo. [illegible] Quædam vero sunt directa, & non ciuilia, inducta
513 ab vsu loquendi, vt tradit ēt Cast. d. l. præcibus, col. 6. vers. Bart.
autem distinguit, quæ ideo dicuntur, directa, quia diriguntur
ad substitutū, vt ipse capiat manu propria non aut aliena, glo.
514 directis l. cū auā. C. de fideico. † exēplum in verbo capiat, acci-
piat. & mon[illegible], c. si pater de testam. in 6. Ratio differentiæ,
515 est secundū Bart. † quoniam directa non ciuilia, possunt intel-
ligi, vt substitutus accipiat, vel capiat vt hæres, item etiā vt le-
gatarius, sua tñ authoritate l. Titia, prima. §. 1. de leg. 2. ibi volo,
quòd accipiat a semetipso, &c. Ideo hæc verba non habent
firmum, ac præcisum significatū, cum nō sint verba iuris ciui-
516 lis † & propterea interpretātur pro vt casus accidit. Vnde si pu-
pillus decedat in pupillari ætate, lex interpretatur substitutionē
directā, si vero pubes moriatur interpretatur fideicommissa-
riam, vt dicitur de verbo, quod potest habere significatum in
præterito, & in futuro iux. tradita in l. 3. de adi. lega. l. hæc con-
ditio. §. fi. de cōd. & demonstra. Non ob. quòd subst. directa nō
517 obliqueretur, † quia fm Bar. hęc nunquam fuit directa, si eue-
518 niat casus, quod decedat in pubertate, & hoc lex sciebat † iuxta
l. cum quidam. §. suum de acq. hæred. Quando autem verba
sunt directa ciuilia, nulla potest fieri interpretatio per legem,
quoniam ex verbis habentibus suum propriū significatum,
satis constat testatoris intentionē fuisse, quòd substitutus sit
519 hæres directo, ita Barto. hic concludens in effectu, † quòd vbi
verba sunt directa, & non ciuilia, sunt apta ad vtranq; substitu-
tionem, quia non habent proprium significatum, ideo inter-
pretatur facta substitutio, quā euentus ostendit, secus vbi ver-
ba sunt directa ciuilia, tunc habent certum significatum, &
nō est opus interpretatione. Et cū hac limitatione, & sic cum
Bar. distinctione, cæteri crebrius transeūt vt post Alex. p Ripā
hic nu. 71. licet Ias. d. l. præcibus, num. 9. videatur dicere, quòd
imò Bar. frequentiori nouissimorum cōsensu est reprobatus;
idem Butri. c. Raynutius, vt per Alexā. hic num. 64. versi. con-
520 trarium Salic. igitur d. l. præcibus, & Imol. hic contra † quia
Bar. distinctio est quædam subtilitas perniciosa contra quam,
521 etiam arguit Ias. quia hęres, est Dominus, † cuius appel. venit
ēt vtilis, vt etiā tradit D. Leoni. I. C. eruditus d. tract. sub in ver.
pendiosa. num. 306. & appell. hæredis, venit etiam fideicōmis-
sarius, & vt per eum, & per Maria. nu. 203. igitur etiam quan-
do verba sunt ciuilia deberet procedere sentētia Io. And. Sed
responsio extat clara, quia dominium vtile habet nomen do-
minii, fideicōmissarius aūt habet diuersum nomen ab hære-
522 de, † & quicquid sit in dispositione legis per extensionē non
ex vi verbi, ī dispositone hominis, prout nos loquimur appel.
hęredis non venit fideicō. Alciat d. l. verbis ciuilibus nu. 3. sup.
523 eod. Pręterea † hęredis appellatione venit fideicommissarius
dūtaxat post factam restitutionem. §. restituta insti. de fideicō.
hæred. nos autem sumus ab initio ante restitutionē, nec ob. l.
filiusfa. §. vt quis hæredē, de leg. 1. & l. ex facto in prin. ad Treb.
quia subiecta materia id patitur, vt supra in conclus. in fi. non
hæredis signif. Ripa etiam pungit cōtra Bart. sed nihil est, quia
Bar. fatetur fingi nunquam fuisse directam, quando verba fue
runt directa, & non ciuilia, secus si fuissent etiam ciuilia, quia,
eo in casu tunc intelligitur conclusio. Ripa tamen hic sequi-
tur Bart. vt per eum solum attingērem, an lex de futuris sit vel
non sit certa &c. Mihi autem non placet hæc Barto. distinctio,
524 † quia vere videtur nimia subtilitas. Nam si esset verum ver-
ba directa, & non ciuilia nō habere proprium sensum, & pos-
se vtroq; modo interpretari, non viderentur differre à commu
525 nibus, quę in effectu eo modo interpretantur, † & tñ differūt.
Nisi fatearis contrariū. vt per Cast. l. præcibus col. 6. vers. Bar.
autem distinguit, & sensit Bart. infra in fin. quod tamen non
526 placet, † quia vocabula confunderentur contra. §. alio quoq;
527 vers. sed quia, instit. quib. mod. testa. infirm. Secundo † si hæc
verba sui natura, vt Bar. fatetur, ideo directa dicuntur, quoniā
propria authoritate ex se ipso substitutus potest capere, igitur
528 sui natura resistunt obligationi, † quia tunc non caperet pro-
pria authoritate, sed de manu alterius d. l. pręcibus, in fi. & sup.
tradunt doct. Tertio contra Bar. vī hic. noster. tex. qui dicit, q̄d
directo substituit, nō dixit verbis ciuilibus, & sic verba potue-
runt esse directa, & non ciuilia, & tamen tex. præsupponit sub-
stitutionem non potuisse obliquari, ex quo iure militari substi
netur tanquam directa, vt supra in vltimo fundamento cōclu-
sionis. Nec, postremo, videtur, q̄ consideratio, à Bar. facta su-
per certitudine, sit vera, cum procedat in actu, seu dispositio-
529 ne legis, † vt loquitur. d. §. suū, in quo lex potest esse certa, nos
autem in substitutione facta ab homine, cuius voluntatis lex
530 non potest esse certa, † & falsum est, secundum omnes, legem
de futuris esse certam, vt etiā tradit Bar. d. §. suum, & late Soci.
531 iuni. hic. num. 204. † nisi futura euitari non possunt, vt mors,
sicut declarat glo. in. §. conditiones, in verbo, naturā, Insti. de
verb. obli. nec tollit, quin ante pubertatem fuerit pupillaris di-
532 recta saltem in potentia † quod sufficit, quamuis non habue-
rit effectū, probatur ex supradictis per Bar. prima oppo. & cla-
533 re in l. in pupillari prima oppo. vbi inquit † quòd directa pupil
laris non potest trāsire in fideicom. quia conuersio, & transi-
tus fieret ad speciem contrariā, vt ibi per eum, nisi dicatur Bar.
ibi loqui, quando substitutio fuit facta verbis directis, & ciuili-
bus, vnde cogita, explicabitur etiam inferius vbi Bart. repetit.
Non ob. quod verba hęc conueniant etiam legatis d. l. Titia. §.
534 1. † quia illud est in legato singulari, sed vbi refertur ad totam
hęreditatē, & apponitur verbū capiat, apparet, quòd in effectu
535 vult directo substituere. † & in d. l. Titia, clare constat, quòd vo
536 lebat legare, cum alius vniuersaliter fuisset institutus, † & no-
men etiam directum, & ciuile, pariter potest importare lega-
tum l. quoties. C. de hæred. insti. Dec. post alios l. [illegible] num. 23. 24.
C. de edict. diui. Adria. tol. facit l. id tēpus. §. fi. inf. de vsuca. &c.
537 Limitatur, secundo † vt procedat, quando verba directa ciui-
lia dirigūtur, in personam pupilli, cui substituitur, vt post mor
tem filij mei, ei, vel sibi hæres esto, secus si verba referantur ad
testatorem, vt mihi hæres esto, vel simpliciter proferantur, ita
Bal. d. l. præcibus, quem sequitur Cast. ibi, & in d. l. verbis ciuili
bus Card. d. c. Raynutius, Orian. hic, & Ripa. Monebatur Bal.
per argumenta Io. And. quibus fuit. s. responsum. Ripa confir-
538 mat, † quia facilius tolerat improprietatio vnius verbi, quā duo-
rum, ac-

rum.argumento.l.1.§.fin autem, supra titulo primo,vbi si testator dicat Lucius esto, subintelligitur, hæres,si dicat Lucius
539 hæres;similiter suppletur verbum,esto, secus si tantum dicat, Lucius,quia tunc supplenda essent duo verba. Vult dicere Ripa, qñ testator vtitur verbis directis ciuilibus, vt importent fidei commissariam,debēt obliquari, & impropriari, si vlterius testator dixisset, sibi pupillo,tunc opus esset alia impropriatio-
540 ne,† quia per obliquam non succeditur pupillo, sed testatori. l.cohæredi.§.cum filiæ inf.eod. Hæc confirmatio redderet rōnem differentiæ limitationis, si esset vera, sed eam non puto
541 veram. Et aduerte, † quia quando dico, subintelligitur etiam mihi,& in bonis meis,Insti.de pupil. §.1.& §.nō solum, & clare in tex.nostro in prima parte, idcirco postea non deberet extingui substitutio facta in bonis testatoris per superuenientiā pubertatis filij,licet enim extinguatur,quo ad bona pupilli,deberet manere, quo ad bona patris,vt in tex.nostro, in secunda parte,& tñ omnes,& ēt Bal.& Ripa præsupponūt conclusionē procedere, & sic substōnem omnino esse extinctam. Secundo aduerte,quia qñ testator inquit mihi hæredem facio, verba ciuilia non debent obliquari non possunt d.l.verbis ciuilibus, illud igitur,verbum(mihi) solum potest ostendere testatoris vo-
542 luntatem,† at sufficere non videtur,quod testator ita voluit,nisi vtatur verbis habilibus, & sic hæc limitatio videtur de directo contra communem conclusionem,quæ præsupponit testatorem voluisse valere substitutionem post pubertatem, dicūt tñ,docto.eam nō valere, quia, quod potuit noluit,& quod voluit adimplere nequiuit.l. multum interest,vbi glo. C.si quis alteri,vel sibi,Imo Alex.& Ripa š.in conclusione. Alexan.ibi,in
543 primo fundamento pro cōi. Limitatur tertio,† vt procedat in compendiosa facta absque temporis distributiuo, qñcunque, puta post mortem filij talis sit hæres, alias secus, tunc procedit snia Ioan. And.quia liquet testatorem vltra pupillarem,voluisse facere aliam substitutionem,quæ cum, vt directa non potuit valere,debet obliquari.l.Sceuola,ad Trebel.ita Ang. d.l. præcibus,& d. l.in pupillari. Qui mouebatur quia sunt plures substōnes pp distributiuū,arg.l.sicut in annos,circa prin. š.quib.mod, vsuf. amit. vbi vsufructus relictus quandiu quis viuet,si ammittatur,& iterum possit illum habere, censetur repetitus. Rñdet Alex.φ imò secundum communem opin. vnica est substitutio
544 † & ad l.sicut in annos,respondet, φ ibi materia est reiterabilis, hic autem nō, cum sit mortis,ideo ibi sunt plures dispositiones hic autem vna,vt per eum. Quę responsio non satisfacit, nō enī video cur etiam hic actus substitutionis, nō sit reiterabilis de tēpore in tempus, sicut ibi,licet mors reiterari non possit, & etiā ibi vsufructu, cum esset quandiu viueret, mortem respiciebat. Magis igitur placet,φ ibi verba non resisterent repetitioni, quæ semper erat vniformis eiusdem qualitatis vsusfructus,secus hic vbi directa fieret obliqua, qđ difficile fit. Bar.supra prima oppo.
545 † & repetitio non debet fieri,ɔ̃rietas, & correctio sequeretur,l.1. i. fin C.de libr. præter.& dixi cons.218.nu.23.sicuti hic sequeretur.d.l.verbis ciuilibus & per d. l. sicut, possem inferre ad nota-
546 bilem quęstionem,† qñ debitor alienauerat rem,quam obligauerat & deinde, ex noua causa eam recuperat, an hypotheca cēseatur repetita,de qua per Bar.l.sicut.§.superuacuum,col.pen.post medium,supra quibus mod.pig. vel hyp.soluit.vbi inquit,censeri repetitam qñ creditor non consentit alienationi d.l. sicut, secus si consentit voluntate ita ordinata.l.fi.C.de remis.pig. & vt ibi per eum. Secūdo mouebatur Ripa, vt restringatur in iquitas, & rigor communis conclusionis. Ego respondeo conclusionē non esse rigidam sed honestam,cum non appareat, testatorem voluisse eam obliquari, vt supra. item quia agitur de euitando
547 hæreticommisso,† φ est onus.l.cohæredi.§.cum filiæ infra. eod.& supra diximus bene facit, quod tradit Barto. d.l. in pupillari,prima oppo.supra eo. Tertio mouebatur Ripa, quoniam licet testator fecerit vnicam substitutionem, tamen ex verbo distributiuo,magis constat,quod voluit eam valere etiam post pubertatem,ideo,cum non possit valere vt directa,flecti debet ad sustinendam testatoris voluntatem.d.l.Sceuola, secus quando simpliciter dixit substituo post mortem filij mei , quia potuit sentire,si moreretur in pupillari ætate &c. Sed ex prædictis extat responsio,quia non constat,φ testator voluerit obliquari, & si voluit non potuit,d.l.verbis ciuilibus.l. nemo potest,de leg. primo
548 † & qñinquit, si decesserit, & sic indefinite fuit loquutus, vt hic
549 tenet glo. tu,qñcunque,† ideo qñ id exprimitur,expressio nihil deberet operari,cum tacite inesset,ut hic per Alex.nu.66.citat.l.3.de
550 leg.primo † hinc dicitur cōpendiosa dummodo fiat post mortē indistincte.l. fed.l.uerbis ciuilibus,in prin.supra eo. Dec.l.præcibus.nu. 16.Curtii.iuni.cōs.172.nu.1,2.Parisi.25.nu.12.lib.1. Cra-
551 uet.cons. 283 col. 2. Præterea † distributiuum,quandocūque, φ est gener. le, potest recipere restrictionem, & declarationē ex verbis, quandocunque scilicet directa possit locum habere, sicuti determinatur a verbo restiteat,vt intelligatur,quandocunque fieri potest restitutio per heredem grauatum, vt per Ripā inf.nu.101.vers.tu autem, & uide ibi,dum ait,qđ,& determina-

tur per verba, hæres esto, & intelligitur, quandocunque idest quocunque tempore potest esse hæres,vt per eum nu.101.
552 post alios,quos refert,& facit quod in simili dicitur,† de verbo in perpetuum l.1.supra pro socio,& Insti.de perp.& temp.act. quod ex subiecta materia restringiť vt ibi cū citatis per Dec. cōs.521.nu.12. & ita se habet magis cōis opi. a qua non est recedendum vt per Alex.in cons.60. nu.1.vers.& istam partem lib.1. Alex.igitur, & cæteri communiter Angelo contradixerunt,qñ vnica est substitutio,vt per Bar.in vers.3.principaliter per Bal.& Imol.hic per Bald.l.ex tribus, C.de inoffi.test.& alibi,vt hic per Alex.&c. Potest responderi, quod est vnica, quo ad formā verborū,sed plures videntur,& effectu,& contineri
553 tia, vt supra vidimus in definitione,† effectus autem debet prævalere l.1.§. hæc verba,quod quisque iur.l.3.§.nunc de effectu,
554 de lib.leg.cū simil.† sicut quandoque conditio, quæ tacite inest,quo ad figurā verborū, facit actū conditionalē,nō aūt, quo ad vim,& ptātem,quæ attenditur,l.Cornelius,ad fin.supra tit. 1.& Iasl.3. primo notabili, de leg.1.& prout etiam dicitur de legato annuo,l.4.infra de annu.lega.l.Stichū,§.stip.& ibi not. infra de verb.obl. Ego breuiter sequor Alex.quoniam etiā cōclusio subintelligitur continere verbum,quandocunque,cum loquatur, de compendiosa. Vnde eū exprimere, quod tacite inest ergo &c.l.3.de leg. primo,vt in simili,tradit Decius l.præcibus nu. 20.vers.si autem esset facta compendiosa &c. vbi ait
555 † clausulam,vulg.pup.& per fideic. subintelligi in compendiosa, & quando exprimitur esse expressionem eius, quod tacite
556 inest.† Solum enim hoc verbum distributiuum videtur operari maiorem declarationem mentis testatoris,φ voluerit substituere etiam vltra pubertatem,sed ex hoc non sequitur φ vo
557 luerit substituere per fideicommissum, † immo contrarium præsumitur,ex quo vsus fuit verbis directis l.Labeo,§.idē Tubero,de supp.leg.l.non aliter,de leg.3.& quamuis voluerit,nō
558 tamen, potuit d.l. verbis ciuilibus &c. Limitatur quarto † vt procedat,vbi substitutio contineret plura tempora sub verbosum compendio, secus si contineret plura tempora distincta, vt si testator dixerit si filius meus decesserit in pupillari ætate, vel alias quandocunque,Titius hæres esto,iuxta glo.d.l.præcibus,in verbo,fideicommissi,in fine, & hanc etiam approbant Alex.& Ripa hic Cast.d.l.præcibus, col.7 in fin.vers. si autem nō sit vna substitutio,sed plures. Aduerte in primis, quoniam hæc limitatio uidetur incongrua , nam conclusio loquitur de compendiosa,limitatio autem de alia substitutione non com-
569 pendiosa,† ubicunque enim distincta sunt tempora, non dicitur compendiosa gl. cōiter approbata in d.l. præcibus, & sensit Excel. Leoni.d.tract.sub.in ueri.cōpēdiosa nu.340.& est ratio,
560 † quia ipa plura nō continētur sub uerborū cōpendio, Ripa š.
561 nu.61.uers.3.oppo fallent a igitur nō est bona, cū nō sit regula iuxta l.nā quod liquide §.fi.de pen.lega. Secundo nam est idē, ac si specifice substituisset uerbis ciuilibus post pupillarem ætatē.† quæ substit.frustra fit d.l.uerbis ciuilibus,§.fi.inst. de pup.
562
substi. Est verū, φ gl.d.l.uerbis ciuilibus,& ibi doct.magis cōi-
563 ter in distincte uidetur concludere † substitutionē factam extraneo,uel puberi,etiam uerbis directis,post aditam hereditatem,obliquari,& hāc esse magis cōem refert,ac testatur Alex. cons.82.perspectis,col.1.uersic. quinimo lib.2.& cons. 40.per spect.col.1.uers. quinimmo lib.3. Mihi tamen in puncto iuris uidetur uerior contraria snia quam Imol.& pleriq; tenuerūt. Videas Ang. Aret.§.fi.nu.3.inst de pup.substi.ubi col. antep. asserit hanc esse uerioré de subtilitate iuris,idē Alex. hic num. 70 Et non ob.l.Sceuola,ad Trebellian. qua communis nititur
564 quia ibi agitur,de sustinenda pupillari,quę intra tēpus pupillaris ætatis obliquatur. Et ibi subest uerbū,substituo,ſm aliquos quos supra defendi,& ibi erat nulla propter accidens, quia in illis codicillis fuit factaverba tamen,erant habilia,ut Imol. & Alex.declarāt,supra in conclusione,& breuiter,† cum ille tex.
565 habeat uarias intelligētias,in eo probabile non potest fieri fundamentū.Bar.in l.ambiguo,de reb dub.cū traditis per Bald.in l.scire leges sub.nu.3.de legib.ubi asserit,eius ueritatem ignorari,quod multipliciter exponitur. Limitatur quinto loco,† vt
566 procedat de rigore,secus de æquitate Panor.d.c.Rayn. Aret. & Mod. hic, vbi etiam Ripa, Seuerinus, & Decius d.l.præcib. Audi,licet hęc sit communis limitatio,non tamen, videtur vera,quia nūquam eo modo procederet conclusio,† cū id, quod
567 est æquitatis corrigit id quod est rigoris gl.l. certum, §. fi.infra de publica. Bar.l.ex hac scriptura,col.2. infra de do na.vbi citat. l.ex facto,supra tit. idem Bar.l.2. §.prius,in prin. supra hoc tit. & alibi Dec.in l.in omnibus quidem de reg. iur.in l. si tibi nu.
568 6.si cer.pet.† etiam si rigor sit scriptus post,vt per eū,l.si idem cum eodem,§.fin.num.6.7.supra de iur. omniū iud. licet contradixerit,d.§ si tibi &c. Secūdo quia hæc limitatio præsupponit, testatoris intentionem fuisse, vt obliquet quod ego negaui,nec video æquitatem extare, vbi admitteretur substitutio odiosa plerunque ad perniciem descendentium , vel agnatorum,& licet æquū videatur, vt testator valeat disponere ad libitum,

569 bitum,† est tamen magis æquum, quod bona sua potius ad agna-
tos,quã ad extraneos deuoluantur,facit, qd de statuto admit-
tente agnatos exclusis fœminis,tradit Bar.l.qui exceptionem,
570 sup.de cōd.indeb.omnes l.venia.C. de in ius vocando. † Mi-
nusq; video hãc æquitatem esse scriptam,ideo tanquam æqui-
tas ex capite doctorũ,reijcien da venit l.placuit.C.de inof. Bar.
l.1.C.de legibus Dec.d.l.in omnibus,& d. l.si tibi.nu.6.Natta.
cõs.49 nu.15.312.nu.12.& Roy.in l.si quis.§.si filium nu.101.
571 de lib.& posth. Tertio,† æquitas dicitur quędam conueniẽs,
vt tradit Bar.d.l.1.in fi.C.de legi.Sed conueniens nõ est quòd
subsmeatur hęc substitutio,& obliquetur,cum nõ liqueat te-
572 statorẽ voluisse obliquari, † & ab eius verbis non sit discedẽ-
dũ,nisi euidenter constet de mente l.non aliter de leg. 3. Nec
573 conuenit eam obliquari † cum testatori imputandum sit cur
spreuit legem vtendo verbis directis,& ciuilibus, cum potue-
rit vti communibus,ergo.§.ptęrea,in fi.insti.quib.mod.re.cont.
oblig.§.si in fi.insti.de societa.l.1.§. is quoq; de actio, & oblig.
l.cum mandato,in fin.de minor.l.1.§. hæc actio, si ment. fals.
mod.dix.cũ multis de quibus per gl l.1.§.quæsitum,in verbo,ti-
574 bi.n.imputare debet.inst. de separa. † Hinc etiã mulier dotem
datam inopi dationis tempore, repetere nõ potest remedio.l.
si constante,quia sibi imputandum est,cur dederit docto. d. l.
575 si constante,sol.mat.Bar.l.si is a quo.§.si.vt in pos. lega. † Nec
põt quis allegare suspectũ debitorẽ. qui ab initio ita erat, nec
conditionẽ mutauit l.si creditores.§.fi.inf de priuil.credi Bar.
in l.inter omnes,post prin.supra qui sat.cog.& in l. fi.C.de ipõ
sal.Dec.cons.75.col.fi.versi.septimo. Ripa.l.2. num. 37. solut.
mat.& ibi nu.38.& 48.adducit alia simil.maxime d.l.in omni-
576 bus supra de iudi.vt declaratur a Bar.d.l.inter omnes † Pariter
conductor non potest allegare impedimentum,quod extabat
tempore conductionis initæ, quia illud sibi imputare debet l.
habitatores.§.locat.iuncta l.qui bona.§. de illo, de dam.infec.
Vnde si quis cõducat tempore belli, ob ipsum bellum remis-
sionem petere non valet,quia imputandum est sibi, cur eo tẽ-
pore conduxerit. Bal.Isei.& Ppositi.tit.de pace Constan.& tñ
æquũ est, mulierẽ posse a marito inope repetere dotẽ, & impe
dũũ remissionem cõsequi.l si uno,sup.loca.cuo.§.facit.l.qui
cõmeatus.inf.de re milit. Hæc igitur videtur æquitas abusiua,
577 † ideo non attendenda Barba cons.17.clementissimi,col. 3.in
578 prin.† & in hoc genere seruandi æquitatẽ plerunq; perniciose
erratur l.si seruũ.§.sequitur infra de verb.oblig. Retenta tamẽ
hac limitatione, infertur secundum Ripam ad multos casus,
579 † In quibus seruatur æquitas, Vide Dec & Cagnol. d.l.in om-
nibus quidẽ,de reg.iur. Decũ l.si tibi num 6.si cert. pe.in c.ex
parte,il 2.de offi. delega. vbi seruatur æquitas in ecclesiastico.
c.literas de iura.calum. Adde qd tradit Ias.§.in bonæfidei.nu.
45. insti.de actio.& vltra eũ Bar.l. Aemilius,de minor. Marsil.
§.sequens,in practica criminal.& Afflictus decis. 361. nu. 13.
580 † vbi loquitur de commissario principis. Et in causis iudęorũ
581 † cum rigor sit seruan. [illegible] c.11.extra.de iude.Soc.cons.26.
num.17.libro pri [illegible] si post tres.col.1. versiculo tu ex hoc
inferas supra si quis caut.& in l.si insulam, in notab.vbi etiam
Ripa num. 10 de verborum obligatio. seruabitur conclusio,
582 & secus erit,si in eis illa non seruabitũ.Limitatur.6.† vt nõ pro-
cedat, quando in testamento scripta est clausula, vulgariter,
pupillariter,& per fideicommissum, tũc directa post puberta-
tem obliquatur Bar.l.quærebatur,de mil.testamento, de qua
clausula,hic per Barto.infra colum,antepenul. Aduerte, quia
non videtur vera hęc limitatio. Primo quia licet Bar. d l. quæ-
583 rebatur,dixerit † verbum obliquũ trahi posse ad directũ, & ẽ
cõuerso quando testator hoc voluit,vt etiã scripsit Roy. cons.
11.nu.6.lib.2.tamen Bar. mouetur per illum text. loquentẽ in
milite,qui verbis non est astrictus,sed potest testari quomodo
vult,& potest,secus in pagano, Secundo,nam vbi testator di-
ceret si filius meus , sine liberis qñcunq; decesserit talẽ hære-
dem facio, vel talis hæres sit per fideicommissum, hæc cõtra-
dictionem implicarent, nempe,quòd sit hæres.& fideicõmis-
584 sarius, † & propterea dispositio non videretur valere l.vbi re-
pugnantia,de reg iur.l.1.C.de furt.facit,quod inquit Bar.l.ne-
mo potest,prima op. o.de leg.1. Tertio,de mente Bar.d.l.quę
585 rebatur,† verba directa, vbi trahuntur ad fideicõ. id contingit
ab initio.pro qua re facit l.ex facto,in prin.inf.ad Treb. vbi illa
verba,facias heredem statim obliquantur, nec deformiter vi-
dentur interpretanda, cũ nõ sint communia,iuxta regulã l. iam
hoc iure,§.eod. hic autem obliquarentur ex post facto tñ er-
586 go &c. Quæ conclusio quarto cõfirmatur † nã fm oẽs, vbi te-
stator facit compendiosam, censetur voluisse facere vulgarẽ
pupillarẽ, ac fideicom. vt supra dictum fuit in definitione , &
tñ si vtatur verbis directis,fideicommissaria euanescit,d.l. ver-
bis ciuilibus. Idẽ igitur dicamus si apposita sit clausula, vulga-
riter,pupillariter,& per fideicommissum, qñ testator videtur
587 tunc exprimere quod tacite inest,† quæ expressio nihil opera-
tur l.3.de leg.primo,ita Dec.l.præcibus nu. 30.vers. si autẽ es-
set facta cõpendiosa,vbi præcise inquit,quòd vbi facta est cõ-

pendiosa,cum illis verbis vulg. pupil.& per fideicommissum
exprimitur quod tacite inest,cuius expressio nihil operatur,&
propterea concludit tunc substituto electionem non compe-
tere,quemadmodũ nec competit,vbi sine illis verbis est facta
compendiosa, ita igitur etiam in presenti casu idem videtur
dicendum. Vltimo aduerte, quia ista limitatio non pertinet,
cũ illa sit compendiosa, quæ verborũ compendio plures sub-
588 stitutiones cõtinet,hęc aũt cõtinet et plures specificatas, † id-
circo compendiosa non est.iux. glo.l.pręcibus in verbo. fidei-
commissi,in fi. C. eod. & dictum est in quarta limitatione. &
propterea,cum sint plures separatę, & vltima nunquam value-
rit,debet obliquari.gl.d.l.verbis ciuilibus, & melius d. l.ex fa-
cto,in prin. ad Treb.& præclare declarat Bald. l. si frater tuus.
uers.2.casus.C. de fideicom.& tacite hoc modo non inerat cũ
tacite esset vna compẽdiosa, expresse vero sint plures. ideo
expressio debet operari, Bar.d.l 3.§ Decium d.l præcibus,cui
589 ẽt respondetur † non esse verum, quòd cõpendiosa verbis di-
rectis,& ciuilib.facta,cõtineat illas tres, & sic ẽt fideicõmissa-
riã continet qñ est formata verbis habilib. vt dicã in seq. limit.
respondendo ad. 4. principale fundamentũ cõis opi. Hæc igĩ
limit.vera est in se, sed non conuenit in proposito. quia nõ est
fallentia,cũ sint plures specificatæ. & distinctæ substitutiones,
590 reliqua videbimus inf.cũ Bar. Limitatĩ sep [illegible] qñ in testa es-
set apposita clausula codicillaris Bald.Cast. Alex.& cæteri ma-
gis cõiter in l.verbis ciuilib.s.sup.eo. Ang. Imo & alij hoc, &
in l.præcibus,in c.Raynutius & alibi. Et ita consuluerunt Fulg.
Alex.& Soc.vt hic per Ripam num.79. Iden. voluit Dec. l.
fi.C.eod.in cons.287.num.3.4.& alijs locis & sequitur Curt.
I.com.tract. subst. tit.de compendiosa.num. 370. Mouebatur
591 Bal.d.l verbis ciuilibus, † nam vbi etiam verbis directis subst.
fit in codicillis.obliquatur d.l.Sceuola, ad Treb. igitur idem,
ubi clausula codicillaris apposita est, Ego respondeo qd l. Sce-
uola, procedit, quando ab initio fuit, inutilis,at in proposito
potuit esse vtilis,nam præsupponitur compendiosa quæ vtica
592 est,vt per Bar.inf.q.1.prin.& supra in tertia limitat. † nec alterat
ex clausula codicillari accessoria cle.1.ad fi.de preb.Decius d.
l.præcibus,sub.nu.18.prope fi.& cons.284.prope fi. Socinus.
cons.180.nu.80.lib.2. Ripa hic.nu.85.Ias.[illegible] aũt eiu le.col.2.
vers.limita prędicta tribus modis,ut infr.& int.cũ ergo ab ini-
593 tio vti pupillaris valere potuerit non debet obliquari † & in d.
l.Sceuola,agitur de conseruanda pupillari, quę non grauat fi-
594 lium, † cum euanescat per superuenientiam pubertatis l. qd
fideicom.de leg.1.hic autẽ agitur de odioso grauamine ipsius
filij.Secũdo Ang.& Fulg.d.l præcibus,allegant l.si frater tuus
595 C.de fideic.&c.Respondet,† qd ille tex. loquitur quãdo substi-
tuit facta verbis obliquis,quod apparet,dum tex.cum q; in ver-
bis fideicom.aliqua parte testamenti confirmata est, fideicõ-
missum ab hæredibus petere nõ prohibere,nos aũt loquimur
quãdo fuit facta verbis directis, & est apposita clausula codicil-
laris,quæ,vt dixi,non mutat naturam compendiosæ,aliud igi-
tur est apponere verba obliqua,& aliud clausulã codicillarẽ ac-
cessoriam,& hoc fuit de intentione Curt.iun.d.l.pręcibus.nu.
54.prope fi.&c. Tertio Castrensis,& Alex. d. l.verbis ciuilibus
adducunt glo.in.§. masculo,in verbo,substitutio,instit de pu-
pil.quę allegat d.l.si frater. C.de fideicõ.vbi tex.d. masculo,
inquit qd si 14.annũ substituendo tenor excesserit,substitutio
euanescit gl.in verbo substitutio,exponit.l.directa subiũgit, si
tñ in testa.aliqua verba inueniantur fideicommissi, valebit iu-
re fideicommissi.Sed respondetur, vt ad l. si frater , quoniam
aliud est,quòd vltra directam sit facta etiam fideicommissaria,
& aliud,quòd compendiosæ factæ uerbis directis clausula co-
dicillaris addita sit. Quarto & vltimo inter cæteros mouetur.
Dec.d.l.pręcibus nu.18.quoniam in compendiosa continetur
fideicom. vt sup.dictũ est in definitione vñ apparet testatorẽ
voluisse facere substitutionẽ fideicõ. & licet verba directa re-
pugnent validitati tamen per clausulam codicillarẽ testatoris
596 voluntas conseruatur,† quia clausula ipsa ad effectũ conseruãn-
di testatoris uoluntatẽ fuit inuenta Bal.l.fi.col.4. uers. nũc ali-
qua.C.de codicil.idẽ Dec.cõs.287.nu.3.4. Facilis tñ est respon-
597 sio,† quoniam,cum testator usus fuerit uerbis directis,non cẽ-
setur uoluisse sub cõpendiosa contineri fideicommissariã l.La-
598 beo.§.idem Tubero,de sup.leg.Licet n. † cõpendiosa sit apta
continere tres substitutiones,& sic etiam fideicommissariam.
id tamen intelligitur,si facta sit verbis habilibus,argumento l.
qui testamento,inp.de testa.& l.si quando,in prin.C.de inoff.
test.quemadmodum ẽt si fiat verbis obliquis, semper, & om-
ni tẽpore valet tanquã obliqua , vt videbimus. Contra igitur
hanc communem fallentiam,mouebatur. Curt.iuni. in d. l.
præcibus,sub.num.54.ver.prima principalis fallentia.quia po-
tuit valere,tanq̃ directa,ergo non debet posse obliquari. d.l.
verbis ciuilibus. Sed demũ ipse vr respondere,saluando limita-
599 tionẽ,vt procedat,qñ clausula codicillaris est cõcepta per ver-
ba ẽt futur. tẽporis,& ita declarat fuisse mentẽ Bal.d l. verbis
ciuilibus, vt ibi etiã per Alex.col.fi.& per Ange.d.l.præcibus.

Sed

600 Sed,meo iudicio, hoc nihil concludit,† solum enim clausula ista operatur vbi testamentum non potest valere tanquam testamentum,tunc substinetur tanquam codicillus,at in proposito dico,quod valet,& valebit tanquam testm̃,respectu institutionis † in qua omnis vis testamenti consistit.l.1.§.1.sup.tit.
601 1.ideo non debet posse respectu substitutionis reduci ad codicillos ad quos duntaxat reduci debet, vbi in vim testamẽti substineri nequit, nec vna, eademque dispositio debet substineri tanquam testm̃, & tanquam codicillus, tunc enim institutus fieret fideicommissarius ꝯ voluntatem testatoris, & ꝯ regulã. l. eum qui ædes, de vsucap. Secundo ꝯ hanc limitationem vr facere, † nam clausula codicillaris,cũ apponatur ex capite no-
602 tariorum prętet testatorum intentionem,nihil debet operari secundum Bar.l.1.q.6.infra de iure codicil.sequitur Alex.cons.
603 32.lib.4. Et multa alia similia adducit hic Ripa,† quibus clausulæ appositæ nihil operantur. Adde tu pro iam dicta opi. Bar. quæ ponit Soc.cons.159.nu.124.125.lib.2.Dec.cons.180.col. pen.in vltimis verbis,consil.305.nu.6.495.nu.18.521.num.15. Curt. iun. cons. 70. nu. 81. Ripa hic respondet dupliciter &c.
604 Prima responsio est,† q̃ Bar.d.l.1.q.6.reprobatur,per Imol. in l.filio præterito,in 3.charta,de iniust.test.sequuntur Barbatius Alex.& Dec.in locis de quibus hic per Ripam, Adde, quod ꝯ Bar.tenuit Decius, sibi ꝯtrarius.in l.semper in stipulationibus. nu.13.de reg.iur.in l.vt liberis nu.14.C.de collat.cons. 344. col. fi.versi.successiue,& 490.nu.10.Barba cons.54.col. pen. vol. 3.
605 Rube.cons.12.nume.15.vbi inquit,† quod pro notario præsumitur.facit cap.ad audientiam, de præscrip.Sed responsio hæc non est tuta ob doctorum contrarietates,præsertim,quia,vt dicit hic Ripa, Ias.in auth.ex causa,col. pen. C. de lib. præte.tuetur.Bar.l.1.q. 6. Secundo igitur respondebat Ripa post Aretin.
606 consi.vlti.col.fi.† quod hæc clausula tanquam posita ex capite notariorum,non operatur respectu eorum, quæ testator,si cogitasset,verisimiliter non ita fecisset, exemplum, quando posthumus ignoranter est præteritus, tunc testam. non conseruatur ex clausula codicillari quia si testator de posthumo cogitasset, eum non præteriisset,ac extraneũ non instituisset, secus in his,in quibus testõr prospexisset,& voluisset operari, ita loquitur nostra limitatio. Aduerte si quæratur, an hæc clausula ponatur ex capite notariorum absque testatoris voluntate.
607 dicerem,quod non,quia,cum sit consueta † de ea notarius cẽsetur rogatus.l. quod si nolit.§.qui assidua,supra de ædil. edict. Alex.cons.28.nu.6.lib.2.Paris.in rub.sol.mat.nu.7.Dec.d.leg.
608 semper in stipulationibus.nu.11.& d.l.vt liberis.nu.14.† alias notarius falsitatem committeret si clausulam citra testatoris voluntatẽ apponeret iux. Bar.l.si quis legtũ, ꝟ. ad l. Corne.de fals. verum est,q̃ si non sit expressa a testatore, sed posita per nota-
609 rium,licet dicatur de voluntate, † non tñ dr̃ de eius deliberata volũtate & istud est,q̃ sensit Bar.d.l. Si modo quæratur, quid
610 operetur hæc clausula, † tunc distinguerem vt dixit Ripa hic, post Aret.d.cons.vlt.& tradit Caualcan.l.1.in prin.nu.3.de verb. oblig.q̃ operetur circa ea, quæ fuerunt de verisimili mente testatoris,sicut dixit etiam Curti.iun.in auth.ex causa num. 74. C. de lib.præter.quem post hęc scripta vidi, & eo modo extat responsio ad argumentum,quod hęc clausula nihil operari debet, quod fuit ex verisimili mẽte testatoris,& sic, quod directa substitutio obliquetur secundum docto. Quid dicendum? arbitror hanc limitationem non esse tutam, vt ex prędictis constat. Primo quoniam loquimur de compendiosa facta verbis directis impuberi, quæ, cum sit vnica substõ,vt s̃. & ab initio non fuerit inutilis,non debet posse obliquari, gl.d.l.verbis ciuilibus.Scđo moueor,nã testm̃ valet & valebit iure testamẽti re-
611 spectuinstitõnis,† igitur non debet in codicillos transmutari,cũ deficiat conditio.l.legata sub conditione, de cõd. & demonstra. cũ simil. Et hoc vr̃ de intẽtione Alex.l.certi iuris,in fi.C.de test. mil & si diceretur illud esse verum,quatenus valet iure te. sed pro illis,in quibus dispositio non potest valere iure testa. debet substineri tanquam codicillus, & hoc præsertim, quia testator
612 non se restrinxit ad institutionem, † sed clausulam codicillarẽ posuit,respectu totius vltimæ voluntatis.iux. Castr.l.ex ea scri-
613 ptura, post medium supra de testa. Potest replicari † Castrensem esse intelligendum, vbicunque dispositio non potest valere iure testament,tunc substinetur iure codicillorum respectu omnium in d. dispositione contentorum, dummodo non se
614 restrinxerit. † At si testamentum remaneat testamentum respectu institutionis,respectu substitutionis nequit assumere naturam codicillorum,quia vna, & eadem dispositio diuerso iure censeretur, & quo ad vnum esset testamentum, & quo ad aliud codicillus,contra.l.eum qui ædes,infra de vsucap. & sup.
615 dixi,tunc enim † operatur clausula codicillaris,quando dispositio non potest substineri tanquam testamentum, vt quia deficit solemnitas extrinseca, vel intrinseca, vel hæres viuente testatore moreretur, vel fit incapax, vel hæreditatem repudiat, Ias.d.auth.ex causa.col.pen.versic.ego autem. Cogita. Quo ad alias limitationes,siue restrictiones, quas ponit hic Ripa,quoniam dependent a validitate præcedentis limitationis, non insisto.circa cautelam Alberici,in l.fin.ad Velleia. Bar. l.1.supra si cert.pet.de qua hic per Rip.nu.88. versi.vltimo nota cautelã &c.quam, vltra adductos per Rip.sequitur Marsil. Rub. de fideiusso.nu.39.& in sing.691.examinaui.aduerte,q̃ Alex.l.sciẽdum nu.33.de verb.oblig.ꝯdicit,licet Rip. illum pro Alberico adduxerit. Mouetur Alex.per doct.Bar.l.si quis in graui. §.1.in
616 fi.ad Sylla.† Vbi in articulo mortis,vel iudex,vel testis non põt parti præiudicare,& ꝯ Alberi.etiã tenuit Alciat. tracta.de præ-
617 sumpt.regula.3.præsump.13.nu.5.† Et ego ꝯ eũdem moueor, quia si notarius posuit hanc clausulam tanquam de volũtate testatoris,vtpote rogatus.per l.fi.C. de fideius.nescio videre qđ referat,q̃ notarius eius habeat,vel non habeat notitiam, & eo mexime cum debeat omnia apponere, quæ apponi solent, & si eorum vim non intelligat,vt per doct.d.l. fi. And. Sicul.in c. quo ad translationem, de offic. deleg. & iudex non appositas suppleat,vt dixi cons.550.nu.14.15.Sed possunt concordari opi-
618 † q̃ diminuatur aliqualiter de fide testamenti, vel instrumenti,non autem in totum tollatur virtus clausulæ, vel renũtiatio, vt per Alciat. vbi supra. Vel aliter, & melius vr̃ distinguendũ, aut loquimur in his,de quibus partes non sunt certiorandæ, & tñ tanquam de solitis notarius censetur rogatus, vt apponere iuram. hypothecam, clausulam codicillarem, constitutum, sim.vt per Dec.l.sp in stipulationibus,& in l. vt liberis, de quibus s̃.& tunc absque dubio,est vera sententia Alex.rationibus supradictis.Si vero de his loquimur, de quibus partes sunt cer-
619 tiorandæ, max. mulieres, † quæ non presumuntur scire leges Dec.l.pen.nu.31.C.de pact.vt in renuntiationibus Velleia. l.fi. §.penul.ad Vellean. Ias.l. in repudianda infra de acqui.hæredi.
620 † & in quacunque alia renuntiatione mulieris alicuius iuris beneficij.Dec.cõs.180.nu.8 allegat Bal.l.2.4.q.in fi. C.de rescind.
621 vend. † tunc si notarius ignoraret, non potuisset alium certiorare,arg. l. traditio,de acq. rerum dom.& hoc,dummodo verisimiliter lapsu temporis non fuisset oblitus & ex tempore fuisset interrogatus Nec obstat q̃ dixit Alex.in d. l. sciendum,de teste, & de iudice,quoniam constituit illos functos fuisse officio
622 suo,† ideo amplius non possunt se intromittere.l.iudex postea quam, de re iudi. c pręterea, de testib. cog. aliud in proposito, vbi mulier negat se fuisse certificatã,nec aliter constat, nisi ex
623 assertione notarij.Nec ob.† q̃ notarius non possit mutare, seu corrigere instrumẽtu substantialia,vt dicebat Alciat. dicta præsump.13.quia illud est verum,ex se ipso, sed de licentia iudicis põt Bar.l.si librarius,de reg.iur. l.Imperator,de stat. homi. Lãfr. c.qm̃ ꝯ,nu.23.ver.quero nunc,de fid.instro. Vel dic.q̃ põt corrigere, vbi corrigendo facit,q̃ est de cõsuetudine,puta supplẽdo clausulas consuetas,quia tunc nõ ipse,sed lex corrigit.l. q̃ si nolit.§.qui assidua, de ędil.edic.d.l.fi. C. de fideius.cum citatis per Alex.ita declarantem,in cons.89.nu.13.lib.3. quem sequit̃
624 Nauiza.cons.28.nu.17. Et † ita etiam intelligo quę dixit Ripa.
625 l.q̃ iussit.nu.52.53.de re iud . Quærit Bart.incidenter,† an substo verbis directis facta impuberi, qñcunque decesserit sine liberis, valeat intra tp̃s pupillaris, tanq̃ pupillaris, an vero omni tpe sit fideicommissaria & post Dyn.concludit eam valere vt pupillarem si decesserit in pupillari ętate, & est cõis, vt asserit, ac etiam sequitur Ripa hic,nu.89.contra gl.& Iac.de belui. d.l. præcibus. & attestatur etiam Meria. hic aliam esse communẽ. Pro communi Bar.considerat hunc text. vbi fuit facta si decesserit sine liberis,& inf.pupillarem in vim pupillaris substinetur, Respondebat Iac.de Belui. esse speciale in milite. Quæ infirio, sm̃ Bart. insipida est, quia si valet iure communi, ergo non est speciale in milite Replicat Ripa,& in effectu est sententia Beluisij,quod licet mil ti concedatur,vt eius substitutio substineatur tanquam pupillaris valida de iure communi, non tñ sequitur, eodem iure cõi in compendiosa contineri pupillarem. Et in milite est rõ, quoniam post pupillarem ætatem substinetur, tanquam directa militaris, ideo conueniens fuit, vt etiam ante substineretur,vt directa pupillaris,ne eadem substitutio diuerso iure censeretur, Quę ratio pariter concludit in pagano ante pubertatem esse obliquam, quemadmodum etiam post, obliquatur.Sed non placet hęc replicatio Ripę, quoniam ea attẽta in pagano ante pubertatẽ esset nulla sicut post euanescit, vt in pręcedenti conclusione, & si in pagano ꝟ. pupillarẽ etatẽ non substineretur vti pupillaris,sequeret̃, q̃ nec in prima parte textus nostri vti pupillaris substineretur iure cõi,sed ex priuilegio militum,q̃ est falsum,quia ex eo priuilegio substinetur dunta-
626 xat in scđa parte tex † Nec præsumitur priui legiorũ multiplicatio,iuxta l.1.C.de dot.promis.gl.1.a Diuo Pio,post princ. gl.magnę ꝟ. de re iudi. Vnde vr̃ posse r̃ideri,q̃ tex.non declarat, an valeat tanquam pupillaris,vel fideicommissaria, at solũ dicit,q̃
627 substitutus iure communi habebit bona vtriusque † potest tñ esse quod habeat bona vtriusque, & si obliqua sit. l. si fundum per fideicommissum, alias. leg. si Titio,§.final. de lega.primo docto.l. si frater tuus C. de fideicommis. post vero pupillarem ętatẽ necessario substinetur ex militum priuilegio, quoniã,cũ

fuerit facta verbis directis, iure communi obliquari non potest secundum cōem opin. de qua in præcedenti conclusione.
Secundo allegatur per Bar. tex. c. 1. de testam. in sexto. Sed de
628 mente Oldra cons. 99. pōt responderi,† qđ ibi clare cōstabat
demente testatoris ex cōiecturis, quia reciproca facta fuit substitutio inter filium, ac filiam, item quia substituit etiam piam
causam. Replicat Ripa, qđ ibi Pontifex non se fundat, quia cōstaret de testatoris intentione, sed quia substitutio illa directa
pupillaris, conuenit personis & rebus, quæ rō generaliter militat. Cogita si posset respōderi, ꝙ ibi tex. quamuis dixerit sine
liberis,† quo casu vř cōpendiosa, vt per Bar. inf. ch. fi. col. 1. tñ
629 cū ibi deficiat verbum, qñcunq; temporis distributiuum, qđ
hic additur, ideo magis hic vř constare de intentione testatoris inducendi fideicommissariam, vt in 3. limitatione præcedētis conclusionis, quo loci saluatur sentētia Io. And. cōtra Bart.
630 & magis communē. † Quemadmodum si apponatur in lege
vnū verbū proprietatis, & aliud improprietatis dispositio censetur propria, Bal. in proœmio. ff. in princ. vltima col. Ias. l. 1. §.
631 hæc verba, col. 2. quod quisq; iuris.† & tamen secus est, vbi fictionis vel improprietatis verba sunt duplicata l. cū quid sup.
si cert. pet. ibi, pro cauto habendum; Visita. in rub. solut. matr.
col. 7. circa prin. Tertio pro communi allegatur tex. l. creden-
632 dum. §. mater. versi. si vero maritus sup. qui pet. tut. † intelligēdo, qđ ibi pupillus in pupillari ætate fuerit mortuus, & tñ appellatur fideicommissum. Duplex affertur responsio. Prima
fuit glo. quòd ibi relictum fuerit in casu pubertatis, patet ex
conditionibus appositis, si decessent sine liberis, vel intestatus. Sed nihil valet, cum decesserit in pupillari ętate, quod ex
633 eo patet, secundum Aret. hic, quia excluditur a bonis filij,† a
quibus non excluderetur l. matres. C. ad Tertull. sequitur Parisi. cons. 22. num. 7. lib. 2. Ias. respondebat, quod ibi agitur de
fideicōmisso inf. ętatem pupillarem, igitur non valuit tanquā
directa pupillaris, & sic probat contra cōmunem. Replicat Ripa, ibi expresse fuisse fuisse factum fideicommiss. Ego dico, qđ
ibi non constat de forma, nec quibus verbis fuerit factū, & licet appelletur fideicommis. videntur verba Iurisconsulti, non
aut testatoris; Præterea, videtur, quod pubes decesserit, cū tex.
dixerit, quod ideo mater non succedit, quia excluditur a suc-
634 cessione filiorum intestatorum, igitur etiā puberum,† qui proprie intestati moriunē, vt habetur l. 1. inf. de suis & legitim. &
635 mox videbimus.† Ad l. matres. C. ad Tertull. pōt responderi,
illam videri procedere de iure. C. qñ non fuit conquestū infra
pupillarem ætatem, amplius non vř posse, quasi præscriptum,
sit, non tamen discedas a responsione Areti. & Ripę &c. Quar
636 to adducitur hæc ratio, nam † conditio, si sine liberis, tacite
subintelligitur l. cum auus, infra de cond. & demonstra. l. cum
acutissimi. C. de fideicom. igitur eius expressio nihil debet
operari l. 3. de leg. 1. Respondebat Iac. de Belui. vt refert Ripa,
637 † quod aliter fuit expressa, quam sui natura inesset, ergo debet
operari l. si ita legatum. §. illi si volet, de leg. 1. Ego clarius respondeo, quod tacite refertur ad tēpus pubertatis, ergo etiam
expresse censetur relata, & sic ad tempus, quo directa pupillaris locum habere non potest, & ita argum. reflectitur contra
communem. Vltimo per Poli. adducebatur ratio, quia secundum glo. d. l. præcib. non valet vti pupillaris, cum illo tempore
non conueniant verba conditionis, sed secundum Ripam nec
conuenit fideicommissaria substitutio, & tamen glo. d. l. præcibus admittit inf. tempus pupillare, vti fideicom. sustineri. Tu
aduerte secundū Ripam, quia quicquid dixerit gl. d. l. pręcibus
Iac. de Belui. & Oldra. negabant valere intr. pubertatē ēt iure
fideicōmissi, sed duntaxat post pubertatē, quasi testatore exprimendo liberos, respexerit illud tempus non autē tempus,
quo liberos habere nequit. Contrariam igitur sententiam tenuerunt gl. in d. l. præcibus, Iaco. de Belui. & Oldradus, vt. s. &,
vt hic per Maria. fuit opi. Azo. in summa. Ceo. Primo per tex.
638 l. 1. inf. de suis, & legiti. † vbi sicut pupillus non dicitur intestatus quia non potest testari, ita nec decedit sine liberis, quando
liberos procreare nequit. Respondet Bart. aliud esse decedere
intestatus, & aliud sine liberis, sed nō reddit rōnem diuersitatis.
Aduerte tñ quia non tenetur eam reddere, cum clare constet
639 † conditionē, sine liberis, in eo quoq; verificari, qui liberos ha
640 bere non potest vt in tex. nostro, & in d. c. si pater,† & vbi habemus legē, non debemus quærere rōnem l. non omniū. ff. de. ll.
Bal. l. Gallus. §. si eius, sup. de lib. & posth. Alex. tamen rationē
641 reddit,† quia pupillus vigorosus pōt habere liberos. c. de illis,
de spons. pro quo facit, qđ tradit Dec. l. si frater, prope fin. C.
qui test. fa. possunt: vbi inquit, ꝙ in testādo lex magis fingit pe-
642 des, quā in cōtrahendo matrimonio, † in quo malitia supplet
ætatem c. fi. de spon. impub. c. iuuenis, de spons. secus in testa-
643 mento † vbi minor 14. annis testari non potest licet habeat iudicium, ac intellectum, prout sunt pueri Florentini, vt ibi per
eum. Replicant mod. per regulam l. nam ad ea, de. ll. Breuiter
vera est replicatio Ripæ, quod scilicet ratio Alexand. non est
644 generalis in quocunq; pupillo, † sed duntaxat in proximo pu-
645 bertati, & licet quandoq; legerim in Sylua nup. † puerum septenii prægnantem reddidisse nutricem, attamen illud nō contingeret absq; miraculo, nec ante septenniū procederet, & itā
conditio in proposito, purificari posset. alias rōnes assignant
646 doct. maxime Ripa sed non placent, † quoniam inter intestatum, & sine testamento nihil interest, & tamen vno casu adest
participium, in alio dictio, sine, l. generaliter, vbi glo. in princ.
& doct. C. de insti. & substi. & quamuis multi docto. ibi contradicant, tamen non video rationem differentiæ, quę sit legalis, solus Romanus l. in testamento, prima. C. de testa. mil. red-
647 dit rationem, † quia pupillus potest decedere cum testamento
cum pater sibi possit testari l. patris & filij. infra ... refert Alex.
l. generaliter, sub. nu. 6. sed nihil est, quia si esset emancipatus,
tunc nec diceretur mori sine testamento, cum nec posse cum
648 testamento.† Nec ob. d. l. generaliter, vbi ponitur intestatus,
aut sine testamento, quę disiunctiua disiungit verba, ac sensus
nam respondeo, quod ibi primo ponitur intestatus, postea trāsit ad nomen, cū dictione, sine, sine liberis, sine nuptijs, & subiungit sine testamēto, & sic captata occasione iterū in effectu
repetijt, ꝙ dixerat de intestato, quare eundē sensum importāt.
649 Secundo respondebat Bart.† qđ de cōmuni vsu loquendi, dř
650 intestatus, sed non probatur hic cōmunis loquendi vsus,† pro
vt oportet, cum sit facti Alex. & cæteri in rub. de ope. no. nunt.
Alciat. contra in l. intestatus, de verb. sign. quod inmonnullis legibus probatur l. qui duos l. Lucius, inf. eod. l. Diuus l. credendum, qui pet. tut. sed illę leges nō dicunt illud esse de communi vsu loquendi: Bat. sensit probari in d. l. 1. in illo vers. sed hos
quoq; pro intestatis accipere debemus &c. quasi id sit eis cōmunis vsus loquēdi, quo motus fuerit iurisconsultus: Sed ego
nego, qđ fuerit motus ex eo, qđ ita esset cōis vsus loquendi, cū
iurisconsultus id non exprimat, prout exprimit in l. at Alphe-
651 nus. de verb. signifi. l. si dictum, in prin. de euict. cum simil.† &
impropria significatio illa est, quæ inducitur ex cōi vsu loquēdi Bar. l. oēs populi 3. quæst. 6. q. prin. de iusti. & iure, in l. Labeo,
de suppell. leg. & in l. liberorū, col. 4. de ver. sig. & Ruy. in rubr.
de ope. nou. nunt. nu. 32. Et si pupillus dř intestatus de cōi vsu
652 loquendi, † nō tñ de cōi vsu loquēdi vř mori sine liberis † nec
653 cōis loquendi vsus extenditur, gl. & Bar. l. 1. §. si quis hoc inter
dictū, de itin. actuq; priua. Alius ergo potuit esse intellectus ad
654 d. l. 1. † quòd non neget pupillum decedere intestatum, cū in
effectu testm̄ non fecerit l. intestatus, de verb. sign. & dum tex.
dicit improprie, illud dixit, quoniam superflue hoc quæritur,
cum non possit testari, quemadmodum si quis dixerit oculis
video, ore loquor, vere, ac proprie loquit, ac videt attamen illa
superfluitas videtur, qđ figuratiue, ac improprie talis sit illa dixit Polit. tracta. de substitu. in illa parte, in qua loquitur de pupil. substi. 4. q. principali. nu. 9. 10. Sed mihi non placet hæc intelligentia quoniam ille tex. expresse dicit improprie esse inte-
655 statū, † & hoc qm̄ nō potest testari. arg. l. eius est nolle, de reg.
iur. l. is potest, de acq. hæred. l. qui cōdemnare, de re. iud. l. si ita
scriptum. §. si sub conditione, de leg. secūdo cū simi. nec puto
verū, quòd ille, qui dicit loquor lingua, vel video oculis, pro
656 eo accipiatur, qui improprie nō videt, vel nō loquitur † qm̄ superflua non vitiant, nec alterant l. non solet, de reg. iur. l. testā.
C. de testa. Bar. l. 1. ff. de offi. pro. Cęs. & sic ex eo, ꝙ ille tex. figuratiue loqretur, nō dixisse pupil. esse improprie itestatus. Nec
d. l. intestatus, obst. quia licet dixerit intestatū esse, qui nō facit
testamentum, declaratur tamen per d. l. 1. dūmodo possit testari, vel ille tex. in d. l. intestatus declarat, quis in genere dicatur
intestatus, quia sua principalis intentio fuit declarare illum es-
658 se intestatū, cuius hæreditas non fuit adita, † ideo in eo qđ dixit in prima parte circa illū, qui non fecit testa. nullū est suadendū fundamentū, iux. tradita per Dec. l. illā. nu. 8. ver. adde ēt. C.
659 de collatio. Arbitror ego † pupillum proprie non esse intestatum, quia d. l. 1. expresse illud dicit & pōt esse illa rō, quā ponit
660 tex. in l. eius est nolle, cui non ob. † quòd impeditus de facto sit
intestatus, vt tangit Alciat. d. l. intestatus, quia huiusmodi im-
661 pedimenta non considerantē, † cum sint insolita l. inter stipulātē. §. sacrā. ff. de ver. obl. l. ea q̄ raro, de reg. iur. Fuit tñ acceptus
pro intestato, vt dř in d. l. 1. & constat l. qui duos l. vel singulis.
inf. eod. l. credendum, qui pet. tut. & alibi, vt per Alex. l. genera
662 liter, in prin. sub. nu. 3. C. de insti. & substi. & ratio est,† qm̄ pro
eis potest testari pater l. patris & filij l. 2. in hoc ti. insti. de pupil.
in prin. ita Ias. & Ripa hic de intētione Roma. d. l. in testamento, prima. C. de testam. mil. sed nihil valet ratio hęc, quia nō est
generalis, quando non haberet patrem, vel esset emācipatus,
vt etiam supra dixi, & sicut si pater pro eo testaretur diceretur
improprie testatus, & ficte, ergo etiam improprie, & ficte videretur intestatus, vt contrariorum eadem sit disciplina l. 1. de
his qui sunt sui vel alien. iur. & vt idē operet oppositum in opposito quod propositum in proposito l. si. de leg. 3. l. & si contra, hoc tit. nostro. & doc. in rub. de acq. pos. Dicas tu, igit rōnē
663 esse † quia oīs hęreditas deferē ex testa. vel ab intestato l. 1. vbi
etiā notatur. ff. de pet. her. l. lege obuenire, de uerb. sig. §. fi. insti.
per quas

per quas perso. nob. ius acq. & hoc et in pup. l. sciat C. de leg. he
re. l. oēm C. ad Tertul. et igitur necesse, vt et pupillus, sit testa-
tus, vel itestatus, & hāc necessitatē sensit iurisc. d. l. ubi, sed hos
664 quoq; pro intestatis accipere debemus, † q verbū, debemus, est
necessitatis, gl. l. sępe audiuit Cęsarē, §. de off. præsid. Bar. l. credi-
tores, col. 1. C. de pigno. & illud est qd sensit Bal. l. si arrogator,
665 col. pen. vers. & prædicta faciūt §. de adoptio. dū inquit † pupillū
nō decedere intestatū respectu volūtatis, sed respectu effectus,
refert & sequr Soc. iuni. cons. 3. nume. 27. vers. pōt et dici. lib. 1.
666 Et haberi pro intest. † idē importat in effectu, ac si vere, & pro-
prie esset intestatus, iux. tradita per Ioan. Andr. c. si. de consuet.
667 vbi concludit, † clericos in seruitio Papæ, vel episcopi, aut infir
mos existētes, haberi pro præsentib. c. cū dilectus. c. ad audiētiā
cū ibi notat. de cleri. non resid. & non solū quo ad ea, quę sunt
iuris communis, sed etiam, quæ præsentibus concedūtur ex pri
uilegio, & iure speciali. Et opi. Io. And. sequr etiam Abba. d. c.
668 cū dilectus, & in c. ex parte, in fi. eo. tit. † Et quamuis dispositio
loquens in casu vero, non trahatur ad fictum l. 3. §. hæc verba,
669 de neg. gest. l. 1. §. hoc interdictum, de fonte, † tamen id nō pro
cedit, quando casus verus & fictus simpliciter æquiparentur,
cap. susceptum, de rescript. lib. 6. & probatur d. c. cum dilectus
670 & d. cap. ad audientiam † & vbi militat eadem ratio Soci. l. 3. in
671 princ. num. 15. de acq. pos. Præterea † in his, quæ sunt iuris nihil
refert, vt qs sit talis, vel habeatur pro tali Bar. l. si mar tus, secun
da §. legis, ad l. Iul. de adulte. Hinc in varijs locis pupillus simpli
citer dicitur intestatus, non autem cum nota improprietatis, vt
in iuribus supradictis &c. An modo in materia statuti pupillus
dicatur intestatus dixi in cons. 210. & illuc me refero. Quemad
672 modū ergo pupillus satis dr intestatus, † pariter satis dr mori si-
ne liberis d. l. credēdū. §. mater, qui pet. tut. l. generaliter. in prin
cip. C. de insti. & subst. Quid ergo dicendum est in principali
673 articulo? † verior videbatur sentētia contra communem, & ad
uerte, quoniam hac in re arbitror tres fuisse sententias. Prima
glossæ d. l. præcibus, sequr. Inno. d. cap. Raynutius, quod omni
tempore post, & ante pubertatem, sit fideicōmissaria. Sed hęc
omnino reprobatur, quia infra tempus pupillaris ætatis non da
674 tur ratio, quare magis valeat iure obliquo, quam directo, † im-
mo debet valere potius iure directo, cum subst. conueniat ver
bis ac personæ c. si pater, de testa. in 6. Alia fuit opi. Iac. de Bel-
ui. & Oldra. post glo. d. l. credendum vers. si vero maritus, quod
solum valeat post pupillarem ætatem iure fideicommissi. Ter-
tia fuit sententia Dyn. & Bar. quod valeat infra pupillarem iure
directo, postea euanescat. Videbatur modo verior opinio Bel-
675 uisi, quia † conditio, vt vere dicatur conditio, oportet, qd possit
esse & non esse l. cum ad præsens, si cert. pet. §. co ditiones, inst.
de verb. oblig. Bar. l. 1. de condi. & demonstr. at vbi testator sub-
stituit, si filius decesserit sine liberis, huiusmodi cōditio neces-
sario vr referri ad tēpus, quo poterit, & non poterit habere libe
ros, & sic ad tps pubertatis nō aūt pupillaris ætatis quo pdō sibi
locū vēdicare nō pōt cū necessario liberos tūc nō sit habiturus,
vt et sup. diximus n. 16. & facit, quod in simili dixit Castrēs. l. co
676 hæred. §. cum filiæ, prope fin. inf. † eod. quod si testator subst-
tuit per verba, si filius meus impubes decesserit, verbum, impu
bes, stat dispositiue, non autem demonstratiue, quia constat te
statorem voluisse apponere conditionem, quæ non se haberet
ad esse, & non esse, sed ad esse tantum, quia certum est impube
rem moriturum, & si testator sensisset de morte quandocunq;
obuētura, non dixisset si, sed cum morietur, vt ibi per eum, ita
igitur etiam in proposito, vt hęc sit cōditio, necessario videtur
referēda ad illud tempus, quo potest esse, & non esse, quod mo
riatur cum liberis, vel sine. Sed præmissis non obstan. sequor sentē
tiam Bar. quod infra pupillarem ętatem sit facta substitutio pu
pillaris tantum, non alia. Primo per tex. nostrum, vbi clare con-
stat substitutionem procedere in pupil. ætate, & so ūm poterit
dubitari, an esset directa, at dubitatio cessat, cum verba sint dire
cta, quę possunt conuenire rebus, & personis dicto cap. si pa-
677 ter. Secundo idem videtur in dicto capitulo si pater, & † ibi ta-
tis esse verba, sine liberis, non impedire, de quibus verbis, nunc
disputatur, non autem de verbo, quandocunque, quod si
suadet fideicommissariam post, non impedit pupillarem ante
pubertatem. Quibus tollitur, quod dixi respondendo ad d. cap.
678 si pater, de test. in 6. Tertio † quoniam huiusmodi conditio, si
decesserit sine liberis, satis verificatur si impubes moriatur, quia
verum est dicere, ipsum non habuisse liberos, tex. est in d. l. si ve
ro maritus, intelligendo, quod decesserit impubes, non autem
factus pubes secundum veram Acc. intelligentiā, de qua supra
679 † nec in dub. o præsumitur correctio, ac diuersitas inter ius ff. &
C. quicquid sup. dixerim. Facit l. præcipimus, in fi. C. de appella.
vbi Bar. & cæteri c. cum expediat, de elect. lib. 6. & dixi, consilio
323. num. [illegible] Quare non datur ratio, cur testator voluerit pu-
pillo facere substitutionem onerosam, & non fauorabilem, im
680 mo † præsumitur oppositum d. c. si pater, de testa. lib. 6. con-
681 fert regula l. cum quidam, de lib. & posth. † Et quādo possu-
mus conijcere testato. em voluisse facere directam infra tem-
pus pubertatis, etiam si sit vsus verbis communibus, sustinetur
in vim directæ Bar. infra, vbi loquitur de verbis communibus
tertia quæstio. princip. versic. quid dicemus. Quinto cum con-
ditio liberorum videatur necessaria ad effectum actus, iuxta l.
682 auus, de condit. & demonstrat. cum sua materia † effectus spe
ctatur non modus iuxta Barto. l. Gallus §. & quid si tantum, co
lumna secunda de libe. & posthum. sed pupillus in effectu ori-
tur sine liberis, sicut, & in effectu moritur intestatus Bald. d. l.
si arrogator, & supra diximus, ergo &c. Vltimo considero cap.
683 Raynutius, de testam. † vbi substitutio fuit facta si impuberes
decederent sine liberis, & quoniam substitutio fuit facta per
verbum commune, succedo, secundum communem intelle-
ctum, ideo obliquatur post pupillarem ætatem, sequitur ergo
quod si verba fuissent directa obliquari non potuissent, nemo
tamen ibi negat, quin infra pubertatem valeret vti directa pu-
pillaris. Non ob. quod respectu temporis pupillaris ętatis, con-
ditio non possit se habere ad esse, & non esse, quia sufficit, qđ
possit esse, & non esse respectu totius temporis, antequam mo
684 riatur, † & quemadmodum formaliter vnica est conditio ge-
neralis compendiosa Barto. infra quęst. tertia principali, & su-
pra fuit dictum, vnica pariter reputatur conditio respectu to-
tius temporis vitæ instituti, non autem fit diuisio temporum
685 vt plures dicantur conditiones, † cum conditio non diuidatur,
l. cui fundus, de conditio. & demonstratio. l. si plures. C. de con
dit. insert. Ripa l. re coniuncti. numero 55. de legat. tertio. Et
hoc in effectu patet d. l. creden. vers. si vero maritus, ff. qui pet.
686 tut. cum cæteris supradictis & cęt. Quærit etiam Bar. † an sub-
stitutio compendiosa facta impuberi per verba directa in cer-
ta portione, vel re, intra tempus pubertatis valeat vti pupilla-
ris, an vero sit omni tempore fideicommissaria in illa re tan-
tum. Et respondet valere vti directam pupillarem, ac si super
vniuerso esset facta, & substitutum consequi totam pupilli hæ
reditatem, quam sententiam cæteri magis communiter se-
quuntur. Barto. pro hac sua opin. adducit l. cohæredi §. si. infra
687 eod. † Respondebant Moder. quod loquitur in substit. facta in
parte quotitiua, nos autem in substitut. in re singulari. Replı-
688 cat Ripa, † quod ibi etiam illa quota reputatur, res singularis l.
cogi. §. sed si miles, ad Trebell. l. cum filius §. Lucio, de leg. 2.
Socin. l. cum filiofam. numer. 14. prope fin. de legat. primo, &
Ruyn. rub. de leg. colum. quarta in fin. sed, & Mod. & Ripa re-
stringunt illum text. quia non constat, quæ esset illa pars filij,
vnde potuisset esse in rebus particularibus iuxta tex. c. Raynu-
tius, de testam. & in c. si pater, de test. in 6. vbi filia in rebus sin-
gularibus fuit instituta, & facit, quod inquit Bar. l. filium, §. sed
& si portio, in fi. de leg. præst. suadetur hoc ex illis subsequen-
tibus verbis, nam, & qui certæ rei hæres instituitur cohærede
non dato bonorum omnium hæreditatem obtinet, & saltem
689 ratio hæc est generalis, † & amplat l. regula. §. cum quis, de iur.
& fact. ign. vnde licet ille tex. in dicto loqueretur de quota, seu
portione hæreditatis, in ratione tamē loquitur etiam de re par
ticulari, & eo modo dupliciter ad Modernos respondetur. lo-
690 quitur ergo Bart. de vtraq; † quasi nihil intersit, quod sit facta
substitutio in re particulari certa, vel in portione bonorū non
691 dato cohæreditato in reliquis bonis, † quemadmodum enim
respectu institutionis nihil interest, an quis sit institutus in re
particulari, vel in quota quia nullo dato cohęrede per ius accre
scendi is vniuersalis efficitur hæres l. 1. §. si ex fundo, supra titul.
1. Ruyn. consil. 54. num. 6. lib. 2. Idem in substituto directo, in
quo militat eadem ratio iuris accrescendi, ne pupillus cenica-
692 tur decessisse partim testatus, & partim intestatus, † cum sub-
stitutus ille dicatur hæres etiam pupilli l. patris, & filii, & l. 2. su-
pra eo. Et si quidem fuit substitutus in re particulari, vel portio
ne hæreditatis testatoris, nihilominus debet habere etiam bo-
693 na pupilli, quia, † cū testator voluerit substituere pupillariter,
necessario oportet, quod substitutus etiā succedat in bonis pu-
pilli, l. sed & si plures §. ad substitutos supra eo. si vero substitue
rit in bonis pupilli, etiam necessario bona testatoris obtinere
debet, quæ post immixtionē separari non possunt d. l. sed si plu
res §. filio & tradit Cel. iber I. C. ac Re[illegible] is. Friscop. Paul.
Leon. de tractat. substit. tit. Pupill. num. 222. Alia igitur fuit re-
694 sponsio ad d. §. fi. † quod loquitur in sim. plici pupillari, quę eua
nescit eueniente pubertate, nos vero loquimur in compendio
sa, quæ non videtur posse continere pupillarem, cum tunc tra-
heretur ad totum, deinde eueniente pubertate iterum reuerte
retur ad rem particularem, quod videretur absurdum, & fie-
ret de formis transmutatio, ita dicebat Bal. l. præcibus, col. fin.
pro cuius solutione Ripa valde laborat, at vera est illa solutio,
nempe Bald. presupponere vnum, quod eueniente pubertate
obliquetur hæc substō facta verbis directis, & ciuilib. in re sin-
gulari, quod secundum opin. communem est falsum l. verbis
ciuilibus l. in pupillari supra eod. Aliud magis contra commu
nem videtur obstare, quia secundum Marianus Socinus hic
non constat testatorem voluisse inducere pupillarem, cum
enim de re particulari disposuerit, videtur eo casu fecisse lega-

695 tũ, vel fideicommissum particulare, † quod potest etiam ver-
bis directis, & ciuilibus ex facto, supra titu. primo l. quoties. C.
696 de hæred. instit. Sed sequor communem, quoniam † vbi fit
compendiosa, & verba non repugnant pupillari, haud dubie
compendiosa pupillarem continet d. c. si pater, Et, quod testa-
tor substituerit in portione, vel re particulari, nihil resistit pu-
pillari d. l. cohęredi. §. fi. tum in dicto, cũ etiam in ratione in fi-
697 ne assignata, ergo &c. † Non obstat d. l. quoties quia proce-
dit, qñ eodem gradu, & tpe facta est vniuersalis, ac etiam par-
ticularis institutio hæredis, vt mox dicetur in prima limitatio
698 ne † cum. n. detur hæres vniuersalis, non potest habere locum
699 ius accrescendi, † idcirco particularis est loco legatarij, cũ one
ra non sustineat, in cæteris tamen retinet nomen hæredis, vt
per omnes d. l. quoties, & possit propria authoritate accipere
vt per eos, sed post mortem filij, cũ detur vnus hæres in re par-
ticulari, & alius non existat vniuersalis, eodem tpe concurre-
700 ret causa testati, & intestati, † cõ l. ius nostrũ, de reg. iur. merito
701 tunc vniuersum accrescit institutioni particulari, † & illud est
702 quòd sensit tex. in d. §. fi. †. & d. l. 1. §. si ex fundo. Sic igitur vera
703 est † conclusio qđ substitutio hæc trahatur ad vniuersum per
tex. in d. §. fi. iuncto etiam tex. in d. l. 1. §. si ex fundo sup. tit. pri-
704 mo. † Et bene facit, quoniã substitutio regulatur secundũ in-
705 stitutionem l. 1. C. eod. §. & si ex disparibus, instit. de vulg. † &
interpretatur l. si plures supra eo. cum citatis per Rui. cons. 82.
706 nu. 13. lib. 3. †. nec non, & declaratur, vt plene per Deciũ, qui
affert exẽpla, cons. 186. nu. 4. Sed institutio in re certa trahitur
ad totum d. §. si ex fundo, & sup. dixi. ergo &c. Limitatur hęc
707 conclusio secundum Ripam, † vt procedat quando uerba sub
stitutionis ad eum referuntur, cui substituitur, puta quando-
cunq; filius meus decesserit, Titius ei hæres esto in fundo sem
proniano, secus si uerba ad testatorem referantur, uel simpli-
citer proferantur, quia tunc non trahitur ad vniuersum, sed re
manet simplex, ac particulare fideicõmissum? Ratio differen
tiæ, ac diuersitatis est, quia primo casu cõstat testatorẽ directo
substituisse filio, quę substitutio cũ sit testm̃ filij, necessario tra-
hitur ad vniuersum, nullo alio vniuersali dato cõsubstituto, vt
s. dictũ est. Secundo casu, cũ filius in bonis ipsius testatoris sit
hæres vniuersalis, constat ipsum testatorẽ particulare fideicõ-
missum voluisse facere l. quoties. C. de hered. insti. tertio vero
casu, idẽ, quia illa interpretatio est accipiẽda, q̃ cõuenit verbis,
708 & sic faciat substitutum habere solũ fundũ, præsertim, † quia
testator in dubio magis sibi, quam filio censetur substituisse,
argumento l. & magis, inf. d. solut. Ita Ripa limitabat hic, qui
709 respondebat ad d. l. cohæredi. §. fi. † quòd ibi illa dictio, sibi, re
fert ad pupillũ. Vel clare ibi constat, φ testator voluit pupilla-
riter substituere, quo casu nihil refert in quem verba dirigan-
tur l. sita. §. qui filio, de bon. pos. secund. tab. Non videtur tuta
710 hæc limitatio per tex. in d. §. fi. † qui non facit fundamentum,
quòd verba sint directa ad pupillum, in-ò inquit idem si dixe-
711 rit in partem eius, vel locum, ac si dixisset sibi. † Et quoniam
in pupillari nihil refert in quem verba dirigantur d. §. qui filio
cum citatis per Claril. Leoni. d. tract. substi. tit. pupillaris. num.
712 211. Idem ergo etiam videtur in cõpendiosa, † quę, si pupillus
decedat ante annos pubertatis, censetur continuisse solum pu
pillarem Ba. inf. 3. q. prin. ver. si vero neq; mater, neque aliqua
istarum personarum sit in medio, vbi inquit, φ facta con pen-
diosa substitutione, si filius decedat in pupillari ætate, verba
ipsius compendiosæ censentur prolata, ac si testator dixisset,
si in pupillari ętate decesserit, idem in effectu Castrensis d. l. p̃-
cibus, col. antepen. ver. pro ista opi. Secũdo nã licet testator di-
xerit mihi, tñ cũ neminem vniuersaliter substituerit, substitu-
tio ipsa ad vniuersam hæreditatem trahi debet: Nõ ob. quod
testator habeat filium hæredem vniuersalem, quia hoc non
713 sufficit, cũ sit in alio gradu, † ad hoc. n. vt procedat d. ꝯpositio.
d. l. quoties, oportet quòd sint in eodem gradu. Bald. d. l. cohę
redi. §. fi. 3. not. inf. eod. Ang. & Mod. l. quoties. Secundo limi-
tat Bar. non procedere vbicunq. verba substitutionis sunt di-
recta tñ, & non ciuilia, vt capias talẽtẽ, vel talis fundus sic tuus
714 tunc remanet legatum, vel fideicommissum, † quoniam secũ
dum Bar. in relictis singularibus nulla est differentia inter ver-
ba obliqua, & directa l. omne verbũ. C. communia de leg. in-
stit. de sing. reb. per fideic. relictis in prin. dũ modo non sint di-
715 recta, ac etiam ciuilia d. §. si ex fundo. † vbicunq; enim uerba
uniuersalia, siue communia, referuntur ad rem singularẽ, fit
interpretatio, ut testator uoluerit facere legatum, uel fideicõ-
716 missum † quemadmodum, quãdo refferuntur ad bonorũ vni-
uersitatẽ, nemine scripto hęrede, interpretantur, quòd volue-
rit facere hęredis institutionem glo. l. his verbis in princ. supra
tit. primo. In oppositum autẽ videbatur c. si pater, de testam.
in 6. secundum Imol. in c. Raynutius, de testam. in antiquis,
vbi in materia compendiosæ contra Barto. allegat d. c. si pater.
Et soluit, quòd ille text. loquitur de iure canonico, nostra autẽ
limitatio de iure ciuili. Quę solutio reprobatur quoniam non
717 debet induci discrepantia inter ius ciuile, & canonicũ, † non
enim dedignantur leges sacros canones imitari. c. 1. 2. de ope.
718 nou. nunc. † Vera igitur est solutio, vt ibi substitutio non sit in
re particulari, sed simpliciter, & indeterminate, vt Alex. Ias. &
Ripa hic tradiderunt, post Imo. d. c. Raynutius. Postremo quę-
719 rit Bart. † quid si fiat compendiosa per verbum lego, quia filio
quandocumque decedente, leget Titio omnia bona sua, vtrũ
infra pupillarem ætatẽ substitutio valeat iure directo tanquã
pupillaris? & concludit, quòd non, & cum eo est communis
sententia, vt hic per Ias. qui etiam declarat conclusionẽ, vt per
720 eum. Veritas articuli dependet a natura verbi, lego, † & secun-
dum Barto & alios, est obliqua, mouetur Barto. per text. l. mu-
lier. §. fi. ad Trebel. Respondebat Alexand. alium ibi fuisse vni-
721 uersalem hæredẽ, † ideo verbum, lego, necessario importaret
fideicommissum, quemadmodum si esset verbum cõmune.
glo. Imol. & cæteri. l. his verbis, in princ. sup. tit. primo, omnes
cum hac responsione transeunt hic, in l. 1. de leg. 1. & alibi. Sed
non videtur tuta hæc responsio, quoniam tex. ibi non dicit, φ
alius fuerit scriptus hæres vniuersalis, sed solum, quòd portio
722 hæreditatis legari potest, † Vnde potuisset legari simpliciter
absque eo, quòd alius scriberetur hæres vniuersalis, sed ab hæ-
rede ab intestato. §. præterea insti. de fideicommis. hæred. & ta
men text. vult illum non esse hæredem, sed legatarium, vel fi-
deicommissarium Ego igitur, aliter respõdendo, dico † quod
723 ille text. loquitur, quando clare constat testatorem voluisse fa-
cere legatum, vel fideicõmissum, nam text. distincte loquitur
quando legatur portio hæreditatis, ita, vt, cui legatur, is non sit
hæres, sed legatarius, & quęrit, an possit cogi adire, & restitue-
re, & respondet, non posse, nam licet habeat portionem hære-
ditatis, tamen legatarius est, & si rogetur restituere, cessant re-
media Trebelliani, aliud igitur, videtur in dubio, vt nos loqui-
mur. Potest etiam responderi, φ ille tex. loquatur, qñ verbũ, le
go, referẽ, ad hæreditatis portionẽ, Bart. aũt hic format quę-
724 stionẽ, quando testator legat oĩa bona sua, † maior. n. est præ-
sumptio, quòd voluerit facere hæredem, si leget oĩa bona sua,
quam si partem l. cogi, in prin. iuncta d. l. mulier. §. fi. ad Treb.
Primo casu fit iuncta interpretatio directę institutionis. Secũ-
do vero si fieret interpretatio directæ institutionis ex eo, quod
verbum, lego, id pateretur, tamen postea id videretur contra
testatoris intentionem, qui cum reliquerit portionem, quæ
magis conuenit legato, vel fideicom. quam institutioni, vide
tur reliquum denegasse l. maritus, in fin. C. de procur. l. cum
prætor in princ. de iudi. Mouebatur ergo Barto. secundo loco
725 † quoniam significatio verbi, lego, hodie est restricta ad lega-
ta l. verbis legis, secundo responso, de verb. sig. ita et: ã Castr. l.
ex ea scriptura, in fi. s. de testa. Respõdebat Alex. in d. l. a. de leg.
726 1. quẽ & ibi, & hic plerique sequuntur. † quòd in d. l. verbis le-
gis, nõ dr̃ fuisse coarctatam significationẽ verbi, lego, sed pote
727 statẽ legandi, † quæ per l. Falcidiã fuit restricta, Replicat Ripa
hic, quod imò significatio fuit restricta interpretatione, & sic
cõi vsu loquẽdi, facultas vero legãdi iuris authoritate per l. Fal
cidiã, & sic tex. ille inquit significationẽ esse restrictã interpre-
tatione, & cõi vsu loquẽdi, facultatẽ vero legãdi, q̃ erat ampla,
restrictã fuisse iuris authoritate per l. Falc. & sm Ripã hic fuit
sensus Bar. sm quẽ verbũ, lego, non importat institutionẽ, sed
legatũ, vel fideicõ. quod ẽt fuit de mente Bal. l. quoties, ad fin.
C. de hære. insti. ego aliter intelligã hunc tex. inf. prope fin. ar-
728 ticuli, &c. Oppositum autẽ, nempe † verbum, lego, esse com̃u
ne tenuerũt Bald. fi. col. fi. C. famil. hercis. Card. & Abb. c. Ray
nutius, de testa. adducitur l. filium. §. sed, & portio, iũcta Rub.
729 de leg. præstan. cui respondet Ripa, † qđ procedit per viã extẽ-
sionis iuxta l. nominis, & rei. §. verbum ex legibus, de verb. si-
730 gnifi. † tex. male adducitur, quia ibi non agitur de extensione,
sed intensione, † cum ex lege dicatur ẽt, qđ est ex mente legis
731 tm̃, vt ibi, & declarãt Bart. & cæteri l. curatoris. C. de neg. gest.
Melius ergo Ripa adduxisset l. pe. sup. si quad. paup. feci. dica-
tur cũ simili. Et sine diuinatio. § sed & si portio, extensiue pro-
cedere, cum nullũ verbum hoc indicet, licet Bart. ibi id sentire
732 videatur, dum ait, quod trahitur, † quod verbum extensionis,
733 iuxta id, quod de verbo, † porrigo, concludit Bar. l. 1. de verbo.
signifi. nõ tamen, vt dixi, id videtur ibi probari. Et text. videtur
contrarium sentire in ratione, quam reddit, quod hęreditates,
nedum honesto tit. sed etiam pleniore honore tribuuntur, si
734 tribuuntur tit. legati, † de quo sensit tex. ibi, honesto tit. vt ibi
per glo. & omnes, igitur id non contingit virtute extensionis,
Ias. l. 1. secundo not. inf. de leg. pri. ego aliter respondebo infe-
rius. Secundo in oppositũ allegatur tex. in c. Raynaldus. ꝑor-
735 ro, extra de testam. ubi R. prolẽ non habens condidit testm̃, in
quo medietatem partis suæ quibusdam auunculis suis, aliam
vero medietatem, & reliqua bona paterna vni ex patruis suis,
& eius filijs legauit, ibi dr̃. quod ex eo naturæ debitũ persoluẽ
te, ac vno ex patruis hæreditatem adeunte præd-ctam &c. &
sic appellatur hęres, & tamen non constat, quod fuerit nõ nisi
per verbum lego. Multæ, ac propemodum infinitę responsio-
nes afferuntur ad illum tex. præsertim, id esse ex eo, qđ constat
de men-

de mente testatoris, cum enim illum patruum appellauerit hę
redem, apparet, quod legan. voluit eum instituere, sed nihil est
appellat hæredem, quia verba importarunt institutionem. Re
spondet aliter Ripa, quòd ibi verbum, legauit, nõ importat in
stitutionem, sed legatum, institutionem autem fecit de omni-
bus patruis, patet dum dixit, vno ex patruis hęreditatem adeun
te, & sic omnes patruos hæredes instituerat, & vni prælegauit,
& in effectum hic fuit intell. Ruyn. in rub. de lega. ac ēt Socin.
saltem iunioris ibi, sed non placet, quia diuinare est, quod testa
tor separatim omnes patruos hæredes instituisset, illud. n. est fa
736 ctum & facta non præsumũtur l. in bello §. factæ. de cap. & postli.
reuers. & cum text. dixerit, quod vnus ex patruis hæreditatem
adiuit supradictam, & de nulla alia hæreditate supra fuerat di-
ctum, nisi de contẽta sub verbo, legauit, res redditur clara, nec
est verum, quod vnus ex patruis esset prælegatarius, quia dum
fit mentio de patruis, nunquam appellantur legatarij, sed hęre
dis. Quarto cũ tex. prope fi. vers. verũ, dixerit valere institutio-
nem, legationẽ, ac pęnæ adiectionẽ, dixisset legationes, si fuis-
sent duo legata, alterũ factũ auunculis, & alterũ vni ex patruis,
737 † & sic loquutus fuisset in plurali iuxta Bart. l. fi. col. 1. infra ad
Trebell. &c. Non ob. ꝙ tex. dixerit vno ex patruis hęreditatem
adeunte, quia sensit de illomet, quem hæredem instituit vna,
cum filijs suis, etenim dixerat, quod vni ex patruis aliã medie-
tatem, & reliqua bona paterna legauit, subiunxit pariter, & di-
xit, vno ex patruis hæreditatem adeunte, intelligendo de illo-
738 met instituto. Ego igitur arbitror † illa esse verba Summi Pon
tificis, quę referunt factũ, pro vt dicebat Imol. ibi. n. Summus
Pontifex recitat effectum, non autem testatoris verba, vt in si-
milibus respondet Bar. l. non solum, §. si cum possem, 2. nota-
bili, de ope. no. nun. & Alex. l. nam quod §. fi. nu. 7 in fin. inf. ad
Trebell. dum respondet ad tex. in l. humanitatis. C. de impub.
739 ibi, ei, vel eis relicta, † quæ verba secundum Alex. sunt Impera-
toris, non testatoris, idẽ, & pulchrius, Dec. l. petens. tertio nota-
740 bili. C. de pact. † dum dixit illa verba, recte ſm se ferri sententiã
postulat, fuisse Imperatoris, cuius intentio non fuit ponere for
mam verborum, ac modum petendi, sed solum concedẽdi fa-
cultatem petendi, quod in pacto continetur. In proposito igi-
741 tur dico, quòd illa sunt verba Papę relatiua † in quibus non est
faciendum fundamentum gl. l. 1. C. qñ non pet. part. Alex l. 1.
nu. 40. vers. 3. fallit sup. de offic. eius, in l. licet, nu. 6. vbi ēt Ias. C.
de pact. doct. in Rubr. inst. de actionibus &c. Nec obstat dũ di-
cebat Ripa non esse presumendum Summũ Pontificẽ inepte
742 fuisse loquutum, † quia fateor id esse verum in verbis dispositi
uis, sed in narratiuis facti, & obiter dictis frequenter legislator
743 improprie loquitur, † & tunc verba sunt intelligenda ſm subie
ctam materiam l. si vno sup. locat. l. insulam, de præscrip. verb.
744 † & ex ipsis non est argumentandum, sed duntaxat ex decisiuis
Decius, l. illã, nu. 8. C. de collat. citat Ang. in l. si possessor §. ait,
per illũ text. in ver. quamquã ff. de peti. here. n. Quid dicemus?
745 videbatur verior sententia contra cõem, † qm verbum, lego, in
genere sumptum, videtur importare hæredis institutionem,
d. l. uerbis legis, & d. §. sed si portio, per quæ iura ita etiam con-
cludit. Soc. rubr. supra tit. nostro nu. 5. 6. ubi hoc cõprobat ex
746 eo. † quod legatarius large dicitur hæres l. id tẽpus. §. fi. de usu-
cap. cum citatis per Afflic. decisi. 248. nu. 9. Secundo per illud,
quod inquit Bar. l. si ita esset legatum, col. 1. uersi. uel uerius, in
747 fra de aur. & arg. leg. ubi inquit † si quis legat omnia bona sua,
censetur legasse substantiam, ac hęreditatem, de substantia est
tex. in l. quoties. §. fin. supra de usufr. de hæreditate uero l. nam
quod, in fin. iuncta. l. cogi. quę subsequitur, infra ad Trebell. &
idem plenius tradit Bar. l. si quis seruum, §. fi. post princ. de le-
748 gat. secundo, ubi etiam Castr. † Si ergo legatum omnium bo-
norum importat hęreditatem, uerbum lego uidetur esse com
mune, nõ aũt mere obliquum. In oppositũ aũt, ꝙ sit obliquũ,
demonstro, quia si cõe esset, utiq. ita proprie contineret hęre-
ditatẽ, atq. continet fideic. & legatũ, ut uidebimus, infr. cũ Bar.
749 ubi loquitur de uerbis communibus, † & tamen ꝯrium uerius
est, ut probatur d. l. filium §. sed, & si portio, de leg. præst. ubi si
ita proprie contineret hęreditatem, frustra ibi. I. C. de hęredita
te dubitasset, lego, esset commune, sicut est uerbum relinquo,
haberet eandem significationem, hoc est falsum, quoniã uer-
750 bum, † relinquo, est maioris, ac latioris significationis, patet,
751 † quia conuenit hęredis institutioni l. Diuus, de mil. testamen.
752 l. 1. 10 fin. de tab. exhib. † item legato, & fideicommisso l. 2. C.
753 communia de lega. † libertatique, cum & ipsa quoq. relinqua-
754 tur l. 1. C. de pecul. eius, qui lib. mer. † & tamen nunquam repe
ritur, quod libertas dicatur legata, ut etiam traditur in l. 1. infr.
de lega. ubi doct. dicunt, libertatem non legari, sed per fideicõ
755 missum relinqui, † uerum est, quòd respectu legatorũ in spe-
cie, uerbum, lego, & uerbum, relinquo, æquiparantur d. l. 2. C.
communia de lega. non tamen ęquiparantur in omnibus alijs
dispositionibus, ut constat ex supradictis. Et pro hac parte al-
756 lego tex. in l. 1. post prin. ad l. Falc. ibi, dare, legare, † quæ uerba
ponuntur pro eodem, secũdum primã glosę expositionem,
757 † sed verbũ, dare, est obliquum l. fundi Trebatiani, de vsuf. leg.
& dicetur seq. conclusione ergo &c. Idem in §. coniuncti, inst.
de leg. ibi. do. lego. Et ita tenendo non ob. ꝯria, ad tex. in l. ver-
758 bis legis, respondeo, † ibi non probari, quod verbum, lego, im
portet hæredis institutionẽ, bene illud videbatur, quia lex 12.
759 tabularum vsa fuerat verbo rei, † quod est gñale l. 1. si cert. pet.
item quia verba erant simpliciter prolata, ibi, ita ius esto, & sic
dubium ibi non oriebatur ex verbo, lego, sed ex alijs adiunctis,
760 † sicut in simili, quando quis disponit de bonis, non inspicitur
per quod verbũ loquatur, sed, an relinquat oĩa bona, vel partẽ
cum signo vniuersali, vel sine Bar. l. Princeps, de verb. sign. l. 3.
de bon. poss. d. l. si quis seruum §. fi. de leg. 2. & alibi. Sed contra
rium determinauit I. C. dicens aliter fuisse interpretatũ, & de-
claratum, añ sit obliquum, & habeat significationem separa-
tam a titulo instõnis, item id, quod etiã dicebat lex 12. tab. fuit
coangustatum authoritate iura constituentium. i. per l. Falcid.
Videbatur ergo tributa amplissima potestas, non solum circa
legata, verũ etiam instões, ob verbum rei, & quia dicebat, ita
ius esto. Sed legis interpretatio terminauit contrariũ, quia ver
bum, lego, non importat instõnem, & sic illa amplissima pote-
stas fuit circa legata tm̃, quæ etiam fuit per l. Falcid. coangusta
761 ta, † sic igitur nego, verbum, lego, unquam habuisse latam illã
significationem, quam omnes præsupponunt, bene videbatur
tota dispositio l. 12. tab. inducere facultatem, etiam circa insti-
tutionem, sed illud non erat ex verbo, lego, sed ex alijs adiun-
762 ctis, vt supra & probatur etiam † quia l. Falcidia coangustauit,
quod l. 12 tab. induxerat, sed lex Falcidia non restringit faculta
tem instituendi, sed solum legandi ergo &c. Neque ob. §. di-
763 sponat, in auth. de nupt. ibi, sicut & antiquissima † quia stat si-
militudinarie, & est sensus, sicut lex antiquissima dixit, vti rei
suæ quisque legassent, ita nos quoq. dicimus, disponat unus-
quisque in suis, vt dignum est, sed per hoc noluit dicere tex. ꝙ
legare idem sit, quod disponere, &c. Non ob. text. d. §. sed & si
764 portio. † quia probat oppositum. Et præmitto, ꝙ non omnis,
765 qui habet portionem hæreditatis dicitur hæres † nam hæredi-
tas, quæ in effectu accipitur pro omnib. bonis testatoris, incur-
766 sis iurib. & action. l. nam postea §. fi. ad Treb. † varijs titulis põt
deferri, nempe instõnis, legati, vt vtrũq; probatur d. § & si por-
tio, & in l. mulier. §. fi. ad Trebell. item fideicommissi, toto ti-
tulo, ad Trebell § restituta, instit. de fideic. liber. Modo tex. d. §.
sed & si portio. inquit, quòd hęreditas tribuitur, non solum tit.
honesto. legati, verum etiam pleniore honore, & sic tit. instiõ
nis, apparet ergo tit. legati esse diuersum, & separatum a tit. in-
767 stitutionis, † & fateor, verbum, lego, adaptari ad hæreditatem,
sed non aptatur ad hæredis institutionem. Et licet in §. sed & si
portio. includatur etiam illa portio hæreditatis, quæ fuit ascri-
pta tit. institutionis, illud est, quia licet verba Rubricæ, vel ædi-
cti loquerentur de legatis, tamen mens erat generalis circa bo
na, & hæreditatem, ideo, vel deferatur vno tit. vel alio, nihil ad
768 rem est † quia non curatur de modo, dummodo sequatur ef-
fectus l. si mater. C. de inst. & subst. cum sim. quam mentẽ præ
toris declararunt Iulianus, & Diuus Pius Antoninus in suo re-
scripto, de quo in d. §. sed & si portio, & in l. nam fin, eo. tit. Et
si quidem, id non fuit de mente prætoris, necessarium est dice-
re, vt dicant magis communiter doct. illud fuisse per extensio-
nem factam a Iuliano comprobata sñia Antonini cum. n. titu-
lus legati sit separatus a tit. institutionis, ex verbis id non conti-
git, sed vel mente, vel extensione. Non ob. l. id tps §. fi. de vsuc.
769 † quia loquitur ècontra, quòd. l. appellatione hęredis, uenit ēt
legatarius, & illud est large, & improprie. Non ob. quod dicit
770 Bart. d. l. si quis seruum §. fi. de leg. 2. cum simil. † quia ego con-
cedo, quòd, qui legat omnia bona censetur legare hæreditatẽ,
sed titulo legati, non autem institutionis, & vis ibi non fit, in
771 uerbo, lego, sed in bonis ipsis, quæ si uniuersaliter accipiantur
in ultima uoluntate includant onera actiue, & passiue, & sic
in effectu important hereditatem d. l. nam, quod §. fi. iuncta. l.
772 seq. in princip. infra ad Trebell. Limita. † modo nisi contrariũ
appareat de mente testatoris l. quoniam indignum. C. de test.
& adde Curt. iun. consilio 62. num. 6. & ego dixi consilio 436.
num. 15. De mente autem censetur apparere secundũ Ripam
hic nu. 100. multis modis, potissimum, quando nemine hęrede
instituto, leg. omnia bona, quod non puto uerũ, & arbitror
id esse contra conclusionem supra firmatam, & contra inten-
773 tionem Bar. † nam si aliquis non esset hæres institutus, ne dum
uerbũ, lego, sed nec quidẽ uerbũ, relinquo, significaret hrdis
instõnẽ, ut dixit hic Alex. sub. nu. 91 respondendo ad l. mulier,
§. fin. ad Trebell. & ut supradictum est. Sed quid si substitutio
774 † compendiosa fit a pagano per uerba mera obliqua? Bar. con-
cludit, substõnem omni tpe esse fideicommissariã, ita omnes
cum Bar. transeunt, & est tex. in l. cohæredi. cum filię inf. eo.
775 Aduerte. † quia ibi, illud non est, ex eo solo, quod uerbum, resti
tuere, fit obliquum, sed quia rogauit, † quod uerbum est fidei
776 commissi. §. fi. inst. de sing. reb. l. 2. in princ. C. cõmunia de leg.
777 † & duo verba obliqua magis stringũt arg. gl. l. 1. C. de pac. & ibi

in specie grauauit restituere hæreditatem suam. l. ipsius testa-
778 toris † quibus excluditur pupillaris, in qua agitur de bonis pu-
pilli, vt in prima parte tex. nostri, Conclusio tamen vera est in
779 se, & probat. in l. peto. §. mater, de leg. 2. † vbi mater grauauit fi
lium impuberem, si in pupillari ætate decesserit, restituere hæ-
reditatem, nec dixit suam, sed simpliciter dixit hæreditatem,
& tamen appellatur fideicommissum &c. nisi etiam dixeris,
ꝙ ibi, fideicommisit, & sic, etiam id non procedit ob verbum,
restituere, sed ob illud (fideicommisit) Sed oppono. quod hæc
780 non videtur compendiosa † cum non sit apta comprehende-
re plures substitutionum species, cũ ex qualitate verborũ sit sp
fideicommissaria, & reputatur vnicum ſps, vt per Poli. in tra-
cta. substitutionũ, in materia compendiosæ nu. 28. & post Soc.
Ripa supra nu. 61. vers. 4. oppono Sol. habito respectu ad for-
mam satis dicitur compẽdiosa (cum sit) facta per verbum (qñ-
781 cuque) sed in effectu est substitutio fideicommissaria, † quę est
species separata a compendiosa, vt ostẽdit gl. Rub. sup. eo. Vel
782 † est compendiosa largo modo inspectis pluribus tẽporibus in
ea contentis, non quia contineat plures substitutiones, vt etiã
per Curti. iuni. l. pręcib nu. 46. Hæc igitur omni tempore est fi-
deicommissaria, de qua in §. fi. insti. de pupill. substi. & propte-
783 rea infert Bar. hac substitutione matrem non excludi, † mater
enim tanquam hæres filij poterit succedere, ac postea fideicõ-
missario hæreditatem restituere. l. præcibus in fi. C. eod. Infert,
784 & aliud, † ꝙ sub hac substĩone non veniunt bona pupilli, & sic
mater non restituet, nisi bona patris, probatur. d. §. cũ filię. vbi
fideicommissarius succedit testatori, non ergo pupillo, cui nõ
785 censetur facta substĩo obliqua, † quæ est odiosa. l. ex tribus, vbi
786 ẽt doct. C. de inoff. te. & in hoc differt a directa pupillari, † qua
substitutus consequitur bona vtriusque, vt in prima parte tex.
nostri, & pater habet authoritatem substituendi pupillariter,
quia est testamentum filij, non ergo per obliquam quæ est pa-
tris, & filio onerosa. Tertio infert Bar. quod ex hac substitutio-
ne obliqua nõ detrahitur Falcidia, sed est corruptus, quia imò
detrahitur Falcidia. i. Trebellianica. d. §. cũ filiæ, † & sic mater
787 tanquam, hęres filij, restituendo bona patris poterat detrahere
quartam Trebellianicam, vt notatur. d. l. præcibus, in fi. item &
legitimã filij, vt habetur in c. Raynaldus. & in c. Raynutius de
788 testa. vbi omnes † Vnde filius ipse grauatus, vel mater eius hæ-
res, potest detrahere duas quartas, legitimam scilicet, & Tre-
bellianicam, & hæc est cõmunis sententia in practica per vni-
uersum orbem obseruata, secundum Ias. l. filium, quem habẽ-
tẽ, col. 4. C. famil. hærcis. in l. 1. C. de pac. Guid. Papæ. q. 25. Dec.
cons. 257. & alibi Doc. max. Cagnol. Papinianus §. quarta, supra
de inoffi. te. & nouissime Dominus Decian. cõs. 82. nu. 41. libr.
789 3. † Amplia etiam, quando in forma pupillaris facta esset. d. §
790 cum filiæ, & d. §. Mater. Limita † quando testator dixisset, ex
nunc restituo, vt per Bal. l. hmanitatis, col. 11. ver. mirabile tibi
dicam. C. eo. & Ripa hic sub. nu. 101. sed non credo veram hãc
limitationem quia potest expectari restitutio actualis facti, li-
cet restitutio iuris sit a testatore facta, & cum verba sint clara,
& ita possint interpretari, & clare non constet de mente, a re-
791 gula, & verbis non est recedendum & sic ad similitudinẽ lega-
tarij erit, cui restitutio iuris non est facienda. l. a Titio, de fur. &
tamen facienda est facti. l. 1. & per totum tit. infra quorum le-
792 gat. † & non videtur desinere esse fideicommissum, licet possit
793 accipere ex se ipso. l. pen. in fi. C. ad Treb. An † autem cõtineat
vulgarẽ, tangit hic Ripa sub. d. nu. 101. & Bar. infra col. 11. vers.
quæro vtrum substitutio compendiosa facta per verbum cõe,
& communis est, quod non per l. idem a quo §. si de test. infra
ad Treb. quicquid dixerit Dec. l. præcibus, sub nu. 16. de vulg. &
Ruy. in hac. l. infra, vbi agitur de verbis communibus, vt refert
Maria. hic sub. num. 243. cui, & bene, respondet Ripa vbi supra.
794 Confirma quia † dies fideicommissi non cedit, nisi a die aditæ
hęreditatis. l. quidam ita, in prin. infra ad Treb. Bar. post Dy. &
alios. l. cum filio, col. ti. infra de leg. primo. Cogita si possent di-
stingui tres casus, primus quando † expresse grauasset hęredẽ,
795 vt in d. §. cum filiæ, & tunc si non adeat non est grauatus iuxta. l.
si quis testamento, de leg. 2. & hoc casu non contineretur vul-
garis. Secundus casus, quando locutus fuisset indeffinite, puta,
dari volo, vt in d. l. si fundi Trebatiani, & si nõ adiret posset cẽ-
796 seri grauatus hæres testatoris veniens ab intestato † iuxta. §. prę
terea. inst. de fideicõ. hęre. l. conficiuntur ℥. de iur. codicillorũ
797 & hoc casu verbum dari, potest recipere hanc interpretationẽ
ergo & c. l. quoties, de reb. dub. l. quoties, de reg. iur. cum simil,
& videmus etiam in q. quando vult dari pauperibus, nec dicit
per quem, & etiam hoc casu non comprehenderetur vulgaris,
quia requireretur aditio saltem hæredis ab intestato venientis.
798 † Item quia illa verba (dari volo) intelliguntur per hæredem, vt
per gl. d. l. fundi. Tertius est casus, quando testator diceret do,
799 lego, vt in §. coniunctim. instit. de leg. † & tunc omnia iura trã-
sirent absque resĩone, de qua in l. facta, & l. restituta, ad Trebel.
Verũ est, quod non posset accipere propria authoritate actua-
800 lem possessionem, † vt nec potest legatarius. l. 1. quorum legat.

& sic erit fideicommissaria, etiam ante aditam, quæ erit loco
801 vulgaris, non tamen erit vulgaris directa, † sicut quando testa-
tor dixisset, ex nunc restituo, iuxta Bal. d. l. humanitatis, col. 11.
ver. mirabile tibi dicam. C. eo. de quo per Ripam hic. d. nu. 101.
ver. intellige quando verba, vbi intelligit esse directam, quia
nulla expectatur restitutio, & ego supra contradixi nu. 790. qa
videtur obliqua, Cogita, quia non inueni hoc nedum declara-
tum, sed nec actum ab alijs. Sed iuxta prædicta quærit Bartol.
802 † si testõr dixerit, qñcunque filius meus decesserit volo, ꝙ bo-
na mea dẽtur, ac distribuãtur inter pauperes Christi per meos
fideicõmissarios, an omni tpe sit fideicõmissaria, & concludit
ꝙ nõ, imò ℥. tẽpora pubertatis valet, tanꝗ directa pupillaris, idẽ
Bar. l. fundi Trebetiani, de vsufr. legato, Ang. Alex. & Ias. hic,
Ruy. cons. 4. nu. 13. lib. 3. Mouetur Bar. quia subintelligitur ver
bũ accipiat. l. alio, in fi. cũ gl. 1. in fi. de alim. & cib. lega. l. deni-
que. §. interdũ, de pen. leg. §. si quis aũt pro redemptione, in
803 auth. de Eccle. titul. † Verbum aũt (accipiat) relatum ad bono-
rum vniuersitatem, trahitur ad directam pupillarem, vt proba
tur. c. si pater de test. in 6. notatur in l. his, verbis, de hæred. insti.
nec dicatur illud esse verum, qñ verbum (accipiat) refertur ad
substitutum, ꝙ non est hic, vbi refertur ad executores, qui non
sunt substituti quia replicant Alex. & Ias. ꝙ, cũ executores acci-
piant nomine pauperum, est perinde, ac si ipsi acciperent, arg.
l. annua. §. a Titia, ℥. de ann. leg. l. peto. §. mater, de l. 2. gl. 1. cap.
804 dilecti, de fo. comp. † vbi relictũ administratoribus templi, cẽ-
setur relictum templo, & relictum a tutore, censetur relictum
a pupillo, Quæ iura fm Ripam non conferunt, quia ibi relictũ
fuit sub commemoratione officij constituto in eius admini-
stratione, nimirum si videatur electum nudum ministerium,
nos aũt loquimur in promouendis ad officium, quo casu ver-
ba vñr prolata in personam executorum, vt eis de officio pro-
uideatur; & capiunt nomine proprio, vt præsumitur relictum
Bar. l. 2. §. data, de op. leg. Tu dicas bonam esse replicationem
Alex. & Ias. † quia si tutor in testõ datus, & grauatus absq; eo,
805 ꝙ nominaretur pupillus, eius tñ nomine cẽsetur grauatus, tan-
to magis nomine pauperum quorum expressa est facta mẽtio
& quibus expresse est relictum, executores censentur electi, ita
vt ipsi sint nudi ministri, & non video quare non ita sint in of-
ficio executorum constituti executores, quæmadmodum in
officio tutor, cum pariter omnes in eodem testõ fuerint con-
stituti, in quo testõr disposuit substituendo, vel grauando. Nec
ob. quatenus Ripa dixit, ꝙ executores sunt vocati, & capiũt no-
806 mine proprio, † cum in dubio facultas censeatur concessa iure
proprio Bar. l. 2. §. data de op. leg. quia respondeo, ꝙ distributio
nem, & electionẽ habent iure proprio, sed bona non accipiunt
nisi tanquam ministri, ꝙ probatur ex nomine, qa dicũtur exe-
807 cutores, † & sic nullum executor consequitur commodum ex
ipsis bonis. l. Lucius Titius testõ. §. 1. de leg. 2. ẽt si salariũ reci-
peret pro distributionibus, adhuc dicitur nudus minister. Bal. l.
nulli col. 1. C. de epis. & Cle. per l. si quis Titio de leg. 2. vbi etiã
808 Bar. Secundo mouebatur Bar. † quia nemine hærede instituto
ij executores sunt loco hæredum. c. cum tibi fm intell. Inno.
cõiter receptum, de te. quem ẽt sequitur Bar. l. si quis ad decli-
nandam, ad fi. C. de episcop. & cleri. l. hęredis ad Statium §. mu.
primo. in dicta. l. si quis Titius, col. 2. ver. aduerte, de leg. 2. hic fi
lius neminem habet hęredem, ergo pr̃ censetur voluisse sibi fi-
deicommissarios hæredes instituere, & sic facere substĩonẽ di-
rectam. Bal. rñdebat in l. præcibus, col. pen. ꝙ hic filius est hęres
institutus, qui, vel eius hæres potuit censeri grauatus dare bona
executorib. Idẽ Paris. cõs. 74. nu. 57. lib. 3. hæc rñsio procedit re-
spectu bonorum patris, in quibus filius est hæres, non aũt filij,
in quib. nemo est hæres, & cum substõ in illud tp̃s conferatur,
quo filius sine liberis est mortuus, est idem, ac si ẽt pater nemi-
nem reliquisset hæredem. l. in temp. §. tit. 1. Dictum Bal. proce-
deret, qñ in vita hæredis executores tenerẽtur distribuere, tũc
non ab ipsis sed ab hærede bona cẽsentur relicta. Alter igitur
ad arg. respondebat Ripa, ꝙ si executores sunt loco hæredum
ergo pauperes dicuntur per fideicommissum substituti, cum
capiant de manu executorum qui habentur pro testatoris hæ-
redibus, nec sequitur, quod pauperes sint hæredes directo, li-
cet sentiãt commodum, argumento. l. cum filio, de leg. 1. l. hæ-
809 reditas, vbi Ang. de pet. hære. Sed ego autem dico, vt §. † execu
tores in effectu esse meros ministros Bart. dicta. l. si quis Titio,
810 & Bald. d. l. nulli; † Nec ob. dicta. l. cum filio, de leg. primo, cum
cæteris per Ripam adductis, quia pro solutione considero, aut
811 quis capit ex dispositione hominis, † & tunc spectatur perso-
na capientis. l. cum dotem. ℥. ad l. Falcidi. vbi si maritus relin-
quat dotem, vt vxori restituat, Falcidia, ex ea non detrahitur, nã
commissa interposita, capientis persona spectatur, idem proba-
l. si legatum sup. quibus. mod. vsuf. amit. & l. si quis vsufructũ.
ff. de vsufr. lega. vbi si legatum vsufructum, legatarius alij resti
tuere rogatus est, ex fideicommissarij persona magis, quam
legatarij perit vsufructuarius, & sic non persona interposita,
sed capiẽtis inspicitur in hominis dispositione, facit etiã l. cum

ei, qui

ei, qui partem, de leg. secundo, vbi si legatum sit ei, qui partem
812 capiebat, vt alij restitueret, placuit solidũ posse capere, † Si ve-
ro quis capiat ex dispositione legis, tũc persona interposita cõ-
sideratur, vt in d. l. cum filio, cum simil. Ita distinguit Bar. l. sed
813 si mortis. §. hoc autem, de lega. præs. vbi infero, † quod si statutum
puniat contrahentem cum bannito, si contrahat cum suo filio
vel seruo, non est puniendus, quia acquiritur patri, vel domi-
no ex dispositione legis, secus si contraheret cum procurato-
814 re banniti, vt per eum, † Idẽ in muliere prohibita contrahere,
quia nec poterit per interpositam personã procuratoris Areti.
l. mutum columna penultima. in fin. supr. de acquirend. hæred.
& ita etiam distinguit Crottus. l. si is, qui pro emptore. nu. vi-
gesimo. in fin. de vsucap. Quib. infertur, cũ in proposito paupe-
res capiant ex dispositione testatoris, merito ipsi consideran-
tur, nõ aũt interpositæ personæ executorũ, secus dicta. l. cũ fi-
lio quia pater, vel Dominus capiunt ex dispositione legis, ideo
ipsi non considerantur, sed filius, vel seruus. Contrariam sen-
815 tentiam † tenuerunt Imol. & Aret. hic, Bald & Sal. d. l. præci-
bus, Bald. & Perus. d. c. si pater. Imol. Card. & Barba, d. c. cum
tibi, Alex. sibi contrarius. cons. 162. col. pen. lib. 3. cum alijs. de
quibus hic per Ripã. Quibus apparet hanc sententiã esse ma-
gis communẽ, quicquid dixerit Soc. cons. 116. num. 9. lib. 1. qui
dicit opi. Bart. esse crebriorẽ, quod videtur falsum vt attestantur
modo adducti. Primo quia substitutio fit per verbũ obliquũ,
816 † ergo omni tẽpore debet esse obliqua. l. cohæredi. §. filiæ infra
eo. & d. l. fundi Trebelliani. & tradit Clari. l. eod. tract. substi.
tit. de cõmpendiosa. nu. 438. Nec ob. verum accipiat, quia refer
tur ad executores, qui non sunt hæredes, quia filius est hæres,
nec sunt substituti, sed ad distributionẽ vocati, sub conditione
mortis filij sine liberis, ipsi ergo pauperes sunt substituti, qui in
cum sint vocati, per verbũ obliquum, substitutio omni tempo
re debet esse fideicõmissaria, ita dicebat Calder. cons. 27. sub
rub. de test. Sed de mente Bar. extat responsio, quia etiam Bar.
argumentabatur. quia verbum, dari, ad pauperes relatum, vide
batur inducere substitutionẽ obliquam, decidit tamen contra-
rium ob verbum, accipiat, quod licet referatur ad executores,
qui non sunt hæredes, nec substituti, sunt tamen nudi ministri
& interpositæ personæ, quæ videntur repræsentare pauperes,
& sic verbum accipiant, videtur relatum ad pauperes. Secũdo
817 mouebatur contra Bart. † quia finalis causa huius substitutio-
nis fuit salus animæ testatoris glo. d. l. si quis Titio, de leg. secũ-
do Bar. l. 1. prope fi. C. de Sacros. Eccl. igitur debet restringere
substitutionem ad testatoris bona. l. cum pater. §. dulcissimis
de leg. secundo Ripa circa hoc multa dixit respondendo, & re-
818 plicando. Ego dico † cum sit in facultate testatoris, quemlibet
pupillariter substituere, quicquid sit quando substituit exem-
plariter. l. humanitatis, vers. vel si filij. C. eo. §. qua ratione, Inst.
eo. igitur nescio videre quare non possit etiam pauperes substi
tuere, & cum sit in facultate patris quemlibet substituere, sub-
819 tuendo pauperes, bene operatur, & animæ suæ prodest. † & ita
limitatur quod dicitur de elemosina rei alienæ, quæ non prodest.
c. non est putandũ, prima. q. 1. nam id est verũ quando faciens elee-
mosynam, nõ põt de re aliena disponere, secus si posset, vt hic
Postremo contra Bar. adducitur. quia testator substituit pau-
peres in rebus proprijs, igitur substitutio non potest esse pupil-
laris, sed solutio, extat ex supradictis in uarijs locis per tex. l. si
820 ita. §. qui filio. de bono. poss. secundũ tab. † & non ob. quod ille
tex. procedat quando formaliter fit. subst. pupillaris, vt expresse dice
bat hic Ripa, quia, vbi venit causa pupillaris, lex fingit cõpen-
diosam non fuisse compendiosam, sed pupillarem formaliter
factam cũ alijs verbis, si filius in pupillari ætate decessent Bart.
inf. 3. q. prin. vers. si vero neque mater, &c. Videbatur ergo pri-
ma fronte verior sententia Bart. quia per verbum accipiat, vi-
detur facta hæc substitutio, & licet referatur ad executores. ta-
men ipsi tanquam interpositæ personæ non videbantur consi-
derandi Bar. d. l. sed si mortis. §. hoc autem. præsertim, cũ execu
tores videantur nudi ministri Bal. d. l. nulli. C. de episco. & cler.
821 † quod æquiparantur tutoribus glo. & Bar. d. l. tutela, facere vi
detur. d. l. peto §. mater, de leg. 2. cum simil. &c. Sed præmissis
non obstantibus, amplector sententiam contra Bar. magis cõ-
822 munem. Primo cõsidero substitutionem esse factam † per ver
bum, dari, obliquum, prout præsupponit etiam Barto. Non ob
verbum accipiat, quia refertur ad executores. Nec dicatur vt
supra, & in hoc consistit punctus, executores esse nudos mini-
823 stros, nam hoc concedo, † sed non sunt ministri pauperum, sed
testatoris, & subinde hæredis, vt post Imol. sensit Alexã. infra
sub nu. 94. vbi respondet ad glo. l. alio, de aliam. & cib. lega. &
824 Ias. infra. col. 32. in prin. cuius nomine ipsi exequuntur, † hæres
enim tenetur exequi contenta in testamento. §. 1. instit de leg.
authen. hoc amplius. C. de fide fideicom. vbi postea relinquun
tur, executores ipsi subingrediuntur locum hæredis, & sic in
effectu sunt ministri hæredis, & quemadmodum tutor est mi-
nister pupilli grauati in d. l. §. mater. & tutor, ac commissarius
videntur æquiparari. l. tutella plerunque, vbi Bar. infra de tutel.
825 † quandoque executor ponitur pro tutore spe. tit. de testamen.
§. 1. vers. it. quid si aduocatus, & sicut hæres capit propria autho-
ritate, etiam executores quandoque idẽ faciunt, est idẽ igitur,
ac si restitutio fieret per hæredem, cum fiat per eius ministros,
sed si fieret per hæredem sine dubio esset omni tempore obli-
qua, idem ergo si fiat per executores, & quando ipsi sunt loco
hæredum, nemine alio hærede instituto, res clarior redditur
per executores. Moueor secundo, quia si essent ministri paupe
rum, cum qualitas ministrorum non spectetur, sed capientiũ.
d. l. cum dotem. d. l. si legatum, cum alijs supradictis, eadem ra-
tione non spectantur verba ad ministros relata. sed ad capien-
tes, secus quando nullum verbum relatum esset ad capientes,
sed solum ad ministros, vt in l. annua. §. a Titia de ann. leg. & l.
2. de reb. dub. Tertio quia electio executorum non alterat na-
826 turam substitutionis † cum tendentia ad exequendum non al-
terant cle. 1. in ti. de præb. & sic verbum accipiat, præsuppositũ
a Bart. quod refertur ad executores, non debet alterare naturã
verbi, dari positi in verbis dispositiuis substitutionis pauperũ,
& vbi executores essent rei particularis, verbũ accipias quãuis
827 esset tunc directum, haberet tamen naturam obliquã. † & ni-
hil interesset inter directum, & obliquũ. l. 2. C. cõia de lega. nõ
dico ego, quod tunc sit obliquum, sed quod habet naturam obli-
quam, vt in simil. inquit glo. rub. in vltima parte supra cod. Nõ
ob. contraria. & primũ quod executores sint interpositæ perso
næ, nec considerentur quoad pauperes, nam hoc fateor, quod
sint ministri hæredis, non autem pauperum, qui cum sint voca
ti per verbum obliquum, merito substitutio omni tẽpore de-
bet esse obliqua. Non ob, quod sint nudi ministri Bal. d. l. nulli Bar.
l. si quis Titio, de leg. 2. quia sunt ministri hæredis, non aũt pau
828 perum. vt supra dixi. † Non obst. gl. d. l. tutela, quia in illa subie-
cta materia, ne officium ad hæredes transmitant, equiparantur
829 non aliter. † Non ob. l. peto. §. mater, quia tutori relictũ acqui-
ritur pupillo, quia tutor est minister pupilli, sed executores nõ
sunt pauperum, sed hæredis, quem in hoc repræsentant, vt su-
pra, & cum verbũ, accipiat in proposito sit obliquum, vt sup. di
xi, res remanet satis perspicua. Et retenta cõmuni contra Bar.
nõ esset opus querere, quid iuris, quando mater est in medio,
quia sine dubio huiusmodi cõpendiosa omni tempore est obli
qua, Verum, quia termini huius materiæ magis explicantur
hic non bene declarari Bar. retẽta sua opi. quod ob verbũ, acci-
piat, compendiosa valeat vti pupillaris, intra tempus puberta-
830 tis, ampliat etiam si mater esset in medio † quia excluditur ta-
cita, quæ ex verbis. saltem generalibus colligitur, licet non ex
tacita præsumpta. l. fi. C. de Inst. & subst. Sed respon. quod licet
verbum, accipiat, sit directum, non tamen differt a communi,
de mente Bar. supra prima & pen. q. primi membri & infra ter
tio membro, vers. quæro vlterius si substitutio cõpendiosa fiat
831 in re incerta † sed vbi fit per verba cõia fauore matris nõ con-
tinet pupillarẽ Bar. infra prima. q. 3. membro ergo &c. Galiaul.
hic post Are. cons. 155. & Corne. 322. de quibus per Ripam di-
cebat Barto. equiparasse verba directa, & cõmunia, relata cer-
832 tæ rei, secus bonorũ vniuersitati, † quia tunc directa sunt maio
ris efficatiæ in inducendo directam pupillarem, etiam ad ma-
tris præiuditium, Sed Ripa quærit rationẽ differentiæ, quod di-
recta referatur ad vniuersitatem bonorum, vel ad rem particu
larem, sed rationem Bart. assignauit supra quia vbi agitur de re
833 certa, † nihil interest verbum directum, & obliquum. l. secũda.
C. communia de leg. idem. Par s. consi. 74. nu. 58. lib. 3. & Rui.
834 consi. 4. num. 9. 13. lib. 3. solum enim interest vbi verbum est dire
ctum, & ciuile. l. prima. §. si ex fundo supra tit. 1. Tu ergo consti
tuas tres conclusiones, & res erit clare de mente Barto. Prima
835 est † quando substitutio fit iure certa, & semper est obliqua, ẽt
si fiat verbis directis d. l. 2. communia de leg. fallit quando ver-
ba essent directa, & ciuilia. d. l. 1. §. si ex fundo supra tit. primo se
cunda est conclusio quando verba sunt directa, ad bonorum
836 vniuersitatem relata, † & tũc substitutio cõpendiosa continet
pupillarem, etiam si mater, sit in medio, vt hic per Bar. ratio est
quia cũ verba sint directa, apparet testatorẽ voluisse substitutũ
accipere a se ipso, nec aliter verba possunt interpretari. cũ sint
directa, ergo non debet esse obliqua, quia tũc caperet de manu
alterius. d. l. præcibus, in fi. C. eod. sed in prima conclusione cũ
sit in re certa, si ad totum traheretur, esset contra voluntatẽ te-
statoris, iuxta. l. cũ Prætor, in prin. supr. de Iud. l. maritus. C. de
procur. & propterea remanet in re particulari & obliqua. Tertia
837 est conclusio, quando fit verbis cõmunibus, † & quia non ita
sonant, vt manu. propria capiat a se ipso, idcirco lex facit be-
nignã interpretationẽ, quod testator noluit matri in medio existẽ
te præiudicare, & propterea interpretatur omni tempore fidei-
cõmissaria fauore matris d. l. præcibus, in fi. C. eo. Limitatur hæc
838 magis cõmunis cõclusio, † vt nõ procedat, quando testator ex
presse disposuit ẽt bona filij fore inter pauperes distribuenda.
tunc ẽt pupillarẽ censetur fecisse, quia aliter de bonis filij non
839 potuisset disponere. † & in bonis pupilli succeditur per directã
pupillarẽ. l. sed, & si plures. §. ad substitutos sup. eodẽ non autẽ
per obli-

per obliquam l. cohæredi. §. cum filię infra eodem, Ita Alex. hic
num. 81. versic. alio tamen casu, post Bart. & Sal. de quibus per
840 eum. † Et cum appareat de testatoris intẽtione, verba obliqua
trahuntur ad directam l. quærebatur, vbi etiam Bartol. infra de
841 mil. test. † Quibus infertur Bal. consil. 296. factum sic se habet
lib. 5. vbi testator mandauit post mortem filij omnia bona pau
peribus erogari, reseruata 3. parte bonorum suorũ, & filij, quã
voluit ad soceros peruenire male sensisse, dum ipse decidit in
hac compendiosa non contineri pupillarem, quia facta per ver
ba obliqua, cum contrarium videatur verius, quando appareat
de testatoris intentione, vt supra, & ita Ripa hic. Si presupponã
tur vera, quæ dixit Bart. d. l. quærebatur, prout nunc videnẽ præ
supponenda cum de alio disputetur, præsertim, cum Bar. ibi vi-
deatur approbatus, pariter est vera hæc limitatio, & est pericu-
losa conclusio Bal. d. cons. 296. vt dixi At ego dubito num vere
sint verba ipsa qđ scilicet substitutio facta verbis obliquis pos-
842 sit trahi ad directam, † nam tunc reiectis verbis attenditur vo-
luntas, quando verba saltem impropriata conueniunt cum mẽ
te Barto. l. in ambiguo, de reb. dub. Alexand. l. 3. in fin. C. de lib.
843 præt. † sed verba obliqua nequeunt taliter impropriari, qđ im-
portent directam, & sic conueniant cum mente ergo: quod au
tem nõ possint, patet, quia directa se habent in plus, & obliqua
in minus, vnde plus continet minus, non econuerso iuxta Bar-
tol. l. tutores, §. 1. supra de adm. tut. & supra dixi in prima oppo
844 sitione primę partis tex. † sicut econuerso verba directa, & ci-
uilia non obliquantur, etiam si constet de mente testatoris, qa
quod potuit noluit, & quod voluit, adimplere nequiuit, vt sup.
845 diximus. † Ad l. quærebatur respondeo quod loquitur in mili-
te, qui non est astrictus legibus, nec verbis, sed sua simplex volũ
tas spectatur l. 1. l. neque eo. tit. de mil. testam. Sed iterum aduer
te, quia pro limitatione vrget c. intelligentia de verbor. signifi.
846 c. Marchiõ in prima q. 1. cum simil. & ad Alexand. d. l. 3. de libe.
præt. post Bar. d. l. in ambiguo respondetur, procedere quando
res ipsa, & sic ipsum factum, non resistit, & contrariatur l. Pau-
lus, tem rat. h. be. l. si quis in fundi vocabulo infra de leg. primo
hoc enim secundo casu testator fecit, & disposuit, primo vero
non fecit, sed facere voluit, & habuit intentionem ita faciendi,
vt per coniecturas probatur, vel aliter. Secunda limitatur quã-
847 do † substitutio fuit concepta in forma pupillaris, & sub tempo
rum distinctione, quia tunc illa verba, bona mea, non videntur
excludere pupillarem, vt consuluerunt Bar. consi. 20. Panorm.
Socin. & Corne. de quibus hic per Ripam, & Alciat. & videtur
receptior. Bal. autem contra dixit in suis consilijs, de quibus etiã
848 hic per Alex. ac Rip. & hoc † quia etiam substitutio facta in for
ma ac figura pupillari de bonis testatoris, omni tempore est fi-
deicommissaria, si facta sit per verbum obliquum d. l. cohære-
di. §. cum filiæ, in proposito per verbum obliquum facta fuit er
go &c. Et hæc Alexand. ac Ripę sententia mihi placet, tenen-
do, quod substitutio sit facta per verba obliqua, item in bonis
testatoris, tũc si resultaret directa pupillaris fierent duę impro-
849 prietates, † quod non admittitur leg. prima. C. de dot. prom. fa-
ciunt notata per Ripam supra nume. 73. vbi post Ornanum, &
850 alios per eum adductos, concludit, † quod vbicunque substitu-
tio compendiosa fit verbis directis, & ciuilibus, relatis in perso
nam pupill., tunc non obliquatur per aduentum pubertatis, qa
difficile tolerantur duę improprietates. Prima esset, quod ver-
ba directa, & ciuilia obliquarentur. Secunda quod postea ver-
ba ad bona filij traherentur contra l. cohæredi. §. cum filiæ inf.
851 Quid autem si testator dixerit † quandocunque filius meus im
pubes decesserit sine liberis, volo bona mea dari pauperibus,
non tamen dixit per quos an omni tempore sit fideicommis-
saria? & Bartol. concludit quod sic, quoniam est facta per ver-
bũ obliquum, transeunt Alexand. sub. num. 83. versic. 2. limita,
Ripa. nume. 109 Alciat. sub. num. 24. In oppositum autem vi-
detur, quod dixit Bartol. in conclusione pręcedenti de verbo,
accipiat, sed respondet ipse hic non posse id intelligi cũ epi-
852 scopus, † qui hoc casu exequitur l. si quis ad declinandam l. nul
li C. de episc. & cler. non exequitur ad dispositionem testatoris,
sed legis, etiam si testator contradiceret, quod videtur falsum
secundum aliquos, cũ enim testator dando executores potuis-
set episcopum remouere, non dando, censetur episcopum ap-
probare, rea conficiuntur, in princ. infra de iur. codi. & dixi con
sil. 152. numero 26 Quam sententiam non amplexus fuit Ri-
853 pa, † quia testator absolute non potest episcopum remouere,
sed vno casu tantum, scilicet, si aliũ executorem decreuerit. igi
tur non censetur eum tacite approbasse, nisi quando absolute,
854 & omni casu eum potuisset remouere † ita loquatur d. l. confi-
ciuntur, & regulariter Barto. l. hæredes mei. §. cum ita, ad Tre
bel. Quæ consideratio Ripæ non videtur tuta, quoniam nõ est
verum, quod in casu d. l. conficiuntur, omni casu testator pos-
set prohibere legitimos hæredes succedere, sed duntaxat pos-
855 set, alios instituendo hæredes, † & si absq; testamento vellet le
gitimos hæredes non succedere, non posset, quia veniũt ex di-
spositione legis, l. 3. §. de illo supra pro soc. l. lege obuenire, de
856 verb. signifi. & §. 1. de hęr. quę ab intest. cum simil. quemadmo
dum † nec hæres in testamento institutus potest a testatore pri
uari, ne sit hæres omni casu, sed duntaxat si alio testamento pri
uabitur l. si iure, de leg. 3. l. sancimus. C. de testa. §. ex eo autem
solo, inst. quib. mod. test. inf. de qua tamen re vide Bar. d. l. si iu-
re, & Cagn. l. nihil tam naturale num. 4. de reg. iur. confirman-
tur prædicta † quia Falcidia hodie detrahitur secundum volũ-
857 tatem testatoris eo, quia potest ipse eam prohibere, auth. sed cũ
testator C. ad l. Falcid. † & quicquid Ripa senserit communior
858 est sententia, hodie, Falcidiam, & Trebellianicam posse prohi-
beri, ideo detrahitur ex testatoris volũtate, vt per Ripam l. ne-
mo potest num. 44. & 47. 48. de leg. primo, & multos hanc sen
tentiam approbantes adduxi consi. 188. num. 22. licet non pos-
sit prohiberi tacite, & sic omni casu, sed dũtaxat expresse. §. si
vero expressim, auth. de hæred. & Falcid. d. auth. sed cum testa
tor, & tradit Ias. consil. 146. nu. 5. lib. 4. sufficit ergo aliquo casu
testatorem potuisse quid prohibere, † tunc, cum non prohibue
859 rit, censetur approbasse d. l. conficiuntur in princ. l. prima §. secũ
dum, de leg. 3. l. nec non §. quod eis, quib. caus. maior. Vera igi-
tur non videtur consideratio Bartol. quod in persona episcopi
verbum, accipiat, ex præsumpta testatoris mente, subintelligi
non possit, quia immo saltem tacite de eius volũtate subintelli-
gitur, vt constat ex supradictis, vnde si ex simplici legis disposi-
tione subintelligeretur, idem etiam videretur cum mitius, ac
benignius agatur cũ lege, quam cũ homine l. sunt personæ, de
relig. & sump. fun. cum similib. & hęc procedere possunt præ-
supposita sententia Bartol. in pręcedenti conclusione. Verum
quia eam non recepi, ideo in hac sequor Bartol. hic, & nullam
facio considerationem in verbo, accipiat, sed solum in verbo,
dari, quod est obliquũ, & dispositiuũ, illud autem refertur solũ
ad executores, declarando, vt dixi, in d. pręcedẽti conclusione.
860 Sed quid † si testator dixerit, volo, quod bona mea vendantur,
& eorum pretium detur pauperibus per meos executores, an
substitutio sit directa infra tempus pubertatis? videbatur quod
non, quia testator duo dicit, quod bona vendantur, ac pretium
pauperib. erogetur. Vltimum dixit fieri per executores, primũ
autem, de quo non prospexit testator, intelligitur per hæredẽ,
vel episcopum, quorum manibus pecunia est danda executori
861 bus, ergo per obliquũ. Contradixit bartol. † quasi verba, per
meos executores, in fine posita, ad vtrumq; referantur l. mulie
ri, & Titio, de condi. & demon. cũ Bartol. est communis sen-
tentia, quæ in effectu resoluitur, quoniam verba, per meos exe-
cutores, referũtur ad vtrũque, & sic etiam ad venditionem, per
862 tex. in d. l. mulieri, † qui tex. hoc non probat, secundum Ripam,
quia ibi conditio viduitatis ponitur post vnum verbum tantũ
hic autem, post duo principalia. Quinimo conditio ibi ponitur
ante verbum, quia verba, ille relictus est, subsequũtur conditio
nem, si non nupserit mulier. Tu clarius dicas, quod ibi persona
Titij est propinquior conditioni, nimirũ si etiam ad eũ referat
l. hæredes palam §. sed si notam, de tes. hic aũt verba, per meos
fideicommissarios, à verbo, vendanẽ, sunt intermediũ. Ex alijs
tamen adductis hic per Ias. ac Ripam, verissima vr̃ sententia, q
863 illa verba, per meos executores, referanẽ ad vtrũq; † verũ est, q
in copulatis censeẽ facta repetitio, qñ sunt copulata in eadẽ ora
tione Bar. l. Seię. & Caio, de fund. inst. & instr. leg. Dec. ca. ledes,
de rescr. c. 2. requiris, de appel. l. 2. §. creditũ n. 19. si cer. pet. & cõ
sil. 92. & in terminis d. l. mulieri, & Titio. Ruy. cons. 114. n. 5. lib.
864 3. q non vr̃ hic, vbi adsunt duo verba principalia, † quæ arguũt
orationes §. cõiũcti, inst. de leg. Vnde quæ à Ripa tradũtur, tuta
865 non videnẽ melius ergo conferre videnẽ tradita per Ias. † nam
qualitas in fine posita ad omnia pręcedentia refertur dũmodo
possit sine vitio l. 1. in fi. C. de lib. præter. & inter multa, quę ego
866 possem addere dũtaxat addo, † qđ si testator alicui faciat præle
gata, ac hęredẽ eũdẽ instituat, postea sibi simpliciter substituat
substitũ refertur nõ solũ ad proximam instõnem verũ etiam ad
pręlegata Alex. cons. 25. col. fi. vers. 2. respondeo li. 1. citat. l. talis
scriptura, in fi. de leg. 1. l. Marcell. §. quidam liberis, ad Treb. cũ
simi. Verũ quia non video, verbũ, dari, qđ clare refertur ad pau
peres, cũ sit obliquũ, quãuis venditio fieret per executores, desi
nere esse obliquũ, ideo nõ approbo sñiam Bar. & veritas depẽ-
det ex dictis ĩ pręcedẽti ꝯclusione, qñ dixit volo, qđ bona mea
denẽ pauperib. per executores meos. Postremo q̃rit Bar. in hac
867 mã pauperũ, † quid si testator dixit velle bona dari pauperibus,
quorũ electio sit executorum, & concludit substitutionẽ om-
ni tempore esse fideicommissariam, quoniam sola electio est
commissa executoribus, cætera aũt, & sic datio, distributio, vel
venditio, non pertinet ad executores, sed remanet, tãquam ca-
sus omissus, sub iuris communis dispositione, & cum Bar. tran
seunt cæteri Ruy. cons. 4. libr. 3. Paris. consil. 74. lib. 3. vide ẽt per
eundem Bart. l. captatorię, de leg. primo, & l. captatorias. C. de
868 test. mil. mouetur Bar. † quia illud relatiuum, quorum, non re-
fertur nisi ad suum antecedens l. à filio. §. fi. de ali. & cib. leg. idẽ
in simili decidit Bart. in l. si ita legatum, col. fin. in princ. de aur.
& arg. leg. vbi allegat. d. l. à filio. §. fina. & alium bonum text. in

l. si quis

l. si quis legauerit, eo. tit. de aur. & arg. leg. Idem si testator di-
xerit eligendos per meos executores, siue fideicommissarios
vt hic per eum sub. nu. 25. & Ruy. consi. 158. nu. 8. lib. 3. cæteri
sequũtur, ac postea limitant, & declarant, vt per eos. Circa ter-
tiã. q. Bar. reliquis prætermissis, tanquam supra saltem incidẽ-
ter tactis condescendo ad illam not. q. quæ ponit Bar. in vers.
869 quæro vlterius, † quod si testator dixerit, si filius meus decesse-
rit sine filijs, bona mea deueniant ad talem, an hæc substitutio
valeat in filijs filiorum, & Bar. cõcludit quod si simpliciter sint
in conditione positi non censentur vocati, secus si etiam fue-
rint grauati, quia tunc censentur vocati, vt per eum. Prima est
870 conclusio † quando simpliciter sunt in conditione positi, nec
sunt grauati, & in hoc omnes conclúdunt, filios non esse ex te-
stamento vocatos, gl. l. Lucius. 2. ŝ. tit. pri. & illa gl. est commu-
niter approbata, & canonizata, vt multis tradidere, de quib. p
Ripam hic, in l. 1. C. de pact. in l. ex facto, §. ex facto, num. 10. ad
Treb. post Soci. l. cũ auus, nu. 113. de cond. & dem. in cons. 116.
in causa filiorum nu. 1. post prin. lib. 3. late Rub. cons. 120. nu. 2.
Ruy. cons. 128. lib. 1. 177. lib. 2. 128. lib. 3. Paris. cons. 77. nu. 6 lib.
2. Capra. cons. 2. nume. 23. Duran. trac. de art. test. char. 104. in
princip. tit. de sub. caut. 36. vbi infinitos allegat Guid. Pap. q. 39.
Dec. cons. 422. nu. 1. Aemil. Ferret. respõso. 55. Curti. iuni. cõsi.
87. nu. 1. Didac. cap. Raynutius. §. 3. in prin. ex. de testam. Craue.
cons. 155. nu. 2. Bursat. in cons. 51. nu. 6. Menochi. cõs. 135. nu. 1.
Porti. Imo. cons. 41. nu. 5. alia gl. in l. si quis ita hæres instituat. §.
si legitimus, de hære. inst. & in l. ex facto. §. ex facto, ĵ ad Treb.
Alex. qui multos citat de communi attestantes, consil. 185. visto
titulo, col. 5. ver. postremo probatur, lib. 2. & cons. 24. col. 4. ver.
nec dicat. lib. 3. asserit ita esse iudicandum, & consulendum, &
ego late dixi consil. 517. nu. 17. vbi propemodum infinitos ad-
duxi & hãc opi. sequutus fuit Mantua consi. 16. nu. 1. & 178. nu.
5. lib. 2. ac Bolog. consil. 17. nu. 45. Ratio huius conclusionis est,
871 quia positi in conditione non sunt in dispositione, † nam con-
ditio nihil ponit in esse. l. si quis sub conditione dandorum de-
872 cem, si quis om. ca. te. Videtur posse responderi † illud esse ve-
rum donec pendet conditio iux. l. is damnum. §. quod pendet,
& ibi Cagnol. de reg. Iur. secus autem quando conditio imple-
ta est, quia tunc idem iudicatur, ac si dispositio non fuisset con-
ditionalis. l. sed & si de sua, ad si. infra de acq. hæred. l. si pupillus
873 de cond. inst. Altera ratio per Doc. assignatur † quia institutio-
nes sunt faciendæ verbis expressis, non autem tacitis a contra-
rio sensu l. iubemus. C. de te. sed filij in conditione positi, si cẽ-
serentur vocati, a contrario sensu essent vocati ergo &c. ita Ias.
in l. pecuniam, col. secunda ver. secundo & vers. aduerte, si cert.
874 pet. Sed nihil valet hæc ratio, quoniam, vt saltem per fideicom-
missum censeantur vocati, sufficiunt coniecturæ. leg. si seruus
plurium. §. fi. l. licet, de leg. pri. l. cum proponebatur, de leg. 2. l.
pater filium §. pater filios, de leg. 3. l. in conditionib. primum
locum, de cond. & dem. Nec est verum qđ filij in conditione
positi uocentur a contrario sensu. contrarius sensus in propo-
sito non est, quod filij succedant, sed quod substitutus non ad-
mittatur, fuit. n. substitutus si filius decessent sine liberis, ergo
a contrario sensu si decesserit cum liberis non censetur substi-
875 tutus, † ita assumitur argumentum a contrario sensu ex verbis
dispositiuis ad limites verborum vt declarat Deci. l. 1. vlt. not.
num. 38. de off. eius, in l. eius est nolle, de reg. iur. & alibi. Vera
est igitur prima ratio quod respectu filiorum sit casus omnis-
sus, qui remansit sub dispositione legis. l. commodissime de
876 lib. & posth. † & ideo cum filij remanierint sub iuris commu-
nis dispositione, nõ est mirum si ab intestato censentur vocati,
vt inquit glo. d. l. Lucius, ab intestato. n. proprie surgit disposi-
877 tio legis, quia vocantur proximiores, & sic filij, † & illud est, qđ
sensit gl. d. l. Lucius, Nec dicatur, imó filij saltem purificata cõ-
ditione sunt vocati, vt s̃. dixisse videor, rñdẽdo ad l. si qs sub ↄ-
878 ditione per tex. d. l. sed, & si de sua, † nã id procedit in dispositio
ne ↄditionali, filij aũt in proposito simpliciter sunt positi in ↄ-
dõne nõ aũt sunt vocati, sub cõditione. Aduerte nã hic sensus
non vr̃ posse subsistere, quia dixit, quod testator non solũ præ-
tulit fratrem heredem substitutis, sed etiam eius liberos si eos
prætulit, ergo eo modo, quo frater. l. iam hoc iure. inf. eo. si fra-
879 ter ex testamento ergo & liberi, † nec potuit sibi ab intestato',
cum fecerit testamentum. l. quamdiu infr. de acq. hæred. l. illud
eodem. tit. nec potuit prouidere, quod fratr. succederent ab in
testato cũ frater nõ esset impubes, cui potuisset. l. si Titio. §. fi.
de leg. i. dicas sic necessario, qđ ibi liberi nõ erant vocati, sed q̃
rebatur an Stichus, & Pamphi. excluderentur per fratrẽ, qui tẽ-
pore aditionis non habebat filios, & dr̃ quod sic, sed si ante adi-
tam decessit cũ filiis an admittantur substituti, & videbantur
quod sic, quia tunc non suberat frater. qui substitutos exclude-
ret, sed cõtradi. t, quia extitunt filii, quos ẽt prius it. iubaudi. quo
ad effectum exclusionis, & sic ſicut illi excluduntur per fratrẽ
excluduntur etiam per eius liberos. sed de admissione nullum
uerbum ibi in illa vlt. parte, sed solum frater uocatur, quia
fuit substitutus in esse. filii vero, cũ non fuerint substituti, non
admittuntur ex illa testatoris dispositione. Secundo compro-
880 batur hæc intelligentia, † quia taciti, & expressi idem est iudi-
cium. leg. cum quid si cert. pet. sed in tacita conditione libe-
rorum, quæritur solum, an liberorum existentia deficiat sub-
stit. & substitutus excludatur, vt est tex. in l. cum auus, de cond.
& dem. l. cum acutissimi, C. de fideicom. & est præclarus in l.
generaliter §. cum autem, C. de instit. & substit. ergo & c. 3. cõ-
firmatur quia tex. dicit quod non solum fratrem prætulit sub-
stitutis, sed etiam eius liberos, per institutionem liberi non ad-
mittuntur, quia non fuerant instituti, patet, quia frater erat in
tota hæreditate, & si fuissent vocati, viderentur vocati vti fra-
tris cohærẽdes contra illum tex. & dicere, quod essent vocati,
881 tanquam substituti, † illud esset contra d. l. iam, hoc iure, & cõ
tra not. in l. Gallus, §. 1. Ruyn. cons. 159. nu. 16. 168. num. 9. lib. 3.
vbi præcise quando testator vocat vel substituit fratrem, & fi-
lios fratris, quia omnes censentur vocati eodem tempore ob
copulam, ita omnes contra Bart. ibi in d. §. 1. Vltimo pro hac
882 intelligentia facit † nam pœna apposita per testatorem offen-
denti vxorem, non applicatur vxori in conditione positæ, sed
hæredi, vel cohæredi, vel substituto, vel ab intestato venienti-
bus, vel fisco Bar. l. paterfa. testamento in fine supra de hæred.
inst. & in l. vxorem, §. hæres, de leg. 3. Bal. l. 1. col. antep. versic. 6.
C. de his qui pœn. no. Soci. in rubric. ff. de his qui pœn. nom. con-
883 silio quinto libro primo, † Nec ob. argumentum de l. iam hoc
iure, quia militat diuersa ratio l. 2. iuncta glos. supra de off. pro
cõs. frater enim præfertur non solum in exclusione, sed etiam
successione. quia fuit institutus, eius vero liberi non sunt insti-
tuti, nec substituti, vt probaui, sed tantum in conditione po-
siti ergo excluduntur, & non succedunt, & hæc sint satis quo
ad primam hanc conclusionem quæ est de mente Docto.
magis communis. Secunda est conclusio ex dictis Barto.
884 † quod vbicunque filij non solum sunt in conditione posi-
ti, sed etiam grauati, ex his duobus censentur substituti, & vo-
cati ita Bart. cum quo transeunt Aretin. Galuaul. & Ripa hic
cum multis per Gabrielem adductis in suis conclus. lib. quar-
to, tit. de fideicommiss. conclusione quarta nume. 16. in quar-
ta limitatione Aret. §. fin. inst. de pupill. substit. Anch. in reper.
c. si pater. 12. notabili de testam. in 6. & multi Perusi. de qui-
bus per Corne. l. ab eo, C. de fideicomm. Socin. l. cum auus, co-
lum fin. num. 114. & in l. cum filiofam. num. 5. de legat. primo.
Ponta. d. l. cum filiofam. colum. 6. circa fin. sub nu. 24. & ibi Al-
ciat. num. 9. in fin. Soci. cons. 77. col. 3. & cons. 149. num. 15. lib.
1. cum alijs de quibus per Decium l. 1. num. 15, & ibi Rip. num.
11. C. de pac. & vltra eos Gerard. cons. 26. num. 23, Vdericus Za
sius tracta. substitu. in materia compendiose, colum. fin. vbi al-
legat idem etiam tenere Lancel. Foli. Ruyn. cons. 111. col. 3. &
seq. libro 2. consi. 139. colum. 2. lib. 3. Corne. cons. 97. colum. 2.
libro 1. cons. 74. lib. 2. Guido. Papæ. q. 39. vbi inquit ita pluries
fuisse iudicatum, & ita seruari in Curia Delfinatus, Socin. iuni
cons. 110. nume. 2. lib. 3. Paris. 75. num. 63. lib 2. Boe. q. 155. nu.
me. 13. Menoch. 93. num. 78. Tobi. Non cõs. 31. num. 19. & la-
te scripsi cons. 93. & hodie est magis communis, vt per eundẽ
Soc. iun. cõs. 114. num. 28. lib. 3. & est opinio verior, vt per Cel-
sum Hugo. cons. 20. num. 30. & in iudicando, & consulendo te
nenda vt per Mantuam cons. 92. num. 20. lib. 1. Pro hac senten
885 tia Bart. adduxit tex. in l. denique, §. interdum, de pec. leg. † vbi
seruo grauato centum hæredi inferre, peculium censetur reli-
ctum. Respondebat Imol. in c. Raynutius, de test. & hic, quod
886 ibi illud est, ex eo, quod etiam, † quando inter viuos datur liber
tas seruo, sibi tacite censetur peculium concessum l. 1. C. de pe
cul. eius qui lib. meruit, Vnde mirandum non est hoc idẽ pro-
cedere etiam in vltima voluntate, si illud adiungitur, quod sit
grauatus, materia enim illa peculij, cum aliquo casu soleat re-
manere penes seruum, nimirum si etiam remaneat vbi seruus
in peculio est grauatus, ita etiam Alex. hic, & in d. l. cum filio
col. 2. num. 4. vers. item etiam, & cons. 24. attẽtis, col. antepen.
lib. 3. Quæ responsio non videtur bona secũdum Ias. hic, quia
l. C. in §. interdum, non se fundat ex eo, quod peculium aliquo
casu soleat sequi seruum, sed se fundat, quod seruus fuit gra-
uatus centum de peculio inferre, merito censetur peculiũ re-
liquisse alioquin fuisset impossibile, quod seruus solueret cen-
tum nisi prius censeretur legasse, arg. l. decem, de verborum
obligatio. ba. l. ante Ias. respondet hic Aret. & Soci. d. l. cum filiofa.
mil. num. 4. de leg. primo. Quæ solutio fuit Bart. il. in d. §. in-
terdum, sed nihil hoc est, quare censetur reliquisse centum ex
peculio in necessariam antecedentiam, non autem totum pe-
887 culium arg. l. Imperator. §. si certũ. de leg. 2. † & cum lex per-
mittat solui de peculio, quod seruus soluere grauatus est l. 3. §.
fin. in prin. supra de cond. ca. da. ergo idem censetur sensisse te
888 stator † iuxta Bar. in l. hæredes mei §. cũ ita, ad Treb. vbi volun
tas testatoris censetur conuenire cum voluntate legis. Ias. igi-
tur aliter respondet, quod ideo ibi grauando, vt aliquid det de
peculio, intelligitur peculium reliquisse, quia testator graua-
uerat illum seruũ, cui relinquerat libertatem, vt daret aliquid
de pe-

de peculio hæredibus testatoris,& sic videtur uoluisse,quod si
hęredes non habeant nisi centũ,reliquũ remaneat penes seruũ
secus ergo si seruus qd de peculio fuisset grauatus dare alicui,
tertio,non autem hæredi,tunc peculium ipsi seruo non cense-
retur relictum.l.3.§.fi.iuncta gl. in ver. dare supra de cond. ob.
cau. Hæc responsio Ias.est multum pulchra ,& ante eum fuit
Alex.d.cons.24.col.pen.vers.non obst.iura Barto.lib.3. & ante
Alex.ita prius respondet Imol. l. ex hac scriptura col.1. vers. in
eadem gl.de dona.tamen adhuc vr̃ dubitabilis,quia tex. nõ fa-
cit fundamẽtum in eo,ꝙ seruus iussus fuit dare hæredibus,sed
ꝙ fuit iussus dare de peculio,& Bar.idem concludit ibi , vel hæ
889 redi,vel alij dare iussus sit. Nec ob.d.l.3. §. fi. † quia ibi expresse
non fuit iussus dare de peculio, sed simpliciter fuit iussus dare,
quamuis etiã possit de peculio dare, nisi prohibeatur de facto,
vt ibi,& l.3.post prin.vers.& parui.inf. de stat.lib.ita Ruy.cõsil.
12.nu.11.vers.& similiter lib.2. verum quia Doct. male decla-
rant,idcirco,ego considero,& distinguo tres casus, Primus ca-
sus est quando seruus iussus est dare puta centum, & tunc licet
possit soluere de peculio.d.l.3.§.fi in princ. & d.l.3. post princ.
vers.& parui.inf.de sta.lib.nisi ab hærede prohibeatur. d.§. fin.
non tñ censetur relictum peculiũ, vt in dictis iuribus, ẽt si hæ-
redi dare iussus sit,dummodo (vt dixi) sit iussus dare simplici-
ter,& quare hoc casu non censeatur relictum peculium (ratio
est) quia posset dare de alia pecunia,vt constat ex d.vers.& par
ui.& tenuit etiam tex.in d.§ fin.& hic non est casus noster. Se-
cundus est casus,quando iussus esset seruus dare hæredi centũ,
ex peculio,& tunc claré constat, testatorem nolle hęredem ha
bere nisi centum,ergo reliquum,quasi tacitè sibi relictum, po
test retinere seruus,& hic est casus Imol. in d.l.ex hac scriptu-
ra Alex.in d.consil.24.& hic,vbi etiam Ias.& iste casus indubi-
tatus est,sed non est casus d.§.interdum,qui in verbis decisiuis
nõ facit vim in eo,quod iussus fuit seruus dare hæredibus , sed,
quòd iussus fuit ex peculio centum inferre. Tertius igitur ca-
sus est quando simpliciter iussus est inferre cẽtum ex peculio,
& hic est casus.§ interdum , ꝙ etiam peculium censeatur reli-
ctum,vel iussus fuerit dare hæredi vel extraneo, vt ibi per Bar.
& sup dixi & hoc procedit non ratione Bar.& aliorũ, quia ali-
ter non posset soluere,cum non concludit in toto peculio, sed
duntaxat in parte, in qua fuit grauatus, Et ideo ego dico, illud
esse posse, quia concurrit duplex permissio dandi de peculio
(tacita de qua in d.§.fi.& in d.§.& parui,& expressa,quę,vt ope
retur aliquid,efficit,vt totum censeatur legatũ arg.§. sanctissi-
mas, in auth.de alien.& emphy. Alex.l.filiusfa. §.Diui, col.1. de
leg.1.cũ si. Quæ ratio duplicis permissionis cessat hic in istis fi-
lijs,qui prius non censentur habere aliquam libertatem in hę-
890 reditate,vel id procedit in peculio,† quod eius est naturæ vt cẽ-
seatur relictum seruo,cui libertas relinquitur,redditis rationi-
bus,& reliquis datis.ꝗ pecuniam,vers.idem rescripserunt inst.
de lega.Secundo Bar. allegat notata in l.alio , in fi. in prima gl.
891 de alim.& cib.leg.† Respondet Imo. Alex. & Ias. quod loqui-
tur,quando,grauatus est executor testamẽtarius,ideo tale gra-
uamen valet, quia censetur relictum ab hærede , & sic ab ho-
norato,sicut quando grauatur tutor,censetur grauatus pupil-
lus.l.peto §.mater de leg.2.& supra dixi. Aduerte,quia execu
tor non videtur nudus minister heredis,sed legatarij,quemad-
modum dicitur nudus minister pauperum,vt Bar. & cæteri di
xerunt supra in q. . quando testator mandat bona dari paupe-
ribus per suos commissarios;verum quia ego tenui, quod sint
executores hæredis,vt ibi dixi, ideo transeo cum hac respõsio-
ne. Tertio Bar.adduxit tex.d.l.si ita stipulatus , in princ. de ope.
892 lib.† Sed post Imo.respondet Alex.& Ias.ibi esse casum specia-
lem,in quo illud,quod in vim ꝯditionis exprimitur cẽsetur di-
spositum hoc ideo, quia ibi positum in dispositione , peti non
poterat quodam iure speciali,tanquam appositum causa one-
randæ libertatis,& sic,cum ille sit casus specialis,in oppositum
893 est ius commune, † vt,scilicet, posita in conditione non dispo-
nant.l.si quis sub conditione, si quis omit. causa test. & ita etiã
fin Ias.hic,idem dixerunt Bal.l.acceptam.q. 6.C.de vsur. Sali.
& Fulgo.l.si pacto quo pęnam. C.de pact. Adde, quòd sicut
ibi,ne patronus omnimodo excludatur,illæ decem operæ posi
tæ in conditione finguntur promissæ; pariter in proposito, ne
grauamen iniunctũ liberis inutile sit,& sic,ne excludatur sub-
stitutus, fingi debet, vt ipsi liberi censeantur vocati , vnde tota
non est responsio docto: Tu potes saluando responsionem ip-
sam,dicere,ꝙ lex noluit patronum remanere exclusum , tum,
quia satis constabat intentionẽ partium esse, ꝙ alterum solue
retur,licet operæ in facultate soluendi viderentur,iuxta.l.obli-
gationum fere §.pe.infra de actio.& oblig.tum etiam,quia,cũ
patronus dedisset libertatem,decens non erat, ipsum omnino
excludi arg.l.si vero remunerandi.§.idem Papinianus sup. mã
dat. hic autem non constat , quòd testator voluerit honorare
filios in conditione positos,nec militat illa ratio honestatis, ac
præsumptionis.§.idem Papinianus,cũ substitutus nihil egerit.
Quarto pro hac sententia mouebantur docto. Perusini , quia
licet vnum solum quod nepotes sint in cõditione, nõ sufficiat
glo.d.l.Lucius, nec illud solum, quod sint grauati. l. ab eo. C.
894 de fideicom. tamen ambo simul iuncta debent sufficere, † cũ
duo vincula magis stringant, auth cessante. C. de legi. hæred.
895 glo.l.1.C.de pact.cum simil. Respondet Ias. † quod si duo im-
perfecta iungantur nihil debent operari.l.1.C.qui nume.tut. l.
2.§.fi. l. spadonẽ. §. qui iure,de excus.tut. Sed non mihi placet
hęc responsio,nam duo imperfecta non coniunguntur,quan-
896 do tendunt ad diuersa,† pro vt illa tendunt ad diuersas excusa-
tiones,secus quando duo imperfecta tendunt ad eundem finẽ
897 quia tunc coniuncta operantur , † vt patet in duabus imperfe-
ctis probationibus puta duo testes si coniungantur.vel vnus cũ
confessione facta absente parte vel vnus,cũ fama,sicuti omnia
declarat Bar.l.admonendi.col.10. vers.his præmissis, supra de
iur.iur. Qua de re.cum ponere filios in conditione ad exclusio
nem substitui, ac postea etiam eos grauare,eo tendant, vt filij
ipsi censeantur vocati , & sic ad vnũ finem , merito coniungi
debent per suprascripta facit.l. qui sententiam, prope fin.C. de
898 pęn. † & actus plures quando tendunt ad vnum effectum vni-
cus reputantur Barto.l.si pupilli.§.videamus col.2.de neg.gest.
Castr.l.cum seruus,col.1.de cond.& demonstra. Aret.l.1.col.fi.
in prin.sup.de testa. Tu autem respondere potes, non reperiri
iure cautum,quod hęc duo,etiam simul,sufficiant,& ea sunt,
de quibus disputamus , & dicitur non sufficere , quia conditio
nihil ponit, & grauamen nihil operatur. Quinto pro hac opi.
adducitur tex.in l. Titia Seio.§.Seia libertis,de leg.2. Bal.in d.
899 l.ab eo C.de fideicom.respondet,† quod ibi vlt. loco moriens
fuerat honoratus,dicit clarius Imol.& post eũ Alex.hic,quod
ibi grauatus ad totum fundum.saltem ad partem fuerat voca-
tus,ideo si grauetur in totum,inter ipsos honoratos reciprocũ
censetur inductum fideicommissum ,vt ibi, Quę responsio ni-
hil concludit,quia in altera parte fuit tantum honoratus,& ta-
men, eo ipso, quod fuit grauatus ad totum tacite inter ipsos fa
900 ctum censetur fideicommissum , † alias ad totum grauari non
potuisset. l. Imperator. §. cũ quidam de leg. Respondet igitur
901 Ias.2.loco,illud esse non quia simpliciter fuerit grauatus, † sed
quia totus fundus fuit relictus,& ab vlt.moriente.Idẽ dixit Ias.
ipse in l.quidam testa.in fi.in fra eo. Ruy. cons. 126. nu.8. lib.2.
Curt.iuni.cons.16.nu.4. Sozad.cons.64.nu.12.Soci.iuni.cons.
176.nu.13.19.lib.2.& ante omnes fuit solutio Dyn.& Barto.l.
vel singulis inf.a eod. At nihil facit responsio hæc nam substi-
tutio sola ab vltimo moriente non inducit reciprocum fidei-
commissum,& obstant,quę dixi replicando ad Imol. & Alex.
nam cũ fuerit grauatus ad totum , & sic etiam ad partẽ in qua
nõ fuerat honoratus , ideo censet vocatus , idẽ igitur vr̃ etiam
in proposito,vbi licet simpliciter, & indeffinite grauamẽ esset
902 de bonis tamen,censetur de omnibus bonis Ias.l. põt,circa fi-
nẽ ꝗ. eo.tit.nostro Curti.iun.cons.43.nu 2.3.4.5.cõs.179.nu.8.
Potest prædictis pro responsione adiungi, quod dicit Bart. d.l.
vel singulis,in prin.quod in d.§. Seia. testator libertos ad fun-
dum vocatos prohibuit alienare dictum fundum,quod est ma
903 ximum iudicium fideicommissi † iuxta.l. peto.§.fratre, de le.
2.tradunt docto.l.filiusfam.§.Diui. de leg. primo concurrunt
igitur ibi plura. Primum quod vnusquisq; fuit vocatus ad por-
tionem. Secũdum quia fuit relictum fideicommissum expres-
se de toto fundo, Vltimum ab vltimo moriente.quibus tot cõ
currentibus reciprocũ inter libertos honoratos fuit inductũ ,
fideicommissum. Vnde quę nõ possent singula, multa iuuant
quæ multa non concurrunt in proposito . Sexto facit regula. l.
904 illud,de acq.hæred. † qui enim vult consequens censetur velle
suum necessarium antecedens, & eo magis in his, quæ proce-
dunt a volũtate partium Bar.l.si causa cognita. C. de transact.
Ideo si testator voluit grauare censetur,etiam voluisse honora
re,cum absque eo non valeat grauamen. Respondebat Bal. in
905 l.fi.16.opposi.C.de hæred.instit.† regulam d.l.illud non proce
dere,in proposito per text. qui vrget in oppositum. l. ab eo. C.
906 de fideicom. Tu dicas hoc clarius,† quod vbi quid est datũ pro
forma non procedit hæc regula Gomes.insti.de actio.§.fuerat
num.15.allegat Sali.& Alexand.d.l.fi.C. de hęred.instit. Ias.l.
Gallus in prin.colu.9.sed satis pro forma requiritur, vt præce-
dat emolumentum. d. l. ab eo. ergo &c. Ego ẽt aliter respon-
deo , nempe qui vult consequens, censetur velle suum antece
dens , quando est necessarium alias, secus,Barto. l. ambitiosa,
col.5.in 2.regula,vers.sec quarto,de decret.ab ord.facien. & in
d.l.ex hac scriptura,col.2.de donat.Sed nõ videtur antecedens
necessarium , quod liberi sint vocati , & substituti , cum enim
907 sint ab intestato successuri , videntur potuisse grauari † ex eo,
quod tacite concessit non adimendo.l. conficiũtur, in prin. de
iure codicillorum. l. si fundum per fideicommissum , alias, a
Titio.§.fi.de leg.primo. Vnde grauati censentur liberi sub cõ-
ditione si habebunt ab intestato, vt videtur sensisse prudens te
statoris consilium,iuxta. l. Lucius, vltima circa fi. iuncta gloss.
ẽ.tit.primo,& cum huiusmodi interpretatio fieri possit,nõ est
necessarium illud antecedẽs, quod liberi censeatur substituti.
Postremo

908 Postremò videtur facere, † quia in dubio est iudicandum pro
testamento l. si pars de inoff. testa. l. vel negare, quemadm. te-
stamen. aperi. Responsio est facilis, quia hic non agitur de cõ-
seruando testamento, quod iam valuit, & sortitum fuit effe-
909 ctum ex institutione filij, sed agitur de fideicommisso, † quod
tanquam onus videtur euitandum l. cohæredi. §. cum filiæ, in-
fra eo. cum vulg. & sic arg. reflectitur. Cõtrariam sententiam
910 † quod imò filij non censeantur substituti, & cõsequenter gra
uari non potuerint, tenuerunt ipsemet Bar. suo cons. incipien-
te Andreas condidit testam. Oldr. Bal. l. ab eo. C. de fideicõm.
l. sed si sic, de legat. 3. Alber. Curt. senior Collegium Papiense
Alexand. cum multis alijs de quibus per Ias. hic, qui etiam te-
nuit contra Bart. & attestatur contra eum, esse magis commu-
nem sententiam idem Imol. hic, & in c. Raynutius Cuman. l.
Lucius, supra tit. primo. Et alios refert Ripa contra Bart. etiam
tenuit Claudius hic nu. 44. vbi allegat Alex. in varijs consilijs.
Ias. consil. 143. col. 5. lib. 2. Adde Dec. cons. 270. col. 2. cõs. 291.
vbi attestatur de communi Ruyn. consil. 86. nu. 10. consil. 114.
num. 4. consil. 101. nu. 47. lib. 2. vbi dicit hanc esse crebriorem
sententiam Modern. Soc. iun. consi. 118. nu. 22. lib. 1. cons. 176.
911 nu. 20. lib. 2. † vbi ampliat etiam si filij sint nominatim grauati.
Et in hanc opin. contra Bar. videtur etiam inclinare Paris. cõs.
31. nu. 4. lib. 2. & hanc opin. contra Bart. nouissime tenuerunt
Rolan. a valle consil. 51. nu. 11. lib. 3. Gerard. Mazzol. consil. 2.
nu. 24. & Bursat. consil. 1. nu. 10 & 52. nu. 22. Mouentur primo
quia falsa est consequentia Bar. non enim sequitur filios testa-
tor grauat, ergo eos honorat, alioquin dispositio. l. ab eo. C. de
fideic. esset imposita verbis, & nunq̃ posset verificari. Aret. hic
912 r̃ndet † regula. l. ab eo, procedit, vbi quis grauatur dare rẽ, quæ
non sit testatoris, alias secus, quia tunc censetur honoratus in
necessariam antecedentiam, iurib. adductis per Bart. sic igitur
semper est vera dispositio. l. ab eo, ꝙ si quis non sit honoratus
expresse, vel tacite in necessariam antecedentiam grauari non
potest. Ias. hic dicebat hanc Aret. solutionem esse contra text.
913 in l. cum quasi §. si plures, de fideic. lib. † vbi si vnus hæres gra-
uatur in tota re hæreditaria, non per hoc vr̃, sibi illa res præle-
gata, sed partes cohæredũ ab ipsis debent emere, & totam po-
stea præstare. Sed defendendo Aretin. solutionem, dicas ꝙ vbi
☞ alias non posset valere grauamen, & sic in necessariam antece
dentiam præsumitur, ꝙ grauati filij fuerunt honorati, quę prę
sumptio fieri potest qñ fuerunt grauati in rebus testatoris, ibi
vero cũ grauatus esset a testatore institutus absq; tali præsum-
914 ptione, potuit grauari ad totam rem, d. l. ab eo, † vbi sufficit qđ
habeat legatum, vel fideicommiss. vel hæreditatem, vel mor-
tis causa donationem, vel habeat gratia conditionis implendę
l. quidam §. fin. de legat. primo Bar. l. 1. prope fin. C. communia
de lega. & ita in effectu ad dict. §. si plures, respondet, & bene,
Ruy. cons. 111. num. 11. & lib. 2. Aliter igitur replicabant Mod.
quippe responsionem Aretin. videri contra generalitatem d. l.
ab eo, quæ dixit nihil posse relinqui per fideic. Vnde si posset
relinqui, quod esset de patrimonio testatoris limitaretur ac re
stringeretur, d. l. ab eo, ita Soc. l. cum filio. nu. 4. Quæ replicatio
nihil obstat Aret. quia indistincte verum est, quod non potest
quid relinqui per fideicommissum ab eo, qui aliquid non rece
915 perit, sed dicitur † quòd vbi grauatur in bonis testatoris, tacite
censetur prius ad fideicommissum vocatus in necessarium an
tecedens. Et hoc sufficit, vt est tex. not. & ibi Bar. in prima opp.
916 l. cum filiofam. de leg. primo de quo infra † vbi si instituatur fi-
lius pater potest grauari, eo quia tacite censetur sibi relictum
Barto. allegat l. conficiuntur, in princip. de iure codicill. Potest
917 etiam responderi ad l. ab eo. † quòd ex solo grauamine nõ cen-
setur quis honoratus, secus quando vltra grauamen aliud con
curreret, vt hic, quia filij sunt in conditione positi, ita Ruy. cõ-
sil. 139. nu. 7. lib. 3. & in effectu est argumentum Mod. Perusi-
norum, vt per Corne. d. l. ab eo. quem refert, ac sequitur Ripa
hic, & in l. 1. C. de pact. & videtur etiam de intentione Soc. d. l.
cum filio, vbi nu. 4. vult, quod grauatus nullo modo censeatur
honoratus, & tamen num. quinto contradicit, si filij nõ solum
sint grauati, sed etiam in conditione positi. Secũdo igitur pro
hac sententia contra Barto. hic allegatur text. d. l. cum quasi §.
si plures, de fideicommiss. lib. Sed responsio colligi potest ex
918 supradictis & cæt. Tertio allegatur illa trita regula, † quod indu
cta ad diminutionem non debent operari augmentum l. lega-
ta inutiliter, de adim. leg. Respondet ipsemet Ias. qui tenet cõ-
tra Bartol. illud esse verum, quando potest operari diminutio-
nem absque eo quod inducat augmentum, alias secus, d. l. de-
nique §. interdum, de pecul. legato. cum cæteris, per Barto. ad-
ductis. Et ita etiam respondet Decius l. 1. numer. 34. de reg. iur.
Barto. l. denique § interdum, in l. ex hac scriptura columna se-
cunda. Alexandrinus §. nihil commune, num. 6. & consil. se-
cundo, num. 17. Brun. tracta de diminut. conclusione sexta, ver
sic. secundo restringitur fol. 7. columna prima allegat tex. d. l.
☞ denique §. interdum. Secundo ego respondeo, dictam regulã
non procedere, quando aliquo modo apparet de præsumpta
mente testatoris, ut refert Alexand. l. si mihi, & tibi §. in lega-
tis, num. 1. de leg. primo, ut qua testatoris mẽte præsumpta, vi-
detur cõstare hic & c. Quarto allegatur l. hæreditas ad Statiũ,
919 supra tit. primo † ubi hæreditas ad Statium nullo iure pertinet,
cum hæres institutus nõ sit, nec quicquam ei prodest, quod ab
eo aliquid legatum est. Respondet Ias. hic, quod propter parti-
culare legatum, verum est, quod testator cẽsetur reliquisse vni-
uersam hæreditatẽ, ratio est, quia tunc antecedens esset minus
920 consequenti, † quo casu, qui vult consequens non cẽsetur velle
suum antecedẽs l. penul. §. illo. C. de neces. ser. hær. instit. & ita
regulam l. illud, de acquirẽ. hær. limitat Roma. ibi, verum, quia
hæc limitatio non caret difficultate, per text. quem adducit hic
Ias. d. l. deniq; §. interdum, de pecul. lega. & vltra eum, adduco
l. Diuus, in princip. de vsu. & habita. & in §. idem iuris, instit. qui
bus ex caus. manu. non licet. Dec. c. præterea, de offic. de leg. &
vltra eum Bartol. l. cum tale §. fi. de condi. & demonstr. de quo.
☞ infra clarius. Ideo ego respondeo, quod ibi agitur de hęredis in
921 stitutione † quæ nunquam cẽsetur facta, nisi verbis expressis
fuerit facta. l. 1. si tab. testam. extab. l. iubemus C. de testam. Ias.
l. pecuniam quam, columna secunda. versic. secundo, & versic.
aduerte, si cert. pet. & ita respondet Ruyn. consilio 139. nume.
vndecimo lib. tertio. nos autem agimus de fideicommisso vni-
922 uersali, † quod solis coniecturis induci potest l. cum proponeba
tur, de leg. secundo. Dec. pulchre, consilio 19. num. 2. & consil.
923 21. † Quinimo inter substitutionem directam, & obliquã hanc
eandem differentiam constituit Cast. l. vel sing. infra eo. vbi &
Imol. Castr. l. pen. C. eo. Ripa hic sub num. 36. & 159. de qua re
ipsa aliquid dixi. Quinto pro hac sententia videtur l. sed si sic §.
924 fi. de leg. 3. Inducta, vt per Soc. d. l. cum filiusfam. † nam ibi fuit
grauatus Stichus si esset hęres hæredis testatoris, vnde necessa-
rium antecedẽs erat quod hęres uideretur grauatus de facien-
do Stichum hæredem, iuxta tradita in l. ex facto, in princ. infra
ad Treb. & tamẽ ibi non valet, nec necessarium antecedẽs sub-
intelligitur & c. Sed nec istud officit, quia, vt dicit Bart. in d. l. ex
925 hac scriptura, † oportet, vt antecedẽs a nuda testatoris volunta-
te depẽdeat, quamuis ergo testator possit hæredem grauare, vt
Stichum hęredẽ instituat, per hoc tamen heres sic grauatus ad
hoc nõ cogitur, sed solum per fideicommissum restituere gra-
uatus intelligitur d. l. ex facto, & l. filiusfam. §. si quis hęredem,
de leg. primo quod fideicommissum non põt dici antecedens
926 ad validitatem legati à Sticho relicti † quia per illud non succe
ditur hæredi, sed testatori l. cohæredi §. cum filiæ, infra eod. &
per consequẽs non esset adimpleta illa conditio, si Stichus erat
hæres hæredis ipsius testatoris, ita eleganter respondet Ruy. d.
☞ consi. 139. nu. 10. lib. 3. Potest 2. loco responderi, quod si ibi in
necessariam antecedentiam hęres a testatore censeretur graua
tus Stichum hæredem instituere, illud esset de directo, contra
verba, ac mentem testatoris, qui noluit hæredem grauare Sti-
chum instituere, sed voluit eum in sua libertate relinquere, &
sub conditione Stichum grauare, voluit igitur Stichum graua
re absque eo, quod grauaret hæredem, ideo sequitur, quod Sti-
chus si postea ab hærede testatoris instituatur, non censetur ha
buisse testatoris iudicio, sed à fortuna, & sic grauamen non va-
luit, quia testator quod potuit noluit & quod noluit adimplere
nequiuit glo. l. multum interest C. si quis alter. vel sibi, & ita in
esse respondet Are. hic, dum dixit, quod testator noluit Stichũ
grauare tanquam habẽtem à se, sed ab alio, & est bona respon-
sio, vt constat ex prædictis quicquid dixerit Socin. d. l. cum filio
num. 4. Quid dicẽdum? videbatur sequenda sententia contra
Bartol. tanquam communior, ac etiam verior. Quod sit com-
munior videtur constare ex supradictis, & ex pluribus ita atte-
stantibus, & ex infinitis relatis per Gabriel in suis conclusioni-
bus lib. 4. titu. de fideicommiss. conclusione quarta. in quarta li
mitatione, num. 18. Quod autem sit verior videbatur ex eo, ꝙ
positi in conditione non sunt vocati. Vnde quando grauantur
illi, qui non sunt vocati, nec potest dici, quod vocare voluerint
tacite, quia id posset procedere, quãdo de filijs nihil dixisset ex-
presse, sed cum expresse de ipsis mentionem fecerit eos ponẽ-
927 do in conditione, † cessare debet præsumptio tacitæ dispositio
l. cum ex filio §. 1. inf. eod. cum vulg. videtur ergo testator de fi
lijs expresse fecisse quicquid voluit, absque eo, vt fiat coniectu
ra, tacitæ voluntatis. Secundo, quia illud antecedens, quo funda
tur sententia Bartol. in proposito non videtur necessarium, quia
testator, qui sciebat filios posse ab intestato succedere, censetur
eo tunc voluisse eos grauare, & sic ex hoc non sũt vocati, nec
substituti. Tertio, quia illud necessarium antecedens refertur
ad tempus restitutionis tantum, & sic ad tempus mortis ipsorũ
filiorum, si eo tempore essent grauati restituere. Vltimo quia
agitur de euitando fideicommisso, quod in dubio euitatur, tã-
quam odiosum l. cohæred. §. cum filiæ infra eod. Cõtrariam ta-
☞ men, sententiam prædictis non obstantibus. & sic sententiam
Bartol. ego sequor, quam ex responsionibus ad contraria ve-
riorem esse demonstrabo. Primo moueor, quia licet filij positi
928 in cõditione non cẽseantur vocati gl. d. l. Lucius † tñ, fallit (quan-
do) in

do) in testamẽ. potest summi aliqua coniectura contrariæ vo-
luntatis testatoris, vt late tradit hic Ripa, Soci. d. l. cũ anus, om-
nes. l. 1. C. de pactis vbi late Cagnol. nu. 47. Parisi. cons. 78. nu. 7.
lib. 2. consil. 66. nu. 21. lib. 3. Deci. consil. 242. Ruy. consil. 142.
nu. 10. 11. lib. 3. Craue. 63. nu. 6. cum pluribus alijs per me citatis
consil. 383. nu. 9. quibus addo insignem. D. Decianum consil.
929 26. nu. 11. lib. 2. & Bursat. consi. 52. num. 3. † & sic ex præsumpta
testatoris mente verba conditionalia disponunt. l. in ratione. §.
tam, & simil. inf. ad l. Falcid. l. fideicommissa. § cum esset, de le
ga. 3. Bar. l. 2. §. videndum ad Tertul. At in proposito sufficiens
coniectura voluntatis testatoris est grauamen ipsorum filiorũ,
nam cum fuerint priuati prius, dum fuerũt positi in conditio-
930 ne, præsupponuntur vocati, † quia priuatio præsuponit habitũ.
l. decem, inf. de verb. oblig. Secundo quia alias grauamen esset
931 inutile † vnde præsumptio quæ facit valere actũ omnibus alijs
est fortior. l. quoties de reb. dub. l. quoties, de verbo. oblig. & de
932 reg. iur. † & coniectura, per quam actus validatur cęteris est for
tior, ac efficacior Castr. & Alex. l. ex imperfecto. C. de testam.
Dec. cap. quoniam Abb. nu. 18. de offic. de leg. Tertio confir-
matur hæc coniectura per tex. d. l. ab eo. C. de fideicommiss. &
d. l. hæreditas ad Statium; vbi dubitabatur an ex relicto ab ali-
quo, ipse censeretur vocatus, & deciditur, ꝙ non illa quidem
ratione, quia nihil pręcessit, ex quo possit fieri interpretatio vo
luntatis testatoris; apparet ergo, ꝙ stante huiusmodi valida, &
efficacissima coniectura, filij censentur vocati, nõ ex grauami-
ne (quia esset contra dicta iura) sed ex positione in conditione,
iuncta coniectura, ꝙ ita senserit testator ponendo eos in con-
ditione, & grauando, & sic coniectura ipsa colligitur ex graua-
933 mine, vt dixi &c. Quarto moueor † nam filij in conditione posi
ti saltem ab intestato a testatore tacite sunt vocati gl. & docto.
d. l. Lucius. doc. d. l. 1. C. de pact. & hic, & clare Alex. l. Gallus, in
934 princ. nu. 6. de libe. & posthu. vbi inquit, † quòd positi in condi-
tione licet non sint in dispositione expressa, sunt tamen in ta-
cita, vnde, cum postea fuerint grauati, & priuati in testamẽto,
ne melior sit priuatio quàm habitus, & vt vniformis fiat in-
terpretatio, iuxta l. iam hoc iure, supra eod. dicamus, ꝙ sicut te
stator filios ex testamento voluit priuare, ita ex testam. eos vo-
luerit vocare, non autem ab intestato, & sic illi, qui erant voca-
ti ab intestato, ex grauamine, & priuatione cẽsentur vocati ex
test. & tunc mutatur sola qualitas, cum omnino essent vocati
935 † quæ mutatio qualitatis facile admittitur. l. in delictis. §. fi. alias
si de tracta. de noxal. l. 3. quod vi aut clam Barto. l. de pupillo. §.
seruo, de ope. nou. nunc. & alibi. Quinto moueor per tex. in l.
936 Proculus, sup. de vsufruct. † prout inducitur ibi a Bar. & Bal. &
a Bar. l. donationes. §. species. inf. de donat. & in l. ex scriptura,
937 col. secunda vers. sed contra prædicta eod. tit. † vbi si relinquit
vsumfructum, deinde priuet vsufructuarium facultate alienã-
di ipsam rem, ex hac prohibitione, ac priuatione fit interpreta-
tio, quod testator voluerit relinquere etiam proprietatẽ, quan
do relinquit vsumfructum, alioquin, secundum ipsos, priuatio
illa fuisset inutilis, eo quia vsufructuarius alienare non potest,
vel secundum Soci. consil. 131. num. 15. lib. 1. cum priuatio prę-
supponat habitum. Hæc duo præcise cõueniunt hic, tum quia
subest priuatio, quæ remaneret inutilis, cum etiam, quia priua
tio ipsa præsupponit habitum, ideo testator censetur voluisse
vocare, quos posuit in cõditione. Nec dicatur in d. l. Proculus,
præcessisse positionẽ, quia testator dispositiue reliquit vsum-
fructum; nam respondeo satis esse, quod respectu proprietatis
nihil dixerit, & tamen, ex priuatione subsequenti, ne sit inuti-
lis, & quia priuatio præsupponit habitum, fit interpretatio, ꝙ
vbi reliquit vsumfructum, voluerit relinquere etiam proprie-
tatem, de qua tamen nihil dixerat, idem igitur etiam est dicen-
dum in proposito. Nec etiam dicatur prædicta esse contra d. l.
ab eo, & contra d. l. hæreditas ad Statium, vbi priuatio nõ præ-
supponit habitum quia illud est, quoniam nihil præcessit, quo
possit fieri interpretatio, ꝙ testator ita voluerit, secus hic, vbi
præcessit positio filiorum in conditione, & in dict. l. Proculus,
præcessit dispositio vsufructus, ita soluit Bal. ibi. quem videas.
938 Sexto allego. l. Diuus, in princ. de vsu, & habita. † vbi relinquẽs
filiæ vsum, censetur reliquisse vsumfructũ, alias legatarius ni-
hil haberet; & ratio decidendi (quia scilicet testator voluerit
ampliare dispositionem) seruit casui nostro, & sic ne dum fi-
lios grauare, sed etiam vocare voluit, alias fideicommissarius
nihil a filijs reciperet. Septimo adduco tex. prout inducitur ibi
939 a Ias. in secundo not. in l. qui liberis, supra eod. † si testator di-
xerit, si talis erit mihi hæres, eũ substituo impuberi filio meo;
quæritur an ille talis censeatur hæres institutus a testatore, &
videbatur quòd non, quia erat solum positus in conditione;
respondet Ias. immo censeri institutum in necessarium antece
dens substitutionis, quæ alias non valuisset. l. secunda. §. prius.
supr. eo. & Ias. approbat, Ripa in præcedenti art. nu. 161. vers. ad
decisionem Bartoli, & in rub. solut. mat. nu. 34. propc. fi. si igi-
tur verba conditionalia disponunt & inducunt institutionem,
tanto magis debent inducere fideicommissum, quod facilius
inducitur vt sup. Octauo moueor per l. fi. sup. de vsufruct. earũ
940 rerum quę vsu. consu. † vbi cum pecunia esset relicta Titio, ita
vt rediret ad Meuium post mortem legatarij, qui, & si scriptũ
esset, eum habere vsum. habebit tamen proprietatem, cum
sit grauatus eandem post mortem restituere Meuio, & sic eã
habebit, non ex verbis testatoris dispositiuis, sed quadam ne-
cessitate, quoniam ad eam restituendam est grauatus. Nono
adducor ex notatis per Bar. l. hac scriptura, col. 2. nu. 3. vers. sed
941 contra prædicta infra de dona. † vbi verba conditionaliter pro-
lata licet non inducant dispositionem, disponunt tamẽ in an-
tecedenti necessario ex præsumpta testatoris voluntate, & hoc
quando ex ipsius testatoris voluntate poterat induci, allegat. d.
§. interdum, quæ omnia pręcise in proposito adaptantur. Deci-
mo moueor per dictum Bart. per illum tex. in l. cum filiofam.
942 prima oppo. de leg. primo † vbi pater, cui testator nihil reli-
querat, potest per fideicommissum grauari, ex eo, quod ille ta-
cite, & permissiue censetur reliquisse, quod eius filio reliquer-
rat, quod relictum, licet patri acquiratur ex legis dispositione.
l. placet de acq. hæred. tacite tamen concurrere videtur etiam
voluntas ipsius testatoris, arg. l. conficiuntur, in prin. de iure cõ
dicil. quæ l. ibet ergo testatoris voluntas, etiam tacita, sufficit, er-
go idem hic. Vndecimo moueor per dictum Bartoli, in l. cum
943 tale. §. fin. de cõd. & demonstra. † vbi testator, qui nihil expres-
se relinquit Titio, si dixerit ex centum Titio relictis. grauo ip-
sum dare. 10. Caio, inducitur legatum ipsi Titio, quia alias gra
uari non potuisset, & nullum fuisset relictum Caio, ita Barto.
ibi mouetur per d. l. denique. §. interdum de pecul. lega. sic etiã
944 in casu nostro † nec dicatur illud esse ex illis verbis, dum dixit,
ex centum Titio relictis, non autem ex Titij grauamine, quia
respondeo, quod tunc sequeretur, vt etiam absque grauamine
iniuncto Titio, sibi censeretur factum legatum, & tamen hoc
est falsum, & contra d. §. fi. vbi, si non sit grauatus Titius, sed hę
res soluere Caio. 10. non censentur legata Titio illa centum,
illud igitur procedit ex illis verbis iuncto grauamine, Nec di-
catur Barto. d. §. fi. loquutum fuisse contra. l. hæreditas ad Sta-
tium, & d. l. ab eo, quia ibi nihil præcesserat grauaminis, Bart.
autem. d. §. fi. loquitur, quando vltra grauamen dixerat illa ver
ba ex centum relictis Titio, quibus, iuncto grauamine, fit inter
prætatio, quod etiam Titius fuerit vocatus. Duodecimo mo-
ueor per regulam. l. tale pactum. §. fi. supra de pact. si n. testator
945 fuisset interrogatus verisimiliter idem dixisset, † quia non est
credẽdum quod viam eligere voluerit ad impugnandam suã
voluntatẽ. l. 3. de mil. test. l. si quis locuples, in prin. de manum.
testa. & ibi glo. not. Soci. l. cum Senatus, in prin. num. 5. de reb.
dub. & vbi in conditione positi essent nepotes ex filio haud du
bie id interrogatus respondisset, cum non minori dilectione
946 † immo maiore, testator diligat nepotes, quam filios Bart. per
illum tex. in l. liberorum. 4. notabili, de verb. sig. quamuis ser-
uando charitatis ordinem prius voluerit vocare filium, quam
947 nepotes. l. Gallus. §. 1. de lib. & posthu. Nec dicatur † id procede
re, vbi testator transiuit ad dispositionem, iux. l. quidam cum
filium vbi Bald. & Imol. supra tit. primo. Alex. l. 3. in fi. C. de lib.
præter. Dec. in l. omnis, sub nu. 3. si cert. pet. quia satis ex supra-
dictis constat, quod ad dispositionẽ transiuit, cum verba etiam
conditionalia disponant in antecedenti necessario, Barto. d. l.
ex hac scriptura, & verba conditionalia disponunt concurren-
te aliqua coniectura, vt supra dictum est. Postremo etiam con
948 sidero † hanc partem esse benigniorem, & ęquiorem, qua testa
toris voluntas conseruatur ita Bald. l. 1. §. pro secundo. vers. M
hoc facit ad. q. C. de cad. tol. Barba. consi. 57. pręclare, lib. 2. Cur
ti. Seni. cons. 51. super testamentis num. 22. Parisi. 66. nu. 16. lib.
3. vbi refert Soc. & Corset. ita dicentes, & loquunẽ etiam quan
do liberi solum sunt in conditione positi, longe magis igitur
quando etiam sunt grauati. l. secundum naturam, de reg. iur.
949 † vnde, cum sit æquior, est in dubio præferenda. l. placuit. C. de
iudi. cum simil. &c. Non obstant contraria. Ad primum dico,
quod cum testator filios posuerit in conditione, ac etiam eos
postea grauauerit, fit interpetatio, vt ipsos filios vocare volue-
rit, vt constat ex prædictis. Ad secundum, falsum est, quod po
tuisset grauare hos liberos ab intestato succedentes, cum enim
fuerit in facultate filij instituti testari, & ipsos excludere potius
haberent immediate a patre suo, quam ab auo testatore, ideo
950 ab ipso grauari non potuissent. l. sed & si sic. §. fi. de leg. 3. † tex.
igitur in l. conficiuntur, in prin. & in d. l. si fundum per fideicõ-
missum. §. fi. loquuntur de his, ad quos legitima hæreditas est
peruentura, de qua legitima hæreditate agi non potest, in pro-
posito, cum testator fecerit testamentum, & filius institutus
hæreditatem adiuerit iuxta. l. 1. §. veteres, & ibi notatur, infra de
acq. pos. illa posset fieri legitima hæreditas filij instituti, sed nõ
potest amplius esse legitima hæreditas testatoris &c. Non ob.
tertium quia si vna manu acciperet, & alia restitueret, non va-
951 leret grauamen, † oportet enim quod grauatus senserit ali-
quid commodum alias non potuisset grauari, iuxta. l. Impe-
rator. §. si centum, de leg. 2. Nec veniunt filij vigore necessarij
antece-

antecedentis tantum, sed quia censentur vocati eo ipso, qđ fue-
runt in cond tione positi, ac postea etiam grauati, vt supra dixi.
952 Nec vltimum ob. † quia procederet quando dubitatur de intẽ-
tione testatoris, an voluerit facere fideicõmissum nec ne, tunc
sumitur interpretatio fideicõmissi exclusiua, secus qñ clare cõ-
stat, quòd voluit fideicommittere, vt in casu nostro, quia tunc
interpretatio fit quæ facit valere actum etiam onerosum, vt di-
xi consilio 231. nume. 19. & infradicam. nu. 968 Aduertẽdum
est etiam, quoniam hæc sententia est ęquior, benignior, & hu-
953 manior, vt supra vltimo fundamẽto. Et est communior, † nam
vbi etiam sunt positi solũ in cõditione quod sint vocati tenue-
runt plures relati per Curt. senior. d. consil. 51. vbi refert Oldr.
in consilijs, ac lecturis, Maria. Soci. seniorem, Ioannem de Ana-
nia, Iacobum de Aretio, de quo etiã hic per Bar. Ioan. Andr. tit.
de testa. §. 1. in fi. Franc. de Albergotis de Aretio l. Peto. in prin
cip. de leg. 2. plene Bald. l. 1. C. de cond. infert. in recol. antiquis,
quem citat etiam Castrens. l. filiusfam. §. cum quis, de leg. pri-
mo. Idem Bal. cons. incip. Petrus instituit Paulum. Fulg. & Flo-
ria. d. l. 1. C. de cond. infer. Floria. l. cum acutissimi. C. de fideicõ
missis Benedictus de Plumbino, in repet. l. si cum dotẽ, in prin
cip. solut. mat. Cum. d. l. filiusfam. § cum quis Roma. consil. 32.
col. 4. vers. & arguo sic. adde etiam Ant. de Prato veteri, Anto.
de Rosello, & Sal. de quibus per Ripam hic, sub. num. 159. vers.
si velimus. Et oẽs isti tenent, ꝙ sint vocati ex eo solo, ꝙ sint in
conditione positi, tanto magis qñ etiam sunt grauati, ex his, iũ-
ctis, cum præallegatis in princi. huius conclusionis. Quib. adde
Dy. Castrens. Io. de Monte Sperello, quos proprie in terminis
nostræ conclusionis cita. Soc d. l. cum filio nu. 5. de leg. primo
quibus omnibus apparet hanc Bar. sñiam esse magis commu-
nem idem Ioann. Petrucius d. l. ab eo vt refert Ruy. consi. 142.
sub. nume. 11. lib. 3. & est opinio in iudicando sequẽda vt sup.
954 dixi. Præsertim † quia multis ex adductis in contrarium nulla
fides vĩ adhibẽda, tanquam sibi ipsis parum constantibus, vt ex
infradicẽdis constabit. Non ob. primum, dum in oppositum al
legatur Bar. in suo cons. incipiẽte. Andreas condidit testamen-
tum quia nihil de hoc dicit. Non obst. Oldra. & Bald. in l. ab eo.
quia contradixerũt d. l. 1. de cond. infert, & suis consilijs supra-
dictis. Nec etiam ob. quod Cuma. & Imol. videantur tenuisse
contra Bar. in d. l. Lucius, quia cõtradixerũt postea in d. §. cum
quis, & alibi, et referũt Soc. d. l. cum filiofam. num. 5. Ruy. d. cõ
sil. 139. num. 8. cons. 142. num. 11. lib. 3. & alij plures. Nec vĩ fa-
ciẽdum fundamẽtum in authoritate Curt. quia non vidi, quod
ita teneat d. cons 41 sed cum Bar. transit cons. 51. Et si collegiũ
Papiense consuluit contra Bartol. oẽs Perusini transeũt cum
Bartol. vt per Corn. d. l. ab eo. & per Soc d. l. cum filio, & omnes
aduocat. Florentini, vt refert Barba. d. cõs 57. de quo supra nec
non collegium Mediolani consuluit pro Bartolo, vt attestatur
Iul. Clar. in §. testamẽtum q. 78. in fi. principij. minus fundamẽ-
tum faciẽdũ est in authoritate Alex. quia sibi ipsi contradixit in
cons. 64. libr 5. Pariter non videtur tuta authoritas Ias. quia ex
eo, quod dixit in præallegata l. qui liberis 2. notabili infra eo. de
bilitatur. Nec authoritas Decij videĩ valida d. cons 270. & 291.
quia sensit contrarium cons. 675. num. 4. & 657. num. 8. vbi al-
legat l. deniq; §. interdũ, & Bar. in l. nostra. Et in hoc art Ruyn.
approbauit opinionem Bar. in d. cons. 91. lib. 2. & 129. libr. 3. vbi
etiam principaliter disputat, & inquit opi. Bar. sibi pręcipue pla
cere, quia ex ea conseruaĩ voluntas testatoris; in dictis vero cõ-
955 silijs 39. 201. & 114. quæ adduxi contra Bar. † ipse Ruy. obiter il-
lud dixit, nec se firmauit in illa re, sed in alijs fundamentis, ideo
magis est standum ... quatenus sequutus fuit Barto. Nec
in authoritate Soc. in d. cons. 118. & 179. quam adduxit in cõtra
rium, vt ... posse fieri testamentum, quia, vt ipse dixit d. con-
sil. 118. hic in interpretatione huius l. Centurio, magis inclina-
uit in sententiam Bar. cum quo etiam transiuit Parisius d. con-
sil. 66. num. 16. lib. 3. quicquid senserit cons. 31. num. 4. lib. 2. sicu
t, post hęc scripta, inueni, qđ pariter nouissime Rolan. à valle,
post multos per eum citatos, sequutus fuit opinionem Bartoli
in cons. 18. num. 10. vers. ... maturius lib. 7. tãquam veriorem
& æquiorem quicquid dixit dicto cons. 51. num. 11. lib. 3. Hęc
956 sententia Barto. maxime est vera † quãdo nepotes sunt de de-
scendentibus, quos testator verisimiliter vocauit Bart. d. l. libe-
rorũ, quarto notabili, ... multa ad propositũ per Cagnol.
d. l. 1. nu 54. C. de pact. Secũdo pōt declarari hæc Bar. sententia,
957 † quando nepotes nominatim sunt grauati, secus si post ipso-
rum mortẽ testator diceret velle bona ipsorũ peruenire ad ta-
lẽ, vel illum talem substitueret, quia tunc non videntur vocati,
ita Ripa hic, allegat Soci. cons. 31. sub nu. 2. vers. & eo maxime
lib. 4. & Dec. cõs. 182. Adde Dec cons. 442. col. 1. post medium
☞ Socin. iun. cons. 76. nume. 20. lib. 2. Aduerte, quia dicti Docto.
declarant Barto. loqui, vt supra, adhuc tamen contradicentes
contradicunt, non autem nunc cum eo concordant, quicquid
dixerit hic Ripa, qui hac distinctione videtur velle opiniones con-
958 ciliare. Ratio huius declarationis esse potest, quia † quæ no-
minatim fiunt magis videntur procedere ex enixa volunta-
te proferentis, l. 2. l. Titius, in princ. vbi Bar. de lib. & posthu. in
l. turpia, §. fi. de leg. 1. ... de leg. 3. & in l. filiusfam. in-
fra de donat. & vbi simpliciter reperiretur tacitũ grauamen, nec
constaret concludenter illud esse factum ... testatoris, intentio
potuisset esse grauare filiũ, vel eius hæredes. Tertio hæc sen
959 tentia Bar. omnino esset vera, ac oĩ careret dubitatione, † vbi-
cunque tria simul concurrerent, vt pote, quòd filij essent in cõ-
ditione, quòd essent grauati, & in omnibus bonis vltimo mo-
rienti facta esset substitutio, quia licet primum non sufficeret
gl. d. l. Lucius, nec secũdum de per se d. l. ab eo, nec vltimum l.
vel singulis, infra eo. omnia tamen simul sufficiunt, ita in termi
nis Ruy. cõs. 142. sub nu. 11. lib. 3. Et in effectu sunt quatuor, quæ
concurrunt, & duo vltima sufficerent l. Titia Seio, §. Seia liber-
tis, de leg. 2. secundum cõem intellectum, de quo supra. Effe-
960 ctus, † vel vtilitas præsentis disputationis, quòd filij censeantur
vocati, vel non est maxima, nam si non erunt vocati ex testamẽ
961 to, sed solum ab intestato, & filius non sit hæres, tanquam pro-
ximiores poterunt succedere ab intestato testatori immediate
§. proximus, inst. de legi. agna. succ. Vbi autem institutus adiret
hæreditatem, non possent censeri inuitati ad successionem te-
statoris ab intestato, cũ successio ipsa intestati expirasset per adi
tionẽ, & hoc nisi filius institutus decederet intestatus, nã tunc
prædicti eius filij sibi immediate ab intestato succederent, & cõ-
sequenter etiam essent hæredes aui testatoris, per regulam ꝙ
962 † hæres hæredis dicitur hæredis hæres primi testatoris, l. fin. C.
de hæred. instituend. cũ immediate succederent ab intestato &
viderentur habere hæreditatem testatoris etiam ab intestato,
sed mediate ex test. cũ filius, cui ipsi succederẽt testatori, ex te-
ste. successisset iuxta l. 1. a. sup. de pet. hær. ita declarat Imol. d. l.
963 Lucius col. 4. vers. idem aduerte. Secũda vtilitas † nã liberi vo-
cati, & substituti, possunt post mortẽ patris vendicare bona, vel
ab extraneis, quibus fuissent alienata, l. fi. §. sin aũt sub cõditione,
vers. sin aũt auaritiæ, iuncta ẽt auth. res, quę, C. cõia de lega. ... cũ
pat. r §. libertis, de lega. 2. docto. l. Marcellus, ... res quæ infra ad
Trebel. vel ab hæredibus patris. iuxta id, quod habeĩ in l. præci-
bus, in fi. C. eo. quando ipsi a patre fuissent exhæredati, vel eius
hæreditatẽ repudiassent Cast. l. filiusfam. §. cum quis, de leg. 1.
964 Cuma. in l. Lucius nu. 6. supra tit. 1. Tertia est vtilitas † quia bo-
na recognoscũt à testatore, nõ aũt à patre l. cohęredi. §. cum fi-
liæ, inf. eod. gl. & docto. l. 1. C. de pact. Dec. cons. 1. & alibi. Quar-
965 ta & vltima est vtilitas, † quia ex delicto patris instituti hæc bo-
na de iure publicari nõ poterũt ad pręiudiciũ ipsorũ filiorũ, iux.
late tradita p doct. in l. filiusfa. §. Diui, de leg. 1. vbi Rip. n. 51. cũ
seq. si. n. nõ valeat pater expresse pĩudicare filijs, nec pōt tacite,
delinquendo, cum taciti, & expressi idem sit iudicium, l. cum
966 quid, si cert. pet. Item quia † publicari non potest, quod aliena-
ri nequit Bar. late l. si finita, §. si de vectigalibus col. 4. vers. sexto,
967 quæro, de damn. infect. Sed quæritur in dubio † cui fideicom-
miss. censeatur iniunctum, an filio instituto, vel eius liberis in
conditione positis, & retenta opin. Imol. & Alex hic, quòd filij
in conditione positi non potuerint grauari, conclusio est Bart.
& aliorum, quòd cẽseatur iniunctum filio instit. vt illud valeat,
l. quoties, de rebus dub. & ita etiam Bar. l. codicillis, vers. itẽ hæc
lex videtur facere contra me ff. de vulg. & pup. & Ias. l. ex tribus 1.
968 not. vers. tene contrariũ C. de inoffi. testa. Vnde nota † quòd in
etiam materia odiosa fideicommiss. in dubio subaudiretur, quod
verum est, quando constat fideicommiss. fuisse factum, secus
quando dubitaretur de illo, quia tunc interpretatio fit per quã
euitetur, l. cum auus, de cond. & demonst. l. cum acutissimi. C.
de fideicommiss. Quibus ampliatur regula d. l. quoties, de reb.
dub. cum simil. & supra, necnon in d. cons. 231. num. 19. ego sa-
tis dixi. Secunda sit conclusio, ꝙ vbi liberi ipsi essent grauati, tũc
secundum Bar. ipsis fideicommiss. cẽsetur iniunctum, quod ẽt
sentire videtur in l. qui duos, inf. cod. sed melius in d. l. codicil-
lis, qui tenet fideicommiss. censeri relictum ab vlt. adducit ratio-
nem, quia vtroque casu valet, vnde cum, in proposito pręsup-
ponatur fideicom. posse relinqui liberis, merito videtur sentire
ipsis illud præsumi relictum. In contrarium tamen, est com-
munis sententia vt hic per Imol. Aret. necnon & Ripam, qui al
legat Alex. Socin. & Dec. vt per eum. Pro qua opi. Imol. allegat
tex. de quo hic per Bartolum in l. si seruus, §. qui margaritam
969 de leg. 1. † vbi ab ipso hærede in dubio intelligitur relictum le-
970 gatum, vel fideicommiss. † Qui text. ad rem facere non vide-
tur, non enim eo in textu sumus in dubio, immo in casu claro,
cum expresse fideicommissum fuerit relictũ à Titio creditore,
pęnes se margaritam habente, verum si nolit parere, ne fidei-
com. reddatur inutile, fit ibi interpretatio, vt hæres teneatur ce-
dere actionem, & sic hæres non soluit fideicommiss. quasi ab eo
relictum, sed solum cedit actiones, quæ competunt legatario
in necessariã antecedentiam fideicom. quod alias inutile redde-
retur, cũ actio creditori denegaretur &c. Secundo pro hac cõ-
muni sñia stringit fortissima ratio, de qua hic per Aretin. & Ri-
pam, quippe tunc liberos in conditione positos cẽseri ...
tos, ubi expresse sunt grauati, sicuti tradit Bar hic. & ...

tur quando

tur quando expresse grauati non sunt, non censentur honora-
ti, & per consequens ab eis fideicommissum relictum non vi-
detur, quia cum honorati non sint, non valeret, qua de re su-
mus in terminis, d.l. quoties, de reb. dub. Tu dicas, alterum sal
tem debere esse expressum, nempe vel sint expresse honorati,
vt dicitur in d.l. codicillis, & l. ab eo. C. de fideicõ. vel expresse
sint grauati, quia tum inde in necessariam antecedentiam cen
sentur vocati, vt s. qñ autem, nec expresse vocati, nec expres-
se grauati essent, sed tantum in conditione positi, vt in casu no
stro, ita vt, si testator dixerit, si filius meus institutus decesserit,
sine filijs, vel filij sui sine filijs, voco talem, tunc filij nec expres-
se sunt vocati, nec expresse grauati. Et propterea grauamen fi-
lio instituto, & expresse honorato, censetur iniunctũ, alioquin
quodam modo concurrerent duæ fictiones, vel præsumptio-
972 nes. vna quod in dubio ipsi censerentur grauati † & absurdum
esset, in dubio magis grauatos censeri non honoratos, quam
honoratos. Altera, q̃ ex grauamine testator voluerit eos hono
rare, verum quia vltima videtur venire in antecedentiam, quo
casu concurrere possunt, §. sed si ab hostib. inst. quib. mod. ius
pat. potesta. solui. l. cũ duæ, inf. de capt. Bar. l. si is qui pro empto
re, col. pen. infr. de vsuc. Ideo cogita & sequere communẽ sen-
973 tentiam, a qua nec dissentit Bar. hic, vt etiam tradit Rip. † & in
l. codicillis, omnes erant honorati, & etiam expresse impositũ
fuit grauamen vlt. morienti, vt videtur sensisse Soc. iun. consil.
176. nu. 13. l. 2. quod tamen non videt. verũ, licet post eius mor-
tem, alioquin lex fuisset de ĩdubitabili, ibi ergo illud procedit,
quia potuerunt grauari, cum essent honorati. Vtilitas est ma-
974 xima, vt fideic. censeatur iniunctum filio instituto, † quia tunc
poterit detrahere legitimam, in qua non potest grauari. l. qm̃
975 in prioribus. C. de inoff. test. † secus si censeatur iniunctũ eius li
beris, l. ... l. qui duos, in fi. & clarius in l. 1. §. fi. in fi. & l. cohære-
dem ... filiæ, vers. quod si heredem. sup. eo. cum multis alijs,
de quib. per ... l. ... bus C. de inoff. test. prim. not. Ripa sup.
nu. 128. Sed aduerte quia loquuntur in pupillo & eius hærede,
976 pupillus enim nõ potest grauari in legitima, quia est onus † sed
eius heres potest, quare præsumitur honoratus, cum ab ipso re
stat posse ... grauari. l. si ... per fideic. §. 1. de leg. 3. l. ... fi-
lios ... bonis ipsius filij, & sic in sua legitima, grauari ... non
potuisset l. ... fideicomm. de leg. 1. vnde circa hoc ... vi-
977 detur hæc limitatio † & posset procedere, quando expresse
grauarentur isti liberi ad restitutionem etiam legitimæ filij,
nam eo in casu videntur posse expresse grauari licet filius non
possit d. l. quoniam in prioribus. sed hic non est casus noster,
q̃ liberi expresse non sunt grauati. Vnde vera vtilitas est, quia
filij erunt vocati tanquam grauati, alias secus. & institutus vno
casu tenebitur restituere proprijs liberis tanquam vocatis, alio
vero non. Limitant prædictam conclusionem non ... non
procedere, vbi testator prohibuisset detractionẽ Trebellani-
978 cæ ... liberis ... gradus non videtur valere prohi-
bitio, ... in l. iubemus C. ad Trebel. Bar. l. Marcellus
ff. eo. tit. vt valeat fideicommissum, liberis cẽsetur iniunctum.
Replicat Ripa, melius esse nullam censeri Trebellianicæ pro-
hibitionem, quam fideicõmissum. Ego autem melius † quia
979 intelligeretur prohibitio facta hæredi instituto, non autem fi-
lijs fideicommissarijs l. mulier §. fi. inf. ad Trebell. Videtur igi-
tur distinguendũ, aut ab hærede, & limitatio non est vera, nec
prohibitio in hoc quicquam operatur, aut a liberis, & est vera,
980 † quia prohibitio relata ad liberos, etiam si sit inutilis, declarat
voluntatem testatoris l. fi. supra de reb. eorum. l. & si transferã,
de adim. lega. in dubio vero prohibitio ei iniuncta cẽsetur, qui
posset eam detrahere, & sic hæredi instituto. In quarta q. prin-
981 cipali dum. Bar. quærit, † quid si subst. compẽdiosa facta sit per
verbum directum, ac commune, vt si filius meus impubes de-
cesserit quandocunque sine liberis, talem substituo, ac eum si
bi hæredem facio, vel bona mea ad talem perueniant, in quib.
eum hæredam instituo, an tunc compendiosa contineat dire-
ctam tantum, an obliquam tantum, aut vtranq; simul diuersis
temporibus, vel eodem tempore. Et Bar. concludit substitutio
nem hanc continere vtranq; eodem tẽpore, & esse in electio-
ne substituti capere ex directa, vel obliqua. & cum Barto. tran-
seunt Alex. & ceteri magis communiter Castren. consil. 12 co
lum. 1. Dec. consil. 86. viso puncto, & esse communem attesta-
982 tur hic Ripa. Primo mouetur Bar. † vt adiectio verbi directi ali-
quid operetur l. si quando, de leg. 1. respondet Ripa, quòd ope-
ratur maiorem mentis declarationem cap. super quæstionum,
iuncto ca. cum test. de offi. deleg. Adde Bar. in l. Balista prima
oppo. ad Trebell. Iaf. l. cum filiofam. num. 65. de leg. primo Pa
risi. consil. 50. num. 15 lib. 4. Craue. consil. 326. num. 6. & mul-
ta per Decium in l. quæ dubitationis, de reg. iur. Secundo Bart.
983 mouebatur, per l. si quis seruo, de manu test. † respondet Ripa,
ibi subordinationi locum esse non posse, cum libertas, aut di-
recto, aut per fideicommissum necessario debeatur, nec ma-
gis vnus casus, quam alius potest esse suspensus, secus in casu
nostro. Tertio Bar. allegabat l. recusare §. Titius infr. ad Treb.

984 respondet Pol. ac Ripa, † quòd ibi in diuersis capitulis, testator
fecerat substitutionem directam, ac obliquam, quo casu clare
apparet de eius intentione, voluisse quidẽ facere vtranq; quæ-
stio autẽ nostra procedit qñ vtrunq; verbum in eadem substõ-
ne apponitur, quo casu non liquet testõrem voluisse vtranque
facere substõnem. Quæ responsio videtur diuinatiua, cũ non
videatur constare, an in diuersis separatis c. testõr fecerit dire-
ctam, ac obliquam, inquit. n. lex. Titius hæres institutus, Sem-
pronio substituto rogatus est hæreditatem restituere, institu-
tus suspectam dicebat hæreditatem, quæritur, &c. an modo sub-
stõ esset facta in separato capitulo, non dr̃ apparere, potuisset
enim testator dicere, qñcunq. Titius decesserit, substituo Sem
pronium, eiq; rogo Titium hæreditatem restituere. Secunda
fuit responsio, q̃ ibi conceditur electio substituto, an ex vulga-
ri, vel fideic. substõne succedat, quia non agitur de præiudicio
pupilli, cũ vtroq; casu succedatur testõri, in proposito, si habe-
ret electionem succedendi ad præiudicium pupilli, qui nõ ha-
beret hæredem, posset nolle succedere ex pupillari, facit tex. in
l. sed si plures §. filio, supra eo. Nec ob. secundum Ripam, q̃d
loquatur in pupillari, quia idem vr̃ in compendiosa, quæ conti-
net pupillarem verbis generalibus. Hæc responsio mihi non
placet, quia etiam in §. Titius, agebatur de præiudicio legata-
riorũ, ac libertatum, & nihilominus substituto conceditur ele-
ctio. Vnde tota difficultas cõsistit, an testator voluerit directe e-
lectionem, quia tunc, non obstante pupilli præiudicio, substitu-
tus potest eligere. Tutiorem ergo arbitror esse primam respõ
sionem, nempe ibi distincte factas fuisse ambas substões scili
985 cet directam vulgarem prius, † pro vt sonat participium, substi
tuto, gl. l. Gallus §. 1. vbi omnes, supra de libe. & posth. Bar. sup.
986 3. q. prin. vers. sed si dixerit. † Et participium illud præteriti tem
poris denotat substõnem tunc fuisse perfectam Bar. l. fi. col. 1.
versi. ad istam q. C. de pact. & Decius l. edita nu. 16. C. de eden.
& postea separatim fuisse rogatũ Titium ipsi substituto resti-
tuere, & eo modo sunt duæ separatæ substitutiones, hic autem
vna videtur compendiosa, cuius natura est, vt illa intelligatur
facta prout euenerit casus, dũ modo verba patiantur, sicuti pa-
tiuntur in casu isto. Quarto, & vltimo pro sententia commu-
987 ni allegatur l. fi. §. illud, versi. illo iure C. de codicil. † Sed respõ-
det Ripa, illum tex. loqui in instituto volente succedere per fi-
deicommissum vigore clausulæ codicillaris, omissa institutio-
ne directa, quod agere potest, quia sibi soli præiudicat, hic ve-
ro succedendo per obliquam, præiudicaret pupillo. Sed mihi
bona nõ videtur responsio hæc, quia ibi nolebat succedere ex
obliqua, sed directa, & sic volebat succedere ex testamento,
non tamen poterat, cum testamentum esset imperfectum,
& ideo non obtinuit, vnde sibi imputatur, cur male elegerit.
Dico ego non officere illum textum, nam vere ibi non est lo-
cus electioni, quia dispositio tanquam testamentum valere
non posset, cum esset imperfectum, uerum est, quod si testa-
tor dixerit velle id valere, etiam vti codicillum, tunc si hæres
scriptus eligat viam incompetentẽ, sibi imputatur, electio aũt
daretur vera, quãdo vtroq; modo valeret, vt in terminis l. fi. §.
sinautem, vlt. C. de iure delib. ibi electionem ei damus uel no-
stram cõstõnem eligere, & beneficium eius sentire &c. Potest
pariter responderi, eo in tex. clare constare de testatoris mẽte.
Contrariã igitur sñiam, quod imò solum tanquã directa, hæc
substit. substineatur primo Bart. retulit, & Poli. hic recepit. pro
qua facere videtur, quia verbum cõe, quod est ambiguum, de-
988 claratur ex adiuncto, quod est mere directum, ac ciuile. † arg. l.
l. si seruus plurium §. fi. de leg. primo, & l. sed & si adijciatur, su-
pra pro socio. Addit Polit. quę dixit Bar. sup. 3. q. principali ver-
sic. quid enim si testator, &c. respondet Alexan. post Imol. hic
989 † quod tex. in l. si seruus plurium, loquitur, quando facta decla
ratione nullum uerbum remanet superfluum, alias secus, vt
hic, quæ responsio secundum Ripam tolli potest consideran-
do, q̃d verbum directũ ad declarationem verbi communis sit
appositum, iux. tex. d. c. super quæstionum, iuncto ca. cũ te, sed
illud verũ esset, quando, verbum, substituo, indigeret declara-
tione, qua non indiget secundũ communem sententiam, quia
importat directam vsq; ad pubertatem, postea obliquam. Vn-
de etiam ego respondeo, quòd in d. l. si seruus plurium, verbũ,
nimis, indigebat declaratione quæ declaratio non erat neces-
saria in casu nostro, vt prædixi. Ad l. sed & si adijciatur, respon-
990 det Alex. post Imol. hic, ut per Bar. ibi, nempe, illud esse ex eo,
quòd societas simpliciter inita, censetur inita de lucris dunta-
xat ex quæstu prouenientibus l. coiri. eo. tit. in proposito autem
991 sumus in materia testamentaria † in qua verba ad faciliorẽ di-
spositionis effectum solent multiplicari. Adde quòd imò etiã
in vltimis voluntatibus vnum verbum declarat aliud l. fi. §. cui
dulcia, de trit. vin. & oleo, lega. Vera tamen videtur responsio
Alex. quòd ibi censetur inita societas sm̃ naturam suam ...
est, vt ad omne lucrum non præsumatur inita, sed duntaxat ad
lucrum quæstus d. l. coiri, hic autem pariformiter tam sit dire-
cta, quã obliqua, & sic sui natura compendiosa nõ est restricta

magis

magis ad vnam, quam, ad aliam, sed illam continet, quam ver-
ba sonant, & possunt importare. Tertia igitur fuit sententia Ri
pæ hic, quòd sit directa, & obliqua successiuis temporibus. Mo
993 uetur † quia verbum commune de per se importat directam
suo tempore, ergo tanto magis est directa, quando vltra verbũ
commune, subest verbum directum, & substitutus non debet
habere electionem succedendi per obliquam, quia tunc verbũ
directum adiunctum operaretur contrari m effectum volun-
tatis testatoris, contra l. legata inutiliter, de legat. 2. cum simil.
Tu tamen Aduerte, quia non respondit Ripa arg. Bart. & alio-
rum de superfluitate, si enim ex verbo, substituo, erat inclusa
directa, ac obliqua successiuis temporib. quorsum addere ver-
bum directum, vt etiam eo modo intelligatur? ne igitur sit su-
perfluum, necesse est dicere, quòd aliquid operetur, & sic ope-
retur electionem, ac restrictionem verbi, substituo, vt solã con
994 tineat fideicommissariam, † quasi tunc directum specificatum
non contineatur sub generalitate verbi communis l. doli clau-
sula de verb. oblig. Nec dicatur Ripam respondisse, quod ope-
rantur maiorem mentis expressionem, quia non video maio-
rem expressionem, nisi respectu directę ad fauorem Polito. Se
cundo mouebatur Ripa, quoniam si vnumquodq; verbum de
per se importat directam tempore pupillari, nescit videre, cur
diuersum sit, quando simul iunguntur. Sed respondetur, quòd
vbi ponuntur de per se, vnica est substitutio, & cessat conside-
ratio Bart. de superfluitate. Quid dicendum? contra commu-
nem, & ad fauorem Polit. videor videre oriri difficultatem, ex
eo, quod verbum directum clarum, quod fuit additum, vide-
tur declarare verbum commune ambiguum, vt in simili, dici-
995 tur de verbo, † quod potest intelligi in præterito, & in futuro,
quia illud ex adiuncto declaratur Bart. l. his verbis, in summa-
rio, de leg. 3. & in l. verbum oportebit, in fine principij, de verb.
996 sign. † idem de verbo, volo, concludit Bar. l. serui electione col.
2. versic. pro cuius declaratione, inf. de leg. 1. benefacit, quod in
997 quit Bar. l. 4. §. Cato in 3. opp. de verb. oblig † vbi actio persona-
lis stricti iuris, assumit naturam rei vẽdicationis, cui fuit adiun-
cta, vt ibi per eum, allegantem etiam l. qui patri, de acq. hæred.
998 Secundo pro sententia Ripæ videbatur facere, † quia verbum,
substituo, includit etiam directam l. iam hoc iure, sup. eo. ideo
si ei expresse iungatur, verbum directum & ciuile, exprimitur,
quod tacite videtur in esse, cuius expressio nihil operatur l. 3.
de leg. 1. His tamen, non obstantibus sequor Bart. sententiam,
quę communis est, & tota difficultas præsentis quæstionis pen
det ab eo, an scilicet testator voluerit facere vnicam, vel duas
substõnes, & ego in hoc non recedo a verbis, quæ duas impor-
999 tant, vt sunt duæ orationes, † iux. §. coniunctim, instit. de leg. fa-
cit, quod ait Bar. l. Seię. §. Cato, de fund. inst. alioquin vna rema-
1000 neret superflua † contra d. l. si quando, de leg. 1. cum simil. &c.
Nec ob. responsio, quod tendat ad maiorem declarationem,
quia non est opus declaratione, cum verba sint clara secũdum
omnes determinationes, vt supra dixi, & dicam in responsioni
bus ad contraria, quæ firmaui, & cum duæ sint orationes, non
est dicẽdum vnam tantummodo stare ad declarationem alte-
1001 rius, † quia, & aliud operari dẽt principaliter, quamuis ẽt decla
ret d. l. si seruus plurium §. fi. l. qui filiabus, eo tit. cum sim. Se-
cundo, non datur ratio, cum sint duæ, quare magis vna, quam
alia tollatur, arg. l. generaliter, infra de fideiussor. & propterea
1002 ambę permanere debent, vt ibi, † & facit, quod dicitur, de inde
finita legis per Bar. in l. 1. §. sed & si certum, de vent. in pos. mit.
Rõ cõclusionis esse potest, de reg. l. doli clausula, de verb. obl.
1003 Cum igitur sint duę, † substitutus dẽt habere electionem, hoc
1004 probo per tex. in l. si seruo meo Stichus, de leg. 1. † vbi si seruo
meo Stichus in test. legatus sit, & mihi quoq; sit relictus in co-
dicillis, habeo electionem illum repudiare ex persona serui, &
ex mea acceptare. Nec dicatur ibi, locum esse nõ posse succes-
siuis tẽporibus, quia respondeo, ꝙ neq; hic, cum. n. fideicõmis-
saria sit facta eodem tpe, quo directa, rationem non video qua
re debeat censeri collata in tps pubertatis. Et si dixeris hæc est
natura compendiosę, respondeo compendiosam esse alteratã,
ex quo duæ sunt specificatæ substitutiones, & compẽdiosa for-
maliter vnica est, vt supra satis abunde diximus, vt ẽt vr̃ sentire
egregius D. Leon. d. tract. subst. t. de compẽdiosa, nu. 22. quẽ
nouissime vidi. Secundo quod substitutus habeat electionem,
1005 probo per tex. in l. nec is, . 1. de acquir. hær. † quo loci si legiti-
mus hæres in test. instituatur, habet electionem repudiandi ex
test. & adeundi ab intestato, nec cogitur adire, & succedere ex
test. pariter nec hic substitutus debet cogi succedere ex directa
magis, quam obliqua, idem in l. illud eo. tit. & ratio præmisso-
1006 rum est, † quia vbicunq; alicui competunt eodem tẽpore plu-
ra remedia, semper is habet electionem, est de hoc text. in l. cũ
filius §. varijs, de leg. & in l. quod in hæredem §. eligere, de tri-
1007 bu. † sicuti electio debitoris est, quando plures res sunt in obli-
gatione, l. plerũque, in fi. de iure do. l. quod autem §. si maritus,
de don. inter vir. & vxor. c. in alternatiuis, de reg. iur. in 6. & ita
declarat Bar. l. vbi pactum, col. 3. C. de transact. in l. 1. col. secun-
da ad fi. de act. empt. Cast. l. secunda, ad fin. C. vbi in rem actio.
Ad contraria. Ego considero illa esse talia, quæ indigent decla-
ratione, ideo verbum subsequens stare potest declaratiue, vt in
proposito satis in iure constat, quòd verbum, substituo, impor-
tat directam vsq; ad pubertatem, & postea obliquam, & hoc
secundum communem sententiam, & quo ad vltimum, clare
1008 constat † in hac materia, expressionem eius, ꝙ tacite inest, ope
rari, gl. communiter approbata d. l. præcibus, in verbo, fideicõ-
missi, in fi. & esse communem dicit Alex. hic nu. 66. & in fi. Ri-
pa, nu. 61. & 76. si enim exprimantur illa tempora, quæ insunt
in cõpendiosa, expressio operatur, vt amplius non dicatur cõ-
pendiosa, sed duæ dicantur substitutiones. Ampliatur hęc con
1009 clusio secundum Ripam, † vt procedat etiam si verbum dire-
ctum, ac ciuile iungatur cum verbo obliquo, allegat. l. pen. de
1010 vent. inspic. † Qui text. non loquitur de verbo obliquo, sed de
communi, dicitur enim ibi, qui ventri substitutus est, vel insti-
tutus, si ventrem seruare velit audiẽdus est, quapropter magis
tex. ipse conuenit conclusioni, quam ampliationi, & ita fuit al-
legatus hic in qõ. quando testator instituit, ac substituit. Sed
ego præter responsiones traditas per Ripam sup. versi. moue-
tur etiam Bar. dico tex. illũ loqui de duplici substõne, directa,
1011 dum dixit substitutus, quia intelligitur de directa vulgari l. re-
cusare §. Titius inf. ad Trebell. l. iam hoc iure, sup. eo. l. Gallus,
§. 1. de libe. & posth. & ibi notatur, dum postea subiunxit, insti-
1012 tutus, † intelligitur de pupillari, qua substitutus dicitur institu-
tus pupillo, cuius est hæres §. 1. inst. de pupill. l. Papinianus §. sed
nec impuberis, sup. de inoffi. test. & tradidit Reuerendissimus
Paul. Leon. in suo tracta. subst. in materia pupill. nu. 212. Vera
tamen est ampliatio, probatur hoc modo, namque si procedit,
vbi fit per verbum commune, substituo, quod impropriari de
bet, vt solum importet obliquam, vt supra dixit Bar. in conclu-
sione, quanto magis, vbi esset appositum verbum obliquum,
quo casu absque vlla verbi improp riatione inducitur obliqua?
1013 & est tex. in d. §. Titius. Ampliatur secundo † etiam si verbo cõ
muni iungatur obliquum, vt si dixerit, volo bona mea deueni-
re ad Titium iure substitutionis, & fideicommissi, ita Bar. hic,
& citat dictum §. Titius, cui potest responderi, quod nõ loqua
tur de verbo communi, sed d. recto, at idem in communi, quia
commune restringitur d. l. doli clausula. Adde rubricam. C. de
instit. & substit. ac restitutio, cum. n. dixerit iure substitutionis,
1014 haud dubie intelligitur de directa, † quæ est substitutio pro-
prie, licet large videatur verbum commune, vt voluit Bar. hic,
& vt supra in rubr. diximus, & cum adiunxerit, & fideicõmis-
si, remanent duæ specificatæ, ergo & c. glo. d. l. præcibus, in ver-
1015 bo, fideicommissi. Ampliatur tertio secundũ Ripam, † vt con-
clusio procedat siue substitutiones factæ sint separatis capitu-
lis, siue vnica verborum conceptione, sed hæc magis est am-
pliatio l. recusare §. Titius, ad Trebell. quam sit conclusionis
nostrę. Aduerte, quia necessario semper sunt duæ orationes &
ambæ expressæ, vt exemplificat Bart. vel saltem vltima est sub-
intellecta, si enim dixerit testator talem substituo, & instituo,
vel hæredem facio, tũ subintelligitur, repetitum illud verbum, ta
lem, iuxta l. 1. §. si autem, sup. tit. 1. & in l. cum pater. §. cum im
perfecta, de leg. 2. & cum sint duæ orationes, & sic duæ substi-
tutiones, non video quid intersit, nũ capitula sint, vel non sint,
1016 separata, facit clem. quamuis, de appell. † vbi sufficit vnico con
text. apostolos instanter, & sæpius implorari. In oppositum ta-
1017 men videtur, † quia plures actus simultanei habentur pro vno
gl. & Bart. l. 4. alias, si conuenerit supra de pig. act. Alex. l. de pu-
pillo, §. si quis ipsi prætori. nu. 6. de ope. nou. nunt. est enim sępe
loqui, non sępe disponere, vt per eos, per tex. l. Mæuius §. cum
qui, de leg. 2. Ias. l. plane §. si eadem resp. primo notabili, de le-
1018 gat. primo & propterea † dicitur, vna confessio, nõ plures quę
fiunt in vno instanti Bal. in proęmio C. in princ. col. fi. vers. vlte
1019 rius procedo, † dicitur etiam vnica appellatio licet quis pluries
appellauerit eodem tempore, c. sua nobis, vbi gl. fi. extra de ap-
1020 pella. † & si eodem instanti repetantur verba iniuriosa, vnica
est iniuria, secus si per interuallum temporis Bar. consil. 108. in
quæst. vertente, & in l. item apud Labeonem § ait prætor, inf.
de iniur. Fely. c. quoniam, vltimo, nu. 3. de offi. deleg. Accedat
1021 etiam † quod geminata patientia si fuerit eodem tempore,
habetur pro vna simplici Alex. l. 1. in prin. nu. 37. de verb. oblig.
Sed descẽdẽdo ad ampliationẽ, pro ea adduco, ꝙ inquit Ange.
tracta. de malefi. in gl. traditor, falsario, *tu me hai adulterato la mia*
1022 *donna*, vbi asserit duas esse iniurias, cum duæ sint orationes, vt
per eũ in vers. & bene aduertas, ita ergo ẽt hic sunt duæ substõ
nes, comprobatur ex his quæ dixit Ripa in l. 1. in princ. nu. 19.
1023 vers. 4. amplia, de verb. oblig. † vbi quando actus sunt differen-
tes, non exigunt temporis interuallum, hic substitutiones sunt
differentes ergo. Quibus extat responsio ad cõtraria, quia pro-
cedũt in actu, vel verbis indifferentibus, si. n. dicat solue, solue,
solue, quia verba sunt eadem, habetur pro vnica interpellatio-
ne, ita Barto. post glo. dicta l. si conuenerit, & hoc modo etiam
intelligitur, quod ipsemet Bartol. dixit in dict. consilio 108. &

d. §. ait prætor, secus quando tendunt ad diuersos effectus,
quia dicuntur plures iniunx, & si in eadem oratione verba
fuerint prolata, vt per eundem Bar. in supradictis locis, & tra-
1024 dit Ang. de malefic. in loco supracitato. Secũdo dico, † quod
vbi de voluntatis declaratione tractatur, nihil interest, an tem-
poris interuallum interuenit, nec ne; secus vbi agitur de præiu-
dicio tertij, ita Dec. l. pẽn. nume. 4. & l. legem. nu. 15. C. de pact.
vbi respondet ad gl. d. l. si conuenerit, nempe, ibi agi de præiu-
dicio tertij, hic autem agitur de declaranda testatoris volunta-
te, ergo &c. Vel contraria procedunt in actu, qui consistit in
1025 solis verbis, secus si reducatur ad scripturã, † in qua non cen-
sentur verba apposita ex transcursu, seu lapsu linguæ, sed de li-
bertate & serio, ita Felyn. cap. si cautio, col. 11. de fid. instrum.
1026 Ampliatur quarto, vt procedat & si solum ponatur verbum
commune iuncta clausula vulgariter, pupillariter, & per fi-
deicommissum, ita Bar. hic & in l. recusare. §. Titius, ad Treb.
in l. si Titio fundus, de vsufr. lega. & est cõmunis, vt per Alex.
hic, & in dicto. §. Titius, vbi multos refert sequentes Bar. Cõ-
trarium autem voluerunt Cyn. Imol. & Cuma. de quib. per d.
Alexan. in locis mox citatis. mouebatur nonnullis rationibus,
quibus respondet Alex. ipse, & Dec. in d. l. precibus. nu. 20. ita
cõcordat opi. aut loquimur de diuersis substitutionibus, quia
distincte dixerit testator, qđ substituebat vulgariter, & per fi-
deicommissum, & hoc casu loquitur. §. Titius, & est vera opin.
Bart. aut loquimur de compendiosa, & tunc sit vera contraria
sententia, quia illa clausula, uulgariter, pupillariter, & per fidei-
commissum, exprimit, quod tacite inest, & nihil operatur, vt
1027 per eum. † Quam conciliationem non puto tutam, quoniam
illud dubitabile arbitror, quod in hac materia nõ operetur ex-
1028 pressio eius, quod tacite videbatur inesse † quia imo operatur,
vt supra dixi adducendo gl. communiter approbatam in l. præ
cibus, in verbo fideicommissi, in fi. C. eod. Cogita ergo si opi-
niones concordari possent, eo modo distinguendo, quo in si-
mili distinxerit Socin. consil. 53. num. 3. libro primo, & Decius
consi. 500. nume. 10. Vt dicamus, aut in ipso actu substituit omis
dicit testator, quod substituebat vulgariter, pupillariter, & per
fideicommissum, & tunc substitutus habet electionem, quia
copulatiua testator omnes induxit substitutiones, sed hic non
est casus, Barto. qui loquitur, quando facta substitutione dixit,
volens dictã substitutionem valere vulgariter, pupillariter, &c.
Idem tamen dico, & si statim, & continuatiue in loco substã-
tiali apponantur verba ipsa, secus inter clausulas executiuas,
1029 † quæ non alterãt, cle. 1. de præben. ita Alex. d. l. quæ dotis, col.
4. sallentia 7. soluto matri. Ampliatur quinto, si testator dixerit,
si filius meus decesserit sine liberis Titium instituo, & substi-
1030 tuo, † cum enim verbum, instituo, sit directum l. 1. in prin. s. tit.
primo. l. 1. in prin. s. titu. nostro. & l. pater filio eodem titu. valet
vtroque iure, citat Bar. d. l. 1 en l. de vent. inspicien. de qua sup.
sequitur Ruy. consil. 184. nume. 15. libro. 2. vbi ait ita omnes te-
nere. Limitat Alexan. hic, non procedere, quando diceret sub-
1031 stituo heredem, † quia tũc verbum substituo, determinaretur
ex verbis subsequentibus, idem Alex. d. l. iam hoc iure, num. 3.
Socin. consil. 144. nu. 3. versi. secus forte. lib. 1. Adde, quod idem
☞ dicatur de verbo, relinquo, † quod est commune, vt inter cæte-
1032 ros, per Ias. hic, sup. col. 8, versic. adde consilium, sub nume. 61.
1033 62. † & recipit determinationem ex adiuncto, gl. l. his verbis, in
prin. sup. titu. primo Alex. rubrica. soluto matrimo. colum. pe-
nultima. & in rubr. de lega. columna secunda. versicu. si autem
Aretin. §. plane, ad fin. institu. de testa. mil. Iason. l. 1. §. si quis ita,
columna secunda versi. confirmo. de verbo. oblig. & ibi Alciat.
nume. 11. versic. aduerte, & plenius Alexan. consil. 17. columna
penultima. versi. postremo. libro tertio. Adde Angel. dicto tra-
cta. de malefic. vbi vult ex illis verbis, traditore, falsario, vnum
determinare aliud, & vnicã esse intuitam. Quærit subinde Bart.
1034 † quid si verbum directum in substitutione appositum, põt sta
re dispositiue, & demonstratiue, vt si testator dixerit, si talis fi-
lius meus decesserit sine filijs, substituo Titium infrascriptum
meum hæredem, & illum postea scripserit hæredem? & cõclu-
dit verbum hæredem stare demonstratiue, & esse perinde, ac si
simpliciter substituisset ipsum Titium, & cum Bart. transeunt
1035 omnes, vt refert. Ripa. hic nume. 171. Primo † quia verba in du-
bio stant demonstratiue l. fin. §. Titia, de lib. lega. Secundo, quia
1036 secũdum Ripam, † verbũ, infrascriptum, facit demonstrationẽ
Bar. l. qui liberis. §. hæc verba. hoc titulo nostro. & adde Alexã.
consil. 1. columna tertia versicul. confirmatur ex his. libro. 1. vbi
citat Bartol. hic. Sed contra hanc communem, adduco aliam
communem per illum tex. in l. cohæredi. §. cum filio. infra eod.
vbi si testator dixerit, si filius meus impubes decesserit, volo bo-
na mea peruenire ad talem, illud verbum, impubes, potest intel
ligi demonstratiue, scilicet qui nũc est impubes decesserit, sup-
plendo, quandocunque potest etiam intelligi dispositiue, nem-
pe si decesserit impubes, & licet gloss. ibi, in verbo, impubes, vi-
deatur accipere demonstratiue, tamen Bar. Castrensis. Alex. &
cæteri accipiũt dispositiue, adeo, vt necessarium sit, filium mo-

ri in pupillari ætate, vt ea fideicommissaria substitutio sortia-
1037 tur effectum. Secundo quia † verba accipienda sunt in poten-
tiori significatu. l. 1. §. qui in perpetuũ, si ager vect. vel emphy.
pet. & l. 1. §. biduum, quando appel. sit. Sed potentior significa
tus est, quod disponant, non demonstrent, maxime cum demon-
stratio hic non videretur necessaria, ex quo satis persona de-
1038 monstrata venit ex illis verbis, Titium infrascriptum, † & se-
mel demonstratum alia non eget demonstratione. l. 1. in fi. de
1039 dot. præleg. Et ad dictum. §. Titia. posset responderi † quod ibi
verba sunt clara cum dixerit, ab eo, non autem ab eis, sicut in
simili respondet Bar. l. fi. col. 1. infra ad Trebellia. Nec ob. ver-
bum, infrascriptum, quia licet sit demonstratiuum, & refera-
tur ad Titium, non propterea sequitur quod ita etiam intelli-
gatur, verbum, hæredem. Ego autem distinguerem, aut dixit,
☞ substituo heredem Titium infrascriptum, & tunc non esset ve-
ra opinio cõis, aut substituo Titium meũ hæredem infrascriptũ,
1040 & sit vera, rõ est, † quia ex verbo vicino declaratur verbũ, hæ-
redem, l. heredes palam. §. sed & si notam, supra de testa. vnde
quando verbum, hæredem, iungitur verbo, Titium, quod absque
dubio stat demonstratiue, assumit eius nãm, alias secus. Et ad
1041 cõem de qua in d. § cum filiæ, † põt respõderi, quod ibi cõstat de
mẽte, primo quia subinde eidem facto puberi substituit, quib.
arguitur, quod eo omisso secus fuisset, & sic in primo casu im-
pubes stetisset demonstratiue, item, & quia, vt ibi per Castrẽs.
verba sunt conditionalia, quæ non suspenderent, si disponerẽt,
vt per eum nu. 10. Postremo quærit Bart. quid si verba diuersa
referantur ad personas diuersas? hanc. q. Bar. dicit esse terribilẽ
1042 vt eius verbis vtar. pro cuius intelligentia præmittit, † quod ver-
bũ commune adiectum certę portioni, non trahitur ad institu-
tionem, vbi alius esset vniuersalis hæres in testamento alias se-
☞ cus, voluit dicere, quod vbi neutrum interuenit, quod scilicet ali-
quis non sit hæres vniuersalis, & verbum communem non re-
feratur ad rem particularem, sed vniuersalem, tũc trahitur ad
institutionem, vt notatur in l. his verbis. in prin. sup. tit. 1. & in §.
si vero nullus, in auth. de hære. & Fal. vbi gl. relictis, quibus præ-
missis, distinguit, vt per eum, ex cuius dictis prima sit cõclusio,
1043 † quod vbi vnus est substitutus simpliciter verbis directis, & ciuili-
bus, alius vero, communibus, in certa portione, tunc substitu-
tus in certa portione per verbum cõe, iure fideicõmissi capiet
de manu hæredis sibi dictam suam portionem, reliquum vero
sua propria authoritate accipiet substitutus directo simpliciter
& ita omnes concludunt. Ratio huius conclusionis est, quam
assignat Barto. hic in præmissis, quia verbum commune, adie-
ctum certæ portioni, non trahitur ad directum, vbi alius dire-
cto est vocatus vniuersaliter gl. d. l. his verbis, item quando alius non
est vocatus verbis directis, & ciuilibus. Sed aduerte primo quod
☞ Bar. frustra videtur fecisse mentionem de portione, cum idem
sit, quando, vno vniuersali hærede existente, alium substituis-
1044 set simpliciter, & vniuersaliter per verbum commune, † quia
etiam tunc substitutus per verbum commune succederet solũ
per fideicommissum, vt inquit gl. in d. l. his verbis. Pro solutio-
1045 ne † distingue quatuor casus. Primus est, quando, solus reperi
tur primus hæres, & alius eodem tempore vocatus per verbũ
commune, & tunc vel sit vocatus ad totum, vt in d. gl. l. his ver-
bis, vel ad partem, seu portionem. l. cum autem, de leg. secũdo
vel ad rem particularem. l. secunda. C. communia de lega. sem
per est vocatus per fideicommissum, sed iste non est casus no-
ster. Secundus casus est quando post primum hæredem, alius
est substitutus verbo communi in portione vniuersali, vel par-
ticulari, & simpliciter substitutus erit vocatus per fideicõ. quod
alius extitit hæres vniuersalis, scilicet primus, & eius hæres, id-
circo verbum commune non potest importare directam, iste
est casus, quem posuit Bar. in præcedenti col. nu. 36. ver. quarto
vlterius quid si hæc substit. quæ ratio Bar. non videtur tuta, cũ
hæres vniuersalis sit in diuerso gradu. iux. Bal. l. cohęred. § fina.
primo not. infra. eodem Tutior ergo videtur alia ratio, nempe
quia vocatus iure communi, non est vocatus vniuersalite, ideo
verbum commune non potest trahi ad institutionem directã,
vt sup. At nec iste est casus noster, cum substitutiones non sint
plurium, sed vnius tantum. Tertius casus est, quãdo alium sub-
stituit verbis directis, & ciuilibus simpliciter, alium vero substi-
tuit verbis communibus in re, vel portione particulari, & hoc
1046 casu † vocatus verbis communibus, censetur vocatus ad rem,
vel portionem, quæ censetur detracta de generali substitutio-
ne facta verbis directis arg. l. vxorem. §. felicissimo, de leg. 3. &
cap. generi, de reg. iur. in sexto. & venit per fideicommissum, cũ
verbum commune non referatur ad bona vniuersa, vt supra, &
iste casus a Bartol. hic traditus. Vltimus est casus, quando sub-
stitutus est vnus verbis directis, ac ciuilibus, & alius verbis com-
munibus, & ambo sunt substituti simpliciter, tunc vocatus ver
bo communi, succedit per fideicommissum, quia uerbum
commune ad directam trahi non potest cum alius uniuersali-
ter reperiatur directo institutus gl. d. l. his uerbis, & tunc face
rent sibi ipsis partem per concursum arg. tex. in §. si eadẽ res, in
stit. de

ſti.n de leg. oẽs in l. re coniunũi, de lega. 3. Secunda eſt conclu-
1047 ſio, † quando vnus eſt ſubſtitutus verbis directis in certa por-
tione, alius vero communibus in hæreditatis reſiduo, & tunc
ſubſtitutio facta communibus, pōt trahi ad directam qm̄ in d.
reſiduo nemo reperitur hæres inſtitutus, ergo & c. glo. d. l. his
verbis, & hoc in caſu ſubſtitutus in certa portione. erit tanquã
1048 legatarius ‡ iuxta l. quoties. C. de hæred. inſtit. ſecundum So-
1049 ci. Iuni. hic num. 320. Tertia eſt concluſio, † quòd vbi vnus
verbis directis, & ciuilibus in re certa eſt ſubſtitutus, alius vero
itidem in re certa verbis communibus, primus ſuccedit iure
directo, ſecundus autem obliquo. Ratio, ſecundum Ripã, eſt,
quia primo caſu ſubſtitutio directa trahitur ad totũ nullo da-
to ſubſtituto vniuerſali d. l. cohęredi. §. fi. & propterea ſubſti-
tutus per commune verbum, ſuccedit per fideicommiſſum
1050 † quia verbum commune additum rei certę, nunquam trahi-
tur ad totum l. cogi. §. generaliter infra ad Treb. & facit l. ſecũ-
da. C. communia de lega. & ſup. fuit concluſum. Quarta ſucce
1051 dit cõcluſio † quòd vbi vnus eſt ſubſtitutus in certa portione
verbis directis, & ciuilibus, non directis tm̄, quia, vt ait Bar. pa-
rũ differrẽt a cõmnnibus in propoſito, alius vero verbis mere
obliquis in alia portione, tunc ſubſtitutus verbis directis, & ci-
uilibus totum obtinebit d. l. cohæredi. §. fi. inſt. eod. alius vero
erit fideicommiſſarius in portione ſibi relicta; ita omnes tran-
ſeũt. Et aduerte dũ Bar. dixit, in hoc modicũ differre verba di-
1052 recta tm̄, a cõmunibus † ſenſit quatenus referuntur ad rem
particularem, vel certã portionem, vt dicebat Bart. Nam tunc
ſemper remanet legatum, vel fideicõmiſſum l. ſecunda. C. cõ-
1053 munia de leg. † imò vero nec differt directũ ab obliquo, vt ibi
& ſupra diximus, & tradit Ruy. conſ. 4. nu. 9. 13. lib. 3. & Pariſi.
1054 conſ. 74. nu. 58. lib. 3. ſed † vbicũq. verba ad bonorum vniuer-
ſitatem relationẽ habent, differunt directa, cõmunia, & obli-
qua, nam directa ſemper ſunt directa, & pubertatis ſuperue-
nientia euaneſcunt, vt in prima parte tex. noſtri. nec in hoc dif-
ferunt a directis, & ciuilibus l. verbis ciuilibus, ſupra. eod. Sed
communia obliquantur poſt ætatem pupillarem ſecundũ ma
gis cõem ſententiam, de qua ſup. & ſimiliter vbi mater eſt in
medio, & agitur de bonorũ vniuerſitate, differunt directa, &
communia, vt poſt Bar. ſup. fuit concluſum. Quinta concluſio
1055 eſt † quando vnus ſubſtituitur in certa parte verbo cõmuni,
& alius in alia verbo obliquo, & ſecũdum Bar. oẽs ſubſtitutio
1056 nes ſunt obliquę. Ratio eſt ſm illum † quia verbum commu-
ne non trahitur ad directum, niſi qñ refertur ad bonorum vni
uerſitatem, & alius non eſt hæres gl. d. l. his verbis. Tu aduerte,
quia, cum verbum cõmune habeat naturam directam vſq; ad
pubertatem, non videtur neceſſarium, quod trahatur ad dire-
1057 ctam: Sed intellige de directa & ciuili, † cui reſidua bona ac-
creſcunt l. 1. §. ex fundo, ſupra tit. 1. & d. l. cohæredi. §. fi. infr. eo.
ideo ſubſtitutio remanet obliqua, cum non conſequatur vni-
uerſa bona. quæ remanet apud hæredem grauati &c. Secun-
1058 da ratio eſt ſm Bart. † quia vna declarat aliã l. ſi ſeruus pluriũ.
in fi. de leg. primo. Mihi nõ placet. cũ verba ſint diuerſa, nec
cõmune ſit ambiguum vt ſup. in proxi. queſt. Tertia eſt ratio,
quia, cũ reliquerit fideicõmiſſum, nec grauauerit aliũ ſubſtitu
tũ, apparet voluiſſe grauare hæredẽ defuncti, igitur verbũ cõ-
mune non trahitur ad directam exiſtente alio hærede. Vi. eſt
1059 concluſio, † quãdo plures ſubſtituit in quotas hæreditarias di-
uidendo totam hęreditatem, & omnes intelliguntur hęredes
1060 directo l. 1. §. Diuus, ſupra tit. 1. † Aduerte, quod ille text. loquitur
de inſtitutionibus, in quibus agitur de fauore teſtamenti, qui
ceſſat in ſubſtitutionibus. Vnde dicas, quod verbum cõe relatũ ad
vniuerſitatem, vel quotam bonorũ, põt retinere naturam ſuã
directã vſque ad pubertatẽ, cui in propoſito nihil reſiſtit. &c.
Superuenerunt vacationes finita lectione die lunę. 27. Iunii.
1579. ideo longius nõ ſum progreſſus. Laus Deo Opt. Max. ac
Beatæ eius Virginis matri Marię. Finis.

Roberti Marantani Venuſini Iuriſc. Clariſſ. commentarius, ſeu Repetitio in l. Is poteſt. ff. de acquiren. hæred.

SVMMARIVM.

1 *Aditio hæreditatis & agnitio quomodo inter ſe differant. & nu. 3. & 5. & 10. & 49.*
2 *Aditionem hæreditatis in ſolo animo conſiſtere.*
4 *Agnitio bonorum poſſeſſionis quando transferat duntaxat iura vtilia in bonorum poſſeſſorem, & quando etiam iura directa.*
6 *Filius quo caſu poſſit hæreditatem adire ſine conſenſu patris.*
7 *Hæreditas profectitia quæ dicatur.*
8 *Aduentitium cenſeri quod filioſa. ab auo paterno relictum eſt.*
9 *Filiusfamilias quo caſu poſſit eſſe in iudicio ſine conſenſu patris.*
11 *Tempus agnoſcendæ bonorum poſſeſſionis eſſe vtile, nec currere ignoranti & impedito, tempus autem adeundæ hæreditatis eſſe continuum.*
12 *Hæreditatem infanti delatã qui poſſint adire, qui item bonorum poſſeſſionem illius nomine agnoſcere. & nu. 132.*
13 *Hæreditati ſe immiſcere qui proprie dicantur.*
14 *Repudiare hæreditatem & abſtinere ab hæreditate qui differunt.*
15 *Hæreditas vt poſſit adiri vel repudiari, neceſſe eſt vt ſit delata. atq; inibi quando dicatur hæreditas delata.*
16 *Hæreditatem repudiare is poteſt, qui & adire poteſt.*
17 *Hæreditas pro parte repudiari non poteſt.*
18 *Hæreditatis partem adeunti accreſcunt aliæ portiones etiam inuito. & numero 141.*
19 *Hæreditas adita non eſt amplius hæreditas, ſed efficitur patrimonium adeuntis.*
20 *Legatum non poſſe pro parte acceptari & pro parte repudiari.*
21 *Repudians partem hæreditatis an videatur repudiare totam hæreditatẽ.*
22 *Emphyteuſim an & quando poſsint retinere filij etiam repudiantes paternam hæreditatem, & in ea æqualiter ſuccedere quamuis ex diſparibus partibus ſint inſtituti.*
23 *Filia excluſa per ſtatutum a ſucceſsione patris extantibus maſculis an ſuccedat cum fratribus in emphyteuſi quam pater accepit pro ſe & filijs.*
24 *Maſculinum an concipiat fœmininum in contractibus. & nu. ſequenti.*
26 *Emphyteuſis. quam quis habet vt filius. an imputetur ei in quartam. & nu. 28. & 30. & 32.*
27 *Quarta quotuplex ſit.*
29 *Quartæ, quæ ex lege Falcidia aut Trebelliano Senatuſconſ. debetur, quæ imputari ſoleant.*
31 *Emphyteuſim quæſitam pro ſe & filijs ſuis poteſt pater vni ex filius donare vel prælegare in præiudicium aliorum filiorum.*
33 *Aduentitia eſſe, non autem profectitia. quæ ab auo paterno ſint quæſita.*
34 *Patronatus ius an retineri poſsit per filium repudiantem hæreditatem paternam.*
35 *Ius patronatus eccleſiæ tranſit cum vniuerſitate bonorum. & nu. 37.*
36 *Ius patronatus tranſit ad ſingulos hæredes inſolidum tametſi ſint inſtituti ex diſparibus partibus.*
38 *Ius patronatus eccleſiæ conceſſum alicui pro ſe & filijs ſuis, non adiecto hæredibus, tranſit ad filios, etiam ſi non ſint hæredes.*
39 *Primogenitus ſuccedens ſolus in feudo ex conſuetudine, ſuccedit etiam ſolus in iure patronatus, quod inhæret ei feudo.*
40 *Feudum ex pacto & prouidentia conceſſum an poſsit retineri per filium abſtinentem ab hæreditate paterna. atq; inibi quid ſit feudum ex pacto & prouidentia. & nu. 42.*
41 *Feudum quando cenſeatur eſſe hæreditarium.*
43 *Hæredis appellatione venit filius in materia feudali.*
44 *Verbum, poteſt, in oratione affirmatiua non ſignificare neceſsitatem, ſed potentiam ad arbitrium eius in cuius perſonam verba diriguntur, aliter atq; cum in oratione negatiua ponitur.*
45 *Hæreditatis aditio ex quibus actibus inducatur.*
47 *Voluntatem hominis verbis & facto declarari.*
48 *Hæreditatem adire cenſetur quis, cum dicit eam ſe adire vel agnoſcere.*
49 *Hæreditatis aditionem induci ex his verbis, volo adire, volo hæres eſſe.*
50 *Hæredem ſe eſſe dicens, cenſetur hoc ipſo adire hæreditatem. & nu. 52.*
52 *Teſtamentũ impugnans vt nullũ aut falſum, cenſetur hæreditatẽ adire.*
53 *Verbum, credo, eſſe aliquando veritatis expreſsiuum.*
54 *Hæreditatem non videri adire eum qui petit exhiberi ſibi rationes defuncti, vt deliberet.*
55 *Hæreditatem adire cenſetur, qui libellum ſuper petitione hæreditatis formari curat.*
56 *Hęreditatem adit, qui ius aliquod hæreditarium, vel rem hæreditariam alienat.*
57 *Dotem vxoris ſiue defunctæ retinens an hoc ipſo cenſeatur adire hæreditatem. & nu. 60.*
58 *Poſsidens res aliquas hæreditarias, an hoc ipſo præſumatur adiſſe hæreditatem. & nu. 60.*
59 *Filius poſsidens fundum emphyteuticum, a patre pro ſe & filijs acceptũ, non propterea cenſetur hæreditatem adire.*
61 *Filius inſtitutus hæres a patre quo caſu poſsit ſibi retinere legitimam repudiata hæreditate paterna.*
62 *Pupillus non propterea cenſetur adire hęreditatem patris, quod in domo paterna habitet.*
63 *Habitans in domo, quam cum defuncto communem habuit, non ex eo cenſetur adire illius hęreditatem.*
64 *Socius habitans in domo communi abſente altero, non tenetur ſoluere abſenti penſionem pro medietate habitationis.*
65 *Proteſtatio nonnunquam efficit vt gerens aliquem actum pro hærede, non cenſeatur adire hæreditatem.*
66 *Tutor infantis ingrediens fundum qui eſt ex hæreditate delata ipſi infanti, cenſetur adire hæreditatem nomine infantis.*
67 *Tranſigens cum legatarijs cenſetur adire hæreditatem.*
68 *Procuratorem conſtituens ad adeundam hæredi. hoc ipſo videtur adire.*
69 *Soluens debitum hæreditarium præſumitur adire hæreditatem. & numero 71.*
70 *Hęres inſtitutus ſub conditione an hoc ipſo cenſetur hęreditatem adire quod conditionem implet.*

72 Hæreditatem infantis nomine censetur adire tutor eo ipso quod ius acquirendi hæreditatem describit in inuentario.

73 Filius perseuerans post mortem patris in societate contracta per patrem, censetur hoc ipso adire hæreditatem patris.

74 Debitor institutus hæres a creditore hoc ipso cẽsetur adire hæreditatem, quod adueniente die solutionis non soluit debitum.

75 Hæres institutus exigens vel recipiens debitum hæreditarium censetur adire hæreditatem.

76 Maritus institutus ab vxore vendens vel donans vestes vxoris censetur adire hæreditatem illius.

77 Locans alteri rem hæreditariam videtur adire hæreditatem.

78 Impensæ in funus defuncti factę an inducant aditionem hæreditatis.

79 Filius faciens pacem cum occisoribus patris an per hoc iudicetur adire hæreditatem.

80 Filius institutus hæres faciens collationem bonorum fratri suo an eo ipso censeatur adire hæreditatem.

81 Collatio quamobrem introducta, & quando facienda. & num. 84.

82 Donatio in dubio non præsumitur.

83 Collatio locum non habet nisi inter hæredes.

84 Institutus sub modo adimplendo modum censetur adire hæreditatem.

85 Filius emens bona patris per suppositam personam, tametsi postea repudiauerit hæreditatem, nihilominus censetur adijsse.

86 Filius occultans aliquid de bonis patris, tametsi repudiet hæreditatem illius, nihilominus censetur adijsse.

87 Filius primo repudians hæreditatem patris, ac denique inuentus possidere rem aliquam hæreditariam, præsumitur adijsse hæreditatem.

88 Hæreditatis aditio præsumpta allegari debet per eum qui super ea se fundat.

89 Dominium ex possessione præsumptum nil prodest nisi allegetur.

90 Testes singulares admitti ad probandam aditionem hæreditatis quæ inducitur ex actibus.

91 Repudiationem hæreditatis fieri vel expresse vel tacite, & quando dicatur fieri expresse.

92 Repudiatio tacita hæreditatis quomodo inducatur.

93 Filius præteritus alio instituto si taceat per annum, an non amplius admittatur ad dicendum testamentum nullum.

94 Hæres institutus cui postulante substituto datum est a iudice tempus ad deliberandum, si intra illud tempus non declaret voluntatem suam, habetur pro repudiante.

95 Filius exclusus triginta annis ab aditione hæreditatis paternæ, admittitur intra alios triginta annos ad eam adeundam tanquam proximior agnatus.

96 Filius qui intra triginta annos non adiuit hæreditatem patris ex testamento, admitti potest ad eam ab intestato intra alios triginta annos.

97 Ius deliberandi super adeunda materna hæreditate intra quantum tempus transmittatur a filio.

98 Repudiatio hæreditatis expressa qui differat a tacita.

99 Hæreditatem adire vt quis possit, quæ requirantur, & nu. 149. & 158.

100 Seruus cui est delata hæreditas non potest eam adire sine iussu domini.

101 Seruus pœnæ quisquis efficitur, testamenti factione priuatur tam actiue quam passiue.

102 Hæreditas delata ei qui seruus pœnæ effectus est, ad quem spectare debeat.

103 Damnatus ad mortem si appellauerit, pendente appellatione, testamenti factionem habet.

104 Hæres damnati ad mortem intra quantum tempus possit appellare, et quid operetur huiusmodi appellatio.

105 Damnatus ad mortem per sententiam notorie iniustam, habet nihilominus testamenti factionem.

106 Damnatus ad pœnam iure prohibitam non efficitur seruus pœnæ.

107 Damnatos ad supplicium effici seruos pœnæ an & quatenus procedat de iure nouissimo.

108 Bona damnatorum quibus casibus fisco applicentur.

109 Seruos pœnæ capaces esse eorum legatorum quæ in alimenta relinquuntur.

110 Damnati ad mortem tametsi testari non possint, possunt tamen se obligare de restituendis male ablatis.

111 Iudex an possit damnato ad supplicium reseruare facultatem testandi.

112 Damnatus ad mortem per iudicem incompetentem non efficitur seruus pœnæ, nec etiam intestabilis.

113 Damnatis ad mortem an sit Eucharistia danda ac sepultura ecclesiastica concedenda.

114 Suspensus furca non posse illinc eximi absq; licentia iudicis.

115 Bãnitũ nõ posse sepeliri in ea ciuitate a qua exulat, sine licentia superioris.

116 Damnatus ad membri mutilationem non efficitur seruus pœnæ.

117 Deportatus an efficiatur intestabilis.

118 Relegatus non efficitur intestabilis.

119 Bannitus an efficiatur intestabilis, & an aliquo casu perdat ea quæ sunt iuris communis.

120 Damnatus ad mortem tametsi effugiat, remanet nihilominus seruus pœnæ.

121 Excommunicatus an sit intestabilis.

122 Monachus cui comparari debeat quantum ad acquisitionem.

123 Filiusfamilias hæreditatem sibi delatam possit ne iniussu patris adire.

124 Furioso hæreditas delata per quem adiri debeat, & an & quando transmittatur ad hæredes furiosi.

125 Furiosus nemo præsumitur nisi probetur.

126 Furiosum effectum sanæ mentis allegans an & quando id probare debeat.

127 Furiosus semel probatus si deinde actum aliquem faciat, præsumitur eum fecisse tempore furoris.

128 Furiosum aliquem esse quomodo probetur.

129 Testes deponentes de furore debent etiam non interrogati assignare causam scientię.

130 Furiosum aliquem esse, probatur per testes etiam singulares.

131 Minor. 25. annis an & quando possit adire hæreditatem, & num. 133. & 137. & 140.

134 Pupillus maior infante hæreditatem non aditam non transmittit ad suos hæredes.

136 Pupillus institutus hæres sub conditione potest sine authoritate tutoris implere conditionem, atque ita hæres effici.

138 Infans an possit adire hæreditatem cum authoritate iudicis.

139 Pupillo non habenti tutorem an possit dari curator, cuius authoritate possit adire hæreditatem.

142 Hæreditatem adire volens debet scire defunctum esse cuius hæreditatem adire vult.

143 Mortuum esse aliquem qualiter probetur. & nu. 145. & 147.

144 Vitam producere vltra centum annos nemo præsumitur.

146 Mors an & quando probetur per vocem publicam seu per famam.

148 Iudex potest inquisitionem super morte alicuius facere etiam parte non citata.

150 Agens contra aliquem tanquam hæres an teneatur declarare sitne hæres ex testamento an ab intestato.

151 Agens tanquam hæres ex testamento si succumbat, an possit postmodum agere tanquam hæres ab intestato.

152 Agens ex vna causa si eam non probet, condemnandus est, tametsi ostendat id sibi competere ex alia causa, atque inibi casus aliqui in quibus id non procedit.

153 Sententia ferri potest non conformis libello in causis in quibus proceditur sola veritate facti inspecta.

154 Libellum ineptum admitti in causis summarijs in quibus proceditur sola veritate facti inspecta.

155 Libellus generalis an & quando admittatur in causis summarijs.

156 Agens petitione hæreditatis tanquam hæres ab intestato an probare debeat se proximiorem esse in gradu, ac defunctum decessisse sine liberis.

157 Substitutus pupillariter agens petitione hęreditatis an probare debeat defunctum decessisse in pupillari ætate.

159 Hæres adeundo hæreditatem censetur quasi contrahere cum creditoribus hęreditarijs.

160 Hęreditatem repudiare non potest, qui eam non pro se sed pro alio adire potest.

161 Exceptio seu fallentia vt sit bona, oportet eam comprehendi sub regula.

162 Seruus tametsi hęreditatem adire sine iussu domini non possit potest tamen nolle adire.

163 Dominus, cuius seruus hęres institutus est, hæreditatem sine seruo adire non potest, eam tamen repudiare potest, & quæ sit huius ratio.

164 Seruo hærede instituto mortuo ante aditam hęreditatem, dominus eam hęreditatem adire non potest.

165 Hæreditatem filiofam. delatam an filius sine patre, aut pater sine filio adire vel repudiare possit.

166 Filiusfam. patiendo labi tempus præstitutum a lege ad adeundam hæreditatem sibi delatam an præiudicet patri.

167 Bonorum possessio duplex est, edictalis & decretalis, atq; inibi quę sit edictalis, quæ item decretalis.

168 Bonorum possessio decretalis quare non possit repudiari.

169 Hęreditas semel quæsita amplius repudiari non potest quemadmodum nec bonorum possessio.

170 Bonorum possessionem decretalem esse quoddam ius executiuum bonorum possessionis edictalis.

171 Hæreditatem adeundi potentiam seu hæreditatem posse adire considerari tripliciter, & num. 174.

172 Vsusfructus duplex est, causalis & formalis, atq; inibi quid sit vsusfructus causalis, quid item formalis.

173 Frater minor ordinis Franciscani incapax est hęreditatis.

175 Ius succedendi quod habet consanguineus non esse separatum a iure sanguinis, sed esse quoddam ius ei annexum.

176 Ius succedendi competens ratione sanguinis an possit repudiari. & numero 178.

177 Mater non petens tutorem filio intra annum, priuatur successione illius, & nu. 179. & 182. & 178. & 190.

180 Mater quæ non sollicitat tutorem filij vt recte administret, priuatur successione ipsius filij, nisi tutor testamentarius sit.

181 Substitutus pupillo an & quando priuetur iure substitutionis si non petierit tutorem ipsi pupillo.

183 Mater non petens curatorem filio suo pupillo eo casu quo curatore ei opus est priuatur eius successione.

184 Mater prægnans quæ ventri curatorem non petije an ob id ab eius successione repellatur.

185 Mater filio furioso curatorem petere dẽt, alias priuatur eius successione.

186 Tutorem minus idoneum pupillo petere, & tutorem omnino non petere, paria sunt.

187 Tutorem pupillo petijsse non censetur mater nisi cum effectu petierit.

Mater

189 *Mater intra quantum tempus tutorem filio pupillo petere debeat.*

191 *Mater minor annis. 25. non petens tutorem filio pupillo excusatur, vt nō priuatur ob id successione illius.*

192 *Mater non repellitur a successione filij post pubertatem defuncti tametsi ei impuberi tutorem non petierit.*

193 *Mater an teneatur petere tutorem filio existentibus consanguineis quibus legitima tutela defertur.*

194 *Matrem præferri omnibus consanguineis in tutela filij sui pupilli quomodo intelligatur.*

195 *Mater nō tenetur petere tutorem filio impuberi cuius interest ob aliquam conditionem tutorem non habere.*

196 *Mater preuenta a consanguineo in petendo tutorem filio impuberi intra annum, excusatur si non petierit.*

197 *Mater gerens tutelam filij minus legitime, vel patiens tutorem gerentem minus legitime, an quando excusetur.*

198 *Tutorem impuberi petere omittens per ignorantiam vel legitimum impedimentum, excusatur.*

199 *Paupertas pupilli impuberis excusat matrem a petitione tutoris.*

200 *Prodigus excusatur a delictis quæ consistunt in omittendo.*

201 *Mater non tenetur petere tutorem filio impuberi habenti substitutum pupillariter.*

202 *Matrem transeuntem ad secundas nuptias priuari successione filij impuberis ex priore matrimonio suscepti certis de causis.*

203 *Mulier quę per secundas nuptias remota est a tutela filij impuberis an si postea fiat vidua possit eius tutelam reasumere.*

204 *Ius succedendi filijs competens an sit aliquid separatum a iure filiationis.*

205 *Pactum super hæreditate patris a filio factum reprobatur.*

206 *Nepos an veniat ad successionē aui ex persona sua an ex persona patris sui.*

207 *Hæreditatem deuolui ad quoscunq; descendentes siue filios, siue nepotes, siue pronepotes, ordine tamen successiuo.*

208 *Nepos ex filio primogenito an prçferatur patruo ī successione feudi auiti.*

209 *Hæres petere non potest tabulas testamenti viuo testatore aperiri.*

210 *Legatario aditione testamenti petenti quatenus adeundum sit.*

211 *Substitutum pupillariter nullum ius habere viuo pupillo.*

212 *Spem quam quis habet ex euentu conditionis esse aliquod ius, ac posse in contractum deduci.*

213 *Hæreditatem delatam etiam dici eam, quæ non potest adiri ob aliquod impedimentum ex persona hæredis instituti.*

214 *Tempus triginta annorum per quod præscribitur aditioni hæreditatis est continuum, & currit ignoranti.*

215 *Ius deliberandi super adeunda hæreditate quis possit transmittere.*

216 *Ius adeundi hæreditatem non esse in bonis nostris, nec posse cedi.*

217 *Liberum aliquem esse, qualiter probetur.*

218 *Præsumitur vnusquisq; talis, qualis in præsenti possessione reperitur.*

219 *Possessio præsens transfert onus probandi in aduersarium.*

220 *Filius an hoc ipso quod reperitur in possessione sui iuris, præsumatur emancipatus.*

221 *Aetas siue minor siue maior nunquam præsumitur, sed probari debet per eum qui eam allegat.*

222 *Confitens se fecisse aliquem actum tanquam hæredem Titij, fatetur Titium mortuum esse.*

223 *Intellectus ad leg. fina. ff. de interroga. actio.*

224 *Facti alieni ignorantia in dubio semper præsumitur, nisi probetur scientia. & num. 226.*

225 *Prçsumptio ignorantię nō prodest nisi allegetur per eū qui se fundat in ea.*

227 *Ignorantia facti proprij non est tolerabilis inibi tamen casus aliquot vide in quibus tolerari potest, atq; etiam præsumitur.*

228 *Ignorantia in facto proprio præsumitur, vbi quis tractat de dāno vitando.*

229 *Factum alienum ad suum commodum tendens quilibet scire præsumitur.*

230 *Ignorantiam non potest quis prętendere eius quod ad domum illius denunciatum est.*

231 *Ignorantia non potest prætendi eius quod est notorium, vel de quo est publica vox & fama. & nu. 236.*

232 *[illegible] an & quatenus præsumatur scire facta consanguinei sui. & num. 237.*

233 *[illegible] quatenus vicini facta scire præsumatur.*

234 *[illegible]*

235 *[illegible] in aliquo loco præsumitur in dubio a vicinis datum.*

238 *Excommunicatus [illegible] ignorare facta consanguineorū & vicinorū.*

239 *Ignorare non præsumitur negocium cui interfuit.*

240 *Factum alienum præsumitur quis scire ratione assidue conuersationis & amicitiæ.*

241 *[illegible] facti alieni prætendens quod ex dispositione iuris scire tene[illegible]*

242 *[illegible] nec in facto quidem alieno toleratur.*

243 *Factum [illegible] præsumitur qui de eo percuntatus est vel percontari debuit.*

244 *[illegible] scire omnia contenta in testamēto aliter atq; [illegible]*

245 *[illegible] nu. 247.*

246 *Probatio eorum quæ dependent ab animo & conscientia fit per iusiurandum.*

248 *Ius deliberandi per quod transmittitur hæreditas non adita ad quoscunq; ex quo tempore currere incipiat.*

249 *Fama posterior priori contraria impedit actum geri vigore prioris famæ, gestum tamen non reuocat.*

250 *Opinio communis præbet iustam causam credulitatis.*

251 *Relatio vnius viri celebris ac fide digni præbet iustā causam credulitatis.*

252 *Hæres sub conditione institutus an & quando possit adire pendente conditione.*

253 *Fama quando est contraria famæ, vtri potius standum sit. Testibus pari nume. contradicentibus quibus potius fides habenda sit. nu. 255.*

254 *Debitor, aduersus quem probata est suspitio fugæ, si probet bonam suam famam, non poterit ex ea suspitione in carcerem trudi.*

256 *Filiatio quomodo probetur.*

257 *Testatus nemo præsumitur decessisse nisi probetur, quod fecerit testamentum.*

258 *Pupillus decedens non adita hæreditate transmittit ius deliberandi ad hæredem, licet ignorauerit hæreditatem sibi delatam, modo tutor sciuerit.*

IS potest. Breuis est ista lex, habet tamē materiam prolixam, amplam & quotidianam, adeo quod fere totus iste titulus de acquiren. hçredi. est super ista lege reuolutus. ob quod non temere potest hęc lex dici clauis totius huius tituli. Et quia propter eius breuitatem, & propter multas contrarietates quas habet redditur aliquantulum difficilis, & Bartol. super ea loquitur multum intricate & obscure. propterea pro intelligentia ipsius & eorum, maxime quæ dicit Barto. super ea, pręmitto prius nonnulla euidentialia quæ etiam cōcernunt intelligentiam totius tituli. Vnde quia in hac lege tractatur de aditione & repudiatione hęreditatis, pręsuppono quod in iure reperiuntur quinque termini ad propositū huius tituli, videlicet. Aditio. Agnitio, Immixtio, Repudiatio, & Abstentio: Qui oēs & singuli ha
1 bent diuersam importantiam & significationem. † Nam in primis aditio differt ab agnitione, vt est tex. in l. æquissimū. §. si duo intra de bonorum possessi. secundum tabu. & nota. Alex. in l. fi. colum. 1. C. qui admit. Et differentia consistit circa plura. Primo quia aditio respicit hęreditatem amplectendam de iure ciuili l. post ad tam. C. de impub. & alijs sub. & l. si fratris. ver. quod si. C. de iure deliberan. & l. 1. sup. eo. de [illegible]. Agnitio vero refertur ad bonorū possessionem adeūdam de iure pętorio l. Infantis, & l. bonorū. C. qui admit l. 1. C. de iure delibe.
2 Secundo differunt, † quia aditio hæreditatis in solo animo cōsistit, qui animus potest vbiq; & coram quocunq; verbis declarari. l. gerit, & ibi Barto. inf. eo. l. si Auia. C. de iure delibe. Sed agnitio bonorum possessionis non potest fieri nisi coram iudice, vt habetur in d. l. fi. C. qui admit. Rationem diuersitatis assignant Alberi. de Rota. & alij Moder. in d. l. fi. ad quorū dicta me remitto, quia non est, materia præsentis speculationis. Ter
3 tio differunt, † quia aditio transfert magis plenum ius in hæredem, quia facit in eum transire vtile & directum dominiū. Sed agnitio bonorum possessionis transfert solum vtile, quia pętor non potest facere quem directo hæredem. §. quos autē instit. de bonorum possessio. ita dicit Barto. in l. 2. inf. bonorum poss. & in l. ex asse. & ibi etiam Alexand. infr. ad Treb. & Paul.
4 de Cast. sup. de poss. hæredi. pe. † Quod tamen declara secundū Alexand. in d. l. ex asse colum. 6. videlicet, quòd ius vniuersale hæreditarium semper est vtile pęnes bonorum possessorem. per d. §. quos autem. Actiones autem & iura particularia hæreditatis recipiunt distinctionem, vt siquidem alius est hæres de iure ciuili, tunc sunt vtilia pęnes bonorum possessorem, si vero non est alius hæres de iure ciuili, tunc etiam directa iura particularia trāseunt in bonorum possessorem, vt ibi. Quarto dif-
5 ferunt. † quia quando est delata bon. poss. filiofam. potest eam agnoscere sine iussu & consensu patris l. prima. C. qui admi. secus est in aditione hęreditatis, & quia in ea debet iussus patris pręcedere l. si quis mihi bona. §. iussum. & ibi Bar. & do. inf.
6 eo. Quod tñ hodie † nō procedit nisi solū in profectitijs, nō aūt in hęditate aduentitia, quia pōt eā filius adire ēt patre ignorante & inuito propter dominiū qđ habet filius in aduētitijs l. fi. C. de bo quę lib. & not. in d. l. 1. C. qui admit & Bar. in d. §. iussum
7 Potest † autem dici hęreditas profectitia quando filius instituitur hęres ab aliquo contemplatione patris. Talis enim hereditas censetur a patre profecta l. aditio. § fina. & ibi glo. ff. infra eo. & l. Sed si plures. §. in arrogato. & ibi Bar. ff. de vulg. & pupilla. & glo. in l. cū oportet in prin. in ver. ex eius. C. de bonis quę
8 lib. Quid † autē si instituatur quis hęres ab auo paterno, vel legatum habeat ab eo, an illud dicatur aduentitium vel profectitium, licet quis prima facie diceret quod est profectitiū, tamen veritas est in contrarium. s. quod est aduentitium, nō obstante quod ab ascēdente per lineam paternam proueniat, ita per illum tex. tenet Bar. in l. quęsitū inf. de lega. 1. & idem Bar. & Alexan. in l. qui in aliena. §. interdum. ff. eodem nisi expresse esset relictum nepoti ab auo contemplatione patris ipsius nepoti, quia tunc diceretur profectitium, secundum Alexand.

in d.§.Interdum,in addit.ad Bar.& ita intelligitur text.& quod ibi per Bar.in l.dedit dotem inf.de colla. bonorum. Sed contra prædicta posset opponi, nam potius esset dicendum contrariũ scilicet quod in agnitione requiratur consensus patris, ex quo fit in iudicio, vt sup. in quo filius esse non potest sine consensu
9 patris l.fin.§.necessitate.C.de bon.quę lib. † Ad quod respondetur,quod qñ imploratur officium iudicis extra ordinem per filiumfam.si non apparet contradictor,non requiritur consensus patris in iudicio, ita limitatur d.§. necessitate, vt colligitur ex mente Bar.& aliorum,in d.l.1.C.qui admit.& maxime Ias. ibi in vlt. col. vnde infertur ſm eos, quod si in petenda bonorũ possess. per filium extaret aliquis contradictor,tunc requireretur
10 tur consensus patris,alias nõ valeret agnitio. †Quinto differũt, quia aditio hæreditatis potest fieri longissimo tempore infra triginta annos,l.licet,& ibi nota. C.de iure delibe. Sed agnitio bonorum possess. fit solum infra annum quando defertur liberis, alijs vero transuersalibus defertur infra centum dies l. 1. §.
11 largius,infra de succ.edic.& l.2.C.qui admit. † verum istud tẽpus bonorum possessionis est vtile & non currit ignoranti & impedito l.2.ff. quis ord.in bonorum possess.serue. Sed tẽpus aditionis de iure ciuili est continuum, vt no. Bal.& doct.in d.l. licet. Ex hoc sequitur maxima vtilitas,quòd si quis esset exclusus a iure petendi hæreditatem de iure ciuili per lapsum triginta annorum, si fuit ignorans vel impeditus poterit illam petere infra annum vtilem,vel centum dies de iure pretorio,secundum Bal.in rubr. C.qui admit.in 6.qõ.& in d.l.licet,in 2.col.& Alexan.& Moder.in l.2.C.qui admit.& Paul.de Castr.& doc.
12 in l.fi.C.vnde cogna.Sexto differunt,† quia si est delata heredi tas infanti carenti tutore possunt amici vel alij quicunque nomine infantis comparere in iudicio, & petere decerni bonorũ possess.infanti,ex quo sequitur quod mortuo infante trãsmittet postea talem hęreditatem ad hęredem tãquam agnitam, vt notat Bal.in rubr.C.qui admit.in 6.q.2. Alex.in l.infantis,C. eod.tit.Quod secus est in aditione hæreditatis, quia eam solus tutor adire potest pro infante vel eius pater tantum, si ipsum, habet,alias mortuo infante non transmittitur hæreditas ei delata & non adita nisi ad solum patrem l.si infanti.C.de iure deliberan.& ibi Bartol.& Alexand. Et ponunt Angel.& Paul.de Castr. in l.final.C.vnde legi. Item nisi ex potentia suitatis,quia etiam infans transmittit ad quoscunque hæredes ex potentia suitatis,ſm Bar.in d.l.si infanti.& ibi etiam Alexan.& communiter doct.& Paul.de Cast.in consil.8.in 2.vol.per tex.in l.apud hostes C.de suis & legi.& in l.Lucius, inf.de iure fisci,& tenet Alexan.in consi.204.in 3.vol. Alias differentias inter aditionẽ & agnitionem poteris videre per Moder.in rubr.C.qui admit.
13 Tertius terminus est qui dicitur immixtio,† & hic pertinet solum ad suos hæredes, nam sui proprie non dicuntur adire, sed potius se immiscere hæreditati paternæ, vt habetur in §.in extraneis,instit.de hæred. qual.& diff. & no. gl.in rubr. C.de iure deliberandi,& in l.ei qui sup.eo.& gl.in rub.sup.eo.& licet dicti tres termini habeant supradictas significationes proprias, quandoq; tñ confunduntur & vnus pro alio ponitur, vt l. 2. C. de iure deliberandi. Ex quo infertur q̃ non vitiaretur l.bellus, in quo aliquis volens agnoscere bono.poss.dixisset se adire hæreditatem,cum de iure ciuili venire non posset, ita tenet Alex. in l.fin.C.qui admit. quia verba libelli impropriantur,vt saluetur libellus,l.sed si possessori.§. item si iurauero.sup.de iureiurando,& ibi Bart.& doct.& in l.insulam sup.de præ.ver.& in l.
14 1. C. de vsufr. Sunt † & alij duo termini negatiui, videlicet, repudiatio & abstentio,qui ad idem tendunt s.ad omittendã hęreditatẽ,tamen differunt in hoc,quia repudiare spectat ad hæredes extraneos. Abstinere aũt solum ad liberos,vt no.gl.in rubric.s.eo.& probatur in l.impuberib.& l.is qui heres sup.eo.& in d.§.extraneis,& §.sed his,inst.de her.qua.& diff.& tñ quare in suis dr̃ potius abstentio, quia de iure ciuili filius est hr̃s suus & necessarius,vt in §.sui inst.eo.tit.adeo quod hæreditas patris dicitur potius continuari in filium quam de nouo acquiri l. in suis,& ibi Bar.& doct.sup.de libe.& posthum. Sed de ęquitate pretoris fuit concessum filijs ius abstinendi ab hęreditate paterna, vt d.§.sed his, & ideo dr̃ abstentio proprie & non repudiatio, quia vr̃ se filius abstinere ab hæreditate sibi acquisita & in eum continuata de iure ciuili, nõ aũt potest dici repudiatio proprie,cum repudiatio concernat acquirenda pręcedente delatione,& prædicta sentit Bal.in l.potuit, in 7.q.vbi notanter loquitur in hac materia. C. de iure delib. Secundo principaliter
15 præmitto† quod ad hoc vt hæreditas possit adiri vel repudiari, vt dicitur hac lege,est necesse quod sit delata prius,& tunc dicitur delata quando est in tali statu, vt possit adiri per hæredẽ, l.delata inf.de verbo.sig. probatur in l.is qui hæres duo. iuncta gl.sup.eod.ubi gl.dicit quod ista sunt conuertibilia, s.esse delatã,& adiri posse,istud & tenet Bal. in d.l. potuit,in 7.q. & sentit Bar.hic in 3.col. vers. tertium posse &c. vbi dicit hæreditatem non esse delatam,quãdo est relicta sub conditione, ex eo quia pendente conditione adiri non potest l.sed si alio.§.fin.cum l. seq.inf.ad Treb.& no.Bal.in l.post mortem,col.fi.C.de fideic. ex prædictis ergo sequitur, quod tunc dicitur hæreditas delata,quando quis in testamento est pure institutus,vel ab intestato obtinet primum gradum in successione, quia tunc est in eo statu hæreditas,vt adiri possit, & consequenter tunc potest repudiari,per hanc legem. His igitur pro aliquali introductione sic præsuppositis deuenio ad l.ipsam, quæ propter eius breuitatem non potest breuius summari,tamen secundum communem summarium traditum hic per Bartolum Alexandrum & alios doctores hoc dicit. Qui habet ius adeundi principaliter & per se non impeditum, ad sui vtilitatem is repudiare potest, vel aliter sic.

Cui licet extincti delata capescere iura,

Respuere hac eadem lege iubente potest. hoc dicit.

Doctores hic nõ colligunt aliquod notabile ex ista lege pp sui breuitatem. Tu tamen ex ista l.not.primo regulam ad quã
16 quotidie allegatur,† quod ille potest hæreditatẽ repudiare qui habet ius eam adeundi. Et sic istę duę potentiæ scilicet adeundi & repudiandi sunt conuertibiles, & vna consequitur aliam,nã qui potest hæreditatem sibi delatam adire, ille idem potest eã repudiare & econtra. Quod similiter procedit in immixtione & abstentione hodie per beneficium prætoris, quia is qui potest se immiscere, potest etiam abstinere, & econtra prout loquimur in suis, vt sup.declaraui, hoc probatur per istam l.iuncto §.extraneis,& §. Sed his,instit.de hæred. qual.& diff. Hanc
17 regulam declara † vt procedat in tota hæreditate delata quia debet vel tota adiri vel tota repudiari, & sic illa potentia adeundi & repudiandi quando est reducenda ad actum necessitatur ad totam hæreditatem l.1.& l.si ex asse. supra eod.& l.si solus,
18 inf.eod.In tantũ † quod si vnam partem hæreditatis quis adijt, accrescunt sibi etiam inuito aliæ portiones l.testamento.C.de impuber.& alijs subst.& l.quidam elogio.C.de iure delib.& not.Bar.& doct.in d.l.1.& l.si.sup.& infra eod. Ad idem est bonus tex.in l.sed si plures §.filio.sup.de vulgari & pupill.per quẽ tex.dicit Alexand.in consilio 12.in 5.vol.quod nepos,cui delata est hæreditas auita & paterna non potest adire auitam & repudiare paternã,si pater suus se immiscuit in hęreditate auita, quia per talem immixtionem est effecta vnica hæreditas,vnde debet vel totam adire vel totam repudiare, vt no.Ludo.Rom.
19 in consilio 40.in prima columna, vbi dicit,†quod postquã hæreditas est adita nõ dicitur amplius hæreditas,sed efficitur vnicum patrimonium cum bonis adeuntis, idem tenet Bar.in l.si Titius,infra ad Trebellian.& in l.si quis seruum §.fi.inf.de leg. secundo,& Petrus Philipp. Corn.in consilio 206.columna penultima versiculo nec obst.in tertio volum. Et ex prædictis limitatur regula,quæ se habet, quod cui licet id quod est plus,multomagis licet id quod est minus,l.nec in ea.§.sed qui occidere, infra de adult. & l. non debet infra de regulis iuris, & l.videamus,supra de in litem iur.in fi. nam si conceditur hęredi adire totam hęreditatem, multo magis deberet sibi concedi adire partem, sed istud ideo est, ne quis decedat pro parte testatus & pro parte intestatus, contra l.ius nostrum inf.de regu.iur.ita dicit gl.in d.l.non debet, & Bar.in l.1.sup.eo. Idem etiam dici-
20 mus in legato, †quia quando est vnum non potest pro parte acceptari & pro parte repudiari, quia ipsum non potest legatarius diuidere l.legatarius infra de legat.primo, & l. neminem, & l.grege,infra de lega.2.imò agnoscendo partem legat.totũ acquirit l.si cui res infra de lega.secundo,& no.glo.& Bar.in l. 1.supra eod.& Petr.Philipp. Corn.in consilio 249.col.pen.& fin. in 3.volum. sed hęredes legatarij possunt illud diuidere,vt d.l.legatarius.§.1.& ratio est in legato, secundum Bar.in d.l.1. sup.eo.columna fin.quia cum sit vnum,non potest hanc vnita-
21 tem diuidere legatarius contra mentem testatoris.Quid † aũt si quis repudiat partem hæreditatis, an videatur repudiare totam,dic quod non, vt no. glos.& Bart. in d.l.1.supra eodem. Et est secundum eum, quia cum repudiatio sit priuatio, non potest habere ius accrescendi,cum sit quid separatum a persona, quod secus est in aditione, vnde repudiando partem,habetur, ac si nihil repudiasset, vt d.l. si solus infra eodem. Istam regu-
22 lam sic declaratam limita primo † non procedere in emphyteusi, quam quis recepit pro se & filijs suis, quia tunc filij possunt repudiare paternam hæreditatem & retinere emphyteusim. Item si essent instituti hæredes per patrem pro dispartibus partibus, succedunt nihilominus equaliter in emphyteusi, ita tenet Bar.in l.si tibi.§.si pactus ff. de pact. & in l. quod dicitur, inf.de verborum oblig.& idem Bart.in l.Gallus.§. quidam recte,& ibi etiam Alex.s.de libe.& posth.& Bar. in l.vt iusiurandi.§.si liberi infra de oper.lib. & Bal.in l.liberti. col.6.in fin.C. de oper. lib. & ratio est, quia emphyteusis de sui natura non transit ad hęredes,vt in auth.de nõ alie. §.emphyteusis,vnde filius succedit in ea vt filius vigore pacti, non vt hæres. Ita tenet etiam Bald. in authen.si quas ruinas,col.3.C.de sacrosanct.ecclef.& Specul.in titul.de loca.§ nunc aliqua, versi.78.& versi. 108.& Ias.in l.si non sortem §.libertus, col.penult.sup.de conditio.

dictio. indebi. Add ad prædicta §. et his. in auth. de nō alie & Alex. in consil. 8. col. 1. in 3. volumine. & sentit And. de Iser. in c. primo. §. vbi vero. An agnatus etiam, in vsibus feu. Hanc tamen limitationem intellige vt procedat in emphyteusi concessa per ecclesiam pro se & filijs, quia illa ex quo non est transitoria ad hęredes, vt dicto. §. emphyteusis transibit ad filios vel filias, & sic etiam repudiata hæreditate paterna, secus in emphyteusi concessa a priuato, quia ex quo est transitoria ad hæredes, tunc filius non potest illam habere, nisi sit hæres patris. ita notabiliter hanc materiam limitat & declarat Alex. in cōs. 129. in quinto volumine. Et ex prædictis sequuntur duę pulchrę, quarum prima est, Nam hodie per consti. regni, quę incipit, in aliquibus est inductum quod filia dotata excluditur a

23 successione patris stantibus masculis. † pone, quod pater, qui recepit emphyteusim ab ecclesia pro se & filijs. vt supra mortuus fuit relicto filio masculo & filia dotata, certe per prædicta filia succedet æqualiter in emphyteusi vna cum fratre suo, ex quo illam non habet vt hæres, sed vt filia, & ita limitatur dicta consti. in aliquibus. Ita in terminis tenet Bal. in dicta authen. si quas ruinas. col. 3. in fi. ver. ex hoc sequitur &c. C. de sacrosanc. eccle. Et licet hæc opin. Bal. videatur prima facie sustentabilis, tamen contrarium in hoc tenuit Bar. in d. l. vt iurisiurandi. §. si liberi. & Bar. in cons. 60. incip. quęstio ista habet duo dubia & c. Pe. Phi. Cor. in consi. 145. colum. fi. in primo volu. & Imo. in c. potuit. de loca. in quibus locis communiter concluditur, quod stante dicto statuto, quod filia excludatur per masculos, etiam si pater accepit emphyteusim pro se & filijs suis masculis & fęminis, intelligitur ordine successiuo secundum dispositionem statuti. scilicet vt primo masculi admittantur, & demum his deficientibus succedant fæminæ, & ratio est secundum eos, quia pr̃ stipulando videtur se cōformare cum dispositione iuris cōis vel municipalis, vt ita intelligatur ordine successiuo. Et hanc considerationem in simili facit Bar. in l. hæredes mei. §. cum ita & ibi etiam Ang. & docto. ff. ad Trebel. & hæc opin. contraria censetur magis communis. Quam opin. ego confirmo in casu proposito alia consideratione, quia casus noster est, quando pater acquisiuit pro se & filijs simpliciter, non exprimendo filias

24 fœminas, quo casu est alia ratio exclusiua fęminarum, † quia in contractibus masculinum non concipit fęmininum secundum Archi. in c. si quis suadente. column. 3. 17. q. 4. & Alex. in l. sed si hac. §. liberos. sup. de in ius vocā. & Imo. in l. si ita scriptum. inf. de leg. 2. & in c. potuit. col. fi. de loca. & in l. cum vir. inf. de cōd. & demonstra. & Ludo. Roma. in consil. 35. & Alex. in consilio. 207. inci. Consideratis. column. 3. versicu. & similiter. in 2. volu. & magis clare idem Alexan. in consi. 61. in 1. vol. & Iason. in l. si quis id quod, col. 6. sup. de iur. omnium iudic. in quibus locis in terminis deciditur quod si pater accepit emphyteusim pro se & filijs suis non comprehenduntur filiæ fęminę, & ratio est quia in contractibus semper fit interpretatio contra stipulatorem cui licitum fuit legem contractus apertius dicere. l. veteri-

25 bus. ff. de pac. † Hoc limita non procedere quādo concessio pro se & filijs fieret a fęmina, quia tunc masculinum cōcipit fęmininū in specta præsumpta affectione cōcedentis. Ita in simili dixit Pe. de Ancha. in consi. 341. incip. pro maiori. quem refert & sequitur Iaso. in d. l. si quis id quod & in d. l. sed si hac. § liberos, argumen. c. si de beneficio. de præben. lib. 6. & l. plenum. §. equitiu. sup. de vsu. & ha. tamen tunc puto quod excluderetur filia vi

26 gore statuti, per prædicta. Secunda illatio est, † quod talis emphyteusis non imputabitur filio in quartam, ex quo non habet illam vt hæres, sed vt filius. Ita tenet Alexan in consilio. 8. col. 1. in 1. volu. [illegible] Angel. & Pau. de Cast. in l. si patroni. inf. ad Trebel. & Alexan. in consi. 89. colum. 2. in 4. volu. Pro veritate tamen hu-

27 [illegible] non est sciendum † quod triplex est quarta. videlicet [illegible] [illegible] detrahitur de legat[is] quæ dicitur Falcidia, de qua loquitur [illegible] titu. ad l. Falcid. Alia quæ detrahitur de fideicommisso vniuersali, quæ appellatur Trebellianica, quæ tractatur plene in toto titu. [illegible] Trebellia. Tertia est, quæ detrahitur iure naturæ quæ appellatur legitima, de qua loquitur auth. nouissima. C. de

28 inofficio. testamen. Nunc ad propositum, † dico, quod quo ad Falcidiam & Trebellianicam vera est opinio præcedens, scilicet quod talis emphyteusis non imputatur in quartam, & ratio

29 est quia in Falcidiam & Trebellianicam imputantur solum [illegible] iudicio testatoris ex ipso testamento, secus si [illegible] testamento, casus est notabilis in l. pater filiam. inf. [illegible] quem ita dixit Barto. in l. in quartam column. 2. [illegible] emphyteusis, quia non capitur ex testa[illegible] inter viuos, propterea non imputatur. Si

30 [illegible] legitima, & tunc magis commun[is] opinio est [illegible] quod talis emphyteusis imputetur filio [illegible] quando agitur de hæreditate patris, qui acquisiuit emphyteusim. ita tenet Alexander in consilio. 27 in 5 volumine. [illegible] melius fuisse loquutus. idem tenent Gl. & Bal. in [illegible] imputatur C. de inoffic. testa. & Alex. in d. l. si patroni. infr. ad Trebell. Et est ratio, quia in legitimam imputatur

omne quod capitur ex patrimonio defuncti, siue hęreditario, siue quocunque alio iure etiam inter viuos, dummodo sit tale, quod morte confirmetur. Ita dicit Barto. in dicta. l. in quartam. columna penultima idem quando datur ob causam, vt propter dotem vel donationem propter nuptias, vt ibidem. Sed quia dicta emphyteusis capitur ex patrimonio testatoris per stipulationem inter viuos, & morte confirmatur, quia ex morte testatoris accepit vires erga filium & non ante, ex quo talis acquisitio pro se & filijs censetur facta ordine successiuo, vt nota Bart. & Alexand. & communiter docto. in l. Gallus. [illegible] quidā recte. supra de liberis & posthumis, vnde nunquam defertur filio nisi mortuo patre, propterea imputatur in legitimam, ita dicit Alex. in dicta. l. si patroni. & in dicto cō-

31 silio. 27. in 5. volumine. Fortificatur istud. † Nam pater potest talem emphyteusim prælegare vel donare vni ex filijs insolidum in preiudicium aliorum filiorum, secundum Bal. in dicta auth. si quas ruinas. col. penulti. & Alex. in d. consilio. 27. in 5. volumine. & Pe. Phi. Corn. in cons. 51. col. 1. & 6. & consilio. 282. colum. 9. in litera p, in 3. volumi. & in consilio c. col. 1. in 4. volumine. & Ludo. Roma. in consilio 35. Sed certum est quod omne legatum imputatur in legitimam, vt dicta l. omnimodo. C. de inofficio. testa. & tenet Barto. in d. l. in quartam. col. pen. ergo consequenter dicta emphyteusis imputabitur. Illud vltimum limita, quando emphyteusis est acquisita per patrem ex re & pecunia ipsius patris, secus si ex mera liberalitate concedentis sit facta concessio pro se & filijs, quia tunc non pōt pater in præiudicium aliorum filiorum dictam emphyteusim alteri filio assignare. Ita singulariter dixit Bald in l. 1. in fina. verbis. C. per quas perso. quem sequitur Pet. Phi. Corn. in d. consi. 282. colum. 6. in litera p, in 3. volumi. Retenta

32 igitur ista conclusione pro vera † & communi, quod emphyteusis imputatur in legitimam, limita eam multum singulariter procedere, quando fuit acquisita ab ipso patre de cuius hæreditate agitur, secus si esset acquisita per auum paternum stipulantem pro se & filijs, & nepotibus suis, quia tunc nepos habet illam non ex prouisione patris, sed ex prouisione aui, & propterea non cōputatur in legitimam quando agitur de bonis patris, cū ab eo non processerit. Ita notanter limitat Alex.

33 in dicta. l. si patroni. col. 4. vbi assignat rationem, † quia quæsita ab auo paterno non dicuntur profectitia, sed aduētitia. leg. quæsitum, & ibi Bartol. infra de lega. 1. & gloss. & Bal. & Alex. in l. qui aliena. §. interdum. ff. eodem. & dixi. ff. in euidentialibus, & de iure aduentitia non imputantur in legitimam. l. scimus. §. repletionē. C. de inofficio. testa. & no. Bar. in d. l. in quar-

34 tam Secundo † principaliter limita hanc regulam, scilicet, qđ hęreditas debet tota adiri vel tota repudiari, vt nō procedat in iure patronatus liberti, quia illud spectat ad filium vt filium, non autem vt hęredem, vnde potest filius repudiare hęreditatem paternam, & retinere ius patronatus. l. filij. inf. de iure patrona. licet possit pater illud assignare vni ex filijs in preiudicium aliorum, vt no. Soc. in consi. 25. col. 6. ver. 5. facit. in 1. vol. Quo autem in iure patronatus ecclesiæ dic contrarium, quia illud transit cum vniuersitate bonorum, transit solum ad hæredes etiam extraneos, vt nota. Calderi. in consilio secundo. in titulo. de iure patrona. & Bal. in l. secūda. C. de in ius vocan. & gl. in c. considerandum. 16. q. 7. & Abb. in c. primo. & c. cū seculum. de iure patro. & Car. in clem. 2. in 6. quæstio. de iure

35 patron. † vnde ex prædictis sequitur, quod non potest filius renunciare hæreditati paternæ, & retinere ius patronatus ecclesiæ, imò renūciando vis hæreditatis perdit illud, quia trāsit cū vniuersitate bonorum, secūdum Cardin. in d. clemen. 2. in 6. quæstio. & Federi. de senis in consilio 106. & consilio 225. & Ioan. de Ana. in consilio 86. & Abba. in dicto. c. cum seculum.

36 Ex eo tamen † quia est indiuiduum, est penes quemlibet hæredem insolidum. Et ideo licet plures hæredes sint instituti pro inæqualibus portionibus, tamen omnes æqualiter succedent in iure patronatus, secundum Abb. in dicto c. 1. de iure patron. & glos. in c. præ mentis. in gl. in agna. in fi. 17. quæstio. 7. & Bal. in l. prima circa fi. C. de commun. [illegible] & Franc. l. de Are. in l. 1. col. 3. infra de lega. primo. Et ex prædictis sequuntur

37 duę illationes † quarum prima est, quod si pater instituit hęredem in re certa, dato sibi alio cohęrede vniuersali, ius patronatus erit totum hæredis vniuersalis & filius nihil habebit in eo. secundum Abb. & doc. in d. c. 1. de iure patron. Secundo infertur quod licet alias ius patronatus transeat ad feminas ęqualiter sicut ad masculos, secundum Abb. in dicto cap. primo. in cap. fina. de concess. præben. & Calder. in consilio 1. in tit. de iure patrona & Ioan. Andr. in c. generali. de electio. libro sexto. in nouella. tamen si filia renunciauit hæredit. patris, iuxta ea quæ habentur in l. pactum quod dotali C. de collatio. vel si est exclusa per statutū a successione paterna propter dotem, non succedit in iure patronatus, sed totum vadit ad masculos, secundū Federi. de senis in dicto consilio 106. & Abb. in dicto. c. cum seculum. vnde sequitur quod hodie in regno

 per con-

per consil. in aliquis. filia nõ succedit in iure patronatus, nisi ex
38 testamento institueretur hæres. Limita † tamen prædicta non
procedere quando in concessione iuris patronatus facta in fun
datione vel donatione esset concessum dictum & ius pro se fi-
lijs suis non adiecto hæredibus per diœcesanum, quia tunc filij
possunt habere ius patronatus, ẽt si non sint hęredes, quia per il
la verba veniũt vt filij, nõ aũt vt hæredes. ita tenet Steph. de Ga
ieta. in repetitio c. quoniam. de electio. lib. 6. pro ea quæ in simi-
li nota. Bart. in l. quod dicitur infr. de verbor. oblig. vbi loquitur
de emphyteusi. Quod confirmo per id quod dicit Bald. in di-
cta. l. secunda. C. de in ius vocan. vbi dicit, quod ius patronatus
transit ad hæredem extraneum, nisi in fundatione aliud sit di-
ctum vel actum, videtur ergo aliud actum, quando est conces-
sum pro se & filijs non facta mentione de hæredibus, idem etiã
dicit Calde. in consilio quinto. in tit. de iure patro. Potest & ter
39 tio ex prædictis inferri, † quod hodie in regno ex quo primoge
nitus succeditur in feudo in quo viuitur iure francorum exclu-
sis alijs filijs. secundum Andr. de Iser. in c. imperialem. §. præte-
rea ducatus. in quarta columna de probi. feu. alien. per Federic.
sequitur quod si in aliquo feudo esset ius patronatus, solum pri
mogenitus in eo succederet exclusis alijs, secundum Abb. in di
cto capitulo. cum sęculum, & in capitul. ex insinuatione, & ibi
40 Ioan. Andr. de iure patronatus. Tertio † principaliter limita hãc
regulam non procedere in feudis. intelligendo de feudo ex pa-
cto ex prouidentia tantum, quia tunc hæres cui est delata suc-
cessio, potest feudum retinere, & hæreditatem repudiare. Di-
citur autem feudum ex pacto, & prouidentia quando est con-
cessum pro se & liberis seu filijs non facta mentione de hęredi
bus, nam tunc censentur haberi non ab ipso defuncto sed ex pa
cto, & prouidentia concedentis, vt notat. Andreas de Iiernia in
capit. primo. colum. prima, & secunda, & tertia, an agnatus &c.
in vsibus feu. in tantum quod dicit notabiliter Andreas de Iser
nia in dicto. §. prætcrea ducatus. colum. quarta, quod mortuo
feudatario censetur tale feudum retraditum domino, & a do-
mino iterum concessum filio. & sic censentur plures donatio-
41 nes. Sed quando † dicitur, concedo tibi, & filijs hęredibus, vel
tibi & hęredibus, tunc appellatur feudum hæreditarium. secũ-
dum Andr. in c. primo. § huius autem generis. columna secũ-
da. ex qui. cau. feu. amit. & in dicto c. primo. in princip. an agna-
tus. Et tunc in eo non succedit, nisi ille qui est hæres, vt ibi dicit
Andr. & etiam Bald. sed in primo casu succedit etiam qui non
est hæres. vnde potest tunc renunciari hęreditas, & acquiri feu
dum, pro quod non tenebitur successor creditoribus hæredita
rijs. ita plene tenet Alexand. in consilio 19. colum. secunda, &
consilio 26. colum. 3. in quinto volumine, & Ioan. And. in ad-
ditio. Specul. in tit. de feudis. §. fina. in additio. quæ incipit, dire
ctę &c. & Iason. plene. in l. si non sortem. §. libertus. colum. pe-
nult. & fina. sup. de conditio. indebit. in quibus locis loquũtur
etiam in filio, scilicet vt possit repudiare hæreditatem paternã,
42 & retinere feudũ ex pacto & prouidentia. contrarium † tamen
in filio tenet Andr. in dicto capit. primo. §. vbi vero, & ibi etiam
Alua. & docto. communiter, an agnatus. per illum textum vbi
fit differentia inter filium, & alium agnatũ. Nam filius non põt
paternam hæreditatem repudiare & retinere feudum, qa vtrũ-
que debet acceptare vel repudiare, secus est in alio agnato. Et
est exemplum, vt si feudatarius, qui habebat feudum pro se &
filijs, moritur relictis duobus filijs, certe dicti filij, vel alter eo-
rũ non possunt repudiata hęreditate habere feudũ. sed si mo-
riatur vnus ex eis sine liberis, quo casu portio morientis defer
tur fratri superstiti, tunc ille frater potest repudiata hæreditate
fratris habere illam portionem feudi, & ille dicĩ venire vt agna
tus, non autem vt filius, & hanc opin. etiam tenet Bald. in l. qui
se patris. colum. sexta. C. vnde libe. Et sic ex prædictis secũdum
Andr. in dicto §. vbi vero. erit deterioris cõditionis filius quam
agnatus, & ratio est, quia filius censetur eadem persona cum pa
tre, vnde non debet ipsum afficere iniuria repudiando suam hę
reditatem. Aliam rationem assignat Bald. in dicta. l. qui se pa-
43 tris. scilicet quia filius venit vt hæres, † ex quo in materia feudo
rum appellatione hæredis venit filius, vt nota. glos. in l. ex facto
§. final. infra ad Trebell. & Andr. & docto. in capitulo primo §.
& si clientulus. vbi est text. de alien. feud. Sed agnatus venit ex
contractu, & non censetur eadem persona cum defuncto. Et
pro ista opin. Andr. est tex. & ibi etiam And. in capi. primo. §. fi-
lius. de capi. qui cur. ven. Inter istas autem varietates datur re-
medium, quod filius adeat hæreditatem patris cum beneficio
inuentarij, & sic non tenebitur creditoribus ultra uires hæredi-
tarias respectu allodialium, sed feudum habebit præcipuum,
& pro eo non tenebitur creditoribus. Ita dicit Andr. in dicto.
§. vbi vero, & dicto §. filius. secus quando feudum est hæredita-
rium, quia tunc pro eo tenetur creditoribus, vt not. plene Ale-
xand. in dicto consilio decimonono, in quinto volumine. Secũ
44 do principaliter † nota ex ista leg. dum dicit. is potest repudia-
re, & cæt. quod hæc dictio, potest, quando ponitur orationi
affirmatiuæ non importat necessitatem præcisam, sed po-
nit potentiam ad arbitrium eius in cuius persona verba diri-
guntur, secus est in verbo, debet, quia importat necessitatem.
ita nota. Bartol. in repetitio l. creditores in principio. C. de pi-
gno. licet aliquando ponatur, debet, pro potest, & sic sine ne-
cessitate l. obseruare, & ibi Barto. supra de offic. procon. & no-
tat. Andreas de Isernia in capitulo primo. §. si aliquis apud
quem vel quos &c. in vsibus feudo. & habetur in l. sępe supra
de offic. præsi. si vero istud verbum, potest, ponitur orationi
negatiuæ, vt quia in aliqua dispositione dicitur non potest, vel
non possit, tunc denotat necessitatem præcisam, & remouet
omnem potentiam ab actu, adeo quod actus postea factus cõ-
tra illam dispositionem est ipso iure nullus, secundum Barto.
& communiter docto. in l. Gallus in principio. supra de liberis
& posthumis, vbi plene attingit Barto. de importantia huius
verbi potest, & in l. prima supra, de iniusto rupt. testamento.
pro quo est tex. & ibi gloss. in capitulo primo. de regulis iuris,
libro sexto. & in l. stipulatio ista §. alteri infra, de verborũ obli-
gatio. & in l. nemo potest infra de lega. primo. & in l. non po-
test infra, de furtis, & notat expresse Bal. in l. prima. colum. pe-
nult. C. qui admitt. & Bald. in l. fina. columna fin. C. de fidei-
commiss. & Alexand. plene in consilio 77. columna prima in
3. volumine, & Bald. in d. l. 1. supra de iniusto rupt. testamen.
Quia tamẽ in hac lege tractatur & fit mentio de aditione seu
acquisitione hęreditatis seu de eius repudiatione videamus
45 † pro eius maiori intelligentia per quos actus inducatur adi-
tio, & per quos repudiatio, & proderit id scire ad intelligentiã
totius huius tituli. vnde est sciendum, quod quo ad aditionem
sunt infiniti modi, & actus per quos censetur adita hæreditas,
tamen cumulando aliquos prout ex diuersorum librorum re
uolutione colligi potest, sunt infrascripti. videlicet. Et præsup-
46 pono † quod aditio hæreditatis consistit in solo animo l. gerit
infra eodem, & l. si Auia. C. de iure deliberandi. Et quia ille
animus, cum sit quid occultum & latens, non potest aliter per
cipi, nisi per extrinseca l. quidam in suo. supra, de conditio. in-
stit. & nota. gloss. in l. is qui. supra, de tuto. & curato. datis ab
his, quæ extrinseca cognoscantur altero de duobus modis, sci-
47 licet verbis & facto. Nam facto † & verbis potest voluntas
hominis declarari, vt nota. Spec. in titu. de succes. ab inte. ver-
sicul. pone quidam pro hoc est text. & ibi per Bald. & docto.
in l. reprehendenda. C. de insti. & substit. & nota. Bald. in l. non
Codicillum. colum. secunda. C. de testamen. Et dicit idem Bal.
in l. libertæ tuæ in fin. C. de operis liber. quod qualitas facto
rum distinguit qualitatem intellectus, vnde prius est videndũ
per quæ verba & per quos actus inducatur aditio hæreditatis.
48 Et primo censetur † quis adire hæreditatem eo ipso quod vti-
tur verbis denotantibus ipsam aditionem, vt si dicat, adeo, vel
agnosco hãc hęreditatem, vel gero me pro hærede, vel simile
iuxta ea quæ habẽtur in l. apud Aufidium inf. de optio. lega. &
49 Barto. in d. l. gerit. col. 2. Secundo † inducitur aditio ẽt si quis
vtitur verbis suspensiuis, vt si dicat volo adire vel volo esse hæ-
res, dummodo deliberate dicat hæc verba, quæ deliberatio
perpenditur ex præcedentibus, instantibus, & sequentibus
secundum Bartol. in dicta l. gerit, & ibi exemplificat. pro hoc
est tex. in l. Pamphilo. §. propositum infra, de leg. tertio, & no-
ta. Barto. in l. serui. electione infra, de legat. primo. & Pet. Phi.
Cor. in cons. 77. colum. penult. in in quarto volumine. & Abb.
in c. ex literis col. secun. de sponsa. Et dicit Ang. in repetitione
l. qui se patris col. 12. & 13. C. vnde liber. quod talia verba prę-
sumuntur in dubio deliberate prolata, quãdo aliud non appa-
ret, vnde inducunt aditionem hæreditatis, secus est quando di
xisset. ista hæreditas non mihi displicet, quia per hoc non indu
citur aditio. secundum Bar. in dicta l. gerit col. 3. Tertio dicitur
50 quis adire hæreditatem, si vtitur verbis enunciatiuis † vt si cõ-
fiteatur se esse hæredem Titij, cum esset sibi delata hæreditas
Titij. Et licet hęc confessio fuerit facta ad instantiam vnius, ta-
men præiudicat sibi quo ad omnes, dummodo erat talis perso
na, quæ poterat esse hęres. ita notat Bar. & Alexand. in l. fin. su-
pra, de inter. ac. & Barto. in dicta l. gerit. ver. circa secundũ &c.
in tertia col. Et procedit istud, etiam si in epistola scripsisset al-
teri, talis hęres Titij salutẽ &c. & si enunciasset propter aliud,
quia inducitur aditio, secundum Bar. in d. l. gerit. versicu. circa
51 tertium, &c. Quarto † censetur quis adire ipso, quod dicit te-
stamentum nullum l. filius, & ibi Barto. Bald. & communiter
docto. C. de repudian. hære. & Barto. in l. quemadmodum, su-
pra, de inofficio. testamen. idem si diceret testamentum fal-
sum, vt ibidem dicit Barto. per text. in l. cum quidam infra, de
bonorum poss. secus est si intẽtat quærelam, quia non per hoc
videtur adire, secundum Barto. in dicta l. quemadmodum, &
prædicta etiam tenet Socin. in consilio. 20. colum. 1. in 3. volu.
Quinto inducitur aditio hæreditatis eo ipso quod quis for-
mat positionem petendo aduersarium interrogari an possi-
deat pro hærede, quia intendit eum conuenire petitione hæ-
reditatis ita tenet Barto. in d. l. gerit colum. 4. versic. idem si ali-
52 quis. Sexto † censetur quis adire eo ipso qđ constituit procu-
ratorem

ratorem ad confitendum se esse heredem, vel ad respondendũ
positioni qualiter est hæres. ita tenet Bal. in d. l. 1. in 30. oppo. C.
qui admitt. Septimo inducitur aditio, si quis faciat procurato-
rem ad exigendum aliqua debita vel ad alia negotia expedien-
dum, & notarius in instrumento procurationis apponit clausu
lam, quæ omnia debita spectant ad talem constituentem hære
dem Titij &c. nam non obstante quod notarius enunciet in
tertiam personam illum esse hæredem Titij, tamen ex tali in-
strumento probatur aditio hæreditatis, quia præsumitur nota-
rius illa verba enunciasse de voluntate constituentis, alias esset
falsarius, ita tenet Bald. in consil. 263. in 1. vol. Octauo induci-
tur aditio eo ipso quod quis testatur de hæreditate sibi delata.
l. si auia. & ibi Bal. C. de iure deliberandi. Nono inducitur adi-
tio etiam si quis in positionibus interrogatus an sit hæres Titij
dixit, credo quod sic, & econtra, si dixit credo quod non, cense
tur repudiasse, ita tenet Bald. in l. 1. in fin. C. de fal. causa adiecta
53 leg. † Nam in principali respõdente verbum, credo, dicitur ve-
ritatis expressiuum vt ibi dicit Bal. & no. plene Gemi. in cap. 1.
54 col. 3. de confess. lib. 6. Decimo † quid si hæres petit sibi exhibe
ri rationes defuncti vt possit illas inspicere & deliberare, an vi-
deatur hoc ipso adire. Dic quod non, casus est in l. Aristo. inf.
eod. & hucusque vidimus ex quibus verbis inducatur aditio,
nunc videamus ex quo facto inducatur aditio. Vndecimo in-
ducitur aditio facto, vt si quis faciat aliquem actum qui nõ po-
test saluari citra ius & nomen hæredis. l. pro hærede. infra eod.
55 † vt si ille cui delata erat hæreditas, facit formari libellum cau-
sa conueniendi aliquem petitione hæreditatis, hoc ipso videtur
adire, secundum Barto. in d. l. gerit. col. 4. versiculo, idem si ali-
quis &c. Et multo fortius si libellum porrexit, dicendo hæredi-
tatem ad se pertinere, quia eo ipso videtur adire, quod hæredi-
tatem petit. vt no. Bal. in l. fi. col. 3. ver. secũdo quæro. C. de pet.
hære. & Bar. in l. si filius. sup. de tutel. & l. suus & ibi not. glo. &
56 doct. C. de repu. hær. † Duodecimo † censetur quis adire hære-
ditatem eo ipso quod cedit vel donat vel legat alicui iura hæ-
reditaria vel aliquam rem hæreditariam. ita tenet Pet. Philipp.
Corn. in cons. 52. col. 1. in litera d, & cons. 211. in princ. & in 3.
col. in litera d, & in 2. vol. per tex. in l. si auia. C. de iure deliberã-
di, quia volendo consequens, videtur velle eius necessariũ an-
tecedens, quod est aditio. l. ad legatum, & l. ad rem mobilem.
sup. de procu. c. sane. de officio. delega. Decimotertio censetur
quis ad re. eo ipso quod vendit rem hæreditariam vel mandat
alteri de vẽdendo eam. l. pro hærede. §. proinde. ibi, res tempo-
re perituras, a cõtrario sensu, & l. si quis mihi bona. §. sed quid
si mandauit. inf. eod. per quæ iura ita dixit Petr. Philip. Corn. in
consil. 161. col. 9. in fi. & seq. in 2. volu. & tam ad hoc quam ad
præcedens dictum adde Pet. Philip. Corn. in consil. 79. col. 3. in
57 4. vol. & Bald. in consil. 314. in 3. vol. Decimoquarto † inducitur
aditio eo ipso quod pater mortua vxore retinet dotes & illas
non restituit saltem post annum, si consistant in rebus mobili-
bus, nam per hoc si habet filium infantem cẽsetur adiuisse hę-
reditatem matris nomine infantis. iuxta l. si infanti. C. de iure
deliberãdi, & illam retinere propter vsumfructum sibi debitũ
in eis, per l. 1. C. de bonis maternis. Ita tenet Bar. in sua disputa-
tione incip. Debitor in diem &c. & Imol. in l. recusati, infra, eo
dem. & refert Petr. Philip. Corn. in consil. 16. col. penul. & con
sil. 42. colum. penult. in tertio volum. vbi ponit casum esse du-
bium, quia multi tenent contrarium. Tamen idem Petr. Phil.
Corn. illud firmat in consil. 321. colum. quarta, in litera e, in eo
dem tertio volumine, & Barto. in dicta l. gerit. colum. 7. Et li-
cet Bald. in l. cum antiquioribus. colum. secunda. C. de iure de-
liberandi, & in l. non hoc. C. vnde cogna. teneat contrarium, ta
men Alexand. ibi sequitur opinio. Bart. scilicet in dicta l. non
hoc. C. vnde cogna. licet Franc. de Aret. in consi. 161. videatur
sentire contra Barto. Retenta tamen prima opinio. Barto. & se-
quacium, sequitur ex hoc magna vtilitas, quia mortuo patre
si moreretur infans, & non appareret aliter adita hęreditas, per
hanc præsumptionem aditionem patris transmitteretur hęre-
ditas materna ad hæredes infantis, alias si non diceretur adita,
non transmitteretur, sed iret ad consanguineos matris defun-
ctæ. per l. si infanti. cum sua materia. C. de iure deliberandi.
58 Decimoquinto † inducitur aditio eo ipso, quod is cui delata
est hæreditas, reperitur possidere aliquam rem hæreditariam,
nam ex hoc censetur totam hæreditatem adire l. prima. & ibi
Bald. C. de repudiã. hære. & Bald. in l. prima. colum. 10. C. qui
admit. & in l. non hoc. C. vnde cogna. & Alexand. in consi. 32.
colum. prima. in tertio volumine. pro hoc facit tex. & quæ ibi
habentur in l. quidam elogio C. de iure deliberãdi & l. si solus
infra, eodem. idẽ est si filius post mortem patris habitet in do-
mo paterna, vel alius hæres habitet in domo hæreditaria, quia
præsumitur per hoc adiuisse hæreditatem, & se immiscuisse. l.
prima. C. de repu. hæredit. & ibi Bald. & communiter docto.
& glo. Bald. in l. prima. C. si mi. se ab hæreditate absti. prædictis
etiã adde Pe. Phil. Cor. in consi. 27. in fi. col. in 1. vol. Quid autẽ
si aliquis qui esset successurus infanti, cui erat delata hæreditas
reperitur in possessione rerum hęreditariarum, mortuo infan-
te, & hæreditate non adita, an per hoc censeatur hæreditatem
pro infante adiuisse, vt cesset dubium transmissionis. vide pul-
chre per Bald. in consilio. 310. in 5. volumine. Prædicta tamen
declara & limita procedere quando illa detentio rei hæredita-
rię vel habitatio domus non potest saluari citra ius & nomen
hæredis per regulam. l. pro hærede. §. Papinianus infra eod. Et
propterea limita primo non procedere, quando illa res vel do-
mus hæreditaria possessa, esset obligata filio pro dote matris
suæ, cuius est hæres ipse filius, nam tunc censetur domum ha-
bitasse vel aliam rem retinuisse tanquam creditor, & sic iure
pignoris. Et ista coniectura tollit præsumptionem aditionis, ita
tenet Barto. in dicta l. gerit. colum. 4. versic. ad secundum. &
Bald. & cõmuniter moder. in d. l. 1. C. de repu. hære. & Pe. Phil.
Cor. in consil. 147. col. 1. in primo volu. vbi notanter dicit idem
procedere in ipsa vxore hærede instituta a viro, quia habitando
domum viri, & vtendo alijs rebus viri prout vtebatur in eius
vita, non cẽsetur adire. sed potius ea retinere iure pignoris pro
dotibus suis idem sentit. Pe. Phil. Cor. in consi. 321. colu. 2. in
3. volum. & habetur in dec. 352. consilio. Neapolitañ. Secundo
limita prædicta non procedere, quando esset mortuus aliquis
vir locupletissimus, qui multa stabilia preciosa reliquit in hæ-
reditate, & proximior ab intestato veniens reperiretur possidē
re aliquam rem mobilem hæreditariam, quia non per hoc pro
batur aditio, quia cõmuniter hęredes habentes animũ adeun-
di solent incipere a stabilibus non autem a mobilibus, & ideo
non præsumitur animus. ita tenet Sali. in l. non hoc. C. vnde co
gn. per gl. in l. neque natales. C. de prob. & illud dictum refert
& sequitur Alex. & Iason, in dicta l. non hoc licet in contrariũ
faciat quod dicit Bal. in l. cum te. colu. fin. C. de don. ante nup.
quod ex datione vnius camisię amore Dei censetur adita hæ-
59 reditas. Tertio † limita non procedere, quando filius post mor
tem patris reperiretur possidere fundum emphyteuticũ, quẽ
pater acceperat ab ecclesia pro se & filijs suis, quia ex quo põt
illum habere absque eo quod sit hæres, vt fuit dictum supra in
notabilibus. non præsumitur adiuisse. ita dicit Bart. in d. l. gerit.
col. 4. in fi. inf. eod. Et consequenter idem esset in feudo reper-
to penes agnatum post mortem feudatarij in casu quo poterat
illud habere absque eo quod esset hæres, vt supra fuit dictum,
cum sit eadem ratio. ita tenet Barto. in l. si quis non quasi. & in
60 l. qui putat. infra eodem. Quarto † limita procedere quando cũ
possessione rei hæreditarię vel alienatione ipsius verisimiliter
concurrit animus possidentis quod velit esse hęres, vt quia scit
defunctum esse testatorem & hęreditatẽ sibi esse delatam &
rem esse hæreditariam. secus si aliqua probabilis causa ignorat
rem esse hæreditariam, quia non videtur adire possidendo vel
alienando eam ex quo cum tali facto nõ concurrit animus. ita
61 tenet Soci. in consil. 91. col. 6. in 3. vol. Quinto † limita non pro
cedere in casu notabili quem ponit Bar. in l. pro hærede. §. 1. in-
fra eo. vt si pater instituit filium hæredem, & dedit ei substitu-
tum vulgarem, & eundem filium grauauit onere multorum
legatorum, vel de danda aliqua re propria ipsius filij, nam tũc
potest filius repudiare hæreditatem patris, & retinere sibi legi-
timam in bonis patris, secundum Bar. ibi per tex. not. in l. si li-
bertus patrono. inf. de bonis liber. idem tenet Bal. in l. Papinia-
nus. §. quarta. sup. de inoffic. testamen. & Bal. in l. 3. sup. eodem.
& Alex. vbi plene tangit in l. quia poterat. inf. ad Treb. Alias au
tem nunquam posset filius repudiare hæreditatem & retinere
legitimam, nisi in dicto casu, secundum Bart. & Alexan. in d. l.
quia poterat, ex hoc sequitur quod in huiusmodi casu si filius
reperiretur in possessione alicuius rei hæreditarię, posset dice-
re, quod illam retinet pro sua legitima, & sic non præsumere-
tur aditio. ita dicit Bar. in d. l. gerit col. 5. & ibi plene Alexan. in
additio. Et hæc fallentia potest addi alijs tribus fallentijs tactis
62 supra in primo nota. Sexto limita † non procedere in pupillo
habitante domum paternam, quia etiam si tutore sciente ha-
bitet, non censetur adire nisi tutor expresse sibi authoretur. ita
dicit Barto. in d. l. gerit. in fi. verbis. inf. eodem. secus est si ambo
pupillus, scilicet & tutor ingrediantur possessionem paternã,
quia licet non loquatur tutor, censetur tamen ex hoc adiuisse
hæreditatem, secundum Bal. in l. potuit. in fi. C. de iure delibe-
63 randi. Septimo † limita non procedere in eo, qui habebat bo-
na communia cum defuncto, quia per habitationem domus
communis non videtur eius hæreditatem adire, nec per vsum
aliarum rerum communium, nisi aliter cõstet de eius animo,
vel nisi se extendat in plus, quam vsus communis expostulat.
casus est notabilis in l. duo fratres. inf. eod. ex quo propter par-
tem quam habet, censetur dictis rebus vti potius iure proprio,
64 quam iure hęreditario. Quod facit ad id quod † diximus in opti
mo simili. Nam si duo socij habent domum communem, &
altero absente vnus socius habitauit totam domum, nõ potest
socius absens petere pensionem pro medietate habitationis,
quia ille habitans censetur habitasse propter ius quod in ea ha
bebat. ita tenet Bal. in c. imperialẽ. §. præterea ducatus. de pro-
hib. feu.

hib.seu.alie.per Fede.& Pet.de Vbal. in tract. de duo. fra. in 9.
65 q.5.partis.vbi plene. Octauo limita non procedere, † quando quis protestaretur, quod per talem actum non intendit adire hæreditatem, sed potius intendit rem hæreditariam detinere causa custodię, vel pietatis, vel gubernationis, vel alio modo, non vt hæres, nam tunc non censetur adire, & ista protestatio prodest in omni actu quem quis facit gerendo pro hærede vt non videatur adire, ita tenet Bart. in l.scriptus. sup. de relig. & est text.in l.pro hærede.§.1.inf.eodem.& nota. Soci. in consil. 45.col.2.in 4.vol.& Petr.Philip.Corn.in consil.310. col.1. in 3.
66 vol. Decimosexto principaliter † inducitur aditio, eo ipso quod tutor infantis solus ingreditur de facto fundum hæreditarium hæreditatis delatę infanti, nec requiritur quod aliud dicat, sed ille ingressus sufficit. ita dicit Bal.in l.potuit.in 11.q. C. de iure deli.& hoc est vtile, quia mortuo infante transmittet hæredita
67 tem illam ad hęredes proximiores. Decimoseptimo inducitur aditio, si is cui delata est hæreditas facit aliquam transactionē vel compromissum, cum legatarijs qui debent consequi legata ex eadem hæreditate. ita tenet Bald.consi.252.in.5.volu. Decimo octauo inducitur aditio, si quis heres institutus ab aliquo antequam adiuisset hæreditatē, mandasset hæredi suo vel alij, quod solueret legata primis legatarijs, quibus erant relicta per testatorem, qui eum fecerat hæredem, nam per tale mandatū censetur adire, idem si mandasset solui alia onera hæreditaria illius hæreditatis sibi delatę. ita tenet Bald.in cōsil. 61. in 5. vol.
68 Decimonono inducitur † aditio eo ipso quod aliquis cōstituit procuratorem ae adeundam hęreditatē quia hoc ipso videtur adire ſm glo.& Barto.in l.Paulus responeit per procuratorem infra, eodem.& Barto.in l.filio. C.de iure deliberandi. & gl. in l.serui electione.infr. de leg.primo.& Bal.in l.1.col.8.in 30.oppo.C.qui admit. idem quando constituit procuratorem ad donandum vel vendendum aliquam rem hæreditariam, quia ex hoc censetur adire. ita tenet Pet.Phil.Cor.in consil.79.col.3.in fi.in 4.vol. Vicesimo inducitur aditio eo ipso quod aliquis patitur alium gerere pro hærede nomine suo ita dicit Barto. in
69 l. si filius. supra de tutelis. Vicesimoprimo † inducitur aditio eo ipso quod quis soluit debitum hæreditarium.l. secundū. C. de iure deliberandi.& not. Pet.Phil.Cor.in consilio 3010.col. prima.in tertio volumine,& Alex. in consil.32. colum.prima. in tertio volumine,& est tex.in l.parentibus.§.primo.C.de inoffic.testam.& Bald.in l.potuit.in 9. C.de iure deliberandi.nisi soluens fuerit in contrarium protestatus, quod nō soluebat, vt hæres, quia tunc non habetur pro adeunte, vt nota. Cy. & Bal. in dicta l.secunda.& Pe.Phi.Cor.in consi.prædicto.310. Et prędictis adde Socin. in consil. 45. volumine vicesimosecundo
70 † inducitur aditio eo ipso quod quis implet conditionem sub qua fuerat hæres institutus, quod habet locum solum in pupillo sine tutore.l.conditionibus pupillus.infra de cond. & demostra.& not. Alexan.in l.bonorum.vers.quarto.C.qui admit. secus est in maiore regulariter, quia per implementum conditionis non inducitur aditio, nisi conditio consisteret in declaratione voluntatis ipsius instituti.l. Antistius inf.eod.& not.Bartol. in l.iam dubitari supra de hæred.inst.& habetur in l.si quis ita. ff de condi.insti.& Bart.in l.prima. supra de condi.ob causam.
71 Vicesimo † tertio inducitur aditio, eo ipso quod hæres soluit legata, nam per talem solutionem censetur adire, sicut per solutionem aliorum debitorum hæreditariorum, ita tenet Pau. de Cast.in consil.292. columna 3.versiculo, super secundo. in secundo volum.& Soc.in consil.295.colum.secunda.in 2.vol.
72 Vicesimoquarto † inducitur aditio eo ipso quod tutor infantis scribit in inuentario qualiter inuenit ius acquirendi hæreditatem infanti,& sic eo ipso quod ius acquirēdi hæreditatem describitur in inuentario, censetur adita pro infante, ita tenet Bartol.in l.potuit.in 3.oppo.C.de iure delib. Idem si tutor scribi faciat enunciatiue in inuentario, vt si dicat talis res de hæreditate Titij, nam ex hoc censetur adita hęreditas T[illegible] ita not. Bartol.in d.l.gerit.colum.penul.ver.iuxta hoc quęro.& c.inf.eod.
73 Vicesimoquinto † inducitur aditio eo ipso quod filius perseuerat post mortem patris in societate contracta per patrem. casus est in l.si pupillus §.si in societate.infra eodem titul. Vicesi-
74 mo † sexto inducitur aditio, si debitor testatoris instituitur hęres,& aduenіente termino solutionis non soluit debitum, videtur per hoc adiuisse, vt euitetur periculum more, quia videtur habuisse animum confundēdi debitum per successionem, iuxta ea quæ habentur in l.Vranius.inf.de fideius. Ita tenet Bartol. in dicta l.gerit.colum.antepen.versic. venio ad quartum,& in sua disputatione incipiente, debitor,& Alexan.in l.non hoc.C. vnde cog.& Paul.de Cast.in l.cum antiquioribus.C.de iure de
75 lib. Vicesimoseptimo † si hæres exigat vel recipiat debitum hęreditarium, per hoc videtur adire hæreditatem, secūdum Bartol.in l.imperatores.§.si debitor.sup.de transactio.& Bald.in l. non hoc.C.vnde cog.& Alex.in consil.32.in 3.vol. Vicesimooctauo, si hæres manumittit seruum hæreditarium, censetur adire hæreditatem.tex.est in l.si pupillus.§.si seruum.infr.eod.

76 Vicesimonono.† Si maritus mortua vxore vendidit vestes vxoris vel illas dedit pauperibus pro eleemosyna, videtur per hoc adiuisse hæreditatem vxoris, si erat sibi delata, vel pro filijs infantibus, si erat eis delata, hoc est verum, si illę vestes erant quotidianę & viles, secus si præciosę vel festiuę, quia tunc non cēsetur adita, ita dicit Bart.in l.ex annuo. supra de don. inter virū & vxorem,& in d.l.gerit.column.sexta.& Bald.in l.cum te.col. fi.C.de do.ante nupt.& ratio est quia vestes præciosę sunt viri, & ei restituuntur soluto matrimonio ex quo non censentur donatę vxori, secus in vilibus, & quotidianis, quia illę sunt vxoris & ad hęreditas vxoris transeunt, secundum Bartol.in l.in his.§. 1.supra solu.matrimo.& Bal.in dicta l.cum te.& Alex.in consilio 42.col.6. in principio.in primo volumi. Et Pau.de Castr.in consilio 429. in secundo volum. vnde immiscendo se in eis videtur adire, quia non potest saluari citra ius & nomē hæredis.
77 Tricesimo † inducitur aditio eo ipso quod quis locat alteri rem hæreditariam lege.pro hærede.§.proinde infra eodem,& Alexan.in consilio 32.columna prima. in tertio volumine. Trice-
78 simoprimo inducitur † aditio si filius fecit expensas in funerib. patris, quod tamen intelligitur de expensis non necessarijs funeri, vel si fecit alias eleemosynas non necessarias funeri. Ita tenet Bartol.in dicta l.gerit.column.sexta.inf.eodem, secus si fecisset expensas funerales necessarias ipsi funeri, quia non videtur per hoc adire.tex.est in l.& si quis §.plerique supr. de relig. Quæ autem sint expensę necessariæ funeri, traditur in dicta l.& si quis.§. funeris. Idem si sepeliuit defunctum, quia non videtur adire, vt est tex.in l.scriptus in princip.supra de relige. Tri-
79 cesimosecundo. † Quid si filius fecit pacem cum occisoribus patris,& accepit pecuniam pro pace facta de morte patris, an per hoc videatur adire hæreditatem patris, dic quod non. Ita tenent Bartol.& Alexand.in l.pro hærede.§.fina.infra eodem,& Bartol.in l.penul.inf.de sepul.vio.& Bartol.in l.si filius qui patri.in fi.& ibi etiam Alex col.penult.supra de vulg.& pupil.& Bald.in l.cum qui.C.arbi.tute. Et glo.in l.venditor ex hæreditate in versic.propter negociationem.supra de hære.vel act.ven.
80 Tricesimotertio.† Quid si filius cui erat delata hæreditas patris fecit collationem bonorum fratri suo, an per hunc actum videatur adire hæreditatem patris, dic quod nō. ita tenent Bal. Ang.& Alexan.& communiter docto.in l.si filius.sup.de cōd. ob causam. per illam.l. Ego tamen considero, quod saltem in puncto iuris posset sustineri contrarium, scilicet quod imo per collationem inducatur aditio ex rationibus infrascriptis.
81 Et primo † quia collatio fuit inducta ex quadam naturali æquitate, vt ille qui vult succedere conferat bona, quę acquisiuisset, illi de cuius hæreditate agitur, vt dicit tex.in l.1. in princip.inf. de colla.bo.& no.moder.in rubrica. C. de coll.& non tenetur filius aliter conferre fratri suo, nisi quando vult succedere.l.1. in prin.& l.fin.infra de coll.dot.& l.filię dotē.C.de coll.si ergo filius contulit bona sua videtur per hoc declarasse suam voluntatem, quod volebat succedere, per quam declarationem animi & voluntatis inducitur aditio. dict.l.gerit.cum sua materia. Secundo moueor, quia de necessitate filius conferendo bona non potest habere alium animum nisi adeundi, quia si talem animum non haberet, verisimiliter non conferret, cum nemo prçsumatur iactare suum.l.cum de indebito.sup.de probatio.
82 quia alias censeretur donare, & de iure † donatio nunquam præsumitur, quandò alia coniectura capi potest, vt habetur in decisio.44.consilii Neapo.col.6.versic.7.imò potius præsumitur fatuitas quam donatio, vt dicit Bald.in l.generaliter. C. de non nume. pecu. Ideo quia remota coniectura donationis in casu nostro cadit alia coniectura quam aditionis. ergo præsumitur aditio. Tertio moueor optimo simili, nam filius non tenetur soluere debita paterna, nisi se immisceat hæreditati, & sic nisi velit esse hæres.l.necessarijs.infra eo.& tamen eo ipso quod soluit debitum creditori hæreditario, censetur adire hæreditatem.l.secunda.C.de iure delibe. Ita ergo & in casu nostro filius conferendo censetur adire, quia alias non tenebatur conferre, nisi esset hæres per supradicta. Quarto cōsidero, quia filius hæres, cui est faciēda collatio per fratrem, est creditor ad id quod sibi cōtingit per collationem, quod patet, quia potest compellere fratrem ad conferendum si se immisceat. dicta.l. 1.in princ.infra de collatio.dot.& dicta.l. filię dotem. in versiculo cogantur.C.de collat.ergo si sunt sibi collata bona censetur esse sibi solutū illud ad quod frater tenebatur. merito per talem solutionem aditio sicut per solutionem alterius debiti. Quinto moueor † quia collatio non habet locum nisi inter hæres.l.1.§.inter eos.infr. de collatio. quod patet ad sensum, quia omnia iura loquentia de collatione loquūtur solum inter succedentes, & sic inter hæredes. vt habetur plene per Barto. in l. pater filium infra de collat.dot. & per Barto.& omnes doctores in l.si emancipati.C.de collat.& not.plene Pet.Phi.Cor. in consilio 252.in primo volumine. Is ergo qui confert facit actū spectantem ad hæredem, ergo ex hoc ipso adit, quia talis actus saluari non potest citra ius & nomen hæredis.l. pro hærede.§.

Papinia-

Papinianus. infra eodem. Sexto & vltimo considero, quia ne-
gari non potest, quin aditio hæreditatis sit antecedens ad col-
84 lationem. † nam primo aditur hæreditas, & deinde fit collatio,
quod patet quia non potest quis compelli ad conferendum, ni
si se primo immiscuerit. dicta. l. 1. & l. finali. infra de collatio.
dot. Sed ille qui vult consequens videtur velle eius necessariũ
antecedens. l. ad legatum. & l. ad rem mobilem supra de procu
ratoribus. & l. illud. infra eodem. Sequitur ergo quod filius qui
facit collationem, quæ est quid consequens, censetur velle adi-
re, quod est antecedens, & hoc argumento in simili vtitur Pet.
Phi. Corne. in consil. 52. colum. prima & consilio 211. in prin-
cipio. & colum. tertia. in secundo volumine. super illo articu-
lo, quod cedens aliquod ius hæreditarium censetur adire hære
ditatem, per illam rationem, & retenta ista opi. posset de facili
responderi ad. d. l. si filius. supra de condi. ob causam, nam illa
lex loquitur in agnoscenda bonorum possessione, in qua verũ
est quod nõ censetur agnita per collationẽ. quia in agnoscẽda
bon. poss. non sufficit sola voluntas nec animus, sed requiritur
factum, scilicet aditio iudicis & quod agnoscatur in iudicio,
alias nunquam censetur agnita, vt not. Bald. in l. 1. col. 8. in 29.
oppo. C. qui admitt. & est tex. in l. fi. eo. titu. sed secus est in adi-
tione hæreditatis, in qua sola voluntas sufficit, vt dicta l. gerit.
& dicta l. si auia. & istam rationem sentit proprie Alexã. in di-
cta l. si filius. Non obstant ea quę dicunt Salic. & Alexand. in
dicta l. si filius, vbi ponunt simile de eo, qui implet conditionẽ
quia non per hoc videtur adire, quia illa similitudo non est, &
longe diuersus est ille casus ab isto. Nam implere conditionẽ
est quid antecedens ad aditionem, & est pręparatoriũ necessa
rium ad eam, vnde qui facile tale præparatorium, non videtur
adire, secũdum Barto. in dicta l. gerit in 4. col. & maxime quia
antecedens non sapit naturam consequentis, licet secus ècon-
tra, vt notat Bald. in l. quoties ſa. secunda in fi. C. de fideicom.
Item isti sunt duo actus separati, scilicet implere conditionem
& adire hęreditatem, & vnus potest stare sine alio absq; eo ꝙ
præsumatur voluntas adeundi, nam per implementũ condi-
tionis purificatur institutio, & sic remanet tunc ac si pure es-
set institutus, quo casu est in potestate sua, an adeat vel non, ita
colligitur ex nota. in l. Antistius inf. eodem, & in d. l. prima
supra de condictio. ob causam, quæ omnia cessant in collatio-
ne, quæ est quid consequens, & qui incipit a consequenti, de
necessitate videtur velle eius antecedens, per prædicta. Trice-
84 simoquarto. † Quid si aliquis est hæres institutus sub modo
iuxta ea quæ habētur in l. quibus diebus §. Termilius inf. de cõ
ditio. & demonstratio. an adimplendo modum censeatur adi-
re, dic quod sic. Ita tenent Bal. & Alex. in dicta l. 1. supra de cõ-
85 di. ob causam. Tricesimo † quinto inducitur aditio, si filius re-
pudiauit paternam hæreditatẽ, & deinde per interpositã per-
sonam emit bona patris, per talem fraudem inducitur aditio
ex illa emptione. casus est in l. si is qui bonis inf. eod. & no. Bal.
86 in l. 2. C. de repu. hęre. Tricesimosexto. † Si filius occultauit ali
quid de bonis patris, & postea repudiauit hęreditatem, nã pro-
pter dictam occultationem habetur pro adeunte, & potest cõ-
ueniri a creditoribus. Ita tenet Ang. per illum tex. in l. si seruũ
§. prætor inf. eod. & Bal. in l. fi. §. cum igitur col. 3. C. de iure de-
lib. Tricesimoseptimo inducitur aditio eo ipso quod filius ali
mentat se de fructibus bonorum patris, secundum Ang. in d.
87 l. si seruum §. prętor eodem. Tricesimooctauo. † Si filius pri-
mo repudiauit paternam hæreditatẽ, & deinde reperitur pos-
sidere rem hæreditariam, præsumitur adiuisse & reuocasse re-
pudiationem, quia permissum est filio post repudiationẽ ite-
rum se immiscere, vt est text. in l. fi. C. de repud. hære. istud est
88 quod voluit Bal. in l. 2. C. eo. tit. de repu. hære. Vnum † tamen
scias pro complemẽto prædictorum, quod vbicunq; est indu-
ctum a iure, quod ex aliquo actu prędictorum pręsumatur adi
tio, debet semper dicta aditio allegari per eum qui se fundat
super ea, alias nõ prodest probare actum, nisi allegetur aditio.
ita singulariter dicit Alexand. in consi. 94. colum. 3. versiculo,
plus dico. in secundo volumine. & habetur in decisio. 14 cons.
Neapol. in 2. colu. Facit quod dicimus in simili. Nam licet de
iure presumatur bona fides l. penult. C. de euictio. debet tamẽ
allegari, alias talis præsumptio nil releuat, Ita tenet Ange. in l.
super elog. C. de præscript. longi. temp. & Bald. in capitulo, si
89 quis per triginta. si de feu. fuerit contro. Idem dicimus † vbi-
cunq; ex possessione aliquis præsumitur dominus, iuxta nota.
per Barto. in l. quidam in suo supra de conditio. insti. debet do
minum allegari, alias non prodest, vt not. Barto. in l. rem alie-
nam supra de pign. actio. Et prædicta tenet etiam Alexand. in
l. a Diuo Pio. §. si super rebus colum. 5. inf. de re iudica. Et idẽ
dicimus generaliter vbicunq; ex aliquo actu ius præsumit ali-
quid, semper debet illud præsumptum allegari. vt notat ple-
ne Iaso. in l. cum quid. colum. 7. & 8. & 14. & 15. supra si certũ
peta. vbi plura exempla cumulat in hac materia. Et pro hoc so
let allegari tex. in l. si adulterium cum incęstu. §. idem Pollio-
ni inf. de adulte. Quibus adde, quod talis allegatio potest fie-
ri de iure etiam post conclusum in causa in disputationibus &
iurium allegationibus Ita singulariter tenent Anto. de Butri.
& Ioannes de Imola in capitulo peruenit. de emptio. & ven-
ditio. & habetur in decisione. 178. cons. Neapo. in fi. Quod no
ta multum pro limitatione iurium dicẽtium, quod post con-
90 clusum in causa nemo loquatur. Item † prædictis adde, quod
in casibus præmissis probatur aditio hæreditatis etiam per te-
stes singulares, quia ad probandum actum successiuum, pro-
ut est gestio pro hęrede, admittuntur testes singulares, & ple-
ne probant. Ita notanter tenet Socin. in consi. 295. colum. 3. in
2. volum. Superest modo videre per quos actus inducatur re-
91 pudiatio, super quo breuiter concludo, † quod repudiatio fit
duobus modis scilicet expresse vel tacite, expresse inducitur
repudiatio quando quis deliberate vtitur verbis denotantibus
repudiationem vel abstensionem, & potest talis declaratio re-
pudiationis fieri vel in iudicio oretenus, vel in scriptis oblata
de hoc petitione, vel extra iudicium coram testibus, cautius
tamen est facere eam scribi per notariũ & coram testibus, pu-
blicari, ad hoc vt facilius probari possit. Quid autem si dicat qs
nõ sum hæres, vel nolo esse hæres, vel nolo adire, an p hæc ver-
ba inducatur repudiatio vel per similia? vide plene per Angel.
& Alex. in l. qui se patris, & ibi communiter doctores. C. de li-
be. Et Bartol. in l. filij. inf. ad Tertul. & in l. si quis suus. sup. de iu
re delibe. Item inducitur repudiatio eoipso quod hæres petit a
venientibus ab intestato vel a cohærede totum illud quod ip-
se debebat defuncto, quia per hoc apparet quod non vult esse
hæres, vnde inducitur repudiatio, ita tenet Socin. in consilio
45. in secunda, columna in quarto volumine. Tacite autẽ cen-
92 setur † repudiata hæreditas per lapsum temporis statuti ad ac-
quirendam hæreditatem, scilicet per lapsum vnius anni vtilis
vel centum dierum vtilium excluditur quis a petenda bonorũ
possess. l. prima. §. largius. infrà de successo. ædict. & l. secunda
C. qui admit. & hoc est de iure prætorio. Item per lapsum tri-
ginta annor. cõtinuorum excluditur quis ab hæreditate adeũ-
da de iure ciuili l. licet. Et ibi glo. Bal. & doct. C. de iure deliber.
& ista plene tangit Pet. Phi. Cor. in consil. 202. colum. sexta, &
septima. in secundo volumine. & in consilio decimosexto, &
consilio 299. columna secunda, & 4. in tertio volumine. Et
sic lapso dicto termino inducitur repudiatio, vt not. Bald. in l.
93 prima in 3. not. in 26. oppo. C. qui admit. Istud tamen † quod
dicitur de triginta annis limitatur primo secũdum Bartolum
non procedere quando filius est præteritus alio hærede insti-
tuto, nam si filius tacet per annum, & non dicit testamentum
nullum, censetur repudiasse hæreditatem non expectato ali-
ter lapsu triginta annorum. Ita dicit Bartol. in l. si impubes. §.
quæsitum infra de Car. ędict. per illum text, & in l. filio præteri
to. supra de iniusto rupt. testa. Et licet Bartol. ita teneat tamen
eius opinio in hoc communiter reprobatur, & contrarium te-
net Bald. in leg. prima. C. de suis & legiti. & in l. posthumo. co-
lumna prima. C. de bon. posses. contratab. Et ibi etiam Angel.
& Ludo. Roma. & communiter docto. & Bald. & Pau. de Ca-
str. in dicta l. filio præterito, & Alexan. in dicto §. quæsitum. in
addi. ad Bartol. & Pet. Phi. Cor. in consilio 202. columna penu.
in secundo volumine. vbi dicit communem esse opinionem
contra Bartol. & ratio patet ad sensum, quia licet filius tacen-
do per annum perdat bonorum possess. contratabulas de iure
prætorio, non tamen perdit ius dicendi nullum de iure ciuili,
nec petitionem hæreditatis, quę iura sunt perpetua, & durant
triginta annis, vnde hæc limitatio non tenetur. Secundo limi-
94 ta prædicta, † nisi esset datum tempus ad deliberandum per iu
dicem ad instantiam substituti, an velit adire vel ne, quia ela-
pso illo termino si nihil dicit, habetur pro repudiante, non ex-
pectato aliter lapsu triginta annorum. Ita dicit Bartol. in l. quã
diu. ia tertia. infra eodem. vbi dicit secus esse quando datur tẽ-
pus ad instantiam creditoribus, quia tunc elapso termino ha-
betur pro adeunte. Talis enim contumacia semper interpreta
tatur in præiudicium hæredis, & ad vtilitatem eius qui facit da
ri dictum terminum l. de ætate. §. qui tacuit supra de inter. ac.
ita etiam tenet Alexand. in l. fina. §. pen. C. de iure delibe. & ibi
etiam Bartol. Et istud tempus quod datur per iudicem ad deli
berandum non debet esse minus centum diebus. l. prima. §. ait
prætor. cum l. sequen. supra de iure deliber. Et ibi Barto. Tertio
95 limita non procedere in filio, † qui licet steterit per triginta an
nos, & non adiuit paternam hæreditatem, tamen remanet so-
lum exclusus vt filius, vnde habebit alios trigĩta annos, postea
tanquam proximior agnatus, & legitimus hæres. & sic poterit
intra sexaginta annos adire, ita multum notabiliter tenet Bald.
in dicta l. licet. versiculo quarto quæritur. C. de iure deliber. &
ibi ipsum sequitur Angel. Paul. de Cast. & Alexand. Idem te-
net Alex. in consil. 89. incipient. viso puncto &c. colum. 2. in 2.
volu. Et assignant præfati docto. rationem, quia sicut se habet
annus de iure pretorio in materia successorij ędicti, ita se habẽt
triginta anni de iure ciuili. sed filius elapso primo anno ad pe-
tendum bonorum possess. habet alium annum tanquam legi-
timus,

ſimus, non autem centum dies. l. penultima. §. filius. infra quis
or. in bonorum poſſeſſ. ſerue. & l. prima. in fin. infra de ſucceſ.
ędic. quia filius excluſus vt filius, ſuccedit ſibijpſi vt agnatus l.
prima. §. ſed videndum infra de ſucceſſ. ędict. ergo eodem mo
do habebit triginta annos de iure ciuili. Idem etiam tenent
communiter Modern. in l. qui ſe patris. C. vnde liber. Quarto
96 limita † non procedere in filio vel alio legitimo hærede inſtitu
to, quia ſi ſtetit per triginta annos, & non adiuit hæreditatem
ex teſtamento, poterit infra alios triginta annos illam adire ab
inteſtato tanquam proximior in gradu. Ita dicit Bald. in dicta.
l. licet, & ibi etiam Alexan. & communiter docto. & Bartol. in
conſilio 129. incipien. Quidam habuit vxorem &c. & Alexan.
in dicto conſilio 89. in ſecundo volumine. Ex quibus infert ſin
97 gulariter † Bald. in dicta l. licet, quem ibi ſequitur Alex quod
ſi filius ſtetit per annum, & non adiuit hæreditatem matris, &
elapſo anno mortuus fuit, tranſmittit ius deliberãdi ad quem-
cunque hæredem, quia primum annum habebat vt filius, ſecũ
dum vero annum vt legitimus hæres, & ſic infra duos annos
tranſmittitur ius deliberandi, quando ſumus in filijs, quod eſt
valde notandum pro intellectu legis, cum antiquioribus C. de
98 iure deliber. Et in hoc differt † renunciatio tacita ab expreſſa,
quia is qui expreſſe repudiat hæreditatem ſimpliciter, etiam ſi
ſit filius, cenſetur excluſus ab omni iure, tam prætorio, quam
ciuili. Ita tenet Alexan. in l. ſuum C. de iure delibe. & Bartol. in
l. nec is. §. primo. ſupra eodem. Item cenſetur excluſus tam ex
capite liberorum quam agnatorum, vt eſt gloſ. ſingularis in di
cta l. prima. §. ſed videndum infra de ſucceſ. ędict. quam ſequi-
tur Iaſo. in dicta l. licet. in fin. C. de iure deliber. ſecus eſt in eo
qui tacite repudiat per lapſum temporis, vt ſupra & not. gloſſ.
fin. in l. prima. & ibi per docto. C. qui admit. Et prædicta etiam
tenet Bald. in l. prima. colum. 2. in fine. C. quando non pe. par.
vbi etiam plus dicit, quod ſi quis renunciat poſſeſſioni vnius
rei hæreditariæ, cenſetur totam hæreditatem repudiare, ſicut
ẽ contra per poſſeſſionem vnius rei cenſetur tota hæreditas a-
dita, vt ſupra ſecus eſt ſi renũciat vni iuri tantum, ſcilicet de iu-
re prætorio, quia poteſt adire de iure ciuili, & ẽ contra ſecun-
dum Bald. ibi in dicta l. prima. & ſentit Bartol. in d. l. nec is. §.
primo. ſupra eodem. Ex prædictis textualibus, & alijs ad mate-
riam huius tituli facientibus, venio ad apparatum, & primo in-
gredior gloſ. vnicam ſuper iſta lege, is verſiculo. is poteſt repu-
diare. Quam gloſ. pro clariori intelligentia & faciliori declara
tione diuido in duas partes principales. In prima parte ponit
nouem requiſita, quę requiruntur ad hoc, vt quis poſſit adire
hęreditatem, quorum ſi aliquod deeſt, adiri non poteſt. In ſe-
cunda parte vult tollere per modum fallentię quædam contra
ria, quę poſſent formari contra iſtam legem. Secunda pars in-
cipit ibi, ſed regula huius legis fallit. &c. Pro expeditione igitur
99 primæ partis huius glo. quæro, quæ requirãtur † ad hoc, vt quis
poſſit adire hęreditatem. glo. reſpondet, quis autem & quan-
do poſſit adire, &c. Et ſic ter ſus glo. eſt deſignare habilitatem
perſonæ & temporis dum dicit, quis & quando, & licet Bart.
hic in princip. dicat quod glo. ponit quinque, quę requiruntur
ſuper habilitate perſonæ, ſcilicet quis poſſit adire, & quinque
alia quæ requiruntur quando poſſit adire, & ſic ſecundũ Bar-
tolum videntur decem requiſita. tamen in rei veritate ſunt tã-
tum nouem, quæ numerantur in effectu per iſtam glo. videli-
cet primum, quod ſit homo liber. Secundum quod ſit paterfa
milias. Tertium quod ſit compos mentis. Quartum quod ſit
maior vigintiquinque annis. Quintum, quod ſciat teſtatorem
eſſe mortuum. Sextum quod ſciat delatam ſibi eſſe hæredita-
tem. Septimum quod ſciat teſtatorem potuiſſe teſtari. Octa-
uum, ꝙ ſciat qualiter nullus eũ præcedit in ſuccedẽdo. Nonũ
& vltimũ. quod ſciat ex qua cauſa delata eſt ſibi hæreditas ſcili
cet ex teſtamẽto vel ab inteſtato. de ſingulis igitur dicentiamus.
Reuertor igitur ad primum, quod eſt ſecundum glo. quod ſit
100 homo liber. Iſtud dicitur ad differentiam ſerui. † quia ſeruus
cui delata eſt hæreditas non poteſt de perſe ſuam adire, ſed eſt
neceſſe, quod interueniat iuſſus domini pręcedens in adeun-
do. l. ſi quis mihi bona. §. primo. & §. iuſſum. & l. Antillius. §. 1.
infra eodem. Alias autem ſine iuſſu domini adire nõn poteſt
ſeruus & ratio quia ſeruus eſt penitus incapax eorum quę ſunt
iuris ciuilis, & mortuo æquiparatur. l. quod attinet. & l. ſeruitu-
tem infra de regu. iuris Amplia iſtud procedere etiam in ſer-
101 uo penę, † prout eſt is qui damnatur in metallum vel ad be-
ſtias propter delictum, nam ſtatim lata ſententia perdit ciuita-
tem. & per conſequens perdit teſtamenti factionem actiue &
paſſiue, quia non põt teſtari, nec heres inſtitui, nec põt aliquo
modo hæreditatẽ adire, quia eſt ſeruus penę, non autẽ fiſci vel
102 Cęſaris, vnde † ſi hæres inſtituatur, pro nõ ſcripto habetur. tex.
eſt in l. ſi quis mihi bona. §. ſi quis plane. infr. eo. & in l. eius qui
§. fin. & ibi gl. & Bar. ſup. de teſtam. vnde talis hęreditas ibit ad
ſubſtitutum, ſi habet, vel ad coniunctum, vel ad venientes ab
inteſtato. l. vnica. §. 1. C. de caducis tollendis. & not. glo. in dicto
§. ſi quis plane. & l. ſi in metallum. inf. de his quæ pro nõ ſcript.
ha. & l. quidam. inf. de pęnis. Secũdo amplia & multo fortius
procedere idem in damnato ad mortem propter delictum,
nam eo ipſo quod eſt lata ſentententia contra ipſum ad mor-
tem eſt effectus ſeruus pęnę, & per conſequens inteſtabilis
actiue & paſſiue. l. qui vltimo. inf. de pęnis. Et nota. Bart. in di-
cta. l. eius qui. §. ſi cui. & probat in dicto. §. ſi quis plane. in verſ.
ad gladium &c. Quod tamen limita non procedere, quando
103 damnatus appellauit, † quia pendente appellatione reſcindẽ
effectus ſententię, adeo quod ſi moritur interim, dicitur mori
teſtabilis & non ſeruus. textus eſt in l. qui a latronibus. §. fi. ſup.
de teſta. & ſic per conſequens poſſet tunc adire, niſi in caſibus
ibi exceptuatis, per gl. & Bar. in l. ſi quis filio exhæredato. §. his
autem. ſup. de iniuſt. rupt. teſta. & prædicta notat etiam gl. in d.
l. eius qui. §. ſi cui. & vide omnino Bald. in conſil. 382. in primo
104 volumine. Et in tantum hoc eſt verum, † quod non ſolum ip-
ſe damnatus poteſt appellare, iuxta. l. addictos. C. de appellatio.
& l. addictos. C. de epiſcop. audiend. Sed etiam eius hęres po-
teſt appellare poſt mortem damnati, dummodo appellet infra
decẽ dies a die late ſententiæ, & talis appellatio operatur mul-
tum quo ad bona, adeo quod trahitur retro, & fingit damnatũ
non eſſe mortuum ſeruum, ſed liberum, & per conſequens
eius teſtamentum reconualeſcit. Ita multum ſingulariter &
plene tradit Bal. in l. 1. col. 4. circa fi. & ibi etiam Alex. in addi-
tioni. C. ex delict. defunct. Et idem Bal. in l. 3. col. pen. C. ſi pen-
dente appellatione mors interue. vbi plus dicit, quod hanc ap-
pellationem debet facere hęres non nomine defuncti, ſed no-
mine proprio pro commodo bonorum, ex quibus infertur, ꝙ
ſtante dicta appellatione valeret aditio facta per damnatum. Itẽ
potuiſſet tranſmittere hæreditatem vel ius deliberandi in caſi-
bus, in quibus liber homo tranſmittit. Limita ſecundo non
105 procedere. † quando ſententia eſſet notorie iniuſta, per quam
fuit quis damnatus ad mortem, nam tunc etiam ſine appella-
tione talis damnatus eſt teſtabilis, ſecundum Bald. in dicta l. 3.
col. penul. verſicu. & hoc eſt vtile ſcire &c. Et Bal. in repet. l. 1.
col. 3. in princip. C. de ſacroſan. eccl. & Bal. in d. conſ. 382. in 1.
vol. Limita tertio non procedere, quando quis eſſet damnatus
vt proijciatur de feneſtris, ita quod moriatur, nam ſi proijcitur
& non moritur, non efficitur ſeruus pęnę. ſed remanet capax,
ita tenet Ang. in l. ſi quis plane ponderando gl. ibi. ſup. eod. quẽ
106 ibi refert Alex. Limita quarto † non procedere, quando quis
eſſet damnatus ad aliquam pęnam a iure prohibitam, vt pœna
ad perpetuum carcerem, quæ pęna eſt prohibita. l. incredibile.
C. de pęnis. nam tũc non efficitur ſeruus pęnę, ſecundũ Ang.
107 & Alexand. in d. §. ſi quis plane. An † autem hodie iſta iura ſint
correcta per ius auth. per quod eſt inductum, quod nullus ho-
mo bene natus hodie efficitur ſeruus per ſupplicium, vt dicit
tex. in authen. ſed hodie de don. inter vir. & vxo. Dic quod nõ,
nam illa authen. loquitur in damnatis, qui non moriuntur na-
turaliter. Ita ergo loquentia de damnatis ad mortem remanẽt
incorrecta. Ita intelligitur illa authen. & dicit ibi gloſſ. & not.
Bar. in d. l. ſi quis filio. §. irritum. ſup. de iniuſt. rup. teſta. & in d.
leg. eius qui. §. 1. ſup. de teſta. Et hoc verum quo ad hoc, vt ſint
inteſtabiles, ſed quo ad publicationem bonorum omnia dicta
iura corriguntur, maxime tex. in dicta leg. eius qui. §. fina. & in
l. 1. § fina. infra de falſis, in quibus locis ſtatuitur pęna damna-
tionis in metallum vel deportationis vna cum publicatione
108 bonorum. † Nam hodie bona damnatorum non publicantur
niſi in ſolo crimine maieſtatis & hæreſis, vt eſt text. & ibi Bald.
in auth. bona damnatorum. C. de bo. proſcrip. & not. glo. in di-
ctis. lib. & Andr. de Iſer. in c. 1. in verſic. contrahentium inceſtas
nuptias. colum. 3. 4. & 6. & fi. quæ ſint rega. & ad prędictas adde
109 Bar. in d. l. qui vltimo. inf. de pęnis. Prædictis tamen adde, † qđ
licet prædicti ſerui & damnati ſint, incapaces hæreditatis, põt
tamen eis relinqui pro alimẽtis. l. ſi in metallum, & ibi Bar. inf.
de his quę pro non ſcrip. & ſic ſunt capaces legati alimentorũ,
vt not. Bar. in l. is cui. & in l. ſeruos ad cuſtodiam. inf. de ali. & ci-
ba. l. pro hoc eſt text. in l. legatũ. ſ. de capi. dimi. qa alimẽta ſunt
iuris naturalis, & ſerui ſunt capaces eorum, quę ſunt iuris natu-
110 ralis. Item adde † ꝙ licet damnati ad mortem non poſſint te-
ſtari etiam ad pias cauſas, poſſunt tamen ſe obligare de reſti-
tuẽdis male ablatis, & hoc poſſunt facere inter viuos, & diſpo-
nere ante condemnationem. Ita tenet Bal. in titu. de pace con-
ſtantiæ. col. 6. ver. an ergo damnati &c. & Alex. in addi. ad Bar.
in d. l. eius qui. §. 1. ſ. de teſta. & Bal. in l. fi. col. fi. in prin. C. ſi a nõ
compe. iudi. & Ioan. An. in nouella in c. quamquam. de vſur. li-
111 bro ſexto. An autem poſſit † iudex in ſententia huiuſmodi dã-
natis reſeruare facultatem teſtandi, dic quod non, quia eſſent
duo contraria. ſ. facere aliquem ſeruum pęnę, & ꝙ poſſit teſta-
ri. vnde talis reſeruari nõ valet ſm Bal. in repe. l. 1. col. 2. in fi. ver.
reuertor ad primum &c. C. de ſacroſanc. eccl. vbi plus dicit Bal.
quod etiam ſi damnatus ad mortem euadat, quia forte aufu-
git, adhuc tamen remanet ſeruus pęnę, & inteſtabilis. l. mulier.
ſupr. de capi. dimi. & not. Bart. in d. l. qui vltimo. infra de pęnis.
112 Quinto † limita prædictam concluſionẽ non procedere, quan-
do quis

do quis est damnatus ad mortem per iudicē incōpetentē, quia
tunc non efficitur seruus pęnæ, ſm Bar. in l. rei capitalis. §. eum
& in l. qui vltimo. infra de pœnis, vnde remanet testabilis, ſm
113 eum. An † autem isti damnati ad mortem possint confiteri, &
eis iniungi penitentia sacerdotalis, & an possint sumere eucha
ristiam, & sic corpus Christi, antequam moriantur. vide text.
& glo. in clementi. 1. de peni. & remis. vbi dicit quod sic, ita de-
mum si petant, nam ipsis petentibus non sunt dicta sacramen-
deneganda. Idem tenet ibi Cardi. in 1. not. & in 9. 11. & 12. q. Ad
idem est tex. in c. quæsitum. 13. q. 2. & ibi per Archi. & est glo. in
c. si quis. 26. & Abb. in c. ex parte. el. 2. de sepul. Eodem modo
ecclesiastica sepultura non debet nec potest eis denegari, quia
si apparet quod pęnitentes mortui sunt possunt in ecclesia se-
peliri, ita dicit glo. in d. clem. 1. & ibi Card. in 13. quæstione. &
Hostien. in cap. ex parte, el secūdo, de sepult. & ibi etiam Abb.
114 dicit quod possunt sepeliri cum missa & alijs officijs. Non † ta-
men possunt de furca deponi sine licentia iudicis, quam iudex
petitam de facili concedere debet, vt not. glo. in d. clem. 1. & ibi
etiam Card. in fi. vt fecit Pilatus, qui de facili concessit Ioseph,
vt Iesum defunctum de cruce deponeret, vt dicit ibidē Card.
115 in fi. & habetur Ioannis cap. 24. Vnum † tamen est menti tenen
dum in hac materia, quod si est aliquis exbannitus vel in exiliū
missus, qui non potest viuus manere in aliqua ciuitate a qua
fuit exbannitus, minime pōt post eius mortē ab ea ciuitate du
ci eius cadauer ad sepeliendum sine licentia superioris, ita no-
tanter dicit Bar. in l. 2. per illum tex. inf. de cada. puni. & Cardi.
in dicta clem. 1. in fi. verbis. de pęni. & remis. Quid autem in eo,
116 † qui est damnatus ad membri mutilationem? an dicatur ser-
uus pęnę. Dic quod non, vnde remanet testabilis. ita dicit Bal.
in repeti. l. 1. col. 3. versic. secundo quæritur. C. de sacrosan. ec-
117 cles. Quid in deportato, † dic quod est intestabilis, quia perdit
ea quæ sunt iuris ciuilis, vnde nihil potest acquirere, nec testa-
ri. l. 1. §. in quibus. infra de lega. 3. & habetur plene per Bartol.
Bald. & Alexand. & communiter docto. in l. 1. C. de hęred. in-
stit. & Bal. in l. 2. C. de bon. proscript. & in l. eius qui. §. insulam.
sup. de testa. immo deportatus habetur pro mortuo. l. 1. §. qui-
118 dam filium. ℸ. de bo. poss. contra tab. † secus est in relegato, quia
remanet testabilis, ſm Bar. in dicta l. eius qui. §. si cui. in fi. & ha-
betur in l. relegatorum. in prin. ℸ. de inter. & releg. Et prædicta
etiam ponit Bald. in repetitio. d. l. 1. col. 3. versic. tertio &c. C. de
sacrosanctis ecclesijs, & habetur in d. l. quidam. infra de pęnis.
119 Quid autem † de bannito nostri temporis, in hoc concludo
breuiter, quia in varijs locis tractatur plene hęc materia, & ma
gis communis conclusio est, quod licet sit taliter bannitus, ꝙ
possit ex forma statuti impune offendi, tamen perdit solū illa
priuilegia & beneficia quę cōpetebant sibi ex priuilegijs & sta
tutis illius ciuitatis, a qua fuit ex bannitus, nō autem perdit be-
neficia competentia sibi de iure communi etiam in illa ciui-
tate, ita concludit Bart. in sua disputatione incipiente, Lucanę
ciuitatis statuto &c. Et idem Barto. in dicta. l. eius qui. §. si cui.
& ipsum sequitur Alexand. in l. 1. col. pen. C. de hæred. insti. &
idem Alex. in l. ex facto. §. ex facto. & ibi etiam Bart. inf. ad Tre-
bel. & Alex. in consi. 26. in 1. vol. & in l. si cum dotem. §. si patri
sup. sol. matrim. vnde poterit adire & acquirere hæreditatem
secundum Alex. vbi supr. de quo vide omnino vnum pulchrū
consil. Pau. de Cas. in cons. 212. incip. omisso ordine &c. in 2.
vol. vbi plene attingit hanc materiam. & in effectu concurrit
cum prædictis doctoribus. Et ibi etiam decidit illum articulū,
scilicet, An fiscus possit occupare paternam hæreditatem de-
latam filio bannito, & concludit quod nō. Limita tamen istud
nisi statutum diceret, quod banniti sint extra protectionē cō-
munis, nam tunc perdunt etiā ea quę iuris cōmunis sunt, secū
dum Bal. in l. 3. col. pe. in fi. C. si penden. appellatione mors in-
terue. quē sequitur Alexand. in dicta l. 1. C. de hęre. instit. vnde
tunc nihil acquirere potest de iure ciuili bannitus, nam tunc
æquiparatur deportato, verum de hoc, an æquiparetur depor-
tato vel relegato, vltra nota. per docto. in locis pręal. vide And.
de Iser. in capitulo, domino guerram. col. 2. in tit. hic fini. lex,
vbi dicit quod si est bannitus pro crimine pro quo perduntur
bona æquiparatur deportato, alias æquiparatur relegato, si bo-
na non perduntur, siue sit bannitus a rege, siue a iudice haben-
te merum imperium. Et ex prædictis infero, quod ex quo ho-
die in regno contumax pro delicto primo bannitur, & eius bo
na annotantur, vt dicit constitutio regni, grandis vtilitas, & de-
inde si perseuerat in banno per annum, elapso anno a die ban-
ni foriudicatur, & eius bona fisco applicantur, & habetur pro
confesso & conuicto, & condemnato, & omnis defensio sibi
præcluditur & a quolibet potest impune occidi tanquam ho-
stis publicus, vt dicit alia constitut. quæ incipit, pœnam corū,
adeo quod dicit ibi Andr. de Isernia. in 2. colum. quod intan-
tum habetur pro condemnato, quod si contingat eū capi, sta-
tim ipso facto ducitur ad supplicium, non expectata alia sen-
tentia. Pro hoc infero, quod si aliquis est foriudicatus pro deli-
cto in quo veniebat irroganda pęna mortis, quod ex quo per
talem foriudicationem habetur pro condemnato, ille talis for
iudicatus dici potest esse effectus seruus pęnę, & sic per conse-
quens non posset testari, nec hęres institui nec adire hæredita-
tem. Et quod sit seruus pęnæ, patet, quia eo ipso quod capitur,
ducitur ad supplicium sicut alij damnati ad mortem, vt supra.
120 Ad hoc † etiam moueor per ea quę not. Barto. in l. qui vltimo.
infra de pęnis. & Bald. in d. l. 1. col. 3. in princ. C. de sacrosan. ec-
cles. & supra dixi, quod si damnatus ad mortem euadat, & fu-
giat, adhuc tamen remanet seruus pęnæ, licet sit in sua liberta-
te. Ita etiam est dicendum in tali foriudicato, ex quo habetur
pro condēnato ad mortem quādo talis erat pęna vt sup. Quid
121 autem de excommunicato, † videtur dicendum quod sit inte-
stabilis, ex eo quia habetur pro mortuo quo ad spiritualia, vt
nota. Innoc. in cap. grauem. de senten. excommun. & Barto. in
repetitio. l. Barbarius. col. 5. sup. de offic. præto. Item æquipara-
tur seruo. vt nota. Specu. in tit. de actore. versic. item quod est
seruus, ex quo dicitur esse seruus diaboli, & in eius potestate. vt
nota. Bal. in l. 3. col. fi. C. si penden. ap. mors inter. Contrarium
est veritas, quia nullo iure cauetur, ꝙ sit intestabilis, vnde po-
test testari & hæres institui, secūdum Bal. in l. 1. col. 6. C. de hęr.
instit. & Gem. plene. & Io. And. in c. decernimus. de senten. ex-
commu. lib. 6. Quod tamen limita non procedere in excōmu-
nicato pro hæresi, vel quia erat fautor vel receptator hæretici,
nam si per annum perseuerat in huiusmodi excommunicatio
ne efficitur infamis & intestabilis actiue & passiue, vt est tex. in
auth. credentes. C. de her. & in c. excommunicamus. §. creden
122 tes. extra de hæreticis. Quid de monacho? dic † quo ad acquisi-
tionem monachus æquiparatur potius seruo quam filio, quia
quicquid acquirit, acquirit monasterio. glo. est in l. cū hæredes.
§. fi. inf. de acquir. poss. & Bar. in l. 1. in princ. & §. si fructuarius.
inf. de stip. seru. & Fely. in c. præsentia. col. fi. de prob. Et Alex. in
l. 1. §. item acquirimus. col. 2. inf. de acqui. poss. In terminis aūt
nostris quo ad acquirendam hæreditatem monachus æquipa-
ratur filio vel seruo, secundum quod vtilius est monasterio, vn
de si est delata hæreditas monacho, potest illā monachus adi-
re cum iussu Abbatis, sicut dicimus in seruo. non autem solus
monachus adire potest, cum non habeat velle nec nolle. c. si re
ligiosus. de elect. lib. 6. si autem Abbate iubente nollet mona-
chus adire, tunc solus Abbas adire potest etiam eo inuito, & in
hoc æquiparatur filio. ita tenet Bar. in l. 1. col. 4. & ibi ēt Alex. in
7. & 8. col. ſ. de vulg. & pupill. & Bal. in l. 1. col. 12. C. qui admitt.
& doct. communiter. in l. cum proponas. C. de hær. instit. quos
ibi ad hoc refert Ias. in antepen. col. & Abb. in d. c. in pręsentia.
col. pe. de prob. Venio ad ſm requisitum glo. Quod est. l. vt sit
123 paterfamilias is, qui vult adire hæreditatē, alias † aūt si est filiuf-
fa. nō pōt hæreditatē adire sine iussu patris. l. si quis mihi bona.
§. iussum. inf. eo. & hr̄ in l. seruo inuito. inf. ad Treb. hoc autē li
mita procedere de iure antiquo ffororum, secus est hodie, quia
istud est correctum de iure. C. quę correctio habet locum solū
in hęreditate aduentitia delata filiofa. nam potest eā filius adi-
re ēt patre inuito & ignorāte. l. fi. §. 1. C. de bo. quæ lib. & no. gl.
& docto. cōiter. in l. 1. C. qui admitt. & Bar. in d. §. iussum. secus
est in hęreditate profectitia, vt qn̄ defertur filio contemplatio
ne patris. l. sed si plures. §. in arrogato. sup. de vulg. & pup. quia
hodie sicut est in ea immutatum, sed requiritur iussus patris si
cut olim. Ita nota. gl. in d. §. iussum. & ibi plene Bart. & Alex. &
in l. qui in aliena. §. interdū. sup. eo. & gl. in terminis. in l. fin. inf.
quis ord. in bo. poss. ser. Tertium principale requisitum in gl. ēt
124 tangitur. s. quod sit compos mētis. & hoc dr̄ ꝑ furiosum † qui
non pōt adire hęreditatē. l. qui seruū. inf. eo. quia furiosi nulla
voluntas est. l. furiosi. inf. de reg. iur. Si tn̄ habet patrem, tūc pa-
ter est suus legitimus curator. l. fi. C. de cur. fur. si vero patrē nō
habeat, tūc debet sibi prouideri de curatore, ſm formam l. de
creationibus. C. de epis. audien. & tunc quando habet curato-
rem, potest curator adire hęreditatem furioso delatam, si sibi
videbitur vtilis, super qua habet furiosus hanc facultatem a iu
re, quia qñcunque ad sanam mentem peruenerit poterit illam
hęreditatem acceptare vel repudiare, prout sibi videbitur vti-
lius. Si aūt mortuus fuerit antequam furoris effectus sit, & tunc
siquidē est hęreditas extraneorū, quę sibi delata fuit, nō trans-
mittitur ad hęredes ipsius furiosi, sed perinde habetur, ac si adi
ta non fuisset, & vadit ad illos ad quos iret si furioso delata nō
esset. ita dicit tex. in d. l. fi. §. sin autem in furore. C. de cur. fur. &
in l. 2. §. si quis ex liberis. inf. ad Tertull. secus est in legatis & fi-
deicommissis furioso delatis, quia illa transmittuntur ad hęre-
des furiosi, vt d. §. sin autem in furorem, ita hec omnia voluit
plene Bal. in l. potuit. in 5. quęstione. C. de iure deli. & Bar. in l.
1. inf. de bo. poss. infan. & furi. dela. Et sic patet ſm Bal. ibi ꝙ cu-
rator furiosi potest adire hęreditatē pro furioso tamen non ha
bet perpetuam causam, ita etiā tenet Ias. in l. infantis. C. qui ad-
mit. Hoc tamen limita non procedere in patre furiosi, qui est
curator & legitimus administrator, vt ſ. nam pōt pater pleno
iure acquirere hęreditatem filio furioso ipsam adeundo, & sic
habebit tunc perpetuā causam. Ita notanter licet sub obscuris
verbis

verbis voluit Bar. in l. ſi infanti. colum. 2. & ibi ipſum ſequitur
Alex. in 4. col. C. de iure delib. & eſt ratio propter maiorem po
teſtatem quam habet pater in filium, quam curator extraneus
Si vero eſt hæreditas patris quæ eſt delata furioſo, & tunc ſiue
fuerit agnita per curatorem, ſiue non fuerit agnita, tranſmitti-
tur ad hæredes furioſi ex potentia ſuitatis. Ita dicit Angel. in d.
l. Antiſtius §. fi. infra eod. & ſentit Bal. in d. l. potuit. in 5. q. a con
trario ſenſu. Quod corroboratur optimo ſimili, quia etiam in-
fans tranſmittit hæreditatem paternam non aditam ex poten-
tia ſuitatis, vt not. Bart. & Alex. in d. l. ſi infanti, vbi eſt commu-
nis opin. doct. de iure delib. ſed infans nullum habet intellectũ
& furioſo comparatur l. in negotijs. inf. de reg. iur. & not. Iaſo.
in d. l. infantis. C. qui admit. Limita tamen iſtam gloſſ. inquan-
tum dicit, ꝙ furioſus nõ põt acquirere hęreditatẽ, vt procedat
ex ſe, quia ex quo ſenſu caret, non poteſt per ſe acquirere, tamẽ
per ſeruũ vel filium acquirere poteſt, dummodo interueniat
iuſſus tutoris vel curatoris, caſus eſt & ibi gloſ. in d. l. Antiſtius.
§. fin. inf. eod. vbi eſt gl. quam Bal. dicit ibi eſſe auream, quæ po
nit intellectum ad l. neque ff. de hęre. inſti. vbi traditur regula,
quod qui nõ poteſt per ſe acquirere hæreditatem, minime po
teſt per ſeruum vel filium. nam illud intelligitur in eo qui pro-
pter delictum prohibetur acquirere, ſecus ſi propter infelicita
tem, vt in furioſo. Qualiter autem probabitur aliquem eſſe fu-
rioſum, & quis dicatur furioſus, & quis mente captus, & quis
fatuus, ponit plene Alex. in conſil. 4. & conſil. 141. in 1. vol. &
Bal. in l. ſi furioſi. C. de nup. & Alex. in conſil. 85. & conſil. 86.
in 2. volum. vbi plen. ſlime tractat hanc materiam & Pe. Phi.
Cor. in conſil. 21. & conſ. 85. in 2. volum. & in conſ. 219. in 1. vo-
lum. & in conſil. 22. in 4. volum. vbi plene. Et circa hoc præſup
125 ponitur vna regula, † quod in dubio quilibet præſumitur com-
pos mentis & ſanus, niſi probetur furioſus. text. eſt in l. nec co-
dicill. C. de codicill. & in c. fi. & ibi not. de ſucceſ. ab inteſt. & te
net Pet. Phi. Cor. in dicto conſi. 21. colum. 1. in 2. volum. Et eſt
ratio ſecundum Bald. in d. l. nec codicillos, quia aliquem eſſe
compotem mentis eſt naturale, ſed eſſe furioſum, eſt acciden-
tale, vnde quilibet præſumitur eſſe talis, qualem ſolet natura
producere, niſi cõtrarium probetur. alleganti aliquem eſſe fu-
rioſum incumbit onus probandi d. l. nec codicillos, & not. Bar.
in l. filium. inf. eod. & Bal. in l. fin. C. de hær. inſti. & Card. in cle.
1. in 2. q. de homicidio. Illud tamen limita multum ſingulari-
ter procedere in eo, qui nunquam fuit furioſus, quia ille habet
126 hanc præſumptionem pro ſe, ſecus † autem in eo qui quando-
que fuit furioſus, quia præſumitur furor durare, niſi contrariũ
probetur, vnde tunc alleganti eum eſſe ſanę mentis incumbit
onus probandi. Ita dicit glo. in verſ. compotem in d. c. fi. de ſuc
ceſ. ab inteſt. & not. plene Alex. in l. furioſum. C. qui teſtam. fa.
poſ. & Abb. in c. cum inter canonices. de electio. Et Pet. de An-
cha. in conſ. 5. & Alexan. in hac l. is poteſt. in 3. colum. Et idem
Alex. in conſ. 22. colum. 4. in 5. volum. & plenius in dicto conſ.
88. colum. 3. in 2. volum. Quod tamen notabiliter declara ſecũ
dum Alex. in d. l. furioſum, vt procedat, quando furor durauit
per multos dies, ſecus ſi fuiſſet aliquis furor momentaneus, qui
modico ſpacio duraſſet, quia tũc non præſumitur durare, quia
in huiuſmodi furore momentaneo de facili reuertitur homo
ad reſipiſcentiam, & ita reuertus præſumeretur, niſi contrariũ
probaretur, ſecundum eum, ita etiam dicit Pe. Phi. Corn. in d.
127 conſ. 21. colum. 2. in fin. Ex prædictis † ergo ſequeretur, quod eo-
ipſo quod probatur ſemel aliquæ quandoque fuiſſe furioſum,
ſi deinde facit aliquem actum, præſumitur illum feciſſe tẽpo-
re furoris, niſi contrarium probetur, & ſic actus non valebit, ita
dicit glo. in d. c. fina. de ſucce. ab inteſt. quam ibi ſequitur Abb.
in fi. colum. & Pet. Phi. Cor. in dicto conſil. 21. per totum. ma-
xime in fin. colum. in 3. volum. & Geminia. in capi. 1. §. ſi vero.
de cle. egro. lib. 6. & Alexan. in d. conſil. 92. colum. 5. in princip.
in 5. volum. vbi prætertim dicit id procedere fortius, quando
actus factus non conuenit totaliter homini ſanę mentis, vt di-
cit etiam Bald. in d. l. furioſus. Pet. Phi. Cor. in d. conſil. 21. colu.
pen. & Alex. in conſil. 85. colum. 4. in 2. vol. vbi dicit quod licet
ex aduerſo probetur, quod habeat dilucida interualla, niſi in ſpe-
cie probetur quod erat ſanus tempore actus celebrati, talis pro
batio nil reuelat. Idem etiam & magis plene tenet Alex. in cõ-
ſilio 86. in 2. volum. vbi infinitas deciſiones allegat in hac ma
teria & Pet. Phi. Cor. in conſ. 69. colum. antepen. & pe. in 1. vol.
128 Probatur † autem aliquem eſſe furioſum vel fatuũ per ſigna,
vt dicit Bar. in l. ſi quidem C. ſol. matr. vbi idem dicit ad probã-
dum aliquem eſſe mortuum, quæ ſigna oſtendũtur, & per ver
ba & per facta, vt dicit Abb. in d. c. fi. colum. fi. de ſucceſ. ab inte.
Per verba enim oſtenditur furor, quando quis loquitur verba
fatua extra propoſitum, & non conuenientia homini ſane mẽ
tis, nam fatuus fatua loquitur, vt habetur in c. legimus 93. diſt.
& eſt tex. & ibi not. in l. quidam in ſuo. ff. de condi. inſti. & Bar.
in l. is qui §. fi. ſup. de tut. & cur. da. ab his. vbi habetur, quod ex
ſermonib. cognoſcitur homo ſtultus. Idẽ tenet Ale. in d. conſ.
54. in 1. vol. eodẽ modo ſi non rñdet ad propoſitũ vel nõ hẽt re-
ctã memoriã, vel ſi proijcit panẽ vel lapides, vel quia ita reputa
tur furioſus a patre ſuo & a conſanguineis, vt dicit Ale. in d. cõſ.
54. Eodem modo ſi quis ſputat in faciẽ alicuius hominis præ-
ſumitur ex hoc furioſus, ſm Pe. Phi. Cor. in cõſ. 22. col. 2. in 4.
vol. Et de prædictis vide etiam Alex. in l. apud Iulia. §. conſtat
inf. de l. 1. vbi inter alia dicit, ꝙ ſi quis recuſat pocula medicina
lia in infirmitatibus, ex hoc præſumitur furioſus, allegat Spec.
in tit. de ſalarijs. §. fi. ver. ſed quid ſi. Et de plurib. alijs modis pro
bandi quẽ furioſum, vide plene in dictis cõſilijs præallegatis, &
Alex. in l. ſi cũ dotẽ §. ſi maritus. col. fi. ſup. ſol. matr. Ad vnũ tñ
129 aduerte † ꝙ teſtes deponẽtes de furore debẽt ẽt non interroga
ti aſſignare cãm ſciẽtiæ concludentem, alias non probãt. ita di
cit Bal. in d. l. furioſum, & ibi Iaſ. plene, & Alex. in cõſ. 85. col. 6.
in 2. vol. Et ratio eſt ꝗ posuit Inno. in c. cum cautam. Et ibi etiã
Abb. in 3. col. de teſti. vbi dicit, quod quando teſtis producitur
ad probandum aliquid, quod nõ percipitur ſenſu corporis, ſed
iudicio intellectus, tũc debet etiam nõ interrogatus aſſignare
cauſam ſciẽtie includẽtem per aliquem actum extrinſecum,
alias non probat. ita etiam dicit Bal. in l. ſolam C. de teſt. & Pe.
Phi. Cor. in cõſ. 22. colum. 2. in litera b. in 4. volu. & in conſ. 21.
130 col. 1. in litera e. in 2. volum. Prædictis adde, † quod ad proban-
dum furorem admittũtur etiam teſtes ſingulares, vt ſi vnus te
ſtis dicat, vidi eum proijcere lapides. alius dicat, vidi eum loqui
inordinate & extra propoſitum, & alius dicat, vidi eum ſputare
in faciẽ, vel ſimule. Ita per plura tenet Alex. in d. conſ. 92. col. 5.
in 5. volum. ver. nec obſtat, & in cõſ. 141. col. 2. in 1. vol. & in d.
cõſ. 85. circa fi. & conſ. 86. colum. 1. in 2. volum. Et illud tenent
Innoc. & communiter doct. in c. qualiter & qñ el ſecũdo de ac
cuſ. Et ratio eſt, quia iſti teſtes nõ deponunt ſuper alio facto in
ſpecie, nam tunc verum eſt ꝙ ſingularitas obſtat, ſed deponũt
in genere. ſ. quem eſſe furioſum, vel hæreticum, vel infamem,
quod per plura ſpecialia probari põt, ideo admittũtur teſtes ſin
gulares, ſecundum Bar. in l. Titia inf. de ſolut. & habetur plene
in locis præallegatis. quod confirmo per vnum optimum dictũ
Soc. in cõſil. 295. colum. 3. in 2. vol. vbi dicit, quod ad proban-
dum aliquem actum ſucceſſiuum, admittuntur teſtes ſingula-
res. Quartum requiſitum in gl. eſt, quod ſit maior 25. annis is,
qui vult adire hęreditatem, quia alias minor de per ſe adire nõ
poteſt l. more, & l. pupillus. ſup. eod. & l. cum quædam C. de ad
131 mini. tut. † Circa hoc tamẽ vt habeas plenam notitiam de mi-
nore quando & qualiter adire poteſt, diſtingue tres ætate mi-
nores. Prima eſt infantia, quæ durat vſque ad ſeptem annos cõ
pletos. Secunda eſt ætas pupillaris, quæ dicitur impubertas, &
durat in maſculo vſq; quartũdecimum annum completum, in
fęmina vero vſque ad duodecim, vt habẽt inſti. de nup. in prin
cip. & l. qua ętate ſup. de teſt. Tertia dicitur ætas adulta, quæ ap
pellatur pubertas, & durat tam in maſculo quam in fęmina vſ-
que ad vigintiquinque annos & illa poſtea deinde in antea di-
citur ætas legitima. l. fina. C. de his qui veniam ætatis impetra.
132 De prima ætate ita ius diſponit. † nam ſi eſt delata hæreditas ali
cui infanti, ſi quidem talis infans habet patrẽ, poteſt pater pro
eo ſolus adire, & infanti hæreditatem acquirere, & ſi mortuus
fuerit infans ante aditam hæreditatem tranſmittit illam ad ſo-
lum patrem ex ſpeciali priuilegio. Ad alium autem hęredem
non tranſmittit, ita hæc omnia habentur in d. l. ſi infanti, & ibi
Bart. & Bal. & communiter moderni. C. de iure delibe. Si ve-
ro patrem non habet infans, tunc ſi quidem habet tutorem, po
teſt ſolus tutor abſque interuentu infantis adire hæreditatem,
vt d. l. ſi infanti. §. parente, & etiam bonorum poſ. petere vt ibi.
Et ſi moriatur ante agnitam hæreditatem vel bonorum poſ.
per tutorem, non tranſmittit illam, vt ſup. ſed vadit ad illos ad
quos iret, ſi infanti delata non eſſet Ita habetur in d. l. ſi infan-
ti, & in l. infantis. C. qui admitt. ſi vero tutorem non habeat in-
fans, tunc hæreditatem de iure ciuili nullo modo adire poteſt,
niſi ſibi prouideatur de tutore, quia tutor eſt omnino neceſſa-
rius in adeunda hæreditate per pupillum l. cum in vna §. tutor.
inſ. de appella. ſed in bonorum poſſeſ. de iure prętorio eſt reme
dium, quia quilibet conſanguineus vel amicus infantis poſſet
adire prætorem, & agnoſcere bonorum poſ. nomine infantis
quo caſu perfecte acquiritur infanti & trãſmittitur ad quoſcũ
que hæredes. Ita tenet Alex. in d. l. infantis. in l. fin. colum. 5. C.
vnde cog. & Bald. in rubrica. C. qui admitt. in 6. quæſtione. De
133 ſecunda † vero ætate. ſ. quando hęreditas eſt delata pupillo ma
iori infante & impubere, dic, quod ſi quidem impubes habet
patrẽ, poteſt cũ authoritate patris adire hæreditatẽ ſm Bart. in
l. fi. §. pupillus. inſ. de ver. obl. & in l. more. §. impubes. ſ. eo. ſi ve
ro pater nõ vult conſentire filio adeunti, nunquam poteſt filius ſine
patre adire. Ita ẽt econtra, ſi patre volẽte adire filius recuſat, nã
poteſt ſolus pater adire, & ideo ſibi acquirit hæreditatem. Ita
hæc omnia decidit tex. in l. fi. §. ſin autẽ in ſecũda. C. de bo. quæ
lib. quem text. reddit ſingularem ibi Bal. & mirabilem ad hoc
qđ pupillus ſolus ſine authoritate tutoris vel patris poteſt adi
re hęreditatem dũmodo ſit doli capax. ita etiã tenet Ludouic.
Romanus in l. pupillus. la 1. ſup. eodem. & ibi etiã Alex. circa fi.
Et

Et dicunt hoc esse speciale in filio familias pupillo. in alio se-
cus vt. l. potuit. & ibi Bald. C. de iure deliberan. & infra proxi-
me dicetur. Si tamen ex tali hæreditate adita per se, vel per pa-
trem pupillus lędatur, potest aduersus eam petere restitutionē
in integrum. vt. d. §. si autem. in secunda. & habetur in l. 1. C.
134 si tutor vel cura. inter. Item † si talis pupillus habens patrem
moriatur hæreditate non adita, non transmittit illam ad patrē
nec ad alium sed vadit ad eos quos iret si pupillo delata nō es-
set, vt dicta. l. si infanti. circa finem. & ibi Bal. in penulti. col. ver-
sicu. expeditus sum de materia &c. & sequenti. q. vnde est spe-
ciale in infante vt trasmittat ad patrem, vt ibi In alia vero ætate
135 seruatur ius commune in contrariū. Si vero † pupillus non ha-
bet patrem, & tunc si quidem habet tutorē potest adire hære-
ditatem cum authoritate tutoris & non aliter, nā solus pupil-
lus sine tutore, vel solus tutor sine pupillo adire nō potest text.
est. & ibi Bartol. & Bald. plene in dicta l. potuit. C. de iure deli-
berā. & habetur in l. seruo inuito. . si pupillo. inf. ad Trebel. se-
cus est in bonorum pos. delata pupillo maiori infante, quia so-
lus tutor sine pupillo potest eam agnoscere. lege bonorum. C.
qui admit. & l. tutor. infra de bono. posses. & ratio est secundū
Bal. cōmuniter doc. in d. l. bonorū, quia bonorū posses. accipit
fomentum ab interuentu, & præsentia iudicis. propterea solus
tutor sufficit, quod secus est in hæreditate. Pupillus autem sine
tutore non potest ēt bonorū poss. agnoscere. l. seruus. §. impu-
bes. ⁊. de bono. poss. An autem solus tutor cū authoritate iudi-
cis possit hæreditatē adire sine pupillo, dic quod non ita tenet
Bal. & Paul. de Cast. in d. l. bonorum posses. Prædictam tamen
136 † conclusionē limita non procedere, qn̄ pupillus esset hęres in
stitutus sub conditione, & ipse solus impleret conditionē, nam
ex hoc ipso efficitur hæres solus sine tutore ipso iure. casus est
in l. cōditionibus pupillus. ⁊. de condi. & demon. & notat Ale-
xand. in d. l. bonorum. & ita limitatur regula dictę l. potuit. Se-
cundo limita non procedere, quando est institutus seruus pu-
pilli, quia solus tutor potest iubere seruo, vt adeat sine pupillo.
text. est, nō violando ipsum, in l. si per epistolam. inf. e. per quē
ita tenet Alc. in d. l. potuit. & in d. l. bonorum. licet Barto. in d.
l. si per epistolam intelligat illam legem infante, tamen Imol.
Lud. Ro. & Paul. de Cas. ibi intelligūt illam generaliter in quo
137 libet pupillo, quia alias esset violare literam. Si vero † pupillus
non habeat tutorem, & tunc solus adire non potest, sed datur
remedium, vt adeat iudicem, & cū authoritate iudicis potest
adire hæreditatem & bonorum posses. tex. est in d. l. si infanti.
in fi. & in d. l. bonorū. & sic iudex supplet defectum tutoris, vt
138 ibi no. An autem infans † possit adire cū authoritate iudicis.
Bald. in d. l. bonorum. C. qui admit. tenet quod non, quia in eo
est defectus iuris naturalis, ex quo nullum habet cōsensum. &
contra defectum iuris naturalis non potest dispensari. secundū
Innocen. in c. sciscitatus. de rescript. contrariū tenet Ludo. Ro-
ma. in d. l. bonorū. & etiam Fulgosius. tamen in ista contrarie-
tate concludo, prout distinguit Alexand. & Iason. in d. l. bono-
rum. colum. 4. quod aut infans est ita paruus, vt non possit fari,
& tunc procedat opin. Bal. per tex. in d. l. bonorum. dum dicit
impuberi postulanti. Nam iudex non potest impartiri autho-
ritatē nisi postulanti, vt ibi. sed infans qui nō pōt loqui, non pōt
id postulare. si vero infans potest loqui, quia forte est proxi-
mus septennio, & tunc procedat opin. contraria, quia potest
139 postulare. Potest modo dubitari, † an si pupillus non habet tu-
torem possit sibi dari curator, & cum authoritate bonorum.
pos. dic quod non, sed tutor est omnino necessarius. vt sup. tex.
est in l. cum in vna. §. tutor. intr. de app. & l. seruus. §. impu. intr.
de bo. pos. & no. glos. in d. l. potuit. & ibi etiam Bald. & soci. in
consilio. 234. col. pe. in 2. vol. De tertia vero ætate. s. quando su-
mus in minore. 25. annis, maiore tamen quatuordecim, qui di-
140 citur adultus, dic † quod si quidem habet patrem, potest cum
authoritate patris adire, vel patre recusante, potest solus adire,
si vult. ita & ecōtra filio recusante, potest solus pater adire. text.
est in d. l. fi. C. de bo. quæ libe. si vero adultus non habet patrē,
& tunc si quidem habet curatorē, potest adire cū authoritate
curatoris. l. cū quęcuā. C. de admi. tu. sed solus sine curatore, vel
curator sine eo adire non potest, quia in hoc adultus habens cu
ratorē æquiparatur pupillo, fin. gl. & Alexand. in l. impuberi-
bus. sup. eo. & Ale. in l. 1. §. fuit quæsitum. col. 3. vbi etiam glo.
tangit. & ibi communiter doct. infra ad Treb. per tex. & ibi no.
in l. si curatorem. C. de in integ. rest. potest tamen adultus si le
ditur, petere restitutionem aduersus dictam aditionē. l. 2. C. si
tu. vel cu. inter. & habetur in d. l. si curatorem & in d. §. fuit quę
situm. si vero adultus non habet curatorem, & tunc potest so-
lus hęreditatem adire, & valet aditio secundum. Alexā. in d. §.
fuit quæsitum. per d. l. si curatorem, tamen si leditur ex tali adi-
tione, potest petere restitutionem in integrum, vt traditur in
locis prælega. & probatur in l. si minor. infra eodem. Per quā.
141 l. si minor. † nota pulchram limitationem ad ea quæ dixi sup.
in textualibus. inquantum fuit dictum, quod quando sunt plu-
res hæredes quorum vnus repudiat partem suam illa pars re-
pudiata accrescit cohæredibus etiam inuitis. l. testamento. C.
de impu. & alijs sub. illud limita nō procedere, quando ille qui
repudiat, primo adiuit partem suam, & deinde per beneficiū
restitutionis in integrum repudiat, nam tunc illa portio repu-
diata non accrescit cohęredibus inuitis, sed vadit ad creditores
hæreditarios. iste est casus singularis. in d. l. si minor. intra eod.
Et per hoc potes colligere intellectum ad istam glo. inquan-
tum dicit quod minor. 25. annis, nō pōt adire, nam inquantū
vult loqui de adulto, debet intelligi q̄ nō pōt adire effectuali-
ter & irreuocabiliter sicut maior, pp restitutionē q̄ petere pōt
142 vt sup. dictū est. Quintū requisitū principaliter in gl. est, † quod
sciat testatorē esse mortuū, quia alias adire non pōt. vt est text.
in l. qui hæreditatē. quæ est. l. proxima. inf. eo. Et ratio est, quia
viuo eo de cuius hæreditate agit. nō pōt quis gerere pro hęre-
de, nec repudiare, cum viuentis nulla sit hæreditas. l. neminē.
& l. qui superstitis. inf. eod. & l. 2. §. interdū. sup. de vulg. & pup.
& l. 1. §. si impuberi. inf. de collatio. bonorum. Et ideo requiri-
tur talis scientia, ne sit dubius, an adire possit vel non, quod es-
set, si dubitaret, an viuat vel mortuus sit testato. Qualiter autē
143 probetur talis scientia, dicetur infra post Bar. hic. sed † qualiter
probabitur testatorem esse mortuum. vide Bart. in l. siquidem.
C. sol. matr. vbi dicit, quòd mortuus probatur per signa, & sufsi
cit si testis dicat, vidi eum mortuum, quia habebat signa mor-
tuorum. Secundo probatur mortuus, eo ipso quòd testis dicit
interfuisse eius exequiis funeralibus. l. cōditionum. la 2. vbi hoc
probatur. inf. de condit. & demonstr. & Pet. Philip. Corn. in cō
sil. 10. col. 1. in fi. in 1. vol. Tertio probatur eo ipso, q̄ testis dicit,
vidisse hominem euisceratum, quia de necessitate naturæ se-
quitur q̄ sit mortuus, secundum Bald. in l. ex persona. col. 2. C.
de probatio. Quarto probatur eo ipso, quòd testis dicit vidisse
eum sepeliri, vel duci ad sepulturam, secundum Barto. in d. l.
quidem. idem tenet Bart. in l. 2. §. si dubitetur. ff. quemadmod.
testa. aperi. & Abb. in c. in præsentia. de sponsa. & ibi plene per
Maria. Soc. idem Barto. in suo trac. qualiter probetur mors,
vbi plus dicit, q̄ sufficit, q̄ testis dicat se interfuisse sepulturæ, li
cet non viderit cadauer, quia forte erat in capsa clausa, tamen
cōmuniter dicebat, q̄ erat corpus talis hominis, ex hoc enim
probatur mors, & etiam Bal. in l. conuenticulam. col. fin. C. de
episc. & clericis. Quinto probatur eo ipso, q̄ testis dicit vidisse
eum nō habere sensum neque motum neque flatum, vt dicit
Bal. in d. l. conuenticulam, circa fi. idem si dicat tetigisse eum
frigidum, & non habentem pulsum, vt tenet Bart. in d. §. si du-
bitetur, secus autem si testis dicat, q̄ vidit eum mortuum, quia
non loquebatur, nam illud nō sufficit, quia pōt quis esse viuus,
& non posse loqui, ita dicit Bal. in l. 3. C. de post hu. hered. insti.
quem refert & sequitur Fely. in c. quoniam frequenter §. por-
ro. col. fi. vt lite non cōtesta. Sexto probatur eo ipso, q̄ testis di
cit, q̄ inter notos consanguineos vel vicinos fuit habitus & re
putatus pro mortuo, secundum Pet. Phil. Corn. in consil. 96. in
penul. col. in litera c, in 4. vol. de qua tamen materia vide plene
eundem Pet. Philip. Corn. in consil. 10. in 1. vol. Septimo proba
tur eo ipso, q̄ testis dicit, vidisse illos de domo & consangui-
neos fecisse lucrū pro eo qui dicebatur mortuus, & quòd sum-
pserunt vestes nigras & lugubres, ita dicit Barto. in l. genero. in
fi. sup. de his qui no. infa. & Bal. in l. exhæredatum. in fi. ff. eod.
tit. de infamibus, & Barto. in l. quoties. C. de naufrag. lib. 11. &
Anton. de Butr. in d. cap. in præsentia. de sponsa. & Alexand. in
consil. 4. colum. 5. in versic. plus dicit. in 2. volum. Octauo pro-
144 batur † quis mortuus eo ipso, quod probatur esse lapsos centū
annos a die suæ natiuitatis, nam de iure non præsumitur plus
viuere. l. fi. C. de sacrosan. eccl. vnde elapsis centum annis præ-
sumitur mortuus. ita tenet Bal. in d. l. ex persona. col. 2. circa fi.
C. de proba. & Card. in cle. 1. de reb. eccl. nō alie. & Bal. in l. pro-
ponebatur. in 1. lect. ff. de iudi. & Bart. in d. l. siquidem, circa fin.
145 Nono probatur, † si quis visus fuit ingredi bellū & deinde nō
reperitur viuus nec mortuus, nā ex hoc presumitur & proba-
tur mortuus. ita tenent Barto. & Bal. in l. fi. supra de his qui no.
infa. & Fely. in d. §. porro. col. fi. vt lite non contesta. Decimo
probatur eo ipso, quod aliquis iuuenis luxuriosus & vagabun
dus cepit vagari per orbē, & nescitur vbi sit, nec aliquod nouū
habetur de eius morte vel vita, nam si ex hoc tēpore lapsi sunt
solum anni quinque, ex hoc præsumitur & probatur mortuus
ita tenent Barto. in suo trac. qualiter probetur mors, & in trac.
de teste in tertia charta. in versi. Mortuum hominem. & Alex.
in dicto consi. 4. col. 5. in 2. volu. Vndecimo probatur. si testis
dicit, vidi eū decapitari, vel abscindi venas gule cum sanguinis
effusione. ita nota. Bart. in dicto § si dubitetur. & in dicto tra-
cta. qualiter probetur mors. colum. fi. Duodecimo probatur, si
testis dicit. vidi eum expirare vel mori, secundū Bart. in d. trac.
qualiter probetur mors. in fi. & in d. §. si dubitetur. Decimoter
tio probatur, eo ipso quod aliquis petit a iudice, vt mittat nun
cios & exploratores, vt perquirant an sit viuus vel mortuus, &
illis missis non reperitur de aliquo nouum, nam ex tali relatio-
ne præsumitur mortuus, ita tenet Bart. in d. l. 2. §. si dubitetur.

ff. quem-

ff. quemad. testa. aperi. & Alex. in d. cons. 4. col. 5. in 2. vol. idẽ tenet Bart. in l. & si certus §. si vnus. ff. ad Sylla. vbi dicit ꝙ eo ipso ꝙ quis nõ reperit, præsumit mortuus. Decimoquarto probatur eo ipso ꝙ testis dicit vidisse aliquẽ proijci in mare vel de ripa, & postea non fuit visus vlterius, nã ex hoc præsumitur mortuus. ita tenet Barto. in dicto tract. qualiter probetur mors. circa fi. Decimoquinto probatur eo ipso, quod produxit instrumentũ testamenti, nam per ipsius ostensionem præsumitur mortuus testator, ita tenet Petr. Phil. Cor. in consilio. 85. colum. 3. in 2. vol. & Bart. in l. fi. col. 2. C. de edic. diui Adri. tol. vbi assignat rationẽ, quia si non esset mortuus, non dedisset hæredi testamẽtum notarius, & ibi etiam hoc dicit Alexan. Decimosexto probatur, eo ipso ꝙ producitur aliquod instrumentum in quo fit mẽtio de aliquo per dictionem, quondam, quia ex hoc probatur ꝙ ille sit mortuus, ita tenet Bal. in consil. 407. col. 3. in 1. vol. per illud quod no. glo. in l. eius qui. sup. si cert. pet. Decimoseptimo probatur, si testis dicit, quód vidit Titium carcerari in carcere in quo non erat cibus nec potus, & ꝙ ibi erat appositus custos qui nõ permittebat dari victum ipsi carcerato, nam post aliquos dies præsumitur mortuus, attẽta naturali præsumptione, quæ est, ꝙ sine cibo non põt quis viuere. ita tenet Bart.
146 in d. tract. qualiter, probetur mors. in fi. Decimooctauo † probatur eo ipso, ꝙ est publica vox & fama in illa vicinia vel ciuitate in qua dicitur esse mortuus, qualiter est mortuus, nam talis fama sufficit, dummodo locus sit de longinquo, vel mors sit antiqua per longum tempus. ita dicit Bart. in d. l. si quidem in fi. C. sol. mat. secus quando mors esset de recenti vel in loco propinquo, quia tunc non sufficit probatio per famam, ex quo testes de facili habere potest is qui vult mortem probare, qui deponant de visu. ita declarat Alex. in consil. 25. col. 3. in 4. vol. & Andr. de Iser. in cap. 1. col. 3. quo tempore miles. Decimonono probatur mors per famam solam, quando fumus in morte alicuius magni domini, secundum Ang. in d. l. siquidem. sentit Bart. in l. minore. §. tormenta. in 2. principali. vers. item ex eod.
147 inf. de q. Vigesimo † probatur eo ipso ꝙ aliquis fuit visus ingredi aliquam ciuitatem in qua erat pestis, nam ex hoc præsumitũ cõstitutus in periculo mortis. vt no. plene Pet. Phil. Cor. in cõsil. 131. col. 2. & 3. in 4. vol. vnde si postea non reperitur alicubi nec viuus nec mortuus, debet præsumi mortuus, sicut dicimus de eo qui ingreditur bellum, vt per Bar. & Bal. in l. fi. sup. de infamibus. Vicesimoprimo probatur eo ipso, ꝙ ascẽdit nauem, & accessit per mare, & superuenit tempestas, adeo quod non fuit vlterius reuersus nec ipse nec nauis, nam ex hoc præsumitũ mortuus, secundum Bar. in tract. de teste. in ver. mortuum hominem. Vicesimosecũdo probatur eo ipso, ꝙ aliquis magnus mercator & diues recessit è domo animo reuertendi, & transiuit per loca insidiosa & periculosa, & expectatus per familiã per multũ tp̃s non fuit reuersus. nã ex hoc p̃sumitur mortuus. ita dicit Bar. in d. trac. de teste. in vers. mortuum hominẽ. col. 1. Vicesimotertio præsumitur quis mortuus de iure Longobardo eo ipso, qđ stetit per triennium extra suã prouinciã, vt est tex. in lomb. de his qui extra patriam. l. 1. & no. And. de Iser. in d. c. 1. col. 2. circa fi. quo tẽpore mil. Et hoc est vtile scire, quia in regno ius Longobardũ hẽt ius cõe, & p̃ponitur iuri Romano, vt habetur in ꝯsti. puritatẽ. & ibi And. de Iser. & in ꝯsti. si qñ. la. 3. & in cõsti. præsenti lege. la. 3. §. idẽ And. in prælud. feu. colu. 8. in 2. q. & in c. imperialem. §. preterea ducatus. colu. 2. de prohibi. feu. alie. per Fed. & habetur in deci. 248. consilio Neap. in 8. colu. Prædictos autem modos probandi mortem intellige procedere vbi agitur de commodo vel præiudicio pecuniario, prout in terminis nostris, quibus agitur de adeunda hæreditate, ex quo dicitur præiudicium reparabile, secus est quando agitur de præiudicio maximo & irreparabili, vt est quando agitur de morte hominis, vt si quis inquiritur de homicidio, nam tũc mors debet probari per testes de visu, nec sufficerent p̃dictę coniecturę, ita dicit Barto. in d. l. si dubitetur. & in d. tract. qualiter probetur mors. col. 1. in fi. & Fely. in d. c. quoniam frequẽter. §. porro. colu. fi. vt lite non conte. Adde etiam prædictis qđ licet sit regula, quod quilibet pręsumatur viuere cẽtum annis, nisi probetur mortuus l. fi. C. de sac. san. ecc. tamen istud debet allegar. per eum qui se fundat super vita. alias talis pręsumptio sibi non prodest, ita dicit Bald. in c. ex tenore. col. 2. de testi. quẽ refert & sequitur Fely. in d. §. porro. colum. fi. per l. si adulteriũ cum incæstu. §. idem Pollioni. inf. ad l. Iul. de adul. Limita etiã dictam regulam non procedere, quando vnus testis deponeret de visu, quod vidit hominem mortuũ. nam licet nõ plene probet mortẽ. tamen tollit illam iuris præsumptionẽ, quod pręsumatur viuere centum annis. ita dicit Bald. in c. 1. §. notandum, de his qui feu. da. pos. & Fely. in d. c. 1. §. porro. col. fi. Et pro cõ-
148 plemento prædictorũ adde, † quod quando iudex vult examinare super morte alicuius, potest ex officio talem examinationem facere etiam parte non citata. ita dicit Bald. in d. §. porro. quẽ ibi refert & sequitur Fely. in fi. col. quod est valde notãdũ pro limitatione eorũ quæ habent in c. 2. de testi. & in l. si qñ de

149 testi. C. Sextum † requisitũ principale in gl. est ꝙ sciat delatam sibi esse hæreditatem. s. quod sit institutus pure vel sub conditione, quæ iã est purificata, quia alias si ignorat, an pure vel sub conditione sit institutus, nõ potest interim adire l. is qui hæres sup. eodem. & l. hæres. inf. eod. & l. 1. §. scientiam inf. de bo. pos. secundum tabu. Quando autem dicatur delata hæreditas, habetur in l. delata inf. de verb. sig. Et dixi supra in euidentialibus. sequitur nunc septimum requisitum in glo. Septimum principale requisitum in glo. est, quod sciat testatorem potuisse testari, nam si dubitat, an testator sit paterfamilias vel filiusfa. nõ põt interim adire, quia dubitat de viribus testamenti, vel an sit sibi delata hæreditas l. hæres §. fi. inf. eod. & quod totaliter dubitans non possit interim adire tenet Pet. Phi. Cor. in cons. 85. in fi. in 2. vol. Octauũ requisitum in gl. est vt sciat ꝙ nullus eũ præcedit in succẽdendo, quia alias de viribus testamẽti dubitat, & est exemplũ, si testator decedat relicta vxore & instituto fratre hẽde quia filiũ non habebat. iste frater hæres dubitat an vxor testatoris sit relicta prægnãs ita vel ne, nõ põt interim adire, nã si posthumus nasceret, rũperet testm̃, quia reperit preteritus. iuxta no. in l. Gallus sup. de lib. & posth. ita de hoc est tex. in l. cum quidã. §. 1. inf. eo. adde l. quãdiu. la 1. sup. eo. Nonum & vltimũ requisitũ in glo. est vt sciat, ex qua causa sit hæres institutus, an ex testõ vel ab intestato. & ex qua causa hæreditas ad eum pertineat. nã si gessit se pro hærede ab intestato, cum esset ex testõ hęres, non valet aditio. idẽ è contra. text. in l. si is ad quem infra
150 eo. Ex quibus † infertur ad q. quotidianam. s. an agens vt hęres ꝯ aliquem teneat declarare an sit hæres ex testõ vel ab intestato, vt alias libellus possit redargui de obscuritate. Bald. in leg. si auię. col. 2. C. de succes. ędic. tenet ꝙ sic. l. ꝙ tenetur exprimere idẽ tenet Bart. in l. si defensor. §. illud quæritur. sup. de inter. ac. cum limitatione si reus aliter deliberare non põt, nisi fiat sibi dicta declaratio, idem tenent Bald. & Pau. de Cast. in d. l. si is ad quem inf. eo. & Spec. in tit. de acto. §. 1. ver. item qui dicit se hęredem. Et ratio est ex prędictis, quia alias adire non põt, vbi dicit Bal. in d. l. si is ad quẽ. vnde debet porrigere libellum ita clarum, vt ex eo appareat qualiter est certus ex qua causa ad eum spectet hæreditas, ita vt adire possit. Quid autem si hæres agit tanquã hæres ex testamento, & pars opponit, qđ non sit hæres ex testõ, an teneatur agens incontinẽti probare se esse hæredẽ ex testõ, dic quod non, sed reseruatur in processu, & ad merita causæ, ita tenet Spec. in tit. de actore. § 1. vers. item qui se dicit,
151 & vers. sed pone quidam. Quid autem † si quis egit ex testõ & succubuit, an possit postea agere ab intestato tãquã hæres proximior, vt quia forte fuit pronunciatũ testm̃ non valere, dic, ꝙ sic, casus est no. in l. mater decedẽs, & ibi Bar. & Bal. sup. de inoff. test. per quẽ tex. ita fuit decisum in sacro Cõsilio Neapolitano, vt est dec. in numero 51. vbi decidit magis pulchre casus, & magis dubitabilis. s. an ille qui egit ex testõ & succubuit, si appellauit, possit in causa appellationis deducere causam intestati. Et dicitur ibi quod sic, vnde probãdo se hæredem ab intestato, obtinebit in causa appellationis, & ratio est per pupillũ text. in d. l. mater, quia agnoscendo viam incompetentem non cẽsetur renunciasse viæ competenti, quam tunc sibi ignorabat cõpetere. Ex hoc datur optima limitatio ad id quod dicit Bart. in l. prima. in fi. C. si a duer. lib. vbi dicit, qđ iudex appellationis nõ põt iudicare nisi super meritis primæ causæ, super quib. iudicauit, iudex a quo. Et idem tenet Pau. de Cast. in cõs. 306. in prin. in 2. vol. Quid aũt si aliquis egit tanquam hæres ex testamento, & in processu non potuit probare se hæredem ex testamento, sed probauit se hæredẽ esse ab intestato, an possit ex huiusmodi probationibus obtinere, vel è contra si egit ab intestato, & probauit ex testamento, dic quod non potest obtinere, imò succumbit. ita concludit Alexand. in consilio 221. incipien. viso processu causæ & c. in primo volum. vbi plene loquit in hac
152 materia. † Et ratio est quia de iure is qui agit ex vna causa, si probat ex alia succumbit. quia non potest ferri sententia condemnatoria. tex. est no. in l. habebat sup. de institu. & tenet Paul. de Cast. in d. l. si is ad quem inf. eod. Alia ratio est, quia is qui agit vt hæres debet esse certus ex qua causa est hæres. s. an ex testamento vel ab intestato, vt dicit glos. hic, alias adire non potest vt d. l. si quis ad quem. Per hoc autem quod egit ex testamẽto, cum esset hæres ab intestato vel è cõtra, apparet quod nõ erat certus, vñ nõ valuit aditio, merito succumbit, vt sup. Et ꝙ agẽs ex vna causa & probans de alia succumbat, tenet Ale. in l. si ita stipulatus. §. Chrysogonus. inf. de ver. obl. in 5. col. & Modest. in l. certi cõdictio. §. si nummos sup. si cer. pe. & per Inno. & Can. in c. ex parte Abbatissę. de priuil. & in c. examinata. de iudi. Limita tamen hanc regulam procedere, quãdo agitur petitorio, secus si ageretur possessorio, quia in eo obtinet is qui agit ex vna causa & probat de alia. ita tenent Bal. & Ang. in l. fi. C. de anna. excep. Secundo limita non procedere in causis in quib. proceditur sola facti veritate inspecta, & sine figura iudicii, nã tũc ex quo sola veritas attenditur, obtinet is qui agit ex vna causa, & probat de alia. ita notanter tenet Alexand. in dicto §. Chrysogonus,

sogonus in 5. col. in fin. & Ias. in d. §. si nummos col. 7. & ratio est, quia quando proceditur sola facti veritate inspecta receditur a regulis iuris cōis, & censentur sublatæ omnes solemnitates iuris ciuilis positiui, adeo quod proceditur in causa manu regia. ita plene tenet Pet. Philipp. Corn. in consi. 243. in 4. vol. & Ludo. Rom. in consi. 20. & Bald. in l. prolatam. C. de sent. & Soci. in cons. 12. col. 2. in primo volu. & Paris. in trac. syndic. in
153 vers. sententia colum. 5. Hinc dicimus, † q licet alias sententia debeat esse conformis libello. l. vt fundus sup. cōi diui. & l. fin. C. de fideicom. lib. tamen quando proceditur sola facti veritate inspecta, potest ferri sententia etiā nō conformis libello, & super alio quā super petitis. ita tenet Iaso. in l. vinum col. 17. §. si cert. peta. per ea quæ not. Barto. in l. Aemilius. sup. de mino. vbi dicit quod princeps potest pronunciare super non petitis, ex quo debet iudicare secundum veritatem nec tenetur seruare ordinem iudiciarium c. ad petitionem de accusa. & no. Bal.
154 in c. 2. de noua for. fideli. Item licet alias libellus † ineptus admitti nō debeat, imò vitiat processum, & succumbit is qui eū præsentat, secundum Barto. in l. 1. §. sup. si men. fal. mo. dix. & Abb. & Fely. & cōiter docto. in c. dilecti. de iudi. tamen in causis summarijs in quibus proceditur sola facti veritate inspecta, admittitur libellus licet ineptus, & valet sententia lata super eo, & est ratio, quia in huiusmodi causis non requiritur libellus, vt no. Barto. in extrauaganti. ad reprimendam in ver. & figura, vnde si interuenit, & ineptus, non vitiat glo. est singularis in d. l. vinum in fi. & ibi Alex. & communiter Moder. maxime Ias. in pe. & fi. col. Vnde infertur ad practicam, q ex quo hodie in regno Siciliæ oēs causæ ciuiles sunt summariæ, & proceditur in eis sola facti veritate inspecta, sine figura iudicij, vt dicit regia prag. 1. quę incipit, dispendia. & c. detestantes, sequitur, qđ hodie in regno indistincte obtinet is qui agit ex vna cā & probat de alia. Item potest ferri sententia super non petitis, & sic non conformis libello. item potest ferri sententia super libello inepto, ex quo libellus non requiritur per prædicta, licet alias de iure cōmuni sententia super libello inepto sit ipso iure nulla, vt sup. no. Ias. in d. l. vinum col. fi. vbi plura allegat. Ad
155 vnum tamen † aduerte in hac materia qđ licet alias in causis summarijs admittatur libellus generalis, secundum Bartol. in extrauagan. ad reprimendam in d. ver. & figura. illud tamē intelligitur, nisi pars opponat, quia parte opponēte non admittitur, ex quo non potest deliberare. ita singulariter limitat illud dictum Bar. Alex. in consi. 32. col. 3. in 4. volum. iuxta prędicta
156 cadit vnum dubium, quod est notādum & vtile, pone, † quod aliquis agit petitione hæreditatis tanquam hæres defuncti ab intestato, in processu nō probauit se esse proximiorem in gradu, nec probauit defunctum decessisse sine liberis, sed solum probauit se esse patruum vel amitam defuncti, vel fratrem, an ex hoc solo obtineat, dic quod sic. ita notanter concludit Pet. Philipp. Cor. in consi. 197. in 4. vol. & sentit Lud. Rom. in l. hæres inf. eo. & Alexan. hic in hac l. is potest, & Soci. in consi. 89. col. 4. in 1. volum. & de ratione vide plene in dictis consilijs. Ex
157 hoc deciditur aliud pulchrius dubium. † substitutus pupillaris mortuo pupillo egit petēdo hæredem ex substōne, in processu probat se substitutum pupillo, & pupillum esse mortuum, non tamen probat quòd mortuus sit in pupillari ętate, sed solum simpliciter esse mortuum, quæritur, an debeat obtinere. Et videtur prima facie dicendum quod non, quia fundamentum intētionis substituti est, qđ pupillus sit mortuus impubes vnde debuit hoc probare, vt no. Bart. in l. in illa stipulatione. ff. de ver. ob. & Abb. in c. bonæ de elec. item, quia quilibet præsumitur viuere centum annis l. fi. C. de sac. san. eccle. vnde debet potius presumi mortuus maior quam minor. Item quia qñ sumus in probanda ętate, nō præsumitur ætas maior nec minor sed debet probari p eū, qui se fundat in maiori vel minori tex. est & ibi Bar. & Bald. in l. si minorē. C. de integ. resti. & in l. cū te. C. de proba. ergo debebat ipsi substituto incumbere onus probandi minorē ætatē, & q in ea esset mortuus pupillus, in 9trium tñ est veritas, s. q dictus substitutus obtinet probādo se substitutū, & pupillū esse mortuū, licet non probet in qua ætate sit mortuus, nisi ex aduerso probetur, q sit mortuus pubes. ita notabiliter cōcludit Soc. in d. cōs. 89. col. 4. in 1. vol. vbi allegat ita tenere Bal. in quodā suo consi. inci. ex parte contingente & c. Sicut etiam dicimus in simili, si quis fuit substitutus alicui si decesserit sine liberis, nam sufficit probare eum mortuum simpliciter, quia præsumitur mortuus sine liberis, nisi contrarium probetur, secundum Soc. in d. consi. 89. per tex. in l. ex facto. §. pe. & ibi Alexand. & doct. inf. ad Trebell. Vltra di-
158 cta † nouē requisita in gl. pot. s addere decim ū extra glo. s. dū modo is qui vult adire, non sit impeditus ex dispositione alicuius statuti, vt si statutum vel cōsuetudo dictat, quod mulier non possit 9here sine consensu propinquorum, tunc non poterit mulier adire hæreditatē sine consensu propinquorū. ita tenet Bar. in l. more. sup. eo. & tangit l. multum, & ibi etiā Pau. de Cast. §. eo. & Pet. Philipp. Corn. in consi. 254. col. fi. in 4. col.
159 licet nō videatur firmare, & est ratio, quia hæres † adeundo hæreditatem dicitur quasi contrahere cum creditoribus, l. apud Iulianum. §. fi. inf. ex qui. cau. in poss. ea. & §. hæres, in fi. de obl. quæ ex quasi contrac. & l. ex maleficijs, §. hæres, infra de ac. & oblig. & tenet Petr. Philipp. Corn. in consi. 97. col. 2. in 2. volu. Contrariū tñ in hoc est cōis opin. q imò non obstāte dicto statuto possit mulier adire sine interuentu cōsanguineorum. Et hanc contrariam partem tenet idem Bar. in d. l. apud in l. fin. & Abb. in c. qua fronte, de appell. & Bal. Ang. Imol. & Alex. in d. l. mutum, vbi dicit Alex. hanc esse cōem opin. quia statutū debet stricte intelligi in contrahendo prout loquitur, & non debet extendi ad quasi contractum, & ibi multa allegat, in vno solo casu posset procedere istud decimum requisitum. s. qñ statutum expresse disponeret, quod mulier non possit adire sine consensu propinquorum, ita dicit Alex. in d. l. mutum. col. fin. Descendo nunc ad secundam partem principalem huius glo. ibi sed regula huius legis & c. pro cuius intelligentia oppono.
160 Nā hic dicitur, quod is potest repudiare, qui potest adire, † contra, nam tutor potest adire hæreditatem vel bonorum pos. pro infante. l. si infanti. C. de iure deli. l. tutor. & l. si pupilla. insr. de bon. poss. & l. bonorum. C. qui admit. & tamen eam repudiare non potest, vt d. l. tutor. & l. 1. §. tutor. inf. de succes. edict. Gl. respondet, & dicit, qđ fallit, tu dic sm Bar. q ista lex procedit in eo, qui pōt adire pro se & ad sui vtilitatem, secus est in eo qui adit pro alio & ad alterius vtilitatē, quia repudiare non potest, ita dicimus in tutore, ita dicit glo. in l. eius est nolle inf. de reg. iur. & sentit gl. in d. l. si infanti. & rō est, quia is qui potest adire pro se, pōt et repudiare in suimet præiudicium, nam vnicuiq; licet iuri proprio renunciare l. pen. C. de pac. & l. si index §. de mino. Quilibet. n. in re sua est moderator & arbiter. l. in re mandata. C. manda. Hoc autem nō procedit in eo, qui potest adire ad vtilitatem tertij, quia non potest repudiare in præiudicium illius tertij, ita dicimus in tutore, qui ratione officij tenetur curare ea quæ sunt vtilia pupillo, & ideo adire potest pro eo, non autem repudiare pōt, quia officium suum nō est ad hoc, nam quādo pupillum damnificat, non dicitur tutor, & ita dicit tex. in l. qui fundum, §. si tutor. inf. pro empto. & sentit gl. in d. l. tutor. Secundo oppono super ista glo. contra hunc tex. nā seruus non potest repudiare, & tamen potest nolle adire l. cum propo nas. C. de here. institu. n. gl. dicit, fallit, super hoc pro intelligentia est aduertendum, nam si volumus intelligere istud contrarium ita simpliciter prout iacet in glo. certe non esset contrarium nec fallentia ad hunc tex. nam in tex. ponitur regula continens duo, vnum scilicet, negatiuum & aliud affirmatiuū. sci-
161 licet is potest repudiare, qui potest adire, † ad hoc ergo vt exceptio seu fallentia sit bona, est necesse, quod sit de regula, & deponat contrarium eius quod dicit regula, ita dicit Bart. in l. in his supra. de legi. & in l. 1. inf. de regul. iuris, tunc enim firmat regulam in casibus non exceptuatis l. quæsitum §. denique, & ibi glo. & Barto. inf. de fun. instruc. & l. nam quod liquide inf. de penu lega. in §. fi. & l. generali. §. vxori. inf. de vsufru. leg. & ibi Bar. idem tenet Alex. in consilio 28. colūna penul. in primo vol. & Abb. & Fely. in c. quoniam frequenter, vt lite non contest. Et prędicta plene ponit Pet. Philipp. Corn. in consilio 57. in primo volum. Ad propositum ergo vt sit bona fallentia ad istam legem, est necesse vt ponatur exemplū de eo qui potest adire & non repudiare, sicut diximus de tutore, vel econtra de eo qui potest repudiare & non adire, vt dicemus, inf. de domino & seruo, sed istud exemplum glo. est solum de repudiatione & non aditione, & sic continet duo, vtraque negatiua, vt er-
162 go † procedat contrarium, forma ipsum sic, seruus non potest de per se adire, quia requiritur iussus domini. l. si quis mihi bona. §. iussum, inf. eo. & tamen licet non possit expresse repudiare, potest tamen nolle adire, & sic facere, vt dominus perdat hæreditatem non adeundo, vt d. l. cum proponas, & ibi Alex. & ita videtur procedere contrarium, nam seruus non potest adire, & tamē potest nolle adire, quod inducit effectum repudiationis, sed responde, quod non est contrarium, nam ista lex ponit duo extrema super quibus stat fundata regula huius legis. s. adire, & repudiare, quæ regula verificatur etiam in seruo negatiue. Nam seruus nō potest adire, & minime potest repudiare, sm Alex. in d. l. cum proponas, & ibi et Paul. de Castr. & Imo. in l. si paterfamilias sup. de her. inst. & sic concordat cum ista lege. Quia tñ inter ista duo extrema est dare quoddam medium, q est nolle adire, vt no. Bar. in l. iam dubitari sup. de her. inst. & in l. filij. inf. ad Tertul. & Alex. plene, in l. qui se patris C. vnde lib. & Pet. Phil. Cor. in cōs. 205. col. pen. in prin. in 2. vol. & in cons. 110. col. fi. in 1. vol. ideo quia seruus pōt nolle adire nō est contrarium huic l. cū non respiciat dicta extrema, & maxime quia dominus potest compellere seruum vt adeat, vt dicit tex. in l. 1. §. 1. ff. si quis omis. causa test. licet seruus possit pati se excoriari & non adire, vt no. gl. in d. l. cum proponas. Tertio super hoc oppo. & hanc oppositionem sentit Bartol. hic, super
163 ista glo. nam dominus, † cuius seruus est hæres institutus, non

pôt adire hęreditatem nisi seruo volête, vt d.l.cû proponas, &
ibi per Alex. & Paul.de Cast.& tamen potest eam de per se re-
pudiare sine seruo.l.1.§. per seruum.ĵ. de succ.edict. & no.gl.
in d.l.1.§.1. si quis omis.causa test.in versic.ab intestato.& gl. in
l.is qui hęres §.fi.s̄.eo.licet Bar. in d.§ fi.sentiat contrarium,tñ
côiter reprobatur,vt dicit ibi Alex. & côiter Moder. & in l.le-
gatum seruo.ĵ.de leg.1.super ista opp Bar.hic non respondet,
sed remittit se ad ea, quæ dixit in d.l.is qui hęres §.fin. s̄.eo. vbi
dat illâ sol.reprobatam. s.quod dñs non pôt nec adire nec repu
diare sine seruo. Quia tñ eius opin. non tenetur,propterea tu
solue alio modo,per quam solu.habebis notabilem intellectû
ad hanc legem,vnde dicas,ꝙ ista lex procedit in eo qui est hæ-
res ex persona sua, & per se vellet adire vel repudiare, secus est
in eo qui est hæres ex persona aliena, prout est dñs, qui intêdit
esse hæres ex persona serui sui,quia in eo cessat regula huius le
gis.ita singulariter dicit Alex. in d.l.legatû seruo, col.2.& sen-
tit Bart. in l.si infanti. col.2. C.de iure deliberan. Ex prædictis,
164 † ergo infertur multum notabiliter,quod si suus hæres institu
tus moriatur ante aditam hæreditatem per ipsum seruum, &
antequam ipse seruus consenserit aditioni,dominus non pote
rit vlterius adire, & sic hæreditatem perdet, ita eleganter dicit
Barto.hic, in 4.col.per tex.in l.inde Neratius.§.1.s̄.ad l. Aquil.
Deinde glo. quærit,quid dicendum est in filiofam.& remittit
165 se ad no.in d.l.is qui hęres.§.fi.sup.eod. † tu dic breuiter,prout
colligitur de mente Bar. & Alex.& communiter doct. in d.§.
fin. quod neq; pater sine filio neq; filius sine patre potest adire
nec repudiare, sed vterq; debet interuenire in adeundo,vt d.l.
si quis in bona,§.iussum,& etiam in repudiando vt dicit tex.in
d.§.fi.alias si vnus eorum repudiat, alteri non pręiudicat. pro-
batur etiam in l.renitente,& ibi per Cy. & doct. C. de iure deli-
berandi. Et hoc procedit indistincte in hæreditate profectitia
delata filiofam.tam olim quam hodie,quia hodie nihil est im-
mutatum in profectitijs,sed tantum in aduentitijs est immuta
tum hodie per l.fin. C. de bonis quæ libe. per quam est proui-
sum, quod filius possit repudiare in sui tantum præiudicium,
& similiter pater sine filio potest repudiare quoad suimet præ
iudicium, quo casu filius solus adire potest patre repudiâte &
econtra,ita dicit Bar.in d.§.fi.& dixi s̄.in 2.requisito super gl.
vbi plene. Habes ergo ex prædictis quod pater nô potest solus
repudiare etiam hæreditatem profectitiam,cuius contrarium
videretur dicendum prima facie, ex quo talis hæreditas pleno
iure acquiritur patri & olim, & hodie l.placet.ĵ eo & no Bar.
in d.§.iussum,vnde deberet esse idem,quod dicimus in domi-
no & seruo,& tamen contrarium est veritas, vt supra.Et ratio
differentię est inter patrem & dominum,quia filius sperat om
nino mortuo patre fieri sui iuris, quo casu pôt sibi soli acquire
re hæreditatem sibi prius delatam, & ideo iura noluerunt, qđ
pater possit in præiudicium filij repudiare, secus est in seruo,
qui nullo modo sperat per mortem domini fieri liber, nã mor
tuo domino remanet adhuc seruus hæreditarius, vnde cum
nullum patiatur præiudicium ex tali repudiatione iura permi-
serunt domino soli repudiare, & hanc rationem assignat Cy.
in d.l.renitente. C.de iure delib. & Bal.in l.1.col.10.versic.& in
166 sexto puncto. C.qui admit. Prædictis adde † vnum notandum
verbum,quod licet filius non possit expresse repudiare in præ-
iudicium patris, tamen tacite repudiando potest patri præiudi
care, veluti si passus fuit labi tempus sibi statutum ad adeundû
a lege vel a iudice, nam tunc etiam pater excluditur ab adeun-
do, nisi filius malitiose neglexisset adire, ita tenet Bart. in d.l is
qui hæres §.fi.& sic in isto casu plus operatur tacita repudiatio
quam expressa pro hoc est tex. in l.fi.inf. quis ord.in bon.poss.
ser. Quarto iuxta ordinem glo.opp.nam bonorum poss.decre-
talem potest quis agnoscere,& tamen nô potest eam repudia-
167 re l.1.§.decretalis,inf.de succ.edicto.gl.dicit, fallit.† tu autê pro
intelligentia pręmitte ꝙ bonorum poss. in genere sumpta est
duplex, quędam enim dicitur edictalis, & quędam decretalis.
Edictalis est illa,quæ est prodita a prętore mortuo, & ideo di-
citur edictalis, quia continetur sub edicto prætoris mortui, nã
prętor fecit multa edicta, prout est ędictum vnde liberi, vnde
cognati,& alia similia illa ergo quæ competit ex quocunq; edi
cto prætoris mortui.dr̄ edictalis. Et dr̄ edictalis.donec est in po
tentia vt agnoscatur antequã sit agnita,vt no.gl.in l.3. §.a Mu-
nicipibus.in versi.pretoris,inf.de bon.poss. Decretalis aût tunc
dicitur,qñ est decreta authoritate iudicis ei cui competit cum
decreto, prout olim requirebatur, & ideo dicitur decretalis a
decreto quod olim requirebatur,hodie autem non requiritur
decretû quia non est necesse qđ iudex eam decernat, sed suffi-
cit, quod pars eã agnoscat coram iudice per quęcunq; verba l.
fi.& ibi Barto. & Moder. C.qui admit.& ibi dicit Barto.quod
hodie non dicitur vlterius bonorum possess.decretalis sed po-
tius iudicialis appellatur, vt etiam no.glo.in d.§. municipibus.
His præsuppositis apparet responsio ad contrarium, nam ideo
168 † non potest repudiari bonor. poss. decretalis, quia antequam
sit decreta,nondum est delata,nec in esse producta, & cû dela-
ta non sit,repudiari nô potest,sicut dicimus in hæreditate quę
non potest repudiari,antequam sit delata l.nolle,& ibi gl. & l.
is qui hæres sup.eod.sed postquam est decreta,minime potest
169 repudiari, † quia iã acquisita est, & hęreditas vel bonorû pos-
sess.semel acquisita amplius repudiari non potest l.sicut C.de
repu.hęred.& l.si te bonis.C. de iure deli.& not. Pet. Philip.
Corn.consi.61.colum.pen.in 4.volum.& l.si quis filius.C.fin.
& ibi glo.fi. supra ita proprie illud contrarium soluit tex.in d.
§.decretalis,& Barto.hic in quarta colum. lex ergo nostra lo-
quitur de hæreditate delata quia illa potest adiri & repudiari
l.delata inf.de verb. signifi. & in ea habet locum regula huius
l. Sed contra hoc posset aliquis instare, nam si dicis, quod bo-
norum possessio decretalis non potest repudiari ideo, quia nô
est delata, sequitur quod minime deberet posse acquiri, sicut
dicimus ẽt in hæreditate, nam hæreditas vel bonorum posses-
sio quæ non est delata,acquiri non potest, vt dicta l. delata, &
dicta l.is qui hæres in princip.iuncta glo.1.sup.eodem.& tenet
Bald. in l. potuit in 7.quæstio.C.de iure deliberan.sed respon-
170 de,† quod ista bonorum possessio decretalis est quoddam ius
executiuum bonorum possessionis edictalis.nam ille qui petit
hanc decretalem,non petit aliqđ ius de per se separatû,sed pe-
tit executionem sibi fieri per prętorem viuum de illo iure,qđ
contulit prætor mortuus,quod patet,quia si quis repudiat edi
ctalem,perdit etiam decretalem tanquam suum executiuum
vt nota.glo.singu.in dicto.§.decretalis in versic.eam. ista er-
go quę dicunt, quod non potest acquiri hæreditas nondum
delata nec bonorum possessio. loquuntur in illo iure adeundi
quod stat de per se, nam illud ad hoc vt acquiratur, debet esse
delatum,sed in casu nostro ille qui petit decretalem,nô acqui-
rit effectualiter ipsam decretalem tanquã quid de per se, sed
potius acquirit effectum & executionem edictalis, licet ergo
habeat istud nomen,quia appellatur decretalis tamen in effe-
ctu non est ipsa quę acquiritur sed est edictalis quæ acquiritur
mediante decreto iudicis. Et nota hanc responsionem,quia
est subtilis simile dicimus in hęreditate, nam est ius adeundi
delatum,& est ipsa aditio,quę est executio iuris adeundi,vnde
ius adeundi potest repudiari,sed ipsa aditio non, quia non est
quid in rê productû, & postquã est facta aditio minime potest
repudiari per d.l.sicut. Vltimo gl. ista in fine sui allegat côcor-
dantias ad istam l.s̄.eo.l.4.quæ incipit,nolle.& l.si quis extra-
neus.§.sed ita infra eo.quæ iura vide per te, quia clara sunt, &
bene faciunt & côcordant cû hac lege. Et per hæc sit expedita
tota ista gl. Expedita gl. venio ad suppletiones. Et pro declaran
da materia huius legis Bartol.hic reassumpsit tria membra &
multum eleganter & obscure loquitur,propterea reassumen-
do dicta tria membra,vt reddam ea magis clara,ad hoc vt scia
mus, in quibus casibus procedit regula huius legis præsuppo-
171 no secundum Bartol. declarando ipsum, † quod posse adire
seu potentia adeundi consideratur tripliciter. primo modo
considerando ipsam potentiam in abstracto non respectu ali-
cuius certę hæreditatis præsentis nec futuræ,sed simpliciter &
in genere,& tunc ista potentia nihil aliud est, nisi ipsa libertas,
quæ est innata cuilibet homini iure naturali,per quam permit
titur vnicuiq; facere quicquid vult, nisi iure aut vi prohibea-
tur libertas sup.de sta.ho.& insti.de iure perso.§.1.& sic illa po
tentia non est quid separatum ab ipsa libertate, nam ideo pôt
quis capere & adire, quia liber est & capax. & in ista potentia
consideratur solum libertas & capacitas, nam omnis liber &
capax adire pôt.qñ sibi defertur. Ponit in simili exemplû Bar.
172 hic de vsufructu pro cuius declaratione dic,† ꝙ duplex est vsu
fructus.s.causalis & formalis,vsufructus causalis dr̄ ille, quem
habet quilibet dñs in re propria.& ideo dr̄ causalis, quia causa
tur a proprietate,& est quid coniunctû cû proprietate,vsufru-
ctus formalis est ille, qui est separatus a ꝓprietate, & est quod-
dã ius de ꝑ se, vt est qñ vnus habet proprietatê, & alius vsum-
fructû,& ideo dr̄ formalis,quia est quędã forma separata a pro
prietate,& est spês seruitutis.ita distinguit Bald. in l.vsufructu
s̄.sol.mat.& Alex.in l.si ita stipulatus.§. Titius.inf.de ver.obli.
& Bar.Cępol.in trac.serui.in c.4.sub rub.de serui.vsufruc. pro
hoc est tex.in l.si vnus §.antepe.s̄. de pac. Reducit ergo ad pro
positû istud exemplû,quia sicut vsufruc.causalis est quid con-
iunctû cû proprietate,& ideo dominus vtitur, quia dominus
est,ita & istud ius adeundi est vnitû cum libertate hominis,&
ideo illud habet,quia est homo liber & capax,vt. s̄.In ista ergo
potentia ita in gñe sumpta procedit regula negatiua tradita in
l.nolle.s̄.eo.videlicet ꝙ is qui non pôt adire,minime pôt repu
diare,ita dicit Bar. hic quem declara, nam ille qui non est ca-
pax ad acquirendû, minime est capax ad repudiandû. Regula
aût affirmatiua huius legis, nô procedit,quia ille qui est capax
ad acquirendû nô pôt repudiare,idest nô pôt se facere incapa
cê & tollere sibi libertatê quã habet a iure, nam in vno solo ca-
su pôt id facere, ſm Bar. s.qñ patitur se vendi ad pretiû partici-
pandum,in alijs ergo casibus non potest se facere incapacem.
Adde quod ista opin. Bar. est vera cômunis & ab omnibus tene-
tur hic

tur hic ſm Alex. excepto Raph. qui tenet contra Bar. ſ. vt procedat etiam regula affirmatiua. ſ. quia opi. Rapha. cõmuniter
reprobatur, prout ipſum reprobat hic Alex. ideo nõ curo aliter eũ referre. Et per iſtam opi. Bart. & communẽ habes optimam reſtrictionem & declarationem ad hanc legem, ſcilicet
vt nõ procedat in potẽtia adeundi ita abſolute & in genere cõ
173 ſiderata. Fallit in alio † caſu ſecundum Bart. hic. ſ. quando aliquis efficitur frater minor de ordine ſancti Franciſci, nã propter regulam huiuſmodi fratrũ talis efficitur penitus incapax,
vt habetur in cle. exiui de paradiſo, de verbo. ſigni. vnde amittit libertatem illam & capacitatem adeundi, hinc dicit Bart. in
d. l. ſi in Metallũ inf. de his qui pro non ſcrip. qđ ſi aliquis inſtitueret hæredẽ aliquẽ fratrẽ minorem, talis inſtitutio eſt ipſo
iure nulla, adeo qđ hæreditas remanet venientibus ab inteſtato, ꝙ ponit late Bar. in ſuo trac. minoricarum, & Bald. in auth.
ingreſſi. col. 6. C. de ſac. ſan. eccle. illud ergo quod dixi ſupra in
primo requiſito in glo. quando hæreditas eſt delata monacho
quid iuris ſit, intellige in alio monacho quã in fratre minore.
Deinde Bart. format vnam oppo. de l. 4. ſup. pro ſocio, vbi dr̃
quod poteſt contrahi ſocietas de hereditate incerta obueniẽda. Quam oppo. declara, nam tendit contra id, quod ſupra dixit, quòd iſtud ius adeundi in genere ſumptum non eſt, quid
de per ſe nec ſeparatum a libertate, & ideo nõ poteſt repudiari, nam contra iſtud facit, quia ſpes hæreditatis incertę poteſt
deduci in contractu ſocietatis, ergo eſt aliquod ius per ſe, quia
alias deduci non poſſet, ergo poteſt ei renunciari. ſoluit Barto.
& nunc eius ſolutio eſt clara, præmiſſa prædicta declaratio-
174 ne, ideo vide per te. † Secundo modo conſideratur potentia
adeundi. & nunc capio ſecundum membrum Bart. ibi in ſecũda columna, vbi dicit ſecundum poſſe adire &c. Et iſta potentia eſt reſpectu hæreditatis futuræ nondum delatæ, quia non
eſt mortuus is, de cuius hæreditate agitur, & in hoc Bartol. facit duo membra ſcilicet, aut conſideramus iſtam potentiam
adeundi ab inteſtato, aut ex teſtamẽto. Primo caſu ſcilicet quãdo eſt ab inteſtato, eſt potentia adeundi quam habent deſcendentes, aut illa quam habent alij conſanguinei prçter liberos.
Deinde Barto. dicit aſſumo aliud ſecũdum membrum, ſuper
quo aduerte, quod ſub illa ſubdiſtinctione quam fecit Barto.
de potentia adeundi deſcendentium & aliorum conſanguineorum omittit primum membrum ſcilicet deſcendentium,
& capit ſecundum ſcilicet aliorum conſanguineorum, & ſu-
175 per hoc ſecundo procedit primo. † Et concludit Barto. quod
iſtud ius ſuccedendi quod habet conſanguineus in bonis conſanguinei, non eſt aliquod ius de per ſe ſeparatũ, ſed eſt quoddam ius annexum cum iure ſanguinis, & non poteſt ab eo ſeparari, ſicut dicimus in vſufructu cauſali qui cauſatur a dominio, ita iſta potentia ſuccedendi cauſatur a conſanguinitate, &
ſine ea non eſt. in iſta ergo potentia ſuccedendi procedit regula negatiua ſecundũ Bar. quia is qui non habet iſtud ius ſuccedendi, quia non eſt conſanguineus, non poteſt iſtud repudiare
176 † ſed regula affirmatiua huius legis non procedit, quia is qui
habet iſtud ius ſuccedendi non poteſt illud repudiare, & ratio
eſt, quia cum ſit quid annexum cum iure ſanguinis, & ius ſanguinis non poteſt repudiari l. ius agnationis ſupra de pact. l. iura ſanguinis inſ. de reg. iur. & inſti. de iure natu. §. ſed naturalia
ideo minime poteſt repudiari iſtud ius ſuccedendi l. pactum
dotali. C. de collatio. Contra tamẽ illud quod dicebatur quod
iſtud non eſt ius de per ſe, adducit Barto duo fundamenta, pri-
177 mum, † nam mater quæ non petit tutorem filio ſuo intra annum, perdit ius ſuccedendi illi filio l. 2. § ſi mater infra ad Tertul. & l. omnem. C. eod. titu. ergo eſt aliquid ſeparatum de per
ſe, quod patet, quia perditur, & vadit ad illos, ad quos iret,
ſi mater non eſſet, vt d. ꝯa l. ſecunda. §. fina. infra ad Tertull.
nam ſi nihil eſſet de per ſe, perdi non poſſet. Secundum fundamentum eſt, quia conſanguineus habet ſpẽ ſuccedendi cõſanguineo ſuo l. 3. §. ſi quis quaſi ſupra de condi. ob cauſam,
ſed ſpes eſt aliquid, quod patet, quia poteſt donari ſeu cedi. l.
ſpe ... C. de dona. ergo ſequitur quod tale ius ſuccedendi eſt
aliquid ſeparatum a ſanguine. Ad primum reſpondet Bartol.
quod verum eſt, quod illud ius ſuccedendi poteſt adimi & ſeparari a iure agnationis, vt d. §. ſi mater. & §. fin. tamen donec
durat, non eſt aliquod ius ſeparatum ab illo iure agnationis, ſicut vſuſfructus cauſalis poteſt ſeparari a dominio, & tunc dicitur vſuſfructus formalis. vt ſupra fuit dictum. tamen dum eſt
cum dominio, non eſt quid ſeparatum a dominio, ita in propoſito, ... dicere Bartol. quod ex iuris diſpoſitione propter delictum perſonę ſeparatur ius ſuccedendi a iure agnationis, ſicut cõtingit in matre, & habetur in l. quiſquis. C. ad l. Iuliam maie. tamen non interueniente dicto delicto ſtat ſimul
& ab eo non ſeparatur, & tunc loquitur Bartol. in ſuo membro quia tunc durat illa potentia de qua loquimur. Ad ſecundum reſpondet, quod licet conſanguineus habeat ſpem ſuccedendi, tamen iſta ſpes eſt a iure reprobata propter votum captandę mort. ſ. l. fin. C. de pact. & cap. ne captandę de conceſ-

ſione præbendę libe. 6. & ideo talis ſpes reprobata non eſt in
conſideratione, illud enim, quod eſt a iure reprobatum, pro
nihilo reputatur l. conditiones, & l. filius, ſupra, de conditio.
178 inſti. & l. non dubium. C. de legibus. Limitat † Barto. prędictã
concluſionem non procedere, quando huic iuri ſuccedendi
renunciaretur cum pacto iuramento firmato, quia tunc de iure canonico valet talis renunciatio. capitulo, quamuis de pactis, libro 5. quod ius canonicum ſeruatur hodie in vtroq; ſoro ratione iuramenti, quod poteſt ſeruari ſine interitu ſalutis
plene per Imo. in repetit. contingat. de iureiurando. & ibi
cõmuniter Moderniores. in dicto pactum dotali. Adde qđ cum
Bartol. tranſit hic Alexand. & communiter doctores ſequũtur eius opinio. ex cuius dictis habes aliam reſtrictionem &
declarationem ad hanc legem, ſcilicet vt non procedat in potentia adeundi conſiderata ratione alicuius futuræ hæreditatis hominis viuentis, quæ improprie dicitur hæreditas. Circa
179 illud tamen † quod dicit Barto. quod ſi mater non petit tutorem filio ſuo pupillo, priuatur iure ſuccedẽdi ipſi pupillo. Amplia illud procedere etiam in matre naturali tantum, quia tenetur petere tutorem ſuo filio naturali, alias priuatur eius ſucceſſione, text. eſt in l. fin. C. qui pet. tuto. per quem text. ita dixit Barto. in d. l. 2. §. ſi mater. infra, ad Tertul. Secundo amplia
procedere non ſolum in matre ſed etiam in quocunque coniuncto obtinente primum locum in ſucceſſione pupilli. quia
priuatur ſucceſſione, ſi non petit ei tutorem. tex. eſt in l. ſciant
C. de legi. hære. & no. Barto. in l. 2. colum. 2. ſupra qui pe. tuto.
180 Tertio amplia procedere † non ſolum quando mater fuit negligens in petendo tutorem, immo etiam ſi petijt tutorem,
& deinde ille tutor non adminiſtrauit, vel non fecit inuentarium, & alia ſolemnia a iure requiſita, nam ſi mater nõ ſollicitauit vt adminiſtraret, vel faceret inuentarium, ſimiliter priuatur ſucceſſione, ac ſi non petijſſet text. eſt & ibi gloſſ. & Barto.
in l. ſecunda. §. quod ſi pater infra ad Tertullia. & Bartol. in l. fina § perſonis. C. de adminiſtratio. tuto. Idem eſt ſi ipſa mater
vel alius ſucceſſurus legitime ab inteſtato, cui tutela ipſo iure
defertur, non adminiſtrauit, vel minus legitime, non faciendo
ſolemnia, nam licet vtiliter gerat negocia pupilli, adhuc tamẽ
priuatur hæreditate ipſius, ex eo, quia non legitime, geſſit, ita
dicit Barto. in dicta l. ſecunda columna ſecunda, ſupra, qui pe.
tuto. & Bald. in l. præcibus. columna quarta in fine. & ſequenti
C. de impube. & alijs ſubſti. & Bald. in l. matres. columna ſecunda in fine. C. ad Tertull. & gloſſ. in dicto. §. quod ſi pater
Quod tamen procedit ſolum in tutore petito a ſe ſcilicet ab
ipſa matre, nam ſecus eſt in tutore teſtamentario vel legitimo
quia in eo non tenetur eſſe ſollicita vt adminiſtret, vel inuentarium facit, vnde tunc non punitur, ſecundum Bartol. in d. §.
perſonis, & Bald. in d. l. præcibus colum. 5. in princi. Et ad prędicta adde Pet. Philipp. Corn. in conſi. 4. in 3. volum. vbi plene
181 de hac materia. & Bal. in conſi. 403. in 4. volum. Quarto † amplia iſtud procedere etiam in ſubſtituto pupillari, quia ſi non
petit tutorem pupillo, priuatur iure ſubſtitutionis, & non ſuccedit, caſus eſt in dicta l. ſciant, & tenet Bartol. in dicta l. 2. columna quarta, ſupra, qui pe. tut. Quod limita ſingulariter non
procedere in ſubſtitutione fideicommiſſaria, quia talis ſubſtitutus non priuatur fideicommiſſo, licet non petierit tutorem
pupillo. Caſus eſt in l. credendum. §. ſi vero. maritus, ſupra, qui
pet. tutor. & eſt ratio, quia tale fideicommiſſum non exhibitur ad ſucceſsionem pupilli, ſed tantum teſtatoris, vt ibi habetur, & no. Bartolus in dicta l. ſecunda. colum. quarta. pro hoc
eſt textus in l. cohæredi. §. cum. filiæ. ſupra, de vulgar. & pupil-
182 lari. Quinto, † amplia, etiam ſi eſſet datus tutor in teſtamento minus legitime, adeo quod indigebat confirmatione iudicis
nam ſi mater vel alius ſucceſſurus non petierit ipſum confirmari per prætorem, ſimiliter priuatur ſucceſsione, textus eſt
in d. l. credendum, in principio. Sexto amplia, etiam ſi eſſet datus in teſtamento, qui ſe excuſauit ex iuſta cauſa, nam ſi mater non petijt alium ſubrogari in locum excuſati, priuatur hęreditate, tex. eſt in d. l. credendum in principio. & ibi Barto. Se-
183 ptimo † amplia procedere non ſolum in tutore petendo, ſed
etiam in curatore, quia ſi mater non petit curatorem filio ſuo
pupillo in caſibus in quibus eſt neceſſarius curator pupillo, vt
quando tutor legitimus non eſt idoneus, vt inſtitu. de curato.
§. interdum. priuatur ſucceſsione filii textus eſt in d. l. ſecũda. §. quid ſi curatores. infra, ad Tertullia. & in l. prima ſupra,
qui pet. tuto. ſecus eſt ſi haberet filium adultum, quia non tenetur petere curatorem ſibi, vt dicta l. prima. & l. matres. C. eo
184 dem titulo. Octaua amplia † procedere, etiam ſi mulier ſit prægnans, quia tenetur petere curatorẽ ventri, alias ſi poſthumus
naſcatur & moriatur, ſibi non ſuccedit. textus eſt & ibi Bar. in
dicto. §. quid ſi curatores, & Baldus in dicta l. matres. columna fina. C. ad Tertullia. & in dicta l. præcibus. capit. texto. in fine. Quod tamen limita, niſi mulier peperiſſet intra triginta
dies poſt mortem mariti, quia ſibi non imputatur, ſi curatorem ventri non petijt. ita ſingulariter dicit Barto. in l. prima

§. eleganter supra, de liberis agnosc. Et de hoc dicto vide omnino Bal. in consil. 287. in 2. vol. vbi tenet, quod sufficit, si mulier petat curatorem intra annum, vel si posthumus moritur intra annum a morte mariti, non incidit mater in poenam priuationis. Nono † amplia procedere etiam in muliere habente
185 filium furiosum, quia si non petit dari sibi curatorem, priuatur eius successione, tex. in d. §. quid si curatores, in fine. Decimo
186 † amplia procedere, etiam si mater petijt tutorem, sed minus idoneum & inhabilem, quia perinde habetur, ac si non petijsset, & punitur priuatione hereditatis, idoneus autem intelligitur, dummodo sit locuples, textus est & ibi Bar. in l. 2. §. quid si indignos, & §. idoneos, infra ad Tertullian. Vndecimo amplia
187 † vt petat tutorem cum effectu, idest, quod petat taliter, quod detur & administret effectualiter, alias non sufficit solum petere, nisi etiam eum dari faciat, vt nota. glos. in l. matris. C. qui pet. tut. per quam ita dixit Bart. in d. l. 2. col. 2. sup. qui pet. tuto. ponderando illud verbum, petierit, quod est d. §. si mater, & in d. l. sciant, quod verbum, petierit, est futurum subiunctiui, & debet intelligi cum effectu. l. 1. & ibi per doctores, supra quod
188 quisque iuris. Duodecimo † amplia vt mater priuetur totaliter hæreditate filij propter non petitum tutorem in casibus prædictis, etiam quo ad legitimam, quia etiam legitima penitus priuatur, secundum Bal. in consil. 140. in 1. vol. Istam regulam sic ampliatam limita primo procedere, dūmodo pupillus moriatur post annum a tempore quo indiguit tutore, secus est si moriatur intra annum, quia non priuatur mater, vel alius agna
189 tus eius successione. Et est ratio, † quia a lege noua datur vnus annus ad petendum tutorem, vt d. l. sciant. C. de legi. hæred. vnde si pupillus moritur intra illum annum nō dicitur mater esse in mora. & ideo non priuatur hæreditate, ita tenet Alexand. in l. si decesserit, colum. fin. sup. qui satisdare cogantur, vbi dicit hanc esse magis communem opinio. non obstāte eo quod dicit Bar. in l. 2. §. confestim infra ad Tertullia. vbi tenet, quod mater est in mora eo ipso, quod non petit tutorem, quam primum potest, quem reprobat Angel. in consilio 166. colum. fi. incip. si testator. vbi tenet, quod de iure hodierno mulier habet totum annum, & ita etiam alij agnati. per d. l. sciant. Idem tenet Bald. in consil. 288. in 2. volum. vbi dicit, quod ita communiter practicatur & obseruatur, & ita debet intelligi dictus §. confestim. Idem dicit Bald. in consilio 282. in primo volum. & in consilio 279. in tertio volu. Hoc tamen procedit, nisi mater se nimium arctasset in fine anni ad petendum tutorem, & pupillus esset mortuus in fine anni, de quo anno superessent pauci dies, intra quos verisimiliter non potuisset peti & decerni tutela, alias secus, tunc enim priuatur successione, ac si post annum mortuus esset. Ita tenet Alexand. in l. cum stipulatus, infra de verborum obligatio. Et Paulus de Castro in suo notabili consilio, quod incipit. post positis & cętera, in num. 147. in primo volumine, vbi multum notanter distinguit maxime in fi. columnę, reassumendo hanc materiam. Quod potest corroborari ex dictis Bald. in præallegatis consilijs, vbi dicit, quod si propter tarditatem matris in petendo tutore res pupilli est effecta deterior, punitur mater priuatione hæreditatis. Et quia in isto casu fit executio a lege ipso iure, non admittitur purgatio moræ, vnde nihil proficeret matri, si peteret tutorem post annum. Ita tenet Angel. in repet. l. si insulam, colum. septima. Et ibi etiam Alexand. colum. 11. infra de verborum obligatio. & sentit Bar. in d. §. confestim. in fine. Item prædicta restringe, nisi mater fuisset intra annum citata vt tutorem peteret pupillo periclitanti, & id facere neglexisset, nam tunc etiam si intra annum moriatur pupillus, priuatur eius successione mater, secundum Baldum in d. l. præcibus, colum. 6 versi. Item dixi confestim & cæt. Vbi etiam tenet id quod supra dixi, scilicet quod habet annum de æquitate, & idem Bald. in d. l. matres. Secūdo
190 † principaliter limita hanc materiam ita ampliatam, nisi mater petijsset curatorem pupillo petenti & consentienti, nam licet debuisset petere tutorē, tamen per dictam petitionem curatoris excusatur, vt non puniatur. Ita tenet Bald. in auth. ijsdē, colum. 3. in princip. C. de secun. nup. Tertio limita, nisi mater misisset procuratorem ad petēdum tutorem filio suo, qui procurator fuit mortuus in itinere, & propter eius mortem fuit retardata petitio tutoris, nam tunc non priuatur successione, ex quo per eam non stetit. Casus est notabilis in l. cum a matribus, C. qui petant tuto. & nota. glo. in l. præses. C. de appellatio
191 nibus. Quarto limita, † hanc materiā procedere in matre maiore vigintiquinque annis, nam secus est, si tempore mortis mariti reperitur minor viginti quinque annis, quia licet tutorem non petat intra annum, non tamen priuatur successione pupilli. Casus est in l. secunda. C. si aduer. delic. vbi probatur, quod non est opus alia restitutione in integ. Ita notanter decidit Ludouic. Roman. in consilio 279. & Petr. Philipp. Corn. in consilio 40. colum. secunda, in tertio volumine, & intantum hoc est verum quod etiam si efficiatur maior & perseueret in negligentia petendi tutorem, adhuc tamen non priuatur succes-

sione, quia sufficit quod fuerit minor tempore mortis mariti etiam si per triduum post efficiatur maior. Ita dicit glo. in l. prima. C. in quibus causis in integrum restitutio non est necess. & glos. in l. minoribus. C. de his qui vt indig. & Ludouicus in dicto consilio 279. & Specul. in titulo de restitu. in integ. §. quis autem, versiculo sed quid si ipsa, & Bald. in authent. si captiui. columna secunda, versiculo istam quæstionem &c. C. de episcopis & clericis, & in l. qui contra. C. de incest. nup. & gloss. in l. matres. C. ad Tertull. & Bald. in d. l. præcibus, columna quarta, versic. quid ergo. C. de impub. Verum prædicta procederet de iure communi, secundum quod ętas minor intelligitur a vigintiquinque annis infra. Tamen hodie in regno illud est correctum per constitutionem regni, quæ incipit, Minorum iura. in fi. vbi est statutum, quod minor ætas hodie tam in masculo quam in fęmina est a decem & octo annis infra. Et ibi generaliter loquitur tam in cōtractibus, quam in iudicijs, quam in omnibus, per quam constitutionem dico, quod hodie mater si est infra decem & octo annos, excusatur si non petierit tutorem, alias secus, quia si excedit dictam ætatem decem & octo annorum, reputatur maior per dictam constitutionem, minorum iura. per quam idem dico in aditione hæreditatis, scilicet vt possit quis adire hereditatem absque institutione eo ipso quod est maior decem & octo annis. Et hoc adde ad ea quæ dixi supra, in quarto requisito super gloss. Quinto limita
192 † procedere quando pupillus moritur in pupillari ætate, secus si moritur factus pubes, nam licet mater non petierit ei tutorem, nihilominus succedit ei adulto morienti. Casus est in d. l. matres. C. ad Tertullianum, & in lege omnem, eodem tit. ibi,
193 si filius impubes & cæt. Sexto † limita non procedere, quando extarent consanguinei, quibus legitima tutela defertur, nam tunc mater non tenetur petere tutorem datiuum pupillo. Ex quo legitimus præfertur datiuo, l. si sororis. C. qui da. tut. pos. Vnde sequitur, quod si pater moriatur relictis duobus filijs, altero pupillo, & altero maiore, non tenetur mater petere tutorē filio pupillo, ex quo ipso iure frater est eius legitimus tutor. Et idem quando essent alij consanguinei. Ita no. glo. in d. l. matres. C. ad Tertullia. & Socin. in consilio centesimoquinquagesimotertio, colum. fin. in 2. volum. Hoc autem intellige procedere tunc demum, si mater infra annum renunciet expresse tutelæ filij, ita quod declaret se nolle esse tutricem. Nam tunc facta ista renunciatione, est aperta legitimis & ex tunc non tenetur petere, secus si non renunciet infra annum, & non administrat nec petit tutorem, quia priuatur successione etiam si mille consanguineos habet pupillus. Ita tenet Barto. in d. l. 2. §. quod si pater, infra ad Tertullianum, & Bal. in d. l. matres. col. 2. Et idem Bald. in d. l. præcibus, col. 5. Et Barto. in l. 2. col. 2. supra qui pet. tut. Et iste est verus & communis intellectus ad illam glo. in d. l. matres, & est ratio secundum præallegatos do-
194 ctores, † quia hodie mater præfertur omnibus consanguineis in tutela filij sui, verum est vt tutrix voluntaria, quia si nō vult, potest eam repudiare, vt habetur in authentica, matri & auiæ. C. quando mul. tutę. officio fungi potest, & plene per Bar. in l. si quis sub conditione, supra de testam. tute. vnde dicitur tutrix anomala & extraordinaria. & ideo quamdiu ipsa nō repudiat tutelam, non est aperta via alijs legitimis, quibus ipsa præfertur merito nō excusatur per eos, nisi renunciet vt sup. Idem tenet
195 Bal. in consil. 241. in 5. volum. Septimo limita, † nisi interfuit pupilli vt non petatur sibi tutor, vt quia erat sibi factū aliquod magnum legatū sub conditione, si tutorem non haberet, nam tunc mater excusatur, si tutorem non petit, vt consequi faciat legatum filio, casus est in l. secunda §. tractari. infra ad Tertullianum, per quem ita dicit Bal. in d. l. matres, colum. 1. Octauo
196 limita non procedere, † quando mater fuit præuenta ab alio consanguineo intra annum in petendo tutorem, quia alius petijt ante eam, nam ipsa mater excusatur, ex quo non fuit in mora, alias secus si forte esset lapsus annus, ita no. glos. in d. l. matres, & Ioan. de Prat. in l. 2. C. si aduer. delic. pro hoc est text. & ibi gloss. in l. sororem. C. de his quibus vt indig. Nono limita
197 non procedere, † quando mater gessit tutelam minus legitime, vel passa fuit tutorem minus legitimæ gerere, & erat in tali loco, in quo habebat penuriam peritorum, quia excusatur propter eius simplicitatem & præsumptam ignorantiam. Ita tenet Socin. in consilio 39. col. 7. in primo volum. & Bal. in d. l. matres, colum. 2. in fi. & Pau. de Cast. in l. 2. C. de in ius vocā. quē ad hoc refert Alexā. in addi. ad Bal. in l. præcibus, col. 5. secus si mater potuisset consulere peritiores, quia tunc punitur, iuxta ea quę ponit Bald. & Alexand. & communiter doctores in l. iuris ignorantia. C. qui admit. & in l. in bonorum, & ibi Bart. inf. de bon. possess. Et ita intellige & limita id quod supra dixi in tertia ampliatione. Decimo limita, † nisi mater vel alius, qui debe
198 bat tutorem petere, fuisset absens, vel ignorans, vel infirmitate impeditus, vel alia iusta causa, quia excusatur. Ita tenet Soc. in consil. o 151. colum. penul. in 2. vol. Pro hoc est tex. in l. 2. §. confestim inf. ad Tertul. & Socin. in cons. 39. col. 7 primo vol.

Vndecimo

199 Vndecimo limita, † nisi pupillus erat multum pauper & ege-
nus. & propter hoc mater non petijt ei tutorem, quia excusa-
tur & non punitur, secundum Bar. in l. 2. C. de nego. gest. & in
l. mediterraneę. C. de anno. & trib. lib. 10. & Bal. in l. 1. col. fi. C.
de nego. gest. & idem Bal. in cons. 239. in 5. vol. pro hoc est tex.
in l. 2. §. ꝙ si pęnitus. infra ad Tertul. Duodecimo limita, nisi
pupillus haberet multos creditores, & mater nollet ei petere
tutorem, ad hoc vt sit indefensus, & non possit cõuenire a cre-
ditoribus, nec condemnari. Ita singulariter dicit Alex. in addi.
ad Bar. in d. l. sciant. C. de legi. hęred. per tex. in d. §. quod si poe-
nitus. Decimo tertio limita non procedere in matre prodiga,
quia excusatur, si non petijt tutorem filio suo. Ita dicit Alex.
in leg. is cui bonis. colum. 4. in fin. ff. de verbo. obliga. & ibi etiã
200 Angel. & ratio est † quia prodigus excusatur a delictis consi-
stentibus in omittendo. l. Fulcinius. §. adeo. ff. ex quibus causis
in possessio. ea. Decimoquarto limita non procedere, si mater
vel alius, qui debet per tutorem petere, sit bannitus vel missus
in exilium, quia excusatur si non petit, vt est gloss. & ibi Bartol.
in fin. in leg. plane. supra de excu. tut. Decimoquinto limita
201 † non procedere, quando pupillus haberet substitutum pupil-
larem, quia non tenetur mater illi petere tutorem, ex quo tale
onus petendi spectat ad substitutum, qui sperat successionem.
Ita tenet Bald. in consil. 317. in 5. volumi. & in consil. 140. in 1.
volumine. Decimosexto limita non procedere, quando pupil-
lus haberet tutorem testamentarium, quia tunc non tenetur
mater gerere tutelam, nec aliter petere tutorem, secundum
Bald. in consilio 403. in 4. volumi. Vltimo in hac materia, vt ni-
202 hil intactum relinquatur, adde prædictis, quod mater † non
solum ex causis prædictis priuatur successione filij, sed etiam si
esset tutrix filij sui, & deinde transiuit ad secunda vota non pe-
tito tutore, & non reddita ratione administrationis tutelæ, &
non solutis reliquis, nam tunc statim ipso iure priuatur omni
successione, & iure substitutionis sibi obueniente ex parte fi-
lij. text. in leg. omnem. C. ad Tertul. Et tunc priuatur non so-
lum successione filij, sed etiam omnibus legatis & fideicom-
missis sibi a viro & patre pupilli relictis, & etiam donationibus
causa mortis, & vadunt ad hæredes mariti. text. est in leg. 1. §.
omnium. iuncta authen. eisdem pœnis. in fin. C. de secun. nup.
per quem ita tenet Socin. in consil. 39. colum. 6. in primo volu-
mi. & istę pęnę etiam hodie sunt in vsu. vt habetur in decisi. 75.
consi. Neapo. & tenet Barto. in d. l. 1. & Paul. de Castr. in consil.
203 154. in secundo volumine. Quid autem si mulier, † quæ secun-
do nupsit, fuit iterum effecta vidua per mortem secundi mari-
ti, & vult iterum suscipere tutelam filij, quam reliquit per trã-
situm ad secunda vota, an possit, dic quod non, ratione præce-
dentis suspitionis & renunciationis. Ita tenet Bald. in authenti.
sacramentum. in fin. C. quando mul. tu. offi. fung. Hoc tamen
limitat Specu. titu. de tutore. §. nondum. versicul. quid si mater
suscepit tutelam &c. non procedere, quando res esset integra,
quia nondum esset prouisum pupillo de tutore, quia tunc pos-
set mater vidua facta suscipere eius tutelam. alias secus. & illud
dictum Spec. refert Alexand. in additio. ad Barto. in d. l. sciant.
C. de legi. hæredi. Reuertor nunc ad Barto. qui ingreditur pri-
mum membrum, quod omiserat. s. de posse succedendi libero-
204 rum. † & dicit ipse, quod istud ius succedendi est quid separatũ
a iure filiationis, quod probat tribus rationibus. Primo, quia fi-
lij habent spem succedendi parentibus. l. nec ei. §. præterea, su-
pra, de adop. Secũdo, quia ista spes est a iure approbata propter
votum parentum, quod est, vt eorum hæreditas vadat ad filios.
leg. scripto. infra vnde libe. & leg. nam & si parentibus. supra, de
inoffi. testamen. Tertio, quia mortuo filio primi gradus, nepo-
tes succedunt in illum gradum filiationis. leg. 1. §. suos. infra de
suis & legi. & instit. de hære. quę ab intesta. §. cum filius, ergo est
ius separatum a iure filiationis, quod patet, quia in illum locum
subintratis, qui non est filius sed nepos. Et in isto casu procedit
regula negatiua secundum Barto. quia qui non habet istud ius
filiationis, non potest illud repudiare, sed istud ius filiationis, nõ
potest illud repudiare, sed affirmatiua non procedit, quia is qui
habet tale ius, non potest illud repudiare. l. pactum dotali. C. de
collatio. & leg. finali. infra de suis & legitimis. Cum hac opinio.
Bartol. simpliciter pertranseunt doc. hic, & maxime Alexand.
Ego tamen considerandum putaui, an Barto. bene loquatur in
eo, quod dicit ius succedendi liberorum esse quid de per se se-
paratum a iure filiationis, & in hoc facit differentiam inter ius
succedendi liberorum & aliorum agnatorum, puto attempta-
ri posse contra Barto. scilicet quod idem sit in vtroque, & quod
immo istud posse liberorum non est quid separatum a iure fi-
liationis, & moueor primo. quia filius ideo habet illud ius suc-
cedendi, quia censetur proximior agnatus patri ceteris agnatis.
l. fina. & authen. in successione. C. de suis & legiti. Nam caro fi-
lij censetur eadem cum carne patris, vt no. Soc. in consil. 252. co-
lum. 15. ver. ad tertiam. in 2. vol. propter quam identitatem car-
nis est inductum illud commune votum parentum, de quo in
dicta. l. scripto. in fi. Si enim filius non censeretur proximior in
sanguine, certum est quod non haberet tale ius. Ergo est con-
iunctum & causatum a iure sanguinis, vnde donec durat, non
potest dici quid ab eo separatum, sicut dicimus in vsufructu
causali, vt supra. Secundo, quia si diceremus illud ius esse quid
de per se separatum, sequeretur, quod filius posset huic iuri re-
nũciare tanquam separato a iure filiationis, & tamen videmus,
quòd ita non potest huic iuri renũciare filius, sicut alius agna-
tus, vt d. l. pactum dotal. & d. l. fi. & probatur in l. si quando. §. il-
lud C. de inoffi. testa. Et non potest esse alia ratio in vtroque ni-
si illa quod iura agnationis & sanguinis repudiari non possunt.
l. ius agnationis sup. de pact. & l. iura sanguinis. inf. de regu. iur.
Non obstant modo rationes Bartol. & primo. quia filij dicun-
tur habere spem, vt d. leg. nec ei. §. præterea, quia dico quod ista
spes exponitur prout exponebat Bartol. in spe aliorum coniun-
ctorum supra, hoc est actus voluntatis filij sperantis. Et licet
Bartol. dicat, quod ista spes filiorum est approbata a iure pro-
pter commune votum parentum, tamẽ ego dico quòd immo
etiã talis spes est a iure reprobata, per tex. in l. pactum quod do-
205 tali. C. de pac. vbi † patet quod non licet pacisci super hæredita-
te patris, est enim prohibitum sperare in mortem alterius etiã
patris, vt ibi, præterea si ista spes esset approbata, sequeretur qđ
posset remitti & alteri cedi. l. spem. C. de donatio. Et tamen vi-
demus contrarium, quod remitti non potest, vt d. l. si quando.
§. illud & d. l. fi. de suis & legi. Non obstat. d. l. scripto. quia licet
parentes habeant illud votum propter amorem paternum, nõ
per hoc sequitur, ꝙ filij debeant sperare in eorum mortem, qđ
a iure reprobatur. Non obstat, quod mortuo filio nepos suc ce-
dit in illud ius filiationis seu succedẽdi, quia nego istud, quod
206 nepos succedat in illud proprie ius qđ habebat filius, † quia si
succederet in illud proprie quod habebat filius, sequeretur qđ
veniret ex persona patris ad successionem aui, & tamen con-
trarium est veritas, quia imò nepos venit ex persona propria, &
subintrat gradum patris ex iuris dispositione, vt not. Bartol. in l.
qui superstitis. ℱ. eod. & in l. 1. §. si sit nepos. ℱ. de colla. dotis. &
Soc. in d. cons. 252. col. 4. si enim veniret ex persona patris mo-
do transmissiuo, non esset necesse facere mentionem de nepo-
te in testamento, nam sufficeret filium esse institutum, quia li-
cet moriatur viuo testatore, nepos succederet in ius filij, ac si
ipse esset institutus, & non rumperet testamentum, quod est ℱ.
l. Gallus. §. de lib. & posthu. Dico ergo, quod nepos succedit vt
nepos, & non vt filius, tamen subintrat gradum patris per mo-
dum cuiusdam substitutionis. Ad cuius declarationem presup-
207 pono † ꝙ hæreditas æquali iure est debita ita filio sicut nepoti,
& omnibus descendẽtibus in infinitum, ordine tamen succes-
siuo, vt habeť in d. l. Gallus. §. quidam recte. Ita vt etiam Adam
hodie viueret, habere necesse omnes homines hæredes insti-
tuere ordine successiuo. Stãte ergo ista iuris dispositione mor-
tuo filio statim reperitur nepos post eum in primo gradu, quia
nemo ipsum antecedit, & propterea dicitur subintrare gradũ
patris, ex persona tamen propria. Ita notanter dicit Barto. in l. si
auus. C. de lib. præte. Præterea ista consideratio Bar. cõfunditur
per auth. cessante, & auth. post fratres C. de legi. hære. vbi patet,
ꝙ etiam quando tractatur de successione fratris, & sic de iure
succedẽdi transuersalium, filius succedit in locum patris, ergo
si per hanc rõnem Bar. vellemus dicere, ꝙ illud ius sit separatũ
sequeretur idem dicendum in iure succedendi agnatorum, cu-
ius ℱrium tenuit ipse superius per quæ puto posse teneri contra
Bar. saltem in via disputatiua, licet doctc. communiter pertran-
seant cum eo, maxime Soc. in d. cons. 252. in 11. col. Ex his quæ
dicit hic Bar. interunt hic Pau. de Cast. & Alex. ad q. stante con-
suetudine vel statuto, qđ primogenitus succedat in feudo pro-
ut est hodie in regno in feudis titularis habentibus dignitatem
regalem, de quibus habeť per Bal. & doc. in c. 1. de feu. marchi.
& per Alex. in consi. 7. & consil. 25. in quinto volu. & idẽ in alijs
208 feudis inferioribus in casu quo viuitur iure francorum † si mo-
ritur pater feudatarius relicto filio secundogenito & nepote ex
primogenito, quis succedat in feudo filius vel nepos. Alex hic
distinguit, vt hic per eum. hunc articulum plene examinat Soc.
in d. consil. 252. in 2. volumi. & tenet quod nepos ex primoge-
nito succedit patruo excluso, quia subintrat locum primogeni-
ti, hanc etiam opinio. tenet Paul. de Castr. in consilio 194. in 2.
volumi. Sed And. de Iser. tenet contrarium in cap. primo. §. his
vero. de gra. suc. in feu. & in c. 1. col. 6. de natu. suc. feu. s. quod
secundo genitus præferatur nepoti. Tamen primam partem
in fauorem nepotis tenet Card. Alexan. in d. cap. 1. de feu. mar-
chię. vbi per sexdecim colum. examinat hũc articulum plenius
quam alius & arguit ad partes, tandem concludit pro nepote.
Deinde ingreditur Bar. scđm membrum suæ distinctionis scili-
cet de posse succedere ex testamento, & dicit, qđ istud non est
aliquod ius nec spes a iure approbata viuente testatore, quia viuo
testatore non potest quis petere aperiri tabulas testamenti, &
in hoc secundum eum procedit similiter regula negatiua, non
autem affirmatiua, quia viuo testatore non potest quis repu-
diare hæreditatem, vt ℱ. l. proxima. Adde. in omnibus Bartol.

bene loquitur & communiter approbatur. Ex cuius dictis col-
209 lige notabiliter † quod hęres institutus non potest viuo testa-
tore petere quòd tabulæ testamenti aperiantur l. 2. §. si dubi-
tetur inf. quemad. testa. ape. hinc dicit Bald. in d. §. si dubitetur
in vno. quod notarius non debet edere testamentum hæredi,
viuo testatore, nec etiam legatario, sed ipsi testatori potest ede
re, si testator illud vult. Et hoc probatur in tex. in d. §. si dubite
tur, & sentit Bar. in l. fi. col. 3. circa finem. C. de edic. diui. Adri.
tol. vbi ex hoc dicit, quod eoipso quòd reperitur testamentum
in manu hæredis, præsumitur testator esse mortuus, quia eo
viuo illud habere non pôt, & ita etiam tenet Pet. Phil. Cor. in
210 consi. 85. col. 3. in 2. vol. Adde etiam prędictis, † quòd notarius
etiam mortuo testatore non tenetur edere legatario totum
testamentum, sed solum illam particulam legati sibi facti cũ
hæredis institutione, & non vltra, secũdum Bar. in l. 2. §. d. em
211 infra quemadmo. testa. aperi. Quærit Bart. hic, † an substitutus
pupillaris dicatur habere aliquod ius vel spem approbatã saltẽ
mortuo testatore & viuo pupillo, & dicit quòd non per l. 2. §.
interdum sup. de vulg. & pup. & dic vt hic per eum, quia clare
loquitur & bene. Capio nunc tertium membrum principale
Bar. in quo consideratur potentia adeundi respectu certę hæ-
reditatis præsentis, quia mortuus est is de cuius hęreditate agi
tur. Et istud ius adeundi cõsideratur tripliciter secundum Bar.
primo modo respectu alicuius hæreditatis nondum delatę, vt
qñ aliquis est institutus sub conditione, & mortuo testatore
212 nondũ venit conditio, & sic pendet. † & istud dicitur esse ali-
quod ius, & spes ista est approbata a iure, quod patet, quia po-
test talis spes deduci in contractum l. nomina, supra de hære.
vel ac. ven & l. spem. C. de dona. Fit enim approbata, quia non
speratur vlterius in mortem testatoris, cum iam mortuus sit.
Sed contra hoc opponit Bart. de l. nec emptio. sup. de contra-
hend. emp. vbi spes non dicitur aliqua res, & probatur ibi in §.
aliquando, vbi dicit, ꝙ aliquando potest contrahi emptio sine
re. veluti &c. Et sic ponit exemplũ de spe. ergo spes nõ est res.
Dicit Bar. solue per te. Tu potes soluere de mente Bald. in l. si
ea. columna secunda. C. de vsuris, quod illa spes non est res, in-
telligendo rem præsentem quæ in contractu deduci solet, sed
illa spes est quoddam, quod habetur pro re, vt tenet Barto. in l.
si iactum, supra, de actio. empt. vbi dicit quod est quoddam fa-
ctum, & patet, quia ita deducitur spes in contractu sicut res. Se
cundo modo consideratur istud posse adire secundum Barto.
quando hęreditas est delata, tamen non potest adiri propter
aliquod impedimentum, vt quia deficit aliquod ex illis nouẽ
requisitis supra numeratis in glo. & tunc dicit Bar. quòd istud
est aliquod ius de per se, quod probat duabus rationibus. Pri-
mo quia pręscribitur l. licet C. de iure delib. Secundo quia quan
doq; transmittitur, iuxta not. per eum in l. ventre infr. eod. Et
potest esse exemplum in infante qui non potest adire, & tamẽ
transmittit ad patrem l. si infanti. C. de iure delibe & etiam ex
potentia suitatis, vt no. ibi Alexand. & docto. Item in furiolo,
qui transmittit ex potentia suitatis, secundum Ang. in l. Anti-
stius. §. fi. infra eod. & Bal. in l. potuit in quinta quęstione a cõ-
trario sensu. C. eo. tit. Iuxta hoc quærit Barto. postquam dixit,
quod istud est aliquod ius, quæritur quod ius est, an dicatur so-
lum ius adeundi, an vero possit etiam dici ius deliberandi, & di
stinguit. Aut est impedimentum habens defectum scientiæ,
& dicitur solum ius adeundi, non deliberãdi &c. Aut est alius
defectus quam scientię, & tunc dicitur ius adeundi & deliberã
di. Nota igitur verba Bar. quia multum singulariter loquitur,
& ex verbis suis collige plures notabiles & vtiles cõclusiones.
Prima conclusio colligitur ex principio huius secundi mem-
213 bri † quod hæreditas delata dicitur etiam illa, quæ non pôt adi-
ri propter al. quod impedimentum personę hæredis, dummo
do sit pure relicta, ex qua conclusione habes optimam limita-
tionem ad l. delata, inf. de verborum signific. secundum Alex.
hic. Nam ibi dicitur, quod hæreditas dicitur delata, ea quæ po-
test adiri, ergo si non potest adiri, non dicitur delata. Intellige,
quando non potest adiri, quia non est mortuus testator, vel nõ
est purificata conditio, & sic ex alio impedimento, quam ex
214 eo, quod est in persona hæredis. Secunda conclusio est † quod
tempus triginta annorum per quod præscribitur aditio hę-
reditatis, iuxta dictam l. licet. C. de iur. delib. currit etiam igno
ranti delatam sibi esse hæreditatem, & sic est continuum, &
de hoc fuit dictum supra in prima char. in quarta differentia.
Tertia cõclusio est, quod etiam is, qui est impeditus adire, po-
test transmittere ius adeundi, & etiam ius deliberandi diuersis
respectibus, prout colligitur ex supradictis & inf. dicẽdis. Quar
215 ta conclusio est, † ꝙ is demum transmittit ius deliberandi, qui
scit hæreditatẽ esse sibi delatam, vnde ignorans, furiosus & in-
fans, non transmittunt ius deliberandi, ex quo scientiam non
habent, & ignorans deliberare non pôt, quod nota pro intel-
lectu l. cũ antiquioribus. C. de iure delib. & ibi est glo. notabi-
lis in ver. qui sciens, ꝙ annus inf. quẽ transmittitur ius deliberã-
di, nõ currit nisi a die scientiæ, & deinde in antea est cõtinuus.

Quinta conclusio est. quod is qui habet ius adeundi, non ha-
bet de necessitate ius deliberandi, prout est in ignorante, nam
potest esse ius adeundi sine iure deliberandi, secus ècõtra, quia
is qui habet ius deliberandi habet etiam de necessitate ius ad-
eundi, quia ius deliberandi non potest esse sine iure adeundi.
Contra prędicta opponit Barto. nam presupposito quòd illud
ius adeundi ita impeditum, sit aliquod ius, vt supra ergo debe-
ret quęri domino per seruum hęreditas sine iussu l. placet inf.
eod. quod est contra l. si quis mihi bona. §. iussum infr. eodem.
tu responde declarando Barto. quod verum est quod istud ius
adeundi dicitur aliquod ius, verum non est ius quæsitum, sed
ius quęrendi de futuro, vnde verum est quod quando agimus
de iure quæsito, quicquid acquirit seruus, immediate illud ac-
quirit domino, & ita loquitur d. l. placet, secus est quando agiẽ
de iure quærendi, quia antequã acquiratur seruo, non acquirẽ
domino, & ita dicimus in aditione hæreditatis in qua requiri-
tur iussus. Habes ergo ex prædictis verbis Barto. quod ille qui
habet ius adeundi hęreditatem, nõ dicitur habere aliquod ius
quęsitum, quia nihil acquisiuit antequam effectualiter adeat.
216 † Ex hoc verificatur illa conclusio quæ se habet, quòd ius adeũ
di hæreditatẽ non dr̃ esse in bonis nostris. Ita tenet Bal. in c. 1. §.
iniuria. col. 2. ver. & no. de pace iur. fir. & Per. Phil. Cor. in cõs.
11. col. 1. & cons. 206. col. 8. in fi. in 3. vol. & in cons. 239. col. 2. in
fi. & cons. 254. in prin in 4. vol. in quibus locis ẽt habeẽ, qđ ius
adeundi nõ pôt cedi, nec transferri in aliũ. & pro hoc est tex. in
l. precia rerũ inf. ad l. Falc. Ad propositũ ſm Barto. in illo iure
adeundi prædictis duobus modis considerato procedit regula
negatiua, quia is qui non habet tale ius non potest illud repu-
diare, sed affirmatiua nõ procedit, quia is qui habet tale ius ita
impeditum, vt sup. non pôt illud repudiare, vt. s. co. l. proxima,
& l. is qui hęres. Et cum Bar. transeunt hic communiter doct.
Tertio modo cõsideratur ista potentia adeundi libere & sine
aliquo impedimento, & istud appellatur ius adeũdi & delibe-
randi simul secundum Bartol. & in isto vltimo casu procedit
regula negatiua & affirmatiua tradita in hac l. & sic per prædi-
cta habes plenam declarationem ad istam legem, ad sciendũ,
quando procedit regula tradita in ea, & hęc iunge cũ summa
rio posito hic per Bar. vbi dixit, ꝙ qui habet ius adeundi prin-
cipaliter & per se non impeditum ad sui vtilitatẽ, is repudiare
potest. Nam omnia ista verba sunt addenda in expositione hu
ius legis, quia omnia important iuris mysterium. Expeditus
de theorica huius legis Bart. hic reducit eam ad practicam. Et
217 q̃rit primo quia † vnũ de requisitis est quod ille qui vult adire,
sit homo liber, qualiter probatur. quòd quis sit liber, & dicit
quòd pręsumitur qđ sit liber, si est in quasi pos. libertatis. alias
secus, vnde dicenti tunc eum seruũ esse incumbit onus probã
di, & ratio est, licet ipse non dicat, quia quilibet pręsumitur es-
se talis, qualem natura solet producere, nisi contrarium pro-
betur l. nec codicillos, & ibi Bal. C. de codicil. quia ergo natura
vnumquẽq. hominem procreare liberum, nam omnes homi
nes sunt liberi de iure naturali. §. ius autem. insti. de iure natu-
ra. & insti. de liberti. §. 1. Ideo quilibet liber pręsumitur, nisi cõ
218 trarium probetur. Ex dictis Bart. hic collige † notabilem con-
clusionem, quę est quòd talis quis præsumitur, qualis in pos-
sessione reperitur, vnde resultat illud dictum, qualem te inue-
nero, talẽ te tenebo l. moueor. & ibi Bal. C. si ser. expor. vene.
& l. circa sup. de prob. Si enim quis reperitur in poss. libertatis,
præsumitur liber. alias pręsumitur seruus, & dicenti contrariũ
219 incumbit onus probandi. Et per hoc nota † magnum effectũ
& commodum possessionis, quia licet alias incumberet alicui
onus probandi aliquid quod est fundamentũ suę intentionis,
iuxta no. per Barto. in l. hoc iure Infra de verbo. oblig. si tamen
reperitur in poss. rei vel iuris de quo litigatur, habet præsum-
ptionem pro se, adeo quod transfundit onus probandi contra
rium in aduersarium. Ita probatur ex dictis Barto. hic, & tenet
idem Barto. multum notanter in l. 1. § non autem inf. de bon.
pos. secundum tabu. & Ias. in rub. C. qui admit. colu. 3. pro hoc
est tex. in c. si a sede. de prębẽ. li. 6. hinc est quod licet alias quã-
do tempus est fundamentum intentionis alicuius, debeat ab
eo probari, vt no. Barto. in l. non solum. §. sed vt probari inf. de
oper. noui nuncia. tamen fallit, quando ille reperitur in posses-
sione. Ita dicit Barto in d. §. non autem. Quod potes inducere
ad multa, quibus adde tex. & ibi And. de Iser. & Aluaran. c. 1. in
prin. & §. 1. fi. de feu. sue. contro. & Socin. consil. 181. col. 2. in
fi. & sequen. secundo vol. & insti. de interdict. §. commodum.
De filiosfamilias dicit Bar. quòd probatur eodem modo, quasi
velit dicere, quòd si reperiẽ in possessione patrię potestatis pię
sumiẽ in potestate, alias pręsumitur sui iuris, ſm gl. & Bart. in l.
Titia supra solut. matr. & habetur in d. l. circa supra de probę.
220 Adde † quòd in hoc Barto. ita simpliciter loquendo male lo-
quitur, & eius dictum communiter reprobatur in eo, ꝙ sentit
ꝙ si filius reperitur in pos. sui iuris, pręsumatur emancipatus,
nam in hoc contrarium tenent Per. Bart. & Alex. in d. l. Titia
& Ias. in l. si emancipati. colum. 2. C. de colla. & ratio est, quia
primęuus

primeuus status hominis repugnat huic præsumptioni, nã de iure semper filius presumitur in potestate patris, nisi probet se emancipatũ, vt est tex. in d. l. si emãcipati. & ibi no. Alex. & cõiter Moder. Hoc tñ limita nisi filius habitasset seorsum a patre per decem annos, gerendo se pro emancipato, quia ex hoc presumitur qđ sit emancipatus, nisi contrariũ probetur. Ita tenet Bal. in l. 2. C. si aduer. rẽ iudi. & in l. post mortẽ, in fi. ff. de adop. & Alex. in cons. vlt. col. 6. in 4. vol. & Ias. in d. l. si emãcipati. col. 2. & ex hoc dico posse saluari dictũ Bar. nam Bart. hic, & in d. l. Titia. dicit, ꝙ præsumitur sui iuris eo ipso, quod reperitur in tali possessione, quæ possessio tunc inducitur, quando filius per decem annos stetit separatus a patre, & ita saluari potest. Circa tertium requisitum. s. ꝙ debet esse compos mentis, ponit nũc Bar. qualiter istud probetur, quod plene tetigi. s. in gl. & ad ibi dicta me remitto. De quarto requisito ꝙ debet esse maior. 25. annis, qualiter istud probetur Bar. se remittit ad no. per eum in l. de ętate ff. de mino. vbi plene tractat hanc materiam, & ibi po
221 teris videre, vnum tamen scias † pro regula huius materię, qđ regulariter quis non pręsumitur maior neq; minor, vnde semper ętas debet probari per eum qui se fundat in ea. Nã ille qui allegat minorem ętatem ad fundandam suam intẽtionem, debet eam probare, & eodem modo qui se fundat super maiori ętate. Casus est in l. cum te, & ibi Bar. & Bal. C. de proba. & in l. si minorem, & ibi Bar. Bal. & Franc. de Aret. C. de in integ. restit. & Bar. in d. l. de ętatę, vbi dicit posse adiri iudicẽ, vt ex aspectu iudicet, & ille in quem iudex ex aspectu transfundit onus probandi, probare debet. De quinto requisito scilicet qđ sciat testatorem esse mortuũ. Qualiter hoc probetur scilicet mors, dixi plene, sup. in gl. Collige tamen ex dictis Bar. hic, quod non requiritur vera scientia per sensum corporis de morte testatoris, sed sufficit, quod ita vehementer opinetur, ad hoc vt adire
222 possit. Secundo collige † si ille qui confitetur se fecisse aliquem actum vt hæredem Titij, per hoc censetur fateri Titium esse mortuum, & se scire mortem eius. Et ex hac confessione potest conueniri ab omnibus creditoribus hæreditatis, licet cũ
223 vno tantum creditore confessus fuerit. Tertio † collige intellectum ad l. fi. sup. de inter. ac. in quantum ibi habetur, quod si litigans confitetur se heredem, talis confessio præiudicat sibi solum quo ad illum cum quo litigat, non autem quo ad alios creditores hæreditarios, nam illud intelligitur in eo qui non poterat esse hæres, nam tunc confessio præiudicat sibi quo ad litigãtem tantum, non autem quo ad alios, alias secus. Quarto inquãtum Bart. examinat hic, qualiter probabitur ista scientia. Tu pro habenda plena notitia istius materiæ & pro eius declaratione
224 facias regulam cum fallẽtijs, & regula est, † quod in dubio semper præsumitur ignorantia facti alieni, nisi probetur scientia l. verius sup. de probat. & no. Car. in clem. 1. in 7. q. de consan. & affi. & Bal. in l. quicunq; col. 1. C. de ser. fug. & est tex. in c. præsumitur, de reg. iur. lib. 6. & not. Pet. Philipp. Corn. in consi. 25. col. fi. in 2. vol. hinc dicimus quod ignorãtia in facto alieno est tolerabilis, l. fi. inf. pro suo. & habetur in l. qui in alterius inf. de reg. iur. ex quo a iure præsumitur, vt sup. & not. Bart. in l. si cui.
225 §. 1. inf. de accu. Adde tamen, † quod licet præsumatur ignorantia, debet tamen proponi & allegari per eum qui se fundat in ea, alias non prodest sibi talis præsumptio. Ita no. Bal. in d. l. quicunq; col. 1. & Ias. in l. cum quid col. pen. ff. si cer. pet. per tex. in l. si adulterium cum incęstu. §. idem Pollioni. inf. de adul. Et de hac materia dixi pleno, sup. in 8. char. in fi. versic. vnum tamen
226 scias &c. Et potest † esse ratio quare potius præsumatur ignorãtia quam scientia, quia ignorantia est actus priuatiuus habens negatiuam annexam, quæ negatiua est de iure improbabilis l. actor. C. de proba. sed scientia ponit & affirmat, merito proba-
227 ri debet l. ei qui dicit, sup. de proba. Istam regulam limita † primo non procedere in facto proprio quia ignorantia facti proprij non est tolerabilis nec de iure præsumitur l. quanquam, & ibi no. ff. ad Velleia. & in c. ab excommunicato, de rescr. & Pet. Philipp. Corn. in cons. 42. col. 3. in prin. in 3. vol. vnde tunc potius præsumitur scientia per prædicta. Hoc tamen limita non procedere, quando quis esset enormiter lęsus & vltra dimidiã iusti pręcij, quia tunc etiam in facto proprio præsumitur ignorantia. Ita tenet Bar. in l. quisquis. C. de rescin. vendi. & Pet. Philipp. Cor. in cons. 140. col. fi. in 3. vol. Secundo limita non procedere in actibus morientium, quia præsumitur ignorãtia etiam in facto proprio. Ita no. Barto. in auth. sed cum testator. C. ad l. Fal. & Ang. in §. illud quoq; in auth. de tri. & semi. & ita intelligitur tex. in §. in fraud. instit. ex qui. cau. ma. non licet, ibi. sæpe enim &c. Et est ratio, quia humana fragilitas mortis cogitatione turbata non præsumitur eam scientiã habere l. hac consultissima §. at cum humana. C. qui test. fac. pos. Tertio limita nõ procedere, quando factum proprium esset valde antiquum, nã tunc non pręsumitur scientia in facto proprio, sed potius ignorantia & obliuio. Ita tenet Pet. Philipp. Corn. in cons. 56. col. 1. in fi. in 3. vol. & Bar. in l. si quis delegauerit inf. de noua. & Bar. in l. si res obligata, inf. de leg. 1. & Dyn. in c. præsumitur, de reg. iur. lib. 6. Quarto limita, nisi factum proprium esset valde intricatum & obscurum, adeo quod de facili non posset memorię retineri, nam tũc præsumitur ignorantia, sm̃ Bar. in d. l. si quis delegauerit, in fi. per l. emptor. §. Lucius sup. de pact. & l. fideicommissum inf. de consei. Quinto limita, nisi quis esset in multis negocijs intricatus, quia propter multiplicitatem factorũ & negociorum præsumitur ignorantia etiam in facto proprio, secundũ Bar. in l. quod iussit, in fi. inf. de re iud. Hinc est, qđ si est aliquis homo diues, qui exercet multa negocia, & habet bona in diuersis locis aut regionibus, præsumitur ignorare factũ proprium. Ita no. Bar. in auth. sed cum testator. C. ad l. Falc. & Bal.
228 in l. 2. in 6. quęst. C. de rescin. ven. Sexto fallit † quando quis tractat de damno vitando, nam tunc præsumitur ignorantia etiã in facto proprio. l. sed si me putẽ. & ibi Bart. & l. cum is, in prin. & ibi glo. & Bar. sup. de cond. indeb. & Bar. in l. cum de indebito. sup. de proba. de quo vide Bartol. in l. qui fundum §. seruus
229 meus inf. pro emptore. Secundo principaliter † limita regulam prædictam non procedere, quando factũ alienum tendit ad cõmodũ alicuius, nam ille ad cuius commodũ tẽdit, pręsumitur illud scire, etiam si esset absens, tex. est & ibi Car. in clem. 1. §. fi.
230 de concessione prębendę. Tertio principaliter limita, † nisi sit facta denunciatio ad domum eius qui ignorantiãm pręrendit, qa scire præsumitur. Quilibet enim præsumitur scire id quod est sibi denunciatum in domo sua, gl. est & ibi Bal. in l. si tutor petitus. C. de peti. tuto. & Ias. in §. sed istę, col. 18. inst. de actio.
231 Quarto limita, † nisi de eo de quo pretenditur ignorantia esset publica vox & fama, vel esset notorium in illa ciuitate, in qua est ille, qui ignorantiam pręrendit, nam per hoc non præsumitur ignorantia, sed potius scientia inter ciues illius ciuitatis, ita tenet Bar. hic, & in l. quidam, §. fi. sup. de admi. tut. & Alexã. in cons. 36. col. 2. ver. fortius, in 1. vol. & in cons. 213. col. 2. in 2. volum. quod incipit, Viso & discusso &c. & Bal. in l. quicunq; col. 1. C. de ser. fug. & gl. & doct. in d. l. si tutor petitus, & Bar. in l. si cui. §. 1. infr. de accu. & idẽ Bar. in l. qui Romę. §. duo fratres, in 3. quæst. inf. de verb. oblig. vbi dicit eadem verba quæ dicit hic.
232 Quinto limita, † nisi ille qui ignorantiam pręrendit esset consanguineus eius de cuius facto quæritur, quia ratione consanguinitatis præsumitur scire facta consanguinei sui l. octau. inf. vnde cog. & l. de tutela. C. de in integ. resti. & tenet Bart. hic, & Bal. in d. l. quicunq; col. 1. & Alex. in l. Titius §. 1. sup. de liber. & posth. & Alex. in cons. 103. col. 2. in vers. pro &c. in 3. vol. Quod tamen restringe & intellige procedere in his, quę verisimiliter & communiter consanguineus scire solet, vt est circa materiã consanguinitatis & processum naturæ, secus est in alijs factis consanguinei, quia ita cadit ignorantia in consanguineo, sicut in quolibet extraneo. Ita tenet Bal. & Alex. in l. quoniam sororem C. de iure deli. & Alex. in consil. 71. col. 3. in 1. vol. & Alex. in d. l. Titius §. 1. & vide aliquid de prædictis per Barto. in l. qui duos in princ. col. penult. circa fi. inf. de reb. dub. Sexto limita, nisi is qui ignorantiã pretendit, esset vicinus eius, de facto cuius
233 quæritur, quia † vicinus pręsumitur scire facta vicini. Ita dicit Bar. hic, & Bar. in d. l. si cui. §. 1. pro hoc est tex. in l. si ita §. 1. inf. de fun. inst. & in c. quoldam, & ibi Abba. de pręsump. & in l. si vicinis. C. de nupt. & in l. filium sup. de his qui sunt sui vel alie. iur. & no. Bar. in l. 1. col. 3. ff. si cer. peta. Quod tamen limita procedere in illis actibus qui verisimiliter fieri solent per vicinos, vt quando sumus in actibus successiuis, secus autem in momẽtaneis, quia non præsumitur eos scire vicinus, vt si in domo vicini sit celebratus aliquis contractus vel aliquis actus, qui momento expeditur. Ita no. Alex. in l. 1. in 4. & 5. col. sup. si cer. peta. Eodem mõ qñ sumus in actibus qui verisimiliter solent cõmitti in occulto, nam illos nõ præsumitur scire vicinus. Ita notanter tenet Bar. in l. 1. in fi. C. de collu. deteg. vt si committatur aliquod stuprum vel adulterium. Idem tenet Alex. in d. consil. 71. col. 3. in 1. vol. & in consi. 50. circa fi. col. in 5. vol. & Alexã. in d. l. Titius §. primo. Et circa hanc materiam adde, quod quanto vicinior est quis, tanto subtilius pręsumitur scire facta vicini, secundum Abb. in cap. quosdam de pręsumpt. Quis autem
234 dicatur vicinus † vide notanter Bar. in l. si tertius, insr. de aqua plu. arc. ubi dicit quod uicinus dicitur ille, qui distat per tãtum spacium, per quantum vox unius hominis clamantis audiri potest. Idem etiam tenet Abb. in d. c. quosdam, ubi hoc intelligit in uicino respectu eiusdem loci & uiciniæ, secus in uicino diuersi loci uel ciuitas, nam ille censetur uicinus qui non multum distat a ciuitate, & ibi per eum. Et propter hanc præsum-
235 ptam scientiam uicini præsumit lex, quod damnum † commissum in aliquo loco, censetur illatum a uicinis, nisi aliud probetur. Ita dicit Bartol. in l. si ita §. final. per illum textum infra de fund. instru. & dominus horreorum, & ibi Barto. supra loca. & Bal. in l. quę fortuitis, col. 1. in fi. C. de pign. acq ubi dicit quod incendium domus pręsumitur immissum ab ibi habitantibus, de qua materia uide plene Alexan. in cons. 50. in 1. uol. & consil. 220. in 2. uol. & habetur in deci. 57. consi. Neapo. Idem quod furtum pręsumatur factum a uicino, adeo quod

facit inducium tenet Bar. in l. fi. col. 2. infra, de quest. Et eodem modo si reperitur aliquis homo occisus, præsumitur interfectus ab eo qui frequentabat multum in illo loco, ita tenet Alexand. in l. fina. addi. ad Bar. quæ incipit. Quid si repetitur &c. & Alexan. in d. consil. 50. col. 3. in 1. volumi faciunt not. per Iasonem in l. rogatti. §. si tibi. col. fi. supra si cer. pe. Hoc tamen limita multum singulariter secundum Baldum in l. 1. col. fi. C. locati. procedere in vicino, qui est malæ conditionis & famæ secus si esset homo bonæ famæ & vitæ, quia non præsumitur damnum commisisse. Ita etiam in simili tenet Angel. in ver. fama publica. col. 6. in tracta. maleficiorum. Item inquantum supra dixit, quod vicinus non præsumitur scire actum momentaneum

236 commissum in vicinia † limita nisi probaretur quod de illo actu esset in illa vicinia publica vox & fama, quia præsumitur tunc scire vicinus secundum Barto. hic. Idem quando probaretur quod de hoc erat fama in illa ciuitate, præsumitur scire eoipso quod probetur quod erat ciuis, secundum Bartol. hic. Quod tamen limita non procedere in nouo ciue qui nouiter aduenerit in ciuitate, nam in eo cessat talis præsumptio scientiæ ita dicit Alexan. hic. in 4. col. & Bal. in l. data opera. col. 7. C. qui accusa. non pos. per tex. in l. qui cum vno. §. fina. & in l. qui commeatus. §. fi. inf. de re mil. Prædicta vero quod consangui-

237 neus † præsumitur scire facta consanguinei & vicini, limita et secundum Bar. hic non procedere, quando consanguineus vel vicinus fuisset absens ab illo loco vel ciuitate in qua stabat consanguineus. Ita etiam tenet Alexand. hic pro hoc est text. & ibi per Abb. in ca. cum in tua. extra qui ma. accu. pos. Quod tamen intellige secundum Ludo. Roma. & Alexa. hic nisi modicum distaret ab illo loco, quia tunc scire præsumitur, & modica distantia nõ attenditur, per tex. in c. cum in tua. & l. præsens. sup. de procura. & in cap. quosdam. de præsum. Secundo limita, nisi consanguineus vel vicinus esset infirmus, quia propter infirmitatem præsumitur ignorare facta cõsanguinei vel vicini. Ita dicit Barto. hic. & est tex. in d. c. cum in tua. quod tamen intellige sm Ros. & Alex. hic, si esset magna infirmitas, secus si esset leuis infirmitas, quia habetur pro non infirmitate. l. quæsitum. & ibi nota. ff. de re iud. & l. 1. §. proinde. & l. ob quæ vitia. §. si ff. de ædil. edi. Tertio limita, nisi consanguineus vel vicinus esset puer vel infans, quia ratione ætatis præsumitur ignorare, vt d. c. cum in tua. & ibi per Abba. & not. gl. in c. præsumitur. de reg. iur. lib. 6. Et pari ratione inferio idem esse in furioso, ex quo nullũ habet sensum, & infanti æquiparatur, in negocijs. ff. de reg.

238 iuris. Quinto limita † nisi consanguineus vel vicinus esset excomcatus, quia præsumitur ignorare secundum Abb. in d. c. cum in tua. col. 1. Et põt esse rõ, quia excõicatus æquiparatur mortuo secundum Inn. in c. grauem. de senten. exco. Item ex quo nullus cum eo participat, nõ potest intelligere quod agitur. Se-

239 ptimo principaliter † limita regulam prædictam procedere nisi is qui ignorantiam prætendit, interfuisset negocio quod allerit ignorare quia tunc ratione præsentiæ scire præsumitur. Ita ... Bar. & Bal. in d. l. si tutor petitus. C. de peri. tut. Octauo

240 principaliter limita † non procedere in eo qui affinis & plurimum solebat ... cum eo ignorare præsumatur, quia ratione ... conuersationis & amicitiæ præsumitur scire factum illius fieri, sicut in vicino & consanguineo, ita notanter tenet Bal. & ibi etiam Inno. in l. quoties. in prin. ff. de hære. in. & Bal. in l. 1. in prin. in fi. col. C. de cad. tol. Nono limi-

241 ta in eo † qui ex iuris dispositione tenetur scire, nam præsumitur scire & non excusatur allegans ignorantiam. l. 1. C. de falsa. mone. & tenet Bal. in d. l. si tutor petitus, & ratio est, quia scire & scire debere, sunt paria, Ita no. Bal. in l. quicunque col. 1. C. de ser. fug. & Franc. Are. in l. filium emancipatum. in fi. ff. eo. & Cardi. in clemen. 1. §. fi. col. 1. de concet. præben. & Pari. in tracta. syndi. in ver. familiaris, & Aluar. in c. vasallus si feudum. col. 1. si de feu. sue. contro. Pro hoc facit, quod dicimus de ignorantia iuris, quæ neminem excusat, vt habetur in l. iuris ignorantia. C. qui admit. & est ratio, quia quilibet tenetur scire leges sacratissimas. C. de leg. & propterea quilibet præsumitur eas scire, quia

242 scire tenetur. Decimo limita. † non procedere in ignorantia affectata, nam licet in dubio præsumatur quis ignorare facta aliena, vt supra & d. c. præsumitur si tamen cum scire potuisset de facili, non curauit, & affectauit ignorantiam, quia forte recessit ne posset scire, vel alio modo procurauit ignorantiam, non excusatur, immo scire præsumitur. & talis affectata ignorantia habetur pro scientia. Ita expresse tenet Card. in clemen. 1. in 6 q. de consan. & affi. et ... a quæ habentur in c. apostolicæ. de cle. excõmu. & ibi per Abb. vbi istud generaliter extenditur ad omnem ignorantiam crassam & supinam quia talis ignorantia neminem excusat, immo habetur pro scientia, secundum Abba. ibi. Et ibi ponit, quando dicatur ignorantia crassa, & quando supina, & not. Bal. in l. 1. in princip. colum. fina. C. de cad. tollen. Ad prædicta autem de ignorantia affectata facit text. in l. tria onera. supra de excu. tu. & not. plene Iaso. in l. si vero. colum. 2. & 3. supra qui satisd. cogantur & de ignorantia supina est gl. in c. innotuit. de

243 elec. Vndecimo limita, † non procedere in eo, qui percunctatus est factum alienũ, quia præsumitur scire, l. nõ est ferendos, ff. de transact. & no. Bal. in d. l. si tutor petitus, C. de peri. tut. Idẽ est in eo qui percunctari & inquirere tenebat forte ex ratione officij, quia scire præsumitur, & non auditur allegando ignorantiã, nisi illam probet. Ita not. Abb. in d. c. innotuit, col. 2. & fi. de elect. & Ludo. Ro. cons. 481. col. 2. & potest esse exemplũ quãdo episcopus contulit beneficiũ indigno, nã non põt se excusare quod nesciebat illũ esse indignũ ex quo istud inquirere tenebatur & sic de simili. Non. n. põt pastor se excusare quod nescit lupum comedisse ouẽ, vt dicit ibi Abba. cui adde Fely. in c. a nobis, de

244 except. Duodecimo limita, † non procedere in hærede extraneo, quia præsumitur scire oĩa contenta in testãto facto per defunctũ in quo ipse est hæres institutus, secus est in herede suo, quia ille præsumitur ignorare. Ita notanter tenet Bar. in l. eius q. in 3. col. circa fi. sup. si cer. pet. & in l. cætera, §. fi. inf. de leg. 1. & in l. cũ hæres, p illũ tex. inf. de lib. leg. & Bal. in d. l. si tutor petitus, C. de peri. tu. Et est rõ quia hæres extraneus nõ põt esse heres, nec adire, nisi sit certus de viribus testamẽti, l. sed si de sua, inf. eo. secus in hærede suo. Quod tñ limita nõ procedere in codicillis, quia tã extraneus q̃ suus præsumitur ignorare contenta in codicillis, l. non est ferendos, sup. de transact. & not. Bar. in d. l. cætera, § fin. Prædictis adde, quod in superioribus casibus in quibus dictum est præsumi scientiã in facto alieno, & in oĩbus casibus qui forte reperirentur vltra prædictos, dũmodo non sit præsumptio scientiæ iuris & de iure, admittitur probatio ignorantiæ in contrarium, & sic dictæ præsumptiones operabuntur vt onus probãdi transfundatur in allegantẽ ignorantiã, licet alias ignorantia re-

245 gulariter præsumatur. Qualiter † aũt probetur ignorantia, vide gl. in c. præsumitur, de reg. iur. lib. 6. quę dicit quod ignorãtia probatur altero de tribus modis. Primo per propriũ iuramẽtũ, nam

246 ea quę † depẽdent ab animo & conscientia possunt probari per iuramentũ, quia alio modo probari nõ possunt, gl. est notã quę ad hoc semper allegatur in §. aliter in gl. magna. inst. de act. & ... in l. 1. C. de Sycarijs, & Bar. in l. inter pares, §. recte, inf. de iur. & Alex. in cons. 19. col. 2. in 1. vol. & Abb. in c. præsentium. col. 2. de testib. & Bar. in l. Celsus, inf. de vsuca. & Abba. in c. vidua. de regula. & in c. cognoscentes, de consti. & Bar. in l. 1. §. hoc interdi-

247 ctum. inf. de iti. actuque priua. † Secundo modo probatur ignorantia, probando illud quod de necessitate facit deuenire ad eã vt probando aliquem esse infantem vel furiosum. Tertio modo probatur, probãdo id, per quod verisimiliter deuenitur ad eam, vt probando aliquem absentem vel infirmum, vt supra dictum fuit. Ita dicit gl. in d. c. præsumitur. Quibus adde quod probare ignorantiam per iuramentum est regulare, nam de iure regulariter ignorantia potest probari per iuramentum, gl. est & ibi Abba. in fin. col. in cap. innotuit, de elect. & glo. in l. si quis natura, ff. cum me absente, sup. de nego. gest. & gl. in c. pro posuisti. 82. distinc. & in c. nulli. de elect. lib. 6. & gl. in ca. 2. ver. scienter. de tempo. ordi. lib. 6. Tamen ista regula recipit multas fallentias, quia sunt multi casus, in quibus non sufficit iuramentum ad probandam ignorantiam, quas fallentias ponit Felyn. in dicto c. cognoscentes, col. antepenul. de consti. & ibi etiam Barba. & Fely. in c. quosdam, de præsumptio. & Ias. in §. sed ille, col. 18. de action. in quibus locis plenissime tractatur hęc materia. & ad dicta ibi per eos me remitto. Successiue inquantum Bar. dicit circa probandam scientiam in terminis legis nostrę, quod si is cui delata erat hereditas, non dixit in pręteritum se sciuisse mortem defuncti, sed dicit nunc quod scit, cum mouetur sibi controuersia super hereditate, quod hoc non sufficit nisi alio modo probet scientiam, vnde si simpliciter bona adiuit, & hereditas esset sibi delata per ius deli-

248 berandi, succumbit elapso anno. Nota perpetuo † ex verbis Bar. quod ius deliberandi, per quod transmittitur hereditas non adita ad quoscunque heredes infra annum iuxta l. cũ antiquioribus, C. de iure deli. est talis naturę, quod incipit currere demum a die scientię ei, cui primo defertur, sed postquam incępit scire, transmittit, si moriatur, illud ius deliberandi ad heredẽ, vigore cuius transmissionis põt heres illam hereditatẽ adire solum intra residuum illius anni, qui incępit in person. defuncti, quod residuum currit heredi etiam ignoranti. adeo quod si heres ignorat mortem defuncti, & labatur annus, nõ potest vlterius adire, & si adit ignoranter, non valet aditio. Ista similia verba colliguntur ex dictis Bar. hic, licet obscure loquatur, per quę habes intellectum ad d. l. cum antiquioribus. Et hoc proprie voluit sentire glo. notabilis in d. l. cum antiquioribus, in ver. sciens, quę dicit, quod ille annus est vtilis donec incipiat currere, sed postquam incępit, est continuus. Item inquantum Bart. hic in 2. requisito dicit, quod ad sciendum qualiter quis sit hæres institutus, non requiritur de necessitate quod viderit fieri testm̃, vel illud legerit, sed sufficit, quod illud sit sibi dictum vel scriptum per literas amicorum. Nota ex hoc aliũ modũ probandi scientiam, quia probatur eo ipso, quod probatur, quod fuit de hoc facto scriptum alicui per literas amicorum, vel eo ip-

eo ipso quòd aliquis retulit ei ita factum se habere, vnde non
potest prętendere ignorantiam, & hunc modum probandi
249 scientiam adde alijs prædictis supra. Item nota † ex dictis Bar.
in eodem membro, quòd in casibus in quibus ad faciendum
aliquem actũ requiritur quòd pręcedat fama, si quidem pręcessit fama, & antequam actus geratur superueniat fama contraria, quòd talis fama contracta tollit effectum primæ famæ
& impedit actũ gerendum, secus si actus erat gestus, & postea
superuenit, quia nõ inualidat nec reuocat ipsum iam factum.
Et hoc infertur secundum Bald. & Alexan. hic ad q. de inquisitione quæ fieri debet præcedente fama, nam si superueniret cõtraria fama ante ipsam formatam impedit eam fieri, secus si
post. Et ex hoc docet hic Barto. aduocatum, qualiter debet formare articulos, vt sciat se coarctare ad tempus ante vel post
250 actum gestum. Item † nota ex dictis Bartol. in dicto secundo
membro, quòd communis opinio hominum prębet causam
iustę credulitatis. pro hoc est tex. in l. 2. inf. quis or. in bon. poss.
serue. de qua materia vide Barto. & Alexand. in l. fin. supra de
hære. insti. vbi per hoc docent notabilem practicam ad liberãdum aliquem a pęna quam forte incurreret, si non probat id
quod asserit, nam debet articulare quòd de hoc erat communis opinio, vel publica vox & fama, vel quòd audiuit dici a personis fidedignis, & liberabitur, vt ibi per Bartol. & Alexand.
251 Quibus adde, † quòd non solum publica vox & fama, seu communis opinio prębet hanc iustam causam credulitatis, sed etiã
dictum seu relatio vnius viri notabilis & fidedigni. gloss. est
singularis in l. Titio fundus infra de condi. & demon. quam
multum exclamat, & pro notabili reddit Bald. ibi. & Bald. in l.
iudicia. colu. fin. C. de rei ven. & Bart. in l. fin. infra pro empto.
& Ioan. And. & Anton. de But. & communiter cano. in c. cura. de iure patro. & Iaso. in repe. l. admonendi. column. 99. de
iureiu. Item inquantum Bartol. hic in eodem secundo mem-
252 bro circa fi. dicit, quòd † si in veritate hæres est institutus sub
conditione, absq; dubio non potest pendente conditione adire. vide eundem Barto. in l. si quis extraneus. §. fin. infra eodem
vbi ponit de hac materia vnam notabilem distinctionem. Limita tamen istud non procedere, quando communis & vehemens opinio hominum erat, quòd conditio omnino erat purificanda in fauorem hæredis, & deinde in veritate ita fuit purificata, nam tunc potest hæres vigore dictæ communis opinionis adire etiam pendente conditione, quę aditio validabitur & confirmatur per veritatem postea sequutam. Ita mirabiliter tenuit Pet. de Anch. in consi. 349. incip. viso diligenter, &
in consi. 385. incip. visis diligenter, vbi ponit notabilem causam, scilicet si testator relinquens vxorem prægnantem dixit,
quòd si posthumus nasceretur masculus, sit hæres, si autem
vxor pareret fęminam, tunc instituebat Titium hæredem vniuersalem, & posthumam solum in dotem. Nam si adhuc existente vxore prægnante erat communis & vehemens opinio
quòd erat paritura fœminam, & hoc cognoscebatur ex signis
potuit interim dictus Titius hæres adire hæreditatem conditione pendente, quæ aditio confirmabitur postea per euentũ
subsequutum, scilicet quia peperit fœminam. Et illud erit
magis effectus, quia si interim moriatur hæres post aditam
hæreditatem conditione pendente, transmittet eam ad hæredes apparente postea veritate, quod alias non esset. Et illud dictum Pet. de Ancha. refert Iaso. in l. certum colum. fin. supra
si cer. pet. & dicit quòd Pet. de Ancha. in tali consi. habuit aliquid vltra hominem. Subsequenter nota ex dictis Barto. in 3.
253 membro, quod quando probantur duę famæ † contrarię statur illi quæ procedit personis magis dignioribus. Et hoc facit
ad materiam testium, nam si sunt examinati plures testes hinc
inde, & sunt adinuicem contrarij, tunc data paritate numeri
testium statur illis, qui sunt digniores & maioris authoritatis,
vt no. plene Abb. & Fely. in c. in nostra, de testi. hinc est quod
si pro vna parte sunt examinati duo testes masculi, & pro alia
duę testes fœminæ contrariantes masculis, creditur potius masculis tanquam dignioribus secundum Abb. in cap. forus de
verbo. signifi. pro quo facit, quia mulier non dicitur testis omni exceptione maior. vt not. Alexand. in consi. 70. colum. pe.
in 2. volum. quibus adde Bald. in l. fi. supra de fi. instru. Ad prędicta, quæ dixi de fama, adde notabiliter. Ludo. Rom. in consi.
254 241. colum. 1. vbi dicit, † quod si probatur suspitio fugę contra aliquem debitorem, si ipse probat suam bonam famam in
contrarium, non potest capi personaliter, quia probatio bonę
famę eneruat contrariam suspitionem, & ibi multum eleganter loquitur ad propositum prędictum. Item illud quod dixi
255 † quod statur testibus dignioribus limita singulariter, nisi testes minus digni deponerent pro reo, & digniores pro actore,
quia tunc creditur minus dignioribus, vt reus absoluatur, glo.
est singularis in c. clerici. 81. distin. per quam ita dixit Abb. in
c. ex literis in pen. no. de proba. & Spec. in titu. de teste. §. postquam ver. porro. & Barba. in addi. ad Abba. in d. c. forus. Hinc
est quòd licet alias plus credatur testibus affirmãtibus quam
negantibus, etiam si mille essent, secundum Abb. in d. c. in nostra in fin. & in cap. cum in tua. in 3. not. de testi. & Bal. in l. data opera. colum. 22. C. qui accu. non poss. tamen hoc non habet locum, quãdo testes negantes essent pro reo, quia eis plus
creditur, vt reus absoluatur, ita per illam glo. in d. c. a. clerici tenet Fely. in d. cap. ex literis colum. 2. in vlt. nota. Super quarto
membro inquantum Barto. tangit, si aliquis dicat se filium alicuius, & ex aduerso negetur, quomodo probabitur hęc filia-
256 tio, remittit se ad allegata per eum hic. † tu dic breuiter in hac
materia, quòd ad probandum quem esse filium sufficit probari esse natum in domo constante matrimonio inter maritum
& vxorem, quia is dicitur filius, quem nuptię demonstrant l. filium supra de his qui sunt sui vel alie. iur. l. si vicinis. C. de nup.
& no. Abb. Fely. plene in cap. per tuas de probatio. Quod amplia procedere, etiam si vxor erat meretrix, & miscebat se cum
alijs viris, quis, quia nihilominus ille qui nascitur, præsumitur
natus ex marito. ita no. Bal. in d. l. si vicinis, & in rub. C. de proba. colum. fi. pro hoc est text. in l. miles. §. defuncto. inf. de adul.
& no. Abb. in cap. transmissę. colum. 2. in fin. extra qui fili. sint
legi. Secundo amplia procedere non solum in viro & vxore,
sed etiã inter cõcubinarios, nam ille qui nascitur, præsumitur
natus ex cõcubinario retento in domo sicut ex marito, vt est gl.
in c. Michael. de fil. presby. & no. Abba & Fel. in d. cap. per tuas
& Alexand. in consi. 51. in 1. volum. Istud tamen intelligitur
procedere in eo, quod est concubinus, vt supra secus in eo qui
tenet pedissequam in domo, quæ pedissequa peperit filium,
nam ille partus non præsumitur filius domini, nisi probetur
quod illa pedissequa erat concubina domini. ita singulariter
tenet Bald. in d. l. filium colum. 2. in fi. supra de his qui sunt sui
vel alie. iur. Prędicta limita non procedere, quando probaretur absentia viri per nouem menses, & maxime tempore cõceptionis vel si probaretur, quod vir non fuit visus cum vxore,
vel fuit infirmus, vel alio modo impotens ad coeundum, quia
tunc non præsumitur filius eius. ita no. Bald. in d. l. filium colu.
1. & Abb. in d. cap. transmissę, & c. causam quę el 1. qui filij sint
leg. & Fely. in d. cap. per tuas. Qualiter autem sit articulandum
in probando filiationem, vide Barto. in l. non nudis. C. de proba. Super quinto membro collige ex dictis Bart. qualiter probatur veritas alicuius rei etiam per discussionem & inquisitionem, vt si perquiratur, & non inuenitur. Et not. hunc modum
probandi veritatem, quia potest seruire ad multa. Secundo
257 † collige ex dictis Bartol. quod in dubio quilibet præsumitur
decessisse intestatus, nisi probetur ex aduerso quòd fecerit testamentum, cui adde quòd ista est veritas, & ita tenet Alexã.
Iaso. & communiter do. in l. si emancipati. C. de colla. In sexto
membro inquantum Barto. hic format vnam notabilem. q. &
eam indecisam relinquit, dicendo quòd de facto pẽdebat, adde quòd eam decidit Barto. in l. gerit colum. pen. eod. & tenet
aditionem valere, sed Bald. in l. potuit in 8. q. C. de iure deli. tenet contrarium. s. quòd non valeat. Alexan. hic in fi. remittit
se ad dicenda per eum in d. l. gerit. vbi nihil dicit, vnde tu securiter tenet opin. Barto. in d. l. gerit. s. quòd valeat aditio, quia verior est, & moueor vltra Bartol. vno solo fundamento. Nam
omnia iura quę dicunt adeuntem debere esse certum. procedunt in casibus in quibus dubietas, quæ habet se ad esse & nõ
esse ẽ talis, vt si haberet se ad esse, aditio valeret, & si ad nõ esse
aditio nõ valeret, vel ẽꝯ & idẽ in repudiatione, hoc potes clare
percipere ex omnibus exemplis & requisitis supradictis, sed in
casu isto siue dubietas habeat se ad esse, siue ad non esse, semper & in omnem euentum aditio sortietur effectum, ergo sine dubio debet valere, & ita teneo. Non obstat quod dicit Bal.
in d. l. potuit, quia fragilem rationem adducit, quæ tollitur per
hoc, quod in omnem euentum inducitur eadem aditio in effectu. Vltimo inquantum Bart. in septimo membro in fi. verbis dicit, quod quãdo est delata hereditas pupillo, sufficit sciẽ-
258 tia tutoris, vt possit adiri. Ex hoc infero † quòd si moriatur
pupillus hæreditate non adita, transmittit ius deliberandi ad
hęredem, licet ipse nesciuerit hæreditatem sibi delatam, &
sufficit quòd tutor sciat. ita in terminis tenet Bart. in l. cum antiquioribus, in fi. C. de iure delib. & ibi etiam Alexand. in pen.
colum. Et procedit hoc secundum Barto. ibi, siue pupillus sit
infans, siue non. item procedit, etiam si tutor non fecit inuentarium, nec alia solemnia. ita tenet Barto. in l. fi. C. de tutor. &
cur. qui satis. non dede. Hoc tamen limita dummodo tutor superuiuat tempore mortis pupilli, secus si primo moriatur tutor. ita tenet Barto. in consi. 178. inci. Perusinus. & in cons. 232.
incip. domi. Cecilia. Et per hæc sit expedita præsens repetitio.
Laus Deo immortali optimo, eiusque genetrici, & omnibus
sanctis. Et fuit hæc repetitio expedita per me Robertum de
Maranta Venusinum. V. I. D. In ciuitate Melfiecti de prouincia
terrę Bari, in partibus Apulię, sub anno domini Millesimo
quingentesimo decimoseptimo. Die vicesimo nono Mensis
Decembris. Finis.

Angeli

Angeli de Gambellionibus de Aretio, Iurifcon. clarifs. Commẽtarius, feu Repetitio in l. Ventre. ff. de acquir. vel omitt hæred.

SVMMARIVM.

1 *Hæreditatem non deferri ex teftamento quandiu rumpi poteft, nec deferri ab inteftato quandiu ex teftamento fuccedi poteft.*
2 *Suus hæres inftitutus ventre præterito, qui in veritate vacuus erat, cum tamen aliter putaretur, interim decedens hæres fuiffe intelligitur.*
3 *Emancipatum & extraneum hæredem æquiparari.*
4 *Ventre preterito, qui in veritate eft plenus nullum, interim poffe effe hæredem ex teftamento, nec fi fuus quidem fit.*
5 *Suus hæres inftitutus impeditus adire pendentia natiuitatis pofthumi, interim decedens tranfmittit hæreditatem patris ad quofcunque.*
6 *Hæres inftitutus cum pofthumo poteft adire hæreditatem pro parte non expectata natiuitate pofthumi.*
7 *Suum hæredem aut etiam emancipatum inftitutum poffe petere bonorum poffeffionem contratabulas beneficio fui preteriti, fiue iam nati, fiue pofthumi, & nu. feq.*
9 *Filium inftitutum poffe cõtratabulare beneficio filij præteriti fiue vterque fit fuus, fiue uterque emancipatus, fiue alter fit fuus, alter emancipatus.*
10 *Emancipato inftituto an competat duntaxat bonorum poffeffio contra tabulas beneficio præteriti, an etiam fecundum tabulas, vt fic admittatur concurfus bonor. poffeffionis contratabul. cum bonor. poffeffio. fecundum tabulas, & nu. 12. & nu. 15.*
11 *Filio inftituto fub conditione ea pendente datur bonorum poffeffio contrabulas.*
13 *Inftitutus pure alio præterito pure an videatur inftitutus fub conditione, fi præteritus non petierit bonor. poffef. contratabul.*
14 *Bonorum poffeffio, quæ fortita eft plenarium effectum non poteft conuerti in aliam fpeciem penitus diuerfam.*
15 *Bonorum poffeffionem ab inteftato peti non poffe, quandiu contratabulas ex teftamento intentari poteft.*
17 *Caufam teftati & caufam inteftati a diuerfis iuribus prouenientes poffe concurrere.*
18 *Intellectus ad l. fi duo, in fi. ff. de lega. præftan.*
19 *Inftitutus veniens ab inteftato beneficio præteriti dicentis nullum, omnibus foluit legata.*
20 *Hæreditas non adita an tranfmittatur in cafu l. ventre. ff. de acq. vel omitten. hæred.*
21 *Hæres inftitutus impeditus adire ob ventrem præteritum an tranfmittat beneficium reftitutionis ad fuos hæredes.*
22 *Hæreditatem non aditam tranfmittit is, qui propter aliquam dubitationẽ adire non poteft, fcit tamen fe in omnem euentum futurum hæredem. & nu. 29. & nu. 31.*
23 *Filius inftitutus in re certa nullo alio inftituto hærede, fcit fe in omnẽ euentum habiturum integram hæreditatem, alio autem vniuerfaliter inftituto, habiturum integram legitimam.*
24 *Filio relinqui partem fuam teftamento patris quoquo relicti titulo, an fufficiebat iure digeftorum. & numero 27. & quid iure authenticorum. num. 28.*
25 *Intellectus ad §. Papinianus. §. fi quis mortis. ff. de inofficio. teftam.*
26 *Inftitutus quis cenfetur eoipfo, quod eius filius vel feruus eft inftitutus.*
30 *Hæres qui non adiuit hæreditatem propter dubitationem aliquam, quando tranfmittat ad hæredes fuos beneficium reftitutionis, & quando hæreditatem ipfam recta via.*
32 *Hæreditatem non aditam ob impedimentũ contingens facto alterius tranfmittit quis ad fuos hæredes. & nu. 69.*
33 *Extraneus hęres an tranfmittat hæreditatem, quam non adiuit ob id, quod communis opinio erat pofthumum teftatori nafciturum, cum re vera venter effet vacuus.*
34 *Hæres inftitutus ignorans probabiliter fe inftitutum an tranfmittat hæreditatem non aditam.*
35 *Hæreditas non adita timore legali, an tranfmittatur, & nu. feq.*
37 *Intellectus ad l. qui pofthumos. ff. ad Senatufcon. Syllania.*
38 *Hæreditas afcendentium non repudiata an indiftincte tranfmittatur ad defcendentes etiam non adita.*
39 *Hæreditas afcendentium cenfetur quafi debita defcendentibus.*
40 *Hæreditas parentum an poffit tranfmitti ad defcendentes naturales tantum.*
41 *Filius an tranfmittat hæreditatem matris non aditam ad afcendentes, & nume. fequen.*
43 *Hæreditatis non aditæ tranfmiffio an fiat a defcendentibus ad afcendentes ab inteftato.*
44 *Difpofitio l. vnicę. C. de ijs qui ante aper. tabul. habeat ne locum in ijs qui funt vltra pronepotem, & an habeat locum in bonorum poffeffio. nume. 46.*
45 *Extenfionem admitti etiam in exorbitantibus ex identitate rationis expreffa in lege.*
47 *Hæreditas non adita an poffit tranfmitti in nepotem nondum conceptum tempore mortis aui.*
48 *Filius inftitutus a patre fi extraneum inftituat exhæredatis filijs, an hæreditatem patris non aditam tranfmittat.*
49 *Filius inftitutus fub conditione decedens pendente conditione an tranfmittat hæreditatem.*
50 *Difpofitio l. vnicę. C. de iis qui ante aper. tabul. an habeat locum, fiue is qui tranfmittit, fciat fibi delatam hæreditatem, fiue ignoret.*
51 *Repudians hæreditatem afcendentis fibi delatam quatenus noceat fuæ pofteritati.*
52 *Filius an tranfmittat ad liberos legatum fibi a patre fub conditione factum fi decedat pendente conditione.*
53 *Hæreditatem fibi delatam fciens fi decedat intra annum ex non adita vel repudiata an tranfmittat ius deliberandi, & ad quos.*
54 *Intellectus ad l. qui in aliena. §. interdum. ff. de acquirend. vel omitten. hæredit.*
55 *Intellectus ad l. cum antiquioribus. C. de iure delib.*
56 *Subftitutus vulgaris excludatur necne ab eo, cui tranfmittitur ius deliberandi.*
57 *Ius deliberandi vt tranfmittatur, quo tempore requiratur fcientia eius qui tranfmittit.*
58 *Annus deliberandi an currat ignoranti hæreditatem fuiffe delatam ei, cui fuccedit.*
59 *Pupillus vt poffit tranfmittere ius deliberandi, an fufficiat fola fcientia tutoris.*
60 *Suus hæres tranfmittat necne iure ciuili hæreditatem non aditam ad quofcunque fucceffores, fiue fuerit impeditus iufto aliquo impedimento, fiue non iufto, & nu. feq.*
62 *Errorem iuris non minus excufari, cum tractatur de damno vitando, quam errorem facti.*
63 *Intellectus ad l. liber homo. §. 1. ff. de ftipul. feruor.*
64 *Emancipatus hæreditatem patris non aditam tranfmittat necne ad quofcunque quemadmodum fuus.*
65 *Suorum & emancipatorum differentię, & nu. 67.*
66 *Intellectus ad §. nullam vero. in auth. de hær. ab inteftat. venientibus.*
70 *Hæres eius qui fuit impeditus adire facto alterius, an poffit habere regreffum contra impedientem.*
71 *Infans delatam fibi a quocunque hęreditatem tranfmittit ad quem cunque afcendentem per lineam paternam, fiue is infans fit in poteftate, fiue fit fui iuris.*
72 *Pater, qui hæreditatem filio infanti delatam neglexit adire viuo infante, mortuo eo poteft adire quafi infanti quæfitam & fibi tranfmiffam.*
73 *Hęreditatem infanti fui iuris delatam quis poffit adire, & quid fi infans deceffserit, priufquam adita fit hæreditas.*
74 *Infanti defuncto non adita hæreditate, fuperftite matre vel auo materno atque etiam patre, quis fuccedet.*
75 *Infans decedens nullo fuperftite ex afcendentibus per lineam mafculinam an tranfmittat hæreditatem non aditam, & nu. 77.*
76 *Probationem non admitti in eius quod lex fingit, & poftea vlterius procedit.*
78 *Infans hæreditatem patris non aditam tranfmittat necne ad quofcunque.*

VEntre. Lecta fuit hæc lex quæ pofita eft in titulo de acquir. hæredit. ff. per famofiffimum legum doc. d. Ang. de Gambellionibus de Aretio, actu Ferrariæ legẽtem, anno Domini 1451. Et fcripta per me Chriftophorum Lanfranchinum Veronenfem, præfatum doctorem audientem. Et hoc intendit. Ex teftamento non poteft effe hæres, qui de eius viribus dubitat, nifi fit fuus, & in fe vere fcit teftamentum valere, aliàs fecus, & qui in omnem euentũ fe hæredem futurũ, cognofcit, interim hæreditatẽ decedẽs tranfmittit. hoc d. fecundum Bar. vel fic. Hæreditas non adita tranfmittitur ad fuum hæredem quando non poteft adiri interim impedimẽto pofthumi pręteriti, & fic vitio teftamenti & defectu teſtãtis, & in oẽm euẽtũ qs eft habiturus hoc dicit.
1 † Nota quandiu poteft rumpi teftm̃ nunq̃ defertur hęreditas ex eo, nec interim defert, etiam ab inteftato. pp poffibilitatẽ fuccedẽdi ex teftõ, quia in cafu ifto poffibile fuit nafci pofthumũ abortũ & ftante dicta dubitatione, & fic quandiu poffibile eft adiri ex teftõ, non defertur ab inteftato l. quãdiu §. fup.
2 † Not. ꝙ fi fuus eft hæres inftitutus, licet venter fit præteritus qui in veritate eft vacu⁹ licet ignoratur, tñ fuus hr̃s interim decedẽs hæres fuiffe intelligit̃, vt dicit tex. qa cũ in veritate vẽter fit vacuus, & hoc eft certum a lege, & lex facit fuum hæredẽ l. neceffarijs. fup. eo. ergo lex facit fuũ hæredẽ, & credo, ꝙ faciat fuum hęredem ex teftõ, cũ in eo fuit inftitutus, & impedimẽtum pofthumi præteriti ceffauit, antequam fuus moriatur. Ergo neceffario fequi vr̃, ꝙ nõ ab inteftato fed ex teftõ hęres erit, quod potiffime probatur in ver. præce. dum dicitur, qđ quandiu dubitatur de viribus teftamenti in quo emancipatus vel extraneus inftitutus fit, interim ex dicto teftamẽto eis non defertur hæreditas, quia fua volũtate, & non legis ptãte funt hæredes, ergo ɔ̃rium erit in fuo hærede, cũ lex, vt dixi, faciat eũ hæredẽ. Et hoc credo verũ facit l. cũ quidam §. fuũ licet Bar. hic &

D. Ioan.

D. Ioan. in notabilibus videatur aliter sentire. & istud etiã pro-
3 batur ex ver. ergo si ventre. † No. in ver. emancipatus vero q̃d
emancipatus & extraneus hęres ęquiparantur, & idem dicitur
hic in principio quia emancipatus non est cognitus de iure ci-
uili. insti. de hęredi. quæ ab inte. §. emancipati. ex quo sequitur,
quod sicut extraneus non est hr̃s nisi adire põt, & adeat. l. is qui
sup. eo. ita etiam emancipatus, & adire non possunt, nisi sciãt &
ita sit rei veritas quæ concurrat cum cõmuni opinione, vt di-
cit hic glo. in ver. sciant. ergo in contrariũ erit in suo hærede.
4 † No. in ver. ego si ventre. quod quando venter præteritus in
veritate est plenus, non est differentia inter extraneũ emanci-
patũ, & suũ hæredem, quia interim nullus est hęres. nec potest
adire ex testamento vel ab intestato, quia homo & etiã lex po-
test dubitare de viribus testamẽti si posthumus nascatur licet
suus sit in omnẽ euentũ habiturus hæreditatem vel partẽ hæ-
5 reditatis. † Nota. quod suus hæres impeditus pendentia natiui
tatis posthumi præteriti transmittit hæreditatẽ pr̃is ad quoscũ
que. cõcordat. l. illud. §. fi. ff. de contratab. No. q iustũ & æquũ
est subuenire illi, qui in omnẽ euentũ est habiturus hæreditatẽ
si impediatur adire ex facto & culpa testatoris, qui prętiit po-
sthumũ vt transmittat ad hæredes suos. No. quod vbi est eadẽ
ratio in emancipato quæ est in suo habet etiam locũ in eman-
cipato. In glo. 1. ibi, extranei, expectant posthumũ &c. Supple
6 pręteritũ, vt hic. † Secus si posthumus esset institutus vel exhæ
redatus, quia nec suus hęres nec emancipatus, nec extraneus
hęres institutus habet necesse expectare natiuitatẽ posthumi.
Imò statim etiam extraneus institutus ẽt pręcedente natiuita-
te posthumi potest adire hęreditatẽ pro vna parte. Iuxta. l. illud
§. si pars hære. pe. & l. cum quidã. §. 1. & §. suũ. s. eo. Et sic ista ra
7 tio glo. in effectu incidit in primã rationẽ. In ea. in fi. nota † ex
glo. quod tã suus quã emancipatus institutus potest petere cõ-
tratab. beneficio filij præteriti in potestate, s̃m Ang. & d. Ioan.
Tu fortius dicas, quod institutus nõ solum beneficio præteriti
iã nati, & qui infert nocumentũ statim pp præteritionẽ suam
põt petere contratab. sed ẽt bñficio posthumi præteriti, vt hæc
glo. coniuncta cũ text. & ẽt est tex. in l. illud. §. fi. de contratab.
Quod est verũ s̃m Ang. quia emancipato instituto dantur cõ-
tratabulę, siue posthumus sit pręteritus vt d. l. illud. §. fi. siue es-
set præteritus suus iã natus. quod est verũ secundũ Ang. si suus
iã natus præteritus est. & ipse contratabulet, aut testm̃ cõfirmet
secus si dicat testm̃ nullũ. l. fi. C. de libe. pręt. quia non debet es-
se in p̃rãte emancipati insufflare spiritum vitę in testm̃, ad finẽ
vt rũpatur, vt de hoc est text. in l. si duo de leg. præst. Nec huic
sententię ob. si dicatur, quod vbi instituto apertur edictũ con-
tratabulandi per præteritũ, licet præteritus nõ vellet contrata-
bulare. tamen eius beneficio contratabulat institutus. l. si post
mortẽ. §. fi. de contratabu. quia dicit, quod illud est verũ, quan-
do beneficiũ est quæsitũ, quod est vbicunq; emancipatus est,
præteritus & suus hr̃s scriptus, vt d. § fi. Nã ab initio illi eman-
cipato præterito proditũ est bñficiũ cõtratabulandi & eius be-
neficio dictũ ius est quæsitũ suo instituto, sed econuerso q̃n
est præteritus suus, & emancipatus institutus non est quæsitũ
ius suo hæredi cõtratabulandi nisi quatenus elegit hanc viam
quod apparet quia ante eam electã testm̃ est nullum funditus
omni iure, insti. de exhæred. lib. in principio. Et sic secundum.
Ang. fortius agit præteritio posthumi, quam iã nati hoc respe
ctu. & est ratio secundũ eum, quia filius iã natus præteritus ni-
hil agit contra testamentum, sed sola iuris censura, & ideo cõ-
firmatur, si semper tacet. l. filio præterito. de iniust. testa. sed tñ
testamentum rumpitur natiuitate posthumi. l. nã & si sub cõ-
8 dit. §. primo de iniust. test. † Sed dictum Ang. inquantũ vult. q
suo nato pręterito statim nõ aperiatur edictũ emancipato in-
stituto non est verũ, quia est expresse contra d. l. si duo. in prin-
cipio. s̃m. d. Ioan. Et [illegible] hoc facit d. l. Illud. §. fi. [illegible] si tu dicas,
quomodo põt emancipatus contratabulare, cũ testm̃ sit nullũ
dicas, quod [illegible] est testamentum habere sua solemnia amoto
vitio præteritionis l. quod [illegible] cum glos. singu. de contra-
tab. Et notat plene d. Io. [illegible] titus qui in potestate. de libe.
& posthu. Et ego scripsi in rep. d. l. illud. §. fi. Tu secure teneas
9 contra Ang. † quia siue [illegible] institutus etiam in minima
parte, & emancipatus [illegible] tamen institutus beneficio
præteriti intentat contratab. [illegible] putauit. § fi. de contratab.
siue sint ambo sui hæredes quorum vnus sit institutus & alter
præteritus, tunc [illegible] intentat contratab. siue præteritus
sit iam natus siue [illegible] d. l. illud §. fi. siue sint duo emã
cipati vnus institutus alter præteritus. [illegible] ex duobus. in princ. &
l. nonnunquam de leg. [illegible] siue suus sit præteritus & emanci
patus institutus [illegible] iam [illegible] præterito, ne-
dum tacente, potest contratabulare. d. l. si post mortem. §. fi &
ibi Barto. quia edictum contratabulandi ipso iure propter præ
teritum quantumcunque statim etiam instituto cõpetit etiã
si præteritus non vult contratabulare vel non posset quia forte
repudiauit, vt d. l. nonnunquam, & q emancipato [illegible] &
suo præterito possint intentari cõtratabulæ, est casus in l. si quis
in potestate. de leg. pręstan, facit. l. filium. inf. de contratab. licet
glo. aliter & male in l. 3. §. liberi. de contratabu. quæ omnia no-
10 ta. Secundo † principaliter no. Ang. & glo. quod emancipato
instituto propter præteritum dantur contratabulæ, quasi dicat
gl. & non aliud remedium habet. Sed oppo. secundum Ang.
immo dantur etiam secundum tabulæ, ex quo præteritus erat
in pari gradu cum instituto, vt est casus in l. si duo infra. de leg.
præstan. & facit quod habetur in l. sed cum patrono. de bono.
poss. vnde Pet. & Cyn. in l. 2. C. de bon. poss. secundum tabu. di-
cunt, quòd non est verum quòd in d. l. si duo concurrant con-
tratabulæ cum secũdum tabulis, sed quòd immo portio reser-
uatur propter illud edictum & tenetur ad legata tantummo-
do coniunctis personis, vt d. l. filium. §. fi. & tamẽ in d. l. si. duo.
& in l. 2. in princ. de bo. poss. s̃m tab. & in l. si ex duobus. in prin.
coniuncta gl. in ver. adierit. de bo. poss. ꝯtab. fatetur contrariũ,
quod quando sunt duo eiusdem gradus, quod vnus potest ha-
bere contratab. & aliter secundum tab. vt d. l. si duo. alias autẽ
si institutus esset inferioris gradus, quia tũc institutus expectat
præteritũ. d. l. 2. §. expectandi. de bon. poss. s̃m tab. & sic tali ca-
su non admittitur concursus contratabularum cum secũdum
tabulis. Et pro ista opin. Bar. potes allegare casum, in l. cum qui
dam. §. quod dicitur. sup. eo. vbi inferiores gradu expectant po
sthumum, sed non existens in pari gradu. Sed tamen aduertas,
quòd ista solutio Bar. est directo contra d. l. illud. § fin. vbi sunt
in pari gradu & tamen instituto non dantur secundum tabulę
& sic non admitutur concursus contratabularum & secundũ
tabularum, sed huic obiectioni Bar. in d. l. 2. de secundum tab.
respondet, quòd considerandum est, q institutus pure dicitur
conditionaliter institutus, sub ista tamen conditione, si præte-
ritus non petat contratabulas, quia possibile est, quòd non pe-
tat, immo confirmabit testamentum, facit. l. filio præterito. su-
11 pra de iniu. test. † Si certum est, q institutus sub conditione ea
pendente dantur secundum tabulæ, vt d. l. 2. §. si sub cõditione
ergo &c. & maxime si conditio postea deficiat, quia ille præte
ritus non approbat testamentum sed petit contratabulas, tunc
secundum tabulæ, quas petit institutus, conuertentur in con-
tratabulis, vt d. §. si sub conditione. in fi. & d. l. nonnunquã. inf.
de leg. præstan. Nec obst. d. l. illud. § fin. nec etiam iste tex. quia
loquĩ in posthumo præterito, & sic licet sit in pari gradu cũ
instituto, & dicatur esse institutus sub ista conditione si nõ na-
scatur tamen ista conditio non debet expectari, quod deficiat.
arg. l. inter stipu. §. sacram. de verbo. oblig. cum ergo habeatur
ac si conditio non esset, quia habetur pro purificata, videlicet
posthumum natum vt no. glo. in d. l. illud. §. fi. in princ. facit d.
l. cum quidam. §. quod dicitur. sup. eod. ergo non est mirum si
instituto non dantur secundum tabulæ sed contratabulæ be-
neficio præteriti & sic non datur concursus contratabularum
12 cum secundum tabulis. † Sed hæc sol. nullatenus mihi placet,
licet Ang. videatur eam sequi hic faciendo differentiam inter
iam natum præteritum vel posthumum paris gradus. Nam se-
cundum Bart. sequeretur, q plus impediat cõditio imaginaria
& tacita, videlicet quando est vnus institutus pure & alter præ
teritus pure quia hac sola expressione verborum nulla appa-
ret conditio, nec ius habet pro conditione & tamen non impe
dit secundum eum, quin instituto dentur secundum tabulæ,
licet statim propter præteritum sit apertum edictum contra-
tabulandi instituto, vt d. l. si post mortem. §. fi. quam impediat
conditio, quæ in veritate conditio resolutiua est, videlicet pen
dentia natiuitatis posthumi. Nam ius suspendit. l. si filius hęres
cum ibi no. per Moder. de libe. & posthu. ergo quando posthu
mus est præteritus, magis debent dari instituto secundum ta-
bulæ, quam in casu Barto. & tamen in d. l. illud. §. fin. denegan-
tur. ergo &c. Item si institutus & præteritus in pari gradu sunt
iam nati & instituto dantur secundum tabulæ, nec ista bono-
rum possessio secundum tabu. impeditur per præteritum iam
natum secundum Barto. in d. l. si duo. Quomodo ergo dicen-
dum est quòd dubius euentus impediat secundũ tabulas quia
frustra expectat euentũ natiuitatis posthumi, qui nihil est ope-
13 raturus. l. aliquando ad Velleia. † Secundo Barto. videtur erras-
se, dum dicit, q quando vnus est institutus pure, & alius præte-
ritus pure, institutus videtur esse institutus sub conditione, si
ille præteritus non intẽtat contratabulas quia dico, q ista con-
iectura non est facienda, quia immo ius præsumit, quòd quili-
bet prosequatur ius suum. l. 1. § si venter. inf. de ven. in pos. mit.
ergo cum ius præsumat, q ille præteritus intentet contratabu
las ergo non est dicendum, quod institutus pure dicatur insti-
tutus sub ista conditione si præteritus non intentet contra ta-
bulas. Et [illegible] quod not. glo. in l. 1. C. de testam. [illegible] in fi. gl. ma
gnæ. Et quod not. Bar. hic in versic. venio ad secundam & ter-
tiam partem simul &c. Quinimò etiã præsupposita coniectu-
ra Bar. pro vera, [illegible] casu prædicto Bart. non dicit verum, quia
eadem ratio viget in casu posthumi præteriti sicut in iam nati.
Nam pone, quod posthumus nascatur, statim est ei quæsita vt
præterito bonor. pos. contratabulas, ergo institutus secundum
Bartol.

Bartol. dicetur institutus esse sub ista conditione, si posthumus
non natus sit, aut non petat contratabulas. Et sic videtur insti-
tutus sub duabus conditionibus, videlicet, si posthumus nō na
scatur, & si nascatur, si non petat contratabulas, ergo isto casu
in posthumo, institutus pure videtur magis institutus sub con
di. quam in iam nato præterito, & tamen Bartol. dat huic insti-
tuto iam nato præterito secundum tabul. vt d. §. si sub cond. er
go multo magis secundum Bar. debent dari contratabulæ po-
sthumo præterito existente, & secundum tabulę, & tamen in
d. l. illud §. fi. denegantur secundum tabulæ, igitur &c. Tertio
principaliter non placet mihi, quod Bar. dicit, quod isto casu se
cundum tabulę habent eundem effectum quem habent con-
tratabulæ, quia secundum tabulæ conuertunt in contrabulas.
14 d. §. si sub conditione. † Nam nego, quod bonorum poss. quæ
sortita est plenarium effectum, possit cōuertiē in aliam speciē
penitus diuersam. ar. no. in l. verbis ciuilibus. de vulg. & pupill.
coniuncta l. 3. §. qui fideicommissa. C. de hæred. institu. Et vo-
luit Bar. in l. ex facto. in 3. colum. de vulga. & pupill. secus in illa
bonorum poss. quæ non tribuit effectum iuris, & ita intelliga-
tur d. §. si sub conditione, & ibi gloss. Secundo, iste intellectus
Bart. est directo contra d. l. si duo. quam Bar. allegat pro se. nam
ibi pręteritus primo petijt contratabulas, vt patet in principio
cui principio refertur ibi. §. 1. & sic cum petierit contratabulas,
expirauit illa conditio quam Bar. appellat conditionem, videli
cet si præteritus non petat contratabulas, ergo cum ibi eman-
cipatus institutus petat secundum tabulas statim eo momēto
dicetur conuersa in contratabulas, vt d. §. si sub conditione, &
sic non potest dici, quod habeat secundum tabulas, immo cō-
tratabulas. arg. l. solui. sic de solut. & l. cui enim cum l. seq. ff. de
nouat. & tamen gloss. & Bar. in d. l. si duo. dicunt, quod ibi reali-
ter sunt distinctę contratabulæ & secundum tabulæ ergo, &c.
Quarto, nec etiam videtur bona consideratio Bar. qui dicit qđ
ita debet coniecturari, vt euitetur circuitus. nam si statim sunt
conuersę secundum tabulæ in contratabu. ergo recta via petet
contratabulas, quod potest beneficio præteriti. arg. l. Diuus. de
conditione inde. Quapropter gloss. in d. l. si duo. ponit aliū in-
tellectum, videlicet quod ille emancipatus institutus adiuit de
iure ciuili cum esset institutus, quod etiam ibi sequitur Bartol.
Nec ob. l. filio præterito. vbi testamētum est nullum de iure ci-
uili, ergo non potest adiri hæreditas, quia immo est aliquod, cū
sit institutus, qui habiturus est ab intestato etiam de iure ciuili
l. 1. §. si prius. de contratab. sed ista sol. Bar. est directo contra d.
l. filio præterito. Vbi erat confratres instituti, & tamen non va-
let, nec d. §. si prius. probat dictum Bar. quia ille §. habet alium
intellectum vt habetur in l. si filius qui in potestate. de liber. &
posthum. de quo dixi in repe. d. l. illud §. fi. Nec pro Bar. facit l.
non putauit. §. fi. & l. si ex duobus in principio, & §. 1. de contra
tab. quia loquuntur in filio emancipato pręterito, ergo testm̄
de iure ciuili tenet vt §. emancipati. insti. de here. quæ ab intes.
defe. Igitur non mirum, si potest hereditas adiri quicunque sit
institutus. Sed quod in casu nostro nō possit adiri hęreditas, te
net Bar. in l. 2. de bon. poss. secundum tab. & in l. 2 & l. Certum.
15 C. vnde leg. † Ex quo videtur loqui mirabilis quęstio, quod te-
stamētum in quo filius emancipatus est pręteritus ex eo pos-
sunt intentari contratabulæ per filiū institutum beneficio pre-
teriti, & adiri hęreditas de iure ciuili, non autem peti secundū
tab. & sic sequitur quod beneficium iurisconsulti confirmans te
stamentum potest concurrere cum beneficio prætoris, annul-
lante testamentum non autem beneficium pętoris ad inuicē.
contrarium concurrere potest, videlicet bo. pos. secundum ta-
16 bul. & contratab. ex quo etiam patet, † quod ab intestato bon.
poss. peti non potest, quandiu potest intentari contratab. ex te-
stamento l. 1. in. si tabu. te. nul. exta. quia esset prætor sibi ipsi ꝯ-
rius, & tamen licet cōpetant contratabulæ scripto propter præ
teritum, tamen præteritus si erat in potestate potest dicere te-
stamentum nullum, & per consequens venire ab intestato de
iure ciuili. quia ꝯtabulæ quas intentat institutus propter præ-
teritum, non debent posse præiudicare pręterito in iure dicen-
di nullum. Ita intelligo d. l. 1. in si si tab. te. nul. exta. & l. fi. de li-
17 be. & posthu. & d. l. si duo. ex quo sequitur, † quod causa testati
a diuersis iuribus prouenientes, videlicet de iure ciuili, & præ-
torio possunt concurrere. qua de re adhuc d. l. si duo. non ha-
bet intellectum secundum d. Ioan. hic, & in l. 1. de iniust. testa.
tenet opi. Pe. & Cyn. Nec ob. d. l. filium §. fi. de leg. pręstan. quā
Bar. allegat, quia loquitur, quando ille, qui venit ex portione si
bi reseruata erat talis, qui non poterat ꝯtabulare, vt quia erat de
descendentibus ex fęmina l. illud §. primo. de ꝯtab. facit d. l. fi-
lium §. si quis. alias secus, quia nolendo intentare ꝯtabulas, ple-
ne fruitur volūtate, testantis igitur omnibus pręstat legata. pro
ista distinct. allegat glo. in l. is qui in potestate §. si scriptus. de le
18 ga. pręstan. Sed ista est magna diuinatio. † Ideo dicas quod dic.
lex si duo. in fi. non dicit, quod pręteritus non intentauerat ꝯ-
tab. quia emancipatus institutus petit secundum tabul. immo
intelligam, quod pręteritus erat exclusus tempore vel repudia
tione. d. l. 2. §. expectandi. igitur non mirum si institutus inten
tat secundum tabu. quia isto casu non concurrerent ꝯtabulę &
secundum tabulę. verum quia etiam hęc sol. sapit diuinationē
tu soluas alio modo, videlicet quod emancipatus institutus ve
nit per ius dicendi nullum, & sic ab intestato, cum ipse sibi lo-
cum fecerit edicto per pręteritum in potestate, vel quia pręte-
ritus in potestate potest dicere testamētum nullum, ergo suus
ab intestato l. maximum vitium. de libe. pręte. ergo emancipa-
tus licet institutus venit ab intestato d. l. prima. in fin. si tabu. te-
19 sta. null. exta. & dicta l. fin. de libe & posthum. † Igitur si veniat
ab intestato, omnibus præstat legata vt est casus, & ibi not. in l.
filius la. 2. si quis omiss. cau. te. facit. l. 1. § 1. & §. qui sunt. eo. titu-
lo. Et dum tex. in d. l. si duo. dicit, quod fruitur plena voluntate
testātis, intelligitur in effectu quod ille qui institutus est, si per
alium præteritum rumpatur testamentum, & institutus succe
dat ab intestato, dicitur frui plena voluntate testantis, quia ipse
non annullat testamentū, sed præteritus facit. l. conficiuntur &
l. si quis cum nullum de iure codicill. & d. l. filius. la. 2. saltē in
suo præiudicio, vt infra si quis omiss. cau. testa. per totum. ergo
debet omnibus præstare legata. Et sic. §. 1. in d. l. si duo. non lo-
quitur secundum casum positū in principio. sed mutat casum,
sed. d. §. 1. dicit quod contratabulę non fuerunt petitę, & sic
vel adiuit de iure ciuil, vel petit secundum tabu. de iure præto-
rio filio præterito nihil dicente, vel dicitur venire ab intestato
& sic in fraudem legatorum, ergo omnibus legata præstat. d. l.
20 filius, cogita. in glo. magna ibi, & nollet differre. no. glo. † quæ
intelligit illū tex. ibi, decreto subueniendum est videlicet per
contratabu. vel ſm tab. quas potest intentare, & transmittitur
diuersis casibus, vt. l. illud. §. cum. l. seq. de cōtratab. & idem vo-
luit glo. in d. l. illud. §. fi. cum glo. sed Barto. quē sequitur Bald.
dicit quod licet ista lectu. sit vera in se, tamen non videtur de
mente literę, quia sumus in materia iuris ciuilis, vnde lex intel
ligi debet situata sub cōgruo titulo, vt. l. Imperatores. ff. de diē
addictione. Et sic vt transmittat hǣditatē. Et idē sentit glo. hic,
quando dicit, quod est casus specialis vbi hæreditas non adita
transmittitur. Sed hæc lectu. non placet Ang. quia ex quo ven
ter est plenus, nō defertur hęreditas ex testamento hęredi suo
vel emancipato, vt hic in principio. sed hæreditas non delata
non transmittitur. l. 1. §. finaliter sub conditione. C. de cadu. toll.
Ideo dicit hic Ang. quod filius vel extraneus institutus trāsmit
tit beneficiū restitutionis hæredi suo quo obtento, potest hę-
reditatē adire de iure ciuili, & sic est casus singularis in quo hę
reditas nondum est delata, & transmittitur ad hæredem poten
tia adeundi de iure ciuili per beneficium restitutionis, quando
scriptus in omnē euentū. &c. & quod loquaē de restitutione
in integrum, patet, quia, illa conceditur decreto prætoris vim.
21 † Secundo, quia non debet intelligi decreto. i. authoritate. hu-
ius legis. quia hæreditas nondum delata non transmittitur, &
hoc probatur ex. l. seq. quæ vult, quod transmittatur iure resti-
tutionis. Nec ob. si dicatur, filius non fuit læsus in vita ergo nō
transmittit in integrum restitut. quoniā respondeo, quod in
puncto mortis iuncto impedimento delationis in sua persona
dicitur lęsus, & ex dictis duobus capitibus simul iunctis dicta
lęsio causata producit in personā hæredum beneficiū restitu-
tionis, vt ar. infra. l. proxi. & l. 1. cum gl. de resti. in integ. sed hoc
non placet. d. Ioan. quia remedium restitutionis est subsidia
rium, & non competit, vbi aliud competere potest sed possunt
cōpetere ꝯtratabulę vt dictū est ergo &c. Nec ob. si dicaē, tempus
diū ꝯtabulandi est annale. l. emācipata C. q admi. ad bon. pos.
sed potētia adeūdi, q̄ causaē ex restōne est ꝑpetua. vt l. licet. C.
de iure delibe. ergo &c. ideo, ꝙ lōgioris vitę interesse nō est
ꝯsiderandū, vt no. in l. qui bis. de verb. obli. vnde potest saluari
opinio Bart. secundum D. Ioan. nec ob. ꝙ hæreditas non adita
non transmittitur, quia illud est regulare, fallit, quando institu-
tus non adiuit impedimento posthumi, sicut in eo casu de iu-
re præterito transmittitur bonorum possess. secundum tabu. li
cet non sit delata, vt d. l. illud. § fin. cum l. seq. In ea. ibi. solue et
ibi. gl. soluit, quod ibi loquitur in extraneo, hic in suo, vnde sol-
ue quod ibi poterat dari regressus contra impedientem, quia
erat soluendo. Ideo non succedit ęquitas recedit a regula dispo
nente hęreditatem non aditam non transmitti, secus quando
haberet regressum, vt quia dolose eum impediuit, vel nō esset
soluendo. In ea. ibi, item no. Nota regulam, quod hęreditas nō
adita non transmittitur. Fallit in aliquibus casibus secundum
22 glo. sed Bar. de vnoquoque casu facit regulam. † Prima regula
est quoties propter aliquam dubitationem quis hæreditatem
adire non potest, si in omnem euentum scit, quod futurus est
hæres, interim decedens transmittit hæreditatem nō aditam,
& subdit, ꝙ licet in emancipato olim licebat relinqui quoquo
relicti titulo, tamen Bar. hic in versi. Quæro quid si filius ignora-
rat. dicit, ꝙ hodie non procederet, quia oportet ꝙ habeat iure
institutionis, vt in auth. vt cum de appel. cogn. §. aliud quoque,
sed secundum D. Ioan. hoc non est verum, quia immo etiam
olim hoc nō sufficiebat, vt l. ita tamen. §. qui rogatus ff. ad Tre
bell &

be. 4. & l. emancipatus la secunda, infr. de contratab. & ibi hoc expresse tenuit Bart. (supple tu, etiam si haberet fideicom. vniuersale, vt ibi facit. l. scimus. §. cum autem. C. de inoffic. testam. verum est tamen quod emancipato præterito, tempore isto non reddebatur testamentum nullum, & ideo institutus non impediebatur adire. l. si ex duobus. ff. de contratab. & l. is qui in potestate. §. si scriptus. de leg. præstan. hodie secus, si non esset adiecta causa legitima, vt est glo. sing. in auth. de hæredi. & Falci. §. exhæredatos. Secundo addas, inquantum dicit, quod emancipatus debet habere iure institutionis hodie, quia in omnē euentum videtur scire se fore hæredem, quia secundum D. Io. hoc non videtur verum, quia cum sufficiat filium esse institutum in re certa, altero vniuersaliter instituto, vt in auth. vt cum de appell. cogno. §. cæterum. Et sic erit loco legatarii, vt l. quoties, cum ibi not. C. de hæred. instit. non potest dici quod sciat se in omnem euentum futurum hæredem, quia si sciat factum testamentum, & ignorat in quo sit institutus, poterit esse, quod ipse ignorat, vtrum in omnem euentum habiturus sit hereditatem, quia forte erit institutus in re certa, igitur & c. vt §. cæte-
23 rum. iuncta d. l. quoties. † Tu teneas opin. Bart. quia licet filius in potestate vel emancipatus possit institui in re certa, tamen in omnem euentum ipse scit se habiturum hæreditatem in totum, si foret solus hæres institutus, vt l. 1. §. si ex fundo. ff. de hæredi. insti. vel si habuit cohæredem vniuersalem, tamen istud etiam procedit, quia clarū est, quod ipse scit, vel scire debet, quod ipse habiturus est legitimam integre, agendo ad supplementū legitimę, vt l. omnimodo, & d. l. scimus. in princ. ergo scit, quod ipse in omnem euentum habiturus est hęreditatem vel partē hæreditatis debitam, vt l. cum ratio. in princ. de bon. damnat. iuncto quod notat Bart. in l. gerit. inf. eo. in ver. Sed quæro quid si si aliquis dicit se possibilem & c. quia legitima habetur iure hęreditario, vt ibi dicit Bat. sed an hoc sit verum nec ne, ibi dicitē. Nec impeditur iste filius emancipatus ex ignorantia quotę, videlicet ex quota parte sit hæres ex testamento vel ab intestato, & sic an sciat, vel credat se insolidū, vel pro parte, iuxta ea, quæ habentur in l. si quis extraneus. §. fi. & in l. si quis mihi bona. §. sed quid si mandauit. sup. eo. quod ideo omnino potest transmittere partē suam in qua erat institutus beneficio huius regu-
24 læ. Sed pro clariori intellectu reuoco † in dubium, an tempore harū legū sufficiebat, quod filius haberet suā partē quoquo relicti titulo, & glo. sunt contrarię. Nam glo. in d. l. scimus. vult, quod satis est, quod habeat titulo fideicommissi vel sic ad hoc, vt possit dicere testamentū nullum, & sic quoquo relicti titulo. sed contrarium tenet glo. in l. cum ex filio. supra de vulg. & pupill. sed Bartol. in d. l. cum ex filio, approbat glo. in d. l. scimus. §. cum autem. Sed in l. multi supr. de liber. & posthum. approbat glo. in d. l. cum ex filio, & idem tenet in d. l. scimus. §. cum autē. sed Ludo. in d. l. Ita tamen §. qui rogatur infra ad Trebellia. tenet glo. in d. §. cū autem, quia tempore harum legum sufficiebat, quod haberet quoquo relicti titulo, & primo allegat l. Papian. §. si quis mortis. de inoffic. testam. Vbi sufficit, vt excludatur a quærela, quod habeat titulo donationis causa mortis er-
25 go & c. † Verum quia semper ego tenui contrariam partem, respondeo huic §. si quis mortis, & aliis legibus per eum allegat, quia in d. §. si quis mortis. filius fuit exhæredatus, vt facit ad titulum, sed ideo excluditur a quærela, quæ est odiosa, vt inst. de inoffic. testam. §. cum autem, quia accipit illam donationem causa mortis, & sic approbasse dicitur voluntatem testantis. Ita dicunt ibi doct. & in d. §. fin autem. Secundo allegat Ludo. l. cum quidam sup. de libe. & posthum. ibi, filiæ quem in potestate habebat 10. legasset, sed respondetur, quod ibi fuit exhæredatus, vt ibi dicit tex. ergo & c. Tertio alleg. tex. in l. 3. in fi. inf. de contratab. ibi, & si legatum rel. ctum sit & c. sed respondeo, quod ille filius acceptauit, vt patet in tex. ibi, elegerit. igitur & c. Quinimmo ille tex. innuit contrarium, quod si filius non acceptasset euentum, posset contratabulare facit l. filio prętérito. infra de iniust. rest. Quarto allegat l. vxorem. §. testamento. el. 2. de l. 3. ibi, centum filiæ per fideicommis. legauit & c. sed potest respondere eodem modo, quia filia fuit contenta de dote per patrem vitam sibi assignata. facit l. Lucius la 1. infra de leg. 2. & quod ibi Bartol. & Do. Et demum dotem a marito recepit, ergo videtur illam accepisse, vt etiam dicit tex. in d. §. qui rogatus vbi dicitur, quod si vult dictum fideicommis. sibi restitui, non contratabulat alias sic. Quinto allegat casum d. l. Lucius. §. idē quæsiit. infra ad Trebel. vbi filius habet per fideicomm. vniuersale. sed respōdeo, quod illud procedit, si filius vult, vt ibi, alias, secus, vt d. §. qui rogatus. Sexto allegat tex. in l. si necem §. si naturalis inf. de bon. liber. vbi filius habet ex fideicommis. vniuersali, ergo & c. sed responde. quod d. §. qui rogatus. in fi. reprobatur in d. §. fin. ibi, restitutus hæredi. & sic secus si non fuisset restituta, nec restitutus accepisset, vt d. §. qui rogatus. Septimo allegat. l. non putauit §. in adoptionem. vers. sed si ipse scriptus vbi quā tus scriptus non sit hæres, sed alter qui potest sibi quærere hæ-
26 reditatem, satis est. † Sed respondeo, quod eo ipso quod est institutus filius, vel seruus filij, ipse filius videtur institutus. facit d. l. 3. §. fin. in fi. de contratabu. & l. qui in aliena. §. interdum. sup. eod. & insolidum statim quærit l. placet eod. tit. vel. 2. respōdeo, quod ibi loquitur in filio adoptato, vbi est aliud speciale in eo, vt ibi quia per ipsum licet sit præteritus, non committitur edictum, & tamen si est filius legitimus & naturalis pręteritus committitur edictum alijs statim etiam eo inuito l. si post mortem. §. fin. de contratabu. & l. nonnunquam de leg. præstan. sed respondeo, vt statim dixi, quia etiam ibi loquitur in adoptiuo filio. Octauo allegat l. qui filium. vbi pupil. edu. de. vbi filię etiā legauit. sed responde, vt ibi dicit glo. vel quod ibi filiam exhęredauit vel in alio instituerat, aut ei prælegauit, alias non valeret testamentum. Nono allegat l. ex asse. inf. ad l. Fal. vbi extraneū hęredem instituit, & filio 30. legauit, sed respondeo, vt statim dixi, quod in residuo expresse exhæredauit, vt d. l. cum quidam de lib. & posthum. vel in aliquo alio instituit, vt dicit glo. in d. l. qui filium. Vltimo allegat l. Sceuolæ. inf. ad Treb. Vbi non valet substō facta de filio in codicillis, & ideo trahitur ad fideicōmissum. sed respōde, quod immo ibi fuit institutus filius, ideo non facit. Tu potes addere pro eo alios casus, per l. quidam ita l. §. 1. infra ad Treb. sed responde, quod ibi fuit exhæredata. secūdo, pro eo potest allegari l. in fideicommissi. §. cum Pollidius. sup. de vsur. & l. Seius Saturninus inf. ad Treb. vbi habet per fideicommiss. igitur & c. sed responde, quod totum illud fuit factum fauore filij propter ætatem minus industriosi, intantum quod de illo fideicommisso non deducit etiam fructus, sed cogitur totum restituere, vt d. §. cum Pollidius, nec quartam aliquam, vt est glo. sing. in l. vbi pure inf. ad Treb. Posset & tertio pro ipso allegari l. Papin §. si conditioni. de inoffic. testam. sed responde, quod dicit intelligi, quod filius fuit exhæredatus, vt faciat ad titulum. vel dic, quod ibi accipiendo datum causa cōditionis implendę, approbat iudiciū defuncti, ideo non est mirum, si excluditur a quærela, quia datum causa cōditionis implendę habet ex voluntate testatoris. vt l. pro hærede. §. Papi-
27 nian. supra eodem, cum ibi nota. † Quapropter videtur verior gloss. in l. cum ex filio quod sufficiat habere quoquo relicti titu. etiam fideicommissi vsis, vt est tex. in d. §. qui rogatus. & in d. l. si emancipatus. & d. l. scimus. §. cum autem debēt ergo tēpore harum legum filius exhæredari rite ergo & recte vel institui pōt, vt. l. inter cetera. de lib. & post. & l. Gallus. §. in oībus. e. tit. & sufficiebat quod institueretur etiam in minima parte, vt est tex. in l. non putauit. §. fi. de bo. pol. contratab. Ho-
28 die autem iure Codicis sufficiebat, quod quoquo relicti titulo haberet, vt d. l. omnimodo cum ibi notatis. Quinimo † & hoc videtur cōprobari de iure auth. primęuo, vt videtur tex. in auth. de trien. & semis. §. 1. vt no. glo. in c. sed iure auth. secundario & vltimo requiritur, quod immo habeat iure institutionis & sic tit. honorabili, vt l. filius. §. sed & portio. de leg. pręstā. iste est tex. in d. §. aliud quęstio. siue institutus sit insolidum siue in certa quota, siue etiam in re certa, vt d. §. aliud. in ver. cęterum. & sic ille. §. aliud corrigit. d. auth. de trien. & semis. licet gl. in d. §. sed hoc ita. velit dict. auth. reducere ad cōcordiam, videlicet quod quando fit testamentum, tunc opus sit, quod filius hodie habeat iure institutionis, & sic sumus redacti ad ius ffdorum istarum legum, aut sumus in codicil. vel alia minore voluntate, vt in auth. de trien. & semis. §. 1. & sic per illam auth. eramus redacti ad ius codi. ad l. omnimodo, sed profecto ista videretur colorata concordia, maxime vt euitetur correctio. d. auth. de triē. & se. sed communiter illa gloss. reprobatur per tex. in d. §. aliud ibi, non licere penitus & c. coniūcto tex. ibi, vel legatum vel fideicommis. vel alium quemcunque modum & sic ille tex. remoueret potentiam ab actu, ergo nullo modo valet relictum aliter quam iure institutionis. facit l. nemo potest inf. de leg. 1. & no. gl. in cap. 1. de reg. iur. lib. 6. igitur & c. quæ omnia no. Addas secundū & principaliter, quia regula Bar. non placet Ang. & primo quia nō potest ista regula colligi ex isto tex. cū hic loquatur de hæreditate non delata propter plenitudinem vētris cū asit hæreditas est delata, & quia re vera venter est vacuus, ni-
29 hil dicitur de trāsmissione, nisi in suo hærede. Itē secūdo, † non placet sibi dicta regula, cū indistincte dicit propter aliquam dubitationem, quia est cōtra casum secūdum eū l. 1. C. de his qui ante aper. tab. vbi emācipatus scriptus a matre in omnem euētum scit se futurum hæredem destituto vel non destituto testamento, ex quo scriptus est, & tamen hereditatem non agnitam non transmittit nisi solum ad descendentes propter dubitationem, quia forte ignorabat se a matre institutum, & regula Bar. non videtur vera nisi eo casu, quo dubitatio esset necessaria, & per cōsequens communis. exemplum secūdum eum cum venter est vacuus sed ignoratur, vel cum testamētum redarguit de falso. vel ipsum impugnat partus, & sic intelligit. l. si filius §. fi. inf. de bon. lib. vbi superior reseruat filiæ patroni scriptæ hæredi per libertum saltim portionem quam esset habitura abintestato, & erat hæreditas sibi delata, vt ibi patet. sed dubitatur de viribus testamenti necessario propter lītē. vbi autem du-

tem dubitatio esset contingens, & sic particularis, vt quia scriptus ignorabat testatorem mortuum, tunc non transmittit nõ agnitam, vt d. l. 1. C. de his qui ante aper. tab. fatetur tamen, qđ si ignorantia est iusta & probabilis, quod poterit ignorans petere restõnem ad adeundam hæreditatem ex clausula generali, si qua mihi iusta causa &c. vt l. Pantonius. inf. eod. & quod no. Iac. de Are. & Bar. in d. l. qui duos. de rebus du. in prin. vbi videtur concludere, quod si ille, cui hæreditas fuit delata, nõ potuit per iustum impedimentum adire datur hæredi ipsum beneficium restõnis, † & dicit hic Ang. fore considerandos duos casus. Primus est quando hæreditas est pure relicta, & præter propositum testatoris non est delata testatore mortuo, & tunc si scriptus in omnem euentum erat futurus hæres, & delatio fuerit impedita propter dubitationem necessariam, & per cõsequens communem, & tunc ad adeundum transmittitur beneficium in integrum rest. & hic est casus, qui non est alibi secundum eum. Transmittit etiam tunc recta via mediũ petendi contratab. & secundum tab. per d. l. illud. §. fi. de contratab. Secundus casus est, quando hæreditas est delata & non agnita & tunc concludit, quod si non est agnita propter dubitationẽ necessariam, scriptus in omnem euentũ erat successurus tunc transmittit eam recta via non per hanc legem sed per l. filius. §. fi. de bo. li. Et si dubitatio non erat necessria, nihil transmittit vt d. l. 1. C. de his qui ante aper. tab. nisi dubitatio fuisset probabilis & iusta, quia tunc transmitteret beneficium restõnis, per no. per Bar. in d. l. qui duos. si autem scriptus non erat successurus in omnem euentum, hæreditas tamen erat delata, & propter dubitationem necessariam non potuit adire, nõ transmittit eam sed solum beneficiũ restõnis & sic intelligit l. scriptus. inf. de Car. dum tex ibi dicit, succurrendum esse. sed ista opin. Ang. nõ placet d. Ioan. quia videtur in multis male dicere. † Et

31 prima inquantum dicit, non posse colligi regulam Bart. quando hæreditas esse delata, vt quando vere venter est vacuus, quia tunc licet hic nihil expresse dicat de transmissione nisi in suo, tamen tacite videtur dici, inquantum hic dicitur, quod fit trãsmissio, quando hæreditas non erat delata. Nam si tunc emancipatus transmittit ex eo, quia in omnem euntum est futurus hæres, multo fortius dicit transmittere, quando hæreditas est delata, cum tunc magis ratio militet. argu. auth. multo magis. C. de sacro san. eccles. & sic videtur esse de mente huius l. quæ id quod dictum est in suo, extendit ad emancipatum ventre pleno per identitatem rationis ibi, eademque ratio est, & per consequens videtur velle, quod vbicunque habet locum ratio hic posita habeat locum dispositio, cum ratio & mens legis censeatur vnum & idem, & l. cum mulier. sol. matrim. Et hoc expresse hic tenet Bal. dicens, qđ si venter est vacuus, si emancipatus interim decedat, transmittit, quia vbicunque hæreditas non potuit adiri propter ius adeundi suspensum ex dispositione legali, tunc decedens interim hæreditatem non aditã transmittit. Nam ex quo impedimentum est contra aditionem nõ ex facto testatoris, sed ex dispositione legali, iustum fuit, ꝙ fieret transmissio, ne quis deciperetur legis authoritate, per id quod no. in l. si script. ad Carbonia. & per Iac. de Are. in auth. de triẽ. & semis. in sua disp. & plus dicit hic & Bal. ꝙ extraneus & hoc casu transmittit, ex quo tũc ius adeũdi est suspensum ex dispõne legali. Secus tũc dicit, qđ si venter esset plenus, quia tũc non transmitteret, nisi esset successiuus in omnem euentũ, vt hic dicitur. Sed Bal. dicit de extraneo, quia hic non probatur, an dicat verum, patebit ex ijs quæ dicentur in secunda regula. Secundo etiam videtur male dicere Angel. inquantum reprobat Bar. per l. 1. C. de his qui ante apertas. tab. quia illa lex fm do. Io. non facit contra regulã Bar. Nam si ignorat testatorem mortuum, seu dubitat, non sciebat se in omnem euentum futurum esse hæredem, quia si testator nõ erat mortuus, non poterat tunc forte se futurum hæredem cum viuens non habeat hæredem. l. qui superstitis. §. eo. Regula autem Bart. loquitur quando in omnem euentum dubitans sciebat se futurum hæredem, vt patet per exempla in hac leg. Tertio videtur male dicere, inquantum dicit Ang. hic esse dubitationem necessariam & communem, sed in d. l. 1. esse contingentem & particularẽ. Nam non videtur bona ratio differentiæ inter casus prædictos. Sicut enim hic quãdo dubitatur, an venter sit plenus quemadmodum necessario ex iuris dispositione impeditur adire ita etiam ibi ex quo ignoratur defunctum esse mortuum. leg. nec nos. C. de capt. Ita sicut hic potest dici dubitatio communis, quia forte sic erat communis opi. ita potest ibi, quia forte erat ibi opinio ipsum viuere, licet esse mortuus. Ita sicut re vera ꝯtingens est testatorem esse mortuum, ita etiam contingens est ventrem esse plenum, & sic non videtur bona ratio differentiæ inter istos casus. Conclusio itaque Ang. quando hæreditas est delata, nõ videtur vera, primo inquantum dicit, qđ non transmittit per hanc legem, quando dubitatio erat necessaria. & per l. si filius. §. fi. de bo. lib. quia etiã per hanc legem videtur transmittere attenta mente & ratione huius legis, quæ fortius haberet locum quando hæreditas est delata, quam quando nõ est delata, cum magis sit transmissibilis. Et aduerte quia hæc prima regula colligitur hic, & in d. l. si filius. §. fi. per quam legem videtur quòd saltem partem quam esset habiturus ab intestato transmittat, declarabitur autem ■ post facto. Aut testamentũ pronunciatur falsum, vel posthumus hic nascetur, quia succedit ab intestato, aut declaratur testamentum valere, & hic posthumus nascitur abortus, & tunc ex testamento fuit hæres, & ita hæreditatem sibi delatam ex testamento ad hæredes suos

32 transmittit. In ea. glos. ibi, sic. inf. ad Carbo. l. scriptus. † Ex hac l. Bart. hic ponit secundam regulam. quod vbicunque quis facto alterius impeditur adire interim decedens transmittit hæreditatem non aditam, vt d. l. scriptus, quod dicit fore verum nisi scriptus contra impedientẽ posset habere regressum cum effectu exactionis. per l. 1. §. fi. §. si mu. ven. nom. Et ista regula & eius limitatio placet Ang. cum hac tamen declaratione, quòd si ex impedimento illato per alterum, per quod non adiuit in effectu, non dicitur impedimentũ illatum, quin scripto competant vtiles actiones pro hæreditate, vt l. mulier. §. fi. quod met causa. tunc succurritur ei etiam si contra impedientem posset habere regressum. Aduertas ergo secundum. do. Io. quia quo ad intellectum. d. l. scriptus. & istius regulæ aliter videtur dixisse Ange. quia dixit, quod ibi succurritur per integrum restit. Sed hoc qđ dicit hic est verius & fuit de mente gl. in d. l. si scriptus. Necob. ibi litera, quę dicit, decreto succurrendum est. quia iudex poterit decernere talium esse commodum bonorum possessionis hæredi, & sic illa transmittatur, vt in simili patet in d. l. illud. §. fi.

33 † Sed hic occurrit dubium. An si venter erat vacuus, & extraneus institutus, sed communi opinione reputabatur plenus, an interim decedens transmittat. Bald. tenuit quod sic. & istud videtur esse de mente Bar. per leges, ex quibus fundat hanc regulam. nam. l. 1. si mu. ven. nom. loquitur, quando propter ventris pregnantiã impediebatur adire, & ideo si mulier tunc non erat in dolo, quia forte putabat se prægnantẽ, cum non esset, vel nõ esset soluendo, videtur Bar. voluisse, quod tunc fiat transmissio, & illud procedit quando delata est hęreditas, quia re verã iste venter erat vacuus, secus si fuisset plenus, quia tunc non fieret trãsmissio, ex quo in omnẽ euentum nõ erat habiturus, vt hic probatur a ratione cessante huius legis, ꝙ no. Secundo occurrit

34 † alia dubitatio, an si hæreditas tali casu non transmittatur saltem propter probabilẽ ignorantiam dari debeat restitutio, vt si probabiliter ignorauit se institutum, & mortuus est antequam adeat, & Angel. hic circa prin. videtur velle quod sic. ■ contrarium fa. l. 1. C. de his qui ante apertas tab. vbi est speciale, quòd transmittatur hæreditas delata, & sic in contrarium videtur ius commune, & etiam quia etiam probabiliter ignorans nõ transmittit ius deliberandi. l. cum antiquioribus. C. de iur. del. Nec ob. l. Pantonius. infr. eod. secundum do. Io. quia ibi loquitur in absente causa reip. tunc loquitur in filio, cui erat delata hæreditas materna, ideo in alijs videtur esse secus, cum non sit eadem ratio, nec eadem æquitas, videtur enim tunc ignorans cautaliter perdere tunc hæreditatem, ideo non videtur quòd sit iusta causa dandæ hæreditatis, ex quo aliter iste non erat absens causa reipub. nec tractatur de hæreditate ascendentis, vt patet ibi in tex. Pantonius auitus cum in Cilicia procuraret, & tamen licet non esset absens causa reipu. & licet non transmittat ad hæredem suum hæreditatem non agnitam, tamen propter iustam ignorantiam transmittit in integrum restitut. ergo &c. In ea. gl. ibi. §. eleganter, & l. qui posthumos. † no. regulam secundũ

35 Bart. ꝙ quoties quis timore legali distulit hæreditatem adire, transmittit illam non agnitam, ex qua regula dicit Barto. se consuluisse, quòd si statutum prohibet forensem acquirere aliquid sub certa pœna, vt in ciuitate Veronæ, nisi primo fecerit se allibrari & interim dũ vult facere se allibrari decedat, ꝙ hæreditatẽ non aditã transmittit, sed licet ita placeat Ang. non tamen sibi placet illatio, quia ex quo statutũ indifferẽter prohibet acquisitionẽ, reddit forensem incapacẽ ante allibrationẽ, ante acquisitionis euentũ incapacitas instituti reddit institutionem nullam, qa tũc oportet esse capacẽ tribus tpib. l. si alienũ. §. in extraneis de hæredi. insti. nisi fuisset institutus cũ capere poterat. l. in ipso eo. tit. Nec ob. secũdum cum l. 3. §. cui, ad Sylla. vbi ante vendicatam necem non potest hęs scriptus adire. & tamen interim decedens transmittit hæreditatem, vt d. l. qui posthumos, §. eleganter, quia respondeo quòd senatusconsultum non prohibet acquisitionem ante vendictam necem, ideo institutio fuit permissa tamquam de capace, quæ ratio cessat in casu proposito, sed secundum. do. Bar. saluari potest in terminis suis. nam. loquitur quando proximior consanguineus licet esset forensis, fuit institutus, quo casu videtur tenere institutio, quia secundũ Bar. statutum videtur prohibere acquisitionem in certum genus personarum ex testõ, si eis si successurus ab intestato institutus, vt not. gl. in l. pero. §. fratre, de leg. 2. & l. illud de leg. 2. dictum autem. Ang. posset procedere, quando non esset successurus ab intestato, & hoc fuit de mente Bar. in l. si ita quis. §. Seia. de

36 Seia. de ver. obl. & in d. l. peto. §. fratre. † Sed ego credo, quòd in
distincte sit vera opin. Bar. siue fuerit institutus cōsanguineus,
siue non consanguineus, quia statutū non prohibebat, quod non
institutus sit non allibratus. Nam duo sunt institutio & aditio,
siue acquisitio hæreditatis, nā licet ex institutione pure facta
dicatur quæsitum, intelligitur reuocabiliter, quia institutus po
test repudiare l. necessaria, sup. eod. iste est tex. in l. si quis hære-
ditatem, de condit. instit. Vnde dictum statutum prohibet ac-
quisitionem irretractabilem. Igitur cum antequam adiret, de-
cesserit, debet transmittere, quia fuit habilis ad acquirendum,
licet non irreuocabiliter. Cogita. Sed tu etiam aduerte, quia
contra regulam Bar. videtur directo, l. qui posthumos, vbi illa
mulier erat impedita adire alio impedimento, videlicet, ppter
ventrem, & etiam impedimento legali, quia nondum vendi-
cata morte defuncti, & tamen interim moriens non transmit-
tit, vt d. §. eleganter fortius quando est impeditus impedimen
to legali & etiam alio impedimento, quia duo impedimenta
fortius operantur, quam vnum, vt arg. auth. post fratres. C. de
37 leg. hær. † Sed respondeo, quòd ibi posthumus fuit institutus,
& mater substituta, si venter communi opinione concurrente
veritate, iuxta l. cū quidam §. quod dr sup. eo. erat vacuus, & mater
distulit adire, nō metu pęnę legalis, sed pp plenitudinē vētris,
vt hic. Sed ideo ibi nō trāsmittit, & hic sic qa ibi erat mr substi
tuta, & sic sciebat se nō in oēm casum habiturā hrēditatē vt ex-
tranea, ideo nō trāsmittit, vt patet hic de extraneo, qa si decedit
vētre pleno, nō transmittit. Ac ēt qa in d. l. qui posthumos, mr
nō fuit instituta vna cum posthumis. sed fuit substituta eis, dēt
docere quod primo fuerit mortuus posthumus institutus vt sit lo-
cus substōni, vt l. 1. § pro scdo C. de cad. tol. Vñ cū simul mor-
tua sit cū vētre pleno, nō poterit dicere quod successit filio ex sub-
stōne vt l. ex duob. in prin. de vul. & pup. & l. qui duos. in princ.
& quod ibi Bar. de re. dub. cū esset vēter dictę matris, & viscera ip-
sius matris l. si ab e. § fi. de vsuc. &c. Cogita. In gl. ibi C. de his q
38 añ aper. tab. l. 1. no. † ex hoc rām quod hęreditas ascēdētiū repudia
ta trāsmittit ad descēdētes. dēt ergo ille q trāsmittit esse de de-
scēdētib. illius cuius est hrēditas, & quod ēt ille in quē fit trāsmissio,
sit de descēdētib. trāsmittentib. alias illa lex non hēret locū. &
39 † est rō illius legis, qa descēdētib. hrēditas ascēdētiū quasi dicit
debita l. fi. de bon. dā. & l. 1. C. impo. luc. descr. li. 10. & l. 3. & ibi.
Bar. Bal. & Sal. C. de iur. & fa. ig. Sed primo hic insurgit dubiū,
40 † an trāsmittat ad nāles tm, an vero ad ltīmos & nāles. & Ang.
tenet quod ēt ad nāles tm trāsmittat, qa illa lex vtit verbis nālitatis
igit &c. facit l. Tutela. de capi. di. & quod ibi Bar. Ex quo infert An.
quod filius nālis & spurius, trāsmittūt hrēditatē matris ēt ad nāles
suos siue ad bastardos qui pñt matri succedere. qa nō sunt nati
ex dānato coitu, iuxta no. per glo. in §. aduertus. inst. de nup. &
no. in d. l. si qua illustris, & ibi doct. & Sali. Tu ēt dicas, quod Ang.
aliud non voluit, dū allegauit d. l. si qua illustris. Secūdū dubiū
41 est. † an ibi descēdēs, vt filius trāsmittat hæreditatē matris ad
descēdētes, & gl. cōiter tenēt quod sic. vñ volunt ēt, quod emācipatus
transmittat hęreditatem paternam ad matrē & simr econtrario
hæreditatem maternam ad patrē, vt patet per glo. in d. l. 1. & ex
glo. in l. 2. ad Orf. & in l. apud hostes, de su. & leg. & hanc opi.
tenet Iac. de Butr. in d. l. 1. dicens, quod licet non fiat transmis-
sio ad ascendētes ex vi expressę dispositionis illius legis, tamen
fit ex vi tacitę ex identitate rationis. arg. l. nam & si parentibus,
de inof. test. hanc partem sequitur hic etiam Bal. & in d. l. 1. nā
secundum eū ratio ibi expressa habet locum ēt in ascendente
quia ibi nō minus immo magis contristatur de morte descen
dentium. l. illi quidem supra quod me. causa & quia est eadē
ratio pietatis, vt. d. l. nam & si parentibus. Nec huic sniē, ob. l. si
infanti. C. de iur. deli. quæ non vult quod transmittatur nisi ad
illum, qui habet infantem in potestate quia secundum Bal. illa
lex corrigitur per d. l. 1. C. de his q ante apert. tab. quę lex est cō
firmata per Iustinianum in l. 1. §. in nouissimo. C. de cad. tol.
Limita tamen hanc opi. fore veram, nisi essent aliqui. descen-
dentes eius de cuius hæreditate transmittenda tractatur quia
tunc illi præfertur etiam in parte fratris deficientis, cum in eis
sit maior ratio æquitatis, quam in ascendente. & sic intelligit
l. 2. ad Orf. Item secundum eum videtur fallere dicta regula,
quando extaret ascendens eius de cuius hęreditate transmittē
da tractatur puta mater eius esset mater ipsius descendentis,
quia succedit. Nam tunc non transmitteret descendens ad ma
trem suam. ne fieret præiudicium matri defuncti. l. fi. §. except.
C. qui po. in pig. hab. & iste est casus in l. 1. §. si quis ex liberis
inf. ad Tertul. sed doc. contradicunt, & maxime Barto qui te-
net quod imò non fiat transmissio ad ascendentē quia hoc nō
dicit illa lex & contrarium videtur aperte probari in d. l. 2. C.
ad Orfi. & in d. l. 2. §. si quis ex liberis. & in d. l. si infanti. Nec est
verum, quod. d. l. si infanti corrigatur, primo quia legum corre
ctio est euitanda. secundo quia. d. l. si infanti. est lex Iustiniani,
& d. l. 1. est Theodosij, & clarum est, qd Theodosius fuit prius
quam Iustinianus, ergo &c. Nec refert quod Iustinianus ap-
probat. d. l. 1. §. in nouissimo. quia approbat prout est, nō vt cor-
rigat in ascendente. d. l. si infanti. arg. l. si hoīem supra mand.
42 † Possis tamen secundum Io. concordare op. quod interest
super sunt alij descendentes defuncto, de cuius hæreditate agi-
tur & tunc si extat aliquis descendens ipsius defuncti, puta ma
ter eius de cuius hæreditate tractatur, & ēt ascendens descen-
dentis transmittere, vt puta eius mater, & tunc hoc casu etiam
non fit transmissio ad ascendentes ipsius descendentis, ne fiat
præiudiciū ascendēti ipsius defuncti, de cuius hæreditate agi-
tur. Iste est tex. in l. 2. §. si quis ex liberis. ad Tertul. interdū non
extant nec ascendentes nec descendētes defuncti, de cuius hę-
reditate agitur, quibus fiat præiudiciū, & tunc aut ascendens,
descendentis est extranea persona eius de cuius hæreditate tra
ctatur, vt quia est mater filij emancipati, quę fuit vxor defuncti
vel ecōtra est pater descendētis, qui fuit maritus matris ipsius
descendentis, & tunc videtur, quod non fiat transmissio, quia
nō est eadē ratio quæ est in d. l. 1. quia ipsi descēdentes transmit
tentes sunt ēt descendentes defunctę personę, de cuius hæredi
tate agitur, & ideo nimiū si tunc fiet transmissio. sed hic licet
sit ascendens transmittentis, tm est extranea persona defunctæ
personæ, de cuius hæreditate tractatur, igitur nō est eadē ratio
ergo &c. Si autē ille, in quē fieret transmissio, esset ascendens
transmittētis ac etiā defunctæ personę, vt puta, si quæ mulier
decessit condito testō, in quo filiū extraneū hæredē instituit
& postea filius decedit relicta auia materna vel alio descendē-
te per lineā maternā. Nam tunc est ascendens descendentis ac
etiā ipsius defunctæ personæ, & tunc pōt tolerari op. gl. & Iac.
de But. & Bald. quod ad talē ascendentē fiat transmissio ex æqui-
tate d. l. Nam tunc vr attendenda rō pietatis, quia licet attento
voto parentum magis debita videatur hrēditas ascendentis de-
scēdenti, q̄ e contra l. scripto. vñ liberi tm rōne pietatis non mi-
nus dr debita ipsius descendentis, vt d. l. nam & si parentibus,
& ideo cū sumus in materia fauorabili & pia, vr quod ex idēti-
tate rōnis posset fieri extēsio per id quod no. gl. in l. illud. C. de
sacr. sanct. eccl. & quod no. Bar. in l. si constante. in 8. q. sup. sol.
mat. Et hoc vr sequi Sal. in d. l. apud hostes. circa fi. de suis & le-
43 gi. † Et est aduertendum secundum do. Ioan. qui notanter po-
suit exemplum ex testamento. Nam in successione ab intesta-
to videtur hoc casu quod nō sit expediens fieri transmissionē,
quia si non fit transmissio, veniret tamen ex successorio edicto
ipse ascendens, & ideo quia est de iure cōmuni, & sibi succur-
ritur de iure communi, non est necesse recurrere ad spiritualē
prouisionem d. l. 1. arg. l. in causæ sup. de mino. Et per hoc dicit
posse attentari, quod licet gl. & communiter doc dicant d. l. 1.
C. de his qui ante aper. tab. habere locum etiam in successione
ab intestato. pro qua etiam optime facit l. 1. §. in nouissimo. C.
de cad. toll. ibi, quid ab intestato. tamen illud de iure non vide-
tur verum, quia in successione ab intestato licet non fieret præ
iudicium, qui posset venire ex successorio edicto, & ideo tūc
non fuit expediens prouidere de spirituali remedio, & hæc for
te fuit rō. quia illa lex non fuit locuta de successione ab intesta
to. Non obst. si dicitur, ibi etiam loquitur, quādo soli filij erāt
instituti, quo casu si non fieret transmissio, nō fieret magnum
præiudicium, quia possent venire ab intestato, quia licet illum
casum ponat, tamen ponit etiam alium, quando sunt cum alijs
instituti, & in illum casum fuit necessaria illa specialis prouisio
alias non videtur fuisse multum necessaria, & rectius, imò po-
test dici quod siue sint instituti soli descendentes siue cū alijs,
tamen fuit vtilis illa prouisio, vt posteritas possit eligere, an ve-
lit ex successorio edicto & sic ex persona sua. An velit ex iure
sibi transmisso virtute d. l. arg. l. recusare §. Titius inf. ad Treb.
44 Quæritur † cum illa lex loquatur, quando moritur aliquis reli-
cto filio nepote & pronepote, an habeat locum in altiori per-
sone, & glo. Vltramontano, & Cyn. & communiter doct. di-
cunt quod sic, quia ibi simpliciter dicitur, quod transmitti ad
descendentes, licet ponat exemplum vsque ad pronepotem,
& sic vsque ad tertium graudum, & sic videtur quod non cō-
prehendat alium arg. leg. primę §. cum lex. C. de cad. tollend.
& quia facile fuisset dicere & nominate alias personas, si Im-
perator voluisset vt. d. l. 1. §. si autē ad deficientis. sed per gl. &
doc. facit, quia eadē ratio est ergo &c. l. illud. ad. l. Aquil. & quia
etiā vēnit contineri vt. l. cui eorū. §. 1. de postu. sed dicit. d. Ioan. quod
forte de rigore iuris veritas est in contrariū, quia non videtur
de mente disponentis velle cōprehendere vltra tertiū gradū,
vt dicitur in fin. in d. §. cum lex. Tu teneas opi. cōem ēt de sub-
tilitate iuris, quia cum illa dispō sit fauorabilis ergo extenden-
45 da, vt dixi. † præterea est ratio expressa in l. ergo extendenda ēt
in exorbitantibus. l. his solis. de reuoc. dona. & no. glo. in cle.
1. de elec. & quia illa ratio, ne fiat pręiudiciū & quia est quasi de
bita, ita locū habet vltra pronepotē, sicut in pronepote ergo
46 idē debet habere locū iuris dispō. l. illud ad l. Aquil. Quæro † an
dispositio illius l. habeat locum in bonorum poss. casu quo sit
necessaria. vt no. glo. & doct. in l. certum. C. vnde legiti. & not.
Bald. & Salic. in l. 1. C. qui admitt. Et similiter Iacob. de Are. &
Cy. quòd sic, quia est eadem ratio, vt quāuis petitio siue agni-
tio bono-

tio bonorum poss. non consistat in solo animo, vt consistit hereditatis aditio. l. si auia. C. de iure delibe. sed requiritur etiam hodie agnitio coram prætore. l. pe. & fi. C. qui admit. igitur debet habere locum iuris dispositio eadem, quod no. quia approbat id, quod statim dixi, q̄ illa lex ēt habet locum vltimū tertiū
47 graduum. † Quærunt do. in d. l. 1. an dispositio illius. l. habeat locum quo ad transmissionem in nepotem nondum cōceptum tempore mortis aui, & videtur q̄ non per l. vetum. insi. de bon. poss. secun. tab. & l. item prætor. de suis & leg. sed 9rium tenet Cy. in l. Gallus. in sua disputatione magna. & Cy. in d. l. 1. & ibi Bar. & allegat pro casu. l. si in personam. C. de fideius. vide Bar. in d. l. item prætor. Non obst. ll. contrariæ quia loquuntur, q̄ ipse non potest succedere ab intestato nec de iure ciuili, nec de iure prætorio, vt l. si quis filio. in princ. de iniust. te. sed iure trāsmissionis potest succedere, vt d. l. 1. ita dicit Io. & Raph. in d. l. si
48 quis filio. secundum Dy. in d. l. Gallus. † Quid si filius institutus a patre instituat extraneos hæredes, & filios exheredauit, an habeat locum. d. l. i. & Vltramon. dicūt q̄ non, quia ad extraneos non potest trāsmittere virtute. d. l. 1. nec ad filios exhæredatos, qui nō sunt capaces suæ hæreditatis, multo minus hæreditatis aui. Et q̄ non transmittat ad extraneos hæredes, est verum, nisi sint de suis heredibus illius filij instituti, quia tunc non virtute, d. l. 1. sed iure suitatis ad extraneos suos hæredes transmittitur.
49 l. ex militari. § fin. de re mil. † Quæro, si filius sit institutus sub conditione an transmittat decedens pendente conditione & gl. ibi dicit quòd nō, quòd tenetur a doct. Quod est verū secundum Sali. si habeat cohæredem vel substitutum, sed vbi solus esset institutus, omnis cōditio tollitur de legitima. l. quoniam in prioribus. C. de inoffic. testa. ex quo sequitur, quòd hæc pars traheret ad se aliam, ex quo non habet cohæredem vel substitutum, ne defunctus reperiatur pro parte intestatus, & sic tanquam pure institutus trāsmitteret. Tu dicas, q̄ idem, si habeat cohæredem vel substitutum, & sic de illius qui possent habere querelam, & sic cui deberetur legitima iuxta. l. 1. de inoffi. test. tunc quo ad legitimam transmittit ad suam posteritatem, quia reijcitur conditio de legitima, in residuo autem expectabitur conditio. Si eueniet, totum trahet ad se aut conditio deficiet, & illud deueniet ad substitutum vel cohæredem, vt l. cum he-
50 res § fi. & l. qui ex duabus. sup. eo. † Penult. aduertas, q̄ illa. l. 1. habet locum, siue ille, qui transmittit, sciat hæreditatē sibi delatam siue ignoret, vt patet ibi, siue ignorauerit, siue habeant cohęredem vel substitutum fratrē suum, vt patet ibi, licet non sint inuicem substituti, siue sint instituti soli, siue cū extraneis, vt patet ibi, siue cum extraneis instituti siue soli, dummodo nō repudiauerint vt patet ibi, si tamen hęreditatem non recusant.
51 Repudiatio † ergo instituti nocet suę posteritati. Quod intelligas, vt iure transmissionis posteritas hr̄e nō possit, sed ex propria persona, ex successorio edicto pōt venire, vt §. placebat. insti. de legi. agna. succe. Nā si institutus filius habeat substitutū vulgarē, vel cohęredē extraneum, vt dixi, & transmittit ad suā posteritatē iā sua posteritas excludit substitutū & cohęredem in potestate sua vt est tex. ibi. aliterque aduersus auitum, exponendo alios, id est cohęredem vel substitutū vulgarē vt exponit Iac. de Are. quem sequitur Bar. in l. 1. de vul. & pu. vbi Bar. dixit per illum tex. q̄ posteritas instituti ad quam hæreditas vt agnoscenda non vt agnita transmittatur, vt l. si quis filium. §. 1. s̄. eo. excludit substitutum, q̄ dic, vt dixi in l. 1. de vulg. & pupil. q̄ no. Vltimo quia illa. l. 1. non solum habet locum in hæreditate, sed ēt in legatis, & fideicommissis, & patet ibi, q̄ ēt super
52 legatis. Quæro † q̄ si pater filio sub cōdōne legauit an interim moriens trāsmittat ad liberos, & gl. in l. is cui. de acti. & oblig. tenet q̄ sic sed eam cōiter reprobant doc. per tex. in l. 1. §. sin autem & ibi no. C. de ca. tol. sed eam defendo respectu bonorum subsidij debit, in quo remouetur omnis dilatio, vt d. l. qm̄ in prioribus. Nec ob. fm̄ Sal. in d. l. 1. q̄ filius hodie debeat iure instōnis. quia fatetur, si vult dicere testm̄ nullū sed si non & moriatur, testm̄ est aliquod fm̄ op. gl. in l. filio præterito, de iniu. test. Et sic ius petendi debitum bonorum subsidium trāsmittit, & etiam confirmandi testm̄ per petitionem huius lega-
53 ti cogitandā relinquit. In eadē l. C. eo. l. cum antiquioribus. † ex illa. l. colligit hic Bar. in fi. regulam, quoties quis sciens hæreditatem sibi delatam decedit ea non adita vel repudiata intra annum, ad quemcunque ius deliberandi transmittit. sed intellectum d. l. cum antiquioribus. ponit hic Bar. dū declarat. l. apud hostes. C. de suis & legi & in ver. 1. regula, quę dicit filium sciētem & hæredem. vbi dicit, q̄ dum tex. ibi dicit, & in suam posteritatem, exponit. &, pro etiam. q. d. non solum ad extraneos, sed etiam ad suos trāsmittit ius deliberandi. sed ipsum fatetur necessarium arg. l. qui in aliena. §. interdum. s̄. eo. sed extraneū non poterat facere necessarium, ponit ergo ibi pro constanti, qđ in extraneum transmittit ius deliberandi & etiam in suam posteritatem, sed istud, qđ dicit hic Bar. ad intellectum. d. l. cū antiquioribus. ego non puto verum, quia illa dictio, &, fm̄ istū intellectum multū violat. Scđo nō est verū qđ dicit per d. l. qui in aliena. §. interdum. qđ ēt si miles adijsset, nunquam faceret suos hæredes necessarios, q̄a ad hoc vt quis sit necessarius opus est vt obtineat primum locum tempore mortis testantis, vt insti. de hære. quali. & dif. §. sui. & de exhed. lib. §. posthumorum. sed isti secundi hæredes non tenebant primum gradum, sed filius institutus qui erat in medio, & superuixit patri, & tractat de successione ex testamento valido, ergo filios nunquam potest facere suos hæredes necessarios. Facit. d. l. si quis filium. §. 1.
54 † Nec obstat. §. interdū. quia ibi loquitur de alio necessario, q̄ velit dicere Barto. quia ibi loquitur de necessario. hoc est vt nō sit opus iussus, ac si pater adijsset. Sicut enim quando filius adit hæreditatem patris, quia ipse est necessarius, nō est opus iussus, quia nemo est qui possit iubere, ita & quando nepos, qui est necessarius auo, vt in casu illius. l. qui in aliena. §. interdum. sup. eo. per consequens illum patrem, cui acquirit si superest facit necessarium, hoc est, quod non est necessarius iussus, & hoc vult dicere tex. interdum sine aditione. i. sine iussu, quia. s̄. in princ. legis posuerat, quòd filiusfa. nunquam patrem facit hæredem nisi iussus præcedat, ibi vero ponit vnam fallentiam, & iste est
55 verus intellectus. d. §. interdum. quem etiā ibi Bar. voluit. † Quare intellectus. d. l. cum antiquioribus. est iste, videlicet quod dum dicit text. posse etiam in suam posteritatem transmittere, hoc est dicere posse, &, pro etiam hanc. s. deliberationem siue ius deliberandi, & pro etiam in suam posteritatem transmittere, & sic coniungendo dictionem, etiam, cum dictione, hanc, nihil facit pro eo quod sup. dixit Bart. Et si diceres, quid implicat ergo isto casu? respōdeo, quia filius in potestate & sic suus hæres hereditatem patris transmittebat tanquam aditam, & sic incorporatam cum bonis suis, & sic suus hæres cum hæreditatem patris a sua non posset separare. argu. l. sed si plures. § filius. de castr. pecu. ibi, necessitatio ergo castrensis, tamen hoc non est verum, quia imò transmittit vt agnoscendam. vt d. l. si quis filium. §. 1. s̄. eo. & ita vult etiam ibi Bart. in versi. & si dicas non est tenendum, quia forte hæreditas &c. Ex his habet intellectum. d. l. cum antiquioribus. & d. l. qui in aliena. §. interdum. Nota ēt ex dictis Bar. qđ magis quis transmittit sciens hæreditatem delatam, quam ignorans, per d. l. cum antiquioribus. sed ipse Bar. hic in ver. nunc venio ad tertiā & quartam partem simul. sentit, quod magis transmittat ignorans, quam sciens & non adiens, quia videtur negligere. arg. not. in l. 1. de diuer. & temp. præscr. & l. annus. sup. de calum. Et potes respondere ad l. cum antiquioribus. quod ibi est speciale in iure deliberandi, quia nisi hæres sit sciens, deliberare non potest, vt d. l. annus. in textu quod non habebat non poterat transmittere. l. traditio. de acquir. rer. domi. vel potest dici, quòd cum illa lex sit saltem in extraneo hærede contra regulas communes, & eas concedat, quia regulariter hæreditas non adita non transmittitur, vt d. §. in nouissimo & tamen intra ibi annum transmittitur, ergo opus est vt annus suis concedatur. arg. l. fina. C. de edic. diui. Adri. tol. Item contra Bar. est, quia ita transmittit ignorans sicut sciens, vt d. l. 1. C. de his qui ante apert. tab. ergo sua reprehensio contra Iacob. quo ad primam regulam non videtur multum vrgere, cum etiam pro hac faciat quod hic Bar. in ver. venio ad tertiam & quartam
56 simul. Quæro, † an ille cui transmittitur ius deliberandi, excludat substitutum vulgarem, & gl. & Bart. in l. sed & si pro dote. in §. sed nonnunquam. ff. de leg. præstan. tenent qđ sic quia qui facit alium hæredem ministerio suo, ille qui efficitur hæres, excludit substitutum, vt l. 3. C. de hære. insti. & l. si paterfa. supr. de hæred. instit. sed Sal. in d. l. cum antiquioribus. in ver. ita tamen. multum late tenet contrarium quia substitutus habet voluntatem testantis expressam, & iste per ius deliberandi habet tacitam, igitur &c. Facit l. si Titio & Meuio, §. Iul. ff. de leg. 2. Non obst. l. 3 C. de hęre. insti. quia ille facit aliū hæredem adeundo p semetipsum, hic aūt non adiuit, sed transmittit ius deliberādi. Pręterea ibi loquitur de talibus personis, quę adeundo nō quęrunt sibi, ideo nō est mirum, si pater & dominus, qui sunt facti hæredes per filium & seruum, excludant substitutum, sed hic adiens faceret se hæredem, ergo &c. dic vt ibi ample per Sal. qđ
57 credo verum. † Quęro sciens transmitti ius deliberandi, quādo requiratur ista scientia. Rn̄det Bar. in l. qui duos. de re. dub. qđ requiritur tp̄e mortis, quia tunc & non ante de transmissione tractatur, & sic hæc qualitas fm̄ illud tp̄s debet intelligi. vt arg. l. in delictis §. si extraneus. de noxa. & l. Titius. & ibi Bar. de re mili. & late Bar. in l. ex facto. in prin. de vulg. & pup. qđ Sal. in d. l. cum antiquioribus. intelligit verum, quādo prius non fuit sciēs. Si autem prius fuisset sciens, licet postea effectus fuerit furiosus intra annum decedens transmittit, quia eo ipso scit, ius deliberandi sibi competit, & annus incipit currere, cū sit continuū. vt d. l. cum antiquioribus. ergo cū semel fuerit effectum trans-
58 missibile, transmittit, vt d. l. pater. §. quindecim. de leg. 3 † Quæro transmittens ius deliberandi fuit sciens. ponamus. qđ ille in quem transmittitur, ignorat hæreditatem Titij fuisse delatam suo, an residuum anni sibi currat, & Bar. in d. l. qui duos dicit qđ sic. quia cum tempus anni incipit currere in persona hæredis

transmittentis, & tempus effectum fuerit continuũ, necessario
sequitur, quod currit etiam contra ignorantem successorem,
alias oporteret ꝙ mutaret naturam, & efficeretur in personã
successoris vtile, quod non est dicẽdũ. dic vt ibi per Bar. & hoc
sequitur Bal. & Sal. in d. l. cum antiquioribus, si hæreditas trãs-
mittẽtis ius deliberandi fuerit adita, alias aũt si fuerit iacens, cũ
non possit possidere l. 1. §. Sceuola, si quis test. lib. esse iuss. non
posset præscribere, ergo ꝯ eã non currit præscriptio, vt l. seruus
hæreditatis. de diuer. & temp. præscr. Sed nõ placet mihi ista li-
mitatio, qa cũ annus inceperit currere ꝯ defunctum, tũcqualis-
qualis possessio fuerit in hęreditate iacẽte, vt l. gerit. ꝯ. eo. & ibi
nõ est mirum, si vsucapio incępta per defunctũ, vel ꝯ defunctũ
currit hrẽditate iacente, vt l. acceptam. C. de vsur. secus si esset in
choanda pręscriptio pro hæreditate, vel ꝯ hęreditatem iacente
quia tunc non posset fieri, & ita loquunt iura allegata per Bald.
59 & Salic. Quæro, † hæreditas est delata pupillo, an sufficiat sola
scientia tutoris, ad hoc vt transmittat ius deliberandi, & Bar. in
d. l. 1. de tutel. & in d. l. qui duos. dicit quod sic, per l. si ex legati
causa, cum simi. de verb. oblig. Sed in contrarium fortiter facit
l. si infanti. C. de iure. deli. sed respondet Bar. quod ibi fuit lex il
la facta ante remedium d. l. cum antiquioribus. ideo negligen-
tia tutoris nocet, & contra tutorem ibi agit, nõ autẽ quod sciẽ-
tia sua olim faceret transmissionem, hodie sic. Sed illud videt
terribile cõtrarium, & dicere quòd fuit facta ante vel post, tan-
tum est dicere quod in hoc l. cum antiquioribus. corrigat. l. si
infanti. quod non est dicendum. Vnde cum l. cum antiquiorib.
non loquatur in tutore. sed in hærede scripto, dicam ꝙ aut est
infans, & tunc potest adire, & negligens tenetur hæredibus in-
fantis, vt d. l. si infanti. Aut est maior infante, & tunc quia ibi nõ
potest adire solus l. potuit. C. de iur. deli. necessario sequitur, ꝙ
si nõ adiuit, debet considerari, aut per eũ stetit, qui nõ præstitit
authoritatem pupillo ad adeũdum, & tunc hæredibus pupilli
ad interesse tenetur, aut per eũ non stetit, & tunc si labatur an-
nus, cum in nullo fuit defectus, non tenebitur hæredibus pupil
li, licet ipsi hæredes possint ex persona pupilli vt læsi in mortis
articulo, qui non adiuit, restitui, arg. l. Pantonius. sup. eod. In ca.
gl. ibi. C. de su. & legi. l. apud hostes, ex ista lege Bar. in vers. 4. ca
60 sus in quo fallit dicta regula colligit talem † regulã, suus hęres
de iure ciuili hæreditatem non aditam transmittit ad quoscun
que successores, & etiam alle. l. hæreditatem. §. filius. de Cast.
pe. & l. lib. homo. §. 1. de stip. ser. & l. ex militari. §. fi. cũ l. seq. de
test. mil. siue ergo suus hæres fuerit sciens siue ignorans trans-
mittit, siue impeditus adire, siue nõ impeditus iusto impedimẽ
to vel non iusto, tñ patris hæreditatem trãsmittit ad quoscunq.
facit l. 3. C. de iure del. sed Ang. hic dicit, ꝙ illę leges non loquũ
tur, nisi qñ filius fuit impeditus impedimento aliquo iusto vel
non iusto. secus ergo vbi nõ fuisset impeditus se immiscere ali-
quo impedimẽto. tñ placet sibi opi. Bar. cũ hoc, dũmodo suus
non repudiauerit hęreditatem, per l. 1. C. de his qui ante apert.
tab. nec ptãtem hẽt reuocandi suã abstensionem ꝗ hẽt suus, ꝑ
l. fi. C. de rep. hæredi. transmitti ad suũ hæredẽ. sinaũt non fuis-
set agnita nec repudiata trãsmittit ad quoscunq; hæredes cum
facultate quam suus hęres habebat adeundi vel repudiandi, vt
61 l. si quis filium. §. 1. sup. eo. † Tu vero omissis iis, quæ cõtra hoc
dicit do. Io. quia non sunt magni ponderis ad propositũ posses
primo attentare. ꝙ si quis fuit suus hæres impeditus non iusto
impedimento, non vř quod transmittat arg. l. lib. homo. §. 1. de
stip. ser. per quam se fundat, nec probat. Nam illa lex secũdum
vnum intellectum gl. potest loqui de ignorantia facti, & clarũ
est quod talis ignorãtia est iusta vt l. error. C. ad leg. Fal. vel posi
62 to ꝙ loquatur in ignorantia iuris, non tñ facit pro Bar. † qñ er
ror iuris quando tractatur de damno vitando, est ita supportã-
bilis sicut error facti, vt l. error, & l. iuris ignorantia. supr. de iur.
& fa. ign. & l. sed & si me ptem. de cond. indeb. & facit ple. qđ
63 no. in l. Celsus. de vsuc. † Sed in d. l. lib. homo. §. 1. loquitur de fi
lia in potestate, cui hæreditas patris est delata, & l. 3. cũ ibi ple.
no. per Bar. Bal. & Sal. & de iur. & fac. ign. etiam de lege natu-
ræ, vt l. d. in prin. de bo. dã. in tantum quod nõ dicitur habere ex
titulo lucratiuo, vt l. 1. & 2. de impo. descr. lib. 10. ergo necessa-
rio sequitur, quod licet errasset in iure, tñ talis error nõ debuit
sibi obesse. Nec ob. ei, ꝙ statim dixi de errore iuris quod no. gl.
in l. si duo. sup. e. vbi loquitur in duob. hæredibus suis & neces-
sariis, & tamen gl. dicit, ꝙ illud qđ obuenit habuit originem a
lucro & sic suus hęres & filius tractat de lucro, quoniam respõ
deo ꝙ illa pars cõfratris repudiantis quia sumit originem a lu-
cro, hoc est iure accrescendi, quia qui hẽt ius accrescendi re
gulariter habet lucrum, quia illa pars sit dedicata fratri tuo, me
rito iuris ignorãtia non prodest, sed in parte tua, quam assigna
uit testõr tibi, cum sit debita tibi, non nocet tibi iuris ignorãtia
& iste videtur verus intellectus d. l. liber homo. Et aduertas. qa
regula Bar. probatur in l. 2. C. de iur. & fac. ig. vtrum esset insti-
tutus vel non, vel in quota esset institutus. quia clausæ sunt ta-
bulæ, & tñ tex. dicit statim ei hæres extit. & sic ipso iure a lege
12. tab. suus hĩs efficitur & trãsmittit ad hæredem excluso pa-
truo, & ista est communis opi. de qua latius per Bar. in l. ex mi-
litari, § fi. de re mili. dic vt ibi per eum, & per doc. in l. apud ho-
stes, & ibi per Sal. in rep. C. de suis & legi. & late per Bart. hic,
cui nihil addo, ideo non curo referre. Et prædicta procedunt
64 in filio in potestate retento. † Sed quod in filio emãcipato. An
emancipatus hodie transmittat hæreditatem patris non agni-
tam, sicut transmittit suus hæres, & videtur quod sic, quia suc-
cedit ad similitudinem sui l. meminimus. C. de legi. hær. ibi, nõ
solum paternis bonis ad suorum similitudinem, & quia nulla
est dřia, &c. Et sic vniuersaliter inter suum & emancipatũ pa-
ter in succedendo, imò oĩs dřia quę olim erat antiquis legibus
hodie sublata est, vt in auth. de hę. qꝗ ab inte. §. nulla vero. vnde
Bar. dubitat in 2. col. & nõ soluit Ang. vero tenet, ꝙ nõ trãsmit
tat nisi ad posteros per l. 1. C. de his qui ante aper. ta. & illã opi.
65 sequitur hac rõne, † quia emãcipatus ẽt hodie nõ quærit in ad-
uentitiis vsumfructũ patri, sed suus sic, vt insti. per quas perso.
no. acq. §. 1. Itẽ suus pręteritus & cum causa dicit testm̃ nullum
Secus in emãcipato, vt est gl. sing. in § exhæredatos. in auth. de
hęr. & Fal. Itẽ in suũ dř continuari dñium l. in suis. de lib. & po
sth. non sic in emãcipato, vt ibi patet. Item cũ non sit in ptãte
nõ põt dici suus. inst. de hęr. qual. & dif. §. sui. ergo nec põt trãs-
mittere rõne suitatis, cũ illam nõ habeat, nec ẽt tanꝗ sit sibi ip-
so iure quęsita, cũ non sit, sed requiritur ipsum adire. nam cen-
setur extraneus, ex quo non est in potestate, vt l. 1. §. extraneũ.
C. de rei vx. act. Ideo adire debet, vt sibi acquirat, vt facit extra-
neus. Non ob l. meminimus, quia verũ est, ꝙ hodie emancipa
tus succedit ad similitudinẽ suorũ, ex quo ad hoc vt possit de iu
re ciuili venire sicut & suus, licet olim nõ posset nisi de iure ꝑ-
torio. Non aũt ꝙ per hoc sit vere suus nec esse possit ex quo nõ
est in potestate, vt d. d. l. sui, & hoc satis est de mente illius le-
gis, cum dicat ad similitudinem. quoniam nõ oẽ simile est idẽ.
l. qđ Nerua. sup. deposi. Acquiparatur ergo suo in eo, ꝙ põt in
succedendo, non aũt in transmittendo, quod non fit ad quoscũ
que hæredes, & sic ad extraneos hæredes nisi ratione suitatis.
66 † Non ob. §. nullam vero, quia pondera bene illum tex. quia dũ
dicit, nullam vero differentiam &c. & ibi in omnibus succes-
sionibus differentiam vacare. Nam differentia inter suum, &
emancipatũ sublata est in succedendo secũdũ gradus pręroga
tiuã, non autẽ sublata est in trãsmittenda hæreditate ergo &c.
67 † Tu autem posses attentare, aut quæritur, an quando vocan-
tur emancipati & sui ex testamẽto, & tũc adhuc hodie sit dřia
vt no. gl. & ibi late. Ang. in rep. & ibi doc. in l. si emãcipatus. C.
de coll. & no. gl. in l. Gallus, §. & quid si tm̃. de lib. & posth. aut
quæritur de successione ab intestato, & tũc de iure Codicis vo
cabatur ad similitudinem suorum, vt d. l. meminimus. ibi, ad si
militudinem suorum, & loquitur ab intestato, verum quia per
illum tex. in l. meminimus. in totũ videbatur esse sublata diffe
rentia & non videbatur in totum emancipatus repositus in pri
mo statu, in quo erat, quando erat suus hæres, ideo postea per
d. §. nullam vero, fuit gñaliter statutum per verbum vniuersa-
le negatiuum, quod nulla differentia sit inter suum & emanci
68 patũ. † Sed si nulla dřia est & suus transmittit ad extraneos hæ-
redes hæreditatem patris non agnitã siue iusto siue iniusto im
pedimento fuit impeditus, vt dixi, eodẽ modo emãcipatus ho
die dẽt succedere tanꝗ suus, & ideo si succedit tanꝗ suus, ergo
necessario sequitur, ꝙ ista suitas non sit sublata in succedendo,
vt transmittat ad quoscunq; hæredes ab intestato succedẽs, nõ
dico ex testõ. alias aũt si non trãsmitteret vt suus, remaneret in
hoc dřa inter suũ, & emancipatum, & tñ in §. nullam, non dř,
quod nulla est differentia, nec ob. quod dicit d. Io. qđ ibi loqui-
tur quo ad successionẽ, non quo ad transmissionẽ, quia si dant,
ꝙ emancipatus ab intestato succedat tãquam suus, necessario
debet dici id, quod ex hoc sequit, videlicet quod trãsmittat ad
quoscunque, quia qui vult cõsequẽs, &c. l. illud sup. eo. cogita.
In ea. gl. ibi. l. fin. C. de insti. & substi. sub condit. fac. potest dici,
quod illa lex non facit ad materiam, quia ibi non tractatur de
transmissione, & sic non videtur tractari de hæreditate patris
sed ipsius pupilli quis succedat, an substitutus in vno casu, an
mater, vel dic vt infra dicam, qñ examinabo l. si infanti. C. eod.
69 In ea. gl. ibi. l. si filius. § fi. inf. de bon. li. no. ex illa lege ꝙ quoties
hæres etiam extraneus impeditus est adire ex facto tertii, vt qa
accusauit testamentum de falso & sic hæres non potuit adire,
quia dubitabat de viribus testamẽti. l. dũ falsum sup. eo. ꝙ inte-
70 rim decedẽs transmittit ad hæredẽ suũ. † & no. bene quod ille
tex. non aperit, possit habere regressum cõtra imped. ẽtem vel
non, iuxta ea quę dixi sup. per l. 1. §. fi. si mul. ven. no. quia potest
dici, qđ aut tertius impediuit falso & iniusto impedimẽto do-
lose facto & tunc loquitur. d. l. 1. si mul. ven. no. secus si impedi
uit impedimento iuridico in iudicio mouendo litem, quia pro
pter litem iniuste motam habeo aliud remedium ꝯ eum, vt l.
eum quem temere. de iudic. & l. sciens. C. de iudi. ideo habeo
regressum in d. hæreditate, vt hęreditatẽ transmittam, potissi-
me quando in omnem euentum eram habiturus, vt patet ibi
in filia patroni, quæ hæres fuit instituta. & quę liberto erat ab

intestato in parte legitima successum. Ista ergo pars saltē suo hæredi conseruatur, vt in tex. ibi, filia mulieris seruabit eā partem &c. Vel iure intestati. In ead. gloss. ibi, de iure delib. l. si in-
71 fanti. not. regulam † quod hæreditas infanti delata a quocūqs transmittitur ad omnem ascendentem per lineam paternam siue infans fuerit in eius potestate siue etiam fuerit sui iuris, & quod infans transmittat hęreditatem patris ad matrem & sic ascendentem, est casus in lege Lucius. infra de iure fisci. ibi, atque omnis hæreditas ad matrē posthumi deuoluta est &c. dicit glo. per Tert. igitur &c. probatur in d. l. si infant. ibi, delata a matre vel alijs quibuscunque. Et aduertas, quod quando infans viuit pater vel alius in cuius potestate est, potest hæreditatem adire nomine infantis, vel dicto nomine petere bono. pos. de iure pretorio, quando de iure prætorio tantum infans
72 succederet. si autem † parens etiam neglexit adire viuo infante, nō obstante sua negligentia tamē iure prætorio pro se mortuo infante talem hęreditatem per infantem transmissa quasi iam infanti quæsitam capere & adire potest, vt d. l. si infanti. circa prin. Quod no. in practica, vt scias formare verba, quan-
73 do tu parens facis talem aditionem. † si autē infans fuerit sui iuris, tunc si habet tutorem, ipse solus tutor nomine infantis adire potest, vt ibi in ver. parente vero &c. si autem tutor non adierit & in infantia moriatur, omnes hæreditates ad eum deuolutas & non agnitas ita intelligi quasi ab initio non essent ad eum delatę, deuolui ad illas personas, quę vocabantur, si hæreditas infanti non fuisset delata, vt dicit text. ad literam in
74 d. l. Si infanti. † Quęrit hic Barto. in fine. si infans non adita hęreditate decedat. matre vel auo materno & patre superstite, quis succedat, & videtur quod vterq; vt auth. defuncto. C. ad Tertull. in contrarium quod solus pater per d. l. si infanti concludit Barto. qđ mater beneficio patris vocatur ad partē huius hæreditatis d. auth. defuncto. coniuncta l. si post mortem. §. fi. Sed Salice. in d. l. si infanti tenet quod imò solus pater admittatur, quia pater admittitur de iure prætorio, & capere potest quasi iam infanti quęsita est vt dicit ibi tex. sed si infanti esset iam quæsita pater occupasset iure peculij igitur &c. dic vt ibi per eum, sed forte hoc hodie non est verum, quia pater non occupat iure peculij sed habet hodie hæredem. si ergo habet hæredem, ergo mater & pater pariter succedunt. vt d. authen.
75 defuncto. cogita. † Quęrit Bartol. in l. qui duos de reb. dub. quid si infans decedit & non superest ascendens per lineam masculinam. an transmittit. & dicitur quod nō. nisi beneficio restitution. per d. l. qui duos, sed hoc non placet Ange. per d. l. si infanti, quia tunc habetur ac si infanti non esset delata. Et procedit vltra, disponēdo ad quem peruenit, vnde quia legislator fingit hęreditatem non esse delatam, & deuolui illā per verbum, perueniat, & sic per verbum significatiuum perpetuitatis, vt l. 1. §. peruenisse de hæred. vel act. vē. ideo nec de iu-
76 re nec de æquitate succurret hęredibus infantis. † Pro quo tu posses allegare, quando lex fingit & vltra postea procedit, quia non admitteret probatio. vt l. antique. C. ad Vellei. & l. fina. arbi. tu. & dicit Ange. ita sępius se obtinuisse, licet quæstio
77 sit ardua. Non ob. l. qui duos, quia ibi loquitur in infante. † sed secundum d. Ioan. opinio Bart. videtur esse cōis, quia eam sequitur Iacob. de Aret. Iac. Bu. & Cy. in l. 1. C. de restit. mi. & Io. And. in c. in pręsentia de probat. & illa videtur esse notabilior quia eadē vř rō in infante, quæ est in maiore infante nā vř cōfirmari lęsio in puncto mortis iuncta minori ętate, quia verisimile est, q̄ si fuisset maior adiuisset, sed facilitate ætatis non adiuit, & ideo quia requiritur lęsio in articulo mortis vna cū ratione ætatis l. qui duos de manu. test. vř q̄ transmittat beneficium restitutionis ad hæredem, sicut in simili dicimus de absente, vt l. Pantonius inf. eod. nec ob. quòd dicitur in d. l. si infanti. quod perinde est, ac si delata non fuisset infanti, quia illud est verum inspecto iure communi, secus de iure particulari beneficio restitutionis, facit l. impuberibus supra eo. vbi simpliciter dicitur, quod puberibus non datur ꝑtās se abstinend, & tamen intelligitur de iure communi, sed beneficio restitutionis sic, ergo &c. vt ibi voluit glo. & do. & non est mirū si d. l. si infanti. ita dicit, quia non solet haberi respectus ad ius particulare, sed tantūmodo ad ius cōmune, vt l. 4. §. 1. de fide c.
78 lib. † Quęrunt doct. glo. & Bar. in d. l. si infanti. an id quod dicit quod si infans non adiuit, non transmittitur, habeat locum ēt in hæreditate patris. & vř q̄ sic, quia text. ibi oēs hæreditatis ad eum deuolutas &c. & qui omne dicit nihil excludit l. Maritus C. de procur. sed licet antiqui teneant istam sñiam Bart. tamē tenet ibi quod imò hæreditatē patris transmittat ad quoscūq; l. hæreditatē inf. de iure fi. & per l. fi. §. 1. non cauillando literam C. de cura. fu. vbi furiosus transmittit hęreditatem patris, ergo & infans, qui caret intellectu, & est ratio quia suitas est illa quę facit transmissionem hæreditatis paternæ, & non ætas, sed ista est suitas in infante sicut in minore, ergo &c. §. sui. insti. de hæredi. quali. & differēt. ergo debet infans suus vt quilibet alius suus transmittere hæreditatem patris ad quoscūque, præterea maior ignorans transmittit l. ex militari. §. fin. de re milit. ergo eodē modo infans, quia dicitur ignorans. vt l. 1. in fi. C. de fal. mo. præterea suus impeditus non tantum iusto, sed etiam iniusto impedimento transmittit hæreditatē patris, vt l. 1. C. de iure deli. & l. liber. homo. §. 1. de stipu. ser. eodē modo ipse infans qui dicitur esse impeditus impedimento naturæ, vt l. 1. §. 1. de bo. pos. fur. vel infan. de la. sed Bal. in d. l. si infanti in ver. expeditus de oppositionibus multis. late tenet contrarium, sed Ang. ibi in ver. in tex. ibi hæreditates &c. tenet opi. Bar. & vltramontanorum. Sed Sal. in d. l. apud hostes in 1. 2. & 3. char. videtur tenere contrarium. Quinimo qđ etiam suus etiam maior non trāsmittit hæreditatem etiā iure suitatis paternā ad quoscūq; dic vt ibi per eū quia multum latę disputat. Sed opi. Vltramō. & Bar. est cōis, & ita practicatur, & ideo ab ea non est recedendum, vt ca. ne innitaris. extra de constit. dictam prædictorum doc. non recito gratia breuitatis: Sufficiat pro nunc remissio, & ista quātum ad istam legem sufficiant. Lecta fuit hæc l. per præfatum d. Angel. de Gambellionibus legum doctorem & per eundem absoluta felicis. die. 13. Augusti. 1451. & scripta per me Christophorum Lafranchinum Veronen. prædictū d. Angel. dum ipse actu legeret in studio fęlici Ferrarię audientem sub fausto regimine, principatu & dominatione illustrissimi principis & d. Idoysij Marchionis Estēsis & anno suæ dominationis primo. Finis.

Ioannis Ignei Iurisconsulti clarißimi Repetitio admodum elegans nec minus subtilis in. §. Non alias ex l. Neceßarios. ff de senatuscon. Sylaniano.

SVMMARIVM.

1 *Hæredis omittentis defendere mortem eius, cuius est hæres, pœna qualis sit.*
2 *Hæredem non defendentem mortem eius, cuius est hæres, non aliter incidere in pęnam, quam si constet eum fuisse occisum. & nu. 39.*
3 *Pęnam legis Aquiliæ locum non habere nisi prius constet de delicto.*
4 *Hæreditatem auferri tanquam indigno, qui ante quæstionem de familia defuncti occisi habitam, aut ante supplicium de ea sumptum adijt hæreditatem. & quæ sit huius ratio. nu. seq.*
6 *Hæreditas ex quo tempore publicetur ob non defensam mortem defuncti.*
7 *Bona delinquentium sint ne ipso iure publicata statim post commissum delictum, vt ex eo tempore dominium fisco quæsitum sit, an vero necesse sit expectare sententiam. & nume. 9. 12. 14. 17. & 20. 28. 42. 46. & 52.*
8 *Bonorum suorum administrationem interdictam esse reo criminis statim post patratum delictum.*
10 *Sententiam saltē declaratoriam interuenire debere in omni casu, in quo possessio amitti debet.*
11 *Argumentū valere a crimine lęsæ maiestatis ad crimen hæresis. & n. 44.*
13 *[illegible] non reuerti ad dominum, nisi coniuncta per sententiam culpa [illegible] nu. 51.*
15 *[illegible] amittere ipso iure vtile dominium, ac etiam cætera omnia quæ [illegible] iuris ciuilis.*
16 *Principes [illegible] ne legitime cōcedere fructus bonorum delinquentis [illegible] eum ea bona per sententiam fisco addicantur.*
18 *Va[illegible] iure feudi amittat ob commissum crimen lęsæ maiestatis.*
19 *Iudic[illegible] hominum periculosum esse.*
21 *Intellectus ad l. ex publicarum. ff. de accu.*
22 *Intellectus ad l. 1. §. an bona. ff. de iure fisci.*
23 *Principem esse reipub. patrem.*
24 *Intellectus ad l. pe. & l. fi. C. ad leg. Iul. maiest.*
25 *Manumittere eum non posse, qui seruus pęnæ effectus est.*
26 *Sententia ad quid requiratur in pęnis ipso iure impositis. & nu. seq.*
29 *Intellectus ad l. quæsitum. ff. qui & a quibus manu. liber. non fiunt. & nume. 31.*
30 *Dominium non cadere proprie in personas, sed ius quoddam incorporale seruitutis.*
32 *Reos cuiuscunq; criminis capitalis, nedum criminis lęsæ maiestatis prohiberi seruos manumittere.*
33 *Crimen lęsæ maiestatis aut perduellionis non tantum reum tenet, sed etiā eius hæredes.*
34 *Ius dandæ libertatis differre a manumissione.*
35 *Manumissionem in iure consistere, non in administratione patrimonij.*
36 *Intellectus ad l. Pantonius alias incipit, Pannonius. §. rei perduellionis. ff. de acqui. hære.*
37 *Hæres, qui necem testatoris inultam omisit, fructus ex hęreditate perceptos restituit.*
37 *Intellectus ad. §. per contrarium. instit. de hæred. quæ ab intesta. defe. & num. 40.*
41 *Filius olim ex lege. 12. tabularum patris suus & necessarius hæres erat.*

Reos ca-

43 *Reos capitalium criminum duplici sententia damnari, una iuris, altera iudicis. Et quæ sit differentia inter eas.*
45 *Crimen lesæ maiestatis non solum prohibitum esse lege humana, sed etiā diuina.*
47 *Sententiam declaratoriam publicationis bonorum esse necessariam vbicunq; per legem pęna ipso iure non est imposita.*
48 *Feudum ob culpam non admitti priusquam de culpa cognitum & pronunciatum sit, quatenus verum sit.*
49 *Pęnam a lege ipso iure impositam transire in heredem.*
50 *Fructus a die commissi criminis restituendos in casibus in quibus subsequitur sententia condemnatoria.*
53 *Negatiua quæ dicatur, quæ item mera negatiua, & an probari possit.*
54 *Testibus duobus affirmantibus plus fidei adhiberi, quam mille negātibus.*
55 *Negatiuę species quot sint, & cuiusmodi. & numer. seq. & 70.*
57 *Negatiua per quam simpliciter aliquid factum esse negatur, possit ne probari. & nu. seq. & 67.*
59 *Purgationē desiderari ab eo qui accusatur falsum instrumentū fabricasse.*
60 *Probatio innocentiæ in quibus criminibus a reo exigatur.*
61 *Negatiuas fere omnes continere in se tacitam affirmatiuam, an sit verū. & nu. 68. & 71.*
62 *Negatiuam hanc, Titium non esse mortuum, duplicem esse.*
63 *Negatiua oratio quæ dicatur, ex sententia Bartoli, quæ item affirmatiua.*
64 *Negans se minorem, vt a tutela liberetur, an probare debeat.*
65 *Minorem non liberari a tutela nisi per ætatem.*
66 *Tutelam deponere non esse in potestate tutoris.*
69 *Negatiuam entis nullam in se continere affirmatiuam, ac proinde probationem non admittere. & nu. 77.*
72 *Negans aliquem esse sanę mentis, hoc ipsum probare debet.*
73 *Ab, particulam esse priuatiuam & abnutiuam.*
74 *Negatiua priuatiua continet in se affirmatiuam, & econtrario. Et cui incumbat onus probandi, cum in iudicium deducitur. & nu. 76.*
75 *Priuatio omnis præsupponit habitum.*
78 *Negantis factum nullam esse per rerum naturam probationem.*
79 *Negatiuam indeterminatam seu generalem, & quæ per terminos seu species reduci non potest vt plurimum probari non posse. atq; inibi quę proprie dicatur probatio.*
80 *Factum non posse dici improbabile, vbi de suo facto aliquis interrogatur.*
81 *Negatiuam posse probari per iusiurandum patris, nec posse remitti per eū cui defertur.*
82 *Certum debere vnumquemq; esse de facto suo.*
83 *Negatiuę positioni reum non teneri respondere, quatenus verum sit. & num sequen.*
85 *Probationem fieri posse per alia media, quam per species & differentias.*
86 *Negatiuę orationis qualitatem negantis species quæ sint.*
87 *Negatiuam intrinsecæ qualitatis triplicem esse, prout reperitur triplex qualitas intrinseca.*
88 *Negatiuam qualitatis naturalis posse admittere duas affirmatiuas alternatiue.*
89 *Negatiua qualitatis accidentalis recipit duas affirmatiuas.*
90 *Qualitates quasdam partim naturales esse, partim accidentales.*
91 *Hominem esse industrium, partim a natura esse, partim ex accidenti.*
92 *Diligentia vt artium omnium mater est, ita negligentia nouerca est omnis eruditionis.*
93 *Qualitatis extrinsecę exempla aliquot.*
94 *Fructus naturales distingui ab industrialibus.*
95 *Substantia Iurisconsulto quid significet.*
96 *Negatiuam substantię certam esse & probabilem.*
97 *Negatiuam iuris non differre a negatiua facti, siue quæstio sit quid probādum sit siue tractetur vtri incumbat onus probandi. & nu. 111.*
98 *Probare quis debeat vbi negatur ius vel factum.*
99 *Positionibus iuris non teneri quem respondere.*
100 *Ius non scriptum seu consuetudinarium non semper certum esse, ac proinde probandum esse, atq; inibi quomodo probetur.*
101 *Ius scriptū nōnunquā esse dubium ob diuersas Iurisconsultorū sententias.*
102 *Consuetudinem in scriptis redactam certam esse, nec probatione indigere, obseruandamq; esse, tametsi iuri contrarium sit.*
103 *Iuris species varię.*
104 *Negatiuę iuris perpensę.*
105 *Filios in patris nō in matris potestate esse ex dispositione iuris communis.*
106 *Galli habeant necne filios suos in potestate.*
107 *Ius aliquando singulare allegans probare illud debet, etiam si in corpore iuris clausum sit. & nu. 117. & 120.*
108 *Regulę iuris tametsi certę sint, limitationes admittunt.*
109 *Minorem sui facilitate deceptum restitui posse. & an id sit perpetuum.*
110 *Filius occidens patrem, quo casu non efficiatur reus parricidij.*
112 *Maiorem annis viginti quinq; posse iudicantis munere fungi, nisi qualitas [illegible]*
113 *[illegible] ff. de probationibus. & nu. seq & 126.*
115 *Probationem incumbere ei, qui dicit non licere aduersario ędes suas altius tollere.*
116 *Calumd [illegible] liberum esse.*
118 *Scholasticum debitorem suum laicum conuenire volens coram iudice ecclesiastico vel [illegible] suo, non solum probare debet se scholasticum esse [illegible] allegare id ius scholasticis concessum esse.*
119 *Scholasticus venditor euictionis nomine ab emptore vocandus coram quo iudice debeat vocari.*
121 *Negans iudicem, qui alias habet merum & mixtum imperium, posse de aliquo crimine cognoscere, debet id probare.*
122 *Militem delinquentem non alibi conueniendum, quam coram magistro militum.*
123 *Senatoris delictum ad cognitionem principis pertinere.*
124 *Negans se teneri ad super indicti solutionem virtute alicuius priuilegij, hoc ipsum probare debet.*
125 *Immunitatem tributorum quæ personæ a lege habeant.*
127 *Patrem non posse emancipare filium inuitum.*
128 *Feudum iure scripto non posse per vasallum alienari, & consuetudinem aut aliud priuilegium in contrarium allegans eam probare debet.*
129 *Filio naturali tantum nulla sobole legitima superstite quantum relinqui possit.*
130 *Negans aliquem posse succedere in feudo ob id quod sit tantum naturalis filius, quid probare debeat.*
131 *Negatiua iuris nullam facti mixturam habens quō probetur. & num. seq.*
133 *Leges debere scripto comprehendi.*
134 *Negatiua iuris habens admixtionem aliquam facti quomodo probetur, & num. 138.*
135 *Instrumentum non cancellatum, nec in aliqua sui parte vitiosum habere executionem paratam.*
136 *Instrumenti garentigionati executionem non impediri per exceptionem compensationis ex stilo Franciæ, etque inibi quid agendum sit ei, qui talem exceptionem vult opponere.*
137 *Instrumenti garentigionati executio an & quando possit aliqua exceptione impediri.*
139 *Probationem admitti aduersus legem quod ad præsens non obseruetur, sed per desuetudinem antiquata sit.*
140 *Legem antiquatam non esse allegandam.*
141 *Negatiua consuetudinis quomodo probari possit. & nu. 142. & 148.*
143 *Consuetudinem non esse necesse scripto comprehendi.*
144 *Ius non scriptum redactum in scripturam per aliquem doctorem possit ne probari per librum illius doctoris.*
145 *Feudales constitutiones habeant necne vim legis. & nu. 147.*
146 *Leges ita demum authoritatem habere, si populi consensu receptę sint.*
149 *Cōsuetudine circa aliquid varie circa aliquid obseruata quid sequendū sit.*
150 *Patrum traditiones sequendas esse in ijs, de quibus nihil in lege scriptum reperitur.*
151 *Negatiua iuris alicuius incorporalis quomodo probetur.*
152 *Socium ædificantem in re communi prohibere volentes quid probare debeant.*
153 *Negatoria agens aduersus eum, qui dicit se præscripsisse ius ædificandi, quomodo probare debeat.*
154 *Negatiua facti qualiter probanda sit.*
155 *Negatiua loco & tempore coarctata quomodo probetur, & nu. 158.*
156 *Negatiuam, quæ in sensum per species aut qualitates oppositas cadere potest, a teste iurari posse.*
157 *Testem deponentem negatiue cum expressione loci & temporis, esse recipiendum, & nu. 162.*
159 *Negatiuę propositionis verā scientiam cadere in facto proprio. & nu. 167.*
160 *Deponens de alieno facto negatiue videtur anceps periurium subire. & nu me. 166. & qua ratione possit eius dictum saluari. nu. 161.*
163 *Testi maxime cauendum esse, ne simpliciter negatiue deponat nullo præscripto loco aut tempore.*
164 *Testis negatiue deponens nullo limitato loco & tempore, an sit puniendus vt falsus.*
165 *Negatiuam actum multiplicatiuum continētem, seu ius apud plures multiplicabile non posse probari absque falsitatis suspicione.*
168 *Inuentarium debere continere tempus & locum quo confectum est.*
169 *Testem negatiue deponentem non esse reijciendum si affirmatiuam asseueret, ex qua elici possit negatiuę veritas.*
170 *Possessionis actum non posse esse continuum.*
171 *Possessionem animo retineri, licet possessor rei non insistat.*
172 *Iudicare de ijs, quæ in animo consistunt esse difficile nisi per actus exteriores. & nu. 178.*
173 *Possessionem ciuilem duobus modis accipi posse, & nu. 176.*
174 *Possessionem retineri solo animo a domino, licet eo absente alius possessionem actualem apprehendat, & an id sit perpetuum. & nu. 177.*
175 *Possessionem eiusdem rei non posse esse apud duos insolidum.*
179 *Possessionem acquiri, retineri, & amitti animo.*
180 *Possessionis species sint ne duæ, an vna duntaxat.*
181 *Possidere, differre ab eo, quod est in possessione esse.*
182 *Possessionem naturalem non esse duplicem, nec item ciuilem duplicē esse.*
183 *Testis depositio sit recipienda necne plurimum ex iudicis arbitrio pēdere.*
184 *Testis depositionem ciuiliter esse intelligendam, vt a falso excusetur.*
185 *Negatoria agens quomodo probet.*
186 *Possessionis interruptionem fieri non tantum per actus ciuiles, sed etiam per naturales, tametsi violenti sint & momentanei.*
187 *Merum & mixtum imperium videri continue possessum, etiam si quis semel tantum in annis mille vsus fuerit.*
188 *Testis quando possit vere asserere aliquem non fuisse vsum iurisdictione & imperio.*

189 *Feudi dominus quando & quanto tempore amittat per non vsum ius excipiendi obsequium quod ei vasallus debet.*
190 *Seruitutem remittere videri eum qui, necessitate exigente, ea non vtitur.*
191 *Doctoratus insigne nemini concedendum quam ex meritis & doctrina.*
192 *Seruitute continue videri eum, qui vtitur, quando id necessitas exigit.*
193 *Homicidium aliquod non esse ab aliquo perpetratum, qua ratione probari possit.*
194 *Testis dicens actum aliquem, qui cum certa forma & solemnitate fieri debet, non esse factum quomodo possit saluari.*
195 *Solemnitati iuris posse derogari principis authoritate.*
196 *Negatiuam probari posse, quando ex facto testis contingit.*
197 *Testis nominatus in instrumento si dicat se ei non interfuisse, labefactat fidem eius instrumenti.*
198 *Negantis se ex coitu illegitimo natum probationem admitti.*
199 *Negatiua in criminalibus qualiter probetur.*
Negatiuã satis per reum accusatũ probari, si nihil aduersus eum probetur.
200 *Reus accusatus an sit omnino absoluendus eo ipso quod nihil contra eum probetur, & nu. seq. & 216.*
202 *Iusiurandum non esse deferendum in criminalibus in defectum probationis doli, qui tamen non facile probari solet. & nu. 214 & 258.*
203 *Probationes claras esse debere in criminalibus, & nu. 241.*
204 *Confessionem criminis a reo factam ei non obesse, vbi nulla alia subest criminis probatio. & nu. 228.*
205 *Iusiurandum delatum in defectum probationis non esse probationem, sed probationis supplementum, & nu 231.*
206 *Testimonium vnius non recipi in criminibus.*
207 *Quæstio an possit haberi de reo accusato ad testimonium vnius. & num. 209. & num. 213.*
208 *Intellectus ad l. non omnes §. a Barbaris, ff. de re milita.*
210 *Mulieri integram fidem non adhiberi de iure in criminibus.*
211 *Uxorem non admitti ad testimonium ferendum pro marito in causa adulterij.*
212 *Damni dolo dati æstimationem posse per iusiurandum probari, tametsi dolus ipse non possit probari per iusiurandum.*
215 *Iusiurandum purgationis posse deferri reo criminis contra quem semiplene probatum est.*
217 *Furti nomine dupli aut quadrupli condemnationem non fieri ex taxatione iurantis in litem, sed secundum veram rei æstimationem, & num. sequent. & 219. & 222.*
220 *Taxationem rei petitæ aut damni dati non posse fieri a iudice, vbi iudex ipse necesse habet sequi iuramentum partis.*
221 *Iuriiurando a reo actori delato super æstimatione rei petitæ an sit standum & quid si a iudice delatum sit. num. 223 & 224. & quid si a lege deferatur. nu. 225.*
226 *Iusiurandum in litem quando possit a iudice deferri.*
227 *Iusiurandum deferre in defectum probationis an liceat.*
229 *Quæstionem non esse habendam de vili etiam persona, nisi subsistentibus multis argumentis & indicijs.*
230 *Quæstionem de seruo aut alia vili persona facilius haberi, quam de ingenuo aut dignitate aliqua prædito.*
232 *Purgatio in quibus criminibus a reo desideretur, tametsi contra eum non sit probatum. & nu. 260. & 302.*
233 *Tutor suspectus postulatus ob id quod inuentarium non confecerit, probationis onere grauatur.*
234 *Negatiuam ex coniecturis probari posse.*
235 *Præsumptionibus nonnũquam moueri iudicem aduersus reum accusatum, nonnunquam etiam contrarijs præsumptionibus dimoueri.*
236 *Animum talem fuisse præsumit lex, qualem euentus rei indicauit.*
237 *Præsumptionem mali animi sumi ex genere teli.*
238 *Iusiurandum possit ne deferri in criminibus siue reo, siue actori.*
239 *Vitam suam an liceat vnicuiq; quacunq; ratione redimere.*
240 *Actore non probante reum esse absoluendũ, etiam si nihil ipse præstiterit.*
242 *Iusiurandum purgationis non esse prius reo deferendum, quam actor seu accusator a probando exclusus fuerit.*
243 *Probatione non videri defectum accusatorem quamdiu ad probandum admitti potest.*
244 *Iusiurandum necessarium possit ne actori deferri, & an voluntarium aut iudiciale, & nu. 251.*
245 *Iusiurandum, quodcunque sit illud, possit ne reo deferri.*
246 *Iusiurandum non posse per procuratorem deferri.*
247 *Iusiurandum deferens quasi pacisci videtur.*
248 *Famæ & vitæ causam æquiparari.*
249 *Infamiam grauius esse supplicium viro forti, quam mortem.*
250 *Simoniæ crimen omni iure esse prohibitum.*
252 *Iusiurandum suppletiuum non esse in causa ciuili grauis præiudicij deferendum.*
253 *Vsuram committens censetur rapinam committere.*
254 *Intellectus ad l. 3. §. 1. ff. de iureiuran. & nu. 256.*
255 *Actionem in iure nonnunquam pro accusatione accipi.*
259 *Iusiurandum suppletiuum ve possit in criminalibus deferri actori, qualia indicia præcedere oporteat.*
260 *Accusatorem posse deferre in sui præiudicium iusiurandum reo, nõ etiam in præiudicium reipublic. & an id sit perpetuum. num. 264. & 272.*
261 *Accusatori transigere non licere, quamuis reo hoc liceat.*
262 *Accusationem propositam persequi negligens, aut ab ea desistens incidit in pœnam senatuscon. Turpilliani. et an id sit perpetuum. num. sequen. & 275.*
265 *Sanguinem suum licet vnicuique quomodocunque redimere.*
266 *Accusator qui semel iusiurandum reo detulit, an possit rursus accusationem aduersus eum instituere.*
267 *Accusationem iterum instituere non licet ei, qui semel ab ea destitit.*
268 *Accusationem re integra non denegari ei, qui prius declarauit se nolle accusare.*
270 *Accusationem deseruisse seu ab accusatione destitisse quis dicatur.*
271 *Procuratorem posse constitui in leuioribus criminibus, & in eis iusiurandum reo deferri.*
273 *Accusatorem quemcunq; repelli ab accusando eo, cui iam accusato iusiurandum bona fide delatum est, & exactum permittente iudice.*
274 *Iusiurandum non semper deferri posse reo in ijs criminibus, in quibus permissa est transactio.*
276 *Iusiurandum voluntarium possit ne per reum criminis deferri accusatori. & nu. 280.*
277 *Intellectus ad l. nam postea §. si damnetur ff. de iureiur. & num. sequen. & 280. & 281.*
279 *Iusiurandum potiorem vim habere quam rem iudicatam.*
283 *Reus criminis efficiatur necne infamis ex iureiurando per accusatorem præstito ad delationem ipsius rei, si cesset omnis alia probatio, & num. 285. & 286. & 301.*
284 *Actione legis Aquiliæ conuentus si iusiurandum actori deferat isque iuret, non in duplum sed in simplum condemnabitur, quantumcunque factum negauerit.*
287 *Iusiurandum voluntarium delatum actori & ab eo præstitum in actione rerum amotarum, an infamet reum.*
288 *Infamia notetur necne is, quem iudex per inscitiam seu ignorantiam iuris infamem pronunciauit. & nu. 290.*
289 *Sententia in causa famosa executionem famæ secum trahit.*
291 *Intellectus ad l. ictus fustium. ff. de his qui not. infa.*
292 *Infamia non notari eum, cui iudex qui pro arbitrio pœnam constituere potest, minorem pœnam irrogauit quam pro delicti atrocitate. Et quid si in grauiorem quam pro delicto condemnauit.*
293 *Intellectus ad l. si Tutor donium. C. ex quibus causis infamia irrogetur.*
294 *Infamia notetur necne aliquis, non considerari ex sententia iudicis in ijs casibus, in quibus lex certam pœnam statuit.*
295 *Reum criminis conuictum probationibus puniendum esse etiam absque eo quod iusiurandum accusatori deferatur.*
296 *Confessio rei criminis in quibus causis non minorem vim habeat, quam testium depositiones.*
297 *Reus damnatus ex sola sua confessione, an sit dimittendus, reperto postea eo, qui crimen admisit.*
298 *Quæstionem de reo criminis habere quando possit iudex ex indicijs, & argumentis aut testimonijs, & quando non. & num seq.*
300 *Reus grauiter de crimine aliquo diffamatus tenetur seipsum purgare. & an id sit perpetuum. & nu. 304.*
303 *Infamia notetur necne aliquis ob contumaciam in non satisdando.*
305 *Parentes & domestici sint ne testes idonei ad probandam innocentiam in ijs casibus, in quibus reus tenetur se purgare.*
306 *Negatiuam quæ in animo consistit, duplici modo probari, facto, s. & verbo.*
307 *Negatiuam non probari per testes, nisi rationem reddant sui dicti.*
308 *Negatiuam eum probare debere, qui eam proponit, siue sit actor, siue reus.*
309 *Negatiuam proponens non tenetur eam probare, si intentionem suam fundatam habeat in iure communi. & nu. 312.*
310 *Emphyteutam, cui obijcitur non fuisse solutum ab eo canonem, probare debere canonis solutionem.*
311 *Princeps an & quando possit cogere subditum ad ostendendum titulum suæ possessionis.*
313 *Priuilegij quasi possessionem non prodesse ei, qui in tertij præiudicium vult priuilegio vti, nisi de priuilegio fidem faciat.*
314 *Probationis onere non releuare quasi possessionem, vbi rei aut actoris intentio, aduersus quem negatiua proponitur, in iure cõmuni fundata est.*
315 *Intellectus ad l. iubemus. C. de fund. patrim. l. b. 11.*
316 *Feudum nullo tempore præscribi ab eo, qui causam a domino feudi non habet.*
317 *Contumaci in comparendo aut defendendo aut respondendo incumbere onus probandi, siue agatur confessoria, siue negatoria.*
318 *Possessionem absq; titulo proponere non sufficit ei, contra quem ius commune certat. Et an id obtineat in materia feudali. nu. seq. & 320.*
321 *Feudi inuestitura facta a domino coram paribus, vel per breue testatum, cogi potest dominus mittere vasallum in possessionẽ feudi. & nu. 331.*
322 *Inuestituram feudi factam fuisse negante domino, vtri incumbat onus probandi, domino ne, an vasallo. & nu. 326. 332.*
323 *Iurisiurandi præstandi forma in probatione inuestituræ feudi.*
324 *Vasallus an sit is censendus, qui inuestituram feudi non accepit, si per triginta annos rem vt feudalem possedit, & seruitium domino exhibuit & nu. 328. & 335.*
325 *Præscriptionem triginta annorum sine titulo & bona fide iuuari possessorem in sua possessione tantum.*
327 *Longa possessio quæ dicatur.*
329 *Feudum quibus modis acquiratur.*

Inuestituram

310 Inuestituram feudi nihil aliud esse quam possessionem ipsius feudi.
333 Inuestitura sola tribuat necne veram possessionem vasallo.
334 Iusiurandum deferri in materia feudali propter possessionem, an sit indistincte verum. & nu. 338. & 340.
336 Dominium directum non acquiri præscriptione triginta annorum, ac nec vtile quidem.
337 Dominum feudi probantem inuestituram non fuisse factam obtinere contra vasallum non obstante possessione triginta annorum.
339 Inuestituram esse duplicem.
341 Feudi controuersia circa proprietatem inter dominum & vasallum orta, vter vincere debeat.
342 Possessio sola in sacerdotiis seu, vt loquuntur, in beneficiis, an releuat ab onere probandi. & nu. 349. & 377.
343 Possessorem triennalem præsumi habere titulum. Et an teneatur eum exhibere ad partis requisitionem. & nu. 353. & 366.
344 Titulum se habere postulans declarari, an de eo docere debeat, nec sufficiat eum probare longam possessionem.
345 Rei vendicationem non dari possidenti seu detinenti.
346 Interdictum retinendæ possessionis posse cum petitorio cumulari.
347 Ius suum confirmari petens, titulum docere debet. & nu. 375.
348 Diuturnum tempus censeri tempus decem annorum.
351 Possessorem triennalem an inquietare liceat. & num. 361. & seq. & 365. & 366.
352 Dispositionem negatiuam non licere extendere ad casus non expressos.
354 Hæres, qui putauit defunctum iuste possedisse, si post mortem eius perseueret in ea possessione bona fide decem vel viginti annis, an non solum tutus sit præscriptione temporis, sed etiam acquirat titulo pro hærede. & num. seq. & 356.
357 Dominium rei tribui per legem, nedum possessionem adiudicari, vbi lex ipsa molestiam tollit, & possessorem inquietari prohibet.
358 Possessor triennalis vt manu teneatur in sua possessione quę interuenire oporteat ex dispositione iuris canonici. & nu. 360.
359 Diem cœptum haberi pro completo in vsucapione rerum mobilium.
363 Possessionem non iuuare eos, qui vitiosum ingressum habent.
364 Intrusum censeri eum qui possessionem temere apprehendit tametsi titulum habeat.
368 Possessionis pacificæ commodum tolli per controuersiam de facto motam.
369 Probationis onus incumbere ei, qui gratiæ, aut priuilegio, aut iuri alicui speciali innititur.
370 Episcopos hoc tempore passim offi. suum negligere, & vicariorū opera vti.
371 Reprobari eum qui approbatus est, non esse a iure alienum.
372 Instrumentum antiquorum renouationem postulari posse ab iis, qui timent ne talia instrumenta vetustate pereant.
373 Possessionem longi temporis non esse attendendam, vbi ex iniusta possessione periclitatur anima possidentis.
374 Possessio triennalis quæ commoda afferat.
376 Regaliorum iura quando primum Francorum regi concessa sint.
378 Regaliorum iura varia esse. & quot sint eorum genera. nu. seq.
380 Facultas conferendi sacerdotia iure regaliorum regi competens an possit ab eo alteri delegari. & nu. 394. & 397. & 401. & 417. & 420.
381 Ecclesiam hodie plenam esse idiotis & literarum expertibus.
382 Francorum reges omnium fere ecclesiarum episcopalium patronos esse, & quanta sit vis concessionis huius iuris patronatus. nu. seq.
384 Priuilegium posse reuocari, imo ipso iure expirare cessante causa concessionis priuilegii.
385 Ius speciale ex priuilegio procedens facilius tolli, quam ius commune.
386 Mulierem sacerdotia seu beneficia suo iure conferre posse.
387 Reginas Franciæ omnium virilium officiorū de iure capaces inuentas esse.
388 Capacem reddi eum qui est incapax si ei princeps ex certa scientia potestatem conferat.
389 Priuilegium, cuius verba in personam alicuius sunt concepta non egredi eam personam. & nu. 419.
390 Forma collationis qua solet vti rex Francorum dum beneficium iure regaliorum confert.
391 Qualitatem naturalem potius quam accidentalem attendendam, vbi vtraq; concurrit.
392 Doctori aut consiliario absenti an & quando debeatur salarium tempore absentiæ. & nu. seq.
395 Actus ex commissione eius factus cui potestas erat faciendi valet tametsi factus sit ab eo, qui ad eius exercitium erat per se inhabilis.
396 Legem condendi potestas soli principi competit, eam tamen suis proceribus potest committere.
398 Reges Francorum habere ex consuetudine & priuilegio ius conferendi præbendas. & nu. seq.
400 Priuil[illegible] quod consuetudine obtineri non potest.
402 [illegible] dignitas non posse per alium exoluari.
403 [illegible] cum adiectione dignitatis ipsius an trā[illegible]
404 Intelligitur ad [illegible] & nu. 405. & 409.
405 Legatum non [illegible] quam dies legati cedat.
406 Legatum pur[illegible] vel ad certum diem relictum statim a morte testatoris acquiri legatario etiam non adita hæreditate.
[illegible] Vsusfructus [illegible] alterius seruitutis personalis legatum non acquiri nisi cedente die legati.
410 Legatum relictum alicui sub nomine dignitatis ipsius an & quando acquiratur successori in dignitate. & nu. 412.
411 Principem iisdem legibus regi & gubernari quibus & subditi eius, quantum ad testatorum voluntatem attinet.
413 Legatum factum alicui, qui postea sit incapax ob delictum, non transmittitur, sed sit caducum.
414 Augustam iisdem priuilegiis gaudere, quibus & Augustus, & an id sit indistincte verum. nu. 416.
415 Principem non posse transmittere aut cedere in aliam personam quantumcunq; priuilegiatam ius quod singulariter ossibus eius inheret.
418 Priuilegium certo & determinato generi concessum personam generis non excedere.
421 Priuilegium alicui concessum ad liberos eius extendi.
422 Eligendi iudicis facultatem non posse cedi.
423 Priuilegium concessum incapaci an & quatenus transeat ad successores.
424 Tutela nobilium pupillorum ad quos & cum quali emolumento pertineat. & num. seq.
426 Honoris fructus qui dicantur.
427 Adorationem imperatoribus pro salutatione olim exhibitam.
428 Domitianum imperatorem iussisse se vocari dominum ac Deum.
429 Octauianum Augustum domini appellationem detrectasse.
439 Coronarii auri concessionem soli principi deberi.
431 Honorem reuerentialem non posse vel gratis vel per pactum remitti.
432 Patronatus iure honorem regi deberi, qui alteri inferior a principe non cēditur.
433 Principi non licet ius alienum tollere absq; iusta & rationabili causa.
434 Papę Romani curiam immodice desiderare vt mundus totus ad eam influat, tanta est in ea auri & argenti sacra fames.
435 Principem quantumuis legibus solutum teneri suis conuentibus.
436 Rescriptum non valere, per quod ius alteri ex conuentione seu contractu competens tollitur.
437 Patronatus ius alicui competens posse in fiscum transire cum vniuersitate bonorum publicatorum, & an id sit perpetuum. num. 456. & 457. & 468. & 472. & 475. & 482.
438 Bona, quæ in extraneum hæredem transferri possunt, eadem etiam publicari & fisco acquiri possunt.
439 Iudex laicus an possit cognoscere de causa iuris patronatus laici. & nume. 441. & 454. & 479.
440 Mixtum sequi naturam simplicis dignioris.
442 Iudicem secularem esse competentem ad cognoscendum in causa feudi.
443 Accessiones rei non debere diuerso ab ipsa re iure censeri.
444 Sententiam Henrici Imperatoris latam aduersus Robertum regem Sicilię non fuisse iuste retractatam per Clementem R. Pontific. & nu. 446.
445 Vasallus vbicunq; intellexerit dominum periclitantem statim domino detegere debet, & ei auxilium ferre.
447 Sententia publicationis bonorum an effectum suum extendat ad bona quæ sunt extra territorium iudicantis. & nu. seq.
449 Vasallum duorum dominorum vtriq; efficaciter obligatum esse.
450 Fidelitatē inferiori a principe faciens, principis personam excipere debet.
451 Episcopum committentem aliquid in Imperatorem posse vtilitate feudi priuari.
452 Principis potestate non eximi, quod ecclesiæ dicatum est.
453 Appellari posse ad superiorem iudicem secularem a sententia lata a clerico iurisdictionis temporalis, quam in feudo habet.
455 Patronatus laici duas esse species.
458 Patronatus ius adherens fundo sequi naturam eius fundi, quod attinet ad cessionem aut aliam quamuis translationem.
459 Rem semper transire cum integro suo statu.
460 Vasallum in discrimine constitutum dominus tueri debet.
461 Negatiua positio an sit admittenda.
462 Latrunculatorem nonnunquam cognoscere de causa ciuili.
463 Iudicem ciuilium causarum cognoscere posse incidenter de crimine.
464 Iudex nonnunquā ratione adiuncti fit cōpetens, qui alias est incompetens.
465 Prohibitiua in specie, non posse in genere fieri.
466 Fiscum succedere ei, qui decedit sine legitimis hæredibus.
467 Vasallo decedente sine legitimis hæredibus, feudum ad dominum reuertitur.
469 Iudicum arbitrio relinqui casus emergentes qui in iure non sunt decisi.
470 Patronatus ius posse transmitti ad quoscunq; hæredes extraneos.
471 Emancipatos iure pretorio succedere.
473 Emphyteusis ecclesiastica an veniat in publicatione bonorum.
474 Bonis alicuius publicatis, ea omnia in fiscum transire, quæ sunt ad hęredē extraneum transitoria.
476 Ius patronatus quod in libertos competit, transire in fiscum publicatis bonis patroni.
477 Vendito comitatu vel marchionatu transferri in emptorem omne ius quod venditor in eo habebat.
478 Iura incorporalia quæ per se diuisionem non recipiunt, possunt in consequētiam diuisionem admittere.
480 Qualitatibus duabus simul concurrentibus, quarum vna est permissiua, altera prohibitiua, in dubio permissiua potius attenditur.
481 Ius Romanæ ecclesiæ competens posse in consequentiam alterius rei præscribi quadraginta annis.
483 Ius patronatus transire cum hæreditate vendita.

HIc §. Prora est & puppis totius senatuscon
sulti Syllaniani, ī eo enim neruus eius
consistit, ideo ampliore commentario, quam
hactenus fecerim, intendo explicare ordina-
ria lectione primum, repetitione postremo,
& quantum vires ingenij suppetant dote am-
plissima ornare curabo. Ad id. n. negatiue materia me inuitat,
quam Ang. non ineleganter ex hoc elicit. eam in repetitam le-
ctionem quam omnes vulgo repetitionem appellant, reijcio.
Vt igitur satis voto faciam ad institutū propositę materię pro-
grediamur. Duo sunt, quæ a senatusconsulto desiderantur,
priusquam indictę a senatusconsulto pœnæ locus esse possit,
quæ licet in præcedentibus legibus explicata fuerint, quia ta-
men iurecōsultus in vnum coniungere voluit, ſm iureconsul-
ti distinctionem de singulis differere curabimus. Primum igi-
tur, quod hic iureconsultus inseruit, est, quod in prioribus le-
gibus & sequentibus omissum est, eo quod verba senatuscon-
1 sulti non habemus, nisi ex Vlpiani interpretatione. † Namque
pœnam hæredum omittētium mortem necati domini seu oc
cisi defendere, dicit esse publicationis bonorum hæreditario-
rum, non aūt ipsius hęredis, quę aliunde heres habuit, & ab hæ
redibus tanquam indignis auferuntur l. 1. ff. de iure fisci. l. Mar-
cellus, §. fi. ff. ad Trebell. l. indigno. & l. hæredē ff. de his qui. vt
indig. l. 1. C. de his quib. vt indig. aufer. hær. in legibus præcedē-
tibus sæpius explicatum, & in sequenti repeti poterit. Secun-
dum est senatusconsulti declaratiuum, quod vsq; in fin. §. pro-
2 sequitur, idque duobus necessarijs concludit. † Primum est, vt
prius constet occisum fuisse defunctum, nec sufficere dicere
mortuum esse, nisi liquido cōstet occisum, dixerat idem prius
3 in l. 1. §. item illud, sup. eod. l. 1. C. vbi causæ fisca. † Lex Aquilia
huic senatusconsulto in hoc conuenit l. qua actione, in princ.
& l. inde Neratius §. fi. & l. seq. & l. proinde, in princ. ff. ad legē
Aquil. Oportet. n. de delicto prius constare, l. eius qui delatorē
ff. de iur. fisci c. præterea. extra de testi. l. maritus. ff. de quæstio-
4 ni. Vide Pet. de Ancha. in c. fęlicis, de pęn. in 6. † Secundum est,
quod hæres extraneus si adierit, vel suus se immiscuerit, vel bo
norum possessor si bonorū possessionem agnouerit, priusquā
de familia mortis domini cōscia seu participe qōnem, seu sup-
plicium cū effectu sumere procurauerit, indignus sit hæredita
5 te, & applicatur fisco. † Ratio dicta est in rubrica, & in cap. l. 1.
& in l. 3. §. non tantum sup. eo. vt facilius & diligētius vindicta
de nece occisi habeatur l. propter venenu. §. fi. in verbo, defun-
ctorię, ī. eo. illic verbum illud explicabimus. Et per hoc Rom.
in d. §. item illud in l. 1. sup. eo. dicit qñ aliquid principaliter de-
sideratur, id primo probari debet. quam iudicium fieri possit,
per hunc tex. & d. §. illud. Cui adde l. in fraudem §. eius bona.
primo. ff. de iure fisci. l. hęc autem in princ. ff. qui. ex cau. in pos.
eatur. quæ dictis supra coniungi pe fluunt. Et hanc pęnam intel-
lige pro his, qui primum caput senatusconsulti offendunt, qui
vero secundum caput, alia pęna plectuntur, l. lege Cornelia §.
fi. inf. eo. illic dicetur. Et ob hoc dicit, non alias hęreditatem ab
indigno auferendam esse, quam de morte domini & crimine
non vindicatę necis iudici constiterit. In text. Non alias publi-
cantur. Dicit hic Ang. id est per confiscationem incorporan-
6 tur, † cum statim commisso per hæredem delicto publicentur,
sed in fiscum non incorporantur nisi per sententiam patefacta
cęde aduersus homicidas l. 1. C. vbi causæ fisca. l. 1. C. de his qui
bus, vt indig. vbi Guliel. de Cuneo idem sentit, & Bar. formam
tradit in l. in cognitione, inf. eo. quæ tamen differt ab exposi-
tione Ang. hic. Et in hoc Bar. a Dyno dissentit, & nostra ętate
quandoq; sub Ibidis nomine multis legibus & authoritatibus
digladiatum est, & per chalcographos, tacitis tamen authori-
7 bus, eorum disputatio in publicum prodijt. † Agebatur autem
inter eos de crimine læsæ maiestatis quæstio, an bona statim
crimine commisso sic publicata essent, vt dominium eorum fi
8 sco statim commisso crimine quæsitum esset. † Nulli vnquam
dubium fuit statim patrato delicto, administrationem interdi
ctam esse, cum id expresse ab Imperatoribus decisum sit, au-
thoritate Pauli, & Martialis Iureconsultorum in l. pen. & fi. C.
9 ad leg. Iul. maiest. † Sed vis tota huius disputationis est, an ipso
iure nulla expectata sententia facti declaratoria in crimine læ-
sæ maiestatis, aut quouis alio crimine, quo bona publicantur,
ipso iure dominium rerum fisco acquisitum sit, an vero ad ef-
fectum consequendi dominij per fiscum sententia facti decla-
ratoria & condemnatoria necessaria sit. In primis Bar. in l. Im-
perator ff. de iure fisci. dissentiēs a Dyno in illa lege dicit, reum
criminis hæresis, vel læsę maiestatis non amittere dominium
rerum suarum ipso iure, sed solam dominij administrationem
l. pen. & fi. C. ad leg. Iul. maiest. l. quæsitum ff. qui & a quib. ma-
numis. lib. non fiant. l. post contractum ff. de dona. l. ex publico
rum ff. de accusa. l. aufertur §. in reatu. ff. de iure fisci. & vlterius
Barto. in §. 1. in auth. de incæst. nupt. collat. 2. & in d. l. post con-
tractum, & in l. si debitor. in fin. ff. quę in fraud. cred. vbique di
cit contrarium in iure cautum non reperiri. In ea opinio. prius
eo fuerunt Iacob. de Aretin. & Cyn. in d. l. penul. C. ad leg. Iul.
maiest. Mott per d. l. quæsitum. Bal. in l. vnica. C. ex delic. defun-
cto Mouetur per §. per contrarium, insti. de hęr. quæ ab intest.
dese. l. codicillis §. pen. ff. de leg. 2. in ratione legis, & l. ex publi-
corum. cum eis sentit Paul. de Cast. in d. l. post contractum, &
in l. commissa. ff. de publ. & vectig. Idem Pau. & cum eo. Ioan.
de Imol. & Franc. Aret. in l. qui a latronibus §. 1. ff. de testa. Et
mouetur Aret. potissime, per tex. in d. §. per contrarium, instit.
de hær. quæ ab intest. dese. Idem Aret. in l. Pantonius, §. rei per-
duellionis, ff. de acqui. hær. & in l. si quis post accusationem ff.
de testa. Rom. in d. l. post contractum. Idem Rom. in l. eorum,
10 in princ. post Ang. ff. de dam. infec. † Dicit. n. post Ange. hic, &
in d. l. eorū in omni casu, in quo rei possessio amitti debet, sen-
tentia facti declaratoria interuenire debet, c. cum secundum,
extra de hæret. Et per illum tex. Rom. idem tenet in l. stipula-
tio. §. habet, in fin. ff. de noui operis nunciatio. addens Bart. in l.
eius qui delatorem ff. de iure fisci. Ioan. Fab. in §. 1. in fi. instit.
quib. alienare licet, dicere vī, Accursium illic istius fuisse sentē
tię in verbo, conuertatur, dum gl. dicit, eum qui dominus est,
non posse alienare l. fi. C. ad legem Iul. maiest. l. Manicheos, C.
de hæret. l. fi. C. de præd. decur. lib. 10. Per hoc inquit Ioan. Fab.
dicere vult Accurs. reos criminis hęreseos, seu læsæ maiestatis
remanere dominos vsq; ad sententiam, & dicit expressum es-
se in d. l. quęsitum ff. qui & a quib. sed decretalis Bonifacij in c.
cum secundum, de hęret. in 6. contradicit. Et ita sentit Aret. in
d. l. si quis post accusationem ff. de testa. vt paulo post dicetur.
Et ideo Aret. illic dubius remansit propter illam decre. Boni-
facij. Et prius hoc dixit Ang. Aret. in §. interdum, inst. de hære.
quæ ab intest. defer. & in §. 1. inst. de publ. iudi. & in tract. malefi
ciorum, in verbo, *che hai tradito la tua patria*, addens non esse bo-
num argumentum de crimine heresis ad crimen læsæ maiesta
tis, quamuis Bar. in d. l. si debitor. ff. de his quæ in frau. credito.
fiunt dicat nō reperiri iure cautum etiam in crimine hæresis,
11 bona ipso iure publicari. † Valet autem argumentum secundū
Ang. econtrario, de crimine lęsę maiestatis ad crimen hæresis.
quia si in crimine læsæ maiestatis aliquid licet, multo magis in
crimine hæresis l. Manicheos, & auth. Gazaros. C. de hæret. ca.
vergentis, in fine. extra de hæret. Non enim omnia, quæ in cri-
mine hæresis admittunt. r, in crimine læsæ maiestatis conce-
duntur. Huic opin. Bar. subscribit se Ioan. de Platea in l. eorum
C. de iure fisci. lib. 10. & Ioan. Faber. in §. fin. instit. quib. non est
permiss. facere testam. Et solent in hac materia communiter
scribentes refugium habere ad Bar. distinctionem, in l. in co-
12 gnitione, infra, eod. tit. † Nonnulli Neoterici nostræ ætatis scri
ptores ad confirmationem opinionis Bar. addunt vanam & su
peruacaneam esse eorum, qui secus sentiunt disputationem,
cum in specie in lege casus decisus sit l. ancil. ę. C. de furt. & gl.
est secundum eos, in §. 1. in auth. de non eligen. secūdo nuber.
collat. 1. neque licere per quamcunq; exceptionem a textuali
regula discedere, nisi regulę limitatio in lege expresse posita in
ueniatur, c. 2. extra, de coniu. leprol. c. sane 15. q. 3. sed cum re-
gula, inquiunt illi, in d. l. quęsitum ff. qui & a quibus manumis.
liber. non fiant, posita sit, alia decisione opus non est. Addunt
& secundo aliam esse iuris regulam, vbi non apparet priuatio-
nis pęnam a iure impositam esse ipso iure, sic interpretatio fie
ri debet, vt in ipsa priuationis pęna imponenda sententia inter-
ueniat, & non fiat ipso iure priuatio, secundum gl. in c. quicun-
que, in verbo, innodetur, de hær. in 6. & c. in pęnis, de regul. iur.
13 in 6. Tertio addunt, † in feudo reuersioni locum non esse, nisi
conuicta per sententiā culpa c. 1. de feud. sine culpa non amit-
ten. collatio. 10. c. si vasallus, si de feudo fuerit controuer. inter
dominum & agna. Neq; ſm eos in crimine læsæ maiestatis in-
uenitur hæc regula specialiter immutata etiam in feudalibus,
standum est igitur regulæ, secundum eos, d. l. quæsitum, per l.
pręcipimus, in fine. C. de appellatio. neq; iuuari potest contra-
ria opinio eo, quod a pluribus fuerit approbata l. 1. §. omnibus.
C. de vete. iure enucle. Quoniam, inquit ille tex. non ex multi-
tudine authorum quod melius & equius est iudicatur, ca. ego
solis 11 dist. Et si vltra quam per illos dictum est in secundo eo
rum argumento desideras chartas aut membranas occupare,
lege Fely. in c. Rodulphus, extra de rescr. vbi contestatione seu
protestatione aliqua vtitur, eo quod duo pręclara iuris lumina
sua tempestate in ea scripserunt, videlicet, Alex. de Imola in d.
l. Imperator. in apostil. Bar. ff. de iure fisci. Et Andr. Barba in c.
si diligenti extra de foro compe. Ob id dixit, vix voluisse cala-
mo manum apponere, nisi pręcibus eorum qui in eum impe-
rio vti poterant, superatus fuisset. Non pretermittam addere
eundem Felyn. in c. primo. extra de constit. & in ca. 2. extra de
sponsali. Bald. in authenti. licet. C. de locat. & conduc. Bald. in
authent. hoc amplius. C. de fideic. & in authen. si captiui. verss.
sed vlterius queritur C. de episcopis & cleric. Angel. in l. Papi-
nianus §. meminisse ff. de inofficio. testament. Aliqua autem
infra colligemus, quę huic nostrę disputationi conuenire puta
bo. Ad secundum eorum fundamētum si vis plura addere, vi-
de pub-

de pulchram disputationem And. de Iser. in c. præterea si vasallus, quæ fuit prima causa benefi. amit. colla. 10. Card. Alex. in c. item si fidelis, quib. mod. feu. amitta. Papien. Mod. Ias. in l. 2. & seq. C. de iure emphy. Iac. de S. Georg. in tractatu suo feud. in verbo, dictique vasalli promiserunt non committere feloniã. Bald. in dicta authen. si captiui. C. de episco. & cler. ex quorum dictis nihil transcribam.

14 † In alteram & cõtrariam sententiam declinauit Dynus in d. l. Imperator. ff. de iure fisc. motus per d. l. quæsitum. ff. qui & a quib. manumis. libe. non fiant. gl. in l. fi. in prima illius legis interpretatione. C. de iure fisci. lib. 10. Dũ dicit in crimine læsæ maiestatis bona ad fiscum transmitti, licet reus viuens accusatus, vel condemnatus non sit. d. l. ex publicorum. ff. de accusatio. gl. in l. si quis in tantam. versi. super quarto quæro. C. vnde vi. dicit enim spoliantem dominium rei ipso iure amittere, & spoliato acquiri, sicut in crimine læsæ maiestatis. l. fi. C. ad legem Iul. maiest. & alijs casibus de quibus in ea similis gl. in d. l. ex publicorum. ff. de accusa. quæ plura alia crimina recenset, in quibus non secuta cõdemnatione imminet pœna ademptionis bonorum. glo. est in d. cap. cum secundum. in verbo, ipso iure. de hereti. lib. 6. Et Bar. ipse in extrauagan. qui sint rebell. collatio. 11. in verbo, rebellando. circa me-

15 dium glo. ibi, item quæro quid de dominio. † In dominio vtili cõcludit rebellem ipso iure vtile dominium amittere, cum sit a iure ciuili introductum, & quæ iuris sunt ciuilis, amittunt. l. amissione. §. qui deficiunt. ff. de capi. diminutio. Guliel. de Cu. in l. 1. C. de his quib. vt indig. aufer. heredi. Dicit vasallum a die commissi delicti fructus rei feudalis amittere, & fieri domini, quia res ipsa feudalis a die criminis domino quæsita est, per illum tex. dum ait, hæredes, quos necem testatoris inultam omisisse constiterit, fructus integros cogantur reddere. Et ille tex. est singularis, & huius nostræ disputationis declaratiuus, & maxime huius nostri. §. dum in eo dicitur, nõ alias bona publicantur quam si constabit &c. Et ea Ang. hic & recte, intelligit, publicantur, id est, per incorporationem cõfiscantur, & sic dominium statim quo crimẽ patratum est, fisco acquiritur, quia integros fructus hæredes restituere coguntur, quos non restituerent, si dominium apud eos remansisset. Dicã infra. hoc enim maxime considerandũ est, quoniam ex hoc maximus effectus

16 resultat. † nam princeps ea legitime cõcedere põt, priusquam incorporentur. l. 1. C. de petitio. bono. subla. lib. 10. l. bene a Zenone. C. de quadrien. præscr. Addo Ang. in l. in cognitione. infra eod. tit. & Bald. in dicta authen. si captiui. versicu. sed vlterius quæritur. C. de episc. & clericis. & vide cum omnino, & infra declarabo. In hac opinione cum Gul. de Cuneo sentit Bal. tametsi Guliel. non meminerit, in c. Imperialem. §. callidis. de

17 prohi. feud. aliena. per Feder. collatio. 10. † vbi Bald. dicit vasallum ipso iure feudum amittere ob commissum læsæ maiestatis crimen. Idem Bald. in l. 2. versic. ita in feudo. C. de liber. & eo. liber. Specu. in tit. de feudis. §. 2. & 3. Andr. de Iser. in cap. 1. in fine de feud. sine culpa non amitten. Vbi ab expresso voluit vasallum feudi dominium amittere propter crimen læsæ maiestatis ab eo commissum, quibus se subscribit Francisc. Aret. in d. l. si quis post accusationem. ff. de testa. fretus authoritate Ioan. And. in d. c. Fœlicis. de pœn. in 6. & d. c. cum secundum. de hæreti. eo. lib. & dicit illic Aret. c. cum secundum, fortiter facere pro Io. And. in d. c. Felicis, contra Bar. in l. post contractum. ff. de dona. & sic simpliciter Fran. Aret. cum Io. And. pedibus it in sententiam, ipse idem Areti. in l. qui a latronibus. ff. de testa. dicit Arch. cum Ioan. And. sentire in d. c. Fœlicis. de pœ. in 6. Et Paul. de Cast. remansit dubius in d. l. post contractum. ff. de dona. dum remittit se ad ea, quæ Dyn. & Bar. scripserunt in d. l. Imperator. ff. de iure fisci. & statim subiungit, quando tale est crimen, in quo bona statim sunt confiscata etiam ante sententiam, vt est in crimine læsæ maiestatis & hæresis, & in casu. l. cõ

18 missa. ff. de publi. & vectig. dominium statim amittitur. † Cum Dyno conuenit Dominicus de S. Gemin. in d. c. Fœlicis. & in c. pro humani. fi. de homi. in 6. per illum tex. & in d. c. cum sin. Luc. de Pen. in l. 1. C. de peti. bono. subla. lib. 10. dicit per constitutionem Caroli Secundi bona talium proditorum ipso facto in curiam transferri absque vlla possessionis eorum adeptione, & fiscus ad ea vendicanda vsque in viginti annos contra quẽcunque possessorem agit, & huiusmodi constitutio secundum eundem Luc. sic incipit, si dubitatio non est. Idem Luc. in l. cũ allegatis. C. de re mili. lib. 12. recensuit longe alia plura, quæ ingenio cuiuscunque legentis non mediocriter conferant. Nouissime vero sic absoluit, directum rerum dominium pp. crimen læsæ maiestatis ipso iure non amitti. sed vtile tñ. & hoc pacto satis erit factum. d. l. quæsitum. ff. qui & a quib. manumissi lib. accip. & l. Pantonius. §. rei perduellionis. ff. de acqui. hære. & l. cũ filius. §. fi. ff. de leg. 2. l. 2. ff. de bo. eor. qui ante sent. mor. sibi consci. & §. per contrariũ. iuncta gl. interpretatione. in verbo. desinere. insti. de hære. quæ ab intesta. defe. quem tex. Frãc. Aret. pro opinio. Bar. subtiliter induxit in d. l. qui a latronibus. §. 1. ff. de testa. Et in hoc Luc. cum Bar. conuenit in d. extrauag. qui sint rebel. in verbo, rebellando, & Andr. de Iser. in d. c. 1. de feudo sine culpa non amit. Cum Dyno sentit etiam Iacob. de Bel. in §. 1. in verbo, mox. in auth. de incest. nup. colla. 2. Et glo. illic idem sentit in verbo, imminere. Dicit enim in casu illius §. & l. fi. C. ad leg. Iul. maie. & alijs in eadem gloss. expressis, dominium rerum amitti ipso iure. & Iac. de Bel. vis. mouetur per d. c. cum secundum de hereti. in 6. Secundo per l. Manicheos. C. de hæret. & ibi tex. videtur esse clarius ibi, quos etiam bonorũ publicatione prosequimur. & in d. l. fi. C. ad leg. Iul. maiesta. ibi nam ex quo sceleratissimum quis consilium accepit, exinde

19 quodam modo sua mẽte punitus est. † Videat nunc vnusquisque, quantum sit periculosum hominum iudicium, vt tot & tanti patres in diuersas & omnino aduersas diuisi sint sententias, eosdem canones, & easdem leges, easdemque rationes in suam trahentes sñiam, præsertim. l. quæsitum. ff. qui & a quib. manumis. liber. non fi. quã Bart. in l. Imperator. ff. de iure fisci. dicit pro se concludere, videlicet dominiũ ipso iure nõ amitti. Dynus vero contrarium de ea sentit in d. l. Imperator. sm̃ Bar. illic. Lu. de pen. in d. l. cum allegatis. C. de re mili. lib. 12. vult eã intelligi de vtili dominio, non autem directo, & sic cum Dyn. conuenit, quatenus vtile erit dominium, sed quantum ad directum, nõ & ita Bar. distinctionem approbet in d. extrauag. qui sint rebel. col. 11. & aliorum quorum sup. meminimus. Similiter. c. secundum. de heret. lib. 6. trahit vnusquisque pro sua sñia pariter & l. pe & fi. C. ad l. Iul. maie. l. Pantonius. §. rei perduellionis. ff. de acqui. hære. l. donationes. §. fi. ff. de dona. hunc text. & l. in cognitione. J. eo. & Neoterici scriptores Bar. se subscribẽtes dixerunt, multitudini, quæ a Bar. declinauit, consentiendũ non esse, cum multitudo illa a vera legum & canonum traditione declinauerit. Sed cũ multitudinis cõis omnium Legistarũ & Canonistarũ schola & Bar. ipse, quo antiqui & recentiores veluti quodã numine vtuntur, tm̃ tribuit, vt ab ea recedi non debeat, maxime vbi origo eius a Dyno initiũ assumpsit, vt neque Bar. ipse, qui ab Vltramontanis pro idolo obseruatur, nihil boni dixisse visus sit, nisi quod Dyni spiritus ei insufflauerit, hac rõne visum est mihi nõnulla in mediũ afferre, vt posteris disputãdi, & cogitãdi occasionẽ relinquã, boni quique iudices de mẽ prout spiritus domini administrabit animi sui iudicium infor-

20 mabunt. † Progrediamur igitur disputationis gratia, quæ pro Accursio & Dyno mouere possunt, sicut inquit gl. in l. damni infecti. §. ei qui in verbo, plus autem. ff. de dam. infec. q̃ Ro. illic a quodam perito aduocato didicisse profitetur. Et soleo allegare glo. in l. 2. §. leui argumento. C. de hæret. quę illum tex. no. in his verbis, & latis aduersus eos sanctionibus succumbere debeat, qui vel pro leui argumento a iudicio catholicæ religionis, vel tramite detecti fuerint deuiare, & inquit glos. leui articulo, qui manifeste debet sciri, quia pertinaciter illud asserit, nõ autẽ si illud gratia disputandi referret, quoniã hæretici vocabulo non continebitur. hic autem noster articulus leuis dici non potest, quod in vnam & alteram partem a viris omni parte in iure ciuili & canonico meritis, dubius suo lumine redditus est.

21 Pro † Accursio & Dyno inducitur primo. d. l. ex publicorum. ff. de accusa. in duabus suis partibus. Prima est in his verbis, nõ alias transeant aduersus hæredes pęnę bonorum ademptionis quam si lis contestata, & condemnatio fuerit secuta, excepto repetundarum, & maiestatis iudicio. In criminibus igitur illis exceptis, ante litem contestatam & secutam inde condemnationem pęna ademptionis bonorum aduersus hæredes transit. Secundo in his verbis, vt bona eorum fisco vendicentur. ecce quomodo cum hæredibus de confiscatione non tractatur, quasi dicat, non esse dubium, bona ipso iure esse cõfiscata, sed de bonorum ademptione tantum. verbum enim, vẽdicentur, pręsupponit vi verbi dominium apud fiscum esse. l. Quintus. §. argento. ff. de auro & argen. lega. in verbo, vendicentur, apud hæredes autem solam rerum detentionem, propter quam ab eis bona vendicantur & eripiuntur. l. vnica. C. de alie. iud. mutan. causa facta. l. officium. & l. qui restituere. ff. de rei. vendi. Et ideo dixit, non alias transeunt aduersus hæredes pęnę bonorũ ademptionis. & sic de ademptione bonorũ aduersus hæredes solum quęstio est. hoc pulchre dicit Do. de san. Gemi. in d. c. cum secundum. in verbo, ipso iure. de hæret. in 6. dum gl. dicit ipso iure confiscari bona in crimine læsæ maiestatis & hæresis. l. 4. C. de hære. & l. donationes. §. fi. ff. de don. Et Do. inquit, Intellige hoc verum, intantũ quod vendicentur bona per episcopũ, vel fiscũ de manu possessoris nullo dato pretio per quascũque manus transierint, nisi pretium, vel aliquid esset loco pretij in bonis hæretici, argu. l. si cũ dotẽ. §. fi. & l. seq. ff. solut. mat. l. Imperator. & l. si quando. ff. de leg. 1. Et ratio, secundum eũ, est, quia fiscus vel inquisitores vendicant sibi rem, sed vendicãs pretium non restituit. l. inciuilem. C. de furt. & quia effectus donationis retro trahitur. l. quisquis. §. emancipato. C. ad legẽ Iuliam maiesta. Et si hæc in crimine læsæ maiestatis locum habent, fortius in crimine hæresis. c. vergentis. extra de hæreti. Et quod hæc interpretatio vera sit, declarat glos. in d. l. ex iudicio-

rum,in verbo,maiestatis.ff.de accusatio.& vt supra dictum est
hic Angel.sequitur, & clarius Bald. in dicta authenti.si captiui.C.de episc.& cleri.Ex qua duos effectus procedere ait,quos
22 vide.† Et bene facit l.1.§.an bona.ff.de iure fis.quē sic inducas.
nam in capite legis Iureconsultus nōnullos casus expressit. in
quibus lex vult bona ad fiscū ipso iure venire,& prętcr cęteros
casum huius senatuscōsulti commemorat in his verbis, vel qp
mors ab hæredibus nō vindicetur in.§.an bona.dicitur, an bona quæ soluendo non sunt ipso iure ad fiscū pertineant, quæsitum est,vbi ergo bona illorum soluendo sunt,haud dubie ad
fiscum ipso iure pertinent,nec aliud in illo.§. in dubitationem
versum est.Et sequitur in versic.Labeo.etiam ea,quæ soluēdo
non sunt,ipso iure ad fiscum pertinere.Ecce quomodo ille.§.
an bona.hunc tex.in his verbis,non alias publicantur declarat
& pariter Ang. expositionem, qm̄ ipso iure dominiū ad fiscū
pertinet,sed ante non publicantur,id est publicata fisco nō incorporantur,seu a fisco vendicabuntur,donec constiterit occisum esse patremfamilias, & hæredem ante quæstionem de familia habitam suppliciumq; sumptum hæreditatem adiisse.
23 † fortiori ratione in principe hoc obtinet,qui verus est Reipublicę pater.§.fi.in auth. neque virum quod ex dote. colla.7.&
cui omnis debet reuerentia.c.solitę. extra de maiori. & obed.
24 dicā in l.pe.J. eo. Secundo † hæc conclusio aperte probari vr̄
in l.pe.& fi.C.ad legem Iul.maie. Primo in l.pen.dr̄,bona post
mortē vendicari iussit. & haud multo post sequit̄ in eadē lege
& nostro tempore multis hæredibus ablata sunt. Secūdo in l.
fi.dicitur,memoria eius damnetur, & eius bona successoribus
eius eripiantur.Nam ex quo sceleratissimū quis consiliū accepit,exinde quodāmodo sua mente punitus est. Et sic clare ex
illis duabus legibus constat, de cōfiscatione Imperatorē non
contendere.Quia cū sua mente iam cōdēnati & puniti sint,de
ereptione bonorū tm̄ quærendū esset ait,quę ab eo veluti iam
punito, eripi iubet. hoc etiā vlterius manifestant alia verba sequentia eiusdē legis ibi, & si decesserit quis propter incertam
personā successoris bona obseruant,si in causa maiestatis fuisse mortuus arguatur.Et sic ex his verbis clare cōstat secuta declaratione aduersus mortuū bona ex die cōmissi delicti fisco
acquisita esse.Illa enim verba,propter incertā personā successoris,& sic post cōmissum delictū sola successoris incertitudo
remanet,q̄ statim,secuta cōmissi criminis declaratione, tollit,
vt dicit tex.in d.l.cū filius.§.fi.ff.de lega. 2. ibi, quod irritū esse
post defuncti memoriā damnatā apparuit,& sic sentētia quātū ad dominiū nihil affert. Et ad id induco text. in c. cum s̄m,
de hæret.in 6.ibi, ipso iure de fratrum nostrorū cōsilio decernimus cōfiscata. Et sequitur in illo text. Confiscationis tamen
huiusmodi executio, vel bonorum ipsorū occupatio fieri nō
debet per principes &c. Antequā,inquit in fine illius decretalis,per episcopum loci vel aliam personam ecclesiasticam,quę
super hoc habeat potestatem,sententia super eodem crimine
fuerit promulgata. Ecce quomodo in criminibus exceptis seu
priuilegiatis sententia non nisi ad facti declarationē expectanda est,vt bona occupentur,& fisco incorporentur,seu cōfiscata esse ex die cōmissi criminis declarentur,nō autē vt publicētur seu confiscentur, quia sententia iudicis nihil a qualitate criminis detrahere pote, etiam si secundū pęnā legis pronunciata nō sit l.palā. §.fi.ff.de ritu nuptia.& in extrauaganti, qui sint
25 rebelles.† Et ad id induco l.qui pęnæ.ff.de manumis.inquit ille tex.Qui pęnæ serui efficiuntur, indubitate manumittere nō
possunt, quia & ipsi serui sunt. Illorum autē pęna bonorū est
exceptio,quæ cōcomitatur reos illorum criminum,dicta l.penul.& fina.C.ad legem Iul.maiest.fructus enim fiunt fisci propter delictū,dicta l.1.C. de his quibus vt indig. auferuntur hæredit.Nam ab eis fructus, quia medio tēpore percepti sunt fisco
restitui debent l.1.in princip. & l.quinq. legibus.ff.de bonis dānatorum.Et Ioannes Faber in l.res vxoris.C.de dona.inter virum & vxorem, dixit in crimine lesę maiestatis bona ipso iure confiscari,per dictam l.quæsitum.ff. qui & a quibus manumissi libertatem accipiunt, & in crimine hæresis, per dictū.c.
cum secundū de hæreticis in 6. & ille tex.fecit Aretinū variare, & a prima sua opinione, quæ erat Barto.discedere in dicta
26 l.si quis post accusationem. ff. de testa. † Quibus addo Felynū
in d.c.1. extra de constitutio. Dicit enim non obstare, si dicat̄
in pęnis ipso iure impositis declarationem requisitā esse d. ca.
cum secundum,quoniam non ad id requiritur, vt pęna incurratur,quoniā,inquit,iam incursa est,sed ad hoc,vt bona per fiscum apprehendi possint, cui de delicto incurso non constat,
s̄m Bart.in l.eius qui delatorem.ff.de iure fisci, sed pronunciatur cōmissum esse delictum, quo declarato pęna iam incursa
est s̄m Abb.in c.peruenit.primo.extra de appel.Et prius eo expressius tenet Bald.in c. 1. vers. vel si cum filia.quibus modis
27 feud.amitt.colla.10.† Dicit enim,quādo ipso iure aliquis a rebus suis cadit, ferenda non est sententia super bonorum amissione,sed super amissionis declaratione.§.1.in fine.& §.fi. vers,
veniant in auth.de incęst.nupt.colla. 4.& l.facultas. C. de iure
fisci.lib.10.l.cum duobus §. idem respōdit ff.pro socio. & aliis
plerisque legibus per eūdem memoratis. Neque s̄m eundem
Bal. refert, an dicat iudex, priuamus, vel declaramus in priuationis pęnam incidisse l.1.§.calumniatoribus, versi. si aūt pronunciauit ff.ad Turpil. idem dicit Dom. in c.1.de homic.lib.
6.& Roma.in d.l.stipulatio.§.habet.ff. de noui ope. nunc. post
Bar.in d.l.eius qui delatorem,dicit quantumcūq; propter crimen hęresis bona publicentur, necesse tm̄ est iudicem sua sententia declarare talem hęreticum esse d. l.eius qui delatorem,
& l.non tantum.§.senatus ff.de fideicomm. liber. Hoc idē dicit Cardin.Alex.in d.c.item si fidelis,in princ.quib. mod.feud.
amitt.colla.10.post Bal.in c.1.de feud.sine culpa non amitten.
colla.10.idem not.Ioan.de Platea in d.l.eorum.C.de iure fisci.
28 libro 10.† Restat igitur his quæ pro Bar. & sequacibus adducta
sunt respondere,tametsi non comperiam Dynum in l.Imperator. ff. de iure fisci, dicere reum criminis lęsæ maiestatis statim commisso delicto rerum suarum dominium amittere,
quamquam Bar.& qui eum sequuntur, sic Dynum referant.
Verum est autem Dynum in eadem lege distinguere,quando
delictum circa rem committitur contra legis prohibitionem,
vel quando extra rem, vt plenius Bar. in eadem lege declarat.
Tamen quantum ad crimen hęresis & lęsę maiestatis dicit necessariam esse condemnationem ad hoc,vt dominium rerum
hæretici aut rei læsę maiestatis acquiri possit, d.l.ex iudiciorū.
ff.de accusatio. Tamen ex die quo in crimen incidit, videri interdictam esse bonorum administrationem, & ex consequēti
dominij dispositionem ademptam l.donationes.§.fi.ff de donatio.& d.l.ex iudiciorum, & Iaco. de Bel.Vil.in d.§.1.in auth.
de incęstis nuptijs,collatio.4.sic Dyn.refert sicuti scriptum inuenio in libro meo,nescio si Bar.& qui eum sequuntur, lecturā Dy.aliter scriptam habeant in voluminib.suis.Quocunq; sit
pro ea opin.quę Dyn.ascribitur, quæ etiam fuit Accur.videamus,si leges,quæ pro Barto.allegatę sunt, recte ꝯ Accur.probent. Et quia vis maior conuersa est in d.l.quæsitum ff.qui & a
quibus manumiss.liber.accipi.quam vtraque pars disputantiū
pro se inducit,& quamuis nollem me arbitrum inter tam præclari nominis viros constituere, disputationis gratia tantum
29 quid sentio aperiam. † Ego autē puto, si recte illa l.quæsitum,
legatur, probare reum lęsę maiestatis ipso iure dominiū rerū
suarū ipsa sola cogitatione & conscientia sceleris amittere, &
multo plus, inquit ille tex. cogitatione & conscientia delictorū,quam damnatione ius dandę libertatis eum amisisse. Ratio
huius dicti posita est in eadem lege, ex eo enim tempore, quo
quis propter facinorum suorum cogitationem iam de pœna
sua certus esse poterat. Ecce quomodo iureconsultus ex resp ō
so Imperatoris Antonini ad Calphurnium Critonem quęstioni sibi factę respondet,qua quæsitum erat a Paulo iureconsulto illius legis authore, an is, qui maiestatis crimine reus factus
est,manumittere possit. Ratio seu causa dubitādi propter quā
Paul. consulebatur, est, quoniam ante damnationem reus dominus est. Sed Paul.iureconsultus, vt quæstioni & rationi dubitandi satisfaceret, ex responso Imperatoris Antonini dixit,
reum criminis maiestatis non tantum facultatem & potestatem manumittendi amittere, sed & ius ipsum dandę liberta-
30 tis.Sed quare dixit ius dandę libertatis,nō dominium,dic † qm̄
in personis proprie dominium non cadit,sed ius tantum incorporale seruitutis l.manumissiones ff.de iustitia & iure. Licet in
dominio nostro sint l.& seruorum ff.de sta.ho.& hoc demonstrat seruitutis diffinitio in l.libertas ff. de sta. ho. & §.seruitus,
instit.de iure perso. Seruitus,inquit,est constitutio iurisgentiū,
qua quis dominio alieno contra naturam subijcitur.§.1.Insti.
de his qui sunt sui vel alie.iur. propter quam subiectionem dicimur seruorum dominium habere, quamquam, vt dixi, ius
magis sit quam dominium. Et ideo dicit Paulus iurecōsultus
reum criminis maiestatis ius dādę libertatis amittere l.seruos,
31 ff.de lega.3 † Secundo ex eadem lege habes,quomodo condēnatio nihil noui afferi, cū multo plus cogitatione & conscientia delictorum, quam damnatione ius dādæ libertatis amittat.
Et iterum,volo te considerare iureconsultum Paulum ad quæsitum tantum respondisse. Solum enim quæsitū erat, an reus
criminis læsę maiestatis manumittere posset, tamen dubitandi rationem simul cum quæstione absoluere voluit,& respondit, non posse manumittere, cum ius dandę libertatis amisit.
Et ratio, inquit ille textus, est, quoniam multo plus cogitatione,quam dānatione serui dominus esse desierat, & dum Paulus,ius dandæ libertatis reum amittere dixit, hac occatione ductus est,vt dubitādi rationem tolleret, quia existimabat is, qui
Paulum interrogabat, reum adhuc dominum esse illarū rerum, etiam postquam deliquerat, & ideo Paul. iureconsultus
dum reum illius criminis dixit non posse manumittere,duplici ratione confirmare voluit. Prima, quia ius dandæ libertatis
amiserat ex eo tempore,quo facinus commisit. Secunda,quia
statim commisso delicto de pęna sua certus esse poterat, quoniam iam a lege condemnatus est. Nam tanta est legis aduer-

sus reos illius criminis indignatio, vt sola sua cogitatione damnatos esse voluerit. Et illa legis damnatione rerum dominiũ admittur. & si de dominio iurecõsultus respondere non intellexisset, ea forma respondisset, qua Imperator in l. fin. C. ad legem Iul. maiesta. ibi, neque alienare, neq; eum manumittere posse, neq; ei soluere iura debitorum. quod in cæteris criminibus simile non est. l. reo. ff. de solutio. sed vt clarius demonstraret voluisse seruorũ dominium attingere, dixit ius dandę libertatis reum lęsę maiestatis amisisse. Ius illud est dominium, qđ in seruos habemus. l. 1. §. per hanc. ff. de rei vendica. melius in l. 1. in princ. ff. de his qui sunt sui vel alie. iur. ibi, de iure personarum &c. l. 2. eo. titulo. ibi, dominorum quidem potestatem in seruos suos illibatã esse oportet, nec cuiquã hominum ius suũ detrahi. qui tex. reperitur in §. fi. insti. de his qui sunt sui vel alie. Iur. ius autem illud est quędam potestas, quæ in caput hominis datur, quo hodie abuti non licet, ne naturę ius offendatur, qđ ęque in seruo vt in libero lex seruare voluit. l. hos accusare. §. fi. ff. de accus. Et quamuis Bar. in d. l. Imperator. ad illa verba dicat ius tantum administrandi amittere, adde, hoc ius dandę libertatis factum potius administrationis, quam ius ipsum quod in homines habemus, considerare. l. qui pęnæ. ff. de manumis. inquit, qui pęnę serui efficiuntur, indubitate manumittere nõ possunt, quia & ipsi serui sunt. & sequitur, sed nec rei capitaliũ criminũ manumittere seruos suos possũt, vt senatus cẽsuit. Et fortioribus terminis vtitur illa lex in vltimo responso illius legis ibi, vel cum futurum prospiceret, vt damnaretur, seruis donatas libertates nõ competere.

32 † Sed ex illo tex. patet responsio ad dicta per Bart. in d. l. Imperator. quia verum est dicere, vendere, & manumittere, & similia, quatenus in facto consistunt, in administratione esse. & ademptionem illam administrationis non tantum crimini lęsę maiestatis conuenire, sed & alijs capitalibus criminibus, inferioribus tamẽ a crimine lęsę maiestatis. hoc aperte declarat dicta. l. qui pęnę. versicul, diuus quoque Pius. In quo versiculo mea opinione rescriptum diui Pij ad Calphurnium transcriptum est in d. l. quæsitum. nam in illo versic. diuus Martialis iureconsultus author. d. l. qui pęnę. dixit ex illo rescripto reos legis Cornelię de sycarijs, vel de falsis, nõ tantum post damnationẽ manumissionis incapaces fieri, sed etiam ante cõdmnationẽ, si rei suspiciantur se ex lege Cornelia illis criminibus cõdemnari, vt dum in ea suspicione sunt nõ possint manumittere. & si de facto manumiserint, datas libertates non competere neque seruos ad iustam libertatem posse peruenire. Et per eam videtur declarari. l. post contractum. ff. de donatio. in his verbis. Nisi condemnatio secuta fuerit. quia donationes, & cęteri contractus post contractũ capitale crimẽ facti reuocatur, si postea condemnatio sequatur, & sic in illis effectus similiũ contractuum suspenditur, donec secuta fuerit condemnatio, si tamẽ accusati inter reos descripti sint, quãuis cõmunis lectura aliter se habeat, & intelligant eam omnes de donatione facta ante sententiam, vt reuocari non possit, licet ante donationem reus accusatus fuerit de crimine, ex quo secuta est condemnatio per quã bona eius publicantur, tamen dicta. l.

33 qui pęnę sentit qđ dixi. † Sed non sic est in crimine lęsæ maiestatis, seu perduellionis. l. donationes. §. si ff. e. de donatio. & ratio in illo text. est, quia crimen non tantum reum tenet, sed & hæredes eius, etiam si reus nondum postulatus de vita decesserit. Et ob id in hoc crimine non tantum prohibetur id, quod de facto fieri potest, sed & ius ipsum sic afficitur, vt ab eo tollatur, qui huiusmodi crimen sola cogitatione & conscientia criminis, qua a lege ipsa condemnatur, commisit. Namque lex ius ipsum manumittendi, quod in personam hominis radica-

34 tum est ipso iure tollit. † Et vt clare pateat hæc duo differre, videlicet ius dandę libertatis, & manumittere, tolle exemplum in furioso, pupillo & similibus personis, quibus a lege suarum rerum administratione interdictum est. l. prima. ff. de cura. furio. illis namque ius concedendę libertatis competit manumittere autem non possunt. l. furiosi & muti. & tribus seq. legibus. ff. de manumis. vindicta. Sed propius accedo, si non vis hoc

35 admittere, dico † manumissionem in administratione patrimonij non esse, sed in iure consistere. l. seruus furiosi. ff. de manumiss. ibi, Quia in administratione patrimonij, manumissio nõ est. Et ideo in his legibus, in quibus serui manumissio prohibetur, non ipse actus manumittendi tantum prohibetur. sed ius ipsum prohibitum & sublatũ est dicta l. seruus furiosi. Fortius igitur dicendum est vbi lex specialiter & nominatim circa ius disponit, vt in dicta l. quisquis. prima. ff. qui & a qui. manu. lib. ... ip. dum in ea dicitur reum maiestatis ius dandę libertatis amisisse. Adde Iac. de Belui. in dicto ... in auth. de incest. nup. colla ... qui similem inductionem facit de l. 1. C. ad leg. Iul. maiesta. dum illa ... ait. ex quo quis sceleratissimum consilium accepit, exinde quodãmodo sua mente punitus est. Non enim dominus esse potest, qui ratione delicti factus est seruus fisci d. l. qui pęnę. ff. de manumi. Et ideo tex. in dicta. l. fin. C. ad leg. Iuliam maie. ait, cum ex quo sceleratissimum quis cõsiliũ accepit, exinde quodãmodo sua mente punitus est. & in l. Manicheos. C. de hæret. dicitur. Quos bonorum etiam omnium

36 publicatione persequimur. † Non obstat lex, Pantonius. §. res perduellionis ff. de acquirenda hæreditate, quę recte intellecta pro Dyn. contra Bart. facit. Et declaratur aperte in l. res quæ. in prin. versi. & defuncto ff de iure fisci. defuncto maiest. reo parato hærede purgare innocentiam mortui distractionem bonorum suspendi. Hoc est quod dicitur in d. §. rei perduellionis suspensa cognitione filius, cui de patris innocentia liquet, potest querere, vbi a contrario si de innocentia nõ liquet, in suspẽso est, imò neque rerum eius distractio suspendi poterit, & sic præsupponunt hæc verba, dominium earum rerum apud fiscũ esse, sed distractionem tantum differri, donec clare crimen detectum sit, qua declaratione secuta, retro effectum suum trahit l. cum filius §. fi. ff. de legat. 2. ibi, quod irritum esse post defuncti memoriam damnatam apparuit. In quo tex. nota primũ verbum, irritum esse, & demũ nota verbum, apparuit, quæ lex recte cum hoc tex. nostro conuenit secundum Ang. interpretationem, non alias publicantur, id est, publicata declarantur, quam si constabit &c. Melius in d. c. cum secundum. de hæret. lib. 6. & ideo dicit tex. in d. l. cum filius. §. fina. danda est facultas repetendorum legatorum ex testamento perduellionis soluto rum. Et facit l. 1. C. de his quibus vt indig. dum ille tex. ait, † hę

37 redes quos necem testatoris multam omisisse constiterit, fructus integros cogantur reddere. neque enim bonęfidei possessores ante cõtrouersiam illatam videntur fuisse, qui debitum pietatis officium omiserunt. Ecce quomodo trahitur retro dominij omissio, antequam rei criminis accusati fuerint, dum ait ante controuersiam illatam. Secundo ex illis verbis, hæredes quos necem testatoris inultam omisisse constiterit, fructus integros cogantur restituere. collige quomodo hæres in possessione hæreditatis manet donec de negligentia eius constiterit. Non obstat l. qui a latronibus. §. fina. ff. de testa. l. aufertur §. in reatu ff. de iure fisci. l. 2. §. fi. ff. de bo. eo. qui ante senten. mor. sibi consci. l. post contractum. ff. de dona. l. fin. C. de iure fisci. lib. 10. l. prima. C. si penden. appella. mors interue. l. prima & fina. C. si reus vel accu. mor. fuer. & similes, quæ in criminibus exceptis non intelliguntur, & in quibus memoria post mortem accusari & damnari potest, de quibus in l. ex publicorum ff. de accusa. Et ita respondet glo. in l. reo. ff. de solutio. & in d. l. aufertur. §. in reatu, & in d. l. post contractum, & l. donationes. §. fin.

38 ff. de dona. † Cæterum pro Bart. plus viget. §. per contrarium. insti. de hæred. quæ ab intest. defer. iuncta glossę interpretatione in verbo, desinere. In primis dixerat ille tex. per contrarium euenit, vt licet quis in familia defuncti sit mortis tempore, tamen suus hęres non fiat, veluti si post mortem suam pater iudicatus fuerit perduellionis reus, & demum in fine dicit, sed potest dici ipso iure esse suum heredem, sed desinere, & dicit Accursius, scilicet lata sentẽtia. Nam non facit ipso iure desinere hæredem suum esse tale delictum, & illum tex. singulariter inducit Francis. Aret. in dicta l. qui a latronibus. §. primo, circa princ. ff. de testa. vt bona ipso iure in crimine lęsę maiestatis confiscata non sint. Et And. de Iser. in capit. vnico. in verbo, & ab indignis, quę sint regalia. collat. prima. ad casum huius senatusconsulti deducit, cum in eo oporteret probare defunctum occisum fuisse, & hæredes neglexisse, quẽadmodum in dicto, §. per contrarium. glo. dicit pronunciari debere bona in fiscum venire, quia contra imperium reus accusatus commisit. Et sic priusquam pronunciatum fuerit, oportet iam cognitũ & probatum esse, & in hoc senatusconsulto non ex delicto occiden-

39 tium bona confiscãtur, sed ex mora hæredum, † hoc vltimum dictum non est verum, quia requiritur vtriusque concursus, scilicet, occisum esse dominum, & hæredes negligere vindictam mortis. Ita est hic text. in dicta l. prima. C. de his quib. vt indig. Sic tex. ait, non alias bona publicantur, quam si constabit esse occisum patremfamilias, & hęredem ante quęstionem de familia habitam, & supplicium sumptum, adijsse hæreditatem. Ecce quomodo copulatiue ista duo requiruntur. non enim dabilis est negligentia vindicandę necis, si necatus non est. l. prima. §. illud. supra eodem. neque punibilis esse, si non neglexit vindicare. dictum est in l. prima. §. quod si quis puta veneno. & §. si sibi manus, & §. si quis in villa. & in l. tertia. §. si cũ omnes,

40 & §. subuenitur, & §. sequenti. supra eodem. † Respondendum est igitur argumento dicti §. per contrarium. quem Iustin. Imperator excepit ex l. 1. §. primo. versic. interdum ff. de suis, & legiti. hæredi. cuius legis verba sunt, interdũ etiam filius suus hæres excluditur fisco prælato, puta, si perduellionis fuerit damnatus post mortem suam, hoc quoque vt nec iura sepulchrorum hic filius habeat. Ecce quomodo Iustinianus adduxit. §. per cõtrarium, vltra quam a Iurisconsulto scriptum esset. Sed non obstabit ille tex. plus quod salio pro Bartol. vrgens, quia ille text. innuere videntur de eo, qui viuens inter reos criminis maiestatis positus non est, & post mortem iudicatus, & memoria condemnata, filiũ adhuc suum hæredẽ esse, sed desinere post sententiam.

tentiam,& non antea,secundum Accursij expositionem. Sed
vt clarius responsio pateat,iuuabit casum §.recensere. Nam in
capite.§.interdum. eodem tit.imperator locutus est de eo, qui
suus hæres patris est, licet mortis tempore in patris potestate
non esset,propter iuris postliminij fictionem suus hæres effici-
tur,& subiungit. Per contrarium,inquit,hęres suus non est,li-
cet in familia defuncti sit mortis tempore, quia post mortem
perduellionis reus iudicatus est,& memoria damnata,quia reo
condemnato fiscus succedat. Postremo ait imperator: Sed po
test dici ipso iure esse suum hæredem,sed desinere, & Accur.
exponit,lata sententia. Nā non facit ipso iure desinere hęredē
41 suum esse tale delictum. Sed † ego puto ad illum §.per contra-
rium responderi posse non obstante Accursij interpretatione
per rationem dictę.l.cum filius.§.fin.ff.de legat.secundo,& di-
ctam l.primam.C.de his quib.vt indig.verū esse ex lege duode
cim tabularum,qua filij sui & necessarij erāt hæredes patris. §.
sui.insti.de hære.quali.& differ.& l.necessarijs.ff.de acq. hære.
& §.sui insti.de hęred.quæ ab intest.deferun.quia ratio natura
lis obstabat,in qua lex duodecim tabularum fundata erat,quę
nolebat filium pro patre pati. Per eam enim filius non prohi-
bebatur hæres esse patri,licet pater deliquisset l.cum ratio ff.de
bonis damna. Sed cum imperatorum authoritate contra legē
duodecim tabularum bona a filijs propter patris crimen adi-
muntur, statimque quo delictum a patre commissum est, sic
affecta fiūt fisco, vt bona ipso iure desināt rei perduellionis es-
se,sed donec super crimine decisum sit an reus esset,interim fi
lius in possessione manet d.l.prima.C. de his quib. vt indig. se-
cuta sententia desinit in possessione esse,sed ab eo aufertur, &
integros fructus antea perceptos restituit per illum textum.&
illa dictio,sed posita in fine illius. §. ibi, sed desinere ad princi-
pium.§.per cōtrarium.referri debet cum ait,vt licet quis in fa-
milia defuncti sit mortis tempore,tamen suus hæres non fiat,
quia reus perduellionis erat, propter quod memoria eius post
mortem damnata est. Et ita declarat illa l.cum filius.§.finali.ff.
de lega.secundo.ibi,quod irritum esse,post defuncti memoriā
damnatam apparuit. Et hoc præsenti. dicta l. quęsitum.ff. qui
& a quib.manumis.lib.accipi.dum ait,multo plus cogitatione
& conscientia delictorum, quam damnatione ius dandæ li-
bertatis eum amisisse.idem in l.fina.C. ad legem Iuliam maie
statis. Et ideo verbum desinere, potius ad facti executionem
refertur,quam ad sententiam, quicquid Accursius sine lege di
cat,qua lex ablationem possessionis rerum tantum suspendit,
nō autem dominij earum acquisitionē,dicta l.res quę in prin.
ff.de iure fisci.ibi,distractionem bonorum suspendi inserunt,
donec iudicatum fuerit illum crimen commisisse, & in dicta
l.1.C.de his quibus vt indignis.quæ lex euitari non pōt, & per
illam recte declaratur ille.§.per contrarium.cuius verba supra
42 transcripsimus. Et hoc ideo est, † quia lex sententiam fert ad-
uersus huiusmodi facinorosos homines,& solam facti execu-
tionem differt,donec iudex de crimine cognouerit l.prima. in
princ.C.de petitionibus bonorum sublatis.lib.10.ibi.Quisquis
in crimine maiestatis deprehensus fuerit,& punitus, bonaque
eius,sicut plectendi consuetudo criminis habet, fiscus inuase-
rit. Ecce quomodo lex possessionis ablationem tantum expe-
ctat.Simile in dicta l.fi.C.ad leg. Iuliam maiestatis. Et id aper-
tius declaratur in dicto cap.cum secundum.de hereti.libro sex
to.ibi,bona hæreticorum ipso iure decernimus confiscata. Cō
fiscationis tamen huiusmodi executio, vel bonorum ipsorum
occupatio fieri non debet per principē,aut alios dominos tem
porales,antequam per episcopum loci vel aliam personam ec
clesiasticā, quæ super hoc habeat potestatem, sententia super
eodem crimine fuerit promulgata. Et propter illum textum
Franciscus Aretinus in dicta l.si quis post accusationē.in prin-
cip.ff.de testamen.adhęret Ioanni Andreæ in capitu.fœlicis.de
pœnis.in sexto. contra opinionem Bartol.in l.post contractum
ff.de donationibus. Et idem sentit hic Angelus dum interpre-
tatur verbum,publicantur.id est, confiscantur; et incorpora-
tionem.statim enim commisso delicto bona publicantur, sed
non incorporantur, nisi secuta condemnatione, sed ea secuta
apparet retro fuisse principis. dicta l.cum filius §.fina. ff. de le-
gat. secundo. ibi, quod irritum esse post defuncti memoriam
damnatam. Et ratio est,quia suo consilio & conscientia crimi
43 nis statim condemnati esse videntur, dicta l. quæsitum. † Nec
absurdū est dicere duas esse sententias, vnam iuris & alterā iu-
dicis,quoniam lex inter eas differentiam facit in l.prima.§ pri-
mo.versic.nam vt Papinianus ff.ad senatuscon. Turpil.l.palam
§.quæ in adulterio ff.de ritu nup.sic in reos læsę maiestatis duę
sunt sententiæ,vna iuris, quæ ipsos rerum suarum dominio ip-
so iure priuat,altera hominis,quæ factum declarat, per quod a
lege seu legis sententia ipso iure priuatus est,& pęnę seruus ef-
fectus. Et si dixeris c.cum secūdum.de hęret.in 6.in suo casu tā
tum intelligendum esse,videlicet in crimine hæresis,non autē
44 licere ad crimē læsæ maiestatis humanæ extēdere,quoniā † va-
let argumētum de crimine læsæ maiestatis ad crimen hęresis,
quia si in crimine læsæ maiestatis aliquid licet,fortiori ratione
in crimine hæresis concedi debet,sicut arguit Imperator in di-
cta.l.Manicheis.C.de hęreti.sed non conuertitur,quia plus est
diuinam,quam humanam offendere maiestatem.authen. Ga
zaros.C.de hęreti.& dicto.c.cum secundum.cap.duo sunt 96.
distinc. epistola, victor.C.de summa Trinit.& fide catho.hoc
argumento vtitur Guli.de Cu. in dict.l.1.C.de his quibus vt in
dig.Dic iura canonica, quæ vt iusta ratione moueatur ad simi-
litudinem lęsę maiestatis humanę bonorum confiscationem
introduxerunt,vt in crimine hæresis bona confiscari debeant,
sicut in crimine læsæ maiestatis humanę.& ita arguit tex.in di-
cto capitu. cum secundum. & in dicta authen. Gazaros.& illa
conclusio,quę in crimine hæresis fit,introducta non est vt per
eam constitutio,quæ de crimine læsæ maiestatis facta est tolla
tur,sed causa constitutionis in crimine hæresis ob id facta est,
cū eadē & multo maior & grauior sit causa offensionis maie-
statis diuinę quam humanæ. Confirmatur optimo argumen-
to.† Nam non tantum lex humana,sed & lex canonica & diui
na prohibent aliquid in principem moliri, vt in epistola diui
Pauli ad Rom̄. cap. 13. & primæ Petri secundo capi. qui resi-
stit. vndecima quæstione tertia dicam abundantius in l. penul.
infra eod.neque abs re facta est illa decretalis,cum secundū.de
46 hæreti.vt omnis disputatio doctorū tolleretur.† Quia in crimi
nibus non exceptis necessaria est confiscationis declaratio pri-
usquam aliquid fisco acquiri possit,vt.supr. dixi per.l.aufertur
§. in reatu. ff. de iure fisci. l. qui a latronibus. §. fina.ff.de testa-
men.Quibus adde glos.satis frequentatam in cap. quicunq; in
verbo, innodetur. de hære. in sexto. quæ huiusmodi regulam
47 facit.† Vbi a lege vel canone expresse pęna ipso iure imposita
non est,declaratoria sententia necessaria est. l. eius qui delato-
rem.ff.de iure fisci.quam Barto.illic dicit non esse aubi allega
ri solet glo.in l.iubemus.§.sane.in verbo priuentur.C.de sacro
sanc.eccle.& quod notat Dominicus in capitulo, licet.canon.
de elect.in sexto Alexan. plura,vt supra dixi. in vnum conges-
sit in apostil.Barto. in dicta.l.Imperator. ff. de iure fisci.Feyn.
in c.Rodulphus.extra de rescrip.Restat aliud argumentū,quo
48 plerique vtuntur. † Feudum, donec de culpa cognitum & de-
cisum fuerit,non amittitur. capitulo finali. quo tempo. miles
inuesti.pete.debe.capitulo vnico,de feudo sine culpa nō amit-
ten.colla.decima dic illos tex.& illis similes intelligi de alio cri
mine quam læsæ maistatis in principem,præsertim regem aut
Imperatorem. c. vnico.d. noua for. fideli. colla. 10.ibi excepto
Imperatore vel rege.non sic est in alijs recognoscentibus su-
periorem,secundum Ioan. Fab.in procę.Insti.in princ.& Sali.
in l.quisquis.C.ad legem Iuliam maiesta.per illum tex. & cle-
men.pastoralis.de senten.& re iudi.licet grauis pœna aduersus
eum imponēda sit qui talia in dominū suum molitur, in hoc
senatusconsulto Syllaniano satis cōstat, quod hac sola ratione
factum est.l.3.C.de episco.audien.ibi,reus etiam maiestatis de
domino,aduersus quem talia molitus est, veniam sperare non
debet.capitu.in primis.secunda quæstione prima. Et ideo Bal.
in dicto capitu. præterea. de prohibi. feudi. aliena. per Federi.
colla.decima.dixit,eos, qui in Imperatorem aut principem de
49 linquūt,ipso iure bona sua publicare. Et † Iaco.de sancto Geor.
in.summa feudali, in verbo, dictiq; vasalli promiserunt. versi-
culo, limitabitis. dicit pœnam transitoriā esse aduersus hære-
dem,vbi a lege ipso iure imponitur.l.tertia. §. quod autem. ff.
quod quisque iur.glo.in.capitulo,imperialem.in §. callidis. in
verbo,reuertatur.de prohi. feud. aliena. per Federi. hoc idem
dicit Bald.in cap.insuper.versiculo,quęrit glo.eod.tit. per cap.
vnicum.si vasal.feu.priue. colla.10. & illa culpa aduersus filios
transit,cap.si vasallus culpam.si de feudo fuer.cōten. inter do-
mi.& agna.colla.10.l.2.vbi per Bal. C.de liber. & eorum liber.
50 Et in his casibus,in quibus sententia condemnatoria sequitur,
fructus fisco a die commissi criminis restitui debent, d.l.1.C.
de his quib.vt indig.gl.est in d.§.1.in authen.de incęst. & nefar.
nupt.colla.2.notat Bal.in authen.incęstas.C.de incęst.nupt.Et
ratio est,quia dominus petit,quod alias retro suū fuit. l. videa-
51 mus.prima,versiculo,quid igitur. ff.de vsur.nulli autem † du-
bium est,necessariam esse sententiam facti declaratoriā,prius-
quam de feudo vasallus spoliari possit.d.c.cum secundum. de
hęreti.in sexto.& bene facit capitulum,licet.de pręben.eo.lib.
& hoc modo interpretari potest capitulū,firmiter. de prohib.
feud.aliena.per Feder.colla.10.ibi, feudum, quod ab ipso epi-
scopo, vel alio domino habuit, amittat, & dominus feudi in
vsus suos illud regendi modis omnibus habeat facultatem. &
in l.Pantonius.§.rei perduellionis.in verbo, suspensa cognit o-
52 ne.ff.de acquir.hęredi.Ex his † vtraque opinio saluari potest, vt
verum sit,ipso iure statim commisso maiestatis crimine,reum
bona sua amittere, sed possessione eorum non posse priuari,
donec sententia iudicis constiterit crimen commissum fuisse,
qua secuta non dominium rerum,sed possessio vendicabitur,
& à possessoribus eripietur,d.l.pen.& fi.C.ad legē Iuliam ma
iestatis. l. quęsitū. ff. qui & a quib. manu. liber. non fiunt.l.res
quę §

quę.§.1.ff.de iure fisci. quia lata sententia statim apparet retro
dominium fisco competijsse,dicta l.cum filius.§.fina.ff.de leg.
secundo.in his verbis,quod irritum esse post defuncti memo-
riam damnatam apparuit.d.cap.cum secundum. de hæret. lib.
sexto.l.Papinianus.§.meminisse.ff.de inoffic. testamen.ibi,&
id a fisco vendicari,quasi ab indigno ablatum. & l.res quæ. in
principio.ff.de iure fisci.Ibi,& defuncto maiestatis reo,parato
hęrede purgare innocẽtiam mortui, distractionem bonorum
suspendi iusserunt,in quo nota verbum,distractionem,per qđ
demonstratur in reo maiestatis legis sententiam intrasse,& re-
stare tantum illius sententię executionem, quę per bonorum
distractionem cõtinget. Et aliquid in lectura diximus,& id ve-
rum puto. In tex.non alias publicantur. dicit hic Ang. duo hic
copulatiue desiderari, priusquã hęres indignus hęreditate iu-
dicetur,videlicet occisum fuisse dominũ, & aditam esse hęre-
ditatem, priusquam de familia quęstio & suppliciũ exigatur.
Et sic duas esse affirmatiuas,vnam,quæ affirmatiua manet, al-
terã,quæ implicitam habet negatiuã. Ego vero dico vtranque
affirmatiuam implicare negatiuam, sicuti dicitur in l.nec co-
dicillos. C. de codici. Prima affirmatiua quæ est, defunctum
occisum fuisse,quæ cõtrariam negatiuam admittit, videlicet,
non occisum sed naturaliter mortuum fuisse dominum, de
quo constare debet,vt hic.& l.1.§.illud sup.eo.l.inde Neratius
§.fi.& l.sequen. ff. ad leg.Aquil. Secunda affirmatiua, aditam
fuisse prius hæreditatem, quam de familia quæstio & suppli-
cium sumptum fuerit contrariam negatiuam admittit,nõ es-
se aditam hæreditatem ante supplicium de familia sumptum
idque etiam constare debet,vt hic.& l.in cognitione.infr. eod.
tit.l.1.in principio.sup.eod.gl.hic alleg.l.si ea quæstio. C.de his
quib.vt indignis. Adde Andre.de Iserni.c.vnico.in verbo, quæ
ab indignis.quæ sint regalia.colla 10 & vtrunq; probari opor-
tet,quia hic tex.ait,quam si constabit.similiter dicitur in l. hæc
autem in principio.ff.ex quibus causis in possessio.eatur.leg.2.
§. si dubitetur.ff.quemadmo.testa. aperian.dixi plura in lectu-
ra. Ex his igitur secundum Ang.conclusio elici potest, negati-
uam probari debere,quoniam constare oportet defunctũ occi
sum non fuisse,& hæreditatem ante non fuisse aditam, quam
supplicium de familia sumptum sit,& quia hic articulus a ple-
risque tractatus fuit, vt ex sequentibus patere poterit, cũ vtilis
mihi visus sit,existimaui ampliore commentario prosequi, &
ab eo texturam nostrę disputationis exordiemur.

Sequitur de negatiua tractatus.

53 In primis quid sit negatiua, † & dic eam esse,quæ per se spe-
cies & differẽtias probari non potest. Illa vero dicitur mera ne-
gatiua,quæ cum in sensu non consistat,probari nequit.l. actor.
C.de proba.ibi,cum per rerum naturam factum negantis pro-
batio nulla sit,tametsi illic gl. & in l. 2. & in l. ab ea parte. ff. de
proba.verbum,factum,aliter interpretetur,& ideo Bald.in d.l.
actor.& Floria.in l.ei incumbit. ff. de proba.dicũt in intellectu
non esse,quod in sensu esse non potest,& præsertim testis,mo-
uentur per l.quod meo.§.si per vẽditorem. ff. de acqui.posses.
sed tu illis adde per partis confessionem hoc negatiue genus
probari posse l. quidam. ff.de dona. cle.constitutionem. in fi.
54 de elect. Ad Bal. & Flo.reuertamur. † Dicunt enim post gl. in
l.diem proferre.§.si plures.ff.de arbit. plus veritati esse in duo-
bus affirmantibus,quã in mille negantibus, eo quod affirman-
tes rationem per sensum reddãt,negantis vero nullę sunt cau-
sæ,cum subiectum non habeant,secundum gl.in c.fi.6.q.5. Tu
illis adde. c. super hoc.§.porro.extra de renun.c.bonæ. 1.extra
de elect.cap.cum ecclesia Sutrina.extra de cau.pos.& proprie.
55 † Secundo videndum est, quot species sint negatiuarum in
hoc variatum est, vt ex sequentibus satis constare potest. Ac-
cursius in d.l.ei incumbit.ff.de proba.& gl.in d. c. fi. 6.quæstio.
5.tres esse dicunt,vnam facti esse, alteram iuris,aliam vero qua
litatis:huic diuisioni subscribit se Iacob.Butri.in d.l.actor.Ang.
vero in d. l. 2. ff.de proba.quartam speciem addit, videlicet so-
lemnitatis.l.optimam.C.de contrahen.stipul.l.sciendum.ff.de
verbo obliga.Bald.etiam in d.l.actor.quintam affirmare voluit
scilicet,substantiæ, sicuti & Logici in prædicamentis asserunt.
dicam.inf.Cyn.& Bald.in d. l.actor.bimembrem tantum diui-
sionem faciunt. dicunt enim vnam tempore & loco coarctari,
alterã vero, quæ neque loco neque tempore coarctatur, vt in
dicta.l.optimam. C. de contrahen. stipulat. Et ista bimembris
diuisio magis speciei facti accidere videtur vt statim suo loco
differemus. Singulas igitur diuisionum species reperamus. In
primis illi bimembri diuisioni consentiunt Bar. Fulgos.& Flo-
rian in l.circa & Flo.in d.l.ei.& l.verius.ff. de probationi.Bar.&
Moder.in l.[illegible] stipulatione.ff.de verborum obliga. Fulgos.
in l.si pactum.ff. de probationi. Innocen. in c.super his.extra de
accusatio. Luc. de pen.in l.prima.column. 5. C. de fide instru-
56 mento.& iure hastę fisca.libro.10. † quanquam idem Bal. aliã
diuisionem tradat in dicta. l. 2.ff.de probationib.& in d.l.actor.
dicit enim aliquas esse negatiuas simplices. aliquas vero dupli-
ces,alias coarctatas,nonnullas coarctissimas,& istarum aliquæ
sunt implicitę, alię vero explicitę,sed istę omnes sub trimem-
bri faciliter reducentur, vt ex sequentibus videre potens. Ex-
57 plicemus nunc eas secundum eorum intentionem. † Primus
negatiuarum facti vnam esse dicunt, id si quod contenditur
negetur factum esse, veluti si contractus negetur factus, vel
commissum esse homicidium, quo aliquis impactus est. Quæ
negatiua secundum Accurs.in dicta.leg.secunda ff.de probati.
in fine gloss.magnę,si adiunctam non habeat loci & temporis
determinationem,vel alterius rei demonstrationem,neque di
recte neque indirecte probari potest. Pro quo recte facere vi-
detur ca.bonę.extra de electio,vt si dicat aliquis se citatum nõ
58 esse,dicta l.actor. C.de probatio. † vbi Iacob. Butriga. dissentit
ab Accursio. dicit enim facti negatiuam semper esse probabi-
lem,cum nulla sit negatiua, quæ in affimatiuam resolui non
possit l.nec codicillos.vbi glo.idem sentit.C.de codicill. Tolle
exemplum in l.inde Neratius §.finali.& l.proinde.ff.ad legem
Aquil.de eo,qui dicebatur occisus, qui inuentus est non occi-
sus,sed mortuus,licet is,qui accusabatur,confitetur occidisse.
Iuuatur hæc conclusio isto tex.dum ait, non alias bona publi-
cantur,quã si constabit esse occisum. probari enim potest non
esse occisum, sed deficiente natura mortuum, aut morbo sic
corruptum fuisse,quo decesserit,dicta l.proinde. Ecce quomo
do negatiua facti in affirmatiuam resoluitur, quia forte cũctis
videntibus mortuus est,vel forsitan præcipitem se fecit,vt in l.
2.C.qui testa.facere pos.& toto titu.ff.& C.de bon.eorum qui
ante.sen.mor.sibi consci. Tolle aliud & secundum exemplum
in l.circa ff.de probatio. in eo qui libertinus dicebatur, qui ne-
gabat se libertinum esse,& vltro se ingenuum esse probare vo
lebat,quem lex ad probandum admittit. Cui addo confirmẽ.
l.cui necessitas. ff.de libera.causa,& modus probationis tradi-
tur in l.non ideo.in l.cum præcum l.nec causa l.ad probationẽ
59 & l.iubemus.C.de libera.caus.& in l.1.ff.de probatio. † Aliud
exẽplum huic non dissimile est in eo, qui accusabatur falsum
fabricasse instrumentum. in quo crimine non solum ab accu-
sare probatio desideratur, sed & purgatio ab accusato de iure
expectatur l.vbi. C.ad legem Corn.de fals.l.præsenti.§. sicubi.
C.de his qui ad eccles. confug. probari poterit per testes in in-
strumento descriptos,quod in eo loco nõ erat,cum instrumẽ-
tum confectum est,vt dicitur in l.optimam.C.de contrahẽ.sti-
pula. Et clarius in §.item verborum.in fi.Institu.de inutil.stipu.
& facit,quod notatur in l.1.§.fin.ff.quemadmod.testamẽ. ape-
60 rian.† Similiter dici posset in tribus alijs criminibus exceptis in
l.fallaciter.in fin.C.de abolitio.videlicet in crimine læsæ maie-
statis,in crimine peculatus,& deserti sacramenti l.si aliquis.C.
ad legem Iuliam maiestatis. in his enim tam reus,quam accu-
sator probare debent,accusator suam accusationẽ, & reus ne-
gatiuam,videlicet se non conspirasse, & consequenter de alijs
idem dicas,quibus adde l.nec omissa. C. de libera.causa. Et il-
la negatiua in affirmatiuam resoluetur. probabit enim alium
conspirasse, seu cum coniuratis non interfuisse,cum coniura-
tio facta est,& in hoc glo.in d.l.2.ff. de probatio.quæ horũ exẽ
plorum meminit,non dissentiebat. Sed Iac.Butriga. constan-
61 ter † affirmauit, omnes fere negatiuas tacitam in se habere af-
firmatiuam.similiter & glos.in dicta l.nec codicillos.C.de co-
dicil.licet hęc glo.opinio Bartol.displicuerit in dicta l. 2. vt su-
pra dictum est,hac ratione ductus,quod omnis oratio negati-
ua dicitur,quæ est primitiua,vt si dico furiosum, dico eum nõ
sanę mentis esse l.fina.in fin.vbi idem notat glos.fina.in fin. se-
cundum Bartol.ff.de excep.doli.l.inter stipulantem. in princi.
ff.de verb.obligatio.per quęcunque ergo verba dicuntur,sem-
per priuant cum gl.tamẽ tenẽt Iacob.Butrig. Cyn.& Bal. post
Dyn.in dicta l.actor. C.de probatio.& Bald.in l.nec codicillos.
C.de codicil.dicunt enim illam negatiuam non esse infinitam
neque indeterminatam,sed implicitam & determinatam, vi-
delicet, Titium non esse sanę mẽtis. Implicat enim affirmati-
uam Titium furiosum esse,vel mente captum. Similiter illa
negatiua, Titium non viuere, implicat sibi affirmatiuam Ti-
tium mortuum esse,dicta l.nec codicillos.C.de codicil. Econ-
uerso si dico Titium viuere, satis dico mortuum non esse. Et
62 sic affirmatiua etiam negatiuam,implicat. † Plus dicit Bald. in
dicta l.actor.hanc negatiuam, Titium non esse mortuum, du-
plicem esse,l.duobus,ff.de verbor. signific. & quod verba hæc
non esse mortuũ,priuant, & vnam faciunt affirmatiuam. quæ
est Titium viuere,vnde negatiua priuationis non est nisi habi-
tus affirmatio. Et Bal.in dicta l.nec codicillos.hac ratione du-
ctus, hanc positionem Titium esse furiosum non esse præcise
affirmatiuam dixit,neq; pręcise negatiuam,sed simpliciter po
nere. Idem dicendum esse ait,vbi negatiua est prægnans. Cle-
mẽ. literas.de rescrip. Et pro Accursio, Iacob. Butrig. Cyno. &
Bald.facit quod idem Bartol.in l.inter stipulantem,in princip.
ff. de verbo.obligat.per illum tex.notat in his verbis,& qui spõ
det dolum malum abesse,ab futurumve esse. non simplex ab-
nutiuum

nutiuum spondet,sed curaturum se vt dolus malus absit. licet
63 Bartol.aliter capiat, dum dicit, † negatiuam illam communē
esse,cuius sensus est priuatiuus,per quæcunque verba affirma-
tiua seu negatiua proferatur, & è diuerso illam esse affirmati-
uam,cuius sensus est affirmatiuus, & alicuius entis positiuus.
Cui subscribunt Angel. Ioann.de Imol. Paul.de Castro, & fe-
re omnes in illa l. moti per dictam l. optimam. C. de contra-
henda stipulatione. licet secundum eos glos. aliter sentiat in l.
cum te.de probatio.pro eis est text.in l.vti frui. in principio. ff.
si vsufruct.peta.quam ad id Moder. Papien. notat.in l. si prius-
64 quam ff. de noui operis nuncia. † Idem notat Bald. in dicta l.
cum te,improbans glo.d.l.In gl.fin.ibi,& distingue sic in æta-
te,dicit illic Bal.inquantum g.o.differentiam facit,an minor
neget se minorem, vel dicat se maiorem, quia negando non
probat,sed dicendo se maiorem probat,nec verum dicere gl.
secundum eundem Bald.per doctrinam eiusdem glos. in l.fin.
& glo.fin.ff.de exceptio.doli.per quam prius Bart. motus erat
in d.l.2.ff.de probatio. Addit Bald. Ioan. Andr.in regula, infa-
mibus,in mercuriali.de regu.iur.in 6 Sed illa glos.recte intel-
lecta nihil incongruum dicit,quia in vtroque glo.exemplo pu
65 pilli interesse versatur,† quoniam non nisi per ætatem a tutela
liberatur,§.1.institu.quibus modis tutela finitur,l.1. C.quādo
tutor vel cura.esse desi.non enim inquit,ex sola pupilli volun-
tate tutoris officium finire certissimum est, l.2.C.quādo tutor
66 vel curato.esse desi.† Similiter neque in facultate tutoris esse,
cum eius officium necessarium sit,§.1.& fin.instit.quibus mo
dis tutela finitur,l.curatorem,ff.de tuto.& curat. datis ab his,
neque per illos tex.id absque causę cognitione fieri potest. Nō
mirum si vtrique agenti onus probandi incumbat in eo casu,
immo recte vtraque negatiua affirmatiuam recipit, sicuti su-
pra dictum est,& è conuerso minor se maiorem asserens, ne-
gat se amplius esse pupillum.tutor dicens non esse amplius pu
pillū,eum esse adultum affirmat.repetitio igitur est principij.
67 Quare † Pau. de Cast.formam probandę huiusmodi negatiuę
tradidit in l.in illa stipulatione.in fi.ff.de probat. & idem Paul.
in d.l.cum te.dicam infra.Rapha. Fulgo.in dicta l. secunda. ff.
de probatio.aliter dicit. Aut negatiua generaliter negat,& illa
nullam habet affirmatiuam,vt si dicatur in genere te non com
misisse homicidium, nullam habet hæc negatiua implicitam
affirmatiuam. Si autem personaliter dicatur te de Titio homi
cidium commisisse, habet implicitam affirmatiuam, cū affir-
mari possit Titium viuere,vel quod alius occidit,aut naturali-
ter mortuus est. Ista Fulgo.cōsideratio nullius saporis est.quid
enim prohibebit eque probare in ea generali negatiua, sicuti
in speciali seu personali. Tolle exemplum, dum dicitur gene-
raliter te non commisisse homicidium, nonne probata aliqua
specie,quia Titium occidisti,recepta erit iure affirmatiua. Vn-
68 de,† Bald.in eadem l.secunda.ff.de prob.aliter dixit. Aut enim
est negatiua entis,& illa nullam includit affirmatiuam,vt si di-
catur,non contraxi,non sum obligatus,non recepi indebitum
per l.cum de indebito.ff.de probationib.sed illa negatiua,quæ
ideo dicitur negatiua,quia contraria est intentioni aduersarij,
qui illam negat,non tamen est negatiua entis,& ista habet im-
plicitam affirmatiuam. Et glos.illius.l.secundę.ff.de probatio-
bus intelligitur secundum Baldum,sed in nullo differt doctri-
na Bald.a Fulgos secundum Floria.in dicta l.secunda, & recte
dicit,non enim secundum eum, tales negatiuę per Bald.& Ful
gosi assertę improbabiles sunt. Nam secundum eundem Flo
ria.poterit iudicis officium implorari,vt solemnem fieri faciat
inuestigationem. imò dico etiam absque iudicis officio proba
tionem fieri posse,& potissimę etiam in exemplis Bald.l. cum
quidam §.fina.cum l.sequen.ff.de legat.secundo l.ex facto §.si
quis autem ff.ad senatusconsu.Trebelli. Imò plus l.cum de in-
debito.in principio.ff.de probatio.per Bald.al.eg. omnino ad-
uersatur illi. Nam aduersus illam negatiuam,non recepi indebi
69 tum,in illa lege admissa est probatio accepti indebiti.† Verum
est autem regulam a Baldo traditam ab omnibus recipi, vide-
licet,negatiuam entis nullam admittere affirmatiuam,cū non
entis nullæ sint qualitates, & ex consequenti nullæ sint proba-
tiones.in dicta.l.actor.C.de probationibus.l.quidam referunt.
§.primo.ff. de iure codicill.notat gl. in dicto capit.bonę.il pri-
mo.per illum text.extra de electio.& vbique per omnes. Prius
70 autem † quam vltra progrediamur,nolo pretermittere aliam
Bald.diuisionem negatiuæ facti in dicta l.secunda ff.de proba
tio.vnam dicit esse substantiæ,alteram vero qualitatis.nam se-
cundum eundem Bald. substantia, & qualitas in facto consi-
stunt l.bonę fidei ff.de acquirendo rerum domin.Cyn.& Iaco.
Butriga.& reliqui antiqui fere omnes in dicta l.actor. aliam ne
gatiuarum qualitatis statuunt diuisionem. Quasdam enim di-
cunt esse qualitates extrinsecas,quasdā vero intrinsecas. de eis
seriatim discutiemus,& eas per breues aliquas regulas explica
71 bimus.† Prima autem regula erit ex mente glos.in d.l.secūda.
ff.de probationibus.glos.in l.nec codicillos C.de codicill. Iaco.
Butri. & aliorum quorum supra meminimus in dicta l. actor.
C.de probationi. quam cum nonnullis limitationibus, fallen-
tias illi appellant,copiose exponit Felyn.in c.in nostra.versicul.
præferuntur etiam testes, extra de testibus,omnem fere nega-
tiuam sibi affirmatiuam implicare.dicta l.nec codicillos.ibi,as-
seuerationi tuæ mentis eum compotem fuisse negātis, fidem
adesse probare competit,id est, negantem mentis compotem
fuisse patrem, & ediuerso eum furiosum seu mente captū es-
se,vtrumque illa lex admittit. Ecce quomodo asseuerantem
pro negante,& negantem pro asseuerante illa lex ponit, & ne-
ganti probandi necessitatem incumbere ait. Huius ratio esse
potest,quia cum a natura homines ratione præstantes, aut ra-
tionis capaces nasci dicantur, ob id naturam hominum a bel-
uis distinxit.l.1.§.fi.cum tribus legibus sequentibus. ff.de iusti-
tia & iure.§.singulorum.institu.de rerum diuisione, & acqui-
rendo ipsarum dominio. §. sed naturalia.institu.de iure natu-
rali gentium & ciuili.l.1.ff.de acquirendo rerum dominio.Sa-
lustius in principio belli Catilinarij, & Cicero primo Officio-
rum, circa principium, & plerumque ab eodem repetitur, id
72 etiam omnes naturales commemorant. † quare qui furiosum
hominē asseuerat, & sic sanę mentis esse negat,id negat quod
natura communi ratione omnibus hominibus tribuit. Opor-
tet igitur sic negantem probare, neq; proprie negatiuam pro-
bare dicitur, sed affirmatiuam potius, videlicet hominem fu-
riosum esse aut mente captum. Et istud est, quod illa.l.nec co-
dicillos,dicere voluit in his verbis, asseuerationi tuæ mentis eū
compotem fuisse negantis fidem adesse probari conuenit, &
sic neganti, scilicet a compote factos esse codicillos probatio
incumbit,non autem ei,qui compotem eum fuisse dixit, cum
asseuerationi eius natura assistat. Nec obstat dictum gl. in l.fin.
§.fi.in gl.fi.ff.de exceptio.doli.per quod Bart.dictus est ab Ac-
cursio declinare, & alij qui eum sequuti sunt in l.inter stipulan
tem,in princip.ff.de verbo.obligat.moti per illum text.quoniā
sicuti diximus, illa l. inter stipulantem, omnino aduersatur in
illis verbis, qui spondet dolum abesse absuturumve esse, non
simplex abnutiuum spōdet,quoniam illa verba,abesse dolum
73 malum,suapte natura negatiua sunt, † ab, enim dictio, præpo-
sitio est priuatiua & abnutiua,vt in l.si ex duobus.ff.de duobus
reis stipulandi & promittendi. l. quidam decedens. in princip.
iuncta glos.in verbo,analogistas ff.de administrat.tutorum, &
curatorum l.ab emptione.in principio.ff.de pactis. Vnde cum
dicitur,dolus aberit.perinde est ac si diceret,omnia ex fide agē
tur l.bona fides ff.depos.è diuerso, si spondes te omnia bona fi
de acturum,& promittas, ex hac stipulatione promittis nullū
74 dolum committere d.l. bona fides. † & sic negatiua primitiua
admittit etiam affirmatiuam,& è contrario. Hoc idem dicūt
Iacob.Butrig.& Bal.in dicta l.actor. C.de probatio.quibus ad-
de Alexan.in l.2.§.sed quod obseruari.in apostil. Bartol. in ver
bo,ad dispositiuum.C.de iureiurā.ob calum.dando. Cū enim
promittis dolum abesse,promittis omnia bona fide agere,qua
re tota vis huius disputationis erit in probatione,& genere pro
bationis,seu probandi modo.in qua cōsiderari debet,cuius in-
tentio affirmantis ne an negantis potior est, vt negatiua affir-
matiuam recipit, seu cui magis ratio assistat,an asseueranti, an
vero neganti. Nam cum dicit illa lex,inter stipulantem,qui do
lum abesse promittit, non simplex abnutiuum spondet, licet
priuatiuum sit,tamen habitu est affirmatiuum,& glo. in dicta
l.fina.in glos.fina.ff. de exceptione doli. non contradicit,imò
assistit huic opinio. Nam in illa lege dicitur a matre filiam hæ
redem institutam fuisse,si actione tutelæ aduersus maritum &
filium matris ex secundo marito cohæredes suos pro ea parte
pro qua hæredes instituti erant, non egerit. filia autem ex se-
misse hęres facta erat, eidemque filię legata relicta erant, non
tamen repetita conditione in legatis, quam in institutione ex-
presserat,sed ille tex.repetitam esse videri ait,& ideo si ad lega-
ta agat,obstabit doli exceptio, etiam si hæreditatem repudia-
uerit, & hac consideratione, quia prohibuit mater rationē tu-
telæ petere,quę negatiua admittit hanc affirmatiuam,si vis hę
res esse,cohæredes tuos a tutelæ ratione excusa. vbi autem ad-
uersus eos ad reddendam tutelę rationem egeris,priuaberis &
75 legato & hęreditate.† Omnis enim priuatio habitum præsup-
ponit.l.decem.ff.de verborum obligationibus.l.manumissio-
nes.ff. de iustitia & iure.l.1. C. per quas personas nobis acqui-
ritur.verum enim est dicere secundum Bald. verbum esse affir
matiuum,licet sit abnutiuum seu priuatiuum,per resolutionē
affirmationis in negatiuam, & contra. Et idem notat Ioan.
Andr.in mercuriali,infamibus,de regulis iuris in sexto. Spec.
in titu.de probatio.§.primo.versicu.pone.Petrus, Iacob. Cyn.
& Ioan. Fab.in dicta l.cum te. C. de probationibus. Negatiua
enim facti per quemcūque verba affirmatiua seu negatiua cō-
cipiatur, spectari non debet, alioquin esset vim in verbis face-
re,& cauillo vti,vt inquit. l. penultima. ff. ad exhibendum.l.2.
in fin. C. commu.de legatis & fideicommissis.& more diale-
cticorum concertari.l.qui quadringenta.ff.ad legem Falcidiā.
l.1.ff. de regula Catoniana. Non enim verborū cauillatio spe-
ctanda

ctanda est, sed qua intentione verba prolata fuit dicta. l. penul. ff. ad exhibendum. & alijs supra memoratis.
76 † Et hac ratione dicunt Petrus, Cynus, Iacobus Butrigarius, & Ioan. Faber in dicta. l. cum te. C. de probationibus. obijcienti onus probandi in talibus incumbere. l. secunda. C. de conditione ob turpem causam. l. si minorem. C. de in integrum restitu. minorum. 25. an l. tertia. C. si qs se maiorem dixerit. & mot. sunt quasi iisdē considerationibus, quarum supra meminimus. Et istud est, qđ gl. dicere voluit in dicta l. cum te. & dicta. l. nec codicillos. C. de codicillis. quibus adde tex. in c. cum dilecti. extra de electione.
77 † Secunda regula est, Sola negatiua non entis est improbabilis secundum omnes, quia quod non est, probari non potest. l. nā & si sub conditione. §. puto autem. versicul. post defectum. ff. de iniusto rup. & irri. testa. Et secundum Iacobum Butrig. in d. l. actor. C. de probatio. quod non est substantiam non habet, & si substantiam non habet, similiter nec qualitatem, quare in sensu testis esse non potest, nec intellectu. hoc prosequere vt p gl. & Moder. in dicto. c. bonæ primo. extra de electione. Plus dicit Bald. in d. l. secunda. ff. de probation. negatiuam entis non posse in affirmatiuam reduci, sed hoc non puto verum, vt ex s. dictis colligi potest. Quid enim obstabit, quominus negatiua illa in affirmationem essentiæ conuertatur, vt si dixeris nunquā Carthaginē aut Troiam in rerum natura fuisse, quare non poterit affirmari Carthaginem a Romanis euersam, aut a Grecis Troiam, & sic in rerum natura fuisse nisi proponeres negatiuam entis per naturam impossibilis, sicuti plenius discutitur in l. inter stipulantem. §. sacram. ff. de verbo. obligatio. §. si impossibilis. institu. de inuti. stipula. dicto. c. bonæ primo. extra de
78 electi. ibi, † quia negantis factum per rerum naturam nulla est directa probatio, dicta l. actor. C. de probatio. vnde Bald. in l. solam. C. de testi. & in l. cum hi. §. si integra. ff. de transactio. cuius meminit Fely. in c. tertio loco. extra de probatio. dixit testē de negatiua deponentem debere dicti sui rationem reddere etiā non interrogatum. dicto. c. tertio loco. alioqui illi fides adhibēda non est, quod dictum ampliore pagina prosequitur Papien. Moder. Iason in rubric. ff. de iureiuran. hoc satis velle videtur dicta. l. quidam referunt. §. primo. versicu. nullius. ibi, esse enim debet cui debetur. in quo Iureconsultus rationem tradit dicti sui, dum de eo loquitur, cui relictum erat legatum in codicillis, qui tempore confecti testamenti seu codicillorum in rebus humanis non erat, vt non ante, inquit ille textus, iuris ratio, quā persona quærēda sit. quamuis decisioni illius legis fortiter obstet dicta. l. 1. ff. de regu. Cato. in versic. nam hoc modo, quāuis in dicta. l. quidam. dicitur, legatū factum ei, qui in humanis non erat, cum factum est legatum, nullius esse momenti. magis, inquit illa lex prima, dicendum est nō esse datum, quam inutiliter datum, sed saluari potest, secundum exemplum illic a Iuriconsulto positum in versico. quid enim si quis ita legauerit. vide circa hanc regulam, quod scribit Dyn. in dicta. l. actor in prima quæstio. C. de proba. & Felyn. in dicto. cap. tertio loco. extra de probatio. cuius mentionem faciemus, dum de modo faciendæ probationis huiusmodi negatiuarum tractabimus. Tertia
79 regula est, † negatiua indeterminata seu generalis, & quæ per terminos vel species reduci non potest, vt plurimum improbabilis est. Probatio enim ea proprie dicitur, quæ per species, reduci non potest, vt plurimum improbabilis est. Probatio eñ ea proprie dicitur, quę per species, qualitates, & differentias verificari pōt, vt s. dictum est post Specula. in titu. de proba. §. 1. & 2. hoc notat gl. in d. l. secunda. ff. de proba. & in dicta. l. actor. quā in ea Cy. limitat, nisi per aliquas coniecturas adminiculari possit. argumen. l. cum de ætate. in fin. ff. de probatio. l. ob carmen. §. fina. ff. de testibus. Et in hoc iudicis officium secundum Cy. versetur. argumen. l. cum quidam. §. fin. cum. l. sequen. ff. de legat. 2. Tu melius pondera. leg. 2. C. de erro. aduocato. & quod not. Luc. de pen. in l. 1. C. de fide instru. & iure hastæ fisca. lib. 10. l. vnica. C. de præfect. dignit. libro duodecimo. dicit autem Ia-
80 cobus Butrig. in dicta l. actor. C. de probationibus. † factum nō posse dici improbabile, vbi de suo facto, aliquis interrogatur,
81 quoniam oportet interrogatum omnino respondere. † Et hoc etiam Ioann. Faber illic post Petrum & Cyn. sentire voluit, dum dicunt, negatiuam posse per partis iuramentum probar. c. primo. de confes. in 6. §. si vero absunt. in authen. de hæredi. & Falci. collatio. prima. Quibus adde non posse cum, cui
82 defertur, remittere, neque dilationem postulare, cū † vnusquisque de suo facto certus esse debeat. l. cum falsum. ff. de acquirē. hæreditate. iuncta. l. cū quidā. §. finali. eodem titulo. l. quisquis. C. de rescindenda venditione. l. fina. C. de fideicommissis. l. si quando. C. de dilat. nisi factum intricatum esset. l. secunda. §. si. ff. si quis ordo in bon. pos. seruare. l. & quia. ff. de interrogatorijs actioni. hoc not. Fely. in c. quosdā. in expeditione secunda glo. extra de præsumptio. Et vt supra diximus factum per partis cōfessionē probari potest l. quidā. ff. de donatio. cle. constitutionē in fine. de electio. Et Roma. in dicta. l. quidā. post Barto. infert
83 ex illo text. † reum non teneri negatiuę positioni respondere. sed intellige secundū dictam. l. secundam. C. de erro. aduoca. vbi glos. dat modum probationis, dum allegat. l. super, teruis C. qui mili. non pos. l. b. duodecimo. vbi id, quod ponitur, non satis cognitum habet, qui interrogatur. hoc etiam notat Cardinalis Alexand. in c. primo. in fine, per illum textum. de controuer. inuesti. collatione decima. quamuis secūdum Rom. in dicta. l. quidam aliter glos. sentiat in l. secunda. §. sed quod obseruari. C. de iureiurando prop. calumniā dan. Pro Roma allege. glos. in §. aliud. in fine. in verbo, scribat. in authentic. de æquali. dot. & glos. in authentica, si d iam necesse. C. de donationibus ante nup. quam Bald. illic notat. & frequenter illa glos. in buccas neotor. cum contingit, præsertim in l. si duo patroni. §. idē Iulianus. ff. de iureiur. Sed, vt dixi, optime facit dicta cle. constitutionem. in fi. de electio. in his verbis, probatione tamē facta super his per aduersarij confessionem. l. sed & si possessori. in princip. ff. de iureiur. & melius in dicta. l. quæstionem. C. de fideicom. vbi iuramentum hæredi est delatum super negatiua, dum negat hæres legatum seu fideicōmissum a moriente relictum fuisse fideicōmissario, & tenetur heres iurare, vel referre maxime vbi in scriptis redactum non est fideicōmissum. quamuis Cyn. non esse probationem asseueret, sed magis litis decisionem. Tu dic vtrunque esse, & vnum alterius esse consecutiuum, probat ille tex. in versicu. cum ipse sibi iudex & testis in
84 ueniatur. † Limitabat & secundo Cyn. prædictam regulam, nisi talis negatiua oculorū inspectione probari posset. Exemplū dat in prægnante muliere, vel in scriptura instrumenti, qua inspecta facile videri potest falsa sit, an vera. l. comprobationes. C. de fide instrumen. l. prima. §. si. ff. de ventre inspiciendo. l. si irruptione. ff. finium regūdorum. illis adde l. primam. ff. de his quæ in testamen. delen. l. secundam. §. si dubitetur. versicu. inspecto. & l. primam. ibi inspectis cognitisque verbis testamenti ff. quemadmodum testamen. aperian. l. de his. ff. de transactio. vbi eadē verba repetuntur. Sed hec limitatio non videtur huic regulę conuenire, cum non sit negatiua indeterminata, habet enim differentes qualitates, quod prægnans est, quod verum est instrumētum, quod certi sint fines. & glos. idem velle vide-
85 tur in dicta. l. actor. dum dicit, † licet id, quod probandum est, per species & differentias probari nō possit, per alia media probari poterit, vt in l. optimam. C. de contrahenda stipulatione. Cui addo. l. Pōponius. §. sed & is. in fine. ff. de procuratoribus. capitu. super hoc. extra de renunciation. & alijs notatis per Ioā. Fabrum in dicta. l. actor. Quare circa hæc non videbitur absonū si nōnullas declarationes addiderimus ad huiusmodi qualitatum negatiuas, quæ forte non nihil vtilitatis pro vberiore ea
86 rum intellectu conferant. Negatiuarum, igitur qualitatis duæ erunt species de quibus supra mentio habita est. Quędā enim est qualitas intrinseca, & quędā extrinseca vt in l. sciendum. ff. de verborū obligatio. l. quęcunq; §. 1. in fin. ff. de public. in rem actio. l. optimā. C. de contrahenda stipula. Idem not. Flor. in di-
87 cta. l. 2. ff. de probatio. Intrinsece † qualitatis tres erunt species. Vna est qualitatis naturalis, vt si negatur hominē esse sanę mētis, vel aliquā non esse viri potentē, & similes, vt in dicta. l. nec codicillos. C. de iure codicill. l. finali. §. final. ff. de exceptio. doli. l. inter stipulantē. in principio. ff. de verborū obligationibus. l. final. C. ad legē Iuliam repetunda. Altera est qualitatis accidentalis, vt esse clericū sacerdotē, vel aduocatum, quia clerici, sacerdotes, aut aduocati non nascuntur. l. iubemus. C. de aduoca. diuers. iudic. & notatur in capitu. at si clerici. extra de iudic. capi. si iudex laicus. de senten. excommunicatio. lib. 6. Alia est qualitas partim naturalis, partim accidentalis, vt esse minorem, aut maiorem, puberem, seu impuberem, & sic consequenter de alijs id genus exemplis. l. cum te. C. de probationibus. & i la est naturalis, quia certum est hominem in statu dici mutationem seu incrementū, quadam naturali necessitate recipere, & per accidens, scilicet naturalis cursus temporis, secundum gloss. il-
88 lic. † Cæterum illa prima qualitas naturalis, secundum Lucam de Penna in dicta. l. prima. colu. quinta. C. de fide instrumentorum & iure hastæ fiscal. libro decimo. potest duas affirmatiuas alternatiuæ admittere, vt si hominem non sanę mentis dixero, seu hominem non frugi esse, non infertur necessario hominem furiosum esse, quia mente captus solum esse potest aut infirmi cerebri. aut si dixeris hominem frugi nō esse, ob id tamen non sequitur prodigum esse, cum & nihil homo esse possit aliter quam prodigus, vnde secundum eundem ponentem, seu affirmantem opōrtet certum aliquid affirmare. l. quoties. ff. de verborum obligationibus. l. ita fidei. ff. de iure fisci. l.
89 si duo. ff. de solutionibus. † Secunda autem qualitas potest etiā duplex esse, duas recipiens affirmatiuas, qualitas est ea cuius gl. meminit in l. secunda. ff. de probationibus, vt si natum filium patre diuite dicas hominem facultatibus seu bonis immobilibus idoneum, tex. cum glos. in l. si vero. § qui pro rei qualitate. ff. qui satisdare cogūtur. l. si quis stipulatus sit §. primo. ff. de verborum obligationibus. Cæterum pauperem, quia pecunias ad manus non habeat, vt in l. si seruus depotus ff. de noxali. actio. l. tutor,

tutor,§.cum haberes.ff.ad Velleianũ,ibi,quia numeros ad ma
num non habebam l.ferenti.in principio. ff. de pignoratitia a-
ctione. Et ista etiam est accidentalis.l. secunda. & l. sciendum.
ff.qui satisdare coguntur. vel filium natum esse patre sacerdo-
te,vt in l.secũda.C.de episcopis & clericis. vt priuilegio patris
gaudere debeat. Idem de filio aduocati, qui beneficio patris
gaudere debet aduocatorum priuilegio.l.iubemus,& l.petitio
nes.C.de aduoca.diuer.iud. Et idem de alijs pluribus huic nõ
90 dissimilibus. Sed hęc extrinseca dici debet.† ista etiã partim na
turæ esse potest,partim accidentis.l.tertia §.diui fratres.ff.de iu
re fisci. ibi, sicut enim diligenti cultura pretia prædiorum am-
pliantur,ita si negligentius habita sint,minui ea necesse est. Ec
ce quomodo nihil iuuat agri fertilitas, si hominis diligẽtia præ
ciosior nõ fiat l.congruit,& l.sequenti.§.fina.C.de locatio.fun
do.ciuil.libro vndecimo.capit.ad aures.extra de rebus ecclesia
sticis non alienandis, ibi,suo vel parentum suorum labore con
stiterit extirpatas l.quicũque desertum,& l.sequenti.C.de om
ni agro deserto. libro 11. Quamuis ager sua natura frugalitatẽ
& amenitatem demonstret.l.si quis intra C.de bonis proscrip.
quandoque etiam in fertilitatem. l. si prædium. C.de ędilitio
edicto.§.sicut autem damnosas.in authenti.de non alienan.re
bus eccles.collat.o.2.hominis industria agri infertilitatem sup
91 plet, per prædicta. † Nam & hominem esse industrium natu-
ræ esse potest,& accidentis. Plerique enim suo ingenio, alij ve
ro assiduo studio inuita etiam Minerua in viros doctos euadũt
exemplo sunt Themistocles ,& Polemon Atheniensis, qui ex
infami ganeone maximus Philosophus euasit. Agathocles fi-
guli filius,qui Siciliæ dominus & rex effectus est, consuetus e-
nim erat cum fictilibus poculis aurea colocare. & hæc iuueni-
bus ostendendo dictabat. Ego cum prius talia facerem, nunc
ob diligentiam, & fortitudinem talia facio.adde Lactantium
diuinarum institutionum libro tertio. capitulo. 19. dum ait,
quanta hominum millia fuisse credimus, qui & Athenis nati
& temporibus Socratis, indocti tamen & stulti fuerunt? Non
enim aut parietes,aut locus in quo quisque est effusus ex vte-
ro conciliat homini sapientiam. Et haud multo post ait, non
venit in mentem Platoni, Alcibiadem quoque, & Critiam,
eiusdem Socratis assiduos auditores fuisse, quorum alter ho-
stis patriæ acerrimus fuit, alter crudelissimus omnium tyran-
92 norum.† Diligentia enim vt artium in suo quoque opere inue
nitur mater, ita nouerca eruditionis est negligentia, capitulo
nihil.83.distinct. Et Cicero libro Rhet.7. diligentia est accura-
ta suorum obseruatio. Adde glo.in cap.si forte.in verbo, scien
tia. de electio. in 6. diligentia quidem etiam bonæ fidei debet
esse coniuncta.l.Labeo.ff.de statulib.l.si ita sit.ff.de manumis.
testa.Et ad eum modum quem hominum natura desiderat. l.
quod Nerua.ff,depositi.Notat Luc.de Pen.in l.diligenter. C.
de aquęductu.lib.11. Adde his l.vnicam.C.de stud.li.vrb.Ro.
lib.11.Quo autem modo probari debeat aliquibus prius expe-
93 ditus differemus. Extrinseca † igitur qualitas satis ex prædictis
constare potest,ideo non multum circa eam immorabor qua-
lis est quam supra diximus,hominem diuitijs esse plenum, sę-
pius enim arte contingant, vt Cato ille inquit, non minor est
virtus, quam quærere parta tueri. Et sic sępius plus hominis
industria affert,quam soli fert ilitas.l.3.§. diui fratres. ff.de iure
fi.vel rerũ facultas.l.societas contrahitur.& l.seq. ff. pro socio.
94 vnde† leges fructus naturales hac ratione ab industrialibus di
stinguunt. l. fructus. ff. de vsur.l.in bonæ fidei.ff.de acquir.rer.
do.§.si quis a non domino.Institu. de rerum diuis. sic diuitem
fieri ex industria hominis vt plurimum potius contingit,& ob
id qualitas quæ inde contingit, extrinseca ab omnibus appella
tur secundum glo. in d.l.2. ff.de proba. & in d. cap. bonæ. pri-
mo.extra de electionibus, quibus adde Felyn. in cap. dudum,
extra de præsumptionib. vbi pleno cornu huius negatiuę qua-
litatis materiam prosequitur. Sed istarum negatiuarum aliquę
sunt loco & tpe determinatę seu coarctatę, vt in l.optimã. C.
de cõtrah. stipulatio.& de ea super modo & genere probatio-
nis peramplius infra discutietur. Alia est substantiæ, secũdum
Baldum in l.secũda.ff.de probationibus,& in l.actor.C. de pro
95 bationibus.† Sed aduerte substantiam a Iureconsulto pro qua
litate accipi,neque substãtiam a qualitate differre. Nam legis-
lator genus appellat, quod Logicus speciem esse dicit, in lege
prima.ff.de iustitia & iure,& si oportet secundum Logicũ dis-
serere, dica iurisperito substantiam assumi prout est secũdum
Logicum terminus secundę impositionis seu intentionis, nõ
autem prout est terminus primæ substantiæ seu primæ imposi
96 nis,& sic in genere generalissimo. † Et ista secũdum Bald.etiã
est certa & probabilis l.vbi autem ff.de verbo.oblig.l. certi con
dictio.& l.cũ quid ff.de reb.credi. Idẽ de alijs dico,quas Ang.so
lemnitatis esse dixit,quia qualitatis sunt l.sciẽdum ff.de verbo
rum obligationi.l.quicunque ff.de public. in rem actio. dicta l.
97 optimã.C.de contrahen.stipu.vnde circa eas non insisto. † Et
hac ratione Fulgos. in l. ab ea parte. ff. de probatio.post Iaco-
bum Butrig.in d.l.actor. C. de probatio.dicit nullam esse inter
iuris & facti negatiuas differẽtiam,neque quo ad id quod pro-
bandum est,neque quo ad id quis probet. Et ratio, secundum
Iacob. Butrig.est,quoniam probatio per causas seu qualitates,
& differentias facienda est,& quod non est, non habet substã-
tiam,& vbi substantiam non habet,nec qualitatẽ l. si quis vxo-
ri.§.neque ff.de furtis l.eius qui in prouincia.in principio.ff.de
98 rebus credi. † Secundo inquit Fulgos. non esse differentiam,
quis probare debeat, quoniam si contra negantem ius vel fa-
ctum præsumptio iuris sit, tunc illi probandi onus incumbit.
Pro eo est l.prima.C.ad legem Corne.de Sicar.d.l.nec codicil-
los. C.de codicil.l.fin.in principio.ff.quod metus causa l.ab ea
parte.ff.de probatio. vbi vero ꝓ negante est iuris præsumptio,
tunc affirmanti probatio incumbet l.secunda de colleg.illic.li-
cet Fulgo.demũ dixerit,in facto plerunq; concurrere præsum
ptionem iuris.secus in iure, hoc nõ videtur verum per dictam
l.fina.ff,quod metus causa c.literis,& c.dudũ.extra,de pręsum
ptio.d.l.1.C.ad legem Corn.de Sicar. Pręterea dum Fulg.nul-
lam iuris differentiam facit,quoniam secundum eũdem,in iu-
re,cum certũ sit l.2.ff.de iur.& facti ignorantia.d.l.ab ea parte.
99 ff.de probatio.nulla cadit præsumptio. † Et hac rõne dicit Bar
tol.in l.ornamentorum ff. de auro & argento legat. iuris posi-
tionibus non esse respondendum, per illum textum, & l. secũ-
dam §.sed quod obseruari.C.de iureiuran.propter calum.dan
100 do.† Ius autem non scriptum, quod & consuetudinem appel-
lamus,non semper certum est,sed potius incertum dicta l.2.ff.
de iuris & facti ignorantia cap.1.de constitutio. in 6.eo qđ pro
bari debet diuturno tempore obseruatum fuisse,& in cõtradi-
ctorio iudicio obtentum,& secundum illud sæpius iudicatum
fuisse l.cum de consuetudine ff.de legib. c. Abbate sane extra
de verborum significat.cum dissuetudine aboleri possit l.vni-
ca.§.si.C.de nouo Codi.componen.& §. quas ex omnibus. in
101 proęmio Instit.† imò plus in vtroque iure tam scripto quã nõ
scripto potest esse dubitatio, veluti in casu dubio, seu articulo
iuris problematico,in quo scholę authores inueniuntur in di-
uersas scissi sententias. Exemplum est in §. cum ex aliena.vers.
& post multam. Instituta,de rerum diuisione.l. Diui fratres. ff.
de iure patronatus.l.cum prolatis.ff.de re iudicata.l.quæsitum
§.sed si fundus.ff.de fundo instruc.& instrumen. legato. Et id
recte probari in d.l.ab ea parte. ff. de probationibus. in his ver-
bis, ab aliquo iure prohibitum esse,specialiter lege vel consti-
102 tutione. † Secundo potest, etiam contingere consuetudinem
certam esse, vt si in scriptis redacta est, licet necesse non sit, vt
in l. imò. ff. de legibus. tamen scribi potest,vt plenius per Bar-
to.in l.de quibus. versus finem. ff. de legibus. sicuti hodie sunt
consuetudines Galliæ, quas recolendæ memoriæ Ludouicus
Duodecimus,vtriusque Galliæ rex & Imperator,in scriptis re-
digi iussit, & super his decretum curiæ Parisiensis postea in-
teruenit, quas tametsi iuri sint contrariæ, obseruari tamen
necesse est dict.l.de quibus,& alijs sequentibus legibus.ff.de le
gibus, ibi,id custodiri oportet,quod moribus & consuetudine
introductum est. & paulo post. Inueterata enim consuetudo
pro lege non immerito custoditur, & hoc est ius, quod dici-
tur moribus constitutum. & infra, quare rectissime etiam il-
lud receptum est, vt leges non solo suffragio legislatoris, sed
etiam tacito consensu omnium per desuet. &c. & leg. 1. & 2.
C. quæ sit longa consuetudo, vbique omnes tractant,nisi qua-
tenus consuetudines iuri publico, & vtilitati reipublicæ repu-
gnarent,aut contra ius scriptum aliquid statuerent, hoc casu a
iure discedendum non est. leg.3. §. diuus. ff.de sepulchro vio-
lato.cap.fina.extra de consuetudine.§.1.in authenti.vt nulli iu-
di.lice. habe. loci conserua. collatione nona. quod prosequere
vt per Bar.in d.l.de quibus.in quatuor vltimis columnis sueę le-
103 cturę.dixi in l.1.in prin.sup.eod.† Tertio aliquod est ius rei,aut
personę cohęrens,& quandoque vtrique adhęrens,quod a iu-
re ciuili scripto vel non scripto, vel a iure naturali primario &
secundario,quod gentium esse dicitur,fomentum recipit,qua
lia sunt omnia iura incorporalia,& corporalia, de quibus in §.
vnico. Instit.de rebus corporalibus,& incorporalibus. §. ęque.
Institu. de actionibus. & alijs §§. sequentibus, quibus accom-
modari potest dicta lex,ab ea parte. ff.de probationibus. in his
verbis,ab aliquo iure prohibitum esse specialiter lege vel con-
stitutione.l.1.& 2.& l.altius.C.de ser. & aqua. Et istius iuris ge
nera diuersa sunt similiter & species distinctę,quia aliquod est
ius scriptum,aliquod non scriptum, aliud publicum,aliud pri-
uatum,& aliquod singulare,& aliud vniuersitatis, aliquod est
rei adhærens,& aliquod singulari personę cohęrens,& plerun
105 que rei & personę. §.omnium Instit. de actionibus.† Istorum
omnium iurium negatiuas prosequamur. In primis in d.l.ab
ea parte, versiculo, idem respondi, exempla dantur, vt si quis
negat emancipationem recte factam. quia aliquo iure vel con
stitutione dicatur prohibitum esse patrem filium emancipa-
re,vel secundum Baldum post glossam in eadem.l. si negetur
aliquem prohibitum esse aliquo iure testari, vel aduocatum,
aut iudicem esse,in his casibus non factum,sed potentia a iuris
scripti,

scripti, seu constitutionis vel legis municipalis prohibitione
procedens, negatur. Hęc singulis exemplis clara reddemus.
Certum est enim, iuris communis dispositione filios in patris,
non matris esse potestate. Et ob id patris non matris familiam
sequi. l. familię appellatione. ff. de verbo. signific. §. cæteri. Insti.
de hæredum qualitate & differentia. l. filios. C. de municipi-
bus, & originatijs. lib. 10. in his verbis, filios apud originem pa-
tris, non in materna ciuitate, & si ibi nati sint ad honores &c.
Et tamen si dixeris Iliensem, aut Ponticam, vel Delphensem esse
matrem, tunc non patris, sed matris originem sequetur. l. pri-
ma. §. nisi forte. ff. ad Municipalem. similiter de Antiochenis
mulieribus scribitur in l. eos. l. neque Dorotheum. C. de decu-
206 rio. libro decimo. † vel secūdum Accursium de Gallis & alijs
populis, qui non sunt iuris Italici, qui filios non habent in po-
testate, vt meminit in §. vnico. Instit. de patria potestate. de cu-
ius glossæ veritate quomodo intelligenda sit, abundantius in-
ferius discutiemus, tamen in multis patriam potestatem &
emancipationis formas, quales de iure sunt, aut pęnę similes
obseruamus. Vnde non conijcere valeo, quo authore hęc scri-
pserit Accursius, neque hi qui in ea disputatione miro se tor-
quent affectu, neque putēt ipsi hoc a Romanis legibus ortum
habuisse, cum priusquam leges decemuirales, quas leges duo-
decim tabularum vocant, factæ essent, ius maius in filios Gal-
li parentes habebant, quam Romani in suos, idque ex Gallicis
sanctionibus quas Druides Gallis longe ante Romam euer-
sam & obsessum a Gallis Capitolium tradiderūt, perpendi po-
test. Nulli enim dubium esse potest, multis ante sęculis, quam
Romani Gallias inuaderent, Druidas Gallos leges & instituta
fecisse, quas non tam Galli, sed & Gallorum finitimi populi,
Romani etiam ipsi obseruabant, illasve memoriæ tantum cō-
mendari non etiam scribi volebant, tametsi id temporis Gre-
cis literis & vocabulis, dum scribebant, vterentur, vt testis est
Cęsar libro belli Gallici sexto. de eis copiosius explicabimus
Aliud non dissimile exemplum prætermittendum non est de
Ireneo, Dorotheo, & Doctitio viris clarissimis, quibus singula
priuilegia concessa erant iuri communi aduersantia. l. neque
Dorotheum. & l. Doctitij. C. de decurionib. libro decimo. Illi
enim singulari priuilegio cum tota sua cuiusque familia nata
ac nascitura a curiali conditione & publica functione exempti
erant. Vel tolle exemplum in l. quidam consulebat. ff. de re iu-
dicata, & in c. cum vigesimum. extra de officio deleg. Itē aliud
ex l. vnica. C. non lice. habita. metroco. libro vndecimo. in leg.
vnica. C. de auro corona. libro decimo. & leg. si in emptione. §.
omnium. ff. de contrahenda emptione, ibi, quas vero natura,
vel gētium ius, vel mores ciuitatis commercio exuerunt. Ple-
raque alia istiusmodi iura singularia referri possent, quæ plus
207 laboris quam vtilitatis afferrent, † quę quamuis in iure clausa
sint, tamen cum specialiter & contra ius communis regulas
concessa sint, lege & constōne probanda sunt. d. l. ab ea parte.
ff. de probationibus. quæ lex sic legi & intelligi debet, cū de iu-
ris scripti probatione facienda loquitur. & ratio esse potest. Nā
licet iuris cōis traditiones minus etiam studiosis notę esse de-
beant, sæpius tamen contingit eas a plerisque etiā doctis igno-
rari, & minus competenter librari, vt inquit. l. vnica. C. de stu-
di. liber. vrbis Romæ. libro vndecimo. Non mirum est, si allega
ri, & eas ignorantibus probari debeant per libri apertionem, vt
supra docuimus. Et Fulgosius in dicta. l. ab ea parte. plurimum
108 laborauit, vt hoc argumentum euitaret. † Præterea nulli du-
bium esse potest, iuris regulas certas esse. l. 1. ff. de re. iur. Et si
secundum aliquorū sententiam limitationes admittunt. l. pri-
ma. ff. de reg. Caton. a. §. vt autem lex. in auth. de non alienan-
dis rebus ecclesia. collatione secunda. Et facit, quod notatur in
l. omnis diffinitio. ff. de reg. iur. Idque cum multis exemplis cō
109 probari posset, tribus tantum absoluam. † Clarum est enim, mi-
norem sui facilitate deceptum restitui posse. l. 1. per totum pe-
ne titulum. ff. de minoribus. l. nam & postea. §. si minor. ff. de
iureiuran. in doctore tamen minore restitutio locum non ob-
tinet, tametsi sui facilitate deceptus sit. l. 1. C. qui & aduer. quos
ibi, nam is qui se minorem annis læsum esse dicit, diligens pa-
ter familias fuerit, actibusq; publicis industriom se docuerit, vt
lapsum eū per ætatem verisimile non sit &c. Et ratio huius es-
se potest in l. professio. C. de mune. patrimo. lib. 10. quoniam
professio & desiderium inter se discreparent. quippe cum tur-
pe sit Patritio, & causas oranti, iura, circa quæ versatur, ignora-
re. l. 1. §. Seruius Sulpitius. ff. de origine iuris. Et ideo verisimile
non esse inquit illa. l. 1. C. qui & aduersus quos. eum per ætatē
lapsum esse. Aliud & secundum exemplū, quod supr. relatum
est, de filio qui matris, non patris originē sequitur. l. assumptio.
in principio. ff. ad Municipalem, quales sunt Ilienses. Pontici,
Delphi, & Antiocheni. d. l. 1. ff. ad Municipalem. & l. eos. C. de
110 decurionibus. † Tertiū in filio qui patrem occidit, qui reus ef-
ficitur parricidij. l. 1. ff. ad legem Pōpeiam, de parricidijs. exci-
pitur si patrē patriæ hostem occidat. l. minime. ff. de religio. &
sumptibus funerū. Et tamē per illā. l. ab ea parte. allegari & pro
bari debent, secundum eundem Fulgosium. Vnde Accursius
& Baldus in d. l. ab ea parte. sic illam legem interpretati sunt. in
his verbis, Qui dicit aduersarium ab aliquo iure prohibitū esse
specialiter lege vel constitutione, id probare oportet. dicit ius
illud ideo probari, non, vt ius scriptum probetur, cum certum
sit, sed cum persona ab actu intento vel exercito de iure repel
latur. Sed quæso aduertite, si vera esset glossæ & Baldi interpre
tatio, recte dixisset Iacobus de Rauenna. Aurelius doctor, cu-
ius Fulgosius meminit in dicta lege ab ea parte. quem illic im-
111 pugnauit. † Dicebat prædictus Iacobus inter iuris & facti nega
tiuas nullam esse differentiam, siue quantum ad id quod pro-
betur, siue quod quis probet quia tota vis probationis super
facti seu extrinsecę qualitatis existentia omnino cōsisteret. Et
ne digrediamur ab exēplis glossę, Baldi, Fulgosij & Floriani,
tolle secundum eosdem exemplum de eo, qui testari non pōt
vel iudex aut testis aut aduocatus esse. Tales enim qualitates
potius extrinsecę qualitates sunt quam iuris positiones simpli
ces, vt paulo post inter discutiendū extrinsecas qualitates disse
112 remus. † Nam hæc vera est iuris conclusio, maiorem viginti-
quinque annis munere iudicantis fungi posse, nisi qualitas
extrinseca obijciatur, forte qđ cęcus, quod furiosus, quod men
te captus sit, aut alium huiusmodi defectum patiatur. l. cum
prætor. ff. de iudicijs. Certe prohibitio nō circa ius erit, sed cir-
ca qualitatem iudicis extrinsecam, videlicet furoris, cęcitatis,
captionis mētis, aut alterius extrinsecę qualitatis. quare nō fuit
in hoc dignus reprehensione Iacobus de Rauenna per supradi
113 cta. † Et vtrūque Iacobi de Rauenna dictum clare probari vi-
detur in d. l. ab ea parte ff. de proba. primo in eo, quod dicit ille
textus in his verbis, Ab aliquo iure prohibitum esse, veluti ab
aduocatione, inquit Accurs. & sic, possibilitatem circa factum
esse ab initio. Secundo in versi. idem respondi. nō ius ponit, sed
iuris executionem, quæ in facto consistit. & in eadem lege in
his verbis, specialiter lege vel constitutione prohibitio quæ cir
ca factum ipsum est, a iure scripto procedit, & tamen difficul-
tas probationis non tantum circa negatiuam qualitatis extrin
secę consistit, sed & circa iuris scripti, vel constitutionis proba-
tionem, siue quantum ad id quod probandum est, siue quod
quis probet. Nam prima pars illius legis loquitur quando ante
factum iuris prohibitio deducitur. secunda vero pars quando
post factū, ipsum impletū, quia factū est qđ fieri nō debuit. Nec
ille tex. loquitur quando circa formam peccatum est, sed quan
do in substantia seu in iustitia, vt quia illi non erat emancipan-
di filium, & ob id factam emancipationem nō valere. hoc ver-
bum, recte. in illa lege positum rectitudinem non ritudinem
considerat, licet gl. illic in verbo, recte. aliter sentiat, dum dicit,
quia nō coram iudice ordinario in hoc rititudinem & formā
tantum emancipationis consideraret. sed hoc nō vult ille tex.
dicere, sed rectitudinem emancipationis, id est, ius non fuisse
patri emācipādi filium. & hoc dictio, recte, importat. l. lecta in
princ. vbi Moder. per amplius dilatant ff. de reb. credi. quare vt
hanc differentiam Iac. de Rauen. & Bald. & Fulgo absoluam,
114 congruum visum est legem illam paulo clarius explicare. † In
primis dico. l. ab ea parte. in his verbis, ab aliquo iure prohibitū
esse specialiter lege vel constitutione quocunque iure incor-
115 porali, reali, seu personali intelligi debere. vt si dico, † ius mi-
hi esse altius tollendi ædificium, vt in leg. latius. C. de ser-
uitu. & aqua. tu vero dicas, ius mihi non competere, idque mi-
hi lege, vel constitutione, aut cōsuetudine prohibitum esse, vt
in l. vsum. & l. diligēter. C. de acquę duc. lib. 11. Certe id te pro-
bare conuenit, cum cęlum vnicuique liberum sit aut esse de-
bet. l. si. ff. de seruitu. l. inter seruitutes, & duabus legibus seq. ff.
de serui. vrb. prædio. l. fin. §. pen. ff. quod vi aut clam. vt si dixeris
me ad ęmulationem tuam ędificare. l. opus. ff. de oper. publi. l.
quicunque. C. de fund. limitoph. lib. 10. glo. in l. per prouincias.
C. de ędific. priua. vel qđ meo edificio ventum tibi excludo, vt
in l. fi. C. de seruitu. & aqua. vel ius seruitutis tibi competere. l.
qui luminibus. ff. de seruitu. vrba. prædio. vel forte hoc me nō
posse edificium facere, nisi intermisso legitimo spatio. l. impe-
ratores. ff. de seruit. vrba. prædio. l. fi. ff. finiū regun. De iure per-
sonali exemplum gl. est super verbo. iure scilicet aduocationis
seu munere iudicantis. l. munerum §. iudicandi. ff. de muneri.
& hono. l. 1. §. in honorarijs. ff. de varijs & extraord. cogni. & l.
1. §. in honorarijs. ff. de varijs & extraord. cogni. & l. 1 & per to
117 tam ipsam legem. ff. de postulan. † Sed nō sufficit ius illud sin-
gulare in lege vel constitutione scriptum probare sed & factū,
quod a lege prohibitum est, probare necesse est. Et si lex aut
constitutio scripta non est, sicuti Druidarum leges non erant,
vna cum facto lex & constitutio probanda erunt. hoc dicit il-
la lex, ab ea parte ab aliquo iure prohibitum esse specialiter le-
ge vel constitutione, id probari oportere. fiet autem probatio
per aduersarium allegantem & proponentem hanc legis &
facti prohibitionem. Et idem disponit lex in actione negato-
ria, in l. 2 & l. locū. §. 1. & per totam pęne legem. ff. si serui. vēdi.
118 l. 1. §. fin. ff. de noui ope. nun. §. ęque. Insti. de actio. † vel pone in
scholastico

scholastico debitorem suum laicum coram iudice ecclesiasti
co seu doctore suo cõueniente. quamquã id sit ꝯ iuris cõis re-
gulas, eo ꝙ actor forum rei sequi debeat l. 2. C. de iurisd. omn.
iudic. c. cum sit generale, extra de foro comp. Tamen reus cõ-
uẽtus a scholastico forũ actoris sequetur propter beneficium
a lege scholasticis concessum, auth. habita. C. ne filius pro pa-
tre, §. fi. in proœ. Digestorum. In hoc non sufficit ius allegare
& constitutionẽ, sed & qualitatẽ probare oportet. l. vnica, ver.
scituri, C. de studi. libe. vrb. Ro. lib. 11. l. magistros, & l. reddatur.
C. de profes. & medi. lib. 10. Hi, inquit qui, ordinis nõ sunt, pri-
uilegiis scholasticorum exuantur, nisi doceãt se ab ordine ap-
probatos fuisse, l. nemini, & l. petitionẽ. C. de aduoca. diuer. iu-
dic. † exciperetur forte casus, nisi venditor scholasticus de eui-
ctione vocaretur in ius, quoniã corã eo iudice, qui primũ de cã
cognouit, adeundus esset, non habita thori seu priuilegij rõne
l. venditor, ff. de iudi. de quo dic vt per glos. in c. clericum, 11.
q. 1. tamen auth. habita. plurimũ consideranda est in ratione
sui, quę est, vt scholastici a studio non diuertantur, etiam si pro
causa iustissima, inquit, cõueniant, & sic vsus obseruat, vbi ve-
re scholastici sunt, de quo in d. c. at si clerici, extra de iudi. in l.
cum Papi. & auth. & consequenter. C. de sent. & interloc. om-
ni. iudi. pro quo vsu est. l. si pariter. §. quod si adhuc, ff. de liber.
cã. Et quod Ang. no. in l. si suspecta, ff. de inoffi. test. Vide Lan-
120 cel. Dec. in d. l. venditor. † Vel aliter dicere potes de eo, qui pro
ponit aliquid de iure scripto, siue nõ scripto prohibitũ esse, si
iuris cõmunis regulæ illi aduersantur, probare tenebitur, hoc
illa l. ab ea parte, innuit primo dum dicit, lege, quæ de iure scri
pto intelligitur, constitutione, de iure non scripto, si illa con-
stitutio in corpore iuris clausa non est cpa. consuetudo prima
distinctio. l. cum prolatis, ff. de re iudic. c. 1. de constitu. in 6. se-
cus si in iure scripta esset d. c. consuetudo, 1. distin. l. 2. C. qñ pro
uoc. non est neces. l. si expressim, ff. de appella. quod proseque-
re, vt per And. de Iser. in c. porro. quæ fuit prima causa benefi-
121 amitten. colla. 10. † Tolle exemplũ in eo, qui negat iudicem de
crimine posse cognoscere, tametsi merũ & mixtũ habeat im-
periũ cũ omnimoda iurisdictione, vt in l. imperiũ, ff. de iurisd.
omniũ iudic. l. omnibus, & l. congruit. & l. 4. & per totũ pene
titulũ, ff. de offi. præsid. l. 1. §. a præfectus, ff. de leg. 3. § iusiuran-
dũ, in auth. de defenso. ciuita. colla. 3. debet casum & factũ de-
122 ducere. † tolle exemplum in milite delinquente, non enim co
rã præside neque alio magistratu conueniri poterit, quã corã
magistro militum, quãdiu in actu expeditionis erit. l. magiste-
rię. C. de iurisdict. omn. iud. l. fi. C. de deserto, & occulta. lib 12.
l. ex eodem, C. de agen. in rebus, eodem lib. l. militaribus. C. de
decurio. lib. 10. In qua omnino vide Luc. de Penna. Vel pone
in clerico, qui non nisi coram iudice ecclesiastico accusari po
test, vt in authen. clericus. C. de episco & clericis, c. at si clerici.
extra de iudi. §. fin. in authent. apud quos opor. cleri. aut assis.
collatio. 6. Idem in quocunque alio reo in vetito examine ac-
cusato. l. in criminali, C. de iurisdictio. omnium iudicum §. au-
dient. in auth. de defenso. ciuita. coll. 3. Vel si præses extra pro-
uinciã cognoscat, l. 3. ff. de offi. pręsid. l. fin. ff. de iurisdic. omn.
iudic. vel vltra suæ administrationis tẽpus interdicit, vt in l. fi-
nali. ff. de pęn. Plura alia istiusmodi exempla recenseri possent
123 quæ consulto prætermitto. † Vel pone senatorem, aut aliũ cla-
rissimũ esse, qui de crimine accusetur, cuius notio est principis
vt in l. fi. C. vbi senato. vel claris. tunc & factum ipsum probari
debet, quamuis in istis ius certum sit, tamen secundum illam l.
ab ea parte, probari debet. Pone etiã in eo, qui eximere se vult
a decimarũ solutione, cum ius illi resistat, c. ad decimas. de re-
stitutione spolia. in 6. c. 1. de præscriptio. eo. lib. c. de quarta. ex-
tra de præscriptio. quia dicit se beneficio legis aut canonis so-
lutum esse, vt in casu, c. dilecti. c. ex parte, c. licet, & plerisq; alijs.
extra de deci. Ex aduerso si allegatur priuilegium etiam in cor
pore iuris clausum alia constitutione contraria reuocatũ esse,
vt in c. suggestum, extra de deci. & d. c. 1. de constit. in 6. c. fi. &
124 c. cum accessissent, extra de constitutio. Vel † pone in superiu-
dicto, quod princeps a quibuscunque personis cuiuscunque
gradus aut muneris sint, suo decreto exigi voluit, sicuti nostra
ætate ob temporis malitiam pluries regia constitutione sanci-
tum est, dicant autem aliqui se iure non posse sub ea constitu-
tione comprehendi, cum priuilegium eorum in corpore iuris
clausum sit, & principis edictum seu constitutionem ad eos so
lum extendi, qui priuilegiũ in iure clausum non habent, sed
à viuente principe huius constitutionis authore tantum im-
munitatem consecuti sunt, vt inquit glossa in authentica, qua
in prouincia. in verbo, illic. C. vbi de crimine agi oportet, & in
l. heres absens. in princip. in verbo, excusatur. ff. de iudicijs. Et
Bartolus notat in extrauaganti, ad reprimendum, in verbo. nõ
125 obstantibus. † Personę autem, quæ a lege immunitatem ha-
bent, istę sunt, quę scribuntur in l. medicos. C. de professoribus
& medicis. lib. 10 l. Senatores. C. de silentia. lib. duodecimo. l.
vnica. C. de præpositis laborum. eo. lib. l. 1. C. de veteranis. eo-
dem libro. l. si publicanus. §. 1. ff. de publicanis & vectigalibus.

In præside prouinciæ, plerique alij referri possent, quos omit-
to]. quare dicit Fulgosius in d. l. ab ea parte, oportere eum, qui
casum a lege communi excipit, teneri illum allegare, & allega
tum probare saltem per libri ostẽsionem, vt in l. secunda. §. in-
spectio. ff. quemadmodum testamenta aperiantur. inferius di-
cam. Ex hoc videtur quandam aliam regiam constitutionem
ortum habuisse, qua cautum est, eum, qui consuetudinem alle
gat quantumcumque decreto regio in scriptis redactam, pro-
bare debere per exemplum ab exemplari legitime exempla-
126 tum. † Alius glossæ intellectus ad illam legem, ab ea parte, ver.
sicu. idem respõdi, est, vt cum solemnitatis omissio allegatur,
quæ a iure aut constitutione introducta est, alleganti omissio-
nẽ onus probandi incumbet, per illum textũ dum ait, Si quis
negat emancipationem recte factã, ipsum prestare debere pro
bationem. Ego vero puto, vt supra dixi, ꝙ non rititudinem,
id est, solemnitatem, sed rectitudinem, id est, iustitiam consi-
derat ille textus per dictam. l. lecta. ff. de rebus creditis. Quod
est. An pater iure filium emancipauit, aut emancipare potuit,
cum plures sint casus a quibus filius patria potestate liberari
non potest, nisi interueniente filij voluntate, de quibus in §. fi.
127 Institu. quibus modis ius patrię potestatis soluitur. † Pater. n.
filium inuitum emancipare non potest. l. necauus. C. de eman
cipatio. libero. l. non potest. ff. de adoptionibus. Licet enim fi-
lius rite emancipatus sit, quia iuris solẽnitate obseruata eman-
cipatus est, non tamen recte facta erit, quia lege prohibente,
quamquam & solemnitates, q̃ hodie introductæ sunt, seruatę
fuerint, quoniã olim plures erant solemnitates quæ circa filio-
rũ emancipationes desiderabantur, tamen hodie sublatę sunt
in l. fin. C. de emãcipatio. libero. §. fi. Institu. quibus modis ius
patrię potestatis solui. Et noua constitutione a principe intro-
ducta aliqua alia forma emancipationi data est, quare nulli du
biũ est, eã seruari debere, & illius solemnitatis omissio argui
128 posset, & probari. Adde aliud huic simile exẽplũ. † Iure enim
scripto feudũ alienari non põt, c. 1. de prohibita feudi aliena. p
Federicum, & de prohibita feudi aliena. per Lothar. & ple-
risque alijs, si dicas ex consuetudine licere, sicuti est in tota pe-
ne Gallia, etiam irrequisito domino, sicuti ex Mediolanensiũ
consuetudine receptum erat c. 1. §. Mediolanenses. de aliena.
feud. collatione. 10. Vel si forte contra propriam feudi naturã
data fuerit in inuestitura alienãdi permissio, c. vnico. de feudo
nõ habẽ. propri. feud. natu. c. vnico. de benefi. fęmi. seu de feu-
do fęminę, & c. vnico. quẽadmo. feud. ad fęmi. perti. collatio-
ne 10. Proponens igitur consuetudinẽ, eam probare debebit.
129 Simile aliud † de filio naturali tãtum, cui de iure ciuili portio
aliqua hæreditatis relinqui põt, scilicet vnciæ duæ l. humanita
tis, & auth. licet. C. de natura. liber. §. fi. in auth. quib. mod. nat.
efficiun. sui. collatio. 7. §. illud in auth. quib. mod. nat. effi. legi-
130 ti. collatio. 6. si legitima sobole careat, per illos text. † Sed in
bonis feudalibus hoc fieri non põt, & hęredes ab intestato feu
da auocabunt, neque filij naturales tantũ prohibere poterunt,
c. naturales, si de feudo fuerit cõtrouer. inter dominũ & agna.
collatio. 10. vnde factum probari debet naturalitatis. Ius autẽ,
cum scriptum sit, clarum est, tamẽ allegari debet, & per illam
legem probari. Cui concordat gl. in c. seruatis. in verbo, in spe-
131 ctis. 25. q. 2. † Neque Bar. in d. l. ab ea parte. in hoc dissentire vi-
detur, dum dicit Bart. aliquam esse iuris negatiuam, quæ nullã
facti mixturam habet, & hæc per libri aperturam, seu, vt alij
volunt, apertionem probari debet. Illi subscribit Fulg. vt supra
dictum est. cui adde. l. fi. C. de reb. credi. & quam notat Bal. in
d. l. 2. C. de erro. aduoc. & hoc casu oportet librum authenticũ
aut exemplar seu exemplum recte exemplatum produci. l. si
in duobus. in prin. & l. fi. ff. quemadmodum testamen. aperian.
sicut Bar. sibi contigisse ait in l. filiusfamilias. §. diui. ff. de leg. 1.
Dum in publica disputatione dubitatio orta est de lege, si cre-
ditor. §. fina. ff. de distrac. pigno. Cuius disputationis Paul. de
Ca. illic meminit super verbo, nullam, quam cum Bal. habuis-
se dicunt. Quædã est, quæ facti mixturam habet, & dicenti pro-
bandi onus incumbet, per illã. l. ab ea parte. Et pro prima par-
te distinctionis Bartoli videtur facere text. in §. vt autem lex. in
auth. de non alienan. aut permutan. reb. eccles. colla. 2. Et ratio
huius esse potest, sufficit enim mihi conuento dicere, non esse
legem, quæ hoc dicat. §. optimum. in auth. de non eligen. secun
do nuben. colla. 1. & l. 3. §. fi. ff. de pręuarica. vel dicere, quod Im
perator meminit in §. cõsideremus. in auth. de triente & semis.
colla. 2. sine lege loqui erubescimus. l. fi. C. de consul. lib. 12. Ta
men Iaco. Butr. in d. l. actor. C. de proba. in iuris negatiua vo-
luit similiter distinguere, vt in facti negatiua, cuius distinctio-
nem supra retulimus, non repeto. Ex his igitur cõstat satis to-
tam vim huius nostræ disputationis, similiter & praxim circa
132 negatiuas in ꝓbatione cõsistere, quid in ea sentio aperiã. † In
primis de iuris & constitutionis & cõsuetudinis negatiua, pro
sequendo dicta per Bartol. & Fulgos. in d. l. ab ea parte. Aut
enim iuris negatiua nullum factũ mixtũ habet, sed simpliciter
per se stat, quia dicat non esse legẽ seu constitutionẽ vel sena-

tusconsultum, quæ hoc dicant, sicuti supra diximus, d. l. 3. in fi.
ff. de præuarica. d. §. optimū, in auth. de non eligen. secūdo nu-
ben. & tunc per libri productionē fiet probatio arg. l. 2. §. si du-
bitetur, vers. inspectio. ff. quemadmod. test. aperian. Melius in
l. fi. in princ. C. de iure do. impetran. ibi, nisi tantummodo ex li-
133 brorum recitatione audiuimus. † Et ratio huius esse pōt, quia
lex in scriptis redigi dēt l. leges generales. & l. humanū. C. de le
gi. l. neque leges, in verbo, scribi l. non ē nī l. in ciuile. in verbo,
perspecta. ff. de legib. §. constat versic. scriptū §. ex non scripto.
Instit. de iure natu. gent. & ciuili. Et ob id ius scriptum vocatū
est, vt a iure non scripto, id est consuetudine differat l. ius ciui-
le ff. de iusti. & iure. quamquam de hoc Cyn. & Iac. de Rauen.
dubitauerunt in l. 1. C. de legib. vide circa hoc Io. And. in regu
la, nemo potest, de regul. iur. in 6. Luc. de Pen. in l. vnica. C. de
stud. liber. vrb. Ro. lib. 11. Et illud ius non scriptū quandoque in
certum vocatum est l. 2. §. exactis deinde regibus ff. de orig. iu-
ris, qđ in sola prudētium disputatione consistebat, d. l. 2. §. his
legibus, & §. nouissime ff. de origine iuris. Pro hoc primo di-
cto vide, quod dictum est, in l. 3. § quod ad causam, & §. aperi-
re, supra eod. tit. l. 1. in princ. ff. de his quæ in testa. delen. Sed vl-
tra prædicta pondero tex. in c. cum ad sedem, extra de restitut.
spolia. in his verbis, vel etiam instrumenta, quæ nullatenus de
spoliatione tractabant l. placuit, vbi Luc. de Penna in verbo,
constet. C. de colla. fund. patrimo. lib. 11. Quibus adde Ioan. de
Plat. in l. 1. C. de exacto. tribu. lib. 10. Franc. Areti. in l. in illa, in
fi. ff. de verbo. oblig. Ioan. And. in Mercur. fine possessione, de
reg. iur. in 6. hoc etiam recte probatur in l. 2. ibi, cuius mentio-
nem libello insertam esse proponis manifeste probare potes.
134 C. de erro. aduoca. in d. l. fi. C. de reb. credit. Si autē iuris † nega-
tiua mixtum factum habet, probato facto, satis negatiua ipsa
probata erit, vt si dixero cōtractum cum Titio celebratum de
iure viribus nō subsistere, quia minor erat, aut furiosus, vel fal-
sum esse contractum, si contractus ipse in forma non peccat,
135 sed ipsa prima figura bona sit † cum instrumentum non sit cā
cellatum, neque in aliqua sui parte vitiosum, vt in illa l. fi. C. de
edicto Diui Adria. toll. executionē hēt paratam, vt in l. 2. C. ad
legē Corn. de Fal. l. 2. C. de edicto Diui Adrian. toll. qualia sunt
instrumenta, quę nostris temporib. coram tabellionibus, aut
alijs chartularijs iudicib. fiunt, quę garentigionata vulgus ap-
pellat, illa paratā habent executionē, sicuti instrumentū depo-
siti, in l. fi. in fi. C. de cōpensa. c. bona fides, extra de depos. & id
non obstante quacunq; exceptione ēt compensationis, per il-
136 lū tex. † & ex stylo curiarū Franciæ aduersus instrm garentigio
natū exceptio cōpensationis non recipitur, sed volens cōpensa
tionē proponere corā iudice laico, id a principe impetrare dēt,
manu regia prius munita, iuxta dictam l. secundam, in verbo,
alleget. C. de edicto Diui Adrian. toll. quæ filium etiam ab al-
legatione excludit, vbi instrumentum testamenti in prima sui
forma, seu figura vitiosum non est, & illum textum diligenter
aliquando consideraui in repetitione authenticæ, ex causa. C.
de liber. præteri. vel exhereda. Similiter & dictam l. secundam.
C. ad legem Corn. de fals. Alioqui seruiens regius aut appari-
tor manum in bona debitoris immittet, qui venalia debitori
annuntiabit, si pecuniam ad manum non habeat, vt inquit lex
petenti. ff. de pign. actio. & l. tutor. §. cum haberes, ff. ad Velleia
num. Et id genus executionis probatur in l. cum proponas. C.
de bon. autho. iudic. possiden. In his verbis. Et cum tuum esse
debitorem constat, ad exemplum edicti bonor. possess. eius, po
teris impetrare, tempore autem transacto et venditionem. eo-
rum competenti iudice postulare non prohiberis, & authē. ei
qui iurat. in his verbis, iuxta mensuram declarati debiti. eo. tit.
C. executione facta, & manu regia munita, tunc allegans vitiū
aliquod latens, aut aliud impedimentum, s. minoris ętatis, fu-
roris, prodigalitatis, falsitatis, & id genus negatiuarū facti, quæ
cum iure mixtę sunt, probare poterit, d. c. cum ad sedem, extra
137 de restitu. spoliato. † nisi forte in minore ex aspectu minor iudi
cari posset l. minor. 25. annis, adito pretore ff. de minori. per ra-
tionem l. si is a quo. ff. vt in possess. leg. hodie constat hodie aga-
tur, vel nisi statim, i. in promptu sit probatio. d. l. fi. C. de cōpen-
sa. l. 3. §. interdum ff. ad exhiben. vbi vero altam desiderarent in
daginem, vel in promptu non essent probationes, non impedi-
retur executio, vt si dicatur minorem sui facilitate lęsum. l. nā
& post ea §. si minor. ff. de iureiur. idque in pretoris est cogni-
tione l. ait pretor. in princip & l. verum §. si locupleti. ff. de mi-
nori. l. si curatorem habens. C. de in integrum restit. neque ius
clarum esse potest per prædicta. & d. l. ab ea parte, versic. idē re-
138 spondi. ff. de probatio. † vel si dico emancipationem nō esse iu-
re factam. Nam cum illa iuris positione oportet factum aliqđ
admiscere, forte quia inuito filio contra iuris dispositionem fa
cta est d. l. non pōt ff. de adoptio. §. fi. Instit. quibus modis ius pa
triæ potestatis soluitur. quare facti probatio fieri debebit, qđ si
probatum non erit, iuris negatiua probata non erit, per d. l. ab
139 ea parte, & ea quæ supra dicta sunt. † Aduerte etiam quod ad-
uersus legem scriptam probari potest non esse in viridi obser-
uantia, eamque per dissuetudinem antiquatam esse §. quas ex
omnibus, in proęmio Institutionum l. vnica. §. quibus specia li-
ter cognitis. C. de nouo codice componendo. l. de quibus, in fi-
ne. ff. de legibus l. vnica. §. hinc igitur. C. de Iustiniano codice
140 confirmando l. ambiguitates. C. de indicta viduitate toll. † per
quas etiam prohibetur, leges illas antiquatas in disputationē
referre, de quo dic vt per Lucam de Penna in l. eueniente. C.
de excusationibus munerum, libro decimo, §. 1. in auth. de re-
stitutionib. & ea quæ parit in vndecimo mense l. vnica. in prin.
C. de cadu. tollen. eundem Lucam de Penna in l. 3. C. de Palati
nis sacrarum largitionum, lib. 12. Bartolum, Baldum, & alios
in l. de quibus ff. de legibus. Plura dicemus, dum de consuetu-
dine tractabimus, ad quam diuertimus, sicuti in Gallia institu-
tiones & substitutiones in testamentis nullam habere vim di-
ci solet, idque moribus vtentium introductum est, licet iuris
communis obseruantia testamentum absque heredis institu-
tione nullum sit l. 1. ff. de iniusto, rupto, & irrito testamento.
§. 1. Instit. de hæreditatibus quę ab intestato deferuntur §. ante
141 hæredis. Instit. de lega. Quo pacto autem consuetudinis nega-
tiua probari possit, dic vt supra dictum est de lege scripta, per
non vsum vel contrarium populi consensum, d. l. de quibus, in
fine. vbi hoc plene Bartol. & Baldus prosequuntur ff. de legib.
& senatusconsultis §. sed naturalia. Institutio. de iure naturali,
gentium & ciuili. Quibus addo. l. si prius §. primo ff. de aqua
pluuia arcenda. ibi, non enim consuetudinis, sed illa lex de iure
incorporali alicui competente loquitur, de quo paulo post tra
ctabimus. Sed facit l. rem non nouam C. de iudicijs. Plures ex
Luca de Penna exiges in lege prima. C. de exactione & trans-
latione militarium annonarum, libro duodecimo. Cui adde l.
vnicam. C. de auro coronario libro decimo l. si in emptione, §.
omnium, ff. de contrahenda emptione. ibi, quos natura, vel gē-
tium, ius, vel mores ciuitatis commercio exemerunt l. fi. in ver
bo, aboleri. C. de pactis pignorum, & de lege commisso, in pig.
l. lege duodecim tabularum §. in his igitur. C. de legitimis hæ-
redibus, ibi, & nouum ius nouissimo iure corrigētes. Et idem
notat Cyn. in l. 2. C. quæ sit longa consuetud. Barto. & Bald. in
d. l. de quibus. De hac probatione negatiuę per non vsum con
suetudinis, vide Anton. de Butr. in c. Ioan. extra de cleri. coniu.
142 Petr. de Anchar. in cap. 1. de consti. in 6. vel † secundum An-
tonium de Butr. quando aduersus consuetudinem sępe iudica-
tum est sciente & patiente populo, vt in d. l. de quibus, in fine.
ff. de legibus, notat Cynus in l. 1. & fina. C. quę sit longa consue
tudo. l. nemo. §. temporalis ff. de regul. iur. glossa & Archidiac.
in c. in his 11. distinct. Felyn. in c. cum accessissent, versiculo, ter
tia regula est, vsque in finem suę lecturę, extra de constitutio.
Aliqua dixi in l. 1. §. hoc autem senatusconsultum, in versicu. &
143 ait Sextus, supra eodem tit. † Et licet ad esse consuetudinis scri-
ptura non sit necessaria l. imò ff. de legi. Et ob id ius non scri-
ptum appellatur §. constat, & §. ex non scripto. Institu. de iure
natu. gen. & ciuili. l. ius ciuile. ff. de iusti. & iure. l. 2. vbi Modern.
not. in princip. super verbo, moribus ff. de vulg. & pupill. substi
tutio. si tamen scripta sit, sicuti fieri potest c. consuetudo 1. di-
stinct. & argumento a sensu contrario l. imò. ff. de legib. per li-
bri aperturam probabitur, sicut & lex scripta, secundum Bart.
in d. l. de quibus, in 4. quæst. ff. de legibus, dum tamen in scri-
ptis redacta sit iussu & authoritate principis, vel communi po-
puli consensu, sicuti ex constitutione decemuirali percipi po-
144 test d. l. 2. §. exactis ff. de origine iur. † Et licet Bart. & alij dicant,
ius non scriptum, si a doctore aliquo in scriptis redactum est,
probari posse per librum doctoris, ego non puto hoc admittē-
dum esse. Et mouet me ratio l. 2. §. exactis & §. his legibus & §.
nouissime. ff. de origi. iur. primo dum dicitur in d. §. exactis, in
his verbis, iterumq; cępit populus Romanus incerto magis iu
re, & cōsuetudine aliqua vti, quam per latam legem, & in ver-
sic. sequen. dum dicitur, Placuit publica authoritate decē con-
stitui viros, & c. deinde subiungit. Quas in tabulis eburneis per
scriptas pro rostris composuerunt. Et in §. his legibus, dicitur,
hęc disputatio, & hoc ius quod sine scripto venit compositū
a prudentibus propria parte aliqua non appellatur, vt cęteræ
partes iuris suis nominibus designantur. Et in §. nouissime, di-
citur, proprium ius ciuile, quod sine scripto in sola prudentiū
interpretatione consistit. Ecce quomodo vnius ratio spectari
nō debet. Et in versiculo, aut sunt legis actiones, declarat quo-
145 modo l. e iuris partes legis vim obtinent. † Et hac ratione cer-
tatum est diu, an feudales constitutiones, seu verius, totius Ita-
lię consuetudines quæ in vnū volumen redactę sunt ab Ober-
to de Horto, & Gerardo Capagisto, & alijs pro tempore lau-
datis viris, & ab vniuersa Italia electis, vim constitutionis obti-
nere debeant, adhuc sub iudice lis est. Licet pleręque gentes
eas recipiant, multique insignes viri vtriusque classis canoni-
cę & ciuilis philosophię perungili studio suis commentarijs
eas venustauerint, & illustrauerint. Quare durum esset in po-
testate vnius hominis legem populo dare, aut librum vnius
quantumcunque excellentis viri, tantam in republica autho-

ritatem habere, vt legis vim obtineret, contra id quod scri-
bitur in l. 1. & fi. C. de legib. nisi a populo receptũ esset d. l. 2. §.
146 & cũ Appius. ff. de origine iur. † Nã & si Solon & Draco La-
cedemonijs & Atheniensibus leges tradiderint, tũc ab eis tra
ditũ vim legis obtinuit, cum illis populus cõsensit, vt ex Thu-
cydide, Trogo, Liuio, & cęteris, qui Grecas, Romanasve hi-
storias texuerunt, satis intelligi põt. Iustinianus etiam memi-
nit in locis prædictis, & Pomponius iurecõsultus in d. l. 2. in
prin. ff. de origi. iur. Nam & diu de plebiscitis certatũ est in po-
pulo Romano, in d. l. 2. §. deinde cũ esset in ciuitate lex duode
cim tabularum, quod in Liuio prosequẽte. 2. libro ab vrbe cõ
dita. Nã & leges duodecim tabularum, quę a decẽ viris factæ
sunt, necnon liber actionum, cuius interpretandi facultas col-
legio Pontificũ cõmissa, demũ liber accusationum ab Appio
Claudio compositus, alij deniq; postea facti a populo autho-
ritatẽ receperunt, non aũt ab eorum authoribus, quacũq; vir-
tute prestarent. Satis ex his constat, Publium Papirium pri-
mũ leges regias in vnũ volumẽ redegisse, quod ius primũ ius
ciuile Papirianũ appellatũ est. demũ Appiũ Claudiũ, qui &
decemuir fuit, librũ de actionibus cõposuisse, quẽ Ennius Fla-
uius surreptũ populo donauit, & a Flauio ius Flauianũ voca-
tũ est. Appius etiã qui de Pyrrho in senatu orationem habuit
cuius etiã meminit Iurecõsultus in l. 1. §. castum. ff. de postu-
lan. Sexto Aelio & Publio Aelio consulibus leges aliquas cõ-
posuit, vnam, quæ lex Aelia Sentia primum, & postremo ius
Aelianũ dicta est, cęteri ve, quorũ Põponius mentionẽ facit
in d. l. 2. ff. de origi. iur. & Pomponius Letus, post Liuium, Sui
dam, & Fenestellam transcribit. Et prius his Cicero in Bruto
singulos, qui libros de cõtractibus & de legibus scriptos reli-
querunt, cõmemorauit. Nõ enim doctori seu legũ professori
maior assistere põt authoritas, quã viris illis, quorũ literis &
doctrina omnis posterior ętas lętata est, quibusve tota etiã re-
spublica plurimũ debet multi etiã præstantes viri sunt, qui ni-
hil in vtroq; iure posteris intactũ reliquerũt, sed suo studio po
litiores ciuitates reddiderũt. Alij deniq; qui sua diligẽtia rem
publicã gubernandã assumpserunt, tũ non tantũ in republica
authoritatẽ meruerunt, vt quod pro Reipublicæ beneficio scri-
ptũ reliquerunt, id legis, aut cõstitutionis vim obtineret, nisi a
principe, aut altero legis condendę potestatẽ habente, aut po-
puli consensu id obtinuerint. [illegible] responsa prudentũ. Institu. de
147 iure natu. gent. & ciuil. † Neque [illegible], quod de feudalibus cõ-
stitutionibus s. memoratũ est, quæ ab Oberto de horto & Ge
rardo Capa[illegible] [illegible] collectę sunt, cum id principis autho-
ritate, nemini consensu facta fit. Con uentio. n. populi Lon-
gobardi Pap[illegible] facta est, [illegible] populi consensu receptę sunt.
Id etiam nostra ætate, vt supra diximus, [illegible] Christianis-
simi Ludouici duodecimi [illegible] quę Gallia moderatoris com
muniq; singularumq; [illegible] consensu a[illegible] singulis
commissarijs, qui in singulis [illegible] [illegible], & in libros cõ-
munes leges suas [illegible] seu cõsuetudines prescriberet.
148 † Ex quibus [illegible] consuetudinũ
fieri solet, [illegible] quorum negatiua consuetudinis iure
probari potest. Si autem scripta consuetudo nõ esset, testibus
com probar[illegible] [illegible] circa forenses causas
[illegible] Labeo in verbis, mos agentium. ff. de sta-
tu liberis [illegible] [illegible] priuatis, quæ transcribi-
tur in l. [illegible] C. quę sit longa consuetudo ibi, pręter probatis his,
quę in oppido frequenter in eodem genere controuersiarum
seruata sunt, causa cognita statuet l. nam Imperator. ff. de legi-
149 bus. † Si autem varius fuit [illegible] [illegible], vt inquit l. semper in
stipulationibus. ff. de reg. iur. ad id, quod [illegible] [illegible], deueniẽ
dum est l. [illegible] in fine. ff. de vsuris l. 5. §. Diuus. ff. de sepulch. viola.
l. fin. C. de testamen. milita. l. nemo. C. de senten. & interlo.
omnium iudicum. §. [illegible] in authent. vt nul. iudi. collatione nona
notatur plene in c. [illegible] extra de consuetudi. quod non ratio
ne ff. de legibus c. [illegible] diuturni. [illegible] [illegible] pro
sequere vt per Cynũ in l. 1. & finali. C. quæ sit longa consuetu.
Bartol. & Bald. in d. l. de quibus Lucas in l. [illegible] C. de collatione
150 donato. libro decimo. † Si autem nihil scriptum in lege inue-
nitur, quod a patribus antiquis traditũ est, omnino sequen-
dum erit can. his [illegible] distin. c. [illegible] sancta Romana. & duobus. c.
sequentibus 12. distinctione. Sępius etiam contingit vt iudicã-
tium arbitrio, quibus res ipsa publica gubernanda commissa
est, relinquatur d. l. vnica. §. hunc igitur. C. de Iustiniano Codi-
ce confir. §. fin. in procœmio Institutio. & legibus supra alleg.
151 Negatiua † autem iuris incorporalis probatur per negationẽ
tit. l. si titulus illius iuris non producatur l. super seruis. C. qui
milit. [illegible] libro duodecimo. l. si quis diuturno. [illegible] ibi,
non esse enim necesse docere de iure, quo aqua constituta est, ve-
luti ex legato, vel alio modo. Igitur si non diuturno tempore
vsus est, ostendet. & l. si a te emero. ff. si serui. vendi. Vel per cõ-
tractu inspectionem, quia constituta seruitus non fit, sicut is,
qui prohibetur, vel cui negatur vt desiderat l. 3. C. de seruitu-
tib. & aqua l. sicuti. §. Aristo. l. si cum meus. ff. si seruitus vendi-
152 ce l. 1. §. fi. ff. de aqua pluuia arcenda, † vel si forte in re commu-
ni inuitis socijs ędificauerim, quibus negatoria cõpetit, iusq;
prohibendi illis esse socio ędificare. Sufficit enim hoc casu pro
bare rem communem esse l. an vnus. ff. si seruitus vendicetur,
quia inquit ille textus, magis ille, qui facere conatur quodam-
modo sibi alienum ius pręcepit, si quasi dominus solus ad suũ
153 arbitrium vti iure communi velit. † Sed si is, qui prohibetur,
ius ædificãdi præscripsisse dicat vtẽdo, qui negatoria egit, quo
modo probare poterit: Et distingui solet inter seruitutes cau-
sam continuam, & discontinuam habentes, secundũ l. seruitu
tes. tertiã in prin. ff. de seruitutibus, quæ lex circa probationem
seruitutum discontinuam causam habentiũ ait nõ tantum in
his iuribus incorporalibus modum diligenter cõsiderandum
esse, sed & in quibusq; factis possessorijs, dũ ille textus ait, Ne-
mo enim tam perpetuo, tanq; continue ire põt, vt nullo mo-
mento possessio eius interpellari videatur. Sed hæc ratio ęque
in affirmantẽ vt in negantẽ cõcludere vr̃, hac ratione facti ne-
gatiuã vna eademq; textura explicare conuenit, tametsi legũ
magistri seu professores in diuersas scissi inueniantur senten-
154 tias. Videndũ est igitur † qualiter facti negatiua probanda sit.
In quo existimaui ciuiles causas a criminalibus distinguere.
In ciuilibus causis primum axioma erit, cuius etiam supra me
minimus, sed consulto repetimus, Negatiuam facti recte per
inclusam affirmatiuam probari. hãc conclusionẽ, vt diximus,
Cynus & Bald. tradunt in d. l. actor. C. de probatio. Bartol. in l.
in illa stipulatione. ff. de verbo. obliga. Ioan. And. in regula, in-
famibus, & in regula, sine possessione de reg. iur. in 6. gloss. in
c. bonæ. primo. extra de electione, quod clare probari asserunt
in d. l. nec codicillos. C. de iure codicillorum. Iuuabit exempla
eorum repetere. Si bona fide probauero tecũ contraxisse, satis
doli negatiua probata erit l. inter stipulantẽ in prin. ff. de verb.
oblig. Si te maiorẽ probauero, dum conuenisti mecum, satis
probatur tunc te minorem non fuisse l. cũ de ętate. ff. de proba
l. cũ te. C. eod. de probat. Si te sanum mente fuisse, dũ a te fun-
dum emi, demonstrauero, recte probatum erit te furiosum aut
mente captum nõ fuisse d. l. nec codicillos. Et sic negatiua per
species vel qualitates oppositas recte probatr̃. Probabit autem
proponens huiusmodi negatiuas. Ius enim aduersus eas assi-
stit, quia contra naturalẽ hominis dispositionẽ sunt. Nam homines
sani prudentes & non ratione carentes esse existimantur. dicã
155 inf. Secundum est, † Negatiuam loco & tpe coarctatam facil-
lime probari posse, vt si nego tecum Romæ in mense Iulio
contraxisse. Nam si ipso integro mense, quo confectum esse di
citur instrumẽtum, probauero me Parisijs fuisse, cum impos-
sibilitate naturę impossibile sit in vtroq; loco me esse potuisse
hoc pacto negatiua recte probata erit. §. item verborum in fi.
Instit. de inutil. stipulatio d. l. optimam. §. fi. C. de contrahenda stipu
latio. Alios autẽ probandi modos prosequere vt per Cynum
in d. l. actor. C. de probatio. Cui adde glossam in l. 1. in princip.
in verbo, an non in finalibus verbis gl. ff. de itinere actuq; pri-
uato. & glo. in l. 2. in verbo, intercessisse, in fine glosę. C. de er-
rore aduocatorum. Alia glossa est in. §. hinc nobis in verbo &
vidisse, in auth. de hęredibus & Falcidia. collatione prima. quã
156 Iacobus de Bel. Vi. Bartol. & Angel. illic probant. † Vbique
enim concludunt negatiuam, quæ in sensu testis per species
aut qualitates oppositas cadere potest, a teste iurari posse. Flo-
ri. tamen in l. 2. ff. de probatio. ab eis dissentit, nisi simul tem-
pore & loco fuerit coarctata. Tolle exẽplum secundũ eundẽ
Flor. Si volo probare te mutuam pecuniam Florentiæ nõ de-
disse, non satis erit dicere, testes deponere, scire te mutuas nõ
dedisse pecunias. Sempronio Florentię, neq; te potuisse dare,
quin vidissent, etiam secundum eum si testes dicant, tantam
tamq; frequentem, & continuam conuersionem cum eo ha-
buisse, vt non potuerit ciuitatẽ exire, quin vidissent, aut te do-
mum intrasse, quod nõ intellexissent, seu vidissent. Ratio secundum eos
est in d. l. seruitutes. 3. ff. de seruitu. quam supra annotauimus.
Nemo, inquit, tam perpetuo, tanq; continue ire potest, vt nul-
lo momento possessio eius interpellari videatur l. foramẽ. ff.
de seruitu. vrbanorum prædio. quare, inquit Flori. huiusmodi
testis depositio suspitione falsi carere non potest c. cum eccle
sia Suttina. §. nos igitur extra de causa possess. & proprie. Hoc
prius eo dixit Bald. in d. l. actor. C. de probatio. Et ampliore cõ-
157 mentario prosequitur Felyn. in c. cũ causam. extra de testib. † Sed
vbi tẽpus & locus in testiũ depositione exprimuntur, haud du-
bie recipienda est dispositio, per dictam l. optimã. C. de contra
hen. stip. per quam glo. mouebatur. Cui addo. c. ex tenore. ex-
tra de testibus c. super hoc. extra de renun. Bald. etiam notat in
158 l. si iam. C. de testib. † Flori. igitur inquit, dum Accurs. in his
duobus modis dixit negatiuam sic posse probari in d. l. 1. in ver
bo, an non. ff. de itine. actuq; priua. & alijs locis supra relatis, sic
intelligi debere, si per testes dicatur, quod prope stabant, dum
hęc acta fuisse dicuntur, & quod eo tẽpore visus non fuit, neq; ire
potuisset, quin visus fuisset, vel si dicatur Titium tali die vel
mense iuisse, probabitur, eo die vel mense nõ fuisse. Et hoc pro-
bationis

bationis genus alterum admittit alterum vero reijcit quasi su-
spectū, per prædicta. Et pro eo vr̄ esse tex. in d. §. iterū verborū.
in fi. Insti. de inuti. stipulatio. Cui ego addo Ant. de Butr. in d. c.
cū ecclesia Sutrina. §. nos igitur. in quarto notabili. & in expe-
ditione glossæ, in verbo, vacillasse, extra de causa posses. & pro-
prie, dū dicit Accursij regulam s̄. memoratam procedere, qn̄
ex terminis affirmationis sequit̄ negatiua, vel aliquid affirmati
ue addit̄, & actus in diuersa seu varia est implicabilis, seu actus
est multiplicabilis. ca. licet causam. extra de probatio. l. si inter
me & te. ff. de excep. rei iudi. Cui adde quod pulchre Bal. no. in
159 l. 1. circa fi. C. de bon. possess. secundum tab. † dicit enim Bald.
sicut in proprio facto vera scientia propositionis negatiuę ca-
dit. l. Pantonius. §. rei perduellionis. ff. de acquir. hære. l. fi. in fi.
ff. de bo. eo. qui ante sentē. mor. sibi consciue. sic in alieno facto
sic coarctato, eo q̄ virtus intellectiua & sensitiua clare negati-
uam percipit. l. 2. C. de erro. aduoca. l. 1. §. 1. ff. de itinere actuq;
priuato. Et huic sententię Cynus post Dynum adhęrere vide-
tur in l. actor. in 3. q. C. de probat. & in l. 2. C. de erro. aduoca. &
in l. fi. C. de rebus credi. dum post Dynum ait, Si testis dicat, die
tali, & loco tali iudex sententiā tulit, qua Titiū in Semproniū
condemnauit, vt pecuniā, non vt domū daret, & interrogatus
quo pacto id sciret, respōderit, quia præsens fuit pronuntiatio-
ni. Vel si testis dicat, a Sēpronio pecuniam mutuam Titio da-
tam tali die, & loco, sed Titius dum mutua data est pecunia,
præsens non erat, recte negatiua illa per sensum testis probat̄.
d. l. 2. C. de errore aduoca. Poterit ècontrario probari, iudicem
tunc non fuisse in loco, vel sententiam eo die ab eo pronuntia-
tam non fuisse, d. l. optimam. C. de contrahenda stipulatione,
& dicto §. item verborum, in fine. Institu. de inutili. stipulatio-
ni. d. c. cum ecclesia Sutrina, §. nos igitur, extra de causa posses-
sio. & proprie. quibus adde Bartolum in l. demonstratio ff. de
conditioni. & demonstrationibus. Quare, secundum eum, pri-
mum illarum glossarum exemplum admittendum non est, cū
factum illud multiplicabile esse possit, & ex alieno facto pen-
deat, quod verisimiliter sciri non potest. Cui ego addo textum
in l. Iulianus, §. 1. versic. quid tamen. ff. de actionibus empti. & l.
Marcellus, ff. de actione rerum amotarum. hoc notat Bald. in l.
2. per illum textum, C. de indicta viduita. tollend. Sed ad istud
obiectum Floria. quod fuit Innoc. prius eo in dicto c. cum ec-
clesia Sutrina. & Bartoli in dicta l. 1. §. hoc interdicto, ff. de iti-
nere actuque priuato. Et Baldus illud considerauit in d. l. actor
C. de probationi. Respondet Hostiensis in dicto c. cum eccle-
sia Sutrina. dixit enim huiusmodi testes saluari posse, vt si te-
stes dicant ad canonicos, & nullos alios ius eligendi spectare, li
cet Innocentius contrarium sentiat, motus hac ratione Inno-
160 centius, & qui eū sequuntur, † cum anceps periurium de alie-
no facto deponentes subeant. l. Iulianus. in princ. ff. de actioni-
bus empti & venditi. l. videamur, ff. de in litem iurando, l. Mar-
cellus. ff. de actione rerum amotarum. Forte enim priuilegiū
161 habent, quod testes ignorantes. † Sed ad id respondet Host. vt
eorum depositio salua sit, intelligantur de iure cōmuni depo-
nere. d. c. cum ecclesia Sutrina. ver. & secundum statuta, & ita
dicit Papam saluasse testes Embrudensis ecclesiæ in c. cum tu.
extra de testibus, & confessionem episcopi Agathēsis, in c. cū
dilecti. §. 1. vers. & si secundum responsionem, & versiculo se-
quenti. extra de accusationibus. Sed non recte respōdet Host.
sm̄ Anto. de Butr. in eadem decretali, in §. nos igitur. in expe-
ditione glossę, in verbo, vacillasse, quia alio iure habere nō pos-
set, quam speciali, & ideo testes nō probant intentum. Cui ad-
de textum in c. Cumana. extra de elec. Tamen si recte Bald. in-
tuemur in dicta l. 1. in quæstione vltima. C. de bonorum poss.
secundum tabulas, & in l. Lucius. in princip. ff. de his qui no-
tantur infamia, saluare videtur dictum præcedens, quod etiam
162 fuit Hostien. † Licet verum sit testis depositionem suspectam
esse, vbi negatiuam tam vagam deponere conatur, vbi autem
dictū testis ad locū in quo similes actus expediri solent, se re-
ferre potest, tunc non omnino negatiua dicitur vaga, & vltra
quam dicat Bald. pondero textum, qui nō videtur mihi incon
grue probare dictum Baldi, in l. liberotū. §. 1. ff. de his qui no-
tantur infamia. in his verbis, prætor enim ad id tempus se retu
lit, quo vir elugeretur, qui solet elugeri propter turbationem
sanguinis. Illi addo non multum dissimilem in l. prima. §. fina.
ff. si mensor falsum modum dixerit, in his verbis, non omnem
culpam eū præstare, propter verba edicti, vtique enim scit præ-
tor, & mercede eos interuenire, aliquid dictum est in l. 1. §. hoc
autem. supra eodem titulo, vel secundum eundem Bal. quan-
do negatiua aliquē locum aut diem pręfinitum habuit, & pre
sertim vbi ex facto eius, qui deponit, procedere potest, argu-
mento dictæ l. Pantonius. §. rei perduellionis. ff. de acquirenda
hæreditate, vbi vero negatiua esset adeo vaga, aut per testis sen
sum inapprehensibilis, verum dicit Floria. l. diem proferre. §.
si plures. ff. de arbitr. Et prius eo Innoc. in d. cap. cum ecclesia.
extra de causa possessionis & proprie. Et in hoc verificari po-
test secūda regula, cuius supra meminimus. Quibus adde Bal.
in cap. si quis per triginta annos, si de feudo fuerit controuer-
sia inter dominum & agnatos. collatio. decima. Et ita intelliga
tur quod notat Antonius de Butrio in cap. cum ecclesia Sutri-
na. §. nos igitur, in expeditione glossæ, in verbo, vacillasse, extra
de causa possessio. & proprie. & Barto. in dicta l. prima. §. hoc
interdicto. ff. de itinere actuque priuato. Et hac ratione ductus
Angel. in l. si per alium. §. docere. ff. ne quis eum qui in ius vo-
163 ca. vi eximat. dixit † cauendum esse testi sicuti ab igne meram
negatiuam tempore aut loco non limitatam struat, alioqui su
spicione falsi non carebit, immo in falsum incidet, per dictum
cap. cum ecclesia Sutrina. Cui adde, quod Baldus notat in l.
presbyteri. circa principium. C. de episcopis & clericis. Idem
Bald. in l. de die. §. sic autem iurare. ff. qui satisdare cogantur.
164 † Alexander autem alterius fuit sententiæ, in l. 2. in expeditio-
ne glossæ magnæ. in princip. ff. quod quisque iuris. dicit enim
in similibus testem de falso plectendum non esse, nisi falsum
aut contra veritatem deponendo scienter asseruerit. Mouetur
authoritate Innocen. in d. cap. cum ecclesia Sutrina, & Abbas
post eum in expeditione glossæ, in verbo, negatiua, & Ang. in
d. l. Lucius. ff. de his qui notantur infamia. eiusdem Angel. in l.
plagij. C. ad legem Flauiam de plagiarijs. Pro glo. tamen face-
re videtur dictum Iacobi de Bel vis. Barto. & Ange. in dicto §.
hinc nobis, post glossam illic in verbo. vidisse, in authentica, de
hæredibus & Falcidia, collatione prima, dum dicunt, testis
depositionem idoneam esse, si dicat se præsentem fuisse tem-
pore confecti inuentarij, nihilque in eo fieri potuisse, quin vi-
disset, & plus satis tempore & loco coarctatam esse, hoc est, qđ
supra diximus, cum testis depositio ad aliquod tempus se re-
fert, quod certum fieri potest relationem ad id, quod factum
est. Ex quorum omnium doctrina alia regula colligi potest.
165 Negatiuam † actum multiplicatiuum continentem, seu ius
apud plures multiplicabile absque falsitatis suspicione, proba-
ri non posse, vtpote si testis dicat nullum ius eligendi tibi com
petere, neque te habere potuisse, quod non sciret, vel nunquā
Titium fundum intrasse, nec potuisse intrare, quod non vidis-
set, vel debitorem nunquā soluisse, nec soluere potuisse, quin
vidisset. Quid enim secundum Dynum, vt verbis ipsius vtar in
d. l. 1. §. si quis propter. ff. de itinere actuque priua. si iste, qui di-
cebatur furiosus, in carruca portabatur, vel si visus est seruitu-
te vel re tempore, quo isti, qui deponunt, in domo erant, aut ali
bi, vel dum testis dormiret, domū sit ingressus, vel dum testis
abesset, pecunia mutua reddita est? huiusmodi testium deposi
tiones de falso suspectę sunt per prædicta, de quo etiā per Ale-
xandrum in l. vnica. ff. si quis ius dicenti non obtemperauerit.
166 Are. in l. in illa. ff. de verbo. obligationi. † Et hæc maxime vera
sunt, vbi ex alieno facto dependent. l. 2. §. sed quod obseruari.
C. de iureiurando propter calumniam dando. d. l. Iulianus. §. 1.
ff. de actionibus empti & ven. l. Marcellus. ff. de actione rerum
167 amotarum, vt d. x. sup. post Inno. Non sic † vbi ex proprio facto
procederet, quia is, qui loquitur, certus esse possit. dic. l. Panto-
nius. §. rei perduellionis, & l. cum fallum. ff. de acquirenda hæ-
redita. & partis confessio in hoc operari posset, dicto c. primo,
de confessis. in sexto, clemen. constitutionem, in fine, de elect.
Ita notat Antonius de Butri. dicto cap. cum ecclesia Sutrina.
extra de causa possessio. & proprie. & allegat. l. tertiam. §. si qua
cunque. & §. sequen. ff. de iureiurando Secundo, nisi limitata,
seu coarctata esset negatiua tempore & loco, secundum exem
plum glossæ, in dicto. §. hinc nobis. in verbo, & vidisse, in authē
tica, de hęredi. & Falcid. collatione prima, supra dictum, & per
illum textum vna cum glossa dico idem esse, si actus, de cuius
negatiua tractatur, non sit sua natura temporis, & loci declara-
tiuus, vt in exemplo illius tex. de eo, qui se præsentem fuisse tē
168 pore confecti inuentarij dixit, † quia inuentarium debet tem-
pus & locum, in quo confectum est, continere. l. finali, in prin-
cipio. C. de iure deliberan. §. fiat inuentarium. in authentica, de
hęredibus & Falci. collatione prima, idq; medio iuramēto pur
gatur, per illos textus, & in simili notatur in c. accedens, in ver
bo, purgatione, extra de purgatione cano. & d. l. præsenti. §. sicu
bi. C. de his qui ad ecclesiam confugiunt. l. finali. C. de fideicō-
missis. Adde circa prædicta, quod notant Alexander & Mo-
der. Papien. in l. vnica. §. hæc autem verba. ff. quod quisque iu-
ris. Bartolus & Alexander in dicta l. 1. §. 1. ff. de itinere actuque
169 priuato. † Baldus vero in dicto cap. si quis per triginta annos.
si de feudo fuerit controuersia inter dominum & agnatos, col
latio. decima. Addebat tertiam limitationem, nisi testis vna
cum negatiua affirmatiuam asseueraret. Tolle exemplum, se-
cundum eundem, si testis dicat Titium nunquam fundū Cor
nelianum possedisse, neque potuisse eū possidere quin vidis-
set, sed in possessione fundi semper fuisse Męuium, aut eū con
tinue possidere vidit, hoc modo negatiuam recte probari ait,
& sic glo. dictæ l. primæ §. hoc interdicto. ff. de itinere actuque
priuato, saluari posse. Addit & gl. in dicto c. primo. de confes-
sis in sexto. Adde. quæ Alexander circa hoc scribit in dicta l.
vnica, in princip. ff. si quis ius dicenti non obtemperauerit. Sed

ex hoc non videtur gl. recte a Baldo defensa, quoniam in vtra-
que parte gl. solam negatiuam struit. verba glo. sunt, agens ne-
gatoria hoc modo probabit negatoriam, quod per eos, qui ibi
prope stabant, non fuit visus ire, neque ire poterat, quin visus
fuisset. Ista est prima probationis forma per glossam posita. Se
cunda est, si testis dicat se tali die vel mense fuisse, & probatur
eum alibi fuisse, hæc secūda forma recipitur a Floriano & his
qui suę sunt opinionis propter tempus & locum depositioni
testis adiectū, non aūt prima forma, in qua solidū manet Flo-
na. argū quod fuit eiusdem Bal. in d. l. actor. C. de probat. Im-
170 possibile† enim est actu possessionis esse cōtinuum, qm̄ homo
non est patiens continue in eodem loco residere l. in lege loca
tionis. ff. locati & conducti, l. seruitutes 3. ff. de seruitut. l. fora-
men. ff. de seruitu. vrb. pręd. de ea tractatur in l. clā possidere §.
qui ad nundinas ff. de acqui. pos. & in l. fi. C. eod. de acquirēda
possess. Et propter hanc impossibilitatem in homine existen-
tem, aut difficultatem solet alia iuris cōclusio inferri. † Animo
171 possessionem retineri, licet corpore possessor rei non insistat,
d. l. clam possidere. §. qui ad nundinas, & l. 3. §. in amittenda, &
l. quod meo. in fi. ff. de acquir. possessio. dixi aliquando plenius
in repetitione §. differentia, in l. si quis vi. eodem titulo per illū
tex. † Difficile autem est de animo iudicare nisi per actus exte
172 riores, l. reprehendenda. C. de institu. & substitu. sub conditio.
fac. l. Labeo. ff. de suppellec. lega. Nam & quis potest desinere
animo possidere, licet rei insistat. d. §. qui ad nundinas, & l. sed
si nolit & l. quod meo. in princip. & d. §. differentia. ff. de acqui
renda possessione, & d. l. fi. C. de acquirenda possessione, & ali-
quando respondi ad legem, quemadmodum, quæ est in eodē
titul. ff. post longam Moder. disputationem positam in d. §. in
amittenda, & Bal. hoc argumentum præsentiens in d. c. si quis
per triginta annos, si de feudo fuerit controuer. inter dom. &
173 agnatos, collatio. 10. videtur respondere, † dicit enim ciuilem
possessionem duobus modis accipi posse. Primo, vt quęlibet
inuisibilis possessio in animo consistens. Secundo, prout est na
turali seu corporali opposita. Et primo ciuilis possessionis mo-
do recte præscribitur, quia potest animo retineri, d. §. qui ad nū
dinas. Et ratio, quia ex corporali coniuncta ciuili nata est l. ac-
quiritur, ff. de acquiren. rerum domin. d. l. quemadmodum, ff.
174 de acquiren. possessio. & l. 3. in princip. eod. titulo. † Et ideo li-
cet actualem rei possessionem aliquis absente domino appre-
hendat, non minus tamen dominus possessionem solo animo
retinet. nisi reuersus dubitet se posse repelli, d. §. qui ad nundi-
nas, & l. sequen. neque illa corporalis seu actualis possessio fa-
175 cit eum, qui detinet, possessorem, † cum non possint duo eius-
dem rei esse possessores insolidum, d. l. 3. §. Neratius, ff. de ac-
quirenda possessio. l. si vt certo. §. si duobus vehiculum ff. com
176 moda. Et in hoc secundus possessionis modus probatur. † Ego
do tibi casus, in quibus ... hæc ciuilis possessionis differē
tia probari potest. Primus probatur in l. quod meo. § si vendi-
torem ff. de acquiren. possessione, vt si vicinum mihi fundum
emptum venditor ex mea domo, vel turre demonstret. vacuā-
que possessionem se tradere dicat. Sed ad hoc exemplum di-
cere potes, quod id operatur ille fictus corporalis actus, sicut
dicitur in d. l. 3. in princip. & l. 1. §. si mulierum ff. de acquirenda
possessione, sed id verum est propter legis authoritatem fictio
nem admittentem, vt in l. si is qui pro emptore, ff. de vsucapio
nibus, vnde dicere potes, primū illum modum ciuilis posses-
sionis operari in retinenda possessione, cum aliquis abiit ani-
mo retinendi possessionem fundi, ille animus aliquo instanti
per actus corporeos demōstrari non potest, vt in l. placet ff. de
acquir. hæredit. l. sed interim §. idem Marcellus. ff. de donat. in
ter virum & vxorem. Licet verbo manifestari animus possit,
l. pro hærede, in princip. ff. de acquiren. hæred. & d. l. Labeo ff.
de suppellectili. lega. & d. l. reprehendenda. C. de institut. & sub-
177 stitut. sub conditio. fac. † Secundus modus probatur in eo, qui
ad nundinas iuit, qui animum habebat retinendę possessionis
fundi, illa ciuilis possessio opponitur naturali. si dum iuit ad
nūdinas alius est actualiter possessionem fundi ingressus. Sed
hæc ciuilis possessionis differentia satis non facit obiectis, an
probari possit, quid enim, inquit ille tex. si is, qui ad nundinas
iuit, aliquando dubitauit se posse repelli? certe id recte probari
non potest, nisi coniecturaliter, terror enim armorum sufficē-
re potest ad deponendum alicuius animum, licet forte demō-
stret se velle recuperare, aut verius retinendi animum habere,
sed dum venit alius fortior eo, qui eum expellit, vi possidere
incipit, & qui possidebat, desinit possidere. d. l. sed si nolit, & l.
3. §. 1. versic. qui armati venerunt, & §. sequent. in princip. ibi,
metu hoc deterritus profugerit. ff. de vi & vi arma. d. §. qui ad
nundinas, & l. sed & si nolit. & l. naturaliter, ff. de vsucap. Sed
quid si non profugerit, sed in domo vel fundo perseuerauit? di
xi in l. Diuus, supra eodem tamen possessionem amittit. dict. l.
sed si nolit. ff. de acquirend. possessio. & l. naturaliter ff. de vsu-
178 capio. † Vnde responsum est considerationi Bald. in d. l. actor.
C. de probatio. dum dixit, actus, qui de occultis cordis sunt,

per actus causatiuos seu extrinsecos probari posse l. sicut §. su-
peruacuum ff. quibus mod. pig. vel hypo. sol. l. si venerit. §. fina.
ff. de priui. eg. credi. l. & qui sub imagine. C. de distrac. pig. quin
verum est præsumptiue posse, sed quod actus possessionis vere
continuus dicatur, non, secundum Innoc. vb. hoc etiam notat
Felyn. in c. tertio loco, extra de probatio. & in c. quia verisimi-
le, extra de præsumptio. & clare probatur in dict. §. qui ad nun-
dinas, & l. sequen. & dicta l. naturaliter. Pręterea absurdum es-
se videtur, tantam differentiam inter possessiones ciuiles con-
179 stituere† cum vnus sit animus quo mediante possessio acquiri-
tur, retinetur, & amittitur, dicta l. 3. in princip. & in §. in amit-
tenda, & l. clam possidere §. qui ad nundinas l. quemadmodū,
180 l. peregre, & plerisque aliis legibus ff. de acquiren. possess. † Et
licet plerique disputando post Barto. in l. prima, in princip. ff.
de acquiren. possessio. dicant, duas esse possessiones tantum,
vnam naturalem, & alteram ciuilem, non autem vnam solam
esse facti, & sic naturalem tantum, vt plerique Neoterici sen-
tiunt l. prima §. adipiscimur ff. de acquirenda possessione, ibi,
eam rem enim facti non iuris esse, sed pro Bar. & his qui eum
sequuntur, recte facit l. nemo ambigit C. de acquiren. posses-
sio. Nemo, inquit illa lex, ambigit possessionis duplicem esse
rationem, aliam quę in iure cōsistit, aliam quæ corpore, vtran-
que autem ita demum esse legitimam, cum omnium aduer-
sariorum silentio & taciturnitate firmatur. Et sequitur, inter-
pellatione & controuersia sic progressa non posse eū intelligi
possessorem, qui licet possessionem corpore teneat, tamen
ex interposita contestatione super iure possessionis vacillet,
181 ac dubitet. † & sic aliud est possidere, & in possessione esse l. si
ante conduxit ff. de acquirenda possessione, & in d. §. adipisci-
mur, cōsidera dum ait, sed furiosus & pupillus sine tutoris au-
thoritate non potest incipere possidere, quia affectionem te-
nendi non habent, licet maxime rem suo corpore cōtingant.
Et in fine §. opinionem Offilij & Neruę in pupillo moderatā
esse, vt sine tutore possessionem acquirat, si eius ętatis sit, vt
intellectum, & sic affectionem & animum habeat. In quo illa
verba, eam rem, facti non iuris esse, quæ Offilium & Neruam
mouebant, similiter & Neotericos, quos Paul. ille reprehēdit,
182 † non enim, vt sentit Bart. & Recentiores volunt, duæ sunt na-
turales possessiones, vnam quam corpoream seu corporalem
esse dicunt, quæ aliter detentatio seu detentio nuncupatur, al-
teram vero naturalem quæ corpore vna cum animo acquisita
est l. quemadmodum ff. de acquir. possessio. Non etiam duæ
ciuiles, sicut Bal. supra meminit distinguendo animum ab ani
mo, vt illa animorum distinctio in ciuili possessione differen-
tiam faciat, dixi copiosius in repetitione d. §. differentia, in l. si
183 quis vi. ff. de acquirē. possessione, hic non repeto. Dico † igitur
hoc plurimum in recti boniq; iudicis arbitrio pendere secun-
dum facti qualitatem quantumcunque iterabilis, dummodo
aliquibus adminiculis testis depositio adiuuari possit, per quā
iudex trahi possit aut moueri ad sequendam testis opinionē,
seu depositionem l. ob carmen. §. fina. ff. de testibus. Ita notat
Barto in l. de minore §. tormenta. ff. de quæstio. & glosa in di-
cto §. hinc nobis, in authentica, de hæred. & Falcid. collatio. pri
ma. Et id iuuare etiam potest ad probationem negatiue com-
missi homicidij. Ego autem vltra quam supra dictum sit, puto
vtrunque glos. exemplum in his terminis, quibus posita sunt
in dicta l. prima §. 1. ff. de itinere actuque priua. ab impugnatio
ne Floria Bal. & aliorum defendi posse, non solum in causa ci-
uili, verum etiā in causa criminali, in quo video Henric. Bohic
in c. ex parte, per illum tex. extra de cleric. non residen. in eccl.
184 qui huiusmodi † depositiones vult ciuiliter intelligendas esse,
prout in proœmio Gregorii colligi potest, in verbo, quotidie,
& Fely. plura illic addidit, allegat l. continuus, in princip. ff. de
verbo. obligatio. l. duos §. duo. ff. de duobus reis. Et quod Luc.
... scribitur. Oportet vos semper orare, & 22 Quotidie eram
apud vos in templo, & non me tenuistis, quia huiusmodi ver-
ba frequentiam magis, quam temporis seu actus continuatio-
nem significant ca. nunquam, de consecratione, distinctione
quinta l. foramen. ff. de seruituti. vrbanorum prædiorum. Et
hoc modo putat Henric. tales depositiones testium ab huius-
mod. impugnatione posse defendi. Plura alia refert Henric.
vt dixi, & d. l. 1. §. 1 ff. de itinere actuque priuato. ad id induci po
test. In primis dum de itineris seruitute loquitur, & dicit itine-
ris seruitutem per eos probari posse, qui vicinos aut confines
fundos habent. Et si dixerit, non fuisse visum Titium ire, ne-
que ire potuisse, quin visus fuisset. Quoniam testis verba non
sic ad corticem sumenda sunt l. fin. C. de indicta viduitate tol-
lenda, alioquin difficile, immo impossibile esset negatoriam
actionem probari, per dictam l. seruitutes, ff. de seruitutibus,
titulo generali. Nam aut seruitus propter quam is, qui agit ne-
gatoria aduersus eum, qui dicit se in possessione seruitutis es-
se, est continua aut discontinua. Si continua est, qualis est ser-
uitus luminum, & potest testis deponere continuo visum non
fuisse, quia altius domus ędificata est, vel fenestrę ita clausæ
fuerunt,

fuerunt, quod lumen ei prohibitum est l. 3. l. qui luminibus, l. Imperatores, & l. sequen. ff. de seruitutibus vrbanorum prædiorum l. altius. C. de seruitutibus & aqua. † E diuerso probari pôt negatoria, quia quolibet die visa est fenestra in eodẽ statu, neque in ea fuisse quicq̃ appositum quod luminibus officeret, hoc pacto probabitur possessio seruitutis, nihilque aduersus eã factũ esse, quod lumen prohiberet, vt in l. 1. §. 1. in princ. ff. de itinere actuq; priuato. Et in hoc moderatio Henrici Bohic. in d. c. ex parte, extra de clericis non residẽtibus in eccl. admittẽda est, q̃m per eã satis probari vr̃ continuã fuisse possessionẽ, & cõtinue vidisse possidere, q̃m sic depositio testis intelligenda erit diebus & horis competentibus, quibus id videri potuit, & pôt c. sicut in verbo, continue. de verborum significatione, lib. 6. quod vocabulum sic Papa interpretatur, dum in fine decretal s ait. Etiam si quis ex illis aliquando pro suis gerendis negotijs abesse contingat, dicta l. continuus, in principio, ff. de verborum obligat. Cui addo. l. cum antiquitas, C. de testamen. versic. si tamen, & versiculo, si quidem, per Fely. in proœmio Gregor. & Ro. in rubr. ff. de noui operis nũciatione, alioquin nunquam posset possessio cuiuscunque iuris probari.

185

186 † Nam interruptio non tantum per actus ciuiles sit, sed & naturales, tametsi violenti sint & momentanei, d. l. sed etsi nolit, & d. §. qui ad nundinas, & l naturaliter, ff. de vsucapionibus. l. Lucius, § tres hæredes, iuncta glo. in verbo, mouerit. ff. ad Trebellianum l. causas vel lites. C. de transactionibus, ca. 1. vbi Cardinalis hoc notat de controuers. inuestit. etiam si non in tota re turbatio fiat, sed in parte rei tantum, dumtamen eo animo fiat, vt possessio rei interrumpatur l. si stillicidij. §. si. & l. sequenti, ff. queadmodum seruitutes amittantur l. locus in principio, ff. de acquirenda possessione, notat Imol. in ca. dilectus, extra de capellis monachorum. Et ratio ponitur in l. 4. in principio. ff. de acquir. possessione, quia ad effectum acquirendę possessionis totius fundi, nõ est necesse quamlibet glebam fundum circuire, sed sufficit quamlibet partẽ introire ea mente, vt totum fundum vsque ad terminum velimus possidere. Alioquin oporteret continue hominem cum eo, qui possidet esse, quod impossibile est, d. l. foramen, ff. de seruitutibus vrbanorum prædiorum, & l. seruitutes, ff. de seruitu. Quare sufficit probare his temporibus possedisse, quibus hominum natura patitur dicta l. prima, in principio, ff. de itinere actuque priuato, quia plerunque, inquit ille textus, itineribus vel via non semper vtimur, nisi cum vsus exegerit, itaque anni temporis spatio conclusit vsum.

187 † Et ideo is, cui merum & mixtum imperium competit dicitur continue possedisse, licet semel tantũ in annis mille vsus sit, quia forte non nisi semel necesse fuit vti. l. in filijs. C. de decurionibus, & filijs eorum, lib. 10. c. & si vassallus, & c. licet si de feudo fuerit cõtrouersia inter dominum & agnatos, collatione 10. c. vnico. in fi. de feudo sine culpa nõ amittendo, eadem collatione, l. hęc autem iura, vbi Florianus hoc notat, ff. de seruitu. vrba. prædio.

188 † Quare testis interrogatus, an Titius iurisdictione & mero imperio vsus sit, deponere potest vsum non fuisse, cum occurrentibus casibus, quibus vti poterat & debebat, vsus nõ est, vt si forte homicida plura, aut alia crimina, quibus iurisdictione & imperio vti tenebatur diuersis temporibus commissa sunt, sciente eo, qui iurisdictionem & imperium contendit habere, & tunc pœnam ab eis nõ exegit, neque exegisse potuisset, quin sciuisset, quod continue in oppido seu in territorio habitant, recte deponit. hoc not. Innoc. in capitulo, dilectus, in principio, extra de capellis monachorum, allegat in argumentum, l. finalem, ff. quemadmodum seruitutes amittantur, sed melius facit, l. si quis alia. §. penultimo. & final. & l. si partem, eodem titulo, l. prima. ff. de nũdinis. Ex qua Bartolus infert contra Aretinos, quos dixit priuilegium doctorandi iure amisisse, cum per decennium non fuerãt vsi, & textus in capitulo vnico, de feudo sine culpa nõ amittendo, collatione 10. dicit.

189 † Nam si steterit viginti annis & vltra, quod non seruierit domino, nisi necesse fuerit domino, feudum non amittit, vbi ergo domino necessitas fuit, & non est vsus, dominus hoc seruitium exigere non poterit, similiter dicitur in dicto capitulo, licet, si de feudo fuerit controuersia inter dominum & agnatos, collatione decima, & in dicta l. in filijs, C. de decurionibus, l. b. x. ibi, quę etsi necessitas nõ exigit, tamen patria non remittit,

190 † vbi igitur necessitas exigit, & non vtitur, remittit, idem in l. & Atticinus, ff. de seruitutibus rusticorum prædiorum. Ex qua huiusmodi depositionis forma comprobari potest, cum ille tex. ait, proponeruntque aquam, qua per aliquot annos vsi sunt ex fonte, qui est in fundo Sutriano, ducere non potuisse, quod fons exaruisset, & postea ex eo fonte aqua fluere cœpisset. Ex quibus verbis conijci potest probationem posse subsistere, si dicant vtum nõ fuisse aqua, neque potuisse ea vti, quia scauisset, quia fons aruit. Itaq ab eo tempore non fluit vsque nunc. Idem in d. l. 1. §. si quis propter inundationẽ, ff. de itinere actuque priuato. Et tamẽ actus ille potest iterabilis esse. s. quod pro tẽpore aliquo fluit, & aliquo tempore aruit, & post aliquid tp̃s iterũ fluere potuit. Similiter in exemplo Bar. in d. l. 1. ff. de nundi. potuerunt Aretini doctores priuatim facere, sicuti & sępissime in Italia facere solent, qui neque doctores censendi sunt, vt inquit Alex. in l.

191 cũ quid, ff. si certũ petatur, † quia meritis & doctrina insigne suscipere debent l. vnica, C. de professoribus qui in vrbe Constantinopoli. lib. 11. l. sed & reprobari, ff. de excusatio. tutorũ l. magistros, & l. pe. C. de professoribus & medicis l. vnicuiq; C. de proxi. sacrorũ scrinio. lib. 12. vbi glo. nota. in verbo, parũ cõtra desides scholasticos, dum dicit eum, qui parum studet, parum proficere. & Nico. Spinel. illic ait, parum nouit pro amico nostro. Adde l. rectores. C. de officio rectoris prouinc. Fely. copiose capitu. per tuas. extra de maioritate & obedient. aliquid Iason in l. secũda. §. prius. ff. de vulgari & pupillari substitutio. Ad institutum reuertamur. Nam actus potest esse iterabilis, sed intellige vt supra dixi, & pariter hoc notat glo. fina. in capitu. Abbate. extra de verborum significatio. vt sic resolui debeat, quando vti licuit, quemadmodum dicitur in d. l. & Atticinus inquit ille textus, quia non negligentia aut culpa amiserunt, sed quia ducere non poterant.

192 † & sic quando vtendi facultas se offert, dicitur continue vti l. 1. in principio. ff. de aqua quotidiana & æstiua. ibi, quotidiana autem aqua non illa est quæ quotidie ducitur, sed ea qua quotidie quis posset vti, si vellet. & §. quod autem. eadem l. ibi, & si aliquo momento temporis duci non possit. Et ita notat Bald. in l. prima. circa finem. versiculo, quæro, si promitto tibi semper soluere. Et mouetur per l. in rebus. C. de iure dotium. Cui adde l. in cognitione inf. eodem. ibi, semper accusare permittitur. Moderni. Papiens. dilatant in l. falso. in principio. C. de diuers. rescript. & Felynus

193 in proœ. Gregoria. vt supra dixi. † Et hac ratione ductus est Angelus de Perusio, dare praxim aduocatis in. §. hinc nobis in authenti. de hæredibus & Falcid. collatio. prima, vt dum volunt probare aliquem homicidium non commisisse, vel homicidio fauorem aut auxilium non præstitisse, articulet aduocatus diem & annum commissi homicidij, & quibus pręsentibus commissum erit. Secundo non potuisse homicidium cõmitti, quin testes vidissent. Et hoc pacto negatiua secundum eum probabitur, tametsi in patrãdo homicidio plures percussiones interuenerunt. Et isto medio secundum eundem glo. Accur. in d. l. 1. §. hoc interdicto. ff. de itinere actuq; priuato. saluari poterit. Et ob id Alex. eadẽ l. in apostil. Bar. noluit affirmare testes sic deponẽtes posse de falso argui, licet huiusmodi depositionis plurimũ suspectæ sint, iuxta facti qualitatẽ probandã, vt Florian. voluit in d. l. 2. ff. de probationibus. Bald. in d. l. actor. C. de probationibus. Luc. de Penna in l. 1. C. de fide instrumẽtorũ & iure hastæ fiscal. libr. 10 similẽ declarationẽ tradit ad gloss. in l. 1. §. hoc interdicto. ff. de itine. actuq; priuato.

194 Prædictis † addo, quod Host. notat & Anto. de Butr. post eum in cap. cum ecclesia Sutrina. extra de causa possessionis & proprietatis, quando aliquis actus cum certa forma, aut solemnitate fieri, & expediri debet, sicuti est in electionibus c. quia propter. extra de electione l. obseruare, & l. nominationũ C. de decurionibus lib. 10 l. si. C de prędi. decurio. sine decre. nõ alienã. eo. lib. & testis deponat factam nõ fuisse electionẽ, depositio valet, & ciuiliter intelligenda est, vt inquit l. si cui in principio. ff. de seruitutibus. id est, in tẽpore solito, & a iure ordinato, & forma solita vel solemnitate, quę in talibus obseruari solet. Ita dicunt Host. & Anto. de Butri. Et si dicat, non potuisse fieri quin sciuisset, quia forte vicinus est, neq; absfuit a vicinia, in qua huiusmodi congregationes fieri solent. capit. cum dilecti. extra de accusa. capitu cum tu. extra de testibus.

195 † Licet forte iuris solemnitati authoritate Pontificis vel Principis ex causa derogari possit l. omnium. C. de testa. l. 1. ff. de albo scriben. extrauagan. ad reprimendum. & illic per Bar. in verbo, non obstantibus l. neq; Dorotheum, & l. Doctitij. C. de decurio. li. 10. quoniam quod fieri solet, spectamus, non quod fortuito fieri contingit l. liberorum. §. 1. ff. de his qui notan. infa. l. fistulas. §. fin. ff. de contrahen. emp. Et ita secundum eos procedit c. cum ecclesia Sutrina. & c. Abbate in fi. extra de verbo. signifi. Quibus adde tex. in c. 2. loco. extra de testi. ibi. qd̃ quoties ad hoc inter fratres aliqua erit mentio, cõsiliũ totius cõuentus, & vox vnanimis fuit. ex quibus Fely. post Abb. & Fran. Are. hanc declarationem Host. traxit & moderatus est, dũmodo testes sic deponẽtes de capitulo essent, dicãtq; nunquã collegisse sine ipsis cõgregatũ fuisse, ga crederetur eis, secus si de capitulo nõ essent d. c. cũ ecclesia Sutrina. hęc Fely. moderatio recipienda esset, si de omissione formæ tantũ quæstio esset, quę ab his, qui in electione interesse possunt, seruanda est, & ita intelligas c. tertio loco. facit, quod notatur in l. Imitatum. ff. de rerum diuisio. Sed vbi forma illa, quæ omissa est, ab omnibus videri, & intelligi potest, qualis est sonitus campanę vel tabellę, qui obseruari consueuit, vel forte de iure necessarius est l. finali. C. de prædijs decurio. sine decre. non alienan. l. nominationũ. C. de decurio. lib. 10. vel susceptio corporis Christi, quæ extra capitulum fie-

ri solet, congregatio communis, quæ in ecclesia fieri debet, di-
cto capitulo, quia propter. extra de electio. & assumptio electi
& inuocatio sanctis Spiritus, de quo in capitulo. cũ terta. & di-
cto capitulo, quia propter. extra de elect. Et plenius hæc expri-
muntur in concilio Basiliẽ. tit. de electio. c. primo. & c. primo
Actuum apostolorum. Et illę solemnitates cum alijs etiã ex-
traneis innotescant, non puto Fely. moderationem admittẽ-
dã esse. Nam de omissione huiusmodi formæ deponere pos-
sunt. facit l. nemini. §. non aliter. C. de aduoca. diuerso. iudi. Et
Bar. illic dicit illũ tex. plurimũ iuuare ad probationẽ negatiuę.
Cui addo. l. si quis consortiũ. C. de fabricen. li. 11. dictũ § hinc
nobis in auth. de hęred. & Falci. colla. prima l. fi. §. primo. C. de
iure delib. §. primũ in auth. de testi. colla. septima. Ioan. Andr.
in c. bonæ. 1. extra de electio. Petr. de Ancha. in c. primo de cõ-
fes. in sexto l. vnicam. C. de perfectis. dignita. libro duodecimo.
196 Addo etiam prædictis † negatiuam probari posse, quando ne-
gatiua ex facto testis contingit. Tolle exemplum in eo, qui di-
citur affuisse instrumento, quia in eo fit denominatus, & de-
ponat se nunquam interfuisse, tametsi in instrumẽto nomine
tur, valet eius depositio, quia rõ suæ depositionis ex facto suo
contingit. ita dicit Bald. in l. is qui putat. & in l. cum falsum. ff.
197 de acqui. hæredita. † Imò huiusmodi testis depositio fidem
instrumenti vacillare facit l. prima in princip. vbi hoc no. Bart.
ff. quemadmodum testamen. aperian. & in dicta l. optimam.
C. de contrah. stipulat. de quo in l. cũ præcibus. C. de probatio
198 Alius † modus probandæ negatiuæ exponitur in cap. accedẽs.
extra de purga. cano. in eo, qui dicebatur filius esse sacerdotis,
& ob id incapax ordinum, prefertim sacerdotij, probare po-
test se filium non esse sacerdotis, sed legitime natum, quia ex
viro & vxore matrimonialiter coniunctis procreatus & educa
tus sit, & ab omnibus habitus & reputatus c. illud. extra de prę-
sump. l. filium. ff. de his qui sunt sui vel alie. iuris l. finali. ff. de
probatio. Et vlterius medio iuramento defectus ille natalium
purgabitur, & recepto per episcopum iuramento ad sacerdo-
tium promoueri poterit, per illũ tex. An autem hæc probatio
concludat vere vel pręsumptiue, dic vt per Fely. in c. quia veri-
simille. circa finẽ, & in dicto c. illud. extra de præsumptio. Bal.
in l. si hi qui adulterij, per illum tex. C. ad legẽ Iuliã de adulte.
Bar. in l. filiũ. ff. de his qui sunt sui vel alie. iuris. Floria in l. fina.
ff. de probatio. Alius autem modus est per iudicis officium se-
cundum Bartol. in l. in illa stipulatione. ff. de verbo. obligatio.
Moder. hunc modum probationis prosequuntur, præsertim
Aret. Ioan. de Imo. Paul. & Alexan. illic post Barto. & Luc. de
pen. in dicta l. vnica. C. de prefectis dignita. li. duodecimo. hęc
de ciuilibus dicta sint. plura tamen sigillatim explicabuntur,
dum de criminalibus causis aliquid tractauerimus. † Nunc
199 igitur de criminalibus causis pauca videamus, qualiter in eis
negatiua probari possit Innoc. in c. super his. extra de accusa.
dicit satis negatiuam per reum accusatum probari, si aduersus
eum nihil probetur l. qui accusare C. de eden. Cui adde l. su-
per seruis. C. qui milita. pos. lib. 12. gloss. in l. secunda. C. de er-
ro. aduoca. etiam secundum Innocen. si accusatio semiplene
contra reum probata sit sed non plene, cum in criminalibus
oporteat probationes meridiana luce clariores esse l. fin. C. de
200 probatio. † Et hoc dictum Inn. extendo, etiam si reus onus
probandi negatiuam in se susceperit, & in probatione deficiat
adhuc tamen liberandus erit hoc dicit glo. fin. in l. circa. ff. de
probatio. & glo. in dicta l. qui accusare in verbo, obtineat. quas
sequi videntur Pet. & Cy. in d. l. actor. in fine. C. de probatio.
201 Ego † vero puto non recte dici absoluendum esse reum, sed
probatum non esse delictum aduersus eum, vel noxa soluen-
dum esse, vel solutum esse, quia recte probatũ non est. Et hæc
forma tradita est a iurecõsulto in l. quis sit fugitiuus. §. qđ aiunt
ædiles ff. de ædilitio edicto. ibi, vt non hoc debeat pronunciari
nullam eũ noxã cõmisisse, sed illum noxa solutũ esse, hoc est
noxali iudicio subiectum non esse. & l. sed & si possessori. in
prin. ff. de iureiuran l. Iulianus verum in prin. ff. de conditio. in
debi. Sed cũ plerią; in disputationem hunc articulũ duxerũt,
ideo vide, quid de ea sentiunt Pau. de Cast. Alex. & Mod. Pa-
picñ. in l. properandum. §. & si quidem post gl. in verbo, termi
no. C. de iud. Fely. intimauit in finalibus verbis sui commenta
rij extra de testi. Bar. & Mod. in l. admonendi. ff. de iureiu. Bal.
post gl. & Bar. in auth. nouo iure. C. de pę. iud. qui male iudic.
in d. l. qui accusare. & in d. l. Iul. verum debitorẽ. Et interim dũ
illorũ disputationẽ videbis, volui tacere l. Diui fratres. §. recte.
ff. de libera. cã. Ibi, & si cognouerint, pronunciare debebũt ser
uũ illius non videri neq; hæc res captionem vllã habet, cũ in-
genuus non pronuncietur, sed seruum non videri. † Inde est
202 qđ licet dolus cum difficultate probetur, tñ in probationis de
fectum in criminalibus iuramentum non debet deferri, secun
dum Bartolum in l. fina. ff. de in litem iuran. & in l. maritus in
fin. ff. de quęstio. vbi longam distinctionem retulit. vide etiam
Moder. post gloss. & Barto. in dicta l. 3. in princi. ff. de iureiur.
& glo. in l. in bonæ fidei. C. de reb. credi. Inno. in capitulo fina.

li. extra quod metus causa. Aretin. in dicta l. qui accusare. Et
Lancel. Decius in dicta l. 3. circa fi. ff. de iureiur. allegat gloss.
in l. fi. in prin. ff. quod me. causa l. dolum. C. de dolo. declarabo
203 infra. † Et rationem dicebant, cum in criminalibus probatio-
nes clarę esse debant, dicta l. fi. C. de probatio. neq; de domo ac
cusatoris procedere debent l. de minore. §. tormenta. ff. de quę
stio. Et licet Barto. in dicta l. maritus post Iaco. Butri. aliter sen-
tiat, hac ratione motus, quia qui iuramentum defert, sub con
ditione crimen confiteri videtur, si iurauerit l. qui iurasse. in fi-
ne. ff. de iureiuran. sed confessio est probatio luce clarior. Igi-
tur &c. Ego non puto verum dicere Bar. & demiror tantos pa
204 tres. Nam & si reus ipse cõfiteret crimẽ, vbi alia criminis pro-
batio non interuenit, non obest confitenti sua confessio. l. 1. §.
item illud. supra eo. & l. 1. §. Diuus Seuerus. ff. de quęstio. quia
oportet de crimine constare vt hic & in l. Neratius. §. fin. & l. se
quenti. ff. ad legem Aquiliam l. eius qui delatorem. ff. de iure
fisci. Non. n. auditur perire volens l. liber homo. ff. ad legem
Aquiliam l. non tantum. ff. de appel. si non potest sola rei con
fessio etiam vere facta obesse, quomodo oberit præsumpta rei
confessio: Nec obstat l. 3. in prin. ibi, sine pęnali actione. qa non
de eo pęnali iudicio intelligitur, quod sit corporis afflictiuũ.
205 † Non enim lex existimauit hanc esse claram criminis proba-
tionem quæ ex delatione rei in probationis supplementũ cõ-
tingit. Nã & in ciuilibus lex probationem esse non dixit, sed
probationis supplementũ tantũ l. eum qui in princ. ff. de iure-
iur. abunde, inquit sufficere exonerare petitorẽ probandi ne-
cessitate. Ecce quomodo iuramẽtum nõ est probatio, sed sup-
plementum & releuatio probationis l. in bonę fidei. C. de reb.
credi. ibi, inopia probationis, per iudicem iureiurando causas
decidi oportet. Igitur iuramentũ nõ est probatio, quia propter
inopiã probationis defertur. Manet ergo ratio Gul. de Cuneo
vera, in criminibus claram esse debere probationẽ. igitur si iu-
ramentũ probatio non est, accusatorẽ, qui claras probationes
206 habere debet, nõ releuat, dicta l. qui accusare. C. de edẽ. † Neq;
vnquam in lege receptum esse in criminalibus vnus hominus
testimoniũ d. l. maritus ff. de quęstio. l. iurisiu. C. de testib. c. ve-
niens. extra de testib. Et Numeri. cap. 35. & maxime, vt vnus sit
idem iudex, accusatur, & testis, vt in simili dr in l. fi. C. de fidei-
207 cõmis. Melius in c. licet Heli. extra de simonia. † E quia audiui
virum nostra ætate grauem dicere, in causa criminali sufficere
vnius testis depositionem ad quęstionẽ, imò plus vxorem ido-
neum esse testem pro marito, qui ad mulieris solicitationẽ insi
gnẽ & in dignitate cõstitutũ hominẽ accusauerat, reũq; adul-
terij & alterius grauioris criminis autorẽ fecerat, soliusq; vxo
ris testimoniũ sufficiẽs esse iudicium ẽt ad qõnem, qđ tũc in ad
mirationem oẽs traxit. Cęterũ mouebã authoritate l. nõ oẽs.
§. a Barbaris. ff. de re milita. quam Bar. ad id pro cõtraria indu-
cit in d. l. maritus post Accur. in ea l. in verbo, admitti. Et cu-
ius solutio ab Accursio posita est in ea l. maritus in verbo, illi
cite. quã Bar. amplectitur. Et ob id vir ille forte excusandus nõ
esset, nisi dictus. §. a Barbaris ab Accur. pro contrario inductus
fuisset, pariter & a Bar. sed quod vir ille alioquin diligens non
curauerat dictum. §. a Barbaris diligentius legere, ob id excu-
208 satione dignus non erat. † Non enim illa lex vult, vnius testi-
monio stari aduersus reũ accusatũ, neq; vllum verbum aperit,
sed solũ de iuramẽto purgationis loquitur. qđ reo de crimine
emansionis aut transfuga suspecto deferri. debet, si forte is, q
a Barbaris hostibus captus erat, remissus est, nec statim reuer-
sus est, qm̃ pristine suę militiæ restitui non debet, neq; gradũ
aut militiã pristinã recuperare, nisi liquido probauerit manus
hostiũ euasisse, non aũt transfugisse. Et vbi liquido nõ põt, tũc
argumẽtis probare debebit. Sed si nulla argumẽta haberi pos-
sunt, & tunc persona reuertentis ab hostibus cõsideranda est,
vt si antea, quã captus esset, bonus æstimatus fuerit, prope est,
inquit ille tex. vt affirmationi eius credatur. Et sic omnem cri-
minis suspicionem suo iuramẽto tollat. sin vero emansor, aut
negligẽs aut seruus erat, nõ credet ei. Ecce qũo nõ põt ille tex.
vllo pacto in argumentum trahi. sed consideret vnusquisq; in
illo text. duo probari. Primum, quando & quibus debeat pur-
gationis iuramentum deferri, cum probationes deficiunt. Se-
cundũ, persona, cui defertur, an alias bonæ famæ & æstimatio
nis semper inuenta est, neq; vlterius de iuramento, aut vnius
209 personæ testimonio ille text. loquitur. † Manebit ergo firma
decisio dictæ l. maritus. ff. de quæstio. & abs re non est. Nã quę
stio proxima est morti. si quis vero comprehensorum in au-
thenti. vt nulli iudic. lice. habere loci conserua. collatio. nona.
Non mirum si vnius vox, vox nullius iudicatur l. iusiurand.
C. de testib. dicto. c. veniens extra de testib. & dicto capit. licet.
extra de simonia. si vnius extranei & non domestici testis non
sufficiat testimonium, multo minus mulieris, vt sit pro mari-
to idonea testis, & præcipue in causa, in qua maritus non tan-
tum suam, sed vxoris iniuriam prosequitur, dicto capitulo, li-
cet Heli. & in l. prima. §. fina. ff. de iniur. §. patitur. Institu. de in-
iur. l. si vxor. in princip. ff. ad legem Iuliam de adulter. l. prima.
§. primo

§. primo & seque. ff. de liber. causa praesertim cū vir & vxor vna persona censeantur l. prima. ff. rerum amota. dixi in l. prima. §.
210 si vir. supra eo. † cum etiam mulieri in criminalibus de iure integra fides non adhibeatur, per rationem capitu. forus in fine. extra de verb. signi. varium & mutabile semper fœmina. de quo in capitu. tam literis, & capitu. in literis. extra de testib. in
211 l. ex eo. ff. de testi. † minus in hac accusatione vxor pro marito testimonium dicere poterat. Primo, quod domestica d. l. prima §. si vir. supra eod. Secundo, quia de honore eius tractabatur, per rationem capit. super eo. extra de testi. Tertio, quia in illo casu commune erat viri & mulieris iudiciū d. l. si vxor. ff. ad legem Iuliam de adulter. vnde in quocūq; crimine quantūcunq; excepto nullo vnquam iure receptum est, vt vnus & idē accusator sit & testis, & ex consequēti iudex esse possit d. c. licet Heli. extra de simonia. Nam in d. l. maritus noluit Imperator filiū libertę in cā patroni posse recipi, multo minus vxor re
212 cipi potest pro marito. † Et quamuis dolus per iuramentum nō probetur, damni tamen ęstimatio ex delicto seu dolo prouenientis per iuramentum probari poterit, facta prius a iudice taxatione d. l. videamus. §. deferre. de in litem iuran. l. si quādo C. vnde vi. qualiter autē deferri possit, vide Fely. in c. veniens in vltimo notabili. extra de testi. alteri enim nō potest deferri. Et vbi pęna imponēda esset secundū rei ęstimationem, nō autem secundum iuramentum in probationis supplementū imponi posset, secundum Bar. in l. fi. ff. de in litem iuran. † qui in
213 hoc varius inuenitur. Nam in illa l. fi. declinat ab ea opinione, in qua fuit in l. maritus. ff. de quęstio. & in l. 3. in prin. ff. de iureiuran. voluit enim in ea lege iuramenta, quæ in defectū probationis deferuntur, in criminalibus locum non habere, cum in criminalibus debeant esse clariores luce. tamē a Gul. de Cuneo discessit in d. l. maritus. dixit enim iuramentū, quod plenā probationem in ciuilibus facit, sufficiens esse ad torturam indicium etiam in criminalibus, sed sine lege hoc Bart. dicit. Pro Bart. autem Fulgo. allegat l. capite quinto. ff. ad legem Iuliam de adulter. Et Bartol. prius eo in dicta l. finali. ff. de in litem iuran. eam allegat, sed nihil prorsus facit. Alexand. autem in dicta l. fina. ff. de in litem iuran. dicit forte hoc iudici esse arbitrarium. Allegat Ioan. Andr. in capi. cum in contemplatione. extra de regul. iur. sed non reperio Ioan. Andr. hoc dicere. Et ideo non insisto, iuxta l. tertiam. ff. de prǽuaricator. quia, vt vidistis, verum esse non potest, per ea quæ prædicta sunt non re-
214 peto. † Et Paul. de Castr. in d. l. 3. circa finem. ff. de iureiuran. in hoc aperte contradicit Bartol. & recte. Dicit enim, etiam vbi semiplene probatum esset, non licere tamen in supplementū probationis iuramentum deferre, quia hoc pacto probationes
215 non essent claræ, contra l. fi. C. de probatio. † sed è diuerso potest accusato iuramentum purgationis deferre. & verum dicit l. vbi. iuncta glo interpretatione. C. de fals. Et in authent. nouo iure. C. de pęna iudi. qui male iudica. Cui adde l. fi. §. sicubi. C. de his qui ad ecclesiā confugi. Alia forma purgationis traditur in capitu. quoties. & capi. primo. extra de purgatio. cano. In quo vide Cardi. Alexand. in capitu. primo de conten. inter domi. & fidelem. Et dicit Fulgo. & bene in dicta l. 3. §. fin. ff. de iureiuran. nihil posse iudici imputari, si reo, cōtra quem nihil probatum est, iuramentum detulerit purgationis, quia potuis-
216 set iudex reum absoluere. † sed non dic absoluere, sed pronūciare crimen probatum non esse, vt. s. dixi l. qui sit fugitiuus. §. quod aiunt ędiles. ff. de ædil. edicto l. si possessori in princi. ff. de iureiuran. quod si probatio postea fieret, non iuuaret eū talis sententia, quia magis dicitur probationem deferre, quam ius l. duo sunt Titij. ff. de probatio. Et ideo iudex, vt supra memini, debet iudicare crimen non probatum esse, vel noxali iudicio nunc subiectum non esse, & sic cōis vsus obseruat, quia vincti solum a vinculis soluuntur, vel a custodia relaxātur, quo ad aliter ordinatum erit. & hoc modo nulla captio est, dicta l.
217 Diui fratres. §. recte. ff. de liber. causa. Quare † secundum Barto. & Alexand. in illa l. fina. si per statutum pro furto aut robaria fur in duplum aut quadruplum tantum puniri debeat sicuti de iure est. §. quadrupli. Insti. de actio. §. pęna. Instit. de oblig. quæ ex delict. nascun. tamen illud duplum vel quadruplum non secundum iuramētum in litem æstimabitur, sed iuxta veram rei æstimationem per rationem prædictā, quia oportet in criminalibus & pœnalibus probationes esse claras, & huic sententię subscribit Alex. post Fulgo. in l. cum furti. ff. eodem. de in litem iuran. cum quibus est Angel. in d. l. si quando. C. vnde vi. Et Aret. in l. qui accusare. de eden. Cum eis sentit Ioannes Faber in l. vnica. C. de sent. q̄ pro eo quod interest proferunt excipit duos casus. Primus est in l. fin. ff. nemo quis eum qui in ius voca. vi exi. Secundus in contumace in restituendo l. arbitro.
218 ff. de dolo. & l. creditor. §. iussus. ff. de appel. † Sed contra Barto. tenuit Angel. in d. l. cum furti. & Roma. in d. l. fin. quos illic Alexand. commemorat. Moti sunt hac ratione. Nam furtū licet per iuramentum probari non possit, cum nō sit cōueniēs de domo accusatoris probationes procedere, vt supra dictum est, sed de eo constare oporteat, d. l. cum furti. & l. qui tabulas. ff. de furt. tamen postquam de eo constiterit, interesse, seu rei ablatę restitutio per partis iuramentum probabitur, secūdum eos. Et ista fuit Ioan. Fabri. opin. in d. l. vnica. C. de sent. quæ pro eo quod interest profer. Et Moder. Papien. in d. l. fi. ff. de in litē iuran. cum eis sentit, moti per l. si quando C. vnde vi. & capit. fi. extra quod metus causa, præsertim quando vera rei ęstima-
219 tio aliter probari non potest. † Sed nō puto eos verum dicere, & in eos retorqueo dictam l. si quādo. C. vnde vi. in his verbis, taxatione a iudice facta pro personarum, atq; negotij qualitate sacramento ęstimationem rerum quas perdidit manifestet. Oportet enim iudicem prius taxare, & si vltra quam iudex taxauerit, pars iurauerit, non licebit iudici secundū iuramentum rem ęstimare, expressius dicitur in d. c. fin. Quibus ego addo l. scimus §. finautem hoc in fine. C. de iure deliberan. ibi, quantitate earum sacramento res accipientiū manifestanda cū taxatione a iudice statuenda. Et sic tria copulatiue requiruntur circa huiusmodi ęstimationem. Primo, quod de crimine seu delicto constet. Secundo, quod difficile sit probare rei æstimationem. Tertio, quod iudex pro personarum & negotij qualitate rerum ęstimationem faciat, & mox iuramentum deferat, quæ omnia exponūtur in d. l. si quando, & in d. c. fi. & in d. l. scimus, §. finautem hoc, per quas puto recte declarari dictam l. videamus. §. deferre, versi. iurare. ff. de in litem iuran. Et adde tex. in d. c. veniens, & quod illic Felyn. notat in vltimo notabili extra de testib. vt magis ex iudicis taxatione, quam partis iuramen-
220 to ęstimatio procedere videatur. † At vbi iudex necesse haberet sequi partis iuramentum, nulla moderatio seu taxatio a iudice fieri posset l. qui restituere ff. de rei vendica. Sed tenetur omnino partis iuramentum sequi per illum tex. & l. properandum. §. finautem alterutra. C. de iudic. ibi, quantum pro solitis expensis litium iurauerit, non ignorantes quod si hoc prætermiserint, ipsi de proprio pęnę subiacebūt, & reddere eam parti læsæ coarctabuntur §. oportet, in authen. de iudi. colla. sexta. ibi, non habere licentiam iudicem minus, quam iuratū est, cōdemnare, neq; videri clementiorem lege. Idem notat Ant. de Bur. in d. c. fi. extra quod metus causa. Bal. & Card. Alex. in d. c. 1. de controuersia inuesti. colla. 10. allegat cap. scriptum 6. quęstione tertia, idem prius eo dixit illic Innoc. Intellige tamen,
221 † quod supra dictum est de ęstimatione rei ablatę, & damnorum, & interesse illa occasione prouentorum, nisi reus conuētus iuramentū detulerit, quia tunc, secundum Bart. in d. l. maritus ff. de quæstio. statim quo reus iuramētum detulit, & petitor iurauit, cum delatione iuramenti tacitę partis confessio conuenit l. qui iurasse, in fi. ff. de iureiurando, idem tenet
222 Innoc. in d. c. fi. extra quod metus causa. † Attende ll vtraq; opinio Bar. saluari potest, in qua etiam Ang. varius fuit in l. in bonęfidei. post Iacob. Butrig. C. de reb. cred. & in d. l. 3. ff. de iureiuran. & l. cum furti. ff. de in litem iurand. Si iudex iuramētum detulerit non facta prius rei taxatione secundum personę & negotij qualitatem, & non valet iuramentum, neq; iudicium inde secutū, quia oportet tria concurrere, quæ supra cōmemorauimus, per dict. l. si quando. C. vnde vi. c. fin. extra quod me-
223 tus causa. Si † vero obseruata forma illorum textuum detulit iuramentum, & valet iuramentum, neq; in minus iudex taxare seu verius condemnare potest, quam iuratum sit. d. §. oportet, in auth. de iudi. colla. 6. l. properandū §. finautem alterutra.
224 C. de iud. † Si vero reus actori iuramentum detulit circa rei & damnorū ęstimationē, postquam crimen detectum est iudici, iuxta d. l. cum furti. ff. de in litem iuran. & d. c. fi. extra quod metus causa, & d. l. si quando, in prin. C. vnde vi. Et tunc dic, nō valere declarationem, neque iuramentum inde secutum l. videamus §. deferre, & l. in actionib. in prin. ff. de in litem iuran. quia iuramentum illud non potest nisi a iudice deferri, per illos tex. si autem a iudice deferatur, & dic, aut causa, p̄p quā defertur, ex crimine procedit pęnam corporalem infligente, & non potest, nisi taxatione præcedente d. l. si qn̄. C. vnde vi & d. c. fi. extra quod met. causa. In aliis autem in arbitrio iudicis erit ante vel post præstitum iuramentum a iudice delatum certam summam aut ęstimationem taxare. d. l. videamus §. deferre, & l. in
225 actionib. in prin. ff. de in litem iuran. † in his autem, quibus lex parti iuramentū defert, nō potest iudex moderari ante neq; post d. §. oportet, in auth. de iud. colla. 6. & d. l. properandum §. finautem alterutra. C. de iud. & l. qui restituere ff. de rei vend. quod hodie iudices non obseruant, nescio si forte dūam intel-
226 ligāt. † Sed aduerte, non esse in iudicis potestate hm̄oi iuramētum in litem deferre, nisi concurrant dolus & difficultas probationis, d. l. videamus §. deferre. & l. semper § in hoc īterdicto ff. qđ vi aut clam. §. den. inst. de verb. obl. Nota Inno. in d. c. fin. extra quod met. causa. Bald. in c. conuenticulas. de pace tenen. & iura. firmā. coll. 10. sic vt lata culpa in hoc dolo nō equiparetur, secundū gl. in d. l. in actionibus, ff. de in litem iuran. & verū
227 dicit, † sed quod alias liceat in supplementū probationis iuramentū deferre, non est lex, quæ hoc dicat, t. m. plures hoc

attentauerint, vt meminit Alex. in apostil. Bar. in d.l. maritus,
ff. de quæst. & in d.l. fi. ff. de in litem iuran. Pariter & Papien.
Mod. hoc refert. Vide Bal. in d.c. conuenticulas, & in l. in bonę
fidei. C. de reb. credi. eundem in l. fi. C. de probatio. eundem &
Aret. in l. qui accusare. C. de eden. quare dic, vbi pęna ex accu-
satione imponenda est corporis afflictiua, nō sufficit partis de
positio, etiam si iuramentum delatum est, per supradicta. Idē
dico in quæstione, cum instar mortis sit §. fi. in authen. vt nulli
iud. coll. 9. per eam. n. articuli sępe dissoluuntur, inquit ille tex.
& sępe in ea rei toti deficiunt, l. aut dānum §. hostes. ff. de poe-
228 nis. Nam † si reorum confessiones crimina pro exploratis ha-
beri non faciunt d.l. 1. §. diuus Seuerus. ff. de quæst. quanto mi-
nus accusatoris depositio hoc operari potest, vt supra dictum
229 est. † Quibus addo non licere iudici etiam a seruo aut alia vili
persona poenam aut supplicium aut quæstionem exigere nisi
multis argumentis & indicijs superetur l. 1. §. serui sup. eo. illic
dixi, hic nō repeto. & facit l. cū probatio. ff. de probationi. l. quę
ro. ff. de de ędil. edic. l. ex libero, & l. diuus. ff. de quæstio. Multo
minus aduersus liberum & ingenuum hominem. Ita ēt notat
Bal. in d.l. fi. in fi. C. de probatio. Ioan. Andr. in d.c. cum in con-
templatione, extra de reg. iur. † Tametsi facilius quæstio a ser-
230 uo, aut alia vil. persona exigatur l. ob carmen. ff. de test. §. si ve-
ro ignoti. in auth. de testib. l. consensu. §. super seruis. C. de re-
pud. Notat Bart. in d.l. ex libero. Et plurimū stringit ratio, quā
supra commemorauimus, † quoniam iuramentū non est pro-
231 batio, sed probationis supplementum, d.l. eum qui. in princ. ff.
de iureiurand. Addo l. generaliter, in princ. & d.l. in bonęfidei.
C. de rebus cred. & l. thesaurus ff. ad exhiben. & ita Bald. no. in
d.c. conuenticulas. de pace tenen. & iura. fir. colla. 10. † Adde ta-
232 men in quibusdam exceptis criminibus non sufficere accusa-
torem nō probare, quoniam & reus accusatus tenetur se pur-
gare, saltem iuramento, vt supra dixi post Paulum de Castr. in
l. tertia. circa fin. sui commentarij. ff. de iureiurā. & vltra quam
dictum est adde tria crimina excepta in l. fallaciter. in fin. C. de
abolitio. & in l. si quis alicui. C. ad legem Iuliam maiesta. Aliū
in d.l. vbi. C. ad legem Corn. de fals. alium in d.l. præsenti. §. si-
cub. C. de his qui ad eccle. confug. Alium in cap. cum P. Man-
cella. extra de accusa. Alium in auth. nouo iure. C. de pena
iudi. qui male iudi. Alios in c. 1. & c. quoties, & plerisque alijs
capitulis extra de purga. cano. Alium in cap. veniens, in fine, ex
tra de accus. Alios referunt Cano. in cap. tanta, extra de simo-
nia glo. in cap. primo, extra vt ecclesiast. benefic. Et per Iacob.
Butrig. Bald. & Modern. in d.l. qui accusare. C. de eden. Exten-
de prædicta ad crimina seu maleficia negatiua, secundum In-
nocent. in cap. super his, extra de accusa. Bart. Aretin. & Mod.
in d.l. in illa ff. de verbo. oblig. Bal. in d.l. actor. C. de probatio.
In quibus necessaria est probatio, etiam ex parte rei accusati.
233 † Tolle in tutore suspecto accusato, quia inuentarium seu re-
pertorium rerum pupillarium non confecerit, secundum l. tu-
tor qui repertorium ff. de administrat. tutor. Nam tutor si vult
ab accusatione purgari, probare debet l. 3. §. tutores qui reper-
torium ff. de suspec. tutor. l. fin. C. arbi. tutelę, quia tutoris offi-
cio incumbit inuentarium facere, d.l. tutor qui repertorium,
idem in hærede, qui inuentarium non confecit. hæreditarijs
enim creditoribus tenebitur, etiam vltra vires hæreditarias l.
fin. C. de iure delib. Probatio autem fit per inuentarii produ-
ctionem, si tamen omissio proponatur, tunc inquisitio fit iux-
ta formam positam in d.l. fin. §. licentia. C. de iure delib. l. pri-
ma, & l. fin. C. de quæstio. §. fiat inuentarium, in authen. de hæ-
redi. & Falc. colla. prima. Negatiua † autem ex coniecturis pro
234 bari potest l. prima, & l. is qui cum telo. C. ad legem Corne. de
sica. l. prima. ff. eodem, cap. sicut dignum, cap. significasti. & ca-
pitu. ex literis, extra de homici. l. si non conuicii. C. de iureiu-
rand. quia ex animo crimen indicatur, & ex coniecturis animi
affectus probatur l. quis sit fugitiuus, per totam pene legem
ff. de ędil. edicto, Et hic repeti posset totus titulus ff. ad legem
235 Aquil. † Et sicut aduersus reum accusatum præsumptiones
mouere possunt, contrarię autem præsumptiones dimouere
poterunt, secundum Bart. in l. fi. ff. de quæstio. quæ iudicis arbi
trio committi solent, argumento est dicta lex, videamus §. de-
ferre. & dicta lex, in actionibus, in princ. ff. de in litem iuran. &
l. 3. § tu magis scire potes, & l. ob carmen. ff. de testibus l pri-
ma, in prin. ff. de quęstio. Possent hic plura congeri. Et me scri
bente commissum est homicidium die festo Pētecostes, dum
populus diuino seruitio intenderet, neq; tunc testes homici-
dij inuenti sunt, ad coniecturas eundum fuit, dicente reo, casu
mulierē annosam pugione percussisse, qua percussione haud
multo post interijt. Et aduerso plura argumenta proponeban-
tur, per quæ occidendi animus cōiecturabatur. Primum quod
homicidium committere in natura nefas sit l. vt vim ff. de iu-
236 stit. & iure. † Ex quo lex animum talem fuisse putat, qualem
rei euentus indicauit dict. l. prima. C. ad legem Cornel. de sica.
237 † Secundo genus teli, capitulo, significasti. extra de homicid.
l. is qui cum telo. & l. cum qui. C. ad legem Cornel. de sicar.
l. prima. §. Diuus. ff. eo. ad legem Corn. de sicar. l. qua actionē.
ff. ad legem Aquil. l. non omnes. §. si cōmilitonem. ff. de re mi
lita. dixi in l. 1. §. occisorum. s. Tertio vtriusq; personę qualitas,
videlicet homicidę, qui excesserat primam adolescētiam, vt in
simili meminit l. si vero non remunerandi. §. si adolescens. ff.
mādati. Mulier vero occisa annis decrepita, nullius virtutis na-
turalis, in quam plus homicida pugno, quam mulier cultro, si
quem habuisset, valuisset, sicut meminit gl. in l. 1. C. vnde vi. di
xi ēt post Ro. in d.l. 1. §. occisorum. s. eod. Quarto delicti atroci
tas. d.l. 1. C. ad legem Corn. de sica. l. si non conuitij. C. de iniu-
rijs. Quinto dies festus, qui celebris est, vt in l. 3. C. de episc. au-
dien. l. dies festos. C. de fer. c. fi. extra de fer. c. 1. de consecra. dist.
3. quibus lex non vult indulgere, d.l. 3. C. de episcop. audientia.
Ex aduerso proponebatur deliram mulierem continuis iur-
gijs & contumelijs iuuenem prosequi solitam, vt iuuenilem
suum calorem cohibere nō potuerit, quin pro verbis verbera
redderet. Secundo quod non tantum ab ea iniuriosis verbis la
cessitus esset, sed palma seu pugno ab ea percussus & offensus
erat. Tertio, quod quāuis de patruo sacerdote, cui mulier ancil
labatur, seu famulabatur, bene esset meritus, mulier autē ani-
mum patrui a nepote diuertebat, ne obsequeretur ei, & vt suc-
cessione expectata eum fraudaret. Quarto cōsuetudo iuuenis
seu adolescentis in gladio seu pugione deferēdo in excusatio-
nem proponebatur. Tandem a principe remissio obtenta est,
& a Vicario (locumtenentem vocant Præfecti Rothomageñ.
Bailliuum vulgus appellat) homologata, seu, vti dicunt, inte-
grata est, recepto, vti dicunt, ab eo purgationis iuramento in
defectū probationis, idq; dicebatur veritatē delicti ob inopiā
probationis non posse aliter detegi. † Comperio autem An-
238 gel. dicere in d.l. admonendi. in fi. ff. de iureiuran. non licere iu-
dici in causa criminali criminaliter intentata iuramentum de-
ferre, non tm̄ actori, sed neque reo. Et mouetur his rationibus.
Actori primū non licet, cū ex parte eius probationes debeant
esse claræ, & apertę concludere. d.l. fi. C. de probatio. Ex parte,
rei, quia præsumptio est, cum facillime deieraturum, vt animā
suā liberet. & pro eo in argumētum induci potest l. denūciasse. §. si. ff. ad legē Iul. de adulter. ibi, sed aget cām suā, vt fortas-
sis obtinere vel gratia, vel iustitia, vel legis auxilio. no. verbum,
vel gratia. & l. 1. ff. de bonis eorū qui ante sentē. mort. sibi cōsci
239 ver. † quia licet vnicuiq; animā suā qualitercūq; redimere in-
tellige iure fori, nō iure poli. ca. ne quis arbitretur. 22. q. 2. c. su
per eo. extra de vsur. dicam alias plenius, sed nō vr̄ vera doctri-
na Angel. per ea, quæ supra dicta sunt. quia extat iuris regula,
240 † actore nō probante reus, ēt si nihil præstiterit, absoluendus
est d.l. qui accusare. C. de edē. Secūdo, in criminibus exceptis
iuramentum purgationis reo defertur, etiā si accusator nihil
pręstiterit d.l. fallaciter in fi. C. de abolitio. & d.l. vbi C. ad legē
Corne. de Fals. & alijs criminibus supra notatis, & in toto titu
lo, extra de purga. cano. Cuius mā hic repeti posset. Tertio, do
ctrina Barto. posita in d.l. maritus ff. de quæstio. q̄ reo absoluto
pōt iudex sacramentū purgationis exigere, sed de ea non pōt
esse dubium, cum ēt ante latā sniam hoc possit, vt supra dixi,
auth. nouo iure. C. de pęna iudic. qui male iud. Quare idē An-
gel. in d. l. in bonæ fidei. C. de reb. credi. repetita distinctione
Bar. in d.l. maritus. it pedibus in sniam Bar. & hæc snia fuit Ia-
cob. Butr. in d.l. in bonæ fidei. etiam si aduersus reum semple
241 ne probatū est, † quia in criminibus debent probationes aper-
te concludere, vt testibus superetur. Cui addo. l. 2. C. quorum
appell. non recipi. in his verbis, argumentis conuictus, testi-
bus superatus, voce etiam propria vitium, scęlusq; confessus.
Idem cum eo sentit Fulgo. in d.l. 3. §. 1. ff. de iureiuran. Confir-
mo ex dicta authen. nouo iure. versicu. sed si persona, quæ reo
accusato necessitatem imponit ab imposito crimine se purga-
re, alioqui si non iurauerit, reus censendus erit. Ex eadem au-
then. in fine. colligo aliud, quod videtur mihi dignum annota
tione, si reus post iuramētum purgationis, & in defectum pro-
bationis a iudice remissus est, si forte noua indicia aduersus
eū superueniant, licere iudici iterum de crimine inquirere, &
242 pęnam exigere, dūtamen id fiat intra decem menses. † Adde
etiam non esse in iudicis potestate iuramentum purgationis
reo deferre, donec actor seu accusator a probādo exclusus fue
243 rit per iudicem. d. authen. nouo iure. † Non enim dici potest
probationem deficere, quandiu accusator ad probandum ad-
mitti potest, argumēto sunt. l. quod seruus. ff. de condictio. ob
causam data. l. non omnis. §. & cum pecunia. ff. de reb. credito.
melius in l. diffamari. C. de ingen. & manumit. & vide illic om-
nino Bald. cui adde. l. fin. C. de iure domi. impetran. l. si eo tem
pore. C. de remis. pigno. Roma. in l. de pupillo. §. si is cui. ff. de
noui operis nunciat. & addit. cap. frequens. de restitut. spoliat.
lib. 6. Vt autem absoluam varietatem huius disputationis, quā
Alex. amplo commentario prosecutus est, & Moder. Papien.
in plerisque eū tacens, priusquam dicta eius recenseam, breui
quodam epilogo repetam, quos inuenio inter se dissidentes.
In primis in dicta l. in bonę fidei. in suis additionibus post Mo-
der. sui

i

der. sui temporis distinxit iuramẽtum necessarium a volunta-
244 rio & iu diciali. † necessarium, inquit, actori deferri nõ potest,
per rationem l. fina. C. de probatio. voluntarium autem aut iu
diciale deferri poterit, per rationẽ Iac. Butrig. quoniam reus
245 crimen confiteri potest, deferre igitur poterit. † At reo omne
iuramentum deferri poterit d. l. fallaciter. C. de abolitio. auth.
nouo iure, C. de pę. iudi. qui male iudi. Ioan. Fab. in d. l. in bo-
næ fidei, nullo modo permittit actori iuramentũ deferri, qua-
lequale sit, reo vero iuramẽtum purgationis remitti posse ait,
vt in toto tit. extra de purg. cano. Cum eo sentit illic Bald. & in
l. admonendi, & l. 3. §. 1. ff. de iureiuran. Bar. vero in d. l. admo-
nendi, & in d. l. 3. in prin. ff. de iureiuran. ab eis discedit, dixit. n.
reo voluntarium neque iudiciale posse deferri, cum in crimi-
nalibus de interesse fisci tractetur, l. licitatio, §. quod illicite, ff.
de publica. & vectiga. l. q cętu, §. qui vacantẽ, ff. ad leg. Iul. de vi
246 publi. l. 1. ff. de iure fisci. † sed iuramentum per procuratorẽ de
ferri non põt l. iusiurandũ qđ ex cõuentione, §. fi. ff. de iureiu.
Non ẽt per eum qui noĩe fisci agit, seu cãm fisci defendit, aut
prosequitur. Pro eo argumẽto sunt l. Imperatores, l. eius qui
247 delatorẽ, & l. in fisci, ff. de iure fisci. † quasi enim pacisci vr̃, qui
iuramentũ defert d. l. iusiurandũ quod ex conuentione, §. fi. &
l. seq. & l. si quis cum debitore, & l. iusiurandũ quod a debito-
re. ff. de iureiur. Si vero a reo deferatur actori, tenet delatio, &
valebit iuramentum per rationem Iac. Butr. supra relatã. Sed
vt supra visum est, Bar. contrariũ dixit in l. fi. ff. de in litem iurã.
& verius, & contra eum ẽt tenent Pau. de Cast. in d. l. 3. ff. de iu
reiur. dixi supra, non repeto. In causa aũt criminali, in qua non
potest corporalis pęna imponi, sed pecuniaria tantũ, cũ Barto.
sentit, sed vbi ex illa pęna pecuniaria aliqua nota seu suggilla-
248 tio contingere põt, ego non puto verũ. Nam † causa famę &
vitæ æquiparantur l. si adulterium cum incęstu. §. fi. ff. ad legẽ
249 Iul. de adulter. l. iusta. in princ. ff. de manumis. vindic. † Plus. n.
viro graui pęnæ & supplicij est infamia, quã mors, estque tali-
bus mors solatium. l. quisquis, §. filij, C. ad legem Iuliã maiest.
Fulg. in d. l. 3. ff. de iureiur. in necessario iuramento dissentit ab
eis siue pęna pecuniaria, siue ciuilis imponẽda sit, per d. l. sciãt,
quæ crimina non distinguit, secundum eum. At in voluntario
vel iudiciali cum eis conuenit, vt supra dictum est. Quod autẽ
non possit iuramentum deferri, etiam vbi pęna corporis non
infligitur, sed infamię tantum nota est tex. in c. veniens, extra
de testibus. Nam per vnum testem idoneum & alterum non
idoneum probata erat simonia, noluit tamen Papa in supple-
mentum probationis iuramentum deferre. Et tamen in illo
tex. secundum Bal. illic, ciuiliter tantum de simonia ageba-
tur. In quo vide Fely. in vltimo notabili, vt supra dixi. Et tamẽ
250 crimen simoniæ dicitur in iure super omnia priuilegiatũ, † cũ
omni iure, diuino, naturali & humano sit prohibitum, hoc ẽt
dicit Ant. de Bur. in c. fi. circa fin. extra quod met. cau. Alexan.
251 † autem in d. l. 3. ff. de iureiur. & Mod. Papien. post eum dicta
eius in multis transplantãs, dixerunt in necessario iuramento,
siue imperfecte seu semiplene probatum erit, nõ debere acto
ri in probationis supplementum deferri d. l. fina. C. de proba-
tionibus. alleg. glo. fina. in capit. cum sint partium, de regul. iu
ris in 6. & gloss. in dicta l. admonendi. iuncta doctrina Barto.
in verbo, exacto, ff. de iureiurando, etiam si pęna pecuniaria tã
tum imponenda esset, & dicunt hanc communem esse opi-
nionem, quæ etiam fuit Ioan. de Imola in dicto capit. fi. extra
quod metus causa. Licet Anto. de Butrio illic contrarium sen
tiat. Quid autem illic dixerit Ant. supra recitaui. Mod. Papien.
in d. l. 3. ff. de iureiurando dicit solum Bald. tenuisse contrariũ
in l. qui accusare. C. de edendo. Secundo in d. l. admonendi. di-
xit Alex. fuisse sibi ipsi contrarium, dixi etiam supra ipsum-
met Bart. variasse, hic non repeto, & verum est eundem Pa-
pien. Mod. varium fuisse. Cæterum non est verum, Bald. di-
xisse, posse in causa criminali iuramentũ deferri actori in sup-
plementum probationis, immo oppositum dixit in d. l. in bo-
næ fidei, in quinta oppositione. C. de rebus credi. etiam si semi
plene probauerit actor, & id supra retulimus. Et ad id allegat
dictam glos. in capitu. cum sint partium, de regu. iur. in 6. & in
d. l. qui accusare. dicit, cui debeat iuramẽtum deferri, actori an
reo, sed dixit, non esse huiusmodi iuramentum deferendum,
vbi de magno tertij præiudicio tractatur. Et ob id imputan-
dum esse illi, qui probare non potuit l. argentarius, §. cum aũt,
ff. de eden. neque verũ est, Alex. in l. admonendi inueniri con-
trarium dixisse, imò in fine suæ lecturæ remittit se ad ea quæ
scripsit in l. 3. eiusdem tituli. Et idem Mod. Papien. in eadẽ l. 3.
252 varius in hoc dixit, † in nulla causa ciuili grauis præiudicii de-
ferendum est huiusmodi iuramentum, sed, vt vidistis, prius
eo dixerat Bal. in d. l. qui accusare, vbi in quarto notabili. versi.
secundo fallit, ait debere iudicem, dum huiusmodi iuramẽtũ
vult deferre, qualitatem negotii & personarum cõsiderare, ar
gumento dicti capi. fi. extra quod met. causa. & l. si quando. C.
vnde vi. quid, inquit, si fęnerator est, qui solicitus est fęnerari,
an postquam semiplene probauerit, debeat iudex hoc iuramẽ
tũ deferre, & dicit nõ debere, qa infamis est infamia facti. alle.
253 Cyn. in l. si quis ad declinandam. C. de epis. & cleri. † Nam &
vsurarius rapinam committit vsuram committendo c. si quis
rapinam. 14. q. 4. & Iudæi de Christo dicebant, cum publicanis
& peccatoribus manducat magister vester Matthei. 9 capit. &
Luc. quarto, & Marci secundo, de quo in c. ad audientiam, ex-
tra de emptio. & venditio. & in c. illo vos, de pignori. Tu vero
adde tex. in l. improbum. C. ex quib. cau. infa. irroge. Et qđ illic
Cyn. Bal. Pau. & Sal. scribunt. Bal. in l. 1. q. 7. C. de testam. hic re
peti possunt, quæ de vsurario iura canonica statuerunt, in toto
titulo, de vsur. & præsertim quod Cano. scribunt in c. quamq̃.
de vsur. li. 6. acerbi enim esse solẽt debitorib. l. si bene ff. de vsu.
& quasi debitores ab eis strangulari dicuntur, in l. 1. C. de præ-
di. decur. sine decre. non alienã ardẽtes aurum, in §. fi. in auth.
de fideius. collat. 1. quærentes de quocumque requestu, in c.
constituit c. in ciuitate. c. cõquestus, & c. nauiganti, ext. de vsur.
& dulcedine vsurarum aliena semper appetere l. ait prętor. §. si
fraudator. ff. quę in fraudem credi. contra quos præsumptio iu
ris est. l. fi. §. si fęnerator. ff. quod metus causa. Ideo dicunt, & re
cte, debere iudicem sic arbitrari, vt in l. videamus. §. deferre, &
in l. in actionibus. in prin. ff. de in litem iuran. & d. c. fin. extra, q
met. causa. Aduerte etiã Bar. in hoc articulo sibiipsi contraria
ri. recensui supra, hic amplius non repeto. variauit ille idẽ Pa-
pien. Modern. vt supra dixi. Nam & Ludou. Roma. in d. l. 3. in
causa criminali, in qua pęna pecuniaria tantum imponi potest
dixit hoc iuramẽtum deferri, motus illo text. in verbo, pęnali
actione, conueniens cum Bartol. in d. l. maritus. ff. de quæstio.
254 & alijs locis supra relatis, † & ille text. d. l. 3. plures variare co-
egit. ad quem Moder. Papien. respondet, vt ille tex. non de pę-
nali accusatione, sed ciuili actione intelligatur, ponderans ver
bum, actione, dum ille text. ait siue pęnali actione. argumento
255 est, secundum eos §. 1. Instit. de pub. iud. versi. cætera. † Sed ad-
uerte huic solutioni obstare, actionem in iure pro accusatione
assumi, in l. vnica. C. quando ciui. act. criminali præiudi. gl. est in
§. 1. Instit. de actio. Præterea ille. §. primus. de ciuili actione nõ
loquitur, sed de criminali, licet non capitali crimine, cum a iu
re pro eo crimine pęna pecuniaria cum nota infamiæ tantum
imponatur, vt in l. 2. ff. de publi. iudi. de quo in l. capitalium. ff.
256 de pęn. † Ego autem aliter respondeo ad illum text. vt non in-
telligatur de iuramẽto actori delato, sed de eo qđ reo per acto
rẽ delatũ est. Et verba illius tex. satis demõstrant, dum ille tex.
ait. Quacunq; autem actione quis conuenitur, & sic de reo
conuento loquitur, & in tex. sequitur, Si iurauerit, proficiet ei
iusiurandũ, siue in personã, siue in rem, siue in factũ, siue pęna-
li actione, vel quauis alia agatur, siue de interdicto. Et sic quo-
cunq; modo actor iuramentũ reo detulerit, si iurauit reus, ab-
soluendus est. Et qui contrarium sentiunt, non recte, mea opi-
257 nione, capiũt. † Non prætermitto, qđ Roma. voluit in d. l. 3. &
Alexã. post eũ, vbi cum semiplena probatione aliquid concur-
rit, quod eam iuuet. & actor honesta est persona, iudex ad sup-
plendum quod ad effectum plenę probationis deest, iuramen
tum actori deferre possit. Et dicunt esse casum in c. fi. extra de
iureiur. vbi ex causa permittit etiam actori iuramentum in de-
fectum probationis referre, licet causa famosa sit. Pro eis indu
ci potest c. cum in tua. extra de spõsali. ibi, si persona grauis cui
fides sit adhibenda. Iterum in eadem Decretali, ibi, & de fama
vel scandalo doceat. in versic. vel contra famam huiusmodi se
cundum tuæ distinctionis arbitriũ iuramẽta exhibeant propin
quorum, & sic ad prohibẽdum matrimoniũ sufficit vnius gra-
uis personæ denũciatio cõcurrẽte fama & scandalo, tametsi al
terũ eorum non sufficeret l. fi. & d. l. maritus ff. de quęstio. Alio
qui deferri non dẽt, vt voluit gl. in d. l. admonendi. in verbo, ex-
acto. ff. de iureiur. & in l. fi. in princ. ff. quod met. caus. gl. in d. c.
veniens 1. & c. tam literis. extra de testi. & Fulg. in d. l. 3. & l. ad-
monendi. in fi. post Bar. & antiquos ad huius disputationis ab-
solutionem inducit lex. Euangelij Matthei. 18. cap. & Luc. 17.
c. at si clerici. extra de iudi. Si peccauerit in te frater tuus, corri-
pe eum inter te & ipsum solum, si autem te non audierit, adhi
be tecũ vnum aut duos testes vt in ore duorum vel trium stet
omne verbum, vt dũ dicit, adhibe tecum vnũ testẽ. intelligat
quando grauis seu ardua non est quęstio. dũ vero duos dicit,
de causis arduis & magni præiudicij loqui voluerit. More au-
tem legũ interpretis Fulgos. intellexit. Sed diuus Augustin. in
c. si peccauerit. 2. q. 1. rectius interpretatus est. Cęterũ vt ad no-
stros iuris interpretes diuertam, Alexan in d. l. 3. ff. de iureiur.
vt a contrarietate Barto. absoluat, dicit se nõ arbitrari Bart. in
d. l. 3. ff. de iureiur. & l. maritus. ff. de quæstio. & l. fi. ff. de in litẽ
iuran. & in d. l. admonendi. sic dicere voluisse. Addens vlterius
Alexã. quicquid in l. admonendi. a Barto. scriptum inuenimus
in 9. col. suę repetitionis, id ex additione Rayne. esse, non quod
ex officina Bar. processerit, dum in ea legitur Bart. dixisse Ac-
curs. in d. l. admonendi. in verbo, exacto. dicere contra casum
multorũ legũ videlicet. l. nã & postea. §. si damnet. ff. de iureiu.
l. furti. ver. sed si iureiur. ff. de his qui no. infamia. & aliarũ legũ
a Barto.

258 a Barto. commemoratarum. † Quare Lancel. Decius in d. l. 1.
circa fin. ff. de iureiuran. dixit, in criminibus, in quibus oportet
probare delictum dolo commissum esse, iuramentum actori
non posse deferri, cum dolus perspicuis indicijs non per partis
iuramentum probari debeat. l. dolum. C. de dolo. l. fina. in prin
259 cip. iuncta doctrina glo. ff. quod metus causa. † sed intellige de
his indicijs, de quibus iudici ius reddenti constare debet, cap. fi.
extra quod metus causa. l. videamus. §. deferre. & l. in actioni-
bus. ff. de in litem iuran. & quod talia sint indicia, quæ iudicē
taliter mouere possint, vt sola confessio sibi deesse videatur, vt
inquit. l. prima, in princip. ff. de quæstio. l. ob carmen. §. 1. ff. de
testib. l. si quando. C. vnde vi. propter quæ etiam iudex moueri
possit deferre iuramentum. capitu. fina. extra de iureiuran. Et
cum quibus absq; iuramento possit iudex ad iudicandum mo
ueri, sed vt omnis calumniæ suspicio ab accusatore tollatur,
qui aliter probationem facere non potest, eo quod delicti qua
litas & commissi criminis tempus non patiebantur amplius
quam per indiciorum seu argumentorum coniunctionem ad
criminis coniunctionem peruenire, iuramētum actori defert,
vt in crimine occulte facto contingere solet, de quo plenius di
ctum est in l. 1. §. quod si quis puta veneno. §. eod. l. consensu. §.
super plagis. & §. seq. C. de repu. Et idem notat Bald. in c. l. fi. C.
de proba. Bar. & Moder in d. l. admonendi. ff. de iureiuran. Et
ad id induci potest tex. in c. veniens. in fi. extra de accusatio. Et
id iuramentum magis purgatiuum suspectę infamię dicendū
est, quam quod necessarium dici debeat, cum alias de innocen
tia rei accusati constet, sed quia contumax in comparēdo fuit,
licet alioqui excusatus fuisset, excusationes autem cū friuolæ
essent admissę non fuerant, & accusator grauis persona erat, q
suspicionem infamię induxerat. d. c. cū in tua. extra de sponsa-
li. Quibus adde Antoniū de But. in d. c. veniens. primo. in fi. ex-
tra. de testibus dū quærit, an duæ semiplenæ probationes pos-
sint plenā probationem facere, de qua forte dicetur in l. lege
260 Corn. ī. eo. † Non prætermittam aliqua, quorum Alex. & Pa-
pien. Modern. circa prædicta meminerunt, moderantes opi-
nio. Iacobus Butriga. in dicta l. in bonæ fidei. C. de rebus credi-
to. Barto in dicta l. maritus. ff. de quæstio. gloss. & Barto. in l.
tertia. ff. de iureiurando, vt possit accusator reo iuramētum de
ferre in sui præiudicium, non autem reipublicę. Et licet nihil
allegent, adde tex. in l. abolitio. §. si autem. C. de abolitio. si autem
tem inquit ille tex. per deceptionem vel pecunijs a reo corru-
ptus ad postulandam abolitionem venit, redemptę miseratio-
nis vox minime admittatur, sed aduersus nocentem reum in-
quisitione facta pęna competens ingeratur. Idem in l. qui cę-
tu. §. qui vacantem. ff. ad legem Iul. de vi public. Idem notat
gloss. in l. diuus. in gloss. fina supra eodem titulo. Secundo, si
tale est delictum, in quo transigi potest, alias non l. transige-
re. C. de transactio. Aduerte quęso non videri hanc declaratio-
261 nem posse subsistere, † cum non liceat accusatori transigere, nō
quamuis reo hoc liceat, vt in l. transigere. C. de transactio.
licet ergo accusatori iuramentum deferre, quin liceat ex inte-
262 gro cognoscere, dicta. l. secunda. C. de abolitio. † alioqui fru-
stra positus esset titulus ad senatusconsultum Turpillianum,
quo pęna statuta est aduersus eos, qui propositas accusatio-
nes prosequi negligunt, vel ab accusatione desistunt. l. prima.
& l. qui destitit. ff. ad Turpil. pro quibus facit ratio. l. primæ. §.
quid si in lite. ff. si quid in fraudem patro. aliena. fuer. l. cum nō
263 iusto. ff. de collusio. detegen. † verū est autem bona fide accu-
santi aliquando pęnam remitti, vt in d. l. secunda. in princip. C.
de abolitio. sic vt abolitio ab ipso iudice concedi possit. l. prima.
§. primo. versi. calumniatoribus. ff. ad Turpil. l. secunda & ter-
tia. C. de calumnia. sed qui iudicatus est calumniose accusasse,
pęnam senatusconsulti Turpilliani sustinet, per dictam leg. pri
mam. §. primo. ff. ad Turpil. Et ideo accusator, qui bona fide
accusauit, excusatur. l. qui cum maior. §. si patris. & §. fina. ff. de
bonis libert. dixi alias, non repeto. Vel secundum casus qui ex-
primuntur in dicta. l. secunda C. de abolitio. accusator alias do-
losus putauerit pęnam Turpilliani refugere, reo iuramentum
deferendo, non excusabit eum huiusmodi delatio, quemad-
modum nec transactio aut pactum excusaret, per dictam. leg.
264 secundam. §. si autem. C. de abolitio. † Præterea aliqua sunt
crimina, in quibus de iure transigere licet, quæ tamen detege-
re expedit, qualia sunt omnia publica crimina, maxime ea, in
265 quibus pęna a lege imponitur, † quamquam in eis liceat san-
guinem suum quomodocunque redimere. l. fina. ff. de popu-
la. actio. l. prima. ff. de bon. eo. qui ante senten. mortem sibi cō-
sci. l. iurisgentium. §. si paciscar. ff. de pact. & in his non licet iu-
ramētum deferre. alioqui deferens incidit in Turpillianum. l.
in Senatusconsultum. in princi. ff. ad senatuscon. Turpil. in his
verbis, nec peregissent reos, aut aliter quam abolitione facta
destitissent, quique chirographum ob accusandum dedissent,
pactionemve aliquam interposuissent. Et sequitur in text. hoc
autem verbum, peregissent reos. ad vniuersos supra scriptos
226 pertinere dicendum est. † Et propterea dixit Alexand. in dicta.
l. tertia. ff. de iureiurand. eum qui detulit, iterum accusationem
posse instituere, dummodo alius non præuenerit. l. tertia. §. si
is. ff. de sepul. viola. idem dicunt Moderni Papien. in d. l. transi-
267 gere. C. de transact. Sed hoc vltimum nō puto verum. † Nam
quantum ad eum expiratum est iudicium, per supra dicta.
quemadmodum dicimus in eo, qui destitit, qui amplius non
auditur. dicta. l. qui destitit. & l. in senatusconsultum. §. cæterū.
268 in ratione legis. ff. ad senatuscon. Turpil. † Non obstat. l. 3. §. si
is. ff. de sepul. viola. quoniam illa lex non potest intelligi de eo,
qui iam detulit, vel accusauit, sed de eo loquitur, cui ius accu-
sandi competebat, qui declarauit se nolle accusare. Nam re in-
tegra postea auditur, id est antequam alius præuenerit, sicut
dicitur in l. 2. §. fin. & l. sequen. & l. 3. in princip. ff. ad legem Iuli.
de adul. coniungo. l. milites. §. socer. eodem titu. facit. l. filij. ff.
ad Tert. & in argumentū induci potest. l. emancipatorum. ff.
de optio. lega. Et ad l. eum qui. §. in pupillaribus. ff. de iureiuran.
plus debito respondet Bartol. in d. l. maritus. ff. de quæstio pri-
mo, dum differentiam facit inter publica & priuata crimina.
Secundo, dum grauia delicta a leuibus distinguit. Tertio dum
considerandum esse dicit, an ciuiliter aut criminaliter crimi-
na deferuntur, & prosequuntur. Et vltra quam dixerit Bartol.
269 explicabo. † In primis, in crimine læsæ maiestatis & crimini-
bus exceptis in l. fallaciter. C. de abolitio. non sufficit actorem
deficere a probatione, sed oportet reum se purgare. Idem in l.
si quis alicui. C. ad legem Iuliam maiestatis. de quo in l. secun-
da. C. de exhibendis reis. & l. fi. C. de accusatio. l. vbi. C. ad legē
Corn. de fals. potest hic induci capitu. veniens, extra de accusa-
tio. Idem dico in alijs grauibus criminibus, quale est incendiū,
vel homicidium, quod ex proposito factum est. l. Cicero. & l.
capitalium. §. incendiarij. ff. de pęn. Meminit ēt Ang. in l. qui se-
pulchra. C. de sepulc. viola. & Bart in l. non solum. §. mandato.
ff. de iniur. Dixit autem Pau. de Cast. in dicta. l. tertia. ff. de iure-
iurand. Accusatori in accusatione prosequēda differenti ter-
minū statuendū & pręfigendum esse, quo admonito contuma
citer perseuerante, reo iuramentum deferri poterit. l. præsenti.
§. sicubi. C. de his qui ad eccle. confugi. sed vt s. diximus, istud
270 est extra omnem aleam disputationis, † quoniam destitisse is
videtur, qui intra præfinitum accusationis a iudice tēpus reum
suum non peregerit. l. ab accusatione. §. destitisse. ff. ad Turpill.
leg. diffamari. C. de inge. manus. Et vlterius tanquam calum-
niator plectendus est. l. 1. in ca. C. qui accusa. poss. l. fina. C. de accu-
satio. nisi accusator re integra pęniteat, id est accusato nihil in-
iurię, carceris, tormentorū, verberum, vel catenarum, aut id ge
nus afflictionum passo. l. fallaciter. in princip. C. de abolitio. l.
nullus. vbi per Cynum & Ange. C. de exhiben. reis. l. qui men-
271 te. ff. de furt. Aliqua sunt † leuia crimina, in quibus licet per pro
curatorē in iudicio comparere, sicuti est in omnibus fere po-
pularibus actionibus. l. qui populari. ff. de popu. Et in eis potest
reo iuramentum deferri. & hoc pacto glos. intelligi debet in l.
tertia. ff. de iureiuran. dum alleg. l. eum qui. §. in popularibus.
ff. de iureiuran. Ex qua sumpsit Alex. in eadem. l. tertia. tres in-
272 ris conclusiones, quas sic absoluo. † Si iuramentum reo per
accusatorem in populari actione deferatur, ex qua accusatori
commodum obuenire potest, si per eius præuaricationē reus
absoluatur, in accusatoris pręiudicium absolutio tenebit, neq;
amplius reum accusare poterit. l. prima. §. primo. & l. qui cessi-
rit. & dicta. l. in senatusconsultum. §. cęterum. ff. ad Turpilia. l.
quamuis & l. si fęmina. C. eo. Non autem reo accusato prode
rit in Reipublicę præiudicium, dicta. l. secunda. §. si autem. C.
273 de abolitio. † Et induci potest dicta. l. eum qui. §. in populari-
bus. ibi, si non per collusionem actum sit & his verbis, si bona
fide exactum sit. Si igitur bona fide delatum erit iuramentum
& permittēte iudice exactum fuerit illo casu quęcunq; accusa
torem a limine accusationis excludet. Et adde rationem, quo-
niam huiusmodi iuramentum vim habet quasi abolitionis a
iudice pręstite, dicta. l. secunda. C. de abolitio. Et maxime cum
lex ad absoluendū facilior sit. l. denuntiasse §. fi. ff. ad l. Iuliam
de adul ter. & argumento est. l. adulter. §. nupta. ff. eo. de adulte.
Non sic est in condemnatione, per illos tex. & l. secundam. C.
de fide instru. Non mirū si talis iuramenti delatio iuranti pro-
274 dest. dicta. l. eum qui. §. in pupillaribus. ff. de iureiuran. † Cæ-
terum non potest altera Alex. consideratio plurimum moue-
re quod in talibus transigi possit, cum pleraq; alia sunt crimina
in quibus trāsigere licet, etiam si pœna sanguinis irroganda sit
vt in l. transigere. C. de transactio. non tamen iuramentum de
ferre licet, vt supra dictum est l. Imperatores. & l. in fisci. ff. de
iure fisci. Secundo. Alia ratione, cuius supra meminimus, quia
transactio non nisi transigenti obest. alijs vero accusare volen
tibus non obstabit. dicta. l. secunda. C. de abolitio. l. quamuis. &
duabus legibus sequen. C. ad. Turpil. l. qui cætu. §. qui vacantē.
ff. ad legem Iuliam de vi. Non obstabit obiectio senatusconsul
275 ti Turpilliani † quoniam non omnis qui accusat, in pœnam se-
natusconsulti incidit, etiam si ob defectuum probationis reus
absoluatē, iuxta. l. senatus. versicu. quod si tribus. & l. secundam
§. senatus

§. senatus. ff. de iure fisci. nisi per iudicem pronunciatum fuerit
accusatorem calumniatum fuisse. l. prima. §. calumniatoribus.
ff. ad Turpil. dicta. l. senatus. in princip. ff. de iure fisci. dicta. l. d.
3. & l. qui calomniatores. & l. fi. C. de calumnia. l. athletas. §. ca-
276 lumniator. ff. de his qui notan. infa. Secūda † est in voluntario
iuramento, etiam in criminali iudicio licere reo iuramentum
actori deferre per rationem Bart. in d. l. maritus. ff. de questio.
cuius supra meminimus, quia reus deferendo tacite crimen
cōfitetur, dummodo actor iuret. l. qui iurasse. in prin. ff. de iu-
reiur. Et reus satis sua confessione conuincitur. l. qui sententiā.
C. de pęn. Addebat Alex. tex. in l. nā postea. §. si damnetur. sm.
primum gl. intellectum. & l. sed & si possessoris. §. fi. in verbo,
perinde. & in l. eū qui. in prin. in verbo, abunde. ff. de iureiuran.
reprobata opinione Gul. de Cun. in d. l. fi. C. de probatio. In cri
mine, in quo a lege pęna sanguinis imponitur, non potest esse
verum, vt supr. dixi, nec in inferioribus criminibus, per ea quæ
277 supra dicta sunt. † Non obstat. §. si damnetur, qui varijs modis
ab Accurs. cæterisque scriptoribus interpretatus est, hac ratio-
ne in argumentum trahi non debet, si Alex. ab Imol. creden-
dum est in l. prima. in princip. ff. solu. matri. dum respondet ad
l. primam. C. de iure fisci. libro. 10. quam illic pro contraria ad
illam legem inducit. Et præsertim id dici potest ad §. si damne
tur. cum illum text. trahat, prout Accursius in prima illius in-
terpretatione intellexit, quam nec Alex. neque alius admisit,
secundæ interpretationi gl. adhęrendo. Sed non est conueniēs
hoc responsum, quia miserum est refugium, cum iureconsul-
tum vnum tantum habuerit intellectum, licet forte ignoran-
tia hominum non intelligatur, & incertus sit apud eos, qui le-
gunt. Ita dicit Bartol. in l. in ambiguo. ff. de rebus dub. ductus
278 argumento illius legis. † Secundo ex mente Accursij in secū-
da illius. §. interpretatione, dic in eo. §. iudicem non habuisse
rationem iuramenti, sed reū in famoso iudicio cōdemnatum
fuisse spreto iuramento, quia iudex forte ductus est illud non
sequi ex varijs causis ad id eum mouentibus, quæ ex meritis
causæ perpendi poterant. l. videamus. §. item videndum. & l. in
actionibus. in princ. ff. de in litem iuran. de quo in dicto. c. fi. ex-
tra, quod met. causa. & capitu. fina. extra de iureiuran. Et hanc
solutionē tradit gl. prima in l. furti. §. sed & si iureiurando. ff. de
his qui notan. infa. ille tex. dicit, reum, cui iuramentum delatū
est, in famoso iudicio ab infamia purgari, quia se non deliquis-
se iurauit. Nam suo iuramento quodam modo innocentiam
suam approbauit & ille tex. conuenit cum l. 3. §. 1. ff. eo. quæ de
reo loquitur, cui delatum est iuramentum, non autem de eo,
quod reus alteri detulit, quare nihil nobis obstat gl. interpreta-
tio. Verum est, inquit illic Accurs. nisi iudex nihilominus eum
condemnauerit. dicta. l. nam postea. §. si damnetur. ff. de iure-
iur. Et licet hic intellectus videatur in se verus esse per ea, quæ
supra dicta sunt, tamē vim facere videtur illi legi. frustra enim
iudex iuramentum detulit, si rationem eius habere noluit, sal-
tem vt mitius cum eo ageret sublata infamię nota, cum iura-
mētum reo debebat ad aliquid illi prodesse, dicta. l. furti. §. sed
279 & si iureiurand. ff. de his qui notan. infa. † Et iuramentum po-
tiorem vim quam res iudicata habeat. l. secunda. ff. de iureiu-
rendo. præsertim in causis, in quibus iudex ad absoluendum
pronior esse debet, vt supra diximus. l. adulter. §. nupta. ff. ad le-
gem Iul. de adulter. vulga. l. Arrianus. ff. de actio. & obli. Ideo
280 tertio † alijs respondent illum. §. si damnetur. non verificari in
his criminibus, in quibus pena sanguinis irrogari potest, licet
in inferioribus criminibus ille tex. forte locum habeat, sed hęc
responsio non satisfacit his, quæ supra dicta sunt, etiam in cri-
mine notam infamię tantum irrogante. Tota igitur vis erit in
iuramento actori delato, secundum quod reus condemnatus
est in famoso iudicio, an ob id famosus erit, & an ille. §. secun-
dum vltimas gloss. illius. §. si damnetur. interpretationes intel-
lectus sustineri possit, vt iudex nulla iuramenti a reo facti ratio-
281 ne habita reum de crimine cōdemnauerit. † Consideraui igi-
tur aliam interpretationem ad illum. §. si damnetur. recensere
quoniā rigorosum esset, postquam actor deferendo iuramen-
tum renunciasse probationibus videtur, & tacite declarare in
probatione deficere, & ob probationis defectum refugere ad
iuramenti delationem, argumento. d. l. eum qui. in prin. ff. de
iureiur. l. in bonę fidei. C. de reb. credi. Et ob id legis dispositio-
ne absoluendum esse reum actore non probante, etiam si nihil
pręstiterit. d. l. qui accusare. C. de eden. & alijs vulgaris legibus
vt aduersus iuramentum a reo factum iudex aduersus reum
pronunciet. dicta. leg. 3. in verbo, pęnali actione. ff. de iureiu-
rando, nisi forte comperiat iudex calumnio se de latum fuisse
iuramentum, sicuti supra dictum est argumento. leg. 2. §. sin-
autem. C. de abolitio. & dicta. leg. cum qui. §. in popularibus. ff.
de iureiuran. in quo saluari posset secunda gloss. interpretatio
ad dictum. §. si damnetur. quę videtur omnibus singularis, &
& sic in intellectu puto eam in hoc verum dicere, alioqui non
Et si eam sequi non desideres, cogitaui ad illum. §. si damnetur.
aliter dicere, vt intelligatur de accusatore condemnato post
delatum reo accusato iuramentum in famoso iudicio, quia ac
cusator in probatione defecerat, coactus ob probationem ino
piam iuramentum deferre, vt infamiæ notā non euitet, quia
si post rei iuramentum condemnatio aduersus accusatorē se-
quatur, & pronūcietur eū calūniatum fuisse, famosus erit. l. pri
282 ma. §. calūniatoribus. ff. ad Turpil. l. 3. C. de calū. † Nec obstabit
secunda glo. interpretatio, quę maximam pati potest instantiā
vt vera non sit, licet Barto. in l. maritus. ff. de quęstio. & alijs lo-
cis supr. relatis dicat iuramentū a reo delatū accusatori obsta-
re reo deferenti, quia secundum accusatorē iudicabitur. d. l.
3. §. 1. in verbo, pęnali actione. ff. de iureiur. cui supr. responsum
283 est. † Tn̄ vltra quā. s. dixi licet reus ex ipso iuramento etiam in
actione criminali delato ciuiliter condemnari possit, nō tn̄ sic
reo oberit, vt ex illo iudicio ēt famoso infamis seu famosus di-
ci possit, nisi alia argumēta ex processu resultarent, quæ famo-
sum reum facerent. Quibus cessantibus si contra reū tantum
militat iuramentū accusatoris secundum rei delationē pręsti-
tum, non puto eum famosum esse, tametsi iudiciū super eo se-
284 quatur. † Et ad id induco. d. l. eum qui. in prin. ff. de iureiur. Nā
si in actione, quæ inficiando crescit, qualis est legis Aquilię. l.
ꝯ negantē. C. de lege Aquil. §. inde Neratius. §. hæc actio. ff. ad
legē Aquiliā. §. item mixta. insti. de actio. si reus iuramentū de-
ferat, & actor in ea actione iuret, quantumcunq; reus factū ne-
gauerit, non in duplū sed in simplū tantū condemnabitur. &
idē notat glos. prima in eadē. l. & in dicta. l. contra negantē. in
principio glo. Et ratio in dicta. l. eum qui. est, abunde, inquit, est
exonerare petitorem probandi necessitate, cū omissa hac par-
te edicti id est delati iuramenti dupliactio integra maneat. qua
si dicat imputandum est actori, qui propter inficiationem po-
terat duplum prosequi, subeundo probationis onus aliter quā
per iuramentum, qui maluit ab onere probandi subleuari, &
post delatum iuramentum secundum se iurare. hac ratione si
285 grauat in vno reus, in altero subleuandus est. Pariter dico † in
famoso iudicio excusandū reum qui accusatorē suum exone-
rarit probandi necessitate, vt secundum iuramentum pronun-
ciatum sit famosus non fiat, nisi vt supra dictum est, alia argu-
menta cum iuramento essent, licet quantum ad bonos & gra-
ues forte notatus esset. l. 2. ff. de obseq. patro. præstan. Sic indu-
co. inter patrem & filium non potest famosum esse iudiciū. l.
vix certis. ff. de iudi. Si tamen filius aduersus patrē agat, & se-
quatur inde iudicium, licet ob id pater famosus nō sit infamia
iuris tamē apud bonos & graues famosus erit. Similiter in pro
posito casu dico, licet a iuris infamia excusetur, non tamen ab
infamia facti, quæ ab opinione hominum causatur, per illum
286 tex. & l. ea quæ. C. ex quib. caus. infa. irroge. † Sed ad primum
dictum induci potest. l. edictū. versi. quæstiones & l. vnius. ver.
in ea causa. ff. de quęstio. l. ob carmen. §. fi. secundo responso. ff.
de testib. volunt enim illę leges, in ea causa, in qua nullis reus
argumentis vrgebatur, tormenta non facile adhibenda esse,
sed instandum accusatori, vt id, quod intendit comprobet, ac
sic cōuincat. vbi ergo accusator ab hoc onere leuatur, cōgruū
nō est reū honore suo grauari, qui forte bona fide iuramentū
detulit, conscius forte suę conscientię, existimans actorē nō fa-
ciliter iuramentum subiturū, per rationem. d. l. eum qui. & ma
xime quod in ea dicitur, & potest dici, hoc iudicio nō principa
287 lem causam exerceri, sed iusiurandum actoris conseruat. † in-
duco ēt ad id. l. Marcellus. §. 1. & l. 1. 2. & 3. ff. rerum amota. nō
datur actio furti vxori in maritū, nec econtra. datur aūt actio
rerum amotarum, vel conditio furtiua. d. l. 3. §. 1. in quibus iura
mentum deferri potest, non autem referri. d. l. Marcellus. §. 1.
& hoc iuramentum nō infamabit, quia talibus personis de ca-
lumnia iuramentū remittitur. d. l. Marcellus. §. 1. ff. rerū amo-
ta. & l. iusiurandū & ad pęcunias. §. qui iusiurandū. ff. de iureiu
ran. tamen vt videtis opinione hominum notantur. d. l. 2. ff. de
obseq. patro. præstan. Sed id intelligendū esse puto verum, vbi
cū iuramento alia concurrunt indicia, quæ forte etiam sine iu-
ramento possent iudicem mouere ad sic opinandū & iudican-
dū. d. l. ob carmen. §. 1. ff. de testib. ibi, confirmabitq; iudex mo-
tū animi sui ex argumentis & testimonijs, quæ rei aptiora &
vero proximiora esse cōperit c. fi. extra de iureiur. d. l. videamus
§. deferre. ff. de in litē iuran. c. fi. extra. ꝙ metus cā. l. fi. in prin. ff.
quod metus causa. Et ideo iudex in huiusmōi causis diligenter
aduertere debet, quō pronūciet, ne indebite, & iniuste hominū
288 opiniones in suam infamiam trahat. † Ex hoc tn̄ visum est mihi
quæstiunculam facere, an iudex, qui propter iuramentum nō
debuit, per ea quę supradicta sunt, reū famosum pronunciare
cū aduersus eū nulla alia essent argumenta, quę eū vrgerent,
inscitia tn̄ seu iuris ignorantia pronunciauit reū famosum es-
se, ob id famosus censendus sit. ꝙ vr̄ indubiū per. l. relegatorū
§. ad tp̄s. ver. reprehēsę. ff. de interdict. & relega. reprehēsę, in-
quit ille tex. sunt sn̄ię eorū qui ad tēpus relegatis ademerūt par
tē bonorū, vel bona. sic tn̄ vt infirmarei n̄ suę, quę ita sunt pro
latę. sic ēt licet hmōi sn̄ię tametsi rephēsione dignę sint, firmę
tn̄ manere debent. l. 2. §. biduū. ff. qū appel. sit. Secūdo, postquā
semel

289 semel indicatũ est, † sentẽtia in causa famosa secũ executionẽ
famæ trahit l. nullum C. ex quibus caus. infa. irroge. ibi, si sen-
tẽtia non præcedit ignominiæ maculam irrogans. Et quia ple
rique varia dixerũt in l. & si seuerior. & l. si Possidonium l. nul-
lam l. fustibus. C. ex qui. cau. infa. irrog. l. ictus fustium. ff. de his
290 qui notan. infam. & l. 1. in prin. ff. eod. tit. † Ego autem puto de
iure vbi iudex per iuris imperitiam maiorem & seueriorem pę
nam imponeret ea quæ propter crimen imponitur, sentẽtiam
illam, neque quod ex ea secutum est, plus infamiæ imponere,
quam lex imponat. Nam lex non quod iudex fecit, sed quod fa
cere debuit considerat. l. ius pluribus ff. de iusti. & iu. l. sed licet
ff. de officio præsidis. induco. l. palam. § si. ff. de ritu nuptiarum.
quoniam causa propter quam quis condemnatus est, potius q̃
sententia spectanda est d. l. ictus fustium. l. 1. §. 1. versic. si autem
pronunciauit. ff. ad senatuscons. Turpill. ibi; facti quidem quę
stio in arbitrio iudicantis, penę vero persecutio non eius volũ-
tati mandatur, sed legis authoritati reseruatur. l. non potest. ff.
de furtis. Et glo. in d. l. ictus fustium. ff. de his qui notantur infa
mia. dixit causam condemnationis semper spectandam esse,
an ea tantam pęnam desiderabat l. si Possidonium. C. ex quib.
cau. infa. irrog. dicam plura in l. propter veneni. §. præsidis ini-
quitate infr. eodem. Nec obstabit l. relegatorum §. ad tempus.
ff. de interdictis & relegatis. nam per impositionem grauioris
pęnę, quam lex desiderat, quodammodo transigi cum lege, &
eius ministro videtur, vt æstimationem conseruet. l. quid ergo
§. pęna grauior. ff. de his qui notantur infamia, & ita puto sic in
telligendam dictam legem, si Possidonium. licet pleriq; de ea
dubitent, tamen mea opinione illę leges eadem ratione idem
291 diffiniunt. † similiter d. l. ictus fustium ff. de his qui notantor in
famia. Et quamquam iuris nostri interpretes post Accu. super
ea varia dicant, ego non puto tex. illius legis aliquam difficulta
tem habere. Nam si is, qui condemnatus est a iudice, fustibus
aut flagellis verberari meruit, quia causa, propter quã extitit
cõdemnatus, tantę efficacię erat, vt infamiam irrogaret, & hic
proculdubio famosus erit. Vbi ergo lex infamiam non irroga-
bat, iudicis condemnatio non plus infamiæ infert, quam si se-
uerior pęna imposita non esset. Et id non tantum in famosis
judicijs singulare est, sed in cęteris pęnarum generibus locum
obtinet, quoniam eadem forma seruanda est. hoc dicit illa lex
292 in vltimo responso. † Quare dico in criminibus, in quibus lex
arbitrio iudicis pęnam remittit, si iudex reo pepercerit mino-
rem pęnã imponendo, excusabit reũ ab infamia d. l. 1. §. calum
niatoribus ff. ad Turpil. l. & si seuerior. C. ex qui. cau. infa. irrog.
è contra si maiorem imposuerit, quam causa. propter quã dã-
natur admittat, non propterea infamabit eũ d. l. si Possidoniũ.
293 † & vt clare ille legis sensus pateat, duo præmittenda sunt. Pri-
mo relegatum ad annum aut aliud tempus si ante effluxum
anni tempus redeat, relegabitur iterum multiplicato tempore
suæ relegationis. l. relegati, & l. capitalium. §. in exulibus. ff de
pęnis. sed si integro tempore in relegatione permanserit, tem-
pore lapso redire potest, & statum suum recuperat. l. 2. in prin-
cip. & l. 3. in princ. ff. de decurio. Et si iudex in iure errans, eum,
qui post tempus reuersus est, in alium tempus aut maius eũ cõ-
demnauit, sententia non infamabat d. l. si Possidonium. sed re
ducetur secundum tempus a iure sibi pręfinitum l. capitalium
§. Diuus. ff. de pęn. l. relegatorum. §. 1. ver. siue ad tempus. ff. de
interdic. & relega. & idem Parisijs in parlamento obseruatum
est, in quodam consiliario ad tempus ab ordine amoto, & ita
294 intelligo. d. l. quid ergo §. pęna grauior. † Si vero lex certam pę
nam statuat, non habetur ratio sententiæ iudicis, quoniam si-
ue pepercerit siue excesserit, omnium ęqua est reorum condẽ
natio seu conditio. Nam omnes æqualiter famosi sunt, vbi cau
sa famosa est l. ordine. ff. ad Municipalem d. l. non potest. ff. de
furt. l. palam §. fi. ff. de ritu nuptia. d. l. 1. §. calumniatoribus. ver-
sic. nam si quidem, & versic. sequen. ff. ad Turpil. Reliqua pro-
sequere vt in dicta. l. & si seuerior. & l. sequen. & l. nullam, & l.
fustibus. C. ex quib. caus. infa. irroge. & in dicta l. ictus fustium.
295 de his qui notan. infa. † Et reuertamur vnde digressi sumus, dic
aut reus accusatus probationibus conuincitur, & de eo non po
test esse dubium, quia puniri debet, etiam si iuramentum accu
satori non deferatur l. secũda. C. quorum appell. non reci. l. qui
296 sententiam C. de pę. † aut confessione. & dic in his criminibus
in quibus de delicto constat, paria sunt aliquem testibus supe-
rari aut confessione conuinci, dicta l. qui sententiam, & dicta.
l. 2. nullæ enim sunt partes iudicis in confessum, quam in con-
demnando l. proinde §. finali. ff. ad legem Aquil. l. prima. C. de
confessis. capit. at si clerici. extra de iudi. & capit. secundum. ex-
tra de confessis. intellige ergo sane, dumtamen, vt dixi, de deli-
cto constet, & non alias l. inde Neratius. §. finali, & l. sequen. ff.
ad legem Aquili. dixi in l. prima. §. item illud. supra eodem. Et
iste textus recte probat. Oportet enim de crimine prius consta
re, ne audiatur perire volens, vt dixi supra l. liber homo. ff. ad le
gem Aquil. & l. non tantum ff. de appel. Adde text. in l. qui ser-
297 uum. ff. de interroga. actio. ex quo † concluditur alia dubitatio
de eo, qui confessus est crimen commisisse, & dãnatus est pro-
pter confessionem, an si postea comperiatur is, qui crimen ad-
misit, dimitti debeat, & respondet ille tex. non esse eum dimit-
tendum, & Bal. illum tex. pro singulari notat in capitu. iniuria.
298 de pace tenen. & iura. firman. coll. 10. † Aut testibus vel confes-
sione reus non conuincitur, sed argumẽtis tantum vel testimo
nijs probabilibus, quæ indicia esse dico. Et tunc si tot & tanta
sint, quæ iudicem ad quæstionem moueant reo infligendam,
quia ad veritatem conuincẽdam nihil aliud deest, quam rei cõ
fessio, & iudex quæstionem exigere potest l. 1. §. ad tormenta,
& l. fi. ff. de quæstio. d. l. ob carmẽ. §. fin. ff. de testi. habita tamen
criminum distinctione. l. edictum §. quæstiones, & l. vnius. §. in
causa. ff. de quæstio. neque necesse habet iudex iuramentum
deferre, per supra dicta. si tamen ex abundanti accusatoris iu-
ramentum exigeret, quod ita religionem iudicantis moue-
rit, vt in c. fina. extra de iureiuran. cap. fin. extra quod met. caus.
299 nihil hoc in consideratione esse debet. † Si vero indicia & ar-
gumenta non tam facto proxima seu coniuncta sunt, vt cri mi
nis perfectionem inferant, & iudex non debet reum indiscrete
quęstioni subijcere l. nec si mors. C. de quęstio dixi in l. 1. §. ser-
ui. supra, eodem per rationẽ §. finalis. in auth. vt nul. iudi. liceat
habere loci conserua. colla. 9. Quęstio enim per quam articuli
dissoluitur, morti proxima est. ideo bonus rectusq; iudex de-
bet omnia rimari. c. iudicantem. 30. q. 5. præsertim si natura cri
minis talis sit, vt quæstionem non admittat, quod prosequere,
vt per Ioan. And. in cap. cum in contemplatione, extra de reg.
iur. Cuius doctrinam aliquando examinaui, amplius eam non
repeto. per Bal. in l. indicia. C. de rei vendica. Bart. in l. fina. ff. de
quæstio. Sed nec debet iuramentum deferre, cum actore non
probante reus absolui debeat. dicta l. qui accusare. C. de eden.
dicta l. maritus. ff. de quæstio. c. veniẽs. primo. extra de testi. præ
sertim in causa criminali pęnam sanguinis ingerente, nisi cri-
mina sint excepta in quibus accusato imponitur se purgare. vt
supra dixi, per l. fallaciter. C. de abolitio. Adde prædictis text. in
300 c. primo. extra de confes. † Ex quo textu declaratio assumitur,
nisi is, q accusatus est, grauiter de crimine diffamatus esset, di-
cto c. veniens, extra de accusatio. quia purgare se tenebitur, per
illos tex. Sed hoc intellige, quando diffamatio a maleuolis nõ
processit, dicto c. qualiter & quando 2. & c. inquisitionis, extra
de accusatio. secus vbi a viro optimę famę diffamatus esset cõ-
currẽte illius viri testimonio, fama, & scandalo, forte aliter pro
cedendum esset, dicto c. cum in tua. extra de sponsali. alias non
dicto c. veniens. 1. extra de testi. & c. 1. extra de confes. In alijs au
tem leuioribus criminibus hoc arbitrio iudicis committitur,
in c. fi. extra de iureiur. sed intellige quantum ad simplum exi-
gendum, non autem quantum ad pęnam aut infamiã irrogan
301 dam d. l. eum qui. in prin. ff. de iureiur. † extende per illum tex.
etiam si reus actori non probanti iuramentum deferret l. furti
§. sed & si iureiurando. ff. de his qui notan. infa. nisi cum iura-
mento aliqua aduersus reum essent argumenta, & post iusiu-
rãdum sequeretur aduersus reum sententia famosa, quia tunc
famosus esset d. l. nam & postea. §. si damnetur. ff. de iureiur. se
cundum primum gl. intellectum, vel si secundum glo. intelle-
ctum in d. §. si damnetur. sequi mauis, dicas etiam si reo per ac
cusatorem iuramentum delatum fuerit, & spreto a iudice rei
iuramento secundum accusatorem iudicauerit, recteque eum
accusasse pronũciauerit, ob idque famosum reum dixerit, tũc
reus famosus erit, per illum tex. secundum gl. in d. l. furti. §. sed
& si iureiurando. ff. de his qui not. infa. vel secundum primum
gl. intellectum in d. §. si damnetur, quãdo actor reo deferente
iurauit non subsistente alia probatione quam iuramẽto acto-
ris, qui ab omnibus fere improbatur, licet Bart. eũ admittat in
d. l. maritus ff. de quæstio. Et ideo voluit reum famosum fieri,
sed non recte, nisi ad eum suppleas, subsistentibus cũ iuramen
to alijs argumentis aduersus reum d. cap. 1. extra de confess. &
c. veniens, extra de accusat. multo minus in causa sanguinis li-
302 cet, vt supra dixi, hic amplius non repeto. † Fateor autem, de-
bere in casibus præmissis teneri reum se purgare propter diffa
mationem, quę ex accusatione processit d. c. veniens, extra de
accus. & d. c. 1. extra de confes. rationem eius videbis inf. proxi-
mo dicto. Secundo quando accusatus contumax fuit in com-
parendo, per d. c. veniens. Et ratio ponitur in l. in pecuniarijs C.
de requi. reis. quoniam in criminibus contumax in comparen
do quadam facti infamia notatur, nõ mirum si purgare debet
illam infamiam, quam propter contumaciam contraxit. Est &
alia ratio, quãdo enim processus diu agitur, in opinione homi-
num contrahitur quædam facti ignominia l. 2. ff. de obsequi.
patro. præstan. Et hanc rationem nota, quia non cõperies alibi
303 eam expresse traditam. † Sed si ob contumaciam in satisdãdo
condemnatio sequeretur, ob id famosus non esset, non enim
omnis, qui non satisdat suspectus est, quid enim si propter in-
opiam reus accusatus satisdare non potest? Certe hic reum nõ
grauat. Et volo te notare tex. in l. 2. §. primo. ff. de custo. reo. ibi,
sed hæc interpretatio perdura, & per nimium seuera est in eo

cuius

cuius dominus absens fuit, vel per inopiam illo momento tē-
poris satisdationem implere non potuit. Non dissimilem ra-
tionem considerauit gl. in l. si constante. §. quoties. ff. sol. matr.
in verbo, vsitatum, & text. in l. si ideo. ff. de euictio. & in l. cum
emancipati. §. ff. de coll. bono. Et Ioan. And. in Mercur. sine
possessione. de reg. iur. in 6. perpulchre. l. fallaciter. C. de aboli-
tio. interpretatur, dum de criminibus illis exceptis illa lex lo-
quitur. dicit enim, in criminibus etiam exceptis intelligēdum
esse de infamatis, qui debeat purgari ca. vltimo, & §. vlt. 6. q. 5.
Et ille tex. est dignus recitatione, Accusator, quod asseuerat se
probare non posse, reum necessitate monstrandi contrarium
non adstringit, cum per rerum naturam facti negantis proba-
tio nulla sit, & vsque huc sumptus est ille text. ex l. actor. C. de
probatio. In vltimo §. dicit, hoc autem obseruandum est, quā-
do reum publica fama non vexat. tunc enim authoritate eius-
dem Gregorij propter scandalum remouendum famam suā
reum purgare oportet. vbi ergo fama non laborabit aduersus
reum neque scandalum, purgare se non tenebitur. Non tace-
bo vlterius, quod Ioan. Andr. dicit in d. c. sine possessione. secū
dum Legistas, inquit, in grauibus delictis negatiua per negan-
tem probāda est l. fallaciter. in fi. C. de abolitio. Sed mixti legi-
stę, qui viderunt scripta iuris nostri, intelligunt illam legem de
infamatis, & sibi placet, pariter & mihi, & vide illic omnino
quæ Ioan. And. in materia negatiuę scribit, & conducent tibi,
304 sed, † vt dixi, intellige illud c. fi. 6. quæstio. 5. quando hæc fama
non libidinose effusa est. l. iustissimos. C. de offi. recto. prouinc.
Et ratio assignatur in ca. si ergo. 8. quæstio. 1. quoniam, inquit,
plebs sæpe clamorib. aut gratia, aut pretio fortasse excitata mo
ueri solet l. decurionum. C. de pęn. l. diffamari. C. de inge. ma-
numis. Adde tex. in l. miles. §. mulier. ibi, falsis rumoribus. ff. ad
legem Iuliam de adult. Et ideo ius canonicum dicit esse consi
derandum, a quibus personis originem sumpserit hæc fama,
aut scandalum. d. c. qualiter & quando 2. ca. inquisitionis, extra
de accusatio. dicam plenius in l. lege Cornelia. inf. eod. interim
vide Bartol. in l. miles. §. mulier. ff. ad leg. Iul. de adul. super illo
tex. in verbo, falsis rumoribus. Henric. Bohic. in c. nos inter, &
c. cum dilectus. extra de accul. Fel. in d. c. veniens. primo. extra
de testi. Secundo adde, expedire, vt cum fama sit personæ gra-
uis aut alias honeste depositio. d. c. cum in tua. extra de sponsa-
li. Et id dico ad inducendam purgationem, non autem vt iudi
cium aduersus reum accusatum fundari possit. d. c. veniens. 1.
extra de testi. illic enim erat vnius testis integri depositio vna
cum alterius non integri testis depositione, & tamen Papa ra-
tionem illorum testium non habuit, quia non est duorum te-
stimonium scilicet integrorum, & tamen aliquid erat vltra se-
miplenam probationem. Nam socius simonię in testem ad-
mitti solet in odium simoniaci. c. primo. de testi. lib. sexto. De-
buit ergo ille socius criminis cum altero teste idoneo iungi, &
sic plenam probationem facere, iuxta l. si quis ex argentarijs. §.
cogentur ff. de edend. quæ nihil prorsus probat, quicquid Bal.
dicat. non etiam permisit Pontifex quantumcunque de crimi-
ne simonię tractaretur, neque vera illa est doctrina Bald. in d.
§. cogētur. per dictum c. veniens. quā aliqñ impugnā, hic nihil
repetam. Recte aūt operabitur ad effectum purgationis, quo-
niam aduersus eum, qui accusatus erat, aliquid probatum fue-
rat, ideo purgabit se c. cum P. Manconella. extra de accusatio.
305 & d. l. furti. §. sed si iureiur. ff. de his qui notātur infa. † Et ad pro
bationem hmōi purgationis domestici & parentes idonei te-
stes erunt, secundum Bal. in l. parentes. C. de testi. Fel. in d. c. cū
P. Manconella. in fi. extra de accus. alle. Bal. tex. in c. litteras. extr.
de præsumptio, & Fel. alle. Spec. in tit. de inquisitione. §. 1. ver-
sic. sed nunquid per eas. quem tacito authore Papien. Mod. al-
306 legat in rubrica. ff. de iureiur. † Non prætermitto vnum, quod
Bal. notat in d. l. qui accusare. C. eden. dum quæstio est de nega
tiua, quæ in animo consistit. illa enim duplici modo, secundum eun-
dem Bal. probatur, facto & verbo. l. pro hærede. ff. de acqui. hæ-
red. & in hoc statur iuramento eius, qui fecit, quo animo id fe-
cit, & nihil vlterius allegat. tamen illa l. pro hærede. §. 1. hoc nō
dicit, imò contrarium sentire videtur, dum consilium præbet
hæredi, vt testetur, quo animo aliquid circa funus patris aut te
statoris impendit. cui concordat. l. at si quis. §. sed interdū. ver.
oportet, & §. pleriq; ff. de religio & sump. funerum. alioqui per
illum text. si hæres non declaret animū, in arbitrio iudicis erit,
æstimare, quo animo, quave intentione hoc faciat hæres. Sed
pro Bald. est melior text. in c. vt circa. §. fi. & c. nulli. in fi. de ele-
ctio in 6. Adde quod notatur in l. reprehendenda C. de insti. &
substi. sub conditio fac. l. Labeo. ff. de suppellec. leg. in l. 1. C. ad
legem Cornel. de Sicar. vbi per Bal. & Alex. in apostol. ad eum.
307 † Aliud & secundum non omittam, cuius meminit idem Bal.
in l. solam C. de testi. depositionē testis super negatiua recipiē-
dam non esse, nisi rationem depositionis suæ testis reddiderit,
per dictam l. solam. §. licet. in auth. de testi. coll. 7. hoc idem
not. Felyn. in dicto c. tertio loco. extra de testi. Moder. Papien.
in rubrica. ff. de iureiuran. Bal. in l. conuenticulam C. de episc. &
cleri. Bart. Veroneñ. in cautela. 70. idem Bald. in l. si arbiter. ff.
de probatio. Intellige, nisi iudici constet verisimilia deponere,
secundum Felyn. in dicto. cap. tertio loco. per illum text. & §.
hinc nobis. in authen. de hęr. & Falci. colla. 1. Adde quod notat
Inno. in cap. cum causam. extra de testib. Et Host. & Anto. de
Butrio in cap. cum ecclesia. extra de causa pos. & proprie. Nūc
videndum est, per quem negatiua probari debeat. Et quam-
quam ex dictis per Inno. Felyn. & cæteros Cano. interpretes
in cap. super his. extra de accusatio. Bart. Fran. Aretin. & Alex.
& Neotericos in l. in illa. ff. de verbo. obliga. Ioan. And. in c. in-
famibus. de reg. iur. in mercu. & in dicto. cap. sine possessione.
eod. titul. Inno. & Anto. de Butrio & eundem Ioan. Andr. in
cap. bonę. extra de electio. Luc. de Pen. in leg. super seruis. C.
qui milit. pos. libr. 12. Flor. in leg. 2. ff. de probatio. plura colli-
gere posses, incongruum tamen mihi visum non est, pauca
succincte quibusdam breuibus regulis repetere & hic conge-
308 rere. In primis hoc axioma erit, † Quisquis sit, qui negatiuam
proponit, siue actor, siue reus, probare tenebitur. l. si quis cō-
sortium. C. de fabricen. lib. 11. l. hoc iure. & l. ita stipulatus. §. 1.
versic. quod si ab initio. ff. de verb. obli. l. magis puto. §. ne pas-
sim. ff. de reb. eod. qui sub tutel. vel cur. sunt. exemplum prose-
quere, vt per Inno. in dicto. c. super his. Bart. in dicta. l. in illa.
Ioan. And. in mercu. infamibus. de regulis iuris. in 6. Hanc re-
309 gulam intellige, † nisi proponens negatiuam intentionem
suam habeat fundatam in iure communi. Tolle exemplum
in tutore, qui de iure communi antequam administret, reper-
torium seu inuentarium rerum pupillarium conficere debet.
Alioquin in pęnam incidit. l. tutor qui repertorium. ff. de ad-
ministr. tuto. leg. 3. §. tutores. ff. de suspect. tutor. si contra eum
excipitur, aut proponitur, quod inuentarium non confecerit,
si vult tutor pęnam euitare, probare debet se integrum fecisse
inuentarium, dicta. l. magis puto. §. ne passim. ff. de reb. eo. qui
sub tutel. vel cur. sunt. Addo alium in l. non ignorat. C. de eo
qui per tutore nego. ges. Alium in l. non ignorat. C. qui accu-
sa. poss. Alium in c. 1. de controuer. inuesti. colla. 10. de qua ple-
nius infra dicam. Adde alium in l. si ex cautione. C. de non nu-
mera. pecu. Licet in illa actione aliquid speciale esse dicant In-
noc. in dicto c. super his. extra de accusa. & Bar. in dicta. l. in illa.
ff. de verbo. oblig. Idem dico. in emphyteuta priuati, qui trien-
nio cessauit canonem soluere. leg. 2. C. de iure emphy. in em-
phyteuta ecclesiæ biennio. c. fin. extra de loca. & conducto. Si
310 † pęnam non soluti canonis emphyteuta euitare velit, probare
debet solutionem. idem notat gloss. communiter approbata in
dicta. leg. 2. in verbo, repellere. mouetur per l. 1. C. de probatio.
Addo quod Fulgo. addit in l. Titius hæres. ff. de actio. empt. em-
phyteutam teneri ostendere domino confines. Cui adde text.
cum glo. in cap. 1. insuper. versic. illud in verbo, nisi requisitus. de
proh b. feud. alien. per Federi. colla. 10. dixi plenius in l. tertia.
§. si cum omne. §. eod. Et per hanc moderationem declaraui
quandoque in facti contingentia per l. vnicam. C. de conducto.
& proc. dom. Augustæ libro vndecimo. & per doctrinam Bar-
toli post Ioannem de Platea in eadem. leg. dum Bartolus illum
311 textum inducit, & recte, † si rex aut baro a subdito titulum suæ
possessionis postulet, vt non teneatur, per illum textum subdi-
tus ostendere, cum princeps non vtatur circa id maiore priuile-
gio quam priuatus. priuatus autem ostendere non cogitur. leg.
cogi. C. de petit. hæred, per Bal. in l. ciuile. C. de furtis. Quoniam
verum est hoc Bartol. dictum, nisi aduersus subditum domi-
ni intentio in iure communi fundata est. Ita dicit illic Ioannes
de Platea, & recte, pro quo allegat. cap. si diligenti. extra de pręs-
scriptio. Cui adde. c. ordinarij locorum. de officio ordi. libr. 6.
leg. si solemnibus. vbi per Cynum, Petrum, & Bald. C. de pro-
bationibus. cap. cum sint personæ. de priuilegijs. in sexto. Qui-
bus adde Bald. in dicto. cap. primo. de controuers. inuestit. col-
la. 10. eundem Bald. in leg. sicuti. §. sed si quæritur. iuncta glossa
312 in verbo, quis possessoris. ff. si seruitus vendice. † Tolle exem-
plum in curato, cui de iure ius percipiendi decimas competit. cap.
primo. cap. peruenit. & plerisque alijs. cap. illius tituli. extra de
decimis. cap. primo & secundo. extra de decimis. in sexto. Nec
iuuat possessio sine titulo. cap. ad decimas. de restitutione spo-
liatorum. libr. 6. dicto. cap. si diligenti. & cap. causam quæ extra
de præscript. cap. dudum. extra de decimis. nisi possessio inter-
uenerit tanti temporis, cuius initij non extet memoria. cap.
primo. de prescriptio. in sexto. non probabit curatus negatiuam
quia intentio in iure communi fundata est, sed in alium trans-
fert onus probandi. dicto. cap. primo de præscriptio. in sexto. c.
313 cum sint personæ. de priuilegijs in sexto. † Et istud est, quod
Paul. de Cast. dicere voluit in dicta. l. si solemnibus. non iuuare
quasi possessionem priuilegij eum, qui in tertij preiudiciū vult
priuilegio vti, nisi de priuilegio fidem faciat, dicto. c. cum sint
personæ. Plus dicit illic Bald. eum, qui priuilegium contra ius
commune allegat, in mala fide esse, dicto. c. ad decimas, nisi in
titulum probet. c. primo. circa principium. de præscription. in
sexto. Idem notat Bal. & Ioan. de Imola in l. Titia. ff. soluto ma-
trimonio.

trimonio. Idem Bal. in dicta l. nō ignorat. C. qui accusare pos-
314 sunt. Plus † glossa voluit in l. si priusquam. ff. de noui operis
nunciatio. & eam illic omnes approbant. Pariter Cynus, Bald.
& Paul. de Castr. in l. altius. C. de seruitu. & aqua. quasi posses-
sionem non releuare ab onere probandi, vbi rei aut actoris in-
tentio, aduersus quem negatiua proponitur, in iure communi
fundata est, præsertim in his, in quibus origo rei, & primæuus
naturæ status contradicit. dicta l. sicuti. §. si quæratur. ff. si serui-
tus vendicetur. etiam si duæ concurrant iuris præsumptiones
videlicet possessionis, vt in l. fine possidetis. C. de probat. Et se-
cunda, neminem de iure præsumi suum iactare. l. cum de inde
bito. ff. de probat. Hanc extensionem Moderni Papienses post
Ioannem de Imola, & Alexan. in dicta l. si priusquam. tradunt
Et ratio huius est, quoniam ordinaria iuris præsumptio cum
qualitate, originali potentior est quacunq; alia extrinseca qua-
litate, præsertim in iuribus incorporalibus & prædialibus, dicta
l. altius. vbi per Cyn. & Bald. C. de seruit. & aqua. glo. in l. circa.
ff. de probatio. & gloss. in verbo, egisset. in d. l. si priusquam. illic
ab Alex. & Neotericis colliges plures concordantes. Sic est in
re principis, in qua non sufficit lōgissimi temporis præscriptio
315 absque titulo. l. iubemus. C. de fundis patrim. lib. 11. † Et quia
plerique illam legem capiunt secundum casum primæ partis
illius legis, sicuti sæpe audiui allegare, sed non recte. & vt scias
vtrunque illius legis casum distinguere, aduerte, quod in pri-
ma parte illius legis quæstio erat de eo, qui rem patrimonialē
principis, quæ in emphyteusim priuato concessa erat, quam
alius priuatus occupauit, & 40. annis possedit soluto semper
canone fisco seu principi, & ille possessor tutus est propter præ-
scriptionem, etiam si absque titulo longissimo tempore pos-
sederit. & in hoc casu loquit. c. si quis per triginta annos. si de
feu. fue. conten. inter domi. & agna. colla. 10. In versicul. hoc
autem adijciendo, est secundus casus de eo, qui rem patrimo-
nialē possedit quadraginta annis, & aduersus fiscum vult præ-
scribere tam saluo quam adempto canone. Et dicit ille tex. qui
sic rem patrimonialem possedit, ab initio principali iussione
possedit, & tutus erit præscriptione, quia tunc non licebit prin-
cipi, aut pro eo agenti hunc possessorem amplius inquietare,
seu molestare, sed erit perpetua securitate munitus, siue saluo
siue adempto canone ab initio possederit, quia sic voluit prin-
ceps ab initio nactę possessionis cum possidere. vbi ergo ab ini-
tio nactę possessionis sine iussione principis, id est aliquo titu-
lo a principe obtento possederit quadraginta annis, non iuua-
bit eum talis præscriptio. Idem in l. fi. C. de fund. rei priua. libro
316 vndecimo. † Sic dicitur in re feudali, quam nullo tēpore præ-
scribit, qui causam a do nino feudi non habet. c. primo. de pro-
hibit. feud. alien. per Federicum. Licet glossa illic moderetur
ad triginta annorum præscriptionem, contra quam est textus
in l. fi. C. de fundis limitroph. lib. 11. glo. in l. lōga. ff. de mortuo
inferendo. §. nunc autem. in auth. vt de cætero commuta. non
fi. colla. 5. Quibus adde Flor. in l. seruitutes. ff. de seruit. vbi ve-
ro domini intentio in iure communi fundata non esset, secus
dicendum est secundum eos, in dicta l. si priusquam. ff. de no-
317 ui operis nuncia. Secundo † addunt, nisi is, cōtra quem actum
est, contumax sit in comparendo, vel in defendendo, quacun-
que actione agat, confessoria aut negatoria, quia onus proban
di ei imponitur, d. l. si priusquam. Idem si in respondendo con
tumax est. l. de ætate. §. qui tacuit. ff. de interrog. actio. l. locum.
§. condemnatio. ff. de tab. exhib. Prædictis addo in materia feu
dali vnum, quod Card. Alexan. affirmauit in cap. 1. de contro-
uer. inuest. collat. 10. differre feudales res a non feudalibus, ne-
318 que legibus Romanis ligari. † Ob id dicit, vbi contra possiden-
tem ius commune certat, non sufficere possessionem absque
titulo proponere. de quo in l. 1. & 2. C. de seruit. & aqua. l. 1. &
fi. C. ne rei domi. vel templo. d. l. seruitutes. magna. ff. de serui-
tu. cap. cum olim extra de censibus. cap. cum ecclesia. extra de
319 causa posses. & propriet. † In feudalibus, inquit, aliud est, vasallo
enim possidenti defensio, id est iuramentum datur, & dom.-
no onus probandi incumbet, d. cap. 1. de controuer. inuest. c. 1.
de conten. inter domi. & vasal. de portio feudi fratris. colla. 10.
Nec inquit, respondendum est hoc argumentum, quoniam feu
da fm Romana iura non sunt iudicanda. ca. 1. de feudi cogn.
320 §. hoc autem, qui feud. dare poss. colla. 10. † Sed tandē discessit
Card. ab hac opi. voluit enim possessionē vasalli nō sufficere,
sed plura cum ea debere concurrere. Primo vt ad minus pos-
sessio annalis sit. Secundo quod domino sciente possederit, &
non contradicente. Tertio quod bona fide. c. si autem aliquis.
si de inuesti. inter domi. & agna. lis oria. Addit & Bart. in l. Cel
sus. ff. de vsucap. & distinctionem Bald. in d. c. 1. de controuer.
inuestit. positam omnino respuit. Et cum reperiam inter feu-
dalium iurium interpretes diu variatum esse, neque mirandū
est, cum tex. illarum constitutionum barbari & omnino corru
pti sint. Quantū aūt ex eis colligere poterimus explicabimus.
Nam in cap. primo de controuer. inuesti. colla. 10. sic distinctū
321 est. † Si inuestitura facta est a domino coram paribus vel per

breue testatum, & recusat dominus vasallum sic inuestitū in
possessionem feudi mittere cogēdus est dominus. Iste primus
articulus de indubitabili est c. 1. qd sit inuest. c. fi. de noua for.
322 fideli. colla. 10. Si vero † quæstio est inter dominum & vasallū,
An inuestitura facta sit, domino negante inuestituram fecisse
vasallo affirmante se inuestitum fuisse, quia forte coram pari-
bus facta non est, vel instrumentum de inuestitura factum nō
fuit, vel si factum erit amissum est, vt in c. si enim domino. qd
sit inuestit. & in dicto c. 1. de controuer. inuestit. in quibus dī,
si vasallus in possessione feudi est, defensio vasallo datur pro-
pter possessionem, id est sacramētum vasallo defertur, qui pro-
babit se inuestitum. c. si. quid sit inuestit. & id probatur in plu-
ribus capitulis illius tit. de controuersia inuesti. c. vnico. de cō-
ten. inter me & do. de portio. fratris mei. Hoc autem modera-
tū est in c. si aūt aliquis si de inuest. inter domi. & vasal. lis oria.
dūmodo pro possessore concurrant hæc quæ sequuntur. Pri-
mo q vasallus anno integro, vt inuestitutus feudū bona fide
possederit. Secundo quod sciente & non ɔ̄dicente domino in
feudi possessione permansit. Alioquin, inquit ille text. iusta
ignorātia, vel parui temporis negligentia cum iniquę posses-
sionis periurio nunque domino in possessione damnū afferet.
Ego comperio aliquid vlterius additū esse in c. primo, de con-
suetu. recti feudi. colla. 10. q si dominus seruitium ab eo quasi
a vasallo receperit, licet vasallus inuestituram non probet, ve-
rumtñ, inquit ille tex. obtinebit præstito iuramento, nisi aliud
ɔ̄ inducatur, id est contrarium a domino probetur aut per pa-
res curię, aut instrumentum, vel alia legitima documenta, d.
c. primo. quid sit inuestit. & c. primo. si de inuesti. inter domi-
num & vasal. lis oriatur. Et vt cognoscas varietatem illarum
constitutionum, vide tex. in c. sacramentum. de consuetu. recti
feudi. qui omnino corrigit ea, quæ supra dicta sunt, vult enim
sacramentum possessori non semper deferendum esse, sed qn̄
que petenti, & quandoque neutri. Sed cum alicui deferendū
erit, vult iudicem spectare, si quid sit, quod moueat iudicem
possidenti potius vel petenti deferre. Et si nihil sit q pro possi-
dente faciat, quam ipsa sola possessio, arbitrium dat iudici, cui
melius ei fuerit in supplementū alterius probationis iuramē-
tum deferre. Et sic aut actori aut reo, aut actore nihil proban-
323 te absoluere reum, & si nihil præstiterit. † Et demum formam
præstandi iuramenti præbet illic tex. aut, inquit, a parte aut a iu-
dice defertur. si a parte, & iurabit pars cū duodecim sacramen-
talibus id est paribus curtis, dicto. c. 1. quid sit inuestit. aut si iu-
rare tenuit, deferre cogatur. Si a iudice. & iurabit cui iudex de-
tulerit cum duodecim sacramentalibus adminus sex parentes
erunt & sex extranei. Reliquū prosequere vt in illo tex. Et hoc
pacto vides, quomodo compilatores feudorum discesserunt a
primis constitutionibus, & ad formam iuris Romani, seu iuris
cōi reuerti tentauerunt. Et sentiunt illę cōstitutiones, imò ve-
rius pristinam barbariem redolent, vt nihil rectū seu recte cō-
324 positū dici possit, tanta in eis est varietas. de hoc alias. † At in
c. si qs per triginta annos. si de feudo fuerit conten. inter dom.
& agna. coll. 10. Additur ad dictū c. sacramentū. tametsi illud
c. sacramentum posterius sit d. c. si quis per triginta annos vult
enim vasallum centendum esse, qui per triginta annos rem vt
feudalē possedit, & seruitium dño exhibuerit, quāuis de ea re
inuestitus non sit. non dicas vasallū esse, sed possesione trigin-
ta annorū in feudo tenendū esse. Et iste tex. in hoc est singula-
ris, quia vasallus vere non est, cum fidelitatem dño non iurauit
neque inuestiturā recepit, quæ in vasallo pręcipua sunt, d. c. 1.
in prin. de consuet. recti feudi. & c. primo. quid sit inuestit. & c.
primo. de no. for. fideli. c. vnico. versi. ille tamen vasallus. de cō-
trouer. feudi apud pares termi. colla. 10. sed abusiue dicitur va-
sallus. c. vnico. quib. mod. feud. constit. potest. & dicto c. primo.
de consuet. recti feudi. Et in c. vnico, de vsu Mediolanen. coll.
10 dī ex vsu Mediolanēsium esse, vt post triginta annos vasal-
lus seu filius vasalli iuret cum duodecim sacramētalibus se vel
patrem suum dño suo per inuestituram terram tenuisse, ita vt
per triginta annos contestatio piguoris a parte domini aduer-
sus ipsum vel patrē suū facta non fuisset. Alioqui iurabit dñus
vel filius domini altero renuente iurare. in quo addit ad dictū.
c. si quis per triginta annos. Ex illo. §. si quis per triginta annos.
325 vides probatum, q diximus in l. 1. §. 1. sup. eo. † præscriptionem
triginta annorum sine titulo & bona fide tueri tantum posses-
sorem in sua possessione, quemadmodum id de iure commu-
ni est in l. si quis emptionis. in prin. & §. 1. C. de præscrip. trigin-
ta annorum. c. placuit. & q si mala fide. 16. q. 3. & sic non differt
326 in hoc ius feudorum a Romani legibus. † Non prætermitto.
c. si de consuetu. recti feudi. quod omnino contrarium prædi-
ctorum statuere videtur. Dicit enim aliā esse causam domini,
& aliam vasalli. Nam si de beneficio inter dominum & vasallū
cōtrouersia sit, & dominus in possessione est, si vasallus in pro-
batione defecerit, dominus, ēt si nullum sacramentum præsti-
terit, absoluetur. Si autem vasallus possideat, & longa sit eius
possessio, iurabit vasallus, & suo iuramento causa finietur. vbi
vero

vero possessio nona erit, sacramentum ei non præstabitur, sed
domino, nisi pro possidente aliud faciat, gl. illic in c. 1. in ver-
bo, aliquo tempore. eod. tit. de præscriptione vnius anni tātum
intellexit, non autem triginta vel etiam viginti annorum. Si
id verum esset, desiderarem summopere a glossatore illarum
constitutionum, quomodo se eximere posset a §. sacramenti.
eo. tit. quare dicas illum textum c. fi. de consue. recti feudi mo-
derari constitutionem c. primi. & fi. de controuer. inuesti. c. pri-
327 mi. & fi. si de inuesti. inter dominum & vasal. lis oria. † Nā pro-
prie loquendo longa præscriptio est decem vel viginti annorū,
vt in §. 1. insti. de vsucap. & in toto titulo. C. de præscr. longi tēp.
Alioqui ille tex. esset singularis, vt in constitutione feudorum
lōga possessio dicatur vnius anni. Aduerte tamen, quod glos-
sator feudalium constitutionum in c. 1. versic. quid ergo, de in-
uesti. de re alien. fact. aliter longa tempora præscriptionis inter-
pretatus est, & ad præscriptionem triginta annorum extendit.
328 † Sed si licet iura feudorum secundum leges imperiales regu-
lare, ego non tantum dico triginta vel quadraginta annos, sed
& sexaginta, & plures annos, si tandiu vixerit vasallus, & secū-
dum l. cum scimus. C. de agric. & cens. li. 11. l. male agitur. C. de
præsc. triginta anno. l. quis §. si conductor. ff. de acq. poss. tamē
opi. gl. in d. c. fi. de consue. recti feudi. subscribit se And. de Iser.
in d. c. 1. de controuers. inuesti. colla. 10. vbi plus dicit, hæc pro-
cedere, quando inter dominum, & vasallū possessorio iudicio
tm̄ agitur, secus vbi dominus directe petitorio, id est, rei vendi-
catione ageret, tunc vasallum sua possessio non releuaret, nisi
de titulo doceret, vel vasallus triginta annis possedisset, & ser-
uitium ab eo tanto tempore vt a vasallo a se tenēte recepisset.
d. c. si quis per triginta annos. si de feudo fue. controuers. inter
domi. & agna. & in c. 1. de consu. recti feudi. Et pro eo facit tex.
d. c. 1. §. 1. ibi, si vero fuerit in possessione, & iterum in vers. seq.
ibi, si aūt non fuerit in possessione, hęc interpretatio nō placet
Bal. neq; Cardi. Alex. pariter neque Marti. Laudensi. Primo di
cit Bald. in illo text. agebatur reali iudicio, quia per possessionē
quæsitum erat vasallo vtile dominium. c. 1. §. rei autem. de in-
uesti. de re alie. fact. coll. 10. licet secundum cum quidam dicāt
vasallum non habere dominium, & remittit se ad ea quæ scri-
psit in c. 1. de capi. Corra. collat. 10. dixi in l. 3. §. si cum omnes.
sup. eod. Addunt Marti. Lauden. & Cardi. Alexā. primum ob-
stare titulum seu rubricam tituli, qui est de controuersia inue-
stiturę, & sic reali, nō autē dicit de cōtrouersia possessionis, &
hoc argumētum secundum eos est validum l. imperator. ff. de
in. diem addictio. Secundo inquit Marti. de possessione in illo
tex. non erat dubium, neq; esse poterat, qm̄ possessor conuen-
tus erat. probatur in illo text. ibi, ei defensio detur propter pos-
sessionē. Tertio, inducebat c. 1. de consuet. recti feudi. is enim,
qui possedit anno bona fide rem vt feudalem sciente & nō cō-
tradicente domino, & seruitium tanquā a vasallo recipiēte prę
sumitur inuestitus, igitur de possessione nō agebat, sed de re, &
dicit gl. in d. c. 1. & Bal. post eam sic sentire. Nec obstat c. si quis
per 30. annos. si de feu. fue. contē. quia vasallus pręscriptioni tri
ginta annorum innitebatur, & ideo non defertur ei iuramētū.
Sed aduerte quæso. Hæc enim per Bal. Marti. Lauden. & Car-
di. Alex. inducta mea opinione sententiam Andr. de Iser. con-
firmant. Et vt intelligas, quæro quid sit inuestitura. Et vide qd
scriptum est in c. 1. quid sit inuesti. colla. 10. inquit, proprie dici
tur possessio. Idem in d. ca. 1. de consue. recti feudi. Ille text. in-
329 quit, † Sciēdum est itaq; feudum acquiri inuestitura, successio-
ne, vel eo quod habetur pro inuestitura, vt ecce, si dominus ali
cui coram paribus curiæ dixerit, vade in possessionē illius fun-
330 di, & teneas illum pro feudo. † Et dum in rubrica dicitur, de cō
trouersia inuestiturę, perinde est, ac si diceret, de controuersia
possessionis feudi. sic nihil aliud est inuestitura, quā feudi pos-
sessio. Et hæc solutio omnibus argumētis Marti. & Card satis-
facit. Secundo, Demiror plurimū Bal. & qui eum sequunt̄, dū
dicunt probari in illo tex. agi reali iudicio, cum dicat ille tex. ei
detur defensio propter possessionem, & quęro, vide qualiter il
le tex. orditur, Si controuersia inter dominum, & fidelē de feu
331 di inuestitura fuerit, quid iuris sit, videamus. † Et si, inquit, inue
stitura facta fuerit coram paribus curię verbaliter, vt recte Bal.
sentit, & sequuntur omnes, aut in breui testato coram duobus
aut pluribus confirmato, vt glo. illic interpretatur, cum qui in-
uestitus est, cogitur dominus mittere in feudi possessionē scili
332 cet realem & actualem. In sequenti versic. quæritur. † Si vero
vasallus, cui mota est de inuestitura controuersia, an sit sibi fa-
cta, & scit quod de volūtate domini in possessione sit, aut mis-
sus fuerit, si quidem in possessione est, propter illam possessio-
nē dabitur ei defensio, id est, iuramētum ei deferetur, an a do-
mino inuestitus sit & sic de manu domini possessionē feudi re
ceperit. in versic. [illegible] si autem non fuerit in possessione
feudi, probabit [illegible] a domino inuestitum esse,
se fuisse [illegible] eum inuestitum. [illegible] modo probabit [illegible] modis
supra dictis, id est, per pares curiæ, vel per breue testatum. Et si
sic non probauerit, defensio illius erit, qui dicitur fecisse inue-
stituram, id est domini, ecce quomodo in nulla parte agit̄ nisi
de possessione, id est, an vasallus sit vere in possessionem missus
a domino, vel abusiue peractum, qui inuestiturę æquipolleat.
d. c. vnico. quid sit inuestitura, & ca. 1. de consu. recti feudi. c. ex
ore. de his quæ fiunt a prælato sine consen. cap. c. 2. extra de cō
su. Secundo, Nam si is, qui interdicto recuperandę vel adipiscē
dę possessionis propter possessionem, quę apud alium est, agit,
& sępe etiam is, qui retinēdę agit, quia eo absente alius ingres-
sus est possessionē, agit ad repetēdam possessionē, igitur hoc
iudicium reale erit, absit §. commodissimum. insti. de interdic.
l. is qui destinauit. ff. de rei vendi. Tertio, retorqueo vnum argu
mentum, cuius supra meminimus, sumptum ex doctrina glo.
333 in d. cap. primo. de controuers. inuesti. † Nam sola inuestitura
non tribuit veram possessionem vasallo, & ideo facta inuestitu
ra lex actionem aduersus dominum produxit, vt dominus va-
sallum in realem, & actualem mittat, alioqui teneatur omne
damnum & interesse vasallo restituere, dicto cap. fi. de no. for.
fideli. colla. 10. Si ergo dominus feudi quæstionem de inuesti-
tura moueat aduersus eum, qui in possessione fundi est, de quo
dicit se inuestitum. Quæstio solū est inter eos, an dominus eū
in possessionē induxerit, & sic veram possessionē feudi de ma-
nibus suis receperit, vel abusiue quia dominus seruitium ab eo
sciēter vt a vasallo acceperit, dicto c. primo. de consue. recti feu
di. Non ergo de dominio quæstio mouetur, sed de possessio-
ne, quippe cum aliud sit in possessione esse, & aliud sit posside-
334 re l. si quis ante conduxit ff. de acquir. pos. † Quarto, quod dici-
tur propter possessionē ei defensionē dari, id est, iuramentum
deferri, hoc verum est, si religionē iudicantis moueat possessio
vel alia sint, quæ iudicē moueant, & non alias, dicto c. sacramē
tum. de consu. recti feudi. Et per hęc illatio Baldi in dicto c. pri-
mo. de controuers. inuesti. colla. decima. supra relata, quod per
possessionē vtile dominium quæsitum erat, dato quod vasal-
lus acquirat dominium per ipsam inuesturā, quod tamē con
tradicit tex. in c. vnico, in fi. in quibus causis feud. amitta. cuius
memini in dicta l. 3. §. si cum omnes. sup. eo. non pōt dici vtile
dominium translatum, quia dubium adhuc est, an ipsa posses-
335 sio translata sit vere vel abusiue. Quinto, † retorqueo tex. dicti
ca. si quis per triginta annos. si de feudo fuer. controuers. inter
dominum & agnatos. Nam non dicitur feudi dominium va-
sallo acquisitum, nisi vere inuestitura facta sit a domino c. vni-
co. in fin. de feu. cognitio. ibi, at feudum neminē posse acquire
re nisi inuestitura, aut successione, & dicto ca. primo, de consu.
recti feudi. vel triginta annis domino sciēte, seruitium tanquā
a vasallo recipiēte possederit, quo casu vere vasallus non dici-
tur, per illos tex. c. primo. quid sit inuesti. sed pro vasallo erit, &
336 in sua possessione tantum tuebitur. † Et obiter notabis illū tex
tum in authentica, nisi tricennale. C. de bon. mater. per pręscri
ptionem triginta annorum directum dominium non acquiri,
imò nec vtile tantum, per illum tex. dixi in l. 1. §. 1. sup. eod. Et
sic possessio illa tricēnalis cum bona fide seu patiētia domini,
si inuestitura non præcesserit, vtile dominiū non transfert, sed
solum onus probandi in dominū transfert, videlicet per se non
factam fuisse inuestituram, sed quicquid per eū factū, aut rece-
ptū, ignoranter factū fuisse. Et interea dum probabit, propter pos-
sessionē, in qua inuētus est, in ea possessione protegetur & con
seruabitur, iuxta l. si seruus. C. quod cum eo qui in alie. pot. est
l. 1. §. fin vero gratias agēdo. C. communia de manumiss. Pro-
337 bante † autem domino inuestituram factam non esse, obtine-
bit dominus, per supradicta, & præsertim d. c. si quis per trigin
ta annos, & c. sacramētum. de consu. recti feudi. ca. vnicum. de
vsu Mediol. Ex quibus constat dominum posse quæstionē do
minij vsq; ad triginta annos mouere. Hic iungi possent, quę su
pra dicta sunt per me in d. §. si cum omnes. in ea quæstione, an
vasallus teneatur domino titulum suæ possessionis seu inuesti
turę & fundos ipsos feudales ostēdere. Adde prędictis, vt pa-
teat hoc iudicium possessorium esse, neq; per eius diffinitionē
dominij quęstionem decisam esse, quoniam in eo, qui anno tā
tum possedit, aut paulo longiore tempore bona fides esse dēt.
Alioqui si in dolo esset, iuramētū ei deferri non dēt. hoc vult
glos. ab omnibus approbata in capit. 1. in verbo, in possessione.
de controuer. inuesti. per l. eam quæ. C. de lib. causa. in qua con
uenit cum iure communi in his præscriptionibus breuis tem-
poris §. 1. insti. de vsuca. l. vnica. C. de vsuca. transforman. l. 1. cū
sua auth. & l. fi. C. de præsc. long. temp. Non sic est in eo, qui cū
soli possessionis absq; titulo innititur, & dominium rei feuda-
lis consequi desiderat, quia præscriptio triginta annorū neces-
saria est, in qua nec bona fides neq; titulus expectat̄, fm̄ gl. pri-
mā in d. c. si quis per triginta annos, quæ illum tex. vult intelligi
secundum distinctionē l. si quis emptionis. C. de præscrip. tri-
ginta anno. Et vbi pręscriptio cum titulo & bona fide perfecta
non est. ille tex. prescribētem tuetur solum in possessione, sicu
ti supra dictum est, & de iure communi cauetur, in d. l. si quis
338 emptionis. §. 1. † Ex prædictis, præsertim ex dicto. §. sacramen-
tum. de consu. recti feudi. dico probari etiam in feudalibus nō
deferri

deferri iuramentum possessori in supplementum probationis
nisi concurrentibus his, quæ supra dicta sunt. Primo, q bona
fide anno possederit, vt nunc dictum est. Secundo, q sciente
& patiente & non contradicente domino possederit. Tertio,
quod seruitium dominus tanquam a vasallo receperit. Quarto
quod aliquid sit quod religionem iudicantis vltra possessionẽ
moueat. Alioqui iudex potest nõ deferre possessori, sed potius
petitori, vel & neutri. qui tex. conuenit cum. l. videamus. §. de-
ferre. & l. in actionibus. ff. de in litem iuran. & cap. fina. extra. de
iure iura. ergo feudalia seu cõstitutiones feudales si recte con-
siderentur, in hoc nonnihil a iure communi mutuantur. Sex-
to pro Andr. de Iser. videtur esse clarus tex. in d. c. fi. si de inue-
sti. inter dominum & vasal. lis oria. ibi, alioqui insta ignorantia
vel parui temporis negligentia cum iniquę possessionis periu-
rio quandoque domino in possessione damnum afferet. non
autem dixi, in dominio damnũ afferet. Ex præcedentibus duo
339 collige. † Primum est, Duplicem esse inuestituram, vnam quę
vera est, qualis est ea, quæ coram Paribus fit, si quos Pares feu-
dũ habeat sin minus, coram extraneis testibus duobus aut plu-
ribus, aut cum breui testato & coram eisdem testibus dñus va-
sallum in possessionem feudi mittit, dicto. c. primo. in prin. de
controuer. inuest. & d. c. primo. in primis verbis, de consuetud.
recti feu. c. primo. quid sit inuest. Fit autem duobus modis, vno
verbaliter, altero realiter. verbalis autem actualem possessio-
nem non præbet, dicto. c. 1. de contro. inuesti. in prin. sed ea fa-
cta tenetur dominus in realem & actualem feudi possessionẽ
vasallum mittere, alioqui omnia damna vasallo restituet. c. fi.
de noua for. fideli. Secundo quod dicat vasallo, vade in posses-
sionem, & hæc propria non est, sed effectum verę inuestiturę
cõsequitur. d. c. 1. de consuetu. recti feudi. Alia est abusiua, quæ
per dationem hastæ aut alterius rei corporalis fit. d. c. 1. quid sit
inuest. c. secundo. extra. de consuetu. c. ex ore. extra, de his quę
fi. a maio. par. capi. Per Dynum in regula, sine possessione. de
340 reg. iur. in 6. † Secundum q ex præcedentibus colligo differẽ-
tiam esse inter dñm & vasallum. Nam vasallo quantumcunq;
feudi possessori iuramentum non defertur, nisi cõcurrentibus
his, quorum supra meminimus, videlicet annalis possessio cũ
bona fide, & q id sciente & non cõtradicente dño vasallus pos-
sederit, & a vasallo dominus seruitium receperit, vel q inuesti-
tura verbalis a vasallo probata sit per duos Pares, aut totidem
extraneos testes, vel per breue testatum. d. c. 1. de controuer. in-
uestit. & c. 1. quid sit inuesti. in dño sufficit possessio, eo q pro
dño præsumptio iuris facit, quia loco probationis iuramentũ
ei deferi. c. 1. & c. si quis se. in prin. si de inuesti. inter do. & vasal.
lis oria. Intellige, nisi vasallus õrium probare voluerit modo
341 prædicto per illum textum. Secundo, † Si de beneficio inter
dñm & vasallum cõtrouersia sit, non dicam de inuestitura tñ
& tunc non probante vasallo forma prædicta beneficium sibi
competere, absoluendus est dñs, si in possessione feudi sit, nec
opus erit dño iurare. Si autem vasallus possideat, & in longa pos-
sessione feudi sit vasallus, iuramentum ei defertur. Si vero sit
noua possessio, defertur iuramentum dño. Hæc omnia probã-
tur in c. fi. de conte. c. recti feudi. Et hac rõne audeo firmare lon-
gam possessionem non esse verificandam in annali possessione
sed secundum cuiusa & Romana iura interpretandam esse. Rõ, vltra
quam supra dictum sit, est, quia in §. sacramẽtum. pp annalem
possessionem etiam bona fide habitam sciente & patiente dño
& seruitium recipiente, non vult vasallo possessori et iuramen-
tum deferri, nisi aliud iudicem moueat quam possessio sic ha-
bita. Et tñ in c. fi. eiusdem tituli supra allegato, si longa possel-
sio vasalli sit in quæstione, non tñ inuestiturę feudi, sed ipsius
beneficij vult deferri iuramentum vasallo. si aũt noua sit, non
vasallo sed dño vult deferri. & sic differentia est in longã posses-
sionẽ & nouã, & vt noua sit vnius anni, longa vero sit decẽ, aut
pluriũ annorũ, alioquin illę qstiones prout barbaræ sunt, & inor-
dinate cõpositę, nullius saporis essent, & id verũ est. sed vt faci-
lius aliquid eis indulgeamus, ego puto illas constitutiones sic posse,
immo debere cõcordari. q & verũ est, hæc de iuribus feudalibus, q̃
alias beneficia nuncupantur, vt ex illis constitutionibus palpatur,
dicta intelligantur. Nunc de beneficiis spiritualibus tractãdum
esse puto in quibus Inno. Ant. de Butr. Fely. & tota Canon sta-
rũ schola in c. illud de præsump. ex Dy. & alijs in c. beneficiũ. de
342 reg. iur. in 6. hoc axioma colligunt. † Solam possessionem titu-
lo saltem colorato possidentem ab onere probandi non releua
re. d. c. beneficiũ. c. ex frequentibus, extra de insti. c. ordinarij lo-
corũ. de off. ord. lib. 6. quantocũq; tpe quis possideat, secundum Inn. in
c. cõstitutus. extra de rescri. dicit enim Inn. in beneficijs satis defen
di posse quantũcunque constet, aliquem non legitime institutũ
& post sniam remoueri debere, cũ ibi debeat omnis puritas es-
se, & abesse oĩs obiectio. c. si qs neque. 1. q. 1. cũ olim. c. cũ Berth.
& c. inter monasteriũ. extra de re iudi. c. cũ nostris. eX de concel.
preb. Idẽ notat Inno. in d. c. illud de quo plenius vide Ant. de
Butr. in c. in literis. extra de rest. spol. Ego autem addo illi text.
longe meliorem in cap. ex parte A. extra de testi. ibi, & 30. an. &
amplius pacifice possedisset. quẽ text. paulo inferius post Ant.
de Bu. declarabo. Adde Fel. in c. sicut ver. fallit tertio. extra de
re iudi. eundẽ Fel. in c. licet Heli. ver. extra gl. de simo. eundẽ in
c. in nra. in scdo correlario. extra de rescri. & in d. c. illud Abb.
in c. dilecto. extra de pręb. Bal. in l. cogi. C. de peti. hær. Ex quo-
rum dictis non minus pulchra, quam notanda declaratio da-
tur ad regulam. 34. aposto. de triennali possessore, de qua etiã
per Car. sin. in Clem. vnica. de sequestra. poss. & fruct. Domi. de
Sancto Gemin. & Petrum de Anchar. in dicto cap. ordinarij
locorum, & in Concil. Basiliensi, titu. de pacific. poss. §. ordina-
rij. Cuius concilij meminit Felyn. in dicto, cap. sicut. Nam per
decisionem dictæ regulæ apostolicæ. 30. & cap. dilecto. extra
343 de præb. † pro triennali possessore præsumptio iuris est, vt titu-
lum habeat, quem ad partis requisitionem exhibere non de-
bet, sed satis illi est dicere, possideo quia possideo, vt plene no-
tat Ioan. Faber in l. non vtiliter. C. de eo qui pro tuto. neg. gel.
Cæterum ad postulationem ordinarij exhibere tenebitur, di-
cto cap. ordinarij locorum, de offic. ordin. lib. 6. Hoc notat Bal.
in dicta l. cogi. C. de pet. hæredi. & idem notatur in dicto Con-
cilio Basilien. §. ordinarij. titu. de pacific. possess. hoc autem no-
uissimum dictum intellige, si ordinarius visitando, vel facta
prius inquisitione comperiat ipsum possessorem iniuste deti-
nere beneficium, vel si forte tertium beneficium obtinere vo-
lit. Non enim tenebitur ordinarius de tertio collationem seu
institutionem facere, nisi de legitima dispensatione & titulis
ipsius impetrantis doceatur, tunc possessor beneficij titulum
ostẽdere tenebitur, d. cap. ordinarij locorum. Hoc idem notat
Io. Andr. in d. cap. beneficium. de reg. iur. in sexto. Et hoc sub-
intellige, si ordinarius vt ordinarius hoc petat, non si vt aduer-
sarius petat, quoniam tunc de eo sicuti de quocunque alio idẽ
erit iudicium, secundum glo. in cap. conquerente. in verbo, vo
lueris, extra de restit. spoliat. quæ illum tex. ad id inducit. Illius
limitationis meminit Felyn. in dicto cap. licet Heli. extra de si-
monia. Et Innoc. in cap. super his extra de accusa. Vel nisi ad-
uersus possessorem probata fuerit intentio, secundum c. cum
qui. de præb. in 6. vel simonia, vt est in dicta regula Cancel. apo
stolicæ. 30. vel nisi talis sit incompatibilitas, cum qua non solet
Papa dispensare, cap. dudum, extra de electio. cap. de multa. cũ
sua materia, extra de præb. & in extrauagan. execrabilis. His ca
sibus tenebitur possessor cuiuscumque temporis de titulo do
cere, cap. cum bonę. extra de ætate & qualitate ordinan. d. c. ex
parte A. extra de testi. Et ob id Fely. inquit in d. cap. sicut, extra
de re iudicata. Papam non solere huiusmodi concessiones per
commissiones expedire seu concedere, sed per diplomata, bul
las apostolicas vocitamus, per quæ solet expresse regulæ cãcel-
lariæ apostolicę derogare. Et forma eiusmodi concessionum
exprimitur in decisionibus Rotæ 407. & 196. & 27. in nouis, &
per Petrum de Anchar. in cap. susceptum. de rescript. lib. 6. gl.
in dicto cap. ordinarij, in Concilio Basiliensi de pacific. poss. in
verbo, inquirant. Ad l. si filius. C. de petit. hæredita. quæ aliquo
modo obstare videtur, responde vt per Felynum in d. ca. sicut.
extra de re indicata. Et per Innocentium in dicto cap. constitu-
tus, extra de rescrip. cuius supra meminimus. Plus dicit Innoc.
in cap. super his, extra de accusatio. regem, seu baronem, vel pa
tronum contra huiusmodi intrusos aut simoniacos vbi suspi-
cione proprij commodi carent, sicuti est in ecclesijs, in quibus
iura regalia non habent, audiri debere, volentes aduersus hu-
iusmodi intrusos vel simoniacos obiectus & crimina propone
re, propter quæ beneficijs suis priuari immo spoliari debent,
vt inquit tex. in dicto cap. cum bonę, extra de ætate & qualita-
te ordinan. secundum Innoc. & Hostien. in dicto. c. super his.
per cap. constitutum. 16. quæst. 1. & c. filijs. 16. q. 7. Idem notat
Domi. in c. vt circa. §. edicto. de electio. lib. 6. præsertim vbi cri-
men proditionis seu rebellionis imponunt. quod dictum puto
singulare esse, quod prosequere vt per Felynum in dicto. cap.
super his. extra de accusatio. Et illud potissime verum esse cen
seo, si iudicis ordinarij accusetur negligentia in puniendo, se-
cundum glossam in §. fina. in verbo, sententiam. in authentica,
apud quos oportet mo. aut assister. dicto. c. filijs. 16. quæst. se-
prima. cap. si quis cum clerico. §. sinautem. 16. quæst. 1. quibus
adde Io. Fabr. in l. presbyteri. C. de episcop. & cler. dum allegat
cap. illi. 5. quæst. 5. & q. 6. cap. presbyteri. qui tex. hoc non recte
probant. Cæterum non omitto quod Inno. dixit in dicto. cap.
illud extra de præsumptio. dum probata erit aduersus possesso
rem mala fides, nisi contrarium doceat, contra eum pronun-
tiabitur. Idem notat Hosti. in d. c. constitutus. super verbo, irri-
tum. extra de rescript. Secundum Axioma est, † possessor be-
344 neficij quantocunque tempore possederit, si postulet declara-
ri se titulũ habere, de eo docere debet, neque sufficere eũ lon-
gam possessionem probare. c. ex insinuatione. §. fi. vbi hoc no-
tant Hostien. Abb. antiquus, & Henri. Bohic post gloss. fina. ex-
tra de procur. c. per tuas. extra qui filij sint legiti. quos textus
notat Innoc. in c. 1. extra de confir. vtili vel inutili. vbi formam
petitionis & probationis tradunt illic Inno. & Hostien. Adde
Domi.

Domi. in c. ordin trij, §. quod si forte, de offic. ordin. quibus addo tex. in l. matrem. secundum lecturam Baldi & Pa. de Cast. in versic. tu dic. C. de probationi. Aliam probationis formam tradit idem Pau. de Castr. in l si inter me. in finalibus verbis, ff. de except. rei iudica. contrariũ tamẽ tenet Cynus in l. 1. C. vbi causa stat. termi. deb. & Floria. in l. circa, ff. de probat. Et hac ratio-
345 ne moti sunt, † quoniam possidenti seu detinenti rei vendicatio non competit l. vnica. C. de aliena. iudic. mutan. causa facta. Et ob id dicunt non obstare, l. circa, ff. de probatio. cum in ea possessor actor esset, quare reus onus probandi suscipiẽs audiri debet, & in hoc mos ei geri, l. quod si possessor. ff. de rei vẽdica. Sed ad hoc obiectum duplex est responsio. Prima est Petri in l. si de vi. ff. de iudi. cuius etiam meminit Henri. in c. pastoralis, extra de causa pos. & proprie. Memini etiam in repetitione l. si quis, vi. §. differentia, ff. de acquirend. posses. Nam is, qui possessor est, agere potest rei vendicatione aduersus eum, qui detinet l. qui restituere. & l. officium, ff. de rei vendi. Nec istud contrarium erit actioni rei vendicationis, & post Petrum in di-
346 cta repetitione, §. differentia, dicebam † interdictum retinendę possessionis cum petitorio posse cumulari. Et verum est, quoniam ratione detentionis ago rei vendicatione, dicta l qui restituere, sed quia in possessione ciuili & naturali, quã habeo animo meo & corpore alieno. vt in l. qui fundum, in princ. ff. pro empto. vel quia in possessione ciuili tantum turbatus seu inquietatus sum, recte pro turbata possessione ago interdicto vti possidetis. Vide quæ illic post Petrum, Henric. & nostrates dixi, cuius opinionis fuit Cyn. in dicta l. si de vi. & in l. ordinarij. C. de rei vendicatio. Secunda est, vt dictũ Cyni & Floria. procedat, vbi possessor rei vendicatione agere vellet, sed vbi dubitans super possessione, tantũ petit declarari ius possidendi sibi competere, secus est, quia non agit, vt habeat, sed vt quod habet declaratione iudicis confirmetur. Et secundum Innocẽ. in c. 1. de confir. vti. vel inut. hæc petitio duos effectus producet. Primus est, quia si secundum petitionem suam sententia confirmatoria sequatur, de cætero inquietari non poterit, etiam si sententia prima per quã possessio adiudicata est, aliquo respectu nul a dici posset, nam ob secundam sententiam nullitas illa euacuabitur, c. 1. extra de transactio. Secundus est, quia nullus inferior iudex de ea cognoscere poterit, argumento dicti c. primi extra, de confir. vti. vel inutil. cum Inno. tenet Domin. in dicto c. ordinarij locorum, & Anto. de Butrio in dicto c. ex
347 insinuatione. in princ. extra de procurator. † Et hac ratione is, qui petit ius suum confirmari, titulum probare debet. Alioqui iudex pronunciare poterit ius possessori non competere, l. sed & si possessori. ff. de iureiuran. aliud non dissimile argumẽtum refert Antonius de Butrio in dicto cap. ex insinuatione, in eo qui attentata petit reuocari, & vlterius declarari petit ius sibi competere, vel ius suum per sententiam confirmari, quia si titulum suæ possessionis non producat, etiam si triginta annis possedisset, non erit ius suũ confirmandũ. tex. est in dicto ca. ex parte. A. extra de testibus in versi. mandamus, secundum intellectũ Antonij de Butrio, in illo enim tex. Andreas ille, qui postulabat attentata reuocari, annis triginta beneficium possederat, quia tamen per rescriptum postulabat ad beneficium restitui, si sibi ius ad beneficiũ competeret, iudices delegati, qui de iure vtriusque partis cognouerant, viderunt ius nullum ei cõpetere, reuocatis attentatis diffinierunt impetranti nullum ius cõpetijsse, quorum sententiam illic Papa laudauit & approbauit. Immo potuissent delegati iudices, si ita res comperta fuisset, declarare neutri litigantium ius competere, argumento c. licet extra de supplẽ. neglig. prælato. Nõ diffiteor aũt in dubio tã lõgam possessionẽ plurimum iuuare possessorem. d. Clem. vnica de sequest. poss. & fruc. c. 1. de præscript. in 6. ita notat Io.
348 Andr. in c. qui contra. de reg. iur. in mercur. † & Felyn. in dicto cap. illud, extra de præsump. dicit diuturnum tempus esse decẽ annorum, per illum textum ibi, per decem annos l. si filius, C. de petit. hęred. l. qui in aliena, §. 1. ff. de acquir. hæred. Clementina prima, de rebus ecclesiæ non alienan. Cæterum in beneficialibus per interpretationem dictæ Clem. vnicæ, de sequestr. pos. & fructu. & Concilium Basil. in titulo de pacificis poss. & regulæ Cancellariæ apostolicæ. 33. est triennium, & id ad continuandum possessorem in sua possessione, si cum titulo colorato possideat, de quo nunc dicturi sumus in sequenti con-
349 clusione. Tertium Axioma seu tertia conclusio est, † possessorem beneficij cum titulo colorato tuendũ esse in possessione, si triennio continuo pacifice possederit. capit. si incognitus. 17. quæstione 2. immo plus Concil. Basil. in dicto titulo de pacifi. possess. confirmat titulum possessoris, si alias coloratus sit similiter regul. cancel. apost. 33. & d dicta Clementina vnica. de sequest. possess. & fruct. quanquam Felyn. dubitauerat in dicto ca. sicut extra de re iudicata. præterquam vbi intrusio aduersus possessorem proponitur. Cęterum allegãs intrusionem probare tenebitur c. dilecto extra de preb. c. contingit extra de dolo & contuma. Mouetur alia ratione, quoniam dicta regula. 33. & concilium Basil. in titulo de pacifi. pos. tuentur seu defendunt possessorem solũ in possessione, non autem tribuũt possessori titulum, & ideo proponens intrusionem audiendus est volens eam probare. Cui tu adde glossam in c. contingit. extra
350 de dolo & contuma. † quemadmodum in prophanis supra dictum est in præscriptione triginta annorum. quæ titulum non præbet præscribenti, nisi cum titulo & bona fide cœpta & cõtinuata fuerit sed possessorem tantum in possessione tuetur. c. si quis per triginta annos. si de feu. fuer. conten. inter domi. & agna. l. si quis emptionis. §. primo. C. de præscript. triginta anno. dixi supra. Sed cum in facti contingentia hæc quæstio iudicanda se obtulit, plerosque vidi dubitare, & sępius disputatum est, hac ratione nõ incongruũ visum est mihi in vnam & alteram partem aliquid disputationis gratia recensere. In primis
351 † quod possessor triennalis inquietari non debeat, si cum titulo colorato possessio obtenta est, vrget dictum consilium Basilien. vbi excipiuntur tres casus tantum. Primus, si ordinarius petat tituli ostensionem, & comperiat titulum non esse verum vt in cap. ordinarij locorum. de c ffi. ordin. Secundus, quando possessor canonicũ non habuit ingressum, quia simoniacus vel intrusus, de quo in dicto. c. cũ qui. de pręben. in sexto. & dicto cap. dilecto. extra de præb. c. cũ bonę. extra, de ætate & qualitate ordinan. similes exceptiones traduntur in dicta regula. 33. cãcella. apostoli. Tertius, si beneficia, quæ possessa erant, reseruata fuerant sedi apostolicę reseruatione in corpore iuris clausa, vt mox declarabimus. quę exceptiones regulam confirmant. §. vt autem. in auth. de non alienan. aut permutan. reb. ecclesia. coll. 2. Plenius per gl. & Bar. in rubrica & in l. 1. ff. de reg. iuris.
352 Non † licet igitur ad alios non expressos casus extendere, præsertim cum dispositio est negatiua. l. vnica. iuncta glossa. C. ne fideiusso. doti. dentur. gl. in rubrica extra ne sede vacante. l. non dubium. C. de legibus. Quare non licet extra casum in lege expressum extendere. l. 1. ff. ad Municip. l. quæ Dorotheum. & l. Doctissi. C. de decurio. libro decimo. dicam infra. Secus autẽ si possessor soli possessioni inhæreat, cum beneficium absque canonica institutione obtineri possit. & dicto. c. ex frequentibus. extra de inst. cap. beneficium. de regulis iur. in sext. & huiusmodi detentorem grauat tam diuturna detentio iniusta. c. quãto. extra de consuetud Secundo, intentio Papæ seu legislatoris, seu boni rectique iudicis est lites amputare, neque sinere beneficia diu vacare, ne forte diuinus cultus minuatur. d. cle. vnica. de sequest. pos. & fruct. cle. dispendiosam. de iudic. Notat Abbas in cap. 1. extra de appella de appellationibus. & in cap. Quintaualłis. extra de iureiurando. Si passim beneficiorum impetratio permissa esset, nusquam esset dare pacificum beneficium, quia cum maiore licentia impetrarentur, dareturque occasio excogitandi fraudes in scandalum & dispendium ordinis seu status clericalis clem. si plures. de pręben dis. c. licet canoni. & c. commissa. vbi glo. in verbo, pacificam. in fine. ibi, & sufficit, quod semel cœpit pacifice possidere. de electio. libro sexto. capitulo, duduni. extra de electio. Et hanc rationem in triennali possessore considerauit dicta regula apostoli. trigesimatertia. ibi, antiquas lites super illis motas penitus extinguendo. pariter alia regula apostoli. vigesimaseptima quæ incipit, item idem dominus noster litium succidere cupiens anfractus. alioqui fraus legi fieret, quod non licet. l. non dubium. C. de legib. l. fraus legi. ff. de legi. ff. de legi. l. cætera §. finali. ff. de legatis
353 primo. Tertio, quamquam † de iure tempus in beneficialibus titulum non prębeat, dicto capit. ex frequentibus. extra de insti. & c. beneficium. de reg. iuris. in sexto. tamen vbi titulus erit coloratus vna cum triennali possessione, tanti effectus erit, vt possessorem in sua possessione tueri debeat, dummodo concurrãt bona fides. c. primo. de litis contestatione. lib 6. in verbo, defensionem. l. si vnus. §. pactus ne peteret. ff. de pactis. melior textus in cap. 1. de præscriptionibus. lib. 6. in his verbis, causam tribuat & illic dicit glossa non desiderari titulum iustum, vel talem, qui dominium tribuat, vt in cap. veniens, extra de præscriptionibus sed qualis sit titulus, causam præscribendi prębet præscriptione a lege ordinata. capit. si diligenti. extra de præscript. simile est
354 in prophanis † in hærede, qui putauit defunctũ m iuste cœpisse possidere, si demum post mortem defuncti tametsi malę fidei possessoris in ea bona fide perseuerauerit decem vel viginti annis, non tantum tutus est pręscriptione, sed & acquirit titulo pro herede, quamuis prima causa possidendi originem ab eo non assumat. l. an in vitium. & l fin. ff. de d uers. & tempo. pręscript. l. vnicam. §. hoc tantum modo. C. de vsucap. transfor. licet Accursius per iura noua. videlicet. §. rursus. in auth. vt sponsalitia largitas. collat onc. 9. dixerit non procedere. & verũ dicit, vt alias in l. 3. §. fi. supra eo. meminimus, & inferius docebimus sed secundum iura Digestorum, quibus non erat cognita triginta annorũ prescriptio, secundum eundem Accurs. in d. l. qui occidit. ff. ad legẽ Aquil. & in §. 1. in auth. vt eccl. Roma. gaud. centum anno. prescriptio. collatio. 1. verum dicit Mart. dicta l. an in vitiũ. & l. pl tique. ff. pro herede. l. 1. & 2. C. de prescript. longi

Verum est autem iure nouissimo authenti-
355 longi temporis. † Verum est autem iure nouissimo authenti-
corum hoc mutatum fuisse per auth. malę fidei.& authentic.
seq. C.de præscrip. long.temp. quæ sumptę sunt ex d.§.rursus,
& §.de præscriptione.in auth. vt sponsa.larg. coll. 10.in quibus
fundata est Accur.opinio in d.l.Pomponius, §.cum quis admi
niculo.ff.de acq.poss.in quo vide Accur.in l.fi.in verbo,neque
hæred.& in l.2.in gl.fi. C.de vsuca.pro hærede, & in hac opin.
est Roman.post Bar.& Bal.in d.l.Pomponius, §.cum quis ad-
miniculo,ff.de acq. poss.& in l.cum hæres,ff.de diuers.& tem
po.præscr.& in l.vitia.C.de acquir.possess.vbiq; contrariũ ten-
tit Accurs.dixi in repetitione. §.differentia, ex l.si quis vi.ff.de
acquir.posset.& paulo post discutiemus,& huius articuli veri-
tatem aperiemus. Et in hoc distinguuntur vitia realia a perso-
nalibus secundum quod Accur. distinguit,& recte in dicta l.vi
356 tia.C.de acquir. poss. † Sed in eo, qui putauit se iusto titulo, &
singulari possidere, licet verus non sit ille titulus, dum tamen
cum illo præsumpto titulo concurrat bona fides,& continua-
tio possessionis per tempus ad præscribendũ habile,non dubi-
tauit vllus,per dictam l. an in vitium. in fi.ff.de diuers. & tẽpo.
præscriptio.quem tex. Bal.dicit non esse alibi. & Roma. notat
in d.§.cum quis adminiculo.de quo in l.2.in prin.ff.pro empt.
sic est in beneficialibus, per dictam regulam apostolicam 31.
per quam huiusmodi possessores turbari & inquietari prohi-
bentur,non tantum in possessorio, sed neq; in petitorio,dicto
cap.vnico.de pacifi.poss.in concil. Basil.& hæc verba sunt ma-
ximi effectus,vt dixi in l.1.§.1.supra eo.dum defendi conclusio
nes meas, quas publice Papiæ disputaui ab obiectionibus Phil.
Decij,præsertim ab eo, quo impugnauit inductionem per me
factam de.l.fi.in fi.C. de edicto Diui Adria. tollen. quæ hic re-
peti possent, sed remitto te ad ea quæ illic per me scripta sunt.
Et hãc rationem,vt dixi,amplexus est Papa in dicta regula apo
stolica 33.& concil.Basil.de pacifi. poss.& Fely in dict. c.sicut,
extra de re iudic. dicit auditores Rotę sic obseruare. Quarto
357 vbi † lex molestiam tollit,& inquietationem fieri prohibet.nõ
tantum possessionem,sed & rei dominium,aut rem ipsam af-
ficit,etiam si cum principe agendum est.l.iubemus.2.in fin.C.
de fund.patrimo lib.11.l.fi. C.de edicto Diui Adrian. tollen l.
omnes. C de præsc.triginta anno. Sequitur regula cancel. apo-
stol.31.prohib. ... triennalem possessorem inquietari seu mo-
lestari, & litium anfractibus non vexari, dummodo titulũ co-
loratum cum bona fide habeat, titulus sua triennali possessio-
ne confirmatur.sicut in pręscriptione decem vel viginti anno-
rum,vel in vsucapione.quæ triennio impletur, dummodo ti-
tulus possessionis sit habilis ad præscribendum , & cum eo sit
bona fides,dicta l.si filius.C.de peti.hære. Et faciunt ad id om-
nes tituli de vsucapionibus & præscriptionib. tractantes,quos
plurimum iuuat ratio dicti c.primi,de pręscr.lib 6.prout supra
induximus,quibus conuenit ca.1. de controuers.inuest.collat.
10.dictum cap. si quis per triginta annos. si de feudo fuer.con-
ten.inter domin. & agna. collatio. 10. hic repeti possent , quæ
in Decium scripsi in l.1.§.1.supra eo.tit.in ea parte, qua defen
di conclusionem Petri ex authoritate,d.l.fin.C.de edicto Diui
Adria.tollen.in his verbis.plenissime securitatem ẽt super do-
minio præstare. Quinto , non modicę commoditatis est ratio
legis vel canonis , quæ aliquid pro bono pacis statuit, c.1.extra
de desponsa,impuber.cap.nisi cum pridem. extra de præb.dixi
plenius in repetitione legis,donationes. C.de donation. inter
virum & vxor. sed ratio potissima constitutionis Papalis dictæ
regulæ. 33. pro bono pacis & reipublicæ ecclesiasticę benefi-
cio introducta est,dicta clement. dispendiosam, de iudic. cap.
finem litibus, extra de dolo & contuma.l.litibus, C.de agrico-
& censi.lib.11.c.placuit,& cap.discordantes 90.distinct.l.equis-
simum.ff.de vsufruc.& plerisq; alijs.Fouenda est igitur illa ra-
tio, quæ titulum legis præbet. Nam hęc possessio fomentum
a lege recipit, sicut de iure dicimus pactum nudum de consti-
stituta pecunia fomentũ recipere a lege pręt ... l.1.in princ.
ff.de constit pecun. Idem dicitur de pacto nudo de donando a
lege ciuil. l. si ... argentum, §. finautem hoc minime. C.de
don.Et ad id pondero.§ quas ex omnibus.in proœm. Institu.ibi,
& robur nostrarum constitutionum eis accommodauimus,
sic Papa huic possessori triennali cum titulo colorato fomen-
tũ præbet,vt in ea manuteneatur,& conseruetur.l.si seruus.C.
q̃ cum eo qui in aliena pote.est,l.1.§.finautem gratias agendo.
C.communia de manumiss. Sexto,ratio legis vel canonis.præ
sertim in beneficialibus quæ possessori triẽnali fauet, est, quia
verisimile non est ordinarium,qui quotannis visitat,aut visita
re dẽt singula beneficia suæ diœcesis,tandiu passum fuisse pos-
sessorem in possessione beneficij manere,si possessor titulum
non habuisset saltem coloratũ,cap. licet.§.1.versic.penul.extra
de simonia,& d.cap.ex frequentibus,versic. vnde extra de inst.
argumento ẽt est cap. quia verisimile,extra de præsumptioni-
bus,& idem notat Host.in d. cap.sicut,extra de re iudica.& in
d.cap.super his,extra de accusatio. dicto cap.ordinarij.de offi.
ordin. lib. 6. quare subsistente tali præsumptione mirum non

est,secundum Fely.in d.cap.sicut.si Papa triennalem possesso-
rem in possessione beneficii conseruari voluit , hoc dicit post
358 Ioan. de Ana. † Cæterum ad hoc vt triennalis possessor in sua
possessione manu teneatur,& conseruetur, oportet omnia in-
teruenire quæ ex constitutione dictæ regulæ, 33.desiderantur.
Primo,vt beneficii collatio seu prouisio ab eo fiat, qui potesta
tem conferendi habet, vel instituendi,seu prouidẽdi,cap.quia
diuersitatem,extra de conces.pręb. & c.fi.extra de excel.præla
to.c.2.in verbo intrusus, extra de in integ. restit.peten. de quo
per Fely. in cap.in nostra,in secũdo corol. extra de rescr. Abb.
in c.cũ nostris, extra de conces. præb. Secundo quod rite facta
sit,cap.cũ in cunctis,extra de elect. ca. auaritię cęcitas,de elect.
lib.6. Tertio,vt ingressus simoniacus non sit, capit.vnico,extra
vt ecclesiast.benefi.c.de hoc. & c.seq.c.nobis, & d.c.licet Heli,
extra de simon. cap. nisi cũ pridem.in verbo, simoniacę,extra
de renuncia. Quarto , quod beneficium non sit a Pontifice ex
quacunq; generali reseruatione in iure clausa reseruatum, dic
tres potissimas esse reseruationes in iure clausas.Prima est in c.
2.& c.præsenti.de præb. in 6. Secunda in extrauaganti, execra-
bilis,§.fi.vers omnia & singula. Tertia in ca.licet extra de sup-
plen.negligen.prælato. & gl.in cap.2.extra de concess.præben.
Additur a plerisq; alia in cap. fin. extra de renuncia. Aliæ infra
explicabuntur. Quinto, quod triennalis possessor continuo tẽ-
pore non etiam interpollato possederit,dict. clem.vnica,extra
de sequest.poss.& fruct. cap.ad nostram,extra de reg. compu-
tato triennio de momento ad momentum vsq; ad implemen-
tum tertij anni,vt dicitur in l.3.§.minorem autem vigintiquin
359 que annis,ff.de minorib.† Nõ sic est in prophanis,in vsucapio-
ne rerum mobilium , in qua dies cęptus pro cõpleto summitur.
l.in vsucapionibus, ff.de vsucapio. De quo dic vt per Io. Andr.
in d.clem.vnica.de sequest. poss.& fructu. & in cap.si annum ,
vbi per Arch.d.de iudi.in 6.Imol in clem.fi.de æta.& qual.or-
dinan. Alijs autem varijs modis quis intrusus dicitur,vt per Fe
lyn.in d.cap.in nostra,extra de rescript. Anto.de Butr.Calder.
& reliquos in cap.cum nostris, extra de concel.præb. Notant
360 omnes in dicto cap.cum qui.de præben.in 6.† Et concil. Basil.
tit.de pacifi.poss.tres casus excipiuntur. Primus nisi is, qui per
intrusionem beneficium vt vacans impetrauit,impeditus fue-
rit agere propter hostilitatem , aut iustum aliud impedimen-
tum , quo casu triennalis possessio non excludet agentem sic
impeditum,argumento est cap. ex transmissa, extra de præscr.
l. succurritur. ff.ex quibus caus. maior.l.1. C.de ann. exceptio.
dixi , alias non repeto. Secundus , nisi triennalis possessio lite
mota interrupta fuerit. conuenit tex. in l.sicut, & in l fin. C.de
præscript.triginta annorum.l.2.C.de anna.excep.§.1.& Com-
nem,in auth.de litigio.per glos.& Modern. Papient.in l.final.
ff. de eo per quem factum est, de quo in cap. final. extra vt lite
penden. Tertius , in ordinario , qui potest inquirere dictum est
supra capit.ordinarij.de offic.ordin.lib.6.plura infra dicam. Et
plerosque audiui tenaciter huic sententiæ insistere, nullũ qua-
cunque causa aut occasione de iure inquietari aut molestari
posse,seu debere. postquam triennio continuo cum titulo co-
lorato possedit, sed possessorem in possessione conseruãdum,
361 per supra dicta. † Et ex aduerso plerosque in aliam & contra-
riam sententiam declinare vidi multis rationibus & authori-
tatibus fretos. In primis, secundum eos, vrget regula iuris tri-
ta , beneficium absq; canonica institutione obtineri neq; reti-
neri posse,dicto cap.beneficium,de regul.iur.in 6.dicto cap.ex
frequentibus, extra de instit. Non enim sola possessio titulum
tribuere potest,neque modus esse potest obtinendi beneficii ,
præsertim quãdo possidens in mala fide est,aut esse probatur ,
secundum Inno.in d.cap. illud in fine,extra de præsumptio.&
in rubrica extra de his quæ vi metusve causa fiunt per cap.1.de
præscript.in 6.dicto cap.beneficium,l.in rem.ff.de rei vendica.
& l.fi.C.eodem,cum Innoc.idem tenet Francisc. de Zabar. in
dict.clement.vnica.in 11.quæstione princ.versicul.oppone ad
prædicta.de sequest.poss.& fruct.& Felyn. in dicto capit.sicut,
extra de re iudi. Possessio illa triennalis hoc operatur solum ,
vt possessorem in possessione , non autem in proprietate seu
super beneficio manu teneat, per ea quæ supra dicta sunt non
repeto. Secundo, in beneficiis oportet omnem puritatem ad-
esse , & omnem obiectionem abesse, cap.cũ olim, extra de re
iudic.c.si quis neq; 1.q.1. Hanc regulã, vt in præcedente opinio
ne relatũ est,firmant Inn. & Host. in d.c.constitutos,in verbo,
irritum,extra de rescrip.& in d.cap.illud,extra de præsumptio.
Sed vbi quis in beneficio intrusus est , dici non põt ab eo obie-
ctionem abesse,& puritatem adesse,dicto cap.cum qui de præ
bend. in 6. ibi, seu se scienter iniuste intrudit, licet forte is, qui
contulit,potestatẽ habuit conferendi, & prouisus capax fuerit
acceptationis, sed ex post facto incapax infectus est propter se-
cundum aut tertium beneficiũ obtentum & retẽtum absque
idonea dispẽsatione, vt in casu cap.de multa, extra de præben.
extrauagan.execrabilis, capit. cum in cunctis,extra de elec. ele.
de quo in dicto capitul.nisi cum pridem,extra de renuntiatio.
Tertio,

Tertio, ex præcedente aliud subsequitur, quod vt absoluam, pono instantiam ad tollendam consequentiã dictę regulę apostolicæ. 33. & concil. Basilien. clemen. vnicę. de sequest. poss. & fruct. quod argumentum de iure bonum est ca. sicut vrgeri. 1. q. 1. Clarum est habentem beneficium curatũ teneri intra annũ a die adeptę pacificę possessionis ad sacros ordines promoueri, alioqui ipso iure beneficio priuatur ca. licet cano. de electio. lib. 6. Non auditus autem possessione non priuabitur. ca. licet. de præb. eod. lib. sed auditus per sententiam a possessione expellendus est, per illum textum. & cap. cum secũdum de hęretic. eo. li. Pone in eo, qui curatum beneficium occupauit decem vel pluribus annis nõ susceptis intra illud tempus sacris ordinibus, si nõ liceret triennalem possessorem in possessorio, aut petitorio molestare, frustra factę essent Decretales, licet cano. de elect. & licet de præb. in 6. & dicta extrauagan. execrabilis. Idẽ dico in eo, qui excõmunicatus ministrauit, licet beneficiũ triginta annis possederit, tamen beneficijs non tantũ exuendus est, sed & spoliandus ca. fraternitatis. extra de cler. excõmunica. ministran. Idẽ in eo, qui tribus aut pluribus annis absq; apostolica dispensatione duo aut plura beneficia curata seu alias incõpatibilia occupauit, dicto ca. de multa. & ca. ordinarij locorum de offi. ordi. lib. 6. & dicta extrauagan. execrabilis. clem. si plures de pręb. Imò qui excõmunicatus ministrat, non tantum beneficio spoliatur, sed & ordine priuatur. ca. clerici. extra de cler. excom. ministran. Addo prædictis tex. in dicto cap. cum bonæ. extra de æta. & qualita. ord. vbi is, qui triennio suspensus remansit. & suspensionẽ eo tempore sustinuit, priuatur quoscũq; suo beneficio. Imò tex. ille iubet eũ spoliare idem in cap. ex parte A. extra de testib. in eo, qui quanquã triginta annis in possessione beneficij permanserat, postulauit suo rescripto attẽtata reuocari, & declarari ius in beneficio sibi cõpetere, qui cũ absq; vero titulo inuentus esset, reuocatis primũ attentatis, demum beneficio, quod tandiu possederat, a delegatis iudicibus priuatus est, & eorũ sententia a Pontifice laudata & cõfirmata fuit. Vel pone in eo, qui sibi ipsi beneficiũ contulit. Clarũ est non valere collationem, cum inter conferẽtem & accipientẽ differentia esse debeat. cap. fin. extra de dilatio. sicut inter baptizatum & baptizantem. ca. debitum. extra de baptis. Si igitur is, qui sibi beneficium cõtulit, triennio aut longiore tempore beneficium occupauit. spoliandus est. Sed ad hoc dici potest eum, qui sic beneficium tenet, titulũ coloratum nõ habere, vt supra dictum est. Adde alium casum in eo, qui sciẽter in loco interdicto ministrauit, seu sacra fecit, qui si post eam cõsecrationẽ triennio beneficiũ retinuit, post ipsum trienniũ aut aliud longius tempus beneficio spoliari poterit. cap. postulastis. extra de cler. excommunica. ministran. Idem dici potest in eo, qui ab initio incapax erat obtinendi beneficij absq; apostolica dispẽsatione, qui tamen forte putabat capax, auferetur tamen illi beneficium, dicto ca. cũ in cũctis. extra de elect. ca. indecorum. & cap. eam te. extra de ætate & qualita. ordi. Plura alia istiusmodi congeri possent, quæ cõsulto omitto.

362 Quarto, † si non liceret triennalem possessorem in possessorio aut petitorio inquietare, hæc constitutio peccati esset inductiua, quoniam liceret intrusum aut iniustum possessorem in dãnum animæ suę & subditorum beneficium retinere, quod nõ licet, extrauagan. execrabilis, de præb. Et ideo verisimile non est, hanc regulam apostolic. 33. sic interpretandam esse, nisi cum possessore a Pontifice, aut alio potestatem habẽte dispẽsatum sit, dicto capitu. de multa. extra de præbend. hoc etiã in casibus pręmissis dicit tex. in dicto capitu. postulastis. extra de cleri. excommunica. ministran. ibi, nec illi valent ea retinere licite, nisi forsitan cum eis fuerit misericorditer dispensatũ, cũ ea nõ fuerint canonice cõsecuti. & sic retinentes huiusmodi beneficia contra ius retinent. Et ideo tex. in dicto cap. dilecto. extra de præbẽ. cogit eos ad fructuum perceptorum restitutionem ibi, ad restitutionem eorũ, quæ ratione prædictę institutionis tenebat, sententialiter duximus condemnandum. Idem in dicto cap. cum bonę. Et istud etiam de mente est dictę regulæ, quæ non tantum permittit in petitorio, verum etiã in possessorio huiusmodi possessores inquietari, vt supra dictum est quæ considerat alium casum, cuius supra meminimus, quãdo beneficium reseruatũ est a Pontifice, & reseruatio in iure clausa est, si cõtra huiusmodi reseruationes inueniatur quis beneficiũ occupare, quantocunq; tempore beneficiũ possederit, tam in possessorio quam in petitorio inquietari poterit. Pone in episcopalibus nullius ecclesię, quorũ meminit gl. in clem. in plenis; in verbo, honore de elect. qui consueuerũt discurrere. & vicarios episcoporũ quęrere, vt inquit illic gl. in verbo, vacationis, maxime, qui latos episcopatus habent. Et interdũ principibus familiariter adhærere, quorũ hodie plena & verberans terra est. Illis enim episcopatibus, quibus nõ [illegible] rus nec populus, solus Pontifex prouidet, dicta cle. in plenisq; vel qñ electores scienter indignũ in episcopũ, vel non seruata forma c. quia propter. extra de elect. elegerunt. Alia est cuius sup. meminimus in dicta extrauagan. execrabilis. §. qui omnia, vbi Põtifex sibi & sedi apostolicæ omnia & singula beneficia per pluralitatẽ beneficiorũ vacãtia reseruat, prohibetq; omnibus episcopis prouisionẽ huiusmodi beneficiorũ sic vacantiũ, præcipiẽs vlterius episcopis, in quorum diœcesi sita erant, talia beneficia habita & ambita Pontificẽ & sedem apostolicã de eorũ vacatione certiorẽ facere vt valeat Pontifex idonee prouidere. Vbi ergo Pontifex certior factus nõ erit, tempus ei non currit. In quo plus afficiuntur sedi beneficia sic vacantia, quã si in curia vacarent, cum Pontifex faciliter de illorũ vacatione certiorari possit, & ideo mensis, quẽ Pontifex præfixit suæ reseruationi, statim a tẽpore vacationis nõ aũt a die notitię Pontificis currit. cap. statutum, & c. licet de præb. in 6. Non sic est in his, quæ extra Romanam curiã per incõpatibilitatẽ vacare cõtingũt, dicta extrauagan. execrabilis. §. cæterum, quoniam nullũ tempus currit Pontifici. & recte etiam facit c. licet. extra de supplẽ. negligen. prælato. quæ reseruatio contrariũ titulũ & possessionem inde secutam sic inficis, vt agẽti etiam possessorio obstet reseruatio Papæ in corpore iuris clausa. cap. si eo tempore, de electio. in 6. ca. vt nostram. extra de appella. Et idem notatur in decisio. Rotę. 16. in titu. de restitu. spoliato. in nouis, quam omnino vide. Et recte facit dicta extrauagans, execrabilis §. quę omnia. ĩ. in his verbis, nrę & sedis apostolicæ dispositioni reseruamus. Secundo ibi, inhibẽtes ne quis pręter Romanũ Põtificẽ quacũq; sit super hoc authoritate munitus, de huiusmodi beneficijs disponere. Tertio ibi, Nos enim, si secus actũ seu attentatũ fuerit, irritum decernimus & inane. Quarto ibi, vel circa illa per viã permutationis, vel alias innouare quoquo modo psumat. subintrat tũc vis dictæ regulæ apostolicæ. 33. vt quam primum Pontifex de vacatione certior factus erit, medio episcoporũ diœcesanorũ prouidere poterit, quocũq; tempore beneficia possessa fuerint, seu melius detenta vel occupata, argumento dictę l. 1. C. de anna. exce. Nec obstat, quod sup. de colorato titulo dictum est, quia neq; hi coloratũ titulũ habent, dicta extrauan. execrabilis, & ca. eum qui, de pręb. in 6. & in ca. de multa. extra de præb. & c. dudum ecclesia. in fi. vbi per Inno. Host. Anto. & reliquos extra de electio. Et ita seruant auditores Rotæ, vt plenius declaratur in dicta decisione. 16. in nouis, pariter & reseruationem expressam in extrauagan. ad regimen. de præb. quæ in augmentum c. statutum, de præben. in 6. facta est. Sed praxis Galliæ huiusmodi reseruationes non obseruat, & laudatum & acceptum est Basiliense consilium in ea parte, qua de reseruationibus statuit sub tit. de elect.

363 † Sed quantum ad eos qui vitiosum habẽt ingressum nõ iuuat possessio cuiuscunq; temporis fuerit, quibus adde eos qui a non patronis præsentati sunt, vel quibus collatio seu institutio facta est spreto patrono. c. decernimus. 16. q. 7. de quo in c. illud in verbo, irritanda. extra de iure patron. & in ca. cõsultationibus. eo. tit. cap. quærelam. & ca. Cumana. extra de electio. cap. cum ecclesia Sutrina extra de causa posses. & proprie. Intellige patrono reclamante, & de contẽptu agente, argumento. c. auditis. extra de elect. quod prosequere vt per Fely. in cap. cum Bertholdus extra de re iudica. Zabarel. in clemen. plures. extra de iure patron. nunc non dicam plura. Adde alium casum in casu c. 1. de homicid. in 6. & c. sicut dignum. extra de homicid. Sed omnibus his argumentis videtur posse vnica solutione responderi, cum omnes illi titulum coloratum non habeãt, quibus ius cõmune regulariter resistit, quos non iuuat possessio. ca. 2. extra de in integ. resti. ca. cum nostris. §. nos vero. ibi, sufficienter ostenderunt. extra de concess. præb. c. ex parte extra de resti. spolia. & ita intelligatur dicta regula apostol. 33. & concil. Basil. in titu. de pacifi. poss. sed aduerte plures esse intrusionis species, de quibus per Fely. in dicto. c. in nostra in 2. corollario. extra de rescrip. per omnes in dicto ca. eum qui de præb. in 6.

364 † Nam is qui titulum habet, temere autẽ possessionẽ apprehendit intrusus est secundum Inno. in ca. nihil. extra de electio. c. cum iamdudum. extra de pręb. & c. pastoralis. extra de priuileg. dicto ca. eum qui. per Inno. in dicto ca. cum nostris. extra de cõcess. præb. vbi ius resistit, nisi cum eo dispensatum fuerit, sicuti est in pluralitate, ita possessio eum non iuuat, dicta extrauagan. execrabilis, & ca. de multa. extra de pręb. sed hoc non videtur esse verum, per ca. licet de præb. in 6. Ideo da exẽplum in intruso. cum expresse in regula excipitur, vt supra dixi. In omnibus autẽ alijs casibus non cõcluderet, sicuti inferius explicabimus.

365 † & quod sentio duabus regulis, & aliquibus limitationibus absoluã. Prima, est quæ ex ipsa regula apost. 33. & concil. Basil. assumpta est, triennalem possessorẽ regulariter in possessorio molestandum seu vexandum non esse, neq; in

366 petitorio, dicta cle. 1. de sequestr. pos. & fruc. Secunda † triennalem possessorem cogendum non esse titulũ suæ possessionis ostẽdere c. ordinarij. extra de officio ordina. & l. cogi. C. de petitio. hęre. p Bal. in l. e. [illegible] C. de fur. l. imita primo, nisi possessor beneficij pluralis sit in beneficijs, puta cum dũ inuenit tria curata beneficia, seu curã animarũ habẽtia occupare seu detinere,

nere, in quibus non solet Papa dispensare, c. dudum, in fi. extra
de elect. ibi, cum intentionis nostrę non fuerit secū in tot & tā
tis beneficijs, præsertim curam animatum habentibus dispen-
sare, c. eam te. extra de ęta. & qualita. ordinā. & in dicta extraua
gant. execrabilis, dicto cap. ordinarij §. in conferendis, extra de
offic. ord Secundo, nisi aduersus possessorem probata esset in-
trusio, aut alia incapacitas, quæ sine dispensatione prohibet be
neficium retinere, dicto c. ex parte A. extra de testi. dicto c. dile
cto, extra de præb. ibi, vnde dictum cancellarium ad restitutio-
nem eorum, quæ ratione prædictę institutionis tenebat, sentē-
tialiter duximus condemnandum, quem tex. ad hoc notat illic
Host. in verbo, restõnem, & Inno. idem notat in dict. cap. illud.
Host. in verbo, restõnem, & Inno. idem notat in dict. cap. illud.
extra de præsumptio. & in cap. constitutus, extra de rescript. &
facit dictum cap. cum qui. de præb. in 6. Felyn. in cap. sicut, & c.
cum Bertholdus, extra de re iudicata. † Tertio, in simoniaco,
367 & hæc moderatio posita est in regula apostol. 33. cap. nisi cum
pridem. vbi glo. in verbo, sed duntaxat, & c. super hoc. ibi, inter
ventu pecuniæ, extra de renuntia. cap. qui ecclesiam, c. de hoc
cap. insinuatum, c. de simoniace, & illic copiose per Anto. Fe-
lyn. & reliquos, extra de simonia. eundem Ant. in c. fi. extra de
electio. Quarto, in patiente defectum ętatis, aut aliud personæ
vitium, d. c. indecorum, extra de ęta. & qual. ordin. in eo, qui tē-
pore collationis aut prouisionis excommuunicatus erat, dicto
cap. postulastis, & c. fraternitatis. extra de cleric. excommunic.
ministran. vel diu excommunicationis sentētiam sustinuerit,
dicto c. cum bonę, extra de ęta. & qualit. ordinan. Et idem no-
tat Host. in dict. c. dilecto, in fi. extra de præben. nisi huiusmodi
sentētia in fauorem defectum patientis lata esset, & quod a ta-
li sententia prouocatum non esset, quæ sententia, licet titulum
non confirmet, exceptionem tamen rei iudicatę producit cap.
cum dilectus, extra de electio. per quem tex. idem notat Host.
in summa §. 2, extra de concel. pręb. Et illū tex. dum semel con
tigisset casus in quæstione Rothomagi vertente super posses-
sorio canonicatus, & prębende de Baioleto vulgariter nuncu-
patę in ecclesia Rothomagen. quæ iure regalię tūc vacare dice
batur, allegaui, & secundum illum iudicatum est, & bene fuit
illi, qui obtinuit. Quinto, in eo qui post acceptū beneficiū irre-
gularitatem incurrit, & durante ea aliud beneficium accepta-
re, & retinere non dubitauit, vtroque enim, habito & ambito
spoliandus erit, d. c. cum bonę, extra de ętat. & qualit. ord. & ta-
men possederat continuo triennio is, quem Pōtifex iussit spo
liari. Cui addo tex. in c. ex tuę. extra de cler. non resid. in eccles.
Sexto, nisi possessor semel passus esset controuersiam. Hæc li-
mitatio ex prædicta regula apostolica, 27. & concil. Basil. assum
pta est, de qua per gl. & omnes in d. clem. vnic. in verbo, antea.
de sequest. pos & fruc. l. omnes, in fi. C. de præscript. trigin. ann.
neq; iuuare pōt ratio. l. loci corpus. §. pen. ff. si serui. vendic. ibi,
quia quo ad te liberas ędes habeo, quā sufficit possessorem se-
mel de iure suo dubitauisse, & quod effectum sit beneficiū liti
giosum, sicut in simili dicitur in §. omnem, in authē de litigio.
coll. 9. l. fi. C. de præscrip trigin. ann. l. 1. & 2. C. de anna. exce. ca.
ecclesia. 1. & 2. extra vt lite pēnden. Et ita iudicatum est Rotho
magi in prioratu de C[illegible] Episcopatus Ebroicen. Satis enī
368 est † in huiusmodi causis controuersiam de facto moueri ad
tollendum possessionis commodum, fm Bal. & Card. in ca. 1.
de controuer. inuesti. coll. 10. l. non solum §. si status ff. de proc.
& l. Lucius §. tres hæredes, ff. ad Treb. & de effectu huiusmodi
interruptionis, dic vt per Bartol. & Rom. in l. naturaliter. ff. de
vsuc. Et hoc aperte declarat dicta clem. vnica. in verbo, antea.
de sequest. pos. & fruc. quod recte illic Io. And. considerauit. pa
riter in concil. Basil. dicitur, pacifice & sine lite. & dicta regula.
27. quicunq; Igitur litem passus pacifice non possedit. Septi-
mo, in eo qui beneficium habet a non habente potestatē con-
ferendi, aut pręsentandi, vel instituendi. d. c. ex frequentibus, ex
tra de insti. & c. consultationibus, extra de iure pat. c. licet c. lite-
ris, & c. seq. extra de suppl. negl. pręla. de quo per Inn. in d. c. ni-
hil. extra de elec. Idem si is qui contulit, ius habebat conferen-
di, tamen ab administratione suspēsus erat, c. tanta, extra de ex-
ces. præla. vel si per electionem consequutus erat ius conferen
di, sed quia confirmatus non erat, administrare non poterat c.
auaritię. de elect. c. post elect. extra de concel. præb. qui licet po
stea confirmetur, ipso iure priuatus est, si beneficium prius cō-
tulit aut administrauit, quam confirmaretur d. c. auaritię. pari-
ter & is qui ab eo prouisus est d. c. post electionē. de cōcel. prę-
ben. & d. c. nihil, de elect. & c. tanta. extra de exces. præl. & d. ca.
cum iamdudum, extra de præb. vel per illos tex. si confirmatus
est, qui confirmari non debebat, licet is, qui confirmauit pote-
statem confirmandi habuerit, d. c. nihil. vterq; enim beneficijs
suis priuandus erit, vel si forte post tempus cōferendi elapsum
contulerit, d. ca. licet, & duob. seq. extra de suppl. negl. præla. hi
enim decipiūt colorem tituli, nō autem verum titulū vnquam
habuisse, & tñ beneficijs spoliandi sunt, per supradicta. quanto-
cunq; tpe possederint, quia intrusi magis quam possessores di
cendi sunt d. c. tanta, vel si beneficium erat iam sedi apostolicæ
reseruatum in casu recepto, iuxta c. licet, & c. statutū, de præb.
in 6. Quæ limitationes ex terminis ipsius regulę introductæ
sunt, quibus patet titulū nullū colorem habere, vel si colorem
forte aliquem haberet, vitiosus tñ ille color est, & in suis sub-
stantialibus peccans, ob id possessorem non tuetur, aut defen-
dit, neq; protegit. Et hac ratione ordinario inquirenti conces-
sum est titulū possessoris petere sibi exhiberi. d. c. ordinarij. de
offic. ord lib. 6. & in dicto concil. Basil. ab expresso exceptū est.
Plus dicit Ant. de But. in d. c. in literis, extra de restit. spol. non
sufficere interpellato ab ordinario vt titulum suæ possessionis
demonstret colorem tituli habentem, sed necesse est verū &
canonicum titulum, & omni suspicione aut macula carētem
ostendere, d. c. ex insinuatione, extra de proc. & d. c. ex parte A.
extra de testi. ne vt lupus rapax vel mercenarius in ouile domi
ni ingressum habeat, quod prosequere vt per Io. And. do. Pet.
de Anchar. & reliquos in d. c. ordinarij. de offic. ord. lib. 6. Inno.
Host. & Fely. in d. c. illud, extra de præsump. Fel. in c. licet Heli.
extra de simonia. Ant. de But. in d. c. dudum. extra de elect. Eū-
dem in d. c. in literis, extra de rest. spol. Inn. in d. c. quia consti-
extra de concel. pręb. Ex cuius dictis elicio aliam & secundam
generalem limitationem ad priorem regulam. Secūda igitur
est, quando aduersus titulum possessoris in vim tituli nō veri
sed vitiosi modis quorum supra meminimus, militat iuris præ
sumptio, vt notat Io. And. in regula, infamibus, de reg. iur. in 6.
d. c. dudum. 2. in fi. extra de electio. quibus adde alium quando
sub eodem tecto duo beneficia eodem tpe detineret, tex. cum
gl. in c. contra morem, in verbo, non ostenditur, centesima di-
369 stinctio. † Ex quo tex. & gl. allegari solet innitentem gratiæ vel
priuilegio, aut iuri speciali, probandi onus illi incumbere l. 1.
& l. ab ea parte ff. de probatio. Adde tex. & quod notatur in ca.
extirpandæ. §. qui vero. extra de præb. & c. penult. & fi. extra de
suppl. neg. prælato. Nec prædictis obstare debet ratio Host. in
d. c. illud extra de præsump. dū dicit aduersus huiusmodi præ-
sumptionem militare aliam iuris præsumptionē, quod ordina
rius, qui quotannis diœcesim visitare solet, aut debet, verisimi-
liter eum tandiu non sustinuisset, aut tolerasset in beneficio. d.
c. literas, extra de suppl. negl. præl. & in d. c. cum iamdudum, ex
tra de præb. quā ad id Fely. respondet, & recte, mea opinione,
in d. c. illud, versi. quarto est aduertendum, extra de præsumpt.
370 Quid enim si prælati suum officium negligant? nescio si dice-
re ausim hanc ętatem huiusmodi prælatis plenam esse, quę vt
dicitur in d. clem. in plerisq. de electio. opera episcoporum nul
latenentium vtuntur, vt principibus sæculi deseruiant, & accu
rate bursas talium pinguium vitulorum aut titulatorum visi-
tant in animæ vtriusq; iacturam seu periculum, vt inquit in si-
mili tex. in c. cum apostolus. extra de censi. Procinus de censu,
non autem de morib. inuestigantes, iuxta illud satyrici. Proti-
nus ad censum, de morib. vltima fiet Quæstio. vel forte si ille
idem sit Episcopus & Abbas commendatarius, qui vtrunque
beneficiū edat, & forte deuoret, vel si alioqui non vno sed plu
ribus, bonus ille vir siue Episcopus seu Abbas intendere velit,
vt vtriusq. qualitatē, intelligo comedacitatem, curare velit, vir
doctor ille indoctus aliū arguet, vel si forte episcopus ille, quis-
quis sit, puer sit, quales nostra ætas passim admittit, proh do-
lor, hunc generis nobilitas, istum literarum disciplina, illū m
vitę ac morum honestas admittit. Quibus, non autem bene-
ficij, prouidetur, quam indecorum sit clare manifestat Decre-
talis, indecorum, extra de ætate & qualit. ordinan. Cū aliquan
do dixerim, non repetam, neq; commentarios illius Decreta-
lis transcribam, dum adoleuerint, recte a possessoribus titulos
sibi demonstrari postulant, cum adhuc in eam vsq; ætatem nō
intellexerit, quod prosequere vt per Abbatē in d. c. licet Heli.
& Fely. post eum extra de simonia. Sustinenda aūt esset Host.
authoritas in d. c. illud, extra de pręsump. si forte ab ordinario,
qui diligenter veri, recti, bonique pastoris officia implet, q p̄ se
quam singulos suę diœcesis visitauit, testatur titulum vniuscu-
iusque vidisse. Cui recte credendum esset, si forte ipsi credunt.
c. ex ore. extra de his quæ fi. a præla. sine cōsen. cap. vel si prouī
sum ordinauit facta prius diligenti inquisitione. d. c. ex insinua
tione. extra de procur adhuc prohibendus non est ordinarius
cōtrium probare eorum, quæ approbauit, quia circumuentus. c.
dilecto extra de præbend. Pone, inquit Felyn. in d. c. licet Heli.
versic. extra glo. extra de simonia. post Pet. de Ancha. in c. 1. de
reg. iur. in 6. in eo qui prouisionem a Pontifice obtinuit, cuius
diploma formam & figuram rectę concessionis habebat, cū re
vera falsum esset. sicuti nostra ętate plura comperta sunt, qua-
lia fuere ea, quę Viterbiensis ille insignis falsarius falso fabri-
cauerat, vel aliud forte vitium lōgo post tempore detectum est,
quod prima figura palpari non poterat, sicut plenius examina-
tur in l. fi. C. de edicto diui Adria. tollen. Talis error in ordina-
rio tolerabilis est, neque ex hoc arguendus, q tandiu vitium
371 ignorauit, quia detegi non potuit. † Præterea ea non est a iu-
re alienum, illum reprobare, qui approbatus est. l. sed & repro-
bari. ff. de excusa. tutor. argumento est. l. omnes. C. de pręscrip.
trigintaa

triginta anno. ibi, quorundam tamen vel a fortuita vel excogitata interpretatione, & iunge Accursij interpretationem in illo tex. in verbo, fortuita, quia fortuito quandoq; quis bene dicit. Ob id Inno. in c. veniens. circa prin. extra de fil. presby. dicit ordinarium debere, priusquam cõferat, diligenter inquirere. d. c. veniens. extra de fil. presbyte. & c. 1. de fil. presbyte. in 6. Cui addo text. & glo. illic in c. qui in aliquo in verbo, concubinas. 6. distinctio. dictum cap. dudum. §. verum. extra de elect. De quo per Fely. in c. si quando. versic. stat difficultas. extra de rescrip. Petr. de Ancha. post Archid. in d. c. ordinarij. de offic. ordina. libr. 6. Henric. Bohic. in d. ca. ex insinuatione. extra de procura. Et quod notat Bal. in simili in cap. 1. per quos fiat inuesti. collatio. 10. & Alex. in l. quidam consulebant. circa prin. ff. de re iudic. Fel. in c. cum vicesimum. extra de offi. deleg. Sed stante huiusmodi nouissima præsumptione, onus probãdi cõtrarium, in eum, qui agit, transferetur, sed probato vitio tituli possessor titulũ suum, sicuti aiunt, iustificare. i. iustitiam tituli probare debet d. c. ex insinuatione. extra de procur. d. c. illud. & c. qa verisimile. extra de præsumptio. & d. c. veniẽs. extra de fil. presbyt. Plerisq; non displicet Henrici. Bohic. moderatio in d. c. ex insinuatione, & mihi etiam placet, sicuti supra dixi, nisi is qui ab ordinario prouisus est, diu in possessione permanserit, & ordinarius testaretur dispensationes prouisi vidisse d. c. ordinarij. §. fi. extra de offi. ordi. lib. 6. cum eo Ant. de But. sentit in d. c. in literis. 8. col. ad fi. extra de resti. spol. dicit enim, non esse eum intrusum pręsumendũ, qui in antiquissima beneficij possessione fuit, & ex ea colorari titulũ c. 2. extra de resti. in integ. & ideo nõ esse cõpellendũ titulũ suę possessionis exhibere. Et ratio per Host. dat in d. c. licet Heli. 3. col. extra de simo. quoniam sępius contingit propter antiquitatem titulos perire, argu. l. hac cõsultissima. §. at cum humana. C. de test. melior tex. in c. proposuit ad fi. extra de cler. excom. minist. Et idem notat Henri. in d. c. ex insinuatione. extra de procu. dum de eo loquitur, qui fortuito casu literas prouisionis vel dispẽsationis amisit l. Chirographis. ff. de admini. tuto. Et recte induci potest l. fi. C. de fide instru. quæ iuramentũ circa similia defert ei, qui dicit se instrumentũ amisisse. Sed hæc omnia vera esse putes, nisi aduersus titulũ probet vitium aut nullitas, quoniam talis probatio omnem præsumptionẽ iuris cessare facit. Et ideo si vult possessor in possessione protegi, & cõseruari validitatem tituli probare tenebit, vt dicit glo. penul. & fi. in d. c. proposuit. extra de cler. excom. minist. per illũ tex. & c. per tuas. extra de sentẽ. excom. c. cum te. extra de testi. c. cum desideres. extra de sentẽ. excom. Et rectius facit tex. in d. c. ex parte A. extra de testi. vbi Pontifex aduersus possessorem triginta annorum probationẽ admisit illegitimitatis. Quibus adde Felyn. in d. c. illud. 3. colu. versic. 3. est aduertendum. extra de præscrip. Et Host. in d. c. licet Heli. 2. colum. extra de simo. ab hac sententia nõ declinat, dum dicit, huiusmodi curatos vel prælatos, dum scienter iniuste vel male beneficia detinerent, suas animas damnare, & Parochianorum animas decipere d. c. dudum. 2. extra de electione. Et vt vult tex. in c. si qui sint presbyteri. 81. distinct. benedictio eorum in maledictionem conuertitur, & oratio in peccatum, testante domino, Maledicam benedictionibus vestris. Malach. 2. & c. maledicam. & c. multi in fine. 1. q. 1. dicit autẽ Luc. de Pen. in l. actuarios colu. 2. C. de numera. & actua. libr. 12. Poenitentias iniunctas & absolutiones parochianis præstitas, donec toleratur, valere propter fidẽ eorũ, qui suscipiunt, alioqui animę eorum perirent c. Baptismi vicem. de cõsecrat. distinctio. 3. c. dictum est. & c. euidenter, & c. seq. 1. quæstio. 1. c. debitum. extra de baptis. Pro quo est text. in d. ca. cum iamdudũ in fine. extra de præbend. c. penu. & fina. extra de ęta. & qualita. ordinand. Tu vero vide, quæ circa hoc copiosius Innocẽ. scribit in dicto cap. nihil. extra de elect. Et ad propositum nostrę quęstionis Felyn. in dicto capitu. illud 4. colum. extra de præsumptio. ait cap. ordinarij locorum, nõ distinguere possessionem antiquam a recente, quanquam, inquit, & id post Ho-
372 stien. diximus, † sępe cõtingat probationes per temporis diuturnitatem perire, sed huic morbo subuenit, dicta l. Chirographis. ff. de administ. tuto. l. testium. C. de testib. l. si Rosę a muribus. ff. si tabulæ test. nul. exta. & gl. in §. 1. in verbo, sęparari, per illum tex. in authent. de hæred. & Falc. collatio. prima, vt postulent hi, qui tam antiqua priuilegia habent, ea renouare seu reparare. §. insuper in authent. vt sponsali. largi. collatio. 9. & alijs legibus per eam notatis, quoniam super regestis ordinarij titulus renouari, aut refici potest, vbi vero faciliter id fieri non posset, stante iuris præsumptione, concurrente possessoris iuramento pro possessore iudicandum esset, secundum Hostiẽ. in dicto cap. licet Heli. & Henric. in dicto cap. ex insinuatione, & pro eis est dicta l. fin. C. de fide instrumen. quam supra allegaui l. generaliter. primo responso. C. de rebus credi. Hic repeti possunt quæ supra de vasallo scrip simus ex capitu. primo, de controuersi. inuesti. capitu. primo & fina. de consuetu. recti feud. &c. Secundo Fel. in dicto cap. sicut 16. colum. in fin. extra de re iudica. ait, quando is qui de intrusione imperetetur, vel cuius titulus argueretur, plura beneficia non obtineret, sed vnicum tantum, quoniam pro eo, vel secundum eum, cui ius non resistit, sed potius assistit, facilius pręsumendum & iudicãdum est d. c. cum te. extra de ætate & qualita. ordinan. & dicto c. cũ iamdudum, & cap. de multa. & capit. extirpandę. extra de præbend. capit. vnico. extra vt ecclesi. benefic. In alijs autem, quibus ius resistit, & in his, quæ a regula ipsa excipiuntur, procedant quæ supra dicta sunt, vt rei veritas potius, quam præscriptio attendatur, cum, vt supra dixi post Inno. & Host. en. in dicto cap. constitutus. extra de rescript. & in cap. illud. extra de pręscrip. in beneficijs omnis puritas adesse debeat, & abesse omnis macula. Non obstabit ratio, cuius supra meminimus, dũ dictum est in fauorem reipublicę ecclesiasticę introductũ fuisse, beneficia diu nõ debere litigiosa remanere, neq; possessores ambagibus litium, laboribus, & expensis vexari, ne bona ecclesiarum dissipentur, vel diripantur, ob idq; diuinus cultus minuatur. Quoniam, vt inquit tex. in capit. aurum habet ecclesia. 12. quæstio. 2. potior est ratio, quę saluti animarum prospicit, quam quę rerum conseruationi prouidet. cap. conuenior.
373 23. quæst. 8. l. sancimus. C. de episco. & cleric. † Et ideo canon longitudinem temporis non attendit, imò prorsus condemnat vbi possessorum animas illaqueatas tempus retinet. capit. si sacerdotes. 16. quæstio. 3. dicto capitu. quanto. extra de consuetud. Melius enim est pro tempore rectorem ecclesię molestias pati, quam cum animarum iactura furem & latronẽ in ouile Domini intrare & permanere c. dominus. 1. quæstio. 1. ibi sacerdotes tui induãtur iustitiam, & sancti tui exultent. & Malach. 2. ca. si possessio quantumcunq; diuturna possessori titulum non tribuit c. 1. de reg. iur. c. ex frequentibus. extra de institutio. quomodo in possessione sua iuste defendi põt, qui sine titulo est, & in ouile domini non per ostium, sed per fenestrã ingressus est, præsertim cum iuris regula verbis negatiuis concepta sit, quę ob id potentiam tollit, secundum glo. in rubrica. C. ne fideiul. doti. den. & in rubrica extra ne sede vacan. de qua per Barto. & omnes in l. Gallus in princ. per illum text. in verbo, non posse. ff. de lib. & posthu. & l. 1. ff. de iniusto, rupt. & irri. testam. nec aliter obtentum permittit lex canonica posse retinere, dicto c. dudum. 2. extra de electio. cap. de multa. & ca. dilecto. extra de præbend. extrauaga. execrabilis de præbend. Imò, vt dictum est, vult eos spoliari, in dicto capit. cum bonæ. extra de æta. & qualit. ordinan. cap. ex parte A. extra de test. & cap. postulastis, & cap. fraternitatis. extra de cleri. excommunic. ministran. quare si tempus siue recens, siue antiquum titulum non tribuit, non debet distinctio fieri vbi contra possessorem nullitas tituli deducitur, cum in prophanis lex canonica titulum & bonam fidem consideret, in cap. si diligenti. & capit. vigilanti. & cap. fina. extra de præscriptio. quanto magis in ecclesiasticis id considerari debet, cum in eis omnis puritas adesse debeat, & omnis macula abesse, vt supra dictum est post Innoc. & Hosten. in capitu. constitutus. extra de rescript. in verbo, irritum, per text. in capitul. si quis neq; 1. quæstio. 1. Nam & Decretales & canones priuationem introducentes, tempus non considerant, vt ex eis videri potest, & in capitul. licet de præben. in 6. Non distinguitur tempus an recens vel
374 antiquum sit. In hoc † autem triennalis possessio iuuat, primo quia sequestratio beneficij fieri prohibetur donec de tituli nullitate iudici constiterit, clemen. vnica. de sequestra. poss. & fruct. Secundo quod transfert onus probandi in petitorem, sic vt possessor absoluatur, si petitor, cui onus probandi incũbit, nihil probet l. ei qui. & l. quoties. §. qui dolum. ff. de probatio. Idem probatur in dicto capitul. dudum. 2. extra de electio. vbi, vt si constaret, quod idem post receptum archidiaconatum prædictum curam animarum habentem pręfatas parochiales ecclesias electionis tempore retineret, nec ostenderet secum per sedem apostolicã super hoc dispensatũ &c. Ecce quomodo proponenti pluralitatem onus probandi incumbit, dum primo loco dicit, si constaret, & postquam sic cõstitit, probare debet, qui conuenitur, secum fuisse dispẽsatum duo beneficia incompatibilia retinere. & recte induci põt dicta clemen. vnica. de sequest. pos. & fruct. quę nõ prohibet triẽnalem possessorem beneficij nõ tantum in petitorio, sed neq; in possessorio inquietari, sed solum beneficiũ pendente lite sequestrari non permittit. Semota igitur sequestratione ordinarius loci de possessorio & petitorio pronuntiabit, quantũcũq; possessor triennalis sit, quia ius talibus prouisoribus resistit, in dicto cap. ordinarij locorum in fin. de offic. ordin. li. 6. & necessitatem ordinarijs imponit, de dispẽsatione eorum, qui plura beneficia obtinent, aut habere desiderant, inquirere, priusquam tertij beneficij collationem faciant, & si secus factũ erit irritum & inane pronuntiat. pariter in extrauag. execrabilis de præbend. Licet non sic in eo, qui beneficiũ iusto & canonico titulo obtinet statutum sit, in dicto ca. de multa. sufficit enim, quod antequam habitum & oblatũ retineat, primo cedat, aut

secundũ habere renuat, per d.c. de multa. Alioqui vtroq; pri-
375 uatur, per illos tex.† Tertia limitatio est in eo. qui quãuis pos-
sessor sit beneficij, etiam si triginta annis possederit, postulat
declarari titulum sibi competere cap. ex parte A. extra de testi.
& ca. ex insinuatione, extra de procur. quod prosequere vt per
Domin. & Petr. de Ancha. in d.c. ordinarij, de offic. ordin. lib.
6. Felyn. in dicto cap. licet Heli. extra de simonia. Quarta, in pa-
trono, cuius interest, ne beneficiũ altero titulo possideat quã
ex causa suæ præsentationis. & ob id intrusus in beneficio. cap.
decernimus, 16. quæstio. 7. & ita semel Rothomagi iudicatum
fuit de quodam beneficio curato, cuius vacatio contigit per
obtentionem tertij beneficij in vim duarum vnionum, quæ
nunquam publicatę fuerant, neque de illis cognitio haberi po
tuit, obtinuit qui a rege præsentationem obtinuerat & institu-
tionem, excluso eo, qui a Pontifice prius iure deuoluto obti-
nuerat, licet lapsus esset annus post impetrationem apostoli-
cã, & possessor beneficij nouem & pluribus, tria illa beneficia
sub prætextu illarum vnionum a Concilio Basiliensi reproba-
tarum in titulo de reseruationibus, licet in Britãnia passim ob-
seruentur. Adde, quod notat Innocent. in dicto cap. super his,
extra de accusa. dũ de rege loquitur iura regalię habente, qua-
lis est Christianissimus Rex noster. vt paulo post declarabimus
& meminit Spec. in titulo de lega. §. nunc tractemus, versicu.
sed nunquid legatus. & Henric. Bohic. in cap. nobis, tertia co-
lumna. extra de iure patrona. possunt enim secundum Innoc.
& Hostien. illic Reges & Principes admitti, si prouisos suspe-
ctos habeant de proditione, vel secretorum reuelatione, dicto
cap. filijs, 16. q. 7. & c. constitutum, 16. q. 1. Idem notat Domin.
de sancto Geminia. in cap. vt circa, §. ędicto. quarta colum. de
electio. lib. 6. Felyn. plura accumulat in dicto capitu. super his,
quarta colum. versic. glo. in verbo, accusatione. Cui adde Ioan.
Fab. in dicta l. presbyteri, C. de episcop. & cleric. sed non vide-
tur hæc limitatio admittenda, nisi quatenus ordinarius in pu-
niendo negligens esset, per rationem dicti capit. filijs, 16. quæ-
stio. 7. vbi hoc notat glo. in verbo, regis. glo. in §. fina. in verbo,
sententiam, in authen. apud quos opor. monachos, collatio. 6.
& quod notat Domini. in capitulo vnico. versic. & cum Pari-
siense. de cleri. coniuga. libro 6. Iungi potest ratio capi. verum.
capi. ex transmissa, extra de foro competen. & cap. cęterum, &
cap. nouit. extra de iudic. licet Abb. in capitu. qualiter & quan-
do, extra de iudic. dicat cap. filijs, 16. quæstio. 7. esse correctum
per dictũ cap. qualiter & quando ibi, quod fieri prohibemus.
Sed dici iure, potest non esse correctum, quando aliter non po
test, quam per Regis beneficium ius & iustitia haberi, quia ab
ecclesiasticis iudicibus iustitia denegatur, per rationem, capit.
fin. de mili. vasal. qui contu. est, in quo videtur fundata ratio In
noc. in d.c. super his, & Hostien. in c. examinata. in princ. extra
de iudi. Flor. in l. 1. colum. 2. ff. si serui. vendic. secus forte dicen-
dum est, si via ordinaria iuris ageretur, neque tanta esset eccle-
siasticorum iudicum negligentia, vt glo. pen. voluit in dicto ca
pit. verum, extra de foro competen. præsertim si causa, de qua
agitur, iuris sit patronatus laici, per illos text. præsertim secun-
dum Inno. Hostien. Fely & alios in dicto cap super his. & Do-
376 mi. in dicto c. vt circa. §. edicto.† In Rege Franciæ procedit, cui
iura regaliæ concessa sunt in synodo vniuersalis ecclesiæ Ro-
mæ congregata authore Adriano primo huius nominis Ro-
mano Pontifice, quæ fuit septima synodus, 350. episcoporum
de qua in cap. Adrianus, & in c. in synodo, 63. dist. quæ Carolo
Magno concessa sunt, & a successoribus suis hactenus obserua
ta. Neq; verum est Ludouicum Pium Caroli primogenitum
huiusmodi iuribus renuntiasse, cum id scriptum non inuenia-
tur. Cæterum comperimus eum iuri eligendi Pontificis renũ-
tiasse, sicuti legitur in cap. ego Ludouicus, eadem distinct. 63.
Ius autem donandi ecclesias idoneis sacerdotibus, episcopis,
& archiepiscopis, quam synodus illa inuestituram & laudatio-
nem appellat, in viridi est obseruantia, & Innoc. in dicto capit.
super his, negligenda aut spernenda non esse ait, dumtamen in
ecclesię emulationem Reges, & Principes, quibus regalię iura
concessa sunt, nõ vtantur. De his paulo post tractabimus. Quin
377 ta, quando † possessori notorius tituli seu canonicę institutio-
nis defectus opponitur, onus probandi possessori incumbet,
neque possessorem iuuabit diuturna beneficii possessio. seu
verius detentio. c. constitutus, extra de filijs presbyte. ratio se-
cundum Inno. illic est, quoniam beneficium eo quod posside-
tur, non propterea iuste possidetur, neque possessori tam eui-
dens iniqua & iniusta possessio titulum tribuit, neque habitũ
confirmat, c. bonæ, extra de postul. præl. c. cum ecclesia Sutrina
extra de causa pos. & proprie. Hoc tamen dictũ intellexit Ant.
de But, verũ esse, si statim de iniquitate & iniustitia possesso-
ris cõstare potest, c. pastoralis, & c. olim. vbi hoc notat extra de
causa pos. & prop. Idem Ant. in c. in literis. col. 11. vers. in bene-
ficialibus autem, extra de restit. spol. Pro eo facere potest, l. 3.
§. ibidem, ff. ad exhib. l. fin. C. de compensa. c. significasti. extra
de duob. in possessione recente non potest esse dubiũ, vt supra
diximus per cle. vnicã. de sequest. pos. & fruc Et sic longa pos-
sessio in beneficialibus & alijs iuribus ecclesiasticis, cuiuscũq;
temporis sint. possessorem nõ excusat a probatione negatiue,
quæ producto titulo satis erit probata. duntamen prouisio sit
canonica, dicenti autem non esse canonicam onus probandi
incumbet, nisi inspectio tituli nullitatem demonstraret, vt in
l. 2. §. inspectio. ff. quemadmo. test. aperi. l. fin. C. de edicto diui
Adria. tollen. c. cum personę. extra de priui. Et ratio est, quia
ecclesiasticum beneficium obtineri non potest, neque renne-
ri sine canonica institutione, & sic iusto titulo. d.c. 1. de reg. iur.
in 6. c. ex frequentibus. extra de insti. q prosequere vt per Ant.
de Butr. in d.c. in literis. extra de restit. spo. Zabar. in cle. 1. de cã
pos. & proprie. eũdem in d. cle. vnica. in 11. q. de sequest. pos. &
fru. Domi. & Per. de Anch. in d.c. ordinarij. de off. ord. lib. 6. &
approbata est ratio Inn. & Host. in d.c. constitutus. in verbo, ir-
ritum. extra de rescrip. quia in beneficialibus abesse debet om-
nis macula, & omnis puritas adesse. Et ista est communis om-
nium sententia, quam pluribus senatusconsultis confirmari
vidi, licet quãdoque nonnulli ex ecclesiasticis iudicibus refra-
garentur, præualuit tamen semper veritas. Nõ prætermittã ali-
qua regalię iura, quæ huic nostrę disputationi conuenire exi-
stimaui, an aduersus eam longissima possessio triginta vel qua-
draginta annorum iuuare possit. Et cui in eis onus probandæ
378 negatiuæ incumbet. In primis aduerte, † plura esse regalia iura
quorũ aliqua commemorantur in c. vnico. quæ sunt rega. col-
lat. 10. aliqua ponit Bald. in 1. repeti l. imperium. 3. col. ff. de iur.
om iud. Ang. in l. 1. C. ne rei domi. vel templo. Alex. in l. 1. col.
2. ff. de offi. eius cui mand. est iurisdi. Luc. de Pen. in l. cõtra pu-
blicam. C. de re mili. lib. 12. Bal. in l. rescripta. C. de præcib. im-
pe. offer. dum de imperatore loquitur, qui magistratus depo-
nere põt. Ant. de But. in c cum contingat. extra de foro cõpe.
Cuius scripta transcribit Roma. tametsi eum non referat, in l. 1.
§. denique. circa prin. ff. de aqua plu. arcend. Pariter Alex. in d.
l. 1. circa prin. ff. de offi. eius cui mand. est iurisdictio. de Plat. ali-
qua commemorat in l. viros. ad fi. C. de diuer. offi. libr. 12. Ant.
Corl. in quæstione. l. & libr. sui tractatus de pñte & excel. reg.
379 † Et istorum iurium tria sunt genera. Quædam enim sunt, quæ
principi adeo inhærent, vt neque cedere, neque a se abdicare,
neque eis vti, nisi per seipsum potest, quæ neque præscribi pos-
sunt. de quo per Fely. copiose in c. cum non liceat. & c. cum no-
bis. extra de præscrip. & j. dicetur. Aliqua sunt principis iura,
quæ per alium explicari possunt, quæ etiam sunt impræscripti-
bilia. Alia sunt, quæ salua principis maiestate præscribi possunt,
præcedente tamen principis cõcessione. Aliqua sunt, quæ licet
committi possunt, expediri tamen non nisi a maioribus magi-
stratibus debent, quæ neque præscribi possunt. Aliqua sunt, in
quibus titulus cadere nõ põt, similiter neque præscriptio. Ali-
qua vero sunt tituli capacia, & hæc præscribi possunt. de his vi-
deamus, Cæterum non existimaui prætermittere, in Pontifice
aliqua ẽt esse, quę in signum supremę potestatis sibi soli cõue-
niunt, neque per alium expediri debent. De quibus per gl. 1. in
c. q trãslationem. extra de offic. leg. & c. sicut vnice. extra de ex-
cess. præla. Host. in c. cum dilectus extra de accus. Bal in d. l. re-
scripta. col. pen. C. de præci. impera. offeren. Ad iura regalię re-
uertamur, præsertim illud, q supra commemorauimus. q regi
circa beneficia in episcopalibus, & cathedralibus ecclesijs va-
cantia competit, de quo in c. generali de elec. lib. 6. c. cum lon-
ge. & d.c. Adrianus. & c. seq. 63. dist. Innocen. in dicto cap. super
his. & Hostien. post eum, extra de accusa. Domini. post Ioann.
And. in c. 2. colum. 3. de præb. in 6. Henri. in c. nobis. 3. col. extra
de iure patro. Inn. & Compostel. in c. quod sicut. super verbo,
principi. extra de electio. in c. dilectus. 2. extra de pręb. Abbas
in repetitione. §. qui vero. in c. extirpandę. extra de pręb. Felyn.
in c. cum contingat. 3. col. extra de foro compe. Quæstio igitur
380 est, † an facultas seu potestas conferendi beneficia, quæ regi ab
ecclesia cõcessa sunt, cedi possit, & per aliam personam a prin-
cipe exerceri. Et ne quæstio inutilis esse videatur, recensebo ca-
sum, qui anno. 1515. contingit, Dum Christianissimus Franciæ
rex expeditionem in Heluetios ducatum Mediolani vsurpan-
tes fecisset, qui tunc vicariam cum libera administrandi pote-
state reliquerat illustrissimam & vere imperio dignam dominã
Ludouicam parentem suam cum ea pñte, vt ea in omnibus
& per omnia expedire posset, quæ rex ipse, si abesse non conti-
gisset, facere potuisset. Contigit canonicatum & pręben dam in
Baiocensi ecclesia vacare, priusquã episcopus fidelitatẽ regi fe-
cisset, & inuestiturã, & laudationem suæ promotionis a rege ac
cepisset, illa sicuti solertissima princeps erat in expediendis re-
bus, quæ coronã ipsam contingebant, iure regio seu vice regia
decano & canonicis Baiocensibus, vt in canonicũ & ad prebẽ-
dam aliquẽ admitterent, suis literis mandauit, seruata in diplo-
mate solita forma, quam rex in collatione beneficiorũ iure re-
galiæ vacantiũ obseruare solet. Nec multo post alius superue-
nit, qui a rege ipso collationem illo iure impetrauerat. Super
vtraque prouisione diu multumque disputatum fuit, vter eorũ
in iure

in iure obtinendi canonicatus & præbendę potior esset. In primis ꝙ ius istud cedi posset, & ob id præsentatus vice regia per illustrissimam regis matrem canonicatū & præbendā iure regalię obtinere deberet, in argm̄ est text. in c. cum inter vniuersas, in fi. ibi, vice regia. extra de electio. vbi Papa electionem Capuani Archiepiscopi confirmat, licet a rege Siciliæ consensus, qui interuenire solet, expectatus non esset, sed a Pōtifice vice regia tm̄ præstitus, & tamen ius erat regalię, quod soli regi cōpetebat, per illum text. sine quo nulla erat electio, fm̄ Henric. in c. ex literis 2. col. & c. nobis 3. col. extra de iure patro. & c. qđ sicut, vbi per Inn. Compost. & reliquos, extra de elect. tñ Pontifex vices regis implendo electionem confirmauit, quod non vr̄ ab hoc iure regalię differre, ideo cedi & expleri sicut & illud per alium pōt. Et id non absq; ratione est, ne contingat beneficia diu vacare, & ob id diuinus cultus diminui. clement. dispendiosam, de iudi. quamquam nostra ętas istiusmodi orbitates patiatur ob frequētes dispensationes, seu (vt verius dicam) dissipationes, quæ dietim nullo hominum delectu habito con
381 ceduntur, † quo fit hodie vt ecclesia literarū expertib. & idiotis plena sit, cōtra ea quæ scribuntur in c. indecorum, & c. eam te. extra de ętate & qual. ordinan. in §. primo, in authen. de sanctissim. Episcop. collat. 9. qui alios docere debent, vt ab alijs doceātur necesse est l. si quis ex argentariis. §. pretor. ait ff. de edē. Secūdo, vltra ius illud, ꝙ synodo Romę habita Carolus Magnus obtinuit, quodq; posteris suis seu successoribus Franciæ regibus perpetuo concessum est in d. c. Adrianus, & c. sequen.
382 63. distinctio. † Aliud est ius in regibus radicatum, qm̄ Francię reges omnium fere ecclesiarum Episcopalium & Archiepiscopalium patroni sunt, fm̄ Archidiac. in c. imperiū 10. distinctio. c. lectis. 63. distincti. Bald. in c. quanto, extra de iudicijs. Nō abs re est igitur si ius istud ab ecclesia concessum, pluribus Synodis & diplomatibus confirmatum lōge firmius & validius sit, arg. c. nobis, extra de iure patr. vbi videas omnino Henricū Bohic. & Inno. in d. c. quod sicut & c. Eleutherius, 18. qō. 2. His omnib. nō mediocriter Basiliense consiliū applaudit in tit. de annatis, §. item quod dicta quinta & c. versi. exceptis beneficijs quorū ius patronatus, præsentatio, collatio, institutio vel prouisio ad regem iure regalię, vel alias iure laico spectabat, hac ratione non tantum transmissibile est, sed & exerceri per aliū potest. Et hoc argumento vsus est Lucas de Penn. in l. prędia. quarta colum. versic. septimo sic. C. de loca. prędio. ciuil. libro. 11. Cui ego addo Archid. in d. c. lectis, 63. distinct. Bal. in dicto cap. quanto, extra de iud. eundem Bald. in proœm. Gregor. Tametsi plerique sint, qui dicunt, ius hoc regalię regem non habere in Archiepiscopatibus Lugdunensi, Burdegalensi, Tholosano, Aquensi & Arelatensi. In cęteris Episcopatibus & Archiepiscopatibus regem hoc ius percipere. Nōnulli etiam ius illud regalię in dicto capit. Adrianus, & cap. in Synodo 63. distinctio. expressum in cōtrouersiam deduxerunt, videlicet an rex ab Episcopis & Archiepiscopis fidelitatem & homagium recipere possit, propter c. ex diligenti. extra de simo. c. grauem. extra de sent. excomm. & c. fin. extra de reg. iur. Cum vbique dicatur, indignum esse, & a Romanę ecclesię consuetudine alienum, vt pro spiritualibus facere quis homagium regi seu laico compellatur. Pro quibus est quod scripsit Diuus Ambrosius in c. conuenior. circa princ. 23. q. 8. ibi, in consistorio non solet Christus reus comparere, sed iudex, & in ver. respondeo, noli grauare te imperator, vt putes te in ea, quę diuina sunt, imperiale aliquod ius habere. Sed non concludit hæc obiectio, quoniam locum in spiritualibus obtinet, nō autem in temporalibus, & ex textura illarum Decretalium satis perpendi potest. Et ita etiam respondet gl. in d. c. conuenior. in verbo, Christus. Cui ego addo tex. in c. vnico. §. verum, de statu monacho. lib. 6. & Archid. hoc tenet in c. imperium 10. dist. vbi dicit hoc ius reges Anglię habere, quia patroni ecclesiarum sunt Normanię & Anglię, quas multa dote ornauerunt, vel eo ꝙ plura feuda ecclesijs concesserunt, & in d. c. Adrianus 2. 63. dist. dicit hoc beneficium cōsequēde inuestiturę ab ecclesia obtinuisse. Quib. adde tex. in c. vnico. de cler. qui inuesti. fecit. collatio 10. Et rectè induci pōt, quod scribitur in c. cęterum, & c. nouit. extra de iudic. & c. verū. extra de foro compe. Et quod notat Inn. in c. solitę. extra de maio. & obed. dixi abundantius in tractatu.
383 An rex Francię superiorem in temporalib. recognoscat. † Tertio, tanta fuit vis concessionis Carolo Magno & successoribus suis factę, vt Episcopi incapaces administrationis facti fuerint, nisi a rege laudata electione, & recepta ab eo inuestitura, & si ante administrare contenderint q̄ laudata sit, & inuestitura facta, debent excōicari, & vlterius pena exilij a rege plecti, & bona publicari, d. c. Adrianus. & c. in Synodo 63. dist. Addo gl. in c. fi. in fi. 22. q. 5. Ioan. And. in c. quod sicut, extra de elec. Inno. in c. 2. extra de maio. & obed. neq; hæc cōcessio aliena a rōne videri debet. cum pro ea sit text. in c. dilectus. extra de preb. & in c. dilecto. extra de testib. Nō etiam gloriari debent Hyspani propter d. c. cum lōge, eadem 63. dist. quoniam Hyspanis reges id ex concessione Carolo facta obtinent, qui postquam Adrianum huius nominis primū Pontificem a tyrannide Desiderij Longobardorū regis liberauerat, Hyspanias Mahumeticā prauitatē imbutas Christianas fecit, potitis eis Hyspanię rex insinuatus est, eo medio ius istud regalię consecuti sunt. Et cum in reges Francię duo iura concurrant, primum concessionis apostolicę & vniuersalis Synodi ecclesiasticę, secundum, iuris patronatus, hac ratione non puto de iure a Pontifice reuocari debere, neq; posse, salua semper sedis maiestate, quoniam hoc dignitati concessum est, c. qm̄ Abbas, extra de officio deleg. Dicam infra copiosius in parte opposita, licet alias priuilegium cum causa concessum ex cōtra causa reuocari possit, c. quia sancta. §. verum, & c. cum Adrianus, 63. dist. & extrauag. Bonifacij incipiente, vnam sanctam, in tit. de maior. & obed. circa quod cōgregari & cumulari possent triuiales iuris regulę de priuile-
384 gijs tractantes, † quæ volunt, cessante causa concessionis priuilegij posse priuilegium reuocari, imò ipso iure expirare. l. cura. §. deficientiū ff. de muneribus & honorib. l. antiquę. C. ad Velleia. l. Titia. §. vsuras. ff. de lega. 2. c. tuarum, extra de priuil. vel si postea damnosa esse cęperint, c. 2. §. statuimus, de decimis, lib. 6. de quo in l. ambitiosā. ff. de decr. ab ordine facien. l. rescripta. & l. nec damnosa. C. si contra ius vel vtilit. publ. facit. l. si plures §. quamuis. ff. de admin. tut. l. in confirmando, & seq. ff. de confir. tuto. & in c. decet, de reg. iur. in sexto. per Lucam de Pēna, in l. veterani. C. de vetera. lib. 12. Inn. in c. quanto, extra de consuet. Alia ratio, quare non debeat, aut possit reuocari, est, quādo in compensationem benemeritorum concessio facta est l. Aquilius, & l. si pater. §. fi. ff. de dona. Secūdo, quia fundatores & ędificatores fuerunt ecclesiarum, vt inquit Archidia. in d. c. imperium 10. dist. Idem Archid. in d. c. lectis, & d. c. Adrianus, 63. dist. Bal. in proœm. Greg. Et ob id rectè patronus earum vocatur, secundum Henric. in c. nobis, extra de iure patro. quare ius illud potentius est, vt supra dixi. & prosequere vt per Felyn. in tractatu, quando literę apostol. vbi autem priuilegium ex liberalitate Pontificis tantum processisset, & concessio aliquid a iure ecclesię detraheret, secus forte dici posset. §. quia vero verisimile, in authen. de non alienan. aut permutan. rebus eccl.
385 collat. 2. c. cura. & c. illud, extra de iure patro. † quoniam specia le ex priuilegio procedens facilius quam cōmune ius tollitur, l. eius militis. §. militia missus, ff. de re militari. Si rex iure suo vtitur, non videtur dubium esse, quin rex committere possit, quoniam suo iure conferat, vt statim dicetur. Neque obstare possit, quod mulier sit, & non sit de iure communi mulier capax virilium officiorum l. scientię. ff. de regulis iuris l. 1. §. sed vm. ff. de postulan. imò neque conferre potest c. quoniam, versicu. fœminę. 16. qō. 7. Primo, quod mulier capax est iuris patrona-
386 tus. c. fina. extra de conces. prēb. † Imo plus beneficia iure suo conferre potest, c. dilecto, extra de testibus vbi mētio fit de comitissa Flandrię, quæ ius habet conferendi sex p̄ bēdas sacerdotales, si suo iure conferre potest, multo magis exercitiū habere potest, cum minus sit iuris exercitium, quam ius ipsum c. ex insinuatione, vbi per gloss. & omnes, extra de iure patrona. quia qui exercet, non nisi minister est, vel organum. Cæterum rex ipse conferre dicitur l. pater ex prouincia. ff. de manumiss. vindicta. l. & licet. ff. de constitu. pecu. c. finali. §. cęterum, extra de officio delegat. quibus adde Fely. in capitulo secundo, & final. extra de maiorita. & obedien. dum quærit, an Pontifex laico potestatem conferendi beneficia concedere possit. & Anton. in dicto capitulo dilecto. Secundo, hoc maxime in illustri-
387 bus mulieribus recipiendum esse, † præsertim reginis Francię, quæ omnium virilium officiorū de iure capaces inuentę sunt, in capit. dilect. extra de arbitr. capitu. cum deuotissimam, & capit. sequen. 12. quęst. secunda, in quibus Constantia Francię regina a Gregorio Papa requisita est iustitiam pro violata ecclesiæ immunitate sibi fieri, in capit. Mennā 2. quæst. 4. vbi Greg. Papa Mennam ipsum, licet coram se purgatum, ad Brunigildam Franciæ reginam remisit, vt de crimine illi imposito se purgaret, & tamen mulier istius officij maxime incapax est iure ordinario, quoniam a solo Pontifice Episcopus iudicari debet, licet ab alio processus aduersus eum instrui possit, c. duodecim, 5. qō. 4. c. nullam, 2. qō. 5. sic vt post Pontificis iudicium nulli, cuiusq; dign. tatis existat, inquirere licet, c. ipsi & c. cuncta per mundū 9. q. 3. plenius in c. nos si incompetenter, 2. q. 7. Et omnib. fere canonib. illius qōnis, c. nemo, 9. q. 3. per Antonium in capit. omnis, extra de peniten. & remiss. Alb. in quæstione incipiente, Episcopus, c. dilecta. extra de maioritate & obediētia, per Lucam de Penna in l. quāuis prouisum, in prin. C. de decurionibus, lib. 10. Non minus tamen Gregorius Papa Mennam Episcopum a se purgatum ad Brunigildam reginā, vt iterum se coram ea purgaret, remisit. Si istud, quod soli sedi reseruatur, Papa reginę commisit, hoc ius, quod non est proprium sedis, sed omnium episcoporum & inferiorum ab eis cōe est, per mulierē exerceri potest. Et hæc Pontificis laudatio huic rei maximum prębet argumentum l. cum quędā puella. ibi,

ibi, quare tam optimo exemplo argumētati. C. de admini. tuto. Et hac ratione vtitur Baldo. in l. vnica. col. 2. in princi. C. de mulieri. & in quo loco. lib. 10. dum quęrit de præexcellentibus mulieribus, quales sunt reginę, comitissę, & istius dignitatis mulieres, cum quo Cardin. Alex. conuenit in c. fęminam per quos fiat inuesti. collatio. 10. & Ang. in l. fina. C. de testa. milit. Quarto, prohibitio, quæ mulieribus facta est huiusmodi concessionis, de iure est positiuo in l. 1. §. sexum. ff. de postulā. & in dicto ca. quū. 16. q. 7. quinimo talis prohibitio non tm̄ fęminis facta est, sed & viris laicis, per illum text. ibi, viri & fęminę &c. Tamen contra ius illud disponit Papa in d. c. fina. extra de concess. præben. & c. dilecto. extra de testib. & alijs supra notatis. pariter & princeps in l. digna vox. C. de legib. l. princeps. ff. de legib. Et Anto. Augustus contra legis dispositionem Iuliæ matronę consobrinę concessit, vt quamuis secundo nupta esset viro non consulari, dignitatem tamen prioris mariti, qui consularis erat, retineret. similiter in l. 1. ff. ad Municipa. Pariter cum incapace dispensat in l. quidam consulebant. ff de re iudica. & Papa in c. cum vicesimū. extra de officio delega. c. significasti. extra de elec. per Inn. in c. veniens. extra de filijs presbyteror. Nam & Iustinianus Theodoram vxorem suam consilij sui participem fecit, vt ipse inquit in. §. sed neq; sufficiemus in auth. vt iudi. sine quoquo suffrag. Comitissa Matilda iudicantis munus suscepit, vt gl. inquit in l. sed & si susceperit. ff. de iudicijs, & glo. in l. fi. C. de arb. quæ tantundem de comitissa Cāpanię refert, quæ ius cuicunq; petenti reddebat, pariter & Sibylla, cuius meminit glo. in. §. sedebunt in authent. de iudi. collatio. 7. Nam & diuus rex Ludouicus dum pro Hierosolymitana expeditione cruce se signasset, matrem suam Blancham vicariam in regno dimisit. Pariter & Philippus Augustus dū in Sariam expeditionem præparasset, vxori suę regni & filij sui tutelam & administrationem commisit. quare de re tam diu decisa, totq; exemplus confirmata, disputare, est principi iniuriam facere. §. & nos non latuit in authent. quibus modis naturales effic. legit. colla. sexta l. nullus. C. de summa Trinit. & fi-
388 de catho. l. fina. C. de consulib. lib. 12. † Et tamen vbi incapacitas est ex parte suscipientis, si per principem ex certa scientia incapaci potestas conferatur, qui incapax est, capax efficitur, dicta l. quidam cōsulebant. ff. de re iudicata c. statutum, & c. si eo tempore de rescript. in 6. c. ex ratione extra de æta. & quali. ordinan. cle. si summus de sentēt. excommu. Facit, quod Bal. notat in dicto ca. 1. per quos fiat inuesti. collat. 10. dum quærit de infante minore septēnio oblato Papæ vel principi, cui Papa beneficium confert, vel princeps officium, nulla ętatis mētione facta, an sciēter videatur Papa seu princeps super ætatis defectu dispensare. Cui adde tex. in l. Imperialis. C. de nup. cle. si summus, de sentē. excommu. Et quod notant. Bar. & Alex. in l. idem Vlpianus. ff. de excusa. tuto. idem Alexand. in dicta. l. quidam consulebant. & Cano. in d. c. cum vicesimum. quanto magis si per vniuersam Synodum ecclesię concessio facta est, cuius Pontifex caput est c. multis. 17. dist. & ratio huius est in cap. de quibus. 20. distin. facilius, inquit, inuenitur, quod a pluribus senioribus inuenitur, facit quod scribitur in. 16. & 27. distinctio. in ca. quod translationem. extra de offic. lega. facit dictum c. ipsi, & c. cuncta per mundum. 11. q. 1. Non sic ergo cōcessum est regi priuilegium, vt ipse per se nō per procuratorē vti possit. Alioqui fieret interpretatio, nō quo magis, sed quo minus, contra l. fina. ff. de consti. princ. l. non tantum. §. si mancipatus, versic. non enim, vbi glo. in verbo, per rescissionem. ff. de bo. pos. contra tabu. Plene in c. decet. de regul. iur. in sexto. præsertim cū princeps circa multa & varia occupatus nō possit singulis ciuitatibus, & multo minus negotijs adesse l. magistros. C. de profes. & medi. libro decimo. §. nos igitur in auth. de defensor. ciuita. colla. 3. l. quisquis. C. ad legem Iul. maiest. & in extrauagā. Ioan. 22. incipiente, super gentes & regna. in titu. de consuetu. Ob id defensores, procuratores, aduocatos, consules, procōsules, legatos, præsides, & cæteros id genus magistratus præficit, qui curam rei publicæ suo nomine habeāt l. in nomine domini. C. de offic. præfecti prætor. Afri. l. humanū C. de legi. c. in illis, & c. seq. 80. dist. Et quorum præsentia spiritu, princeps præsens esse censetur c. veritatis. §. nos igitur. ex-
389 tra de dolo & contu. † Et si dixeris, verba priuilegij regi concessa, in personam regis concepta esse in d. c. Adrianus, & c. in Synodo. 63. dist. ideo regis personam non egredi, argumento. l. marito. & l. seq. ff. solu. matr. de quo per glo. in cle. fina. de procura. & tex. in c. quoniam Abb. vbi Fel. & c. vno delegatorum extra de officio delegati. Et per Bartolum in l. qui liberis. §. hæc verba, ff. de vulgari substitutio. Eundem in. §. & hoc vero in Authentica, vt nulli iudi. colla. 9. & in l. centesimis in fin. ff. de verbo. oblig. Bal. in c. 1. in verbo, Marchio. qui feudum dare possunt. Are. in l. si per epistolam ff. de acqui. hæred. Floria. in l. 4. ff. de serui. pro quibus est. §. sed cum factum. Institu. de stipula. seruo. l. si stipulatus fuerim in prin. ff. de verbo. obliga. Dic in eo duo iura concurrere, vnū quod de iure cōmuni sibi concessum est, quia patronus est omnium ecclesiarum. Et ita notat Bald. in cap. quanto. extra de iudicijs. Arch. in dicto cap. lectis. 63. dist. per c. Reatina ecclesia. & c. principali. eadem distinctione. Et illo iure pręsentare posset c. fina. de conces. pręb. & c. decernimus. 16. q. 7. nisi priuilegium conferendi a Pontifice concessum esset, vt supra dictum est de comitissa. Fandriæ, per c. dilecto. extra de testi. & in c. cum longe 63. dist. Et hac ratione Innocen. inquit in c. quod sicut. extra de elect. quem illic Compostella. sequitur, licet regibus Franciæ in d. c. Adrianus. & cap. in Synodo. priuilegium cōcessum sit inuestituram episcoporū recipiendi, & non posse episcopos antea administrare quam eorum electio a regibus laudata sit, & inuestiturā ab eo susceperint, nullum vinculum ob id inter electum & ecclesiā cōtrahitur. Sed ab ordinatore & cōsecratore, vel ab alio ecclesiastico ministro spirituali & ecclesiastico spirituale ius in episcopatibus & beneficijs suscipiunt. Tamen volunt Inn. & Cōpostel. pręsentare eos posse ratione iuris patronatus, nec illis quicquam obstare, cū inter præsentatum & ecclesiā propter pręsentationem nullum vinculum contrahatur, argumēto capit. pastoralis. extra de iure patrona. Et re vera rex Franciæ dū iure regaliæ confert, diploma suę collationis dirigit decanis & capitulis, vt eum quem in diplomate nominauit, instituant, & stallū in choro, & locū in capitulo assignēt, capellas aūt & cætera huiusmodi beneficia cuiuscunq; qualitatis sint, dummodo sacerdotalia seu affecta sacerdotibus non sint, præcepit in
390 possessionē realem & actualem introduci. † forma autem hæc est. Franciscus Dei gratia Francorum rex, dilectis nostris decano & capitulo T. ecclesiæ salutem. Notum vobis facimus qđ nos canonicatum & præbendā, quos in dicta ecclesia obtinere solebat defunctus T. per ipsius obitum, prout fertur, vacañ. & ad collationem nostram iure regaliæ nunc in dicta ecclesia vacan. spectan. dilecto nostro T. dedimus & contulimus, damusq; & conferimus pietatis intuitu per præsens. Earum seriæ vobis mandamus, quatenus dictum T. seu eius procuratorē pro eo in possessionē & saisinam dictorū canonicatus & præbendæ ponatis & inducit, stallum sibi in choro, & locum in capitulo, cum plenitudine iuris canonicatus, vt moris est, assignetis, adhibitis solemnitatibus assuetis, sibiq; seu prædicto procuratori suo de fratribus, redditibus & emolumētis ad eosdem canonicatum & præbendam spectātibus respondeatis, & ab alijs quorum interest aut intererit faciatis integre respondeｒi, amoto abinde quolibet alio detentore illicito literas nostras anterioris datæ pręsentium super hoc nō habente. in cuius rei testimoniū pręsentibus literis sigillū nostrū iussimus apponendū. Datū &c. Concurrente igitur vtraq; qualitate, vi-
391 delicet ea, quæ iuri cōi, & ea quæ priuilegio innititur, † naturalis potius quā accidentalis attēdenda est l. nō putauit. §. si quis emancipatū. ff. de bo. pos. ꝯ tabu. l. filio in princi. ff. de liber. & posthu. l. fi. §. hæc actio. ff. nau. caupo. stabula. l. eius militis. §. militia missus. ff. de testa. milita. Vnde videtur id posse per procuratorem exerceri, dicto cap. fin. extra de concess. pręben. dū tamen secūdum Guido. de Suazar. & antiquos iuris canonici interpretes, procuratori generale mandatum habenti cōmittat, secus si vni tantum ecclesiæ præfecerit, per illum textū & capit. constitutus. eodem titulo. de concess. præbend. cap. fi. de offi. vica. libro sexto. Et hæc facultas permissa est, quando cōtingit patronum abesse, aut aliquo iusto impedimēto occupatum esse l. Paulus. ff. de legat. c. ad nostram. extra de cleri. non residen. in eccle, l. hac lege. versic. & quoniā. C. de proxi. sacro. scrin. libro duodecimo. Quem tex. in versi. vt qui liberam proficiscendi licentiam prænuntiatione commeatus adepti fuerint, sine qualibet stipendiorū aut emolumētorum deductio-
392 ne peregre degant. † Aliquando induxi, doctori vel regis cōsiliario absenti iusta absentia, dummodo cum permissione ordinis abierit, non esse deneganda stipendia. Cui conuenit tex. cum glo. in l. 3. §. si ad diem in fi. primæ gl. ff. de re milita. si autem a præsidente aut rectore vel principe ordinis tantum cōmeatum habuerit, a principe aut communitate stipendia recipere non debet, sed debet is, qui commeatum cōcessit ex suo, non autem principis dare l. iubemus, alioquin incipit l. hanc in verbo, solutum, vbi hoc notat Nico. Spinel. C. de eroga. mili. anno. libro duodecimo. & in versicu. nec prius, & facit l. qui commeatus, in princip. ff. de re milita. ibi, habetur tamē ratio dierum, quibus tardius reuersus est. Adde prædictis l. Arboribus. § de illo. ff. de vsufruct. dum de ęgrotante aut defectū ætatis patiente loquitur l. cum hæres. §. Stichus. versicu. sed si quibusdam diebus. ff. de statuliber. Fely. in c. fina. §. is autē. extra
393 de offic. delega. † multo magis deneganda sunt stipendia his, qui illicentiati abeunt, etiam si causa reipublicę aut suorū negotiorum expediat eos abire l. si qua per calumniā. C. de epis. & cler. & melius in l. si quis decurio. prima C. de decu. li. 10. iūge l. si quis domesticorū. C. de dome. & protector. li. 12. quę pœnas imponit his, qui biennio, triennio, quadriennio, & quinquennio ab ordine absentes sunt, & in l. 2. & l. fi. C. de cōmeatu. lib.

394 tu.lib.12. hæc sufficiant. Ad institutum reuertamur. † Quinto
iuuat præcedentia tritum iuris adagium, Qui per alium facit.
in regula, potest quis per alium. de reg. iur. Et hoc argumento
vsus est Luc. de Pen. in l. contra publicam. C. de re militat. lib.
12.5.col. versi. sed pone rex &c. Et glo. in ca. hinc est in verbo si
gillatim. 16.q.1. & glo. in l. pater in glo. fi. ff. de manumis. vindi-
cta. Circa quod vide quæ idem Luc. de Pen. scribit. in l.2. C. de
iure reipubl. lib. 11. versi. sed pone, rex habet ex priuilegio. l. li-
citatio. §. mercatores. ff. de publi. & vecti Sexto, Si iura regalię
priuato concedere potest, vt in c. vnico. quę sunt regal. colla.10.
Et hac ratione Marti. Lauden. in tracta. de principibus, dicit
ducem Mediolanen. habere iura regalię, dummodo non con-
cedantur ea, per quæ decor regius deturpari possit. c. intellecto
extra de iureiur. c. abbate sane. de re iudica. libr.6. dixi in repeti
tione. l. donationes. C. de donat. inter vir. & vxor. quanto magis
nudus vsus, & vt verius loquar, nudum exercitium vel ministe
rium committi potest, dicta. l. pater. ff. de manumis. vindicta. &
l. qui autem. §. fi. & l. seq. ff. de consti. pecu. plenius Moder. no-
tant, præsertim Alexand. in l.1. ff. de offic. eius cui mandata est
iurisdi. & in l. Imperium. ff. de iurisd. omnium iudi. referri pos-
sent, quæ scribit Ioan. And. in c.2. de pręben. in sexto. Septimo,
& hoc argumentum non longe a præcedente differt, quod
sumptum est ex doctrina glo. in cle. fi. & in clemen. religiosus.
de procur. communiter illic approbatę. Et per Barto. in l.1. §.
cæterum. ff. de acquir. pos. vbi Moder. dicta per Barto. dilatant.
395 † Quoties ob potestatis vel authoritatis defectum ad alicuius
actus exercitium per se aliquis inhabilis est, si tamen iussu aut
authoritate eius, cui potestas est faciẽdi, vt commissus implet,
actus sic expeditus, validus erit, dicta cle. religiosus reperi po-
test dicta. l. pater. ff. de manumi. vindicta. ibi, solam em̃ electio-
nem filio concessit, Cæterum ipse manumisit. Et per illũ text.
Benedic. de Plumbi. post Inn. in c. petitio. extra de procur. &
Ioan. And. in c. is cui. de offi. delega. in sexto. dicit, quãdo in cõ-
missarium ius & potestas cadere nõ potest, nunc qui commis-
sus est, vt nudus minister tantum electus esse videtur. Cui ad-
do text. in d. c. fi. §. cæterum. extra de offi. deleg. & glo. non in-
elegantem in c. fi. extra de offi. ordina. dum de Archidiacono
Bononiensi loquitur. dicit enim, si is, cui nudum ministerium
ex priuilegio conceditur, quod alias regulariter alteri commit
ti non potest, vel demandari, vt in d. c. fina. §. cæterum. extra de
offic. deleg. si tamen priuilegium perpetuo alicui dignitati a
Pontifice concessum est, poterit is cui concessio facta est alteri
committere, & demandare, per illum text. & illam gl. pro sin-
gulari Fely. refert in dicto. c. finali. Cui addo. l. item eorum. §.
si decuriones. ff. quod cuiusque vniuersitatis nomine. glo. in c.
1. in verbo, substituendi. de procurat. lib.6. c. iudex de officio de
legati. sic etiam in rege dici potest, qui ius conferendi benefi-
cia, non tantum ab ipso Pontifice, sed & ab vniuersali synodo
ecclesiam repræsentante obtinuit. Et id dignitati & in illius cõ
templationem perpetuo concessum est, non videtur dubium
esse quin nudum illud conferendi ministerium alteri commit
tere possit. Et istud dicit esse verum Henricus Bohic. in cap.
quanto. extra de iureiurando. secus autem dici posset si rei sub-
stantia demandaretur. l. vtrum. §. cum quędam. ff. de rebus du-
bijs. dicam infra. Octauo confirmatur vno fundamento, quo
aliquando vsi sumus in repetitione. l. contractus. ff. de reg. iur.
& in l. dudum. C. de contrahen. empt. dum de personali priui-
legio non cessibili neq; transmissibili locuti sumus, post Mo-
der. in l.1. §. vsufructuarius. ff. de no. oper. nuntia. l. merito. & l.
seq. ff. sol. matri. & l. non tantum. ff. de re iudic. tamen priuile-
gium illud per eum, qui sanguine iunctus est, expediri poterit.
l. etiam in princ. ff. sol. matr. plus dico per pęnitus extraneum
exerceri posse. l. fin. C. de iure emphyt. ibi, per se vel literas suas
d. l. iubemus per hanc. versi. hoc vero adijciendo. in verbo, ma-
nu sua ab erogatoribus &c. & plerisque alijs partibus illius. l.
C. de eroga. milita. anno. Ita notat Cyn. in l. id quod pauperi-
bus. vlti. colum. C. de episco. & cleri. & Fely. in d. c. fi. §. is autẽ.
extra de offic. deleg. & gl. in d. §. huic igitur. in verbo, sigillatim
396 17. quæstione. 1. Nono, legem † concedere soli principi conue-
nit. l. fin. C. de legi. l.1. vbi per Barto. & Bald. ff. de constit. princ.
§. sed quod principi. instit. de iure natura. cum omnis potestas
ei & in eum translata sit, per illos tex. l. vnica. ff. de officio præ-
fecti prætorio. & tamen proceribus legis ordinationem com-
mittit. l. humanum. C. de leg. in proœmio. Insti. §. cumq; hoc
Deo propitio. l. vnica. C. de nouo codi. componen. & demum
postquam facta & ordinata est lex, robur. ei tribuit approban-
do. §. quas ex omnibus. in proœmio institu. d. l. vnica. §. fina. C.
de nouo codi. componendo. non videtur in hoc regalie iuri
397 minus concedendum esse, per prædicta. Ex aduerso † plura re-
ferri possunt. In primis semota triuiali disputatione, quæ circa
regulam, potest quis. de regu. iur. in sexto. per Dyn. & posterio
res eo fieri solet. dici iure potest ius illud regalię conferendi be
neficia in tantum ossibus regis hærere, vt neque per aliũ, quan
tuncunq; sibi sanguine proximum, & si filius sit regis primo-
genitus, Delphinatus superillustrissimus princeps, qui iure so-
mi rex dici potest, per rationem. l. in suis. ff. de liber. & posthu.
per quem tex idem notat glo. in c. cępit Ermigildus. 24. q. 1. &
inducit illum tex. in verbo rex iuuenis. & ratio est, quoniam lai
cus istius iuris incapax est de iure. c. quoniam. ibi, viri & fęminę
16. q. 7. & c. si quis deinceps. & c. seq. ea. causa & quæstione. c.
Imperium. 11. distinctione. Nec in hoc reges & principes a sub
ditis differunt, secundum Ioann. Andr. quem sequuntur Do-
mi. & Petr. de Ancha. in capit. 2. de prębend. in sexto. & hac so-
la ratione mouetur, quia istud ius in laicum cadere non potest
c. fina. extra de iure patrona. sed vt supra dixi recte facit dictum
capitu. si quis deinceps. & cap. sequens. ibi, de manu Imperato
ris vel regis. & in cap. sane. ibi, manus impositionem accepisset
a rege. & in fine eiusdem. c. ibi, princeps enim inthronisauerũt
eum. decimasexta quæstione septima. c. Messana. iuncta glo. &
in c. sacrosancta. extra de electio. cap. ex frequentibus. extra de
institu. facit, quod notat Luc. de Pen. in l. stigmata. in verbo, li-
mitationem. C. de fabricen. lib. 11. dum allegat sanctum Tho-
mam in tertia parte secundę, quæstione. 118. articu. 3. dum di-
cit, Reges in spiritualibus nullam potestatem habere, cum nõ
nisi a Deo hæc potestas esse potest, ad Romanos tertio. Idem
Luc. in l. prædia. quarta columna. versi. septimo. sic. C. de loca.
prædio. ciuilium. libro vndecimo. dum dicit, principem quan-
tuncunque magnum, tamen laicum esse ideo de manu. regis
beneficijs collationem neminem posse neque debere recipe-
re. & ad id reperi. potest quod supra retulimus ex authoritate
Inn. & Compostel. & Ant. de Butr. post eos in c. quod sicut. ex
tra de elec. de rege Francię, qui ex consuetudine secundũ eos,
non aũt ex priuilegio ius illud regalię haber conferendi bene-
ficia, a confirmatore aut consecratore vel ecclesiastico mini-
stro potius quam a rege in beneficio ius accipere. Cęterũ pri-
usquam vlterius progrediar, non puto verũ esse, reges Francię
ex cõsuetudine tantum habere ius illud conferendi beneficia.
sed ex priuilegio, & concessione apostolica & totius synodi ec
clesiasticę Romæ congregatæ, vt dictum est per c. Adrianus. &
c. in synodo 44. dist. & idem notat Anton. de Butr. in c. quanto
extra de iudi. & Domi. de sancto Gemi. in d. c. licet. 3. col. de
pręb. dicit Romę tempore Nicolai tertij plurimum disputatũ
fuisse propter reges Francię & Anglię, qui in plerisq; ecclesijs
suorũ regnorũ asserunt ius conferendi præbẽdas habere sede
vacante, quo iure longe ante constitutionem. d. c. licet sedibus
vacantibus vsi sunt. Pariter hoc dicit Archid. in d. c. Imperiũ.
10. dist. & in c. lectis. 44. dist. Specula. in tit. de lega. in §. nunc
tractemus. Et facit text. in c. cũ inter parte decisa. extra de con-
suetud. vt dicit glo. in c. contra. in verbo reuerentiam. 17. dist.
Et recte dicit illa decretalẽ in parte decisa probare regẽ Fran-
cię solitum esse decanatum ecclesię Cenomanensis conferre
Nam illa pars truncata fuit, & vere ablata, ne passim ab omni-
bus legeretur. tantundem dicit Henr. Bohic. in c. nobis. extra
de iure pat. & Anto. post. Inn. & Compostel. in d. c. quod sicut
extra de elec. & Archid. in d. c. imperium. dicit pariter sublatã
fuisse ex libris decretalium decretalem, ex diligenti. extra de
398 iure pat. † Non omitto glo. in d. c. concilia. quæ dicit regem
Francię ex consuetudine & priuilegio hoc ius conferendi prę
bendas habere, iuxta. c. huic etiam. 17. q. 1. similis gl. in c. bene.
in verbo, præter Romanum Pontificẽ. 95. dist. gloss. in c. laicis.
17. q. 2. alias glos. illis similes Fely. refert in d. c. dilecto. in prin.
extra de testi. & in c. de hoc extra de simonia. Et sic ex priuile-
gio sit rex capax, qui forte incapax esset. d. c. dilectus. 3. extra de
præben. & d. c. concilia. iuncta gl. sua in verbo, reuerentiam. si
puro laico priuilegium a Pontifice concedi potest, quãto ma-
gis regi concedi potest, secundum Domi. in d. c. licet. de pręb.
in sexto. Et ratio est, quoniam rex vngitur. c. vn co. extra de sa-
cra vnctio. c. nos si incompetenter. §. sed notãdum. 2. q. 7. c. pre
sbyter. 58. dist. dum de Dauid & Salomone in adolescentia vn
ctis loquitur. & ob id Host. in d. c. vnico. extra de sacra vnctio.
dicit regem per vnctionem dignitatem & ministerium recipe
re. Cui addo tex. in c. vt cognouerunt. §. nunquid & Daniel. de
pęni. dist. 2. & Io. Mo. in d. c. 2. de præb. in 7. dicit, reges pp vn-
ctionẽ non censendos esse mere laicos, prętertim in regibus
Francię dicit procedere, qui oleo diuinitus misso tingũtur seu
vnguntur. vt meminit Domi. in d. c. 2. de præb. in 6. dixi in tra-
ctatu, An rex Francię superiorẽ in tẽporalibus recognoscat.
Et ob singularẽ in ecclesiã deuotionẽ, quã habere soliti sunt,
Christianissimi titulũ iure obtinuerunt vti in tractatu explicui
licet propter vnctionem ordinem non suscipiat, fm glo. in c.
Valentinianus. in verbo ordinẽ. 43. dist. Neq; ẽt ius conferen-
di etiam ex consuetudine quantuncunq; antiqua habere pos-
sent. per rationẽ. c. causam quæ. extra de præscript. c. tua. primo
extra de deci. c. 1. de prescrip. in 6. c. quanto. extra de iudi. pro-
pter iuris resistentiã, quod annullando procedit in dicto capit.
si quis deinceps. & capitu. sequẽ. decimasexta quęstione septi-
ma. nisi huiusmodi consuetudo a priuilegio originẽ sumpsis-
set. Quibus adde c. gñali. de electio. in sexto. c. præsenti. de offi.
ordina.

ordina, codē lib. & quod notat Ioann. Andr. in addi. Specul. in
titul. de præscript. §. restat idem Ioann. Andr. in dicto capitul.
secundo, de præbend. in sexto. Et ideo glos. in dicto capit. con-
cilia. decimaseptima distinctione, vt supra recēsui, dicit regem
Franciæ non tantum ex consuetudine, sed ex priuilegio ius il-
lud conferendi habere, & recte dicit, dicto cap. Adrianus. cap.
in synodo ca. cum longe 63. distinctione, & aliis supra allega-
tis. Et Hostien. idem dicit in summa in tit. de decimis. §. & vtrū
præscribi possit. versic. tertio quæritur. ibi, si laicus habet priui
legium Romanæ sedis. Et allegat ad id dictum capit. Adria-
nus, & cap. synodo 63. distinctio. & c. a nobis. iuncta glos. fina.
extra de iure patrona. Cui adde glos. in dicto capit. laicis. 16. q.
7. glos. in dicto capit. bene. in verbo, per Romanum Pontificē.
96. distinc. ca. non minus, & cap. aduersus. extra de immunita.
eclesia. Et ideo cum id ex priuilegio a Pontifice & vniuersa sy-
nodo ecclesiastica habeant, non iure de eo disputatur. §. huic
etiam 17. distinct. c. aliorum 9. quæst. 3. nouit. in verbo, priuile-
gium. extra de iudi. c. quamuis. 21. distin. c. seruasti. extra de ele
ctio. recenseri posset quod scribit Hostien. in dicto capi. nouit.
6. columna. in verbo, sed ex Deo, extra de iudi. dum de potesta-
te ecclesiæ Romanæ loquitur, quæ super omnes est, non tantū
in spiritualibus, verum etiam in temporalibus, secundum eum
quem Canonistæ omnes illic sequuntur, & addunt tempora-
lia spiritualibus accedere. c. præcipimus. 12. q. 1. ca. solite. extra.
de maiorita. & obedien. c. quodcunq; 24. quæstio. 1. dixi in in
tracta. in secunda parte. dum de Pontifice loquor, an in tempo
399 ralibus rex Papam superiorem recognoscat. Secundo, † in cō-
sideratione esse dēt causa concessi priuilegij in Carolum Ma-
gnum, demum in posteros, quod Desiderium Longobardorū
Regem superauit, vinctumque habuit, posteritatē eorum ex-
terminauit, Pontificem Adrianū in sedē restituit, plura regna,
& prouincias, quæ a fide declinauerant, & Antichristiani seu
Antichristi erant, tanquam a Deo minister electus Christianę
fidei restitui curauit, & cooperante per eum altissimo occur-
sum omnemque operam adeo christianissime cōuertit, vt re-
integratę in fide permanserunt. Et ob id cum gaudio a Ponti-
fice & vniuersa synodo, quæ cētum quinquagintatrium epi-
scoporū & Abbatū religiosissimorū erat, die Dominicæ Re-
surrectionis Romæ exceptus est, & imperij diademate insigni
tus, quæ causæ ēt iure ad tāl beneficium cōsequēdum idoneæ
& sufficiētes sunt. c. vota §. principibus 63. dis. Et idem in simi-
li dicit glo. in c. quāuis. in verbo, cōcesserit. extra de deci. Olim,
inquit glo. decimæ in feudum laicis cōcessę sunt, vt ecclesiam
ab hęreticis & alijs oppressionibus liberarent. de hoc plenius in
c. cum apostolica. extra de his quæ fiu. a præl. sine consen. cap. Et
hac ratione seu hoc argumēto vtitur Host. in summa. extra de
deci. §. vtrum præscribi possit. versi. 3. quæritur. ibi, si laicus & c.
cuius supra memini. Neq; dubitandum esse puto, cum sancto
Spiritu inspirante a synodo hoc priuilegium concessum fuerit
Cum vt scribitur Mat. 18. c. vbi duo vel tres in nomine meo cō
gregati erunt, ibi in medio eorum sum. Quare dico, consuetu-
dinē hanc a priuilegio originem habētem non modice autho
ritatis esse d. c. generali. de elec. in 6. c. ecclesia sanctæ Marię. ex
tra de consti. per Felyn. in c. causam quæ. extra de præscrip. Eū-
dem post Innoc. & cæteros antiquos in d. c. super his. extra de
accus. Henri. Bohic. in d. c. a nobis. extra de iure patrona. Inno.
& Compostel. in d. c. quod sicut. extra de elect. Fely. copiosius
in d. c. dilecto. extra de testib. qui respondet communibus & ve
re triuialibus argumentis, quæ fieri solent. In primis non posse
priuilegio concedi, quod consuetudine introduci non potest.
Secundo quod laicus incapax est, neq; diuturnitas excusat. d. c.
si quis deinceps, & cap. seq. 16. q. 7. cum rationabilis non sit ca.
fina. extra de consu. dicto cap. causam quæ, extra de præscript.
§. primo. in auth. vt nulli iudi. lice. habe. loci conserua. collat. 9.
400 Domi. notat in dicto cap. 2. de præb. lib. 6. † Ego vltra quam di-
cat Felyn. dico non esse verum, non posse priuilegio concedi,
quod consuetudine obtineri non potest. Nam quod laico con
suetudine detentum est ex decimis, nullo vnquā tempore præ
scribi potest, dicto cap. causam quæ. extra de præscriptio, & ca.
fina. extra de consuetud. & tamen decimæ per priuilegiū a lai-
co obtineri possunt, vt supra dictum est post glossam in c. quā-
uis. extra de deci. similiter hoc ius conferendi a Pontifice etiā
feminę concedi potest c. fin. extra de conces. præbend. d. cto c.
dilecto. extra de testib. multo magis hoc ius regi vel principi
concedi potest c. dilectus 3. extra de præb. d. ca. Adrianus, & c.
in synodo, 63. dist. & apertius continebat decr. ex diligenti. ex-
tra de iure patrona. quæ ex libris remota est, vt supra dixi post
Archid. in dicto cap. imperium 10. distinc. & in c. cum inter. in
parte decisa. extra de consuetud. & in c. cum longe. 63. distinc.
Et idem notat Anton. in dicto cap. quanto. extra de iudi. Ioan.
Andr. & Domi. in capitu. secundo. de præbend. in sexto. multo
magis cum iusto titulo & bona fide præscribi. d. c. 1 de præscrip.
in sexto. Vnde sublatum est omne dubium. Sed vt supra dixi,
hoc priuilegium singulari ratione regi concessum est. Verum
est autem dignitati soli concessum esse, dicto capit. Adrianus.
Et ob id per se, non autem per alium exerceri possit, vt in simi-
li glos. dicit in priuilegio decimarum in dicto cap. quamuis. in
401 verbo, concesserit. extra de deci. † Tertio principaliter ad id cō
firmandum optimum simile induci potest, quod de episcopo
legitur in cap. aqua. extra de consec. eccle. vel altar. & in c. quā-
uis, & c. Pontifices. 17. quæstio. 1. quo etiam Lucas de Penn. vti
tur in d. l. contra publicam. 6. columna. C. de re milita. libro 12.
sicuti, inquit, episcopus ea, quæ sunt ordinis committere non
potest, sic neque rex quę ratione suæ regię dignitatis concedū
tur, committere potest, cum illi veluti præcipua suæ regiæ di-
gnitatis, & coronę adhæreant. Et idem cum Luc. de Penn. te-
net Abb. Sicul. in sua disputatione incipiente, Augerio. 6. colū
na. in princi. dum Archid. in c. hortamur. 71. distinct. defendit
ab impugnatione Ioan. And. in cap. quod alicui gratiose. de re
gul. iuris. in 6. in mercuriali. Dicit enim in his priuilegijs, quæ
de iure per præscriptionem quæsibilia non sunt, quale id est, q
regibus conceditur, præbendas & alia beneficia conferendi, et
si ille, qui committeretur, rex esset, illo iure vti non potest c.
sane. extra de priuil. quoniam nullo pacto alteri committi pos-
sunt c. perijsti. 7. quæstio. 1. ibi, hoc nulli concedi alij patimur q
tibi charitate cogente largiri censuimus. Cuius etiam Fel. me-
minit in dicto capit. causam quę 1. columna. in fi. extra de præ-
script. Tertio quod priuilegium istud regiæ dignitati sic con-
cessum sit, vt illi sit præcipuum. dicto cap. Adrianus. 63. distin-
402 ctio. ibi, a rege laudetur, & inuestiatur. † Sed quæ singulariter
dignitati commissa sunt, per alium explicari non possunt cap.
quoniam Abbas, vbi plenius per Innoc. & Felyn. extra de offi.
delega. præsertim dum tractāt de compromisso aliquando per
Sabaudiæ Ducem in Regem Franciæ facto de 44. Castris feu-
dalibus, cuius supra memini dum allegaui Bald. in cap. in ver-
bo, Marchio. collatio. 10. qui feudum dare poss. in qua Bald. di-
cit consilium dedisse. Et vltra ea, quæ supra annotauimus, ad-
de Rom. qui illam quęstionem examinat in l. secunda. §. sed &
si quis ff. de donatio. & Floria. in l. quarta. ff. de seruitu. Pro qui
bus est l. quod principi. ff. de lega. secundo. l. annua. §. finali. ff.
de annuis legat. Moderni de ea scribunt in l. more maiorum,
& in l. & quia ff. de iurisdictione omnium iudicum. Pro eis fa-
cit cap. si gratiose. extra de rescriptis l. vnica §. ne autem. C. de
caducis tollend. Hoc tamen dictum singulariter Bald. decla-
rat in dicto cap. 1. in verbo, Marchio. 11. colum. qui feudum da
re possunt, & in l. final. §. sed & si quis. C. communia de legat.
quando concessioni talis qualitas aut causa expressa est, vt ve-
re per concedentem videatur fuisse pro causa finali considera
ta, vt inquit l. 2. §. finali. ff. de donation. tunc per alium exerceri
non potest, imò quandoque transmissibilis non esset etiam ad
suos l. sordidorum. C. de excusa. mune. lib. 10. Idem Bald. dixit
in capitul. primo. de inuesti. in mari. facta. collatio. 10. Et istud
in præcedente exemplo considerari potest, quoniam compro-
missum, quod in regem factum erat, magis contemplatione
qualitatis accidentalis quam regię factum fuerat, secundum
eos. Vnde licet in compromisso de dignitate mentio facta sit,
tamen illa qualitas non tam considerari debet, quam singula-
ris prudētia, quæ in principe erat, quæ in successore infante nō
erat, & sic vltra regiam dignitatem aliquid cogitatū est l. cuius
bonis. versi. nam tunc ff. de cura. furio. ibi, cum accidere possit
vt negotio vel propter sexus fragilitatem, vel propter ętatis in-
firmitatem, vel propter dignitatem maiorem minorēve quā
in priore curatore spectanda erat, habilis non sit. hoc etiam in-
nuere videtur §. ne autem. in d. l. vnica. C. de cad. tollend. ibi, ex
facti natura, quod relictum est ab alio adimpleri non possit, &
in his verbis, quia hoc neque ipsa natura concedit, neq; testa-
tor voluit, & in versi. seq. ibi, quæ omnia testatoris voluntas, in
ipsius solius personam intelligitur conclusisse, cui & suam ma
nificentiam relinquebat, & in ea opinione fuit Fel. in d. c. quo-
niam Abbas, reprobata Imolæ opinione contrarium sentien-
403 tis in c. si. eo. tit. de offic. deleg. dum voluit, † compromissum ad
successorem in dignitate transire, si cum dignitatis adiectione
fiat. Neq; obstare Bar. fundamentum positū in l. qui liberis. §.
hæc verba. ff. de vulg. substitu. quod est de confidentia personę
electę. quod Ioann de Imola dicebat lege non probari, sed pro
huiusmodi illustribus personis iuris pręsumptionem esse. Sed
ad id Felyn. respondebat. Tu Imola dicis, præsumitur pro illis
in dignitate constitutis, verum est, inquit Felyn. de scientia, sed
non de conscientia. Et propterea ait, siue in arbitris loquamur
vel alijs actibus, compromissum vel concessio in successorem
non transit. Sed quęso aduerte Fely. hoc argumentum a Ioan.
de Imola vsurpasse in dicta. l. qui liberis. §. hæc verba. vbi Ioan.
de Imol. hoc pręcipuo argumento vsus est secutus Bartol. opi-
nionem. Propter cōfidentiam enim, quæ in electo arbitro esse
potest, quam eligens in successore in dignitate habere non po
test, non esse ad successorem trāsmissibile, per d. l. cuius bonis
ff. de cura. furio. Et Moder. Papien. Iaso. in eadem l. pedibus, &
verbis it in illam sententiam. Et ad ll. per Raphae. Cuman.

Aret.

404 Aret. & Alex. allegatas, respondet, † præsertim ad l. quod prin-
cipi. ff. de leg. 2. Primo, inquit, vt intelligatur illa lex, in legato,
quod faciliter acquiritur, quoniam & ignoranti acquiritur. l. a
Titio. ff. de furt. Non mirum si facilius legatum, quam hære-
ditas transmittatur, quæ nisi adita non transmittitur. l. ventre.
ff. de acquiren. hæred. dixi in capite huius. l. & in l. præcedente.
Secundo respondet, vt intelligatur in legato, quod hominis
industriam non exigit, in compromisso secus est. Videamus
parumper, si lubet, an responsiones Ias. dictæ. l. quod principi.
satisfaciant, neque existimaui reliqua argumenta quæ referri
solent aduersus sententiam Raph. Cuma. Franc. Aret. & Alex.
recensere, cum eis mea sententia plus æquo Francisc. Aret. re-
spondeat in d. §. hæc verba. Non enim puto primam Iasonis
solutionem seu magis euasionem posse subsistere, imò om ni-
no dictæ legi contradicere in his verbis, qui antequam dies le-
gati cedat. pariter & l. si Augustæ. ff. de l. 2. [illegible] tam faciliter le-
gatum acquiratur, quare non acquirit Augusta quemadmo-
dum Augustus, ad successorem transmittat, Certe non videtur
vlla ratio vrgere, cum etiam dicat tex. in l. si tibi homo. §. cum
seruus. ff. de leg. 1. non acquiri legatum, nisi ex die aditæ hæredi-
tatis. Iunge Accursij declarationem in d. l. quod princ. pariter
405 & Barto. qui clarius Accurs. absoluit. siue, † inquit Bar. de iure
Digestorum loquamur, siue de iure codicis, legatum prius nō
transmittitur, quam dies legati cedat. l. 2. & 3. ff. quando dies le-
ga. ced. l. vnica. §. sin autē aliquid C. de cad. tollend. de lege Pa-
pia. clarum erat legatarium non transmittere legatum, donec
adita esset testatoris hæreditas. d. l. vnica. §. 1. & 2. C. de cadu. tol
lend. Ceterum per Iustinianum lex Papia emendata [illegible] in ea-
406 dem. l. §. cum igitur. & §. in nouissimo. † voluit enim Iustinia-
nus legatum pure vel ad certum diem factum statim a morte
testatoris etiam non adita eius hæreditate acquiri legatario.
407 Idem in l. si post diem. ff. quando dies leg. ced. † Excipitur lega-
tum vsusfructus & aliarum seruitutum personalium, quod nō
nisi cedente legati die acquiritur. d. l. si post diem. & l. 2. ff. quā-
do die lega. ced. & d. l. vnica. §. libertatibus. versi. excepto. C. de
cad. tollend. Et vide quod legitur in l. vnica. §. fi. ff. quando dies
408 vsusfruct. lega. ced. † Vnde iurisconsultus in d. l. quod princip.
in eo casu loquitur, quo legatum ad hæredem legatarij nō trā-
mittebatur, donec dies adiectus legato cederet. Et si desidera-
ueris clarius habere, dic l. si Augustæ. quæ l. quod principi. sta-
tim sequitur, hoc probare, si Augustæ legatum factum est, &
Augusta prius testatore moriatur, Augusta non transmittit le-
gatum. si tamen Augusto sub certo die factum erit, & ante diē
legati decedat, nihilominus ad successorem transmittit, & suc-
cessori debetur. Ecce quomodo differt legatum principi sub
dignitatis nomine factum, ab eo, quod inferiori a principe fa-
ctum est, quia princeps transmittit prius, quam dies cedat, non
autem inferior a principe. Et hac ratione ductus Accur. in eadē
l. dixit, in principe speciale esse, vt transmittat antequam dies
legati cedat, quod in priuato secus est. l. vnica. §. in secundo. C.
de cad. tollen. legatum enim principi relictum statim principi
acquiritur, nisi viuens testator reuocauerit. l. si imperatorem. C.
qui testamenta facere pos. Non sic est in priuato qui non acqui-
rit, nisi post mortem testatoris. d. l. a Titio. ff. de furtis. l. 2. & 3. ff.
quando dies lega. ced. Et illam glos. solutionem sequitur Alex.
in apostil. ad Bar. in l. nō ambigitur. ff. de legi. Ego vltra gl. & ad
eius confirmationem induco l. vnicam. §. 1. C. de cadu. tol. lege
eīm Papia donec tabulæ apertæ essent, & adita hæreditas lega-
tum non transmittebatur, sed fisco acquirebatur, sed fisco ac-
quirebatur, pariter & hæreditas, quod in legato principi facto
esse non poterat, cū princeps ipse fiscus sit, & iura fisci sua sint.
l. bene a Zenone. C. de quadri. præscri. §. res fisci. Institu. de vsu-
409 capio. quare longe diuersa est principis & priuati ratio. † Vel
sic, secundum Accurs. intellectum in ead. leg. quod principi. si
principi sub incerto die vel conditione legatum factū est, prin-
cipi acquiritur, licet priuato non acquiratur, donec conditio
vel dies aduenerit. l. 2. & 3. ff. qn̄ dies leg. ced. Ex his non proce-
dit Iasonis solutio, dum distinguit legatum ab hæreditate, du-
plici ratione, Primo, quia in l. quod principi, & l. si Augustæ, qd̄
tantū erat de transmittendo legato, non autē de transmitten-
da hæreditate. Secundo, si tam faciliter [illegible] dignitate legatum
transmitti debet, Augusta transmittere debebat, sicut & Au-
gustus transmittit. Quamobrē Bar. in ea. l. discedens ab Accur
sio dixit, in principe nihil esse speciale, sed hoc [illegible] quocunq; in
dignitate cōstituto regulare esse, qn̄ principi sub dignitatis no-
mine aliquid relictum est, quoniam ad successorē transit. l. an-
nua. §. fi. ff. de annu. leg. sed si sub proprio principis nomine le-
gatum relictū est, verum dicit Acc. speciale esse in principe per
410 illum tex. Et † vt mentem Bar. clarius intelligas, aduerte Bart.
sic voluisse dicere, quotiescumque alicui in dignitate constitu
to cuiuscunq; dignitatis existenti sub dignitatis nomine lega-
tum relictum est, acquiritur & successori, per d. l. annua. §. fi. &
in hoc regalis vel im[illegible] alijs dignitas ab alijs dignitatibus non
differt, in quo videtur conuenire [illegible] quoniā Abbas & c.[illegible] §.
verum. extra de offic. deleg. sed si alicui in dignitate constituto
factum est legatum sub nomine proprio, licet cū nomine pro
prio dignitas adiecta sit, vt si dicatur Sempronio regi, vel duci,
seu comiti, vel baroni do, lego castrum, seu feudum, vel fundū,
in hoc princeps ab alijs differt, quia quantumcunque princeps
nomine proprio sit nominatus, vt si testator dixerit, christia-
nissimo Francorum regi Francisco do, lego castrum, adiectio
proprij nominis nihil a priuilegio detrahit, quoniā ad successo
rem transmitteret. d. l. quod principi. Nō sic est in alio in digni-
tate constituto inferiore a principe, quoniam non transmittit,
sicuti neque alius priuatus. Sed Bart. distinctio non videtur re-
cte probata in d. l. quod principi, quoniam in ea non probatur
legatum factum fuisse principi cū adiectione nominis proprij
ipsius principis, in d. l. si Augustæ, quæ non transmittit, si antea
inter homines esse desijt, quam testator decederet. Bar. tamen
dicit, illam. l. si Augustæ, non vrgere, eo q̄ iure suo Augusti di-
gnitatem non haberet. Sed ista consideratio non videtur pluri
mum vrgere, cum nō soleant reges & imperatores vxores ha-
bere, nisi natas aut sanguine regum vel principū, quæ suo san-
guine illustres sunt, & in dignitate constitutæ. Tametsi Angliæ
rex Henricus modernus duas successiue vxores duxerit non re
gum aut principum filias. Secundo illa Bar. consideratio non
subsistit, per d. l. annua. §. fi. in qua sacerdotes nō sua gratia sed
templi dignitate accipiunt. & gl. est in c. at si clerici, extra de iu-
di. & tñ ad successores [illegible]smittunt. Et ideo Accur. plures inuo-
411 luit solutiones, quas nunc prætermitto. † Vnum interea non
omitto circa prædicta, principē legibus subditorū ex his quæ a
testatorū voluntate procedūt velle eisdē legibus regi & guber
nari, quibus & sui subditi regunt̄. d. l. si Imperatorē. C. qui test.
fa. pos. l. non dubiū. C. de testa. l. Papinianus. §. si Imperator. ff.
de inoffi. test. §. fi. Instit. quib. mod. test. infir. solent allegari. l. di
gna vox. C. de legi. & l. princeps. ff. de legi. Vnde consideratio
Bar. non videtur esse congrua. Secundo, quantum ad legati pe
titionem & transmissionē nonnullæ sunt differentiæ etiā inter
priuatos, quas gl. aperit in l. 2. ff. quando dies leg. ced. Tertio ad
l. annua. §. fi. ff. de annu. leg. dici potest ex illo tex. recte probari
non personæ priuilegium, sed concedentis intentionē spectā-
dam esse, An is, qui seruientibus templo concedit, per nomina
tionem eorū illis specialiter cōcedere intēdat, an vero templo
& templi consideratione seruiētibus templo cōcedat. Secūdo
casu acquirit̄ templo, & hoc pacto ministeriū nominatorū in
consideratione non est, per illū tex. Primo autē casu si testator
personā nominatam considerauerit, licet forte templi mentio
nem fecerit, illi tm̄, non etiā templo acquirit̄, quia alij cōcedi
non pōt, & datū alteri soluentē nō liberat. l. Mæuius. ff. de cōdi.
& demon. ibi, quid. n. interest, vtrū tali personæ dare iubeatur,
an aliquo loco ponere, vel in mare deijcere. l. qui hæredi. eo. tit.
vbi alia rō dat̄, q̄ eadē ponitur in §. sed cū factū. Instit. de stip. ser
uo. Sed propius accedit. l. sed si plures. §. in arrogato. ff. de vulg.
substit. l. aditio. §. præterea. in verbo, pp me, ff. de acquir. hære.
Et hanc consideratiōnē habere voluit tex. in c. qm̄ Abbas. ex-
tra de offi. deleg. in his verbis, quia sub expressis nominibus lo
corum & nō personarū cōmissio emanauit. l. sed & si donet̄. in
fi. ff. de vsufr. Adde Bal. in l. cum te. C. de don. ante nup. Eundē
Bal. & Alex. in l. si vero. §. illud. ff. sol. mat. Pau. & Alexā. in l. si
mihi & Titio. §. fi. ff. de ver. obli. Sed hæc distinctio in principe
superiorē non recognoscēte nō recipitur, quia quocunq; clau
sula apposita erit, ad successorem trāsmittit. d. l. quod principi.
ff. de leg. 2. Quare ex his, q̄ post Acc. & Bar. collecta sunt ex d. l.
q̄ principi. non vr̄ a Iasone recte risum. Primo dū dicit lega-
tum faciliter acquiri, verū est, qn̄ pure & simpliciter, vel ad cer
tū diē factū est, nō aūt si sub incerto die vel cōditione, quæ pa-
ria sunt. l. dies incertus. ff. de condi. & demon. & idem dr̄ in d. l.
2. & 3. ff. qn̄ dies leg. ced. Neq; in hoc differt priuatorū cōditio
a regū & principū conditione, fm̄ gl. distinctionē in d. l. 2. & in
l. si tibi homo. §. cū seruus. ff. de leg. 1. dum per eā cōcordatur
illa lex cum d. l. a Titio. ff. de furt. Et facit lex, si post diem. ff. qn̄
dies leg. ced. l. vnica. §. si autem aliquid. C. de cadu. tollen. Sed
siue adhæreamus Accursio siue Bart. in d. l. quod principi. alia
ratione non est vera Iasonis solutio. Nam fm̄ Accur. qui dicit
in principe speciale esse, vt transmittat, etiā si anteq̄ dies legati
cedat, princeps, cui legatū sub incerto die vel conditione reli-
ctum est decedat, tametsi. l. quod principi, nō aperit, an sub die
certo vel incerto legatū principi factū erit, similiter nec. l. si Au
gustæ, & in quibus terminis iureconsultus locutus est in d. l. qd̄
principi, in eisdem æstimauit in l. si Augustæ. Et tamen inter
vtranq; differentiā facit. Et tamen si princeps decedat, vel a di
gnitate expellatur, sicut ille tex. ait in his verbis, qui antequam
dies legati cedat ab hominibus ereptus seu reiectus & ereptus
est, successori eius debet̄, q̄ non est in Augusta d. l. si Augustæ,
multo minus in priuato dicendum est. d. l. 2. & 3. qn̄ dies lega.
ced. [illegible] faciliter legatum nō acquiratur. quare Ias. ratio ni-
412 hil in hoc concludit. † Si cum Bar. [illegible] minus Iasonis solu-
tio recipi debet. Nam hoc regulare dicit esse in quocunque in
dignitate

dignitate constituto, vt ad quemcunque in dignitate successorem transmittat d. l. annua. §. fi. ff. de annu. lega. d. c. quoniã Abbas, extra de offi. leg. igit non legati rõ habẽda, sed eius cui legatum relictum est, per illum tex. quod non facit alius legatarius qui princeps non est vel in dignitate cõstitutus. Et minus secũda Iasonis solutio ex prædictis recipienda est, si nihil specialitatis est in principe, sed regulare sit in qualibet alia dignitate d. l. annua. §. fi. ff. de annu. leg. secundum Bar interpretationem illa lex, quod principi. generaliter recipienda est. Ideo siue legatum faciliter, siue cum difficultate acquiratur, eadem erit principis & alterius in dignitate constituti ratio, & ideo ad successorem transmittit. Idem in compromisso in personam alicuius in dignitate cõstituti nominatim facto, siue nominatim persona cum dignitate, siue dignitas tñ expressa sit, ad successorem transmittitur, vnde nõ valet hæc dña. Et idem tenet Car. Ale. in c. fi. circa fi. de prohi. feudi aliena. per Feder. colla. 10. & tamẽ l. si Augustæ. aperte in Augusta, quæ in dignitate cõstituta est, vt mox docebamus, dicit, quod ad successorẽ Augustę, neq; ad quemcũq; aliũ successorẽ transmittit. Secundo, si ad cõsequẽdum legatũ per legatariũ, eius personæ industria electa est, ad aliquid faciendum, inter principẽ & priuatũ nulla erit dña. In principe rõ Bar. in d. l. quod principi. eiusdem Bar. in d. l. qui liberis. §. hæc verba. ff. de vulga. substi. Per quam idem Iaso. illic post Alex. & Are. subscribit se Bar. pariter & Fely. in d. c. quoniam Abbas, & in cap. fi. §. cæterum. de offi. deleg. Idem Fely. in c. si gratiose, extra de rescrip. in priuato concludit rõ l. vnicæ §. ne aũt. C. de cad. tollen. Et tñ princeps ad successorem transmittit, in d. l. qđ principi. quare ergo, & priuatus non transmittet, aut ẽt is, qui alias in dignitate est cõstitutus, vel qui dignitatis augmẽtũ ex alterius personę dignitate accipit, qualis est Augusta, quæ tñ ad successorẽ legatum non transmittit. d. l. si Augustæ. Præterea in d. l. quod principi. potuit testõr singulari rõne personæ principis moueri, quæ in successorem non cõtingeret, ob quã non fuisset testõr motus successori concedere, atg. l. quidam cũ filiũ. ff. de hær. insti. & repeti possent Bar. & Bal. cõsiderationes, quas induxerũt in quęstione de compromisso in Regem Franciæ facto, non debuisset igitur ad successorẽ principis legatum transmitti. Cuius ꝓrium dicit illa lex, quod principi. Et ob id Are. in d. l. qui liberis. §. hæc verba. ff. de vulg. subst. dicit æque concludere in quæstione Bal. quam de compromisso Regem Franciæ facto induxit. Et Bar. de compromisso in Abbatẽ facto proponit in d. §. hæc verba. Ego aũt vltra quã

413 alius dicat illam l. ꝙ principi. indulco. † Nam vbi legatũ factum est alicui, qui postea fit indignus vel incapax pp delictum, non transmittit, sed caducum legatum efficitur l. si in metallum. ff. de his quæ pro non scrip. haben. l. vnica. §. & cum triplici. vers. ea etenim. C. de cad. tollẽ. Et tñ in principe secus est, quoniam ad successorẽ in dignitate transmittit d. l. quod principi. in qua pondera hęc sequẽtia verba, ab hominibus reiectus, & ereptus est. Et sic superueniens principis indignitas non reddit caducũ legatum. Nec obstat l. annua. §. final. ff. de annu. lega. quoniam dignitatis adiectio magis ad demonstrationem seu designationem facta esse videtur, quam quod testatoris voluntas coarctari videatur, hoc dicit illa lex in his verbis, ministerium quidem nominatorum designatũ, cęterũ datum tẽplo. Et sic dignitatis adiectio in consideratione esse non potest, siue dignitas cũ personarum nominatione, siue absque ea fiat, excepta principis dignitate, quæ quocunque modo fiat, transmissionem operatur d. l. quod principi. & l. si Augustæ, non recte facta seu composita videtur, imo dici posset iniustitiam continere, & id duplici

414 ratione. † Prima cum Augusta iisdem priuilegiis gaudere debeat, quibus & Augustus d. l. princeps. ff. de legi. l. fęminæ. ff. de senator. l. mulieres. de dignita. libro. 12. Secunda est, quoniam post Augustæ mortem in prioris dignitatis memoriam debebent successores eius relictũ accipere. Nam & mulieribus inferioribus ab Augusta idem priuilegium mortuis qđ viuis conceditur, vt ad hæredes transmittant l. fina. versic. ita tamen, & versic. simili videlicet forma. C. de præpo. sa. agen. in reb. lib. 12. in vers. tamẽ dixit. ita tamen vt priuilegia quæcunq; cẽtenariis, seu ducentenariis, seu chartulariis, seu viris clarissimis principibus post depositam quoque militiã iã per dispositiones principales imperita, & nunc vsq; obseruata esse noscãtur intacta inuiolataque custodiant. Et rationẽ, quæ in vers. sequen. ponitur considera. & lege, quam prætermitto, & in vers. simili videlicet forma dr̃, simili videlicet forma pro matribus, & vxoribus eorũ, necnon liberis sub eorũ potestate constitutis. l. principes C. de princ. agentium in reb. eo. lib. l. apud Celsum. §. aduersus. ff. de exceptio. doli. ibi, nãque conuenit tã viuo quam mortuo patrono honorem exhiberi. l. vnius. §. seruus in eius. ff. de quæst. l. seruos, & l. nihil. in fi. C. eo. l. fin. ff. de decurio. de quo per Ro. in l. 3. §. de his quoq; supra eod. fortiori ratione dici debebat in d. l. si Augusta. Et tamen non transmittit sicut & princeps. Ex

415 † qua elicio conclusionem per nos supra recitatã, ius quod singulariter ossibus principis adhæret, non esse in aliã personam quantũcunq; priuilegiatam transmissibile neque cessibile d. l. sordidorum. C. de excusa. mune. lib. 10. Et præsertim quando illud ius aliunde processit, quã ex dignitatis ratione, tametsi dignitati concessum sit, secundũ Host. post Inno. in c. quanto. extra de iureiur. Nã hoc casu ad prohibitionem translationis, & concedentis authoritas operatur, & rei consequentia. Et ad id induci potest l. fin. C. de falsa mone. Et melius quãuis alia lege probat. d. l. si Augustæ. iuncta. d. l. quod principi. ff. de legatis. 2.

416 † Nam licet Augusta iisdem priuilegiis vti debeat, quibus Augustus, illo tamen transmissionis priuilegio non vtitur Augusta. quem intellectum Accur. & Bar. recte amplexi sunt in d. l. princeps. ff. de leg. dicunt enim, quod quãquã princeps eadem priuilegia Augustæ concedat, quæ soli Augusto conueniunt, non tamen omnia. Plura enim sunt, quæ Accur. illic cõmemorat, quæ solus princeps expedire potest, quæ alteri non conceduntur. Et plura Lucas de Penna recenset in d. l. contra publicam. C. de re milita. libro 12. intellige ergo secundum Bar. dictam l. quod principi. de his quę ossibus principis sic adhærent vt alij concedi non possint. Et idem secundũ eundem Bar. dixit Dy. in l. quod principi. Non reperio Dyn. sic dixisse, sed ego puto libellũ Dyni, qui nouissime publicatus est, & qui diu recõditus

417 fuit, imperfectũ esse. † Pariter dico in hoc iure conferendi bñficia, quod ex singulari gratia cõtra omnes iuris diuini & humani regulas concessum est, sicut de decimis oẽs notant in c. a nobis extra de deci. non posse cedi, licet per ipsam concessionem ad successores transmissibile sit, tametsi non sine causa, & quidem iusta. c. Valentinianus, & c. vota. §. principibus, & c. Adrianus, & c. se. 63. dist. Cũ conuenit qđ gl. no. in d. c. a. quãuis extra de dec. dũ dicit, pari ratione laicis decimas, quas Deus singulariter sibi in signũ vniuersalis dominij reseruauit c. decimæ. 16. q. 1 & c. tua nobis. extra de deci. & Num. 18. cap. & Deuter. 26. c. Et Ant. de Butr. in d. cap. a nobis. dicit non dissimile Gallicis decimas concessas esse, cũ hodie omnes istę causę cessant, pariter & priuilegia cessare deberent, atq; ob id a laicis retineri nõ posse. c. prohibemus, extra de deci. c. cũ apostolica. extra de his quæ fiunt a præla. sine consen. capit. Pro eo est l. his honoribus. §. auctis. ff. de vaca. mun. l. cura. §. deficientiũ. ff. de mune. & ho. l. si plures. §. quãuis. ff. de admin. tuto. sed intellige. verũ dicere glo. nisi concessio ab ecclesia perpetuo regibus facta esset. dic l. annu. in fin. in verbo, in perpetuũ ff. de annu. lega. d. l. sordidorum. C. de excu. mune. lib. 10. Notant Moder. in l. fi. ff. de constit. princ. & in c. cũ accessissent. extra de constit. quibus addo. l. neq; Dorotheũ, ver. liberos l. neminem, & duas leges seq. C. de decu. lib. 10. c. secundũ. in verbo, in perpetuũ, vbi per Bal. de pace constan. colla. 10. Secundo nisi causa pp quam concessio facta est, tã grauis esset, vt remuneratione digna esset d. c. vota. §. principibus. & d. c. Adrianus. 2. & c. seq. 63. di. Tertio, nisi ob benemerita priuilegiũ concessum sit, iuxta. l. Aquilius Regulus. ff. de do. cũ neque prelatus prohibeatur ob benemerita donationem facere, dũmodo immensa nõ sit, secundũ Fely. in c. ad audientiã. 2. col. extra de prescri. post Old. in consil. 226. incip. quidã episcopus, per c. ad hęc, & c. relatũ. extra de test. & Bald. in l. preces. C. de transa neque pretextu ingratitudinis reuocari potest l. si pater §. fi. ff. de dona. Et ideo cano. in d. c. quamuis extra de deci. cũ gloss. plurimũ non insistunt, sed fatendũ est hoc beneficiũ regis ossibus adeo hærere, vt a se abdicare nõ possit secundũ Bal. in c. in causis. §. amplius. in verbo, successorum nostrorũ, de pace constã. colla. 11. Et si secus fecerit, reuocabit successor, arg. l. si optio. ff. qui & a quib. manumi. liber. accipi. imõ ipse idem reuocabit, l. si procurator. ff. de exce. rei iud. l. si pater

418 familias. ff. de ado. dicã forte aliquid infra. † Quarto, priuilegiũ certo, & determinato generi concessum personas generis excedere nõ põt. l. 1. C. de natu. libe. l. 1. ad Municipa. l. Dositij, & d. l. neminem, & duabus. ll. seq. C. de decurio. libro 10. & l. libertis. ff. de condi. & demon. c. 1. de alie. feu. pater. l. prima. ff. de cõstitutio. princip. & §. sed quod principi. Instit. de iure natu. gen-

419 tium & ciuili. † Est & alia & trita iuris regula, Priuilegium certę personę concessum, personam non excedere. Regula, priuilegium, de regulis iuris. in sexto l. maritum, & l. sequen. ff. solut. matrimo. l. sunt qui, & octo legib. sequen. & l. sciendum. ff. de re iudi. c. ex parte. extra de deci. c. Abbate. extra de verbo. significatio. Sed hoc priuilegium regibus concessum, est istiusmodi, igitur, &c. Et isto argumento Lucas de Penn. vtitur, & illud per tres colum prosequitur in l. contra publicam. colũ. 5. ad fi. C. de re milita. Dum quærit, an princeps comiti seu baro-

420 ni regalia cõcedere possit. Ego autem addo, † licet ius istud conferendi pleno iure Rex Francię habeat, vt cuicunq; beneficia conferre velit, dumtamen capaci conferat, ius tamen installãdi nõ habet, sed persona quędam ecclesiastica est, quę installat, a qua secundum Innoc. & Compostel. in d. c. quod sicut. extra de elect. ius potius quam ab ipso rege recipiunt, si adeo strictũ est, quomodo alteri committere potest? non videtur posse per supradicta. Ego vero excipio illustrissimum Delphinatus principem primogenitum regis filium, cui de iure cõmittere

posse

421 posse arbitror† argumento l. etiam, in princ. ff. soluto matrim. vbi priuilegium marito competēs, licet personale sit, & ob id de iure personam eius non egrediatur. l. quia personale. ff. solu. matrimo. ad liberos tamen extenditur, in dicta l. etiam, idem probatur in dicta l. neminem. & l. seq. & l. fin. C. de decurio. lib. 10 quoniam & viuo patre, vt dictum est, semirex est, d. l. in suis. ff. de libe. & posthu. & §. sui. Institu. de hære. qualit. & differentia. Nec prædictis obstare potest, quod in contrarium deductū est, principē vbique interesse non posse. l. magistros. C. de profess. & medicis. lib. 10. quia potestas priuilegium excedere non potest, secus autem in his, quæ quis suo iure habet. Vnde ius illud licet ex priuilegij potestate transmissibile sit, non tñ cessibile est, argumento. l. si stipulatus fuerim illud. ff. de verb. obli. ibi, hæc electio personalis est, & in versi. seq. In hæredes tamen transit obligatio, & ante electionē mortuo stipulatore. Ex quo
422 tex. Ang. & Alex. inferunt † facultatem eligendi Potestatem, id est, ordinarium loci iudicem, nō esse cessibilem, etiam si cū electione admixta sit iurisdictio. cap. is cui. vltimo responso. de offic. deleg. lib. 6. quia personæ qualitas vel industria circa electionem singulariter cōsideratur. d. l. vnica §. me autem. C. de cad. toll. erit autem transmissibilis per d. l. si stipulatus fuerim illud. dixi plenius in repetitione l. dudum. C. de contrah. empt. in ea quæstione per me disputata, an retrahendi facultas cessibilis sit, de qua Moder. Papien. tractant in l. 1. §. fina. ff. de noui oper. nuncia. Ex his congrue responsum esse videtur gl. in cap. si. de offi. ordi. dum de Archidiacono Bononiensi loquitur. Et adde, quę scribuntur per Petr. de Anch. in c. vnico. ne sede vac.
423 lib. 6. & in c. fi. de testa. eod. lib. † Et dic supradicta præcipue locum habere, quando priuilegium personæ de iure incapaci cōcessum est, neq; illo iure vti potest, nisi quatenus in priuilegio expressum erit. d. l. neque Dorotheum. & l. Doctitij, & l. neminē. §. sed obligatos. & l. diuę memorię. & l. fi. C. de decur. lib. x. l. non tantum. §. Iliensibus. ff. de excus. tut. l. 1. ff. ad Munici. qm̄ ad successores transitorium nō est, nisi quatenus priuilegij verba permittunt. d. l. neminē. & l. diuę. & l. seq. & melius in l. sordidorum. C. de excusa. mune. lib. 10. l. vacatio. ff. de mune. & honori. Priuilegium aūt Carolo & demum Ottoni primo Theutonicorū regi concessum suis etiam successoribus concessum est, in d. c. Adrianus, & c. in synodo. 63. dist. factumq; est Carolo cum expressione dignitatis, vnde ad successorē transit. d. l. quod principi. ff. de leg. 2. l. annua. §. si. iūcta Bar. interpretatione. ff. de annu. leg. c. qm̄ Abbas. extra de offic. deleg. Nec ex eo solo iure patronatus, quod rex Francorum per ecclesiarū constructionē, seu, vt aiunt, fundationē consecutus est, beneficiorum collationē obtinuisset, seu præsentandi ius, q̄ patrono tantum competit, longe ab institutione & collatione differēs. d. c. cum Bertholdus, extra de re iud. c. cum in illis. §. 1. de pręb. lib. 6. & c. 1. de institu. eo. lib. & c. ex frequentibus. extra de instit. c. ex insinuatione, extra de iure patro. Necesse ergo est dicere, cū ea dotationis & constructionis ecclesiarum seu templorum causa priuilegium concurrere. Et idem gl. sentit in d. c. imperium. 10. dist. & Archid. post eam. Dicunt enim ex priuilegio & consuetudine non tantum ex fundatione proueniente, vt inquit ille Archid. verūetiam ex ipso ecclesię priuilegio ius conferendi obtinuisse, cum hoc ius collationis beneficiorū soli Papę, & episcopis, & quibus ab ecclesia concessum est, competat, quia hoc ius Spūs sancti donū est d. c. benę. 96. dist. c. sacrosancta. & c. Messana, extra de elec. Accedit, quod glossa notat in d. c. Valentinianus. 63. dist. dum vult, hoc ius in laicū principem non posse subsistere, secus autē si istius iuris laicus absq; dispēsatione aut priuilegio capax esset iuris dispositione, Et ita intellige glo. in d. c. fi. extra de offic. ordi. Cui adde Luc. de Pen. in d. l. cōtra pub. icam. C. de re milita. lib. 12. Sed princeps non magis istius iuris capax est absque dispensatione, quam quiuis alius laicus, d. c. si quis deinceps. & c. seq. 16. q. 7. & c. Cæterum. cum dispensatione & priuilegio potest. d. c. dilecto. extra de testi. & c. fi. extra de cocet. præben. & c. dilectus. extra de pręb̄end. Et ita notat Anto. de Butrio in cap. quanto. extra de iudi. dum dicit in 2. col. ius conferēdi beneficia cadere in laicū ex dispensatione Papæ, per d. c. Adrianus 63. d. c. quod sicut. extra de elec. c. per extra de concess. pręb. Et his medijs dico ius illud conferēdi beneficia adeo regis ossibus & ipsi coronæ hærere, vt cedi nō possit. Excipio super illustrissimū Delphinatus principem, primogenitum regis filium, per ea quæ supra dicta sunt, quoniam is solus patris hæres est, intelligo respectu coronæ, cum, vt al. quando ex tenore [illegible] omnes. fuora co. duos corona non admittit Salica lege, & anteterata regni consuetudine resistentibus [illegible] de prohibi. feu. alie. per Federi. colla. 10. Debent enim, inquit illic Bald. regna in sua integritate permanere. c. [illegible] omnibus. & c. nisi essent. extra de prebē. sed & quia rex dicitur patre viuo, in d. cep. Ermig ldus. 24. q. 1. & ita notat And. de Iser. in [illegible] colum 2. quæ sunt regalia. colla. 10. & Luc. de Pen. in l. vnica. in prin. C. de conduc. & procur. prędio. fisca. lib. 11. Ermigildus enim a Gregorio Papa viuo adhuc patre rex iuuenis vocatus est. Non mirum si rex pater filio iam regi committens, recte commisisse dicatur, vt superius ostēdimus. hic cumulari possent tractatus, q a plerisque facti sunt super ea triuiali quæstione, an regis filius viuo patre rex dici debeat, qui cum omnibus fere pateant, consulto omit-
424 to. Et ideo huic primæ quæstioni colophonem addo. † Nec longe abest aliud singulare priuilegium coronæ regiæ adhærens, sicuti ab agentibus in foris plerunque confirmare noui, vt non tantum pedibus, sed & verbis in vnam sentētiam eatur. hoc est. Nobilium pupillorum tutela, vulgus gardiam appellat, potissime ducum, comitum, marchionum. & aliarum dignitatum, de quibus in titulo quis dicatur dux, comes, vel marchio. collatione decima, quos mentis conceptus eorum substantiam diuidere nescit, quamuis eorum commoditatem diuidere possit, vt in simili dicitur in l. nam satis. §. si ergo. ff. quęter. idem. l. serui. amitta. l. qui aliena. §. si. ff. de nego. gest. Per quos tex. idem notat Bal. in d. c. præterea ducatus. colum. 2. de prohi. feu. alie. per Federic. colla. 10. Et melius probatur in clemen. statutum. de electio. quamquam hoc puto longe ab illo differre, cum princeps iure suo habeat, non alieno. l. vnica. C. quando imperator inter pupil. & vidu. Et And. de Iser. in c. si quis decesserit. si de feu. fue. controuer. inter do. & agna. colla. 10. Dicit idē in regno Siciliæ obseruari, vbi curia regis accipit balliatum comitum pupillorum bonorum & feudatariorum & certam fructuum partem pro seruitio feudi retinet, secundum formam balliatuum, & in vniuersa Neustria nunc Normania vulgo nūcupata integros fructus feudi consequitur, pariter & alij nobiles suorum vasallorum pupillorum custodiam seu gratiam habent, & fructus feudorum in propriam vtilitatem conuertunt, idque legis seu cōsuetudinis authoritate, quam velut numen incolæ obseruant. Tametsi in plerisque eiusdem capitibus defectuosam, aut agentium vitio deprauatum esse puto, aut vt inquit glos. de statuto Vicentinæ ciuitatis, non ex ratione Codicis scriptam, in c. si. qualiter olim feud. alie. pote. colla. 10. in verbo, per refutationem, quod iudicantium spiritus anxios facit. Pro cuius prouinciæ beneficio vtile fore putarem, si regis imperio comitijs calatis in lucidiorem formam restitueretur, vt litibus & iurgijs & fori disceptationibus finis imponeretur, vltro ad
425 institutum progrediamur. † Dico plures istius iuris gardię fructus esse. Aliqui enim sunt honoris tantum, aliqui vtilitatis tantum, alij honoris & vtilitatis simul, alij sunt oneris tantum, alij
426 sunt oneris & honoris. In primis † fructus honoris sunt, quibus ius ciuile honoris nomen imponit. l. 2. §. eodem tempore. ff. de ori. iur. ibi, honorarium dicitur, quod ab honore pretoris venerat, vnde ius honorarium pretorium dictum est, ab honore pretorū. de eo in l. in honorarijs. ff. de actio. & obligatio. leg. prima. §. in honorarijs. ff. de vari. & extraor. co. & alibi sæpe. Et imperator hoc honore iudices suos vult honorari. l. & virtutum. C. de sta. & ima. & in leg. vnica. C. de quæst. & magistris offi. libr. 12. vbi vult officiales a principe in prouinciam missos cum acclamatione a prouincialibus recipi, ne, inquit, prætereantur incogniti. l. obseruare. §. antequam. ver. est enim. ff. de of. procon. vult ēt eos salutari in l. 1. C. de silen. lib. 12. ibi, q̄ in salutandis administratoribus, & reliquis prædicti honoris priuilegijs. l. 2. C. de proxi. sacro. scri. lib. 12. ibi, aut si reuerentia non fuerit in salutatione delata. lege prima. C. de dome. & protec. eodem libro. ibi, pęna enim sacrilegij similis erit, si his honorificentia non deferatur. lege finali. C. de offi. diuersi. iudic. quæ sumpta est ex illa. l. 2. C. de proxi. sacro. scrinio. Ediuerso quomodocunque sit, vbique transposita & transcripta est illa lex. de hac salutatione meminit. l. 1. C. de pręposi. sacri cubi. lib. 12. l. 1. C. de senten. pas. quæ meminit Anto. imperatorem a Datiano Auen-
427 to & Opellio præfectis prætorio salutatum fuisse. Princip. † aūt secundum leges imperatorum adoratio pro salutatione debetur. leg. secunda. C. de fabricen. libr. 12. ibi, per biennium adoraturus ęternitatem nostram. Idem in dicta. leg. 1. C. de domesti. & protect. & l. 1. C. de proposi. sacri cubic. leg. 1. C. de silentia. eodem libro. vbi imperator eandem adorationem in suo consistorio sedentibus exhiberi iubet, ibi, necnon in nostro consistorio his honor omnifariam obseruetur. l. vnica. C. de præpo. labo. eodem libro. Et cum eadem acclamatione, qua princeps, excipi debent, dicta. l. vnica. C. de quæsto. & om. magist. offi. eodem libro. Idem de principe dicitur in dicta. l. 2. C. de proxi. sacro. scri. libr. 12. Imperatores enim cum tyranni essent, diuinos honores sibi exhiberi postulabant. Primus autem eorum, vt
428 Tranquillo placet. † Domitianus fuit, qui dominum & Deum se vocari iussit, & cum procuratorum suorum nomine formalē dictaret epistolam, sic cęcpit, Dominus & Deus noster sic fieri iubet. Vnde institutum est posthac, vt ne scripto quidem ac sermone cuiusquam appellaretur aliter. Idque Orosius lib. 6. de
429 Domitiano confirmat. † At contra Octauianus Augustus vt idem Tranquillus in Augusto scribit, domini appellationem vt maledictum & opprobrium semper exhorruit. Cumque spectante eo ludos pronuntiatum esset a mimo, O dominum æquum

æquum & bonum, & vniuersi quasi de ipso dictum exultan-
tes comprobassent, statim manu vultuq; indecoras adulatio-
nes depressit, & in sequenti die grauissime corripuit edicto,
ne a liberis quidem aut nepotibus suis vel serio vel ioco passus
est, itaque huiusmodi blanditias etiam inter ipsos prohibuit.
Quæ eadem Tranquilli verba Orosius transcripsit sexto suæ
historię libro, Dominatio enim ad tyrannidem spectat.c. fina.
94.distinc.l.neminem.ibi,velut concussionum dominatione.
vbi Luc.de Penn.C.de susceptor.& Arca libro. 10. Pontificē
autem in pede hodie pro eiusdem veneratione omnes oscu-
lantur,inquit glo.in d.l.1.C.de domestic.& protect. 12. quod
credit Luc.de Pen.Papam id admittere, quod paterna charita
430 te moueatur. Aliud honoris † genus,quod soli principi debe-
tur est auri coronarij concessio.l.vnica.C.de auro coro.lib.10.
l.Iudęorū.de Iudæ. Idque a Iudęis in iocūda imperij susceptio-
ne debetur, inquit ille textus. ei etiam soli aurum spargere li-
cet,quod aliquando consulibus,& prætoribus concessum fuit
quod hodie non licet.§.1.& fina.in auth.de consuli.colla. 4. l.
2.C.de consul.& non spargen.ab his pecu.lib.12. Et ea dicebā
tur missilia in vulgus.§. hoc amplius. Instit. de rerum diuisio.
vbi Accur.tantundem dixi Romæ in Papæ coronatione vidis-
se. Idque etiam honorarium appellari solet,quod a decurioni
bus pro introitu dari debet.l.his verbis.§.alumno.ff.de lega.3.
Alius honor regi debitus est,quoniam ab ecclesia in iocundo
aduentu, ab [illegible] aut eius ministris honorifice excipi debet, cū
omnium regni ecclesiarum patronus sit secundū Host.in c.a
nobis per illum tex.extra de iure patro.c.pie.& c.seq.16.q.12.
Et Bal.in l.fi.C. de bo. libe. refert se aliquando archiepiscopo
Rauennati sic respondisse.quandoque etiam dixi eundem ho
norem regijs magistratibus deberi, dum vices regis agunt, in
choro ecclesiarum cathedralium sedendo,& dum processio-
naliter,vti dicunt,cum ecclesia eundum est. Pondero text.di-
ctę l.1.C.de silentia.lib.12. ibi, vt tam in adoranda nostra sere-
nitate, quam in salutandis administratoribus & reliquis præ-
dicti honoris priuilegijs, necnon in nostro consistorio his ho-
nor omnifariā obseruetur.hic repeti possent leges supr.relatę
cum quibus induci potest c.cum inter vniuersas.in verbo vice
regia.extra de elect. Neque ille honor remitti potest.sicuti de
episcopo Bal.meminit,in d.l.fi.C.de bo. libe. Plus in episcopo
Fely.ait in c.cum non liceat.circa principiū. extra de præscrip.
Licet episcopus cuidam ecclesiæ exemptionem concedat, vt
illi obuiam processionaliter non eat,quæ tamen prius ire soli-
ta erat, concessionem tamen huiusmodi contra solitam con-
suetudinem ecclesiam non eximere. ponderant Bald. & Fel.
431 tex.dictę l.fi.in verbo.reuerentia.quoniam † neque gratis ne-
que per pactum huiusmodi reuerentialis honor remitti pōt.
l.alia.§.eleganter.vbi hoc Ang.notat.ff.sol.mat. cum sit cōtra
naturale vinculum.l.venia.C.de in ius vocan.c.constitutus. ex
tra de religio. domi. Secus aūt vbi a summo Pontifice exēptio
concessa esset cum plenaria sit,secundum Fel.& Abb. in c.cū
inter.5.col.extra de re iudi.per c.cū olim, ad fi. extra de priuil.
per eundem Fely. in d. c. cum non liceat extra de præscrip.
Eundem Fel. in rubrica 2.& 4.col.extra de maior. & obedien.
432 † Alius honor in iure patronatus regi debetur, qui alteri infe-
riori a principe non ceditur,licet de iure institutio vel collatio
spreto patrono facta nulla sit, vt communis canonistarum est
sententia in c.1.extra de iure patro.per c.decernimus. 16. q. 7.
c.cum Bertholdus vbi pulchre per Fely.extra de re iudi. Verū
est reclamante patrono,secundum Henri. Bohic in c. auditis.
extra de elect.sicut in electione ēst in c quod sicut extra de ele-
ctio. Potentius & firmius est ius patronatus regi competens,
quoniam etiam si per mandatum apostolicum prouisio facta
sit adiectione illius clausulę, etiam si patronus laici esset. Non
releuat hoc mandatum,nisi specifice de rege mentio facta sit
per regulam apostolicam 40. Et idem copiosius Fely.prosequi
tur in tractatu quando literæ apostolicę.in 8.ampliation. Ecce
quomodo maior fauor iuri regis attribuitur, quam alterius in
ferioris a principe. In eo autem, quod Pont.fex dicit se posse
iuri patronatus laico etiam regis derogare,nusquam regula re
cepta est. Et id absque ratione non est cum ius patronatus lai-
cum quadam conuentione constitui videatur, alioqui patro-
ni non essent concessuri, nisi simul & presentandi facultas eis
tributa salua semper esset,argumento.l.qui cum vno. in prin-
cip.ff.de in diē addictio. l. fistulas.§.qui fundum.ff.de contra-
henda emptio. Et id retinere de iure licet. Pariter & cēsus aut
alias iuris recognitiones capit. Eleutherius. 18. quæsti. 2. cap.
præterea.2.& cap.nobis.& cap.quoniam.vbi hoc notant om-
nes post glos. extra de iure patro. Domi. in cap. ex eo. de ele-
ctio lib.6.Fely. in dicto tracta. quando lite apostoli. colu. 2. &
3.ca.quanto. extra de censi. ca. filijs. 16.quæstio.7. Idem notat
Hostien.in summa de iure patro.§.quid competat patrono &
ratio huius est duplex.prima secundum Hostien. in loco præ-
dicto,& in dicto cap.quoniam.vt laici ad dotādas seu fundan-
das ecclesias facilius inuitentur,illave spe allecti & inuitati sua

expectatione non fraudentur, quod ecclesię,honestati non cō
niret,neque congrueret, dicto capi. constitutus. extra de reli-
gios.domi.quoniam iustitię cultrix est.capi.vnico,de alienat.o
feudi.collatio.10.clemen.vnica. de renuntiatio. l. meminerit.
C.vnde vi. Secunda & potissima ratio est,quæ etiam fuit. Fely.
in dicto tracta.in quinta ampliatione,quoniam ius patronatus
laico competens in bonis est patroni. clemen. si plures. de iu-
433 re patro.c.illud.& c.ex parte.extra eod.de iure patro † Et sicut
non potest Imperator absque iusta & rationabili causa ius alie-
num tollere.l.item verberatum. ff. de rei vendic. & l. Lucius.
ff.de euictionib.imò protector est.l.bene a Zenone.C.de qua-
drien.præscript.§.fin.in authē.neq; virum quod ex dote.colla.
7.& in ca.conueniet.23.quæstio 8. Fortiori ratione non potest
Papa ius patrono competens tollere,& eum suo iure,nisi cum
causa,priuare,secundum Anton.de Butrio in dicto capi.consti
tutus.4.col. extra de religio.domi. Fely. abundatius in capi. ad
audientiam.2.col.4. & sequen. extra de rescrip. Cæterum Ca-
nonistę transpadani quærentes inter Laudem & Placentiam
ambulare,vt verbis Pij Papę antea Aeneę Siluij nūcupati vtar,
in epistola ad Vorsium Ferrariæ ducem,cuius etiam Fely. me-
minit in ca.si quando. 5. colu. extra, de rescript. secus sentiunt
authoritatem illius regulæ apostolice. 40. confirmantes, dum
in ea dicitur,& de hoc in literis prouisionis vel mandati de pro
uidendo de dicto beneficio mentio facta non fuerit. Igitur vbi
mentio facta erit iure derogatio fit, secundum eos. & Fely. in
dicto cap.cum Bertholdus.extra de re iudica. multis similibus
comprobare nisus est. & in dicto tracta. quando literę aposto-
licæ. Abb.in capi.illud.extra de iure patro. hoc argumento po-
tissimum vtitur omnia ecclesiastica beneficia Papæ manualia
esse in potestateque illius esse pro arbitrio de illis disponere.
hoc dicit Hostiens.in dicto capitulo,quoniam.extra de iure pa
trona. Cæterum,inquit,tametsi Papa pro arbitrio cōferre pos-
sit, tamen non facit, neque fieri expedit, ne laici a fundatione
ecclesiarum reuocentur,aut tardiores reddantur.cap.cum di-
lectus extra de iure patrona. Si forte mihi clerico tantum con-
iugato de ratione huius constitutionis disputare liceret, vtiq;
ambitiosam esse iudicarem,secūdum.l.ambitiosa.ff.de decret.
434 ab ordi. facien. † Nec longe in hoc a Cyno differrē in l. eos.§.
ne temere.C.de appel.dum inquit curiā Papæ modi ce deside-
rare vt mundus totus ad eam influat, tanta in ea est auri & ar-
genti sacra fames.& Archidia. in simili tantundem dixit in ca-
pitulo.hoc videtur.col.2.22.quæstio.5.& glo.in cap. si clericus
extra de foro competen.vnde sequitur,quod Bartol. comme-
morauit in l.prima.ff.de pę.iudices temporales maiorē ansam
assumere vt pariter cum ecclesiasticis in iura ecclesiastica ma-
nus imponant, ducuntur ergo hac ratione laici ad ecclesiarū
constructionem & donationem spe futuri præmij, vt dum il-
lud erunt consecuti veluti concessi priuilegij immemores re-
uocare studeant,contra id quod scribitur in cap.2.extra de pri-
uile. sicut inquit ille tex.in iudicijs laicorum priuilegia turbare
nolumus,ita eis preiudicantibus nobis moderata volumus aut
horitate resistere, & præsertim in regibus & sublimioribus po
testatibus minus quam alijs recipiendum est, quibus iura ple-
runque fauent,in cap.de multa. extra de præben. in extrauagā.
execrabilis.ibi,ac regum filijs & nō inficiatur ratio regulæ apo
stolicæ 40.quæ regum & principum conditionem considera-
re curauit,maxime cum hæc iura de scientia Pontificis conse-
quentur.& Anto.de Butrio.notat in dicto capit. quanto. extra
de iudic.per dictum cap. Adrianus.2. & capi. sequen. & cap.cū
longe.43.distinctio.cap.fina.extra de concess.præbend. c. dile-
cto.extra de testib. Inno.& Compostel.in dicto cap.quod sicut
extra de electio. Domi.in cap.vt circa.§.edicto. de electio. libr.
6. Hic repeti possent quæ copiose scripsi in repetitione.l.dona-
tiones. C. de donat inter virum & vxorem.in prima parte no-
435 strę disputationis post Bald.in l. princeps. ff. de legi. † Papa vel
princeps tametsi legibus soluti sint, suis tamen legibus, id est,
conuentionibus soluti non sunt.l.Cęsar.ff. de publica.& vecti
ga dicta. l. donationes. C. de donat.inter virum & vxorem. il-
lic dixi. Et si secus per Pontificē fiat reclamare licet, & si opus
est resistere.argumento est.§.licentiam.in authen. vt determi.
sit numer.cleri.collatio.1.ibi, licet iussio de palatio veniat.§.de
inde competens. in authenti. de manda.princi. collatio. 3.vbi
gloss. in verbo nuntios prælatos arguit & increpat, qui a literis
Papę, si iuste forte sibi non videantur, reclamare non audent.
§. fi. in authen. apud quos opor.monach.aut.assist.colla. 6. de
quo per Bald.in l.rescripta.& l.nec damnosa.C.de preci.Impe
ra.offeren.& in l.fina.C.si cōtra ius vel vtili. public. Et præter-
tim quando in legem cōuentionis nulla peccati ratione subsi-
stente per Pontificem contrauenitur argumento est l.prohibi
tum.C.de iure fisci.libro.10.& l.deuotum.C.de meta.& epide
libro. 12. Idem notat. Bald.in dicta.l. rescripta idē Bald. in l. 1.
ff.de cōstitu.princip.& in c.1.de pace Constan coll.10.Clarum
est autem contractu vel quasi cum patrono sic cōuentum esse
vt nullus alius ab eo beneficio absque patroni presentatione
præ-

præsentare possit, nisi data negligentia patroni presentandi in-
tra tempus iuris, vt in capit. vnico. de iure patrona. lib. 6. vel ni-
si in ecclesiam peccauerit. vt in dicto cap. cum Bertholdus. ex-
tra de re iudica. vel alijs casibus a iure exceptis in dicto ca. quo
niam, & cap. eam te. extra de iure patro. Et idem per multa te-
net Cardin. in consilio 149. incipiente, sanctissimus Dominus
noster. Cuius disputationem Felyn. refert in capit. quæ in eccle-
siarum 12. columna. extra de constitutio. Et illis adde Ioann.
And. in cap. de multa. extra de præbend. Archid. in cap. conse-
quens 11. distinc. quorum meminit Fely. in cap. ad audientiam
2. 4. colum. versic. sed si non apparet. extra de rescript. Et ad ar-
gumenta recitata post Hostien. Abb. & Fely. omnia beneficia
manualia esse Papæ, intellige cum causa, vt respondet Cardin.
in dicto consilio 149. vt euitetur inconueniens, & ne alicui fiat
436 iniustitia, & Innocen. in dicto capi. quæ in ecclesiarum, † dicit,
non valere rescriptum, per quod ius, quod alicui competit ex
conuentione, seu ex contractu vel obligatione tollitur capitu.
primo. extra de probatio. l. fina. C. si contra ius vel vtilita. publi.
hoc prosequere vt per Abb. in disputatione sua incipiente, epi
scopus. Addo quod Innoc. de Manualibus beneficijs notat in
capit. insinuante. extra qui cleri. vel vouen. dum dicit, sine cau-
sa non posse tolli a monacho. Aliter & secundo respondeo, vt
intelligatur de quibuscunque beneficijs etiam patronatis ec-
clesiasticis, sed nō laicis, in quibus ius quoddam temporale re-
tinent, cum ea vendi cum vniuersitate, & donari possint ca. de
iure. & c. ex literis, extra de iure patro. Et quamuis ius patrona-
tus laicum spiritualitati sit annexum tamen plus cum tempo-
rali participat, cum ad successorem transeant, etiam singularē
vt in illis tex. & in cap. illud, & cap. ex insinuatione. & plerisque
alijs extra de iure patro. alioquin si omnino spirituale esset lai-
cus iuris incapax esset c. causam quæ. extra de præscrip. & dicto
capit. illud, & idem notat Host. in dicto capi. ex literis, extra de
437 iure patro. † Et istud ius ad quemcunque hæredem, etiam ad
fiscum transire potest cum vniuersitate, per dictum capit. ex li
teris, & cap. cum sęculum. extra de iure patron. Et idem tenet
glo. in c. filijs 16. quæst. 7. Ioan. Andr. & Abb. in ca. nobis, extra
de iure patro. & in c. quanto. extra de iudi. licet glo. in clemen.
pastoralis. §. fin. in verbo, subiecta de re iudic. contrariū sentiat
per illum tex. cum qua Bal. transit in d. l. 1. C. de bon. liberto. Fe
lyn. in d. c. quanto, extra de iudi. Imola in dicta Clemen. pasto-
ralis. Archid. autem in dicto cap. filijs 16. quæst. 7. dicit non li-
cere iudici laico de eo cognoscere, cum laicus illud ius a Papa
habeat c. considerandum. eadem causa & quæstione, & in c. fra
ter 17. quæst. 1. dicit applicandum fisco ecclesiæ, & ob id eccle-
siam remanere liberam c. significauit. extra de testib. ca. in qui-
busdam. extra de pęn. c. fęlicis. §. si quis vero. eo. tit. in 6. Et quā-
uis tres in hoc articulo varię sententię reperiantur, cōmunior,
& frequētior est opi. vt publicari possit cum vniuersitate. Et id
tribus rationibus. Prima est quia iuspatronatus, licet aliquid
spirituale annexum habeat. ca. de iure. extra de iurepatr. tamē
plus temporalitatis habet, quam spiritualitatis, quia alias in hę
redē extraneū sine cōsensu episcopi deuolui non posset d. c. il-
lud. extra de iure patro. Quibus adde d. ca. considerandum, in
verbo, cohæredes, & in d. c. filijs. in prima glo. vbi hoc no. 16. q.
7. d. c. frater 17. q. 4. d. ca. ex insinuatione. extra de iurepatron. &
dicta Cle. plures. de iurepat. Nam inter cohæredes etiam extra
neos diuiditur. per illos text. Secundo venditur & transfertur
quocunque titulo cum vniuersitate. dicto cap. ex literis, & dic.
c. cum sęculum. in his verbis, vel etiam alio modo, iuspatrona-
tus in ecclesijs parochialibus acquisituris quod alias sine ipso
non liceret, vt dictum est per c. illud. eo. tit. Tertio, stat vera iu-
438 ris regula, † bona quæ in extraneum hęredē transferri possunt
eadem publicari posse, & fisco acquiri l. 1. 2. & 3. ff. de bon. dam
nato. Bart. notat in l. si finita. §. si de vectigalibus. ff. de dam. in-
fecto. sed iuspatronatus ecclesiasticum extraneo hæredi acqui
ri potest, vt dictum est, igitur, & in fiscum per publicationem
transferri. Et hoc argumento vsus est Cardina. Florenti. in di-
cta Clementi. plures octaua quæstione. Et licet Rochus Cur-
tius in tract. de iurepatronatus, in his verbis, ipse vel is a quo,
quæstione. 29. copiose hunc articulum examinet, existimaui
tamen nonnulla dictis suis addere, & tandem cum gloss. pri-
ma in dicto capitulo filijs conuenire, a qua Curtius non dis-
sentit. Et antequam repetam argumenta vtriusque opinionis
huic contrariæ dicam forte opin. glos. in dicta Clement. pasto
ralis. in verbo, subiectę. de re iudica posse in eo iurepatronatus
fundo non adhærente sustineri, & non nisi per Papam tolli
posse, sicut voluit Archid. in dicto capitulo. filijs, & solum iudi
cem ecclesiasticum idoneum, & competentem esse iudicem
capit. quanto, extra de iudi. vel melius a filijs, & nepotibus au-
ferri non posse, neque cum reliquis bonis publicari, quasi san-
guini ius illud affectum sit. argumento. l. pro hærede. §. si quis
tamen quasi hæres. ff. de acquirend. hæredit. Antonius de
Butrio in dicto capitulo frater. 17. quæstione. quarta, qui
huic opinioni adhærere videtur, allegat legem adoptio. §. sed
si iusiurandum ff de in ius voc. Sed forte ratione dotationis ac
quisitum sit iuspatronatus, non tamen quod certo fundo vel
hæreditati addictum sit, & tunc vera erit glo. opin. in dicta cle
men. pastoralis. quia nulli rei assignatum est. Pro quo est text.
in l. iura. ff. de iurepatro l. familiaria, cum l. sequen. ff. de religio
& sumpti. fune. c. 1. de alie. feud. col. 10. Secus autem vbi certę
hæreditati aut fundo adiunctum est, per dictum c. ex literis, &
c. cum sęculum, extra de iurepa. Secundo glo. in dicto ca. filijs.
16. quæst. 7. aliter respondet, & bene, aut, inquit, iuspatronatus
per se venditur, vel aliter alienatur, & nulla erit distractio, & li-
cet nihil alleget, est tex. in capitu. quia clerici. extra de iurepat.
& idem glos. notat in dicto cap. de iure, si vero cum vniuersita
te vendatur, vel aliter alienetur, valet, etiam si sine episcopi cō
sensu fiat, dicto cap. cum sęculum, & capi. ex literis, extra de iu
repatro. Sed cum plura in contrarium adducta sint, congruū,
imò necessarium existimaui singulis argumentis respōdere vl
tra quam Curtius meminerit in dicto suo tractatu. Et ideo iu-
439 uabit ea repetere. † In primis dicitur per Anto. de Butrig. in di
cto capitul. quanto. extra de iudic. & Ioann. de Imola in dicta
Clement. pastoralis, circa finem, non posse laicum iudicem di
recte vel indirecte de iurepatronatus laico cognoscere, neque
iudicare. dicto cap. quanto. sicut nec vendi potest, dicto cap. de
iure. extra de iurepa. Addit Ioan. de Imola post Anton. non es-
se in spiritualibus receptum hoc argumētum, videlicet, quod
non possum in specie, possum in genere, in his quæ ex iurisdi-
ctione pendent. l. cum omnis. §. fina. ff. de bon. authoritate iud.
possiden. c. vt animarum, §. finali. de constitu. in 6. Imò si dicas
bonum esse argumentum de genere ad speciem, iuxta cap. se-
cundum de confess. in 6. in specie non potest laicus de iurepa-
tronatus iudicare. dicto cap. quanto. extra de iudi. Igitur nec in
genere iudicabit, quare in generali bonorum publicatione nō
veniet iuspatronatus, quia neque directe, neque per indirectū
laicus spiritualia iudicat. capit. tuam. extra de ordi. cogni. & qđ
ex defectu potestatis præcipue in iurepatronatus, per rationē
dicti capi. quanto, quia iuspatronatus adeo coniunctum, & an-
nexum est spiritualitati seu spiritualibus causis, vt non nisi de
eo a iudice ecclesiastico diffiniri possit. Et sic de patronatu lai-
co nō aliter, quam de re mere spirituali iudicādum est, neque
sub simplici veniet mixtum. Et idem notat gloss. in capitulo,
pię mentis, circa princip. magnæ gloss. 16. quæstione. 8. Et præ-
sertim secundum eos, & Cardina. in dicta Clemen. pastoralis.
vbi causa ecclesię est fauorabilis. Clem. secunda. versic. inquisi
toribus. de hęred. sicut ista est quę ecclesiæ priuilegia tuetur.
Ideo pro religione, & ecclesia iudicandum est l. sunt personæ.
ff. de reli. & sum. fu. Pręterea natura seu causa iurispatr. laici est
accidentalis & ex quadam ecclesię dispensatione. capitu. quo-
niam. extra de iure patrona. non debet hęc gratia in damnum
ecclesiæ retorqueri. c. quod ob gratiam. de regulis iuris. in 6. ca
pit. sane. extra de priuileg. cap. quod dilecto. extra de consang.
& affinita. Et istis duobus argumentis Felyn. mouetur in hanc
sententiam declinare in cap. quanto. extra de iudicijs. Licet il-
lic contrarium Abbas affirmat, & Domini. in ca. primo. 10. di-
stinctio. tamen Felyn. contrarium tenet in capit. significauit.
in princip. extra de testib. Pariter & Anto. in dicto capit. quan-
to. extra de iudic. & Philipp. Decius respondet duobus argu-
mentis, vt paulo post dicetur. dicit etiam Anto. in dicto capit.
quanto. si personali actione pro iure patronatus agatur, forte,
inquit, coram sęculari iudice conueniri posset. Idem in causa
sepulchri dicendum esse ait, cum per Innoc. in dicto capit. quā
to causa sepulchri & causa iuris patronatus æquiparentur. al-
leg. pro Innoc. l. primam. ff. de mor. inferen. sed prius glos. me-
minit in dicto capit. quanto. Secundo plurimum secundum
eos obstat dicta Clemen. pastoralis. §. rursus. de re iudic. Papa
enim sententiam Henrici imperatoris in regem Robertum
latam reuocat, in eo quod imperator regno Sicilię priuauerat,
quamquam ecclesię, & non imperij patrimonium esset. vnde
falcem in alienam messem immittebat. Pariter & laicus iu-
dex dum de iure patronatus cognoscere putat. nequaquam er
go publicatio eius per sęcularem iudicem fieri potest. Tertio
modi, per quos ius patronatus acquiri potest, exprimuntur in
dicto capitulo, cum sęculum. extra de iure patronatus. & in
capitul. vnico, de iure patronatus. in texto. Iste autem modus
expressus non est, igitur ad eum extendi non debet l. si vero. §.
de viro, & l. si cum dotem. in principio. ff. soluto matrimonio.
§ causas. in authentica, vt cum de appellatio. cognosc. collatio.
octaua. In causis enim ecclesię damnosis extensio facilitèr ex-
tra causas expressas fieri non debet, per l. cum quidam ff. de li-
beris & posthumis. Hoc etiam voluit Ioan. de Imola in l. in in-
sulam. in principio. ff. soluto matrimonio. Quarto obstat di-
cta Clemētina, pastoralis. §. rursus. iuncta sua glossa, in verbo,
subiecta. de sententia, & re iudicata. sententia Henrici impera-
toris in Robertum Sicilię regem prolata per Clementem re-
uocata est, quia imperator regem pręfatum regno pręditto, &
alijs multis terris, quibus imperatori subditus non erat, pri-
uabat,

nabat, multo minus ſęculari iudici licet de re ſpirituali cognoſcere, cũ omnino incapax ſit, ſiue quæſtio ſit principaliter intentata ſiue incidat, dicto.c.tuam.extra de ordi.cognitio.& capit.lator.extra qui filij ſint legi.dicto.c.quãto. Et optima ratio redditur per gl.in dicto c.quanto.quare cognitio ſoli iudici eccleſiaſtico competit, quamuis ius patronatus mere ſpirituale non ſit, ſed ſpirituali tantum annexum d.c.de iure.extra de iure patron. Et ratio eſt, quia cohærentia aſſumit naturam rei mere ſpiritualis.c.ſuper eo.extra de iure patrona. Quibus adde. l.ſi is qui duos.ff de libe.leg.l.ſi communem.ff. ſi ſer. amit. l.liberis. §. ſi duo. ff. de libe.cauſa. Et magis dignum ad ſe minus dignum trahit.c.per tuas.extra de arbitr. etiam ſi principale ſit dignius, per l.quæ religioſis. ff. de rei vendica. de quo per Fel.
440 in c.quam ſit.extra de Iudę. † Præterea mixtum naturam ſimplicis dignioris ſequitur.c.cum in dubijs. extra de conſec. eccl. vel altar, ſequi ergo debet qualitas laica digniorem qualitatem quę eccleſiaſtica eſt. Et ideo, inquit gl.in d. c. quanto. talis cauſa per iudicem eccleſiaſticum tantum tractari debet, c.2. & d. c.quanto.extra de iudi.& ita ſentit Io.de Imo. in d. l. in inſulã. in prin. ff. ſol. mat. Quinto ſi admitterẽt vt iudex ſęcularis cognoſceret, nulla ſubeſſe poſſet ſpes reuerſionis ad eccleſiam, & ſic perpetuo ius illud apud laicos remaneret, quod abſonũ & abſurdum eſſet hoc dicit Card.Floren.in d.clemen.plures.8. q.in fi.de iure patro. Et hanc partem tutiorem eſſe dicũt Imol. in d.clem.paſtoralis.§.fina de re iudi.& in d.l.in inſulam. ff. ſol. mat.Card.in d.clemen.plures.8.q.in fi.de iure pat. Fely. in d.c.
441 quanto. poſt Anto. de Butr. extra de iudic. † Quæ omnia argumenta non obſtant & faciliter euitari poſſunt. Et illi ijdem An. & Card. dicunt hanc opinionem in prædictis iuribus non probari. ſed cum hæc opinio eccleſiæ fauorabilis eſt, tenenda eſt. Quod q̃ alienum a ratione hoc dictum ſit, iudicet vnuſquiſque vt contra iura & iuris rationem eccleſia, quæ cultrix, vt dictum eſt, iuſtitiæ eſſe debet, dicto capit.primo.de alienatio.feudi.collatio.10.eccleſia, inquit ille tex. cultrix & auctrix iuſtitiæ nõ patitur contra iuſtitiam aliquid fieri in ſe vel in alterum. Si adhęreamus illis, contra ius & iuſtitiam conſequetur, quod iuſũ non eſt. Quare cum ex eorum iudicio veritas ſatis eluceſcat, vt reſponſione opus non eſſet, congruum tamen viſum eſt ſingulis argumentis reſpondere. In primis clementi. paſtoralis.§.ruſus. de ſenten.& re iudica.reſpondet Abb.in dicto capitulo quanto extra de iudic. Imperatorem Henricum ſpecifice & nominatim in ſententia de rebus ad eccleſiam ſpectantibus iudicauiſſe. Non abs re igitur eſſe, ſi ſententia a Pontifice infirmata eſt, cũ falcem in alienam meſſem imperator immiſiſſet. Non ſic eſt, ſi priuatio a iudice fiat ſub nomine vniuerſitatis. Hæc ſolutio non eſt viſa tuta Philipp. Decio in d. cap. quanto.duplici ratione. Prima, quoniam priuatio per imperatorem vniuerſaliter facta erat omnium bonorum, terrarum, iurium, & iuriſdictionum, tam perpetuatum quam temporalium, quæ vniuerſitatem importare videntur, ſecundum doctrinam Abbat. in cap. ex literis, extra de iurepatro. quam Decius ad id citat, Fatetur autem imperatorem in ſententia de bonis eccleſię nominatim non diffiniſſe. Quare aliter reſpondendum eſſe cenſuit, non valuiſſe imperatoris ſententiam, cum de alterius intereſſe in illo iudicio tractaretur, merito in alterius præiudicium bona illa includi non debebant. Secus autẽ vbi de iuris prohibitione agendum eſſet. Hæc Decij ſolutio diuerſa non eſt a ſolutione Abb. Imo ego puto rectius & clarius Abb. locutũ fuiſſe. & ideo Rochus Curtius in d. tractatu, in his verbis, ipſe vel is a quo rñdebat poſt Abb.in d.c.quanto.in dicta clemen.paſtoralis.mentionem non fieri de iurepatronatus. Et quamuis hoc verum ſit, cõſiderandum tamen eſt gl.in argumentum tantum tex. trahere hoc modo, quemadmodum ſententia per imperatorem de rebus ad eccleſiam ſpectantibus lata non valuit, quia ſuæ ditionis non eſſent, pariter non poteſt iudicis ſęcularis ſententia de iurepatronatus lata ſubſiſtere, cum de eo ſolus eccleſiaſticus iudex diffinire poſſit, dicto capit. quanto. per rationes ſupra relatas.& præſertim ratione connexitatis & coniunctionis, quã iuſpatronatus cum eccleſiaſtico iure habet. Hac ratione eccleſia ad ſe illius iuris deciſionem trahit, per dictum cap. quanto, & propter hanc rationem Fely.in d.c.quanto ab opi. Abb. diſceſſit. Aliter & ſecundo Curtius reſpondet non reperiri iure cautum feudum eccleſię eque acceſſorium ad alia bona eſſe, ſicuti eſt iuſpatronatus ad ipſum feudum, & propterea ſm eũ non obſtat illa clementi. Hæc ratio non ſatisfaceret cap.quanto.extra de iudi.quia quamquam iuſpatronatus feudo ſit annexum d.cap.de iure. extra de iurepatrona. non obſtante illa connexitate vult cognitionem iuriſpatronatus ſoli eccleſiaſtico iudici competere, cum potior ſit connexitas, quam ipſum iuſpatronatus, quod cum eccleſiaſtico iure habet, quoniam adeo coniuncta eſt feudo illa connexitas, vt funditus iuſpatronatus iuris ſpiritualis & eccleſiaſtici eſſe dicatur, & ſi de re prophana eccleſiaſtica Imperatori diffiniri non licuit, multominus laico iudici licet de re, quæ mere ſpiritualis eſt & eccleſiaſtica diffinire, vel iudiciũ reddere. Sed quicquid illi dicant, mihi placet Abb. ſolutio. Nam re vera non poteſt eſſe bona illatio ex illa
442 clemen.paſtoralis, † qm̃ nemo eſt, qui inficiari poteſt iudicem ſęcularem idoneum & competentem eſſe feudi iudicem, c.verum, extra de foro competen.cap.nouit.& c.cæterum.extra de iudi. Non enim Papa in d.c.nouit.inficiatus eſt regem Frãciæ verum fuiſſe iudicem regis Angliæ ratione comitatus Pictauenſis & Burdegalenſis, totiuſve ducatus Vaſconiæ, cum rex Angliæ vaſallus regis Franciæ eſſet, neque etiam Papa voluit aliter inter reges quam de fide non obſeruata, non autẽ de ipſo feudo cognoſcere. Si rex Franciæ competens iudex nõ fuiſſet, nõ potuiſſet illius iudicium ad ius regalię, quod in eccleſia Pictauenſi & Burdegalẽſ.alijſve eccleſijs regi cõpetentes ſub ſuo iudicio conſtitui, multominus eccleſiarũ, quæ iuriſpatronatus regij ſunt, & ſic nõ recte Papa in cap.nouit.dixiſſet, nolle ſe iudicem occaſione feudi eſſe, ſaltẽ pro iuribus regaliæ & eccleſijs patronatis, ſed debuiſſet inter vtrunque regem quæſtiones diffinire an in conſequentiam criminis læſæ maieſtatis per regem Angliæ in regem Franciæ cõmiſſi rex Angliæ illo iure regaliæ, & patronatibus ſimul priuatus eſſet, quod quam ridiculũ ſit dicere, cogitet vnuſquiſque. Alias.n. dignitates rei feudali adhærentes pariter & iura, quibus res honeſtantur, & q rei acceſſiones ſunt.l.ſi in emptione in prin.ff.de cõtrah. emp. l.ſi quis intra.C.de bo. proſcrip.l.lex quæ tutores. C.de admin.
443 tuto.diuerſo iure iudicarentur, quod † falſum eſt, argumẽto.l. fi.§.qm̃ vero cõperimus.C.de re milit.lib.12.l.ſi conuenerit.§. ſi nuda ff.de pignora.actione.quem text. Barto.inducit ad comitatum Toloſanum regno Franciæ vnitum, qui non poteſt diuerſo iure cenſeri, quia cum integro ſtatu tranſit.l.ſi qñ.1.C. de bon.vacan.lib.10.dixi in repetitione.l. donationes.in 12. & 13.fundamẽtis.C.de dona.inter virum & vxo. alioqui, vt dixit tex in d.l.fi.C.de re milita.lib.12.forte continget diuerſa ſequi iudicia, quod non fuit intentionis Clementis Papæ in d.clem. paſtoralis.§.denique. imò neque aliter Imperatoris ſententiã infirmare, niſi quod de regno Siciliæ inconſulto Pontifice diffinierit, cum patrimonium ſit eccleſiæ, cap. Fęlicis, de pęnis in ſexto. Et ſic in regno ipſo nullum ſibi ius erat. quod non ſic eſt de iure patronatus annexo feudo, ſeu ab eo dependente, quia verum eſt, regem dominum eſſe, vaſallum vero ſubiectum, ſi de feudo iudicare poteſt, cum omni ſuo integro ſtatu iudicare debet.d.l.ſi quando.1.C.de bo.vacan.l.peculium. ff. de lega. 2.l.ſecunda.ff.de pecu.lega.l.ſeruitutes.ff.de ſeruituti. Ex ſuper feudo iudicando vel fundo, cui ius patronatus inhæret, nemo eſt qui inficiari poſſit, recte ſecularem iudicem iudicare, dicto cap.nouit.& cap.cæterum, extra de iudic. At clemen. paſtoralis, loquitur in eo, quod Imperator de re eccleſiæ nominatim
444 iudicauerat, cuius in nulla ſui parte iudex erat. † Ego autem attentare poſſum & audeo, non recte Pontificem iudicaſſe. Aut enim Robertus rex Siciliæ Ligius erat Imperatoris, aut non erat, ſi non erat, clarum eſt non potuiſſe crimen læſæ maieſtatis in eum commiſiſſe, cum ſubditus non ſit, excepto vno caſu, ſi ſubditos ad defectionem ſolicitauerit, vt aduerſus dominum rebellarent, argumẽto.l.vtrum. ff.ad legem Pompeiam. de parricid.ibi, proinde conſcij etiam extranei eadem pęna afficiendi ſunt. Idem textus in §.alia deinde lex. Inſtit. de public. iudic.ibi, vel conſcius criminis exiſtit. Licet extraneus ſit, pęna parricidij punietur, & ita illum textum, ad id notat illic Ioan. Fab.& recte, dicam amplius in l.penultima.infra eodem tit.in quo videtur Robertum regem in Imperatorem peccaſſe, vt probatur in verbis ſententiæ per Imperatorem latę, & per Clementem Pontificẽ relatę in dicta Clemen.paſtoralis, in princ. ibi, quod cum quibuſdam ipſius ſubditis rex confederationes & conſpirationes fecerat in ipſius maieſtatis offenſam, quodque tractauerat & ordinauerat, vt ciuitates quædam ſub imperij & Imperatoris eiuſdem obedientia conſiſtentes, contra cũ & Imperiũ rebellarent, & plura alia referſitur eiuſdẽ effectus, quę proſequere in eadem clementina. Et id verum puto, quicquid dicat Barto in extrauaganti, qui ſint rebel. in verbo, rebellando, & dicam in l.penultima, infra eodem. Secundo, in eadem ſentẽtia exprimitur, Robertum regem occaſione aliquarum terrarum & prouinciarum vaſallum fuiſſe imperij & Imperatoris, & id Papa Clemens non diffitetur in eadem clemẽ. §.denique, dum ait, deniq; licet rex ipſe terras aliquas ab Imperatore tenere dicatur in feudum, nõ tamen in eis, ſed in regno præfato domicilium ſuum fouebat, quæ ratio nullius ſaporis
445 eſt. † Vaſallus enim vbicunque locorum intellexerit dñm periclitantem, aut inſidias aduerſus eum parari, ſtatim domino detegere debet, & ei auxilium ferre, ne forte in perſonam aut in dignitatem vel honorem, aut bona damnum aut periculũ patiatur.l.fin.C.de his quibus vt indignis.l.1.§.hoc autem. verſi. eodem autem tecto, & in §.ſi quis in villa. & §. cum dominus in itinere.ſup.eod.vbique dixi. Facit propius ad caſum tex. in cap.item qui dominum.§.præterea ſi vaſallus, & c. porro, quæ fuit prima cauſa benefic.amitten.capitulo, licet. verſ. ſi tamen.

ſi dc

si de feudo fuer. conten. inter dominum & agna. capit. ad hoc
versicul. tu. tamen, & §. fin. 1. in fine. hic finitur lex, deinde inci.
consuetu. regni. capit. vnicum de noua forma fideli. & lege in-
tegrum capitulum, & capitu. vnicũ de forma fidelita. Vbi sex
debet vasallus domino, in quibus si peccauerit, reus est in do-
minum. capitulo. similiter, quibus modis feudum amittatur,
446 † Et quantumcunq; Robertus Rex Siciliæ Ligius esset Pon-
tificis, occasione tamen fidelitatis, quam Imperatori debebat,
a pęna lęsæ maiestatis non eximitur, quia securitatem imperij
turbauit l. 1. & tribus seq. ff. ad legem Iuliam maiesta. Plura di
cam in l. penulti infra eodem titulo. Quanquam nulla tunc
dubitatio esset, aut quæstio. inter Papam & Imperatorẽ. vt ra-
tione vel sub velamine pręstandi subsidij Põtifici Imperatorẽ
offenderet. Nõ enim Papa Clemẽs ob id sententiam Impera-
toris infirmat, qđ Robertus rex, vt partes Pontificis aduersus
Imperatorẽ tueretur, Imperatorẽ deseruerit, hostemq; pro
Pontifice aduersus Imperatorẽ fecerit, vt inquit tex. in c. vnico
de natura feudi. colla. 10. sed solũ ꝙ cõfederationes & cõspira-
tiones in Imperatorẽ cum subditis Imperatoris tractauerat,
vt rebellarent, quare puto Imperatorem iure aduersus Rober
tum regem iudicasse, & sentẽtiam lęsę maiestatis pronũtiasse.
Sed si vtriusq; fuisse vasallus Ligius, disputari debuisset, cui
primo fidelitatẽ iurauerat, & sic vter eorũ antiquior esset do-
minus, secũdum. c. fi. hic finitur lex, & c. illud quoq; de prohi.
feu. alie. per Federi. coll. 10. dixi in l. si quis in graui. §. si cũ oẽs.
§. eo tit. nisi forte volueris Papam excipere, cuius Imperator fi
delis esse debet, vt Bar. hoc argumento vsus est in dicta extra-
uag. qui sint rebel. in verbo, rebellãdo, sed nõ cõperio dissidiũ
tunc inter Papam & Imperatorẽ fuisse, propter qđ Robertus
excusari debeat, sed ratio damnationis erat propter conspira-
tiones & coniurationes per eũ cũ subditis Imperatoris factas
per quas status Imperij nõ modice lędebatur, & Imperatoris
persona offendebatur. Tertio, ꝙ potuerit non tm̃ bona Impe-
rij, & quę ab Imperatore tenębat in feudum, sed & quęcunq;
alia bona publicare, duntamen sub generalibus verbis senten-
tia cõcepta fuerit, sicut re vera concepta & pronũciata fuit, vt
refert Clemẽs Papa in dicta cle. pastoralis. §. 1. ibi, priuationis
omniũ dignitatum quocũq; comprehensarum titulo, & qui-
bus se intitulabat rex ipse, authoritatũque, bonorũ, prouincia
rum, terrarum, iurium & iurisdictionũ tam perpetuorũ quã
447 temporalium. † Et ad id me mouet quæstio plene examinata
per Petrum, Cynum, Guli. de Cun. Ioan. Fabr. Barto. Bald. &
reliquos tam antiquos quã neothericos quotquot in l. prima.
C. de Summa Trinita. & fide catholi. scripserunt, dum quærũt
vtrum pęna publicationis bonorum effectum suum extra iu-
dicantis territorium extendatur. Tolle exemplum. in ciuitate
aliqua sententiam publicationis latam fuisse, an bona in alia
ciuitate vel territorio existentia publicata erunt, & fisco appli-
cabuntur. In qua omnes conueniunt, omnia bona, vbicunque
locorum sita sint, publicari, & cuilibet fisco cuiuscunq; terri-
torij applicari exclusis suis & legitimis hæredibus, per l. inde
Neratius. secundo responso. ff. de vsufruc. accrescen. l. si quis
presbyter. C. de episc. & cleri. l. forma. §. si quis argum. ff. de cẽ-
si. l. prima, & l. si qñ 2. C. de bon. vacan. §. fi. Insti. de leg. agnato.
tutela l. mercatores, vbi hoc notat Bal. C. de commerc. & mer
ca. Et de hoc est casus indubitatus in c. cum secundum. §. fi. in
fin. vbi hoc notat Domi. de sancto Gemini. de hæreti. lib. 6. Si
ergo publicare potest, non tantum de Imperatore dicam, sed
& quilibet alius iudex inferior a principe iurisdictionẽ habẽs,
cum mero & mixto Imperio. & qui aut legis communis vel
consuetudinis authoritate publicare potest, vbi tale est crimẽ
propter quod publicatio de iure imponitur, vt inquit l. fin. in
prin. ff. de bo. dãna. quale est crimẽ lęsæ maiestatis auth. bona
damnatorum. C. de bon. damnato. §. fi. in auth. vt nul. iudi. lice
448 re habe. loci conserua. colla. 9. † Communis est opinio vt lata
publicationis sententia omnia bona vbicunque erunt publica
ri, & fisco loci, vbi sita erunt, acquiri, per sup. dicta. & l. 1. ff. de iu
re fisci. Valuit igitur Imperatoris sententia hoc respectu, quã-
quam Bal. in l. executorem. C. de execu. rei iudi. trepidus tamẽ
Papæ sententiam in d. clemẽ. pastoralis de sententia & re iudi
ca. laudauerit in hoc, quod existimauit Imperatorẽ libidinose
magis, quam iuris ratione, & iustitiæ fomite aduersus præfa-
tũ Robertũ Sicilię regem processisse, & quasi inordinate seu
iuris ordine minime seruato iudicasse. Et idem dixit Bar. in ex
trauagan. ad reprimendum, in verbo, figura iudicii, & in extra
uagan. qui sint rebel. in verbo, rebellando, quod autẽ Impera-
tor inordinate processerit, declarat Clemens Papa in dicta cle
men. pastoralis. Primo, quod Robertum regem citauerit com
pariturum Pisis quæ Roberto suspectissima erat, quod de iu-
re prohibitum est. cap. hortamur. [illegible] quæstio. [illegible] 33.
quæstio. 2. l. sciendum ff. de lega. per Bar. [illegible] recusare. ff. ad
Trebel. Nec enim tenebatur rex comparere, etiam cum saluo
conductu, vel etiam cautione de non offendendo sibi prę stita.
Nõ enim tenebatur periculo cautionis se submittere l. qui sta

§. 1. & l. cogi. §. si pater versicu. idem quęrit. ff. ad Trebel. capit.
accedens, extra vt lite non contesta. Secundo, quod alias tu-
tus non patebat sibi accessus, quoniam cum Imperatore vali-
da militum manus erat, qui tremor illi iustum metum induce
bat l. 3. in principio. ff. de vi & vi armata. dixi in l. Diuus, supra,
eodem. Tertio, nõ legitime citatum, de quod in l. 2. & l. cõtes-
taneum. C. quomodo & qñ iudex, quod prosequere vt per
Bartol. in dicta extrauagan. ad reprimendum in verbo, figura
iudicij, aliter tunc non contendo, sufficit mihi Papę Clemen-
tis sententia seu declaratio in dicta clemẽtina pastoralis, circa
prædicta. Alioqui non puto sententiam Imperatoris reprehẽ-
sione dignam fuisse, per prædicta. Nec mouere potest rõ, quã
Bartol. induxit in contrariam ire sententiam, & cum Clemẽte
sentire, quod origine subditus non esset Imperatoris, quod in
territorio eiusdem crimen commissum nõ fuisset, verum est,
nisi in præmisso casu quando penitus extraneus cum subditis
coniurat & conspirat l. verũ. ff. ad legem Pompeiam de parric.
ibi, proinde cõscij etiam extranei eadem pęna afficiendi sunt.
§. alia deinde lex. Insti. de pub. iudi. ibi, vel cõscius criminis ex-
titit, licet extraneus sit. Secundo nisi alias vasallus sit domini
& fide media obligatus c. vnico, de no. for. fidelit. colla. 10. &
alijs de quibus in l. pe. J. eo. ti. sequeretur alias vnũ prorsus ab-
sonũ & a iure alienum, nõ posse quam duorum diuersorũ do-
449 minorum vasallum esse. † vel necesse esset vasallũ duorum do
minorum vni tantũ efficaciter obligari. qđ falsissimũ esse pu-
to. per d. c. illud de prohib. feu. alie. per Feder. & in c. fi. hic fini
tur lex, & dixi in d. l. 3. §. si cum oẽs. §. eo. & est text. in ca. gran-
di. de supplenda negligen. prælato. lib. 6. in his verbis, si aliqui-
bus, forte pręlato regi vel cuicunq; alij personę tenemini. Ve-
rum est autem, si vni primo iurat, posse cum secũdo domino
iurare, excepta tamen primi domini fidelitate, si forte vnum
dominorum in alterum bellum mouere contingat secũdum
glo. in d. c. fi. hic finitur lex, & d. c. grandi. in fi. vel si iurat Impe
ratori, Papã excipere potest, cui Imperator fidelis esset debet,
quia coronam ab eo recipit, & ei iurat c. venerabilem. extra de
450 elec. & c. Ludouicus, & c. tibi domino 63. disti. † quemadmo-
dum de eo, qui fidelitatem inferiori a principe seu Imperato-
re facit, quoniã Imperatoris vel regis ꝑsonas excipere debeat,
dicto c. vnico in prin. de no. for. fideli. c. fi. de prohib. feud. alien.
per Federi. colla. 10. quia Papa superior est dominus, cũ Impe
ratorem deponit c. ad apostolicę de re iudic. lib. 6. & d. c. vene-
rabilem. extra de elec. Hac ratione vbi Papa & Imperator cõ-
tendissent, & Robertus rex vtriusq; fuisset vasallus, propter eã
reuerentiam quam vnusquisq; catholicus ecclesiæ debet, for-
te Robertus rex excusatus fuisset, si relicto Imperatore Papæ
suppetias tulisset, quanquam Papæ officiũ sit exemplo domi-
ni ꝙ Imperatoris esset reddere, non autem bellum mouere d.
c. conuenior. & c. sequẽ. 23. q. 8. & c. causam quæ. extra qui filij
sint legi. quæ Dei Deo. quæ Cesaris Cęsari. Sed in d. cle. pasto
ralis nulla inter Pontificem & Imperatorem quæstio erat. Ex-
ceptis igitur causis inordinati processus, non puto sententiam
Imperatoris potuisse infirmari, & id per viã nullitatis, de quo
in l. si expressim. ff. de appel. l. prolatam C. de sentẽ. & interlo.
omnium iudi. c. quoniam contra falsam. extra de proba. quan
quam Fel. in d. c. quanto. extra de iudi. dixerit hac sola ratione
iudicium Imperatoris infirmatũ fuisse, ꝙ de re ad ecclesiã spe
ctante iudicauerit. In confesso est Clementẽ in d. cle. pastora-
lis. §. rursus de senten & re iud. motum illa ratione fuisse, Im-
peratorẽ falsam in alienã messem immisisse, cũ imperator sub
generalitae verborũ in condẽnatione Roberti regis expresso
rum terras & personas ecclesiæ Romanę subiectas a fidelitate
regis liberasset, & ob id terminos suæ potestatis Imperatorẽ
excessisse. Sed in ea solum Clemens reuocatiõnẽ nõ firmauit
sed in nullitate ex processu resultante, quoniam illa nõ fuisset
concludens ratio, vt s. dictum est, quibus addo tex. in c. fin. de
cap. Corra. colla. 10. Non enim feudũ ecclesiasticum censendũ
est, ꝙ ab episcopo aut rege nomine etiã ecclesię teneat, si for-
te ab Imperatore vel rege origine habuerit, si cõclusioni trãs-
mentanorũ adhęrere velimus, Imperatorẽ totius mũdi do-
451 minũ esse, iuxta l. deprecatio. ff. ad legẽ Rhod. de iactu. † quin
etiam episcopus, aut alius in regẽ vel Imperatorẽ cõmittens,
vtilitate feudi quoad viuet priuari possit, licet forte post eius
mortem ad successorẽ reuertatur d. c. fi. de capi. Corra. & facit
rõ d. c. cęterum. extra de iudi. c. verũ de foro compe. & ꝙ not.
452 glo. in c. dilectus in verbo, regis. extra de preb. † Nõ. n. quia ec-
clesię dedicatum est, a principis potestate eximitur, nisi prin-
ceps ad id specifice cõsenserit c. 1. de prohib. feud. alie. per Fed.
coll. 10. ibi, vel ꝓ anima iudicare sine permissione il[illegible] us domi-
ni, ad quẽ feudũ spectare dignoscit c. donare qualiter feudum
olim aliena. poter. ꝙ de regno Sicilie expresse iure scriptũ nõ
est, preterquam in constitutionibus Pontificũ, qui hoc decla-
rauerũt, videlicet Bonifacius in d. c. fel. cis de pęn. in 6. & Cle-
mẽs in d. cle. pastoralis, vbiq; in Imperatores irritati, videlicet
Feder. & Henricum. Non omitto, ꝙ Fel. not. in c. solite. 3. col.

versic. inquantum, dicit hic singulariter Inno. extra de maior.
453 & obed. primo post Inno. † illic in clerico tēporalem iurisdictio-
nem iure feudi habente, ab eo ad superiorē secularē iudicem
posse appellari. Secundo φ Bar. in l. si qñ C. de app. dixit. si rex
iudicat vt comes, appellatur ad superiorē in comitatu, non at-
tenta regia dignitate c. Romana §. debet, iuncta glo. in verbo,
illio. de app. in 6. φ hodie dedignatur Carolus Romanorū Im-
perator regi Franciç pro comitatibus Flandriç & Arthesij, de
hoc alias, sic nec ratio illa sufficiens esset, si regnū Siciliç ali-
quando imperatoris fuit. Secundo etiam si non fuerit impera
toris, sed ecclesię tm̄, vt dr̄ in d. c. fęlicis, de pen. in 6. & in d. cle.
pastoralis, tñ adhuc corā imperatore a quo conueniebatur tan
quam subditus & vasallus suę maiestatis reus cōparere teneba
tur, neq; Pontifex in d. cle. pastoralis, inficiebatur Robertū Re
gem Imperatoris vasallum esse, occasione aliarū terrarū. Qua-
re coram eo vt vasallus & subditus comparere tenebatur pro-
positurus aut defensiones aut excusationes. Fely. plures addit
in d. c. solite, cū Bar. d. l. si qñ, concordantes, dicam forte alias si
tēpora concedant, & spiritus hos regat artus. Secundo, non ob
stabit clem. pastoralis, huic nostræ conclusioni, qm̄ Clemens
Papa infirmauit imperatoris sniam, eo qd̄ Robertus Rex non
esset imperatoris subditus, neque in imperatoris territorio re-
pertus neq; requisitus, iuxta l. si cui. §. fi. de accus. de quo ēt per
Bal. in c. iniuria, de pace tenen. & iura. firmā. colla. 10. vbi ergo
Robertus Rex subditus fuisset imperatori rōne feudi, & in ter
ritorio repertus & ordine iuris seruato processisset, non inficia
tus fuisset Pōtifex, quin Imperatoris snia in Robertum Regē
exequi potuisset, & omnib. insignib. regijs alijsve dignitatibus
exui, & exauctorari, etiam si cum ea aliqua priuilegia annexa
fuissent. Et id argm̄ sumitur ex §. deniq; in eadem clemē. & in
versi. sed. ibi, verum est quidem si eodem districtu fuisset inuē-
tus delinquens, vel ad illud de more remissus. Et prius dixerat,
quod si punitio criminis intra districtū imperialem commissi
ad imperatorē forsan pertinuisse asseratur, verū est quidē si eo
454 dem districtu &c. vt supra relatum est. † Præterea in proposita
quæstione si super iure patronatus quæstio tantum fuisset, for
te subsisteret rō d. c. quanto, extra de iudi. vtpote si ius patrona-
tus nulli feudo seu fundo annexum esset, sed nulli rei adhærēs
per se staret, vt supra dictum est argumento l. iura. ff. de iure pa
tro. l. familiaria. & l. seq. ff. de reli. & sumpt. fune. l. pro hærede,
§. si quid tamen quasi hæres, & §. fi. ff. de acquir. heredit. in quo
casu. c. de iure & c. quoniam clericis, extra de iure patrona. ve-
rificari posset. Sed vbi cum fundo & vniuersitate rei est, non
puto verum esse, sæcularem iudicem non posse cū ipsa vniuer-
sitate diffinire, sed quemadmodum cum vniuersitate per lai-
cum alienari, & de eo quoquomodo disponi pōt, d. c. cum sæ-
culum, extra de iure patro. agitur per delictum alienat, & velu-
ti rerum suarum omnium iudicem facit, si tale delictum sit, φ
bona delinquentis publicet, per illum tex. Et argm̄ est conclu-
dens, quia si ratio. c. quanto, in quocunque iure patronatus cō
455 cluderet, absurditatem induceret. † Et ideo dico iuris patrona-
tus laici duas esse species, vnam quæ per se subsistit, vt est in eo,
qui ad ædificandam de nouo ecclesiam, vel eam dotandā om-
nia ad id necessaria administrat, propter quod Basilicæ patro-
natum consequitur, ex ipsa iurispatronatus consecutione ali-
cui fundo iuspatronatus non afficitur, d. c. nobis, in prin. & ca.
quoniam, vbi per glo. extra de iurepatrona. & d. c. filijs, & c. piæ
456 glo. 16 q. 7. Et in hoc † dici posset, iuspatronatus mere spiritua-
le esse, licet ad successores fundatoris perueniat q generis fun-
datoris erunt, d. c. filijs. & c. piæ mentis, & d. c. considerandum
16. quæstione. 7. dicta. l. iura. ff. de iurepatro. de quo in c. primo,
& dicto. c. quoniam, extra de iurepatro. & de eo potest decret.
quanto. extra de iud. inte ligi, quia sine gleba est, & id vendi ne
que etiam aliter alienari potest, d. ca. de iure. & c. quoniā, extra
de iurepatron. imò plus dicit Henr. c. Bohic, in c. ex insinuatio-
ne, extra de iurepatro. non posse hoc casu patronum in præiudi
cium legitimorum hæredum illi iurispatronatus quoquomo-
do renunciare, etiam si illius hæredes non essent l. fi. ff. de iu-
repatro. d. c. considerandum, vbi hoc notat Archi. 16. quæstio.
6. & c. presens, 22 q. 3. quanquam Lauren. contrarium dicat, se
cundum eum, & prius eo dixit Archid. in locis prædictis. Lau-
rentius subscribit se Henric Bohic. per c. significauit, extra de
test. sed ille tex. nihil facit, imò præcedētem Archid. sniam cō
firmat, quia loquitur in eo, qui in ipsa fundatione nihil iurispa-
tronatus retinere voluit, sed ecclesiam voluit remanere libe-
rā, quare mirum non est, si sibi & suis hæredib. præiudicat. Et
in hoc pondera caput illius decretalis ibi, volentes fundationis
tempore se in ea nihil iuris retinere dixerūt, & ne probationis
copia deficeret, permittit Papa testes ad æternā rei memoriā
457 examinari, fundatore & eius hæredibus vocatis. † Imò plus ēt
si pro crimine perduellionis patroni bona publicarentur in fi-
scum hoc iuspatronatus non transiret, d. l. iura. & l. filij. ff. de iu-
repatronatus. Et ratio ponitur in l. eum qui. ff. de interd. & re-
legat. quia filij hoc iuspatronatus a patre non habent, sed a ge-
nere, a ciuitate, a rerum natura, aut alias. Idem in d. l. pro hære.
de. §. si quid tamen quasi hæres, & §. fi. ff. de acquir. hæredit. Et
istud est, quod de iure dici solet in patrono antiquo, vel in quo
quis ex fundatione ius sibi & hæredib. suis acquirit d. §. si quid
tamen quasi hæres, & in d. l. eum qui. in princ. ff. de interdict. &
relegat. & d. l. familiaria, & l. seq. ff. de religio. & sumptib. fune.
gl. plures illis similes refert in l. fi. in verbo, parentis ff. de bonis
damna. de quo etiam in capit. fina. Episcopum, Abbatem vel
Abbatissam, collat. 10. Et ista est mera veritas, quicquid Henri
cus post Laurentium dicat in d. c. ex insinuatione. Et ob id ve-
riorem esse puto Archidiaconi sententiam in locis prædictis.
Et de hoc iurepatronatus debet capitulum, quanto, extra de
iudicijs, intelligi & regulari secundum dictum capit. de iure,
458 & cap. quia clerici, extra de iurepatronatus. † Aliud est iuspa-
tronatus cohærens & adhærens feudo vel fundo seu alicui alij
prophanę rei, & istud iuspatronatus quantum ad cessionem,
transmissionē, & omnimodā aliam translationem rei naturā,
cui adhæret, retinet, cum hoc ex conuentione proueniat, & q̄.
quam spiritualitati sit annexum, non tamen sic annexum est,
vt tollat feudi naturam, vt quemadmodū feudum ipsum alie-
nabile est transmissibile & cessibile, sic & iuspatronatus cū eo,
quocunq; modo transferatur, transit d. c. cum seculum, & cap.
459 ex literis, extra, de iurepatro. † Res. n. semper cum integro suo
statu transit l. 1. C. de bon. vacan. lib. 10. argumento est l. 1 §. cū
vrbem ff. de offic. præfec. vrb. l. si conuenerit. §. si nuda, cū ibi
notatis per Bart. & Alex. ff. de pign. actio. Et adde prædictis pul
chrum tex. in l. via §. si fundus, ff. de seruit. rustic. prædio. fundo
seruiente & dominante publicatis, cum sua conditione quisq;
fundus publicabitur. Et hanc sententiam Hosti. de Sancto Pe
tro amplexus est, & allegat. c. cum Bertholdus, & quod ibi gl.
fin. notat extra de re iudic. dum allegat l. in modicis. ff. de con-
trahen. emptio. quę cum d. c. ex literis, & c. cum sęculum, recte
conuenit. Et hanc distinctionem admittit l. si sepulchrum, C.
de relig. & sumptibus funerum. Alioquin in facultate vnius va-
salli esset inuito domino, feudi naturam, cōditionem & digni-
tates, contra iura feudi alterare, seu mutare, quod non licet, d.
cap. 1. de prohib. feu. aliena. per Feder. & de hoc iure patrona-
tus non puto posse dictum, cap. quanto, intelligi, & dum dici-
tur adeo spiritualitati annexum esse, vt spirituale omnino cen-
sendum sit, sicut dixit illic gl. & in d. c. piæ, 16. qō 7. verum est,
quando nulli alteri rei adhæret, sed per se solum est, licet laico
competens, & proprie aduocatio dicitur in d. cap. quia clerici.
& cap. de iure, extra de iure patrona. quæ decretalis hac ratio-
ne quod per se subsistit, vel separatum est a fundo, prohibet vē
di, quia est spirituali annexum. Imo, vt glo. voluit in dict. capit.
piç. 16. q. 7. & in d. c. quanto, pro simpliciter spirituali accipien-
dum est. Non sic est, si cum vniuersitate vendatur, dicto capit.
ex literis, extra de iure patrona. Et idem dicit glo. in dicto cap.
quia clerici. & in cap. cum Bertholdus, extra de re iudica. & in
dicto cap. filijs. 16. quæstio. 7. Et ego puto hanc conclusionem
recte probari in dicto cap. cum sęculum, extra de iure patrona.
quem tex. considerauit etiam Decius in dicto cap. quāto, dum
in illa Decretali dicitur ibi, emptorum, aliterve acquisitorum,
vel etiam alio modo iuspatronatus in ecclesijs parochialibus
acquisierit, & sic omnes modos, quibus in alium trāsferri po
test, ille text. amplectitur, nullo inter modos translationis ha-
bito discrimine. Addo prædictis duas alias considerationes ad
dictam Clementinam pastoralis, de re iudica. Prima quia non
ex eo, quod Imperator de iure patronatus diffinierit, sententia
eius irrita fuerit, sed in eo quod regno priuauerat, quod feudū
erat ecclesiæ, si ergo non fuisset ecclesiæ, sed imperatoris, cu-
ius occasione subditus fuisset, non sic Papa intellexisset, quia
Papa de feudo, quod ad regem spectat, & cui notio & diffini-
tio soli competit, semper remittit, & protestatur de eo cogni-
tionem non assumere dict. cap. causam quæ, extra qui filij sint
legit. c. 2. extra de priuileg. & d. c. nouit. extra de iudicijs. Non
est igitur verisimile, Papam iudicium eius alia ratione voluis-
se interuertere, dict. cap. nouit, extra de iudi. si ergo princeps iu-
dex est idoneus rei principalis, ipsius feudi, pariter & omnium
dignitatum & iurium ad ipsum feudum spectantium. Et ita
declaratur in d. cap. nouit, & in c. causam quæ, & in d. l. in mo-
dicis ff. de contrahen. empt. & l. via. §. si fundus, ff. de seru. rusti.
prædio. Secundo in d. clemen. pastoralis. reclamabat Robertus
Rex ab Imperatore φ in eum seruire volebat, & iure hoc po-
terat l. si vindicari. C. de pęn. ca. cum apud Thessalonicam, 11.
q. 3. §. deinde competens, in auth. de manda. prin. collatio. 3. Et
in hoc consideratur ratio dicti. c. nouit. dixi in d. l. donationes.
C. de dona. inter vir. & vxor. in repet. Ex alio capite Pontifici
intererat vasallum suum a tyranno cōseruari, ne iniuria affice
460 retur, † imò secundum feudi naturam tenebatur omnino va-
sallum adiuuare, quoniam fides inter dominum & vasallū est
reciproca. c. vnico, in fine, de for. fideli. collatio. 10. Si ergo Pōti
fex Robertū Regē eximere curauit, mirū non fuit, sed omnia
hæc in qōne proposita locum obtinere nō possunt, quia index
de feudo

de feudo cognoscens,secundum feudi legem iudicat, dicto ca-
nonit.& cap.cæterum. Secundo si de principali cognoscit, ac-
cessorium non iudicat,sed tantum in consequentiam principa
lis venire dicitur, & ita Iureconsultus respondet in d.l. in mo-
dicis,ff.de contrahend.empt.inquit ille text.quia non speciali-
ter locus sacer,vel religiosus venit,sed emptioni maioris partis
accessit. Præterea d.l.via,§.si fundus,ff.de serui. rustic. prædio.
ait,quia cum fundus publicatur, cum sua conditione publica-
tur.Et est ratio cap.cum literis,extra de iure patrona.& dicti, c.
cum Bertholdus,in prin.extra de re iudica.& cum vniuersitate
transit,& gl.addit,l.si aquę ductus,& l.dolia ,ff. de contrahen.
empt.facit,l.quædam,ff.de acqui.re.domi. Ad secundum argu
mentum quod fuit glos.in d.c. quanto, extra de iudi, quod illic
Ant.Fely.& alij sequuti sunt,& fuit etiam glo.in d.cap. pię.16.
quæstione,7.quod ratione annexitatis sit iurisdictionis ecclesia
sticæ,ad illud idem Fel.respondet in c.significauit,in primo no
tabili, extra de testibus. Licet enim causa iurispatronatus sit
spiritualibus annexa.d.c.quanto.non tñ sic est annexa,qñ de ex
cludendo patrono a iure patronatus agitur,& ratio,secundum
eum est,quia de patronatu non habet cognoscere secundũ ip-
sum,alleg. Bart.in l. Titia,ff.sol.matrim.l. omni nouatione, C.
de sacrosan.eccl.l.quoties,C.de iudi.l.2.ff.de iurisdic.omnium
iu. Et ita dixit Feder.tenuisse in consil.192. inci. facta est lex. &
cons.247.incipiēte,Domino Andreæ. Allegat etiam Io. Andr.
Anto.de Butr.in c.tuam,extra de ordi.cogni.& in c. cum sit,ex
tra de foro compe.dum dicunt de quæstione spirituali in iure
consistente,puta an matrimonium legitimum fuerit,secularis
iudex non cognoscit,sed de spirituali in facto cōsistente,vt pu-
ta,an Seia Titio desponsata fuerit. Hoc idem dixit Ant. de Bur.
in d.c.quanto.in fi.extra de iudi. quorum dictum, ampliori sty
lo paulo post examinabo. Cum nostra ætate Romæ disputatũ
fuerit,eo quod Galliæ praxis illorum dicta amplexa est. Et isto-
rum solutio, quæ supra diximus, plurimum confirmat. Et per
eam alteri argumento istius consecutiuo patebit responsio,
dum dicitur, nō esse bonum argumentum de specie ad genus.
in istis iurisdictionalibus, vel si cōuertere vis argumētum eorũ
vt supra dixi,bonum esse argumentũ de genere ad speciem ne
gatiue, quia si in specie cognoscere non potest laicus iudex de
iure patronatus,similiter nec in genere. Et ad cōfirmationem
primi argumenti inducitur ca.primum,de confes.in 6. ille tex.
in primis contradicit eis,si recte consideretur, quoniā plerique
461 † doctores non admittebāt negatiue positionē,ex eo ꝙ p̄stes
improbabilis est. Alij vero volebāt eā admitti, cum per aduer-
sarij confessionem probari possit,vt in cle. constitutionem, in
fi.de electio.& Moder. Papin.tractat in l.si duo patroni, §.Iulia
nus,ff.de iureiuran. propter illorum disputationem facta est a.
Bonifacio Decretalis prima de confes.libro 6.quæ voluit posse
per aduersarii confessionē probari.& sic licet in genere videa-
tur positio illa improbabilis, tamen in specie probationis facta.
est probabilis. Ego huic argumento do plures instantias, per
462 quas constabit,non esse concludens hoc argumentum. † Si di-
xeris, latrunculator in genere de causa ciuili cognoscere non.
potest.l.solēnis,§.latrunculator,ff.de iudic.ideo in nulla specie
de causa ciuili cognoscere potest, contradicit text. in l. sed &
loci.§.si dicantur.ff.finium regundorum si dicātur,inquit, ter
mini direpti vel exarati, iudex qui de crimine cognoscit, etiam
de finibus cognoscere potest. Idem in l.defuncto. fina. vbi per
Bartolum,& Ioann.de Imola.ff.de publi.iudic.hic repeti pos-
463 set.l.quoties.C.de iudicijs. Secundo,si dixeris econtrario,† iu-
dicem ciuilium causarum non esse ciminalium capacem,si ta-
men crimen incidit,de crimine cognoscit.l.nullum.C.de testi-
bus,quia iudicis religio offensa est.l.nulli prorsus,& dict.l.quo-
ties.C.de iudic & quod notatur in l.2. ff. de iurisdictione om-
nium iudicum. Secūdo ex.§.& iudicare.& §.nulla.circa finem.
in authent.de defenso.ciuita.collat.3.non habens alicuius spe-
ciei iurisdictionem, igitur in genere priuatus est iurisdictione,
non concludit argumentum,defensor non cognoscit de causis
meri vel mixti imperij, neque iurisdictionis maioris, in specie
tamen vsque ad trecentos aureos cognoscit, pariter in magi-
stratibus municipalibus dicitur in l.magistratibus,ff.de iurisdi-
ctio.omnium iudic. E diuerso supremi magistratus ad inferio-
res iudices causas minimas remittere debēt,dicto §. & iudica-
re. Idem in præfectis annonę, quibus cura esse annonę, in l.1.
C de offi.præfect. anno. Addo predictis quod Marianus Socin.
notat in c.2.colum.4.versicul.octauo fallit, extra de plus petit.
dum dicit, si per sæcularem iudicem plures complices eiusdē
criminis apprehensi sint & in carcerem coniecti, & eorum ali-
qui clerici sunt,remittendi erunt omnes ad ecclesiasticum iu-
dicē puniendi,ne,inquit,ratione eiusdē criminis diuersa cōtin-
gat fieri iudicia,per l.si is qui duos. ff.de libe. lega.l. si commu-
nem,ff.quemadmo.serui amit.sed melius facit.l fi.§.quoniam
vero comperimus.C.de re milita.lib. 12. cuius supra memini-
mus. Et clerici propter dignitatem trahent ad se laicos, argu-
men.c.per tuas, extra de arbit. Cuius tamen authoritas nō ab-
seruatur,& sæpissime furcis suspendūtur,qui laici sunt,qui ve
ro clerici ab episcopis impunes remittuntur. Non prætermit-
tam obiter circa id,quod sedente laudatissime recordationis,
Ludouico huius nominis inter Francos reges. 12. in Gallica
na synodo, quæ Turonis suo nomine congregata fuerat anno
10.supra millesimum & quingētesimum, mense Septembri,
querela grandis per generalem regis procuratorem in omnes
episcopos & archiepiscopos in eadem synodo existentes hac
occasione facta est, ꝙ paucis ante diebus laici iudices nonnul-
los sacrilegos suspendio vitam finire coegerant, clerici autem
qui ecclesiastico iudici remissi fuerāt,quotidie cum amicis &
consanguineis conuersari videbātur,abhinc pluries & pluries
pariter contingere perpendimus. Nunc ad institutum redea-
mus,quicquid de iure dici ꝙ sustineri posset, non improbabi-
liter tamen praxis Gallica defendi posset.sed Mariani sñia non
illaudanda est, & Felyn. nam prosequitur in c.placuit.extra de
præscrip.tex.est in c.quam sit.extra de iudę.in his verbis, tuisq;
464 socijs.† Ille ergo,qui iudex per se competens non est, ratione
adiuncti competens est. Excipiuntur inter incidentes causas
hę,quæ mere spirituales sunt. de his diffinire necesse est, quia
forte præiudiciales sunt.c.tuam.extra de ordine cogni.c.lator.
extra qui filij sint legiti. sed si quid est in facto consistens, pro-
pterea iudicis laici cognitio non supersedebitur, dicto. c. cām
quæ extra qui filij sint legi.quem tex.copiosius explicabo. Ter-
tio,addo illam instātiam. c.de iure patro. simpliciter prohibet
ius patronatus, ꝙ est spirituali annexũ alienari. Et gl. illic quæ-
rit, qualiter annexum erit,respondet,dic vt in c. quanto. extra
de iudi. si ergo ius canonicum simpliciter & in genere prohi-
bet ius patronatus vendere,ꝙ est annexum spirituali, secundũ
formam d.c.quanto. & prout illic glos.explicat,& supra retuli-
mus,similiter & quęlibet eius species debet esse prohibita quia
cā iuris patronatus est adeo coniuncta & annexa spiritualitati,
vt separari nequeat. Male ergo permissum est cum vniuersita-
te vendere,in d.cap. ex literis.& c.cum sæculum.extra de iu.pa.
quoniam in vtroque eadem ratio militat,imò grauius peccatũ
est venditionibus,donationibus, & quibusuis alijs cōtractibus
& modis,sacra & religiosa & mere spiritualia in commercium
deducere,vt in l.sed Celsus.in princ.ff. de contrahen. emptio. l.
inter stipulantem.§.sacram rem.ff.de verb.ob.quam per iudicē
laicum sua sñā diffinire, cum hoc sit iuris positiui illud vero
iuris diuini. Imò expresse a Christo prohibitio processit, dum
nummularios,& mercatores de templo eiecit,Matth.21.cap.&
Marci.11.& in cap.qui studet.1.quæstione prima & in capitulo
sicut. extra de simonia. Christus autē dñs noster Iesus passus
est se a Pilato iudicari,& morte condemnari. quoniam potestas
ei a domino Deo data est, vt scribitur Ioan. 19. c. Non haberes
potestatem aduersum me vllam, nisi tibi datum esset desuper.
Et Paul.apost.in epistola ad Roma. c. 13. Non est potestas nisi a
Deo. Et Pontifex quandoque Reginę Francię iudicium,seu cri-
minis Mennę episcopo impositi purgationem remisit, in cap.
Mennam.2.q.4.quamquam de ecclesię potestate in disputatio-
nem trahere non audeam,neque volo,quia cum ea, quam sen-
tit ecclesia eam supplex veneror & obseruor & quicquid hic in-
seritur non nisi disputationis gratia ad confirmationem nostræ
disputationis recenseo,quia vere grauius est vendere spiritualia,
quam de his iudicare,quamquam neque vnum.neque alterum
liceat. Non ergo iuspatronatus feudo adhærens & annexum &
coniunctum est spiritualitati, sicuti in argumentis suis Anto. &
Felyn.considerauerunt,quia nec cum vniuersitate liceret. sed si
genus ipsum prohibitum est, quælibet eius species prohibita
esset. Siue econtrario argumēteris prout et an Philippus Dec.
465 meminit in cap. quanto. extra de iudic. † Vbicunque enim ali-
quid in specie fieri prohibetur, in genere fieri non potest. cap.
2.de constitu. in 6. illi tamen facta instantia resistit. cap. de iure.
& cap.quia clerici.extra de iure pat.in specie prohibet iuspatro-
natus vēdi, in genere ergo prohibitio facta est, & sic cum vni-
uersitate vendi non poterit. quod falsum est d. cap. ex literis. &
cap.cum sæculum.quomodocunque igitur argumentum resu-
matur, non concludit. & sufficit hęc instantia ad tollendam ar-
gumenti consequentiam, vt in cap. sicut vrgeri. 1. q. 1. Et ideo
recte & plus iusto responsum esse puto argumentis per Felyn.
commemoratis.in dicto cap. quanto. vt intelligatur de iure pat.
quòd est adeo coniunctum & annexum spiritualitati, quale est
illud quòd per se sine fundo vel feudo subsistit, vt vendi non
posset.d.c.de iure,& cap.quia clerici. extra de iure patro. Pariter
per iudicem secularem diffiniri non posset. per dictũ cap. quan-
to.extra de iudi.l.iura. ff. de iure pa & alijs legibus supra relatis
Secus autem est, vbi fundo aut alteri rei temporali annexum &
& vnitum erit, quia & vendi, & quoquo alio titulo cum vni-
uersitate rei,cui adhæret,seu coniunctum & annexum est,trans-
ferri & acquiri poterit c.cũ sæculum. & c. ex literis.extra de iure
pat.d.l.in modicis.ff.de contrah.emptio. l. quædam. ff.de acqui.
ren. re. do. etiam per publicationem. dicta l. via. §. si fundus. ff.
de seruitu.rust.prædio. Quarto, Non obstat, quod supradictum

eſt ius patronatus laicis ex quadam diſpenſatione cõcedi. hoc
verum non puto, ſed ex quadã quaſi conuentione, & in remu-
nerationem beneficij a patrono in fundatione vel dotatione
eccleſiæ accepti, vt in d.c.piæ.ca filijs.16.quæſt.7.& c. nobis.ex
tra de iure patrona. Et cũ facultate tranſmittẽdi ad quoſcunq;
extraneos hæredes c.2.& quoniam, & c. ex inſinuatione. ex-
tra de iure Pa.clemen.plures de iure patro.c conſiderandum,
& ca.filijs 16.q. 7.c.præſens in princi. ibi, in locum eius ſucce-
deret. 20.q.4.quem tex. Archid.ad id notauit in d.c. conſiderã
dum hic repeti poſſent, quę ſupra dicta ſunt de donatione re-
muneratoria ſecundum l.ſi pater.§.fi.& l. Aquilius.ff.de dona
tio.& ſic conceſſa eſt nõ ſimpliciter illa qualitas, ſed cum cau-
ſis ſuis, & potiſſime cum ptãte tranſmittendi quocunq; titulo
ſeu modo etiam ad extraneum, in d. c. cum ſeculum, & reli-
quis capitulis ſupra relatis alioquin donationis id erat l. fiſtu-
las.§. fi ff.de ꝯhen.emptio.lege qui cum vno. in princi. ff.de in
diẽ additio. Confirmatur hæc concluſio optimo ſimili. Pone
466 † enim patronum abſq; legitimis hæredibus decedere, clarũ
eſt fiſcum eſſe hæredem, auth.hoc amplius. C. de fideicõmiſ.
467 vel † ſi vaſallus ſit non exiſtentibus hæredibus, feudum ad do-
minum reuertitur ca.& quia, & c.ſeq.qui feudum dare poſ. c.
rurſus de controuerſ.inueſti.c.fi.de ſucceſ.feu.c.vnico, de feu-
do marchion.vel duca.vel comita.c.vnico, de benefi.frater. Et
reuertitur feudũ ad dominum cum fructibus cum diſtinctio-
ne poſita in c.fi.hic fin.lex.& c.vnico.de natura ſucceſ.feu.col.
10.c.firmiter, & c.inſuper de prohib.feu.aliena.per Fede. Poſ-
ſent pleriq; alij tex. hic congeri, & leges feudales Papa nõ im-
probat, vt ſæpe dictum eſt per d.ca. cæterum. extra de iudic. c.
verum.extra de for.compe.c.quo iure 8.diſt. ſed qui de publi-
co crimine damnatur, propter quod de iure vel conſuetudine
publicatio bonorum ſequitur, vt in crimine leſæ maieſtatis, au
thent.bona damnatorum. C. de bo. dam. l. Panthonius. §. rei
perduellionis. ff.de acquiren. hæred. l.quiſquis. C.ad legẽ Iul.
maieſta. & alijs criminibus, quæ bonorum publicatio ſuapte
natura ſectatur ſeu comitatur, vt in c.deniq; & in c.porro.quæ
fuit prima cauſa benefi.amitten.colla.10. d.c. inſuper de pro-
hibit.feu.aliena. per Feder. & ſic paſſiue filij alijq; ſui & legi-
timi hæredes inteſtabiles ſunt. Et ſic fiſcus vel dominus a lege
vel conſuetudine, qui iure & ratione naturali non erat hæres
l fi.ff.de bon. dãnato.ti in conſequentiam publicationis feudi
vel bonorum ius patronatus non comprehenderetur, quod
ſua natura conſecutiuum eſt, imo annexum & coniunctũ fun
do priuaretur dominus iure ſuo, cõtra legem & cõſuetudinẽ
q; prohibet tex.in d.c.quo iure.8.diſt. Neq; vt dictũ eſt, princi-
paliter dr̃ ſuper eo iudicium fieri, ſed accedit tñ rei iudicatę
& damnatę d.l.in modicis.ff.de contrahen.empt.l vn.§.ſi fun
468 dus.ff.de ſerui ruſt.prædio l.2.ff.de pecu.leg.l.illud.ff.de hære.
inſtituen.l.quædam ff de acqui.re. do. † Secus aũt fore dicen-
dũ eſt, ſi ius ipſum nulli rei cõiunctum vel annexum eſt d.l iu
ra.vbi hoc notat glo ff. de iure patron. Et ita intelligatur dictũ
c.quãto.extra de iu.c.c.de iure.& c.cleri. extra de iure patro.
Et illud ius ſicut renuntiatione in alicuius fauorem facta non
tranſmittit l.filij ff.de iure patr.ſic nec publicatione transfert,
quocunq; crimine patronus damnatus ſit, dicta l.iura.ff.de iu-
re pa. quæ in perduellione loquitur. Addo gl.in d. c.conſiderã
dũ.circa fi.gl.& in d.c.piæ 16.q.7. Neq; in iure comperio mo-
dos transferendi iuris patronatus ſpecifice expreſſos & limita
tos, ſicut de iure cauſæ ingratitudinis limitatę reperiuntur in
§.cauſas in auth.vt cum de appel. cognoſci. colla.8. Pariter &
amiſſionis feudi, vt in ca.porro.& ca.ſeq.& per totum titulum
quę fuit prima cauſa benefi.amittẽ.& in tit.quibus modis feu.
amit.col.10.glo.memorat in c.Quintauallis.extra de iureiurã.
Non ſic expreſſe limitatũ eſt in iure patronatus, imò, vt ſup.di
ctũ eſt, de iure contrariũ deducitur in d.c.cum ſeculum.extra
de iu. patro. vbi tex.vult ius patronatus acquiri vel tranſmitti
poſſe iiſdem modis & vijs, quibus de iure vel conſuetudine
tranſmitti & acquiri poteſt, dum in illo text. poſt expreſſionẽ
aliquorum ſpecialium ꝯrium dicitur, vel etiam alio modo ius
patronatus in eccleſijs parochialibus acquiſieritis. Addo prę-
terea aliam inſtantiam in ca.inter cætera.extra de immunita.
eccleſia. duo crimina tantum excipiuntur, propter quæ Papa
vult reos illorum criminum eccleſię immunitate priuari, cæ-
teros vero reos cuiuſcunq; qualitatis ſunt impacti, vult eccle-
ſię immunitate gaudere. & tamen extra illa crimina alia ſunt
in iure canonico ſcripta, propter quæ beneficio immunitatis
exuuntur in c.1.de de homici.in 6.in c.1.extra de homici. in c.
pe.& fi. extra de immunita.eccleſia. In incorrigibili in clemẽ.
1.de vita & hone.cle.indecens nõ eſt, neque a iure alienũ alios
eſſe tranſmittendi iuris patronatus modos præter eos, qui per
gl.in d.c.cum ſeculum exprimuntur, & in d.ca.piæ.16.q.7. Nã
hic nouiſſimus modus expreſſus eſt per gl.in d.c. conſideran-
469 dum, & in d.c.filij.16.q.7.Secundo Axioma vnum addo, † vbi-
cunq; caſus emergentes in iure expreſſe deciſi non inueniun-
tur, in iudicum arbitrio remittuntur. §. ſed quia natura, quæ
fuit prima cauſa benefic. amitten. quem tex. Roma. ſignauit
in l.ſi finita.§.ſi de vectigalibus.ff.de dam. infe. Cui addo ſimi
lem in §. 1. in prin.in authent.de non eligen. ſecundo nuben.
colum.1.vbi glo.1.addit aliam in l.2.§.ſed quia. C.de vete.iu-
re enu. plures aliæ recenſeri poſſent, nunc pro complemento
eius ſufficiet l.non poſſunt.ff.de legi.& l.natura.ff.de præſcrip.
verbis. Natura enim plura negotia quam vocabula induxit.
Igitur ſic iura coarctare ſatis a ratione alienum eſt, cum pleri-
470 que alij modi inueniantur, vt dixi ſupra. Tertio clarum † eſt
ad hęredes etiam extraneos iuſpatronatus, quales quales ſunt
poſſe tranſmitti.& id nemo Canoniſtarum inficiatur in dicto
ca.2. & c.quoniam & c. ex inſinuatione. extra de iure patron.
& in dicto ca.piæ.& c.filijs, & c.conſiderandum vbiq; gloſſ. &
Archid. notant. 16. quæſtio. 2. Neq; diſtinctio fit, quales facti
ſunt a lege ſcripta, vel municipali, ſeu conſuetudinaria, ſicut in
cauſis feudalibus ſupra dictum eſt, quæ a conſuetudinibus, &
legibus municipalibus originem traxerunt. c. & quia & c. ſe-
quen.qui feudum dare poſ. Poſſent hic plures text. cumulari.
vnde canon non prohibet illos ad ſucceſſionem vocari, quos
conſuetudo vocat, immo vult illam omnino ſeruari, vt dixi
per dictum capitu.quo iure.octaua diſtinctio.dicto capitu. cę-
terum, & capitu. nouit. extra de iudicijs, ſed nomen hæredes
eſt nomen iuris, quoniam is, qui ad ſucceſſionem alicuius vo-
catur, iure hęres dicitur l.hęredis appellatione, & l.hęreditatis
appellatione.ff.de verbo.ſignifica.niſi expreſſe a lege vel con-
ſuetudine a ſucceſſione perſonę aliquę inueniantur prohibitę
ſicuti de iure Digeſtorũ ſeu legis 12.tabularum, filij exhęreda
ti non ſuccedebant pariter neq; emancipati, vt plene in l. Gal-
lus.ff.de liber.& poſthu.dixi plene in authenti.ex cauſa.C.de li
471 beris præteri.vel exhæreda. † Licet de iure ꝑtorio hoc immu-
tatum ſit, præſertim in emancipatis non exhęredatis, vel non
mala mente exhęredatis, vt in l.3.ſi emancipatus, & l. non pu-
tauit.ff.de bo.poſ.contra tab. Per omnes in l.filio præterito. ff.
de inni.rup.& irri.teſta.l.multi.ff.de libe.& poſthu. l. maximũ
vitium.& authent.non licet, & auth.ex cauſa.C.de libe.præte.
Pleni ſunt noſtri Codices. Ex feudorum cõſuetudine fęminę
non ſuccedunt, licet iure Romano ſuccedant dicto ca. & quia
& c.ſequen.qui feud.dare poſ.c.fin.de ſucceſ.feudi.& plerisq;
alijs titu.quos conſulto pretermitto. In adoptiuo filio idem. c.
adoptiuus ſi de feudo fuerit conten. inter domi. & agna. col-
la.10 qui alias de iure ſuccederet l.1.§.liberos iuncto.§.in infi-
nitũ.ff.de lega.preſtan dicta l.ſi te parens.C.de ſuis & legi. hę-
red.l.fi. C.de adop.§.1.inſti.eo. titu. Idem in naturalibus libe-
ris c.naturales.ſi de feudo fuerit cõten.inter domi.& agna.col
la.10.qui tñ in aliqua parte ſuccederent.§.fi.in auth.quib.mo.
dis nat.effi.legit.colla.6. Et in clerico idem, in ca.vnico. de va-
ſal.qui ar.bel.depoſ & tamẽ illa lex dura videtur de iure cano-
nico.in c.fi.19.q.3.glo.notat in d.c.præſens, in verbo, in locum.
472 20.q. 3. plura illis ſimilia recẽſeri poſſent, quæ omitto. † Sed
iuris diſpoſitione ſecundum Io.de Imo.in dicta l.ſi finita. §.ſi
de vectigalibus.ff.de dam.infec. quotieſcunq; per inueſtiturã
vaſallo cõceditur, vt ad quẽcunq; extraneum hæredem cõtra
propriam feudi naturam feudum tranſmittere ſeu peruenire
poſſit, vt in c.1.qui feudum dare poſ.& in c.vnico.de feudo nõ
habente prop.naturã feudi.ad fiſcum etiã tunc tranſmittetur
& Bar.prius eo alleg.glo.fin.in dicta l.1.C.de bo.liber. & recte
illum tex.ad id inducit, ſed pro ea melius facit dicta l. hæredis
appellatione.ff de verbo.ſignifi.quoniam fiſcus inter hæredes
annumeratur in dicta auth.hoc amplius C.de fideic. Addo gl.
1.in l.3.ff de interdic.& releg.quæ alleg.l.vnicã. §. ſed & ſi ſub
473 conditione. C. de lati. lib.tollen. † Plus idem Ioan.de Imo.in
d.§.ſi de vectigalibus, ait diſcedẽdo a Bar. opin. in publicatio-
ne bonorũ venire etiam emphyteuſim eccleſiæ, nec obſtare
§.1.in auth.de alien.& emphy.colla.9.in quo dicit eſſe ſpecia-
le in eccleſia Cõſtantinopolitana. Non ſic eſt in alijs eccleſijs,
& illud dicit probari in illo tex.ſi recte inſpiciatur. Et licet Io.
de Imol. non declaret, aduerte Imperatorem illius tituli vſq;
in.§.hoc vero iubemus.eo tit.nullo pacto de alia eccleſia, quã
de maiore eccleſia Conſtantinopolitana aliiſq; eccleſijs in ea-
dem ciuitate & eius circuitu, & tota illius regiæ ciuitatis pro-
uincia exiſtẽtibus ſtatuere diſſerere in d.§.hæc vero iubemus.
apertius declarat, dum ait, hæc vero iubemus, vt excepta ma-
iore eccleſia regiæ ciuitatis &c.& in ver.licentiã eſſe omnibus
ſanctiſſimis eccleſijs & venerabilibus domibus, necnõ & mo-
naſterijs tã in hac regia ciuitate quã in diuerſis prouincijs cõ-
ſtitutis permutationes adinuicem facere &c. Ex quibus con-
ſtat, ſingulari quadam prærogatiua & fauore eccleſiam Cõſtã
tinopolitanam aliaſve eccleſias in ea & circuitu eius & in tota
prouincia exiſtentes præter & ſuper alias omnes eccleſias pro
ſequi & ex cõmunibus conſtitutionibus excipere. vnde verũ
dicere videtur Ioann. de Imol.in d.§.1.ſpeciale aliquid eſſe in
Cõſtantinopolitana eccleſia, quod in reliquis eccleſijs nõ eſt
regulare. Sed iſtud nõ eſt verũ. Nam licet aliæ eccleſiæ in em-
phyteuſim concedere poſſunt vſq; in ſecũdam & tertiam ge-
neratio-

perationem, non tamen vt in extraneum hæredem trāseat. §.
emphyteusim, & § quod autem, in auth. de non alien. aut per-
mutan. reb. eccles. coll. 2. auth. præterea. C. de sacrosanct. eccle.
& propterea Bar. in d. l. si finita. §. si de vectigalibus ff. de dam.
infect. dicit in ecclesiastica emphyteusi si sic concessa esset vt
ad extraneum hęredem deuoluatur, & publicatis bonis, pari-
ter ecclesiastica emphyteusis publicabitur, per d. l. 1. C. de bon.
libe. l. 1. 2. & 3. ff. de bon. damna. qm̄ s̄m Bar. fiscus est heres, &
ipso iure, dumtamen bona soluēdo sint l. 1. ff. de iure fisc. l. 2. C.
ad leg. Iul. de vi publ. imò commoditas temporis, quæ damna-
to priusquam damnaretur competebat, fisco acquiritur l. Sta-
tius Florus. § Cornelio Fęlic. ff. de iure fisci. l. peto. §. prędium,
& l. cum pater §. hęreditatem 1. ff. de legat. 2. arg. est l. sed & si
mors. §. 1. ff. de donat. inter virum & vxo. & transeunt bona ad
fiscum cum causa sua l. ex facto. §. Iulius Longinus ff. de vulg.
substit. l. Marcellus §. fi. ff. ad Trebell. secus autem vbi emphy-
teusis ad extraneum hæredem transmitti non pōt, qm̄ a fisco
ecclesia indubitanter repeter. per d. §. emphyteusim, & d. §. q
autem, & §. alienationis, in auth. de non alie. reb. eccle. collat. 2.
474 † Manet autem Bar. conclusio vera, vbiq; ab omnibus appro-
bata, vt quicquid ad extraneum hæredem transitorium est, pa
riter ad fiscum transire potest, secundum gl. in d. l. 1. C. de bon.
lib. & in l. eum qui. ff. de interdict. & releg. quare si ius patrona-
tus ad extraneum transit, fisco acquiri potest, sed non oē ius pa
tronatus ad extraneum hæredem trāsitorium est, sed aliquod
est generi & familię addictum, & id publicari non potest. l. iu-
ra. ff. de iure patro. aliud autem publicatur l. 1. in fi. C. de bonis
475 libe. † Vt igitur huic nostræ disputationis colophonem addā,
dic in iure patronatus, siue ecclesiastico siue tēporali castro,
villę, vel fundo, seu feudo, vel cuiuis alteri iuri vniuersali con-
iuncto vel annexo, seu inhęrente etiam si de eo nulla expressio
in contractu, concessione, cessione, seu trāsmissione fiat, cum
ipsa re vendita cessa vel transmissa transire, d. l. in modicis. ff. de
cōtrahen. emp. l. quædam ff. de acquir. rer. dom. l. 2. ff. de pecu.
lega. & ratio est, quia per quandam necessariam consequentiā
cum ipso toto integrali transit, arg. l. illud. ff. de hær. instit. l. si in
emptione in princip. ff. de contrahen. empt. l. si conuenerit. §.
si nuda. ff. de pig. actio. l. Papinianus, §. sed nec impuberis, ff. de
inoffi. testa. Melius in l. si quando 1. C. de bon. vacan. libr. 10. se-
cus si separata esset, quia inalienabilis foret, quod sacra vel reli-
giosa esset d. l. si Celsus, in prin. ff. de contrahen. empt. & ita di-
cit illa l. in modicis, & non tm̄ per viam contractus, vt in d. l. in
modicis, sed etiam publicationis bonorum, d. l. via. §. si fundus,
ff. de seruit. rustic. præd. & id etiam obtinet in iure patronatus
ecclesiastico annexo seu adhærente fundo, castro, vel villę, in
tellige de iure patronatus laico tm̄ ratione fundi competente,
cum illa ratio quæ posita est in d. l. in modicis. & in l. via. §. si fun
dus, de iure canonico recepta sit, d. c. ex literis, & c. cum sæcu-
476 lum, extra de iure patro. † & in iure patronatus libertorum idē
dicitur in l. 1. in fi. C. de bon. liber. nulla enim inter vtrumq; di-
uersa ratio inueniri potest, vt ex prædictis satis constat, quibus
adde l. eum qui ędes, ff. de vsu capioni. Addit prædictis optimū
simile Host. in summa de iure patr. §. qualiter transferetur, de
iurisdictione quam Comes vel Marchio habent. Si enim me-
rum imperium habeant, tamen alteri concedere non possunt,
arg. l. 1. ff. de offic. eius cui mand. est iurisdic. vbi Alex. & Mod.
post Bald. hoc dictum prosequuntur, & in l. iubere cauere, & l.
477 imperium, ff. de iurisdict. omnium iud. tamen per venditionē
vel marchionatus quicquid iuris in eo habent, transferunt, l. 1.
§. cum vrbem ff. de offic. præfect. vrb. l. Iulianus, §. si. cum qua-
tuor, l. seq. l. granaria. ff. de actio. emp. l. si mihi Meuia. & l. quæ
situm. §. peto. l. prædijs. §. Baineas. ff. de legat. 3. l. si cui. l. Seia. §.
prædia. & §. fi. & l. prædia. §. penult. ff. de fundo instru. & instru.
lega. l. Caius Seuerus. ff. de leg. 2. de quo per Bar. in l. si finita. §.
ex hoc edicto. ff. de damn. infec eundem in l. quominus, col. fi.
& Alex. post eum, ff. de flumi. & in l. inter eos. ff. de acquir. rer.
dom. eundem Bar. & Rom. in l sequitur. §. si viam, & l. si alie-
na. § 1. ff. de vsucap. Inno. in c. cum ad sedem, extra de resti. spo
lia. Fely. in c. 1. col. fi. extra de offic. ordin. Moder. Papien. copio
se in l. fi. ff. de consti. princ. Prædictis addo quod Bal. notat in c.
præterea Ducatus, col. 2. de prohibi. feu. alien. per Feder. col-
478 lat. 10. † Dicit enim feuda & alia iura incorporalia, quæ per se
diuisionem non recipiunt, qualia sunt Ducatus, comitatus, ser
uitutes, iurisdictiones, & similia, quæ naturaliter diuidi non
possunt, in consequentiam tamen diuisionem admittunt, si ali
cui rei corporali misceantur. l. arbor. §. aquarum iter, ff. commu.
diui. l. quoties ff. de vsufru. l. Lucio. iuncta gl. in verbo. vtile ff.
de aqua quoti. & æstiua. Tolle exemplum in iurisdictione quę
indiuisibilis est sua natura l. Imperator Titius, ff. ad Municipa.
quia pro parte explicari non potest l. in hoc iudicio ff. famil.
hercisc. Facit in sim. l. l. in executione §. pro parte. ff. de verbo-
rum obligat. Tamen clarum est per tempora & species iurisdi
ctionem diuidi posse, quia vnus merum imperium exercebit,
alter mixtum, alius vero simplicem iurisdictionem §. & iudi-
care, in authen. de defenso. ciuitat. l. imperium, & l. iubere ca-
uere, & l. 1. & l. magistratibus ff. de iurisdic. omn. iud. l. ait prętor.
in princ. in verbo, notionem ff. de re iudica. sicut de vsufructu
dicitur in l. 1. §. si vsusfructus. ff. ad legē Falcid. d. l. quoties. ff. de
vsufru. hoc etiam dicit gl. per illum tex. in d. l. Lucio. in verbo,
vtile, vel per subalternationē seu limitationē territorij, d. l. ar-
bor. §. aquarum iter. ff. communi diuidun. l. nam satis. in princ.
ver. Celsus respondit. ff. quemadmodum seruit. amitta. sicut
tutela inter tutores per regiones diuisa, l. si plures. §. fi. & l. seq.
ff. de administr. tuto. vel si diuisio sic facta est, vt alterius vnus-
quisque exerceat vel iurisdictionis fructum cōsequatur. l. si cō
uenerit. in prin. ff. communi diuidun. Similiter in patronatu di
citur in Clemen. plures, de iure patro. c. mandatū. iuncta gl. de
præben. lib. 6. d. l. quoties. ff. de vsufr. Secundo hic repeti posset
479 † vnum, cuius supra meminimus, eum iudicē capacem ex con
sequentia rei litis vel causæ fieri posse, qui naturaliter compe-
tens non esset. l. quoties. l. nulli. C. de iud. l. nullum. C. de testib.
sed ius patronatus si rei temporali annexū non esset iudex lai-
cus forte de patronatu cognoscere non posset, d. cap. quanto.
extra de iudi. sed vbi rei temporali annexum est cū ius & qua-
litatem potentiorem retineat, videlicet rei temporalis, cui an-
nexum est, a parte prædominante sic iudicium sumere opor-
tet. l. quæritur. ff. de sta. homi. de quo per Barto. & Moder. in l.
fi. ff. de cōdic. ob causam datus ecclesia autem in iure patrona
tus solam institutionem cum examine præsentati reseruauit,
cap. 1. de insti. lib. 6. cap. ex frequentibus, extra de insti. Et nihi-
lominus voluit ecclesiam rem, cui ius patronatus annexum &
cōiunctum est, suas qualitates ex integro retinere, vt possit il-
lud ius vendi, donari, & quocunque alio titulo trāsferri, dum-
modo cum vniuersitate rei, cui inhæret, transferatur, d. cap. ex
literis, & cap. cum sęculum, extra de iure patro. igitur potior il-
la causa est, Alioquin simoniacū esset vendere, d. cap. quia cle-
rici, & cap. præterea, & cap. de iure, extra de iure patro. & dicā
480 infra. † Tertio, Aliud consecutiuum præcedentis argumenti
est, quotiescunque duæ qualitates simul concurrunt, quarum
vna permissiua est, altera prohibitiua, in dubio permissiua po-
tius attenditur, vt dictum est in l. pręceden. post Bar. sic est etiā
in iure patronatus, potius enim illa, quæ permittit cum vniuer
sitate ius transferre, attenditur, quam quæ spirituali reddit an-
nexum, quia si ea, quæ spiritualitati illud coniungit, potius attē
deretur, non deberet posse vendi, donari, aut alio modo trans-
ferri, quia spirituale vel spirituali principaliter annexum, d. ca.
de iure, & cap. quia clerici, extra de iure patrona. Et hoc pacto
tanquam de mere spirituali dicendum esset, sicut glossa dixit
in d. c. quanto, per illū tex. extra de iudi. & cap. piæ. 16. q. 7. Nec
iuuaret ecclesiæ permissio contra legem diuinam prohibentē
rei spiritualis commercium, vt supra dixi. in l. si Celsus, in prin
cipio. ff. de contrahē. emptio. vel si ipsum ius patronatus per se
solum consideraretur, quoniam sicut de simplici iudicandum
esset, non autem sicut de mixto, d. cap. de iure, quia nec diuisio
nem etiam inter hæredes reciperet, c. 1. extra de iure patrona-
tus, aliter quam per formam clemen. plures, de iure patroñ. Et
ratio, quia diuisio similis est emptioni. l. 1. C. cōmunia vtrius-
que iudic. Et sicut per se non potest vendi, pariter neque inter
hæredes diuidi. Et subsistit alia ratio, cuius supra meminimus,
quia incorporale est, & hoc pacto indiuisibile. l. in hoc iudicio.
ff. familiæ herciscun. Simoniacum igitur esset sic diuidere, vel
aliter de eo cōtrahere, c. querelā, & c. de hoc, extra de simonia,
& in d. cap. quia cler. & cap. de iure. Sed vbi cum vniuersitate
transit, magis quadā accessione transit, quam quod in contra-
ctu comprehensum esse videatur, d. cap. ex literis, & cap. cum.
sæculum, extra de iure patron. d. l. in modicis, ff. de contrahen.
emptio, per quos tex. gloss. in c. volumus, 16. quæstione 4. dicit
481 † ius Romanæ ecclesiæ quadraginta annis cum vniuersitate,
vel in consequentia alterius rei præscribi posse, licet per se non
nisi centum annis præscribi posset l. fi. C. de sacrosanctis eccle.
Et textus est clarus in d. c. volumus, ibi, fines de quibus certa-
tio mota est inconcussos quadraginta annis possedisse nullam
deinceps etiam, si quid Romanę ecclesię competere potuit,
patiatis sustinere calumniam, sed quietem eorū inconcussam
omnibus modis procurare. Si vero nulli rei cōiunctum vel an
nexum est, sed per se stat, vel generi aut familię concessum est,
& illud ius sicut vendi aut aliter abagnatione vel genere seu
familia abdicari quoquo quæsito colore non potest, l. filij. ff. de
iure patronat. vt neque etiam inter hæredes diuidi possit l. fin.
ff. de iure patrona. l. si sepulchrum. C. de religio. & sumptib. fu-
ne. de quo in l. familiaria. & l. sequen. ff. de religio. & sump. fu-
ne. l. pro hęrede. §. si quid tamen quasi hęres. & §. finali. vbique
per Franciscum Aret. & Mod. post Barto. ff. de acquir. hæred.
482 † Idem in iure patronatus ecclesiastico dicendum est, vt nunc
annotauimus, dicto cap. primo, & cap. quoniā, & cap. quia cle-
rici, & c. de iure, extra de iure patronatus. Similiter quocunq;
crimine patronatus impactus sit, etiam si perduellionis, seu
læsæ maiestatis fuerit, publicari nō poterit. l. eorum, ff. ad legē

Iuliam maiesta. d. l. iura. ff. de iure patrona. & l. 3. ff. de interdi. & relega. Et ita glo. notat in l. fi. ff. de bonis damnato. Pari ratione nec ius patronatus ecclesiasticũ publicabitur. Et istud est quod dicere voluit glo. in dicta l. prima. C. de bonis liberto. & Barto. post eam in d. l. si finita. §. si de vectigalibus. ff. de damno infecto. non esse hoc ius neque alia iura in fiscum transitoria, quæ in extraneum heredem transferri non possunt, quia diuisim etiam in suo transferri non possunt, dicta l. fi. ff. de iure patronatus, & l. si sepulchrum C. de religio. & sumptibus funerum. Et cum eis conuenit ratio iuris feudalis, quod potius agnatis acquiritur, quam domino. cap. denique. quæ fuit prima causa benefic. amit. cap. si vasallus culpam. si de feudo fuerit contentio inter dominum & agnatos. collatione. 10. l. secunda, vbi per Baldum. C. de liber. & eo. liber. Similiter ius patronatus ecclesiasticum fortiori ratione publicari non poterit, sed potius agnatis vel filijs acquiretur, quam ecclesiæ, dicto c. filijs. 16. quæstione. 7. licet pleriq; variauerint, vt Cardina. in dicta clementina plures in 6. & 8. quæstionibus, nisi ecclesia esset offensa, quia tunc propter offensam in ecclesiam commissam remaneret libera, secundum doctrinam glo. in dicto. c. quia clerici extra de iure patrona. Et Archidia. in dicto capi. considerãdum. 16. quæstione. 7. intellige in præiudicium eius qui deliquerit tantum, non autem domini temporalis superioris, cui non potest vasalli delictum nocere c. insuper de prohib. feu. alienat. per Federi. Et idem pro rege & viro nobili
483 Rothomagi iudicatum est. † Non prætermitto vnum, quod fuit Hostien. in dicto. cap. ex literis. extra de iure patron. ius patronatus cum hereditate venditate vendita transire, & emptori hereditatis acquiri. Licet forte non sit fundus, cui hæreat, sed cum vniuersa hæreditate vendita transibit, dicta l. in modicis. ff. de contrahenda emptione. Et hoc considerato modus est, per quem ius patronatus non hærens fundo seu feudo aliquo vendi potest, vt cum ipsa tota hæreditate vendatur, cum in bonis hæreditatis sit. alleg. l. item videndum. §. fin. cum duabus ll. sequenti. ff. de petitio. hæredi. Pro eo argumento est lex, in venditione, in princip. ff. de bon. autho. iudic. possi. l. secunda. §. fin versicu. & si seruitutes. ff. de hære. vendi. Et intelligo de illo iure patronatus, quod nominatim generi vel familiæ addictum non est, & sicut cum hæreditate vendi potest, secundum Hostien. pariter & publicari, per regulam supra relatam, quicquid vendi, & ad extraneum transmitti potest, etiam publicari potest, & id verum puto.

Repetitionis §. Non alias Pars Secunda.

SVMMARIVM.

1 *Actio personalis pro iure patronatus possit ne intendi corã iudice seculari.*
2 *Beneficiorum iudicia possessoria possint ne agitari coram iudice laico. & num. 11. & 17. & 66.*
3 *Proprietatis causam apud eum iudicem definiendam, qui de possessione cognoscit. & num. 53.*
4 *Dignius trahit ad se minus dignũ quoties sunt inter se cõiũcta & cõnexa.*
5 *Possessorio agentẽ debere probabiliter fidẽ facere de titulo suę possessionis.*
6 *Antecedens debere sequi naturam sui consequentis necessarij, & secundum illam regulari.*
7 *Religiosa esse quæ religiosis adhærent.*
8 *Possessorij quæstionem esse meri facti, nec habere iuris quæstionem admixtam. & nu. 63.*
9 *Ius ex facto oriri. atque inibi posse facti quæstionem esse, quin iuris quæstio ex ea resultet. & nu. 62.*
10 *Papam passim sibi assumere iurisdictionem alienam, etiam aduersus præscripta suorum canonum. & nu. 23. & 56. & 117.*
12 *Ecclesiasticos iudices omnia solere trahere ad suum tribunal.*
13 *Papę Bonifacij constitutionem positam in c. quoniam de immunita. eccle. nunquam in Gallia receptam fuisse.*
14 *Intellectus ad legem omni innouatione. C. de sacrosanctis ecclesijs.*
15 *Ecclesiasticus iudex cuiusmodi causarũ cognitionẽ sibi vendicet. & n. 32.*
16 *Ecclesiastico iudici prohibitum intelligi, quod non reperitur in iure ei expresse concessum.*
18 *Castrorum custodes quomodo in iure nominentur.*
19 *Feudalis causę quis sit competens iudex. & nu. 21. 22. & 68.*
20 *Vasallo quid faciendum sit, cui iustitiam ministrare dominus negligit.*
24 *Iusiurandum calumniæ in causis spiritualibus non exigi.*
25 *Sacrilegij causam posse coram iudice seculari agitari.*
26 *Iudicem secularem posse de possessorio iuris patronatus cognoscere.*
27 *Iudex secularis cognoscit de causa matrimonij incidenter.*
28 *Periurij causam incidenter tractari posse coram iudice seculari.*
29 *Iurisiurandi causa coram quo iudice tractari debeat. & nu. seq. & nu. 34.*
31 *Clericus venditor euictionis nomine conuentus, an teneatur emptionem defendere in foro seculari.*
33 *Papam Bonifacium turbasse pene omnes iurisdictiones & seculares & ecclesiasticas. & nu. 59.*
35 *Iudex secularis quibus in causis æque competens iudex sit, atq; iudex ecclesiasticus.*
36 *Possessorij naturam non esse aliam in rebus ecclesiasticis, quam in rebus prophanis.*
37 *Titulum aut causam requiri ad possessionis manutentionem non secus atq; ad eius manutentionem.*
38 *Possessionem facti esse.*
39 *Interdicta vi ipsa personalia esse, tametsi in rem concepta sint.*
40 *Interdictum retinendæ possessionis competere etiam pro viturbatiuo.*
41 *Possessionem tueri vtilius esse, quã post eam amissam remedium quærere.*
42 *Interdicta adipiscendæ, retinendę, & recuperandę possessionis a pari procedere respectu ordinis iudiciarij.*
43 *Interdictum retinendæ possessionis admittit exceptionem dolo facit, vbi conuentus eo interdicto docet statim de dominio*
44 *Restitutionem facilius prohiberi vel impediri, quam retentionem.*
45 *Interdicto vnde vi conuentus volens in promptu docere de sua legitima possessione audiendus est aduersus, eum qui non recte possidebat.*
46 *Possessori quatenus iura faueant.*
47 *Ecclesiastici fori esse pęnæ immortales.*
48 *Matrimoniales causæ quando tractari debeant in foro ecclesiastico.*
49 *Possessoria iudicia quibus ex causis potius tractanda sint coram iudice seculari quam ecclesiastico.*
50 *Intellectus ad l. nulli. C. de iudicijs.*
51 *Petitorium & possessorium quare non debeant coram diuersis iudicibus tractari.*
52 *Actorem sequi debere forum rei in causa possessoria. & nu. 61.*
53 *Intellectus ad l. fi. ff. vti possid.*
54 *Rei vendicatione agi posse pro vendicanda possessione naturali.*
55 *Interdictum vti possidetis proponi posse per eum, qui ciuiliter tantum possidet.*
57 *Actoris in causa petitoria electionem esse, velit sequi forum rei, an conuenire reum coram iudice loci. in quo res sita est.*
60 *Iuris realis cognitionem spectare ad iudicem laicum.*
64 *Vsufructuario ratione suæ possessionis naturalis competere interdictum vti possidetis.*
65 *Possessorium beneficij non esse spirituale.*
67 *Priuilegium solidius esse si confirmetur a iure communi.*
69 *Magistratus supremos creandi potestatẽ ius esse cohærens regiæ dignitati*
70 *Iurisdictionem omnem a populo in principem esse translatam.*
71 *Tabellionum creandorum potestas an soli principi competat. & nu. 75.*
72 *Grapharios vocari in iure actuarios, atq; etiam exceptores.*
73 *Tabellionem differre ab actuario seu scribæ aut graphario.*
74 *Iudicem non prohiberi vti tabellione loco scribe seu graphary.*
76 *Tabellionum officium an sit vile. Atq; inibi quibus nominibus in iure vocentur.*
77 *Magistratus creare an & quales possint, qui iurisdictionem a Rege vel Imperatore habent.*
78 *Gratiam alicui principe concessam non ante perfectam videri, quam literæ debito ordine fuerunt expeditæ.*
79 *Legis generalis condendæ potestas ad quem spectet. & nu. 92.*
80 *Curia parlamentorum in Gallia possint ne restitutionem concedere. & an & quatenus ius facere possint.*
81 *Senatus possit necne legem condere. & nu. 93.*
82 *Principi a populo potestatem omnem concessam esse, quomodo intelligendum sit. & nu. 91.*
83 *Imperatorem obtinere imperium a Papa, falso a quibusdam adstrui.*
84 *Roma quo tempore condita.*
85 *Iulius Cęsar fuerit necne Imperator.*
86 *Regum creandorum ratio qualis initio fuerit.*
87 *Christum apostolis & discipulis suis principatum non reliquisse.*
88 *Imperatorem nullum ius imperiale habere in ea, quæ sunt diuina.*
89 *Imperator a quo coronetur.*
90 *Iurisdictionem cum imperio qua ratione retineat quis etiam eo tempore quo eam non exercet.*
94 *Monetę cudendæ ius conueniat ne soli principi.*
95 *Princeps possit ne alijs concedere ius monetę cudendæ. & nu. seq. & 99. & 101. & 102.*
97 *Rescripta principum si in publicum damnosa sunt, ipso iure nulla iudicantur a lege.*
98 *Monetam probam esse vt cognoscamus, quæ sint consideranda.*
100 *Principem nihil posse absq; populi consensu constituere circa fabricationem monetæ.*
103 *Princeps cuiusmodi magistratus aut officiales constituere soleat, qui curã monetæ habeant.*
104 *Negatiua, qua quis inficiatur priuilegium a principe concessum esse, quomodo probetur.*
105 *Priuilegio a principe concesso nemini licere vti nisi probarijs literis concessum fuisse demonstretur.*
106 *Bona delinquentis non ante fiscus ratione publicationis inuadit, quam sententia lata fuerit.*
107 *Titi Vespasiani clementia etiam erga eos qui in eum conspirauerant.*
108 *Monetæ cudendæ potestas quare ad solum principem spectet. & nu. 115.*
109 *Monetam falsam cudentes qua pęna plectantur. & num. seq.*
111 *Pęnas delinquentium arbitrarias esse.*

Monetam

112 *Monetam adulterantes quam grauiter delinquant.*
113 *Princeps pater populi dicitur.*
114 *Principem asciscere sibi alium, qui ei in dignitate par sit, monstrosum esse, ac politicę institutioni aduersari, & nu. 174.*
116 *Regem Gallorum exercere posse iurisdictionem in iudices ecclesiasticos sua iurisdictione abutentes aut iustitiam denegantes, & num. 119. 122. 125. & 132.*
118 *Papæ curiam summopere desiderare vt totus mundus ad eam fluat, tanta est in ea auri & argenti sacra fames.*
120 *Regem Francorum nuncupari Christianissimum.*
121 *Feudi iure dominum priuari si iustitiam vasallo denegauit.*
123 *Regē Francorū frequēter animaduertisse in episcopos, qui ab eo defecerāt.*
124 *Rex Francorum potest electum episcopum respuere, si eum suspectum hēt.*
126 *Episcopum electum administrantem prius quam sit a Rege confirmatus, vltimo supplicio, aut saltem exilio damnandum esse.*
127 *Pontificem non habere exercitium gladij temporalis, nec posse iubere quemquam pœna mortis affici. & nu. seq.*
128 *Episcopos iurisdictionis exercitium non habere ne ecclesiasticę quidem, nisi per Regis inuestituram.*
129 *Ecclesiasticos iudices passim laicos trahere ad suum tribunal aduersus præscripta suorum canonum.*
130 *Regi non abs re gladium concessum esse.*
131 *Iurisdictionem ecclesiasticam versari debere circa spiritualia, regum autem potestatem circa negocia sęcularia.*
133 *Iudicem ecclesiasticum iurisdictione sua abusum dicens hoc ipsum probare debet, atque inibi qua ratione id probetur.*
134 *Acta causæ indicant quid in iudicio actum sit.*
135 *Natalibus restituendi ius soli principi competere.*
136 *Filij naturales curię oblati quale beneficium consequantur. Et qui differant ab ijs qui natalibus a principe restituti sunt.*
137 *Serui a dominis manumissi non sic libertatem consequuntur, vt iura integrę ingenuitatis obtineant.*
138 *Natalibus a principe restitutus integrum ingenuitatis statum per omnia consequitur.*
139 *Legitimatum ab alio quam a principe non succedere in feudo, atque inibi an omnes legitimati a principe succedant in feudo. & nu. 141.*
140 *Hæreditatem patris filio deberi, nec posse ea sine legitima causa priuari.*
142 *Legitimati per subsequēs matrimonium an admittantur ad succedendum in feudis, & nu. 144. & 146.*
143 *Validum ex post facto fieri non posse quod ab initio non valuit.*
145 *Initium spectandum esse.*
147 *Alimenta possint ne relinqui natis ex reprobato coitu.*
148 *Reos criminum solus princeps potest restituere, non etiam inferior a principe, & nu. 153.*
149 *Restitutio facta per principem reo criminis quid operetur. & nu. 151.*
150 *Reus criminis restitutus a principe an censeatur restitutus ad officium a quo propter delictum remotus est.*
152 *Iudex pœnam a se impositam sicut nec minuere ita nec ampliare potest.*
154 *Vestes purpureę & gemmis distinctę an solum principem deceant.*
155 *Ecclesiasticos fastu quodam ita lasciuire, vt nesciatur, Christi, an Cæsaris milites sint.*
156 *Principi quędam ita inhærere, vt ab eo non possint alteri concedi, quędam vero illi competere quæ passim alijs concedere possunt, & nu. 158.*
157 *Princeps possit ne iura regni alienare, & nu. 171. & 175.*
159 *Præscribi an possint ea quæ principi alienare non permittitur.*
160 *Iura regia an præscribantur eo tempore cuius initij memoria non extet, & nu. 168. & 172. & 177. & 200.*
161 *Iura quædam esse soli principi conuenientia atque ob id inalienabilia seu non cessibilia.*
162 *Iurisdictionis vim & neruum in principe solo residere, nec in alium posse transferri.*
163 *Principes esse ministros Dei.*
164 *Iurisdictiones vendi non posse.*
165 *Filios aut proximiores agnatos succedere in regno, Ducatu, Marchia, aut comitatu aliter atque in Imperio.*
166 *Ducatus, Marchiæ, aut comitatus iura impræscriptibilia esse.*
167 *Præscriptionem eius temporis, cuius initij memoria non extat, constituti aut tituli loco esse, quatenus verum sit. & nu. 176.*
169 *Principis iura vsurpans quibus pœnis obnoxius sit.*
170 *Pręmium adferre non posse id quod in pœnam est introductum.*
173 *Principi resistens Dei ordinationi resistit.*
178 *Probatio cui incumbat, principe aut alio principis nomine agente, si is qui conuenitur, dicat se possedisse 40. annis.*
179 *Rex an possit facere citare Baronem, vt iura, quæ in aliquo Castro habet, ostendat, alioquin auferet ei Castrum vel feudum. & nu. 184.*
180 *Possessorem non teneri ostendere titulum suæ possessionis.*
181 *Ordinem iudiciariorum eundem seruandum esse in causis fiscalibus, qui in causis priuatorum seruatur. & nu. 183.*
182 *Præscriptionem non currere aduersus principem vel dominum, quatenus verum sit.*
185 *Præscriptionem quadraginta annorum plenissimam securitatem possessori afferre. & nu. 197.*
186 *Restitutionis in integrum beneficium tolli vbi plenissima securitas a iure conceditur.*
187 *Possessione quadragenaria & antiqua consuetudine munitus non habet necesse allegare titulum, idem si ea possessio roboretur authoritate principis. num. sequen.*
189 *Consuetudo præscriptionem quadragenariam firmans a bono publico fundamentum accipit.*
190 *Populorum & ciuitatum varios esse mores variaque ingenia.*
191 *Principis voluntatem sic esse regulandam, talemque esse debere quæ iuste rationi conformis sit.*
192 *Principem suo decreto vel constitutione ligari æquum & iustum est. & num. 196.*
193 *Princeps litem cum subdito habens potest de ea compromittere, & se ipsum inferiori iudici submittere.*
194 *Iustitiam diuinam omnes obligare, etiam ipsos principes.*
195 *Legem humanam oportet legi diuinæ consonam esse.*
198 *Res ecclesiæ quanto tempore præscribantur, & nu. seq.*

1 Sed † cum a plerisque dubitatum fuerit circa id, quod Ant. de Butr. in d. c. quanto. in fin. extra de iudi. dixit, vbi pro iure patronatus actione personali ageretur, quia promisisset aliquis ius patronatus alteri donare, forte hāc actionem corā sæculari iudice tractandam esse. Ideo non existimaui incongruum esse, si forte huic nostræ disputationi quæstionem aliquam adderemus, quæ authorib. Rotæ dubia semper visa est, quæ etiam Leone X. Pontifice sedem pontificiam regē plenissimo cornu, sicuti a plerisq; accepi, in palestra Rotæ examinata fuit, dum Leo Decimus a Frācisco Christianissimo Galliarum rege deficere voluit, coactusq; est Christianissimus Rex legatum mittere non obscuri nominis virum Rogerium Parmæ Regium tūc in Parisiensi curia aduocatū, qui de ea cum auditorib. Rotę dissereret. Gauderem itaq; si rationes & iuris tam ciuilis quam canonici argumenta, quæ in vnam & alteram partem non minus copiose quam eleganter proposita, sicuti arbitror, extitere, recensere possem, sed cum fugiant me vtriusq; partis axiomata, libuit posteris meis disputandi occasionem relinquere. Tametsi omnem disputationem praxis vniuersæ Galliæ tollat quod pedibus, verbis & manib. cōtra cōem omnium Canonistarum opinionē sentiat. Quæstio igitur hęc
2 est, † An causæ beneficiales vel etiam mere spirituales possessoriç seu personales, quales sunt beneficiorum, decimarum, matrimoniorum, iuris patronatus etiam ecclesiastici, aliorumve spiritualium vel spiritualib. adiūctorū vel annexorum iurium coram sæculari iudice tractar. possent. In primis omnis canonistarum Academia seu ad summū cōior & frequentior illorum opinio est, neq; principaliter neq; incidenter huiusmodi quæstiones, siue super possessorio, siue super proprietate introductę fuerunt corā sæculari iudice moueri, examinari, aut terminari posse, sed omnino iurisdictionis esse ecclesiasticę, sublatamq; esse oēm disputationis cām per Decret. quāto, extra de iud. vt nulla possit super ea tergiuersatio tolerari, cum ille text. inquit, cām iurispatronatus ita coniunctam & annexam esse spiritualib. causis, vt non nisi coram ecclesiastico iudice diffiniri valeant. Addit illic Bernard. iuspatronatus ex tali cohærentia naturam spiritualium sic assumere, vt nequeat ab alio iudice quam ecclesiastico diffiniri, per illum text. & c. secundum, eodem tit. Et sic ille tex. causam iuris patronatus ad similitudinem aliarum spiritualium causarum voluit regulare, quasi ille text. aperte sentiat omnes causas spirituales, & spiritualibus quoquo modo coniunctas vel annexas iurisdictioni ecclesiasticæ omnino esse. Et hanc communem opinionem affirmat Ant. de But. in c. literas, in fi. sui commentarij, extra de calum. & dicit esse Lappi in alleg. 56. Est ēt Bal. sibi contrarij in l. omni innouatione. C. de sacrosanct. eccles. Card. Flor. in clement. dispendiosam, de iudic. Philipp. Decij in c. decernimus. 21. & duabus seq. col. extra de iud. Plures commemorat Alexā. in l. Titia. ff. solu. matrim. Moder. Papien. in l. quoties. C. de iudic. Cano. fere omnes in c. tuam, extra de ordin. cognit. & in d. cap. quanto. extra de iudic. gl. in c. pię. 16. quæst. 7. Nō enim facienda est, secundum eos, differentia siue personali siue reali actione pro re spirituali aut spirituali annexa agatur, plures alias extensiones a Decio in vnum coactę sunt in dicto cap. decernimus, quas vnusquisque sedulus lector videre potest. Et ob id eas non transcribo. Et ad cōfirmationem huius opinionis plura deferuntur. Primo Anto. de Butr. & alij sui sequaces citant dictum cap. literas, extra de calum. & c. ex quæstione, extra de restitutio. spoliato. in quibus probatum esse ait, causam matrimonialem, siue possessoria sit, siue super proprietate vel validitate aut inualiditate matrimonij introducatur, coram solo ecclesiastico iudice tractandam esse. Quibus, secundū eos conuenit c. tuam, extra de ordin. cognitio. & c. lator. extra qui filij sint legit. ibi, in causam ille præsumpserit obijcere, quod pater eius non esset de legitimo matrimonio natus. Et sic petitio hęreditatis, quæ coram sęculari iudice introducta fuerat, suspensa est, donec per ecclesiasticum iudicem decisum extitisset, an

actor ex legitimo matrimonio natus esset. Secundo cũ possessoria proprietatis causam annexã habens, qualis est matrimonialis, vel beneficialis, omnino spiritualis esse censetur c. accedens. extra vt lite non contesta. c. de iure. extra de iure patro. in his verbis spirituali annexũ. Et ratio vltra Anto. est, quoniam difficile imò impossibile est, causam possessoriã beneficij tractare, quin simul de titulo cognoscatur, saltem agens probabiliter de titulo fidem facere debet, sm glo. in c. in literis, & in c. ex transmissa, extra de restitu. spoliato. & capit. primo, vt lite penden. libro. 6. Et de viribus tituli ad effectus possessionis discutitur, cum beneficium sine canonica institutione obtineri non possit c. beneficium de regu. iur. in 6. ca. ex frequentibus. extra de insti. cognoscendo igitur de meritis tituli, de proprietate notio assumitur capit. primo. extra de restit. spoliato l. 3. §. genera. ff. de acquirenda possessio. Mirũ igitur non est, si Anto. de Butrio, dixit omnes causas beneficiales proprietatis causam semper annexam habere. Idem in matrimonio dicas ca. ex parte, & capit. ex transmissa, vbi glo. 2. extra de resti. spoliato. Difficile enim est, imò potius impossibile de illa exceptione, an ex legitimo matrimonio quis natus sit, discutere, quin cognitio ad matrimonij radicem attingatur, vt inquit textus in dicto cap. ex parte. Igitur propter tam propinquam tamve coniunctam & annexam causam possessorij cum proprietate licere nõ debet iudici laico de possessorio, sicuti neque de petitorio ius dicere, dicta cle. dispendiosam, de iudic. Idem dicas in causa vsurarum per illum tex. secundum Lappum in dicta alleg. 56. Allegat ad id duas gloss. primam in c. ex literis. extra de iureiur. dum gl. fina. dicit causam vsurarum quasi spiritualem esse. Altera glo. est in capitu. cum sit in glo. finali extra de foro competẽ. quæ dicit causas vsurarum, hæresis, simoniç. & adulterij esse ecclesiasticas c. primo. extra de officio ordinarij, & dicta clementina. dispendiosam de iudi. vbi causa matrimonialis, & causa vsurarum paritate rationis indicatur. Si igitur mere spirituales sunt, quomodo secularis iudex competens esse potest ca. qualiter & quando, & ca. quanto. extra de iudi. l. omni innouatione. C. de sacrosanc. eccle. §. primo in authent. apud quos opor. mo, aut assiste. collatione sexta. Tertio, causa beneficialis possessoria cum annexam secum habeat spiri-
3 tualem causam, sapere omnino debet naturam spiritualis, † & propter vtriusque causæ continentiam, qui de possessione cognoscit pariter & de proprietate diffinire debet l. nulli prorsus C. de iudi. Nemo autem inficiatus est vnquam, secularẽ iudicem nõ esse idoneum iudicem proprietatis seu quęstionis petitorij alicuius beneficij, aut alicuius causæ spiritualis. Obstarent enim contrariũ asserenti omnia iura ciuilia, canonica, & humana c. causam quę. extra de pręscriptioni. c. si iudex laicus de senten. excõmunica. in 6. dicto capitulo qualiter & quãdo. extra de iudi. dicta l. omni innouatione. C. de sacrosanc. eccles. Diuisum enim imperium cum Ioue Cęsar habet c. per venerabilem, & c. causam quę. 2. extra qui filij sint legitimi c. conuenior. 23. quæstione. 8. sed si possessorium beneficij coram laico iudice tractari posset, causæ continentiam diuidere necesse esset contra casum dictæ l. nulli C. de iudi. Et idem secundum eundem Ant. tenet Innoc. in capitulo cum dilecti. extra de electio. & Archidia. in c. frequens de restitutio. spoliato. lib. 6. cum eis est Andre. Barba. in c. finali. extra de iudic. vbi ad confirmationem huius argumenti tria alia recenset, quæ etiam Frãcisc. Cur. in tracta. suo feud. in 7. parte, quęstione. 6. repetit quę hic non transcribo. Et vltra quam dicant, addo vnum, cuius supra meminimus, neque pudebit repetere, quia hic plura addam.
4 † Vbi duo sunt tam propinqua & connexa, maius dignum minus dignum ad se trahit cap. per tuas. extra de arbit. vbi compromissum in duos laicos de re ecclesiastica factũ nõ fuit nullum declaratum, eo quod cũ eis adiunctus esset tertius vir ecclesiasticus. Et Mathesilanus in no. ar. 144. incipiente, si in causa indiuidua, dicit, si quis in causa indiuidua laicum cũ clerico vult conuenire, tenetur vtrunque coram ecclesiastico iudice conuenire per regulam prædictam c. quod in dubijs. extra de consecratione ecclesię vel alta. l. præcipimus. §. primo C. de appellatio. quanquam Barto. contrarium dicat in l. 3. ff. de colle. illic. nõ recordatus eorum, quæ dicit in d. l. præcipimus. Addit Pet. de Anch. c. cum. & c. laicis. extra de fo. compet. Addo qđ Bartol. scribit in l. 1. § si quis in appellatione. ff. de appel. dum quærit, si duobus iudicibus commissa est causa, quorum vnus ecclesiasticus est, alter vero secularis, si ab eis appelletur, non erit superior iudex laicus adeundus, sed ecclesiasticus superior qui de causa appellationis diffiniat, ne causæ continentia diuidatur l. 2. C. de qui. reb. ad eundem iudi. eatur l. nulli. C. de iud. l. si communem. ff. quemadmo. seruitu. amitta. Idem dixit Salice. in d. l. præcipimus. Quibus adde Bartol. in l. solent. colum. secunda. ff. de alimen. & cibarijs legatis. Eundem in l. iurisperitos. §. primo. ff. de excusatio. tut. Roma. in l. prima. §. 1. ff. de no. operis nun. Cyn. & Paul. de Cas. in l. fi. C. de iurisdic. omni. iud. l. prima. C. de off. pręfecti vrb. Prædictis addo, quod Abbas notat in c. fin. extra de iure patrona. si laicus ius patronatus commune cum clerico habeat, semestre ad pręsentandũ beneficio adiuncti concedetur c. vnico. de iure patro. libro. 6. Adde text. in l. si post mortem. §. fi. ff. de bon. pos. contra tabul. l. fina. ff. de libe. & posthu. Et si vis hoc vulgatum adagium alijs non dissimilibus extensionibus augere, lege Fel. in c. placuit. 3. colum. extra de præscrip. & in c. quam sit in primo notabili. extra de iudęis. Moder. Papien. in l. Imperium in primo notabili. ff. de iurisdi. om. iud. si igitur spiritualia temporalibus digniora sunt c. solite. extra de maioritate & obedientia. c. duo sunt. 96. dist. Causa igitur possessoria ad iudicẽ quæstionis proprietatis capacem, qui est ecclesiasticus iudex, solum trahi debet, quoniã iurisdictio eius in iure communi fundata est. §. primo in auth. de alie. & emphyteusi. argumẽto est l. prima, & epistola, inter claras. C. de Summa Trinita. & fide catho. Et maxime secundũ Ant. cũ laicus ex quadã gratia ab ecclesia concessa effectus sit iuris patronatus capax, qui alias spiritualium iurium incapax est c. causam quæ extra de pręscript. & c. sacrosancta. & ca. Messana. extra de electio. Nõ licet igitur in damnum ecclesię cõuertere. verũ est enim laicos gratiam ab ecclesia accepisse argumento l. tertię. ff. de obseq. patron. pręstan. c. vnic. de allodijs. collatione. 10. vbi hoc not. Bald. Quarto plurimum vrget dictum Inno. in c. cæterum. circa princi. extra de iudi. dum dicit, clericum vasallũ spoliatum, propter spoliationẽ agere posse interdicto recuperãdę possessionis, aut alio remedio possessorio coram iudice ecclesiastico, cum per eam cõmissum sit sacrilegiũ c. cum sit. extra de foro compet. & ex hoc capite ecclesiasticũ crimẽ est c. in canonibus. 16. q. 1. cognoscere ergo debet ecclesiasticus iudex de huiusmodi spoliatione c. si quis de potẽtibus. 24. quæstio. 3. & in ca. summarię procedere c. 1. extra de eo qui mit. in pos. causa rei seruandæ. Pariter & causam proprietatis diffinire, secundum Anto. de Butrio in d. c. literas. extra de calumnia. qui allegat ad id Archid. in ca. vnico. de eo qui mit. in pos. causa rei seruand. lib. 6. Et hanc Innocen. opin. Cardi. in dicta cle. dispendiosam in 10. quæstio. de iudicio confir-
5 mat. † cum is, qui possessorio agit, probabiliter fidem de titulo suæ possessionis facere debeat, secundum glo. in d. c. ex literis. extra de restitu. spoliato. & in cap. 1. vt lite penden. lib. 6. Secundo quod causæ cõtinentia diuidi nõ debet. quæ duo dicta sup. declarauimus, & iterum succincte repeto. ecclesiasticus iudex solus de proprietate vel quasi tituli beneficij vel iuris spiritualis diffinire põt, dicto c. quanto. extra de iudic. Illorum incapax est laicus iudex, & cã possessoria cũ petitorio iudicio continens est. dicta l. nulli prorsus. C. de iud. Et illi titul. qui ad petitorij diffinitionem necessarij sunt, pariter in possessorio etiã summario tractari & examinari debent, imò necessario conferunt, vt possit in vno iudicio sententia lata indicati exceptionẽ parere in altero l. fundi & l. fundum. ff. de exceptio. Non licet igitur possessoriũ a petitorio distinguere, ne forte cõtingat diuersa in eadem re sequi iudicia l. final. §. quoniam. C. de re mil.
6 libro. 12. Confirmatur & secundo. † Omne antecedens consequentis necessarij naturã sequi debet, & secundum illam regulari l. illud. ff. de acquir. hęredita. l. 1. & 2. ff. de pecul. si cõsequẽtis, id est petitorij laicus iudex idoneus non sit diffinitor, quomodo potest possessorij esse discussor & terminator, cũ causæ continentiã, id est, possessorij & petitorij diuidere iura nõ permittant. dicta l. nulli prorsus. Et Rochus Curtius notat in dicto suo tractatu iuris patronatus, & solet ponderari text. in dicta clemen. dispendiosam, in verbo tangẽtibus de iudic. quẽ tex. illic recte considerauit Cardi. in 12. notabili. & in 1c. quæstione. Et per hæc duo fundamenta Curtius dixit, tutius esse sententiã sequi propter fauorem ecclesię, pro qua in dubio iudicandũ esse ait, cũ clericis laici opido infesti sunt c. laicos. & c.
7 laici. 2. quæstio. 7. c. clericis, de immunita. ecclesi. lib. 6. † Addebant & tertio aliam iuris regulam ad huius opinionis confirmationẽ, quia quę religiosis adhærent, religiosa sunt l. quæ religiosis. ff. de rei vendica. l. inter stipulantem. §. sacram. ff. de verb. ob. quęstio autem possessoria adeo annexa est petitoriæ, vt continens esse dicatur, in dicta l. nulli prorsus. Immo, vt dicit illa clemen. dispendiosam, quæ causas illas spirituales tangunt, quales quales sunt, eodem iure regulari debent, dum ille text. ait, & eas quoquo modo tangentibus. Et idem dicit glo. in iure patronatus in dicto ca. quanto. extra de iudic. & in ca. piæ mentis. 16. q. 7. Additur & quarto, quoniam annexorũ seu cõnexorum eadem est ratio, & idem iudicium fieri debet translato. extra de constitu. l. 1. & 2. ff. de pecu. leg. & dixi supra quod autem connexa sit possessionis & proprietatis, satis sup. dictum est d. cap. quanto. extra de iudic. l. omni innouatione. C. de sacrosanct. eccle. c. de iure. extra de iure patrona. Et ideo diuerso iure iudicanda non sunt, dicta l. nulli prorsus. C. de iudi. Quinto, qui huic opi. adhærent, dicunt aduersam opinionẽ quæ potissime Barto. fuit in dicta l. Titia. ff. solu. matr. & in dicta l. omni innouatione. C. de sacrosanc. eccle. in hoc solum cõ-
8 sistere, quia † quęstiones possessorię sunt meri facti, neque habẽt

iuris

iuris quæſtionem admixtam. Tolle exemplum in c. lator. ex-
tra qui filij ſint legiti. Si in iudicio petitionis hæreditatis exce-
ptio hæc incidat, qđ is, qui illo iudicio agit, ex legitimo matri-
monio natus non ſit. certe illa non erit iuris ſed facti quæſtio.
dubium enim non eſt in iure illum actorem legitimum nō eſ-
ſe, neq; ſucceſſionis capacem, vbi cōſtiterit ex illicito coitu na-
tum, vel eum non eſſe conſtante matrimonio natum. hoc aūt
quod ſit ex illicito coitu vel nullo exiſtente matrimonio natus
iuris non eſt, ſed facti tantum, d. l. Titia. ff. ſolu. matrimo. Cum
ego addo meliorem tex. in l. in bonæ fidei. §. in contrariū. verſ.
hoc enim ad ius. ff. de acquir. rerum domi. Inquit ille text. hoc
enim ad ius, id eſt, ad vſucapionem, illud ad factum pertinere,
vt, ſi quis bona fide, aut mala fide poſſideat. Igitur dicunt illi, ſi
quæſtio iuris emergat laicus iudex huius quæſtionis competēs
eſſe non poteſt. Sed cauſa poſſeſſoria beneficij vel alterius ſpi
ritualis iuris omnino a cauſa poſſeſſoria rei prophanę diuerſa
eſt, quia illa ſine titulo iuſto & verbo obtineri neq; decidi pōt,
d. c. ex frequentibus. extra de inſtit. & c. beneficium. de reg. iur.
in 6. Non poteſt ergo alibi tractari quam coram eccleſiaſtico
iudice, cum de iuris canonici interpretatione tantū tractetur.
dicta l. omni innouatione. C. de ſacroſanct. eccleſ. & capitulo
qualiter & quando, & c. quanto. extra de iudiciis. capit. tuam.
extra de ordine cognitio. Neque poteſt Barto. opinio ſubſiſte-
re, niſi ſuper illo mero facto ſpoliationis. An clericus de facto
ſpoliatus ſit, vt in c. conſultationibus. extra de iure patron. Nō
autem poſſet iudicare, an iure ſpoliatus eſſet. In gloſſ. ſentit in
ꝟ. litera. extra de iuramen. calum. Et Cardi. in dicta Clement.
diſpendioſam. in 10. q. de iudi. vbi dicit non procedere Bertrā-
di opinionem dicentis in poſſeſſorio iudicio neceſſe eſſe ſaltē
de titulo fidem facere. quoniam, inquit Cardi, non eſt opus in
iudicio ſpoliatorio de titulo fidem facere, per tex. in d. c. in lite
ris. extra de reſtitu. ſpolia. ſufficere enim debet ſpoliato, dicere
ſe ſpoliatum, quia etiam prędo reſtituendus eſt c. reintegrāda.
3. q. 1. l. 1. §. qui a me. ff. de vi & vi arma. vbi ergo cauſa poſſeſſo
ria talis ſit, in qua de titulo oportet, qualis eſt in interdicto reti-
nendę vel adipiſcendę poſſeſſionis, vt in ca. paſtoralis. extra de
cauſa poſſeſ. vel proprieta. Non poteſt laicus iudex competens
eſſe. quod autem ad vltimum dictum declara vt per gloſ. Bar-
tol. Bald. & reliquos in l. ſi de vi. ff. de iudic. dixi in l. ſi quis vi. §.
differentia. ff. de acquirend. poſſeſ. Sexto, Philippus Decius in
cap. decernimus 20. colum. verſic. quarto fallit. extra de iudic.
deducit vnū, cui dicit non fuiſſe hactenus reſponſum. dicit eñ
9 ad confirmationem præcedentis argumēti † ex facto ius oriri.
l. ſi ex plagis. ff. ad legem Aquil. Non poteſt igitur ſecundum
Philip. Decium aliqua facti quæſtio eſſe, quin etiam iuris quæ-
ſtio ex ea reſultet, ſuper qua iudex neceſſario ius dicere debet.
Quomodo, inquit, poterit ſęcularis iudex de quæſtione facti,
quod habet iuris quæſtionem annexam, diffinire, quin illud fa-
ctum cum ſpirituali iure mixtum ſit? Et de ſpirituali iure non
recte diffinit, dicto c. quanto. extra de iudi. Et ad ſuæ opinionis
confirmationem citat Bartol. in l. præcipimus C. de appella. Et
quantum Iaſon in l. quoties. C. de iudi. ſecundum eundē Phil.
Decium niſus ſit huic argumento ſolutionem præſtare facta
aduerſus hoc argumentum inſtantia. Quoniam, inquit Iaſon
ſi argumentum ſubſiſteret, lex potius verbis quam rebus im-
poſita eſſet, contra l. primam. §. fi. C. communia de lega. doce-
retq; lex mentiri. Nam qui vellet ſęcularis iudicis notionem in
teruertere, ſemper iuris exceptionem aut quæſtionem oppo-
neret, vt ad eccleſiaſticum iudicem omnia traheret. quod non
laudat gl. in c. ſi clericus. in verbo, de conſuetudine, extra de fo-
10 ro competen. Licet ſecundum eandem glo. † Papa hodie paſ-
ſim literas huiuſmodi effectus concedat, & ita aſſumit ſibi iu-
riſdictionem aliorum, ꝯ id quod dixit in c. nouit. extra de iudic.
& male, inquit Archid. in c. hoc videtur 2. colum. 22. quæſtio-
ne 5. Et Bar. in l. 1. §. fi. ff. de pęn. Et hoc argumēto prius Philipp.
Decio vſus eſt Ant. de Butrio in c. fi. 4. colum. extra de iud. Pro
que adde tex. in cap. cauſam. extra de reſcrip. Tandem Decius
in loco prædicto ait, non eſſe bonum, neque verum Iaſo. reſpō
ſum, neque inſtantiam eius tollere argumentum, eo quod ius
ex illo facto reſultans ſpirituale eſt, & cauſa, ex qua factum ori
tur ſpiritualis eſt, cuius incapax eſt iudex ſęcularis, per ſupradi-
cta. Vlterius addens, ius patronatus quantumcūque fundo vel
villę hæreat, tamen ſpirituale eſt, ſaltem ſpirituali annexum. ca
pit. de iure. extra de iure patro. ſed quæſtio illa iuriſpatronatus
adeo ſpiritualitati cōnexa & annexa eſt, vt ſeparari nequeat, di
cto capitul. quanto. extra de iud. ſed vbi quæſtio facti inſepara-
bilis eſt a quæſtione iuris, idem fieri debet de quæſtione facti iu
dicium, quod & de iuris quæſtione ſit, ſecundum Bartol. in l. ſo
lent. ff. de alimē. & ciba. lega. Et vltra quam dicant, induco tex.
in cap. conuenior. 23. quæſt. 8. ibi, noli grauare te imperator, vt
putes te in ea, quæ diuina ſunt, imperiale aliquod ius habere.
Non videtur ergo iure ſubſtineri poſſe laicum iudicem capacē
eſſe iudicem quęſtionis poſſeſſorię, cuiuſcūq. qualitatis ſit, etiā
recuperādę poſſeſſionis, cum ea diuina & ſpiritualia eſſe dicā-
tur, quæ quomodocūq; ſpiritualia tangunt, dicta Clemen. di-
ſpendioſam de iudi. Clemen. vnica. de cauſa poſ. & proprieta.
Alia ēt plura cōgerit Franciſ. Curtius, in 7. parte dicti tractatu-
11 feuda. q. 6. quæ non repeto neque tranſcribo. † Ex aduerſo Bar-
tol. cui fere tota legiſtarum academia ſe ſubſcripſit, in l. Titia.
ff. ſolu. matrimo. & in d. l. omni innouatione. C. de ſacroſanct.
eccleſ. & in l. quoties. C. de iudi. dicit ſęcularem iudicem recte,
& iure de quæſtione facti ſeu poſſeſſorio beneficij ſeu alterius
rei eccleſiaſticæ poſſe cognoſcere & diffinire. Alioqui ſi ſecus
ſentiremus ſequeretur vnū, quod a iure deuium eſſet, ꝙ eccle-
12 ſiaſtici iudices ad ſuū tribunal oīa trahere poſſent † ſicuti face-
re ſolēt, & ſupra recenſui poſt glo. in c. ſi clericus. extra de foro
compet. & Archi. in c. hoc videtur 2. col. 22. q. 5. ſicuti, & Boni-
facius ſua conſtitutione ſtatuere voluit in ca. quoniam. de im-
muni. eccle. lib. 6. oblitus eorum, quę ſcripta ſunt in capit. 2. ex-
13 tra de priuileg. & in c. nouit. extra de iudi. † Et ideo Bonifacia-
na conſtitutio in Gallia nūquam recepta eſt, & quam cum ali-
quādo officialis Rothomageñ. aliqua ſynodali conſtitutione
repetere, & ſuſcitare niſus fuiſſet, die ſibi a curia dicto mulctā
14 ſubſtinuit, quę curiæ iudicio illi indicta eſt. † Neque ſecundum
Bar. & qui eum ſequuntur, obſtare poteſt. d. l. omni innouatio-
ne. quæ ſic legi & interpretari debet, vbi ſuper canonicis vel de
cretalis vel alterius eccleſiaſticæ cōſtitutionis dubitatio oritur
hoc ad ſacroſanctum Romanū antiſtitem, vel canonis, ſeu de-
cretalis epiſtolæ conditorē remittendum & referendum eſſe.
hoc aperte, & ſole clarius, in eadem lege probatur. Primo, dū
in capite legis dicitur, vetuſtatem & canones priſtinos eccleſia
ſticos, qui vſque nunc tenuerunt, etiam per omnes Illyrici pro
uincias obſeruari. Et ſequitur in tex. vt ſi quid dubietatis emer
ſerit, id oporteat conuentui ſacerdotali, ſanctoq; iudicio reſer-
uari. Sed vbi clari erunt canones, ſeu eccleſiæ conſtitutiones,
ſuper quibus dubitari nequit, non prohibet illa lex laico iudi-
ci ſecundum eos diffinire & iudicare, iuxta ca. primum & fin.
extra de noui ope. nun. & in l. 1. & l. nullus C. de ſum. Trin. & fi
de catholi. Licet conſtitutio imperialis aliud ſtatueret, vt nota
tur per omnes in c. nulli. extra de reb. eccl. non aliena. dum de
Leonina conſtitutione illa decretalis loquitur, præſertim ſe-
cundum Accur. in dicta l. 1. C. de ſum. Trin. & fide catho. quā-
do materia peccati diſcutitur d. c. nouit. extra de iudi. & ita Pe.
ſentit in dicta l. omni innouatione. tametſi per Bald. & Paul. de
Caſt. aliter concluſum eſſe videatur. Et hanc ſententiam An-
dr. de Iſer. proſequitur & approbat in c. vnico, in verbo, contra
hentium inceſtas nuptias. quæ ſunt regal. collat. 10. Dicit eñ,
15 † ſi agatur in cauſa matrimoniali, vt matrimonium ſeparetur
quo ad thorum propter adulterium, vt in ꝟ. tuę, extra de procu
ra. vel ſi dicatur matrimonium non potuiſſe de iure celebrari
vel contrahi, vel quod vſurarius propter vſuram communio-
ne & chriſtiana ſepultura priuetur, vel alia eccleſiaſtica pœna
propter vſuram puniatur cap. quia in omnibus. extra de vſuris.
vel quod excommunicatio iure impoſita nō ſit, cū excommu-
nicationem non præceſſerit monitio, vt in c. ſacro. extra de ſen
ten. excōmuni. & in Clem. prima. de vita & honeſta. clericorū.
hoc totū ad eccleſiaſticū iudicem ſpectat foriq; erit eccleſiaſti
ci cognoſcere & iudicare. Si vero ad pęnā ciuilem, id eſt, a iure
ciuili impoſitam agatur, quia de adulterio aliquis accuſatus ſit
vel qđ vſurarij publici bona publicentur, & fiſco acquirantur,
vel quod per vſuram ablatum eſt reſtituatur, vel ſi excommu-
nicatio proponatur ad impediendū litis ingreſſum corā ſęcu-
lari iudice, vt in ca. 1. de exceptio. in 6. vel an aliquis excommu-
nicationem maiorem incurreret propter facti contingentiam
quia ſacerdotē quis violenter percuſſerit, vt in c. ſi quis ſuaden
te diabolo. 17. q. 4. & proponatur percuſſorem non incurriſſe
canonis ſententiam, cū is qui percuſſus eſt in tonſura, & habi-
tu clericali inuentus non eſſet, de his oībus ſęcularis iudex co-
gnoſcere & diffinire poterit ſecundū eū, neq; ſecus in iure ca-
nonico ſcriptū inuenitur. Et dicit And. de Iſer. in loco prędicto
ſimili argumentatione vſum fuiſse Pōtificē in c. is qui. de ſen-
ten. excommunica. li. 6. ibi, cum id nō ſit expreſsum in iure, &
16 in c. 1. de ſupplen. negligen. præla. eo. lib. † ibi, cum nō inueniat
tur a iure conceſsum, intelligitur, inqt And. de Iſer. eccleſiaſti-
co iudici prohibitū, qđ in iure non reperitur expreſse conceſ-
ſum c. inter corporalia. §. ſed neq; extra de tranſla. epiſc. c. dile-
ctus. extra de tempo. ordina. Cū nō intendat Papa iuriſdictioni
ſęculari derogare c. ex tenore. extra de foro comp. d. cap. noui.
extra de iudic. & dicto c. 2. extra de priuileg. Facti aūt quęſtio
in ptāte iudicis eſt, iuris executio ſub legis remanet poteſtate.
Allegat. l. primā. §. 1. ff. ad Tert. ſed voluit allegare l. 1. §. 1. verſi.
ſi autem pronuntiauit, & verſ. ſeq. ff. ad Turpill. ſenatuſcōſ. Et
in eadem opinione eſt Anto. de Butrio in d. c. tuam. in colum.
pen. & fin. extra de ordi. cognitio. & in c. cū ſit. extra de foro cō
pet. Alexan. in d. l. Titia. ff. ſol. matrim. Et Moder. Papien. in d.
l. quoties. C. de iudi. Ex eorum aūt doctrina elici neceſſario vi-
detur voluiſse dicere iudicem ſęcularem cōpe. eſse tū eorum
quę ſunt facti, ſeu ꝙ in facto nō in iure cōſiſtūt, & ſic ſm Card.
opin.

opi. in d. cle. dispendiosam. de iudi. de possessorio recuperãdę, non aũt retinẽdę possessionis posse cognoscere, quia cũ in hoc retinendę vel ẽt adipiscendę possessionis interdicto de iure doceri debeat, nõ videatur iudex sæcularis idoneus esse iudex, vt paulo post declarabimus. Licet a Cardi. Flor. plerique disce-
17 dant. † Et aduerso plura sunt per quæ iuste dici, imò concludi debet laicum seu sęcularem iudicẽ cõpetentem esse iudicem omnium & singulorũ interdictorum adipiscendę, retinẽdę, & recuperandę possessionis cuiuscunque spiritualis seu ecclesiastici iuris, nulla distinctione eorũ facta. In primis hæc cõclusio prorsus absoluta vr̃ in c. causam quæ. 2. extra qui filij sint legiti. cuius decreta. text. curaui in omnibus suis partibus designare. prima erit in his verbis, verũ quia literis nostris iniungi fecimus, vt sæpe fato. R. possessione omnium quorum possessor extitit quando auus suus proficiscendi Hierosolymam iter arripuit ante principalis causę ingressum feceritis restitui, si eadẽ possessione fuisset per violentiam spoliatus. Ecce quomodo Papa suis delegatis iudicibus mandauerit spoliatum ante initium principalis causæ, quę super legitimitate matrimonij erat, rebus suis quibus spoliatus erat, restitui, quod moleste grauiterque tulit Angliæ rex, neq; permisit delegatos iudices de huiusmodi spoliatione cognoscere, quæstusq; est apud Pontificem hac ratione Pontifex ductus epistolam suam decretalem Londonieñ. & Vigornieñ. episcopis rescripsit, qua mãdauit regi possessorium iudicium relinqui. & quæso attẽde rõnem illius decretalis constõnis. nos, inquit, attendentes q̃ ad regẽ pertinet, non ad ecclesiam de talibus possessionibus iudicare, ne videamur iuri regis Anglorũ detrahere, qui ipsarum iudicium ad se asseruit pertinere. Ob id præfatis episcopis mandat, vt de principali causa tãtum, quæ est, vtrum mater prædicti. R. de legitimo sit matrimonio nata. licet incongruũ sibi videatur, vt matrimonium genitoris præfati. R. impetatur, quod ea viuente non fuit, vt dr̃, impetitũ. Ecce q̃uo clare Pontifex iudicium spoliationis rerũ ad laicũ iudicẽ remittit, licet sup. eo diffiniri difficile imò impossibile est, quin de illegitimitate matrimonij tractet. quomodo enim illi restõ fiet quæ illegitime nata est. Obstat auth. ex complexu. & l. cũ ancillis. C. de incæst. nupt. plura dicam. inf. Secundo vrget. cap. fina. extra de iudi. etiam si discedamus ab opinione & interpretatio Tancredi antiqui glossatoris quam condemnant Hostien. Ioann. Andre. & reliqui omnes Canonistę in eo quod voluerit Tancredus dicere illam decretalem intelligi debere de quæstione rectoris parrochialis ecclesię de Sina, vel sanctę Marię de Florentia, non autem rectoris castri de Sina. quod Hosti. Ioan. Andre. & reliquis non placuit. voluit enim debere de rectore castri non parrochialis ecclesiæ intelligi. Et mouentur, cum in fine eiusdem decretalis dicatur tempus regiminis electi inutiliter eludatur, quæ necessario non
18 arguunt, † quoniam non solent castrorum custodes, rectores nominari, sed aut castaldini, vel gardiani, vel capitanei, vt in c. vnico. de feud. gard. vel castal. col. 10. c. 1. quis dicat, dux, comes, vel marchio eadẽ col. vel stationarij vel curiosi vel cohortales, vt in titu. C. de curio. & statio. & in tit. de cohorta lib. 12. Circa autem istud diu nõ insistam. Conuertã igitur hoc argumentũ ad aliud, q̃ ex illa decretali assumo. nam ille tex. vult absonum non esse, imo iure licere iudiciũ possessorium eiusdẽ corã vno iudice tractari, coram altero vero petitorium diffiniri. nam illa decretali possessorium illius rectorię castri de Sina coram Florentino ptãte decisum fuit, coram quo voluit communitas de eiusdem rectoriæ proprietate procedere, vt de illa per eum diffiniretur. mandat Pontifex episcopo Bononiensi, & T. & B. Praueñ. Bononiæ commorantibus, si eis de iniã prędicta cõstiterit, vt cõitatem moneant, & compellant electum ab Abbate & conuentu sanctę Marię de Florentia, in cuius fauorem sniã super rectorię possessorio lata erat, possidere, & in possessione remanere, donec per eos super illius proprietate diffinitum erit quibus proprietatis causam terminandã committit. Nihil igit in hoc commune habebit possessio cum proprietate, vt in l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acqui. possel. alioqui si insisteremus interpretationi datę ad l. nulli prorsus. C. de iud. nõ fuisset iustum neque verum Pontificis iudicium in d. cap. fin. quia quemadmodum Florentinus potestas de possessorio rectorię cognouerat, pariter & de proprietate iudicare debebat, non aũt ab eo proprietatis cognitio auferri, imò nec poterat proprietatis causam suis iudicibus committere, cum sui fori nõ essent, sed temporalis iurisdictionis & fori. c. causam quę. extra qui filij sint legiti. & plura dicam infra. Dicant forte aliqui esse patrimonii ecclesiæ quod inficiatur Imperator populusque Florentinus, vt in tractatu pacis videri põt in ti. de pace Constan. colla. 10. Tertio confirmatur. c. ex parte. extra de foro cõpetenti. Ad
19 cuius inductionẽ premitto † in causa feudali solum dominum feudi etiam ecclesiastici iudicem esse competẽtẽ. c. nouit. & c. cæterum. extra de iudi. c. verum. extra de foro cõpeten. cum, vt supra dixi, diuisum imperium cum Ioue Cæsar habeat. d. c. cõuenior. & c. tributum. 23. quæst. 8. & hac ratione Pontifex suam cõmissionẽ reuocauit, in d. c. causam quę, extra qui filij sint legiti. inquit Pontifex in d. c. 2. extra de priuileg. in iudicijs laicorum priuilegia turbare nolumus, ita eis præiudicantibus nobis, moderate volumus authoritate resistere. Secundo non licet vasallo domini iudiciũ refugere, imò requirere debet, cap. preterea si inter duos, de prohi. feu. ali. p Fede. c. vnico. an apud
20 iudi. vel curiam domini quęst. feu. termi. deb. † Et si forte dominus vasallum obaudiret, & negligeret vasallo iustitiã ministrare, debet vasallus superiorem dominum adire. c. vnico. in fi. de mili. vasal. qui contu. est, colla. 10. & secundũ iura canonica data vtriusque domini negligentia, licet tunc vasallo ecclesiasticum adire iudicem, & non alias, c. ex transmissa, extra de fo. cõpet. clarum est autem ex his quæ in eadem decretali, ex parte. vers. idem quoq; adiecit. recẽsetur causam feudalẽ fuisse, neq; feudi dñm a vasallo fuisse requisitum, vnde ex negligentia accusari non poterat, nihilominus Honorius Pontifex non obstantibus illis exceptionibus, quæ in petitorio potius q̃ in possessorio, quod regina ꝯ nobilem virũ Gulielmum de Segrey intentabat, locum habere videbãtur, voluit archiepiscopum, decanum, & archidiaconum Turonenses suos delegatos iudices, iuxta literarum suarum cõtinentiam in possessorio procedere, ex his alterum duorum necessario ex illa decretali colligitur, aut Pontificem contra iuris dispositionem iudicasse, aut debuisse causam illã possessoriã feudi domino remittere, iuxta, d. c. causam quæ, extra qui filij sint legi. cum dñs feudi negli-
21 gentia in nullo argueretur, † & si de causa petitoria debeat feudi dominus iudicare, d. c. verum, extra de foro competen. & d. cap. nouit. & cap. cæterum, extra de iudic. pariter & possessoria eiusdem feudi coram eodem terminari debebat. d. l. nulli prorsus C. de iudic. per ea quæ in prima parte supra dicta sunt, non enim potest deuolutioni locus esse, nisi data iudicis laici negligentia, c. licet, extra de foro competen. Secũdo licet immediatus feudi dominus neglexisset iustitiam vasallo ministrare, nõ poterit causę cognitio ad ecclesiasticum iudicem deuolui, nisi & superior dominus, s. Rex Franciæ pariter requisitus neglexisset iustitiam ministrare, vt supra dictum est, c. vnico. in fi. de milit. vasall. qui contu. est, non constat autem in casu dictæ decretalis, ex parte, regem Franciæ, qui superior erat dominus, requisitum fuisse, non poterat igitur Põtifex delegatis suis iudicibus causam ꝯmittere, d. c. 2. extra de priuileg. & d. c. nouit. extra de iudic. per ea etiã quæ copiosius scripsimus in 2. parte nostri tractatus, an Rex Franciæ superiorem in temporalibus recognoscat, quæ hic repeti possent. Sed cum Põtifex secus in ea diffinierit, quasi dicere velit rerum prophanarum non tantum sęcularem iudicem, verum etiã ecclesiasticum cõpetentẽ esse iudicem, dummodo de possessorio eius quęstio sit. nõ autem super petitorio, vt longe sit diuersa ratio possessorij & petitorij, & in possessorijs iudicijs omnes iudices tam sęculares q̃ ecclesiastici adiri possint, cuiuscunq; qualitatis ille causę fuerint ciuiles & prophanę seu spirituales vel ecclesiasticę, & ita notat illic gl. fi. & oẽs post eam. Et si forte dixeris in illa decretali, ex parte, aliquid speciale esse, quia causa viduę, & sic miserabilis personæ tractatur, & illum tex. ad id singularem esse affirmant, & quod in illo tex. duo concurrebant, s. cã viduę & miserabilis personæ, secundo q̃ super restitutorio possessorio age-
22 batur. Sed facilis & in promptu est rñsio † nam in causa ẽt feudali quantũcunq; vidua agat aut conueniatur, laici seu sęcularis iudicis cognitionem & iurisdictionem interuertere nõ potest, nisi vbi sęcularis iudex negligens esset, ca. ex tenore, extra de fo. cõpe. & ita notat Inno. in c. significãtibus, per illum tex. extra de offi. deleg. pręsertim quãdo vidua nobilis est & diues, vel etiã si nobilis nõ sit, diues tamen est, & dictum Inno. sequitur Ang. in l. vnica. C. quãdo impe. inter pupil. & vid. imò plus secundum eosdem, & præsertim Inno. in d. c. ex parte. extra de foro compe. vbi causa viduę pauperis tractaretur de castro aut alio feudo alicuius magnę importantię, non posset vidua iudicis sęcularis notionem vel iudicium refugere, nisi ob denegatã iustitiam. & in pari esset negligẽtia superior iudex illius qui postulatus & requisitus est, iustitiam denegarit. d. c. verũ. c. ex tenore, & c. licet, extra de fo. ꝯp. d. c. significantib. extra. de offi. dele. c. cęterũ. extra de iudic. plus Ro. in l. 1. & §. & post operis. 4 col. in fi. ff. de no. ope. nũc. dicit nõ esse in vasalli facultate alterius iudicis iurisdictionem absq; domini consensu prorogare. c. per venerabilẽ. §. insuper. extra q̃ filij sint legi. d. c. ex transmissa. extra de foro cõpe. dominus enim feudi aliam q̃ iurisdictionis habet qualitatẽ, quę est fidelitatis, propter quam ad id quod vtile est dño, vasallus obligatur, c. vnico de for. fideli. & c. vnico. de no. for. fide, colla. 10. & hac rõne Fely. in c. solitę. 3. col. ver. inquantũ post Inno. illic, extra de maiori. & obed. dic. regem habentẽ comitatũ ratione cuius superiorẽ habet, si ab eo prouocetur, reclamare nõ debet. in hoc enim regia dignitas in cõsideratione eis: non põt. l. si qñ, vbi hoc no. Bart. C. de appel. c. Romana. §. debet de appel. in 6. Ponderatur tex. in cle. pastoralis. §. denique, de re iud. si per otium licet, dicam aliqñ, cũ

inter

inter duos principes totius christianitatis primos, disputatio qñq; contigit. ad institutum redeamus. Debebat potius regina Britãnię seu Anglię ad regẽ Franciæ refugere, vt ius & iustitiam illi ministaret, cum ratione feudi quod in Turonensi prouincia esset illi subdita esset. capitulo, hæc quippe. 3. quæstione. 6. Neque obstabit, quod secundo loco supra relatum est causuam fuisse possessoriam interdicti recuperandę possessionis, quia regina vidua spoliata erat quoniam huic arg. obstat. dictũ c. causam quæ. 2. extra qui filij sint legi. Et in hoc contrauenit Pontifex in casu dicti. c. ex parte. extra de foro competen. his quæ scribit in c. 2. extra de priuileg. & in c. nouit. extra de iudi. dixi plura in 2. parte nostri tractatus, quæ hic repeti possent.
23 † Neq; hac ratione video quomodo saluari posset decisio Honorij Papæ in d. c. ex parte. nisi dixerimus cũ Bernardo glossatore iuris canonici in dicto. c. si clericus. extra de foro competen. Papam sępissime literas ecclesiasticis iudicibus aduersus laicos scribere. contra id quod scribit in dicto. c. nouit. Ob id, inquit, mirum non est si totus iudiciorum ordo peruertatur. tantundem dixit Barto. in l. 1. §. fi. ff. de pęn. Expressius Hostien. & post eum Ioan. And. in dicto. c. solite. 3. colum. extra de maiori & obedien. dicunt enim & spiritalem & regalem gladios hodie reciprocare. Namque in multis locis temporalis gladius sacerdotalis effectus est, ecclesiasticos & res ecclesiasticas pariter vt laicos & res temporales iudicans, contra id quod scribitur authen. vt cleri. apud. propr. episco. §. si vero ecclesiasticum colla. 7. Similiter spiritualis gladius ex leui causa non tantum per alios, sed & per seipsum mouens guerras & nutriẽs factus est militaris, contra iura. c. 1 extra de treug. & pace. c. ex multa. §. de clericis. extra de voto & voti redemptio. Neque secundũ eosdem hæc pestis cessabit aut deficiet, donec vterque suis terminis cõtentus sit. c. 1. §. fin. extra de sepultu. super quo salubre esset specialem constitutionem facere. hæc illi. Alia vide per eundem Hostien. in c. vnico. extra de sacra vnctio. Si autẽ huic Pontificis decisioni insistere canonistę & ecclesiastici iudices desiderant, transeat cum cæteris canonistarum erroribus. Ex eo autem cõstabit aliam esse possessorij & aliam petitorij causam, & vnam ab altera plurimum differre, quicquid dicat Decius & alij per dictam. l. nulli prorsus. C. de iudic. & abundãtius
24 haud multo post aperiemus. Quarto clarius † inter vtrunque iudicium possessorium & petitorium differentia probatur in capitu. literas. §. præterea. in verbo, iuramento. extra de restitutio. spoliato. vbi in iudicio restitutorio vult calumnię iuramẽtũ deferri. in spiritualibus autẽ causis iura antiqua canonica exigi prohibent, neque deferri permittunt, capitu. literas. extra de iuramento calumnię. Licet per Bonifacium antiqua iura correcta fuerunt. voluit enim in spiritualibus, sic & in temporalibus calumnię iuramentum exigi, capitu. 1. de iuramẽto calumnię. lib. 6. Ecce quomodo iudicium possessorium inter causas spirituales & ecclesiasticas non annumeratur. Et ad id non tacebo glos. in c. cum delicti. in verbo, iuramento. extra de electio. Cuius verba transcribere non pudebit, inquit illa glos. Vel dic qđ licet causa sit super re spirituali, quod etiam directe agens præstabit iuramentum calumnię, vt si agatur ad restitutionem rei spiritualis, vt infra de restitu. spolia. c. literas. Et Inno. in eadem decreta. colum. 2. quem illic Hostien. & Ioan. And. sequuntur, dicit, sed certe aliqui dicunt & non male quod non est mere spiritualis causa vbi agitur ad restitutionem spiritualium, sed & popularis est. Illam glos. sequitur Ioan. And. in c. primo. de restitu. spoliato. in 6. & in ead. opinio. illic fuit Archid. per illũ tex. dicebat enim Archidia. secundum Ioan. And. quosdam dicere, non esse causam mere spritualem quando agitur de restitutione spiritualium. & isti nõ male dicunt, vt notat Innocen. de electio. c. cum dilecti. Et recte probat illa decretal. prima de restitutio. spoliato. libr. 6. ibi, quod spoliationis exeptio nõnunquam in iudicij calumniose proposita causas ecclesiasticas impedit & perturbat. Quinto non valet consequentia, Causa spiritualis est seu ecclesiastica, de ea agitur secularis iudex non tantum principaliter, sedneq; incidenter cognoscere potest. huic
25 enim consequentię obstabit hæc instantia. † clarum est sacrilegium crimẽ esse ecclesiasticum. c. cõquestus. extra de foro cõpeten. c. si quis contumax. & c. quisquis. in verbo, coram episcopo satisfacere detrectauerit. & in verbo, & velut sacrilegi canonicę sententię subiungentur. c. si quis deinceps. & per totam pęne quæstionem. 17. questione. 4. Et tamen tex. in c. cum si extra de foro competen. dicit laicum iudicem de sacrilegio posse cognoscere. Imò plus Anto de Butrio in capi. finali secunda colum. versic. nota hic apertum.. extra de iudic. dicit in illo textu aperte probari, pro spoliatione iurium ecclesię coram laico iudice agi posse. & sic secundum eundem Anto. de Butr. pro sacrilegio, & ex facto ex quo surgit crimen sacrilegij electio est ecclesiæ, an agat coram ecclesiastico iudice, an laico. Ad hoc secundum eundem facit. c. cum sit in versi. vtrum. extra de foro competen. Et idem notat Bal. in c. quanto. extra de
26 iudic. vbi dicit Bald. † secularẽ iudicem posse de possessorio iuris patronatus cognoscere, quia licet ius patronatus spirituale sit, causa tamen possessoria iuris patronatus non est spiritualis. Secundo, secundum eundem Bald. in l. secũda. ff. de iurisdictio. omnium iudicum. quoniam est meri facti. l. consilio. ff. de cura. furio. l. prima. §. si vir. ff. de acquiren. pot. l. cum hæredes eod. tit. Si ergo secularis iudex de sacrilegio iure cognoscit de his quæ ad notionem & diffinitionem eius spectabunt cognoscere oportebit. l. secunda. ff. de iurisdi. omnium iudicum. argumento est. l. cognitio. versiculo Imperatores. & l. fina. ff. de officio eius cui manda. est iurisdictio. hoc etiam notat gl. in dicto. c. literas. extra de iura. calum. & in dicto. cap. literas. extra de restitutio. spoliato. impossibile enim esset seculari iudici pęnam sacrilego imponere, donec ei legitime constituerit altero ex illis modis expressis in dicto. c. si quis contumax. & c. sequenti. 17. q. 4. l. si quis in hoc genus. C. de episcopis & clericis. l. sacrilegij capite. ff. ad legem Iuliam pecul. vt sciat iudex pœnam distinguere. dicto capitu. si quis contumax. & capitulis sequentibus. vel eam, quam leges in sacrilegos statuunt. l. 3. C. de episcopali audientia. l. aut facta. §. locus. ff. de pęnis dicta. l. sacrilegij capite. & l. sacrilegij pęnam. & plerisque alijs legibus illius tituli. ff. ad legem Iuliam pecu. & dicta. l. si quis in hoc genus. C. de episcopis & clericis. ex facto enim ius oritur, vt dixi
27 & forte infra repetemus. † idem dico in crimine adulterij. Tolle exemplum in l. si hi qui. C. ad legem Iuliam de adulter. vir de adulterio accusatus erat, cæterum accusatus excipit nõ posse de adulterio accusari, quod ea, quam cognouit, consanguinitate vel affinitate sibi iuncta erat, nonne iudex de illa præiudiciali exceptione cognoscet, certe sic. l. quoniam Alexand. C. ad legem Iuliam de adulter. l. præses prouincię. C. ad legem Flauiam de plagia. l. nullum. C. de testibus. Et ita pulchre notat Bald. in l. filium. circa finẽ primę lecturę. ff. de his qui sunt sui vel alie. iuris. quia hic non agitur de validitate matrimonij seu de habilitate vel inhabilitate contrahentum, seu nullitate matrimonij, cuius disputatio fori esset ecclesiastici. c. tuam. extra de ordine cognitio. & c. lator. extra qui filij sint legitimi. sed illa est sola facti quęstio. l. Titia. ff. soluto matrimonio & idem notat Barto. in l. omni innouatione. C. de sacrosan. eccles. Quare, inquit Bal. in d. l. filium. erunt secularis iudicis aures impossibiles ad huiusmodi quæstionem audiendam, soluat Apollo. Nam de iure certi sunt affinitatis & consanguinitatis gradus, vt in titulo. ff. & Instit. de grad. affinita. quod prosequere vt illic per Baldum & Ioannem Andre. in c. fin. de foro compet. in 6. post Hostien. in c. tuam extra de ordine cognitio. Dicit adulteriũ tunc ecclesiasticum crimen esse, cũ de thori separatione agitur c. tuę. extra de procura. tantundem dixit in dicto c. cũ sit. extra de foro competenti. vbi igitur de thori separatione non tractabitur, secularis iudex de causa illa incidente cogno-
28 scere potest. † Idem in periurio seu deiurio censeo, tametsi gl. in dicto. c. cum sit generale. extra de foro competen. dixerit deiurij seu periurij causam specialem esse, quod non placuit Ioan. Andre. in c. licet. de iureiuran. in sexto. & recte, & eum sequitur Alex. in apostil. Barto. in d. l. omni innouatione. C. de sacrosanc. eccle. Nam secundum eos secularis iudex de periurio cognoscit. Alioqui si secus sentiremus, incõueniens absurdissimum inde procederet, cum hodie omnia & singula instrumẽta sint iurata, ratione iuramenti de omni re etiam prophana cognosceret ecclesiasticus iudex, quoniam passim diceretur peccati materiam tractari, sicuti dicitur in c. nouit. extra de iudic. Et tamen Pontifex cognitionem feudi ad Francię regem remittit in dicto c. nouit. & in c. p venerabilẽ extra qui fi. sint legiti. & in c. 2. extra. de priuileg. & ad Anglorum regem in d. c. causam quæ. 2. extra qui filij sint legiti. & quamuis Modernio. Papien. Iac. in d. l. nulli. in 5. limit. absolute dicat crimen periurium omnino ecclesiasticum esse, & solum iudicem ecclesiasticum posse de illo cognoscere fretus authoritate Ioan. And. in cap. fi. de for. compet. lib. 6. & quod ille tex. absolute statuere videtur, hoc non dicit illa decre. fi. de foro compet. neque etiã Ioan. And. illic hoc sentit. verum est autem periurium addere forum foro, per illum tex. vt ratione periurij possit quis coram ecclesiastico iudice conueniri, vt iuramentum obseruet, sed ꝙ ob id iudicis laici iurisdictio sublata sit, ille tex. hoc non sentit.
29 † immo Ioan. And. in illa decretali sic distinguit, aut sacramentum est pęnitentiale aut iudiciale, si pęnitentiale, & nulli dubium est fori esse ecclesiastici, & ita secundum eundem intelligatur, cap. prædicandum. 22. q. 1. Si iudiciale, & iterum distinguit, aut de alterius interesse tractatur agendo aut excipiendo, si agendo, & vterque iudex tam laicus quam ecclesiasticus cognoscit, quemadmodum de sacrilegio dicitur in d. ca. cum sit generale, extra de foro competen. Et ratio [illegible] iudice ecclesiastico quare cognoscere potest secundum eundem Io. Andr. est, quia ratione periurij Dei reuerentia offenditur. & ideo cognoscere potest, intellige si primo iudex ecclesiasticus adeatur, & ita intelligendum est dictum cap. fin. de foro competenti. in 6. quoniam haud dubie de eo recte iudex laicus diffinit. clarius

so'e probatur in d.c.licet.de iureiuran.quem text. recte Ioann.
Andr. animaduertit. Secundo etiam cognoscit ecclesiasticus
iudex, si forte is, qui fide fracta aut deiurio impetitur, talis sit,
qui superiorem non recognoscit, & cognoscit summus Pon-
tifex, & ita secundum eum intelligi debet decret. nouit. extra
de iudic. in qua secundum Ioan. Andr. tractabatur de fide fra-
cta, & quod Rex Franciæ superiorem non habebat, dixi plura
in 2. parte tractatus an Rex Franciæ superiorem in temporali-
bus recognoscat. Si autem excipiendo periurium proponatur,
& istud est indubium, quia laicus iudex cognoscit, sed circa il-
lud obseruare debet iuris canonici dispositionem, iuxta dictũ
c. licet. de iureiuran. in 6. & c. quamuis, de pact. eod. lib. Si vero,
inquit Ioan. Andr. dubium est an iuramentum licitum sit, ad
ecclesiasticum iudicem cognitio spectabit c. venerabilem, de
elect. & ita dicit intelligenda esse ea, quę Hostien. illic scripsit,
& in cap. tuam, de ord. cognit. ego vero puto aliter dicendum,
30 † aut sacramentum, quod factum est, interuenit circa res pro-
phanas aut in contractibus, qui de rebus prophanis fiunt, & in-
ter personas non priuilegiatas, quæ a sæculari iudice coerceri
possunt, & puto huiusmodi deiuria, siue incidenter siue princi
pali in iudicio introducantur, fori esse temporalis vel sęcularis,
vbi vero iudex sæcularis negligeret pœnam de periurio exige
re, vel periurium personam ecclesiasticam concerneret, vel iu
re spirituali interuenirer, & de eo iudex ecclesiasticus cogno
scere posset. d. ca. finali. de foro compet. in 6. quod loquitur de
persona ecclesiastica, quę pro laico intercesserat, qui indemnē
eum ratione intercessionis reddere promiserat, & in hoc reus
sequitur forum actoris, secũdum communem doctorum sen-
tentiam, in cap. at si clerici. extra de iudic. §. 1. in authen. vt cleri
ci apud proprios episco. collat. 6. & in §. 1. & fin. in authen. apud
quos oport. monach. aut assis. eadem coll. & in c. clericum nul
31 lus 2. quæst. 1. vbi gloss. † plus ait, clericum venditorem de eui-
ctione conuentum non teneri emptorem in foro sęculari de-
fendere, non obstante decisione l. venditor. ff. de iudic. & illam
glos. secutus est illic Paul. de Cast. post Specul. in titulo de pri-
mo & secundo decreto. §. restat. versic. quod si dominus, cuius
contrarium tenet Ioan. And. in cap. quoniam frequenter. 6. co-
lum. extra vt lite non contest. & facit ca. fi. vt lite penden. libro
6. in c. fi. extra de empt. & vend. & alij quorum meminit Lan-
cellotus Decius, & illos sequitur in d. l. venditor, sed casus illius
decretalis fi. de foro compet. in 6, est diuersus, quia loquitur in
clerico fideiussore laici, qui laicum voluit conuenire coram iu
dice laico ratione iuramẽti in contractu interuenti, in quo pro
miserat clericum indemnem seruare, hac ratione Pontifex ait,
de iure potest conuenire, quoniam in hoc reus forum actoris
sequitur. Nam in hoc principaliter clerici interesse versatur.
Idem dico vbi persona, quæ ratione iuramenti conuenitur, ta-
lis esset, quę superiorem non recognosceret in temporalibus,
vt in c. nouit. extra de iud. Et non dissimilem distinctionem tra
32 dit Ioan. And. in cap. 1. colum. 2. de vsur. in 6. † dicit enim, aut
crimen est omnino ecclesiasticum, quale est hæresis c. vt inqui
sitionis. §. 2. de hæreti. lib. 6. & cognoscit ecclesiasticus. Si vero
aliud sit crimen, & tunc aut a laico commissum est, & cogno-
scit laicus, aut persona est ecclesiastica, & cognoscit ecclesiasti
cus. Et hoc pacto puto sic declarandam esse dictam decreta. fi.
de foro compet. in 6. licet forte dicat aliquis Bonifacium illius
decret. compilatorem, & authorem apertius attestari causam
iuramenti fori esse ecclesiastici, dum ait, ipsum coram ecclesia
stico iudice, ad cuius forum ratione iuramenti cautæ huiusmo
di cognitio noscitur pertinere, & ideo permittit cuicumq; lai-
co posse super deiurio ecclesiasticum iudicē etiam in prima
instantia adire, per illam decretalem fi. quæ vna est ex Bonifa-
33 cianis constitutionibus, † quibus omnes pęne iurisdictiones,
non dixerim temporales tantum, sed etiam ecclesiasticæ turba
tę sunt, sicut & ampliori constitutione exposuit in ca. fi. de im-
munit. eccles. lib. 6. quæ in Regno Franciæ antiquatę sunt. Ra-
tio autem ex annalibus Pontificum & Francorum regum fa-
cillime colligi potest, quoniã propter eas per Clementē Quin-
tum extrauagan. meruit. de priuileg. facta est. sed ne videar il-
lius Decretalis argumẽtum hac solutione absoluere, dico post
Ioan. And. intelligendam esse de foro pęnitentiali & non con-
tentioso, quia eiusdem Bonifacii constitutione in dicto cap. li-
34 cet de iureiurand. in 6. † cõstat sęculares iudices posse de periu
rio cognoscere & diffinire, dummodo secundum illam De-
cretalem iudicent, probatur, dum in eadem Decretali dicitur,
tamen quidam iudices sęculares eas contra præfatas alienatio-
nes audiunt quamuis eis constet legitime de huiusmodi iura-
mento, nos animarum periculis obuiare volentes, eosdem iu-
dices ad seruandum hoc ius canonicum per locorum ordina-
rios censura ecclesiastica decernimus compellendos, per quã
duo probantur in his verbis, animarum periculis obuiare vo-
lentes. primo Ioann. Andr. distinctio. secundo, quod supra di-
xi non prohiberi sæculares iudices de periurio cognoscere,
dummodo Bonifacianam constitutionem obseruent, quo-
niam ad id tantum facta est illa Decretalis, vt ad obseruatio-
nem iuramentorum iudices sæculares suos subditos com-
pellant, & in eos animaduertant secundum iuris canonici di-
spositionem, vt in l. omni innouatione. C. de sacrosanc. eccles.
Et id satis Ioan. Andr. recognouit in illa decreta. licet, vt supra
diximus. Et hac ratione illa vltima Decretalis, de foro compe
tenti regulanda est secundum cap. fina. 22. quæst. 1. Et pariter,
vt dixi supra respondet Ioan. And. in eadem decreta. ad ca. no-
uit. extra de iudi. per quod Bernard. in dicto cap. cum sit. extra
de foro competent. dixerat periurium ecclesiasticum crimen
esse, sed in ea Pontifex plus satis declarat & protestatur de ma-
teria peccati tantum velle cognoscere, nõ quod extra causam
peccati iurisdictionem Regis Franciæ peruertere seu interuer
tere intellexerit, & vlterius secundum Ioann. Andr. causa Re-
gis Francię agebatur, qui superiorem non recognoscebat,
neq; existimabat Pontifex Regem Angliæ potuisse tunc aliud
obtinere remedium aduersus Regem Franciæ, quamquam,
vt copiosius exposui in secunda parte tractatus, an Rex Fran-
ciæ superiorem in temporalibus recognoscat, potuisset de iu-
re, neque debuisset regis iurisdictionem in ea quæstione, quæ
feudalis erat, turbare, cum Rex Angliæ, qui tunc rebellis erat,
nõ poterat regis iudicium refugere, neque declinare, eo quod
a paribus regni cũ ipso rege iudicandus erat, vt recte notat In-
nocen. in dicto cap. nouit. cuius memini in tractatu. Non præ-
termitto Goffred. antiquum gloss. in dicto cap. cum sit. dixis-
35 se † in omnibus criminibus per glos. in illa decret. expressis vi-
delicet hæresis, periurij, vsurarum, sacrilegij, sæcularem iudicē
competentem esse sicut & ecclesiasticum iudicem, per illum
tex. & idem dixit illic Ioan. Andr. quem sequuntur pęne om-
nes alij. Idem Ioan. Andr. in capit. 1. de vsur. in 6. vbi dicit post
Barthol. Briexien. vsurarium de vsura conuictum posse per lai-
cum iudicem puniri, tametsi pœnam ab ecclesiastico suscepe-
rit. per c. fi. §. fi. de pęn. in 6. sed posset forte ille tex. euitari, cum
loquatur de crimine priuilegiato ĩ iure propter offensam Car-
dinalis personam legati apostolici officium implentem. Ego
igitur pro eo pondero meliorem text. in d. c. si quis contumax.
§. fi. 17. quæst. 4. ibi, sacrilegium duplicem continet pœnam, pe
cuniariam videlicet & excommunicationis. Pecuniaria quæ
ab eis persoluenda est, ad sacrilegij querimoniam pertinet. In
crimine hæresis dico longe dissimilem esse rationē, quia re ve
ra etiã ab initio & ex sua natiua origine crimen est ecclesiasti-
cum d. c. vt inquisitionis §. prohibemus. de hæreti. in 6. cap. ad
abolendam, & c. vergentis, & c. excommunicauimus, extra de
hæret. neque puto. §. si crimen. in authen. de sanct. epis. colla. 9.
quem Bart. in l. magistratibus. ff. de iurisd. omn. iud. notat in cri
mine hæresis locum habere, quia quem ecclesia hęreticum iu
dicat, non potest sęculare forum absoluere, vel vt catholicum
reputare, per illos tex. Licet nostra ętate de eo plerique disputa
re non erubuerunt, & absque ratione esse non videtur, cum in
illo crimine tã priuilegiato iuxta l. 2. C. de hæreti. iudex ecclesia
sticus aduersus hęreticũ iudiciũ pręsente sęculari iudice facere
debeat. d. c. excõicauimus. 1. in prin. versi. dãnati vero præsentib.
seculi Potestatibus aut eorũ Baillivis &c. extra de hęret. videre
eñ potuit laicus quo ordine in hęreticũ processũ sit, & an legi
time de crimine cõuictus fuerit. Tñ per Bonifacianã cõstõnē
in d. c. vt inquisitionis §. prohibemus. oĩs cognitio & disputatio
post latã ab ep̃o & fidei inquisitore sñiam sub excõicationis pę
na interdicit, quare rõ d. §. crimen. cessat. ob id dixi hoc crimē
longe ab alijs differre. ide ēt sentit Io. Andr. in d. c. 1. de vsur. in
6. & in d. c. cũ sit generale de foro comp. & in c. fi. de foro com
pe. in 6. quamobrē nõ valet hęc cõsequẽtia, crimen esse eccle-
siasticũ, igitur de eo sola ecclesia cognoscit, qm̃ ecclesiæ inter-
est plures habere iudices ac coercẽdos eos, q in ecclesiã aut in
eius pcepta delinquũt, vt s. docuimus, & paulisp aliqd repete-
36 mus. † Sexto q natura possessorij in re ecclesiastica nõ sit alia aut
diuersa a possessorio rei pphanę, ex Põtificũ decisione proba-
tur. Nã sicut ecclesiasticũ bñficiũ sine canonica instõne, & sic
sine titulo idoneo, obtineri nõ põt c. bñficiũ. de reg. iur. in 6. c.
ex frequẽtib. extra de inst. similiter neq; res pphana l. 3. §. gña.
ff. de acq. po. quia in eis dicere nõ sufficit, possideo qa possideo
l. nunq̃ nuda. ff. de acq. rer. dominio. & d. l. 3. §. genera. ff. de ac-
37 quir. possel l. 1. & fi. ff. pro suo † & sicut ad possessionis acquisi
tionē causa seu titulus necessarius est, sic ad manutẽtionē eius
l. fina. C. de edicto diui Adria. toll. ibi, & ei possessio acquiratur
38 qui potiora iura ex legitimis modis ostēderit, † & tñ possessio
facti est d. l. consilio. ff. de curat. furio. l. in bello. §. factę. ff. de ca-
pti. & postlim. reuers. l. denique. ff. quibus ex caus. maio. l. 1. §. fi-
na. ff. si quis testa. lib. esse iuss. fuer. & idē tenet Io. And. post Ho
stien. in c. cũ frequẽter. 6. colum. extra vt lite non contesta. dũ
ait, iudicialē possessionē plus facti, q̃ iuris habere, quia, inquit,
in quolibet iudiciali processu iudex intendit alteri ius suum re-
seruare. cap. super eo. extra de offi. delegati. & quia forma hu-
iusmodi processus inuenta est, vt obuietur fraudibus, quas
dominus, & is, qui possidet, machinare possent, quia vnus
diceret

diceret se nō possidere, alius diceret se alio nomine possidere.

39 † Secundo, licet titulus requiratur ad effectum acquirendæ possessionis, & ad effectum proponendi interdictum possessorium, quale quale sit, siue adipiscendę, seu retinendę, vel recuperandę possessionis, tamē interdicta personalia sunt. l. prima. ad fi. ff. de interdict. ibi, interdicta omnia licet in rem videātur concepta, vi tamen ipsa personalia sunt. Et vlterius non sufficit titulum interuenire, sed & oportet possessionem ipsam vitiosam non esse, saltem ab initio. l. prima ff. vti posside. l. clā possidere. in prin. & §. qui ad nundinas. ff. de acquiren. possessio. dicit Ioan. And. post Hostiens. in dicto. c. quoniam frequēter. 6. col. possessionem violētiam nihil iuris habere. l. fi. C. si per vim vel alio modo. In hoc solum differt ius canonicū a iure ciuili, quia ius ciuile initium nactę possessionis tantum spectat, an bonæ fidei, an vero malę fidei sit. l. nā ergo. ff. ꝙ vi aut clam. l. vnica. C. de vsuca. transfor. dicta. l. clam possidere. in prin. Ius aūt canonicum continue bonā fidem desiderat. c. si diligenti. & c. fi. extra de præscript. regula, possessor de regu. iuris. in 6. præsertim in beneficialibus, vt supra nostro. §. dixi post Innocen. in c. ꝯstitutus extra de rescrip. super verbo, irritum. & in c. illud & illic Fely. post eū, extra de præsumpt. vt ēt qñcunque constabit aliquē iniuste beneficiū obtinere ēt post sñiam in possessoris fauorem latam, tñ a possessione beneficij expelli possit. cap. cum olim. extra de re iudica. quia in consequendis beneficijs omnis puritas interuenire debet, & omnis macula & obiectio abesse. c. si quis neque. 1. c. quæstio. 1. c. ex parte A. extra de testib. c. bonæ. extra de ętate & qualit. ordinan. Et tamē ius ciuile, ꝙ in hoc capite nullam statuit inter omnia interdicta differentiam in d. l. 1. ff. de interdi. dicit nihil commune habere possessorium cū proprietate, dicta. l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acquir. possessio. In eis enim considerat solum, qui potiorem prima figura & imagine possidendi causam habet, & sic in facto potius, quam iure consistit, dicta l. fi. in prin. C. edicto diui Adria. tollen. Et ideo est, ꝙ sentētia in illo iudicio lata præiudicium in petitorio non parit. l. fundi. l. fundum. ff. de exceptio. Dicā abūdantius infra. Septimo aliud argumętum prioris consequutiuū

40 facit. † Nam interdictum retinendæ possessionis etiam pro vi turbatiua competit. In quo ſm cōem omnium interpretationem intelligitur. c. literas. extra de restitu. spoliatio. & æque est fauorabile atque recuperandæ possessionis interdictum. l. prima. §. illud enim. ff. vti posside. cum per illum tex. recuperandæ possessionis interdictum vi amissam possessionem restituat, retinēdæ vero possessionis sic possessionem tuetur, ne amittatur.

41 † Nemini autem dubium esse potest, vtilius esse possessionem tueri, quam post amissam possessionem remediū quærere. l. fi. C. in quibus caus. in integr. restitu. non est necess. l. 1. C. quando liceat vnicuique se sine iudi. l. si seruus. in verbo, protegeris. C. ꝙ cum eo qui in aliena potestate est quem textum Bald. illic singularem esse dicit ad probandam communem iudiciorum praxim, quæ circa manutētionem possessorum introducta est. Et licet in multis interdictum recuperandæ interdicto retinēdæ fauorabilius sit, vt Alexan. commemorat in dicta. l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acquiren. posses. in hoc tamen retinendæ interdictum fauorabilius & vtilius est interdicto recuperandæ, præsertim in beneficialibus, ne diu litigiosa maneant beneficia, & ob id ruinis ædificia deturpentur & deformentur, diuinusque cultus diminuatē, clemen. vnica, de sequestra. posses. & fruct. & hęc fuit consilij Basilieñ. consideratio in titu. de collat. & in titulo de causis. facit clemen. dispendiosam. in prin. de iudic. c. finem litibus. de dolo & contumacia. authenti. si vero. C. de iudic. §. illud in authenti. de appel. & intra quæ tempora. colla. 4. §. 1. in authenti. vt omnes obediant iudi. prouin. colla. 5. Et nisi ita contingeret, vt possessoria coram iudice laico tractarentur, cum ecclesia gladium in vaginam conuersum habeat, aut habere debeat, Ioan. 18. cap. cum non ab homine. extra de iudi. neque habeat ecclesia modum, quo ecclesię vtilitati subueniat, expedit, immo necesse est, gladio temporali vti, vt voluit Federic. de Senis in consilio. 265. & post eum Romanus in dicta. l. Titia. ff. soluto. matrimo. quos omnino sequitur Fely. in cap. causam quæ. column. 6. in fin. extra de præscript. dicunt enim magnum non esse peccatum dicere in huiusmodi causis ecclesiam duos habere iudices, ecclesiasticum videlicet & sæcularem, iuxta dictum capit. cum sit. extra de foro competen. clemen. fina. de pęn. hac ratione ducti, cum lites coram ecclesiasticis iudicibus mote medio appellationis, quæ continuo ad sedem apostolicam deuoluuntur, immortales fiant, & ob id ecclesiæ vniuersoque populo multa ac multa incommoda contingant expressa in consilio. Basiliensi. titulo de caus. quæ non prętermitt t Bonifacius octauus in capitu. primo. de iuramen. calum. lib. 6. dum inquit, nos tamen quia frequenter calūniari videmus in ipsis &c. Quæ ratio cōsiderat̄ in dicto. §. si vero cōtingerit. in auth. vt differ. iudi. colla. 9. & in auth. si vero contingerit. C. de iudic. expressius in dicto. §. 1. in authē. vt omnes obediant iudic. prouinc. ibi, & nō respiciūt ad millia & decies millia exempla, quia sero tandem & in personis innumerabilibus ex impotentibus videmus potentes procedere, ex nō diuitibus diuites, in omne autem æuum pænæ ex potentibus processerunt inanes, authent. habita. C. ne filij. pro patre. l. fin. C. de iurisdi. omnium iudi. l. 1. C. de off. præfecti vrbis. & quod notatur in c. fin. extra. de foro compet. fauorabilis, imò necessaria est pro beneficio ecclesię huiusmodi conclusio, dum nihil sit quod ab ecclesię authoritate detrahat, sed vtilitatē eius

42 auget. † Octauo ad confirmationem præcedentis argumenti dico respectu fauoris iudiciarij a pari procedere interdicta adipiscendę, retinendę & recuperandę possessionis. l. vnica. C. vbi de posses. agi opor. glos. est in l. fin. C. qui legi. perso. habe. standi in iudi. in glo. 1. & Anto. de Butrio vnum dicit, quod tacendum esse non existimo, in c. tuam. extra de ordi. cogni. quoniā interdicto adipiscendæ possessionis assistit aliud edictū. Ne vis fiat ei qui in possessionem mittēdus est. vt si de facto prohibeatur, cognoscatur a iudice laico an iure prohibeat̄, & id in auxilium brachij ecclesiastici. Secundo, quoniam interdicta factū potius quam ius considerant, vt supra dictum est. l. consilio. §. fin. ff. de cura. furio. & ideo inquit illa. l. vnica. C. vbi de poss. agi opor. siue de vi expulsiua vel turbatiua, aut momētaria seu momentanea possessione agatur, coram eo iudice loci agendum est, in quo is, qui turbauit vel expulit, habitat, & sic vis illa personam, non autem rē afficit, & concomitatur eam quocunq; vadat, per illum text. Non est igitur mirum, si iudex laicus de causa possessoria rei spiritualis cognoscit. Nono confirmatur ex cap. post miserabilem, extra de vsuris, quem tex. ad id Alex. inducit in l. Titia. ff. solu. matrim. & recte causa vsurarum, licet per glos. in d. c. cum sit, extra de foro compet. ecclesiastica dicatur, & prosequitur plenius Lappus in allegatio. 56. & Io. Andr. in d. c. 1. de vsur. in 6. Principibus tamen permittitur Iudæos cohibere vt ab vsuris abstineant. Et idem notat glo. in c. quāto. in verbo, immoderatas, extra de vsuris, p tex. in d. c. post miserabilem. Et si dicatur hoc ideo esse, quia Iudæi sñiam excōicationis a canone latam non vereantur, Principes vero in bonis solent mulctare, & sic metu amissionis bonorum facilius reuocantur q̄ excōicationis, cū excōicatio non sit eis pęna, sicut nec infamibus infamiæ nota l. 2. C. vt intra certū tēpus quęst. criminа termine. Hæc ratio in consideratione esse nō potest. Primo quia Papa non tantum censura excommunicationis, sed & pecunia propter vsuras & alia crimina a Iudæis commissa aduersus ipsos Iudæos vtitur, in ca. quanto, extra de vsur. & in ca. postulasti, & c. & si Iudæos, extra de Iudæis, neque dici potest id speciale esse in Iudæis vsurariam prauitatem exercētibus, quia prohibitio a lege euangelica ortum habet. cap. consuluit, extra de vsuris, & in Exodo. cap. 22. nō fęnerab eris, inquit, fratri tuo. Deutero. 23. Et iterum scribitur Luc. 16. Mutuum dantes, nihil inde sperantes. Hocque non tantum Christiano, verum ēt Iudæo dictum esse certum est, quare æque princeps Christianos cohibebit quemadmodum & Iudæos, vt supra dictū est.

43 Decimo, † quemadmodum interdictum retinendę possessionis exceptionem dolo facis, admittit, vbi conuentus interdicto retinendæ possessionis statim de dominio docet, ſm Alexan. in d. l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acquir. possess. per rationes quas allegat in secunda parte distinct. Bart. reprobata illic Bart. opinione contrarium asserentis post glo. in l. si de eo. in fi. ff. de acquir. posses. præsertim quando de iure possidentis constat, motus Barto. & hi qui Bart. se subscribunt, duplici ra-

44 tione. † Prima quod facilius restitutio quàm retentio prohibetur, vel impeditur. l. patre furioso. ff. de his qui sunt sui vel alieni iur. Secundo licet is, qui interdicto retinendæ aliquem conuenit agentis partes sustinere videatur. §. tertia diuisio. Instit. de interdi. tamē, inquit Alex. reuera reus & defensor est, quia ad id agit ne turbetur. l. 1. §. huius autem. ff. vti possid. Secundo interdictum recuperandæ dominij exceptionem quandoque admittit, vbi is, qui dominus est, statim de dominio & possessione sua legitima docet. cap. fi. de restit. spolia. in 6. cap. significasti. extra de diuor. in argumentum est. l. 1. C. vnde vi. dum ille tex. ait, recte possidenti ad defendendam possessionē quā sine vitio tenebat inculpatę tutelę moderatione illatam vim propulsare licet, non igitur absque ratione ille text. dicit recte

45 possidenti. † Nam si conuentus interdicto vnde vi, statim vult de sua legitima possessione docere aduersus eū, qui recte non possidebat, audiendus est, neque agentem interdicto vnde vi audiendum esse, nisi antea recte, & sic iuste possideret, & per illum text. dicit illic Io. Fab. maximum esse in laicos decimas possidentes argumentum vt spoliati decimis restitui non debeant. d. c. fin. de restit. spolia. in 6. de quo per glo. & Archid. in summa. 14 q. 1. & Cano. in cap. causam quæ. extra de præscript. & quod notatur in cap. 2. extra de capel. monacho. & in cap. ex parte. 1. post glo. in verbo, commodo. extra de restitut. spoliat. De hoc tamen articulo quomodo spoliatus veniat restituendus, dic vt in cap. literis, extra de restit. spoliat. & in l. si fundū. C. ad legem Iuliam de vi publi. Barth. Socinus plene in repeti.

l. rem quæ nobis. ff. de acquir. possess. examinat. Quare in prædictis pro eademque esse videtur vtriusque interdicti ratio & cōsideratio, vnde quod in vno statuitur, in alio cōcessum videtur & maxime stante illa Bar. & sequacium consideratione in dicta l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acquirend. poss. quod is qui agit retinendę possessionis interdicto, ad id agit, ne turbetur, iniusteque in possessione vexetur, dicta l. 1. §. huius autem. ff. vti possi de. & ob id reus magis quam actor censendus sit, & ita declarat. §. tertia diuisio. Institu. de interdict. Sed id intellige quando is qui in possessione rei est, agit vti possidetis interdicto ne turbetur, alioquin secus §. retinendę. in fine. Institu. de interdict. l. is qui destinauit. ff. de rei vendica. induci potest l. 1. §. 2. versic. inter litigatores. ff. vti possid. in his verbis, fieri autem potest, vt possessor idem & dominus sit, & sic lex eum tuetur, qui dominus & possessor est. In facto igitur magis, quam in iure consistunt, & hac ratione personalia & non realia iudicantur in l. prima. §. fina. ff. de interdi. Vndecimo ad confirmatio-
46 nem præcedentis argumēti aliud succedaneum est, † lex canonica & ciuilis in hoc solum possessori fauent, vt eum in ea conseruent, dummodo canonicum habeat ingressum, aut saltem coloratum, vel, vt Iureconsultorū verbis vtar, dum tamen possessor iustam possidendi causam habeat, non autem violētam aut aliter vitiosam. In beneficialibus probatur in clement. vnica. de sequestr. pos. & fruct. & in regula apostol. 33. quæ de triēnali possessore loquitur, cui Basilieñ. concil. conuenit, titu. de pacific. posses. c. licet, de præbend. in 6. glo. est in c. contingit. extra de dolo, & contuma. Intellige etiam dummodo possessor bonam fidem habeat ca. cura. & c. consultationibus, vbique gl. extra de iure patron. glos. in c. volumus, in verbo, possessorium 16. quæst. 4. dum glos. per illum tex. aut in his verbis, dominio rei apud possessorem, sicut hactenus possessum est videlicet pmanente, quoniam glo. inquit, ille qui in possessione est, vsque ad finem in possessione manebit, ca. nonne. 8. quæstio. 4. & iterum in fin. eiusdem glos. dicitur, res ante sententiam nō est auferenda possessori. ca. quia res 11. quęstio. 1. illis conuenit lex, is qui destinauit. ff. de rei vendica. §. retinendę. versicul. commodum. Institut. de interdic. dicta l. si seruus. in verbo, protegeris. C. quod cum eo qui in alie. potesta. est, & dicta l. fi. C. de edicto diui Adria. tollen. neque ad confirmationem, & manutentionem possessionis amplius quam annus desideratur, vt in l. 1. ff. & C. vti possi de. sed id speciali ratione in beneficialibus fauorabilius est, vt supra retulimus, ne occasione litigij contingat ędificia ruinis deformari, & ideo pro ecclesiarum beneficio est, vt iudex sęcularis potius de possessoria facti quæstione cognoscat quam quod per demum ecclesiæ stylum coram ecclesiastico
47 iudice tractetur, † quoniam in eo foro causæ & lites pęnę fiāt immortales, per tot enim ambages distrahūtur, vt nullus, quātumcūque diligens fuerit litigator, litis finem obtinere possit, dicta Clemen. dispendiosam. de iudi. & c. vnico, de iuramē. calum. lib. 6. & per hanc rationem Bal. in l. 1. in fine. C. de sen. quę sine certa quantit. proferuntur quam Alexand. sequitur in dicta l. Titia. ff. soluto matrimo. dicit iudicem sęcularem remissionem non debere de huiusmodi causis facere, vt ambages litium tollat. Ex his facilis erit primo loco oppositis solutio. In primis ad c. lator. extra qui filij sint legiti. & capit. tuā, extra de
48 ordi. cognit. quibus plus ęquo responsum est, † causas matrimoniales tunc ecclesiasticas esse, vbi cognitio seu lis radicem matrimonij attingit, quia de validitate seu inualiditate eius disputatur, secus autem vbi de his non tractatur, sed de mera rerum possessione c. causam quæst. 2. extra qui filij sint legiti. & ita respondet Bal. & bene in dicta l. filium. ff. de his qui sunt sui vel alieni iur. Et Alexand. in apostil. Bartol. in dicta l. omni innouatione. C. de sacrosanc. eccle. dicit Bald. melius locutum fuisse in dicta l. filium, quam in dicta l. omni innouatione, & hanc sententiam amplectitur And. de Iser. in cap. vnico, in verbo, cōtrahentium incęstas nuptias. colum 2. in fin. & 3. & 4. quæ sint regal. collatio. 10. vbi amplissimo stylo hanc opinionem prosequitur. Prædictis addo Bald. in l. si de proprietate. 3. colum. C. si a non competent. iudi. vbi dicit causam possessoriam alicuius iuris spiritualis non esse spiritualem, licet petitorium in se spirituale sit. Allegat glos. in dicta Clemen. dispendiosam, de re iudica. & idem sentit Alexand. in dicta l. Titia in 2. & 3. colum. ff. soluto matrimon. quorum opiniones recte probantur in dicto capit. causam quæ 2. extra qui filij sint legiti. & pro eis facit lex tertia. §. duæ causę, ff. de Carboniano edicto. ex qua rationes
49 elici possunt, quibus † expedit potius causas seu lites possessorias coram sæcularibus quam ecclesiasticis iudicibus tractari. Prima, quod summariæ sunt. Secunda, quod cognitio summaria esse debet, vt periculis quæ illic commemorantur, occurratur. cui conuenit. l. fina. C. de edicto diui Adria. tolle. in confesso aūt erit, si in huiusmodi possessorijs iudicijs quæstio aliqua emergat cognitioni possessorię taliter præiudicialis, vt nisi incidens prȩiudicialis prius terminetᷣ, possessoria nequeat terminari, supersedendum possessoriū iudicium. donec per ecclesiasticum incidens illud decisum fuerit. argumento est d. l. quoniam Alexandrum C. ad legem Iuliam de adulte. & ita intelligantur. ca. literas, & c. in literis. extra de resti. spoliato. c. tuā extra de ordin. cognitio. c. lator. extra qui filij sint legi. alioquin vbi præiudiciale non erat possessorium iudicium, supersedere non debebit, dicto c. causam quæ 2. & c. per venerabilem. extra qui filij sint legiti. vbi Pontifex causam possessoriam voluit ad Angliæ regem remitti ante principalis causæ ingressum & idē notat Alexand. in dicta l. Titia. ff. soluto matrimonio. Ex his secundo argumento in oppositam partem adducto satisfactū esse videtur, quoties enim causa possessoria sic annexam habet petitorij causam vt vna ab altera distingui non valeat, si principalis causa ecclesiastica est, pariter, & possessoria, sed vbi sic annexa non est quin distingui possit neque lata in vno iudicio sententia rei iudicatę exceptionem parere in altero non possit, iuxta l. fundi, & l. fundū. ff. de exceptio. tūc vtraque causa ecclesiastica erit, & soli ecclesiastico iudici cognitio spectabit, per illos tex. Tolle exemplum in casu dicti. c. literas. versic. præterea. ibi, in gradibus a lege prohibitis, & c. in literis. extra de restit. spoliato. Si mulier a viro offensa est, quia dubitat iterum a marito offendi, atque ob id cogenda non sit ad maritum redire, etiam cum cautione a marito præstita de ea non offendendo, cū non teneatur se committere periculo cautionis, per illum text. & l. cogi. §. idem quærit. ff. ad Trebell. ca. ex transmissa. extra de restit. spoli. causa ipsa matrimonialis ex integro diffinienda erit, priusquam mulier cōpelli possit ad maritum redire. Et sic causa pricipalis matrimonialis suspenso causę matrimonialis possessorio diffinietur. Ex hac ratione frustra sęcularis iudex vires suas interponeret. Alioqui secus dicendum est cum nihil cōmune possessorium habeat cum proprietate, vt supra diui. l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acquirend. possess. Tota vis igitur istius disputationis erit in l. nulli. C. de iudic. quæ omnino differt a cap. fina. extra de iudic. & alijs secundo loco recitatis, eo quod l. nulli. non admittat possessorium coram alio iudice terminari, quam eo, qui petitorium diffiniet, sed indubitati iuris est, petitorias causas spiritualium rerum vel ecclesiasticorum iurium fori esse ecclesiastici & non sęcularis, non potest igitur causa spiritualis neque in possessorio neque in petitorio alibi quam in foro ecclesiastico tractari. sed, vt supra vide-
50 re potestis, iura ciuilia, & canonica contradicunt, † quomodo igitur illa lex, nulli. euitari possit, videndum est. In primis illa lex vario modo ab Accursio, & legum interpretibus intellecta est, sed vt eam breuius absoluam, quid in ea sentio, dicam Primo dico illam l. de delegatis iudicibus intelligendam esse in ea parte, quæ de causa possessoria loquitur, in his verbis, pœna ei ex officio iudicis imminente qui contra hanc supplicauerit sanctionem. & iterum in fin. ibi, alium super principali quæstione iudicem postulauerit. Secundo primam partem legis de continentia causæ non diuidenda intelligendam esse, sed coram illo eodem iudice finiendam esse litem, coram quo cępit. Tertio, idem, in eadem lege iudicium fieri de continentia causæ, & continente, vt quemadmodum continentia causæ diuidenda non est, pariter, & causæ inter se continentes diuidi non debeant, sed in eodem tribunali coram eodem iudice tractandæ erunt. Et ideo cum pęne interminatione prohibet imperatori supplicare, vt ab alio iudice possessoria quæstio diffiniatur, quam a quo principalis causa examinari, & diffiniri debet. In quo illa lex omnino contra dicit d. cap. fi. extra de iudic. & sic possessoria quæstio, & petitoria eiusdē fori esse cēsendę sunt. Addo ad illam l. nulli. alteram sibi concordantem in l. cognitio. ff. de libera. causa. ne, inquit, varie in vtroque iudicio iudicetur l. fin. §. quoniam. C. de re mili. libro 12. tametsi plerunque euenire viderim ex eisdem actis & ex eisdem titulis, rationibus & scriptione nihil prorsus addito seu mutato, non tātum dixerim varia, sed omnino contraria sequi iudicia, vulgo arresta nuncupamus, quid in causa fuit aut esse potuit, nescio, nisi repetamus, quod aliquādo dicimus esse notatum in c. Nabuchodonosor. in princ. 23. q. 4. Et in epistola ad Corinthios. 2. cap. 2. Bonus odor vni est odor vitæ in vitam, alij vero odor mortis in mortem. Ad rem reuertamur. Alia ratio in eadem
51 l. nulli. assignatur, † quare possessorium & petitorium coram diuersis iudicibus tractari non debeant, dum in ea dicitur, & ex beneficij prærogatiua id quod in vno eodemque iudicio poterat terminari, apud diuersos iudices voluerit ventilare, quæ ratio accommodata secundæ parti illius l. quæ de continentibus causis, scilicet possessoria, & petitoria tractat plurimum stringere videtur pro Reipublicæ, & litigantium beneficio esse, vt coram eodem iudice possessorium & petitoriū tractentur, quia forte contingere potest, vt eodem iudicio non tantū possessorium, sed & petitoriū simul terminari possint, & sic lites amputabuntur, licet Papa in dicto capitul. fin. extra de iudi. aliter finxerit. nisi dixeris. l. nulli. in delegato iudice intelligendam esse, & c. fin. in ordinario iudice. Et id suaderi optima ra-
52 tione potest. † Primo qđ in causa possessoria cū personalis sit, actor

actor forū rei sequi debeat, nec alibi cōueniri possit, d.l. vnica.
C. vbi de poss. agi opor. sicut etiam de quibuscunque alijs per-
sonalibus off. in l. q legatur. in prin. ff. de iudi. Si de proprietate
quæstio sit coram iudice loci vbi res sita est, intētari & termi-
nari poterit. l. fi. C. vbi in rem actio. & d.l. q legat. in fin. & l. sed
& si susceperit. in fi. ff. de iudi. Et ob id Sal. & fere omnes dicūt
pęnam illius legis extra casum suum extendi non posse, argu-
mento. l. cum quidam. ff. de lib. & posthu. c. in pęnis. de regu.
iur. in 6. secus igitur in ordinarijs iudicibus dicendū esset, qm̄
coram vno petitoriū & coram altero possessoriū prosequi lice
bit, quia possessorium nihil cōe cum proprietate habet. d.l. na-
turaliter. §. nihil cōe. ff. de acquir. poss. non facta inter possesso-
ria interdicta differentia. Intellige tñ cum declaratione Bar. &
Angeli in dicta l. nulli. & in l. incerti. C. de interd. quæ fuit Pe-
tri ante eos in l. si de vi. ff. de iudicijs. quā Henric. Bohic. appro-
bauit in c. pastoralis. extra de cā possess. & propric. & Bertran.
Capriolus doctor Aurelianus in d. l. si de vi. cuius memini in
repetitione. § dria. in l. si quis vi. ff. de aquir. possess. Si interdictū
retinendę possessionis pro turbata ciuili possessione intentatū
53 fuerit, sicuti fieri pōt. l. 1. & 3. ff. vti possid. & † tex. est quem Ac-
curs. illic ad induxit in l. fina. ff. vti posside. in verbo, alter posses-
sionem, tametsi aliter senserit in d. l. si de vi. ff. de iudic. & Ber-
nard. in d. c. pastoralis. extra de cā posses. & proprieta. dum illic
tex ait, si duo vsufructuari inter se contendant, vnus possessio-
nem petat, alter vero vsumfructum defendat, & sic qui vsum-
fructum defendit pro turbata ciuili possessione agit interdi-
cto, sed qui in naturali possessione turbatur, ēt illo interdicto
agit. sed ille tex. hoc non admittit, quia eorum alter ad conse-
cutionem vsufructus agebat, & sic petitorio agit, alter posses-
sorio. licet glossa in verbo, alter non sic sentiat, sed dicat vnū ex
fructuarijs pro ciuili possessione, & alterū pro naturali scilicet
possessione hoc interdicto agere. sed verba legis hoc non ad-
mittunt. dū in ea dr̄, alter vsumfructum, alter possessionem de-
fendat. idem in versi. idem erit. & in versic. proinde. nā vbi duo
sunt, qui de vsufructu cōtendunt, quorum alter dicit vsumfru-
ctum ad se spectare, alter vero possessionem vsufructus vult de-
fendere, tunc interdictum necessarium est, quia inter eos de
possessione vsufructus discutietur, similiter de vsu ait. Et non
puto interpretationem gloss. & Bart. veram, dum illam l. intel-
ligunt in his verbis, alter possessionem sibi defendat, & iterum
dum in eadem. l. dicitur, & si vsumfructum quis sibi defendat.
alter possessionem, vt intelligatur de possessione rei, quam alter
vult defendere, non autem possessionem vsufructus, quoniam
vsufructuarius non est capax defensionis possessionis rei, sed so
li domino hoc ius competit. l. 1. §. fi. de noui oper. nuncia. l. vti
frui. ff. si vsusfruct. peta. Secundo si hoc verum esset, iam inter
fructuarios quæstio non esset. & tamen ille text. in capite legis
intendit inter fructuarios tm̄ ius facere, dū in ea dicit, in summa
puto dicendum & inter fructuarios hoc interdum reddendum
exemplum dat Iureconsultus, si alter vsumfructum, alter vero
possessionem defendat. Intellige ergo possessione vsufructus
non autem rei. vt cognoscatur quis in possessione vsufructus
conseruari debeat, sed quis partes petitoris obtinebit, declarat
54 text. in l. sicut. §. sed si quæratur. ff. si seruit. vendice. non inficior
quum aliquis pro possessione ciuili conseruanda agere possit
interdicto retinendæ & pro vendicanda naturali possessione
rei vendicatione agere posse. leg. officium. & l. si quis vi. ff. de
rei vendica. & dixi in repeti. §. differentiam. in l. si quis vi. ff. de ac-
quiren. posses. post Petrum & Cynum in l. si de vi. ff. de iudic. &
Henricus. Bohic in capitu. pastoralis. extra de causa propriet.
55 † non inficiabor etiam eum, qui ciuiliter tantum possidet, pos
se interdictum vti possidetis proponere, similiter & naturali-
ter possidentem. l. si duo. ff. vti posside. & glos. hoc dicit in di-
cta leg. fina. in verbo, alter. ff. vti posside, & causam possessorij
a petitoria differre, & coram diuersis tractari debere, nisi pos-
sessorium taliter petitorio annexum esset, vt sententia in vno
lata exceptionem rei iudicatę in altero pareret, iuxta. leg. fundi.
& leg. fundum. ff. de exceptioni. licet glos. in dicto. capitu. fina.
extra de iudic. dixerit, nō posse, neque licere duos iudices adire,
pro possessorio vnum, & alterum pro petitorio, mota per cap.
primū. extra de causa posses. & proprieta, sed malemea opinio-
ne. Primo, quia contradicit text. illius capitu. fi. extra de iudic.
alioqui summus Pontifex cum iniustitia partis causam petito-
riam episcopo Bononiensi & duobus alijs iudicibus Bononiæ
commorantibus delegasset, & post iuris vel quasi eligendi re
ctorem in castro de Sina, quod abbas & conuentus sanctę Ma-
rię de Florentia, & ex diuerso communitas illius castri sibi
competere asserebant, quoniam iudicium possessorium illius
iuris eligendi a Florentino Potestate diffinitum erat, per eun-
dem Potestatem petitorium debebat deffiniri. per rationem
illius legis, nullis prorsus. C. de iudic. & hac ratione cognitio pe-
titorij non poterat illi auferri, & alijs iudicibus committi cum
iniuria partis & iudicis. l. cognitio. ff. de libera. causa, ne instan-
tia possessorij ab instantia petitorij diuideretur. Et tñ, Papa abbati
& conuentui in illa Decretali præcepit, coram illis delegatis iu-
dicibus super proprietate vel quasi illius iuris agere, & prędictę
cōitati respondere. Et hoc pacto non obstabit. c. 1. de causa possess.
& proprieta. quia illa decretalis, quæ relatiua est tantum con-
stitutionis legalis, de nulla alia intelligi potest, quam de ea, quę
in d. l. nulli, expressa est, quæ tamen in delegatis, non autem or-
dinarijs iudicibus intelligenda est, vt supra ostendimus, & eo-
dem modo dico ad cap. 1. de sequestra. possess. & fructu, & cla-
re in eodem c. probatur in verbo, delegata, & ex pluribus alijs
partibus illius Decretalis alioqui non posset Papa aliter in illo,
56 cap. fin. de iudic. ab iniustitia excusari, † nisi dixeris prout glo.
voluit in dicto cap. si clericus extra de foro competen. Papam
quotidie literas clericis aduersus laicos pro quacunque causa
concedere causarum cognitionem assumendo contra ea quæ
dixit in cap. nouit. extra de iudic. & in cap. 2. extra de priuileg.
& sic liberum erit Pontifici vnicuique suam iurisdictionem
non tantum interuertere, sed & tollere, neque vera esse potest
alia glo. sol. in dicto cap. fin. extra de iudic. & in d. cap. 1. extra
de causa possessio. & proprieta. quod rei & actores diuersi erāt
fori, ideo actor super proprietate forum rei sequi debet, secus
57 autem in causa possessoria, & hoc duplici ratione, † quia in cau
sa petitoria in optione est actoris aut sequi forum rei, vel reū
conuenire coram iudice loci, in quo res sita est d. l. fi. C. vbi in
rem actio. & notatur in d. l. quod legatur. ff. de iudic. Secundo
non esse verum, quod reus & actor in casu dicti, cap. fin. extra
de iudic. fuerint diuersi fori, quia ambæ partes Florentino Po-
testati subditę erant occasione illius iuris realis vel quasi, & sic
iuris temporalis, quod fori est sęcularis, cap. nouit. extra de iu-
dicijs. & cap. causam quæ. 2. extra qui filij sint legiti. & ob id po
testas Florentinus Abbatem & conuentū abbatiæ sanctæ Ma-
riæ de Florentia cogebat communitati prædictæ respondere,
neque Abbas & conuentus hoc refugere poterant, secundum
58 glo. prædictarum cōclusionem. Et ratio, † quia coram eodem
iudice tractari debent possessorium & petitorium, cap. 1. extra,
de causa poss. & propr. eta. Nec distinguitur an reus & actor di
uersi sint fori, immo. l. cum Papinianus. C. de senten. & inter-
locut. omnium iudic. alleg. per illas glo. etiam inter eos, qui di-
uersi sint fori, non permittit coram diuersis iudicibus litigare,
pariter. l. cognitio. ff. de liber. causa. & l. fin. C. de re mili. lib. 12.
per rationes in ijsdem legibus deductas. Quare tantum com-
munitatis intererat coram Florētino Potestate litigare, cum
in ciuitate Florentina communitas illa sita non sit, abbatia ve
ro sic, & ob id extra territorium suum trahebatur. Neque dici
potest causam ecclesiasticam esse imo prophanam & fori sæ-
cularis esse. Nam & secundum glo. Inno. Io. Andr. Host. Ant.
de Butr. & reliquos canonum interpretes rectoria illa, quæ liti
giosa erat, sed temporalis, & sic omnino fori erat sęcularis. d. c.
causam. quæ. 2. extra qui filij sint legi. Secundo quomodo pote
rat causa illa petitoria a Pontifice ad partis instantiam alieni iu-
dici delegari cum omnino supplicare prohibeatur in d. l. nul-
li. C. de iudi. vt causa petitoria coram alio iudice tractetur, quā
coram eo, qui possessorium diffiniuit, quę constitutio a Ponti-
fice approbatur in d. c. 1. extra de causa pos. & proprie. & in d.
59 c. 1. de seq. pos. & fruct. † nisi dicas, licere Pontifici iura om nia
interuertere, & vnumquemque etiam sęcularem iudicem sua
iurisdictione priuare, omnemque causarum cognitionem as-
sumere, sicuti Bonifacius sua constitutione facere conatus est
in d. cap. fin. de immunit. eccles. lib. 6. vt glo. innuit in d. cap.
si clericus, extra de foro competen. & plures supra dictum est
post Bartol. in d. l. omni innouatione. C. de sacrosan. eccles. &
in cap. 1. §. fin. extra de pę. Ioan. Andr. & Hostien. in cap. solitæ.
3. colum. extra de maiorita. & obedien. Hostien. in cap. vnico.
extra de sacra vnctio. Archidiac. in cap. hoc videtur. 2. col. 12.
quæstio. 6. Quare Anto. de Butrio plurimum circa id labora-
uit in dicto cap. fin. 4. colum. extra de iudi. vbi post multas am-
bages in hanc sententiam declinauit, Vbi possessorium & pe-
titorium compatibilia non reperiuntur, coram diuersis iudici
bus tractari posse. Ita intelligatur. cap. fi. extra de iudi. Alioqui
secus. Sed hæc solutio minus illi cap. fi. satisfacit, quoniam in
ea nulla incompatibilitas ex illo tex. colligi potest, quare posses-
sorium & petitorium illius rectorię coram Florentino Pote-
state tractari non debuisset, causa enim prophana erat & tem-
poralis, neque enim aliquid ex illo tex. colligi potest, quod pro
hibere poterat Florētinum Potestatem de causa cognoscere.
Et si dixeris, abbatē & cōuentum personas ecclesiasticas esse,
concedo, sed causa spiritualis non erat, sed temporalis, & pro-
60 phana † imò iuris erat realis, cuius cognitio ad laicum cōpetit,
c. causam quæ. extra qui filij sint legi. cap. nouit. extra de iud. Et
Antonius de Butrio in eadem decre. fi. 2. col. dicit notandum
esse singulariter illum textum & in eo probari pro spoliatione
iurium ecclesię corā laico iudice agi posse, & sic pro sacrilegio
& facto, ex quo sacrilegij crimē surgit, electionē esse eccle.
się corā quo iudice agere velit iuxta. c. cū sit extra de foro cōpe.
sed hoc notabile Anto. de Butrio verū esse nō potest, sa[illegible] ratio-
ne glos.

ne glos.in illo.c.fin.extra de iudi.& in c.1.extra de causa pos.&
61 proprie.† dum dicit ad illum tex.actorẽ in causa possessoria te-
neri sequi forũ rei. & sic actor, quantuncũq; persona sit eccle-
siastica,eligere non potest,quẽ velit iudicẽ habere, ecclesiasti-
cũ an laicũ , sed necessario rei forum sequi debet. Secundo ex
illo.tex non constat,quod interdicto recuperandę possessionis
actum fuerit , quinimo oppositũ colligi potest , quoniã vtraq;
pars dominium & possessionem vel quasi iuris eligendi recto-
rem in illo castro ad se spectare contendebat, quare potius di-
cendum est interdicto retinendę quam recuperandę actũ fuis-
se,dum in illo text.dicitur, super possessione vel quasi iuris ibi-
dem eligendi rectorẽ.& in fi.secundi responsi dicitur, quæ par
tes super proprietate vel quasi prædicti iuris ducerent propo-
nenda.Quare dico,satis constare aliam esse causam possessorij
& aliam petitorij.l.& an eadẽ.§.fi.ff. de excep. rei iud. in facto
enim tantũ consistit,non autem in iure,sicut supra dictum est.
Et idem glo. sentit. in d. c. fi. in verbo,super proprietate. extra
62 de iudi.† Neq; obstare potest vna ratio,qua Decius veluti præ-
cipua & capitali vsus est in c.decernimus.extra de iudi.ex facto
ius oriri.ad quam Moder. Pap.Iason.in l.quoties.C.de iudi. re-
spondet.dicit enim verũ esse ius ex facto oriri,sed illud ius,inquit
Iason,non erit spũale,prout est,quando cõtenditur, an de iure
sit vsura,vel ne.quod nihil est dicere,nam si ago ad rescissionẽ
contractus vsurarij coram iudice laico, oportet necessario iudi
cem diffinire, an potuit de iure contractus fieri, & sic an vsura
in contractu interuenerit,quẽadmodum de sacrilegio dicitur
in d.c.cum sit.extra de fo.cõpet.Imò si turbatus in possessione
rei spiritualis petat se restitui,iudicabit iudex,an is, qui petit se
restitui,recte possideret,vt dixi supra per. l. 1. C. vnde vi. & sic
sup iure oportebit cognoscere,in quo venit cognitio tituli,aut
coloris tituli,qui in iure cõsistit,c.ex frequẽtibus,extra de insti.
præsertim in beneficialib. hoc pcedit,q̃ nisi cũ canonica instõ-
ne obtineri non pñt,c.beneficium,de reg.iur.in 6.& d.c.ex fre-
quentibus. Sed ista non est conueniens neque congrua respon
63 sio.† Et ideo melius glo.respondet in l.si ex plagijs.§.in cliuo.
in verbo,in causa.ff. ad legem Aquil. licet enim ius cum facto
implicitum sit,nihilominus facti magis quam iuris quęstio es-
se dicitur,per illum tex. dũ inquit, respondeo, ius in causa esse
positũ.facti ergo,inquit glo.potius quam iuris est quęstio. Ego
vltra quã dicat illa glo.pondero iterũ ad id.l.1.§ fi.ff. de inter-
dict.dum illic dicitur interdicta omnia licet in rem videantur
concepta,vi tamen personalia sunt. Et licet ille tex.modũ non
declaret,neque formam quomodo personalia sint, & in facto
consistant,neq. ob id realia dici debeant,sicut clare aperit.d. l.
& an eadẽ.§.fi.ff.de except. rei iud. ibi, si quis interdicto egerit
de possessione, postea in rem agens non repellitur per exceptio
nem,quoniam in interdicto possessio , in hac actione proprie-
tas vertitur. Idẽ in d.l.naturaliter.§.nihil cõmune.ff.de acquir.
possel.do.tibi vlterius tex.qui recte hoc declarat in l.2.§.Pom-
ponius ff.si seruit. vendi. vbi, alibi enim de iure,id est in cõtes-
soria actione. Et alibi de facto,vt in hoc interdicto quęritur. Et
sic licet ius super interdicto & sic super facto fiat vel reddatur,
non tamen super iure reddit , quia per eam ius non diffinitur,
sed tũc solum quando reali actione agitur, & sic propter illud
ius,quod ex eo facto oritur,ius, in re competens non alteratur
neque in actione , neque in nomine,neque in iudicio , quoniã
in interdicto possessio,in reali actione proprietas vertitur. d.
l.& an eadem. §. fi. Alioqui esset verbis potius quam rebus le-
gem imponere.l.1.in fi.C.de communia de leg. immo frustra
diceretur,eum qui egit possessorio,posse etiam rei vendicatio-
ne agere , in qua ius reale venit. l. is qui destinauit. & per totũ
titulum ff.de rei vendic.§.cõmissum.Insti.de interdict.d. l. na-
turaliter.§.nihil.cõmune.ff. de acquir. possessio. cum per pos-
sessorij definitionem proprietas terminata & decisa esset . qđ
falsum est,vt ex prædictis satis clare patet. Ego vlterius declaro
quamquã ex prædictis satis tibi constet, ex. l. mora. ff.de vsur.
ibi,an mora facta intelligatur,neque constitutione vlla, neque
iuris authorum quæstione decidi posse , cũ sit magis facti quã
iuris quæstio. Idem in l.1.in fi.& l.2.ff. de iuris & fac. ignoran.
& licet sententia super eam feratur,per quam dicitur ius oriri,
non dicitur super iure reddi , sed quatenus iudicantis religio
suggerere potest. & ita declarat. l. cũ quem temere.ff. de iudi.
de facto,inquit, consulentibus non pręsides consilium imper-
tiri,verum iubere eos prout religio suggesserit sentẽtiam pro-
ferre.& sic sententia,quę vnicuique quod suum est reddit , su-
64 per facto tantum & quatenus factum postulat,reddit † Alter
& tertio ex.l.fin ff. vti possidetis. vsufructuarius dominus non
est.l.eorum.in princ.ff.de dam.infecto. tamẽ quatenus in pos-
sessione vsufructus turbatur, interdicto vt possidetis agere põt
& tamen vsufructuaris naturaliter tantum possidet.d.l.natura-
liter.in prin.ff.de acquir.possessione.l.certę.§.is qui rogauit.ff.
de preca & licet super possessione ius reddatur,non autem su-
per iure vsusfructus, neque super iure reali quæ longe inter se-
differũt.d.l.vti frui.ff.si vsusfruct.petatur.& l.sicuti.§. sed si quę
ratur.ff. si seruit. vendi. & id verum est, non ergo ius quod ex
facto oritur, qualitatem causę mutat. Perfunctorie autẽ obiter
vnũ non omittam, quod Hostien. scripsit in d. c. quanto extra
de iudi.de rege Angliç,vt licet de iure per dictum.c.quãto.quę
stio iuris patronatus coram ecclesiastico iudice terminari de-
beat, tamen id Angliç rex , cui de facto inquit Hostien. omnia
licent,nõ admittit,sed cõtrarium obseruat, nescio quid in cau
sa est . Nec obstat quod supra dictum est , causam possessoriam
cum petitoria esse continentem , vt inquit glo. in c. 1. extra de
causa pos.& proprie.& in d.l.nulli.C.de iudi. quia non sic dicũ
tur continentes,vt coram eodem iudice terminari debeant,cũ
diuersi sint effectus,neque enim qui in possessione obtinet,in
petitorio obtinebit.quod enĩ si is,qui agit interdicto post annũ
agat,certe inutiliter agit.l.1.ff.de interdic. quia interdictum il-
lud annale est, per illũ text.& l.vnicam.C.vt possidet. vel quod
actor de possessione non doceat,& propterea reus in possessio-
ne conseruatus est , ob id tamen iure proprietatis non priuabi-
tur , quoniã si in petitorio recte de dominio doceat, obtinebit.
Et hac ratione ductus Bald.in c.1.apud quem controuer.feudi.
termini. deb. colla. 10.ait Bernard. in c.cæterum.extra de iudi.
65 † dicere possessorium causę spiritualis non esse spũale , quia
non tangit medullam veritatis.c.literas.extra de iura.calũ.cle-
men.dispendiosam.de iudi.præterea,inquit post glo.magnam
in l.extat.ff.quod met. causa.per actus turbatiuos difficilis red-
ditur possessionis probatio,in quo magis factum quam ius cõ-
sistit. Et ideo non solet sententia in possessorio lata exceptionẽ
rei iudicatę in petitorio pducere.d.l.& an eadẽ §.fi.ff.de excep.
rei iudi. Et ita sentiunt Barto.Bald.Ioan.de Imola,Paul.de Ca
stro , cęterique legum interpretes in d.l.Titia. ff.solu.matri. &
in d.l.omni innouatione.C.de sacrosanct.eccles.post Bernard.
in d.c.literas.extra de iura.calum.Ioan. And.in d.cle. dispendio
sam.de iudi.Anto.de Butr.in d.c.fi. extra de iudic. & in c. cum
sit.extra de foro compet.Bald.in d. l. si de proprietate. 3. colu.
C.si a non competen.iudic.in d.c.vnico , apud quem seu quos
quæstio feudi diffi.debeat.colla. 10.& in l.1.C. de bonis liberto.
Anto.de Buttrio.in d.c. tuam. extra de ordi.cognit. Andre. de
Iser.in c.vnico, in verbo,contrahentium incęstas nuptias. quæ
sint regula.colla.10. Fely.in capit.causam quæ.6.colum. in fin.
extra de præscript. Luc.de Pen.in l.si coloni. 13. colum. versic.
nonnullis quæritur. C.de agricolis & censitis.libro vndecimo
dicit,in regno Siciliç duas formas pro stylo traditas fuisse, qui-
bus secularis iudex vti deberet , quas dicit de iure necessarias
non fuisse cum circa rerum restitutionem iura modum & for
mam tradiderint. Dicta eius, cum ibi patent, non curo recen-
sere cum etiam non videntur mihi illæ formæ plurimum ne-
cessarię neque conducibiles , consulto igitur eas transcribere
66 omitto † Non me fugit,nonnullos neotericos Gallos dicere ad
tollendam omnem disputationem a Martino summo Ponti-
fice regibus Franciç concessam fuisse , vt regij iudices de cau-
sa possessorij quorumcunque iurium spiritualium cognosce-
re & diffinire possint , eamve cõcessionem anno salutis Domi
nicę.28. supra millesimum & quadringentesimum, Kalendis
vero Maij factã fuisse. Tametsi a chalcographis inscriptis tra-
ditã sit hęc concessio,sed non tã illi priuilegio quã iuri scripto
67 inherere . † Verem vbi priuilegium a iure cõmuni confirma-
tum est, solidius est,& cum maiori difficultate dissolui aut tol-
li potest.l.hius militis.§.militia missus.ff.de testa. mil. glo. in l.
sed & si quis.§ quæsitum.ff.si quis cau.glo. in cap.præterea. de
prohib.feu.ali.per Federi.colla.10. Fely.copiose in c. sicut Ro-
mana.2.col.extra de rescrip.idem Fely.in tractatu,quando lit.
apost. in 7. ampli.& ex præcedentibus dico non tantum ex
priuilegio id regi competere , sed & quibuscunque laicis iu-
dicibus de iure licere de possessorio iurium spiritualium co-
gnoscere & diffinire. vbi autem hoc rex ex priuilegio obtine-
ret,ad alios iudices extendi non posset.l. ius singulare. ff. de le-
gi. Cæterum Gallia non tam large hanc conclusionem admit-
tit quasi ex priuilegio tantum hoc ab ecclesia regi concessum
sit, & ob id solis regijs iudicibus licere de causis possessorijs
cognoscere , non etiam alijs sæcularibus iudicibus quantum-
cunque merum & mixtum habentibus imperium cum om-
nimoda iurisdictione.& hac ratione practici (vt illorum voca-
bulo vtar) dicere solent, iste casus est regius,id est qui solo regi
præfectisque prouinciarum ab eo commissis singulari iure &
prerogatiua authoritate legis regiæ reseruatur cum alijs pleris-
que multis , quos regios vocamus. nostra autem tempestate
Alenconij iudices regiorum casuum cognitionem vsurpaue-
runt. & vltra quam supra dictum est , non puto omittendum
esse singulare dictum Hostien.in c.verum.extra de foro.com-
pet.quod Ioann. Andr. illic approbauit, & quibus communis
Canonistarum schola se subscribit. dicũt enim cap.qualiter &
quando. extra de iudic.de personalibus causis, non autem de
68 feudalibus intelligendum esse † , & ideo feudi dominum de
de feudo clerici & inter clericos cognoscere & diffinire posse
multo magis in principe dicendum est, qui in sua monarchia
vniuer-

vniuersaliter dominus est, qui & Imperator recte & iure dici potest & debet, vt in tractatu susius explicauimus. Et forte plura, dum tempus adfuerit, demonstrabimus. Aliud est † ius re
69 giç dignitati cohærens, quod nulli alteri competit, creandorū videlicet magistratuum supremorū potestas c. vnico, quæ sint regal. colla. 10. Et id Luc. de Pen. non ineleganti stylo prosequitur in l. contra publicā. 5. column. ad fin. vers. sed pone, rex concessit comiti. C. de re mili. 12. cuius dictis me subscribo,
70 paucis tantū additis. † Primo clarū esse omnem iurisdictionē & potestatem a populo in principem trāslatā fuisse, vt in eum solum omnis populi ptās resideret l. fi. C. de legib. §. sed quòd principi. Instit. de iure natu. gent. & ciui. l. 1. ff. de consti. princi. Sed cum difficile erat principem circa tanta tamq; varia occupatum negotia omnibus intendere l. magistros. C. de profess. & medic. lib. 10. l. præcipimus. C. de appel. & in extrauag. Ioan. 22. incipiente, super gentes & regna. in titu. de consuetu. necesse fuit magistratus creare, qui vice regia ius populo redderent §. igitur, & §. nulla in authent. de defens. ciui. colla. 10. l. iubemus C. de appel. quemadmodum & populo Rom. post exactos reges contigit l. 2. §. nouissime. ff. de origine iur. Si ergo princeps solus hoc habeat, quomodo alius potest, & hoc argumento vsus est Alexan. in l. 1. circa princip. ff. de offic. eius cui mand. est iurisd. argumento est §. cumq; hoc Deo in procem. Institu. ibi, nostra authoritate nostrisq; suasionibus cap. cum inter in verbo, vice regia. extra de elect. neq; alius a principe committere potest §. 1. in authent. vt nulli iudi. lic. hab. loc. conser. coll. 9. d. §. nulla in authent. de defen. ciui. colla. 3. quos text. Alexand. ad id notat in rubr. ff. de offi. eius cui manda. est iurisd. colu. 4. cui adde l. 1. §. a præfectis. ff. de leg. 3. & illi soli intant. §. 1. in authent. iusiuran. quod præsta. ab his coll. 3. Et si secus fiat non recte fit, quasi desideret hi altissimo similes esse, vel regi se adęquare, cōtra id quod scribitur in c. solite. extra de maior. & obed. & Esaię. 14. c. facit q notat Inno. in c. cum P. tabellio.
71 extra de fide instrumen. † dum ait solum principem posse tabelliones creare. Induci potest l. 1. & 2. C. vt nemo priua. tit. & c. Quod autem dictū est post Inno. principē. solum posse tabelliones creare, non placuit Guliel. de Cu. in l. non aliter. ff. de adopt. motus authoritate. §. ex prouinciali. in auth. de defen. ciui. coll. 3. & §. nullo in auth. de iudi. coll. 6. in vers. is qui causas, qui statim illū. §. sequitur, & cū Guliel. sentit. Nicol. Spin. in l. actuarios. C. de numera. & actua. li. 12. quod prosequere vt per Cardi. Alex. in c. vnico, quæ sint rega. colla. 10. Si cū Innosentire vis, dic ad illos tex. de tabellione nō posse intelligi, sed de signatore, cuius meminit Iureconsultus Venuleius in l. curent magistratus. ff. de testib. † quos graphiarios vulgo nuncu-
72 pamus, qui actuarij recte dici possunt qm acta apud iudicē suscipiant & cōficiant d. l. actuarios. C. de numera. & actua. libro 12. qui & exceptores nominantur in l. exceptores. eo. titu. similiter in d. §. in prouinciali. vt paulo post aperiemus, qui & scribę vocantur in l. 1. C. de tab. lib. 10. & Liuius li. 2. de Cornelio Mutio ait, ibi cū militibus stipendiū forte dabatur, & scriba cū rege sedens pari fere ornatu multa agebat. Canonistę tabellionē vocant in ca. qm̄ ꝯ falsam. extra de probatio. Iuuari pōt ex §. 1. in auth. de tabell. coll. 4. ibi, qui litem audebat, quçrebat a tabellione cognoscere negotij veritatem, & Accur. ita interpretatus est in l. inter eos. vers. eos qui notis. ff. ex quib. cau. maio. sed ideo sic accipitur quod publica sit persona, inquit illa decret.
73 qm̄ contra falsam. † Et distinguo tabellionem ab actuario seu scriba vel graphario qui præficitur a iudice ad scribenda causç vel litis acta, quæ corā eo fiunt l. iubemus. C. de defenso. ciuitа. ibi, scribas, tabularios, & cętera officia publica cōmonendi, per quæ libellū colligi oportebit atq; inuitis supra memoratis personis sub actorū cōfectione ingerendi. Et tex. in d. §. in prouinciali. satis indicat, dū ait, ex prouinciali autem officio habere exceptorem eis administrantem, similiter in d. vers. his qui causas. ibi vnoquoque tamen iudice duobus quidem exceptoribus vtente. tabelliones autem, de quibus hic noster sermo est, hi sunt, qui ad instrumenta recipienda præfecti sunt, qm̄
74 recte meminit totus ille tit. de tab. colla. 4. non prohibet † aūt iudici tabellione loco exceptoris vti, sicuti & canonum interpretes volunt, pariter & Accur. intellexit & in tota pene Italia communis loquendi vsus ita obseruat. Nam & in Parisiensi curia graphario astant quatuor notarij qui cumę acta graphario absente vel recusato conficiant de his auten. exceptoribus vel actuarijs intendit Inno. loqui, sed de tabellionibus ad conficiē da instrumenta præpositis, quos Accur. in l. 2. ff. de ind. chartularios iudices vocant. Nam personam signi. teri in vnaquaq; colonia præfecti iudicem loquentem veluti præsentem introducunt §. vt tamen, & § fi. in auth. de tabel. colla. 4 & quibus nomina varia fm gentis aut prouincię morem imponuntur l.
75 fi. C. de tabel. lib. 10. in † Gallia vero Guliel. de Cuneo opinio præualuit. passim namq; hi, quibus a rege merū & mixtū imperiū cū iurisdictione concessa sunt, in districtibus suis, seu intra limites cōcessę iurisdictionis tabelliones, qui inter suos subditos instrumenta conficiant, proponunt & instituunt. Nam & tex. in d. §. vt tamen non vehementer in auth. de tabel. col. 4. dicit magistrum censius tabellionem habere, & quem suo offi. præficit. Nam, & And. de Iser. in c. 1. in verbo, scriba. de prohib. feu. alie. per Fed. col. 10. idē dicit in regno Siciliç obseruari per terris domanij principis. Et instrumenta quę ab eis conficiuntur vulgo garentigionata dicuntur, qm̄ executionem parant aduersus eos qui coram eis contraxerunt, videlicet in districtibus suis. Regij aūt tabelliones, quos ēt notarios a notis & protocollis appellamus, quia notas & protocolla & quibuscunq; contractibus corā eis factis conficere debent d. §. fi. in auth. de tabel. col. 4. passim oēs obligare possunt, & in vim illorum instrorum executio parata est aduersus oēs obligatos, eorumq;
76 hæres quocunq; diuertant, vel quoquo loci eāt. † Istorum officiū vile a plerisq; reputatū est, quia reipublicę seruire necesse habeant, ob idque serui publici dicantur fm Accur. in §. serui aūt in verbo, seruare insti. de iure persona per l. non. n. aliter ff. de adoptio. & 2. sub magistratuū appellatione non cōprehenduntur d. l. fi. C. de tabula. lib. 10. sed publicis necessitatibus officiū additū exercere dicuntur. per illū tex. & §. fi. in auth. de tabel. col. 4. per Iusti. aūt publica persona hūcupatur, in §. cū aūt impubes instit. de adoptio. ibi publicę personæ. i. tabellioni, & alibi seruus publicus in l. 2. C. de ado. & l. 2. ff. rem ra. ha. & d. l. non. n. aliter ff. de adoptio. & ideo largo modo officiū dicitur, nō qđ sit officiū, sed publica seruitus. Ideo per Guliel, de Cun. recte dici pōt, non esse mirū, si ei, cui a principe iurisdictio cōcessa est, liceat aliquem constituere qui inter subditos instrumenta & protocolla conficiat quibus possit iudicibus de contractibus inter subditos factis apparere, vt facilius de conuentis inter eos diffinire possit, arg. dicti. §. fi. in auth. de tabel. de quo dic vt per And. de Iser. in d. c. vnico, in verbo, potestas creādorū magistratuū, quæ sint regal. & Luc. de Pen. in d. l. cōtra publi. 6. col C. de re mil. lib. 12. Sed axioma de magistratibus qui reipu. administrandæ curam habeant, intellige vt soli principi ptās sit creandorum magistratuū, & id probat l. vnica, in p rin. ff. de offi. præfe. præto. vbi text. illo vtitur argumento, cuius in capite huius articuli meminimus in ver. nam cum apud veteres, & ver. regimentis reipubli. ad Imperatores translatis, sed a quo translatis, a populo, cui potestas erat creandorum magistratuum l. vnica, in princi. ff. de officio quæst. ibi non sua voce,
77 sed populi suffragio crearent. † Ego vero non abs re de magistratibus superioribus dixi, cum & his, quibus iurisdictio a rege vel Imperatore concessa est, facultas sit in suo territorio creandi magistratus qui suo nomine iurisdictionem exerceāt, argumento l. cui iurisdictio. ff. de iurisd. om. iud. ca. vnico, apud quem seu quos feudi qō terminetur c. vnico an apud iudi. vel cur. domi. colla. 10. quod prosequere vt per Bal. Alexā. & Moder. in d. l. Imperiū. ff. de iurisd. om. iudi. Lege tract. Iacob. de sancto Geor. in verbo, & cum mero & mixto Imperio. Alex. in d. l. ff. de offic. eius cui man. est iurisdi. sed generaliter reipub. prouidere soli principi conuenit, quem And. de Iser. in d. c. vnico, quę sint regal. dicit esse iudicem iudicum. §. 1. in auth. consti. quæ de digni. col. 6. Ego melius induco d. l. vnicam in fi. ff. de offic. præfe. præto. ibi. non aliter iudicaturos esse, pro sapientia ac luce dignitatis suæ quā ipse foret iudicaturus l. 1. in prin. ff. a qui. app. non lic. ibi, stultū illud est admonere a principe appellare fas nō esse, cū ipse sit q prouocat dr̄ ēt fm eundē And. de Iser. summus magistratus, arg. l. 2. ff. de adop. dixi alias supra sic interpretando l. 2. ff. de in ius vocan. non repeto. His addo tantā esse principis rationē habendā circa magistratuū creationē, vt nemo cēleatur a principe magistratus ordinatus, donec princeps literis suis authenticis in 1 manu subscriptis & suo arbitrio præstitis manifestauerit l. 2. C. de cohorta. lib. 12. l. probatorias. C. de diuer. of. eodē lib. 12. vide q notat Io. And. in proęmio sexti. 1. & 2. col. Et dum aliquando in curia Rothomagi casus occurrisset de duobus circa idem officium a principe prouisis, & vterque postularet in consortium admitti, numeroque candidatorum ascribi, quorum vnus diploma regis solito more expeditū subsignatūque & sigillatū producebat, alter vero subscriptum tantum primo antiquius. Senatusconsultо is, qui probatorias literas pro solito more expeditas afferebat, altero prorsus excluso, receptus est, per illum tex. & lege
78 in his officiis eo. tit. de diuer. offi. C. lib. 12. † non enim ante gratia a principe perfecta censenda est, quā literę illo ordine fuerint expeditę, per illos textus. primo in l. probatorias, dicitur nō passim nec licēter solis authoritatibus vel sacrarū militariū literarum exemplaribus, sed ex authenticis tantū sacris probatorijs manu nostra subscriptis & nostro arbitrio præstandis, & in dicta l. in his, dicitur, nisi cum emissa sacri scrinij probatoria consecrauerit, non enim probatoria est donec diploma sigillo confirmatum fuerit, licet subscriptum sit, sicuti vsus in diplomatum regiorum expeditione obseruare solet in l. 2. C. de cohorta. liber. 12. dicitur, nullus iudicum quenquam si-
79 ne sacra probatoria probare audeat vel prouehere. † Idem inge-

in generali lege condenda dicendum esse puto, l. leges vt ge-
nerales, & l. fin. C. de legi. quod prosequere vt per Bartol. &
Moder. in l. in princip. ff. quod quisque iur. Licet dicatur sena-
tum ius facere posse, in l. non ambigitur, ff. de legibus, & in l. 1.
80 §. de qua. ff. de postul. † Dicitur autem a nonnullis curias parla-
mentorum Franciæ restituere posse seu restitutionem conce-
dere, sicut olim senatus Romanus poterat, l. 1. §. de qua. ff. de
postulan. sed id verum non est. Ius quidem facere possunt, sed
non generale vel quod vniuersum populum ligare possit, ni-
si Principis consensus accedat, qui pro certo consilio in hu-
iusmodi arduis causis vti solet, l. humanum. C. de legi. licet ali
ter Papiens. Moder. dicat in l. 1. colum. 2. ff. de officio eius cui
81 mand. est iurisdi. † Verum est autē exactis regibus, consulibus
a magistratu expulsis, dictatore postea eiecto, qui post cōsules
summum in populo magistratum obtinere cępit, & decēuiris
pariter, ob Appij Claudij libidinē, e magistratu depositis, ite-
rum ad senatum constituendæ Reipublicæ curam & admini-
strationem a plebe omniue populo deuolutā fuisse, vt Liuius
recte meminit, 2. & 3. lib. primæ Decadis, seu ab vrbe condita,
& Pompon. iurecons. in l. 2. §. deinde quia difficile. ff. de orig.
iur. Et illo tunc senatus ius constituere cępit, & id ius senatus-
consultum appellatum est, quod seruare necesse erat. Dum autē
ab Vlpiano d. l. non ambigitur, composita est, iam tota vis &
potestas senatus in Principem solum translata est, neque am-
plius senatui licuit legē facere, sed soli Principi hæc potestas at
tributa est, d. l. fi. C. de legib. l. 1. §. cum. n. antiquitas. C. de vete-
ri iure enuclean. neque mouere pōt Accursij interpretatio ad
illā, l. fi. in verbo, solus, C. de legibus dū ad eā supplet, & nullus
alius solus, quū nemo alius siue solus siue plures in vnum leges
facere potuerūt, imò nec populus ipse totus hoc potuit, quic-
quid Paul. de Cast. aliter in l. non ambigitur, dixerit, dum ad l.
primam, ff. de constitu. princ. dicit solum legis cōdendæ vel to-
tius imperij vsum, non autem ipsum imperium trans atū fuis-
se, hoc. n. recte Paul. de Cast. non sentit. Cæsar namque dū im-
perium vsurpauit, oēm a senatu potestatem ademit, quantum
paulo ante Cæsarē Sylla & Marius depresserant, vt Plutarcho
in Sylla placet. Cæsar aūt procedente tpe tyrannidē Syllę &
Marij adauxit, omnemque senatui potestatē ademit, neque vl-
tra senatus post vsurpatum a Cæsare Imperatoris nomē in de-
cernendis prouincijs, mandādis exercitibus, legibus condēdis,
aut faciundis senatusconsultis, admittendis, dimittendisque le
gationibus constituendave Republica occupatus fuit, sed sub-
lata omnis senatorij muneris potestate solus imperandi pote-
statē assumpsit, & sic ad vnius imperiū ciuitas ipsa tota redacta
est, vt ex Cicerone in secundo & tertio officio. lib. ex Liuio in
secundo & tertio. & Tranquil. satis vnusquisque legere potest
in Iulio & Nerone & Caligula & Domitiano, & Plutarchus
in Cæsare quandoque etiam per Cæsares auctę. Et sæpius pro
cuiusque imperatoris libidine diminuta fuit, donec Cæsarum
82 inertia potestas eorū minuta & pęne ablata est. † Neque præ-
dictis, l. prima ff. de constitutio. princ. aduersatur, dum in ea di-
citur, populus ei & in eum omne suum imperium & potesta-
tem concessit, quod & reperitur in § sed quod Principi. Instit.
de iure naturali, gen. & ciuil. Licet in eis sit verbū, concessit, quod
Paul. de Cast. post Bald. & Angelum induxit, vt sic populus im
perium & potestatem non transtulerit, sed solum concesserit,
quū vis verbi vsum seu exercitium tantum, non etiam imperii
translationem admittere potest, sm eos. l. ad eum, vbi Roman.
idem notat, ff. de donatio. verbum, concedo. inquit Romanus
aptum est solum ad simplicis vsus translationem. Igitur impe-
rium apud populum remansit, quanquam eius exercitium im
peratori concesserit, & eorū opinioni assentire videtur Vlpian.
in dicta l. non ambigitur, quod suis adhuc temporibus senatus
ius facere poterat, & in dicta l. 1. §. de qua ff. de postulan. Vlpia-
nus dicit, senatum posse restituere. Idem Vlpianus in l. 1. ff. a
quibus appell. non licet, dicit a senatu ad Principem non licere
appellare. Ego proprius ad huius interpretationis confirmatio
nem pōdero tex. dictæ. l. 2. §. deinde quia difficile, ff. de origine
iur. ibi, quia difficile plebs conuenire cępit, populus certe mul-
to difficilius in tanta turba hominum, necessitas ipsa cum rei-
publicę ad senatum deduxit, & ita cępit senatus se interponere
Iterum in versic. sequenti eiusdem, l. ibi, nam senatus non per-
inde omnes prouincias prouidere regere poterat. Igitur con-
stituto Principe datum est ei ius vt quod constituisset ratum
esset. Ecce quomodo Princeps circa iuris constitutionē solum
populi authoritate fungitur non priuatiue, sed cumulatiue.
83 Quare non recte sentire videntur, † qui imperatorem a Papa
imperium obtinere dicunt, non enim a Papa sed a populo po-
tius habet, nā & ius quod in ciuitate Roma Pontifex habet, vt
plerisque placet, a Constantino habere dicunt. c. Cōstantinus
101. distin. sed verius tamen esse dico, a Carolo Martello pri-
mum, demum a Pipino, postremo a Carolo Magno cæterisve
regibus Franciæ habuisse, vt latius in tractatu. An Rex Francię
superiorem in tēporalibus recognoscat, explicaui. Antequam
enim Christus nasceretur iam Cæsar imperatoris nomē vsur-
pauerat, cui Augustus successit, quo imperante Christus na-
84 tus est. † Si vlterius Romani populi annales consideremus, &
illis contentiendum est, septingenti & sexdecim annis ante
Christum incarnatum condita Roma fuit, nec tunc summi
erant Pontifices, sed omnis fere natio quæ sub cęlo est, vt di-
cūt, Christo nato Octauiano obediuit, & pax in cęlo & in ter-
ra habita est, quia pacis rex de virgine nasci voluit, vt multo am-
plius ostendere curabimus. Præterea vsque ad Caroli Martelli
tempora Romana imperialis sedes semper fuit, donatione aūt
a Carolo Martello Pontifici facta, & a Pipino & Carolo Ma-
gno successiue confirmata Pontificibus statim Romanorum
Pontificū sedes perpetuo stabilita est. nō inficiabor plerosque
85 dicere, Iulium imperatorem nō fuisse, cuius opinionis est Plu-
tarchus in Apophtheg. neq; ob id in imperatorum catalogo
ascribi, tametsi primus imperatoris nomen vsurpauerit, sicuti
testis est Tranquillus in Cęsare. c. 76. dum ait, Non enim ho-
nores modo nimios recepit, vt continuum consulatum, per-
petuam dictaturam, pręfecturamque morum, insuper prænо-
men imperatoris, cognomen patris patriæ, statuam inter re-
ges, suggestum inter orchestra, sed & amphora etiam huma-
no fastigio. decerni sibi passus est. Imperatoris igitur nomen
iugiter postquam Cęsar imperatoris nomen assumpsit, inua-
luit, cum sibi & populo regis nomē exosum esset. Nā & plebi
regem eum salutanti Cæsarem se & non regem esse respondit
hæc Tranquillus & Plutarch. in Cæsare. non diffitebor a diuo
Hieronymo scriptum extitisse modum, quo episcopi in eccle-
sia Dei post Apostolos esse cęperūt, qui transcribitur in c. legi-
mus. 96. distin. Quare vulgo dici solet post Ouidium, Diuisum
imperium cū Ioue Cæsar habet. cuius gl. meminit in d. c. cūm
quæ. 2. extra qui filij sint legi. Accedit his. c. quo iure. 8. distin.
86 c. conuenior. 23. q. 8. † Cæterum, vt prædiximus, dubiū non est,
populum vnius imperio sibi consulere voluisse, tametsi prin-
cipio rerū gentiū nationumque non popularis ambitio reges
introduxerit, sed spectata inter bonos moderatio ad regiæ
maiestatis imperium reges adduxit. Hæc Iustinus in primo
suæ historiæ in Trogum. quorum exemplo Hæbreus, populus
regem postulauit, Regum. 1. c. 8. & Iosephus libr. Antiqui. 6. c.
2. Non inficior summum Pontificem Christi vicarium esse,
neque quisquam alius nisi male sentiens aliter dicere pōt, &
quamquam scribatur Psalmo. 23. Dñi est terra & plenitudo
eius. Et transcribitur in d. c. quo iure. 8. distin. Et sic summum
Pontificem vices Dei cuius terra est & plenitudo eius, agere,
87 † sed nemo non scit Christum dominum suis apostolis & di-
scipulis principatum non reliquisse, dum dixit principes gen-
tium dominantur earum. Matthei. 20. & Luce. 22. & iterū eodē
c. Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare. Vnde &
Paulus se seruū seruorum Dei dixit, eius exemplo Gregorius
eius nominis in Pontificum catalogo primus se seruū seruorū
Dei scripsit, cuius vestigia cæteri Pontifices imitati adhuc nr̄a
ætate seruos seruorū se in diplomatibus seu literis & rescriptis
(bullas vocamus) inscribunt, & sic non terrenū sed cęleste vo-
luit esse regnū suū & imperiū, Io. 18. Regnū meū, inquit Chri-
stus, nō est de hoc mundo. si ex hoc mūdo esset regnū meū mi-
nistri mei vtique decertarent, vt non traderer Iudæis. Et idē in-
sinuare vr̄ diuus Ambrosius in c. conuenior. versi. rn̄deo. 23. q.
8. Allegatur, inquit, imperatori licere omnia ipsius esse vniuer-
88 sa, † rn̄deo, noli grauare te imperator, vt putes te in ea, quæ diui-
na sunt imperiale aliquod ius habere &c. quod sequitur lege vnde
Bar. in l. hostes. in princ. ff. de capti. & postlimi. reuers. dicit pop.
Rom. iurisdictionem in eas gentes & populos retinere, in qui-
bus iurisdictionem aliquam exercet, præsertim hoc de ciuita-
tibus Tusciæ & Lombardiæ dicit, quæ asserunt imperatorem
orbis dominum esse, & in quibus iurisdictionem in aliquo ar-
ticulo exercet. Præterea Romæ quotannis populus aliquem in
senatorem eligit, qui populi vices agat, in quo populus Ro. ius
& dominium, quod antea obtinebat, retinere videtur. Item Bar. in
89 l. 1. ff. si quis testa. esse liber iuss. fuerit. dicit † præfectum vrbis
Romæ hodie imperatorē coronare, quibus actibus animo ius
antea populus obtinebat retinet & conseruat, vt inquit in simi-
li Bald. in l. 2. C. de serui. & aqua, dum de Florentinis & Pisanis
90 loquitur. † Nec dissimile exemplum pretermitto in eo, qui
diu mero imperio & iurisdictione vti non potuit, quia necesse
non fuit ei vti, secundum. l. in filijs. C. de decurio. libro deci-
mo. & capitulo. 1. de feudo sine culpa nō amitten. colla. 10. qui
licet actu non exercuerit, tamen erectas furcas animo retinēdi
imperium tenet, tunc eum imperio iurisdictionem retinet, &
ex integro seruat, secundum Florianum, & recte in l. hęc ver-
ba argumēto illius textus. ff. de seruitu. vrbanorum. prædiorū,
cui adde quod nota. plenius Andr. de Iser. in c. vnico, in verbo,
monet. quę sint rega. colla. 10. Ego vero non puto prędicta
91 vera esse. † quia non tantum cōcessum est imperiū & potestas
imperatori, sed re vera translatum, & satis verba dictę. l. 1. ff. de
constit. princi. & §. sed quod princip. Instit. de iure natura gent.
& ciuil.

& ciuil. volunt, dum in eis dr, q & in eum oẽ suum imperium
& potestatem concessit. Sed ad id respõdebat Ang. dicit enim
verbum, concedere, in his actibus ad dominij translationẽ effi
cacibus seu potentibus ius transferre, vim trãslationis obtine-
re, alioqui non. Secundo & melius posset addi vnum quod
mea opinione fortius stringit. Nam Papa aut Imperator ęqua
lem iurisdictionem seu potestatem concedendo non sic con-
cedere videntur, vt seipsos sua authoritate & potestate priuẽt.
c. dudum, §. nos igitur, de præb. lib. 6. ibi, nos igitur attendẽtes,
quod & si memorato episcopo prædictam concessimus pote-
statem, penes nos tamen nihilominus remansit maior, licet ea
dem potestas etiam in prædictis, pp quod nostra, qui eandem
præoccupauimus potestatem, potior debet esse conditio. Cui
conuenit l. 1. versus finem. C. de offi. præfecti vrb. ibi, sed nõ ita
vt lateat officium annonarię, & quod in eadẽ l. sequitur vsque
in fi. legis. quam omnino vide, quæ oĩa tolluntur per d. l. 1. §. cũ
enim antiqua. C. de vete. iure enucle. ibi, oẽ ius, omnisque po-
testas populi Romani in imperatoriam translata sit potestatẽ.
Et Aurelius iureconsultus idem confirmat in d. l. vnica. ff. de
offi. præfe. præto. ibi, regimentis reip. ad Imperatorem perpe-
tuo translatis, & in d. l. fi. C. de legib. dr, si enim in pręsenti tem
pore leges condere soli imperatori cõcessum est &c. Et sic pri
uatiue concessio facta est a populo, quia in principem trãslata
est. Et ille effectus verbi, concedo, probatur in eadẽ l. fin. ibi, vel
quis legum enigmata soluere & omnib. aperire idoneus esse
videbitur, nisi is cui soli legislatorem esse concessum est. Et li-
cet senatus qñque legem vel senatusconsultũ faciat, non nisi
principe permittente hoc facit, vt dicit eadẽ l. fin. in fi. ibi, nihil
hac lege derogante veteris iuris conditoribus, quia & eis hoc
imperialis maiestas permisit. §. cũque hoc Deo propitio. & §.
quas ex omnibus, in proęm. Inst. & l. leges generales. C. de legi
bus ibi, non in cõe præiudicantibus, nec his, quæ specialiter qui
busdã concessa sunt ciuitatibus vel prouincijs vel corporibus.
92 † Prædictis addo, quod Iac. de Sancto Georgio meminit in tra
ctatu in verbo, & cum mero & mixto imperio. 2. col. reprehen
dendo Ang. in l. imperium ff. de iurisdictione om. iud. dicit, &
princeps castrum nobili concedat cũ iurisdictione, ob id tñ le-
gẽ non poterit ẽt inter subditos condere, intellige generalem.
Pro vsib. aũt suę iurisdictionis, dumtamen legi regiæ non dero
get, facere poterit, alioquin nõ põt, l. 3. §. diuus. ff. de sepulchr.
viola. de quo dic vt per Barto. in l. oẽs populi. ff. de iust. & iure.
Alex. & Mod. in l. 1. ff. de offic. eius cui mandata est iurisdict. &
eosdẽ post Bar. in d. l. 1. ff. quod quisq; iuris in aliũ stat. Neq. his
93 obstat lex, non ambigitur, ff. de legib. † concedo ius facere sena
tum posse, non quod generaliter liget, nisi quatenus principis
authoritate comprobatũ erit, d. l. fi. C. de legib. & l. 1. §. cũ enim
antiqua. C. de veteri iure enucle. neque ab illo iure licere prin-
cipem appellare, quia in reddẽdo iure vice & authoritate prin
cipis senatus fungitur, facturus principis nomine q̃cquid prin-
ceps facturus esset, d. l. vnica. in fi. ff. de offic. præfecti præto. nec
mirũ si de iure scripto senatus restituit, nã & prætor restituit,
d. l. 1. in prin. & §. ait pretor. ff. de postul. tametsi hoc Gallia non
obseruet. Negatiua igitur concessi a principe magistratus con-
traria affirmatiue probabitur per diplomatis regij exhibitionẽ
sicuti supra dictũ est, per l. probatorias, & l. in his, C. de diuers.
offic. lib. 12. Pariter in lege regia dicendum est, quæ publicatio-
ne omnibus palam facta est l. sed & si pupillus, §. de quo palã
ff. de instit. actio. §. facietis, in auth. scriptum est exemplar. coll.
2. & in toto tit. vt fiant nouę constit. & in tit. hæc constit. inno-
uat præced. & in tit. const. quæ de digni. in auth. & per libri ex-
hibitionẽ l. 2. §. inspecto. ff. quemad. testa. aperian. dixi supra in-
terpretando. l. ab ea parte ff. de prob. & l. 3. §. quod ad causam,
94 & in §. aperito. sup. eo. Aliud est † ius soli principi conueniens
monetę fabricatio. d. c. vnico, quæ sint rega. colla. 10. & l. 2. C. de
fal. mone. ibi, in monetis tñ nostris cudendę pecunię studium
frequentari volumus, vnde l. fi. C. de vete. numisma. potestate,
lib. 11. ęternales vultus, qui in nũmis insculpti sunt, appellat, qa
perpetuo manere debent, & in l. 1. eiusdem tituli soli dos vete-
rũ principũ veneratione, idest, imagine formatos, ab omnibus
recipi iubet, dummodo iusti põderis sint. Et hac ratione Cyn.
in d. l. 3. C. de fal. mon. nullum posse monetam cudere ait, & si
a principe concessum fuerit, tametsi aliter consuetudo obti-
neat, & male secundum eum, & Bart. ad Cyn. addit, non vale-
re priuilegium de fisco Genuensibus cudendæ monetæ con-
cessum. Cuius dictum extollit Ias. in l. hoc iure 3. col. ff. de iust.
& iur. vnde Diuus Chrysostom. super Matth. cap. 22. ait, In so-
lidis Cæsar videtur, & princeps cognoscitur, sicut euangelista
illic meminit, cuius est hæc imago & eius superscriptio, dicũt,
Cæsaris. At Christus, reddite ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsari,
& quæ Dei sunt, Deo capit. perlatum, de consecrat. distinctio.
tertia quemadmodum, inquit ille text. scriptura doctis sic idio
tis figura facit. Igitur si principis vultus tantum in ea insculpi
debeat, quomodo potest alteri quam principi hoc concedi?
His potest iungi ratio. lege prima & secunda, C. vt nemo pri-
uat. tit. & l. 1. C. de sta. & imagi. & §. fi. in auth. de mand. prin. Iu-
uare etiã potest ratio. l. decernimus. vers. vniuersos. C. de aquę
ductu. lib. 11. ibi, singulis manibus eorum felici nomine pieta-
tis nostræ impresso signari decernimus. & haud multopost se-
quitur, nec a procuratoribus domorũ vel quolibet alio ad vius
95 alios auellãtur. † Et licet gl. in l. fi. C. de fal. mone. dicat a princi-
pe ex priuilegio cudendę monetę facultatem obtineri posse.
Cui legiste fere omnes consentiunt. Imò plus consuetudine
introduci, sicuti frequentior est Canonistarũ opinio. c. quanto.
extra de iureiurã. Ego aũt cũ Cyno sentio in d. l. fi. C. de fal. mo-
ne. Et dum dicit gl. illius. l. fin. intelligendũ esse illius legis text.
de rescripto a principe per surreptionẽ vel obreptionẽ obten-
to, cum qua Bern. sentit in d. c. quanto. & glo. in d. l. 2. C. de fal.
moneta. Dicit, ex priuilegio imperatorũ Florentinis & Pisanis
concessum fuisse. Et ad id gl. illum text. signat in verbo, nostris.
vt non plectãtur Pisani pęna flammę, quæ in falsificantes prin-
cipis monetã statuitur, cum pecunia ab eis fabricata principis
non sit, sed sua. Cui conuenit. l. quicunque. & l. sequens. & l.
qui falsam. ff. ad legem Corn. de fal. induci potest communis
doctorũ interpretatio ad l. 1. C. de summa Trinit. & fide catho.
super his verbis. quos clementiæ nostrę regit imperium. & glo.
fi. d. l. 2. & l. 1. in verbo, capitali. C. de fal. mone. hoc sentire vi. &
l. fi. in verbo, arripuerit. Io. Fab. dicit legendum esse, eripuerit.
atque ob id intelligatur iuxta Accur. sñiam per subreptionem,
vlterius ponderari posset illa. l. fi. in his verbis, fructum proprię
petitionis amittat. quasi dicere velit, impetrantẽ petitionis suę
fructum ammittere, quia per subreptionem vel obreptionem,
vel forte precũ importunitatem obtinuerit, non si forte motu
proprio vel speciali personę gratia princeps concesserit, iuxta. l.
1. C. de pet. bon. subla. lib. 10. Et communitates Italiæ, Britanniæ
& Scotiæ pariter, & duces, marchiones, & comites Italię &
96 Alemanię sub suo quoque insigni. monetam cudunt. † Sed nõ
minus dico rescriptũ non valere non tantum dixerim per sur-
reptionem & obreptionem aut pręcum importunitatem ob-
tentum, quomodocũque fuerit concessum. ea enim quæ prin-
ceps singulari sui principatus ratione habet, concedere nõ po-
test, maxime ea quæ singularem totius populi vtilitatem con-
cernunt, qualis est monetæ fabricandæ potestas, cuius vsus cõ-
munem vniuersi populi commoditatem concernit. l. 1. ff. de cõ-
hen. emp. hoc dicit ẽt Host. in d. c. quanto. extra de iureiurã. Et
id recte probari puto in d. l. fi. C. de fal. mone. neque veram es-
se Accur. Io. Fab. & reliquorum interpretationem, siue in eadẽ
l. fi. legas eripuerit, siue arripuerit, vtrunque enim vocabulum
non modo subreptionem vel obreptionem, vel precũ impor-
tunitatem significat, sed vim quandam factam subintelligit. nã
& vis maxima fit reip. & publicæ vtilitati. Licet quandoq; arri-
pio pro attractione assumatur, vis autem verbis potius impres-
sionem quandam demonstrat. Et ideo si arreptio secuta fue-
rit, lex pęnam addit. Plus dico, priuilegium sic a principe cõ le-
gis authoritatem obtentum debere per subreptionem impe-
tratum, quia tentatio illa cum pęnę adiectione a lege prohibe-
tur. l. fina. C. de postul. l. decernimus. C. de aquæduct. libr. 10. Et
hac ratione imperator in l. 1. & l. ęternam. C. de murileg. lib. 11.
dum de monetarijs loquitur, quos suæ conditioni inseruire
vult, vt viam similibus rescriptis pręcludat, duo dicit. Primo in
d. l. 1. inquit, nec dignitatis cuiuscunque priuilegiũ ab huiusmo
di condõne liberari. in d. l. ęternam addit, ęternam fiximus legẽ
ne vnq̃ bastangarijs militiam suam deferre liceat vel aliam, an-
tequam eum implemẽtum subreptitiæ impetratione tentare.
prohibet, & quod attentatum fuerit infirmat. Et vltra rescripti
annullationem pęnam falsę monetę aduersus impetrantẽ im-
ponit. Non dissimilis est tex. in l. diligentes. C. de aqueduct. libr.
11. Et in l. authoritatem. C. vnde vi. l. rescripta. & l. nec damno-
97 sa. C. si contra ius vel vtilita. public. † eo enim ipso q̃ principũ
rescripta in publicum damnosa sunt, ipso iure nulla iudicantur
a lege. iuuat etiam ratio. l. tertiæ. §. sextum. versic. is quoque. §. ce.
dum ille text. cõsiderandum semper esse ait, quod publico vtile
est. l. de pupillo. §. si quis riuos. p. de noui operis nuntia. Et ob
id lex dicit rempublicam damnum pati, vbi commodũ amittit
l. 2. §. merito. ff. ne quid in loco publico fiat. Et hac ratione. l. 2.
C. de fal. mone. vt in monetis principis omne studium conuer-
tatur, prohibet ne quid fiat, quod illi officiat, aut eũ offendat.
& l. 1. imperantem non tantum fructu suę petitionis vult pri-
uari, sed vltro pęnam imponit. Ecce quomodo non tantũ vis
rescripti quomodocũque impetrati tollitur, sed vlterius pęna
exigitur. Idem in simili notatur in l. non dubium. C. de legib.
& in l. quemadmodũ. C. de agric. & censi. lib. 11. & in d. l. proba-
torias in fi. C. de diuer. offi. lib. 12 & d. l. fi. C. de postul. Lex igit
monetam falsam esse declarat, quæ in vim talis concessionis
cusa est, & impetrates pęna fabricatoris falsę monetę iubet pu-
niri, quia principis non est, sed contra principis authoritatẽ fa-
98 cta. Et non absque rõne est, † quoniam in moneta multa in cõ-
sideratione esse debent. Primo authoritas, d. c. quanto. extra de
iureiur. d. l. 2. C. de fal. mone. l. fi. C. de veteris numism. potesta.

lib. 11. Secundo forma per quam principis vultus & imago demonstretur, d. l. fi. C. de vete. numisma. potesta. lib. 11. Tertio vtilitas, vt iusti & debiti sit ponderis. d. c. quanto. & d. l. 1. C. de vete. numisma. potesta. Quarto materia vt aurea sit vel argentea. l. lege Cornelia. ff. ad legem Corn. de fal. non autem plumbea vel stãnea, per illum tex. de quo dic vt in l. eleganter. §. qui reprobos. ff. de pig. actio. in l. numismatũ. ff. de vsufruct. & c. ꝙ quidã. §. 1. versus fi. 1. q. 1. Accursius tñ in rubr. C. de veter. numism. potesta. dicit, hodie reges non auream vel argenteam pecuniam tantum cudere sed & ęream. † Adde prædictis aliã rationem, quare non debent priuilegia a principe concedi, quę mea opinione stringit. Princeps enim absq; populi consensu nõ potest circa monetã aliquid statuere cũ circa eius expolitionem damnum non tantum regi, sed & populo afferat. d. c. quanto. de iureiur. in his verbis, induxerunt vt iurares irrequisito assensu populi, vsq; ad certum tempus patris tui conseruare monetam. Imò principem non ligat huiusmodi concessio & si iurata sit, secundum Inno. illic. per illum tex. quia populo damnosa est sic cura principi esse debet, vt legitima moneta fiat, quomodo curabit, si alij facultatem concedat fabricandi, Iam neruus disciplinę sublatus esse videt. quoniam quod imperator in d. l. 2. C. de fal. mone. voluit omne studium cudẽdę monetę circa monetę principis fabricationem conuertendũ esse, cessabit hoc studium. Et hac ratione Anto. de Butr. in d. c.
100 quanto. Dixit † principẽ vel regẽ circa pecunię fabricationem nihil absque populi consensu posse constituere, argumento. c. ad hæc. in fi. extra de offi. archi. & rationem addit illic Inno. cui Hosti. se subscribit, pariter & reliqui canonum interpretes, qm̃ pecunia, quæ principis authoritate cudenda est, vbique exponi potest. non mirum igitur est, si populi consensus accedere debet, cum etiam princeps nõ excusetur, si forte pecunia, quæ suo nomine fabricata est, minus legitima inueniatur. Et tanta habita est ratio Inno. & Hosti. vt ab omnibus iuris interpretibus dictum eorum pro lege habeatur. Et Anto. de Butr. illic inducit. c. quæ in ecclesiarũ, & c. ecclesia sanctę Marię. extra de
101 constitutio. † Quare, secundum eos, si pręter vel contra populi assensum princeps facultatem cudendi monetã concedat, rescriptum non videtur recte neq; iure cõcessum, ob id subsistere non debet etiam si motu proprio a principe concessum sit, quia si solus absq; populi consensu nihil immutare potest, per obliquũ ꝙ princeps nõ faceret suo nomine, alius sub huiusmodi cõcessionis velamine forte faceret. Quo factũ est, vt plereq; gẽtes & natiões a regibus obtinuerũt, vt princeps circa monetę fabricationem absq; populi cõsensu nihil immutare possit. Et id priuilegium potissime prouincię Normanię a retroactis regibus concessum est, neq; audiui cõtrario rescripto reuocatum fuisse. Clarum est etiam nullũ esse in regno Francię principem, qui hãc cudendę monetæ potestatẽ habeat. Itaq; Ioannes. 22. in extrauagan. incip. prodiens. in tit. de crimine falsi. excõmunicauit omnes & singulos, qui monetam Christianissimi regis falsificauerint, raserint tinxerint. seu adulterinum quid in ea signauerint. Non inficiabor per candẽ extrauag. a Ioan. 22. contrarium eorum, quæ nũc cõmemorauimus, decisum fuisse, videlicet priuilegio & consuetudine facultatẽ cudendę monetę posse cõpetere. & illius extrauag. Io. 22. Henric. Bohic in d. c. quanto. extra de iureiuran. meminit. Plus Henri. addit principem posse ea cõmittere, quæ soli principi conueniũt c. ꝙ ad translationẽ extra de offi. leg. l. si quisquã. ff. de diuer. & temp. præscrip. l. 1. C. de fund. limitro. l. 1. C. de pascu. publ. lib. 11.
102 Ego † aũt puto de iure nõ esse verũ, per d. l. fin. C. de fals. moneta. cũ hæc potestas soli principi ratione suę regię dignitatis conueniat, & ea quæ principis ossibus adhęrent alteri cõmitti non possunt, vt paulo post dicemus. Neq; obstat principem cõmittere monetę fabricationẽ. Nam id verũ est. Alioquin oporteret principem ipsum monetarium esse, ꝙ apud homines recti sensus ridiculũ esset dicere. † Primo namq; quæstores prepo-
103 nit, qui ęrarij curam habeant, quẽadmodũ scribitur in l. 1. § deinde cũ ærariũ. ff. de orig. iur. ibi, quæstores creati sunt qui inquirendę, conseruandæque pecunię præessent. Secundo zigostates qui auri & argenti qualitatem distinguere intelligant. l. fi. C. de pond. & auri illat. lib. 10. qui alias libripendens dicuntur, ꝙ ponderibus præfecti sunt Tertio monetarios, qui cudendę monetę præficiunt, vt scribitur in l. 1 & l. edicimus. C. de muri leg. lib. 11. pariter & conflatores seu signatores, tinctores, politores, quorũ omnium meminit. l. quicunq; & l. sequens. ff. ad legem Cor. de fal. hi omnes omne suum studiũ ad pecunię fabricationem cõuertere debent, vt principis nomine fiat. d. l. 2. C. de fal. mon. & satis princeps agere dr̃, argu. §. cũq; hoc Deo. in procemio Insti. l. vnica. §. fi. C. de no. cod. cõpo. Et de his loquitur. l. 2. C. de fal. mone. neq; aliter fabricare licet, per prædicta. sed quæ per principem solũ expediri possunt nullus alius põt. d. l. fi. C. de legib. extrauagans autem Ioan. 22. pro extrauagante erit. Neq; vlli dubiũ esse potest vsum & consuetudinẽ extrauagantẽ admittere, satisq; vnicuiq; cõstare, cõmunitates Italiæ, Duces, & Marchiones, reliquosve potentatus Italiæ pariter Alemaniæ, Britaniæ maioris. & Scotiæ illo iure vti. Sola Gallia est, quæ monstris caret, vt Diuus Hieronymus contra Vigilantium ait, sed suo principe gaudet. Si quis autẽ eo vti tẽtet, sui mendacis diplomatis fructu carebit, pœnamq; falsificatis principis monetã sustinebit, d. l. fi. C. de fal. mone. l. eos. §. fi. ff. ad legem Corn. de fal. & ad id mouere potest, qđ qui vtitur literis principis ob aliam cãm impetratis, non, vt præmissum est, expeditis, beneficio rescripti priuandus est, & cum proscriptione, bonorum amissione mulctãdus, d. l. probatorias, in fi. C. de diuer. off. lib. 12. ibi, sed & proscriptionis stylum subire decernimus, & bonorũ oĩum amissione mulctamus, l. decerni-
104 mus. C. de aquę duct. lib. 11. vbi † ergo negabitur priuilegium a principe concessum esse, negatiue priuilegij vel facultatis per diplomatis ostẽsionem probatio fiet, cuius inspectione facile videri poterit, an ſm veterem consuetudinem expeditum fuerit, iuxta l. in his, & l. probatorias. C. de diuersis offic. libr. 12. Si vero priuilegio non insistant sed consuetudini tm̃, de præscripta consuetudine intelligendũ erit, alioquin non releuabit eos consuetudo, c. cum tanto, & c. quãto, extra de consuet. tametsi male inuenta ꝯsuetudine quantũcunq; præscripta non confirmantur §. 1. in auth. vt nul. iudic. liceat hab. loci conseruat. coll. 9. c. si ꝯsuetudinem, 8. dist. d. c. cũ tanto, & an reliqua priuilegia quæ in supremi dominij signũ & singularem quandam prærogatiuam seu spãlem superioritatis recognitionem principis
105 ossib. cohęrent concedi possint, paulo post tractabimus. † Interim autem non prætermittam nemini licere priuilegijs a principe ꝯcessis vti, nisi probatorijs literis concessa fuisse demonstrentur, d. l. probatorias, & l. seq & l. in his. C. de diuer. offic. l. vnica. C. de mand. prin l. idem Vlpianus, §. fi. ff. de excusa. tutorum, ibi, transmigrare aũt expressim ei concedatis, & horũ alterutrum literis significantis, gl. in c. 1. de censib. in 6. Innoc. in c. constitutus, extra de rescrip. Fely. in rubr. 3. col. de constit. Et vltra quam supra dictum sit, pondero. l. pen. C. de diuer. offic. lib. 12. ibi, qui tamen, vt dictum est, non possunt pro tenore sacrarum constitutionũ vel veteri consuetudine, nisi præcedentibus sacris probatorijs militię sociari, sicut subiecta notitia demonstrat, adipisci præcipimus. Et volo te notare, quod in illo tex. sequitur, his scientib. qui ex aliqua parte præsentis nostræ serenitatis legis formam conniuentia vel neglıgẽtia quadam colludere tentauerint, non tm̃ amissione bonorum omnium, sed & capitis periculo, vtpote criminis falsitatis obnoxios semetipsos esse plectẽdos. Non obstabit, l. 1. C. de peti. bon. subl. lib. 10. quæ distinguit cõcessiones motu principis factas ab his, quæ ad recurrentiũ postulationem concesse sunt, vt illa l. fi. C. de fal. mone. sit istiusmodi. & id declarare vř d. l. fi. C. de postulan. l. ęternam. C. de muriıleg. lib. 11. Sed inter vtranque legem lata est differentia duplici ratione. Prima, qm̃ non prohibetur princeps bona publicata prius quam fisco delata seu denunciata fuerint, & (vt vulgo dicimus) incorporata, donare, l. 1. in verbo. integritate, & l. fi. C. de o. adrien. prælct. cm̃ & acquiri & vsucapi possunt l. quamuis, ff de vsufruct. § res fisci. Insti. de vsucap. l. 1. §. Diuus ff. de iure fisci. & l. int. a. ff. de diuer. & tempor. præscrip. sed cum iure quodam singulari in bonis rei læsę maiestatis in primo capite bona ipso iure fisco addicta sunt, secuta prius tñ facti declaratione, vt supra dixi, & in lectura huius, §. repetitur, §. perduellionis. Institu. de hær. quæ ab intesta. defer.
106 l. quæsitum ff. qui & a quibus manu. liber. accip. † Illa tamen non antea fiscus inuadet, ꝗ̃ snĩa lata fuerit. d. l. 1. C. de pet. bon. sublan. prin. quem recte Luc. de Pen. considerauit, ob id illorum donationem nõ vult ad alicuius postulationem fieri posse. Sed tñ princeps motu proprio donauerit prius, quam fiscus inuaserit, noluit Imperator donationem impediri, quoniam adhuc incorporata fisco non sunt, donec apprehenderit. Eadem optima consideratione supplicandi causam tollere voluit princeps, ne reis illius criminis spes conseruandorum bonorũ vel directe vel per obliquum supersit, nisi quatenus principis liberalitas ad id inducet, vt si non metu personarum, bonorum tamen amissione a delictis reuocentur. Licet plerique imperatores tanta fuerint clementia, vt quanquam vlciscẽdi occasio eis non deesset, quod in eos aut eorum conspirationem nonnulli machinati fuissent, aut libellos seditionis plenos conscripsissent, nõ tantum nõ sęuierint, sed neque vindictam ab eis exigi
107 permiserint, † quorum e numero Titus Vespasianus fuit. qui duos patricij generis viros in affectatione imperij cõuictos nihil amplius quam vt desisterent monuit, eosve non solum familiari cęne adhibuit, sed & in gladiatorum spectaculo die sequenti circa se collocauit, oblata sibi ornamenta pugnantium inspicienda porrexit, fratrẽ & insidiari sibi non desinentẽ, sed ex professo solicitantẽ exercitus fugã, nec occidere, neq; seponere permisit, sicuti Tranquillus in Tito scripsit. Pariter & Iulius Cęsar detectas aduersus se coniurationes cõuentusq; nocturnos non vltra arguit, quã vt edicto ostenderet esse sibi notas, & acerbe loquentib. satis habuit pro concione denunciare

ne per

ne perſeuerarent. Hæc Plutarchus & Tranquillus in Iulio Cæ
ſare. De Octauiano idem Tranquill. ait, Ne enumerem quot
& quos diuerſarum partiū venia & incolumitate donatos, prin
cipē etiam in ciuitate locum tenere paſſus ſit &c. Alij plerique
ſit cōmemorari poſſent, quæ cōſulto omittimus, cum longe ab
108 inſtituto ſint. † At in cudenda moneta multo maior ratio ha-
benda eſt, nam ad id fit vt princeps cognoſcatur, quis & qua-
lis ſit patriç tutor & parens, & eius maieſtas in honore ſit l. 1.
in verbo, veneratione formatos, & l. fi. in his verbis, æternales
vultus. C. de veter. numiſm. poteſtate libr. 11. vt videatur cuius
imago & eius ſuperſcriptio ſit, vt Matth. 22. ſcribitur, neque
aliquid in principis obſcenitatem fiat. l. ſi qua in publicis. C. de
ſpectac. lib. 11. Secundo ne faciliter in eis damnū in publicum
109 afferatur d. ca. quanto. extra de iureiuran. † propter quod lex
pęnam flammę inuenit in eos, qui falſam monetam fabricare
putant, in l. 2. C. de fal. moneta. quæ pęna grauior eſt quacunq;
altera. l. 1. ff. de abige. l. ſacrilegij pęnā, ff. ad legem Iuliā pecul.
l. 1. C. de Nili aggeri. non rumpen. l. 1. C. de immunitate nemi-
ni conceden. lib. 10. in verbo, flammā, l. capitalium §. incendia-
rios. ff. de pęnis, vt territio metu pęnę alijs inferatur l. 1. C. ad le-
gem Iuliam repetun. Tametſi illorum cineres peti non prohi
110 beat lex, vt ſepulturę tradātur, l. 1. in fi. ff. de cada. punito. † Aliā
pęnā illi non longe diſſimilem Gallia inuenit, cum huiuſmodi
facinoroſi nummorū decoctores in aqua feruente ſeu bullien
111 te ſuffocantur, neq; id a ratione deuium eſt. † pęnę enim de iu
re arbitrariæ ſunt, ſm quod mos regionis pro qualitate crimi-
num in eis frequentium inſtituit, vt in l. ſacculari. ff. de extra-
ordin. crim. d. l. 1. ff. de abige. l. ſacrilegij pęnam ff. ad legē Iuliā
pecul. Secundo in admiratione id eſſe non debet, cum vltra dā
num, quod reipubl. illud crimen affert, principis maieſtatem
offendat, d. l. 1. C. de fal. monet. ob id damnabile crimen & dā-
noſum eſſe dicitur in c. nouimus, extra de verb. ſignificatio &
d. c. quanto, extra de iureiuran. l. 1. ff. de contrah. empt. & d. l. 1.
C. de veter. numiſma. poteſtate, & ſic duplex crimen commit-
112 titur. † Primum in principem, ſm in populum & rempipſam
publicam non tm̄ indigenarum ſed & exterarum nationum,
cum quibus commercium eſt. Quæ ratio non modice conſide
randa eſt ſecundum Innoc. in d. c. quanto, ſuper verbo, aſſenſu
113 populi, & hac ratione † princeps pater populi dicitur in c. fin. in
authentica, neque virum quod ex dote. colla. 8. Vnde & Plu-
tarch. ad Traianum Imperatorem, cuius præceptor erat, ait,
oportere primum principem ſe totum met iri, vt quicquid eſt
in toto reipublicę corpore, cuius vice fungitur, diligenter ad-
uertat. & Bal. in procmio feud. col. 9 poſt Archidiac. dicit prin
cipē, cū promulgandæ legis authoritatē fortunę ſibi venerit
eminentiā, debere ſuper oēs cogitare, quid agat, cum nullus ei
dicat, cur ita facis. Cui adde, quod ſcribitur Eccleſiaſtes, 8. c. &
2. Regum, 16. c. §. ad hæc, in authentica, de appell. & intra quæ
tempora, colla. 4. glo. in c. quamuis, in verbo, Dei. de pęnitentia
diſtinctione 3. memini in repetitione l. donationes. C. de don.
114 inter virum & vxorem, col. 6. † Tertio monſtruoſum eſt in po-
liticę inſtitutionis obſeruantia regię quæ legi prorſus aduer-
ſans, vt princeps ſibi parem faciat, vel ſecundum Ariſtotelem
in politicis, quod inferior cum ſuperiore in decretis, & his quę
ſtatū, nobilitatem eius & inſignia contingunt, participet. Et ſi
ſecus fiat, maieſtatis ſuæ decorem & imperiū deturpat, quod
principi non licet, lege regia ad id reſiſtente, c. intellecto, extra
de iureiuran. l. 1. C. de veteris numiſma. poteſtate, ne forte di-
cat aliquis ſimilem ſe eſſe altiſſimo, quemadmodū de Lucife
ro ſcribitur Eſaię. 14. & æternitatem illam, quæ in principe ſo-
lo conſiſtere debet, d. l. fi. C. de veteris numiſma. poteſtate, lib.
11. alius inferior aut ſubditus ſibi arroget, quod indignū eſt, vt
inquit Bal. in præludio feudo 8. & 9. col. hic repeti poſſent non-
115 nulla quę in repetitione l. donationes, annotauimus. † Quarto
lex regia vult omne ſtudium circa nummos principis fabrican
dos tm̄ conuerti, ne forte cōtingat adulterinam pecuniam in
publicum admitti, & ob id in ea reſpublica patiatur, d. l. 2. C. de
falſa moneta. & ne principis imago ſuis dignitatibus defraude
tur l. ſi qua. C. de ſpectac. lib. 11. ne ſilentio rebellādi occaſio de
tur, ſm Bald. in præludio feudo, & erecta in principem ceruice
definiat, ſicuti pleriq; ſumma licentia freti quadam imperan-
di libidine ducti faciliter erumperent, ſicut noſtra ætate cū ma
ximo tamen Reipublicæ diſpendio contigiſſe nouimus. Hic re
peti poſſent quæ Bal. in dictis præludijs feudorum, col. 8. ſcri-
pſit, & in l. nec damnoſa. & l. reſcripta. C. ſi contra ius vel vtili-
tatem publicam. Et hæc dicta intelligo in quocunq; principe
monarcha ſuperiorem non recognoſcente, tametſi non om-
nes monarchę in ſua monarchia tale ius aut imperium in ſuos
habeant ſubditos, quale in ſuos Chriſtianiſſimus rex noſter iu
re obtinet. Supradicta de hoc cudendæ monetæ iure ſcripta
116 ſufficient. † Aliud iam ad contemnendum ſet non prætermit-
tendum ius eſt, quo ſingulari ratione & authoritate Chriſtia-
niſſimus rex ſiue ſupremi mandatum ſuo nomine vtuntur
in iudices eccleſiaſticos ob denegatam ab eccleſiaſticis iudici-
bus iuſtitiam, vel, vt noſtro vocabulo vtar, ob abuſum circa iu-
riſdictionis eccleſiaſticæ exercitium per epiſcopos ſuosve vi-
carios ſeu officiales commiſſum, quibus de cauſis ſupremi ma
giſtratus vice regia ſuum impartiuntur imploratum auxilium
mulctant, coercentve noxios vel ſontes, quod cuiq; iureccon-
ſulto abſonum eſſe, & ab omni iure abhorrere videtur. Et li-
cet plura hic cumulari poſſent, ſatis mihi erit triuiales canc-
nes & decretales recenſere, quæ huic iuri regio prorſus aduer-
ſari pugnareq; noſcuntur. In primis capitulum, decernimus, c.
at ſi clerici. & c. qualiter & quando, extra de iud. c. 1. & 2. & c. ſi
diligenti. extra de foro compe. hic repeti poſſet cauſa. 11. qō. 1. 2.
& 3. c. clerici. & c. fi. extra de immunita. eccleſia. in 6. c. ſi iudex
laicus, de ſenten. excommunica. eodem lib. Imò iudex ſæcula-
ris cognitiònem vſurpans veluti ſacrilegus puniri poſſet. c. con
queſtus, extra de foro compet. c. Chriſtianus, & duobus capitu-
lis ſeq. 11. q. 1. De iure ciuili hoc clare expeditum eſſe videtur in
toto titulo in authētica, apud quos oportet monach. vel aſſiſt.
coll. 6. & in tit. vt cleric. apud proprios epiſcopos, eadem colla.
auth. clericus. C. de epiſc. & cler. nam & ſæpiſſime diſputatur,
an clericus laicum pro re mere prophana coram eccleſiaſtico
conuenire poſſit, de quo in c. ſi clericus, extra de foro compe.
c. ſuper quibuſdam, in fi. extra de verb. ſign. vbi commemoran
tur cauſæ & perſonæ, quæ in foro eccleſiaſtico conueniri de-
bent, & in d. c. at ſi clerici. poſt gl. in verbo, non tenet, extra de
iudic. gl. in cap. conuenior in verbo, Chriſtus, 23. q. 8 quam di-
ſputationem Bonifacius Octauus ſua conſtitutione abſoluiſſe
videtur, in d. c. fi. de immunit. eccleſia. lib. 6. Et licet eccleſiaſti
cus iudex ob neglectam vel denegatam a ſeculari iudice iuſti-
tiam iure canonum adiri poſſit, c. licet. extra de foro compet.
117 & † ob id gl. in c. ſi clericus, extra eo. tit. de foro competen. di-
cat Papam hodie paſſim laicorum cauſas & lites eccleſiaſticis
iudicibus committere, etiam ſi negligentes non ſint, cōtra ea
quæ Papa conſtituit in c. nouit. extra de iudic. c. ſecundum, ex-
tra de priuileg. non ſic eſt in laico ſeu ſæculari iudice, qui non
poteſt officium ſuum etiam imploratum impartiri, quantum
cunq; eccleſiaſticus iudex clerico aut cuiuis alteri iuſtitiam de
negauerit vel adminiſtrare neglexerit, ca. qualiter & quando,
extra de iudi. quæ decretalis multa dote a canoniſtis illuſtrata
multiſq; authoritatibus confirmata eſt. Neq; illi decretali ob-
ſtare poſſit, c. filij. 16. q. 7. cum ille canon correctus & emenda-
tus ſit per conſtitutionem Pontificum in d. c. qualiter & quan-
do. Et hac ratione pleriq; legum interpretes in illam decreta-
lem & ſimiles inſurrexerunt, tum primo Cynus in l. eos. §. ne
118 temere. C. de appell. dicit enim Cynus † curiam Papę ſummo-
pere deſiderare vt totus mundus ad eam fluere poſſit, tanta
eſt, inquit, in ea argenti & auri ſacra fames. Et ob id idem Cy-
nus in l. qui contra. C. de inceſtis nupt. dicit permittendū eſſe
eccleſiaſticis in ſuo foro canones ſuos ſeruare, laici vero in ſuo
foro legibus & cōſtitutionibus ſuis ciuilibus vtantur. Idem Cy-
nus ſcribit in l. & ſi contra. C. de nup. plura eo ſcribit Lucas de
Pen. in 6. 7. & 8. col. C. de incol. lib. 10. cuius dicta longum eſſet
recenſere, ea igitur ex propoſito omitto. Similiter Barto. in l. 1.
ad fi. ff. de pęnis. Et, vt ſupra dictum eſt, nō plurimum a Cyno,
Bar. & reliquis iuris ciuilis interpretibus pleriq; canonum in-
terpretes diſſentiunt, quorum ſupra meminimus, præſertim
Bern. gloſſator Decretalium in d. c. ſi clericus, extra de foro cō
pet. Hoſt. in c. vnico, extra de ſacra vnctio. Archidiac. in ca. hoc
videtur, 22. q. 5. Ioan. Andr. in c. ſolitæ, 5. col. extra de maiorita.
& obedien. Hæc pauca ex multis hic annotare volui, tametſi
potuiſſent hæc noſtra ſcripta pluribus alijs authoritatibus præ-
grauari, quæ cum cuiq; lectori pateant, tranſcribere non cura-
ui. Ad alteram vero partem progredior. In oppoſitum igitur
119 † quod propter neglectam ab eccleſiaſtico iudice cæteriſve ec
cleſiaſticis perſonis vel miniſtris vel denegatam ab eis iuſtitiā
liceat regis officium & ſubſidium implorare & requirere. In
primis mouet me dictum, c. filijs, 16. q. 7. qui in hoc videtur in-
dubius, dum in eo dicitur, Si autem Metropolitanus talia ge-
rat, regis hoc auribus intimare non differant. Et quanquam di
cant hi qui ſecus ſentiunt, illum canonem correctum eſſe per
c. qualiter & quando. extra de iudi. ad miſerorum ſubſidium
refugere videntur. Tranſeat hæc ſcena ſine correctione, ſicu-
ti Accurſius ait in l. damni infecti, §. ſi is qui vicinas, in verbo,
aliquas. ff. de damno infecto. cuius dictum Roman. illic ſilen-
tio non præterijt. Addo ad noſtræ concluſionis confirmatio-
nem, c. ſecundum, extra de regula. ibi, ſi parentes ipſius intra
annum nō reclamauerint ad principem aut proprium epiſco-
pum, vel admiſſum dominicatum clericatu permaneat. Secun-
do c. ſi quis a clerico. verſic. ſin autem 9. q. 1. cuius canonis deci
ſio ex Carthaginenſi concilio ſumpta eſt. Inquit ille tex. ſin au
tem noluerit epiſcopus litem dirimere, tūc ad ciuilem iudicē
diſceptatio cauſæ perueniat. De iure ciuili eſt text. in §. ſi quis
autem pro pecuniaria, in auth. de ſanctiſ. epiſc. collat. 9. ibi &
epiſcopus diſtulerit inter eos iudicare, licentiam habeat actor
ciuilē iudicem adire. Cuius meminit gl. in c. ſi in verbo, con-

tiam in auth. apud quos oporteat monach. aut assist. colla. 6. Tertio vrget aliud argumentum quod potissime in regibus Franciæ procedit. Ex concessione enim Synodi generalis Romæ in Laterano celebratę Franciæ reges singulari ratione priuilegium obtinuerunt, vt episcopi omnes prius quã electionis confirmationem cõsequi possent, inuestituram suorũ episcopatuum a rege recipere debeant. Imò nec cõsecrari permittit donec a rege laudata sit eorũ electio. Et si secus attentatũ fuerit, anathemate notari voluit. Vbi non resipuerint, bonorum publicatione cõpesci censet. c. Adrianus, & c. in Synodo. 63. distic. neq; abs re id priuilegiũ concessum esse puto, cum Franciæ reges de ecclesia semper bene meriti fuerint, vt satis ex annalibus etiam Romanis constare potest, tametsi hi, qui Romanas historias texuerunt, deposita in hac re omni inuidia id fateri necesse habuerint. In tractatu scripsi, & si forte occasio per tẽps
120 concedat, diffusius explicabimus. Et ob id singulari titulo donati sunt, quoniam Christianissimi nuncupantur. Dotes nãq; quibus singulari religione totius regni sacella omnis generis templa ornauerunt, istorum testimonium perhibent, quo factum est vt omnisũ fere cathedralium ecclesiarũ patroni titulum iure merito cõsequuti sint, vt plene ex decretali, ex diligẽti olim posita in titulo de iure patron. in antiquis plus liquido constabat, sed Romani, quibus Gallicum nomẽ semper exosum fuit, anserũ semper memores, nescio qua ducti opinione ex libris decretaliũ cancellare, & vt verius loquar, tollere curauerunt, vt notat Archidiaco. in ca. Imperiũ 10. distinctio Corset. notauit in tractatu q. 11. licet Archidia. non alleget. Inuestiturę autem inspectio dominij ostẽdit essentiã c. vnico, quid sit inuestitura. colla. 10. c. vnico, de forma fideli. & c. vnico, de no. for. fideli. eadẽ colla. c. de forma 22. q. 5. plenius in secũdo. extra de consuetud. Licet Archidiaco. in d. c. Imperium, dicat regem nõ posse hoc ius spirituale vendicare, nisi ex causa iuris patronatus, & non alio iure c. si quis deinceps, & c. per laicus, & ca. nullus 16. q. 7. Ego autem dico duplici iure habere. Primo ex priuilegio sibi ab ecclesia cõcesso, vt clare probatur in d. c. Adrianus, & c. in Synodo 63. disti. & in c. cum inter. extra de consuetud. quod omnes ad id allegãt, præsertim Archidia. in d. c. Imperium. Henr. Bohic in c. præterea. extra de iure patronat. Sed ex illa decretali plura sunt adempta, vt ex eius lectione satis constare potest. Sed indubitati iuris est vasallum propter denegatum domino vel subditis iustitiam a domino argui posse, & ob id feudo priuari c. porro. versi. illud, quæ fuit prima causa benefic. amit. colla. 10. c. insuper. extra de prohibi.
121 feud. alie. per Feder. colla. 10. † pariter & dominus; priuatur iure feudi, si vasallo iustitia denegauerit ca. 1. ad finem, vbi illic gl. in verbo, com[illegible] ellat. qu[illegible] fit [illegible] colla. 10 gl. in d. versic. illud c. domino [illegible] feudo fuer[illegible] contro[illegible]ersia inter domi. & agnatos, & tex. in c. [illegible] qualiter dom[illegible] propriet. feudi priuetur c. 1. in fi. de no[illegible] fideli. coll[illegible] item si in alios sibi subditos peccauerit [illegible] do[illegible] offer[illegible] eo, quod beneficio [illegible] vasallus [illegible]abitatur, secundũ And. de Iser. & Card. in d. c. porro. §. illud, [illegible] fuit prima causa benefi. amit. Sed cũ temporalis [illegible] electio seu episcopalis sedis exercitiũ episcopis interdic[illegible]tur, vt ante cõsecrari neq; iura episcopalia qualiacũq; [illegible] ministrare possint, quam a principe laudata sit eius electio, & [illegible] suscepta inuestitura de qua i. c. [illegible]. extra de elect[illegible]o. & fides principi data princeps igitur omnia veri dominij iura exercet, quoniã interim canonicatus & præbendas ceteraq; beneficia curã animarum non habentia pleno
122 iure confert. d. c. in Synodo. 63. distinctio. † Non mirũ est, si rex appellatus suo iure, id est priuileg[illegible] vtens ab episcopo cõmissos iudices ob neglectã iustitiã coerceat, & cẽsura distringat. Ex hoc argumento ẽt vsus est Ant. de Butrio in c. verum. [illegible] col. extra de foro con[illegible]peten. dicit enim ex negligẽtia iudicis ecclesiastici regem vel Imperatorem adeundum esse, si ab ecclesiastico iudice appelletur rex vel Imperato[illegible], vel ad eũ querela porrigatur d. c. verum & c. solite. extra de maiorita. & obediẽ. c. Romana. §. debet de appel. lib. 6. Imo vasalli volẽtes coram alio iudice litigare, quam corã domino, vendicari possunt a domino etiam eis inuitis c. ex transmissa, & c. ex tenore. extra de foro cõpeten. l. de iure. ff. [illegible] Municip. l. 1. §. per hanc 1. ff. de rei vend. vbi glo. plura alia similia congerit. Et in hoc neruus ecclesiasticæ disciplinę nullo pacto offenditur d. c. verum c. ex tenore. extra de foro compet. Nec absonum esse põt. quia id in [illegible]emoriam & remunerationem benef[illegible]ciorũ a Franciæ regibus accepto[illegible]um concessum esse vt, argumento c. constitutus. extra de religio. domibus l. Aquilius, & l. si pater §. fi. ff. de don[illegible] [illegible]ram conditionis. ff. de manumis. vindicta. quẽadmodum declarat ille canon, Adrianus 63. distinctio. qui rerum a Carolo Martello, Pipino, Carolo magno reliquisve Galliæ regibus gestarum mention[illegible]ẽ facit, & in tract. copiose scripsimus Imò plus rex. in d. c. in Synodo. 63. distinctio. vltra anathematis sententiam, exilij, vel vltimi supplicij pęnam permittit in ausores inferri c. secundo, vbi per Innoc. & Fely. extra de maiori. & obediẽ. Et iuris dispositione episcopus quoad viuit feudo priuari posset c. fin. de capit. Corra. colla. 10. de quo in c. delictum de reg. iur. in texto.
123 † & sępissime manus regia iniecta est nostra ętate in plures episcopos, qui a principe defecerãt, imò factionis authores dici poterant, vna nanq; cũ coniuratis abierant bellum in principẽ vniuersamve Galliam mouentes, armatiq; cum ipso exercitu equo insidentes ad bellum necessaria administrabant, in reliquis autẽ causis priuatorũ, in quibus ecclesiastici iudices imploratũ ab eis officium impartiri recusauerunt, vel forte falcem in messem regiam imposuerunt, iura regia vsurpando, pro casuum necessitate prouisum est, si vero perperã regis auxiliũ appellatũ est, qui frustra appellãt, mulctati ad ecclesiasticum iudicem remittuntur secundũ formã dicti. §. si quis autem pro pecuniaria in principio. & in versicu. si autem ecclesiastica causa est, in auth. de sanctissimis episcopis. coll. 9. & in d. §. 1. in principio. in authẽtica, vt clerici apud proprios episcopos, & in §. fin. in auth. apud quos opor. monach. colla. 6. de causis prædiorum ad clericos spectantiũ nulla dubitatio esse potest c. si quę causę. §. fin. 11. q. 1. & c. causam quæ, secundo. extra qui filij sint legiti. c. examinata, & d. c. ex tenore c. verum. extra de foro cõpetenti c. cæterũ. extra de iudic. nec prætermittam vnum, quod est Inno. Host. Ioan. Andreæ, Anto. & assectarum in c. super his. extra de accus. dum dicunt,
124 † regem Franciæ posse electum in episcopum respuere si forte eum suspectum habeat c. cõstitutum, & d. c. filijs 16. q. 7. Idem per multa tenet Dominic. in c. vt circa. §. edicto. de electio. lib. 6. Ex quorum authoritate constat verum nõ esse dictum c. filijs, per c. qualiter & quando. extra de iudic. correctum esse. Et licet pleriq; ad omnia supradicta dicere visi sint admitti posse, vbi ab ecclesiasticis iudicibus in causa feudali denegata esset iustitia, vt princeps appellari possit, non autem episcopus, cuius opinionis sunt Iaco. de Belloui. & Bald. in c. item qui domino, quę fuit prima causa benefic. amitten. colla. 10. per dictũ c. cęterum, extra de iudi. nõ sic in cæteris causis nõ feudalibus d. c. qualiter & quãdo. extra de iudi. tñ hoc non placuit Andr. de Isernia in d. c. item qui domino, sed generaliter illũ text. in quacunq; causa intelligendum esse dixit. Cui consentire videtur. Abb. & plerįq; alij, quorũ in tractatu meminimus in c. at si clerici. extra de iudi. dũ de rege Angliæ tunc vasallo loquuntur, qui quærelã Pontifici de Rege Franciæ porrexit, neq; Põtifex dubitauit cognitionem quærele assumere, quasi peccatũ Rex Franciæ commisisset, iustitiam regi Anglię contra pacis fędera denegando. Sed alia ratione non potest hæc stricta limitatio recipi pluribus rationibus. Prima, quia ca. filijs, generaliter loquitur de quacunq; causa, qua rex appellatus est ob neglectam aut denegatã ab episcopo iustitiam. nam & ille canon in maioribus terminis loquitur, quam dicant Iac. de Belluis. & Bal. in d. c. item qui domino. nam loquitur in sacerdote, qui dotẽ ecclesię fraudauerat, & episcopus filiorum & aliorũ propinquorũ querimoniam obaudiebat, & c. si quis cum cleri
125 co 11. q. 1. † adhuc generalius loquitur de quacunq; pecuniaria causa, qua clericus corã episcopo a laico cõuentus fuerit, vt si episcopus iustitiam ministrare negligat, regem aut sęcularem iudicẽ adire permittit, qui iustitiam aduersus clericum administret. Verba illius tex. supra recensuimus, & iterũ repetimus si quis cum clerico litigium habuerit, si quidem de causa pecuniaria, adeat prius episcopum, cuius iudicio clericus suppositus est, & paulo post sequitur, sin autẽ noluerit episcopus litẽ dirimere, tũc ad ciuilem iudicem disceptatio causę perueniat. addi etiam posset quod ex primo Regum cap. 8. de filijs Heli scribitur, qui declinauerunt post auaritiam, acceperuntq; munera & peruerterunt iudicium coegeruntq; populum Israeliti cum rege amare & regem postulare, qui illum iudicaret. Tertio ex prædictis alia consideratio cõsequutiua est. nã si episcopus iurisdictionis episcopalis exercitiũ non recipiat, nisi eius electio a rege laudata sit, & a rege inuestiturã assumpserit, propter interesse quod rex habere potest, vt inquit tex. & gl. in c. nullus 55. distinctione. maxime vt suis subditis per episcopum aut eius vicarios iustitia administretur, & iniuste ab eis nõ tractentur, ob id mirum non est si substitorũ querelas aut querimonias per se aut suos magistratus audiat. Quarto inducitur textus dicti capituli, Adrianus, cum gl. fin. & capituli, in Syno-
126 do. 63. distinctione dum ille textus ait, † bona episcopi electi administrantis prius, quam eius electio a rege laudata & confirmata fuerit publicari, perpetuoq; exilio aut vltimo supplicio electum condemnandum esse, & glossa inquit, non quod huiusmodi condẽnatio a Pontifice fiat. Et ratio secundum Innocentium, in d. ca. 2. extra de maioritate & obediẽtia & Felynum in cap. si quando col. 2. extra de rescriptis, quoniam Põtifex tales sententias pronunciando irregularitatem incurreret. c. sententiam sanguinis. extra ne cler. vel monachi. hac ratione gl. in d. cap. Adrianus, ait, ille textus docet regem quid facere debeat. tales enim cõtemptores canonis iudicabit, & supradictis pęnis eos afficiet. Ecce quomodo regi Franciæ iurisdictio etiam

etiam animaduersionis aduersus episcopos a cõcilio tributum, Similem expositionem tradit glo. in cap. delatori. 6. q. 6. Allegat glo. ista textum in capit. si quis rapuerit, 27. qõ. 1. & in capit. illicita. 23. qõ. 4. nec aliter, vt dixi, possunt illi duo canones in-
127 terpretari, † cum Pontifex exercitium gladij temporalis nõ habeat, vt recte inquit glossa in dicto capitulo, in Synodo, in verbo, fit patrinus, & scribitur Ioannis. 18. mitte gladium tuum in vaginam. Et plura inferius explicabimus. Interim non omitto, quod Felynus in dicto capitulo, si quando, colum. 2. extra de rescriptis, post Paridem de Puteo in tractatu syndicatus, folio. 32. refert coactum fuisse Ioannem, 23. quendam Romanũ a morte liberare, quem decapitari iusserat, populus enim in Ioannem 23. acclamare cępit Papam irregularitatem contraxisse. Similiter Hostiensi contigit, vt refert Ioan. de Lignano in d. c. sententiam sanguinis, secundum Fely. in d. c. si quando dum Bononiæ Legatus esset, & occurrisset ei insignis fur, qui ad furcas ducebatur, postulauit se a morte liberari, quod cum renuerit Hostiensis iusseritque de eo iustitiam fieri, reclamauit ille & improperauit ei, quod irregularis esset. Hac ratione ductus Hostien. hominem a morte liberauit, non enim potest Papa aut episcopus aut alius ecclesiasticus iudex pęnam mortis inferre vel adiudicare, nec pręcipere inferri, c. his a quibus, 23. q. 8. Imò nec iudicio assistere, c. clericus, & c. sententiam sanguinis, extra ne clerici vel monachi. Neque tacendum esse existimaui, non tam singulare quã elegans dictum Lucę de Pen. in d. l. mulieres, 8. col. C. de incol. dum ait, sententiam ab ecclesiastico iudice prolatam iuris infamiam irrogare non posse, sed facti tantum, glo. est in c. si aduersus, extra de hæretic. in gl. fi. quæ ad id tex. notat in c. huic igitur 2. q. 4. quare non possint verba illorum duorum canonum, Adrianus, & in Synodo 63. distinctio. Papæ accõmodari, & hac ratione veram esse Ioan. Theuto. glossatoris sententiam, vt hæc regibus Franciæ dirigantur, doceanturque quomodo in episcopos animaduertere possint, & id a subiectione prouenit quam episcopi Regi facere debent, & ab eo inuestituram assumere, vt supra di-
128 ctum est. † Ex his constat regni episcopos & archiepiscopos non nisi per regis inuestituram iurisdictionis non tantum temporalis sed & ecclesiasticæ exercitium accipere, dict. cap. conuenior. 23. quęst. 8. c. si quæ causę. §. fi. 11. q. 1. Et ideo dubiũ esse non potest, si forte episcopus, aut iudices ab eo cõmissi sua iurisdictione abutantur, si ab eis ad principem reclamatur seu appellatur, quo minus rex aut eius magistratus de ea appellatione iudicem, vt plenius Ioan. And. & Anto. de Butrio prosequuntur in d. cap. verum. extra de foro compe. Henri. Bohic in c. clericus. extra ne clerici vel monachi. c. ex parte. extra de foro cõpet. & quod notatur in c. episcopus, ne clerici vel monachi. lib. 6. similiter si in exercitio ecclesiasticæ iurisdictionis male versantur, vel negligunt subditis regis iustitiam administrare, vel abusum circa exercitiũ eius committũt, & maxime vbi iura regia vsurpant, in his iure potest rex aut supremi eius magistratus appellari vel eorum officiũ seu authoritas implorari, & imploratum impartiri, pręsertim si ecclesiastici iudices regis iurisdictionem interuertant vel intercipiant, contra id quod scribitur in c. 2. extra de priuileg. & in c. nouit. extra de iudic. c. causam quę, 2. ca. per venerabilẽ. extra qui filij sint legit.
129 sicuti sæpissime cõtingere nouimus. † ecclesiastici nãque iudices passim laicos pro quacũque cã ad suam iurisdictionem trahunt, 5. c. licet. extra de foro compe. & ea quæ supra scripta sunt constitutionis Bonifacianę authoritate freti, in c. fi. de immunita. ecclesia. lib. 6. nam id a iure alienum videri potest, etiã si Bonifacianis constitutionibus inhærendum est, quemadmodum enim ecclesiastico iudici licet suam iurisdictionem etiam vsque ad sanguinem tueri, vt inquit Bonifacius octauus in c. dilecto. de senten. excommu. libr. 6. Atque ob id Beatus Thomas Cantuariensis, vt scribitur in ca. sicut dignum. extra de homicid. ab ecclesia inter sanctos relatus sit, multo fortiori ratione laico iudici suam iurisdictionem etiam gladio tueri & defendere permissum est, cum gladij exercitiũ habeat. l. imperium. ff. de iurisdictio. om. iudi. in proœmio Instit. in prin. l. 1. si quis ius dicen. non obtẽp. c. 1. extra de offi. delega. c. Romana,
130 de pęn. in 6. non autem episcopi, vt supra diximus. † Et non abre dicitur, gladium regi concessum esse, vt omnes, præsertim ecclesiã vltore gladio ab omni iniuria defendat, inquit diuus Paulus in epistola ad Roma. c. 13. c. Regum. c. non solum. 23. q. 5. cap. solite. extra de maiori. & obed. Et vtrũque prosequere vt per Inno. in c. olim. 3. col. de restitu. spolia. in c. di ectus. extra de pęn. in c. dilectus. extra de rescri. in c. ex parte. extra de verb. signific. Et non absque ratione reuocata est Bonifaciana constitutio, quæ posita est in d. c. fi. de immunit. ecclesia. libr. 6. per Martinũ Quintum in extrauag. meruit. quoniam nõ esset Dei vocem audire, si cui tributum. si quæ Cæsaris sint, Cæsari non redderentur. d. c. conuenior. & c. seq. 23. q. 8. & in dicta epistola diui Pauli ad Roma. 13. & in d. c. solite. extra de maiori. & obed. per quem tex. ecclesiastica iurisdictio a temporali plane distinguitur. & dicit glo. in d. c. conuenior. in verbo, Christus,
131 † vt spiritualis seu ecclesiastica iurisdictio circa spiritualia sit, præsertim causas, quæ sunt fidei, vt inquit ille tex. Regum aũt potestas circa temporalia. & ita declarat tex. in d. c. solite. Accedit tex. in c. si clericus. extra de foro compet. & inuito domino non potest subditus in aliam pñtem seu iudicem iurisdictionem prorogare, sm Io. Fab. in l. si qui. C. de episco. audien. Et ob id modus appellationis per causam abusus a practicis inuentus est in c. si clericus. c. ex transmissa. c. verum. extra de foro compet. c. causam quę, 2. extra qui filij sint legi. d. c. solite. & d. c. si quæ causæ. 11. q. 1. §. pro pecuniaria. in auth. de sanctiss. episc. colla. 9. Et maxime in rege Francię hoc iure dicere licet, cum omnes sui regni basilicę seu ecclesiæ, cuiuscunque qualitatis sint, mediate vel immediate a regibus temporalia receperunt. Non mirum si aliquid iuris in eis plus alijs, regibus ab ecclesia concessum est, vt in tractatu exposuimus. Ad prædictorum confirmationem plurimum Innoc. iuuat authoritas in c. non minus extra de immunitate ecclesiarum. dum illic inquit Innoc. ecclesiasticas personas non posse a sæcularibus iudicibus ad extraordinaria munera subeunda compelli, cum sui fori non sint. Res autem ecclesiasticarum personarum, cum sui fori sint, per eos constringi possunt. c. si diligenti. extra de foro compet. Cui tu illi adde tex. in c. sancitum. 23. q. 8. Aliud Innocentij dictum tacendum esse non putaui in c. nouerit. extra de sententia excommunic. Inquit Innocentius, In temporali autẽ generaliter & generalis ecclesiæ solus imperator, quẽ vniuersis & clericis & laicis præesse debet, priuilegium cõcedere potest. c. cum ad verum. 96. distinctione, recte facit pro Innocentij dicti Augustini sententia in c. quo iure. 8. distinctione. Iura ipsa humana per imperatores & rectores sæculi Deus distribuit humano generi. Item, tolle iura imperatorũ, & quis audeat dicere, hæc villa est mea, meus est ille seruus, mea est ista domus? Si autem vt teneantur ista ab hominibus, regum iura fecerunt, quis igitur subditos prohibebit querelam regi afferre, vt ab omni iniuria conseruetꝰ vt in dicto c. 13. epistolæ diui Pauli ad Rom. vnde si ecclesiastici iudices laicos, reliquosve regis subditos, vbi de rebus quæstio est, quæ sæcularis, seu temporalis fori sunt, impetunt & arguunt, licet regi suam tueri & defendere iurisdictionem, neque permittere debet vsurpationes huiusmodi sibi fieri. d. c. 2. extra de priuilegijs. d. c. licet. extra de foro compet. Et idem tenet Felynus in d. capit. qualiter & qñ.
132 in prima limitatione. extra de iudic. † Ex his clare constat, præcipue regem propter abusum ecclesiasticæ iurisdictionis adiri posse. Primo, si feudi quęstio versatur. d. cap. verum. cap. ex parte. c. ex trãsmissa. extra de foro compet. c. cęterum. extra de iudicijs. Secundo, si laici per ecclesiasticos iudices ad suum tribunal vocantur. d. c. si clericus. & c. ex transmissa. extra de foro cõpet. nisi causa, propter quam laicus coram ecclesiastico iudice vocatur, mere spiritualis sit. c. tuam. extra de ordi. cogn. cap. lator. c. per venerabilem. extra qui fil. sint legiti. Tertio si episcopus administrauerit priusquam a rege laudata sit eius electio, aut postulatio, & inuestituram ab eo receperit, d. capit. Adrianus. & c. in synodo 63. distin. Et istud proprium est ius regalię. cap. generali. de electio. libr. 6. dixi in tractatu. Quarto, si iustitiã ecclesiasticus iudex regis subditis etiam ecclesiasticis deneget. d. cap. filijs. 16. q. 7. & cap. si quis cum clerico 11. q. 1. & alijs supra notatis. vel si ecclesiasticus iudex aut alia eccl. siastica potestas, qualis est abbatum & priorum conuentualium, vel cuiuis ordinis primariorum, vltra modum seuiat sua potestate abutendo. iuxta. §. fina. Instim. de his qui sunt sui vel alieni iuris. & dictum. §. fina. in authen. apud quos opor. monach. collat. 6. l. 2. ff. de his qui sunt sui vel alieni iuris. quia forte tam grauis impetus ecclesiasticorum cohiberi non potest. Non autem vbi ecclesiastica, & moderata disciplina vtuntur. c. ad nostrã. & c. reprehensibilis. extra de appellatio. & c. de Liguribus. & cap. principes sæculi. 23. q. 5. Et ecclesia sæpius sæculare brachium implorat, vt in cap. cum non ab homine. extra de iudic. Quinto, dum de rebus prædialibus quæstio mouetur. d. cap. si clericus. extra de foro competen. c. si quæ causæ. §. fin. 11. quæstione. 1. c. solitę. §. si. extra de maiorita. & obediẽt. c. causam quę. extra qui filij sint legiti. vel si clericaliter non viuat. c. vnico. extra de obl. ad ratioci. clemẽti. 1. de vita & honesta. clerico. c. primo. de cleric. coniuga. l. si ignorans. ff. loca. & conducti & l. item apud Labeonem. §. si quis virgines. ff. de iniurijs. Alia cumulauit Stepha. Aufrer. Tholosanus doctor in repetitione clementi. 1. de
133 officio ordin. hæc pauca obiter tantum scribere curaui. † Cæterum dicenti abusum fuisse ecclesiasticum iudicem, vel ab eo denegatam iustitiam, vel in iurisdictionem laicalem aliquid attentasse, probandi onus incumbit, cum prima facie pro iudicibus præsumptio sit. c. si cui. & c. cum inter. versus fin. extra de re iudica. de quo in l. sciendum. ff. de verb. oblig. c. bonæ. primo. extra de electio. Probabitur autem ex actis causæ, si forte per ea constet iudicem sæpius interpellatum vel requisitum fuisse vt iustitiam ministraret, sed procrastinauit, vel sui copiam non

fecit, vt in l. 2. §. in bonorum, ff. quis ordo in bonorum possess.
serue. ibi, sed postulationibus non dederit responsum l. 2. §. cō-
festim. ff. ad Tertullia. l. in senatusconsultum, §. si propter mor-
tem, versic. qui post. ff. ad senatusconsul. Turpilli. c. licet, & c. ex
tenore, extra de foro competenti, c. quoniam cōtra falsam, ver
sus finem, extra de probatio. l. sancimus. C. de iudic. l. si quando
in fine. C. de testibus, vel forte dolose gratia aut pretio corru-
ptus iudex aliquid in laicū attentauerit, argumento, l. si filius-
familias, ff. de iudi. §. 1. Instit. de obligationibus quæ ex quasi de
licto nascuntur. In quibus satis probatur, quod in dicto c. filijs,
16. q. 7. & c. si quis a clerico. 11. q. 1 scriptum est in l. miles, §. se-
134 xaginta, ff ad legem Iuliam de adulter. † Acta enim causæ fa-
ciliter indicant, quid in iudicio actum est, c. quoniam contra fal
sam, in fine, extra de probation. c. cum ad sedem, §. fi. extra de
restitutio. spoliatorum. Et ad damna partis læsæ condemnan-
di sunt dicta l. sancimus. C. de iudic. & l. si quando, in fine. C. de
testibus. Secundo testibus probari potest quid a iudice perpe-
ram aut dolose actum est l. non intelligitur, § tacite, ff. de iure
fisci. Forte enim contingit, quod renuat parti actorum coram
se copiam aut instrumenta tradere, & ideo testibus probari po
terit hæc negatiua, cum sententia & reliqua iudicij acta per te-
stes probari possint, d. capit. sicut. extra de re iudicata. capitulo,
Albericus, in fine, extra de testibus, vbi ex illo textu Hostiensis
formam inserit, quam obseruare debet iudex circa illius sen-
tentiæ probationem, de qua per glo. in l. gesta, C. de re iudica-
ta l. chyrographis, ff. de administratio. tut. c. bonæ. primo. ex-
tra de electio. vbi forma probationis huius negatiuę post glo.
ab omnibus interpretibus commemoratur. Et tanto magis te
stium depositio hoc casu recipienda est, cum facto & culpa iu-
dicis pars impediatur aliter actorum probationem facere, eo
quod renuit instrumentum dari actorum, aut ipsa acta formi-
ter tradi. c. peruenit. 1. extra de testi. cogen. tex. cum glo. in cap.
cum causam 1. in verbo, compellas. extra de testi. Innocēt. in c.
intimauit, eodem tit. vel si iudex ecclesiasticus de re a patrono
ecclesiæ concessa, aut ad religionis obseruantiam, aut ecclesiæ
cultum vel subuentionem, vel aliter vsibus ecclesiæ destinata
abutitur, licite regis officium implorare licet. Et ita loquitur
text. dicti c. alijs, 16. q 7. quę mala versatio vel dilapidatio recte
probari potest per instrumenta alienationum ab episcopo aut
alio administratore factarum. argumento, §. quia vero verisi-
mile. in auth. de non alienan. reb. eccle. colla. 2. §. callidis. de pro
hib feud. aliena. per Feder. l. 2. §. inspectio, §. quemadmo. testa.
aperian. Si forte episcopus negligat eos prohibere vel aliena-
tiones reuocare d. c. filijs, interest enim patroni res ecclesiæ ser
uari. c. nobis, extra de iure patron. cap. constitutum. 16. q 1. per
quem canonem & dictum c. filijs, ita notat Innoc. in c. super
his, extra de accu. vel etiam per testes alienatio probari possit,
cum eadem sit ratio probationis d. c. peruenit 1. extra de testi.
cogen. Facit ratio l. in exercendis, C. de fide instrumen. Aliud
135 † ius soli Principi cohærens est restituendi natalibus. l. 1. C. de
iure aureorum annulo quem tex. Bal. Ang. & Paul. de Cast. il-
lic ad id notant. Paul. de Cast. in l. Gallus, §. & quid si tantum,
versus finem, ff. de liber. & posthu. Bald. in l. 2. colum. 10. C. de
seruitu. & aqua. Licet in multis ordo decurionum circa sta-
tum aliquid concedere possit §. fin. Instit. de nupt. dum de fi-
lio curiæ oblato ille tex. loquitur. Idem in §. si quis igitur, in au
thent. quibus mod. natur. effic. sui. coll. 7. Sed illę concessiones,
licet diuersos non tamen integros effectus producunt, vt glo.
inquit in auth. sed hodie. in verbo, illęso, eod. tit. C. de iure au-
reo. annul. quæ licet nihil alleget, pro ea est tex. in §. filium. in
136 auth. quibus mod. naturales effic. sui. † quantum enim ad obla
tos filios curiæ tantum legitimatis beneficium proderit. Illi
enim patri tantum succedent in parte sibi relicta, non etiam
ascendentibus vel descendentibus, aut ex latere agnatis vel co-
gnatis, quod secus est in restituto natalib. a Principe, quia quo
ad omnia restituitur. l. 2. ff. de natal. restituend. & l. 2. C. de iure
aureorum annulorum. Et ideo nō solet Princeps faciliter hu-
iusmodi natalium restitutiones concedere, nisi consentiente
eo, cuius interest filium natalibus non restitui. d. l. 2. & l. nec fi-
lio, ff. de natali. restituend. Alias causas recenset Imperator, pro
pter quas non solet Princeps natalibus restituere, in §. illud. vs-
que in finem tituli. in authentica, quibus modis naturales effi-
ciun. sui. colla 7. Et hac consideratione dicitur hoc ius soli Prin
cipi conuenire d. l. 1. C. de iure aureorum annulorum. Et di-
cto, §. illud in authentica, quibus modis naturales efficiun. sui.
137 † Et licet patroni manumittendo, seruos donent libertate, nō
tamen eam consequuntur libertatem, vt iura integre ingenui-
tatis consequantur, quia & obsequium & reuerentiam patro-
nis eorumve filijs debent, tametsi a Principe ius aureorum an-
nullorum patrono consentiente consequuti fuerint, §. illud, in
authentica, vt liberti de cętero. collat. 6. a quo sumpta est au-
thentica, sed hodie. C. de iure aureorum annullorum, hoc etiā
ex toto tit. ff. de obsequi. patron. præstand. videre potes. Et ad-
huc ius illud manumittendi ex imperatoris concessione na-
gis, quam ex manumittentis potestate obtinent. & ideo serui
per manumissionem libertatem consequuntur. Idem si liber-
tatem quam serui Romani ciuitatem inhabitantes per incola
tum ab Imperatore Antonino sunt consequuti, dicendum est.
l. in vrbe. ff. de statu hominum. Et vtrunq; casum Iustinianus
eadem consideratione diffinit in §. fin. in authentica, vt liber.
138 de cæter. colla. 6. † Non sic est, in eo, qui a principe natalibus
restituitur, quia per omnia integram ingenuitatis statum con
sequitur. l. 2. & tribus sequentibus legibus. ff. de natali. restituē.
Neque patronus iura aliqua patronatus retinet, sed id non sine
ratione est quia quod princeps circa natalium restitutionem fa
cit non nisi patrono eiusdemve filio consentiente concedit,
quasi ex proposito omni iuri patronatus renunciet. Quibus
adde. l. sed si hac lege. §. patronum. secundo responso ff. de in
ius vocan. qui enim natalibus restituitur, honorē patrono non
debet, qui vero ius aureorum annulorum consequutus est, li-
cet omnia ingenuitatis munia consequatur, reuerentiam ta-
men patrono debet. l. penultima & fin. ff. de iure aureorum an
nullorum. Et ratio differentię, quam supra storuimus, est, quod
scilicet patrono volente vel non dissentiente obtineret. l. du-
uus. ff. de iure aureorum annulorum. Neq; hac ratione patro
ni ministerium suum impartientes manumittere videtur, sed
princeps. d. §. fin. in authen. vt liber. de cętero. collatio 6. in his
verbis, restituimus enim naturę ingenuitate dignos, non per
singulos de cętero, sed omnes deinceps, qui libertatē a domi-
nis meruerint, tantundem dixerat in dicta. l. 2. ff. de natali resti
tuen. ibi, ideoque Imperatores non faciliter solent quenquā
natalibus restituere. Et restitutio natalium a principe facta
omnes afficit, vt nemini reclamare liceat. d. §. illud in authen.
quibus modis naturales efficiūtur sui. Neque vllus dubitauit
vnquam hoc posse principem facere, inquit Sceuola in l. ter-
tia. ff. de natali restituēdis. Alius effectus in natalibus restitutis
est circa feuda, quæ licet iure Romano non regantur, vt in c.
hoc autem notandum. qui feudum dare possunt. in hoc tamē
a iure Romano non plurimum differunt. quamquam enim
legitimandi potestatem concedat, non tamen restituendi na-
139 talibus facultatem concedit, † imò nec legitimatus ab alio q̄ a
principe in feudo succedit. c. naturales. si de feudo fuerit con-
ten. inter dominum & agnatos. collat. 10. Imo plus, vbi a prin-
cipe quis legitimatur, capax successionis feudorum non sit, ni-
si specifice & nominatim a principe etiam ad feudorum suc-
cessionem legitimatus fuerit. §. fi. in auth. quibus modis natu-
ra. efficiun. sui. collat. 7. Et ratio, secundum And. de Iser. & Bal.
in d. c. naturales. est, q̄a princeps ius successionis, quod natu-
ralibus & legitimis filijs debetur, nisi cū magna causa tollere
nō debet, cum illud ius successionis de iure diuino sit, Nume-
ri. 27. & ad Galat 4. cap. & Ioannis. 8. † Debetur enim hæreditas
140 patris filio, quem non potest pater sine causa priuare. §. aliud
quoque. in authentica. vt cum de apppellatio. cognosci. colla. 8.
dixi in repetitione authenticę, ex causa. C. de liber. præteri. l. 1.
C. si vt se ab hæredi. abstineat. Imo plus, si forte contingat filiū
naturalem postea legitimari, non tamen sit capax successionis
feudi etiam per subsequens matrimoniū. d. c. naturales. vbi tex-
tus generaliter loquitur dum ait, Naturales filij, licet postea
fiant legitimi, ad successionem feudi, nec soli, nec cum alijs ad-
mittuntur Et sic agnati filios legitimatos excludunt, quantū-
cunque ex postfacto per subsequens matrimonium legitimi
fiant sufficit enim eos aliquando illegitimos fuisse. glossa illic
plura huic dicto conuenientia refert, quæ non transcribo. Re-
quiritur enim, quod ab initio natiuitatis fuerint legitime nati.
Immo secundum Bald. tempus conceptionis spectabitur. Et
141 † illic idem tenet Cardin. Alexad. motus hac ratione, quoniam
iura feudorum ab ipso initio desiderant naturalitatem cum
legitimitate concurrere, neque sufficere alterū, scilicet aut le-
gitimitatem, aut naturalitatem, per dictum. c. naturales. iuncto
c. adoptiuus. eo tit. si de feudo fuerit cōtentio inter dn̄m & agna-
tos. Confirmatur rōne fm̄ An. de Iser. q̄m filius spectato initio
non dr̄ legitime procreatus. l. si filiusfamilias. ff. de verb. obl. Se
cūdo, vasallus feudū alienare prohibetur extraneo. c. 1. de pro-
hibit. feud. alien. per Federicum. colla. 10. Si liceret patri aut
adoptione, aut matrimonio, aut alias iuris via, qua legitimare
filios licet, in prāte vasalli esset, domino, quem non vellet habe-
re vasallum, dare, q̄d id q̄ scribitur in c. fi. qui feudum dare pos-
142 sunt. † In eo a sit, qui per matrimonium subsequens legitimatū
aliter censuerunt, per c. tanta. extra qui filij sint legitimi. Et Ia-
cobus de bello vis. in d. c. naturales. dicit ex æquitate hāc opinio
nem seruandam esse, per §. dubitatur. in authentica, de incęstis
nupt. collat. 3. Licet secundum eum, forte obstaret. c. vnicum
de filijs natis ad morga. & c. filij. si de feudo fuerit contentio in-
ter domi. & agnatos. Iuris ciuilis & canonici interpretes se in
diuersas diuiserunt sententias in c. innotuit extra de electio. &
in c. per venerabilem. extra qui filij sint legiti. & in l. ex facto. §.
1. vbi aliquid per Bart. ff. ad Trebell. & in l. cum acutissimi. C.
de fideicommiss. & in d. c. naturales. plerique eorum varias fa-
tuerunt

numerunt distinctionem. Nonnulli distinguebant, an tempore cõceptionis vel natiuitatis inter patrem, & matrem impedimentum erat, aut iuris vel etiam publicę honestatis. Et licet forte per Pontificis dispensationem sublatum sit impedimentum, tamen matrimonium subsequens prius vitium non purgaret. Et hoc modo intelligatur tex. in d. cap. naturales. in his verbis, Licet postea fiant legitimi, quia verum est ab initio impedimẽ
143 tum fuisse prohibens legitimitatem. † Et ideo subsistit iuris regula, quod ab initio non valuit, ex post facto conualescere non potest. l. generaliter. in verbo, iusta sobole. C. de institutio. & substit. sub conditione fact. Inducitur tex. in §. filium. in his verbis, facimus eum veluti quadam machinatione cognatum, & §. generaliter. in authentica, quib. modis natural. efficiun. sui. qui tex. vult accedere filiorum consensum prius, quam filii sic procreati sui esse possint. Inducitur tex. in d. cap. vnico, de filijs natis ad morga. & c. filij. si de feudo fuerit contẽtio inter dominum & agnatos, sed hi duo textus satis euitari possunt, cum in eis specialis prouisio patris hoc prohibeat, & idẽ declarat Bar. in d. l. ex facto. §. 1. per illum textum. ff. ad Trebellianum. ibi, in hi autem, quod ad naturales liberos attinet, voluntatis quæstio
144 videbitur esse. † Si vero tempore conceptionis nullum erat inter virum & mulierem iuris vel publicę honestatis impedimẽtum, tanta erit vis matrimonij vt vere legitimi sint, dicta capit. tanta. Ego pro hac parte pondero præcisius textum. in l. nuper. C. de natura. liber. In capite legis dicitur, si quis mulierem in suo contubernio collocauerit non affectione maritali, eam tamen cum qua poterat habere connubium, & ex ea liberos sustulerit, & reliquũ regis prosequere vsq; in §. sufficiat. in quo nota verba sequentia, nihil anterioribus liberis fortuitus casus derogare concedatur, & reliqua lege vsque in vltimum respõsum legis. In quo volo considerari quod sequitur, diffinitione certa concludimus, vt semper in huiusmodi quæstionibus, in quibus de statu liberorum est dubitatio, non conceptionis, sed partus tempus inspiciatur. Et paulo post sequitur, vt editionis tempus statuimus esse spectandum, exceptis his tantummodo casibus, in quibus conceptionem magis approbari infantium conditionis vtilitas expostulat. Secundo, aut lex ab initio desiderat filium legitime concipi, & matrimonium maculam primam non absterget, quia spectabitur initium maculius. ff. de verbor. obligat. cap. ex hoc. de feudo fęmin. collat. 10. Hic re-
145 peti posset tritum iuris adagium † initium spectandum esse, de quo in l. si procuratorem. in princ. ff. mandati. & in lege, quãquam. in princ. ff. de aqua pluuia arcenda. Et id considerasse videtur Ioan. Andr. in cap. quanto. extra de translatione episcopi. cuius meminit Bald. in d. cap. naturales. si de feudo fuer. cõten. inter domi. & agna. collat. 10. alioquin subsequens matrimonium non tantum post matrimonium natos, verumetiam anteriores, siue conceptos tantum, siue etiam natos ante matrimonium legitimaret. dicto cap. tanta. extra qui filii sint legitimi. & dicta lege, nuper. C. de natura. libe. intellige, dumtamẽ nullum sit iuris impedimentum in ipso matrimonio cõtracto, per dictum capit. tanta. & capit. per venerabilem extra qui filij sint legitimi. si autem fuerit impedimentum, nisi cum eis per Pontificem fuerit dispensatũ, vt in contracto matrimonio permaneant, nihil operabitur legitimatio. d. cap. per venerabilem. de quo per Cynum & Bal. in l. qui contra. extra de incęstis nuptijs. Felynus copiosius in cap. quæ in ecclesiarum. extra de cõstitutionibus, vel nisi princeps ex ipso matrimonio natos expresse voluerit legitimare. l. qui in prouincia. §. fin. ff. de ritu nuptiarum. Et hanc principis restitutionem appellat Iustinianus principis donum, in §. si vero is qui solummodo. in authen. quibus modis natura. efficiun. sui. collat. 7. & in l. imperialis. C. de nuptijs. dicit esse beneficium imperialis beneficentiæ seu beneuolentiæ & clementiæ. alioqui non erunt legitimi, per su-
146 pra dicta. † Et istud Bald. in dicto capitulo naturales. maxime procedere ait in feudis regalibus, qualia sunt Baroniæ, Ducatus, Marchionatus, Comitatus, & istiusmodi feuda, de quibus in capitu. præterea Ducatus. de prohi. feud. alienatio. per Fede. collat. 10. & in capit. vnico, de feudo Marchiæ, Ducat. &c. Pro quo facit ratio leg. si qua illustris. C. ad Orfic. Et dicit Andr. Barb. in apostil. ad Bald. in dicto capitulo naturales. principes, & magnates vt plurimum bastardos, seu naturales filios exosos habere, & ideo miserationis gratia tantum causa alimoniæ eis aliquid tribuunt, vt in auth. licet C. de natura. libe quæ sumpta est ex §. si vero filios, & §. fin. in auth. quibus modis natura. efficiun. ibi. vbi lex pręcipit portionem alimentorum gratia ali
147 quid relinquere boni viri arbitrio mensurandum. † secus autem vbi ex reprobato coitu cõcepti, & procreati essent dicta l. qui contra. & auth. ex complexu. C. de naturali. liber. tamen tã fuit ecclesiasticorum seu canonum interpretũ clementia, vt spurios ali voluerint, in c. cum haberet. extra de eo qui duxit in matrimonium quam prius polluit per adulter. quamquam verba dictæ decretalis si recte illa consideremus, ipsis aduersari videantur, dum illa decreta. ait, si autem vir viuente vxore sua aliam cognouerit, & ex ea prolẽ susceperit, licet post mortem vxoris eandem duxerit, nihilominus spurius erit filius, & ab hęredibus repellendus, præsertim &c. Et Diuus Pau. in epistola ad Galatas. quarto capitul. Ejice Agar. & filium eius. non enim habebit partem filius ancillę cum filio liberę, Genesis. 21. cap. Sed vtrũque potes sic conciliare, vt ab hæredibus non agnoscantur, vt partem in hæreditate habeant. alimenta autẽ habebunt, cum non geniti, sed gignentis tantum culpa sit, capitulo, nasci. quinquagesimasexta distinctione, legitimat autẽ eos Papa ad ecclesiasticas dignitates obtinendas. d. cap. per venerabilem. extra qui filij sint legitimi. Princeps ad temporales. dicta l. qui in prouincia. §. fina. ff. de ritu nuptiarum, non autem ad ecclesiasticas. d. cap. per venerabilem. cap. 1. vbi per gl. & Archidia. 10. distinctione. Et idem notat Andr. de Iser. in d. c. naturales. Et negatiua istius iuris probatur, si rescriptum principis non doceatur. §. illud. in authentica, quibus modis naturales efficiun. sui. colla. 7. in his verbis, hoc agat per nostrum rescriptum. facit l. vnica. C. de mand. princ. Adde glo. in proęmio clem. in verbo, sic, quia sub bulla, inquit, prius esse debent, quã
148 effectum habeant, dic vt illic per Cardinalem. † Idem in restitutione dico, quam reis criminum rex concedit, de qua in l. 1. & l. fina. C. de senten. passis. solus enim princeps restituere potest, non autem inferiores a principe, l. relegati. ff. de pęnis ibi, & nemo potest dare meatum, remeatumve exuli, nisi imperator ex aliqua causa. Et ratio huius est, quoniam omnes inferiores a principe, & quibus merum & mixtum imperium cum iurisdictione a principe concessum est, quod iustitiæ est tantum, non autẽ quod est gratiæ, commissum est. Argumento est lex, prohibere §. plane. ff. quod vi aut clam. vbi, procuratio, inquit, data est, concessio tamen data non est, & quam si suis subditis denegauerint feudo priuari possunt, ca. porro. §. illud quę fuit prima causa benefi. amitten. coll. 10. iurisdictio autem inest feudo. l. 1. §. cum vrbẽ. ff. de offi. præfecti vrb. l. si quando C. de bon. vacantib. lib. 10. Melius in c. vnico. apud quem vel quos controuers. feudi diffini. ibi, in iudicio parium vel per iudicem curtis, & c. vnico, an apud iud. vel curt. domini quæstio feud. debe. termina. ibi, non licebit eorum alicui eius curię iudicium declinare. notat Bal. in repetit. l. 1. §. ff. de rer. diuisio. Alex. in l. 1. ff. de offic. eius cui manda. est iurisdic. Moder. notant in l. fi. ff. de constit princ. Licet plereque Italiæ communitates in tractatu pacis Constantiæ cum Federic. Imperatore facto illud ius sibi vsurpauerint, vt ex illo satis videri potest, qui nouissime 10. collationi additus est. Hoc dicit etiam Bald. in l. si ex falsis. C.
149 de transact. Et recte facit illa l. relegati. in ver. nemo. † Hęc autem restitutio ad omnia confert, quoniam restitutum in eo statu redit, quo ante crimen erat, d. l. 1. & fi. § 1. C. de senten. passis l. quod si minor. §. restitutio. ff. de minor. quemadmodum & ea quæ natalibus restituit. l. 2. & fin. ff. de nata. restit. l. 1. & 2 C. de iure aureor. annu. l. sed & si lege. §. patronum. versi. aliud est. ff. de in ius vocan. Et istud extende vt per Iacob. de Beluis. in ca. 1. tit. hic finitur lex colla. 10. dum quærit, quid sit de bonis ante concessam restitutionem a fisco alienatis. Pariter & Fely. in c. ex literis 8. colum. extra de consti. quærit de officiali, cuius bona ob delictum, per eum commissum confiscata sunt, si a principe restituatur, an ad officium eius censebitur restitutus? Dic vt per eum illic, & Roma. in reper. §. de viro. in l. si viro. 38. fallen. ff. sol. matrim. Ad illius quęstionis diffinitionem allegat, & recte, tex. in l. 2. C. de pal. sacra. largi. l. fi. C. de cursu publ. libro 12. & l. si quis ex grege. C. de cohortali. eod. lib. in qua recte pro
150 batur † non posse quem per restitutionem a principe concessam, nisi specifice ad officium a quo per causam criminis ab eo commissi amotus fuerat, restitutus sit, & de ea per probatorias literas de principis scientia concessas doceat, officiũ recuperare. Et ratio huius est, quia princeps non solet faciliter in officio peccantem restituere. §. fi. in fi. in auth. de armis. colla. 6. l. si aliquid C. de suscept. & arcar. lib. 10. ibi, & si rescriptum nostrum elicitum clandestina supplicatione intulerit. Et ideo de sciẽtia principis cõstare debet d. l. si quis ex grege. Cui ego addo meliorem in l. nullum ex primipilaribus. C. eod. de cohorta. lib. 12. ibi, quod si contra hanc saluberrimam formã vel responsa cęlestia quædã militia aut dignitas audacter elicitur, pro ingestis haberi, etiam si speciali annotatione nostræ indulgentiæ causa obtinuisse videatur. Et hanc partem Iaco. de sancto Georgio in tracta. feudo. in verbo, cũ mero & mixto imperio cõplexus est, pręsertim post latam diffinitiuam sententiam, per l. diui fratres. ff. de pęn. l. 1. §. fi. ff. de quæstio. Sed illę leges de restitutione non loquuntur, sed de absolutione reo condemnato facienda, de cuius innocentia postquam condẽnatus est, iudici constitit, qui per seipsum facere non potest, sed principi omnino rescribere debet, & eum consulere quid facere debeat, tametsi sponte de se ipso confitẽti, vbi facti veritas postea comperitur, faciliter misericordia impendẽda sit c. presbyterum. 50. distin. Notat Host. in summa de homicidio. sub titulo, de inquisitio. §. & qualiter procedatur. col. 2. Fely. in c. de hoc. 2. col. versic. de

ista ma-

ista materia, extra de simonia. Sed hoc nihil ad restitutionem.
151 Restitutio enim præsupponit aliquem recte & sancte condē-
natum fuisse, sed per principis gratiam & misericordiam deli-
pena remittitur, & pristino statui restituit. d. l. 1. & fi. C. de sen-
ten. pass. Sed non insipide ponderatur a Iac. de S. Georg. l. 2. ff.
de cadauer. punito. quæ prohibet punitorum cadauera tradere
te sepulturæ principe inconsulto, tametsi in Deutero. cap. 21.
prohiberetur cadauer puniri pensum in ligno manere, sed se-
pelire iubebat lex Mosayca, quod maledictus diceretur, qui in
ligno pendebat, ne terra, quam dominus Deus possidendam
populo suo dederat, contaminaretur, tamen lex imperialis pa-
riter & iurisconsultorum leges authoritate rescriptorum prin-
cipum, qui pro tempore erāt, hoc prohibent, & præsertim vbi
dānati maiestatis imperialis rei erant. l. 1. ff de cadauer. punit.
152 † Et quemadmodum minuere non pōt iudex pœnam a se im-
positā, sic nec ampliare pōt, quisquis sit inferior a principe, in
l. acta. §. de amplianda. ff. de re iudic. Et hac ratione aliqñ mul-
ctatus est iudex in curia Rothomageñ. anno 1533. mense Mar-
tio, eo quòd post dictam in reum fustigationis sententiā post-
modum morte condēnauit, hac occasione ductus iudex quod
cum a lictore apprehensus esset, vt fustigationis sententiam in
eum latam exequeretur, inuentus est ille fur aliquando virgis
cęsus, & in dorso bulla signatus, prout iste mos nouissime apud
nos inualuit, atque ob id de vita & moribus rei, quem cōdem-
nauerat, diligentius inquirere cępit, & inquisitione facta com-
perit multis alijs furtis impactum esse, quam his pro quibus ab
eo condemnatus extiterat. Ob id existimauit nullam reo iniu-
riam facere, neque iuri contrauenire eo quòd alijs criminibus
impactus fuerat, & illorum ratione virgis cęsus, & lil. impres-
153 sione signatus. † Vbi ergo princeps hanc restituendi facul-
tem concedit, nihil huiusmodi principis concessio operatur,
etiam si rescripto principis vltroneo vel mera principis libera-
litate concessio facta appareret, argumento est l. fin. C. de co-
hortal. lib. 12. ibi, etiam si vltronea nostra liberalitate ius ge-
rendę prouinciæ, vel militiæ, vel dignitatis cuiuspiam sibi ia-
ctauerit fuisse delatum. Idem in l. nullum. eod. tit. ibi, etiam si
speciali annotatione nostræ indulgentiæ eam obtinuisse videa
tur. Hic repeti possent, quæ Bal. & Moder. scribunt post Cyn.
in l. fi. C. si contra ius vel vtilitatē publicam. l. vnica. C. si nupt.
154 ex rescripto. Adde aliud † quod soli principi conuenit, in dela-
tione vestium purpura tinctarum & gemmis ornatarum, quæ
solum principem decent. l. 2. C. de consul. lib. 12. l. vnica. vers.
nulli. C. nulli licere in frę. aut ęquest. sel. lib. 11. ibi, pietas eñ mea
huiuśmodi dona non expetit, neque regiū sibi offerri a priuatis cul-
tum, & in l. temperent. C. de vesti. olober. eo. lib. ibi, cuiuscun-
que sexus, dignitatis, artis, professionis, & generis &c. Et in fi.
eiusdem. l. ibi, alioqui ad similitudinem læsæ maiestatis suppli-
cium sustinebit. Excipiuntur hi, qui principi ministrāt, quibus
pcessum est auratas vestes deferre, vt ornatiores sint circa prin
cipem. l. 2. C. de vesti. olober. lib. 11. Pariter excipiuntur matri-
monialia ornamenta virilium & muliebriū annulorū. d. l. vni-
ca. C. nulli licere in frę. aut ęquest. sel. lib. 11. vers. nulli licere. sed
oia hæc iam in dissuetudinem abierunt quadā consuetudine,
aut verius corruptela, quæ inualuit, cōes enim, & adeo apud
omnes frequētes huiusmodi cultus sunt, vt pene vilescant, ne-
que vlla hac tempestate sit principum & plebeiorum in cultu,
155 in ornatu differentia. † Intumuit etiam fastus quidam lasciuiēs
in ecclesiasticos, vt nesciaś an Christi an Cęsariani milites sint,
adeo sunt in ornatu, in cultu, in incessu, & alijs varijs motū ge-
neribus discholi, vt nihil amplius honesti inueniatur, quid vl-
terius? hi qui reipublicę regimini præsunt, & iustitiā cuiq; red
dere ex officio debent, adeo insolētes sunt, vt quid decoris, qd
honoris sit, nesciant. Ob id enim omnium opinione non iuris
ministri dici merentur, sed gregarij potius milites vilissimi
appellari, Barbati veluti hedi incedunt, vestibus bipartitis, seu
variegatis, caligis more lenonū præcisis, & intricatis, sericis tex-
turis, rubei, crocei, viridisq; coloris variantes. Quæ omnia quā-
tum imprudentia sint & ordini indecora & ab omni Christia-
na religione aliena, nemo non sani capitis intelligit, quo factū
est, vt ansa Lutheranis concessa sit, nō in eos solum, verum in
Christianam ipsam religionē totam, & ecclesiasticas ceremo-
nias debacchandi. Quid dico? in Christum ipsum dominū no-
strum Iesum, & intemeratam virginem Dei genitricē & san-
ctos insurgēdi, aduersumq; omnia Christiana præcepta sancta
& vere catholica, traditiones schismaticas, & hereticas, & vere
diabolicas publicando ad ignem vsque sustinentes, multorū-
que animas illaqueantes. Dominus noster Iesus Christus per
suam maximam misericordiam a mala eorū voluntate ad re
ctam viam illos reuocare dignetur, iustos in bonū confirman
do, malos & impios reuocando, istisq; oībus tam impiis acti-
onibus Dñs noster Iesus per suæ amarissimę passionis meritum
finem dare velit, vt sanctorum suorum consortium digne ob-
tinere valeamus. Amen. Alia multi soli principi conuenientia
commemorant Bal. in l. 1. C. de iure aureo. annu. Luc. de Pen.
in l. 3. publicam. C. de re mill. lib. 12. Iac. de S. Georg. in suo tra-
cta. feudo. in verbo, princeps. Alex. de Imol. in l. 1. ff. de off. eius
cui man. est iurisdi. extant etiam plures & vere singulares tra-
ctatus, quos quisque sedulus lector videre poterit, sed istorum
156 omniū, quæ ab eis cōmemorantur, † quędam sunt adeo princi
pi seu regi hęrentia, quæ nulli alij concedere potest, scd'm And.
de Iser. in c. vnico, quę sint rega. coll. 10. Aliqua vero sunt quæ
passim cōcedere pōt, cū per illorū cōcessionē regis decor de-
turpari seu decolorari nō pōt, vt dicit tex. in d. c. intellecto. ex-
tra de iureiu. sed eorū q̄ adeo regis ossibus adhęrēt, neq; cōces-
sione. neq; vlla præscriptione acquiri possunt, quæ iura im pre
scriptibilia sunt secundum Bal. in d. l. 1. C. de iure aureo. annul.
Fely. in c. cum nobis. & c. nō liceat. & c. cum ex officij. extra de
præscriptio. Et ratio secundum eos est, quoniam in eis status
& decor regius grauiter lęderetur, quē princeps tacite vel ex-
presse diminuere non potest. d. c. intellecto extra de iureiuran.
cuius conseruandi studiosus esse debet, vti argumento est. l. 1.
in prin. ff. de postul. Hic cumulari possent, quæ in illius quęstio
157 nis disputatione recitari solent, † An princeps iura regni alie-
nare possit. de qua in exordio ff. veteris, in verbo, Augustus,
Et in prima tituli imperialis superscriptione, in proœmio In-
stitutionum & Codicis, posita in verbo, Augustus. Franc. Are.
& Neoterici transcribunt in Rubrica. ff. de ver. obli. in l. digna
vox. C. de legi. & in l. princeps. ff. de legi. dixi in repetitione l.
donationes. C. de dona inter vir. & vxorem. Secunda ratio est,
158 † quoniam huiusmodi iura non tantum ratione singularis prę
rogatiuę, quam princeps plus subditis obtinet, lex concedere
solet, sed in signum supremę potestatis, quam iure suę coronę
seu regalis dignitatis in subditos habet, obtinere dignoscun-
tur. l. comperit. C. de præscrip. trigin. anno. l. fin. C. de fund. limi
troph. li. 11. d. l. 2. §. nouissime. ff. de origi. iuris. Et ideo ab alio
quā a principe absque honoris & status regij diminutione seu
decoloratione exerceri nequeunt, ne videatur princeps alium
sibi ęqualem facere, quod lex regia pati non potest vt sup. hoc
159 §. diximus. & in l. 3. §. eleganter. supra eo. titu. † vbi enim lex re-
gia principi alienationem non permittit, similiter neque præ-
scriptionem. l. vbi lex. ff. de vsucapio. cuiuscunque temporis sit
d. l. comperit. C. de præscrip. trigin. anno. c. fin. extra de religio.
domibus. Comperio autem Barto. dicere in l. si publicanus. §.
in omnibus vectig. ff. de publi. & vectig. iura regia, quę nisi prin
cipis beneficio obtineri non possunt, longa consuetudine vel
vsu tanti temporis cuius initij non extat memoria, præscribi
posse. ca. super quibusdam. extra de verbo. sig. l. hoc iure. §. du-
ctus aquę. ff. de aqua quotidia. & ęstiua. quoniā, inquit ille tex.
tā longa possessio loco est constituti. c. 1. de præscrip. in 6. Et
quamquam frequens sit interpretum iuris canonici & ciuilis
160 opinio, † omnia iura regia spatio tanti temporis cuius initij nō
extat memoria, præscribi posse quorū sententia plus Codro tā
in foris quā in scholis vexatur, quia tamē pleriq; ab illa discef-
serūt multis freti & legibus, & canonibus, rationibus & autho-
ritatibus existimaui nonnulla hic transcribere, quamquā plu-
ra alia sint quæ forte dū otiū erit, aliquo singulari tractatu ex-
plicabimus, eo quod inter duo lucida totius Christianitatis lu-
minatū scripturis apologeticis alijsve multis libellis, postremo
gladijs acutis dimicatum est, & quicquid hic omittetur, in eū
libellū si scribere per otiū liceat, reijciemus, quæ aūt hic nostrę
disputationi cōueniūt referemus. Ad huius articuli igitur diffi
161 nitionē diuertamus. In primis præmittendū esse puto, † quędā
esse iura soli principi cōuenientia, & ob id inalienabilia seu nō
cessibilia, quoniam a solo principe exerceri possunt, & in illis
nullus cadere potest titulus, qualia sunt ea, quæ vulgo dicimus
coronę adhęrere, & quę de rege sacrificulo Liuius scribit in se
cundo ab vrbe condita. & illa proprie regalia nomināda sunt,
sic quod principis concessio, etiam proprio motu principis fa-
cta, nihil iuris tribuat. Nonnulla supra exposuimus, de quibus
in c. vnico, quæ sint sint regalia. colla. 10. & Bald. plura refert in
l. 1. C. de iure aureo. annul. & in l. scripta. C. de precibus impera.
offerend. Præsertim potestas illa quæ a populo in principē trā-
slata est, vt inquit. l. 2. §. nouissime. ff. de origi. iur. l. 1. §. cum eñ
antiqua lege. C. de veteri iure enuclean. Obstante lege regia,
cuius meminit. §. sed quod principi placuit. Institu. de iure na-
tu. & l. 1. in prin. ff. de constitu. princi. inquit illa lex, vt pote
cum lege regia, quæ de eius imperio lata est, populus ei & in
eum omne suum imperium & potestatem concessit, sic quod
apud populum nihil imperij neque iurisdictionis permanserit
sed omne ipsum imperiū translatum fuerit, dicta. l. vnica. ff. de
officio prefecti prætor. ibi, regimentis reipublicę ad Impera-
162 tores perpetuo translatis. † Vnde in principe solo vis & neruus
totius iurisdictionis residere cępit, qui in alium transferri non
potest, primi Reg. 8. cap. quoniam absque deformitate impe-
rialis seu regalis maiestatis princeps a se abdicare non potest,
& alteri committere. Pro quo recte facit dictum. c. intellecto.
extra de iureiurando. Et ita Bald. in iurisdictione punctuali-
ter notat in c. 1. in prin. de feud. March. colla. 10. dicit n. oēs illas

regis

regias dignitates cum iurisdõne illis adhærẽtes iuris esse reipu
blicę tm̃, & apud ipsam rempublicã residere in principis perso
nam, & sicut radij solis a sole separari nequeunt, sic neq; iuris-
dõ illa a republica, vnde orta est, & cuius occasione in principe
vim & vigorem suũ obtinet, adeo vt dissociari non possit, cũm
in persona principis reipubli. imago demõstratur. Et, vt aliqñ
retulimus, Plutarchus de doctrina principũ hac cõsideratione
ait, principem esse Dei simulachrũ administrãtis vniuersa Phi
dia statuario non egẽtẽ, neq; Policleto, neq; Mirone, qui egre-
163 gij statuarij fuerũt. † Et iterũ inquit, principes Dei ministros es-
se ad curam ac salutẽ hominũ, vti bona, quę Deus illis largitur
partim distribuant, partim seruẽt. Et idem prius eo diuus Pau.
meminit in epistola ad Roma. c. 13. Et iterum Plutarchus ait,
Sed tot tantisq; muneribus ac bonis quę dij largiuntur, non li-
cet nec frui nec vti recte, si desit lex, iustitia, & princeps. Et ob
id Bal. in d. c. 1. de feudo Marchię. coll. 10. inquit, cum dignitas
illa publicum munus sit, quæ illi muneri incũbũt, priuato con
164 uenire nequeũt, & † ideo vendi iurisdõnes non possunt, sm̃ eũ
dẽ. §. cognitio. in auth. vt iudi. sine quoquo suffragio. coll. 2. re-
ferẽs illud Salustij in Catilin. Non sine periculo ab vno emi ꝙ
multitudinis est. tametsi hodie secus vsurpatũ sit. Imo nec suc
cessio esse põt §. fi. vers. itẽ feudo comitatus. de alie. feudi. colla.
10. Et Aelius Adrianus postq̃ ex senatore imperator factus es-
set, a senatu rogatus, vt filium suum Cæsarem Augustum ap-
pellaret, rñdit sufficere, quod inuitus imperiũ suscepisset, prin-
cipatus autẽ non sanguini, sed meritis deberi. In regibus autẽ
165 † ducibus marchionibus, & comitibus viu aliter obtẽtum est,
d. §. fi. de feudo Marchię, Duca. in fi. c. grandi. de supplen. negli
gẽtia prælato. lib. 6. dixi copiosius in tractatu, idq; etiã ex libris
Regum constat, Dei iussu & imperio Dauid & posteris regib.
concessum esse, qđ & nostra ętas obseruat. quanquam text. d.
§. fi. de alie. feudi. c. preterea ducatus. de prohibi. feud. alie. per
Feder. colla. 10. huiusmodi dignitates successione non acqui-
ri dicat nisi per inuestituram nominatim hoc concessum fuis-
166 set, dicto cap. 1. de feudo Marchiæ, Ducatus, & comita. † Non
mirum est, si huiusmodi iura impręscriptibilia sint, secundum
Bald. in d. l. 1. colum. 2. C. de iure aureo. annul. Felyn. in c. cum
& c. cum non liceat, & c. cum ex officij. extra de præscrip. Mo-
uentur optima ratione vltra quam dictum, quoniã illa iura nõ
tantum ratione singularis pręrogatiuę principi conueniũt, sed
ratione supremę maiestatis, quam in omnes subditus hẽt ideo
neq; statuto neq; consuetudine quãtumcũq; inueterata, præ-
scribi possunt. Alioqui rõ erecte regię dignitatis prorsus euen-
teretur, quę est, vt per vnum solũ reipublicę consulatur, dicta
l. 2. §. nouissime. ff. de origi. iur. l. vbi lex ff. de vsucapio. Hic repe
ti possent, quæ scripsimus in l. 3. §. eleganter. supra eodem post
167 Roma. in l. vsucapionẽ 2. colum. ff. de vsucapi. † Neque obstat
illa vnica ratio toties repetita, & cribrata, quã vno ore omnes
prosequũtur, præscriptionem tanti temporis, cuius initij non
extat memoria, loco constituti seu tituli esse c. super quibusdã
extra de verb. signific. c. 1. de præscript. in 6. l. hoc iure. §. ductus
aquę. ff. de aqua quotidia. & ęstiua. quia procedũt in his, in qui-
bus titulus cadere potest, sicuti est his iuribus, quæ in dicto ca.
super quibusdam. commemorãtur, quæ licet pręscriptione nõ
iuuentur, nisi titulus concessionis præcedat, dicto c. super qui-
busdam, & l. 1. & fi. C. noua vectiga. insti. non posse. tamen tan-
to tempore præscribi possunt, cuius initij non extet memoria,
quia in eis titulus interuenire põt, dicta l. 3. & fi. C. noua vecti-
ga. insti. non posse. dicto c. super quibusdam, & l. sane si maris.
168 ff. de iniur. † Sed in alijs iuribus soli principi in signum supre.
mę ptãtis reseruatis secus est, secundum Romanum, & recte,
in l. 1. §. denique. ff. de aqua pluuia arcen. Et ratio, secundum
169 eum, † qm̃ illis iuribus vtens, in pęnam sacrilegij incidit l. sacri
affatus. C. de diuers. rescrip. & læsæ maiestatis. l. quisquis. C. ad
legem Iuliam maiest. l. temperent. C. de vestib. holober. l. 1. in
170 verbo, qui se. ff. ad legem Iul. maies. Non potest † quod ad pę-
nam introductum est, pręmiũ afferre. l. si sequens. infra eo. Et
idem notat Roma. in l. 1. §. denique ff. de aqua pluuia arcen. Et
ideo lex non solũ huiusmodi consuetudinibus resistit, sed vlte
rius procedit eas damnando & reprobando in §. 1. in authen. vt
nulli iudi. colla. 9. l. 1. C. de curio. & statio. lib. 12. l. 1. C. de cohor
tali. eo. l. b. l. comperit. C. de præscrip. triginta anno. c. constitu-
tus. extra de religio. domibus. Imo peccat, qui hæc iura princi-
pi denegat. Matth. 22. & Paul. ad Rom. 13. c. qui resistit. 11. q. 1.
c. conuen. or. 23. q. 8. c. quid culpatur. 23. quæstio. 1. Hoc notat
Bar. in l. si finita. §. si de vectigalibus. ff. de damno infecto. & in
l. si publicanus. ff. de publi. & vectig. Et Anto. de Butr. in d. c. cũ
contingat. extra de foro compe. allegat glos. in c. vnico, in ver-
bo, non obstante de cleri. egrotã. lib. 6. de quo in c. bonæ. extra
de postu. præl. Bal. in l. sicut. col. fi. C. de pręsc. 30. ann. Abb. in c.
quanto. in 1. nota. extra de consuet. & in quæst. per eum dispu-
tata incipiẽte, Augerio dum de rege loquitur priuilegium ha
171 bente conferendi beneficia. † Repetere licet quod supra dixi-
mus, quod cum princeps hãc potestatem a populo accepit, vt
perpetuo habeat dicta l. vnica. ff. de offic. præfecti. prætor. ibi,
perpetuo translatis, & l. 1. ff. de consti. princ. non potest de iure
hanc potestatem absque populi cõsensu a se abdicare, propter
illud publicum interesse l. inuitus. ff. de fideicom. liberta. l. pro
hibere. § plane. ff. quod vi aut clam. vbi Bar. singulariter illum
tex. notat. dixi in repetitione. l. donationes. 10. colum. in 3. fun-
damento. de dona. inter vir. & vxorem. Induci potest in argu-
mentum. l. 3. § si in publico. & l. sequẽ. ff. de noui oper. nuncia.
172 † Et si secus visum est, pręscriptio cuiuscũq; temporis sit, pos-
sessorem non iuuat l. viam publicam. ff. de via publica reficiẽd.
Ratio autem d. l. 2. §. nouissime. ff. de orig. iur. confirmat quod
diximus ibi. Nam senatus non perinde omnes prouincias pro
uide regere poterat. Igitur constituto principe datum est ei ius
vt quod constituisset, ratum esset. Et sic populus ab alio quam
a principe, nõ etiam a pluribus regi voluit. Et sic monarchiam
populus elegit abiecta aristocratia seu democratia. Si ergo
princeps secus agat, monstrum in lege regia facit. vel si cũ Ac-
cursio sentis in Rubrica de hęredi. & Falc. colla. 1. principem a
Deo delegatũ esse §. quia igitur imperiũ. in auth. de mitru. cau
tela & fide col. 6. hoc Deus illi soli concessit, non vt alij conce-
dat, & qđ in commune subditis vtile est, faciat, inquit ille text.
de omnibus Deo rationem redditurus. c. solite, extra de maio-
ri. & obed. ca. principes sęculi. & capitulo, regũ, & alijs plerisq;
capitulis. 23. q. 5. Non ergo committere licet, quæ sibi singula
ri ratione cõmissa sunt. Et ideo dicĩ primo Reg. c. 10. per vn-
ctionẽ reges prophetię beneficiũ accipere, & in alios viros cõ-
mutari, iuberurq; illis, vt omnia faciant quæcũq; manus eorũ
173 inueniet. quia dominus cũ eis est. † Et diuus Paulus in dicta epi
stola ad Ro. c. 13. ob id ministros Dei esse affirmat. hac ratione
illis resistendũ non esse, nisi quis putauerit velle etiam Dei po-
testati resistere d. c. qui resistit 11. quæstione. 1. Et ideo Bal. in d.
l. imperiũ. ff. de iurisd. om. iud. & Alex. post eum in l. 1. ff. de offi
cio eius cui manda. est iurisdic. dicunt aliquas esse causas, quas
princeps communes cũ suis magistratibus, non tantum maio-
ribus, sed & minoribus, facit, quia rebus omnibus interesse nõ
potest, vt supra dixi. l. magistros C. de profes. & med. lib. 10. Ali
quas vero, quas sibi soli reseruauit, & q̃ sine læsione regię ma-
iestatis transferri aut concedi nequeũt, vt supra dictum est ca-
174 pitulo, intellecto. extra de iureiurando, sicut † in natura mon-
strum seu portentũ est, dicere duos soles esse, sic & duos in re-
gno ptãte ęquales videre secundum Bal. in c. 1. de pace Constã
tiæ, & in dicto capitulo primo, de feudo marchię, Duc. c. quod
translationem. extra de officio legati. per Bald. in l. rescripta. C.
de præcib. impera. offeren. & in l. 1. C. de iure aureo. annul. Fe-
ly. in c. cum nobis. extra de præscript. Et quod de decimis dici-
tur in c. 1. de præsc. in 6. idem sicut & de vectigaliũ seu pedagio
rum exactione sentio, quia in eis titulus de iure permissus est.
175 c. prohibemus, & c. quamuis, extra de deci. Secundo, † cũ prin
ceps iurat in coronatione, illabata regiæ dignitatis iura seruare
non valeret concessio per eum postea facta, etiam cum iura-
mento firmata, quia primum iuramentũ secundum absorbet.
c. veritatis. extra de iureiur. quomodo poterit illud ius præscri-
bi, quod nullo modo ab inferiori a principe iure obtineri põt,
cum initio nactę possessionis ius resistat. l. clam possidere. ff de
acqu. pos. l. nam origo. ff. quod vi aut clam. secus autem vbi lex
176 titulum nõ prohibet, † quia tũc illa præscriptione acquiri pos-
sunt, vt supra dixi, dũtamẽ sit tanti temporis, cuius initij non ex
tet memoria, & maxime vbi titulus a principe emanauit. l. iu-
bemus, in fi. C. de fundis patrimo. lib. 11. quãquam in expressis
in d. c. super quibusdam. extra de verbo. sig. c. 2. & fi. C. noua ve-
cti. impo. non posse. sustineatur illa præscrib. posse præscriptio
ne tanti temporis, cuius initij non extat memoria, intellige, dũ
tñ scientia principis interueniat, iuxta l. seruitutes ff. de serui. q̃
sm̃ eos præsumitur interuenisse, dum possessio tam longa fuit
vt initij memoria non extet, qa vim habet constituti l. hoc iure
§. ductus aquę. ff. de aqua quotidia. & ęstiua. de quo tñ latius in-
fra discutiemus, vel si præcessit titulus ab initio nactę possessio
nis, qa cõcessio a principe facta est, vt dictũ est per l. iubemus.
secũdam C. de fundis patrimo. li. 11. Alioqui si titulus in eis de
iure non permittit, nulla præscriptio quantũcũq; lõgissima iu-
uare potest c. si diligenti. extra de præscrip. Et idem not. Andr.
de Iser. quem communiter omnes feudistę sequũtur in cap. 1.
de prohibit. feu. alien. per Federic. collat. 10. per illum text. ibi,
nullius temporis præscriptione impediente. capitulo primo,
de capit. Corrad. eadem collatio. ibi, nulla obstante pręscriptio
ne reuocare. l. fina. C. de fundis limitroph. libro 11. glos. & Bar.
177 sol. in l. longa. ff. de mor. inferen. † In alijs autem, in quibus ti-
tulus interuenire potest, si cum titulo possideantur, quadra-
ginta annis præscribi legitime possunt, & non alias. Et paulo
inferius dicetur, dicta l. iubemus. secunda. C. de fundis patri-
mo. libro 11. si absque titulo, nisi possideantur tanto tempore,
cuius memoria non existit, & cum scientia & patientia reg. ac
quiri non possunt l. vsum aquæ, & l. diligẽter. C. de aquæ ductu.
lib. 11. dicta l. hoc iure §. ductus aquę ff. de aqua quotid. & ęsti-
ua. Ita

na. Ita notat Roma. in d. l. vsucapionem. ff. de vsucap. l. 1. §. de-
nique. ff. de aqua pluuia arcen. de quo in l. venditor. §. si cõstat.
ff. communia prædio. Quibus ego addo optimum text. in c.
dudum. extra de deci. & in d. cap. vnico, de cleri ægrotan. lib. 6.
l. fin. C. de long. tempo. præscriptio. quę pro liberta. l. 1. C. ne rei
domi. vel templo. l. præscriptionem. C. de præscrip. triginta an-
no. l. viam publicam. ff. de via publi. l. fina. C. ne de sta. defuncto
rum. Addere potes prædictis, quæ non ineleganter Iacob. de
sancto Georgio scripsit in tracta. feudorum, in verbo, & cum
178 mero & mixto imperio. colla. 3. † Sed in his iuribus, quæ titulo
acquiri possunt, quis probabit? an possessor, vel princeps, seu
principis nomine agit, si forte is, qui conuenitur, dicat se pos-
sedisse quadraginta annis? secundo an quadraginta anni pos-
sessionis tribuant titulum vel loco tituli erunt possessori, vidē-
dum est. Vtraq; dubitatio maxime difficultatis semper inuen-
ta est. Et in rebus principis a subditis occupatis adhuc decisa
inuenta nõ est, maxime cum a Christianissimis regibus in co-
rum aduētu soleat generalis reuocatio alienati dominij seu pa
trimonij principis fieri, & hmõi reuocationes in curijs supre-
mis, (parlamenta nuncupamus,) registrari iuber ē. Mox instā
te regis procuratore generali quibuscunq; prætoribus seu pro
uinciarum pręsidibus (Bailliuos Gallia vocat) manu regia inie-
cta, alienationes a retro actis principibus factas reuocare man-
datur, comitibusque priuatarum rerum principis fructus exci-
pere iubetur. Ob id principis edicto singuli fundorum seu præ
diorum dominicalium & patrimonialium possessores vocati
sunt, & coacti titulos suæ possessionis exhibere seu ostendere,
datique sunt ad id eodem edicto iudices, qui de his inquirant
& iudicent, coram quibus dubitatum extitit, an iure cogi pos-
sint titulos suæ possessionis exhibere. Non putaui igitur con-
gruum aut conueniens aliquid de his diffinire. Nonnulla au-
tem, quæ in vnam aut alteram partem mouere possint, recen-
sere curabo. In primis dici põt Bar. ambas quęstiones absoluis-
se in l. vnica. C. de conducto. & procu. prædi. fisca. lib. 11. dum
179 Bar. quærit, † si rex baronē citare faciat, vt iura, quæ in aliquo
castro habet, ostēdat, alioqui illi castrum vel feudũ auferet, an
talis citatio valeat. Et dicit Bar. non valere, per illum tex. qui vr̄
180 indubie pro Bar. plurimum stringere. Cui rationē addit, † qm̄
de iure possessor non tenetur suæ possessionis titulũ ostēdere.
l. cogi. C. de pet. her. Et idem notat Bal. in eadē lege. & in l. ciui
le. C. de tur. vbi addit l. in speciali. ff. de rei vendic. 2. alia ratione
181 Bar. monetur, quæ ex ead. l. vnica assumpta est. † Nam idē iudi
ciarius ordo seruandus est in causis fiscalibus, etiam aduersus
fiscum vel inter fiscum & priuatũ motis, qui & inter priuatos
de iure seruari debet. Hoc dicit illa l. in his verbis, Nõ aliter quā
ex legum ordine, quibus similiter omne hominum genus te-
netur, vel excipiant vel inferant actiones. Possent aliæ triuiales
iuris traditiones adduci, quę ex l. princeps. ff. de legibus colligun
tur l. digna vox. C. de legibus. §. fina. Institutio. quibus modis
testa. infirmen. quod sępissime Normaniæ populus reminisci-
tur, dicereque solet principem ex priuilegio eis concessisse, vt
eadem lege qua populus regitur & iudicatur, principem pari-
ter & sua iudicandum esse. Indecens igitur & iuri ɔ̄rium esset,
subditum tot annorum possessorem, suæ possessionis titulum
ostendere, sed satis illi esse debet dicere, se quadraginta annis
possedisse, idque probare secundum iuris communis traditio-
nes, in l. si quis emptionis. l. sicut, & l. cõpetit. in princ. & l. oēs.
182 C. de præscript. 30. anno. † Et dum dr̄, nullam præscriptionem
aduersus dominũ vel principem currere, intelligatur pręter eā
quæ ex triginta vel quadraginta annis colligitur, sicut & gl. in-
terpretata est in d. cap. primo, de capitu. Corradi. collatio. 10. &
in dicto cap. 1. in princ. de prohibi. feud. aliena. per Federicum
colla. 10. Sed quia illa gl. nihil congruum aut conueniens alle-
gat, ego pro hmõi interpretatione do tibi. l. si cohortalis. C. de
cohort. lib. 12. ibi, nulla præscriptione tēporis muniatur, pręter
eam scilicet, quæ ex triginta annis colligitur. Addo & gl. in §. 1.
vers. sed & si fiat, in verbo, pręscriptione. in authē. vt de cętero
183 cõmutatio. eccle. rerũ non fortui. fiant. colla. 5. † Et Nic. Spine.
in eadem l. vnica. C. de conductu. & procura. pędio. fisca. dicit
aliquando per illam. l. tempore Manfredi Siciliæ regis quan-
dam sententiam per iudices ab illo principe delegatos aduer-
sus nõnullum illius regni comitem prolatam reuocatā fuisse,
eo quod iuris ordine seruato processissent, tametsi cõmissa il-
lis causa fuisset, vt de ea summarie & de plano, sine strepitu &
figura iudicij diffinirent, compertum enim fuerat, litem in ea
causa contestatam non fuisse. Hic repeti possent quæ copiose
in l. 3. §. si cum omnes. s̄. eo. tractauimus de vasallo, an titulum
suæ possessionis domino edere debeat, quę nullo pacto visum
184 est opportunum transcribere. † Quibus adde quod Modern.
Papien. scribit in l. Labeo. ff. de pact. post Bart. in l. 1. C. de fide
instrumen. & iure hastę fisca. dum ait, ius pro eo probationem
facere, & pro eo ius præsumere, quod dicebat Ioan. de Platea
in principe cõcludere, qui suam intentionem habet in iure cõ-
muni & scripto fundatam, argumento, c. ordinarij locorũ. de
offic. ordi. lib. 6. quia subditis onus probandi incumbit, & do-
cendi de titulo. c. 1. ibi, allegare oportet, cum ius commune ɔ̄
ipsum faciat, huiusmodi pręscriptionis titulum, & probare.
de præscrip. in 6. Vide Bald. in titu. de pace Constantiæ. in ver-
bo, amplius consueuerũt. Inn. in c. constitutus. extra de electio.
gl. in capit. insuper. in verbo, nisi requisitus. de prohibi. feud.
aliena. per Federic. Iacob. de sancto Georg. in tracta. feudorũ.
in verbo, dictique vasalli commiserunt feloniam. 9. col. Anno-
tari etiam possent, quæ amplo stylo Moder. scribunt in l. vnica
ff. quod quisque iur. & in capitulo primo. 1. distin. Et Bald. in c.
illud de prohibi. feudi aliena. per Feder. column. 10. in capitu.
vnico. 4. colum. versicul. item an quis ratione iurisdictionis fit
maior seipso. de pace iura. firman. colla. 10. Cy. in l. digna vox.
C. de legib. Fely. in cap. canonum statuta 8. col. res alios iuris in
terpretes hoc tritum & pene vulgatũ iuris adagium deglutiē-
185 tes. Secundo † tantę virtutis & potentię esse quadragenariam
præscriptionem, vt suum possessorem plenissima securitate
muniat. l. fi. in fine. C. de edicto diui Adriani tollen. l. omnes. in
fi. C. de præscrip. triginta anno. etiam aduersus principem. l. iu-
bemus. in fine. C. de fund. patrimo. libr. 11. ibi, eo quod nostræ
pietati placuit in vtroq; casu, id est, tam saluo quam adempto
canone possessorũ iura nostrorum in eo statu, in quo per qua-
draginta annos, sicut dictum est, iugiter manserant, ab vlla in-
nouatione durare. neque ignorantes excipit, sed pupillos tan-
tum. l. sicut. & l. si quis emptionis. C. de pręscriptio. triginta an-
no. l. 1. & l. vt perfectius. C. de anna. exceptione. Quibus adde
quod Bartol. notat in l. si pupillus ante finem. ff. de administra.
tutor. & in l. fi. ff. rem rat. haberi. vbique dicit præscriptionem
triginta annorum vim solutionis habere, eiusdemque virtutis
esse. cuius est solutio, præsertim s̄m iura hodierna, p̄ quæ præ-
scriptio triginta & quadraginta annorũ introducta est, potissi-
me d. l. si qs emptionis. facit. l. Iulianus in prin. ff. de actio. empti.
Et idem notat Fel. in cap. ad aures col. 2. versic. & istis. extra de
186 præscrip. Tertio, vbi † plenissima securitas a iure conceditur,
omne in integrum restõnis beneficium tollitur s̄m gl. in §. fin.
in verbo, soluitur, in fin. institu. quib. aliena. licet vel non l. fina.
C. de pręscriptio. long. tempo. Cuius gl. doctrinam copiose di-
latauit Francis. Aretin. in consil. 103. incip. breuitas in consu-
lendo. Felyn. in c. vigilanti. circa prin. extra de præscrip. glo. etiā
notat in l. aut prætor. §. permittitur. in verbo, imputandum ff.
de minoribus. Quarto, confirmatur ex his, quæ Anto. de Bu-
trio scripsit in cap. fin. colum. 26. extra de consuetudi. copiosius
Felyn. in c. ad audientiam. 8. col. extra de præscri. dum dicunt,
præscriptionem quadraginta annorum consuetudine admix-
tam sufficere, etiam aduersus Papam & imperatorem ab om-
ne ius acquirendum. cle. ne Romani. de electio. glo. idem notat
in d. cap. fin. extra de consuetudi. Et hac ratione ductus Bald. in
cap. 1. in verbo, sicut ab antiquo. de pace Constantię. colla. 10.
dicit in potentibus & aquis, molendinis & pascuis, standum es-
se antiquitati seu antiquę possessioni. l. 1. §. fin. ff. de aqua pluuia
arcenda. l. si quis diuturno. in principio. ff. si seruitus vēdicetur.
187 † Plus Ioan. Andr. dixit in nouella in c. 1. de rescri. in 6. & in c.
3. de consuetud. eod. lib. vbi tam diuturna possessio cum anti-
qua consuetudine proponitur, opus non esse titulum allegare.
Allegat. l. domino horreorum. C. de agricol. & censi. lib. 11. Sed
pro eo melius facit l. si diligenter. & l. vsu aquæ. C. de aquedu-
ctu. lib. 11. vbi non solum ius publicum tandiu possessum prohi-
bet reuocare, sed & omne priuatum. capitu. cum olim. extra de
pręscrip. c. primo. in verbo, personę. vbi hoc Bal. notat de pace
188 Constantię. colla. 10. Quanto magis dicendum est, † vbi præscri-
ptio quadragenaria non tantum iure communi, aut inueterata
consuetudine confirmata est, sed principis authoritate robora-
ta est, secundum Bart. in l. 3. ff. de vsucapio. Et Roma. in l. præ-
toris officium. in principio. ff. de damno infecto. & Felyn. in ru-
brica. tertia colum. versicul. secundo fallit. extra de pręscriptio.
& in capi. primo. extra de rescri. quibus conuenit gl. in l. sed &
si. §. quęsitum. in fi. gl. magnę. ff. si quis cautio. argumento est. l.
si quando. in princ. ff. de legatis. primo. adeo secundum Bartol.
& Roma. vbi ex præscriptione triginta vel quadraginta anno-
rum vtile dominium tantum acquirit, ex huiusmodi pręscri-
ptione sic roborata directum acquiretur, secundum eos. Præ-
sertim hęc ratio locum obtinet, si huiusmodi præscriptio &
consuetudo tam diuturna in contradictorio iudicio laudata &
confirmata est, & secundum eam sępius iudicatum. cap. abba-
te sane. extra de verbo. signi. l. cum de consuetudine. ff. de legi-
bus. l. 1. § hoc autem Senatusconsultum. versicu. eodem autem
tecto. ibi, & ait Sextus sic esse sæpe iudicatum. s̄. eo. titul. illic di-
ctum est. Maioris igitur firmitatis, & authoritatis censenda est
talis consuetudo. l. nam imperator. ff. de legibus. d. capitul. dum
olim. extra de præscri. l. obseruare. ff. de officio procõsul. Quod
autem maioris roboris sit talis præscriptio, dum consuetudo
illa principis authoritate confirmata est, tenent Inno. & Anto.
de Butrio in cap. fina. extra de consuetudi. Barto. in l. de quibus.
ff. de legib. Luc. de Penn. in l. missi opinatores. C. de exactio.
tributo.

tributo. lib. 10. Induci potest §. quas ex omnibus in proœ. Institu. ibi, robur nostrarum constitutionum eis accomodauimus, & in l. vnica. §. quibus specialiter cognitis, C. de nouo Codi. componen. & Bal. ob id in d. c. 1. de pace Constan. in verbo, sicuti ab antiquo ait, statim ab ipsomet iudice reuocandum esse, si quid aduersus eam fecerit, argumento l. nullum. C. de officio rector. prouinc. l. si in aliquam ff. de officio proconsulis
189 l. si manifeste. C. de serui. & aqua † Præsertim cum huiusmodi consuetudo a bono publico fundamentũ accipiat l. 1. ff. de vsucapio. sufficiatq; in illis ex naturali quadam ratione vti l. scire. §. sufficit ff. de excusa. tutor. vel ex quadam naturali iustitia dicere id in commune vtile esse, vt supra dixi per l. tertiã §. de his sup eo d. tit. c. Obertus, in quibus causis feud. amitta. colla. 10. Nec tacendus est in argumentum tex. tanta philosophia plenus in l. prima ff. nautæ caupo. stabula. in versiculo, maxima vtilitas est. & in l. prima in principio. ff. si familia fur. fecis. dica. l. prima. ff. si quis cautionibus, vt neq; principis rescriptum aduersus tam grande reipublicæ beneficium aut verius priuilegiũ irritare debeat l. 2. §. sed quia veremur. C. de iureiurã. propter calum. dando l. 1. C. de curioni. & statio. lib. 12. etiam si vltronee a principe offeratur, seu concedatur l. fi. C. de cohorta. libr. 12. Et hoc reipublicę fauor operatur l. lex Corne. §. fi. ff. de
190 iniurijs l. ita vulneratus ff. ad legem Aquiliam. † Et Cleon philosophus hac ratione ductus dicere solet, varios esse populorum mores, varia etiam ciuitatum ingenia. Etenim mores illos & ingenia statim mutare nouisque legibus extemplo moderari non modo non facile, verum ne tutum quidem esse. Id enim statim ad iram populum concitaret. Et Pindarus philosophus quęrebat, quis principi imperaret. At ille, nempe lex omnium regina mortalium & immortalium, illa, inquam, lex quam longo vsu populus sibi accepit. Et ideo Imperator non ex imperiali rescripto, sed ex vigint quinq; annorum curriculis maiorem ætatem diffinire voluit in l. fi. C. de his qui veniã æta. impetra. Accedat l. fi. C. de milita. testamen. Et Iurecon-
191 sulti dicere solent, † principis voluntatem sic regulandam, & talem esse debere, quæ iuri & rationi conformis sit l. ex facto. ff. de vulg. & pupil. substi. & hac ratione communis pater vocatur in §. fina. in authenti. neque virum quod ex dote. collatio. 8 induci potest l. prima. ff. de iusti. & iure. ibi, cuius merito quis nos sacerdotes appellat. Et si sua voluntate princeps aliter vteretur, quia iuri per suum rescriptum derogaret, ius illi non assisteret neq; longissima possessione confirmaretur, secundum Felyn. in ca. cum nobis 6. colum. ad fin. extra de præscrip. l. rescripta. C. de preci. imper. offer. l. fina. C. si per vim vel alio modo l. authoritatem. C. vnde vi. eo quod non sit, qui dicat regi, cur ita facis, vt supra meminimus §. primo in authenti. de appella. & intra quæ tempo. capit. per principalem. 11. quæstio. vlt. & Ecclesiastes 8 capitu. & secundi Reg. 16. ca. quibus adde Fel. in d. c. cum officij 4. colum. extra de præscri. Quinto, præsertim hoc dico procedere, vbi princeps suo decreto vel constitutione ligari voluerit, vt supra dictum est per l. di-
192 gna vox. C. de legibus. † sicuti hoc equum & iustum est, vt scribitur Matth. 7. & Luc. 6. Et diuus Paul. in epistola ad Roma. 2. & ca. omnes. extra de consti. hoc dicit Arch. in ca. 1. extra de constit. Cyn. post Petr. in authent. quibuscunq; C. de sac. sanc. eccle. Et maxime vbi lex seu principis voluntas pro Reipublicæ beneficio inuenta est l. cum in eo. ff. de pact. cap. 1. de feudi cognitio. colla. 10. Hoc notat Ioan. Andr. in regula, cui licet ꝙ est plus de reg. iur. in 6. Ipse idem Ioan. And. & post eum Do. & Pet. de Anch. in d. c. 1. de consti. in 6. dilatat hoc per multas colum. Felyn. in c. canonum statuta. 6. colum. & sequen. extra de consti. Cum neq; absonum sit de iure superiorem seipso minorem se ex causa facere, secundum Bald. in capitu. vnico. de allodijs collat. 10. Pro quo facit l. est receptum. ff. de iurisd.
193 de iurisd. omni. iud. Ex qua Bald. duo colligit. † Primum, Imperatorem seu principem litem cum subditis habẽtem de ea posse cõpromittere, imò & inferiori a se seipsum submittere, sicuti contingit in pace Constantiæ, sm Odofre. & Cy. & licet nihil vlterius alleget, adde illi tex. in l. ille a quo. §. intẽpestiuũ. ff. ad Treb. c. r os si incompetenter 2. q. 7. Secundũ est, Papam posse suo Pęnitentiario se submittere, & pęnitentiam ab eo iniunctam susciꝑ ere. Hoc dicit post Arch. in c. in quibus. 21. q. 1. quod latius prosequuntur Henric. & Anto. de Butr. in c. omnis vtriusq; sexus, per illum tex. in his verbis, omnes vtriusque sexus ... de pęni. remis. Et ratio vltra prædicta est, quæ etiã hui ... conuenit, quoniam efficacior est ... obligatio quæ ... ex sua voluntate prouenit, secũdm Inno. in c. cum inter. extra de renuncia. & recte facit c. 1. de renũcia. li. 6. quod de Celestino loquitur, qui papatui renunciauit. Adde text. in c. sunt qui ... Facit quod glo. not. & Anto. post eam in verbo absolutam in c. quanto. extra de iureiur. & Idẽ. Ant. in c. 1. extra de consti. Et si hmõi approbationem confirmauerit iuramento, vix ab ea princeps discedere posset, secundum glo. in d. c. quanto quæ mouetur per c. & si Christus. extra de iure-
194 iuran. Adde prædictis, †, quoniam subintrat in his diuina iustitia, quæ pssim omnes obligat, etiam princeps, nõ enim est personarum acceptator Deus. Actuum. 10. c. & Deute. 1. c. & Pau. ad Colossen. 3. c. nouit. extra de iudi. c. ea quæ. extra de sta. reg. Et Archi. in c. consequens. 11. disti. ait concedere aliquid quod communiter omnibus denegatur, videtur esse personarũ acceptio. Ergo, inquit, huiusmodi dispensationes facere rectores multitudinis non possunt, cũ hoc fit contra preceptum legis
195 diuinę † Et iterum, lex humana, vt sit recta, oportet vt legi diuinę consonet, alioqui religioni aut disciplinæ non conueniret. Contra id quod Isidorus scribit in c. consuetudo 1. distin.
196 Lex autem diuina est, vt legislator sua lege ligetur c. 11. distin.
197 igitur & c. † Qui autem quadraginta annis rem pacifice possidet, plenissima securitate munitus est d. l. omnes C. de prescri. triginta anno. l. fi. C. de edicto diui Adri. tollen. communis ergo esse debet principi, sicuti etiam in re patrimoniali principis dicitur in dicta l. iubemus in fin. C. de fund. patrimo. lib. 11. Et sicut possessor de iure titulum suæ possessionis petitori ostendere non tenetur, qualis sit ille petitor l. cogi. C. de peti. heredi. sic nec principi exhibere cogendus est, dicta l. vnica. C. de conducte. & procu. fundo. fisca. lib. 11. Sexto res ecclesiæ. fisci. & reipublicæ a pari iudicantur l. qui solidum. §. etiam. ff. de lega. 2. c. auditis. extra de in integ. resti. §. fin. in authent. de alie. & emphyteu. collat. 9. §. publicorum, in authent. de manda.
198 princip. & l. si diuina domus. C. de exacto. tributo. libr. 11. † sed res ecclesię quadraginta annis præscribuntur l. fin. & authent. quas actiones. C. de sacrosan. eccle. cap. ad aures, & capitu. quia indicante. extra de præscrip. excepta Romana ecclesia, quæ cẽtum annorum præscriptione lętatur. §. 1. & per totum titulum in authent. vt ecclesi. Roma. gaudeat centum anno. prescri: colla. 2. & dicta l. fi. C. de sacrosanc. eccle. c. ad audientiam. & c.
199 nobis. extra de præscript. † Et ad summum res & iura ecclesiastica quantumcunq; spiritualia sint, præscribuntur tanto tempore, cuius initij non extat memoria, dicto capitu. 1. de præscriptio. in 6. pari ratione res fisci, saltem illa præscriptione acquiri possunt. quantumcunq; principis res fauorabiles sint, quia non videtur maior in re principis fauor, quam in rebus aut iuribus ecclesię. Et ad id conformat se illa iuris naturalis ratio a lege diuina laudata & confirmata, Quicquid calcauerit pes tuus, tuum erit. Quam amplo commentario prosequuti sunt a primo ad vltimum vsq; omnes scribentes in l. 1. in princi. ff. de acquiren. poss. & in l. ex hoc iure. ff. de iusti. & iure. Adde id facit l. 1. ff. de acqui. rer. domi. & §. singulorum. Insti. de rerum diuisio. quę lex nullum excipit. Non videtur ergo principem, neq; iura & possessiones eius a priuatis distinguendas esse, dicta l. vnica. C. de conducto. & procura. rer. fisca. libe. 11. Alioqui frustra dixisset lex, eum qui quadraginta annis præscripsit,
200 plenissima securitate munitum esse. Cęterum si † prędicta in quadragenaria præscriptione vrgeant, vt principis res constringant quanto magis in longissima præscriptione tanti tẽporis, cuius initij non extat memoria dicendũ est, loco est cõstituti, d. l. hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua quotidiana & æstiua. dicto capitulo, super quibusdam. extra de verborum significa. Secundo quum iura, quę absq; titulo possideri non possunt, neque præscribi, dicto capitulo, super quibusdam, & l. 2. & tertia. C. noua vectiga. impo. non posse, præscriptione tamen tanti temporis, cuius initij non extat memoria, acquiruntur, & iure præscribuntur, dicto capitulo, super quibusdã, & capitulo primo de prescrip. in 6 igitur & c.

Repetitionis Io Ignei in §. Non alias. Pars Tertia.

SVMMARIVM.

1 *Regalię iura an præscribantur tanto tempore cuius initij memoria non extet.*
2 *Veneti an potuerint aduersus Imperium præscripsisse, & an habeant regalia ex priuilegio Imperatoris. & nu. 15. & 28.*
3 *Imperator sit ne dominus maris.*
4 *Imperator Antoninus an iure merito dixerit se mundi dominum esse. & nu. 8. & 10. & 14.*
5 *Testem legitimum neminem in sua causa esse posse.*
6 *Intellectus ad l. deprecatio. ff. ad leg. Rhod. de iactu. & nu. 16. & 18. & 19. & 21. & 24. & 26 & 48.*
7 *Imperatoris indignati sententiam non debet trahi in exemplum.*
9 *Imperante Antonino multas prouincias a Romanis defecisse.*
11 *Regna in mari distincta esse non secus atq; in arida, & an illic præscriptio locum habeat.*
12 *Aedificium in mari ponere an liceat.*
14 *Interdictum vti possidetis competere ei, qui ius suũ exercere in mari prohibetur.*

Leges

Maxi-

183 *Maximinus imperator ob non ferendam sęuitiam hostis a Senatu iudicatus.*
184 *Maximinus qualem exitum habuerit.*
185 *Gordianus imperator a Philippo qui post eum imperauit, occisus.*
186 *Philippus imperator Romanus qualis princeps fuerit, quemque exitum habuerit.*
187 *Decius qualis imperator fuerit, quaque sęuitia Christianos sit persecutus, & quem exitum habuerit.*
188 *Gallus Hostilianus Romanis imperat cum Volusiano filio, atque inibi quibus moribus fuerit, & qua immanitate sit persecutus Christianos.*
189 *Romani Scythis tributum pendunt, a quibus praeterea multis prouincijs spoliantur.*
190 *Aemilianus quanto tempore imperarit, quemque exitum habuerit.*
191 *Valerianum imperasse cum Galieno filio, atque inibi quam acriter Christianos persecuti sint, quasque pœnas dederint suae impietatis, & numero 193.*
192 *Romano imperio quae prouinciae ademptę sint imperantibus Valeriano, & Galieno.*
194 *Claudius imperator Christianus persecutus est. atque inibi quantum sub eo Romanum imperium a Gotthis attritum sit.*
195 *Aurelianus Imperator seuus Christianorū persecutor fulmine ictus perijt.*
196 *Genabum vnde Aureliae nomen sumpserit.*
197 *Aurelianus Imperator Romanus, triumpharit ne de Gotthis.*
198 *Tacitus & Florianus quanto tempore in imperio fuerint, & quem exitum habuerint.*
199 *Probus imperator quem vitae finem habuerit.*
200 *Aurelij Cari imperatoris vitae exitus qualis fuerit.*
201 *Carinus & Numerianus an simul & quomodo imperarint.*
202 *Carinus imperator quibus moribus fuerit, & quem vitae exitū habuerit.*
204 *Numerianus imperator quam crudeliter in Christianos sęuierit.*
205 *Diocletianum & Maximianum Imperatores crudelius in Christianos sęuisse quam ipsum Neronem, & quas pœnas impietatis suae dederint. num. sequen.*
207 *Caesar ab Augusto declaratus habebatur tanquam Imperij haeres.*
208 *Galerius imperator acerrime Christianos persecutus est. atque inibi quam misere perierit.*
209 *Maximianus imperator quem vitae exitum habuerit.*
210 *Maxentij mores & in Christianos caeterosque seuitia, eiusque exitus.*
211 *Licinus Imperator quem vitae finem habuerit.*
212 *Constantinus Constantij prioris filius qualem se imperatorem praebuerit, & qua seuitia in Christianos atque etiam in suos vsus sit.*
213 *Donationem, quem Constantinum tradunt fecisse Syluestro Papae, commentitiam esse.*
215 *Constantini imperatoris mors varia a varijs describitur.*
216 *Constantinus Constantij prioris filius qua matre natus sit.*
217 *Constantino qui successerint in imperio, & quem vitae exitum Dalmatius & Constans habuerint.*
218 *Constantius Constantini magni filius Arrianis fauit, & ecclesiam persecutus est. atque inibi quanta a varijs passus sit, & nu. 220.*
219 *Decentij Caesaris exitus qualis fuerit.*
221 *Iulianus imperator dictus apostata qualem se erga Christianos gesserit.*
222 *Iouinianus qualem se imperatorem praebuerit, & quis fuerit eius exitus.*
223 *Valentinianus imperator quantum religioni christianae addictus fuerit.*
224 *Valens imperator christianos persecutus est Arrianam perfidiam secutus, atque inibi quantum sub eo attritę sint Romani imperij vires, & nume. 226.*
225 *Gotthi Valentiniano & Valente imperantibus Italiam irruemperunt.*
227 *Valens Imperator Romanus a Gotthis captus ab eisdem igni consumptus est.*
228 *Gratianus qualiter se in imperio gesserit, & quem vitae exitum habuerit.*
229 *Valentinianum imperatorem Romanum laqueo vitam finijsse Viennae iussu Arbogasti Alanorum praefecti.*
230 *Ecclesia Christi quantum ab Arrianis afflicta sit sub tempora Gratiani Imperatoris.*
231 *Theodosius imperator qualem se principem gesserit.*
232 *Theodosius imperator totam noctem orans transegit, pugnaturus aduersus Eugenium.*
233 *Gotthi Constantinopolitanum imperium inuadunt fugato Archadio imperatore, atque inibi quanta moderatione vsus sit Allaricus Gotthorum rex aduersus victos, & nu. 239.*
234 *Roma quantam cladem perpessa sit a Gotthis duce Astolpho, & nu. seq.*
236 *Honorio imperante quae prouinciae Romano imperio ablatae sint, & nu. seq. 240. & 243.*
237 *Gallias non paruisse Theodosio imperatori, neque item Honorio aut Arcadio, & nu. 241.*
238 *Stiliconis perfidia erga Honorium imperatorem.*
242 *Franci qui Sicambriam incolebant Germaniam inuaserunt imperante Romanis Theodosio, & Romanum exercitum fuderunt.*
244 *Franci Pharamundum regem creant, a quo lex Salica lata est, & quid ea lege caueretur.*
245 *Roma a Caroli quinti Romanorum imperatoris militibus expugnata ac direpta anno. M.D.27*
246 *Clemens septimus Pontifex Romanus cum Francisci Francorum regis hostibus fœdus percutit.*
247 *Clemens & immansuetus.*
248 *Ecclesiae thesauros non posse alio destinari, quam in pauperum vsum.*
249 *Clementem VII. a Caroli V. Imperatoris militibus anno integro captiuum asseruatum fuisse.*
250 *Carolum V. Imperato. non puduit subditos Regis Franciae & potissime Ducem Borbonium ad defectionem sollicitare, & nu. seq.*
252 *Carolus V. qua ratione possit se iure dicere Caesaris successorem.*
253 *Romanos principes non fuisse mundi dominos.*
254 *Romano Imperio quae prouinciae nunquam paruerint.*
255 *Imperium hodie a Romanis in germanos translatum.*
256 *Longobardorum gens quam effera fuerit.*
257 *Longobardi a quibus originem trahant.*
258 *Longobardi vnde sic dicti.*
259 *Longobardorum gentem virtute regum Frācorum delatā & exterminatā.*
261 *Francicum nomen antiquum esse, atque inibi vnde originem trahat.*
262 *Francorum origo ex Sabellico.*
264 *Sicambri quales populi hodie sint.*
266 *Germani populi vnde sic dicti, & nu. seq. & 270. & 272.*
268 *Gallos non Romane sed Gallice loqui.*
269 *Romanos frequenter in Galliam filios suos misisse ad literas ediscendas.*
271 *Germanorum cum Gallis affinitas.*
275 *Francigenae fuerint ne aliquando consecuti ius Romanae ciuitatis.*
276 *Galli quali modo in suos liberos potestatem haberent.*
278 *Francos nusquam Iustiniano imperatori subditos fuisse.*

Quia autem diffusius tractare Constituimus de praescriptione iurium regaliae, in primis sciendum est, eo inclinare communem Vltramontanorum cateruam, qui-
1 bus nonnulli Gallici doctores assentiunt, † vt regaliae iura quāquam a nemine alio quam a principe possideri possint, & ob id impraescriptibilia sunt, cap. vnico, quae sunt regal. collatio. 10. praescriptione tamen tanti temporis, cuius initij non extat memoria, acquiri possunt. Atque ob id dixerint Florentinos & Venetos, plerosq; etiam alios Italiae populos iura imperij seu regaliae praescripsisse. Addunt etiam simili ratione Gallos regaliae iura praescripsisse, hoc dicunt in l. 1. C. de summa Trinitate & fide catholi. & in l. ex hoc iure. ff. de iustitia & iure, praesertim Bald. & Iason, quorum dicta consulto recensere iuua-
2 bit. † In primis dicunt Venetos potuisse aduersus imperium praescripsisse, quia Venetiarum ciuitas in mari fundata est, & ideo fieri occupantis. l. in tantum. ff. de rerum diuisio. Barto. autem in l. hostes. ff. de capti. & postlimi. reuers. dicit Venetos ex priuilegio Imperatoris regalia habere, quod reuocari potest quandocunque, secundum eum. Et Albe in l. prima. C. de summa Trinitate & fide catholica, asserit se Venetorum priui-
3 legium vidisse bulla aurea bullatum. † Quidam Longobardici doctores in dispunctionibus dum. l. deprecatio. ff. ad legē Rhodiam de iactu. e Graeco in Latinum verterunt, dicta per Baldum & Iasonem improbauerunt, asserentes quosdam Gallicos idem cum eis sensisse & existimauisse propter aduersatiuam, autem, in illa lege positam in his verbis, lex autem maris, imperium maris ad imperatores non pertinuisse, quod sane perridiculum esse affirmant, tametsi Bald. & Iason hac ratione existimauerint Venetos Romano imperio subditos nō esse, & ex Gallicis doctoribus solum Ioan. Igneum in tractatu dispungendo conueniunt. Caeterum nesciuit Ioannem Igneū in tractatu comperire hoc dixisse. Sed dum alios dispungeret, arbitratus est Ioannem Igneum praemittendum non esse, in hoc Barto. imitatus, dum in Petrum de Bel. Perti. in multis insurgere voluit, imposturas Petro huic similes ascribendo, existimantes, dum alienę gloriae detrahere tentant, suam dilatare. Non enim comperietur in tractatu Ioannem Igneum dixisse propter illam aduersatiuam, autem Romanos imperatores non esse maris dominos. In confesso est Ioannem Igneū dixisse Romanos imperatores, aut verius tyrannos de facto plerisque Galliae prouincijs quandoque imperasse, non quod
4 de iure id facere potuerint. † Et ad legem, deprecatio. ff. ad legem Rhodiam de iactu. in qua Labeo iureconsultus Antoninum Pium commemorat, dixisse se mundi dominum esse, citasse pro responso quod Ioannis 18. scribitur de domino nostro Iesu Christo, dum illum Pilatus regem appellaret, an a seipso loqueretur, interrogauit, an vero alij de ipso sic testificati essent. Nam & Christus cuius verax erat testimonium, immo ipsa est veritas, non tantum suum, sed & patris desiderauit testimonium, capitulo, in omni, extra de testibus, vt secundum legis authoritatem In ore duorum vel trium staret omne verbum Numeri trigesimoquinto capitulo, & Deuteronomij decimoseptimo. Cui lex ciuilis & canonica conueniunt. l. iurisiurandi. C. de testibus. l. maritus. ff. de quaestionibus, capitu-
3 lo, in omni negotio, extra de testibus. † Neque vllus secundum Romanorum leges in sua causa legitimus testis esse possit. l. nullus. ff. de testibus. l. omnibus. C. de testibus. Debuerat igitur Antoninus aliunde testimonium quam a seipso quaerere.

Tantun-

Tantundem de summo Pontifice Fely. dixit in capitulo, ad audientiam. 3. col. extra de præscriptionibus. Allegans ad id text. in c. cum a nobis. extra de testibus. & quod illic not. Abb. & capitulo. Deus omnipotens. 2. q. 1. Romanus in l. sciendum. col. 22. versic. aduertendum. ff. de verbo. obliga. Dicunt enim quemadmodum Deus legi diuinæ se subiecit, dicendo, In ore duorũ vel trium stet omne verbum, similiter de Pontifice dicendũ esse. sed Francorum Reges Pontificem habent testimonium in capitulo, per venerabilem. extra qui filij sint legitimi. & aliorum quorum in tractatu commemorauimus. Alia forte adde mus, quæ illic scripta continentur. Et dũ nuper Parisiis essem, quidam consobrinus vxoris meæ illius Longobardici doctoris glossemata in legem primam. in verbum, quos nostræ clementiæ regit imperium. C. de summa trinitate & fide catholica. ostendit, in cuius glo. comperio hanc solutionem dispunctorem secutum fuisse. verba illius sunt, Et quamuis quandoque Imperatores orbis dominos se appellant, id vel hyperbolen accipiendum est, vel eorum dictis minime credendum, quia in 6 cã propria. † Aliud & secundum ad illam legem accõmodaui mus Antonium Pium in piratas Eudemonis supplicatione cõmotum se mundi dominum dixisse. Et cum odio pirates haberet, legem grauissimam in eos tulisse, quam postea cõmemorabimus. Nec dissimili ratione in legẽ cõmissoriã vsus est idem Imperator Antoninus in lege, Aemilius Largianus. ff. de minori. Tametsi Paulus iureconsultus Antonini imperatoris sententiam non laudauerit † atque ob id dicebamus in 7 tractatu, quod ab indignato principe prolatum est in exemplũ trahi non posse. l. 1. ff. de const. prin. §. sed quod princ. pl. Inst. 8 de iure natur. gent. & ciuili. atqui in l. deprecatio. † ex lectione legis videri potest Antoninũ vt piratis terrori esset, se mundi dominum appellasse, qui sub imagine legis Rhodiæ se immunes a quacunq; pœna reddere existimabant, neq; in facultate Antonini fuisse legem contrariam Rhodiæ ferre. Vt autẽ Antoninus demonstraret se nouæ legis cõdendæ & Rhodiæ legis abrogandæ seu antiquãdæ potestatem habere, se mundi dominum asserere non dubitauit, tametsi mundi dominus non 9 esset. Nam & Antoninus nunquam mundi [illegible] Eo namque Romanum principatũ agente [illegible] cum [illegible] Galli [illegible] paiam est [illegible] Nam & dispunctor [illegible] in eadem glo. l. 1. C. de Summa Trinitate & fide catho. [illegible] [illegible] transcripti mus, relatiuum, [illegible] gentes, quæ non [illegible] Romano imperatori & tamen [illegible] calculo [illegible] doctores [illegible], qua ratione relatiuum, quæ non coarctaret præcedentia, sed declaret. Sed hæc [illegible] non [illegible] quam [illegible] sint prouinciæ, quæ non parent Romanis, vt Scythia, Sarmatia, & [illegible] Oriens, [illegible] quæ in in constitutione [illegible] extra Romanum imperiũ [illegible] de cõmerciis. Nec [illegible] est [illegible] de facto. cũ [illegible] Et sequitur quod supra [illegible]. Et quãuis quisque imperatores orbis dominos se appellent, id vel per hyperbolen accipiendum [illegible], vel eorũ 10 dictis minime credendum, quia in causa propria. Nõ † potuit igitur Antoninus [illegible] dicere, nisi his, quos [illegible] imperiũ. l. 1. C. de Sum. Trinita. & fide cathol. l. [illegible] Et similis elocutio sæp [illegible] a Iustiniano & iureconsultis [illegible] tractatu [illegible], præsertim de Antonino Pio loquitur [illegible] §. [illegible] in authen. [illegible] de caste [illegible] Et si forte contingat aliqu[illegible] Romanis [illegible] de facto, non [illegible] paulo post explic [illegible] mus Nequiterius. Ioã. Ig [illegible] deprecatio. comperietur. Nõ etiã de Venetis [illegible] nisi quod a Pipino Caroli magni filio [illegible] tuetant [illegible] patri [illegible] tionem cõstituit, quos [illegible] Ludouicus [illegible] Galliæ moderator iterum coegit [illegible] totam ducatus occupabat restituere. Somno [illegible], aut Bal. [illegible], Iasonem, aliosq; multos dispungebat, [illegible] Ioann. Ignei meminisse velit, vt [illegible] cum non [illegible] Ad Bal. reuertamur, quem constat in rubrica de rerum diui- 11 sio. ff. dixisse, † in mari distincta esse regna, sicut in arida terra. Ergo, inquit, & ius ciuile, id est præscriptio idem operari potest. Et hæc præscriptio quandoque aufertur, & applicatur alteri. Sed cum applicatur alteri, ita quod alii non auferatur, ista est consuetudo. Et sic Venetiani & Ianuenses seu maria habent ex inueteratissima consuetudine distincta. Mox in eadem i co- 12 lum. 3. Bal quærit, & nunc Bal. verba amplectamur, † Nunquid sit licitum ædificare in mari, sicut in littore? & dic quod sic, eadẽ ratione & Veneti faciunt, qui sunt fundati in mari. Et de iure gentium ciuitates in mari ædificatæ, sunt ipsorum, qui ædificant. l. in tantũ. ff. de rerum diuisio. Et nihil vlterius de Venetis neque de l. deprecatio. in tota lectione rubricæ Bal. commemorauit. In illa igitur parte Bal. reprehensione dignus non fuit. Pro Baldo autem recte facit. l. sane. ff. de iniur. sane, inquit Paulus 13 iureconsultus, † si maris proprium ius ad aliquem pertineat, vti possidetis interdictum ei cõpetit, si prohibeatur ius suum exercere. Si de iure mare a nullo occupari, & ius in eo acquiri posset, interdictum vti possidetis competere non posset. l. 1. §. quod ait prætor. ff. vti possidetis, imò occupantes domini fiũt l. riparum. in fi. versic. in mari, & l. in tantum. in princip. ff. de rerum diuisione. Adde. l. iniuriarum. §. fin. versi. vsurpatum. ff. de iniurijs. Baldus igitur in hoc dispungi non meruit, quoniam licet Bald. dixerit, ciuitates in mari ædificatas fieri ędificantium, non tamen ab imperio exceptas, sicuti neque alia ædificia in mari aut in terra priuatis ædificata exempta non sunt. l. 1. ff. de rei vendica. & l. si duas. §. primo. ff. de excusato. tutor. Et multo minus Baldus & Iason reprehendi debuerant in l. 1. C. de summa Trinitate & fide catholica, in primis Bald. & omnis Longobardorum seu Italorum turba cum dispunctore con- 14 uenit. † Non pudebit Bald. verba transcribere. Nam aduertens illam legem primam. C. de summa Trinitate & fide catholica. opponit Bald. de l. deprecatio. ff. ad legem Rhodiam de iactu. quia totus orbis sub Imperio est. l. si duas §. si decem. ff. de excusa. tutor. Et soluit. Concedo, inquit, inspecta potestate, quã habet Imperator de iure ciuili, vt possit toti orbi legem imponere. Sed inspecta voluntate principis, dicit Imperatorem nolle populis, qui imperio non obediunt, legem imponere. Ecce quomodo Bald. dicit Imperatorem orbis esse dominum, & vniuerso mundo posse legem imponere, secundum legem deprecatio. ff. ad legem Rhodiam de iactu. & multis alijs argumentis comprobare studet Imperatorem iure possidere, cum a Deo Imperium procedat. Et lege eum, quoniam nihil in eo comperies quod ab illa Vltramõtanorum opinione declinet, quam Longobardicus dispunctor emungit. Non etiam Iason in hac re dispunctoria nota signari seu vocari debuit, quum plane quicquid potuit gloriæ a Gallis detrahere, maximo studio semper quoad vixit, festinauit. In ea enim post Cyn. Barto. Bald. Salic. & Pau. de Cast. & Hostien. in summa extra de effi. ordi. Nicol. de Neapoli in d. l. si duas. §. in verbo, vniuerso orbi. ff. de excusa. tutor. constanter affirmauit, Imperatorem de iure mundi esse dominum, per dictam legem, si duas, c. in apibus. 7. q. 1. cap. Adrianus. 63. dist. ca. quo iure. 8. dist. cap. conuenior. 23. q. 8. & per tex. cui dicit a toto mundo non posse respõderi, in d. l. deprecatio. ff. ad legem Rhodiam de iactu. hanc suam conclusionem authoritate Bald. confirmat in proœmio Digestorum dicentis, Imperatorem de iure in vniuersa ditione, quæ ascendentem videt & descendentẽ solem, & ex vtroq; latere meridiem & septentrionem, imperare. §. & hæc considerantes. in authen. vt omnes obedi. iudic. prouincia. collati. 5. Item imperare oĩbus insulis vsque ad Oceani recessus. § quid ergo. in authen. vt eccles. Roma. gaudeat centum anno. præscriptio. collatio. 2. Quarto, Imperium ab imperando dictum, prout imperiũ est in suo altissimo situ & circulo, quod est sum 15 ma potestas nulla circumclusa. Mox † Alberi. refert in illa l. 1. C. de summa Trinitate, dicentem Venetorum priuilegium vidisse libertatis & exemptionis bulla aurea bullatum. Tametsi Aluaro. in cap. primo, quis dica. Dux vel Marchio. collatio. 10. dicat Venetos de iure liberos esse, eo quod ciuitas eorũ in mari fundata sit. Et quod Iason asseruit Venetos priuilegio Imperatoris a Romano Imperio exemptos esse, non a seipso asserit, sed Barto. tantum refert in l. hostes. ff. de captiuis & postliminio reuersis. & Bald. in cap. licet. vltimo, tertia colum. extra de iureiurando. Non quod Bar. in hoc nec; Bal. se subscribat. Quare non satis demirari possum, quomodo in indicium dispunctionis notę Bal. & Iason vocari potuerint, & maxime cum illius aduersatiuæ, autem, positę in d. l. deprecatio. ff. ad legem Rhod. de iactu. ab eis & Ioan. Igneo tam pertinaciter affirmet dictum fuisse siue illam. l. secundum communem traditionẽ vel illius interpretationem legamus, dixisse Imperatorem nõ esse maris dominum, cum neque a Bal. neque a Iasone [illegible] minus a Ioan. Igneo dictum, imò neque vnquam cogitatum fuis- 16 se comperietur. † Cæterum fuisse vltra quam a me dictum sit in tractatu circa illã legem, deprecatio, quid in ea sentiã aperiã. In primis dico, multis ante sæculis quam Antoninus cognominatus Pius ad Romani Imperij magistratum vocatus fuis- 17 set, † leges a Rhodiis circa merces in mari submersas factas fuisse, quibus Rhodij absq; delectu merces a naufragium passis absque vllo discrimine auferebatur. Et a Rhodo insula nomen assumpserant. c. fi. 2. dist. Illarum legum Labeo iureconsultus meminit in d. l. deprecatio. quam veluti pestiferam Antoninus Pius improbauit, cuius improbationem Paulus iureconsultus posuit in l. Pedius. ff. de incen. rui. naufrag. At in l. deprecatio. noluit Antoninus Pius Rhodiorum leges quatenus suis aduersarentur, vim legis obtinere, sed eas antiquare & reuocare voluit. Simili improbatione vsus est idem Antoninus Pius post Adrianum in l. 3. §. Diuus. ff. de sepulcro viola.

Leges

Leges aũt naufragorũ a Rhodo insula quæ inter Cycladas in-
sules primaria est, quæ quinquaginta tres numero sunt, sicut
Plin. placet lib. naturalis historię quarto c. 12. & Orosio li. suæ
historię primo. nomẽ acceperunt, ob id Rhodię dictæ. Cuius
aũt authoritatis fuerint, satis ex Gellio lib. noct. Atticarũ 6. c. 3.
& Cicerone in Bruto, & Ausonio in Grypho constat, dum
Ausonius sic de ea scribit, Tres oratorũ cultus regnata Colos-
so, Quẽ Rhodos actęq; quẽ dilexistis Athenis, Et quẽ de scenis
tetrica ad subsellia traxit, Prosa Asię in causis numeris imitata
chororũ. Et Quintilianus in primo Institutionũ lib. Cæsar etiã
sua dignitate allectus post absolutũ Corneliũ Dolobellã, quẽ
reũ repetundarũ postulauerat, Rhodũ secessit ob insulę excel
lentiã, quippe cũ in ea disciplinę ingenue ad cõponendũ orato
rem essent, viriq; multi circa philosophiam, & oratoriã me-
moratione digni extabant, vt ex Tranquillo in Cęsare legi po
18 test. Causa aũt † improbandarum legũ Rhodiarũ fuit Eude-
monis, & aliorum naufragium passorũ supplicatio. Cuius ver
ba ex integro Labeo Iureconsultus illius legis author non
scripsit, sed ista tñ, Domine Imperator Antonine naufragiũ
faciẽtes in Italia direpti sumus a publicanis Cycladas seu Cy-
clades insulas habitantibus. Neq; vlterius Eudemonis suppli-
catio recitatur. Sed ex ea & Imperatoris responsione duo col-
ligo. Primũ publicanos, qui Eudemonem & reliquos naufra-
gium passos expilauerant, ac merces eorũ diripuerãt, Rhodios
fuisse, & legis Rhodiæ authoritate fretos asseruisse iure Eude-
monis merces potuisse diripere, qua non obstante ab Antoni-
no Pio suarum mercium restitutionẽ Eudemõ impetrauit,
atque ob id Antoninum iussisse cum mundi dominus esset,
& lex maris, merces Eudemoni restitui, lege Rhodiæ (cũ suis
aduersaretur) non obstante. Responsio namq; Antonini Im-
peratoris hoc clare demonstrat, dũ ait, lege Rhodiorum iudi-
cetur nautica, in quibus nulla nostrarũ ei lex aduersetur. Qua-
re publicani, qui ope legis Rhodiæ existimabãt posse merces
naufragatas retinere, iureq; suo habere, necesse habuerũt Eu-
demoni aliisq; passis naufragiũ merces ablatas restituere. Id
etiã declarat c. fi. cum glo. 2. interpretatione 2. disti. Et Antoni
ni responsio est in versi. Antoninus dixit Eudemoni, Ego qui-
dem mundi dominus, lex autẽ maris, & hic erit punctus, qua-
si dicere voluerit Imperator, Lex Rhodia qua permittebatur
Rhodiensibus ex naufragio quæstũ facere, & ex cõsequente
merces naufragio submersas diripere, in cõsideratione esse nõ
põt. Qm̃, inquit Antoninus, ego mundi dominus sum & lex
maris. Nõ ꝓ dictio, aũt, aduersatiue legatur, sed assertiue, quia
nihil anterius habet, cui aduersẽt, nisi vt publicanorũ factũ sua
lege improbaret, Rhodiorũ lege, qua publicani se tuebant̃, an
tiquata, & prorsus reprobata, qm̃ iniusta & rõni inimica esset
l. 1. in principio, & l. 2. & l. ne quid, & alijs legibus tit. ff. de incẽ.
rui. naufragio auth. nauigia. C. de fur. l. 1. C. de naufrag. li. 11. ibi,
qđ. n. ius habet fiscus in aliena calamitate, vt de re tam luctuo-
sa compendiũ sectet̃ c. dispẽsationes 1. q̃one. 7. hac rõne pyrati
cam exercẽtes artẽ cõstitutione Pontificũ, nisi ablata restituãt
19 excõicantur c. excõicationi. extra raptori. † Et sic verus illius
legis sensus est, Ego mũdi dñs & lex maris, quia & legẽ mari
dicere possum. Nã & re vera legem tulit, cuius verba Pau. iure
consultus transcripsit in l. Pędius ff. de incẽd. rui. naufrag. hęc
sunt, Diuus Pius Antoninus de his, qui prędam ex naufragio
diripuissent, ita rescripsit: Quod de naufragijs nauis & ratis
scripsisti mihi, eo pertinet, vt explores, qua pęna afficiẽdos pu-
tẽ, qui diripuisse aliqua ex illo naufragio probantur &c. Simili
ter, & Vlpianus in l. fi. eiusdem tit. ff. de incen. rui. naufrag. in-
quit, licere vnicuiq; naufragium suũ impune colligere con-
stat. Idq; Imperator Antoninus cũ diuo patre suo rescripsit.
Ex qua recte constat, Antoninum publicanis rñdisse in d. l. de-
precatio. dum dixit. Eudemonis supplicatio lege Rhodiorum
iudicetur nautica, in quibus nulla nostrarũ ei lex aduersetur,
hoc aũt ipsum & diuus Augustus iudicauit. Per hanc respon-
sionem tacitę respondet obiectioni publicanorum, qui depre-
dationem suam tuebantur lege Rhodia, qua non obstante re-
stitutionem fieri voluit iuxta legis suæ authoritatem. In reli-
quis autem, in quibus nulla suarũ legum eis aduersaretur, ra-
tam firmamq; legem Rhodiã manere voluit. Et id verum est.
Neque putet Neotericus Longobardicus sub illius dictionis,
autẽ, inuolutione plures in reatu constituere, quasi a Bald. Ia-
sone & Ioã. Igneo ignoratum sit Antoninum Imperatorem
20 se mundi dominũ vociferasse, imò & maris legem esse, † neq;
eos statuisse sub mundi vocabulo non modo terrã, sed & cœ-
lum & mare cõtineri. Mundũ etiam ex sole, luna & stellis, ter-
ra, mari elementis, & omni eo, qđ cęli ambitu cõtinentur, cõ-
stare, sicuti & Gene. primo, secundo, & 3. c. quilo; ẽt omnium
literarum expers capere potest. Et ex Vergil. sexto Eneid.

Principio cęlum & terras, campos; liquentes,
Lucentemq; globum Lunæ Titaniaq; astra
Spiritus intus alit, totamq; infusa per artus
Mens agitata molem & magno se corpore miscet.

Et Ouidius in primo Metamorphoseos,

Primaq; ab origine mundi
Ante mare & terras & quod tegit omnia cœlum
Vnus erat toto naturæ vultus in orbe,
Quem dixere chaos, rudis indigestaq; moles,
Nec quicquam nisi pondus iners, & reliqua.

Alioqui cum Democrito & Epicuro & Metrodoro illorũ di-
scipulo dicere necesse esse, omnia ex atomis fieri, & innume-
rabiles esse in infinito mundo, quibus Origenes consentiebat,
sicuti D. Hieronymus commemorat in epistola defensoria ad
uersus Ruffinum. Vel cum Diogene finitum esse mundũ. Aut
cum Stoicis mundum vnum, & idem non esse vniuersum ac
mundũ, sicut & Plutarchus in placitis Philosophorum memi
nit. Aut cum Seruio grammatico fateri oporteret, vnum esse
terrę mũdũ, alterũ cęli, & aliud maris, vt pleriq; alij voluerũt,
vt testis est Plinius in primo naturalis historię lib. Cui Horatia
num illud carmen lib. carmi. secũdo ad Grosphum adstipula-
tur. Quid breui fortes iaculamur æuo, multa, quid terras alio
calẽtes sole mutamus patrię quis exul, se quoq; fugit. Plinius
vero ait, quẽ Gręci cosmon ornamenti nomine appellauerũt,
eũ & nos a perfecta absolutaq; elegãtia mũdũ dicimus. Et Ci-
cero in Catone maiore ait, Vos tñ Deos verentes, q hanc oẽm
pulchritudinẽ tuent̃ & regunt, vel vt diffinit secũdus Philoso-
phus qui tpib. Adriani perpetuũ silẽtium sibi proposuerat, vt
Adriano satisfaceret, mũdũ diffiniuit incessabilẽ esse circuitũ,
spectabilẽ, supplicẽ multiformis formationis, ęterni tenoris, &
21 circuitus absq; errore. Non ambigat ergo ille, † intellectum
fuisse plus satis Antoninũ Pium dũ mundi dñm se dicere vo-
luit, nõ terræ tñ, sed & maris se dñm, imò & mari sicut & ter-
ræ legem dicere voluisse, idq; his verbis, Ego mũdi dñs lex aũt
maris, clarissime & cum tumore explicuisse, vt pyratis terrori
esset, quũ & princeps viua lex sit. §. fi. in auth. de ꝯsulib. colla. 4.
Et sicuti Plutarchus in lib. de doctr. principũ, inquit, Iustitia le
gis est finis. Lex aũt principis opus, princeps vero Dei simula-
chrũ administrantis vniuersa, nihil egens Phidia statuario, sic
in hac re Phidia, i. Rhodiorũ lege nõ egebat, qm̃ lex sua opus
suũ erat, sm̃ q̃ naufragiũ passis iustitiã ministrari voluit. Nõ er-
go dictio illa, aũt, aduersatiue legitur, nisi vt Rhodię legi ad-
uersaretur, q̃ improbare per suam legem desiderabat. Neq; il-
la verba, lex aũt maris, de Rhodia lege intelligi debent, sicuti
dispunctor ait, sed de lege quam Antoninus in pyratas bona
seu merces naufragorum diripientes tulerat, quæ posita est in
22 l. Pędius, ff. de incẽ. rui. naufra. & in l. fi. eiusdẽ tituli. † Et demũ
quod sequitur in illa l. deprecatio. lege Rhodiorum iudicetur
nautica. Antonini rñsio ĩcipit, ad id, quod per pyratas & publi-
canos aduersus Eudemonis supplicationẽ de lege Rhodia op-
ponebatur, qua licebat naufragorũ bona diripere seu arripere,
quod primo occupanti acquirebãtur, veluti in littore maris in-
uenta, vt verba Eudemonis significabant, quę de publicanis tã
tũ loquebantur, dum ait, a publicanis Cyclades insulas habitã-
tibus direpti sumus, & l. qui leuandę, eo. tit. ff. ad legem Rhod.
de iactu. & in l. 1. in prin. versi. in bello. ff. de acq. poss. hoc decla-
rat glos. & recte in d. c. fi. 2. dist. dum ille text. ait, Rhodiæ leges
naualium cõmerciorum sunt ab insula Rhodio cognomina-
tę. & gloss. inquit, iniquissima est illa lex, quod patientibus
naufragium inhabitatores omnia auferãt, vt ff. eodem. l. Mo-
destinus. nõ est lex quæ incipiat Modestinus. neque alia est lex,
quæ istius legis mentionem faciat in titulo ad legem Rhodiã
de iactu. quam. l. deprecatio. Addo glo. in l. 1. ff. ad legem Rho-
diam de iactu. Nam & priores imperatores, eam legem seu
consuetudinem Rhodiam obseruabant, vt ex verbis. l. primæ.
C. de naufrag. lib. 11. clare elici potest, dum ait, Si quando nau-
fragio nauis expulsa fuerit ad littus, vel si quando aliquam ter-
ram attigerit, ad dominos pertineat, fiscus meus sese non in-
terponat. quæ lex est Augusti imperatoris, cuius Antoninus in
l. deprecatio. versus finem meminit, & Vlpianus in l. fina. ff. de
incend. rui. naufrag. Ecce quomodo fiscus, cuius causam pu-
blicani repręsentant, vt in l. 1. ff. de publica. & vectiga. iure fisci
quicquid ad maris littus naufragio expulsum erat, publicani
occupare volebant, quasi proprie fisci essent. Quod improba-
uit Augustus imperator, cum in re tam luctuosa nullum ius
fiscus habeat. Similiter in l. deprecatio. publicanorum obie-
ctioni respondet, dum ait, lege Rhodiorum iudicetur nautica,
in quibus nulla nostrarum ei lex aduersatur. Hoc autẽ ipsum
& diuus Augustus iudicauit, vt in dicta. l. prima. C. de naufrag.
libr. 11. & in dicta. l. prima. ff de incend. rui. naufrag. ibi, idque
imperator Antoninus cum diuo patre suo scripsit. Prohibue-
rat & Adrianus imperator in l. ne quid ff. de incend. rui. nau-
frag. facta sunt etiam Claudio imperante duo senatusconsul-
ta, de quibus in l. 2. §. fina. ff. eod. de incend. rui. naufrag. In cæ-
teris vero causis seu controuersijs nauticis Rhodiorum le-
gem seruari voluit, quatenus suis non erit aduersans, in hac
autem noluit Rhodiam legẽ seruari, quia suę esset contraria &
aduersans. Ob id Antoninus omnia Eudemoni restitui iussit.

Neque in hoc contendere studebo, an Pisana seu Florentina exemplaria quæ supplicationem seu deprecationem Eudemonis Græce scriptam habent a vulgaribus seu communibus codicibus differāt, tum propter ignoratam a me Grecam lin-
23 guam, † & quod diffiteri non recuso authoritate Flacci in arte poetica, Filus mihi turpe relinqui non est, Et quod non didici sane nescire fateri. Et Ciceronis in epistola ad Atticum penultima primi libri, dum Cicero inquit, Commentarium consulatus mei Græce compositum misi ad te, in quo si quid erit quod homini Attico minus Græcū eruditumque videatur, non dicam quod tibi, vt opinor Panormi Lucullus de suis historijs dixerat, sed quo facilius illas probaret Romani hominis esse, idcirco barbara quædam & absoleta dispersisse. Apud me si quid erit eiusmodi, me imprudente & inuito erit. Et quod de Marcello scribit Plutarc. in vita Marcelli, quod Græcas disciplinas non fuisset assecutus, quamquam ad eas perdiscendas propensius ferretur. quo fieri potest, vt noua illius interpretatio propter meam forte inscitiam seu ignorantiam mihi obscuritatem generet, vt exemplo Marcelli illum in honore & admiratione habeam, cum Græce disciplinę peritiam habeat, vel quod mea opinione, sua tā diligens & non illaudāda inuestigatio ex Græcis exemplaribus transposita non recte conueniat, vt propter eam a communi anteriorum nostrorū asseclarum Bart. Baldi, Ang. Pauli, & cæterorum discedere de-
24 beam, † dum ille Eudemonis supplicationem & Antonini imperatoris responsionem sic vertendam esse voluit in ea parte, Ego quidem mundi dominus, lex autem maris, qua lege Rhodiorū nautica iudicetur in his, in quibus nulli nostrarū aduersatur. Ex qua infert ille, Nam cum imperator sit mundi dominus certe non terra tantum, sed & mare ipsius legibus parere debuerat & ipse in eis leges statuere. Cum tamen in mari non lege propria iudicet, sed Rhodia, quæ ab eo approbata est. intellige ergo, inquit ille dum dicitur ego mundi dominus, quia orbem terrarum ex lege mea rego. Lex autem inquit intellige, Rhodia maris, quoniam ex ea ius in mari redditur. cuius interpretatio mihi, tametsi Græce linguę ignaro placere nō potest & multo minus eiusdem illatio. In primis quod ab imperatoris intentione plurimum detrahat, imò omnino cōtraria sit & aduersans, dum ait, lege Rhodiorum iudicetur nautica, in quibus nulla nostrarum ei lex aduersetur. Non Rhodia. sed sua lege res nautica iudicari voluit in his, in quibus sua erit Rhodiæ contraria. Secūdo, vt imperatoris responsio supplicationi Eudemonis conueniret, quia propter publicanorum iniquitatem aditus erat imperator vt legis Rhodiæ iniuriam & iniustitiam tolleret, sic imperatoris responsio accipienda est. Ego mundi dominus, & lex maris lege autem Rhodiorum non iudicetur, quoniam illi nostra aduersatur. Vbi vero nulla nostrarum legum Rhodiæ aduersabitur secundum eam iudicetur. Suam igitur legem, quæ publicanos & pyratas ad restitutionē ablatarum rerum cogebat cum pęnarum & mulctarum indictione, vt in l. Pędius. & l. fi. ff. de incen. rui. naufrag. & l. 1. C. de naufrag. lib. 11. seruari iussit. Et ob id omnia passi naufragium restitui imperauit. Tertio in eo qđ relatiuū, qua. adiunxerit, quod neque Græce neque Latinę lectioni conueniat, neque patiatur huiusmodi additionem. Prius enim nulla legis Rhodiorum mentio facta erat imò neque imperator Antoninus de illa loqui intellexerat, sed de lege sua, vt prius docuimus ex l. Pędius. & l. fi. ff. de incēd. rui. naufrag. Quare absque somnio super his verbis, Lex aūt maris. huiusmodi interpretatio fieri non potest. & vbi imperator Antoninus Pius qui vtriusq; linguę Græce & latinę peritissimus erat, similiter & Labeo iureconsultus illius legis author de lege Rhodiorum meminissent, huiusmodi repetitione vsi non fuissent, Lex autem maris Rhodiorum, qua lege Rhodiorum nautica iudicetur, quum huiusmodi locutio si diuo Hieronymo credimus in epistola aduersus Ruffinū, viro vtique Græce & latine docto, non ɔueniret, quē diuus Hieronymus in hoc reprehendit, dū de futuro iudicio scripsisset, hoc modo dicimus futurum iudicium, in quo iudicio &c. si secundo, inquit diuus Hieronymus, non repetijsset iudiciū, nos obliti superiorum pro iudicio asinum putaremus. Sic imperator oblitus legis Rhodiæ, quam iam commemorasset, iterum re-
25 petijsset, qua lege Rhodiorū. † Cæterū non inficiabor, plerosq; probatissimos authores simili repetitione vsos fuisse, Trāquillum maxime in Augusto, cap. 28. inquit Tranquillus, dubium euentu meliore an voluntate, quam voluntatem cum præsidens identidem prę se ferret. Cæterum cum linguę Græcę expers sim, non dubitaui aliquos Græce doctos consulere, & ex eorum interpretatione Gręcā, l. deprecatio. in Latinū versam accipere, vt demōstrari possit neq; Græcam neq; Latinā hæc verba, qua lege Rhodiorū, admittere, cum neq; vllus articulus sit neq; ēt in ea minimus apex inueniri possit, quo relatiuum,
26 qua significari possit. † Ob id illius legis interpretationem seu translationem e Gręco in latinum iuxta Gręca exemplaria his commentarijs addere non dubitaui. Deprecatio Eudemonis Nicomediensis ad Antoninum imperatorem. Domine imperator Antonine, cum naufragium in Italia fecissemus, publicani, qui Cycladas insulas habitant, nos diripuerunt. Antoninus Eudemoni respondit. Ego quidem mundi dominus, lex vero maris, lege Rhodiorum iudicentur ea, quæ ad rem nauticam pertinent, in quibus nostrarum legum nulla sit contraria, hoc idem & Diuus Augustus iudicauit. Ex qua satis cōstat Longobardi interpretationem in his verbis, qua lege Rhodiorum, non posse veram esse. Quarto etiam si suæ interpretationi adhærendum esset. Bald. Ias. & Ioan. Igneus reprehensione digni non erant, vbi sic dixisse, vti dispunxit inuēti essent, quoniam imperatorum legibus mare nō regeretur, sed Rhodiis, hoc pacto mare a terra legibus distingueretur. Cui recte conuenit d. l. iniuriarum §. fina. versicul. vsurpatum est ff. de iniur. Prius enim dictum erat in illa lege sępissime rescriptum esse, non posse quem piscari prohiberi, sed nec aucupari, nisi quod ingredi quis agrum alienum prohiberi potest, quia commune omnium est mare & littora, sicuti est aer. Sequitur in eadē lege, vsurpatum tamen & hoc est, tametsi nullo iure, vt quis prohiberi possit ante ędes meas vel prætorium meum piscari. Et hoc pacto imperator non esset lex maris, sed Rhodia, secundum quam iudicare necesse esset. Sed cum authoritate imperatoris lex Rhodia in hoc improbatur vel antiquatur, quia cōtrariam legem tulit, iam non amplius lex nominanda est l. vnica. §. huic igitur. C. de Iusti. codi. confir. Quum igitur ab eo alia lex Rhodiæ aduersans facta fuisset, quam in hoc obseruare voluit, ridicula videtur legis Rhodiæ adiectio, cuius etiam nulla
27 antea mentio facta erat † Non inficiabor secundum grammaticorum præcepta relatiuum posse ad consequens trahi, sicuti in ea elocutione dicitur, est locus in carcere, quod Tullianum appellatur, vt eodem modo in l. deprecatio. dici possit. Lex aūt maris qua lege Rhodiorum iudicetur nautica. Sed verba imperatoris sequentia hanc grammaticorum euasionem nō admittunt, dum in ea dicitur, lege Rhodiorum iudicetur nautica, in quibus nulla nostrarum ei lex aduersetur. Sed quæ aēt lex Rhodię aduersans, nisi Antonini Imperatoris, quā infirmare voluit publicanis dum dixit, Ego mundi dominus, lex autē maris, qua iudicetur Eudemonis supplicatio quæ Rhodiorū legi est contraria & aduersans. In his vero, in quibus nulla suarum erit aduersans, secundum Rhodiam iudicetur, lex nō in hac Eudemonis supplicatione. Hoc autem ipse & Diuus Augustus iudicauit, cuius lex & iudicium posita est in l. prima C. de naufrag. lib. 11. Et ob id non puto illa verba, lex autem maris, posse, immo debere de lege Rhodia intelligi, quicquid dispunctor dixerit. Præterea si de lege Rhodia intelligenda essent, nemini dubium esset hanc dictionem, autem, aduersatiue legendam esse, secundum Bartol. sententiam in l. hoc amplius ff. de dam. infect. vt relatiuum, qua habeat aliquod antecedens imaginatum. Lex autem maris Rhodia, qua Rhodiorū lege, & sic alia erit maris, alia terræ consideratio, quia quod lege Rhodia vsurpatum erit, seruandum erit vt in l. iniuriarū.
28 §. fina. versicul. vsurpatum ff. de iniu. † hac ratione Veneti potuerunt in mari imperium acquirere, & præscribere, vt Iason voluit in l. ex hoc iure. ff. de iust. & iur. dum inquit, eodem modo Veneti sunt in quasi possessione libertatis quem præscripserunt contra imperatorem secundum Bartol. in l. hostes, ff. de capti. & postli. reuer. Et alia plura de Venetis & Ianuensibus scripsit, quæ diligens lector videre potest. Similiter Bald. in l. 1. ff. de rerum diuisio Bal. & Ias. in d. l. 1. C. de Summa Trinit. & fide cathol. Sed quoniam Bald. & Ias. non tam inique l. deprecatio. interpretati sunt, multo minus Ioan. Igneus in capite suę dispunctionis signari non debuit, quum in nulla sui tractatus parte dixerit ea, quæ dispunctor ille tam pertinaciter affirmauit. Ob id non tam facillime debuit moueri, sed diligentius quæ scripta sunt legere. Neque mouere potest siue in exemplaribus Florentinis νόμος vel θεσμός scriptum sit, & thesmos pro lege non scripta, & νόμος pro scripta lege sumi debeant. Ius
29 † enim non scriptum clarum est in iure pro consuetudine assumi §. ex non scripto. Institut. de iure natur. gen. & ciuili. Et Licurgi leges cum scriptę non essent, neque eas in scriptis redigi permisit, ob idque ab eis ius non scriptum denominari cœpit. d. §. ex non scripto. non minus tamen legis nomen obtinuerunt. Testis est Plutarchus in vita Licurgi, & in vita Solonis, & Iustinus in libro tertio epitomatū. Alij etiam Gręcarum rerum scriptores sic contestantur, Iosephus maxime in libro primo contra Gręcos & Manetonem, cuius verba sunt, ab initio non fuit studium apud Græcos, publicas de his, quæ agebantur proferre conscriptiones. Semper hoc enim præcipue & errorem & potestatē fecit mentiendi posteris vetus aliquod volentibus scriptitare concessit. Non. n. solummodo apud alios Græcos publica conscriptio est neglecta, sed neque apud ipsos Athenienses, quos terrigenas esse dicunt, disciplinęque cultores, aliquid huiusmodi reperitur. Sed publicarum literarum antiquissimas esse dicunt leges, quæ a Dracone eis ex

Phœnicibus sunt conscriptæ ante modicum tempus tyrannidis Pisistrati. De Arcadibus autem in antiquitate gloriantibus quid oportet dici? Vix enim ipsi & postea literis eruditi sunt. Hic etiam cōmemorari possent, quæ Cæsar de Gallis Druidibus scribit in 6. belli Gallici, qui leges suas scribere nō permit-
30 tebant, sed memoriæ tm̄ cō -endare. † Nobis etiam in hac re testis est ille in aliqua suarum disputationum, dum ait, nomothetas non simpliciter authores legum significare, sed ipsos qui principaliter leges promulgant, quales apud Græcos Solon, Draco, Minos, Licurgus, apud nos Pompeius, qui tulit legem Pompeiam, Iulius legem Iuliam, Cornelius Sylla legem Corneliam & similes. Ipsi vero iureconsulti Vlpianus, Paulus, Scæuola non sunt nomothetæ, sed legum interpretes. Cui recte conuenit quod Pomponius iureconsultus ait in l. 2. §. nouissime ff. de origine iuris. Itaque in ciuitate nostra aut iure id est lege constituitur, aut est proprium ius ciuile quod sine scripto in sola prudentum interpretatione consistit. Commemorari etiam potest, quod Eginardus Caroli Magni scriba in vita eius, postquam de duabus legibus quas Franci habebant locutus est dixit Carolum omnium nationum quæ sub ditione sua erant iura quæ scripta non erant, literis commendare iussisse, quæ antea legis nomen non habebant. At in §. ex non scripto. Institu. de iure natura. gētium & ciuil. dicitur ex nō scripto ius venit, quod vsus approbauit. Nam diuturni mores consensu vtentium comprobati legem imitantur, non q̄d lex sint seu legis nomen habeant. Sic enim de lege Rhodia dicendum esse puto, quæ vsu & consuetudine vtentium solum introducta est neque scripta inuenitur. Ob id proprie nomen legis obtinere non poterit. Et tamen imperator & Labeo iureconsultus legem appellauerunt, tametsi vsu mercatorum introducta esset d. c. fin. 2. distinctio. authen. nauigia. C. de fur. & in extrauagan. Federic. de stat. & consuetud. a qua illa authentica transumpta est. Imo etiam si in scriptis redacta fuisset cū ab eo qui legis condendæ potestatem non haberet, facta fuisset, ius non scriptum seu consuetudo appellanda esset d. §. ex
31 non scripto. Instit. de iure natura. gētium & ciuil. † Non enim propter scripturam consuetudo nomen amittit, argumento, l. imò. ff. de legi. glo. & Bart. in l. de quibus, in verbo suffragio. ff. eo. de legi. Lex enim tabellaria suffragia scribere nō permittebat, de qua Horatius om-ne tulit punctum qui miscuit vtile dulci. quamquam Cicero lib. tertio de legi. dicat suffragia quādoque in voce, & quandoque in tabella ferri solita fuisse, &
32 quæ tabellata erant libera dicebantur. Iuuenalis. Libera si dentur populo suffragia qui tam. De eis meminit iurecōsultus in l. vnica. ff. de offic. quæstio. ibi, quos non sua voce sed populi suffragio crearent l. fi. C. de prædi. decurio. sine decre. non alienan. libro 10. ibi, nec ex tabella decretum recitari, sed curialiū vel maioris partis curiæ relatione currente. Vsus etiam & consuetudines populorum leges municipales videmus in iure appellari, vt in l. 1. ff. ad Municipa. Et Gel. libro 16. noctium Atti-
33 carum cap. 13. ait. † Municipes ciues Romanos esse ex municipijs suo iure & legibus suis vtentes. Comprobat hoc oratione Adriani Imperatoris, quā de Italicensibus, vnde ortus erat, habuerat dum mirari se ostendit, & ipsi Italicenses & quædā alia municipia, in quibus Vticenses nominat, cum suis moribus legibusque vti possent, in ius coloniarum mutari gestiuerant. Hinc lex municipalis dicta est, quam vnaquæque vrbs priuatim sibi constituit. Cui recte conuenit l. 3. §. Diuus. ff. de sepulchro violato. vers. quid tamen, si lex municipalis permittat in ciuitate sepeliri post imperialia rescripta, an ab hoc discessum sit, quod generalia sunt rescripta. Et oportet imperialia
34 statuta suam vim obtinere, & in omni loco valere. † Sic est de lege Rhodia, tametsi Rhodiensis ciuitas, & insulæ opportunitate & operum nobilitate & nauigandi solertia nauaalibusque victorijs celebrata fuerit, inquit Gellius libro Noctium Atticarum, 6. cap. 3. Et Strabo de ea scribit. Portubus olim & vijs & mœnibus, & reliquis ornamentis tantopere cæteras superasse, vt nulla putaretur æqualis legum præstantia, & naualis rei peritia. Et adeo valuit, vt annos multos Martis imperio potiretur & pyratarum latrocinia sustulerit. Quam Cassius vi cœpit, & in clemēter tractauit, vt testis est P...archus in vita Marci Bruti. Sed cuius aut quantæ etiam in legum præstātia excellētiæ fuerit, vim & nomen legis non obtinebit. Oportet enim imperialia statuta suā vim obtinere lege Rhodia seu quacunq; alia, quæ iuris non scripti sunt, non obstante. Similiter de legib. colonicis dico, quarū mentionem facit Varro libro primo de re rustica, dum ait, atque & colonias leges tollis, in quibus scribimus, Colonus in agro surculario ne capras compescat. Sic etiā de legibus Solonis, Draconis, Licurgi dico, vt legis nomen non habeant, cum generales esse non possint, quoniam a principe factæ non sint, l. leges vt generales, in his verbis. Sed & si generalis lex vocata est, ad omnes iussa est pertinere, vim obtineat edicti, interlocutionibus, quas in vno negotio indicantes protulimus, vel postea proferemus, non in commune præiudicantibus, nec ijs, quæ specialiter quibusdam concessa sunt ciuitatibus, vel prouincijs, vel corporibus, ad generalitatis obseruantiam pertinentibus. & l. fi. C. de legibus. argumento est quod scribitur in l. 2. §. 1. de origine iuris. de potestate decemuiris data, vt ciuitas legibus fundaretur. Et probatur ex his, quæ supra scripsimus ex Plutarcho in libro de doctrina prin-
35 cipum. † Lex. n. principis est opus. Aliorum autem inferiorum a principe leges simpliciter dici non possunt, sed cum adiuncto, scilicet vniuscuiusque populi, veluti Atheniensium, Rhodiorum, Illiensium, Campanorum, Puteolanorum, & aliorū municipum. §. ius autem ciuile. Institu. de iure naturali gentium & ciuili. l. omnes populi. ff. de iustitia & iure. Abusiue tamen. l. 1. ff. ad Municipalem. Nam & Federicus in dicta authentica, nauigia. C. de furtis. legem non appellauit, sed consuetudinem. Ex his plane constat Accursium, Bartolum Baldum, Angelum, Paulum de Castro, & cæteros istius farinæ asseclas, quorum ordini iamdudum me subscripsi, reprehensione di-
36 gnos non fuisse, dum in illa s. l. deprecatio. † dicunt probari seruandā esse consuetudinem, nisi a lege improbata sit, seu cui lex scripta non aduersatur. Nam etsi lex Rhodia scripta fuerit, legis nomen non obtinet, sed iuris non scripti, seu consuetudinis nomen tantum retinet & abusiue lex nuncupatur sicuti de Li-
37 curgi & aliorū istiusmodi legibus commemorauimus. † Scriptura enim nihil addit. d. l. imò. ff. de legibus. ibi vt non fuerit necesse scripto id comprehendere. Igitur scripto consuetudo comprehendi potest. Simili argumento vsus est iureconsultus in l. ex eod. ff. de testibus. dum ait, ex eo quod prohibet lex Iulia de adulterijs testimonium dicere condemnatam mulierem, colligitur & mulieres testimonium in iudicio dicendi ius habere. Addo Bartol. in l. de quibus. in quarta quæstione principalis ff. de legibus. & Bald. in præludio feudorum. Pro quibus recte facit capitulum consuetudo. in secundo responso. prima distinctione. ibi, nec differt an scriptura an ratione consistat, quoniam & legem ratio commendat. Nam & lex municipalis posita in d. l. 3. §. diuus. ff. de sepulchro violato. scriptura erat vt ex ea comprehendi potest, dum ait quid tamen si lex municipalis permittat post imperialia rescripta quoniam Antonius Pius & Adrianus prohibuerant cadauera in ciuitate sepeliri, quæ lex ex Solonis legibus excerpta erat, vt Cicero commemorat in tertio libro de legibus. & Plutarchus in vita eiusdem Solonis, quæ a decemuiris suo ordine posita est. Nec mouere potest quod ex illa. l. deprecatio dispu-tator Longobardicus inducit Antonium Pium legem Rhodiam approbasse, ex qua robur legis illi præbet. Ad id duplex patet responsum. Nam cum supplicatio Eudemonis, quæ legis Rhodiæ explicite mentionem non faciebat, vt ex ea videri potest, tamē Antoninus Pius imperator ex sua responsione plane demonstrat publicanos Rhodienses Rhodiæ legi insistere voluisse, quam idem Antoninus Pius improbauit, eo q̄ suæ contraria erat. Ob id Eudemonis supplicationem non secundum Rhodiam, sed secūdum suam legem diffinire voluit. Quare in hoc lex Rhodia, quæ vsu mercatorum introducta erat, neque legis vim habere poterat, maxime quod ab eodem Antonino Pio improbata esset, quia suæ aduersans esset, in hoc legis robur habere non potest. Et quamuis in his legem Rhodiam quantumcunque scripta foret, voluerit seruari, & secundum eam iudicari, in quibus nulli suarum legum aduersaretur ob id tamen legis scriptæ nomen non
38 assumpsit. † Quoniam illa differunt velle consuetudinem seu legem non scriptam seruari. Nam & leges & constitutiones ciuiles & humanæ hoc dicunt. l. de quibus. & l. diuturno. & l. ergo ff. de legi. & c. consuetudo. 1. distinctione. & tamen lex non est, licet pro lege accipiatur. d. l. de quibus. & d. c. consuetudo. l. 1. 2. & 3. C. quæ sit longa consuetudo. l. an in totum. C. de ædificijs priua. l. Labeo. ff. de statulibe. ibi, morem gētium sequi debemus. Et ad id induci potest authen. sacramenta puberum. C. si aduer. venditio. dum dicitur, Sacramenta puberum inuiolabiliter custodiantur. sed quod lex facere possit, quantumcunque aliquid permittat, vt aliquid tale sit, hoc non potest, licet pro tali haberi velit. l. non dubium. C. de legi. l. fin. C. de testamen. mili. l. fina. C. de his qui veniam æta. impetra. cap. indecorum. extra de æta. & qualitate ordinan. l. vnica. in princip. C. de rapto.
39 virgi. l. in bello. §. factæ. ff. de capti. & postlim. reuers. † Hic congeri possent multa scholia, aliud esse aliquid esse tale, vel pro tali haberi. De quibus plenius Moderni scribunt in l. patris & filij. ff. de vulga. & pupilla. substitu. per illum text. & in lege prima in princip. ff. de suis & legi. hæredita. An vero legisla-
40 tor † cum approbatione velit id legis nomen obtinere & ordini aliarum legum adiungi, sicuti imperator ait in proœm. Institutio. §. quas ex omnibus. ibi, legimus & cognouimus, & plenissimum nostrarum constitutionum robur eis accommodauimus. & in proœmio Decretalium in fi. & in l. vnica. §. quibus specialiter cognitis. in fin. C. de nouo Codice componen. Non sic factum est in dicta leg. deprecatio. Sed quatenus Rhodiæ leges legibus scriptis non aduersabuntur, illas Antoninus voluit

volúit seruari, & secundum eas iudicari, vbi vero contrariæ
erunt, prohibuit eas obseruari. Et quamquam multis ante sæ-
culis seruatę fuerint, antiquabuntur, vt inquit tex. §. primi, ver-
sic. male enim adinuenta. in authent. vt nulli iudic. licc. habere
loci conserua. colla. 9. vt præscriptione iuuari non possit, per
illum text. & c. fi. extra de consuetudi. c. mala. & c. consuetudo.
8. distinctio. & plerisque alijs capitulis eiusdem distinctio. Le-
gem igitur Rhodiam Antoninus cum plena iniquitatis & in-
iustitię esset d. l. 1. C. de nauicula. libr. 11. l. ne quid & l. Pędius.
& l. fi. ff. de incend. rui. naufrag. legis nomen habere nō voluit.
Et recte huic nostrę opinioni cōuenit, quod supra diximus ex
l. 2. §. nouissime. ff. de origi. iuris. dum in ea dicitur, aut iure, id
est, lege costituitur, aut est proprium ius ciuile, quod sine scri-
pto in sola prudentum interpretatione consistit. Leges enim
Solonis & Draconis quācūcunque scriptę non essent, vt dictū
est, & scribitur in §. ex non scripto. Instit. de iure natur. gent. &
ciuil. legis tamen nomen non meruerunt, donec approbante
eas populo a decemuiris suo ordine in duodecim tabulis posi-
tę fuissent. d. l. 2. §. 1. ff. de origi. iur. Et Cicero libr. 3. de legibus.
Vnde si Bar. & alij legem Rhodiā pro consuetudine acceperūt
recte dixerunt, quoniam vsu tantum introducta erat. d. c. fi. 2.
distinctio. auth. nauigia. C. de fur. Et ita Accur. interpretatur &
bene in l. 1. ff. ad legem Rhodiā de iactu. Circa prædicta incon-
gruum non erit Cyni dictum recensere in l. 2. C. quæ sint lon.
41 consuet. dum post Nicol. Math. ait, † ius nostrū, quo vtimur, in
duas partes diuidi. scriptū, id est, secūdū eos, tacitum & expres-
sum, vt nulla alia sit inter ius & scriptum & cōsuetudinē diffe-
rentia, qua inter tacitum & expressum, quāquam consuetudo
tam ex expresso quam tacito populi consensu introduci simi-
liter & tolli possit. d. l. de quibus. ff. de legibus. Nam & Draco-
nis leges quoniam impendio acerbiores erant, non decreto
iussoque, sed tacito illiteratoque Atheniensium cōsensu obli-
teratę sunt, vt Gelius inquit libro Noctium Atticarum. 11. c.
18. sicuti & plereque alię leges. §. igitur. in fi. in verbo, dissuetu-
dine. in proęmio Insti. d. l. vnica. §. quibus specialiter. in verbo,
dissuetudinem. C. de no. codi. compon. en. Subiūgebat Mathe-
42 sila. † consuetudinem plerunque ad memoriam scribi, vbi po-
pulus hoc censet, sicuti in feudorum consuetudinibus obser-
uatum fuisse legimus, quæ communi populi Italiæ seu Lon-
gobardiæ consensu in scriptis redactę sunt videlicet ab Oberto
de orto & Gerardo Campagisto, ob id tamen proprie ius scri-
ptum dici seu nominari non meruerunt, ad similitudinem cō-
tractus ad solam memoriam in scriptis redacti, qui tamen cō-
tractus scriptus non censetur. l. contractus. C. de fide instrumē.
43 Addit Cyn. aliud simile. † Licet populus suū consensum in
scriptis redigi procuret, tamen præcedentem qualitatem non
44 mutat. argumen. l. quoties. ff. de actio. & obliga. † Consuetudo
enim seu ius non scriptum fit tacito populi consensu, aut rebus
aut factis, pariter etiam tacito populi consensu in desuetudinē
abire solet. d. l. de quibus. ff. de legib. & dicto §. igitur. in verbo,
desuetudine. in proęm. Insti. l. vnica. §. quibus specialiter. C. de
45 no codi. componen. Origo enim semper spectāda est. † Id etiā
nostra ętate contigisse nouimus. Imperio enim quondam re-
colendę memorię Ludouici. 12. vtriusque Gallię imperatoris
vnaquęque Galliæ prouincia, quæ moribus regebatur, suas cō-
suetudines in scriptis redegit. non minus tamen consuetudinis
nomen retinuerunt, iuxta id quod scribitur in d. c. consuetudo.
1. distinctio. Idque non mediocrem in Republica vtilitatem at-
tulit. Ob id enim quod scriptę non erant, circa earum probatio-
nem innumerę falsitates committebantur, quę pene infinitas
controuersias generabant, quibus tandem finis impositus est,
licet non ita Licurgus obseruare voluerit, vt supra docuimus
post Plutarch. in vita Licurgi, & Iustinū tertio libr. Epitomatū,
ea ratione tantum ductus, sicuti Plutarcho placet, vt recte eru-
diti ac bene honesteque instituti temporis rationem haberent.
46 Druides † etiam Galli leges suas in scriptis redigi non sinebāt,
sicuti testis est Cæsar in sexto belli Gallici. Itaque, inquit non-
nulli vicenos annos in disciplina permanebant. Neque fas esse
existimabant eas literis commendare, quum in reliquis fere re-
bus publicis priuatisque rationibus Græcis literis vtantur. Ecce
quomodo tacito & expresso populi consensu etiam in scriptus
47 redacto cōsuetudo introduci & antiquari potest, tametsi † cō-
suetudo proprie ea dicatur, quæ sine scripto fit. d. l. 2. §. nouissime.
ff. de orig. iur. §. ex non scripto. Institut. de iure naturali gen-
tiū & ciuili. Quare sine lex Rhodiorum nautica in scriptis re-
dacta fuerit & sic lex secundum eū legi debeat, siue sine scri-
pto, & ob id legendum sit proprie tamē legis nomen nō
habet. d. l. fi. C. de legibus. sed abusiue, argumento legis primę.
ff. ad Municipalem. in his verbis, sed nunc abusiue municipes
dicimus. Et huius ratio esse potest, quoniam in principem om-
ne imperium omnemve condende legis potestatem Roma-
nus populus transtulit. l. 1. ff. de constit. prin. l. vnica. ff. de offic.
præfec. præto. & d. l. 2. §. nouissime. ff. de orig. iur. §. sed quod
principi. Institu. de iure natu. gent. & ciui. Et licet imperator

Antoninus legem Rhodiorum nauticam in his, in quib. suis
legibus non est aduersans, obseruari voluerit, & secundū eam
iudicari, secutus Plutarchi consilium in politica, dum ait, sta-
tim mores & ingenia conari mutare populi nouisque ea legi-
bus moderari exemplo velle, nō modo non facile, verum ne
tutum quidem omnino esse, vt res quæ multo tempore & in-
gentibus viribus indiget, donec opinione veritatis & fide iam
comparata authoritate inniti possit, exemplo Solonis, cuius
meminit in vita Solonis, & Gellius libro noct. Atticarum vn-
decimo, & iureconsultus in leg. 2. in princip. ff. de origi. iur. &
48 in l. obseruare, §. antequam ff. de offic. proconsul. † Tamen in
Eudemonis supplicatione, quum suis legibus aduersans esset
sua vsus est, voluitque suam, non autem Rhodiorum nauticā,
cuius supra meminimus, obseruari. de qua in l. Pedius, §. Diuus.
49 & l. fi. ff. de incen. rui. naufra. † Obliterata Rhodiorū lege nau-
tica multis alijs senatusconsultis, prætorum edictis longe ante
improbata, de quibus in l. 3. versus finem, & l. 1. ff. de incen. rui.
naufrag. Pariter Federicus eam cōdemnauit in auth. nauigia.
C. de furt. de qua in d. c. fi. secunda distinctione, cap. excommu
nicationi, extra de raptoribus. Et secundum Hostiēsem & An-
tonium de Butrio illic, ter in anno a summo Pontifice excom
municantur, qui huiusmodi piraticas expilationes exercent,
cap. dispensationes, 1. qō. 7. vbi glo. aduersus Hyspaniæ reges in
uehit qui naues fractas diripiunt piratico more expilando, qđ
quam exosum & a iure alienum sit satis ex illo canone, dispen
sationes concipies quem omnino lege, & quos imperator Au
gustus condemnauit in l. 1. C. de naucul. lib. 11. supra allegata.
Nō enim licet in aliena calamitate & re tam luctuosa direcce-
re. Vbi Lucas de Pen. ait iustissimam illam legem in partibus
Romanæ vrbis, vnde lex ipsa processit non obseruari. In omni
bus enim terris maritimis prædę fracta nauis exponitur præ-
terquam in terris comitis Nicolai. Quinimō inquit in alijs lo-
cis licet nauis a naufragio libera euadat in portum, sub velami
ne inspiciendi accedūt, & clandestine nauem perforant & ef-
fringunt, sed huiusmodi deprædationibus adeo assueti sunt, vt
durum illis sit assueta relinquere. Sic ex publicanis Rhodiensi-
bus durum erat a Rhodia lege discedere. Itaque ab Antonino
se cogi passi sunt merces naufragio direptas restituere, vt ex il-
50 la l. deprecatio. clarius sole perpendi potest. † Non igitur Ac-
cursius in dicta l. tertia. §. Diuus. ff. de sepulchro vio. in verbo,
sepeliri. legem municipalem pro consuetudine interpretans,
dispungi meruit. Non etiam Bartol. Bal. & asseclę in dicta l. de-
precatio. Bal & Iason in dicta l. prima. C. de Summa Trinitate
& fide catholica. Ias. in l. ex hoc iure. ff. de iustitia & iure. Bald.
in l. prima, ff. de rerum diuisio. qui legem Rhodiam nauticam
pro lege non habuerunt, sed consuetudinis vim tantum obti-
nere dixerunt. Quo autem modo Ioannes Igneus in tractatu
reprehendi potuerit, quum nihil horum meminerit, imagi-
nari difficile est. Quare perquam ridiculum est in capite libri
extenso nomine cum dispunctione in hac re illum recensere.
Et si cum Accurs. Bartol. Bald. Angel. Iasone & cæteris con-
uenisset, existimaret non modo ridiculum suæ subscriptionis
reum facere, gaudet gratulaturque Ioann. Igneus sodalitate
51 tam absolutis viris coniungi. † Alia dispunctione in nota sua
censoria vocatus est Accursius, dictusque illi dies, & reus
est in §. fina. Institut. de patria potestate, & in l. item in pote-
state, ff. de his qui sunt sui vel alieni iuris, tanquam pugnan-
tia inter se recensens. Quippe qui in dicto §. finali. dixit Fran-
cigenas filios in sua potestate non habere, & in hoc Accur-
sium recte dixisse Longobardus ait, cum hi ciuitatis iura nun-
52 quam habuerint. † Alia vero dispunctione Accursium ar-
guit in dicta lege item in potestate, dum in ea Accursi. asser-
uit omnes imperio subiectos ciues Romanos fuisse, quod fal-
sum esse ait. Non enim omnes subditi, sed qui ciuitate tan-
tum donati erant, iura ciuium Romanorum consecuti sunt.
Et mox eadem dispunctione ait, Francigenas subditos fuisse
imperio, neque Romana ciuitate donatos, neque ob id ius pa
triæ potestatis in filios habuisse, quale Romani ciues in pro-
prios liberos habent, vti dicitur in dicto §. fina. Institut. de pa-
tria potestate, his verbis, ius autem potestatis quod in libe-
ros habemus, proprium est ciuium Romanorum. Nulli enim
alij sunt homines, qui talem in liberos habeant potestatem,
qualem nos habemus. Qui igitur ex te & cæt. Et vlterius in-
quit ille historiæ veritatem ita habere Gallos omnes Roma-
nis principibus paruisse, & ius ciuitatis adeptos fuisse. Quin
Orosius Eutropius sane quisquis ille fuit, qui chronicon scri-
psit, ostenderunt Romam prius ab imperio desciuisse, ni-
mirum a Gothis captam, quam Gallias ipsas. Et sic, inquit
Longobardicus dispunctor, capta a Gothis Roma impe-
rij fides apud Gallos permansit. Neque se latere ait, quan-
tum nugarum hoc articulo recentiores quidam infarserint,
quas omisisse contestatur, ne chartæ dispendium faceret. De-
nuntior Longobardicū dispunctorem quod tantum olei iuioue
studij in componendis fabulis ridiculisq; facetijs consumpse-
rit. nisi

rit, nisi quod ridiculus ille non tantum vt recentiores rideret
Gallos, sed vt Gallicam seu Fräciam nationem totam suo in-
53 defesso risu rideret † Qui mox ad Francorum originẽ diuer-
tens a Scythis processisse & Germaniam esse eã sedes a Ma-
ximiliano & Diocletiano Imperatoribus in Neruijs & Treue-
ris impetrauisse, quos & Salios dictos fuisse, indeq; Salicam le-
gem nomen sumpsisse pertinaciter contestatur, direptaque a
Gotthis vrbe Roma legiones Romanas, quæ Rheno imposi-
titę erant, ad cohibendam tantam Gotthorũ multitudinem
quæ flumen transire conabatur, conuenisse, vt quas Romani
vrbes occupabant, retinerent, reliqua Gallia Gotthis relicta.
Inde Francos Gallos suis sedibus expellere cœpisse & occupas-
se, vnde Franciã originẽ traxisse, quorum Theudebertus rex
erat, qui Gotthos & Iustiniani duces superauerat & profliga-
uerat. Demũ Theudebertus minime propositi tenax (Lõgo-
54 bardicus ait) in Galliã reuersus est. † Quare Iustinianus opina-
tus Theudebertũ suorũ ducũ metu retrofugisse in Galliam,
Francicum se nominari voluit. Quo titulo indignatus Theu-
debertus cũ copioso exercitu Thraciã superare voluit, & By-
zantiũ vsq; penetrare, quẽ cita mors prohibuit. Quare (inquit
ille) Galli itẽ Franci, qui Neruiorũ & Treuerorũ loca tenuerũt
Romanis paruerunt, qui vero Rhenum traiecerant, & Fran-
cię nomen acceperant Romanorum hostes effecti sunt, suisq;
55 regibus solũ ceruices summiserunt. † Non esse prætermittẽ-
dam aliã eiusdẽ dispunctionẽ putaui, qua dixit Antoninũ Piũ
legẽ sanxisse, qua voluit omnes Romano Imperio subditos ci-
ues Romanos esse, idq; Paulũ iurecõsultũ annotauisse in l. in
orbe Romano. ff. de sta. hominũ. Et deprauatũ fuisse illius le-
gis textũ, cum in vulgatis codicibus legatur, in vrbe Romana,
non autem, in orbe Romano. Et ita in Hethruscis Pandectis
inueniri, quamuis vulgo, in vrbe Romana, lectum sit. Nec
quẽquam hãc nouitatem debere mouere, quandoquidẽ hęc
vox frequẽs est Spartiano Lamprydio & Marcellino. Hæc ab
eo dicta fuisse nemo non videt, vt ostẽderet Imperatorem or-
bis dominum esse, & Gallis mira inuidia detraheret. Et vt vbe-
riori rõne demõstraret, dixit se Romę vidisse quendã episco-
dum negantem Romanos in Gallia dominatos fuisse, quẽ (si-
cuti ad ridendũ facilis est) risisse ait. Tametsi posterior dispũ-
ctio a priore dissentanea sit, qua Accursium criminatus est in
l. item in potestate. ff. de his qui sunt sui vel alieni iuris dum in
ea Accursius dixerat, omnes imperio subditos ciues Roma
nos effectos fuisse. In hac enim nouissima immemor procedẽ
tis dispunctionis cũ Accursio sentit, rectęq; illius opinionem
in l. in orbe Romano. ff. de statu hominum probari, quam sic
legendam ait, non in vrbe Romana. Ob id legis verba transcri
bere non dubitaui, cum huic nostræ disputationi conuenire
opinatus sum. In orbe Romano qui sunt, ex constitutione di-
ui Antonini Pij ciues Romani effecti sunt. Cum igitur sic illa
lex legi debeat vt Longobardo placet, & sicuti ille ait, vniuer-
sus orbis Romanæ ditionis seu imperialis sit, inferre necesse
est, Gallos non tantum ciuitate donatos, verum etiam ius ci-
uium Romanorũ consequutos fuisse, & nõ modo Gallos, sed
& omnes Imperio subditos, & cõsequẽter cũ Gallis Francige-
nas, quos a Gallis distinguit. Cum Paulus iurecõsultus in illa
lege dicat, in orbe Romano qui sunt ex constitutione diui An
tonini Pij ciues Romani effecti sunt. Iura igitur ciuium om-
nes qui sunt in orbe Romano subditi consecuti sunt. Quod &
diffiteri ausus non est Longobardici dispunctoris verba recen
sebimus Cum igitur inquit, vt superius ostendimus, illud ius
ciuitatis plurimis nationibus & gentibus concessum esset, di-
uus Antoninus Pius lege lata sanxit, vt qui Imperio Roma-
no subditi forent, ciues Romani essent. Paulus iuris author est
in titulo de statu hominum. In orbe Romano qui sunt ciues
Romani ex constitutione eiusdem diui Antonini Pij effecti
sunt. Cuius verba aliæ suæ dispunctioni longe differunt, qua
dixit, Francigenas iura ciuitatis nunquam habuisse. Sed quæ
56 potest esse ratio † seu cur tam varium & diuersium, quod Franci
genę iura ciuitatis nũquã habuerint, cũ oẽs qui in orbe Roma
no erant, a diuo Antonino Pio ciues Romani effecti sunt. Cer
te nulla alia ratio coniecturari potest, nisi quod Francigenę
Imperio subditi non erant. Alioqui veluti Imperio subditi ci-
uitate donati fuissent, & iure ciuium assecuti, sicuti & alię na-
tiones & gentes quæ imperio subditę erant, quemadmodum
& de diuo Paulo scribitur Actuũ 22. qui & si Romæ natus nõ
esset, sed in Tharso ciuitate, quia tamen ciuitate donatus erat
iura ciuium se habere dixit, & ob id indẽnatũ flagellari nõ de
buisse. Quare quæ dispũctor circa hæc dixit, aperte inter se pu-
gnant. Non igitur verum esse potest, Antoninum Pium om-
nibus nationibus, & gẽtibus quæ sub cęlo sunt aut erant ius ci
uitatis donasse, omnesq; ciues Romanos effecisse, sed qui in
vrbe Romana erant, Romæ subditi ex constitutione diui Pij
Antonini ciues Romani effecti sunt. Et sic legi debet, & non
57 vt ille Longobardicus dispunctor opinatus est. † Nam & ve-
rum est nunquam Antoninum Pium orbis vniuersi dominũ
fuisse, neq; omnes gentes & populos illi paruisse, sicuti ille
in suis glossematis l. 1. C. de Summa Trinitate & fide catholi-
ca plane cõfessus est, vt mox abundantius ostendemus, quic-
quid Antoninus Pius in l. deprecatio ff. ad legem Rhodiã de
iactu de seipso indigne testari voluit, sed ductum ea opinione
fuisse, qua & Iustinianus qui Fräcicum nomen assumere nõ
erubuit, quemadmodum dispunctor meminit, quod arbitra-
retur Theudebertum regem suorum ducum metu in Galliã
fugisse. sic Antoninus vt rhodijs publicanis terrori esset, se or-
bis dominum & maris legem esse prædicauit, neq; alijs legi-
bus quam suis viuendum esse antiquatis omnibus alijs legi-
58 bus, quocunq; vsu aut consuetudine obseruatæ fuerint. † Li-
cet Hyspania quæ expilationibus & piraticis incursionibus illu
dere, solet pariter Roma tota deniq; illi finitima prouincia, q̃
huiusmodi latrocinijs plena est, vt post Lucam de Pen. in l. 1.
C. de nauicula. lib. 11. commemorauimus. A quibus neque ius
neque iustitia a quoquam haberi potest, antiquata seu oblite-
rata Antonini lege Rhodiam legem amplectuntur, omnia in
prędam, non tantum eorũ, quæ naufragio amissa sunt, sed &
quorunciq; bonorũ quæ mercimoniorũ causa portantur, di-
ripiunt, furantur, & expilant vectoribus trucidatis, & tyranni-
ce, & plus quã barbaro more tractatis, vt inquit l. vnica in fi. C.
de emẽda. seruo. Ista sunt Italiæ & Hyspanię iura. Et postquam
Lõgobardico dispunctori placuit, legem illam in orbe Roma
59 nõ legi, nõ in vrbe Romana. † Quero videamus quisnã sit ille
orbis Romanus. Ex Cornelio Tacito in libro de moribus &
situ Germanorũ intelligemus, cuius verba ex capite sui libri
excipimus, vtiq; inquit, sic dixerim aduersus Oceanũ raris ab
orbe nr̃o nauibus aditur. Quis porro pręter periculũ horridi
& ignoti maris Asia aut Africa aut Italia relicta Germaniam
petere informem terris, asperam celo, tristem cultu aspectuq;
nisi sic patria sit, Non igitur orbis Romanus capax est cõpre-
hendere vniuersum terræ ambitum, neq; alias a Romana pro
uincias. Simili elocutione Iustinianus vsus est in l. vnica. §.
sinautem post commissum. C. de raptu virginũ. ibi, in prouin-
cijs aũt tam viri eminentissimi præfecti prætorio per Illyricũ
& Africam qua magistri militum per diuersas orbis nostri re-
giones &c. & in l. vnica in principio. C. de caducis tollendis. ibi
necessarium duximus patres conscripti, in pacificis nostri im-
perij temporibus ab orbe Romano recludere, vt quod belli ca
lamitas introduxit, hoc pacis lenitas sopiret. Et si legenda est
illa lex, in orbe Romano, quemadmodum pertinaciter voluit,
& in Hethruscis Pandectis sic legi dicat, quas pro arbitrio ad-
tinit & improbat Triboniani ignorantia accusata, vt in l. eadẽ.
§. Cato. ff. de verbo. obliga. annotauit, non posset illa l. in orbe.
alios populos comprehendere, quam Romanos, & qui finiti-
mas incolunt prouincias, vt ex Cornelio Tacito & Iustiniano
60 legere licet § fi. in auth. vt liberti de cætero collatione. 6. † Nõ
tamen prætermittam, quod idem Cornelius Tacitus in libro
suorum annalium 11. scripsit. dum ait, Gallos comatos a Vitel
lio, & L. Vipsano consulibus fœdera & ciuitatem Romanam
assecutos fuisse. Et cum de supplendo senatu ageretur, ius cõ-
sequendorum seu adipiscẽdorum honorum ob id eos petiuis-
se. Et legat apud Tacitum vnusquisq; sedulus lector causas,
quę Romanos dissuadebant, ne Gallos in senatu admitterent.
61 † Sed nulli dubium esse potest, Heduos & reliquos Gallię Cel
ticę incolas ciuitate donatos fuisse, vt ex Cæsare in 6. libro bel-
li Gallici legi potest, & inferius explicabimus. Quare Accur-
sius argui non debuit in l. item in potestate. ff. de his qui sunt
62 sui vel alieni iuris. † quoniam verum est Francigenas non eo
modo neque sub eadem forma filios habere in potestate, q̃ in
d. §. fi. Institut. de patria potesta. posita est. Licet dispunctor di-
cat in posteriore dispunctione Gallos principibus Romanis
paruisse, & ius ciuitatis adeptos fuisse, non autem Francige-
nas. Non igitur verum est, omnes, qui in orbe Romano erant,
63 ciues Romanos effectos fuisse. Restat aliud videre † an Fran-
cigenæ alij sint populi a Gallis, quod palam fatetur ille, quos
a Scythis processisse dicit, & eos qui Neruiorum & Treue-
rorum loca tenuerunt Romano Imperio paruisse ait, eos, qui
traiecto Rheno cum tota gente sua Gallos a suis sedibus ex-
pulerunt, & Franciæ nomen dederunt, Romano imperio ho-
64 stes facti sunt, alios non esse a Gallis dicit. Qui † autem impe-
rio Romano obediebant, ciues Romani ab Antonino Pio fa-
cti sunt, iura ciuium Romanorum sunt consecuti d. l. in
orbe. qui vero sub Romano Imperio non erant, ciues facti
non fuerunt, quia subditi imperio tantum hoc beneficium
sunt ab eo assecuti. Et idem declarat Iustinianus in §. fin. in
authent. vt liberti de cætero. collatio. sexta. dum ait. Sicut enim
Antoninus Pius cognominatus ius Romanæ ciuitatis prius
ab vnoque subiectorum petitus, & taliter ex his, qui vocan-
tur peregrini, ad Romanam ingenuitatem deducens ille
hoc omnibus in commune subiectis donauit. Et non mul-
to post ait, Sic etiam nos hoc videlicet regenerationis & au-
reorum annulorum ius vnicuiq; petentium datum & damni

& scrupulositatis præbẽtem occasionẽ, & manumissorẽ indigẽtem authoritate omnibus similiter subiectis ex hac lege damus. Iustinianus enim recte testatur Antonium Piũ subiectis tm̃ suis hoc in commune beneficiũ concessisse, non subiectis autem non concessisse. Similiter nec Iustinianus illius exem-
65 plum imitatus. † Quia palam est orbem vniuersum quẽ oriẽs & occidens, meridies & septentrio concludunt, non cõtineri, sed orbem Romanũ, qui ciuitate Romana & alijs Italiæ prouincijs continetur. ꝙ & Orosius probat libro tertio. c. 8. cuius postea mentionem faciemus, dum in ea parte, ait, cognoscere faterique Romani coguntur pacem totius mundi & tranquillissimam serenitatem, quæ nato Christo contigit non magnitudine Cęsaris, sed potestate filii, qui in diebus Cæsaris apparuit, extitisse, nec vnius vrbis impatori, sed creatori totius orbis vniuersi orbẽ ipsum & generali cognitione pacasse. Reliqua inferius transcribentur. sic vrbis non orbis vniuersi imperatores sunt, vt Orosio placet. Non igitur Gallos seu Francigenas cõprehendit. Alioqui s̃m dispunctorem ciues Romani effecti fuissent, atque ob id iura ciuium Romanorũ ẽt in filios conse-
66 cuti. ꝙ inficiatur ille. † Fateri igitur necesse habet orbi Romano seu Romanę vrbi Francigenas subditos non esse. & hac ratione Accursium in l. item in potestate. ff. de his qui sunt sui vel alieni iuris. recte ciues Romanos dixisse omnes subiectos imperio, & Francigenas filios non habere in potestate, quia ciues Romani effecti non sunt, cum imperio subiecti non erant. Alioqui s̃m dispunctorem, si imperio Romano subiecti fuissent, ciues Romani constitutione diui Pij Antonini effecti extitissent, quemadmodum nouissima dispunctione confessus est, sed verius in hoc dixit Accur. quam dispunctor Longobardicus. Ex his videri põt recentiores nec dũ breuitate, sed varietate delectari, quid autem in hac re sentimus, declarabimus. Sed cum multis commentitijs fabulamentis, non tantũ Gallicum episcopum & recentiores doctores Gallicos, verũ etiam Gallicum ipsum nomen & Gallicam seu Franciam gentem ridere & illudere non vereatur, existimauimus incongruum non esse ridiculas fabellas, quas recensuit, & in quibus scribendis multum studium multaque chartas inaniter consumpsit, commemorare. Aliam suarum dispunctionum huic nostræ
67 disputationi conuenientem prius recẽsere rati sumus. † In qua ne quæsitus ab eo color non incõcinnis lectoribus videretur, liberiusq; Gallis conuiciari posset, Baldũ & Iasonem iterum in reatu pariter constituit in l. 1. C. quæ res exportari non debe. Quippe qui illius legis argumento dixit Baldum existimasse eum, qui lege municipali annonam in aliam ciuitatem deferre prohibetur, si aliquam portiunculã vel gustus causa deportet, penę legis obnoxium esse. Idq; Iasonem negasse non alia ratione, quam quod penas mitissime interpretari iustum sit. Cuius sententiam secutus fuisset, sicut ille ait, nisi legis verbis Baldum admiratum docuisset. Cæterum legis rationem spectandam esse, quæ alia non est, quam ne eius liquoris gustu admoniti Barbari arma in Romanos & Italos conuertant. Ideo eo
68 eas regiones armis [illegible] studeant. † Nam, inquit, qui primi Gallorum in Italiam venerunt, hoc gustu allectos grauissimi authores tradiderunt. Liuius maxime libro quinto [illegible] inquit, Gallorum traditur fama dulcedine frugum, [illegible] noua tum voluptate captam alpes trãsisse, & [illegible] in Gal-
69 liam vinum illicientes gentis causa. † Quasi vinũ solum gustus causa, non oleum neq; alius liquor, non frumentum, non hordeum, & cętera hmõi sub annonę prohibitione cõtineantur. Cui l. 1. C. quæ res exportari non debe. non conuenit, sed omnino contradicit, vt ex eius lectione videre licet seu quod Gallia vini copiam id temporis non habuerit, vel quod verius puto, quia existimat Longobardicus dispunctor Gallicam gentem plus Longobardica vini appetentem esse, sitq. nostrę genti plus Longobardicę vel Italicę innatũ potationis vini vel ingluuiei vitium, hac ratione Volaterrani fretus indulgentia in tertio suæ geograph. lib., totam annonę vini in vinũ contorsit.
70 Cęterũ ꝙ † non vini potatione Galli ad penetrãdam non modo Italiam sed Europam totam, Asiam & Africam allecti fuerint easve sibi obedire, & leges quas vellent, recipere coegerint, nullo Francorũ seu Gallicorũ scriptorũ desiderato suffragio, sed extero & tuæ gentis Longobardicæ, tametsi Barbaræ, testimonio ostendemus, ne forte dicatur, quemadmodũ quidam Gallicus doctor Narbonensis in repet. l. vnicę. C. de sent. quæ pro eo quod inter. profer. scripsit patriæ fauorem locũ, carnem, & sanguinem ad id nos mouere seu mutare. Ob id in hac re non pudebit illorum testimonia vt in multis verbatim transcribere, ne ex nostro quicquam adiectum esse videatur. Verũ
71 † prius quam ad institutum declinemus. existimauimus incõgruum non esse aliqua quæ de veritate Romanorum scriptorum, qui Romanarum rerum historias scripserunt recentere. In primis Ciceronem in Bruto seu de Oratore. Licuit, inquit Cicero, semper rhetoribus & in historijs mentiri, vt aliquid dicere possint argutius. Ipse enim familiæ suę quasi ornamenta ac monimenta seruauerũt ad memoriam laudum domesticarum & ad illustrandã nobilitatẽ suam, atq; ob id his laudationib. historia Romanarũ rerum facta est mendosior, multa scripta sunt in eis, quę facta non sunt, falsi triumphi, plures cõsulatus, genera ẽt falsa, & ad plebem transitiones, cũ homines humiliores in alienũ eiusdem nominis infunderentur genus. Et Polybius in 1. de Platio & Fabio antiquis Romanorũ rerũ scriptorib. ait Platium & Fabium, qui de bello Romano cum Carthaginensib. scripserunt, quod non parũ a vero deflexisse videantur, imitari non putauit, quãquam, inquit, illos de industria mentitos esse, non ausim dicere. Etiã puto vt amantes cõsueuerunt suorũ beneuolẽtia deceptos. Et Põponius Mela in Gallię Teopographia ait, Graijs nostrisq; ẽt authorib. veri ne an ignorantia an prudẽtib. ẽt mendacijs libidine visum est tradere posteris. Huius rei testis est Polybius in primo dũ de Pichea loquitur, qui de Tyberio Graccho scripserat trecentas vrbes in Celtiberia euertisse. Id Tyberij gratia ritusq; comico dictum fuisse, Ab eoq; turres pro vrbibus appellatas fuisse, vt in triumphalib. pompis mos est, inquit Polybius, Cum imperatores & rerũ gestarum scriptores vt ornatiora efficiant negotia ad hoc genus mentiendi efferuntur. Nam qui vrbes Hispanas supra mille fuisse prædicant, huc deduci videntur, vt ingentes vici oppida nominẽtur. Haud enim agri illius ingenium tam multas capere valet vrbes, tum quod sterilis sit & alienus a Romanis moribus, & immansuetus. Cui Orosius lib. 4. ca. 15. consentit fallaciasq; huiusmodi scriptorum adulationes appellat, dum laudes accumulare virtutemque patriæ extollere, vel præsentib. vel posteris student, neque tacẽdus est Herodianus Angeli Politiani in vita Marci imperatoris, inquit ille, Qui res antiquas posteris prodiderũt, veteremq; historię memoriam renouare literis studuerunt, ei magna ex parte dum famã eruditionis affectant, nomenque suum conantur ab iniuria obliuionis asserere, minus sane multum in veri peruestigatione, quã in exornanda componendaq; oratione industriam posuerunt rati. [illegible] neque si quid in reb. a suo sęculo remotissimis falsi proderetur, posse refelli, & se tamen suauitate narrationis amplissimũ laboris ingenijque sui fructum percepturos, alij vero priuatis inimicitijs tyrannorumq; odio prouecti aut in laudes principum, ciuitatũ, priuatorumq; hominũ immodicis assentationibus effusi tenues per se res atq; humiles scribendi artificio longe supra veri fidẽ sustulerunt. Sic dispunctor ille vt Panegyricũ suis, satyram alienis ad Pichęę imaginẽ fabulamenta quædam ex Liuio abiecta historiæ veritate, ꝗ Liuius ipse eodẽ in libro & loco ab vrbe condita recensere non est veritus, prudens an imprudens consulto tñ omisit, in hoc Pichęę similis. Sicuti post Polybium Strabo in 4. scribit. Strabonis verba hæc sunt, Congredientib. Scipioni Massiliensib. neminem tẽ memoratu dignam cum a Scipione Picheas interrogaretur referre potuisse, neq; de Britannia, neque de Narbone, neque de Corbilone, quæ oĩum eo tractu vrbium celeberrimę erãt, tanta sane, inquit Strabo authore Polybio, qui Pichęę fabulamentorũ memoriam fecit, Picheas mentiri ausus est. Nõ dissimile exemplum huic Robertus Gaguinus in Francis annalibus de Petrarcha commemorauit. Petrarcha enim in suis epistolis dum Belgas peragrasset, & Arduennam tantæ magnitudinis syluam Lugdunum petens pertransisset, nihil illo tractu se vidisse præter superstitiosa quædam Agrippinensium fœminarum, & turpem de Carolo Magno fabellam accepisse, quã præteriuisse dignum erat, ne tanti imperatoris claritati fuliginem induceret. Sed nec apud Parisios quicq̃ esse, quod laudaret, nisi quod ipsius authorẽ fuisse Iulium Cæsarem accepisset
72 quod plane falsum est. † Erat enim in Gallicis supra quingentos annos Lutetia Parisiorum extructa. Cuius etiam ipse Cæsar pluries in suis commentarijs meminit, situmq; eius in sexto belli Gallici describit. Quamobrem Pichęę similem nemo non dicere potest, tam placet de reb. & populis exteris sine rubore mentiri, ne suę gentis aut natalis terrę titulis derogare videantur. Sic illi tam inuisum est Francicum seu Gallicum nomen, quãq̃ multa ab eo beneficia acceperit, vt imposturas non a Lõgobardica fece deuiantes, vt Lucę de Pen. vocabulo vtar in Gallici nominis ludibriũ fabulas & nenias effingere nõ erubuerit & trimos Gallos nominare non dubitauerit, veluti Gallia & gens ipsa Gallica non nisi obscena & ab omni mansuetu-
73 dine aliena producere possit. † Ad tollendam eius Barbaram seu Longobardicã inuidiam mihi satis erit Strabonis verba in quarto, transcribere. Vniuersa, inquit, natio, quã hæc ætas Galliam, seu Gallaticam nominat, Martis studio & animorum ardet impetu conserendę pugnę alacritate impigra, alioqui simplex, & nulla morum malignitate degens. Ea propter si quis eos irritet, adunati pugnas pariter ineunt, aperti quidem, nihil præmeditati, vnde contra se militare volentib. mansueti atque tractabiles fiunt. Nam quo in tempore, quo in loco, quaq; occasione quisquã illos lacesserit, eos in discrimẽ paratos habuit præter vim & audaciã nullũ ad prælia ferentes adiumentũ. At

enim

enim persuasione adducti vtilitati facile cedunt. Vnde ad stu-
dia, ad disciplinas animos applicant. Ex corporum autem ma-
gnitudine ipsa vis inest, ex gentiũ vero multitudine in vnũ ex
facili frequẽtes cõueniũt simplicitate atq; rigore attracti pro-
pinquis maxime cõdolẽtes, quos per iniuriã violatos viderint.
74 Non isti † sunt Longobardici mores, nõ gentis illius tam bar-
bara tamve effera cõditio, cuius pallor in ore sedet, macies in
corpore toto. Tacebimus blasphemias etiã hæreticas, ciuilia
huius gentis bella, Guelphorum & Gibellinorũ, quorũ extãt
tractatus a præclaris viris facti, qui huiusmodi pestẽ deplorãt,
vitia tũ alia quæ illis a natura germana sunt & relatione indi-
gna. Satis erit Ciceronem in hac re in lib. 1. epistolarũ ad Atti-
cũ cõmemorare. Iam vero, inquit, O dij boni rem perditã etiã
noctes certarũ mulierũ atq; adulescentulorũ nobiliũ introdu-
ctiones nõnullis iudicibus pro mercedis cumulo fuerũt. Po-
stremo ex vita suorũ tyrannorũ (quos Imperatores vocant) in-
telligi poterit. Missa ẽt faciamus, quæ Robertus Gaguinus in
vita Serenissimi Ludouici duodecimi Francorũ regis scriptũ
75 reliquit, ne probris certare videamur. † Et vt institutũ prose-
quamur, in confesso est, Liuiũ in 5. ab vrbe condita, ea quę ille
cõmemorauit de Gallis scripsisse, quæ recẽsere cõueniens ar-
bitratus sum, vt intelligatur, qua arte quove cõmento Lõgo-
bardicus dispunctor vsus fuerit. Verba Liuij sunt, quæ trũcate
transcripsit: Eam gentem traditur fama dulcedine frugũ, ma-
ximeq; vini noua tum voluptate captã alpes transijsse, agrosq;
ab Hetruscis ante oculos possedisse, & inuexisse in Galliã vinũ
alliciendę gentis causa Aruntẽ Clusinũ corruptę vxoris ab Lu
cumone, cui tutoris fuerat, ipso prępotente iuuene, & a quo ex
peti pęnæ, nisi externa vis quæsita esset, nequirẽt. hũc transeũ-
tibus alpes ducem authoremq; Clusiũ oppugnãdi fuisse. Hęc
sunt quæ Liuius famæ & tabulæ tribuit, eodem pene Plutar-
chus in vita Camilli cõmemorauit, quæ, vt breuitati inseruiã,
omitto, maxime cum Plutarch. in multis a Liuio discrepet,
vt mox ostendemus. Et cum dispunctor, quæ famæ tabulæq;
Liuius, & Plutarchus tribuerunt, transcribere curauit, veram
aũt historiæ narrationẽ q̃ Liuius eodẽ libro & loco scripsit,
omiserit, illa dispunctori opponere existimaui, vt veritati fabu-
la cedat. Verba Liuij sunt, Equidẽ, inquit Liuius, haud abnue-
rim, Clusiũ Gallos ab Arunte seu quo alio Clusino adductos,
sed eos, qui oppugnauerint Clusiũ, non fuisse qui primi alpes
trãsierint, satis constat. Ducẽtis quippe annis antequã Clusiũ
oppugnarent vrbemq; Romã caperent. in Italiã Galli transcẽ
derant. Nec tũ his primum Aethruscorum, sed multo ante
cũ his q inter Apẽninũ alpesq; incolebãt sępe exercitus Gal-
76 lici pugnauere. † Thuscorũ ante Romanorũ Imperiũ late ter
ra marisq; opes patuere. mari infero superoque quibus Italia
modo insulę cingit, quantũ potuerint nomina sunt argumen
to, q alterũ Thuscũ cõi vocabulo gentis, alterũ Adriaticũ ma
77 re. Et haud multo post Liuius ait, † De transitu in Italiam
Gallorũ hęc accepimus, Prisco Tarquinio Romæ regnante
Celtarũ, quæ pars Galliæ tertia est, pęnes Bituriges summa im
perij fuit. Ij regem Celtico dabant. Ambigatus is fuit virtute
fortunaq; cum suarũ publica præpollens, quod Imperio eius
Gallia adeo frugũ hominũq; fertilis fuit, vt abundans multitu
do vix regi videretur posse. hic maior natu ipse iam exonera-
re prægrauante turba regnũ cupiens, Bellouesum, & Sigoue-
sum sororis filios impigros iuuenes missurum se esse, in quas
Dij dedissent augurijs sedes ostendit, quantũ ipsi vellẽt nume
rũ hominũ excirẽt, ne qua gens arcere adinuenientes posset.
Tum Sigoueso sortibus dati Hercynei saltus, Belloueso haud
paulo lętiorẽ in Italia viam Dij dabant. Is quod eis populis abũ
dabat, Bituriges, Aruernos, Senones, Heduos, Ambarros, Car
nutes, Aulercos exciuit. profectus ingentibus peditum equi-
tumq; copijs in Tricastinos venit. Reliqua forte commemora
78 bimus. Non ergo † Gallia (teste Liuio) frugum inops fuit, sed
abundans, non etiam verum esse Aruntem Clusinum Gallos
vini dulcentis in Italiam introduxisse, sed regni regnandive cu
pidine ducentis & pluribus ante annis qua Clusinus quisquis
sit Arũs vel alius in rerum natura esset ab Ambigatus Bituri-
gum rege Bellouesum ex sorore nepotem bonis auibus & au
gurijs vt in Italiam transitum faceret, missum fuisse, virtuteq;
Gallica Italiam penetrasse vsq; Romam, mox Asiam & Afri-
cam, vt paulo post explicabimus. Cęsar etiam in secundo li-
bro belli Gallici ait, Suessiones Gallos aliosve finitimos popu
los agros habere fertilissimos vineasque illis frequentes esse.
Plinius libro naturalium historiarum 3. c. quarto de Narbo-
nensi Gallia sic scribit. Iuribus agrorum, cultu virorum, mo-
rumq; dignatione, amplitudine opum nulli pronunciarum
postferenda, breuiterq; Italia verius quam prouincia. Quod
autem Galli nõ vini appetitu sed virtute moueantur, testimo-
nium affert Cęsar de Belgis in secundo lib. belli Gallici. Ver-
ba Cęsaris sunt, Nullum ad tum esse ad eos mercatoribus, ni-
hil pati vini reliquarumq; rerum ad luxuriam pertinentiũ in-
ferri, q his rebus relanguescere animos eorũ, remitti virtutẽ
existimarent. Nec dissimilia sunt ea quę Geruasius Celeberiẽ-
sis, de distinctione Galliarũ scribens in secũda sui operis diui-
sione dixit, Sunt & Bellouagi seu Bellouaci, & Suessionis,
sunt & Neruij, quorũ indomita feritas prædicat, vt nunq̃ vsq;
ad tẽpora Iulij Cęsaris mercatores ad se admiserint, vina cęte-
raq; venalia deferre, quibus inducta iucũditas torporẽ virtutis
afferret. Non igitur vini odor, sed virtutis sapor Galios in Ita- a
liam vocauit, cum in finitimus Belgarum agris vini vsus inco-
gnitus non esset. Alioqui in suis mercatis afferri nõ prohibuis-
sent. Cuius enim fertilitatis reliqua Galliarũ pars sit satis ex Cę
sare in pluribus suorum Cõmẽtariorum partibus videri põt.
79 † Omnibusq; notũ est, quantũ ferax sit Gallia tota, cuiusve fru
galitatis & cõmoditatis, vt non tantum sibi, sed exteris natio-
nibus sufficiat, tanta quippe est vini copia, vt ad exteras ẽt bar-
baras nationes vinũ Gallicũ deferatur, quanta frumenti abun- b
dantia aliarumve rerum, quę ad hominũ vsum necessarię sunt
me tacente omnesve nationes, quę sub cœlo sunt, ab oriente
ad occidentem, a meridie ad septentrionẽ intelligunt. Sed nec
prætermittendum est, quis ille Aruns seu Clusinus alterum
Ambigatus ex sorore nepotẽ Sigouesum nomine eodem im
petu ad Hercinios sinus debellãdos inuitauit, & omnẽ deniq;
Germaniã, Scythiã, Daciã, Dalmatiam, Pannoniã reliquasve
septentrionales plagas occupandas & subigendas impulit. An
vini sapor cuius ille prouinciæ expertes sunt, nihil prorsus ri-
diculosius dici aut legi seu verius somniari potest, vt mox ostẽ
80 demus. Ad Bellouesum reuertamur. Quod etiam † non vini c
appetentia seu ingluuies, sed virtus Gallos excitauerit alienas
sedes inuadere & occupare, suisq; legibus & moribus barba-
ras nationes viuere, vrbes fere omnes Italiæ, Pannoniæ & Il-
lyrici quę a Belloueso & Sigoueso, & Gallis qui Prisco Tar-
quinio Romæ regnante Italiam, Asiam & Africam & vniuer
sum septentrionem penetrauerunt, quibus singula nomi-
na dederunt, Italia maxime huic rei testimonium præbet. In
primis fusis Thuscis haud procul flumine Ticino in agro In-
subrium quem pagi Heduorum nomine vocari intellexerant
omnem sequẽtes Mediolanũ vrbẽ cõdiderũt, testis est Liuius
in 5. ab vrbe cõdita. Et Geruasius Celeberiẽsis 2. diuisione, ti-
tulo, de Italia ait, Galli dũ Italiã inuasissent Citanum alias Ti-
cinum & Mediolanũ, Bergomũ, Brixiãq; construentes Cisal-
pinam Galliam dixerunt. Strabo Mediolanũ a Xantonibus
Gallis denominatũ fuisse, ait, cũ apud Xãtones oppidũ sit ad
Oceanũ vergens qđ Mediolanum appellatur. Sabellicus in 4.
Aeneadũ ab Aulercis, quos Lexouios seu Algios nostra ętas
appellat prouincię Normanię, qui illorũ socij fuerant, constru
ctum & nũcupatum fuisse ait, q in Belgis vrbẽ eo nomine ha
beant. Sed Aulerci Belgicam Galliã non incolunt, sed Celti-
cam Sequane fluuio proximam & cõterminam. Aliqui vero
illos Turonensi prouincię tribuunt. Alij, quibus contentio,
Mediolanum a Mediolano oppido, quod in Bituricensi agro
est, idq; Magdunũ nostra ætate appellatur, nomen sumpsisse
dicunt, quod & Roberto Guaguino in vita Chilperici placet.
81 Mouet, q † Bellouesus dux & Imperator Gallici exercitus, &
qui eo transita non modo Italiã & Romã ipsam domuit, ve-
rum etiã vniuersam Asiam & Africam subegit, & obediẽtes d
fecit, vt ex Trogo, Iustino & alijs historiarũ scriptoribus com
probabimus, Biturix erat. Quare facilius credendũ esse puto
vt primã vrbẽ ab eo cõditam post superatos Thuscos, quorũ
erat Italię imperiũ, vt ex Liuio in 5. ab vrbe cõdita commemo
rauimus, ab eo oppido, qđ suæ gentis natalis soli erat, Medio-
lanum denominari voluerit, vt sui nominis suęq; gentis per-
petuã apud Insubres memoriam relinqueret. Nec verum esse
a portẽto quodã nomẽ assumpsisse a lanata sue, qm̃ id fabulę
potius, quam historię Liuius alij deniq; scriptores tribuunt.
82 Prætereundum non est, † tũ Mediolanum & Ticinum, quæ
& Papia nomẽ habet, sed etiam Bergomum & Brixiã, Vero
nam, Comum, Vincẽtiã, Tridẽtum, Placentiã, Senas, Forum
Iulij, Forum Põperij, Pentapolim, & pleratq; alias ciuitates a
Gallis tunc ædificatas nomen a constructoribus accepisse, te-
stes sunt Liuius in quinto, & Plutarchus in vita Camilli, Iusti-
nus in trogo, lib. 20. cuius verba transcribere indignũ non exi-
stimaui. Ijs aũt Gallis, inquit causa in Italiam veniendi sedesq;
nouis q̃rendi intestina discordia & assiduę domi dissensiones
fuere, quarũ tędio cũ in Italiam venissent, sedibus Thuscos
expulerunt, & Mediolanũ: Comum, Brixiam, Veronam, Ber-
gomum, Tridentum, Vincentiã cõdiderunt. Et 24. lib. idem
Iustinus ait, Sed nec Ptolęmeo inulta scelera fuerunt, quippe
dijs immortalibus tot periuria & tam cruenta parricidia vin-
dicantibus breui post a Gallis spoliatus a regno, captusque vi-
tam ferro, vt meruerat, amisit. Namq; Galli abundãti multitu
dine, cum eos non caperent terrę, quæ genuerant, trecenta ho
minũ millia ad sedes nouas quærendas veluti peregrinatũ mi-
serunt, ex his portio in Italia cõsedit, quæ & vrbẽ Romã incẽ-
dit. & per Illyricos sinus ducibus auibus (nam augurandi stu-
dio Galli preter ceteros callent) per strages Barbarorum pe-

netrauit, & in Pannonia cõsedit, gens aspera, audax, bellicosa,
quæ prima post Herculem, cui ea res virtutis admirationẽ &
immortalitatis fidẽ dedit, alpium inuicta iuga & frigore intra-
ctabilia loca transcendit, hortãte deinde successa diuisis agmi-
nibus alijs Greciam, alij Macedoniam oĩa ferro proterẽtes pe-
tiuere, tantusq; terror Gallici nominis erat, vt etiam reges non
83 lacessiti vltro pacem ingenti pecunia mercarentur. Et † Padus
a Gallis nomen accepit, vt Cato in libro originum scribit, dũ
ait, ab Insubrium rege nomine Medo audacte Mediolanũ no
men seruat Padus antea Duce Coloniarum Eridano sed & a
profunditate Bootugon ab Hetruscis & Boutygon a Liguri-
bus, & a cerea arbore picea Gallicę Padus nũcupatur. Et mox
alia multa de Senogallia & Rauenna quæ Gallia Flamminea
& Gallia Togata dr̃, scribit, quæ quisq; apud Catonẽ videre po
84 test. † Cum ẽt multa fabulamenta de vrbis obsidione & incen
dio Capitolij, & Camilli aduentu, & vrbis liberatione, quam
non pretio pace mercata, sed Martę Camilique virtute conti-
gisse Liuius, Plutarc. & pęne oẽs rerũ Romanorum scriptores
tradunt ab exteris studiose detrahentes, vt suis insigniora faci-
nora, falsa tñ tribuant, ad quorũ inuidiã coercẽdam arbitratus
sum in hoc tacendam non esse Aetolorũ mĩsione Romanorũ
legatis factam, vt ex ea nemo non videat & intelligat non Ca-
milli virtute, sed pretio pace a Gallis redempta vrbem cũ Ca-
pitolio obsidione liberatam fuisse, dum Archananes a Roma-
nis auxiliũ aduersus Aetolos postularet, q̃ ex Iustino lib. 20. ex
85 cepimus, verba Iustini sunt. † Sed Aetoli legationẽ Romano-
rũ superbe audiuerunt, Pęnos illis & Gallos, a quib. tot bellis
occisione sunt cęsi, exprobrantes, dicentesq; prius illis portas
aduersus Carthaginẽses aperiendas, quas clauserat metus Pu-
nici belli, q̃ in Gręciam arma transferenda. Meminisse deinde
iubent, quib. minentur, aduersus Gallos vrbem suam eos tueri
non potuisse, captãq; non ferro defendisse, sed auro redemis-
se. Quã gentem se aliqñ maiore manu Gręciam ingressam nõ
solũ nullis exteris viribus, sed nec domesticis quidẽ tectis adiu-
tos vniuersam delesse, sedẽq; sepulchris eorũ præbuisse, quam
illi virib. imperioq; suo proposuerant ꝓ Italiam trepidis ex re-
cẽti vrbis suę incendio Romanis vniuersam ferme a Gallis oc-
cupatã. Prius igitur illos Gallos Italia pellendos, quã minẽtur
Aetolis, prius sua defendenda q̃ aliena defendi appetenda. Et
Polybius in primo suę historię lib. idẽ cũ Iustino sentit. Verba
Polybii sunt, Galli vero Romam Capitolio duntaxat excepto
occupabant, quo tpe Romani percusso cũ Gallis fędere, & prę
ter spẽ recuperata iterũ libertate cũ finitimis bella gesserũt. Et
Plutarch. in lib. de fortuna Romanorũ idem cũ Polybio testa-
tur. Gallos, inquit, accepto nuntio vt se domestico bello finiti
mis Barbaris per occasionẽ ac solitudinem fines eorũ ingressis
omniaq. armis obtinentibus, facta cũ Camillo pace digressos,
ne tũ quidem in disceptationem venit Romanis fortunã salu-
tis cãm attulisse, quę pe detrimentem hostes aut ẽt Roma nec
opinato mõ cauerint. Tametsi quod tãts dignũ operę pre-
tium circa hæc diutius immorari, quæ nihil certi explorative
habent. Nam, in primis Prisca Romanorũ gesta corrupta, vt
Polybius tradit, contaminataq; commentarijs multa rerũ obscuri-
86 tate inuoluta sunt. Et † Valerius libro quinto de pietate erga
patriam, cap. de dominis seruorum & centenomib.
& matronis Romanis loquens sic ait, Simulatq; audierant
mille pondo auri quę Gallis pro obsidione Capitolij promissa
debebantur earũ cultu expleta. Itaq; & proprio ingenio, & exẽ
plo vetustatis admoniti nulla sibi iure cessanda existimauerũt.
Et Iustinus de Massiliensibus lib. 43. sic scribit. Pacta pace & se
curitate fundata reuertentes a Delphis Massiliensium legati,
quo missi munera Apollini tulerant, audiuerãt vrbem Romã
a Gallis captam incensamq; quam rem nunciatã domi publi-
co funere Massilienses prosecuti sunt, aurumq; & argentũ pu-
blicum & priuatum contulerunt ad explendũ pondus Gallis
a quib. redemptã pacem recognouerant. Ob quod meritũ &
immunitas illis decreta, & locus spectaculorũ in senatu datus,
& fędus equo iure percussum. Lazardus Celestinus non est in
ficiatus historiographum quendam Romanum scripsisse Gal
los, vt Romã ab obsidione liberarent, premium mille librarũ
auri consecutos fuisse, nec mora diuersis agminib. alios Græ-
87 ciã, alios vero Thraciam petijsse, † & tanti nominis in Oriente
Gallos fuisse, vt reges Orientis non sine Gallis bella gererent.
Et huic rei Gallogrecia testimonium affert quæ a Gallis Græ-
cię imperantib. nomen accepit. Nisi hæc nominis posteritas re
88 mansisset, facile eis esset virtuti Gallorum detrahere, † sed &
nomina prouincijs & vrbibus & oppidis a Gallis imposita no-
lint velint rei & histor. veritatem indicant. Nam & Senogal-
lia vel a Senonibus vel senibus Gallis adhuc nomen retinet.
89 Venetiarum etiam ciuitas teste Strabone a Venetis Britoni-
bus Gallis primum edificata est. Hos, inquit Strabo Venetos
esse opinor, a quibus Veneti sinum colentes Adriaticũ in Co-
loniam deducti sunt. Reliqui enim fere omnes in Italia Galli
a transalpina Gallia cõmigrarunt, sicuti Boij & Senones. Non

nulli ẽt a Venetis Gallis, qui Arelatensis sunt prouinciæ pro-
cessisse affirmant. Huius rei testimoniũ esse cẽt, ꝙ pleręq; ciui
tates Italiæ & oppida eadem nomina retinent, quæ illius Arela
tensis prouinciæ ẽt id temporis habere noscuntur. Huic rei fi-
dele affert testimoniũ Gallorum responsum, qui id temporis
Adriam incolebant, qui ad Alexandrũ Magnum missi erant,
dum eos comiter Alexander excepisset, & in percelebri conui
uio interrogasset, quid illud esset, quod potius pertimescerẽt,
existimans de seipso responsuros, dixerũt, nihil aliud quam ne
cęlũ super eos corrueret. In qua Alexander sua opinione delu
sus est. Hęc Strabo, quę Petrus Crinitus, lib. 4. c. 14. trãscripsit.
90 Non est tacenda † Mithridatis oratio, quam ad suos milites ha
buit, dũ eos ad Romana & Asiatica bella incitabat, quam post
Trogum Iustinus illius interpres in libr. 38. scripsit. Audite se
dicebat Mithridates populos transalpine Gallie Italiã ingres-
sos, maximis eam plurimisq; vrbibus possidere, & latius aliquã
to solũ suũ q̃ in Asiam, quæ dicatur imbecillis, eosdem Gallos
occupasse, nec victam solũ dici Romam a Gallis, sed & captã,
ita vt vnius illis montis tm̃ cacumen relinqueretur, nec bello
hostẽ, sed pretio remotũ. Gallorum aũt nomen, quod semper
Romanos terruit, in partẽ viriũ suarum ipse habeat. Nam hos
qui Asiã incolunt Gallos, ab illis, qui Italiam occupauerant, se
dibus tm̃ distare, originẽ quidem ac virtutẽ genusq; præcipue
idem hr̃e, tantoq; his sagaciora esse ingenia, quam illis, quãto
lõgiori ac difficiliori spatio per Illyricum Thraciamq; prodie-
runt pene operosius transitis illorũ finibus, quã vbi consedere
possessis. Ab his vno tm̃ differt Cato in libro originum, quę Li
uius in quinto ab vrbe condita scripsit, quod Liuius verũ esse
non ait, Gallos qui primũ alpes transcenderunt, & Italiam in-
ualerunt Thuscis in Italia imperantib. Arunte Clusino Duce
transcendisse, vt supra diximus. Et iterum in secundo Gallorũ
transitu post Liuium demonstrabimus. Cato. n. Aruntem illo
rũ ducem fuisse ait, quod verũ non esse Liuius cõprobauit. Ca
tonis verba sunt. Omnia sub alpibus trãspadana loca prisci cõ-
uene Thusci mllis Colonijs tenuere, ab hisq; multa nomina
retinent. Plura deleuerunt Galli, qui primi Arũte Clusino du-
ce alpes transcenderunt, & sensim ab oĩ Gallia Cisalpina He-
truriã pepulere, ab hisq; nomen sortita retinet Gallia Cisalpi-
na, qua Mantua suo conditore Ocno Bianoro & Thuscorum
rege illustrissimo penetrauere transalpes Boij, & Senones, In-
91 subres, & aliæ Galliæ transalpinę gẽtes. Strabo in quarto, † mil
le auri pondo pro liberanda vrbe a Gallis accepta, licet mox
ab eis recepta dicat. Nam & capta vrbe Roma redeuntes Gal-
los in Sabinis aggressi bello armisq; fuderunt ac debellauerũt,
& quæ illi a liberis ciuibus acceperãt spolia Romanis, ab inuitis ip-
92 sis eripuerunt. † Sed quod in hac re historia Romana mendo
sa sit, ex varietate Liuij, Polybij Plutarchi, Iustini, Trogi, &
aliorũ scriptorũ videre licet. Nam quotquot sunt post Liuiũ
scriptores hãc Romanorũ in Gallos irruptionem dñt factam
fuisse, dũ Brennus & Algius Gallorũ duces erant, qđ si Liuio
potius credendũ est, id verũ esse non põt. Tria. n. sunt, quæ rei
93 veritatẽ indicant. † In primis oẽs Liuio in hoc consentiunt, eos
Gallos qui primũ alpes transcenderunt, Thuscos suis sedib. ex
pulisse, Italiã occupasse, Romam inuasisse, mille auri libras, vt
Romanis pacem darent, accepisse, ducentisque pęne annis al-
pes transcendisse ante, quã Brennus & Algius Gallorũ duces
ducentis Gallorũ millibus stipati Arunte aut quouis alio Clu-
sino duce secũdo Italiam inuasissent, Romãq; a Gallis Bello-
ueso rege occupatam & deletam fuisse. Mox Italia pęne tota
subacta Asiam & Africã penetrasse. Alterũ qđ primi illi Galli
non ab Arunte Clusino, neq; quouis alio inuitati sunt, vt alpes
transcenderent, ac Thuscos suis sedib. expellerent, sed suo nu-
tu Ambigatus rex Biturigum ductus est Galliam tanta homi-
nũ multitudine, qua tunc abũdabat, subleuare, atq; ad id duos
ex sorore nepotes Bellouesum & Sigouesum partim pro glo-
ria, partim pro dominandi cupidine ad peragrãdum orbẽ vni-
uersum delegisse, vt supra post Liuium docuimus. In secũdo
vero trãsitu Liuius scribit Senones Gallos adiũctis sibi Boijs,
Cenomanis, Bellouacis, alijs deniq; Gallorũ populis, quorum
inferius mẽtio fiet, ab Arunte aut alio Clusino adductos fuis-
se, Romã obsedisse eamq; totã incendisse excepto Capitolio,
subactaq; Roma totave Italia Asiam superasse, mox Africam
subegisse. In alio vero Liuius & Plutarchus quib. oẽs pęne Ita-
lici scriptores consentiunt, a Trogo, Iustino, Polybio, & alijs
quorum supra meminimus, differunt. Liuius. n. & Plutarchus
Romanos ferro non auro pacẽ cũ Gallis mercatos fuisse. Tro-
gus aũt, Iustinus eiusdem interpres, Polybius, alij deniq; quos
supra commemorauimus, longe verius huic rei fidẽ præbent.
94 † Non prætereundum qđ Galli victricib. armis subegerunt, pa
ceq; nõ ferro sed auro cõposita, Græciã & Asiam mox inuale-
rũt, easq; cũ tota Italia obedire coegerunt, ducẽtisq. post annis
occupauerũt. Orosij, Iustini, Trogi, Polybij & reliquorum te-
stimonia confirmant. Quod nequaquã fieri potuisset, si Galli,
vti Liuius & Plutarchus asserunt, a Camillo, quem dñt Ro-
manos

matrona a Gallorum obsidione liberasse, vehiculũ, quo aurum
pacis precũ (vehebatur, ac aureã lance arripuisse, Romanisq;
restituisse, fusi, fugatique fuissent, vt ne nuntius quidem cladis
superfuisset, eosve Camillus sic somno vinoque sepultos in-
uenisset, sicuti Camilli oratio, cuius Liuius meminit, contine-
bat, vt ad cędem magis quam ad pugnam accederet. Aetolo-
rum enim responsio, & Mithridatis oratio, & mulierum Ro-
manarum ad senatum facta oblatio longe aliter rẽ se habuisse
indicant, Massiliensiũ aurum publicũ & priuatũ, ꝙ Romã vsq;
portatũ est, vt ꝙ expromisso Gallis facto tradi non poterat, sua
ope & largitione conferrent, pactamque cum Gallis pacẽ ob-
tinerẽt, vt ex Polybio, Trogo, Iustino, & alijs demõstrauimus.
Quin etiam Orosius, quem in hac re dispunctor adduxit, recte
95 Iustini sẽtam cõfirmat, dum lib. 7. c. 39. † Romanę ciuitatis ex-
cidium, ꝙ Alarici Gotthorum regis tpibus contigisse scribit,
longe maius ciuitatis Romanę incẽdium fuisse ait, ꝙ a Gallis
factũ est. Ob id Orosij verba transcribere iuuabit. Neque vero,
inquit Orosius, Gallorũ meminisse in huiusmodi collatione
debeo, qui continuę penę anni spatio incensę euersęque vrbis
cineres possederunt. Tunc Camillus cum canibus & dijs Ro-
manorũ dormiebat. Id tpis somno sepultus erat Camillus, qui
vno integro anno vrbis incendium extinguere non potuit.
96 † Audiamus quid in hac re Orosius iterum dicat in lib. 2. c. 19.
Galli vrbem penetranct, trucidant regentes simulachorũ mo-
do in suis ędibus senatores, eosque incẽdio domorũ crematos
lapsu suorum culminum sepeliunt, vniuersam reliquam iuuẽ-
tutem, q̃ cõstat vix mille hominum tunc fuisse in arce Capito-
lini motis latitãtẽ, obsidione concludunt, ibique infęlices re-
97 liquias famæ, peste desperatione, formidine terrent, subiugũt,
vẽdunt. † Nam mille libris auri discessionis pretium paciscun-
tur, non quo apud Gallos Roma parui nominis fuerit, sed quo
illã sic iã ante detriuerant, vt tunc amplius valere non posset.
Exeuntibus Gallis remanserat in illo quodã vrbis ambitu in-
formiũ ruinarũ obscena cõgeries, & vndique per impedita er-
rantiũ, & inter sua ignotorũ offensę vocis imago respondentis
trepidos suspendebat auditus, horror quatiebat animos, silẽtia-
que ipsa terrebant. Si quidem materia pauoris est, raritas vocis
hinc illis mutate sedes aliud incolere oppidum, altero ẽt cẽseri
nomine cogitatum, placitum, atque tentatum est. Geruasius
Celebriensis in primo capite secũdæ diuisionis cum Orosio
98 idẽ scribit. † Romam quoq; inquit, crebis irruptionibus vastatã
Senones Galli duce Breno de Gallionis regis filio iuniore extin
cto populo, vrbe delata, ipsum quoque Romę nomen in extre-
mis cineribus persequentes annos ab vrbe condita. 364. destru-
xerunt, quibus exeuntibus remanserat in illo quondã vrbis am-
bitu informiũ ruinarũ obscena congeries, & vndiq; per impẽ-
dia, alias impedita, errantiũ & inter sua ignotorũ offensę vocis
imago rñdentis trepidos suspẽdebat auditus, horror quatiebat
animos, silentia ipsa terrebat, si quidem materia pauoris est ra-
ritas in spatiosis. Ex eo plus ęquo videri põt, quodã modo vix
mille tot millia hominũ profligassent quibus vix supererat spi-
ritus, qui sedes alienas postulauerũt, vt eas incolerent. An recte
Aetoli & Mithridates Romanorum legatis dixerint adeo Ro-
manos a Gallis attritos fuisse, vt montis vnius cacumen tm̃ su-
perfuerit. Non ferro igitur, sed auro liberati Romani sunt. Nõ
somno vinoque sepulti Galli erant, dũ anno integro Romam
incendebant, ac dũ e Roma magistrauerunt Roma derelicta
informibus ruinis deturpata. Conueniens igitur subacte dele-
teque Romæ cineres virtutis Gallorum testimonium prębent,
neque Gallos tunc vino sepultos fuisse dum sic Roma pręme-
retur. Hoc & Iustinus cõtestatũr in lib. 24. Ducibus, inquit, aui-
bus Roma succensa Gallos partim Belgio partim Brenno du-
cibus diuisis agminibus Illyricos sinus penetrasse, alijs Gręciã
alijs Macedoniam hortante successu omnia ferro penetrantes
petiuisse. Non igitur Camillus Gallos fugauit fuditque, nõ cla-
dis Romanæ nuntius tm̃, sed mille & millia superfuerunt nun-
tiorũ. Sanguis enim Romanus penę extinctus est, vt vix mille
Romani superstites fuere. Iste est vini Longobardici sapor, qui
Gallos in Italiam vocauit. Iste est vini cibique appetitus, q Ro-
mæ vrbis incendiũ excitauit. Iste est Gallorũ somnus, q Gallos
Greciã & Asiã penetrare monuit. Iste est Gallorũ somnus, cui
Romanos atque vniuersam Italiã & Europam exterruit, & ex-
pgefactos Romanos in solitudinẽ ꝯstituit. Ista est vni ingluuies,
quæ Romanos pene mutos fecit. Hæc de Belloueso dicta sunt.
99 Sed quis † vini dulcor Sigouesum Bellouesi fratrem promouit
vt Germaniã, quæ vini inops est, neque vini appetens est, si Cæ-
sari credamus in quarto belli Gallici, apud quos turpius nihil
aut inertius haberi ait, quã ephippijs vti, vinum ad se portari, qđ
ea re ad laborem ferendũ remollescere homines atque effemi-
nari arbitrentur, Pannoniam, Scythiam, Illyricum, & totum pe-
ne Orientem septemtrionalẽ penetraret, aud enteśque sibi fa-
ceret. Ex Strabone, sicut superius docuimus, constare nemo nõ
scit, Gallos principatũ Italiæ obtinuisse, dũ Alexander Asiam in
uadebat, neque pertimuisse Alexandri potentiam, neque mu-
tos canes Romanorũ dubitasse, neque gannientes illorum
anseres Gallos terruisse dũ Roma ardere, dũ mille põdo auri
accipiebant, dũ per tinaciter Capitoliũ arcebant, dũ sedes mu-
tare cogebant, dũ post Romanæ vrbis excidiũ Illyricũ, & Asiã
subacta Italia penetrabant. Quingentis namque & pluribus
annis a Prisco Tarquino quinto Romanorum rege ad Marci
Marcelli Romanorum cõsulis tempora Italiam tenuerunt, vt
ex Plutarcho videre licet in vita Marci Marcelli, & mox in se-
100 cundo Gallarum transitu ostendimus. Nunc † de secundo
Gallorum in Italiam transitu videamus, ex Liuio in quinto
ab vrbe condita. in primis dixerat Liuius, vt in primo Gallorũ
transitu scripsimus, Haud abnuerim Clusium Gallos ab Arũ-
te, seu quo alio Clusino adductos, sed eos qui expugnauerunt
Clusium, non fuisse, qui primi alpes transiuerunt. Et mox Li-
uius ait, Satis constat, ducentis quippe annis antequam Clusiũ
expugnarent, vrbẽque Romam caperent, in Italia Galli tran
scenderant. Nec multo post iterum inquit, Tunc Senones re-
centissimi aduenatum ab Vsente flumine vsque ad Athesim
fines habuere. Hanc gẽtem Clusium Romamque deinde ve-
nisse comperio. Et statim post addit, Id parum certum est, so-
lamne an ab omnibus cisalpinorũ Gallorũ populis adiutam.
Clusini nouo bello exterriti cum multitudinẽ tum formas ho
minũ inusitatas cernerent, & genus armorum, audirentque
sæpe ab ijs cis Padum vltraque Aethruscorum legiones fusas,
quamquam aduersus Romanos nullum eis ius societatis ami-
citiæve erat, nisi quod Veientes cõsanguineos aduersus popu-
lũ Romanum nõ defendissent, legatos Romã qui auxilium a
senatu peterent, misere. Non ergo ex Liuio in contentionem
venire põt, Camillum non fugasse fuisseque Bellouesum, qui
Romam obsedit, & accepto auro obsessam liberauit, tametsi
Liuius vt ex eo videre licet, non in primo transitu Gallorum,
quorũ Bellosus rex erat, vrbẽ captã & incensam fuisse, & Ca-
pitoliũ obsessum dicat, licet ꝯtrarium sẽ ostendimus, sed in secun-
do Gallorũ transitu a Gallis Brenno & Belgio ducibus Clusiũ
expugnatũ, vrbẽ incensam, Capitoliũ pene expugnatũ, detur-
batosque Camillo Gallos. Nõ ẽt Aruntẽ fuisse eũ, qui Gallos
secũdo, vt in Italia transirent, solicitauit, sed incertũ esse autho-
re Liuio, an vocati ab Arunte aut alio quoquam Clusino, an
101 sua sponte alpes superauerunt. † Sed ex Orosio & Iustino satis
cõiecturari potest Gallos sola imperandi cupidine ductos fuis-
se vt Italiam penetrarent, nomenque Romanum delerent. dũ
sic Orosius in secũdo lib. c. 19. scribit, Nõ quo apud Gallos Ro
ma parui nominis fuerit, sed quod illã sic iam ante detriuerant
vt tunc amplius valere non posset. Ex Liuio Orosij sententia
comprobatur, dum in quinto ab vrbe condita Liuius Gallorũ
responsum esset ait, Etsi nouũ nomen Romanorũ audiãt, ta-
men credere viros fortes esse, quorum auxilium a Clusinis in
re trepida sit in prolatum. Et quoniam legatione aduersus se
maluerint quam armis tueri socios, ne se quidem pacem, quã
illi afferant, aspernari, si Gallis egentibus agro, quẽ latius pos-
sideant, quam colant Clusini, partẽ finiũ cõcedant, aliter pacẽ
impetrari non posse. Et responsum coram Romanis se accipe-
re velle, & si negaretur ager, coram eisdẽ Romanis dimicatu-
ros, vt nuntiare domum possint quantũ Galli virtute cæteros
102 pręstarent. † Ex Plutarcho ẽt in Camillo excipi potest, dũ Bren-
ni responsum ad legatos Romanorum factum commemorat.
Sciscitantibus, inquit, Romanorum legatis, qua iniuria a Clu-
sinis lacessiti essent, quod illorum vrbem obsidione prænierẽt,
Brennus Gallorum rex ridens, iniuria nos afficiunt Clusini, cũ
parum terrę & regionis incolere possunt, & quam plurimũ oc-
cupare animus sit, & nobis aduenis multisque ac egenis nihil
impartiri velint. In hoc plane Romani vobis iniuriam intule-
runt primum Albani & Fidenates & Ardeates, nunc autẽ Ve-
iorum ciuitas atque Capenates multique Phaliscorũ Volsco-
rũque, aduersum quos castra mouete, & si vobis ex rebus suis
non impartiantur, in seruitutem agite, destruite, eorum vrbes
euertite. Hanc rem nulla in parte grauiter ferendam ducemus.
Et antiquam legem iubentem res minorum tribui maiori ab
vsq; ipso Deo incipientẽ, & ad bestias vsq; finientẽ imitamini.
Nam hoc naturæ quodã instinctu insitũ est viuẽdi gratia plura
hr̃e potentiores inferiorib⁹. Desinite igit̃ obsidioni Clusinorũ
misereri, aiunt Galli Romanorũ legatis. Neque verũ esse põt
tantam Gallorũ a Camillo stragẽ factam fuisse, vt ne vllus qui-
103 dẽ nuntius superfuerit, † cum ex Orosio satis cõstet Brenno &
Balgio ducibus tantã afflictionẽ Romam fuisse passam vt inte-
gro anno incendium suæ vrbis viderit, excidiumque vrbis, ꝙ a
Gallis Brenno duce Roma passa est, longe maius esse fuisse, q a
Gotthis Athlarico rege sustinuit. Et ex Iustino satis constat Gal-
los Belgio & Brenno ducibus post desertam & funditus deletã
Romam Illyricum penetrasse, duobus etiã diuisis agminibus
Greciam & Macedoniam superasse, sibique obedientes fecisse.
Nõ pudebit Orosij verba in libro secũdo, c. decimono, trãscri-
bere, ne sanguinis aut patriæ fauor mihi exprobretur. Anno,
inquit Orosius, ab vrbe condita. 355. Galli Senone duce Bren-
no exer-

nō exercitu copioso & robusto nimis cum vrbem Clusium,
quæ nunc Dusia, quam alij Clusiam alij Thusciam vocant, ob-
siderent, legatos Romanorum, qui tunc componendę inter
eos pacis gratia venerant, in acie aduersum se viderunt pugnā-
tes, qua indignatione pmoti, Clusini oppidi obsidione dimis-
sa totis viribus Romam contendunt. Et non multo post sequi-
tur, Galli vrbem penetrant, trucidāt rigentes simulachrorum
modo in suis ędibus senatores, eosque incendio domorum ar
matos lapsu culminum sepeliunt, vniuersam reliquam iuuen-
tutem, quam constat vix mille hominū tunc fuisse, in arce Ca-
pitolini montis latitantem obsidione concludunt, & reliqua
104 quæ alio loco scripsimus. † Adiuuabunt hæc quæ Iustinus in li
bro 25. scribit, dum Belgium Gallorum ducem ait cum Anti
gono bellum post desertam Romam mouisse, Gallorumque
iuuentutem ea tempestate tantę fœcunditatis fuisse, vt Asiam
omnem veluti examine aliquo impleuerit. Namq; regis Oriē
tis tunc sine mercenario Gallorum exercitu vlla bella gessis-
se, neque pulsos regno ad alios quam ad Gallos confugisse. Et
mox Iustinus orationem Mithridatis recenset, quam superius
transcripsimus, illam ob id non repeto. Iste vini Gallorū odo-
ratus & somnus quingentis pene annis Gallos in Italia conti-
nuit a tempore Prisci Tarquinij Quinti Romanorum regis
vsque ad Marci Marcelli tpa, quæ annos pene quingentos cō
prehendūt, vt neque eo tpe e Roma, neque ab Hetruria eijci
vlla vi potuerint. Et nisi Cenomani & Ambarri qui tunc Bri-
xiam, Veronam, totamve Treuerensem plagam incolebant,
a Senonibus & Boijs qui Mediolanum, & vniuersam pene in-
subriam & Liguriam occupabant, pariter & Galli Veneti, qui
Adriam tenebant, qui suis sędibus contenti fœdus cum Roma
nis suis derelictis pepigerunt, & quos ad id M. Marius inuita-
105 uit, de Romanis actum erat. † Tantus enim erat Romæ Galli-
ci nominis terror, vt existimarent primorum Gallorum aduē-
tum non æque vrbi obnoxium quantum de motu Gallorum,
qui consulatu Marij contigit futurum fuisse. Ob idque a sena
tu decretum fuisse, sicuti Plutarchus in vita. M. Claudij Mar-
celli ait, sacerdotibus militiæ munere vacare, nisi denuo Gal-
licum bellū ingrueret. Et Sallustius in bello Iugurth no post-
quam de Iugurthę captiuitate locutus est, de Gallis sic scribit,
per idem tempus aduersum Gallos ab ducibus nostris pro Sci
pione, & M. Manlio male pugnatum, quo metu Italia omnis
contremuerat, illicque & deinde omnes Romani vsque ad no
stram memoriam sic habuere, alia omnino virtuti suæ prona
esse, cum Gallis pro salute non pro gloria certare. Velleius Pa
terculus qui sub Augusto & Tyberio militauit, de Gallis hoc
scripsit, Gallias primum Domitio Fabio nepote Pauli, qui Al-
lobrogicus vocatus est, intratas cum exercitu magna mox cla-
de nostra sæpe & affectauimus & amisimus, & Plutarchus
in vita Marij sic ait, multos variosque exercitus Romanos ac
duces qui citra Galliæ alpes copias eduxerunt, turpiter victos
fuisse. Orosius libro 4. capitulo 22. sic de Gallis locutus est,
quotiescunque Galli exarserunt totis viribus suis Roma de-
trita est, vt sub pręsenti nunc concursione Gotthorū magis
debeat meminisse Gallorum. & Eginasius Caroli Magni alū-
nus & scriba in vita Caroli ait, Romanis & Gręcis Frācorū po
tētiā semper suspectā fuisse. Vnde & Gręcū illud extat adagiū,
106 [illegible]. nam vt sup. ostēdimus, † Gręcia Gallicū nomē nō ignorauit, pleriq; tūc Græcię ciuitates &
prouincię singula nōīa a Gallis post euersam Romā & fundi-
tus delatam acceperūt, quæ nr̄a ętas retinet, vt superius docui-
107 mus. † Sed & Hyspetia quæ & Hyspania a Gallis plura nōīa
recepit, vt Celtiberia & Galatia a Celtis Gallis qui citra Iberū,
Hyspanię flumē colonias suas deduxerūt, & ab ipso flumine
Ibero nūcupatę sunt. Iosephus meminit li. antiquitatū c. 1. &
alijs anteriores, & posteriores & scriptores a Iosep. discrepare
108 non inueniūtur. † Britānia et Gallos victos nouit. Duę quippe
in ea sunt prouincię quæ a Gallis nomē sumpserūt, Gallia Au-
strina, quæ Britānorū idiomate Galles nūcupatur. Altera vero
Gallia Borealis, quæ eorū materno & vulgari sermone Verga
les appellant, & id tēporis quo Cęsar Gallias infestabat, Diui-
tiacus Gallorū rex cū Gallia Britānia moderabat. Quo vita fun
cto Galba pariter Gallorū rex regnū Britānorū assumpsit, sicu
ti Cæsar in secūdo Gallici meminit. Vnde pleriq; scriptores Gal
liam in prouincias diuidentes Britannias vna cum Gallijs cō-
iunxerunt, Ruffinus maxime. Taceo ea, quæ a Theodorico,
Childeberto Francorum regibus, Carolo Martello, Pipino,
Carolo Magno, alijs item Francis regibus non tam in Euro-
pa, quam in Asia, & Africa tam præclare gesserunt, quorum
gesta in chronicis & annalibus Francorum regum scripta ple-
nius legi possunt, cum legulei officium excedant. Nouissime
per Donatum Acciaolum Caroli Magni vita ad Plutarchum
addita est, quam legere sicuti opinor delectabit. Non est inco-
109 gnitū † Romanos a Druidibus Gallis cultus & obseruationes
suę religionis accepisse, sicuti testis est Cęsar in 6. belli Gallici,
& a Phocensibus seu Massiliensibus, & Lugdunensibus Ro-
manos Græcas literas didicisse, filiosq; suos erudiendos Mas-
siliam misisse, vt Strabo in quarto scribit. Nō ergo Galli nisi
suis derelicti fuissent, ab Insubria neque Italia ipsa a Romanis
expelli potuissent. Huius rei testis est Cæsar in libro belli Galli
ci, dū ait Gallos in fide vnanimes perseuerantes a nullo vinci
posse. Referantur hic verba Cæsaris, Qua arte & Brenni respō
sione ad Romanorum legatos facta ad subigendas Gallias Cę
sar vsus est. Quippe Cęsarē versus Euripidis semper in ore ha-
buisse Tranquillus scribit in Cæsarē c. 30. Nam si violandū est
est ius, imperij gratia violandum est, alijs in rebus pietatem co
las. Quod Cicero tertio Officiorum libro commemorat, toto-
que pene libro multis rationibus & authoritatibus improbat.
Istius legis seu responsi Brenni Gallorum regis & Iulij Cæsa-
ris authoritate Romanus populus assiduus obseruator extitit
meminitq; Dionysius Helycarnaseus in primo rerum Roma-
110 norū libro. † Naturę, inquit, lex est omnibus communis, quam
nullum dissoluit tempus deterioribus semper imperare me-
liores. Neque fortunam incusant tanquam ciuitati minus ido-
nee tantū imperium, ac iam tamdiu gratis largientem, cum ex
historia didicerint, quod innumeras statim ab initio postquā
cōdita est, protulit virtutes virorū, quibus neq; magis religio-
sos aut iustiores, neque maiori temperantia in omni vita viros
nec in bellicis fortiores vlla alia vrbs tulit, nec Græca nec bar-
bara. Ista est lex fortiū virorū, si ī eis fortitudo recte dici possit,
quod Lactantio non placet in primo libro contra Gentes, qui
alios vincere sciuerūt, seipsos vincere non valuerūt quomodo
fortes dici meruerūt? Non enim secundum eūdem fortitudo
111 in his consistit. Consideremus itaque † si eam naturę legem
imitari licet, quēadmodū Helycarnaseo placet vt meliores im
perent deteriorib. & in quo Romani alias nationes, quas bar-
baras appellare non dubitauerūt, exemplo Græcorū, sicuti Io-
sephus libro Antiquitatum primo, capitulo decimo & duode-
112 cimo, & in libro primo aduersus Manetonem scribit, † Qui-
bus moribus Romani præstiterint, seu quibus vitijs alias natio-
nes superauerint, vt ob id imperiū in omnes gētes, & nationes
consequi meruerint. In primis Sēpronius Historicus, qui prius
Liuio de vetustate vrbis Romæ scripsit, sic de Roma ait, Con-
siderate quidam scribūt Romam post remis ac nouis sæculis a
Romulo conditā & appellatam atq; cęptam, cum nullum ex
his tribus verū apud maiores inueniatur memoratum, sed fuit
113 e contrario proditū. † non enim Roma a Romulo nomen ha-
bet, quippe qd̄ geminos Remus & Romulus nomina posuit
Faustulus Hetruscus regius pastor, sed Romulum & Remū
illos ab euentu appellant, quę sunt nomina Hetrusca. Et si Dio
nysio Halycarnaseo credendum est, adhuc gētis Romanę ini-
tium ignotū est. Non pigebit Dionysij verba recensere, inquit
ille, Adhuc enim ignota est gens fere omnib. Romanę vrbis.
Vetus historia & opiniones quædam haud vere, sed ex quocū-
que audito principium assumentes multos decepere. Si quis-
quis est, qui rerum varietatem legere desiderauerit, legat pri-
mum Dionysij Helycarnasei librum ex eo quam varia de illius
origine & vilitatis exordio scripta sunt, plane intelliget. Testa-
tur enim eodem libro, incertum esse vtrū in eisdem locis Ro-
ma sit, in quib. nūc habitata est, an alterius potita sit loci, neq;
etiam cōiecturari se posse ait. Aborigenes, † quę natio est Oe-
114 nothria, id est Arcadica, dicūtur primi Romam ędificasse Pe-
lasgi Peloponnenses, & qui ab excidio Troiano aduenerunt,
seu ex terra demigrarunt, qui permixti sunt prioribus incolis,
Latinis, Sabinis, Albanis, suscepit etiam multitudinem gentiū
exterarū, quæ in ea sępissime dominatę sunt, & Romanos sibi
obedire coegerūt, Thusci, Galli, Peni, Scythę, Tartari, Mauri,
Cymbri, Theutones, Vādalli, Gotthi, Hunni, Alani, Lōgobar-
di, a quibus Gallorum seu Francorum virtute dominatus ere-
ptus est, suis tyrannis seu Imperatoribus eam negligentibus.
Non ignoramus Liuium in primo ab vrbe condita, Plinium,
& eos, qui id temporis fuerunt & qui post illos vsque ad hanc
nostram ætatem rerum a Romanis gestarum hystorias scri-
pserunt, a Romulo & Remo fratribus initium suarum histo-
riarum sumere, & eos qui post Liuium fuerunt cum tanta ve-
neratione, & obseruatione Liuium imitatos fuisse, vt omnes
pęne pedibus manibusque in Liuij sententiam transire non
dubitauerint. Liuius autem in primo ab vrbe condita, quod
de Romulo & Remo dicitur a Faustulo pastore asseruatos
fabulę tribuit, a Sempronio historico non dissentiens. Sed
115 cum † quam vili ac deplorato initio Romanę res incremen-
tum sumpserint, ex Liuio & alijs scriptoribus legere licet. Et
nonnulla recensere pro nostræ disputationis absolutione pro
ingenijque tenuitate & legulæi more retaliare curabimus. In
primis quod Cato in libro Originum de vrbe Roma ait, Prin-
cipio sui Roma pascua bobus erat. Et Iosephus libro primo
& tertio contra Græcos & Manetonem, Romanos sero co-
gnitos a græcis, vt Herodotus & Thucydides, neque alius scri
ptor Græcus de ea mentionem fecerit, ex quibus adiuuenter
ea, quæ post Dionysium Helycarnaseum, Polybium, Strabo-
nem,

nem, Paterculum, & alios superius explicuimus. inde tyran-
116 nides subortę, † vt neque aliud Romanū sit imperium quam
tyrannica inuasio. Et ne videamur absque authore hæc dice-
re pro nostrę disputationis implemento, quæ ad id nos alle-
xit, vt quæ de Romanorum suborta est potestate, & imperio,
& Gallorum seu Francorum monarchia leges Romanorum
imperatorum non audientium, neq; eis vtentium, nisi quate-
nus aliqua ratione a suis authoribus cōpositę & ęditę fuerunt,
117 † cū illa Romanę vrbis authoritas, quæ aliquando in Gallos
extensa est Iulij Cæsaris diligentia, contingit, quæ antea obtine
ri nō potuit, vt ex Velleio Paterculo antiquo Romanę histo-
rie scriptore, quiq; dum sub Augusto & Tyberio militabat,
suā scripsit historiam, excipimus, dū ait, Gallias primum Do-
mitio Fabiano nepote Pauli, qui Allobrogus vocatus est, intra
tas cū exercitu magna mox clade nostra sæpe & affectabimus
& amisimus. Sed fulgentissimum. C. Cæsaris opus in his con-
spicitur, quod nec ipse Cæsar in primo belli Galli tacuit, dum
bellum Casianum commemorat. & lōge antequam Romani
Gallias inuasissent a Cymbris & Theutonibus ob mutuas re-
gulorū dissentiones, bellaq; ciuilia & discordias inter eos ortas
Gallię pro maiori parte occupatę fuerunt. Sicuti rerum vicissi
tudines, aut populorum iniquitates, & hominum exercescen-
tes malitię quæ in tantam dominandi cupidinem homines ex-
ardere faciunt, vel regum qui pro tempore sunt, inertia sic in-
quietos homines efficit, & ad vicinas prouincias bellis & im-
118 pressionibus lacessendas stimulant. † quo fit, vt pleriq; princi-
patus a tyrannide initium sumpserunt, Romanum maxime si
Catoni, si Ciceroni, & alijs latinis scriptoribus credere licet, &
ex illorum moribus facile cognosci potest. Neq; in hac re pu
debit Erasmum in libro Apophthegmatum sexto cōmemora
re, dum de prestantia Cæsarum & virtutibus scribere voluit, in
his, inquit miraberis quędam dicta nec Scytis nec Cyclopibus
digna, sed memento tum exeptis aliquot nō homines, sed me
ra portenta rerum summā tenuisse. Interrogatus etiam Cice-
ro, Pōpeio & Cæsare dissidentibus, quem fugeret, respondit,
quē fugiam scio, quem sequar nescio. sentiens ambos nō pro
republica, sed pro principatu dimicare. Et idem de Cæsare di-
cere solet, quoties huius astutiam & ambitionē video sub hu-
manitatis specie latentem, metuo reipublicæ tyrannū. Et libro
tertio officiorum dixit Cæsarē ab oppressis tantum patrię pa-
trem fuisse appellatum. Inquit Cicero, potest, dij immortales
cuiquam esse vtile, fidissimum, & teterrimū patricidium pa-
trię, quamuis is qui se eo obstrinxit ab oppressis ciuibus parens
nominetur. Et Herodianus Angeli Politiani ait, nam si quis
ab Augusto vsque principe omnem ætatem complectatur ani
mo, cum scilicet Romanorum potentia ad vnius est arbitriū
deuoluta, nec annis quidem illis circiter ducentis tot enim fer
me ad Marci tempora numerantur, aut imperiorum tam di-
uersas successiones reperiet, aut bellorum vel ciuilium vel ex-
ternorum tam varios casus atq; euentus in tot excitas gentes,
tot vrbes nostras, barbarasq; principum, & tyrannorum adeo
nouas atq; inauditas, vt nulla ijs apud veteres consimilia exē-
pla, aut certe quam paucissima inueniantur, quorū alij diutur
nam alij breuem potentiam obtinuerūt. Nonnulli autem vix
dum inito honore Imperatoresq; dūtaxat appellati, eodē illo
119 quo susceperant die imperium amiserunt. † Videndū itaq; est
de illorū moribus, qui Romæ imperauerunt, alienasve natio-
nes moribus non æque Romana barbaras inuaserunt, illa so-
la lege ducti tantum, qua dicunt meliores deterioribus impe-
rare debere, cuius post Liuium & Helycarnaseum & Cæsarē
meminimus. In primis igitur quibus fuerint moribus Roma-
ni eorumve tyranni, vt Ciceronis vocabulo vtar, quo iure & ra
tione nomen imperatoris vsurpauerint, & mox quibus popu-
lis imperauerint videre necesse est, vt cognoscatur, & an cęlū
& aer, an etiam mare & quicquid orbis ambitu clauditur, Ro
manis paruerint, vt ob id se oribus dños appellare iure debue-
rint exemplo Antonini Pij in l. deprecatio. ff. ad legem Rhodi
am de iactu. Postremo cum qua tranquillitate & tēporis diu-
turnitate prouincias, quas pro tpe subegerant, pacifice obedi
entes habuerint. Illis expeditis in aperto erit titulus & posses-
sio, quibus Romani vsi sunt, qui se totius orbis dominos dice-
120 re & nominare nō dubitauerunt. † At qui nullus eorū est, qui
imperatoris titulum vsurpauerit, qui monarcha dici possit, si
Iustino & Quinto Curtio, & alijs quorum supra meminimus,
credendū est. Quippe cum nullus Indię præter Semiramidē
& Alexandrum Magnū imperauit. Non etiam Arcades Iulu
ie Iulio & Augusto obedierunt, neq; cuiquam alij Romano-
rum tyranno vsque ad Claudium, vt Platina scribit in catalo-
go Pontificū in vita beati Petri, sed neq; Claudius audientes
habuit, vt ex sequentibus intelligi poterit. Similiter Parthi
vsque ad Antoninum Secundum Romano imperio nō parue
runt, vt ille idem Platina meminit in vita Pij huius nominis
primi Pontificis, quanquam neque Antonino superati sint
121 si Iustiniano credendū est, & nunc explicabimus. † Parthi cā-
que centū & quinq; annis vniuersam Africā occupauerunt, si
bique audientē fecerunt, Romanis alijsq; populis a quib. occu
pabatur, expulsis. Nō et Vandali & Mauri, & Archedonij vs-
que ad Iustinianū, si illi consentiendū est, imperatorib. Roma-
nis paruerunt, vt de seipso Iustinianus testatus est in §. 1. in au-
th. de hæredib. & Falcid. collatione prima. Præterea prouinciæ
vi a Romanis occupatę quoties pristinā suā libertatē vendica-
122 uerint, longū esset enarrare. † Tamen quantū ad rē præsentē,
vt huic nostræ disputationi satisfaciamus, more leguleorū ape
riemus. Et dispunctor in glossematis dictę legis primæ. C. de
summa Trinitate & fide catholi. differri nō potuit Romanos
imperatores nunquā vniuerso orbi imperasse. Non enim, in-
quit, Scythia, Sarmatia neque vniuersus Oriens vltra Euphra-
tē fluuiū Romanis paruerūt. Atqui nemo non scit, ante expul
sos a Marcello Manlio & Mario consulibus Senones & Boios
Gallos a Mediolano & Insubria se iūctis Cenomanis, Ambar
ris, & Venetis, qui tūc Brixiā, Veronā, Venetias, vniuersam de-
nique Treuerensem plagā incolebant, quorū opera consules
Romani vsi sunt cōtinuo post Bellouesum mox Belgiū & Bre
nū Gallorū reges Italiā occupauerūt. Et licet a Marcello & Ma
rio consulibus Senones & Boij ab Insubria eiecti sunt, in Gal-
liā cisalpinā reuersi sunt, Cenomani tñ & Ambarri & Veneti
suas sedes tenuerunt, & nisi a Senonibus & Boijs Ambarri &
Veneti defecissent, Marcellus & Marius Senones non expulis-
123 sent. † Cæsar autē simili arte vsus est. Nā postquā Heduos supe
ratis Heluetijs subdole sibi adiūxit, vt faciliore vsu reliquas Gal
lias superaret. Nō dissimili arte in Gallia cisalpina postquā Ma
rius prouinciā Narbonensem & Viennēsem superauerat, vsus
est Campanos, Heduos, & Sequanos Gallię Celticę populos a
Belgis deficere procurauit, quos vt in fide sua permanerēt spe
aliqua dominandi in reliquos Gallos inuitauit. socios & ami-
cos Romanorum a senatu Romano appellari procurauit, &
obtinuit, vt aduersus Belgas auxilio essent, suppetiasque fer-
rēt. Alioqui de Cæsare actū fuisset, vt plane Cæsar ipse in quar-
to belli Gallici libro contestatur. Sed Belgis ope Hęduorum
Campanorum & Sequanorum superatis quos deficere a Bel-
gis procurauit, illusit. Non enim amplius Romanorum socios
& amicos appellauit, sed sibi audientes habere voluit, vt in Cæ
sare & Tranquillo legi potest. Non igitur tam virtute suorū,
quam Hæduorum, Campanorum, & Sequanorum defectione
Cęsarem Gallias superasse in aperto est. Ob id Gallos non
diu in fide permansisse Cæsar ipse in tertio libro sequentibus
testatur. In tertio enim Venetos, Osisinos, Lexouios, Nan-
netes, Ambiliates, Marinos, Diablintres, Menappios, Vueil-
lios, Sonciates, alios denique Aquitanos rebellasse. Et in
quarto Morinos & Menappios rebellasse. In quinto Treue-
rorum, Hæduorum Carnatum, Genabensium, Parisiorum
Aruernorum, Senonū, Morinorū, omniū denique totius Gal
lię populorū defectionē scribit cum Cæsar ęgre pugnauit. In
sexto alia Treuerorum pugna cum Labieno Cæsaris legato
describitur, quibus Neruij, Adriatici, Menappij, Senones, &
Carnutes fauebant, cū quibus mutuis legationibus cōmunica
bant. In septimo, omnium Galliarum defectio, & varia illarū
cōsilia & cōspirationes cōmemorant multę pugnę & varia cū
Romanis nō sine maximo discrimine prælia recitant. In octa
uo alia Carnutū, Genabensiū, Biturigū, Hęduorū, Remorum
Bellocacorum & reliquorum Belgarum pariter & Aquitano
rum defectio & rebellio. cuius etiam Plutarchus in vita Cæsa
ris meminit. neque illos Cæsar nisi partim ductu, partim suis
auspicijs domuit, vt Tranquillus in Cæsare scribit, semper enī
Galli pro recuperanda libertate q̃ Cæsar Heduorum, Sequa-
norum, & Campanorum auxilio, & a reliquis Gallijs defectio
ne abdicauerat, illa tantum lege fretus, qua Bellouesus & Bre
nus primum in Romanos vsi fuerant, & quā in ore Cæsar sem
per habuisse superius docuimus, continuo in motu fuerant,
quos sibi cōsiliare semper studuit. Et vt sibi deuotiores faceret,
ciuitate & lato clauo donauit, & in senatum recepit. Postremo,
in ciuilibus bellis aduersus Pōpeium continue vsus est. Legio
nem autem Gallicā vocabulo Gallico allandam appellabat vt
Trāquillo placet in Cæsare, capitu. 24. inde tyrannides subortæ
vt ex sequentibus plene videre licet. In primis si Plutarcho cre-
dendū est, † Iulius Cæsar, cuius opera, vt Polybij verbo vtar hoc
fulgentissimū opus factum esse dicitur. catalogo Imperatorū
nō est inscriptus, tametsi Iosephus libro antiquitatum deci-
moquarto c. decimo, dicat Iulium Cęsarem tribus annis men
sibus sex imperasse. Vnde & Tranquillus in Cæsare meminit
plures subscripsisse statuę Lucij Bruti, vtinam viueres. Et sta-
tue Cæsaris. Brutus quia reges eiecit, consul primus factus est,
hic quia cōsules eiecit rex postremo factus est. Quanquam &
plebi regem eum salutanti Cæsarem, se nō regem esse respon-
derit. & Lupercalibus pro Rostris ad consules Antonino ad-
motum sepius diadema repulerit. sciebat enī Cæsar regis no
men populo inuisum esse. Vnde imperatoris nomen assumere
potius existimauit, vt sub eo nomine monarchiam q̃ tandiu
affectaue-

affectauerat, assequi posset. Vnde coniuratis, maxime C. Cassio, Marco & Decio Bruto principibus coniurationis maturandæ cædis Cæsaris causa fuit, quem in senatu tribus, & viginti plagis confoderunt. Mores autem eius bella ciuilia ostendunt quæ non tantum ab ipso Cæsare, sed & a plerisque descripta sunt. Similiter prouerbia & disticha quæ de eo facta sunt, Gallias Cæsar subegit, Nicomedes Cæsarem. Ecce Cęsar nunc triumphat qui subegit Gallias, Nicomedes nõ triumphat qui subegit Cæsarem. Graui, inquit Suetonius, & perenni opprobrio Cęsaris pudicitiam lęsit Nicomedis contubernium, adde iones Dolobellę & Curionis, & aliorum quos commemorant vitæ Cęsaris scriptores Plutarchus & Tranquill. Non etiam Cicero tacuit, qui ob Seruiliam Marci Bruti matrem aliasq; illustres & insignes fœminas ab eis corruptas facetissime de Cæsare ludens dixit, tertia deducta est, quando existimabatur Seruiliam suā tertiā Cæsari conciliasse. factū est inde illud distichon.

Vrbani seruate vxores, mœchum caluum adducimus,
Auro in Gallia stuprum emisti, hic sumpsisti mutuum.

Vnde & Curio in quadam oratione omnium mulierum virum, & omnium virorum mulierem appellauit, paratamq; legem habuisse a Cæsare Helius Cinna tribunus plebis dixit, quā Cæsar ferre iussisset, cum ipse abesset, vti vxores liberorum quęrendorum causa, quas & quot ducere vellent liceret. Sacrilegia eius longum esset enarrare. Nam in Capitolio in quo suo consulatu tria millia pondo auri furatus est. in Gallia phana templaque sæpius ob prædam quam ob delictum expilauit. Denique bella ciuilia ac triumphorum & munerum impẽsas sacrilegiis sustinuit. Alia denique multa recenseri possent, quæ nos ab instituto plus æquo reuocarent. Non ergo mores eius admittunt, vt regis vel imperatoris, seu tyranni potius nomen obtineat. Propter quod Cicero in tertio Officiorum lib. Sillæ

125 comparauit quem tyrannum mox appellauit. Itaque † qui primis inter imperatores descriptus est, sicuti oēs pene scriptores consentiunt, Octauius fuit, qui & Augusti nomen obtinuit, & Romanorum imperium, aut verius tyrannidem vsurpauit. Neque abs re tyrannidem appellare puto, cum & ipse Octauius de reddenda Republica bis cogitauerit. Sed reputans, & se priuatum non sine periculo fore, & illam plurium arbitrio temere committi, in retinenda perseuerauit, quam vt facilius obtineret, bello Mutinensi Hircium & Pansam consules occidi iussit, vt Antonio fugato republica consulibus orbata solus victores exercitus obtineret. Addit & Tranquillus Vlyconem medicum custoditum fuisse quasi vulneri venenum indidisset, Aquiliumve Nigrum testatum fuisse Hircium ab ipso Octauio in pugnæ tumultu ob id interemptum fuisse. Hæc Tranquillus in Octauio, capitulo vndecimo & vigesimooctauo.

126 Mores † eius etiam a iuuentute improbati. ademptionem enim auunculi stupro meruisse Marcus Antonius, pariter Lucius M[illegible] ei frater obiecerunt. In senatu sententias nullo more aut ordine seruato, sed prout libuisset fieri volebat, vt non consilium, sed consensum tantum senatus præberet. Et dum consulatum ambiret, milites commisit, qui suo nomine consulatum postularent. Et Cornelius Centurio legationis princeps, non vt impetraret, sed senatum metu impelleret reiecto sagulo ostendens gladii capitulum, non dubitauit in curia dicere, Hic faciet, si vos non feceritis. Itaque ambitu notatus est, nec sine causa. Alia etiam plura scribi possent, quę consulto omittimus, vt ad reliqua perueniamus. Et repetamus vnum, quod in tractatu diximus aduersus ea, quæ Bartol. scripserat in l. hostes. ff. de captiuis & postliminio reuersis. dum Bartol. hęreticos asseruit eos, qui negant Romanū imperatorem orbis dominum esse, propter id, quod tempore [illegible] edictū a Cæsare Augusto, vt de[illegible] hæretici [illegible] que datam fuisse omnibus populis, cum tamen [illegible] ster Iesus Christus de Virgine immaculata [illegible] lis peccati concepta, sicuti angelico ora[illegible] vt eodem capitulo secundo Beatus Luca[illegible] altissimis Deo, & in terra pax hominib[illegible] nulli interpretes legendum esse volunt. hominibus [illegible] tas. Pertinacibus hoc disputandum relinquimus, cū [illegible] m autem lectione, quam vniuersa recepit ecclesia. [illegible] mus. Sed vltra quam in tractatu diximus, vnum ad[illegible]

127 se arbitramur. † Non propter Octauium dictum [illegible] beatus Lucas scripsit in capit. secūdo, Sed quia nascitur [illegible] erat mūdi Dominus, fabricator, & institutor, & rector, pacis princeps, & author, immo & ipsa pax, sicuti predixerat Isaias nono capitulo. Deus, inquit, fortis, pater futuri sæculi, princeps pacis, multiplicabitur eius imperium, & pacis non erit finis. Quod neque Octauio Augusto, neque Romanis vsquam contigisse in aperto est. Nam & Romanum imperium pene extinctū est. Testis est Orosius libr. septimo capitulo decimoseptimo, Verba Orosii transcribemus. Post Cęsarē, inquit, viginti trib. vulneribus confessum, percēsuit Roma latitudinem regni sui cladibus suis atque in suam conuersa fidem singulas quasq; gentes. Ibidem, Vbi domuit, vindicauit. Et iterum eodem capitulo ait, Nostra autem Roma Cæsare occiso, quanta de cineribus eius agmina armata parturijt, quanta bella in testimonium mi sere fœcunditas non legenda pueris, spectanda populis excitauit, sed tamen horum omnium malorum initium superbia est Inde exarserunt bella ciuilia, inde iterum pullularunt seditiones innumerę. Quemadmodum etiam idem Orosius libro 4. capit. 12. ait, Ecce portę iam clausę fuerant, foris bellum Romanorum non fuit, omnem sobolem suam in gremio suo cō quiescentem Roma continet. Non superauit, alias suspirauit. Et hoc quando? post primū bellū Punicum, post quantū temporis? post annos quadringentos sexaginta, alias quingentos. Quamdiu? anno vno. Et quid altero subsecutum est? vt de cæteris taceam, Bellum Gallicum & Hannibal cū bello Punico secūdo, heu, inquit, mihi cognouisse hæc & denudasse. Quin etiam me pudet pax ista vnius anni vel magis vmbra pacis lenimentū miseriarū, an incētiuū malorū fuit stillicidiū illud olei in mediū magnę flāmę cadens extinxit fomitem tanti ignis, an aliud? Parum aquæ frigidę ardentissimis haustum in febribus sanauit ęgrotum, an potius incendit per annos prope se-

128 ptingentos &c. † Non igitur Octauij Augusti contemplatione hæc pax fuit, vt ille idem Orosius attestatur libro 4. capit. 8. Postremo inquit: Omnibus gentibus cunctisq; prouincijs innumeris ciuitatibus, infinitis populis, totis terris vnam fuisse voluntatem libero honestoq; studio inseruire paci atq; in cōmune consulere, quod prius ne vna quidē ciuitas vnusve populus ciuium, vel, quod maius est, vna domus fratrum iugiter habere potuisset. Quod si etiam cū imperante Cæsare ista prouenerit in ipso Imperio Cæsaris illuxisse ortum in hoc mūdo domini nostri Iesu Christi liquidissima probatione manifestū est. Inuiti licet illi, quos in blasphemiam vrget inuidia cognoscere, faterique cogātur pacem istam totius mūdi & tranquillissimam serenitatē non magnitudine Cæsaris, sed potestate filij Dei, qui in diebus Cæsaris apparuit, extitisse, nec vnius vrbis Imperatori, sed creatori orbis vniuersi orbem ipsum & generali cognitione pacasse, qui sicut sol oriens diē luce perfundit, ita misericorditer adueniens extenta mūdi pace vestient. Hoc demonstrant verba angelici oraculi, quæ Lucas secundo capitulo enuntiauit, Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonę voluntatis. De quo lege Orosium lib. 6. cap. 22. Illis autem solis pax fuit. Cæteri vero, qui indigni fuerūt diuinæ pacis, fructum illius non receperunt, sed propter authorē pacis conueniens fuit omnia in pace consistere, vt omnis terra, cuius est plenitudo, & vniuersi qui habitant in eo pacis bene-

129 ficio lætarentur. Psal. 23. & Psal. 8. † omnia subiecisti sub pedibus eius. Super eo dicit beatus Paulus in epistola ad Hæbreos capitulo secundo, in eo enim quod omnia ei subiecit, nihil dimisit non subiectum ei, & cui datum est regnum, honor & imperium, & omnes populi & tribus & linguæ seruirent ei, & potestas eius æterna, quæ nunquam transibit, neque regnum eius corrumpetur, potestas eius potestas æterna quæ non auferetur, & regnum eius quod non corrumpetur. Danielis 7. vnde de illo Isaias ait, venio colligere omnes gētes & linguas, & venient, & videbunt claritatem meam, & dimittam super eos signum, hoc autem signum describit idem Isaias, propter quod dabit vobis Deus ipse signum, ecce virgo concipiet, &c. & iterum, paruulus datus est nobis &c. Ille igitur est Imperator, qui pacis huius author fuit, cuiusve contemplatione mundo pax concessa, qui solus orbis Imperator & dominator est, & cui omnes gentes obediunt, non autem Octauius. Simili expositione vsus est Lactantius lib 4. cap. 13. diuinarum institutionum aduersus gentes, super eo, quod scribitur secundi Regum 7. cap. de Dauid, qui templum domini voluit ædificare: Nathan propheta instinctu Spiritus sancti dixit, non tu ædificabis mihi domum ab inhabitandum, cumque impleti fuerint dies, & dormieris cum patribus tuis, suscitabo semen tuum post te, quod egredietur de vtero tuo, & firmabo regnū eius, hic ædificabit domum nomini meo, & stabiliam thronū regni eius in sempiternum. Ego ero ei in patrem, & ipse mihi erit in filium. Existimabant (inquit Lactantius) Iudæi quia hæc, quod de Salomone loqueretur propheta, eo quod templum in Hierosalem ædificauit, & ciuitatem suo nomine nuncupauit. Sed hæc de domino nostro Iesu Christo prędicta fuisse ostendit. Salomon, inquit, ab ipso patre suo Dauid regimen imperij accepit, quod perpetuū non fuit, annis enim qua-

130 draginta regnauit, templum eius cecidit, † quod a Vespasiano & Tito filio suo dereptum fuit, & vniuersa Hierosolyma, vt neque lapis supra lapidem remanserit. Adrianus enim reliquū Vespasiani & Titi expleuit, & extremam manum apposuit, funditusque vrbem deleuit, vt impleretur quod de ea prædixerat dominus noster Iesus Christus Matth. 23. & 24. Lucæ 13. cap. inquit Matth. egressus Iesus de templo ibat, & accesserūt discipuli eius vt ostenderent ei ædificationes templi, ipse autem respondens dixit illis, videtis hæc omnia, amen dico vobis, non

bis, non relinquetur hic lapis super lapidem, qui non destruatur, tametsi Iudæi existimassent vrbis excidium propter mortem Iacobi Minoris prouenisse, quem virum iustum & sanctum existimabant, sicuti Iosephus ait in Bello Iudaico, pariter & Egesippus in Bello Iudaico libro quinto, capitulo quadragesimoquinto, non etiā pax diu Romæ perseuerauit, quare planum est, Bartolo in dicta l. hostes. ff. de capt. & postlimi. reuers. non recte verbum beati Lucæ secundo cap. intellexisse. quamquam populus Romanus, sicuti testis est Tranquillus in Octauio dominum eum appellauerit, & sicuti Orosius libro sexto, & plerique alij tam diuini quàm humani scriptores tradunt, eum veluti Deum venerari voluisse, cum a tempore Numę Pompilij pax Romæ visa non fuisset, sed continuo vrbs bellis lacessita extitisset, dehortante illum Sibylla, quam Octauius ad se aduocauerat, sciscitatusque est ab ea, an per oracula sua comperiret alium futurum ipso maiorem, quæ nocte qua natus est dominus noster Iesus, circulum aureum circa solem illi ostendit, & in medio circuli virginem puerum in gremio gestantem demonstrauit, dixitque hunc puerum eo longe maiorem esse, atque ob id illum adorare monuit, & mox
131 de cęlo audita est vox dicens, hæc est ara cęli † Legimus etiam Innocentium Tertium & Eusebium dixisse, Romanos templum construxisse, idque pacis templum nominasse, mox consuluisse Apollinem quamdiu pacis templum duraturum foret, & ab Apolline responsum acceptum fuisse, quoad vsque virgo conciperet. Quod audientes Romani arbitrati sunt pacis templum æternum, cum secundum naturam impossibile esset virginem posse concipere, sed nocte qua natus est Christus, funditus corruisse. Vnde ostensum est, hanc pacem non propter Octauium, sed propter Christum pacis principem natum hominibus prouenisse. Nemo enim non scit Augusto neque alijs suis successoribus ista contigisse. Quippe quod Ro
132 manum imperium pene extinctum est, † sed ea pax soli Octauio cōtigit, quæ Alexādro prius obuenerat, quem plerique Imperatorem appellant, tametsi orbis dominator nō fuerit. Alexandro. n. apud Babylonem existenti legationes plurimę pacis contemplatione a Gallis & Hyspanis missę fuerunt, nō vt Imperatorem illum agnoscerent, sicuti post Strabonem supra commemorauimus. Cuius verba Petrus Critinus lib. 4. cap. 13. transcripsit. Inquit ille, ad Alexandrum mittuntur amicitię eius consequendę nomine Gallorū legati, qui eam regionem prope Adriam incolebant, eos vero Alexander pro regis dignitate cū comiter atque amice accepisset, in celebri, vt fit cōuiuio legatos rogauit, quid illud præcipue foret, quod illi præ cæteris extimescerent. Putauit de seipso responsuros, qua in re Galli, vt homines sunt ingenio prompti, nil aliud responderūt ò Rex, quam ne cęlū sup. nos corruat. In quo delusa regis ambitio, & importuna interrogatio. Sic de Octauio scribit Orosius lib. 6. c. 21. in Hyspania Eous, Indus, Scytha, Boreas cum gentilitio munere orauit, & tunc veluti ad constitutum pacis diem festinabant, vndatimque gentes cōmouebantur, aut suscepturę pacis cōditionem, si vincerentur, aut viuere quieta libertate si vincerent. Nec dissentanea est Trāquilli authoritas in Octauio. c. 21. Domuit, inquit, partim ductu partim auspicijs suis Aquitaniam, Pannoniā, Dalmatiam, cum Illyrico omni. Iterum eodem capitu. Indos ac Scythas auditu modo cognitos pellexit ad amicitiam suam populique Romani vltro per legatos petēdam, denique pluribus quōdam de regno concertantibus, non nisi ab ipso electum comprobauerunt. Similiter de Antonino Pio, cuius ratione hæc nostra contingit disputatio, plerique scripserunt. Propter enim illius clementiam & iustitiā plures exteræ nationes & gentes legatos ad eum miserunt, vt suum audierint iudiciū, nō vt Romanos superiores haberent, præsertim quales fuere Indi, Bactriani, Hyrcani.
133 † Id ēt in Salomone multis ante seculis præfiguratum fuerat vt scribitur tertij Regum quarto capitulo. veniebant de cunctis populis ad audiendam Salomonis sapientiam, & ab vniuersis regibus terræ, qui audiebant sapientiam eius. Et eodem libro ca. decimo. magnificatus est rex Salomon super omnes reges terre diuitijs & sapientia, & vniuersa terra desiderabat vultum Salomonis, vt audiret sapientiā eius quam dederat Deus in corde eius. Et singuli deferebant ei vasa argentea & aurea, & vestes, & arma bellica, aromata quoque & equos & mulos per annos singulos. Sed hic de quo scripsit diuus Lucas euangelista secundo sui euangelij capite, est plus q̃ Solomon, vt scribitur Matth. 12. & Luc. 11. c. Non igitur de alio imperatore quā domino nostro Iesu Christo intelligi posse dum Lucæ euangelistæ responso demonstratum est. Cuius est plenitudo terrę, & vniuersorum populorum dominator, qui habitant in ea, sicuti supra dictum est Psal. 23. & Psal. 8. & ex diuo Paulo in epistola ad Hebreos. c. 2. Demum si reliquorum tyrannorum gesta
134 reuoluamus. † Quid de Tyberii Calpidis moribus & imperio seu verius tyrannide comperiemus: qui pro Tyberio biberius pro Nerone mero vocatus est, quem Theodorus Gadarens

Tiberii præceptor lutum sanguine maceratum appellauit, eo quod tangeretur ingenium specie lenitatis latitans haberet, qui conquisitis puellarum & exoletorum mōstruosis cōcubitibus vsus est, & repertores quos spintrias appellabat inuenit vt inuicem se coram incestarent. Alia etiam tui piora quæ neque referri neque audiri necdum credi fas est, vt Tranquillus ait in Tyberio cap. 43. 44. & 45. & inde Caprinei nomen assumpsit. Postremo a voluptatibus nouum officium instituit. Cui Titū Cēsorinum vel vt Tranquillus meminit. Cēsorium Priscum præposuit. Neque templis pepercit, sed passim ad rapinas fa-
135 ciendas cum calumnia & perfidia animum conuertit. † Quid plura? adeo seuus & crudelis fuit, vt neque matri, vxori, filijs, nepotibus, nurui, neque amicis, quos diligebat pepercerit, talia portenta principum titulo mundus protulit, quæ neque cōmemorare licet, nisi vt ex his prodigiosę feritatis horror habeatur. De Tyberio hæc atque plura alia apophthegmata Erasmus descripsit. Extat etiam apud Tranquillum cap. 59. epigrāma de illius crudelitate factum. Illo etiam imperante Germania, Hyspania, Syria, Armenia, & Gallię vniuersę defecerunt & Galliæ a Germanis occupatę fuerunt non sine maximo status Romani discrimine. Veneno tandem extinctus est, morte cuius lætatus est Romanus populus totus, vt pars Tyberium in Tiberim clamaret, & pars terram deosque oraret ne mor-
136 tuo sedem vllam nisi inter impios darent. Non minus † obscęna atque turpia de C. Caligula leguntur qui se veluti Deum adorare iussit, Iouemque Latialem nominari voluit templū & sacerdotes suo numini instituit, demum tanta commentitia insimulauit, vt de eo nihil monstruosum referri possit sicuti Tranquillo placet. Obscænas etiam & incestuosas libidines, quas commercio mutui stupri explebat, recensere indignū arbitratus sum multo minus efferas illius crudelitates quibus tā in suos quam in exteros vsus est, vt ne dicere erubuerit omnia sibi, & in omnes licere. Gallis Gręcisque aliquot vno die condēnatis gloriabatur Gallogræcīā se subegisse, quæ summa est Caligulæ in Gallos victoria, qua potitus est, vnde Imperator no-
137 minari meruerit. † Tātę denique feritatis fuit, vt exclamasse dicatur, vtinam populus Romanus vnam ceruicem haberet, vt vniuersam rempublicā facilius perdere posset. Deque eo sepius Tyberius prędicabat, exitio suo & omnium Caium viuere, & se natricem (serpentis genus) populi Romani Phaetontē orbi terrarum educare. Nullum aliud in republica facinus egregiū fecisse cōmemoratur, nisi quod vectigalia inaudita exquirere vt de quibusque litibus quadragesimā summę, de qua litigabatur, exigere procurauerit, quorum omnium benefactorum tā
138 dem pęnas luit. † Prēter enim vulnus quod in ceruice a Cherea acceperat, & quo in pectore a Cornelio Sabino transfixus fuerat, triginta alijs vulneribus a reliquis coniuratis confossus est, quo factum est, vt Romę notatum obseruatumque fuerit, Cęsares omnes, quibus Caij prænomē erat, ferro perijsse, illo tyrannidem sic exercente per Romanos cum Germanis male pugnatum est, atque ob id Germania tota rebellauit, qua defectione audita, & nuncio male pugnę intellecto, fugā & subsidia fugę præparauit, vno solatio acquiescens, transmarinas prouincias sibi superfuturas, si victores alpium iuga, vt Cymbri, vel etiā ipsam vrbem, vt Senones occuparent, quæ etiam præbuit non modicam percussoribus citius manus in eū inferendi. Isti sunt mores quibus Romani duces, quos Imperatores appellauerunt præstabant, vt aliis gentibus, quibus Impe-
139 rare studebant, maximo exemplo essent. † Cessent igitur Romani & Itali alias nationes & gentes barbaras appellare, quæ gentiliter & heroice viuunt, neque similibus tam efferis, tam barbaris moribus dedicantur, illos mores immanium barbarorum Constantinus appellat in l. vnica. C. de emend. seruorum, in his verbis, nec vero immoderate suo iure vtatur, sed tunc reus homicidij sit, si voluntate eum ictu fustis, aut lapidis occiderit, vel certe telo vsus lethale vulnus inflixerit, aut suspē di laqueo præceperit &c. infra, aut tabescentes artus atro sanguine permista tanie defluentes prope in ipsis adegerit crucia tibus vitam relinquere sęuitia immanium barbarorum, quod diuus Paul. in epistola ad Roma. c. 1. plenius commemorauit.
140 † Quid de Claudio, qui resistente senatu & procurāte vt Claudius imperium quod vi obtinuerat populo Romano cederet, sicuti ante Iulium Cæsarem erat, & communi vtilitati prospiceret, vtque memor esset, quorum malorum prisci tyranni occasio fuerat ciuitati, & quæ sub Caio ipse cum senatoribus pertulerat, neque imitaretur tyrannidis onus & iniuriam grauiter irrogatam spōte ad patrię subuersionem coaptaret, vt magis priorem suę quietis virtutem ostēderet, quatenus ei honores liberorum ciuium, & legū decreto succederent, hęc Iosephus libro antiquitatum. 19. capi. 6. de Claudio scripsit, quique in cognoscendo varius, modo circumspectus & sagax, modo incōsultus ac preceps, nōnunquam friuolus & amenti similis, nōnunquam in iure dicēdo obdormiebat, vt vix ab aduocatis de industria vocem augētibus excitaretur, hic etiam in quinque

& tri-

& triginta senatores & trecentos & amplius æquites Roma-
nos animaduertit, affirmantibus suis libertis milites ad hanc
vltionem suo iussu procurrisse, tametsi negaret illud imperas-
se, aliaque sęua & obscena viro principatum occupante indi-
gna perpetrauit, quæ mors eius contestata est. Veneno enim
interijt, qui venenum in rempublicam & in magistratus diu
141 multumq; seminauit. De Nerone † tot & tāta tamq; immania
facinora leguntur, vt superuacaneum esse mihi visum sit mul
ta cōmemorare, quippe quod ad omnia mala omniaq; vitia
se conuerterit. a matre enim, sorore, vllave consanguinea non
abstinuit, & quod obscenius est, a viro vxor arreptus est. Et
puerum Sporum exectis testibus in mulierem transfigurare
fecit, & palam pro vxore habuit data illi dote, additaq; est ce-
lebris nuptiarum solemnitas, additum & flammeum, matrē
demum, fratrem, sororem, vxorem pręgnantem, & sibi con-
iunctos occidit, omnem etiam pęnæ senatus ordinem interfe-
cit, æquestrem penitus deleuit & destruxit, Christianos vbiq;
excruciari mandauit, Christiq; nomen extinguere voluit, apo
stolos Petrum cruce & Paulum gladio occidit, quamobrem
typus Antichristi semper habitus est, in iudicando nihil in cō-
mune aut propalam iudicabat, sed cōscriptas sententias taci-
tus & secreto leges, quod libuisset pronunciabat fallere, & fu-
rari ius erat, & vrbis Romæ incendium vir crudelissimus spe-
ctaculi causa fecit, & interim suā canebat halosim, id est Tro-
ianę vrbis excidium, quod scripserat. Neq; vllum ad reliquas
rerum suarum tre permisit, vnde multa Latinè Græcè epigrā
mata conscripta sunt, omne etiam exactionis genus expleuit.
ob id reipublicę hostis a senatu iudicatus & pronunciatus ex-
titit. ecce quibus portentis Romana respublica commissa est.
Galliæ tandem vniuersę sub eo defectum, & eo die, quo ma-
trem occidit, Neapoli nuntium defectionis gaudens accepit,
nec multo post Hyspanias rebellasse intellexit, nec eo secius
142 quicquam luxus consuetudine atq; desidia imminuit. † nun-
ciata tandem est cæterorum exercituum defectio, quo fa-
ctum est, postquam omnes aduersus eum insurgere audiuit,
vt vix die illo euaserit, quin a populo discerperetur, de salute
desperans animum ad fugam conuerterit, & ab vrbe discesse-
rit, atque vt quadrupes per angustias cauernæ effossę receptus
decubuerit. Et dum se hostem a senatu iudicatum intellexis-
set, interrogauit, quale id genus pęnę esset. Et dum comperit
nudi hominis ceruicem inseri furcæ, mox virgis corpus ad cę-
dem ducendum esse. Duos itaque pugiones, quos secum por-
tauerat, arripuit, & ad quartum vrbis lapidem pugionibus se
interfecit, quare in eius morte omnis Augusti familia defecit,
& plebs exultando pileos tanquam seuo tyranno exempta, ac
velut habito triumpho assumpsit. Silentio tamen prætereun-
dum non puto quod Iosephus libro antiquitatum. 20. cap. 6.
143 de eo scripsit. † Multi namque, inquit, de Nerone historiam
cōscripserunt, quorum quidam pro gratia beneficiorum eius
neglexere veritatem. Alij vero propter odium eius & inimici-
tias sic impudenter mendacijs inuoluti sunt, vt aperta repre-
hensione digni sint. Mirandi tamen a me non sunt qui de Ne
rone mentiri esse noscuntur, dum neque priora gesta conscri-
bentes veritatem videntur historię custodiuisse, licet circa eū
neque odium habuisse noscuntur, quum longis post eum tē-
poribus extiterint. Sed his quidem qui veritatem historię præ-
uidere volunt, liceat scribere, quod volūt. Sic est omnibus scri
bendi licentia, vt in historia non modo dicere cuicumq; quod
vult, sed & mentiri liceat. Defuncto Nerone quatuor a militi-
bus creati sunt imperatores, Sergius Galba in Hyspania, Otho
Romæ, Vitellius in Germania, Vespasianus in Palestina. Gal-
144 ba † libidinis in mares pronus vna cum vindice conspiratio-
nis in Neronem factæ cōscius fuit, & Neronis intellecta mor-
te vi imperiū aliorū tyrannorū more arripuit, nec togę vsum
recuperauit, quā oppressis magistratibus quosdā etiā vtriusq;
ordinis viros clarissimos minima suspicione inauditos condē-
nauit, atque omnia adeo seuere egit, vt Romanos exercitus ad
defectionē coegerit, seuitiēq; in eū ansam præbuerit. Quippe
quod nullius rationis vir esset modo acerbus aliquando remis-
sus, iners, & negligentior quam principis magistratum agen-
tem decet, quo factum est, vt septimo mense postquam im pe-
rium vsurpauerat suæ tyrannidis pęnas dederit. Ab Othone
enim, quem Romæ Imperatorem diximus, in medio foro tru
145 cidatus est. Inter eos tumultus & cędes. † Otho suæ vxoris mo
chus imperium inuasit. Neronianę seueritatis imitator, atq;
ob id assumpto imperio Nero nūcupatus fuit. Neq; Neronis
cognomen accipere dubitauit. A Nerone enim, dum viueret,
trucidandæ matris Neronis mandatum acceperat, atque ad
seuitias assuefactus Vitellianos milites, qui in Germania erāt
concitauit, vt aduersus eum congrederentur. Et cum anima-
duerteret suorum defectionem nonagesimo & quinto im pe-
rij die sedata siti gelidæ aquæ potione duos pugiones arripuit
& vno ictu infra lęuam pupillam se traiecit, quo exanimatus
est. Isti sunt tam laudati mores ducum Romanorum quos

Imperatores nominare voluerunt, quorum ratione Impera-
146 toris nomen meruerunt. † Quid plura, Vitellius qui perpetuo
Spintria cognomine notatus est, non dissimili tyrannide vsus
est. Quippe qui morte Othonis suorum militum fretus auda-
cia imperium occupauit strictumq; Iulijs Cęsaris gladium te
nens paludatus inter signa & vexilla apparuit, ac tū omnibus
anxijs & animo suspensis dicere cępit. Bono animo estote, no-
bis illuxit. Et sic per mediam ciuitatem triumphans vectus est
militibus suis, quorum opera in imperium arripuerat, passim
rapinas, verbera, plagas, ac cędes inferre concessit, atque de-
testabili voce confirmare ausus est. Quid vlterius, vir omnium
viuentum sua ætate vilissimus, sucque tyrānidis principatum
histrionum & aurigarum consilio administrauit. Nobiles vi-
ros vario fraudis genere occidit. Plerosque, etiam inauditos
morte cōdemnauit iugulariq; fecit. Sed quid indignius imo
fędius dico fecerit, referre doleo, Asiaticum libertum ple-
rosque etiam adolescentes mutua libidine constuprare non
cessauit, aliaque fęda & non commemoranda scelera perpe-
trauit propter quę omnes pęnæ Romanos exercitus ad defe-
ctionem prouocauerit atque suæ crudelitatis pęnas acceperit.
Arreptus enim religatis post terga manibus, iniecto laqueo,
veste discissa, in forum tractus est, & reducta coma a capite, si-
cuti noxij solent ense mento appenso, vt faciem omnibus vi-
dendam præberet per vicos vrbis ductus est, aliaque ludibria
perpessus, minutissimis tandem ictibus trucidatus, & in Ty-
berim unco tractus. Ista sunt præclara facinora, quæ de Ro-
manis Imperatoribus scribuntur, quorum occasione aliæ
nationes a Romanis & Italis barbare nuncupantur. Non
147 prętereundi † sunt Vespasianus & Titus, qui simul Imperato
ris nomen vsurpauerunt, tametsi veri fuerint domini nostri
Iesu Christi ministri, qui futuram Iudæis ruinam & Hierosoly
mitanę ciuitatis euersionem prædixerat, Lucæ 19. & 21. Mat-
the. 24. Marci. 13. Isaiæ. Hieremię 4. & in thrēnis seu lamenta-
tionibus eiusdem. nō enim id Vespasiani & Titi virtuti tribui
potest, sed vt domini nostri Iesu Christi verbum impleretur,
& vt aliquod huius rei testimonium afferam, in hac re omittē
dam non esse opinatus sum orationem Eleazari Iudæi, quam
Iosephus in septimo libro belli Iudaici refert, qui non Roma
148 norum virtute, sed voluntate Dei contigisse testatur. † nam in
quit, & Iudæi qui in Syriæ ciuitatibus erant, a Syris interempti
sunt a Damascenis decem & octo millia Iudæorum cum vxo
ribus, & liberis trucidata sunt, quanta denique in Egypto Iu-
dæorum multitudo interempta est, quæ numerum sexaginta
millium excedebat. illi enim, inquit, non armis Romanorum
interempti & iugulati sunt, & iterum Iosephus ait, quibus etiā
armis Romanorum qui Cæsaream incolebant Iudęi perem-
pti sunt. alia etiam plura quæ opinione hominū tenent, vt cre-
deretur Romanorum virtute in Hierosolymis hæc omnia cō-
tigisse. sed aliter rem se habere idem Iosephus libro 20. capi-
149 tul. quinto antiquitatum demonstrat. † ob frequentes inquit,
hominū cędes quæ in templo fiebant, Iudęi arbitrati sunt Deū
aduersatum eis fuisse, vt vrbem Romanis traderet, & templū
veluti nequaquam suo habitaculo mundum tradidisse, & vt
purgatio fieret ciuitatis, ignem & seruitium intulisse, dum vel-
let eos cum vxorib. & filijs crebris castigare calamitatib. Ope-
ra si quidem latronū hoc implebant scelere ciuitatem, & ite-
rum in bello Iudaico ait, existimasse Iudæos vrbis excidiū pro-
pter Iacobum fratrem domini, qui ab Anania occisus erat eue
150 nisse. † Cæsa quippe sunt in Hierosolymis, teste Iosepho in bel
lo Iudaico libro 6. vndecies centena millia hominum non cō-
numeratis latronibus seu sycarijs, & prædonibus qui post ciui
tatis excidium interijsse vulnerib. comprehensi sunt, neq; per-
sonis electis quæ in triumphum reseruatæ erant, & iunioribus
qui supra annos viginti septem erant, qui captiui semper reser
uati sunt, destinati in varias pęnas & in varias prouincias disper
si supra numerum 90. millium personarum, hæc enim prædi-
cta a prophetis testatur etiam Iosephus libro 8. belli Iudaici ca
pit. 3. Vnde nec virtus Romana sibi quicquam tribuere potest
151 sed † cū Titus qui pręfuit Hierosolymitanę expeditioni & vr-
bis excidio, aliqua reseruasset, neque domini sententiam omni
no fuisset executus, Adrianus 64. anno post Titi excidium ex-
tremam manum apposuit & funditus ciuitatem euertit. nam
que pauca vrbis vestigia, quæ Titus conseruauerat solotenus
Adrianus eruit, statuam que suam in loco in quo fęderis arca
steterat erexit & statuit, & Iudæorum posteritatem quę adhuc
superstes erat, quique latentes ad sanctum locum redibant ora
rent prorsus exterminauit, licet postea instaurauerit, suoq; no-
mine Helam nuncupauerit, quo factum est, vt loca sacra quæ
olim extra vrbem erant, muro Septentrionali exclusa noscan-
tur. Cæterum Vespasiano imperium vsurpante, in Romanos
152 insurrexerunt Germaniæ, Syria, Galliæ, & Britannia. † Tan-
tę etiam fuit auaritię & rapacitatis, vt vectigalia tametsi gra-
uia a Galba imposita fuissent, noua multo grauiora exigere nō
dubitauerit. Negotiationes etiam priuato non conuenientes
exercuit.

creuit. Candidatis honores, reis absolutiones vendidit. Officia etiam ex industria creauit, vt nobiliores innocentes condemnaret, quos vulgus spongias appellabat, quod veluti spongias & siccos madefaceret, & humentes exprimeret, vt Erasmus in apophthegmatibus ait, suborta sunt hac rõne in vrbe tot tantaq; ciuilia bella sua tẽpestate, vt pene ciuitas desolata fuerit.
153 † Titus etiam filius tantę voluptatis fuit, vt orbis delicię appellatus sit. In balneis etiam extinctus est. Non enim existimabat se morbo leuari, neque cibum sane capere posse, nisi locutus in balneo. Comessationes ad mediam vsq; noctem protrahebat, greges etiam spadonum & exoletorum habebat sibi familiares, atque cum vxoris fratre consuetudinem habuisse palam est, ac dum moreretur recordatum fuisse plerique dixerũt Denique tantę seueritatis fuit, vt Neronem representare plerique opinarentur. Tametsi in melius vitam commutasse, postquam actam diu hanc infęlicem vitam, demum maximas laudes reportasse, atq; ob id in communi locutione patri suo propositum extitisse, mortemq; maiori populi damno quam suo
154 obiisse Tranquillus asseueret. Domitiano† fratre suo in imperio successore relicto qui tantę superbiæ atque sęuitię & rapacitatis fuit, vt nulli in istiusmodi vitijs cesserit. complures enim senatores virosque consulares sine causa occidit, neq; etiam a suis abstinuerit, Philosophos omnes iniuste relegare coegit, diuũ Ioannem Euangelistam exulare iussit. supra naturam rapax, bona quippe non solum viuorũ, verũetiam mortuorũ inopinate prædabatur, quolibet enim excusante vsquequaq; capiebat, satisq; sibi erat qualecũq; crimẽ vel dictũ aduersus principis maiestatem, mox Deũ se coli ac dominũ appellari voluit quãquam aliqui sint qui asserant tẽplũ illud a Marcho Agrippa qui fuit Octauiani gener factũ fuisse, idque in columnis palam ab omnibus videri. Illo etiã iubente Christiani multi pro Christo mortem diuersi generis sustinuerunt. Diuus tamen Ioannes euangelista postquam Domitiani iussu in feruentis olei lacũ deiectus, liber euasit, in Pathmos insulam relegatus. Cletũ etiam Pontificem, alios denique multos gladio occidit. Tantę etiam libidinis fuit, vt concubitus assiduos, veluti exercitationis genus clinopalam appellaret, a fratris filia & virgine non abstinuit conceptumque a se abigere fecit Initio sui principatus secretũ sibi horarium sumere solebat, nec quicquã amplius quam muscas captare easque stylo præacuto configere, vt interroganti cuidam essetne quis cum Cæsare, a Vibio Crispo responsum fuisse, Ne musca quidem. hæc Tranquillus in Domitiano. Quo factũ est, vt ob illius sęuitiam plures aduersus eũ
155 conspirauerint. † Tandem a Parthenio cubiculario in ipso cubiculo occisus est. Cuius morte senatus populusq; Romanus lętitia repletus est, mortuũq; probris & contumelijs lacerare cœpit, clypeosq; omnes, atque imagines eius & titulos eradicari præcepit abolendamq; illius memoriam censuerit. Isti sunt tyrannorum Romanorũ mores. hi sunt triũphi, quibus specta
156 ta est Romana ciuitas.† Mirũ quippe est, qua ratione Romani & Itali moueantur, barbaros alios populos vociferare, cum homines non tam cruenta portenta & effera monstra producant qualia Romana procreauit & educauit. Desinant igitur Romani alios populos & gentes barbarica fęditate notare, qui deprauatos & efferos suorum mores cohibere non valent. Ad reli-
157 quos progrediamur. Nerua† extincto Domitiano duobus annis tyrannidem occupauit, qui multos Christianos persecutus est, varijsque suppliciorum generibus affecit, mortiq; tradidit. Postremo cũ multorum nomina falso impune deferebantur, palam a Frontone consule dictum est. Male esse eum imperare, sub quo nemini quicquam concessum sit, sed longe peius sub eo viuere, sub quo maxima quibuslibet licentia est. Illo sic Romę imperante Dacia defecit & Germania, vtraque Armenię, Scythia, Mesopotamia, alię denique orientales prouincię Romanos persequi non dubitauerunt. Cæterum nulli dubiũ esse potest, plerosque authores Neruam in hoc laudauisse, qđ exules a Domitiano factos reuocauerit, vt inde gloriam cõpararet, vnde Domitianus populi indignationem conceperat. Publicato Nerue decreto diuũ Ioannẽ euangelistam Ephesum reuersum esse. mox afflictę Reipublicę succurrere voluisse. Traianũ in filium adoptando quem Cæsarem consentiente senatu appellari procurauit, tametsi illi propinqui non deessent. Existimauit tamẽ potius esse pro Reipublicę beneficio genus suũ virtuti postponere, cum principatus non sanguini sed meritis debeatur. Hoc est maius beneficium quod Respublica a
158 Nerua sub magistratu acceperit. Illo extincto† Traianus qui Germanię a Nerua præfectus erat audita Nerue morte Romã venit & imperium occupauit. Iterum Daci rebellarunt Scythę Arabes, Armenię ambę, Parthi. Assyrij Agareni, alij etiam plerique populi defecerunt. Sub eo ecclesia mirabilem passa est persecutionem, vt Iesu nomen delere desyderauit. Idque pro sua potestate effecisset, nisi epistola Plinij qui tũ in Hyspania suo nomine præerat, paulo remissior effectus fuisset. Cuius epistola inter suarũ epistolarũ numero addita est, q̃ cõsulto omittimus.

Tandẽ post tõtas in Christianũ sanguinẽ sęuitias, crudeles & impias trucidationes expletas, iuste veneno interijt. Scribũt aũt plerıq; diuũ Gregoriũ Pontificẽ maximũ preces ac lachrymas tãdiu pro eo effudisse donec reuelatione nuntiatũ ei esse animam eius ab inferis liberatam fuisse. Quod credere facile non est, cum ab omni Christiana pietate alienum sit infidelẽ atque tã impiũ & crudelem domini nostri Iesu persecutorem saluũ fieri posse, non in flumine aut flamine baptizatum, iuxta illud quod scribitur Marci vltimo capit. Non etiam pęnitentẽ, neq; ad meliorem vitę frugẽ conuersum sed in ea voluntate quoad vixerit perseuerantem. Si forte resipuisset queãdmodum & de seipso diuus Paulus primæ ad Corinth. 15. testat, & Actuũ. 22. scribitur, consentiendum esse existimarem. Sed huic sententiæ plurimum refragatur, quod diuus ipse Gregorius ad Bonifacium archiepiscopum scripserit. Congruere inquit vt sacerdos pro mortuis catholicis memoriam faciat & intercedat non tamen pro impijs, quamuis Christiani fuerint, tale quid agere licebit. Cuius epistola transcribitur in c. pro obeuntibus, 13. q. 2. quanto minus existimo pro infideli & impio dñi nostri Iesu Christi & Christianorũ seuerissimo persecutore voluisse diuũ Gregorium intercedere, quem non constat pęnitentiam
159 egisse, sed in peccatis mortuũ & sepultum fuisse. † non ignoramus Traianum præceptorem habuisse Plutarchum, qui suo nomine libros philosophiæ plenos scripserit, vt vitam eius in melius informaret, & quæ bono principi conuenirent, plane edoceret, bonisq; tandem morib. institueret, sed & si anterioribus tyrannis Romanorum ducibus in cũctis melior aut synceriot apparuerit, ob id tamen arbitrandum esse non puto, tan pium tamve sanctũ Pontificem præsumpsisse pro mortuo orare seu intercedere, quem pietas Christianæ religionis abominabatur, contra ea quæ ad Bonifacium archiepiscopum scripserat, maxime quod legis nostrę præcepta ad monent, nõ posse eũ qui renatus non est ex aqua & spiritu sancto, in sanctam ciuitatem supernam introire, sacrosanctaq; Dei ecclesia dictũ enunciet, & prędicet in inferno redemptionem non esse, Iob 10. capit. quare vix persuaderi potest, tantum tamque celebratissimum Pontificem pro tyranno preces, & lachrymas effudisse, cum scribatur Psalm. 48. frater non redimit, redimet homo, & non dabit Deo placationem suam, & pretium redemptionis animæ suæ. Mouet etiam quod diuus Hieronymus scribit, cuius verba transferuntur in cap. in pręsenti. 24. quęstio. 2. cum ante tribunal Christi venerimus, nec Iob, nec Daniel, nec Noe rogare posse pro quodam, sed vnũquemq; portare onus suum, & quod ipse idem diuus Gregorius scriptum reliquit in capit. qualis. 25. distinct. qualis hinc quisque egreditur, talis in iudicio apparebit vel representabitũ. mox docet, quæ & qualia sint peccata, quæ in altero sęculo remittenũ, & quæ non remit
160 tentur, hęc pauca dicta sufficiant. † Hadrianus autem mortuo Traiano Imperatoris nomen arripuit, de quo in apophtheg. Erasmus ait vnum attigisse quod regem a tyranno distinguit, quod in senatu dicere soleret, sic se gesturum principatum, vt sciret rem populi esse, non suam priuatam. Hic vt verbum domini nostri Iesu Christi adimpleretur, quod dixerat in Hierusalem non remansurum lapidem supra lapidem quin destrue
161 retur, Luc. 21. & 19. & Matth. 24. † cęptã a Vespasiano & Tito filio suo Hierosolymitanę ciuitatis euersionẽ impleuit. in qua euertẽda lasciuire non dubitauit, vt nomen Domini conculcaret, vt pauloante in Vespasiano explicuimus, quod Diuus Augustinus aduersus Manicheos scribens maxime culpandũ es-
162 se ait cap. quid culpatur. 23. quęstio. 1. hic etiam† supra modũ in Christianos sęuit. ipso enim imperante tametsi ad Antoninũ Pium nõnulli referant in mõte Antarath decies mille pro Christo in cruce positi sunt. & qui principis temporales milites erant, etiam ęterni principis milites effecti sunt. Sub eo etiã passi sunt Alexander primus & Sixtus etiam primus Pontifices, beata etiam Sophia cum tribus suis filiabus virginibus, & plurimi alij quorum infinitus est numerus. Cęterũ dominus qui suorum sanguinem vindicat, illum in primis visu priuauit, carnes item eius adeo putrefactas effecit, vt vermibus implerẽtur cumulatimque per os eius defluerent, & demum moriens medius crepuerit. clamabat autẽ moriens, Domine deus triũ virginum & matris earum velocius animam meam de corpore meo educ. scio enim quod propter illas hæc patior. scribuntur hæc in vita beati Sixti primi. legitur etiam Seueriani & Fusci nepotis imprecationem a dijs auditam fuisse, dum cum iniuria ab Hadriano, quos occidi iusserat iugularentur, Deosq; testatos fuisse nihil sceleris cõmisisse neq; aliud Hadriano imprecari, nisi cũ mori vellet nõ posset. idq; euenisse adeo vt barbarus conductus qui ferro mortem pro beneficio daret aufugeret. hæc Erasmus in apophtheg. hic etiam Hadrianus seruo suo suo Antonino, quem in delicijs suis habuit, gymnlacũ agona instituit apud Antineum ciuitatem, quam de nomine ipsius conditam vocauit, ac prophetas in templo ordinauit, sicu-
163 ti Platina docuit in vita Aniceti primi Pontificis. † Sub eo Gallia Bri-

lia, Britãnia, Parthia Armenia, Syria, & Assyria, Mesopotamia
aliæ etiam pleræque Orientales plagę aduersus eum insurrexe
runt. rebellarunt pariter, & Iudæi, quod seuerius ab eo quam
principem deceret tractarentur. Seruianum socerum suũ no-
nagenariũ, alios etiam multos insignes viros ciues Romanos
morte affecit, suę autem nequitiæ pęnas dedit, sicuti supra ex-
plicuimus. Traiani gloriæ etiam inuidit qui omnia a Traiano
pro Reipubl. beneficio edita deleuerit, recteque constructa &
ędificata pene destruxerit, prouinciasque quas Romanis audiē
164 tes fecerat restituit. † Antoninus Pius cuius occasione nostra
processit disputatio, intellecta Hadriani morte, imperatorē se
nominauit, neque a sęuitia & tyrannide abstinuit. illo enim im
perante Telesphorus & Higinus Pontifices Christi martyres
effecti sunt. alij etiam in varia tormentorum genera tracti, ta-
metsi nonnulli asserere satagant nullum suo iussu interfectũ
fuisse. sed qui diuinas texuerũt literas longe secus sentiũt, quã-
quam eorum aliqui honori ac pudori illius parcentes enixius
contestentur aliena solicitatione Antoninum Pium fuisse, vt
in Christianos sęuiret, cũ vti dicũt illis tẽpibus gentib. & Paga-
165 nis Christianũ nomen inuisum esset, † sed bonus rectusq; prin-
ceps moueri non debuit alienis suggestionibus cuiquã iniuriã
inferre. Ob id aduersus huiusmodi excusationes repeti pos-
sent, quæ diuus Hieronymus in Ruffinũ scripsit, dũ Ruffinus
se Origenis interpretem & defensorem reclamauit, vt illũ ab
erroribus, quibus ab ecclesia condemnatus est, excusaret. In
peccatis enim nulla potest excusatio patere, cũ boni iustique
principis incumbat officio, nihil inconsulte aut impie quacũ-
que causa aut ratione facere. Quoniã, vt Plutarchus ait in li-
bro quem ad Traianũ scripsit, de doctrina principũ, Princi-
pes ad curam & salutem hominum per virtutem debent seip-
sos Deo similes reddere, hoc est Dei rationē gestare, nēpe in-
tellectũ nõ sceptrũ, aut fulgur, aut tridentē, qua specie seipsos
nõnulli fingũt, ac pingunt stultitiã suã. Vnde licet Pij cogno-
men assumpserit, impij nomen potius meruerat. Vnde origo
166 tantę pietatis suborta sit, paulo post explicabimus. † Non præ
termitto Antoninũ cognomine Pium Gallos male audien-
tes habuisse, Germanos rebelles, & Britannos deficientes,
Mauros, Parthos, Armenos, alios etiam Orientales popu-
los eius authoritatem respuisse, Alanos aduersus eum non
mediocriter erupisse, nonnullos sibi quadam necessitudine &
amicitia coniunxisse & allexisse, alios sibi conciliasse, veluti In
dos, Hyrcanos & Bactrianos. Non inficiabor omnes penæ hi-
storiæ Romanæ scriptores Romanorumq; Imperatorum scri
psisse, hũc Antoninũ, de quo noster sermo est, ꝑ omne sui im-
perij tempus senatui populoque Romano gratum fuisse, sed
ab re non est, si inter cęcos monoculus rex constituitur, quo-
niam minus offendiculum ab eo Respublica receperit. Quare
Romani qui temporibus inseruierunt sicut Iosephus scribit in
libro antiquitatum 20. ob id plura longe a veritate aliena & ve
re figmenta seu fabulamenta commentitia recensere non eru
buerint. Veluti de Manlio Torquato, & publio Valerio Cor-
uino, & similibus vt Ciceroni placet libro Officiorum 2. † Po
167 stremo vnde Antoninus cognomē Pij assumpserit, videamus
Aliqui quod Hadriano templum pro sepulchro ædificauerit.
Alij quod socerum ætate defectum subleuauerit, seu quod Ha
driano post mortem multos honores decreuit. Nõnulli quod
plerosque gladio destinatos ab Hadriano prohibuerit, ne mor
ti traderētur. Pleræque, quod in principio sui principatus debi
tores liberauerit cautionibus restitutis, quod verisimilius est.
Atque ob id ab his, qui alieno ęre grauati erant, pater patrię ap
pellatus est. Sed mirandum est, quod ab his in deorum nume-
ro relatus non est, cum a creditorum manibus illos eruerit. De
mum vxorem suam Faustinam quamquam adulteram diui-
nis honoribus coli a senatu passus est, delatis sibi aureis statuis,
& templo & flaminibus, epitaphiumque illi adiũgi diuo An-
tonino & diuę Faustinę. Ista sunt vera pietatis insignia, propter
quę Pius vocari meruit. Hæc de Antonino Pio, qui se mũdi do
mino prædicare non erubuit, in l. deprecatio. ff. ad legem Rho
diam de iactu. qui paucos audiētes habuit populos, vt supra do
168 cuimus. Marcus† Antonius Aelio cum Lucio vero fratre suo
Imperij Romani administrationem assumpsit, quod prius am
bo ab Antonino Pio adoptati fuerant, sed haud multo post Lu
cius Aelius apoplexi mortem obijt, & Marcus Antonius so-
lus imperauit. Ambo seueritate pleni, crudelissimiq; ecclesiæ
persecutores. Multi enim Christiani ab eis trucidati, & in va-
ria mortis genera traditi sunt. Ab eis quarta ecclesiæ persecu-
tio suborta est. Inde strages multa Romanorum exercituũ in
Gallia, Illyrico, Italia, Germania, Sarmatia, & alijs plerisq; pro
uincijs secutus est terrę motus, aquarum inundationes, agrorũ
vastationes, in Italia maxime, vt villæ atque oppida sine habita
tore, agri absq; cultore fuerint. Parthi, Syri, Britanni, Marco-
mãni, Quadi, Pannonij, Sueui, Alani, alij denique Septentrio-
nales, & Orientales populi aduersus Romanos arma sumpse-
rũt, quo tempore Antoninus Verus omne belli tempus otio
transigebat venationibus, & gladiatorijs certaminibus. Ob eã
bellorũ calamitatem Romani milites pene attriti sunt, vt Ro-
manis necesse fuerit seruis & latronib. pro Reipublicę Roma-
nę defensione vti. Isti sunt mũdi domini, q neq; sibi neq; alijs
169 imperare potuerũt. Nec† melioris conditionis fuit Antonius
Commodus Marci Antonini filius ex Faustina vxore natus,
aut verius ex gladiatore quodam susceptus Marco Antonio
vero marito suo sic libidinē eius dissimulante vt mœchos etiã
ad dignitates promouerit, Tertullũ maxime, quem cũ ea pran
dentem deprehendit. Quo factum est, vt Faustina non princi-
pem, sed incommodum gladiatorem & ad voluptatem natũ
filium Reipublicæ enixa sit, qui post patris mortem nullas ar-
tes pręter gladiatorias pugnas exercebat. Et ob infamiam, &
abhominabilem vitę ipsius rationem C. Caligulæ assimilatus
est, cum eiusdem moribus fuerit. Omnia insuper libidine
rapacitate, cędibus, & istiusmodi facinoribus implebat, vt nõ
tantum secũdus a Nerone, verumetiam ipsemet Nero existi-
matus sit. Persecutio etiã ecclesię quę a patre cęperat, Com-
modi seueritate aucta est. Nec illi satis fuit omnia turpiter, im-
pie & crudeliter agere, sed ea publicis & perpetuis monumen
tis tradere non dubitauit, vt Roma perpetuum suę turpitudi-
nis & crudelitatis haberet testimonium. Strangulatus autem
a Narcisso, quo in delicijs vtebatur, & Quinti Leti præfecti vr-
bis consilio, pariter & Martię concubine, quam vnice & præci
pue supra omnem suarum concubinarum gregem adamauit
quæ veneno, quod vino dulci & suauissimo miscuerat, intoxi-
cauerat, quo statim sumpto decubuit, qui senatores aliosq; vi-
ros nobilitate & doctrina insignes occiderat, qui Leonis pellē
sæpe induebat, vt se hominum regem designaret, sicuti Leo
omnium quadrupedum animalium rex fore creditur. Trecē-
tas enim concubinas, totidē pueros in palatio educabat. Alia
etiã multa obscena & relatione indigna perpetrauit, quę con-
sulto omittimus. Ista sunt Romanorum Imperatorum pręcla
ra facinora, quibus cęlum ornatur, terra gloriatur, quo facilius
homines in omne vitiorum genus huiusmodi tyrannorum
170 exemplo facilius declinare possint. Non potuit † Helius Per-
tinax ob breuem imperij occupationem multa in rempublicã
moliri quem multi in semestri quo Romanum tenuit impe-
rium Chrysologum appellabant, quod bene loquendo haud
bene taceret. a militibus enim tertio post mense quam impe-
rium assumpsit, occisus est. Alij vero sexto mēse a Didio Iula-
no imperium affectante, quem Imperij consortem Pertinax
171 sibi fecerat, trucidatum esse volunt. Didius Iulianus, † quem
Iureconsultum fuisse plerique asserunt, nonnulli Saluij Iulia-
ni Iureconsulti pronepotem esse dicunt. Primus auro Impe-
rium licitatus est, atque ob id Imperator a militibus salutatus.
Sed cum plura, quam facultates illius suppeterent, obtulisset,
neque quo promiserat persoluere posset, cõtemptui esse cępit,
& post duos mēses quàm indignus imperium occupasset, in-
stante Seuero qui imperiũ affectabat, a Prætorianis metu Se-
ueri, de quo mox sermo fiet, in palatio occisus est. Alij vero vi
ctum aiunt a Seuero apud Pontem Miluium septimo mense
postquam imperare cępit, ciuili bello interfectũ fuisse, potior
172 & communior est priorũ opinio. † Seuerus, cuius opera & in-
uestigatione Iulianus occisus fuerat, re & nomine Seuerus, ob
id multis lacessitus est defectionibus, vrbe ciuilibus dissentio-
nibus agitata. Romanum vsurpauit imperium, a quo ecclesia
duram & seueram nimis passa est persecutionē, plerią; enim
martyrio coronati sunt, quorũ nomina, virtutes, & passiones
ecclesia festiuiter obseruat. Hic omnium opinione ꝑ immani-
tates plurimas, quibus in Christianos & senatores & nobili-
tate conspicuos vsus est, defectiones passus est. Gallia enim &
Britannia, Germania. Parthia, Arabia, aliæ denique prouinciæ
Romanum respuerunt imperium. Tandem dum animum ad
recuperandam Britanniam conuerteret, in ea apud Eboracũ
Vuatiæ opidum moritur, duobus filijs Geta & Bassiano. Geta
omnibus probris cõtaminatus hostis publicus iudicatus & in-
terfectus est, quod Papinianus Iureconsultum excelsi ingenij
173 virũ sua manu trucidauerat. † Alij vero a Bassiano fratre suo,
qui mox imperium inuasit, interemptum esse affirmauit, atq;
ad id paratas fuisse a Bassiano insidias, vt faciliore modo illum
trucidaret, ingressus enim fratris cubiculũ nihil tale expectã-
tis in gremio matris illum obtrũcauit. Vt autem malam de se
hominum opinionem leuaret, quæstus est se a fratre insidias
passum fuisse, tametsi multa in eum contulisset beneficia, pro-
posito enim duorum millium drachmarum dono a militibus
obtinuit Getam fratrem publicum hostem appellari, & ob id
iure cęsum. Antoninus Bassianus dictus, & a veste, qua vtebat,
Caracallus cognominatus, Seuerus filius patre Seuero seue-
rior profuso militibus quicquid auri Seuerus pater toto prin-
174 cipatu compilauerat imperium inuasit, † vir omnium homi-
num, qui id temporis erant, libidine intemperatorum intēpe-
ratissimus. Hic Iuliam nouercam suam vxorē accepit. demũ
in Christianos & alios virtute & dignitate præstantes viros se-
uit, ac

nit, ac multis cruciatibus affecit. Nullũ deniq; libidinis neque
cuiuscunq; alterius facinoris vitium omisit, neq; vllum quan-
tũcunq; minimum a se egregie aut insigniter factum reliquit
dum autem in Parthos bellũ moueret, interemptus est, non-
nulli ab hostibus interemptum fuisse dicunt. Alii quibus fre-
quens opinio scriptorum cõsentit, in secessu mortem obiisse.
Alii dũ leuãde vesicæ causa ex equo descendisset, inter Odis-
sen & Carras a Marco Macrino palatii præfecto, qui imperiũ
tunc affectabat, interemptum esse. Alii vero a Martiali centu-
rione, quem ad id Macrinus multis suggestionibus induxit,
vno pugione transfixum esse tradunt, sed non impune, quo-
niam fugientem Germani milites multis vulneribus confo-
175 derunt. Opilius Macrinus † vir nullius fidei, venalitius & vi-
ta sordidissimus, dum Antonij necem simulat cum alijs ne-
cem lamentans Antonium inter diuos retulit, templumque
illi ędificat. Mox imperium inuasit Diadumeno filio in con-
sortium assumpto. Cuius sæuitiæ exempla tanta sunt, vt vix
credi possint. Milites enim passim in cruces adigebat, & serui-
libus afficiebat suppliciis. Aliquos dignitate pręstantes viros
curribus alligabat, donec spiritum emitterent. Alios erectis
bobus extantibus duntaxat capitibus inferebat. Aliquos viuos
exurebat. Sed dum Syriacis voluptatibus in Antiochia inten-
deret, ab exercitu Antonini Heliogabali in Bithyniæ sub vr-
bio cum Diadumeno filio suo interemptus est. Antoninus
176 † Heliogabalus, vel, vt alii volunt, Marcus Aurelius Anto-
ninus Antoninii Caracalli filius drancus & pathicus dictus
est, quod & agendo & patiendo turpi libidine arderet, & con
tinue fœdabatur. Et in natura pro monstro teterrimo habitus
est, quippe qui se veluti deum adorare faciens Solis primo no-
men habuit, sed cum muliebriter viros pateretur, Lunę no-
men accepit. Et quemadmodum Tyberius libidinum inuen-
tores habuit sic, vt perpes dapum conditores & Vitellium &
Apicum monstrosis conuiuijs superauit. Alia pleraque fœdis-
sima de illo scribuntur, quæ consulto omittimus. Senatum
præterea multis obscenis fœdare studuit, & senatores togata
mancipia appellare non erubuit, scenicoque viros in senatu,
& in quocunque ordine introducebat, & prouincijs regen-
dis viles quosque committere non dubitauit. Postremo stul-
tas & stultitiam semper in precio habuit. Quo factum est, vt
ciuitas tota otio & fœdissimę luxurię, aliisq; obscenis moribus
debita esset, quare nihil prorsus aliud ab eo consecuta est Ro-
ma, quam libidines nefarias, omnis denique generis crimina.
Ob id quarto postquam imperare cępit anno milites aduer-
sum se ac plebem totam concitauerit, & varia de illius morte
177 cogitauerit. † Hac ratione de morte illius & mortis genere va
rii varia scripserunt. Nonnulli enim volunt primo tumultu a
militibus impetitum fuisse, vt trucidaretur, quem vt euitaret,
in proximam latrinã se coniecisse, in qua cum matre pluribus
vulneribus confossus est. Alii quod dum ad exercitum cũ Ale
xandro consobrino suo vectus introisset, Alexanderq; plus eo
a militibus acceptus fuisset, & hac ratione militũ, qui Alexan
dro plus quam illi fauerent, nomina subnotasset, a militibus
cum matre & exoletis suis vno impetu interfectus est, cada-
ueraq; eorum in cloacas proiecta, vt in Tyberim defluerent.
Aliqui corpus ex Aemilio ponte onere grauatũ ne fluitaret in
Tyberim proiectũ fuisse tradũt. Sic de vili illo scorto fœdata
178 est multis annis Romana ciuitas. Ista est † præclara & indele-
bilis Romanorum Imperatorum, seu verius tyrannorum or-
bis Romani dominorum memoria, quę nullam, nisi omnis
generis stuprorũ & flagitiorũ, & totius obscenitatis infamem
posteritatẽ dereliquit. Isti sunt Romani, nõ barbari mores. Ista
sunt Romanorũ Imperatorũ præclara monimenta, & deside-
rata exẽpla, quibus vniuersus orbis Romanus regi & modera
ri debet. Qui cũ alijs moribus viliores & longe vilitate præstan
tiores sint, in alienas nationes eos debacchari necesse sit, vt
nulla gens præter Romanã huiusmodi virtute polleat, neque
illarũ virtutum nouit initia. Quæso dicat mihi Romanus Ita-
licus seu Longobardicus, quisquis ille sit, an populi, qui nihil
huiusmodi obscenitatum nouerint, barbari iure dici debeãt.
Cessent, quæso, Romani alias nationes lacessere, & eas barba-
ras appellare, quæ non barbarorum more, sed cum decore &
honestate suis moribus Christiane viuũt. Procedamus. Huic
successisse in imperio tria monstra Platina scribit in vita Pon-
tiani primi huius nominis Pontificis, Diadumenus, Macri-
nus & Albinus. Alii aũt post Pertinacẽ & Didium Iulianum
179 statuunt. † Albinus ob edacitatem nomen accepit, qui cen-
tum persica Campana, decem melones Ostienses, quingen-
tas ficos passaras, quadraginta ostrea vna cena comedebat.
Postremo luxui & continuo otio deditus fuit, & pro bene me
ritis in Rem. publicam gladio a militibus impetitus est. Alii a
militibus Seueri Lugduni captum fuisse dicunt, & ab eis ca-
put amputatum, idq; Romę ad Seuerum delatum fuisse tra-
dunt. Diadumenus cum Opilio Macrino patre occisus fuit,
180 sicuti supra in Macrino diximus. Alexander † igitur Seue-
rus Heliogabali consobrinus & successor in Imperio opera
Vlpiani, Fabii, Sabini filii, Gordiani, Iuliani, Pauli, Claudii, Ve-
nati, Pomponii, Alpheni, Africani, Florentini & aliorum iure
consultorum, qui tunc temporis erant, vsus est, quorum consi
lio, nisi Mammeę matri tantum consensisset, longe in Repu-
blica regenda vtilior alijs inuentus fuisset, nec ita infęliciter
aduersus Artaxerxem Parthorũ regem pugnasset, sicuti scri-
ptores volunt, nisi materno consilio tandiu vsus fuisset. Duas
enim classes ex tribus quas aduersus Artaxerxem ordinauerat,
amisit, quæ penitus deletę sunt, & sui milites ad vnum occisi.
Tertia aeris intẽperie ceu desidia, qua elanguere cępit Antio-
chenis captus delicijs pene tota decidit factus militibus pene
inuisus, quorum animos largitione pecunię recõciliauit. Non
ignoramus Platinam in vita Pontiani primi Pontificis, & Vo-
laterranum dixisse Alexandrum, de quo sermo est, Artaxerxẽ
superasse, deque ea victoria Alexandrum in senatu orationẽ
habuisse, & a senatu triumphum illi decretũ fuisse, tametsi lũ-
ge plures aliter sentiant, quorũ Sabellicus meminit in 6. libro
septime Enneadis. Non prętereundum esse puto, oẽs pene in
hoc conuenire, Alexandrũ vetasse lęnonũ vectigal, & meretri
cũ, & exolerorum in publicũ erariũ inferri, exoletosq; Romæ
vetare voluisse, sed veritus ne decernendo publicũ dedecus in
priuatas cupiditates conuerteret, non prohibuit, quod & Phi-
lippus Imperator fecit. Ex hoc Volaterranus inquit, Patet ma-
res Romæ fuisse, qui publice prostabant. Hæc scriptis a Rober
to Gaguino in annalibus Francis, & a Cicerone in primo li-
bro epistolarum ad Atticum conuenire in aperto est. Nec du-
bium est, eundẽ Alexandrum male in Germanos circa Istrũ
& Rhenũ fluuios pugnasse, & cum plus otij, quã belli vir esset
ob id milites eo derelicto ad Maximinũ confugerũt, & cũ ab
omnibus derelictus esset, in tabernaculũ, vbi vna cum matre
confugerat, interemptus est. Ista sunt, quæ pulchre comme-
morare licet, vt alijs nationibus exẽplo sint, quoniã modo Ro
mani viuant, quibus legibus regantur, & qua ratione ducãtur
tam seuere in suos duces sęuiendo, quos Imperatores & orbis
domitores appellãt. Hi sunt dubio procul, qui præ cæteris to-
tius mũdi nationibus omnis generis inordinatis affectibus ac
vitijs fœdissimis nedũ inclinati, verum & dediti & prorsus im-
mersi semper in hunc vsq; diẽ fuere. De ijs amplissime tractat
diuus Paulus in ea quã ad Romanos dedit epistola capite pri-
mo, dicens, vt quẽadmodũ non probauerunt, vt Deũ agnosce-
rent, ita tradidit eos Deus in reprobã mentem, & vt facerent,
quę non conueniebat, repleti omni iniustitia, scortatione, ver-
sutia, auaritia, malitia, pleni inuidia, cęde, cõtentione, dolo &c.
Hi sunt qui neq; suos seipsos domare, neq; a tã fędis crimini-
181 bus cohibere potuerunt. Non minus † cũ Maximino eiusq; fi
lio tyrannidẽ affectante actum est, qui post vsurpatum impe-
riũ reluctante senatu omnẽ senatus authoritatẽ neglexit. Vsur
patũ ẽt se imperiũ vir truci ingenio, sæuitia & terrore confir-
mare curauit, Tyberio & Albino edacior & bibacior. Scribunt
nonnulli sępe vno die vini amphoram bibisse, & libras carnis
quadraginta, alij sexaginta vno die comedisse, tantę crassitudi-
nis existimatũ esse, vt sudore sui corporis, quẽ calice excipie-
bat, tres sextarios impleuerit, pollicemq; adeo pinguẽ habuis-
se, vt vxoris dextrocherio pro annulo vteretur. ab eo inde ortũ
esse prouerbiũ, dum de ineptis & longis hominibus sermo fie
ret, Maximi caligã requirit. Seueritatis fuit plus quã barbarę, sed
post occupatũ imperiũ insolentior & seuerior factus est. Exer
citus enim & populos sęuitia tantũ in fide cõtinere voluit. Ob
id a multis Cyclops, a plerisq; Busiris, a nonnullis Phalaris, ab
182 alijs Typhõ appellatus sit. † Sexta inde ecclesię persecutio su-
borta est, quæ alijs pẽcedentibus inferior nõ fuit. Auaritia adeo
notatus est, vt exitio Romæ & prouincijs, quæ Romanum au-
diebant imperium, fuerit. Sacra enim & prophana expilabat,
passim homines cuiuscunq; generis ad supplicium trahebat
nulla indicta causa, vt bona eorum raperet & prędaretur, calũ
nia enim pro causa illi erat. Ob id non tantum prouinciæ, quæ
tũc Romanos audiebant, sed & milites propter impias & in-
tolerabiles illius sęuitias aduersus eum insurrexerint, odiumq;
inexpiabile conceperit, defecerintque ab eo, ac coniurauerint.
183 † Hostis tandẽ a senatu iudicatus est, & nomen eius deletum,
statueq; ipsius euulse & euerse, aliũq; Imperatorẽ senatus suf-
fecit Gordianum seniorẽ, qui Reipublicæ periclitanti succur-
reret qui vna cũ filio Imperator institutus est. Vnde inter milis
tes Maximinos bellũ nõ modicũ subortum est cũ Gordianis,
sed Gordiani ambo interempti sunt. Alij vero solum iuniorẽ
dicunt, dũ cũ Carthaginensibus aduersus Maximinũ bellum
mouisset, occisum fuisse, patrẽ vero se laqueo suspendisse. Suf-
fectusq; est mox a senatu Gordianus filius Gordiani iunioris
quẽ occisum supra diximus, pręfecto militibus Pupieno, qui
Aquileiam ciuitatẽ occuparet, vt Maximino obsisteret, pro-
hiberetque Romã venire, a quo plerią; occisum fuisse asseue-
rãt. Alii vero in obsidione vrbis Aqleiane a militibus suis fuis-
se cũ filio occisum. Quibus Sabellicus consentit, reiecta Euse-

184 bij opinione. † Cęterũ satis omnibus placet patri & filio mox
amputatũ fuisse caput, amborumq; capita Romam missa, cor-
pora vero feris volucributq; laceranda relicta, atq; tam gratũ
fuisse Romano populo hoc facinus, vt cũ gaudio gratię dijs red
ditæ fuerint, omnisque ętas omnisve populus gratulabundus
hostias dijs obtulerit, ꝙ ab hostę & inimico tã seuero ciuitas li-
185 berata esset. Gordianũ † aũt tertiũ, qui vix annos tredecim na-
tus erat, Cæsarem a senatu appellatũ a Marco Iulio Philippo
interemptũ esse tradunt. Tametsi nonnulli hunc Gordianum
post interemptos Pupienum & Balbinum imperatores a po-
pulo suffectum fuisse asserunt. Post Gordionam vero tertium
Pupienum & Balbinum imperatores vero electos extitisse.
Sed siue Gordianus prius imperator factus fuerit, seu Pupieni
& Balbini præcesserit institutio, omnibus tamen satis placet
illos a senatu creatos fuisse imperatores, qui totius Reipublicę
curam haberent, a militibus autem ambos fuisse occisos, neq;
diu Rempublicam administrasse, tã incerta tamque varia est
scriptorum sententia, vt vix certi ab eis quicquam excipi pos-
sit. Aliqui enim volunt Balbinum & Pupienum a populo ac-
ceptos non fuisse, ob id Gordianum tertium patris & aui gra-
tia, ꝙ bene de Republica meriti essent, a senatu Augustũ ap-
pellatũ fuisse, tametsi vix decimumtertium annum attigisset,
illumq; sicuti dictũ est, a Philippo præfecto prætorio post supe
ratum Artaxerxem Artaxerxis filium, qui Persas tũc regebat,
paratis insidijs occisum fuisse. Sunt qui scribunt a senatu audi-
ta Gordiani morte, Marcũ quẽdam imperatorẽ electũ fuisse,
qui mox in palatio mortem obijt. Demũ in eius locũ suffectũ
esse Seuerum Hostillianũ, qui statim morbo oppressus medi-
186 cis venam male soluentib. interijt. † nec multo post senatũ lite-
ras a Philippo recepisse mortis Gordiani, seq; a militib. impe-
ratorẽ factum fuisse. Nec dubiũ est, Philippũ Arabem tãdem
Romanũ occupauisse imperium, de quo multa & varia scripta
sunt. Comperio etiam filium suum imperij consortẽ fecisse,
quẽ & imperatorẽ salutari iussit. Hunc Christianũ factũ fuisse
Orosius & Platina scribunt. Alij vero arbitrantur Philippũ,
vt de Decio vindictam acciperet, ꝙ imperatorem se viuo ap-
pellari passus esset, Christiani nominis cultum simulauisse, cę-
terum fraude a Decio Verone occisum fuisse, pariter & filiũ
eius Romę. Alij hunc Philippũ omnia fraudulenter egisse as-
serunt, multaq; ac varia crimina per amicos clãdestinos simu-
lasse. Postremo Mesopotamiam & Assyriam hostibus pace sic
cõposita reliquisse, alias deniq; prouincias amisisse, quas Scy-
thę populati sunt vrbes diripiendo, agros Romani imperij va-
187 stando. Decius † Philippis a se occisis imperium inuasit, vir se
ritate plenus, neq; Nerone inferior. Septima.n. Christianorũ
persecutio secuta est, pro quibus cruciandis supplicioq; affli-
gendis plura feralia fecisse edicta palam est. Et licet recẽtiores
Romanę historię scriptores plura commentitia de vita morte
que illius scribant, quasi hic imperij redemptor seu restaura-
tor esset, exitus tamen vir tam sanguinarij demõstrauit. Nam
dum Scythas & Thraces aggreditur, postquam filium sui im-
perij participem & socium fecisset, vna cum filio occubuit, fi-
lius gladio, pater vero palustri voragine obrutus est, neq; po-
stea illius cadauer vsquam apparuit, tametsi Põponius Lętus
dimisso veri scriptoris officio Decij virtuti tribuat, quod in vo-
raginem paludis volens seipsum præcipitauerit, ne in hostium
potestatẽ veniret, aliorum Deciorũ ductus exemplo, quod cre
dendũ esse opinatur. Alia demũ commentitia de suppetijs De
cio & filio aduersus Echinam Gotthorũ regem Philippopo-
lim vrbem oppugnantem præcitus fingit, sicuti & pleraq; alia
188 multa fingere solet. Gallus † Hostilianus Decijs sic vt supra dixi
mus, mortuis proditione imperium cum Volusiano filio suo,
quem Augustum appellauit, arripuit, nullius aut rarę fidei vir.
Anteriorũ suorum persecutiones in Christianos renouauit,
profligendasq; ecclesias edicto decreuit, sed diuina vltione nõ
caruit: pestilẽtibus.n. morbis vbiq; Romani adeo afflicti sunt,
vt nulla prouincia, nulla ciuitas, nulla domus, huius pestis im-
munis fuerit, sicuti plerię memorię tradiderũt, sed nec autho
res huius vltionis immunes fuerũt. Romani enim cum autho
ribus absorpti sunt. Aliqui vero gladio interempti. Aliqui au-
tem cladem cum ignominia Romani ab hostibus receperunt,
189 tributum enim quotannis † Scythis pendere coacti sunt ducẽ
tarum aureatum drachmatum. Nec eo contenti hostes, Dar-
daniam, Thraciam, Thessaliam, Macedoniam & maiorem
Asię partem obtinuerunt. Parthi etiam tunc Armenias inua-
serunt, suęq; dominationi magna onusti præda addiderunt.
Postremo Gallus Hostilianus defectionem omnium militũ
passus est, qua elatus Aemilianus aduersus Gallum plura mo-
liri non dubitauit, quem cum filio ad Flaminium forum occi
dit. Alij vero interdum Aemilianus ciuile bellum moueret,
Gallũ cũ filio interemptum fuisse dñt. Talis esse solet tyranno
rum exitus, vt nomen eorum cum sua posteritate penitus de-
190 leatur. Aemilianus imperium inuadit, sed occupatę tyrannidis
pęnas statim dedit, tertio.n. post mense quam tyrannidem cę-
pit, a Valerio Norico filio suo trucidatus est. Isti sunt Monar-
chę, quib dñt vniuersum orbem paruisse, quib. non orbis, sed
191 neque milites obediebant. Valerianus † Aemiliani parricida
cum Galieno filio suo imperium arripere non dubitauit, qui
non secus circa Christianos ꝙ̃ Nero se habuerunt. Christianos
enim idola colere, Christum abnegare, non negantes trucida-
re passim non cessauerunt. Cuius persecutio octaua a Nerone
fuit. Sed suæ persecutionis pœnas luit. Hic.n. dum in Mesopo-
tamia bellũ gereret a Sapore Persarum rege captus est, quem
adeo pressit, vt dum Sapor Rex equum ascensurus erat, quam
diu Valerianus vixit, illo veluti scabello vsus est. Sic Valeria-
192 nus perpetuę seruituti ignominięq; addictus est. † Germani
non tñ rebellauerunt, sed & Italiam adorti sunt, omnia ferro
& igne vastantes, Rauennam occupauerunt. Galli aduersus
Romanos arma sumpserunt. A Gotthis Grecia, Macedonia,
Pontus & Asia superantur, & Dacia perpetuo aufertur. Qua-
di & Sarmatę Pannonias depopulantur. Germani vlteriore
Hispania potiuntur. Parthi Mesopotamiam & Syriam aufe-
runt. Alię denique prouinciæ desolatę sunt, quarum ruinę te-
stimoniũ afferunt, & Orosius Tarraconensem prouinciam si-
milem iacturam & ruinam passam fuisse ait, illiusque miserię
testem se esse asserit. Eusebius autẽ ait Ciliciã, Syriam & Cap-
padociam a Sapore Persarum rege vastatas fuisse, Alemãnos
Gallijs hostiliter vexatis Italiam penetrasse, Gotthos, Pontũ,
Asiam, Græciam, & Macedoniam depopulatos esse, Quados,
& Sarmatas Pannonias superasse & occupasse, Taraconam
Hyspanię prouinciam a Germanis deletam fuisse. Alij vero
plura etiam diuersa, sicuti illorum varia natura est, scribunt, vt
nihil certi habeamus, cum vnus plus minus alio referat. Satis
tamen ex eorũ scriptis constat Romanos vbique attritos fuis-
se, quos censor noster & dispunctor Longobardicus orbis do
minos vociferat. Titubante Galieno tanta infęlicitate perter-
rito, tamve misero collegę exemplo permoto, pacem eccle-
sijs restituere arbitratus est, sed cum satis ecclesiæ tactum non
esset, suæ imbecillitatis & voluptatis Roma propter bella ciui
lia, quæ inde in vrbe orta sunt, pene tota dilacerata fuit, & Ro-
manorum sanguis, sequentibus Gotthis & alijs populis hostib.
193 Romanis, fere extinctus est. † Galienus vero ad luxuriam ma-
gis quam ad imperium natus Mediolani cum libidinibus in-
tenderet, fraude Aurelij sui ducis cum Valeriano fratre suo in-
teremptus est. Isti sunt mundi domini, quibus non tantũ gen-
tes barbarę imperant, quibusve seruire necesse fuit, verum &
suos euitare non potuerunt. Quo factum est, vt plerique tyran
ni ceruices erexerint, multasve prouincias occupauerint, qui-
bus pro tempore præfuerunt, sed tanta illorum seuitia erat, vt
a suis interfecti, & prorsus deleti sint. Scribunt etiam nonnulli
tristem, & terrorum plenum istius principatum fuisse, non so-
lum propter freqnentes prouinciarum rebelliones, sed quod
res Romana ludibrio barbaris fuit, sedeq; deturpata. Ad Clau
194 dium, † qui post Gallienum imperium seu tyrannidem inuasit
diuertamus, cuius imperio noua persecutio aduersus Christia
nos cępit, & si aduersus Gotthos nonnulla prospere (sicuti
aiunt) gesserit, Gotthi tamen non fractis viribus omne Roma
num imperium Romamq; ipsam deleuerunt vt Roma Got-
thia a Gotthis denominata sit, sicuti mox explicabimus, cum
de Gotthis suo loco sermo fiet. Moritur tandem, cuius morte
Quintilus frater imperator effectus est, qui 18. post die quam
imperium arripuit interfectus est. Dominatores orbis Roma-
195 ni abortiui trucidantur. Aureliano † tyrannidem occupante,
qui necis Gallieni imperatoris, cuius supra meminimus, au-
thor fuit, quique ẽt aliam in Christianos persecutionem, quã
nonam a Nerone oẽs tam diuini ꝙ̃ humani scriptores appel-
lant, mouit, mox recto Dei iudicio fulgure ictus interiit. Sunt
196 qui † Genabensem ciuitatem natale meum solũ suo nomine
Aureliam vocari asserunt, sed id fabulę magis quam historię
tribuendum est. Non.n. ab Aureliano hoc Aurelię nomen as-
sumpsit, sed ab aureo Lilio quo reges Franci pro insigni diui-
nitus concesso vtuntur, & trib. Liliorum aureorum cordibus
quib. pro insigni suo vtitur, quibusq; a Francis regib. suis domi
nis & imperatorib. ob præstãtem & inuiolatam fidẽ, ꝙ̃ in suos
reges semper habuisse ↄstãs veritas est, donata est: quo factum
est, vt sola illis virgo ciuitas indomita remanserit. Ad huius rei
testimonium citare non dubitabo Gallicum vetus adagiũ qđ
Gallice recensere non pudebit, Tournay iamais ne tourna, &
Orleans iamais ne varia. De Tornaco certe actũ est, quæ persi-
da suo principi facta est, sicuti cõmemorare intẽdimus. Prisco
aũt & gentili nomine Genabum nominata est, quod ager ille
oĩa bona generet, sitq; illi amęnus aer, ager fertilissimus, regni
vmbilicus, aula regia aliqñ regio nomine decorata, & adhuc se
cundo genitis Christianissimorũ regum filiis in titulũ semper
addicta, studiorum altrix, virorũ vndequaq; doctorum produ-
ctrix. Namque in iure ciuili ac Pontificio tot ac tam pręclara
lumina genuit, quibus pleræque nationes illuminantur & il-
lustrantur, vt nihil potius habeam, quã gratulari mihi & gau-
dere illo

dere illo solo & sole natum esse tametsi negligentiā meā accusare nō verear, φ istius luminis nihil aut parū sim assecutus. Cæterū præstātiū illorū virtute & gloria delectari nō erubesco, ac cōciues & coæquales admonere, vt illorū doctrinam æmulentur, vt priscorū nostratū nomē perenne & immortale fiat.

197 Ad Aurelianum † reuertamur, quē dicunt de Gotthis triūphasse, veluti ad interneciē eos reduxisset, tametsi rei euentus aliter indicauerit. Postquam enim Gotthi cœperunt in Romanos gladios conuertere, donec Romanū nomen pene extinctum fuerit, Romanos persequi non cessauerūt, & licet ab Aureliano quibusdam prælijs superati fuerint, sicuti scribunt, sed non tā illa clade fracti sunt, qui viginti supra trecenta hominū millia aduersus Romanos vno tēpore opposuerint, multitudo autem illa in duas partes diuisa est, quæ totā pene terrā sibi audientē fecit, qui Orienti dominabant, Ostrogotthi vocati sunt, qui vero Occidenti imperabant, Visigotthi appellati sunt. Aurelianus tandē suæ infidelitatis & crudelitatis pœnas sustinuit. Nam si Orosio & Eusebio, alijs etiam plerisq; diuinarum literarum scriptoribus credere debemus, fulgure percussus interijt. Platina vero, cui Pōponius Lætus consentit, interemptū fuisse ait. Dicunt enim medio itinere, quod ducit ab Heraclio Byzantium non longe a Xenophoro interfectum fuisse. Quibus Sabellicus se subscribit, additq; quod nemo negat plus nimio seuerum extitisse. Volaterranus illum seuum fuisse ac sanguinariū ait. Talis est seuorū hominū finis. Fulgure Aurelius delectus est, suæ infidelitatis & crudelitatis præbuit testimoniū, vt testes sunt Orosius, Eusebius & alij plerique diuini

198 scriptores. Tacitus † autem, qui tacitus permansit, donec sexto post mense quam imperiū occupauit a suis in Ponto interfectus est. Cui in imperio successit Florianus frater eius, qui non dissimili morte interijt, sed paulo minori tempore imperauit. Nam tertio mense post occupatū Imperatoris nomen cum vita imperium amisit. Recte ac meliori ratione de huiusmodi muneri Imperatoribus dicere liceret, quam φ de Herode dicebat Augustus, qui filios passim trucidabat, Mallem Herodis porcus, quam filius esse, sic mallem Romanorū porcus quam Imperator esse, qui passim suos Imperatores vbiq; loco rum trucidant. Sed nec forte abliq; ratione dici potest in eos a populo Romanos sæuitum fuisse, cum non Imperatorū, sed tyrannorum gerebant officiū. Progrediamur ad Probum, qui

199 improbissimus inuentus est. Probus † illorum successor simili impietate non caruit, qui apud Sicinum Pannoniæ oppidū natale suum solum in turre ferrata a suis hostiliter interfectus est. Quanquam plerisq; dicere voluerunt, illum Germanos a Gallia expulisse, qui vix sibi imperare potuit. Sed iandudem Galliæ a Romanis defecerant, vt ex præcedentibus satis constare potest, pristinamque libertatem recuperauerant, expulsis

200 e Gallia Romanis. Aurelius † Carus Narbonensis extincto Probo tyrannidis officiū incepit, de cuius natiuitate varij sunt scriptores plura illi promittentes, sed quicquid seu illi tyranno promittant, recto Dei iudicio sui fulguris ictu supra Tigridem percussus interijt, vel alij volunt, in flumine Tigris submersus est, Carino & Numeriano filijs relictis, quos sui regni seu imperij consortes fecerat, qui nec suspicione mortis Probi caruit, tametsi plerique in eius excusationem multa scripserint, quæ tam festina imperij acceptione vix purgati possunt.

201 Carinus † & Numerianus, quem alij Minerianum vocant, Cari filij Cæsares prius a patre appellati, ambo diuisis prouincijs, vt plerisque placet, imperauerunt. Alij vero primo Numerianum, mox Carinum fratre Numeriano fraude Apri sui soceri qui etiam tunc imperium affectabat, interfecto solum imperasse. Alij Carinum solū imperasse, sed Numeriani fratris sui opera vtum fuisse, illumque Sarmatio bello quod tunc in manibus erat præfecisse Carino ad Gallias, qui Romanos non au-

202 diebant, diuertente. † Hic vir seuerus & flagitiosus tādem suæ sæuitiæ pœnas luit, tametsi de morte eius variatū extiterit, quo fit vt incertum etiam sit, an celesti flamma, an vero humana fraude interēptus, aut vi morbi defunctus sit. Cū rumore tunc fuisse aiunt Romanos in fatis habuisse vltra Ctesiphontē castra promouere fas nō esse, obidq; Carinū interfectū fuisse, cū aduersus fatalē necessitatē attentaret. Alij vero in bello occisum fuisse dicūt. Sic a senatu, vt plerisq; placet flagitiosus & tyrānus declaratus extitit. Nō desunt, q scribant adeo libidini intētū fuisse, vt nec suo sexui parceret, neq; aliud p meditaret, nisi quibus modis p luxū oīa pderet, oībus viris probis infensus flag tiosissimis aūt hominibus semp fauens. Audita mox patris & haud multo post fratris morte præceps in oē scelus tanquam vinculis oībus solutus abijt, solū.n. Diocletianū verebat quē [illegible] prælijs ab eo cōmissis, in ipso prælio occidit. Itaque

203 † tam inconstans est & incerta Romana historia, vt de eo scriptores Romani, Græci & Latini tam diuersa & inter se pugnātia referre nō dubitauerunt, quo fit vt nulla nostra ætate veritas ab eis haberi posit. Atq; ob id verū esse Ciceronis dictum in lib. de Oratore, cuius sup. meminimus, Mendosiorem Romanam historiam factam esse, φ in ea multa sint scripta, quæ facta non sunt. Nam & Vopiscus ob id arguitur plura in historia Romana scripsisse, quæ dubios lectores efficiūt, vt vix ad fidē suā trahere quēquam possit. Cæterū Orosius, vt ad Carinū redeamus, a Diocletiano, φ flagitiose viueret, occisum fuisse ait, Numerianum aūt fraude Arrij Apri soceri sui interfectū

204 cui omnes pene consentiunt. † Atqui Numerariū seu Numerianū Cari filium in Christianos adeo sæuisse aliqui affirmant, vt multi Christiani sub eo pessime trucidati sint. Alij vero varijs tormentorum generibus affli, ob idque Numerianū dolore capitis adeo affectū, vt per cām eius oculorū lumen amiserit. Et dum lectica veheretur, Arrius Aper socer eius inhu-

205 maniter interfecit. † Illis sic trucidatis Diocletianus cum Maximiano commilitone suo imperium inuasit, ambo Neroni haud dissimiles, & in Christianos longe quocunque alio seueriores, vt septemdecim millia hominum pauco tempore martyrio coronata sint. Quocunque enim loco diuertebant, statim in Christianos seueri festinabant, varijs eos cruciatibus afficiētes, in mortem condemnantes. Quos plerique pœnituisse dicūt, deposuisse, vt priuati viuerēt. Diocletianus apud Nicomediā, Maximianus vero Mediolanū. Sed quicquid illi sentiant, Diocletiani & Maximiani pœnitentia fuit furor & insania, quibus continue agitabantur. Nam Diocletianus, qui alijs non pepercerat, nec sibi etiam parcere potuit. In seipsum em̄ seuit mortem sibi consciscens. Sed istius furoris & insaniæ causa fuit, qd̄ Franci & Saxones, vt testis est Orosius, Burgundiones & Gotthi Romanum tam hostiliter persequebantur imperiū, vt omnia ferro & igni traderent, Britania demū, Africa, Persia, Illyricus, & Mesia, qua persecutione permoti ob tantas tamque varias acceptas clades nihil potius arbitrati sunt quam in Chri-

206 stianos sæuire, & ecclesias sanctas vastare. † Vnde manus demum aduersus eos extenta est, quia imperium & purpuram deponere coacti sunt, vt priuati viuerent, retinente plurimum Maximiano. Inde secutus furor & insania, cœlum & terra Dei indignationem demonstrauerunt, pestilentiæ quippe & fames, terremotus & huiusmodi persecutiones, quæ omnia sunt iræ dñi testimonia & indicia. Psalmo 143. fulgura coruscationes & dissipabis, emitte sagittas tuas & conturbabis eos. & psalmo nonagesimosexto, Ignis ante ipsum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos eius. Alluxerunt fulgura eius orbi terræ, vidit & commota est terra, & psalmo nonagesimotertio, & quadragesimoquinto, Conturbatæ sunt gētes, & inclinata sunt regna, dedit vocem suam mota est terra. & psalmo. 148. Ignis, grando, nix glacies, spiritus procellarum, quæ faciunt verbum eius. Sic ille qui insontibus non pepercerat, sibi etiam nō pepercit. Alij vero post depositum ab eis imperiū ad Remp ublicā administrandam accersitum fuisse Diocletianum volunt, & ad vltimum ex vrbe literas minaces accepisse, qd̄ Maximino & Maxentio fauisset, metuque asperioris supplicij venenum sumpsisse, qui prius se in deorum cumulo referri vouerat, vt vnus Iouius, alter vero Herculius nuncuparetur, quod Iouis & Herculis æmulatores fuissent. Neque defuit insipiens opinio pecudibus illis Romanis sic extinctis in deorum ordinem tam impios tamque crudeles priuatos homines referre, quibus templum sub terra inter impios in inferis est. Mirumque est, quonam modo factum sit, vt scriptores tam varias, tamve crudeles & infames obscenitates de suis tyrannis descripserint, nisi vt illorum exemplo qui ad regendum Romanorum imperium futuri essent, similibus moribus viuerent, delectareturque eo ordine Romanus populus tractari, vilesque & spurcas beluas pro numine adorare, vt perpetuum esset sui regni vel imperij stabilimentum. Huic autem ei Erasmus in apothegmatis Cæsarum rationem ad Orosium addit. inquit ille, turpitudinis alienæ species, velut in theatrum producta deterret a vitijs, & ad virtutis studium extimulat ingenia non omnino deplorata. Secundæ inquit mensæ bellaria, in quibus quædam apponūtur vt tollas, quædam vt gustes, nonulla vt spectes. Sed Valerio hæc ratio non placet, de institutis antiquis, dum de Massiliensibus quorum argumenta maiore ex parte stuprorum continent actus, ne talia spectandi consuetudo etiam imitandi licentiam sumat. Nec dissimiles il-

207 lis successerunt † Galerius & Constantius, qui a Diocletiano & Maximiano Cæsares declarati erant, vt huiusmodi Cæsarum declaratio gradum ad consequendum imperium faceret, vt imperij authoritatē ab eo, qui Augustus & imperator esset, & regimē acciperet. Non φ Cæsares Augusti essent, vt Sabellico placet. 7. Enneade. 8. lib. & recte cum Constantinus imperator adheret in l. & si excepta. C. de malef. & mathema. in his verbis, aliquid horū simile exercens in comitatu meo vel Cæsaris fuerit deprehensus. Sicut nostra ætas non dissimile figmentum introduxit, vt hi qui filios aut fratres habent, ad consequendū imperij gradū faciliorē modū consequantur, eos Romanorum reges cōsentientibus, vt dicūt, electoribus nuncupari faciunt, φ in republica Romanorum ipsa senatu prohibitum fuit, ne inertē & forsitā Reipublicæ inutilem cogatur populus ducē seu impera

totē recipere, sicuti plures inutiles ad id eodem genere vocati
sunt. Ad Galeriū & Cōstantiū reuertamur, quos Romanæ hi
208 storiæ scriptores ex victis victores euasisse dictitāt. † Galerius
enim omnium tormentorum inuentor Reipublicę presertim
Christianę acerrimus persecutor, quē diuina vltio pręuenit in
flatis suppuratisq; visceribus in totum corpus distentus fuit,
apertisq; interioribus venis magna vermiū multitudo, & tabo
serpente statim ebullire visa est. Vnde fętor intolerabilis pro-
cedebat, quo factum est vt manus impias hominum impijssi-
mus sibi inferre nō dubitauerit, quē sępissime victū cū Maxi-
mino & Seuero, & mox Licinio, quos Cæsares fecit seu nomi
nauit, legimus. Alij nō Maximinū, sed Maximinianū legendū
esse volunt. Galerius. n. infæliciter aduersus Persas & Aethio-
pas pugnauit profligato suo exercitu, cū his, qui ex fuga resta-
bant reuersus est, & cōfestim Christianos iterum persequi se
strauit, quæ persecutio fędū illud exitium, cuius ēt nūc memi
nimus. vir sanguinarius & truculētus in pęnā accepit, tametsi
nonnulli alio penę genere vitā finiuisse dicant carnibus inedia
& ariditate consumptis, amissisq; luminibus vitā in mortē cō-
mutasse. Frequentior tñ opinio est, illū morbo sic correptum
fuisse, quod præ multitudine vermium mortē sibi violentā cō
sciuerit. Seuerus, qui Cæsar a Galerio factus erat, dū a militi-
bus destitutus esset, a Maxentio e Roma fugatus, & fugiēs Ra-
uennę a Maximiano, vel vt alij volunt, a Maximino captus in-
terfectus est. Maximianus seu Maximinus haud multo post
non dissimili morte consumptus est. Iussu. n. Constantini ge-
209 neri sui Massiliæ interfectus est. † Sic Maximianus homo ad
sæuitiā natus dignum suis moribus exitū sortitus est. filium. n.
Maxentiū a prætorianis militibus Augustū creatū, non tm̄ pri
uare voluit, sed & Costantinum ex Fausta filiagenerum occi-
dere procurauit. Re Constantino per vxorē patefacta, socerū
Massiliæ inuentum, sicuti dictum est, Cōstantinus interfecit.
210 † Maxentius vero Maximiano patriasperitate, Diocletiani sę
uitia, & feritate Commodo non dissimilis, viros claros Romæ
occidit, noua vectigalia inuenit, mulieribus & virginibus stu-
prandis assiduus & intolerabilis fuit, qui vt tyrannidem in vr-
be sæuerius exerceret militibus suis quoscūq; peruios inuen-
tos, nō sexus, nō gradus, nec ætatis habita distinctione passim
trucidare iussit, vnde numerosa ciuiū multitudo interēpta est.
Nec a Christianorū persecutione quiescere existimauit. mul-
ti nāq; illo imperante martyrio coronati sunt, quo factum est,
vt Constantinus Romæ vocatus, dum obuiam Constantino
iret multis stipatus militibus Romā reuerti coactus est. Mul-
tis tandē pręlijs a Cōstantino superatur. Nouissimo aūt prælio
intra vrbis mœnia, secus Miluiū pontē a Constantino interfi-
citur. At Pōponius Lætus ab alijs dissentiēs sic ait, Dū magna
strage victus fugeret, seu fugiens, seu numinibus magicę vani-
tatis, actus in Tyberim vna cū equo insiliuit, submersusq; est,
& nusquam inuentus. Cacodemones corpus animāq; ad per-
petuos cruciatus retulere. Alij conantem euadere gurgite flu-
minis hausū & imis retentū arenis. Alij Tyberinum patrem
indignatū deuorasse, & statim ei omuisse, & caput recisum ad
huc sæuitiā ac libidines præ se ferens spectaculo fuisse ante cur
rū victoris. Isti sunt mundi dñi, cœli & terrę Imperatores, sed
maris aut fluminū nō domitores quibus neq; mare, nec; flumi
211 na, neq; terra obediunt. Licinius † aūt nō longe dissimilē tyrā-
nidē exercēs dū multa in Rempublicā moliretur, apud Cybal-
las oppressus interimitur. Alij vero sentiunt dū fuga salutē quære
tentaret, ne viuus in hostis manus incideret, laqueo se strangu
lasse. alij autē Constantinum Licinium sororis suę virū sępius
pugna oppressum, tandē apud Nicomediā in deditionē acce-
ptum priuatum viuere permissum, cōtraq; iusiurandū iussis-
se illū interfici. Sic viuunt mundi dñi, sic moriuntur, qui terræ
qui mari imperant, quibus nulli populi non etiam sui obediūt
sed passim mactantur, trucidantur, submerguntur. Sic Cæsa-
rum vita, sic Augustorum dominatio angustiatur, quos mun
di dominos vocant illi. Ex his videri potest, an barbari sint isto
rum mores vel Augusti, qui passim Romanos cruciant, cædūt,
aliisve tormentorum generibus affligunt. Quæ gens tam bar-
bara, tam effera, quæ similibus delectetur moribus, seu tali-
bus viuit legibus? Quæ gens vsqueadeo tam insolens est, quę
reges, duces aut Imperatores suos subditos præmat, diripiat.
Suo more igitur Romani viuant, cæterę vero gentes huius-
modi catalogos legere non studeant, ne forte moribus depra-
uati simili exitio pereant. Dicunt autem illi historiarum de-
scriptionem seu narrationem faciendam esse, sed non insectā
dam. Quibus satis est factū, satis superq; nobis est, vt suorum
testimonio habeamus tam impudentes ac tam obscęnos Ro-
manorum mores obseruandos non esse, neque insectandos.
Nunc ad Constantium ex Helena Britannię regis filia produ-
ctum progrediamur, qui non dissimili fortuna, si fortuna dici
debet, lętatus est, tametsi illum veluti fortissimū heroa prædi-
cant, qui toties cum Gallis, Britannis, & Germanis infęliciter
pugnauit. Mox a Germanis superatus vix ad suos saluus eua-
sit. In Britannia tandem morbo apud Eboracum oppidum, quod
nunc metropolis est, mortuū fuisse omnib. placet. Sic Roma-
na ciuitas a tot & tantis tyrannis de imperio contendentib. op
212 pressa tandem liberata est. Constantino † Constantij prioris fi-
lio cessit Romani principatus imperium, qui aduersus Maxen
tium ob fęlix faustumq; crucis signum, quod Maxentio suisve mi
litib. terrori fuit, fęliciter pugnauit. Propter illud. n. Constanti-
nus de Maxentio victor euasit, diuinaq; illum protegente cle-
mentia. Hostis. n. sagittę in hostes ipsos reuertebantur. Quo fa
ctum est, vt Constantinus ab illo sui hostis periculo illęsus eua
serit. Non desunt, qui scribunt Constantinum in ęthere signū
crucis vidisse, illumq; hanc vocem audiuisse, Constantine, in
hoc signo vinces. Initio tñ sui principatus a tyrannide immu-
nis non fuit, ecclesiam. n. acerrime est persecutus, quem, vt ab
ea dñs Deus reuocaret, lepra incurabili percussit, diuini autem
scriptores intercessione Apostolorum Petri & Pauli lepra li-
beratū fuisse testantur, quod spreto medicorū consilio, qui procu-
randa huiusmōi lepra piscinam sanguinis infantiū faciendam esse
consuluerant, in quā nudus descenderet, vt in ea infantiū sangui-
ne lauaretur. Noluit. n. pro salute sua corporali recuperanda
infantiū sanguinē effundi, ne tm̄ cruorem suorū ciuium exer-
ceret, quē in hostē facturus non esset. Licinium sororis suæ vi-
rum, sicuti supra meminimus, interfecit. Crispū filium sibi su-
spectum, sicuti nonnulli volunt, & vxorē ex causis non satis ex
pressis occidit. Pleriq; aūt mediū inter eos principes statuunt,
qui seuere, & eos, qui modeste imperium rexerint, quod post mul
ta parricidia & tyrannides resipuerit, quod multa donaria eccle-
się fecerit, Romanam ecclesiam illustrauerit, quatuor ecclesijs
Antiochenę, Alexādrinę, Constantinopolitanæ, Hierosolymi-
tanæ præesse voluerit, censueritq; vt Romanus Pontifex om-
nium princeps esset, sedesq; Pontificia imperialem honorifi-
centiam & potestatem hēret. Et si constitutioni transcriptę in capi-
tulo Constantinus, 96. dist. credamus, vrbem Romanam, occi
demq; Italiam Syluestro eiusque successorib. Pontificib. dono
dedit, sedemq; imperialē Byzantium transtulit, quā restauratam
suo nomine decorauit, abhinc Constantinopolis nuncupata,
auocatis senatu & patricijs nobilibusq; Romanis ciuibusque
213 cum vxorib. & liberis. At Pius † secundus, prius Aeneas Siluius
nuncupatus in dialogo longe aliter sentit, inuehitq; in legistas
& canonistas, qui cū maxima cura & diligentia disputare stu-
duerunt, an Constantini donatio Syluestro Papæ facta value-
rit, cuius Fel. meminit in c. solitæ, ad finem, extra de maiori. &
obedien. Card. de Cusa cum Pio Secundo sentit probareq; cō
tendit, Constantinū longe ante Syluestrū fuisse. Georgius Me
rula in historia quā de vicecomitib. scripsit, idē cum eis sentit, vt
quicquid Romana ecclesia Romæ in Italia obtinet, a Longo-
bardorū regib. primum, mox a Pipino, & postremo a Carolo
Magno Pipini filio habuisse testatur. Nouissima Georgij ver-
ba sunt, postquā modum concessionū factarū Pontificib. ac Lon
gobardorū regib. & Pipino & Carolo Frācorū Imperatorib.
factam descripsit, sic ait, & si quidam historiarū ignari & tem-
porū nescij ignorato rerū gestarum ordine a Constantino Syl-
214 uestro Pontifici datum referant. † Sic licet per res Romanas
peruagari, vt nihil prorsus veritatis ab eis exigi possit, suis eñ
tm̄ fauēt, vt postposita rerum gestarum veritate, ad nenias &
mendacia declinare audeant, neq; imposturas suis posteris re-
linquere erubescant. Religiosissimum. n. hunc Cōstantinum
referunt, quem tñ baptizatum fuisse affirmare non audeant.
Aliqui illum nouissimis dieb. monachum effectum fuisse asse
uerant, mox in ordinem sanctorum relatum, celebrariq. illius
festum dicunt 11. Calend. Aprilis, qui est dies 22. mensis Mar
tij. Alij vero ad extremum vitę suæ baptisma reseruasse, exem-
plo Christi, qui in Iordane a Ioanne baptizatus est, Ioā. primo.
Mar. primo, & Matth. 3. cap. Testes afferunt Diuum Hierony-
mum & Beatū Ambrosium. Alij vero morte pręuentū fuisse,
neq; ad Iordanem baptismi causa peruenire potuisse, sed in ea
villa extremo vitæ tempore baptizatum fuisse. Volaterranus
autem baptizatum fuisse Constantinum non affirmat, consta
te autem Cathecuminum fuisse. Mox ait libellum de elephā-
tia Constantini & Syluestri baptismate cum ab authorib. qui-
bus vtitur, maxime dissentiat, omnino reijciendum esse. Plati-
na ait a Syluestro baptizatum fuisse cum Crispo filio suo pul-
sis ab vrbe tyrānis. Sed inferant alij quicquid velint, quod om-
nes ferme sentiunt credendū esse ait, baptisteriumq; huius rei
cā ab eo magnificentissimi operis ædificatū fuisse. Orosius de
215 Constantini baptismate nihil scriptū reliquit. † Alij vero apud
Nicomedię villam publicam morbo interijsse dum cōtra Per
sas proficisceretur. Non ergo orbis dominator erat, qui vix
Constantinopoli securus permansit. Alij vero in Acyrone fa-
to perijsse. Alij Byzantio ad calidas aquas valetudinis cā egres-
sum e vita demigrasse. Hinc Sabellicus dum tam varia de Con
stantini baptismo & morte scripta legit, sic ait. Hæc quando
tam varie traduntur, neque pro certis affirmare ausim, neque
pro falsis refellere. Et iterū, Postquam de his quæ imperante
Constan-

Constantino per Pontifices acta sunt, tot ac tam varia scri-
pta fuisse comperit, sic inquit, Adeo omnibus temporum ar-
ticulis variant authores, vt nihil certi haberi possit, quod sequa-
mur. Ista est rerū a Romanis eorūve ducibus seu imperatori-
bus gestarū certitudo, vt nihil veri ab eis exigi possit. tm̄ enim
suis tribuere non dubitauerunt, vt non modo varia, sed etiam
falsa inserere & describere suisve posteris relinquere necesse
habuerunt. Hæc de Romanæ historiæ varietate commemora-
re existimauimus, vt vnusquisque aduertat, quantum Latini
seu Romani scriptos cum detractione aliorum populorum ad
sui nominis suorūque laudē suas historias (quid dico? historias?
potius fabulamēta sua) hmōi imposturis fœdare voluerūt. quos
dispunctor imitari non dubitauit, dū quæ Liuius & Plutarchus
famæ ac fabulæ tm̄ ascripserant, vera rerū historia omissa, vt ob
scenum aliquod in Gallici nominis ludibrium pro suo suæque
gentis more transcribere nō puduerit, Volaterranū in hoc se-
cutus. quanquā Georgius Merula Longobardus in principio
historiæ vicecomitum nonnihil rerū a Gallis gestarū, vt ad vi-
cecomites, qui a Longobardis originem traxisse profitētur, fa-
216 ciliore successu perueniret, recognoscere nō dubitauerit. † Pu-
gnant iterum scriptores qua parente Constātinus natus fuerit.
Namque ex Claudia Claudij filia natum Platina & Pompo-
nius Lętus scribunt, quod verum non esse plerique affirmant,
cum Pollio Claudium omnino sobole caruisse dicat. Alij vero
ex Helena, quam Constantinus pater in delicijs habebat, pro-
cessisse tradūt, hocque diui Ambrosij authoritate probant, qui
Helenam Constantini matrem stabulariam vocat inter Britā-
nos natam humili loco ob formam Constantio patri tantum
dilectam, quam coactus est postea dimittere, ac Theodoriam
Maximiani Herculei alias Maximini Herculei priuignam du-
cere. Volaterrannus autē Britannicis annalibus adhærens He-
lenam Constantini matrem Coel regis Angliæ fuisse ait, sed
frequens est fere omnium scriptorū opinio aduersus Volater-
rannum. De Iulio Pontifice, an Cōstantini tempora attigerit,
dissentiūt inter se scriptores, cum aliqui Constantinum extre-
mū diem clausisse dicant Iulio primo Pontificem agente. Alij
vero Marco Pontificatum moderante mortem obijsse. Hæc &
huiusmodi similia Romanam historiam mendosiorem red-
dunt vt quibus potius credere debeamus, incertū sit. Constan-
217 tinus † moriens quatuor sibi successores fecit, Constantiū &
Constantinum & Cōstantem fratres Constantini prioris, quē
magnū vocant, filios, & Dalmatiū ex Constantini fratre Ana-
baliano nepotem, quem nō diu superstitem permisere fratres.
tertio enim post Constantini magni patrui sui mortem anno
a cōsanguineis interfectus est. tametsi nonnulli asserant insul-
tu occisum fuisse, dissimulante Constantino filio maiore na-
tu, Alij vero Constantino non tam probante quam repugnā-
te, alij (vt Platina) nolunt sciente potius quam iubente Constā-
te, alij factione Constantij in oriente a militibus occisum fuis-
se. Nec patitur Constans fratrem suum Constantinum diu vi-
uere. Interceptum enim ducibus suis occidi iussit. Alij vero dū
incaute aduersus fratrem pugnaret, apud Alsam, qui Venetiæ
fluuius est, occubuisse dicunt. Alij cum per nefas aduersus fra-
trem arma cæpisset, cum vulnere ictus humi iaceret sine pur-
pura incognitus, multis ictibus confossum fuisse asseuerant.
Non ēt multo post, Constans dum otio luxuręi intenderet vo-
lēs Gallias opprimere omnibus exosus vir, a militibus Magne-
tij comitis interficitur, coniuratione in oppido, cui Helena no-
men est, nō longe ab Hyspanis facta. Alij apud Augustam Ger-
maniæ ciuitatem trucidatū esse affirmant. Alij (vt Platina) Cō-
stantem varia fortuna contra Persas pugnantem seditione mi-
litari coactū intempesta nocte prælium suscipere, tandem victū
fuisse, Alij, cum libidini intenderet formosisque pusiunculis,
quibus cū debacchatur, illorū tenera ætate fruens, insidijs para-
tis quiescentem, & venatione fessum intra tentorium nihil tale
metuentē a suis interfectum fuisse. Isti sunt Romani seu Roma
norū tyrannorū mores, qui iure eos mundo imperare fecerūt,
quique non militibus suis, sed neque suis domesticis imperare,
218 neque ab eis cauere potuerint. Ad Constantiū † solū Constāte
fratre suo a Magnetio occiso neruꝰ totius tyrannidis deuolutus
est. Cuius fauore & authoritate Arriana hęresis inualuit, vnde-
cimāque illo authore & persequente passa est ecclesia persecu-
tionem. Similiter aliorum persecutora multis persecutionem
passus est. In primis a Magnetio, quem Cæsarem fecerat, ad-
uersus quē prælia multa Constantinus sustinuit, & in quibꝰ oēs
pene Romanę vires defecerunt. Iā tm̄ tota Italia & Africa Ma-
gnetius potiebat. Aduersa ēt fortuna ꝯ Persas pugnauit fuga-
tusq; est, & victus a Sapore Armenias amisit, & Nisibim Myg-
doniæ vrbē victor suo nomine Antiochiā nominauit Gallias ēt
suos duces insi stauit. Illaria defecit Britānone duce. Ob id Gal-
lus Constantij patruelis Cęsar a Constantio factus illum Oriē-
ti præfecit, vt de fratre, sicuti aiunt, vltionem caperet, sed nō diu
Gallus in fide permansit. aduersus enim Constantiū ceruicem
erexit, quē Constantius propterea occidere procurauit missis
Scutario & Pentadio notario & Apodemo, qui apprehenso
219 Gallo manus post terga vincto ceruicē absciderūt. † Decētius
aūt Magnetij frater, quē Magnetius Cæsarem fecerat, dum la-
sciuiret, & oīa petulanter ageret, milites in se concitauit, coactus-
que est laqueo vitā finire, seipsum. n. laqueo suspendit. Nō de-
fuit Syluanus, quē milites Cęsarē appellauerant, cū ob id suspe
ctū hēret, haud multo post occidi iussit, cuius morte adeo exul-
tauit, vt prę gaudio insanire cæperit. Ex Pōponio Leto hoc ex
cepimus. Nec ille insanus Domitiano sanior erubuit suis ma-
nib. titulū suū scribere, Constantius totius orbis dominus, qui
toties victus erat. Cū Persis. n. post graue vulnus in prælio acce
ptū ad hostes transit, & vt pacē ab hoste obtineret, Syngarā &
Vitardum & Amedam vrbes insignes, vt dimitteretur, ex cō-
posito reliquit. Nec eo secius per Iulianū patruelē Galli fratrē
Constantij Constantini maioris fratris filiū, quē sibi vt Gallias
220 reuocaret, Cæsarē fecerat, † dū sic a Persis superatū fuisse Con
stantiū Iulianus intellexit, Italiā & Illyricum inuadit, & parte
imperij, q̄ Constantius occupabat, priuauit. Et dū hæc a Iulia-
no facta essent, animum ad Iulianū prosequendū disponit. Sed
dū itineri se adiungit, qui tot & tantos persequutus erat, veluti
priuatus inter Siciliā & Cappadociā in Mopsone oppido mo-
ritur. Isti sunt mundi dñi, quib. neq; terra neq; aqua neque aer
obediuerunt, sed in obscuris tenebris cum Arrio & asseclis suis
221 hæreticis tenētur. Iulianus, qui & apostata cognominatus est,
eo quo prædiximus modo Augustū se nominare fecit, & Ro-
manum principatum vsurpauit. Et postq̄ orationē in senatu
aduersus Cęsares oēs, qui eum præcesserant, habuit, vitia illo-
rum detestans, & veluti monstrosa prodigia affirmans, vir om
niū pessimus Christianos ex integro more ante actorum Cæ-
sarum seu tyrānorum persequutus est, nō tm̄ aperte, sed & do
lis & arte ad suā trahere insaniam enixe procurauit. Et dū bellum
aduersus Persas a Constantio captum persequi intēderet, vo-
uit se oēm Christianorum sanguinē perdere, si victor de Per-
sis euaderet. Ille incomposito agmine exercitum siti & fame
oppressum amisit, & per vastos desertę regionis cāpos fugiēs,
ab hoste lancea transfixus est, & dum oīum vilissimus aposta-
ta moreretur, vociferabat, vicisti Galilæe, vicisti. Sic ille clamās
cū multa miseria dies suos clausit. Nunc quæso dicat mihi qs
nam est is mundi dñs, qui vix loculum habuit vt sepulturę tra-
deretur. Nō desunt Romani scriptores, q referant eum multa
præclara in Gallia fecisse, quæ longe a vero aliena sunt, cum
postq̄ Cæsar a Cōstantio patruele creatus fuisset, statim Illyri-
cum Italia occupauit, nec inde ab ea discessit, sed ad persequē-
dum Constantium, vt oīno imperio illum priuaret, studium
conuertit, sicuti supra memoratum est. Fingunt ēt eum Augu
sti nomen pertinacissime respuisse, quod tam animo se affe-
ctauit, vt ad interniciem, vsq; Constātij continue perseuerauę-
222 rit. Iouinianus † post miseram & infęlicem Iuliani mortem
Romanum principatum inuasit. Ille vero, sic vti plerisq; pla-
cet, Iuliani mores non sequutos Christianos fouit, & hoc pa-
cto Romanum exercitum duob. prælijs tam graui afflictū pla
ga, quē a Sapore Persarum rege, a quo tenebatur, recepit, pa-
cem, nō tm̄ dixerim honestam, sed pernecessariam obtinuit,
vt reliquias exercitus conseruaret, Nisibe & Mesopotamia Sa
pori relictis. Nec multo post, vt pleriq; opinantur, calore pru-
narum & nitore parietum nuper calce illitorū suffocatus in Il
lyrico octauo post mense q̄ imperium occupauit, vitam cum
morte commutauit. Alij vero nimia crapula extinctum fuisse
affirmant. An hic, quæso, mundi dominus, qui nec crapulam
superare potuit, quare nō Augustus ab augendo, sed ab angu-
stia qua a Sapore oppressus est, angustus, nō Augustus dici po-
223 test. Eo sic mortuo † Valentianus mox successit, quem pleriq;
testantur, ꝯ Valentem fratrem quem imperij consortem fece-
rat Christianos defendisse, edictoq; prohibuisse, ne vlla Chri-
stianis inferretur iniuria vel molestia, maluisseque missionem
cū rubore a Iuliano apostata pati, quam dijs immolare & pie-
tatē offendere, suasionib. autem socrus & vxoris Gratianum fi
lium suum nedum puberem Augustum appellasse. Valens
224 † aūt ob id Christianos persequi non cessauit, tametsi ab Eudo
xio Arrianę prauitatis antistite ex baptismo sublatus fuisset,
sed vir patrino similis Arrianam perfidiam sequi non dubita-
uit, qui vt facilius Christianorū sanguis exterminaretur, quot-
quot inuenire potuit monachos, clericos, & Christianos arma
sumere coegit, & si qui militare nolebant, fuste necari iussit,
hi vero qui ad militiam se præparauerant per vastas Aegypti
solitudines errare coegit, quo factum, vt magna Christianorū
multitudo ob Aegypti sterilitatem, serpentum abundantiam,
extincta sit. Alij vero a Valentis ducib. interfecti sunt. Isti sunt
mundi domini, qui orbis machinam dirigunt. Sed non defuę-
runt eis inobedientes. Namq; Procopius Constantinopolim in-
uasit & dominatum eius arripuit. Manna etiam Sarracenorū
regina oēm pene Romanū attriuit exercitum, limitesq; quos
voluit sibi statuit. Saxones & Burgundiones multis prælijs Ro
manos duces cum omnibus suis copijs oppresserunt & fude-

runt. Franci hunc Valentianũ hostiliter persecuti sunt, vt Ita-
liam perpropere repetere coactus sit. Sarmatæ Pannonias e
225 Valẽtiniani potestate maxima vi eripuerunt. † Gotthi Italiam
penetrauerunt, & totã pene Italiã tunc vastauerũt. Cũ autem
Valentinianus tot iniurias vlcisci cogitaret, subito sanguinis
profluuio ad Brignonẽ oppidũ extinctus est. Nec Valens fra-
ter cũ Gratiano suo nepote tam valens fuit, vt tot populos,
Romanos duces infestantes prohibere potuerint, quo minus
ab eis omnem Romanũ principatum & dominationẽ eripue-
rint, in seruitutẽq; redegerĩt. Nec satis mirari possum, tam etsi
in tractatu nõ plurimũ circa id institerim, vnde hæc processit
opinio, vt Frãci hoc Francicũ nomẽ Valentiniani iunioris tẽ-
pore, de quo hic noster sermo est, filij acceperint, propterea ꝙ
Alanos Valentiniano rebellãtes coegerũt obedire, ob idque
tributo decẽnali leuatos fuisse, mox lapso decẽnio solitũ tribu
tum Valentiniano denegasse, ob idq; Francos fuisse nũcupa-
tos, indeq; Francicũ nomen originẽ sumpsisse, ꝗ gentẽ a Scy-
this deriuasse Longobardicus dispũctor longe lateq; vocife-
rat. Mox seriosius explicabimus. Interim Valentis & Gratiani
& Valẽtiniani iunioris & fratris alterius matris nati gesta pro-
226 sequemur. † In cõperto nanq; est Firmũ, alij vero Thirmium
etiam tũc Africã occupasse, eãq; vastauisse, quẽ a Theodosio
Theodosij patre, qui extinctis Gratianis Imperator factus est,
superatũ fuisse. Pleriq; etiãnum affirmãt haud multo post a
Valẽte in præmiũ rerũ per eum in Africa gestarũ interfectũ
fuisse. His tẽporibus Gotthos etiã Italiã inuasisse, Hũnos Got-
tos suis sedibus deturbasse, quod maximo fuit Romanis detri
mento. Ob id.n. maiori manu bellũ aduersus Romanos redin
tegrauerũt, & Valente Romanorũ duce ferociter Romanum
æquitatũ fuderunt, legiones non magno negotio orbauerunt,
227 & solutas in fugã verterũt fœda fugientiũ cęde edita. † Valens
etiã ipse viuus in hostiũ manus peruenit, qui mox ab eis igne
cõsumptus est. Eodẽ impetu & successu Cõstantinopolim oc
cupauerunt. Iste est Valens nõ valẽs mũdi esse dñs, ꝗ Gottho
rũ flãma obedientẽ fecit, non terrę, nõ aeris, nõ maris, cui
ignis dñatus est. Isti sunt, quos illi mũdi dños vocãt. Multa præ
ter ea cõfecta fuisse vno atq; altero modo scriptores referunt,
vt pene in omnibus dissentire inter se videantur, in tẽporibus
maxime, quibus Põtificibus, quibusve Romanis ducibus conti
gere, vt difficile dictu sit, sicuti Sabellicus ait ꝗ parũ interdum
constent sibi authores. Ex eo satis videri põt, quanta Romanæ
historię fides habẽda sit, vt authores ipsi assentanei & vere pu
228 [illegible] inter se passim legant. Gratianus † de igne cõsumpto
Valẽte Romani orbis, seu verius Romanæ vrbis principatum
[illegible] sit, quẽ [illegible] in sui principatus initio tutatum
fuit, sicuti vt Neruæ similis fuerat, [illegible] ad Reipublicę Roma-
næ [illegible], quæ [illegible] præ-
mebat, Theodosium [illegible] in regni [illegible], præter [illegible] rebus
[illegible] Marte [illegible] pace [illegible] stratus est, per-
petue cum Athlarico Gotthorum rege [illegible] ꝙ nõ
[illegible] fuisse [illegible]. [illegible]
Romanę [illegible], Parthi, alijq; populi [illegible] Ro
mani [illegible] vocant. Romanos duces [illegible] &
[illegible] & [illegible]
tẽdeb [illegible], Hunnos, [illegible] vero Alanos dicunt, [illegible]
rebus subuenirẽt, [illegible] Maximũ, qui [illegible]
[illegible] in Hispania Imperator creatus erat, ꝗ res non mediocrẽ
in Gratianum [illegible] cõmouit, vt [illegible]
destitutus [illegible] pere coactus sit. Et dum in Italia fugeret, a
suis militibus ĩtercepts [illegible]. Alij vero a Maximo ex im-
prouiso adortũ fuisse, & in Italiã transire ꝑperantem [illegible]
fuisse. Isti sunt orbis [illegible], qui [illegible]
te vagi trucidãtur. Valentinianus Gratiani frater [illegible] flumi
[illegible] est. Profugus [illegible] ad Theodosiũ qui Byzantij [illegible] erat,
se contulit, a quo fraterne, sicuti [illegible] Maximo &
Theodosio inter se [illegible] gladiãtibus [illegible] Maximum in manus
Theodosij & Valentiniani incidisse, [illegible] Gratiano
[illegible] & [illegible] supplicio [illegible]
[illegible] Sabellicus ob id
[illegible] frequentẽ [illegible] authoribus [illegible] efficere, vt parũ
[illegible] res & tempori constent. Et in eo [illegible] distinctio
non [illegible] solum nobis nõ constare, sed nec rerum [illegible]
[illegible] in obscura & ambigua tẽporũ rõne [illegible], vt neq; ve-
229 ritate [illegible] excipere [illegible]. † Sed Valentinianus omniũ
relatione in Arbogasti Alanorum prin [illegible] manus incidit, a quo
Viennæ strangulatus est, & laqueo cadauer eius suspensum.
Ecce quõ Valentinianus Gallis imperauit, nõ Gallis, sed illi
laqueus imperauit Arbogasti authoritate. Quidã Eugenius no
mine, quẽ nõnulli Francum fuisse affirmant, Italiam inuasit
Gallorum & Germanorum manu fortior factus. Sic de mun-
di dominis agit, sic de his tanta apud omnes populos etiã bar-
baros habita est ratio, vt laqueo vitã finire cogantur. Tametsi
Põponius Lętus dicat sic Gratianorum prolem fauente cœlo
defecisse, & illorum tertium parum bellicosum Romæ cum

a palatio ad hortos Sallustianos secederet, conficere, vt dice-
230 bat, Parthicam expeditionem, extinctum esse. Sub † hæc tem-
pora surrexerunt, sicuti præmisimus, Alani, Hunni, Gotthi, Vã
dali, Longobardi, & prius his Burgundiones, Arriani etiam Iu
stinę matris Gratianorum crimine inualere, & Christiani ope
muliebri persecutionẽ passi sunt. diuusq; Ambrosius Medio-
lanensis episcopus plura eo tpe pp Arrianos sustinuit. Scoti ẽt
Picti a quo Pictones dicti credunt, ẽt tunc vtranq; Britanniã
occupauerunt, & Galliã Aquitanicam penetrauerunt, longe
lateq; oĩa vastantes, quibus neq; Theodosius, de quo nunc ser
mo erat, neq; alius resistere potuit, quin sedes in illa Britannię
insula & in Gallia Aquitanica sibi statuerint. Sua nĩa adhuc re-
231 tinẽt. At Theodosius, † qui cum Valentiniano Romanũ prin-
cipatũ occupauerant, vt cõmemorauimus, postꝗ Valentinia-
nus laqueo ab Arbogasto Alanorũ præfecto suspensus est, so
lus postea principem egit. Et vt quietum suum esset imperiũ
fœdus cũ Athlarico Gotthorũ rege percussit nõ minus specta
tum, & optatum quam necessarium, vt. s̄. diximus. Et licet de
Theodosio prædicẽt scriptores, vt ab alijs tyrannis differre de
monstrarent, magna Christi cõfidentia cum hostibus concer-
tasse, victorẽq; ob id euasisse constanter affirment, vt mox ex-
plicabimus, inficiari tñ nolunt Theodosium multa ac varia ty-
rannico more perpetrasse facinora. In primis præcepisse quin-
que hominũ millia in ciuitate Thessalonicensi trucidare, sed
huius tam crudelis tamve immanissimi criminis haud multo
post pęnitentiã egisse. Ob id tñ varias hostiũ incursiones susti-
nuisse pleriq; scribũt, Orosius maxime. Ab Eugenio.n. quem
Arbogastus, qui Valentinianũ suspẽdio vitam finire coegerat
in Theodosij ęmulationẽ Imperatorẽ fecerat maxima vi im-
petu adortus est, cũ quo atq; cũ Franco adhuc pagano diu ac-
riter & ancipiti bello manus conseruit, insidijsq; quibus hostis
illũ interceperat perijsset, nisi plus oratione ꝗ sua virtute adiu
232 tus fuisset. Noctẽ. n. totam in oratione cõsumpsit, vt testis est
Orosius, Solus.n. inquit, corpore humi fusus mente cœlo fixus
orabat. Quo factũ est, vt Arbitionis alterius patris ducis ope
asseueratus diluculo prœliũ redintegrauerit, simulq; ac bellũ ge
ri cepit turbo magnus venti exortus est, qui hostiũ ora preme
bat, vt recipeandi spiritus virtus nõ esset. Aduersis.n. vẽtis flan-
tibus sagittę in hostẽ reuertebant, vt nullum Theodosianorum
militem offenderẽt. Vnde strages hostium maxima secuta est
& victor euasit. Eugenius aũt ipse captus & interfectus est, cu-
ius mors Arbogastum coegit in rebus tam desperatis manus
violentas sibi inferre post partam de Eugenio victoriam. Nec
multo post superstes permansit, sed acta de iniuriosa, & tyrã-
nica Thessalonicensiũ omniũ cęde pęnitentia morbo corre-
ptus Mediolani moritur. Dicunt. n. paulo antequam a diuo
Ambrosio ob Thessalonicensiũ cladẽ ecclesiæ ingressus pro
hibitus esset, egẽ tulisse, vt principiũ iniæ sup animaduersio-
nę piatę, in tricesimũ d ẽ differentur, vt pęnitẽtię seu miseri-
cordię locus esse posset, & ista lex Theodosiana, cuius caput
est, Si vindicari posita est sub titulo, de pęnis. C. li. 9. Archadius
& Honorius Theodosij filij regnũ assumpserunt, qbus Theo
dosius tres viros adiutores ob teneram illorum ętatẽ præfecit
qui filiorum noĩe Rempublicã regerẽt, Ruffinũ, Salconẽ, &
Gildonẽ, quo factũ vt res Romanę apertius declinare cęperũt
Nam qui pfecti a patre fuerant, puerorũ ętatẽ aspernantes, nõ
filiorũ, sed suo nĩe principatũ vsurpare cõtenderũt. Mastezel
Gildonis frater, alias Mascelger, sicuti Platine placuit, vel sm
Orosiũ Mastezel, Gildonẽ Africæ vsurpatorẽ domuit & fuga
uit. sed Mastezel seu Mascelger nõ diu in opinione perman-
sit. sibi.n. Africam, dominandi libidine permotus, addicere &
occupare voluit. milites tantam perfidiam nõ sustinentes ap-
233 prehensum trucidauerunt. † Gotthi interea Cõstantinopoli
tanũ imperiũ inuadunt fugato Archadio & Salcone ductore
suo, Romanumq; exercitum delent fugantq; Athlarico tunc
Gotthorũ rege, ꝗ nõ barbare, sed cũ modestia principe digna
suis mandat, vt cęde & sanguine, quantũ fieri posset, abstine-
rẽt, neq; in eos seuirent, ꝗ ad Basilicas beatorũ Petri & Pauli
cõfugerent, & mox relicta Roma superius Lucanis & Bracijs
apud Constantiam vi captam moritur. Huic a Gotthis suffe-
ctus est Astolphus, cui in animo fuit Romam totam diripere,
& prorsus euertere. Postremo nõ Romam, sed Gotthiam no-
minare voluit, successoresq; suos deinceps non Augustos, sed
234 a suo noĩe Astolphos appellari instituit. † Qualis & quãta fue
rit Romanæ vrbis attritio, ruina & clades, declarat Orosius.
lib. 2. c. vltimo. Hanc.n. non dissimilem fuisse illi, quam conti-
gisse. s̄. diximus, dũ vrbis Roma tota excepto Capitolio a Gal-
lis incensa est, re vera, inquit Orosius, pares sunt, & conferun-
tur inter se hæ duę captiuitates illa, s. Gallorum sex mensibus
deseuiens, ista Gotthorũ tribus diebus transcurrens, reliqua
prosequatur quilibet idoneus lector, & iterum cap. 19. de viro
que Gallorum & Gotthorum Romanæ vrbis excidio ait, Ne-
que vero Gallorum meminisse in homini collatione debeo,
qui continuo pene anni spatio incensæ euersęque vrbis at-
tritos

tritos cineres possederūt. Et idē lib.7.c.43. Astolphū, inquit, in
animo habuisse, ardēterque inhiasse obliterato Romano no-
mine, Romanū oē solū Gotthorum imperiū facere, essetque
Gothia ꝙ Romania fuisset, fieretq; Astolphus ꝙ quondā Cę
sar Augustus. Honorius dū hęc ab Archadio fratre suo gerūt
a Salcone impetitur, accersiuit n. Vandalos, Alanos, Sueuos,
& Burgundos, sicuti Romani & Italici scriptores volunt, vt rē
Romanā oīno perderent, Visigothos ēt solicitauit vt Italiam
inuaderent, vt faciliore successu Honorius & Archadius oppri
merentur. Pannoniā in primis occupant. Athlarico rege con-
stituto, quo duce Italiam inuadunt iunctisq; Radaganosi alte-
rius Gotthorum ducis armis Romā obsident, depopulātur &
irrumpunt. Profligationē aūt Radaganosi cum populoso suo
exercitu descripserunt, sed adeo varie vt Neoterici Romanæ
historiæ scriptores dicant nullū esse, qui aliquid de ea affirma-
re audeat, vt ne Orosius, qui id temporis erat, nihil certū reli-
querit, atq; ob id opinari magis q̄ historię veritatē scribere vi-
235 deātur. † Mortuo Athlarico, sicuti prediximus, Astolphus rex
sufficitur, a quo Roma iterum obsessa, vt capta, direpta, vasta-
ta, & ruinis turpiter deformata est die primo Aprilis, anno sa-
236 lutis, 12. ac quadringentesimo. † Per id tps, vt plerią; ipsorū cō-
memorant, Galliæ a Vandalis, Sueuis, Hunnis, Burgundis &
Alanis occupantur, a Gotthis & Vandalis Hyspanię penetran-
tur, & vi occupantur. Burgundi maiorē Belgicę Galliæ partē
inuaserunt, & abhinc nomen illa prouincię plaga retinuit. Fi-
nes aūt suos ad mare vsq; dilatauerunt, Narbonensi & Arela-
tensi prouincijs suo principatui adiunctis. Pleraq; ēt alia fabu-
losa & vere commentitia scribuntur, quę nullius fidei testimo
nium habent, vt haud multo post explicabimus. Cōstanter. n.
affirmant Honorium ab hmōi insultib. Gallias liberasse, & cō
silium habuisse, Hyspanias, quas Gotthi nuper occupauerant,
recuperandi, & Romā & ab omni barbariæ liberandi, & mox
Constantiū ab eo militię præfectū inedia & rerū omnium in-
opia Astolphum ad extremū sic constituisse, vt coactus fuerit
in vlteriorem Hyspaniam transmigrare, atque per hanc cām
Astolphū a suis criminatū fuisse, ꝙ Placidię vxoris suæ & soro
ris Archadij & Honorij illecebris allectus Romam & Italiā
non sua virtute quęsitam dimisisset, & ob id imperiū eius de-
trectasse, nec multos dies īteressisse, quin Astolphus a suis oc
cisus sit, Venserico in locū eius rege creato, quē cū simili volū-
tate affectū cognouerunt, simili rōne interficiunt, Vallia rege
facto, q Africā statim inuadit, tādē re cū Honorio composita
Placidiā Honorij sororē restituit, q̄ Constantio Honorius nu-
ptā tradit, ex quo Valentinianum suscepit. Pollicitus est Vallia
aduersus Vandalos partē Hyspanię occupantes auxiliū pręsta
re. Ad hmōi operā nauandā Constantiū Cæsarē factum fuis-
se, belloq; pręfectū, quo duce, sicuti aiunt, Gotthi & Alani supe
rati sunt, de hisq; Romę triūphasse Athalo Romano, quē ma-
gnus hominū fauor ad imperij fastigiū extulerat, capto. Et dū
Constantius res ad Hyspanēse bellū præpararet, septimo post
mense q̄ Cęsar appellatus fuerat, mortuus est, in cuius locum
ab Honorio Eccius patricius Romanus suffectus est, qui Bur-
gundos, vti dsit, compescuit. Francos Germanicā gentē, vt Sa-
bellicus scribit, in suos fines retroire coegit, desiderās Alanos
persequi, qui Gallatiā sibi vendicauerant, quib. Vandali & Sue
ui non defuerūt. Nec valens Eccius tantam multitudinē susti-
nere, retro in Hyspaniā copias Romanas deduxit, datis illis co-
mitib. Castino & Bonifacio, qui non plura in eos, q̄ Eccius, ob-
tinere potuit, & Bonifacio qui pariter relicta Hyspania in Afri
cā trāsfretauit, quib. damnis Honorius afflictus ira percitus de
cessit. Et si hæc oīa longe a veritate aliena sint, si tñ veritas in
eis esset, recte inferri pōt, Honorium & Archadiū aliosve ab
eis creatos Cęsares mundi dños non fuisse, quib. tot populi im
237 perauerunt. Sed verū non est. Theodosiū † neque Honorium
& Archadiū Theodosij filios imperiū in Francos habuisse, ne
que Gallias illis paruisse, multo ēt minus verū esse, Gallos tūc
Romano imperio obediuisse, dum a Gotthis Roma vastata,
incensa, ruinis & cędibus deturpata, & deformata est, quemad
modū & Longobardicus dispūctor tam ꝯstanter asseruit Oro
sij authoritate fretus, aut illius, sicuti ait, qui Chronicō scripsit
quisquis ille fuit, Romanos prius ab imperio desciuisse quam
Gallias, nimirū inquit a Gotthis Romam prius captā q̄ Gal-
lias ipsas. Et sic capta, inquit ille, a Gotthis Roma imperij fides
apud Gallos permansit. Quæ oīa cōmētitia sunt. Nō enī Oro-
sius, q tūc cū Roma a Gotthis capta, euersa & incēsa est, cruo-
re Romano mūdata, tū in scribebat historiam, sicuti ex tribus
nouissimis suę historię capitibus satis ꝯstare pōt, dixit Gallias a
Gotthis immunes non fuisse, sed ex aduerso scribit Gotthos in
duo agmina diuisos tūc fuisse, Ostrogotthos & Visigotthos, &
dū Ostrogotthi Romā diripiebant, Visigotthi Gallias & Hy-
spanias inuadebant, & prelijs multis affligebant. Hac ratione
non pudebit Orosij dicta transcribere ex 38. 40. 41. & 42. capi-
238 tibus lib. 6 historiæ Orosij. In capite enim 38. † Stiliconis Ho-
norij soceri perfidia describitur, de quo sic ait, Patuit enim

quod sub imperatore imperabat, Eucherium filium suum, si-
cut a plerisque traditur, in imperio quoquo modo substituere
nitebatur. Quāobrē Athlaricū, cūctāque Gotthorum gentem
pro pace optima & quibuscunque suppliciter orantē occulto
fędere fouens, publice aūt & belli & pacis copia negata ad te-
nendam, alias legit ad terendam terrendamque rē publicā re-
seruauit. Præterea gentes alias copijs viribusque intolerabiles,
quibus nunc Galliarum, Hyspaniarumque prouincię premū-
tur, hoc est Alanorū, Sueuorū, Vandalorū, ipsoque simili mo-
tu impulsorū Burgundionū vltro in arma solicitās deterso se-
mel Romani nominis metu suscitauit, eas interim ripas Rheni
quatere, & pulsare Gallias voluit. Ex cap. 39. postquā Orosius
in c. 39. mortē Stiliconis soceri & Eucherij filij, qui talia in Ho
noriū moliti erat, quos coacto magno exercitu Honorius su-
239 perauerat, si ait, † adest Athlaricus, trepidā Romā obsidet, tur-
bat, irrūpit, dato tñ, pręcepto prius, vt si qui in sancta loca præ-
cipueque in sanctorū Apostolorū Petri & Pauli basilicas con-
fugissent, hos in primis inuiolatos securosque esse sinerent, tū
deinde inquantū possent prædę inhiantes a sanguine tēpera-
rent. Mox prosequit vrbis direptionē, cuius s. mentio facta est.
progrediamur vltro ad 40. caput. Ex c. 40. hæc transcribo, An-
no itaque ab vrbe condita millesimo centesimo sexagesimo-
quarto irruptio vrbis per Athlaricum facta est, cuius rei q̄uis
recens memoria sit, tñ si quis ipsius populi Romani & multi-
tudinē videat, & vocē audiat, nihil factū, sicut ēt ipsi fatent, ar-
bitrabit, nisi aliquātis adhuc existētibus ex incendio ruinis for-
240 te doceatur. † Et post pauca iterū Orosius eodē c. ait, Interea
añ bienniū Romæ irruptionis excitatę per Stiliconē gētes Ala-
norū, vt dixi, Sueuorū, Vandalorū multęque cum his alię Frā-
cos proterunt, Rhenū transeunt, Gallias inuadunt, directoque
impetu Pyreneū vsque perueniunt, cuius obice ad tps repulsi,
per circūiacētes prouincias refundunt. His per Gallias debac-
chantibus, apud Britānias Gratianus municeps insulę tyrānus
creat, & occidit, per reliqua prosequere quæ delectabunt. Ex c.
41. hoc excerpsi, Multa nūc mihi de huiusmodi rebus facultas
loquendi foret, si non fm omnes homines apud vniuscuiusq;
mentē conscientia secreta loqueretur, irruptę sunt Hyspanię,
cędes vastationesq; passę sunt. Nihil quidē nouū. Hoc enī nūc
per bienniū illud, quo hostilis gladius seuit sustinere a barbaris
ꝙ per ducentos quondam annos passę fuerant a Romanis, ꝙ ēt
sub imperatore Gallieno per annos ꝓpe duodecim Germanis
euertentibus exceperunt. Et iterū eodē capite, Quamq̄ & post
hoc quoque cōtinuo barbari execrati gladios suos, ad aratra cō-
uersi sunt, residuosq; Romanos vt socios, mō vt amicos fouēt,
vt inueniātur iam inter eos, qui malint inter barbaros pauperē
libertatē, q̄ inter Romanos tributariam solicitudine sustinere
Quamquam si ob hoc solū barbari Romanis finibus immissi
forent, ꝙ vulgo per orientē & occidentē ecclesię Christi Hun-
nis, Sueuis Vādalis & Burgūdionibus diuersisq; & innumeris
credētū populis replentur, laudanda & attollēda misericordia
Dei videret, qñquidē & si cū labefactatione nostri tantę gentes
agnitionem veritatis acciperēt, quam inuenire vtique nisi hac
occasione possent, nec vlli dubium est. Et Georgius Merula in
primo rerū a vicecomitibus gestarū, ait Ostrogotthorū reges
& Eruli cōiunctis viribus & armis cū Gallias atque Germanias
direptis vrbibus non sine magna cæde vastassent, in Italiā arma
241 conuertunt. Nō ergo † Gallia fidē Romani principatus obser-
uabat dū a Gotthis Roma præmebat. Iā actū erat bienniū, quo
a Vandalis, Sueuis, Alanis & Burgūdionibus nō Gallia tm̄, sed
& Francia, si Galliam a Francia distinguere licet, & Hyspania,
teste Orosio, opprimebatur. Et quamuis de Gotthis plura hic
transcribi possent, illa consulto remittimus ad eos, qui Gottho-
rum historiam plenius transcripserunt. Satis est nobis ex alieno
& extero testimonio comprobare, Gallias Romani imperij
fidem non obseruasse, dum a Gotthis Roma quatiebatur, incē-
debatur, & ruinis deformabatur. Et ꝙ ex annalibus Francis
huic nostræ disputationi conuenire comperimus, recēsere cu-
rabimus, vt lucidius constet hæc in Gallijs Archadij & Hono-
rij tpibus gesta non fuisse, sed Theodosio eorum patre Roma-
nū statū occupāte facta fuisse. In quo annales nostri ab Orosio
non plurimum differre videbunt. quamquam dum tractatum
scripsimus, cōem illum errorē secuti, Valētiniani tempore, qui
Honorij filij fuit, gesta fuisse scripsimus, sed cum paulo diligen-
tius res a Gallis gestas repetere curauimus, non puduit, quæ cō-
242 perimus regnoscere. In principio enim † principatus Theodo-
sij Franci, qui Sicambriam incolebant, vniuersam Germaniam
vrgere cœperunt, quos cum Theodosius, qui Romanas res mo
derabat, cohibere tentauit, aduersus eos missis Nāma & Quin-
tino militum præfectis cum copioso Romanorū exercitu, qui
Frācos adorsi sunt, victoria ad Francos declinauit quare Nam-
ma & Quintinus Eracliū & Iouinianum duos alios ex Theo-
dosij ducibus accersiuerūt, illorū aduentu redintegrata pugna
est. In quo prælio Franci tā fortiter Romanū impetū sustinuerunt,
vt Eraclius & Iouinianus fuga salutem quærere festinauerint,

tantaq; in eo prælio Romanorum strages habita est, vt Fran-
243 ci Romanis & finitimis populis formidini fuerint, † cœperūtq;
Ibio duce, quē alij Codionē vocant, finitimas prouincias suo
imperio adiungere, occupata pene tota Gallia Belgica. Eo ēt
tēpore Burgūdi Lugdunū occupauerāt, & Gothi vniuersam
Aquitaniā subiugauerant. Agebatur cum hæc fiebant annus
Christianæ salutis trecentesimus octuagesimus septimus. Re-
bus sic prospere & fœliciter ab Ibio gestis anno salutis 399.
mortuo Ibio Marcomirū regē statuunt, qui 20. post annos Frā
244 ci patris consilio vtentes † Pharamundum nō tam bello quā
consilio præstantem, regem faciūt. qui Salicam legē instituit,
vt nulla deinceps de futuro rege creādo qō suboriretur, neq;
electione, sed successione ad proximiores masculos referret,
exclusis fœminis. Successus tādē Fācorū adeò fœlices & fausti
fuere, vt abinde Franciū nomē vbiq; celebre fuerit, quo factū
est vt ob singulares eorū virtutes & præclara facinora & in ec
clesiā bene merita in omnibus concilijs conuētibusq; ecclesia
sticis primū locū Franciæ reges obtineant meruerito; Franco
rū regnū Christianissimū iure & merito appellari. Nostra ēt
ætas Lutheranæ hæresis obscenitate fœdata recte cōprobat. So
lus. n. Frāciscus primus Christianissimus Frācorū Imperator
& moderator subeundę homini prouinciæ corā & tuendę ec-
clesię solicitudinē pro Christianæ & catholicæ fidei integrita-
te conseruanda assumpsit. Carolus vero modernus, qui Ro-
manorū se principē profitetur, nō parū a priscis Romanis prin
245 cipibus differre visus est, † dum anno Christianæ salutis mille-
simo quingentesimo vigesimoseptimo a suis ducibus Roma
obsessa, capta, & depredata est, Clemente tūc Pontifice agēte
captiuo facto, virgines sacre vi corrupte, templa expilata, reli-
quie sanctorū in terrā cōculcate. Nec prætioso Christi corpo
ri parcitū est, quo minus a Lutheranis militibus, quorum ple-
nus erat Cæsarianus exercitus, tanquam aliquod infidelitatis
signū, sicuti aiunt, & in Lutheranis eorū erroribus appellāt, &
vociferant, inique, peruerse & infideliter spargeretur & con-
culcaretur. Mirū igitur non est, si tēplorū, seu basilicarū beato
rū Petri & Pauli aliorūq; apl'rum, martyrū, confessorū & vir-
ginū rationē non habuerunt, si dño dñantium Deo ac dño no
stro Iesu Christo honorē & reuerentiam exhibere dedignati
sunt. Nō tā seuere, tā barbare, tā hostiliter Athlaricus Gotho
rūrex, & illius exercitus Romā tractauit, vt. s. post Orosiū do-
cuimus. Sed cū pestis hec & clades recens sit nihil vlterius cō-
memorare necesse est. Et ne forte succenseat aliquis qua scri-
psimus, tamēcubā, quę de vrbis direptione, Clementis capti-
uitate Galeacius Capella Mediolanensis li. 7. rerū in Italia ge-
starū scripserit. Inquit enī, neque dies ille, quo alma vrbs prędę
fuit, quo ipse diuerū reliquie altaribus erute sunt, quo tot vir-
gines intra castos parietes occlusa libidinem co. cte fuerunt
militū explere, quo non modo in homines, sed ipsa etiam in
marmora & antiquas Romanorū statuas sęuitū est, finem de-
dit malorū. Nā milites dispersus in tota vrbe per domos pau-
lo ante direptas hospites, Cardinales, epōs, principū oratores,
ciuesq; & mercatores, ac demū totū Romanū populū quibus pau-
lo ante innumeras deprędati erant, nihil omnino sup ere-
rat, ac alendū tm exercitū cogere, ipsiq; per ludibriū sacerdo-
talibus vestibus induti vrbē perequitabant, & tanquā ibi eorū
perpetuū foret domicilū, quæcūq; ad voluptatem & delicias
pertinet, quęrebant, neq; exercitū Italicū, qui vicinorū populo
rū in studiū & fidē continere nitebatur, neq; Francorū regē
metuēres qui aliū exercitū validissimū parabat duce Lautre-
cho ad cōprimendas in Italia Cæsarianorū vires, & præsertim
ad restituendā Pōtifici libertatē. Dicat mihi quęso, aliquis sa-
ni sensus, vter exercituū Athlarici Gothorū regis, sci. Cęsaria
ni cū Roma Romanisq; & sanctorum reliquijs imo ipso Deo,
maiore hostilitate barbaraq; fęditate vsus sit, si Orosio credē-
dū est de his, quæ ante obsessam & captā Romā & in ipso Ro
manę vrbis excidio a Gothis militibus acta sunt, pariter h &
Galeacio Capellę fides adhibēda est de his, que ante Mediolanē
si bello scripsit, cuius verba fideliter superius transcripsimus,
omnibus cogitandū relinquo. Sed quid de Pōtificis captiuita-
te vulgus opinabatē non prætermittā, sane hanc Clementis ca-
246 ptiuitatē recto Dei iudicio contigisse arbitratum est, † qd (ne-
scio qua occasione ductus) Pontifex in Francorū Christianis-
simū Francorū regem cū Carolo prædicto & Henricho An-
glorū rege ad Burbonij aliorūq; regiorū subditorū defectio-
nē abiecto Carolo in suū regem & principem machinatione,
dolo, & arte solicitatā fędus percussisset. Hæc asserere erubē
scerē, nisi mutuę extarent epistolæ Clementis Pōtificis ad Ca
rolū prædictū & Caroli ad Clemētē, quas Carolus typis Ale-
manicis cudēdas dedit, quæ suo iussu, suo ve noīe vbiq; terrarū
publicatę extāt, & in omnium pene manus peruenerūt, a quibus
nō nullas particula excerpere curauimus, ne videamur impo
sturā aliquā abstruere. In primis ex Clemētis Pōtificis epistola Romę expedita die 23. Iunij millesimo quingentesimo 26.
Pontificatus Clementis anno. 3. clausula sequens transumpta
est, Postea vero cū hic Pontificatus honor cōis in nobis patris
personā exposceret, decreuissemusq; abesse ab armis & bellis,
exercitusq; & milites nostros tuis iam bene constitutis reb. &
non modo non inferiorib. sed superiorib. etiam quam hostiū
tuorum reuocauissemus, tamen armis a nobis depositis neq;
ita fideli consilio ducib. tuis in Galliam transeuntib. neq; inde
pedem referentib. pecuniarum auxilio pro rerum nostrarum
tenuitate defuimus. Iterum in eadē epistola haud multo post
sequitur, Eis conuentionib. occurrere coacti sumus imminē-
ti periculo, quas tu optime nosti. Ex quib. vidisti tu profecto &
cognouisti quæ nobis esset cura, quæ cautio rerum tuarum, cū
nihilominus tibi rebusque tuis quam & nobis & nostris caue-
remus. Alia clausula, Si autem vel non cognouisti vel oblitus
es, erit tempus commodius quo ista exponamus, qui & Gallo
rum transitum in tui regni fines multis reb. rem orati fuimus.
Et cum, si societatem eorum voluissemus sequi maxima no-
bis prēmia non solum proponerentur, sed etiam essent parata,
ab instituto nostro non discessimus, plusque apud nos amici-
247 tię tuę memoria, quam premium vllum valuit. † Hęc Clemēs
Pontifex inclemens immansuetus, qui literas commenticias,
si sęculari viro de Pontifice dicere licet, & vere subdolas illu-
strissimæ Ludouicę Engolismēsi ducissę Christianissimi regis
matri perferendas suo tabellario dederat hac forma cōfectas,
Quātū dolorem accepimus, & q̄ animo sumus perturbati ex
hoc casu acerbo & inopinato, qui filio tuo regi pręstantissimo
& nobis omni amore clarissimo accidit, tuę prudentię est æsti
mare. Sed aduertatur quæso quisnam ille est doloris seu mesti
tię fucus, aut quis tam simulat seu verius fictitij amoris affe-
ctus, insuper quale hoc communis patris, vti ait, officium, &
an patris, an vero hostis personam induerit, ex sua epistola le-
gi viderique potest, qui non modo ecclesię pecuniam, quę bel
li neruus esse dicitur, ad perdendos Christi fideles conuertisse
non diffitetur, verum etiam arma & vexilla non dicam eccle-
siæ, sed sua hostilia cum Caroli populoso exercitu coniungere
non dubitauit, & ad oēm sui animi explendam volūtatem, vt
Christianissimū pię matris filium persequeretur, fędus Chri-
stiana religione indignū cū Carolo cęterisq; Christianis prin-
248 cipib. & potestatib. contrahere non erubuit. † Quo factum est,
vt thesauri ecclesię, qui ad alendos Christi pauperes ordinati
sunt, neque alijs vsib. destinari possunt, ad Christi fideles perdē
dos conuersi fuerint. Quid plura? ecclesiæ peculium, quod ab
antecessorib. Frācię regibus, quid dico? etiam ab ipso Christia-
nissimo rege acceperat, non tm̄ Christianæ pietatis & charita
tis immemor, sed & ethnicę quæ benefacientibus benefacere
nos admonet, expēdit, vt faciliore successu in hostium manus
rex prælibatus incideret, regnumque ipsum Christianissimū sa
crilegis manib. male perderetur funditusq; euerteretur, in hoc
Iulij, Leonis, & Adriani, suorum anteriorum Pōtificū vestigia
sequutus. Num hæc sunt Christiani gregis pastoris opera? Nū
cōmunis patris officia? An domini præcepta sunt? quæ omnes
Christi fideles ad pacem inuitant, & gladij materialis exerci-
tium non modo summo sacerdoti non committunt, sed neq;
cuicunque alij sacris initiato vsum permittunt. Delenda itaq;
est hac nostra tam infausta infęlicīq; tempestate Dauidis Spi-
ritu sancto pleni exhortatio, quæ rogare iubet, quę ad pacem
sunt, vt in virtute Dei pax fiat, quā dominus noster Iesus Chri
stus ad patrem suum ascendens nobis reliquit, præcipiens illā
quam suppliciter amplecti, vt filij Dei efficiamur. Nunc vero
spreta pace arma prædicantur. Nunc vexilla hostilia præparan
tur. Nunc acies ordinantur ad manus hostiliter conferendas,
gladiosq; gladijs acuendos inuitantur. Nunc ad prælium om-
nes deceruntur. Nunc sacerdotes bellorum ministri fiunt, vt nō
sacerdotes recte dici, iudicari possint. Accincti sunt gladiis,
amicti thoracibus, celati capitibus, tonsi crinibus ad modum
Thracici aut Alexandri. Nunc barbati Turcarū more incedūt,
vt in illo sodalitio petulantiores appareant. Quid plura? nihil
prorsus restat nisi vt sodalitij nomen, cuius Cæsar in sexto Gal
lici belli meminit, accipiant. Non hæc in Pontificem dicta pu-
tentur, sed in epistolas quæ dissidij & inimicitiæ, non dicerem
perfidiæ plene sunt. Ad Caroli epistolam diuertamus. Carolus
enim in peccatis excusationem quærens ob desertam & pene
desolatā Romam, stupratas in ea virgines Deo sacratas, pollu-
ta altaria corpore & sanguine domini nostri Iesu Christi san-
ctificata, sanctorū reliquias conculcatas, pretiosum Christi cor
pus contaminatum, sacrilegisq; manibus contrectatum, apo-
stolicū captiuatū, cardinales, alios denique ecclesiæ ministros
hostiliter custoditos, & cum graui ecclesiæ scādalo oppressos,
vestes, reliqua etiam ecclesiarū ornamenta in Dei & ecclesiæ
sanctæ ... ludibriū contrectatas & dissipatas. Sic ait, Nec quip
pe tantæ imbecillitatis censendi sumus, vt cuiuspiam artibus
seu dolis a vera coniunctione & amicitia diuelli valeamus, vbi
perfectus amicitiæ nodus intercessisset. Recte dicit, vbi perfe-
ctus amicitiæ nodus intercessisset. quasi nullus intercesserit, q
contrario operum laqueo non dissoluatur, minusq; nobis op-
pressio

pressio Italię minutioq; sedis apostolicę dignitatis ascribi po-
test, qui teste Deo nihil horum tentauimus, nec vnquam cogi
tauimus, verum omnem conatum, omneque studium adhi-
buimus, vt Italiam liberam & quietam redderemus, vt apo-
stolicam sedē in suo decore velut illius protector & defensor
stabiliremus. Prius autem quam ad reliquum procedamus,
considerandum esse puto, quam bono animo, quamve recto
synceroque spiritu ad tuendam ecclesię sedisque apostolicę li
bertatem, procurandamve ecclesiasticæ libertatis defensionē
249 motum se dicere potest, † qui Clementem anno integro post
quā a suis militibus in Adriani mole captiuus effectus est sub
fida sibi strictaque suorū militū custodia asseruari præcepit, ne
vllus ad eū pateret liber aditus. A cuius etiam manu & potesta
te nequaquam liber euasisset, nisi miles Francus duce Lautre-
cho superatis alpis penetrata Insubria totave Gallia transalpi-
na vsque Romam fracto & pene attrito fugatoque Carolino
exercitu Clementem cum ipsa Roma suæ pristinæ libertati re
stituisset. Actūque de illo erat, nisi perfidia Liguris Andreæ
Doriæ naualis exercitus Gallici præfecti, qua suorum more vti
solet, Carolini milites Neapoli obsessi suppetias accepissent.
Quem Lautrechus præcibus vincere nō valuit, vt in fi_e regis
vrbis Romæ Pontificisque liberatoris permaneret. Sed laxatis
solitæ & innatæ suæ infidelitatis habenis, obsessis, quam potuit
quæ ad victum necessaria erant, ministrauit. Quo factum est vt
terrestris exercitus, qui Solis feruore & peste plurimum atte-
rebatur, loco cedere non sine incommodo coactus sit. Istorū
testis est Galeacius Capella Mediolanensis Moroni perduellis
secretarius, in libro rerum in Italia gestarum septimo cuius su
pra mentionem fecimus. Pergamus ad reliquum epistolę Ca-
rolinę. Videat, inquit, quæso, sanctitas vestra, quibus fun-
damentis moueatur. Consideret, an hæc pastorali congruant
officio, vt hic sit gladius per vestram sanctitatem euaginandus
exercendusve, quem Christus in vaginam potius recondendū
cēsuit, & qui etiam in hostes fidei ab ipso Christiani gregis pa-
store regulariter exerceri prohibetur. Attendat hic vnusquis-
que qđ mox in eadem epistola scribitur. Non diffitemur tn̄, in
quit Adriano viuente postquam in illius gratiam sanctitas ve
stra reducta extitit, illius operam non modice frugi nobis fuis-
se in alliciendo eūdem Adrianum ad fędus illud defensiuum,
quo medio Galli iterum in Italiam redeūtes Mediolanūq; ob
sidētes fęderatorum pręsidijs denuo victi repulsique fuere. Id
demum sub vexillis & copijs eiusdem Adriani, in vimque præ
ambuli fæderis actū extitit, ꝙ vestra sanctitas opus manuū sua-
rum despiciens nouus homo factus nouaque dignitate assum-
pta nequaquam approbandū seu innouandum censuerit. Nō
possum satis admirari Carolinę epistolæ scriptorem quo nam
pacto tam varia, tamque pugnantia scribere cogitauerit. In pri
mis cum plus Adriano quam Clementi in hac re maxime li-
cuisse tam constanter affirmet. Clemētem quippe hortatur, vt
consideret, an pastorali conueniat officio gladium extendere,
& extentum vibrare, quē Christus dominus noster Iesus non
euaginandum sed potius recondendum, & in vaginam cōuer
tendum esse ait. Imo, sicuti ille inquit, neque in fidei hostes ab
ipso Christiani gregis pastore exercere permisit, Ioan. 18. capit.
Et tamen haud multo post, eundem Clementē cępti forte pę
nitētē arguit, falso tamen ꝙ Adriani antecessoris sui vexilla &
copias Pontificalemve exercitum, vti dicūt, ad illud perfide cō
iurationis fædus explēdum non permiserit, suarum manuum
opus, vti ille ait, despiciendo. In hoc enim Clementē, sui ope-
ris contemptorē improbat, & condēnat. Mox Adriani vexilla
& copias non tā laudat & extollit, quā approbat, totisq; visceri
bus amplectitur & deosculatur. Tametsi Adrianus nō in fidei
hostes, sed in Christianissimū regem Christique fideles, & ca-
tholicos arma & vexilla sua non catholica sed hostilia postpo-
sito, imò reiecto veri pastoris officio, vt ille plane cōfitetur, prę
parauisset, conuertissetque. Postremo, veluti præcedētium im-
memor, Clementē increpat, qđ gladiū, qui recondēdus est, nō
euaginandus, pariter & copias & vexilla sua pro Caroli voto
exercere recusauerit. Sed & mirādum quippe est, quomodo
hanc technā Clemēti scriptor, quisquis ille sit, imponat, cū tā
pertinaciter asserit Clemētē noluisse arma sua & vexilla Caro
linis vexillis & armis communi fędere coniungere. Cū ille ip-
se Clemēs tam aperte sua epistola declarauerit, totoq; spiritu
manifestare contēderit, deposito etiam communis patris offi-
cio, & pecunia, & omni ope sua Carolo suisq; rebus subuenis-
se, neq; in aliqua parte defuisse, spretis etiam quibuscunq; con
ditionibus quātumcunq; bonis & maximis a Christianissimo
rege sibi paratis. E_vt Clemētis verbis vtar, vt plus Caroli ami
citia suaque illius memoria quam pręmium vllum valuerit, ne
que ob_d a suo instituto discedere voluerit, sed potius Caroli
rebus occurrere, Gallorumq; in Italiam trāsitum hac ratione
multis rebus _rohibere. Ob quæ bñficia ab eo recepta Caro-
lū ingratitudinis accusat, vt ex Clemētis epistolæ pagina plus
æquo supra ostendimus. Quamobrem hoc argumentum seu
fundamentum, vti scriptor ait, quod ex sua epistola excipimus,
refugere non potest. Si summo sacerdoti, etiam in fidei hostes
arma & hostilia conuertere non licet, neque Christiani gregis
pastori congruat officio, nō etiam cuius alij sacris tamen initia
to exercere cōueniat, quemodo in Christianissimum Regem
& Christi fideles Iulio, Leoni, Adriano & Clementi extende-
re, & hostiliter exercere fas fuerit, cogitent omnes qui catholi
ci ac Deo deuoti sunt. Quid vlterius? non satis Carolo fuit im-
pium, & irreligiosum illud fædus cum Pontificibus contra di-
250 uinas, canonicas, & humanas sanctiones tangere. † Nam & va
fallos nō puduit, aliosq; Regis subditos ad Regis defectionem,
& rebellionem omni qua potuit arte inuitare, armaque in eū
assumere. In primis Carolum Borbonium per Adrianū Beau-
cennum Flandrēsem, quem ad hanc trunculentam & vere ty-
rannicam rebellionem implendam simulato mercatoris habi
tu perpropere misit, Elionora Caroli sorore Borbonio nuptui
promissa, vt facilius ad nauandum explendumque tam miserū
ac tam indignum facinus Borbonium, ac alios denique mul-
tos regni subditos, proceres, nobiles, & plebeios. & omnis ge-
neris homines, etiam episcopos, sacerdotes, & ecclesiasticos vi
ros multis iniquis suasionib. subdolis, ac perfidis suggestioni-
bus, & munerib. oblatis corruptos, ad tam infaustā tamve por-
tentosam defectionem, omni in hac re boni iustique principis
honore postposito. pro sua animi libidine cum Borbonio per-
duelles effecit. Ab his non longe abest Caroli cōfessio, qua ex
sua epistola excepimus. Nos, inquit, beatissime pater, excusa-
mus illius transitus consilium, nec impugnamus. Id tamen in-
consultis actum non extitit, qui in nulla ratione negare potera
mus, illustri cōsanguineo nostro duci Borbonij, Angelicis præ
sidijs freto pro sui status recuperatione, quo, eo quod nostris se
addixit obsequijs, priuatus extiterat. Durum enim ac prorsus
inhumanum visum fuisset, si eo duce vicesque nostras in Italia
agente obtenta de cōmuni hoste victoria, eiectisque inde Gal-
lis victricia arma eidem denegassemus, ad rerum suarum no-
stri causa, vt prætēdit, occupatarum consecutionem. Et quam-
quam hac sua epistola tam iniquæ, & quocūque etiam mini-
mo principe indignę defectionis sollicitationem excusare cō
251 mentis, & imposteris fucare contendat, † vt tamen rei veritas
me tacēte appareat, alienum & exterum ratus sum quęrere te
stimonium, hisque nostris commentarijs seu glossematis adiū
gere. Itaque ad Galeacium Capellam Mediolanensem Hiero
nymi Moroni perduellionis Caroliqúe Austriensis consiliarij
secretelium, qui omnium in hac re gestorum indubiam noti-
tiā habuit, sicuti in liminari suę historię epistola testatur, refu-
gimus, & quæ de his in tertio rerū in Italia gestarum libro scri
pta reliquit, transcribere non dubitauimus. Inquit ille, Quapro
pter cum rex ipse Lugdunum pergeret, illum visitauerit do-
mi ęgrotum se simulantem, ne in Italiam venire cogeretur.
Mox cū præcepto regio euocatus esset, lecticam vacuā, in qua
iacere se ęgrotum finxerat, biduū antequā detegeretur dolus,
deferri iussit, ipseq; se clā duob. tantū comitibus in Burgundio
num Comitatū, qui regis Caroli Cæsaris est, proficiscitur, vbi
duodecim pedium millia ipsius iussu quam occultius fieri po-
terat iam conueniebant, quib. cum primum rex alpes transis-
set, Borbonius bellum in Galliam erat illaturus. Nam iam an
tea per Adrianum Beaucenū Flandrensem Cæsaris oratorem
simulato mercatoris habitu ad se profectū cū ipso Cæsare con
uenerat eius sororem Elionoram in vxorē accipere, & de Gal-
lia cum eo & rege Angelico pactus fuerat, iniurias vlcisci cu-
piens, quas a rege sibi illatas existimabat. Cesset itaque ille apo
logię Madriacę refutator dicere, mentitum fuisse apologistā
Gallum, dum scripsit Borbonium pollicitis ad defectionem a
Carolo Austriensi impulsum fuisse. Nam suorum testimonio
quę apologiæ Madriacæ scriptor commemorauit, comprob-
bantur, quippe nemo non nouit Galeacium Capellam Hie-
ronymi Moroni perduellis a secretis fuisse, Moronūq; illum
omniū perduelliū, qui vnquā fuerūt, primariū Caroli, quē sui
Cęsarem appellāt, consiliariū fuisse, Cuius in hac re fidem secu
tus Carolus tot argumentis a se approbatum tanto affectu am
plectebatur, vt omnia arcana sua, in hac re maxime committe
ret, atque ob id Morono adeo domestica & peruia erant, vt ni
hil eo inconsulto Carolus faceret, huius defectionis acerrimū
fuisse mediatorem, & apud Leonem Medicem Pontificē &
Angelicū regem declamatorē. Galeacius vero consiliorū Mo
roni particeps erat, nihilq; omniū illorū ei occultū fuit, sicut
in eadē liminari epistola enixe contestatur. Iure igitur suorum
testimonia Carolus refutare non potest. Itaque apologię Ma-
driacæ scriptorem non mentitum fuisse, dū arte dixit Carolū
ad defectionem sollicitasse Elionora vxore sibi promissa, tam-
etsi Borbonius a rege natura benigno & humanissimo domi
suæ visitatus fuisset, omniave, quæ in secretis sui status erāt, pā-
dere non dubitauerat, nihilq; horum metuentem principē sui
exercitus, quem Lugduni paratum habebat, prout suo conue
niebat officio stabili regij comes erat, vulgus Connestabilem,
Romani

Romani Celerem vocabant, omnium tamen acceptorum be-
neficiorum immemor a rege domino suo deficere, illumque
intercipere veritus non sit. Sed ab Adriano Beauceno Flan-
drensi sollicitationibus & pollicitationibus superatus est, maxi
me quod Elionoram Caroli sororem futuram sibi vxorem ex
pectabat, sicuti Carolus suis literis & per oratorem suum pro
miserat, & Borbonij sequacium, qui tunc apprehēsi sunt, mul
ta huius conspirationis testimonia in regis cōfessibus recepta
sunt, quibus omnia cōiurationis media clarissime detecta sunt
mox iudiciū in reos criminis redditum est, quorū iudicio regis
ordinatione admissus sum. Tandē qui Marte vincere non po-
terat, sua suorūq; cōiuratorū & ministrorū, qua potuit arte, ex
vasallo hostē fecit, & subdito rebellē, & ex milite desertorē, ex
duce persecutorē, ex consanguineo parricidā, ex amico inimi
252 cū & proditorē. Quo fit vt is, qui Cæsaris successorē se prædi-
cat, recte iureque in hoc Cæsaris successor dici debeat. Cæsar
eñ, vt supra post Tranquillū in Cæsare docuimus, sp in ore ha
bere solebat, Si violandū ius est imperij gratia, in alijs rebus pie
tatē colendā esse volebat. tametsi Cęsar templa diripere & pręç
dari non erubuerit, vt superius in Cæsare docuimus. Carolini
ēt milites, ducesq; sui non omiserūt dum Romam expilabant
captiuū Pontificem suo imperio hostiliter asseruabant, & alia
sęua Romę facta, quæ prius post Capellam cōmemorata sunt.
Cæterum Augusti successor recte dici non debet, qui, vt Plu-
tarchus in apophtheg. scribit, proditores nō laudabat, tametsi
proditiones amaret, quas prisci Romani improbabāt, vt mox
docebimus. Hic non tantum proditiones amat, sed & prodito
res affectat, & ad proditiones prouocat, omnique studio inui-
tat. An non commemorare licet Marchionis Salutionum re-
gis in Italia vicarij defectionem, quam Caroli & suorum arte
& opera cōtigisse vniuersus orbis nouit? quem tamen nec diu
Carolus seruauit, sed violenta mors infęlix & infausta, & pro-
ditore merita, crimine tamen nō condigna, haud multo post
abstulit & rapuit. Taceo illustrissimi principis ducis Britanniæ
& Delphinatus, Domini Francisci primogeniti intoxicatio-
nem, ne forte dicatur memoriam amplius non extare prisco-
rum Romanorum, & maxime illius egregij & præclari faci-
noris Caij Fabricij Romani & Ethnici dum cum Pyrrho bel-
lum esset, ad quem Thunicares perfuga in castra venit polli-
citus, si præmium illi proponeret, se clam veneno necaturum.
Quem Fabricius apprehensum ad Pyrrhum reduci curauit, vt
pęnam de illo perfuga acciperet. quod facinus quantum a se-
natu laudatum fuerit, scribit Cicero in tertio Offic. libro, &
Valerius lib. 6. cap. 5. de iustitia. Inde receptum esse Romæ pro
uerbium Cicero testatur, Si gloriæ causa imperium expeten-
dum est, scelus absit, in quo non potest esse gloria. Sin ipse
opes expetuntur quoquo modo non posse vtiles esse cum in-
famia. Non igitur arte, sed Marte, sicuti Galli solent, vt testis
est Strabo in 4 non cum scelere aut proditionis aut defectio-
nis aut infamiæ. Hęc obiter dicta sunt propter illam de Cæsa-
ribus præstantiam, quam Romanæ historię scriptores magni-
faciunt, vt propter illorum deprauatos mores mundi domini
dici debeant. Ad institutum igitur reuertamur. Et nonnulla
in tractatu a me scripta sunt, quæ repetere nō est necesse, quan
tum autem ad nostræ disputationis vim, sufficit comprobare,
253 † Romanos duces aut reges vel imperatores, seu verius tyran-
nos, non mundi fuisse dominos, neque illis ius aliquod fuisse,
quod possit ratione, authoritate aut præscriptione recte com-
probari, vbi principatus his medijs & formis iure acquiri pos-
sit, quod sane indubitati iuris est non posse, vt in tractatu expli
cuimus, & haud multo post breuissime reuetemus. Neque eo
rum vllus vniuerso orbi imperauit, & id in glossematis suis. l. 1.
C. de Summa Trinitate & fide catholica. Longobardicus di-
254 spunctor recognouit. † Scythiam enim, & Sarmatiam, & vltra
Euphratem vniuersum Orientem nunquam paruisse Roma-
nis plane confitetur. Nullus etiam præter Semiramidē & Ale
xandrum Magnum Indiæ imperauit, sicuti Iustinus & Quin-
tus Curtius scriptum reliquerunt. Non etiam Archades insu-
læ Cæsari neque Augusto, neque cuiuis alii paruerūt, si verum
scribit Platina. Et, vt eidem placet in vita Pii Primi Pontificis,
Parthi vsque ad Antonium Secundum Romano non parue-
runt imperio, sed è diuerso Parthi centū & quinq; annis Afri-
cam totam occupauerunt Romanis vi expulsis. Non etiā Vā-
dali, neque Mauri, neque Archedonij, si Iustiniano credere de
bemus in principio Authenticorū tit. de hære. & Falci. Roma
nis paruerunt. Aliæ etiam prouincię, quę licet, vt res hominū
fm Dei iudicium volubiles sunt, cum propter regum & po-
pulorum iniquitates regna & potentatus sæpe de gente in gē
tem transferantur, quo fit, vt pleręque regiones aliquibus die-
bus, & mensibus aut annis Romanos victores habuerint, non
tamen sub eadem vi & potestate permanserunt, sed in liberta-
tem suam proclamantes de manu eorum eadem vi & virture
sese liberauerunt, & mox sæpissime Romanos sibi audientes
fecerunt, profligatis & pene ad interniciem Romanis rebus
deductis, vt ex præcedentibus videre licet, quæ non nisi a Ro-
manis & exteris scriptoribus excepimus, sicuti singulatim in
omnibus commemorauimus. & demum in seruitutem Ro-
255 mani pene redacti sunt. † Nam gentem exteram, quam olim
barbaram vocabant, victricē habent, & illis imperantem, vt nō
hodie Romanum, sed Germanicum sit imperiū. Deletum ita
que est omne Romanum nomen, quemadmodum de Hiero-
solymis Hieremias scripsit, Princeps prouinciarū facta est sub
tributo. Romā enim sui imperatores perdunt, dilaniant, incen-
dunt, ruinis deturpant, & deformāt, cuius in prædam subijciunt
virgines suas etiam sacras & vxores stuprant bona diripiunt, ec
clesias & basilicas suas prophanant, prædantur, & in equorum
stabula conuertunt, rectores suos captiuos efficiunt, & sub tri-
būto cōstituunt. vt nihil penitus suum dicere possint, nisi ope.
& virtute Gallica seu Francia cōseruentur, nihil a Francis quā
opē & auxilium expectātes. In tractatu enim scripsimus, quot
Pontifices Francorum regum manu in sede restituti sunt, &
quibus ab eis donati fuerant, sæpissime sua virtute & opera re
cuperauerunt. Quæ si forte plenius per singula reuoluere li-
ceret, vix vnicum volumē sufficeret. Et ne diu immoremur, ad
reliqua progrediamur, quæ Longobardicus dispunctor in Frā
cicam gentem Longobardica ductus inuidia detorsit, quam
Scythiæ gentem & efferam esse ob id affirmat non recordatus
originis Longobardicę gentis, cuius ipse non imaginem, sed
256 sanguinem demonstrat, † quæ quantum effera fuerit, quantū-
ve Romanos & Italię populos compescuerit, & sua feritate at-
triuerit, longe lateq; Romani seu Italici & Longobardici scri
ptores commemorant, delectanturq; eorum nonnulli a tam
effera gente processisse, & suorum imperatorū, quos sibi Ger-
mania tradit, stemmata gentis illius maiestatem representare
gloriantur. Horum omnium testes sunt Federici ambo, Hen-
richus, Sigismundus, Maximilianus, & nouissimus omnium,
de quo prius sermo habitus est. Nec inficiari quisquam potest
257 † a Scythis Longobardos originem traxisse, & ex ea Scythiæ
parte processisse, quę incultos & efferos hominum mores alit
& producit, ex Scendinaria Scythiæ insula, Laziardus ait. Alij
vt Geruasius Celeberiensis ex Scānauia Oceani insula, de qua
Burgundiones egressi sunt, quæ est inter Oceanum & Danu-
bium. Volaterranus ex Scandia Germanici maris insula. Scan
dia autem Scythiæ erat ditionis a qua Gotthi a Scythis eiecti
sunt. Georgius Merula ex Scandania maris insula. Robertus
Gaguinus ex Scandinauia Germanici maris insula processisse
ait, cui Sabellicus consentit. Pomponius Lætus ex Cimbrica
peninsula originē sumpsisse dicit. Corn. Tacitus in libro quē
scripsit de moribus Germanorum, Lōgobardos insulæ Ocea-
ni Germanici incolas esse asserit. Plinius scribit Scythicum no
men vsquequaque in Sarmatas & Germanos transire. Sabel-
licus Aeneade 7 lib. 7. Paulus Diaconus patre Lōgobardo na-
tus nō insula esse ait, sed cum terra circumquaque mari allui-
tur, quasi in modum insulæ nomē obtinuit Scandinauiæ. Mo-
res autem eorum barbari fuerunt, sicuti ex illis & alijs, qui de
258 Longobardis scripserunt, videre licet. Sunt † qui Longobar-
dos a longis barbis, quarum plena est nostra ętas, appellant. cui
maior & frequentior conuenit opinio, quod illis transeuntibus
Hynni, alias Hunni bellū parassent, vt eos interciperent, Lon-
gobardi vero mulieribus suis comas capitis ad maxillas men-
tosque alligauerunt, vt potius virorum habitum simulantes
plurium hostium multitudinem demonstrarent. Calepinus
autem authore Pontico non Longobardos sed Lingobardos
appellari voluit, quemadmodum Celtiberi a Celtis & Iberis
dicti sunt, sic Lingobardi a Lingonibus Germaniæ populis, &
Bardis Gallię populis facta vnione vnam gentem, & vnum no
men acquisiuerunt. Neoterici vero Langobardos, non Lon-
gobardos seu Lombardos vel Lingobardos vocari volunt. Et
Eginartus, qui Carolo Magno a secretis erat, in eiusdem vita
Langobardos, sicuti noui typi attestantur, appellat, quam elo-
cutionē omnes nostræ ætatis scriptores vsurpant. Paulus Dia-
conus vocabuli etymologiā explicat, quòd Lang lingua Scy-
thica seu Germanica longum Latine significat, & Bard lin-
gua Germanica, Latine barbam interpretatur, & sic Latine
composito vocabulo longa barba, non Langobarba dici de-
bet, & inde Longobardicus non Langobardicus, neque Lin-
gobardicus. Et si more Gręcorum vtendum esset, qui vocabu
lis Hæbreis syllabam vnam addebant, vt inquit Iosephus lib. 1.
antiquitatum. ca. 11. vt Noe Nochus, Abraham Abrahamus.
Adam Adamus, & sic de similibus, similiter Langbardus seu
Langbarda dici deberet coniunctione illorum duorum voca
bulorum Lang bard, iuxta Pauli Diaconi etymologiam. Sed
de lana caprina dicta puto. Nam siue Longobardos vel Lan-
gobardos aut Lingobardos. Lomgobardos vel Langbardos
eos dicas, populi barbari fuerunt, quos constat post eiectos ab
Italia Gotthos Italiam inuasisse, eamque a Iustini temporibus
vsque ad Carolum Magnum occupasse, & quas voluerunt le-
ges Romanis legibus abrogatis, vel antiquatis tradiderunt.
Francorum

259 † Francorum autem virtute hæc pestis exterminata est, & Ro-
ma, quæ toties vi oppressa est, quæ renouatos cineres consum
pserat, ope Gallica seu Francorum virtute restaurata est. Nam
& Pōtifices maximi quoties Romanam virtutem prorsus ex-
tinctam cognoscebant, nullius alterius suffragio vti arbitrati
sunt, quam Francorum præstantia & magnanimitate, quę in
hunc diernum vsque diem inualuit. Aliç namq; nationes nihil fę
licius aut augustius arbitrabantur, quam Romam atq; ipsam
Italiam totā expilare & perdere. Ruinę demonstrant, & adhuc
recens est illa Caroli Austrieñ. inuasio, cuius supra meminimus.
Galli vero nihil præstantius habent, quam Romam & Ita
liam ab alijs fœdatam & ruinis deturpatam in priorem formā
restituere, quod ęgre Romani & Itali admittunt. Obstant ēm
bella eorū ciuilia, & intestina, & perpetua odia, quibus seipsos
iugiter pręmunt. In tractatu plura scripsimus. ob id consulto
260 non repetimus. De † quorū antiquitate Longobardicus dispū-
ctor ait a Scythis originem sumpsisse, mox Germanicos effe-
ctos fuisse, secutus forte in hac re cuiusdam Hunibaldi histo-
rici sententiam, quem nō multo post Theodosij Imperatoris
tpa vixisse dicunt. Ille dicere solet Priamum iuniorē cū maio-
re hominum numero ad Scythiā venisse, quā Aeneas & An-
thenor, quos in Italiā profugisse vulgus opinatur, & vt suę hi-
storiæ fidem addat multorū regū nomina Hunibaldus descri-
psit, vel potius definxit. Scribit præterea ille in Scythia vrbem
Sicābriam nomine construxisse, cuius nullus authorum alius
illo antiquior meminit. Hunc sequitur noster Dispunctor. Iu-
uari forte illius opinio potest illorum authoritate, qui partem
illam Germanię quæ Meotidis paludibus clauditur, vbi primū
Francos aduenisse dicunt, inferiorem Scythiā esse quibus re-
fragatur plurimum antiquorum historicorum authoritas, qui
illos ad vtranque Rheni ripam eo vsque peruenisse affirmant,
illicque sedes statuisse vbi Sicambriam vrbem edificauerunt,
vt supra demonstrauimus. Cæterum hanc frequentiorem opi
nionem, quę de Francorum origine legitur, amplexus est Hu-
nibaldus, a Francione seu Francone Troianorum profugorū
duce Francos nomen sumpsisse. Cui veteres Francorum anna
les astipulantur. Veteres enim scriptores ita opinati sunt, Fran
cos Priamo primum duce mox rege contractis socijs ad oras
Tanais fluminis applicuisse, deinde ad Meotidis paludes Fran
cone duce peruenisse, a quo nomen acceperunt, ibique ciuita-
tem extruxisse, cui nomen Sicambria inditum est. Huic sentē-
tię Agathias Græcus historicus, qui circa Iustiniani tempora
historiam scripsit, ferme consentit, sicut Volaterranus alij etiā
plerique recentiores scriptores commemorant, Germanos ēt
Francos appellauerunt. Neque abs re est vt non multo post ex
261 plicabimus. † Francicum namque nomen antiquū est, sicuti
Cicero in epistola ad Atticū recte cōmemorat. Plerique etiā
illos fuisse dicunt, quos aliquando Sicambros nomen habuis-
se arbitrati sunt quorū Tranquillus in Octauio meminit, Ger-
uasius Cęleberiensis dum de partibus Europę tractat, post Gal
liam descriptam, sic de Francis loquitur, in harum, inquit, me
dio Francia est a Franco rege dicta, qui de Troia, vt quidam di
cunt, cum Aenea fugiens populo nomen dedit. Sane inquit,
in catalogo Romanorum & Francorum legimus & iudicum
vel regum Israel, quod dū Lapidoth. de tribu Ephram regeret
populum Israel octo annis, huius anno tertio capta est Troia
ab Assyrijs, tunc Aeneas & Phrygius fratres a Troia fugiunt.
Aeneas regnauit in Latio, Phrigius vel Prygas in Phrygia.
Post huius mortē Troiani in duas partes diuiduntur. Vna pars
Macedoniā petijt, vt suo potirentur auxilio. Alia quæ de Phry
gia progressa est, per multas regiones peruagando cum vxori-
bus & liberis electo sibi rege Francone, a quo Franci dicūtur,
multoque tempore cum pluribus gentibus pugnam gerens,
eo quod fortis esset in bello Asiam vastans, & iterum Europam
dirigens super litus Danubij inter Thraciam & oceanum re-
sedit inter quos Priamus & Anthenor post Ilion destructum
infami verecūdiam fuga obtegentes, ripam Tanais fluuij adie
runt, terminus Pannonię superioris iuxta Meotidas paludes pe
tentes, missisque per gyrum exploratoribus, repererunt locū
a communi hominum habitatione remotum, vndis marinis
circunseptum, ibique construxerunt ciuitatem Sicambriam
nomine. Strabo autem non Sicābros, sed Sugambros appellat
li. 7. quos Gallorum portionem esse ait. Sugambri, inquit, vici-
ni Rheni amnis accolę belli exordia factitarunt, cum Mello
nem belli ductorem haberent. Tacitus vero Sicābros appellat,
quos bella plurima aduersus Romanos fecisse commemorat.
Strabo sæpe res Romanorū in diuersa discrimina constituisse,
legatos suos profligasse, tres Romanorum ordines cum impe
ratore obtrūcasse ait. Volaterranus refert Agathiam Græcū
authorem, qui circa Iustiniani tempora historiam scripsit, sic
scriptum de Francis reliquisse, Francorum natio est Italiæ pro
xima & terminis iuncta veteres tamen hos Germanos dixere.
Nam circa Rhenum habitant, Galliæq; magnam partem oc-
cupant, qui quamquam, vt reliqui Germani sunt barbari, Ro-
mana tamen politia & alijs institutis vtuntur. Sunt etiam Chri
stiani & rectissimæ opinionis. Ex quo Volaterranus inquit, sa-
tis constat ex ea natione migrasse, quo trās Rhenum nunc quo
262 quoque Franconia dicta est. Sabellicus † Aenneade 10. lib. 3.
secutus Hunibal dum sic de Francis scribit, Sunt Franci, vt ali
quanto altius, quam alio loco fecimus. repetatur gētis origo,
Troia stirpe oriūdi, ferunt Priamum quendam ex maiori Pria
mi sorore ortū eodem tempore quo Anthenor & Aeneas in
Italiam venere per Euxinum & Meotim in Scythiā penetras-
se, vbi Sicābria sit vrbs ab eo condita, atque inde postea Sicam
bri dicti. Habuit Troiana manus, quæ illum secuta est, luxurio
sa incremēta, tenuitq; sedes, quas a principio sortita est, plures
ætates. supra satis explicatus est locus vbi Franci Sicambriā v-
bem primo construxerant, ex Strabone & alijs, quos supra cō-
memorauimus. Non pudebit, quòd Calepinus de illis scribit,
referre. Sicābri populi Germaniæ Menappiis finitimi ad vtrā-
que Rheni ripam habitantes. Hi crines natura flauos habent,
quos crescere sinunt, & artificio quodam intorquent. Martia.
lib. 1. Crinibus in nodum tortis venere Sicambri. Et Strabo li.
7. dū de Gallia scribit, de Sicambris sic ait, Primæ huius regio-
nis partes sunt Rheno proximæ ab ipsius fere fontis initio, quo
ad in pelagus infunditur. Et hæc est occidētalis plagę latitudo
vniuersa, quod flumen alluit. Eius autem portionem quādam
ad Galliam traduxere Romani, quædam vero in profundā re-
gionem transmigrans peruenit sicut & Marsi. Cæteri pauci
sunt & Sugambrorum portio. Tacitus autem libro secundo,
Sicambros ait ab Augusto in deditionem acceptos fuisse, pari
ter & Sueuos, regemq; Marolodinum pace obstrictum. Plu-
tarchus in vita Cæsaris ait, Duo maximi Germanorum popu-
li, quos Ipsas & Teuteritas appellant ad quærendos agros nu-
per profecti Rhenum traiecerant. & haud multo post ait, Cę-
terum ex his, qui transierāt. quadraginta millia ferro cęsa pau
cos remeantes excepere Sicambri. Ea vero Germanica natio
263 est. † Non ergo Scythica, sicuti Sabellicus, & Longobardicus
dispunctor post Hunnibaldum aiunt, Franci, qui mox Sicam-
bri ab vrbe ab eis cōdita aduentitiū nomē acceperūt, sicuti Ro
bertus Eaguinus in Francis annalibus recte post Iulium Cæsa
rem in sexto belli Gallici meminit, dum Cæsar sic scribit, Trās
Rhenum ad Germanos peruenit fama diripi Eburones, atq;
vltro omnes ad prædam euocari cogunt equitum duo millia
Sicambri qui sunt proximi Rheno, a quibus receptos ex fuga
Theuctheros, atque Vsipetes supra docuimus, transeūtes Rhe
num nauibus ratibusq; triginta millibus passuum. Eburones
enim citeriores Rheni ripas, Sicambri autem vlteriores inco-
264 lebant. † Nunc oppida, vicos & agros Sicambricos Geldrēses
appellant inter Mosam & Rhenum fluuium positi, pars eorū
diœcesis est Leodiensis. Vnde non a Valentiniano Frācos pri
mum appellatos fuisse. qui multis ante Valentinianum sęcu-
lis Franci nomen habebant. Et omni pene Gallia potiebantur
tur dum Valentinianus Imperiū inuasit, vt supra ostendimus.
265 † Non prętermittam nouum axioma Laziardi Celestini, quod
de Francis docuit libro 3. epitomatum. dicit enim post euer-
sam a Græcis Troiam. famosumque Ilij incendium instru-
cta acie Troianos primum in Thraciam delatos fuisse, quorū
pars Aeneam secuta est. Nec post multo ait. Nōnulli vero An
tenorem secutos mare Adriaticum nauigantes ad partes Ve-
netiarum appulerunt, vbi ciuitate, extructa, cui nomē Venetię
sedem sibi constituerūt. Sed cum ciuitatis angustia omnes ca-
pere non posset, contractis ex vrbe socijs Priamus ad oras Ta-
nais fluminis appulit, deinde ad Meotidis paludes Francone rę
ctore deuenerut, ex quo nomen sortiti deinde vocati sunt Frā
ci, ibique non mediocri extructa ciuitate, cui nomen Sicam-
bria, non paucis annis cōsederunt. Hanc tamen cū longo post
tempore Gothi solo æquassent ac diripuissent, alteram non
procul a prima nomine Francfordiam condiderunt, quam vs-
que ad Valentiniani tempora, si antiquis Francorum historiis
creditur, incolentes ex finitimis victoriam nonnūquam repor
tarunt. Non enim subsistere potest quod de Venetijs ait, a qui
bus Gallos seu Francos nomen seu exordium sumpsisse ait, vt
hoc Sabellicus recte demonstrat. Et qđ post Strabonem alios
pleroſque supra docuimus, quos a Venetis Gallis nomen ac-
cepisse testatum est. At hi qui post Troiæ excidium cum Ae-
nea & Anthenore abierunt, seiuncti ab Aenea & Anthenore
Frāci cū his, quos secū habuere socios, diuerso ab illis agmine
per Euxinum & Meotim ad Rheni ripas peruenerūt, vbi Si-
cambriam vrbem primo construxerunt, vt post Geruasiū Ce-
leberiensem supra commemorauimus. Nam & Parthemius
Phocensis testatus est, Francos Gallicam gentem appium mō
tes, qui inter Rhenum & Mosam sunt, accolere, vnde Carolū
Martellum & Pipinum eius filium originem sumpsisse Fran-
ci annales testantur. Nō ergo Francos Scythicam gentem es-
se sicut ominatur Longobardicus dispūctor in aperto est, sed
Germanorum fratres. Tāetsi in dispūctionibus & in annota-
tionibus & seu indice in tantū longe ab omnibus, qui antehac
scripse-

266 scripserunt, sentiat, inquit ille, † Germanos non dictos esse qđ
tanquam fratres forent Gallorum, ceu docti multi hactenus
crediderunt, sed ꝙ egregios viros præstiterint. Est enim mere
Theutonica dictio ex particula gar, seu ger, quod totum seu
robustũ, vnde & Caroli nomen quod virũ significat, conflata.
Valde autem maioribus nostris accesserunt a mano dedu-
ctę appellationes: sic enim Marcomani dicti sunt, sic Alemani,
sic Normani. Siquidem cum seipsis inuento nomine fuerunt
vocati, ceu scribit Tacitus, verisimile est id vocabuli patriã lin-
guam referre. Nisi vero quis putat veteres Theutonas tam ele
gantiæ fuisse studiosos, vt legatos Romam miserint nomen a
Romano senatu quo se vocarent petituros, elegans scilicet, &
mere Latinum. Non tam belle conueniebant inter Theuto-
nas & Romanos. Quin verisimile est, si quod vocabulum Ro
mani indidissent, non accepturos fuisse, vt epychoria cuilibet
genti pulchriora videntur. Et Galli id temporis suam linguam
habebant, quæ prorsus intercidisse putatur. Nam hodie Roma
ne loquuntur, non Gallice. Ne quis hic mihi ingerat a Gal-
lis sic appellatos Theutonas, affinitatis videlicet aut amicitiæ
causa. Nam id quidem somniauit hactenus dispunctor, qui
sua dispunctione ait verum sentire Accursium, qui Franci-
genas non habere filios in potestate tradidit, quod hi ciui-
tatis iura nunquam habuerint. Nec enim latere ait quan-
tum nugarum hoc in articulo recentiores quidam infarse-
runt, quos omittit, ne chartę dispendium ferat. Certe mirũ
est, quod tot & tantis nenijs nouę historię scriptor chartas im-
plere studuerit, sed & lectores tot nugis fastidire curauerit, &
non semel tantum, sed & tertio transplãtare non erubuerit.
Non repeto, quod ille sibi ipsi in hoc Francigenarum ordine
contrarius inuenitur, vt seipsum refellat, ne tedio lectorem af-
ficiam. Non pudebit tamen iterum Tacitum recentere in lib.
11. dum ait a Vitellio & L. Vipsano consulibus, cum de sup-
plendo senatu agitaretur, primores Galliæ quę Comata appel
latur, fœdera & ciuitatem assecutos, ius adipiscendorum in vr-
be honorum expeterent, sic Gallos Comatos ius ciuitatis fuis-
267 se assecutos. Ad Germanici † nominis originem disputatiun-
culam nostram conuertam, in qua nihil a memetipso scribe-
re intendo, in primis ille spreta veterum & recentiorum scri-
ptorũ authoritate tã constanter affirmauit, toliesve repetijt, vt
iam rauca cicada sit, fabulamque Accursij, quam de Romanis
scriptam reliquit in glo. l. 2. ff. de orig. iur. renouare videtur, dũ
Gręcos asserit Romam misisse, vt experirentur, an Romani le
gibus digni essent. sic Theutones legatos Romam misisse no-
men elegans & Latinum, non affinitatis aut amicitię cum Gal
lis accipere. Hac impostura ridiculosius nihil esse arbitror.
268 † Sõmiauit etiam ille iterum, dum dixerit Gallos suam linguã
non habere, sed prorsus intercidisse, nunc vero Romane non
Gallice loqui. Vix enim est, vt Galli Romane loquantur, cum
neque Romani ipsi id temporis Romane loquantur, toties
Roma ab exteris nationibus oppressa est, & ad vnum ciuibus
suis deleta, vt ne nuntius cladis saluus exiret, atque ob id Ro-
manũ nomen pene extinctũ sit, a Gallis primum, qui quingen
tis & pluribus annis Italiam occupauerunt a Belloueso Bituri-
ge & Gallorũ duce, qui regnante Prisco Tarquinio Romam
obsederat, & pace a Romanis auro redẽpta dimiserat, diuisis
mox duobus agminibus totã Asiam & Africam penetrauerat
obedientesque fecerat ad Marcelli vsque tẽpora. Sunt qui scri-
bunt, anno vrbis conditę 457. Romanos primum cœpisse extra
Italiam arma mouere primumque bellum aduersus Afros cę-
ptum fuisse Appio Claudio & quinto Fabio consulibus pugna
tũque fuisse feliciter in Sicilia, Appiũque de Afris & Hyerone
Sicilię rege triumphasse. Anno vero ab vrbe condita 627. C.
Cassium Longinum & Sextum Domitium Calui nũ consules
Romanos primos in transalpinos Gallos bellum intulisse, eo-
rumque regi Viturto nomine iuxta Rhodani flumen ꝟ [illegible] lo-
rum multitudinem interfecisse. Alij vero ab Annibo cum trã-
salpinis Gallis primum concertasse, & victoria clatum a Me
diolano Gallos deturbasse & expulisse, M. Claudio Marcello
& C. Cornelio Scipione consulibus. Et illis Plutarchus in vita
Marcelli ꝯsentire vř, a Pęnis, Epyrothis & sæpissime a Gallis
alijsq; multis populis, mox a Pipino & Carolo regibus, & Ger
manis, & Britãnis Vãdalis, Gothis, Alanis Normanis Hũnis
Lõgobardis. Postremo a Gallis seu Frãcis regibus quorũ virtu
te Lãgbarda progenies extincta est. Prætermitto Scythas, Epy
rothas alias deniq; nationes, & nouissime a Carolo Austriaco cu-
ius. §. meminimus. Soli autem Franci reges ab exterorum
nationum incursionibus Romam Italiamve totam defende-
runt ac tandem liberauerunt. Non igitur Romane, sed Galli-
ce seu Francice loquuntur Franci. Nam ex ipso idiomate satis
constat, in quantis differant, immo vt ex Gallica grammatica
Siluij videri potest, plus Gallicus seu Frãcicus sermo a Græcis,
quam a Romanis mutuatur, licet pleraque sint vocabula, quæ
a barbaris qui Gallias inuaserunt deprauata & omnino confi-
cta sint. Ex historia Eginardi, qui gesta Pipini, Caroli Magni,
& Ludouici Pij regum & imperatorum scripsit, legi palpari-
269 que potest. † Nemo non scit Romanos sępissime in Gallia li-
beros disciplinę causa misisse, Massiliam primum, vt Strabo li-
bro 4. testatur, dum ait, Indicio sunt res ipię, vt cum ciuitas ip-
sa paulo ante barbaris discendi refugio remitteretur, & Gallos
Græcis familiares comparasset doctrina ingens, Massiliæ etiã
contractus Græca oratione scriberentur, hac sane tempestate
nobilissimos Romanos pro Attica peregrinatione eo ad ca-
pessendas disciplinas aduentare suasit, qui bonarum artium cu
piditate capiantur. Plautus in cas. Massiliensiũ mores optimos
& probatissimos esse dicit, & mox Lugdunum, vt Iuuenalis
270 saty. 1. ait, Aut Lugdunensem Rhetor dicturus ad aram. † Ad
Germanorum nomen reuertamur, vnde originem sumpserit.
Cor. Tacitus libro, quem de situ & moribus germanorũ scri-
psit, sic ait, Germania omnis a Gallis Rhetijsque, & Pannonijs
Rheno & Danubio fluminibus a Sarmatis Dacijsque mutuo
metu ac montibus separatur. Cætera Oceanus ambit latos si-
nus & insularum immensa spatia complectens, nuper cogni-
tis quibusdam gentibus ac regibus quos bellum aperuit. Et ne
rum ipsos Germanos indigenas crediderim, minimeque alia-
rum gentium aduentibus, & hospitijs mixtos, quia nec terra
olim sed classibus aduehebantur, qui mutare sedes quære-
bant, & immensus vltra, vtque sic dixerim, aduersus Ocea-
nus raris ab orbe nostro nauibus aditur. Quis porro præter
periculum horridi & ignoti maris Asia aut Africa, aut Ita-
lia relicta Germaniam peteret informem terris, asperam cę-
lo, tristem cultu aspectuque, nisi si patria? Et eodem libro
nec multo post ait, Cæterum Germaniæ vocabulum recens
& nuper additum, quoniam qui primi Rhenum transgressi
Gallos expulerunt, nunc Tungri, nunc Germani vocati sunt.
Ita nationis nomen, non gentis eualuisse paulatim, vt omnes
primum a victore ob metum, mox a seipsis inuento nomine
Germani vocarent. Non ergo sicut dispunctor ille auguratus
est, Teutones legatos Romam miserunt, vt inde elegans & La
tinum nomen Germanum acciperent. Strabo libro suę histo-
riæ quarto sic ait, Cæterum antiquis ex tẽporibus hæc de Gal-
lis accepimus, Ex permanentibus adhuc confinium Germa-
norum legibus, natura enim & ciuilibus institutis ijs persimi-
les & cognatione inter se coniuncti vicinum colunt agrum,
quem Rhenus amnis separat paria maxima ex parte cuncta se
rentem. Non prætermitto in hac re Tacitum eodem libro de
moribus Germanorum sic dicere, ipse eorũ opinionibus acce
do, qui Germanię populos nullis alijs aliarum nationum con-
nubijs infectos propriam & synceram & tantum sui similem
gentem extitisse arbitrantur. Et libro septimo in primis sic ait,
Spectantes quidem in Septentrionem Istri partes sunt trans
Rhenum regiones, & Galliæ, quæ sunt Gallicæ gentes & Ger
manicæ vsq; ad Bastarnas & Thyrrengetas & Borysthenem adia
centes ore quæ inter hunc & Tanain & paludis ostium Meo-
tidis vocatur. Nec multo post ait, Statim igitur regionem trãs
Rhenum ad ortum vergentem Germani colunt, nationẽ Gal-
licam paulisper imitantes & feritatis abundantia & procerita-
te corporum, & colore flauo cum reliquis in rebus, & forma,
& moribus, & viuendi ritibus pares existant, quales Gallos di-
ximus. Ideo Romani hoc illis nomen iure indidisse mihi vidẽ-
tur, perinde ac eos fratres legitimos sane gallis eloqui volue-
rint. Legitimi namq; fratres Romano sermone Germani in-
telliguntur. Nec lõge a Strabone in quarto differt Cæsaris sen
tentia in 6. belli Gallici, dum ait, Fuit antea tempus cum Ger-
manos Galli virtute superarent, & vltro bella inferrent, ac pro
pter hominum multitudinem, agrique inopiam trans Rhenũ
Colonias mitterent. Itaque ea, quæ fertilissima sunt Germa-
niæ loca Cyrcinij, Hercyniam syluã, quam Eratostheni & qui-
busdam Græcis fama notam esse video, quam illi Orcynam
appellant, vulgo Tectosages occuparunt, atq; ibi consederũt.
Quæ gens ad hoc tempus his sedibus se continet summamq;
habet iustitiæ & bellicę laudis opinionem. Nunc quod in eadẽ
inopia, egestate, patientiaque Germani permanent, eodem vi-
ctu & cultu corporis vtuntur. Et Tacitus de moribus Germa-
norum sic ait, Validiores olim Gallorũ res fuisse summus au-
thorum diuus Iulius tradit, eoq; credibile est etiam Gallos in
Germaniam transgressos, quantulum enim amnis obstabat,
quo minus vt quæque gens eualuerat, occuparet, permutaret-
que sedes promiscuas adhuc & nulla regnorum potentia diui
sas. Igitur inter Hercyniam syluam Rhenumque & Menym
amnes Heluetij, vlteriora Boij, Gallica vtraque gens tenuere,
manetque Boremi nomen, significatque loci veterem me-
271 moriam quamuis ciuitatis cultoribus. Ecce † quomodo Ger-
mani cum Gallis affinitate coniuncti sunt. Belgę enim cum
Germanis, & Germani cum Belgis ob locorum seu agri vici-
nitatem promiscuo vtebantur connubio. Quamquã satis cõ-
stet Carnutes, Genabenses, eosve, qui mediam totius Galliæ
partem incolunt, eos fuisse, qui Germanos superabant, vltroq;
eis bella inferebãt, quique propter hominum multitudinem
agrive

agrive inopiam trans Rhenum Colonias mittebant, & a Dite
patre se prognatos prædicabant, quorum Cæsar eodem lib 6.
belli Gallici meminit. Illos etiam, qui ripas Rheni incolebant
Sycãbros a Cæsare appellatos fuisse, vt supra docuimus. Quo
autem modo Carnutes, & Genabenses, & alij Galli, qui me-
diam Galliæ partem occupant, & pariter Belgę cum Germa-
nis affinitatem contraxerunt, ex dictis Cæsaris percipi potest,
quod Gallorum gens, Franci maxime, post superatos Germa
nos in illis sedibus, quas occupauerant, permanserint statutis
Coloniis, præsertim circa Hercyniam syluã sedes suas statue-
runt. Huic rei Strabo consentire videtur, dum in 7. ait, Primæ
huius regionis partes sunt Rheno proxime ab ipsius fere fon-
tis initio quoad in pelagus infunditur. Et hæc est occidentalis
plagę latitudo vniuersa, quam flumen alluit. Eius autem por-
tionem quandam ad Galliam traduxere Romani. Quædã ve-
ro in profundam regionem transmigrans peruenit, sicut &
Marsi. Cæteri pauci sunt, & Sugambriorum portio. Post vici-
nos autem amni & aliæ gentes sunt inter Rhenũ & Albin &c.
His recte conuenit quod Geruasius Celebertensis in secunda
parte tituli de Europa a parte Septentrionis de huius voca-
272 buli etymologia scribit. † Germania, inquit, ad germinandos
populos dicta, quæ versus occidum Rheno, versus aquilonem
Albio flumine terminatur, de alpibus oriens mare ponticum
ingreditur. Cui Strabo consentit lib. 1. Ad iuuant hęc, quæ de
Celtarum origine omnes pene historici scripserunt, & Vola-
terranus plene cõmemorat. Inquit ille, Gallos omnes & Ger-
manos vno vocabulo veteres Greci Celtas, Romani Gallos ap
pellabant. Nam & Germaniam Comatam Galliam dicebant.
Postquam vero Rhenum transiere inque Gallorum finibus
cõstitere ab inita quodam modo affinitate Latini Germanos
vocare Gallos, deinde Græci Galatas ab Herculis filio. Beatus
Rhenanus Germanus in historia de rebus a Germanis gestis,
& in annotationibus ad Cornelium Tacitum in libro de mori
bus Germanorum, non tantum Gallos, sed & Francos Ger-
manorum germanissimos fuisse ait, locaque inferioris Germa
niæ, in quam primum transgressi sunt, insigniuisse. Germanus
etiam Germanus in Rapsodia quam ad Carolum Austriẽsem
scripsit, nihil potius aut vetustius, neq; pręclarius Carolo omi-
natur, quam quod ex Francico genere, quod & Germanũ es-
se contestatur, processerit, & quod Gallia quæ Belgica prius ap
pellabatur hodie Franciæ nomẽ assumpserit. Omnem deniq;
Germaniæ nobilitatem a Francis prosiliisse multis argumen-
tis confirmat. Verba Germani sunt, nostræ Germanię non par-
uam infligi contumeliam, cum illi sua eripitur gloria, Franco-
rum olim egregijs virtutibus parta. Et alibi Romanorum im-
perium Francorum sanguine emptum fuisse ait, breuiq; tem-
pore Italiam a Longobardis occupatam superasse, armaque vi
ctricia reportasse. Id etiam ex Pipini & Caroli Magni vita, quã
Eginartus, & Donatus Acciaolus descripserunt plus satis vide
273 ri potest. † Ob id recte axioma concludere licet, Francos, seu,
sicuti ille ait, Francigenas imperio subditos non esse, neque l.
in orbe. ff. de statu homi. ex his quę supra dicta sunt, aliter legen
dam esse, quam communis & antiqua textura demonstrat, in
vrbe Romana, & non, in orbe Romano, vt ex Orosio supra de-
274 monstratum est, cum † etsi in orbe legere quis potius mauult,
non maioris tamen effectus erit, quam in vrbe Romana, au-
thoritate Cor. Taciti in lib. de morib. & situ Germanorũ pro-
batum est, dũ ait, Vtque si dixerim aduersus Oceanus raris ab
orbe nostro nauibus aditur dum mox Romanũ orbẽ ab Asia
& Africa & Germania alijsq; locis & prouincijs asperis, quæ
præter magnum periculum horridi & ignoti maris inaccessi-
biles sunt, quorum terra informis & cęlo aspera cultu aspectu-
que tristis est. Et Iustin. in l. vnica. §. sin autem post cõmissum. in
his verbis, per diuersas orbis nostri regiones. C. de rapt. virgi. l.
vnica. in prin. C. de caducis tollend. ibi, necessariũ duximus pa-
tres conscripti in pacificis nostri imperij temporibus ab orbe
Romano recludere, vt & quod belli calamitas introduxit hoc
pacis lenitas sopiret, sed vera est Accursij in illa. l. in vrbe Ro-
mana. ff. de statu hom. interpretatio. cui recte conuenit tex. Iu
stiniani in §. fin. in authen. vt liberti de cętero. colla. 6. Non pi-
gebit Iustiniani verba hic trãscribere. Facimus autem nouum
nihil, sed egregios ante nos imperatores sequimur. Sicut enĩ
Antoninus Pius, ex quo etiam ad nos appellatio hęc peruenit,
ius Romanæ ciuitatis prius ab vno quoque subiectorũ peti-
tus, & taliter ex his, qui vocantur peregrini, ad Romanam in-
genuitatem deducens, ille hoc omnibus in commune subie-
ctis donauit. Ecce quomodo, in vrbe Romana, nõ, in orbe Ro
mano, legi debet. & in codẽ. §. sequitur Et Theodosius iunior
post Constantinum maximum sanctissime huius ciuitatis cõ-
ditorem filiorum prius petitum dedit in commune subiectis,
sic etiam nos, hoc videlicet regenerationi & aureorum annu
lorum ius vnicuique petentium datum, & damni & scrupulo-
sitatis præbentem occasionem & manumissorum indigentẽ
authoritate omnibus similiter subiectis ex hac lege damus. Re
stituimus enim naturę ingenuitatę dignos, nõ per singulos de
cætero, sed omnes deinceps qui libertatem a dñis meruerint.
Non ergo Iustinianus orbi vniuerso, qui oriente, occidente,
meridie, & septẽtrione concluditur, ius ciuitatis donauit, cui
ipsa italia non obediebat, vt ex præcedentibus videri, & ab ipso
Longobardico dispunctore colligi potest, dum de Theudebar
to Francorum rege loquitur dispunctione. 22. quem alij, sicuti
Sabellico placet, Childericum appellant, & in Francis annali-
bus non Theudebertus, sed Childericus nũcupatur. Qui gran-
dem exercitum comparauerat, vt in Thraciam penetraret &
Byzantio bellum indiceret, cum indigne ferret Childericus
Iustinianum hunc titulum Francus seu Francicus vsurpasse,
quem mors præueniens voti compotem facere non permisit.
Non igitur de orbe vniuerso, sicuti ille opinatur, legi potest,
sed de vrbe Romana tantum, seu orbe Romanæ ciuitatis, qui
vrbe Romana concluditur, vt post Cornelium Tacitũ osten-
dimus, cui conformatur textus Iustiniani in d. §. fi. in authen.
vt liberti de cætero, in his verbis, & taliter ex his qui vocantur
peregrini ad Romanam ingenuitatem deducan. in quo põde-
rãdum est verbum, peregrini, de quibus loquitur. l. 2. §. deinde
cum placuisset. ver. post aliquot deinde annos. ff. de orig. iuris.
authen. omnes peregrini. C. communia de successionibus, pri
sca autem ętas peregrinos hostes appellabat, Hębrei autẽ suos
aduersarios allophilos, hoc est, alienigenas Latino appellabãt
vocabulo. Horum testis est diuus Ambrosius in primo Offic.
lib. & in Actis apostolorum. c. 2. Romani qui habitabant Hie-
rosolymam aduenę a diuo Luca vocantur. Additur dissenta-
nea eiusdem interpretatio & in Accursium dispunctio in l. itẽ
275 in potestate. ff. de his qui sunt sui vel alieni iur. † dum ille ait,
Francigenas ius Romanę ciuitatis nunquam fuisse consecu-
tos, quod plane verum non est, nam si Antoninus Pius omnes
Romano subiectos imperio ciuitate donauit, & Francigenæ
imperio subiecti sunt, fateri necesse est Frãcigenas ius Roma-
nę ciuitatis non tantum ab Antonino Pio, verumetiam a Iu-
stiniano consequutos fuisse Quare illa dispunctio vera esse nõ
potest, qua dixit, Francigenas ius Romanę ciuitatis nunquam
fuisse consequutos, aut verum esse alterum axioma, Francige-
nas imperio subditos non fuisse, atque ob id ab Antonino Pio
& Iustiniano ius Romanę ciuitatis non fuisse assecutos, quic-
quid in l. in vrbe Romana, dictum sit. Et hac ratione verum
dixisse Accursium authoritate illius. l. item in potestate. ff. de
his qui sunt sui vel alieni iuris, & §. vnico de patria potesta. Frã-
cigenas non habere filios in potestate, cum vt Iureconsultus
& Iustinianus volunt, nulli alij sint, qui eam in filios habeant
276 potestatem, qualem Romani habent, † tametsi Galli vitæ ne-
cisque potestatem in filios haberent, vt Cæsar meminit in 6. li-
bro belli Gallici, quemadmodũ & Romani in suos habebant.
l. in suis. ff. de libe. & posthum. & l. fi. C. de patria potesta. Non
ergo vera esset illa. l. in vrbe Romana, seu in orbe Romano. dũ
ait, In vrbe Romana qui sunt, ex constitutione diui Pij Anto-
nini ciues Romani effecti sunt, vt sic legas, & intelligas, quod
Francigenæ, qui sunt in vrbe Romana, seu in orbe Romano,
277 ciues Romani non sunt effecti, quia subditi non sunt, † sed si
Francigenæ sunt in orbe Romano, sicut ille imperio subditos
esse ait, omnes ciues Romani effecti sunt. Et sic verum non di-
xisset Accursius, neque Dispunctor Longobardicus, Francige
nas non habere filios in potestate. Nam si Francigenæ ius ciui
tatis sunt ab Antonino Pio & Iustiniano assecuti, filios habent
in potestate, quia & ciues Romani illud ius in filios habent. Et
Iustinianus sic Antonini Pij cõstitutionem declarat dum ait,
Antoninus Pius ius Romanę ciuitatis prius ab vno quoque su
biectorum petitus, & taliter ex his, qui vocantur peregrini, ad
Romanam ingenuitatem deducens, ille hoc omnibus in com
mune subiectis donauit. Et sic non tantum hi qui Romæ pere
grini erant, & qui ab Antonino postulabant Romana ingenui
tate donari, hoc ingenuitatis beneficium consecuti sunt, sed
omnibus in commune subiectis concessit. Vbi ergo omnes su
biectos Antonini Pij constitutio comprehendebat, Francige-
nas comprehendit, quos dispunctor Lõgobardicus Romano
dicit imperio esse subiectos, quare tanquam inter se pugnan-
tes non mediocri inter se egent dispunctione. Non enim Iusti
278 nianus de aliis q̃ sibi subiectis legẽ facit. † Non igitur de Fran-
cis, quos constat Iustiniano nunquam obediuisse, neque subie
ctos fuisse, loqui intellexit. Longe enim ante Iustinianũ Fran-
ci reges in vniuersas Gallias. & in totam pene Germaniã im-
perium suum protraxerant, & Burgundiones Prouinciã mul-
tis ante Iustinianum temporibus cũ maiore parte Celticę &
Lugdunensis Galliæ occupauerant, non tãtum Romanis, sed
& Visigotthis eiectis, & in vlteriorem Hispaniam reiectis. Et
id temporis Romanum nomen pene extinctum erat, vt inde
exteris nationibus obedire Romani necesse habuerint, & ad-
huc illis Germani cum Francis imperant, Hyspani illos diri-
piunt. Ex his videre licet, veram non esse dispunctionem ex. l.
deprecatio. ff. ad legem Rhodiam de iactu. factam, quoniam
neque

neque Iason, neque Ioannes Igneus quicquam eorum quæ illis imposita sunt, cogitauerunt. In ea igitur somniasse illum puto multo minus illius interpretationem veram esse neque Græcam neque Latinam lectionem admittere hęc verba, qua lege Rhodiorum. cum in ea nulla quantumcunque minima litera vel syllaba deprehendi potest, quæ relatiuum, qua. significare possit. Secundo, non esse veram fabulam, quam ex Liuio in opprobrium Gallici nominis excipere voluit, sed imposturam commisisse a nobis ostensum est, quoniam quæ Liuius, & Plutarchus de Arunte Clusino, & vini potatione commemoraue runt, fabulę & famę non autem historię tribuerunt. Ex Liuio veram rerum a Gallis in Italia gestarum historiam supra ostēdimus. Tertio, verum non esse Francigenas Romano fuisse imperio subditos & in hac re absq; ratione Accursium reprehensum fuisse in l. itē in potestate. ff. de his qui sunt sui vel alieni iuris. Et ob id recte dixisse Accursium Fracigenas nō eo modo quo & Romani filios suos in potestate habent, quoniā imperio de iure subditi non sunt, vt in tractatu docuimus, & mox breuiter repetemus. Quarto verā non esse illius interpretationē seu euersionē. l. in vrbe Romana. ff. de sta. homi. vt superius demonstrauimus, & multo minus verū esse fidē Romani imperij post euersam & desolatam a Gothis vrbē Romanā apud Gallos permāsisse. Quæ id temporis priusquā Roma a Gothis præmeretur, Gallia ab eis delebatur, vt totam pene Galliam sibi obedientem fecerint.

Repetitionis Io. Ignei in §. Non alias. Pars Quarta.

SVMMARIVM.

1 *Regaliæ iura possint ne priuilegio acquiri, aut tempore præscribi. & num. 34. & 71. & 116. & 120. & 131. & 210.*

2 *Francorum reges an de facto an de iure ab imperio Romano sint exempti, & num. seq.*

4 *Patrimoniales res principis posse præscribi tanto tempore cuius initij memoria non extat, quatenus verum sit, & num. 24. & 33. & 57. & 117. & 142. & 170. & 198. & 203. & 205. & 209.*

5 *Præscriptionem tanti temporis, cuius initij memoria non extat, haberi loco iusti tituli, & nu. 7.*

6 *Præscriptio temporis, cuius initium memoriam hominum excedit, an locum habeat in regalibus.*

8 *Alienare prohibitus non prohibetur omittere acquirere.*

9 *Possessio triginta vel quadraginta annorum cum titulo an semper tribuat plenissimam securitatem.*

10 *Præscriptionem non currere contra pupillum nec etiam contra posthumum.*

11 *Præscriptionem quadraginta annorum sufficere in rebus ecclesiasticis.*

12 *Præscriptionem non currere aduersus census solutionem.*

13 *Præscriptione iuuari possit necne aduersus dominum is, qui rem emphyteuticam emit tanquam liberam & quadraginta annis cessauit in solutione canonis, sed tamen eo ignorante emphyteuta venditor eum canonem per id tempus soluit. & nu. seq.*

15 *Emphyteutam non esse dominum proprietatis, nec posse eam vendendo transferre.*

16 *Præscriptiones odiosas inuentas esse contra desides & negligentes duntaxat, & an id sit perpetuum.*

17 *Præscriptionem non currere in fundis limitosis addictis reipublicæ.*

18 *Feudum an tempore præscribi possit, & nu. 23. & 26. & 79.*

19 *Vasallo quæ obstent, quo minus possit aduersus dominum præscribere, & nume. 21.*

20 *Vasallus qua iurare debeat domino.*

22 *Vasallus censetur quodammodo domini seruus.*

25 *Principi non obesse scientiam aut negligentiam suorum officialium circa præscriptionem rei suæ, & nu. 30.*

27 *Vectigalem fundum in iure accipi pro emphyteutico.*

28 *Emphyteuticam rem præscribens quid ea præscriptione consequatur.*

29 *Iura incorporalia an & quomodo de iure præscribi possint.*

31 *Præscriptio decem vel viginti annorum habeatur ne loco constituti. & numero 207.*

32 *Vectigal fisci nullo tempore posse præscribi.*

35 *Præscriptionem, cui ius resistit, non procedere etiam per possessionem tanti temporis cuius initij non extat memoria, nisi ab initio titulus & bona fides interueniant.*

36 *Vectigalia & tributa in quem vsum sint destinata.*

37 *Princeps reip. & populi pater est.*

38 *Principem esse velut maritum reipublicæ.*

39 *Occupare nemini licet, quæ sunt publico vsui destinata, non obstante cuiuscunque temporis possessione.*

40 *Res furtiua vel vi possessa nullo tempore præscribi potest, & an id sit perpetuum. nu. 42. & 43. & 123. & 125.*

41 *Præscriptio actionis personalis an procedat ex sola negligentia eius aduersus quem præscribitur, & nu. 54.*

44 *Hæredem arctius obligari ex facto defuncti per ius canonicum, quam per ius ciuile.*

45 *Vitium rei furtiuæ aut violenter ablatæ rē ipsam afficit, & ad successorem transit.*

46 *Hæres semper tenetur restituere vsuras, quas defunctus extorsit.*

47 *Rescripto principis non posse tolli vitium rei furtiuę vel vi ablatę.*

48 *Dominium rei suæ perdere eum, qui rem suam ab alio occupatam tentat per vim sine iudice repetere.*

49 *Possessor malæfidei potest rem, quam per violētiam a vero domino illatam perdidit, ab illo ipso domino vendicare.*

50 *Possessor malæfidei præscribat ne triginta aut quadraginta annis, & numero 129.*

52 *Præscriptionem non currere sine possessione, & nu. 69.*

53 *Præscriptio quibus casibus non interrumpatur ex eo, quod res sit vacans.*

55 *Præscriptionem pedagiorum, & tributorum nocere eis duntaxat, qui soluerunt, non etiam principi, & a quo permissionem non habuerunt.*

56 *Principem non concedere alicui ciuitati aut populo priuilegium exigendi collectas vel tributa aut similia his iura.*

58 *Regem Francorum non esse iure subditum imperatori, atque ob id falsum esse eum ius exemptionis præscripsisse.*

59 *Imperium Romanum sumpsisse initium a violentia.*

60 *Galli quando primum Romano imperio paruerint atque inibi quod non virtute sed dolis Cæsaris id contigerit.*

61 *Tyrannos existimare ius in armis positum esse, omniaque virorum fortium esse.*

62 *Iulium Cæsarem vi imperium aut potius tyrannidem obtinuisse.*

63 *Incontinenti fieri quando quid dicatur.*

64 *Possessionem retineri ab eo, qui vi expulsus est, si animus in eo continue permanserit.*

65 *Præscriptio an & quando locum habeat, vbi ius belli pro titulo est.*

66 *Romanos nunquam pacifice habuisse sibi audientes continuo decennio eas prouincias, quas vi subegerant.*

67 *Præscriptionem rei violenter ablatę contraria violentia interrumpi.*

68 *Possessio improba firmum titulum possidendi præstare non potest.*

70 *Spoliato an & quando liceat rem suam propria authoritate recuperare etiam ex interuallo.*

72 *Iurisdictio vel imperium merum seu mixtum an & quanto tempore præscribi possit, & nu. seq. & 78. & 90.*

74 *Imperium non amittit per non vsum, vbi quis ideo non est eo vsus, quia nulla occasio vtendi oblata est, secus si non sit vsus cum debuit, num. sequen. & 77.*

76 *Iurisdictionem exercens duntaxat circa adoptiones & emancipationes, nihil prorsus retinet in iis, quæ sunt meri aut mixti imperij.*

80 *Iurisdictio simplex quemadmodum concessione acquiri potest, sic præscriptione.*

81 *Iurisdictio possit ne consuetudine acquiri, & nu. 90. & 96. & 181.*

82 *Præscriptione decem annorum possit ne acquiri iurisdictio. & numero 85. & 208.*

83 *Longi temporis appellationem verificari in decem annis.*

84 *Actus causam continuam habentes decem annis præscribi.*

86 *Imperium merum aut mixtum possit ne præscriptione triginta vel quadraginta annorum acquiri, & nu. 90. & 177. & 179.*

87 *Magistratus omnes a solo principe Romæ creatos fuisse postquam imperium omne in eum translatum est.*

88 *Iudicem ordinarium vel delegatum a principe posse alteri vices suas committere.*

89 *Defensores ciuitatum & magistratus Municipales coercitionem modicam habere, non etiam merum imperium, & nu. 110.*

91 *Præscribi non posse ea, quæ soli principi commissa sunt & iure supremæ potestatis reseruata.*

92 *Iurisdictionem vsurpare eum videri, qui absque principis authoritate ea vtitur. & cuiusmodi pene obnoxius sit, & numero sequen. & 124. & 178.*

94 *Carceris ius non habens si quem in carcerem conijciat, crimine læsæ maiestatis tenetur.*

95 *Iurisdictionem facto priuatorum ei non posse tribui, qui nullam iurisdictionem habet.*

97 *Magistros militum habere ex primæua sua institutione iurisdictionem in milites eorumque comites.*

98 *Mulier possit ne iurisdictio competere ex consuetudine Galliæ, & numero 101.*

99 *Iurisdictio rei adhærens transit cum re ipsa.*

100 *Mulierem ratione feudi iurisdictionem habere, nec tamen eam per se exercere.*

102 *Franciæ regnum nunquam deduci ad interregni statum, cum rege defuncto statim regnum ad alium successione transferatur.*

103 *Duumuiri magistratus sunt municipales.*

104 *Præpositos limitaneos castrorum iurisdictionem habere.*

105 *Intellectus ad l. 2. C. de fund. limitro.*

106 *Magistratus municipales an & a quo iurisdictionem habere possint, & numero 109.*

107 *Consuetudinis a præscriptione latam esse differentiam, & nu. 115.*

Consue-

108 *Conſuetudinem tacito vel expreſſo populi conſenſu introductam reuocari pro temporum varietate.*

111 *Intellectus ad l. viros. C. de diuer. offic. lib. 12.*

112 *Conſuetudinem quantumcunque vetuſtam debere originem capere a principe.*

113 *Intellectus ad l. & quia ff. de iuriſd. om. iudic.*

114 *Emancipationes quandoque ſine iudice fieri poſſe.*

115 *Præſcriptionem procedere ſine populi conſenſu.*

118 *Doctorum opiniones intelligendas & moderãdas eſſe ſecundum leges quas allegant.*

110 *Pręſcriptionem cuiuſcunque temporis nullum ius tribuere, quoties lex vel canon præſcriptioni reſiſtit.*

120 *Principi vel inferiori etiam a principe competentia in ſignum recognitionis, præſcribi non poſſe.*

121 *Præſcribi non poſſe eas res, quæ alienari non poſſunt. & nu. 175.*

122 *Poſſeſsionem cauſari non poſſe ad quemcunque poſſeſſorem res perueniat, vbi lex ab initio reſiſtit poſſeſſori.*

126 *Præſcriptio centenaria ſit ne minor præſcriptione tanti temporis, cuius initij non extat memoria, & nu. 128.*

127 *Præſcriptio centenaria quare introducta.*

129 *Præſcriptionem cuiuſcunque temporis nemini prodeſſe iure canonico citra bonam fidem.*

130 *Poſſeſsionem probari poſſe per libros & inſtrumenta.*

132 *Regis iura multiplicia eſſe, & nu. ſeq. vſque ad nu. 136. & 146.*

137 *Pedagiorum exactores cogendos ad refectionem viarum & pontium.*

138 *Pedagium & guidagiorum ac ſimilium iurium præſcriptionem a compilatoribus decretalium Gregorij introductam nulla ratione contra priorũ Pontificum decreta, & nu. 141.*

139 *Patientia priuatorum non poſſe introduci quod eorum pacto aut facto introduci non poſſet.*

140 *Pacto priuatorum aut patientia non poſſe id fieri cui lex vel diuina vel humana reſiſtit.*

143 *Nobiles non debere eſſe vectigalium exactores, & quæ ſit huius ratio.*

144 *Vniuerſitas poſsit ne collectam imponere ſine permiſſu principis.*

149 *Vectigalia cuiuſmodi exigi debeant.*

147 *Patrimonialium iurium principis ſpecies variæ.*

148 *Feuda maiora regni quare non poſsint alienari per principem.*

149 *Soluendo eſſe non videri eum, qui pecunias ad manum non habet.*

150 *Feudorum patrimonialium, conceſsio qua ratione poſsit per principem fieri.*

151 *Præſcriptionem temporis non debere iuri publico obeſſe.*

152 *Patrimonialium rerum principis conceſsio facta a præfectis aut officialibus ipſius principis an præſcribendi cauſam tribuat, & nu. ſeq. & 164. & 166. & 200.*

154 *Poſſeſsionem conniuentia vel conſenſu procuratoris vel officialis obtentam cenſeri furtiuam a conſuetudine ipſa, & quæ ſit ratio illius conſuetudinis.*

155 *Præſcriptionem conſiderari a lege ex tempore quo incipere debuit, non ex quo incepit quis vti.*

156 *Poſſeſsio vitioſa nullam præſcribendi cauſam præbet etiam ſi non vitioſæ poſſeſsioni accedat.*

157 *Procuratorem priuati non poſſe rem eius alienare ſine ſpeciali mandato, multominus procurator principis alienabit. & nu. 159.*

158 *Officiales principis circa paſcua ipſius principis male verſantes qua pęna plecti debeant.*

159 *Emens rem principis a procuratore ipſius, pretium, quod pro ea re dederit, impenſaſque in eam rem factas amittit, & an id ſit perpetuum. numero ſequen.*

161 *Maritus rem dotalem a ſe alienatam poteſt reuocare.*

162 *Sententiam latam aduerſus fiſcum per præuaricationem aduocati vel procuratoris principis eſſe ipſo iure nullam, nec vnquam tranſire in rem iudicatam.*

163 *Fiſci patrono non audito ſententiam aduerſus eum latam eſſe ipſo iure nullam.*

165 *Seruus principis adiens hæreditatem iuſſu procuratoris ipſius principis an & quando acquirat principis.*

167 *Alienationem a principe ex cauſa factam non aliter valere, quam ſi cauſa alienationis in diplomate exprimatur.*

168 *Alienatio rerum ad ciuitatem pertinentium vt valeat, cuiuſmodi forma ſeruari debeat.*

169 *Alienatio rei fiſcalis facta non obſeruata forma cenſetur mala fide facta, & num. 202.*

171 *Tempus non currere ei qui propter impedimentum agendorum a iudice non potuit agere.*

172 *Præſcriptionem iuris alicuius ad principem pertinentis interrumpi per vnicum actum interpellationis uel proteſtationis vel alium actum æqui pollentem. & nu. 174.*

173 *Voluntatem principis cenſeri perpetuam & conſtantem.*

176 *Principem non poſſe quicquam in præiudicium ſucceſſorum concedere.*

180 *Permittens videtur quaſi concedere.*

182 *Carcer non ad pœnam, ſed ad cuſtodiam eſt inuentus.*

183 *Iuriſdictio poſsit ne pignorari*

184 *Præſcriptionis circa iura regaliæ queſtione mota, cui incumbat onus probandi.*

185 *Notario, qui confecit inſtrumentum teſtamenti, aſſerenti teſtatorem eſſe ſanę mentis, an credatur.*

186 *Probationis onus incumbere ei, qui negatiuam proponit, vbi præſumptionem iuris contra ſe habet, & nu. 197.*

186 *Creditor producens inſtrumẽtum obligationis habet intentionem fundatã.*

188 *Creditori dicenti debitorem ſuum eſſe periurum vel excommunicatum ſit ne adhibenda fides.*

190 *Purgationem canonicam eſſe ei neceſſariam, qui diffamatus eſt.*

191 *Crimen obijcitur per exceptionem an per accuſationẽ, vtrum interſit quantum ad onus probandi.*

192 *Probationis onus non incumbere reo accuſato, atque inibi an id ſit perpetuum.*

193 *Probare eum debere, qui factum aliquod ſiue agendo, ſiue excipiendo proponit.*

194 *Intellectus ad l. qui commeatus. ff. de re milit.*

195 *Purgare ſe volens eo crimine, quo per legem videtur impactus, excuſationem proponere & probare debet.*

196 *Tutor, ſi accuſetur non feciſſe inuentarium, probare debet, ſe feciſſe.*

199 *Procurator dolum committens aut fines mandati excedens domini non præiudicat.*

201 *Vectigalium exactionis conſuetudinem initium ſumere ab authoritate principis.*

204 *Iuſiurandum impedit pręſcriptionis natiuitatem.*

206 *Præſcriptione triginta vel quadraginta annorum iura omnia acquiri.*

211 *Titulum allegans ad firmandam præſcriptionem alicuius iuris debet eum probare.*

Nouiſsime ergo proſequendum

1 erit, an iure regalię priuilegio acquiri aut longiſſima tempo-
ris poſſeſſione pręſcribi poſſint. In quo vt ſupra annotauimus
fere omnes in d. l. 1. C. de Sum. Trini. & fide catho. conueniũt
præſcriptibilia eſſe. Et vltra quam dictum eſt, proſequemur.
Inſinuati ſunt a Neotericis tractatus quibus firma fide aſſerũt
2 præſcriptibilia eſſe, † & reges Francię de facto, non autem de
iure ab imperio exemptos eſſe, & qui ſecus ſentiunt, aut fauo-
rem patrie, loci, carnis, vel ſanguinis illis reuelaſſe oportet. &
ſolus Io. Igneus in hac re notatus eſt a Bituricenſi lectore in re
petitione l. vnicę. C. de ſenten. quæ pro eo quod intereſt profe-
run. & in ſylua ſeu turba doctorum, quam veluti rogum homi
num congeſſit, ſolus Igneus inuentus eſt alterius formę, qui il
li turbe iungi non potuit. quorſum hæc, videamus, quoniã ne-
que alius eſt doctorum a Bituricenſi doctore in ea turba deſcri
ptorum, qui iſtius fuerit ſententię, regem de facto, & non de iu
3 re ſubijci imperio, vt mox oſtendemus. Et hi, † qui Francorum
regem aſſerunt de iure imperio ſubditum non eſſe, quos ille
commemorat, hac ratione mouẽtur, cuius ſupra meminimus
ius illud in conſuetudinem verſum eſſe, & a tanto tempore cu-
ius initij memoria non extat pacifice obſeruatum, & hanc con
ſuetudinem gratię inductiuam eſſe prædicant. c. non eſt. de cõ
ſuet. l. b. 6. l. viros. C. de diuerſ. offi. lib. 12. Et priuilegij attributi
uam. l. fi. C. noua vectig. impo non poſ. c. ſuper quibuſdam. ex-
tra de verb. ſigni. potuiſſeq; talẽ ſuperioritatem præſcribi, q̃d
Francigene Romani imperij non ſunt ſecundum Accur. in §.
ius autem. Inſtit. de patria poteſt. Cum igitur nunquam ſubdi-
ti fuerint, potuerunt pręſcribere. c. ſi laicus. extra de foro cõpe.
& d. l. viros. l. venditor. §. ſi conſtat. ff. cõmunia prædiorum. Iſta
ſunt præclara Neotoricorum fundamenta, quibus neq; patrię
fauor. non locus, non caro, nõ ſanguis ad id promouerũt, quos
ille Bituricen. veluti huius criminis reos non arguit. Sed prius
eis Io. Fab. in d. l. 1. C. de Sum. Trin. & fid. catho. elegãtius plus
illis cõmemorauit. ſimiliter & Guliel. de Cun. in ead. l. ſed am
pliore ſtylo Fely. proſequitur. in c. cum non liceat. extra de præ
ſcript. qui multa in vnam & alteram partem congeſſit. & in c.
ad audientiam. 7. col. & ſeq. & in verſic. tertio limita. & in c. cũ
nobis. 2. col. verſic. 2. declaratio. eod. tit. de præſcrip. Prædictis
4 quantum † ad res patrimoniales principis, quæ præſcriptione
tanti temporis, cuius initij non extat memoria, præſcribi poſ-
ſunt, nouiſſimo argumento quod ſupra relatum eſt adde præ-
ſertim procedere in rebus patrimonialibus modici præiudicij.
ſecundum Bar. in l. prohibere. §. plane. ff. quod vi aut clam. Et
maxime à quibus parum aut nihil percipitur, ſecũdum eundẽ
Bar. in l. id quod apud hoſtes. ff. de leg. 1. in §. liber homo. 1. ff. de
verb. obli. Fel. in d. c. ad audientiam. 2. col. extra de præſcri. Pro
eis facit. c. intellecto extra de iureiur. vbi iuramentum principis
de non alienando factum, non extendi vult ad res modici præ-
iudicii, ſed ad eas ſolum, quæ regum ſtatum deturparent. Et il-
lę etiam præſcribi poſſunt, ſi a principe alienari poſſunt, vt in d.
l. iubemus. C. de fund. patrimo. lib. 11. Nec obſtant. l. 2. & fin. C.
ne rei domi. vel templo. quæ de præſcriptione viginti annorũ
& idem notat Fely. in c. ad aures. extra de præſcrip. dum allegat
Bal. nouel. in tractatu dotis fol. 1. & in his quæ modici ſunt præ
iudicij plus tacitus, quam expreſſus conſenſus operari ſolet. l.
1. & 2. C. qui admit. ad bono. poſ. poſ. l. vero procuratori. §. 1.
ff. de pro-

ff. de procur. gloſ. in c. tuis. extra de teſtib. Multo magis in præ-
ſcriptione tanti temporis, cuius initij memoria non exiſtit, cō-
cludendū eſt, quoniam in ea principis ſcientia non deſideratꝰ,
ſecundum Fely. in d. c. cum nobis, 2. col. extra de pręſcrip. hoc
dicit poſt Marti. Lauden. in tractatu Principū. in verbo, con-
ſuetudo Principū. Et Bart. in l. ſi finita. §. ſi de vectigalibus. ff.
5 de dam. infecto. † Plus dicit Inno. in c. 2. extra de in integ. re-
ſtit. illam pręſcriptionē eſſe iuſtum titulum. d. c. 1. de pręſcrip.
in 6. Hoc idem notat Are. in l. more. 2. col. ff. de acquir. hære. a
quo Fely. apoſtillam ſuam quam fecit ad Abb. in d. c. cū cōtin-
gat. extra de præſcriptio. aſſumpſit. Cui addo Roma. in l. vecti-
galia. ff. de publ. & vectig. Bal. in c. vnico. quæ ſint regal. coll. 10.
Bal. in c. 1. in verbo, ſicut ab antiquo. colum. 4. de pace Cōſtan.
colla. 10. Poſſent hic repeti, quę Iac. de Beluiſ. ſcripſit in § nul-
lam. in auth. de defenſor. ciuita. colla. 3. Modern. Papien. in l.
imperium. in 7. col. & 4. ſeq. ff. de iuriſdi. omium iudicium. Ia-
cob. de ſancto Georgio in ſuo tractatu feudorum, in verſic. &
cum mero & mixto imperio. columm. 2. Quarto, triuiale hoc
6 adagium plurimum hoc axioma adiuuat, † Pręſcriptionem
tanti temporis, cuius initij non extat memoria, etiam in rega-
libus procedere. d. c. ſuper quibuſdā. extra de verb. ſignifi. l. hæc
iure. §. ductus aquę. ff. de aqua quotidia. & ęſtiua. vt in eis præ-
ſcribendis principis ſcientia non deſideretur, etiam aduerſus
principem, ſecundum Fely. in d. c. cum nobis. col. 2. & ſeq. ex-
tra de præſcriptio. fretus authoritate Ant. de Butr. in c. perue-
7 nit. extra de cenſi. & gl. in d. §. ductus aquę. † Inducitur ab eis. c.
primum. de præſcrip. in 6. vbi etiam in nō præſcriptibilibus de
iure communi abſque titulo & bona fide, & in quibus ius cōe
reſiſtit, vbi res poſſeſſa eſt tanto tpe, cuius initij memoria non
exiſtit, non eſſe opus titulum probare. Et Salice. addit vnum,
quo practici frequenter vtuntur in l. 1. C. no. vectig. non poſ.
in re tandiu poſſeſſa, vt memoria initij non exiſtat, ſatis eſſe
titulū allegare, & huiuſmodi poſſeſſionem probare, argumē-
to l. cū de in rem verſo. ff. de prob. ēt ſi de ſcientia principis nō
doceatur, ſecundū Ang. in d. §. ductus aquæ. & Marti. Laud. in
tracta. Principum. §. 88. incipien. conſuetudo populi. & Bar. in
l. 1. C. de bo. vacan. lib. 10. Illis adde, quod Dom. notat in c. 2. §.
ſane. verſus fin. de deci. lib. 6. poſt Ioan. And. in d. cap. 1. de præ-
ſcript. in 6. præſcriptionem tanti temporis pręſumptionem in-
ducere tituli propter probationis difficultatem. d. c. 1. de præ-
ſcrip. in 6. & in d. c. peruenit. extra de cēſi. c. quia cognouimus.
10 queſt. 4. Idem notant Inno. Anto. de Butr. & Card. in cap.
cum apoſtolica. extra de his quæ fiunt a præla. Fely. in c. cau-
ſam. in prin. verſicul. ſigna theoricam. extra de præſcrip. Franc.
Aret. in d. l. more. colum. 3. ff. de acquir. hær. quibus adde Bald.
in l. 2. C. de ſeruitu. & aqua. & Roma. in l. vectigalia ff. de pu-
blica. & vectiga. Quibus actionibus aut ſimilibus vſi ſunt, hi,
qui de Venetis, Florentinis & alijs populis Italiæ ſcripſerunt
in d. l. 1. C. de Sum. Trin. & fide catho. quos dicunt iure potuiſſe
omnia regalia præſcrib. re. & ea vere præſcripſiſſe, vt ſupra do-
cuimus. Nec obſtare poteſt principis aut præfati iuramentum.
Licet enim expreſſe alienando Reipublicæ non præiudicent,
tacite tamen permittendo rem præſcribere, præiudicant, ſecū-
dum gloſſ. in cap. nihil prodeſt. extra de præſcript. in verbo, fu-
8 turis. Dyn. & Ioan. Andr. in c. delictum. de reg. iur. in 6. † Qui
enim expreſſe alienare non poteſt, acquirere tamen omittere
poteſt. l. ſi ſpōſus. § fina. ff. de donatio. inter virum & vxorem.
de hoc autem iuris adagio vide. l. pater. §. pater. ff. de caſtren.
pecul. l. licet. C. famil. herciſcun. l. aut pretor. §. ſi cū in diem. &
l. qui autem. in princip. ff. quæ in fraudem credito. l. ſecunda.
§. ſed & ſi quid dolo. ff. de hæredi. vel actio. vendi. l. prima. §.
dolo. in fine. ff. ſi quis omiſſa cauſa teſtamen. Hic plura ſingula-
rium doctorum ſcripta cumulari poſſent, quæ conſulto omit-
timus, maxime cū ex illis, quos ſupra commemorauimus, plu-
ra haberi poſſunt ſecundo cum omnia eorum dicta tribus aut
quatuor decretalibus & canonibus & totidem legibus conclu-
duntur, vt dum eorum carpataria legeris, nihil prætera ſcriptū
comperies, tādiu vexate ſunt, vt mirum ſit quomodo raucæ ef-
fecte non ſint. Igitur in alteram partem eundum eſt, vt videa-
mus quam dubius hic articulus ſit, vt propter eum Felyn. in di-
cto cap. cum non liceat. 4. columm. extra de præſcrip. in hac po-
tiſſimum difficultate, an aduerſus imperatorem poſſit quis
præſcribere, vt eum ſuperiorem non recognoſcat. dixerit ve-
luiſſe inuenire quendam modernum, qui ſuper hoc ampliſſi-
mo dubio ſerioſe ſcripſiſſet, demum multa congerit, vt curſus
lectionis, ſicuti ille ait, in vnam atque alteram partem indagare
non prohibuerit, quemadmodum in alijs ſuo more vſus eſt.
Prius tamen quam quod in eo ſentimus, abſoluamus, intendo
quadragenariam præſcriptionem examinare, an tantę virtutis
ſit & potentię, vt aduerſus eam nihil proponi poſſit. In primis
contra ea, quæ in primam partem deduximus, nonnulla refer-
re curabimus, mox ad eam cuius initij non extat memoria de-
9 clinabimus. † Quod autem is qui triginta vel quadraginta an-
nis poſſedit etiam cum titulo non ſit pleniſſima ſecuritate mu-
nitus, quemadmodum dicitur in l. omnes l. ſicut. C. de pręſcri-
ptio. triginta annorum. l. finali. C. de edicto diui Adriani tol-
lendo. l. iubemus. ſecunda. in fine. C. de fund. patrimonia. li-
bro vndecimo. Dabo plures inſtantias, quæ vim illarum legū
tollent, vt ſcribitur in c. ſicut vrgeri. vbi plenius gloſſ. prima
quæſtione prima. ad tollendam enim conſequentiam ſufficit
dare inſtantiam. In hac autem noſtra diſputatione plures da-
10 buntur inſtantię. † Prima igitur inſtantia in pupillo eſt, & for-
tior in poſthumo, contra quos pręſcriptio non currit, ſiue pręſ-
criptio aduerſus maiorem ſiue minorem initium acceperit,
dicta. l. ſicut. Et in alijs caſibus commemoratis in gloſſa illius.
l. in verbo, ſeruanda. videlicet in dote. l. in rebus. C. de iure do-
tium. quod intellige cum declaratione illius. l. & l. ſi fundum.
ff. de fundo dotali. quarum meminimus ſupra noſtra. l. prima,
& ſecunda. §. in filiofamilias quoad pater viuit. vt in l. prima.
C. de bonis mater. & l. prima. §. finali. C. de annali exceptio.
quia qui cauſam habet a patre quandiu pater viuet, non inci-
piet præſcribere, & ex præſcriptione triginta annorum ſubdu-
cetur tempus vitę paternę, dicta l. prima. C. de bonis mater.
Idem dico in re eccleſiaſtica a prælato alienata, quia quandiu
viuet prælatus alienans, non præſcribit emens ſeu habens cau-
ſam ab eo, ſed illo mortuo incipit, cap. ſi ſacerdotes. 16. quæ-
ſtione tertia. Per quem idem tenet gloſſa in dicto capitulo, ni-
hil prodeſt. extra de præſcriptio. vbi plenius per Hoſtien. in c.
primo. eodem titulo. Et hac ratione lex ciuilis in præſcriptio-
ne rerum eccleſiaſticarum centum annos deſiderabat. l. fina-
11 li. C. de ſacroſanctis eccleſijs. † quamquā hodie immutata ſit,
authentica, quas actiones. eodem titulo, vt in ea quadraginta
anni ſufficiāt. Et hanc opinionem praxis obſeruat, pro qua ad-
do gloſſ. in §. primo. in verbo, pręſcriptione. authen. vt de cæte-
ro commuta. eccleſia. rer. non fiant. collatione 5. quamquam
text. ille plurimum gloſſ. aduerſetur, dum ait, ſed & ſi fiat quo-
libet ſchemate, hoc etiam infirmum eſſe & a ſanctiſſima ma-
iore eccleſia in perpetuum vendicari nulla ei temporis præ-
ſcriptione in hoc obijcienda. Nam & de iure canonico ſecus
eſt, per rationem. cap. pręterea. de cenſi. & cap. de cætero. extra
de tranſactio. Addit aliud Hoſtienſis in dicto. ca. nihil prodeſt.
quoniam in alienationibus & delictis prælatus eccleſiæ præ-
iudicare non poteſt. c. delictum. de regulis iuris. in ſexto. capit.
fina. de capitulis Corradi. collatione. 10. Et iuuatur ratione di-
ctę. l. primę. in fine. C. de bo. mater. & l. primæ. §. fina. C. de an-
na. except. Nam ſi aduerſus filiumfamilias non currat præ-
ſcriptio pro re materna a patre alienata quandiu pater viuet,
quia viuo patre prohibetur agere, pari ratione in prælato di-
cendum eſt. Nec mouere poteſt, quod eccleſia per œconomū
aut alium defendi poteſt, ſecundum Hoſtienſem in cap. primo
extra de præſcriptionibus. quoniam etiam pupillus, aduerſus
quem præſcriptio incępit, per alium defendi poterat, vtpote
per conſanguineos aut affines, vel iudex poteſt illi curatorem
dare vel authorem. l. hæc autem. in princip. ff. ex quibus cau. in
poſſeſ. eatur. l. 1. §. licentia. ff. de adminiſtra. tuto. & tamen ad-
uerſus pupillum non præſcribitur, neque pręſcriptio initium
capit. ſimiliter in filiofamilias, qui patri alienanti contradicere
poteſt. l. 2. §. voluntatem. ff. ſolu. matrimo. Sed vt ſupra dixi,
Ius ciuile ſeruatur & alijs caſibus, in quibus præſcriptio dor-
mit, ſecundum Bartol. in l. naturaliter. ff. de vſucap. Paul. de
Caſtr. in l. quando. C. de tempo. in integ. reſtitu. peten. l. ſi ca-
ptiuus. §. fina ff. de capti. & poſtlimi. reuer. capit. ex tranſmiſſa.
extra de præſcriptionibus. de quibus etiam aliquando ſupra di-
12 ximus. Tertia † inſtantia eſt in cenſus ſolutione, quia hunc
articulum explicauimus in l. 3. §. ſi cum omnes. ſupra eodem.
breuiore ſtylo concludemus. facit. l. comperit. C. de præſcrip.
triginta anno. cap. conſtitutus. extra de religio. domi. l. fund. &
l. 1. C. de fund. patrimo. libr. 11. ſine cenſu enim poſſideri non
poteſt. l. 2. & fin. C. ſine cenſu & reliq. l. 1. C. ne rei dominicæ
vel templorum. argumento eſt l. pręſcriptionem. C. de pręſcri-
ptione triginta annorum. Quarta eſt in caſu. l. cum ſcimus. in
13 fine. C. de agricolis & cenſitis. libro vndecimo. † cuius ratio-
nem aliquando induxi in facti contingentia, de eo, qui domū
ſuam in perpetuam emphyteuſim conceſſerat, ſed mox em-
phyteuta eandem rem alteri vendidit liberam, & ab omni ca-
nonis pręſtatione quietam. Sed quandiu vixit emphyteuta
domino directo continue canonem ſoluit. Vixit autem em-
phyteuta quadraginta annis & pluribus, poſtquam vita fun-
ctus eſt dominus directus a poſſeſſore rei emphyteuticæ cano-
nem poſtulabat, emptor ſeu rei detentor aduerſus directum
dominum præſcriptionem quadraginta annorum oppone-
bat cum iuſto titulo & bona fide, & ob id tutū ſuiſſe legitime.
pro quo eſt l. cum notiſſimi. §. ſed cum illud verſi. & ſancimus.
C. de præſcrip. triginta anno. vbi ſi duobus eadē res hypothecę
obligata ſit, & vnus creditorū, ſiue primus, ſiue ſecundus tri-
ginta annis poſſedit, non prodeſt illa annorū triginta pręſcri-
ptio, ſi tandiu cōis debitor ſuperuixerit, quia, inquit ille text. dū
ille viuit, creditor confidit, vtpote apud debitorem eius. Sicut
coniun-

coniuncto tpe quo possedit, & eo quo debitor viuus occupatur, quadraginta annis possederit, alterũ creditorem excludit. Propõi pñt bona fides, & iustus titulus emptoris, & possessio quadraginta annorum, quæ omnes exceptiones excludit, l. fi. & d. l. sicut, & l. omnes, C. de præscr. triginta annorum, & alia multa in iure triuialia, quæ de præscriptione dispersa sunt, quorum omnium supra meminimus.
14 † Sed illis non obstantibus contrarium iudicatum est per rationem illius l. cum scimus, in fi. ibi, cum non possit dominus incusari propter suam desidiam cui per patrẽ eius oẽ quod voluerat accidebat, & in vers. seq. ibi, satis acerbum nobis vr̃ domino præiudicari colonorũ absentia, qui rurinati, & postea absentes per suos, vel patres, vel fratres, vel agnatos agriculturam peragebant. Et sequitur, non vr̃ neq; abesse, neq; peregrinari, neq; in libertate morari. Manebit igitur domino ius inconcussum &c. Et hanc sententiam confirmat Domin. de sancto Gemin. in c. fi. 3. col. de offic. vicar. j, lib. 6. post Bar. Brixien. in venerialt. 21. Dicit enim, vbi vicarius perpetuus vel colonus soluit vtriq; & non præiudicat domino, quia dñs possessionem continuauit, & sic aduersus eum nihil præscriptum est, c. cum venissent. extra de restitutio. spoliatorum, & d. c. si diligenti. extra de præscr. Si vero alteri tantũ soluit, cui soluere non debebat, si concurrunt ea quæ interuenire de iure desiderantur, quæ Innoc. tradit in c. cõquerente, extra de offic. ord. & in c. cum ecclesia, extra de cã poss. & propriet. & præiudicabit dño illa cessatio. Et ita intelligi debet, sm eum contraria opinio. Addebam text. in l. arboribus §. de illo, in fi. ff. de vsufructu, vbi Vlpianus ducitur eadem ratione, non vtendo seruo, vel re, in qua vsumfructum habemus, vsumfructum amittimus. Quid enim si ex re seu propter rem aliquid consequimur, non autem a possessore, nõ etiam ab eo cui res vendita est, aut donata, aut legata, aut a prædone, an ob id vsumfructum amittimus? & respondet, nos non amittere, sed ius vsusfructus retinere, & sufficere in hac re nos animum & affectũ hr̃e retinendi, vel nomine vsufructuarij serui aliqd nobis fieri l. quamuis, §. si conductor, ff. de acq. poss. In quo text. puto verba legis ponderanda ibi, & vtriq; mercedes præstiterit. Non obstat, d. l. cũ notissimi, §. sed cũ illud. C. de præscr. triginta annorum, qm̃ durante tempore quadraginta annorum nihil prorsus creditor consecutus erat, neq; a debitore, neque a quouis alio quoad vixit recognitus. Non mirum, si quadraginta annis præscribatur facta coniunctione vtriusq; tpis, quo res apud debitorẽ fuit, & eo tempore, quo secundus creditor liberã possedit. Secus aũt si creditor iure suæ hypothecæ vtẽs, aliquid aut a debitore, vel qui causam ab eo habebat, percepisset. Non obstat l. Pomponius ff. quib. mod. vsusfruct. amitt. secundũ quam gl. & Bar. in d. l. quamuis, §. si conductor, ff. de acquir. poss. distinxerunt inter veram & fictam traditionem, vt si vera traditio secuta sit, et si a colono facta fuerit, licet colonus pensionem soluat, dominum tñ possessione priuat, d. l. Pomponius, secus autem si ficta erat traditio, & merces seu pensio soluta, quia tunc possessionem retinet, vt in d. §. si conductor. quoniam hæc distinctio vera non est in colono, per rationem l. male agitur. C. de præscript. triginta anno. Non obstat l. Pomponius, quæ de colono non loquitur, sed de proprietario, qui rẽ vẽdidit non deducto vsufructu, cuius ratio potior est quam
15 alterius venditoris. Ille enim proprietatis erat dominus. † Non sic est in emphyteuta, vt in l. 1. ff. si ager vectig. vel emphyteu. quia dominus non est proprietatis l. eorum, in prin. ff. de dam. infect. proprietatem autem vendendo transferre non poterat, cum sua non erat, regul. nemo plus iuris. ff. de reg. iur. & pondera tex. in d. l. cum notissimi. §. fi. C. de pręscript. triginta annorũ vers. nulla, quicquid gl. illic dicat per l. 1. C. communia de vsucap. vbi glo. allegat, l. 3. §. quod & si seruus, ff. de acquir. poss. & l. peregre. §. fi. eod. tit. quia procedunt, vbi omnino sic tradit, vt nihil fructus ex re percipiat, quia prorsus possessionem amittimus, sed non vbi is, qui conduxit, vel in emphyteusim accepit continuo domino pensionem vel canonem soluit l. quamuis, §. si conductor, ff. de acquir. poss. ibi, & vtriq; mercedes præstiterit, prior locator per conductitiam possessionem rectissime retinet, quandiu enim pensio ab emphyteuta soluitur, non habet directus dñs de quo queratur. Pone enim, φ quinquaginta annis superuixerit, emphyteuta, & continue canonem soluit, nulla negligentia dño impingi põt, neq; culpa, sed cum ratio præscriptionis triginta vel quadraginta annorum super negligentia, fundata sit, quæ dño imputari non põt, cessabit legis dispositio, & ita tex. cõcludit in d. l. cum scimus, in fi. C. de agric. & censi. lib. 11. & in d. l. quamuis §. si conductor. ff. de acq. poss. Et φ Bar. obstabat dictus §. si conductor, quia verbum, vẽdidit, cũ effectu intelligendũ est l. 1. §. hæc verba. ff. quod quisq; iuris & recte probat ille tex. dum ait, quia mercedes vtrique præstabat, prior locator possessionem per conductionem retinet, & ista est legis cõsideratio. Idem in emphyt. uta dico, quia vt supra dictũ est, nullo iure dñs est proprietatis l. 1. ff. si ager vectig. vel emphyt. secus aũt in proprietario vendente ipsam rem totam, quia vsusfructus facilius quam proprietas extinguitur vt in toto tit. ff. quib. mod. vsusfruct. amitta. & §. finitur. Instit. de vsufruct. Et idem notare vr̃ glo. in d. §. de illo, in glo. magna, in verbo, amitti. quamq̃ non sit prætermittendũ, φ tex. in l. Pomponius, ait vsufructuario ad interesse proprietarium condemnandũ esse. Et pro hac distinctione vltra illam l. cum scimus §. fi. C. de agric. & censi. lib. 11. addo tex. in c. 1. in fi. de inuesti. de re alie. facta collat. 10. ibi, & vasallo qui idẽ donec feudũ tenet, possit obesse, dño aũt & si per longa tempora perseuerauit ter ullus minime noceat. Specul. in tit. de præscr. §. 1. versic. pone colonus vel emphyteuta. Idem sentit per rationem l. fin. C. de
16 anna. except. † quia φ desides tñ & negligẽtes, inquit ille, odio sę præscriptiones inuentę sunt. Et illa ratione mouetur imperator in d. l. cum scimus. Et quod dominus non amiserit possessionem, probatũ esse ait in d. l. quamuis, §. si cõductor. ff. de acquir. possess. quamquam Pyleus sm eum in quæstionib. suis dicat dñm possessionem amisisse, sed restituendũ esse ex clausula illa generali, si qua mihi iusta causa videbitur, l. prima ff. ex quib. caus. maior. Pro quo est tex. in l. 1. §. si quis propter inundationem. ff. de itine. actuq; priua. Et idem tenet Roman. in l. quæ nuncias, §. fi. ff. de acquir. poss. sed prius gl. dixisse videtur in l. 1. C. communia de vsucap. in gl. quæ dicit competere domino condictionem ex lege, sed verius est per illam l. cum scimus, & l. fi. in fi & rõnem l. primę. §. fi. C. de anna. excep. l. quãuis, §. si conductor ff. de acquir. possess. directo dño ius integrũ saluum esse, neque opus esse restitutiõne, & ita iudicatum est.
17 Quarta † in fundis limitosis addictis rei publicæ, l. fin. C. de fund. limitroph. lib. 11. accedit l. viam publicam, vbi hoc notat Bar. ff. de via public. refic. glo. in l. longa. ff. de mort. infer. Quin
18 ta † in re feudali, in c. 1. de prohib. feud. aliena. per Feder. collat. 10. & in c. 1. de capit. Corrad. eadem collat. Licet glo. illic sine lege limitauerit præfinitionem temporis, scilicet triginta vel quadraginta anno. & nonnulli illi adhærentes inducebant, §. si quis per triginta annos, si de feud. fuer. conten. inter domin. & agna. colla. 10. quæ nihil probat, quia loquitur de eo, qui præscripsit aduersus vasallum de feudo inuestitum a domino triginta annis seruitia domino præstando, & alia, quæ vasalli officio incumbunt, faciendo, in quo casu loquitur prima pars, l. iubemus. 2 C. de fundis patrimonia. lib. 11. quod autem vasallus aduersus dominum possit præscribere, hoc non dicit ille
19 tex. Multa † etiam vasallo obstant, quæ prohibent illum aduersus dominum præscribere, præsertim iuramentum fidelitatis, quod vasallus præstat domino, c. veritatis, extra de iureiurand. Iuramentum enim seu periuranti obstat, vt nullo vnquam tempore, etiam centum annorum, præscribere possit, c. si diligenti, extra de præscript. ibi, vnde licite retineri non posset φd
20 contra iuramentum huiusmodi fuerit scienter obtẽtum. † Vasallus autem iurat domino, incolume, tutum, honestum, vtile facile, possibile, c. vnico. de for. fideli. collat. 10. quæ verba cuius sint effectus potius ex naturalibus & bonis curiarũ consuetudinibus percipi potest quam lege, aut scripto aliquo possit comprehendi. c. 1. in quib. caus. feud. amitt. colla. 10. Vtile, ne sit ei in damno de suis possessionibus. Honestum, ne sit ei in damno de iustitia, d. c. vnico, de for. fideli. Cui addo, c. vnicum, de no. for. fideli. eadem collat. ibi, & si cõtigerit te rem aliquã, quam habes, vel habebis iniuste uel fortuito casu amittere, eã recuperare iuuabo, & recuperatam omni tempore retinere, c. si vasallus, quæ fuit prima causa benefic. amitten. ibi, præterea si vasallus præsciscit aliquem contra dominum suum assaltũ, aut patrimonij grauem iacturam facere moli enten., debet dominum super hoc quã citius potest certiorare, vt proinde dominus sciens prudenti q; periculum valeat declinare, quod si non fecerit, doloque vel negligentia, sua vel fraude celauerit,
21 beneficio se cariturum agnoscat. † si aduersus dominum præscribere contenderet, statim periurium incurreret, quod præscribere eum prohiberet, quoniam qui alios prohibere debẽt ne quod domino competit occupent, illi ipsi contra propriũ iuramentum occuparent & præscribere contenderent, quod iustum & ęquum non esset, neque de iure fieri potest, d. c. si di
22 ligenti. Et hac ratione † vasallus dicitur quodammodo domini seruus, argumento. l. coloni. in verbo, seruitute. C. in quib. caus. colo. censi. lib. 11. per quam Luc. de Pen. illic inquit, eum qui fidelitatem domino ex iuramẽto debet, seruum esse. Allegat ad id Andr. de Iser. in d. c. vnico, de no. for. fideli. qui illud notat per illum text. Sed pro eo recte facit, ca. vt rcum in fine in quibus caus. feud. amittat, vers. in primis, vbi vasallum dicit vsumfructum consequi, non autem ius aliquod proprietatis, vel dominij, dixi in l. 3. §. si cum omnes, supra eo. quibus adde Lucã de Pen. in l. deuotam. C. de meta. & epydeme. libro 12. vbi hoc notat per illum tex. Andr. de Iser. in cap. primo, quibus modis feu. amitta. colla. 10. Card. Alex. in c. si morte, si de feudo fuer. conten. inter domin. & agna. Quomodo igitur vasallus aduersus iuramentũ præscribere possit, certe non põt, d. c. si diligẽti. extra de pręscrip. dict. cap. veritatis, & c. intellecto, extra de iu-

23 reiurando.c.vt super extra de reb.eccle.non alienand. † Ad id omnes fere regni consuetudines conueniunt, vt nullo modo vasallus aduersus dominum, neque contrario dominus aduersus vasallum praescribere possit, propter mutuam domini & vasalli obligationem, cap. vnico in fin. de for. fidelita. ibi, dominus quoque in his omnibus fideli suo reddere debet. Et maxime Neustriae cōsuetudo possessionem, qua vasallus in re feudali aduersus dominum vti vult, nisi de scientia & conscientia domini eam obtineat, furtiuam esse dicit & clandestinam. Neque per eam consuetudinem vasalli possessio validatur, seu furtiuę & clandestinę possessionis vitium tollitur, etiam si eam vasallus habuerit sciente praeposito aut alio officiali domini,
24 sed omnino certa domini scientia desideratur. Quę † ratio in rebus dominicalibus seu patrimonialibus Principis multo maiori ratione locum habet, quoniam Princeps non potest omnium rerum singularium sui patrimonij notitiam habere, l. magistros. C. de profes. & med. lib. 10. argumento sunt cap. 1. & 2. extra de offic. archidiac. & maxime cum oporteat Principem circa ea quae vniuersum sui regni & Reipublicae statum concernunt continue esse solitum, vt inquit Iustinianus in titulo de haeredi. & Falcid. colla. 1. in princip. Etsi per consuetudinem, feudi domino quantumcunque minimo non aeque circa tam varia occupato scientia sui praepositi seu alterius officialis praeiudicare non potest, nisi & dominus ipse certam scien-
25 tiam habuerit, † quanto minus Principi suorum officialium scientia vel negligentia obesse potest, neque debet. Ad id facit tex. in l. coloni. C. in quibus cau. colo. dominos accus. poss. li. 11. ibi. Ignorante domino praedij quem text. in vasallo & subdito Luc. de Pen. & Nicol. Spinel. notant. Et vltra eos pondero tex. ad id nunquam ponderatum in l. 1. in princ. ff. de offic. procur. Caesar. ibi, tunc enim transfert cum negotium Caesaris gerens consensu ipsius tradit. Addo l. idem Iulianus, §. constat, ff. de leg. 1. in tribus sui partibus. Primo in his verbis, si vero Salustianos hortos qui sunt Augusti, vel fundū Albanum, qui principalibus vsibus deseruit, legauerit quis, furiosi est talia legata testamento ascribere. Secundo ibi, sed & praedia Caesaris, quae in formā patrimonij redacta sub procuratore patrimonij sunt, si legentur, nec aestimatio eorum debet praestari, quoniam commercium eorum, nisi iussu principis non sit, cum distrahi non
26 soleant. † In feudalibus satis constat in cap. 2. de prohib. feud. alien. per Feder. ibi, siue permissione illius domini ad quem feudum spectare dignoscitur, & in illis verbis, nullius temporis praescriptione impediente, & c. hortatu. de prohibita feudi alien. per Lothar. ibi, sine [illegible] permissione distrahere, & c. vnico § praeterea. de cap. Corradi. col. 10. Et in l. iubemus, C. de fund. patrimo. in fi. ibi, ab initio iussione principali. Et licet plerique nitantur principium illius legis in contrarium retorquere, falluntur plurimum, quia prima pars illius legis vsque ad vers. hoc etiam adijciendo, vt diximus, non loquitur de praescriptione directo dominij, sed de praescriptione illius dominij vtilis tantum, quod emphyteutae de iure Codicis acquiritur, [illegible] res, eodem titu. ibi, cum fundorum sint domini, quod de iure digestorum secus erat. Et vltra quae [illegible] addo textum in l. si domus, §. fina. ff. de lega. 1. [illegible] videri proprietatem rei legatam, sed id ius
27 quod in vectigalibus fundis habemus, † vectigales autem a iureconsulto emphyteuticarij interpretantur, in l. sciēdum in prin. ff. qui satisdare cogant. ibi, sed & qui vectigalem, id est, emphyteut. cum agrum possidet, & in rubrica & l. 1. ff. si ager vectiga. vel emphyt. & illic vel. pro, id est, accipitur, vt in dicta l.
28 sciendum, † per cuius praescriptionem census, qui Principi debetur, seu canon rei emphyteuticae non erat praescriptus, etiam si emphyteuticam longissimo tempore possederat, tutus est exceptione praescriptionis aduersus emphyteutas, aut eos qui patrimoniales fundos titulo emphyteutico obtinuerāt & possidebant, sed per eam praescriptionem non erant liberi a solutione impositi canonis. Hoc probat illa lex, in his verbis, nullā penitus super dominio memoratorum omnium fundorum vel locorum vel domorum a publico actionem vel molestiā aut quamlibet inquietudinem formidare, sed impositum canonē pro qualitate iuris, cuius praedia sunt vel loca, per singulos annos soluentes. Idem dicitur in l. 1. & l. fundi. eo. tit. in ver. hoc adijciendo, variatur casus de eo, qui illos fundos tam salno quam ademptio canone ab initio iussione principali datos possederint quadraginta annis absque innouatione in ea permaneant. Non ergo sine Principis iussu dari possunt, & si cū Principis iussu dati non sint exempti a canone, non iuuat possessores quadragenaria praescriptio, quia aliter in Principis praeiudicium possideri non possunt, neque occupari, nisi ab initio nactę possessionis cum iussu Principis. & 40. annis continuis il-
29 los possederunt. Confirmatur hoc alia ratione. † Nam iura incorporalia sunt de iure impraescriptibilia, nisi interueniat domini fundi patientis scientia. lege secunda. in verbo, sciente. C. de seruitutibus & aqua. & lege quoties, ff. de probationibus. Et

30 hac ēt † ratione ducti Bartolus, Ioannes de Imola, & Romanus in l. 1. §. denique, ff. de aqua pluuia arcend. dicunt, quod ad praescribenda ea quae Imperatori competunt, scientia & patientia Imperatoris necessaria sunt, neque sufficere aut scientiam aut patiētiam eorum, qui curam habent rerum Principis, vel qui praeficiuntur administrationi earum. Idem tenet Barto. in lege, si publicanus, §. fin. ff. de publica. & vectigalibus. Innocentius in capitulo, conquerente, extra de offi. ordin. Abb. in cap. cum contingat, extra de foro competen. Neque in hoc obstat glo. declaratio in l. seruitutes, magna. ff. de seruitu. quę excipit praescriptionem tanti temporis cuius initij non extat memoria, per rationem l. hoc iure, §. ductus aquae, ff. de itine. actuque priua. quia praescriptio tanti temporis & c. sit loco cōstituti. Et licet haec declaratio passim ab omnibus recipiatur vt qui secus ab eis sentire, temeritatis argui possit, cum videretur tot oculis, tot sensibus, tot hominibus resistere. Tamen quicquid in hac re scriptum inueniam, nō pudebit annotare. fretus authoritate diui Hieronymi in c. audacter. 8. q. 1. fortasse aliquid diximus, tamen quicquid scriptum est dicimus. Et mirum est, quod tanti patres tam debili consideratione in hanc sententiā tracti fuerint, veluti in illa tanti temporis praescriptione, cuius initij non extat memoria aliquid sit singulare vel peculiare, vel vt dicunt, speciale, quod verum non est, quoniam aeque dictum est per iurecōsultum in praescriptione viginti annorum.
31 † Et ne videamur impostură in hac re facere, verba iureconsulti Vlpiani in l. 1. § denique, circa fi. ff. de aqua pluu. arcen. transcribere ratus sum, dum ait, vt vbi seruitus non inuenitur imposita, quandiu vsus est seruitute, neque vi, neque clam, neque precario, habuisse longam consuetudinem, velutiiure impositam seruitutem videatur, & sic praescriptio decem vel viginti annorum est loco constituti. Et iterum eodem, §. in vers. superiore dixerat, si tamen agri lex nō inuenitur, vetustatem vicem legis tenere, & sic loco constituti, & in l. 1. C. de seruit. & aqua. ibi, longi temporis consuetudinem vicē seruitutis obtinere sciet. modo si is, qui pulsatur, nec vi, nec clam, nec precario possidet, & l. 2. in princ. eo tit. ibi, seruitutem exemplo rerū immobiliū tempore quaesisti. & sic loco constituti. Ecce quomodo praescriptio viginti annorum est loco constituti. Aliqua dixi in repetitione. § differentia. in l. si quis vi. ff. de acquir. poss.
32 † Et per illam l. fin. C. de fund. patrimo. lib. 11. Luc. de Pen. de in l. viros, C. de diuers. offic. lib. 12. dicit, c. super quibusdam, extra de verb. signif. vectigal quod fisci est, non posse quocunque tempore praescribi, l. 2. & fi. C. de fund. limitrop. lib. 12. Et ad id pro eo pōdero, l. 1. C. ne rei domi. vel templo. in his verbis, omni temporis diffinitione summota, l. 1. & 2. C. de fund. patrim. li. 11. ibi, dummodo suis quibuscunque temporibus ea, quae fisco pensitanda sunt, repraesentare cogatur l. ius emphyteutici, eod. tit. ibi, iudicio nostro immutabile perdurare praecipimus, possessionem autem, quae sine obligatione speciali fuerit vitiosa vetustate temporis noluimus adiuuari, dicta l. fi. C. de fund. limitroph. lib. 11. ibi, & si ab alijs possideantur, cuiuslibet spatij temporis praescriptione cessante, ab vniuersis detentoribus vēdicandos. Et facit doctrina gl. in d. l. lōga, ff. de mort. infer. quae hanc iuris conclusionem tradit, & veram, si qua corporalis est, quae suo priuilegio, non eius, cuius est, triennio vel decēnio vel vicennio praescribitur ab eo, qui titulum, vel etiam bonam fidem habet, eadem res vel triginta annis vel quadraginta non poterit praescribi ab eo qui titulum non habet, vt patet in libero homine in l. fin. C. de praescrip. long. temp. quae pro liberta.
33 † At sine titulo emanato a Principe, vel iussu Principis, res patrimonialis Principis alienari non pōt, neq; acquiri, neque praescribi, quadraginta ann. d. l. iubemus. ibi, ab initio iussione principali. C. de fund. patrimo. & alijs legibus supra notatis. Et ratio huius ex dictis per Lucam de Penna in d. l. viros, C. de diuers. offi. lib. 12. col. igitur, quoniam in principis causa subesse debet, quae est, quia Princeps concessit, aut iussit concedi dicta l. prima, ff. de offic. procur. Caesa. & l. 1. C. no. vectig. impo. non poss. & l. placet, C. de excusa. muner. lib. 10. Et ideo secundū eūdem res Principis ratione sui impraescriptibilis est. Vide eundē Lucam, qui pulchre & eleganter disputat, an etiā Princeps huiusmodi res domaniales seu dominicas & patrimoniales, quas pro tuenda Republica accepit, & quae regni sunt, quas ēt non alienare iurauit, vt in c. intellecto, & in c. sicut nostris, extra de iureiurā. possit alienare, & si alienatę sunt, an praescribi possint, in l. quicunq; desertum. C. de omni agro deserto lib. 11. dixi plene in repetitione l. donationes, C. de dona. inter virum &
34 vxorē. Et † quod singulariter cōmunis & tam frequentata magistrorum sententia amplexa est de praescriptione tāti temporis cuius initij non extat memoria, vt sit loco tituli & priuilegij, ēt in regalibus, seu iuribus regalię, quae praescribi possunt illa praescriptione, per c. super quibusdam. extra de verb. sign. Non loquitur illa decretalis epistola de pedagijs seu guidagijs fiscalibus, seu patrimonialibus vel domanalibus seu dominicis principis, quoniam illa iura praescribi non possunt l. compent. in fi.
C. de

C. de præscript. triginta ann. Sed quod vnusquisq; baro, aut dux,
vel comes, seu marchio, seu alius ab illis inferior dominus in
suo territorio exegit, qualia sunt pedagia, & illa iura, quæ pro-
prie regalia dicuntur in d. c. vnico, quæ sint rega. colla. 10. præ-
scribunt. Et iura illa ideo regalia dicta sunt, quia non nisi ex re-
gia concessione licitum est cuiquam exigere cum pęnę inter-
minatione, l. 1. & 3. C. noua vectig. impo non posse, & dict. c. su
per quibusdam, quæ sine iusta causa & legitima rex concede-
re non potest, d. l. 1. C. no. vectig. impo. non pos. ibi, qui re dili-
gēter inspecta vtilitatem communem intuitus scribet nobis,
quæ comperit, & an habēda sit ratio nostri, & quatenus, existi-
mabimus. Idem in l. placet. C. de excus. mune. lib. 10. Et si secus
rex faciat, peccat mortaliter, secundum Innocen. in c. innoua-
mus, extra de censibus adde l. vectigalia, & l. fi. C. de vectig. &
35 commiss. † In istis enim iuribus, quibus ius resistit, longa & cō
tinua possessio tanti temporis non sufficit, nisi ab initio titulus
& bona fides interueniant, capit. si diligenti. extra de præscrip.
Saltem ab initio bona fides interuenire debet. Alioqui nullo
vnquam tempore, etiam cuius initij non extat memoria, præ-
scribi possunt, d. c. 1. de præscript. in sexto. Sed quomodo po-
test esse bona fides ab initio, si non interueniat titulus? certe
non potest, cap. fin. extra de præscript. l. fin. C. vnde vi. capitu-
lo, ad decimas, de restit. spolia. cap. dudum, extra de deci. & d.
capitulo primo. de præscript. in sexto, & d. capit. si diligenti. ex-
tra de præscrip. Et idem in specie notatur in l. fin. C. noua vecti
gal. imponi non pos. ibi, & vltra antiquam consuetudinem, &
nostrę terminos iussionis. Ecce quomodo cum antiqua con-
suetudine copulatiue requiritur concessionem principis inter
uenire, & si secus fiat, pęna perpetui exilij interminatur ab im-
peratore. Sed si ita inhærere velis dicto capitulo, super quibus-
dam, intellige in terminis suis sicuti supra declarauimus de
his, qui in territorio suo pedagia & guidagia exegerunt tanto
tempore & c. absque regum concessione, vt illi in sua possessio
ne permanere possint. Sed non de pedagiis, & alijs regijs iuri-
bus seu fiscalibus, quæ alienari non possunt, neq; vllo vnquam
tempore præscribi, d. l. comperit. C. de præscript. triginta an-
36 no. Et ratio est, † quia vsibus publicis destinatę sunt, vt earum
ratione populus a principe subleuari possit §. primo, & §. publi
corum, in authentica, de manda. princip. collatio. tertia l. finali.
C. de exacto. tributo. lib. 10. §. primo, in authentic. de collator.
collat. 9. Et dicit Luc. de Penn. in d. lege, quicunq; desertum.
sexta colum. in princip. C. de omni agro deserto. lib. 11. propter
huiusmodi alienationes sępissime contingere, vt reges & prin
cipes necesse habeant ad subditorum facultates manus exten-
dere, quare pro reipublicę vtilitate & populi commoditate
res dominice & patrimoniales pariter fiscales alienare non li-
cet, cum solis principum vsibus destinatę sint. Illas igitur alie-
nare non licet, nec præscribere, per prædicta. Et Luc. de Penn.
non tam pulchras quam verissimas similitudines, & toto nixu
37 amplectēdas inducit. † Princeps, inquit, Reipublicę & populi
pater est §. fina. in authen. neq; virum quod ex dote, collatio. 8.
ibi, hoc post Deum, qui est communis omnibus pater. Sed pa-
ter res maternas filiorum alienare non potest l. 1. C. de bonis
mater. dicta lege prima. §. fin. C. de Anna. excep. sic neq; prin-
ceps potest, capit. intellecto. extra de iureiuran. l. apud Iulianũ,
38 §. constat. ff. de legat. primo. † Secundo, princeps Reipublicæ
maritus est, hoc dicit post Lucanum in secundo, vrbiq; mari-
tus. Et inter principem & Rempublicam matrimonium con-
trahitur morale & politicum seu temporale & terrenũ, quēad
modum inter prælatum & ecclesiam spirituale contrahitur
matrimonium, capit. sicut, 7. q. 1. & capit. quoniam, de immu-
nit. eccles. lib. 6. Et quemadmodum vxoris dotem maritus nō
potest alienare l. si fundum, ff. de fund. dota. lege prima. C. de
fund. dotali. l. vnica. §. & cum lex. C. de rei vxor. actio. §. penult.
& fin. in authen. vt immobil. ante nupt. dona. collat. 5. pari ra-
tione neque princeps. Et sicut licet mulieri dotem alienatam
reuocare l. in rebus. C. de iure doti. authen. si mulier. C. ad Vel
leia. sic & Respublica res a principe alienatas, imò princeps ip-
se reuocat l. si procurator. vbi gloss. hoc notat. ff. de excep. doli.
dixi in repetit. l. donationes. C. de donat. inter virũ & vxorem.
Tertio quemadmodum prælatus non potest res ecclesiæ alie-
nare, imò alienatas reuocare potest, vt in capitulo, nulli, & ca-
pitul. sequent. extra de reb. eccles. non alienan. capitulo, non li-
ceat Papæ. Et in tota causa 12. quæstione secunda, sic in princi
pe. Et huiusmodi similitudo principis & prælati & reg. s fit in
39 capitulo, in apibus septima quæstione prima, † sed quæ vsibus
publicis destinantur, non licet cuiquam occupare, vel in alios
vsus conuertere, quacunque possessione tam longę a non ob-
stante l. viam publicam ff. de via publica, vbi hoc idem notat
Barto l. quo minus ff. de flumin. l. fluuium ff. de damno infe-
cto. lege, diligenter. C. de aquæ ductu. libro 11. iuncta gloss. in
verbo, longi temporis, ibi, vel verius hic ipsum publicum. Et
induco. l. finalem. C. de longi temporis præscript. quæ pro li-
bertate, præscriptio quantumcunque longissima aduersus li-
bertatem non recipitur, etiam, inquit ille text. sexaginta anno-
rum, si contra priuati alicuius libertatem præscriptionem nō
licet opponere, multo minus aduersus Reipublicę libertatem
licet, cum causa publica priuatę sit præferenda, lege, vtilitas, C.
de primipi. libro duodecimo & lege prima. C. ne rei domi. vel
templo. Neque abs re puto a conditoribus consuetudinis pa-
triæ Normanicę dictum fuisse huiusmodi possessiones seu vsu
40 capiones & præscriptiones furtiuas esse, † & quemadmodum
res furtiua, vel vi possessa, aut alio vitio affecta, impræscriptibi-
lis est, quocunq; tempore possideatur, & si mille annis possessa
sa sit, donec vitium purgatum sit l. vitia. C. de acquir. pos. l. an
in vitium, vbi gl. hoc notat. & l. cum heres, ff. de diuers. & tem-
por. præscript. l. sequitur §. tunc in potestatem & §. si tu vi. & le
ge, si rem ff. de vsucapio. Licet glo. in §. furtiuę, institu, de vsu-
capio. & in l. Pomponius §. primo, in verbo, vitijs, ff. de acqui-
rend. posseis. dicat triginta annis præscribi posse, per l. sicut, C.
de præscriptio. trigin. anno. quas sequitur Roma. post Bartol.
in dicta l. sequitur §. si tu vi. ff. de vsucapio. & plerique dubita-
uerunt, sicuti scribit Modern. Papien. in dict. l. Pomponius §.
cum quis adminiculo. in expeditione glo. in verbo, vitijs, & in
l. 1. col. 9. princ lecturę. C. de ser. fugiti. Barto. etiam dubitauit,
an sua opinio de iure canonico sustineri possit, propter regu-
lam, possessor. de regul. iur. in sexto, per quam male fidei pos-
sessor prohibetur vllo vnquam tempore præscribere. Hoc di-
41 cit in l. sequitur §. si viam. ff. de vsucapio. † Et ad confirmatio-
nem dictorum per Accurs. Iaso. in dicta l. 1. 9. colum. C. de ser.
fugiti. vtitur hoc argumento ex illo §. si viam. In præscribente
actiones personales non est necessaria possessio, sed sola partis
negligentia attenditur, per illum §. quare neq; bona fides, ne-
que mala fides præscribentis esse possunt in consideratione,
42 sed negligentia eius, cuius res præscribitur. † Et ideo fur præ-
scribit, dummodo raptor non sit violentus l. si quis emptionis,
in princip. & §. sed & si quis, & l. sicut, in princ. C. de præscript.
triginta anno. & præscriptio triginta annorum currit ex sola
negligentia. Alleg. Bartol. in l. fi. in princip. ff. de eo per quem
factum est, & c. placuit, secundum §. potest, 16. qō. 3. Et illum
tex. dicit esse meliorem de iure. Sed addo illi tex. longe melio-
rem in l. fin. in fine. C. de anna. except. ibi, cum contra desides
homines & sui iuris contemptores odiosę exceptiones opposi
tę sunt. Ipse idem Ias. in dict. l. Pomponius, §. cum quis admi-
43 niculo. ff. de acquir. possel. † contrarium conclusit, & eam con-
clusionem dicit esse Anton. de Buttio, Ioan de Imol. & Abb.
in c. si diligenti. extra de præscrip. eiusdem Ioan. de Imol. in re
petitione, c. si. eod. tit. in 29. & 30. colum. Ioan. And. in additio-
nibus Spec. in tit de præscrip. § fin. & aliorum per eum relato
rum. Et hanc dicit esse communem sententiam, quam & gl.
& Innocen. approbant in d. c. fin. extra de præscriptionibus, &
præcise probatur in d. c. si diligenti & d. cap. fin. Addit Papien.
Moder. reiectis aliquibus fundamentis Anton. de Butt. & alio
rum suorum sequacium, hoc solum argumentum, d. cit. n. de
iure ciuili malam fidem inesse heredi. l. in his §. non debemus,
ff. de regu. iur. §. 1. in auth. de iureiur. a moriente præstito. quæ
ratio de iure canonico non inuenitur correcta neq; immuta-
ta. Illi igitur standum est, capit. 1. & 2. extra de no. oper. nun ti.
44 † & maxime cum iura canonica strictius obligent hæredem
ex facto defuncti, quam iura ciuilia, quia iura canonica omne
inhonestum lucrum ab hęred. b. auferunt, ca. si. extra de sepul.
Ego vero vltra, quam ille dicat, induco duo aut tria fundamen
45 ta, quæ fortius stringunt. † Vis seu violentia, & furtum, non
tm̃ personam vim, aut furtum committentem sed & personā
hæredis, imo plus rem ipsam afficiunt, text. est, qui non potest
euitari in d. l. vitia. C. de acquir. poss. Vitia, inquit possessionũ a
maioribus contracta perdurant, & successorē auctoris sui cul-
pa comitatur. Nota hoc verbum, perdurant, vt supra hoc no-
stro §. annotauimus l. vrbana. §. pernoctare ff. de verbo. signifi.
l. 1. ff. de orig. iur. Secundo, dum dicitur, hæredem vitia aucto-
ris comitari. Et gl. in d. l. an in vitium, in gl. 1. ff. de diuersis & tē
poralibus præscriptionibus illam l. vitia. ad id notauit, dum gl.
ait, si vero sit rei cohærens vitium, vt furtum, emptori quęque
nocere, & omni qui quoquo modo rem acceperit, l. vitia. C.
de acquir. poss. in d. l. cum hęres, ff. de diuer. & tempor. pręscr.
cum hæres, inquit, in ius omne defuncti succedit, ignorantia
sua defuncti vitia non excludit, & d. l. Pomponius, in fin. ff. de
acqui. poss. dum ille text. ait præterea nec vitiosę quidem pos-
sessioni vlla potest accedere, sed nec vitiosa ei quę vitiosa non
est. & in §. cum quis adminiculo eadē l. ibi, denique addimus
in accessione de vi & clam & præcario venditoris. Si igitur
non potest vitiosę possessioni vlla accedere, sed nec ea quę vi-
tiosa non est, ei quæ vitiosa est. Non igitur dabit initium prę-
scriptioni huiusmodi pręscriptio, cũ sine possessione pręscri-
ptio incipere non possit, regula, sine possessione de reg. iur. in
6. sumpta ex l. sine possessione ff. de vsucapio. Oportet igitur
rem in potestatē domini reuerti l. berã, & hoc argumento vti-
tur text. in c. de quarta & in c. cum nō liceat. extra de pręscript

gl. in c. tua. extra de vsur. Addit, Hæres succedit in crimine defuncti, hęredis autē succedentis in vitium par fortuna habenda est l. 2. C. de fructi. & lit. expen. & etiam hæredis ignorantia defuncti vitiū nō excludit. l. cū hæres. ff. de diuer. & tēp. pręscr. Et si per multorū manus ambulauerit. l. sed & si lege. §. pertin-
46 de. ff. de peti. hæ. † Si ergo hæres succedit in bonis defuncti, siue hæres idē crimen committat, siue nō sp tenetur restituere vsuras, quas defunctus exorsit, inquātum se extendit illius hęreditas, per illum tex. Ecce quomodo ex persona hæredis non variatur ius neque qualitas, seu obligatio, quę aduersus defunctum erat, vt in consimili dicitur in l. 2. §. 1. ff. de verb. ob. Et ad hoc pondero dictam. l. sequitur. §. tunc in potestatem. ff. de vsucapio. dū dicitur, in eo tunc in potestatē domini redijsse dicendū est, cū possessionem eius nactus sit, vt iuste auelli nō possit. Tantumdem dixerat in §. Labeo. in fine. eadem. l. ibi, non videri in potestatem meam reuersam Pomponius ait, nisi ita habere cœperimus, quemadmodum habuimus antequam surriperetur. Recte inducuntur. l. inciuilem. & l. ciuile. C. de furt. vt nō excuset emptorem rei furtiuę sua bona fides, imò furti particeps iudicatur qui rem furtiuam emit, nisi venditorem suum
47 exhibeat, neque rei pretium repetit. † Ecce quomodo in emptorem transit vitium, quia ab eo res vendicatur, nullo etiam emptori restituto pretio, neque principis rescriptum vitiū tollere potest. l. authoritatem. C. vnde vi. & l. 1. & fin. C. si per vim
48 vel alio modo. † Imo & is, qui dominus est, per vim tentauerit fundum suum ab alio occupatum sine iudice repetere, dominiū perdit. l. si quis ad se fundum. C. ad l. Iul. de vi pub. Accedit. l. extat. ff. quod metus causa. l. pen. ff. ad l. Iuliam de vi priua. neque obstāt. l. sicut. & l. omnes. & l. si quis emptionis. C. de præscr. pt. 30. ann. quoniam illę leges non loquuntur in rebus affectis aut furti, aut violentiæ, quæ res ipsas afficiunt, vt ad quæmcunque perueniant, non tantum rerum detentores, sed res ipsas comitantur, dicta. l. vitia. C. de acquir. pos. quę lex nullo modo euitari potest. Et huic declarationi consentit Bar. in d. l. vitia. Nō pōt etiam. l. Pomp. §. fina. ff. de acquiren. pos. euitari. ibi, nec vitiose quidem, vlla potest accedere, sed nec vitiosa ei quæ vitiosa non est. Ecce quomodo vitia accessione prohibent, imò initio possessionis resistunt. l. clam possidere. in princip. ff. de acquir. possess. l. nam origo. ff. quod vi aut clam. Plus dico, si verus dominus per vim a malę fidei possessore eripiat ius amittit, dicta. l. sequitur. §. si viam. ff. de vsucapionibus. quanto minus violentus seu
49 raptor acquirit. Vlterius dico, † malę fidei possessorem posse rem a vero domino, qui per vim illam eripuit, vendicare. & rei vendicationem intētare, dicta. l. si quis emptionis. §. sed hęc super illis. C. de pręscriptione triginta annorum, nulli dubium remedium Canonis, reintegranda. 2. quęstione. 1. cap. in literis. extra de restitutio. spoliato. & vis alterius opinionis consistit in solo male fidei possessore, qui non vim, aut aliud reale vitium, sed alias mala fide rem possidet. finali. C. vnde vi. an de iure ca-
50 nonico pręscribere possit. † In quo plerique cum Dyno in dicta regula, possessor. de regulis iuris. in 6. conueniunt, malę fidei possessorem posse triginta aut quadraginta annis præscribere, dicta. l. fina. in fine. & l. male fidei. in princip. C. de præscriptio. long. tempo. & in hoc æquitatem canonicam a iure ciuili non differre. Qui autem cum Dyno sentiunt, referuntur per Alex. & Papien. Modern. in dicta. l. Pomponius. §. cum quis adminiculo. ff. de acquirenda possessio. & Felyn. in dicto cap. si diligēti. extra de præscriptio. Sed, vt supra dictum est, communis omnium Legistarum & Canonistarum aduersatur sententia in capitu. si diligenti. & in capitu. 1. de præscrip. in 6. Ego nō puto per eos, qui cum Dyno sentiunt posse respondere capitu. fina. extra de præscrip. vbi litera tam prægnans est, vt aliter intellecta sine abortione fœturę eius subsistere nō possit, Dum primo ait. Omne quod ex fide non est, peccatum est. Secūdo, nulla valeat absque bona fide præscriptio, tam canonica quam ciuilis. Tertio, cum generaliter sit omni constitutioni derogandum, quæ absque mortali peccato non potest obseruari. Quarto ex his infert, vnde oportet, vt qui præscribit, in nulla temporis parte rei habeat conscientiam alienę. In quo ius ciuile correctum est, quod initium tantum nactę possessionis considerat, licet ex postfacto mala fides superueniat. l. vnica. in fine. C. de vsucapio. transforman. dicta. l. sequitur. §. de illo. in fine. & l. hæres eius. ff. de vsucap. cum ante illic per gloss. notatis. Idem probatur in dicto cap. vigilanti. extra de præscriptio. ibi, quoniam nulla antiqua dierum possessio iuuat aliquem male fidei possessorem, nisi resipuerit, postquam se aliena nouerit possidere, cum bonæ fidei possessor dici non possit. Et ex illo text. datur responsum ad argumentum Bartol. quod eum fecit variare, & propter quod Modern. Papien. in dicta. l. prima. colum. nona. C. de seruis fugiti. allegat text. quem dicebat de iure meliorem in dicto c. placuit. secundo. §. potest. in fin. 16. quæstio. 3. Cui addidi. l. fina. in fine. C. de annali exceptio. quia lex tantum odium negligentis considerauit, non autem possessionem eius, qui nō pręscripsit. Ad illud argumentum tex. respondet in dicto cap. vigilanti. dū ait, Ephesinus legislator solum propter vitādam miserorum segnitiem, & longi temporis errorem & cōfusionem primus tricennali vel quadragenali pręscriptioni vigorem legis imposuit. Aduertatur quęso ad impugnationem Ephesini legislatoris, inquit ille text. Nobis autem tam in rebus cognitis, quā latentibus placuit non habere vigorem. Ecce quomodo male fidei possessor desidis fundum nullo tempore præscribit, etiā quadraginta annis. Et hæc ratio similiter posita est in l. cum quęratur. C. vnde vi. ibi, ridiculum enim est dicere vel audire, quod per ignorantiam alienam rem quasi propriam occupauerit. Omnes enim scire debent, quod suum non est, ad alios modis omnibus pertinere. Et considera quod in eadem. l. sequitur. Cum talis dispositio in furti actione iamdudum veteribus. ll. diffinita, ducentibus, Si quis alienam rem aduersus dñi volūtatem attigerit, furti actione tenetur. Et sic prædo nō minus q̃ fur appellatur, qui furtiue aut violenter rem alienam occupat. liceat postea lex illa in fine prædonem tueatur triginta annorū præscriptione. sed in hoc lex canonica, quæ bonā fidē vult in omni temporis parte interuenire, legē illā fi. & similes, & ipsum ius ciuile in hoc corrigit, quia ratio canonica nō vult istiusmodi prædonem seu malę fidei possessorē, et nō violentū vel altero reali vitio affectum, posse præscribere. & Fely. in rubrica extra de præscript. dicit post Paulū de Cast. in cons. 293. incipiente, visis & ponderatis omnibus. verba quæ in diffinitione pręscriptionis apponuntur, pęnam negligentibus inferre, esse magistralia, non aūt inuenta ab aliqua lege, qm̃ negligentia non sumit proprie sonans in vitium, sed prout sonat in simplicem & nudam cessationem, quę vitium vel culpam nō habet, inquit Fely. Ad primū dic illi obstare dictā. l. fi. in fi. C. de annali exceptio. & c. placuit. 2. §. potest. 16. q. 3. Ad secundū dic siue per culpam quia ius suū negligat, siue per ignorantiā hoc contingat. l. sicut. §. nec sufficiat. ibi, non sexus fragilitate, non absentia, non militia contra hanc legem defendenda. C. de pręscript. triginta anno. §. rursus. in authen. vt sponsa. largi. colla. 9. & authen. malę fidei. C. de præscript. longi tempo. & dicta. l. fina. C. de anna. except. Ex quo elicio aliud consecutiuum,
51 † per quod demiror, tantos patres, qui in hoc tantum firmati sunt, quod lex possessionem præscribentis non consideret, sed solum odium desidis seu negligentis, quoniam id verum esse non potest. Nam si res continue possessa non esset, præscriptio interrupta foret. l. in vsucapione. §. accessio. ff. de diuers. & tē-
52 por. præscript. l. naturaliter. ff. de vsucapio. † Neque absq; possessione, saltē vitiosa, procedere præscriptio. l. sine possessione. ff. de vsucapio. regula, sine possessione. de regul. iur. in sexto. si enim res multis annis vacans permansisset, tempus vacātis rei pręscriptionē impediret, dicta. l. in vsucap. l. 1. §. si quis propter inūdationē. ff. de itinere actuque priua. & l. clā possidere. §. qui
53 ad nundinas. ff. de acquiren. pos. † Sed non intelligas de illa rei vacantia, quæ post mortem contingit possessoris, antequā hęres eius hęreditatem adeat, quoniam hæreditas iacens & hæres defunctum repræsentāt. l. hæres & l. hęreditas. ff. de vsucap. Nō etiam intelligas de ea, quę per culturam aliqua iusta ratione a possessore omittitur. per illā enim vacantiam, seu potius rei vacationē, res seu rei possessio nō derelinquit. l. licet. & l. improba. C. de acquir. pos. Quibus modis non eo animo possessio vacans dimittitur, vt possessio animo amittatur, d. l. licet. Alio-
54 qui secus per illum text. Quod † aūt possessio cū temporis lapsu a legislatore consideretur, est tex. in d. l. cum quærebatur. in fin. C. vnde vi. ibi, si non ex die ex quo possessio detenta est, triginta annorū excesserint curricula. Hoc etiam declarat authētica, nisi triennale. C. de bonis mater. ibi, nisi triennale transeat tempus, quo possessor dominus fit, & detentatio dominos accipiat, vel cōstituat. quare non potest hæc ratio vrgere. Verum est autem, odio negligentium ex quadam iuris pręsumptione introductam fuisse pręscriptionem triginta annorū, quasi res suas tandiu ab alio possessas pro derelicto habere videantur, argumento. l. qui habebat. in princi. ff. de lega. 3. l. fi. C. de iure dominij impetran. Et pro bono publico ne diu res in incertū maneant. l. 1. ff. de vsuscap. sed non quòd pp eas dominium rerum pręscriptione triginta annorū acquiratur, nisi cū possessione iustus titulus & bona fides interuenerint. l. si quis emptionis. in princi. & §. 1. C. de pręscript. triginta anno. dix. in l. 1. §. supra eodem. Et quod possessio tam diuturna sit præscriptionis potissima ratio, probatur in l. fi. C. de edicto diui Adri. tollē. in his verbis, nisi tantum temporis effluxerit, qd̃ possit vel possessori plenissime securitatem etiam super dominio pręstare. d. l. competit. C. de præscript. triginta anno. in his verbis, Iubemus eos, qui rem aliquam per continuum quadraginta annorum curriculū sine quadam legitima interpretatione possederint, de possessione quidem rei seu dominio nequaquam remoueri. Plures aliæ leges colligi possunt, quas sedulus lector considerabit. Sed de iure canonico nō est desidis tanta consideratio habita, quāta iniquitatis male fidei possessoris, vt ex prędictis videre licet.
55 Plus † in hac re dicit Luc. de Pen. in l. fina. quęstione. 25. C. de quib.

quib. muneri. vel præsta, nemini liceat se excus. libr. 10. Et in l. cum neq; C. de incol. eo lib. post Iacob. de Beluis. huiusmodi præscriptiones pedagiorum, tributorum, & collectarum præiudicare tantum his, qui sponte tanto tempore, cuius initij memoria non extat, soluerunt, non autem principi, a quo permissionem non obtinuerint l. pen. in fi. C. de exacto. tribu. li. 10. & l. pe. in fi. C. de cano. sacra. largi. eo. lib. † Pius Luc. de Pen. in dicta l. cũ neq; C. de incol lib. 10. ait, non posse principem alicui ciuitati vel populo priuilegium concedere collectas vel tributa & huiusmodi iura exigendi, cum princeps rerũ singulariũ dominus non sit, nisi quantum ad protectionẽ in l. bene a Zenone. C. de quadrien. præscript. seruitus autẽ nõ nisi a domino imponi potest l. 1. ff. communia prædio. Et ad similitudinẽ mariti, qui non põt seruitutem fundo dotali imponere l. Iulianus ff. de fundo dotali. vel etiam proprietarius inuito vsufructuario l. sed etsi ꝙ §. si ff. de vsufruc. Addit textum in argumentũ in c. cum tempore. extra de arbitr. ibi, illis duntaxat capitulis exceptis, quæ contra libertatem ipsius monasterij &c. in vers. seq. ibi, de iure tamen nequiueris sine licentia Romani Pontificis renunciare priuilegijs vel indulgentijs libertatis &c. Ad id facit c. peruenit, vbi glo. in verbo, ignorantiæ. extra de censi. Non enim, inquit ille tex. Inueniri potest census ignorantiæ, præsertim ẽm gl. illic, in his in quibus iura resistunt, quoquo tempore exigantur, dicto c. si diligenti. extra de præscript. Nõ enim sine titulo & bona fide possideri possunt, & ex consequente præscriptionis initium accipere, dicto c. fi. & c. vigilanti. extra de præscrip. & c. ad decimas. extra de resti. spoliato. lib. 6. His enim quibus iura diuina & humana resistunt nõ est dabile initiũ cuiuscunq; possessionis, non tanto grauiora peccata sunt, quantũ infelicẽ animam tenuerunt alligatam c. fi. extra de consuetudi. l. nõ dubium. C. de legi. cap. quo iure c. si solus 8. distinct. Posset hic repeti mã regulę, peccatum, & regulę, nõ est obligatoriũ de reg. iur. in sexto. & ca. possessor. eodem titu.

57 † sed legum ciuiliũ constitutione, vt. s. dictũ est, ad hoc vt quis præscriptione vti possit, duo sunt necessaria, principis cõcessio & longissima possessio seu perceptio l. fi. C. noua vectig. instit. nõ possibi, & vltra antiq̃ consuetudinẽ & nostrę terminos iussionis cũ alijs. s. notatis, quas nõ repeto. Quibus addo l. cum satis. C. de agrico. & cẽsi. lib. 11. quoties lex ab initio resistit possessioni seu præscriptioni, quocunq; tẽpore possideantur, etiã longissimo, huiusmodi præscriptio præscribentem nõ releuat. Probat ille tex. in his verbis, quantacũq; emanauerint, vel quacunq; prolixa negotiatione aliquis sibi vendicet libertatẽ, & in his verbis, ẽm exemplũ serui fugitiui sese diutius furari intelli-

58 gitur. Quare non satis admirari possem † neotericos de rege Fraciæ scribentes iura exẽptionis prẹscripsisse tanto tẽpore, cuius initij nõ extat memoria, idq; exemptionis beneficium veluti iure constituti obtinere, nisi forte Petr. Io. Faber, Guliel. de Cun. & pleriq; alij prius eis hoc sensisset in l. prima. C. de summa Trinitate & fide catholica. Henricus Bohic in capit. si diligenti. extra de præscrip. qui multa circa id scribit, vt videre licet, ex glossatore pragmaticę sanctionis. Nam si de iure Francorum rex Christianissimus Imperatori subiectus fuisset, non potuisset vllo tempore quantuncunq; longissimo de iure libertatem præscribere. Et idem Barto. notat in l. hostes. ff. de capti. & postlimi. reuers. dum de regibus Franciæ & Angliæ loquitur, qui se ab imperio subtrahunt priuilegio, præscriptione, vel consuetudine. Ob id tamen inquit, ciues Romani esse non desinunt. Et plerique alij commemorantur a Moder. Papiens. in l. 1. C. de summa Trinitate, & fide catholi. qui cum Bartol. consentiunt post Cynum & antiquos in eadem l. Abbas etiam in ca. per venerabilem. extra qui filij sint legi. Et Fely. turbam doctorum congerit in capit. cum non liceat, & in cap. cum nobis. extra de præscrip. Repetere possem ea, quę in l. donationes C. de donatio. inter virum & vxorem a me scripta sunt, quę cõsulto omitto. Assentirẽ quippe illis, si de iure probari posset, Imperatorẽ esse orbis dominum. Sed his, quæ in oppositum ab illa tam grandi multitudine adducuntur, respõsio data est. Et Ioan. Faber. breui aliquo compendio plus ęquo respondit. Ego vero paucis absoluam vltra quã alias in tractatu dixerim.

59 In primis omnes confitentur, † quotquot sunt qui commentarios in iure ciuili & Pontificio fecerunt, non eos dixerim tantũ quos neotericus ille Narbonensis accusat, reosq; facit sanguinis, fauoris, loci a temporis, sed & exteros, non modo Romanos & Italos, sed & Teutones seu Alemanos omnisq; generis scriptores, Græcos & Barbaros, imperiũ ipsum a violẽtia ori-

60 ginem sumpsisse, † idq; opus primum Iuliũ Cæsarẽ in Gallos cepisse, ꝙ multis ante sęculis a Romanis consulibus cum dedecore & grandi eorum iactura attentatũ extiterat. Postremo aũt dol. s Cæsarẽ opus per eũ cęptũ cõlummauisse, vt superius ostendimus. Et vltra quã in tractatu diximus, addo Angel. in l. deprecatio. ff. ad legem Rhodi. de iactu. Et Hostie. in sum. ma in tit. de adulter. §. quæ sit pęna. Alber. in l. prima. C. de summa Trinitate & fide catholica. Alios et Fel. cõmemorat in dicto c. cum non liceat colum. fi. & in c. cum nobis. extra de præscript. lo. Fab. in dicta l. prima. C. de summa Trinitate & fide catho. Idq; Cæsari pro imperij iure fuit, si imperium dici debet, vsurpauitq; in eos, quos in primo belli Gallici Romanorũ socios appellat, neq; antea Aruernos & Rutenos in prouinciam redactos, neq; stipendium imposuisse Cæsar ipse scribit. Quare pręcipuũ Cæsaris fundamentũ in hac re fuit violẽtia &

61 infidelitas, quę initium & fundamentum fuerunt, † legẽ Breni Gallorum ducis, cuius supra post Liuium in quinto ab vrbe condita meminimus, accepit. Dicebat enim Brennus, ius in armis esse, & omnia fortium virorum esse. Cæsarque ob id, vt Cicero lib. de officijs tertio scribit, semper in ore habuisse cõmemorat, imperij gratia ius violandum esse. Id post Ciceronẽ Tranquillus in Cæsare scripsit cap. 30. similiter & lex Ariouisti cuius Cæsar in primo belli Gallici mentionem facit, ius esse belli dicebat Ariouistus Germanorũ rex, vt qui vicissent, iis, quos vicissent, quemadmodum vellent, imperarent. Vel eam naturæ legem, quam Dionysius Helycarnaseus in primo suæ historiæ libro memoriæ tradidit, & quam nullum tempus dissoluere posse ait, Deterioribus semper imperare meliores. Et si ethnicis diuina coniungere liceat, quemadmodum multi diuini scriptores sępius commiscent, non vt tam prophanis literis fides habeatur, quam ex diuinis. Dominus enim noster Iesus ait, propter sęuitias & intolerabiles populorum iniquitates regnum de gente in gentem transferri, & gentem aduersus gentem insurgere. Hinc seditiones, hinc bella, & populorum oppressiones, hinc variæ istiusmodi calamitates, quo fit vt nemo quietus viuat. Hæc non tam ex historijs prophanis quam ex sacris literis legi possunt. In libris Numerorum, Regum, Paralipomenõ, Machabeorum, & prophetarum, cum omnia hæc Dei iudicio fiant. Probat etiam imperiorum, translationes a Scythis ad Egyptios, ab Egyptijs ad Assyriõs, ab Assyrijs, qui mox Syrij dicti sunt, ac Medos, a Medis ad Persas, a Persis ad Lydos, a Lydis ad Thessalos, a Thessalis ad Spartas, a Spartis seu Lacedemonijs seu Gręcis a ad Gallos, a Gallis ad Romanos, a Romanis iterum ad Gallos, a Gallis in Italos, ab Italis in Germanos, qui neque imperio nisi pro voto vel arbitrio obediunt, tanta præterea fuit Romanorum iniustitia, sicut ex prioribus videre licet, vt nullo vnquam tẽpore quietum eis qualequale eorum imperium fuit, sed passim omnes gentes aduersus Romanos insurgebant, vt Romanum nomen omnibus semper inuisum prorsus deleretur & extingueretur, neque vlla Romani nominis ratio haberetur, & necdum ab exteris, sed nec a suis, a quibus præmebatur, Roma bellis ciuilibus, alijs continuis agebatur motibus, libera fuit. vt nihil liberum aut pacificum inter eos esset, & adhuc nostra ætate non sit. Hinc due Romani iuris conclusio-

62 nes excipiuntur, vt suis legibus Romani conuincantur. † Prima est, Vi tantum Cęsarem, non dixerim imperium, sed tyrãnidem obtinuisse. neq; tyrannidẽ nominare pudet, cum vt superius ostendimus, a Cicerone. Polybio, Tranquillo, Plutarcho, alijs denique Romanis & Italis chronicorum scriptoribus sic appellati sint, & quam, vt Tranquillus inquit, a prima ætate sua Cęsar concupiuit, quæ raptori, & vim inferenti tantũ obest, vt nullo vnquam tempore vsucapiat, vel pręscribat, seu præscribere possit, vt paulo ante diximus, & i tractatu plenius annotauimus, similiter & Ioan. Fab. scribit, & recte in dicta l. 1. C. de sum. Trinita. & fide catholi. Et ideo non tantum hæc facultas ab ecclesiasticis legislatoribus rei suæ vẽdicatio & defensio permissa est, in c. dilecto. extra de sentẽ. excõ. lib. 6. c. Pisanus. extra de resti. spolia. verum etiam ab ipsis imperatoribus seu tyrannis concessa est, & pręsertim qñ aliter quod suũ est repeti non potest, vt post Bal. in l. 2. C. de serui. & aqua in tracta.

63 scripsimus. † Et id incontinenti fieri dicitur in l. 3. §. cũ igitur ff. de vi & vi arma. quã primum is, qui vim passus, recuperare poterit, persistẽte semper recuperãdi animo l. licet. C. de acq. pos. quoniã plura de hac rescripsi in tractatu, & multa illis supra addita sunt, plura hic non repetam, sed cũ Gallis alijsve nationibus & populis vendicandæ libertatis semper animus fuit, imò quantũ potuerunt pristinã suam libertatẽ recuperarent, semper in Cęsarem aliquid moliti sunt, vt ex ipso Cęsare in commentarijs belli Gallici, & Tranquillo, Strabone, Polybio, Cornelio Tacito, & alijs scriptoribus, quorum supra meminimus, legi potest. Et ad pręcedẽtium confirmationẽ excepimus, ne forte denuo dicatur propter sanguinem, aut patrię, loci, & temporis fauorem nobis obiectum, quę in tractatu scripsimus defendisse. Ad id enim comprobandũ peregrinis au-

64 thoribus vsi sumus. † Recte hic induci possent omniũ doctorũ glossemata, quæ in l. clam possidere in prin. & §. qui ad nũdinas, & l. seq. ff. de acqui. poss. scribũt, dum de possessione tractant, quę animo retinentur, si animus in expulso cõtinue permanserit. Quę cum plana sint, non repeto. & in l. licet. ibi, sed ex metus necessitate, & l. improba. C. de aqui. pos. dixi in repe

65 titio. §. differentia in l. si quis vi. ff. de acqui. pos. † Ex his se-

cunda iuris conclusio & indubia excipitur, vbi ius belli pro ti-
tulo erit, non posse præscriptionem causari, nisi cōtinua sit, &
nullo pacto ab eo qui vi eiectus est, aut ab alio interrupta sit. l.
naturaliter ff. de vsucapio. Et vbi contraria vi aut contrario fa-
cto interrupta erit, præscriptio euanescit. Quod autem populi
quos Romani consules & imperatores nomine populi Roma
ni, imò Cæsar ipse siue suo siue populi nomine armis inuase-
rant, cōtinue bella in Romanos mouerint, vt ex Cęsare & Trā
quillo & alijs scriptoribus, quos in testimonium rerum ab il-
lis gestarum produximus, ostendimus. Quoties autem Roma
a Gallis & alijs nationibus, Germanis, Cymbris, Teutonibus,
Scythis alijsq; populis Barbaris oppressa, & ad interneciē vsq;
perducta fuerit supra docuimus, vt nec Roma ipsa neque Italia
ab huiusmodi incursionibus libera euaserit, ruinę ipsę demon
strant, & nouissima clades, quæ a Carolinis militibus facta est,
cuius supra meminimus, huic rei testimonium præbent. Quo
ties etiam a suis tyrannis derelicta Roma fuit, dum a populis
Barbaris opprimeretur Romanæ historiæ scriptores plane de-
scribūt, & quisquis desiderauerit, ex Orosij historia intelliget.
Translatio etiam imperij in Gallos facta in personam Caroli
Magni hoc indicat, cuius meminit tex. in c. venerabilem, extra
de electio. Nec prætermitto, quod superius ostendimus, nun-
quam Romanos vniuerso orbe potitos fuisse, si Romanorum
scriptorum verbis vti liceat. Neque Romanos periculum fe-
cisse in Scythas & Aegypti populos, qui vltra Euphraten flu-
uium incolunt. Docuimus præterea, quot incursiones Gallia
a finitimis & alijs populis Barbaris sustinuerit, quarum medio
Romani e Gallia eiecti sunt, & ad vnum interempti, quo no-
mine vsi sunt, donec Gallia gentile nomen Francicum a suis,
qui primum post euersam Troiam in Gallia Belgica sedes sta
tuerant, acceperunt, quam Germano quodam sanguine com
mutarūt cum his, qui in priore loco regiam suam vrbem quā
Sycambriam a fluuio denominarant, permanere voluerūt di-
uisis inter se agris statuto pro agrorū limitibus Rheno fluuio,
& ne inde sanguinis mutatio contingeret, mutuis connubijs
seu matrimonijs vsi sunt. Idq; Francicum nomen cum genti-
le esset, ab eorum primo duce mutuati sunt, quod hactenus per-
mansit. Hic enim dux Francus appellabatur Hectoris filius, vt Ma
nethon Aegyptius in libro de temporibus scripsit, qui octauo
post euersam Troiam anno Celtis imperare cępit, quo Lydi
mare obtinuerunt, priore autē anno, qui septimus post Troiā
captam erat Ascanius Latinus in Italia regnare cępit. De reli-
quis vero prouincijs, quæ non tm̄ a Romanis defecerunt, sed
& Romam ipsam euerterunt, quantum ad rei nostræ confir-
mationem necesse fuit, descripsimus, quæ repetere non expe-
66 dit. † Nec inuenies Romanos eorumve tyrannos decem annis
pacifice prouincijs, quas suæ potestati addere tentauerūt, vsos
fuisse, sed in continuo motu prouincias pro vendicanda sua li-
bertate extitisse, quare neq; statū legū authoritate ius imperij
in eas obtinuisse potuisse, compertum est, d. l. naturaliter ff. de
vsucap. Imo ēt sine violentia per actus ciuiles interruptio prę-
scriptionis fit, per illum tex. & l. cū nouissimi. §. penult. & l. oēs.
C. de præscript. trig. inta anno. l. vt perfectius, C. de anna. excep.
c. illud, extra de pręscrip. § primū, in auth. de litigio. coll. 8. Qua
re vbi Romani principes canonicę veritati insistere nollent,
neq; eam admittere, suas tm̄ leges refutare nequirent vel im-
probare, l. 1. ff. quod quisq. iur. c. 1. 1. dist. l. digna vox. C. de legi.
67 l. princeps ff. de legib. † Romanis aūt legib. præscriptio violēta
alia ōtria violentia interrumpitur, vt ea præscribens iuuari non
possit. Nō ergo iure dici potest illos possedisse, qui per vim aut
impressionem coadunatis hominib. alienas possessiones inua-
serant & occupauerant l. 3. §. cum igitur ff. de vi & vi arma. l. si
fundum. C. vnde vi. l. extat. ff. quod met. causa. l. penul. ff. ad legem
Iuliam de vi publica. Ad id ratio. l. licet. C. de acquir. poss. recte
facit, dum ait, Si ergo prædiorum desertam possessionem non
derelinquendi affectione transacto tpe non coluisti, sed ex me
tus necessitate culturā eorū distulisti, præiudicium tibi ex trans-
68 missi temporis iniuria generari non pōt. † Nec dissentit l. im-
proba eod. tit. Improba, inquit, possessio firmū titulū possiden
di præstare nullū pōt, & ob id subiungit. Vnde ingredientē in
vacuā possessionē alieni fundi non consentiente dn̄o vel acto-
re, qui eius rei concedendę ptātem habuit, cām iustam posses-
sionis adipisci non potuisse certū est. Ecce quō possessionem
69 violētus nō acquirit. † Sed in iure clarū est sine possessione prę
scriptionem non procedere. l. sine possessione ff. de vsuc. & re-
gula, sine possessione, de regu. iur. in 6. Igitur non præscribit,
qui per vim occupat. & illo argumento, vt dixi, Abbas & alij in
d. c. cum nobis, & c. cū liceat, extra de præscriptio. vtūtur aduer
sus eos, qui aspirant se a suprema principis authoritate exime-
re longissima præscriptione ēt tanti tpis, cuius initij non extat
memoria. Et rō aperta est in d. l. vitia. C. de acquir. poss. cuius
supra meminimus, dum ait, Vitia possessionum a maiorib. cō-
tracta, perdurant, & successorē authoris sui culpa comitatur,
& in d. l. Pomponius §. fi. ff. de acquir. poss. dum in ea dicitur,
possessionem vitiosam nulli alteri possessioni posse accedere,
neq; iustam vitiose. Si igitur accedere non pñt, pręscribere nul
lo tpe potuerunt. In quib. rō illa canonica fundata est, quæ hu-
iusmodi pręscriptiones prohibet, cuiuscūq; tpis fuerint, in c. si,
c. si diligenti. & c. vigilanti. extra de præscr. ca. possessor. de reg.
iur. in 6. Imo plus, c. 1. de præscriptio. lib. 6. In præscriptione tā
ti temporis, cuius initij non extat memoria, vult possessorē ab
initio bonā fidem habuisse, alias non præscribit vllo tpe. Sed
quō potest violentus possessor bonam fidem habere? omnia
iura contradicunt, quare Romani, qui tm̄ quæ occupauerunt,
vi occupauerunt, multo tpe acquirere potuerūt. Hic audi pos-
sunt quæ scribit Innoc. in c. olim cām, 3. col. extra de restit. spo
liato. & Bal. in l. 1. C. vnde vi. & Bar. in l. 1. alius. §. bellissime. ff.
70 quod vi aut clam. Ex quorum dictis † probatur licere cuicunq; spo
liato, qui possessionem per authoritatē iudicis recuperare non
potest, posse per vim, aut furtiue ablata propria authoritate, ēt
ex interuallo recuperare. Hoc dictum Innoc. Flor. sequitur in
l. itaq; argumento illius tex. ff. ad legem Aquil. Et addit Innoc.
tex. in c. sex sunt 23. q. 2. dummodo vlciscendi gratia hoc non
faciat, sed repetendi causa tm̄, induci potest cap. 1. vnico, in fi-
ne, de milit. vasal. qui contu. est, collatio. 10. sed melior text. est
in c. Dominus noster. 23. quæst. 2. Et cū hæc disputatio tituta-
lis sit, vide quæ Modern. post Bar. & Bal. scribunt in l. vt vim ff.
de iustitia & iure, in l. 1. C. vnde vi. in l. si de vi. ff. de iud. in d. ca.
olim. post Innocen. extra de restit. spoliato. in cap. significasti.
extra de homicid. Innoc. in cap. quia plerīq; extra de immuni-
tate ecclesię, dum ait, licere cuicunq; vi sibi ablata hostili ma-
nu recuperare, si per viam iuris consequi non potest. Bal. sequi
tur in l. ex hoc iure, in 12. quęstio. ff. de iustitia & iure allegat in
argumentum l. cum pater. §. Titio ff. de lega. 2. Vbi Accursius
plures leges commemorat illi concordantes. Hic plura de ty-
rannide & tyrannis recenseri possent, quæ huic nostrę disputa-
tioni conuenirent, quæ consulto omittimus, cum plures tra
ctatus extent, qui per me citari possent, sed sufficiet mihi do-
ctrina Lucę de Penn. in l. vnica, col. 16. C. publ. laetit. lib. 12. Et
quæ Bald. scribit, & Modern. post eum in d. l. ex hoc iure. ff. de
iustitia & iure. Hostien. Ioan. Andr. & Fely in c. 1. de tregua &
pace. & Andr. de Iser. in capit. 1. quæ fuit prima causa benefic.
amitten. collat. 10. Luc. de Pen. in l. militantibus. C. de excusation.
lib. 10. Hac ratione non ineleganter Ioan. Fab. in l. prima C. de
Summa Trinitate & fide catholica, dixit, cum in Dei operi-
bus nihil irrationabile sit nihil malum, si imperatores fuissent
Dei dispositione instituti, non per violentiam vsurpassent, nec
tot mali, tot insipientes præfuissent bonis & sapientibus quot
scripturę attestantur præfuisse, & sanctos & sapiētes trucidas-
se. Restat ergo, inquit ille, non subesse neq; de iure, neque de
facto. Nec mirū, cum iuris fundamentum eis desit. Quicquid
igitur Romani in Gallos, seu Francos, aliosve populos potesta
tis habuerunt, id iure belli, quod eis summum ius fuit, vt Bren
nus Gallorum dux & Ariouistus Germanorum Rex, & Cæ-
sar dicere solent, alijs etiam iniuriam sic illatam naturæ se ip-
sos eximere eadem vi & virtute concessit l. vt vim, ff. de iusti-
tia & iure, vbi hæc lex naturæ inscripta est, quæ hominem ho-
mini insidiari prohibet, non ea, cuius Dionysius Halicarna-
seus meminit in primo Romanę historiæ libro, quam Cæsar
in Ariouistum retorsit, vt in primo belli Gallici scribit. Quare
ex his confirmata est tractatus nostri conclusio, Franciæ regē
71 neminem de iure in temporalibus habere superiorem. † Et vt
ad priorem nostram disputationem redeamus, nullo tempo-
re, etiam tanto cuius initij memoria non existit, iura regis, quę
regi adhærent, præscribi posse. Immo similibus vsurpatoribus
cuicunque de populo licere cōtradicere probat l. tertia §. si in
publico. & l. sequent. ff. de noui operis nuncia l. via publica ff.
de via public. reficienda. Et facit ratio. l. inuitus ff. de fide cōn.
liber. Interest enim subditorum non mutare dominum, nec
inferiorem ab eo dominum habere, ne multiplicatione iuris-
dictionum expensis, & litium anfractibus vexentur. §. præte-
rea ducatus, de prohibi. feud. aliena. per Feder. collat. 10. l. ne in
plures ff. de exercit. actio. & l. iustissime. §. ęquum ff. de ędili.
edicto. quod princeps summopere cauere debet. §. illud, in au-
thent. de appellat. & intra quæ tempo. collatio. 4. ibi, & homi-
nes propter minimas causas magnis fatigentur dispendijs, vt
forsitan totius litis æstimatio ad sumptus iudiciales non suffi-
ceret. Et in §. primo. in authen. vt omnes obediant iudici pro-
uinc. collatio. 5. ibi, quidam alias ex alijs adinuenientes occasio
nes sibi peragunt peccandi, quidam in prouincijs, & extra eas
litigare simulant. Et haud multo post sequitur, & hęc homi-
nes perpetrant tanquam perpetuam virtutem habituros se cō
fidentes, & non respiciunt ad millia & decies millia exempla,
quia sero tandem, & in personis innumerabilibus ex impoten
tibus videmus potentes procedere, ex non diuitibus diuites.
In omne autem ęuum pene ex impotentibus processerunt di-
uites, ex diuitibus autem pauperes, dum patrum iniustitiam
soboles est secuta. Et §. hęc considerantes, versic. quid enim
durius,

durius, eodem titulo, non pudebit text. illius §. propter eius
singularitatē transcribere, propter eos, qui quādodoq; negli-
gunt leges videre. Quid. n. erit durius, quā lęsum forsan circa
sublationē boni, aut equi aut iumentorum alicuius, aut pecu
dum, aut, vt exiguū dicamus, domesticæ gallinę hunc cogi nō
in qua auferē prouincia litigare, sed alibi currere, & ibi pbatio-
nes horum quæ pertulit, exigi, & aut plures expensas pati, quā
rei æstimatio est, aut inopiam ingemiscentem ferre. Vtinam
ille tex. vere diuinus, & Spiritu sancto afflatus a iudicibus præ-
sertim supremis recte consideraretur, & in cordibus eorū scri-
ptus esset. Et ꝙ paulo ante dixerat ille tex. aduersus eos, qui sata
gūt occasione capta extra suam prouinciā partes trahere. ibi,
sed expectet venire in extraneæ terræ prouinciam, ibiq; eū cō-
uenire, &c. qui tex. aureis literis in foris scriptus esse deberet, vt
ab omnibus diligenter obseruaretur, neq; ad superiora tribu-
nalia tā passim a suis prouincijs & iurisdictionibus ordinarijs
cum maximo prouincialium dispendio auocarentur. Sed ten
tat vnusquisq; equum suum impinguare, & ex alienis substan
tijs suas augere, vt Luc. de Pen. inquit, Prouideat illis Deus,
& qui Dei verus est minister pijssimus, qui sua prudentia & so
lita clementia suos tuetur & fouet, quem Deus optimus con-
seruet. Illi addo text. non dissimilem in §. fina. in authent. vt
differ. iudic. collatio. 9. ibi, ne nos imperantes iustitiam cogan-
tur homines relinquere proprias ciuitates atq; prouincias &
loca in qualibet alia concurrere a quo sumpta est authenti. si
vero contigerit. C. de iudic. & pro complemento videat quæ
eleganter Lucas de Pen. scribit in dicta l. militaribus. C. de de-
curionibus libro decimo. quorum omnium rationem habe-
re hæc non fert ætas, temporum enim malitia in causa fuit. Et
72 iuris † ciuilis scriptores in varias ob id diuisi sunt sententias cir
ca iurisdictionis & meri & mixti imperij præscriptionem, an
præscribi possit, & vbi præscribi poterūt, quo tempore præscri
bantur. De quibus in l. imperiū, per Bal. Alex. & Modern. Pa-
ff. de iurisdict. omnium iudi. Cy. & Bald. in l. prima. C. de emā-
cipa. liber. Romanū in l. prima. §. deniq. ff. de aqua pluuia arcē-
da. Bal. & Roma in l. prima ff. de damno. infecto. Iacob. de san
cto Georg. in tractatu feudorū in verbo, & cum mero & mix-
to imperio. Iac. de bello visu in §. nulla in authent. de defenso.
ciuita. collatio. 3. Nicol. Spinel. in l. viros. C. de diuer. offi. libro
12. Canonist. in capitu. cum contingat. extra de foro competē.
Innocen. in c. dilectus. extra de censi. Floria. de sancto Petro in
l. seruitutes, magna. ff. de seruitu. Fely. in dicto ca. cum contin-
gat. extra de foro cōpeten. post Abba. Mod. post Alexā. in l. 1.
ff. de officio eius cui manda. est iurisd. Lappum alleg. 35. Ro-
tam decisione 378. Et Bal. in dicta l. imperium, sic ait, iurisdi-
ctio in eis, quæ sunt cōcessibilia, & sic pręscriptibilia, si talis sit
quæ communi consuetudine potest certum iurisdictionis ge-
nus acquirere, probato lōgo vsu scientibus his, quorū interest,
aut interesse pōt, & nō cōtradicentibus acquiretur. Et pleriq;
asserunt decē vel viginti annis, alij triginta vel quadraginta an-
nis. Alij aūt volūt cōsiderandos esse terminos consuetudinis,
vt ſm illa tēpora a consuetudine definita præscriptio introdu-
catur & finiatur l. prima. C. de emācipa. liber. l. fina. ff. de aqua
pluuia arcēda l. viros, vbi hoc notat Nicol. Spinel. C. de diuers.
73 offi. lib. 12. † Vbi vero a cōsuetudine certus præscribendi termi
nus præfixus non erit, pleriq; sic distinguūt, aut is, qui iurisdi-
ctionē lōgo tēpore exercuit, nō in omnibus iurisdictionis acti-
bus, sed in aliquibus tm̄, forte quia opus nō fuit, & quia subdi-
ti ita se cōtinuerunt, vt necesse nō fuerit mero & mixto impe-
rio vti, sed simplici iurisdictione tm̄, per vsum iurisdictionis in
illo actu conseruat in omnibus l. in filijs. C. de decurionibus li.
10. c. primo de feud. sine culpa non amitten. collatio. 10. ibi, nā
si steterit c. licet, si de feudo fuer. conten. inter dominum &
agna. eadē collatio. c. ad hoc hic finitur lex autē tua. ff. de serui-
tu. vrba prædio. Et propterea Inno. & Anto. de Butrio in 6 col.
in ca. dilectus. extra de capel. monacho. dicunt, si ecclesia in tā-
ta tranquillitate fuerit, vt visitatione opus non fuerit, ob id tm̄
ius visitationis nō præscribetur etiam si a centum annis visita-
ta non sit c. quod per nouale. extra de verbo. significa. c. 1. & c.
de quarta. extra de præscrip. c. Abbate sane. extra de verb. signi
fic. Idem notat Anto. de Butrio in c. peruenit colum. pen. ex
tra de censi. Bar. in l. cum scimus. C. de agricolis & censi. lib. 11.
Bal. & Ange. in l. 2. C. de pręscrip. triginta anno. Roma in rubri
ca de arbi. 6. charta. Fely. in c. ad audientiam 6. colum. extra de
pręscrip. vbi post Bar. dicit, vasallum aduersus dominū nō præ-
scribere seruitij exceptionem, etiam si eo vsus non sit cum po-
tuisset, vbi opera aliorum suorum vasallorum vel auxilio do-
minus competenter defensus est. Allegat Bart. in dicta l. cum
scimus. C. de agrico. & censi. Et remittit se ad ea, quæ scripsit
in c. cū accessisset. col. 18. vers. hanc regulam limita. extra de cō
stitu. Idem in iurisdictione dicendum esset, si non fuerit opus
74 ea vti, nisi in vno casu. In omnibus alijs igitur conseruat. † &
ideo si is, qui merū habet & mixtū imperium cū omnimoda
iurisdictione, si aliquē pęnę corporali non condemnauit, quia
non est aliquis inuentus reus criminis, aut pęna dignus a cen-
tū annis, ob id aduersus iurisdictionē merum & mixtum im-
perium & cōpetens nō pręscribetur, sed in his conseruatur, di
cta l. hęc autē iura. ff. de seruitu. vrba. prędio. Vbi idē notat illic
Floria. & in l. seruitutes. magna. ff. de seruit. Cui adde text. in l.
& Attilicinus. ff. de seruitu. rustico. prædio l. falso. C. de diuers.
rescrip. Et idem notat Bal. in l. 2. colum. 8. versicu. sed nunquid
qui fecit vnum actum. C. de seruitu. & aqua. vbi post Innocen.
in dicto. c. dilectus. extra de capel. monacho. ait, Omnia capi-
tula eiusdem rationis & cōditionis existentia intelliguntur es-
se contigua, & ideo vno apprehenso ad reliqua fit extensio. Se
cus si vnum esset purę iurisdictionis, aliud mixti imperij. Et ad
dit, in habentibus symbolū facilē esse trāsitū & prorogationē
sed non idem in non habentibus symbolum l. inter conueniē
tes. ff. ad Municipa. Cui addo Barto. in l. via. ff. de seruitu. rusti-
co. prędio. Et Innocen. in dicto capitu. dilectus extra de capel.
monac. Sed Bald. & Barto. doctrinam moderantur Innocen.
& Anton. in d. cap. dilectus dumtamen his, qui in illis simplici-
bus actibus exercet, sic eis vtatur, vt demonstret se velle gene
75 raliter in omnibus conseruare. † Si autem aliqui casus occur-
rerent in quibus sua iurisdictione vti posset, si vti omiserit sibi
in his præiudicat, & non vtendo amittet. Imputet enim sibi, si
cum potuit vti non est vsus d. l. hæc autem iura. vbi idem notat
Florian. & in l. seruitutes magna. ff. de seruitu. post Innocen. in
in d. ca. dilectus extra de capel. monachor. Et idem notat Bal.
in repe l. Imperium 7. colum. ff. de iurisdi. om. iud. Pro quibus
recte facit, d. l. in filijs. C. de decurio. lib. 9. & dictum capitul.
vnicum, de feudo sine culpa non amitten. cum alijs supra al-
lega. Quibus ego addo textum in l. si quis alia in prin. ff. quem-
admo. seruit. amitta. si quis alia, inquit, aqua vsus fuerit, quam
de qua in seruitute imponenda actum est, seruitus amittitur.
Alias autem non admittitur l. nec vtilem. ff. de quibus cau.
maiores, vbi, nec enim intelligitur amissum, quòd alteri obla-
tum non est. Et si forte per ignorantiam vsus non est, restitu-
tione indiget, & restituetur l. si vnus in fine cum l. sequen. ff.
de seruitu. rustico. prædio. § rursus. Institu. de actio. Notat Are
tin. in l. si ita stipulatus essem. ff. de verborum obligatio. sed
pro eis melius posset induci gloss. cuius mentionem fecimus
in l. 1. circa fin. gloss. C. communia de vsucap. quæ dicit in hu-
iusmodi competere conditionem ex lege. Melius facit doctri
na Specul. in titulo de præscrip § 1. versicu. pone, colonus,
vel emphyteuta. quem Roma. sequitur in l. qui vniuersas. §. fi.
ff. de acqui poss. Alioqui, vt dictum est, iurisdictionem non ac-
quirit, neque antea acquisitam retinet secundum Innocen. &
Bald. in locis prędictis. Pet & Cyn. in dicta l. 1. C. de emancip.
76 liber. † dicunt, si is, qui iurisdictione vsus est, circa adoptiones
& emancipationes tantum vsus est, in his, quæ sunt meri vel
mixti imperij, nihil prorsus retinet, per l. si prius in princip. ff.
de aqua pluuia arcē l. Stillicidij. §. si ff. quemadmo. seruit. amit.
Et idem confirmat Florian. in d. l. seruitutes. magna. colu. 6. ff.
77 de seruitu. dixi in l. in filijs. C. de decurio. lib. 10. † Ob id Dyn.
Guliel. de Cun. & Barto. in l. imperium. ff. de iurisdi. omnium
iudic. Cy. & Bal. in dicta l. 1. C. de emancipa. libero. quos Mo-
der. sequuntur in dicta l. Imperium & l. more maiorum. ff. de
iurisdi. omnium iudicum. Et Cano. in dicto c. cum contingat.
extra de foro competen. Dicunt, iurisdictionem per nō vsum
78 amitti, quemadmodum per diuturnum vsum acquiritur. † In
telligunt Raynerius, Iacob. de Rauen. & Rayner. de Forli. &
alij antiqui in d. l. prima. C. de emancipa. libero. Dummodo
vtantur tanto tempore, cuius initij non extet memoria. Et ratiō,
secundum eos, quoniam iurisdictio actus habet discontinuos
ob id tempus longius necessarium est l. foramen. ff. de seruitu.
vrba. prędio. dicta l. hoc iure. §. ductus aquę ff. de aqua quoti. &
ęstiua. Et idem Roma. sentit in d. l. prima. §. denique. ff. de aqua
pluuia arcenda. Moder. Papiens. in dicta l. imperium colum.
11. ff. de iurisdictio. omnium iud. circa hoc dubiū refert tres
opiniones. Primam antiquorum, qui desiderabant tantū tē-
pus, cuius initij non extat memoria. Bal. in hoc varium dicen-
tem sufficere longum tempus decem annorum per l. viros. C.
de diuers. offic. alios, triginta annos desiderari, cum nō habeat
causam continuam, secundum doctrinam glo. in l. seruitutes,
magna. ff. de seruitu. & in l. 2. C. de seruitu. & aqua. Aliquos di
cētes, quæsitū semel merum vel mixtum imperiū propagari
posse per lapsum decem annorum, dicta l. viros, sed in hac rese
79 dit, vt sufficiant decem anni, dicta l. viros. † & subiungit feudū
triginta annis posse præscribi. capit. si quis per triginta annos
si de feudo fuer. conten. collatio. 10. sed id verū est præiudicū
vasalli, sed non domini feudi, vt supra dixi, & in l. 3. §. si cum
omnes, supra eodem titulo. satis probat ille tex. in his verbis,
& seruitiū domino exhibuerit. neq; mouere possent verba po
sita in illo textu, ibi, quamuis de ea re non sit institutus, quia
quantum ad dominium satis est quod domini volūtate actus
intercesserit, per quē probari possit, quod feudi nomine vasal-
lus teneat. cap. 1. in princ. de consuetu. recti. feudi. collatio. 10.

ibi, vel eo quod habetur pro inuestitura. Et ibi, licet enim non
intercessisset inuestitura, tñ tale est, ac si intercessisset, & quan-
tum ad dominum non est opus, quod is, qui hoc modo posse-
dit triginta annis possederit, sed quantum ad priuationem ter
tij re sua triginta anni necessarij sunt, d.c. si quis per triginta an
nos. Et idem notat illic Bal. & sequitur Fely. in c. ad audientiã,
6. col. extra de præscrip. Et licet huiusmodi quæstiones ordina
te longe lateq; disputatæ sint ab his, quos superius commemo
rauimus, præsertim a Iacobo de Belloui su in dic. §. nullam, in
authen. de defenso. ciuita. collatio. 3. Bar. Bal. Alex. & Moder.
Papien. in d. l. imperium ff. de iurisdict. om. iudic. & omnib. Ca
nonistis in d.c. cum contingat, extra de foro compet. Cogitaui
omnium opiniones, tametsi varias, per breues aliquas conclu-
siones expedire, mox quid in eis sentiam aperiam. Prima igi-
tur conclusio est, quam Moder. Papien. in d. l. imperium, am-
80 plexus est, † iurisdictio simplex quemadmodũ cõcessione ac-
quiri potest, sic & præscriptione l. qd principis. ff. de aqua plu.
arcen. l. quominus ff. de fluminib. l. Fluminum, in princip. ff. de
dam. infec. Idem secundum eum in mero & mixto imperio di
cendum est, allegat glo. in §. nulla, in authen. de defenso. ciuit.
Cui adde Ioan. de Platea in l. secunda, C. de fund. limitro. libro
11. inducitur secundum eum l. & quia ff. de iurisdict. omn. iud.
in verbo, lex, quam intellige secundum vnam glos. expositio-
nem, si vis cum Ioan. de Platea sentire, quæ de consuetudine
ordinariam iurisdictionem præbente intelligit, sed non est ve-
ra, & ideo glo. melius de lege scripta illum tex. intelligit. Et fa-
cit tex. in c. cum contingat, extra de foro compe. per omnes al-
legatus, quem Hostien. illic dicit non esse alibi, dum de priua-
to loquitur, sicuti vult Hostien. quamuis re vera ille tex. de pri
uato non loquatur, qui præscriptione iurisdictionem acquisi-
uit, sed de capitulo Beluacen. loquitur, vt paulo post dicam. Et
81 vltra † quam illi allegent, quod consuetudine iurisdictio acqui
ri possit, addo text. in l. magistratus. ff. ad Municipa. ibi, verum
& si non sit datum, dummodo non denegatum, moribus cõ-
petit l. probatorias. C. de diuers. offic. lib. 12. ibi, nisi ex his sint,
quos solis authoribus apparitioni aggregari vetusta consuetu-
do perdocuit c. fin. extra, de offic. archid. ibi, & nisi vobis cõsti-
terit præfatum archidiaconũ vel prædecessores ipsius de pac fi
ca sic obtenta consuetudine iurisdictionem aliquam in ipso
monasterio vel in hmõi abbatijs hactenus habuisse, perpetuũ
super hoc ipsi archidiacono silentium imponẽtes, idem in d.
c. cum contingat, in verbo, consuetudine speciali, extra de fo.
compe. & ad id frequens est, cui addo c. 1. de offi. ord. lib. 6. ibi,
nisi aliud Remẽsis ecclesia circa talium officialium institutio-
nem de consuetudine obtineat speciali. Loquitur enim de his
officialibus qui a Remensi episcopo in suorum suffraganeorũ
territorio instituebantur ad faciendas citationes & inhibitio-
nes post appellationes a suis suffraganeis interiectas, & c. Ro-
mana, de appella. co. l. li. in verbo, consuetudine. Secunda illo-
82 rum conclusio est, † iurisdictionem decẽ annis posse præscri-
bi l. viros, C. de diuer. offic. lib. 12. ibi, ex longo tempore hacte-
83 nus obtinuit referuntur. † verbũ, longo, in decem annis de iure
verificatur §. 1. Instit. de vsucap. l. super longi. & l. fi. C. de præ-
scrip. longi tempo. decem vel viginti ann. & titulus ipse demõ
strat. l. si fideicommissa. § Atiss. ff. de fideic. liber. Allegatur ab
omnib. tex. in l. 2. cum gl. in verbo, territoria. C. de fund. limi-
troph. lib. 11. Et hanc opinionẽ veriorem esse affirmat Nicol.
Spinel. in d. l. viros, cum responsio eorum, qui secus sentiunt,
ad dict. l. viros, data, cũ non sine diuinatione & legis interuer-
sione fit in verbo, longo, dũ dñt tex. illũ de longissimo, non au
tem de longo tpe loqui. Cui Moder. Papien. Iason in d. l. impe
rium 11. col. ff. de iurisd. omnium iud. consentit. Secundo Ni-
col. Spinel. alia ratione mouetur, qm iurisdictio cõtinuũ exer-
84 citium habet, igitur decem annis præscribitur, † quoniã actus,
qui causam habent continuam, decem annis præscribuntur l.
si quis diuturno ff. si seruit. vendice l. 1. [illegible] aqua pluuia ar
cen. vbi plus dicit ille tex. præscriptione decem vel viginti an-
norum loco constitutum esse, & in l. 2. C. de serui. & aqua. & l. ser-
uitutes magnas vbi hoc notat Flor. ff. de seruit. Et ad id per eos
ponderatur dictum c. cum cõtingat, extra de foro competen.
& secundũ Abba. illic. & prius eo Hostien. non est melior tex.
in iure, tamen, vt in priore conclusione dixi, alij sunt tex. longe
meliores illo, præsertim d. l. magistratus ff. ad Municipal. in his
verbis, hoc plerumq; quidẽ lege municipali ei datur. Et quæ-
so, considera, quod sequitur in illo text. quod supra annotaui-
mus, verũ & si non sit datũ, dummodo non denegatum, mori
bus cõpetit, vt sufficiat vsum nõ fuisse denegatũ, ad hoc vt di-
catur morib. concessum fuisse, & in d. l. probatorias, quæ prius
ẽt probat illa l. viros, qm prohibet illa lex in prin. magistratum
aliquem exercere, nisi probatorias literas a principe meruerit
sua manu subscriptas, nisi ex his sint quos solis authorib. vetu
sta consuetudo perdocuit, & in d. c. fi. extra de offic. Archidia-
con. Et tex. in c. irrefragabile, in principio. extra de offic. ordin.
ibi, qui consueuerunt corrigi per capitulum per ipsum, in ipsis
ecclesijs, qui talẽ hactenus cõsuetudinẽ habuerunt. Et circa id
adde quod Inno. notat in c. cũ dilectus. circa fi. extra de consue
85 tu. & in dicto c. dilectus. extra de capel. monac. † Sed quicquid
ipsi dicant, nõ videtur recte in illis textibus probari, iurisdictio
nem decẽ annis præscribi posse, neq; etiam probari in c. super
quibusdã. extra de verb. significa. tanto tempore iurisdictionẽ
acquiri, cuius initij non extat memoria. Recte autẽ in eo pro-
batur de pedagiis, guidagijs. & salinarijs, quæ colligi, neque exi
gi absque imperatorum vel regum largitione possunt, vel nisi
ex antiqua consuetudine a tempore, cuius initij non extat me-
moria, introducta sint. De iurisdictione verbum nullum fit.
Quod autem inter iurisdictionem & pedagia & similia super
indicta lata sit differentia paulo post ostendemus. Secũdo ex
illis tex. allegatis probari & elici potest, consuetudine iurisdi-
ctionem acquiri posse, præscriptione autem non, quoniam in-
ter consuetudinem & præscriptionem lata est differentia, vt in
ferius declarabimus. Tertio, vbi præscriptio tanti temporis, cu
ius initij non extat memoria, a iure desideratur, non sufficere
cẽtenariam, nisi de titulo doceatur. Ista omnia paulo latius ex-
86 plicabimus. Tertia conclusio illorum est, † Merum & mixtũ
imperium præscriptione triginta vel quadraginta annorum
acquiri posse. per Modern. allegatur text. in l. cum prætor. §.
item hi. ff. de iudi. Sed iste tex. non meruit ab illis signari. Non
enim ille tex. ait, Merum seu mixtum imperium moribus ac-
quiri, imo neque iurisdictionem moribus acquiri dicit, sed tã-
tũ inquit eos, qui aut lege, aut constitutione, vel senatusconsul
to iurisdictionem habent, posse iudices dare, & maxime quib.
more cõcessum est, vt sunt præfecti vrbis, & cæteri Romæ ma
gistratus. Longe enim inter se differunt moribus iurisdictio-
nem acquirere, & cõcessam committere seu delegare, vt in d.
87 l. 1. 2. & 3 ff. quis & a quo appel. l. 1. C. de offic. vica. † Clarum est
autem post translatum in principem omne imperium a prin-
cipe solo magistratus Romæ creari cœpisse, & iurisdictionem
ab eo accepisse, cum non poterat princeps omnibus intende-
re, quales sunt præfecti vrbis, præfecti prætorio, prætores, præsi
des, & similes, vt in l. 2. § nouissime, & § in initio. ff. de origine
iuris, & c. vnico. qua: sint rega. collat. 10. l. 2. C. de offi præfecti.
prætor. l. 1. C. de offic. vica. ibi, & iudicationis nostræ soleat & de
beat repræsentare reuerẽtiam, & sic a principe iurisdictionem
recipiunt, quam alij suo vicario committere possunt, vt in di-
88 cta l. prima. C. de offic. vica. † & istud est quod dici solet in l. pri
ma ff. de offic. eius cui manda. est iurisdictio. iudicem ordina-
rium posse alteri vices suas committere, si a principe ordina-
tus est, vel delegatum principis alteri suam potestatem subde-
legare. in l. prima, secunda, & tertia. ff quis & a quo appel. Qua-
re illa nihil probat. Allegant glos. in §. nulla. in authen. de de-
fens. ciu. coll. 3. sed illa glo. non dicit, merum & mixtum impe-
rium præscriptione vel consuetudine acquiri posse, sed potius
cõtrium probat. Dicit. n. in verbo, iurisdictione, quæ de magistra
tibus maiorib. loquitur, quos dicit ex consuetudine in integrũ
restitutionem dare, tñ quia, inquit, quibusdam ciuitatibus hoc
concessum est a principibus oñque vta Federico Lombardis.
Aliud est enim habere iurisdictionem cũ mero & mixto im-
perio, & aliquid consuetudine permitti in augmentum suæ iu-
risdictionis, sicut dicitur de prorogatione iurisdictionis, per
quam quis potest de non suo iudice iudicem facere. l. 1. & se-
cunda ff. de iudicijs, & notatur in l. cũ quædam puella. ff. de iu-
risdictio. omnium iudicum. Addunt etiam glos. in d. c. cũ con-
tingat. extra de foro compet. quæ nihil horum meminit. Post-
quam enim dixit consuetudinem iurisdictionem dare, res
dubia remansit, dum argumento a se facto respondet. Quomo
do inquit, in hoc casu priuilegio aut consuetudine iurisdictio
dari possit, cũ nemo ius sibi dicere possit l. qui iurisdictioni. ff.
de iurisd. om. iud. & respondet, dñm familiæ posse super fami-
liã iurisdictionẽ habere ordinariã, quemadmodum præceptor
in discipulos, vel episcopus in canonicos & pater in filium. Et
si dominus suspectus est, peti possunt arbitri, sel iudex illi adiũ-
gi. Et nil vlterius glos. dixit. Addunt glos. in capitu. quanto. ex-
tra de offi. ordina. cui similis est glos. in cap. irrefragabili. eo ti-
tu. in verbo, cessauerunt, quæ dicit capitulum posse ecclesiam
supponere interdicto propter aliquorum delictum, si hoc ha-
bet de consuetudine. glo. autem finalis in dicto c. quanto. dicit
Abbatem & priorem posse suos monachos excommunicare,
& in omnibus considerandam esse cuiusque ecclesiæ cõsuetu
dinẽ quæ dat iurisdictionem c. conquestus 9. quæst. 3. de mero
& mixto imperio verbum nullum, nisi forte dicant excõmu-
nicationem deportationi assimilari, secundum gloss. in §. mi-
nor. seu media. instit. de capit. diminutio. & deportatio meri
sit imperij l. imperium. ff. de iurisdictione omnium iudicum.
l. 1. §. hi quibus. ff. de leg. 3. sed inter excommunicationẽ, quæ ab
Abbate in monachos infertur, & eã quæ ab episcopo & eius vi
cario imponitur, differentia est. Prima n. est coercitionis sim
plicis. cui conuenit. §. nulla. in authen. de defenso. ciuita collat.
89 3. l. magistratibus ff. de iurisdictio omnium iudic. † Defenso-
res ciui-

rès ciuitatum & magistratus municipales licet modicã coercitionem habeant, non tamen merum habent imperium, per illos textus. Per eosdem adducitur ratio, quare in præscriptione meri & mixti imperij longius tẽpus quam in præscriptione iurisdictionis desideratur, cum merum & mixtum imperiũ non æque vt iurisdictio frequententur, neque causam tam cõtinuam habeant. Non enim tam sæpe homines laqueo suspẽduntur, aut fustigantur, seu penis corporalibus affliguntur, seu a iudicibus corporales pęnę imponuntur, quemadmodum ciuilis iurisdictio exercetur. l. 1. & l. iubere. l. more maiorum. & l. & quia. & l. cum qui. ff. de iurisdictio. omnium iudi. & illa. l. viros. C. de diuers. offic. libr. 12. sic ait, magistris militum consuetudine ac potestate, si qua ad limites aliquos Oriẽtis, Thraciarum & Illyrici ex longo tempore obtineant reseruata. Pariter. l. prima. C. de emancipa. liber. dicit a duumuiris emancipatum recte fuisse emancipatum, si hoc lex muncipalis concedat, seu potestatem dedit. Similiter. l. fina. eo. titu. ait, licentiam ei esse, qui emancipare vult, vel ex lege Anastasiana hoc facere, vel sine sacro rescripto intrare competentis iudicis tribunal, vel vel eos adire magistratus quibus hoc facere vel legibus vel ex longa consuetudine permissum est. Non dicit iurisdictionem de nouo acquiri, sed magistratibus, quibus ex longa consuetudine permissum est iurisdictione voluntaria vti hoc possunt. ꝙ diuersum est, vt ex sequentibus videre licebit. Ex alia huic contraria opinione, quæ fuit Iacobi de Aretio, Iaco. de Rauennyo & Guliel. de Cuneo, Azo. & Odofre. Bal. & Roma. in dicta. l. imperium. & l. more maiorum. ff. de iurisdic. om. iud. Roma. in l. 1. §. denique ff. de aqua pluuia arcen. tres alias eliciemus conclu-
90 siones. † Prima est, Merum & mixtum imperium præscriptione aut consuetudine non acquiri, sed neque simplicem iurisdictionem. Hæc conclusio per eos sic probatur. Omnis iurisdictio a populo ad ipsius populi tuitionem & Reipublicę defensionem in principem translata est priuatiue. d. l. 2. §. nouissime. ff. de orig. iur. l. vnica. ff. de offi. præfecti vrb. ibi, regimentis Reipublicę ad imperatores perpetuo translatis, quam cum solus per se administrare non potest, facultas creandorum magistratuũ illi soli reseruata est d. §. nouissime & c. vnico. quæ sint
91 rega. collatio. 10. l. magistros C. de profes. & medi. libr. 10. † Sed quæ soli principi commissa sunt, & iure supremę potestatis reseruata nullo vnquam tempore præscribi possint, etiam tanti temporis, cuius initij non extat memoria. l. comperit. C. de præscrip. triginta annorum. l. fi. C. de fund. limitroph. lib. 11. & alijs supra alleg. Et ita omnes concludunt, quos Fely. commemorat in c. cum nobis. in prin. extra de pręscrip. vbi turbam doctorum maximam recenset, quæ huic opinioni se subscribit. Secundo
92 mouentur alio fundamento. † Vtens iurisdictione absque principis authoritate, vsurpare dicitur, & non vsucapere seu pręscribere, & illa vsurpata authoritate non tantum priuandi sed spoliandi sunt, & secundum vsurpationis modum quandoque capite plectendi. l. pen. in fi. C. de diuer. of. libr. 12. ibi, non tantum amissione bonorum omnium, sed etiam capitis periculo, vtpote criminis falsitatis obnoxios semetipsos esse plectendos, & in l. 3. eodem tit. pęna vnius librę auri fisco applicandę imponitur. Et l. omnes iudices. C. de decurio. lib. 10. dicitur, omnes iudices prouinciarumque rectores a consuetudine temerariæ vsurpationis abstineant. & vsus finem dicitur, viginti librarum auri illatione multactus. & perpetua infamia inustus. Nec speciali quidem rescripto notam eruere mereaẽ, & officium quinquaginta librarum auri mulctã fisco nostro cogatur inferre, quoniam vt pertinacię iudicis sui resistat, liberam ei contradicendi permittimus facultatem. l. 2. C. de exacti. & excep. lib. 11. ibi, nec quod iniunctum alteri fuerit collegę, iure alter presumat vsurpare. & in l. fina. eiusdem titu. pęna exprimitur. ibi, Non solum cinguli, & bonorum suorum amissionem, verum etiam perpetui exilij supplicium subiturus eandem hanc pęnam numerarium quoque & eius adiutores, ad quorum curam, quod violatum est, pertinet, formidare. l. 1. C. de cohorta. libr. 12. ibi, sciens, quod si quid tale fuerit commissum, capite puniendus est. l. 1. C. de decurio. & statio. libr. 12. ibi, cesset ergo praua consuetudo, per quam carceri aliquos immittebant. Ecce quomodo consuetudo nihil tribuit, sed tollitur. §. primo. in authenti. vt nulli iud. lice. habe. loci conserua. collat. 6. Si igitur lex tales vsurpationes tollat, & vlterius pęnã statuendo prohibeat, quomodo consuetudine ab his acquiri potest, quos consuetudo a pęna non releuat, cum neque lex municipalis, seu consuetudo legi contraria tolerãda sit. l. 3. §. diuus. ff. de sepul. vio. & l. deprecatio. ff. ad legẽ Rhodiam de iactu. & hac ratione dixit Bartol. in l. hostes. ff. de capti. & postlimi. reuers. quẽ Ang. in materia meri & mixti imperii sequitur in d. l. imperiũ. ff. de iurisdi. om. iud. Roma. in d. l. 1. §. denique. ff. de aqua pluuia arcẽ. nõ potuisse ciuitates Thuscię merũ & mixtum imperiũ præscribere in præiudiciũ imperatoris, cum sine imperatoris permissione illis vtantur. Quo pacto igitur commodum reportare potest ex eo, quod pęnam sustinere tenetur. l. post legatum. §. fi. in fi. ff. de his quib. vt in-dig. dicam in l. si sequens. infra eo. Et facit, quod plene scribit
93 in l. non dubium. C. de legi. Et pro † confirmatione huius conclusionis. Iac. de Are. inducebat tex. in l. 3. §. fi. ad legem Iuliam maiesta. vbi iurisdictionem vsurpans reus fit criminis læsæ ma-
94 iestatis. Secundo † in carcerem conijciens, qui ius carceris non habet crimen læsæ maiestatis committit. l. vnica. C. de priua. carce. Neque illos a pena consuetudo excusat, vt supra dictum est, d. l. 1. C. de decurio. & statio. lib. 12. quẽ tex Roma. ad id notat in d. l. 1. §. denique. ff. de aqua pluuia arcen. Et ob id ad. l. viros. C. de diuer. offi. lib. 13. faciliter secũdum eosdem respondetur, latam esse differentiam inter acquisitionem iurisdictionis de nouo faciendam, & iam acquisitam conseruandam vel augen-
95 dam. Quoniam † facto priuatorum iurisdictio non habẽte cõferri non põt. l. priuatorum. C. de iurisdictio om. iud. Et ita in specie tenet Bar. in l. cum seruus. ff. de condic. cau. da. cã non secuta. Idem Bar. in l. 1. §. vsqueadeo. in fi. ff. de iniur. vbi improbat consuetudinem, quam dicit esse Pisis, eo quod contra ius sit, per l. non est singulis. ff. de reg. iur. c. contingit. primũ. extra de senten. excõ. & si secus factum erit, nullum est. l. 1. C. eod. de iurisdictio. omnium iud. l. non valet. C. ad legem Fauiã de pla-
96 gia. † Neque longus vsus vel longa consuetudo, si secus factũ est, confirmare potest. d. §. 1. in auth. vt nulli iudi. lice. habe. loci conserua. colla. 9. d. c. irrefragabili. extra de offi. ordi. ibi, nulla consuetudo vel appellatio valeat impedire. Et dicit glo. in similibus præscriptionem præiudicium non afferre. c. cum ex officij. & c. cum nõ liceat. extra de pręscrip. sed habenti iurisdictionem facile est reseruare, de qua reseruatione illa. l. viros. loquiẽ
97 ibi, ex lõgo tempore obtinuit reseruata. † Nam clarum est, magistros militum a primæua eorũ institutione in militis eorũve comites iurisdictionem habere, & præsertim qui Thracię & Illyrico præfecti erant. & probatur clare in l. finali eiusdem tit. C. de diuer. offic. libro. 12. vbi describuntur officiales & magistratus quos imperator prohibet officia exercere nisi literas cõcessionis ab eo meruerint sua manu subscriptas. Numero aũt eorũ quibus iurisdictio concessa est, describuntur magistri militũ Orientis & Illyrici. ibi, officij virorum magistrorum militum vtriusq; præfect. Orientis & Illyrici. Et in l. 2. C. de offi. præfecti pretor. Africę. Et de his scribunt Fenestella & Pomp. Lętus de magistratibus Romanis l. magisterie. C. de iurisdictione omium iud. in qua notabis illa verba, præsertim cũ idipsum de more esse litigantium videatur, consterq; militarem reũ, nisi a suo iudice, nec exhiberi posse, nec si in culpa fuerit coerceri & verba illa, de more esse litigantium. explicanẽ in l. certi iuris C. de iudic. ibi, & omnes tales per vsum quotidianum iam esse approbatos, vt & audiant lites, & eas dirimant &c. Addo. l. finalem. C. de agenti. in rebus. lib. 12. in d. l. viros. cępit dubitari de ducibus militum, & eorum appritoribus, & præpositis, seu limitaneis castrorum custodibus, an simili priuilegio gaudere deberent, vt coram magistro militum conueniri deberent. Et imperator parem in eos potestatem magistris militum reseruat, quam longo vsu obtinuerant. Nam & ex expressa imperatoris cõcessione hoc habebant in l. 2. § pro limitaneis. & §. hęc aũt. C. de offi. prefecti pręto. Africe. & in dicta. l. fi. C. de diuers. offic. coniuncta cum. l. pe. Et in eo satis concedi posset longum vsum sufficere. 10. vel 20. annorum per d. l. viros & l. finalem. & primam. C. de eman. libero. quæ loquuntur non de noua iurisdictionis cõcessione, sed augmento iurisdictionis per longum vsum. Idẽ in c. 1. de offic. ordina. lib. 6. dum archiepiscopo Remensi loquitur, qui officiales foraneos in dięcesibus suorum suffraganeorum instituere cõtendebat, quod prohibet, nisi ex consuetudine speciali hoc sibi liceret. Et sic specialis consuetudo augmentũ iurisdictionis præbere põt, vbi alias de iure non haberet in illa specie, sed hoc operaẽ capacitas vtẽtis, qui alias in territorio habebat. Idem in c. Romana. de appellatio. codẽ lib. vbi quæstio. Genensis archiepiscopi commemorata in d. c. 1. de officio ordinarij. libro sexto. repetitur. Idem dico ad capi. finale, extra de officio Archidiaconi, vbi de Archidiacono Senonen. loquitur, qui iurisdictionem in monachos intra limites sui archidiaconatus existentes sibi competere contendebat. quod prohibet Pontifex, nisi ex speciali consuetudine hoc habeat. Et sic extensiue conceditur iurisdictionis prorogatio. Eodẽ modo respondeo ad capitu. dilecti, extra de arbitris. dũ ille textus ait, quia tamen iuxta consuetudinem approbatam, quæ pro lege seruatur in partibus Gallicanis fęminę præcellentes in subditos suos ordinariã iurisdictionẽ habere noscunẽ. tamet
98 si ille tex dicat † Gallię consuetudinẽ tribuere mulieribus ordinariam iurisdictionẽ, nunquã comperiretur in Gallia cõsuetudinẽ esse, quæ ordinariã iurisdictionẽ mulieribus concedat, neq; permittat habere, quacũq; dignitate profulgeãt nisi rõne feudi, quia nulla in regno est alia ordinaria iurisdictio præter regiam, & quam duces, comites, barones, & castaldij seu castellani, alii etiam maiores vasalli, & plerique etiam minimi a rege mediate vel immediate infeudatam habent, & quę feudis suis cohęreant. Sed id non tantum moris est seu conditionis, sed etiam

sed etiam iuris est per infeudationem aut principis concessio-
nem c.cæterum.extra de iud.& c verum,& c.ex parte.extra de
foro comp.& licet fęminæ ex feudorum constitutionibus suc-
cessionis feudi incapaces sint c. hoc notandum. qui feud. dare
pos.coll.10.c.vnico.de feudo fęminę c.si.de succes.feudi.& ple
risq; alijs locis,tamen ijsdem constitutionibus speciali inuesti-
tura fęminę inuestiri possunt d.c. vnico.an maritus succ.vxori.
c.vnico.de eo qui sibi & hær.suis masculis & fęminis inuesti.ac
c.1.de natura succes.feud.c.si.in fi.de feudo March.duca.c.vni
co.de succes.fra.vel grad.succeden.in feudo c.vnico quemad-
modum feud.ad filiam pertineat.coll.10.& plerisque alijs quę
99 longum esset referre. † Et in rei consequentiam quicquid rei
cohæret vel adhęret,etiam iurisdictio transit, vt dicitur in cap.
ex literis.extra de iure patro.& l.si in emptione.ff. de contrah.
melior tex.in tex.in l.si quando 1.C.de bo.vaca.lib.10.ibi,cum
integro statu.& c.inter dilectos in princip.extra de fide instru.
ibi,cum honore,districtu,& iurisdictione loci præfati.per Bar.
& Ale in apostil. ad eum in l. si conuenerit.§.si nuda.ff.de pig.
Bar.& Moder. Papien.in l.fin.ff.de constit.princip. l. si quis in-
tra.C.de bo.proscrip.l.forma.ff.de censi.l.prima § cum vrbem
ff.de offic.præfecti vrbis. Iaco.in tractatu feudo.plura omnium
100 istorum explicat,quæ quisq; lector videre potest. † sic ratione
feudi fęminę iurisdictionē habent, quam tamē per se nō exer-
cent.nec etiam quiuis alius dominus in regno exercere potest
quoniam solus rex hoc potest, cum solus in causa sua iudicare
possit l.proxime.ff.de his quæ in testa.delen. & punctualiter in
rege Franciæ loquitur c.nouit.extra de iudicijs.c.per venerabi
lem.§.insuper.ext.qui filij sint legi.ibi,in eo se iurisdictioni no-
stræ subijcere potuit.iuxta l.est receptum.ff.de iurisd.om. iud.
dixi plenius in tractatu.& in l.donationes. C.de don.inter virū
& vxo. Alij vero suos iudices habent,qui in curia domini inter
dominum & suos subditos,vel inter subditos iudicēt, a quibus
appellatur princeps,seu sui magistratus a rege præfecti,qui iux
ta leges regias de causis appellationū cognoscunt & diffiniūt.
Nonnulli immediate suprema tribunalia regis, vulgus curias
parlamentorum vocat,appellant. Alij mediate & discussis pri-
mis appellationibus a præfectis seu præsidibus prouinciarum,
bailliuos seu senescallos Franci vocant, si ab eorum sententiis
in prouincijs prouocetur, ad curias appellationes deuoluuntur
sicuti nunc diximus, vt plene explicatur in §. illud. & §.illo. in
princ. in authen. de appell. & intra quæ tempo.collat.4. Vnde
101 igitur † nec consuetudo inoleuerit,nō memini apud aliquem
authorem legisse,neque a quoquam intellexisse, mulieres cu-
iuscunque sint dignitatis ordinariam habere iurisdictionem,
neque iudicandi officio fungi.& hoc est quod dicit l.cum præ
tor.§.fin.ff.de iudi. ibi,moribus vt fęminę & serui non quia nō
habeant iudicium,...receptum est,vt ciuilibus non fun-
gantur officiis. Sic ...& Gallia obseruat,nisi vt prędiximus
Omnia enim ... omine regis expediuntur,& recte
episcopi etiam & archiepiscopi abbates,aliæ denique personæ
ecclesiasticę, quia castra & terras mediate vel immediate a re-
ge infeudatas habeant, iurisdictionem non per se,sed per iudi-
ces quos præficiunt ... iuxta ea quæ glo.scripsit in c.sen-
tentiam sanguinis. extra ne cleri.vel monachi. Si forte reginę
illo tempore iurisdictionem habuerunt ordinariam,me pror-
sus fugit,neque aliquis est Historicorum,qui huius rei memi-
nerint,quod viderim. Et vbi illo tempore ita fuisse comperire
tur, dic id operari consequentiam regiæ dignitatis, qua decet
reginam præsul vere,ijsdemque priuilegijs lętari.qui... & rex.l.
fęminæ,& l.fin.ff.de senato.l.mulieres.C.de dignita. lib. 12. &
id ad augmentum & decus regiæ dignitatis cedit, vt suo splen-
102 dore reginę refulgeant l.princeps ff.de legib.† Nunquā enim
rex moritur neq; vllum interregnum esse potest, quia succes-
sione transfertur,quemadmodum scribitur in c grādi.de sup
plen.neglig.pręla.lib.sexto,sed statim rege mortuo vita in suc-
cessorem infunditur,vt nullo momento vacare dicatur,quem
admodum de suis hæredibus supra scriptum est, per l. in suis.
ff.de liberis & posthu.& l.placet ff. de acqu. hęred.mortuus
enim immediate viuum saginat,vt inquit Gem. & recte in l. ea
lege.C.de condicti.ob caus.dato.& tex.in simili in l.si.C.com-
mun.de manumis.ibi,vt mors domini sit libertatis exordium.
Similem responsionem puto esse dandam ad c.cum cōtingat.
extra de foro comp.quod de capitulo Beluacensi loquitur,cui
alias spectabat iurisdictio, sed dubium tātum erat,an in seruos
seu domesticos suos & famulantes capitulo iurisdictionem ha
berent,an vero fori essent episcopi. Et pontifex respondet,sub
esse episcopo.nisi ex speciali consuetudine in suos habeant ser
uientes,& sic nihil de nouo tribuit consuetudo, sed augmen-
tum habenti iurisdictionem præbet.sicuti supra dictum est ad
l.viros.C.de diuers.offi.libro 12.& l.fine.C.de emancip.libero.
Et ista consuetudo contingit eo quod omnes magistratus di-
stinctas habent iurisdictiones, ne commixtio illa cōfusionem
generet in subditorum dispendium §.interim.& §.nulla.in au
then.de defen.ciuitatis.colla.3.§.illud.in authen.de appe.& in
tra quæ tempora.colla.4.& pręsertim in causis minimis. dicta
§.illud,& §.& iudicare,in authen.de defenso.ciuita.colla. ter-
tia.l.magistratibus.ff.de iurisdic.omnium iud.potissime in acti
bus voluntarię iurisdictionis,vt in dicta l.prima,& finali. C. de
emancip.libero §.multis.insti.de liber.quæ extra forum & a trā
seunte expediri possunt.per illum text.sic & illa l.prima.C.qui
a lege iurisdictionem habent l.prima.in princip.ff si quis ius di
103 cen.non obtempera.l.fin.C.de iudi.vbi † duumuiri municipa
les magistratus municipij appellātur, & vere magistratus sunt
municipales.dicta l.magistratus ff.ad Municipa.non est mirū,
si lex Municipalis potuit eis iurisdictionem præbere, quia po-
puli consensu & principe ita concedente obtinent, vt supra di
ctum est. Neque pręd ictis obesse potest glos. interpretatio in
verbo,territoria,& in verbo,antiquitas.in l.secunda.C. de fun.
limitroph.lib.12. Primo quia glo.vim facit illi legi, cum nullū
verbum de iurisdictione sit quod de iurisdictione mentionem
104 faciat,neque admittere possit. † Non inficiabor limitaneos ca
strorum præpositos iurisdictionem habere,dicta l.2.C.de offi.
præfect.prætor.Afric.Et induci potest dicta l.viros.C.de diuer.
off.tamen in illa l.2. verbum nullum est, quod de hac re men-
tionem faciat,quamquam plures sint, qui iurisdictionem sine
territorio habeant,& territorium sine iurisdictione,secūdum
Hostien.in dicto cap.cum contingat.extra de foro competen.
& recte induci possunt cap.primo.de off.ordina.libro 6.c.Ro-
mana.de appella.eodem libro c.fina.extra de offic.Archidiac.
quales etiam sunt præpositi marescallorum in regno. Clarum
est enim per illos text. ordinarium intra metas sui episcopatus
solum esse ordinarium iudicem.c.fina.de priuil.in clemen.&
tamen speciali cōsuetud.ne seu priuilegio fieri potest, vt intra
metas episcopatus.archiepiscopus iurisdictionem exerceant,
vt loquitur tex.in capi. primo.de pręscript.in 6.& sic augmen-
tum iurisdictionis consuetudine præberi, vt supra docuimus,
& in illis terminis loquitur c.conquestus.9.quæstio.3. dum de
primatibus & patriarchis loquitur,quos non plus priuilegij ha
bere dicit præ cæteris episcopis,nisi quantum sacri canones cō
105 cedunt,& prisca consuetudo illis antiquitus concessit. † sed vt
propius ad illam l.2.C.de fund.limitroph.respōdeam,dico mi
randum esse,quomodo tanti patres non considerauerunt,etiā
vbi de iurisdictione in ea tractaretur, quæ ex principis conces-
sione vel indulgentia processit. probatur in verbo, ascripta
sunt.& illa cōstitutio negatoria & prohibitoria est,cum inter-
terminatione pęnę his qui secus vti volent non ascripti secun-
dum vetustam antiquitatem, & legem quam Tyberianus sta-
tuerat,& quam imperator laudauerat & approbauerat in l. 1.
eod.titu vbi eos qui aliter vtuntur, punit capitali sentētia cum
bonorum publicatione, & ita exposuit Luc. de Penna in dicta
l.& recte. Ad glo.per Moder. relatas supra responsum est. Re-
stat respondere l.magistratus. ff.ad Municip.quæ plus alijs ob-
stare videtur. Sed dic non obstare,quoniam vt dictum est, in-
106 dubitati iuris est,† legem posse magistratibus municipalibus,
qui & defensores ciuitatum dici possunt §.primo.in authēt.de
defen.ciuita.colla.3.l.in defensoribus,& plerisque alijs legibus
C.de defen. ciuita.iurisdictionem tribuere,& id pro beneficio
reipublicę,vt faciliori successu causæ breuiores expediantur di
cto §.illud.in authen.de appel.& intra quæ tempora.§.primo.
in authen.vt omnes obediant iudic. prouinc. collatio. quinta,
dumtamen principe concedente id obtinuerint §. nos igitur,
& §.interim.in authent.de defenso.ciuitatum. collatio. tertia.
Et id vt dixi,propter reipublicę vtilitatem l.vtili & l.in defenso
ribus,& l.per omnes regiones.C.de defenso.ciuitatum l.fina-
li. C. de iudicijs. Neque aliter vti possunt, per illos textus.Se-
107 cundo vltra quam supra dictum est ad prædictas omnes leges
& decretales dici potest latam esse inter cōsuetudinem & pręs-
scriptionem differentiam,licet plerique absurdum esse putēt,
quoniam vt diuersa ponuntur in c.abbate.iuncta glo.in verbo,
iuxta Paschalis.de verb.sign.dum ait, vel melius hic allegaba-
tur consuetudo,non pręscriptio.& consuetudo debet esse pręs
scripta. supra de consue. c. cum dilectus.non dissimilis est glo.
in capit. fina.quæstione tertia,quæ differentiam esse dicit inter
pręscriptionem & consuetudinem pręscriptam quam vnus-
108 quisq; videre potest,aliter non transcribo. † Secundo consue-
tudo illa quę communi populi seu municipij consensu taci-
to vel expresso introducitur.cap.consuetudo primo.dicta leg.
prima,& fina C.quæ sit longa consuetud. & l. an in totum. C.
de ędific.priua §.ex non scripto.Instit.de iure natu.gent.& ci-
ui.l.de quibus.§.nam cum ipsę leges,& tribus legibus sequen-
tibus.ff.de legi.quę plerunque secundum temporum varieta-
tem reuocantur.l.prima § primo.ver.omnium tamen rerum.
ff.de origin.iuris, ibi, & fere populus prope annis centum hac
consuetudine vsus est. §. eodem tempore, & §. & post origi-
nem. eadem lege. Et sæpe desuetudine per non vsum, vt su-
pra eodem, annotauimus. §. quas ex omnibus. in proęm. In-
109 stitu. † Quare non mirum, si lex magistratibus municipali-
bus consentiente vel non contradicente populo iurisdictio-
nem

nem concedat, cum & ipsi leges scriptę nulla alia ex causa nos
teneant, quam quod iudicio populi receptę sunt, merito & ea,
quæ sine vllo scripto populus probauit tenebunt omnes, quid
enim interest suffragio populus voluntatem suam declaret,
an rebus ipsis & factis? Verba sunt iureconsulti Iuliani in dicta
l. de quibus. ff. de legi & in l. sed ea. eo. tit. ibi, velut tacita ciuiũ
conuentione non minus, quam ea, quæ scripta sunt, iura ser-
uantur, & cum principis scientia, ne forte aliquid a populo in-
troducatur, quod legibus scriptis aduersetur, vt in l. deprecca-
tio. ff. ad legem Rhodiam de iactu. quam supra induximus, &
d. l. 3. §. Diuus. ff. de sepul. viola. & §. primo, in authen. de defen-
so. ciuita. collatio. 3. Et hoc satis demonstrant. d. l. magistratus,
& l. ea quæ. ff. ad Municipa. quãuis lex municipalis aliqua ma-
110 gistratibus municipalibus cõcedat, † per legem autem ab im-
peratoribus scriptam eorum potestas limitatur, vt nõ possint
ea, quæ sunt imperij exercere. l. defensores nihil, & l. defenso-
res ciuitatum. C. de defens. ciuitatum. §. & iudicare, & §. nullã,
in fine. in authen. de defenso. ciuit. collatio. 3. ibi, præter illa so-
la, quæ iurisdictione egent, & ex ipsa iud. cum authoritate pen
dent, tametsi modica coercitio eis concedatur, in l. magistrati-
bus ff. de iurisdictione omnium iudic. §. audient. in authen. de
defenso. ciuita. collatio. 3. d. l. defensores nihil, sed si libelli accu
satorij grauiorum criminum eis afferentur, statim superiori-
bus magistratibus referre tenentur, d. l. defensores ciuitatum,
& d. §. audient. Non ergo nisi cum principis scientia, d. §. 1. in
auth. de defenso. ciuita. Et forma a principe seu lege scripta li-
mitatur. l. in defensoribus ciuitatum. C. de defenso. ciuit. Nec
abs re est, cum a populo in principem omnis translata sit iuris-
dictio, d. l. 2. §. nouissime. ff. de ori. iuris. l. 1. ff. de constitu. princ.
l. vnica. ff. de offic. præfecti præto. §. sed quod princip. Institu. de
iure nat. gen. & ciui. Et si student quicquam vsurpare vltra, quã
lex concedat, pęna mulctãtur velut vsurpatores. l. 2. C. de spor-
tu. & quicquid vlterius excessum erit, nullum est actore obti-
nente coram eis in expensis litis condemnatio. §. & iudicare.
in authen. de defenso. ciuita. collatio. 3. Hic repeti possent, quæ
supra de huiusmodi vsurpationibus scripsimus, vt eos a pęna
excusare non possit praua consuetudo l. 1. C. de curio. & statio.
lib. 12. Et his omnibus recte conuenit. l. ad probatorias. C. de
diuer. offic. eo. lib. ibi, aliter vero militãtes, nisi ex his sint, quos
solis authoribus apparitionis aggregari vetusta consuetudo p-
docuit. Et sic non sufficiat consuetudo etiam vetusta, nisi au-
thore principe fiat, ibi, solis authoribus pęna illis indicta qui se
cus attentent, per illum tex. & l. sequen. eodem tit. l. prima. C.
de cohorta. eod. lib. l. 3. C. de bo. vacan. lib. 10. l. militaribus. C.
de decurio. lib. 10. Et leges quæ in priore optione relatę sunt,
de consuetudine, non autem de præscriptione intelliguntur.
111 † In primis. l. viros. C. de diuer. off. lib. 12. de consuetudine lo-
quitur, quæ longo tempore obtinuit, probatur, dum ait, con-
suetudine ac potestate si quis ad milites aliquos Oriẽtis, Thra
ciarum, & Illyrici ex longo tempore hactenus obtinuit reser-
uata. Idem in l. probatorias, quæ immediate sequitur supra ad
l. viros, addit quod vetusta illa consuetudo authore principe
obtenta sit, in his verbis, nisi ex his sint, quos solis authoribus
apparitioni aggregari vetusta cõsuetudo perdocuit. Ecce quo
modo consuetudo debet esse præscripta & authore principe
obtenta, ibi, solis authoribus, & dicit gl. nobis, id est, nobis solis
112 authoribus, & recte, sic consuetudo † quantumcunque vetusta
originem capere debet a principe, & quod ab ipso solo autho
re incipiat, verbum, solis, demonstrat, quo vsus est imperator
in l. fi. C. de legi. & l. 1. & fina. Et præsertim fi. C. de eman. libe.
ibi, vel longa consuetudine, & in l. 1. loquitur de lege munici-
pij, quæ, vt sup. dixi, debet a principe initium capere. §. nos igi-
tur. in auth. de def. nso. ciuita. colla. 3. & alijs legibus supra me
moratis. Idem dicitur in l. magistratus. ff. ad Municipa. ibi, hoc
plerunque lege municipali eis datur, & in fine, ibi dummodo
non denegatum moribus competit. Ecce quomodo non tan-
tum mores attenduntur, seu consuetudo, sed lex ipsa, quæ con
cedit. Idem in l. 1. circa principium. ff. de muneri. & honor. &
ibi, ex his quæ retulimus cætera & per leges cuiusque ciuita-
tis, & ex consuetudine longa intelligi poterunt, & mores intel
liguntur, non tantum per expressum populi consensum, sed
etiam tacitum dum ait, dummodo non denegatum moribus.
113 † Induco. l. & quia. ff. de iurisdictio. omn. indic. dum ait, Et quia
nec principaliter ei iurisdictio data est, nec ipsa lex defert, sed
confirmat mandatam iurisdictionem, quæ verba singulariter
consideranda esse puto dum ait, Nec ipsa lex defert, sed con-
firmat mandatam iurisdictionem. Et sic non lex ipsa iurisdi-
ctionem defert, sed tantum confirmat. similiter & consuetu
do, in d. l. magistratibus, ibi, & hoc plerumq; quidem lege mu
nicipali eis datur, verum & si non sit datum, dummodo non
sit denegatum, moribus competit, & sic commissam iurisdi-
ctionem confirmat. Et licet glo. in d. l. & quia, dictionem, lex,
pro consuetudine interpretetur, non est vera eius interpreta-
tio, per dictã l. magistratus, vbi lex municipalis, id est, quæ pro-
pter municipium facta est, differt a consuetudine, quoniam
vtrumque in ea exprimitur. Primo de lege municipali, loqui-
tur, quæ aliquid dedit, & mox de moribus loquens ait, & si nõ
sit datum, dummodo moribus denegatum non sit, competit.
Et clarius probat l. fi. C. de emanci. lib. dum ait, vel legibus vel
ex longa consuetudine permissum est, quæ lex præbet tantũ-
modo permissionem adeundi magistratus, qui ex longa con-
suetudine huiusmodi emancipationes recipere consueuerũt.
Non q lex iurisdictionem tribuat, sed ei, qui iurisdictionẽ ha-
bebat, confirmet commissam, licet ex sua institutione eã non
haberet, quia forte iurisdictiones distinctę erant, vt supra do-
cuimus, dum de defensoribus ciuitatum locuti sumus, pariter
& episcopis & archidiaconis, qui extra diœceses vel districtus
suorum archidiaconatuum longo tempore iurisdictione vsi
sunt, consuetudo longa facultatem eis permittit. Et in specie
ita loquitur. l. 1. C. de emancipa. liber. Lex enim municipalis,
inquit ille text. si duumuiris municipalibus potestatem dedit,
emancipationem alienigenarum recipere, hoc pacto valere di
cit emancipationem, & filium coram eis emancipatum recte
emancipatum esse. Et ratio dubitãdi in illa lege erat, quoniam
non videbatur ad exteros posse extendi, qui non erant suæ iu-
risdictionis, vt in l. 1. C. de summa Trinita. & fide catholi. & in
l. 2. §. deinde cum placuisset, versic, cumq; consules. ff. de orig.
iu. dum distinguit prætorem suburbanum ab vrbano, suburba
nus contemplatione peregrinorum & exterorum, qui Romã
veniebant, creatus est, & vrbanus de causis ciuium tantum co-
gnoscebat, potuit tamen moribus introduci vt de causis pere-
grinorum cognosceret. d. l. 1. C. de emancip. liber. quoniam
actus est voluntarię iurisdictionis, qui vbique exerceri potest,
& in quascunque personas. Tacite igitur tenent. Et ratio est
114 † quoniam etiam absque iudice fieri quandoque possunt, vt
recte dicit glo. in §. serui. in verbo transitu, per illum text. in §.
multis. Institu. de liberti. l. secunda. ff. de offic. proconsul. l. apud
proconsulem. ff. de mani. miss. vindic. Nam & episcopi extra
suam diœcesim beneficia conferre possunt, cap. statutum. de
præben. in 6. cap. post electionem, extra de concess. præbendę,
quamquam collatio beneficiorum sit iurisdictionis. text. cum
gl. in c. transmissam. extra de electio. Notat Ioã. And. in c. ille.
extra ne sede vacan. & in c. 1. de institu. lib. 6. Idem dico in alijs
actibus voluntarię iurisdictionis expressis in clemen. fi. de pri-
uilegijs, & in cap. cum episcopus. de offic. ordi. lib. 6. Alias non
potest, nisi forte speciali priuilegio vel consuetudine hoc obti
nuerit, vt supra dictum est, cap. cum contingat, extra de foro
compet. cap. fin. extra de offic. Archid. cap. Romana. de appel.
lib. 6. Idem notat Anto. de Butr. in cap. cum contingat. in 4. &
5. col. extra de foro competẽ. Ioan. Andr. in cap. primo. 3. col.
& in cap. fin. de censi. in 6. & in cap. pastoralis. in glo. 1. extra de
offic. ordina. Fely. aliqua congerit in cap. cum nobis. in c. cum
115 non liceat. in cap. cum ex officij. extra de præscriptio. † præscri-
ptio autem sine populi consensu fit, neque ex hoc quod præ-
scriptio secuta est vere argui potest scientia principis, quam su-
pra dixi necessario debere præcedere, dicta l. probatorias, in
verbo, solis authoribus. C. de diuers. offic. l. iubemus. in verbo,
ab initio iussione principali. C. de fun. patrimonia. libro vnde-
cimo. l. Coloni. in verbo, ignorante. C. in quibus causis colo. l. 1.
ff. de offic. procura. Cæsar. ibi, tunc enim transfert, cum nego-
tium Cæsaris gerens consensu ipsius tradit. l. apud Iulianum.
§. constat. ff. de leg. 1. quas superius allegaui, & alias prius anno-
taui. Et id tenet Francisc. Aretin. in l. more. ff. de acquirenda
hæredit. Post Antonium de Butrio in cap. cum contingat. ex-
tra de foro competen. Abbas in dicto cap. cum nobis. extra de
116 præscriptioni. † Neque satis possum mirari Felyn. in dicto cap.
cum nobis, tertia colum. extra de præscripti. allegantem Mar
ti. Lauden. in tractatu Principum, articulo 171. quem dicit vo
luisse iura regalia posse præscribi præscriptione communi cũ
scientia principis. In primis cum hoc non dicat Marti. Lau-
117 den. † Secundo, quia & si dixisset, aperte contra casum legis
expressum dixisset, in d. l. iubemus. C. de fun. patrimonia. vbi
patrimonialia principis, quæ minus sunt, quam regalia, non
pręscribuntur nisi cum titulo & præscriptione quadraginta an
norum. imò nec res priuatę principis sine titulo & concurren-
te præscriptione quadraginta annorum contra principem præ
scribi possunt. tex. cum glo. in l. 2. & finali. C. de fund. rei priua.
libro vndecimo. pęna imposita aduersus eos, qui etiam de re
priuata principis aliter agunt, per illum tex. & supra dixi. & ite
rum repeto, si in rebus prophanis non est licita præscriptio iu
rium incorporalium, nisi cum titulo & scientia & patientia do
mini l. 2. C. de seruitu. & aqua. l. seruitutes. ff. de seruitu. quan-
to magis in rebus principis, quæ & reipublicę sunt, dici debet,
vt supra docuimus. Et quãquam dicere quisq; potest me supi-
num esse, perijsseq; pudorem, cum reprehẽdere coner cõmu
nem doctorũ opinionem toties cribratam. & veluti pro numi-
ne nedum in scholis, verum in foris obseruatam. hæc tamen
dixisse puto, non vt cũ tantis tamque præclaris viris certare vi-

dear, sed solum quæ in lege scripta reperio cōmemorem. Audacter enim diximus, sed quod scriptum est dicimus, vt inquit diuus Hieronymus in c. audacter. 8. quæstione. 1. quotquot legerim, pro suę opinionis fundamento nihil aliud præter duas aut tres leges cum glossis suis, & totidem decretales ab eis allegatas inueniam, quas ad omnes pene quæstiones diffiniendas passim allegatas comperio, quas si cōgerere libuisset, neque calamus, neque papyrus sufficerent. non tacebunt eas qui forte post hac in nos aperta fronte insurgerent. Neque comperio vtriusque censurę ciuilis & canonicę interpretes, tametsi lōge aliter in leges & canones distinguant, quam ipsi sentiant. In primis cōperio ab eis præcipue allegari. l. hoc iure. §. ductus aquę ff. de aqua quotidia. & ęstiua. c. super quibusdam. extra de verbo. significatio. c. 1 de præscriptio. in 6. in illis tribus neruus totius doctrinę & disciplinę eorum consistit. & si congruum esset omnia eorum axiomata & illationes recensere, vix papyrus sufficeret. quare cū dicta eorum non plus virtutis habere possunt, quam leges & decretales ab eis allegatę. l. prima. §. omnibus. & l. 2. §. penulti. & fin. C. de veteri iure enuclean. l. 3. §. fina.
118 ff. de priuarica. l. finali. C. de consuli. libro. 12. † & Barto. dicere doctorum opiniones secundum leges quas allegant, intelligendas & moderandas esse, in l. non solum. §. si libertationis. ff. de libe. lega. & Ioan. Andr. in c. cum nuncius. extra de testi. dicit glossatores sepius nimis large loqui, ob id restringendas esse illorum opiniones ad textus iurium, quos allegant. & Salicet. in l. si ex cautione. 10. colum. C. de non nume. pecunia. & Bal. in l. intestato. C. de suis & legi. hære. ait simpliciter & vere huiusmodi positionibus respondendum esse, quoniā responsio secundum verba legis simpliciter facienda est. & alleg. text. nō incongruum in §. 1. in pricip. in authen. de fideius. colla. prima. quare dicta. l. hoc iure. §. ductus aquę. ff. de aqua quotidia. & ęstiua. & c. super quibusdam extra de verborum significatio. & c. 1. extra de pręscrip. libr. 6. plus satis sup. responsum est, & pauca repetemus. Sed interea prædicta confirmabimus aliquibus
119 iuris conclusionibus. † Vbi enim lex vel canon præscriptioni resistit, quocūque tempore res possideantur, præscriptio nihil iuris tribuit. l. finali. C. de fund. limitroph. lib. 11. l. prima. C. ne rei domin. vel templo. ibi, omnis tēporis diffinitione summota c. dudum. extra de deci. c. ad decimas. de restitutio. spoliato. libro. 5. c. primo. de prohibita feudi aliena. per Federi. colla. 10. c. si diligenti. & c. cum ex officij. extra de præscrip. quoniam illis ius resistit, etiā si cum titulo possederant. l. omnes. C. de fund. patrimo. libro. 11. ibi, ad ius pristinum sine vllius assertionis reuocentur obstaculo. & in fine legis, ibi, ita vt nulli penitus audiantur, qui aut rescripto aut annotatione dominium vel emphyteusim vel conductionē quolibet genere largitatis de nostra liberalitate eruerint. nota hęc verba, vt nulli pęnitus audiantur. quomodo a facultate proponendi repelluntur legis authoritate, vt dicit. l. 2. C. de edicto diui Adria. tollen. in verbo alleger. & eis audientia denegatur, vt in l. sancimus. C. de iudi. l. prima §. quod autem. ff. de aleę lusu. & aleato. glos. in l. si quis tuter. §. fina. ff. de excusati. tuto. quæ allegat, & recte l. sed & si per prætorem. §. ait prætor. ff. ex quibus causis maiores. de quo per Bald. in l. contentaneum quarta columna C. quomodo & quando iudex. inducitur etiam text. in dicta. l. finali. C. de fund. limitroph. libro vndecimo ibi, cuiuslibet spatij temporis præscriptione cessante, & pęna vlterius imponitur in eadem. l. pręscriptionis bonorum. ibi, in his etiam contra eos qui pręceptionibus nostris obuiam venire tentauerint, pręscriptionis pęna valitura. l. viam publicam. ff. de via publi. glo. hanc regulam, vt supra dixi, confirmat in l. longa. ff. de mortuo inferen. Secunda
120 regula, † quæ principi vel etiam inferiori a principe in signum recognitionis competūt, nullo vnquam tēpore præscribi possunt. l. comperit. & l. præscriptionem. C. de præscrip. triginta annorum. in l. præscriptionem. dicitur, explotis temporalibus præscriptionibus patrijs suis reddi præcipiunt. in l. cōperit. dicitur, functiones autem seu ciuilem canonem vel aliam quandā publicam collationem impositam eis dependere cōpelli, nec huic parti cuiuscunque temporis præscriptionem oppositam admittit. ecce quomodo prohibet exceptionem admitti, pęna iudicibus imminente. l. nulli. & dicta. l. omnes. C. de fund. patrimonia. libro. 11. & rescriptum principis obtentum cessat & annullat. idem in l. 1. in fine. C. de fund. limitroph. eodem libro. & in l. cum satis. C. de agrico. & censi. eodem libro ibi, quantacūque emanauerint, vel quacunque prolixa negotiatione aliquis sibi vendicet libertatem. & qui secus agunt, illi fures appellantur. ibi, secundum exemplum serui fugitiui sese diutius insidijs furari intelligantur. c. constitutus. extra de religi. domib. & ratio assignatur in l. fundi. & l. hi quæcunque. C. de fund patrimo. lib. 11. cuius meminimus in l. 3. §. si cū omnes. sup. eo. titu. quia propter defectum solutionis canonis in commissum possessores non cadunt. & sicut illa possessio eis perpetua est, & ad hæredes transitoria. l. hi quibus. eo. titu. in alio etiam lex hoc principi & domino ius reseruat, vt nullo tempore præscribi possint. Et ob id licet canonem pro quadraginta annis petere, & vltra. d. c. constitutus. in fine. facit tex. in dicto. c. cum ex officij. extra de præscrip. licet vsus & cōsuetudo ad. 30. annos tantum. & inf.
121 reduxerit. Tertia regula cuius supra meminimus est, † vbi res inalienabilis est, similiter & impręscriptibilis est l. vbi lex. ff. de vsuca. paulo inferius de ea discutiemus. res autem principis, vt supra dictum est, inalienabiles sunt, igitur & impręscriptibiles. Quarta, vbi lex ab initio resistit possessori, & de eo iudicat
122 quēadmodum & de nō possessore, sic † quod illa inhibitione rem afficiat, ad quēcunq; possessorem perueniat causari non pōt possessio. l. vitia. & l. improba. C. de acquirē. posses. l. Pomponius. §. fi. ff. de acquir. posses. sic nec pręscriptio, cū sine possessione pręscriptio non incipiat. l. sine possessione. ff. de vsuca. c. sine possessione. de regul. iur. in 6. sed donec illud vitium sublatum sit, initium præscriptio non capit. l. 1. & auth. nisi tricennale. C. de bo. mater. in l. 1. dicitur, quia nullā poterit præscriptionem opponere filijs, quandocunq; rem suam vendicantibus. in authen. nisi tricennale. dicitur, tempore incipiente filijs currere, ex quo suę potestatis esse apparuerint. in l. prima. §. fin. C. de annali except. ibi, nullam temporalem exceptionem opponi, nisi ex quo actionem mouere poterant, id est, postquam manu materna, vel eius in cuius erant potestate, constituti, fuerint liberati, idem in l. in rebus. C. de iure dotium, si ergo initium non accipiat possessio, quomodo dici potest pręscriptionem subsequi, cum sine possessione præscriptio nō procedat, vt dictum est. Et idem notat Abbas. in cap. cum nobis. extra de
123 præscriptionibus. Quinta † vbi res vitio affecta est, nulla possessio ei accedere potest, vt supra dixi per. l. Pomponius. §. fi. ff. de acquiren. possessio. & l. vitia. C. de acquirenda possessio. & sic lege resistente, & possessionem impediente, quomodo temporis coniunctio ad effectus præscriptionis fieri potest, certe impossibile est, per illos text. & d. l. improba. C. de acquirend. possessio. ibi, causam iustam possessionis adipisci non potuisse certum est. Alioqui, vt inquit Fely. in c. cū nobis, extra de præscript. frustra dixisset tex. in c. fi. extra de consuet. tanto grauiora sunt peccata, quanto infęlicem animam tenuerunt alligatā.
124 Sexta † vt supra dictum est, huiusmodi possessiones furtiuę a lege appellantur, & nuncnunc notauimus text. dictę. l. cum satis. C. de agricol. & censi. & ad id Normanię consuetudo cōuenit, pro qua est l. fina. §. omnes. C. vnde vi. ibi, cum talis dispositio in furti actione iamdudum veteribus legibus definita est, dicentibus, si quis alienam rem aduersus domini voluntatem
125 attigerit, furti actione tenetur. cum alijs supra relatis. † res autem furtiua, donec vitium purgatum sit, imprescriptibilis est, d. dicta. l. vitia. C. de acquiren. possessio. & l. sequitur. §. si tu vi. ff. de vsucapio. & nisi res in domini potestatem reuertantur, nunquam purgatum erit vitium. dicta. l. sequitur. §. tunc in potestatem. ff. de vsucapio. etiam si cum officialium consensu hoc factum sit, sicuti lex seu consuetudo Normanię obtinet, etiam in inferioribus a principe. Verba consuetudinis sunt. cui, vt dixi assipulatur ius commune. dicta. l. 1. ff. de officio procura. Cæsa. & paulo amplius inferius declarabimus. igitur præscriptio in talibus nihil operatur. Septima quā Fely. recensuit c. ad audientiā col. l. versi. limita quinto. extra de præscrip. illam eandem repetit
126 in c. cum nobis. 3. co. eodem titu. † Centenariam præscriptionem minorem esse pręscriptione tāti temporis cuius initij nō extat memoria. c. si diligenti. ad fi. extra de pręscriptio. licet fm eum contrarium censuit glos. in dicto. c. cum nobis. cum dicit probationem præscriptionis cētenarię non posse fieri, cū oporteret hominem esse natum centūquatuordecim annis, ad hoc vt hominē esse tantum cētumquatuordecim annis ad hoc, vt præscriptio probari possit. Ideo potius debere sufficere præ-
127 scriptionem tanti temporis. &c. † Sed vltra quam Felyn. post Card. in dicto. c. si diligenti. in fine dicat Bernardinum glossatorem decretalium nō recte considerasse rationem legis, quæ centenariam præscriptionem introduxit. Aduerte ad l. fina. C. de sacrosanc. eccle. & §. vnicum. in auth. eccles. Roma gaudēt tum anno. præscrip. collatione. 2. Dum illi text. dicāt, Sed ne videamur in infinitum hanc extendere, longissimum vitę hominum tempus eligimus. Ecce quomodo lex non putat centum annos memoriam hominum excedere cum in tempus vitę hominis protrahat, & non in infinitum, quod est tanti temporis, cuius memoria non existat. Nam & Iustinianus ipse, qui illarum legum author est, testatur nuntiarum illi fuisse Zozimū tunc temporis virum religiosum viuere agentem annum prope centesimum & vigesimum, in §. si vero intra. in auth. de monach. col latio. 1. Nam & in Deutero. capi. 31. & apud Iosephū lib Antiquitatum. 1. cap. 14. scribitur, hominis vita dies esse centum & viginti annorum. Nouimus nostra ętate reuerendissimum Cardinalem dominum Carolū de Luxemburgo Cenomanensem & Morinensem episcopum, virum non tā sanguine, quā moribus & exēplo præstantē, suę etatis in curia parlamenti Rothomagē. eodem quo obijt anno testimonium perhibuisse, se tūc annum vigesimū supra centesimum agere,

idque

idque sex mensibus priusquam vitam cum morte commuta-
ret. Alia dixi in l. 3. §. ignoscitur. supra eo. tit. Quare mirum nõ
est, si vita hominis in sacris & diuinis literis vsque ad centum
& viginti annos extensa, & diffinita aliquid Papa & Imperato-
res in suis constitutionibus ex illo tam longissimo vitę tempo
re excipere voluerint, vt ecclesia probationem sui iuris habere
possit, quod in præscriptione tanti temporis, cuius initij nõ ex-
tat memoria, contingere non potest, qm̃ in ea ex auditu audi-
tus recipitur testimonium. l. si arbiter. ff. de probatio & l. 2. §.
idẽ Labeo. ff. de aqua pluuia arcẽ. & notat Hostien. in c. quod
128 per noualc. extra de verbo significatio. † Ob id in admiratione
esse non debet inter vtranq; præscriptionem differentiam esse
secundum Cardi. in d. c. si vigilanti. & Fely. in d. c. ad audientiã.
qm̃ iura canonica in præscriptione cẽtenaria aduersus ecclesiã
Romanam titul. cũ bona fide desiderant. d. c. si diligenti. extra
de præscrip. At in præscriptione tanti temporis, cuius initij nõ
extat memoria, bonam fidem tantum absque titulo postulant
& requirunt. c. 1. de præscrip. in 6. in quo secundũ eos, & recte
probatur differentia. Et id verũ est, qm̃ tex. illius. c. si diligenti
duo ponit. primum, non posse rem ecclesię Romanę præscribi
nisi centum annis secundũ ad hoc vt pręscriptioni rei Roma-
nę ecclesię locus esse possit, interuenire debet titulus & bona
129 fides. † Et vlterius dico in omni præscriptione cuiuscũque tem
poris sit, etiam cuius initij non extat memoria, bona fides de
iure canonico necessaria est, dicto. c. 1. extra de præscri. & c. vi-
gilanti. extra de præscr. regula, possessor. de reg. iur. in 6. Secun-
do, licet gl. in d. c. cum nobis. extra de pręscr. dicat per instrumẽ
ta possessionem non prohiberi, per c. inter dilectos. extra de
fide instrumen. Certe non puto eam verum dicere. Imo tex. il
le sibi obstat in §. fina. dum ait, per instrumenta vero locationis
nec est vtiq; probata proprietas, nec ad plenum possessio. si nõ
ad plenũ, tñ possessionem probat. Concedo enim per locatio-
nẽ, ẽt si per testes locatio probaret, nõ esse idoneã possessionis
probationem, nisi ex ea solutio secuta fuisset l. ad probationẽ.
C. loca. & conduc. & l. ad probationẽ. C. de liber. cau. quæ volũt
dñium per locationẽ nõ probari, sed possessionẽ tm̃, secuta tñ
solutione. l. quis. si conductor. ff. de acq. poss. l. Pomponius. ff.
qui. mo. vsusfr. amitt. l. Titia. ff. de solutio. q̃q̃ & qui locat vtatẽ.
l. arboribus. §. 1. & l. non vtitur, & l. se. ff. de vsusf. Quod autem
130 † possessio per liberos & instrumenta probari possit, est text. in
l. census. ff. de probatio. & in l. forma. ff. de censi. l. in exercẽdis.
iuncta gl. interpretatione cõiter approbata. C. de fide instru. &
bonus tex. in l. chirographis. ff. de admin. tut. ibi, cũ ex inuenta-
rio contutores conuenire eos possint ad soluẽdam pecuniam
aut ad nouationem faciendam. & l. plures apochis. C. de fide in
strum. & l. 1. & l. quicunq; C. de apoch. publ. lib. 10. c. ad audien
tiam. §. fi. ibi, considerãtes ẽt librum censualẽ quẽ suspectũ nõ
habemus. extra de pręsc. vbi plura Fel. scribit post Bal. in l. fi. C.
sine censu vel reliquis. Quare difficile non est per instrumenta
vel testes possessionem probare, sicuti sępissime in foris agitari
131 videmus. Ob id † vt huic disputationi conclusionẽ demus, di-
co post Ant. de But. in c. peruenit, extra de censi. Roma. in l. 1. §.
deniq; de aqua pluuia arcen. Luc. de Pen. in l. quicunq; desertũ
C. de omni agro deser. Abb. & Fel. in c. cum nobis, & c. cũ nõ li
ceat. extra d præsc. Ioan. And. Hostien. Abb. & reliquos in c. cũ
contingat. extra de foro competen. & ea quæ scripsi in l. dona-
tiones. C. de donat. inter virum & vxo. & alios, quorum supra
132 mentionem fecimus. † In primis quædam esse iura regis, in
quibus non potest cadere titulus, quia soli regi cõueniũt, & de
his non potest esse dubium ca. intellecto. extra de iureiurand.
quia non potest princeps sibi similem facere, cum in eum so-
lum huiusmodi iura translata sint l. vnica. ff. de offic. pręfecti
prætorio quia sic concessa sunt, vt perpetuo apud eum solum
maneant. l. 2. §. nouissime. ff. de origine iuris l. prima. C. de con-
stitu. prin. & clarius in l. 1. §. cum enim C. de veteri iure enucleã
inquit ille tex. Cum enim antiqua lege, quæ regia nuncupatur
omne ius omnisque potestas populi Romani imperatoriã trã
slata sit potestatem, nos sanctionẽ omnem non diuisimus in
alias & alias conditorum partes. sed totam nostram esse volu-
133 mus, ne quid possit antiquitas nostris legibus abrogare. † Quæ
dam etiam iura sunt, quę singulariter soli regię dignitati cohe
rent, neque per alium explicari possunt, sicut apud Romanos
erat, post exactos reges Iunio Bruto, & Marcõ Valerio consu-
libus rex sacrorum, qui & sacrificulus dicitur, creatus est.
Cum pleraque sacra erant, quæ a solis regibus fieri consueue-
rant, quem tamen Pontifici maximo subiecerunt, ne exacti re
ges reducti esse viderentur, vt Fenestella inquit de sacerdotiis
134 & Pomponius Letus post eum. † Alia etiam erant, quæ re-
gibus solis competebant ex legibus Numę, vt ex Liuio videre
licet. in 1. lib. ab vrbe condita. Sic & hodie qualia sunt apud nos
iura regaliæ, quæ circa bñficia soli regi cõcessa sunt de quibus
in c. generali de electio. lib. 6. c. dilecto. extra de præb. c. Adria-
nus 63. distinct. quia conferre beneficia potest vt sup diximus.
Et alia multa, sicuti est facultas fabricãdę monetę, quoniam li-
citum non est in regno alterius imaginem in moneta publica
videri quam ipsius principis. quemadmodum de iure est, in l.
2. & 3. C. de fal. mone. & l. 1. C. de vete. numi. potesta. lib. 11. iux
ta illud quod scribitur Lucę 20. c. Marci. 12. & Matth. 22. cuius
hæc imago? Cæsaris &c. Magistratuum creatio, quam quã hãc
potestatem serenissimus rex Franciscus primus commiserit,
superius recensuimus, sed nec præscribi potest, quoniam vsur-
pantes crimine læsæ maiestatis plectuntur, d. l. 2. C. de fals. mo-
ne. & vltimo supplicio afficiuntur cum bonorum amissione. l.
probatorias, & l. pe. C. de diuer. offic. lib. 12. de his in ca. primo.
135 quæ sint regal. † Quædam sunt quæ etiam regi soli in signum
supremæ potestatis reseruantur, qualia sunt tributorum & in-
dictorum, & superindictorum impositio, & illa solus princeps
imponere potest, & ea exigere, aut ad ea recipienda & colligẽ-
da exactores committere, cum illi soli pro subuentione Repu
blicę hoc liceat, vt scribitur primi Regum. 8. c. Pleraque etiam
præter tributum regibus permisit dominus per Samuelem po
pulo Israelitico in Deum rebelli annũtiari. tributum etiã Deus
non improbauit, cum Petrum pro se & Petro soluere iussit. ca.
conuenior. & c. tributum. 23. q. 8. & Matth. 18. c. si tributum. 11.
quæstione prima, & numisma tributi & superscriptionem. Cæ
saris recognouit, Matth. 22. & Lucæ. 20. De iure ciuili templa
a tributorum solutione exempta non sunt. §. publicorum. in
authentica, de manda. princip. collatione tertia. lege si diuina
domus. C. de exacto. tributor. de quo lege Lucam de Penna in
lege secunda. C. de quibus muneri. vel præsta. nemini liceat se
excusare. lib. 10. quando & a quibus muneribus ecclesia posset
se excusare. Tributum igitur exigere aut exigi facere soli prin
cipi conuenit, non etiam alij l. vnica. C. de superindicto. libro
decimo. Et ratio est, ne forte de manu regis sanguis subditorũ
postuletur, vt supra diximus post Innocen. in capi. innouamus.
136 extra de censi. Quædam autem sunt † iura regis, quæ a prin-
cipe cum causa concedi possunt, vt in l. prima. C. noua vectiga.
imponi non posse. l. placet. C. de excusatio. muner. Ideo regia
dicta, quod alius a principe exigere non possit, nisi specialiter
princeps priuilegium exigendi concesserit, qualia sunt guida-
gia, & pedagia, per illos textus, & lege penultima, & finali. C.
noua vectigal. impo. non pos. capit. innouamus, extra de censi.
137 † Et id ex causa ad refectionem vicorum & pontium, a qua ne
mo excusationem habet. lege ad constitutiones. C. de sacrosa.
eccles. Et anno. 36. supra millesimum & quingentesimum pu
blico regis edicto coacti sunt hi qui huiusmodi pedagia & gui
dagia siue ex priuilegio siue ex antiqua consuetudine exigunt
ad pontium & viarum refectionem conuertere. Et ista ratio
138 antiqua exactionis a pontificibus contra iuris ciuilis constitutio
nes inuenta est, sed qui a Gregorio ad compilandum decreta-
lium epistolarum librũ commissi sunt. nescio qua ratione du-
cti adeo iuris ciuilis constitutiones extẽdere curauerũt, vt abs-
que concessione vlla præscribi permiserint tanto tempore, cu-
ius initij non extat memoria, dicto capi. super quibusdam. non
recordati eorum, quæ quandoque seueriter aduersus huius-
modi exactores statuerunt. communione namque Christiana
&, ecclesiastica sepultura eos; priuandos esse priores Pontifices
statuerant, vt eos tempus non excusaret. cap. innouamus. extra
de censi. c. si quis Romipetas. 24. quęstio. 3. non commemoran
tes etiam se statuisse neque tempore, neque aliqua consuetudi
ne cuiuscunque temporis sit, vsum similis exactionis sine prin
cipis authoritate cõfirmari posse, in c. quamquam. de censi. in
6. per rationem cap. quanto, & c. fina. extra de consue. cap. ma-
la consuetudo, & sequen. cap. vsque in finem. 9. distinctionis.
139 † Quomodo enim fieri potest, vt quod pacto seu facto priua-
uatorum hominum fieri non potest, eorum patientia introdu
ci possit, contra l. priuatorum. C. de iurisdict. om. iud. & hoc ar
gumento vtitur Bart. in l. cum seruus. in fin. ff. de condic. causa
dat. Felyn. in dicto cap. cum ex officij. extra de præscrip. vbi Fe-
lyn. sic ait, in iure hæreticum esse aliter sentire. alioqui absur-
dum sequeretur ex eo quod omnis corruptela quamuis per-
uersa, & ab omni iure damnata & in qua semper subsistentari
posset, si diutissime obseruata fuisset, possetque iniquus vsur-
pator, vt tituli ostensionem euitaret, dicere, priuilegium perdi
di, sed probo ipsum per spatium tanti temporis cuius initij nõ
extat memoria, & sic omnis corruptela valeret, contra c. quan
to, & c. fina. extra de consuetud. & c. quamquam. de censi. libr.
6. ibi, contraria cõsuetudine, quæ dicenda est corruptela verius
non obstante. quo nihil absurdius, & consulto Fel. verba tran-
scripsimus, cui conuenit. §. 1. in authen. vt nulli iudic. liceat ha-
bere loci conseruato colla. 9 l. non dubium. C. de legi. & facit
ratio decidendi. l. quoniam. C. de agrico. & censi. in fin. libr. 11.
140 † Præterea vbi lex aliquid facere non potest propter legis diui-
næ & humanæ resistẽtiam, neque pacto priuatorum & minus
facto vel patientia fieri potest l. non impossibile. ff. de pact. glo.
approbata in rubrica C. de decre. decurio. libro 10. per quã Bal.
ita notat in l. vacuatis. C. de decur. libro 10. & multo magis vbi
a lege scripta & viua prohibitio fit cum pęnę interminatione

l non dubium C. de legi. d. c. quanquam de censi. libro sexto
141 hęc obiter dicta sunt nunc ad institutum reuertamur. † Illa
itaque iura de iure canonico etiam absque titulo & præscri-
ptione tanti temporis cuius initij memoria non existit, præ-
scribi possunt, de iure ciuili nullo vnquā tēpore præscribi pos-
sunt absque titulo causa cognita concessa. Et vltra quā sup di-
ctum est, pondero nouissime tex. in l. vnica. C. de superindicto
libro 10. ibi, neq; vllius omnino indictionis etiam solēnis im-
mineat, nisi cum nostro cōfirmata iudicio, & imperialibus ne
xi principijs sedis amplissimę deposcat indictio. & cogat exa-
ctio. Et illum text. recte Baldus cōsiderauit pedagia enim &
guidagia superindicta sunt clemen. fina de censi. dicto c. quan-
142 quam de censi. in 6. d. ca. innouamus, extra de censi. Et sicuti
supra docuimus, non sufficit antiqua consuetudo, nisi cum ea
concessio a principe interueniat, & causæ cognitio præcedat
d. l. fi. & l. 1. C. no. vecti ga. impo. nō pot. & l. placet C. de excu-
sat. mune. lib. 10 ibi, referri ad tuā celsitudinē statuimus, & au
ctorem te ñeri, & eo persoluto referri ad nostram scientiā, vt
nobis iubentibus roboretur. Et per hęc clare cōstat non suffi-
cere præsumptam principis scientiā, sed desiderari necessario
non tantum expressam scientiam, sed causæ cognitionē in eis
a principe obtinendis, & non abs re dixit Inno. in d. c. innoua-
mus, & post eum Hostiē. & Io. Andre. principem mortaliter
peccare, si secus faciat, & ratio huius colligi potest ex l. fi. C. de
loca. predio. ciuil. libr. 11. non enim vult princeps liberalitatē
suam alteri nocere l. secunda §. merito, & §. si quis a principe.
ff. ne quid in loco publ co fiat. Secundo quoniam huiusmodi
exactiones damnosę sunt reipublicæ, quia per eas negotiatio-
nes & mercata retardantur in reipublicę dispendium, ideo lex
illa tempore nundinarum exigi prohibet. l. vnica. C. de nundi.
ibi, exigentur extra nundinas, & cum benignitate exigi debēt.
143 l. 1. C. de cōmer. & merca. † Et hac ratione prohibet nobiles ex-
actores esse vectigalium. vt facilius sit emendi & vendendi cō-
mercium. & licet Barto. in dicta l. vnica. C. de superindicto. &
Ioan. de Platea post eum, & idem Bartol. in l. 4. §. actor. ff.
de re iudicata. & in l. prima. § primo post glo. in verbo, procon
144 sul. ff. quod cuiusq; vniuersitatis nomine. † Et omnis legista-
rum schola fere ad id conueniat, vt vniuersitas collectā impo
nere possit sine principe, nō comperio legem ab eis allegatā
quę hoc dicat in primis l. tertia ff. de alimē. & ciba. legat. recte
loquitur de illis quibus a pluribus alimenta debentur. quali-
ter exigi possint in dicta l. prima §. quibus ff. quod cuiusque
vniuersitatis nomi. dicitur vniuersitatem posse archam & bur
sam communem habere, similiter immunitatem nemini cō-
cedendā esse, sed legis & principis authoritate hoc fit l. vectiga
lia iuncta glossa in verbo, quę fierint l. fina. C. de vectiga. & cō-
mis. l. vectigalia. C. noua vectiga. impo. non pos. inquit illa lex,
vectigalia noua decreto ciuitatum institui possunt, vt proba-
tur in legibus per eos allegatis, & idem vniuersalia obser-
uat nihil enim vtitum exigi potest inconsulto principe d. l. ve
ctigalia C. noua vectigalia imponi non pos. his addo quæ Fe-
lyn. & alij notant in dicto ca. cum nobis, extra de præscriptio.
prescriptionem illam tanti temporis nō prejudicare principi,
sed tantum his qui frequente pedagia & guidagia soluerunt. nā
& princeps ea reuocabit quandocunq; tanq̃ reipubli. obnoxia,
sicuti aduersus plures in contradictorio iudicio obtentum est
145 qui similia guidagia supra fluuium Ligerim exigebant. † So-
la. n. ea quæ pro reipublicę beneficio a principe imposita sunt,
cum vt supra diximus, ad tuitionem populi totiusve reipubli.
ordinata sunt, licet exigere l. prima & secunda. C. de immuni-
tate nemini conceden. l. penultima & fina. C. de exacto. tribu-
to. l. vnica C. de collatio. dona. l. 3. & 4. C. de anno. & tribu. lib.
10. §. publ. corū in auth. de manda. princip. colla. 3. l. omnium
& l. ex præstatione C. de vectiga & commit. §. ad hoc in auth.
de collat. col a. 9. l. interdum §. licet, & §. diui quoque ff. de pu-
blic. & vectiga. Alia supra dicta sunt quę non repeto. Secundo
non pręscribi ea quæ fisco pendi debent, per d. l. cōperit. C. de
146 pręscr. p. triginta anno. † Quædam autē iura sunt, quę in prin-
cipis sunt patrimonio, & istorū duo sunt genera, quædam pa-
trimonialia, quędam fiscalia, nonnulla sunt propria principis,
quę priuata a lege vocantur, sed in regno nulla sunt istiusmo-
di, sed extra regnū aliqua sunt regis. qualia sunt regnū Neapo
litanum, regnū Arragonum, Corsicum, Maioricarū. maioris
& minoris insulę, quę baleares vocantur. ducatus Mediolani
& Genuę, ducatus Pedemontium, & alicuius partis ducatus
Sabaudię, omniumve Allobrogum, comitatus Astensis, quo
rum omniū, si forte per otium licebit, iura singulariter decla-
rabimus, sed istorum hic mentionem facere non intendimus.
147 Ad patrimonialia diuertamus. † Patrimonialia quædam sunt
ex maioribus regni feudis, qualia sunt ducatus, comitatus, mar
chionatus, Castellanię maiores, seu castaldię, pręsertim quæ
limitaneę sunt seu limitrophę Et ista non possunt concedi a
principe, neq; post concessionem vllo vnquam tempore pre-
scribi l. fina. C. de fund. limitroph. lib. 11. & alijs supra relatis

148 Et † id duplici ratione. prima quoniam per earum distractio
nem regius status decoloraret. c. intellecto. extra de iureiurā
do plura alia scripsi in repetitio. l. donationes. C. de donatio. in
ter virū & vxorem. Secūdo quia pro beneficio totius reipubli.
& ad tuitionem regni propria regis sunt, & regię dignitatis co-
hęrent, sicuti supra docuimus, post Luc. de Penna in l. quicū-
que desertum. C. de omni agro deserto. alioqui si id liceret mi-
nutim alienare, successores in regno facillime facto suorū an-
tecessorum absque vllo territorio essent. q̄ quā reipublicæ per-
niciosum esset, nemo non nouit. Facit in argumentū. l. si liber-
tus ff. de iure patronatus. dum de liberto loquitur, qui minuta
tim procurat se minorem centenario facere, vt patronū sua le-
gitima portione fraudare possit. & l. 3. in principio. ff. de alimē.
& cibarijs legat. c. ex transmissa. extra de pręscriptionib. quoniā
nihil tam magnum est, quin per partes diuisum fiat quasi ni-
hil, inquit glos. in § primo in verbo, sufficere. in authen. vt iu-
dices sine quoquo suffagio. colla. secunda. cuius memini in re-
petitione authē. ex causa. C. de liberis pręteritis vel exhæredat.
in principio. & idem tenet Bartol. in l. tertia. §. prohibere. ff. qd
vi aut clam. alia plura dixi in dicta. l. donationes. similiter & Lu-
cas de Penna alia cumulat in dicta. l. quicunque. desertum. per
rationē. c. mouemus. 17. quæstione. 2. ibi, ne ecclesia Dei ad ni-
hilum redigatur. sic ne regnum propter huiusmodi alienatio-
nes ad nihilum redigatur, huiusmodi alienationes fieri non
possunt, & hac ratione successores in regno illas reuocant. & di
cit glos. & Hostien. post eam in dicto capit. ex transmissa. extra
de præscriptionibus. ne frustratim Lupus comedat agnum.
Ego hoc glos. & Hostiens. dictum sane intelligo & declaro, id
est, hostis aut inimicus regni, si regnum tam debile esset per hu
iusmodi alienationes, frustratim regnum diripiat, quia forte re-
sistentem fortem non inueniret, sicut in euangelio legimus
Luce vndecimo. si fortis armatus custodit atrium suum, in pa-
ce sunt omnia quæ possidet. si autem fortior eo superueniat, di-
ripit omnia, & in manu sua omnia constituit, & alibi legitur,
qui ædificare domum desiderat, omnia tigna, cemēta, lapides,
& alia quæ ad ædificium necessaria sunt comparare debet, quæ
sine pecunia fieri non possunt, cum pecunia fere omniū agen-
dorum instrumentum sit, vt Vegetius inquit, de disciplina mi-
149 litari. Nec soluendo esse dicatur, † qui pecunias ad manus non
habet, vt soleo dicere per l. si seruus. ff. de nox. acti. & l. tutor. §.
cū haberes. ff. ad Vel. ista occasione cogūtur plerūq; principes
superindicta imponere & exigere, vt inquit Luc. de Pe. in d. l. q-
quæ desertum. cuius supra meminimus. Idem in fundis limi-
trophis. l. fina. C. de fun. limitroph. libro vndecimo. d. l. omnes.
150 † Neque obstat. l. iubemus. C. de fundis patrimonia libro vn-
decimo. quoniam in ea concessio principis præcesserat. simili-
ter in d. l. fi. C. de fun. rei priua. eodem titulo. Et ille concessio-
nes fiunt saluo canone, qui aduersus principem præscribi non
potest, vt superius ostendimus per dictam l. primam. ibi, dum
modo suis quibuscunque temporibus ea, quæ fisco tēperanda
sunt representare cogatur. l. fundi. ibi, ita tamē vt ea, quę in no-
stra possessione positi præstiterunt, in posterum dissoluant. C.
de fon. patrimo. libro vndecimo. Idem in l. venditor. §. si con-
stat. ff. cōmunia prædiorum. ibi, non aliter hoc faciat, nisi prius
solitum salarium pro hoc domino præstet. & gl. addit, decimā
domino, & decimam fisco soluat, vt in l. cuncti. C. de metal. lib.
vndecimo. sicut in vectigalibus dicitur quandoque octaua sol-
uatur. l. ex præstatione. C. de cōmerc. & mercato. & quādoque
duę tertię partes. l. fina. eodem tit. Et iudices circa exactionem
negligentes grauiter plectantur in l placet. C. de exculationi.
munerum. libro decimo. l finali. C. de fabricens. eodē libro. Et
si secus factum erit, vult imperator reuocari nō obstante qua-
cunque temporis præstatione, in l. ius emphyteutici, ibi, pos-
sessionem autem, quæ sine obligatione speciali fuerit vitiola.
vetustate temporis nolumus adiuuari in fundis limitrophis di-
cit text. in l. omnes. eodem titulo. C. de fun. patrimo. ibi ad ius
pristinum sine vllius assertionis reuocentur obstaculo. Idem
in l. fin. C. de fundis limitroph. eodē libro. Ibi, & si ab alijs possi-
dentur, cuiuslibet spatij temporis præscriptione cessante ab
vniuersis detentoribus vendicandos. l. præscriptio C. de ope.
151 publi. Inquit illa lex, † præscriptio temporis iuri publico non
debet obsistere, sed nec scripta quidem antiqua. l. prima. C. ne
rei domi. vel templo. ibi, omni temporis diffinitione summota
nostro patrimonio reddantur. l. viam publicam. ff. de via publi-
ca. l. si quis consortium. C. de Fabricens. libro vndecimo. ibi, ita
vt nulla eum nec temporis nec stipendiorum prerogatiua de-
fendat. & gl. quam ad id soleo inducere in l. lōge. ff. de mortuo
inferen. Idem tenet Anto. de Butrio, & fere omnes Canonistę
post eum in capitu. cum contingat. extra de foro competenti
Idem Anto. in capitu. peruenit. extra de censi. & in capitu cum
nobis. capitu. cum non liceat. & in capitu. cum ex officii. extra
de pręscrip. Bartol. in dicta. l. tertia. §. plane. ff. quod vi aut clam.
Roma. in l. prima. §. denique. ff. de aqua pluuia arcen Et pauci
sunt qui ab hac opinione discedant. Et vt Felyn. & alij in dicto
capitu.

cap. cum nobis, volunt fortius hoc procedere in re principis
quam in iuribus corporalibus, quæ absque domini scientia &
patientia possideri non possunt, neque præscribi. l. secunda. C.
de seruitu. & aqua. & l. seruitutes. ff. de seruit. quanto minus in
re principis, quæ sine iussu eius teneri aut occupari nõ potest.
d. l. prima. ff. de officio procurato. Cæsar. & alijs supra notatis.
152 Et dum hæc quęstio sępissime contingeret super concessioni-
bus in emphyteusim aliquando factis de rebus patrimoniali-
bus seu dominicis principis, vulgus domaniales vocat, per præ
fatos ęrarij seu rationum principis, magistratos computorum
appellant, an de iure valeant, & sub ipsius tituli colore præscri-
bi possint. Item de nonnullis pactis susceptorum seu actorum
vel memoralium, aut exactorum publicorum, quos thesaura-
rios, seu thesauro regis præfectos appellant, qui rei dominicæ
curam habent. Pariter aliqu bus a vicarijs præsidum prouin
ciarum loca tenentes balliuorum vocitamus factis & multis
ac multis & pęne infinitis a pręfatis nemorum seu forestarum
aut eorum vicarijs seu commissis qui passim & absque dele-
ctu visus & alia pleraque in ipsis nemoribus, non dixerim con-
cesserunt, sed, vt inquit lex Baphij. C. de murilegulis libro
vndecimo, admixta temerario nimium inquinatę alluuionis
venali procuratorum & officialium regiorum, non dicã con-
niuentia, sed consensu & authoritate tradiderunt, seu verius
vendiderunt, vt inquit lex prima. C. de fundis & saltibus rei do
minicæ libro vndecimo, & lege si quos spontaneos. C. de de-
curionibus libro decimo. ibi, non expectandum esse consen-
sum pro tempore viri spiritualibus augustalis, qui sit plerum-
que venalis, sed vtriusque partis sufficere voluntatem, vt inci-
piat functio & cæt. Omittitur. l. venales. C. quando prouocare
non est necesse. vel vt ait. l. placet. in fin. C. de excusationi. mu-
ner. libro decimo, gratiosa conniuentia vel ignobili dissimu-
latione, vel etiam aperta fraude vel gratia. l. si minori pretio. C.
de iure fis. libro decimo, quamuis forte non accepta pecunia,
sed nimia gratia collata, vt in l. si quis pecuniam. in principio.
ff. si quis omissa causa testamen. vel, vt inquit. l. denuntiasse. §.
fina. ff. ad legem Iuliam de adulterijs, vel gratia, vel iustitia, vel
legis beneficio, vel argumentis, aut falsis testibus subornatis
alienationes rerum patrimonialium principis, vel præcipiti
animo, vt inquit. l. prima. C. si aduer. fiscum, fecerunt sicut pla-
ne in omnibus compertum est, vel in perpetuam emphyteu-
sim concesserunt, non seruatis, sed omnino prætermissis ha-
starum solemnitatibus, etiam vbi a principe iussionem habue-
rant iuxta. l. primam, & l. duplex. C. de fide instrumentorum,
& iure hastę fiscal. libro decimo. Vel ius cedendi ligna in ne-
moribus principis, vel ius pascendi in pascuis publicis, vel co-
quendæ calcis, vel piscandi in publicis fluminibus, & id genus
seruitutum cum his commentitijs concessionibus, quorum
possessores & nemorum incolæ obtinuerunt absque vllo alio
principis consensu supra quadraginta aut quinquaginta, vel
153 centum annos possederunt, † an istiusmodi concessiones cau-
sam præbuerint præscribendi quadraginta vel centum annis,
vel tanto tempore, cuius initij non extat memoria, quod ple-
risque placuit authoritate consuetudinis, quæ vult omnes res
præscribi posse quadraginta annis, etiam aduersus principem,
sicuti aiunt, vel ecclesiam, quantumcunque alius articulus sit
consuetudinis, cuius supra mentionem fecimus, quo contine
tur, nullo tempore possessorem iuuari præscriptione aduersus
dominum, nisi dominus consenserit, neq; sufficiat procurato
154 ris, aut syndici, vel iudicis, seu officialis consensus, † & ea posses-
sio quę cõniuentia vel consensu procuratoris vel officialis ob-
tenta est, a consuetudine ipsa furtiua nuncupatur, quæ præscri
ptionem impediat. Et ratio illius consuetudinis clara est &
aperta in d. l. prohibere. §. plane. ff. quod vi aut clam. quoniam
inquit illa lex, & si locorum publicorum procuratio data est,
concessio tamen data nõ est. Et sequitur in eodem textu, hoc
ita verum est, si modo non lex municipalis procuratori Reipu
blicę amplius concedat. Vbi igitur lex municipalis non conce
dit, imò expresse prohibeat, & si secus factum erit furtiuã pos-
sessionem esse ait, quomodo igitur huiusmodi præscriptione
gaudere possunt, qui adhuc possidere non cęperunt possessio-
ne habili ad præscribendũ, vt supra ex multis & legibus & au-
thoritatibus docuimus? Nam consuetudo neque fortioribus
neque amplioribus terminis vtitur, quam lex, sicut, & lex om-
nes. C. de præscriptio. 30. annorum. l. fin. C. de edicto diui Adr.
tollen. & aliæ pleræq; leges imperatorum, quarum supra men
tionem fecimus. Et licet dicant dominia rerum in hypotheca
rijs quadraginta annis acquiri, & in personalibus triginta an-
nis plenissimaque securitate munitos, qui triginta vel quadra-
155 ginta annis præscripserunt, † tamen lex semper considerat tẽ-
pus quo præscriptio incipere debeat, vt supra diximus ex l. pri-
ma, & authentica, nisi tricennale. C. de bonis maternis. & l. 1.
§. fi. C. de annali exceptione, & alijs legibus supra commemo-
ratis, & alias leges tradit Accurs. in d. l. sicut, vt non sit haben-
da ratio temporis seu dictarum concessionum seu contra-
ctuum neque temporis, quod cęperunt in vim talium contra-
ctuum vel concessionum vti, sed quo iure, & legis permissio-
156 ne vti potuerunt. † quoniam vitiosa possessio nullam præscri-
benti causam præbet etiam si non vitiosę possessioni accedat,
vt dictum est per l. vitia. C. de acquirenda possessio. & l. Pom-
ponius. §. fi. ff. de acquirenda possess. Oportet enim vitium pur
gari priusquam incipiat. l. sequitur. §. tũc potestatem. & §. si tu
vi. ff. de vsucapio. Secundo non potest dici ex scientia domini
cum omnino contra proprium sacramentũ, quod principi de
bent hæc faciunt, quia nihil inconsulto principe & eo iubente
& expresse concedente facere possunt. & si quid eorum quæ
cõmoditatẽ eius cõcernunt cognouerint, aut intellexerint, sta
tim reuelare debent, & prohibere, ne quid secus fiat, quia illa
sex regi debentur quę explicãtur in c. vnico, de forma fidelita.
& c. vnico, de noua forma fidelita. patet in toto titulo, iusiuran
dum quod præstatur ab his. & in toto titu. scriptum est exem-
plar. in authent. collatio. 2. quod sine iussu principis non pos-
sunt, dictũ est per l. primã. ff. de officio procurato. Cæsaris. ibi,
si rem Cæsaris procurator eius quasi rem propriam tradat nõ
puto eum dominiũ transferre. tunc enĩ transfert, cũ negotiũ
Cæsaris gerens consensu eius tradit. & quæso nota illa verba,
quasi rẽ propriam contra regis officiales, de quibus mox fiet
sermo qui de rebus principis, non dixerim vt de suis, sed pror-
sus abiectis & ab omnibus neglectis non ita negligenter & per
peram disponerent, quẽadmodum de rebus principis contra-
hunt, seu vt verius dicam, contractant, vt rerum euentus indi-
cauit, in quo dolus cognoscitur & palpatur. l. quod Nerua. ff.
depositi. cap. tu. bona fides. extra de deposito. quia in re priuati
non sustinetur. l. si cum dotem. §. si maritus. ff. so. matri. quanto
minus in regis officialibus tolerandum est. l. vnica. C. de loca.
& condu. rei domi. lib. 11. ibi, ne eos inconsulte pertinaciæ sero
pæniteat. grauior enim pena constituenda in hos, qui nostri iu
ris sunt, & nostra debent custodire mandata. Et consideretur
quæso, quid in eadẽ lege prima. ff. de officio procuratoris Cæsa
ris, sequitur deniq; si venditionis vel transactionis vel donatio
157 nis causa quid agat, nihil agit. † Non enim alienare ei rem Cæ-
saris, sed diligenter gerere commissum est. & d. l. prohibere. §.
plane. ff. quod vi aut clam. Et hoc mirum nõ est. quoniam nec
procuratori priuati sine speciali mandato alienare licet, nec
quicquã aliud gerere per qđ causã domini deterior fieri pos-
sit. l. mandato. & l. procurator cui totorum. ff. de procuratori-
bus. c. fi. de offi. vicar. libr. 6. quanto magis in procuratore fisci
vel principis dicendum est, cum nõ concessio, sed procuratio
tantũ data est. d. l. prohibere. §. plane. ff. quod vi aut clam. c. 1.
de consuetu. recti feudi colla. 10. ibi, præsente & non contradi-
cente. Ex quo aperte probatur in huiusmodi allegationibus re
rum priuatarum scientiam domini seu præsentiam cum non
contradictione seu patientia debere simul concurrere, multo
magis in re fisci vel principis dicẽdum est. consideremus itaq;
quid Imperator in d. l. 1. C. de fund. & salt. rei domi. libro 11.
aduersus huiusmodi venales officiales seu ꝓcuratores & teme
rarios autores & vsurpatores, qui in saltibus & pascuis publicis
similia attentare non dubitant, statuat. Dicit enim, Eos gra-
158 uissimo iubemus suppl cio subiacere. † & in l. 2. C. de pascuis
publicis & priua. eod. libr. aduersus eos, qui circa pascua prin-
cipis perperam versantur, ait. Vt vniuersi cognoscant de emo-
lumentis eorum, tuique offic j facultatibus duodecim libras
auri fisci commodis exigendis, si quispiam post hac memora-
ta prata mutilare tentauerit, non minore decernenda pęna, si
etiam prata priuatorum Antiochenorum fuerint deuastata.
& illa lex pro pratis publicis & amęnis pascuis specialiter fa-
cta est, vt in capite legis videri potest, quæ sic incipit, insignis
authoritas tua hac conditione a publicis pratis ac amęnis pa-
scuis &c. Et in l. prima eiusdem tituli. dat formam, quam in eis
locandis seruari desiderat. Non eam, inquit, licitationis neces-
sitatem patiatur inferri, quam repentinam faciunt ciuitates,
sed eam manere decernet, quam statuit antiquitas. Et sic non
defunctorie licitationes fieri debent, sed exacte, vt in l. prima
& secunda C. de fide instru. & iure haste fisc. libro, 10. Et vltra
quam in eis dicatur videamus quid circa eas lex disponat in l.
licitatio. §. earum. versic. quod si præstari. ff. de publica. & vecti
galibus. Quod si præstari, inquit, consuetum est, & indulgentia
publicanus omiserat, alius exercere non prohibetur. Ad præ-
cedentium confirmationem communes iuris regulæ reperi
possent, quæ de his tractant, in quibus iussus vel consensus seu
mandatum interuenire debet quæ cum triuiales sint, consul-
to eas omitto. de quibus per Bartol. Moderniores in l. si quis
mihi bona. §. iussum. ff. de acquir. n hæredit. quas aliquando
pleno stylo examinaui, illas hic non transcribam. Quæ autem
prius de eis, quæ per vim aut furtiue occupata sunt supra dixi-
mus, quomodo reuocari possit. scripsimus etiam in tractatu.
similiter in lege donationes. columna vndecima, in decimo
fundamento. C. de dona inter virum & vxorem. Quare in
his diligentius attendi debet. quam in rebus priuatorum, quo-

niam hæc

niam hæc non tantum principis bona sunt, sed & Reipubli-
159 cæ certis vsibus destinata & maxime publicis. † Quid plura?
videamus, quid vlterius circa illas res principis ius disponat.
vult enim, vt si is, qui possidet titulo a procuratore tantum ha-
bito, pretium aliquod pro consequutione rei dederit, vel im-
pensas etiam circa rem fecerit, vt pretium & impensas etiam
circa rem factas amittat. lege nemo. C. de fund. rei priua. libro
vndecimo. siue quod in illa lege fructuum legas, siue fructum.
l. quemadmodum. C. de agric. & censi. eod. lib. & l. 1. in fi. C. de
prædi. decurio. sine decre. non alie. lib. 11. l. fi. in prin. C. de litig.
l. 1. ad fi. C. de præscrip. 30. annorum. Idem in rebus ecclesiæ. §.
quia vero Leonis. in authen. de non alien. reb. eccles. ibi, cadat
160 quidem mox pretio. † excipiuntur hi qui aut bona fide & igno
rantia vel specialiter sibi cauerunt, quia a venditore repetunt.
fin. in fi. C. de fund. limitroph. libro 10. §. sicut autem damno-
sas. in authen. de non alien. reb. eccles. coll. 2. c. 1. de prohib. feu.
aliena per Feder. c. 1. de natura feudi. coll. 10. d. l. fi. C. de litigio.
l. si fundum. C. de euictio. l. apud Iulianum. §. item Labeo. ff. de
exceptio. doli. de quo per Bald. in l. mancipia. C. de seruis fugi-
ti. & pretium acquiretur fisco. d. l. fin. C. de litigio. l. aufertur. in
princ. ff. de iure fisci. & d. l. 1. C. de præscrip. 30. annorum. Idem
tenet glo. in d. l. si minori pretio. C. de iure fisci. & Ioan. de Pla-
tea in d. l. 1. C. de præd. decurio. li. 10. Datur autem facultas a le-
ge ipsi venditori rem alienam reuocare d. l. quemadmodum.
C. de agricolis & censitis. libro 11. Et idem per illum textum gl.
sentit in §. 1. in verbo, œconomo. in authent. de non alienandis
reb. eccles. colla. 1. & in l. iubemus. §. sane. versic. œconomus. in
verbo, œconomis. C. de sacrosanct. eccles. & in c. si quis presby-
terorum. in verbo, alienata. ibi, præterea alienator. extra de reb.
ecclesiæ non alienan. glos. in l. si procurator. ff. de exceptio. do-
li. Licet in hoc dubitauerit Nicol. Spinel. in l. si minori pretio.
C. de iure fisci. libr. 10. post Iacobum de Belloui su in dicto §. 1.
in authen. de non alienand. rebus eccles. motus duobus aut tri-
bus, quorum glos. in locis prædictis meminit. Primo, quod su-
spectus est, qui vendidit. Secundo, quod de euictione conueniri
non potest. Tertio, quod videtur obstare dictus. §. 1. versicul. vult
enim. in authent. de non alienand. rebus eccles. collat. 2. sed his
omnibus respondet vnico verbo glos. in d. l. si procurator. simi
liter glo. in d. c. si quis presbyterorum. Licet non ita clara, dum
ait, præterea alienator potest repetere, vt hic dicitur, declarat aper
tius. Nam in illo tex. dicitur, omnibus clericis ius illud repeten
di competere, & ad id posse agere, in his verbis, sed & licet qui
buscunque personis ecclesiasticis. Is enim qui vendidit ex per-
sonis est ecclesiasticis, quare vt illic inquit Bernard. sicut & alii
ad id inuitantur, sic & ipse, sed quomodo hoc fiet, declarat tex.
in l. si paterfamilias. §. 1. ff. de adoptionibus. ibi, facit enim qua-
si quilibet & non quasi auus, similiter facit non tanquam ip-
se, sed tanquam quilibet alius potestatem habens reuocandi.
Addo Paul. de Castr. in l. creditor. ff. de pignora. actio. Si tamen
colluderet faciliter prohiberi posset a iudice, quia propter cū
alii non prohibentur reuocare. dicto §. primo. in authen. de nō
alienand. Et idem tenet Cyn. in l. vnica. §. & cum lex C. de rei
vxor. actione. cuius opinionem sequitur Bartol. in l. cum vir. ff.
161 de vsucap. ad similitudinem † mariti, qui rem dotalem a se alie
natam reuocat, quia lex, inquit, contractui resistit, etiam si de
consensu mulieris fiat, per illum tex. l. si mulier. C. ad Vellea-
num. l. prima. C. de fund. dotal. l. si fundum. ff. de fund. dotal. &
§. fin. in authen. de immobil. antepenul. donatio. collat. quinta.
Et id in fauorem mulieris, licet maritus in suis rebus emptori
respondere debeat. d. §. fi. ibi, & ipsos viros in aliis eorum rebus
obligari volumus occasione alienationis vel hypotheçę. Et ad
id pro dicto Cyn. pondero textum dicti. §. fina. ibi, & hoc dici-
mus, non solum parcentes mulieribus, sed multo potius viris
talia facientibus, & ibi, Et rursus remaneant apud substantiam
viri eius quæ successionem, & sequitur in eodem. Ideoq; vtilis
est lex vxori & marito, secūdum has satisdationes, id est, inquit
Accursius, & recte secundum has cautelas, quas dedimus mu-
lieribus, vt possint vendicare res prædictas. Multo magis Re-
gi seu pricipi licet reuocare per supradictas leges, quæ vlterius
pœnas iudicibus imponunt, vt superius docuimus. Adde cir-
ca id Innocent. in cap. bonæ. extra de postula. prælato. Et quod
162 † not. Bald. in l. vnica. per illum tex. C. de senten. aduers. fiscum
latis. libro 10. si per præuaricationem aduocati vel procurato-
ris Regis sententia aduersus fiscum lata est, nulla est ipso iure.
& sufficit de huiusmodi præuaricatione docere, cū statim sub-
intret legis sententia, vt inquit l. prima. §. primo ff. ad Turpillia
num, quoniam sententia, quæ per præuaricationem procura-
toris vel aduocati fiscalis aduersus fiscum profertur, nūquam
in rem iudicatam transit. d. l. vnica. C. de sentent. aduer. fiscum
latis, ibi, si preuaricatio arguatur, vel manifesta fraus probetur.
Idem in l. fi. §. 1. C. de aduoca. diuers. iud. vbi fortius in priuato,
ait ille textus, atque ita de principali causa denuo quæretur. Et
potiori ratione in fisco dicendum est l. Imperatores. in fine. ff.
de iure fisci. Obtinēdum est, inquit ille textus, vt hi quibus ne-
gotia fiscalia mouentur, ad defensionem causæ bona fide ve-
niant, non aduersarios aut iudices redimere tentent. l. in fisci.
eodem de iure fisci. quos illa lex pro confessis haberi vult, etiā
si modicum pretium tantum dederint. Neque arbitretur quis
pœnam esse, vt inquit tex. in l. eius qui delatorem. §. primo. ff.
eodem de iure fisci. ibi, mortuus corruptor non efficiet, quo
minus agi possit, atque retractari causa. Hęc enim non pęnę,
163 sed causæ restitutio est. † Idem si sententia patrono fisci non
legitime audito aduersus fiscum lata est l. tertia. §. multa. vers.
diuus, & l. si fiscus alicui. ff. de iure fisci l. fi. C. de aduo. fisci. quo
niam per illos tex. ex integro cognoscetur, ne sit fiscus indefen
sus. Et ad petendam huiusmodi retractationem duæ viæ patēt,
vna per viam actionis seu querelę vel accusationis. l. si prætor.
§. Marcellus. ff. de iudiciis, & dicta l. prima. in verbo, accusatio-
nem. C. de aduocat. diuersorum iudicum. alia per viam exce-
ptionis nullitatis, vt in l. is qui in potestate, vbi per Bartol. ff. de
legatis præstan. Allegat ad id l. primā. C. de ordine iudicio, &
idem per illum tex. tenet Paul. de Cast. in l. filio præterito. 2. co
lum. ff. de iniusto, rupto, & irrito testamento. Et Baldus in l. po-
sthumo. C. de bonorum possessione contratabulas, & modus
erit auocandi rem sic alienatam, vt inquit. §. 1. in authen. de nō
alienandis rebus eccles. & dicta l. filio præterito. in verbo, auo-
cet, & si de sententia vel huiusmodi venalitiis contractibus vel
tam ignobili conniuentia opponatur, vt supra dictum est, per
l. placet. C. de excusatio. munerum. libro decimo. excipietur
de nullitate, quæ perpetua erit l. pure. §. finali. ff. de exceptione
doli. Et hoc pulchre declarat Bald. in d. l. vnica. C. de sententiis
aduersus fiscum latis. Et Lucas de Penna in dicta l. si minori.
C. de iure fisci. libro 10. quia omnia ex fide cum fisco agi debēt
l. 2. C. ne fisc. rem quam vendi. euincat. lib. 10. Nec videtur esse
in fisco speciale, quoniam in priuato idem obtinet. l. 1. §. fin. ff.
ad Tertullianum. ibi, quod ait senatus, quæ iudicata transacta
finitave sunt, rata maneant. Ita intelligendum est, inquit ille
textus, vt iudicata debeamus accipere ab eo, cui iudicandi ius
fuerit. transacta, scilicet bona fide, vt valeat transactio finita si-
lentio. l. 4. §. condemnatum. ff. de re iudi. l. 2. §. fin. ff. de pœnis.
164 Sed ad hoc vt silentio longo præiudicare possit, † an ergo suffi
ciet officialis Regis consensus etiam expressus, clarum est ex
prædictis nō sufficere, cum ex integro cognosci debeat, & eos
qui consentiunt puniri. Sed vltra quam supra dictum sit, vt tol
latur omnis illa coniecturata præsumptio, quam hi, qui secus
sentiunt, opinantur, vt de iure non operetur, nisi expresse prin-
cipi denuntiata sit. Ego do tibi casum, qui non potest calum-
niari in l. fi. C. de bonis vacantibus. libro 10. in his verbis, vt eo-
rum instantia preses prouinciæ præsentia fisci patrono diligen
ter inquirat, cuius vacans, cadensque fuerit patrimonium, quā
tumcumque vel quale videatur, vt cum data declamandi co-
pia nullum id iure possidere vel vacare constiterit, locumque
ęrario factum esse, tam ipsius relatione, quam publicorū mo-
nimentorum fide constiterit, rerum nobis notitia intimetur,
vt iussu nostro vacantia, vel aliæ res nomine occupentur ęrarii.
Quę forma etiam in parte bonorum, vel in vna altera vere, seu
actione vna vel etiam pluribus seruetur. Et in vltimo responso
omittentibus hanc formam in dispendium ęrarii per fraudem
in pęnam missis executoribus indignationem iudicibus & par
tis dimidię bonorum ademptionem patrono fisci detrimenti
fisci restitutionem & resartionē imponit. Ponderet igitur quę
so vnusquisque verba illius legis, an sufficiat præsumpta princi
pis scientia, dum ait, tam ipsius relatione quam publicorum
monimentorum fide constiterit, rerum nobis notitia intime-
tur. Et sic considera, quid verbum, intimetur, operari debeat,
165 & quod principi intimatio fiat. † Cui ego addo alium textum,
cuius hactenus non memini in l. aufertur. §. seruus. ff. de iure fi
sci. inquit enim ille text. Seruus Cæsaris, si iussu procuratoris
adiit hæreditatem, Cæsari volenti acquirit, nisi ergo princeps
se velle declarauerit, quicquid iussu procuratoris actum erit, ni
hil erit, in l. nemo. in fi. C. de re milita. libro 12. ibi, donec de his
clemētię nostræ intimetur, & quid fieri oporteat decernamus.
Supra induxi l. cum scimus. C. de agricolis & censitis, libro 11.
& l. prima C. de requirendis reis. vt demonstretur, quæ & qua-
lis sit vis huius verbi, intimetur. Nunc considerandum est, post
quam hanc formam lex dat circa huiusmodi alienationes, vt
bona fide fiant d. l. 1. in verbo, bona fide. C. ne fiscus rem quam
vendi. euincat. Secundo, quod formiter & cū iuris solēnitate
fiat, vt supra diximus. per l. 1. C. de pasc. publicis. l. 2. & fin. C. de
prædi. decurionum. l. 1. & 2. C de fide instrumentorum & iure
hastę fisca. Neq; sufficit, q perfunctorie fiat, sicuti solēt ciuitates
facere, inquit illa l. 1. C. de pascuis publicis & priuatis, ibi, non
eam licitationis necessitatem patiatur inferri, quam repertinā
faciūt ciuitates. Hic cumulari possent disputationes in iure fre-
quentes circa obseruantiam solemnitatum, quarum omissio-
ne actus redditur nullus l. cum hi. §. si prætor aditus. ff. de tran-
sact. in l. prolatam C. de sententiis & interlocutionibus om. iud.
iudicium, in l. magis puto. ff. de rebus eorum, qui sub tutela

vel cura

vel cura sunt. in l. 2. & l. si quidem. C. de prædijs minorum sine
decreto non alienandis. in l. 1. C. si aduersus fiscum. l. fina. C. de
vendendis rebus ciuit. libr. 11. Tanta enim est copia locorum,
vbi hæc triuialia tractantur, vt neoterici nihil potius habeant,
dum hæc attingunt. Inter multa sufficiăt hæc pauca. satis mihi
est ex legibus prędictis, quę formiter casum nostrę disputatio-
166 nis diffiniunt, conclusionem nostram confirmare. † Et quod
ea, quæ ab huiusmodi officialibus gesta sunt, vel etiam a priua-
tis absque officialium Regis opera vel consensu, conniuentia
forsan gratiosa, aut quauis alia simili via, sicuti supra docuimus
ad præscriptionem propter legis resistentiam non sufficiant,
cum absque causa possessionis habilis seu validæ initium præ-
scriptioni præbere non possint. vltra quam supra dictum sit,
considerãdum esse puto, præsertim in hoc regno, vbi quadam
nescio conniuentia, Regis officiales tolerantur contra iuris cõ-
munis dispositionem stipendia a priuatis recipere, cum non
sint illis a principe conuenientia salaria ordinata, quo fit vt iu-
ra Regis facilius negligantur, & sæpius venali aut aliter inqui-
nata gratia seu cõsensu ipsorum occupentur. Cuius causæ Im-
perator mentionem fecit in dicta. l. si quos. C. de decurioni-
bus. libr. 10. dum, vt supra diximus, ait, non expectandum esse
consensum pro tempore viri spectabilis augustalis, qui sit ple-
runque venalis, sed vtriusque partis sufficere volũtatem, vt in-
cipiat functio, quam nullus incusat &c. Ob id enim dico de iu-
re non sufficere illorum consensum etiam expressum, cum in
eis sit de iure necessaria certa principis scientia, & etiam quod
principi intimatio fiat, vt facilius sibi & Reipublicę & fisco.
suo habito suorum procerum consilio prouideat, iuxta. l. hu-
manum. C. de legibus. Et maxime cum Rex occupatus circa
graues regni curas non possit omnibus interesse, neque illorũ
curam habere, vt superius adnotauimus per l. magistros. C. de
professoribus & medic. libr. 10. ibi, sed quia singulis ciuitati-
bus adesse non possum, iubeo quisquis docere vult, non repen-
te nec temere prosiliat ad hoc munus, &c. Secundo si id locũ
obtineret, potior esset conditio & potestas officialium regio-
rum, quam ipsius Regis, quem omnes vno ore profitentur nõ
posse res dominicas & patrimoniales alienare, lege regia ob-
stante, & iuramento, quod solet a principe præstari, dum regia
insignia in coronatione suscipit, quod de iure remitti non po-
test, etiam si in faciendis ipsis alienationibus iuramentum in-
teruenıat. capit. tua. & capitu. intellecto. extra de iureiurando.
167 † Imò plus, vbi ex causa a principe alienatio fieri contigit, opor-
tet eam in diplomate exprimere, vt intelligatur, an necessaria
sit, demum cum causæ cognitione in curiis parlamentorum &
magistrorum rationalium laudetur, & in registris inseratur.
huiusmodi alienationibus sic, vt præmittitur, factis, clausula
apponi solet quòd restituto quandocunque pretio a principe
soluto ab eodem principe vel suo successore, retractari & re-
uocari possint. Quo fit vt nullo quocunque post tempore em-
ptores præscribere possint. Et si qui sint, qui alio titulo seu con-
cessione a principe obtineant, vel illas possideant, non iuuat
possessores huiusmodi possessio. Et tamen si vera esset illorum
opinio, potior erit titulus, qui ab huiusmodi officialibus furti-
ue & clandestine & venalitio seu gratuito contractu habitus
erit, & in quo nulla forma seruata erit, neque super eo iudicis-
decretum interuenit, & non tantum dixerim inscio Rege, imò
contra expressam Regis voluntatem factus erit. quantum id
a ratione & iure alienum sit, nemo non intelligit, eo magis qđ
officiales ipsi vltra debitum subiectionis officium, quod prin-
cipi debent, alio strictiori vinculo principi obligantur, quia
principi iurant puram conscientiam synceramque seruitium
se principi seruaturos, totoque commissæ administrationis tẽ-
pore omnem laborem ac sudorem cũ fauore, sine dolo & arte
quacunque suscipere commissam sibi administrationẽ, & nul-
lo tpe aut modo illi aduersari, neque alium permittere quãtam
possibilitatem habebit. quæ iuramenti forma posita est in §. 1.
in authent. iusiurandum quod præstatur ab his. l. rem non no-
uam. C. de iudicijs. Et idem notat gloss. in dicta. l. finali. C. de
168 vendendis rebus ciuitatis. libr. 11. † Quid vlterius? Imperator
non tantum res suas, sed & ciuitatis Romanę ex quacunque
causa quantumcunque necessaria & fauorabili, vtpote pro mu-
rorum instauratione prohibet alienare, nisi imperiali autho-
ritate, & seruata forma illic expressa. In inferioribus autem ci-
uitatibus res suas alienare non permittit, nisi cum decreto præ-
sidis prouincię, & præcedente iuramento omnium curialium
honoratorũ & possessorum singulatim exquisito se circa hu-
iusmodi alienationem illam sententiam se daturos quam suæ
patrię vtilem putarunt, & aliter factam alienationem vult nul-
169 lius esse momenti. Iuuatur hac ratione. Nam res fisci vel
principis alienata omissa forma & solemnitate solitis in tali-
bus obseruari per legem mala fide alienata dicitur. l. 1. vbi per
glos. & Bartol. & Ioann. de Platea. C. de iure instrumentorum
& iure hastę fisca. libr. 10. Cui adde. l. fina. C. noua vectig. im-
po. non poss. vbi per Bald. Sed cum hic articulus non sit cu-
riarũ iudicio omnino absolutus, licet plerosque audiui istius
opinionis esse, quadragenariam pręscriptionem ad summum
centenariam sufficere. Et qui in illis nõ consentiunt, eam sal-
tem admittunt, quæ tanti temporis est, cuius initij non extat
memoria, tametsi præcedentibus nunquam responsum fuisse
intellexi. Quare vt cuicunque lectori occasionem diligentius
legendi concedamus, hæc, quę supra scripsimus, huic nostræ
170 disputationi inserere non dubitauimus. Illas autem † opinio-
nes quæ ad inducendam præscriptionem declinant, reperio
per eosdem iuris ciuilis scriptores limitatas, nisi forte medio
tempore per principem vel Pontificem protestatio aliqua fa-
cta fuerit, per quam demonstretur contrariam esse Pontificis
vel principis voluntatem. Pro quibus induci potest l. honores.
§. finali. ff. de decurionibus. ibi, si contrariam voluntatem vel
apud acta præsidis, vel apud ipsum ordinem, vel quo alio mo-
do protestatus est, neque alienationes per suos antecessores
Pontifices vel principes factas confirmare, hoc casu, secun-
dum eos, satis per hunc actum præscriptio interrupta erit. Et
in Imperatore dicũt maxime procedere, quoniam prohibere
non potuit Imperator, quo minus Italię communitates iuri-
bus imperialibus vterentur, imo intelligere non potuit, quo-
modo illis vsę sint, quoniam Italiam a multis annis ingressus
non est, vt effectualiter eas cohibere posset. Ob id satis esse di-
cunt, aut apud Papam protestari, vel actum facere, per quem
demonstretur, animum habere reuocandi opportunitate oc-
currente. Inducunt in argumen. l. sed & si per prętorem §. si fe-
riæ. ff. ex quibus causis maiores, in his verbis, ait enim rescis-
sionem vsucapionis ita faciendam, vt hi dies restituantur, qui-
bus actor agere voluit, & interuentu feriarum impeditus est.
Sic sufficit Imperatorem actum facere, per quem demonstret
se agere voluisse, qui text. ad id per Felynum notatus est in ca.
cum non liceat, & in ca. ex transmissa. post Innocen. & Abba.
in eodem ca. extra de præscript. Bartol. Alexand. & Moder. in
l. si quis ipsi prætorio. ff. de noui operis nuntiatione. Alberi. in
171 l. senatus ff. de offic. prȩsid. † Vbi propter impedimentum agẽ
dorum a iudice non potuit pars agere, non currit ei tempus.
Cui ego addo textum meliorem in l. 2. §. confestim ff. ad Ter
tullianum in his verbis, vbi primum potuit. id est, inquit ille
text. prætoris copiam habuit, huic rei se dantis, & in l. 2. §. in
bonorum possessione ff. quis ordo in bonorum possess. serue-
tur. ibi, sed postulationibus non dederit responsum. Potest
dici tempus ad bonorum possessionem non cedere, cum
præses aliis rebus aut militaribus, custodiis aut cognitionibus
fuerit occupatus l. in senatusconsultũ §. si propter mortem in
fi. ff. ad senatus. Turpil. dum ait, qui post inscriptionem ante li-
tem contestatam vel anno, vel biennio agere non potuerunt
variis præsidum occupationibus, vel etiam ciuilium officiorũ
necessitatibus destituti, in senatusconsultum non incidunt.
172 † Et, secundum eos, sufficit vnicus actus interpellationis vel
protestationis, vel alius actus æquipollens. Allegant l. Titia
Seio. §. vsuras ff. de lega. 2. l. mora iuncta glo. ff. de vsur. Vbique
Bartol. idem tenuit. Pro eis facit l. pro hærede. in principio in
verbo, aliquid ff. de acquiren. hæredita. Et animus principis ta-
lis censendus est, qualis ex sua declaratione demonstratur, ar-
gumen. l. Labeo. ff. de suppellect. lega. l. reprehendenda. C. de
institu. & substitu. sub condi. fac. Et in principe id locum obti-
173 net † cuius voluntas constans & perpetua a lege iudicatur, in
l. iurisperitos in princip. ff. de excusa. tuto. Et obiter non pude-
bit recensere vnum, quod singulare mihi visum est, & per
curiam Rothomagensem semel decisum est in quæstione fa-
cti, de pluribus a Rege ad idem beneficiũ præsentatis. Primus
enim præsentatus beneficium obtinuit, secundo præsentato
excluso, qui ab episcopo institutionem prius obtinuerat, quia
per illam primam pręsentationem ius acquisitum erat primo
pręsentato ad beneficiũ, atq; si a patrono ecclesiastico præsen
tatus extitisset, iuxta c. quod autem, & ca. cum autem, extra de
iure patro. quamuis cuicunq; alteri patrono laico liceat ante
primi præsentati institutionẽ variare. sed in Rege hoc locum
non obtinuit, per illum text. quia principis voluntas constans
est & perpetua. Addo tex. cum glo. in §. ad hoc prohibemus,
in verbo, damus in authent. de collator. collat. o. 9. Ad institu-
174 tum redeamus. Sed † vt supra diximus, nulli dubium est, Re-
ges in iucundo aduentu diplomata expedire, quibus mandã-
tur curijs parlamentorum, & quibuscunque aliis inferioribus
iudicibus, huiusmodi alienationes reuocare, & reuocationem
omnium alienationum ab omnibus suis antecessoribus factã
insinuare & publicare, illasve reuocationes in monimentis
publicis curiarum, & magistrorum rationalium & omnium
aliorum iudicum inferiorum registrari, & sępissime curiarũ
decreta omnibus iudicibus, cuiuscunque qualitatis sint diri-
guntur, quibus committitur, reuocationes illas executioni
demandare, iniecta manu regia. Aliqui Regi deuoti exequun-
tur, alij vero aut negligentia, aut conniuentia procuratorum,
aut aduocatorum regiorũ, aliorum deniq; officialiũ, quibus

mandata diriguntur, aut dolo aut salarij cõtemplatione, quod
a plerisq; quotannis accipiunt, negligunt, & omittunt. Vnde
considerandum est, an hic actus vim habeat interruptionis, cũ
perpetua & constans principis voluntas sit, nisi contrario edi-
cto reuocet, argum. l. si quis in principio testamenti, de legat. 3.
Copiose per Felynum in c. ceterum, & c. ex parte, extra de re-
script. Et sit fortior aut potior eo cuius Inno. Abb. & Fely. me-
minerunt. Pro eis recte induci potest tex. in argumentum in l.
honores, in fi. ff. de decurio. ibi, ita demum pater non consen-
tit, si contrariam voluntatem, vel apud acta præsidis, vel apud
ipsum ordinem, vel quo alio modo contestatus sit, vbi ergo
princeps, qui Reipublicę pater est, alio modo & contrario con
testatus non est, manet prior principis declaratio semper con-
stans, firma, perpetua & valida. Procedamus, quoniam hic re-
peti posset illa disputatio, cuius meminimus in l. 3. §. eleganter
175 sup. eod † An res, quæ alienari prohibentur, præscribi possint.
Et conclusio, quam illic in ea accepimus, confirmat quę supra
diximus, vt cum res Principis patrimoniales & dominicæ seu
domaniales, vt nostrorum causidicorum vtamur vocabulo,
alienari non possint, nisi modis & formis per nos supra memo
ratis, sic nec alienatę præscribi possunt l. vbi. ff. de vsucap. l. alie-
nationis verbo. ff. de verb. signific. hic de ea plura transcribere
non intendo, vide quæ illic adnotauimus. Et adde Bald. in l. 1.
176 C. de iure aureorum annulo. † Prædictis addo Bald. in c. in cau
sis. §. 1. in verbo, amplius consueuerunt, de pace Constan. colla.
10. vbi Bald. ait, non posse principem per contractum, neque
quo alio modo in successorum præiudicium concedere, quo-
niam, inquit, sicut non potest iura eorum subuertere, ita nec
minuere l. si optio. ff. qui & a quibus manumit. liber. accipi.
177 † In his autem, quæ a principe naturaliter dependent, & quæ
princeps committere & concedere solet, sicuti est iurisdictio,
merum & mixtum imperium, cum non possit princeps circa
plura intentus omnibus prouidere, ob id expedit, vt aliquos
committat, qui suo nomine & authoritate iustitiam populo
administrent, vt in l. 2. §. nouissime ff. de orig. iur. & in l. magi-
stros. C. de profes. & medi. libro 10. titulus igitur necessarius
est, vt supra docuimus. Quibus addo pulchram rationem l. ex
eo. C. de agen. in reb. libro 12. Absurdum est, inquit, vt in eius
salutem vel ęstimationem valeat quisquam proferre senten-
tiam, cuius de nulla re possit pecuniaria iudicare. Et idẽ tenet
Lucas de Penna in d. l. viros C. de diuer. offic. lib. 12. Vide quod
Bartol. notat in l. interdum §. qui furem ff. de fur. & in l. 1. §. vs-
178 que adeo, ff. de iniur. † Confirmatur ex præcedentibus, videli-
cet ex l. 3. C. de diuer. offic. lib. 12. ibi, cum huiusmodi vsurpa-
tionem perrexerint l. omnes iudices. C. de decur. libr. 10. ibi, a
consuetudine temerarię vsurpationis abstineant l. 3. §. fin. ff. ad
legem Iuliam maiest. quæ similes vsurpatores punit pęna cri-
minis læsæ maiestatis, l. vnica. C. de priua. carcer. Imò nec alte-
ri commissam licet vsurpare, l. 2. C. de exacto. & except. libro
12. ibi, nec quod iniunctum alteri fuerit collegę, vsurpare alter
iure præsumat, l. 2. C. de cohorta. lib. 12. ibi, sciens quod si tale
fuerit commissum, capite puniendus est, l. 1. C. de decurio. &
179 stationa. libro 12. † Si tamen longo vsu in aliquas personas is,
qui alias iudex est, iurisdictionem obtinuerit, contraria opinio
forte de iure saluari posset per dictã l. viros. C. de diuers. offic.
lib. 12. c. 1. de offic. ord. libro sexto, c. fin. extra de offic. ordin. c.
Romana de appell. libro sexto, c. cum contingat, extra de foro
competen. l. 1. & fina. C. de emancip. liber. cap. conquestus, 9.
quæstio. 3. Et idem semel in curia parlamenti Parisiensis deci-
sum est, dum quæstio inter vicarios præpositi Parisien. (lo-
cumtenentes vocant) quorum vnus ciuilibus causis præest, al-
ter vero criminalibus, & ex quodam longo vsu, qui crimina-
libus causis præerat, nonnullarum causarum ciuilium notio-
nem accipiebat, easq; diffiniebat, qui ciuilib. causis præfectus
erat, quæstus est. Et pro eo leges prædictas suo patrono admi-
nistraueram, quas me præsente allegauit, curia tamen vt existi
mo, ducta illa l. viros, & alijs supra relatis permisit vicario cau-
sarum criminalium illarum causarum ciuilium diffinitionẽ,
de quibus antea cognoscere solitus erat, si partes hoc require-
rent, propter longum illum vsum antea ab illo obseruatum,
& maxime quod scientibus his, quorum intererat, antecesso-
ribus suis causarum ciuilium vicarijs vsus fuerat, secundum
sententiam Innoc. in c. dilectus, extra de consuetud. ab omni-
bus fere receptam in l. 1. C. quæ sit longa consuetud. & in l. im
perium ff. de iurisdict. omnium iudic. Sed intellige cumulatiu
ne, non autem priuatiue, secundum Roma. in l. 1. §. denique ff.
de aqua pluuia arcen. Pro quo addo l. 1. C. de offic. pręfec. vrb.
§. fina. in proęm. Digestorum, authent. habita, C. ne filius pro
patre. vide, quę circa id notat Aret. in l. Titię textores 4. col. &
in l. quod in rerum natura. 1. & 2. col. ff. de lega. 1. Induco vlte
rius, d. l. 2. §. 1. ff. de origi. iur. ibi, & fere populus prope annis cẽ
tum hac consuetudine vsus, & l. magistratus, ff. ad Munic. ha-
bita etiam ab eis est forte ratio illius pretorij seu sedis quę mul
titudine causarum grauatur, vt faciliore successu causarum expe-
ditio a subditis haberi possit, argum. est §. nulla, in authent. de
defenso. ciuita. colla. 3. l. velli. & l. per omnes, & l. defensores ita.
C. de defenso. ciuita. & Bart. sicut intellexit dictam l. viros, dũ
in ea quærit, si statuto caueatur scholasticum debere sub epi-
scopo tantum conueniri, & de consuetudine sit, vt rector de
his cognoscat, per statutũ non derogatur iurisdictioni, quam
rector de consuetudine habet, secus autem, inquit, si eam a le-
ge habeat c. 1. extra de constitutio. cuius decisionem refert &
sequitur Papiens. Moder. in l. si mora col. 2. ff. solut. matrimo.
Et addi potest ratio Ioann. Fab. in d. l. 1. C. de emancipa. liber.
180 † quia is, qui permittit quasi concedere videtur, l. 1. C. de patria
potesta. l. cum plures §. locator. ff. loca. & cõduc. Tamen leges,
quæ huiusmodi vsurpationem prohibent, fortiter stringunt,
& facilius istę rationes euitari possent per ea quæ supra dicta
sunt, quia in his deberet certa scientia principis concurrere cũ
illa patientia, quia non est in alicuius facultate iurisdictiones a
principe distinctas posse confundere, dicto §. nulla, & §. sequẽ-
ti. in authen. de defenso. ciuita. coll. 3. l. 2. C. de fund. limitroph.
lib. 11. ibi, quia tantum his fas est possidere castellorum terri-
toria, quibus ascripta sunt, l. probatorias, ibi, aliter vero militan-
tes nisi ex his sint, quos solis authoribus apparitioni aggregari
vetusta consuetudo perdocuit. C. de diuers. offic. libro duode-
181 cimo, † & sic consuetudo quantumcunque vetusta in conside
ratione esse non debet, nisi authore principe initium accepe-
rit, l. 2. C. de exacto, & excepto. lib. 12. ibi, nec quod iniunctum
alteri collegę alter præsumat vsurpare, & l. hac sanctione, C. de
diuers. offic. ibi, qui tamen, vt dictum est, non possint pro teno-
re sacrarum constitutionum vel veteri consuetudine, nisi præ-
cedentibus sacris probatorijs militię sociari. & aliæ leges su-
pra relatę, quę etiam consuetudinẽ illiusmodi temerarię vsur-
pationis prohibent l. omnes iudices. C. de decurio. lib. 10. & l. 1.
C. de curio. & stationa. lib. 12. repeti possent. Quib. addi potest
l. solemnis, §. latrunculator. ff. de iudic. Et Bart. illi conclusioni
contrariam dat instantiam in l. cum seruus, in fi. per illum tex.
ff. de condit. ob caus. dat. Si pacto fieri non potest l. non impos-
sibile ff. de pactis, quomodo patientia hominum acquiri po-
test, resistente ad id lege, quę etiam vltro pęnam imponit, vt di-
ximus. Et rationi supra propositę, quę videbatur plus vrgere,
quia imaginem prestat vtilitatis publicę vt promptius & expe-
ditius subditis ius reddatur, huic rationi faciliter respondetur,
quoniam ratio plurimum in contrarium in vicarium causarũ
criminaliũ vrgebit & retortionem admittit, vt facilius causę
criminales expediantur l. iudice. C. de episcop. audien. Vbi ne-
cessitas iudicibus imponitur, diebus etiam dominicis interro-
gare, vt ea quæ pro debito officij ad promptiorem conueniant
expeditionem celerius compleant, & vt nihil horum præter-
mittatur, curam prębet antistitibus locorum, vt iudices ad hu-
182 iusmodi obseruationem admoneant. † Facit ratio l. 1. in princ.
C. de custo. & exhibit. reor. quæ iudicibus pręcepit, quam cele-
berrime reos accusatos expedire, præsertim eos, qui in vincu-
lis tenentur, ne carcer, qui ad custodiam inuentus est, ad pęnã
habeatur, vt inquit l. aut damnum §. solent, ff. de pęn. quod in-
nocentibus miserum, noxiis non satis seuerum esse dignosci-
tur, dict. l. 1. C. de custo. reo. sed qui secus agere procurant, non
propter lesum hoc faciunt, sed vt ex causis quæstum faciant,
vt de beato Paulo scribitur in actibus apostolorum 30. c. de Fe
lice preside, qui in Cęsarea Palestina Paulum vocauerat. Ver-
ba Fęlicis præsidis sunt, quę Beatus Lucas memorię tradidit.
Quod nunc attinet, vade, tempore opportuno accersiam te, si-
mul & sperans quod pecunia ei daretur a Paulo, propter quod
& frequenter accersens eum loquebatur cum eo. Ista est tela
iudiciaria, quæ cunctatione temerarię inquinationis velatur l.
Baphij. C. de murilegu. lib. 11. l. vnica. C. de conduct. & procu-
rat. prædio. fisca. dom. August. eo. lib. ibi, ne sententia iudican-
tium aut illicito patrocinij sui fomite iura conturbentur, nul-
liue executionis suę turbulentum ministerium audeant com-
modare, non priuatis se negotijs, non publicis misceant & cęt.
Alias leges supra adnotauimus, illis nouissimas addimus, ha-
ctenus dicta de his sufficiant. Quæ scripsimus, disputationis
gratia diximus, vt cęteris melius differendi occasionem præ-
beamus exemplo Teophrasti, cuius Gellius meminit libro pri
mo, cap 3. versus finem, inquit Gellius, hæc talia, quæ Theo-
phrastus satis caute & solicite & religiose causa differendi ma
gis disputandique diligenter, quam cum decernendi senten-
183 tia, fiduciaq; disseruit. † An aũt iurisdictio pignorari possit, dic
vt per Bal. & Card. & And. de Iser. in c. vnic. quæ sint reg. col.
11. Mod. Papien. meminit in §. itẽ Seruiana, 25. col. Inst. de act.
Hæc quo istis temporib. tam infęlicib. dubium non habuit, quã
passim vẽditę & pignoratę sunt, ꝯ id quod scribitur in l. vnica.
C. de perfect. dignita. lib. 12. l. fi. C. ad legem Iul. repetun. Ioan.
Fab. meminit in d. § item Seruiana, motus debilissimo funda-
mento l. nomen. C. quę res pign. obliga. po. t. Oportet enim in
iurisdictione exercenda seu in iure dicendo principis imaginẽ
repręsentari, l. 1. in fi. C. de offic. vicar. ibi, & iudicationis nostræ

soleat vel debeat repreſentare reuerentiā. Et hac ratione mo-
tus eſt Bald. in c. vnico, de feud. march. collatio. 10. Hæc pauca
184 ſufficiant de hoc forte alias. Sed † vbi verior illa opinio erit,
vt iura regni acquiri poſſint præſcriptione, pariter & iuriſdi-
ctio, vbi in iudicio quæſtio mouebitur, quis probabit ius ob-
tentum fuiſſe, an princeps, an vero ſubditus: Secundo quo-
modo probabitur. Ad primum dic ex præcedentibus ſatis ab-
ſolutum fuiſſe, præſertim ex his, quę diximus in l. 3. §. fi. §. ſi cū
omnes ſupra cod. titu. Ob id breuius his abſoluam. & Bartol.
abſoluere videtur in l. vnica C. de conduct. & procura. rei. fiſc.
& do. Auguſt. libro 11. per illum text. qui neganti poſſeſſionē
proband. neceſſitatem imponit, vt in hoc caſu principis non
ſit alia a cauſa priuati, cuius ſententiam ex multis confirmaui-
mus, ſed Ioan. de Platea in illa lege moderatur hanc Bartol.
ſententiā quæ generaliter concludit in omnibus pene caſibus
in quibus dubitatio contingere poteſt. Aut, inquit, pro poſſeſ-
ſore præſumptio eſt, & transfertur probandi onus in eum, qui
negat. Vbi vero is, qui negat, intentionem ſuam habet in iure
communi fundatam, probandi onus poſſeſſori incumbit. ca.
ordinarij locorum de offic. ordina. lib. 6. Sed cum iſtius decla-
rationis ſupra noſtro §. meminerimus, & in l. 3. §. ſi cum om-
nes ſupra eod. vt nihil illorum repetere videas, ad ea quæ illic
ſcripta ſunt te remitto. Adde, quæ Barto. & Io. de Plat. notant
poſt gl. in l. 1. per illū tex. C. de fide inſtru. & iure haſtæ fiſc. lib.
10. vbi ex illo tex. colligunt neganti ſolēnitatem in alienatione
rerum fiſcalium interueniſſe, probādi onus competere, quā
Bar. illic proſequitur. Illius etiam meminit Mod. Papienſ. in l.
Labeo ff. de pact. Et ratio eſt ſecundum eos, quoniam vbi lex
pro aliquo præſumit, trāsfert in alium onus probandi. Sed Io.
de Plat. ad illum text. dicebat, non eſſe mirum, quoniam ex-
tabant inſtrumenta, quæ aſſerebant, ſeu teſtificabantur ſo-
lemnitates interueniſſe, pro eis igitur lex præſumit, donec cō-
trarium probetur l. optimam C. de contrahen. ſtipulatio. ſed
intelligunt verum eſſe, dummodo inſtrumentum in terminis
ſit, ſeu loquatur, propter quos rogatus eſt notarius inſtrumē-
tum conficere, ad ſimilitudinem nuntij in l. magis puto. §. ne
tamen ff. de reb. eor. qui ſub tutela vel cura ſunt c. cum parati,
extra de appella. Idem not. Innocen. in c. quoniam contra fal-
ſam. extra de proba. ſecus ſi verba inſtrumenti enuntiatiue cō
cepta eſſent d. l. optimam, & ideo de his verbis enuntiatiuis
conſtare debet l. 1. C. de relatio. authent. ſi quis in aliquo. C. de
edend. Tolle exemplum ſecundum Bald. & Areti. in l. 2. ff. de
teſta. cuius dicta transfert Mod. Papieñ. in l. ſenium C. qui te-
185 ſta. fac. poſ. † Si notarius, qui confecit inſtrumentum teſta-
menti, dicat teſtatorem eſſe ſanæ mentis, cum hoc ſit extra ea,
quæ ſibi a lege commiſſa ſunt, non probabit teſtatorem fuiſſe
ſanæ mentis, quod dictum proſequere vt per Moder. Papieñ.
in d. l. ſenium in princ. C. qui teſta. fac. poſ. eundē in l. ſolent. ff.
de iuriſdi. om. iudic. Fely. in c. cum a nobis in 7. fallen. extra de
teſtib. Et ratio huius dicti eſt, quoniam de iure non creditur
alicui in alieno facto, vbi ex eo is, qui teſtificatur, laudem aut
vituperium reportaret. Ad id facit l. fi. ff. de teſti. & d. l. ſolent.
& d. cap. cum a nobis. argui autem poſſet notarius, ſi inter per-
ſonas prohibitas, aut de prohibita inſtrumentum confeciſſet.
§. coges in authent. de manda. princi. colla. 4. §. callidis de pro-
hib. feud. aliena. per Feder. collat. 10. §. ſi vero in perpetuam
verſi. hæc igitur in authent. de non alienand. reb. eccleſ. coll. 2.
Et ideo is, qui innitiī ſimilibus, probare debet l. 2. C. de cano.
frumēta. vrb. Romæ libro 11. l. 2. in verbo, repellere. C. de iure
emphy. plene in l. ſi prius ff. de noui oper. nuntia. Et Bartol. in
dicta l. 1. C. de fide inſtrumen. & iure haſtæ fiſca. Et facit l. 1. C.
de probatio. Ioan. And. in regula, infamibus, & in regula, ſine
poſſeſſione de regul. iur. in 6. Io. Fab. poſt Cy. in l. male agitur.
C. de præſcript. 30. anno. Secus autē dicendum eſſet, vbi de iu-
re non haberet quis ſuam intentionem fundatam. Tolle exē-
plum ſecundum Cyn. & Bald. in d. l. 2. C. de iure emphyteu.
quando quis de iure tertij exciperet, vt in l. loci corpus. §. com
petit ff. ſi ſeruit. vendi. de quo per Barto. & Paul. de Caſt. in l. 2.
ff. de except. rei iud. Vel pone in caſu per Innocē. declarato in
c. ſuper his, extra de accuſatio. Si contra electum proponere-
tur excōmunicationem vel periurium incurriſſe, & ob id non
eſſe beneficij capacem, quia Titio cenſum nō ſoluerit debito
tempore, cui ſub pęna excōmunicationis obligatus erat certo
die ſoluere, non auditur excipiens, quia iure ſuo ſibi non com
186 petit hęc exceptio. † dicenti igitur ſeu proponenti negatiuam
onus probandi incumbet, quoniam talis proponens habet iu-
ris præſumptionem contra ſe, cum vnuſquiſque bonus præſu
matur c. dudū, extra de præſumpt. l. fin. C. ad legē Iul. repetun.
ſecus autē ſi creditor illam opponeret producto inſtrumento
obligationis, iuxta l. 1. C. de probat. Et hanc doctrinam Innoc.
ſequuti ſunt Cy. & Bal. in d. l. 2. C. de iure emphy. & Bart. in l.
illa ff. de verb. oblig. Et gloriantur Mod in hoc inuento, quod
ſuum eſſe dicūt, vt ab impugnatione Petri Innoc. in d. c. ſuper
his liberarent, dum diſtinguūt extraneum a creditore. Et licet
non comperiam Petr. de Bellapertic. in d. l. 2. reprehendiſſe
Innoc. in loco prædicto. tametſi Cyn. & Bald. Petrum cōme-
morant. Si tamen hoc Petrus dixiſſet, reprehenſione dignus
187 non fuiſſet, † quoniam dum creditor inſtrumentum obliga-
tionis producit, iam intentionē fundatam habet, ſicuti Barto.
& Ioan. de Platea notant in d. l. 1. C. de fide inſtru. & iure haſtæ
fiſca. lib. 10. per illum text. & d. l. optimam in fi. C. de contrahē.
ſtipula. hoc etiam notat Bald. in d. c. in cauſis §. amplius per il-
lum text. de pace Conſtan. in verbo, amplius conſueuerunt.
Non eſt mirum, ſi onus probandi transferat in eum, qui con-
tra inſtrumenta aliquid proponit l. in exceptionibus, & l. quin-
genta ff. de probatio. & d. l. 1. C. de probationi. Et vt mens Pe-
188 tri clarius intelligatur, propono quæſtionem. † Pone quod
creditor non producto aliquo inſtrumento aduerſus electum
proponat periurium vel excommunicationem, an creditori
dicenti debitorem ſuum periurium vel excommunicatum
eſſe, fides adhibebitur, certe quæſtio hæc de indubitabili eſſe
videtur l. 2. & l. verius. ff. de probatio. vt non audiatur ille exci-
piens, niſi de obligatione, quæ de obiectis criminibus vel per-
iurio, vel excommunicatione doceat d. l. in exceptionibus, & l.
ſi per alium §. docere. ff. ne quis eum qui in ius voc. eſt vi exi.
Et hac ratione dicit Innocen. in d. c. ſuper his, non eſſe Reges
aut principes audiendos neque admittendos ad excipiendum
contra electum, de ſimonia, adulterio, cęteriſve criminibus,
cum præſumantur hoc facere, vt medio tempore regalia te-
neant, vel aliquando ab eo ſequantur, vel propter aliquam ſi-
milem cauſam, qui ſi ſuſpecti non eſſent, facilius quocunque
alio admitterentur c. conſtitutum 16. q. 1. & cap. filijs 16. q. 7.
Idem notat Dominic. in c. vt circa §. edicto. 4. col. de electio. li.
6. Quanto minus tertius audiendus erit per ſupradicta. Et in
hoc nulla poteſt inter creditorem & tertium extraneum eſſe
differentia. Sed ſi tertius ſic excipiens de periurio aut excom-
municatione ad effectum improbandæ electionis propter vi-
189 tium perſonæ electi docere debet. † Et Innocen. in d. ca. ſuper
his, declarat quid & quomodo probare debeat obiectus & cri
mina. Primo enim tenebitur inſtrumentum obligationis pro
ducere, quo obligatus erat ſub excommunicationis vel periu-
rij pęna creditori ſuo certam ſummam ſoluere, & per eius cō
feſſionem vel alio modo illum in termino nō ſoluiſſe, vel per
inſtrumentum latę excommunicationis ſeu declarati periu-
rij vel excommunicationis, vel probare non ſolutum eſſe de-
bitum quod ſub illis pęnis obligatus erat certo die ſoluere, &
ob id excommunicationis vel periurij pęnā incurrerit, quod
dicit poſſe fieri per exhibitionem libri rationum mercatoris,
vel per teſtes, iuxta doctrinam glo. in l. 2. C. de iure emphyteu.
& ad id creditorem in teſtem producere. Sed huic declara-
tioni Innocen. dari poteſt inſtantia in eo, qui diffamatus erat
de crimine, non tamen conuictus, aut aliter ſuperatus, de
quo in c. qualiter & quando. & c. inquiſitionis. extra de accuſ.
& l. 1. C. quorum appel. non recipi. vel ſi non poteſt creditoris
copia haberi, forte quia abſens eſt, vel quod deceſſerit, & ob id li-
190 ber rationum eius recuperari non poſſit, & in eo, † qui diffa-
matus eſt purgatio canonica ad minus neceſſaria eſt ca. quo-
ties, extra de purgatio. cano. c. cum oporteat prælatum purum
& ſyncerum & ab omni macula alienum eſſe c. cū in cunctis,
extra de electio. & ab omni criminis ſuſpitione purgatum c. ſi
quis neque 1. q. 1. facit quod notatur in c. cum noſtris, extra de
conceſ. præben. Producto autem obligationis inſtrumento,
ſaltem ſuſpicio maxima in eum naſcitur, præſertim ſi tale eſt
inſtrumentum, quod ſua figura fidem facere poſſit, & execu-
tionem de ſe habeat. Et ad id induci poteſt l. 2. in princ. § item
diui fratres, & l. 1. ff de iure fiſci. l. fi. C. de edicto diui Adriani
tollen. l. 2. §. inſpectio. ff. quemadmod. teſta. aper. ſecus autem
vbi per inſtrumenti inſpectionem veritas detegi non poteſt.
arg. eſt l. ita fidei in prin. ff. de iure fiſci. §. ū. in authent. de teſta.
imperfect. colla. 8. & l. 2. §. fi. C. de vet. iure enucl. l. ſi patrono. §.
fi. ff. de bono poſ. Et idem Alber, ſentire videtur in d. l. 2. C. de
iure emphyt. per d. ca. quoties, & l. præſenti. §, ſicubi. C. de his
191 qui ad eccleſ. confuge. † Neq; plurimum obſtare, ſeu mouere
poteſt ratio Bart. per eum poſita in l. in illa. ff. de verbo. obliga.
dum excipientem ab accuſatore diſtinguit. Dicit enim illum,
qui de crimine excipit, vt quia dicat partem ſuam aduerſam
audiēdam non eſſe, quia communitati ſeu ciuitati collectam
non ſoluerit iuxta formam ſtatuti, cum hæc exceptio commu
nitati tantū competat, & ſic de iure tertij excipit, exceptio cū
ad ſuam vtilitatem ſit, tenebitur eam probare, alioquin exci-
piens fundatam non habebit intentionem. Et pro Barto facit
ratio Innocen. in d. ca. ſuper his, extra de accuſa. quoniam pro
eo cōtra quem excipit, ſeu crimen vel defectum obijcit, militat
iuris præſumptio. Secundo, qd excipiens actoris munere fun-
gitur l. 1. ff. de exceptio. & d. l. in exceptionibus. ff. de exceptio.
Si autem, inquit Bartol. pœnam petit criminis, & accuſat,
quoniam in eo ſua intereſſe non poteſt, cum principaliter ac- 192
cuſatio ad publicam vtilitatem fiat, tunc ergo accuſator, qui a

probandi incumbet, & sic probabit se collectam soluisse. Allegat. l. 3. §. si ad diem. & l. qui commeatus. ff. de re milita. l. 2. ff. si quis cautio. In primo conuenio cum Bartol. per rationem. d. l. in exceptionibus. ff. de probatio. & idem sentit Innoc. in d. cap. super his, nisi aduersus eum instrumentum producatur, & cũ eo alia indicia concurrant, quæ illam præsumptionem elidant & contrariam præsumptionẽ inducant. vt in c. cum in tua. extra de sponsali. l. non est enim verisimile. ff. quod metus causa. & c. fi. extra de his quę vi metusve causa fiũt. Imò, quandoque instrumenta sufficerent, etiam in causa status, vt in l. iubemus omnes. iuncta gl. fin. & in l. interrogatam. C. de libera. causa. vt iudici occasio inquirendi præbeatur, vt in d. c. inquisitionis, & c. qualiter & quando. extra de accusationi. melius in l. 2. §. si in publico. ff. ad legem Iul. de adult. l. si ab eo. ff. de calum. & alijs not. per Barto. in d. §. si in publico. & in extrauag. ad reprimen. in verbo, inquisitionem. Sed in secunda parte non possum cũ
192 Bartol. conuenire, † vt reo accusato probandi onus imponatur. Primo cum obstet iuris pręsumptio, vt diximus l. fina. C. ad legem Iul. repetun. quia vnusquisque bonus pręsumitur, nisi malus probetur. d. c. dudum. extra de præsumptioni. Et in regula iuris notatur, semel malus. de regu. iur. Secundo alia iuris regula, quæ triuialis est, obstat, actori onus probandi semper incumbere. d. l. ei. & l. verius. ff. de probatio. multo magis accusatori. l. qui accusare. C. de edendo. & in hoc materia illius legis repeti posset. a qua nonnulli casus excipiunt. in l. fallaciter. C. de abolitionib. Crimẽ læsæ maiestatis, patriæ oppugnatę vel proditę, peculatus, & desertorum sacramentorum, & in casibus expressis per glos. in l. præsenti. §. sicubi in verbo, conicientia. C. de his qui ad eccles. confug. Et de iure canonico in diffamatis purgatio introducta est, in d. c. quoties. extra de purga-
193 tio. cano. vbi forma purgationis posita est. † Et vtrunque membrum nostrę declarationis amplectitur Accurs. in l. vbi. in prima glo. C. ad legem Cornel. de fals. Inno. in d. c. super his. 3. column. extra de accusat. o. quicunque, inquit, siue agendo siue excipiendo factum proponit, probare tenetur. Nec obstãt prædictis. l. 3. §. si ad idem. & l. qui commeatus. ff. de re milita. quæ neque in reo, neque in accusatore loquuntur, sed tantum diffiniũt, an is, qui commeatum obtinuerat, & die præfinito reuersus non erat, desertoris penam vel emansoris sustinere de-
194 beret. Et a iureconsulto legis declaratio ponitur, quæ illi pęnam infert, quæ a lege in desertores vel emansores introducta est, docetque iudices, qualiter in eos, qui commeatus spatiũ excesserunt, procedere, quave pęna illos, postquam desertores inuenti erũt, punire debeant, nisi hi qui pęnam refugere velint, excusationes suas proponant, & propositas probent. dum ille text. primo declarat de eo, qui commeatum obtinuerat, & in termino sibi statuto reuersus non est, quem lex reum desertoris facit, nisi forte causas legitimas, quas in d. l. qui commeatus. ff. de re mili. commemorat, propo suerit, & aliquam illarum probauerit. Atque ob id lex vult docendi copiam sibi fieri, priusquam in eum desertionis seu emansionis sententia legis proferatur, vt si excusat onem probauerit, venia dignus iudicetur, sin minus, pęna desertoris, vel emansoris puniatur. Et sic crimen legis plene in eum probatum erat, nec alia probatio vel accusatio duci belli necessaria est, quam commeatus concessio, quæ tempus certum & præfinitum habere debet d. §. si ad diem. & d. l. qui cõmeatus. & l. hac lege. C. de proxe. sacror. scriniorũ. lib. 12. Et sic pertransitio spatij seu numeri temporis illa est, quæ crimen facit, & probat secundum legis authorita-
195 tem. † Quare qui ab illo crimine, quo per legem videtur impactum, se purgare vult, excusationem, & sic exceptionẽ proponere necesse habet, & propositam probare. Et illa forma datur in d. l. 3. §. si ad diem. ff. de re militari. in his verbis facta prius docendi copia, num forte casibus quibusdam detentus sit, pp quos dignus venia esse videatur. & similis consideratio habita est per iurecõsultum in l. 2. §. si quis in iudicio & si quis cautio. inquit ille text. si quis in iudicio se sisti promiserit, & valetudine, vel tempestate, vel vi fluminis prohibitus sisti se non possit, exceptione adiuuatur, nec immerito. Idem dicitur in §. si propter aduersam. eadẽ lege, & sic exceptionẽ proponere necesse est. Alioqui obstabit illius obligatio, seu cautio, quemadmodum supra dictum est de eo, qui intra commeatus tempus reuersus non est. lapsus enim temporis obligationem aduersus eum producit, per quam pęnę desertoris subijcitur, nisi exceptionem in peccato proposuerit. Iam enim peccatum probatũ est, exceptionem igitur seu excusationem legitimam dicere & probare debet, per illos tex. quare illę leges per Bartol. adductę in consideratione esse non possunt, immo probant directe contra Bartol. quoniam qui desertorem vel emansorẽ aliquem proponit, quia ad diem commeatus non venit, probare debet non venisse. Et si is, qui accusatus est desertionis, vult pęnam legis euitare, probare debet exceptionem vel excusationem a
196 lege permissam, per illum text. † Similem declarationem tradunt Ang. & Alexand. in d. l. in illa. ff. de verbo. oblig. dum de

tutore, qui inuentarium non confecit, quærunt, cui onus probandi incumbere debet, an dicenti fecisse inuentarium, an vero neganti factũ esse, eo qd tutor administrare prohibetur, nec inuẽtarium fecerit. l. tutor qui repertorium. ff. de administra. tuto. & sic factum legis probationem aduersus eum facit, nisi doceat se, qd suo officio incũbebat, impleuisse, & ideo probare debet, & illud producere. l. fi. C. arbit. tutelæ. l. nõ ignorat.
197 C. qui accusa. pos. † Et in omnibus his ratio Innoc. concludens ab omnibus inuenta est, quando aduersus negantem est legis præsumptio, vel negans iuris habet resistentiam, neganti tunc onus probandi incumbet. c. 1. de præscriptio. in 6. quod prosequere, vt per Felyn. in c. si diligenti. 5. & 6. column. extra de præscriptio. Bald. in l. 1. C. de seruit. & aqua. Cyn. in l. 2. in 5. q. C. de iure emphyt. Io. Andr. in c. sine possessione. & in c. infamibus. de regu. iur. in 6. Bald. in l. cogi. C. de petitio. hæredita. Moder. Papieñ. in tractatu feudorum, quem posuit post titulum de iure emphyteutico, C. libr. 4. column. 18. & 19. Ioan. Fab. in l. male agitur. C. de præscriptio. 30. annorum. Ang. in l. hoc iure. ff. de verbo. oblig. Inno. in c. cõstitutus. extra de electio. Francisc. Aretin. & Alexand. post eum in d. l. in illa. ff. de verbo. oblig. & Ioan. de Platea in d. l. vnica. C. de conducto. prædio. fisca. & domus August. libr. 10. glos. in c. insuper. in verbo, nisi requisitus. de prohibi. feud. aliena. per Feder. Ex his ergo clare constat, in his principem fundatam habere intentionem de iure com-
198 muni, † quoniam is, qui possidet, saltem debet ab initio naćtæ possessionis titulum habere, cum iussione principali, id est, principis concessione. l. iubemus. §. fina. C. de fundis patrimo. libr. 11. & in l. 1. ff. de offic. procura. Cæsaris qui text. non potest euitari. Neque et l. idem Iulianus. §. constat. ff. de lega. 1. in quibus desideratur omnino expressus principis consensus, ad hoc vt alienatio rei dominicæ vel patrimonialis alienari possit, & aliter facta non valeat, etiam si per consensum siue expressum siue tacitum officialium fiat, vel vsurpetur, seu possideatur per rationem. l. prohibere. §. plane. ff. quod vi aut clam. quoniam publicorum locorum procuratio tantum, non etiam concessio data est. Secundo, quoniam si in priuato desideratur scientia & patientia domini antequam res priuati præscribi possit, præsertim in similium iurium acquisitione. l. penult. ff. de seruitu. l. 1. & 2. C. de seruitu. & aqua. quanto magis in principe scientia desideratur, cum necesse habeat per rectores seu procuratores, & prouinciarum præsides singulas res sui dominij, & patrimonij regi administrare, quia omnibus interesse non potest. l. magistros. C. de professo. & medic. libro. 10. per rationem. l. 2. §. in bonorum possessione. ff. quis ordo in bonorum poss. seruetur. Ibi, cum præses alijs rebus aut militaribus custodijs, aut cognitionibus fuerit occupatus, ex quibus priuatus releuatur, si propter impedimentum præsidis sibi rebus cauere non potuit, præsertim circa adeptionem possessionis bonorũ. & in l. 2. §. confestim. ff. ad Tertullianum. l. sed & si per prætorem. §. ait prætor. ff. ex quib. causis maio. l. in senatusconsultum. §. si propter mortem. ff. ad senatusconsultum Turpil. quanto magis in principe dicendum est, maxime vbi facto officialium seu magistratuum res fisci perijt. l. vnica. C. de senten. aduers. fiscum lat. lib. 10. & l. 1. C. de aduocatis diuerso. iudic. l. sed & si. §. ait prætor. versicul. item per magistratum. ff. ex quibus causis maio. & per rationem legis, omnes iudices. C. de decurio. libr. 10. l. placet. in fin. C. de excusat. muner. eodem libro. Alioqui, vt supra sæpius diximus, causa magistratuum potior esset ipsius
199 Regis, quod a iure alienum esset. † Obstat etiam ratio, quæ in priuato locum obtinet, de procuratore, qui dolum committit, qui domino non præiudicat. l. creditor. §. fi. ff. manda. vel si mādati fines excedat. l. diligẽter. ff. mandati. Cum igitur cõmissio concessa non sit, sed sola procuratio, non potest causa principis deterior esse causa priuati. Et ita Barto. tenet in l. si publicanus. §. in omnibus. ff. de publica. & vectiga. Idem Bartol. in l. si finita. §. si de vectigalibus. ff. de damno infec. cuius sententiam sequitur Alexan. in l. 2. in fin. ff. de iurisdic. omnium iudic. Innoc. in c. bonę. magna. extra de postula. prælato. Salice. in l. vectiga-
200 lia. C. noua vectig. institui non posse. † Et licet plerique dixerint, sufficere scientiam magistratuum seu officialium Regis, eo quod ad curam eorum pertineat de huiusmodi iuribus inquirere. l. 3. C. noua vectigalia institui non posse. Ista ratio satis confusa est, per ea quæ supra dicta sunt, per d. l. 1. ff. de offi. procuratoris Cęsaris. dum ille text. tunc enim transfert cum negotium Cæsaris gerens consensu ipsius tradit. & in d. l. diẽ Iulianus. §. cõstat. ff. de legat. 1. nec obstat. l. 3. C. de noua vectig. institui non posse. quæ omnino ipsis contradicit. Et admiror mirum in modum eos, quo modo in illa lege moti sint, cũ illa contradicat. dicit enim inconsulto principe noua vectigalia institui non posse, necessitate quibuscunque iudicibus imposita vetare ne cõtrium fiat, sed omni opera studeant, qd exactum erit, cogere exactores restituere. & si secus fecerint, pęnę plectennur, vt mox ostendemus. Et quod in cõsideratione esse non possit illud inquisitionis onus iudicibus commissum, clare probat.

probat. l. 1. C. eod. tit. noua vectigalia instituti non posse. Quoniam non alia ratione inquisitio committitur, nisi postquam inquisierint, principi scribant quid compererint, vt princeps ipse in primis rōnem sui quatenus existimabit, habere possit. Secundo etiam vt nihil præterquam concessum & consuetum sit s'm concessam a principe exigendi potestatem exigatur, & autores tanti criminis perpetuo exilio vult puniri. In quo declaratur, d. l. si publicanus, §. in omnibus, in verbo, consuetudi-
201 ne. ff. de publica. & vectig. †quia consuetudo exactionis initiū a principe seu principis authoritate capere debet. Et vt tollatur omnis dubitatio, repero duos aut tres textus, quorum paulo ante meminimus, & qui mea opinione euitari nō possunt, & hac ratione hic repetimus, iuxta illud Horatianum in arte Poetica, hæc placuit semel, hæc decies repetita placebit. In primis l. placet. C. de excusat. muner. lib. 10. inquit ille tex. si quid vrgentius fieri ceperit, referri ad celsitudinem tuā statuimus, & authorem te fieri, & eo persoluto inferri ad scientiam nostram, vt nobis iubentibus roboretur, l. fi. C. de bonis vacantib. libro 10. ibi, vt eorum instantia præses prouinciç pręsente fisci patrono diligenter inquirat, cuius vacans cadensq; fuerit patrimonium, quantumq; lex quale videatur, vt cum data reclamandi copia, nullum de iure possidere, vel vacare constiterit, locumq; ęrario factum esse, tam ipsius relatione, quam publicorum monimentorum fide constiterit, rerum nobis notitia intimetur, vt iussu nostro vacantia, vel alia res nomine occupētur ęrarij. Et notentur quæso verba sequentia illius legis, quæ forma etiam in parte bonorum vel in vna altera vere, seu actione vna vel etiam pluribus seruetur. Nam si quid per fraudem in dispendium ęrarij fuerit admissum, missi quidem executores non euitabunt indignationem, præses autem facultatum parte dimidia mulctabitur, fisci vero patronus detrimentum, quod pro vitio eius fisco ingeritur, resarcire vrgebitur. Ecce quomodo inquisitio primum facienda est a præside præsente fisci patrono, & principi notitia intimetur, & ipso iubente in ęrarium conuertentur. Et sic non potest subsistere ratio Salyceti, & Iacobi de Sancto Georgio, dum reprehendunt Bart. in d. l. si publicanus. §. in omnibus, ff. de publicanis & vectig. Iacobus prædictus in tractatu, in verbo, & cum mero & mixto imperio, col. 5. dicit solam magistratuum seu officialium scientiā vel patientiam sufficere, quia ad curam ipsorum pertinet, per l. 1. C. noua vectig. imponi non posse, quoniam ad pęnam eo-
202 rum inquisitio commissa est. †Nam si prædictam formā omiserint, aut etiam eam obseruauerint, sed principi non intimauerint, iussumq; eius non acceperint, punientur pęnis præscriptis, & quicquid secus factum fuerit, nullum erit, sicut declarant illę leges, quibus etiam addo l. vnicam. C. de superindict. lib. 10. quæ cum breuis sit, non pudebit eam recēsere, propter eos, qui sæpius negligunt leges videre. Nihil, inquit, superindictorum nomine ad solas præfecturę literas quisquam prouincialis exoluat, neq; vllius omnino indictionis titulus etiam solemnis immineat, nisi cum nostro confirmata iudicio & imperialib. nexa præceptis sedis amplissimę deposcat indictio & cogat exactio, vt intelligatur quomodo decretalis, super quibusdam, extra de verb. sign. subsistere possit. Et φ non sufficiat præsidem ad inquirendū esse commissum, sed habeat post factam inquisitionem hoc principi intimare, & iussionem suam expectare, addo textum, cuius etiā supra meminimus, in l. nemo. C. de re milit. lib. 12. ibi, si quos autem milites per prouincias relictis proprijs numeris passim vagari præsides earum cognouerint, correctos faciant custodiri, donec de his clementię nostræ auribus intimetur, & quid fieri oporteat decernamus, tantundem dicitur in l. tribuni. eod. tit. ibi, de eo ac tribuno eius ad nostram scientiam rectorum ac defensorum relationibus protinus referatur, quatenus seuerissime in eos animaduertatur. Hic reperi posset, l. 1. in verbo, bona fide. C. ne fisc. rem quā vendi. euin. lib. 10. l. 1. C. de pasc. publ. lib. 11. l. 1. & 2. C. de fide instru. & iure hastę fisca. libr. 10. l. 2. & fin. C. de prædi. decurio. eod. lib. Ex quibus satis constare potest, quæ & qualis forma & diligentia circa res fisci, & patrimoniales seu dominicas principis adhibenda est pęnis indictis vltra actuum nullitatem. Et vt supra dixi Neustriæ consuetudo ad id conuenit, quæ huiusmodi possessiones furtiuas appellat prohibentes tituli & possessio-
203 nis acquisitionem & earum præscriptionem. †Quare in his rebus patrimonialibus & dominicis & fiscalibus & iuribus regaliis seu regalibus vbi res præscribi possent, quod non puto per supradicta, tamen vbi contraria opinio recipienda foret, pluribus tamen concurrentibus præscriptio admittenda esset. Primo quod ab initio nactę possessionis interueniat titulus, id est, concessio principis, vt in l. iubemus 2. §. final. de fund. patrimon. libro vndecimo. Vel quod res principi specifice & nominatim declarata sit, & ab eo confirmata, vel eius consensus ab initio interuenerit, vt in l. 1. ff. de offic. procur. Cęsa. l. vnica. C. de superindic. lib. 10. l. placet. C. de excusa. muner. eo. lib. c. 1. de consuetud. recti feudi colla. 10. ibi, pręsente & non contradicente domino, & alijs supra relatis, quæ non repeto. Tertio qđ principi aut Reipublicę damnosa non sit, c. intellecto, extra de iureiurando, neq; per eam respub. lęsionem patiatur, vt supra dixi post Luc. de Penn. in l. quicunq; desertū, C. de omni agro deser. lib. 10. Quarto quod res sui natura alienabilis sit, vt in l. viā publicam ff. de via publica l. quicūq; C. de fund. limitroph. lib. 11. Idem Iulianus §. constat ff. de lega. 1. gl. in l. longa. ff. de mortuo inferen. Quinto quod vitio non sit affecta, vt in l. vitia. C. de acquir. poss. l. Pomponius, §. fi. ff. de acquir. poss. vel persona ratione iuramenti præscriptionis incapax sit, vt in vasallo & officiali, qui sex principaliter domino iurauit, vt in §. 1. in auth. iusiuran. quod præsta. ab his, colla. 3. c. vnico, de forma fideli. &
204 c. vnico, de noua forma fideli. colla. 10. & c. veritatis, extra de iureiuran. †quia iuramentum impedit præscriptionis natiuitatē, vt in c. si diligenti. extra de præscriptio. Iuuatur ratione, l. male agitur. C. de præscriptio. 30. annorum, quia mala fides possidētis obstat. Idem in alijs vitijs quorum supra meminimus, quoniam, vt inquit Bal. in c. in causis §. amplius, de pace Constan. collat. 10. Princeps nihil potest alienando successoribus præiudicare, & minus vasallus, quoniā legis ratio obstat, quæ cuiuscunque temporis præscriptionem prohibet, cap. 1. de prohibi. feu. aliena. per Feder. colla. 10. Idem de subdito dici potest, qui omnem fidelitatem principi debet, qui nullo tempore præscri-
205 bit, nisi sciente & cōsentiente domino l. coloni. in verbo, ignorante. C. in quibus causis colo. censi. lib. 11. † Sexto necessaria est bona fides l. vnica. C. ne fisc. rem quam vendi. euin. lib. 10. Septimo quod solemniter facta sit l. fi. C. de bon. vacan. lib. 10. l. 1. C. de pasc. publ. lib. 11. l. 2. & fina. C. de prædi. decurio. lib. 10. Octauo φ iusto pretio. l. si minori pretio. C. de iure fisci. lib. 10. l. 1. & 2. C. de fide instru. & iure hastę fisc. eodem lib. Nono, φ per fraudem, aut dolum, vel etiam gratuitam aut venalitiam conniuentiam non fiat, vt in l. placet. C. de excusa. muner. lib. 10. l. Baphij. C. de murilegu l. omnes iudices. C. de decurio. lib. 10. d. l. fi. C. de bon. vacan. lib. 10. Induci potest l. si quis pecuniā in prin. & quod illic Bar. per illam legem notat. ff. si quis omis. causa testamenti, vel per præuaricationem procuratoris vel aduocati fiscalis vel aliorum officialium fiat, vt in l. vnica. C. de sententi. aduersi. fisc. lat. lib. 10. Iungi potest l. 1. C. de aduoca. diuersi. iudi. d. l. fi. C. de bon. vacan. lib. 10. Decimo, quod solemnitas & inquisitio super commodo vel incommodo principis & Reipubl. facta principi intimata & notificata sit, & princeps relatione audita decretum suum interposuerit, vel aliter diffinierit, d. l. placet. C. de excusa. muner. l. 1. & 2. C. de fide instru. & iure hastę fisca. l. fin. C. de bon. vacan. l. vnica. C. de superindic. l. si minori pretio. C. de iure fisci. eod. lib. l. 1. in verbo, bona fide. C. ne fiscus rem quam vendi euinc. eod. lib. & alijs legib. supra relatis. Vndecimo vt conscientia rei alienę non interueniat, vt in c. fi. & c. vigilanti. extra de præscr. & in ratione l. cum quærebatur. C. vnde vi. quia alioqui possessio furtiua erit, per illum text. cuius supra meminimus. Duodecimo, quod ex officialibus regijs non sit, per rationem l. vnicę. in fin. C. de conduct. rei fisca. & dom. August. lib. 11. de quo vide Bal. in l. mancipia. C. de seruis fugiti. Decimotertio, quod longissimo tempore præscribatur, quod aliqui interpretantur triginta annorum, sic glossa interpretatur in c. 1. de prohib. feudi aliena. per Lotha. colla. 10. Modern. Papien. in l. si filius qui patri. 2. col. in fin. & princip. seq. ff. de vulga. & pupill. substitut. dixit iura non posse præscribi minori tempore quam triginta annorum. Et ad id inducebat l. licet. C. de iure deliberan. sic inducendo illa lex dicit ius adeundi non præscribi longo tempore, sed secundum Accursium illic præscribitur longissimo tempore triginta vel qua-
206 draginta annorum. †Ratio secundum eum est, quoniam omnia iura præscribantur illo tēpore l. sicut, & l. omnes, C. de præscript. 30. anno. Et quoties de præscriptione iurium lex loquitur, intelligenda est de præscriptione longissimi temporis, nō autem longi temporis decem vel viginti annorum. Nec dicit obstare, quod præscriptio triginta annorum de iure Digestorum incognita erat, vt glo. voluit in §. in authen. vt ecclesia Romana gaudeat centum annorum præscript. collat. 10. & in l. qui occidit ff. ad legem Aquiliam, sed tantum inuenta sit per illas l. sicut, & l. omnes, vnde l. licet. C. de iure deliberan. de illa non potest intelligi, fatetur de iure Codicis præscriptionem triginta annorum inuentam fuisse. Secundo de iure Digestorum in iurib. non procedere illam præscriptionem longi temporis. Et allegat Bald. in cap. 1. de capi. Corra. & Bartol. in l. fi. in princip. ff. de eo per quem factum est. Addebat & secundo verba secundum subiectam materiam intelligenda esse, etiam impropriādo l. si vno. in principio. ff. loca. & conducti. l. insulam, ff. de præscriptis verbis alioqui inquit lex illa, licet esset fatua. Sed ista consideratio non videtur alicuius fructus esse. In primis illa lex, licet, de præscriptione longi temporis tantum loquitur, neque vlla de præscriptione longissimi temporis mentio fit. Verum est Accurs. in illa lege supplere ad illum textum lōgissimo tempore iuri adeūdi seu immiscēdi posse præscribi,

d.l.sicut,& l.omnes C de præscript. triginta annorũ, sed quã-
tum est ad ius immiscendi ipse idem Moder. Papiens. non cõ-
sentit in d. l. si filius qui patri 2. col. in fi. ꝙ iuri se immiscendi
posit præscribi per rationem ab eo adductam, sua autem con
clusio omnino illi aduersatur, quoniam haud multo post ge-
neraliter cõcludit, omnia iura præscribi posse triginta vel qua-
draginta annis d. l. sicut & l. omnes. Secundo ex dictis eius
aperte cõstat, nulla iura posse de iure Digestorum vllo tem-
pore præscribi, quoniam præscriptio longissimi temporis de
iure Digestorum non procedebat, & iura non præscribebãtur
207 longo tempore, dicta l. licet C. de iure deliberan. † Sed mirum
est, quomodo dixerit de iure Digestorum in iuribus præscri-
ptionem longi temporis non procedere, cum aperte contra-
rium dicat l. 1. §. fi. ff. de aqua pluuia arcenda. ibi, longam con-
suetudinem velut iure impositam seruitutem videatur. Et sic
per illam legem longa præscriptio habet vim cõstituti l. 1. & 2.
C. de seruitu. & aqua l. si quis diuturno. ff. si seruitus vẽdicetur.
ibi, si quis diuturno vsu & lõga quasi possessione ius aquę du-
cendę nactus sit, non esse ei necesse docere de iure quo aqua
cõstituta est, veluti ex legato vel alio modo, sed vtilem habet
actionem, vt ostendat per annos forte tot non vi, non clam,
non pręcario possedisse. Et sic longa possessio decẽ vel viginti
annorum, vim habet constituti, vt supra dixi. Et miror, quo-
modo a tam laudatis patribus tanta facta est instantia vel con-
sequentia super illa l. hoc iure §. ductus aquę. ff. de itine. actu-
que priuato, vt supra docuimus, cum hoc in pręscriptione tan
ti temporis, cuius initij non extat memoria, peculiare, non sit,
sed etiam locum habeat in præscriptione longi temporis de-
cem vel viginti annorum, per illas leges & maxime dictam l.
si quis diuturno, quæ caret omni scrupulo. Addo glo. in l. 3. §.
208 si seruus in verbo, diu. ff. de acquirenda possessione. † Et In-
nocen. in c. dilectus. extra de consuetud. dum de iurisdictione
loquitur, quam dicit posse acquiri decem annis cuius dictum
approbat Ioan. Fab. in l. 1. C. quę sit longa consuetu. eo quod
iurisdictio actum habet continuum in quibus sufficit solus
vsus decem vel viginti annorũ, per d. l. 1. §. deniq; & d. l. si quis
diuturno l. seruitutes ff. de seruitutib. l. foramen. ff. de seruit.
vrbanorum prędiorum. Et ita intelligebant l. 1. & final. C. de
emancipatio libero, & l. viros. C. de diuersis officijs lib. 12. c. fi.
extra de offic. archidiaco. & alia iura, quę supra in materia iu-
risdictionis deduximus. Adde prędictis. quod Felynus not. in
c. irrefragabili. extra de offic. ordina. Moder. Papiens. in l. 1. C.
de diuersis rescrip. Barto. in §. 1. in authent. de incest. nupt. col-
la. 2. Bald. in Rubri. C. quę sit longa consuetudo. Sed pro Iaso-
ne induximus textum in l. si cohortalis. C. de cohortali. libro
12. quę melius facit pro eo in his verbis, quod si quis ex his
autus fuerit vllam affectare militiam, nulla præscriptione tẽ-
poris muniatur, pręter eam scilicet, quę ex triginta annis col
ligitur. Et cum de ea plura diximus, hic nihil vlterius repe-
209 temus. † Frequentior autem opinio est, vt pręscribatur tan-
to tempore cuius initij memoria non existat, per dictum ca.
super quibusdam, extra de verborum significat. l. hoc iure. §.
ductus aquę ff. de itinere actuq; priua. c. primum de pręscript.
Et addebant aliqui, etiam si princeps ignorauit, quia pręsu-
muntur hoc scire per lapsum tanti temporis. Et maxime hoc
dicũt in præscriptione guidagiorum seu pedagiorum & simi
lium iurium procedere, cũ princeps notos habeat huiusmodi
abusus c. 1. §. illicitas, de pace tenen. & iuramen. firmato. colla.
10. Et in ea opinione fuit etiam Ant. de Butrio in ca. peruenit,
extra de censib. & alij pleriq; quorum superius mentionem fe
cimus. Alij vero, vt Salice. in l. vectigalia. C. noua vectig. in-
stitui non posse. ait, tutius esse, præscribentem titulum habe-
re cum possessione tanti temporis, cuius initij non est memo-
ria. Et dicit Signorel. de Homodeis istius fuisse opinionis, vt
nullo tempore præscribi possint, & tandem variat modo in
hanc, modo in alteram opinionem. Ego in iure puto verum
210 esse † iura regia, quæ maxime coronę regiæ adhærent adeo ab
ea inseparabilia esse, vt nullus capax illorum esse possit absque
difformitate maiestatis regiæ, vt in dicto ca. intellecto. extra de
iureiuran. & alijs legibus supra notatis, quas non transcribi-
mus. Et ob id inalienabilia esse, vt per multa supra docuimus.
Et idem etim Bald. tenet in dicto cap. in causis, in verbo, am-
plius de pace Constan. collat. 10. Et hac ratione imprescripti-
bilia. quia possessio in his initium accipere non potest, per ea
quæ paulo ante ostendimus. In his autem in quibus titulus ca-
dere potest, puto prescriptibilia esse cum titulo, aliqua decem
aut viginti annis, nonnulla triginta annis, alia vero quadragin-
ta & pleraque centũ, & ad summũ tanto tempore cuius ini-
tij nõ extat memoria, sicuti supra distinximus, & in repetitio-
ne l. donationes C. de donationibus inter virum & vxorem, cu
211 ius supra dicta coniungi debent. † Et dicenti se titulum habe-
re, de eo docere debet, propter iuris resistentiam l. 1. & l. lici-
tatio. ff. de publica. & vectiga. Adde aliam rationem positam
in l. vnica. C. de superexacto. li. 10. & in l. vnica C. de superindi-
cto. eodem libro. Et illis addo glo. in l. si qua loca in verbo, lon-
gi temporis C. de fund. & saltu. rei domi. libr. 11. l. vniuersas C.
ne rei domi. Et vlterius voluit, eum, qui in eo se fundat, vsum
eius probet, cum, secundum eos, sicut vtendo acquiritur, sic
non vtendo amittitur l. hęc autem iura. ff. de seruitu. vrbano.
prędiorũ, nisi causa legitima interuenerit, propter quã absq;
facto hominis vti non licuit, vt in l. & Attilicinus ff. de seruit.
rustic. prędio. l. in filijs C. de decurio. lib. 10. per Barto. in l. vnus
ff. de seruit. rustic. prędi. dixi supra. Sed qualiter vsus probabi-
tur, declarat Fely. in c. licet causam 3. col. in fi. extra de proba.
Et Bal. in l. actor. C. de probationib. Flora in d. l. hæc autem iu-
ra. ff. de seruitu. vrba. prędio. vide quod notatur in cap. cum &
persone de priuileg. in 6. Floria in l. circa. ff. de probatio. Cyn.
in l. solemnibus C. de fide instru. Et hæc de negatiua & proba-
tione negatiuę dicta sufficiant. Et per ista huic repetitę lectio-
ni colophonem addidimus. Finis.

REPETITIO

Hieronymi Verij in l. ex facto ff. de vulgari & pupillari substitutione.

SVMMARIVM.

1 *Substituẽdi verbum positum in lege vel priuilegio principis quam significationem habeat.*
2 *Substitutionem exemplarem iure Digestorum fieri non potuisse, nisi ex cõcessione principis, hodie posse citra concessionem.*
3 *Substitutio exemplaris potuitne fieri iure Digestorum filio furioso citra concessionem principis.*
4 *Dispositionem l. humanitatis C. de impube. & alijs substitu. extendi ad furiosos. & nu. 57.*
5 *Substitutio exemplaris an aliquo casu fieri posset iure Digestorum citra concessionem principis. & nu. 9. & 13.*
6 *Principem non posse supplere circa defectum naturæ.*
7 *Intellectus ad hanc l. ex facto. versicu. nam & si furioso ff. de vulg. & pupillari.*
8 *Mutum & surdum non ita esse intestabiles, quin possint a principe impetrare vt sibi testari liceat. & an id sit perpetuum nu. 18. & 22.*
10 *Mutus & surdus an differant a furioso, quod attinet ad testamenti factionem. & nu. 12.*
11 *Mutum & surdum natura non posse contractum inter viuos celebrare. & nu. 16.*
14 *Mutum posse contrahere matrimonium. & an id locum habeat in muto a natura, & in muto & surdo simul. nu. seq. & 17. & 20. & 21.*
19 *Intellectus ad l. surdi ff. de manumis. vindicta.*
23 *Substitutionem exemplarem filio factam censeri testamentum filij. & an tale testamentum rumpatur, si patre mortuo nascatur ei posthumus nepos ex filio.*
24 *Mater an excludatur per substitutionem exemplarem filio per patrem factam.*
25 *Princeps solet suum beneficium interpretari.*
26 *Interpretari eius est, cuius est concedere.*
27 *Rescriptum principis a quo interpretari debeat.*
28 *Statuta ab antianis confecta qui soleant interpretari. & nu. seq.*
30 *Statutorum conficiendorum causa electi, an finito eorum officio posit ea interpretari.*
31 *Statuta interpretari an posint successores eorum, qui ea statuta fecerant. & nu. 34.*
32 *Hæres quare non admittatur ad interpretandam sententiam defuncti.*
33 *Sententiam alicuius iudicis an & quando posit successor in officio interpretari. & num. 35.*
36 *Principis voluntatem in dubio præsumi talem, qualis de iure esse debet.*
37 *Dispositio emanans ob qualitatem aliquam, quæ tractum habet successiuum, an cesset cessante ea qualitate. & nu. 59.*
38 *Argumentum an valeat de substitutione pupillari ad exemplarem, & e contrario.*
39 *Argumentum valere de vno casu ad alium, vbi illi duo casus reperiuntur æquiparati, licet detur diuersitas inter eos. & an id sit perpetuũ nu. seq.*
41 *Substitutio pupillaris finitur pubertate.*
42 *Furiosum pupillo æquiparari.*
43 *Priuilegium cessare cessante causa priuilegij. atque inibi an hoc sit perpetuum. & nu. 58.*
44 *Beneficium principis ita interpretandum esse vt non contineat iniquitatem, nec ius tertij lędat.*
45 *Testandi liberam facultatem auferre homini sanę mentis iniquum est.*
46 *Statutum disponens quod mulier testari non posit sine consensu viri aut duorum propinquorum non valere. & nu. 48. & 50. & 52.*
47 *Statutum quòd voluntas captatoria valeat, an sit validum.*
49 *Statutum valere quòd mulier non posit legare.*
51 *Statutum auferens in totum mulieri facultatem testandi, valere.*

Substitu-

53 *Substitutionem exemplarem non minus extingui per superuenientiam liberorum, quam cessante causa ob quam fuisset facta.*
54 *Filiorum superuenientia extingui substitutionem exemplarem itẽ etiam pupillarem.*
55 *Paria esse, quod filius instituatur a patre, vel fiat ei heres ab intestato.*
56 *Exhæredandi verbum large sumptum ad eos etiam extendi, qui quomodocunque priuati sunt hæreditate.*
60 *Substitutio ita facta, instituo filium meum, & substituo Caium eidem filio meo pupillo, sit ne compendiosa an pupillaris.*
61 *Qualitatem adiectam orationi significantem regulariter secundum tempus verbi an sufficiat adesse tempore quo fit dispositio.*
62 *Lex continens iniquitatem per quam nemini damnum infertur seruari debet, aliter atque si per eam damnum alicui inferretur, & an id sit perpetuum, nu. 72.*
63 *Damnum quid sit.*
64 *Intellectus ad l. prospexit ff. qui & a quib. manu. & nu. seq. 67. & 68.*
66 *Delictorum detectionem multum a iure coadiuuari, vt puniri possint.*
69 *Iniquum aut durum videri non posse, quod summa ratione & æquitate subnixum est.*
70 *Lex dura an sit seruanda.*
71 *Principem posse ex cã remittere pœnam concernentẽ interesse priuatum.*
73 *Legitimatio naturalium filiorum facta per principem, an præiudicet filijs legitimis & naturalibus, an vero eis superuenientibus reuocetur, & numero 76. 79. 80. 84. 86. 88. 90. 93. 104. & 106.*
74 *Legitimationem filiorum tribus modis fieri posse.*
75 *Legitimationem factam per subsequens matrimonium non reuocari per superuenientiam liberorum.*
77 *Filij naturales quando possint per principem legitimari, & nu. 81.*
78 *Priuilegium concessum per principẽ extingui ex noua causa superueniente, & an id sit perpetuum, nu. 85.*
82 *Pater habens liberos ex legitimo matrimonio, quando possit petere a principe legitimationem filiorum naturalium.*
83 *Intellectus ad §. si quis vero, in versic. si vero solum, in authen. quibus modis natu. effic. legit.*
87 *Dispositionem testatoris habere in se tacitam conditionem, si filij non nascantur, quatenus verum sit.*
89 *Impediri multa ab initio ne fiant, quæ iam facta tenent.*
91 *Extinctum semel nunquam reuiniscere.*
92 *Intellectus ad l. nuper. C. de natu. libe. iuncto §. sancitum, in authen. quibus mod. nat. effic. legit.*
94 *Rescriptum principis gratiosum debere sic interpretari, vt minus, quam fieri potest, lædat ius commune.*
95 *Legitimatio filij naturalis facta per oblationem curiæ, an reuocetur per superuenientiam filiorum legitimorum & naturalium, & nu. 97.*
96 *Legitimatio, quæ fit per oblationem curiæ, est fortior, quam ea quæ fit per rescriptum principis.*
98 *Actus perfectus & consummatus licet deueniat ad eum casum, a quo incipere non potest, non tamen reuocatur.*
99 *Legitimatio naturalium impetrata a principe an censeatur reuocata per superuenientiam filiorum legitimorum & naturalium ex defectu voluntatis ipsius patris aut principis.*
100 *Adoptionem non reuocari per superuenientiam liberorum naturalium & legitimorum etiam quoad effectum succedendi. & nu. 105.*
101 *Donatio, legatum, & fideicõmissum quare reuocetur per superuenientiam liberorum, & nu. 103.*
102 *Filium naturalem tantum adoptari non posse, extraneum posse, & quæ sit huius ratio.*
107 *Substitutio exemplaris quare sic dicatur, & nu. 246.*
108 *Substitutio exemplaris quid sit.*
109 *Arrogator an & quatenus possit substituere exemplariter filio arrogato. & nu. 113.*
110 *Substĩtõ pupillaris facta impuberi arrogato, quare non extendatur ad bona ipsius pupilli arrogati, quæ habebat tempore arrogationis, & nu. 112.*
111 *Cautio de restituendis bonis pupilli quare potius interponitur, quando arrogatur pupillus quam quando adoptatur.*
114 *Substitutio exemplaris an & quatenus fieri possit filio adoptiuo tam ex parte patris naturalis, quã ex parte patris adoptiui. et nu. 118. & 115.*
115 *Miles an possit filio emancipato substituere pupillariter atque etiam pupillo recasuro in potestatem alterius, & nu. seq.*
117 *Intellectus ad l. cum filiusfamilias ff. de militari testa.*
119 *Adoptiuo filio an debeatur legitima in bonis adoptantis ex constitutione Diui Pij. & num. 121. & 123.*
120 *Substitutio exemplaris cui fieri possit. & nu. 423.*
122 *Adoptiuus filius an & quando habeat querelam contra testamentum patris adoptiui.*
124 *Arrogato filio quartam deberi in bonis arrogatoris, quare Diuus Pius constituerit.*
126 *Substitutio exemplaris facta per patrem filio furioso an extinguatur, si eum alteri in adoptionem det. & nu. 128.*
127 *Filiusfam. datus a patre alteri in adoptionem, sic tamen vt remaneat in potestate patris naturalis an mortuo patre naturali transeat in potestatem patris adoptiui.*
129 *Substitutio exemplaris adoptiuo filio per adoptiuum patrem facta an expiret per emancipationem.*
130 *Substitutio exemplaris facta filio a patre naturali an valeat, si is filius postea quam mortuo patre dedit se arrogandum alteri, effectus est sui iuris vel emancipatione vel morte, & quid si filius decesserit in familia arrogatoris eo arrogatore viuo. nu. seq. 132. 134. & 464.*
133 *Successionem ab intestato cessare quamdiu locum habet substitutio.*
135 *Solutionem factam ante tempus non liberare debitorem, vbi tempus adiectum est fauore creditoris.*
136 *Intellectus ad l. pater instituit. §. fin. ff. de cap. & postlimi. reuer.*
137 *Pater possit ne filio naturali illegitimo exemplariter substituere, & num. 140. 141. & 144.*
138 *Pater an & quando possit filio naturali tantum dare tutorem.*
139 *Legitimam non deberi filio naturali tantum.*
142 *Determinatio vna respiciens plures personas, debet eas pariformiter determinare, & quid si diuersa sit ratio determinandi, num. seq.*
145 *Matrem posse filio naturali tantum exemplariter substituere, & quid si mater sit illustris, nu. seq. 148. 150.*
147 *Filiorum species septem, & nu. 151. 154. & 157.*
149 *Filium a muliere illustri in concubinatu susceptum succedere matri vna cum legitimis, si extent, atq; etiam habere querelam contra testamentum matris.*
152 *Spurio seu vulgo quæsito an possit per patrem aut matrem substituĩ, & numero seq.*
155 *Substitutio exemplaris possit ne a patre aut matre fieri filijs incestuosis, seu natis ex reprobato coitu. & nu. seq.*
158 *Substitutio exemplaris an possit fieri patri furioso per filium. & nu. 165.*
159 *Intellectus ad l. si vero §. de viro ff. soluto matrimonio, & nu. seq.*
161 *Extensionem de vna persona ad aliam admitti, vbi sumus in fauorabilibus ex omni parte.*
162 *Testandi facultatem facilius concedi, quam contrahendi.*
163 *Minorem annis 25. non admitti nec ad tutelam, nec ad curam.*
164 *Ratio generalis ampliat dictum speciale, & an id sit perpetuum, numero 166. & 364.*
167 *Substitutio exemplaris vt valeat, an oporteat eum, cui fit, esse impuberẽ.*
168 *Impuberem posse filios suscipere.*
169 *Substitutio exemplaris facta cum præstitutione temporis an valeat, & an extinguatur post illud tempus.*
170 *Substitutio exemplaris possit ne fieri filio impuberi muto, vel mente capto, aut furioso. & nu. 172. 178 & 182.*
171 *Mater an possit exemplariter substituere filio impuberi mente capto.*
173 *Pupillus qua ratione prohibeatur testari. & num. 212. & 214.*
174 *Pupillus mente captus an vnico impedimento censeatur impeditus testari, an duobus, & nu. 177.*
175 *Substitutio exemplaris an fieri possit filio emancipato impuberi sanæ mentis, & nu. seq.*
179 *Substitutio exemplaris an possit a patre fieri filiof. pupillo mentecapto, & num. 183. 189. & 190.*
180 *Intellectus ad l. qui habet, ff. de tutelis, & num. 192. & 202.*
181 *Substitutio sit exemplaris an pupillaris in persona pupilli durante pupillari ætate, quid intersit.*
184 *Intellectus ad §. qua ratione instit. de pupill. substit. & nu. 186. & 187.*
185 *Implicatiuam particulam sui natura non implicare casum magis dubitabilem.*
188 *Argumentum non posse duci ab authoritate Iurisconsulti factũ narrantis.*
191 *Intellectus ad l. in testamento. C. de testam. milit.*
193 *Substitutio exemplaris facta impuberi quo iure valeat intra tempora pupillaris ætatis, & quo iure post illa tempora, & numero 197. 198. 199. 204.*
194 *Substitutio pupillaris sit expressa an tacita, quid intersit. & num. 196.*
195 *Substitutio pupillaris tacita quando excludat matrem.*
200 *Substitutio exemplaris facta a milite impuberi, an & quo iure valeat. & nume. sequen.*
203 *Tutoris datione magis prouideri pupillo, quam datione curatoris.*
205 *Substitutio pupillaris facta a patre filio emancipato, aut etiam facta a matre, an & quo iure possit valere. & nu. seq.*
207 *Intellectus ad l. Scæuola. ff. ad Trebellia.*
208 *Substitutio ita facta, instituo filium, & nepotem ex eo substituo, qualis censenda sit.*
209 *Substitutio filio mentecapto facta his verbis, quandocunq; decesserit, vel si decesserit intra. 25. annos, qualis sit.*
210 *Substitutio exemplaris requirat ne, vt is cui fit, sit in patris potestate, adhoc vt valeat. & num. 236.*
211 *Patria potestas quare requiratur in substitutione pupillari, non autem in exemplari. & num. 218. 219. 221.*
213 *Infantem æquiparari furioso.*
215 *Furiosum pati maiorem defectum natura, quam pupillum, cuius rei varia exempla vide sub. nu. 217.*
216 *Pupillum posse ex priuilegio principis testari.*
219 *Extraneum quemlibet posse vocari ex substitutione pupillari, non etiam ex substitutione exemplari & cur tam varie.*
220 *Mater quare non possit filio pupillariter substituere & nu. seq.*
222 *Mater transiens ad secunda vota an possit filio exemplariter substituere. & nu. 225. 228. 229. 230.*
223 *Matrem, quæ non petiit tutorem filio impuberi, excludi ab eius successione quatenus verum sit & quid si non petijt curatorem filio furioso. nu. seq.*

226 Patrem non ob id priuari facultate substituendi pupillariter fisco, quod ei in iuriam fecerit eum exhæredando.

227 Exhæredari non posse filios furiosos aut mentecaptos, alioquin testamentum rumpi non secus ac si præteriti essent, vide tamen disputationem in eam rem num. 280. vsque ad nu. 284.

231 Pater transiens ad secunda vota non propterea redditur suspectus circa personam filii.

232 Substitutio exemplaris a matre facta an irritetur per transitum ad secunda vota. & nu. seq. 234.

235 Testamentum ab homine sane mentis factum non iritari per superuenientem furorem.

237 Substitutio exemplaris possit ne ei fieri, qui post mortem testatoris recasurus est in potestatem alterius. & cuius temporis ratio in hac consideratione sit habenda nu. 240.

238 Substitutionem exemplarem furioso factam, qui ante furorem fuerat effectus intestabilis ratione delicti, non valere.

239 Substitutio exemplaris an & quando possit ei fieri, qui præter defectum sane mentis alia etiam ratione impeditur testari.

241 Substitutio exemplaris possit ne ei fieri, qui ratione delicti prohibetur testari. & nu. 244.

242 Substitutio exemplaris vt valeat, quo tempore necesse sit adesse defectum sane mentis, & nu. seq. 345.

245 Substituens alteri exemplariter an necesse sit quòd testamentum sibi faciat adhoc vt valeat substitutio. & nu. 247. & 500.

248 Miles an possit facere substitutionem exemplarem filio absq; eo quod testamentum sibi faciat. & an filio præterito vel exhæredato num. 250. 251. 256.

249 Substitutionem pupillarem posse fieri fieri filio exhæredato.

252 Relinquendi verbum an verificetur in eo quod tacite relinquitur. & num. sequen.

254 Substitutio pupillaris & exemplaris an conueniat, cum tractatur de substituendo ei filio, qui neque institutus est, neque exhæredatus & nume. sequen.

257 Miles potest facere accessorium sine suo principali.

258 Substitutionem exemplarem a milite factam valere, etiam rupto eius testamento, quomodocunq; rumpatur, & quid in pagano. nu. seq.

260 Substitutio exemplaris, quæ conseruatur rupto testamento patris per contratab. an conseruetur iure communi, an vero iure speciali.

261 Substitutio exemplaris an conseruetur per auth. ex causa. rupto testamento patris ex causa præteritionis vel exhæredationis.

262 Substitutio exemplaris facta in testamento imperfecto an valeat.

263 Substitutio exemplaris facta filio præterito an valeat

264 Substitutio exemplaris facta in codicillis an & quatenus valeat & num. seq. 267. 276. & 277.

266 Dispositio facta in codicillis inter liberos valet ne iure directo. & n. 269. 271. 273 275.

268 Substitutio quæ potest stare directo & per fideicommissum, in dubio stat directo.

270 Verba impropriari, vt deseruiant menti.

272 Intellectus ad l. filij C. fami. ercifcun.

274 Priuilegia concessa militi circa testamenta non continuo concedi patri disponenti inter liberos.

278 Substitutio exemplaris vt valeat, an sit necesse, vt is, cui sit, instituatur saltem in legitima. & nu. seq.

280 Furiosus an possit iure exhæredari & nu. seq. & 283. & 284.

282 Exhæredationem hodie non fieri, nisi causa inseratur & per hæredem probetur.

285 Substitutio exẽplaris an possit fieri filio exhæredato, & an ei, cui minus legitima relictũ est. n. seq. & 299. & 301. & 304. & 307. & 311. & 318.

287 Ius agendi ad supplementum legitimæ non esse subrogatum loco querelæ. atq; inibi quantum inter se differant. & nu. 108.

288 Supplementum legitime an fiat ipso iure, an ita demum si petatur. & nu. 290. & 294.

289 Falcidiam resecare legata ipso iure.

291 Conditionem, si voluerit, adiectam institutioni filij reijci tanquam grauamen.

292 Paria esse, quod aliquid re ipsa fiat, vel quòd lex ipso iure illud suppleat.

293 Legem generaliter loquentem non extendi ad casus speciales, atq; inibi an id sit perpetuum. & nu. 306.

295 Conditio, si voluerit, adiecta legitime an reijciatur. atq; inibi cuiusmodi conditiones reiciantur a legitima.

296 Substitutio vulgaris impedit transmissionem, & an reijciatur de legitima tanquam onus.

297 Substitutus filio in legitima an cogatur subire onus adiectum legitime.

298 Querela non præparata an & ad quos transmitti possit.

300 Legitime relinquende filijs necessitas qualis olim fuerit, & in quibus iure nouissimo immutata sit.

302 Substitutio pupillaris an & quando possit fieri pupillo exhæredato.

303 Omissionem formę non vitiare actum vbi lex vltra procedit supplendo defectum omittentis.

305 Intellectus ad l. humanitatis C. de impub. & alijs substit. & nu. 396.

309 Relationem debere fieri ad id, quod deciditur principaliter in lege, non ad id quod incidenter.

310 Testatoris mens censetur in dubio conformis dispositioni legis.

311 Supplementum legitime an petatur condictione ex lege, an vero actione ex testamento. & nu. 313. & 316.

312 Statutum quod testamenta mandentur executioni sicut diffinitiua sententia, non habere locum in iis, quæ petuntur per condictionem ex lege, licet petantur occasione testamenti.

314 Dispositio iuris exorbitans a iure communi loquens in casu vero non extẽditur ad casum fictum.

315 Dispositio loquens de relicto facto filio comprehendit id, quòd filius consequitur virtute supplementi.

317 Conditio ex lege quando detur.

319 Substitutio exẽplaris an nõ aliter valeat, quã si hæreditas adita sit ex testamẽto substituẽtis. & n. 321. & 322. & 324. & 329. & 331. & 332.

320 Intellectus ad l. fi. §. si autem perpetuo. & §. si autem in furore. C. de cur. fur. iuncto. §. extraneo. insti. de hære. quali. & differ.

323 Substitutionem pupillarem confirmari existentia suitatis.

325 Substitutionẽ exemplarẽ a milite factam valere, licet non sit adita hæreditas ex testamento militis.

326 Furiosum in potestate patris constitutum esse ei suum hæredem.

327 Substitutio exemplaris an confirmetur ex eo quòd curator furiosi adijt, vel petijt bonorum possessionem.

328 Intellectus ad l. cum hæres ff. ad Trebel.

330 Substitutio exemplaris continet tacitam vulgarem quemadmodum pupillaris. & nu. 415. & an id sit perpetuum. nu. 416.

333 Substitutio exemplaris an reperiatur tacita & expressa sicut in pupillari contingit.

334 Substitutio exemplaris tacita an contineatur sub vulgari expressa. & nu. 336. 338. 341. 344. & 346.

335 Specialia duo non concurrere circa idem. & an id sit perpetuum. nu. 337.

339 Fortunam aduersam non debere considerari, quatenus verum sit. & num. sequen.

342 Substitutio vulgaris filio furioso facta an semper duret, licet curator adeat nomine furiosi. & nu. seq.

347 Substitutus vulgariter filio furioso si est extraneus, an & quando possit dici tacite substitutus exemplariter.

348 Substitutio pupillaris expressa an contineat tacitam vulgarem. & nu. seq. & 351. 353.

350 Intellectus ad l. si fundum per fideicommissum ff. de lega. 1.

351 Substitutio pupillaris tempore limitata an eo tempore transacto contineat tacitam exemplarem. & nu. seq.

354 Substitutio pupillaris facta diuerso tempore a testamento patris licet non contineat vulgarem, continet tamen exemplarem. atq; inibi quę sit huius ratio.

355 Substitutio exemplaris tacita probata an reperiatur.

356 Substitutio exemplaris expressa generaliter & tacita specialiter an reperiatur.

357 Substitutio exemplaris possit ne reperiri partim tacita partim expressa. & num. 359. 360. 374.

358 Substitutionem esse partim expressam, partim tacitam, posse dupliciter cõsiderari.

361 Substitutio exemplaris posit ne hodie fieri muto & surdo vel furioso aut prodigo sine speciali concessione principis.

362 Extensionem ad casus similes permitti etiam in exorbitantibus, vbi dispositio est fauorabilis.

363 Dispositionem correctoriam & exorbitantem a regulis iuris extendi ad casum non expressum, qui comprehenditur sub ratione scripta in illa dispositione.

365 Extensionem de casu ad casum licitam esse in limitatorijs dispositionibus.

366 Lex loquens in vna persona locum habet in alia persona ei æquiparata.

367 Sententia quando dicatur continere expressum iuris errorem.

368 Intellectus ad l. si furiosi C. de nuptijs.

369 Prodigalitatem superuenientem non vitiare quod ante gestum fuerit.

370 Frenetico posit ne fieri exemplaris substitutio.

371 Fatuo an posit exemplariter substitui. atq; inibi an talis posit testari. num. seq. & 373.

374 Substitutio exemplaris furioso facta an sanato furore duret, si is, qui furiosus erat efficiatur surdus & mutus, aut prodigus.

375 Prodigus vt quis dicatur, requiritur, quod sit ei facta interdictio administrationis bonorum. atq; inibi quod ante interdictionem posit testari.

376 Substitutio facta in vnum casum quare trahatur ad alium.

377 Minor annis 10. qui ex forma statuti prohibetur testari, an posit fieri exemplaris substitutio.

378 Substitutio exemplaris an posit fieri posthumo sub conditione si mutus nascatur.

379 Substitui quis posit substitutione exemplari.

380 Substituens exemplariter filio furioso an posit filios eius ex causa exhæredare.

381 Substitutionem exemplarem faciens filio furioso non habenti filios an possit omnes eius fratres præterire. & cur diuersum hic statuatur quam in substitutione pupillari. nu. seq. 388.

383 Mater posit ne præteriri in substitutione exemplari a patre substituente. & an pater a matre & nu. seq. 389.

385 Legitime non derogat lex quantumcunq; generalis, nisi de ea specialiter mentionem faciat.

386 Intellectus ad l. fi. C. de institu. & substitu. sub condit. factis. & nu. seq.

Pater

390 *Pater substituens exemplariter filio mentecapto habenti plures filios, an possit vno ex eis substituto, cæteros præterire vel exhæredare sine causa, & numero 395. 397. & an possit omnes præterire vel exhæredare. nume. 398.*

391 *Filium non debere exhæredari ob factum patris.*

392 *Præteritionem filij iam nati fortius impedire validitatẽ testamenti, quam præteritionem filij nascituri.*

393 *Intellectus ad l. posthumus. in princ. ff. de iniusto rupto & irrito testa.*

394 *Filius patri mentecapto substitutus an & quando cogatur alere fratres præteritos.*

396 *Substituens filio mentecapto vnum ex filijs ipsius mentecapti cæteris exhæredatis, an debeat illum in totum substituere, an vero sufficiat, si illi legitimam relinquat.*

400 *Filij eius qui mente captus est, si & ipsi sint mente capti, an sint patri substituendi omnes, an vero sufficiat aliquot ex eis aut etiam vnum substituere, & nu. seq.*

402 *Argumentum a contrario sensu non valere, per quod resultat prauus intellectus.*

403 *Filium non esse exhæredandum vt ecclesia instituatur.*

404 *Substituens exemplariter filio mentecapto non habenti filios debet fratres eius substituere, atque inibi de cuiusmodi fratribus id sit intelligendum & nu. 406. 409. 410.*

405 *Fratrem ex vno latere coniunctum non habere querelam contra testamentum fratris, & nu. 407.*

408 *Querelam inofficiosi non competere fratribus aduersus substitutionem exemplarem fratri mentecapto factam, etiam si turpis persona sit substituta.*

411 *Substitutio exemplaris ab initio nulla ob id, quod non est substituta ea persona, quæ substitui debuit, an reconualescat sublata ea persona viuo testatore, vel viuo eo, cui substitutio facta est.*

412 *Pater vel mater faciẽtes substitutionem exemplarem filio furioso, an possint & debeant se ipsos substituere.*

413 *Substitutio exemplaris quibus verbis fiat.*

414 *Substitutio exemplaris an conueniat in effectu cum pupillari.*

417 *Substitutio compendiosa continet expresse vulgarem verbis generalibus.*

418 *Substitutus furioso exemplariter an si furiosus decedat viuo patre, admittatur ex tacita vulgari, & nu. seq.*

420 *Substitutio exemplaris an trahatur ad omnia bona tam patris quam filij, quemadmodum & pupillaris.*

421 *Substitutio facta furioso vel mentecapto in re certa particulari an trahatur ad omnia bona.*

422 *Substitutio exemplaris an excludat matrem sicut & pupillaris.*

424 *Substitutionem exemplarem non transmitti ad hæredes. & nu. 427.*

425 *Intellectus ad l. qui habebat. ff. de vulgar. & pupillar. substitu. & numero sequen.*

428 *Substitutis duobus exemplariter filio mentecapto, vno quidem a patre altero a matre, vter præferri debeat, vel an concurrent & nume. sequenti. vsque ad numerum 438. & rursus numero 443. 448. 453. 455. 456.*

433 *Pater vilis persona & dissipator bonorum an possit substituere exemplariter filio, & nu. 439. 440. & an pupillariter. nu. 441. & seq.*

444 *Substitutio exemplaris facta a matre filio furioso existenti in potestate patris an valeat. & nu. 446. 447. & 451. 452.*

445 *Reconualescere facilius quod ab initio valuit, quam quod ab initio fuit nullum.*

449 *Vterinum fratrem in successione fratris præferri alijs respectu bonorum maternorum, & an id sit perpetuum. nu. seq.*

454 *Tutor a matre filio datus an & quando sit a præside confirmandus.*

457 *Substitutionem pupillarem a patre naturali factam filio, quem in adoptionem dedit, irritari, si is filius in adoptiua familia constitutus decedat in pupillari ætate. & nu. seq.*

459 *Testamentum posterius quare tollat prius, & nu. seq.*

461 *Dispositionem duabus rationibus suffultam vna ex eis cessante sustineri ex altera.*

462 *Substitutionem exemplarem furioso factam extingui, si is furiosus dilucida interualla nactus fecerit testamentum, tam & si postea in furorem reincidat.*

463 *Arrogatum posse decedere cum duobus testamentis, & num. 489. 491. & cur secus in adoptiuo. nu. 492. & 493.*

465 *Substitutus exemplariter filio mentecapto a patre naturali quomodo succedat cum substituto a patre arrogatore, cui is mentecaptus arrogandum se dederat, & nu. 469. 471. & 474.*

466 *Intellectus ad l. si quis priore. ff. ad Trebellia.*

467 *Intellectus ad l. Scæuola. ff. ad Treb. & nu. seq.*

470 *Substitutio facta per patrem arrogatorem filio arrogato ad quæ bona extendatur, & nu. 473.*

472 *Institutum in re certa haberi loco legatarij, quatenus verum sit.*

475 *Testamentum effectum irritum per capitis diminutionem, nempe per arrogationem, qua ratione possit reconualescere, & numero 481. 486. 488. 490.*

476 *Testamentum ab eo factum qui postea alteri se arrogandum dat, an censeatur reuocatum tacita voluntate illius, & nu. 479.*

477 *Miles potest sola voluntate testamentum confirmare, aut etiam reuocare.*

478 *Militis testamentum non infirmari eo solo, quod se postea arrogandum alteri dedit.*

480 *Intellectus ad §. non tamen insti. quib. mod. test. infirmen.*

483 *Intellectus ad l. causa cognita. ff. de vulgari & pupillari, & numero sequenti. 484.*

485 *Actiones vtiles quæri per magistratum non etiam directas.*

487 *Intellectus ad l. posthumus. vers. idem & circa. ff. de iniust. rupto & irrito. testam.*

494 *Ius accrescendi an habeat locum inter substitutos exemplariter filio a patre & matre, & nu. 496.*

495 *Ius accrescendi qua ratione fuerit inductum.*

497 *Substitutus exemplariter ab auo an præferatur substituto a matre, an è contrario. & nu. 499.*

498 *Mater quæ obstante patria potestate nõ potest sibi testari, an possit filio mentecapto exemplariter substituere.*

501 *Auus maternus an possit exemplariter nepoti substituere, matre in medio existente, & nu. seq. & quid in auo paterno patre in medio existente. num. 503.*

504 *Auus maternus an nepoti, cuius pater superest, possit exemplariter substituere, & an auus paternus matre superstite.*

505 *Substitutio exemplaris quibus modis finiatur.*

506 *Substitutio exemplaris facta furioso, qui postea effectus est sanæ mentis, deinde in furorem relapsus est an maneat firma & numero 508. 509. 512. 513.*

507 *Cessare, & extingui, diuersa esse.*

510 *Extinctum semel non posse iure ciuili reconualescere.*

511 *Substitutionem pupillarem extincta ob id, quod filius effectus sit sui iuris, reconualescere, si reincidat in potestatem patris.*

514 *Substitutio exemplaris an tollatur, si furiosus faciat sibi testamentum eo modo, quilibet sane mentis faceret.*

515 *Substitutio exemplaris facta mentecapto an rumpatur natiuitate filiorum ipsi mentecapto superuenientium, nu. seq.*

517 *Substitutio exemplaris rumpatur ne natiuitate filij naturalis illegitimi, & nu. seq. & 520. 522. 523. 525.*

519 *Conditio, si sine liberis, adijciatur ab homine, an a lege, quid intersit.*

521 *Lex loquens de filiis an habeat locum in filiis naturalibus illegitimis.*

524 *Intellectus ad l. hæredibus. §. fi. ff. ad Trebell.*

526 *Substitutio exemplaris rupta natiuitate filij præteriti, an reconualescat, si is filius moriatur viuo patre furioso, cui talis substitutio facta erat.*

527 *Substitutio exemplaris an rumpatur si fratre nasciturus sit præteritus, qui postea nascatur.*

528 *Substitutionem exemplarem extingui ex defectu eius, cui est facta.*

EX facto. Bart. hic ponit quartam suam suam repetitionem. in qua examinat materiã exemplaris substitutionis quæ est multum subtilis, vt infra videbitis, & istud principium vsque ad §. item quæro. secundum Bartol. diuiditur in quatuor partes principales. primo ponit thema & quæstionem. secundo ponit quædam præambula ad determinationẽ quæstionis. tertio ponitur quæstionis determinatio quarta determinat nouam quæstionem dependentem ex præmissis. secũda ibi, respondi beneficia. tertia ibi, igitur agnatione. quarta ibi, nec interest. Secunda pars secundum eum subdiuiditur in quinque partes. Primo præmittit vnum ad sui excusationem. Secundo dicit talem substitutionem euanescere impedimento cessante, quod probat ex verbis rescripti. Tertio illud probat per similitudinem impuberis. Quarto illud probat per similitudinem furiosi. Quinto hoc probat per deductionem ab absurdo. secunda ibi, verum. tertia ibi, vt quemadmodum. quarta ibi, nam & furiosi. quinta ibi, & cum iniquum. ita etiam diuidunt Areti. dom. Alexand. & Ias. hic. sed Paul. de Cast. aliter diuidit, diuidendo in tres partes. Quia primo ponitur thema, & quæstio vsque ibi respondit. In secunda antequam respondeat, altius exordiendo materiam, præmittit quædam ad euidentiam vsq; ibi, igitur. Tertio soluit quæstionem, adducendo etiam rationes solutionis. Similiter secũda pars subdiuiditur, quia primo ponit vnum dictum vsq; ibi, vt quemadmodum, postea illud probat per duo similia, & per deductionem ab absurdo, & vt inquit ipse, partes patent de se, & est iste tex. multum notabilis, & ad multa al-
1 legatur. figura casum vt hic per Bartol. † Nota primo secundum Aretin. hic, quod verbum, substituo, positum in lege vel priuilegio principis, non importat nisi substitutionem directã, vt probat iste tex. in verbo, substituere. iuncta gloss. in verbo, liceret. & ratio est secundũ eum, quia si significaret substitutionem fideicommissariam, redderetur superfluum principis priuilegium. nam frustra princeps ex priuilegio concederet, vt per fideicommissum pater filio suo muto posset substituere, cum hoc poterat de iure communi, quia poterit omnibus, & ab omnibus, sicut vulgaris, prout fuit dictum supra eodem in l. prima. in prima quæstione, sed vbicunque beneficium principis non redderetur superfluum, tunc verbum substituo refertur ad vtranque, ex quo est verbum commune, secũdum Bart. in l. cen-

in l. centurio. vl. in charta. & ibi fuit visum, supra eodem. Sed
aduerte vltra Aretin. quia dici potest quod licet ratio sua sit
satis bona, tamen potest alia assignari quia si verbum, substi-
tuo, est verbum commune, certe debet intelligi in dubio in
potiori significato, vt in l. 1. supra si ager. vec. vel emphy. pet.
vnde potius significatũ est, vt importet substitutionem dire-
2 ctam potius, quam obliquam.† Secundo noto ex hoc text. se-
cundum docto. hic, quod secundum ista tempora non pote-
rat fieri exemplaris substitutio, nisi impetraretur a principe.
patet, quia si potuisset fieri, frustra a principe fuisset impetra-
tum, vt in l. prima. C. de thesau. libr. 10. & in l. 1. in fi. infra ad
Municipa. gloss. hic in verbo, liceret. & Barto. hic in prima op-
po. & hoc videtur sequi Raph. Cuman. hic & in rub. supra eo-
dem. & ibi Alexand. & Moder. Senen. & Aretin. hic. hodie ve-
ro secundum Bar. bene potest fieri absque eo, quod a principe
impetretur, vt l. humanitatis. C. eod. & insti. de pup. substi. in §.
1. subdit tamen Bart. quod quidam dicunt quod adhuc hodie
in terminis nostræ legis non posset fieri hæc substitutio nisi a
principe impetraretur. quoniam d. l. humanitatis. & d. §. 1. lo-
quuntur in mentecaptis, & non in aliter impedito testari. vnde
dicunt ipsi quod non debet extendi ad alios casus. sed hæc opi-
nio non placet Bartol. & merito, vt infra videbimus. sed circa
3 hoc notabile cotingit pulchra dubitatio, † an isto iure filio fu-
rioso possit fieri hæc substitutio sine impetratione principis
Bartol. hic in prima oppo. licet expresse non dicat, videtur in-
nuere, quod etiam filio furioso nõ possit isto iure fieri sine im-
petratione principis, sed bene hodie per d. l. humanitatis. nam
vult ipse, quod d. l. humanitatis loquatur in mentecapto. ta-
men ad vnumquemque impeditum testari, alio tamen defe-
ctu quam defectu ætatis, extẽdatur. & sic aperte sentit, quod d.
l. humanitatis. loquatur etiam in furioso, & quod hodie sit in-
ductum, qđ sine impetratione principis possit fieri ista substi-
tutio a patre. ergo vult, quod tempore huius legis non poterat
fieri hęc substitutio filio furioso sine principis rescripto. & p
hac opi. facit tex. noster in versi. etenim iniquum. vbi loqui vi-
detur de beneficio principis. quod patet, & ille versiculus de-
bet referri, quando pater pro filio furioso testatur. quia in pro-
ximis præcedentibus versi. vbi locutus est de furioso, & patet
etiam in d. versic. etenim. in verbo, sanę mentis. per quæ verba
clare innuitur, quod loquitur in furioso, & quod iste versic. et-
enim. loquatur etiam in furioso, tenent hic Raph. Cum. & d.
Alex. & communiter scribẽtes. & tamen dicit hic, quod bene-
ficium principis fieret iniquum. & Bartol hic sentit, qđ hodie.
dicta. l. humanitatis. inducat de nouo, quod nõ requiratur im-
4 petratio a principe & nulli dubium est, † qđ illa. l. humanitatis.
vt infra dicetur, loquitur etiam in furioso, vt patet in l. fin. §. 1.
C. de cura. furi. præterea esto quod non loquatur in filio furio-
so, tamen loquitur in mentecapto, ergo idem dici debet in fu-
rioso per glos. notabi. in verbo, furiosi. in §. item furiosi. instit.
quib. non est permissum facere testamentum. quæ vult, qđ li-
cet d. §. item furiosi. loquatur in furioso, tamẽ per eandẽ ratio-
nem extendatur ad mentecaptum. & ibi etiam alias dixi. & pro
hoc facit, quod volunt Iason. & alij docto. in l. furiosum. C. de
testa. qui volunt, quod illa lex loquatur in furioso, & extendi
debet ad mentecaptum vt ibi per eos. Præterea hoc patet,
quia mentecaptus isto iure ita erat intestabilis, sicut furiosus,
vt in l. in aduersa. supra de testa. ergo cum dicta l. humanitatis.
loquatur in mentecapto, debet etiam habere locum in furio-
so. & sic sentit, quod in furioso isto iure non poterat fieri exẽ-
plaris sine rescripto principis, cum istud hodie videatur nobis
concessum per dictam. l. humanitatis. & hanc opinionem se-
quuntur hic Rapha. Cuma. & dominus Alexander. in secun-
da columna. licet referat Imol. nihil clare firmantem alij non
5 tangunt. † Sed aduerte, quia forte non male posset dici, quod
immo isto iure possit fieri exemplaris substitutio aliquo casu
etiam sine principis rescripto, & sic quod l. humanitatis. non
inducat hoc de nouo & quod hoc sit verum, probatur, quia
non videtur esse aliqua ratio differentię inter pupillum & fu-
riosum. quia eodem modo pupillus & furiosus sunt intestabi-
les, scilicet propter defectum mentis. imò fortius iste defectus
est in furioso, q̃ sit in pupillo. quia videmus, qđ olim pupillus
maxime doli capax, si erat miles poterat testari, vt l. fi. C. de test.
mil. & furiosus vel mẽtecaptus non poterant testari. quinimo
ex dispensatione principis non potuisset furiosus cõdere testa-
6 mentũ † qm̃ circa defectũ mentis & sic naturę non põt prin-
ceps supplere vt declarat Bart. in l. si quęramus. supra de testa-
men. & ibi Are. & alij docto. maxime do. Alex. in d. l. fina. vnde
qua ratione pupillaris olim poterat fieri absq; eo, qđ impetra-
retur a principe, ita etiam ista exemplaris in casu isto possit fie-
ri sine impetratione principis & de iure communi, cum om-
nino iste furiosus sit intestabilis & pro hac opi. facit iste text. in
versi. nam & si furioso. vbi videtur iurisconsultus æquiparare
substitutionem factam pupillo & factam furioso, & illa duo
inducit iurisconsultus ad probandum dictum suum. nam di-
xerat, quòd principis rescriptum debet intelligi, quod conces-
sisset patri pro muto substituere, donec durat mutitas & inua-
letudo. quemadmodum si sit pupillaris substitutio, durat du-
rante pupillari ętate, & exemplaris facta furioso durante furo-
re. & quãdo loquitur de exemplari facta furioso, non dicit, qđ
fuerit a principe hoc impetratum, licet intelligant hoc modo
istum textum Rapha. Cuma. & Alex. quia dico, qđ ita intelli-
gere diuinatio quędam videtur. pręterea non dixisset hoc mo-
do, sed dixisset, quemadmodum rescriptum principis patri
concedens vt pro furioso possit substituere durante furore,
7 vel similibus verbis. † pręterea si dictus versi. nam & si furioso
intelligeretur prout præfati doctores intelligunt, non proba-
ret per similitudinem, sed potius per identitatem casus, & ta-
men ibi demõstrat, & per similitudinem probat quod dixerat.
& similitudo stat circa extinctionem substitutionis, non circa
productionem in esse, idest quod quemadmodũ cessante mu-
titate in muto cessat ista substitutio, ita in furioso cessante fu-
rore extinguitur, & è contra, nõ autem ponitur similitudo qđ
quemadmodum in substitutione facta muto requiritur re-
scriptum, ita etiam sit in substitutione facta furioso. & versicul.
postea sequens dum subdit, etenim iniquum &c. non refertur
ad furiosum neque ad pupillum, de quibus proxime præcedẽ-
ti dixerat, sed refertur ad substitutionem factam muto. quia
intentio iurisconsulti est probare intentionem suam interpre-
tando rescriptum principis & per similitudinem & per ratio-
nem. item probauit per duas similitudines, nunc probat ratio-
ne per deductionem ab absurdo, dicens, quod in casu nostro si
aliud diceremus, fieret iniquum rescriptum principis. Nec ob-
stat, dum in dicto versic. dicit, homini sanę mentis quia debet
similiter referri ad mutum, non autem ad furiosum, Nam su-
pra mutum durante isto impedimento appellat valetudinariũ,
vt patet ibi. quatenus in eadem valetudine perseuerasset. vnde
non mirum, si cessante impedimento nunc illum esse sanę
mentis appellet. & quod versicul. nam & si furioso. debeat in-
telligi sine principis rescripto, patet ibi, dum dicit, ita princeps
imitatus &c. certe si exemplaris facta furioso nõ potuisset fie-
ri sine rescripto principis, non dixisset imitatus, sed constituit.
vnde ex hoc datur intelligi, quod poterat fieri in furioso sine
rescripto principis. nisi dicamus, quod illa verba, ita prin-
ceps &c. referantur ad id, quod dixerat supra de pupillo, non
autem ad id, quod dicit infra de furioso, tunc de necessitate nõ
probaret id, quod dixi. cogita tamen. Ex pręmissis satis videtur
concludendum, quod iste tex. innuit, quod furioso poterat fie-
ri exemplaris sine rescripto principis. & idem dico in mente-
capto per dicta supra. nec obstat qđ dicitur in l. nostra. in prin-
cip. quia loquitur in muto, quo casu bene fateor, quod erat ne-
8 cesse isto iure quod a principe impetraretur. & ratio est, † quia
licet mutus & surdus esset intestabilis, vt l. filiusfami. §. de testa.
& notant doct. in l. furiosum. C. de testa. & in l. discretis. C. qui
testa. face. poss. tamen non erat intestabilis quominus ex impe-
tratione principis posset testari, vt l. qui in potestate. §. fin. cum
l. seq. supra de testa. vnde isto casu bene erat necessarium re-
scriptum principis. quia concedendo patri, vt pro muto possit
testari, non concedit ipsi muto vt ipse possit condere testamẽ-
tum. quod secus esset, si ipse pater posset facere testamentum
9 pro ipso muto sine rescripto principis. Præterea † sine rescri-
pto principis quod non possit, in muto probatur ratione, nam
exemplaris est inducta ad prouisionem ipsius filij, sicut pu-
pillaris. vt instit. de pub. substi. in §. 1. vnde isto casu nõ esset ne-
cessaria prouisio patris, quia ipse mutus posset sibi prouidere
impetrando a principe, vt in l. si mutus supra de testa. sed quã-
do pater impetrat a principe, bene est necessaria prouisio ip-
sius patris. nam per se (vt clarum est) filius non potest testari.
non ex impetratione principis, quoniam istud princeps non
concedet, ex quo patri concessit. quæ ratio in furioso cessat &
etiam in mentecapto. quia furiosus & mentecaptus etiam si
a principe impetraret, non posset condere testamentum, quo-
niam princeps non potest isto casu supplere defectum mentis,
vt declarat Barto. & communiter sequuntur docto. in l. si quæ-
ramus. supra de testa. & domi. Alexand. & alij in l. fina. C. de
mili. testamen. vnde semper est necessaria prouisio patris, ni-
mirum si potest substituere sine rescripto principis. & istud
puto verius, licet Imol. hic de hoc dubitet. Et ex hoc infero,
quod per l. humanitatis. & per dictum. §. qua ratione. non est
de nouo inductum, quod pater possit sine rescripto princi-
pis pro filio suo pubere impedito accidtaliẽ defectu testari, fa-
cere testamentum, licet aliqua induxerit de nouo, quæ ante
non erant, vt puta, quod mater possit istam substitutionem fa-
cere, item quod debeant certæ personæ substitui item quod
debeat fieri filio instituto saltim in legitima, & sic non potest
fieri filio exhæredato, vt dicta. l. humanitatis. & infra dicetur.
quæ omnia non erant necessaria iure digestorum. non autem
per dictã. l. humanitatis. & per dictũ. §. qua ratione inducitur
de nouo, quod possit fieri sine rescripto principis. Sed istud
videtur

videtur contra dictum. l. humanitatis. in verbo indulgemus, &
contra dictũ. §. qua ratione, in verbo, excitati, ex quibus ver-
bis videtur innuere, quod ipse de nouo indulget & introducit
quod parentes possint substituere ad exemplum pupillaris. er
go innuit, quod ante illa iura non poterant nisi ex priuilegio
impetrato, sed dic, quod in dicto. §. qua ratione Iustinianus
excitatur hoc concedere omnibus parentibus, id est tam patri
quam matri, & similiter in dicta. l. humanitatis, indulget om-
nibus parentibus Iustinianus, quod non erat antea indultum,
non autem indulget, quod pater possit sine rescripto princi-
pis, vel possumus dicere, quod licet illa iura loquantur solum
in mentecapto, habeant etiam locum in muto & in alijs de-
scendentibus, alio defectu quam defectu ætatis impeditis te-
stari, prout infra dicam, vnde cum habeat locum in muto, tũc
ad ipsum bene possumus dicere, quòd illa iura inducant, quòd
sine principis rescripto fieri possit, cum isto casu isto iure non
posset, vt hic, & intellige quod dicta. l. humanitatis, concedat
patri testari pro filio muto in casu, quo ipse non potest testa-
ri, qui casus habentur in l. discretis. C. qui testamen. facere pos.
10 Sed aduerte, † quod immo opinio. Imol. siue nostra, quæ ha-
bet vt sit differentia inter mutum & furiosum, non sit vera,
quoniam si est mutus & surdus a natura isto casu nullo modo
etiam cum impetratione principis potest condere testamen-
tum secundum Pau. de Cast. in d. l. qui in potestate. in fi. & sic
isto casu penitus æquiparatur furioso, prout sentit Aret. in l. si
mutus. in 1. col. supra. de testamen. & ibi Rapha. Cuma. Ias. &
Paul. de Cast. in dicta l. discretis licet Cyn. & Ludo. de Ro. &
11 domi. Alexan. ibi in 2. col. teneant contrarium, & male † quin-
imo mutus & surdus a natura non potest contractum inter vi
uos celebrare, vt patet in dicta l. discretis, & ibi Iason. in tertia
col. vbi plura allegat, si ergo mutus a natura non potest testa-
ri etiam cum dispensatione principis, ergo videtur cessare ra-
tio differentiæ supra assignata inter mutum & furiosum, vnde
cum non sit aliqua diuersitatis ratio, qua ratione innuit iste
text. quod requiratur impetratio principis in muto, ita sit in
12 furioso. † Sed huic rationi saluando dictam nostram opinionẽ
possumus respõdere, quòd immo nõ sit eadem ratio in muto
& surdo simul a natura & in furioso, quia furiosus nullo mo-
do, etiam si impetret a principe, potest testari, tamẽ si est mu-
tus & surdus a natura, & a principe impetret, potest testari,
prout tenet dom. Alex. & quamplures alij in dicta. l. discretis.
per tex. in l. 4. infra de mili. test. & per tex. in §. quinimo. iuncta
glo. & Io. Fab. insti. de mili. testa. & sic quod opi. supra relata,
quæ vult, ꝙ etiam cum impetratione principis non possit te-
stari, non sit vera, & tunc bene procedet dicta nostra opin. vel
possumus dicere, dato quod illa opin. quæ vult, cum impetra-
tione principis mutum & surdum simul a natura nõ posse te-
stari, sit vera, tamen adhuc non obstat opin. nostræ, quoniam
iste text. loquitur in muto tantum, siue esset ex accidenti, siue
esset a natura, licet hoc raro contingat, ꝙ detur mutus a natu-
ra, quin sit surdus, vt l. discretis, & tunc siue sciat scribere, siuę
non, isto iure non poterat testari, nisi impetraret a principe,
prout declarat Paul. de Cast. in d. l. qui in potestate. §. 1. & do-
ctores in dicta. l. discretis, & hoc videtur in indiuiduo proba-
re, dicta. l. qui in potestate. §. primo. in verbo non possunt, & sic
vtitur numero plurali, ex quo datur intelligi, quòd loquitur,
quando ista vitia erant discreta, & concurrebant in diuersis
personis, & ita intelligitur dicta. l. si mutus & surdus, quæ ve-
nit continuatiue ad dictum. §. primũ, dicta. l. qui in potestate,
& patet dictionem alternatiuam (aut) de cuius natura est vnũ
requirere, vt in l. si hæredi plures, infra titulo primo, vnde iste
textus loquitur in muto tantum, tunc ipse non poterat testari
nisi impetraret a principe, & quòd ista lex loquatur in muto
tantum, patet, quia si esset mutus & surdus a natura simul nõ
posset contrahere matrimonium secundum Iason. & quam-
plures alios & magis communiter doctores in d. l. discretis. in
3. colum. per tex. in c. cum apud. extra de spons. & ibi ita tenet
gl. & tamen hic tex. dicit, ꝙ duxit vxorem, ergo poterat cõtra-
here matrimonium, prout infra dicam, & sic patet ꝙ supradi-
13 cta ratio non facit contra nostram opinionem. † Sed aduerte,
quia adhuc ista nostra opinio videtur dubia, quoniam funda-
tur, ꝙ ideo in muto requirebatur, ꝙ interueniret rescriptum
principis, quia non erat omnino intestabilis, cum si impetras-
set a principe, potuisset testari, vt dictum est, quæ ratio cessat in
furioso, nam si vera esset ista ratio, sequeretur, ꝙ etiam pupil-
laris nõ posset fieri a patre pro pupillo doli capace & proximo
pubertati, quia iste non est omnino intestabilis, cum potuis-
set impetrare a principe, & condere testamentum, vt in l. fina.
C. de testamen. mili. & ibi notat dom. Alexan. Ias. & alij & de-
clarat Bart. & Areti. & alij in l. si quæramus. sup. de testa. Idem
Areti. in dicta. l. si mutus aut surdus, in secunda col. & tamen
hoc est falsum, quia a patre sine aliquo rescripto principis po-
test fieri, vt clarum est, etiam si fiat pupillo proximo puberta-
ti. l. in pupillari. ff. eodem, & in §. masculo, institu. de pupilla-
ri substitutione. & dixi plene in l. secunda. in vltima quæstione
supra eodem ergo non videtur esse illa ratio, quam supra assi-
gnaui, quare in casu nostro requiritur impetratio principis, sed
quia isto iure nemini permittebatur, nisi impetraretur a princi
pe, prout dicebat domi. Alexand. in rubrica. supra eodem. Sed
respondeo, quod licet istud posset euenire, videlicet quod per
impetrationem principis posset pupillus condere testamentũ,
tamen istud non est in consideratione per legem, quemadmo
dum est in muto vt dicta. l. si mutus. & ratio est, quia dato quod
princeps hoc possit condere, tamen non est verisimile, quod
cõcedat quemadmodum in muto ſpubere & ratio est, quia im
pubes non videtur habere stabile iudicium, prout videtur te-
xtus. in §. præterea. instit. quibus nõ est permissum facere testa-
men. coniuncta dicta. l. fina. C. de testa. & declarat Aretin. in di
cta. l. si mutus aut surdus. vnde non mirum si lex concessit sine
aliqua impetratione principis, quod pater posset facere pupilla
rem substitutionẽ. quę ratio cessat in casu nostro. & sic de sub-
tilitate iuris verior videt opinio, quod furioso & mente capto
& muto & surdo simul a natura isto iure possit fieri exempla-
ris sine rescripto principis. & sic sumus expediti de isto secun-
14 do notabili. † Tertio nota ex hoc text. ibi mutus duxit vxorem.
quod mutus potest contrahere matrimonium. concordat te-
xtus in l. mutus. supra de iure dotium. & in capitulo cum apud.
extra de sponsa. & ibi plene per canonistas. & ratio est, quare
matrimonium potest contrahere, quia edictum de matrimo-
nio contrahendo est, prohibitorium, vt dicto capitulo cum
apud adeo quod illis censetur permissum, quibus non est pro-
hibitum vt in l. prima supra de testa. & sic licet alias in matri-
monio requirantur verba, alias non valeat, vt in c. tuę. extra di-
sponsa. & ibi notatur, tamen istud est verum in valente loqui e
ita voluit glos. notabilis in l. cum notissimi. C. de præscriptio.
triginta annorum. & Bartol. in l. nuptias. infra de regulis iuris.
& Bald. in l. ad recognoscẽdum. C. de ingenu. manumis. & Io.
And. in c. primo de desponsa. impuber. in sexto in nouella. &
Imo. in c. illud. extra de præscriptio. Paulus de Castro dominus
Alexand. Aretin. & Ias. hic & ideo dicta. l. nuptias. & l. cui fue-
rit. infra de conditio. & demonstratio. quę dicunt quod solo cõ
sensu nuptię celebrantur non excludunt verba, sed excludunt
concubitum, secundum Aretin. hic, &, patet in dictis legis, sed
an ad substantiam matrimonij sint necessaria verba est maxi-
ma controuersia inter canonistas de quo hic per Aretinum in
15 tertio notabili. † Sed hic pulchre contingit dubitare, nunquid
illud, quod dicit hic tex. & alia iura supra, qđ mutus possit cõ-
trahere matrimonium habeat locum in muto ex accidenti, &
in muto a natura. Item an in muto & surdo simul a natura vel
ex accidenti. quod docto. hic non tangunt. tu vero dicas sic, si
sumus in muto tantum, prout videtur loqui hic tex. & tunc si-
ue sit mutus tantum a natura, siue ex accidenti, licet raro repe-
riantur mutus a natura quin sit etiam surdus, vt l. discretis. C.
qui testamen. facere possunt. tunc si scit scribere, indubitanter
poterit contrahere matrimonium, quia poterit scriptura ipsa
declarare consensum suum. vt argumẽ. dictę. l. discretis. & not.
gl. in verbo volente in l. seruo inuito. §. si pupillo infra ad Tre
bellianum. si vero nescit scribere, tunc etiam puto, quod pote-
rit contrahere matrimonium per iura quæ specialiter dicunt
mutum posse contrahere matimonium, vt. l. mutum supra de
iure dotium. quæ loquitur in muto tantum, vt ibi patet. vnde
isto casu per signa poterit declarare voluntatem suam, per ea
quæ vult Barto. & scribentes in l. mutum infra de acquiren. hæ
reditate. & Paulus de Castro in l. item quia supra de pactis. &
sentit glossa in dicta. l. seruo inuito. in §. si pupillo. & text. in di-
cto. c. cum apud. in fi. si vero sumus in muto & surdo simul, &
tunc aut sumus in muto & surdo simul a natura, & tunc varia
est opinio. nam quidam. quos referunt Iaso. & domi. Alexand.
dicunt, quod potest contrahere matrimonium. & primo pro-
batur, quia mutus & surdus a natura si est miles, potest facere
testamentũ. & ibi glos. & plenius Ioan. Fab. & in l. iure militari.
infra de militari testamẽto. & ibi Bal. & Ange. dominus Alex.
& communiter docto. in dicta. l. discretis. si ergo miles potest
facere testamentum, quia ipse potest nutu testari, licet nõ pos-
sit paganus, vt. l. iubemus. C. de testamentis. ergo eodem mo-
do dicamus quod mutus & surdus simul a natura possit con-
trahere matrimonium, cum istud nutu possit contrahi, secun-
dum Paul. de Castro in l. item quia supra de pactis. & videtur
tex. in dicto. c. cum apud. in fine. secundo pro hac parte facit di-
ctum. c. cum apud. in ratione sui nam assignat rationem, quare
mutus & surdus possunt contrahere matrimonium, quia edi-
ctum de matrimonio contrahendo est prohibitorium, ergo
quibus non est prohibitum, censetur permissum, vt. l. prima.
supra de testib. & in l. nec non. §. quod eis supra ex quibus cau-
sis maio. sed muto & surdo simul a natura non repetitur pro-
hibitũ posse contrahere matrimonium, ergo &c. ad hoc acce-
dat authoritas Pau. de Cas. in l. qui in potestate. in §. primo. sup.
de testamen. & in dicta. l. item quia. qui simpliciter vult, quod
mutus

mutus & surdus simul possit contractus inter viuos celebrare.
& hãc opinionem sequitur reuerẽdus Præpositus sancti Ambrosij, qui nunc Cardinalis Alexandrinus nuncupatur in d.c. cum apud. in tertia colum. vbi dicit hanc opinionem esse communem, & adducit dictũ capitulum, cum apud, in verbo, mutus & surdus an possit alicui matrimonialiter copulari, vnde cum vtatur numero singulari, patet, quod loquitur de eo, qui
26 habet vtrunque vitium. Sed ego puto contrarium† quod imò non poterit contrahere matrimonium nec alium cõtractum inter viuos celebrare, & hoc probatur per dictam l. discretis, & ibi notat Ias. in quarta colum. vbi vult ille tex. quod non potest per vindictam dare libertatem, & sic manumittere inter viuos tunc si non potest inter viuos dare libertatem, & sic celebrare contractum pium, qui contractus est facti l. consilio. §. finali. supra de curatore furiosi. minus debet posse celebrare matrimonium, licet sit contractus pius, quia contrahere matrimonium non sonat simpliciter in factum, sed etiam in ius, prout est vinculum matrimonij, vt notant Bald. Angel. Ias. in dicta l. discretis, & Hostien. & Cardinalis Alexandrinus in capit. cum apud, in tertia colum. extra de sponsa. præterea, est maioris præiudicij contrahere matrimonium, cum perpetuo ligatur, quam cõtrahere donationem, etiam si in contractu veniret impositio libertatis, etiam istum contractum non potest facere, vt dixi, & quod non possit donare probat gloss. in l. qui id quod §. mutus. inf. de donatio. per illum text. qui bene probat, vt infra dicam, & tenent communiter docto. quicquid dicat Baldus in l. iure militari, & Paul. de Castro in dicta l. discretis, in fine secundæ colum. nec ad hoc obstat, quod vult dominus Alexand. in dicta l. discretis, videlicet quod prohibitio, de qua ibi, est iuris ciuilis, sed in casu nostro sumus in spiritualibus, quo casu debet attendi prohibitio iuris canonici & non iuris ciuilis, sed de iure canonico non videtur esse prohibitum hoc, sed potius permissum, vt dicto capitulo cum apud, ergo & cęt. quia ista ratio non valet, quoniam, vt infra subdã, dicitur etiam hoc prohibi-
27 tum de iure canonico, † & pro hac opinione, quod mutus & surdus a natura non possint cõtrahere matrimonium, facit, nã mutus & surdus a natura nihil intelligit, vt in l. seruo inuito §. si pupillo. in fin. infra ad Trebellia. facit, quod voluit Ioan. Fab. in dicto §. quinimò, & quod voluit Barto. in l. prima. inf. de verborum obligatio. qui volunt, quod æquiparentur pupillo. licet idem Barto. in l. more inf. de acquirenda hæreditate, & in alijs locis de quibus ibi per dominum Alexand. velit ipsum ęquiparari potius minori vigintiquinque annis, quia Bartol. in dictis locis loquitur in muto tantum, vt patet per dictam l. more. vel loquitur in muto & surdo non a natura, sed ex accidenti, vt patet dum allegat dictam l. discretis, si ergo æquiparatur pupillo, pupillus non potest contrahere matrimonium, vt instituta de nup. in principio, & supra de ritu nuptiarum l. minorem, & in capitulo secundo, extra de desponsatione impuberum. quinimo potius credo, quo ad intellectum mutum & surdum æquiparari furioso quam pupillo, ex quo nunquam per veram cognitionem potuit aliquid cognoscere, vt declarat Ioannes Fa-
28 ber in dicto §. quinimo. confirmatur hoc † nam communiter doctores in dicta l. si mutus aut surdus. & in dicta l. discretis. volunt, quod mutus & surdus simul a natura etiam ex impetratione principis non possit condere testamentum, quia sibi deficit voluntas & consensus, vnde circa hoc non potest princeps dispensare, tamen circa pupillum doli capacem & pubertati proximum potest dispensare, vt l. fina. C. de testamento mili. & ibi per Modernos & per Bartolum in l. si quæramus supra de testamentis, & ibi per Aretinum & per eundem in dicta l. si mutus aut surdus, nec obstat l. prima. infra qui & a quibus, quia debet intelligi, quando vitia sunt discreta, prout de-
29 clarat Iaso. in dicta l. discretis. in tertia column. † Item non obstat l. surdi. infra de manumiss. vindi. vbi ille text. vult, quod sit differẽtia inter mutum & surdum, & furiosum, quia ad illum textum potest dupliciter responderi, primo quia ille tex. loquitur, quando vitia erant discreta, vt patet in illa alternatiua, vel tunc bene fateor, quod non æquiparatur furioso, vel secundo potest dici, dato quod illa vitia non essent discreta, loquitur tamen, quando ex accidenti, & non a natura ille pater erat surdus & mutus, tunc fateor, quod æquiparatur furioso, si ergo in casu nostro æquiparatur furioso. furiosus non potest contrahere matrimonium vt l. patre furioso. supr. de his qui sunt sui vel alieni iuris. & in capitul. dilectus, extra de sponsalibus ergo eodem modo mutus non possit cõtrahere matrimonium, & ex hoc patet, quod dictum capitulum cum apud non obstat, quia satis ex prædictis apparet, quod mutus non potest contrahere
20 matrimonium. † & pro hac opinione facit primo capitu. cum apud. extra de sponsalibus, vbi sentit ille tex. quod mutus tantum & surdus tantum possit contrahere matrimonium, & sic quando vitia sunt discreta, vt patet ibi in verbo, possint, quod est pluralis numeri. nam si voluisset loqui ibi summus Pontifex de eodẽ muto & surdo copulatiue, vtique potuisset in singulari numero. & ita etiam facit l. mutus sup. de iure dotium, & l. qui id quod, in §. mutus, infra de donatio. maxime iuncta glo. nam ille tex. loquitur in numero plurali, & sic quando vitia erant discreta. si vero non essent discreta, tunc dico, quod non posset donare per dictam l. discretis, & per hęc patet quod inductio Cardinalis Alexandrini de dicto capitulo, cum apud. supra relata non est vera, item hæc opinio probatur in dicta l. discretis, vbi videtur prohibere mutum & surdum a natura ne contrahat, dũ loquitur de donatione causa mortis, & pro hoc facit etiam communis opinio docto. quæ est, vt mutus & surdus simul a natura non possit contrahere matrimonium non solum carnale, sed etiam spirituale, vt per dominum Alexandrum & Iasonem in dicta l. discretis, & per Hostiensem in dicto capitulo cum apud. & ista est veritas, licet Cardinalis Alexandrinus dicat, quod contraria opinio est communis, & male, nisi saluemus ipsum, vt loquatur, quando ista vitia superue-
21 nerunt ex accidẽti, & non a natura. Si vero sumus † in muto & surdo simul, sed non a natura, & tunc si scit scribere indubitanter poterit contrahere matrimonium, quia poterit scriptura declarare voluntatem suam & consensum, vt dicta l. discretis, si vero nescit scribere, & tunc puto, quod si quidem iste defectus superuenit sibi postquã fuit effectus pubes, quo casu antequam sibi superueniret ille defectus, bene potuit intelligere quod sit matrimonium per ea quæ traduntur in dicta l. discretis, & in dicto §. quinimo, & sic isto casu poterit contrahere matrimonium, quia nutu vel alijs signis poterit declarare consensum suum, vt in capitulo cum apud, & in capitulo tuæ, extra de sponsalibus, & facit glos. in verbo, voluntate, in l. seruo inuito. §. si pupillo. infra ad Trebellianum, & faciunt, quæ notat Bartol. & alii in l. mutum infra de acquirenda hæreditate. Si vero istud impedimentum superuenit eo tempore, quo erat infans, & sic quo tempore non poterat quicquam cognoscere & scire, vt puta quid sit matrimonium, & quid sit testamentum, & tunc puto quod non possit contrahere matrimonium, quia cessat ratio supradicta, & in illis casibus, in quibus dixi, quod poterit contrahere matrimonium, in illis poterit etiam ingredi religionem, per notata per dominum Alexandrum & Iasonem hic, in quibus vero non potest cõtrahere matrimonium non poterit etiam ingredi religionem, per ea quæ tradunt Baldus & Angelus & sequuntur communiter doctores in dicta l.
22 discretis, † & in quibus casibus potest contrahere matrimonium, in illis potest isto iure testari, si impetrauerit a principe, in quibus non potest contrahere matrimonium, non poterit etiam testari, etiam si impetrauerit a principe, per ea quæ tradunt Moderni in dicta l. si mutus aut surdus. & in dicta l. discretis, & ista est veritas. Non obstant in contrarium adducta. & primo non obstat dictus. §. quinimò, quia prout alias ibi tenui, & tenet ibi Iaso. & Iaso. in dicta l. discretis. ille textus non potest intelligi in muto, & surdo a natura simul per rationem assignatam ibi per Ioannem Fabr. & per supradicta, sed debet intelligi in muto & surdo ex accidenti, & intellige secundum supradicta, & ad alia in contrarium adducta iam patet respon-
23 sio ex supradictis. Quarto noto ibi, an rumpatur testamentum, quod exemplaris substitutio dicitur testamentum filij, ita probat hic textus dum dicit, an rumpatur testamentum pupilli, vt in l. Papinianus. §. sed nec impuberis. supra de inofficioso testamento, & in l. patris & filij, supra eodem, & in §. igitur, institut. eodem, & sic exemplaris substitutio trahitur ad omnia bona ipsius muti vndecunque quæsita, vt l. sed si plures. §. ad substitutos. supra eodem, vnde hic iurisconsultus quærit, an tale testamentum, idest exemplaris substitutio rumpatur natiuitate posthumi ipsius muti, & secundum Paulum de Castro videbatur dicendum quod non, quia licet si ipse mutus fecisset sibi testamentum, deinde nasceretur sibi filius, qui esset præteritus, rumperetur testamentum, vt in §. posthumi. instituta de exhæredatione liberorum, tamen quia in casu nostro tale testamentum est factum a patre ipsius muti, non debet rumpi tale testamentum, probatur per simile, nam si pupillus potuisset facere sibi testamentum, non potuisset præterire matrem suam, & si prætерijsset, posset ipsa habere quærelam de inofficioso testamento, & rescindere testamentum, vt l. nam & si parentibus, supra de inofficioso testamento, tamen secus est in patre, faciente testamentum pro filio, vt dicto. §. sed nec impuberis, & in l. precibus. §. si vero. C. eodem, & in capitulo si pater in fine. de testamentis libro sexto, ita videbatur dicendum in casu nostro, quod iste filius non rumpat hanc exemplarem substitutionem. Sed huic rationi respondet Paulus de Castro hic, quod ratio supra in contrarium assignata procedit quo ad matrem, ita loquuntur iura supra allegata, & nos loquimur quo ad nepotem, quo casu auus tenetur etiam ipsi relinquere. quod non est sic in matre, quia maritus non tenetur relinquere vxori suæ, & ideo dicit ipse, quod si contingeret, quod pupillus haberet filios, quod isti filij rumperent etiam pupillarem substitutionem, quemadmodum rumpunt exemplarẽ

pillaris

facit, licet ipse non dicat, quod vult Bartolus & alij in l. in pupillaris substitutionis in vltima quæstione, & tangit etiam aliquid Alexander hic secundum Aretin. hic ista ratio Pauli de Castro non est vera, quia si esset vera, sequeretur, quòd etiam iste filius muti rumperet, ratio, quia iste non posset conqueri de auo nec ei tenetur auus aliquid relinquere cũ etiam si fuisset in rerum natura eo tempore, quo auus fecit testamentum pro filio, non debuisset sibi aliquid relinquere, ex quo non tenebat primum locum, cum filius & sic pater eius ipsum in gradu præcedebat, vt l. si quis filio exhæredato, in princ. supra de iniusto testamento, & tamen isto casu rumpitur hic, vt hic patet, vnde secundum Aretinum melior est ratio, vt dicamus, quod ideo rumpitur, quia cessat ratio, quare fuit ista substitutio introducta quemadmodum cessat pupillaris, quando filius efficitur pubes. Sed certe non intelligo istam rationem, quia non video, quomodo in casu nostro cesset ratio huius substitutionis, nam aut volumus considerare rationẽ respectu prouisionis, quam rationem considerat imperator, in §. 1. institu. de pupillari substitutione, & tunc sua ratio non est vera, quia non cessat, ex quo omnino durabat mutus, & sic aderat impedimentum, vnde non deberet extingui ista substitutio, aut volumus considerare rationem respectu æquitatis, quia alias esset iniquum rescriptum principis, prout videtur considerare iurisconsultus hic, & similiter ista ratio Are. non videtur vera, quia eodem modo non deberet excludi mater & sic ratio du-

24 bitandi assignata hic per Paulum de Castro non esset vera † & quod mater non excludatur in casu nostro, videtur tenuisse. Bart. in l. 1. in princ. in tertio effectu pupillaris substitutionis in prima quæstione, & ibi plene dixi licet Bart. met infra. in 7. col. in versiculo iuxta hoc quæro vtrum mater possit præteriri &c. teneat quod mater potest priuari per expressam exemplarem & ista opinio videtur verior, prout ibi dictum est, vnde in casu nostro non videtur ista ratio æquitatis considerari, prout considerat Aretinus post Bald. & Imolam, hic, & ideo licet fateat rationem etiam Pau. de Cast. hic non esse veram, tamen puto, quod ratio sit ista, quia magis est debita hæreditas patris filio, quam filij ipsi patri. l. scripto. §. fi. infra vnde libe. & in l. nam & si parentibus. sup. de inoffic. testamẽ. vnde non videtur mirum, si mater excludatur, non tamen extenditur filius, & quo ad hoc puto, quòd non sit aliqua differentia inter pupillarem

25 & exemplarem, prout infra suo loco dicetur. † Quinto no. ibi respondi &c. φ hic est tex. melior de corpore iuris, φ beneficia principis solet ipse princeps interpretari, & sic regulariter ad conditorem spectat declaratio, facit tex. in c. inter alia. extra de senten. excommun & 11. q. 1. cap. ex his. & in cap. 1. & ibi gl. &

26 Moder. extra de postula. prælato. nam † eius est interpretari, cuius est condere, vt in l. fi. C. de legi. & in l. ab executore. infra de appell. Sed aduertendum est, quia si interpretatio rescripti spectat ad ipsum principem, quare iurisconsultus hic interpretatur rescriptum principis, vt patet hic, verum voluntatem principis &c. Ergo videtur. φ etiam ad alium spectet interpretatio, alias non esset standum interpretationi iurisconsulti hic, quod

27 est absurdum, circa quod † dicas sic secundum Pau. de Cast. & doct. in l. leges. C. de legi. φ aut rescriptum principis fuit certo modo per consuetudinem intellectum, & tunc intelligatur secundum consuetudinem interpretantem, vt l. si de interpretatione, & in l. minime. sup. de legi. & notat glo. in l. cum de nouo iure. C. de legi. si vero ex consuetudine non est certificata interpretatio, tunc si potest haberi copia principis, est recurrẽdum ad ipsum, vt l. humanum. C. de legi. & in l. præsenti. C. de his qui ad ecclesias confugiunt, alias recurrendum est de similibus ad similia, si potest, si vero non potest recurri de similibus ad similia, tunc debet interpretari secundum verisimilem mentem ipsius principis, accipiendo eam in benigniorem partem, ita vt non contineat absurditatem, vt l. benignius, & l. in ambigua. sup. de legibus, & est tex. hic, sed si dubitatur, quæ sit benignior pars, tunc stabo proprietati verborum, vt l. non aliter. inf. de lega. primo, & in l. prima. §. si is qui nauem. sup. de exercito. & in l. publi. in §. primo. infra de conditio. & demonstratio. ita dicit glo. in d. l. cum de nouo. subdit tamen Pau. de Cast. in d. l. leges, φ si non apparet certa verborum proprietas, tunc recurrendum est ad principem, etiam si non possit de facili haberi copia ipsius, vt puta, quia esset in longinquo. Dicit etiam φ quandoque habetur communis opinio doc. in vnam sententiam, vt in pluribus dubijs quæ mouentur in authen. ex causa. C. de libe. præte. quæ secundum docto. indigerent decisione Cæsarea, sed quia hodie raro vel nunquam fiunt, ideo recurritur ad interpretationem magistralem doct. vt notatur in dicta auth. ex causa. dicit etiam Aret. hic, quòd si sensus rescripti ipsius principis non est ita obscurus, quin commode possit interpretari, tũc inferior a principe, absque eo quod ad ipsum principem recurratur, potest illud interpretari, prout declarat Barto. in l. omnes populi. in 6. q. princi. ali. sup. de iustitia & iure, & ita potest intelligi tex. noster. Et isto tex. ita declarato in-

28 ferunt Bald. Ang. dom. Alex & Are. hic, † φ Antiani, qui fecerunt statut. possint illa interpretari durante eorum officio, & non postea. successores autem eorum non possunt illa statuta interpretari, quia interpretatio ita cohæret personæ disponenti, quod non transit ad aliam personam ideirco non transit ad hæredes, allegant notata in l. idem Pomponius scribit si frumentum. §. fin. sup. de rei vendi. & notatur per glo. in l. inter stipu. §. primo infra de verborum obligatio. & per Imo. in cap. fi.

29 de success. ab intest. Et sic ex his † colliguntur duæ conclusiones. Prima conclusio. est, quòd Antiani durante eorũ officio possunt interpretari statuta per ipsos condita & non postea. Secũda conclusio est, quod successores ipsius siue ipsorum nõ possunt statuta prædecessorum suorum interpretari. Circa primam conclusionem adde quòd ista est vera, & communis opinio. nam illam tenet Imo. dom. Alex. Are. & alij hic, pro qua secũdum Aret. facit ratio, quia ex quo est finitum eorum officiũ, non habent amplius se intromittere, & hinc est, quòd delegatus non exequitur sententiam suam, vt in l. a diuo Pio. infra de re iudic. quoniam lata sententia ipse est functus officio suo, & suum officium est finitum, vt declarat tex. cum gl. in l. ab executore, in princ. infra de appellatio. & facit tex. secundum vnũ intellectum in l. iudex postquam. infra de re iudi. & quod tradit Bar. in l. quod iussit. eod. tit. eadem etiam ratione iudex ordinarius non potest declarare sententiam suam finito suo officio secundum Bald. in l. 3. C. commina. vel epistolas, & sic ista conclusio est vera, etiam si isti Antiani ex potestate ordinaria haberent potestatẽ condendi statuta per supradicta, & faciunt notata per Ioan. And. in cap. ex parte, de verbo. signific. qui dicit, quod Abbas non potest declarare exposita per se post finitum officium Abbatiæ & hæc sequitur Bal. in c. 1. qui success.

30 tenerentur, in 2. sib. feudo. † vnde dicit Ioan. And. in mercuria. in cap. pro possesso. de reg. iur. Quod illi, qui sunt electi ad faciendum statuta, quod finito eorum officio non possunt illa interpretari, sed est recurrendum ad committẽtem, & ita etiã sentit Barto. licet ista non alleget, in dicta l. omnes populi. in 6. quæst. o. princip. in versic. tertio quæro. Limitant tamen hanc conclusionem dom. Alex. & Are. hic esse veram, quando ipsi Antiani haberent potestatem condendi statuta, tunc illa possunt interpretari durante eorum officio, non vltra, sed quando Antiani non habuissent istam potestatem, sed de facto fecissent, & fuissent postea confirmata a sede apostolica, tunc ipsi Antiani, qui fecerunt, non possent illa interpretari etiam durante eorum officio, quia tunc videtur esse lex Pontificis, non illorum Antianorum, per l. more, & l. quia. sup. de iurisd. om. iudic. & notatur in l. fi. C. de legi. ita etiam dicunt Bal. Ang. hic Imo. hic dicit esse remittendum ad notata per Barto. in dicta l. omnes populi. in dicto versic. tertio, quæro. Vnũ tamen subdit, quod si isti Antiani per se potuissent cõdere statuta, & cõdant, licet postea a sede apostolica sint confirmata expresse, φ non obstante hac confirmatione ipsi Antiani durante eorum officio poterunt interpretari, quia videtur cessare ratio supra assignata de d. l. & quia, prout declarat ibi Bar. dum declarat, an ille, qui confirmat, videatur dare, & hæc opinio est communis, vt hic per dom. Alexã. qui allegat hanc rationem, quia eadem solemnitas quæ requiritur in statuendo, & confirmando, requiritur in interpretando, vt in l. si vt proponis. 2. C. de nupt. Sed aduerte, quia forte ista limitatio non est simpliciter vera, quoniam si sumus in interpretatione siue declaratione, in qua nihil detrahitur, vel additur, sed dubium tantum declaratur, videtur φ isti Antiani huiusmodi declarationem facere possint. argum. l. hæredes palam. §. sed si notam. sup. de testa. nam cum verba ambigua sint ab ipsis prolata, ab ipsis debent declarari, vt l. in ambiguis. inf. de reg. iur. & pro hoc facit, quia iudex cum tulit sententiam suam, dicitur esse functus officio suo, vt d. l. iudex postquam, & sic illum non potest mutare seu retractare, & etiam si in ea sunt verba dubia, potest interpretari, vt l. ab executore in princ. & ibi glo. & docto. infra de appell. & tenet dom. Alexand. in d. l. iudex. in 1. col. non obstat. d. l. & quia. quia bene fateor, quod ille, qui cõfirmat actum nullum, videtur dare, prout in casu nostro, tamen videtur Pontifex cõfirmare illa statuta prout sunt intelligenda secundum mẽtem ipsorum Antianorum, qui ipsa condiderunt, vnde merito debent ipsi declarare eorũ intentionem per verba dubia expressa, nec etiam obstat dicta l. si vt proponis, quia ibi fit de nouo actus in matrimonium quod erat iam solutum, vnde in constituendo de nouo matrimonium bene de solemnitate requiritur consensus patris, vt institu. de nupt. circa principium, ideo si non interuenit, est nullum, vt ibi dicitur. & dicitur in dicto §. sed si notam. sed quando non fit de nouo actus, aut nihil actui præterito additur, vel detrahitur, sed tantum dubia verba declarantur, dico quod isto casu non requiritur eadem solemnitas, quæ requiritur in statuendo, vt dicto §. sed si notam. Cogito tamen, & per prædicta etiam puto sequẽtem limitationem d. Alex. hic non esse veram, quia solum declarando verba dubia, non

bia, non sit aliquid contra, merito non debet esse irritum. Et
31 ex his sit expedita ista prima conclusio.† Circa secundam con
clusionem, videlicet an successores eorum in officio possint
interpretari statuta condita ab Antianis præcessoribus vt vidi-
stis Bald. & Ange. tenent hic quod non Ioan. de Imo. hic dicit
istud pendere ex notatis per Bar. in d. l. omnes populi. in 3. & 6.
quæstio. princ. Ex cuius dictis videtur inferri quod opin. Bald.
& Ange. non sit vera, & quod immo successores poterunt in-
terpretari, & pro hoc facit secundum Are. hic, quia sicut præ-
fati successores possunt de nouo condere statuta, ita videtur, quod
possint iam facta interpretari, pro hoc facit l. fin. C. de legi. li-
cet Aret. non alleget. præterea pro hac opin. facit, quia isti suc-
cessores si voluissent, potuissent ea statuta reuocare, si potuis-
sent reuocare, ergo fortius dicendum est, quod poterũt inter-
pretari quia minus videtur legem interpretari, quam tollere,
& pro hoc facit, quod vult Ioan. And. in cap. ex parte. extra de
verbo. signifi. vbi voluit, quod Abb. non potest declarare exposita
a se post finitum officium Abbatię, durante officio sic, & hoc
sequitur Bal. in c. primo qui success. tenerentur. in vsib. feudo
rum, & facit, quod voluit Ioan. Andr. in regula, pro possesso-
re de regulis iuris, vbi voluit, quod illi, qui sunt electi ad fa-
cienda statuta finito eo officio non possent amplius illa inter-
pretari, quia tunc non habent potestatem condendi statuta,
quasi haberent, tunc possent illa interpretari, & pro hac opi-
nione etiam facit quod voluit Barto. in l. ab executore. in prin
cipio, infra de appellatio. vbi vult, quod iudex ordinarius suc-
cessor possit declarare sententiam sui præcessoris, & ratio est,
quia vere est eadem iurisdictio, & iudicium, licet sit persona
mutata, vnde dicitur idem iudex, vt l. proponebatur. supra de
iudicatis sit in casu nostro. nam idem est officium Antianorũ
cum pręcessoribus, & pro hoc facit in argumen. capitulo inter
alia, extra de sententia excommunica. & ista opinio secũdum
32 Aretinum hic est magis communis & verior † non obstat di-
cta l. idem Pomponius scribit si frumentum in §. finali, quia
potest responderi secundum Bartolum in dicta l. ab executo-
re. & Areti. hic, videlicet quod ideo ibi hæres non interpretatũ
sententiam sui defuncti, quia persona hæredis non censetur
eadẽ persona cũ defuncto vere sed ficte, vt in l. mortuo. inf. de
fideiusso. & instit. de stipulatione seruorum. in principio. at suc
cessor. antianus in officio dicitur eadem persona vere quo ad
ipsum officium, vt dicta. l. proponebatur, merito potest inter-
pretari. & ita etiam dicit Bartol. in l. terminato. C. de fructi. &
33 lit. expen. domi. Alexand. dicit, † quod Barto. videtur aliter lo-
qui in l. inter stipulantem. §. primo. infra de verborum obliga-
tionibus. vbi videtur sentire, quod successor in officio nõ pos-
sit interpretari sententiam ambiguam sui præcessoris, tamen
Angel. & Imol. distinguunt ibi dicentes, quod aut successor
vult ex verisimilibus coniecturis & ex actis faciendis interpre-
tari & tunc poterit, vt l. voluntatis & quod ibi notatur. C. de
fideicommis. & l. in obscuris infra de regulis iuris. & notatur
in l. si seruus plurium. §. fina. infra de legatis primo & eodem
modo antiani successoribus ex verisimilibus coniecturis po-
terunt interpretari statuta eorum præcessorum. & ita proce-
dat opin. Imo. & Areti. hic & Barto. in dicta. l. ab executore. &
pro hoc facit textus not. in l. nostra. ibi verum voluntatẽ prin-
cipis &c. aut successor vult interpretari non ex verisimilibus
coniecturis, sed ex mera sua voluntate, vt puta si iudex iudica-
uit manum esse amputandam, nec declarauit quam, tunc, suc-
cessor non poterit declarare quod senserit de dextera vel de si-
nistra, quia pendet istud a mera voluntate, secundum glos. in
dicto. §. 1. sed stabitur interpretationi legis, quæ voluit quod in
telligatur de minus potenti, vt l. si præses infra de pœn. & argu-
mento. l. apud Iulianum in. § scio infra de legatis primo. si ve-
ro nulla adest legis interpretatio, tunc bene successor poterit
interpretari. & hanc distinctionem sequitur domi. Alexãder
34 in dicto §. primo. & hic. Sed tu considera, quod verior videtur
opinio. Imol. & Are hic, videlicet quod in omni casu antiani suc-
cessores possint interpretari statuta pręcessorum suorum. & pro
batur ratione secundum Aretin. hic. nam si isti antiani succes-
sores poterant condere statuta, & etiam statuta præcessorum
corrigere, multo fortius debent posse ea interpretari, & eorũ
interpretatio debet haberi pro lege. vt l. fin. C. de legi. etiam si
aliter esset interpretatio iuris probatur, pone, quod antecesso-
res statuerint, quod pro aliquo delicto amputetur manus, nec
declarauerint quam, & successores interpretantur de dextera,
nõne debet stari tali interpretationi, certe sic quia isti successo
res si voluissent, potuissent condere statutum, vt pro tali deli-
cto amputetur manus dextera, ex quo possunt statuere. Non
obstat. l. nostra quia ista interpretatio fit ab inferiore a princi-
pe conditore, merito debet interpretari ex verisimili mente
35 ipsius † Non obstat distinctio Imol. in dicto. §. primo, quia illa
loquitur in iudice. tũc isto casu fateor. quod debet adhiberi il-
la distinctio, & ratio est quia illa interpretatio successoris non
potest haberi pro sententia, instantia & causa non cępta coram

36 ipso. quæ ratio cessat in casu nostro cogitatamen.† Sexto not.
ibi, verum cum sequenti. talis censetur esse voluntas principis,
qualis esse de iure debet. ita not. Bal. hic. & Moder. & pro hoc
facit. l. quoniam. C. de natu. liber. secundum dominum Alexã.
& Iason. bene facit, quod voluit Bald. in l. omnes populi. in 9.
colum. supra de iustitia & iure. & c. licet. extra de officio ordi-
na. facit etiam glos. in c. paratus. in gl. tertia. vigesimatertia quæ
stione prima. vbi glos. dicit, quod verba posita in rescripto Pa-
pę vel principis debet conformari ęquitati, vel iuri. licet verba
non patiantur. & istud sequitur Oldra. in consilio 268. incipiẽ.
quæstio est vtrum priuilegium Papę. in fine. & Fely. in c. quam
37 sit. in fine vltimę colum. extra de iudi. † Septimo not. ibi in ea-
dem valetudine perseuerasset &c. secundũ Pau. de Castro hic.
quod quando est aliqua qualitas, quę habeat tractum succes-
siuum, & est causa alicuius dispositionis euentus durat illa di-
spositio. quatenus durat illa qualitas. vt est casus hic & hoc est
verum, quando illa qualitas erat necessaria ad dispositionem,
vt erat hic. & quando dispositio non fuerat adhuc effectum fi-
nalem sortita, vt etiam erat hic. quia substitutio quousque fi-
lius pendebat non erat sortita effectum. si autem ista qualitas
non erat necessaria ad dispositionem, sed erat mere voluntaria
tunc licet deficiat, non deficit dispositio, etiam illa quæ nõ fue
rat effectum sortita, vt in hac. l. in §. Iulianus. & supra eodem. l.
in substitutione. & l. si cognatis. infra de rebus dubijs. idem es-
set, si talis qualitas fuisset necessaria ad dispositionem, tamen
erat sortita effectum finalem. pone exemplum in negligentia.
quæ est causa præscriptionis inducendę. nam si cessat ante fini-
tam præscriptionem, præscriptio non finitur, sed interrumpi-
tur, vt notat Barto. in l. naturaliter. de vsucapio. si autem post fi
nitam præscriptionem. tunc non tollitur præscriptio. ad hoc
vide quod not. Dyn. in regu. factum legitime. de regulis iuris
in sexto. & Bal. post Petrum in l. generaliter. C. de episcopis &
clericis. ita dicit hic Paul. de Castro. ad quod vltra dicta per ip-
sum vide quod dicit Barto. hic. & ibi dicetur in secunda oppos.
vnum tamen dicit hic Paul. de Castro. quod videtur esse ambi-
guum, licet doc. non dicant, nam vult Paul[9]. de Castro quod
quando qualitas, quæ est necessaria ad dispositionem, & nõ est
sortita effectum finalem, licet deficiat, nõ deficit dispositio nã
contra hoc videtur facere, quod not. Barto. & sequuntur com
muniter docto. in l. pupillari. in secunda colum. supra eodem.
& dixi supra in l. secunda in quæstione vltima principali. supra
eodem. nam Barto. vult, quod expiret pupillaris substitutio eo
ipso, quod pupillus potest testari dato quod non sit effectus pu
bes, iuxta terminos. l. qua ętate supra de testamen. ecce quali-
ter durat qualitas. scilicet pupillaris ętas, quæ est necessaria ad
pupillarem substitutionem, vt l. secunda. in principio. supra eo
dem. & tamen non durat substitutio, & sic dispositio. Sed sal-
uando Pau. de Castro dicas, quod ideo expirat substitutio, quia
cessat rõ quare fuit introducta talis substitutio pupillaris. quia
filij in tali ętate constituti non possunt sibi facere testamentũ,
vt in §. præterea impuberes. institutа qui. non est permissum fa
cere testamen. pater ei faciat. vt est text. institutа de pupillari
substitutio. circa principium. quæ ratio cessat in casu Bart. ideo
debet cessare ista dispositio. l. adigere. §. quamuis. de iure patro
natus. & in c. cum cessante. extra de appellatio. præterea si dice
remus, quod adhuc durat pupillaris substitutio, vtique esset ini
quum, quia auferretur ei libera facultas testandi quod esse nõ
debet. vt est casus hic, quæ omnia cessant in dictis Pau. de Cas.
ideo eius dicta debent limitari secundum prædicta. In text. ibi,
38 vt quemadmodum. † not. ex hoc text. secundum omnes, quod
licet arguere de pupillari ad exemplarem. & econtra ita probat
hic tex. licet in multis inter se distent vt late declarat Bald. hic
& Bald. & Salice. in l. humanitatis. C. eodem. & Ioann. Fab. &
Angel. de Aret. in §. qua ratione. institu. eodem. tamen hoc est
verum in casu, vbi non apparet diuersitas, sed conueniunt, pro
39 vt in discursu materię sępius dicit Bartol. Et ex hoc † infertur
secundum Areti. & Iason. quod quando reperiuntur duo casus
ęquiparati, licet detur diuersitas inter eos, tamẽ de vno ad aliũ
licet arguere, vt hic tamen in hoc communiter docto. in l. si ve
ro. §. de viro. soluto matrimonio. tenet contrarium secundum
Aretinum, hic per gloss. 1. quæstio. 1. in cap. sicut. vrgeri. & per
glos. in l. si creditores. infra de operis noui nuntiatione. & per
gloss. in l. si autem. in §. possidere. supra de rei vendicatio quę
glo. velle videntur, quod ad tollendam consequentiam sufficit
dare instantiam, sed ad hoc Aretin. hic respondet dicens, quod
illa dicta habent locum, quando quæritur de extendendo vnũ
ad aliud virtute regulę equiparantis illa regulariter, prout in
l. si quis seruo. C. de furt. & ser. corrup. cũ ibi not. & in l. prima
supra de leg. tuto. sed quod fit extensio de vno ad aliud pro-
pter similitudinem rationis, vbi ex identitate rationis debet
fieri extensio, & potest, tunc non attenditur quod illa, in, qui
bus est eadem ratio in vno casu in aliquibus alijs differant.
vnde quando ex identitate rationis non deberet fieri exten-
sio, sicut in materia correctiua vel exorbitanti, & aliquis vel-
let exten-

let extendere virtute æquiparationis factæ per ius antiquum,
tunc procedit illa differentia, de qua supra, scilicet quod tunc
40 non fieret extensio, secundum Aretin. hic. † Sed aduerte tu
melius & breuiter circa hanc materiam extensionis quæ diffu
sissima est, nam aut duo casus sunt æquiparati per viam regulę
per legem antiquam, secundum quam lex noua plerunque in
telligitur, aut sunt æquiparati sed non per viam regulæ, aut nō
sunt æquiparati. primo casu dico, quod si lex postea noua lo-
quatur in vno de dictis casibus æquiparatis per viam regulæ,
tunc extenditur ad alium casum. ita procedunt not. in dicta l.
si quis seruo, & quæ tradit Bartol. & ibi docto. in l. secunda in-
f. a de legatis primo, pro hoc faciunt, quæ tradunt doctor. ma-
xime Modern. in l. prima. C. qui admitt. dum tractant in l. fina.
C. de bonis quæ liberis, quæ loquitur in filio volente adire inui
to patre, quod possit, an extendatur & habeat locum etiam in
patre ignorante, & communiter concludunt, quod sic per re-
gul. l. qui potest inuitis. infra de regulis iuris. quicquid alias di-
xerit Angel. in dicta final. & Iason in dicta l. prima, vnde isto ca
su bene liceret de vno ad alium casum arguere, & hoc est ve-
rum, si est omnimode eadem ratio per ea quæ traduntur in di-
cta l. prima. Secundo casu, scilicet quando sunt æquiparati sed
non per viam regulæ, si lex postea noua loquitur in vno casu,
non extenditur ad alium casum, & tunc dicēdum est quod nō
probatur per authentic. quas actiones, cum ibi notatis. per glo.
& docto. C. de sacrosanctis ecclesijs. nam in l. fina. eiusdem ti-
tuli ciuitas & ecclesia sunt æquiparata, tamen dispositio dicta
authent. loquens in ecclesia nō extenditur ad ciuitatem, & pro
batur in l. prima. in §. filium infra de contratab. & ita dicit Bar.
in l. a. inf. de l. primo, & d. Alex. in l. Gallus, in §. & quid si tantū.
in 4. colum. de liberis & posthu. & hoc est verum, quando lex
noua est correctoria, secus si non esset correctoria, tunc ex iden
titate rationis potest fieri extensio, vt l. non possunt supr. de le-
gib. item hoc est verum, nisi ratio expressa in lege comprehen
deret casum, ad quem dicta ratio extenditur. nam tunc isto ca-
su potest fieri extensio, prout dicam in sequenti casu. Tertio
casu scilicet quando non sunt æquiparata, tunc lex correctoria
non debet extendi ad casum non expressum etiam ex identita
te rationis, vt l. si vero. §. de viro. soluto matrimo. cum materia
Fallit, nisi ratio scripta in lege esset ita generalis, vt comprehē
deret etiam casum non expressum. & ratio est, quia tunc non
dicitur fieri extensio, sed casus non expressus dicitur compre-
hendi, vt est text. not. in l. libertum. §. senatus sup. de ritu nupt.
pro hoc facit l. tale pactum. §. finali. sup. de pact. ita etiam pro-
cedit l. 1. supra de legi. tuto. & institu. de leg. patro. tute. in prin.
nam l. 12. tabu. inf. annum agnatos vocabat ad tutelam hac ra-
tione, quia ex quo eos vocabat ad successionem & eius emolu
mentū, voluit etiam eos vocari ad onus tutelæ, & ista ratio scri
pta est in d. l. duodecim tabula. verū quia dicta ratio comprehē
dit etiam patronum, quia ipse vocatur ad successionem liber-
ti, vt in §. sed nostra. instit. de successio. liber. & sic eodem mo-
do debebat vocari ad onus tutelæ ipsius liberi. hinc est, quod d.
l. 12. tabul. loquens tantum de agnatis extenditur ad patronos.
vt supradictis iuribus. merito tex. institu. de legi. patro. tutel. di-
cit, quod ex mente legis 12. tabul. venit hæc tutela, non ex ver-
bis. fallit etiam in alijs casibus de quibus per Bartolum, & do-
mi. Alexand. & alios in l. si constante. in 9. quæstio. primæ par-
41 tis, supra soluto matrimonio. In tex. ibi pubertate. † Not. octa-
uo quod pupillaris substitutio finitur pubertate. facit l. in pupil-
lari supra de codic. & in §. masculo. institu. de pupil. substitu. &
in l. secunda. in princ. supra eodem, & ibi dixi in vltim. quæstio.
42 princ. in tex. ibi. nam & si furiosi. † Nota nono pupillum & fu-
riosum æquiparari de quo plene per Bartol. & scribentes in l.
1. inf. de verborū obligationi. & bonus tex. in l. seruo inuito. §.
si pupillo. inf. ad Trebell. & est etiam bonus tex. in l. Fulcinius.
§. adeo inf. ex quib. cau. in pos. ea. In tex. ibi, quia iam posset sibi
43 facere testamentum † Not. decimo quod cessante causa priui-
legij debet cessare priuilegium. concordat tex. in l. Titia. §. vsu
ras de legat. 2. ibi per Bartol. & in l. adigere. §. quamuis de iure
patro. ibi Bartol. & in cap. cum cessante. extra de appel. & istud
est verum, quando causa, quæ cessat erat finalis. ita procedat
iste text. & alia iura allegata. secus autem si cessaret causa im-
pulsiua & efficiens, tunc non cessaret priuilegium, vt in l. pri-
ma in §. [illegible] vbi glo. & docto. sup. de post. & not. gl. in versi.
adiuuamur. §. 1. institu. de testam. mili. & declarat Bartol. in re-
pet. l. vbi [illegible] sup. de interrog. act. & ex hoc infertur, quod qua
ratione fuit introducta pupillaris quia fuit introducta ad proui
dendum ij si pupillo qui propter ætatem non poterat testari, vt
inst. de pu[illegible] [illegible] eadem ratione exemplaris est in
troducta [illegible] propter ætatem, sed
propter de[illegible] ex accidenti superueniente non possunt
testari, vt [illegible] de pupill. substitu. dum dicit
qua ratione [illegible] & [illegible] impedimento cessante cessat ita
prouisio, vt hic & [illegible] infertur etiam secundum Aret. & Ale
xand. & Ias. quod quando priuilegiū ex posttacto efficitur ini-

quum, quia cessat ratio concessionis priuilegij, tunc cessat pri-
uilegium ipso iure, vt hic, & ratio est secundum Paul. de Cast.
hic, quia constat de voluntate principis quod nō debeat ei sta-
ri. maxime quia alteri fieret præiudicium, si vero non cessaret
causa concessionis priuilegij, tamen ex post facto efficitur ini-
quum, tunc non tollitur ipso iure, sed est recurrendum ad prin
cipem, & ratio est, quia non videtur cessare mens ipsius princi-
pis durante causa. ita not. gl. in c. decet. de regul. iur. in 6. & in c.
suggestum, & in c. nuper. extra de deci. secundum Imol & do-
44 ctor. hic. † Not. vndecimo ibi etenim iniquum, quod benefi-
cium principis ita debet ita interpretari, vt non contineat ini-
quitatē, ac ius tertij lædat. facit l. 2. §. si quis a principe, & §. me-
rito. inf. ne quid in loco pub. & in l. nec auus. C. de emanci. libe.
& in l. impuberi. sup. de admi. tut. & in l. cum filiusfamilias. inf.
45 de mil. test. † No. duodecimo ex eodem tex. quod auferre ho-
mini sanę mentis liberam testamenti factionem est iniquum,
& ex hoc infertur quod lex priuilegium vel statutum auferēs
testamēti factionem dicitur iniquum, & ex hoc infer hic Paul.
de Castr. ad quæstionem, quam dicit illo anno habuisse de fa-
cto, videlicet quod nō valet statutum disponens quod mulier
non possit testari sine consensu viri, aut consensu duorum pro
pinquorum, quia isto casu auferretur mulieri libera testamen
ti factio sicut non valet priuilegium principis per quod aufera
tur testamenti factio & hanc opinionem sequitur Ale. hic qui
dicit quod opinio Paul. est vera. non tamen per istum tex. quia
hic tex. secundum eum non dicit, quod princeps si voluisset du
rare huiusmodi priuilegium etiam postquam est effectus sanę
mentis, quod nō possit sed bene dicit, quod in dubio princeps
concedendo alicui vt possit facere exemplarem substitutionē,
intelligitur durante morbo & valetudine. ita dicit domi. Alex.
subdit hic d. Ias. quod immo iste text. optime probat opinionē
Paul. dum dicit, quod redditur iniquum rescriptum principis,
etiam quando ex post facto aufert homini sano testamenti fa-
ctionem. Sed certe adhuc iste text. non dicit opinionem Paul.
de Castr. quia licet iurisconsultus dicat, quod rescriptum prin-
cipis redditur iniquum, propter hoc non dicit, quod si voluis-
set princeps, quod tale rescriptum licet iniquum valeret, quod
non valeat, nam si hoc dixisset, vtiq; probaret intentionē Pau.
in modico, quod quantumcumque rescriptum reddatur ini-
quum, si princeps vellet, quod valeret, vtique esset seruandum,
vt l. prospexit. ff. qui & a quib. tamen dom. Alexā. sequitur opi-
nionem Pau. alia ratione, nam dicit dom. Alexan. quod illud q
non potest fieri per pactū, quia cōtra bonos mores, non potest
etiam fieri per statutum, ita tenet Bartol. quem omnes sequun
tur in l. omnes populi. in tertia quæstione principali in versicu.
3. iuxta prædicta quęritur supra de iustitia & iure, sed tale pactū
per quod tollitur libera testamenti factio, non valet, vt l. stipu-
latio hoc modo concepta infra de verborum obliga. & in l. pa
ctum quod dotali. C. de collatio. & eodem modo non debet va
lere tale statutum, quia auferretur libera testamenti facultas
quod est contra bonos mores. Et hanc opinionem sequitur
46 hic Aretin. licet † dicat quod in contrarium faciunt not. per
Imol. & Modern. & ibi ipse dicit in l. secunda in princip. supra
eodem vbi concludunt, quod valet statutum disponens quod
voluntas captatoria teneat, licet ipse dicat, quod statutum cir-
ca hoc potest dupliciter disponere, vt valeat dispositio capta-
toria, si disponens velit eam committere in voluntatem alte-
rius, & istud secundum eum est minus odiosum, ex quo con-
currit voluntas disponentis, tamen dicit, qđ non valet per text.
in capitu. cum terra. extra de electio. & ibi dominus Abbas. Se-
cundo modo potest disponere statutum, quod disponens etiā
si velit, non possit sine consensu alterius, ita quod etiam eo in-
uito committatur dispositio suo arbitrio, tunc secundum eum
multo fortius videtur, quod istud statutum non valeat, cum sit
euidenter iniquum, & ad hoc facit iste text. secundum eum.
subdit tamen ipse, quod verum statutum euidenter iniquum
sit nullum necne, remittit se ad dicta per ipsum in cap. secūdo
extra de proba. dicit tamen quod docto. in l. 1. C. de summ. Tri
nit. & fide catho. videntur tenere, quod tale statutum valeat, &
tenet expresse Angel. in authen. vt noua constitu. in §. 1. ita di-
47 cit Aretin. Sed aduerte, inquantum dicit Aretin. quod si statu-
tum disponit, quod valeat dispositio captatoria, quando dispo-
nens vult committere arbitrio alterius, quod tale statutum nō
valet per d. c. cum terra. nam videtur dubium, & communiter
doctor. in dicta l. 2. supra eodem. videntur tenere, quod valeat
statutum, & ita tenet domi. Alexand. vbi dicit ita esse commu
nem opin. in l. captatorias C. de testa. mili. probatur hoc in l. ca
ptatorias. sup. titul. proxi. vbi ideo non valet captatoria institu-
tio, quia eam improbauit senatus, ergo si eam senatus appro-
basset, vtique valuisset, & sic innuit. quod potest valere si, ap-
probatur, ergo statuto potest reduci, vt valeat, nō obstat dictū
cap. cum terra, quia ideo non valet electio, de qua ibi commis-
sa voluntati & arbitrio alterius, quia redundabat in perniciem
& damnū ecclesię, vt patet in versic. quia igitur, quæ ratio ces-
sat in

sit in casu nostro, quia licet redundet in damnum testatoris, quia esse posset, quod voluntas, & testamentum ipsius testatoris non sortiretur effectum, est imputandum ipsi, ex quo quisque sibi si vult, potest præiudicare quod non potest alteri & sic ecclesiæ, vnde in casu isto non videtur vera illa opinio Aret. item inquantum etiam subdit, quod quando statutum disponit, quod etiam si velit, non possit disponere sine consensu alterius, quod tale statutum non valeat & hoc casu loquitur hic Paulus de Castro, nam hoc casu non videtur etiam sua opinio vera, prout infra dicam reprobando opinionem Paul. de Castr. nec obstat, quod istud statutum isto casu sit euidenter iniquum, quia prout infra dicam, non est iniquum & hanc opinionem Pau. de Cast. tenuit Alexand. consulendo in consilio 206. incipiente visis & accurate consideratis, in vlt.
48 colum. & hæc † opinio. vt dicit hic Iason est communis tamē ipse tenet contrarium scilicet, quod valeat, & mouetur primo authoritate Angel. in §. primo in authen. vt noua consti. quam allegat etiam hic Aretin. nam ibi quærit Angel. quid si est factum statutum, quod mulier non possit testari sine consensu duorum propinquorum, an extendatur ad mulieres, quę prius fecerunt testamentum, & sic præsupponit, quod tale statutum
49 valeat. † Secundo mouetur, nam dicit ipse, valet statutum, quod mulier non possit legare. vt per Bartol. in l. cunctos populos. in 1. quæstio. principali. in fin. C. de summa Trini. & fide
50 catho. & ibi Bald. in 15. colum. præterea dicit † Iason. quod fateor quando statutum tollit liberam testamenti factionem, est iniquum. sed in casu nostro non aufert testamenti factionem ex quo permittit ei testari. & licet velit statutum adhiberi consensum duorum cōsanguineorum, hoc inducit propter lubricum sexum mulieris, & eius fragile ingenium. argu. insti. quib. alie. lice. vel non, in princ. & l. 1. §. & cum lex Iulia. C. de rei vxo. actio. & pro hoc facit, quod not. Bald. in l. 2. circa finē. supra de adoptio. qui voluit, quod valeat statutum, quod mulier non possit contrahere sine consensu duorum propinquorum, quia hoc inducitur proter fragilitatem mulieis. ergo eadem ratione in testamento. & ratio est, quia vbi maius periculum, ibi cautius est agendū. vt in c. vb maius. de elec. lib. 6. quia ergo maius periculum imminet in muliere per rationem ut supra dictam, ideo statutum voluit, quod interueniret illa solemnitas scilicet, quod adhibeatur consensus duorum propinquorum, vnde istud statutum non debet dici iniquum, nam si statutum induceret, quod debeant decem testes adhiberi in testamento, vtique non esset iniquum, & per hoc tollitur ratio Paul. de Castr. hic, item istud statutum non est contra bonos mores, ex quo est introductum bona ratione, de qua supra, si istud ergo non est contra bonos mores, ergo potest induci per statutum, vt per Bartolum in l. omnes populi. in tertia quæstio. principali. in versiculo tertio quæritur, nec obstat, si diceretur, quod immo istud statutum est iniquum & contra bonos mores, quia pone, quod consanguinei nollent consentire certe isto casu non poterit mulier testari, & sic aufertur sibi libera facultas testandi, vt l. stipulatio hoc modo concepta, cum similibus infra de verborum obligatio. quia ad hoc respondetur, quod immo etiam si consanguinei nollent consentire mulieri, tunc loco consanguineorum poterit adhiberi iudex, qui præstabit consensum, ita determinat Bar. in l. si cum dotem. §. eo autem tempore, in versic. & per hoc dicebam supra soluto matrimo. & ibi sequitur Alexand. in vlt. colum. vbi dicit hanc esse communem opinio. & sic ibi Barto. præsupponit, quod tale statutum valeat, & hanc opin. contra Pau. sequuntur communiter docto. l. 1. C. de summa Trinit. & fide cathol. secundum Areti hic. & hanc opinio. sequitur Angel. in consil. 206. vbi tenet, quod tale statutum valeat, & idem sequitur Petr. de Ancha, in consi. 24. vbi in tortioribus terminis voluit, quod valeat statutum volens, quod mulier sine consensu duorum propinquorum non possit testari etiam pro anima & hanc opinio
51 nem puto veriorem per supradicta. † quia immo fortius dico, quod si statutum in totum auferret mulieri hanc testandi facultatem adhuc valeret. probo hoc per illud quod voluit Bar. & sequuntur docto. & ibi diximus in l. 2. in princip. in 1. colu. in versicu secundo ego quero, dixi, requiritur quod sit impubes. vbi quærit Barto. quid si statuto alicuius ciuitatis caueatur quod maior. 20. annis non possit testari, an ei poterit fieri pupillaris substitutio. & præsupponit ibi Bartol. quod tale statutum valeat, & tamen aufert testandi facultatem cum minor. 20. annis elapsis quatuordecim iure communi possit testari, ergo fortius valet in casu nostro. & hoc etiam tenet Paul. de Castr. in l. si cum dotem. in fin. princip. supra soluto matrimo. vbi voluit, quod valeat statutum grauans mulierem, quod nō possit testari. & hoc sequitur Angel. consilio. 80. & hoc idem sequitur hic domi. Bulga. Senensis & domi. Bernardus de capitaneis de landriano doctor Mediolanensis in apostillis ad dominum Alexand. in apostilla super verbo non valeat. ergo fortius debet valere in isto casu statutum, ex quo non totali-
52 ter aufert testandi facultatem. Et hoc tenendo † posset responderi aliter, quam per Iaso. ad rationem Paul. de Castr. Aret. & ad rationem domi. Alexan. nam inquantum dicit h. c Pau. & Are. quod istud statutum est euidenter iniquum, cum auferat testandi facultatem & cap. quia dico, quod non est iniquum, nam tunc esset iniquum, cum homini sanæ mentis auferretur testandi facultas, sed mulier quo ad istud propter sui fragilitatem a statuto nō omnino sanæ mentis existimaretur sicut nō existimatur minor viginti annis secundum terminos, de quibus per Barto. in l. 2. sup. eo. & ideo hic tex. non sine ministerio dicit, homini sanæ mentis, & propterea etiam mulier non existimatur sanæ mentis in casu isto, instit. qui & ex quibus casib. aliena. licet vel non, vnde non video quo modo ratio Pau. de Cast. & Aret. sit vere fundata per istum tex. nec etiam ratio do. Alex. est vera, quia istud statutum non est contra bonos mores, & auferre (cum ratione tamen) testandi facultatem, nō est contra bonos mores, & in casu, d. l. stipulatio hoc modo concepta, non ideo solum est contra bonos mores, quia auferatur testandi facultas, sed quia ibi inducitur votum captandę mortis, prout ibi declarant doctores, maxime Iaso. & docto. in l. pactum quod dotali. C. de collatio. & sic patet quod opinio Pau. non est vera nec communis, licet ita domi. Iason hic, & male,
53 vt ex prædictis patet. † Nota tertiodecimo ibi, igitur agnatione, &c. quod per superuenientiam filiorū ita extinguitur exemplaris, sicut quando cessaret causa ob quam fuisset facta, [illegible] huius notabilis est, quia exemplaris dicitur esse testamentum ipsius filij, vt argumento l. patris & filij, sup. eod. & §. igitur. instit. de pupill. substit. & l. Papinianus. §. sed nec impuberis. sup. de inofficio. testa. & sic perinde debet haberi, ac si ipse filius fecisset, nulli dubium est, quod tale testamentū rumperetur natiuitate posthumi vt insti. quibus mod. testa. infirmen. in princip. & in l. posthumi. & in l. posthumus. sup. de iniust. test. & in l. 2. C. de posthum. hæred. institu. ita etiam debet rumpi in casu nostro, alijs etiam duabus rationibus de quibus in tex. hinc est, quod per superuenientiam filij rumpitur ista substitutio, prima ratio est quod nihil interest &c. quia sentit iurisconsultus, quod paria sunt, quem sibi facere hæredem ex testamento, vel aliquem sibi ab intestato succedere, sed si ipse filius fecisset sibi testamentum deinde sibi nasceretur filius, tale testamentū rumperetur, vt sup. probatum est, ergo ita sit in casu nostro, cū nascatur sibi suus hæres. Aduerte, dum text. dicit, alium male se habet nam vult dicere, illum. Secūda ratio assignata hic est, quia non est verisimile principem, aut patrem cogitasse de huiusmodi filijs nascituris, nam verisimile est, quod si cogitasset, quod vtique noluisset eos priuare, argum. l. tale pactum. §. fin. ibi glo. sup. de pact. & facit. l. si vnquam. C. de reuoc. dona. & in l. cum auus inf. de condi. & demonstra. & in l. cum acutissimi.
54 C. de fidei. vnde stat cōclusio, † quod superueniencia filiorum facit extinguere exemplariam substitutionem, & ex hoc inferunt Imo. & Aret. & domi. Alexan. quod eodem modo superuenientia filiorum extinguitur pupillaris, puta si pupillus, malitia supplente ætatem, suscepisset filios legitimos & naturales, per istum tex. & hoc tenuit Bal. in l. nec ei. in princ. sup. de adoptio. & Moder. in l. in pupillaris. sup. eodem. & dixi plene in l. 2.
55 in princ. in vlt. quæstio. principa. sup. eod. † Not. quartodecimo ibi, nihil interest, quod paria sunt, filium instituere, vel fieri hæredem ab intestato, quod facit ad quæstionē, nam pone, quod statutum dicat, quod de qualibet legitima hæreditate soluatur certa gabella, certe intelligitur de hęreditate quæ obuenit solum legis prouisione ab intestato, vt in l. 3. §. de illo. sup. pro socio. adeo quod si esset aliqua hæreditas, quæ obuenit ex testamento, quæ non obueniret ab intestato, vigore dicti statuti nō deberet solui gabella, per dictum §. de illo, tamen si ei deferatur hæreditas ex testamento, cui etiam ab intestato deferebatur, dico, quod debet solui gabella per dictum statutum per istum tex. quia ista sunt paria in casu isto, deferri hæreditatem ex testamēto siue ab intestato, vt hic, quod nota, quia nouum. Nota quintodecimo ibi, nec enim &c. quod non est verisimile, quod pater, vel princeps velit excludere filios ab hæreditate, concordant iura allegata supra in decimotertio not. &c.
56 † Noto sextodecimo ibi, exhæredare, quod verbum, exhæredo, capitur aliquando largo modo, id est quomodocumque quis sit priuatus ab hæreditate, de quo tamen dic, vt latissime dixit Barto. in authent. ex causa. C. de liber. præter. & ibi per alios, & in l. filio præterito. sup. de iniust. rupt. testamen. secundum dominum Alexan. hic. Vltimo no. hic vtrum in persona vnius &c. quod hic est casus pro illo dicto euangelij, quod vni dico, omnibus dico, secundum Imo. & Ias. hic, & bene. In pri-
57 ma oppo. Barto. adde inquantum ipse † concludit contra nonnullorum opinionem, quod licet lex humanitatis. C. eodem, loquatur in mente capto, habet locum etiam in muto, & surdo, & in alijs qui sunt inhabiles ad testandum alio tamen defectu quam defectu ætatis, & hanc opin. sequitur. int. Barto. vbi se remittit in quæstione, qua quærit, vtrum sit reperire exemplariam

plariam substitutionem partim expressam & partim tacitam. Et hæc opinio est communis & vera, pro qua est tex. in l. fi. §. 1. C. de cura. furio. quem tex. alleg. ibi do. Alex. & ibi de hac quæstione dicetur. Circa secundam oppo. Bart. ponit hic suam distinctionem melius, quam alibi, & hanc quæstionem & distinctionem sequitur Bal. in l. si quis hæredem. C. de instit. & subst. & in l. humanitatis, in 5. col. C. eo. qui Bal. ibi aliter respon-
58 det ad illum tex. quam facit Bar. hic, dicit enim, † quod ideo in casu nostro requiritur, quod duret mutitas, ad hoc vt duret rescriptũ & substitutio, quia ista qualitas scilicet mutitas est causa finalis ad rescriptum, vt videtur innuere hic in versi. verum voluntatem principis &c. & in versicu. quemadmodum, & in versic. auferre &c. & dixi supra in notabilibus, merito ea cessante debet cessare rescriptum, & ea durante durat, vt in l. adigere. §. quamuis, de iure patro. & no. gloss. in verbo admittatur. instit. de milita. testa. in princip. & plene de hoc per Ludo. de Rom. in consil. 190. & in consi. 490. & adde, quod voluit idem Bar. in l. præcipimus. in §. sane. per illum tex. C. de appella. Bart. in l. si quis posthumos. §. si quis filium. sup. de liber. & posthu. & in l. Titius. inf. de mili. testa. per Bal. in l. generaliter. in 5. col. C. de episc. & cleri. & in l. tutelas. sup. de capi. dimi. & in l. præterea. C. de fideicom. & Ludo. de Roma. in consil. 15. incip. plura sunt quæ quæruntur, & in l. 1. §. familiæ, inf. de publica. adde pro ista doctrina Bar. & quod no. Bald. in d. l. præcipimus. §. fin. vbi voluit, quod si ex forma statuti caueatur, quod sententia collateralis nõ valeat, nisi sit legum doctor, quod talis sententia valebit, si iste collateralis tempore latæ sententiæ erat doctor, licet tẽpore facti coram eo processus nõ esset doctor. pro hoc facit quod tradit Ang. in l. siue manifeste. in §. tandiu. sup. de condi. furti. vbi vult, quod si statuto caueatur, quod bannitus possit impune offendi, intelligitur si tempore offensionis erat bannitus, & hæc sunt quæ traduntur a scribentibus hic.
59 † Sed aduerte tu vltra doctores, quia in hac materia idem Barto. in l. Centurio. in 8. colum. in versic. item quæro iuxta prædicta. aliter videtur loqui, dicens, quod aut qualitas adiecta adijcitur verbo dispositiuo, & tunc ista qualitas stat demonstratiue. allega. tex. in l. Mela. in princip. infra de alimen. & cib. lega. nam ibi dicit, si puero vel puellæ alimenta relinquantur, & sic illa qualitas puero & puellæ est adiecta verbo, relinquo, quod est verbum dispositiuum, & stat ibi demonstratiue, & sufficit semel existere, vt ibi dicitur, aut adijcitur non verbo dispositiuo, sed verbo executiuo, vt puta si testator dicat sic, talis succedat filio meo impuberi, quia verbum, succedo, est verbũ executiuum, requiritur quod sit impubes tempore successionis, & sic illa qualitas non sufficit quod semel existat, & sic nõ stat demonstratiue. allega. ad hoc. l. 2. cum seq. infra de aur. & arg. lega. l. in delictis. §. si extraneus. de noxa. & l. Titius. infra de mi lit. testam. Fallit tamen secundum eum, si apponatur aliquod verbum propter quod appareat testatorem aliud sensisse, vt puta quia vltra dixit si sine liberis decesserit. vt in cap. Raynutius. extra de testam. & ratio est, quia tunc voluit testator vltra pupillarem ætatem substitutionem valere, quia licet vni decedere sine liberis, & tamen non decederet impubes, & sic isto casu illa qualitas stat demonstratiue, & sufficit quod semel existat, & istud sequitur dominus Alexand. in d. l. Centurio. in 32. col. in versicu. inquantum etiam, & quod quando qualitas adijcitur verbo dispositiuo, stat demonstratiue & non dispositiue, tenet Bald. in l. præcibus. in vltima colum. in versicu. item no.
60 † vbi Baldus vult, quod si testator ita dicat, instituo filium meum, & Caium substituo eidem filio meo pupillo, quod ista substitutio sit compendiosa, & non pupillaris, adeo quod habebit locum etiam si ille pupillus post pupillarem ætatem moriatur, & sic vult, quod illa dictio (pupillo) stet demonstratiue Tamen dominus Alexand. in d. l. præcibus. in 4. columna post Guliel. & idem domi. Alexand. in l. 2. in nona colum. in versic. iuxta hoc quæro vltra docto. in præfato exemplo. Bald. tenet contrarium, quam opinionem in d. l. 2. ego sum secutus, & sic
61 facit contra distinctionem Barto. in dicta l. Centurio. † Sed aduerte inquantum Barto. hic dicit, quod quando qualitas apposita in oratione significat regulariter secũdum tempus verbi, ad cuius determinationem venit, quod isto casu sufficit illam adesse, tempore, quo fit dispositio, & sic stat demonstratiue, per l. Mela. in princ. infra de alimen. & ciba. leg. nam illud dictum videtur aperte contra text. in d. l. Mela. in fin. princip. vbi vult, quod ibi sit speciale in legato alimentorum, vt illa qualitas stet demonstratiue, & non dispositiue, nam ex quo dixit, puero & puellæ, videtur dicendum quod vsque ad pubertatem alimenta debeantur, tamen fauore alimentorum aliter statuitur, & sic illo casu est ibi speciale, vt stet demonstratiue, & non dispositiue, ita dicit esse ibi glo. si illo casu est ibi speciale, ergo in contrarium est ius commune. l. quod vero. & l. ius singulare. §. de legib. & ex hoc infertur, quia inquantum Bar. in d. l. Centurio. dicit, quod si illa dictio (puero vel filiis) adijciatur dispositiuo verbo, stat demonstratiue, & nõ dispositiue, prout etiam dicebat Bald. licet fatear in exemplo suo non bene dicere, per ea quæ dixi in dicta l. 2. præterea non videtur esse aliqua ratio diuersitatis inter primum casum Bar. & secundum hic. ergo idem debet dici vtroque casu. sed cum in secũdo casu Bar. dicat, quod stet dispositiue, ita quod non sufficiat illa qualitas semel existere, vt d. l. 2. nec est ratio legis secundæ videlicet, quia illa qualitas determinet verbum futuri temporis, & per consequens significet tempus mortis ipsius testatoris, quo tempore sumit effectum dispositio. sed ratio est, quia post mortem non dicitur amplius vxor. cum morte sit solutum matrimonium, per ea quæ tradit Pau. de Cast. & sequuntur alij. in rub. §. sol. matrimo. vnde cessat qualitas illa, quod videantur empta causa vxoris. & quod ista sit vera ratio non illa Bartol. hic, probatur, nam pone, quod illa sint empta post mortem viri muliere nunquam diuertente, & nunquam facto diuortio venient in legato, certe non & tamen illa qualitas aderat tempore mortis defuncti, & sic tempore quo dispositio sumit effectum. non obstat. l. in delictis. §. si extraneus. quia ideo requiritur, quod illa qualitas, quod sit dominus, adsit tẽpore commissi delicti a seruo, quia tunc si adest, est quid domino imputandum, ex quo ipsum seruum poterat prohibere, & non prohibuit, vt l. 2. supra de noxa. quæ ratio cessat, si tunc non erat dominus. Item non obstat etiam. d. l. Titius, quia ideo requiritur illa qualitas, quod sit miles tempore facti testamenti, quia si non esset miles, cessaret causa propter quam conceditur, vt iure speciali possit testari. & sic patet, quod distinct. Bartol. hic est dubia. & quod etiam distinc. Bartol. in l. centurio. non est vera, maxime quia est aperte contra cap. Raynutius extra de testa. nec obstat sua responsio, quia illa verba (sine liberis) etiam conueniunt pupillo vt l. centurio. sup. eodem & in c. si pater. de testa. in 6. vnde non videtur esse ratio, quare propter illa verba voluerit limitare pupillarem ætatem. vnde per illum tex. & dicta. sup. videtur dicendum totum econtra quam dicat Bartol. in d. l. centurio. videlicet quod quando adijcitur verbo executiuo. tũc sufficiat semel existere, & stat demonstratiue, quando vero dispositiuo, stet dispositiue. tamen mihi magis placet distinctio, quam facit Paul. de Cast. hic in 1. columna. in versicul. in tex. ibi quatenus & ibi dixi. §. in notabilibus cogitatam circa tertiam oppo. Bartol. hic, dum opponit de l. prospexit. infra qui & a quibus man. not. responsionem Barto. per
62 quam colligitur ista conclusio. † quod lex continens iniquitatem, per quam non infertur alicui damnum, debet seruari. vt d. l. prospexit. si vero inferret alicui damnum, nõ seruatur. nam si facultas substituẽdi impetrata a principe duraret etiam postquam mutus desiisset esse mutus, vtique ei infertur damnum, ex quo sibi libera testandi facultas auferretur, vt hic. adde quod hanc solutionem ponit idem Barto. in l. adigere. §. quamuis de iur. patrona. vbi dicit, quod vbique dedit hanc solutionem. & tradit Bartol. in l. nõ dubium. C. de leg. & in l. omnes populi. in 6. quæstione principali. supra de iustit. & iur. & sequitur Alexand. hic qui dicit communiter per docto. teneri ponit Bartol. in d. l. prospexit. & docto. in l. vbi pure §. 1. infra ad Trebel. Dyn. & Raynu. hic. Sed aduerte tu secundum Iason. quod ista solutio Bartol. & communis videtur dubia. nam quomodo in hac. l. damnificatur. nam dicit ipse, aut consideramus damnum respectu muti, & tunc dicit, quod nullum est damnum, licet
63 amittat ipse mutus testamenti factionem, † quia secundum iurisconsultum damnum est diminutio patrimonij, vt l. damnum. cum. l. sequen. infra de damno infecto. & quando est radicatum lucrum in esse, perditio illius lucri est damnum, secũdum gloss. in l. non amplius in §. fina. infra de legat. 1. sed quod in ista lege substitutio extinguatur vel non, respectu muti non videtur esse damnum. si vero respectu filiorum, qui iam nati sunt, cum excludantur, tamen istud non est damnum, sed lucrum perdere secundum gloss. in l. 3. C. de iur. & fac. ignoran. quæ voluit quod si filius est priuatus legitima sua, non dicitur pati damnum, sed priuari lucro vel quasi, & sic videtur quod solu. Bartol. non sit vera, ideo ipse transit ad aliam solutionem, vt infra referam. Sed ista reprobatio contra solutionem Bartol. mihi non placet. primo quia dico, quod est damnum in hac lege respectu muti, ex quo priuatur facultate substituendi. & largo modo appellat damnum. Bartol. hic quotiescunque aliquis priuatur aliquo iure, quod sibi competeret. Item respectu etiam filij ipsius muti est damnum, ex quo hæreditate sibi competente priuatur. & licet proprie non sit damnum, ex quo hæreditas sibi non debeatur, tamen largo modo per Bartol. appellatur damnum. Sed tu aduerte vltra domi. Iason. & docto. quod ista solutio. Bartol. non videtur vera. quoniam etiam in dicta. leg. prospexit. & a quib. patitur damnum, quia ille seruus consequitur infra quadragesimum diem libertatem, vel si non patitur damnum, sed vt dicit Bartol. hic, amittit lucrum, dico quod etiam hic debet dici tantum amitti lucri, sine loquamur respectu muti, quia tunc cum erat mutus non habebat testamenti factionem, vnde licet postea cessante n[illegible]titate

state habeat, si hoc impeditur, dicitur amittere lucrum sicut in dicta leg. prospexit, siue loquamur respectu filij nati postea ex ipso muto, tunc etiam non patitur damnum, sed lucrum sibi obueniens amittit scilicet hæreditatem paternam, ita in dicta lege prospexit, amittit lucrum libertatis, quod sibi competeret, vnde ista solut. non videtur aliquo modo vera. & ideo Bal. in l. non dubium, in 4. col. C. de legat. 2. in rubr. siue in l. 1. C. quę sit long. consuet. dicit quod d. l. prospexit, est singularis, sed caret spiritu & ratione, & hoc secundum Iacob. de Aret.

64 † Et circa intellectum l. prospexit, varij varia senserunt, & quot fuerunt capita tot fuerunt sententię, prout refert Ias. in d. l. non dubium in 7. colum. tamen Ias. hic, & in d. l. non dubium, videtur nouum dare intellectum ad d. l. prospexit, nam dicit ipse, quod imò decisio d. l. prospexit, non est dura, & iniqua, sed ęqua & iusta, & pro intelligentia illius legis ibi est talis casus, quod si maritus diuertit ab vxore propter adulterium, vel adulterij suspicionem, statutum fuit per legem Iuliam quod vxor, quæ de adulterio accusatur, non possit manumittere seruos suos intra sexaginta dies, ad hoc vt ipsi possint subijci torturę, vt per eos tanquam domesticos veritas habeatur, cum liberi homines torqueri non possint, vt l. verba. C. de adult. pone qđ ipsa vxor, quæ commisit adulteriũ habuit seruos, tamen erant extra ministerium ipsius, vt puta quia tempore commissi adulterij erant extra in agro aut in prouincia, nunquid istos possit manumittere infra supra dictum tempus, decidit quod non, ratio est, quia lex ita scripta est, licet hoc sit per quam durum, plus vult ille text. quod si postea mulier emisset alios seruos, vel alio modo habuisset, adhuc eos non posset manumittere, & ratio est, quia ita ad verba legis attinet, licet hæc, vt clarum est, sit iniquum, tamen dom. Ias. hic, & in d. l. non dubium, dicit quod imò, d. l. prospexit, non est dura, sed est ęqua & rationabilis, & propter torturam illud est statutum primo quod licet illi serui tũc fuerint absentes vel postea empti, tamen possibile est, quod audiuerint a conseruis vel aliquo alio modo, quo casu etiam deponendo de fama, vel deponendo de auditu, facerent aliquod indicium inquirendę veritatis, & istud est possibile, propter hoc lex non vult, quod manumittantur. Secundo facit vilitas seruorum, quia serui. Tertio pro hoc facit breuitas temporis, quia tantum inf. sexagesimum diem prohibetur manumittere, postea vero poterit, vnde propter ista tria illud statuitur, & ideo licet dicat, d. l. prospexit, per quam durum est, debet intelligi scilicet prima facie, tamen in veritate ęquum est ita statuere, ita dicit hic & expresius in d. l. non du-
65 bium. Sed † dominus Bernardinus Beniuolentius præceptor meus dum hanc legem Senis legeret me audiente, reprobauit Iasonem & aliter sentit circa intellectum, d. l. prospexit, vt inf. dicam, & primo reprobat Ias. inquantum dicit, quod propter temporis breuitatem nam dicit ipse, quod ista non est ratio illius legis, quia esse potest, quod infra illud tempus mulier sit prona ad manumittendum, & quod post illud tempus ipsam pęniteat, maxime si postea est conuicta in adulterio, & sic amittat dotem, vnde nuda exularet, & sic non manumitteret, quo casu seruus priuabitur libertate, quod videtur absurdum. Sed certe ab ista impugnatione præceptoris mei Iason potest saluari, quod licet mulierem possit postea pęnitere, tamen si ex amore & non fraudulenter, videlicet ne adulteriũ per ipsos detegatur, vult manumittere, vtique ita manumittet post sicut ante, vnde ex superuenienti pęnitentia deprehenditur fraus mulieris cui fraudi occurrit lex, confirmo hoc viua ratione, nam si vera esset ratio præceptoris mei, vtique eodem modo esset dicendum quod lex Iulia esset iniqua inquantum prohibet seruos præsentes manumitti. inf. sexagesimum diem, cum eadem pęnitentia posset locum habere, & tamen iureconsult. in d. l. prospexit, non dicit legem Iuliam duram, inquantum prohibet seruos præsentes manumitti, inf. sexagesimum diem, sed dicit illam duram, inquantum prohibet seruos absentes & etiam seruos postea emptos, & sic ista rõ non valet. Secundo reprobat Iasonem, inquantum dicebat, quod lex Iulia inducebat hoc propter vilitatem personæ, quia ipse dicit, quod hoc non videtur esse verum, cum lex maximũ habeat respectum ad ipsos seruos, quando tractatur de libertate consequenda, & ideo fauore libertatis contra regulas iuris iura multa induxerunt, vt l. generaliter, §. si quis seruo insta de fide liber. & in §. fina. institut. de donat quinimò secundum ipsum contra rationem illius legis pro libertate statuitur vt l. Stichum, §. si Stichus, inf. de statu. libe. vnde dato quod lex Iulia hoc ratione induxerit, tamen propter libertatem videtur ab ea recedendum. Sed ista ratio similiter non valet contra Iaso. quia tollitur, ne delicta & maleficia per ipsas mulieres de facili perpetrentur, & committant adulterium, vt videtur text. in leg. non solum, C. de adulte. quia timebit ne hoc fiat manifestum propter seruos, cum si posset manumittere, non haberet hoc vereri, & sic facilius cõmitteret adulterium, sed in casibus prædictis cessat ratio ista, quando aliquid contra regu-

66 las iuris pro libertate iura inducunt † & ratio est, quia iura multum coadiuuant, vt delicta detegantur, ita vt puniri possint, & sic non remaneant impunita. l. ita vulneratus, sup. ad l. Aquil. & sic ista ratio non valet contra Ias. Item dum Iason dicebat, quod isti serui absentes vel postea empti possunt scire a conseruis, & propterea prohibentur manumitti, infra illud tempus, dicit præfatus præceptor meus, quod ista ratio non videtur tuta. quia secundum eum si esset vera, sequeretur, quod serui familiares seruorum ipsius mulieris, qui sunt alterius, non possint a domino suo manumitti. infra illud tempus ex quo præsumi potest quod sciuerint a seruis ipsius mulieris propter eorum familiaritatem, & tamen nulli est dubium, quod hoc est falsum. Sed ista ratio non valet, quia ideo tales serui possunt a dominis suis manumitti, quia si ipse manumittet, non præsumitur in fraudem manumittere, ex quo tale crimen non fuit a suis nec in domo sua commissum, & sic istud non obstat. Præterea dicit præfatus dominus meus, quod non credit, quod tales serui absentes vel postea empti possint torqueri, ergo videtur quod possint manumitti, quod non possint torqueri, probatur secundum eum in l. in adulterij quæstione, C. de adulte. & tamen d. l. prospexit, vult quod non possint manumitti attenta l. Iulia. Sed ista ratio similiter non obstat, quia licet non possint torqueri, tamen eorum auditus faciet indicium ad torquendum grauius seruos præsentes, vel potest dici, quod imò tales serui absentes vel postea empti possint torqueri, vt d. l. prospexit, coniuncta l. non solum verba. C. de adulte. non obstat, d. l. in adulterij, quia potest dici, quod licet principaliter dicat, quod illi non possunt torqueri, vt patefaciant delictũ, quia tunc deponerent de auditu, & sic non esset eis adhibenda fides sed bene possunt torqueri, quando nollẽt fateri se a seruis pręsentibus audiuisse, tunc torquerentur, & propter hoc non possunt manumitti, vel potest dici ad d. l. in adulterij, quod illud quod dicitur in d. l. in adulterij, fuerit post legẽ Iuliam, & post d. l. prospexit, ex quibus iuribus manifeste apparet, quod tales serui non poterant manumitti, ad hoc vt torturę subijcerẽtur, vnde ante d. l. in adulterij, hoc seruabatur, & sic non sequitur, quin d. l. prospexit non dicat, l. Iuliam esse seruandam. Item dicit præfatus doctor, quod si supradictę rationes essent verę, vtique iurisconsultus non dixisset, perquam durum, quia non esset durum, sed ęquum & iustum ita statuere, vnde per illa verba legislator demonstrat, quod nullam habeat rationem dicta decisio legis Iuliæ. Sed ista ratio nihil valet, quia dum dicit per quam durũ, debet intelligi scilicet prima facie vere tamen non est durum prout sentit hic Iaso. & idem Iaso. in dicta l. non du-
67 bium, & probatur per supradicta, & vnde præfatus præceptor meus dicit quod d. lex prospexit, debet aliter intelligi videlicet quod illa lex non probat quod lex dura sit seruanda, immo secũdum eum probat totum oppositum in illa dictione per quã durum, quasi dicat, iniqua est decisio illa, & iniquum, si hoc dicamus, sed ista inductio præceptoris mei non valet, vt dixi supra. Præterea secundum eum hoc probatur, si ratio, quare mulier non potest manumittere, est, quia illi serui præsumuntur scire quæ sunt facta domi, ista ratio non militat in seruis absentibus aut postea emptis, ergo isti poterũt manumitti cum cessante ratione legis cesset lex l. adigere §. quamuis, de iure patro. & correcta ratione legis corrigitur ipsa lex, vt notant doctores in dicta leg. non dubium, vnde per hoc secundum eum patet, quod non posset habere locum hodie, quod dicti serui absentes aut postea empti non possunt manumitti, vnde præfatus dominus meus sentit, quod iurisconsultus Vlpianus in dicta lege prospexit, corrigat legem Iuliam, inquantum statuit seruos absentes aut postea emptos non posse manumitti, quod est valde iniquum, & pro hoc facit secundum eum, quia in dicta lege prospexit, nullibi habetur quod dicta lex Iulia, sit seruanda, sed solum dicit quod ad verba attinet, vt patet ibi in §. sed si post, vnde Vlpianus vult inferre, quod ita verba legis sonant, quasi velit dicere, secus dicendum sit secundum rationem, vt in illa dictione perquam durum, argumen. leg. cum a matre, in vers. per quam durum, C. qui pet. tuto. vbi per illam dictionem decidit contrarium eius, quod est dictum. Præterea confirmat iste intellectus, nam quando æquitas & rigor sunt scripti, præfertur æquitas rigori, vt l. placuit. C. de iudic. & traditur per docto. in l. prima. C. de legibus sed cum iurisconsultus habuerit potestatem legis condendę, videtur ex ęquitate corrigere duritiem, dict. legis Iulię, vt in illa dictione per quam durum, & pro hoc ipse adducit l. in adulterij quæstione, C. de adult. vbi tantum serui, qui domi erant tempore commissi adulterij, torquentur, ergo ipsi tantum prohibentur manumitti, & sic est correcta durities dictę legis Iulię, inquantum prohibebat seruos absentes aut postea emptos manumitti. Sed certe iste intellectus non videtur verus, primo quia ibi non apparet quod iurisconsultus velit corrigere duritiem legis Iulię, nec ab alijs legibus correcta reperitur, ergo stare non prohibeatur leg. præcipimus, in fin. C. de appellat. nec mirum

videri

videri debeat, quod toleretur ista iniquitas, quia non superest
multum temporis, quod poterit ipsa mulier manumittere: nõ
obstat quod posset postea mulier duci pœnitentia, quia ad hoc
respondi supra, & quod iurisconsul. in princip. illius legis non
corrigat, quia quando vult corrigere, facit expresse, & per alia
verba, quam per illa verba, perquam durum, vt patet in d. l.
prospexit in §. sane. qui est in fin. illius legis, vnde ex supra di-
ctis non videtur Vlpianus aliquo modo duritiem dictæ legis
Iuliæ corrigere, licet istud velit præfatus præceptor meus, &
non obstant, quæ ipse sup. allegauit, & primo non obstat, quod
cesset rõ d. l. Iuliæ quo ad seruos absentes aut postea emptos,
quia dico, quia imò non cessat, ex quo potuerunt scire a con-
seruis præsentibus, aut alijs familiaribus, & istud lex præsumit
secundum Iaso. hic, & in d. l. non dubium. Præterea isto casu
non totaliter impeditur libertas, sed differtur, vnde non est
ratio iniqua, & etiam non videtur quod intersit mulieris sta-
tim manumittere, cum possit post illud tempus, vnde si sta-
tim vult manumittere, cum est accusata de adulterio, fraudu-
lenter manumittere præsumitur, vt ipsi non torquerentur, cui
fraudi voluit lex Iulia occurrere, non obstante quod videatur
durum, at in text. nostro non toleratur ista iniquitas, quia esset
perpetua, nec alicui fraudi obuiatur, prout ibi, nec est perpe-
tua, cum post illos 60. dies poterunt libere manumittere, vt l.
non solum verba. C. de adult. nec etiam obstat quod dicit pre-
fatus dominus meus dicens, quod nullibi reperitur in d. l. pro-
spexit, quod dicat d. l. Iuliam esse seruandam, quia dico, quod
satis hoc dicit, cum ipsam non corrigat, immo hoc etiam vi-
detur innuere in versicu. sed lex ita scripta est, & quando Vl-
pianus vult corrigere d. l. Iuliam, expresse illam corrigit, vt d. l.
prospexit, in fine. & licet dicat ibi, quod ad verba attinet, hoc
dicit, quia ibi Vlpianus venit interpretatiue interpretando ver
ba d. l. Iuliæ, vnde propter hoc non videtur dicendum contra-
rium per supradicta, non obstat quod quando rigor & æqui-
tas sunt scripti præfertur æquitas rigori, quia hoc fateor, sed
nego isto casu quod equitas sit scripta, ita vt debeat rigori pre-
ferri. Preterea esto quod æquitas sit scripta, tamen tunc est ve-
rum, quod æquitas præfertur rigori, nisi lex vltra procederet,
demonstrando quod sit seruandus rigor, prout est in d. l. pro-
spexit. dum dicit, sed lex ita scripta est. nam per ista verba vide-
tur innuere iurisconsultus, quod quamuis lex Iulia sit dura ta-
men est seruanda, ex quo ita scripta est, vnde per ista verba vi-
detur clare iurisconsultus confirmare dispositionem dictę le-
gis Iuliæ potiusquam corrigere, & sic sentire, quod ista duri-
ties seruetur non obstante æquitate. Vel tertio potest respon-
deri, quod isto casu seruatur æquitas, quia decisio dictæ legis
Iuliæ est æqua, vt supra fuit demonstratum, & infra dicetur, li-
cet dicat, perquam durum, intellige scilicet prima facie, vt di-
cit hic Iaso. non obstat d. l. in adulterij quæstione, quia supra
plene respondi, non obstat l. cum a matribus. C. qui pet. tuto.
vbi per dictionem, perquam durum, videtur tacite sentire op-
positum eius, quod expresse dixerat, quia ideo per illa verba
perquam durum, sentit oppositum, quoniam ibi nulla erat ra
tio, perquam mater a successione filij deberet repelli, & ideo
ibi dicit, perquam durum est eam repellere, quasi dicit, quod
non debet repelli, quod cessat in d. l. prospexit, nam ibi aderat
ratio supra assignata, quare illi serui absentes non debent infra
illud tempus manumitti, licet durum videatur, ideo nõ sentit
ibi oppositum iurisconsultus, vel dicas, quod ideo in dicta l.
prospexit per illa verba perquam durum, non sentit opposi-
tum, quia vltra processit dicendo scilicet lex ita scripta est per
quæ verba videtur innuere, vt supradixi, quod debet seruari, ex
quo ita scripta est, quæ ratio cessat in d. l. cum a matribus. Et
68 ex his patet, † quod intellectus preceptoris mei est dubius, &
alias legendo hanc legem dixi, quod intellectus Iaso. hic & in
d. l. non dubium, erat verus, videlicet vt dicamus quod de-
cisio d. l. Iuliæ non sit iniqua imò æqua, vt hic per eũ pro qua
69 opinio. adducebã primo hanc rationẽ, illud, † qđ est maxima
ratione & æquitate subnixũ, non debet dici durũ & iniquum,
ita arguit sepe Bar. in l. omnes populi in tertia quæstione prin-
ci. supra de iustitia & iure, & idem in l. cunctos populos in ter-
tia q: estione princ. C. de summa Trinita. & fide catholi. & Ia-
so. in septimo notab. sed decisio d. l. Iuliæ relata in dicta l. pro-
spexit fuit inducta maxima ratione, vt adulteria & facinora
nõ remaneãt impunita l. ita vulneratus sup. ad legem Aquiliã
& quia per relationem seruorum facilius detegitur adulteriũ,
ideo voluit, quod infra illud tempus non manumitterentur,
ad hoc ne haberent passim committere ipse mulieres adulte-
ria, & si committant facilius detegantur, vnde summa subsi-
stit ratio, ergo non videtur dura, sed potius æqua. præterea re-
gula est, quod quotiescunq; ex vna parte reperitur rigor scri-
ptus. & ex alia reperitur equitas scripta, præfertur ista æquitas
scripta, vt no. doc. in l. prima C. de legib. sed in casu dictę l. pro-
spexit. est ita, quia respectu seruorum absentium vt nõ conse-
quantur libertatẽ, est rigor, vt ibi, perquã durũ, respectu vero
sceleris est æquitas, cum sit æquum, vt scelera puniantur, & sic
ista æquitas attendatur. Confirmatur hoc per simile instit. quib.
ex causis manu. non lic. in §. primo, vbi ex vna parte est rigor
& ex alia æquitas attenditur æquitas non rigor vt ibi patet ita
sit in dicta l. prospexit, & ideo dum ibi dicit, perquam durum,
scilicet prima facie, vt dicit hic Iaso. vere tamen est æquum, &
hoc modo illa lex non probaret, quod lex dura sit seruanda,
prout fatetur Iaso. & præceptor meus, tamen præfatus præce-
ptor meus non videtur recte sensisse, dicendo, quod Vlpianus
corrigat dictam l. Iuliam per supradicta. ita alias dixi legendo.
70 Sed tu subtilius aduerte, quia dici potest † quod imò lex dura
omnino sit seruanda, vt videtur tex. in l. secũda. §. si quis a prin-
cipe in fi. infra ne quid in loco publico, vbi si princeps conces-
sit expresse alicui, quod in loco publico posset ędificare etiam
cum incõmodo alterius, quod isto casu poterit & valebit cõ-
cessio principis, vt ibi patet, & ista concessio nulli dubiũ quod
est lex, vt in l. prima in versicu. plane supra de constitu. princip.
& in §. sed quod principi in versicu. plane instit. de iure natura.
gen. & ciui. & nulli dubium, quod ista lex erit iniqua. & hoc
maxime erit verum, si aliqua subsistente causa fuerit facta cõ-
cessio, vnde cum princeps possit statuere ius iniquum, vt dicto
§. si quis a principe, & in l. 3. & per totum titu. supra quod quis.
iur. & istud ius sit seruãdum, non video quomodo dicta l. pro-
spexit, non probet, quod lex dura & iniqua sit seruanda, prout
late disputat Iaso. post alios in l. secunda per illum text. secun-
dum vnam expositionem in 2. colum. supra quod quis. iur. &
pro hoc facit, quod voluit Barto. in l. quæcunque in fine. C. de
fide instrumen. libro. 10. vbi per illũ tex. concludit, quod eme-
runt a communi Perusij bona bannitorum, coguntur illa red-
dere rebannitis ex forma capitulorum pacis hoc dicentis, cum
istud publicam vtilitatem respiciat, quamuis sit durum pro-
pter præcedentem contractum, & sic patet quod in capitula
quamuis dura seruantur propter publicam vtilitatem, ita sit
in casu nostro quod d. l. Iulia licet dura debeat seruari propter
publicam vtilitatem scilicet ne adulteria remaneant impuni-
71 ta, † & pro hoc facit, quod habetur in l. iure C. de fabricen. lib.
11. & per Bal. in l. sancimus C. de pęn. & domi. Anton. de Butr.
in c. nisi. extra de officio lega. vbi voluit, quod princeps vel su-
perior potest ex causa remittere pęnam concernentem inte-
resse priuatũ, & præiudicare priuato, & faciunt quæ plene cu-
mulat Iaf. in l. Barbarius in 7. colum. supra de offi. præto. vnde
dico, quod etiam dato quod decisio dictæ legis Iuliæ sit omni
respectu iniqua, tamen dico, quod erit seruanda, donec corri-
gatur, & per Vlpianum non corrigitur, ergo debet seruari per
notata per doct. in d. l. 1. & ideo forte potest dici, vt hic per Bar.
vel vltra Bart. potest dici concordando d. l. prospexit altero de
duobus modis primo, vt dicamus, quod dubio debet interpre
tari lex, vt non sit iniqua, & sic vt legislator non velit inducere
iniquitatem, vt hic & d. l. 3. §. si quis a principe in primo respon
72 so. tamen certa scientia bene potest, vt d. l. prospexit. † vel po-
test dici, quod lex iniqua non est seruanda, quando illa iniqui-
tas esset perpetua, & esset sine ratione, vt hic. nam hic perpe-
tuo esset iniquitas, si perpetuo duraret rescriptum ex quo nũ-
quã iste filius posset testari, & nulla videtur subesse ratio, qua-
re habeat princeps inducere istam iniquitatem, ideo non de-
bet seruari, & ita potest procedere tex. noster quando vero lex
continet iniquitatem, quæ non est perpetua, & aliqua ratio il-
lam inducit, dico, quod illa lex quantumcunque iniqua debet
seruari, & ita procedit d. l. prospexit. nam ibi non est perpetua
illa iniquitas, cum possit post illud tempus omnino mulier ser-
uos manumittere, vt ibi patet. preterea hoc fuit inductum ma
xima ratione, scilicet vt adulteria facilius detegantur, & vt
mulieris fraudi occurratur nimirum si [illegible], cogita ta-
73 men. Vltimo † iste tex. inducitur per Barto. ad questionem, vt
hic per eum, & refert duas opiniones scilicet Dyni, & Rayn.
deinde ponit suam, per quam concordat prædictas opinio. ad-
de quod Paul. de Castr. hic dicit, quod videtur dicendum to-
tum econtra eius, quod dicit Bartol. nam text. in authent.
quibus modis naturales efficiuntur sui in §. illud, & in §. ge-
neraliter, allegatus hic per Bartol. dicit, quod per rescriptum
principis non legitimatur filius, nisi quando desunt natura-
les & legitimi, quoniam intentio principis non præsumitur
esse, vt illis fiat aliqua iniuria, nisi appareat de contraria ip-
sius, vt puta quia fuit expresse facta mentio, quod habebat
filios legitimos & naturales, & hoc non obstante legitimauit,
si autem non fieret expresse mentio, non presumitur in dubio
voluisse illis preiudicare, si hoc est, quando habebat liberos le
gitimos tẽpore legitimationis, quando legitimatio non vale-
ret tanquam obreptitia in præiudicium legitimorum, idem
debet esse, si ex post facto incipiat habere, argumẽ. huius l. non
sic, quando legitimatur per subsequens matrimonium, aut
oblationem curiæ. nam tunc non extingueretur, quia tunc le-
gitimatio fit ab ipsa lege, vnde latior est, vt patet in illis tex-
tibus, & prædicta sunt vera quantum ad effectum succeden-

di. quantum vero ad alios effectus legitimationis, vt puta vt
admittatur ad honores publicos, quia hoc nō tēdit in pręiudi-
cium legitimorum, tunc talis legimatio non rumpitur. ita de-
terminat Oldra. in consilio 169. incipiente thema tale est qui-
dam text. ita dicit ad literam Paul. de Castr. Adde quod domi.
Alexander hic reprehendit Paul. de Castro. inquantum dicit,
quod legitimatio facta per principem reuocatur, secus si est
facta per oblationem curię aut subsequens matrimonium,
quia dicit dominus Alexan. quod quantumcunque actus sit,
consummatus, tamen non debet iudicari vt de consummato,
vt hic per Rayn. & Bartol. & sic non potest de isto text. sumi
argumentum pro Paul. de Castr. & dicit hic dominus Alexā.
quod communis opinio est Rayn. & illam sequitur, & ita
etiam dicit hic Iason. & illam etiam sequitur, licet opin. Dyni.
sequantur Guliel. de Cuma. in l. 1. C. de na. liber. quem refert
& sequitur Ioan. And. in addi. Specul. in titu. de succes. ab in-
testa. in §. 1. in versicu. sed ex facto, & idem Guliel. in l. tale pa-
ctum §. fina supra de pact. per illum text. & ibi Alberi. de Ro-
sa. & Oldra in consi. 247. incipiente factum tale est quod qui-
dam text. per illum text. & per cap. suggestum, & cap. dilecti
filij, de deci. & per l. si vnquam. C. de reuoca. dona. & Alberi.
de Rosa. in rubri. C. de natu. libe. in 3. colum. vbi refert dictum
consilium Oldra. & Ange. in l. [illegible] allus §. & quid si tantum su-
74 pra de libe. & posthum. & Aretin. † Sed vt perfecte habeatur
iste articulus considera tres casus secundum Aret. hic, & Ias.
& alios. nam aliquando filius legitimatur per subsequens ma-
trimonium, aliquando per rescriptum principis, aliquando
75 per oblationem curię. primo † casu hoc est indubitatum quod
legitimatio non reuocatur per superuenientiam filiorum le-
gitimorum & naturalium, prout est text. expressus in l. cum
quis, & in l. nup. C. de natu. libe. & authent. quibus mod. effic.
legi. circa princ. & est bonus tex. in §. primo in versic. nec non
instit. de hære. quæ ab intesta. defe. & in [illegible] fina. institu. de nup.
& sic succedent vna cum alijs postea legitime natis, & quo ad
omnes effectus isti legitimati per subsequens matrimonium
habentur vt legitimi, & istam opi. tenent Barto. hic omnes, &
hoc casu non loquebatur, vt arbitror Dyn. quia non est verisi-
mile, quod tantus doctor ita grauiter errasset in casu ita claro
76 Secūdo casu quando per rescriptum principis, considera duos
alios casus. Primus, quando ille, qui petijt legitimari filios, nō
narrauit taliter, quod ex narratis per eum appareat ipsum pos-
se ducere vxorē, & habere filios legitimatos & naturales, isto
casu secundum Areti. videtur vera opinio Dyni. quod per su-
peruenientiam filiorum legitimatorum reuocatur talis legi-
timatio. & probat ipse hac ratione, quia tex. in authent. quib.
mod. nat. effi. legi. in §. si quis vero circa medium & in §. illud
versic. quid enim si ad sacerdotium in authent. quibus modis
77 naturales efficiuntur sui, volunt †, quod ita demum possint legiti-
mari filij naturales rescripto principis, quādo ille, qui petijt eos
legitimari, nō habet spē procreandi filios legitimos & natura
les in futurū, si ergo imperator cōcedens priuilegiū, hoc igno
rauit, redderet priuilegiū surreptitiū, quia si fuisset expressum
nō fuisset verisimiliter concessurus, ex quo hoc probauit ex-
presse de iure cōmuni, & maxime quia dictus §. si quis vero, ex
presse apponit clausulā derogatoriā, & non vult aliquo modo
hoc concedi, videlicet quū ille, qui petit legitimari naturalem,
tunc nunquā posset propter turpitudinem a seperpetratā arg.
c. primi & secundi de filijs præsby. libr. 6. pro hac opin. Dyni.
facit, quia quādo petit legitimari filium suum naturalem, nō
narrauit se velle accipere vxorem, vnde non videtur de ea co-
gitasse, & sic non videtur cogitasse aliquo modo de prole legi
tima futura, vnde si cogitasset, non est verisimile, quod ipsum
petijsset legitimari, eo maxime, quod ideo legitimantur, quia
non habebat alios filios legitimos, ergo per superuenientiam
filiorum legitimorum & naturalium debet talis legitimatio
reuocari, argumen. l. tale pactum §. fina. ff. de pact. & l. si vnquā
C. de reuo. dona. & l. cum acutissimi C. de fid. & argu. tex. no-
stri. Et pro hac opin. facit etiam ratio assignata per Oldra. in
78 consi. suo de quo supra memini. videlicet † quod noua causa
superueniens debet extinguere priuilegium, vt in c. suggestū,
& in ca. dilecti filij, extra de deci. sed hic superuenit noua causa
79 scilicet procreatio legitimę sobolis, ergo debet cessare. † Pro
ista eadem opin. facit, quia præsumpta causa legitimationis
est carētia filiorum legitimorum, ergo superuenientia debet
illam annullare, vt l. generaliter C. de episco. & cleric. l. Titia.
Seio §. pluras ff. de lega. 2. Item pro hac eadem opin. facit, di-
spositio testatoris habet in se istam tacitam conditionem, si
liber. non nascerentur, vt l. cum auus infra de condic. & de
monstra. & l. cum acutissimi. C. de fideicom. ergo eodem mo
do dispositio legis aut principis debet habere istam tacitam
conditionem, cum dispositio testatoris & legis æquiparentur
vt in §. disponat in authenti. de nup. Item facit pro hoc. quia
pater legitimando non videtur præiudicare filijs, quos igno-
rat l. qui iure militari. infra de testa. milita. ita etiam non vide-
tur præiudicare filijs postea natis, maxime cum de eis non co-
80 gitauit. † Sed contrariam opin. sequitur hic Rayn. in l. vnquam
C. de reuo. dona. prout infra dicam, quæ est communis & vera
licet Raph. hic dicat, quod passus iste est dubius & tenendo
opi. Ray. quæ est vera, non obstant adducta sup. & primo non
obstat dictus §. si quis ergo, & dictus §. illud, quia illa iura non
dicunt, quod consideretur, an pater, qui fecit legitimari filios na-
turales, habeat spē procreādi sobolē legitimā, quasi si hoc sci-
81 uisset princeps, non concessisset, sed bene † dicunt illa iura, quod
sit tēpore, quo pater petijt per rescriptū principis filios legiti-
mari, habeat filios legitimos & naturales, tūc nō possit, prout
d. §. si quis vero in princi. & in §. sit igitur in fi. & in §. si vero so
lūmodo in princ. & hoc idē dicit tex. in dicto §. illud in princi.
& in versi. si quis ergo, & in versi. si vero is qui. Itē dicunt præ-
dicta iura, quod si potest matrē prædictorū filiorū naturaliū duce-
re in vxorem, tunc non potest tales filios per rescriptum prin-
cipis facere legitimos, sed debet illos facere contrahendo cū
ea matrimonium, ita quod per subsequens matrimonium fiant
legitimi, & hoc idem sentire videtur tex. in authenti. præterea
C. de natu. liber. ita probatur, in dicto §. si quis vero in versicu.
aliter hoc fieri non permittimus, in authenti. quibus modis
naturales efficiuntur legitimi, & text. in §. illud in versicu. si
quis vero in authent. quib. mod. natu. effi. sui, & ratio est, vt re-
moueatur concupiscentia, & magis homines studeant legiti-
mę proli, quam naturali, vt dicit text. in dicto versic. si quis ve-
82 ro. circa medium. † Fallit tamen, quando pater habebat filios
legitimos & naturales quod non potest petere filios legitima
ri per rescriptum principis, nisi illi legitimi, & naturales con-
sentirent, tunc bene posset. ita limitabat Bald. in authent. præ-
terea. C. de natu lib. quod dictum an sit verum, non examino
hic, qui nō est proprie materia nostra, nec obst. d. §. si quis ve-
ro in ver. si vero solum pater in fin. in authent. quib. mod. natu.
effic. legi. ibi dum dicit, omnino enim suis existentibus &c. vbi
dicitur innuere tex. quod existentibus suis, deinde naturalibus
procreatis, quod illi naturales non possunt modo supradicto
legitimari, deinde subdit ille text. aut primitus natis nequa-
quam eis ius legitimorum adijciatur &c. & sic sentit, quod si
erant isti naturales prius nati, & sic postea sint legitimi, quod
isti naturales non consequuntur ius legitimorum, & sic vide-
tur innuere, quod superuenientia filiorum legitimorum & na
turalium facit cessare legitimationem in persona naturalium,
83 & sic ibi videtur casus pro opin. Dyn. Sed certe † iste tex. nihil
facit pro opin. Dyni. quia ille text. solum dicit, quod primitus
illi naturales erant nati, quam essent nati legitimi, tamen non
fuerunt prius legitimati, sed eo tempore, quo pater petebat
eos fieri legitimos, iam erant nati legitimi, & ideo dicitur ibi,
quod non potest eos legitimare, nō autem dicit ille tex. quod
illi essent prius effecti legitimi. ita intelligunt illum tex. Barto.
& Angel. & quod ita debeat intelligi, probatur ibi in verbo,
adijciatur, per quod verbum denotat ibi Imperator tempus,
quo petebat fieri pater eos legitimos, & in hoc est differentia
inter illum text. & text in d. §. si quis vero, quia d. §. si quis lo-
quitur, quando prius habebat legitimos, & sic quando legiti-
mi & naturales erant prius nati. at iste text. loquitur, quando
prius erant nati illi naturales, quam legitimi, sed non prius
legitimati, tunc est idem in vtroque casu, quia non possunt le-
gitimari per rescriptum principis, & sic iura ista non faciunt
pro Dyno, licet super eis fundetur opin. Dyni per Aretin. hic
84 imò † dico, quod text. in d. §. illud in versicul. si quis vero cir-
ca medium videtur facere contra opin. Dyni, nam ibi æqui-
parat libertum siue seruum per principem restitutum natali-
bus, & filium naturalem per principis rescriptum legitima-
tum, quia vterque dicitur pristinæ ingenuitati restitutus, sed
libertus natalibus restitutus perinde habetur, ac si a principio
esset natus liber, & ex ingenua, & nullam seruitutis maculā
fuisset passus, vt l. 2. & l. fina. §. fina. inf. de nata. restitu. ita & hic
filius legitimatus per rescriptum debet haberi, ac si ex legiti-
mo matrimonio cōstante inter matrem & patrem fuisset edi
tus, ergo licet superueniant filij legitimi, non debet reuocari
ista legitimatio, nec effectus succedendi, qui ex ea causatur, &
sic ibi videtur potius casus contra Dy. quam pro Dyno. simi-
liter non obstat opin. Rayn. in l. tale pactum §. fina. supra de
pac. & d. l. si vnquam, & d. l. cum acutissimi. & d. l. cum auus, &
text. noster, quia ad ista iura inf. respondebimus, & ibi melius
85 cadet. † Item non obstat, quod noua causa superueniens ha-
beat tollere priuilegium per d. ca. suggestum, & per d. ca. dile-
cti filij, quia ad hoc respondeo, quod illud est verum, quando
priuilegiū versatur circa separabilia. ita procedant supra dicta
iura, & facit. §. primo. instit. de mili. testa. Sed quando priuile-
gium versatur circa separabilia, tunc noua causa non tollit,
quia non potest, & ita procedit casus noster, declaro, nā istud
priuilegium cōcernit quandam qualitatem, quę inhęret ossi-
bus nostris, vt puta ista legitimatio, quæ inhęret personę legi-
timatę, ita quod nō potest auelli. vnde isto casu ista noua cau-
sa non

sa non habet tollere istam qualitatem. quemadmodum in li-
bertate quæ semel concessa non nisi magna subsistente causa
reuocatur. l. Papinianus. §. si ex causa. supra de inoffi. testamen.
non obstat, si tu diceres, quod ista solu. non valet. quia bene fa-
teor, quod ista noua causa non potest tollere legitimationem
sed volo, quod possit tollere effectum ipsius id est, ius succedē-
di, quod prouenit propter istam legitimationem. & illud est
tale, quod potest separari. quia ad hoc respondeo, quod etiam
illud non tollitur. quia ex quo remanet causa id est, ista legiti-
matio, debet remanere etiam effectus. sicut dicimus in ado-
ptione, quæ non tollitur per superuenientiam filiorum legiti-
morum & naturalium, prout infra dicam. & tamen ex quo re-
manet adoptiuus, succedit, vt l. cum in adoptiuis. circa mediū.
86 C. de adoptio. præterea nonne dixi supra † quod iste legitima-
tus rescripto principis habetur perinde, ac si constante legiti-
mo matrimonio inter matrem & patrem suum editus esset,
si sic est, ergo licet nascantur postea alij legitimi & naturales,
& sic superueniat noua causa, non debet tamen iste legitima-
tus perdere ius succedendi, & sic etiam ista ratio non obstat.
vel potest alio modo responderi, quod noua causa superue-
niens faciat extinguere priuilegium, quando illa noua causa
esset talis, quæ parte aduersa nolente adhuc extingueret hu-
iusmodi priuilegium l. Vrannius. vers. sed cum duo. infra de fi-
deius. sed quando parte aduersa nolente non extingueret pri-
uilegium, tunc illa noua causa non extingueret aliquo modo,
vt l. sciendum. §. fina. qui satisda. cogan. ita dicit Bartol. in l. plu-
ribus. §. & si placeat. infra de verb. obligatio. & ibi communi-
ter docto. Sed ita est in proposito nostro. quia volentibus filijs
legitimis & naturalibus postea natis non perderent priuilegiū
succedendi isti legitimati, ergo per istā nouam causam super-
uenientem, quod superuenerint filij legitimi & naturales etiā
ipsis nolentibus non debet tolli istud priuilegium. & quod nō
perdant legitimati istud priuilegium nolentibus filijs legitimis
& naturalibus postea natis, probatur per id, quod vult Bald. in
authenti. præterea. C. de natu. libe. vbi Bald. vult, quod licet pa-
ter habens legitimos & naturales non possit naturales tantum
per rescriptum principis legitimare, vt d. authenti. præterea. est
verum, nisi ipsi filij legitimi & naturales consenserint tunc isto
casu naturales poterunt legitimari, si ab initio potest fieri ista
legitimatio, poterit fieri volētibus filijs legitimis & naturalibus
ergo multomagis facta legitimatio conseruabitur per consen-
sum filiorum superuenientium, argumen. l. patre furioso supra
de his qui sunt sui vel alie. iur. & capit. quemadmodum extra
de iureiuran. & ista solu. satis placet, quam no. quia noua solu.
Non obstat alia ratio, quod præsumpta causa legitimationis est
carentia filiorum legitimorum & naturalium, quia ad hoc re-
spondeo, & dico, quod immo causa legitimationis non est de-
fectus filiorum, immo est voluntas ipsius patris & affectio, vt
patet in authenti. item si quis. & in text. vnde sumitur. C. de na-
tu. liber. licet quando habet filios naturales & legitimos non
possit pater executioni mandare affectionem & voluntatem
suam, quæ quidem affectio videtur etiam durare post superue-
nientiam filiorum, merito non debet cessare ista legitimatio.
vel potest responderi, quod d. l. generaliter. C. de episco. & cle-
ric. & alia iura supra allegata procedunt in separabilibus, secus
in his, quæ sunt inseparabilia prout in casu nostro, prout dixi.
87 supra in præcedenti ratione. † Nec etiam obstat. quod disposi-
tio testatoris habet in se tacitam conditionem, si liberi non na-
scerentur &c. quia ad hoc respondeo, quod illa ratio procedit,
quando sumus in actibus, qui recipiunt suspensionem, prout
est legatum & fideicommissum, & prout est donatio, & sic cō-
tractus, qui possunt fieri etiam sub conditione, tunc bene subin
telligitur illa conditio, si liberi nō nascantur, vt d. l. cum acutis-
simi. & d. l. cum auus. & d. l. si vnquam. sed in casu nostro sumus
in casu, qui non recipit diem neque conditionem, quemadmo
dum adoptio, vt l. actus legitimi infra de regulis iuris. & licet in
dicta. l. actus. non connumeretur iste casus, tamen vltra casus
ibi enumeratos repetiuntur alij casus, qui similiter non reci-
piunt conditionem. vt habetur in c. actus legitimi. extra de re-
gulis iuris. libr. 6. vnde dico, quod debet connumerari iste casus
ex quo non potest assignari aliqua ratio diuersitatis inter ado-
ptionem & legitimationem, ergo in hac legitimatione facta
per principem non potest subintelligi conditio. vel secundo re-
sponde, quod regula prædicta l. cum acutissimi. & aliarum le-
gum supra allegatarum procedūt ex præsumpta mente testan-
tis. vt dicta. l. cum acutissimi. in fine. & facit gloss. in l. tale pa-
ctum. §. fina. supra de pac. quæ præsumpta mens cessat in casu
nostro. cum pariter iste sit filius sicut alij nati postea ex legiti-
mo matrimonio. Vel tertio potest responderi, quod supradicta
ratio procedunt in his quæ sui natura sunt separabilia, sed secus
in his, quæ sunt inseparabilia, prout dixi supra in duabus præce-
dentibus rationibus. Nec similiter obstat ratio Aretin. facta de
l. qui iure militari. infra de testamen. mili. quia dico est, quod in-
stitutio & dispositio testatoris non præiudicat filijs, quos igno-
rat habere, quia præsumpta mens ipsius est nolle præiudicare
nam verisimile est, quod si miles sciuisset se habere filios, vti-
que eos instituisset, nō autem exhæredasset, siue præterijsset.
vt l. sicut certi. C. de testa. milita. & ideo si constat de volun-
tate ipsius, quod non vult per filios rumpi testamentum, vt puta
quia hoc caueat expresse in testamento, vt dicta. l. qui iure. vel
quia scit se habere, & tamen eos præterijt. vt d. l. sicut certi. tūc
faceret eis præiudicium. sed in casu nostro. sup. dicta præsum-
pta voluntas patris legitimantis filium cessat, cum verisimile
est, eum pari dilectione omnes filios prosequi. nam si attēde-
retur affectio ipsius patris etiam casu quo tempore legitima-
tionis haberet filios legitimos & naturales, posset fieri ista legi
timatio, & tñ non fit, non quia paterna affectio cesset, sed quia
lex impedit, vt patet in d. auth. præterea. & sic patet, quod argu.
de dicta. l. qui iure militari. non facit pro Dyno & Aret. hic. &.
88 sic quod isto casu non est vera opinio Dyni † Secundus casus
huius secundi casus principalis est, quando pater, qui impetra-
uit filium legitimari. narrauit taliter, quod ex narratis poterat
apparere ipsum posse contrahere matrimonium vel habere
vxorem, ex qua poterat procreare filios, tunc isto casu Rayn.
Bartol. Bald. Angel. Ioan. de Imol. d. Alexan. Iaso. hic dicunt,
quod legitimatio non reuocatur, per rationes vt hic per eos,
quas inf. referam. Cōtrarium tamen tenet hic Dynus Angel.
in l. Gallus. in §. & quid si tantum. sup. de libe. & posth. & alij
quos sup. retuli. Bal. tamen in l. eam quam. C. de fideicommis.
prout refert Aretin. distinguit, quod aut filij, qui nascuntur ex
matrimonio, & filius spurius legitimatus nascuntur eadē ma-
tre, & tūc legitimatio non reuocatur, licet legitimati sint tales
qui nō possunt legitimari per sequens matrimoniū de quo in
c. tanta vis. extra qui filij sint legi. aut non sunt nati ex eadē ma-
tre, & tunc legitimatio reuocatur. Et ista distinctio secundum
Are. hic videtur multum æqua. quia iura fauent ei, qui contra-
xit matrimoniū cū ea, quā iam illicite cognouerat. Sed aduer-
te ego non vid. Bal. in d. l. eā quā in d. Alex. hic refert Bald. hic
tenentem distincte quod talis legitimatio non reuocatur. licet
in l. cum quis. C. de na. lib. nihil clare Bal. firmet & certe ista di-
stinctio videtur esse sine lege, & ideo non tenenda. vt l. illam.
C. de colla. eo maxime quia idem fauore respectu patris vide-
tur esse, an legitimi postea nati sint ex eadem matre, vel ex alia,
cum postea ipse pater peruenit ad contrahendum matrimo-
nium. Paul. de Cast. isto casu videtur sequi etiam opin. Ray. &
Barto. licet Aretin. hic dicat, illum sequi Dy. sed in casu proxi-
mo præcedenti videtur bene sequi Dynum & ratio differen-
tiæ est secundum ipsum Paul. de Castro. prout etiam supra re-
tuli, quia quando fit legitimatio extantibus filijs legitimis, &
imperator ignorauit, quia pater non expressit, ista legitimatio
esset subreptitia, quia in præiudicium legitimorum in quorum
præiudicium non est verisimile quod princeps concessisset le-
gitimationē. Idem etiam debet esse, si ex post facto fit in præiu-
dicium ipsorum. Sed certe prout dicunt. Aretin. & Iason. hic,
89 ista ratio non videtur vera. quia † multa impediuntur a princi-
pio, quæ iam facta tenent, vt l. patre furioso. supra de his qui
sunt sui vel alie. iur. & in c. quemadmodum. extra de iureiuran.
& in regula, factum legitime. de regulis iuris. libr. 6. vnde ista
90 opinio Pauli nullo pacto est vera. tamen. † Aretin. hic isto
casu sequitur opinionem Dyni & sequacium, & mouetur ip-
se primo per text. l. nuper. C. de natu. liber. & in authen. quibus
modis naturales efficiuntur legitimi. in princip. in versicul.
sancitum. licet dicat Areti. quod isti text. prima facie videntur
facere contra Dynum, nam vult. d. l. nuper. quod legitimatio
facta per subsequens matrimonium, ex quo sunt procreati li-
beri, postea extincti, non reuocatur propter mortem libero-
rum sequutam, & sic videtur durare legitimatio, licet causa sit
extincta. & sic per illum text. datur intelligi, quod superuenien
tia filiorum legitimorum & naturalium non facit extinguere
legimitationem prius factam de filio naturali. quia si faceret,
vtique non reuiuisceret, si postea filij legitimi & naturales
91 postea nati morerentur, † quoniam res semel extincta nun-
quam reuiuiscit. l. si rem. §. aream. inf. de solu. cuius cōtrarium
dicit illa. l. nuper, & sic ibi videtur contra Dynum. & ita alias in
leg. humanitatis. C eodem. Aretin. inducebat istum text. con-
tra Dyn. vt ipse hic ait, tamen dicit ipse, quod immo ille text.
92 facit pro Dyno † & pro intelligentia est sciendum quod per
l. cum quis. C. de natura. liber. inductum erat, quod filij natu-
rales legitimentur per subsequens matrimonium, & suscipe-
ret liberos post matrimonium contractum, vt de ex verbis. d.
l. cum quis. videbantur requiri copulatiue ad hoc, vt natura-
les legitimentur, quod sit contractum matrimonium. & quod
post contractum matrimonium liberi procreentur vnde cum
ista duo copulatiue requirantur. vtrunque debet interuenire.
vt in l. si hæredi plures. ff. titu. 1. tamen in veritate alius. d. l. erat
sensus, prout dicitur in d. l. nuper. sed quia de illa mente legis
non constabat, quia non erat expressa in lege, quando ex ma-
trimonio subsequuto non erant nati liberi, vel erant nati sed po-

ftea mortui funt, tex. in dicto verficul. fancitum. dicit quod d. l.
cum quis, eft paffa correctionem in iftis duobus cafibus, & fuit
reftricta, vt nõ haberet locum ipfis, & poftea per dicta l. nuper.
declaratur, quod immo men, d. l. cum quis. non eft, vt illa duo
copulatiue de neceffitate requirantur, fed fufficit matrimoniũ
effe fequutum cum effectu procreandi liberos, & ifta fuerat
caufa illius conftitutionis, licet quando liberi non effent nati,
vel effent nati, fed poftea mortui, adhuc debet habere locum
prædicta conftitutio. cum caufa ipfius erat affectus procrean-
di filios legitimos & naturales, non natiuitas filiorum, & ideo
Imperator in d. verfic. fancitum, dicit fe per nouam legem in-
duxiffe, vt etiam iftis cafibus filij legitimarentur, vnde fecun-
dum Aretin. funt duo ex iftis iuribus pro opinione Dyni pon-
deranda, primum, quod ideo mors filiorum non fuit reuocat
legitimationem, quia natiuitas filiorum non fuit caufa confti-
tutionis, fed fola affectio procreãdi, & ex hoc patet quod fi na-
tiuitas filiorum fuiffet caufa. in dicta l. cum quis, mortuis filijs
reuocaretur dicta legitimatio, & quod hoc fit verum, proba-
tur, quia antequam fuiffet facta lex, nuper, verba dictæ, l. cum
quis, videbatur requirere natiuitatem filiorum, & quod per
mortem ipforum reuocaretur legitimatio, fecundum quod
ponderatur, eft, quia imperator dicit quod filijs non natis vel
poftea mortuis, ipfe dat per aliam legem poftea fequutam &
per d. l. nuper, ius legitimorum ipfis filijs naturalibus, ita dicit
ipfe in d. verf. fancitum, ergo hoc inducit de nouo, & fic antea
non conftabat de hoc, & verba videbantur requirere natiuita-
tem filiorum, & fic quod eis natis vel mortuis reuocaretur, d.
93 legitimatio, † fed in legitimatione per refcriptum Principis
certe non dicitur, vtrum exiftant filij necne, vt d. §. illud, ergo
argumento iftorum iurium videtur manifefte intelligi, quod
fi fuperueniant filij, quod debeat reuocari, & fic quod vera fit
opinio Dyni. Sed certe ifta inductio non valet, & ex pluribus vi
detur falfa, primo quia caufa dictæ l. cum qui, non eft affectio
filiorum nafciturorum, fed eft matrimonium contractũ, cau-
fa iftius matrimonij fuit affectio quam erga concubinam ha-
buit, quæ quidem fuit aucta propter filios naturales iam pro-
creatos, & hoc fentit, d. l. cum quis, in princip. & in verfic. cum
enim &c. vnde cum caufa fuiffent priores filij, quod pofterio-
res effent affequuti legitimum nomẽ, ideo iniquum fuiffet di-
cere, quod anteriores non fuiffent legitimi, vnde qui interpre-
tabantur, d. l. cum quis, habere locum, quando filij effent po-
ftea nati, & fuperuiueret, & non alias male interpretabantur,
& hoc demonftrat, d. l. nuper, & ideo cum filij præftitiffent cau
fam, quod pater contraxit matrimonium, & fic huiufmodi le
gitimum actum, certe æquum eft, quod fiant legitimi, vnde di-
co, quod cã illius conftitutionis eft matrimoniũ cõtractum nõ
autem natiuitas filiorum, aut affectio procreandi, licet bene di
cat d. l. nuper. quod hoc animo debent contrahere matrimo-
nium, tamen imperator non propter hoc fuit motus vt dixi.
nec eft verum, quod dicit Aret. quod de nouo imperator. per
dictam l. nuper. inducat, quod etiam fiant legitimi, fi poftea alij
non nafcantur, vel nafcantur, fed poftea moriantur, quia bene
hoc fentit imperator in dicta l. cum quis, vt patet ibi in verfic.
cum enim & in verfic. neque enim verifimile eft &c. per ratio-
nem ibi affignatam, vnde folum Iuftinianus in dicta l. nuper.
venit declarando, d. l. cum quis, & tollendo quorundam inter-
pretationem, non autem inducit de nouo aliquid, nec etiam
eft verum quod fi in dicta l. cum quis, confideraretur natiui-
tas filiorum, quod filij poftea moriantur, quod talis legitima-
tio reuocaretur, quia cum fuiffet perfecta per natiuitatem fi-
liorum, certe non debet irritari. licet irritaretur, fi filij non na-
fcerentur, quoniam multa impediuntur fieri, quę iam facta te-
nẽt l. patre furiofo, fupra de his qui, funt fui vel alie. iur. cũ ma-
xime pater iufto cafu affectionem tollendæ fobolis adimple-
uit, & mors non venit facto fuo, vnde effet iniquum, quod legi
timatio non teneret, & fic quod filij fui non poffent fuccede-
re, quod videtur contra votum fuum vt l. fcripto, in fine. infra
vnde liber. ita in propofito licet exiftentia filiorum tempore le
gitimationis impediat legitimationem fieri, non tamen fuper-
uenientia filiorum debet extinguere legitimationem perfe-
ctam, quæ tenuit, vt dixi fupra & infra etiam dicam, vnde iam
ifta ratio Areti. non facit pro Dyno, licet & alia ratione ipfe de
fendit opinionem Dyni. dicens, quod quo ad præfumendum
voluntatem deeffe ad excludendum filios, ifta duo æquipa-
rantur, difponẽtem ignorare fe habere filios, cum tamen tunc
habere, vel filios poft difpofitionem nafci de nouo, vt l. qui iu-
re militari. infra de milita. teftam. fed fi legitimatio effet facta
exiftentibus legitimis filijs ignorante hoc Principe conceden-
te huiufmodi gratiam, fine dubio legitimatio non valeret, er-
go eodem modo non videtur facta in cafu, quo poftea nafcan-
tur filij legitimi, nec dicit ipfe, obftat, fi aliquis diceret d. l. qui
iure militari, non facit, quia adhuc difpofitio non erat perfe-
cta, cum adhuc viueret miles teftator, merito ita de facili re-
uocatur, vt l. fi fub vna, §. fi quis viam, infra de verborum obli-
gatio. quia illa diftinctio, vtrum actus fit perfectus necne, ha-
bet locum fecundum ipfum, quando fi actus non effet perfe-
ctus præter intentionem difponentis, inhabilitas fuperueniens
irritaret actum, fed quando actus irritaretur ex defectu volun-
tatis difponentis, tunc etiam poft actum perfectum irritaretur,
patet in dicta l. fi vnquam, & in dicta l. tale pactum. § fi. vel me-
lius dicit ipfe, dicas, quod quando actus eft productus in effe
perfecte, inhabilitas fuperueniens non irritat actum eo cafu,
in quo actus cenfetur factus, fed in cafu noftro actus legitima-
tionis non cenfetur factus ex præfumpta voluntate Principis
concedentis priuilegium legitimationis, cum ergo in hoc ca-
fu nihil fit actum, non tractatur de retractione legitimationis
factæ, quia non fuit facta in cafu ifto, ita dicit dicere Ioan. And.
in addit. Spec. in tit. de fuc. ab inte. in §. 1. in verfic. fed ex facto,
fed ad dictam l. qui iure, dic vt fupra refpondi. nec eft verum,
quod dicit hic Aret. quod in cafu noftro nõ cenfeatur facta le-
gitimatio, quia dico, quod legitimatio fuit facta fimpliciter, &
pure, vt patet, nec credo. quod fieri fub conditione, vt fup. dixi
mus vnde fi verum effet, quod dicit Aret. diceretur tacita facta
fub conditione, fi liberi legitimi nõ nafcantur, quod reputo fal
fum, vel poteft dici, quod in d. l. qui iure, fuperuenientia filiorũ
reuocat difpofitionem teftatoris. quia adhuc nõ erat perfecta,
ex quo teftator viuebat, nil mirum fi reuocatur, vt dicto, §. fi
quis, nec ad hoc obftat refponfio. Aretin. quia in cafu noftro
actus irritaretur præter voluntatem difponentis, quoniam po-
tuiffet Princeps etiam extantibus legitimis & naturalibus na-
turalem legitimare cum claufula non obftante, tenet hic Pau-
lus de Caftro. & communiter docto. ergo fortius potuiffet fa-
cere, vt non obftante fuperuenientia filiorum talis legitimatio
non reuocaretur, vt l. patre furiofo, fupra de his qui funt fui vel
alie. iur. & fic fi reuocaretur, non reuocaretur contra volunta-
tem, fed præter, merito non debet ifto cafu reuocari, vt alias di
xi. fup. per doctrinam Barto. in l. pluribus, §. fi placeat, infra de
verb. obl. Sed aduerte, quia fupradicta refponfio ad d. l. qui iu-
re, non videtur vera, dicẽdo, quod ibi reuocatur, quia difpofitio
teftatoris non eft perfecta, vt puta quia poft mortem nafcere-
tur fibi filius, adhuc reuocaretur, vt l. fi cum vel in vtero. C. de
teftamen. mili. ideo tene alias folu. fupra datas. Tertio Aretin.
94 pro opi. Dyni adducit † quia refcriptum Principis gratiofum
debet interpretari, vt minus lędat ius cõmune, quam fieri põt,
dummodo aliquid operetur, vt probatur hic & in c. paftoralis,
extra de appell. in prin. & plene no. ibi & etiam traditur in c. 1.
de refcri. fatis eft ergo, quod Princeps, qui concedit gratiam il
li, de quo eft fpes, quod poffit procreare filios, videatur eam cõ
ceffiffe contra ius, quod prohibet ifto cafu refcriptum conce-
di, fed vt lædatur minus ius commune, debet interpretari, vt vi
deatur facta conceffio in cafu minus præiudiciali, fcilicet cum
filij non nafcerentur. Sed certe ifta ratio nihil valet, quia nõ eft
eft contra ius commune, quod refcripto Principis legitimatio
fiat, imò eft fecundum ius commune, nam quemadmodum
Princeps induxit differentiam inter naturalem tantum & legi
timum ac naturalem ad remouendum concupifcẽtiã, vt in § il
lud circa medium in auth. quib. mod. natu. effi. legit. quæ diffe-
rentia non erat ante leges, vt ibi dicitur, ita etiam Princeps pof-
fit facere, vt ille naturalis per legitimationem redigatur ad in-
ftar legitimi, prout fecit legitimando, præterea effet maxima
iniquitas, dicere, quod ifta legitimatio reuocetur, quia tũc ifte
priuaretur fucceffione paterna, nec eft verũ, vt fupradixi, quod
debeamus dicere, quod Princeps concedat in cafu quo non na
fcantur filij, & ideo concluditur, quod ifta ratio non facit pro
Dyno. Quarto adducit Areti. pro opi. Dyni, tex. noftrum in-
ducendo prout facit Dynus & fequaces, fed ad iftum tex. infra
refpondebo, & fic iam patet quod etiam ifto cafu non eft uera
95 opinio Dyn. Tertio cafu fcilicet quando legitimatur † per ob
lationem curiæ. Aret. hic dicit tenendam opi. Ioann. de Imo. &
Paul. de Caft. uidelicet, quod quando filius eft legitimatus per
oblationẽ, non reuocatur per fuperuenientiã filiorũ legitimo-
rum & naturalium, licet Barto. hic fub dubio tamen, aliter di-
xerit per iura per eos allegata, & ifta opinio probatur manife-
96 fta ratione, † quia legitimatio, quæ fit per oblationem curiæ,
eft fortior, quam legitimatio, quæ fit refcripto Principis, patet
quia talis legitimatio per oblationem curiæ poteft fieri etiam
ab habente filios legitimos, ut probat tex. in §. quoniam uero
in authent. ea quibus modis naturales efficiuntur fui. quod fe-
cus eft, quando legitimatio fit per refcriptum Principis, quo-
niam non poteft fieri, fi pater habet filios legitimos & natu-
rales, ut in §. fi quis uero, in authen. quibus modis naturales ef-
fic. legi. & in authen. præterea C. de nat. libe. & fic eft fortior er
go fortiorem debet operari effectum, ut non reuocetur fuper-
uenientia filiorum fecundum Moder. hic præterea fi filij legi-
timi & naturales non impediunt a principio talem legitima-
tionem fieri per oblationem curiæ, minus impedire poterunt
filij, qui poftea nafcentur, hanc legitimationem factam ut l.
patre furiofo. fupra de his qui funt fui uel alieni iur. fecun-
dum Imol.

dum Imol. Paulum de Castro, dom. Alexan. & Aret. & sic patet, quod isto casu etiam procedit opinio Rayn. quicquid dicat Bart. hic quem sequitur hic Ang. qui toties variauit, & sequitur Roman. in cons. 193. incip. in proposita consultatione primo videndum occurrit, in vltimo dubio, vbi fortius tenet, quod etiam si in legitimatione essent dicta illa verba, siue legitima prole, adhuc reuocaretur quia secundum eum debet intelligi de legitima prole existente tempore legitimationis, tamen vt
97 dixi opinio Bar. non est vera per supradicta. Et aduerte † quia tex. in d. §. quoniam varie, potest intelligi, etiam si pater ignoraret se habere filios, quod adhuc valeret ista legitimatio. sicut ergo ignorantia filiorum præsentium non irritaret huiusmodi legitimationem, ita nec superuenientia filiorum, secūdum Aret. hic quia ista equiparantur, vt l. qui iure militari infra de milit. test. subdit tamen Aret hic, quod si velles istum tex. intelligere, vt loquatur, quando sciebat pater se habere filios, quasi ignorasset se habere filios, non videatur velle ipsis præiudicare, sicut dicimus in exhæredatione, vt l. Titius, in principio. & ibi per Bartolum supra de liber. & posthum. tunc esset secūdum eum dicendum oppositum, videlicet quod superuenientia filiorum extingueret talem legitimationem, quia qua ratione non videtur præiudicasse filijs, quos ignorat, eadem ratione est præsumendum, quod pater nō velit præiudicare eis, qui postea nati sunt, vt l. qui iure militari infra de milit. testam. & hoc putat verius hic Aret. & sic videtur residere in opinio. Dyni, etiam isto casu. Sed certe, prout dixi supra in præcedenti casu, quando legitimatio fit rescripto principis, arg. de dict. l. qui iure, non valet, ita non valeat in casu nostro per eandem rationem, præterea esto, quod valeat prædictum argum. in præcedenti casu, tamen in casu nostro nō debet posse valere, quia vt supra fuit deductum, ista legitimatio per oblationem curię est fortior, quam sit legitimatio facta rescripto principis, vnde saltem ista deberet plus operari, videlicet quod per superuenientiam filiorum non debeat reuocari, dato quod reuocetur in casu præcedenti præsupposita opin. Dyni, quod tamen fuit expresse negatum, & sic datur intelligi quod omni casu est ve
98 rior opin. Rayn. pro qua primo facit ratio † videlicet quod quādo actus est perfectus & consummatus, licet deueniat ad casum a quo incipere non possit, tamen nō reuocatur, vt l. si sub vna, §. si quis viam, & l. pluribus, §. & si placeat, infra de verborum obligatio. & in cap. decet, de regulis iuris, libro sexto. Sed ita est in proposito, ista legitimatio est perfecte facta, vnde licet perueniat ad eum casum, a quo incipere non possit, tamen non debet vitiari per supradicta. Et aduerte, licet docto. non dicant, etiam istud argumentum facit ad casum, quando legitimatio fit per rescriptum principis, quia isto casu non potest fieri, quando pater habet filios legitimos & naturales, & sic in casu nostro peruenit ad casum, a quo incipere non poterat, sed quando fit legitimatio per subsequens matrimonium, istud argumentum non esset necessarium, quia nunquam peruenit ad casum, a quo incipere non potuit, vt dicta l. cum quis, C. de natura. liber. nec esset necessarium quo ad casum, quando legitimatio fit per oblationem curiæ, quia licet superuenerint filij legitimi, tamen non dicitur peruenire ad casum, a quo incipere non potest, cum potuisset etiam fieri extantibus legitimis tēpore legitimationis, vt supra fuit conclusum, vnde stat, quod istud argu. est necessarium quo ad legitimationem factā
99 rescripto principis. † Tamen Aretinus hic & Iason videntur respondere huic fundamento, nam dicunt ipsi, quod bene est verum, quod nō reuocatur respectu inhabilitatis superuenientis, sed bene reuocatur præsumpta voluntate disponentis, qui si cōsiderasset filios nasci, non fuisset ita dispositurus, ne ei fiat præiudicium, argumen. l. si vnquam. C. de reuo. dona. & l. cum acutissimi. C. de fideicommiss. & l. cum auus, infra, de conditio. & demonstra. sed certe ista responsio non est vera, licet Iason hic illam approbet, probo sic, nam aut consideramus præsumptam voluntatem respectu patris petentis a principe legitimari filios, & dico, quod voluntas patris non videtur deficere ex superuenientia filiorum, probatur, quia aut consideramus naturam ipsam, & tunc dico, quod pater parem habet affectionem erga omnes, cum natura non distinguat naturales a legitimis & naturalibus, vt in §. si quis vero, circa medium, in authentico quibus modis naturales efficiuntur legitimi, & in §. illud, circa medium, quibus modis naturales efficiuntur sui, aut consideramus leges ipsas, & tunc similiter pater habet parem affectionem erga omnes, cum pariter omnes lex faciat legitimos secundum omnes hic, & sic patet, quod respectu patris non deficit illa voluntas, aut consideramus præsumptam voluntatem ipsius principis, & hoc similiter dico, quod non deficit, quia si illa fuisset principis intentio, vtique apposuisset, illam conditionem, si liberi non nascantur, cum ergo non apposuit, videtur absolute considerare, etiam si nascantur liberi, quinimo, vt supra dixi, puto quod iste actus, sicut nonnulli alij actus legitimi, non potuit recipere conditionem. Item nec isto casu subintelligitur tacite ista conditio. probo per simile, certum est, quando fit adoptio, siue arrogatio, debet inquiri, vtrū adoptans siue arrogans habeat filios legitimos & naturales, & vtrum si talis, qui magis debeat studere proli naturali & legitimę, & tunc non debet ei permitti adoptio, vt l. si pater §. in arrogationibus, & in l. nec ei, in §. præterea, supra de adoptioni-
100 bus, † & tamen si adoptans tempore adoptionis non habebat filios legitimos & naturales, sed postea suscipiat, non reuocatur ista adoptio etiam quo ad effectum succedendi ipsi adoptiuo, vt dicto §. præterea, & lege penultima, in §. sed ne articulum, C. de adoptionibus, & in §. inuenimus, institutio. de hæreditatibus quæ ab intestato deferuntur, & tamen si præsumpta mens principis, aut magistratus concedentis huiusmodi adoptionem esset, si liberi sibi non nascantur, deberet reuocari, & tamen non reuocatur, ita sit in casu nostro, & sic patet, quod ista responsio Aretini & Iasonis, ad fundamētum istud, quod fuit Rayn. non obstat. Ne obstat dict. l. si vnquam, & d. l. cum acutissimi, & dicta lege cum auus, & dict. l. tale pactum §. fin. supra de pact. quia nonnulli respondent quod illa iura loquuntur, quando pater trāstulit omnia bona, vel maiorem partem bonorum in illum, ideo quod si superuenientia filiorum non reuocaretur, vtique filij afficerentur grauissimo damno, ex quo nihil, aut parum de bonis paternis ipsi consequerētur, quæ ratio cessat in casu nostro, quoniam, licet non reuocetur legitimatio, tamen non afficiuntur damno, quia æqualiter succedent cum legitimis. Sed ista solu. non est vera. quia prædicta iura procedunt, quando fuisset in illum post mortem translata etiam certa res particularis, ita tenet Bart. in l. Titia Seio. in §. imperator, in vltima columna, infra de legat. 2. ad hoc ponderat dicta l. si vnquam, in versicul. omnia bona vel partem, nam cum ille, cui legatur certa pars, non sustineat onera hæreditatis nec actiue nec passiue, certe perinde est, ac si ei donaretur certa res, vt l. non amplius, §. 1. infra de legat. 1. & hoc idem tenet Ioan. de Imol. in c. si, in 8. columna, extra de donationi. Alexan. in consil. 71. in quarto volum. incipiente consideratis his quæ narrantur in themate. Confirmatur hoc quia d. l. si vnquam, dicit partem aliquam, vnde propter dictionem, aliquam, intelligitur de quacunque minima parte, & sic etiam de re particulari, vt est gloss. not. in clement. 1. in versic. aut earum parte, de fo. compet. quam glos. in proposito nostro allegat. Bald. in d. l. si vnquam, vbi hoc idem tenet. & Ias. in l. generaliter, in §. cum autem, in quinta limitatione. C. de institutio. & substitutio. & quod prædicta iura loquantur, etiam quando esset relicta res particularis, probatur in d. § cum autem, in fi. vbi loquitur de legato particulari, & sic patet quod d. responsio ad dicta iura
101 non est vera † ideo Bal. hic aliter respondet ad dicta iura, quod ideo reuocatur donatio, legatum, & fideicōmissum quia istud est fauor filij, sed hic quod reuocetur legitimatio, non est fauor filij, ideo non debet reuocari. Sed ista responsio Bal. videtur dubia, quoniam videtur esse fauor filiorum, qui postea superuenerint, vt reuocetur ista legitimatio saltem quo ad effectum succedendi, quia isto casu isti haberent totam hæreditatem paternam, qui alias non haberent nisi virilem, nisi saluando Bald. dicas, quod ipse considerat fauorem respectu filij legitimati, quo casu non esset sibi fauor, sed odium, licet sit fauor superuenientium, at in dictis iuribus respectu omnium filiorum est fauor, quod reuocetur illa dispositio, ideo nō mirum si reuocatur, & hoc modo potest esse bona solut. Bald. hic licet dom. Alexand. ipsam impugnat, & non bene, alij autem aliter ad prędicta iura respondent, videlicet, quia illa reuocatio fit respectu extraneorum, vt ipsi excludant, & filij potius admittantur, quę ratio cessat in casu nostro, nil mirum si non reuocatur. Sed ista respons. secundum Aretin. & Ias. hic est dubia, & contra casum l. cum auus infra de conditio. & demonstrat. vbi etiam respectu filij ipsius testatoris fit huiusmodi reuocatio, ergo eodem modo in casu nostro debet fieri ista reuocatio respectu filij naturalis legitimati, sed saluando supradictam solutionem ab ista reprobatione Aretin. & Ias. potest responderi, quia in d. l. cum auus, qua ratione prætulit filium grauatum restituere fratri in illa parte, in qua ipsum instituit, eadem ratione præsumitur, quod voluerit pręferre eius filios, & ideo subintelligitur illa tacita conditio, si decesserit sine liberis, prætereа ille filius, cui alter filius erat grauatus post mortem restituere portionem suam, licet sit de filijs, reputatur extraneus quo ad partem delatam alteri, nam ex quo ipse habuit suam partem, quo ad alia reputatur extraneus, vt in §. quoniam autem quarta, in l. Papin. supra de i offic testament. vnde est perinde, ac si tractetur de exclusione extranei, at hic non tractatur de exclusione extranei, sed filii respectu talis legitimatio reuocaretur, & sic ista reprobatio Aret. non valet, ideo ipse Aretin. aliter improbat supradictam solu. dicens, quod quantum ad succedendum in bonis paternis maior fauor præstatur
102 extraneo, quam filio naturali tantum. patet, † quia extraneus potest adoptari in filium, quo casu succedet, vt in toto titulo

supra de adopt. sed filius naturalis tantum non potest adopta-
ri, quo casu non succedit, & quod non posset adoptari, proba-
tur in l. lege C. de natu. liber. & in §. non latuit in auth. quibus
modis naturales efficiuntur legitimi, vnde si subauditur illa ta
cita conditio ad exclusionem extraneorum fortius debet sub-
audiri ad excludendū ipsum naturalē legitimatū. Sed nec ista
reprobatio valet, quia ideo naturalis non pōt adoptari, quia su-
perest alius modus, per quem filius naturalis tm̄ pōt fieri legi-
mus & in potestate, vt puta per legitimationē, at in extraneo
non est alius modus, & ideo si daretur casus, vbi in filio nō ha-
beret locum iste modus, ꝙ posset adoptari. exempli gratia, ha-
beo filiū emancipatū, certe ipsum potero adoptare, & fiet in
potestate mea, & succederet de iure ciuili, vt l. filio quē pater
§. de liber. & posthu. & sic patet, ꝙ ista solutio videlicet ꝙ ibi re
103 uocatio fit ad excludendum extraneos, pōt esse vera. † Tu ta-
men vltra doct. potes aliter respondere ad dicta iura, videlicet
ꝙ prædicta reuocatio fit propter præsumptam mentē testātis,
quia nō est verisimile, velle extraneū preferri suæ soboli, vt d. l.
cum acutissimi in fi. quæ presumpta voluntas non cadit in ca-
su nostro nec respectu patris, nec respectu principis, vt sup. de-
duxi. & sic patet, ꝙ prædicta iura nihil faciunt contra Rayne.
104 † Et pro hac opinione Ray. facit secundum Bar. hic, quia legi-
timatio facta per rescriptum principis & legitimatio facta per
subsequens matrimoniū æquiparantur, vt in §. illud in auth.
quibus modis naturales efficiantur legi, sed legitimatio facta
per subsequens matrimoniū superuenientia filiorū non reuo-
catur, vt l. cū quis de natu. liber. & sup. fuit conclusum. ita etiā
non reuocatur ista facta per rescriptum principis. Sed Salicet.
& Iason. hic dicunt, quod ista ratio non est bona, quia d. l. cum
quis, dicit, quod filij nati ante matrimonium succedunt vna
cum filijs natis post matrimonium, quia primi fuerunt cau-
sa quod sequentes legitimi nascerentur, quia propter affe-
ctionem priorum pater contraxit matrimonium, ista est ra-
tio dictæ l. cum quis, sed ista ratio cessat in legitimatis a prin-
cipe. Sed certe ista impugnatio non tollit rationem Bart. quæ
est verior per dictum §. illud nec obstat, quod ratio dictæ l. cū
quis non militat in legitimatis a principe, nam quid ad rem
istud, si ista duo reperiuntur æquiparata, & sic stat adhuc fir-
ma ratio Bartoli. Tamen Aretinus impugnat illam alia ratio-
ne, dicens, quod ista æquiparatio. Bartol. procedit quousque
durat legitimatio, vel eo casu quo censetur facta, sed in casu
nostro aut legitimatio resoluitur, aut non censetur facta, sed
similiter ista reprobatio non est vera, quia nō est verum quod
isto casu resoluatur legitimatio, nec etiam quod isto casu non
censeatur facta, prout supra demonstraui. Item pro ista opi-
nione Rayn. & communi. Imo. hic adducit istam rationem,
quia si diceremus, quod legitimatio reuocaretur, sequeretur,
quod esset pro parte legitimatus scilicet quoad honores, &
pro parte non esset scilicet quo ad succedendum, & sic cense-
retur diuerso iure, quod esse non debet l. eum qui ędes, infra
de vsucap. Sed ista ratio, prout hic Aretinus dicit, & bene, non
videtur tuta, quia istud non debet videri inconueniens, vt quo
ad quid censeatur legitimus, & quo ad quid non, quia idem
videmus in legitimato per oblationem curię, vt in authenti.
quibus modis naturales efficiuntur sui in §. filium, & in §. se-
quen. simile videmus in filio familias, qui quo ad quid cense-
tur filiusfamilias, & quo ad quid pater familias, vt l. secunda
supra ad macedo. Et pro hac opinione etiam facit, quia legiti-
matio est actus, qui fit inter viuos, & sic de sui natura irreuoca
bilis. Nec ad hoc obstat responsio Aretini, quod respectu suc
cessionis, quæ fit post mortem patris, debet potius sortiri effe-
ctum & naturam vltime voluntatis, quam contractus, & ideo
sit reuocabilis, quia ad hoc respondeo, quod effectus succedē-
di venit in cōsequentiam ad legitimationem, ipsa vero legiti-
matio est actus inter viuos, vnde debet attendi, quod princi-
paliter agitur l. si quis nec causam, supra si certum petatur. Itē
pro hac opinione facit lex secunda, infra de iti. actuque priua.
quam allegat Cyn. in dicta l. si vnquam. Item pro hac opinio-
ne facit secundum Iason. hic text. in versicu. non iniquum. C.
de pac. vbi licet remissio fideicommissi non reuocetur per su-
peruenientiam filiorum, non propterea reputatur iniquum.
ita in casu nostro non reputatur iniquum si non reuocatur
ista legitimatio. Item pro hac opinio. facit, quia libertus & fi-
lius legitimatus in iure ęquiparantur, vt in §. primo in authen-
ti. vt liber. de cęte. & in §. si quis vero non habens in authenti.
quibus modis naturales efficiuntur legitimi, & ideo dixit Bal.
in capitu. si filij nati in fine si de feud. fuerit controuersia inter
do. & agna. quod quemadmodum libertus per ingratitudinē
reuocatur in seruitutem, vt l. 3. C. de liber. & eor. liber. ita fi
lius legitimatus per ingratitudinem debet reduci in pristinum
statum, vnde arguendo de liberto ad legitimatum, quemad
modum libertas semel collata non potest reuocari nisi ex ma-
gna causa, vt l. Papinianus §. si ex causa, supra de inoffic. testa-
mē. & l. cū quasi §. sed si quis infra de fideic. liber. & ita etiam

legitimatio semel collata non reuocatur, nisi dicamus, quod
superuenientia filiorum sit magna causa, quod non est verū.
105 † Item pro hac opinione facit vltra docto. quia adoptio siue
arrogatio non potest fieri ab habente filios legitimos, & natu-
rales, vt l. si pater §. in arrogationibus, & in l. nec ei §. præterea
supra de adopt. tamen si fit adoptio, & superueniant postea fi-
lij legitimi & naturales, non reuocatur etiam quo ad effectum
succedendi. vt dicto §. præterea & d. l. pen. §. sed ne articulū. C.
de adop. ita fit in casu nostro. Vltimo pro hac parte facit, quia
quotiescunq; peruenit ad eū casum, a quo incipere non pōt,
tunc vitiatur, quando vitiaretur ēt parte aduersa nolente, sed
quando parte aduersa volente non vitiaretur, tunc non vitia-
tur, ita dicit Bar. in l. pluribus in § si placeat inf. de verb. oblig.
& dixi sup. ita est in casu nostro filijs superuenientibus nolen-
tibus, per superuenientiam ipsorum non vitiaretur legitima-
tio, prout not. Bald. in authent. præterea C. de nat. lib. & dedu-
xi sup. ergo nec vitiatur ipsis volentibus, & sic non reuocatur,
nec mihi placet consideratio Iaso. hic dicentis, ꝙ ipsa legitima
tio non reuocatur, sed eius effectus succedendi, quia dico, qđ
nec effectus succedendi reuocatur, prout dixi supra per exem-
plum in adoptione. Et ex his habes opin. Ryn. & communem
optime fundatam. Et tenendo istam partem non obstat text.
noster quia ad istum text. respondet hic Bald. dicens, quod iste
tex. nihil facit pro Dyno, quia dicit ipse, quod cōcessio de qua
hic fuit in fauorem muti, vt posset pater ei substituere & ideo
cessante mutitate, debet reuocari concessio, quia est fauor ip-
sius muti, ad hoc vt possit ipse sibi testari. at legitimatio est fa-
cta in fauorem legitimati, vnde esset ei odium, quod reuocare
tur ista legitimatio, cum per hoc perderet ius succedendi. Et
106 † ita secundum ipsum iste tex. non facit pro Dyn. † Sed tu ad-
uerte secundum domi. Alexand. quòd aliter voluit inducere
istum text. Dyn. videlicet quia text. hic vult, quod si iste mutus
suscepit postea filios, quod isti filij rumpunt istam exemplarē
substitutionem, vt hic in versicu. igitur agnatione &c. Ita etiā
dicamus in casu nostro, dicebat Dyn. quod si nascantur postea
filij legitimi & naturales, debeat reuocari huiusmodi legiti-
matio, & isto modo sup. dicta responsio Bal. non facit, & Ray.
Barto. & Moder. respondet, quod in casu huius legis substitu-
tio nō erat perfecta ante mortem filij, sed legitimatio sic. Sed
Barto. dicit, quod ista solu. Ray. videtur dubia, quia licet legiti-
matio sit perfecta, tamē actus succedendi non erat perfectus,
quia nō potest habere locum viuente patre, vt l. 2. §. ergo sup.
eodē. l. ita tamen §. si pater inf. ad Trebel. ergo eodem modo
ista legitimatio non dicatur perfecta quoad effectum legiti-
mandi, prout in casu nostro. nam ista est exemplaris de per se.
& inquantum in seipsa erat perfecta, tamen effectus erat in pē
denti, & propterea superueniētia filiorum extinguitur, vt hic
tamen adhuc Barto. defendendo solutionem Rayn. ad hoc re
spondet, dicens, quod licet ius succedendi non sit perfectum
tamē istud venit in consequentiam ad legitimationem, vnde
solum attenditur ista legitimatio, de qua principaliter agitur l.
si quis nec causam. §. si cert. peta. & licet quis dicere possit, li-
cet hoc non dicat Bartol. quod istud idem videtur dicendum
in casu huius l. qđ ius succedendi veniat in consequentiam ad
ipsam substitutionem, ergo non deberet extingui, & tamen
extinguitur, quia respondeo, quod non est verum, quod ius
succedendi veniat in consequentiā ad ipsam substitutionem,
quia dico, quod imò venit principaliter, cum tam ad istum ef-
fectum fit ista substitutio, vt muto succedatur, argu. institu. de
pupil. substi. circa princ. & legitimatio non fit principaliter ad
affectum succedendi, sed ad alios effectus, quos ipsa legitima-
tio parat, de quibus per Sal. in d. l. si vnquam. præterea ista sub
stitutio expresse confertur in tempus mortis ipsius muti & ip-
sius testantis, quod non est in legitimatione, nil mirum si ipsa
statim dicitur perfecta, quod secus est in substitutione, & per
hoc tollitur quædam ratio Are. hic dicentis, quod ex quo mor
tuus est testator pater ipsius muti, iam ipsi muto est quæsitum
ius irreuocabile, quia ipse mutus non potest mutare istā sub
stitutionem, & sic debet censeri perfecta, & tamen superue-
nientia filiorum reuocatur. ita sit in ista legitimatione. & sic
iste text. multum stringit pro Dy. Sed profecto Are. grauissi-
me errat, quia non est verum, quod sit ius quæsitum irreuoca
bile ipsi substituto, nā cum substitutio fiat sub ista conditione,
si mutus in mutitate existat, & in ea decedat, certe ante euen-
tū conditionis nullum ius est quæsitū, vt l. cedere diem inf. de
verb. signi. & in §. si autem, aliquid sub conditione. C. de ca-
du. tol. & no. in §. ex conditionali instit. de verb. oblig. prętereà
secundū Ias. hic nonne esse posset, ꝙ substitutus ante mutum
decedat, & sic substitutio nō haberet effectū. Præterea ꝙ non
sit quęsitum ius irreuocabile vltra doc. patet. quia pone, quod
mutus desinat esse mutus, nonne isto casu cessat ista substitu-
tio, certe sic, vt hic, & in §. qua ratione. institu. eo. & potuisset
reuocare ipse filius aliud sibi faciendo testamentū, & sic non
est sibi quæsitū irreuocabiliter, licet ita dicat Are. Aduerte, li-
cet su-

cet sup. retulerim. Bald. respondentem ad hanc legem, & dixi,
quod non faciebat, tamen retuli Bald. prout ipsum refert hic
domi. Alexand. quia ipsum non habeo. tamen Aretin. hic re-
fert aliter Bald. respondere ad istum text. quam dicat Alexand.
nam respondet hoc modo, videlicet quod substitutio dicitur
facta in fauorem muti, vt clarum est, si ergo non extingueretur
per superuenientiam filiorum, certe id, quod est inductum in
fauorem muti, retorqueretur in eius odium contra l. quod fa-
uore. C. de legi. nam fauor est ipsi muto, quod filius suus succe
dat, non autem quod excludatur, sed legitimatio inducta est in
fauorem legitimati, & eius reuocatio redundaret in odium ip-
sius. ideo legitimatio non reuocatur, vt dicta l. quod fauore. sed
Aretin. dicit, quod ista solutio in se est vera, tamen non est de
mente tex. nostri. quia in versicul. nec enim, videtur assignare
iurisconsultus istam rationem, quare extinguatur, quia nõ est
verisimile principem, aut patrem, si de filijs cogitasset, qđ vol-
uisset eis excludere ab hæreditate debita iure naturæ, & sic se-
cundum ipsum hoc magis inducitur in fauorem filij nati, quã
ipsius patris muti, & sic ista solutio non valet. Sed certe dicat
quid velit Aretin. ista solutio non valet. Nam ideo non est ve-
risimile patrem velle excludere filium, quia naturale parẽtum
votum est, vt hæreditas deuoluatur ad filios suos potius quam
ad extraneos, vt l. scripto. in fi. vnde liber. est ergo fauor ipsi pa-
tri, vt filius succedat. nam illud dicitur dicitur esse in fauorem
nostrum, quod fit secundum voluntatem nostram. argumen.
l. cum donationis. C. de trãsactio. & illud dicitur esse in odium
nostrum, quod contra votum accidit l. finali. supra de vsu & ha
bitat. vnde dico, quod ista substitutio extinguatur, est fauor ma
tris muti & eius filij, & sic vera est solut. Bald. & etiam est vera
solutio Bartoli saluata, vt supra tamen vltra doctor. posset alia
107 dari solut. ad istum textum, † & est sciendum quod ista substi
tutio dicitur exemplaris, quia ad exemplum pupillaris est indu
cta, vt l. humanitatis. C. eodem, & infra dicetur, vnde in mul-
tis conueniunt, adeo quod de vna ad aliam licet arguere, vt vi-
debimus infra de hoc præsupposito in pupillari pater ita debet
testari pro filio, prout ipse filius fecisset sibi testamentum, ita
dicit Bartolus in l. secunda. in quarto requisito, supra eodem,
ita ergo debet esse in hac substitutione, sed pater lege arctatur
ad instituendum, vel nominatim exhæredandum filium, vt l.
inter cætera supra de liberis & posthumis, & licet præteritio po
sthumi ipso iure non annullet testamentum sed natiuitate rũ-
pitur, vt l. posthumorum, supra de iniust. testamento. ratio est,
quia posset nasci abortiuus, quo casu non rumperet testamen-
tum, vt l. vxoris abortu. C. de posthum. hæredi. instit. ita debet
esse in parte substituente, vt arctetur ad instituendum filios ip-
sius filij, pro quo facit testamentum aut ad nominatim exhære
dandum, & etiam præteritione posthumi debet rũpi. hinc est,
quod superueniẽtia filiorum extinguitur substitutio. quę om-
nia cessant in legitimatione. Et ex his patet veriorem esse opi-
nio. Rayn. & communem & pro ista opinio. Cynus in dicta l.
si vnquam. allegat tex. in capit. decet. de regulis iuris, & in l. se-
cunda infra de itine. actuque priua. Et per hæc habes hunc ar-
ticulum bene vltra alios expeditum. Adde tamen vnum, quod
licet per superueniẽtiam filiorum reuocetur donatio facta ex-
traneo, vt dicta l. si vnquam. tamen legitimatio non reuocatur.
ita dicit Bald. in l. finali. C. si quid in frau. patro. quod tene men
ti. Quærit hic Ioann. de Imol. Aretin. & domi. Alexand. an le-
gitimatus excludat substitutum, dic vt hic per eos, de qua quę-
stio. dicam infra in penultima quæstio. vbi melius cadit. Barto.
hic solemniter repetit materiam exemplaris substitutionis &
ordinariæ, quæ materia est subtilissima, vt inf. videbitis, & quia
semper sum solitus sequi Bartol. ideo semper sequar eius ordi
nem, addendo aliqua dictis suis, vbi opus erit, & Bartol. hic se
expedit per duas quæstiones principales. prima est, quare ista
substitutio appellatur exemplaris. Secunda est, in quo conue-
niant pupillaris, & exemplaris, & ista secunda subdiuiditur in
quinque questiones. Prima est, vtrũ conueniant in causa pro-
ducente. Secunda vtrum conueniant in materia producibili.
Tertia, an conueniant in producendi modo. Quarta an con-
ueniant in effectu. Quinta vtrum conueniant in extinctionis
materia. Et Bartol. hic non ponit diffinitionem, nec docto-
res, hanc forte ob causam. quia omnis iuris diffinitio est pericu
losa, vt l. omnis diffinitio infra de regul. iuris. Tamen non dif-
108 finiendo, sed potius describendo, ipsam describam. † Dicendo,
exemplaris substitutio est substitutio directa, quæ ab vtroq; pa-
rente fieri potest filio alio defectu quam ætatis impedito testa-
ri, per quam non testatori, sed filio succeditur, per mortem ip-
sius filij effectum sumens. quæ diffinitio siue descriptio an sit
bona ex infra dicendis apparebit. Adde dictis dominum Bar-
tolum hic super secunda quæstione secundæ quæstio. princip.
109 quia super alijs nihil est addendum, † inquantum ipse conclu-
dit, quod filio arrogato potest fieri illa substitutio, sicut potest
sibi fieri pupillaris, vt l. si arrogator sup. de adopt. & l. sed si plu-
res. §. in arrogato. supra eodem, prædicta sunt vera secundum
quosdam in quarta debita ex cõstitutione Diui Pij, & alijs bo-
nis prouenientibus ab ipso patre ad istum filium siue ab alio
contemplatione ipsius patris, vt dictis iuribus supra allega. &
hoc tenet Ioann. Fab. in §. qua ratione. in septima column. ibi,
sed an pater legitimus tantum instit. de pup. substit. & Bart. in-
fra in secundo effectu. Sed aduerte, quia istud videtur dubium
nam immo videtur dicendum, quod ista substitutio posset fie-
110 ri in omnibus bonis † nam ideo in pupillari substitutione non
veniunt omnia bona, quia quando arrogatur impubes, fit sti-
pulatio, qua promittit pater arrogans se restituere omnia bo-
na, quæ ab ipso filio tempore arrogationis habuit, vt l. non ali-
ter supra de adop. & in §. cum. insti. de adopt. & ista cautio ha-
bet locum, si iste pupillus decesserit in pupillari ætate, vt in di-
cto §. cum autem, & in l. hæc autem supra de adop. adeo quod
si efficitur pubes, extinguitur ista cautio, vt dictis iuribus, & ra
tio differentiæ ponitur per glos. in d. §. cum autem, & per Ias. in
d. l. si arrogator. in 3. colum. sed ista exemplaris fit puberi. vt hic
patet. & infra dicetur, vnde sit eo casu, quo cautio est extincta,
& sic ipse pater nõ habet virtute cautionis restituere, & sic vir-
tute cautionis non potest dici, quod sic coarctata potestas sub
stituendi. merito debet trahi ad omnia bona sicut in filio ado-
ptato trahitur pupillaris eo casu, quo ei fieri potest, prout ple-
ne dixi, in l. secunda. circa primum, & ratio est, quia in adoptio
ne etiam quãdo adoptatur impubes non requiritur de neces
sitate illa cautio. & ideo non sine mysterio. tex. in dicto §. cum
autem loquitur in arrogato. & etiam l. non aliter sup. de adop.
111 vt patet ex legibus præcedentibus, & ratio diuersitatis, † qua-
re in arrogato requiritur ista cautio, & tamen non in adoptiuo
quia magis potest decipi impubes, quando sumus in arroga-
tione, quam quãdo sumus in adoptione, quia in adoptione in-
teruenit consensus patris naturalis dantis ipsum in adoptio-
nem, vnde lex multum confidit de ipso patre, & verisimiliter
præsumit lex, quod nisi ista adoptio expediret ipsi filio, quod
non daret ipsum in adoptionem, quæ ratio cessat in arrogato.
hinc est, quod adoptio fit imperio cuiuslibet magistratus, & ta
men arrogatio non fit nisi rescripto principis, vt insti. de adop.
in principio & plenissime declarat Iaso. in dicta l. si arrogator.
in secunda colum. in primo euidentiali. Et hinc est, quod quã-
do arrogatus est pubes, non est necessaria ista cautio, vt dicta
§. cum autem, quia non potest ita decipi, sicut quando esset im
pubes. Ex prædictis infero vltra doctor. quod si quando ado-
ptatur impubes, pater adoptans caueret se restituturum & cęt.
quod ei non poterit pupillariter substituere in bonis ab ipso fi
lio vel contemplatione sui prouenientibus quemadmodum
112 in arrogato. cogita tamen. † Vnde ad propositum ideo pupil-
laris non fit nisi ad solam quartam, quia pater arrogans arcta-
uit se virtute dictę cautionis ad alia bona restituenda, & sic de
eis non potest disponere, sed quia ista cautio non est necessa-
ria, quando arrogatur pubes, vt dicta l. hæc autem, ergo vide-
tur dicendum in casu nostro, quod illa exemplaris trahatur ad
omnia bona, licet Bartol. hic videatur sentire ad solam quar-
tam per iura hic per eum allegata, & per argumentum quod
113 ipse facit de pupillari ad exemplarem. † Sed considera, licet do
ctor. non dicant, quod ex quo ista exemplaris fit furioso & mẽ
tecapto, vt l. fin. §. primo. C. de cura. furio. quod adhuc ista cau-
tio durat post tempora pubertatis, cum eadem ratio isto casu
videatur militare, quæ militat in pupillo, propter quam fit il-
la cautio. si ergo durat adhuc illa cautio, ergo talis exempla-
ris substitutio non debet trahi nisi ad quartam, & ad alia bo-
na, de quibus in dicto §. si arrogator, & prædicta forte sunt
vera, quando talis substitutio fit furioso, aut mentecapto, &
fatuo, & etiam quando fit prodigo, quia & ipse reputatur de-
mens prout declarat Bartol. infra in sexta columna in versicu-
lo quæro vtrum sit reperire substitutionem exemplarem par-
tim tacitam, & partim expressam, & ibi dicam infra eodem.
Sed quando fieret aut surdo, forte traheretur ad omnia bona,
quoniam forte isto casu nõ interuenit illa cautio, cum isti sint
sanę mentis, & nõ ita possint decipi. sicut impubes, per ea quæ
supradixi. Cogita tamen, quia docto. non declarant. & prędi-
114 cta sunt vera in arrogato. Quæro † quid in adoptiuis? circa
quod dicas tu melius & clarius quam Ang. & Imol. hic, quod
aut loquimur secundum iura antiqua, aut secundum iura ho-
dierna. primo casu subdistingue, aut loquimur de patre natu-
rali, aut de patre adoptiuo, primo casu dico, quod pater natu-
ralis non poterit ei substituere, & ratio est, quia ex quo isto ca-
su iste est in potestate patris adoptiui, vt in §. inuenimus. in-
stitut. de hæredit. quæ ab intesta. deferun. & in §. sed hodie. in-
sti. de adopt. & l. penult. circa princ. C. de adop. & ratio est, quia
validum est argumentum de pupillari ad exemplarem quo-
tiescunque non reperitur diuersitas. ita multoties arguit infra
Bartol. & docto. & infra dicetur. sed illi non potest fieri pupil-
laris quia alio defectu quam defectu ætatis impeditur testa-
ri, prout declarat Bartol. & ibi dixi in l. 2. in princip. in quarto
requisito sup. eod. & videtur tex. in l. humanitatis. C. eod. ergo
eodem

eodem modo dicamus in ista exemplari, cum non reperiatur
diuersitas. sed in casu nostro iste filius adoptiuus alio impedi-
mento quam defectu ex accidenti superueniente impeditur
testari scilicet propter patriam potestatem, qua subiectus est
patri adoptiuo. Sed posset forte huic rationi responderi, dicē-
do, quod ista procederet, quando requireretur, quod filius,
cui fit substitutio, sit in potestate substituētis, tūc si post mor-
tem substituentis alio impedimento quam ætatis impeditur
testari, vt puta quia per mortem illius reincidit in potestatem
alterius, tunc non valeret ista substitutio. & ita proprie loqui-
tur tex. in d. l. 2. in ver. plane. & quod ibi Bar in dicto quarto re-
quisito. sed in casu nostro non requiritur, qđ ille, cui fit illa sub-
stitutio, sit in potestate substituentis, prout infra dicam. & pa-
tet in d. l. humanitatis. vbi permittitur matri ista substitutio, &
mater non habet filios in potestate. vt in §. fœminę. institu. de
115 adoptio. & probatur istud per simile, † nam ex quo miles pōt
filio emancipato substituere pupillariter, vt l. miles ita. §. exhę-
redato. inf. de mili. testa. Imo. in l. centurio. in 12. colum. & Se-
nenses ibi in 8. colum. & ibi dixi. potest etiam pupillo recasuro
in potestatem alterius, vt patet in l. cum filiusfamil. in versicul.
qualem vellet. inf. de mili. testa. licet isto casu alio impedimen-
to, quam ætatis impediatur testari. ita fit in casu nostro. Sed
116 saluando † supradictam rationem & decisionem potest dici,
quod etiam in milite quod ad pupillarem requiratur patria
potestas per text. in l. 2. supra eodem. in princip. qui generali-
ter loquitur. & sic emancipato potest substituere pupillariter
nec recasuro in potestatem alterius, prout dixi in d. l. 2. in quar-
to requisito. & probatur hac ratione nam si posset fieri pupil-
laris, vtique deberet trahi ad omnia bona etiam impuberis. vt
l. sed si plures. §. ad substitutos. & in l. centurio in prin. sup. eo. &
tamen ista trahitur nisi ad bona patris. vt d. l. cum filiusfami. &
in d. §. emācipato. nec ad hoc obstat miles potest facere quod
pupillaris trahatur tantum ad bona sua. & non impuberis. vt
dicto. §. ad substitutos. sed responde quod hoc est verum quā-
do miles expresse hoc statuisset. alias secus. vt dicto. §. ad substi-
tutos. sed in casu dictę. l. cum filiusfami. & in dicto. §. emanci-
pato. etiam si miles voluisset quod talis substitutio trahatur
ad omnia bona militis & impuberis, dico qđ non traheretur.
& ideo dico, quod præfata iura loquuntur de directa militari,
in qua veniunt tantum bona ipsius militis, quia militi succe-
ditur. vt dicta. l. milites etiam in his. infra de milita. testamen.
117 & in l. centurio. in secundo respon. supra eodem. & ideo † li-
cet dicta. l. cum filiusfami. dicat, qualē vellet, debet intelligi, vt
non comprehendat pupillarem. & quod hoc sit verum pro-
bant sequentia verba dum dicit veruntamen alienum ius mi-
nuere non potest. sed si intelligeretur de pupillari vtique mi-
nueret ius ipsius, cui competit ius substituendi. vt dicta. l. secū-
da versicul. plane. Et sic ex supradictis stat firma conclusio su-
pradicta, & etiam ratio potest & alia assignari ratio quare pater
naturalis secundum iura ant qua non potest substituere exem-
plariter filio suo dato in adoptionem, quia non erat in potesta-
te sua, sed patris adoptiui, & isto iure requirebatur qđ esset in
potestate substituentis. ex quo non reperitur diuersitas, licet in
d. l. humanitatis postea Iustinianus introduxerit, qđ non requi-
reretur patria potestas. & hoc de isto primo casu. † Secun-
118 do casu scilicet an pater adoptiuus possit substituere exempla-
riter filio suo adoptiuo, tunc Angel. hic & Ioann. de Imol. hic.
& in capit. Raynutius. videtur sentire, quod possit. Sed aduer-
te, quia ista conclusio videtur dubia, † quoniam filio adoptiuo
119 etiam in casu, quo fit in potestate adoptantis, quod omni casu
olim erat, in bonis patris adoptiui non debebatur legitima
etiam ex constitutione diui Pij. quia hoc tantum induxit in fi-
lio arrogato, vt est gloss. in l. cum in adoptiuis. in versicul. re-
uerti. C. de adopt. & mouetur illa gloss. per text. in §. aliquam.
alias incipit, sed ea omnia quidem. in fin. institut. de hæredita.
quæ ab intesta. deferuntur. & illam gloss. not. pro valde singu-
lari. & sequitur Nico. de Neapoli. institu. de adoptio. §. cum aūt
& sequitur Iason. in l. si arrogator. in 4. colum. supra de adop.
120 † sed illi potest fieri exemplaris, cui debetur legitima, vt in di-
cta. l. humanitatis. in versicul. legitima portione ergo isti a pa-
tre adoptiuo non poterit fieri nec obstat supradicta ratio quo-
niam isto iure fforum non requirebatur, quod filio relinquere-
tur legitima, nec quod sit talis, cui debeatur legitima, probo ra-
tione nam istud non requirebatur in pupillari, vt plene dixi in
l. 2. in primo requisito supra eod. ergo nec requirebatur in ista,
cum non reperiatur diuersitas argu. eorum, quæ dixi supra &
infra dicam. Item poterat fieri filio exhæredato. fuit postea ho-
die introductum per Iustinianum in d. l. humanitatis, quod fi-
lio relinqueretur legitima, & si sit talis, cui debeatur legitima,
vel potest dici, quod non requiratur de necessitate etiam hodie
quod ille, cui fit substitutio sit talis, cui sit relinquenda legitima
prout infra dicā in illa quæstione, an filio naturali possit fieri
hęc substitutio & sic patet, quod supra dicta ratio non obstat,
121 præterea dici potest † quod immo filio adoptiuo debeatur le-
gitima in bonis adoptantis in casu, quo ipse adoptiuus transit
in potestatem patris adoptantis, quod olim indistincte eueni-
122 bat, probo sic, filius † adoptiuus olim indistincte habebat que-
relam contra testamentum patris adoptantis, si ab eo fuerat
exhæredatus, hodie habet querelam, si est in potestate ipsius,
vt in §. adoptiui, & in §. tam autem. institu. de inofficio. testa-
men. & §. circa adoptiuos. institu. de exhæredat. libe. sed que-
rela competit occasione legitimę, vt l. cum quæritur, & l. pa-
rentes. C. de inofficio. testamen. & l. Papinianus. § quarta. sup.
de inofficio. testam. & hinc est, quod si sibi relinquitur quarta,
excluditur, vt l. Papinianus. §. si quis impubes, ergo manifeste
datur intelligi, quod debetur sibi quarta. Sed ista ratio nō vide-
tur tuta, quia si est impubes arrogatus non habet querelam,
eum alio iure possit consequi quartam, vt in §. tam autem. in-
sti. de inoffic. testam. coniuncta. l. Papinianus. sup. de inoffic. te-
sta. in §. si quis impubes, si est pubes, bene habet querelam, &
sibi debetur quarta non ex cōstitutione diui Pij, sed quia suus,
prout tenet Ias. in d. l. si arrogator. in 4. col. vnde adoptiuo de-
bebatur quarta de iure communi, non ex constitutione diui
Pij, & sic illi, qui dicunt quartam nō deberi filio adoptiuo, est
verum ex constitutione diui Pij, sed considera, si dici potest,
123 † quod immo adoptiuo sicut arrogato debeatur quarta ex cō-
stitutione diui Pij non de iure communi per rationem sequē-
tē quæ pariter militat in adoptiuo sicut in arrogato & in im-
pubere sicut in pubere. Præterea dici potest quod etiam impu-
bes arrogatus possit intentare querelam, quia d. §. tam autem,
indistincte loquitur, non obstat. d. §. si quis impubes, quia de-
bet intelligi, quod filio arrogato exhæredato ibi relinquerit
quartam sibi debitam ex constitutione diui Pij, tunc non ha-
bet querelam, vt no. in d. §. tam autem, & hoc videtur probare
recte intuendo. §. cum autem. instit. de adopt. tamen quomo-
documque sit, satis est, quod etiam filio adoptiuo debeatur,
confirmatur hoc† nam quæ est ratio, quod diuus Pius consti-
124 tuit quod arrogato debeatur quarta in bonis arrogātis, vt d. §.
si quis impubes. & l. si arrogato. sup. eo. Bar. in d. l. si arrogator.
in repet. in quarta oppo. dicit, quod diuus Pius induxit in recō
pensationem commodi, quod interim arrogans percepit ex
bonis ipsius arrogati. vt arg. instu. de acquir. per arroga. in prin.
Sed ista recompensatio militat etiam in adoptiuo, in casu in
quo est in potestate, vt l. cum in adoptiuis. circa princip. C. de
adopti. & in §. sed hodie. institu. de adopt. ergo verisimile est,
quod diuus Pius induxerit, quod etiam adoptiuo quemadmo
dum arrogato debeatur quarta, nec obstat. d. §. aliquam. quia
si bene ille text. inspicitur, loquitur in casu, in quo hodie non
transit in potestatem adoptantis, vt puta quando datur in ado-
ptionem extraneæ personæ, vt d. §. sed hodie. & ratio est, quia
pater adoptiuus reputatur isto casu penitus extraneus, vt d. l.
cum in adoptiuis, circa princ. & in §. & ideo sancimus, & istud
puto verius, licet glo. in d. l. cum in adoptiuis. & Nico. de Nea-
pol. in d. §. cum autem, & Ias. in d. l. si arrogator dixerint con-
trarium, & male. Et pro hac opinio. facit. d. §. aliquam. vbi dicit,
quod non seruatur ei quarta, & sic innuit, quod antea compe-
tebat ei, quia indistincte transibat in potestatem adoptantis, &
quod filio adoptiuo debeatur, tenet gl. a nullo ponderata in §.
sed ita omnia, in versi. vocabatur, & in versicul. sed dic in fi. de
hered. quæ ab intesta. defe. Vnde ex eo, quod ad hoc possit fieri
ista substitutio, requiritur, quod ille, cui fit, sit talis, quod sibi
debeatur legitima, cum huic debeatur, poterit fieri ista substi-
tutio. & sic pater adoptiuus poterit substituere, & hæc de pri-
mo casu principali. † Secundo casu principali, id est quando lo-
125 quimur secundum iura hodierna, aut sumus in patre natura-
li aut in patre adoptiuo; primo casu aut filius adoptiuus tran-
siuit in potestatem patris adoptantis, quod quando fit, habe-
tur in l. cum in adoptiuis. in princip. C. de adopt. & in §. sed ho-
die. insti. de adopt. & isto casu dico, quod non poterit sibi sub-
stitutionem facere per rationem, quam assignaui supra de-
monstrando quod pater naturalis iure fforum non poterat fi-
lio adoptiuo substituere, si vero non transit in potestatem pa-
tris adoptantis, & tunc puto, quod poterit substituere, quia
cessat ratio supradicta. Si vero loquimur quo ad patrem ado-
ptiuum, & tunc in casu, quo habet ipsum in potestate ita quod
desinat esse in potestate patris naturalis, dico quod poterit ei
substituere, quia cessat ratio alias supra assignata. Si vero non
desinit esse in potestate patris naturalis, quia non transit in po-
testatem patris adoptantis, & tunc non poterit per prædicta.
126 † Sed quæro iuxta prædicta vltra docto pone quod pater natu-
ralis substituit filio suo furioso, pone quod ipsum postea dat
in adoptionem, an extinguatur ista substitutio, tu dicas sic, aut
ex huiusmodi adoptione non transit in potestatem adoptan-
tis, & tunc dico quod non extinguitur, ratio est, quia isto casu
non efficitur intestabilis alio impedimento, quam impedimē
to mentis: præterea non extingueretur pupillaris, cum isto ca-
su semper duraret in potestate patris naturalis. argumen. l. co-
hæredi. §. cum filiæ, supra eo sem arguendo ergo de pupillari
ad exem

ad exemplarem videtur dicendum, quod exemplaris non ex-
127 tinguatur. † Sed cogita, si pater naturalis isto actu moriatur an-
te patrem adoptiuum nunquid per mortem ipsius filius ipse
transiret in potestatem patris adoptantis, quemadmodum per
mortem aui transit in potestatem patris ipse filius, instit. qui-
bus mo. ius patriç pote. solui. quo casu non valeret exemplaris
quemadmodũ nec pupillaris, vt l. 2. §. plane. supra eod. sed cer-
te credo, quod non transeat in potestatem patris adoptiui. quo
niam iura volunt, quod perinde remaneat in potestate patris
naturalis, ac si adoptio nullo modo fuisset secuta, vt d. l. cum ad
optiuis. in princip. & expresse in §. aliquam instit. de hæred. quæ
ab intesta. defe. sed si nulla fuisset sequuta adoptio, nulli dubiũ
fuisset, quod per mortẽ patris naturalis iste filius fuisset factus
sui iuris, vt instit. quibus mod. ius patriæ po. sol. in princi. quo
casu valeret ista substitutio. vt d. §. coheredi. Cogita tamẽ, quia
128 illud non inuenio per aliquem in specie tactum. Aut † ex hu-
iusmodi adoptione transit in potestatem patris, & tunc aut ipse
filius adoptiua familia constitutus id est viuente patre adopti-
uo decessit, & tunc extinguitur. argu. §. non tantum. in versi.
ideo insti. quibus modis test. infir. aut sui iuris effectus deces-
sit, vt puta vel quia fuit adoptiuo patre emancipatus, vel quia
morte patris adoptiui fuerit effectus sui iuris, tunc dico, quod
talis substitutio de iure ciuili extinguitur. argumen. l. nec ei in
§. eorum supra de adopt. sed de iure præto. conualescit. vt not.
in d. l. si arrogator. per d. §. non tamen. & tenet Barto. in repeti.
l. si arrogator. in 2. quæstione primç quæstionis princip. supra
de adopt. & ibi alij Ioan. Fab. & alij in §. cum autem. institu. de
adopt. & videtur text. secundum vnum intellectum in l. cau-
sa cognita. supra eod. & de hoc etiam dicam infra in illa quæ-
stione. an furiosus possit cum duobus testamentis decedere.
129 † Sed quid si pater adoptiuus fecit istam substitutionem in ca-
su, quo potest, de quo supra an si postea filium emancipet, ex-
tinguatur ista substitutio, videtur primo dicendum quod sic,
quia extinguitur pupillaris, vt l. coheredi. §. cum filię. supra eo.
ergo eodem modo extinguatur exemplaris in contrarium cre
do quod sit veritas. quoniam in ista non consideratur patria po
testas, vt l. humanitatis. C. eodem ergo etiam non debet consi-
derari, quod duret in potestate patris. ita videtur dicere Barto.
infra in quarto requisito. prout ibi dicam ad hoc præstat opti-
mum argumentum text. in l. si quis filio exhæredato. §. fina. su-
pra de iniusto testa. Si autem filius viuo patre adoptiuo mori-
tur indubitanter extinguitur ista substitutio a patre facta. vt l.
quod si filius. infra de capti. & lege lex Cornelia. in versiculo si
vero viuo patre &c. & in lege si pater filium, secundum vnum
intellectum, supra eodem. si vero sui iuris per mortem sit tunc
etiam indubitanter valet prout dicam scilicet in quinto requi-
sito. Aduerte tamen quia supra post Barto. fuit conclusum, qđ
130 filio arrogato potest fieri hæc substitutio. † Sed quid si pater na
turalis prius sibi fecisset hanc substitutionem, deinde filius sui
iuris effectus dederit se ad arrogandum certe si postea filius de
finit esse sub potestate patris arrogantis, vt quia ab eo sit eman
cipatus, vel quia morte sui patris sit effectus sui iuris. quod isto
casu substitutio valet iure prætorio per d. §. non tamen. & not.
per glo. & docto. in d. l. si arrogator & est text. secundum vnum
intellectum in d. l. causa cognita. & hoc non habet dubium.
131 † Sed quid si filius existens in familia arrogatoris viuo patre ar
rogante decesserit, an ista substitutio facta a patre naturali va-
leat aliquo iure gloss. in d. l. si arrogator. tenet quod substitu-
tio extinguatur. & alle. §. non tamen & propterea dicit ibi glo.
quod ipsi substituto necessaria est stipulatio, quia tunc iure sti-
pulationis stipulatio veniet, licet non possit venire ex substitu-
tione. Et hanc opinionem sequuntur communiter doct. tam
antiqui quam moderni in d. l. si arrogator. & illam sequitur ibi
Fulg. & mouetur hac ratione, nam cum substitutio sit extincta
per arrogationem, adhuc durat impedimentum, & non po-
test aliquo modo conualescere, vt d. §. non tamen. & hanc opi.
ibi sequitur Iason. in 8. colum. Hanc tamen opi. reprobat Bart.
in d. l. si arrogator. in repe. in 5. col. vbi dicit quod glos. in d. l. si
arrogator. tenet istam opin. videlicet quod non extinguatur,
nam glo. in d. l. si arrogator. in versicu. sed quid si prius decessit
impubes &c. vbi glo. concludit, substitutum admitti ex expres-
sa vel tacita stipulatione. quia lex fingit testamentum siue sub-
stitutionem non rumpi. si lex fingit, dicit Bar. ego habeo quod
fictione potest sustineri substitutio. vt l. lex cornelia supra eod.
& l. pater. infra de capti. & pro hac opin. facit sm Bar. quia liber
tates directę valent, ergo ex testamento. Itẽ legata debentur iu
re legatorum per rei vendicationem, per hypothecariã, ergo
valet testamentum, vt l. his verbis sup. de adop. Item impubes
siue furiosus non poterit testari, ergo nec rumpere testamen-
tum potest per arg. a pari potentia contrariorum. Non obstat
ratio in contrarium adducta. quia dicit Barto. quod est specia-
le isto casu quod filiusfamil. habeat hæredẽ ex testamento. vt
l. causa cognita sup. eod. & licet de rigore iuris sit irritũ testa-
mentum. vt d. §. non tamen. tamẽ de ęquitate tenet. & compe
tit substituto bonorum possessio extra ordinaria. vt in l. 1. infra
vt ex leg. & senatusconsult. bon. poss. detur. & in §. fina. instit.
de eo cui liber. ca. bona. adi. ita dicit Barto. & hanc opi. Barto.
alias fuit sequutus Iason prout ipse refert in d. l. si arrogator. &
mouebatur, quia arrogatio nemini debet esse dãnosa, vt l. nec
ei. §. eorum supra de adopt. sed si diceremus isto casu substitu-
tionem extinctam non reconualidari, ista arrogatio esset dam-
nosa substitutis. & dato quod substituti possint agere ex ipsa sti
pulatione, vt not. in d. l. si arrogator. tamen per dictam stipula-
tionem non videtur sufficienter prouisum. quia pone, quod
bona impuberis reperiantur pęnes tertium, & non pęnes ar-
rogatorem, certe ex ista stipulatione non posset agi contra ter-
tium possessorem, cum talis actio sit mere personalis, vt l. fin.
in princip. supra de contrahen. empt. sicut possent agere ex sub
stitutione. Præterea pone, quod arrogator restituisset bona fi-
lio arrogato in vita sua, certe per ipsam restitutionem extincta
est obligatio ex stipulatione quoniam per solutionẽ eius quod
debetur, tollitur obligatio. vt insti. quibus mod. tol. obli. in prin.
& sic substituti isto casu ex stipulatione non possunt agere, sed
bene ex substitutione. Item pro hac opinione ipse adducebat
text. in l. pater instituto. §. si. infra de cap. vbi secũdum eum sub
stitutio pupillaris fuit extincta per captiuitatem, & sic per ser-
uitutem ipsius impuberis, vt in l. si quis filio exhæredato. §. irri-
tum. supra de iniu. & irri. test. pone quod tempore mortis du-
raret adhuc impedimentum, & sic seruitus, certe adhuc non ob-
stante impedimento substitutio reconualescit de ęquitate præ
toria, ergo idem debet dici in casu nostro. Et licet secundum
eum in contrarium fortiter vrgeat text. in l. lex Cornelia. in §.
si pater. supra eo. tamen dic vt per glo. & doct. in d. §. si. Sed his
132 nõ obstantibus ego sequar communem sententiam. † videlicet
quod substitutio sit extincta isto casu tam iure ciuili, quam iu-
re prætorio per d. §. non tamen & probatur ratione inconuin-
cibili, nam nulli dubium est, quod ista stipulatio ita interpon-
itur pro ipsis substitutis, sicut pro venientibus ab intestato, vt
est casus in l. non aliter supra de adopt. & in §. cum autem. insti
tu. de adopt. Sed si isto casu valeret substitutio saltem de iure
prætorio, vtique respectu substituti non esset necessaria, cum
omni casu ex substitutione venirent, & per substitutionem ple
nius prouideretur, quam per stipulationem. imò quando esset fa
cta substitutio a patre naturali, nullo modo esset necessaria sti-
pulatio. non respectu substituti, vt probatum est. non respectu
133 venientium ab intestato, † quia donec habet locum substitu-
tio, cessat successio ab intestato. vt l. quandiu. infra de acquir.
hære. & l. antequam. C. commu. de succ. & tamen hoc est con-
tra d. §. cum autem. nisi dicas, quod respectu venientium ab in-
testato in vno casu potest esse necessaria, vt quando substituti
morerentur viuente filio, cui facta est substitutio, tunc extin-
guitur ista substitutio, nec transmittitur ad hæredes vt l. qui ha
bebat infra eodem. & l. si ex pluribus. infra de suis & legitimis.
Sed certe intelligere. d. §. cum autem in hoc solo casu, est ni-
mis restringere istum tex. Præterea etiam videtur contra men
tem illius tex. qui videt innuere, quod ista stipulatio sit necessa
ria etiam quo ad substitutos, si bene inspiciatur. Præterea si isto
casu non extingueretur substitutio, frustra iura dicerent extin
gui substitutionem per arrogationem, vt l. nec ei. §. eorũ sup.
de adopt. nisi ad hoc respondeas, vt facit Barto. in repeti. l. si ar-
rogator. quod extinguitur scilicet de iure ciuili. Sed certe hoc
non videtur de mente. d. §. eorum. qui videtur sentire, quod a
134 principio omni iure extinguit. Et sic † ex his patet, quod opinio
communis est verior. & tenendo istam partem non obstant al-
leg. in contrarium. & primo non obstat, quod fictio confirmat
testamẽtum, quia hoc fateor tamen nego, quod lex fingat sub
stitutionem non extinctam, quia si hoc esset valeret de iure ci-
uili, cum fictio sit iuris ciuilis, vt declarat Bart. in l. si is qui pro
emptore. in materia fictionis infra de vsucap. & tamen contra-
rium est verum, quia de iure ciuili extinguitur dicto. §. non ta-
men. & in l. qui liberis. §. testamento infra de bono. possessio.
secundum tabul. nec etiam valeat solutio Barto. dicentis, quod
sit speciale in hac substitutione, & non adducentis rationem
specialitatis, est enim refugium miserorum. Nec obstat text.
in d. l. causa cognita quia dicit, quod est succurrendum substi-
tutis vinculo stipulationis, non substitutionis. & hoc patet per
verbum succurritur. & iste est sensus illius legis. & ita intelligit
illum text. ibi Barto. vt patet ex summario suo. vnde potius ille
text. probat opinionem, quam opin. Barto. & ita illum text. al-
leg. Iason in d. l. si arrogator. non obstat, quod legata possint
peti per rei vendicationem, & per hypothecariam, idem quod
libertates directę competant, quia in hoc non infertur neces-
sario, ergo testamentum valet. quia bene potest induci, quod
legata valeãt. licet non valeat testamentum. vt in authẽ. ex cau
sa. cum materia de libe. præte. Item non obstat ratio Ias. quod
per stipulationem non sit plene prouisum substituto, quia di-
co, quod plene prouidetur. quia si culpa arrogatoris bona per-
uenerunt pęnes tertium, certe substitutus poterit agere con-
tra ip-

tra ipsum arrogatorem perinde, ac si pater possideret, argum.
l. is qui dolo, & l. qui restituere. in fine. de rei vendi. item etiam
si cui, a arrogatoris non fuissent bona pęnes tertium, adhuc di
co, quod substitutus poterit agere contra patrem arrogantem
& ratio est, quia in patrem per arrogationem erat translatum
dominium bonorum ipsius impuberis, vt instit. de acquisitio.
per arrog. in principio, & l. qui liberis. §. testamento inf. de bo-
nor. possessio. secundum tabul. vnde agetur actione personali
ex stipulatione contra arrogatorem & ipse arrogator petet ab
illo tertio possessore, non obstat, quod dicitur, quando restituit
135 in vita bona ipsi impuberi † quia ad hoc respondeo, quod isto
casu illa restitutio nō tollit obligationem cum fuisset facta an-
te tempus, vt l. cū pater §. a filio inf. de leg. 2. maxime quia isto
casu tempus est appositum gratia substituti, & venientium ab
intestato, & sic creditorum, cum in stipulatione concipiantur
substituti, & venientes ab intestato, vt per Bart. in d. l. si arroga
tor. in 1. q. in repeti. certe solutio facta ante tempus non liberat
debitorem l. si ita §. Pegasus inf. de lega. 2. no. in l. 1. §. 1. infra de
condi. & demonstr. Præterea ista restitutio non habet liberare
debitorem, quia solutio facta pupillo aut furioso sine authori-
tate tutoris vel curatoris non liberat debitorem, vt l. pupillo.
cum simi. infra de solu. Præterea si bona restituta impuberi in
vita arrogatoris existunt, iam per ipsam stipulationem est ple-
ne prouisum ipsi substituto, quia poterit consequi. nam licet
substitutio sit extincta, tamen effectus substinetur per stipula-
tionem, prout declarat domi. Alexand. in d. l. causa cognita, &
136 sic patet, quod illa ratio non obstat. † non obstat etiam d. l. pa-
ter instituto. in fine. quia tex. ibi loquitur, quando ille filius ca-
ptus fuit ab hostibus mortuo patre, vnde licet in potestate ho-
stium existens decesserit, tamen fingitur præambula hora ca-
ptiuitatis mortuus, vt in §. fin. & ibi no. insti. quibus non est per-
missum facere testa. & sic eo tempore præsumitur mortuus, quo
erat in iuris effectus morte patris, nil mirum si cōualescit. quę
ratio cessat in casu nostro. Et si diceres, quare non conualescit
[illegible] quemadmodum conualescit, quādo viuo impu-
[illegible] captus ab hostibus, & ibi decedit. dicta l. lex Cor-
[illegible] dic vt per doctor. in dicta l. pater, & in dicta
[illegible] quicquid alias dicat Iaso. in
l. lex Cornelia. Et ista est vera solu. quicquid alias dicat Iaso. in
[illegible] arrogator. Et ex his patet, quod isto casu substitutio om-
[illegible] extinguitur. Et aduerte, quod licet gloss. docto. loquan
tur de pupillari substitutione, tamē idem est in exemplari pro-
[illegible]. Et ex his habe, an & quando filio
[illegible] possit fieri hęc substitutio, & an &
[illegible] adoptiuo possit fieri hęc substitutio, & an &
quando facta contineatur, siue conualescat, & quan [illegible]
[illegible] quæ omnia nota quia non reperies, vt puto, ita declara
ta. † Quærit etiam Bartol. in hoc primo requisito, an filio natu
137 rali tantum furioso possit pater facere exemplarem sub-
stitutionem, & concludit, quod sic, licet ei non possit fieri pupilla-
ris substitutio, & ratio est differentiæ, quia in pupillari requiri-
tur, quod ille, cui fit substitutio pupillaris, sit in potestate testa-
toris, vt l. 2. in princip. sup. eod. §. fin. insti. de pupil. subst. sed in
hac substitutione non requiritur, quod sit in potestate, prout
inf. videbimus. in tertio requisito, & hanc opin. sequuntur Bal.
& Sal. in l. humanitatis. C. eod. & hanc opin. tenet Sal. hic pro
qua opin. Bald. mouetur hic hac ratione, quia qua ratione pa-
ter potest dare in testamento tutorem filio naturali, vt l. fin. de
confi. tuto. & l. fin. C. quando mul. tutel. offi. fungi pot. eadem
ratione dicamus, quod possit filio naturali exemplariter sub-
stituere, & ideo, quia vtraque tendit ad prouidendum ipsi filio.
nam quod tutela tendat ad prouisionem filii, probat tex. instit.
de tut. in princip. & quod exemplaris substitutio tendat ad pro
uidendum filio furioso, probatur in §. qua ratione. insti. de pu-
pil. subst. sed hęc ratio secundum dom. Alexand. non conclu-
dit, quia si esset vera, sequeretur, quod eadem ratione deberet
posse pater substituere pupillariter, ideo quia & illa tendit ad
prouidendum ipsi filio pupillo sicut exemplaris furioso, vt in-
sti. de pupill. substi. in fine. princip. Sed [illegible] cum reueren-
tia domi. Alexand. non est vera, quia ideo filio naturali non po
test fieri pupillaris substitutio, licet tēdat ad prouisionem, quo-
niam ista pupillaris fuit concessa de rigore iuris, prout dicam
infra in tertio requisito, qui quidem rigor nō habet locum ni-
si super his, qui sunt in potestate testatoris, ex quo mediante pa
tria potestate reputatur eadem persona, vt l. fin. C. eod. §. ei qui.
institu. de inuti. stipul. vnde perinde est, ac si sibi non filio substi
tuisset, sed exemplaris conceditur ex quadam æquitate siue hu
manitate, vt l. humanitatis. C. eo. quæ quidem humanitas pari
ter viget in filio existente in pītāte sicut in filio non existente in
pītāte. Sed aduerte, quia ex alio nō est vera rō Bal. licet reprehē
138 sio domini Alexand. non sit bona † quoniam. in l. fina. C. de cō
firm. tuto. & l. fina. C. quan. mu offi. tutel. fung. pot. duo requi-
runtur ad hoc vt possit filio naturali dare tutorem. primū est,
quod ipsi filio aliqua bona relinquat, & tunc in illis bonis solū
secundum est, quod requiritur, quod debeat a competenti iu-
dice confirmari, alias non valeret datio tutoris, quæ omnia nō

requiruntur in hac substitutione. vnde non est pater, qui dat tu-
torem, sed est iudex ipsum cōfirmans, & hinc est, quod dicitur
datiuus talis tutor, & non testamentarius, licet legitimo præfe
ratur, vt no. in §. fina. insti. de tut. per Bartol. in l. 1. in fi. de confir.
tuto. nil mirum si potest dare tutorem filio naturali, & tamen
ei non possit substituere. Præterea seruatis his, quæ habentur
in d. l. fin. etiam quilibet extraneus posset dare tutorem, vt l. tu-
tores. sup. de confir. tut. & tenet Ias. in d. §. fin. & tamen, vt cla-
rum est, extraneus penitus extraneo non substituit, & sic patet
quod ista ratio Bal. non est bona. Et præterea Bald. in l. 2. dum
alleg. d. l. humanitatis. C. de hæred. expresse videtur tenere con
tra Bartol. Ang. in d. l. humanitatis relinquit sub dubio. Tamē
Ang. hic, & Ioan. de Imol. Rapha. Cuma. & domi. Alexan. Are
tin. & domi. Ias. hic tenent contra Bar. & dicunt communem
opin. esse contra Bar. & idem tenet Are. in d. l. humanitatis, &
Ias. ibi in 2. column. & mouentur communiter docto. quia illi
potest fieri hæc substitutio, cui debetur legitima, vt patet in d.
139 l. humanitatis, in vers. sic. licet eisdem &c. † sed filio naturali non
debetur legitima. vt in l. vxorem. §. pater naturalis. inf. de leg. 1.
& est glo. in l. 1. in prin. inf. de bon. pos. contra tab. & in l. 3. C. de
natu. lib. ergo isti non potest fieri ista substitutio, pro hac opin.
facit tex. in d. l. humanitatis, inducendo hoc modo secundum
Aret. hic quia tex. ibi dicit, quod per hanc substitutionem ex-
cludit q̄rela inofficiosi testamēti, vt patet ibi, vt occasione &c.
& sic patet, quod loquitur in filiis, qui debebant, si fuissent sa-
nę mentis, aliquid relinquere parentibus, & istud non habet lo
cum in filio naturali, ergo &c. pro hac opin. facit etiam ratio
secundum domi. Alexand. hic, quia videmus, quod pupillaris
non potest fieri filio naturali tantū, vt vidimus in l. 2. in primo
requisito. sup. eodem, ergo eodem modo dicamus, quod non
possit fieri ista. cū hoc non reperiā differre, ergo debent conue
nire, prout no. Bar. hic non obstat secūdū eū, quod ista exem-
plaris pōt fieri a matre, licet filius non sit in potestate matris, ta
men filio debetur legitima in bonis matris, vt in §. mater. insti.
de exhæred. liber. iuncto §. igitur. insti. de inoffic. test. ergo sibi
vendicat locum d. l. humanitatis. Et ex his secūdum ipsum po-
test dari casus, qđ quis possit decedere cum tribus testamen-
tis, nam pone, quod pater & mater habeant filium naturalem
& furiosum, & pater faciat substōnem sibi, deinde mater, po-
stea iste filius det se in arrogationem, & pater arrogans faciat
sibi istam substitutionem, certe decedet iple cum tribus testa-
140 mentis, ita dicit dom. Alexand. Sed quicquid † dicant commu
niter docto. puto de subtilitate iuris veriorem esse opinionem
Bar. per rationem suam, nec obstat ratio dom. Alex. dicentis,
quod licet possit fieri a matre, tamen in bonis ipsius debet le-
gitima filio, quia licet debeatur filio legitima, tamen istud non
videt esse in casu nostro in cōsideratione, vt inf. dicā, ergo stat
firma ratio Bar. & quod in hoc est differentia inter exempla-
rem. præterea cum multę sint differentię inter istas substitutio
nes vt inf. videbimus, non inconuenit, vt etiam hoc casu diffe-
rant, & ita vt differant dicamus per not. per Ioann. Fab. in §.
qua ratione inst. eo. in 5. colum. in princ. confirmat ista conclu
sio Bar. quia ista exemplaris est inducta ex quadam humani-
tate. vt l. humanitatis. C. eod. & sentit Bartol. hic in tertio re-
quisito, & Christoph. Por. in d. §. qua ratione. in 3. colum. & in
fra multoties dicam, quæ quidem humanitas negari non po-
test, cum habeat locum etiam in filio naturali tantum, sicut
habet locū in filio legitimato & naturali quo ad terminos no-
stros, ergo dicendum est, quod ei pater possit substituere. Et
tenendo hanc opin. Bartol. quæ in puncto iuris est verior, non
obstant allegata in contrarium. & primo nō obstat. quod huic
filio non debeatur legitima, quia ad hoc respondeo quod dicta
l. humanitatis loquitur, quod filio relinquatur legitima, quan-
do filius est talis, cui debeatur. sed si non est talis, tunc non de-
bet relinqui legitima, & sibi poterit fieri ista substitutio. quin-
mo dico, quod nullo modo ad essentiam istius substitutionis
requiritur, quod filio relinquatur legitima, ex quo potest fieri
filio exhæredato, prout dicam infra in septimo requisito. &
sic patet quod ratio doctorum, qua fundatur contra Bartol
non est tuta. & tex. in d. l. humanitatis. dum dicit, legitima por
tione relicta hoc dicit ad hoc, ne si ipse sit exhæredatus, inten
tet querelam, & rescindat testamentū patris, quo casu rescin
ditur etiam testamentum filij. l. Papinianus. §. sed nec impube
ris s̄. de inoffi. testa. item si sit præteritus, quo casu testamen
tum patris est nullum, & nullę essent tabulæ pupillares, vt l. [illegible]
in prin. sup. eod. confirmatur hoc nam nulli dubium est, qui
iure factum possit fieri ista substitutio filio exhæredato, [illegible]
tunc non reperiebatur in hoc diuersitas inter pupillarem
exemplarem. & hodie in hoc non reperitur correctum, [illegible]
Præterea potest dici, quod in d. l. humanitatis inducatur, q[illegible]
relinquatur legitima, quia iste mentecaptus non potest ex[illegible]
redari, arg. d. l. si quis in suo. §. leges. C. de inoffic. testamen. v[illegible]
ista exhæredatio esset nullius momenti, & filius diceretur p[illegible]
teritus, quo casu testamentum esset nullum. vt l. non putau
non quar.

non quamuis infra de bono.pos. contra tabu. & sic etiam pu-
pillaris esset nulla, vt dixi. ne hoc eueniat, vt exhortatur impe-
rator, vt relinquatur legitima filio, quæ ratio cessat in filio na-
turali, qui si sit omnino præteritus non posset dicere testamē-
tum nullum, & per consequens valeret substitutio exempla-
ris sibi facta. Non obstat inductio Aret. quia ad illam respon-
det hic Ias. dicens, quod per illa verba, vt occasione &c. non vi-
detur demonstrare imperator ibi, quod loquatur de filijs iu-
stis, prout dicit Aret. sed vult dicere, quod quemadmodum in
pupillari substitutione nulla querela oriatur, vt l. Papinianus
§. sed nec impuberis, supra de inoffic. testam. & in cap. si pater.
de testamen. libro sexto, & ratio est, quia dicitur testamentum
patris & non filij, ista similiter ratio militat in hac substitutio-
ne, & ita etiam sentit Ias. in l. 2. in 1. q. tertius effectus, supra eo.
Sed vt ibi dixi ista sol. Ias. non est vera, & alius est sensus in illis
141 verbis, dum dicit, vt occasione &c. vt ibi dixi. dic vt ibi. † Et ex
his patet, quod de subtilitate iuris verior est opin. Bart. pro vi-
detur facere vltra supradicta ratio nulli dubium est, quod ma-
ter potest istam substitutionē facere, vt d. l. humanitatis, & in-
fra dicam, & isto casu mater potest facere substitutionem istā
filio suo naturali prout tenent omnes hic, & infra dicam, ergo
142 eodem modo sit in patre probatur, † quia quando vna deter-
minatio respicit plures personas debet eas pariformiter deter-
minare l. nam hoc iure supra eo. & in l. in testamēto la 1. C. de
milit. testam. l. 2. & l. quamuis, C. eo. inquantum ergo determi
natio d. l. humanitatis, respicit personam matris, respicit ipsam
etiam quo ad filium naturalem, vt dictū est, ergo eodem mo-
do inquantum respicit ipsum patrem, respiciat ipsum etiam
143 quantum ad naturalem filium, † nec huic rationi obstat, si dice
res, quod tunc vna determinatio respiciens plures personas
eas pariformiter determinat, quando est par ratio determinan
di, ita procedent supradicta iura, & regula, sed secus, quando
non est par ratio, tunc non pariformiter determinat, ita dicit
Ioan. de Imol. in l. Caius, supra solu. matr. arg. l. cum mulier, la
prima, iuncta glo. 1. sup. solu. matr. argum. l. 2. cum gl. in versic.
manumitti. sup. de offic. procon. & facit tex. in l. si ita scriptum
sup. de manu. testa. & ibi Bened. de plumbi. sed hic est diuersa
ratio. quoniam respectu matris debetur legitima filio naturali
vt inf. dicam, & tamen non debetur respectu patris, quia dico,
quod ista limitatio est aperte contra text. in d. l. nam hoc iure,
in §. sed si alter, & alia iura sup. allega. nam ibi est diuersa ratio
determinandi in persona impuberis, quam in persona pube-
ris, quoniam impuberi potest fieri pupillaris substitutio, &
non potest fieri puberi, vt in §. masculo institu. de pupil. sub-
stitu. coniuncto §. fi. eod. titu. & nihilominus pariformiter de-
terminat per rationem illius tex. nec etiā obstat, si dicas, prout
dicit domi. Alexā. in d. l. nam hoc iure in 3. colum. quod illud
quod dicit Imol. in l. Caius, procedit in dispositione legis, se-
cus autem in dispositione hominis, vt d. §. sed si alter, sed cer-
te licet d. §. sed si alter. loquatur in dispositione hominis, ta-
men est talis dispositio, quæ legi æquiparatur, ex quo est dispo-
sitio testatoris, vt in §. disponat in auth. de nup. colla. 4. vnde
non debet fieri differentia inter ista. non obst. d. l. cum mulier,
quia vere intuenti nihil ad casum nostrum, nec ob d. l. 2. quia
ideo est, quia manumissio non potest cadere in filio, & sic in
libero homine, vt l. manumissiones sup. de iustu. & iur. & insti.
de lib. §. manumissio, vnde ratione impossibilitatis ibi illud
verbum, manumitti, quo ad filium exponitur id est, emancipa
ri, quod non est in casu nostro pro hac opinio. Bartol. videtur
etiam alia ratio facere vltra doct. nam si mater potest filio suo
naturali tantum facere hanc substitutionem, vt infra dicetur,
iniquum est, dicere, quod hoc patri denegetur, argumen. d. §.
sed si alter eo maxime quod circa facultatem substituēdi plus
potest, quam mater pater, quia pater potest pupillariter substi-
tuere l. 2. supra eodem, & tamen non potest mater l. si mater
supra eod. & dixi in d. l. 2. in tertio requisito, & sic est bene cō-
144 firmata opinio Bartol. In consulendo † tamen & iudicando
nō recedas a communi opinione. Limitatur tamen ista com-
munis opinio videlicet quod filio naturali tantum non possit
145 fieri hæc substitutio est verū a patre sed a matre secus, † quia
mater poterit ei facere hanc substitutionem, & ratio est, quia
cum mater possit facere hanc substitutionem, vt d. l. humani-
tatis, & infra dicetur, & in bonis matris filio naturali debetur
legitima, vt l. si suspecta §. 1. sup. de inoffi. test. & in §. nouissime,
institu. ad Orfic. & in l. hac parte inf. vnde cogn. Limita tamen
146 hanc limitationem videlicet † quod mater possit filio suo na-
turali substituere, est verum, nisi sit illustris, tunc non pote-
rit ei substituere, & ratio est, quia isto casu in bonis matris illu-
stris non debetur sibi legitima, per ea quæ habentur in d. l. si
qua illustris, C. ad Orfic. & per §. si qua illustris, & in §. nouissi-
147 me, instit. ad Orficia. Sed pro clariori intelligentia dicas, † quod
septem reperiuntur species filiorum, prout declarat Christo-
phorus por. inst. de adopt. in princip. & in 2. col. per Nico. malu.
Fulgo. Bar. in l. cum quis, C. de iur. & fact. ignor. prima species

est, quia quidam filij dicuntur legitimi & naturales, & illi sunt,
qui ex me & vxore mea nati sunt, vt instit. de patr. pote. §. 1. &
naturales isti dicuntur, quia nati sunt per naturā, legitimi ideo
sunt, quia a lege approbati. nam lex approbat iustum matri-
monium, vt in toto tit. ff. C. instit. de nupt. & tunc si quæris, an
huic filio, si est furiosus, possit fieri hæc substō tam a patre quā
a matre, & dicendū est quod sic, vt hic, & in l. humanitatis, C.
eo. & in §. qua ratione, insti. eo. & in hoc cōcordant omnes, &
hoc est verum, quando solo defectu accidentali filius ipse im-
peditur testari, prout inf. dicam. Quidam sunt filij natura pro-
diti, & tñ a iure ciuili nō sunt approbati nec reprobati, sed sub
dissimulatione matrimonij permissi, & hi sunt nati ex legiti-
ma concubina, & appellantur naturales tantum, & istis an pos-
sit substitutio ista fieri dic vt dixi supra tñ inquantū dixi supra,
limitando cōem opin. quæ est, quod huic filio a patre nō pos-
sit fieri substō hæc, licet de subtilitate iuris tenuerim contra-
148 rium sequendo Bar. tamen † vt dixi, Ang. hic, & Imol. & com-
mu. doct. dicunt quod a matre bene potest fieri hæc substō. vt
d. l. hac parte infr. vnde cogna. coniuncta. d. l. humanitatis, nisi
sit ipsa mater illustris per ea quæ dicta sunt supr. Tamen istud
vr̄ dubium, & imo vr̄ dubium, & imò vr̄ quod esset si mater sit
illustris, quod isto casu si est retenta vt concubina, & suscepit
filium, quod ei poterit ab ipsa matre fieri hæc substō, vt argu. l.
149 si qua illustris, in fi. ad Orficia. C. vbi vult ille tex. † quod si mu-
lier illustris suscepit filium in cōcubinatu, quod ipse filius vna
cum legitimis extātibus succedit matri ab intestato, quinimò
contra testamentum matris habet querelam, vt tenet Iaso. in
§. nouissime insti. ad Orficia. per l. si suspecta §. 1. sup. de inoffi.
testam. & in §. tam autem, instit. de inoffi. testam. etiam hodie,
quia licet sit de iure canonico reprobatus concubinatus id est,
quod reputatur peccatum mortale retinere concubinam, ta-
men filij nati ex tali coitu non sunt ita damnati, vt prohibean-
150 tur succedere matri, vt dicit Ioan. Fab. in d. §. nouissime, † & sic
patet quod in bonis matris eis debeatur legitima, ergo ei po-
test substitui. vt d. l. humanitatis, & satis videtur ostendi ex d. l.
si qua illustris, in fi. si bene inspiciatur. Et per hęc puto non be-
ne dixisse Ang. Ioan. de Imol. Alex. hic, & est communis opi-
nio, quod mater illustris huic filio non possit substituere, quia
dico quod potest, etiam si habet alios filios legitimos, per su-
151 pradicta. Quidam † sunt filij, & sic tertia species, naturaliter in
cogniti, a iure tamen ciuili inuenti, & isti dicuntur legitimi tā-
tum, quales sunt adoptiui, & arrogati, vt institutio. de adoptio-
nibus, in princip. & in istis an possit fieri exemplaris substitu-
tio, dic vt dixi supra & hoc procedit respectu patris, procedit
etiā respectu matris, si sumus in casu quo mulier possit adopta
re, de quo in §. fœminę. instit. de adopt. quia est eadem ratio,
quæ est in patre, per ea quæ dixi supra. Quarta species filiorum
quidam sunt iure naturali cogniti iure ciuili in cogniti, & isti
sunt vulgo quæsiti, & isti appellantur spurij, d. l. si qua illustris,
in princip. & in d. l. si suspecta. §. 1. & alio modo isti appellantur
bastardi quasi sub hasta id est, vulgo concepti. nam dici solet
illa res est sub hasta id est sub publico posita. vt l. 1. C. de fide in
152 strum. & iure hastæ fisca. lib. 10. & isto † casu si quæris, nunquid
huic filio possit substitui, distingue, aut quæris, nunquid possit
substitui a patre, & dicendum est quod non, & ratio est, quia
cum iste sit vulgo quæsitus recte eius pater est incertus, vt d. l.
si qua illustris, in princip. & §. vulgo quæsitos, instit. de succes.
cogna. & in §. itaq; institu. de nup & ideo dicitur spurius voce
græca σπόρος, quæ interpretatur quasi sine patre natus, vt d. §.
itaque, & sic non censetur habere patrem vt supradictis iuri-
bus, & sic iste non censetur pater, & per consequens iste nō di
citur eius filius, sed ista substitutio fit a parentibus filijs & de-
scendentib. vt hic, & in §. qua ratione, insti. eo. & in d. l. humani
tatis, & sic isto casu non est dubium, quod non possit fieri ista
substitutio a patre. Et aduerte, quia inquantum Bar. hic loqui-
tur, quod filijs spurijs non potest fieri hæc substitutio, non lo-
quitur de spurio id est, de vulgo quęsito sed loquitur de spurio
id est, de nato in concubinatu reprobato. vt patet per iura per
ipsum allegata. quo casu forte, vt inf. dicetur, nec a patre nec a
matre possit fieri hæc substitutio. licet etiam opinio Bart. pro-
153 cedere possit in casu nostro quo ad patrem per prædicta. † Si
vero quęris nunquid substitutio possit fieri a matre, tunc sub-
distingue, aut ipsa mater nō est illustris, aut est illustris, primo
casu indistincte potest fieri a matre, siue habeat filios legiti-
mos ipsa mater, siue non, probatur hoc ratione, nam in bonis
matris ipse filius debet habere legitimam, vt in l. si suspecta. §.
1. supra de inoffic. testamen. coniuncta l. Papinianus §. quoniā
quarta, eodem titul. item ab intestato succedit ipsi matri, vt in
§. vulgo. institut. de succes. cogna. & in l. hac parte infra vnde
cogn. merito ei poterit mater facere hanc substitutionem, vt
d. l. humanitatis, & faciunt quæ dicta sunt supra in filio natu-
rali respectu patris, si vero mater est illustris, & tunc subdi-
stingue, aut habet filios legitimos & naturales, aut habet tan-
tum istos filios vulgo quæsitos, primo casu non potest mater
sibi fa-

sibi facere substitutionẽ exemplarem. & ratio est, quia in bo-
nis matris non debetur legitima. sed tantum succedunt legiti-
mi, vt probatur in d. §. si qua illustris. primo responso. vbi vult
text. quod nec ab intestato nec ex testamẽto matri possit suc-
cedere, quin nec inter viuos potest aliquid a matre consequi,
vt ibi dicitur. ergo ei non potest a matre substitui. vt d. l. hu-
manitatis in versicul. legitima. Sed ista ratio non videtur tuta
secundum opinio. Bartol. hic de filio naturali, quam tenui. vn-
de dico, quod potest alia dari ratio, quare mater non potest
substituere, quia a matre non sunt nominandi filij, & indi-
gnum est eos iudicari filios illius illustris. sed ista substitutio
fit filijs, vt d. l. humanitatis. probatur per simile, nam filio nato
ex reprobato coitu non potest fieri hæc substitutio. prout te-
net Bartol. hic per authen. ex complexu. C. de incæst. nupt. &
infra dicam ea ratione. quia non sunt nominandi filij, ergo ita
erit in casu nostro. Secundo casu scilicet quando non habet fi-
lios legitimos, sed habet tantum istos vulgo quæsitos, & tunc
ei poterit fieri ista substitutio, quoniam cessant rationes impe-
dimenti, & impeditiue, de quibus in præcedenti casu. & quod
cessent, probatur in d. l. si qua illustris in primo respon. a con-
trario sensu. & hoc tenet ibi expresse Paul. de Cast. & commu-
niter docto. cũ ergo cessent prędictę rationes, debet etiam ces-
sare decisio prædicti casus. vel. adigere. §. quamuis. de iure pa-
tronat. & not. docto. in l. nõ dubium. C. de leg. † Quinta species
154 filiorum est iure naturali inuenta, & iure ciuili cognita, sed eo
iure reprobata, & isti sunt, qui sunt nati ex nephario & incæ-
stuoso coitu, quales sunt, qui nati ex professa & professo & ex
muliere nupta, & sic ex adulterio, & consanguinea. & isti appel-
lantur incæstuosi quasi sine cæste id est sine regimine. vt l. si quis
incæstu. C. de nupt. & alio modo appellant manzeres † & istis
155 non potest fieri substitutio exemplaris secundum Bartol. &
communiter docto. hic. per tex. in authent. ex complexu. C. de
incæst. nupt. & per text. in §. fina. quib. mod. effi. natu. sui. vbi il-
la iura volunt, quod tales filij non sint nominandi filij, & per
consequens non censentur filij. & sic non potest fieri eis. cum
filij sint. d. l. humanitatis. C. eod. Pręterea secundum Barto. eis
non potest fieri pupillaris, vt dictum fuit in l. 2. in princip. in ter-
tio requisito. sup. eodem ergo nec eis poterit fieri exemplaris,
quæ dicitur inducta ad exemplum pupillaris, vt d. l. humanita-
tis. & d. §. qua ratione. Sed ista ratio non videtur tuta. quia ideo
eis non potest fieri substitutio pupillaris, quoniam non sunt in
potestate patris, prout requiritur, vt d. l. 2. in princi. & ib. fuit di-
ctum. tamen bene potest fieri ista substitutio vni, qui non sit in
potestate. vt sup. dixit Barto. in filio naturali. & dicetur. Tamen
puto opi. Bart. & communem veram per illam rationem, quia
non sunt nominandi filij. confirmo hoc, nam d. auth. ex com-
plexu. vult quod huiusmodi filij sunt priuati omni substantia
paterna, & sic eis non debetur sibi legitima. item vult, quod a
patre non debeant ali. ergo pater nõ debet ipsum alere, quæ
alimonia tendit ad substitutionem vitę ipsius adeo vt denegã-
do alimenta, solet dici, quod inducatur necatio, minus ergo
poterit fieri substitutio, quę solum bonorum prouisionem &
non vitę continet. & prædicta sunt indubitanter vera, quod ista
substitutio non possit fieri a patre. prout loquitur. dicta auth.
156 ex complexu. † Sed nunquid ista substitutio possit fieri a ma-
tre. Bar. hic & communiter doc. videntur sentire quod etiam a
matre non possit fieri. cum non distinguant inter matrem &
patrem. & hoc puto verum. quia authenti. ex complexu. habet
locum etiam in matre prout ibi declarat glos. communiter ap-
probata super verbo indigni. † Sexta species filiorum est natu-
157 ralium, qui efficiuntur legitimi per oblationem curię. Qui-
dam & sic septima species qui efficiuntur legitimi per subse-
quens matrimonium, & de istis habetur in §. quibus. institu. de
hære. quæ ab intesta. defe. & in §. fina. institu. de nup. Datur &
octaua species videlicet quod quidam sunt naturales legitima-
ti per rescriptum principis. & de hac habetur in §. si quis igitur.
in authen. quibus modis natu. effic. legiti. & in §. illud in authen.
quib. mod. na. effi. sui. in auth. præterea. in authenti. item si quis.
C. de natu. libe. & in istis tribus casibus si quæris, nunquid pos-
sit fieri hæc substitutio, postquam sunt legitimi effecti, non est
dubium, qđ põt fieri & ab vtroque parente, an vero ante legiti-
mationem an possit fieri, patet ex his quæ dicta sunt supra. S. d
quero iuxta prædicta, quid in casibus, in quibus filijs non legi-
timis fiat hæc substitutio, & ea facta, deinde legitimantur. quod
potest fieri, vt no. per gloss. & Bar. in d. authen. ex complexu. an
isto casu valeat ista quæstio dependet ex his, quæ dixi post Barto.
supra in l. 2. in tertio requisito. & quod dicam infra post Barto-
lum in quinto requisito in ea quæstione, qua quærit, quo tem-
pore quis debet pati dementiam. dic vt ibi. Et ex his habes ple-
nissime, an & quando possit fieri hæc substitutio. Cogita tamen
158 super præmissis † Quærit Bartol. in hoc primo requisito, an
patri furioso possit fieri substitutio per filium, & arguit per par-
tes. tandem concludit, quod filius non poterit substituere
exemplariter patri suo. & mouetur duplici ratione prima, quia
tex. noster cum similibus dicit, quod tãtum liberis fit ista sub-
stitutio, ergo non debet trahi ad parentes, vt l. si vero. §. de viro.
sup. solu. matri. Secundo ipse mouetur, quia in pupillari nõ in-
uenitur, quod filius substituat patri. ergo idem sit in ista, quæ
est inducta ad eius exemplum, vt d. §. qua ratione, & hanc opi.
sequitur Ioan. de Imo. & dom. Alex. qui dicit quod istam opi-
nionem sequuntur communiter doctor. & dicit Ias. hic, quod
hanc opinionem sequuntur omnes, pro hac opinione addu-
cit hic Imo. quod si diceremus filium posse substituere patri se
queretur maximum absurdum, quia haberet necesse seipsum
substituere, quod probatur, nam pone, quòd iste pater non ha-
beat alios filios nisi ipsum volentem substituere patri suo, cer-
te esset necesse, quod seipsum substitueret, probatur hoc, quia
d. l. humanitatis, pro forma inducit, quod si ille, cui fit substitu-
tio, habeat liberos, tunc debeant omnes, vel certi, vel vnus ex
his substitui, vnde esset necesse, quod seipsum substitueret, sed
istud est absurdũ, vt l. fi. §. de offi. præto. & in c. fi. extra de test.
imò dico, quod est impossibile, probo hoc, nã ad hoc vt possit
fieri exemplaris substitutio, requiritur, quod primo testator fa-
ciat testamẽtum sibi, prout. inf. dicam. in sexto requisito, & sic
tam institutionem quam substitutionem confert post mortẽ
suam, ergo impossibile est, quod seipsum possit substituere, vt
ar. §. post mortẽ. insti. de leg. & pro ista opinione Bart. adducit
etiam rationem, quia plus iuris habet pater in administratio-
ne bonorum ipsius filij, quam habeat filius in bonis ipsius pa
tris, vt l. is qui. supra de tuto. & curat. dat. ab his &c. respondet
Barto. ad d. l. is qui. inductam vt hic per eum, videlicet quod
aliud sit in administratione bonorum, quæ fit in vita, & aliud
in substitutione, quæ fit in testamẽto, & sic cõfertur post mor-
tem, argu. l. Aurelius. §. Caius. inf. de liber. lega. vbi minor 25.
annis non potest esse curator, vt in §. minor. insti. de excu. tut.
& tamen potest condere testamentũ, & sic non valet arguere
de vno ad aliud, & ista opinio vt dixi est communis. Tamen
Ias. hic, de subtilitate iuris tenet contrarium, & mouetur ipse,
quia fundamenta Bar. & doct. nõ faciunt aliquo modo pro opi
nione ipsorum, & primo non obstat ratio fundata in d. §. de vi
ro, quia respondetur secundum Iason. vbi lex loquens in filio
159 non extenditur ad patrem, ita econtra, quia respondet † Iason
quod d. §. de viro procedit, quia eius dispositio est de directo
cõtra ius commune. declaro. nam lex Iulia statuit, quod si ma-
ritus manumitteret seruum dotalem volũtate mulieris, quod
isto casu mulier possit repetere a viro, aut ab hæredibus eius,
si quid occasione libertatis date seruo fuisset consequutus, &
istud statuit contra ius commune, quoniam regula iuris com-
munis erat, quod si quis manumittit seruum alienum volun-
tate domini, & ob hoc si sit ipse aliquid consequutus, non te-
netur illud restituere domino serui manumissi, vnde lex Iulia
loquebatur de viro & de hærede eius, nunquid illud idem ha-
beat locum in socero dicit. d. §. de viro, quod non, vnde dicit
Ias. hic quod istud procedit, quia lex Iulia statuit contra ius cõ-
mune, merito loquens de vno non extenditur ad aliud, sed qđ
pater possit substituere pro filio furioso hoc non est contra ius
commune, immo videtur secundum ius commune, ex quo re
gulariter parentibus permittitur, quod exẽplariter substituãt
filijs suis furiosis, & ita proprie respondet Barto. vbi dixi in l. 2.
in princip. in 6. col. sup. eod. Sed ista solutio videtur dubia, quia
immo in casu nostro videtur statutum contra ius commune,
quia regula est, quod vltima voluntas habeat dependere ex vo
luntate eius, de cuius successione tractatur, vt l. illa institutio.
sup. tit. proxi. adeo quod si aliquis esset, qui committeret vni.
vt sibi faceret testamentum, vtique non valeret, & tamen isto
casu valet testamentum factum ab alio pro alio, ergo hoc est
statutum a iure contra ius commune, & sic ista responsio non
videtur tuta. & propterea Ias. respon. alio modo, videlicet qđ
dispositio loquens in vna persona tunc non extenditur ad aliã,
nisi essemus in correlatiuis, quia in correlatiuis est licita exten
sio de vna persona ad aliam, prout est in casu nostro, quia pater
& filius sunt correlatiui, & ideo est quod statutum in patre di-
ta paritate terminorum dicitur statutum in filio. l. fi. C. de indi.
vidui. toll. & ibi plene per ipsum, sed pater potest filio furioso
substituere exemplariter, eodem modo possit filius patri, si est
furiosus. Vel tertio secũdum ipsum potest dici, quod ideo lex
loquens in patre & matre, quod possint filio substituere, fecit
gratia frequentioris vsus, per hoc non excluditur, quin econ-
tra filius possit substituere patri furioso, per gloss. in clem. 1. in
160 vers. præsidente. de rescrip. Tu † vero responde aliter. ad d. §. de
viro. quia regula d. §. de viro procedit, quando ratio nõ est scri
pta in lege, sed quando ratio esset scripta in lege, tunc legem
disponentem contra ius commune virtute rationis expresse
in lege extendere licet. vt l. libertum. § senatusconsultum. ꝟ de
ritu nup. & tenet Pau. de Cast. in d. §. de viro. & tenet do. Alex.
in l. si constante. in 3. col. in tertia lim. i. sup. solu. matri. sed ratio
legis est scripta, vt d. §. qua ratione. iuncto principio eiusdem
tituli, quæ quidem ratio videtur esse generalis, ergo dicamus
quod

quod virtute illius rationis extendatur etiam ad filium substi-
161 tuentem patri suo furioso. præterea † quando sumus in fauorabilib. ex omni parte, tunc lex loquens in vno casu siue in vna persona debet extendi ad aliam l. qui neque §. 1. supra de reb. eo & no. Are. in l. 2. in 9. & 10. colum. & ibi dixi post eum sup. eod. Imol. in repe. d. §. de viro. in 2. fallen. ita est in casu nostro. nam est fauorabile ipsi patri, vt filius pro eo possit testari, quia decedet cum hærede ex testamento. argum. §. 1. instit. quibus ex ca. manu. licet, vel non. item est fauor etiam filio substituente, quia isto casu voluntas eius seruabitur argu. l. vel negare infra quemadm. testam. aper. & sic iam patet, quod ista prima ratio non valet nec etiam secundum Iaso. valet secunda ratio, quia respondetur, quod ideo non est inuentum in pupillari, quia est impossibile, quod sit pater, & sit pupillus, sed pupillaris fit pupillo. l. secunda in princ. supra eodem. Confirmo hanc impossibilitatem, quoniam ad hoc vt aliquis possit condere testamentum, debet excedere pupillarem ætatem, vt in §. præterea. insti. quib. non est permis. fac. testa. vnde filius qui vellet pupillariter substituere patri, debet esse maior pupillari ætate, ergo & pater est maior, alias esset dicere cōtra naturam, quod minor ætate sit pater quam filius contra §. minorem. insti. de adop. & contra l. adoptionem supra de adop. quæ quidē impossibilitas cessat in exemplari, quæ fit maiori, vnde bene pōt esse, quod pater furiosus habeat filium puberem quia potest testari, quo casu posset etiam pro patre testari. Præterea non fuit inuentum in pupillari, quia illi potest fieri pupillaris substō, qui est in potestate facientis pupillarem substōnem, vt in l. secunda. in princ. sup. eod. & insti. de pupil. substi. in princ. & §. fina. sed pater non est in potestate filij, immo potius filius est in potestate patris, ergo cum filius non habeat patrem in potestate sua, non poterit ei facere substōnem pupillarem, quę ratio cessat in casu nostro quia in hac substōne non requirit, quod ille, cui fit, sit in potestate facientis eam, prout dicet infra in tertio effectu. merito poterit fieri a filio ipsi patri furioso, & sic patet quod ista secunda ratio Bar. non est bona, & quod apparet maxima diuersitas in hoc casu inter pupillarem & exemplarem, ergo non licet arguere de vna ad aliam in hoc casu, prout sentit Bar. & multoties infra dicet. Non obstat etiam tertia ratio, quia dato quod pater habeat plus iuris in bonis filij, quam habeat filius in bonis patris, tamen istud non debet esse in consideratione, quia si consideraretur, sequeretur, quod mater non posset substituere, quia pater in administratione bonorum filij habet plus iuris, quam habeat mater, & tamen vterq; potest substituere, & vtraque substitutio concurret prout dicetur infra. Sed forte ista solu. est dubia, quia licet pater habeat plus iuris in administratione, quam mater, tamen ista mater habet plus iuris in administratione bonorum filij, quam filius in administratione bonorum matris, patet, quia est legitima tutrix filij sui, & tamen filius non est legitimus curator matris nisi ex quadam pietate, vt l. furiosę matris supra de cura. furio. & ista maioritas rationis cōsiderat, quę est inter matrem & filium, & patrem & filium, non autem consideratur illa maioritas iuris quæ est inter matrem & patrem, vnde alij dicunt, quod immo plus iuris haberent filij in bonis patris, quā habeāt parentes in bonis filij, quia viuente patre filius reperitur quasi dominus bonorum patris, quod non est ē contra, maxime hodie, cum quæratur tm̄ patri vsusfructus item magis debent bona patris suo filio, quam filij ipsi patri, nec ad hoc obstat d. l. is qui, quia non negat ille tex. quinetiam quo ad administranda bona patris filius nō habeat ius, sed dicit bene, quod videt quodammodo indecorum patrē a filio gubernari, & sic non fundatur ea ratione, quod plus iuris habeat pater, & sic ista ratio non valet. Nec etiam valet responsio Bar. in d. l. is qui. & aduerte, quia fortiter videt vrgere, quia curatio videtur inducta ad tuenda bona illius, qui aut propter ætatem, aut defectum mentis gubernare non pōt, sicut tutela, & sic datur ad prouidendum, & tamen illo casu filius pōt prouidere patri existens ipse curator patri suo, ita etiam dicamus, quod possit prouidere patri suo, ipsi exemplariter substituendo. Bar. respondet, quod illa lex loquit, quod filius potest esse curator patri suo, & sic potest viuente patre eius bona administrare, & sic loquitur de administratione bonorum in vita. at nos loquimur de substitutione, per quam tractatur de bonis ipsius patris post mortem suam, & sic loquimur in administratione bonorū post mortem, & inter ista est longa differētia, vt l. Aurelio. §. Caius. de liber. leg. & no. in l. 1. . . fuit quæsitum inter ad Trebel. sed ista respon. secundum Iaso. non valet
162 immo retorquet cōtra Bar. † nam facilius quis admittitur ad actum testandi, quam ad actum inter viuos, vt puta ad contrahendum. probo sic, adultus habens curatorem equiparatur pupillo quo ad contrahendum, tex. est in l. si curatorem habens. C. de inte. res. mil. & tamen ego habeo qđ licet minor habens curatorem ęquiparatur pupillo quo ad contrahendum tamen pōt testari, vt d. §. Caius sed in casu nostro filius admittitur ad actus inter viuos id est, ad administrandum bona patris, vt d. l. is qui. & d. l. furiosę matris supra de cura. furio. fortius debet admitti ad actum testandi in bonis patris, & sic ista responsio re-
163 torquetur contra Bartol. † Confirmo hæc, nam minor 25. annis non admittitur nec ad tutelam, nec ad curam, & sic ad administrationem bonorum in vita, vt in §. minor. insti. de excu. tuto. & tamen admittitur ad testandum, si est pubes, vt d. §. Caius, & sic facilius admittitur ad actum testandi, quam ad administrationem bonorum in vita, & istud sentit idem Bar. infr. in illa q. an mater transiens ad secunda vota, quod an sit verum, ibi dicam. Et per hæc Iason tenet contra Bar. & communem de subtilitate iuris & pro ista opin. facere vr̄ ratio vltra ipsum, nam ista substō videtur concessa ex quadam humanitate & ęquitate vt d. l. humanitatis, quę humanitas ita videtur vigere in filio respectu patris sicut in patre respectu filij, argum. d. l. is qui. & d. l. furiosę matris, ergo eodem modo dicamus, quod fi-
164 lius possit substituere patri furioso. † Et pro hac opin. etiam facit, quia quotiescunque dictum est speciale, & rō est generalis, certe rō ampliat dictum speciale, vt l. cum pater §. dulcissimis inf. de lega. 2. sed licet d. l. humanitatis, dictum sit speciale, ita quod solum comprehendat substōnem faciendam a parentibus descendentibus tamen quia ratio est generalis, vt d. §. qua ratione. dicamus, quod extendatur etiam ē contra. facit l. libertum. §. senatusconsultum supra de ritu nup. & sic habes istam
165 opinionem Ias. recte corroboratā. Tamen prædictis † non obstantibus puto non esse recedendum ab opi. Bar. & communi, & moueor, quia si vera esset rō Ias. eadem ratione esset dicendum, quod frater pro fratre furioso posset facere testamētum, quod reputo absurdū, & sic non obstat, quod sit inducta exemplaris ex humanitate præterea negari non potest, quin sit indecorum permittere, quod filius possit testari pro patre, vt d. l. is qui. et si diceres, non valet istud, quia toleratur hoc indecorum in curatore, quia responde, quod ideo toleratur, quia si non toleraretur, esse posset, quod bona patris dissiparentur, & per cōsequens ipse pater & filius efficerentur egeni, & cogeretur pater mendicare. probo sic. nam pater erat furiosus, & sic nescit administrare, vnde si nullus est, qui administret bona sua, certe dissipabuntur, vnde ne hoc eueniat, de necessitate debet dari curator ipsi patri, si est dandus curator, quis potest esse melior curator ipso filio? certe nullus, & ideo lex tolerat, quod filius fit curator patri, quæ ratio cessat in casu nostro, & sic patet ali-
166 ter responsum ad d. l. is qui. quam faciat Bar. † & per hoc patet non obstare, quod adduxi pro Ias. de ratione generali quæ ampliat dictum &c. quia istud est verum, nisi ampliando dictum resultaret aliquod indecorum & iniquum, & ita intelligo d. §. senatusconsultum, nam senatusconsultum tantum loquebatur de tutore & filio eius, vt non possent contrahere matrimonium cum pupilla propter hanc rationem, ne obtentu matrimonij eueniat, quod non reddat rationem administratę tutelæ. de hæredibus tutoris non loquebatur senatusconsultū ideo quæritur ibi, nūquid hoc casu locum habeat, & dicit quod sic, quia ratio senatusconsulti hunc casum comprehendit, vnde qđ dictum senatusconsulti per rationem suam extendatur ad hūc casum, non est indecorum & iniquum, immo resultaret indecorum & iniquum, si aliud diceremus, quæ omnia cessant in casu nostro, vt supra deductū est, ergo dictum speciale d. l. humanitatis, non debet per generalitatem rationis extendi, ergo tantum habebit locum in patre & matre volentibus substituere pro filijs suis furiosis seu mentecaptis, & sic habetis defensa tam opin. Bar. & communem, quicquid alias dicat hic Ias. Cogita super his, & aduerte, vt ista quæstio Bar. habeat aliquid dubitationis, debet intelligi in casu, quo filius potest testari, vt puta in filio emancipato, vel in filio habente castrense, vel quasi castrense peculium, de quo potest testari. nam si loqueremur in filio, qui non potest testari nulli dubium esset, quod nō posset patri substituere. nā ex quo sibi non potest facere testamentum, minus faciet alij, præterea ad hoc vt possit fieri ista exemplaris, requiritur quod ille, qui ipsam facit, faciat sibi prius testamentum, vt l. 2. §. prius supra eodem, & dicam infra in 6. requisito, sed isto casu non posset sibi facere testamētū, ergo &c. Et hæc de primo requisito. Secundum requisitum est, quod requiritur in pupillari substitutione quod filius non sit pubes, sed impubes, vt l. 2. in princ. supra eod. & in §. masculo, & §. fin.
167 insti. de pupil. substi. an † istud idem requiratur in hac exemplari substitutione concludit Bar. & bene quod non. per tex. nostrum & per dictā l. humanitatis, quæ ita loquuntur in filijs, qui possunt suscipere filios, ergo loquitur de filijs puberibus. Sed ista inductio non est concludens, quoniam istud stare po-
168 test, † quod filius suscipiat filios, & tamē sit impubes prout declarat Bar. & doc. in l. in pupillari. sup. eod. & dixi in l. 2. in vlt. q. supra eod. tamen bene istud, quod dicit Bar. probatur per tex. nostrum, qui aperte loquitur de filio pubere, & probatur expresse in §. qua ratione insti. de pupil. subst. Et ex hoc infero vltra docto. hic, quod pupillaris substō fit ad certum & limitatū tempus, vt l. in pupillari supra eodem. sed ista fit tempore non limitato.

limitatio. & hoc tenet glo. magna in d. §. qua ratione & ibi Io.
fab. in 5. col. & Docto. in d. l. humanitatis. & ratio differentię
est, quia post pupillarem ętatem cessat ratio propter quam in-
ducitur pupillaris. at in casu nostro omni tempore militat ra-
169 tio defectus mentis, ideo non limitatur tempore. Sed † quid si
fieret ista substitutio tempore limitato verbi gratia testator
dicit, si intra. 20. annos in furore decesserit, dico, quod ista sub-
stitutio valebit, & non durabit vltra. 20. annos. & ideo si post.
20. annos filius decedat in furore, substitutus non admittetur,
quia extinguetur substitutio, argu. d. l. si ita quis sup. eo. & istud
170 tenet Io. fab in loco supra alle. † Querit Bar. iuxta hoc requisi-
tum quidam habet filium impuberem mutũ, aut mentecaptũ
siue furiosum. an huic possit fieri exemplaris substitutio. & di-
stinguit post Guli. vt hic per eum & ex doctrina sua colligũtur
tres conclusiones, quæ sigillatim examinabuntur. Prima est
conclusio, quod filio impuberi non existenti in potestate po-
test fieri exemplaris substitutio. Secunda conclusio est, quod fi
lio existenti in potestate non potest fieri. Tertia conclusio est
quod si filio impuberi existenti in potestate est facta ista exem-
plaris quod intra tempora pupillaris ętatis valet iure pupilla-
ris, postea vero valebit iure exemplarię substitutionis, nisi sit
tempore limitata, vt hic per eum. Circa primam conclusionẽ
Barto. hic communiter sequuntur Doct. vt hic per Iason. & d.
Alexand. & Aretin. & mouetur Barto. hic, nam ex quo non
potest sibi fieri pupillaris substitutio propter defectum patrię
potestatis, vt l. 2. in prin. sup. eo. dicendum est, quod possit fieri
sibi exemplaris. argu. l. qui habet supra de tuto. nam quare ibi
attenditur defectus nature, nisi quia considerato defectu natu
re poterat sibi dari tutor, sed non potuisset sibi dari tutor, tunc
attenderetur accidens defectus cuius consideratione daretur
curator. ita hic ex quo attento defectu ętatis non potest sibi fi-
eri pupillaris, quia non est in potestate patris, ergo dicamus, qđ
fiat sibi exemplaris. Io. de Imo. hic tenet contra Barto. licet ip-
se dicat Barto. communiter approbari. & contra Bar. tenet idẽ
Imò. in c. Raynutius. in materia exẽplaris. extra de testa. & mo
uetur Imò. hac ratione, quia illi potest fieri hæc substitutio, qui
solum impeditur testari propter defectum mentis vt d. §. qua
ratione adeo vt si alio defectu, quam defectu mentis impedire
tur testari, ei non posset fieri hęc substitutio. ita tenet Barto. in-
fra in quinto requisito. & ibi dicetur. sed in casu nostro alio de
fectu, quam defectu mentis impeditur testari scilicet, defectu
ętatis. nam etiam si non esset furiosus aut mente captus, vtiq;
non posset testari, cum sit, impubes, vt l. qua ętate. sup. de testa.
& in §. præterea impuberes. insti. qui non est permis. face. te. er
go huic non poterit fieri hæc substitutio. Præterea dicit ipse
Imola, si pater non potest ei substituere, quando vnum tantũ
militat impedimentum scilicet, ętatis, exempli gratia pone, ꝙ
iste filius emancipatus sit impubes, tamen sit sanę mentis cer-
te sibi non poterit prouidere non per pupillarem, quia non est
in potestate. non per exemplarem, quia ista fit furioso, aut pro
digo mente capto, siue muto, vt infra dicetur. ergo ista nõ po-
terit fieri. si ergo pater non potest sibi prouidere. & tamen tan
tum vnum militat impedimentum in persona filij, minus po-
terit prouidere in casu nostro, vbi duo vigent impedimenta. ar
gu. § affinitatis. insti. de nup. & in l. si non lex Aelia Sentia. sup.
tit. 1. præterea dicit Io. de Imo. quod imputãdum est patri. qua
re ipsum emancipauit, cum ad hoc non compelleretur, vt l. fi-
liusfamilias. §. secundũ vulgarem infra de l. 1. & in §. fi. insti. de
adopt. Item imputandum est, quare ipsum non adoptauit vt l.
filio quem pater supra de libe. & posthu. maxime quia potest
rescripto principis arrogari, licet ipse non possit cõsentire quia
emancipatus est facit l. impuberem C. de adop. & sic in effectu
Imola concludit isto casu contra Bar. videlicet quod non po-
terit ei fieri exemplaris. Sed Are. hic & Alex. de Imo. tenet opi
nio. Bar. & communem, pro qua do. Alex. adducit istam ratio-
171 nem, † nam mater põt substituere filio impuberi mentecapto
vt d. l. humanitatis. & secundum cum hoc omnes fatentur, &
tamen constat, ꝙ ipsa mater non põt facere pupillarẽ, vt l. si ma
ter. in princ. sup. eo. & tñ constat filium non posse testari alia ra
tione, quã defectu ętatis quia impeditur ratione furoris. Sed sal
uando Imo. dici põt, ꝙ ista ratio. d. Alex. nõ est vera. quia non
est verum quod mater filio pupillo mentecapto possit exẽpla-
riter substituere. quia istud est de quo disputãt. quia si hoc pos-
set mater, eadem ratione posset pater. nec ob. d. l. humanitatis.
quia dico, quod ille tex. non loquitur in filio impubere mente
capto, sed in filio pubere & mentecapto secundum. Barto. hic
& probãt, quia. d. l. humanitatis. cõsiderat, quod ille filius possit
habere filios, vt patet ibi in ver. ita tamen &c. sed frequentius
accidit, quod post pupillarem ętatem aliquis habeat magieg̃.
inf. & sic loquitur de filio pubere. & sic ista ratio d. Alex. nõ est
bona. Præterea dicit. d. Alexan. pro opi. communi facit gloss. in
d. §. qua ratione. quæ vult per illũ tex. quod ista substitutio pos-
sit fieri non solum pupillis, sed etiam maioribus, licet pupilla-
ris fiat tantum impuberibus. & dicit. d. Alexand. quod ista glos-
sa est vera in his, in quibus nõ potest pupillariter substitui. Sed
huic fundamento potest responderi, negando illam gloss. qđ
non sit vera, prout dicetur infra in ista. q. vbi respondebitur
172 ad. d. §. qua ratione. Tamen † pro hac opi. Barto. & communi
vltra doc. posset allegari ratio nam substitutio ista fuit introdu
cta ex quadam humanitate & æquitate, vt d. l. humanitatis. C.
eo. sed ista humanitas & æquitas viget etiam in casu nostro, li-
cet sit impubes, maxime quia alia non potest fieri substitutio
per quam sibi succedatur ergo &c. Sed huic rationi potest re-
sponderi, quod licet sit ista substitutio inducta humanitate ta-
men ista humanitas non consideratur in casu isto, ex quo alius
defectus quam accidens defectus militat nam si in casu isto ista
humanitas consideraretur, vtique debuisset etiam posse fieri
filio impuberi emancipato sanę mentis, ex quo sibi alia nõ po-
test fieri, & istud est falsum, ergo &c. Et sic vides, quod opi.
Barto. est dubia. tamen Areti. hic & d. Alexan. respondent ra-
tionibus Imo. Et primo secundum Areti. non obst. prima ra-
173 tio sua, † quia pupillus non alia ratione prohibetur testari, nisi
quia lex præsumit eum esse incapacem tantę discretionis, quã
ta requiritur in tali actu. & licet ad hoc ipse nihil allegat pote-
rat allegare tex. expressum in §. pręterea impuberes. insti. quib.
non est per. face. test. ergo defectu mentis impeditur pupillus,
sicut furiosus, vt in §. item furiosi. insti. quib. non est per. face.
testa. vnde secundum eum si recte inspicias causam, ex qua il-
le, cui fit substitutio, esset inhabilis ad testandum, non impedi-
tur substituere. quia impotentia pupilli & impotentia furiosi
siue mentecapti viget sub eadẽ causa scilicet discretionis men
tis. & si dicatur, cur ergo pupillo, qui non est mentecaptus, nõ
substituitur exemplariter respondet ipse, quod magis subue-
nitur mentecapto, cuius impedimentum probabiliter præsu-
mitur esse perpetuum in omni ętate, quam pupillo, cuius im-
pedimentum finitur breui tempore scilicet, post pupillarem
ætatem. & probabiliter potest sperari, quod illo tempore fina
tur quia quilibet præsumitur quod possit viuere vsque ad cen-
tum annos. l. fi. C. de sacrosantis ecclesijs. l. an vsusfructus supra
queãdmo. vsu. amit. ista ratio diuersitatis colligitur ex. l. si lon-
gius. in §. si filius. & quod ibi no. sup. de iud. vbi propter diutur
num impedimentũ permittitur filio facere aliquid contra re-
gulas iuris, ne actio competens ei pereat. quod non permitte-
tur, quando impedimentum est tale, vt non sit verisimile præ-
174 iudicium patri posse generari ex tali impedimento † & sic sen-
tit Areti. quod istud sit vnum & idem impedimentum. & per
hoc tolluntur duę rationes Imo. hic. & quod sit vnum impedi
mentum, & non duo, probat Are. hac ratione, quia proroga-
tio facta de termino in lõgius tempus durante adhuc termino
non facit, vt terminus prorogatus videatur diuersus a termino
primo, vt l. sed si manente. inf. de præca. not. in l. 4. in princ. inf.
de dam. infec. & hoc est quia prouisio eiusdem speciei non di-
uersificat speciem. arguendo nunc de tempore ad rem, quod
licet sicut ecõtra, vt l. qui plures. in prin. s̃. e. l. miles. ita in prin.
inf. de mi. testa. dico quod sicut terminus prorogatus est vnus
cum primo, ita causa & inhabilitas temporalis effectu perpe-
tua, est eadem causa & eiusdem conditionis. ita dicit Aret. hic
Sed certe licet Areti. subtiliter reprobet rationem Imo. tamen
adhuc videtur quod possit defensari. quia si verum esset, quod
175 dicit Are. quod tantum militat vnum impedimentum † certe
sequeretur, quod si esset filius impubes sanę mentis, quod ei
posset fieri hæc substitutio, eo maxime quia ei non potest fieri
pupillaris, cum non sit in potestate, & impeditur defectu men
tis testari, & tamen hoc est falsum. vt etiam fatetur hic Areti.
nec obstat responsio Aretin. quia ideo magis subuenitur mẽ-
tecapto, quam si non est mentecaptus, quia primo casu præsu-
mitur impedimentum perpetuum, quod non est in secundo
casu, quia ad hoc respondeo, & dico, quod imò erit etiam isto
casu impedimentum perpetuum probo sic, nam si fieret ista
substitutio non mentecapto, certe deberet fieri in casu, in quo
moreretur in pupillari ætate, probo hoc, nam post pupillarem
ętatem ipse filius posset condere testamentum, vnde non esset
amplius necessaria prouisio patris siue matris. Præterea si pos-
set testator isto casu prouidere vltra pupillarem ætatem, vtiq;
auferret ipsi filio sanæ mentis liberam testandi facultatem, ꝙ
non est dicendum per text. nostrum, vnde dico, quod si a lege
esset permissum, quod isto casu huic impuberi emancipato
posset fieri exemplaris substitutio, quod nõ posset porrigi vltra
tempora pubertatis tunc sic, ęquiparatur eo casu quo morere
tur in pupillari ætate, sed si moreretur in pupillari ætate, impe
dimentum discretionis vtique fuisset perpetuũ, quia perpetuo
exponitur. i. quamdiu viuit, vt l. 1. s̃. pro soc. & facit quod vult
Bar. in 4. requisito. & sic isto casu eodem modo erit perpetuũ
in pupillo sanæ mentis sicut in pupillo mentecapto quo ad ca-
sum nostrum, quo casu erat pariter omnibus prouidendum si
vera esset consideratio Aret. & licet possit viuere vsque ad cen
tum annos, tamen non confertur intantum, sed solum in tem
pus pupillaris ætatis. Præterea non videtur esse considerandũ,
quod

ꝙ impedimentū in impubere emancipato ſanę mentis nõ ſit
perpetuum, quia ſi hoc eſſet conſiderandum, ſequeretur ꝙ pu
pillo exiſtenti in poteſtate non deberet fieri pupillaris ſubſti-
176 tutio, & hoc eſt falſum. † vnde dico, quod impedimentum tẽ-
porale conſideratur, & ideo huic emancipato non poteſt fieri
pupillaris, quia non eſt in poteſtate, non exẽplaris, quia non de
fectu ex accidenti impeditur teſtari, ſed defectu ætatis & natu-
ræ, & ideo ſi vltra defectum naturæ adeſt aliud impedimentū,
quod inducat ſimiliter defectum mentis, ei non poterit fieri
exẽplaris, quia ſolus defectus naturæ eſt in conſideratione, &
nõ cauſa accidentalis, vt d. l. qui habet, non ob. quod dicit Are.
per no. in d. l. ſi longius in §. ſi filius, quia ideo ibi permittitur fi
lio agere, ne ſi non ageret, præiudicium generaretur, ſed in ca
ſu noſtro ceſſat iſta ratio, quia teſtator poterit expectare, quod
efficiatur pubes, quo caſu poterit exemplarie ſubſtituere, & ſi
diceres poſſet mori impubes, vel poſſet pater antequam per-
ueniat filius ad pubertatẽ, quia licet hoc poſſet euenire, tamẽ
attenta ratione Are. hic nõ eſt conſiderabile, ex quo præſumi-
tur ꝙ poſſit vſque ad centū annos viuere, & ſic vltra puberta-
tẽ, & ſic patet qđ rõ Are. nõ eſt vera, & remanet vera rõ Imo.
177 non † obſtat qđ dicit Are. quod ſit verū impedimentū, quia di
co, qđ imò ſunt duo patet, quia [illegible] eſſet, vnū ſequeretur, quod
vno remoto in totū remoueretur impedimentū, & tñ hoc eſt
falſum, quia remoto furore remanet impedimentū ætatis, vel
ſi volumus dicere, quod ſit vnū impedimentum, procedet ex
diuerſis cauſis, adeo quod vna ſublata remaneret impedimẽ-
tum ex alia, ideo iudicantur vt duo impedimẽta, & propterea
non ob. quod ipſe dicit de prorogatione termini, quia illa pro-
rogatio termini procedit ex eadem cauſa & ex eadẽ perſona
ideo cẽſetur vnum tempus, & iſtud impedimentum cauſatur
ex duplici cauſa ideo, vt dixi, debet iudicari duo impedimenta,
ſicut dicimus in filio arrogato argu. eorum quę nota. doctor.
in l. ſi arrogator ſupra de adop. ergo remanet vera iſta ratio
178 Imo. & defenſata ab obiectionib. Aret. Non obſtat alia † ratio
Imo. ſecundum domi. Alexand. hic, inquantum Imo. dicebat,
quod imputandum erat patri, quare ipſum emancipauit, &
etiam quare ipſum non adoptauit, nam dicit dom. Alex. quod
hic tractamus de fauore filij, nõ autem ipſius teſtatoris quem-
admodum in pupillari ſubſtitutione, vt l. ex tribus. C. de inoffi.
teſta. & in l. ſi pupillus inf. de acqui. hære. vnde cū tractetur de
fauore filij, non eſt conſiderandum, quod patri ſit imputandū
ſed iſta ſolu. do. Alexã. non videtur tuta. quoniam in pupillari
ſubſtitutione tractatẽ de fauore ipſius filij, vt hic fatetẽ Alex. &
tñ iſtud factum patris nocet ſubſtitutioni nedū fiende l. 2. in
prin. ſ. eo. ſed ẽt iã factæ l. cohęredi. §. cum filia. ſup. eo. & facit
quod vult Bar. in l. Lucius in 3. col. in verſ. quæro vlterius infra
eo. ergo patet, quod videtur imputandum patri, quare ipſum
emancipauit. Tamen contra opi. Io. de Imo. facere videtur §.
qua ratione inſti. eod. ſed ad illum tex. reſpondebo. J. proxima
concluſione. Et pro iſta opin. Imo. faciunt omnia iura, quæ
loquuntur de iſta exemplari, quæ conſiderant filium eſſe pu-
berẽ, non alia ratione, niſi vt demonſtrent impuberi nõ poſſe
fieri. Et pro hac etiã opi. facit, quia ſi in caſu iſto eſſet vera opi-
nio. Bar. & communis, eſſet neceſſe dicere, qđ filio pupillo mẽ
tecapto exiſtenti in poteſtate patris ſaltẽ ab ipſa matre poſſet
fieri iſta ſubſtitutio, & tamen eſt falſum, prout omnes hic con
cludunt, & dicã. J. proxi. cõcluſione, 1 ro. ex quo reſpectu ma-
tris non põt fieri pupillaris, vt in l. ſi mater in prin. ſup. eo. nam
ſi in caſu noſtro poteſt fieri exemplaris a patre, quia non põt
fieri pupillaris ſecundū Bar. certe idẽ eſt, reſpectu matris, quia
nõ eſt in eius poteſtate vnde cõcludo de ſubtilitate iuris verio
rẽ eſſe opi. Io. de Imo. videlicet ꝙ nec a patre nec a matre poſ-
ſit fieri iſta ſubſtitutio, licet opi. Bar. ſi cõis, a qua in cõſulendo
& iudicando non eſſet recedendum cogita tamen. Et hæc de
179 iſta concluſione. Circa ſecundam concluſionem † concludit
hic Bartol. quod filio pupillo exiſtenti in poteſtate non poteſt
fieri exemplaris, & mouetur hac ratione, quia [illegible] quo [illegible] poteſt
fieri pupillaris attento defectu ętatis, illa debet fieri, non iſta
quæ poſſet fieri attento furore, arg. l. qui habet ſup. de tutel. &
illa opi. eſt communis prout referunt Are. & Iaſo. nam iſtam
tenet Albe. de Roſa. in repe. huius rub. in 31. colum. & Salice.
& Ange. tamen hic aliter dicebat diſtinguendo hoc modo, ꝙ
aut teſtator ſimpliciter ſubſtituit mentecapto, & tunc videtur
ſubſtituere pupillariter, arg. d. l. qui habet, quia iſto caſu pręſu-
mitur, quod teſtator magis voluerit attendere naturalẽ defe-
ctum, quam accidentalem, aut vult expreſſe ſubſtituere exem
plariter, vt puta, quia teſtator dixit, ſi in furore deceſſerit, &
tunc Ange. tenet ꝙ inf. pupillarem ætatẽ erit exemplaris, mo-
uetur Ange. hoc fundamento, quia an ſubſtitutio ſit pupilla-
ris ſiue exemplaris dependet ex voluntate teſtantis, vt in l. in
teſtamento. C. de teſta. milita. nec iſta ſubſtitutio durabit vltra
quam teſtator voluerit, vt arg. l. ſi ita quis ſup. eod. ſed teſtator
poteſt pupillo ſubſtituere exemplarie, prout concluſit Barto.
180 & cõmuniter ſcribẽtes ſup. in præce. cõclu. ergo &c. † nec ad
hoc obſtat d. l. qui habet, quia loquitẽ ibi in iudice, cui poteſtas
non eſt ita ampla, ſicut poteſtas ipſius teſtatoris, vt in §. diſpo-
nat in authent. de nup. & in l. in conditionibus primum locū
de condit. & demo. iſtra. pręterea d. l. qui habet loquitur in tu-
tela, adeo quod finita tutela iudex poſt pupillarem ætatem
non poſſet prouidere de tutore, ſed de curatore, ſed in caſu no
ſtro loquimur in ſubſtitutione, vnde mortuo teſtatore, & fini-
[illegible] pupillari ſubſtitutione per ſuperuenientiam pubertatis, iu-
dex non poſſet prouidere de exemplari, nilmirum ſi in caſu
noſtro debet dici exemplaris, eo maxime apparet quia de mẽ
181 te teſtatoris, quæ omnia ceſſant in d. l. qui habet, & hanc opin.
Angel. ſequitur Salice. in d. l. humanitatis. † Et aduerte, quia
eſt magni effectus cõſiderare vtrum ſit exemplaris, vel debeat
valere vt pupillaris, quia in exemplari debent ſubſtitui certę
perſonæ, vt d. l. humanitatis, at in pupillari omnis poteſt ſubſti-
tui, vt infra dicetur. Item exemplaris ſecundum communiter
Doct. non poteſt fieri exhęredato, at pupillaris ſic. vt inf. etiam
dicetur. Item in exemplari non excluditur mater, vt infra dice
tur, at in pupillari ſic, vt in l. Papinia. §. ſed nec impuberis ſup.
de inoffic. teſtamen. l. præcibus. verſi. ſi vero. C. eo. Item aduer-
te, quod iſta diſtinctio Ange. procedit in ſubſtitutione facta a
patre, in ſubſtitutione vero facta a matre indiſtincte debet cen
ſeri exemplaris, ex quo mater non poteſt facere pupillarem, vt
l. ſi mater. in princip. ſupra eodem, & ſic vides, quod Ange. te-
net contra Barto. quia Barto. vult, quod iſta exemplaris. inf. pu
pillarem ætatem ſit pupillaris, non exemplaris. Ang. vero vult
182 oppoſitum. † Et pro hac opinio. Angel. contra Barto. facit tex.
in d. §. qua ratione. ibi dum dicit, & ſi puberes ſint. nota illam
implicatiuam, etſi, quæ videtur innuere, quod iſta ſubſtitutio
poſſit fieri non ſolum filio mentecapto puberi, ſed etiam illi
poteſt fieri, ſi eſt impubes. ita tenet gloſſ. magna ibi, quæ vult
quod pupillaris ſit tantum impuberibus, iſta vero etiam maio-
ribus, & ſic per illam implicatiuam etiam ſentit quod impube
ri etiam fieri poteſt, & illam glo. per illum tex. tenet ibi Ioan.
Fab. 4. colum. vbi pro iſta opin. adducit iſtam rationem. nam
iſta ſubſtitutio poteſt fieri ab illo, qui non habet in poteſtate,
vt dicta l. humanitatis, ideo lex pariter voluit, quod poſſit fieri
puberibus & impuberibus, ſed pupillaris non ſit niſi ab haben
te filium in poteſtate, ideo ſit tantum impuberibus. l. ſecunda
in princip. & l. in pupillari ſupra eodem, & in hoc inter ſe di-
xerunt, & ſic Ioan. Fab. de directo tenet contra Barto. & ſequi
tur ipſum Ange. Bal. in d. l. humanitatis in 3. q. in penulti. colu.
prout refert hic domi. Alexan. non videtur ſe clare firmare ta-
men Ioan. de Imol. hic & communiter docto. ſequuntur Bar.
videlicet, quod iſto caſu non poteſt fieri exemplaris, & moue-
tur Imo. quia ſubſtitutio exemplaris dicitur ſubſidiaria, & in-
ducta in ſubſidium ad exẽplum pupillaris, & ſic eo caſu, quo
ei non poterat ſubſtitui pupillariter, vt dicta l. humanitatis, &
hic ergo debet ceſſare, quotieſcunq; poteſt aliter prouideri, ar
gumẽ. l. in cauſæ la. 2. ſup. de mino. declarat Bar. poſt Dynū in
l. in prouinciali inf. de no. ope. nun. pręterea ſecundū Imo. hic
hoc caſu fuiſſet ſuperflua conceſſio principis cõcedentis patri
poſſe exẽplarie ſubſtituere, cū ipſe pater potuiſſet ſubſtituere
pupillariter arg. l. ſi quando inf. de legat. 1. quod non eſt dicen
dum, vnde intelligendū eſt principem ſenſiſſe de pubere, &
non de impubere. Sed aduerte, quia iſtę rationes Imolæ viden
tur concludere reſpectu patris, ſed reſpectu matris non cõclu-
dunt, quia quo ad matrem vere iſta ſubſtitutio eſſet ſubſidia-
183 ria, ex quo non poteſt facere pupillarem ſubſtitutionem † ta-
men ipſe & communiter doct. videntur ſentire quod nec a pa
tre nec a matre poſſit fieri exemplaris, & hanc opin. ſequitur
184 hic Aretin. pro † qua ipſe adducit text. in d. §. qua ratione, ibi
dum dicit, & ſi ſint puberes, & illa dictio, etſi, ſecundū eū non
implicat ſecundum verum ſenſum, licet eam implicare dicat
Ioã. Fab. ſed ſenſus illius litere eſt, quod non ſolum impuberi
põt ſubſtitui pupillariter, ſed etiam poteſt puberi ſi non eſt ſa-
næ mẽtis ad exemplum pupillaris ſubſtitui, & ſic vere ibi tex.
innuit, quod pro pubere non impubere iſta ſubſtitutio fuit in-
troducta, & ſic illa dictio, & ſi ſtat bene implicatiue, ſed non re
ſpectu eiuſdem ſubſtitutionis numero, ſed reſpectu diuerſa-
rum, vt dixi, & quod non ſtet implicatiue reſpectu eiuſdem
ſubſtitutionis probatur ratione ſecundum Iaſon. hic, quia ſi
ſtaret, implicaret [illegible]ſum magis dubitabilem nam magis du-
bium erat, an poſſit iſta ſubſtitutio impuberi fieri, ex quo iſto
caſu erat prouiſum per pupillarem, quam quærere an poſſet
185 puberi, quia iſto caſu non prouidetur ſibi per pupillarem. † ſed
implicare caſum magis dubitabilem eſt contra naturam im-
plicatiue, vt nota. gloſſa in l. illud ſupra ad legem Aquiliam, &
l. quod ſi minor §. reſtitutio. ſupra de mino. declarat Fulgo.
in l. ſecunda ſupra [illegible] certum petatur, ſed ſi implicat reſpectu
diuerſarum ſubſtitutionum, tūc implicaret caſum minus du-
bitabilem, quoniam non erat dubium, quod impuberi poteſt
fieri pupillaris ſubſtitutio, quia hoc erat alias deciſum, ſed be-
ne erat dubiū, nunquid maiori furioſo poſſet ſubſtitui, ex quo

adhuc non erat decisum, nisi quando impetraretur a principe,
vt hic & sic isto casu implicat casum minus dubitabilem per-
mittendo quod maiori furioso, aut mentecapto possit directo
per exemplarem substitui, & hoc modo probat ille text. quod
puberi,& non impuberi potest fieri ista substitutio.& dictio,&
186 si, hoc modo ponitur pro quamuis, & stat proprie † & qd iste
tex. debeat intelligi vt supra probatur per eundem tex. in verf.
(infirmari) vbi vult ille text. quod si iste filius resipiscat, qd ista
substitutio infirmetur,& sic extinguitur, sed si ille tex. permit-
teret quod ista substitutio fieri possit etiam impuberi vtiq; male di-
ceret ille tex. dicendo eam infirmari, quia non infirmaretur in
totum sed valeret vt pupillaris, ex quo vna substitutio directa
potest substitui & conuerti in aliam directam, prout hic dicit
Bar & est tex. in l. Centurio. sup. eo. ita dicit Are. tamen subdit
ipse, quod ista inductio potest cauillari, dicendo, quod tunc in-
firmatur substitutio exemplaris, sed non pupillaris, vnde illud
verbum, infirmatur, respicit exemplarem non autem pupilla-
rem, sed secundum ipsum ista expositio facit vim literę, quia
aliud est dicere, quod substitutio infirmetur, & aliud est dice-
re quod valeat in vita alterius dispositionis, pro hoc facit, d.§.
qua ratione, in fi. vbi dicitur, quod per superuenientiam sanita
tis exemplaris substitutio infirmatur ad exemplum pupillaris,
quæ pubertate euanescit, vt dicit. hic tex. [illegible] pubertate pupilla-
ris totaliter infirmatur, ita quod non valet in vim alterius sub-
stitutionis, vt in l. in pupillari. sup. eod. ita sit in exemplari, alias
non eodem modo ista infirmaretur, quod videtur contra illũ
tex.& istud puto verum. Ex his ergo manifeste [illegible] tur intelligi,
quod filio tũ puberi sit hæc substitutio. & sic etiam in præce-
denti conclusione, prout ibi dixi, est concludendum, quod nõ
possit fieri exemplaris substitutio, licet contrariũ tenuerit Bar-
tol.& communiter docto. & male, quia aperte confunduntur
187 per d.§ qua ratione.† Sunt tamen qui aliter ad d.§. qua ratione
respondent, quod ibi illa dictio, & si, non exponatur pro quam
uis, & sic stet implicatiue, sed exponatur pro, si, & sic stet con-
ditionaliter, vt sit sensus, quod ita demum filio mentecapto
poterit fieri exemplaris, si sit pubes, alias secus, sed Ioan. Fab.
in d. § qua ratione, dicit, quod ista responsio facit violentiam
literę, quia exponere, & si, pro, si, est istam vocẽ impropriare,
quæ proprie implicat, & non conditionem importat. Sed cer-
te etiam conditionem potest importare, prout declarat Barto.
in l. 2. inf. de cõd. & demonst. & sic ista responsio potest subsi-
steri, alii etiam rñdent, quod illa dictio, & si, bene stat implica-
tiue, sed implicat respectu filiorum, qui non sunt in potestate,
quia potest fieri ista substitutio, licet sint impuberes, prout te-
net hic Bar. Sed certe ista respon. nõ est bona, quia diminatiua,
nam in dubio quilibet præsumitur in potestate, & non eman-
cipatus, cum emancipatio sit facti, vt l. si emancipati. in versic.
teque emancipatũ probatum fuerit, C. de colla. præterea non-
ne dixi in præcedenti conclusione q̃ emancipato impuberi nõ
põt fieri ista substitutio quo modo ergo respectu emancipati
potest tot implicare? quare teneas sol. Are. sup. relatam, quę est
vera, vt ibi dixi,& illã sequuntur Mod. Papien. hic,& sic vides,
quod verior est opinio Bar. quam Ange. & Ioan. Fab. pro qua
secundum Mod. Papien. facit tex. noster, in prin. in ver. puberẽ
ex quo datur intelligi, quod filio puberi potest fieri ista substi-
188 tutio † subdunt præfati Mod. Papien. quod ad istum tex. potest
responderi, quod hic ponitur narratio facti, in qua non funda-
tur decisio iurisconsulti, vnde non est licitum ex hoc arguere,
iuxta gl. singu. in l. vnica, in 3. intellectu. C. quam, non pet. par.
& ibi Ludou. Roman.& scribentes,& facit glo. in verf. tenetis,
in c. 2. de do.& contu. lib. 6.& gl. in c. auditis. de elect.& gl. in c.
1. de rer. permu. in 6. Sed certe licet ista sit narratio facti, tamẽ
satis dici potest, quod in hoc sit fundata decisio iurisconsulti.
cum ex eo quod filius erat pubes, pater obtinuit, quod substi-
189 tueret † ex quo habemus clare decisum per d. §. qua ratione,
quod filio impuberi nõ potest fieri ista substitutio, & sic requi-
ritur quod sit pubes. Præterea confirmo hoc noua ratione, nã
isto iure non poterat fieri hæc substitutio, nisi ille, cui fiebat, es-
set in potestate substituentis, & ideo non poterat fieri a matre
nec etiam poterit filio emancipato, fuit hoc postea inductum
per Iustinianum in d. l. humanitatis, vnde dico, quod si in casu
d. l. ex facto. filius fuisset impubes, frustra princeps concessis-
set patri facultatem substituendi cum sine de iure communi
poterat substituere pupillariter, argument. l. si quando, infra
de lega. 1. item frustra hoc impetrasset a principe pater, cum
iure communi potuisset pupillariter substituere, argument. d.
l. 1. in fi. inf. ad Municip.& l. 1. C. de thes. libro 10.& ideo impe-
trauit pater,& etiam princeps hoc cõcessit, quia filius erat pu-
bes, & sic satis dici potest, quod in hoc fundetur decisio iuris-
consulti,& quod iste tex. bene probet opinionem Bar.& com
munem, pro qua etiam facit quod dixi in præcedenti conclu
sione, videlicet quod illi non potest fieri ista substitutio, qui im
peditur testari alio defectu, quam defectu mentis ex accidenti
superueniente, sed iste impeditur alio defectu scilicet defectu

190 ætatis, ergo ei non potest fieri, vnde cõcludo † quod isto casu
non poterit fieri ista substitutio nec a patre nec a matre, & te-
nendo istam partem potest respõderi, ad ea quæ fuerunt in cõ-
trarium adducta,& primo non ob. ratio Ang. quia secundum
Imo. hic illud est verum, quod substitutio dependeret ex vo-
luntate testantis, vt dicta l. in testamento, quando potest adesse
191 facultas, ita proprie loquitur d. l. in testamento † nam ibi miles
poterat ex priuilegio maiori directo substituere & poterat sub
stituere secundum ius commune, certe tunc bene substitutio
an dicatur facta ex priuilegio vel secundum ius commune de-
pendet a voluntate militis, sed in casu nostro testator etiã si vel
let, non posset substituere exemplariter impuberi, vt sup. dixi,
ergo ratio Ange. non valet: similiter non obstat ratio Io. Fab. in
d. §. qua ratione, quia licet ista substitutio possit fieri ab omni-
bus. s. tam a patre quam a matre, non tamen sequitur, quod lex
voluerit, quod omnibus tam puberibus quã impuberibus fiat
ista substitutio. vnde ista ratio non concludit necessario. prate-
192 rea non † est vera responsio Angel. & Salic. ad d. l. qui habet,
quam etiam sentit Io. Fab. quia secũdum Aret. si vera esset sol.
Ange. sequeretur, quod si pater in testamẽto daret curatorem
filio pupillo suo furioso, quod debet valere datio, ex quo pote-
stas testantis nõ limitatur sicut potestas iudicis, sed istud est cõ-
tra d. l. qui habet. in duobus. Primo dum dicit, quod iura furio-
si & tutela non concurrunt nec ibi distinguitur, quis det cura-
torem, vtrum pater, vel iudex. Secundo inquantum dicitur ibi
in fin. quod lex. 12. tab. quæ loquitur de curatore furiosi, nõ lo-
quitur de pupillo furioso,& tamẽ s̃m iura antiqua poterat dari
curator in testamẽto l. fi. circa mediũ. C. de cur. fur.& l. de crea-
tionibus, C. de episc. aud. licet gl. in d. l. fi. teneat contrariũ, quã
ibi sequitur Sal. sed Bart. post Pet. in l. 1. sup. de confir. tuto te-
net primam opi. vnde secundam istam opinio. ibi esset tex. con
tra Ange. solu. in d. l. qui habet, si vero tenemus opi. gl. in d. l. fi.
tunc non esset inconueniens sol. Ange. ad illum tex. nam esset
concludendum, quod subsistente qualitate naturali limitatur
potestas iudicis, sed non testatoris, quia est fauorabilior, vt in l.
testamentis, inf. de reg. iur. vnde nisi aliter ostenderetur, quod
voluntas testatoris esset fauorabilior, quam sit potestas iudicis
certe sustineretur solut. Ange. Tamen adhoc dici potest, quod
potestas testatoris isto casu cum sit de iure speciali, vt patet
in dicta l. humanitatis, est debilior, quam sit potestas iudicis,
quoniam fortius est ius commune, quam sit ius singulare l.
eius militis, §. militia missus. infra de mili. testam. l. 4. §. 1. inf. de
fide. libe. Item non obstat alia solu. Angel. quam referunt hic
Moder. Papien supra retuli. quia licet vltra pubertatem possit
prouideri per iudicem de curatore. ideo infra pupillarem æta-
tem debet dari tutor,& non curator, quæ ratio cessat in testato
re, quia eo mortuo non potest iste prouidere de exẽplari, quia
dici potest secundum Io. Fab. in d. §. qua ratione, quod testator
poterat a principio prouidere faciendo compendiosam substi
tutionem, sub qua continetur etiam exemplaris, vt dicam in
dicta l. Centurio, & si non prouidet, sibi est imputãdum, vnde
patet quod ista solu. non est vera. Et ex his habes opi. Bart. &
communem recte defensatam & hæc de ista secunda conclu-
193 sione.† Circa tertiam conclusionem Barto. hic vt vidisus con-
cludit quod intra tempora pupillaris ætatis valebit, vt pupilla-
ris, vt d. l. qui habet, postea vero valebit vt exemplaris, vt arg. l.
Centurio. sup. eo.& hoc si fuerit facta ista exemplaris sine tem
poris limitatione. Tu tamen pro clariori intelligentia distin-
gue sic, quod aut testator dixit sic, instituo filium meum, & si
in furore decesserit, substituto nepotem ex eo, aut simpliciter
dixit instituo filium,& nepotem ex eo substituo, & sic non di
xit si in furore decesserit, aut dixit, instituo filium meum, &
quandocunque decesserit, vel si decesserit. inf. 25. an. substitu
nepotẽ ex eo, primo casu subdistingue, aut decesserit in furo
& in pupillari ætate, aut in pupil. ætate & non in furore aut d
cesserit post pupillarem ætatem & in furore, aut sine. primo
su huius secundi casus principalis erit pupillaris argu. l. qui h
bet, nec aliquo modo poterit esse exemplaris, etiam si testa
voluerit quia pupillo aliquo modo põt fieri ista substitutio e
plaris secundum Io. de Imo. hic & dixi. sup. in duabus præce
tibus conclusionibus, pro qua facit ratio, quia ista exempla
dicitur subsidiaria, & sic non potest habere locum, vbi alia t
ri potest, quæ similiter tendat ad prouisionem filij sed pote
fieri [illegible] ideo isto casu non erit exemplaris, nam isto casu p
rat fieri pupillaris & prędicta esse vera videntur, si talis subs
tio est facta a patre habente filios in potestate, & filius, c
facta, existit in potestate alias si esset facta a matre aut a p
filio non existente in potestate, tunc non esset pupillaris,
niam ista pupillaris non potest fieri nisi existenti in potes
vt [illegible] cum materia. supra eod. Sed nunquid in i
su erit exemplaris, si attendimus rationẽ Imo. quia ista e
sidiaria, videtur dicendum in casu isto, quod valeat vt e
ris, tamen ego puto contrarium, quia ista exemplaris n
fieri pupillo, sed maiori, prout dixi plene in præcedenti
fi

stione per d.§.qua ratione,& ista est veritas.Sed aduerte, quia vr oriri dubiũ. nã ex quo ista exẽplaris non pôt fieri impuberi, sed puberi,vt.s. conclusum est, ergo vr testator solũ respicere tps pubertatis,arg.gl.in l.precibus in gl. posita sup verbo fideicõmissi in vers.si vero ita substituere C.eo.vnde non vr aliquo modo velle substituere in casu quo in pupillari ætate decesserit in ɔtrium facit ꝙ no.gl.& doc.in l.verbis.s.eo. vbi volũt, qđ si mater facit pupillarẽ substitutionem filio, ꝙ licet ista pupillaris non posset valere vt pupillaris,tamẽ trahitur ad fideicommissum argu.l.Sceuola infra ad Trebel.& hoc puto verius,nõ ob.gl.in d.l.præcibus,quia dico,quod ilia glo.male loquitur,& dicit contra tex.in l.Centurio.s.eo.& ibi doc.communiter reprobãt illam,prout dicam ibi.pro qua opi.facit,quia si testator dixit,si filius meus in furore decesserit,& non apposuit illa verba,si hęres erit,videtur substitutio compẽdiosa, non formalis exemplaris,argu.eorum quæ no.Bal.in l.præcibus.C.eo.in 12. col.in ver.ad vnum aduerte,& idem no. Pau.de Castr. ibi in 5. col.in ver.sed aduerte,& Ial.in fi.commẽti in l.2.in prin.s.eod. & ibi dixi plene in 4.q. princi. sed in compendiosa continetur etiam pupillaris,vt l.Centurio.sup.eo.& l.precibus in ver.si vero. C. eo. si vero sunt apposita illa verba,si hæres erit,tunc bene continebitur pupillaris prout inf. dicam, sed ista pupillaris isto casu est tacita omnino,sicut illa,quæ cõtinetur in expressa vulgari, vnde dico, quod isto casu habebit locum pupillaris, sed ista pupillaris aut erit expressa, aut erit tacita, secundum
194 quod fuit concepta exemplaris, per ea quæ dicta sunt.† & est magni effectus considerare, an ista pupillaris sit expressa an sit omnino tacita.nã si est expressa excludit matrem l. Papi. §. sed nec impuberis sup.de inoffi.testa. etiam si sit expressa verbis generalibus,vt d.l.præcibus in versic.si vero.& in c. si pater de testa.lib.6.si vero est omnino tacita, tunc mater non excluditur secundum communem opin.vt l.præcibus in vers.si nam non est incerti iuris.C.eo.& plene dixi in l.2.in 3. effectu substitutionis pupillaris in 2. qõ. sed aduerte, quia in terminis nostris non videtur differentia,an ista pupillaris sit tacita,an sit expressa, quia etiam si sit tacita, excludetur mater. nam in hac exemplari substitutione debent institui coniunctæ personæ, vt puta descendentes ex ipsa mẽtecapta persona, vel si ipse nõ sint, tunc debeant substitui descendentes ex ipso testatore, vt
195 vt d.l.humanitatis. C. eod. sed licet † tacita pupillaris non excludat matrem, tamen bene excludit, quando est substitutus descendens ipsius testatoris,ar.eo acutissimimi. C.de fideicõ. & tenet glo.in versi. peti possunt in fi.in d.l.præcibus,& tenet Barto.in d.l.2.in vlt. q.3.effectus,& ibi plene dixi sup eod.Sed
196 considera † quod imò potest esse vtile considerare, an sit expressa vel tacita, quoniam quando non adsunt neque descendentes ex filio mentecapto vel descendentes ex ipso patre tũc potest substitui quilibet extraneus prout inf. dicam, vnde isto casu non excluderetur mater,si ista pupillaris esset tacita,sicut excluderetur, si esset expressa, vt supra dictum est,& prædicta
197 † sunt omnia vera quando testator simpliciter substituit, sed si testator expresse cauisset, quod valuisset, vt exemplaris tantum valeret, tunc si decedit.J. pupillarem ætatem,nõ valebit nec vt exemplaris,quia non potest, vt.s.dictum est, nec vt pupillaris,quia noluit,arg.l.quãuis.C. eo. & l.nam hoc iure in fi.
198 s eo.& l.in testamento. C. de testa. mili. Secundo † casu huius primi casus principalis.s.quando filius decessit in pupillari ętate, & non in furore, & tunc secundum quosdam nullo modo valet nec vt exemplaris.vt clarum est,nec vt pupillaris,quia nõ est adimpleta illa conditio,videlicet quod decesserit in furore, eo maxime quia ista cõditio non est de essentia pupillaris substitutionis.ergo debet verificari si est apposita argumen.l. qui liberis in prin.sup.eod.Sed certe ista opin.non est vera,quia licet ista conditio non sit de essentia pupillaris, tamen est de essentia exemplaris, vnde tunc debet verificari, quando tractatur de ipsa exemplari,quæ est expressa facta,& ita loquitur d.l. qui liberis, videlicet, quod illa conditio debet adimpleri quo ad pupillarem,quæ fuit expressa facta,non quo ad tacitã, quæ subintelligitur alias esset necesse dicere,quod in casum d.l.qui liberis, illa pupillaris non contineret in se tacitam vulgarem, quod esset contra l.iam hoc iure supra eo.simpliciter loquentem,& eodem modo si esset facta substitutio sine illis verbis si hæres erit,tũc quia est compendiosa,vt sup.dixi, haberet locũ pupillaris,licet non moriatur in furore,quemadmodum continet vulgarem & tamen in ea verificari non debet,de necessitate illa conditio quod in furore decesserit, sed sufficit, quod non adeat institutus hæreditatẽ,per ea q̃ habentur in l.Centu
199 rio.s.eod. † Tertio casu primi casus principalis scilicet,quando filius decedit post pubertatem in furore,est exemplaris substitutio,per tex.nostrum,& per d.l.humanitatis coniuncta l.fi.§. 1 C.de cur.furio.pro hoc faciunt,quæ dicta sunt.s.in 1.& in 3.
200 cõclusione, & hoc indubitanter videtur verũ in pagano.† sed in milite secundum quosdã non erit exẽplaris, sed erit directa militaris rõ est, quia miles pôt maiori directo substituere, vt d.l.Centurio.in 2.respon.vbi dicetur sup.eo.& in l. militis etiã his inf.de mili.testa.& in l.in testamento. C.de testa. milita. & est tex.in l. præcibus in fine secũdum vnum intellectum Fulg. & sequacium. C. eo. vnde cum miles possit directo substituere faciendo directam militarem, etiã possit fieri ab ipso milite exemplaris, certe videtur præsumendum, quod sit facta directa militaris, in qua non attenditur defectus accidentalis l. qui habet supra de tute.pro hac opi.facit ratio quia ista substitutio exemplaris dicitur subsidiaria,vt dixi sup.secundum Imol. & sic non habet locum,vbi alia fieri potest, argu. l. in causæ la. 2. sup.de mino.& hoc maxime est verum,si tenemus opi. Imo. & Moder. Senensium de qua in l. Centurio. vbi volunt,quod per directam militarem succedatur filio,& nõ testatori, & sic eueniret quod miles non posset facere talem substitutionem.
201 † Sed ego isto casu puto contrarium, videlicet quod in dubio sit exemplaris, & quod illam miles potest facere,& probatur ratione,nam est fauor militis filij, & etiam substituti,& est fauor militis & filij,quia si vterq; decedat testatus,est fauor substituti,quia plus consequeretur per istã exẽplarem,quã per directam militarem, nam per exemplarem cõsequitur bona patris quã filij vndecũque quæsita, ar.l.sed si plures. §. ad substitutos.sup.eod.sed per directam militarem tantum bona patris,vt l.miles ita,§.exhæredato, & l.milites etiam in his inf. de mili.testa.præterea si diceremus, quod etiam esset directa militaris,vtiq; nõ esset fauor filij,sed potius odium,nam cum per militarem succedatur ipsi militi,& non filio, vt supradictis iuribus,& tenent communiter doct. in d.l.Centurio. quicquid alias ibi dixerunt Imo. & Mod. Senẽ. qui cõmuniter reprobãtur,prout ibi dixi, eueniret, quod ipse filius decederet in totũ intestatus,quod esset sibi incõmodum,vt in §. 1.insti. quib. ex
202 ca.ma.non licet & propterea † nõ ob.d.l.qui habet,quia ibi videtur,qđ illud sit propter duo. l.quia magis attẽditur causa nãlis quã accidẽtalis,& quia vtrũq; tã datio tutoris quã curatoris tendũt ad prouidendũ ipsi filio sed quia magis prouideẽ ipsi filio per tutorẽ,quã per curatorẽ,vt probabo,& quia in tutore attẽditur causa naturalis,ideo statuitur id, qđ dicit d. l. qui ha-
203 bet, quæ omnia cessant in directa militari † & qđ magis prouideatur per tutorem quã per curatorẽ, probatur, quia tutor datur principaliter personæ secundario rebus,vt in §.certę rei. insti.qui testa.tut. da poss. & curator rebus non personæ dař vt in l.in copulandis C.de nup.& no.in d.§. certę rei, sed in casu nostro si attenderetur cã naturalis,vtrique non esset fauor siue prouisio ipsius filij, ex quo per directam militarem defuncto non ipsi filio succeditur,vt dixi,& sic decederet sine hęrede ex testamento,sed si consideraretur causa accidentalis. i. ipse furor, ita ꝙ sit exemplaris, tunc bene prouidetur ipsi filio cum per exemplarem succedaẽ ipsi filio & nõ patri defuncto vt ar. insti.de pupil.substi.in prin.& propterea isto casu debet attendi causa accidẽtalis & sic fauor & sic nõ ob d.l.qui habet. Non obstat ratio Imo.quod ista substitutio dicitur subsidiaria,quia dico,ꝙ isto casu erit subsidiaria, cum isto nulla alia fieri possit per quã succedaẽ ipsi filio, nisi ista.nam dato quod miles possit facere directã militarem, tamẽ per illã nõ succedetur filio sed testatori, vt dixi. & ista puto quod sit veritas, quod nota,
204 quia doc. nõ declarant.† Quarto casu huius primi casus principalis est quando filius decessit post pupillarẽ ętatem, & sine furore, & tunc isto casu sine dubio non habebit locũ exẽplaris quoniam ista expirant cessante furore & defectu, vt hic, & in d.l.humanitatis,& in d.§.qua ratione,& ratio rationis est,quia cessante impedimẽto filius potest per se cõdere testamentum vnde non est amplius necessaria prouisio patris,vt d.§. qua ratione.iuncto prin.& fine eiusdem tituli.pręterea si diceremus quod adhuc duraret ista exemplaris, vtiq; auferretur isti filio sanæ mentis libera testandi facultas, quod esset absurdum vt hac l.nec isto casu valebit vt fideicommissaria, quemadmodum dicimus in pupillari substitutione, vbi si filius efficitur pubes,totaliter extinguitur, nec valet vt fideicommissaria, vt l.in pupillari sup.eo.& est tex.in §.qua ratione.insti.eo.inducẽdo vt.s.induxi post Areti. hic.præterea substitutus in casu nostro vocatur sub ista conditione, si filius decesserit in furore in casu nostro non decessit in furore, cum fuerit effectus sanæ mentis & sic cessat conditio, ergo substitutus non debet aliquo modo admitti,vt in toto tit.inf.de condi. insti. & de cõdi. & demon.& pro hoc prębtat optimum argu. imò est casus in l.si ita quis.s.eod.vbi dicit ille tex.quod si aliquis fuit substitutus filio sub ista conditione, si filius intra decem annos decesserit, dicit ibi text. quod si filius decedit post decẽ annos, licet inf.quartum decimum,tamen substitutus non admittitur, ratio ibi assignatur,quia in hunc casum non videtur substitutus vocatus,ita sit in casu nostro,si decedit filius. sed non in furore,tunc non admittatur substitutus, quia in hunc casum non
205 videtur vocatus substitutus, & propterea non obstat, † quod habetur per gl.& doc.in l.verbis.s.eod. vbi volunt, quod si est facta pupillaris substitutio,& sic in casu, quo filius moreretur in pu-

In pupillari ætate filio emancipato, vel a matre, quo casu non
potuit valere vt pupillaris, trahetur ad fideicommissum, vt l.
Sceuo. inf. ad Trebell. ita fit in casu nostro, ex quo est effectus
sanæ mentis certe isto casu non potuit fieri exemplaris, vt hac
l. ergo deberet trahi ad fideicommissum, sed respōde, quod gl.
& doct. loquūtur, in casu, quo existit conditio, quo casu vocat
substitutus, sed ex quo non potest eo casu admitti eo modo
quo fuit vocatus admittitur eo modo quo potest, vt puta per
206 fideicommissum, declaro † nam quando pupillaris fit a patre
filio emancipato, aut a matre fit eo casu, quo filius moretur in
pupillari ætate, vnde si in ea ætate moritur, iā venit casus quo
ipse est vocatus, tamen ista substitutio non potest valere vt pu-
pillaris, quia pupillus non existit in potestate patris, vt l. 2. in
princip. supra eodem, ideo trahitur ad fideicommissum, sed in
casu nostro non existit casus, quo vocatur substitutus, quia fuit
vocatus eo casu, quo decederet in furore, merito non debet
admitti, quia militat ratio. d. l. si ita quis, quæ ratio cessat in ca-
su gl. & doct. in l. verbis, & etiam in d. l. Sceuola. declaro † nam
207 in dicta l. Sceuola. fuit facta pupillaris substitutio, & sic eo ca-
su, quo filius moreretur, in pupillari ætate, tamen ista substitu-
tio fuit facta in codicillis, deinde filius moritur in pupillari æta
te, & sic venit casus, quo vocatur substitutus, verum quia ista
pupillaris non potest fieri in codicillis, quia in eis neque dari
neque adimi directo hæreditas potest, vt ibi dicitur, & in §. fin.
institu. de cod. ideo ex benignitate trahitur ad fideicommissa-
riā, vt ibi habetur, sed pone quod in casu. d. l. Sceuola, ille filius
effectus pubes decessisset, certe substitutus non admitteretur
etiam per fideicommissum. l. hactenus. inf. de leg. [illegible], quia
videtur habere locum ratio. d. l. si ita quis, & præterea quod
in casu d. l. verbis, quæ vult, quod frustra fit [illegible] post tē-
pora pubertatis directa, debet intelligi quando [illegible] vo-
catur eo casu, quo filius moriatur intra tempora pubertatis,
tunc bene fit frustra, quia tunc valebit etiam [illegible] fideicommis-
sum, sed si substitutus vocaretur etiam in eo [illegible] moreretur
filius post pupillarem ætatem, tunc dico, [illegible] licet substitu-
tus non posset admitti directo, tamen admittetur per fideicō-
missum, quia isto casu militat ratio [illegible] quis, prout dicam
in l. Centurio. supra cod. vbi etiā [illegible] ad l. verbis. Et
ex his infero, quod in casu nostro [illegible] fieret facta a mi
lite, quod adhuc institutus non admitteretur ex directa mili-
tari. ratio est quia in hunc casum substitutus non videtur sub-
stitutus, vt d. l. si ita quis. [illegible] prædicta omnia sunt vera, quod
substitutus non admittatur, postquam est adita hæreditas a fi-
lio instituto, cui facta est substitutio, si vero non esset adita, vt
puta omnia repudiasset, tunc substitutus admittetur ad bona te-
statoris ex vulgari tacita, per ea quæ no. gl. & doct. in d. l. verbis.
& per ea quæ [illegible] casum, quæ omnia nota, quia nō reperies hęc
ita declarata. Et ex his [illegible] de illo primo casu prin-
208 c[illegible] huius tertiæ conclusionis. † Secundus casus principalis
est, quādo testator dixit [illegible] meum instituo & nepotem ex eo sub-
[illegible] & ista non erit neque pupillaris neq; exemplaris sed tm̄
vulgaris, quia nepos intelligatur substitutus in casu, quo filius
non sit hæres per §. [illegible] recte. l. Gallus. sup. de lib. & posth.
secundum vnam lect. & ibi hoc communiter tenēt doct. & sic
isto casu continebit tacitam pupillarem, si filius decedet in pu
pillari ætate, si decedit postea, tunc continebit tacitam exēpla-
rem. Sed aduerte. sup. in l. 1. in materia vulgaris tenui, quod in
casu nostro ista substitutio non esset vulgaris, sed esset compē-
diosa, quam tenuit Bald. in d. §. quidam recte. & in d. l. huma-
nitatis. & Moder. Perusi. in d. l. 1. si sic est, dico, quod cōtinebit
pupillarem & exemplarē & alias substitutiones expressas ver-
bis generalibus, per ea quæ dicta sunt. sup. & dicentur in l. Cen
209 turio. sup. eo † Tertio casu principali. l. quādo dixit testator in-
stituo filium meum & quandocumq; decesserit vel si decesse
rit. [illegible] 25. annos, & isto casu pcedit doct. Bar. hic. quia isto casu
ista substitutio est compendiosa, vt patet in d. l. præcibus. C. eo.
& in d. l. Centurio. nec est isto casu simplex exemplaris, quia
tunc est simplex exemplaris, quando apponitur illa conditio,
si in furore decesserit, & illa est veritas. Sed quæro vltra doct.
hic. an in casu, quo exemplaris non potest valere vt exempla-
ris trahatur ad fideicommissum de hac dic vt dixi. sup. in quar
to casu primi casus principalis vbi plene de hoc & ibi examina
ui oppositionem Bar. hic si bene inspiciatur. Et ista sufficiant
circa istud secundum requisitum. Tertium requisitum, quod
requiritur in pupillari substitutione est, quod filius cui fit sub-
stitutio, debet esse in potestate substituētis, vt l. 2. in princ. sup.
eod. & in § fi. inst. de substitutionibus de pupillari substitutione, & dixi
210 in d. l. 2. in 3. requisito. † Quæritur igitur nunquid in exemplari
requiratur ista patria potestas, & Bart. & omnes indifferenter
concludunt quod non, prout patet in d. l. humanitatis. C. eod.
vbi vult illum tex. in verb. testatricis, quod mater possit exem
plarie substituere, & tamen constat matrem non habere filios
in potestate, vt in §. fęminę. insti. de adopt. & in §. cæteri. instit.
de hęre. quali. & diffe. confirmat hic, quia in pupillari requirit
patria potestas. ideo mater nō potest substituere pupillariter,
vt l. si mater. in princip. sup. eo. in qua si non requireretur patria
potestas, vtique illam posset facere ita mater sicut pater, vt in
211 exemplari. Sed operę pretium est † videre quæ sit ratio diffe-
rentiæ & diuersitatis, quare in pupillari requiratur patria po-
testas, & tamen in exemplari non requiritur Bar. hic assignat
tres rationes, & omnes reprobat, & tandem ipse concludit, nō
posse sufficientem assignari rationē diuersitatis. ar. l. non om-
nium. sup. de leg. & istud idem videtur sequi Bal. in d. l. huma-
nitatis, & domi. Alexan. hic & prima ratio assignata per Bart.
est, quia pupillaris est inducta secundum rigorem iuris ciuilis,
212 † quia pupillus ex tali rigore impeditur testari, ergo ei non pōt
substitui nisi ab eo, qui habet ipsum in potestate, & talis rigor
causatur a patria potestate, & ipsa patria potestas dicitur de
iure ciuili. l. nā & ciuium, supra de his qui sunt sui vel alie. iur.
& quia propter patriam potestatem pater & filius censentur
eadem persona. l. fi. C. eod. & in §. ei qui insti. de inutilibus stipu. sed
furiosus siue mentecaptus non impeditur testari propter im-
pedimentum iuris ciuilis, sed magis propter quoddam infor-
tunium. ideo ex quadam humanitate ei permittetur prouideri
& h. d. tex. in d. l. humanitatis. sed ista humanitas ita proce-
dit in matre, sicut in patre. vt l. furiosæ matris. sup. de cura. fur.
& ita dicunt Gulie. & Cyn. in d. l. humanitatis. Sed ista ratio
secundum Bartol. non videtur concludens, quia secundum
cum etiam pupillus impeditur propter defectum pupillaris
ætatis, sicut furiosus. Quid enim voluit sentire Bartol. per ista
verba puto quod voluerit istud quod pupillus impeditur defe-
ctu pupillaris ætatis, qui defectus dicitur defectu mentis cum.
infra illam ętatem aliquis non dicatur habere stabilem men-
tem, vt in §. præterea. insti. quib. non est permis. facere testa. est
bo. tex. in l. fi. C. de testa. mili. & istud idem impedimentum di-
scretionis militat etiam in furioso. vt in §. item furiosi. instit.
qui. non est permis. facere testa. ergo videtur dicendum, quod
eodem modo de rigore iuris impediatur testari furiosus, sicut
pupillus, & sic ista ratio non valet. sed Io. de Imol. hic conatur
defendere rationem Gulie. & Cyn. dicens, quod licet vterque
ex defectu mentis prohibeatur testari, tamē si pupillus est pro-
ximus pubertati per duos dies, certe videtur cessare iste defe-
ctus mentis, quoniam non videtur, quod multum quo ad in-
tellectum differat existens per duos dies proximus puberta-
ti, & existens in pubertate per diem. & tamen iste, qui est pro-
ximus per duos dies impeditur testari, vt l. qua ętate. sup. de
testamen. ergo non alia ratione impeditur testari nisi de rigore
iuris ciuilis existimantis illum adhuc non habere stabilem
mentem, vt dicta l. fina. Sed certe ista ratio secundum Aretin.
hic & Moder. Papien. non videtur generalis. & per conse-
quens non est vera, quia pone pupillum infantem, certe in
213 eo incapacitas insurgit ex defectu naturali. † vnde infans ęqui-
paratur furioso, vt leg. Fulcinius. §. adeo. infra ex quibus causis
in possel. ea. & leg. prima §. furiosus. infra de actionibus & obli-
ga. Confirmo hoc, quia quemadmodum tutor potest adire pro
infante, vt l. si infanti. C. de iure deliberandi. ita etiam cura-
tor potest pro furioso adire, vt l. fina. §. seruo. C. de cur. furio. &
in d. l. [illegible]. C. ad Trebel. & in l. si furiosæ. inf. ad Trebel. Sed tu cō-
214 sidera, † quod non ea ratione videntur Gulie. de cu. & Cy. dice-
re, quod pupillus impediatur de iure ciuili testari, quam consi-
derat Ioan. de Imol. sed quia defectus in pupillo dr̄ defectus na-
turę. & ideo ius ciuile non vult istū defectum supplere, & pro-
pterea ipsum impedit condere testm̄. at in pubere furioso non
est defectu naturæ, non quia non adsit defectus mentis, sed quia
iste defectus mentis non est tributus a natura, sed potius a quo
dam infortunio, quod non est in pupillo, cum ab ipsa natura
pupillo adsit defectus mentis nil mirum si non ita furiosus im
peditur testari de rigore iuris ciuilis, sicut pupillus. nam in fu-
rioso non adest defectus naturę, licet sit obumbratus [illegible]
tumo, sicut dicimus in seruitute, per ea quæ no. [illegible]
§. 1. & ista credo quod fuerit mens Guli. & Cyn. Tamen [illegible]
illam non puto veram. quia in furioso & mentecapto adest &
fectus naturæ. i. defectus mentis, sicut & in pupillo, vt patet
215 iuribus. s. allegatis. † imò dico, quod magis militat defectus n
turæ in furioso, quam in pupillo: moueor ratione, nā in pup
ætate, si est doli capax, potest per principem dispensari,
216 † maxime si est doli capax, potest per principem dispensari [illegible]
faciat testamentū. tex. l. si vbi cōiter omnes. C. de testa. milit. B
& cōiter Doc. in l. si quæramus. s. de testa. & tamē princeps n
aliqua lex istud posset dispensare in furioso. vt per Bar. & o
nes Doct. in l. si quæramus. s. de testa. non alia ratione [illegible]
maior defectus est mentis, & sic naturæ in furioso, q̄ in pup
circa quē defectū iura non dispensant, nec supplent & sic p
217 q̄ magis impeditur etiā iure ciuili furiosus, quā pupillus † C
firmo per plura similia, & primo per id, q̄ voluīt Doct. in l.
§. adipiscimur. s. de acqui. poss. vbi voluīt curatorem pro fur
quærere posse possessionē, non tn̄ tutorē pro pupillo, quia
ritur factum ēt ipsius pupilli. Confirmatur hoc, nam tutor
pupillo non pōt adire hęreditatem pupillo delatā, sed tec
tur

tur factum ipsius pupilli, vt l. potuit. C. de iur. delib. & l. pupillus inf. de acquir. hæred. sed bene pro furioso solus curator potest adire l. fi. §. 2. C. de cur. furio. & in l. cũ hæres instituta, inf. ad Trebell. item restitutio facienda pupillo non põt fieri ipsi tutori, sed debet fieri pupillo cum authoritate tutoris, l. restituta, §. fi. cum l. seq. & sequen. inf. ad Trebell. l. seruo inuito. §. si pupillo eo. tit. & tamen restitutio hæreditatis facienda furioso potest fieri soli curatori. C. ad Trebell. l. fi. & plures aliæ differentiæ possent assignari inter pupillum & furiosum, de quibus in l. in negotijs, inf. de regu. iuris, vnde ex his patet, quod in furioso est maior defectus mentis, & sic naturę, licet nõ sit in eo a natura, quam sit in pupillo & per consequens ita imò magis impeditur de rigore iuris ciuilis testari furiosus, quam pupillus ergo eodem modo in substitutione facienda furioso, & sic in exemplari debet requiri patria potestas sicut in pupillari. & ta-
218 men hoc est fallum, ergo & falsa ratio Guliel. Et ideo † secũda assignatur ratio per Rayn. hic & post ipsum per Bar quæ ratio secundum Mod. hic est melior, videlicet quod vbi maius periculum vertitur, ibi cautius est agendum, vt in c. vbi periculum, de elect. lib. 6. sed maius periculum vertitur in furioso, quã in pupillo, quia potest esse, quod furiosus sit perpetuo furiosus, & secus est in pupillo, quia si viueret, prout naturaliter potest viuere, non erit perpetuo pupillus, quia efficitur pubes, si ergo maius periculum vertitur in furioso, quam in pupillo, sic cautius erit agendum, & sic latius ei prouidendum, vt tam mater, quam pater possint ei facere testamentum. Sed ista ratio non videtur esse vera secundum Barto. quia perpetuo intelligitur, dum viuit, vt l. 1. sup. pro soc. vnde si in pupillari ętate pupillus decedet, vtiq; erit perpetuo pupillus, sicut dicitur perpetuo furiosus, qui in furore decedit, & sic iste pupillus isto casu dicitur esse in perpetuum impeditus, vnde eodem modo militat ratio Rayn. in pupillo, sicut in furioso, sed Ioan. de Imol. hic saluat istam rationem Rayn. dicit ipse, quod furor est magis aptus ad durandum perpetuo considerando initium, & sic exemplaris est magis apta ad durandum perpetuo, quam sit pupillaris ætas & pupillaris substitutio, ideo videtur, quod isto casu tractetur de maiori præiudicio, vnde potest probabilius sperari, quod pupillus efficiatur pubes, quam quod furiosus efficiatur sanę mentis, facit l. nisi §. cum furiosi sup. de tutel. & ratio. distr. ita etiam dicunt Aretio. & Ias. hic. Sed certe dicant Imol. & Modern. quicquid velint, videtur quod ratio impugnata a Bartol. sit verissima, quia dato quod attento initio non sit impedimentum pupillaris ætatis perpetuum, quia filius probabiliter sperari potest quòd efficiatur pubes, quod non potest ita probabiliter sperari quod furiosus desinat esse furiosus, tamẽ non potest negari, quin pupillaris non concipiatur eo casu, qui si eueniret, pupillus esset perpetuo inhabilis ad testandum, & sic ergo concipitur eo casu, quo idem periculum imminet, quod in exemplari, ergo ita in vtroque casu erit prouidendũ, præterea ego dico, quod considerato casu, sub quo vtraq; substitutio concipitur, maius est perpetuum impedimentum in pupillari substitutione, quam sit in exemplari, declaro, nam exemplaris concipitur sub conditione, si in furore decesserit, vnde ex eo, quod filius decedat in furore, tamen esse potest, quod iste furor sit intermissus, & iste filius habeat dilucida interualla, vt in §. furiosi. institut. quibus non est permis. face. testam. vnde istud impedimentum non erit perpetuum, at secus est in pupillari substitutione, quia ista concipitur, si filius decedat in pupillari ætate quo casu si in pupillari ætate decedet filius, nunquam ista inhabilitas intermittitur, & sic magis consideratur perpetuum impedimentũ in pupillari, quod in exemplari, & sic videtur, quod maius periculum erat in pupillari, ergo ei erit latius prouidendum attenta ratione Rayn. & tamen
219 hoc est fallum, ergo ratio Rayne. falsa. † Tertia ratio adducitur per Barto. hic, quia in pupillari substitutione dantur magis largę habenę & potestates, quia quilibet etiam extraneus potest substitui, prout infra dicam, non sic in exemplari, vt d. l. humanitatis, & ideo in ea non requiritur patria potestas, declara istam rationem, quia ex quo in pupillari potest quilibet substitui, lex potuisset suspicari de matre, ne substitueret talem filio suo, qui pararet insidias ipsi filio, argum. §. sinautem ita formidolosus, institut. de pupill. substitut. & ideo noluit, quod mater posset istam substitutionem pupillarem facere, at in exemplari non potest quilibet extraneus substitui, vt d. l. humanitatis, & ideo non potest cadere ista suspicio. & propterea lex non curauit, quod mater faceret istam substitutionem. Confirmo hoc, nam iure ffõrum poterat in exemplari quilibet substitui, & ideo fuit postea inductum a Iustiniano in d. l. humanitatis, & ideo iure ffõrum mater non poterat exemplarie substituere & sic ista ratio prima facie videtur satis bona, sed Bar. illam reprehẽdit, dicens, quod est truffa. & quare sit truffa, non dicit, puto ꝙ Bartol. hoc senserit, quia quare potius fuit introductum, quod in pupillari posset quilibet substitui, & non in ista, non videtur posse assignari ratio aliqua, & ideo supradicta ratio non videtur tuta. Sed certe ista impugnatio Bar. non videtur sufficiens ad tollendam supradictam rationem, quia ex quo habemus istud clare decisum, quod in pupillari potest quilibet substitui, & non in exemplari, iam videtur subsistere prædicta ratio, quærere postea, quare potius in pupillari quam in ista potest quilibet substitui, ista est alia quæstio. & forte de hoc poterit assignari ratio prout inf. suo loco dicetur. Tamen ex alio mihi nõ pla-
220 cet ista tertia ratio, † quia ideo mater nõ potest pupillariter substituere pupillo suo, quia ex quo potest quilibet in eo substitui, certe potest cadere suspicio propter eius imbecillitatem natiuã, quæ ratio cessat in patre, si istud esset verum, vtiq; esset dicẽdum, quod pater possit filio emancipato substituere, cũ in patre non cadat verisimiliter illa suspicio, & tamẽ hoc est falsum vt l. 2. in prin. sup. eo. præterea dico, quod ista suspitio nõ vr̃ esse sufficiens causa, ꝑꝑ quam dicamus matrem non posse pupillariter substituere, quia si ista esset sufficiens cã, sequeretur, qđ vbi pater substitueret aliquẽ, de quo posset verisimiliter suspicari, ne insidias pupillo paret, et si ipse pater suspicaretur, quod tunc deberet esse nulla ista substĩo pupillaris, & tamen hoc est falsum, vt l. Papinianus §. sed nec impuberis, sup. de inoffi. test. & in §. sinautem ita formidolosus, inst. de pup. susti. ergo causa suspitionis non vr̃ esse sufficiens rõ, quare mater non possit
221 substituere pupillariter. † Vnde considera bene nouiter vltra Doct. quod possit assignari quarta rõ diuersitatis & considero quod pupillaris fuit concessa iure Lacedemoniorum qui consuetudine vtebantur, vt l. 2. in princ. iuncta ibi gl. sup. eod. & ibi fuit dictum, & istud ius Lacedemoniorum fuit scriptum vna cum iure Atheniensium qui iure scripto vtebantur, s. iure 12. tab. vt probatur in l. 2. circa prin. sup. de orig. iur. & est tex. in §. non ineleganter, inst. de iure, natu. gent. & ciui. & sic patet qđ ista pupillaris inducta est ex l. 12. tab. quo iure non vigebat successio inter matrem & filium, & econtra, vt insti. ad sena. consul. Tert. in princ. nec inter patrẽ & filium emancipatum, vt in §. emancipat. instit. de hære. quæ ab intest. defer. Senatusconsulta tribuerunt successionem inter matrem & filium, & cõtra. & iura noua constituerunt successionem inter cognatos, vt puta quod frater emancipatus succedat fratri non emancipato, & econtra, vt l. meminimus, C. de legi. hæred. & quod filius emancipatus succedat patri, & econtra, vt in §. nullam, in authen. de hæredi. quæ ab intesta. defe. vnde cum ista pupillaris fuerit introducta l. 12. tabul. nil mirum si tantum a patre & filio existenti in potestate fit, quia inter patrem & filium isto casu viget successio, quæ ratio cessabat tunc in emancipato filio & in matre. Sed cum l. humanitatis, siue Iustinianus ibi introduxisset, quod posset fieri exemplaris substitutio, & iam erat inducta successio inter matrem & filium, & patrem & filium emancipatum, nil mirum si concessit vtriq; parenti istam substitutionem, & ista vr̃ forte rõ differentiæ. Et si tu diceres, qđ licet iure, 12. tab. non vigeret successio inter matrem & filium, tamen ex quo fuit postea istud inductum per senat. consul. & hodie est introducta successio de iure ciuili inter patrem & filium emancipatum, quare saltem non hodie fit pupillaris substitutio a matre filio pupillo, & a patre filio pupillo emancipato, si ratione successionis iure, 12. tab. fuit permissa parentibus facultas substituendi, & tamen hodie non fit, quia ad hoc forte posset responderi, quod lex noua non curauit mutare, quod iam erat statutum per l. 12. tab. licet amplius non videatur militare ratio, & hinc est quod etiam hodie in pupillari requiritur patria potestas, sed cum Iustinianus induxisset posse fieri exemplarem, voluit, ꝙ vterq; prius posset illam facere, cum tẽpore suo cessaret supradicta rõ successionis. cogita tamen, & si tibi ista rõ non placet, tene rõnem Bar. per l. nõ omnium, sup. de leg. Aduerte tñ quod Moder. Papien. hic approbant omnes tres rationes relatas hic per Bar. & referunt, quod Albe. de Rosa in repe. rub. in 8. colum. approbat omnes istas rationes, & ex omnibus facit vnam. Sed certa ista opin. non videtur vera, quoniam si vnaquęq; ratio de per se est insufficiens, vt sup. probatum est, certe si simul iungantur, non faciunt etiam vnam sufficientem, arg. l. Spadonem §. qui iura multa sup. de excu. tut.
222 † Quærit hic Bar. in hoc tertio requisito an mater transiens ad secunda vota possit filio furioso exemplarie substituere? & cõcludit, ꝙ non, & mouetur tribus rationib. prima est, quia exemplaris videtur inducta ex quadam humanitate, vt d. l. humanitatis. Sed ista humanitas cessat in matre transeunte ad secũda vota, vt l. lex quę tutores §. lex enim. C. de administ. tut. vbi mater transiens ad nouos maritos, præsumitur fuisse impia & immanis erga filios, ergo dicamus, quod non possit substituere. Secundo modo mouetur, quia pupillus non debet apud matrem transeuntem ad secunda vota educari, vt l. 1. C. vbi pup. educa. debeant ergo eadẽ ratione non debet ipsa mater posse sibi prouidendo substituere, confirmatur ista ratio, quia ideo pupillus non educatur apud matrẽ, quia esset suspicio vitę ipsius pupilli, vt ibi no. ergo eadem suspicio vr̃ militare in casu nostro. Tertio mouetur, quia matri nõ cõceditur tutela, & sic administra-

rio bonorũ in vita, vt in authent. sacramentum C. quo. mul.
tutel. offi. sun. pot. si ergo priuatur administratione in vita, mul
to magis in morte debet priuari, & sic potestate substituendi,
& hanc opi. sequitur hic Angel. & Raph. Cuma. & sequitur d.
Alexan. & Are. hic, & Ias. & dicit hic Are. quod ista opi. Bart.
est communis. Tamen Bal. in l. humanitatis in 9. colum. & ibi
Salice. in 4. colum tenent contra Bart. & ita tenet Imo. hic, &
Imo. in c. Rayn. in materia exemplaris substitutionis, extra de
testa. Tamen Imo. hic considerat duos casus. primus casus est,
si mater petijt tutorem filio suo antequam transiret ad secun-
da vota, tunc Imo. pro indubitato tenet isto casu, quòd ipsa
mater post transitum ad secunda vota poterit substituere, &
mouetur ratione, quia quando mater petiit tutorem, certe ip-
sa non priuatur successione filij sui, vt l. 2. §. filiis infra ad Ter-
tul. & in l. sciant C. de leg. hære. si ergo non priuatur successio-
ne filij, quod est plus, & concernit fauorem ipsius matris, mul-
tominus debet priuari potestate substituẽdi, quod est minus,
& concernit fauorem filij, vt arg. l. ex tribus. C. de inoffi. testa.
& instit. de pupil. substit. in prin. Sed ista ratio secundum Iaso.
non vr̃ vera, nec esse in casu nostro in consideratione. † quia
223 illud quod dicitur, quod si mater non petierit tutorem, priua-
tur successione filij, est verum, quando filius moritur in pupil
lari ætate, si autem decedit postea, tunc non priuatur succes-
sione, etiam si nõ petierit curatorem, vt l. matres. C. ad Tertul.
Sed ista substitutio fit tãtum puberi, vt sup. fuit conclusum in
secundo requisito, ergo quo ad propositum nostrum non vi-
detur in consideratione ratio successionis, quia etiam si non
petijsset, attenta supradicta ratione posset substituere, quod ta
men videtur dubium secundũ Imo. hic. Sed aduerte, quia ista
reprobatio Ias. videtur dubia, quia videtur dicendũ, qđ si ma-
224 ter nõ petijt curatorẽ filio suo puberi furioso, quod tunc priua
tur successione ipsius probo, quia est eadẽ, ratio ista casu. pro-
batur, nã quare est, qđ mater debet petere tutorem pupillo, est
ista ratio, quia officiũ maternum, & pietas naturalis esse vide-
batur, qđ petat tutorẽ pupillo, quia est in tali ætate, vt sibi de tu
tore ipse prouidere nõ possit, & ideo si filius est pubes, & eget
curatore, ex quo sibi curatorẽ potest petere, vt l. 3. §. curatores
sup. qui p. t. tut. mater non tenetur ei petere, vt no. glo. in ver.
cessare in l. 2. in §. si mater a. l. Tertul. & ideo si mater non pe-
tit tutorem, non videtur esse functa officio materno, & pietate
naturali, ideo lex excludit ipsam a successione filij, & hoc est
verum, si filius decedit impubes, alias si decedit pubes, tunc nõ
priuatur successione filij, licet tutorem non petierit, vt l. ma-
tres C. ad Tertullia. & ratio est isto casu, quia ex quo filius po-
terat testari, & cum non fecerit testamentum, videtur tacite
relinquere venientibus ab intestato l. conficiuntur in princip.
supra de iure codicil. & sic videtur relinquere matri. ita dicit
Bald. in d. l. matres, cuius ratio cessat, quando pupillus in pupil-
lari ætate accedit, sed non ita militant in furioso, vt proba-
bo, ergo & cum furiosus non potest sibi prouidendo petere
curatorem, cum careat intellectu. Confirmo hoc, nam licet
adolescentes non accipiant inuiti curatorem, sed volentes, vt
in §. item inu. ti adolescentes, insti. de cura. tamen si est furio-
sus cogitur accipere curatorem, prout declarat Bartol. in l.
hoc autem in princip. infra ex quibus cau. in possi. eatur, ratio
est secundum Bartol. ibi, quia pupillus & furiosus equiparan-
tur pro hoc facit l. penult. C. ad Trebellia. & supra numeraui
nonnullos casus, in quibus pupillus & furiosus equiparantur,
vnde isto casu videtur pariter officium maternum militare,
& ideo si nõ petiit, debet priuari successione, si moritur in fu-
rore, quia isto casu cessat illa ratio, quòd ex quo non fecit testa
mentum, ideo videatur velle relinquere venientibus ab inte-
stato, & per consequens matri, cum ipse non possit condere
testamentum, cessat supradicta ratio, quemadmodum in pu-
pillo, & ita puto, quod si filius decessit in furore, & mater nõ
petijt curatorem filio suo furioso, quod priuatur successione
illius si in furore decedit, non obstat gl. in d. §. si mater qua lo-
quitur in pubere sanę mentis, & ita loquitur d. §. curatores,
non obstat etiam, quod sentit Pau. de Cast. in d. l. matres, qđ in
pęnam matris inducatur, vt mater priuetur successione filij
propter non petitum tutorem, vnde cum simus in pęnalibus,
non debet fieri extensio per not. per Docto. & maxime domi.
Alexand. in l. si constante in princip. solu. matrimo. quia dico
quod isto casu non est pœna, sed est amissio lucri, vnde aliud
est, pati pęnam, & aliud amittere lucrum, per ea quæ dixit su-
pra circa l. prospexit, qui & a quib. inf. vnde cũ isto casu sit pri-
ratio amissionis lucri, certe isto casu debet sequi priuatio suc-
cessionis bonorum filij, & ista credo quod sit veritas, licet Ia-
son hic sentiat contrarium, si sic est, patet quod Imo. recte di-
xit, nec æquiuocauit. Mouetur † & secundo Imo. contra Bar-
225 tol. per tex in d. l. humanitatis, quę simpliciter vult, quod ma-
ter possit substituere filio furioso, & non distinguit, an mater
transiuerit ad secunda vota necne, vnde cum isto casu non di-
stinguat, nec nos distinguere debemus, vt l. de pretio. cũ vul-
garibus de publi. & per hęc ipse Imo. infert, quod etiam si ma-
ter non petierit tutorem, quod adhuc poterit substituere. Sed
aduerte, quia licet d. l. humanitatis, non distinguat, tamen non
non inconuenit, vt per alias. ll. aut per rationem aliarum. ll. di-
stinguatur, per not. in d. l. de pretio. vnde cum habeamus, qđ
isto casu mater priuetur administratione bonorum in vita fi-
lij, multomagis debet priuari administratione post mortem
filij, cum isto casu possit magis suspicari. Sed saluando supra-
dictam inductionem Imol. dici potest, quod nullibi distingui-
tur per alias. ll. aut per rationem aliarum. ll. Nec obstat, quod
mater priuatur administratione bonorum filij in vita, ergo eo-
dem modo priuatur administratione post mortem, quia ad
226 istud infer. respondebo. Item mouetur Imo. † quod licet pa-
ter exhæredando dicatur inferre iniuriam filio in l. cum qui-
dam. C. de lega. propterea non priuatur facultate substituen-
di pupillariter, vt in §. non solum. de pupil. substit. & in l. 1. §.
fina. supra eodem. Ita dicamus in matre, quæ licet per transi-
tum ad secunda vota dicatur inferre iniuriam filijs primi ma-
trimonij, vt in §. Gregoriana. versicu. prospeximus in auth.
de non eligen. secun. nub. collatione prima, & §. sin autem
in tutelam in authenti. de nupt. collatio. 4. non tamen priua-
tur ob hoc potestate substituendi filio exemplariter, & ideo
videtur esse, quia substituere filio est sibi fauor, vt l. ex tribus.
C. de inofficio. testamen. Sed huic rationi forte posset respon-
deri, licet Docto. non dicant, nam exemplaris dicitur inducta
ex humanitate & pietate, vt in d. l. humanitatis, & declarat
Barto. in repe. l. si arrogator supra de adop. in 9. columna. quæ
quidem humanitas videtur cessare in matre transeunte ad se-
cunda vota, vt d. §. Gregoriana. & propterea non valet ratio
supra adducta, quod pater potest substituere filio exhæredato,
quia istud procedit in pupillari, quæ videtur concessa de rigo-
re iuris, & non ex humanitate. Confirmatur hoc, nam ista exẽ
plaris non potest fieri filio exhæredato, vt tenet Barto. in 7. re-
quisito, prout ibi dicetur, non alia ratione, quia in patre exhæ-
redando filium videtur cessare talis humanitas. Sed saluando
rationem Imo. quæ est optima iudicio meo, potest responde-
ri, & dici quòd immo filio exhæredato possit fieri exemplaris
substitutio. prout dicetur in dicto septimo requisito. Præterea
dato quod non possit fieri filio exhæredato, ideo est, quia cum
227 exemplaris fiat furioso aut mentecapto † certe iste non potest
exhæredari, vt argumen. l. si quis in suo. §. legis de inoffic. te-
sta. coniuncto. §. pupillus versi. sed quod diximus instit. de inu-
ti. stip. & ideo ista exhæredatio si fit, non dicitur recte facta, &
habet vim præteritionis, vt l. non putauit in §. non quæuis inf.
de contra. tabu. & propterea præteritione testamentum nul-
lum est, vt l. filio præterito supra de iniusto & irrito testa. & sic
nulla etiam esset exemplaris substitutio, vt arg. l. 2. circa princ.
supra eod. & dicetur, vnde quod non possit fieri filio exhęre-
dato, non ex eo est, quia pater non videatur vti humanitate fi-
lium exhęredando, sed ea est ratio, de qua supra proxime di-
228 ctũ est, & sic patet, quod ratio Imo. subsistit. † & pro hac opin.
etiam adducit, quia non reperitur iure cautum, quod mater
transiens ad secunda vota non possit substiuere exemplarie,
ergo erubescimus sine lege loqui. vt l. illam C. de colla. & hoc
etiam argumento vtitur Salicet. in d. l. humanitatis. Item pro
hac opi. facit secundum Bal. & Sali. quia si mater transeundo
ad secunda vota priuaretur facultate substituendi exemplarie
ita deberet esse in patre transeunte ad secunda vota, quoniam
pęnę transeuntium ad secunda vota sunt communes inter pa-
trem & matrem, sed ista ratio non est bona, quoniam sicut
infra dicam post Ange. non est verum, quod pęnę sint com-
munes, & propterea esto quod opin. Bar. in matre esset vera,
tamen in patre transeunte ad secunda vota non esset vera se-
cundum omnes Moder. hic. Præterea pro hac opin. facit secũ-
dum Bal. d. l. humanitatis, quia si mater solum vnicum filium
habeat, & transeat ad secunda vota, non priuatur his, quę con-
cernunt fauorem ipsius filij, allegat not. per Cyn. in auth. ex te
stõ. C. de secun. nup. & facit l. fęminæ §. fi. eod. tit. Sed ista ratio
secundum d. Alex. nõ est vera, quia si vera esset, sequeretur, qđ
isto casu non deberet mater priuari tutela ipsius filij, quæ tute
la respicit prouisionẽ pupilli, vt insti. de tutel. in princip. & tñ
hoc est falsum, vt in auth. ex testõ. C. quando mu. tut. off. fun.
poss. Sed ista reprobatio d. Alex. secundum Iaso. videtur fragi-
lis, quia licet tutela simpliciter considerata & in se sit fauorabi
lis pupillo, tñ non est fauor ipsi pupillo, q̃ mater, quæ transeunt
ad secunda vota, sit tutrix, vel tutrix remaneat, quoniam sicut
in fir. dicã, in tutela põt optime cadere suspicio, quæ suspicio
non põt cadere in substitutione. Præterea sñ Iason. ideo faci-
lius per transitũ ad secunda vota priuatur tutela, quam faculta
tate substituendi, quia parũ præiudicat filio, quòd mater priue
tur tutela, cum de alio tutore potest sibi prouideri per iudicẽ,
vt in toto tit. sup. de tutorib. & cura. datis ab his, tamẽ de exem
plari non ita põt prouideri per iudicem. Et hanc opi. Imol. vt
229 dictũ est, sequitur opi. Bar. & cõmunẽ, pro qua † adducit tex.
in §.

in §.sinautē,in fi.inst. de pupill. substit. vbi si testator facit palā substōnem pupillarem vna cum testamento patris, tunc dicitur illā periculose fecisse propter insidias, quas substitutus poterit parare ad hoc,vt decedat in pupillari ętate,& sic ipse succedat,de quibus suspicionibus tangitur in l.1. & in l.qui filium C. vbi pup.educa.debēt: hæc autem suspicio erit maior & minor ſm qualitatem personæ substituti, si igitur est suspicio circa personā substituti, ista suspicio potest cadere in matre, quia poterit substituere vitricum, qui parabit insidias ipsi furioso, vel ipsa substituet aliam personam ex voluntate ipsius vitrici, & sic quasi ipsa mulier & mater insidiaretur vitę filij furiosi, siue mentecapti, & ineat occultam societatem cum hærede, aut cum vitrico. Sed certe istud fundamentū ſm Ias. hic parum facit,quia in casu nostro nō potest cadere ista suspicio matris, quia ipsa non poterit substituere vitricū aut alium ex voluntate ipsius, qm̄ in hac substitutione debet mater substituere descendentes ex filio mentecapto, vel si non sunt descendētes,debet substituere transuersales,vt puta fratres,l.humanitatis.C.eo.in fi.& secundum eum dicas, quod ista suspicio considerata per Aret.potest habere locum,cum non adsunt descēdentes aut transuersales,quia isto casu mater poterit substituere,quem voluerit, & sic ipsum vitricum, & sic isto casu forte procederet argumentum Aret.Sed certe nec isto casu puto,ꝙ procedat argum. Aret. quia tunc solum isto casu esset restringenda opin. Bart. & communis,quod videtur absurdum,tum etiam dato,quod isto casu vrgeat talis suspicio,tamen propter hanc suspicionem non debet priuari substituendi facultate, vt d.§.sin autem,vbi si pater substituat pupillariter pupillo suo talem, de quo possit verisimiliter dubitari,ne insidias vitę pupilli paret,etiam si ipse pater hoc sciret, & de hoc dubitaret,valebit ista substitutio pupillaris, etiā si palam esset facta, quia Imperator dat consilium, vt secreto tunc fiat, non tamen negat, quod si est facta palam, quod non valeat, vnde ex d.§.sinautē, infertur,quod suspicio insidiandi vitę pupilli non est causa,propter quam substitutio annulletur, aut aliter substitutus priuetur facultate substituendi,& sic iste tex. nō facit pro opin.Bar. 230
sed facit de directo cōtra, pro hoc facit l. Papinianus §.sed nec impuberis,de inoffic. testamento, vbi licet sit substituta turpis persona,& sic persona suspecta, nihilominus valet substitutio non obstante suspicione, ita sit in casu nostro, & pro hac opinio. Bart. Aret.allegat in arg.l.2.& l.naturali,§.si quęratur,sup. de confir.tuto.& l.pater filio,sup.de tutel.testam.& in l.mater de testam.tutel.in quib. iuribus habetur, quod si mater ei prouidet de tutore, tunc si filium instituit, confirmatur ista datio tutoris cum modica inquisitione, si vero non instituit filium, tunc non confirmatur nisi cum magna inquisitione, ita etiam declarat Barto. in d. §. si quæratur,in antepen.q. & sic quando mater non instituit filium, tūc prouisio matris nihil operatur, quia omnino sit maxima inquisitio in cōfirmando tutore, sed quando instituit,tunc operatur,ex quo non fit tam magna inquisitio,& ex hoc ipse arguit dupliciter,primo,quia lex nō credit iudicium ipsius matris simpliciter factum in fauorem filij, sed requiritur aliqua causæ cognitio. Et ex hoc datur intelligi, quod potestas prouidendi ipsi filio data matri dicitur competere iure speciali, vnde facilius debet tolli, vt l.eius militis §.militia missus infra de testamen.milita.& sic debet tolli per transitum ad secunda vota. Secundo ipse infert arguendo ex supra dictis, quod si mater non instituit filium, tunc eius prouisio non admittitur aliquo modo, & ratio est; quia est suspecta, ex quo nihil filio relinquit, ita secundum eum dicatur suspecta per transitum ad secunda vota, & sic vt non possit prouidere. Sed certe ista ratio Aretin. non valet,quia ideo maior inquisitio requiritur quando non instituit filium, sicut quando instituit, quia sumus in casu ibi, vbi actus a principio non poterat fieri a matre, quia non poterat dare tutorem filio, ex quo ipsum non habet in potestate, vt in §. permissum, institutio. de tutel. nam quando ipsum instituit, videtur magis ipsum diligere quam si exhæredat. ideo propter amorem quem in filium gerit, lex non requirit tantam facultatem & solemnitatem in confirmando tutorem. Confirmatur hoc, quia eadem distinctio fit etiam in patre, quando dat tutorem filio in casu, quo non possit, vt puta quia filius non sit in potestate sua, vt l. naturalibus,C.de conf.tuto.& in l.naturalis, sup.de confir.tut. vnde ex eo, quod pater non instituendo filium naturalem in eo quod potest, aut non instituendo filium emancipatum præsumeretur persona suspecta,& propterea etiam esset pręsumēdus suspectus, quando transiret ad secundas nuptias, & sic nō deberet ei substituere, quod est falsum secundum omnes hic, & infra dicam. Præterea dato quod in tutela mater præsumatur suspecta, adeo vt propter suspicionem ipsa non habet tantam potestatem circa dandum tutorem filio, nō propterea debemus dicere in substituendo, quod suspicio ipsius matris faciat, quod non possit ipsa substituere, prout dixi sup.per §. sinautem ita formidolosus, licet hoc forte possit euenire in tutela,in qua est maxima ratio diuersitatis, prout inf.dicam, prætera non est verum,quod dicit Aret.quod facultas substituendi ipsi matri dicatur concessa iure speciali, quia dico, quod imo eodem modo est cōcessa iure communi sicut ipsi patri, cum in ista non requiratur patria potestas, vt supra dictum est,ergo in matre non facilius tollatur, q̄ in patre, pręterea etiam non est verum,quod dicit Aret. ꝙ quando mater nō instituit filiū, non attendatur aliquo modo eius prouisio,quia dico,quod attenditur,licet non ita,vt in l.2.sup.de conf.tut.& in l.mater.C. de conf.tut. & declarat Bart.in d.§.si quæratur, in antepenult. col. Pręterea ſm Aret.hic,qn̄ mater instituit filium,tunc bene attēditur prouisio ipsius matris prouidentis filio,ita debet esse in casu nostro, cum exemplaris fiat tm̄ instituto, vt tenet infra Bar.& ipsemet Aret. vnde cum isto casu filium instituerit, debet attendi prouisio ipsius matris, & tanto magis, quia sumus in actu, qui potest cadere in matre, vt d. l. humanitatis, quod non est in tutela. Et ex his patet, quod rationes adductę per Aret.non probant opin. Bar.d. Alex.hic dicit,ꝙ in isto articulo putat ita dicendum, quia dicit ipse si tenemus quod quando pater est dilapidator & suspectus in administratione bonorū filij in vita,quod eodem modo dicatur suspectus in administratione bonorum filij in morte,& sicut priuatur facultate substituendi pupillariter pupillo suo,prout tenuit Bart.sup.in l.dum examinat,an filio exhæredato mala mente possit fieri pupillaris, supra eodem.tunc secundum eum idem esset dicēdum in hac substitutione, quia si mater per transitum ad secunda vota censetur suspecta in administratione bonorum in vita,multo magis debet censeri suspecta in administratione post mortem, & sic nō obstaret responsio Imol.quod aliud est in administratione in vita, & aliud in administratione in morte, si verū dicit Alexan. tenemus opinionem contra Barto. quam ibi ipse tenuit, quod imò possit pupillariter substituere, & tunc idem secundum eum est dicendum in exemplari,subdit tamē ipse quod Bal.in d.l.humanitatis, in versi.8. facit differentiam inter pupillarem & exemplarem,& propterea ipse putat veriorē esse opin. Bart.& nil aliud dicit. † Quid dicemus,puto opin. Imol.cōtra Bart.esse veriorem indistincte,siue teneamus opin. Bar.in d.l.2.quam ibi reprobaui, siue non, & ratio est, quia est fauor ipsi filio, quod mater posset ei substituere, quia isto casu facilius habebit hæredem ex testamento.Confirmatur hoc licet mater transeundo ad secunda vota dicatur suspecta in administratione bonorum in vita,non debet priuari his,quę concernunt fauorem filij,sicut dicimus in tutore,qui non fecit inuentarium,aut non satisdedit, reputatur suspectus, & non pōt administrare,& tamen potest facere, quæ concernunt fauorē filij,vt per Bar.in l.tutor qui repertorium, sup.de admin.tut.& l.qui duos,de reb.dub.præterea in substōne debet attēdi suspicio,prout dixi sup.allegando §.sinautem ita formidolosus,pręterea si qn̄ mater instituit filium pōt ei in testō dare tutorem, quæ datio non competit ipsi matri, vt in §.permissum,insti.de tutel.quāto magis poterit facere exemplarē, in qua requiritur instō filij,vt inf. dicetur, & illa exemplaris iure cadit in matre, & tenendo istam partem potest responderi ad allegata in contrarium pro Bart. & primo non obstat prima sua rō de d. l.lex quę tutores,quia illa lex loquitur quo ad administrationem in vita, quo casu non est commodū ipsi filio,sed potius incōmodū,cū mater dissiparet bona filij, & daret vitrico,quæ rō cessat in substōne, & sic in administratione post mortē,quia licet isto casu posset dare illa bona vitrico ipsum substituendo propter hoc bona filij non dissipantur in vita sua ita ꝙ cōstituatur in egestate, & cogatur mēdicare, & eodem modo rn̄ (?)tur ad arg.de educatione, nec huic solutioni obstat, si rn̄deres, vt facit hic.d. Alex.quia vt inf.dicam, non est vera, nō obstat tertia sua rō,quia nō valet ista argumentatio,non hēt administrationē in vita, ergo multominus in morte, quia dico, quod est falsa.& ꝯ text.in l.ab Aurelio.§. Caius,de lib.lega.vbi minor,qui hēt curatorē, non hēt administrationem bonorū suorū, vt l. si curatorē habēs.C.de in inte. resti.mino.& tn̄ pōt de bonis suis testari,vt d.§. Caius, sic habet administrationem in morte, & hoc expresse sentit Bar.sibi contrarius, sup.in primo requisito in ea.q.an patri furioso filius possit substituere,prout etiam ibi perpendunt Mod. Papien.non obst.distinct.dom. Alex.quia in primis dico,quod opin. Bart.in d.l.2.non est vera, & est cōmuniter reprobata,& ibi etiam reprobaui.& sic patet,quod responsio.do. Alex.data responsioni Imol.quam dat ad primam rōnem Bar.non est vera, pręterea dato ꝙ opin. Bar. in d.l.2.esset vera, tamen non esset idem dicendū in casu nostro, quia est aperta dr̄ia, nam in pupillari potest quilibet pęnitus extraneus substitui,& mater pręteriri.l. Papinia.§.sed nec impuberis, sup.de inoffic. testam. vnde bene isto casu potest cadere suspitio, sed in hac substōne non potest quilibet substitui, sed debent substitui venientes ab intestato,vt d.l.humanitatis, quo casu non oritur aliqua suspicio, quod substitutus insidietur vitæ filii, nisi dicas, quod ista suspicio poterit habere locum, quando non

essent venientes ab intestato, & per hæc etiam patet, quod non est
vera responsio Alex. data ad responsionē Imo. quā dat primæ
responsioni Bart. vnde verior videtur opi. Imo. cōtra Bar. licet
opi. Barto. sit magis cōmunis, a qua in consulendo & iudican-
do non esset recedendum, quam Ange. hic & cōmuniter oēs
231 limitant † non procedere in patre transeunte ad secunda vota,
quia per talē transitū nō redditur suspectus patet quia nō pri-
uatur administratione bonorū filij, & apud patrem ipse filius
educatur, vt l. generaliter C. de secū. nup. & in §. si vero expe-
ctet in auth. de nup. colla. 4. & in l. fi. C. de bo. mater, & facit gl.
ſm. do. Alex. in auth. quod mater C. de reuo. dona. quæ oēs rōnes
cessant in matre trāseunte ad secūda vota, vt per Bar. hic, & ita
post Ang. cōcludunt Raph. Cuma. Imol. Aret. & d. Alex. Ias.
hic Sal. & Bal. in d. l. humanitatis, & oēs indifferenter, & ista est
232 veritas, cogita tñ super præmissis. † Quid autem si prius mater
fecisset substitutionem, deinde trāsiuisset ad secunda vota, an
irritetur ista substitutio per transitū ad secūda vota, tenet Bar.
quod sic, quia dicit ipse, requiritur, quod adsint omnia requisita ad
pupillarem substitutionem tempore mortis, vt l. cohæredes. §.
cū filiæ. s. eod. ita sit in exēplari, & sic illud debet adesse, quod tpe
mortis mater non transiuerit ad secunda voca, & hanc opi. se-
quitur Aret. & d. Alex. & Ias. & pro ista opin. mouetur Ias. du-
plici ratione. prima est, quia quotiescunq; actus non est adhuc
perfectus, & consummatus, tūc si deuenit ad eū casum, a quo
incipere non potest, vitiatur vt l. si sub §. si quis viam de verbo.
oblig. sed ista substitutio non est perfecta viuente matre, argu.
eorum, quę not. Bartol. in hac lege, in ca. q. an legitimatio su-
peruenīētia filiorum extinguatur, & ibi dixi, ergo mater trā-
seundo ad secunda vota deuenit ad casum, a quo non incipe-
ret substitutionem, vt supra proxima quæstio. conclusit Barto.
ergo dicamus, quod isto casu extinguatur. Secundo mouetur
Iaso. quia inhabilitas superueniens in persona pupilli vel sub-
stituti, annullat substitutionem antea legitime factam, vt l. co-
hęredi §. cum filiæ supra eod. eadem ratione si inhabilitas su-
perueniat in substitutione, debet fortius vitiare. Cōfirmo hoc,
quia est sibi imputandum, quare transiuit ad secunda vota, si-
cut dicimus in simili, quod quo ad substitutionem est impu-
tandum patri, quare filium emancipauit, per ea quæ not. Bar-
to. in l. Lucius in 3. columna in versic. quæro vlterius &c. & ibi
dicam infra eodem, & sic concludit Iaso. quod extinguatur
ista substitutio. † Contrarium tamen tenet hic Imo. & idem
233 tenet Rapha. Cuma. & hoc idem sequuntur Bald. & Salicet.
in d. l. humanitatis, & pro ista opinio. mouetur Imo. hic quia si
post transitum ad secunda vota mater non priuatur facultate
substituendi exemplariter, prout ipse conclusit in præcedenti
conclusione, ergo fortius non extinguitur substitutio iam fa-
cta argumen. l. patre furioso sup. de his qui sunt sui vel alie. iur.
& in capitu. quemadmodum de iureiuran. & in capitu. actum
legitime de regulis iuris libro 6. ad hoc præstat optimum ar-
gumen. imò videtur casus in l. si quis filio exhæredato. §. fina.
supra de iniusto & irrito testamento, & hanc opinio. Imo. se-
quitur Bald. in dicta l. humanitatis, motus hac ratione, quia fa-
cta ante transitum non infringuntur per transitum ad secun-
da vota, vt in authent. de nup. in §. sin autem in tutela, in fin.
& ista ratio concludit etiam data vera opinione Bartol. in præ-
cedenti quæstione. Secundo mouetur ipse, quia transire, ad se-
cunda vota non est delictum, vnde cum non sit delictum, nō
debet extingui testamentum antea factum, vt in l. 1. §. exigit,
cum sequen. infra de bonorum possessionib. secundum tabu.
& ibi not. nec etiam est aliqua capitis diminutio. & hanc opi-
nio. sequitur ibi Salice. & respondent Bald. Salice. ad dictum
§. cum filię, quia loquitur, quando inhabilitas superuenit in
persona illius, cui fuit facta substitutio ex capitis diminutione,
vt puta quia fuit emancipatus, sed in casu nostro inhabilitas su-
peruenit in persona substituentis, & non superuenit ex aliqua
capitis diminutione, nimirum si non debet extingui ista exē-
plaris. Confirmo istam solu. nam ad esse pupillaris requiritur,
quod sit in potestate substituentis, vt l. 2. in prin. sup. eodem.
Item quod duret in potestate vsque ad mortem pone, quod
tempore factæ substitutionis erat in potestate, tamē exiuit po-
stea per dignitatem, certe non extinguitur ista pupillaris, vt te-
net Barto. in dicta l. 2. in quinto requisito, & tamen stante fa-
ctam substitutionem filius exiuisset patriam potestatem, vtiq;
ei pater non potuisset pupillariter substituere. [illegible] d. quin
to requisito, & ratio est, quia quando filius post factam substi-
tutionem exijt patriam potestatem per dignitatem, non dici-
tur aliquam passus capitis diminutionem, vt in authent. [illegible]
dignitas. C. de episcopis & clericis, & in corpore vnde sumi-
tur, ita in casu nostro, nam mater transeundo ad secunda vota
non diminuitur capite, nilmirum si non debet extingui ista
exemplaris, maxime etiam cum testamentum matris teneat,
& ideo si in persona matris interueniret aliquid, propter quod
matris testamentum extingueretur, tunc bene extingueretur
exemplaris, argumen. l. 2. in versicu. sed si cos supra cod. Imo

in ca. Raynutius de testa. in materia exemplaris substitutionis
tenet idem quod hic, & aliter respondet ad dictum §. cum fi-
lię, dicens quòd ibi loquitur in pupillari substitutione, at nos
loquimur in exemplari, inter quas substitutiones est maxima
differentia, vt ex supradictis patet, & inf. patebit, & per hoc nō
videtur, quòd absolute liceat arguere de vna ad aliam, & pro
hoc facit, quod vult Ioan. Fab. in §. qua ratione institu. eodem
in vlti. colum. in versicu. sed quid si parens nullum fecit testa-
mentum. Sed do. Alexand. reprehendit istam sol. nam secun-
dum eū, & omnes fatentur, vbi nō apparet manifesta differen-
tia inter exēplarem & pupillarē, dicuntur conuenire, ita quod
de vna ad aliā licet arguere, ita multoties dicit Barto. hic vnde
cum quo ad casum nostrum non reperiatur differentia, certe
debent cōuenire. Sed ab ista reprehensione d. Alex. potest sal-
uari sol. Imo. quia in casu nostro apparet manifesta differētia,
quia pupillaris est inducta de rigore iuris propter patriam po-
testatem, prout tenet hic Guliel. & s. fuit dictum, non mirum
ergo si cessat cessante patria potestate maxime per capitis di-
minutionem. Sed exemplaris fuit inducta ex humanitate, quæ
videtur durare post transitum ad secunda vota, ex quo a prin-
cipio fuit legitime facta Raphael cumanus, hic tenet contra
234 Bartol. per supradicta. Aretin. hic † distinguit concordando
opiniones, quod aut mulier incontinenti post factam substitu-
tionem transiuit ad secunda vota, & tunc irritetur substitutio,
& sic sit vera opinio. Barto. hic, & ratio est, quia ex actu incon-
tinenti secuto declaratur, quod mulier tempore substitutio-
nis habebat animum transeundi ad secunda vota, & sic vide-
tur eadem ratio, quæ est in illa, quę transiuit ante substitutio-
nem, vt arg. l. si ventri. §. fi. cū ibi no. j. de priuileg. credi. & in l.
sed & Iulianus. §. proinde in tex. & gl. ad Macedo. sup. pro hoc
facit l. lecta. versic. dicebā si cer. peta. licet Are. non alleget. aut
mulier transiuit ex interuallo, & tūc quia prçsumitur fideliter
cōiuluisse filio, ex quo adhuc de secūdis nuptijs nō cogitabat,
& tunc sit vera opi. Bal. Sal. Imo. & aliorū. Sed illa rō & distin
ctio non vr̄ vera, quia non vr̄ facienda distinctio, an transiuerit
incontinenti, an ex interuallo, quoniam antequā mulier transeat ad
secunda vota, cessat rō Bart. & doct. per quā mouentur, quod post
transitū ad secunda vota non possit substituere, vnde cū cesset
ratio, debet cessare dispositio iuris, vt l. adigere. §. quamuis de
iure patro. nō ob. d. l. si ventri. & alia iura allegata. sup. quia alio
casu loquuntur, & habent maximam rationem differentię, vt
ibi patet, vnde cōcludo de subtilitate iuris veriorem esse opi.
Imo. Bal. & aliorum per ea quæ sunt adducta sup. nec obstant
fundamenta Iaso. quia primo negatur, quod ista substitutio non
sit perfecta viuēte filio & matre quia dico quod est perfecta, imò
perfectissima, licet executio pēdeat vsq; ad mortem filij, idest
ipsa successio ex ipsa substitutione, & hoc tenet Bartol. hic in
princ. 3. col. & ibi dixi, vnde nilmirum si non extinguitur, licet
235 perueniat ad casum, a quo incipere non potuit † Confirma-
tur hoc, quia si non diceretur testamentum perfectum ante
mortem testatoris, sequeretur, quod si testamentum perueniret
ad eum casum, a quo incipere non potest sine facto ipsius te-
statoris, quod tunc deberet irritari attenta ratione Iaso. hic
& tamen hoc est falsum declaro nam furiosus non potest cō-
dere testamentum, vt in §. furiosi. instit. quib. non est per. face.
testa. pone quod aliquis sanæ mentis fecit testamentum, & post
factum testamentū ei superuenit furor, nunquid isto casu irri-
tetur testamentum iam factum, ex quo peruenit ad eum ca-
sum, a quo incipere non potuit certe testamentum non dice-
retur perfectum, & deberet extingui attenta ratione Iaso. hic.
& tamen hoc est falsum, vt in §. item furiosi. inst. quib. non est
permis. facere. testa. & l. 1. §. exigit prætor. & ibi no. inf. de bon.
pos. secundum tab. & ita sit in casu nostro, non obstat secunda
ratio prædicti Iaso. quia satis patet responsio ex prædictis sup.
respondendo ad l. cohęredi. §. cum filiæ sup. eo. post Bal. in d. l.
humanitatis. Et ex his sum expeditus de illo tertio requisito.
Quarto requiritur in pupillari substitutione, quòd ille, cui fit
pupillaris, fiat sui iuris per mortem patris, vt l. cohęredi. §. cum
filiæ sup. cod. & plene fuit dictum sup. in l. 2. in quarto requisi-
to. An illud idem requiratur in exemplari, Barto. hic conclu-
dit quod non, quoniam qualitercunq; filius fiat sui iuris valet
ista exemplaris, siue fiat sui iuris per mortem patris, siue viuen
236 te patre. † & ratio est secundum Bartol. quia in hac exemplari
substitutione non requiritur, quod sit in potestate substituentis
vt l. humanitatis. C. eo. & dictum fuit sup. proximo requisito,
ita dicit Bar. & bene cum quo concordant omnes hic, & ind.
l. humanitatis, ex hoc infertur, quòd est differentia inter pupil.
larem & exemplarem, & istud sensit Io. Fab. insti. de pupil. sub
in 4. col. Et hæc de quarto requisito, quia doct. nihil addunt.
237 † Quinto requiritur in pupillari substitutione, quod ille, cui
fit substitutio, non sit recusatus in potestatem alterius l. 2. in
ver. sed plane. s. eod. & ibi Bar. in quinto requisito, vbi assignat
rationem, & ibi etiam plene dixi. An istud idem requiratur in
exēplari substitutione, Bar. hic concludit quod sic, quia secundā
cum

eum inductum est, quod quis possit alteri testari, cum ille tm
impeditur propter defectum dementiæ vel similem casum, si
vero non solum propter defectum dementię sed etiam pp pa-
triam potestatem vel similem casum impediretur, tunc non
posset ei fieri, exemplaris. rõ est, quia cessante impedimento fu
roris non posset per se testari, ergo non possit per alium, vt l. ne
238 que per se. C. de hæred. insti. per istam † rationem dicit Bar. hic
quod Gulie. determinabat, quod si furiosus ante furorem esset
condemnatus de crimine ex quo efficeretur intestabilis, tunc
non posset sibi substitui exemplariter, vt puta quia ante furorẽ
fuisset hæreticus, vt l. Manicheos. C. de hære. & mani. vel quia
fuisset deportatus, vt l. si quis filio exhæredato. §. irritum. de in-
iust. rup. irrit. testa. & l. quidam infra de pę. Et ex hac ratione in-
fertur vltra docto. hic quod mater non poterit substituere filio
suo furioso existẽti in potestate patris, qđ no. propter illa quæ
dicentur infra super illa. q. quid si est facta illa substõ a patre &
a matre, quis præferatur, & ista dicta Bar. hic sequuntur Bal. &
Sal. in d. l. humanitatis, & communiter docto. hic, & in d. l. hu-
239 manitatis. † Sed aduerte tu vltra doct. quia videtur Bart. sibiip-
si contrarius, quia supra in secundo requisito. post Guliel. vol-
uit, qđ impuberi furioso emancipato põt fieri exemplaris sub-
stõ, & tamen isto casu alio impedimento quam impedimento
furoris impeditur testari. nam dempto furore omnino ille nõ
posset testari, qa impubes, vt in §. præterea impuberes. inst. qui-
bus non est permis. face. testa. & l. qua ætate sup. de test. & tamẽ
Bar. sentit hic contrarium dom. Alexan. in d. secundo requisi-
to conatur saluare Bar. a cõtrarietate, quia dicit, quod Bar. hic
est intelligẽdus in casibus, in quibus possit fieri pupillaris sub-
stõ, tunc non fiet ei exemplaris, exempli gratia, est impubes fu
riosus in potestate patris, certe isto casu non poterit fieri exem
plaris, quia impeditur testari ille filius alio defectu, quam defe-
ctu furoris, & sumus in casu, vbi filio potest fieri pupillaris, alias
si non possit fieri pupillaris, quia esset emancipatus, tunc bene
potest fieri ei exemplaris, & ita intelligit dicta in d. secundo re-
quisito. Sed certe ista concordia est de directo contra Bar. hic
nam si filius est talis, qui post mortem substituentis sit recasu-
rus in potestatem alterius, vtique isti non potest fieri pupilla-
ris substitutio, vt in l. secunda. in ver. plane supra eodem. & ibi
plene fuit dictum, & tamen isto casu si iste est furiosus, aut mẽ
tecaptus secundum Bar. non potest ei fieri exemplaris, quę at-
tenta concordia dom. Alex. fieri potest, & ideo non est bona.
quia Bar. hic ab omnibus est approbatus. Areti. in secundo re-
quisito, qui perpendit de ista contrarietate Bar. concordat alio
modo, dicens, quod Bar. in d. secundo requisito loquitur, quã-
do illud duplex impedimentum erat sub eadem causa, sed hic
istud duplex impedimentum non est sub eadem causa. declaro
vt iuuenes intelligant. pupillus impeditur testari, quoniam iu-
ra præsumunt quod non habeat tantam discretionem, quanta
requiritur in confectione testamenti, & istud videtur conside-
rare imperator in l. fin. C. de test. mili. & sic ex defectu discretio
nis non potest testari. furiosus autem impeditur testari ex defe
ctu discretionis, nam nullum est animi iudicium furioso, vt in
d. §. furiosi. insti. quib. non est permis. face. test. Vnde si ista duo
impedimenta concurrunt in eadem persona, certe dicuntur
oriri sub eadem causa, nil mirũ si ei põt fieri exemplaris substi-
tutio, & ita procedit opin. Barto. in d. secundo requisito, at hoc
impedimentum patrię potestatis non est sub impedimento di
scretionis, quia si est vnus pubes & sanę mentis, si est in pote-
state patris, non potest testari certe hoc non est ex defectu di-
scretionis & iudicij, vt clarum est, sed furor bene est sub causa
defectus discretionis, vnde si isti defectus concurrũt in eadem
persona, ideo ei nõ potest fieri ista substitutio, quia ista duo im
pedimenta non oriuntur sub eadem causa discretionis, & ra-
tio differentiæ est quia primo casu illa duo impedimenta iudi
cantur vt vnum impedimentum, at secundo casu non iudican
tur vt vnum, sed vt duo prout vere duo sunt. Sed certe ista con
cordia Are. non est vera, quia est expresse contra Bar. hic. & sic
laborat eodem morbo, quo laborat concordia domini Alexã.
supra relata, & quod sit contra Bar. probatur, dum assignat ra-
tionem, quare recasuro in potestatem alterius potest fieri exẽ-
plaris, dicit Bar. quia inductum est vt ei fiat, qui solum propter
dementiam & similem casum impeditur, si vero alio defectu
impeditur, vt puta propter defectum patrię potestatis vel simi-
les, tunc ei non possit fieri. No. dum Bar. dicit vel similes, cer-
te non potest dari alius casus similis patriæ potestati nisi detur
defectus ætatis, & sic isto modo Bart. sentiret, quod impuberi
non posset fieri ista substitutio, nisi dicas, quod potest dari ca-
sus similis, licet non sit defectus ætatis, quem ponit Bartol. hic
post Gulie. quo casu ista duo impedimenta oriuntur ex diuer-
sa causa, & hoc modo non esset concordia Aret. contra Bar. ta
men ex alio non placet mihi concordia Are. quia non est ve-
rum, quod quando illa duo impedimẽta sunt sub eadem cau-
sa, habeantur pro vno, quia si haberentur pro vno, vtique debe
ret posse fieri ista exemplaris impuberi emancipato, & tamen

hoc est falsum, nec ad hoc ob. responsio Are. ibi prout dixi, &
per istam rationem Bar. hic & ibi recessi ab opi. de qua ibi per
eum. Item aduerte, quia contra doctrinam Bar. hic facit, quod
no. Bal. in d. l. humanitatis. in 7. q. 2. q. princ. vbi voluit, quod fi-
lio monacho furioso potest exemplarie substitui, licet ipse sit
in potestate Abbatis, & ita tenet Ias. in d. l. humanitatis, in 2. co
lum. ĩñ isto casu alio defectu impeditur testari, quam furoris,
etiam si non esset furiosus iste monachus non posset testari, vt
in auth. ingressi. C. de sac. san. eccl. cuius contrarium sentit Bar.
hic. sed considera quod Bald. in præfato loco non contrariatur
aliquo modo, quia Bal. ibi dicit ꝙ si est facta exemplaris isto ca
su quod non valet vt exemplaris sed valet vt fideicommissaria
arg. eorum quæ habentur in l. verbis ciuilibus. sup. eo. & quod
non valeat vt exemplaris ipse Bal. probat. primo quia iste mo-
nachus est in potestate Abbatis, ergo ei non potest fieri. per no
ta. per Bar. hic, secũdo quia monasterium habetur loco filij, vt
habetur in c. in præsentia. extra de proba. & sic non posset isto
casu pater alium substituere ipsi filio nisi monasteriũ, vt l. hu-
manitatis. C. eo. & frustra monasterium substituit cum omni-
no bona sint obuenientia monasterio, vt d. auth. ingressi. Ter-
tio ipse Bald. mouetur quia exemplaris intelligitur facta si sine
liberis decesserit, vt est tex. hic, sed monasterium habetur loco
filij, ergo non potest fieri ista substitutio. sed Bart. hic loquitur,
quod fiat exemplaris, & quod valet vt exemplaris. certe istud
fieri non potest, vt hic per Bartol. & sic Bartol. & Bald. non cõ-
trariantur adinuicem. Sed aduerte, quia inquantum Bald. dicit
quod valet vt fideicommissaria, & non vt exemplaris, istud nõ
videtur verum, quia ingrediens monasteria, quod non posset
testari, vt d. authent. ingressi. est verum, nisi habeat filios, tunc
poterit testari. vt authen. si qua mulier eod. titu. & videtur sen-
tire gloss. ibi in verbo, diuidere, & ibi tenent communiter Do-
cto. & sic videtur, quod ex eo. quod sit in potestate Abbatis, nõ
impeditur, quin possit testari, vnde isto casu puto, quod huic
monacho poterit substituere exemplarie seruata solemnitate
de qua in d. auth. si qua mulier. nã pro eo põt fieri exemplaris
substitutio a parente, qui remoto impedimento furoris vel si-
mili posset per se testari, vt hic per Bar. sed ita est in casu nostro
ergo &c. Et aduerte, quia omnino hoc non facit contra Bart.
quia tunc existenti in potestate alterius, vel in potestatem alte
rius recasuro pater non poterit facere exemplarem substitutio
nem, quando patria potestas ita impediret, vt remoto furore
nihilominus non posset testari, sed quando remoto furore po
testas nõ impediret ipsi filio testamenti factionem, dico quod
ei posset fieri exemplaris, & hoc non negat Bar. hic. Sed quæro
240 vltra Docto. † quia Bar. hic vult, quod filio recasuro in potesta
tem alterius non posset fieri substitutio an istud consideretur
tempore factæ substitutionis, an vero tempore mortis substi-
tuentis. declaro, pone, quod habeo nepotem puberem & fu-
riosum ex filio, quem filiũ nunc habeo in potestate, & simili-
ter nepotem, nũquid isto casu potero ei substituere, ex quo es-
se posset. ꝙ mortuo auo reincideret in ptãtem patris, puta quia
filius & sic pater nepotis sit mortuus viuo patre suo vel fuerit
a patre suo emancipatus, & vr quod consideretur tempus mor
tis, argum. eorum, quę vult Bar. hic in seq. qõ. dum allegat. §. ex
traneũ. In contrarium puto ꝙ sit veritas, quod considerẽ tem
pus testamenti id est quod si euenerit, quod facto testo imme-
diate testator moriaẽ, tunc ille reincideret in potestatem alte-
rius, quod ei non poterit fieri exemplaris, argu. l. 2. in ver. plane
coniuncta gl. ibi super verbo non sunt sup. eo. & pro hoc videẽ
facere tex. in l. cum filiusfamilias inf. de mili. testa. alias esset di-
cere, quod existenti in ptãte alterius posset fieri ista substõ, &
etiam pupillaris, quia esse posset, ꝙ ante mortem substituentis
fieret sui iuris, quod est falsum secundum omnes, & sic ad hoc
vt possit fieri ista substõ in supradicto exemplo, requirit, quod
filius pater ipsius nepotis tempore factæ substõnis sit sublatus
de medio vel per mortem, vel per emãcipationem, & istud pu
to verius licet dom. Alexan. in l. 2. in 2. col. in ver. quem confir-
mo. teneat ꝯtrium & male, vt ibi dixi, quod no. quia ista videẽ no
ua. q. & adde istam quæs. his quæ dixi in d. l. 2. in quinto requisi
241 to. † Quęro vlterius similiter vltra Docto. pone, ꝙ aliquis non
impediat testari propter defectum ex accidenti superuenien-
tem, qui defectus causet imbecillitatem ingenij, sed impediaẽ,
qđ sit hæreticus, vel qa sit deportatus, an ei poterit fieri exem-
plaris, in hęretico dicas quod non per tex. in l. Manicheo. C. de
hære. & manich. in deportato similiter idem dicas, quia videẽ
incapax eorum, quæ sunt iuris ciuilis, vt l. quidam infra de pęn.
sed testamenti factio est iuris ciuilis vt l. 1. sup. de test. ergo &c.
pro hoc facit l. si quis filio exhæredato. §. irritum. sup. de iniust.
test. & probatur hoc, quia iste amisit testamenti factionem fa-
cto & delicto suo, ergo ei non debet posse fieri, vt argu. eorum
242 quæ no. glos. in l. 1. §. exigit. inf. de bo. pos. secundum ta. † Quæ-
rit hic Bart. quia, vt dixi, requiritur, quod ille, cui fit substitutio
impediatur testari propter furorem vel similem casum, quęrit
quo tempore debet adesse furor siue dementia, vtrũ requira-
tur, quod

tur, quod adsit tempore testamenti & substitutionis, an vero
est satis, ꝙ adsit tempore mortis substituentis, licet non fuerit
tempore substitutionis, & concludit Bar. quod satis est, quòd
sit tempore mortis, alleg. ad hoc. l. 2. §. sed si extraneum. supra
eod. qui tex. secundum intellectum glo. ibi, & clarius Bar. in 3.
requisito in ver. quæro quo tempore requiratur quod sit in po
testate &c. probat, quod licet in pupillari substitutione requi-
ratur, quod pupillus sit in potestate substituentis, vt d. l. 2. in
princip. tamen satis est, quod sit in potestate tempore mortis
licet non fuerit tempore testamenti, ita sit in casu nostro, nam
ad hoc vt alicui possit fieri substitutio exemplaris, requiritur,
quòd propter furorem, vel similem casum impediatur testa-
ri, vt dictum est, tamen videtur sufficere, ꝙ iste defectus adsit
tempore mortis, vnde arguendo secundum Barto. de pupilla-
ri ad exemplarē, quod quidem argumentum valet, vbi non re-
periatur diuersitas, videtur dicendum idem quod Bart. hic, &
cum hac decisione pertranseunt omnes hic, & nullus est, qui
faciat mentionem de hac q. Bar. nisi dom. Alex. qui tenet cum
Bar. & dicit, quòd ita tenet Bald. in d. l. humanitatis, in 11. col.
243 † Sed aduerte, quod licet omnes ita teneant, tamen puto, quod
ista opi. sit omnino falsa. & si casus occurreret, contrarium cō-
sulerem, & primo dico, ꝙ intellectus glo. & Bar. ad d. versi. sed
si extraneum, est ab aliquibus reprobatus, & ibi ipsum reproba
ui, & tenui, quod immo in pupillari requiritur, quod sit in po-
testate tempore testamenti, nec sufficit, quod sit tēpore mor-
tis, vt ibi plene dixi, ergo eadem ratione dicemus, quod demē-
tia debeat adesse tempore substitutionis attenta ratione Bart.
hic. Præterea præsupposito quod intellectus gloss. & Bartol.
ad dictum ver. sed si extraneũ, sit verus, & sic sit vera eius opi.
videlicet, quod in pupillari substitutione sit satis, quod pupil-
lus sit in potestate tempore mortis licet non fuerit tēpore te-
stamenti, tamen non videtur idem dicendum in hac substitu-
tione, quia in casu nostro est differentia inter exemplarem &
pupillarem. ergo non licet arguere de vna ad aliam. & quod
sit differentia, probatur, quia exemplaris substitutio cōcipitur
si filius in furore decesserit, prout infra dicetur, & dixi. sup. in
secundo requisito in tertia conclusione, si ergo fieret illi, qui
tempore factæ substitutionis esset sanæ mentis, certe esset spe-
rare malam & aduersam fortunam cōtra. l. Iulianus. infra, qui
& a quibus, & in proposito nostro hoc dicit Barto. infra dum
quærit, an in expressa vulgari contineatur tacita exemplaris.
Præterea ista opinio. probatur ratione inconuincibili, nam si
tempore substitutionis erat sanæ mentis ex quo fit puberi, &
sic erat habilis ad testandum, vtique si valeret ista substitutio,
auferretur ipsi filio testamenti factio, quod esset iniquum, vt
hic in nostra. l. & hoc maxime, quando fit filio emancipato.
Item procedit etiam, quando fit filio existēti in potestate, quia
militat eadem ratio, cū incontinenti testator præsumit se mo-
riturum & ista est veritas per neminem tacta. Cogita tamen
244 super præmissis. † Sed quæro vltra doct. pone, quod filius ante
furorem erat vsurarius manifestus, & non præstitit cautionem
de soluendis vsuris secundum formam cap. quāquam. de vsur.
lib. 6. deinde superuenit furor nunquid ei poterit fieri exem-
plaris substitutio: dicit Bal. in d. l. humanitatis. in antepe. col. in
versic. Tertio quæro, quod sic in bonis tantum substituentis,
argum. l. si is qui. sup. eod. & istud contingit propter possibilita
tem, vt l. 1. C. de secundis nuptijs, cōfirmatur hoc per id, quod
habetur in l. si arrogator. ff. de adop. vbi pater arrogās facit sub-
stitutionem pupillarem solum in quarta, non aũt in omnibus
bonis, facit. l. si plures. §. in arrogato. sup. eo. Sed ego puto con-
trarium, ꝙ imò non possit ei fieri exemplaris ita vt exemplaris
valeat moueor, quia iste etiam alio impedimento quā furoris
impeditur testari, vt patet in d. c. quāquam, ergo ei non potest
fieri ista substitutio per rationem Bar. hic, & dixi sup. præterea
si in casu supradicto valeret vt pupillaris, quia traheretur solū
ad bona substituentis, eueniret, ꝙ ille, cui fit substitutio, dece-
deret pro parte testatus, & pro parte intestatus, quod esse non
potest etiā si substituens esset miles, nisi hoc ipse miles expres-
sisset, quod non potest euenire in casu nostro, cum ipse miles,
si in omnibus bonis vellet substituere, nō posset, & facit ad prę
dicta. l. sed si plures. §. ad substitutos. sup. eo. nō ob. d. l. si is qui.
quia per hoc testator ibi non decedit pro parte testatus. Item
non ob. d. l. 1. de secun. nup. quia licet ibi mulier non possit se-
cundo viro disponere nisi de tertia parte in testamento, tamē
in alijs bonis disponet relinquendo alijs, si vero in testamento
disponeret tantum de ista tertia relinquendo viro, dico ꝙ non
valeret, ex quo pro parte tantum est testata, at in casu nostro fi-
lius de alijs bonis non posset disponere, cum non possit cōde-
re testamentum, non ob. d. l. si arrogator, quia ibi est specialis
casus, & ratio specialitatis redditur ibi per Pet. & Bar. & alios,
quæ ratio cessat in casu nostro, ideo non debet trahi ad casum
nostrum. l. quod vero. ff. de leg. & sic non pōt fieri exemplaris,
vt valeat tanquam exemplaris, bene tamen fateor, ꝙ si fit ista
exemplaris, quod isto casu trahetur ad fideicommissum, per

no. in l. verbis. ff. eo. & dixi in l. 2. ff. eo. & hoc casu forte loquitur
Bal. in d. l. humanitatis. licet nō ita se declaret, alias male loque
retur, vt ex prædictis patet. Et ex his sit expeditū istud quintū
245 requisitum. † Sexto requiritur in pupillari, ꝙ pater faciat sibi te
stamētum, vt in l. 2. §. quisquis. & d. §. prius. ff. eo. & in §. liberis.
insti. de pupil. substi. nunquid istud requiratur in exēplari. Bar.
hic concludit quod sic, & mouetur ratione, quia cum ista sub-
stitutio dicatur testamentum filij, & sic sit accessoria, non pōt
stare sine suo principali, & patet, quia ab eo confirmatur vt l.
pxima, & ista ratio redditur in d. l. 2. in vers. sed si eos. & in d. §.
liberis. Secundo mouetur Bart. per d. l. humanitatis. quæ vult,
quod illi filio saltem relinquat legitimam, & sic debet sibi te-
stari. Sed ista inductio nō valet, quia prout dicetur infra in se-
quen. requisito, nō requiritur de necessitate ad valorem istius
substitutionis, qđ filio relinquatur legitima. prętetea dato qđ
ille tex. velit istud requiri de necessitate, tamen nō infertur de
necessitate, quod sibi debeat facere testamētum. quia tempo-
re d. l. humanitatis. sufficiebat quod quoquo relicti titulo relin-
queretur legitima. l. omnimodo. C. de inoff. test. & infr. dicē.
tamen ita concludit Bar. & cum hac conclusione pertransēūt
Imo. Ang. & Areti. d. Alex. Ias. & communiter Doct. & Doc.
in d. l. humanitatis. Tamen Ioa. Fab. quem Doc. non allegant
in §. qua ratione. insti. eo. in 5. col. in ver. sed quid si parens non
facit sibi testamentum. tenet cōtrarium. & mouetur ipse, quia
nulla lex est, quæ dicat, ꝙ in exemplari requiratur, ꝙ pater sibi
faciat testamentum. & licet hoc sit inductum in pupillari, ta-
men non est dicendum, quòd idem sit in exemplari. cum non
semper sit idem in vna quod in alia, cum multę sint differētiæ,
vt patet in persecutione materiæ. nec obstat, quod dicatur ad
exemplum pupillaris, quia istud secundum eum importat qđ
sicut pater potest filio suo impuberi pupillariter ita etiam pos-
sit filio suo puberi mentecapto substituere. ita dicit ipse. Sed
certe opin. Bart. & communis est vera. quia negari non potest,
quin eodem modo exemplaris dicatur accessoria, sicut pupil-
laris cum non possit ratio assignari, cur ista dicatur principalis,
& pupillaris accessoria. Vnde cum accessoria non potest stare
sine principali, vt l. 2. infra de pecul. leg. & in regula, accesso-
rium. de regu. iur. lib. 6. prout dicit Bart. hic. & ex hoc patet, qđ
ratio Io. Fab. non est vera. quia satis apparet, quòd lex istud in-
246 duxit. nec † est etiam verum, quòd ea ratione dicatur ad exē-
plum, quia sicut parens impuberi potest substituere, ita potest
substituere puberi mentecapto, quia ad exemplum dicitur,
quia est similis & in causa producendi, & in causa finiendi. in
causa producendi sentit. §. qua ratione. nam videtur, quòd fue-
rit inducta ad prouidendum ei, qui non propter defectum ęta-
tis, sed mentis impeditur testari, quemadmodum pupillaris est
inducta ad prouidendum pupillo, qui propter defectum ætatis
impeditur testari. & istud istud voluit ibi Imperator, dum dixit,
qua ratione &c. & in hoc dicitur ad exemplum pupillaris. Itē
statutum est, quod aduenīēte sanitate exemplaris expiret, quia
cessat impedimētum, quemadmodum pupillaris expirat adue-
niente pubertate, quia cessat impedimentum, & istud voluit
247 Imperator in d. §. qua ratione. in fi. & sic patet, † quod opinio
Bartol. est verior. pro qua vltra allegata supra vltra Doc. facit
tex. in d. l. humanitatis. ibi, vt occasione huiusmodi substitutio-
nis ad exemplum pupillaris nulla querela oriatur, secundum
intellectum quem dedi in l. 2. in 1. quæstio. tertij effectus. supra
eodem. qui text. sentit, quod filio relinquatur legitima, ne si sit
exhæredatus, habeat querelam quam intentet contra testamē-
tum patris, quo casu rescinderetur, & sic etiam rescinderetur
exemplaris substitutio. vnde si non requireretur, quod parens
sibi faceret testamentum in exemplari substitutione prout
vult Ioan. Fab. vtique sequeretur, quod rupto testamento parē-
tis, vel quia non esset ex eo adita hęreditas, vel quia esset resci-
sum per querelam, quod non rescinderetur exemplaris. ita pro-
prie arguit iurisconsultus in l. miles ita. in §. fin. de milit. testamē.
248 & tamen hoc est falsum per dicta. l. humanitatis. † Quare tene
opinionem Bartol. quam Bartol. hic limitat non procedere in
milite, quia miles poterit facere exemplarem substitutionem fi-
lio absque eo quod sibi faciat. vt l. miles ita in §. fina. de milit.
testa. pro hoc facit. l. in fraudem. §. penul. de milit. testamen. & l.
2. versicul. quisquis. supra eodem Sed Angel. hic reprehendit
istam limitationem, quia si filio debet relinqui legitima, vt d. l.
humanitatis. & tenet Bartol. in sequen. requisito, vbi dicitur, er-
go debet miles sibi testari, quia alias non relinqueret ipsi filio
legitimam prout videtur esse de forma exemplaris substitutio-
nis. ergo ista exēplaris non debet valere cum non sit seruata for-
ma. non obstat secūdum Ang. tex. in d. l. miles ita. in fi. & alia iu-
ra sup. allegata. quoniam illa iura loquuntur in pupillari substi-
tutione. at nos loquimur in exemplari, quæ in multis differt a
pupillari prout fatentur Docto. cōfirma tu hāc solutionē Ang.
249 in proposito nostro apparet manifesta differentia. † nam in pu-
pillari substitutione non requiritur, quod filio relinquatur le-
gitima, patet quia potest fieri filio exhæredato. vt l. 1. §. fina. sup.
eo. & in

eo. & in l. in ratione in l. fin. inf. ad legem Falcidiam. & in l. cum
quidam. C. de leg. & in §. non solum. instit. de pupilla. substitu.
& tenet Barto. hic in seq. requisito. sed ista substitutio non po-
test fieri filio exhæredato, vt probatur in seq. requisito, & ibi
dicetur, ergo apparet quod quo ad casum nostrum est mani-
festa differentia inter pupillarem & exemplarem. & hanc opi
nio. Ang. sequitur Ioann. de Imol. hic, & videtur concordare
opi. Bar & Ang. quod aut miles non facit sibi testamentũ, aut
facit sibi testamentum. primo casu valet exemplaris. ratio est,
quia satis dicitur filio relinquere legitimã cũ non faciendo sibi
testm̃, videtur sibi totã hęreditatẽ relinquere. vt l. conficiuntor
de iure cod. & sic isto casu vr̃ cessare ratio Ang. & satis videtur
sibi relinquere legitimã. Secũdo casu subdistingue, aut ipsum
filium instituit, aut præterijt, aut exhæredauit, primo casu aut
ipsum instituit in legitima, vel vltra, & tunc valebit exempla-
ris, etiam si ex testamento non esset adita hæreditas, vt patet
in d. l. humanitatis. coniuncta d. l. miles ita. §. fin. licet in hoc
secus esset in pagano, vt l. 2. §. quisquis. sup. eodem. & ibi fuit
dictum in 8. requisito. aut instituit ipsum in minori parte, quã
sit sua legitima, & tunc an valeat isto casu exemplaris, patebit
250 ex his quæ dicentur in sequen. requisito in 2. quæstio. † Secun-
do casu, scilicet quando ipsum prętenjt, & tunc subdistingue.
aut ipsum præterijt ignoranter aut scienter. primo casu vide-
tur quod valeat exemplaris substitutio. quia isto casu prætcri-
tio reddit testamentum patris nullũ. vt l. sicut certi. & l. certi iu
ris. C. de testa. mili. vnde licet non valeat testamentũ, debet ta-
men valere exemplaris. quẽadmodũ valeret, si ex testamento
militis non esset adita hæreditas. vt d. l. miles ita in fin. & ratio
est, quia videntur isti duo casus æquiparati, vt instit. de hæredi
quæ ab intest. deferũ. Quando vero præterijt scienter, & tunc
subdistingue, aut inseruit causam præteritionis, aut non inseruit
causam, tunc quia isto casu habebit vim exhæredationis, vt in
§. & hęc de parentum. in auth. vt cum de app. cog. colla. 8. & est
isto casu perinde, ac si esset exhæredatus, & tũc putat Imo. hic,
quod non valeret exemplaris, quia exhęredato non potest fie-
ri etiam in milite, vt d. l. humanitatis, quæ indistincte loquitur,
& probatur, quia quando est exhæredatus vel pro exhæredato
habetur, tunc nec expresse nec tacite sibi relinquit legitimam,
vnde merito non videtur valere ista substitutio tanquam for-
ma non seruata, vt dixi. sup. isto casu procederet opinio. Ang.
aut non inseruit aliquam causam præteritionis, & tunc testa-
mentum est nullum, vt dicto §. hæc de parentum, & tunc an
valeat, patet ex his quæ dixi circa præteritionem ignoranter fa
251 ctam. † Tertio casu principali, scilicet quando exhæredat, tunc
similiter distingue, aut non inseruit causam, aut inseruit; pri-
mo casu quia testamentum est nullum, vt d. §. hæc de parentũ,
& tunc valet exemplaris per ea quæ dicta sunt in præteritione
ignoranter facta. Secundo casu, quando inseruit causam, tunc
quia testamentum valet, nec isto casu expresse vel tacite reli-
quit legitimam, tunc secundum Imo. non valeret exemplaris.
Sed aduerte, nunquid etiam non valeat exemplaris, quando
est præteritus vel ignoranter, vel scienter, vel sine causæ inser-
tione, vel etiam exhæredatus sine causa, vt quo casu non valet
testamentum militis, vt sup. est cõclusum, certe licet dixerim.
sup. quod valeat, tamen nunc dico, quod non valebit, quia ex
quo alteri in testamento licet nullo reliquerit hæreditatem,
certe nec expresse nec tacite videtur relinquere legitimam, ar
gumen. eorum no. Doct. in l. Gallus. in princip. & Pau. de Cast.
in §. in omnibus. de liber. & posthum. & dixi. sup. in l. 1. in ma-
teria vulgaris in illa. quæstio. an ad esse vulgaris requiratur, ꝙ
præcedat expressa substitutio. Et prædicta sunt vera, tenendo,
ꝙ non possit ista substitutio fieri filio exhæredato, sed tenẽdo,
quod possit fieri filio exhæredato, prædicta non procederent,
de quo tamen. inf. dicetur. Stat ergo breuis conclusio, quod
quando miles nullum facit testamentum sibi, quod valet exẽ-
plaris substitutio ea ratione, quia tacite videtur miles filio re-
linquere legitimam, per supradicta, & hanc opin. videtur senti
re hic Rapha. Cuma. & eam expresse sequitur do. Alexan. pro
qua adducit istam rationem, quia tempore d. l. humanitatis. ta
tis erat, quòd filius haberet legitimam quoquo relicti titulo, vt
l. omnimodo. C. de inofficioso testam. & sic non est vera opi-
nio, Bar. isto casu, sed Areti. hic videtur reprobare istam opin.
quia si ideo valet exemplaris isto casu, quia tacite ipsi filio vi-
detur legitima relicta, imò plus, certe attenta ratione ista idẽ
esset in pagano, videlicet quod si nullum faceret testamentũ,
quod deberet valere ista exemplaris, attento quod eodem mo
do ipse videtur tacite relinquere filio legitimam, vt d. l. confi-
ciuntur, & tamen Barto. in præcedenti quæstio. expresse tenet
contrarium & sequuntur Imo. & Ange. hic. & etiam cæteri, vt
ibi dixi. Præterea ista ratio non est vniuersalis secundum Are.
nam pone, quod filius sit emancipatus, certe si pater non facit
testamentum, filius ipse non succederet ex tacita voluntate ab
intestato, glo. est no. in l. prima in §. vel maxime de collatione
bonorum, quam Bald. pro singulari allegat in l. si emancipa-
ti. C. de collatione bonorum. & est posita in versi. vel maximè
Sed certe nec præcedens ratio est bona ad impugnandam opi.
Imo. quia ideo non valet in pagano, quoniam cum ista exem-
plaris sit accessoria, non reperitur, ꝙ in pagano possit stare sine
testamento principali, sicut reperitur in milite, vt l. in fraudẽ.
§. pe. de testamen. mili. & d. l. miles ita. in fin. tamen ista non vi-
detur sufficiens. quia ex quo hodie emancipatus de iure succe-
dit sicut suus, vt d. l. meminimus. C. de lega. hære. & in d. §. nul-
lam. & in authen. de hęre. quæ ab intesta. defe. & traditur plene
per Doct. in l. Gallus. in §. & quid si tantum. de liberis & po-
sthumis, dico quod pater non faciendo testamentum videtur
relinquere ipsi, ex quo venit ab intestato. vt d. l. conficiuntur. &
videtur sentire Bald. in d. l. si emancipati. in 4. oppo. non obstat
gloss. in d. §. vel maxime. quia loquitur secundum iura anti-
qua, secundum quæ emancipatus non veniebat de iure ciuili,
licet veniat de iure prætorio, vt in §. emancipati. instit. de hære.
quæ ab intest. defer. vnde dico, quod ista ratio Aretin non facit
252 contra Imo. † pręterea dicit Areti. quòd opin. Imo. non sit ve-
ra, probatur ratione. nam verbum, relinquo non probatur ꝙ̃
verificetur in eo quod defertur ex tacita voluntate, quæ non
continetur sub expressa. Imò secundum cum primo probatur
contrarium in l. cum hi. in §. hęc oratio & ibi per Bart. de trãs.
& sic debet intelligi in expresse relicto, ergo non potest verifi-
cari, quando relinquitur ab intestato. quia tunc dicitur tacitum
vt d. l. conficiuntur. sed in d. l. humanitatis dicit, ei vel eis legi-
tima portione relicta. & sic requiritur quod expresse relinqua-
tur, sed nec ista ratio contra Imo. facere videtur quicquã, quia
verbum, relinquere, potest etiam verificari in tacite relicto. vt
d. l. conficiuntur. in prin. & hoc videtur etiam fateri Aret. hic in
fi. huius articuli. dũ conatur saluare Imol. a prima ratione, quã
ipse adduxit contra ipsum. nec obstat. d. §. hæc oratio. quia quod
non possit inconsulto prætore transigi super alimentis, fuit in-
ductum duplici ratione, prima ratio est vltimę volũtatis vt exe-
cutioni ad vnguẽ mandetur. Secunda ratio fauore alimentorũ,
prout ibi declarat Bart. adeo quod si cessaret fauor vltimę volũ-
tatis, non haberet locum. d. oratio & ideo verificetur tantum in
alimentis expresse relictis in vltima voluntate. quæ ratio cessat
in casu nostro. Præterea secundum ipsum Aretin. speciale pri-
uilegium est inductum parentibus, qui relinquunt legitimam
filijs, vt possint eis substituere exemplariter. sed quo ad concedẽ-
dum aliquid iure speciali appellatione relicti vel legari non
venit relictum tacitum, sed expressum. vnde lex quæ dicit, quod
dominium rei legatę transeat a morte testatoris ipso iure. vt leg.
a Titio in fin. infra de fur. non habet locum in legato tacito, vt
l. seruum filij. infra de leg. 1. & no. Bartol. in l. 1. eod. titu. & in l. bi-
nas ędes. supra de ser. vrba. prædi. ergo similiter in casu nostro
hoc ius speciale non competit parentibus occasione legitimæ
tacite, & sic ab intestato relictę. sed nec ista ratio valet contra
253 Imo. quia licet ex speciali priuilegio sit inductum quod pater
pro filio furioso exemplariter substituere, vt d. l. humanitatis. ta-
men dico etiam in iure speciali venit tacitum relictum. prout
tenet Dynus in d. l. 1. infra de leg. 1. & ibi Imo. & Pau. de Castr.
& in l. seruum filij. & est communis opin. vt late per d. Alexan.
in d. l. 1. in 9. colum. in ver. extra gl. nec ob. no. per Barto. ibi quia
communiter ibi per Doct. reprehenditur. & etiam eius intell e-
ctus ad d. l. seruum filij. subdit tamen Aretin. hic, quod opin.
Bartol. poterat hoc modo saluari, quam saluet Imo. nam dicit ip-
se, quod d. l. humanitatis. loquitur in pagano, nos loquimur in
milite. vnde si loquimur, quando filius est exhęredatus, tunc est
differentia inter pupillarem & exemplarem. quia pupillaris po-
test fieri exhæredato. non tamen exemplaris, vt dixi supra &
254 isto casu non licet de vna ad aliam arguere. sed † quando filius
non est institutus nec exhæredatus, tunc nulla est differentia in-
ter istas substitutiones. vnde potest argui de vna ad aliam, nisi in
quibus reperitur dissimilitudo, secundum omnes Docto. hic.
sicut ergo licet pater teneatur regulariter facere testamentum
sibi, si vult substituere pupillariter, hoc tamen fallit in milite,
vt l. secunda §. quisquis supra eodem ita dicamus in exemplari
substitutione. quia limitatio posita in pupillari videtur repetita
in exemplari, quæ fit ad eius similitudinem, argu. l. asse toto.
supra titul. 1. & l. omnia priuilegia. C. de sac. san. eccle. per Bar-
tol. in extraua. ad reprimen. in versicul. prout. sed certe ista sal-
uatio Areti. non est vera. quia. d. l. humanitatis nedum videtur
loqui in pagano, sed etiam im milite, cum indistincte loquatur.
vnde male videtur dicere hic Aretin. quod non loquatur etiam
255 in milite. pręterea † non est verum, quod quando filius non est
nec institutus nec exhæredatus, quod sit similitudo inter istas.
quoniam quando non est nec institutus nec exhęredatus filius,
in exemplari substitutione potest dari casus, quod valeat testa-
mentum patris substituentis, quod non potest dari in pupilla-
ri. quo casu nullo modo valet pupillaris, & tamen posset vale-
re exemplaris loquendo in pagano. probo hoc, nam pupilla-
ris non potest fieri nisi existenti in potestate, vt l. 2. in princip. su-
pra eo. vnde si iste non est nec institutus nec exhæredatus, certe
testamen-

testamentum patris esset nullum, vt l. inter cętera, de lib. & po-
sthum. exemplaris potest fieri filio emancipato, & a matre vt
fuit conclusum sup. in 3. requisito. quo casu si non est nec insti-
tutus nec exhæredatus, non esset nullum etiam hodie testm̃, vt
in §. emancipatos, & in §. mater. insti. de exhær. liber. & fuit ple
ne dictum in l. 2. in 3. requisito. sup. eodem, & sic patet, quod ẽt
quando filius nõ est institutus nec exhęredatus. est dña, & ideo
isto casu non licet arguere de vna ad aliam, & sic non videt̃ ne-
cessario concludere ratio Are. quód in milite in pupillari fallit
quia non habet necesse sibi facere testamentum, vt etiam fal-
lat in exemplari per prædicta. Subdit tamen Are. hic, quod ad
rationem primam assignatam per ipsum contra opi. Imol. po-
test responderi, quia vult Imol. in effectu quod tacite relictum
contineatur appellatione relicti, non tamen per hoc relictũ ta-
citum videt̃ pater facere testamentum a principio sibi, sicut si
filius esset expresse institutus in legitima, & sic ille, qui non est
miles non faciendo sibi principaliter testamentum, non posset
exemplariter substituere, sicut nec pupillariter. Sed certe licet
ista saluatio forte sit de mẽte Imol. non videt̃ tuta. nam ex quo
tex. in d. l. humanitatis, in ver. legitima portione relicta. vult, ꝙ
relinquat̃ etiam in pagano, immo magis in pagano quam in
milite, vtique negari non potest quin ille tex. innueret, quod in
pagano sufficeret tacite relinqui legitima, vtputa ab intestato,
quod est falsum, vt expresse concludit hic Bar. & sic videt̃ stare
prima ratio Are. contra Imol. non obstat confirmatio do. Ale.
quia potest respõderi duobus modis. Primo quód tempore d.
l. humanitatis adhuc non erat inductum, quod sufficeret relin
quere legitimam quoquo relicti titulo, sed fuit postea inductũ
per Iustinianum in d. l. omnimodo. nam multi tenent, quod d.
l. humanitatis fuit facta ante d. l. omnimodo de quo inf. dicet̃.
tamen ante d. l. omnimodo debebat relinqui iure instõnis l. in-
ter cætera. de liberis, & posthum. coniuncta. l. ita tamen §. si qs
rogatus ad Trebel. & declarat late dom. Alex. in d. l. inter cæte-
ra & in l. posthumo. in princ. C. de bon. pos. contratab. & sic pa-
tet quod requirit quod faciat sibi testamentum. Præterea da-
to quod tempore d. l. satis esset relinquere quoquo relicti titu-
lo, certe ex quo illa lex loquit̃ in pagano, nisi vellet sentire, qd̃
iure instõnis relinquat̃ legitima, vtique permitteret, quod pa-
ganus posset istam substõnem facere absque eo, quod faciat si-
bi testamentum, quod est falsum, vt dictum est, quid ergo dicẽ
256 dum † ergo puto dicendum hoc modo, quod si quidem dici-
mus, quod filio exhæredato possit fieri ista substõ, certe clarũ
esset isto casu, quod miles posset ipsam facere absque eo, quod
miles faciat sibi testamentum, quia isto casu cessaret ratio An-
gel. vt patet, si vero tenemus quod non possit fieri filio exhære
dato, prout est communis opinio. de qua dicit̃ infra in sequen.
requisito, tunc opinio. Barto. est magis dubia. tamen adhuc di-
co, quod procedit opinio. Bartol. probatur, quia non potest ne-
gari, quin ista substõ dicatur accessoria, quemadmodum pupil
laris, ex quo ad effectum dicitur testamentum filij, licet quo ad
ordinationem dicatur testamentum patris, vt infra dicetur, si
257 est accessoria in proposito nostro. † miles potest facere accesso
rium sine suo principali, vt l. in fraudem. §. penul. de mili. testa-
men. & d. l. miles ita in fine, & in l. secunda. §. quisquis. ita eodẽ
modo possit in casu nostro, & ista ratione vtitur Bartol. in præ-
cedenti quæstio. præterea nonne in præcedenti conclusione si-
ue quæstione adduxi d. l. humanitatis, ad probandum, quod si
eo casu, quo parens faceret testamentum, si rumpatur per quę-
relam, quod isto casu rumperetur etiam exemplaris substitu-
tio. sed in milite si aliquo modo testamentum rumpitur, non
rumperetur substitutio dicta l. miles ita. in fine. ergo qua ratio-
ne conseruatur rupto testamento, ita debet conseruari non fa-
cto testamento paterno, & sic vera est indistincte opinio. Bart.
quam tenet Ioann. Fab. in dicto §. qua ratione. institu. eodem
in quinta columna in versicul. sed quia parens. Et ex prædicta
258 limitatione Bartol. hic infertur, † quod si miles faceret sibi te-
stamentum deinde esset ruptum, quod quomodocũque rum-
patur, siue per quærelam, (quia hodie in testamento militis
habet locum quęrela vt tradunt communiter scribentes in d.
authen. ex causa. C. de liberis præte.) siue rumpatur per nati-
uitatem posthumi, siue per bonorum possessionem contrata-
bu. quod nihilominus valebit exemplaris substõ per dictam l.
259 miles ita. item † ex Doctrina Bart. hic infertur, quod ex quo
paganus non potest facere exemplarem substitutionem, nisi
faciat sibi, vt supra est conclusum, quod si faciat, & sit ruptum
quod nihilominus rumpatur ista substitutio. quod intellige, si
rumpatur per natiuitatem posthumi præteriti, vt l. secunda. §.
sed si eos supra eodem, vel si rumpatur per quęrelam in totũ,
vt l. Papinianus. §. sed nec impuberis, de inoff. testam. sed secus
si rumpat̃ per bo. pos. contratabu. vt l. ex duobus. §. etiam supra
eodem. nisi ille met, qui esset substitutus, intentaret bono. pos.
contratab. contra testamentum patris, tunc in effectu rum pe-
retur etiam exemplaris substõ. l. is qui contra supra eodem. &
plene de hoc dixi in 7. requisito in dicta l. secunda. Sed quæro
260 † nunquid in casu, quo rupto testamento patris per contrata-
bul. ex quo conseruatur exemplaris, vt dictum est, an conserue
tur de iure communi vel de iure speciali? & effectus est ma-
gnus, quia si conseruatur de iure communi, tunc conseruan-
tur legata omnibus, vt tradunt docto. in l. & si contra supra eo
dem, & ibi dicam, si vero conseruatur de iure speciali, tunc tan
tum coniunctis personis legata conseruant̃, vt in toto tit. infra
de leg. præstan. dic de hoc vt dixi in d. l. 7. requisito. Quæro, di-
xi, quod si rumpat̃ testamentum patris per remedium iuris ci-
uilis, quod isto casu rumperetur exemplaris substõ, sed quid si
est ruptum testamentum sit captus ab hostibus. si ibi decedit,
valet eius testamentum ex fictione legis Corneliæ. si reuertit̃
ex fictione postliminij. nunquid valebit exemplaris substõ? dic
quod sic, vt l. lex Cornelia supra eodem, & ibi dicam, & in l. pa-
ter infra de cap. & postlim. reuer. & dixi plene in d. l. secunda. in
261 6. requisito. † Sed quæro vltra docto. quid si testamentum pa-
tris est ruptũ ex causa præteritionis vel exhæredationis, an per
authen. ex causa conseruetur ista substõ? dicas sic, aut rumpi-
tur testamentum ex causa præteritionis siue exhęredationis al
terius filij, quam illius, cui facta est substitutio, & tunc dicas per
omnia, prout dicitur in pupillari. de quo plene dixi in dicta l.
secunda. in 7. requisito. si vero est ruptum testamentum ex
causa præteritionis siue exhæredationis illius, cui facta est sub-
stõ, & tunc si tenemus, quod ista substitutio nõ possit fieri nec
filio præterito nec exhęredato, puto quod isto casu non con-
seruabitur, ratio est, quia dicta authen. ex causa. procedit, quan
do remoto vitio præteritionis vel exhęredationis valeret te-
stamentum, tunc si propter vitium præteritionis rumpitur te-
stamentum, tunc rumpitur quo ad institutionem, cætera fir-
ma manent, prout communiter dicunt doct. in dicta authen.
ex causa. sed in casu nostro remoto vitio pręteritionis vel ex-
hæredationis non valeret substitutio, & tamen valeret testa-
mentum patris. declaro. pone, quod solemniter, id est cũ cau-
sæ expressione esset præteritus a matre, vel exhęredatus a patre
tunc non rumperetur testamentum patris, tamen non valeret
exemplaris, quia non est ipsi filio relicta iure institutionis legi-
tima, prout videtur requiri de forma huius substitutionis, vt di
cta l. humanitatis, si vero tenemus aliam opin. quod filio exhę-
redato possit fieri, prout multi tenent, vt infra dicetur, tunc di-
cas per omnia vt dixi in dicta l. secunda. in d. 7. requisito. in pu-
pillari substitutione, quia est eadem ratio quod non declarant.
262 † Quæro vlterius vltra doct. quid si exemplaris sit in testamen-
to imperfecto, an valeat ista substitutio exemplaris, & aduerte
quia intelligo de testamento imperfecto ratione numeri te-
stium, si vero esset imperfectum ratione voluntatis, tunc non
esset dubium, quod non valeret, argum. l. si is qui supra de tes.
vnde loquimur, quando est facta in testamento imperfecto ra
tione numeri testium, an valeat substitutio exemplaris, & ad-
uerte quia isto casu non videtur considerari, quod in hac sub-
stitutione possit substitui extraneus, cum certę personæ sint
substituendę, vt d. l. humanitatis. nisi illę personæ cessarent.
ideo dic de hoc, vt dixi plene in l. 2. in 6. requisito, dum exami-
naui, an pupillaris facta in testamento imperfecto valeat. Ex di
263 ctis ibi apparebit decisio huius quæstionis. † Item quæro vl-
tra doctor. an substitutio ista facta filio præterito valeat. dicas
sic, aut testamentum est nullum præteritione alterius filij, quã
illius, cui facta est substitutio, & solemniter approbauit testa-
mentum, & tunc valet vt argum. l. filio præterito supra de in-
iust. rup. test. quod tamen intellige, vt dixi in 7. requisito in d. l. 2.
aut non approbauit, & non valet vt d. l. filio præterito. coniun-
ctis his, quæ dicta sunt sup. aut testamentum est nullum rõne
præteritionis illius, cui facta est, & tunc si tenemus, quod de-
beat sibi relinqui legitima, indubitanter non valebit etiam ap-
probato testõ, quia ex quo est inductum pro forma, quod re-
linquatur legitima, vt d. l. humanitatis, certe non potest huic
formæ per pactum renunciari, per ea quæ habentur in l. com
[illegible] supra, si vero tenemus, quod non sit necesse, quod
ei relinquat legitima, & tunc si non approbauit testamentum,
non vero approbauit, & tunc an valeat, dependet ab his, quæ
traduntur in l. si ad pupillum supra de author. tuto. videlicet an
furiosus etiam cum tutore possit repudiare bona patris, quia
approbando testamentum dicitur repudiare, dic vt ibi, & præ-
dicta intellige secundum dicta in dicta l. secunda in septimo.
requisito in illa quæstione, an approbato testamento per præ-
264 teritum valeat pupillaris. † Vltimo quæro vltra doctor. quia
dictum est, quod pater debet sibi prius facere testamentum
quid si facit codicillos, & in eis facit exemplarem substitutio-
nem nunquid isto casu valeat? dicas quod valet, sed non vt
exemplaris, vt l. Sceuola. infra ad Trebellian. & ibi no. Dyn.
& Bartol. & Bart. in l. Lucius in tertia quæstio. vbi dicitur.
infra eodem, & hanc opin. videtur sequi Bald. in dicta l. hu-
manitatis. in 22. columna in versicul. sed nunquid exempla-
ris possit fieri, in codicillis. Sed aduerte, quia illud vide-
tur dubium, quia ideo in casu. leg. Sceuola, ista pupillaris va-
let vt

let vt fideicommissaria, quoniam pater poterit grauare legitimum hæredem impuberis, vt impuberis bona alteri restituat, vt l. si fundum per fideicommissum. cum. l. sequen. de lega. 1. & ratio est quia potuisset pater facere pupillarem substitutionem, & substituere extraneum, & sic excludere legitimũ hæredem. vt l. Papinianus. §. sed nec impuberis de inoffici. testa. & l. præcibus versicu. si vero. C. eodem. quæ ratio cessat in casu nostro. quia pater non potuisset exhæredare legitimũ, & eum excludere substituendo extraneum, vt dicta. l. humanitatis, ergo non potest grauare. Sed aduerte, quia istud puto verius quo ad bona furiosi, tamen quo ad bona ipsius patris vel matris dico quod trahitur ad fideicommissum. probo per id quod habetur in l. verbis supra eodem. vbi gloss. & docto. concludunt, quod si sit pupillaris a matre, quod isto casu trahitur ad fideicommissum certe non trahitur isto casu nisi ad bona ipsius matris. ratio, quia in bonis impuberis non poterat grauare legitimum impuberis. quia non potuisset facere pupillarem. & substituere extraneum, & excludere legitimum, cum mater nullo modo possit facere pupillarem, vt d. l. si mater in princip. supra eodem. vnde si non excludit legitimum, non dicitur propterea legitimus quod tacite habeat ab ipsa matre nõ debet posse grauari. vt l ab eo C. de fideic. sed bene mater poterat ipsum legitimum excludere a bonis suis, & substituere extraneum. vnde si mater non facit, merito dicitur ab ipsa habere, vt l. conficiuntur de iur. codi. ideo debet posse grauari ideo trahitur ad fideicommissariam quo ad bona ipsius matris tantum. ita sit in casu nostro. sed tu aduerte, & subtilius cõ

265 sidera † nunquid possit attentari, quod imo ista exemplaris facta in codicillis valeat vt exemplaris per l. militis codicillis infra de mili. testa. vbi habetur quod miles in codicillis potest dare directo hæreditatem. ergo idem in casu nostro probo. nam in hac substitutione si sunt descendentes ex persona mentecapti illi debent substitui, vt d. l. humanitatis. C. eo. ergo ista substitutio dicetur facta inter liberos. vt arg. l. hac consultissima. §. ex

266 imperfecto. C. de testa. sed dispositio † facta in codicillis inter liberos potest valere iure directo. probo hoc, quia quemadmodum miles, cui est remissa solemnitas iuris ciuilis, potest in codicillis dare directo hæreditatem, ita potest paganus inter liberos dare in codicillis directo. ita dicit Barto. in l. militis codicillis per illum tex. infra de testa. mili. vbi dicit se consuluisse, & obtinuisse contra aduocatos. Et pro ista opin. facit quia æquiparatur testamentum militis, & testamentum imperfectum inter liberos. vt l. 2. supra de iniust. rup. nisi ad istum tex. respondeas, quod illa æquiparatio non sit quo ad terminos nostros, sed quo ad rumpendum præcedens testamentum. Sed certe ista solu. non videtur tuta, quia non potest assignari ratio diuersitatis, quare magis æquiparatio procedat in illa materia, quã in ista. Secundo facit quia ideo miles potest in codicillis substituere directo, quia in eis est remissa omnis solemnitas iuris ciuilis, & solum seruatur ius gentium, vt per Barto. in l. 1. infra de test. mili. & ita est in testamẽto inter liberos, prout dicit Bar. in l. hac consultissima. in §. ex imperfecto. C. de testa. & Ias. & alij in d. l. hac consultissima. in §. si quis autem. in 3. col. ergo

267 dicamus † quod in codicillis valeat exemplaris, vt substitutio directa. nec ad hoc obstat responsio Iason. in l. Lucius. in 4. col. infra eo. dicentis, quod illud sit verum, quando exprese constat, quod in codicillis inter liberos voluerit directo dare, alias in dubio non præsumitur. sicut dicimus in milite, qui licet iure speciali possit testari, & substituere, tamen in dubio non præsumitur. vt l. in testamento. & l. quãquam. de testa. mili. quia dico, quod ista solu. non est vera quia hic satis exprese patet, quod voluit directo dare hæreditatem, cum fecerit in codicillis exemplarem substitutionem directam. vt patet. præterea

268 † quando substitutio potest directo stare & per fideicommissum, in dubio stat directo. vt in c. si pater de testa. lib. 6. & illam decisionem Bar. in d. l. militis codicillis sequitur idem Bartol. in d. §. si quis autem ibi Fulgo. Pau. de Cast. & d. Alex. & tenet idem Barto. in l. 2. de iniust. rup. & hac eandem opi. sequitur Fran. tigrin. in dicto. §. si quis autem & Areti. in authen. hoc inter liberos. C. de testa. & in l. cohæredi. §. cum filio supra eodẽ

269 pro qua opinio. facit ratio, † quia coram quinque testibus in testamento seu vltima voluntate in genere potest relinquere directo hæreditatem venientibus ab intestato, vt dicto. §. si quis autem ergo faciendo directam substitutionem vel dispositionem coram quinque testibus ad fauorem venientium ab intestato, & illius, cui fit, valebit tanquam testamẽtum, seu tanquã vltima voluntas in genere, non tanquam codicilli proprie. licet testator eos appellauit codicillos, attento quod fecerit substitutionẽ, quæ non conuenit codicillis. & hoc probatur per l. testamentũ cum ibi no. per Bal. C. de testa. vbi vult, quod licet testator appellet testamentum codicillos, nõ propterea desinit esse testamentum. & hoc ibi sequitur Salice. & pro hoc facit. l.

270 cum codicillum. C. de testa. † pro hoc facit, quia verba impropriantur, vt deseruiant menti, vt l. in tulam sup. de præteri. verb. & in l. verb. & in l. sed si possessori. §. item si iurauero. de iureiurand.

271 † Sed Bal. Angel. & Salicet. in l. filij. C. famili. herciscund. tenent contrarium & contra Bartol. & mouentur primo per l. Sceuola infra ad Trebel. sed certe, vt dicit. d. Alex. in §. si quis autem. non facit. d. l. Sceuola. quia loquitur secundum tempora sua, secundum quæ adhuc non erat inductum, quod inter liberos valeret testamentum, licet non esset seruata solemnitas iuris ciuilis, sed fuit inductum postea per Iustinianum per l. hac consultissima. §. ex imperfecto. C. de test. & contra Barto. Sal. in d. l. filii dicit, quod est tex. in d. l. filij in versi. ab intestato. iuncta glo. vbi dicitur innuere, quod quando pater decedit cũ codicillis factis inter liberos, dicitur ab intestato decedere, & per consequens hæreditas in codicillis directo dari non potest. nam si directo in codicillis scripti possent capere hæreditatem vtique non diceretur hæreditatem esse in causa intestati. nec

272 pater diceretur ab intestato decedere, prout vult ille tex. sed ad istum text. potest responderi, prout respondet Cyn. in d. l. quoties. C. famil. herciscund. & Bald. in dicta. l. filij. quod ideo dicitur ibi pater ab intestato decedere, quia in codicillis non dixit, hæres esto, & sic non fuit vsus verbo directo, per quod patet quod voluerit directo dare hæreditatem in codicillis. sed dispositionem conuenientem codicillis. ideo dicitur, quod ibi ab intestato decedit, vel potest & secundo modo responderi, quod licet illa voluntas valeat tanquam voluntas ab intestato, non tamen sequitur, quin possit dari directo hæreditas coram quinque testibus in dispositione valente vt ab intestato. & contra Barto. tenet Salice. in authen. quod sine. C. de testa. vbi vult, quod si testator dixit se habere codicillos, tunc non procedit opi. Bar. quia non reperitur, quod in codicillis possit dari directo hæreditas præterquam a milite, sed potius reperitur contrarium. vt dicta. l. Sceuola. si vero aliter non dixit se facere codicillos, sed tantum coram quinque testibus facit substitutionem pupillarem, & tunc dicit ipse valebit. d. opi. Barto. ar. d. §. si quis autem

273 † Sed certe ista ratio non videtur multum concludens quia dato quod testator dixerit se facere codicillos, tamen dico, quod valebit substitutio. quia ex quo est facta inter liberos, debet valere sicut in milite quia ista hodie æquiparantur, vt dixi. supra non obstat. d. dicta. l. Sceuola. quia supra est responsum. Angel. in l. militis codicillis & in dicto. §. ex imperfecto tenet contra Bart. & allegat l. ex parte. §. 1. supra fami. herciscun. vbi diuisio omnium bonorum facta inter liberos in codicillis non dicitur facta, vt pater videatur decedere testatus, sed decedit intestatus, sed certe huic textui potest responderi, vt supra, est responsum ad l. Sceuola. videlicet quod procedat secundum tempora sua, quo tempore adhuc non erat inductum, vt inter liberos intelligatur remissa solemnitas iuris ciuilis. idem tenet Angel. in lege milites. C. de testa. mili. vbi refert ita tenere Odofred. in auth. nouissima. C. de inoffic. testamẽ. & dicit, quod istud sentit gloss. prima in §. aliud quoque capitulum in authen. vt cum de appella cog. quæ glos. in mille annis hoc nõ probat. sed bene illud ibi tenet Iaco. de bel. in prima oppo. & istud idem sequitur Ange. in l. fina. C. fami. herciscũd. per illum tex. & per l. filij eodem titu. sed ad ad ista iura supra est responsum. allegat etiam tex. in l. fina. C. de codi. vbi si testator dixit velle valere iure testamenti, & iure codicillorum, & filius eligat viam codicillorũ, tũc pater dicitur intestatus decedere. sed ad istum tex. respondet domi. Alexand. in dicto. §. si quis autem quia ibi testator dixit, quod volebat testamentum iure testamenti & iure codicillorum valere. & ibi poterat vt valere testamentũ, vnde vt illa expressio aliquid operetur, videtur testatorẽ voluisse dare electionem hæredi, vel venire ex testamento, vel petere a venientibus ab intestato, vt restituãt per fideicommissum, quæ ratio cessat in casu nostro. Et hanc opi. contra Bar. tenent Bal. & Ang. in l. institutio talis. inst. tit. 1. per illum tex. sed ille tex. nõ facit, quia non dicit, quod hæreditas sit data in codicillis, sed dicit, quod videtur facta in testamento institutio, scilicet conditionalis, si Seium scripsero in codicillis, vt ibi dicitur. Præterea, esto, quod fuisset data hæreditas in codicillis, ideo nõ valet illa datio, quia illo tempore non erat remissa inter liberos solemnitas iuris ciuilis, vt dixi sup. & hanc opinio. sequitur Ang. & Imol. in l. 2. sup. de iniust. testam. moti licet hac ratione, quia licet miles possit directo dare hæreditatem in codicillis, tamẽ non sequitur, quod eodem modo possit pater inter liberos

274 † quia non omnia priuilegia in testamẽto concessa militibus, extenduntur ad patrem testantem inter liberos. nam miles potest decedere cum duobus testamentis, in l. quærebatur. ff. de testa. mili tamen non potest decedere pater. Item miles potest decedere pro parte testatus, & pro parte non. vt l. si miles vnũ ex fundo. de mili. testa. tamen pater inter liberos nõ potest decedere pro parte testatus pro parte non, vt in auth. quod sine, & in authen. hoc inter liberos. C. de testa. & ratio differentiæ est, quia miles non tenetur seruare iura, vt l. fi. in princ. C. de libe. & insti. de testa. mili. in prin. quod nõ est in patre testãte inter liberos, vel põt dici, quod ista priuilegia sunt cõcessa militibus pro-

bus propter fauorem publicũ,quia pro repu.pugnant, quæ ra-
tio cessat in patre,& ista rõ est potius contra Bar. & non video
bonum responsum,& per istam rõnem istud idem tenet Bald.
in l.1.supra de sacrosanct.eccles.circa vltimam car.& hanc opi.
contra Bar.tenet idem Bal in l.non codicillum.in penul. quęs.
275 C.de testa.& in l humanitatis.in 13.columna in versicul. non-
quid ista C.eo.nam dicit,quod in codicillis etiam inter liberos
non põt dari directo hæreditas,& quod d.§. ex imperfecto. lo-
quitur de testamento non de codicillis,& istud vult tex.in d.§.
si quis autem,qui videt loqui semper,quando fit testamẽtum,
vt patet ibi,priore testamento, & sic illud secundum erat factũ
vt testamentum,alias non dixisset,priore testamento , & hanc
opin.contra Bar.tenet etiam supremę authoritatis Ioan. And.
in addi. Spec.in titul.de instru.editio.in §. compendiosę.in ad-
ditione incipiente, ad intellectum , & hanc opi. tenet ipsemet
Bar.in d.l. Lucius.in 4.quæst.vbi vult, quod si reciproca inter li-
beros sit facta in codicillis,tunc continet duas fideicommissa-
rias,per l.Sceuola infra ad Trebel.& hanc opin.ibi sequitur Ia-
son. & Ias. in dicto §. si quis autem , † & sic magis communis
276 opin.est contra Bar.in d.l.militis. videlicet quod non possit fie-
ri d recta substitutio in codicillis , & ita teneas. trahitur tamen
ad fideicommissariam.per l.Sceuola , ad Trebell. † Sed aduer-
277 te,quod adhuc præsupposita opin. Bar.in d.l.militis. pro vera ,
videtur dicendum,quod in casu nostro non valeat ista substitu
tio vt exemplaris,sed trahetur ad fideicommissum , nam ideo
potest valere illa substitutio directa vt directa in terminis Bar-
tol.quia Bartol. loquitur , quando primo fecit testamentum ,
& non fecit pupillarẽ substitutionem substituendo extraneos.
deinde fecit codicillos , in quibus substitutionem de extraneis
factam in testamento reuocauit,& substituit liberos.dicit Bar.
quod isto casu est reuocata substitutio facta in testamento ,&
valet facta in codicillis,& ratio est secundum. Fulgosium. in d.
§.si quis autem, quia licet illi dicantur codicilli respectu volun
tatis paternę , tamen respectu pupillaris substitutionis possunt
dici pupillare testamentum separatum a paterno testamento ,
quia potest fieri seorsum a testamento,vt l.si quis cum §. finali
supra eodem,& hoc est verum quando testamentum præces-
sit,quo casu fundatur super illo testamento, sed in casu nostro
nullum præcessit testamentum,vnde nõ est super quo fundet
illud testamentum furiosi,maxime cum requirat, quod pater
faciat sibi testamentum , vt dixi,ideo in casu nostro ista exem-
plaris nõ debet valere vt exemplaris, licet sit secus in casu Bar.
in d.l.militis,& in terminis casus nostri, scilicet quod non præ-
cessit testamentum paternum ,loquitur Bar.in d.l. Lucius inf.
eo.nisi dicas,quod etiam in casu Bar.in d.l.militis.illa substitu-
tio nõ valeret vt substitutio directa. quia tex.in d.l.si quis cum
loquitur , quando est facta pupillaris substitutio de per se sine
codicillis,vt puta quia coram septem testibus & aliis solemni-
nitatibus requisitis fiat pupillo testamentum , vt ibi patet , nec
reperitur , quod pupillaris facta in codicillis dicatur pupillare
testamentum secundum dom. Alexand.in d §. si quis autem.
in 4.columna. Sed certe mihi placet ratio Fulgos.quia si inter
liberos est remissa solemnitas iuris ciuilis præter illam , quod
non possit decedere cum duobus testamentis, vel pro parte te
status,& pro parte non,certe cum fuerit facta in codicillis,debet
valere in codicillis,in casu autem nostro valet , quia ex quo nõ
præcedit testamentum paternum,certe etiam si ista exempla
ris esset facta directa sine codicillis,iure directo non valeret, ex
quo requiritur,quod pater sibi faciat testamentum,vnde con-
cludo, quod in casu nostro ista exemplaris nõ valebit vt exem
plaris,sed trahetur ad fideicommissum,& prædicta sunt vera,
quando exemplaris sit in codicillis a pagano. si autem fieret a
milite , tunc non esset dubium , quod valeret vt exemplaris &
directo,ex quo miles in codicillis potest dare hæreditatem di-
recto,vt d.l.militis codicillis , & hoc est verum siue causa præ-
cedebat testamentũ ipsius militis siue non , quia in milite non
requiritur quod faciat sibi testamentum vt supra est conclusum
& sic potest stare absque fundamento testamenti & ista om-
nia supradicta possunt adaptari ad pupillarem substitutionem
propter earum similitudinem,quæ omnia no. bene, quia non
reperies ita declarata . Item aduerte inquantum supra est con-
clusum,quod ad esse exemplaris in pagano,requirit. quod sibi
faciat testamentũ,dicas,& quod faciat sibi prius, vt l.2.§. prius.
sup.eod.quòd tamen intellige secundum ea,quæ plene dixi in
d.l.2.& in l.requisito.Et ex his sum luculẽter expeditus de isto
278 6. requisito. Septimo requiritur in pupillari † quod pupillus,
cui fit substitutio,instituatur, vel exhæredetur , vt in §. non so-
lum.instit.de pup. substi. Quæro, nunquid istud idem requira-
tur in exemplari Bart. hic dicit, quod inquantum iura volunt ,
quod pupillaris fiat instituto,in hoc concordat exemplaris.qa
ista potest fieri filio instituto . Inquantum vero iura dicunt ,
quod pupillaris potest fieri exhæredato, in hoc differunt , quia
ista non potest fieri exhęredato,vt patet in dicta l.humanitatis.
in versic.legitima portione ei relicta,& sic vult,quod ipsi relinqua

tur legitima,& sic quod instituat,& istam opin. sequitur Gul.
Rayn.hic & sequitur Bald.in d.l.humanitatis,in 4. oppo.supra
no.& Bald.ibi in 4.differentia exemplaris & pupillaris & hanc
opi.sequitur Angel.& Imol. Are.dom. Alex.& Ias.& indifferẽ
ter omnes hic,& hanc eandem opi.sequitur idem Bar. in d.l.
humanitatis. Gulicl.Cyn. Sal.& ibi omnes,& ista est opin.om-
nium a qua nemo discrepat,& pro hac opinio.allegatur tex.in
dicta l.humanitatis,vbi videtur,quod sit necesse filio relinque-
re legitimam, ergo iure institutionis,quoniam verbum, relin-
quo, quando est adiectum legitimę , importat institutionem ,
ita dicit Bald.in dic. l. humanitatis.in 4.oppo.supra no.& hanc
opin.sequitur Paul.de Castr.ibi & late ibi disputat Alexand. et
ibi per eum, sed ista inductio non facit, quia ille text. non dicit
de necessitate, quod iure institutionis relinquatur legitima,eo
maxime quod illo iure poterat relinqui quoquo relicti titulo,
vt l.omnimodo C.de inoffic.testa.non obst.quod verbum, re-
linquo,adiectum legitimę trahatur ad institutionẽ, quia istud
potest negari,cum sit de hoc varia altercatio,vt patet per dom.
Alexan.in d.l.humanitatis.pręterea dato quod sit verum hoc,
adhuc dico,quod text. in d.l. humanitatis,non facit, quia illud
verbum,relicta legitima portione , &c. est verbum imperato-
ris,non testatoris , vnde non infertur de necessitate , quod de-
beat relinqui iure institutionis,prætcrea dico, quod tex. in d.l.
humanitatis non imponit hoc de necessitate quod filio relin-
quatur legitima,vt patet ex intellectu,quem dedi ad d.l.huma
nitatis supra in l. 1.in 3.effectu vulgaris substitutionis,& dixi su
pra in 1. requisito in illa.q. an exemplaris possit fieri filio natu-
279 rali tantum . Secundo † adducitur pro ista parte quia exempla
ris est inducta humanitate & æquitate dic. l. humanitatis quæ
humanitas videtur cessare,cum filius exhæredaretur, sed huic
rationi potest responderi quod immo non esset humanitas ,
nam ex quo pater diligit filium sicut seipsum, vt l. illi quidem
supra met.causa non est verisimile, quod sine causa ipsum ex-
hæredasset,& ideo præsumitur a lege cum causa exhæredatus,
ideo olim filius habebat probare se immerito exhęredatum ,
& sine causa,vt l.nam his §.fina.supra de inoffi.test. vnde si nõ
probat se immerentem, certe præsumitẽ cum causa exhæreda-
tus,si præsumitẽ cum causa exhęredatus,vtique non videtur fe-
cisse contra officium paternum & ęquitatem pater exhæredã-
do filium,& maxime hodie,quia debet inserere causam ,& ci-
se põt,quod ante furorem commiserit causam,pp quam pote
rat exhæredari.vnde si isto casu substituit pater,dico,quod vtit hu
280 manitate. Prætcrea † pro hac opin. quod non possit fieri filio
exhæredato,facit,quia pupillaris fit impuberi,qui põt esse doli
capax,& committere causam ingratitudinis, vt puta quãdo est
proximus pubertati,& sic iure põt exhæredari. sed furiosus nõ
põt committere causam,propter quam debeat exhæredari,cũ
intellectu careat,ergo non põt exhęredari.arg.l. si quis in suo.
§.legis.C.de inoffi.testa.coniuncta.l.pen.C. ad Trebell. & pro
hoc facit quod no.per glo.in §.non solum in fi.de pupil. substi.
Sed ista rõ secundum Bar.non videt sufficiens.quia poterat es-
se,quod ante furorem commisisset causam ingratitudinis,pp
quam poterat postea in furore constitutus a patre exhæreda-
ri,ita dicit Bar.& pro ista opi. Bart.quod pp causam cõmissam
ante furorem possit exhæredari,probat in l.fi.in §.sed cum an-
tiquitas. C.de cur. furio.coniuncta l.si quis in suo.in §.legis. C.
de inoff.test.nam habet in d.l.si quis in suo.in §.legis, quod in-
fans non debet exhęredari,cum causam exhęredationis dignã
committere non põt,ita sit in furioso, & tamen Iustinianus in
d.§.sed cum antiquitas, permittit furiosum posse exhæredari,
ergo debet exhæredari propter causam commissam ante furo
rem. pro hoc fa. it l.de creationibus. C.de episc.audien. & pro
hac sol.Bar.facit quod vult Bar.in l.nunquam.in §.si quis vi per
illum tex.inf de vsuca.vbi dicit per Bar.quod per illum tex.de-
terminatẽ quæstio theologorum , pone quod aliquis commit-
tat peccatũ mortale,postea efficiatẽ furiosus,& in furore moria
tur, nunquid erga Deum erit damnandus? & determinat per
illum tex quod sic,sed nos habemus regulam,quod mitius agi
tur cum Deo,quam cum homine,vt no.gl.in l.si quis rem. in
§.voto.de polli.& in c.maiores.de baptis.extra. vbi ecclesia in-
dicat de furioso sm statum in quo erat ante furorem, & sic in-
nuit,quod si ante furorem aliquis fuit in peccato,& postea effi
ciatẽ furiosus,& in furore decedat,damnatẽ sicut si prius,quam
fuisset effectus furiosus,sanę mentis decessisset, ita communi-
ter tenent hic doct.quod pp commissam causam ante furorem fu
281 riosus põt exhæredari. † Sed certe ista solutio vr dubia,quia li-
cet furiosus commiserit causam ingratitudinis ante furorem ,
tamen vr quod furor extinguat ipsam causam, & delictum cũ
satis sit ipse sua mente punitus,vt l. Diuus sup.de os.præsi. pro
hoc facit,quod habetẽ in l.Deo nobis.in §.1.in glo.super verbo.
quasi ingratitudinis.C.de epi.& cle.videlicet quod si filius ante in-
gressum monasterij cõmisit delictũ & causam ingratitudinis ,
quod post ingressum monasterij nõ debet exhæredari, quia hmõi
ingressus omnẽ maculam abstergit,vt in auth.de mo.in prin.
col.1.&

col. 1. & pro hoc facit, quia si furiosus commisit delictū ante furorem, per quod debeat decapitari, quod superueniente furore non debet decapitari, prout tenet Bal. in d. l. humanitatis, in quarta fal. Bal. & communiter alij in l. furiosum. C. qui test. face. poss. & communiter doct. hic & per Alex. & Ias. hic. si ergo non potest exhæredari ex causa commissa in furore, nec ex causa commissa ante furorem, patet quod aliquo modo nō poterit rite exhæredari, ergo de necessitate debet īstitui, quia alias si esset præteritus, testamentum esset nullum, & sic nulla esset exemplaris, vt l. 2. §. posthumis. sup. eod. & tenendo hoc, quod furiosus non possit exhæredari, forte posset responderi ad l. fi. §. sed cum antiquitas. & ad l. de creationibus, quæ fuerūt. sup. adductę, quod ideo tunc furiosus poterat exhęredari, quia illo iure non requirebatur causa exhæredationis, licet exhæredatus necesse haberet probare se immerentem, vt l. nam his. §. fi.
282 sup. de inoff. test. sed † cum hodie requiratur causa, & quod inferatur, & quod per hæredem probetur, vt in §. aliud quoque capitulum. in auth. vt cum de app. cogno. colla. 8. & plene traditur per doct. in auth. non licet, & in auth. ex causa. C. de libe. pręte. ergo videtur, quod possit exhęredari, & sic quod debeat
283 institui. Sed † ad ista omnia posses respōdere, quod imò ex causa commissa ante furorē posset exhęredari, prout optime probat tex. in d. §. sed cum antiquitas & in d. l. de creationibus, probatur hoc, nam infans & furiosus æquiparantur, vt l. pen. C. ad Treb. in §. pupillus, insti. de inuti. stip. sed infans tempore. d. l. fi. §. sed cum antiquitas, non poterat exhęredari, ergo nec furiosus, & quod infans non possit exhęredari, probatur in l. si quis in suo. in §. legis. C. de inoffi. test. probatur hoc, nam ideo ante. §. aliud quoque capitulum, non exprimebatur causa exhęredationis. quia lex præsumebat, quod pater ipsum exhęredasset cū causa, vt dixi. §. quæ quidem nō potest præsumi in infante, ideo non potest præsumi in furioso per eandem rationem, vnde cū exhęredatus sit, debet præsumi, quod fuerit exhęredatus aliqua causa commissa ab ipso ante furorem, & sic patet quod responsio supra data ad §. sed cum antiquitas, non est bona, non obstat. d. l. Diuus, quia illa lex loquitur, quando committit delictum in furore, tunc nō debet puniri, cum satis sit punitus sua insania, vt patet ibi in vers. si vero. vbi videtur, quod si inter dilucida interualla interfecisset matrem, tunc debet puniri, nec enim propter furorem ei est danda venia, non obstat, quod habetur in dicta l. Deo nobis, quia iam ibi glo. non se firmat, immo potius videtur asserere, quod non purgatur per ingressum religionis, & ita tenet Pau. de Cast. si causa erat talis, quæ intulisset iniuriam patri, vt puta quia verberasset. sed si esset causa, quæ non cōcerneret iniuriā patris, sed vtilitatē ipsius filij, vt puta quia in honeste vixerat, quia erat arenarius, nā propter istam causam pōt exhęredari, illa bene remittitur propter ingressum religionis. vel pōt dici, quod ideo remittitur in casu isto fauore religionis, ne si filius posset exhæredari, monasteriū aliquid
284 consequi non posset. quæ ratio cessat in casu nostro. † vnde cōcludendū breuiter est cum opi. communi, quod propter causam commissam ante furorem possit exhæredari, licet propter delictū ante furorem cōmissum non possit furiosus decapitari prout est cōis opinio. vt dixi. & ratio colligitur ex doctrina Bal. & communi in l. furiosum. C. qui. testa. face. possunt. vbi Bal. vult, quod furiosus non possit affici in corpus sed bene in bonis puniri. vnde exhæredatio non concernit pęnam corporalem, sed potius bonorum, cum exhæredatio sit bonorum, & hæreditatis priuatio, vt traditur per Bartolum. & alios in authen. ex causa. C. de liberis, præte. & sic patet quod ratio Raynerij non est vera. vnde forte subtilitate iuris posset attentari, quod imo filio exhæredato possit fieri ista substitutio attento quod. d. l. humanitatis. in qua se fundant doc. non probat, quod requiratur, quod furiosus debeat institui, vt supra deduxi. & late dixi in 3. effectu pupillaris substitutionis in l. 2. supra eo. vnde cum nulla lex sit, quæ prohibeat, quod requiratur, quod filius debet institui. certe dicendum est, quod possit fieri exhæredato pupillaris cum in hoc non reperiatur discordantia, prout multoties isto modo Bar. & doct. arguunt. Præterea licet videatur inhumanus pater in exhęredando filium, & nō videatur vti affectu & officio paterno, vt l. hoc colore. sup. de inoffi. test. tamen negari non potest, quin in actu substituendi vtatur humanitate & pietate erga filium, ex quo ei prouidet de hærede, & sic satis videtur humanitate fundata illa substitutio isto casu, & sic vide
285 tur cessare ratio Gul. & imitare ratio. d. l. humanitatis. † Et ex his in puncto iuris verior videtur opi. quod exhęredato pōt fieri, licet præcedens sit magis communis, a qua in cōsulendo & iudicando non recedas. Et pro ista communi opi. facit tex. quē nemo allegat in l. fi. in §. 1. iuncta gl. super versi. constitutio. C. de cura furio. si dicas, quod ille tex. loquitur in casu, quo non possit exhęredari, quia ante furorem nō commiserit causam,
286 qua communi opi. retenta † quęrit Bar. quid si filio testator relinquit iure institutionis minus, quā sit sua legitima, an isto casu valebit substitutio sibi facta? concludit Bar. hic q valebit substitutio sibi facta, cum possit agere ad supplemētum, vt l. omnimodo. C. de inof. testa. & in §. aliud quoq; capitulū. in auth. vt cum de ap. cog. colum. 8. certe perinde est, ac si esset in tota legitima institutus. sed si esset in tota legitima institutus, non esset dubium, quod valeret exemplaris substitutio, vt §. proxime præcedenti conclusione est cōclusum. ergo & isto casu valebit. & hanc opi. sequuntur Ang. & Pau. de Cast. & alij in d. l. humanitatis. & dicit Ange. quod gl. in ver. legitima. in d. l. humanitatis. fuit nimis rigorosa, quę voluit, quod ad hoc vt valeat exemplaris, debet ad minus relinqui filio legitima. Raph. Cum. hic refert. opin. Ang. & Bar. & nihil firmat. d. Alex. hic refert Ioan. Fab. tenere in d. §. qua ratione. opi. Bar. sed fallitur, quia Io. Fab. ibi sequitur quod imò non valeat exemplaris, nisi ad minus tota legitima relinquatur filio. & sic sequitur gl. in d. l. humanitatis prout infra referam & ita eum tenere refert hic Iaso. d. Alex. sequitur hic opi. Bar. quam in effectu videtur sequi Aret. istam opin. sequitur hic Ias. dicens eam esse cōmunem. & hanc eandem opi. sequitur Alex. in d. l. humanitatis, in 3. colum. & ibi Ias. in 2. col. vbi dicūt quod ista opi. est magis communis. & pro hac opi. hic d. Alex. adducit istam rationem dicens, quod l. humanitatis fuit facta ante. d. l. omnimodo. C. de inof. testa. vnde nilmirū si imperator in d. l. humanitatis requirit, quod filio relinquatur legitima, & tota quia illo tēpore nō poterat agi ad supplementū. vnde cum possit postea per d. l. omnimodo agi ad supplementum, nilmirum est. si dicamus substōnem valere. & quod d. l. humanitatis sit ante d. l. omnimodo. patet fm ipsum, q a d. l. omnimodo est Iustiniani. & fuit vna de quinquaginta decisionibus. & d. l. humanitatis est alterius imperatoris, qui certe fuit ante Iustinianum. Sed ista ratio cum reuerentia non est vera. quia non est verum quod d. l. humanitatis. fuisset facta ante. l. omnimodo. imò dico, quod fuit facta postea. vt patet in vers. legitima ei portione relicta. & sic videtur innuere, quod sufficiebat legitimam relinquere quoquo relicti titulo, licet non esset relicta titulo institutionis. vnde si fuisset. d. l. humanitatis facta ante dicta l. omnimodo prout dicit. d. Alex. vtique non fuisset satis legitimam relinquere alio titulo, quā titulo institutionis, sed fuisset necesse relinquere titulo institutionis, vt leg. inter cætera. de liberis & posthumis. supra & est bonus tex. in l. ita tamen. in §. qui rogatus, infra ad Trebellianum & tradunt Aretinus & Alexander & communiter doctores in dicta. l. inter cætera. & domi. Alexan. in l. posthumo, C. de contra tab. vnde dico, quod d. l. humanitatis, non fuit cōdita ante. d. l. omnimodo. sed postea. nec est verum, quod dicit domi. Alexand. quod d. l. humanitatis. sit alterius Imperatoris quam Iustiniani, quia dico quod est Iustiniani, vt patet ex inscriptione illius legis. patet in §. qua ratione. institu. cod. vbi Imperator refert illam constitutionem, & tamen dicit se posuisse illam, & sic ipse fecit. tamen licet sit condita dicta. l. humanitatis, post dictam. l. omnimodo. tamen non obstat opinio. Barto prout infra dicam. & sic patet quod ista ratio domi. Alexan. non multum facit pro opinio. Bartol. pro ista opinio. Iaso. in dicta. l. humanitatis. adducit istam rationem, quia in dubio ea pars est tenenda, quæ fauet & conseruat testamentum, vt l. si pars. supra de inoffìcio. testamen. sed ista ratio non videtur multum vrgere. quia negari posset, quod in casu nostro sumus in dubio, cum clare videatur esse inductum, quod relinquatur legitima, ergo tota vt d. l. humanitatis. nisi ad istam. l. respondeas. vt infra dicam. Et pro hac
287 opinio. facit secundum Iaso. hic, † quia ius petendi supplementum non subrogatur loco querelæ, quia querela est odiosa, & expugnat testamentum, sed ius petendi supplementum dicitur esse fauorabile. quoniam defendit testamentum vt est tex. in dicta. l. omnimodo. cum ergo habeat contrariam naturam querelæ, absurdū est dicere, quod loco eius subrogetur. quoniam subrogatus debet esse eiusdem naturę, cuius est illud, in cuius locum subrogatur, vt l. si eum. §. qui iniuriarum. supra si quis cau. & in l. 2. C. de offi. eius qui vic. alter. ger. & sic illud ius petendi supplementum non potest aliquo modo subrogari loco querelę. ita dicit Bald. in l. si quis filium. C. de inoffìcio. testamen. & ibi sequuntur communiter Doct. & propterea dicit no. Bald. in l. cum lege. in 3. not. C. de episcopis & clericis quod petitio supplementi non est impugnatio testamenti. & idem Bald. dicit in l. illud C. de collatio. circa princip. quod petitio legitimę fuit inducta pro conseruando testamento. & alleg. l. omnimodo. & quod non subrogetur loco querelæ, probatur, quia querela, durat quinquennio, vt d. l. si quis filium. in fine. sed conditio ex l. cum sit actio personalis, quæ competit pro iure petendi legitimam, durat. 30. annis, sicut. & in l. omnes. C. de prescrip. 30. anno. vel dicamus quod ad petendum legitimā datur petitio hæreditatis, & ista similiter durat. 30. annis, vt l. hæreditatis, C. de petitio hære. & quod ius petendi supplementum legitimę duret 30. annis probatur secundum Salicetum in d. l. si quis filium. in penult. colum. nam legitima potest peti perpetuo, vt clarum est, ergo & eodem modo eius

pars.

pars. argu. l. quę de tota de rei vendi. sup. & sic supplementū le-
gitimę, quod dicitur pars legitime vt l. si quando. §. & genera-
liter. C. de inoffi. testamen. ita etiam tenet Bald. in authenti.
presbyteros. C. de episcopis & clericis videlicet quod ius pe-
tendi supplementum non subrogatur loco querelæ. & Ange.
& omnes Moder. in dicta. l. si quis filium. & ibi dicit Florianus
quod ista est communis opinio. eādem opinio. sequitur Bald.
in repe. l. pater filium. in 11. colum. in ver. visis oppositionibus
re spicientibus. & in l. nam & eis. §. 1. supra de inoff. testamen.
& Ang. in l. omnimodo. C. de inoffi. testamē. & Ang. in l. cer-
ti condictio. in princip. sup. si certum petatur. Ang. in authent.
de trien. & semis. col. 3. & plenius quam alibi in l. Papinia. §. si
conditioni. sup. de inofficio. testamen. si ergo ius petendi sup-
plementum legitimę non subrogatur loco querelę, vt est con-
clusum, ergo non subrogetur loco exhęredationis, sed potius
institutionis, cum sit cōseruatiuū testamēti, vt dixi, ergo debet
haberi perinde, ac si esset institutus in tota legitima, prout ēt
hic dicit Bar. Sed si in tota legitima esset hæres institutus, nulli
dubium esset, quod valeret ista substitutio ita etiam dicamus,
quod valeat in casu nostro. Sed ista ratio non videtur tuta. quo-
niam prout infra dicetur, videtur dubium, an istud ius peten-
di supplementum subrogetur loco querelæ necne, prout infra
dicetur. Præterea esto quod subrogetur loco querelæ prout
communiter concludunt docto. in d. l. si quis filium, tamen pe-
rinde habetur, ac si esset in tota legitima institutus. certe istud
est per fictionem, non secundum veritatem, vnde cum, dicta
l. humanitatis, requirat, quod relinquatur legitima, debet intel-
ligi quod relinquatur vere, & non per fictionem, vnde lex lo-
quens in casu vero, non debet extendi ad casum fictum, vt
l. 3. §. hęc verba. de negotiis gestis. & ibi per Bartolum eo maxi-
me quod dispositio est exorbitans a regulis iuris communis,
cum regulariter nemo possit de alienis bonis testari, vt sunt
288 iura vulgaria, & sic ista ratio non videtur sufficiens. † Tamen
alia ratione Iaso. hic dicit opinio. Bartoli & communem verio-
rem, quia supplementum legitimę fit ipso iure, vt l. scimus. in
versicul. ipso iure. C. de inofficioso testament. Confirmatur
289 † nam falcidia resecat legata ipso iure, vt l. lineam margarita-
rum. & l. Plautius ad legem Falcidiam. quanto fortius quar-
ta debita iure naturę, quæ est potentior, debet ipso iure opera-
290 ri? & si dicas † quod immo ipso iure non fit supplementum,
sed ita demum si petatur, sicut dicimus in compensatione,
quę fit ipso iure, tamen requiritur, quod petatur, vt l. final. C.
de compensat. sicut dicimus in iure dicendi nullum, quod cō-
petit filio præterito, nam competit ipso iure. & tamen opor-
tet quod dicat nullum, vt l. filio pręterito supra, de iniust. rupt.
testamen. & ibi per Bartolum in antepenultima columna &
alios, & ita videtur tenere gloss. 2. in dicta l. scimus in princip.
in gloss. 2. quia ad hoc respondetur secundum Iaso. quod licet
supplementum legitime non acquiratur incommutabiliter
nisi secuta petitione, vt dicta gloss. tamen ius ipsum supple-
menti quæritur ipso iure & pure, & ideò transmittitur etiam
aliter non agnitum, vt dicit Salicet. in dicta l. sancimus. alias
si diceremus, quod non competeret ipso iure, sed ita demum
si petetur, vtique diceretur, quod competeret sub illa condi-
tione & sic esset grauamen, quod debet reijci, vt l. quoniam in
prioribus. C. de inofficio. testamen. præterea non transmitte-
ret vt l. si ita in §. illi si volet ff. de legat. 1. & l. iam dubitari in
fine. supra titul. 1. tamen transmittitur secundum Salicetum.
& istud sequitur domi. Alexand. in consilio 55. in secundo vo-
lumine, incipiente viso titulo quæstionis. in tertia columna
infra, vbi dicit illud esse de mente Bald. in leg. si arrogator. in
291 2. oppo. supra, de adopt. si bene inspiciatur † Confirmatur
hoc secundum Iason. in dicta l. scimus. quia quando filius in-
stituitur sub conditione, si voluerit, reijcitur illa condictio de
legitima, quia videtur esse grauamen, ex quo impedit trans-
missionem, vt dicit Bald. & expresse Paulus de Castro. in l.
quoniam prioribus. C. de inofficio. testamen. & ibi etiam Ia-
so 1. nota. in prima extensione, & plene per Imol. in l. iam dubi-
tari. supra titu. proximo. & per Alexand. in l. si filius hæres, in
10. limitatione supra de liberis & posthumis, & ita etiam reijci-
tur illa conditio a supplemento legitime, scilicet si petat, &
sic competit ipso iure sine aliqua petitione, confirmatur per
l. omnimodo C. de inofficio testamen. in versicul. sine vllo gra-
uamine vel mora. vbi vult, quod possit exigi supplementum
292 sine aliquo grauamine vel mora. tunc sic, † paria sunt, quod
testator relinquat integram legitimam, prout requirit dicta.
l. humanitatis, vel quod lex ipso iure suppleat, vt l. non ali-
ter & l. his verbis, supra de adoptionib. facit l. prima §. 1. de rei
vxo. act. C. & pondera quod prędicta. l. his verbis. loquitur, quā-
do requiritur pro forma illud, vt dicta l. non aliter. & in §. cum
autem. institu. de adoptionib. nec obstat secundum Iaso. hic si
diceretur, quod dicta l. humanitatis, vt supra fuit dictum, quia
ad hoc secundum ipsum respondetur, quod licet d. l. omnimo-
do loquatur generaliter, debet etiam extendi ad casus specia-
les, hinc est, quod instituta turpi persona parenti datur contra-
tabu. ad expugnandum totum testamentum, vt l. Pantonius.
infra si qui. a par. fuc. manda. & tamen dicta l. omnimodo, ex-
tenditur ad istum casum specialē, quando instituta turpi per-
sona, si parenti relinquatur minus legitima, agitur ad supple-
mentum, & habet locum dicta l. omnimodo, prout tenet Bal.
in l. frater. in 3. quæstio. C. de inofficio. testamen. & sic per hoc
apparet quod dicta l. omnimodo, extenditur ad casus specia-
293 les, & si dicis † quod hoc non respondet ad regulam, quæ est,
quod lex generaliter loquens non extenditur ad casus specia-
les, vt notat. gloss. in l. sciendum. vbi gl. Bar. & alij sup. qui satis-
da. cogan. quia respondetur secundum Iaso. hic, quia quando
est de intentione legis nouę derogare casibus specialibus, tunc
extenditur ad casus speciales, ita dicit Ioannes de Imo. in l. si
vero. in §. de viro. in 6. col. supra soluto matrimonio, vbi alleg.
no. per glo. in cap. contra Christianos. in glo. fin. de hære. lib. 6.
& sequitur Alexand. in dicta l. sciendum, sed dicta l. omnimo-
do, intendit derogare casibus specialibus, vt patet ibi, vel alio
modo subuertendis, & sic extenditur etiam ad casum dictæ l.
humanitatis, vt si filio relinquatur minus legitima, quod non
subuertatur exemplaris substitutio, licet sit casus dictæ l. huma
294 nitatis, specialis, † sed huic rationi posset responderi, quod im-
mo supplementum legitime non sit ipso iure, immo requiri-
tur, quod petatur, prout dicit glo. in dicta l. scimus, & hanc opi
nio. sequitur ibi Barto. & sequitur Pau. de Castro, in 1. nota. &
sequuntur communiter docto. vt per Iaso. ibi & pro hoc vide-
tur tex in dicta l. omnimodo in versic. sine vllo grauamine exi-
gere, & sic requirit petitionem, non obstat quod si subintelli-
gitur illa conditio, si petatur, cum ista conditio cōtineat onus,
debeat reijci de ipsa legitima, & sic de ipso supplemento legi-
gitime, quia dico, quod ista conditio non est talis, quæ inferat
295 grauamen, cum sibi sit imputandum, si non petijt † nec ob-
stat, quod illa conditio, si voluerit, reijciatur de legitima, quia
dico, quod non est verum, nam illa conditio hodie reijcitur
de legitima, quæ si erat apposita, olim inducebat querelam, vt
dicta l. quoniam prioribus. C. de inofficio. testamen. sed ista
conditio olim non inducebat querelam, vt l. verba. infra tit. 1.
& l. Cornelius. supra titu. 1. & l. Papinianus. §. quarta. sup. de in-
296 offic. testamen. confirmatur, nam † vulgaris substitutio impe-
dit transmissionem, vt l. si filius hæres, & ibi per Barto. & do-
cto. & ibi dixi in dicta l. 1. in materia vulgaris, & tamen ista non
reijcitur de legitima, prout tenet Paulus de Castro in dicta l.
quoniam prioribus, & Aretin. in l. si filius hæres, & Bald. in te-
pe. l. si arrogator. ibi Barto. in tertia columna, & Iaso. in 11. su-
pra, de adoptio. quicquid alias dixerit Iacob. Butriga. in dicta l.
quoniam, quem sequitur Alexand. in dicta l. si filius hæres. in
vndecima limitatione, & Iaso. in repetitio. authen. res quæ. C.
commu. de lega. & pro conclusione Pau. & Bal. quod de legi-
tima nō reijciatur vulgaris substitutio, probatur ratione, nam
in legitima debita patrono in bonis liberti reijcit omne onus,
vt in §. sed nostra. institutio. de success. libe. & tamen non reij-
citur substitutio vulgaris, vt l. cum patronus. infra de lega. secū
297 do. Et per hoc † infert ibi Paul. de Castro, tam in lectura Pa-
duana, quam in Bononiensi lectura, quod si filio sit relicta le-
gitima, & in ea sit appositum onus, quod licet filius non ha-
beat subire istud onus, tamen si ista legitima vadit ad substitu-
tum, tunc bene substitutus debebit subire tale onus, & sic sen-
tit, quòd in legitima potest fieri substitutio vulgaris, immo ex-
presse hoc dicit, pro hoc allegatur. l. si posthumus. §. quod vul-
go. supra, de liberis & posthumis, & sic quod impediatur trās-
missio, non est in consideratione, ita quod propter hoc dica-
mus, quod competat ipso iure sine aliqua petitione, confirma
tur, nam eo ipso quod filius est exhæredatus ipso iure habet
querelam, vt in l. prima, & per to. supra, de inofficio. testamen.
298 † & tamen licet ipso iure competat, tamen non transmittitur,
nisi fuerit præparata, vt l. posthumus. §. fina. cum l. sequent. su-
pra, de inofficio. testamen. nisi ad filium, vt l. si quis filium. C.
de inofficio. testamen. & per hæc patet non bene dixisse Sali-
cet. in dicta l. scimus, qui voluit, quod bene ipso iure competat
ius petendi supplementum, tamen incommutabiliter sequi-
tur sequuta petitione, quia dico, quod ante petitionem nullo
modo competit, prout ibi tenet gloss. & sequuntur communi-
ter doct. Non obstat, quod paria sunt quod testator relinquat
integram legitimam, vel quod lex suppleat, vt dicta l. his ver-
bis, quia illud est verum, quia lex vltra processit subaudiendo
stipulationem cum non fuerit interposita, nam si lex vltra non
processisset, & interposita non fuisset stipulatio, dico quod illo
casu non teneret arrogatio, quia peccaret in forma, vt argum.
l. 1. in §. si quis ita. de verborum obligationib. non obstat dicta
l. scimus, quia dum dicit, ipso iure, non vult dicere, quia ipso
iure sine aliqua petitione competat, sed vult dicere, quod ipso
iure inest repletio per legem licet non sit dictum per testato-
rem quod legitima impleatur, ita vult ille tex. si bene inspicia-
tur, & clarius hoc videtur sentire. l. omnimodo, eodem titu. &

sic iam

siciam vides quod opinio. Bartol. & communis videtur du-
299 bia & infra, respondebo rationibus Bartoli. & ideo † Angel.
hic, quem sequitur Imol. hic tenet contrarium quod imo si
filius sit institutus in minori summa & parte, quam sit sua le-
gitima, non valebit ista substitutio, & hanc opinio. sequitur
glo. in dicta l. humanitatis in versicul. legitima, & Ioan. Faber
in dicto §. qua ratione in 4. columna. in fin. & mouetur Ange.
quia pro forma videtur esse introductum, vt filio pater relin-
quat legitimam, si ei vult substituere, vt dicta l. humanitatis,
ergo non videtur ab ea recedendum, vt l. cum hi. §. si prætor.
de trans. & l. 1. §. si quis ita de verborum obligationi. & etiam
si sumus in actu fauorabili, vt l. qui Romæ in §. Flauis Hermes
inf. de verborum obligatio. Sed huic rationi respõdetur, quod
filio debeat relinqui legitima, hoc non est inductum pro for-
ma ad validandam substitutionem, licet in consequentiã hoc
eueniat, quod propter relictum de legitima factum conuali-
detur substitutio, nam quod relinquatur legitima, fuit indu-
ctum ad hoc, vt valeat testamentum paternum, alias non va-
leret. & in consequentiam rescinderetur exemplaris substitu-
tio, vt l. secunda §. sed si eos supra eodem, vnde non inducitur
pro forma respectu substitutionis principaliter, sed respectu
testamẽti paterni, nec obstat quod dicta l. humanitatis, simpli-
ter dicat, legitima portione relicta, & sic indefinite loquitur,
ergo sentit, quod tota relinquatur, vt ar. l. hoc articulo supra
de hæredi. institu. & l. si ex pluribus infra, de legat secũdo, quia
hoc posset responderi, quod ideo illud statuit, quia tempore
dictæ l. humanitatis, non erat inductum ius agendi ad supple-
mentum, quia fuit postea inductum per d. l. omnimodo C. de
inofficio. testamen. & hoc procedit tenendo quod dicta l. hu-
manitatis, licet sit Iustiniani, tamen fuerit facta ante dicta l.
omnimodo, & sic antequam ipsemet Iustinianus induxisset
ius agendi ad supplementum, prout tenet dominus Alexan-
der in alio articulo, quod potest substineri licet supra re-
probauerim, vnde † illo tempore debebat relinqui tota le-
300 gitima, & iure institutionis, alias si erat relicta iure institu-
tionis, & non tota, tunc intentabat querelam, & subuerte-
bat testamentum in totum, vt l. Papinianus §. meminisse, su-
pra, de inofficio. testamento, & ibi Paulus de Castro proba-
tur in dicta l. omnimodo. Superuenit postea dicta l. omni-
do, quæ correxit ius antiquum in duobus, primo inquan-
tum requirebatur, quod legitima relinqueretur iure institu-
tionis, & non sufficiebat relinquere quoquo relicti titulo,
nam vult dicta l. omnimodo, quod istud sufficiat. Secundo
correxit ius antiquum. quod volebat, quod si minus legiti-
ma iure institutionis esset relictum, quod tunc haberet que-
relam, & in totum posset subuertere testamentum, at dicta l.
omnimodo, isto casu noluit, quod haberet querelam, sed
ageret ad supplementum quo casu non subuertit testamen-
tum vt patet in dicta l. omnimodo, superuenit Iustinianus in
authenti. in §. aliud quoque capitulum, vt cum de appella. co-
gno. & statuit in parte recedendo a iure antiquo & in parte
recedendo a dispositione l. omnimodo, voluit enim ibi Impe-
rator, quod filius titulo institutionis debeat habere legiti-
mam, in hoc conueniebat cum iure antiquo, & discrepabat
a dicta l. omnimodo. Item voluit, quod si filius habeat titulo
institutionis legitimam, sed non integram, tunc filius non
possit exercere querelam, in hoc recedit a iure antiquo, sed
possit agere ad supplementum, & in hoc conuenit cum di-
cta l. omnimodo, vnde si dicimus dictam l. humanitatis, fuis-
se ante dictam l. omnimodo, tunc fateor, quod requirit, quod
301 relinquatur integra legitima & iure institutionis, sed † cum
habemus, quod hodie sufficit, quod habeat aliquid iure in-
stitutionis, ad hoc ne rescindat patris testamentum, certe
dicendum est, quod etiam si sit in minori parte quam legi-
tima institutus, quod debeat valere substitutio, ex quo quo
ad rumpendum non videtur esse differentia, siue sit institu-
tus in integra legitima, siue in minori parte quam sit sua le-
gitima si vero dicimus, quod est verius quod dicta l. humani-
tatis fuerit post dictam l. omnimodo, tunc minus habet dubii,
ex quo si non erat institutus in tota legitima, non poterat in
pugnare testamentum. Et sic ex præmissis patet, quod non ne-
cessario concludit ista ratio Angel. nec obstat si supradictæ re-
sponsioni diceretur, quod non est verum, quod legitima,
debeat relinqui pro forma substitutionis, & ea validanda, sed
solum pro validando principali testamento, quia si istud esset
verum, sequeretur, quod posset fieri filio exhæredato, quo ca-
su testamentum principale & sic dispositio patris, valeret, &
tamen hoc est falsum, & à veritate alienũ vt supra, conclu-
sit Bartolus, & ita dicit Imola hic. Sed ad istam rationem
respondetur, & aduerte, quia ideo non potest fieri exhære-
dato per dictam l. humanitatis, quia tempore dictæ l. huma-
nitatis filius exhæredatus habebat probare se iniuste exhæ-
redatum, vt l. nam his. §. finali, supra de inofficio testamen.
vnde ne grauaretur isto onere probandi, cum enim sit furio-
sus aut mentecaptus non posset facile probare, & sic iniuste
priuaretur hæreditate paterna, propterea lex voluit quod exhæ-
redato non posset fieri exemplaris, & si tu diceres, ista sol. non
procederet hodie, cum debeat inseri causa exhæredationis, &
per hæredem probari, vt in §. aliud quoque capitulum, in au-
thentic. vt cum de appella. cogno. columna octaua, & traditur,
in authent. non licet. C. de liberis præte. & sic filius non astrin-
gitur onere probandi, & sic deberet posse fieri ista substitutio,
& tamen non potest fieri etiam hodie, quod ad hoc responde
tur, quia ideo non potest fieri ista substitutio, quoniam lex ex-
presse non statuit contrarium, vnde cum dicta l. humanitatis
non reperiatur correcta, ergo non debet prohiberi stare l. san-
302 cimus, C. de testamen. nec † obstat, si diceres, quod attenta su-
pradicta ratione, non deberet posse fieri pupillaris pupillo ex-
hæredato, cum haberet probare se iniuste exhæredatum, & cũ
sit pupillus, non possit de facili probare, & tamen hoc est fal-
sum, vt in §. non solum, institu. de pupilla. substitu. sed respon-
deo. quod inquantum loquimur de pupillo infante, certe non
posset fieri pupillaris exhæredato, cum exhæredari non possit,
vt l. si quis in suo §. legis, C. de inofficio. testamen. etiam si pu-
pillus sit proximus infantiæ, vt nota. in dicto §. non solum, si ve-
ro loquimur de pupillo doli capace & proximo pubertati, tūc
bene potest fieri exhæredato, sed isto casu bene poterit proba-
re se iniuste exhæredatum, & melius quam furiosus, siue men
tecaptus, & sic habes rationem differentiæ, quare pupillaris po
test fieri exhæredato, & non exemplaris vltra rationes differen
tiæ supra assignatas in præced. artic. vel dicas, quod ideo exem-
plaris non potest fieri omnino exhæredato, quia cum exem-
plaris sit inducta humanitate, certe non videtur ita humanus
pater exhæredando filium, sicut quando ipsum instituit, licet
in minori parte ipsa legitima, vt argumen. l. secunda, supra de
inofficio. testament. coniuncto d. §. aliud quoque capitulum,
in authent. vt cum de appell. cognoscitur, columna octaua, &
infra patebit, dum assignabo rationem, quare hodie si est insti
tutus in minori parte, quam sit legitima, non intentat quere-
lam, tamen olim intentabat, vnde non videtur mirum si exem
plaris non fit exhæredato, & tamen fiat instituto licet in mino-
ri parte quam sit legitima. Alio modo huic rationi Angel. re-
303 spondet hic Aretin. dicens, † quod tunc omissio formæ vitiat
actum, est verum, quãdo lex vltra non procedit supplendo de-
fectum omittentis solemnitatem, secus si suppleat fingendo
id esse actum, quod est omissum, vt l. non aliter, & l. his verbis,
de adopt. & ibi not. Bald. vbi patet, quod licet in adoptione pro
forma requiratur stipulatio, vt dictis iuribus, & in §. cum autẽ
institut. de adopt. tamen si omittitur, non vitiatur arrogatio,
quoniam lex supplet fingendo stipulationem, facit lex prima,
§. primo de rei vxo. actio. facit lex 1. cum ibi not. per doct. ma-
xime Moder. inf. ad legem Falcid. vbi patet, quod licet l. Falcid.
dederit libertatem legandi sub hac tamen forma, si reliquerit
hæredi quartam, vt patet in d. l. 1. in §. 2. pone, quod testator ita
legat, vt penes hæredẽ non remaneat quarta pars, nunquid isto
casu legata vitientur certe videbatur dicendũ quod sic, ex quo
non erat seruata forma, d. l. Falc. & tamen doc. ibi concludunt
oppositum ratio, est sm eos, quia lex vltra processit declaran-
do, quod si ita testator legabat, ita quod hæres quartam partẽ
non habebat, tunc liceret hæredi quartam retinere, & de omni
bus legatis tantum deducere, vt quartam habeat, ita sit in ca-
su nostro, lex vltra processit, dicendo, quod si in minori parte
quam sit legitima filius sit institutus quod non sit nullum te-
stamentum, sed agat ad supplementum, vt dicta l. omnimo-
304 do, & d. §. aliud quoq; capitulum. Sed ista † ratio Aretini non
videtur vera, quia non videtur verum, quod lex suppleat isto
casu, nam cum secundum Angel. sit pro forma introductum,
quod filio relinquatur legitima, & sic tota, vt dicta l. humani-
tatis, certe non video, quomodo iura suppleant, quod si nõ est
relicta integra legitima, quod nihilominus valeat substitutio.
non ob dicta l. omnimodo & dict. §. aliud quoque capitulum,
quia illa iura loquuntur quo ad validitatem testamenti patris
& principalis, quando de iure communi pro se testatur, & ita
intelligit expresse illum tex. Ioan. Fab. in dict. §. qua ratione, in
quarta columna in fi. vnde bene fateor, quod si pater fecisset si
bi tantum testamentum, & in eo instituisset furiosum & men
tecaptum in minori parte ipsa legitima, valeret testamentum
ipsius patris, etiam quando substituisset ei, valeret suum testa-
mentum, tamen propter hoc non est dicendum, ergo eodem
modo valeat exemplaris facta filio furioso, quia non semper
valet ista consequentia, valet testamentum patris, ergo & sub-
stitutio exemplaris, vt dicit hic Imola, & sic ista solutio Are-
tini non videtur tuta, ideo ipse dat aliam responsionem, di-
cens, quod lex loquens de hærede scripto habet locum in eo,
qui succedit in portione hæreditatis per ius accrescendi ex ta-
cita voluntate defuncti. vt l. si in testamento sup. eod. sed por-

tio legitime filio relicte accrescit ipso iure portioni legitime,
in qua filius est institutus, vt l. scimus. in princip. C. de inoffi. te-
sta. ergo in illa parte debet censeri institutus, & totum poterit
petere petitione hæreditatis, vel actione ex testamento, tan-
quam si fuisset scriptus & institutus, vt d. l. in testamento, sed
ista solutio non videtur tuta, quia, vt infra videbimus, non est
verum, quod in ea parte, in qua venit per ius petendi suplemē
tam veniat secundum voluntatem, sed contra. preterea dato
quod veniat secundum voluntatem, & quod in ea parte videa
tur institutus, tamen hoc sit quo ad testamentum ipsius patris
tamen non hoc prosit quo ad exemplarem, cum pro forma
secundum Angel. videatur esse inductum quod filio relinqua
tur legitima, & sic etiam ista solutio Aretin. non videtur es-
se sine dubitatione, ideo tenet primam supra datam. Secun-
do Angel. pro ista sua opinione mouetur quia exemplaris fuit
inducta ex humanitate vt d. l. humanitatis, sed pater relinquē-
do filio minus legitima non videtur vti humanitate, cum ista
appelletur minuscula, vt l. si quis in suo in princip. C. de in-
officio. testamen. † Sed huic rationi respondet Aretin. videli-
305 cet quod humanitas, de qua in d. l. humanitatis, non funda-
tur in hoc, quod plus vel minus filio relinquat, dummodo
filius habeat legitimam ex dispositione testatoris relinquen-
tis ei aliquam partem legitimæ, sed fundatur in persona eius,
cui fit exemplaris substitutio, & sic respectu substitutionis,
est enim humanū & pium furioso siue mentecapto subueni-
re, prouidēdo ei per substitutionem, quo casu eueniret quod
ipse decedet testatus, vt in §. primo institu. qui manu. non poss.
qui alias decederet intestatus, cum sibi testamentum conde-
re non posset, & iste est proprie sensus d. l. humanitatis. Alia
ratione Ias. hic mouetur pro opin. Ange. cum d. l. humanita-
tis, statuat specialiter, quod parentes non possint filijs men-
tecaptis nisi de bonis suis relinquant ipsi legitimam † vnde
306 dato quod d. l. omnimodo sit posterior, quæ statuit, quod pos-
sit agi ad supplementum, non debet extendi ad casum specia-
lē d. l. humanitatis, quamuis generaliter loquatur, etiam si di-
cat, non obstantibus quibuscunque legibus antiquis, non in-
telligitur loqui de illis habentibus casum specialem, vt est gl.
in l. sciendum, & ibi Bar. & alij sup. qui satisda. cog. & gloss. in
versic. vocantibus in authent. de hæred. quæ ab intesta. & late
Bar. in extrauaganti, ad reprimendum in ver. nō obstantibus
pro hoc videtur tex. in l. in testamentis, & ibi Fulgo. no. C. de
testa. coniuncta l. hac consultissima princ. vbi gl. & doc. C. qui
testa. fa. possunt, & illud etiā procedit, si essemus in casu fauo-
rabili prout essemus in casu nostro, & sic non debet extendi di
cta l. omnimodo, vt valide exemplarem substitutionem. Sed
certe ista ratio non valet. prima, quia dico, quod d. l. humanita
tis fuit posterior, quam fuerit d. l. omnimodo, vnde si in mi-
nori parte ipsa legitima sit institutus censetur institutus in to-
ta legitima vt intra dicā. præterea dato quod d. l. omnimodo
sit posterior, tamen dico, quod extenditur ad illum casum spe
cialem, ex quo ita est de mente d. l. omnimodo, vt patet ibi, vel
alio modo subuenientis, & dixi sup. vnde non habet locum re-
gula d. glo. in d. l. sciendum prout tenet Imo. in d. l. si vero §.
de viro in 6. colum. sol. matr. & sequitur domi. Alexand. in d.
l. sciendum, vnde cum trahatur ad illum casum specialem, pa-
tet, quod non debet obstare illa ratio circa quam tamen dic,
vt dixi supra. † Item pro ista opinione Angel. Iason hic addu-
307 cit aliam rationem, quia ius agendi ad supplementum subro-
gatur loco querelæ, vt tenet Bartol. in l. cum ex filio sup. eodē,
idem Bartol. in l. si quis filium in fi. C. de inoffic. testamen. per
illum tex. sicut ergo non potest fieri exhæredato, vt sup. est cō
clusum in præcedenti conclusione, ita etiam non possit fieri
in casu nostro, nisi sit tota legitima relicta, quo casu querela &
ius agendi ad supplementum cessat. † Sed huic rationi potest
308 responderi, quod imò non sit verum, quod ius petendi supple
mentū subrogatur loco querelę, & in contrarium est opinio
cōmunis prout late dixi sup. & declarat Iason in d. l. si quis fi-
liū in 2. col. nec obstat d. l. si quis filiū in fi. inducta vt ibi per
Bar. quia illa exceptio, quæ fit ibi in fi. fit tm̄ respectu trāsmis-
sionis querelæ, non aūt respectu supplemēti legitimæ. sed Ias.
in d. l. si quis filium, dicit quod ista sol. nō vr̄ vera, qm̄ relatio debet
fieri ad oīa præcedentia. Sed certe istud est verū in dubio, sed
ibi apparet expresse, quod illa relatio solū fit ad querelā, vt patet
ibi nisi pater repudiauit querelā, vel quinquennio tacuit &c.
confirmatur illud, scilicet quod illa relatio fiat tantum respe-
ctu querelæ, patet ibi in fin. dum dicit, post aditam hæredita-
tem &c. & sic loquitur de querela quæ competit tantum post
aditam hæreditatē, vt l. filium in §. sed cum exhæredato infra,
de bono. possess. contratab. sed suppletio legitimæ non deside-
rat aditionem, cum habeat ius accrescendi, & sic potest preue
nire heredem vniuersalem, vt ei possit accrescere. Ita dicit
Cy. in auth. nouissima C. de inoffi. testa. cōfirmatur sup. d. sol.
309 † quia relatio debet fieri ad id, quod principaliter deciditur

in lege, non ad id, quod deciditur incidenter, vt l. fin. §. Titia. &
ibi no. Bar. inf. de li. le. & no. Bar. in l. si cui in § si a filio inf. de le-
gat. 1. non obstat responsio Ang. & Ioan. de Imol. dum dicunt,
quod licet filius petat supplementum, petit contra voluntatem de
functi, vnde si petit contra voluntatem, non potest in eo videri
a defuncto filius institutus, & sic non videtur dictum Bart. esse
verum, quod perinde habeatur, ac si in legitima esset institutus
secūdum eos, quia dico, quod ista responsio non est vera, quia
supplementum hodie petitur ex voluntate defuncti, non con-
tra, secundum Aret. hic, quia ideo testator reliquit minus legi-
tima, quoniam sciebat dispositionem legis volentis vt supple-
310 mentum habeat locum, vt d. l. omnimodo, in dubio † autē mēs
testatoris videtur concordare cum dispositione iuris, vt in c. 1.
§. filia de succ. feu. & l. pen. C. eo. & no. Bar. in l. hæredes mei in
§. cum ita, ad Trebell. & Bal. in l. præcibus, in pen col C. eo. quę
ratio cessabat ante l. omnimodo, quoniam ante illam legem fi
lius, qui habebat minus legitima, nullum habebat remedium,
vt posset succedere non rupto testamento, quia non erat præ-
teritus, & ideo si pater relinquebat filio minus legitima, in re-
liquo videbatur exhæredatus, ideo habebat querelam, & sic pa
tet, quod tunc petit ex voluntate, & non contra voluntatem,
prout dicebat Ang. hic. Et ex his patet articulum esse dubium.
311 † Quid dicendum Aret. hic dicit, quod si dicimus, quod pro in
re petendi supplementum detur condictio ex lege, & nō actio
ex testamento, ita vt in illo supplemento nec vere nec ficte vi-
deatur institutus, sed solum vocatus ex mera dispositione le-
gis, prout tenet glo. in l. Papinianus, in §. conditioni, de inoffic.
testam. & istud sequitur Ang. ibi & Bald. in auth. presbyteros.
C. de episcop. & cler. & in l. si quis filium, & in l. si quis in suo.
C. de inofficioso testamento, & tunc non videtur vera opinio.
Bartol. sed illa Angelus, quia illud, quod petitur ex conditio-
ne ex lege nec vere nec ficte videtur relictum, sed l. humanita-
tis, quæ est exorbitans a iure communi, & vult legitimam re-
linqui filijs, non videtur loqui in isto casu, sed requirit, quod ex
presse tota legitima relinquatur, prout videtur loqui in illo ca-
su, sed requirit, quod expresse tota legitima relinquatur, prout
videtur sentire gl. ibi in vers. legitima, pro hoc facit, quod deci-
dit Bar. in filio præterito, in 7. colum. sup. de iniuſt. rupt. testam.
312 † Vbi volt, quod si extat statutū, quod testamenta mandentur exe
cutioni sicut diffinitiua sententia, non habebit locum in his,
quæ petuntur condictione ex lege, licet occasione testamenti
petantur, & idem dicit in auth. ex causa, in vlt. col. C. de lib. prę-
te. & ideo dicit Bal. in l. 1. in pen. col. C. de inoffi. do. quod l. hac
edictali. C. de secun. nup. quæ permittit relinqui marito secun-
do quantum est relictum vni ex filijs primi matrimonij, non vl
tra, non habet locum in eo, quod petitur tanquam supplemen
tum, quia illud non censetur relictum, ita est in casu nostro.
313 † Si autem teneas, quod supplementum petatur actione ex te-
stamento, vel petitione hæreditatis, & sic quod filius capiat sup
plementum legitimę ex vero titulo institutionis, vt puta quia
portio accrescit portioni, vt dictum est, ex tacita voluntate de-
functi, & tunc sit vera opin. Bar. arg. l. si in testamento sup. eod.
prout supra fuit inducta, vbi dispositio loquēs in vero hęrede,
verificatur in eo, qui venit per ius accrescendi, facit l. si Titio &
Meuio. §. Iulianus, inf. de leg. 2. & hoc probatur secundū Aret.
in l. omnimodo, & in l. scimus, quæ iura volunt, quod siue testa
tor expresse cauerit de supplenda legitima, siue non, quod fi-
lius possit agere ad supplementum, & sic videtur quod in vtro
que casu sit idem iuris ex quo pariter determinat vtrunque ca
sum, arg. l. nam hoc iure s. eo. sed quando testator vult expres-
se, quod legitima suppleatur, tunc non est dubium, quod habet to
tum iure institutionis, & vere idem erit, quando hoc testator
expresse non cauit, dummodo non caueat contrarium, & pro-
pterea secundum Aret. patet non bene dixisse Bal. in d. authē.
presbyteros, qui voluit, quod isto casu filius habeat totam legi
timam ex vno tm̄ titulo, & tamen agat ad supplementum con
dictione ex lege tantum, nisi secūdum eum intellexit titulum
in genere, quia totum possidet tanquam hęres, sed partem ex
dispositione legis, & partem ex dispositione testantis, nam ca
piendo titulum specialiter, duę causę distinctę, s. dispositio le
gis & dispositio testatoris non possunt causare vnum titulum
sed aduerte, quod inductio Aret. de d. l. omnimodo, nō valet, qui
ęquiparatio ibi tantum fit ad effectum agendi ad supplemen
tum, non ad hoc, vt demonstret vtrumque filium habere ex di
spositione testatoris, & sic titulo institutionis. Si autem dic
Aret. tenemus quod in supplemento legitimę non dicatur v
314 re institutus, sed tantum ficte, tunc † videtur dicendum, quę
dispositio iuris loquens in casu vero non trahitur ad casum
fictum, maxime cum sit exorbitans a iure communi, vt l. tert
§. hęc verba, de neg. gest. & ibi Bart. faciunt quæ habentur i
1. §. l. Falcid. inf. ad l. Falc. vnde d. l. humanitatis, loquens qđ
re relinquatur filio legitima, cum sit exorbitans a iure co
muni non debet extendi ad casum, quando non vere, sed f
relinqua

relinquatur legitima, ex quo isto casu per legem nouam non
est inductũ, quod d.l. humanitatis, trahatur ad istum casum, vt
d.l. 1. §. lex Falcidia, & ibi Paul. de Cast. Et ideo dicit Aretin. qđ
forte verior est opin. Ang. & Imol. Subdit tamen ipse, ꝙ ma-
315 gis sibi placet opin. Bar. per † notata per doct. in d.l. hac edicta
li. C. de secun. nupt. vbi secundum eum volunt doct. ꝙ disposi
tio loquens de relicto facto filio, comprehendit id, quod filius
consequitur virtute supplementi, vt probatur in illo text. & in
§. optime in auth. de nup. in illo responso, quãdo filij sunt ęqua
liter instituti, vbi tex. dicit, quod tm̃ potest relinqui secũdo ma
rito, quantum peruenit ad filios primi matrimonij, & sic præ-
cedentia declarant sequentia, quæ vtuntur verbo, relinqui, qđ
sub illo nomine venit id, quod filius potest ex supplemento cõ
316 sequi, ita in hoc articulo dicit Aret. hic. † Sed aduerte, quia quã
do testator expresse non cauit de supplenda legitima, sed sup-
pletio fit a lege, tunc puto quod non competat actio ex testa-
317 mento, sed condictio ex lege, & probatur ratione † quia quo-
tiescunque per legem nouam aliqua inducitur obligatio nec
aliqua specialis actio datur, tunc competit condictio ex lege, vt
l. 1. sup. de cond. ex lege, sed ita est in casu d.l. omnimodo, quia
illa est lex noua, & inducit obligationem, quia obligat hæredẽ
ad supplendum legitimam, & ad hoc specialem non induxit
actionem, ergo debet oriri cõdictio ex lege, & ita videntur cõi
ter sentire doct. Sed quando pater expresse cauit de supplenda
legitima, tunc bene fateor, ꝙ agi potest actione ex testamento
& ita potest concordare opin. Fulgo. de qua in d.l. omnimodo
& d. opin. Angel. de qua in l. Papinianus, in §. si conditioni. sup.
de inoffi. testa. Sed licet istud sit verum, tamen vt infra dicam,
istud non obstat opinioni Bart. & communi, licet Aret. hic di-
cat, ꝙ si istud tenemus, ꝙ non est vera opinio Bart. Ex hoc pa-
tet, ꝙ non est verum, qđ supplementum legitime filius capiat
ex vero titulo institutionis, quia immediate ex dispositione, d.
l. omnimodo, capit, vt dixi, licet occasione certe institutionis
facte in parte legitime competat supplementũ, sicut dicimus
in filio arrogato, qui decessit viuente patre arrogatore, nã illo
casu substitutus a patre naturali ipsi impuberi arrogato nõ suc
cedit ex substitutione, sed ex stipulatione, occasione tamen sub
stitutionis prout tenent communiter doct. in l. si arrogator, su
pra de adop. licet Bald. ibi in repetitione in decima col. teneat
contrarium & male, & ab omnibus reprehenditur, & ista est
318 cõis opinio, quod non capiat ex vero titulo. Adde etiã † inquã-
tum hic Aret. dicit, quod si teneamus, quod supplementũ ha-
beat ex ficta institutione, tunc dicit ꝙ est verior opin. Ang. huc.
Sed adde, quod licet fatear, ꝙ nec ex vero nec ex ficto titulo in
stitutionis ipse habeat supplementum, quando de supplemen
to testator non cauit. Sed esto, quod capiat ex ficta institutione
tunc dico, quod iure procederet opinio. Barto. probo sic, quo-
tiescũque duo sunt per viam regulę equiparata, tunc si aliquo
casu de vno loquitur, in eodem casu censetur etiam disponere
de altero, arg. eorum, quæ no. Bar. in l. si quis seruo. C. de fur. &
Bar. & doct. in l. 2. inf. de legat. primo, dominus Alex. & Mod.
in l. 1. C. qui admit. d. Alex. in l. Gallus, in § & quid si tantum, in
4. col. in fi. sup. de libe. & posth. sed pupillaris & exemplaris sunt
ęquiparata per viam regulæ, vt in §. qua ratione, insti. eo. sed pu
pillaris habet locum in casu ficto, vt l. lex Cornelia, supra eo. &
in l. pater inf. de captiuis. Ita eodem modo habeat locũ exem-
plaris in casu nostro, vnde propter hoc non debemus dicere
opin. Ange. veriorem. Item adde inquantum Aret. confirmat
opin. Bar. per ea quæ habentur in l. hac edictali, de secun. nupt.
nam illa ratio videtur dubia, quia Bal. vt sup. retuli in l. 1. in pen.
col. C. de inoffi. doti. vult, quod d.l. hac edictali, quæ dicit, quod
tantũ potest relinqui secundo viro, quantum est relictum filijs
primi viri, non intelligitur in eo, quod potest peti per supple-
mentum, & ideo non obstat, d.l. hac edictali, in §. quod si plu-
res, quia debet intelligi quod prouenit non ex supplemento,
sed expresso iudicio patris per supradicta, & sic iam ex his ap-
paret articulum esse valde dubium. Tamen puto opin. Bar. &
communem esse veriorem, quia si valeret testamẽtum patris,
quando furiosus esset institutus in minori parte ipsa legitima,
vt d.l. omnimodo, quanto magis totaliter debet isto casu vale-
re dispositio parentis, cum sit magis fauor filio isto casu, quam
in princ. arg. l. Iulianus, alias incipit, si pupillus, inf. de acq. hære.
& sic patet, ꝙ siue actione ex testamento, siue non petatur sup
plementum debet valere substitutio, cogita tamen quia dispu
tabilis est iste articulus. Et ex his sum expeditus de isto 7. requi
319 sito. Octauo requiritur in pupillari substitutione † quod ex te-
stamento patris sit adita hæreditas, vt l. 2. §. quisquis sup. eod. &
fuit ibi dictum in 8. requisito. Queritur an istud idem sit in hac
exemplari Barr. hic primo arguit quod non, quia furiosus per
se non potest adire, nec etiam curator pro eo, vt l. fin §. finautẽ
320 perpetuo, C. de cura. furiosi. Sed cogita † quomodo ille tex. fa-
cit, quia potius videtur facere in oppositum, nam vult ille text.
quod si furiosus erat extraneus, tunc ipse nullo modo potest
adire, tamen dicit, ꝙ curator debet adire pro furioso, imò ne-
cessitas debet ei imponi, & imponitur, si cognouerit hæredita
tem esse vtilem, vt adeat, ergo non videtur bene dicere Barto.
hic, dicens, ꝙ curator non potest adire pro furioso, ideo puto,
quod voluerit allegare, d. §. finautem perpetuo, coniuncto §.
finautem in furore in eadem l. & coniuncto. §. extraneis, instit.
de hære. quali. & diffe. & dic hoc modo inducẽdo, nam vult d.
§ finautem in furore, quod si furiosus in furore decessit, quod
isto casu hæreditas adita per curatorem furiosi non transit ad
hæredem furiosi, sed vadit ad substitutum aut ad venientes ab
intestato ipsi defuncto, qui ei successissent, nisi fuisset furiosus
institutus, & tamẽ clarum est, quod si illa aditio furiosi valuis-
set in vim aditionis, quod substitutus non potuisset venire, vt
l. post aditam. C. eo. nec venientes ab intestato potuissent veni-
re, sed hęredes ipsius furiosi, ex quo fuisset totũ effectum vnũ
patrimonium ipsius furiosi, argumen. l. sed si plures, in §. filio,
s. eo. præterea tex. in d. §. finautem in furore, vult, ꝙ si furiosus
efficitur sanæ mentis, quod potest repudiare, & tamẽ si illa adi
tio facta per curatorem valeret in vim aditionis, certe ille furio
sus non posset postea repudiare per d. §. extraneis, & ideo Barr.
inf. dicit, quod dicta aditio siue petitio bonorum ſm tab. est fa-
cti, & non iuris, & hoc modo probat ille tex. quod nec furiosus
nec curator potest adire pro eo. & isto modo voluit inducere
321 Bar. quod in exemplari substitutione † non requiritur aditio, te-
nuit Ioan. Fab. in d. §. qua ratione, in 5. col. in vers. & quid si pa-
rens, & ratio est secundum eum, quia ad esse exemplaris non
requiritur aditio. ita proprie dicit iurisconsultus in l. miles ita,
§. fi. inf. de milit. testamen. licet Ioan. Fab. istum tex. nõ alleget.
322 † Tamen Bar. hic distinguit, dicens, aut est institutus solus fu-
riosus a patre, in cuius erat potestate, & tunc quia est suus hæ-
res patri, & isto casu licet non sit adita hęreditas ex paterno, ta-
men valet exemplaris substitutio, quia existentia suitatis ipsa
confirmatur, argumen. l. fin. §. primo. C. de cura. furiosi. coniun
ctis his quæ habentur in l. si filius qui patri sup. eo. quæ iura fa-
ciunt hoc modo, nam tex. in d.l. fi. §. 1. videtur velle, ꝙ furiosus
323 sit suus hæres † & tex. in d.l. si filius qui patri, vult, ꝙ existentia
suitatis confirmet tabulas pupillares, arguendo ergo de pupil-
lari ad exemplarem, qua rõne pupillaris confirmatur, ita etiam
confirmatur exemplaris, & cum in furioso sit suitas, ergo con-
324 firmabitur exemplaris substitutio. † Si autem non erat in pote-
state, vt puta quia tractatur, quando ista substitutio fit a matre
vel a patre filio furioso emancipato, vel quia habebat cohære-
dem extraneum, quo casu tollitur existẽtia sui hęredis, vt lege
apud Iulianum, in §. idem Iulianus, infra ad Trebell. & ibi doc.
& tradit idem Bartol. in l. si filius qui patri, sup. eod. tunc quia
non adest suitas, quæ posset confirmare exemplarem substitu-
tionem, debet sibi dari curator, qui petet bonorum possessio.
secundum tabu. pro furioso, quę bonorum possess. siue sit iuris
secundum vnam opin. positam in d.l. fi. in §. tali itaque, siue sit
facti secundum aliam, & dixit Bar. in l. 1. inf. de bon. poss. furio.
infan. dela. tamen confirmat exemplarem substitutionem, vt
arg. l. cum hęres instituta inf. ad Trebell. quæ l. secundum Bar.
est singularis ad hoc, coniuncta l. nam quod §. si quis compul-
sus inf. ad Trebell. & l. qui plures §. fi. sup. eo. & hanc qõnẽ non
tetigerunt doc. secundũ Bar. & cum doct. Bar. transit Imol. hic
325 secundum, d. Alex. quam tamen limita † non habere locum in
milite, quia in milite valebit exemplaris substitutio, licet non
sit adita hæreditas ex testamento patris, vt l. miles ita §. fina. de
test. milit. vbi pupillaris facta a milite valet, licet ex testamento
militis non sit adita hæreditas, ergo ita sit in exemplari, cũ sit
similis pupillari vt sup. sępius est conclusum, & ita sit in exem-
plari hic domin. Alex. & alij doct. Aduerte inquantum Barto.
326 vult, † qđ furiosus in potestate patris sit suus. Adde secundum
Ias. hic, quod pro hoc facit l. Antistius, inf. de acquir. hęred. §. fi.
Et per illum tex. colliguntur duo mirabilia, primum est, qđ li-
cet capacitas vel incapacitas serui colligatur ex capacitate do-
mini, tamen ibi non pendet, patet, quia furiosus extraneus non
potest sibi acquirere hæreditatem, & tamen seruus eius bene
potest, vt ibi patet. & ratio est, quia ex toto furiosus dominus
non est incapax. Secundum mirabile est, quia curator secundũ
illa tempora non erat sufficiens ad adeundam hęreditatem, si
immediate furiosus erat institutus, tamen bene erat sufficiens,
327 si erat institutus seruus ipsius furiosi. † Aduerte etiam inquan
tum vult Bartol. quod si curator adijt, vel petit bonorum pos-
sessio. secundum tabul. quod confirmat exemplarem substitu-
tionem, nam istud videtur dubium, quia requiritur, quod fu-
riosus fiat hęres nomine, & sic virtute nudi nominis sustinea-
tur testamentum paternum, vt l. si filius qui patri sup. eo. & di-
xi plene in 8. requisito in l. 2. sup. eo. Sed in casu nostro aditio-
ne facta per curatorem non fit heres nomine, cum illa non fit
ris. nec hęreditas quæritur furioso. sed habet in se quandam ad
ministrationem, quæ est facti, prout videtur tenere gloss. in d.
328 l. fin. in §. itaque, & videtur esse communis opin. non † obstat, d.
l. cum heres, quia respondeo, ꝙ ibi non fit heres etiã nomine,
licet cedat actiones hereditarias fideicõmissario, qua simile vi-

demus in §. 1. insti. quib. alie. licet vel non. Sed ista solu. non est
vera, quia licet in d. §. 1. trāsferat dominiū & actiones, licet nō
sit dominus, est casus specialis contra regulas iuris, nam regu-
la iuris est, quòd qui est dominus, rei alienandę habeat facul-
tatem, vt patet ibi in princip. & sic in d. §. 1. qui incipit, ècontra
est speciale, ergo nō debet trahi ad casum nostrum, vt l. quod
vero supra de leg. & maxime quia est diuersa ratio, vt patet in
d. §. 1. vbi assignatur ratio, quę non militat in casu d. l. cum hæ-
res, si bene inspiciatur, propterea alij aliter respondent, quòd il
le text. loquitur in fideicommisso vniuersali, at nos loquimur
in exemplari substitutione, & ratio differentiæ est, quia omni-
no potuisset compelli adire & restituere, vt l. quia poterat co-
stitu. ideo illa aditio curatoris, licet sit meri facti, tamen confir-
mat fideicommissum, & ita nonnulli respondent, quòd isto
casū non confirmatur exemplaris substitutio per supra dicta.
329 Sed certe † puto veriorem opin. Bartol. quòd imò ista aditio
confirmet exemplarem etiam tenendo quòd sit meri facti, &
dico quòd de hoc est casus in d. l. cum hæres instituta, vt supra
per Barto. nec obstat responsio supra data quia qua ratione ibi
confirmatur fideicommissum eadem ratione debet cōfirma-
ri pupillaris, per d. l. nam quod §. si quis compulsus, & per con
sequens etiam exemplaris, vnde quemadmodum in casu d. l.
cum hęres, aditio coactę facta per curatorem cōfirmaret fidei
commissum, ita debet cōfirmari ista exemplaris, ita arguit iu-
risconsultus in d. l. qui plures in §. fin. sup. eod. & ibi no. Bald. &
Mod. nam ibi iurisconsultus, & etiā in d. §. si quis compulsus,
arguit de confirmatione fideicōmissi ad pupillarem substitu-
tionem, vndę cū in casu d. l. cum hęres confirmetur fideicom-
missum, ergo eadem ratione pupillaris, ita eodē modo & exē
plaris per sup. dicta & ita teneas. Tamen forte dici pōt, qđ adi-
tio curatoris tribuat nomen hæredis furioso, licet superueniē-
te sanitate possit resolui repudiādo. prout videtur tenere Pau.
de Cast. in d. l. Antistius in fine, & ideo confirmatur fideicom-
missum, vt d. l. cum hæres iuncta l. ita tamen §. si pater infra ad
Trebel. & tūc minus procederet istorū opi. Cogita tamē. Ad
de tamē, ꝙ inquantū Bar. hic videtur sentire, quod requiratur
aditio ex testamento patris, si furiosus non est suus, licet sit la-
tis aditio curatoris, nam Bald. & Salic. in d. l. humanitatis in se-
cunda col. in vers. Secunda est differentia cōfirmatoria tenent
cōtrarium, dicens, ꝙ licet non sit adita hęreditas ex testamen-
to principali, nihilominus adhuc durat substitutio. ideo est,
330 † quia sicut pupillaris continet tacitam vulgarem, vt l. nā hoc
iure sup. eo. & inf. dicetur, & ita etiā exemplaris cōtinet tacitā
& sic saltem remanet ista tacita vulgaris, ex qua substitutus po
terit adire hæreditatem patris, & eius aditione confirmabitur
testamentum patris, & sic etiam confirmabitur exemplaris
substitutio, licet ipse furiosus non adiuerit, & pro hoc facit, ꝙ
volunt Bar. in repe. l. si arrogator in q. vlt. in fi. cōmenti. sup. de
adop. Sed certe Bald. & Salic. infideliter reprehendunt Barto.
prout etiā hic confirmat d. Alex. quia Bart. non negat, quin in
substitutione exemplar. contineatur tacita vulgaris, ita quod
ex ipsa substitutus nō possit adire, & eius aditione postea con
firmatur substitutio exemplaris. † sed bene dubitat Bar. an si
331 substitutus casu, quo non vult succedere ex tacita vulgari, &
sic cum nullus sit, qui adierit ex testamento patris, an isto ca
su si filius in furore moriatur, possit substitutus ex exemplari
substitutione consequi bona furiosi. In hoc dubitat Bar. & di-
stinguit vt hic per eum, vnde non contradicit Bal. & Salice. &
Barto. fatetur, ꝙ non pōt subsistere exemplaris absq; aditione
reali vel legali facienda in testamento substituentis sicut in pu
pillari & ista est veritas. Aduerte etiā, quia do. Alex. non vide-
tur vere recitare Bald. in d. l. humanitatis, quoniam Bald. non
dicit, quòd substitutus ex tacita vulgari potest adire, & sic etiā
confirmabitur testamentū paternum, & per consequens exē-
plaris substitutio. sed dicit, qđ nullo pacto est necessaria aditio
in testamento patris siue matris ad esse exem. patris, licet illud
sit necessarium in pupillari, ita dicit ipse dicta secunda differē-
tia, & sic clare sentit ibi Bald. quod licet furiosus vel alius in-
stitutus in testamento patris, vel etiam substitutus ex tacita vul
gari non adiisset, qđ adhuc valeret exemplaris substitutio,
& sic contrariatur Bald. de directo, & sentit id, quod tenet Io.
Faber. in d. §. qua ratione, vt supra retuli. Sed nihilominus pu-
332 to † veriorem opi. Bar. quia quotiescunque non reperitur ma-
nifesta differentia inter istas substitutiones, dicuntur conue-
nire, vt sepius est dictum, cum ergo in hoc non reperiatur dif-
ferentia, dicamus, ꝙ idem sit, quod in pupillari, sed in pupillari
requiritur aditio, prout fatetur Bald. ita etiam sit in exempla-
ri. Præterea nonne ista exemplaris ad testamentum paternum
siue maternum est accessoria, sicut est pupillaris, certe sic, er-
go succedit, quod rupto paterno & sic principali debet rumpi
accessorium præterea de hoc videtur esse textus in dicta l. hu-
manitatis, secundum intellectum, quem dedi ad versiculum,
nulla querela in l. secunda in 3. effectu pupillaris supra eodem
& ista est veritas. Aduerte inquantum fuit dictum supra, sal-

uando Bartol. ab obiectionibus Salicet. & Baldi, quod si substi-
tutus adiit ex tacita vulgari, quod tunc confirmetur exempla-
ris, nam istud videtur dubium per ea quæ dixi in l. secunda in
8. requisito supra eodem, & sic habes, quod si testamentum
paternum est ruptum, quia ex eo non sit adita hęreditas, quod
etiam rumpitur exemplaris. Sed quid si est ruptum ex cau-
sa præteritionis aut exhæredationis an per authenti. ex causa
confirmetur ista substitutio. dixi plene supra in sexto requisi-
to, vbi de pluribus alijs quæstionibus pertinentibus ad istud
requisitum quæsiui. d. c. vt ibi. Et ex his sum expeditus de isto
8. requisito, & per consequens de secunda quæstione principa
li. Tertio principaliter quærit Bartol. hic, an exemplaris &
pupillaris conueniant in modo procedendi, & circa hanc quę-
stionem quærit Bartol. de tribus primo, an sit reperire exem-
plarem expressam, & tacitam sicut pupillarem. Secundo
quærit, quibus fiat ista substitutio. Tertio quærit, quæ perso-
333 næ possint substitui. † Venio ad primum, & clarum est, quod
exemplaris potest expresse fieri vt hic, & in dicto §. qua ratio-
334 ne, & in dicta l. humanitatis. Sed dubitatur de tacita. † Et pri-
mo quæro, an in expressa vulgari contineatur tacita exempla-
ris. Et primo Bartol. refert opinio. Gulielm. tenentis quod
non, & idem tenebat Rayne. motus hac ratione, quia casum
aduersamque fortunam non debemus sperare, vt l. inter sti-
pulantem §. sacram de verborum obligationibus. Præterea
335 † duo specialia non possunt circa idem concurrere, vt l. cum
post §. gener. de iure doti. coniuncta l. prima ibi gloss. de do.
promiss. C. & declarat Bartol. in l. si is qui pro emptore de vsu-
cap. infra, sed cum vulgaris contineat tacitam pupillarem, vt l.
nam hoc iure in principio supra eodem, & l. quamuis C. eo-
dem, & l. finali. C. de institu. & substit. secundum intellectum
gloss. & communem, & sic speciale, non est dicendum, quod
contineat aliud speciale, scilicet tacitam exemplarem Bartol.
336 vero † distinguit sic, quod si illo tempore, quo facta fuit vul-
garis ille cui facta est substitutio erat sanæ mentis, & tunc non
continet tacitam exemplarem, quia casum aduersamque for-
tunam esset sperare, & ita dicit Bartolus intelligo opinio. Gu-
lielm. & Rayner. Sed si tempore quo fit erat furiosus, & tunc
continet exemplarem tacitam, argument. l. qui neque §. pri-
mo. vult dicere, nam Bartolus prout communiter habetur, al-
legat l. quoniam, nam ibi nulla lex est quæ incipiat, quoniam
deinde Bartol. allegat l. si prædia. supra, de rebus eorum, quę
iura sic inducuntur, nam vult dicta l. qui neque, quod si sine
decreto bona furiosi vel alterius minoris 25. annis sine decre-
to prætoris distrahantur. an valeat venditio, & dicit ibi textus,
quod licet princeps fuerit tantum locutus de pupillo, tamen
idem intelligendum est de adultis sensisse. Idem etiam dicit
dicta l. si prædia, vbi vult, quod illud, quod dicitur, quod præ-
dia minoris vigintiquinque annis sine decreto prætoris non
vendantur, habet locum etiam in prædijs furiosorum & pro-
digorum, licet non sint minores vigintiquinque annis, & sic
in illis iuribus probatur, quod licet loquatur lex tantum in pu-
pillo, videlicet quod bona pupilli immobilia non vendantur si
ne decreto, habet locum in bonis minorum vigintiquinque
annis. Item licet lex tantum dicat, quòd prædia minorum non
distrahātur sine decreto, habet etiam locum in furioso & pro
digo, licet sint minores 25. annis, & ratio videtur esse, quia est
eadem ratio, quæ in pupillo, & quæ in minore 25. annis. Ita di-
camus in casu nostro, quod licet lex, nam hoc iure, & dicta l.
quamuis, dicant, quod vulgaris contineat tacitam pupillarem
nec dicant, an contineat tacitam exemplarem, tamen debent
extendi, vt illud velint, quia est eadem ratio prout infra pate-
bit. Non obstat secundum Bartolum illa ratio de casu & de
aduersa fortuna, quia illa ratio habet locum, quando in futu-
rum speratur mala fortuna, ita proprie loquitur textus in di-
cto §. sacram, & patet ad sensum, quia sperare, est de rebus fu-
turis non imminentibus, similiter secundum eum nō obstat
337 † quod duo specialia &c. quia est verum, quando procedunt
ex eodem fonte, secus ex diuerso l. singularia, si certum peta-
tur prout illam inducit idem Bartolus in l. si is qui pro empto
re in 7. & vlti. quæstio. de vsucap. Sed hic concurrunt ex diuer-
sis fontibus patet licet Barto. non dicat, nam pupillaris proce-
dit respectu defectus causati ex defectu ætatis, exemplaris cō-
muniter ex defectu ex accidenti superueniente puta a furore,
vel prodigalitate, & surditate, siue mutitate, vt hic coniuncta
l. humanitatis C. eo. præterea secundum Bartol. nunquam ista
duo spiritualia possunt concurrere, nam donec habet locum
pupillaris, cessat exemplaris, argu. l. qui habet supra de tute. &
dictum fuit plene sup. de hoc in 1. requisito. & sic cessat ista
tio, & hanc opi. sequitur Old. hic, vbi ante Bart. faciebat istam
distinctionem prout refert Albe. de Rosa. fidelis antiquorum
recitator in repet. §. in regula col. 83. & refert Iaso. hic, & hanc
opi. sequitur Bald. in d. l. humanitatis in 24. colum. in versicu.
Quinto principaliter quęritur, & hanc opi. tenent do. Alexan.
Ias. & alij doct. hic & in d. l. humanitatis, & ista est communis
opin. Et

opin. Et Ias. hic aliter respondere videtur ad rationem de aduersa fortuna, dicens, quod tunc casus & aduersa fortuna nõ sunt in consideratione, quando non tendunt ad prouidendum alicui, sed quando tenderent ad prouidendum, tunc bene consideraretur aduersa fortuna, vt est casus in l. generaliter §. si homini libero, inf. de fideic. liber.
338 † Sed aduerte, qđ licet ita docto. pertraniseant, tamen vr, quod ista opinio Bar. non est vera. Imò videtur, quod indistinctè sub expressa vulgari contineatur tacita exemplaris, siue sit facta illi, qui tempore factę substitutionis erat furiosus, siue non erat tunc furiosus, prout videtur tenere Bal. in d. vers. quinto principaliter quæritur, in d. l. humanitatis, licet Ioann. de Platea in d. §. qua ratione, in 2. col. videatur sequi Bar. hic, & quod indistinctè contineatur tacita exemplaris in expressa vulgari, probatur ratione, nam fauore pupilli videtur esse inductum, quod in expressa vulgari contineatur tacita pupillaris ad hoc, vt ipse pupillus testatus decedat, sicut fauore testatoris inducitur, quod in expressa pupillari insit tacita vulgaris, vt ipse decedat testatus, ita declarat Paulus de Castro, in l. nam hoc iure, in prima columna, supra eodem, & videntur communiter sequi doct. Sed iste fauor militat etiam, quando vulgaris fit filio sanę mentis, patet, quia si dicimus isto casu habere locum tacitam exemplarem, vtique ex quo filius decessit in furore, poterit substitutus ex ista tacita exemplari furioso succedere, & sic furiosus decedet testatus quod ei est fauor, vt institut. qui manumitt. non possunt, in §. 1. quod decedat isto casu furiosus testatus, probatur arg. tex. insti. de pupill. substit. circa princ. Et probatur secundum Bald. ratione similitudinis, arg. l. qui neque sup. de reb. eo. & tenendo istam partē, q̃ indistinctè sub expressa vulgari contineatur tacita exemplaris, non obstant alleg. per Gulie. & Rayn. & primo
339 † nõ obstat ratio de aduersa fortuna, quia vltra responsiones datas sup. potest responderi, quod tunc habeat locum, quando considerare malam & aduersam fortunam, fieret damnum alicui tertio, & etiam esset damnum illi rei, super qua habetur illa mala & aduersa fortuna, & ita intelligitur, d. §. sacram. nam esset damnum promissoris. Item non resultat aliquod commodum illi rei, super qua speratur illa mala fortuna, at in casu nostro nemini fit præiudicium, imò omnibus prodest primo prodest testatori, quia magis valet eius dispositio secundo prodest substituto, quia plura consequitur mediante ista tacita exemplari, quã per solam expressam vulgarem, quoniam consequitur bona furiosi, quæ non poterit consequi ex sola vulgari. Præterea est vtile ipsi furioso, quia decedet cum hærede ex testamento. Cõfirmo hanc solu. quia vulgaris continet tacitam pupillarem l. quamuis, C. eod. & tamen isto casu est considerare malam & aduersam fortunam probatur, quia vulgaris fit sine vlla mortis cogitatione, vt l. potest sup. eod. & insti. de vulg. substit. in prin. & tamen si subijciatur tacita pupillaris, inest ista consideratio mortis scilicet quod moriatur in pupillari ætate, vt d. l. quãuis, sed sperare filium mori in pupillari ętate, est sperare malam & aduersam fortunam, vt probabo, ergo &c. & quod sit sperare malam & aduersam fortunam, probatur, quia licet mori sit naturale, quo casu sperare aliquem moriturum, non videtur sperari mala & aduersa fortuna, sed sperari, quod omnino est euenturum, vt l. 1. §. diem incertum, & in l. hæres meus, in prin. inf. de cond. & demonst. tamen mori in pupillari ętate, est sperare malam & aduersam fortunam, quia prematurè mori speratur, cum naturaliter homo possit viuere per cẽtum annos l. fi. de sacrosf. eccl. declarat Aret. hic in 14. col. vnde non alias admittitur ista spes male fortunę, nisi quia tendit ad prouidendũ ei super quo ista mala fortuna speratur, quæ ratio cessat in d. §. sacram, confirmatur etiam supradicta sol. nam si verum esset quo ad terminos nostros, quod non esset sperandum aliquem esse furiosum, & in furore decedere, vtique sequeretur, quod compendiosa facta filio sanæ mentis non contineret exemplarem in casu, quo postea efficiatur furiosus, & in furore decedat, quod vr falsum, arg. l. qui plures hæredes, sup. eo. vel potest
340 alio modo responderi, † quod mala & aduersa fortuna non debet considerari ab homine, vt dicto §. sacram, tamen lex bene potest considerare malam & aduersam fortunam, prout in casu nostro, nam ista tacita substitutio non inducitur ab homine sed a lege præter intentionem testantis, vt dicta l. quamuis, in versiculo porrigi. & ibi in specie declarat Philippus Corneus & Ias. & docto. in l. iam hoc iure, supra eodem, & plene dixi in l. secunda, supra eodem, & ita proprie est in casu nostro. Sed aduerte, quia ista solu. videtur dubia, quia videtur, quod etiam ab homine possit sperari aduersa fortuna, vt l. generaliter, in §. si homini libero. de fideicommiss. liber. præterea patet in expressa pupillari, quæ fit ab homine, & tamen in ea speratur mala & aduersa fortuna, & nihilominus valet ista pupillaris, vt clarum est. Sed saluando supradictam solut. dicas, quod licet in dicto §. si homini libero. consideratur ab homine tamen consideratur vt a lege ex quo ibi consideratur a testatore & in testamento cuius voluntas & dispositio dicitur esse lex, vt in §. disponat. in authen. de nupt. collatio. 4. & ita est in expressa pupillari, vt in dicto §. sacram. illa mala & aduersa fortuna consideratur ab homine inter viuos, cuius voluntas non est lex. Et sic
341 ex prædictis † videtur inferendum, quod indistinctè vulgaris contineat tacitam exemplarem, & ita alias legendo & disputando publice tenui. præterea si distinguendum est, videtur totum econtra dicendum, & distinguendum, quam faciat Bart. videlicet, quod quando vulgaris fit illi eo tẽpore, quo ille erat furiosus, quod tunc non contineat tacitam exemplarem, sed quando fit filio non furioso, tunc contineat, & ratio differentiæ est, quia quando fit furioso, non videtur, quod habeat lo-
342 cum ista tacita exemplaris; † quia semper durat ista expressa vulgaris, vnde quando durat expressa vulgaris, videtur, quod non habeat locum ista tacita exemplaris, quæ videtur sumere effectum ex extensione expresse, vt dicta l. quamuis, ergo &c. & quod expressa vulgaris vigeat, probatur, quia quantumcunque curator pro furioso adeat, tamen ista aditio est facti, & nõ iuris, ideo si decedit in furore, substitutus admittitur perinde, ac si curator non adiuisset, vt patet in l. final. in §. sinautem in furore diem suum obierit. C. de cura. furio. sed ista ratio cessat, quando fit filio sanæ mentis, maxime quando furor superuenit post mortem testantis, quia iste potest adire, & ista aditio isto casu bene extinguit expressam vulgarem, vnde bene potest habere locum tacita exemplaris, & ita etiam alias dixi. Sed aduerte, quia ista differentia non videtur tuta per doctrinam Bartoli in repetitione legis si arrogator, supra de adopt. in fin. vbi videtur sentire Bartol. quod durante expressa pupillari potest habere locum tacita vulgaris contenta in expressa pupillari, adeo quod si substitutus ex huiusmodi tacita vulgari adierit hæreditatem paternam, quod aditio ista confirmat substitutionem pupillarem expressam, adeo quod si euenit quod pupillus moriatur in pupillari ętate, poterit postea ex pupillari expressa adire bona ipsius pupilli, vt ibi per eum, & sic patet, qđ sentit Bartol. quod vtraque substitutio & expressa & tacita potest habere locum, & sic cessat ratio illa differentiæ supra assignata. Præterea dicit Baldus in dicta lege humanitatis, in dicto versiculo quinto principaliter quæritur, & in versiculo sed pone furioso & cęt. vult, quod aditio facta per curatorem pro furioso extinguat vulgarem substitutionem furioso factam, & sic videtur esse eadẽ ratio, quando vulgaris fit furioso, & quando fit filio sanæ mentis, qui postea efficitur furiosus, & sic distinguendo econtra quam facit Bartolus, non videtur verum. Sed cogita si defendi potest ista opinio per rationem supra assignatam, non obstat doctrina Bartol. in dicta lege si arrogator, quia videtur dubia, & forte non vera, per ea quæ dixi supra
343 in leg. secunda, in octauo requisito. Præterea † non est verum, quod dicit Baldus in dicta lex humanitatis, in dicto versiculo sed pone, quod aditio facta per curatorem cum sit meri facti, extinguit vulgarem substitutionem, vt in l. fina. in §. sinautem in furore. C. de curato. furios. vbi vult ille textus, quod furiosus si decessit in furore, quod tunc hæreditas vadit ad substitutum si vult illam consequi, alias ab intestato venientes ipsi testatori, non ipsi furioso, & tamen ibi adierat curator. vnde si illa aditio iam extinxisset vulgarem substitutionem, vtique non reuiuisceret argumen. l. qui res §. aream, de solut. nisi remedio restitutionis in integrum, vt l. ex contractu, de re iudicata, & in lege & si fine, in §. sed quod Papinianus, de minor. quæ cessant in casu dicto §. sinautem in furore, & sic patet, quod prædicta
344 distinctio posset tolerari. Sed aduerte † quia licet alias omnia supradicta mihi placuissent, nunc subtilius indagando videtur mihi, quod opinio & distinctio Bartol. possit defendi, nam illa tacita exemplaris venit a lege præter volũtatem testatoris hac ratione, quia lex verisimiliter præsumit, quod si testator cogitasset filium moriturum in furore, vtique ei prouidisset, faciendo exemplarem substitutionem, sicut in pupillari, quia si testator cogitasset moriturum in pupillari ętate, vtique ei prouidisset faciendo pupillarem substitutionem, ad hoc vt decedat testatus, & ideo si testator isto casu non prouidit, quia non cogitauit, vtique lex inducit istum casum, ita declarat Paulus de Castro in dicta lege nam hoc iure, in prima columna, & Iason & alij ibi in prima columna expressius, Iason post Moder. Perusiens. in dicta l. quamuis, C. eodem sed ista ratio cessat in ca-
345 su nostro, † quia pone, quod testator cogitauit filium posse mori in furore, certe si vult ei prouidere faciendo sibi exemplarem substitutionem, vtique non posset, cum illo tempore filius esset sanæ mentis. per ea quæ dixi supra in illa quæst. quo tẽpore debet adesse dementia, ad hoc vt valeat exemplaris substitutio. nam si non potuisset testator facere exemplarem, quod lex illam non inducit & hoc maxime est verum, si post mortẽ patris filius sit effectus furiosus, tunc videtur, quod isto casu esset præsumpta voluntas testantis, cum sit morte finita l. 4. loca. supra & l. cum hic status, in fi. de do. inter virum & vxo. in l. centesimis, de verborum obligatio. & antequam superueniat furor, lex non inducit illam exemplarem, quia lex non est certa de

ta de futuro, licet sit certa de eo, quod est, attento præsenti sta-
tu l. cum qui eam §. suum, vbi plene traditur per Bartol. de ac-
qui. hære. & sic viuente testatore isto casu potuit inducere
istam exẽplarem, nec etiam post mortem testatoris, quia ces-
sat, vt dixi, præsumpta voluntas testantis, & facit, quod voluit
Areti. & ibi Senenses in l. Centurio in 6. colum. in versi. tu au-
tem. pro concordia. §. eodem. Confirmantur supradicta, nam
pone, quod sit facta vulgaris pupillo extraneo, certe isto casu
non continebit tacitam pupillarem, quia etiam si cogitasset
testator illum moriturum in pupillari ætate, vtique non po-
tuisset ei de expressa pupillari prouidere, dato quod ipsum si-
bi in filium adoptasset, per ea, quæ plenissime dixi in l. 2. in §.
requisito, sup. eo. † Vnde ex prædictis concludo quod eo casu
346 lex inducit tacitã substitutionẽ, quo si testator illum casum co
gitasset, potuisset illam expresse facere, sed quando vulgaris
fit filio sanę mentis, licet testator cogitasset illum posse effici
furiosum & in furore mori, tamen non potuisset sibi facere
exemplarem substitutionem per ea quæ dixi sup. in §. requisi-
to in ea quæstione qua quæritur quo tempore debet adesse de
mentia ad hoc vt fieri possit exemplaris &c. quę ratio cessat
quando eo tempore quo fit vulgaris erat furio. nam isto ca-
su si testator cogitasset illum moriturum in furore ei posset
prouidere de exemplari, & forte non prouidet, quia credebat
forte furorem cessaturum, ideo isto casu lex inducit tacitam
exemplarem. Et sic ex prędictis videtur vera differentia Bart.
hic, & istam tenendo non obstat, quod dixi sup. quod tacita exem
plaris inducitur fauore furiosi, quia fateor hoc esse verum, ta-
men non simpliciter inducitur, sed quoties si testator cogitas-
set filium in furore decessurum, potuisset expresse si voluisset
exemplarie substituere, vt patet ex prædictis, non obstat, quod
est dictum de compendiosa per d. l. qui plures hæredes, quia
illud intelligo verum, quando compendiosa fieret puberi, &
eo tempore quo fit, filius erat furiosus, secus si non esset furio
sus, quia tunc isto casu non continebit ista compendiosa exẽ-
platem, quia quomodo continebit exemplarem compendio
sa, cum isto casu formalis exemplaris non posset fieri, per sup.
dicta, & ita etiam intelligo debere intelligi in reciproca eadẽ
ratione. Et ex his habes defensatam opinionem & distinctio
nem Bar. Cogita tamen super præmissis quia non reperio hic
ita discussa. Et prædicta sunt vera, quando in vulgari substitu-
tione est substitutus talis, qui debet substitui in exemplari, de
347 quibus in d. l. humanitatis, alias si esset † substitutus ommino
extraneus, qui in exemplari substitutione non posset substitui,
tunc indistincte dico, quod sub ista vulgari non continetur ta
cita exemplaris, quia isto modo expresse non posset fieri, ergo
nec tacite argumen. eorum quæ not. Petr. in l. Centurio, supra
eodem, prout ibi refert Bartol. in secunda colum. Sed cogita
an isto casu dici posset, quod contineat tacitam exemplarem
retenta tamẽ sup. dicta distinctione Barto. vt puta pone quod
filij furiosi non adsint, nec fratres, nec mater siue pater, quia
isto casu potest substitui quilibet extraneus in exemplari, vt
infra videbimus, an isto casu continebit tacitam exemplarem,
dicas quod sic, si tempore factę substitutionis vulgaris supradi
ctæ personæ de medio cessabant, secus si erant in medio, licet
tempore mortis furiosi postea cessarunt, argu. eorum, quæ di-
xi in ea. q. quo tempore debet adesse dementia, & ista est veri-
tas. Et sic habes, quod vulgaris expressa continet tacitam
exemplarem Limita tamen eisdem modis, quibus limitatur
regula, quod expressa vulgaris contineat tacitam pupillarem,
quibus plene per dominum Alexand. & Iaso. & alios in l. nam
hoc iure supra eodem, & per dom. Alexand. & Iason. in l.
quamuis C. eodem per Bald. & alios in l. fina. C. de institu. &
substitu. late dixi in l. 1. in materia vulgaris, supra eodem. Vna
tamen datur limitatio, quæ non procedit in casu nostro, vide-
licet quando vulgaris fit filio non existenti in potestate testa-
toris, vel fit puberi, tunc isto casu non continet tacitam pu-
pillarem, & tamen continet tacitam exemplarem, & ratio dif-
ferentiæ est, quia ad esse exemplaris nõ requiritur, quod filius
sit in potestate, nec quod filius sit impubes, vt supra dictum
est, quæ omnia requiruntur in pupillari, vt in §. extraneo in-
stit. de pupil. substit. Et ex his sit expedita ista quæstio, an in vul
348 gari contineatur tacita exemplaris. † Quærit hic Bartol. an in
expressa pupillari contineatur tacita exemplaris. Gulielm. &
Rayne. dicunt, quod sic, quia in habentibus symbolum faci-
lis est transitus, l. in rem in § item quæcunque de rei vendica.
& in l. 3. §. fina. cum l. seq. & seq. & primo l. sequen. quæ inci-
pit, sed cum patronus infra de bonorum possessio. Sed exem-
plaris est similis pupillari, vt hic. & in dicto l. humanitatis, &
in d. §. qua ratione, ergo debet ista pupillaris de facili transite
ad exemplarem Bartol. vero hic distinguit dicens, aut pupil-
laris est facta cum limitatione temporis, tunc si potest vale e
iure pupillaris substitutionis, tunc valet vt pupillaris, & non vt
exemplaris, vt argumentum l. qui habet supra, de tutel. post
vero tempora limitata, vt putat post tempora pubertatis, tunc

expirat omnis substitutio. & sic pupillas, & etiam exempla-
ris, vt argumentum l. si ita quis, & l. qui plures liberos in principio.
cip. supra eodem, & isto casu sentit Bartol. quod non sit vera
opinio. Gulielm. & Rayne. Si vero infra tempora limitata, vt pu-
ta infra pupillarem ætatem non potest valere vt pupillaris,
tunc videtur sentire Bartol. hic a contrario sensu, quod vale-
bit vt exemplaris, & isto casu procedit opinio. Gulielm. &
Rayne. ita tacite sentit Bartolus hic, licet expresse non dicat,
de quo infra dicam. Aut ista substitutio est facta sine limita-
tione temporis, quia dixit, talis sit hæres, & tunc si est facta fi-
liis impuberis in potestate patris constitutis, valet intra tem-
pora pubertatis iure pupillaris, postea valet iure exemplaris
substitutionis, vt argument. l. Centurio supra eodem. Sed
si intra tempora pupillaris ætatis non potest valere iure pupil-
laris, valet eo modo quo potest, vt l. Gallus in §. primo. su-
pra, de liberis & posthumis, qui text. facit hoc modo, nam
vult ibi tex. quod si est facta substitutio sine illis verbis, scilicet si
filius me viuo moriatur valet ista substitutio eo modo quo ex
verbis concipi potest, & sic eo modo quo potest, sed melius
allegasset l. final. C. de hæredibus instituendis, & ibi hoc decla-
rat Salicet. Paul. de Castro, & Ioann. de Imol. hic transit cum
Bartolo dicens prædicta esse vera, si tempore factę substitu-
tionis erat furiosus aut mentecaptus, alias secus per ea quæ di-
cta sunt, supra in præcedenti, quæstio. & idem tenet Imol. in
capite. vigesimoquarto de testamen. extra in materia exem-
plaris substitutionis. Et hanc opinio. tenet Bald. in dicta l. hu-
manitatis in quarta columna. in versicul. quæro an in expres-
sa pupillari contineatur tacita exemplaris &c. ibi. Bald. tenet,
quando est tempore limitata substitutio, vt puta vsque ad pu-
bertatem, tunc eo casu quo non potest valet vt pupillaris, vt
putat quia fiat a matre, vel a patre filio non existenti in pote-
state, tunc ista tacita non durat nisi vsque ad pubertatem alle-
gat ad hoc text. in l. si fundum per fideicommissum cum l. se-
quenti. de legatis primo. & ita pertransit domi. Alexander hic,
& ista est communis opinio. † Sed aduerte, quod licet do-
349 cto. ita teneant, tamen videtur verior omni casu opinio. Gu-
lielm. & Rayn. & primo quod procedit opinio Gulielm. &
Rayn. primo casu probatur, quia ex peremptione expressę sub
stitutionis reuiuiscit tacita, vt patet in vulgari, quæ per aditio-
nem expirat, vt post aditam C. eodem, & tamen habet locum
tacita pupillaris, ita sit in casu nostro, quod licet pubertate ista
pupillaris expiret, vt l. in pupillari. supra eodem, tamen habet
locum tacita exemplaris, quæ potest habere locum, licet filius
sit effectus pubes, vt hic. Præterea confirmo hoc, nam aut vo-
lumus quod ista pupillaris dicatur tempore limitata, quia fit
solum vsque ad pubertatem, & tunc dico, quod isto casu ha-
bebit locum tacita vulgaris, etiam si filius efficitur pubes, pro-
ut tenet gloss. in versicul. ad agnatum, in l. lex Cornelia supra
eodem, & tenet domi. vulgaris, etiam si filius efficitur pubes,
prout tenet gloss. in versicul. ad agnatum in l. lex Cornelia su-
pra eodem, & tenet domi Alexand. in l. prima in penulti. quę
stione Bartol. & ibi plenissime dixi supra eodem, vnde isto ca-
su non est dubium, quod continet tacitam vulgarem, quæ du-
rat vltra pupillarem ętatem, ita sit in casu nostro, quod adue-
niente pubertate durat tacita exemplaris, quoniam illa limita-
tio temporis solum respiciat pupillarem expressam, & non ta-
350 citam exemplarem, nec ad hoc † obstat, dicta l. si fundum
per fideicommissum, quia prout dicit Bartol. in dicta penulti-
ma quæstio. quod si bene consideratur ratio illius textus non
facit ad propositum, nam ideo ibi illud fideicommissum non
durat nisi vsque ad pubertatem, quia vltra pupillarem ętatem
legitimus hæres non dicitur habere bona pupilli tacite ex vo-
luntate patris, hinc est, quod ipsum legitimum hæredem im-
puberis non potest tunc grauare, vt restituat bona ipsius im-
puberis, vt l. ab eo C. de fideicommissis, sed bene infra pupil-
larem ætatem dicitur ille legitimus tacite habere bona impu-
beris ex voluntate patris, cum ipse potuisset impuberi facere
pupillarem, & extraneum substituere, & sic excludere illum
legitimum, vt l. Papinianus §. sed nec impuberis supra. de in-
officio testamen. l. precibus, in versicu. si vero C. eodem, & in
cap. si pater in si. de testa. libro 6. vnde si pater non facit illam
pupillarem, videtur velle tacite relinquere ipsi legitimo l. con
ficiuntur in principio infra de iure codicillorum, & sic est bo-
noratus a patre, ideo infra pupillarem ætatem potuit grauari
dicta l. ab eo C. de fidei. & ista est proprie ratio dicta l. si
fundum per fideicommissum, & prout ibi declarant Dyn. &
Bartol & in l. Scæuola infra ad Trebellianum, & ibi communi
ter doctor. quæ ratio cessat in casu nostro, cum possit puberi
facere exemplarem substitutionem, vt hic. Aut volumus
351 † quod ista substitutio pupillaris sit tempore limitata, et quia
testator breuius tempus, quam sit tempus pupillaris ætatis,
comprehendisset, & ita proprie loquitur dicta l. si ita quis al-
lega. hic per Bartolum, & dicta l. qui plures liberos, & tunc
dico, quod etiam vltra tempus limitatum habebit locum ta-
cita

cita exemplaris, & sic isto casu etiam erit vera opinio Guliel. moueor per id, quod vult domin. Alexander in dicta l. si ita quis. vbi vult, quod in tali pupillari substitutione limitata ad tempus breuius, quam sit pupillaris ætas, contineatur tacita vulgaris quæ durat etiam vltra tempus limitatum, per l. nam hoc iure supra eodem quæ indifferēter loquitur, & hoc idem tenent ibi Nicol. de Neapol. & Rapha. Cuman. & illam sequitur ibi Iason. in 2. columna motus hac ratione, quia si substitutio vulgaris facta in vnum casum indiuiduum continet tacitam pupillarem, vt l. finali, ibi nota. Bartol. & alij. C. de institut. & substitu. ita eodem modo pupillaris. quia licet non sit facta ad suum tempus, sed restricta debet continere tacitam vulgarem. & istud sequitur Salice. ibi & ista est communis opinio. & vera, prout late dixi supra in l. secunda. & in primo effectu pupillaris substitutionis in vlti. limitatione. si ergo continet tacitam vulgarem, quia sicut ista potest durare vltra tempus limitatum a testatore, ita etiam contineat tacitam exemplarem quæ similiter durat vltra tempus limitatum. & pro hoc facit ratio quia sicut fauore pupilli est inductum, quod in expressa vulgari contineatur tacita pupillaris, ita e conuerso fauore testatoris est inductum, quod in expressa pupillari insit tacita vulgaris, prout declarat Paulus de Castro in dicta. l. nam hoc iure ergo a fortiori, vel saltem eadem ratione in ista pupillari licet tempore limitata, quæ omnino etiam a lege tempore limitatur, debet contineri tacita exemplaris. quia quando testator substituit pupillariter in fauorem pupilli, ideo lex voluit ipsam extendi ad tacitam exemplarem, quæ habet locum ipso filio adulto effecto furioso, cum isto casu sit idem fauor filio, qui est in pupillari. non obstat ratio Bartol. per dictam l. si ita quis. quia illa temporis limitatio respicit solum expressam pupillarem, tunc bene fateor, quod ista non durat vltra illud tempus, & nos loquimur in tacita exemplari, quæ non inducitur ex voluntate testatoris, sed a lege præter voluntatem testatoris, vt l. quamuis. C. eod. & ibi Iason. & declarant docto. in l. nam hoc iure supra eodem vnde bene fateor, quod quo ad expressam voluntatem testantis non deberet continere istam tacitam exemplarem, tamen est lex quæ illam inducit. Confirmo hoc, nam quando testator facit vulgarem substitutionem, certe attentis verbis testatoris non videtur facere pupillarem, quia verba repugnant, & nihilominus habet locum tacita pupillaris. Item si facit pupillarem, attentis verbis non videtur facere vulgarem, quia verba repugnant, & tamen in ea inest tacita vulgaris. & sic isto casu videtur vera opi-

252 nio Guliel. † Sed aduerte, quia dubia etiam isto casu videtur opin. Guliel. quia pone, quod pupillus excedat tempus limitatum a testatore, tamen adhuc non sit effectus pubes, certe nō potest habere locum pupillaris per dictā l. si ita quis. nec etiam habebit locum tacita exemplaris, quæ non potest fieri impuberi, vt dixi supra, in secundo requisito. & sic videtur, quod isto casu non possit habere locum tacita exemplaris. Sed adhuc dico, quod habebit locum ista tacita exemplaris, quia habebit locum, cum fuerit effectus pubes, ex quo puberi, & non impuberi fit, vt dixi. nec huic opinio. Guliel. obstat. l. nam hoc iure. supra eodem. vbi vult, quod pupillaris contineat tacitam vulgarem, & vulgaris tacitam pupillarem, & non dicit, quod contineant exemplarem sed soluitur duobus modis, primo, quia licet loquatur de pupillari & vulgari, & non exemplari, tamen propter eam similitudinem debet extendi ad exemplarem, argumen. leg. si quis seruo. C. de furtis. & leg. his solis. C. de reuocan. dona. ait Bald. in dicta leg. humanitatis, in 24. columna in versicul. quinto principaliter quæritur. vel dicas, quod ideo non loquitur de exemplari, quia illo iure non permittebatur, nisi a principe impetraret, vt hic vnde dato quod pater cogitaret hunc casum, vtique non prouidisset, quia non potuisset, ex quo non impetrauerat a principe, ideo lex non inducit tacitam exemplarem. Confirmo hoc, nam si pater facit pupillo emancipato vulgarem, licet cogitaret, & potuerit cogitare illum moriturum in pupillari ætate, tamen non poterat facere pupillarem, cum non sit in potestate, ideo lex isto casu non inducit tacitam pupillarem, sed cum hodie possit fieri exemplaris absque eo quod imperret a principe, dico quod continebitur tacita exemplaris in expressa pupillari, sicut continetur tacita vulgaris, & ista est veritas, & sic etiam isto casu est vera opi-

353 nio Guliel. † Item inquantum ad secundum membrum adde, quod exemplum Bartol. potest intelligi tribus modis, primo modo secundum quod ponit exemplum Bartolus in leg. prima in penultima quæstio. supra eodem, videlicet, quod testator dicat, quisquis mihi hæres erit, sit pupillo hæres, tunc dicitur facta sine temporis præfinitione, si sic intellexit Bartolus, dico, quod istud exemplum non differt a primo, quando est facta cum limitatione temporis, intelligendo maxime quando est limitata vsque ad pubertatem, probo hoc, quia ex quo adiecit filio, perinde est, ac si fecisset pupillarem secundum formam traditam ab Imperatore institu. de pupillar. substitutio. in princip. per ea quæ tradit Bartol. in dicta l. si arrogator. in repet. in penultima columna, in versicu. & idem si dicat, succedat filio meo, & tunc dic, quod isto casu est vera opinio Guliel. per ea, quæ dixi in præcedenti casu. Secundo modo potest intelligi, quod testator dixerit quandocumque decesserit, talis sit hæres, & tunc quia ista est compendiosa, dico quod isto casu continebitur exemplaris, per ea quæ dixi supra, proxim. præceden. quæstio. & sic etiam isto casu est vera opinio Guliel. Tertio modo potest intelligi, quod testator dixerit sic, filium meum instituo, & talem (puta Caium) substituo, tunc si quæris, an isto casu contineatur tacita exemplaris? Bartol. hic videtur dicere quod sic. Sed aduerte, quia Bartol. & communiter docto. in l. Gallus. in §. quidam recte de liberis & posthumis, supra dicit & Modern. in l. præcibus, maxime dominus Franciscus de Crema sentiunt, quod ista sit vulgaris, & tunc an contineatur tacita exemplaris, dic per omnia vt dixi supra, in proxima præcedenti quæstio. Tamen Bald. in dicto §. quidam recte, & nonnulli alij ibi, vt Raynerius, dicunt quod est compendiosa, & istud sustinui in l. prima, in materia vulgaris post Modernio. Perusi. supra eodem, & istud videtur sentire Bartol. hic dum allegat. l. Centurio, & tunc dico, quod habebit locum exemplaris substitutio. quod intellige secundum ea quæ dixi in præceden. quæstio. tamen frustra erit isto casu quærere de tacita exemplari, an comprehendatur in expressa pupillari, quia ista non est tacita, sed expressa verbis generalibus, prout declarat Barto. in l. præcibus, in secunda columna. C. eodem, & videbimus in l. Lucius. Præterea isto casu non sumus in pupillari, sed in compendiosa, & sic habes quod omni casu videtur vera opinio Gulielm. & Raynut. &

354 etiam † procedit ista opinio. etiam si pupillaris esset facta diuerso tempore a testamento patris, quia isto casu non continet tacitam vulgarem, per ea quæ tradit dominus Alexander in l. si quis eum. §. finali. supra eodem, & dixi plene in l. secunda, in primo effectu pupillaris substitutionis supra eodem, tamen bene continebitur tacita exemplaris, & ratio est, quia quemadmodum pupillaris potest fieri diuerso tempore a testamento patris, ita etiam potest fieri exemplaris per similitudinem, vt dicta l. si quis eum in fin. & sic cessat ratio propter quam dicitur quod isto casu non contineat pupillaris tacitam vulgarem, & ista est veritas. Item adde, inquantum vult Bartolus, hic, dum allegat legem Gallus, quod si infra tempora pubertatis non potest valere iure pupillaris, quod tunc valebit vt exemplaris, quia istud non videtur verum per ea, quæ dixi post Ioannem de Imol. in secundo requisito, vbi tenui, quod impuberi furioso nullo pacto poterit fieri exemplaris, si non poterit fieri expresse, minus tacite, nisi ipso pupillo effecto pubere moriatur in furore, & sic isto casu procederet opinio Bartol. hic in membro, & non opinio Gulielmi, licet Bartol. in dicto secundo requisito teneat contrarium, scilicet quod impuberi furioso in casu, in quo non possit fieri pupillaris, possit fieri exemplaris, tunc si tenemus istam opinionem adhuc esset vera opinio Guliel. & non illa Bartol. sed retenta opinio. quam tenui in dicto secundo requisito tunc (vt dixi) procederet opinio. Bartol. hic in primo membro. Ex quo infero, quod si vtiliter pupillo furioso sit facta pupillaris, quæ sit limitata ad breuius tempus, quam sit tempus pupillaris ætatis iuxta formam. l. si ita quis, supra eodem, & filius moritur post illud tempus limitatum, intra tamen pupillarem ætatem, quod tunc substitutus non admittitur, non ex expressa pupillari, vt clarum est, per dictam legem, si ita quis, non ex tacita exemplari, quia isto casu non habet locum per dicta supra in secundo requisito, ideo est necesse, quod efficiatur pubes, & in furore moriatur, & prædicta omnia sunt vera, quando est substitutus ille, qui debet substitui in exemplari substitutione, de quo in dicta l. humanitatis, si vero esset substitutus penitus extraneus, existentibus personis de quibus in dicta l. humanitatis, tunc non contineretur tacita exemplaris, quia isto casu non posset fieri expresse, vt dicta l. humanitatis, ergo nec tacite, per ea, quæ dicta sunt supra. Item prædicta omnia intellige, quod tempore substitutionis factæ filius erat furiosus, alias secus secundum Imol. hic, & dixi supra, quæ omnia nota. quia Doctor. non declarant, & cogita super præmissis.

355 † Quærit etiam Barto. hic circa prædicta, an reperiatur exemplaris tacita probata, dicit quod sic, vt in l. in testamento, la prima, in fine. C. de testamen. milit. vbi est casus. Et pone exemplum secundum dominum Alexand. hic hoc modo. nam pone, quod pater habet duos filios, vnum puberem & furiosum, alium puberem & sanæ mentis, eos instituitur, & inuicē substituit, certe in dubio ista reciproca censetur facta in casu, qui vtrique conueniat, vt dicta l. in testamento, in principio, & l. nam hoc iure. in §. sed si alter. supra eodem, & in l. quamuis, & l. 2. C. eodem, & sic non intelligitur facta in casu exemplaris substitutionis, quoniam licet ista conueniat furioso, tamen

non conuenit illi, qui erat sanę mentis, vt hic, tamen si iste fra-
ter sanę mentis existens poterit probare per coniecturas, quali
ter testator voluit, quod in persona furiosi habeat locū exem-
plaris, vtiq; habebit vt d. l. in testamento, & ista ſm Bart. hic dr̄
tacita probata, & illa exemplaris, quæ continetur in expressa
vulgari, aut in expressa pupillari, non dr̄ probata, sed pręsum-
pta. ſm dom. Alexand. hic, quia præsumptione iuris inducitur
absq; eo, quod aliter probet, vt l. nam hoc iure, sup. eod. imuo
nisi probetur contrarium, semper continetur, vt l. quamuis, C.
eo. sed aduerte quod licet ista fuerit mens Bart. vt patet ex l. in
testamento, quam allegat, tamen non videtur verum, quod di
cit Bar. hic, quod dicatur tacita probata, sed potius expressa pro
bata, probatur, nam d. l. in testamento loquitur in reciproca,
sub qua continentur substitutiones expressę verbis generalib.
sicut in compendiosa, prout declarat gl. in vers. peti possunt. in
fi. in l. precibus. C. eod. & ibi hoc declarat glo. in vers. peti pos-
sunt, in fi. in l. precibus. C. eod. & ibi hoc declarat Bart. in 2. col.
& idem Bart. in l. Lucius, in secunda colum. in versic. secundo
quæro, an hæc substitutio contineat expressas vel tacitas, & Bar
tol. in l. 1. in 2 quæstio. princ. supra eodem, vbi aliquando dixi.
& communiter doct. in præfatis locis, vnde melius allegasset
Barto. tex. in l. quamuis, C. eodem, vbi potest poni exemplum
hoc modo, pone, quod testator habeat duos filios puberes, alte
rum furiosum, alterum sanę mentis, & eis sub ista conditione
si hæredes non erunt substituit vnum extraneum, puta Sem-
pronium, ista vulgaris non continebit isto casu tacitam exem-
plarem, quia ista non potest conuenire vtriq; pone, quod iste
Sempronius probare velit per coniecturas, qualiter voluerit,
quod in persona furiosi habeat locum tacita exemplaris certe
habebit locū, vt d. l. quamuis, & ista proprie dicitur tacita pro-
bata, & dicitur tacita, quia illa, quæ continetur in expressa vul-
gari dicitur omnimodo tacita. Et aduerte, quod licet supra po
suerim Sempronium esse extraneum, dico, quod non debet
esse extraneus, sed de filijs, alias non cōsideraretur tacita exem
plaris, vt dicta l. nam hoc iure, & dicitur probata, quia quo ad
mentem dicitur expressa secundum Bald. in l. precibus, C. eo-
dem, potest tamen saluari Bartol. quod dicatur tacita illa quæ
continetur in reciproca quo ad speciem, quo ad genus dicatur
expressa, & propterea substitutiones quæ continentur in reci-
proca, appellantur tacitę a Iacobo de Crema, vt dixi in l. prima
in secunda quæstione supra eodem, & hoc modo Barto. salua
356 tur, & videtur considerasse in sequen. quæstio. † Quærit etiam
Bartol. hic vtrum reperiatur exemplaris expressa generaliter
& tacita specialiter. Bartol. hic se remittit ad dicta l. Lucius, in-
fra eodem. Tu dicas quod potest reperiri, prout quando conti
netur in compendiosa & in reciproca, tunc dicitur expressa ge
neraliter & tacita specialiter, vt modo dixi, quod intellige, quā
do compendiosa siue reciproca fit illi, qui tempore factę sub-
stitutionis erat furiosus, alias secus per ea quæ dixi supra in ea.
357 quæst. an vulgaris contineat tacitam exemplarem. † Quæro, an
sit reperire exemplarem partim tacitam partim expressam, &
aduerte, quia Bartol. & docto. non videntur bene distinguere
358 hanc quæstio. nam est sciendum † quod substitutio exempla-
ris, siue quælibet alia partim tacita & partim expressa potest
considerari duobus modis, vno modo quod sit partim tacita
partim expressa quo ad verba, & de hac non loquitur hic Bar-
tol. quædam vero est partim expressa partim tacita quo ad ca-
359 sus, quo ad primum pro declaratione aduerte † quod quælibet
substitutio habet duo extrema, vnum quod refertur ad eum,
cui fit substitutio, siue sit tacita, siue sit expressa, aliud extremū
est, quod refertur ad eum, qui substituitur, primum semper est
negatiuum, & istud nunquam fallit, siue istud extremum ex-
primatur, siue tacite subintelligatur. Secundum extremum
semper est affirmatiuum, siue simpliciter exprimatur, siue in-
telligatur, pone exemplum, si filius meus hæres erit, & in furo
re decesserit, referuntur ad illum, cui fit substitutio, & sunt ne-
gatiua, siue priuatiua, quia paria sunt decedere, & non viuere,
illa vero verba, si hæres erit, non sunt necessaria ad exempla-
rem, maxime tenendo illam opinio. quod illa exemplaris po-
test fieri filio exhæredato, de qua est dictum supra illa vero ver
ba Sempronius sit hæres, referūtur ad illum, qui substituitur,
& ista sunt affirmatiua, vnde in exemplari, quæ fit sub expressa
vulgari, sed non sint expressa verba, si in furore decesserit, vti-
que a iure subintelliguntur, vt l. nam hoc iure, supra eodem.
Item illa exemplaris, quæ fit in reciproca, licet non exprimantur
illa verba, si in furore decesserit, tamen subintelliguntur,
quod si alter vestrum in furore decesserit, alter vero ei super-
stes intelligatur substitutus, vnde hic sunt tantum expressa ver
ba, quæ referuntur ad substitutum, & ideo ista a lege appella-
tur tacita, vt l. Titius, cum l. sequen. supra titul. 1. & ita gloss. in
stitut. eod. in §. qua ratione, & eam appellat tacitam. & isto ca-
su est tacita quo ad verba, quæ referuntur ad illum, cui fit sub-
stitutio, quia ista sunt omissa, & tacite subintelliguntur, glo. in
dicta lege precibus, in versicul. peti possunt, & Azo. ibi & alij,
qui eam dicūt expressam, loquuntur respectu verborum, quæ
referuntur ad substitutum, nam ex quo ista sunt expressa, dici
potest expressa, & sic omnes bene dicunt diuersis respectibus,
& idem est in casu l. qui liberis §. hęc verba, supra eodem, vtpu-
ta si testator dicat hoc modo quisquis mihi hæres erit, sit filio
furioso meo hæres, nam isto casu omittuntur verba quæ solēt
referri ad illum, cui fit substitutio, scilicet illa verba, si in furo-
re decesserit, ideo potest dici expressa & tacita, & licet dicto §.
hæc verba, loquātur in pupillar. substitutio. tamen bene potest
adaptari ad exemplarem, vt patet in supradicto exemplo. Idē
est etiam in dicta leg. fina. C. de hæredibus instituen. dum dicit
Sempron. Ploci hæres esto, nam ibi omittuntur verba, quæ re-
feruntur ad illum, cui fit substitutio. & licet in dicta l. finali, il-
la substitutio interpretatur vulgaris, vt ibi patet in fin. quia il-
le Sempronius, cui facta est talis substitutio, non erat talis, cui
posset fieri pupillaris vel exemplaris, nam si fuisset talis, vtique
nō solum intelligeretur vulgaris, sed etiam pupillaris & exem
plaris, vt declarat Salicetus, & expressius Paulus de Castro, in
dicta lege finali, in glossa, tamen in l. verbis, in versicul. volunta
tem, in fine, supra eodem, appellat substitutionem, de qua in
dicta lege, dubium, & quare in dicta lege, appelletur dubia, vi-
de per Bartolum, in lege prima in tertia columna, in versiculo
vlterius quæro quibus verbis fiat, & supra eodem. Et ex his ha-
bes quod pōt dari exemplaris substitutio partim tacita & par-
tim expressa quo ad verba & de hoc, vt dixi, Barto. hic non lo-
quitur. Quędam est substitutio partim tacita & partim expres-
360 sa quo ad casus, & de hac loquitur hic Bartol. † Quærit igitur
nunquid reperiatur exemplaris partim tacita partim expres-
sa, & supple tu quo ad casus, & ad determinandam hanc quęst.
Bartol. hic determinat vnam aliam quęst. ex cuius determina-
361 tione patet determinatio illius, videlicet † an hodie sine aliqua
impetratione principis, ex dispositione legis humanitatis,
possit exemplarie substitui muto & surdo, aut furioso, siue pro
digo, & intellige de muto & surdo qui non possit testari, de
quo plene in l. discretis, qui testam. face. poss. & plene dixi sup.
in 1. not. & Barto. hic refert Cynum & Iacob. de Aretin. in d. l.
humanitatis, tenere quod istis non possit substitui exemplarie
sine rescripto principis, & sic qd adhuc vigeat lex nostra, mo-
uentur ipsi hac ratione, nam lex humanitatis, est correctoria,
& exorbitans a iure communi, quæ tantum loquitur in men-
tecapto, & similiter §. qua ratione institut. cod. ergo non debet
extendi ad alias personas l. si vero §. de viro. solut. matrimon.
facit lex quod vero supra de legat. & sic secundum Iacob. de
Arena in tali casu huius legis esset necesse impetrare a princi-
pe, & hanc opinio. sequitur hic Angel. per supradictam ratio-
nem, & quod dicta lex humanitatis, sit exorbitans a iure com
muni, patet, quia regulare est, quod alter pro altero non possit
testari, & dicta lex humanitatis, vt dixi, loquitur in menteca-
pto sed alius est furiosus & alius est mentecaptus, vt in l. furio-
si C. de nupt. & declarant Moder. maxime Iason in dicta lege
furiosum, C. qui testam. face. poss. præterea pro hac opinio. ad-
ducunt hanc rationem, nam lex exorbitans a regul. iur. loquēs
in mentecapto non extenditur ad furiosum, vt dicta lege si fu-
riosi, ergo multo minus extendetur ad mutum prodigum &
similes, præterea secundum Angel. in muto est clarum, quod
non possit ei fieri exemplaris, quia de hoc est casus hic, vbi re-
quiritur, quod a principe interpretetur, & hoc non reperitur
correctum, ergo &cæt. Fatetur tamen Angel. hic, quod in fu-
rioso communis opinio. est in cōtrarium, sed sibi placet, quod
dixit supra, & eandem opinio. sequitur idem Angel. in d. l.
humanitatis, & hanc opinio. me audiēte, sequebatur dominus
meus, d. Bernardinus Beneuolentius Senensis per easdem ra-
tiones, & vltra supradictas mouebatur, quia qua ratione pote-
rat pater substituere pupillo pupillariter sine rescripto princi-
pis, l. 2. in princ. sup. eo. ita ea. ratione debuisset posse substitue-
re exemplarie furioso & mentecapto sine rescripto principis,
& tamen hic est fallum, vt hic secundum vnum intellectū in
versic. nam & si furioso, non alia ergo ratione ſm eum, nisi qđ
pater potuisset pupillo pupillariter substituere, fuit inductum
contra regulas iuris, cum nemo regulariter possit pro alio con
dere testamentum, vnde cum d. l. 2. & similes sint correctoriæ,
non extenduntur ad casum nostrū eandem rōnem habentē,
vt d. §. de viro, & ideo isto iure in exēplari erat necesse, quod a
principe impetretur, vnde cū d. l. humanitatis, solū loquatur in
mentecapto, non dēt extendi ad furiosum, aut ad aliā personā
sibi impeditā testari. Guli. de Cun. vt refert hic Bart. distinguit
ponens ex vna parte mutū surdū, furiosum, mentecaptū, pro-
digum vero ponit ex alia, primo casu pōt substitui exemplarie
quia est eadē ratio in omnib. istis casib. quæ est in demēte siue
in mētecapto, s. pp casum, ergo legis prouisio extendit se ad ca
sum similē, vt l. Gallus, §. & quid si tm̄, de lib. & posth. & not. in
l. quæ pp necessitatē ff. de reg. iur. in prodigo dicit ipse, q ei nō
pōt substitui exēplarie, & rō est, quia in illū casum & vitiū in-
cidit culpa & suo delicto, & sic non dēt cōsequi premium, vt l.

sine hære-

stare hæreditaria. sup. de neg. gest. ꝙ cōsequeret, si ei posset substitui, quia esset sibi cōmodū, cum ei de hærede ex testō prouideat. Item sibi est imputandū, quare se in necessitatē astrinxit, vt l. si fideiussor. sup. qui satis. cog. Ray. vero hic in prodigo tenet ꝯ Gul. quod imò prodigo sicut furioso possit substitui. probatur ſm Ray. ratione, quia prodigus & furiosus æquiparant, vt l. 1. C. de cur. fur. sed si furioso pōt substitui ſm Gul. ita etiam dicamus, quod possit substitui prodigo, & hanc opin. sequit Bar. hic, & mouet duplici ratione, prima rō est, quia pp vitium prodigalitatis prouidet sibi dando curatorem, eadē ratione debet sibi prouideri in morte, vt alius possit sibi condere testm̄. preterea ſm Bar. vitiū prodigalitatis non procedit nisi a quadam dementia, & sic reputat demens, sed dementi, ut clarum est, pōt substitui. ita ēt possit prodigo & alijs absque eo, quod impetret a principe, & sic Bar. concludit, ꝙ potest substitui non solū mētecapto, sed etiā furioso, prodigo, muto & surdo in casibus, in quibus non possit testari, & sic hodie aliquo modo non sit necesse impetrare a principe, & hanc opi. sequitur Ioan. Fab. in §. qua ratione insti. eo. in 5. col. in ver. sed quid in alijs, & mouetur duplici ratione prima, quia est eadē ratio, ergo idem debet dici statutū in furioso & alijs, quod in mentecapto, & ad hoc alleg. §. furiosi, & §. sed & mentecaptus insti. de cura. Secūda ratione mouet, quia æquum esse vr̄ d. l. humanitatis, æquissimā extendere ad omnes personas propter morbum testari impeditas, & rn̄der ad hāc l. vt inf. dicam, & hanc opi. sequit Bal. in d. l. humanitatis. in 4. col. in vers. 6. quærit an mater possit substituere filio prodigo si insanabili prodigalitate torqueat, ita ꝙ furiosi faciat exitū, vt ar. l. is qui in §. fin. sup. de tut. & cu. da. ab his. fallit ſm eū, nisi prodigalitatē dissimulet, ar. l. obseruare §. de cu. fur. & eādē opi. tenet idē Bal. in d. l. humanitatis. in antepe. col. in ver. 5. quærit mouet hac rōne, qa aliquis pp culpā, quæ nemini nocet nisi sibi, nō dēt puniri, per no in l. 1. in §. exigit. ꝟ. de bo. pos. secū. tab. sed ista culpa nocet tm̄ sibi, ergo nō dēt pati pœnā, sed pœnā pateret si pater nō posset ei exēplarie substituere, qa decederet intestatus, qđ esset ei ignominiosum, vt in §. 1. inst. qui man. nō pot. & hāc eādē opi. sequit ibi Pau. de Ca. vbi dicit illā esse cōem opi. a qua dicit nō eē recedēdū, & hāc opi. approbat Io. de Pla. in d. §. qua rōne. in 2. col. & hāc opi. sequit Imol. d. Alex. & Are. & Ias. hic & ista est cōis opi. pro ista opin. ꝙ si vera, dicit Imo. probatur, nā in furioso ſm ipsum & cōiter doc. nō vr̄ vera opi. Iac. de Are. Cy. & Ang. ac dn̄i mei, quia cōtra eos est casus in l. fin. §. 1. C. de cur. fur. coniuncta ibi glo. vbi tex. innuit, ꝙ fecit constōnem per quā permisit furioso posse substitui, & dicit ibi gl. ꝙ illa constō est d. l. humanitatis, & sic ibi imperator declarat d. l. humanitatis, & ex hoc datur intelligi, ꝙ sub noīe mentecapti cōprehendebat furiosum, Et si nihil aliud fuisset expressum pro hoc Imol. hic alleg. tex. nostrum in ver. nā & si furioso, quem versiculū vr̄ intelligere Imo. ꝙ pater substituisset furioso sine impetratione principis, & sic qđ isto iure filio furioso poterat substitui sine prīcipis rescripto, & hic vr̄ etiā sentire Io. Fab. in d. §. qua rōne. in 5. col. in ver. sed quid in alijs, & per hoc patet, quod ratio, quā facit d. meus non obl. cōi opin. prout inf. dicā, & qđ isto iure furioso & etiam mentecapto possit substitui exemplarie sine rescripto principis, tenui sup. in primo no. vbi de hoc plenissime dixi. præterea hic probatur secundū Are. hic, quia si l. humanitatis permittit, ꝙ mentecapto sine rescripto principis posset substitui, ergo eodē furioso patet, quia minor erat rō prouidendi filio mentecapto, ꝙ̄ furioso, quia magis ex defectu mentis impeditur testari furiosus, quā mentecaptus, præterea hoc probatur etiā ſm eūdem Are. & Ias. hic per tex. in auth. vt hi. qui. ob. prohi. tes mi. in §. & hic dicemus. in fi. vbi habetur, ꝙ dispositio illa, quæ est exorbitans, & pœnalis, disponens de curatore adulti, habet locū in curatore furiosi, & dementis, & illū tex. reputat no. Bal. in l. sed & milit. C. de exc. tu. & pro hoc facit ſm d. Ale. hic d. l. humanitatis, in ver. sapientes coniuncto versiculo, mentecaptus vel mentecapta perpetuo sit, vbi videtur innuere ille tex. ꝙ appellet mentecaptū large omnem insipientem, & sic sub nomine mentecapti comprehendit furiosum. Et ex his patet, qđ nulla vr̄ dubitatio, quin furioso possit substitui exemplarie. Circa alias personas, videlicet circa prodigum, mutū, & surdū, an istis hodie absq; eo quod impetretur a principe possit exemplarie substitui? & cōmuniter doc. hic tenent quod sic per alleg. sup. & pro hac opi. Imo. & Ias. hic facit, & sentit Io. Fab. in d. §. qua ratione, qa licet lex humanitatis loquatur tm̄ in mentecapto,
362 tamen cum † eius decisio sit fauorabilis, licita est extensio, vt no. glo. in l. illud C. de sacrosan. eccle. & late Bar. in l. si constante. in 9. q. prin. primæ partis eo. §. sol. ma. facit gl. in l. 1. C. de his quæ an. aper. tab. & gl. in l. miles inf. de re iudica. & videtur tex. in l. 2. in §. mater. in versic. quid si curatores. inf. ad Tertul. & tenet Bar. in auth. res quæ ad fi. C. commu. de lega. & late dom. Alex. in d. l. si constante solu. matri. in 3. & 4. col. & quod decisio d. l. humanitatis sit fauorabilis, probatur, quia per exemplarem tenditur ad prouidendum furioso & simil. personis testari prohibitis pp morbū, & sic dicamus, ꝙ debeat extendi ad omnes alias personas testari prohibitas ex defectu ex accusanti superueniente, & pro hac opi. facit l. qui neq; §. 1. & l. prædia. sup. de reb. cor. quæ iura allegauit Bar. sup. in illa. q. an in vulgari expressa contineatur tacita exemplaris, & ibi induxi ista iura, dic vt ibi. Sed aduerte, quia dici pōt, quod ista iura aliquo casu non faciat pro communi opi. quia illa iura æquiparant prodigum furioso & minori quo ad effectum, ne eorū bona immobilia sine decreto prætoris vendantur, non aūt æquiparant in casu nostro, vnde non valet ista consequentia, sunt æquiparati in vno, ita etiam in alio intelligantur æquiparati, vt est gl. in l. a diuo Pio. in princ. de re iud. Cōfirmatur hic quia alias sequeretur, ꝙ minori 25. annis sanæ mentis existenti posset substitui exemplarie, & tamen hoc est falsum, quia iste minor potest sibi ipsi testari, vt l. Aurelius §. Caius, de lib. leg. & no. in l. 1. in §. fuit quæsitum ꝟ. ad Trebel. & per hoc patet qđ lex 1. C. de cur. fur. alleg. sup. pro Ray. non valet, nec etiam valent rationes Ias.
363 hic præter vltimam. † Tamen pro hac cōi opi. vltra adducta. ꝟ. facit rō, quia lex correctoria & exorbitans a reg. iur. potest extendi ex identitate rationis ad alium casum siue personā, si in lege exorbitante est scripta rō, & illa rō cōprehēdat casum siue personam, ad quam extenditur, tex. est melior de iure in l. si libertum. in §. senatuscon. sup. de rit. nupt. & glo. in versic. eligitur. in c. 1. de elec. in 6. & Bal. in auth. quas actiones. de sacrosa. eccle. in 2. col. sed ratio est scripta, vt in §. qua ratione. insti. eod. quæ ratio comprehendit alias personas impeditas testari propter morbum, vt recte intuenti patet, ergo debet extendi. acce
364 dat † ad hoc quod ratio generalis ampliat dictum spāle, vt habetur per glo. & Dyn. in c. fi. de re. iu. in 6. & facit l. nomen debitoris §. fi. de l. 3. declarat Pau. de Cast. in l. cum pater. in §. dulcissimis. de leg. 2. Secundo vltra doc. facit, quia etiam si rō non esset scripta in lege, tamen cū non pōt reddi nisi vnica ratio, tunc bene fit extensio ex identitate rationis ad casum non expressum, ita per plura determinat d. Ale. in l. si constante. in 3. col. in versic. fortius videtur sol. mat. vbi dicit ita communiter teneri, sed in casu nostro non posset reddi nisi ista ratio, videlicet qđ Iustinianus in mentecapto induxit, vt ei exēplaris possit fieri ad prouidēdum sibi, ex quo ipse non poterat testari ad exemplum pupillaris, vt patet in d. l. humanitatis, sed ista ratio militat in furioso, & prodigo, muto & surdo, ergo fiat extensio, & tanto magis in casu nostro, vbi sumus in casu fauorabili. Tertio pro hac opi. facit quia in casu nostro non sumus in correctorijs, sed limitatorijs, quia regula est, quod alter pro altero non possit testari, sed fallit inter alios casus in casu d. l. humani-
365 tatis, † sed in limitatorijs licita est extensio de casu ad casum vt no. Bar. in d. l. si constante. in 9. q. primæ partis ibi latissime dom. Alex. & dom. Alex. in l. 1. in pen. col. C. qui admit. ergo d. l. humanitatis. licet loquatur in mentecapto, extēditur ad alias similes personas. Quarto pro hoc accedat, quod voluit glo. ab omnibus approbata in l. tale pactum. in §. fi. de pac. vbi gl. vult per illum tex. qđ id verisimile est legislatorem sensisse, de quo si fuisset interrogatus, verisimiliter idem statuisset, sed si Iustinianus fuisset interrogatus quid in furioso & similibus personis, certe idem statuisset, quod statuerat in mentecapto, ergo & c. præterea prædictæ personæ per viam regulæ quo ad effectum condendi testamentum sunt æquiparatæ, vt patet in toto
366 tit. insti. qui. nō est permis. fa. tes. ergo † lex postea obueniens loquens in vna persona de æquiparatis habet locū & in alijs vt in l. si quis seruo ibi gl. & Bar. C. de fur. Bar. & doc. in l. 2. ꝟ. de leg. 1. d. Ale. in l. Gallus in §. & quid si tantum de lib. & posth. in 4. col. in fi. plenissime in l. 1. in pen. col. C. qui admi. vnde cum d. l. humanitatis loquit in mētecapto, debet extendi ad alias personas mentecapto æquiparatas. Et ex his habes abunde defensatam communem opi. quam vltra supradictos tenuit Alber. de Ros. in repe. huius rub. col. 77. licet Io. And. in c. Raynutius. extra de tes. teneat opi. Iac. de Aret. & Ange. & tenendo istam cōmunem sn̄iam non obstant alleg. in contrarium. Et primo non ob. quòd d. l. humanitatis loquatur solum in mentecapto ergo nō debet extendi, quia ad hoc rn̄deo, ꝙ imò dēt extendi, vt patet per plura. q̄ adduxi sup. pro cōi opin. non ob. d. §. de viro, qa dic, vt dixi. sup. in ea. q. an patri furioso possit filius substituere, & dixi plene in l. 2. sup. eo. nō ob. d. l. si furiosi. C. de nup. quia rn̄det hic Imol. quòd non obst. pp l. fi §. 1. C. de cur. furi. & ita dicit hic d. Ale. & qua rōne d. l. fi. extendit siue declarat d. l. humanitatis habere locum in muto, habere locū in furioso, ita eadem rōne dicendū est, qđ habeat locū in prodigo, & alijs similibus personis, vel potest respondere secundo modo ſm Imol. & clarius d. Alex. qđ d. l. si furiosi. loquitur quo ad interpretationem generalem & necessariam non respectu interpretationis magistralis, q̄ fienda erat ex identitate rōnis saltē in casu fauorabili, prout erat ille, de quo loquitur illa lex sensus Imol. in hac sol. est ſm d. Alex. quod licet ibi sit facta interpretatio a principe, non sequitur, quin potuisset tacita interpretatio fieri, sed operabit ista expressa interpretatio sa a principe,

cipe, vt iudici ab ea recedere non liceat, & sententia in contra-
rium lata sit ipso iure nulla. vt l. 2. C. qñ pro. non est necesse
& c. 1. de re iud. extra. sed vbi non esset facta interpretatio illa,
iudex bene posset facere arg. l. non potest sup. de le. & l. illud.
sup. ad l. Aqui. tamē si in contrariū sn̄iam tulisset nō esset ipso
iure nulla, quia nō continet expressum iuris errorē vt no. Inno.
367 in c. cum speciali extra de app. & in c. p. & g. de offi. deleg. † vbi
dicitur, quod sententia continere dicitur expressum iuris erro
rem, quando ius oculis corporeis legi potest. facit. l. cum prola-
tis. infra de re iudi. & quod dixit Alexand. in l. qui Romę. in §.
duo fratres infra de ver. ob. sed ista sol. d. Alexan. videtur dubia,
quia eo ipso quod dicimus, diuum Marcum sensisse etiam de
furioso, ita quod non fuisset necessaria interpretatio Iustiniani,
si iudex fert sententiam exprimendo se existimare furiosi filiū
non posse contrahere matrimoniū sine consensu patris, ista
sn̄ia contineret expressum iuris errorem. & sic esset ipso iure
nulla. vnde quo ad hoc interpretatio Iustiniani ibi nihil opera-
ri videtur. cuius contrarium sentit hic. d. Alexan. & propterea
368 † Are. hic dupliciter respondet ad. d. l. furiosi. primo quia ideo
non fit extensio, & constitutio diui Marci loquens in mente-
capto non extenditur ad furiosum. quia ibi tractatur de præiu-
dicio alterius, vt puta patris. arg. l. in fraudem. §. fi. inf. de mi. te.
vel secundo secundum eum potest responderi, quod ille text.
non dicit quod constitutio diui Marci non esset extendenda
ad furiosum, ex quo erat eadem ratio. sed bene dicit, quod an-
te. d. l. si furiosi istud reuocabatur in dubium, quod tamen non
erat reuocandum. & licet tex. postea dicat hic repleri, quod cō
stitutioni diui Marci deesse videtur & sic innuit, quod in verita
te constitutio diui Marci non habebat locū in furioso. & pro-
pterea ibi Iustinianus supplet illam constitutionem. dicit hic
Are. quod istud de erat constōni diui Marci quo ad verba, nō
tamē deerat quo ad mentē ipsius, ideo replet, vt omnis remo-
ueatur dubitatio & hoc patet ibi (videtur) quod denotat potius
quādā improprietatem & fictionem, quā veritatem. q. d. sm
corticem verborū deerat, tamen secundum verā mentē non
deerat, quia verba non comprehendebant furiosum, sed mēte
comprehendebatur. & illa sol. saltis placet, nō ob. quod in mu
to sit clarum quod requiratur impetratio principis & sic quod
non habeat locum isto casu. d. l. humanitatis. quia dico, quod l.
nostra loquitur secundū tempora sua secundū quæ bene requi
rebatur, quod a principe impetraretur secundū eā. per l. huma
nitatis est inductū, quod non requiratur impetratio principis
in mentecapto, dico, quod ea ratione non requiratur in muto.
& sic d. l. humanitatis. habet locum etiam in muto per supradi
cta. nō ob. etiā ratio domini mei quia dico, ꝙ immo isto iure
furioso poterat fieri exemplaris sine rescripto principis eadem
ratione, qua fieri potest pupillaris, prout plenissime dixi supra
in 1. not. post Imol. & hoc tenet Io. Fab in d. §. qua ratione. in §.
colan ver. sed quid in aliis. Præterea esto milies, quod isto iure
filio furioso, aut mentecapto sine rescripto principis non pos-
sum fieri exemplaris substō, tamē dico, quod duplex ratio mi-
litabat in pupillari, quæ non militabat in exemplari, prima ra-
tio est patria potestas, quæ tante potentię est, vt nedum pater
substituere posset, sed etiam ipsum occidere poterat, vt in l. in
suis in fi. de lib. & posth. dicitur concessa de rigore iuris hinc
est, quod dicitur moribus inducta in l. 2. in prin. supra e. & insti.
de pup. sub. in fi. prin. quæ patria potestas non requiritur in ista
vt l. humanitatis supra e. & dictū est supra & ideo passim olim
non poterat fieri, sed requirebatur rescriptum principis, licet
hodie sit concessa ex quadam humanitate & æquitate. Secūda
ratio est, quia in pupillo est maior defectus, quam sit in maiori
quia in pupillo est defectus ętatis, sed accidentalis, & ideo nō
est semper continuus, sed potest esse intermissus. & ideo faci-
lius erit permissum patri pro pupillo testari, quam pro furioso.
vnde si impetrabat a principe, poterat pro furioso testari. vnde
cum l. humanitatis. quæ respicit. rescriptum, licet loquatur in
mentecapto, debet habere locum in omnibus aliis personis,
pro quibus olim impetrato rescripto poterat fieri substō exē-
plaris, cum videatur respicere hmōi rescriptum, & ponit de
mentecapto gratia exempli, quę exempla non solent arctare
regulam. vt l. dāni infecti. la. 2. de dā infec. maxime in casu no-
stro propter rationem generalem assignatam ab Imperato-
re, vt supra dixi: non ob. quod dicit Guli. per l. siue hæreditaria.
supra de neg. ge. quia illa lex loquitur in tali vitio, propter qđ
369 iam factum vitiatur, vt ibi patet † sed prodigalitas, non est tale
vitiū, quod factum ante prodigalitatem vitiet. vt l. 1. §. exigit
prætor infra de bo. pos. secun. tab. & facit §. item prodigus in-
sti. quib. non est permis. face. testa. & in l. is cui de testa. & in l.
is cui de testamē. vnde patet quod propter istud vitium non
debet pati penam. quia si penam deberet pati, vtique deberet
testamentum antea factum vitiari. vnde non mirum si isto ca-
su permittitur parenti, vt possit pro eo facere testamentum,
non obstante, quod sibi sit imputandum, quia posuit se in ne-
cessitate. quia si ista ratio in proposito nostro esset vera, vtique

etiam testamentum iam factum deberet vitiari, & tamen est
falsum: præterea non potest sibi imputari, quia ista prodigali-
tas procedit ex quadā demētia, vnde reputatur demens prodi-
gus, vt dicit hic Barto. & sic habes opi. Bar. & cōem defensatā.
& pro ista conclusione vide quæ dixi supra in primo no. in ver.
sed circa hoc no. & sic habes, quod non solum mentecapto,
sed etiam furioso, muto & surdo sine rescripto principis pōt
370 fieri exemplaris. † Quid in frenetico nunquid frenetico possit
fieri exemplaris. & freneticus dicitur, qui habet istas fantasias.
Bal. in d. l. humanitatis. in fi. tenet quod non quia est modicus
defectus, nec est talis, ob quem soleat dari curator. arg. l. cum
antiquitas C. de testa. vbi modicum interuallum testamentum
non vitiat ad hoc in ratione sui alle. l. si quis ita legauerit infra
de condi. & de & hanc opinionem simpliciter refert & sequi-
tur domi. Alexand. hic & pro hac opin. facit tex. in dicta. l. hu-
manitatis. in versicu. perpetuo. vbi innuit, quod ad hoc vt men
tecapto fiat exemplaris, debet ille mentecaptus esse perpetuo
mentecaptus. & hinc est quod furioso habenti dilucida inter-
ualla non potest fieri exemplaris prout infra dicetur sed frene-
ticus non dicitur perpetuo morbo frenesis laborare, ergo ei
non fiet ista substitutio. & ita tenet Imo. in capit. Rayn. extra
de testamen. in materia exemplaris substitutionis. ita tenet Ias.
hic, & videtur communis opinio. tamen contra istam comma
nem opinionem facit, quod voluit Bal. in l. 2. in 10. q. C. de ro-
scin. ven. vbi voluit, quod freneticus dum est in frenesi, non
potest testari ergo debet ei fieri posse substitutio exemplaris si
cut furioso. veritas dependet a veritate alterius articuli, videli-
cet an freneticus possit testari nam si tenemus, quod possit, vti
que ei non poterit fieri exemplaris, quia tunc cessat ratio sub-
stituendi si vero tenemus, quod non possit testari, tunc dico,
quod ei poterit fieri exēplaris. nec obstat, quod perpetuo mor
bo non laborat, quia ad esse exemplaris non requiritur, quod
furiosus sit perpetuo furiosus, vel mentecaptus perpetuo men
tecaptus, prout infra dicam. nec ad hoc ob. dicta. l. humanitatis.
quia ille tex. intelligitur quo ad effectum vt extinguatur exem
plaris. quia eo ipso quod efficitur sanę mentis, extinguitur, pro
ut dicam infra in illa quæstione, quid si furiosus sit effectus sa-
nę mentis. sed an freneticus possit testari apparebit ex his quæ
dicam, in sequen. q. † Quæro igitur, an facto possit fieri exem-
371 plaris substitutio. Iason. hic nihil clare videtur firmare. primo
videtur dicēdum quod sic, quia fatuo, siue furioso, & demen-
ti est dandus curator. vt in l. 1. in fin. & in l. 2. supra de post. sed
ista ratio non videtur sufficiens, prout etiam fatetur hic Iason.
quia non videtur valet ista consequentia, datur sibi curator, er-
go non potest testari, vt in lege Aurelio §. Caius. de lib. lega. &
in l. cum pater. §. curatoris. de lega. 2. not. in l. 1. in §. fuit quæsi-
tum ad Trebel. & alias fuit dictum supra. Secundo pro hoc fa-
cit, quia iste fatuus non videtur multum a demente distare, nec
adesse videtur sanus intellectus, ergo videtur quod non possit
testari. vt l. fi. C. de test. mili. si non potest testari, ergo ei debet
posse fieri exemplaris substitutio, vt in §. qua ratione. insti. eo.
pro hoc videtur facere tex. in lege in aduersa. supra de testa. sed
nec ista ratio valet quia fatuus dicitur habere discretionem &
iudicium, sicut mutus & surdus, & sic videtur quod possit te-
stari. ita tenet Ioann. fab. & Angel. in §. præterea. insti. quibus
non est permis. fac. test. pro hoc facit tex. in l. si frater in secun-
do dicto, ibi licet vigoris nondum emersissent vestigia. C. qui
testa. fac. poss. vbi habetur, quod pubes licet non sit pleni iudi-
cij, tamen potest condere testamentum. & sic lex non videtur
considerare imbecillitatem intellectus, sed figit pedes in ætate
secundum Paul. de Castr. in dicta. l. frater, & Iason hic. ergo ita
deberet esse in fatuo sed si potest condere testamentum, ergo
ei non poterit substitui, † sed nec ista ratio valet quia dici pōt
372 quod imo non potest testari, nec obstat. d. l. frater, quia ille tex.
loquitur de imbecillitate ingenij, quæ sit secundum cursum
naturæ ratione ætatis, nam pubes, qui non multum excesserit
tempus pupillaris ætatis, vt puta quia sit in decimoquinto an-
no, non videtur habere sagaciorem intellectum, quam habeat
ipse impubes, & sic in eo viget imbecillitas ingenij secundum
cursum naturæ, & regulariter, at in fatuo non viget imbecilli-
tas intellectus secundum cursum naturę, & regulariter, sed po
tius est quoddam infortuniū, vnde magis impedit testamenti
factionem quam pręcedens imbecillitas, sicut dicimus in men
tecapto, vnde licet dicatur habere discretionem & iudicium,
nō tamen habet tale iudicium quod sit sufficiens ad ipsum te-
stamentum, vt arg. l. fi. C. de testa. mil. si non potest testari, ergo
ei poterit fieri exemplaris, & sic videtur, quod prima ratio vi-
geat, & quod non possit iste fatuus testari, probatur, per gl. in l.
2. sup. de postu. quæ exponit fatuum. i. mentecaptum, sed men
tecaptus non potest testari, vt in l. humanitatis. C. eod. & tenet
glo. in ver. furiosi. in §. item furiosi. instit. quib. non est permis.
face. testam. si mentecaptus nō potest testari, ergo nec fatuus,
qui idem est cum mentecapto, sed ibi accipitur fatuus impro-
prie pro mētecapto, quia qui est mentecaptus, dicitur fatuus,
sed non

sed non è contra, vnde stricte accipiendo fatuus differt a mentecapto, quia plus est esse mentecaptum, quam fatuum, secundum quod declarant Ioan. Fab. & Ang. in d. §. præterea, & qđ non possit testari, probatur secundum Ias. per tex. in l. dabimus in §. fina. cum l. sequen. inf. de priui. cred. vbi secundum eum fatuus æquiparatur prodigo & surdo, sed prodigus & surdus non possunt testari, ergo nec fatuus, sed certe nunquam potui colligere quod illa iura loquitur in fatuo, vnde ibi fatuus non æquiparatur prodigo, sed bene pupillus æquiparatur prodigo, præterea esto quod fatuus prædictis personis ibi equiparetur, ergo fatuus non potest testari. nam illa æquiparatio solum fit in terminis illius tituli, non in testamenti factione, vnde non valet ista consequentia est facta æquiparatio in casu illo, ergo eodem modo intelligatur æquiparatio in casu nostro, arg. glos. in l. a diuo Pio. in prin. de re iud. & sic vides esse dubiū
373 an fatuo possit substitui. veritas † dependet ab hoc an fatuus possit testari, & vt dixi, Ioan. Fab. Ang. in d. §. præterea. tenent quod sic, & vt inquit Ias. in l. furiosum. C. qui test. fa. pos. nemo est quis eis contradicat, vnde maxima videtur authoritas Ioan. Fab. vbi contradictione caret, & ista videtur opin. communis, videlicet quod possit testari, vnde si potest testari, certe ei non poterit substitui, & ita est tenendum, licet fatear esse dubium, an fatuus possit testari, & forte de subtilitate iuris verius videtur dicendum quod non possit testari, vt ex supradictis patet, & alias dixi in d. §. præterea, & sic de subtilitate iuris videtur dicendum, quod ei possit substitui. tamen a communi opi. non est recedendum, vnde si non potest substitui fatuo, prout est communis opi. minus poterit substitui frenetico, quia minor est imbecillitas intellectus, quam sit in fatuo, & quia potest testari quemadmodum fatuus. Et ex his habes, quod potest substitui sine rescripto princ. non solum mentecapto, sed etiam furioso, prodigo, muto, surdo, licet nō possit substitui frenetico aut fatuo, vt ex prædictis patet, & id, quod dixi in furioso, limita esse verum, nisi furor esset simulatus prout dixi, supra referendo Bald. in d. l. humanitatis. Venio igitur nunc ad princ. q.
374 Bar. & quæro † vna cum eo, an sit reperire exemplarem partim tacitam partim expressam, vt puta quia testator dixit, si filius meus decesserit in furore sibi exemplarie substituo talem, pone quod furor recessit, sed remāsit prodigus, aut surdus & mutus, verum ad istos casus non expressos extendatur exemplaris substitutio? Bar. hic tenet quod sic, quia sicut vulgaris facta in vnum casum extenditur ad alium casum non expressum, vt l. Gallus. §. & quid si tantum, de lib. & posth. l. fi. ibi no. Bar. C. de insti. & subs. & l. nam hoc iure sup. eod. ita eadem ratione fit in exemplari substitutione, facit quod ipse dixit in l. 1. in materia vulgaris sup. eo. vbi dixi, quod substitutio vulgaris facta in vnū casum trahitur ad aliū casum, & ibi plenissime dixi post mod. & hanc opi. Bar. sequitur hic Alex. & Ias. & communiter doc. hic. Imol. in c. Ray. extra de testa. in materia exemplaris substitutionis, & communiter doct. in d. l. humanitatis. & Io. Fab. in d. §. qua ratione. in 5. col. in ver. sed quid in alijs, & Io. de Pla. ibi. in 2. col. in ver. partim expressa tacita. Sed Bal. in d. l. humanitatis. in antepe. col. in ver. quarto quæritur, & in ver. quinto quæritur, vult, quod ista opin. Bart. sit vera quoriescunque morbus superueniens est ex materia antiqua, cuius erat morbus antiquus, exempli causa pone, quod furioso substituit, deinde cessauit furor, & remansit demens siue mentecaptus. si vero non esset ex antiqua materia, vt puta, quia substituit furioso, cessauit furor sed est effectus prodigus, nunquid ad istum casum extendatur? dicit quod non. sed secus est primo casu, & ratio differentiæ est, quia non potest dici aliquem esse prodigum, nisi habeat intellectum, licet tendat in prauum statum, vnde cum primum recuperauit mentem, rupta est substitutio, vt hic cū si. in ver. nam & si furioso. si est rupta, ergo non reconualescit, vt l. 2. C. de post. hær. insti. quæ ratio cessat in primo casu, quia nunquam habuit intellectum, & sic nunquā fuit rupta exemplaris substitutio, præterea reputatur morbus, qui remāsit idē cum primo, ex quo est ex eadem materia, vt argu. l. maritus. §. loc. & isto primo casu Bald. loquitur, quando inter furorem & dementiam nunquam fuit sanitas intellectus. Confirmatur
375 ista decisio † qua antequam aliquis dicatur prodigus requiritur, quod fiat interdictio administrationis bonorū, prout plene traditur in l. is cui bonis inf. de verb. oblig. & in §. item prodigus insti. qui. non est per fa. tes. adeo quod antequam fiat ista interdictio bonorum, posset condere testamentum. vt d. §. itē prodigus, & sic cessare debet ista substitutio. Et prædicta sunt intelligenda, qñ furor cessauit post mortē patris, & sic superuenit prodigalitas post mortem patris, sin aūt furor in vita patris superuenisset prodigalitas, secus esset arg. eorū quę no. Bar. inf. in penult. col. in vers. sed quæro quid si furiosus est factus sanę mentis, & ibi dicam d. Alexand. hic reprobat Bal. quia dicit ipse, quod Bald. non respondet rationibus Bartol. hic, & ideo ipse tenet cū Bar. & ita refert Imo. tenere in d. c. Ray. Sed aduerte quia verior videtur opi. Bal. declarando ipsam, vt declaraui.

nec obstant rationes Bar. hic, quia cessat in exemplis Bar. quod interim subitō extinguatur sicut in casu nostro, vt patuit supra
376 confirmatur ista opin. Bald. nam † quæ est ratio, quod substitutio facta in vnum casum trahitur ad alium casum? doc. maxime mod. in l. 1. vbi dixi, supra eo. assignant duas rationes, prima est, quod in substitutionibus debet fieri latissima interpretatio, vt declarant doc. in l. Gallus. in §. & quid si tantum supra de lib. & posthum. sed ista ratio cessat in casu Bal. quia licet in substitutionibus, debeat fieri latissima interpretatio est verum nisi contineat absurditatem, & ius tertij lædatur, ita dixi, supra in no. sed si fieret latissima interpretatio casu nostro, contineret absurditatem. nam ex quo semel fuit effectus sanę mentis iste furiosus, & sic poterat testari, vt dixi, non debet valere ista substitutio, ne alias dicamus, quòd huic auferatur testamenti factio, vt in l. nostra, & ideò in casu nostro nō fiet ista latissima interpretatio, secunda ratio est, quia prouisio testatoris facta in vnum casum porrigitur ad alium casum, in quo verisimiliter prouidisset, si de eo casu cogitasset, vt in l. Titius. §. Lucius ibi Bar. & alij supra de lib. & posthum. facit l. tale pactum §. fi. iun cta gl. ibi, sup. de pac. istam rationē assignat Bal. in d. ver. 4. quæritur vbi alle. l. fi. C. de posth. hær. insti. sed ista rō et nō habet locū in casu Bal. quia dato, qđ voluisset isto casu prouidere, vtiq; non potuisset. ex quo iam ante prodigalitatē, fuerat effectus sanę mentis, vnde cum cessent omnes rationes, quibus est statutum, quod substitutio facta in vnum casum extēdatur ad aliū casum, vtique in casu nostro nō debet fieri extensio, & ista credo quòd sit veritas. Et ex præmissis habes, quomodo potest reperiri substitutio exemplaris partim expressa partim tacita quo ad casum, & in hoc differt a pupillari, quia illa non reperitur partim expressa partim tacita quo ad casum, prout dicit Bar. in l. 1. in 3. col. in vers. quæro quotuplex est substitō pupillaris nisi in casu de quo per ipsum Bar. in d. 4. col. in vers. & secūdum hoc erit & c. de quo plenissime ibi dixi. Et ex his est expedita prima. q. huius tertię principalis quæstionis. circa secundā quæstionem huius tertiæ quæstionis Bar. quærit quibus personis possit fieri hæc substitō. iā ista quæstio est declarata ex præcedenti vbi Bar. & communiter doc. tenent, quod non solū mētecapto pōt fieri exemplaris substitutio, sed etiam furioso, prodigo, muto & surdo in casibus. in quibus non possunt testari,
377 ibi de hoc plene dixi, dic vt ibi. † Sed quæro, quid si statuto caueatur, qđ minor 20. annis non possit testari an ei poterit substitui exemplarie? Imol. in c. Raynutius, extra de testa. tenet ꝙ sic, & refert idem tenere Bar. in l. 2. in 1. requisito sup. eo. dum se remittit ad dicenda per se hic, & ita etiam tenet Alexan. hic alij non tangunt. Sed aduerte, quia puto, quòd isto casu nō poterit fieri exemplaris substitutio, quia illi pōt fieri ista substitutio, qui alio defectu accidētali, quam defectu ætatis impeditur testari per ea quæ dixi, sup. in 2. requisito, sed in casu prædicto solum impeditur testari defectu ætatis, prout declaraui in d. l.
378 2. & ita ibi tenui dic ibi p'ene dixi. Sed quæro † vltra doc. an posthumo possit fieri ista substitutio sub conditione, si mutus nascatur, prout fuit Perusij, vbi quidam nunquam generauit nisi mutum Bal. in d. l. humanitatis. in 19. col. in ver. 2. quæro & c. tenet ꝙ sic, si decedat pubes & mutus, si vero decedat impubes, tunc valeret vt pupillaris. alleg. l. qui habet sup. de tut. coniuncta l. pater Seuerinā. in §. conditionū inf. de conditio. & demon. ꝙ puto verū per ea quæ dixi, sup. in illa. q. an pupillaris expressa. contineat exemplarē. Et ex his sit expedita ista secunda
379 qō. Circa † tertiam quæstionem videlicet quis possit substitui? nam nos habemus, quod in pupillari substitutione possumus substituere quemcūque etiam penitus extraneū. nam quem possum mihi facere hæredem necessarium, eūdem filio meo, vt in l. sed si plures. in §. quos possum §. eo. & in l. Pap. §. sed nec Impuberis. §. de inoff. test. l. præcibus. vers. sed si vero. C. eod. & in c. si pater. in fi. de testam. in 6. nunquid idem sit in exemplari? Bar. hic dicit ꝙ non, quia debeo substituere aliquem de liberis ipsius filij, vel si liberi non sunt, aliquem de fratrib, vt d. §. qua ratione, & in d. l. hum. & ita pertranseunt omnes hic, & in d. l. humanitatis, & in d. §. qua ratione. prędicta puto esse vera,
380 nisi ex iusta causa possint exhæredari. Probo hoc. † nam eo modo dicitur posse facere testamentum pro filio ipse pater, quo ipse filius facere potuisset, si testari potuisset, sed ipse filius iusta causa potuisset eos exhæredare, ita eodem modo posset ipse pater, dum facit testamentū pro filio. confirmatur istud nā si filius mentecaptus habet plures liberos quam vnum, vtique parens, qui pro mentecaptus testatur, nō cogitur omnes filios substituere, sed potest vnum. & cęteros exhęredare, vt infra di-
381 cetur. Sed aduerte. † quia vr̄ dicendū, qđ imò nō possit omnes exhæredare, etiā si iusta subsisteret causa, quia si istud esset verū vtique esset dicendū, qđ non esset necesse liberis non extantib. fratres substituere, quia possent præteriri, cū isto casu si furiosus non esset furiosus, & sibi fecisset testamentū, potuisset, ipsos fratres præterire etiā sine causa, & extraneum instituere, nec testamētū rescinderetur, vt l. fratres. C. de inoffic. test. nec neces-

necesse est eos cũ eã exhęredare. & tamẽ hoc est falsum, quia
pater faciendo testamentũ pro filio non posset omnes fratres
præterire, vt d.l.humanitatis.& sic in proposito nostro non vi-
detur vera illa ratio, ꝙ eodem modo pater potest facere testm̃
quo potuisset facere filius, si filius nõ fuisset furiosus. sed huic
rationi forte posset responderi, quod ideo pater non potest si-
ne causa præterire fratres, licet ita potuisset filius, si fecisset te-
stamentum quia pater de æquitate & humanitate quadã con-
tra regulas iuris habet facultatem substituendi filio furioso, vt
d.l. humanitatis. quę humanitas certe cessare videtur, si sine
causa fratres exhæredentur, aut priuẽtur. quod non est in filio,
qui si est sanę mentis, non ex humanitate, nec contra regulas
iuris facit testamẽtum potes præterire fratres. Et sic ex his vi-
detur dicendum prædictam limitationem esse veram. de qua
tamen infra dicam. in ea. q. an possit vnum ex filijs mentecapti
382 substituere, & alios præterire. dic vt ibi. Sed † quænam potest
esse ratio differentię inter pupillarem & exemplarem vbi in
pupillari pater põt præterire fratres, vt l. Papi. in §. sed nec im-
puberis supra de inoffic.test. Bar. hic post Guliel. concludit illã
esse rationem differentię, quia exemplaris conceditur ex qua-
dam humanitate vt d.l.huma. quę humanitas & pietas videtur
cessare si substituatur extraneus. & excludantur filij. aut fratres
at pupillaris conceditur de rigore iuris propter patriam pote-
statem, quæ durat, etiam si extraneus substituatur. & ista ratio
secundum Bar. est satis bona. subdit tamen Bart. quod possunt
alię assignari rationes, quas non curas recitare. & forte sunt il-
lę, quas retulit supra dum disputauit, quęnam poterat esse ra-
tio, quare mater substituit exemplarie & non pupillariter. Sed
an ista rõ sit vera, ex infra dicendis in duabus proxime seq. quæ-
stionibus apparebit. alij assignant aliam rationem. nam ex quo
lex concessit etiam matri vt possit substituere, certe maior su-
spicio militat in exemplari, quam in pupillari, cum mulier sit
imbecillis naturæ, ita quod de facili possit aliquem substituere
qui verisimiliter pararet insidias ipsi furioso. arg. §. siautem.
ita formidolosus. insti. de pupil. substi. l. 1. interdum. in versicul.
verentur. iuncta gloss. ibi infra ad l. Falci. quæ suspicio nõ ita ca-
dit in patre. & sic nõ potest ita cadere in pupillari substi. Sed an
ista ratio sit vera, apparuit ex his quæ dixi, supra in ea. q. an ma-
ter transiens ad secunda vota possit exemplarie substituere, &
ex his quæ, infra dicam, ex quibus apparebit, quod ista ratio nõ
erit vera. vnde forte tutius erit respondere per l. non omnium.
supra de legi. prout etiam supra in alio articu. respondet Barto.
383 † Circa prędicta quærit Bar. an mater possit prięteriri per exem-
plarem substi. & cõcludit reprobata opin. Marti. sylli. quod sic,
motus authoritate gloss. super versic. personas. in §. qua ratione
insti. eo. vbi dicitur, quod testator habet duas tantum personas
de necessitate substituere. s. filios mentecapti, & si filij nõ sunt,
fratres, & sic sentit illa glos. quod de necessitate mater non de-
bet substitui. ita concludit Bartol. & per istam rationem, licet
Bartol. non dicat, videtur idem dicendum in patre, videlicet qđ
possit præteriri a matre substituente. & hanc opin. sequitur Ioã.
Fabe. in dicto. §. qua ratione. in 4. column. in versicul. sed cum
mater hodie concurrat cum fratribus &c. qui Ioann. Fabe. pro
opinio. Bartol. mouetur ista ratione, nam exemplaris est indu-
cta ad exemplum pupillaris substit. vt d. §. qua ratione. & dicta
l. humanitatis. & si mater est præterita. non rumpit testamen-
tum pupilli, & valet vt l. Papi. §. sed nec impuberis. de inoffic.
testamen. & in cap. si pater. in fi. de testamen. libr. 6. l. precibus.
versic. si vero. C. eo. ita sit de exemplari. cũ quotiescunque non
apparet diuersitas, de vna ad aliam est licitũ arguere, vt est text.
hic & s. dictum est sępius. pro hac opin. ipse Ioan. Fabe. adducit
aliam rationem dicens, quod isto iure ffcorum vocabatur ma-
ter cum fratribus ante ius authenticorum, vt in §. cum a na-
tura. institu. ad Ter. & tamẽ nihil cauetur, quod mater debeat
substitui, sicut cauetur de fratre, vnque si hoc lex voluisset, di-
xisset, prout dicit imperator. in §. siautem. in deficientis. in l.
1. C. de cad. tol. pręterea secundũ cum in hac substitutione non
attendatur ordo successionis ab intestato, patet. quia si attenderet
vtique deberent omnes filij ipsius mentecapti, aut omnes fra-
tres ipsius substitui, quia omnes pariter ab intestato succedũt,
vt in §. sed si fuerant insti. ad Tertu. & tamen patet possunt vnũ
eligere, si nolunt plures substituere, vt d.l. humanitatis, in fin. &
ex his Ioan Fabe. sequitur opi. Barto. & hanc opi. Bartol. sequi-
tur Bal. in c. si pater. de testamen. in 6. in materia exemplaris. &
hanc opi tenet. d. Alexand. hic, qui dicitur hanc esse communẽ
opi. & ita dicit Ias. hic quod ista opi. est communis & pro hac
opi. Barto. adducit. de Alex. hic text. in d.l. humanitatis. in ver-
bo quos voluerunt. & ita per illum text. tenet ibi Paul. de Castr.
& istam sequitur Ange. ibi & Imo. in c. Raynutius. de testamẽ.
extra. & do. Alexan. in d.l. humanitatis. in 3. col. in fi. per eadẽ
rationes, quibus mouetur Ioann. Fabe. in dicto. §. qua ratione
& hanc opin. sequitur Aret. in l. 2. 3. effectus pupillaris substitu.
supra eod. & hanc opin. sequitur ibi Ias. vbi dicit, quod ista est
communis opin pro qua facit, quia ratio, propter quam mater
excluditur per pupillarem, militat etiã in exemplari. quæ est ra-
tio quare expressa pupillaris excludit matrem? est, quia censet
testamẽtum patris, vt l. Papi. §. sed nec impuberis. sup. de inof.
fic. testa. sed ista ratio militat in exemplari, quia ista potest dici
testamẽtum patris & testamentum filij, sicut pupillaris, vt cla-
384 rum est, ergo debet ipsa mater excludi. Sed contrariam † opi.
tenebat Bar. met sibi cõtrarius in l. 2. in 3. effectu pupillaris sub
stitutionis dum respondet ad d.l. humanitatis s. e. & istam opi.
sequitur Bal. in d.l. huma. in 9. col. in 6. differẽtia. & ibi Ias. in 3.
col. licet sub dubio. & sequitur Pet. de Anch. in no. in repet. ca.
si pater de testa. in 6. & hanc opin. sequitur hic Ias. sibi contra-
rius & subsequutus. in d.l. 2. in d. 3. effectu pro hac opi. Bald. in
d.l. humanitatis, adducit in argumen. l. 1. in §. veteres. de acqui.
possess. sed domi. Alexan. hic dicit, quod ille tex. nihil facit, &
quare nihil faciat, non declarat, sed Ias. hic dicit, quod ille text.
optimum præstat argumentum, nam probat, quod aliquis in-
dignatur per sibi parem superari, sensit ergo Bald. quòd mater
sit æqualis cum ipsis fratribus, patet, quia per iura nouissima
vocatur ad successionem filij vna cum fratre vtrinque coniun
cto, vt in auth. defuncto. ad Ter. item iure Codicis & insti. cõ-
currebat cum fratre, vt in §. sed cum antea. insti. ad Ter. licet se
cus esset de iure ffcorum. vnde cum d.l. humanitatis. velit fratrẽ
substitui, eadẽ ratione dicamus, quod velit etiam matrem, ne
eueniat, quod mater vincatur a fratre, & sic a sibi pari, subdit
tñ Ias. quod istud nihil ad propositum, & nihil declarat, & sic
vr̃ inclinare cum do. Alex. ꝙ iste tex. non faciat, sed quomodo
nihil ad propositum? puto ꝙ Ias. senserit, quod istud non sit ad
propositũ, qm̃ in proposito nostro non attenditur paritas suc-
cessorum prout dixi. sup. alle. Ioã. Fab. in d. §. qua ratione. sed vt
inf. dicam imò paritas successionis debet attendi, & sic iste tex.
faciet multum pro opi. Bal. Tamẽ pro ista opi. Ias. adducit istã
rationem, nam tex. in d.l. humanitatis, vult, quod si filij ipsius
mentecapti non sint, ꝙ substituatur saltem vnus ex fratribus,
vt ibi patet, si voluit, quod frater substituatur. ergo idẽ fortius
debet esse in matre, nam matri debetur legitima in bonis filij
mentecapti, alias habet querelam, vt l. nam & si parentibus, &
d. §. sed nec impuberis. sup. de inoffi. testa. secus est in fratre, cui
non datur querela nisi turpi persona instituta, vt l. fratres. C. de
inoffi. test. confirmo hoc nam d.l. humanitatis, procedit etiam
in fratre vterino prout inf. declarat Bar. & ibi dicetur, & tñ isto
casu frater vterinus non habet querelam aduersus testamen-
tum fratris etiam instituta turpi persona, vt d.l. fratres, sed huic
fundamento vr̃ respondere Bar. in l. 2. sup. eo. & Io. Fab. in d. §.
qua ratione, & do. Alex. in d.l. humanitatis, videlicet ꝙ in sub-
stitutione exemplari non attenditur ordo successionis, sed ista
responsio. vt inf. dicam non est tuta, quia in exemplari attendi
tur ordo successionis, & sic istud primum fundamentum Ias.
potest esse verum, item mouetur Ias. alia ratione, nam matri,
385 vt dictum est, debetur legitima in bonis filij mentecapti † Sed
ego habeo, quod lex quantumcunque generalis non intelligitur
derogare legitimę, nisi de ea specialiter fiat mentio, vt est tex.
in §. cæterum. in auth. vt cum de appel. cog. ibi nisi specialiter,
& sic non vr̃ sufficere generalis derogatio legitimę, vt not. gl.
in ver. specialiter. in clemen. 1. de iudi. Sed certe ista ratio non
videtur multum concludens, quia satis isto casu dicitur specia-
liter derogatum legitime, ex quo in pupillari est expressum, ꝙ
mater potest priuari legitima, vt d.c. si pater, & ista exemplaris
est inducta ad exemplum pupillaris adeo quod eo casu vbi nõ
apparet expressa differentia, licet de pupillari ad exemplarem
arguere, vt in hoc tex. nisi respondendo dixeris, quod isto casu
apparet manifesta differentia, quoniam in pupillari apparet,
quod potest frater præteriri, vt in d. §. sed nec impuberis, & ta-
men in exemplari non potest præteriri, vnde qua ratione in fra-
tre reperitur ista differentia, ita fortius dicendum est, quod re-
spectu matris sit differentia, per supradicta. Et pro hac conclu-
sione secundum domi. Alex. & Ias. facit, quia dispositio testa-
toris & legis æquiparantur, vt in §. disponat. in authẽ. de nupt.
col. 4. sed testator non videtur velle excludere matrem a suc-
cessione luctuosa filij. l. fin. C. de institu. & substitu. ergo ita sit,
quod nec legislator Iustinianus in dicta l. humanitatis, præsu-
matur velle excludere matrem a luctuosa hæreditate filij, ex
quo in spetie nõ fecit mentionem de legitima matris. Sed ista
ratio cum reuerentia non est vera in proposito nostro; primo
386 † quia ille tex. in dicta l. fina. principaliter legitur duobus mo-
dis vno modo secundum Bartolum, quod ille tex. loquatur in
vulgari expressa, quæ habet locum in casu tacito, & tunc si ita
intelligitur, dico, quod ille tex. nihil facit, quia ideo non exclu-
ditur a luctuosa hæreditate filij, idest a parte delata filio, quæ
appellatur luctuosa, quia morte filij obuenit ipsi matri, quia
ipsa mater fuerat cohæres instituta vna cum filio, & sic erat
prædilecta, & hoc fundatur decisio illius tex. secundum istum
intellectum, vt ibi patet, adeo quod si mater nõ fuisset pro par-
te hæres instituta, & sic prædilecta, non procederet ille text.
quia tunc mater excluderetur a luctuosa illa hæreditate, prout
declarat

declarat ibi Barto. & Bar. in l. 1. in 8. colum. in versic. 5. quæro
quid de vulgari partim expressa & partim tacita & c. orita sit in
casu nostro, ex quo mater non fuit instituta a viro vna cum fi-
lio mentecapto, quod tunc excludatur a luctuosa hæreditate
filij, & ista ratio potius isto modo cōcluderet, quod mater pos-
387 sit præteriri, quam non. † Secundo modo intelligitur ille text.
in tacita pupillari, & tunc est ibi casus, quod tacita pupillaris
non admittitur contra matrem, vt not. ibi gloss. Sed tunc po-
test dupliciter responderi; & primo, quod ideo ibi mater a lu-
ctuosa hæreditate filij per tacitam pupillarem non excluditur,
quia ex quo fuit in parte a viro prædilecta in bonis ipsius viri,
præsumitur multo magis prædilexisse in luctuosa hæreditate
filij, ita dicit Fulgo. ibi, & in l. precibus. C. eod. adeo quod si ip-
sa mater non fuisset hæres a viro instituta, tunc secūdum eum
priuaretur luctuosa hæreditate filij, si ita intelligimus, ergo se-
quitur, quod fortius in casu nostro debet excludi a luctuosa hę-
reditate filij mentecapti, quia sic mater non est instituta a viro.
item quia sumus in expressa exemplari, ibi in tacita pupillari.
Secundo modo potest dici, quod licet non sit facienda differē-
tia quo ad casum. d. l. fina. an mater sit cohæres pupillo necne,
quia omnino mater non excluditur a luctuosa hęreditate filij,
ideo est, quia substitutus veniebat ex tacita substitutione pupil
lari, hic vero venit ex expressa exemplari, nā bene fatetur Bar.
inf. quod tacita exemplaris non admittitur contra matrem fu
riosi, sicut nec tacita pupillaris, ita dicit Bart. inf. in antepe. col.
in versic. posset etiam hic quæri vbi dicetur, & sic ista ratio Ias.
& domini Alexan. contra Bar. hic nō videtur tuta. Tamen pro
hac opinio. Bald. contra Bart. hic facit, quia ista substitutio est
inducta ex quadam humanitate, vt d. l. humanitatis, vnde in-
humanū & impium esset excludere matrem a luctuosa hære-
ditate filij furiosi, vt l. nam & si parentibus. sup. de inoffic. testa.
& in l. scripto. in fin. vnde libe. & ista ratio est satis bona, quam
sentit hic Ias. Et pro hac opin. vltra doct. facit ratio, nam princi
pale fundamentum doct. tenentium opinio Bart. hic est, quia
exemplaris est inducta ad exemplum pupillaris, sed in pupil-
388 lari mater potest præteriri, & legitima priuari, ergo & c. † Sed
ego ostendam isto casu, quod est differentia inter pupillarem
& exemplarem, quod sit differētia, probatur; nam ideo mater
excluditur per pupillarem, quia pater dicitur eodē modo pos-
se facere testamentum pro filio, quo fecisset vel facere potuis-
set, si filius pupillus fuisset pubes, sed si filius fuisset pubes, & fe
cisset testamentum, & præterijsset matrem, vtiq; valuisset testa
mentum, licet subijceretur querela, vt in §. mater instit. de ex-
hære. libe. tamen si fecit pater substitutionem pupillarē & præ
terijt matrem, valet, nec subijcietur querele, vt d. §. sed nec im-
puberis, & ratio est, quia tunc mater non est affecta iniuria a fi-
lio, sed a viro, ideo ipsa non debet filio iniuriam inferre, prout
faceret, si querelaret pupillarem substitutionem, ista est pro-
prie ratio, d. §. sed nec impuberis, quæ ratio cessat, quādo filius
facit testamentum, & matrem præterijt, vnde patet, quod eo
modo pater potest facere testamentū, quo potuisset ipse filius,
si fuisset pubes, vt declarat Barto. in l. 2. in 3. requisito, vbi dixi.
supra eodem, sed in exemplari pater nō potest facere testamē-
tum eo modo, quo potest filius, si non esset furiosus, sed habet
alias solemnitates seruare, probatur; nam si iste filius fecisset te
stamentum, potuisset fratres suos omnes præterire, & non ha-
berent querelam, maxime quando non instituit turpem perso
nam, vt d. l. fratres, & tamen si pater facit testamentum pro fi-
lio furioso, non potest omnes fratres præterire, adeo vt si hoc
facit, ipso iure nō valeret, vt d. l. humanitatis, & sic patet, quod
non eo modo pro filio facit testamentum, quo potuisset facere
ipse filius, & sic est diuersa ratio inter pupillarē & exemplarē,
& sic quo ad casum nostrū, non valet, ergo ista consequentia,
per pupillarem excluditur mater, ergo etiam per exemplarē,
& ista opi. vt dixi in puncto iuris est verior. Et tenendo istā par-
tem non obstant adducta in contrarium, & primo non ob. arg.
Bar. de d. gl. in d. §. qua ratione, quia non credo authoritati gl.
quando. l. non alleg. prout dicit Bald. in l. respu. C. ex quib. cau.
ma. nam authoritas glo. non est necessaria, vt inquit glo. in l. 1.
C. de legi. non obst. alia ratio, videlicet quod exemplaris est in-
ducta ad exemplum pupillaris, ita quod licet de pupillari ad
exemplarem arguere, quia respondeo, & fateor, quod est indu
cta ad exemplum pupillaris, tamen isto casu est diuersitas inter
pupillarem & exemplarem, prout deduxi supra in vlt. ratione
pro opin. Bald. contra Bar. adducta, & sic non licet isto casu ar-
guere de pupillari ad exemplarem, vt sępius est cōclusum. Nō
ob. etiam, quod iure fforum mater cōcurrebit cum fratribus,
vt d. §. cum antea, & tn̄ per pupillarem excludebatur, quia ad
hoc respondeo, quod ideo per pupillarem mater excludebat,
quia etiam frater excludebatur, vt d. §. sed nec impuberis, vn-
de cum hodie per exemplarē frater non excludatur. certe nec
mater, ex quo pariter succedunt. Nec ob. quod dicunt doct. qd
non attenditur ordo successionis, quia dico, quod imò atten-
ditur, vt plene dixi. s. dum quęsiui, quęnam est rō, quare ma-
ter potest istam facere, & tamen non potest pupillarem, vltra
d. supra confirmatur. nam d. l. humanitatis. vult, quod si extant
filij & fratres ipsius mentecapti, qd in substitutione filij præ-
ferantur, non alia ratione, nisi quia in successione ab intestato
præferūtur, & sic attenditur ordo successionis. Non ob. quod
deberet omnes substituere, & tamē dicit, quod potest vnum,
& sic cęteros iusta causa exhæredare, vt infra dicam. non ob. d.
l. humanitatis, in ver querelam. quia ad hoc plene respondi. s.
in l. 2. in 3. effectu substitutionis pupillaris. & etiam. s. hac eadē
l. in 1. requisito in ea. q. an filio naturali possit fieri hęc subst̄.
non ob. d. l. humanitatis, in versic quos voluerint, quia licet in
princip. concedat, quod pater possit, quos vult substituere. ta-
men. J. limitat, vnde illa limitatio habet locum etiam quo ad
matrem, vt patet ex sup. dictis. non ob. quod ratio propter quā
in pupillari mater poterat excludi, militat etiam in exemplari,
quoniam dato quod militet, tamen non attenditur, quia si at-
tenderetur, eadē ratione deberet posse frater præteriri & fi-
lius filij mentecapti. & tamen hoc est falsum. vt d. l. humani-
389 tatis. † & sic concludo quod mater debet substitui. puto tamē,
q sufficiat, quod substituatur in legitima sua, licet non sit sub-
stituta in totū, prout est in filijs & in fratribus ipsius menteca-
pti, vt infra dicam, & patet, quia satis est, quod filius furiosi
instituatur in bonis patris sui in legitima, vt d. l. humanitatis, ea
ratione sit in matre, arg. l. nam & si parentibus. s. de inoff. testa.
& in l. scripto, in fi. vnde libe. & quę dicta sunt in matre, habēt
locum etiam in patre. vt puta quādo fit substitutio a matre, tūc
ipsa non poterit pręterire patrem, quia est ea. ratio. cogita tn̄.
390 † Quærit Bar. hic. quia ex quo lex humanitatis vult, quod si fi-
lius mentecaptus habeat filios sapientes, quod pater pōt vnū,
vel certos, vel omnes substituere. nunquid eo casu, quo vnum
substituit, posset cæteros præterire vel exhæredare sine iusta
causa. Bar. hic sequutus gloss. in d. l. humanitatis in versic. cer-
tos. vult qd non possit præterire aut exhęredare sine iusta cau-
sa sed debet eos exhęredare cum iusta causa, nisi eos in certa re
substitueret, & mouetur ratione, quia debet facere pater exē-
plarem substitutionem eo modo, quo fecisset testamentum fi-
lius si fuisset sanę mentis. sed filius nō potuisset pręterire filios,
vt insti. de exhęre. libe. ita nec pater posset nepotes præterire.
ita etiam dicit gloss. in d. l. humanitatis. & hanc opi. sequitur Io.
Fab. in d. §. qua ratione. in 3. colum. in ver. sed an debeat. & mo-
uetur, quia alias sequeretur absurdum, quod alij filij non sub-
stituti propter patris morbum priuaretur eorum legitima, qd
esset valde iniquum. & istud ibi simpliciter sequitur Angel. pro
hac opin. facit, quia inter causas, quæ numerātur in §. aliud quo-
que capitulum. non reperitur ista, videlicet quod si habeat pa-
391 trem furiosum, possit exhęredari. Confirmo hoc, † quia ob
factum patris non debet filius exhęredare, vt l. si quis in suo
in §. legis. C. de inoffic. testamen. & hanc opin. sequitur Bald. in
dicta l. humanitatis. in 6. colum. in versicu. venio ad sextum no-
tabile. & ibi Angel. & Salicet. mouentur hac ratione, nam si
filius nasciturus ex filio mentecapto sit pręteritus, & postea na-
scatur, vtique rumpitur exemplaris substitutio, vt hic in versic.
igitur agnatione sui hęredis & c. ergo fortius debet annullare
392 substitutionem pręteritio filij iam nati. patet, † quia fortius
impedit pręteritio filij iam nati, quam nascituri, patet quia
in iam nato ab initio est nullum, vt leg. filio præterito, supra
de iniust. rupt. testamēto & tamē si præteritur filius nasciturus
ab initio testamentum valet, licet natiuitate rumpatur, vt in
§. posthumi. institut. de exhæreda. liberorum. & leg. secunda C.
de posthumis hæredibus instituen. item facilius conseruatur
testamentum ruptum natiuitate filij, quam quando est nullum
præteritione filij iam nati probatur, quia si posthumus præ-
teritus decedit viuo testatore, testamentum reconualescit, si-
ue in eo sint instituti venientes ab intestato, siue extranei, at si
filius iam natus pręteritus decedit viuo testatore, testamen-
tum non reconualescit, nisi in eo sint instituti venientes ab in-
testato. & hęc probantur in l. posthumus, in principio de iniu-
sto rupto & irrito testamen. coniuncto versicul. idem & circa,
vbi Imol. & Paul. de Castr. & sic patet, quod fortius operatur
pręteritio filij iam nati, quam nascituri. Sed huic rationi re-
393 spondent † Ioann. de Imol. & domi. Alexand. hic, quod ideo
ibi filius nasciturus rumpit testamentum, quia nullus filius
erat institutus sed quæstio nostra loquitur, quando esset ali-
quis filius institutus, tunc licet alij sint præteriti, tamen non
debet rumpi. Sed ista responsio licet approbetur a domino
Alexan. non videtur tuta. primo, quia si vnicus filius sit in-
stitutus & alij sint pręteriti, dico quod testamentum est nullū
casus est in l. filio pręterito sup. de iniusto rupto. vnde quo ad
rumpendum vel conseruandum testamentum non videtur es-
se aliqua differentia, an sit vnus filius institutus, vel sint omnes
pręteriti. quia omni casu erit testamentum nullum. & sic non
est ratio illa, quare filius nasciturus hic rumpat testamentum.
quia non esset alius de filijs institutus. Et ideo Imo. respondet
alio modo, quia princeps, aut testator non cogitauit de filijs
nascitu-

nascituris.nam verisimile est, quod si cogitasset, quod vtique
eos non præteriisset,argumen.l.tale pactum.§.fi.de pac. iuncta
gloss. sed in casu nostro loquimur in filiis iam natis, vnde est
verisimile, quod de eis cogitauerit, ex quo sciebat se habere,
vnde scienter præterit.& facit pro hoc,quod habetur in l. sicut
certi.C.de testamen.mil.Sed ista sol.secundum dom. Alexan.
non est vera quia pone, quod in casu huius legis mutus habeat
vxorem pregnantem,& hoc sciat pater ipsius muti & princeps
& substituens prætereat ventrem substituendo extraneum,di-
ces tu natiuitate filii non rumpi substitutionem , certe non &
tamen attenta sol. Imo. illud esset dicendum ideo dicit dom.
Alexand.hic,tene precedentem solu. quæ vt vidistis fuit repro
bata:præterea posito quod in casu nostro esset ratio huius tex.
assignata ibi,nec enim verisimile est tamen quia duę in tex. as-
signantur rationes, vt patet & dixi sup. in notabilibus , vnde li-
cet vna cessset tamen ex quo remanet alia , debet remanere de-
cisio,vt in § affinitatis.insti.de nupt.l. si ventri in §. in bonis de
priui.credit.quæ ratio etiam habet locum in casu nostro, si be-
ne inspiciatur & sic videtur , quod ratio Sali. procedat. domi-
nus Alexand.hic aliter non determinat,sed dicit articulum es-
se dubium & hanc opin.sequitur dom. Alexand. in l.humani-
tatis in penul. colum. dicens eam esse humaniorem & equio-
rem quã sit contraria. Et vltra adducta supra facit,quia l. huma
nitatis est inducta ex æquitate & humanitate , vt ibi dicit text.
sed si pater mentecapti posset alios sine causa præterire, vt que
dispositio sua contineret iniquitatem,cum filii preteriti priuẽ-
tur hæreditate paterna iure naturę sibi debita , vt l. cum ratio
in principio de bo.dam.& l.scripto in fin.vnde libe. † Sed huic ra-
394 tioni respondet Imo.hic, quia dicit,quòd non est omnino ini-
quum, quoniam frater substitutus cogetur alimentare fratres
præteritos,ex quo ius alendi filios transit ad heredes, vt no.Cy.
in l.alimenta.C.de neg. gest. licet secundum dom. Alexand. l.
si quis a liberis.§. dom. rescriptum supra de bo.agno. Præterea
secundum Imo. frater tenetur alere alium fratrem.l.[illegible] sed nõ
nutritos, de tuto.& rati.distr.& l.qui filium supra vbi pupil. edu-
ca.debe.& ita dicit dom. Alexand.hic.sed certe ista ratio non
videtur tuta,quia non indistincte tenetur frater substitutus ale
re filios pręteritos,sed si essent egeni, ar. d.§. sed non [illegible],sed
si non essent egeni, vt puta quia aliunde alia bona haberent,
tunc non teneretur eos alere, & tamen essent priuati hæreditate
paterna,quod esset iniquum. Item non teneretur alere, nisi
essent impuberes puberes nõ & sic alio casu essent priuati hęre
ditate paterna. Pręterea esto q indistincte frater substitutus ha
beat præstare alimenta,tamen negari non potest, quin parens
qui substituit,sit vsus iniquitate,sine aliqua causa pręt. secundo
alios filios,& nihil eis relinquendo,[illegible] in subst. [illegible]
[illegible] ex multis [illegible] apparet, & sic
[illegible] pro opin. Bartol.hic. † Contrarii
395 ista ratio videtur [illegible] sibi contrarius in d. l. humanitatis.
[illegible] regula & eandem
[illegible] Paul.de Castr.
[illegible] Raphael. [illegible] & communem
[illegible] Imol. Cum [illegible] sed nec impu-
[illegible] vbi habetur quod nepotes , id
[illegible] nec substituti,nec exhæ-
[illegible] ex quo [illegible] pater,
redati , non possunt conqueri de auo , ex quo [illegible] omnibus de
[illegible] grado præcedebat,vt in l.Gallus in §.in omnibus de
liber.& posthum.[illegible] cum patre mentecapto possunt cõ
queri quia non est patris,sed aui testamentum , vt d.§. sed
nec impuberis. ergo in casu nostro debet valere ista substitu-
tio,sed ad dictũ §. sed nec impuberis respondet hic Bartol.domi.
Alexand.& communiter doc.quod ille tex.loquitur in pupilla
ri,& ratio differentiæ est, quia pupillaris conceditur de rigore
iuris & ideo [illegible] filios præteritos ipsius pupil-
li non posset querelare testamentum patris.quia non pupill,
sed patris est testamentum , ut exemplaria , de qua loquimur ,
conceditur ex æquitate,vt dicit tex.in dicta l.humanitatis, quæ
humanitas cessat in casu nostro , Confirmo hanc rationem
& solu. vltra dict. quia si deberet in casu nostro attendi ratio
dict.§. sed nec impuberis, vtique exemplaris deberet valere ,
etiam quando omnes filii ipsius mentecapti essent præteriti ,
ita quod nullus esset substitutus,quod tamẽ est falsum,vt om-
nes fatentur, & probatur in dicta l. humanitatis , & in d. dict.§.
qua ratione,vel secundo responde ad dictũ §. sed nec impube
ris,quod loquitur in matre præterita, quæ non potest querela-
re testamentum filii , sed secus esset in filio , pone quod pater
habet pupillum,cuius malitia supplet ætatem , qui suscepit fi-
lios,quod potest euenire,prout declarant Arc. & domi. Alex.
& Modern.in l.in pupillari.supra eodem. & dixi plene in l. se-
cunda in vltima.q.princip.sup.eod. certe si iste filius esset præ-
teritus,testamentum esset ipso iure nullum, & si esset exhære-
datus,posset intentare querelam,& sic non habet locum d.§.
sed nec impuberis.Confirmo hoc,nam preteritio illius filii iã
nati reddit testamentum nullum ipso iure,qui si non esset na-
tus sed esset præteritus natiuitate sua rumpit testamentum, vt
iam dixi.sed si post factam pupillarem substitutionem pupillo
nasceretur filius , tunc natiuitate rumperetur dicta pupillaris
substitutio,prout tenet Bart. & communiter doc.in d.l.in pu-
pillari,& dixi in d.§.vlt.q.& etiam dixi.s. in notabilibus , ita eo-
dem modo sit ipso iure nulla , si tempore factæ substitutionis
erat iam natus filius ipsi pupillo,& esset præteritus,vt patet,
ratio differentiæ est inter matrem & filium,quia magis est de-
bita hæreditas patris ipsi filio , quam sit hæreditas filii ipsi ma-
tri.vt l.scripto.in fi.vnde lib.& in l.nam & parentibus. de inoff.
testamen.tenet Ioann.Fab.in d.§.qua ratione.in 4.colum.vn-
de non videtur mirum , si filius pupilli haberet regressum ad-
uersus pupillarem substitutionem non tamen mater,& sic pa
tet,quod d. §. sed nec impuberis, non habet locum in filio pu-
pilli,& ita etiam dixi.s.in 4.no.sed nos loquimur in filiis ipsius
mentecapti. Præterea tenui.s.in præce.q.quod mater in exem
plari non poterat præteriri sine causa,ergo minus poterũt præ
teriri aut exhæredari sine causa filii,cum sit filiis hæreditas de-
396 bita, vt dixi. Secundo † pro hac opin.adducitur text.in d.l.hu-
manitatis.in versic.nulla querela.vbi videtur velle, quod nulla
querela possit oriri aduersus istam substitutionem , quemad-
modum non potest oriri aduersus pupillarem,sed ad istũ text.
respondet hic Bart.quod istud est verum,quando omnes sunt
substituti saltem in aliqua re,vel quando sunt ex iusta causa ex-
hæredati. Sed aduerte,quia ista sol.scilicet quando sunt ex iu-
sta causa exhæredati,nõ videtur vera.quia licet sint exhæreda-
ti ex iusta causa,tamen bene possunt intẽtare querelam,& hæ
res scriptus habet probare causam esse iustam.nam in iudicio
vbi querela agit,probari debet,an causa sit iusta,necne,ad hoc
vt cognoscere possit iudex, an habeat ferre sententiam, testa-
mentum esse rescindendum,necne,& tamen d. l. humanita-
tis vult,quod non oriatur querela,& sic cõsiderat ortum,qui or
tus non est impeditus ex eo,quia sit iusta causa inserta,nisi dicas,
q considerat ortum cũ effectu, quæ expositio facit violẽtiam
illi litere ideo tene pręcedentẽ sol.vel potest responderi prout
respondet dom. Alex.in d.l.humanitatis.in 3.col.q ille tex. de
bet intelligi,quando non extabant descendentes ex filio men-
tecapto,ista solutio est vera in se,tamen continet diuinationẽ.
vnde responde prout dixi in l.2.in 3.effectu pupillaris supra eo
dem,& dixi,sup.in 1.requisito. Item pro hac opi. adducitur d.
l.humanitatis.in fi. vbi vult,quod sufficiat vnũ substituere, er-
go si vnũ substituit,& cęteros pręterijt,videtur dicendũ,quod
valeat,sed ad istum tex.potest responderi,qđ sufficit substitue
re scilicet in vniuerso,si tamen alii substituãtur in aliqua re,aut
ex iusta causa exhæredarentur. [illegible] dicit Salic. in d.l.humanita-
tis,nec isto casu est aliqua diuinatio , licet hoc dicat hic Iason.
quoniam oportet ita intelligere,alias substitutio esset nulla,vt
supra deduxi. Item pro hac opin.facit d. l. humanitatis , aliter
inducendo,prout facit hic Imol. nam d.l.humanitatis vnifor-
miter respicit & de fratribus & de filiis mentecapti,nam vtro-
que casu vult, quod vnum sufficiat substitui , ergo debet pari-
formiter determinare tam circa filios quam etiam circa fra-
tres,sed in fratrib.non est dubium, quod si vnus substituatur ,
quod alii non sunt necessario substituendi, tum quia est testa-
mentum filii & non patris,tum quia si vere filius fecisset testa-
mentum,vt puta,quia fuisset sanę mentis,ille frater præteritus
non potuisset querelare testamentum fratris,ex quo in eo non
erat instituta turpis persona,sed alter frater.si ergo frater pre-
teritus non rescindit exemplarem substitutionem, & sic tenet
ita eodem modo dicamus in filiis præteritis,ad hoc vt parifor-
miter determinet circa vtrumque.sed dom. Alexand.huic in-
ductioni respondet,dicens,quod regula d.l.nam hoc iure.pro
cedit,quando est par ratio determinandi pariter in vtroque. si
vero esset diuersa ratio,tunc non pariformiter determinaret,
vt in l.si ita scriptum.de manu. te. & ita declarat Ioa.de Imol.
in l.Caius.sol.matrim. sed est alia ratio in fratre quam in filio,
quia est magis debita filio hæreditas,quam fratri,patet,quia in
distincte filius exhæredatus habet querelam,non tamen indi-
stincte habet frater l.fratre.C.de inoffi. testamen. Præterea se-
cundum domin. Alexand. hic,non est verum, quod si fratres
sunt vtrinque coniũcti,quod possit vnum substituere , & alios
præterire,sed ista secũda solutio non est vera. quia dico, quod
potest præterire,per d.§.sed nec impuberis. Præterea isto casu
nõ est in exẽplari instituta turpis persona,ergo alii possunt pre
teriri, quia tunc ipse filius potuisset eos præterire , quare tene
precedentem,quę est melior. Item pro hac opi.adducit Imol.
rationem , quia si mater põt præteriri,prout in præcedenti.q.
dixit Bar. ergo eadem ratione & filii . Sed certe ista rõ non vi
detur vera, quia in pręcedenti. quæst. tenui , quod mater non
poterat præteriri sine causa . Præterea dato quod mater pos-
set preteriri,tamen non idem debet esse in filio,quia magis est
debita hæreditas patris filio,quam filii matri,vt l. scripto vnde
libe. Ita dicit Ioan.Fab.in d.§.qua ratione & d. Alex.hic.Cõfir
mo,nam in pupillari potest mater præteriri,vt d.l. sed nec im-
puberis,

puberis,& tamen non potest præteriri filius pupilli,prout dixi.
sup.respondendo ad d.§.sed nec impuberis,probatur supra di-
cta solutio,quia si vera esset ratio Imol.omnes filij possent pre
teriri,& tamē hoc est falsum,quia d.l.humanitatis vult, qđ ad
minus vnus substituatur,& sic ista responsio nō valet. Pro ista
opin.do. Alex.adducit tex.in d.l.humanitatis.in ver. sapientes,
vbi tex.a cōtrario sensu videtur velle,quod si iste mentecaptus
habeat filios sed mentecaptos,quod pater substituens non te-
neatur aliquem substituere , & poterit omnes præterire etiam
sine causa,& sic ibi lex tolerat illo casu,q filius priuetur legiti-
ma, & tamen mentis captio non est legitima causa , qua possit
filius priuari legitima,quia non numeratur inter causas de qui
bus in §.causas in auth.vt cum de appel.cogno.vnde qua ratio
ne lex permittit huius mentecaptos filios aut fratres istius mē
tecapti præteriri sine causa, ita dicendum est , quod permittat
filios sapientes præteriri sine causa,si vnum ex eis substituit,'&
ista ratio hic dicit dom. Alexand. quod multum mouet ipsum
pro ista parte,& ideo domi. Alexand.in dicta l.humanitatis. in
fin.commenti dicit , quod si tenemus quod isto casu istis filijs
furiosis nihil sit relinquendum,tunc vera est opin. Ricar.Ma-
lū. Sed ista ratio nihil valet, quia prout infra dicam.non est ali
qua differentia inter filios mentecapti sapientes siue furiosos
397 quo ad effectum substituendi,& sic ista ratio non valet.† Et ex
ex his habes,quod in puncto iuris verior est opin.glos. in dicta
l.humanitatis,& Bar.hic,& etiam est æquior,licet Ias.fateatur
quod illa opin.sit æquior , tamen in puncto iuris dicit quod est
verior opin.Ricard. Et pro ista opin.glos.hic vltra adducta su-
pra facit , quia pater eodem modo debet exemplarem facere
substitutionem filio suo furioso, quo fecisset sibi testamētum
filius,si non fuisset furiosus,prout dixi in præcedēti quæst. sed
si filius fecisset sibi testamentum , non potuisset sibi vnum ex
filijs suis substituere, & cæteros preterire sine causa , vt l.filio
præterito supra de inust. testamen. sed haberet cæteros, cum
iusta causa exhæredare.ita sit in parente exemplarie substituē-
te pro filio furioso. Præterea si in pupillari non possunt filij ip-
sius pupilli preteriri,quo casu filius haberet filios vt supra dixi,
dum respōdi ad §.sed nec impuberis. minus ergo possunt pre-
teriri in exemplari,quia pupillaris conceditur de rigore,exem
plaris vero de humanitate,vt dicit hic Bartol.& ita est veritas.
398 † Sed iuxta prædicta quæro, quid si parens vellet omnes filios
mentecapti exhæredare. an possit doct. communiter hic & in
d. l. humanitatis,per illū tex.tenent quod non, sed certe istud
videtur dubium,quod si omnes sunt digni exhæredatione , &
velit omnes exhæredare,quod tunc non possit . nec enim isto
casu si omnes exhæredaret , & substitueret extraneos , faceret
contra humanitatem . Præterea absurdum esset isto casu , qđ
vnus substituatur,& non alij,& forte substituatur ille,qui ma-
gis meretur exhæredari,non ob. d.l. humanitatis , quia potest
substituere vnum, scilicet quando non vult omnes exhæreda-
re,& ita teneo,& pro hoc facit,quod dixi.sup.in princip.huius
399 principalis tertię. q. † Sed vlterius iuxta prædicta quæro vltra
doc.an eo casu,quo pater substituit vnum , & cæteros exhære-
dauit, debeat illum in totum substituere, an satis sit illum sub-
stituere in sua legitima. Salic.in d.l.humanitatis, dum respon-
debat ad d.§.sed nec impuberis. dicit,quod debet illum in vni
uerso substituere,& illud videtur sentire Bart.hic, & commu-
niter doct. Sed dicant doc.quid velint,puto quod si est substi-
tutus in sola legitima, immo si omnes essent substituti in sola
legitima,& in reliquo esset substitutus extraneus , quod vale-
ret ista substitutio. moueor duplici fundamento , primo mo-
ueor,quia eodem modo parēs potest substituere, quo potuis-
set filius sibi condere testamentum,si fuisset sanæ mentis,vt sę
pius dictum est, sed si filius fuisset sanæ mentis potuisset con-
dere testamentum,& instituere filios solum in legitima, & in
reliquo extraneum instituere,vt l.cum quæritur C. de inoffic.
testam.& in l. Papinianus in §.quoniam quarta sup. de inoffi.
testam.Secundo moueor,quia eadem ratio videtur esse in bo
nis filij mentecapti respectu filiorum ipsius mentecapti , quæ
est in bonis patris respectu filij mentecapti,vt clarum est,sed si
filius mentecaptus a patre est institutus solum in legitima, va-
let testamentum patris,& etiam exemplaris,vt d.l.humanita-
tis.in ver.legitima portione &c. ergo ita valeat substitutio , li-
cet filij mentecapti nō sint substituti nisi in legitima,& ista est
400 veritas.† Quæro vlterius iuxta prædicta,quid si filij istius men-
tecapti,aut fratres istius mentecapti sint insipientes , & sic fu-
riosi,an sint necessario substituendi,vel vnus, vel certi, vel om
nes. Bald.in dicta l.humanitatis,in sexta colum.in ver,& no.te
net quòd non sint necessario substituendi. quod reputat mira
bile,quod si sint sapientes,sunt necessario substituēdi , saltem
vnus,sed si sunt furiosi,non,& idem sequitur Ioann. de Imol.
hic,qui subdit,quod si aliqui filij vel fratres essent mentecapti,
quod tunc necessario esset ad minus substituendus, vnus ex
sapientibus'. cæteri vero poterunt præteriri,& mouetur per d.
l.humanitatis in versic.sapientes,a contrario sensu. Et idem in
fratre sequebatur Angel. hic , in filio vero non,quia dicebat,
siue sit sapiens, siue non ad minus erat necessario substituen-
dus vnus , ratio diuersitatis erat , quia magis est debita hęre-
ditas filijs,quam fratribus,vt clarum est,sed hic Imo.& domi.
Alexand.reprobant Angel. quia dicit contra.d.l.humanitatis.
quæ quo ad istum casum non facit differentiam inter fratres
& filios , quia videtur quod in vtroque attendatur , an sint sa-
pientes. quod patet,quia particulariter in vtroque casu consi-
derat,an sint sapientes.& sic videtur esse communis opi. qđ si
401 sunt furiosi,nullus sit necessario substituendus. † Sed certe di-
cāt quod velint doc.absurdum videtur,quod ex eo , quia sunt
dementes, possint præteriri, & sic priuari hæreditate paterna.
& sic afflicto daret afflictionem & forte,'cogerentur mendica-
re. Præterea satis sua mente videtur punitus vt dicit text. in l.
diuus.§.de offi. præsid.præterea dementia nō videtur esse cau-
sa propter quam filius possit priuari , quia non connumeratur
inter causas de quibus in §. causas. in authen.vt cum de appel-
402 la.cogno.colla.8.& istud puto verum.non † ob d. l.humanita-
tis,quia illa lex non facit nisi in fi. a contrario sensu , quod non
valet , vbi resultat prauus intellectus. l. 2. C.'de conditionibus
insertis & prædicta omnia sunt vera in filio legitimo & natu-
rali,vt puta quia mentecaptus contraxerit matrimonium ante
dementiā tūc tales filij sunt necessario substituendi saltē vnus.
in filijs vero naturalibus an istud procedat , patebit ex his quæ
dicam infra in penul.q. Bar.ad quem se remittit Imo.hic. Quę-
rit hic Ias.de quęstione non tacta per scribentes. pone quod fi-
lius mentecaptus habet filios tamen pater qui huic filio facit
exemplarem substitutionem non substituit aliquem de filijs
mentecapti.sed substituit monasterium aliquod , an valeat ista
substitutio,& concludit post Alberi.de Rosa. quod non valebit
mouetur duplici ratione,prima est ; quia tūc monasterium ha-
betur loco filij , quando filius ingreditur monasterium , argu-
men.l.si ita quis.§.in tempus de leg. 2.& l.fideicommissum, de
condi.& demonst.& declarat Salice.in l.ea lege.in 10.column.
C..de condi.ob causam.in auth.si qua mulier. C. de sacrosanc.
eccle.vbi dicit,quod regula,quæ dicit , quod monasterium ha-
betur loco filij , est vera per ingressum, & non aliter confirmat
hoc fin eundem Ias.quia respectu legitimę magis fauetur filijs
quā pię causę.vt probatur in d. auth. si qua mulier ibi legitima
403 nulli diminuta vbi Bald.Salice.& alij no.nam † qui vult eccle-
siam instituere & filium exhęredare alium quærat pro consi-
lio quam Augustinum,vt in c.vlti.17.quæstio. 4. & glos. in l. si
quis ad declinādam.C.de episcopis & clericis & l.2. C.de inoff.
testamen. Confirma hanc solutionē siue opinionem vltra Ias.
nam non est verū,quod monasterium habeatur loco filij prout
declarat Bartol. in dicta authen. si qua mulier. & alij de quibus
ibi per Iaso.sed in ista substitutione debet substitui aliquis de li-
beris,si sunt,vt d.l.humanitatis,hic vero non est aliquis de libe-
ris substitutus , ergo non debet valere , & ista est veritas. Et per
hæc sit expedita ista quæstio. scilicet an & quomodo liberi mē-
capti sint substituendi.Cogita tamen super pręmissis. Dicit tex.
in dicta l. humanitatis , quod si filii ipsius mentecapti non sint,
sed extant liberi testatoris vel testatricis , tunc debet testator si-
404 ue testatrix vnum , vel certos , vel omnes substituere. † Quęro
de quibus fratribus debet intelligi Guliel. de Cu. dicit , quod
debet intelligi de fratribus vtroque latere coniunctis , proba-
tur ratione , nam ille text. videtur loqui de illis fratribus , qui
possint admitti ad querelam , vt d.l. humanitatis. in versi.nulla
405 querela,sed frater † tantum vno latere coniunctus non admit-
titur ad querelam vt l. fratres. C. de inoffic. testamen. ergo de
istis non intelligitur , alij vt Raynu. distinguunt hoc modo,
406 † aut substitutio fit a patre,& tunc intelligitur de fratre consan-
guineo , vel vtroque latere coniuncto , aut fit a matre, & tunc
debet intelligi de fratribus vterinis , vel vtroque latere coniun-
ctis,& non obstat.d.l.humanitatis.& d.l.fratres.quia fateor, qđ
non potest rumpi per querelam a fratribus vterinis respectu
fratris furiosi , cui fit substitutio, sed respectu matris , quę facit
substitutionem,sic vt l. Papinianus.§. sed nec impuberis , supra
de inofficio.testamen.vnde parens , qui facit testamentum , in
se non habet humanitatem, talem fratrem non substituens. ita
concludit Bartol. & cum Bartol. transit Salice. in d. l. humani-
tatis , & domi. Alexand. hic Ioann. de Imol. hic reprehendit
Bartol.inquantum ipse videtur concludere,quod pater non te-
netur substituere fratrem vterinum.nam dicit Imo.quod istud
videtur contra.d.l.humanitatis. quę indistincte loquitur , ergo
indistincte debet intelligi,vt l.de pretio. de publi.vnde videtur,
qđ ad minus vnus debeat substitui, siue sit vterinus.siue sit cō-
sanguineus,siue sit vtrinque coniunctus. Nec obstat ratio Bart.
de querela,quia dicit ipse, quod in testamento furiosi nō habet
locum querela.vt d.l.humanitatis. in uer.nulla querela. & in l.
Papinianus.§.sed nec impuberis.in ratione sui. sup.de inofficio.
testamen.unde licet mater nō posset pręterire filium suum ute-
rinum,quin habeat querelam,tamen bene faciendo testamen-
tum pro filio potest præteriri per rationem. d.§. sed nec impu-
beris

beris vel potest secundum domi. Alexan. hic responderi ad ra-
tionem Bar. quod nullo pacto iste frater habebit querelam, si-
ue sit vterinus, siue consanguineus, siue vtrinque coniunctus,
quia tunc habet locum querela aduersus testamentum fratris,
qñ est instituta turpis persona vt d.l. fratres. sed quando non est
est instituta turpis persona, tunc nō haberet querelam. & quo
ad euitandam querelam dicitur testamentum fratris, & non
407 patris, vt d. §. sed nec impuberis. Præterea vterinus non habet
aliquo modo querelam aduersus testamentum fratris etiam
quando est instituta turpis persona vt d. l. fratres. vnde minus
habebit hoc casu querelam. Præterea probatur hoc vltra doct.
408 quia † etiam si sit vtroque latere coniunctus, & in exemplari
substitutione esset substituta persona turpis, non haberet locū
querela. quia tunc patris & non filij est testamentum, & in te-
stamento patris esset institutus vt d. §. sed nec impuberis. vnde
pro certo consideratio doctorum de querela in proposito no-
stro non videtur vera non obstat secundum Imo. authen. ita-
que. C. cōmunia de successionibus. vbi distinguitur inter fratrē
vterinum & consanguineum, & vtroque latere coniunctum
quia secundum Imol. ille tex. loquitur in successione ab intesta
to. tunc enim præfertur vtrinque coniunctus cæteris. at nos lo-
quimur in exemplari substitutione, & sic in successione ex te-
stamento, quo casu non debet attendi ista distinctio, vt d. §. sed
409 nec impuberis in ratione sui. † & sic concludit Imo. quod si ex
taret vterinus & a patre filij furiosi fieret substitutio filio furio
so. quod iste frater veterinus deberet substitui adeo quod si nō
esset substitutus, sed esset substitutus extraneus, quod isto casu
non valeret talis substitutio per d.l. humanitatis. Item conclu-
dit Imo. quod si extaret frater consanguineus vl vtrinque con-
iunctus, etiam frater vterinus tantum, & pater faceret substitu-
tionem exemplarem, & tantum substitueret fratrem vterinū,
& alios præter ret, quod valeret ista substitutio. ita sentit hic dñ
respondet ad d. auth. hoc itaque & in hoc videtur sentire oppo
situm Bar. Et ex hac conclusione Imo. sequitur, quod si mater
faceret exemplarem substitutionem & substitueret fratrem
consanguineum tantum, & præteriret vterinum, quod valeret
410 per eandem rationem. † Sed tu aduerte inquātum Imo. hic re-
prehendit Bar. per. d l. humanitatis. dicens eam generaliter lo-
qui de omnibus fratribus, non videtur bene dictū quia lex non
videtur considerare, quod si non essent liberi ex filio, quod tūc
si extent liberi testatoris vel testatricis, tunc &c. ita dicit ibi si
vero &c. & sic videtur considerare, quod si pater facit substitu
tionem, & sic testator, quod tunc si extent eo liberi, tunc debet
vnum, vel certos, vel omnes substituere alias videtur concede-
re ille tex. quod possit substituere quemcunque vult. sed frater
vterinus non est de liberis ipsius testatoris, vt clarum est, ergo
videtur quod teneatur substituere fratrem vterinum. quæ ra-
tio cessat in vtrinque coniuncto vel consanguineo tantum. si
vero mater & sic testatrix facit substitutionem si extent ex ea
liberi, debet vnum, vel certos, vel omnes substituere. alias pos-
sit quemcunque extraneum substituere sed frater consangui-
neus tantum non est de lib. ris ipsius matris testatricis, vt notū
est, ergo non tenetur illū substituere. quæ rō cessat vtrinq; con-
iūcto aut vterino tantū, quia ipsi sunt de liberis ipsius matris. &
sic. d.l. humanitatis vr optime probare distinctionē Ray. & Bar.
hic, prout etiā vr sentire hic domi. Alex. Tamē pro Imo. facere
vr, quod substitutio sit inducta humanitate, vt d. l. humanita-
tis. sed humanum esset, excludere fratrem vterinum, quando
pater facit testamentum, vel cōsanguineum, quando mater fa-
cit substitutionem, ergo &c. sed saluando Bar. dicas, quod imo
non est inhumanum, nec contra humanitatem videtur facere
pater, prætereundo fratrem vterinum, cum quoad ipsum sit
omnino extraneus similiter mater non facit contra humani-
tatem præterire fratrem consanguineum tantum, cum quo ad
ipsam ille sit omnino extraneus, licet non videtur filius furio-
sus humanitate, si esset sanę mentis, & faceret testamentum, &
huiusmodi fratres præteriret, tamen consi erat. tur ipsa huma
nitas respectu parentum substituentium, non respectu filij fu-
riosi, prout videtur considerare. d.l. humanitatis vnde verior vi
detur op. Barto. hic, qua (vt dixi) probari videtur per d.l. huma-
nitatis. minus tamen placet odi. Imo. inquantum vult, quod si
extaret frater vtrinque coniunctus, aut consanguineus tantum
& vterinus tantum, & pater substitueret vterinum tantum, &
cæteros præteriret, quia isto casu negari non potest, quin pater
faceret contra humanitatem præterire proprios filios, & substi
tuere fratrem vterinum, qui nō est filius suus. & similiter si ma-
ter substitueret consanguineum tantum, & præteriret vtrinq;
coniunctum & vterinum, diceretur fecisse contra humanitatē
ex quo proprios filios præterijt & substituit fratrem consan-
guineum, qui non est filius suus ergo nō debet valere talis sub
stitutio vnde si opi. Imo. valeret quo ad fratrem vterinum re-
spectu patris, deberet procedere, quando non extaret frater
vtrinque coniunctus, aut consanguineus tantum. Item quo ad
fratrem cōsanguineum tantū respectu matris deberet proce-
dere, quando non extaret frater vtrinque coniunctus aut vte
rinus tantum. tamen isto casu non puto veram opi. Imol. quia
isto casu frater vterinus aut vtrinque coniunctus, aut consan-
guineus non est necessario substituendus, per d. l. humanita-
tis. inductam vt supra, & sic vera est opin. Barto & communis.
Et ex his deciditur vnum, de quo dubitauit Bartol. de Salicet.
in d.l. humanitatis, quod si pater non substituit illum fratrem,
quem debebat, sed alium, an rumpatur in totum ex prædictis
patet, quod a principio in totum annulletur, quia non seruata
411 est forma d.l. humanitatis, & ita sentit hoc dom. Alexand. Sed
quæro † vltra doc. quid si pater non substituit filium menteca-
pti aut fratrem ipsius mentecapti, deinde iste filius siue frater
præteritus decessit viuo testatore, siue post mortem viuo ta-
men filio furioso, an talis substitutio recōualescat, de iure prę-
torio puto quod si sint substituti venientes ab intestato, quod
reconualescat, argumen. l. posthumus. in ver. idem circa supra
de iniusto rupto. testamen. si vero est institutus penitus extra-
neus, puto quod non valeat per d. §. idem circa. probo sic faci-
lius conseruatur de æquitate prætoria testamentum, quod ab
initio valet, quam quòd ab initio est nullum. nam quando a
principio valuit, si postea rumpitur, reconualescit, siue in eo
sint instituti venientes ab intestato siue non, vt d.l. posthumus
in princip. ibi Imol. & Paul. de Castr. quando vero ab initio est
nullum, tunc non reconualescit, nisi in eo sint instituti venien-
tes ab intestato, vt d. ver. idem circa ibi Imol & Paul. de Castr.
sed in casu nostro substitutio est nulla, quia forma non seruata
vt d.l. humanitatis, & pro hoc facit, quod habetur in l. 3. C. de
posthum. hæredi. insti. ita tenet Salic. in d.l. humanitatis. Et ex
hoc infero, quòd si tempore factę exemplaris substitutionis
filius vel frater non esset natus, sed nati postea viuo testatore
moriantur, tunc reconualescit, siue sit institutus veniens ab in-
testato, siue penitus extraneus, per d.l. posthumus, & ita proce
dat quod vult Bald. in d.l. humanitatis. in penul. colum. in ver.
secundo quæro, & dom. Alexand. hic, & ibi in quarta colum-
na. in ver. & quid si filius, & Ias. in 3 colum. in ll. & Imol. in ca.
Raynutius. de testamen. in materia exemplaris substitutionis.
Et aduerte, quia dico filium mortuum viuo testatore, etiam
quando moritur post mortem patris substituentis, & viuo fi-
lio furioso, prout etiam dicit Bald. in d.l. humanitatis. in d. ver.
sed quæro, & ratio est, quia inquantum est commodum filio
furioso, exēplaris dicitur & patris & filij testamentum, vt arg.
d. §. sed nec impuberis, sed commodum est ipsi filio vt dicatur
testamentum filij, ad hoc vt conualescat. si dicitur testamen-
tum filij, ergo si filius præteritus vel frater prę teritus moriatur
viuo filio furioso, verum erit dicere eos decessisse viuo testato
re, quo casu prædicta supra procedunt. Et ex his sum expedi-
412 tus de ista quæstione de fratre. † Quærit vlterius Barto. hic, an
pater vel mater faciendo substitutionem exemplarem possint
& debeant substituere se ipsos? Bartol. hic concludit quod nō
argumen. l. fi. sup. de officio prætoris, & l. præses supra de offi-
cio præsidis. Præterea hoc probatur secundum Barto. nam ad
ad hoc vt valeat exemplaris substitutio, requiritur, quod parēs
faciat sibi testamentum, & quod ex eo adeatur hæreditas, vt
fuit dictum in 6. & 7. requisito supra, sed in vita ipsius non po-
test adiri hæreditas ex testamento ipsius, vt l. qui superstitis. de
acquiren. hæredi. sup. Et pro hoc facit secundum eum, quia le-
gis prouisio, quę permittit parentem substituere, non intelligi
tur de seipso vt l. si mandauero. la secunda §, si tibi supra man-
da. & hanc opin. sequitur hic Imol. & Bald. in 17. colum. versi.
tertio quæro, & in 18. in versic. nono quæritur, & idem sequi-
tur Imol. in d. cap. Raynutius, & dom. Alexand. hic, qui dicit,
quod hic passus est sine dubitatione, & pro hac opi. facit, quia
substitutio facta, per quam ipsi filio succeditur, extinguitur, si
viuo patre filius moriatur, vt l. pater filium supra eod. l. lex Cor
nelia. sup. eod. sed isto casu ad hoc vt pater possit succedere ex
substitutione, debet filius mori viuo ipso quo casu ipso iure est
extincta, & sic dicamus, quod inutiliter seipsum substitueret,
& pro hac opin. Bart. faciunt, quæ dixi. sup. in primo requisito
in ca. q. an filius possit substituere patri furioso. Et ex his sum
expeditus de ista tertia quæstione principali Bartol. Sed ante-
413 quam † veniam ad quartam, quæro, quibus verbis fiat ista sub-
stitutio? dic quòd fit hoc modo, si in furore decesserit, vel si
mutus decesserit, vel decesserit mentecaptus vt dicitur hic, &
in dic. §. qua ratione, & d. l. humanitatis. Sed quæro an d. casu
sint necessaria illa verba, si hæres erit, de hoc dic vt dixi. supra
l. 2. in 4. quæst. sup. eod. Item quæro, quid si testator apposuit il
la verba, si hæres erit & in furore decesserit, an isto casu requi
ratur ad hoc vt substitutus possit admitti ex ista substitutione
quod vtraque conditio existat, copulatiueque verificetur, vt
puta quòd filius sit hæres, scilicet adeundo per curatorem, vel
curator pro eo, & quòd in furore decedat? dicas vt per omnia
414 dixi in d. 4. quæst. † Quarto principaliter quærit Bartol. an ista
exemplaris conueniat cum pupillari in effectu? hoc est vtrum
omnes illos effectus quos parit pupillaris, producat etiā exem-
plaris.

415 plaris. Et primus effectus † pupillaris substitutionis est, quia continet tacitam vulgarem, vt l. nam hoc iure. in princip. supra eo. an istud contineat expressa exemplaris dicit Bar. quod sic per d. l. nam hoc iure. & per l. 2. C. eo. & probatur ratione secundum eum quia cum in casu isto non reperiatur diuersitas inter pupillarem exemplarem, dicendum est eas conuenire, ita quod de vna ad aliam licet arguere, vt hic, & sępius. sup. dictum est, sed expressa pupillaris continet tacitam vulgarem, vt d. l. nam hoc iure, in princip. ita exemplaris continet tacitā vulgarem, maxime quia est eadem ratio, & hanc opin. videtur sequi Bal. in dicta l. humanitatis. in 15. col. in versic. octauo in materia confirmationis, & ista opin. est communis. Limita tñ hoc illis modis quibus limitatur illud, quod pupillaris substitutio contineat tacitam vulgarem, de quibus plene dixi supra in l. 2. in primo effectu pupillaris substitutionis. Aduerte tamen, quia vna datur ibi limitatio, quæ non videtur procedere in casu nostro. nam pupillaris facta filio exhæredato nō habet in se tacitam vulgarem substitutionem, quæ cessat in casu nostro, quia ista non potest, fieri filio exhæredato, vt tenent hic communiter doct. ideo non habet locum prędicta limitatio. tamen quia quidam tenent, quod etiam filio exhæredato possit fieri ista substitutio, tunc tenendo prædictam opi. procederet etiam in casu nostro prædicta limitatio, quia est eadem
416 ratio aduerte † quia vltra limitationes datas in d. l. 2. in primo effectu pupillaris substitutionis potest dari alia limitatio, vbi expresse exemplaris non continet tacitam vulgarem, quando esset substitutus exemplariter filio furioso ille, qui est cum ipso filio furioso institutus in testō principali. ita tenet Ang. sup. in l. 1. in ea. q. an tacita vulgaris requirat aditionem. dū respondet ad l. apud Iulianum. in § idem Iulianus. inf. ad Trebe. Moderni communiter & maxime Senenses reprobant illam limitationem. tamen ego ibi illam sustinui prout in d. q. patet in d. l. 2. limitatione data ad d. §. idem Iulianus. Alia datur etiam limitatio videlicet quod istud sit verum, nisi filius viuo testatore decesserit, tunc exemplaris expressa non continet tacitam vulgarem, vt l. quod si filius, infra de capt. & tenet Dyn. in l. 1. in ea. q. quid si pupillus decesserit viuo patre an substitutus poterit admitti ex tacita vulgari, quod tamen intellige, quando in substitutione exemplari essent apposita illa verba, si hæres erit, quo casu dicitur specifica exemplaris, & vulgaris quæ venit, dicitur omnino tacita. sed secus si non essent apposita illa verba, tunc haberet locum vulgaris, licet filius moreretur in vita patris, & ratio est isto casu, quia tunc non est specifica exem-
417 plaris, † sed est compendiosa, sub qua continetur vulgaris verbis generalibus expresse, ita dicit Bald. in dicta l. precibus. in 12. colum. in versicul. ad vnum aduerte, & Pau. de Castr. ibi in 3. colum. & plene dixi in dicta l. 1. in supradicta. q. & hoc tenet Iason. in l. 2. in princip. in fi. sui commenti, & ibi plenissime di-
418 xi in 3. quæstio. princip. † Sed Bald. in d. l. humanitatis. in 15. colum. in versicul. octauo in modo confirmationis. tenet contrarium, quod immo si filius furiosus moriatur viuo patre substituente, quod tunc substitutus poterit adire ex tacita vulgari bona ipsius patris, & mouetur Bald. quia testator sciebat furiosum non posse adire hæreditatem, & licet curator pro eo petat bonorum possessionem, tamen est facti & nō iuris, adeo quod non pręcludit viam substituto vulgari. l. fin. C. de cur. furio. in §. itaque tali. & ideo potuit cogitare de vulgari, vnde ęque continet vulgarem sicut compendiosa & reciproca, & verisimiliter hunc casum prouidet, quemadmodum si substitutio sit facta ventri, & deinde sit natus abortus, tunc habet locum tacita vulgaris vt l. pen. supra de ventr. inspici. iuncta gloss. in l. si ab exhæredati. §. 1. de leg. 1. nam ordinata charitas
419 incipit a seipso. vt l. Gallus. §. 1. de liberis, & posthu. † Sed certe ista opin. non est vera, quia non est verum, quod sciuerit furiosum non posse effici hæredem, saltem si curator pro eo petat bono. possess. quæ petitio est tanti effectus, vt debeat facere extinguere vulgarem substitutionem, quemadmodum facit cōfirmare fideicommissum, vt l. cum hæres instituta. ad Trebell. non obst. d. l. fina in §. si autem in furore, quia quando decedit in furore, quo ad bona ipsius patris lex vult, quod habeatur illa petitio ac si non fuisset facta. similiter quando sanę mentis repudiat, sicut in simili dicimus in hęrede minore, qui aditur & restitutus est aduersus aditionem, tūc habetur, sic vt nō adiuisset, ideo admittitur, vt in l. ex contractu. infra de re iudi. & in l. sed si tutore. §. sed quod Papinianus. de mino. & tamen illa aditio licet rescissa per restitutionem cōfirmat tabulas pupillares, arg. l. ex duobus. §. etiam cum ibi no. supra eod. Et quod istud sit verum, probatur, nam si illa petitio bonorum non cōfirmaret tabulas exemplares, dico, quod nullo pacto confirmarentur, nisi furiosus esset suus hæres substituenti quo casu suitate confirmarentur, probo hoc nam per illam petitionem bonorum factam per curatorem non confirmatur exemplaris, nec per aditionem factam a substituto ex tacita vulgari, quia ista non habet locum, si vera esset ratio Bald. probo hoc, quia si testator cogitauit, quod hęres furiosus non poterat adire, & sic quod substituto vulgaris poterat habere locum, certe cū nō prouiderit de vulgari, videtur omisisse hunc casum. arg. l. cōmodissime. de libe. & posthu. coniuncta l. fi. C. de posthu. hære. insti. secundum intellectum Bar. ibi, & communem in d. l. cōmodissime. facit. l. Titius. §. Lucius. š. de lib. & posth. & faciunt quæ dixi in l. 1. in ea. q. an vulgaris facta in vnum casum extendatur ad alium casum, & sic patet, quod illa petitio facit confirmare exemplarem substitutionem. vnde nō potuit cogitare, nec cogitauit, quin curator peteret bonorū possessionē pro furioso & mētecapto. & si cogitasset, vtique verisimiliter præsumit, quod prouidisset, ideo inducit lex istam tacitā vulgarem per d. l. nam hoc iure, & prædicta magis procedunt in prodigo, & muto & surdo. nam cum isti, habeant intellectū vtique poterunt adire saltem authore curatore, & sic cessare videtur ratio Bal. cogita tamē super premissis, quia doc. nihil
420 dicunt. Et ex his sumus expediti de primo effectu. † Secundus effectus pupillaris substitutionis est, quia trahitur ad omnia bona tam patris quam filij & vndecunque quæsita, vt l. sed si plures. §. ad substitutos. sup. eo. Quæritur an idem sit in exemplari? Bar. distinguit dicens, aut loquimur de exemplari facta filio naturali & legitimo, & tunc trahitur ad omnia bona patris & filij sicut pupillaris, vt d. §. ad substitutos. probatur hic, inquantū dicitur testamentum filij, & sic trahitur ad bona filij. probatur in d. l. humanitatis, & prædicta sunt vera, siue substitutio fiat a patre, siue a matre. quod nota propter inf. dicenda. Limita tñ hoc, prout in d. §. ad substitutos. videlicet quando fieret exemplaris a patre milite expresse volente quod d. exemplaris non trahatur nisi ad bona ipsius patris militis, tūc non trahetur nisi ad illa bona, quia qua ratione potest ipse pro parte decedere testatus, vt in l. si miles vnum ex fundo, infra de mili. testa. ita potest facere, quod filius decedat pro parte testatus, ex quo potest dici testamentum patris, vt l. Papinianus. §. sed nec impuberis. sup. de inoffic. testa. ita dicit Bar. in l. 2. in secundo effectu. sup. eod. Si vero sit filio legitimo tantum & tunc dicit Bart. quod trahitur ad bona arrogatoris tantum ad exemplum pupillaris, vt l. sed si plures. §. in arrogato. š. eodem de hoc tamen dic vt plenissime dixi in 2. questio. secūdæ qō. prin. sup. hac eadem. l. vnus tamē casus posset addi vltra ibi enumeratos, in quo traheretur ad omnia bona, vtputa quando a patre naturali non esset facta exemplaris substitutio, & pater arrogās substitueret omnes illos, qui ab intestato ad successionem venissent, si arrogatio facta non fuisset, isto casu puto, quod trahatur ad omnia bona, quia arrogatio facit præiudicium, per ea quæ dixi supra in d. 2. quæstio. Quid autem sit in filio naturali tantum. Bartol. hic nihil dicit, & forte ea ratione, quia credit, quod filio naturali tantum non possit fieri exemplaris, prout est communis opin. hic Tamen Bar. tenuit sup. in primo requisito, quod exemplaris potest fieri filio naturali, cū limitatione de qua ibi & istud ibi tenui, vnde tenendo hanc partem ideo Bartol. hic omisit de filio naturali tantum, quia quo ad hoc non videtur differentia inter naturalem tantum, & naturalem & legitimum, idest quod isto casu trahitur ad omnia bona. & istud puto verum, deinde subdit Bartol. posset etiam hic quæri, quid in exemplari, quæ continet tacitam vulgarem, & quid in vulgari quæ continet tacitam exemplarem, inquit ipse, quod in omnibus diceret sicut dixit circa materiā vulgaris. Quæro quid voluit Bartol. in istis verbis? dic quod voluit istud, quia est dubium, an vulgaris contenta in expressa pupillari trahatur ad omnia bona, & an vulgaris, quæ continetur tacitam pupillarem, trahatur ad omnia bona patris & filij de quibus quęstionibus tractat Bartol. in l. prima in 4. effectu vulgaris in versicu. iuxta hoc quæro quid in vulgari expressa quæ in se continet tacitam pupillarem. & in versicul. iuxta hoc quæro an tacita vulgaris contenta in expressa pupillari, supra eod. vnde potest de eodem dubitari in casu nostro, & ideo Bartol. se remittit ad dicta per se in dicto. 4. effectu ibi Bartol. concludit quod vulgaris in isto casu non trahatur nisi ad bona
421 testatoris tantum, vt ibi per eum vbi plenissime dixi. † Sed iuxta prædicta quæro vltra doct. hic quid si substitutio exemplari fiat in re certa particulari, an trahatur ad omnia bona? Bald. in dicta l. humanitatis. in 23. column. dicit, quod si substitutio est facta per verba directa ciuilia, quale est verbum hæres esto, vel te hæredem facio, & trahitur ad vniuersum vt leg. cohæredi. §. fi. sup. eod. & ibi omnes doc. si vero esset facta per verba communia, aut directa non ciuilia, qualia sunt ista, habeto, sumito, percipito, prout est verbū, moriatur, & prout est verbum, substituo, quod est verbum commune, & tunc sm Bald. non trahitur ad omnia bona, & sic non valebit vt substitutio exemplaris, sed vt legatum, aut fideicommissum, vt l. cogi. §. generaliter. & ibi per Dy. & Bar. infra ad Treb. & habetur in l. his verbis. sup. tit. 1. & facit, quod vult Bartol. & ibi doc. in l. centurio in 4. colum. in versic. quæro quid si testator substituit aliquem compēdiose in certa portione. vel in certa re. & in 11. col. in

colũ. in versi. quęro quid si substitutio compendiosa fuit facta
in re certa per verbum cõmune sup. eo. Sed an ista dicta Bald.
sint vera, dependent a veritate eorũ, quæ dicam in d.l. Cẽturio
post Barto. & mod. ibi, sic sumus expediti de secundo effectu.
Tertius effectus principalis substitutionis est quod per eam
succeditur ipsi pupillo, nõ defuncto, vt insti. de pupil. substitu.
in princip. an istud idem sit in exemplari, dicas quod sic per
eandem rationem de quo tamen dic latius, vt dixi supra in pri-
mo requisito. Et ex his sumus expediti de tertio effectu. Quar-
422 tus effectus † pupillaris substitutionis est, quia excludit ma-
trem, vt l. Papinianus in §. sed nec impuberis de inoffi. testa. &
l. præcibus in versicu. vero C. eo. an illud idem sit in exempla-
ri, de hoc dic, vt dixi supra in ea quæstione, an mater possit prę-
teriri in tabulis exemplaris, vbi tenui quod non excludit ma-
trem, licet ibi Bar. teneat oppositum, & istud tenemus exem-
plaris excludit matrem tamen retenta ea opinione, quod exẽ-
plaris expressa excludat matrem, tunc non erit idem tacita,
quia ista non excludet matrem, sicut nec tacita pupillaris, &
idem est secundum Bar in omnibus alijs personis, contra quã
vel quas non admittitur tacita pupillaris cõtra easdẽ non ad-
mittitur tacita exemplaris per eandem rationem, & prædicta
sunt vera eo casu, quo non superessent filij ex filio mẽtecapto
aut non superessent filij patris testatoris, quia ad hoc vt habe-
ret locum tacita exemplaris, esset necesse filios aut fratres prę-
dictos vulgariter substituere, vt d.l. humanitatis, & isto casu ta
cita exemplaris ex præsumpta voluntate testatoris admittitur
contra matrem, sicut admitteretur tacita pupillaris per ea quę
plene tradit Bartol. in l. 2. in 3. effectu pupillaris substitutionis
supra eod. & ibi plenissime dixi, & secundum ea quæ dixi ibi,
423 dico hic. Et ex his sum expeditus de quarto effectu. † Quintus
effectus pupillaris substitutionis est, quos mihi possum facere
hæredes necessarios, possum eosdem filio meo facere, vt l. sed
si plures §. quos possum supra eod. & l. qui patri infra de acqui
renda, vel omittenda hæreditate, an idem sit in exemplari,
dicas quod sic, prout tenet Barto. sup. in ea quęstione qua quæ
rit, quis possit substitui, & ex hoc resultant plures effectus de
quibus plene dixi in l. 2. in quarto effectu pupillaris substitutio-
424 nis sup. eod. dic vt ibi. † Sextus effectus substitutionis exẽplari,
est, quia non transmittitur ad hæredes, vt l. qui habebat sup. eod.
& l. qui liberis §. hæc verba sup. eo. & vĩ sentire Barto. in l. qui
patri de acquirenda vel ommittenda hæreditate inf. & Are. in
d.l. qui habebat, quicquid Barto. & alij dixerint in d.l. qui ha-
425 bebat, quia ibi est casus rotundus pro hoc, nec est verum, † qđ
dicunt ibi Barto. & alij, quod ideo spes primę substitutionis fa-
ctæ de filia exhæredata quod ideo per ipsam filiam exhæreda
tam non transmittitur, quia illa filia decessit pubes, vnde ex-
tincta est pupillaris substitutio, vt l. in pupillari sup. eod. & ideo
dicit ibi gloss. quod text. debet dicere, quarto cum filia pubes
decessit [illegible] tex. impubes, tunc gloss. dicit dic
impubes [illegible] sed effectus pubes decessit, ita di-
426 [illegible] Barto. & alij. Sed certe † dicant gloss.
[illegible] dico, quod ille intellectus non est verus, &
[illegible] illi literę, quæ dicit, qđ filia decessit impubes,
& [illegible] & exponere impubes, scilicet quo
[illegible] est exp[illegible] diminatio. Pręterea quod debeat intelligi ne
cessario, [illegible] exhæredata decesserit impubes, & sic quod
vxor & soror testatoris successerunt illi filię exhæredatę ex
substitutione, probatur optima ratione vltra doctores. nã si il-
la filia exhæredata decessit pubes, vtique nulla penitus fuisset
dubitatio, quin illa soror, & illa vxor nõ potuisset admitti sub-
stitutionis ad bona illius filij, qui impubes decessit post filiam,
nam si isti, scilicet vxor & soror, debebant venire iure substitu-
tionis, non poterant venire nisi ex persona filiæ exhæredatę,
quæ fuerat tantum substituta filio, sed ex persona filię nõ pos-
sunt venire probatur, qđ ex persona filię non possunt venire,
quia illa soror & vxor non fuerunt hęredes illiæ probatur, nã
ex substitutione non successerunt filię, quia erat extincta sub-
stitutio ex quo pubes decessit, vt d.l. in pupillari. ab intestato
non successerunt & primo non successit soror testatoris, quæ
erat amita istius filię, cum moreretur ipsa filia ante filium &
fratrem consanguineum, vnde ipsa amita ab intestato filię nõ
succedit. sed ipse filius frater illius filiæ exhęredatę qui præfer
tur amitę, & similiter vxor testatoris nõ potuit succedere. pri-
mo. quia non dicit ille text. quod esset mater ipsius filiæ, vnde
potest esse nouerca, quæ non succedit primignę ab intestato.
præterea dato quod illa vxor fuisset mater illius filiæ, tamen
adhuc ei nõ potuisset succedere, quia supererat ille frater. qui
erat consanguineus, alias ei non potuisset pater facere substi-
tutionem, prout fecit, qui frater consanguineus isto iure ffortũ
præferebatur matri, vt in §. pręferuntur institu. ad Tertul. licet
hodie vna cum matre admittatur, vnde cum illa soror non
potuissent esse hęredes illi filiæ, vana erat disputatio, an pupil-
laris, de qua ibi, transiuisset ad eas, vnde vt aliquid habeat
dubitationis, videbatur dicendum, quod ex quo ille successe-
runt ex substitutione pupillari, quia filia impubes decessit, sa-
tis videbatur, quod substitutio facta fratri de filia transiuisset
ad hæredes ipsius filiæ, & sic ad ipsam vxorem & sororem, &
sic quod filio potuisset ex pupillari sibi transmissa succedere,
tamen hoc non obstante determinat cõtrarium, quod ista sub
427 stitutio non transeat ad hæredes. Confirmatur † ista conclu-
sio, nam ista pupillaris substitutio est conditionalis institutio
lege in ratione §. quod vulgo ad l. Falcid. ergo nõ debet trans-
mitti. & ista est veritas, non obstat ratio Barto. in dicta lege qui
habebat, videlicet quod ex præsumpta voluntate substitutio
pupillaris transmittatur, nam ex quo substituit filio illam fi-
liam, & filiæ vxorem & sororem, voluit quod in hæreditate ip
sius filiæ esset hæreditas filij, & sic vt vxor & soror succedit in
hęreditate vtriusque, vt argumen. l. cohæredi & l. Titius supra
eodem, sed ista ratio non est simpliciter vera, quia non simpli-
citer voluit pater testator, quod in hæreditate filiæ reperiatur
hæreditas filij, sed ita demum, si ipsa filia ex substitutione adi-
uit, nam pone, quod filius efficiatur pubes, nunquid isto casu
voluerit, siue præsumatur velle testator, quod in hæreditate fi-
liæ sit hæreditas filij, certe non, vnde videtur velle quoties sub-
stitutio facta filio de filia habeat locum, vnde breuiter conclu-
ditur, quod regulariter spes pupillaris substitutionis non trã-
mittatur ad hæredes, vt dicta l. qui habebat, eadem etiam ra-
tione non transmittitur exemplaris. Fallit, nisi ista substitutio
esset vnita cum iure accrescendi, vt l. qui patri infra de acqui-
renda vel omittenda hæreditate, & ibi plene per doct. assigna-
tur ratio diuersitatis, & facit dicta l. cohæredi. in principio, & di
cta l. si Titius, coniuncta l. si ex pluribus, infra de in. & leg. hæ-
428 redi. Quærit insuper Bartol. quia † supra in tertio requisito
fuit conclusum, quod tamen pater quam etiam mater pote-
rant facere exemplarem, quid si vterque substituat diuersas
personas quis præferatur, an substitutus a patre, an substitutus
a matre, an concurrent Iacob. de Raua. & Matthes. Dyn. Cyn.
in dicta l. humanitatis, dicunt substitutum a patre præferri, &
mouentur argumen. l. fin. C. de cur. furio. in princip. & l. nec in
ea. de adul. & l. prima. C. si tutor contra ma. volu. pro hac opi-
nione secundum Ioann. Fab. in dicto §. qua ratione, facit, quia
pater, non mater dat tutorem, vt in l. prima, & 2. de confirmã.
tuto. C. qua ergo ratione pater præfertur in dando tutorem,
eadem ratione præferatur in substitutione. Item pro hoc facit
secundum eundem, quia pater in successione filij præfertur
matri isto iure, vt l. 2. §. obijcitur, ad Tertull. & in §. pręferũtur,
institu. ad Tertull. & sicut videtur quod in bonis filij pater ha-
beat maius ius, quam ipsa mater, ita habeat maius ius in substi-
tuendo, & ista sunt, quæ possunt adduci pro ista opinione. Sed
429 † opinio ista nõ videtur vera, & communiter reprobatur, nam
non est verum, quod ad potestatem & facultatem substituen-
di pater habeat facultatem maiorem, quam ipsa mater, cum
pariter vtrique Iustinianus concesserit hanc facultatem sub-
stituendi, probatur hoc, nam ista substitutio, vt sępius dictum
est, concessa est ex quadam humanitate, & pietate, vt dicta l.
humanitatis, quæ quidem humanitas pariter militat in vtroq;
argum. l. si furiosę matris sup. de curatore furiosi, ergo pariter
in vtroque debet esse potentia substituendi. Præterea si vera
esset illa ratio, quod pater haberet maius ius & potestatem sub
stituendi, quam mater, vtique sequeretur, q̄ viuente patre ipsa
mater non posset substituere tanquã a patre impediatur & vin
catur, & tamen hoc est falsum secundum omnes & etiam se-
cundum Iacob. de Aret. & Mat. Sylli. Dyn. & Cyn. non obstat,
d.l. fi. C. de curatore furio. quia ideo pater dr̃ legitimus admini-
strator & præfertur matri, quia munus administrandi bona fi-
lij dr̃ esse munus virile, vt l. 1. cum vulgaribus, C. quãdo mulier
tutelę officio fungi potest, sed in casu nostro ius substituendi
exemplarie non dicitur magis virile, quam fœmineum, vnde
nil mirum si pater non præfertur sicut in administratione, non
ob. l. prima, & 2. S. de confirmando tuto. quia ideo pater pręfer
tur in dando tutorem ipsi matri, quia illi datur tutor, qui est in
potestate, vt in §. permissum, institutionibus, de tutelis, & d.l.
prima, sed mater non habet filios in potestate sicut pr̃, vt in §.
fœminę, institutionibus de adoptionibus, & in §. cæteri, institutio-
nibus. de hæredum, qualitate differentia, & ideo si mater dat,
requiritur confirmatio pretoris, vt d.l. 2. eodem modo si pater
daret filio non existenti in potestate, vt d.l. 1. non obstat, quod
pater præferatur in successione filij, quia illud erat verum iure
ffortum, quo iure fateor, q̄ etiam ipse pręferebatur in substituẽ
do. quia iure fforum mater non poterat substituere exẽplarie,
sed hoc fuit inductum postea per Iustinianum in d.l. humani-
tatis, prout latissime dixi sup. in 1. nota. Sed cum hodie per Iu-
stinianum sit inductũ, quod pr̃ non præferatur matri, imò con
currat, vt in authent. defuncto. C. ad Tertull. ergo eodem mo-
do non præferatur in substituendo. Præterea dico, q̄ supradi-
cta ratio non est vera, quia prælatio in successione non debet
tribuere facultatem substituendi nec maiorem nec minorem,
probatur, quia si hoc esset verũ, sequeretur, q̄ isto iure fforum
frater

frater consanguineus, aut vtrinque coniunctus posset substituere fratri, & deberet præferri ipsi matri, quia præferebatur in successione, vt in §.præferuntur.insti.ad Tertul.& hodie deberet posse substituere & concurrere cũ matre, ex quo in successione concurrit,vt d. authẽt.defuncto, & tñ hoc est falsum quia frater nec olim nec hodie aliquo pacto põt substituere, prout dixi. s. in primo requisito in ea. q. an filius possit substituere patri furioso, & quod prælatio in successione siue facultas in succedendo non debet habere istam facultatem,nec augeat,tenẽt Bart.& communiter doc. vbi aliquando dixi in l. 2.
430 in 3. effectu pupillaris substitutionis supra eodem.† Et ex his patet,quod ista prima opinio non est vera. Ideo Gulielmus aliter dicit,& distinguit, quod aut pater erat vilis persona & præfertur substitutus a matre,vt in l. 3. in §.Iulianus ait infra de liberis exhibendis l.si cum dotem in §.eo autem tempore solu. matri. aut pater non est vilis persona, & tunc præfertur substitutus a patre substituto a matre, & capiet omnia bona argu. l. 2. §. obijcitur ad Tertul.& bona. quæ fuerunt matris,habebit restituere per fideicommissum substituto a matre, argu. eius quod no.in l.verbis sup. eo. & in l.filius in §. vt quis hæredem de legatis 1.& in l.ex facto in princi.infra ad Trebel.& in l.Sceuola ad Trebel. Sed Bartolus dicit hic, qđ ista iura parum faciunt pro Gulielmo,quia loquuntur in casu valde diuerso, sed qualiter loquantur in casu diuerso, aliter non declarat, nec probat, sed puto, quod illud voluit sentire, quod ideo in casu dictarum legum illa substitutio valet iure fideicommissi, quia a principio nullo modo poterat valere iure directo.declaro,nam in d.§.vt quis heredem,& in d.l.ex facto in prin.rogauit testator hæredem suum,vt talem,puta Titium faceret hæredem directo.certe illud non valet,quia testator non poterat prouidere hęredi suo de hærede,ne ipsi hæredi auferret liberã testamenti factionem, quod esset absurdum, vt hic,& in l.pactum quod dotali.C.de pac.& ideo senatus ibi censuit iure fideicommissi valere. Item similiter in d.l. Sceuola illa pupillaris a principio non potuit valere vt pupillaris,& sic vt substitutio directa, quia fuit facta in codicillis & in codicillis non potest neque dari nec adimi directo hæreditas, vt ibi dicitur, & in §.pe.insti.de codicil. Ideo benigna interpretatione statuitur quod trahatur ad fideicommissum, vt ibi dicitur, sed in casu nostro ista substitutio facta a matre bene potuit valere iure directo, vt d. l.humanitatis C.eo. ergo non debet trahi ad fideicommissum,vt l.verbis,& ibi no.per glo.& docto.C.eo.& ista credo quod fuerit intentio Bart. subdit tamen Bar. φ pro opinione Guliel.videtur facere glo.in l.si arrogator sup.de adop. & ista glo.1.in ver.sed nunquid dicam.Et sic Guliel.hic tenet, φ si pater est vilis persona,φ nihilominus possit substituere,licet si mater etiã substituat, præferatur substitutus a matre, & idem tenet hic Rayn. prout refert Bar. Et hanc opin. sequuntur hic communiter doc. prout inf.referam,licet Barto. hic te-
431 neat contrarium,vt inf.de hoc plenius dicetur.† Sed aduerte, quia ista opi. Guliel.non videtur vera, quia si cõcedimus patri male viuenti & vili personæ facultatem substituendi,& quidẽ in omnibus bonis tam paternis quam maternis & vndecunq; quæsitis prout videtur sentire hic Guliel. nam pone quòd mater nõ substituisset certe secundum Guliel.substitutus a patre etiam vili personæ admitteretur ad omnia bona, & sic quo ad facultatem substituendi videtur, φ pater etiam vilis pesona sit patris potentiæ cum ipsa matre, ergo non debet per substitutionẽ factam a matre impediri substitutio facta a patre argumẽ. l.generaliter in princ.& in l.si duo,& in l.si hæres in §. nõ est inf. de fide.& quia par in parẽ nõ habet imperiũ l. nã & magistratibus de arbit.& per istam rationem patet etiam, qđ prima opi. Iaco.de Are.& Marti.Sylli.& Dyn.& Cy. non est vera non obstat d.glo. de l.si arrogator, quia vt inf.dicam,non põt adaptari ad casum nostrum,nam illa glo.videtur loqui, quando tantum est facta substitutio a patre arrogante, tunc ne decedat pro parte testatus, dicit, quod substitutus admittitur ad omnia bona, & restituit bona, quę sunt vltra bona patris arrogantis ipsis venientibus ab intestato, quando vero esset etiam facta substitutio a patre naturali, tunc licet varia dicat, tamen videtur concludere,quòd vtraque valebit,& quòd poterit decedere cum duobus testamentis. Et aduerte, dũ sup.post Bar. dixi,φ leges sup.allegatę pro Guliel.loquebãtur in casu valde diuerso,prout ibi dixi declarando Bart. quod potest dari casus in quæstione nostra, vbi illa iura optime facient pro Gulielm. nam pone, quod filius sit in potestate patris, & mater faciat ipsi filio exemplarem,certe isto casu vt infra dicam ista substitutio non poterit valere vt exemplaris, forte trahetur ad fideicommissariam per prædicta iura, & ideo si esset facta substitutio exemplaris etiam a patre, tunc bene poterit dici, quod substitutus a patre habeat omnia bona, ex quo substitutio facta a matre nõ valet iure directo & bona materna restitueret substituto a matre, ex quo valet iure fideicommissi, per dicta l.Sceuola.Sed certe adhuc isto casu videtur, qđ non valeat inductio prędictarum legum duplici ratione,prima est,quia Guliel. videtur sentire, quod etiam si filius sit in potestate patris, quod nihilominus valeat substĩo a matre facta iure directo, ergo non trahatur ad fideicommissum per ea quę dicta sunt sup. & quod sentiat Guliel. pater,quia non distinguit, an filius fuerit in potestate, vnde debet indistincte intelligi, vt l. de pretio. sup.de publi. præterea pone, quod pater non fecisset exemplarem substĩonem, certe Guliel. videtur fateri, quod talis substĩo facta a matre valeat iure directo, licet filius fuerit in potestate patris,& sic sentit,quod isto casu potuit a principio valere iure directo, ergo non debet obliquari, per not. in d.l.verbis ciuilibus, & sic illa iura non possunt verificari etiam quo ad istum
432 casum.† Et ex istis patet,quod opinio.Guliel.non videtur vera. Ideo Rayn.dicit aliter,quod aut pater est vilis persona,& tunc stat cũ Guliel. videlicet, quod isto casu præferatur substitutus a matre. Aut non est vilis persona, & tunc substitutus a patre habebit bona paterna,substitutus a matre bona materna & iure directo, & sic decedet cum duobus testamentis, argu. eius, quod dicimus in filio arrogato, vt l.si arrogator s. de adoptio. nam secundum Rayn. ibi diuersitas parentum hoc operatur, quod filius possit decedere cum duobus testamentis,ita in proposito diuersitas parẽtum,qui possunt exemplariter substituere,faciet eum cũ duobus testamentis decedere, ita dicit Rayn.
433 † Bar.hic reprobat Rayn.& Guliel.de Cun.& primo reprobat Rayn. & Guliel.inquantum ipsi concludunt, quod si pater est vilis persona, quod possit substituere, licet substitutus a matre præferatur,nam dicit Bar.hic,non puto verum, imò credit ipse,φ pater vilis persona nullo modo possit substituere, quia sicut tali patri denegatur administratio in vita, vt l.fi.de sen. paſ. C.& in l.si cum dotem,in §.eo autem tempore, solu.matrim. ita debet denegari facultas disponendi de bonis suis post mortem eadem ratione. Præterea illi, cui bonis est interdictum, & sic est interdicta sibi administratio in vita propter prodigalitatem, intelligitur etiam sibi interdicta administratio in morte, vt l.is cui.de testam.ita sit in eo,cui propter turpitudinem & vilitatem suam est interdicta administratio in vita, intelligatur etiam interdicta in morte. Sed ista responsio non videtur tuta, quia prout inf.dicam,non est verum, quod si pater est vilis persona,non possit substituere, & dicam inf. Præterea quod distinctio Rayn.non sit vera,dicit Bar. probatur, nam distinctio sua est insufficiens,nam dicit Rayn. quod substitutus a patre habebit bona paterna,& substitutus a matre habebit bona materna. Quid si non hẽt neq; paterna neq; materna, sed aliunde quæsita,certe quid iuris sit in isto casu distinctio Rayn.non dicit. Sed aduerte,quia illa reprehensio Bar.ad distinctionem Rayn.non vĩ esse tuta duplici ratione, licet doct. non dicant, quia non videtur, quod in casu nostro possit considerari, quod filius non habeat bona materna vel paterna, cum saltem filius ab vtroq; parente volente substituere debet institui in legitima, vt d.l.humanitatis,& dixit Bart.sup.in septimo requisito, vnde si habet legitimam in bonis maternis,dicitur habere bona materna, & si habet legitimam in bonis patris, dicitur habere bona patris. Præterea licet Rayn. nihil dicat de bonis vndecunque quæsitis extra bona patris & matris, tamen puto, quod senserit, quod ista bona inter substitutos diuidantur, vt tenuit Nicol. Mat. vt infra referam, sed in hoc Rayn. discrepat a Nicol. quia ipse faciebat differentiã,an filius esset in potestate patris, an non quo ad bona quæ sunt vltra materna & paterna. Rayn.vero non faciebat illam differentiam,& sic vt vides illę rationes Bart.contra Rayn. nihil valent. Tamen adhuc puto, quod non valeat opinio. Rayn. quia negari non potest, quin mater habeat facultatem substituendi quo ad omnia bona & etiam paterna, similiter pater habeat facultatem substituendi etiam quo ad bona materna, & sic vna substitutio debet impediri per alteram, nec debet fieri huiusmodi diuisio. Non obstat simile de filio arrogato, quia ideo illud est, quia pater arrogans non poterat substituere in omnibus bonis, vt l. sed si plures §.in arrogato sup.eodem,& in dicta l.si arrogator. Præterea secundum opinio. Rayne. eueniret, quod ille filius posset decedere cum duobus testamentis, quod est contra regulas iuris, vt l. si quis priore inf.ad Trebell. non obstat de diuersitate parẽtum vt in filio arrogato, quia vt infra dicam nõ facit ad casum nostrum, & ex reprobationibus quas faciam contra opinio. Nicol. Mat.
434 apparebit etiam quod ista opinio. Rayn. non erit vera. †Vnde Barto.hic ponit quartam opinio.Nicol.de Mat. qui hanc quęstionem disputauit,& ipsum sequitur,& dixit sic,quod aut si substitutio est facta ab vtroque parente filio in potestate, & tunc substitutus a patre præfertur, cum ibi concurrat duplex ius, scilicet patrię potestatis & humanitatis, vt probatur hic, vbi pater substituit, & probatur in dicta lex humanitatis, & faciunt ea, quæ diximus, supra in pupillari, vbi diximus, quod pupillaris conceditur de rigore iuris ratione patrię potestatis, & ideo non fit nisi a patre, & filio existenti in potestate. Sed exemplaris cõceditur ex humanitate,ideo fieri potest ab vtro-

que parente, & filio non existenti in potestate sua, & hoc est
verum secũdum dictum Nicolaum quod substitutus a patre
prefertur substituto a matre in bonis ipsius patris & in bonis
vndecunque quęsitis, præterquam in bonis maternis, in qui-
bus prefertur substitutus a matre argumento eius, quod dici-
mus in filio arrogato vt l. si arrogator, sup. de adoptionibus &
emãcipationibus. vbi substitutus a patre naturali habet bona
patris naturalis & alia bona vndecunque quęsita, pręterquã
bona patris arrogantis, quę habet substitutus ab arrogatore &
argumento, eius quod dicimus in tutore. vt l. mater. C. de te-
stamentaria tutela, & in l. mulier, & in l. si patronus, supra de
confirmando tutore. Si vero substitutio fit ab vtroque paren-
filio non existenti in potestate patris, & hoc casu quia sunt pa-
ris conditionis substitutus a patre & substitutus a matre, quia
quilibet tantum est substitutus ex quadã humanitate, & ideo
substitutus a patre habebit bona paterna substitutus a matre
bona materna tanquam hæredes vniuersales ipsius filij furio-
si, bona tamen aduentitia aliunde quæsita diuident inter se si-
cut dicimus in simili in l. ex facto, la grande sup. tit. 1. & secun-
dum hoc diuersitas parentum operatur, vt iste filius decedat
cum duobus testamentis, & ita pertransit Bar. hic & cum ista
opi. Nico. & Bar. transit simpliciter Salice. hic & Ioan. Fab. in
d. §. qua ratione, in 3. col. in ver. sed quid si pater & mater fece-
rint mentecapto testamentum & diuersos hæredes quis præ-
fertur. quam tamen limitat non habere locum, si mater nulla
habuit bona, & pater multa. tunc Io. Fab. videtur sentire, quod
substitutus a patre præferatur etiam in bonis vndecũque quæ-
sitis, quia pater isto casu videtur habere maiorem affectionem
ad filium mentecaptum, a quo patre filius habuit bona, quam
mater, a qua nulla habuit bona, vt l. mater. C. de testa. tutel. & l.
vtilitatẽ sup. de confir. tuto. & hanc opi. vr̃ sequi Bar. & vr̃ cõis
435 opi. † Tamen vt clarius veritas huius articuli habeatur. Ex di-
ctis Nicol. Mat. & Bar. facio quatuor conclusiones. prima, qđ
quando pater est vilis persona & dissipator bonorũ, quod tunc
non potest substituere, & sic prefertur in omnibus bonis sub-
436 stitutus a matre. Secunda † conclusio est, quod si filius est in
potestate patris, quod tunc substitutus a patre habebit bona
paterna & vndecunque quæsita, substitutus a matre habebit
437 bona materna, † Tertia conclusio est, quod si filius non est in
potestate patris, tunc substitutus a patre & substitutus a matre
erunt paris cõditionis, quia substitutus a patre habebit omnia
bona paterna, & substitutus a matre omnia bona materna, alia
438 bona vndecunque quæsita diuidenť inter substitutos. † Quar-
ta cõclusio est, quod filius arrogatus potest decedere cũ duo-
bus testamẽtis, quas cõclusiones intendo sigillatim bene exa-
minare quibus bene discussis erit bene discussus iste articulus.
439 † Circa primam conclusionẽ adde, quòd istam opin. sequitur
idem Bar. ibi Are. in l. 2. in 3. col. in ver. Item quero an id quod
dicitur de filio exhæredato, & hanc opi. sequitur Bal. in d. l. hu-
manitatis. in 12. col. in versicul. septima differentia, qui vltra
alleg. sup. pro Gal. & Rav. allegat tex. in arg. in l. Imperator in-
fra ad Trebel. & allegat rationem. nam ille qui prohibetur mi-
nora facere. id est, administrare bona sua videtur prohiberi ẽt
maiora. puta testari, vt sup. de sena l. qui indignus, limitat tamẽ
nisi ex indulgentia principis esset sibi concessum, vt substitue-
ret, arg. d. l. fi. C. de sen. pat. facit l. si quis filio exheredato. §. irri-
tum, sup. de inius. testa. & l. ex militari, in prin. inf. de testa. mi-
440 li. & in l. si quis, in prin. testamenti. in §. miles de lega 3. † Sed
Ange. hic Imo. & alij reprehendunt Bar. Ange. & alij in d. l. 2.
vbi aliquando dixi. & mouetur Imo. hic contra Bar. nam dicit
Imol. quod licet pater sit vilis persona, nihilominus potest pu-
pillo suo substituere pupillariter, prout not. Ange. & ibi com-
muniter docto. in d. l. 2. in materia pupillaris, sic eodem modo
dicamus, quod possit exemplarie substituere. nam antequam
sit sibi interdicta per iudicẽ administratio, põt administrare &
ẽt testari, & sic etiam poterit testari pro filio, & si post factũ te-
stamentũ interdicatur administratio, propter hoc non rumpit
testamentũ l. is cui bonis. sup. de testa. l. 1. §. exigit. & ibi no. inf.
de bo. poss. secundum tab si vero ante factum testamentum
esset interdicta administratio, tunc quia nõ poterit testari, nõ
poterit etiam exemplarie substituere, & hoc casu posset pro-
cedere opi. Bar. secundum Imo. Sed Ias. hic vr̃ reprobare istam
rõnem Imol. quia s̃m eum licet antequam sit interdicta ad-
ministratio, ipsa durat, est verũ in bonis suis, non aũt in bonis
filij, probat hoc, quia facilius repelliť quis ab administratione
bonorũ filij, q̃ ab administratione bonorũ suorũ, vt l. fin. circa
medium. C. de sen. pas. Cõfirmatur hoc, quia minor 25. annis
non prohibetur habere administrationem bonorum suorũ, si
non habet curatorem, vt l. si curatorem habens. C. de integ. re
sti. mino. & tamen prohibetur administrare bona aliena, vt l.
fi. C. de leg. tuto. & l. 2. ibi not. Bar. §. qui pe. tuto. & l. minor ibi
not. de procu. sup. & facit optime tex. in §. minor aũt instit. de
excusa. tuto. & sic non videtur tutum fundamẽtum Imo. Sed
certe præfatus Ias. non videtur recte reprehendere Imol. quia
Imol. considerat, ꝙ ex quo ipse potest administrare bona sua,
& administratio nõ est sibi interdicta per iudicem. ipse potest
testari, cum possit pro se testari, eodem modo possit pro filio,
& licet bona filij non possit administrare, tamen non sequitur,
ergo non potest testari, vt l. Aurelio §. Caius, de lib. leg. coniun
cta l. si curatorem habens, C. de in integr. resti. mino. illa enim
priuatio administrationis tollit testamenti factionem quę fit
per iudicem, quia tunc tollitur omnis potestas, secus est in illa
administratione, quæ tollitur per dationem tutoris siue cura-
toris, quia isto casu non tollitur omnis potestas, prout not. de-
clarat Bar. in l. 1. ibi sequuntur communiter scribentes inf. de
noua. & sic patet, ꝙ reprehensio Ias. non est vera. Tñ an opin.
Bar. sit vera s̃m Ias. dependet ex his quę dicta fuerunt post Bar.
in l. 2. in 7. requisito, in ea, q. qua quærit Bar. an exhæredato ma
la mẽte possit fieri pupillaris substõ. & ibi Ias. & communiter
doct. tenent contra Barto. ꝙ pater quantumcunq; vilis poterit
substituere filio pupillo etiam exhęredato, & sic eodem mo-
do possit facere exemplarem filio furioso, cum in hoc non re-
periatur diuersitas, nec ad hoc ob. l. Imperator, ad Trebellia.
quia vt dicit dom. Alex. hic ille tex. nihil facit, & vere nihil fa-
441 cit, quia loquitur in casu valde diuerso. † Sed aduerte, quia Bal.
in d. l. humanitatis, in d. vers. septima differentia, facit dr̃iam in
ter exemplarem & pupillarem, nam vult, ꝙ pater vilis persona
& male viuens non possit substituere pupillariter pupillo suo,
sed bene possit substituere exemplarie filio furioso, quia secun
dum eum illa bene possunt facere filiis suis parentes infames,
nihil tamen pro hoc allegat, sed potest assignari bona ratio di-
uersitatis, quia ideo pater vilis persona non potest substituere
pupillariter, quia potest verisimiliter cadere suspicio, qđ non
capiat bonum cõsilium pro filio, & ꝙ talem substituat, qui de
facili poterit parare insidias ipsi pupillo, iuxta §. sinautem quis
ita formidolosus, inst. de pupill. subst. l. 1. §. interdum, in vers. ve
retur inf. ad l. Falc. cum isto casu pater possit quemcunq; sub-
stituere, vt l. sed si plures §. quos possum sup. eo. & l. Papin. in §.
sed nec impuberis, de inoffi. test. quæ ratio cessat in exemplari,
in qua non põt quilibet substitui, vt d. l. humanitatis, sed dom.
Alexã. & Ias. reprehendunt Bal. licet dom. Alex. referat aliter
Bal. q̃ faciat Ias. & quam vere loquatur ipsemet Bal. & moue-
tur Ias. quia differentia ista inter pupillarem & exemplarẽ est
falsa, cum ratio diuersitatis non possit assignari, & cũm non re
periatur differentia, dicũtur conuenire, vt sup. sępius est dictũ.
Sed ista reprehensio siue ratio reprehensionis dom. Ias. nõ est
vera, quia satis apparet ex supradictis & ꝙ ad casum nostrũ est
differentia inter pupillarem & exemplarem, & quod maxima
est diuersitatis ratio. Sed alia ratione dom. Alexã. reprehendit
hic Bal. quia si mater transiens ad secunda vota non põt exem
plarie substituere propter suspicionem dilapidationis, vt supra
conclusit Bar. in 3. requisito. Idem dicemus in patre vili perso-
na, cum militet eadẽ rõ dilapidationis. Sed certe ista ratio non
videtur multum sufficiens contra Bal. quoniam est dubium,
an mater transiens ad secunda vota possit exẽplarie substitue-
re, & sup. conclusum est quod sic, vnde tenendo istam opin. ra
tio dom. Alex. concluderet totum oppositum eius, quod ipse
442 dicit, † & d. opinionem Bal. reprehendunt Angel. & Imol. in l.
Lucius inf. eo. & Imol. in c. Raynut. extra de test. & dom. Alex.
in l. 2. in 14. col. vbi dixi sup. eo. & istud puto verius, quia prout
dixi in d. l. 2. pater quantumcunq; vilis & dissipator posset sub-
stituere pupillariter pupillo suo. Nec valet ratio supradicta su-
spicionis per d. §. sed nec impuberis, & per d. §. sinautẽ formi-
dolosus, inducendo prout induxi in d. l. 2. Si ergo põt pupillari
ter, fortius dicendũ est ꝙ possit exemplarie substituere in qua
non cadit tanta suspicio, & sic patet ꝙ rõ diuersitatis sup. assi-
gnata non est tuta, præterea dico ꝙ non est generalis, quia po-
ne quod non essent personę de quib. in d. l. humanitatis, nõne
in exemplari poterit substitui quilibet certe sic, & tamen isto
casu aderit eadẽ suspicio quæ in pupillari, vnde ex supradictis
concludo contra Bar. & Bal. quod pater poterit substituere ne
dum pupillariter sed etiam exemplariter licet sit vilis persona
443 & dissipator. Et hęc de prima conclusione. Circa † secundam
conclusionem, vt vidistis Bar. concludit, quod substitutus a pa
tre habebit bona paterna & vndecunq; quęsita, substitutus ve
ro a matre habebit bona materna, & hoc est, quia pater dici-
tur habere potentius ius. Sed Bal. in dicta l. humanitatis, in de-
cimaseptima columna in versic. quinto quęritur, tenet contra
Bar. nam vult isto casu, quod etiam in bonis maternis substitu-
444 tus a patre præferatur, † quia substitutio facta a matre non va-
let, quia fuit facta illi, qui alio defectu quam furoris tempore
factę substitutionis impediebatur testari, nam si filius fuisset
sanæ mentis, non potuisset testari, cum sit in potestate patris,
vt l. Senium, in princip. C. qui testamen. face. pos. l. qui in pote-
state, in princip. de testam. sup. & insti. quib. non est permit. fac.
testa. in prin. ergo ei non debet posse fieri a matre hæc substõ
per ea quæ dicta sunt in 2. requisito, & hoc putat verũ Bald. si
mater mortua est ante patrẽ, & hoc sequitur hic Imol. licet de
Bald.

Bal. non faciat mentionem, & pro hoc alleg. in argumentum tex. in l. cum filiusfamilias. inf. de militari testamento. in ratione sui, quæ nihil facit, quia ideo ibi non valet vt pupillaris illa substitutio, quia ille filius nō habebat filium suum in potestate, prout requiritur in pupillari. Sed in casu nostro licet mater non haberet filium in potestate, tamen bene potest istam exēplarem facere. tamen do. Alexan. sequitur opin. Bal. & Imol. subdit tamen, quod Imol. in c. Raynutius. limitabat dictam opinio. Bald. esse veram, nisi post mortem patris, & sic eo casu, quo filius sit effectus sui iuris, decessit, tūc dicit Imol. quod substitutio facta a matre reconualescit, per no. in l. si arrogata de adopt. Sed aduerte, quia puto indistinctè veram esse opin. Bal. etiam dato quod mater superuiueret patri, quia consideratur tempus testamenti, an filius alio impedimēto impediatur testari, quam impedimento furoris vel simili, per ea quę dixi sup. in 4. requisito & dixi in l. 2. in 3. requisito. sup. eo. adeo ꝙ si statim mater facta substōne filio decessisset, filius fuisset in potestate patris, & sic adfuisset illud duplex vinculum. Item limitatio Imolæ etiam secundum do. Alexand. hic non est vera. quia si mater ab initio non poterat filio substituere propter duplex impedimentum, & sic si substituit, ab initio illa substitutio si est nulla, ergo non potest regulariter reconualescere, vt in regula, quod ab initio, de reg. iur. non obstant not. in d. l. si arrogator. quia ideo ibi pupillaris facta a patre naturali reconualescit, quia ab initio fuit valida. nam pater naturalis vtique antequam filius daretur in adoptionem siue in arrogationē, poterat pupillo suo pupillariter substituere, vnde nil mirum si licet sit rupta mediāte adoptione, & sic capitis diminutione, cessante ea reconualescit. † quia facilius reconualescit quod ab initio valet, quam quod ab initio est nullum, vt l. si filius qui in potestate, sup. de liber. & posthu. coniūcta. l. posth. in prin. de iniust. rup. test. Confirmo hoc, nam pone, quod ille, qui se dedit ad arrogandum, dum erat in arrogatione constitutus, facit testamentum, deinde cessauit arrogatio, quia sui iuris effectus decessit, an virtute. §. nō tantum. inst. quib. mod. testa. reconualescat, certe non quia text. ibi considerat, quod ab initio sit iure factum testamentum. sed in casu isto non fuit ab initio iure factum testamentum. vt clarum est, & sic non reconualescet. & hoc ibi tenent doct. ita sit in exemplari facta a matre, cum isto casu ab initio non fuisset iure facta, certe nō reconualescet. & sic patet opi. Bal. indistinctæ veram. Subdit hic † do. Alex. se dubitare, an rō Bal. & Imol. videlicet propter duplicem defectū sit vera, quia pone, ꝙ filius furiosus sit in potestate patris, certe hic adest duplex impedimentum, & sic non deberet posse fieri a patre, & tamen hoc est falsum. quoniam isto casu potest fieri a patre. Sed ista ratio non est vera, quia hic non adest reuera duplex impedimentū. nam impedimentum patriæ potestatis non consideratur respectu patris. quia substitutio facta a patre nō potest sortiri effectum nisi post mortē suam, quo tempore cessat istud impedimētum, quæ ratio cessat in matre, nam in matre substitutio ab ipsa facta sumit effectum post mortem suam, non aūt post mortem patris, vnde eo tpe, quo moritur, incōmutabiliter nō cessat impedimentum patriæ ptātis, cum esse possit qđ pr̄ superuiuat, & ideo attenditur testamenti tempus, adeo qđ si post factam substitutionem substitutus decederet, non militet istud impedimentum patriæ potestatis. in patre nullo modo potest militare. in matre esse potest quod militet, & sic est diuersa ratio in patre ꝗ in matre. Confirmatur istud, nā illi pōt fieri pupillaris, qui propter defectum ętatis impeditur testari, vt instit. de pupil. substi. in princip. & declarat Bar. in l. 3. in 4. requisito. sup. eo. & tñ sit pupillo existenti in potestate substituentis, imò nō alias, nulla alia ratione, nisi quia respectu patris substituētis propter ius patriæ potestatis non censetur adesse duplex impedimentū, vt dixi. Vnde † ex his concluditur, quod filio existenti in potestate patris non potest fieri exemplaris a matre, licet possit fieri a patre, & sic indubitanter præfertur substitutus a patre in omnibus bonis etiam quo ad bona materna. præterea † quod opi. Bartol. non sit vera, inquantum vult, quod substitutus a matre habebit bona materna, probatur ſm Imo. quia si vinculum patriæ potestatis deberet attendi, prout attēdit Bar. post Nic. Mat. vtique substitutus a patre debebit habere etiam bona materna, probatur per auth. itaque C. commu. de success. vbi attenditur duplex vinculum, adeo quod frater vtrinq; cōiunctus præfertur fratri vterino tantum etiam in bonis maternis. Sed Iason videtur reprobare istam rationem Imolæ, dicens, quod in iuribus allegatis per ipsum non agitur de bonis maternis, immo secundum eum quod bona processerint a matre, dicitur esse maius vinculū. probatur, quia frater † vterinus in bonis maternis præfertur, vt in l. de emancipatis. in § exceptis. C. de leg. hæredi. & in l. qu od satis an ... secundū intellectum Bart. C. de bonis quæ l. be vbi est casus quod parentes ex linea paterna præferuntur in bonis paternis in successione filij, & parentes materni præferuntur in bonis mater-

445 (beside "pitis diminutione")

nis, & declarat illum tex. Bar. in d. auth. itaq; ita sit in casu nostro, qđ substitutus a matre in bonis maternis præferatur. Sed certe ista responsio Ias. non est vera, quia tex. in d. auth. itaque loquitur ēt quo ad bona materna, prout dicit Imol. hic, non

450 obstant iura † alleg. per Ias. quia loquūtur, qñ in omnibus personis adest vnum tm̄ vinculum, vt putat quia decedit vnus frater relicto fratre consanguineo tm̄ & relicto fratre vterino tātū, tunc bene est verū qđ in bonis maternis præferatur vterinus tm̄, & in bonis paternis cōsanguineus tantū, & in reliquis bonis æqualiter succedunt, sed si esset vnus frater vtrinq; coniunctus, & alter vterinus, dico, quod etiam quo ad bona mater na vtrinq; coniunctus excluderet vterinum, ita declarat gl. in d. auth. itaque, vbi Bar. & Bal. & Paul. de Cast. & ita etiam declarāt doct. in d. §. exceptis, sed cum in casu nostro in patre sit duplex ius, ideo etiam quo ad bona materna debet præferri substitutus a patre, & sic stat firma ratio Imol. ab obiectione

451 Ias. Secundo † mouetur Imol. contra Bart. quia dicit ipse, vinculum patriæ potestatis non debet attendi, quia in hac substitutione non debet requiri, nec requiritur patria potestas, vt dicta l. humanitatis, & supra fuit dictum, vnde non debet pater propter ius patriæ potestatis habere maius ius substituendi, quam haberet ipsa mater. Sed ista ratio secundum Ias. non est vera, quia habet fallentiam, quia non valet ista consequentia, mater potest substituere sicut pater, ergo pater non habet maius ius in substituendo propter patriam potestatem, probatur hoc per simile, nam simplex magistratus potest ratione suę iurisdictionis sicut potest maximus magistratus, & tamen si vterq; citat vnum, præfertur citatio maioris iudicis, vt l. contra pupillum. §. ad maius tribunal. inf. de re iudi. præterea secūdum ius ciuitas originis & ciuitas domicilij possunt imponere munera, tamen si simul vtraque ciuitas concurrat, ciuitas originis præfertur tanquam potentior, vt l. libertus in §. præscriptio. vbi glo. & Bar. infra ad Municip. Sed certe dicat quicquid & velit Ias. ratio Imo. est vera, nec obstant rationes Iaso. & primo non obst. de maiori iudice, quia illa maioritas residet in eadem re & ab eadem causatur iurisdictione, nam vterque habet iurisdictionem, licet vnus habeat maiorem, quam alter, vt puta quia vnus habet maius imperium & merum, & alius simplicem iurisdictionem, & vtrunq; est iurisdictionis, vt habetur in l. Imperium de iurisdi. om. iudi. sed in casu nostro ista maioritas esset circa diuersa, quorum vnum confert ad substitutionem, prout est humanitas, aliud nō confert, prout patria potestas. Itē non obst. alia ratio Iaso. quia ibi vtrunq; operatur ad impositionē oneris munerū, s. origo & ciuitas, vnde origo cū sit iuris naturę, censetur potentior, vt in §. sed naturalia inst. de iure natu. gen. & ciui. domicilium vero est de iure ciuili, vt in §. sing. inst. de re. diui. ꝙ quidē ius ciuile non est ita potens sicut ius nāle, vt in d. §. sed naturalia, sed in casu nostro vtrūq; scilicet humanitas, & patria potestas nō operatur ad substituēdū, tunc. n. vtrunq; vinculū debet plus operari quā vnūquodq; de per se. cū vtrūq; aliquid operatur quo ad id, de quo agitur, vt d. auth. itaque, sed hic nō operatur vtrūque, ideo debet iudicari vt vnū, non vt duplex vinculum, & ita sentit do. Alex. hic & sic patet, quod non est facienda distinctio, an filius sit in potestate necne, & sic quod opinio Bar. non est vera, & quod nō sit vera, probatur, quia sequeretur absurdum, quod filius decederet cum duobus testamentis, qđ esse non potest, vt l. si quis priore ad Treb. nec ob. simile de filio arrogato, vt dicam infra in 4. conclusione. Et ex his sum expeditus de secunda conclusio-

452 ne. † Sed circa hanc secundam conclusionem quæri potest, quid si mater facit hanc substitutionē in casu isto, quo casu nō valet, an trahatur ad fideicōmissum, puto qđ sic argu. l. Sceuola ad Treb. no. doc. in l. verbis sup. eo. & facit, quod dixi sup. circa opi. Guli. puto tñ, quod tale fideic. durabit vsq; ad tēpus furoris, si vero decederet sanę mentis, tunc etiam ta e fideicom. extingueretur, vt arg. l. si fundum per fideicom. §. fi. cum l. seq. & ibi Bald. de lega. 1. & Bar. post Dyn. in l. Sceuola ad Trebel.

453 Circa 3. conclusionem Bar. † concludit, quod substitutus a patre habebit bona paterna, substitutus a matre bona materna, alia vero bona vndecunque quęsita habebit vterque substitutus æqualiter, vt hic per eum quo transeunt cæteri comm uniter doct. hanc tamen conclu. limitat Ioan. Faber. in §. qua ratione in 3. col. in ver. sed quid de alijs aduētitijs, hoc esse verū, quando pater & mater habent bona si vero pater habet bona, & mater nulla, vel ecōtra, tūc dicit ipse præfertur substitutus illius, qui habet bona, quæ filio reliquit, quia rōne bonorū dr̄ habere maiorē affectionē ar. l. pr̄ de te. tu. C. sed licet nullus faciat mentionē de hac limitatione, tñ illā non puto verā, quia non credo qđ rō bonorū inducat maiorē affectionē. cum tantum legitima sufficiat quod relinquatur ad hoc vt possit fieri hæc substitutio, vt l. humanitatis. C. eod. & dictū fuit sup. cum in substituendo filio quilibet videtur parem affectionem habere erga filium, & ille pater siue mater qui nō habebat bona si habuisset, vtiq; reliquisset, & sic propter hoc non cessat affe-

ctio parentum, nec potestas substituendi, nõ obstant iura alleg.
454 per Ioan. Fab. quia iura loquuntur in tutela, † quo casu mater
non hẽt facultatem dandi tutorẽ, ideo si dat filio instituto, con
firmatur a pręside sine inquisitione, vt l. pater s̃. de testa. tute. si
vero filio non instituto, tunc debet confirmari cum inquisitio-
ne, licet etiam præses possit illum non confirmare, vt d. l. mater
& ibi no. C. de test. tut. vnde ideo ibi fit differentia, vtrum ma-
ter instituerit filium, vel non, & sic vtrum sibi reliquerit bona
nec ne, quia sumus in casu, vbi mater nullum habebat ius, sed
in casu nostro mater bene habet ius substituendi exemplarie
filio furioso, & ęquale patri, vt d. l. humanitatis, & illud ius sub-
stituendi fundatur in humanitate, nõ autem respectu bonorũ,
ideo non debet inspici, quis parẽtum plura bona filio reliquit,
& sic habes, quod limitatio Io. Fab. non est vera. Pro hac con-
clusione Bar. facit ẽm Ias. hic, quia ista substõ conceditur huma
nitate & pietate, vt sępius est dictũ, quæ quidem humanitas si-
ue pietas patris & matris in filiũ dicitur ęqualis, vt l. furiosę ma
tris, s̃. de cur. furio. ergo cessante patria potestate dẽt esse ęqua-
litas inter substitutos patris, & substitutos matris, sed Alber. de
Rosa rep. nostrę regulę, in 79. col. videtur reprobare istã opin.
dicens eam esse contra gl. in l. Nesennius, de neg. gest. s̃. vbi di-
cit, quod rustici semper solent diuidere lites, vnicuiq; dimidiã
assignando, & videtur ibi sentire, quod substitutus a patre præ-
455 fertur. Et † pro hoc facit, quod vult Bal. in l. 1. per illum tex. s̃. de
sena. vbi Bal. expresse no. ꝙ in substitutione exemplari substitu
tus a patre dẽt præferri substituto a matre, quia vir est dignior
vxore, & facit l. in multis, s̃. de stat. homin. Sed certe ista opin.
non videtur vera, quia quo ad substituendum filio videntur pa
ter & mater paris potentię d. l. humanitatis, & sic vnus non de-
bet præferri alteri. Præterea si vera esset ista ratio, vtiq; esset di-
cendum, quod donec viuit pater, mater nunquam possit sub-
stituere, ex quo pater ei præfertur, & tamen hoc est falsum, nõ
obst. d. l. 1. & d. l. in multis quia in alijs casib. loquitur, vt ibi exẽ-
plificatur per gl. Præterea si attenderetur ista l. 1. vtiq; sequere
tur, quod si mater esset in dignitate, ꝙ ipsa mater esset præferẽ-
da, & sic substitutus a matre, & sic esset distinguẽdũ, an mater
& pater essent in dignitate, an alter tm̃, vt ex prædictis patet, ꝙ
456 videtur contra d. l. humanitatis, simpliciter loquẽtem. † Adde
Bal. quem doct. non referunt aliter sentientem in d. l. humani-
tatis, in 13. col. in vers. 13. differentia, vbi Bal. tenet, quod substi
tutio vltimo loco facta tollat primã, quemadmodum vltimũ
testm̃ tollit primum, vt l. si quis in principio testamenti, de leg.
3. facit §. posteriore, & §. si quis priore, inst. quib. mod. testa. in-
fir. & l. si quis priore, ad Trebell. & ista opin. semper mihi pla-
cuit, & eam puto veram, pro qua facit vltra doc. ratio. nã exem
plaris dicitur ad exemplum pupillaris, vt sępius est dictum, vn-
de debet dici testamentum filij sicut pupillaris, ex quo per illã
tractatur de successione filij, sicut per pupillarẽ, vnde licet quo
ad ordinationem dicatur testamentum patris, & interdum fi-
lij quo ad odium quere ę l. Papinian. §. sed nec impuberis, de in
offic. testa. & l. patris & filij sup. eo. tamen effectu dicitur esse te
stamentum filij, etiam cum tractatur de restituendo ipsam, vt
l. cohæredi §. cum filię, in primo respons. sup. eo. & habetur in
in l. si arrogator, de adop. vbi habetur, quod si filius arrogatus
decessit in pupillari ętate in adoptiua familia constitutus, tunc
pupillaris sib. facta a patre naturali irritatur per illam capitis di
457 minutionẽ, non alias hoc est, nisi quia dicitur testm̃ filij, † vnde
quemadmodum si aliquis sibi facit testm̃, deinde dat se ad ar-
rogandum, deinde in adoptiua familia constitutus decedit, pro
pter illam capitis diminutionem irritatur testamentum, vt d.
§. non tamen, ita etiam irritatur ista pupillaris, & tamen si di-
ceretur testamentum patris, non deberet irritari, ex quo ipse
nullam fuit passius capitis diminutionem, nec viuente patre na
turali filius desinit esse in potestate, quia illud, quod est dictum
procedit, etiam quando filius morte patris naturalis fuit effe-
ctus sui iuris, deinde dederit se ad arrogandum, & in adoptiua
458 familia constitutus decessit, & † quãdo filius decedit in adopti
ua familia constitutus pupillus, quod tunc pupillaris substitu-
tio sit omni iure irrita, nec aliquo iure sine ęquitate reconua-
lescit, tenẽt communiter doct. in d. l. si arrogator, prout late de
clarat Ias. in d. l. si arrogator, in 18. col. per tex. in l. nec ei §. eorũ
sup. de adop. coniuncto. d. §. non tamen, in fin. licet Bart. ibi in
repet. in 9. col. tenuerit contrarium, & male, ita sit in casu no-
stro, & multo magis idem, quod dicatur testamentum filij, vn-
de si ipse filius fecisset sibi duo testamenta, vtiq; primum tol-
leretur per secũdum, vt dictum est, nã alias si diceremus opin.
Bart. veram, vtique esset absurdum dicere, quod decedat cum
duobus testamẽtis, quinimò esse posset quod decederet cum
tribus, puta cum exemplari facta a patre naturali, & cũ exem-
plari facta a matre, & cum exemplari facta a patre adoptiuo,
quod est absurdissimum, nec obst. si diceres, hoc operatur di-
uersitas parentũ, vt patet in filio arrogato, quia ad hoc respon-
debo inf. in 5. conclusione, nec etiam ob. nostrę opin. si diceres
vltimum nõ potest tollere primum, quia isto casu cessat ratio,
459 quare vltimum tollat primum. † nam ratio ista est quare secũ-
dum tollat primum, quia faciendo ẽm, videtur recedere a pri-
mo, prout dicit tex. in l. si quis in principio testamenti inf. de le
ga. 1. vnde isto casu non potest dici, quod per secundũ videatur
recessum a primo cũ non potuisset parens qui vltimo substi-
tuit, primũ reuocare, ex quo primus eandẽ potestatẽ substituẽ
di habebat, & sic non vr̃ verum, ꝙ debeat attendi quis paren-
tum vltimo loco substituerit. Sed certe ista ratio non valet du
plici respectu. primo quia imò vr̃ recedere a primo, & licet qui
vltimo loco substituit non potuisset expresse reuocare primũ
attenta potestate substituentis, tamen tacite per legem prima
substitutio reuocatur, ex quo lex dicit, quod dicit testm̃ filij, vt
d. l. patris & filij sup. eod. Hinc videmus qđ licet aliqñ expressa
repudiatio hominis nihil operatur, tñ repudiatio tacita legalis
bene operatur, vt bene traditur per docto. maxime mo. in l. 1.
460 C. qui admit. præterea † esto qđ ista ratio cesset, adhuc non va-
let qđ sup. dictũ est ꝯ opin. nostram, quia non vr̃ illa sola ratio,
quare ẽm testm̃ tollat primum, quia videatur a priore volunta
te recessisse, sed vr̃ esse alia ratio vltra istam, videlicet ne sequa
tur vnum impossibile, scilicet quod reperiantur plures hære-
des insolidum, nam scripti hæredes in exemplari facta a matre
sunt hęredes insolidum omnium bonorum filij furiosi, cum
trahatur ad omnia bona, arg. l. sed si plures §. ad substitutos. s̃.
eo. & dictũ fuit sup. & hæredes scripti in exẽplari facta a patre
similiter sunt hæredes insolidũ eadẽ ratione, & sic essent plu-
461 res hęredes insolidũ, ꝙ est ꝯ l. qđ ꝯ §. vni de regu. iur. † vnde cũ
sint duę rationes adductę, licet vna cesset, si tñ remanet alia, re
manet decisio, vt in §. affinitatis insti. de nupt. l. liberorũ §. 1. s̃.
de his qui no. infa. l. ventri. §. in bonis iũcta gl. ĩ. de priui. credi.
vñ in casu nostro remanet ista ratio, qđ si vtraq; substitutio ha
beret locum, qđ reperirẽtur plures hæredes insolidũ, vt patet.
Et tenendo hanc partẽ non ob. ratio Bar. per l. ex facto sup. tit.
1. quia ibi loquitur de diuisione facienda inter hæredes institu
tos in eodẽ testamento, quo casu si plures sunt instituti simpli
citer in vno testamento, nõ dr̃ quilibet institutus insolidũ, sed
ęquali portione oẽs, vt in §. sed si plures insti. de hęre. instit. cũ
vulgaribus, ideo ibi fit diuisio bonorũ, sed qñ sunt plures in di-
uersis testamentis, tunc quilibet censetur insolidũ instit. & nõ
fiet illa diuisio. & ꝙ prima rõ assignata. s̃. quare testm̃ primũ
tollitur per ẽm non sit vera, probatur per l. si quis priore. ĩ. ad
Trebel. & per §. si quis priore. insti. quib. mod. testa. infir. in qui-
bus iuribus patet, qđ testator voluit recedere a primo testamẽ
to, & nihilominus tollitur per secundum, ideo verior est ista
secunda ratio declarata, vt sup. nec etiam ob. quod ęqualis vi-
detur pietas patris & matris, quia ista ratio facit pro, & non cõ
tra, quia quicunq; parentum sit ille, qui vltimo loco substituit
siue sit pater, siue sit mater, semper vltima præfertur primæ,
& sic seruatur æqualitas inter eos parentes, & euitamus absur-
462 dũ, qđ nõ decedit cũ duobus testamentis. † & pro hac opi. no-
stra facit, quod vult Bar. met. inf. in pe. col. in versi. fateor enim
& cætera, vbi vult, quod si furiosus in dilucidis interuallis fece
rit sibi testamentum, quod tunc exemplaris omnino extingui
tur, licet postea filius reincidat in furorem etiam viuente sub-
stituente, quo casu reconualesceret exemplaris, prout ibi dice
tur, & ratio est, quia si isto casu diceremus, quod nõ sit extin-
cta substitutio eueniret, quod decederet cum duobus testamẽ
tis, quod est absurdum, vnde concludo veriorem esse opinio-
nem Bald. vt attendamus, quæ fuit postea facta. Prædicta sunt
vera, quando apparet, quæ fuerit posterior, & quæ prior, sed si
non apparet istud, tunc forte puto, quod præsumatur poste-
rior substitutio a patre, vt illa in dubio præualeat, & ita proce-
det opin. Bald. in l. prima sup. de senatorib. Cogita tamen su-
per pręmissis. Et prędicta ẽt procedunt, quãdo pater substituit
vnum, & mater alium, sed quid si substituunt eundem, puta
extabat filius ex filio furioso, & illum ambo parentes substi-
tuerunt dico, quòd isto casu idem erit sicut in præcedenti, vt
vltima præualeat, adeo quod ex vltima, non ex prima succe-
det per rationem sup. assignatam. Et hæc de hac tertia conclu
sione. Circa quartam conclusionem concludit Bart. hic post
463 Nico. Matth. † quod filius arrogatus potest decedere cum plu
ribus testamentis hoc idem sequitur Bartol. in l. sed si plures,
in §. in arrogato sup. eod. in 2. no. & ibi Imol. in 5. no. & com-
muniter docto. & Bartol. in l. si arrogator de adop. & ibi com-
muniter doct. qui Barto. fortius voluit ibi in repe. in 9. colum.
quod substitutio facta a patre naturali non extinguitur de
ęquitate saltem pretoria, licet filius viuente patre arrogante in
pupillari ætate decesserit, sed ibi in hoc communiter reproba-
464 tur, & illum reprobaui sup. in 1. requisito, vbi de hoc plene, † ta
men si filius arrogatus decedat sui iuris effectus tunc in hoc
communiter docto. concordant quod de æquitate prætoria re
conualescat substitutio facta a patre naturali & potest decede
re cum duobus testamentis pro hac opin. adducitur text. in d.
§. non tamen insti. quibus mod. testa. infir. Secundo induci-
tur, quia dato vno incõuenienti plura sequuntur, vt l. ratas, C.
de test.

de rest. vend. sed in casu nostro datur vnũ inconueniens, quod
habeat duos patres, certe nil mirum si sequitur aliud inconue-
niens, scilicet quod decedat cum duobus testamẽtis. Item pro
hac opinione adducitur tex. in l. posthumis, in versic. idem &
circa sup. de iniust. testam. vbi est casus, quod si testamẽtum sit
irritum, quod est per capitis diminutionem, & cesset capitis di
minutio tempore mortis testatoris, quod tale testamẽtum re-
conualescat de iure prætorio, si in eo sunt instituti veniẽtes ab
intestato, ita sit in casu nostro, quod si est facta pupillaris substi
tutio, & in ea sint substituti venientes ab intestato, quod licet
fuerit extincta per capitis diminutionem, quod nihilominus
reconualescit de æquitate prętoria, vel si sit facta filio furioso
exemplaris, & dedit se ad arrogandum, quod cessante capitis di
minutione reconualescit, cum in ea debeant substitui venien-
tes ab intestato, vt l. humanitatis, C. eo. si ergo substitutio facta
a patre naturali tenet, prout est conclusum, & substitutio facta
a patre adoptiuo valet, vt nemini est dubium, ergo decedet cũ
duobus testamentis, pro hac opinio. adducitur etiam text. in l.
qui soluẽdo non erat duos Apollonios supra titulo primo, vbi
cessante impedimento valet testamẽtum, ita etiam in casu no-
stro valet substitutio facta a patre naturali cessante arrogatio-
ne, & sic capitis diminutione & impedimento, & ista est com-
munis opinio. prout etiam refert Iaf. in d. l. si arrogator, in de-
465 cimaquinta columna & dixi supra in primo requisito. † Sed ad
uerte, quod licet ibi tenuerim istam opinio. tamen videtur du
bia, & varię fuerunt opin. & prima fuit opin. quod substitutus
a patre arrogante habebit quartam, & eius occasione omnia
alia bona, & illa bona, quæ sunt vltra quartam, restituet substi-
tutus a patre naturali, pro hac opin. facit ratio secundum Barto.
in d. l. si arrogator, in lectura antepenul. col. quia quando quis
primo fecit testamentũ vnum, & postea fecit secũdum, & vult
quod primũ valeat, licet ipso iure primum per secundum tol-
latur, tamen in effectu remanet primum testamentũ, quia in-
stitutus in secundo restituit bona instituto in primo, vt in l. si
quis priore inf. ad Trebell. l. posthumus, de iniust. rup. testam.
Sed ista opinio. communiter reprobatur per doct. nam aut vo
lumus quod substitutus a patre naturali agat ex testamento pa
tris naturalis, vt sibi restituerentur bona iure fideicommissi, &
hoc est falsum, quia pater naturalis nullum facit fideicommis-
sum, sed illum directo substituit, aut volumus quod agat ex te-
stamento patris arrogatoris, & hoc similiter non potest esse,
quia arrogator, qui substituit in quarta, non rogauit vt restitue
ret bona aliqua, aut dicis, ꝙ substitutus a patre naturali agit ex
stipulatione tacita vel expressa, & hoc est falsum, quia non po-
test agi contra substitutum ab arrogatore, sed contra hæredes
ipsius arrogatoris, quia ista obligatione, qua tenebatur pater ar
rogator, tenentur hæredes pro hæreditarijs portionibus, cum
onera hæreditaria pro portione hæreditaria transeant ad hære
des l. secunda. C. de hæredit. actio. Et ex hac ratione patet, quod
substitutus a patre arrogante non tenetur restituere, prout prę
supponit pro ista opinio. & sic ista opinio. est falsa. Sed aduerte,
quia ratio supra assignata constra istam opinio. videtur dubia.
quia licet pater naturalis non substituisset per fideicommis-
sum, sed directo, item licet pater arrogans non rogasset sub-
stitutum restituere debere substituto a patre naturali, tamen
non inconuenit, quod fiat ista restitutio, probatur per dictã l. si
quis priore, vbi in primo testamento instituerat directo, & nõ
per fideicommissum. Item institutum in secundo testamento
non rogauit vt restitueret hæredi in primo testamẽto scripto,
sed solum in secundo testamento cauit, vt primum testamen-
tum valeret, & tamen ibi scriptus in primo testamento habet
iure fideicommissi, & scriptus in secundo testamẽto habet re-
stituere illi, ita sit in casu nostro, præterea hoc probatur in lex
Sceuola infra ad Trebellia. vbi substituit directo, & tamen ad-
mittitur iure fideicommissi, ita sit hic, quod licet directo fue-
rit substitutus ille a patre naturali, tamen non sit incõueniens,
quod admittatur iure fideicommissi. Sed saluando dictã ratio-
466 nem ad ista omnia potest responderi, † quia dictã l. si quis prio-
re, loquitur, quando ambo testamẽta fuerunt facta ab eodem,
ita quod habuerit plenam potestatem facere quod institutus
in primo testamento, licet esset directo institutus, quod admit
tatur non directo, sed per fideicommissum, quod voluisse vi-
detur testator in dicta l. si quis priore, nam ex quo fecit duo te-
stamenta, & voluit vtrunque valere, & istud erat impossibile,
cum paganus non possit decedere cum duobus testamentis,
& regula sit, quod posteriore testõ tollitur primũ, vt in §. poste
riore, inst. quib. mod. test. infir. & ideo ſm reg. iuris illud primũ
erat sublatum per ſm. verum quod primũ totaliter tolleretur,
est expresse contra voluntatem testatoris, qui expresse cauit, ꝙ
etiam primum valeret, ideo vt saluetur voluntas testatoris eo
modo quo põt inducitur, vt intelligatur hæres scriptus in pri-
mo testõ succedere per fideicomm. facit l. fi. C. de hær. inst. vbi
voluntas testantis saluatur eo modo quo potest, pro hoc facit
l. ex facto, in prin. ad Trebell. vbi quia voluntas testantis nõ po
test saluari vt heres illum sibi faciat hæredẽ quẽ voluit testator
quia sibi auferretur libera facultas testandi, quod esse non po-
test vt hic ideo saluatur, vt intelligatur rogatus restituere ei hę
467 reditatem testatoris. † Item in d. l. Sceuola est, quia non po-
terat valere etiã a prin. iure directo, quia facta est in codicillis,
ideo saluatur eo modo quo põt, vt valeat iure fideicommissi,
quæ omnia cessant in casu nostro. primo cessat, quia si pater ar
rogans vellet, ꝙ substitutio directa a patre naturali traheretur
ad fideicõmissum, vtiq; non posset, ex quo nõ habet potestatẽ
super primo testamento facto a patre naturali, si non põt ex-
presse, minus põt tacite. pręterea dato quod põt, adhuc dicen-
dũ est, ꝙ in casu nostro substitutus a patre naturali non veniat
iure fideicõmissi, qm̃ l. si quis priore procedit, qñ testator in se-
cundo testamento expresse cauisset, vt primum valeret, prout
probat tex. in d. §. si quis priore in fi. & probatur in d. §. posthu-
mus in fin. adeo quod si simpliciter fecisse secundũ testamen-
tũ, ẽt si in eo esset institutus hæres tantũ in certa re, nullo mo-
do valeret primũ testamentũ, vt in d. §. si quis priore, sed in ca-
su nostro pater arrogans, qui secundo loco fecit testm̃ ſm, ex-
presse non cauit, ꝙ valeret testm̃ primũ factũ a patre naturali,
ideo non põt dici, ꝙ substitutus in eo admittatur iure fideicõ-
468 missi. † Item in d. l. Sceuola, ideo substitutus admittitur iure fi-
deicõmissi, quia ab initio non valuit iure directo, ex quo fuit
facta in codicillis, in quibus nec dari nec adimi hæreditas dire
cto poterat, vt ibi dr̃, at in casu nostro illa prima substitutio fa-
cta a patre ab initio potuit valere de iure directo, ideo non de-
bet trahi ad fideicõmissum, per not. in l. verbis sup. eod. & dixi
sup. & ꝙ potuisset valere iure directo, probatur, quia si nõ fuis-
set facta substitutio a patre arrogante, nulli fuisset dubiũ, quia
facta a patre naturali voluisset, & traheretur ad omnia bona,
& sic videtur quod sup. dicta ratio adducta contra istam opin.
remaneant firma. & propterea puto, quod ista opi. non sit ve-
469 ra, ideo † alij dicunt, quod hęredes ipsius arrogatoris tenentur
restituere bona substituto a patre naturali, scilicet ex stipula-
tione pro qua opi. facit, quia cũ defunctus promisisset restitue
re substituto, vt in l. nõ aliter cũ seq. de adop. sup. certe ex per-
sona defuncti virtute stipulationis tenentur, vt l. 1. C. si cer. pet.
vnde substituti a patre naturali nõ succedunt virtute substitu-
tionis, sed virtute stipulationis, licet occasione substitutionis
interponatur stipulatio, sicut dicimus in simili. pone quod ar-
rogatus filius decessit viuo patre arrogãte, certe substitutio fa-
cta a patre naturali, quæ fuit extincta per capitis diminutionẽ
non reconualescit isto casu aliquo modo, ex quo durabat ca-
pitis diminutio vsq; ad mortem impuberis §. nõ tñ insti. quib.
mod. testa. infir. & plene dixi sup. in primo requisito. & tamen
isto casu substitutus a patre naturali consequitur bona filij ar
rogati ex stipulatione ab ipso patre arrogante vel ab eius hęre-
de d. §. cũ aũt. ita sit in casu nostro. Sed ista opi. ſm Bar. in d. l. si
arrogator in lect. in pen. col. non est vera, quia laborat eodem
morbo quo præcedens, quia nullus fuit de restituendo graua-
tus, & sic non debet habere locum dicta restitutio Sed ista ra-
tio cum reuerẽtia non videtur vera contra istam opinionem,
quia licet nullus fuerit de restituendo grauatus expresse, ta-
men tacite ex dispositione legis videtur dicendum, quod hæ-
res sit grauatus restituere, quia cum pater esset obligatus re-
stituere propter expressam vel tacitam stipulationem, eo mo-
do sit obligatus eius hæres, vt d. l. 1. C. si certum petatur. & sic
videtur defensata ista opinio ab ista impugnatione. Tamen
alia ratione videtur dicta opinio dubia, quia si vult, quod hæ-
redes teneantur, & non substitutus a patre arrogante, ergo
euenit, quod substitutus habebit omnia bona filij arrogati.
quod videtur contra d. l. si arrogator, & l. sed si plures §. in arro
gato supra eod. nisi dicas, quod solum cum effectu iste sub-
stitutus consequatur quartam, aut alia bona ipsius patris arro-
gatoris, quæ ipsi filio reliquit, alia vero bona cum effectu non
consequitur, ex quo habet restituere hæredibus ipsius patris
arrogatoris, qui hæredes habent postea restituere substitutis a
patre naturali, vnde dicto §. in arrogato, & alia iura, quæ di-
cunt quousque ad quartam, est verum cum effectu, tamen be-
ne etiam substituit quo ad alia bona, licet non cum effectu, ex
470 quo sunt restituenda. † Pro hoc facit, ne dicamus, quod iste
filius decedat pro parte testatus, quia pone, quod a patre na-
turali non sit facta substitutio, si pater arrogans substituit, &
non potest substituere nisi in bonis a se ad ipsum filium per-
uenientibus, vtiq; quo ad alia bona decedat intestatus, & sic
pro parte decedit testatus & pro parte intestatus cõtra l. ius no
strum de regulis iuris, ideo dicendum est, quod trahatur ad
omnia bona, licet non cum effectu, cum sint restituenda, vt
ex supradictis patet, & istud videtur sensisse glo. in dicta l. si ar-
rogator. Sed certe ista responsio videtur dubia, quia non re-
peritur iure cautum, quod substituti a patre arrogante ha-
beant omnia bona ex substitutione, & quod bona quæ sunt vl-
tra bona patris arrogatoris, restituant hæredibus ipsius ar-
rogatoris, immo potius iure contrarium cautum esse videtur,

quod substitutus non consequatur nisi bona patris arrogantis. vt d. §. in arrogato. & ideo alij dicunt retenta prædicta opi. quod hæredes arrogatoris tenentur, non tamen habent petere a substitutis ipsius patris arrogatoris, sed ipsi propria aditione fuerunt consequuti bona quæ erant ipsius filij arrogati tempore factæ substitutionis, ex quo reperiebatur in bonis ipsius arrogantis. l. sed si plus. §. filio. ∫. eo. sed nec. quod isti dicunt videtur tutum duplici respectu, primo, quia sequeretur absurdum, quod ille filius decederet pro parte testatus, & pro parte intestatus contra l. ius nostrum. præterea esse potest, quod hæredes arrogatoris non sint consequuti bona ipsius filij arrogati, quæ sua erant tempore factæ arrogationis ex eorum aditione. cum sit possibile, quod illa non reperiantur penes patrem arrogatorem. probo sic, iam si ille filius arrogatus superuixit ipsi patri, prout loquitur quæstio nostra, certe præfata bona debent peruenire ad filium superuiuentem, vt dicto. §. cum autem, vnde tempore mortis ipsius filij, quo casu substituti ipsius patris naturalis habent consequi dicta bona, quomodo hæredes patris arrogatoris poterunt præfata bona restituere, nisi illa petant a substitutis ipsius patris arrogatoris, & ideo forte non est absonum dicere, quod substituti restituunt hæredibus ipsius arrogatoris, & ipsi heredes restituunt postea substitutis a patre naturali. pro hoc facit. quia licet substitutio facta a patre arrogante sit facta in sola quarta. tamen debet trahi ad vniuersum, vt l. cohæredi. §. si. sup. eo. nisi huic rationi respondeas, quod isto casu non trahitur ad vniuersum, quia est limitata potestas substitui, vt dicta. l. si arrogator. cogita tamen & sic vides quod ista

471 opin. videtur dubia. ideo † Iacob. de Aret. & Iaco. Butr. dicebat aliter, & dicebant sic, quod substituti a patre naturali capiunt omnia & etiam quartam, tamen quartam illam restituunt, & omnia alia bona, quæ prouenerunt a patre arrogatore ad ipsum filium substitutis a patre arrogante. [redacted] mouentur ipsi duplici ratione. Prima est, quod substituti a patre naturali dicuntur substituti in vniuerso, vt l. sed si plures. §. ad substitutos supra eodem. & substituti a patre arrogatore dicuntur substituti non in vniuerso, sed in quarta, vt dicta. l. si arrogator. & dicta l. sed si plures. §. in arroga. supra eodem. ergo illi substituti ab ipso patre [illegible] debent haberi loco [illegible], vt l. quoties. C. de [illegible] & l. ex fundo. sup. [illegible] [illegible] trahere a substitutis a patre [illegible] probatur, [illegible] [illegible] testamentum, & sic substitutio [illegible] patre [illegible] [illegible] valere iure directo, ne ipse [illegible] arrogatus decedat cum duobus testamentis, ad minus [illegible] [illegible] facta in principali ad Trebell. & l. Sceuola. ad Trebel. [illegible] l. Verb. s. sup. eod. Sed certe ista opinio [illegible] vera [illegible] substitutionem habet [illegible] [illegible] a patre arrogante, cum necesse [illegible] potest [illegible] testamento, quod quidem debebat imp[illegible] [illegible] probatur [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] fideicom [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] substitueret [illegible] directo, non valeret [illegible] & hoc modo etiam istud probat [illegible] in arrogato. Præterea dico, quod opinio. Iacob. de Aret. expresse confunditur per d. l. si arrogator. vbi expresse [illegible] substitutio fideicommissaria non potest fieri in ista quarta [illegible] patre arrogante. [illegible] non potest fieri fideicommissaria [illegible] etiam si sit facta directa non debet trahi ad fideicommissum, vnde puto, quod dicta opinio non sit vera. non obstant rationes [illegible] pro prædicta opinio. & primo non obstat quod [illegible] substitutus ab arrogatore debet haberi [illegible] respondetur,

472 † quod illud, quod [illegible] [illegible] certa habetur loco le[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] est [illegible] [illegible] loquitur d. l. quoties. si vero nō esset [illegible] in vniuerso in eodem testamento institutus, tunc non haberetur loco legatarij, vt probatur in l. cohæredi. § fina. sup. eodem, sed in casu nostro quo ad alia bona non erat alius substitutus in substitutione facta a patre arrogatore. quia etiam non poterat alium substituere. nec obst. si diceres, immo alius erat substitutus in vniuerso a patre naturali. quia licet esset alius in vniuerso a patre naturali, tamen talis substitutus non erat substitutus in eodem testamento, sed in alio penitus diuerso. vnde non habet operari, quod substitutus in illa quarta habeatur loco legatarij, tex. est expressus in l. si quis priore infra ad Trebell. vbi prius fecit testator testamentū, in quo instituit hæredem vniuersalem, deinde fecit aliud testamentum, in quo instituit hæredem in re certa. & vult ille tex. quod per secundum tollatur primum. & quod illa substitutio in re certa trahatur ad vniuersum, vt ibi patet. Præterea Mod. Papien. in dict. §. in arrogato. dicunt, quod tunc substitutus in re certa habetur loco legatarij, quando est institutus in re certa, secus quando in quota. prout in casu nostro, vbi est substitutus in quarta, quia tunc

473 non habetur loco legatarij. † Confirmatur hoc, quia pone, qđ pater arrogans vltra quartam reliquisset filio arrogato alia bona, & ei substituisset directe, nōne substitutus admitteretur ad omnia illa bona? certe sic. vt d. §. in arrogato. quo casu non esset dubium, quod non esset substitutus in re certa. & quod non haberetur loco legatarij. Non obst. secunda ratio, quod substitutio facta a patre arrogante nō posset valere iure directo, ideo debeat trahi ad fideicōmissum, quia dico, quod immo valet iure directo vt patet in dicta l. si arrogator. & dicto §. in arrogato, vt supra induxi. Non obst. quod decederet cum duobus testamentis, quia si nolumus hoc concedere, possumus dicere quod debeat prima substitutio tolli, & trahi ad fideicommissum, arg. l. si quis priore, & sic ista opinio. Iacob. de Aret. non

474 est vera. † ideo Mar. Sylli. in d. l. si arrogator. quem sequebatur ibi Fulg. & D. Thomas Dochius Senēsis in d. §. in arrogato. licet Mar. Syl. non referat, fuit in alia opin. volens, quod ista substitutio facta a patre arrogante valeat, extincta prima facta a patre naturali. & primo mouentur illi, quia si diceremus, qđ prima substitutio facta a patre naturali valeret saltem de equitate pretoria, sequeretur absurdum, quod decederet cū duobus testamentis, primo cum testō facto a patre naturali, secundo cum testamento facto a patre arrogatore. sed aliquis non pōt decedere cum duobus testamentis, nisi sit miles, etiam si vellet cū duobus decedere, vt in §. si quis priore. insti. quib. mo. testa. infir. con. iuncta l. quæ tebatur inf. de mili. testa. nec huic rationi obstare videtur respōsio Petri. Bal. & aliorū in d. l. si arrogator, & hic, & in d. l. si plures. in §. arrogato. dicentium, quod euenit hoc ex diuersitate parentum. vnde dato vno incōueniente, qđ habeat duos parentes, de necessitate sequitur aliud inconueniens, quod decedat cum duobus testamentis, vt l. ratas. C. de rei. ven. quia dico, quod ista ratio non est vera, nam inconueniētia non sunt multiplicanda, vt clarum est, & absurditates sunt euitandę, vt hic nec obst. d. l. ratas. quia illud aliud inconueniēs toleratur propter æquitatem tituli quo quisque iuris, vt no. in d. l. ratas. quæ rō cessat in casu nostro, præterea quod diuersitas parentum hoc non causet probatur. quia si istud esset verum. idē deberet esse in filio adoptiuo, & tamē hoc est falsum. quia substitutio facta a patre naturali extinguitur, & valet solū facta a patre adoptiuo, quæ trahitur ad omnia bona, prout dixi in in l. 2. in 1. requisito. sup. eo. & tamen in isto casu militat diuersitas parentum, & datur illud inconueniens. Sed aduerte, quia illud exemplum de adoptiuo nō videtur bonum. quia si est facta pupillaris substitutio a patre naturali, deinde dat pater filiū in adoptionem coniunctę personę, ideo extinguitur ista pupillaris facta a patre naturali non ea ratione, ne eueniat, quod decedat cum duobus testamētis, sed quia desinit esse in potestate patris naturalis viuente ipso patre naturali, vt l. cohęredi. §. cum filiæ. sup. eod. in primo respon. nam pater dando ipsum in adoptionem coniunctę personę, statim filius desinit esse in potestate patris naturalis. & trāsit in potestatem patris adoptiui, vt in §. sed hodie, instit. de adop. t. & in l. cum in adoptiuis. C. de adop. [illegible] quod etiam si pater adoptiuus non fuisset [illegible] [illegible], nihilominus pupillaris facta a patre naturali non valeret, & decederet pupillus intestatus. Confirmo, quia pone, quod filius sit effectus sui iuris viuente patre, quia ab eo fuerit emancipatus, deinde det se ad arrogandum, nunquid isto casu conualesceret pupillaris facta a patre naturali? certe non adeo vt quo ad substitutos non sit necessaria causa, de qua in l. nō aliter de adopt. licet illa sit necessaria quo ad [illegible] [illegible] intestato. ita sit in casu nostro. sed certe licet istud exemplum nō sit bonum quo ad pupillarem substitutionem tamen videtur bonum quo ad exemplarem. quoniam licet filius fiat sui iuris viuente patre, tamen non extinguitur exemplaris, & qđ non extinguatur, probatur ratione, quia si ab initio potest fieri filio non existenti in potestate patris substituentis, vt alias dixi sup. ergo eadem ratione videtur valere substitutio, quando est facta filio ab initio existenti in potestate substituentis, licet postea fiat sui iuris ipso patre viuente, vt arg. l. si quis filio exhæredato. §. fi. sup. de inoff. testa. vnde licet pater dando filium in adoptionem coniunctę personæ ipse filius desinat esse in potestate patris naturalis. tamen propter hoc non debet extingui ista substitutio vnde licet postea sit effecta irrita per capitis diminutionē, id est, per illam adoptionem, tamen cū sui iuris effectus & in furore decesserit, deberet qualescere de æquitate pretoria, vt in §. non tñ instit. quib. mod. test. infir. vnde licet pater adoptiuus ēt fecerit ipsi filio exemplarem, qđ isto casu deberet vtraque substō valere. & tamen hoc falsum, vt dixi & tñ militat illa diuersitas parentum, & illud inconueniens, qđ quis habeat duos patres, & sic patet, quod respon. Bar. & aliorum data ad rationem Mar. Sylli. non est vera. † Secundo pro opin.

475 Mar. facit. l. qui liberis §. testamento, ∫. de bono. posses. secundum tab. vbi

tab. vbi est casus, quod quoad hoc vt testamentum effectum
irritum per capitis diminutionem reconualesceret de æquitate
prætoria cessante capitis diminutione, requiritur, quod noua voluntate confirmetur, vt ibi dicitur, & tenet gl. super vers.
fuerat in §.non tamen.instit.quib.mod.testa. infir. sed in casu
nostro substitutio facta a patre naturali est effecta irrita per capitis diminutionem, & sic per arrogationem, vt l.nec ei.§. eorum. de adopt.sup.licet cesset viuente filio postea illa capitis diminutio, tamen non debet reconualescere de æquitate prætoria, ex quo noua aliqua voluntate non fuit confirmata, per d.§.
testamento. Bar.in d.l.si arrogator.in 9 col.respon. ad illũ tex.
quod iste tex.loquitur in maiore, secus est in pupillo, aut furioso,
qui non potest testari, & sic non potest cõfirmare, & ratio differentiæ est, quia quando dat se ad arrogandum, tunc sola arrogatione est extinctum testamentum, non voluntate ipsius, cũ
reuocare non potuisset, & ideo si ista arrogatio cessat, debet valere de æquitate prætoria absque eo, quod sit confirmatum noua voluntate, sed
476 † quando est maior qui dat se ad arrogandũ,
& sic ille qui potest sibi facere testamentum, tunc non est solum arrogatio, sed voluntas sua, per quam videtur tacite reuocasse testamentum, cum se fortunasque suas in alienam familiam transtulisset, vt d.§. testamento, ideo requiritur noua voluntas. Sed certe ista solu.non videtur vsquequaque tuta. nam
dicere aliud in pupillo furioso, & eo qui nõ potest testari, aliud
in eo, qui potest testari, est diuersificare casum, nec ratio supra
assignata videtur vera, quia non est verum, quod isto casu dando se ad arrogandum videatur tacite reuocare testamentum,
sed est illa capitis diminutio, quæ reuocat testamẽtum, probo
hoc per simile, nam si etiam illa tacita voluntas adesset, vtique
sequeretur, quod quando miles de castrensi peculio testatur,
si dat se ad ad arrogandum, quod tunc extingueretur illud te-
477 stamentum, probo hoc, nam sola † voluntate miles potest confirmare testamentum, & etiam testamentum reuocare, vt in
§.siquis ante militiam, coniunctis his quæ habentur per doct.
in l.militis.in §.veteranus.inf.de mili.testa & in l. sancimus.C.
de testa.& in §.eo autem solo.insti.quib.mo.testa.infir. tamen
478 dando † se ad arrogandum non rumpitur testm̃, vt l.siquis filio exhæredato.§.si.in ratione sup.de iniu.rup.& irri.testa.pro
hoc facit ratio, quia si postquam dedit se ad arrogandum est
in familia arrogatoris & in eius potestate cõstitutus potest miles testari de castren.pecu.quia habetur pro patre familias, fortius conseruabitur testm̃ factum ante arrogationem, vt arg. l.
patre furioso.§.de his qui sunt sui vel alie.iur.& ista est veritas,
licet Pau.de Cast.in d.§. fin. in l.si quis filio exhæredato, teneat
contrarium, & male, motus per d.l.quilibetis.§.testõ. per not.
per gl.in l.1.in §.exigit.inf.de bon.poss.secun.tab. quæ iura nihil faciũt, quia loquuntur in pagano, in quo cessat §.d.ratio. Et
479 ex his habes, † quod ille qui dat se ad arrogandum non videtur
aliquo modo tacite nec expresse reuocare testamentum, & sic
quod Bar.ratio differentiæ §.assignata non est vera. Præterea
esto, quod videatur tacite reuocare, tamen illa tacita reuocatio
non est sufficiens reuocare testamentum prius factum, vt in §.
eo autem solo.insti.quib.mo.testa.infir.& in l.militis. in §. veteranus.de testa.mili.& tex.in l.ex parte.inf.de adimen.leg. &
traditur in l.sancimus.C.de testa.& sic videtur, quod illa tacita voluntas reuocandi testamentum non sit in cõsideratione,
& sic quod prædicta ratio differentiæ inter illum, qui potest sibi facere testamentũ, & illum, qui non potest, non videtur quo
ad casum nostrum aliqua facienda differentia. Præterea intel-
280 ligere † d.§.non tamen, prout videtur intelligere.gl.in d.l.si arrogator.& ibi docto.quod loquatur tantum in minore, & sic
in eo, qui non potest sibi condere testamentum, quo casu simpliciter reconualescit cessante capitis diminutione, nõ videtur
bene dictum secundum Ias.in d.l.si arrogator.in 17. col.i. quia
nimis restringitur.d.§.non tamen. Præterea & fortius dico, quod
ille tex.loquitur in maiore, & in eo, qui sibi facit testamẽtum,
vt patet in §.alio quoque modo, in versic. veluti cum is qui fecerit testamentum, qui tex.clare loquitur in eo, qui sibi condere testamentum poterat & post dictum. §.alio quoque modo,
sequitur continuatiue, d. §.non tamen, & sic manifeste datur
intelligi, quod.d.§.non tamen, loquitur in maiore, qui sibi testari potest, & ista est veritas, & ideo gl.in vers.fuerit in d.§.nõ
tamen, intelligit illum tex. secundum determinationem. d.§.
testamento, videlicet quod de æquitate prętoria recõualescat,
si sequatur postea noua voluntas ipsius testantis confirmans
prædictum testamentum, vnde ex his patet quod d.§.testamẽ-
481 to, facit pro opinio. Mar.siii.† Sed aduerte tu vltra docto. nunquid dici possit, quod vno casu reconualescat substitutio facta
a patre naturali de æquitate prætoria cessante capitis diminutione, scilicet quando essent substituti venientes ab intestato
per l.posthumus in §.idem circa de iniusto rupt.testamen.vbi
si testamentum est effectum irritum capitis diminutione, &
capitis diminutio cessauit viuente testatore, quod tale testamẽtum reconualescit sine aliqua noua voluntate, quando in eo
sunt constituti venientes ab intestato, & sic per illum tex.limitatur.d.§.testamento.qui requirit nouam voluntatem testantis ad hoc vt reconualescat, nam procedit, quando in eo sunt
instituti extranei, & non venientes ab intestato, ita dicit Bal. in
l.certum in 12.col.in versic.tertius casus. C. vnde legitimi, &
tenet Pau.de Cast.& communiter docto. in d.versic. idem &
circa, & illud inducitur fauore venientium ab intestato, vt argu.l.2.sup.de iniusto testamento, & l. hac consultissima. §.siquis autem. C.de testa.& ideo in casu nostro quando pater faceret exemplarem substitutionem filio furioso, & filius postmodum daret se ad arrogandum, & pater arrogãs similiter faceret exemplarem substitutionem, deinde sui iuris effectus in
furore decedat, videtur dicendum, quod vtraque substitutio
valeat, quia in ea substituuntur venientes ab intestato, vt patet
in d.l.humanitatis. C.eo.& sic quod facta a patre naturali reconualescat, licet non sequatur aliqua noua volũtas, per d.versic.idem circa. Sed tu considera, quod etiam isto casu non debet reconualescere substitutio facta a patre naturali, quia ex
quo postea pater arrogans substituit, iam videtur esse reuocata prima substitutio per ea quæ.sup.dixi.in 3.cõclusione huius
quæstionis, & non obst.d.§. idem circa, quia procedit, quando
testator, postquam cessauit capitis diminutio, non fecit sibi testamentum aliud, nam si fecisset sibi aliud testamentum, vtiq;
non reconualesceret primum aliquo modo, licet in eo essent
instituti veniẽtes ab intestato, & sic iam videtur quod propter.
482 d.§.testamento, sit vera opi. Mar. Syl. pro qua † etiam facit tex.
in l.causa cognita.sup.eo.vbi tex.vult, quod substituto a patre naturali succurratur vinculo cautionis & stipulationis, & habet
habet vtiles actiones, & ibi dicit tex.sed si recõualesceret ęquitate prætoria, vtique nõ vinculo stipulationis & cautionis, sed
substitutionis succurretur, probatur hoc, quia prout declarant
doct.in d.l.si arrogator.cautio, de qua in d.l. non aliter. in §. cũ
autem insti.de adop.dicitur esse subsidiaria, vnde debet cessare, quotiescunque competit remedium, arg.l.in causæ. la 2. de
mino.& sic in d.l.causa cognita datur intelligi, quod illa substitutio non reconualescit, ergo est ibi casus pro opinio. Mart.
Sylu.& ita inducit illũ tex. Raph. Fulgo. in d.l.si arrogator, sed
ad illum tex.respondet Ias.in d.l.si arrogator.in 17.col.dicens,
quod ille tex.debet intelligi, quando filius impubes arrogatus
decessit viuo patre, quo casu cum tempore mortis ipsius non
cessauerit capitis diminutio, non reconualescit testamentum
aliquo iure, vt d.§.non tamen. in i. & dixi plene sup. in primo
requisito, & isto modo intelligit illum tex. gl. & communiter
ceteri ibi. Confirmatur ista sol.& ille intellectus, nã ibi arguit
iurisconsultus de successione ab intestato ad successionem ex
pupillari facta a patre naturali, & ista duo ibi ęquiparat, & dicit
ibi, quod venientibus ab intestato succurritur vinculo stipulationis, ita etiam vinculo stipulationis succurratur substituto, vt
ibi dicitur, ergo patet manifeste, quod loquitur, quando filius
viuo patre adoptiuo decessit, quia tunc per stipulationem succurritur venientibus ab intestato, alias non, quia quando decedit filius sui iuris effectus, tunc venientes ab intestato possunt
ab intestato succedere sine illa cautione, si ergo respectu veniẽtium ab intestato.tex.loquitur, quando filius decessit viuo patre
adoptiuo, vt dixi, ita etiam debet intelligi respectu substituti, vt
483 l.nam hoc iure sup.eo. † Sed aduerte, quod licet ista respon. sit
subtilis, & demulceat aures, tamen puto, quod posset subuerti,
& sic quod iste tex.ineuitabiliter faciat pro Martino, quia dico, quod
licet ille tex.quo ad venientes ab intestato non possit procedere, nisi quando filius viuo patre adoptiuo decedit, vt dixi, tamen nõ
inconuenit, quod etiam tex.ille, dum loquitur quo ad substitutos, procedat etiam, quãdo filius decedit post mortem patris,
cũ non habeamus iura dicentia, quod isto casu reconualescat,
& iurisconsultus ibi non venit determinare, an venientibus ab
intestato prospiciatur vinculo cautionis, nam illud apud iurisconsultũ erat pro claro & expedito quod sic, sed intendit determinare, an substitutis vinculo cautionis sit prospiciendum,
& dicit quod sic, & isto casu non distinguit, an filius decesserit
viuo patre adoptiuo, vel postea, prout sufficit, si recõualesceret
casu, quo filius sui iuris effectus decessisset, si tu diceres, quod
ẽt non distinguit, dum loquitur de venientibus ab intestato, prout indubitanter erat distinguendum, ideo non mirum si nõ distinguit respectu substituti, sed istud non obstat, quia ideo non
distinguit, cũ loquitur de venientibus ab intestato, quia nõ intendit iurisconsultus ibi determinare (vt dixi) circa venientes ab intestato, sed solũ circa substitutos, vnde circa substitutos debebat
distinguere, nõ distinguit non alia ratione, nisi quia siue viuo
patre siue postea impubes moriatur, subuenitur substitutis per
stipulationem, & sic etiam eo casu quo post mortẽ patris adoptiui decedit, & sic datur intelligi quod tunc substitutio nõ reconualescit, quia non esset necesse subuenire substitutis vinculo cautionis, & hoc modo intelligendo d.l.cã cognita, fortiter
484 faceret pro prædicta opi.Mar.Syl.cogita tamẽ. † Sunt tñ alii, vt
Ray.& Bal.& do. Alex.in d.l.cã cognita, qui aliter dicũt, & dicunt,

cant, quod dum dicit tex. ibi in fin. quod legitimis hæredibus non aliæ quam vtiles actiones præstari possunt, debet intelligi de actionibus hæreditariis, non autem de actionibus orientib. ex stipulatione. Sed iste intellectus secundum Ias. in d. l. si arrogator non est verus, primo propter æquiparationem, quam facit ibi tex. de substitutis & venientibus ab intestato, sed substitutis non dantur actiones nisi descendentes ex cautione, vt ibi dicit tex. ita etiam sit in legitimis, de quibus ille text. in fine loquitur. præterea si ibi secundum Rayn. Bald. & alios loquitur, quando filius decessit viuo patre, certe isto casu non possunt competere nisi actiones descendentes ex cautione. probo hoc quia quo ad substitutos non potest competere actio hæreditaria, cum substitutio aliquo pacto isto casu non reconualescat, vt plene fuit dictum supra. in primo requisito. Item quoad venientes ab intestato non competit actio hęreditaria, quia isto iure filius non habebat hæredem ab intestato, sed pater occupabat omnia iure peculij, vt l. 1. & 2. de Castr. pec. Item omnia pleno iure erant quæsita patri, vt insti. de acquirē. per arrog. in princ. si vero intelligimus quod filius decessit post mortem patris, tunc bene habebat hæredem ab intestato, & legitimi succedēt directo & de iure ciuili, vnde male ibi diceret tex. quod legitimi haberent vtiles actiones, quia haberent directas, & ideo dico, quod loquitur de actionibus descendentibus ex stipulatione, quo casu vtiles venientibus ab intestato & substitu-
485 tis quæruntur, † quia per magistratum quæritur actio vtilis, & non directa alteri l. 1. §. magistratus. de magi. conuen. supra, &
486 no. Bartol. in rep. l. si arrogator. in 1. colum. † pro hac opi. Mar. Syll. adducitur tex in d. l. si arrogator. in ver. teneantur. vbi tex. innuit, quod hæredes erant obligati, quia & pater eius defunctus erat obligatus. si sint obligati, ergo ex illo text. patet qđ nō reconualescit substitutio facta a patre naturali, quia si reconualesceret, ipsi hæredes tenerentur & conuenirentur pro portione hæreditatis siue petitione bonorum possess. hæreditatis, vt no. in d. l. si arrogator. per glo. & doct. sed portio hæreditatis siue petitio bonorum possess. hæreditatis dicuntur actiones reales, non personales, vt in l. sed si §. petitio, & ibi no. Bar. de petitio. hęredi. l. si nautem. §. sed eis sup. de rei vend. & declarat Ias. in rubr. si cer. peta. in 3. colum. & iste text. vt clare patet loquitur in filio decedente post mortem patris arrogantis, ergo datur intelligi, quod hęredes tenentur actione personali ex stipulatione, vnde vere verificatur illud verbum (teneri.) Confirmatur hoc quia per arrogationem bona ipsius impuberis illo iure erant translata etiam quo ad directum dominium in ipsum patrem, vt institut. de acquir. per arrog. in princip. si ergo tenentur actione personali, & sic ex stipulatione, patet quòd substō facta a patre naturali non reconualescet, quia si reconualesceret, cessaret stipulatio. Sed aduerte, quia sunt qui respōdent ad istum tex. dicendo quod tex. largo modo loquitur dicendo hæredes teneri, quia largo modo tenetur, etiam qui tenetur actione reali, prout declarat glo. in ver. debetur insti. de actio. in princip. sed ista sol. non videtur tuta, quia in dubio verba debent intelligi proprie, vt l. non aliter infra. de lega. 3. præterea per arrogationem fuit translatum dominium bonorum impuberis in ipsum patrem arrogatorem, vt dictum est, ergo hæres adeundo acquirit illud dominium, vt l. hæres in omne jus. de acquir. hæred. coniuncta l. cum hæredes. in princ. de acquir. hære. vnde ista sol. non est vera. ideo alij dicūt, q. proprie stat ibi verbum, teneri, & quòd petitio hæreditatis siue bonorum possess. hæreditatis non dicitur realis, sed mixta, prout tenent Paul. de Cast. & D. Alex. in d. re. sup. si cer. pet. sed ista sol. videtur dubia, qa petitio hæreditatis non est mixta, imo est mere realis, & ita est communis opi. prout dicit Ias. in D. Rubr. si cer. peta. in 2. colum. pro qua est tex. in l. si nautem. in §. sed & is sup. de rei ven. vnde ex his dat intelligi ꝙ iste tex. satis videt vrgere pro opi. Mar. Syll. & sequacium, & tenendo hanc partem non obs. alle. in contrarium, & primo non obs. tex in d. §. non tamen, quia intelligere istum tex. vt loquatur in minore, & sic in eo, qui non potest sibi condere testamentum, est falsum, vt dixi sup. præterea demonstraui sup. q. ille tex. debet intelligi secūdū l. qui liberis. §. testamento inf. de bonor. pos. sec tab. vnde potius probaret, ꝙ ista substō non reconualescat, prout ibi plenius dixi. nec obs. etiam alia ratio, videlicet quod dato vno inconuenienti sequitur aliud, quia ad hoc sup. plene respōdi. nō
487 obs. tex. † in d. l. posthumus. in vers. idem & circa de iniu. rup. qa ille nō obs. imò facit pro ista opi. qa si ibi est speciale, ꝙ recōualescat fauore venientiū ab intestato, vt declarant Imol. Pau. de Cas. & cōiter doct. ergo in ꝯriū debet esse ius cōe. valet qđ non recōualescat, qñ esset substitutus extraneus, nisi sequatur nouū iudiciū testatoris, per d. §. testō. nec huic solutioni obstare vř, quod dicit Ias. in d. l. si arrogator. in 16. col. quod ex quo in pupillari subst. facta pupillo extincta per arrogationem non requirit nova volūtas, quia non habet velle l. 1. de sal. mon. C. ita non requirat, ad hoc vt recōualescat, ꝙ sint substituti venientes ab intestato. in maiore vero requirit alterū istorū, qa dico qđ ex quo nō pōt interuenire ista noua volūtas & nouū iudiciū, ideo nō recōualescit. tūc. n. esset verū, qđ dicit Ias. qñ clarū esset; & fateretur, ꝙ nō requiratur noua volūtas. sed hoc negatur, qa ex quo nō reperitur iure cautū, ꝙ recōualescat sine illa noua volūtate. & sic p locū a speciali d. ver. idē & circa. potius probat istā opi. Mar. Syl. q̄ cōtra. Preterea pōt dici, quod qñ est facta substō postea a patre arrogante ēt non recōualescat substō facta a patre naturali, ēt qñ essent substituti in ea venientes ab intestato. quia per istam secundā substōnē dico esse sublatā primā. nam pone, quod in casu d. vers. idem & circa. postq̄ cessauit capitis diminutio, testator fecisset aliud testm̄; ēt si in eo instituisset extraneos, nonne primū in quo erāt instituti veniētes ab intestato fuisset penitus extinctū, nec habuisset locū d. §. idē & circa. certe sic, ita dicamus in casu nřo, quia istę substōnes effectu dicuntur testm̄ filij, & non patris l. Papin. §. sed nec impuberis. ff. de inoff. testa. & in §. igitur. insti. de pupill. substit. & sic illa secūda substō debet isto casu totaliter extinguere primam non ob. d. l. qui soluendo non erat. sup. tit. 1. quia ibi non erat defectus in persona testatoris nec erat defectus testamenti id est in substantia testamenti, ideo ibi reconualidatur. Sed hic erat defectus in persona testatoris, merito non debet reconualidari ita dicunt Barto. in d. l. si arrogator. in rep. in 8. colum. & Bal. ibi in 9. col. & Ias. in 16. col. & sic vides, quod prædicta opinio Mart. de subtilitate iuris potest sustineri. pro qua vltra sup.
488 dicta & vltra † Doct. quos viderim facit, quia si cessante arrogatione, & sic capitis diminutione in vita ipsius arrogati reconualesceret substitutio facta a patre naturali per d. §. non tamen certe cautio deberet cōcipi sub duplici conditione copulatiue scilicet si moriatur in pupillari, & non iuris effectus, non autē deberet concipi tantum sub illa conditione, si in pupillari ætate decesserit, nec esset satis, sed hoc est falsum, vt videtur casus non violando literam in §. cum autem. insti. de adop. probo hoc, quia si decedit in pupillari ætate, & sui iuris, stipulatio nō potest sortiri effectum, si isto casu reconualescit substitutio, & sic substituti possunt venire ex substitutione, ergo non ex stipulatione quæ in subsidium interponitur, vnde debet cessare, cū super sit aliud remedium, vt l. in cause. la. 2. de mino. & declarat Barto. post Dyn. & Iac. de Arena. in l. in prouinciali. de no. ope. nuncia. sed isto casu stipulatio tamen tenet, vt d. §. cum aūt nam cum ille text. simpliciter permittat, quod concipiatur stipulatio sub ista conditione, si impubes decesserit, ergo videtur habere locum, siue sui iuris effectus siue in potestate patris arrogatis existens decesserit, quia verum est dicere, quod omni casu decesserit impubes & sic existit cōditio, sub qua concepta fuit stipulatio. ergo est commissa ergo non reconualescit ista substitutio, quia si reconualesceret, posset committi, cum ista duo remedia non possint concurrere, per d. l. in cause. si ergo pupillaris est extincta, patet quod ratio Bart. hic, per quam tenet, quod filius furiosus poterit decedere cum duobus testamentis. & hoc sit propter diuersitatem parentū, vt in filio arro-
489 gato videatur vera. † Sed tu diligentius considera, quod licet opin. Marti. Sylli. & sequacium possit de subtilitate iuris sustineri per prædicta, tamen puto veriorē opi. Pet. & Bar. & cōiter Docto. quod filius arrogatus in casu d. l. si arrogator possit de-
490 cedere cum duobus testamentis. † & quod substitutio facta a patre naturali reconualescat. & vltra Doct. moueor noua ratione. nam si filius post mortem patris arrogantis longo tempore post moriatur in pupillari ætate, vel si emancipatione patris arrogātis sit effectus sui iuris, deinde in pupillari ætate sit mortuus, certe si non reconualesceret substitutio a patre naturali facta quæ semel fuit extincta vtique substituti essent destituti omni remedio, nec possent bona ipsius impuberis consequi, quod probo sic, nā quando superuixit patri arroganti, vtiq; hæredes ipsius patris arrogantis tenentur restituere bona ipsi pupillo actione ex stipulatu, vt declarat plenissime Bar. in repe. d. l. si arrogator. & (si bene recordor) in 9. col. & sequuntur ibi omnes. si hęredes restituunt, ergo sunt liberati, vnde substituti amplius ex stipulatione non poterunt agere contra hęredes patris arrogantis. Item ex substitutione non possent succedere, cum sit extincta, vt l. nec ei. §. eorum supra de adop. Præterea quando pater emancipat filium arrogatum, ex stipulatione tenetur ei restituere bona sua, vt d. §. cum autem. in fin. vnde si restituit, liberatur, quia solutione eius quod debetur, tollitur obligatio, vt insti. quib. mod. toll. obligatio in princ. & sic substituti iam ex stipulatione non possunt agere ex substitutione, & non possent succedere, quia est extincta, & non reconualescit, vt dixi. & sic substituti sunt destituti omni remedio, qđ est falsum, quia arrogatio non debet esse ipsis damnosa, & propterea fuit inducta cautio, vt declarat Ias. post alios in d. l. si arrogator. in euidentialib. vnde oportet de necessitate dicere, velimus nolimus, qđ substō reconualescat saltē de equitate prætoria, quo casu substituti non erūt destituti omni remedio, cū possint ex substōne succedere, & arrogatio non erit eis dānosa. Et sic ēt oportet fateri, qđ ista stipulatio debeat concipi sub

duplici

duplici conditione, & sic non obstabit ratio mea adducta. sup-
pro opinio Marti. Sylli. & ista est veritas. Et tenendo istam par
tem videtur militare ratio Bartol. hic pro sua opin. in quæstio.
sua. quam opin. supra in tertia conclusione reprobauimus. Sed
licet filius arrogatus possit decedere cum duobus testamentis,
tamen ista non habent obstare ex pluribus, quia isto casu est
specialiter statutum contra regulas iuris, cum nemo regulari-
ter possit decedere cum duobus testamentis, nisi sit miles, vt l.
si quis priore. ad Trebell. vnde iste casus non est trahendus ad
consequentiam in casu nostro, argu. l. quo vero. de leg. etiam
si esset omnimoda eadem ratio, vt l. si vero. §. de viro. solu. ma-
trimo. & in authent. quas actiones. C. de sacrosan. eccles. Præ-
491 terea dico, † quod in filio arrogato est diuersa ratio a casu no-
stro, adeo quod si cessaret illa ratio, licet militet diuersitas pa-
rentum, vt inf. dicam, non potest decedere cum duobus testa-
mentis. Nam ratio est, quare decedit cum duobus testamẽtis,
ne arrogatio noceat substitutis, aut venientibus ab intestato,
quando non est facta substitutio a patre naturali, & ideo indu-
ctum fuit, vt interponatur cautio. Et ideo si sumus in casu, vbi
nõ sola arrogatio siue adoptio nocet ipsis substitutis, sed aliud,
492 tunc non interponitur illa cautio, & nocet substitutis. † Pone,
in filio adoptiuo non interponitur cautio, prout declarat Iaso.
in euidentialibus, quia non est sola datio adoptionis, quæ noce
ret substitutis, aut venientibus ab intestato, sed factum patris
naturalis dantis filium suum alteri in adoptionem, & ratio est
isto casu, quia potuisset pater naturalis non dare filium suum
in adoptionem. Et si fecerat substitutionem, potuisset illam
mutare, & aliud testamentum facere, quo casu tollitur pupil-
laris substitutio prius filio facta, vt l. si quis eum. §. fina. sup. eo-
dem. Item poterat facere aliam substitutionem, & alios substi-
tuere, quo casu etiam prior substitutio tolleretur, vt §. posterio
re. institu. quib. mod. testa. infir. & d. l. si quis eum. §. fin. & sic pa
tet, quod pater si vult, potest nocere substitutis, nil mirum si
quando dat filium suum alteri in adoptionem, fit preiudicium
substitutis, quia voluit præiudicare. Et ideo isto casu licet ces-
set capitis diminutio viuente pupillo dato in adoptionem, non
reconualescit substitutio facta prius a patre naturali, hinc est,
quod non est isto casu necessaria cautio, de qua in d. §. cum au
tem, & in d. l. non aliter. Item ea etiam ratione ista adoptio no-
cet venientibus ab intestato. Nam si voluisset pater non dare
filium suum in adoptionem, vtique potuisset. Item si pater vo
luisset filio pupillariter substituere extraneos, & excludere ve-
nientes ab intestato, vtique potuisset, vt l. Papinianus. §. sed nec
impuberis, de inoffic. testam. & l. præcibus. in versic. si vero. C.
eod. facit quod habetur per Dyn. & Bart. in l. si fundum per fi-
deicommissum, cum l. sequen. de lega. 1. & in l. Sceuola, ad Tre
bell. quæ ratio cessat in quæstione principali nostra, nil mirum
si filius non decedit cum duobus testamentis, licet arrogatus
decedere possit, quemadmodum in filio adoptiuo dicimus,
qui non potest decedere cum duobus testamentis, vt ex supra-
dictis patet. Et tamen etiam isto casu militat diuersitas paren-
493 tum. Confirmatur supradicta † ratio differentiæ assignata in-
ter adoptatum & arrogatum, quia propter prædictam rationẽ
potest euenire, quod filius arrogatus decedat pro parte testa-
tus & pro parte intestatus, vtputa, quia pater naturalis sibi prius
non substituit, tunc pater arrogans non potest in omnibus bo-
nis substituere, vt l. si plures. §. in arrogato. sup. eod. tamen isto
casu non poterit decedere filius adoptatus pro parte intesta-
tus, quia pater adoptans potest substituere in omnibus bonis,
prout dixi. sup. in primo requisito. sup. eo. & ita est etiam in ca
su nostro, quia filius non posset decedere pro parte testatus &
pro parte intestatus, vt l. sed si plus. §. ad substitutos. sup. eod. &
sup. etiam hac l. dixi. Et ex his habes, quod non est verũ, quod
dicunt Doct. quod in casu nostro filius possit decedere cũ duo
bus testamentis, licet istud possit euenire in filio arrogato, vt
dixi. Et prædicta omnia procedunt, quando pater substituit
vnum, & mater alium. Sed quid si pater & mater substituerũt
vnum & eundem, an sit idem quod in casu præcedenti? breui-
ter puto quod si ambo parentes substituerunt quilibet de per
se quod sit idem quod in casu præcedenti per eandem ratio-
nem. Si vero de per se non substituit quilibet, vtputa quia pa-
ter substituit vnum, & mater tali substitutioni consensit, tunc
mater non dicitur substituisse; propterea valet tantum istud te
stamentum patris, & ad confirmandum istud attenditur solũ
mors patris, & non matris, vt declarat Bald. in dicta l. humani-
494 tatis. in 17. colum. in versicu. quarto quæritur. Sed † vlterius
circa prædicta vltra Doctor. quæro, pone quod pater & mater
fecerunt testamentum filio, & substituerunt diuersos, an in-
ter istos habeat locum ius accrescendi. Bald. in d. l. humanita-
tis, in 17. colum. in versic. sexto quæro, dicit, quod ista quæstio
deciditur per id, quod habetur in l. si arrogator. ff. de adoptio.
vbi sm communiter Docto. distinguitur hoc modo, quod aut
substitutus a patre naturali repudiauit hæreditatem pupilli, &
substitutus a patre arrogante adiuit, aut ècontra substitutus
a patre arrogante repudiauit, & substitutus a patre naturali adi
uit, primo casu dicitur, quod non habet locum ius accrescendi.
Probatur ratione, quia cessante ratione legis debet cessare ipsa
lex, vt in c. cum cessante de appellatio. l. adigere. §. quamuis de
iure patro. sed ratio, propter quam in hæreditate fuit inductũ
495 ius accrescendi, † cessat in casu nostro, nã ratio inducendi ius
accrescendi fuit, ne testator decederet pro parte testatus & pro
parte testatus. ita ad literam dicit Imperator in l. vnica in §. his
itaque C. de cadu. tollen, sed ista ratio cessat in casu nostro quia
filius arrogatus respectu patris arrogantis decedit pro parte te-
status & pro parte intestatus, vt supra dixi vnde succederent ve
nientes ab intestato. Secundo vero casu bene habet locum
ius accrescendi, quia tunc non cessat ratio inductiua iuris accre
scendi cum respectu patris naturalis non possit filius decedere
pro parte testatus, pro parte non. l. sed si plores. §. substitutos
supra eod. ita ergo videtur sentire Bald. in præfato loco, quod
in casu nostro habebit locum ius accrescẽdi cum militet ratio
iuris accrescẽdi tã respectu pñis quã matris cũ respectu vtrius-
que nõ posset filius decedere ꝑ parte testatus & sic in casu no
stro siue substitutus matris repudiet siue substitutus patris sẽp
habet locũ ius accrescẽdi. Ista credo ꝙ fuerit intentio Bald. in
496 præfato loco. † Sed tu aduerte, quia si tenemus opinionẽ, ꝙ vlti
ma substitutio tollat primam, & si quod filius non possit dece-
dere cum duobus testamentis, tunc frustra tractatur de iure ac-
crescendi. Sed si tenemus opi. Bar. hic, quod possit decedere cũ
duobus testamentis, adhuc dico, quod inter istos substitutos
non habet locum ius accrescendi, quia tam substitutus a patre
quam etiam substitutus a matre dicitur substitutus in tota hæ-
reditate filij furiosi, licet si isti substituti concurrant, per cõcur-
sum faciant sibi æquales partes vnde si vnus repudiat, propter
hoc non augetur portio alterius, sed non diminuitur. Ideo ap
pellatur ius non decrescendi. sicut dicimus in simili in legata-
rijs reconiunctis. Nam inter eos dicitur habere locum ius non
decrescendi non autem ius accrescendi vt in §. eadem instit. de
leg. Item in d. l. si arrogator. si substitutus a patre arrogatore re
pudiat, tunc habet locum ius non decrescendi, non autem ius
497 accrescendi, vt ex prædictis patet cogita tamen. † Quærit in su-
per Barto. quid si auus dedit vnum substitutum furioso & ma
ter alium quis preferetur: quidam dicunt aut habet auus ipsum
furiosum in potestate, & tunc præfertur substitutus ab auo,
arg. l. 2. supra eod. aut auus non habet ipsum nepotẽ in potesta
te & tunc secundum eũ preferetur substitutus a matre. & ideo
quia maius est ius matris & maior est pietas circa eum, vt arg.
authen. defuncto. ad Tertul. C. ita dicit Rayn. sed Bart. hic per
omnia concludit, prout supra cõclusit ipse in illa. q. quid si sub
stitutio est facta filio furioso a patre & a matre quis preferatur?
Non obstat sm Bar. hic, quod tunc mater videatur habere ma
ius ius in succedendo, quam ipse auus, quia dicit ipse quod ex
actu successionis non debet attendi facultas substituendi. pro-
batur, nam si filius furiosus habet legitimos filios & naturales,
isti in successione excludunt matrem, nihilominus ipsa potest
substituere filio, vt in l. humanitatis. C. eod. & tamen ipsi filij
non poterunt substituere patri furioso, prout tenet Barto. sup.
in 1. requisito & ibi fuit dictũ. & quod ex actu successionis non
attendatur facultas substituendi, tenet Barto. in l. 2. in 3. effe-
ctu pupillaris substitutionis & ibi dixi supra eod. Adde, quod
Imol. hic simpliciter pertransit cum Bart. & ita transeunt alij.
Sed Imol. in cap. Raynutius extra de testam. dicit idem, quod
Bartol. hic, subdens. q. Barto. debere intelligi de auo paterno,
non de auo materno, patre mente capti præmortuo. Sed si ex-
taret solus auus maternus, tunc dicit ipse, quod debet præfer-
ri in substitutione mater, cum sit proximior in gradu. argu. l.
fina. C. de verb. signific. nisi mater esset in potestate aui mater-
ni, & sic patris sui, quia tunc ipsa mater non posset sibi testari,
& non posset testari filio suo & eadem ratione dicit de auo pa-
terno & patre. & ita sentit clare Bald. in d. l. humanitatis. C. eo.
in 16. colum. in versic. quinto quæritur quis præferatur an auus
maternus an mater & mouetur ipse Bald. duplici ratione pri-
ma est, quia mater præfertur in tutela, & sic in administratione
bonorum in vita, eadem ergo ratione præferatur in substitu-
tione, & sic in administratione bonorum filij post mortem, &
quod in tutela præferatur auo, probatur in authen. vt lice. ma.
& auię. C. quando mu. offi. tut. fun. po. limitat tamen hoc Bal.
ibi vltra limitationem Imol. supra relatam, hoc esse verum qđ
non præferatur auus, nisi mater esset vilis & turpis persona,
tunc præfertur auus secundũ æquũ, & nihil alleg. pro quo fa-
ciunt not. per Barto. in l. 2. in illa quæstione, an pater filio exhæ-
redato mala mente possit substituere sup. eo. & not. per eundẽ
Bar. C. in illa quæstione, an mater quæ transiuit ad secunda vo
ta possit substituere &c. sed ista limitatio Bal. non est vera, quia
quod mater sit vilis persona, non minorem videtur habere
facultatem substituendi, quam si non esset vilis persona, pro-
ut dixi in præfata quæstione de matre transeunte ad secunda
vota. & non obstant notata per Bartolum in præfatis locis quia
Barto.

Bartol.communiter reprobatur,vt ibi dixi. Adde tamen vltra
Doct.in quantum concludũt Bal.& Imo.quod si mater est in
ptãte patris, & sic aui materni, ꝙ tunc præfertur auus, quia ex
quo ipsa mater non põt sibi testari,nõ poterit ẽt filio suo. Sed
498 aduerte ſm Io.Fab.in d.§.qua ratione in 1.col.in ver sed quid
si pater sit in ptãte,quod ista limitatio sit dubia, quia licet ipsa
mater non possit sibi testari, tñ possit testari pro filio,quia in si
mili videmus, quod incapax capit ad commodũ alterius , qui
sit capax,vt l.cogi.§.hi qui solidũ infra ad Trebel. pro hac facit
quia inhabiles ad testandũ testantur inter liberos , vt in authẽ.
si qua mulier C.de sacrosan.eccl.& l.feminę.C.de secũd.nup.
§.fina. Præterea si isto casu mater non possit substituere filio,
posset sequi absurdũ & inconueniens , videlicet quod si auus
nollet facere testamẽtũ,quod filius furiosus decederet sine te-
stamento,cũ mater si vellet non posset substituere filio.In con
trariũ facit,quod immo mater nõ possit substituere filio secũ-
dũ Ioan.Fab.extra de procur.c.si religiosus,& in §.liberis.insti.
de pupill. Item faciũt omnia iura,quæ dicũt filiumfamilis non
posse testari,vt l.senium. C.qui testa.fa.pos.& istam opi. sequi
tur Ioa.Fab. dicens istud tenere esse tutius,quia non reperitur
iure cautũ,quod ille, qui est filiusfamilias possit pro alio testa-
ri. Præterea secũdũ ipsum hoc probatur in d.l. humanitatis.in
vers.testatori,vel testatrici,& in versic. legitima portione reli-
cta.per quæ verba innuitur,quod pater & mater possint sibi te
stari. Præterea secũdũ ipsum quãuis lex tolleret aliquem pos-
se testari contra regulas iuris pro filio suo impubere siue pu-
bere & mente capto, non tamen est dicendum , quod toleret
quod habilitet inhabilem,argum.l.& si non lex sup.eod.tit. 1.
subdit tamen Ioan. Fab.quod ad c.si religiosus,& ad §.liberis.
& ad iura,quæ dicũt filiumfamilias non posse testari,potest re
spondeti,quod dictum cap.ideo istud statuit , quia monachus
non habet velle nec nolle,vt in ca.non dicatis 10.quæstio.pri-
ma,ad §.liberis.quod ille tex. loquitur in pupillari, quæ differt
ab ista. Sed ista solutio non est vera,quia licet in multis diffe-
rant inter se,tamen vbi non apparet differentia, dicuntur con-
uenire , ita quod de vna ad aliam licet arguere,prout facit hic
iuriconsultus , vnde cum in pupillari requiratur , quod testa-
tor sibi prius faciat testamentũ,vt in dicto §. liberis, & contra-
rium in hoc non reperiatur in exemplari, dicendum est,quod
istud idem requiratur in exemplari,prout diximus sup.in sex-
to requisito.si requiritur,quod sibi faciat testamentum, patet
manifeste quod mater isto casu non poterit substituere filio ,
cum non possit sibi facere prius testamentũ , ex quo est in po-
testate patris. Ad iura,quæ dicunt,quod filiusfamilias non po-
test testari,dicit Io. Fab. hoc esse verum sibi,alijs tamen bene
poterit facere testamẽtum,& in casu isto est speciale. Sed ista
solutio non videtur vera, quia si non potest sibi testari , minus
poterit alijs,cum facilius quis admittitur ad testandum pro se,
499 quam pro alijs,vt clarum est,† vnde puto opin. Ioan. Fab. esse
veriorem , quod auus præferatur isto casu , non tamen per ra-
tiones suas,quæ non videntur vrgere,videlicet inquantum ip-
se innititur per l. humanitatis , quia illa lex de necessitate non
[illegible] probare , q. licet dicat testatori vel testatrici h[illegible]
est [illegible] testamen[illegible] faciti pro filio , vnde licet sibi nõ
posset testari , tamen faci[illegible]do testamentum pro filio satis cõ-
mode posset ap[illegible] testator , nec etiam quod dicat , legiti-
ma portione , q[illegible]llo iure non erat necesse titulo institutio-
nis aut alio titulo , qui fieri soleat in testamento , vt relinque-
retur legitima filio,quia poterat relinqui etiam inter viuos,vt
l.quoniam nouella. coniuncta l. omnimodo. de inoffic. testa-
500 men.C. aliæ † vero rationes Ioann. Fab.[illegible] satis bonæ,& pro
ista opin.facit d.l.humanitatis,in versi.nulla querela,per quod
verbum datur intelligi, quod parens sibi facit testamentum ,
alias non posset oriri querela,& sic videtur innuere quod sub-
stituens debet sibi etiam condere testamẽtum,& pro hac [illegible]
etiam facit quia vbicunque non apparet [illegible] inter [illegible]
larem & exemplarem dicuntur conuenire, ita quod de v[illegible]
aliam est licitum arguere,ita sępius sup.tum dictum Se[illegible] in pu
pillari requiritur,quod sibi prius faciat testamentum [illegible]cto
§.liberis,& l.2 §.quisquis supra eod. adeo quod si no[illegible]erit
sibi testamentum , non valeat etiam testamentum [illegible] vt
dictis iuribus,ita dicamus in exemplari cum in hoc [illegible]
natur diuersitas , & quod in exemplari requira[illegible]
mentum faciat sibi diximus sup.in 6.requisito si erg[illegible]
tur,quod sibi faciat testamentum cum ista mater quę est [illegible]
familias non possit sibi condere testamentum quod non [illegible]
rit filio substituere, vnde prædicta limitatio Bald. & Imol. [illegible]
est vera.non obst.d.authen.si qua mulier . quia responsio patet
ex his,quæ tanguntur ibi per glos.& Doct.non obst.d.§. hi qui
solidum,quia loquitur in casu diuerso a casu nostro. Nam cũ
in casu nostro,vt est dictum, requiratur , quod filius faciat sibi
testamentum,certe aperte apparet,quod nõ poterit substitue-
re . Non obst.quod poterit resultare inconueniens , quod ille
furiosus decedere posset intestatus , quia in similibus terminis
posset euenire in pupillari,& tamen non attenditur, ita in casu
nostro nõ attendatur,quod possit resultare istud inconueniẽs.
501 Et ex his patet,quod dicta limitatio est vera. † Aduerte tamen
secundum dom. Alexan.hic, inquantum concludunt Imo. &
Bal.quod si extant auus maternus,& ipsa mater,quæ sit in po-
testate,quod tunc auus potest substituere. Nam dicit do.Alex.
quod contra eos facit ratio , quod immo auus non possit sub-
stituere,quia illi fit ista substitutio,cui debetur legitima, & le-
gitima debet relinqui, vt d.l. humanitatis , in verbo,legitima;
sed nepoti ab auo non debetur legitima , cũ mater ipsum præ-
cedat,vt l.si quis posthumus.in princ.sup. de libe. & posthum.
& facit.l.si quis filio exhæredato.in princ.de iniusto rupt. testa.
arg. &c. & idem quod dictum est in auo materno habet locũ
in auo paterno,vtputa si extat auus,filius,& nepos furiosus,cer
te per dictam rationem videtur inferendũ,quod iste auus huic
nepoti non poterit substituere,nec etiam filius, id est pater ip-
sius furiosi,quando non potest testari, cum sit in potestate pa-
tris sui,vnde dom.Alexan.pro hoc relinquit cogitandum.Sed
aduerte,quia ratio dom. Alexan.concluderet, si teneremus, ꝙ
illi tantum descendenti possit fieri ista substitutio,cui debetur
legitima, sed quia supra in primo requisito tenui contrarium,
& istud ibi videtur sequi Barto.ideo ista ratio dom. Alex. non
502 esset sufficiens. † Vnde pro clariori intelligentia considera plu
res casus,aut loquimur de auo materno & ipsa matre, & tunc
dicas,aut iste fuerat in potestate patris,vel aui paterni,aut nõ.
Primo casu frustra disputatur , quod præferatur in substituen-
do cum nullus poterit ei substituere , ex quo alio defectu quã
defectu furoris impeditur testari , per ea quæ dixi in proxima
præcedenti quæstio.& dixi supra in 2.& 5.requisito, aut iste fu
riosus non est in potestate alterius,sed est sui iuris,& tunc sub-
distingue , aut ipsa mater poterat condere testamentum , aut
non poterat condere testamentum , primo casu puto , ꝙ auus
maternus non poterit substituere,sed bene mater, quia d.l.hu
manitatis,videtur prospicere ordinatam charitatem ſm Bald.
in d.l.humanitatis,in dicto ver.quinto quæritur.Secundo casu
puto,quod auus maternus poterit substituere , quoniã d.l. hu-
manitatis,quæ permittit parenti substituere nepoti , debet in-
telligi,dummodo mater nepotis non possit substituere , & ita
503 puto tenendũ in isto primo casu.Secundo† casu qñ loquimur
in auo paterno & patre nepotis, & tũc similiter subdistingue ,
aut ipse nepos erat in ptãte aui,aut nõ erat in potestate aui,sed
patris , aut non erat in potestate alicuius,sed erat sui iuris . Pri-
mo casu aut post mortem est recasurus in potestatem alterius
aut non primo casu puto , quod neuter poterit.primo non po-
terit auus , quia est recasurus in potestatem alterius, vt sentit
Bar.& ibi dixi supra in 5.requisito.Item non poterit pater,siue
pater sit sui iuris , siue in potestate alterius. Quando est sui iu-
ris,non potest, ex quo iste filius furiosus est in potestate aui, vt
dixi supra primo casu principali. Quando filius est in potestate
patris duplici rõne nõ põt,primo quia ipse nõ põt sibi testari,&
sic minus poterit filio suo,secũdo quia dato ꝙ possit testari,nõ
504 posset filio substituere,ex quo est ĩ ptãte aui,p suprad.† Tertius
casus principalis,qñ extat pater & auus maternus , vel ecõtra
extãt mater & auus paternus , & sic isto casu loquimur, qñ pa
ter cum auo materno,& mater cum auo paterno in substituẽ-
do concurrunt,non autem loquimur, quãdo pater cum patre
suo,aut mater cum patre suo concurrunt.si quæris,quis præfe
ratur,dices sic , quod si pater potest substituere filio suo , quod
quando sit,iam patet ex prædictis,tunc puto, quod auus mater
nus non poterit substituere,quia d.l. humanitatis videtur con-
siderare ordinatam charitatem , vt dixi,si vero non potest sub-
stituere,tunc indubitanter poterit auus & idem dicas in matre
respectu aui paterni.Et isto tertio casu loquitur quæstio. Barto.
scilicet quando mater concurrit cum auo paterno,& ista est ve
rita.Si vero & quarto casu concurrit auus maternus & auus pa-
ternus tantum,& tunc per omnia dices , vt dixi supra quando
pater & mater concurrunt,quia est omnimoda ratio. Et ex his
505 sumus plenissime expediti de hac 4.q. Quinta quæstio est,† qua
liter ista substitutio finiatur , nunquid ijsdem modis quibus fi
nitur pupillaris. Aduerte,quia tex.hic ponit duos modos finiẽ-
di primus est si furor cessat, secundus est , si furiosus suscipit fi-
lios sunt & alij modi , quibus finitur substitutio, de quibus per
Bar.in l.in pupillari supra eod.& dixi plenissime in l.2.in vlt.q.
supra eod.ex quibus ibi dictis clare apparet an illi modi habent
locum in hac substitutione , dic. vt ibi. Videamus igitur tantũ
istos duos modos quos ponit hic text.primus igitur modus est
quo finitur ista substitutio,quando furor, & sic impedimentũ
cessat vt patet hic ver.verum catenus &c.& in ver. nam si & fu
506 rioso.† quærit igitur Bar. hic, quod si furiosus fuerit factus sa-
næ mentis,deinde reincidit in furorẽ , an remaneat firma sub-
stitutio;& primo secundum Bar. videtur dicendum, quod va-
leat,siue firma maneat,argu.l.pen. C.de cur. furio. & Guli. &
Rayn.hic distinguunt, aut cessauit furor in vita patris testãtis,
& in vita reuertus est,& tũc reconualescit substitutio, aut ces-
sauit

fuit post mortem patris, siue post mortẽ fuit reuersus furor,
& tunc non reconualescit.argum.l. posthumus. in princip. de
iniusto rup.testam.coniuncta.l.2.de posthum.hæredi.instit. &
hanc opinio. videtur sequi Ioan. Fab. in d.§.qua ratione, in 3.
colum.in versic.sed quid si fecit substitutionem filio menteca
pto.sub dubio tamen,& ibi Ioan. Fab. respondet ad l. pen. sup.
allega.per Barto.prout inf.dicam . Sed Bar. hic dicit, quod ista
opin.non est vera.primo per l.humanitatis.C.eo. quæ videtur
velle,ꝙ si furor cessat , ꝙ cesset ista substitutio. ita dicit text. in
versic.ita tamen &c.no.secundum Bar.quod tex. dicit , cessat,
507 & non dicit , extinguitur, † & aliud est cessare , & aliud est ex-
tingui , vt l. inter stipulantem . §. sacram de verborum obliga-
tionibus,& facit tex.licet Barto.non alleget,in l.qui res.§.areã.
de solutio.præterea secundum Barto.distinctio Guliel. dicen-
tis,aut furor fuit reuersus in vita testantis,aut post mortem te-
stãtis,non videtur vera,quia l.posthumus,& d.l.2. quæ faciũt
distinctionem,an posthumus moritur in vita testãtis , aut post
mortem , loquuntur quo ad testamentum , quòd quis sibiipsi
facit , non quo ad testamentum quo quis facit alteri , quia isto
casu non attenditur , an impedimentum cessauerit in vita aut
post mortem testantis,sed solum an cessauit in vita eius, cui fa
cta est substitutio,vtputa in vita pupilli vel furiosi,vt no. glos.
magna in princip. sui in l. si arrogator. supra de adoptio. vnde
secundum Bar.cessante furore nõ extinguitur substitutio, sed
cessat,& ideo quãdo furor reuertitur, incipit habere vires sub-
stitutio cum nunquam fuerit extincta, & fatetur tamen ipse ꝙ
si furiosus dum erat in illis dilucidis interuallis fecisset testm̃ ,
exẽplaris esset extincta omnino , nec rehaberet vires superue-
niẽte postea furore,& ratio est,quia nõ debet auferri testamẽ-
ti factio,vt hac l.quemadmodũ,si filius furiosus ante furorem
fecisset sibi testm̃ ei effecto furioso nõ posset substitui a patre
vel a matre vel similibus personis . Sed contra hanc opin. Bar.
facit tex.noster in ver.verum, & in ver. nam si furioso, vbi tex.
videtur innuere , quòd cessante impedimento totaliter extin-
guatur ista substitutio.assignat rationem,quia iam posset filius
sibi condere testamentum,ergo non est verũ, quod dicit Bar.
quod cessat interim. Sed ad hunc tex.respondet Bart.quòd li-
cet tex.noster hoc innuat,tamen l.humanitatis, quæ est noua ,
dicit cessat,vnde ex substitutione quæ fieret ex l. humanitatis .
dicit Bar.statem dictę l.humanitatis.ex substitutione quæ fit re
scripto principis,statem huic l.vel dicit Barto.dicas,quod ratio
de verbo, cessat,non videtur vera , est tamen vera ratio,quam
sup.facit de glo.in d.l.si arrogator. per quam idem tenet Bart.
508 † Et ex doctrina Bar.habes in proposito conclusionem, quod
cessante furore non extinguitur substitutio,sed cessat , & ideo
quandoque,& quomodocunque furor reuertatur, reconuale
scit substitutio,& hanc opin.sequitur hic Imol. per iura alleg.
hic per Bartol. Qui tamen Imol.aliter respondet ad istum tex.
qui vult, quod desinat . Dicit ipse exponas,scilicet interim,nõ
tamen perpetuo desinat,& pro hac solu.Imol.alleg.l.prima.§.
fin.inf.ad Turp.vbi vult ille tex. quod appellatio extinguat pri
mam sententiam,& tamen constat , quod non extinguit per-
petuo,sed interim,id est donec pendet appellatio.& ideo si ap
pellatio deseratur,reassumit vires prima sententia,vt in l.furti.
in princ.sup.de his qui no. infa. & declarat egregie Bald. licet
Imol.ipsum non alleget,in l.tale pactum.in §.qui prouocauit
sup.de pact.& Roma.in l.1.inf.de re iudica.& ista opin. Bartol.
secundum ipsum multomagis procedit,quando furor reuerti
tur in vita patris substituentis , quia tunc durat causa efficiens,
vnde facilius debet reassumere vires, arg.l. fin. infra commu-
nia prædio.& quod dictum fuit per ipsum in dic.l.posthumus.
in princ. Fatetur etiam Imo.quod si furor reuertitur post mor
tem patris,quòd adhuc procedat opin. Bartol. per no. in d.l.si
arrogator,& hanc opin.sequitur Imol.& Anton.de But. in c.
Raynutius.extra de testa.& hanc opin.sequitur Bald.in d.l.hu-
manitatis.in 7.colum.in vers.quarto oppono. & sequitur Ra-
pha.Cur.hic,& in effectu sequitur Do. Alexan.& Ias.hic, qui
509 dicunt,quod ista opin.Bar.est magis communis. † Sed aduer-
te tu vltra Doct. quod ista opin. Bartol. & communis videtur
dubia,& forte,non vera . Nam inquantum Bartol. fundat se
in d.l.humanitatis.in verbo,cessat.certe vana & futilis videtur
ista consideratio , quia ibi intentio Imperatoris est non facere
differẽtiam inter cessare & extingui,vnde ibi Iustinianus dum
dicit,cessat,voluit sentire,id est extinguitur,& quod hoc sit ve
rum,probatur per §.qua ratione insti.eod.vbi dicit text. quod
si mentecaptus resipiscit , quod ista substitutio infirmatur , &
probat hoc per simile. Nam quemadmodum si pupillus ado-
leuerit,infirmatur pupillaris substõ,ita debet infirmari ista sub
stitutio,si mentecaptus resipiscat , & sic clare sentit ,quod ex-
tinguitur, non autem cessat, & tamen d. §. qua ratione.inter-
pretatur d.l.humanitatis.vnde satis ex hoc constat,quod Iusti
nianus in d.l.humanitatis,non facit differentiam inter cessare
& extingui,& quod ponit verbũ cessat pro extinguitur . Nec
obstat si diceres,prout dicit Imol.quod infirmatur,scilicet in-
terim, sed non perpetuo, quia dico quod ista expositio non est
vera,vt inf. apparebit , quia perpetuo ista substitutio extingui-
tur,& sic reconualescit,non reconualescit de iure ciuili,sed de
510 iure prætorio. † cum res semel extincta iure ciuili non recon-
ualescit,vt l.qui res §.areã inf.de sol. & quod totaliter ista sub-
stitutio extinguatur.patet per textum nostrum in verbo, desi-
nere. Nec valet differentia,quam facit Bar.hic,quod substitu-
tio facta ex rescripto principis totaliter desinat,secus si non es-
set facta ex rescripto, quia tunc non desinit, sed cessat, quia di-
co,quod non videtur facienda ista differentia,cum vtroque ca
su sit eadem desinendi. Præterea quod non sit facienda differẽ
tia,patet,quia sup.in notabilibus in primo notabili conclusum
fuit , quod furioso isto iure potuit fieri hæc substitutio absque
eo,quod a principe impetraretur. Et tamen hic iurisconsultus
arguit de substitutione facta muto cum impetratione princi-
pis,ad substitutionem factam furioso, quæ fit sine impetratio-
ne principis.ex quo datur manifeste intelligi, quod non est fa
cienda differẽtia,an sit facta rescripto principis, vel sit facta si-
ne rescripto principis . Præterea hodie omni casu potest fieri
ista substitutio sine rescripto principis, vt fuit conclusum sup.
post Bart. in ead. q. an possit reperiri exemplaris partim tacita
& partim expressa. Item etiam non videtur vera ratio Bar. fun
data per glo.in d.l.si arrogator.tum quia opi. illius glos.vide-
tur dubia,vt patet ibi per scribentes,& maxime per Ias. & dixi
sup.in ead.quæst. quid si pater & mater fecerunt istam substi-
tutionem &c. in 4.conclusione . Tum etiam dato quòd opin.
illius glos.sit vera,tamen non debet adduci pro opin.Bar. quia
in casu illo est speciale quod illa substitutio reconualescat sal-
tim de æquitate,vt patet ex his,quę plene dixi sup.in d. 4. con-
clusione , & ratio specialitatis est, ne solum factum ipsius im-
puberis , & sic ne sola arrogatio noceat substitutis, & ideo in-
terponitur cautio,vt §.cum autem.insti. de adop.sed si in casu
dictę glos. non reconualesceret , vtique illa arrogatio noceret
substitutis, quia per stipulationem eis non prouidetur isto ca-
su prout in d.4. conclusione fuit dictum,quæ ratio cessat in ca-
su nostro,vnde cum sit speciale,non debet trahi ad consequẽ-
511 tias l.quod vero.de legi. † Præterea contra Bar.facit l.cohære-
di.§.cum filię sup.eod.vbi si filius viuo patre desinit esse in po-
testate patris,extinguitur, ita extinguatur , si viuo patre effici-
tur sanę mentis , & sanę mentis reperitur tempore mortis pa-
tris. Sed huic rationi respondet Dom. Alexand. dicens , ideo
in d.l.coheredi.§.cum filiæ.non reuiuiscit,quia nõ adest extre-
mum naturale,quia nũquam rediit in potestatem patris , cum
sit mortuus. Sed in casu nostro adest extremum accidentale ,
ex quo iterum efficitur furiosus , & ideo secundum ipsum si
viuente patre filius fuisset effectus sui iuris, & viuẽte patre re-
inciderit in potestatem suam , vtique reconualesceret pupillaris
substitutio.quæ solutio est satis bona.pro qua faciunt,quæ dixi
sup.in l.2.in 5.requisito.sup.eod. Tamen contra Bartol. allega
tur tex.in d.l. humanitatis. in verbo,perpetuo. vbi videtur in-
nuere, quod ad hoc vt valeat ista substitutio oportet quod sit
perpetuo mentecaptus filius , vnde si semel filius peruenit ad
sanam mentem,licet superueniat furor,non dicitur perpetuo
fuisse furiosus. Sed ad istum textum respondet Dom. Alexan.
quod ideo dicit ibi,perpetuo,ad ostendendum , quod illi , qui
haberet dilucida interualla , non esset necessaria prouisio d. l.
humanitatis,cum posset sibi condere testamentum,vt l.furio-
sum.C.qui testamen.facere poss.non autem ille tex.dicit, per-
petuo,ad ostendẽdum , quod si superueniat sanitas, extingua-
tur . Sed certe ista responsio non videtur tuta, quia tex.ibi con
siderat filium debere esse perpetuo furiosum , quia eoipso qđ
resipiscit,extinguitur substitutio,vt d.l.humanitatis.in vers.ita
tamen &c. Præterea si vera esset supradicta sol. sequeretur,qđ
furioso, qui soleat habere aliquando dilucida interualla , non
posset fieri ista substitutio, quod videtur falsum,cum esse pos-
sit de facili,quod post factam substitutionem non superueniat
aliquo tẽpore sanitas, licet ante soleret interuenire . Vnde su-
pradicta sol.non est vera,vnde d.l. humanitatis . fortiter vrget
contra Bartol.contra quem etiam facit,quia ipse hic tenet,qđ
si filius in dilucidis interuallis fecisset sibi testm̃ , qđ totaliter
extingueretur substitutio sibi facta,nec reconualesceret,si fu-
ror superuenisset,quia non dẽt auferri testamenti factio.Tunc
sic,eoipso qđ potest testari, extinguitur substitutio, vt est text.
hic,nec consideratur,an fecerit testamentum, sed an potuerit
facere testamentum , vt patet in textu nostro recte intuendo,
vnde si superueniret sanitas in filio,iam ipse potuit facere testa
mentum,vt d.l. furiosum vnde debet extingui, licet non fece-
rit,quia vt dixi non debet cõsiderari,an fecerit , sed an potuerit
facere,& non fecit,vult tacite relinquere venienti ab intestato
vt l.conficiuntur.la.prima de iure codicil. Et præterea quod cõ
sideretur tantum,an potuerit facere,probatur, pone, quod fu-
riosus desinat esse furiosus & sanę mentis existens decesserit &
non fecit sibi testamentum , certe substitutio non valet & sic
ex prædictis patet quod opi. Bart. communis est dubia itẽ nec
videtur

videtur vera. Guli. per rationem Bart. hic. Præterea probatur quia casus. d. l. posthumus est diuersus a casu nostro, quia loquitur, quando facto alterius, quam illius, de cuius hæreditate agitur extinguebatur testamentum, vtputa natiuitate posthumi præteriti, hic vero extinguitur facto illius, de cuius hæreditate agitur, tunc non debet ita de facili reconualescere, vt patet in l. posthumus. in versi. idem & circa coniuncta. l. qui liberis. §. testamento infra de bon. possess. secundum tabul. vnde cum casus sit diuersus, non est inferendum ad casum nostrum, vt l. Papinianus exuli supra de minor & in l. inter stipulantem. §. sacrã infra de verb. obilga. & l. in ratione. §. filio in versi. itaque varie-
512 tas existit infra ad legem Falcid. † Et propterea Bald. in d. l. humanitatis. in vlti. col. dicit aliter & sic, aut morbus fuit totaliter sanatus, & tunc expirat substitutio, aut non fuit sanatus, sed velatus, & tunc non expirat, aut fuit interpellatus, quia superueniebat furor, & cessabat, & tunc distinguit, aut ex prima causa primi morbi superueniet furor, & tunc secundum eũ reconualescat substitutio. & ita intelligit opin. Bart. hic ad hoc allegat not. in l. maritus supra loca. & tex. in l. cum alijs. C. de cur furio. aut morbus non superuenit ex prima causa & tunc non reconualescit. aut dubitatur vtrum superueniens morbus sit ex prima causa primi morbi, & tunc subdistinguit, aut noua furoris reuersio est quasi priori coniũcta, vtputa quia paruo temporis spatio reuersus est, & tunc præsumitur ex causa primi morbi esse, & isto casu durat de iure ciuili substitutio, aut lõgo temporis spatio superuenit, siue reuersus est furor, & tunc non præsumitur ex causa primi morbi, & tunc totaliter est extincta secũdum ipsum & ad hoc allegat nota. per ipsum in l. furiosum. C. qui testamen. facere possunt. Sed Imol. in dicto. c. Raynutius reprehendit hanc distinctionem, quia non est facienda distinctio, vtrum ex causa primi morbi necne reuertatur. Cum substitutio facta in vnũ casum furoris, trahatur ad alium casum, vt fuit conclusum supra post Bar. in illa quæstione. vtrum sit repe rire exemplarem partim tacitam & partim expressam. Nec obstant nota. in dicta. l. maritus, quia casus illius. l. est diuersus a casu nostro, quia in casu nostro versatur fauor filij mentecapti, vt duret substitutio, quod nõ est in d. l. maritus qui fauor ita militat, quando ex noua causa reuertitur morbus, sicut quãdo ex causa primi morbi. & pro hoc facit in ratione tut. l. quæsitum sup. de tutel. & sic ista opi. Bal. non est vera Quid ergo dicendũ: puto sic dicendum. Aut quæris, nunquid reconualescat de iure ciuili, & dicendũ est quod non, quia vt. s. deduxi, semel est extincta ista substitutio per superuenientiam sanitatis vnde cũ sit semel extincta, succedit regula, quod res semel extincta de iure ciuili nunquam reuiuiscit. l. qui res. §. aream infra de solu. & pro hoc facit, quod volunt Doct. in l. posthumus. s. de iniust. testa. vbi volunt, quod cũ testam sit semel ruptum natiuitate posthumi, non possit reconualescere de iure ciuili, sed tantum
513 de iure prætorio † Si vero quæris an reconualescat de iure prætorio. Tunc dicas aut filius eo tempore, quo cessauit furor filius erat in tali statu, in quo si voluisset, potuisset condere testamentũ, & tunc non reconualescit vtputa quando furor cessauit post mortẽ patris, vel cessauit viuo patre tamen filius erat furiosus. Si vero non erat in tali statu, in quo potuisset condere testamentum si voluisset, tunc reconualescit de iure prætorio & maxime isto casu quando sunt substituti venientes ab intestato, qui debebant substitui, vt dicta. l. humanitatis vel etiam si essent substituti penitus extraneis, vt quando non superessent personæ, de quibus in dicta. l. humanitatis argu. eorum quæ habentur in dicta. l. posthumus in vers. idem & circa & in §. non tamen insti. quib. mod. testa. infir. & latissime declarat Barto. in repetitione dictæ. l. si arrogator in 9. col. & latius in 15. & in 16. col. & ratio differentiæ est inter casum & casum, quia ideo in primo casu non reconualescit, quia cessat æquitas. Nam cum potuerit condere testamentum si reconualescet auferretur sibi testamenti factio quod est iniquum, vt l. nostra. & licet realiter filius non fecerit sibi testamentum, tamen illud non est in consideratione, sed solũ an potuerit facere, vt dixi. s. quæ rõ cessat in secundo casu, nil mirũ si prætor ex æquitate sua solita se intromittit. & facit vt reconualescat & ista est veritas. & sic vides quod opi. Gulicl. de Cuneo est verior licet non simpliciter, quia dũ Guliel. volebat simpliciter, quod si cessabat furor viuente testatore, & eo viuente reuertebatur, quod rcõualesceret, nã illud nõ est verũ simpliciter, sed si illo casu filius nõ potuisset testari, vt ex prædictis patet. Nõ obstat. d. l. penul. C. de cura. furio quia ad illã respondet Io. Fab. in d. §. qua rõne videlicet, quia ibi tenet cura ex prouisione. d. l. cõtra ius cõmune quia de iure cõmuni ipso iure erat finita, vt in l. 1. s. de cura. furio vnde cũ ille casus sit cõtra ius cõmune, nõ est trahẽdus ad cõsequẽtias l. quod vero. s. de legi. & sic ad casum nostrũ. Confirmo hanc solutionẽ, quia in casu. d. l. penul. est diuersa ratio a casu nostro. Nam ibi est fauor filio, quod duret, cura, sed in casu nostro simpliciter non est fauor filio, quod duret substitutio, cum auferatur testamenti factio, vt ex prædictis patet. Sed quæro circa prædicta vltra Docto. quia Bart. hic in discursu suæ quæstionis sentit, quod si furiosus in dilucidis interuallis conderet testamentum, quod tunc tale testamentum rumperet substitutionem
514 exemplarem sibi factam. † Quid si ipse furiosus dum est furiosus facit testamentum eo modo, quo quilibet sanæ mentis fecisset; an isto casu tollatur substitutio sibi facta. Breuiter ex hoc dependet vtrum tale testamentum factum a furioso valeat, vt si valet, tollatur per rationem Bart. hic, si non valet, non tollatur per rationem Bar. hic, si non valet, non tollatur dicta substitutio, quia videtur cessare prædicta ratio. Sed an tale testamentum valeat necne, vide do. Alexã. in l. furiosum. in 2. col. C. qui testa. facere possunt, & ibi per Iaso. in quarta limitatione, & ex
515 his sumus expediti de isto primo modo. † Secundus modus, qui ponitur in text. est qualiter natiuitate filiorũ rumpitur hæc substitutio, vt hic in ver. igitur. Sed cõtra hunc tex. secundum Bar. facit, d. l. humanitatis, quæ simpliciter videtur velle, quod si ille mentecaptus habet filios, quod pater debet substituere vnum ad minus, & sic videtur sentire, quod alios possit silentio præterire, & tamen iste præteritus non rumpit testamentũ. Si ergo iam natus præteritus non rumpit substitutionem exẽplarem, ergo minus filius nasciturus debet posse rumpere. Cũ plus operetur præteritio filij iam nati, quam nascitur, vt patet in l. posthumus. in princ. coniuncto versic. idem & circa, & ibi expresse declarant Imo. & Pau. de Cast. sup. de iniusto testam. Sed Bart. hic respondet dicens, quod si de filijs nascituris esset facta mẽtio in substitutione, sicut debet fieri de iam natis, quia Bar. tenet hic & etiam sup. in 7. col. in versi. item dixi &c. quod quando pater substituit vnum de filijs ipsius furiosi, quod debet cæteros nominatim exhæredare, alias substitutio nõ tenet, tunc filius nasciturus non extingueret substitutionẽ, sicut nec iam natus, & sic secundum Bar. filius iam natus & nasciturus a pari procedunt in casu nostro. Alij aliter dicunt, & faciunt differentiam inter filium iam natum & nasciturum. Nam volunt quod si filius iam natus in substitutione sit præteritus, quia vnus ex filijs ipsius mentecapti est substitutus, quod ille præteritus non rumpit substitutionem, & ita loquitur. d. l. humanitatis, sed bene præteritio filij nascituri, cum nascitur, rumpit, vt hic. Et ratio clara est secundum eos, quia ex quo non erat adhuc filius natus, ideo fuit præteritus, quia auus de eo non cogitauit, vnde verisimile est, quod si pater furiosus cogitasset de filio nascituro, vtique eum non præterijsset, vt hic in versi. nec enim aut patrem aut matrem aut principẽ &c. quæ ratio cessat in filio iam nato, quia cum sciuisset pater, qualiter filius suus furiosus habebat filium, & illum scienter præterijt, iam de ipso cognouit. Sed ista opin. non est vera, quia pone filium furiosum habere vxorem prægnantem, & hoc scit pater ipsius furiosi, dum facit substitutionem, & ipsum præterijt, nonne si postea furioso nascatur iste filius, rumpitur substitutio? certe sic, & tamen attenta ratione istorum nõ deberet rumpi. Præterea pone, quod filius furiosus habeat filios iam natos, & hoc ignoret pater, qui substituit, nunquid ille filius præteritus annullet substitutionem? certe attenta ratione istorum deberet rumpere, tamen si teneamus opin. illorum, quod si vnus filius ex filio furioso sit substitutus, licet cæteri sint silentio præteriti, quod talis substitutio valeat, dico quod valebit etiam isto casu; nam l. humanitatis, non distinguit, an cæteri sint ignorãter vel sciẽter præteriti, vnde cum non distinguat, nec nos distinguimus, vnde patet, quod non valet ratio diuersitatis istorum assignata inter filium iam natum & nasciturum præteritum, non obstat ille tex. quia sup. in illa q. vtrum possit substituens substituere
516 vnum ex filijs & ceteros præterire, plene respondi, quare † teneo opin. Bart. hic, quod ad hoc vt filius nasciturus natiuitate sua non rumpat exemplarem substitutionẽ debet institui aut nominatim exhæredari. Et ita est in filio iam nato, vt sup. tenui in illa dicta q. vtrum possit cæteros præterire, & pro opin. Bar. facit ratio, quia pater debet eo modo testari pro filio, quo posset ipse filius si potuisset facere testamentum, vt dixi sup. in quinto requisito, & in l. 2. sup. eo. sed si filius fecisset testamentum, ad hoc ne natiuitate posthumi rumperetur, debuisset ipsum posthumum aut instituere, aut solemniter exhæredare, ergo
517 idem sit in patre substituente, & ista est veritas. † Quærit tamẽ Bar. hic circa prædicta, quid si furioso nascatur filius, qui tamẽ non nascitur in potestate ipsius filij furiosi, vtputa quia sit naturalis, an natiuitate istius extinguatur substitutio, sicut extingueretur si esset legitimus & naturalis Bar. concludit quod natiuitate istius filij rumpitur substitutio, & mouetur Bar. ratione hac quia quotiescumque lex vel homo facit mentionem de filijs furiosi vel mentecapti debet intelligi de his, quos furiosus vel mentecaptus potest habere, licet tales personæ matrimonium contrahere non possint, cum consensum non habeant, vt l. patre furioso. sup. de his qui sunt sui vel alien. iur. Et ideo debet intelligi de naturalibus, vt l. hæredibus. §. fin. inf. ad Trebel. sed si facta esset substitutio muto, qui potest accipere vxorem, vt hic dicitur, & in l. mutus, de iure dot. vel prodige, qui forte

qui forte habet consensum ad matrimonium cõtrahendum,
isto casu si quæreretur, de quibus liberis deberemus intellige-
re, tunc Bartol. hic, sub dubio tamen, dicit, quod debemus re-
currere ad distinctionem glo. in l. generaliter. in §. fina. super
verbo, sine iusta sobole C. de instit. & substi. & ad ea quæ ipse-
met Bar. dixit in l. ex facto. § si quis rogatus inf. ad Trebe. Non
obst. iste tex. in verbo, igitur &c. quia tex. videtur requirere, qđ
nascatur suus, & sic sit talis, quod si natus fuisset ante factam
substitutionem, vel viuo patre suo, fuisset in potestate sua, qđ
non euenit in filio naturali, vt in §. fin. insti. de nup. & sic vide-
tur innuere quod natiuitate filij naturalis non rumpitur sub-
stitutio, & sic facit contra Bartol. Sed Bartol. respondet, quod
hic ponuntur duę rationes, vna habet locum tantum, quando
nascitur suus, & ista ponitur in verbo, quia nihil interest &cæt.
quæ ratio fuit declarata sup. in 13. not. Secundo ratio ponitur
ibi, nec enim &c. videlicet quia non est verisimile patrem aut
principem de hoc cogitasse, & ista ratio habet locum etiam in
filijs naturalibus tãtum, & de duabus rationibus sufficit quod
vna existat vt in §. affinitatis insti. de nup. & in l. si ventri. §. in
bonis iuncta glo. inf. de priuileg. credi. & in l. liberorum in §. 1.
sup. de his qui no. insa. Sed Imol. hic reprehendit Bart. dicens
quod imò furiosus & mentecaptus potest habere filios legiti-
mos & naturales, vt puta quando furiosus siue mentecaptus
contraxisset matrimonium ante dementiam, remanet enim
matrimonium, nec per superuenientiam dementiæ soluitur
matrimonium, vnde filij, qui nascuntur, nascuntur legitimi &
naturales, vt l. patre furioso sup. de his qui sunt sui vel alie. iur.
vnde cum possit habere filios legitimos & naturales, de eis de
bet intelligi, non autem de naturalibus tantum, & per hoc nõ
obst. d. l. hæredibus. in fin. quia ille tex. loquitur in filia furiosa,
quæ non contraxerat matrimonium ante furorem, sed in ipso
furore existẽs contraxit matrimonium, quod quidem de iure
non tenet, vt d. l. patre furioso, & ideo secundum eum ibi intel
ligitur de filijs naturalibus tantum, & cum opin. Imol. isto ca-
su transeunt Ias. & Domi. Alex. hic, & Ias. hic dicit, quod Bart.
istud non negat, vt patet, dum loquitur in muto & prodigo.
Vnde Bar. dum loquitur de furioso, loquitur, quando ante fu-
rorem non contraxit matrimonium. † Sed adhuc Imola for-
518 tius reprobat Bar. quod etiam in casu, quo furiosus non posset
habere filios nisi naturales tm̃, adhuc ipse dicit, quod filius na-
turalis nasciturus non faceret extinguere exemplarem substi-
tutionem, & mouetur, quia iste filius naturalis non rumperet
testamentum paternum, licet in eo esset præteritus, vt est glo.
in l. 1. §. 1. infra de bonor. possess. contra tabul. & in l. fina. & ibi.
Bal. C. de nat. libe. minus ergo rumperet testamentum aui fa-
ctum pro furioso, quia auus in excludendo personas ab hære-
ditate habet maiorem potestatem, quam habet pater, vt patet
in l. Papinianus. §. sed nec impuberis sup. de inoffic. testamen.
& in c. si pater. in fine de testa. in 6. & l. precibus. in versi. si ve-
ro C. eod. & cum hac opin. Imol. tenet hic Cuma. & Ias. in d. l.
humanitatis. in fin. & Bal. ibi in 13. col. in versi. quarta dr̃ia, & in
penul. col. in versi. 6. quæro. prout inf. dicam. Sed do. Alex. hic
dicit, quod sibi non placet ista opin. Imol. & rõ sua est, quia si
vera esset sua rõ, sequeretur, quod nunquam filius naturalis fa-
ceret deficere substitutionem, cum non possit rumpere testa-
mentum paternum, quod videtur contra l. ex facto in §. si quis
rogatus. el 1. inf. ad Trebel. & notatur in l. generaliter. §. fin. C.
de insti. & substi. considerамus ergo in l. nostra s̃m eum, quod
mens testatoris est, quod etiam si nascatur filius naturalis, ex-
cludat ipsum substitutum. Sed certe ista reprobatio do. Alex.
non est tuta, quia dic. §. si quis rogatus. loquitur, quando filius
appositus in conditione a testatore, & nos loquimur, quando
filius subintelligitur in conditione legali. Primo casu bene fa-
teor, quod filius naturalis facit deficere conditionem & substi
tutionem. Secundo vero casu non, vt est casus in d. l. genera-
519 liter. in fin. in verbo, sine iusta sobole, † & ratio differentiæ est,
quia in conditione hominis sola filiorum existentia, & sic me
rum factum attenditur, & sic non curatur, quod filius existat
dum effectu succedendi, vt l. filiusfamilias. §. cum quis infr. de
legat. 1. sed secus est in conditione legis, quia requiritur quod
existat cũ successionis effectu, & ita dicit Rapha. Cuma. in l. si
mater. in §. primo supra eodem, & in d. §. cum quis, & Domi.
Alexand. in l. Centurio. in 16. columna supra eodem & sic di-
cunt Angel. & Ias. in d. l. humanitatis. in fine. Sed idem Ias. hic
sibi contrarius sequitur opin. Bartol. & respondet supradicto
fundamento Ioann. de Imola alio modo, quam faciat Dom.
Alexand. dicens quod in materia nostra fundamentum Imol.
est falsum, quia si furiosus esset sanę mentis, & faceret testa-
mentum, non teneretur instituere fratres, sed potest eos præ-
terire etiam sine causa, nec testamentum irritatur, nisi quan-
do iste sanę mentis effectus instituisset turpem personam, vel.
fratres, C. de inofficio. testamen. & tamen si pater vel mater
mentecapti substituant filio furioso, debet ad minus vnum
ex fratribus furiosi substituere, adeo quod si eos præteriret,
testamentum, id est substitutio non valeret, & sic secundum
eum nõ valet consequentia Imo. filius naturalis præteritus nõ
rumperet testamentum paternum, ergo minus rumperet te-
stamentum factum a patre pro filio furioso. Sed saluãdo Imo.
potest dici, quod ideo in substitutio. exẽplari debet frater sub-
stitui, quia ista competit ex quadam humanitate, vt d. l. huma-
nitatis. Et ideo per istam substitutionem noluit Imperator,
quod frater excludatur, quia esset iniquum, ex quo excludere-
tur a successione fratris sui, cui ab intestato successisset. Nec ẽt
voluit, quod mater furiosi excludatur, vt dixi sup. Et ideo si su
mus in casu, vbi facultas substituendi non competat ex huma-
nitate, sed potius de rigore, tales personæ per huiusmodi sub-
stitutionem possunt præteriri & excludi. Et ideo ipse filius fu-
riosus si est sanæ mentis, potest excludere fratrem, quia sibi te-
stãdi facultas competit de rigore iuris. Sed ista ratio cessat quo
ad filium naturalem tantum, quia nulla humanitate auus vte-
retur, si filium naturalem ex filio suo furioso in substitutione
præteriret. Ex quo si auus non substituisset, & sic filius furio-
sus ab intestato decessisset, huiusmodi naturalis filius patri ab
intestato non succederet, vt l. si is qui. supra eodem, & dicetur
in l. Lucius inf. eo. & sic patet ꝙ fundamentum Ias. non vrget
contra Imol. & pro ista sua opi. Imol. adducit aliam rationem
dicens, quod iure codicis & sic tempore, d. l. humanitatis, non
poterat filius naturalis non extante legitimo insolidum hæres
institui, sed tantum in sex vncijs, vt l. humanitatis. C. de natu. li-
be. licet iure authenticorum sit secus, vt in authen. licet, eodẽ
tit. vnde auus non poterat inuitare in substitutione huiusmo-
di filium naturalem ex filio suo nisi vsq; ad sex vncias, & tamẽ
d. l. humanitatis, videtur velle, quod satis sit, quod vnus filius
tantum sit substitutus, & valebit substitutio. vnde non loquiẽ
in filio naturali tantum, quia sequeretur absurdum, quod si va
leret ista substitutio, quando filius naturalis tantum est substi-
tutus, quod iste filius furiosus decederet pro parte testatus &
pro parte intestatus contra. l. ius nostrum. inf. de reg. iur. maxi-
me, quia ista substitutio trahitur ad omnia bona patris & filij,
vt l. sed si plures. §. ad substitutos. s̃. eo. & tenet Bal. in d. l. huma
nitatis. in 21. col. in versi. quarto quæro &c. & dixi sup. in secun
do effectu post Bar. & sic concludit Imo. hic quod d. l. humani
520 tatis, non habet locum in filio naturali. † Sed dom. Alexan. hic
reprobat Imol. quod imò d. l. humanitatis, habet locum in fi-
lio naturali, & etiam in filio spurio. Et mouetur quia pone, ꝙ
pater habeat filiam furiosam, certe filij naturales aut spurij na-
ti ex ista filia furiosa ita debent rumpere substitutionem, sicut
si filius esset legitimus & naturalis, quia filius naturalis aut spu
rius succedit matri suę nõ illustri, vt in §. nouissime. inst. ad Or-
ficia & in l. si suspecta. §. 1. s̃. de inoffi. testa. & in l. si qua illustris.
521 C. ad Orficia. † & ideo dicit d. Alex quod si quærimus, nũquid
lex faciens mentionẽ de filijs, habeat locũ in filijs naturalibus,
solet s̃m eum concludi, aut lex habet respectum ad ipsam ma
trem, & tunc habet locum in naturalibus & spurijs, vt iuribus
sup. alleg. Aut habuit respectum ad patrem, & tunc s̃m eũ de-
pendet ex his, quæ habentur in l. ex facto. in §. si quis rogatus.
inf. ad Treb. & prædicta sunt vera s̃m eũ in omnibus istis per-
sonis, excepto mentecapto, in quo tutior videtur conclusio, qđ
iste articulus pendeat an l. hac consultissima. in §. ex imperfe-
cto. habeat locum in filijs naturalibus & spurijs. ita dicit hic do.
Alexand. qui videtur cõcludere, quod. d. l. humanitatis habeat
522 locum etiam in filio naturali tantum. † Quid dicendum, Bal.
vt dixi in d. l. humanitatis in 16. col. in vers. quarta differentia &
in penul. col. in versi. sexto quæro. tenet opi. Imol. videlicet, qđ
naturalis non rumpat substitutionem, & mouetur per d. l. ge-
neraliter. §. fin. C. de insti. & per not. in l. 1. inf. de bono. possess.
contra tab. & pro hac opi. facit ratio vltra Docto. per quam ẽt
tollitur ratio Bar. hic de d. l. hæredibus. Nam si pupillo nasca-
tur filius tollitur pupillaris substitutio, vt declarant Docto. in
l. pupillari supra eodem est verum, si nascatur sibi filius legiti-
mus & naturalis, prout plenissime dixi in l. secunda in vlti. q.
supra eod. & tamen secundum ius ciuile non poterat suscipere
nisi filios naturales pater, quia pupillus non poterat contrahe-
re matrimoniũ de iure ciuili, vt instit. de nup. in princi. & tenet
Bal. in d. l. humanitatis. in d. versic. quarta differentia. licet sit se
cus de iure canonico, si malitia suppleat ętatem, prout dixi in d.
l. 2. in vlti. q. & tamen secundum rationem Doctorũ filius natu
turalis natus ex pupillo non rumperet substitutionem pupilla-
rem, & tamen isto casu non poterat intelligi nisi de filio natu-
rali, & nihilominus non rumpit testamentum & sic non est
vera ratio Bart. hic de d. l. hæredibus ita sit sit in casu nostro, li-
cet filius furiosus suscipiat filium naturalem, nihilominus nõ
rumpit testamentũ factũ filio furioso. Et pro hac opi. facit, quia
pater faciens testamẽtum pro filio eo modo potest facere, quo
potuisset ipse filius si sanę mentis fuisset, & testamentum fecis-
set, vt sepius dictum est. Sed si filius fuisset sanę mentis, & fecis-
set testamentum. in quo silentio præteriisset filium naturalem
tantum nasciturum, certe natiuitate istius filij testamentum
non

non rumperetur, vt l. posthumi. & l. posthumorum supra de iniusto testa. ita etiam noon rumpatur ista substitutio. & sic vides, quod ista opi. contra Barto. videtur satis sustentabilis. Quid
523 ergo dicendum, puto quod ita debeamus dicere, quod aut substitutio est facta filię furiosę, & tunc si quæris, an isto casu si ex ista filia furiosa nascatur filius naturalis tantum, qui sit in substitutione præteritus, natiuitate sua rumpatur ista substitutio, & puto isto casu dicendum quod sic quia isto casu cessat ratio lo. de Imol. hic, ex quo iste filius succedit matri, vt in §. nouissime. insti. ad Orfi. & in l. si qua illustris ad senatuscon. Orfi. quinimo si mater præteriisset huiusmodi filium, vtiq; posset intentare, querelam, vt l. si suspecta. §. 1. supra de inoffic. testa. & isto casu procedit opi. Bar. non tamen per rationem suam quæ fuit sup.
524 reprobata & hoc tenet. d. Alex. hic & per hoc patet † quod nõ obst. d. l. heredibus. vltra responsionem supra datã quia põt responderi, φ d. l. loquitur in in filia furiosa, quo casu ideo dicitur esse defecta conditio per susceptionẽ filij naturalis, quia filius naturalis succedit matri, vt dictum est vñ testator ibi voluit habere respectũ ad filiũ naturalẽ quia intentio sua est prouidere filijs vt nõ priuentẽ hæreditate. & prædicta intellige fm determinationẽ. d. l. si qua illustris & fm not. per glo. & Docto. in d. §.
525 nouissime. † Aut substitutio est facta filio & non filię, & tunc indistincte puto, φ natiuitate filij naturalis nõ rũpatur substitutio. & ita procedat opi. Imo. & aliorũ per rõnes s. assignatas. & sic isto casu. l. humanitatis nõ loquit de filijs naturalibus, licet hoc procedat, qñ substo sit filie furiote. Nec obstat iste tex. inductus vt per Bar. hic, quia dico, φ nõ est verũ, quia rõ illa assignata in tex. dũ dicit, neq; enĩ aut patrẽ &c. verificatur et in filio naturali, quia pone, φ in terminis huius legis, scilicet qñ pater substituit filio, cogitet de filio naturali nasciturо ex filio furioso, vtputa tẽpore quo substituit, filius furiosus habebat cõcubinam prægnantẽ, & velit ipsum substituere, nũquid potuisset, certe nõ, prout dicetur. inf. in l. Lucius. Si ergo nõ potuisset ipsum substituere, nõ põt habere locũ rõ hic assignata in filio naturali. Nõ obstant, quæ habentur in d. §. si quis rogatus quia procedunt, qñ filij sunt appositi in cõditione a testatore, tũc verificatur et in filijs naturalibus, fm tñ distinctionẽ. d. §. si quis rogatus. & ratio est, quia sola facti existentia consideratur, licet non sit cum successionis effectu, vt l. filiusfamilias. §. cum quis
526 inf. de lega. 1. & ista est veritas. † Sed quæro vltra Doct. hic, quid si filius nasciturus est præteritus, & nascatur, quo casu rumpitur substõ secundũ dicta in præcedenti q. quid si nascatur viuo patre suo & sic filio furioso, & eo viuo moriatur, an substitutio supra reconualescat Bal. in penul. col. in versic. secundo quæro. in d. l. humanitatis dicit sic siquidem iste est natus viuo parente substituente, & viuo eo est mortuus, & tunc non est dubiũ quod reconualescat saltem de æquitate prætoria, vt argu. l. posthumus. in princ. supra de iniusto testa. & maxime quia isto casu substituuntur aliqui de venientibus ab intestato, vt d. l. posthumus in versic. idem & circa & ratio fm, quia cessat causa impediens testamentum, & perseuerat causa disponẽs si vero filius nascatur & post mortem testatoris, & post mortem filij furiosi, cui facta est substitutio, qui est pater illius nascitori, & post mortem moritur, tunc nullo iure reconualescat, etiam si illico quod natus est, decessisset, vt l. 2. C. de posthu. hære. instit. Si vero moriatur post mortem testatoris viuente filio furioso & patre illius, cui furioso est facta substitutio, & isto casu similiter Bal. putat, quod reconualescat iure prætorio, & mouetur, quia licet quo ad ordinationem dicatur testamentum patris tamen quo ad effectum & successionem dicitur testamentum filij, vt l. patris & filij supra eod. & in §. igitur. insti. de pupil. substit. & cum expedit testamento, quod dicatur filij, tunc dicitur testamentum filij, & non patris, vt l. Papinianus. §. sed nec impuberis supra de inoffic. testa. ita ne testamentum ex toto dicatur ruptum, censeri debet testamentum filij, & non patris si cẽsent testamentum filij, ergo verum erat dicere, si non decessisse viuente testatore. & hic sumus in termin. l. posthumus in princ. s. de iniusto testa. & hanc opi. sequitur Hr ol. in c. Raynutius extra de testa. in materia exẽplaris substitutionis. & sequitur do. Alex. & Ias. in d. l. humanitatis in pen. col. & ista est
527 veritas, licet Sal. ibi aliter senserit, & male. Sed † quæro vlterius quid si est præteritus frater nasciturus, & postea nascatur, an substõ rũpatur, Bal. in d. l. humanitatis in 13. col. in versi. quarta differentia tenet φ sic & rõ est, quia ille agnatione sui rũpit testamentũ qui si esset natus & præteritus rũperet testñ, vt in §. posthumi quoq; insti. de hære. quæ ab intesta. cõiuncto princ. instit. quibus mod. testa. infir. & §. posthumi. insti. de exhe. libe. Sed si frater iã natus esset præteritus, diceret substitutionẽ nullã, vt d. l. humanitatis, & dictũ fuit alias supra ergo nasciturus tũ, at & in hoc fm Bal. iste differt a pupillari, vt patet in d. §. sed impuberis & istã opi. credo verã. Cogita tñ sup ea, quia nullus est præter Bal. qui ea tangant, quos viderim. Et φ dictũ est in filio nascituro, habet locũ in filio iã nato, vtputa quia si filius iã natus ex filio furioso sit præteritus, & viuo patre furioso dece-

dat, recõualescit ista substõ de ęquitate pretoria, qñ in ea essent substituti venientes ab intestato, vt d. l. posthumus. in ver. idem & circa, & idem esset, si iste preteritus, approbaret solemniter istam substitutionem, per ea quæ habentur in l. filio præterito sup. de iniusto testa. de hoc tamen dic vt plenissime dixi in l. 2. in 7. requisito in ead. q. quid si filius præteritus approbat testa-
528 mentum &c. Vltimo † Bartol. hic concludit, quod in defectu eius, cui fit substitutio, talis finitur, vtputa si esset facta prodigo qui postea commisisset delictum propter quod esset effectus seruus pęnæ vel esset ingressus religionem per ea quæ ipse dixit in l. in pupillari. sup. eo. & ita pertranseunt omnes Doc. hic pro quo facit quod dixi plene in l. 2. in vlt. q. princip. supra eodem. Et ex his sit impositus finis huic solemni repetitioni l. ex facto. sit benedictus Deus.

SVMMARIVM.

1 *Speciem derogare generi non solum circa res, sed etiam circa personas.*
2 *Concessione duobus facta ex redditibus alicuius prædij, ita vt vni decem, alteri quinque concessa sint, quo modo fieri debeat inter eos diuisio, si tã tum decem ex redditibus percipiantur.*
3 *Quantitatem debitam ex certis redditibus, vel ex certo prædio redigi ad instar speciei, an sit verum, & nu. 5.*
4 *Legatum factum de patre an & quando minuat legatum factum de toto.*
6 *Index deputatus ad cognitionem earum causarum, quæ sunt int a centum libras, alio deputato ad causas, quæ intra decem, an possit de his causis cognoscere, quæ sunt intra decem, & nu. 7.*
8 *Iurisdictioni generali non derogari per specialem.*
9 *Statutum quod certus aliquis officialis solum de adulterio cognoscat, an derogat alteri statuto, per quod concessum erat omnibus iudicibus, vt de adulterio & furto cognoscerent.*
10 *Maiori summæ non semper inesse minorem.*
11 *Expressa promissio facit cessare tacitam.*
12 *Testes duo ad probandam ætatem minoris producti, quorum vnus deposuit quod erat minor annis decem, alter quod erat minor annis quatuordecim, an probent, & nu. seq.*
14 *Substitutionem pupillarem valere etiam absque eo quod testator adijciat hæc verba, si hæres erit.*
15 *Intra particula quam significationem habeat.*
16 *Pęnę specialis duplicationem non habere locum, licet statutum generaliter imponat duplicationem pænæ.*
17 *Substitutio pupillaris per quam duo vni pupillo substituti sunt cum praefinitione temporis partim lege definiti, partim breuiores, an comprehendat tacitam vulgarem, & euenienti casu vulgaris, an vterque admittendus sit, an alter tantum, & quis nu. seq.*
19 *Substitutis duobus pupillariter vni sed in aliud atque aliud tempus, an si vnus decesserit, vel noluerit succedere pupillo, aliter substitutus possit admitti.*
20 *Varia sunt, substitutum non esse datum, vel esse datum & non succedere.*

Item quæro. Hoc dicit secundum Bart. species temporis derogat generalitati temporis. Nota secundum Imo. Are. do. Alexa. ac cæteros Moder. † quod
1 species derogat generi. Et hoc non solum habet locum circa res, vt l. vxorem §. felicissimo inf. de lega. 3. & late per Bar. in l. quæsitum. §. fin. inf. de fun. instruc. & per cano. in c. ex parte. vbi Cardi. Floren. in 3. oppo. extra de offic. delegat. Sed etiam circa personas, vt l. cohæredi. §. qui patrem supra eodem secundum Docto. & etiam circa tẽpus casus est hic notabilis, quia validum est argu. de re ad tempus vt l. [illegible] in princ. in ver. & quæ diximus inf. de milite [illegible] propterea Bal. hic inducit istum textum ad duas notabi-
2 les quæstiones. † Prima est, quod si conceditur alicui quantitas puta decem ducatorum ex redditibus vnius possessionis, & alteri ex eodem reddítu cõcedatur quinq; & possessio non reddit [illegible] tra decem aliquo tempore intelligitur ille, cui sunt cõcessa decem, vt non habeat integra decem & sic integram quantitatem sed debent detrahi quinque concessa alteri, vt hic, vbi Titius fuit principaliter substitutus, si filius decesserit intra 14. annos tamen ex isto tempore detrahuntur octo, in quibus fuerat specialiter substitutus Mœuius, & pro hoc adducit ipse Bal. notata per Iac. de Are. & Cyn. in l. fin. in 6. q. sup. de iuris. omniũ iudic. & bin simili. q. idẽ tenet per l. §. C. de sportul. & hanc opi.
3 sequitur hic Imol. & Alex. subdit † tamen Are. hic, quod cum quãtitas debeatur ex certis redditib. vel ex certo prædio, redigitur ad instar speciei, vt patet in l. plane. in §. sed si nõ corpus. de leg. 1. & plene p Bar. in l. inter stipulãtẽ §. sacrã. ff. de ver. obli. & Are. in l. fideicõmissũ. in prin. s. de iudi. Vnde ista qõ deciditur ex his. q. habẽtur in l. cũ qõ. iũcta gl. C. de leg. vbi quæritur, qñ vni legatur tota res, & alteri pars illius rei, an primo legaretur totũ. deinde alteri partẽ, vel e ȝ. Sed aduerte, φ ex isto textu, sit cta declaratione in d. l. cum qõ. vñ decidi totũ oppositũ, quia iste tex. loqtur qñ primo instituit T. tiũ si filius decesserit intra decem an

cem annos, deinde substituit Meuium, si filius decesserit intra
14. annum, & sic loquitur, qñ præcessit substõ facta de breuiori
tempore, quo casu arguendo de tempore ad rem, gl. in d. l. cũ
qõ. decidit, quod si primo præcessit legatum de parte, deinde
sequatur legatum de toto, quod primum legatum non dimi-
nuit de secundo, & sic illa gl. faceret potius oppositum, & iste
textus nihil facit ad hoc, quia credo q idem esset in casu tex. no
stri, si primo præcessisset pupillaris substitutio facta de toto tẽ-
pore pupillaris ętatis, & deinde sequatur substõ de parte tem-
poris, quod isto casu si decessisset filius intra illam partem tem
poris, admitteretur is qui substitutus erat si filius decessisset in-
tra illud tempus licet esset secundo loco substitutus. Item ad-
4 uerte † quod illa glos. loquitur in legato quantitatis quo casu
distinguit, aut primo pręcessit legatum minoris quantitatis, &
sequitur legatum maioris quantitatis, & isto casu primum le-
gatum non diminuit secundum, aut præcessit legatum maio-
ris summę, & sequitur postea legatum minoris summę, tunc
bene primum diminuitur per secundum, & rationem differẽ-
tiæ assignat ibi glo. In legato speciei puto quod non sit facien-
da differẽtia, an præcedat legatum totius rei, an sequatur, quia
semper legatum de parte rei diminuet legatum de tota, alias
esset dicere, quod aliquando legatarius in parte rei excludere-
tur, quod est contra mentem testantis, & in summa habet locũ
multiplicatio, & ideo fit supradicta distinctio, nec euenit, quod
in tantum legatarius minoris summę aliquo casu excludatur,
vnde cum Bald. formet q. suam in quantitate, puto, quod de-
5 beat haberi distinctio dictę glos. † Nec mihi placet, quod dicit
Aret. hic, quod ista quantitas redigatur ad speciem, quia nõ est
verũ, quia quantitas debetur, licet solutio sit facienda de rediti
bus fundi, qñ illi redditus ęstimãtur, & sic in effectu soluitur
quantitas. quod non est in d. l. plane §. sed si non corpus. Item
aduerte, quia tex. noster non videtur facere ad propositũ. sub-
stitutio facta de breuiori tempore non solum diminuit substi-
tutionem factam de toto tempore, sed etiam in totum illam
excludit, quia si filius decedit intra decem annos solum admit
titur substitutus, qui fuit substitutus in casu quo decederet in-
tra decem annos, & ille qui fuit simpliciter substitutus, si dece
deret in pupillari ętate, totaliter excluditur, quia nõ fuit in hũc
casum substitutus, vt l. si ita quis C. eo. sed in quæstione Bal. ne-
6 mo in totum excludetur, cogita tamen. † Secunda quæst. Bald.
est, quod si vnus iudex est deputatus in causis vsque ad decem
libras, alius vero in causis vsque ad centum, quod in summa a
decem libris infra non cognoscet aliquo modo iudex deputa-
tus in centum, per istum tex. & hanc opin. sequitur Angel. hic,
qui pro hoc adducit tex. in §. audient, & in §. iudicare, in auth.
de defenso. ciui. Sed idem Ang. in l. testamẽta omnia, adducit,
d. §. iudicare, in oppositum, sed secundum Aret. facit pro, quia
ibi dicitur expresse, quod superior vsq. ad 300. aureos non po-
test adiri, subdit tamen Aret. hic, quod potest respõderi, quod
ideo est, quia lex ibi expresse statuit ne cognitio maiorum iudi
cum impediatur in minoribus negotijs. Sed hanc opin. Bald.
hic sequitur dom. Alex. hic motus, quia validũ est argũ de re
ad tempus l. si plures, la 2. §. eod. vnde qua ratione in tempore
illa specialitas derogat generi, ita & in re, & hoc idem sequitur
Roman. in l. 1. §. si stipulanti. inf. de verbo. oblig. subdit tamen
Aret. quod veritas huius quæstionis dependet a veritate alte-
rius quæstionis, s. vtrum per iurisdictionem specialiter com-
missam in vna specie vni, videatur derogare iurisdictioni vni-
uersali concessa alteri, de qua per Bald. in l. 1. sup. de offic. con-
sul. & auth. habita. C. ne fil. pro pat. & per eundem Aret. plene
in l. quod in rerum §. si quid post infra de legat. 1. Sed aduerte,
7 † quia Moderni Papien. in d. §. si quid post, dicunt communem
opin. esse cõtra Bal. & quod imò etiam ille iudex deputatus ad
cẽtum, poterit cognoscere de causis a decem libris infra, quia
specialis iurisdictio censetur attribuit cumulatiue, & non pri-
uatiue, vt in l. 1. & ibi Bar. C. de offic. prę. vrb. Dicunt tamen Pa
pienses, quod d. l. 1. non videtur multum facere, quia ibi proce-
dit vlterius disponendo, quod vterq; se impediat. Imò s͠m eos
videtur, quod ille tex. possit retorqueri contra Bar. quia ibi per
dationem specialis iudicis intelligebatur derogatum generali
8 iurisdictioni, nisi Imperator sibi reseruasset. Et † quod per spe-
cialem iurisdictionem nõ derogatur generali maxime in sum
mis, tenet idem Bald. sibi contrarius in l. vnica in §. ubi autem,
in 3. col. in veritatem nota argumentum, quod iurisdictio vni
concessa non intelligitur alteri derogata. & in 3. col. in vers. ex
hoc habes veritatem &c. C. de caduc. toll. & hãc opin. sequitur
Angel. in repe. l. si vacantia, in 11 col. C. de bon. vacan. lib. 11. &
in §. iusiurandi. in penul. col. in authent. de sen. ciui. & sequitur
Aret. in d. § si quid post, vbi allegat tria bona iura vt ibi per eũ,
& idem Aret. in consilio 102. incipien. Spectabilis vir domine
collateralis, & late Roma. in consi. 393. incip. præsens consul-
tatio, vbi multa iura & decisiones allegat. & tenent communi
ter Canonistę in c. pastoralis, extrà de offic. ord. & in c. quia con
tingit, extra de relig. dom quamuis Bald. & Angel. variauerint
l. cum prætor. per illum tex. sup. de iudic. & in l. cum clericis in
prin. per illum tex. C. de epis. & cler. Et pro ista communi opi.
facit. l. fina. in versic. ita. C. de iurisd. omn. iudi. & pro hoc facit,
quod voluit Ang. in fortioribus terminis in l. fin. iuncta glo. in
9 versic. solus. C. vbi & apud quem. † vbi vult, quod si statutum
dicit, quod de adulterio & furto omnes ciuitatis iudices co-
gnoscant, deinde statuto nouiter facto, quod solus capitaneus
de adulterio cognoscat, quod propter dictionem, solus, non
videtur iurisdictio adempta alijs. Multomagis in casu nostro
non dicetur adempta iurisdictio illi, qui potest cognoscere vs-
que ad centũ libras, ex quo non adest illa dictio taxatiua, solus,
& pro hoc facit, quod voluit Bald. in cap. pen. in 3. col. extra de
offic. deleg. qui dixit, quod tunc species derogat generi, quan-
do euellitur a toto genere tãquam species separata a toto. Sed
secus, quando species ponitur ad coadiuuandum genus, vt in
casu nostro, bene facit tex. in l. quoties. §. fina. sup. de admi. tut.
Et ita potest responderi ad istum textum, & similes. Et pro ista
opinio. facit, quod voluit Petr. de Anchar. in capit. tibi qui de
rescriptis in texto, vbi tenet, quod licet patriarcha Gradensis
dederit specialem visitationem monasterijs suis, tamen episco
pus castellanus potuit more suo visitare per tex. in l. in prouin-
ciali. §. 1. inf. de no. ope. nunc. & in l. 1. §. dixit aliquis. inf. de pu
blica. & ita est veritas, & sic iste iudex, qui poterat cognoscere
vsque ad centum libras, poterit cognoscere a decem infra, li-
cet esset alius specialis iudex deputatus. Non obst. d. l. cũ præ-
tor, quia ille deputatus vt cognoscat a decem libris infra, non
bene poterit cognoscere a decem libris supra, quia dicitur esse
exclusus, vt d. l. cum prætor. tamẽ deputatus vt cognoscat vsq;
ad centum libras, non est exclusus, vt non cognoscat a decem
libris infra, cum in maiori summa minor inest, vt l. 1. §. si stipu-
lanti infra de verbo. oblig. & ita respondetur ad dictam l. cum
clericis. Nam ibi debet solũ clericus satisdare vsq; ad quinqua-
ginta libras, vltra vero illam summam solum verbo cauet, vn-
de ibi expresse patet, quod solum ibi cauet pro illa summa, quę
excedit quinquaginta libras, pro summa quinquaginta libra-
rum non cauebit, sed satisdabit, quia ita expresse disponit lex,
sed in casu nostro lex non disponit expresse, quod iudex depu-
tatus vsq; ad centum libras solum iudicet pro quantitate, quæ
excedit decem libras vsq; ad centum, sed simpliciter dicit, qđ
vsq; ad centũ libras cognoscat, quo casu dico, q includitur etiã
summa decem librarum. Et illa est veritas, inducitur etiã iste
textus per Paul. de Cast. hic aliam quæstionem. Nã pone quod
quidam Baro cõcessit alicui monasterio quandam syluam cer
to casu venãdi. Quæritur vtrum homines illius monasterij po-
terunt ibi venari, & s͠m eum videtur primo dicendum quod
non, arg. huius tex. quasi solus Baro. habeat ius propter specia-
lem prouisionem sicut hic solus substitutus primus vsque ad
decem annos. Sed illud est verum s͠m ipsum, quando istud re-
tentum esse tale, quod non posset conuenire nisi vni insolidũ,
vt hic. Sed iste vsus venandi potest conuenire pluribus insoli-
dum, vt in l. si vt certo §. si duobus sup. com o. Vnde homines
illius monasterij poterũt ibi venari sicut & Baro facit l. Lucius,
cum ibi not. inf. de aqua quo. & ęsti. & l. si alij infra de vsufruc.
legat. & hoc sequitur hic Alex. & alleg. not. per Bar. in l. in con
cedendo inf. de aqua plu. arcen. & per Bal. in l. si plures, in 1. col.
C. de condi. insér. & per Bal. in tit. de pace Constantię, in vers.
oppono. Adde q ista ratio assignata hic per Paul. de Cast. facit
10 pro eo, quod dixi in præcedenti quæstione. † Nota, quod non
semper qui exprimit maiorem summam vel temporis vel rei,
dicitur exprimere minorem, & sic qui cõsentit in maiori sum-
ma, non dř semper consentire in minori, & sic in maiori sum-
ma non semper inest minor, & hoc s͠m dom. Alex. facit specia
lis diuisio facta hic per testatorem, vt in simili. in l. si decem s̄.
11 loca. etiam ratio s͠m Ias. hic, † quia expressa prouisio facit cessa
re tacitam l. cum ex filio sup. eo. & sic limitatur l. 1. §. si stipulan
ti inf. de verb. oblig. & l. diem proferre §. si plures sup. de arb. &
in c. 1. de arb. in 6. Tu dicas, q ratio est, quia illa specialis proui-
sio de minori summa non poterat conuenire vtriq; insolidũ,
vt hic, secus si posset conuenire vtriq; insolidum, vt dixi s̄. de
12 quæstione institutionis, † & istud inducit Bal. ad quæstionem,
quod si ad probandam ætatẽ minoris duo producuntur testes,
quorum vnus deponit, q erat minor decem annis, alter vero
quod erat minor quatuordecim, q isti testes non probant, nec
sunt cõtestes, per istum text. & hoc dicit Bal. hic sub dubio. Sed
Ange. Rapha. & Imol. hic tenent contrarium per nota, per gl.
in l. ob carmen §. si. supr. de test. & per Innocen. in c. qualiter &
quando el 2. extra de accu. Vnde infert ipse Ange. quod si ille,
qui vult probare de iure decimãdi in aliquo fundo, & per vnũ
testem probat se collegisse decem mensuras vini, & per vnum
alium probat, qđ collegit octo, satis dicitur probare quasi pos-
sessionem iuris decimãdi, quia satis est, q testes sint cõcordes
in dicto principali, q est probandum, licet non sint concordes
in medijs, per quæ probatur, vbi vero ageretur de probando
mutuum, tunc diuersitas quantitatis faceret testes singulares,

& non probatē, quia propter diuersitatē quantitatis videntur ponere de diuersis contractibus, & ita etiam punctualiter dicit

13 Io. And. in c. 1. de testibus in 6. † Sed secundum Aretin. hic in ista quæstione sunt consideranda duo casus. Nam aliquando duo testes simpliciter deponūt, vnus scilicet dicit, quod pupillus erat minor decem annis. Alter vero dicit, quod erat minor 12. annis. Tunc sm̄ eum decisio Ang. & Io. And. est vera, & ratio est quia cum in maiori summa sit minor, vt l. 1. §. si stipulanti inf. de verb. oblig. l. si vnus, ff. si decē sup. de pac. & in l. I. hē prætere §. inde quæritur sup. de arb. ambo testes videntes in hoc concordare, quod sit minor decē annis per d. l. §. inde quæritur bene facit, qd vult Bar. in C. altes §. sic cates. ff. de lib. c. & posthu. & in l. 1. ... de nox. pt ... vbi vult, quod testes, in quantum pōt, debent reduci ad concordiam, & quo ad propositum in tēpore hoc idem tenet Bar. in l. insulam §. 1. sup. sol. mat. & in l. 2. in §. creditum sup. si cert. peta. & Mod. maxime Papienses, in d. §. si stipulanti, & in d. §. creditum, non obstat ille tex. sm̄ Aret. hic, quia in dispositione quæ fit ab vno & eodē, tollitur ex mente disponentis, quod si vna parte tēporis specialiter prouidit, non videatur prouidisse de eodē tempore in generali sua prouisione, quæ ratio cessat in depositione testium, quorum vnus deponit de specie, alter deponit de genere. Nā fieri potest, qd se retrahunt sub nomine minoris ætatis ad eandem ætatem & partem ætatis, ad quam se refert pars, quæ illos testes adduxit. & sic in effectu Aret. hic videtur concludere, qd illo casu illi testes bene probant pupillum fuisse minorem decē annis, & sic pars, quæ illos testes produxisset, obtineret, & pro hoc facit qd vult do. Alex. in d. §. si stipulanti in 2. col. versi. ex his infertur &c. vbi vult, quod si ageretur de probāda possessione, & vnus testis deponeret de possessione quinque annorum inceptorum certo tempore, & alius testis deponeret de possessione decem annorum inceptorum eodem tempore, qd diceretur probata possessio quinque annorū, quia in hoc videntur testes esse concordes, & istud puto verum, subdit tamen Are. hic, quod si ille testis, qui deponit, quod erat minor. 14. annis, diceret quod erat maior decem annorum, tunc procul dubio testes non probarēt, quia patet, quod testes inter se sunt discordes, nec possunt quoquo pacto reduci ad concordiam. Et an &, quando testes, quorū vnus deponit de maiori summa, & alter de minori, vel vnus de maiori tempore & alius de minori probent saltem in minori, dicatis plene vt per Docto. & maxime Moder. in d. §. sic stipulanti, &. plenissime per Aret. hic, qui considerat plures conclusiones, vt hic per eum inducitur etiam iste tex. ad alias quæstiones de quibus hic per Imol. & Aretin. & do. Alexand.

14 † Nota secundo, ex isto texto secundum Are. quod ad esse pupillaris substitutionis non sunt necessaria illa verba, si hæres erit, sed sufficit, qd testator dicat, si in pupillari ætate decesserit, vt hic patet & facit l. 2. § sed & si quis ita. ff. eo. vbi notant, de hoc tamen dic vt plenissime dixi in d. l. 2. in materia pupillaris in

15 4. quæstio. princi. † Tertio no. secundū eundem Are. quod dictio intra, complectitur nō solum media termini, sed etiam extremitatem termini, vt patet hic in versicu. sed finis. iuncto versi. præcedenti fac. glo. in c. frequens in verbo, proponatur, de restit. spo. in 6. & in l. 1 §. si intra inf. de success. edi. de hac tamē dictione, intra. vide Bart. in l. 1. sup. de edic. præ. ... & per Clau. in l. qui ante Calendas. infra de verb. obl. Vltimo no. secundū Imol. quod est dare speciem temporis, vtputa vsq; ad decem an-

16 nos. † Et facit iste textus, qd non habet locū duplicatio pęnę in pęna speciali, licet statutum imponeret duplicationem pęnę, vtputa si statuto caueatur, quod si aliquis aliquē in platea percusserit, debeat sibi manus dextera amputari. Et pone, qd extet aliud statutum generale, quod in maleficijs cōmissis de nocte debeat pœna duplicari. Aliquis de nocte in platea percussit aliquem, an debeant sibi amputari ambę manus scilicet dextera sub ea cōsideratione, quia cū in platea percussit, & ēt sinistra, quia cū de nocte, & sic pęna duplicetur. Dicit Bal. hic quod nō per istū tex. vbi patet, qd specialis prouisio tēporis nō cōcurrit cū generali. Præterea probatur, quia sm̄ eū species nō recipit duplicationē, vt l. Licius §. impuberē. ff. de legat. 2. & per Bar. in l. in Senatu. in fi. ff. ad Turpil. & in l. sanctio legū. ff. de pę. & in l. Mæuius. duorū in vlt. char. ff. de leg. 2. & in d. §. impuberem. & Bal. in l. 1. in vlt. col. C. de sen. quæ pro eo qd interest. & hāc opi. sequūtur hic Imo. Are. & do. Alex. & cōmuniter Docto. hic dicit tñ Are. hic. qd secus esset, si statutū simpliciter puniret percutientem pęna manus, & non se referret ad certum locum vel tempus, tūc quia pęna non diceretur in specie posita, sed in genere subalterno, tunc posset multiplicari quousq; durat illud genus sm̄ Bartol. notat. in l. vulgaris in princip. inf. de sui. & ratio est, quia qualitas de nocte capitur sub specie ... saltem quo ad duplicandam pęnam & Bartol. sequitur Bald. in l. quid ergo in §. pęna grauior in vlt. quæstio. sup. de his qui no. in fa. & ita pertransierunt cōmu-

17 niter Docto. † Sed quæro de noua & necessaria quæstione ad materiam text. nostri non tacta per Doctores, quos viderim, quod est mirandum, videlicet an pupillaris substitutio in casu nostro cōprehendat tacitam vulgarem, & quæ, scilicet an illa pupillaris facta in casu, quo filius decedat intra decem annos, vel illa quæ fuit facta simpliciter, si decederet intra quartumdecimum annum, vel vtraque & posito quod vtraque comprehēdat, an si eueniat casus tacitę vulgaris, vterque substitutus cōcurrat, an non. Circa quod dicas, si quæris, nunquid substitutio pupillaris facta de Titio in casu, quo filius decederet intra decem annos, contineat tacitam vulgarem, videtur esse dubium. Nam Guliel. de Cu. & Cy. in l. præcibus. C. eo. vt referūt Raph. Cuma. & Moder. in l. si ita quis. ff. eo. tenebāt quod non contineret tacitam vulgarem, cum illa non diceretur esse limitata tempore, vt ibi per eos, sed Rapha. & cōtet Docto. dicunt ibi, quod in ista pupillaris comprehendit tacitam vulgarem, & istam opinionem ... secutus. Sed aduerte, quia illa quæstio non videtur similis nostræ quæstionis quia non loquitur, quando vltra illud tempus fuerit alius substitutus pupillariter, prout sunt termini quæstionis nostræ. Vnde cum secunda pupillaris substitutio non fuerit in breuius tempus, quam sit tempus pupillaris ætatis limitata, videtur dicendum, quod ista contineat tacitam vulgarem, vt clarum est per l. nam hoc iure sup. eo. & per rationem Guliel. & Cy. in l. præcibus. C. eo. relatam per Moder. in dicta l. si ita quis. sup. eod. & sic videtur, quod illa prima pupillaris substitutio facta de Titio in breuius tempus quam sit tempus pupillaris ætatis, nō cōprehēdat tacitam vulgarē, quasi voluerit testator illā comprehēdi sub illa facta de Meuio simpliciter, si filius intra quartumdecimum annum decesserit. Sed his nō obstantibus puto, qd etiam prima substitutio facta de Titio in breuius tempus cōprehendat tacitam vulgarem, per ea quæ dicta sunt sup. in l. 2. in vltima limitatione primi effectus in materia pupillaris, quæ videntur etiam hoc casu militare, & dato quod in casu nostro testator fecerit aliam substitutionem pupillarē de Meuio simpliciter, non propterea videtur dicendum, quod prima substitutio pupillaris non comprehendat tacitam vulgarem, cum nil sit ratio, quare in ... vt in expressa pupillari contineatur tacita vulgaris, & ita ... sicut ... in secunda. Vnde aut obstaret quod nulla istarum pupillarium substitutionum comprehēdat tacitam vulgarem, quod ... puto verum, aut quod vtraque comprehēdat. Vnde dico quod isto casu vtraque pupillaris substitutio comprehēdat tacitam vulgarem, & sic vterque substitutus dicetur etiam ex tacita vul-

18 gari substitutus. † Sed quæro si eueniat casus vulgaris substitutionis tacitę, vterque substitutus admittatur, an alter tantum, & quis primo videtur dicendum, quod si quidem sit locus substitutioni vulgari eo tempore, quo poterat habere locū prima pupillaris substitutio de Titio, vtputa si antequam cōpleuisset decimum annum, pupillus repudiasset hæreditatem patris, vel decessisset hęreditate non adita, quod tunc admittatur primo substitutus, id est Titius, qui fuit pupillo substitutus in casu, quo pupillus intra decimum annum moreretur, & ratio est, quia tacita vulgaris videtur regulari ab expressa pupillari, sub qua continetur vt per Bartol. & Docto. & ibi ... in l. 1. in penulti. column. supra eodem, sed in casu isto si pupillus adiuisset, Titius potuisset admitti ex pupillari, vt hic, ergo eodem modo pupillo nō adeunte ex vulgari tacita admittetur ad bona patris, & quia illo casu Meuius secundo loco substitutus si pupillus adiuisset, non potuisset admitti ex pupillari quia non decessit pupillus post decimum annum, vt hic ergo eodem modo ipso pupillo non adeunte nō possit admitti Meuius ex tacita vulgari, si vero locus sit substitutioni tacitę vulgari postquam pupillus compleuit decimum annum, vt puta quia post decimum annum completum repudiauit, vel decessit hæreditate non adita, tunc tantum Meuius admittitur ex substitutione vulgari tacita, & non Titius primo substitutus per rationem supradictam. Sed hoc non obstante puto, quod vterque substitutus admittatur ex tacita vulgari. Et ratio est, quia in vtraque substitutione pupillari militat ratio, quare in expressa pupillari comprehendatur tacita vulgaris, & licet prima substitutio pupillaris si facta, si pupillus intra decimum annum decesserit, nihilominus debeat habere locum tacita vulgaris etiam in casu, quando inciperet habere locum post decimum annum. Probatur ratione, quia in ista pupillari substitutione continetur tacita vulgaris, vt per Doctores in l. si ita quis sup. eod. & latissime dixi sup. in l. 2. in materiam pupillaris substitutionis in primo effectu in vltima col. ita eodem modo dico, quod illa secunda substitutio pupillaris debet continere tacitam vulgarem, ex illa potest habere effectum, etiam quod incipiat habere locum antequam pupillus perueniat ad decimum annum, ita vt ille Meuius secundo substitutus admittitur, quia qua ratione, non obstante quod illa prima substitutio fuerit tempore limitata, continet tacitam vulgarem etiam vltra illud tempus, ita eodem modo dicamus quod tacita vulgaris habeat locum ... secundæ substitutionis,

tionis, licet casus vulgaris substitutionis tacite euenerit, antequam euenisset casus expresse pupillaris, quia nõ videtur posse assignari ratio diuersitatis, quare postquam est extincta pupillaris substitutio, habeat locum tacita vulgaris, & antequam incipiat habere locum pupillaris non possit habere locum tacita vulgaris. Vnde concludo, quod vterque substitutus admittetur extincta vulgari. Non obstat, quod tacita vulgaris regulatur ab expressa pupillari, quia dico, quod non est verũ per ea quæ dixi supra in l. 1. in materia vulgaris in penul. col. Fallit tamen prædicta conclusio, nisi pupillus, qui decessit intra decimum annum decessisset hæreditate non adita, tunc credo ꝙ ad bona patris admitteretur tantum Titius primo loco substitutus. Et ratio est, quia iste pupillus transmisit in potentia suitatis hæreditatem patris nõ aditam ad quoscunque suos heredes, vt l. apud hostes C. de suis & legi. & plene dixi in l. si filius qui patri supra eod. sed hæres ipsius pupilli est iste Titius, vt est casus hic, ergo iste solus admittetur, & hoc puto verum, quando iste Titius vellet venire ex transmissione, quoniam propter substitutionem vulgarem isto casu non est sublata suitas, quia tacita, vt per Bartol. in l. Gallus §. & quid si tantum in 3. col. ff. de libe. & posthu. & per Bart. & ibi dixi in l. 1. in vlti. q. principa. in materia vulgaris supra eod. Sed si vellet venire ex tacita vulgari, tunc non admitteretur solus, imò alter substitutus etiam admitteretur per supradicta. Et sic istius primi instituti magis interest venire ex trãsmissione, quam ex tacita substitutione, vnde habet electionem arg. l. recusare §. Titius inf. ad Trebel. & l. testamẽto C. eodem. Cogita tamen super præ-

19 missis, quia, vt dixi, noua est quæstio. † Quæro etiam circa textũ nostrum de alia noua quæstione vltra Doctores, quid si vnus ex istis substitutis in casu nostro decesserit, vel noluerit pupillo succedere, nunquid isto casu alter substitutus possit admitti ex pupillari, vel etiam non possit succedere. Circa quod dicas, qđ quo ad primam substitutionem de qua hic in textu facta de Titio, si quidem pupillus decessit post decem annos, tunc videtur dicendum, ꝙ licet Meuius secundo loco substitutus non succedat, vt puta vel quia non vult, vel quia nõ possit, ex eo quia decessit ante pupillum, ꝙ isto casu Titius primo loco substitutus admittatur. Probatur ratione, nam intentio testatoris videtur esse, vt pupillus decedat testatus, & cum hærede ex testamento, patet quia in casu quo decedat post decimum annum substituit Mæuium. Vnde ne decedat intestatus dicamus quod Titius primo loco substitutus admittatur, licet decesserit post decem annos. Nec iste textus videtur obstare, quia loquitur, quãdo Mæuius secundus substitutus potest succedere, & vult succedere, tunc ipse debet admitti, & non Titius primo substitutus. Sed in contrarium est veritas, scilicet ꝙ iste Titius primo substitutus non admittatur, si pupillus decessit post decẽ annos, licet Meuius secundus substitutus non succedat. Et ratio est, quia cum iste Titius fuerit pupillo substitutus in casu, quo ipse pupillus decesserit intra decimum annum, ergo nõ dicitur aliquo pacto substitutus in casu quo post decem annos decesserit, ita expresse dicit textus in l. si ita quis, & ibi Doctores, vbi dixi supra eodem. Sed ita est in casu nostro, quia pupillus decessit post decẽ annos, ergo cum isto casu non dicatur substitutus, non debet posse admitti per d. l. si ita quis, & ista nõ habet locũ, siue secundus sit datus substitutus, & succedat, vel nõ succedat, siue nullo modo fuerit datus. Præterea hoc probatur per l. miles ita in prin. inf. de milita. test. vbi vult, qđ si miles instituit aliquẽ ad tps, nemine substituto dato, quia post illud tps miles decedat intestatus, tũc sic, si miles decedet intestatus, qñ nullus est datus substitutus, quia post illud tps institutus non durat hæres, ita eodem modo decedet miles intestatus post illud tẽpus, qñ esset datus substitutus, qui nol-

20 let, vel non posset succedere. † quia paria sunt, substitutũ non esse datũ, vel datum & non succedere, vt in l. 2. §. sed si sint sui inf. ad Tertul. & in l. 1. §. cũ aũt C. de cadu. tollen. & in l. si quis sub conditione sup. de testa. tutel. & in l. si quis in senatorio, & l. eos qui sup. de ritu nuptia. & no. Moder. Papienses in l. quoties in 4. col. C. de hæred. instituen. Vnde ex prædictis patet qđ isto casu iste Titius primus substitutus nõ potest admitti. Nõ obstat ratio in contrarium supra allega. quia illa procedit, quãdo vterque substitutus posset, & vellet succedere, & quilibet in casu suo, quod nõ est in casu nostro, & ista est veritas. Quod ad secundam substitutionem factam de Meuio si pupillus decedat intra decem annos, & Titius primus institutus non vult vel non potest succedere, an Meuius possit admitti, & videbatur dicendũ quod Meuius possit admitti, quia ipsum fuit simpliciter institutus in casu, quo pupillus decederet intra quartumdecimum annum, vt patet hic in textu. Vnde cum decessisset intra decimum annum, verum est dicere, ipse decessisse intra quatuordecim annos, vt hic in versicu. quo a certum est. Vnde non potest dici, quod non fuerit in hunc casum substitutus, ergo debet admitti, vt dicta l. si ita quis. Tunc non dicetur in hunc casum Meuius substitutus, quando testator hoc modo dixisset, si filius intra decẽ annos decesserit Titius hæres esto. & si post decem annos intra quatuordecim decesserit Meuius sit hæres, vt d. l. miles ita in prin. Sed hoc non obstãte puto quod Meuius isto casu non poterit admitti. Probo. nã ex quo fuit institutus specialiter Titius in casu, quo pupillus decesserit intra decem annos, licet Meuius simpliciter sit substitutus si pupillus decesserit intra quartumdecimum annum debet intelligi, si decesserit intra quartumdecimum, post tamen decimum, quia illa specialis mentio temporis intra decem annos derogat illi generalitati temporis, si intra quartũdecimum, secundum glo. & Doctor. hic. Sed si testator dixisset, si post decem annos intra tamẽ quartumdecimum decesserit, non diceretur substitutus in casu, quo pupillus decedat intra decem annos, nec posset admitti, licet Titius primus institutus non succederet. Ita in casu nostro Meuius non admittitur bene facit dicta l. miles ita, vbi si vnus est institutus ad certum tempus, & alius illo tempore elapso, quod licet primus non est hæres, tamen secundus non admittitur statim, sed expectatur, quod tempus labatur, & ex supradictis patet quod ratio in contrarium alleg. non obstat. & ista est veritas. Quę omnia nota, quia vt dixi noua quæstio est. Et ex prædictis sum expeditus de dicendis super textu. In glos. prima aduerte, quia licet glo. exponat, scilicet annum, tamen ista expositio non videtur congrua, quia tex. non dixit quartumdecimum, sed quatuordecim, vnde glo. potius debebat exponere, scilicet, annos. Et ideo in tex. non dixit, scilicet annos, quia supra dixerat intra decem annos, vnde nunc dicendo si intra quatuordecim, iam clare subintelligebatur, scilicet annos propter præcedentia argumen. l. si seruus plurium. §. fina. ff. de lega. 1. l. heredes palam supra de testa. in glos. in verbo, decesserit. Aduerte, quia ista glo. non debet esse super verbo, decesserit, sed super verbo, Meuius, quo casu bene subauditur, scilicet heres esto, vt l. 2. §. si autem sup. de heredi. instituen. & maxime, quia in casu nostro dum loquitur de Titio primo substituto expressa sunt illa verba heres per dicta in præcedenti glo. circa alias glo. nihil est dicendum. & Doctores super eis nihil dicunt, & ex his sit expeditus iste §. item quæro

SVMMARIVM.

1 *Testamentum impugnans quantum ad primum gradum non repellitur a substitutione vulgari.*

2 *Testamentum paternum impugnans repellitur a substitutione pupillari. & quid e contrario. nu. seq. & 5.*

4 *Testamento paterno rupto non continuo rumpi pupillare.*

6 *Intellectus ad l. ex duobus. §. fi. ff. de vulga. & pupilla. substi. & nu. seq.*

8 *Substitutionem pupillarem esse partem testamenti paterni.*

9 *Testamento rupto quoad primum gradum agnatione posthumi præteriti, an rumpatur quoad secundum gradum, in quo posthumus est substitutus. & nu. seq. vsque ad nu. 12. & nu. 14.*

11 *Posthumus a primo gradu præteritus, & a secundo exhæredatus nascendo rumpit vtrumque gradum.*

13 *Filius iam natus primo gradu præteritus & a secundo exhæredatus non rumpit secundum gradum & quæ sit huius ratio.*

15 *Filium habere ex testamento patris [illegible] substitutionem an sufficiat, licet non habeat iure institutionis.*

16 *Testamentum præteritione filii [illegible] ipso iure nullum, etiam antequam [illegible] & [illegible] perpetuum. nu. seq.*

18 *Testamentum [illegible] nullum [illegible] tantum ad primum gradum, in quo filius est præteritus, licet in secundo gradu sit substitutus vel exhæredatus.*

19 *[illegible] testamenti, in quibus filius est præteritus, valere, si in vno gradu [illegible] & nu. 27.*

20 *Filio instituto sub conditione potestatiua nullam iniuriam fieri. & impu[illegible] si non adierit.*

21 *Filio instituto in primo gradu, nullam iniuriam fieri, si sit præteritus in secundo, & nu. 24.*

22 *Substitutionem vulgarem filio familias factam cedere ipsi filio in fauore, [illegible]*

23 *[illegible]*

25 *Filius [illegible] habebat querelam [illegible] testamento [illegible]*

26 *[illegible] ad filios.*

28 *Testamentum [illegible]*

29 *Substitutionem vulgarem [illegible] intervallo post testamentum.*

30 *Intellectus [illegible] §. fin. ff. de vulg. & pupilla. subst. & nu. 32.*

31 *Testamentum [illegible] quoties testator aliquid addit vel detrahit.*

LVcius Titius. Hoc dicit secundum Bar. & Doct. Rupta institutione, tunc testamentum incipit a substitutione, vel sic & breuius, testamentum incipere a secũdo gradu. Et diuiditur in quatuor partes, vt hic per Angel. Aret. n.

1 † Nota primo ex isto tex. quod qui impugnat primum gradũ, non

non repellitur a secundo, id est a gradu substõnis vulgaris, facit
tex. in l. si filiusfamilias substituatur, §. tit. 1. & ratio est, quia se-
cundus gradus isto casu non habet dependentiam a primo, vt
2 in l. 3. §. fi. & ibi no. s̃. de libe. & posthu. Sed secus † est in tabulis
pupillaribus, nam ille, qui impugnat testm̃ paternum, bene re-
pellitur a substõne pupillari. Et ratio est, quia pupillaris substi-
tutio dependet a testamento patris, & est ad illud accessoria, vt
l. 1. §. posthumis plane, & §. adeo sup. eo. & insti. de pupill. subst.
in §. agitur, bene facit l. post legatum §. qui principale, inf. de his
qui vt indi. vbi vult, ꝙ qui impugnat principale testm̃, non ad-
3 mittetur ad pupillarem, † licet sit secus econtra, & rõ est, quia
testm̃ paternum non dependet a testõ pupilli, sed bene testm̃
pupilli depẽdet a paterno, vt l. ex pupillari inf. eo. bene facit gl.
in l. petens, C. de pac. & ad prædicta vide Ludou. de Ros. in cõs.
56. incip. in casu propositæ consultationis in quo primo quæri-
tur &c. in secundo dubio, & ita dicũt hic Imol. Aret. do. Alex.
4 Ias. ac Moder. Taurin. Sed † idem dom. Alex. in d. l. is qui con-
tra s̃. eod. dicit, quod prædicta non videntur esse vera, quia vidẽ-
tur esse contra tex. in l. ex duobus §. fi. cum l. seq. s̃. eo. vbi patet
quod rupto testõ paterno per contratabulas, non rumpitur pu-
pillare, quod deberet rumpi attenta s̃. dicta ratione, & ideo ip-
se post Bal. in d. l. si filiusfamilias substituatur, dicit quod ideo
hic non dicitur impugnare secundum gradum, quia venit in
isto secundo gradu ex voluntate testatoris, qui voluit exclusis
institutis in primo gradu, quod substituti in secundo admittan-
tur, & potest esse ipsi substituto vtilius venire ex substõne, quã
ab intestato, quia forte maiorem partem consequitur ex substi-
tutione, quam consequatur ab intestato. Sed certe ista ratio
5 non videtur tuta † quia tunc videtur fuisse voluntas ipsius te-
statoris vt exclusis institutis in primo gradu admittatur substi-
tutus, quotiescunq; institutus excluditur facto suo, & nõ facto
substituti, probatur, quia negari non potest, quin testator ma-
gis dilexerit institutos, quam substitutos, vt l. Publius §. fi. inf. de
cond. & demonst. Vnde si substitutus impedit, ne institutus ve-
niat, ad hoc vt ipse admittatur, facit contra voluntatem testan-
tis, & ideo isto casu potius veniret contra volũtatem testatoris
substitutus, q̃ secũdum, maxime cum posset approbare primũ
gradum, vt in l. filio præterito ff. de iniusto test. quo casu institu-
tus posset venire, bene faciunt, quæ volunt Papien. in d. l. is qui
6 contra in fi. vbi dicunt, quod ideo in d. l. ex duobus § fi substitu-
tus ex pupillari substõne succedit, licet testm̃ paternum sit ru-
ptum per contra tabulas, quia non fuit substitutus, qui impu-
gnauit testm̃ paternum, sed alius, vnde ipse nihil fecit cõtra vo-
luntatem testantis. Sed si ipse contra tabulasset, tunc nõ posset
succedere ex pupillari, ex quo fecit contra volũtatem testantis
impugnando suum testm̃. Et ideo melior vr̃ prima ratio supra
7 assignata. Et non † obstat d. l. ex duobus, in fi. quia ad illam pa-
tet responsio ex his, quæ dixi sup. in l. 2. q. vlt. in princ. vbi plene
examino intellectum d. l. ex duobus §. fi. cum sequenti. Vel vl-
tra ibi dicta potest dici, quod ideo ibi substitutus admittitur ex
pupillari substõne, licet testm̃ patris sit ruptum per contra ta-
bulas, quia alius quã substitutus intentauit contra tabulas. Sed
secus si fuisset substitutus, vt d. l. is qui contra, secundũ Ias. ibi in
fi. & s̃. retuli. Vel tertio potest responderi, quod ideo substitu-
tus in casu nostro succedit ex substitutione vulgari, quia substi-
tutus non impugnabat totum testm̃ primum gradum, in quo
fuit præteritus, vt hic & in d. l. si filiusfamilias. Sed in d. l. is qui
contra impugnabat totum testamẽtum, ideo non admittitur
ex pupillari, vt ibi dicitur, & ratio est secundũ Imol. in d. l. si fi-
liusfamilias substituatur, quia in casu nostro substitutus impu-
gnat primum gradum, vt aperiat viam sibi ex substõne vulga-
ri. Vnde non simpliciter impugnat testamẽtum, sed vt sibi viã
aperiat. Et pro ista ratione facit, l. nam si sub conditione §. fin.
sup. de iniusto testamen. vbi posthumus a primo gradu præte-
ritus a secundo exheredatus rumpit vtrũq; gradum, vt aperiat
sibi viam succedendi ab intestato. Sed licet ista responsio videa-
tur communis, & per omnes teneatur tamen apud me est du-
8 bia, † Nam nulli dubium est, quin pupillaris substitutio dicatur
pars testamenti paterni, vt in §. liberis, instit. de pupill. substi. &
in l. penul. ff. quemadmod. testamen. aperian. ergo in casu d. l. is
qui contra, impugnando testamentum paternum non impu-
gnat totum testamentum, cum nõ impugnet pupillare, quod
dicitur pars testamenti paterni, argum. l. si quis cum totum ff.
de excep. rei iudic. & tamen priuatur commodo pupillaris sub-
stitutionis, nisi saluando supra dictam rationem dixeris, quod
illa impugnatio non tendebat ad aperiendam viam succeden-
di ex pupillari substitutione, sed potius ad præcludẽdam viam,
cum rupto testamento paterno rumpatur etiam pupillare, vt
l. secunda §. posthumis plane sup. eod. & dictus §. liberis, & l. in
substõne sup. eo. Sed nec ista saluatio videtur tuta, quia vide-
tur contra l. 3. §. fin. ff. de libe. & posthu. & contra d. l. si filiusfa-
milias substituatur, vbi licet impugnetur primus gradus, vt
aperiatur sibi rumpenti via succedendi, nihilominus non rum-
pitur gradus substitutionis a quo fuit exhæredatus, qui debe-
ret rumpi, ad hoc vt impugnans possit succedere ab intestato.
Non obstat dicta l. nam & si sub conditione §. final. quia patet
responsio ex notatis in dicta l. tertia §. fi. Vnde teneas primam
9 solutionem sup. datam. † Sed circa prædicta quæritur quia hic
textus loquitur in filio iam nato præterito in primo gradu &
in secundo substituto, vt patet ibi, cum haberet filios &c. an ha-
beat etiã locum in filio nascituro. Exempli gratia pone quod
testator habeat vxorem prægnantem, & illam instituat hære-
dem, & in gradu institutionis ventrem præterijt, deinde ven-
trem vulgariter substituit vxori suæ, & pone, quod posthumus
nascatur, quo casu rumpitur primus gradus, vt dicta l. nam si
sub conditione, an etiam rumpatur secundus gradus, & sic vul-
garis substitutio facta de ipso posthumo rũpente primum gra-
dum? Raphael Cuman. hic, vt refert dominus Alexand. hic &
Rapha. in d. l. is qui contra, tenet quod non sit idem in nascitu-
ro, quod in iam nato, quia nasciturus nõ solum rumpit primũ
gradum, sed etiam secundum, licet in eo non sit præteritus, vt
d. l. nam & si sub conditione, §. fin. ff. de libe. & posthum. & ra-
tio differentiæ secundum eum habetur per glo. in d. l. 3. in fine.
10 Sed secundum dom. Alexan. hic † ista opin. Rapha. non est ve-
ra, quia quo ad casum nostrum non videtur facienda differen-
tia inter natum & nasciturum. Non obstat d. l. nam & si sub cõ-
ditione, quia ideo rumpit etiam sm̃ gradũ, quia rumpit ad vti-
litatem suam. Nam si non rumperetur secundus gradus, tunc
substitutus admitteretur, & sic posthumus excluderetur, ex
quo non posset succedere ex testamento, in quo non fuit insti-
tutus, sed exhæredatus, ab intestato non, quia quousq; põt ha-
bere locum successio ex testõ, cessat successio ab intestato, vt l.
antequam. C. commu. de succes. bene faciunt notata per Bart.
& Doct. in l. si mater §. fin. sup. eo. Sed in casu nostro non esset
vtile ipsi posthumo, ꝙ rumperetur secũdus gradus, cum in eo
fuerit substitutus, alias sm̃ eum sequeretur absurdum, vt quod
esset introductũ in fauorem posthumi retorqueretur in eius
odium contra l. quod fauore. C. de legi. Vnde non debet exten-
di dispositio d. l. nam & si sub conditione, quæ est odiosa, ad ca-
sum nostrũ, qui est fauorabilis. Præterea sm̃ dom. Alex. contra
Rapha. est casus in l. si filiusfamilias, substituatur sup. eod. Sed
11 dom. † Claudius de Seisel. Doctor Taurinensis dicit, ꝙ sibi vr̃
verior opin. Rapha. quia etiam qñ posthumus in secũdo gradu
est substitutus, vr̃ habere locum ratio differentiæ inter iam na-
tum & nasciturum assignata per gl. & Docto. in l. 3. §. fin. ff. de
libe. & posthu. Nam dicunt, quod ista est ratio differentiæ, quia
qñ filius nasciturus est præteritus, iam primus gradus a princi-
pio habet subsistentiam, vt l. posthumi, sup. de iniusto testa. vn-
de hæreditas versatur circa primum gradum, merito secundus
dependet a primo, quæ ratio cessat in iam nato per dicta supra
vnde non mirũ si rupto primo gradu natiuitate posthumi præ-
teriti rumpitur & secundus, sed ista ratio militat etiam quãdo
posthumus est substitutus in secũdo gradu, ergo debet milita-
re dispositio. d. l. nam & si sub conditione, & propterea secun-
dũ eum non sine ministerio textus noster loquitur in filio iam
nato, quasi secus esset in nascituro. Nec secundũ eum obstat ra-
tio d. l. si filius, quia loquitur in filio iam nato. quod patet, quia
ille tex. in fi. loquitur qñ fuit a secũdo gradu exhæredatus, quo
casu nascendo non solũ rumpet primũ, sed etiam secundũ gra-
dum, vt d. l. nam & si sub conditione in fi. & tñ ille tex. dicit, ꝙ
non rumpitur secundus gradus, ergo loquitur in filio iam na-
to quo casu tamen non rumpitur secundus gradus, in quo fuit
exhæredatus, licet fuerit præteritus in primo, vt l. 3. §. fi. de libe.
& posthum. Non obstat, ꝙ est fauor posthumi, ꝙ non rũpatur
gradus secundus, ex quo fuit in eo institutus, quia dicit iste Do-
ctor, imò põt esse, ꝙ sit fauor, quod rũpatur secundus gradus
propter legata in eo relicta, & propter relicta in primo gradu,
quæ censentur repetita in secundo, vt l. licet inf. de lega. 1. bene
facit, licet ipse non dicat l. si quis mihi bona §. fi. inf. de acquir.
hæred. & bene faciunt quæ traduntur per Alexan. & alios in l.
posthumo in 2. col. C. de bon. posses. contra tabu. dum quærit,
cuius sit vtilitatis in filio instituto, quod habeat contra tabulas
beneficio præteriti. Tamen tu dic, quod istam consideratiõẽ
habuit Alex. licet iste Doctor non dicat, in d. l. is qui contra, in
fin. Et iste Doctor tenet opinio. Cuma. contra Alex. cum tali
limitatione, scilicet quando appareret, quod esset vtile ipsi po-
sthumo substituto quod rumpatur etiam secũdus gradus, alias
non rumperetur. Sed tu considera ꝙ istam opin. Cuman. vide-
tur sensisse glo. quam nullus adhuc ponderat, in l. si filiusfami-
lias substituatur, in glo. fin. ibi, sed si esset posthumus &c. supra
titu. 1. referendo illam non ad tex. sed ad id, ꝙ proxime dixerat.
Nam dixit glo. ꝙ si filius est substitutus, qđ valet secundus gra-
dus, & ab eo incipit testamentũ, vt ibi, & hic, subdit postea gl.
quod si esset posthumus, supple tu substitutus, quod in totum
testamẽtum rumperetur. Et sic sentit, quod in casu tex. nostri
si esset posthumus, quod in totum esset ruptum testamentum
natiuitate posthumi, & ista opinio Cuman. esset sustentabilis.
12 † Sed tu aduerte, quia satis probabilis videtur opin. Alexand.
quia

quia quando posthumus est præteritus a primo gradu,& a secundo exhæredatus quod nascêdo sicut rumpit primu. ita ēt rumpat secundum. Et esse v̄r pp duo, primo propter iniuriam illatam posthumo tam in primo gradu quam in secundo. Item pp culpam ipsius patris testantis prætereuntis & exhæredantis posthumū,& maxime sine cā,quod non est in casu isto, quia cum posthumus fuerit substitutus, non videtur esse affectus iniuria in isto scdo gradu, cū ei sit delata hæreditas,& quidē titulo honorabili,arg.l. Iulianus inf. si quis omis. cau.testa.& in l.verilis. §. sed si portio.inf.de legat. præstan. & licet forte ipse posthumus in substitutione sit grauatus pluribus legatis,tamen propter hoc non debet dici affectus iniuria cum ad minus habeat legitimā,& etiam Falcidiam, vt l. quāquam & ibi not.C.ad legem Falci.& in c. Raynaldus, extra de testa. Nam alias esset dicendum idem, si fuisset in primo gradu institutus ꝙ tamē est falsum. & sic per hoc.patet,quod nō obstat ratio domi. Claudij de Seisel. dum dicit, quod magis interest,vt succedat ab intestato, qa istud interesse in casu isto non consideratur,vt dixi. Non obstat dicta l.si quis mihi bona §.fi.inf.de acquir.hære.quia alio casu loquitur,& habet manifestam rationem,quæ non militat in casu nostro. Non obstāt, quæ habentur in l.posthumo. C.de bo. poss.contra tab.quia illud est propter culpam testantis prætereuntis filiū,quę culpa cessat in casu nostro, & licet militet quoad primum gradum, tamen est sublata,ex quo primus gradus est ruptus natiuitate posthumi. Nec obstat si diceres, quod si ratio culpæ esset illa, quę faceret, vt posthumus rumperet etiam gradum substōnis
13 vt d.l.nam & si sub conditione. sequeretur † quod quando filius iam natus a primo gradu est præteritus, & a secundo exhæredatus,deberet etiā secundum annullare,& tamen est falsum,vt l.3.§.fi.s̄.de lib.& posthu.& in l. si filiusfamilias substituatur.in fi.sup.titu.1.quia ad hoc respondeo, ꝙ ideo non annullat secundū gradum,quoniam primus gradus per præteritionem filij fuit ipso iure nullus,vt dicam in sequenti not. Vnde nunquam secundus habuit dependētiam a primo, & nunquam circa secūdum habuit quicquam facere filius, quod patet,quia non potuisset ipse filius approbate testamentum in præiudicium substituti, vt tenet Bar.& ibi plene dixi in l. antepenul. col. in versicul. quæro vlterius quid si filius non potest venire de iure ciuili &c.sup.eo. Quæ omnia cessant in posthumo præterito in primo gradu & a secundo exhæredato. Vnde
14 ex prædictis concluditur,† quod verior est opi.do.Alex. cōtra Cuma. Et in tantum est vera, quod hodie absque dubio procedere opin.do.Alex.quia cū iste posthumus fuisset præteritus sine causa ex quo causam non potuit committere, vt l. si quis in suo.§.legis.C.de inoffic.testa.& no.in §.non solum.insti. de pupil.sub.certe primus gradus est ipso iure nullus. sicut si esset preteritus iam natus,vt in §.aliud quoque capitulū.in auth. vt cum de appel.cog.colla.8.& tenet Bar.& Imo.in l.filio præterito.sup.de iniusto test. Bar. Alex.& Ias.& communiter Docto.in authen.ex causa.C.de libe.prete. Vnde cum gradus primus sit ipso iure nullus, ergo secundus iure factus in quo posthumus fuit substitutus, nō habet a primo dependentiam ergo licet tollatur primus,tamen non debet tolli secundus, imò debet ab eo testamentum incipere,per notata per gl. & Docto. in l.3.§.fi.fi.sup.de libe.& posthu. Et pro hoc facit,quod Alex. in d.l.3.§.fin.in 2.col.dum alleg.tex.in l.1,§.si vēter.inf.de ven. in possess.mitten. vbi si posthumus a primo gradu fuit præteritus,& a secundo sit exhæredatus, si eo tempore, quo nascitur posthumus, instituti in primo gradu mortui erant hæreditate non adita non rumpit secundum gradum, quia tempore natiuitatis suę reperit hæreditatem versari in secundo gradu, in quo fuit exhæredatus. Ita in casu nostro cum primus sit ipso iure nullus, hæreditas versatur in secundo gradu, quod valet, ideo nascendo non rumpit. Nō ob.d. Gl. in d.l.si filiusfamilias quia est referenda ad tex.non ad id, quod proxime dixerat, & sic non facit. Et ita est veritas per Docto.nō ita declarata, & ex
15 his sumus expediti de primo no.† Nota secundo, secundū do. Alex. hic, quod sufficit filium habere iure substitutionis. licet nō habeat iure instōnis,& sic limitatur l.inter cætera.s̄.eod. de lib.& posthu.& istud procedit ēt de iure authēticorū,vt voluit gl.in versi.substituerit,quam ibi Imol.& Mod.dicunt non esse alibi in l.si pater impuberes.s̄. eodem. & de hoc plene dixi in l. 1.in secundo not.post Moder, Perusinos, sup.eo. & in tantum hoc est verum ſm do. Alex.hic quod ēt si filius esset vulgariter tacite substitutus,procederet,quod valeret testamentum, vt l. si pater filium.sup.eod. Sed aduerte, quia d.l.si pater filium. nō loquitur in tacita vulgari,sed in expressa. tamen an istud sit verum, patet ex his,quæ dixi supra in l. 1. in illa quæstione, an testm̄ possit incipere a tacita vulgari. Et aduerte inquantum do. Alex.hic dicit filiū sufficit habere iure substitutionis,licet non habeat iure substōnis,ad hoc vt valeat testm̄ intellige verū iure substitutionis directę,vt puta vulgaris.secus si iure fideicōmissariç,vt l.ita th̄ §.si quis rogatus.inf.ad Treb.& in l.si filius.s̄.de mino.& no.D. Alex.& alij in l.posthumo.in 1.col.de bo.pos.s̄
16 ra.† Tertio not.hic in verbo, nullius momēti quod præteritio filij reddit testamentum ipso iure nullum etiam antequam filius dicat nullū,secundū Imol. Are.D. Alex.& Mod.hic,facit, l.1.s̄.de iniusto test.& insti.de exhere.lib.in prin.& plene de hic traditū per Bar.& Doct.in l.filio pręterito sup.de de iniust. test.
17 per Alex.& alios in d.l. posthumo. † & hoc est verum quando in totū fuit filius pręteritus. Sed secus si tantū ab vno gradu est præteritus. tunc non totum testm̄ est nullum,sed tm̄ ille gradus,in quo filius est præteritus,vt hic,& in l.3. §.fi.sup.de libe. & posth.& in l.posthumus.§.quod vulgo.eo.tit.& i l. si filiusfamilias substituatur. sup.tit.1. Et hoc etiam probat iste tex.in versi.& ideo ſm Areti. hic, vbi vult, quod ex secūdo gradu ex testamento fiunt hæredes filij in eo instituti, quod non etiam si primus gradus non esset nullus,antequam diceretur nullus.
18 † Quarto & vlt.nota ſm Imol.hic,quod primus gradus,in quo filius est præteritus,est ipso iure nullus, quamquam in secundo sit institutus vel exhæredatus, facit tex. in l.si filiusfamilias
19 substituatur. sup. tit.1. † Et per istum tex.limitatur regula. l. si posthumus.§ quod vulgo.s̄.de libe. & posthu. Vbi si filius est in vno gradu institutus,& in alijs est præteritus,quod valēt gradus,in quibus filius est præteritus. Nam illa regula non habet locum, si filius in primo gradu est præteritus,& in secundo est institutus. Nam in isto casu primus gradus non valebit,sed illa regula habet locum, quando filius in primo gradu est institutus,& in secundo vel alijs gradibus sequentibus est pręteritus, secundum gl hic in verbo,momenti, & ratio differentiæ est secundum Bar.Imo.Areti.D. Alex.ac cæteros Moder. hic, quia qn̄ est institutus in primo gradu, & in secundo est præteritus, ideo secundus valet,quia non fit iniuria filio, quod sit præteritus in secūdo gradu,cum possit filius ex primo gradu adire, & excludere substitutum,cum censeatur substitutus sub ista conditione,si institutus non sit hæres.l.quamdiu. inf.de acquir.hæred.& in l.3.C.de hæred.insti.& in l.1.in princ.s̄ eo. Nec obst. quod possit euenire,quod filius decedat hæreditate non adita, & sic non potuit adire,quia cū esset in eius ptāte adire,& distulerit,non dr̄ grauari † sicut q̄n est institutus sub conditione potestatiua,quia debet sibi imputari,quare nō impleuit, vt l.1nus quoque sup.tit.1.v̄r enim noluisse,arg.l.verba.Ↄ tit.l.iam dubi-
20 tari.s̄.tit.1 ſm do.Alex.in d.§.quod vulgo. † quod tu latius declara. Nam si quidem filius viuo patre decessit, tunc clarū est,
21 quod nulla est facta filio iniuria,licet sit præteritus in secundo, quia isto casu ēt si nullus secundus gradus esset factus,nō posset succedere,nec transmittere,cū viuo patre decessisset,arg.l. qui superstitis.inf.de acquir.hære.& §.1.l.vnice.C.de cadu.tol. vnde isto casu præteritio facta in secundo gradu nullam affert iniuriam filio. Si vero decessit post mortē patris,tunc si decessit repudians, similiter patet quod præteritio facta in secundo gradu non affert iniuriam filio, ex quo ipse sponte repudiauit hæreditatem patris. Si vero decessit hæreditate non adita neqꝫ repudiata,tunc si teneremus opin.illorum,qui tenēt,quod datio substituti vulgaris non tollat suitatem,de qua plene dixi in 3.vlt.quæstionis princ. in l.in materia vulgaris substitutionis.s̄. eo.tunc clarum est, quod talis præteritio non infert iniuriam filio,cum possit eius hæreditatem vigore transmissionis ex potentia suitatis adire,& excludere substitutum,arg.eorum,quę dixit Bar.& ibi plenissime dixi in l.1.in 2.q.primi effectus,s̄.eo. si vero tenemus aliam opi.& veriorem,ꝙ datio substituti vulgaris tollat existentiam suitatis, quam ego tenui in d. 3.quæst. vltimæ quæstionis principalis,adhuc dico, quod illa præteritio
22 non est iniuriosa filio. patet,† quia per illam vulgarem substitutionem fit filius de necessario voluntarius, prout dixit Barto. & ibi dixi in d.l.1.in quinto effectu,& ibi dixi.sup.eodem, quo casu est sibi fauor,probatur,nam potest fieri in legitima, vt in l.cum patronus,& ibi Paul.de Castr. infra de lega. secundo,& Iaso.in repetitio.l.si arrogator.ff.de adoptio. in 12.col.& do. Alexand.in d.§.quod vulgo.in 1.nota. & tamen si esset onus, non posset fieri in legitima, vt l. qm̄ in prioribus. C.de inoffic. testa.quicquid in contrarium dixerit idem Alexan.in l. si filius hæres. in vlt.col.in decima limitatione.s̄.de libe.& posthu.quē sequitur Ias.sibi contrarius in repet. authen. res quæ. in 3. col. C.cōmu.de le.& male,vt dixi in d.3.q.vltimæ quæstionis prin. Ita est de mente Barto.in d.§. quod vulgo. quæ ratio cessat in casu nostro, quia præteritio facta in primo gradu bene est iniuriosa filio instituto in secūdo gradu.patet,quia si valeret primus gradus non obstante præteritione, vtiqꝫ institutus in primo gradu posset adire,& excluderet filium substitutum, vt l. quamdiu.inf.de acquir.hæred.& in l.post aditam.C.eo.& plene dixi.sup.in l.1.in primo effectu. Et ex prædicta ratione infertur, quod si filius est exhæredatus in primo gradu,& in secūdo pręteritus,quod secūdus non valebit,quia isto casu præteritio est iniuriosa filio,& ideo nō sine misterio, textus in dicto §. quod vulgo,loquitur,quando filius est institutus in primo gradu, & non quando est exhæredatus. Et prædicta omnia procedunt,

ſcilicet quod filius ſi eſt inſtitutus, quod ſequentes gradus va-
lent, licet in eis non ſit exhæredatus, non ſolum ſi eſt inſtitutus
in totum, ſed etiam ſi eſt inſtitutus in parte, vt d. §. quod vulgo
23 in verſic. ideoq; & ratio † eſt ſm Bart. ibi, quia dando teſtator
cohæredem filio, facit ipſum de neceſſario voluntarium, vt l.
apud Iulianum, §. idem Iulianus, inf. ad Trebell. & tradit Bart.
in l. ſi filius qui patri ſup. eo. vnde eſt ſibi commodum, vt dixi,
& per conſequens non eſt affectus iniuria. Sed iſta ratio Barto.
eſt dubia duplici reſpectu, primo, quia dubium eſt, an datio co-
hæredis faciat filium eſſe voluntarium, vt dixi in d. l. filius qui
patri. Secundo poſito ꝙ faciat, illud eſt verum in cohærede ex
traneo, non autem in cohęrede ſuo, vt eſt tex. in d. l. ſi filius qui
patri. Vnde ſi filius, qui eſt inſtitutus in primo gradu, & in ſecū
do exhæredatus, eſſet inſtitutus in minori parte, quam eſſet ha
biturus ab inteſtato, & alter filius eſſet in reliquo inſtitutus, qđ
non deberet valere ſecundus gradus, quia ceſſare videtur ratio
Bar. quod puto falſum, quia eſſet nimis reſtringere dictum §.
quod vulgo, niſi ſaluando dixeris, quod imò militat ratio Bar.
quia non infertur ſibi iniuria, quoniam aut filius etiam inſtitu-
tus in maiori parte adiuit, & tunc fruſtra tractaretur, an ſecun-
dus gradus eſſet nullus, cum ſubſtituti alia de cauſa ſunt exclu-
ſi, ſ. per aditionem inſtitutorū, vt l. poſt aditam C. eod. Aut fi-
lius non adiuit, & tunc alter filius inſtitutus in minori habebit
reliquum per ius accreſcendi, quod quidem iſto caſu non eſt
ſublatum per ſubſtitutionem vulgarem cum fuerit facta com
muniter ab omnibus ſm Bar. in l. quamuis, per illum tex. ſecun
dum vnum intellectum C. eo. & Bar. in 1. q. vltimę q. principa-
24 lis & ibi dixi in l. 1. ſup. eo. tamen † dominus Alex. in d. §. quod
vulgo. ſentit aliam rationem, quod ideo iſto caſu valet, quia cū
iſte filius ſit inſtitutus in ſua legitima, non poteſt conqueri. l.
Papinianus §. quoniam quarta ſup. de inoff. teſt. Vnde præteri-
tio facta in ſecundo gradu non eſt ſibi iniurioſa, vnde ſi ipſe nō
adiuit, imputetur ſibi, nam idem eſſet, ſi nō eſſet factus ſecun-
dus gradus, quia valeret teſtamentum per ſupradicta. Sed ad-
uerte, quia dicta ratio dom. Alex. nimis reſtringit dictum § ꝙ
vulgo. intelligo ipſum, qñ eſſet inſtitutus filius ſaltim in legiti-
ma, cum ille tex. loquatur ſimpliciter, nihilominus de neceſſi-
25 tate ita videtur dicendum, † qñ iure Digeſtorum ſi filius erat
inſtitutus in minori parte, quam ſit ſua legitima, habebat que-
relam de inoffic. teſt. l. Papinianus §. meminiſſe, & ibi expreſſe
Paul. de Caſt. ſ. de inoffi. teſt. & videtur probari in l. omnimo-
do. C. de inoffi. teſta. Vnde intentando querelam quemadmo-
dum rumperet primū gradum, ita etiam rumperet ſecūdum,
in quo fuit præteritus, ad ſimilitudinem poſthumi, nam & ſi
ſub conditione §. fi. ſup. de iniuſto teſt. & quia vř militare ratio
aſſignata in poſthumo, de qua in l. 3. §. fi. de liber. & poſthum.
& ſic ſubſtituti non poſſent ſuccedere, quod videtur eſſe con-
26 tra dictum §. quod vulgo. † Præterea nonne poſſet eſſe, ꝙ iſte fi
lius decederet querela adhuc non præparata? quo caſu non
tranſmittebatur etiam ad filios, vt in l. poſthumus §. fi. ſup. de
inoffic. teſt. & in l. ſi quis filium C. de inoff. teſt. quo caſu ſi ſe-
cundus gradus valeret, vtiq; filij iſtius filij præteriti nō poſſent
ſuccedere auo, & ſic eis fieret iniuria propter pręteritionē fa-
ctam de eorum patre ab auo. & per conſequens fieret iniuria
ipſi filio præterito, vt ar. d. l. 1. in fi. C. de his qui an. aper. tab. & l.
ſed ſi vnius §. ſi filio inſ. de iniur. Et ideo dictus §. quod vulgo.
in verſic. & ideo, dēt intelligi, quod ille filius in primo gradu
erat inſtitutus ad minus in legitima. Et ſic patet eſſe vera ratio
dom. Alex. Bene tñ fateor, ꝙ hodie procederet dictus §. quod
vulgo etiam quando filius eſſet inſtitutus in minori parte, quā
ſit ſua legitima, quia tunc non intentat querelam, ſed agit ad
ſupplementum, vt d. l. omnimodo, & ibi traditur. Vnde cum
conſequatur ſuam legitimam, non eſt in cōſideratione, quod
ſit in ſecundo gradu præteritus, quod nota, quia Doct. non ita
27 declarant dom. Alex. in dicto §. quod vulgo. limitat † prædicta,
inquantum ſup. eſt dictum, quod ſi filius eſt inſtitutus in pri-
mo gradu, & in cęteris ſequentibus pręteritus, quod cæteri va
lent, non obſtante pręteritione, iſtud procedit ſm eum, quan
do in eodem teſtamento & voluntate eſt factus primus gra-
dus & cęteri. Sed ſecus, ſi in diuerſo teſtamento, & voluntate,
vt l. ſi quis eum §. fi. iuncta glo. in verbo viuo ſecundū primam
expoſitionem poſitam, in princip. illius glo. ſup. eod. vbi eſt ca-
ſus, quod in primo teſtamento filius fuit inſtitutus in toto vel
in parte, & in ſecundo teſtamento fuit factus ſecundus gradus
abſque alia inſtitōne filii, certe non valet ille ſecundus gradus
factus in diuerſa voluntate, & ita videtur tenere Ioan. de Imol.
in d. §. fi. ſecundum dom. Alex. in d. §. quod vulgo, & ita videt
eſſe de mente Bald. prout referunt Imol. Alex. Aret. Iaſ. ac cę-
teri, & ratio vř eſſe ſecundum eum, quia vulgaris ſubſtitutio
dř pars teſtamenti paterni, vt Inſtit. de pupill. ſubſt. circa prin.
28 † Sed idem teſtm̄ debet fieri vno contextu, vt in l. hęredes pa-
lam §. fin. ſup. de teſtamen. l. hac conſultiſſima in prin. C. de te
29 ſtam. Sed inſtit. † in d. §. fin. dicit, quod iſtud dictum videtur ſi-
bi dubium, quia ſecundum eum non reperitur iure cautum,
quia ſubſtitutio vulgaris non poſſit fieri ex interuallo adhibi-
tis legitimis ſolemnitatibus, vnde dicit ipſe, quòd imò poteſt
fieri ex interuallo, quod probatur per ea, quę ipſe ibi dixit in gl.
ſuper verbo, alia hora &c. vbi ipſe tenuit, quod pupillaris poſ-
ſit fieri ex interuallo a teſtamento paterno, & tamen iſta pupil
pillaris comprehendit tacitam vulgarem, vt l. nam hoc iure ſ.
eo. & ſic tacita vulgaris dicitur iſto caſu facta ex interuallo, &
tñ eodem modo dicitur pars teſtamenti paterni ſicut expreſ-
ſa. vnde qua ratione tacita poteſt fieri ex interuallo, ergo eodē
30 modo expreſſa. † Nō obſtat ſm eum d. l. ſi quis eum, in fi. quia
ibi teſtator non intendebat ſolum facere ſubſtitutionem, ſed
aliud teſtm̄, vt aperte demonſtrat ille tex. Vnde ideo non valet
illud ſm teſtm̄, quia in eo filius fuit præteritus. Sed ſi intendiſ-
ſet ſm eum teſtator facere tātum vulgarem ſubſtitutionem,
vtiq; illa valuiſſet, licet in ea filius eſſet præteritus, ex quo fuit
inſtitutus in primo gradu, per dictum §. quod vulgo, & ſic ex-
preſſe Imol. tenet contra dictā limitationem, ſed Pau. de Caſt.
in d. §. fi. quem ibi ſequuntur communiter Doct. videtur re-
prehendere Imol. licet de eo non faciat mentionem, quia te-
ſtator faciendo ſubſtitutionem vulgarem ex interuallo, licet
non proteſtetur, qualiter intendit facere nouum teſtamentū,
31 tamen dicitur nouum teſtamentum, & reuocat primū. † Quia
quoties teſtator aliquid addit, vel detrahit, nouum eſt teſtamē
tum, vt l. hæredes palam §. ſi quid poſt ſup. de teſtam. & in l. tri
bunus §. fin. & in l. eius militis, §. fin. cum l. ſeq. inſ. de milit. teſt.
vbi dicit, quod qui diuerſis diebus diuerſa diſponit, dicitur di-
uerſa teſtari, & ſic iſta ſubſtitutio tanquam nouum teſtamen-
tum reuocat primum, & quia in iſto nouo teſtamento filius
fuit præteritus, ideo non valet, & non tollitur primum, vt ibi
dicitur. Et per prędicta ipſe decidit quęſtionem, de qua ibi per
eum, & ſequuntur communiter Doct. & ibi dixi. Non obſtat,
quod dixit Imol. de pupill. ſubſt. quia pupillaris ſubſtitutio nō
eſt ita proprie pars teſtamenti paterni, cum per eam filio ſuc-
cedatur, inſtit. de pupill. ſubſt. in princ. ſicut eſt vulgaris ſubſti-
tutio. Non obſtat, quod comprehēdit tacitam vulgarem, quia
dici poteſt, quod iſto caſu non comprehendat ſm Cuman. &
communiter Docto. in d. §. fin. vel poſito, quod iſto caſu com-
prehenderet tacitam vulgarem, adhuc non faceret pro Imol.
per ea quæ dixi ſup. in l. 2. Et ex his patet, quod limitatio dom.
Alex. eſt cōiter approbata, & expreſſe tenet illam Paul. de Caſ.
in d. §. fi. Tu autem aduerte vltra Docto. & primo an vulgaris
poſſit fieri ex interuallo, ego puto quod non, prout eſt etiam
communis opin. & dixi in d. §. final. & hoc eſt etiam de mente
dom. Alex. in d. §. quod vulgo. An autem limitatio dom. Alex.
32 ſit vera aduerte in primis, † quod tex. in d. §. fi. non videtur pro-
bare dictam limitationē ex duobus, & primo quia ille tex. non
aperit, quod ille filius in primo teſtamento eſſet inſtitutus, vn-
de poteſt intelligi, quod fuerit exhæredatus ſm dom. Alex. ibi,
quo caſu ſi in gradu ſubſtitutionis filius eſt præteritus, ēt quod
ſit factus in eodem teſtamento, non valeret, & nō procederet
dictus, §. quod vulgo, vt dixi ſup. Præterea dico, quod illa ver-
ba, ſi ſe viuo &c. non ſunt verba teſtatoris, ſed legis, prout latiſ-
ſime demonſtraui in l. 1. in 3. q. principali Bart. ſup. eod. quo ca-
ſu ibi non tractaretur de aliqua vulgari ſubſtitutione, & ſic nō
probaret dictam limitationem. Sed an iſta limitatio ſit vera,
mea quidem ſententia dependet a veritate illius articuli, an il-
la verba, ſi me viuo, inducant vt filius videatur tacite inſtitutus
in teſtamento, prout quidam tenuerunt in l. Gallus, in princip.
ſup. de libe. & poſthum. & dixi in d. tertia quęſtione principali
Bar. & tunc dicta limitatio non procederet, quoniam tunc fi-
lius dicitur inſtitutus in primo gradu etiam in illa ſecunda vo-
luntate, & ſic eſſemus proprie in caſu dicti §. quod vulgo. Si ve
ro teneremus opinionem Bar. in d. l. Gallus, vbi voluit, qđ per
illa verba filius videatur tacite vocatus ab inteſtato, & prælа-
tus ſubſtituto, & tunc iſta limitatio poteſt eſſe vera, quoniam
videtur eſſe eadem ratio, quæ eſt quando filius eſt expreſſe in
primo gradu inſtitutus, ſcilicet quia illa præteritio non eſt ſibi
iniurioſa. Sed quia in d. 3. quæſtione tenui in filio non procede
re dictam opin. Bar. Ideo iſto caſu non videtur vera dicta limi-
tatio. Et ſic vides, quod iſta limitatio licet ſit communis, non
videtur vera, cogita tamen. Sed quia glo. huius §. nihil habent,
& ex prædictis ſunt declaratę, ideo puto quod ſatis vtiliter &
ſubtiliter ſit expeditus ille §.

SVMMARIVM.

1 *Hæredi, qui promiſit teſtatori extra teſtamentum, reſtituturum ſe hæreditatem incapaci, auferri hæreditatem tanquam indigno, & fiſco applicari.*

2 *Hæres accommodans fidem ſuam teſtatori de reſtituendo incapaci, an poſſit adire hæreditatem.*

3 *Hæres tacite fidem ſuam accommodans teſtatori de reſtituendo incapaci partem aliquam hæreditatis, an perdat duntaxat eam partem, in qua tacite fidem accommodauit. & nu. 6.*

Pęnam

IVlianus Longinus. Qui semel est hæres,
licet ei vt indigno auferatur hæreditas, vel ip-
so iure desinat esset hæres, admittitur ex substi
tutione pupillari facta per ista verba, quisquis
mihi hæres erit, & in tanta portione admit-
titur, in quanta fuit scriptus hæres in testamento patris. h. d.
secundũ Bar. Imo. Alex. & Ias. Sed sm Are. hic pinguius põt
summari hoc modo. Substitutus pupillariter per hæc verba,
quisquis mihi hæres erit sit filio meo hæres, si adiuit hæredi-
tatem patris, potest succedere ex pupillari, licet postea hæredi
tas paterna ei auferatur, vt indigno. Item si adiuit, & postea ip-
so iure desinat esse hæres, dũmodo eo tẽpore, quo defertur hę
reditas ex pupillari sit habilis ad succedendũ, hoc dicit. Et diui-
1 de istũ tex. in tres partes, vt hic per Ange. Are. † Præmitte pro
intelligentia sm d. Alex. hic, q̃ si testator instituit aliquẽ, & ei
extra testm̃ dixerit, quod vult, vt restituat hæreditatẽ incapaci
& ita iste hęres præstitit fidem obligando se de restituenda hæ
reditate tali incapaci, vt puta spurio, per suam scripturam pri-
uatam, vel alio modo, hoc postea inuento, aufertur sibi ista hę
reditas, vel pars, quam erat rogatus restituere, & fisco applica-
tur, ar. l. non intelligitur inf. de iure fisci. & per Bartol. in l. fina.
J. de his quibus, vt indi. qui explicat, quatenus hoc verũ sit, aut
2 procedat, tacite enim relinqui posse constat incapaci. † Nota
primo ex isto textu secundum Imol. Alexand. & Ias. quod ac-
commodans fidem testatoris de restituendo incapaci, potest
adire hæreditatem. Et ratio est secundum eos, quia istud non
est vitium in testamento, sed extrinsecus veniens. Sed tu ad-
uerte, quia istud esset verum, quando hæres extra testamentũ
tacite testatori fidem accommodauerit. Sed quid in ipso testa-
mento palam testator disposuit, quod hæres restituat incapa-
ci, certe isto casu videtur esse vitium testamenti, & per conse-
quens videtur quod hęres non possit adire attenta supradicta
ratione, & tamen hoc est falsum, quia hæres potest adire, qui-
nimo isto casu fiscus non poterit ab eo auferre, immo rema-
net apud hæredem rogatum, & ratio est, quia non dicitur ali-
quod delictum commisisse l. in fraudẽ in fine inf. de his quib.
vt indi. ita tenet Bartol. in l. fina. in 2. colu. in versicul. quęro, &
reuoco in dubium infra de his quib. vt indig. Nec obstat quod
dicatur esse vitium testamenti, quia hoc non est verum, vt est
textus apertus in l. non intelligitur §. si quis palam infra de iu-
re fisci. vbi dicit, quod valet, quę vtiliter in testamento data
sunt, & sic multo magis textus noster procederet, quando pa-
lam incapaci testator reliquerit. Ratio huius ex vulgatissima
iuris ciuilis regula afferri potest, expressa nocent, non expres-
sa non nocent. Hæc multis iuris articulis comprobatur. Sed
& eam varijs modis restringi Philippus Decius recte anima-
3 duertit. Tu eum consule. † Secundo nota, quod accommo-
dans tacitam fidem, solum perdit illam partem, in qua taci-
tam fidem accommodauit, ita probat iste tex. ibi, satis punitus
est &c. Et ratio est secundum Moder. Papienses hic, quia non
4 debet quis puniri nisi in ea parte, in qua deliquit. † quia pęna
non debet egredi metas delicti. vt l. rescriptum in princip. &
in l. Paulus, & in l. beneficio. infra ad legem Falcid. & hinc est
quod non priuatur commodo pupillaris substitutionis, quia
in ea nil deliquit, & facit tex. & ibi Bartol. in l. quidam in iure
§. fina. infra de dona. & per illum textum determinat Rapha.
Cuma. ibi, quod emphyteuta, qui alienat partem rei emphy-
teuticæ, solum priuatur illa parte, non tota illa emphyteusi.
Et prędicta faciunt ad quæstionem secundum Bald. & Imol.
5 hic, † quod si hęres omisit vnam rem hæreditariam ponere in
inuentario, solũ puniri debet in illa re, & nõ in tota hęreditate
& ita tenet Cyn. in auth. sed cũ testator C. ad legẽ Falc. & Bal.
in penul. colum. in versi. quid ergo si non seruat protestatio-
6 nem &c. & per alias de quibus per Alexand. hic. † Et prędicta
secundum domi. Alexand. faciunt contra id, quod voluit Bal.
in l. etiam in penul. quæstio. C. ad legem Falcid. vbi voluit, q̃d
si hæres accommodat fidem de restituendo vnum denarium
incapaci, quod tanquam indignus non solum priuatur illo de-
nario, sed etiam tota hęreditate, per illum tex. Sed istud vide-
tur contra istum textum, & contra l. hæres qui tacitam inf. de
his qui. vt indi. Non obstat dicta l. etiam, quia secundum Alex.
hic debet intelligi ille textus, quãdo hæres erat rogatus resti-
tuere hæreditatem incapaci, & ita tacitam accomodauit fidẽ,
& sic loquitur in fideicommisso vniuersali, sed secus esset in
fideicommisso particulari, vt hic, & dicta l. hęres qui tacitam.
Sed aduerte, quia licet isti Moderni ita teneant contra Bald.
7 tamen pro ipso Bald. facere † videtur, quod voluit Bartol. in
l. rescriptum infra de his quib. vt indi. vbi vult, quod si hęres
omisit dolose ponere vnam rem in inuentario, quod non so-
lum priuatur commodo legis Falcidiæ in illa re, sed etiam in
tota hęreditate, per tex. in §. scimus in authenti. de hæredi. &
Falcid. colla. 1. & ita tenet ibi Iacob. de Bel. & Dyn. in dicta l.
rescriptum, & videtur esse de mente Bald. in dicta authen. sed
cum testator in 6. colum. in versic. quęro quid si hęres subtra-
bat vnam rem &c. & etiam sequitur Ange. Are. hic licet Cyn.
in dicta authenti. sed cum testator dixerit oppositum, & male
secundũ Bar. in dicta l. rescriptum, & dicta l. hęres qui tacitam
quia sunt correcta per dictũ §. scimus, ita in casu nostro, nam
si hęres accommodat fidem in vno denario, negari nõ potest,
quin committat dolum & fraudem. Vnde quemadmodum
quando hæres dolose omittit vnam rem ponere in inuentario
perdit beneficium in tota hęreditate, ita etiam in casu Bald.
in dicta l. etiam. Non obstat textus noster, quia videtur dicen-
dum, quod sit correctus per dictum §. scimus, & sic videtur
quod opinio Bald. in dicta l. etiam sit verior. Sed circa id,
8 † quod dicunt Bald. & Imol. hic, quod si hęres omittit puni-
re vnam rem in inuentario, quod non priuatur nisi illa re.
Nam istud est verum, si incaute ex ignorantia omisit, non si
doloso & fraudulenter animo subtrahendi omisisset, ita vide-
tur esse de mente Baldi in dicta authenti. sed cum testator in
6. colum. verticu. quæro quid si hęres subtrabat vnam rem &c.
Non obstat, quod dicit Bald. in dicta authent. sed cum testator
in 6. columna. in versicul. quęro quid si hæres non seruat pro-
testationu &c. quia Bald. loquitur, quando dolus superuenit
ex post facto confecto inuentario, sed secus est, si ab initio su-
9 peruenisset dolus, & ratio differentię est secundũ eum † quia
dolus superueniens non deberet tractare quę legitimę facta
sunt argumen. l. quid ergo in princ. sup. de his qui not. infa. Sed
tu considera, quod adhuc opin. Bald. in dicta l. etiam sit dubia,
& contra textum nostrum, & dicere, prout videtur esse de mẽ
te Bartol. in dicta l. rescriptum, quod iste textus sit correctus,
videtur dubium, quia attenta ista solutione sequeretur, quod
si aliquis institutus tacitam fidem accommodaret de resti-
tuendo incapaci, & fuisset pupillariter substitutus, quod de-
beret priuari hęreditate pupilli, quod non credo verum. Et
ideo saluando Baldum, in dicta l. etiam potest dici, quod iste
textus hodie sit correctus in hoc, scilicet quoad hæreditatem
10 ipsius testatoris, non quoad hæreditatem pupilli, † exempli
gratia. Aliquis fuit institutus in dimidia vel tota hęreditate
paterna, & rogatus fuit, vt partem illius hęreditatis paternæ
non capaci restitueret, & ita tacitam fidem accommodauit,

& istemet fuit pupillo pupillariter substitutus, & in hæreditate pupilli nullam tacitam fidem accommodauit. Certe licet textus hic videatur velle, quod solum priueturilla parte, in qua fidem accommodauit, tamen hodie priuatur tota scilicet hæreditate paterna, & non pupilli. Et ratio potest esse duplex, prima fauore pupilli, qui in nulla culpa fuit, ne decedat intestatus. Secunda ratio est, quia testamentum patris & filij quo ad effectum dicuntur esse duo testamenta l. patris & filij supr. eodem & maxime quando est fauor pupilli, vt diuersum testamentum a paterno censeatur, vt l. Papinianus §. sed nec impuberis sup. de inoffi. testamen. vnde non mirum si esse accommodata tacita fides in vno testamento, non debet extendi ad aliud. Item hæreditas patris & hæredis pupilli dicuntur duæ diuersę hæreditates § igitur insti. de pupil. substit. vnde non mirum si fides præstita in vna hæreditate non extenditur ad aliam hæreditatem. Quinimò dico, quod si iste institutus & pupillo substitutus accommodasset tacitam fidem de restituenda hæreditate pupilli ei, qui patri non posset succedere, dico, quod non aufertur ei talis hæreditas pupilli, quoniam licet ille, cui erat restituenda, prohibeatur succedere patri, nō tamen prohibetur succedere pupillo l. si is qui. sup. & ibi dixi supra eodem, & aliquid

21 dicam in l. Lucius infra eodem. † Tertio nota secundum Angelum Aretinum, & Iaf. ac cęteros Doctores, quod ille, cui hęreditas, vel pars aufertur tanquam indigno, non desinit esse hęres. ita probat iste textus ibi, nec desinet esse hæres. immo non impeditur adire etiam partem, in qua est effectus indignus. Et hinc est, quod si fiscus noluisset ab eo auferre, quod remaneret hæres & cū effectu, & ratio est, quia nullus alius potest opponere indignitatē indigno nisi solus fiscus, vt l. his consequenter §. primo sup. famil. herciscun. & sic isto casu iste institutus maneret hæres ipso iure & cum effectu, vt est glo. in simili in l. ea quæ infra de regul. iur. facit tex. in l. si seruus plurium. §. si

22 quis autem, & Modern. notant infra de leg. 1. † Et è contra si hęres scriptus nollet adire, sed repudiare, vt excluderet fiscū, & hæreditas iret ad substitutum aut ad venientes ab intestato, nihilominus aufert fiscus, cui hęres repudiādo non potuit prędiudicare secundum Bartol. in l. si sequens. §. primo. per illum textum inf. ad Syllani. & Bald. in l. eam quam. in 6 column. C. de fideicommis. † Et hinc est, quod fiscus præfertur substi-

23 tuto, non solum venientibus ab intestato sed etiam ex testamento vt per Bartol. & ibi dixi in l. 1. in vltima quęstione primi effectus supra eodem secundum Iaf. ac Angel. Aretin. hic.

24 Quarto nota, † quod ille, cui aufertur hæreditas vt ab indigno, licet ei auferatur commodum hereditatis non tamen sibi aufertur nomen hæredis, nec id, quod est sequela eius, secundū Imol. hic. † Et ex hoc infertur secundum eundem & alios Mo-

25 dern. hic, quod fiscus non est proprie hęres, licet teneat locum hęredis quoad legata & creditores, vt l. secunda. C. ad legem Iul. de crimine pecula. & hoc tenet Iacob. de Arena in l. si constante §. fina. prout eum ibi refert Bartol. supra solu. matrimo. Et ideo potest dici secundum Imolam hic, quod fiscus sit effectu hæres, & nomine remanet ille indignus, & hinc est, quod fiscus tenetur creditoribus & legatarijs, vt l. cum fisco infra ad Syll. & l. recusare. § si fisco infra ad Trebellianum, & l. si filius sup. quod cum eo, & hinc est, quod iussus implere cōditionem in personam hęredis debet adimplere in personā indigni, non autem in personam fisci secundum Bart in l. qui hęredi. §. sed cum hęreditas. per illum textum inf. de condit. & demonstra. & Areti. & Ias. hic. Et istud secundum Aretinum hic posset induci ad quæstionem de statuto facientē mētionem de hærede. Sed aduerte secundum Dominum Alexand. hic, quod licet prædicta sint vera, tamen non videntur sufficienter probari hic, quia licet textus hic dicat, quod admittitur ex substitutione, non tamen sequitur, quod durauerit hæres, cum sufficiat semel ipsum fuisse hæredem, vt l. in substitutione supra eodem, & l. si quis hæredem C. de instit. tutio. & substitu. Sed certe dominus Alexan. grauissimo errore labitur, quia textus hic expresse dicit, quod non desinit esse hæres, vt patet ibi, nec desinet esse hæres, & patet ibi, quia immo &c. Vnde teneas, quod textus bene probat, quod indignus, cui a fisco aufertur hæreditas, non desinit esse hæres. Sed adhuc vltra Doct. subtilius considerando dici potest, quod immo iste textus nō vrgenter probat, quod non desinat esse hæres, quia non fuit a fisco occupata tota hæreditas, sed tantum pars, vnde remanet hæres in alia parte. & sic vt dicit dominus Alexand. non vrgenter probat, licet ratio sua non sit vera, vt ex prædictis patet. Quinto nota in verbo, admissus, quod hic textus videtur probare, quod nulla erat dubitatio, an posset admitti ex substitutione pupillari, sed dubium erat pro qua patet hic in vers. vtrum pro ea parte &c.

26 Sed quæro, † quomodo erat ista dubitatio, quoniam clarum est, quod non poterat admitti nisi in totū ad hæreditatem pupilli, ne eueniret, quod pupillus decederet pro parte intestatus & pro parte non, vt l. sed si plures. §. ad substitutos supra eod. Sed dicas, quod iste textus debet intelligi, quod iste indignus habebat cohęredem ita videtur esse de mente glos. hic in verbo, partem qui fortasse fuerat etiam substitutus popillo. Vnde satis poterat cadere dubitatio, de qua in dicto verbo, vtrum quia non poterat euenire, quod pupillus decedat pro parte testatus propter alium cohæredem & iste est verus sensus illius text. & quod debeat intelligi, quod esset in testamento patris datus etiam cohæredes patet in ver. quinimo vbi vult, quod si iste institutus & substitutus patri desineret esse hęres, nihilominus valet pupillaris substitutio, & tamē non valeret, nisi fuisset datus cohęres, qui adiuisset, & extitisset hęres ita vt eius aditione fuissent confirmatę tabulæ pupillares, vt traditur per Doct. in l. si filius qui patri, & ibi dixi supra eodem, & plenius dixi in l. prima. in 3. quæstio. vltimę quæstionis princip. supra eodem. Potest tamen intelligi iste tex. quod ille cohęres datus huic indigno, & illi, qui desinit esse hæres per superuenientē seruitutem, esset ipsemet pupillus, cui facta fuit pupillaris substitutio. Nam non apparet hic in tex. quod fuerit facta pupillo exhære-

27 dato. † Sexto nota secundum Imol. & Iaf. hic, quod pupillaris substitutio facta per ista verba, quisquis mihi hæres erit &c. admittit ad substitutionem eum, qui priuatus est hæreditate paterna vt indignus, vel ipso iure per seruitutē desinit esse hæres, & ratio est secundum eos quia sufficit, quod semel extiterit hæres, licet non durauerit, vt l. in substitutione supr. eodem, & traditur per Bartolum in hac l. supra in princip. & ibi dixi.

28 † Septimo nota, quod exclusus a testamento patris non censetur exclusus a pupillari substitutione, & non obstat l. is qui contra supra eodem, quia illud est ex eo, quia delictum fuit commissum circa testamentum paternum, quod respicit vtramq; hæreditatem, vt in §. igitur insti. de pupilla. substit. hic vero delictum non est commissum circa testamentum, sed circa hæreditatem paternam, quæ non respicit hæreditatem pupilli, secundum Bartol. hic. De hoc tamen dic vt latius dixi supra in

29 §. præcedenti. † Octauo nota secundum Modernos hic, quod ius pupillaris substitutionis non venit in confiscatione bonorum, & ratio est duplex secundum Papienses hic post Imol.

30 † Prima, quia iura futura non veniunt in confiscatione, text. in l. eius qui §. primo. supra de testamen. & in l. si tibi mandauero. §. si tibi ff. manda. & glos. in l. non ad ea infra de condit. & demonstra. & no. per Cyn. & Bald. & hic, & in l. secunda. C. de bon. proscript. Secunda ratio est, quia confiscatio non respicit bona pupilli, sed tantum bona patris. in quibus indignus ac-

31 commodauit fidem. † Nono not. ibi, & si desineret esse hæres, quod licet ex dispositione hominis non possit fieri, vt ille qui semel est hæres, desinat esse hæres, vt l. et qui soluendo supra tit. l. primo, & in l. si sine §. sed quod Papinianus. supra de minori. tamen ex dispositione legis ciuilis bene potest fieri, vt qui semel fuit hæres, desinat esse hæres, vt l. miles ita. in princ. infra de milit. testamen. & in l. Centurio. vbi dixi supra eodem & latius dixi in l. prima. in tertia quæst. vltimæ quæstionis princip. supra eodem, & istud facit secundum Aretin. hic pro eo, quod dixit Bartol. reprehendendo Raynerium in l. si infra ad Tertullia. in illa ardua quæstione de statuto excludente fœminas quoad vixerit filius masculus, de qua per Alexand. & Aretin. in l. si quis posthumos §. si quis filium supra de liber. & po-

32 sthum. † Decimo not. quod si aliquis adiuit hæreditatem, deinde efficiatur seruus, quod ipso iure desinit esse hæres etiam nomine, & illud ius in totum transfert in dominum suum secundum Angelum Aretinum, hic qui allegat textum in l. si pater supra titu. primo. Et ex hoc patet secundum eum, quod si seruus adijt ab initio, nudum nomen hæredis non remanet pęnes eum, quia si remaneret pœnes eum, fortius deberet remanere, quando aliquis ab initio & nomine & effectu est hæres, argumen. l. patre furioso supra de his qui sunt sui vel alieni iuris. Et sic secundum eum iste text. decidit longam quæstionem de qua per Docto. in l. cum filio. ff. de legat. primo, & istum textum ipse allegauit in dicta l. cum filio. Sed tu considera vltra Doctores, quod iste text. non videtur aliquo modo probare, quod per superuenientem seruitutem quis desinat esse hæres etiam nomine, licet omnes Doctores ita velint. Nam iste tex. in versic quinimò debet intelligi, quod desineret esse hæres scilicet cum effectu, non tamē quod desinat esse hæres nomine, & si tu diceres, ita intelligēdo istum textum, iste casus non esset diuersus a præcedēte, dum loquitur de indigno. Nā indignus tantū effectu desinit esse hęres, & non nomine, & sic esset superfluus, quod videtur contra mētem istius textus. Sed ad hoc potest faciliter respōderi, quod imò non sit superfluus, quia in primo casu loquitur, quando non in totū in eo, in quo erat institutus, desinit esse hæres effectu, sed tantū in parte. Nā ille indignus desinit effectu pro parte tantum hæres, quia solū in parte accommodauit tacitam fidem, prout dixi sup. in quarto notabili. Sed in hoc secundo casu loquitur, quando in totum desinit esse hæres effectu, & vt dixi sup. in quinto notabili nulla erat dubitatio, quin indignus admitteretur ad pupillarem substitutionem, sed solum erat dubitatio, pro qua parte, & tamen determinatur, quod admittatur respectu totius partis, in qua fuit institutus, licet pro parte desierit effectu esse hæres

se heres. Ita etiam quando in totum desinit effectu esse heres admittitur in totum ad pupillarem substitutionem, & ratio decisionis, quia quæ ratio est in parte, eadem est in toto, vt argu. l. quę de tota. sup. de rei vendi. & sic iste tex. non probat id, 23 ad qđ alleg. Are. hic, & in d. l. cum filio.† Vndecimo nō ibi. Et postea libertate donatus, quod si institutus sit effectus seruus &, postea efficiatur liber, qđ admittitur ex pupillari substõne. Et sic a contrario sensu videtur innuere, quod si adhuc remanet seruus, qđ non possit admitti ex pupillari substõne, & nõ videtur esse, quia seruus videtur mortuo similis. l. seruitutem, & l. qđ attinet ff. de regul. iur. & l. intercidit. ff. de condi. & demonstr. & videtur esse de mente omnium hic. Sed aduerte, quia illud videtur ꝯ. l. si paterfamilias. sup. tit. 1. & ꝯ. §. si. institu. de vulga. substi. vbi si sint aliqui instituti, qui sint liber, licet efficiatur seruus, tñ iussu domini sui poterit adire, & istud videtur esse expresse de mẽte Bar. in l. si rogatus. in prima oppo. ff. de reb. dub. & videtur esse de mente Doctorum in l. cum filio inf. de lega. 1. & in l. qui liberis §. hęc verba. sup. eo. vbi dixi. non obstat iste text. quia debet intelligi in eo, qui est effectus seruus pęnę, vel puta quia sit damnatus in metallum, vt in l. si in metallum. ff. de his quæ pro non script. haben. Et ita vr̃ esse de mente Senensium in d. l. si cognatis. in tertia col. in quarta cõclu. & istud puto verius, scilicet qđ si in terminis huius tex. iste institutus & substitutus durasset in seruitute vsque ad tẽpus, quo defertur hæreditas pupilli ex pupillari substitutione, qđ poterit admitti & iussu domini adire, per dicta in dicto §. hæc verba, tamen solutio data ad text. nostrum videtur dubia, per l. intercidit. ff. de condi. & demonstrationib. vbi si legatarius pendente cõditione legati sibi facti fuerit effectus seruus pęnę, deinde fuerit restitutus, & postea existat conditio, non admittitur ad legatum, ita in casu nostro non deberet admitti ad hæreditatem pupilli ex pupillari substitutione. Sed respondeo, qa ideo est, quia fuit restitutus etiã quo ad bona, id est vt possit in futurũ acquirere, arg. l. tutor C. de senten. pal. & istud videtur probari hic ibi, cui permissum est & supple tu scilicet a principe ipsum restituęte. Vel potest dici, quod iste tex. in veritate non dicit, quod si remaneret seruus, quod nõ veniret ad pupillarem substitutionem ad vtilitatem domini sui, sed bene non veniret ad vtilitatem suam, quia cum sit seruus, non posset sibi quærere, & sic posset intelligi in seruo priuati, & non in seruo pęnę, prout videtur intelligere Bar. in d. l. intercidit. & in d. l. si cognatis, & in l. 1. §. fi. ff. de contratab. & in l. 1. §. si quis ex liberis, vbi latius loquitur inf. ad Tertul. Et ex prędictis concludo, qđ in terminis huius. §. iste institutus & substitutus licet fuerit seruus tempore, quo defertur hæreditas pupilli, nihilominus poterit admitti, licet non ad sui commodum, sed domini sui. Et ex isto tex. qui vult, quod ille, qui exiuit de seruitute, admittatur ad pupillarem substitutionem. Inferunt hic Bald. & Ange. quod si in terminis huius tex. post aditam hæreditatem patris institutus & substitutus fuisset ingressus religionẽ fratrum minorum mendicatium, deinde ex indulgentia Papæ sit promotus ad episcopatũ, uel sit effectus abbas alicuius monasterij, quod sibi quęrere potest, quod isto casu poterit admitti ad pupillarem substitutionem. Ioan. de Imol. hic reprehendit Bal. & Ang. ex doctrina Bar. in l. si cognatis. in prima oppo. ff. de rebus dubi. & in l. 1. §. si mortis. inf. ad Tertu. in quibus locis concludit Bart quod in successione ex testamento & sic secũdũ uolũtatem defuncti aliquis sit effectus seruus, & sic omnino incapax, quod licet postea restituatur, & sic recuperet libertatem nihilominus non potest admitti, per l. intercidit ff. de condi. & demonstra. Sed secundum Imol. si aliquis ingreditur religionem mendicatium efficitur omnino incapax, ergo nõ debet admitti licet promoueatur ad episcopatum, tanquam æquiparetur seruo pęnę, per dictam l. intercidit. Confirmatur istud dictum Imol. quia fratres minores dicuntur magis incapaces, quam sint serui pęnę, pater quia seruis pęnę possunt relinqui alimenta, vt in l. si in metallum infra de his quæ pro non scriptis habentur, & in l. seruos infra de alimentis & cibarijs legatis. Sed fratribus mendicantibus non possunt relinqui alimenta, immo de eleemosyna debent viuere, vt in clementi. exiui de Paradiso. de verb. significatione, & tenent hoc Aretin. Papien. hic dominus Alexand. hic tenet opinionem Bal. & Ang. contra Imo. quia secundum eum Imo. non probat quod isti fratres mendicantes æquiparantur seruis pęnę, cum non sint effecti incapaces ex delicto, sicut serui pęnę, subdit tamen dominus Alexand. quod forte Imol. potest saluari quia tex. noster loquitur quando erat effectus hæres, qui capere poterat domino suo ex quo erat effectus seruus priuati, sed frater mendicantium per se est incapax. Item etiam non potest capere religioni suæ, cum sit incapax, & non possit habere aliquid in communi, & ita est in seruo pęnę, nam ipse per se est incapax. Item etiam non potest capere domino suo, vt dicta l. in metallum. Tamen adhuc non placet ista saluatio domino Alexand. quia licet esset seruus hominis, tamen non poterat admitti ad pupillarem substitutionem etiam quo ad acquirendum domino, vt l. qui liberis. §. hæc verba sup. eod. Sed in hoc profecto male loquitur dominus Alexand. quia immo seruus priuati potuisset admitti ad pupillarem substitutionẽ ad effectum vt acquirat domino suo, vt probatur in l. cum filio in fine, a cõtrario sensu. sup. eo. & ibi volunt omnes, & ibi dixi Nec obstat dictus. §. hæc verba quia illud est verum, si seruus interim efficiatur liber, vt dicta l. cum filio. Nam dominus nõ potest admitti ex persona sua, & dixi supra. Sed Areti. hic alio fundamento reprobat Imol. quia licet respectu status præsentis frater minor sit magis incapax, quam seruus pœnę, quia ei non potest relinqui alimenta, sicut seruo pene vt supra dixi, tamen quia remanet liber & non est seruus, secundum Baldum in authen. ingressi circa princip. C. de sacrosan. eccle. deberet admitti & sequitur Petrus de Anchara. in dicta clementi. exiui de paradiso in vlti. colum. Quinimo dico vltra Doctores hic quod nedum iste frater minor dicatur seruus. Sed nec dicitur capite diminutus secundum Baldum in dicta l. Deo nobis. C. de episcop. & cleric. ergo magis æquiparatur deportato, quam seruo pęnę, sed deportatus & restitutus ad mittitur ad legata, vt dicta l. interdicit ergo idem erit in fratre mẽdicante promoto ad episcopatum, & ita æquiparat deportato. Barto. in l. cum pater. §. hæreditatem infra de legat. 2. Et ita ex his patet in fratre mendicante opin. Bald. & Ange. esse magis cõmunem contra Imol. Sed secundum Papienses pro opinio. Imol. facit glos. in verbo mendicantium in cap. quorundam. de elect. in 6. Vbi vult, quod si frater minor eligatur in episcopũ, vel archiepiscopum non potest acquirere aliter quam prius posset, & ratio est quia licet sit in episcopatũ electus, & tamen est de ordine mendicantium & ita notat gloss. fina. in capi. penul. extra de vita, & honesta cleric. & not. Petrus de Anchara. in dicto cap. quorundam in fine & pro hoc facit quod vult Bal. in l. curiales per illũ textum. C. de decurio. lib. 9. vbi dixit quod licet frater minor eligatur in episcopum, tamen dicitur de ordine mendicantiũ. Sed aduerte quod idem Bald. in c. constitutus extra de appella. reprehendit glo. in dicto. c. quorundam & dicit quod licet frater minor electus in episcopum retineat habitũ suę professionis, tamen potest acquirere sibi propria & ratio est secundum eum quia episcopalis dignitas liberat eum & istam opin. Bal. & Ange. contra Imol. puto veriorem quãdo frater minor fuit liberatus ab ordine mendicantium ex indulgentia Pontificis & ita ipsi videntur proprie formare quæstionẽ & ita dicit Bar. in tractatu suo minoricarum in vltima parte pen. q. Vbi formaliter dicicit quod si frater minor est liberatus ab ordine mendicantium ex indulgentia Papę & electus ad episcopatum quod poterit succedere patri & agnatis suis ab intestato eo quia censetur constitutus in statu in quo erat ante ingressum religionis per textum in cap. statutum. 19. q. prima. & per textum in l. prima. §. si filius ad Tertulia. infra sed si propter delictũ suum frater exiuit ordinem mendicantium, tunc puto veriorem opin. Imol. per nota. per Bartol. in dicto tractatu minor, in dicta penul. q. vbi vult quod si frater minor propter suũ delictũ exierit ordinem mendicantium quod isto casu non poterit succedere patri ab intestato bene facit text. in dicto. §. quod autem institu. de cap. diminu. & insti. de serui. cogna. §. primo in quibus iuribus dicitur quod ille qui efficitur seruus voluntarie, quia in hoc deliquit non meretur manumissus beneficium succedendi, eadem ergo ratione vult Bartol. quod ille propter cuius delictum inducitur vt de penitus incapaci efficiatur capax similiter non mereat beneficiũ successionis & est magna limitatio ad. l. prima. §. fi. ff. de bono. possessione cõtratab. las & ad l. primã. §. qui. mortis inf. ad Tertulia. & sequit Pet. de Ancha. in d. men. exiui de Paradiso & ita dicit Bartol. in dicto tractatu minor ad ad cuius postulationẽ respondit Reuerẽdus pater Franciscus de Assisio & Abbas montis regalis & pro hoc facit quod vult Bal. in capi. in præsentia in 6. colum. extra de probationib. vbi vult quod si ingrediens monasterium fecerit professionẽ & facta professione apostatauerit quod substitutio non reassumit effectum per textum. in cap. primo. de apostatis secus si nõ fuisset professus per capitulum primum de eo qui arma pu. bene facit quod voluit Ludouicus de Rom. in consilio. 148. incipiente, in casu proposito &c. Vbi tenet quod si aliquis sit ingressus ordinem fratrum minorum vel mendicantium, & ibi fecerit professionem & postea abiecto habitu redient ad sæculum non potest succedere patri nec etiam ipsum monasterium, per dictam clementi. exiui de Paradiso. Et ad istam quæstionem vide Nicolaum de Vbald. in tractatu seccessi. ab intesta. in prima columna, & Mathesil in tractatu successio. ab intesta. in secunda columna, & Zabarel. in consilio 102. in secunda columna, & Federicum de Senis, in consilio 26. incipiente, casus talis est. Sed circa prædicta quærit hic Ang. Aretinus, & acutissime, vtrum frater minor promotus ad prælaturam vel ecclesiam quæ potest habere proprium auferat hæreditatem iam delatam venient bus ab intestato tem pore quo erat frater minor.

minor. Bal. in l. Deo nobis. C. de episc. & cleric. distinguit quod
aut hęreditas erat iam agnita per venientes ab intestato, & tūc
24 non aufert, † quia beneficium principis non tollit ius quæsitū
tertio, nec retrotrahitur quo ad hoc, vt in cap. quamuis de re-
scriptis libro 6. & in l. Gallus §. quid si tantum ff. de liber. & po-
sthum. Et ita tenet Bartol. in d. tract. minor. in vlt. parte, & Bar.
in l. 1. §. filius in fin. l. ad Tertull. Sed si hæreditas nondum est
adita, licet sit delata, & tunc frater pro mortuus aufert. Ita etiā
dicit Bald. in Auth. ingressi in vlt. quęstio. C. de sacrosan. eccle.
sequendo Federic. de Senis, qui ita consuluit. † Sed ista opinio
25 videtur dubia, per ea, quæ dicit Aretin. in l. Gallus, §. & quid si
tantum ff. de liber. & posthum. post Ioann. Andr. in addi. Spe-
cul. in q. de legitimato post mortem patris, & ibi communiter
scribentes, vbi ipse tenuit, quod in dubio princeps non videtur
velle præiudicare consanguineis, quibus erat delata hæreditas,
quinimò ipse tenuit, quod princeps non poterit sine causa prę
iudicare huic iuri adeundi delato consanguineis, vt ibi per eū.
Sed Aretin. hic dicit, quod hoc videtur contra text. in l. prima.
§. filius qui mortis ff. ad Tertullia. vbi secundum eum est casus,
quod si filius tempore mortis matris erat ciuis Romanus & li
ber, & postea efficiatur seruus pęne, deinde restituitur a princi-
pe, potest succedere matri, & tamen manifestum est secundū
eum, quod tempore restitutionis ius succedendi erat delatum
consanguineis ipsius matris. Nisi secundum eum dicamus, qđ
mater ibi nullos habebat consanguineos, licet sit destruere il-
lum textum. Tamen adhuc istud non est tutum, quia tunc hę
reditas tanquam vacans esset delata fisco, vt l. prima. C. de bon.
vacan. lib. 10. & sic ibi omnino præiudicaret iuri delato alteri,
& sic est ibi casus, quod princeps potest auferre ius adeundi de
latum alteri, & in dubio restituēdo seruum pæne hoc videtur
velle, quod facit pro Bald. in dicta authenti. ingressi, & contra
Aretin. in dicto §. & quid si tantum. Sed tu aduerte, quia mihi
videtur verior opin. Aretin. in dicto §. & quid si tantum, nec di
ctus §. filius, quicquam facit. Nam ille textus non dicit, quod
non defertur hæreditas consanguineis, sed bene dicit, quod
non defertur filio redacto in seruitutē, et si postea fiat liber, ni-
si filius sit effectus seruus pæne, & postea sit restitutus, tūc post
restitutionem ei defertur. Cogita tamen super dicto textu, &
de hac quæstione dic vt habetur in dicto §. & quid si tantum.
26 vbi est propria materia. † Et per prædicta infert etiā hic Ang.
quod si aliquis effectus seruus pænę & postea esset restitutus,
quod admitteretur ad substitutionem pupillarē, sicut seruus
priuati postea effectus liber per istum textum. Non obstat di-
cta l. intercidit, quia secundum Angel. debet intelligi in indul-
gētia principis, non autem in restitutione, quæ continet plus,
quam indulgētia, vt l. prima & secunda C. de sent. pas. Sed Ioa.
de Imol. hic reprehendit Angel. sequendo Bartol. in l. prima.
in fine. infra de contratabul. & in l. si cognatis. in prima colum
na inf. de reb. dub. & in l. prima §. filius infra ad Tertull. vbi vol
uit, quod in his, quæ acquiruntur ex dispositione hominis in
vltima volūtate, est differētia inter seruum priuati & seruum
pęnę, quia seruus priuati non est omnino incapax, quia potest
acquirere domino suo, vt in l. si paterfamilias sup. titul. primo,
& ideo si manumittitur, poterit per se venire, vt hic. Sed ser-
uus pænę est omnino incapax tam pro se quam pro alio, vt l. si
in metallum infra de his quæ pro nō scriptis habētur. Et ideo
tanquam mortuus omnino, licet restituatur, non admittitur,
quia videtur alius homo, vt dicta l. intercidit. Nec est bona in-
telligētia Ang. ad illum tex. dicētis. quod loquitur de indulgē-
tia non autem de restitutione, quia secundum Imo. & Aretin.
hic est diuinare, immo tu dicas vltra ipsas, quod ille textus ex-
presse videtur loqui de restitutione, vt patet in ver. restitui &c.
& illud puto verum. In glos. partem &c. an autem ista glo. be-
ne dicat, dixi in l. si is qui supra eodem, & dicam etiam in l. Lu-
cius infra eodem. In glo. eius, scilicet instituti, ista glos. non vi-
detur bene exponere istum textum, immo debet exponi, eius
scilicet cohæredis in pupillari substitutione. Nam prout dixi
super text. oportet intelligere istum textum, quod in pupillari
substitutione vltra ipsum institutū erat alius substitutus, alias
frustra quæreretur ad quam partem iste institutus admittere-
tur ex pupillari substitutione, cum absque dubio admittere-
tur in totū, ne ipse pupillus decedat pro parte intestatus l. sed
si plures §. ad substitutos sup. eodem, vnde si iste institutus, &
substitutus admittitur solum pro ea parte, quam accepit cum
effectu, tunc augetur portio consubstituti, cum si iste institu-
tus & substitutus admitterēt pro ea parte, in qua erat scriptus
in testamento patris, minor esset portio consubstituti, vt patet
glos. hic in verbo, patet, & sic expositio glos. non videtur vera.
Nisi saluando ipsam dicas, quod tunc dicitur in substitutione
pupillari augeri portio istius instituti, quia tunc dicitur maior
portio, quam cōsequitur ex substitutione, quam sit illa, quam
fuit consecutus ex institutione. Sed certe ista saluatio videtur
impropriare literam, cum vtroque casu portio substitutionis
esset eadem, & sic non augeretur, vt innuit textus. Ideo tene
præcedentem expositionem. Sed secundum Imol. Ang. ma-
le reprehendit Glos. dicens, quod d. l. prima, & secunda loquū
tur, quando palam est relictum filio naturali vltra quam a iu-
re ei promittatur. Sed hic loquitur, quando tacite accommo-
dando fidem in fraudem legis fuit rogatus, tunc applicatur fi-
sco per l. non intelligitur §. primo infra de iur. fisc. & not. Bart.
in l. fin. ff. de his, qui vt indi. Et illud sequitur Alexan hic. Sed
tu aduerte, quia istud dictum Imol. videtur dubium. Nam
non datur venientibus ab intestato, sed remanet pęnes hære-
dem palam rogatum, ex quo isto casu nihil deliquit secūdum
Bartolum in dicta l. fina. secunda columna. in versicul. quæro,
& reuoco in dubium, & quod sit verum, patet quia dicta l. pri-
ma & secunda loquitur quādo directo filio spurio est aliquid
relictum, quo casu si applicaretur venientibus ab intestato, se-
queretur, quod ipse pater pro parte testatus & pro parte inte-
status decederet, contra l. ius nostrum infra de regul. iur. Non
obstat dicta l. prima & secunda, quia loquuntur in filijs spurijs
quo casu pater non potest testari nisi relinquat certis personis
vt l. si quis l. si quis incæsti. C. de incæst. nupt. non mirum si eis
applicatur, & non fisco secundum Bartolum in dicta l. final. &
text. in l. secunda. C. de natur. lib. licet loquatur in filio natura-
li, quo casu pater habet liberam facultatem testandi, tamē de-
bet intelligi in legato facto ab intestato, & non in testamento,
quia isto casu remaneret pęnes hęredem per prædicta. Vnde
remanet quod glossa nostra bene loquatur. In gloss. esset. di-
uiditur in tres partes, in prima allegat concordantem, in secū-
da opponit, in tertia similiter opponit. secunda ibi, sed contra,
tertia ibi, item argum. contra. in ea ibi l. si totam, dic quod ille
28 text. loquitur in iure accrescendi, † quod accrescit portioni &
non personę, & ideo transit ad hæredem, vt l. qui patri infra de
acquiren. hęredi. & in l. si ex pluribus infra de suis & legiti. &
ideo vbi non est portio, non potest habere locum ius accrescē-
scendi. Sed hic loquimur in substitutione, quę accrescet per-
sonę, & ideo non transit ad hęredem, vt l. penult. infra eodem,
& ideo licet non habeat hæreditatem patris potest habere hę-
reditatem pupilli ex pupillari substitutione, vt hic. & ita respō-
dent hic Imol. & Bartol. & Imol. in dicta l. si totam ff. de acqui-
29 quiren. hęredi. Sed aduerte, † quod ista solutio est contra tex-
tum in dicta l. si totam, vbi loquitur, quando est in totum hæ-
res institutus quo casu non potest tractari de iure accrescendi.
Et ideo Ioann. de Imol. in dicta l. si totam, exponit totam hæ-
reditatem, id est partem in qua fuit institutus. Tamen ha-
bebat cohęredem, quod patet, quia loquitur de iure accrescē-
di, & sic ille textus ponit duos casus, primus est, quando hæ-
res fuit tacite rogatus restituere non capaci totam suam par-
tem. Secundus casus est, quando fuit rogatus restituere par-
30 tem suæ partis. Sed aduerte, † quia iste intellectus Imol. vi-
detur aperte contra illum textū maxime in secundo casu quia
quando est rogatus restituere partem suæ partis debet sibi ac-
crescere saltim respectu partis quæ remansit, cuius contrarium
ibi dicitur. Præterea ratio illius text. non concluderet, immo
esset falsa ibi, dum dicit, quia rem non videtur habere. Et ideo
31 puto, quod alius sit sensus illius text. & præmitte, † quod ha-
betur in dicta l. qui patri, & in l. quidam elogio. C. de iur. deli-
ber. videlicet, quod hæreditas pupilli dicitur accrescere hære-
ditati paternę, hoc præsupposito, † dicas casum esse, quod si
32 aliquis fuit institutus in tota hæreditate paterna, vel in parte,
& totam quando in totum fuit institutus, vel partem quando
in parte fuit institutus, tacite rogatus fuit restituere incapaci,
quo casu tota aut pars hęreditatis addēdo singula singulis fuit
hæredi per fiscum ablata. Vnde quærebatur, an posset habe-
re hæreditatem, in qua fuit substitutus ex iure accrescendi?
& determinat quod non per rationem ibi. Vnde ibi non lo-
quitur de iure accrescendi respectu eiusdē hęreditatis paternę
prout videtur intelligere Imol. & communiter Doc. sed loqua
tur de iure accrescēdi respectu hęreditatis pupilli, quę solet ac-
crescere hæreditati paternæ, vt d. l. qui patri. Sed text. in dicta l.
si totam, non quærit, an ille institutus possit habere hæredita-
tem pupilli ex substitutione pupillari, quia isto casu dicendum
esset quod sic per textum nostrum. Et ideo si in casu dictę l. si
totam ille institutus & substitutus voluisset hæreditatem pu-
pilli ex substitutione, dico quod posset, posito quod alias esset
efficax pupillaris substō per hūc text. & iste est verus & nitidus
33 intellectus d. l. si totam. licet docto. non considerauerint. † Sed
quęro, cuius vtilitatis & effectus est, quærere, an ex substitutio
ne an ex iure accrescendi possit habere hęreditatem pupillari
co, quòd effectus est maximus, quia quando pōt habere ex iu-
re accrescēdi, tunc si institutus & substitutus decessisset antequam
esset factus locus substitutioni pupillari, eius hæres posset ve-
nire ad hæreditatem pupilli ex iure accrescēdi, vt d. l. qui patri.
Sed secus esset, si non haberet locum ius accrescendi, & ratio
differentiæ est, quia ius accrescendi transmittitur ad hæredes,
vt l. si ex pluribus, infra de su. & legi. hæred. tamen spes pupilla-
ris substitutionis non transmittitur, vt dicta l. si ex pluribus, &
in l. Lu-

in l.Lucius.§.fina.& in l.penult.infra eod.& tradunt Doctores maxime Moderni Papienses in l. emancipata. C. qui admitti. vbi ponunt rationem differentiæ inter ius accrescendi & substitutionem,& ista est veritas. In ea ibi.l.qui indignus,dic secũdum Imol. hic, quod indignitas ibi reddebat hominem indignum quo ad omnes ordines. Sed in casu nostro nõ reddit indignum quo ad omnem hæreditatem etiã respectu eiusdem hæreditatis,sed solum ad partem,in qua deliquit,vt hic. Vnde non mirum, si admittitur ad pupilli hæreditatem, quia in ea nihil deliquit,& ita etiam sentit Bar.hic. Gl.super verbo, quãtum, diuiditur in duas partes, in prima declarat text. in secunda colligit notabile ex textu. Circa primam partem collige, quod pars adiecta in institutione censetur repetita in substitutione,vt in l.1.C.eod.& in §.si ex disparibus.institu. de vulgari substitu. etiam si pars adiecta institutioni non remaneat penes institutum,vt est casus hic, & istud nõ erat declaratum in d.l.1. & in d.§.si ex disparibus. In ea ibi. §.vet sum dic vt ibi per gl. & Doct. Bart.hic vltimo opponit de l.is qui contra sup. eo. & respõdit vt hic per eum & bene,& vide quæ dixi in §. præcedenti. Et ex his sit expedita solemnis lex ex facto. Finis.

Repetitionum Voluminis Tertij in primam Digesti Infortiati partem finis.

Series chartarum.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Sf Tt Vu Xx Yy Zz.

Aaa Bbb Ccc Ddd Eee Fff Ggg Hhh Iii Kkk Lll Mmm Nnn Ooo Ppp Qqq Rrr Sff Ttt Vuu Xxx Yyy Zzz. Aaaa Bbbb.

Omnes quarteniones, præter Bbbb, ternionem.